Bibulu Jinmiire ni

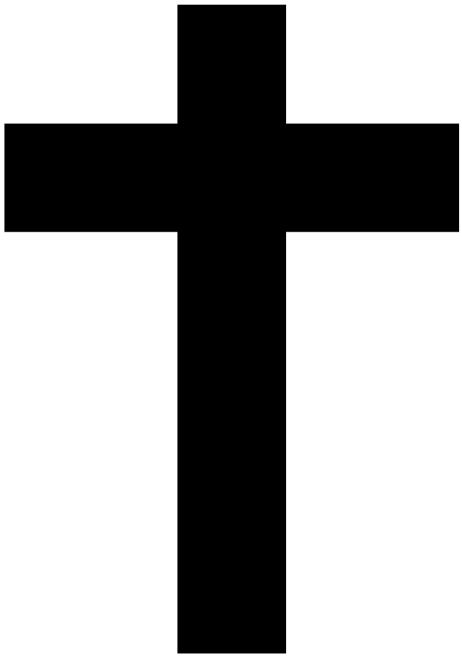

Sénoufo, Djimini: Bibulu Jinmiire ni Bible

Bibulu Jinmiire ni
Sénoufo, Djimini: Bibulu Jinmiire ni Bible

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Djimini Senoufo

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
a4863791-1c91-5f31-9a8f-034a18a2f8d8

Contents

ZHENƐSI 1
ƐKIZƆDI 76
LEVITIKI 143
NƆMBURU 191
DETERONƆMU 260
ZHOZUWE 317
KITI KƆNFƐNNƐ 356
URUTI 394
1 SAMIYƐLI 400
2 SAMIYƐLI 449
1 WUNLUMBOLO 492
2 WUNLUMBOLO 543
1 KURONIKI 593
2 KURONIKI 642
ƐSIDIRASI 699
NEHEMI 716
ƐSITƐRI 741
ZHƆBU 753
YUURO 802
YOMIYƐGƐLƐ 922
YƐNŊƐLƐ SƐNRƐ YOFƆ . . . 966
YUURO TI YURUTANGA 980
EZAYI 989
ZHEREMI 1086
YUŊGBƆGƆRƆ SƐNRƐ . . . 1182
EZEKIYƐLI 1192
DANIYƐLI 1271
OZE 1296
ZHOWƐLI 1312
AMƆSI 1318
ABIDIYASI 1330
ZHONASI 1332
MISHE 1336
NAWUMU 1345
ABAKUKI 1349
SOFONI 1354
AZHE 1360
ZAKARI 1363
MALAKI 1380

NT

MATIYE 1385
MARIKI 1439
LUKI 1473
ZHAN 1529
KAPYEGELE 1569
ƆRƆMU 1619
1 KORƐNTI 1642
2 KORƐNTI 1664
GALASI 1679
EFƐZI 1688
FILIPI 1696
KOLƆSI 1702
1 TESALONIKI 1708
2 TESALONIKI 1713
1 TIMOTE 1716
2 TIMOTE 1723
TITE 1728
FILEMƆ 1731
EBURUYE 1733
ZHAKI 1750
1 PYƐRI 1756
2 PYƐRI 1763
1 ZHAN 1768
2 ZHAN 1774
3 ZHAN 1775
ZHUDE 1777
NAGAWA 1779

Yaara ti ni fuun ti pelisaga sɛwɛ ŋa pe yinri
ZHENƐSI
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Bibulu wi sɛwɛ koŋgbanŋa poo yinri «Zhenɛsi», ko kɔrɔ wo yɛn pelisaga, katugu wi yɛn na para dunruya yaara ti pelisaga wogo ko na, naa sɛnweele poro naa Izirayɛli tara woolo pe pelisaga wogo ko na.

Zhenɛsi sɛwɛ wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsaga shyɛn. Wi kɔnsaga koŋgbanŋga, mbege lɛ wi go nuŋgba sa gbɔn go kɛ ma yiri nuŋgba (1–11) ko yɛn na para yɛgɛ ŋga na we mbe ya mbe dunruya ŋa we yɛn ma cɛn laga wi ni wi jɛn, konaa sɛnwee wì yiri se yeri? Sɛnweele poro naa Yɛnŋɛlɛ sɔgɔwɔ konaa sɛnweele poro naa pe yɛɛ sɔgɔwɔ pi yɛn mɛlɛ? Kapege konaa kunwɔ pi ni tì ye laga dunruya wi ni mɛlɛ? Zhenɛsi sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga ŋga ko yɛn na yɔn sogowo kaan ki yewige ŋga fuun ki yewe yɛɛn ki wogo ki na: Yɛnŋɛlɛ lo làa dunruya wo naa tara ti da, naa naŋa wo naa jɛlɛ wi ni (1–2); ɛɛn fɔ, pàa puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na, a lì si kunwɔ wa pe na pa daŋga yɛn (3); ko puŋgo na, a sɛnweele pe tipewe pi nɛɛ seregi na kee, fɔ a Yɛnŋɛlɛ lì ka saa ki kɔn maga tɛgɛ mbe tara ti tɔngɔ, ndɛɛ Nowe wo naa wi go woolo pe ni poro làa shɔ, katugu Nowe wìla pye ma sin li yɛgɛ na (4–9); naa leele pàa kaa na siin na lege naa, a Yɛnŋɛlɛ lì si pe sɛnrɛ ti piri ma pe gbɔn ma pe jaraga wa laga ŋga pe yinri Babɛli ki sanŋgazo wi kansaga (11). Ki kagala ŋgele ke pyesanga lere se ya mboo jɛn mbe wali wi na.

Sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo, mbege lɛ go kɛ ma yiri shyɛn sa gbɔn go nafa shyɛn ma yiri kɛ (12–50) ko yɛn naga yɛgɛ yuun we kan paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lì pan mbe sɛnwee piile pe shɔ pe kapere ti ni, ma Izirayɛli woolo pe tɛlɛye koŋgbanmbala pe yeri li tunŋgo ki na. Ki koŋgbanŋga Abirahamu naa wi pinambyɔ Izaki (12–25). Abirahamu wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, na nuru li yeri. Wi kala li yɛn yɛgɛ nagawa we na fɔ sanga pyew. Ki shyɛn wogo Abirahamu wi pishyɛnwoo Zhakɔbu (25.19–37.1), wo la se pinambyɔ kɛ ma yiri shyɛn. Yɛnŋɛlɛ làa Zhakɔbu wi mɛgɛ ki kanŋga naa yinri Izirayɛli. Zhakɔbu wi pinambyɔ Zhozɛfu (37.2–50.26) wo sɛnrɛ ti yɛn na yuun ma wɛ laga sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ŋga ki ni. Zhozɛfu wi to seyɛɛnlɛ pàa wi pɛrɛ kulo, a pè kari wi ni wa Ezhipiti tara. A wì kaa pye legbɔɔ wa. A wì si kaa ti a wi to Zhakɔbu, naa wi to seyɛɛnlɛ sanmbala poro naa pe go woolo pe ni, pè pan ma cɛn wa Ezhipiti tara, ma shɔ fuŋgo gbɔgɔ ka kɛɛ.

Mbe sɛnrɛ ti go kaw, Zhenɛsi sɛwɛ wi yɛn naga nari we na fɔ Yɛnŋɛlɛ lì naayeri wo naa tara ti da. Li yɛn na jaa sɛnwee wila nuru li yeri, wi taga li na, wila li gbogo paa Abirahamu wi yɛn. Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si yɔn finliwɛ le Abirahamu wi ni, ma yɔn fɔlɔ kɔn mbe duwaw tara woolo pe ni fuun pe na wo fanŋga na (12.3). Yɛnŋɛlɛ lìgi yɔn fɔlɔ li yɔn fili, naa làa Zhezu Kirisi wi torogo, a wì pan ma ku mbe sɛnwee wi shɔ we. Zhezu Kirisi wi yɛn Abirahamu wi setirige pyɔ.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ làa yereŋge konaa sɛnweele pe da *1–2*
Kapege konaa jɔlɔgɔ tìla ye laga dunruya wi ni *3.1-24*
Maga lɛ Adama na ma saa ki wa Nowe na *4–5*
Nowe konaa tɔnŋgbɔɔ pi panga ye *6–9*
Tara na cɛngɛlɛ ko naa Babɛli sanŋgazo titɔnlɔwɔ wi kala *10–11*
Izirayɛli woolo pe tɛlɛye wele: Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu *12–35*
Ezawu setirige piile wele *36.1-43*
Zhozɛfu naa wi sefɛnnɛ nambala *37–50*

YEREŊGE KONAA SƐNWEE PIILE PE DAKALA

1–2

Dunruya wi dakala li na

1 Fafafa, wa dunruya wi lɛsaga, Yɛnŋɛlɛ làa naayeri wo naa tara ti da.

2 Tara ti sila pye ma yala, tìla pye waga. Diwi wìla pye tɔnŋgbɔɔ tijuguwo pi go na.

Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ† làa pye na tigile tɔnmɔ pi go na.
3 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Yanwa pi pan!» A yanwa pì si pan†.
4 A Yɛnŋɛlɛ lì si yanwa pi yan pi yɛn ma yɔn. A lì si yanwa po naa diwi wi ni ti laga ti yɛɛ na.
5 A Yɛnŋɛlɛ lì si yanwa pi yeri: Pilige, ma diwi wi yeri: Yembinɛ. A yɔnlɔkɔgɔ si gbɔn, a pinliwɛ fun pì gbɔn. A ko si pye pilige koŋgbanŋga.
6 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Fogo mbe ye tɔnmɔ pi sɔgɔwɔ, kuu kɔn shyɛn pi lali pi yɛɛ ni.»
7 Kì kaa pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si fogo le tɔnmɔ pi sɔgɔwɔ, ma tɔnmɔ pa yaga wa go na, ma pa yaga nɔgɔna. A kì si pye ma.
8 A Yɛnŋɛlɛ lì si ko fogo ko yeri: Naayeri. A yɔnlɔkɔgɔ si gbɔn, a pinliwɛ fun pì gbɔn. A ko si pye pilige shyɛn wogo†.
9 A Yɛnŋɛlɛ lì sho naa fɔ: «Naayeri wi nɔgɔna tɔnmɔ pi gbogolo laga nuŋgba, lawaga mbe yiri.» A kì si pye ma.
10 A Yɛnŋɛlɛ lì si ko lawaga ko yeri «tara», mɛɛ tɔnmɔ mba pì gbogolo pi yɛɛ na po yeri «kɔgɔje». A Yɛnŋɛlɛ lì sigi yan fɔ ki yɛn ma yɔn.
11 Kona, a lì sho fɔ: «Yan mbe fi wa tara ti na naa yarilire ni, konaa tire nda ti yɛn pire sɛworo ti ni mbe yala ti cɛngɛlɛ ke ni. Tige pire ti gbagboro ti pye wa ti nawa mbe yala ti cɛngɛlɛ ke ni.» A kì si pye ma.
12 A yan kì si fi wa tara ti na naa yarilire ni ma yala ti cɛngɛlɛ ke ni, naa tire nda ti yɛn pire sɛworo ti ni. A tire pire tì si gbagboro le wa ti nawa ma yala ti cɛngɛlɛ ke ni. A Yɛnŋɛlɛ lì sigi yan fɔ ki yɛn ma yɔn.
13 A Yɔnlɔkɔgɔ si gbɔn. A pinliwɛ fun pì gbɔn. A ko si pye pilige taanri wogo.
14 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Yanwa yirigeyaara mbe pye wa naayeri, tila pilige ko naa yembinɛ li ni ti kɔɔn ti yɛɛ na. Ti pye paa kacɛn yɛn mbaa wagati, naa piliye konaa yɛgɛlɛ ke yɛgɛ nari.
15 Ti pye yanwa yirigeyaara wa naayeri, mbaa yanwa yinrigi laga tara ti na.» A kì si pye ma.
16 Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si yanwa yirigeyaara shyɛn gbegele, a kà wɛ ka na. A lì si gbegbeŋge ki tɛgɛ pilige ki go na, ko ki yɛn yɔnlɔ ye, mɛɛ jɛgɛ ki tɛgɛ yembinɛ li go na, ko ki yɛn yeŋge ye; mɛɛ wɔnŋgɔlɔ ke gbegele fun.
17 A lì siri tɛgɛtɛgɛ wa naayeri tila yanwa yinrigi laga tara ti na;
18 konaa ti cɛn pilige naa yembinɛ li ni ti go na, mbaa yanwa po naa diwi wi ni ti kɔɔn ti yɛɛ na. A Yɛnŋɛlɛ lì sigi yan fɔ ki yɛn ma yɔn.
19 A yɔnlɔkɔgɔ si gbɔn, a pinliwɛ fun pì gbɔn. A ko si pye pilige tijɛrɛ wogo.
20 A Yɛnŋɛlɛ lì sho naa fɔ: «Yaara nda yinwege na, ti lɛgɛrɛ mbe pye wa tɔnmɔ pi ni. Sannjɛrɛ mbe yiri tila yinrigi sire na wa naayeri, tara ti go na.»
21 A Yɛnŋɛlɛ lì si kɔgɔje nawa yaritugbɔɔrɔ ti da, konaa yaara nda fuun ti yɛn yinwege na, na waa na mari wa tɔnmɔ pi ni ti ni. A tì lɛgɛ wa tɔnmɔ pi ni fɔ jɛŋgɛ, ma yala ti cɛngɛlɛ ke ni. A lì sannjɛrɛ ti cɛngɛlɛ ke ni fuun ke da. A lì sigi yan fɔ ki yɛn ma yɔn.
22 A Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw ti na, ma siri pye fɔ: «Ye se, ye lɛgɛ, ye kɔgɔje tɔnmɔ pi yin; sannjɛrɛ fun ti se, ti lɛgɛ laga tara ti na.»
23 A yɔnlɔkɔgɔ si gbɔn, a pinliwɛ fun pì gbɔn. A ko si pye pilige kaŋgurugo wogo.
24 A Yɛnŋɛlɛ li sho naa fɔ: «Tara ti pan yaara nda ti yɛn yinwege na ti ni mbe yala ti cɛngɛlɛ ke ni, yaayoro to naa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele ke maa fulolo tara ti na, konaa woŋgaala pe cɛnlɛ pyew li ni.» A ko si pye ma.
25 A Yɛnŋɛlɛ lì si woŋgaala pe gbegele ma yala pe cɛngɛlɛ ke ni, naa yaayoro ti ni ma yala ti cɛngɛlɛ ke ni, naa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele fuun ke maa fulolo tara ti na ke ni ma yala ke cɛngɛlɛ ke ni. A Yɛnŋɛlɛ lì sigi yan fɔ ki yɛn ma yɔn.
26 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Ye ti we lere gbelege wi pye we yanlɛɛ, wi yiri we kɔrɔgɔ, wi cɛn ŋgbanra nda wa tɔnmɔ pi ni ti go na, naa naayeri sannjɛrɛ, naa yaayoro, naa tara to naa yaŋgala jɛgɛlɛ

† **1:2 1.2:** Ŋga kì yo fɔ *Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ*, Eburuye sɛnrɛ ti ni ki mbe ya logo fun fɔ Yɛnŋɛlɛ li wɔnwɔn. † **1:3 1.3:** 2 Korɛn 4.6 † **1:8 1.6-8:** 2 Pyɛ 3.5 † **1:26 1.26:** 1 Korɛn 11.7

jɛgɛlɛ ŋgele ke maa fulolo tara ti na ti go na†.»
27 A Yɛnŋɛlɛ lì si lere wi da, a wì pye li
yanlɛɛ,
a lì suu da, a wì yiri li kɔrɔgɔ.
A lì si pe da naŋa naa jɛlɛ†.
28 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw pe na mɛɛ pe pye fɔ: «Ye se, ye lɛgɛ, ye tara ti yin, ye cɛn ti go na. Ye cɛn ŋgbanra nda wa tɔnmɔ pi ni ti go na, naa naayeri sannjɛrɛ to naa yaara nda fuun ti yɛn yinwege na, na yanri tara ti na ti go na†.»
29 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Ye wele! Yarilire nda fuun ti yɛn laga tara ti na konaa tire nda fuun ti maa pire sɛni ma pye gbagboro ni, mìri kan ye yeri ti pye ye yaakara.
30 Woŋgaala mbele fuun pe yɛn laga tara ti na, naa naayeri sannjɛrɛ ti ni fuun, naa yaara nda fuun ti maa yanri tara ti na, ko kɔrɔ wo yɛn yaraga ŋga fuun ki maa wɔɔn, mì yantipirige ki kan ti yeri ki pye ti yaakara.» A ko si pye ma.
31 Yaara nda fuun Yɛnŋɛlɛ làa gbelege, a lì siri wele mari yan ti yɛn ma yɔn fɔ jɛŋgɛ. A yɔnlɔkɔgɔ si gbɔn, a pinliwɛ fun pì gbɔn. A ko si pye pilige kɔgɔlɔni wogo.

2

1 Naayeri wo naa tara ti ni, naa ti nawa yaara pyew, pa tìla gbegele ma kɔ yɛɛn.
2 Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa kɔ li tunŋgo pyege ki na, a lì si wogo pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na tunŋgo ŋga fuun làa pye ki ni†.
3 A Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na maga tɛgɛ ki yɛ li yɛɛ kan, katugu làa tunŋgo ki pye ma yaara nda fuun da, làa kɔ ki tunŋgo ki na mɛɛ wogo ko pilige ko ni†.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naayeri wo naa tara ti da sanga ŋa ni, kìla pye yɛgɛ ŋga na, koyi ŋga.

Edɛn naŋgɔ kɔlɔgɔ ki sɛnrɛ

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tara to na naayeri wi gbegele sanga ŋa ni, kìla yala tige kpɛ fa fi laga tara ti na gbɛn, konaa yan kpɛ fa fi fun laga tara ti na, katugu ki sanga wi ni kìla yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li fa tisaga wa laga tara ti na gbɛn. Ki sanga wi ni, leele sila pye laga mbaa fali tara ti na.
6 Ɛɛn fɔ, fɔngɔ kà la pye na yinrigi wa nɔgɔna na tara ti yinŋgi lagapyew.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa lere wi gbegele taambugɔ ni, mɛɛ yinwege wɔnwɔn pi le wa wi numawegele ke ni li yɛɛ yɔn tifɛlɛgɛ ki ni. A lere wì si pye yinwege na†.
8 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si naŋgɔ kɔlɔgɔ ka gbegele wa Edɛn tara ti yɔnlɔ yirisaga yeri, mɛɛ lere ŋa làa gbegele wi tɛgɛ wa ki nawa.
9 Tige ŋga fuun ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn ma yɔn, ma pye yaakara tanra yaa ta wa ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a ti cɛngɛlɛ ke ni fuun tà fi ma yiri wa tara. A lì si tige ŋga ki maa yinwege kaan ka tɛgɛ wa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki nandogomɔ, konaa tige ŋga ki maa kajɛŋgɛ naa kapege ki jɛnwɛ pi kaan ki ni†.
10 A gbaan wà si yiri wa Edɛn tara ti ni, na naŋgɔ kɔlɔgɔ ki yinŋgi. A gbaan wì si wali wa ki laga ki na, ma kɛyɛn tijɛrɛ wɔ.
11 Gbaan wi kɛɛ koŋgbanŋga pàa pye naga yinri Pishɔn. Ko kìla pye ma Havila tara ti maga mari fili. Tɛ yɛn wa ki tara ti ni.
12 Ki tara ti tɛ wi yɛn tɛ piiri. Bedelimu tire tɔnmɔ nuwɔ taan konaa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro nda pe yinri ɔnikisi tìla pye wa.
13 Gbaan wi kɛɛ shyɛn wogo pàa pye naga yinri Giyɔn, ko kìla pye ma Kushi† tara ti maga.
14 Gbaan wi kɛɛ taanri wogo pàa pye naga yinri Tigire, ko la pye na fuun na kee wa Asiri tara ti yɔnlɔ yirisaga yeri. Gbaan wi kɛɛ tijɛrɛ wogo pàa pye naga yinri Efirati.
15 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si lere wi tɛgɛ wa Edɛn naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni ma yo wila ki fali, wila ki kɔrɔsi.
16 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ŋgasele la tɛgɛ ma lere wi kan, mɛɛ wi pye fɔ: «Naŋgɔ

† **1:27 1.27:** Mati 19.4; Maki 10.6 † **1:28 1.27-28:** Zhenɛ 5.1-2 † **2:2 2.2:** Ebu 4.4,10 † **2:3 2.2-3:** Ɛki 20.11 † **2:7 2.7:** 1 Korɛn 15.45 † **2:9 2.9:** Naga 2.7; 22.2,14 † **2:13 2.13:** Kushi tara, Lewɔɔlɔ tara laga ko kayi. Kìla Ezhipiti tara laga ka lɛ ma saa pinlɛ Sudan tara laga ka ni.

kɔlɔgɔ ki tige pige ŋga fuun ki yɛn mɔɔ ndanla, ma mbe ya ka ka.
17 Ɛɛn fɔ, tige ŋga ki maa kajɛŋgɛ konaa kapege ki jɛnwɛ pi kaan, maga kaga pyɔ wa ka. Na maga wa ka pilige ŋga ni, ma daga mbe ku dɛ.»
18 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Naŋa wi koro wi nuŋgba, ki woro ma yɔn. Mi yaa sagafɔ gbegele wi kan, wi yala wi ni.»
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tara tɛgɛ ma woŋgaala poro naa sannjɛrɛ ti cɛngɛlɛ ke ni fuun ke gbegele, mɛɛ ti a tì pan naŋa wi kɔrɔgɔ, maa wele paa wi yaa ti yeri yɛgɛ ŋga na we. Naŋa wì ka mɛgɛ ŋga yeri yaraga yɛnwege ŋga na, ko ki ma pye ki mɛgɛ yé.
20 A naŋa wì si yaayoro to naa sannjɛrɛ ti ni, naa woŋgaala pe cɛnlɛ pyew pe mɛrɛ ti tagataga. Ɛɛn fɔ, wa ki yaayoro ti sɔgɔwɔ, ka sila ta wa ŋga ki mbaa pye wi sagafɔ mbe yala wi ni.
21 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si wɔnlɔwɔ gbɔɔ wa naŋa wi na, a wì si wɔnlɔ. A lì suu kendiŋgangala li nuŋgba wɔ mɛɛ wi wire kara ti tɛgɛ maga laga ki tɔn.
22 Kendiŋganna na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wɔ naŋa wi ni, a lì si lo pye jɛlɛ, mɛɛ pan wi ni naŋa wi kɔrɔgɔ.
23 Naa naŋa wìla kaa wi yan, a wì sho fɔ:

«Koni, ŋa yɛɛn, na kajeere ko ka nuŋgba
yi, na wire kara to tari.
Pe yaa laa yinri jɛlɛ, katugu wì yiri wa
naŋa wo ni†.»

24 Ko kì ti naŋa wi yaa ka laga wi to naa wi nɔ pe na, mbe si mara wi jɔ wi na, kona pe shyɛn pe yaa pye wire nuŋgba†.
25 Naŋa wo naa wi jɔ wi ni pàa pye witiwaga, pe sila si fɛrɛ jɛn.

KAPEGE KONAA JƆLƆGƆ TI YEWE LAGA DUNRUYA WI NI

3

3.1-24

Yɛnŋɛlɛ làa naŋa wo naa jɛlɛ wi ni pe purɔ ma pe wɔ wa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni

1 Woŋgaala mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa da, wɔɔgɔ kìla jilige ma wɛ pe ni fuun pe na. A Wɔɔgɔ kì si kaa jɛlɛ wi yewe maa pye fɔ: «Ki yɛn kaselege fɔ Yɛnŋɛlɛ lì yo yaga kaa naŋgɔ kɔlɔgɔ tire pire ti ni fuun ti kaa le†?»
2 A jɛlɛ wì si wɔɔgɔ ki pye fɔ: «We mbe ya mbaa naŋgɔ kɔlɔgɔ tire pire ti kaa kɛ.
3 Ɛɛn fɔ, tige ŋga ki wa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki nandogomɔ, Yɛnŋɛlɛ lì yo waga kaga pyɔ wa ka. Lì yo waga ka jiri ki tige ki na yɛrɛ, nakoma we daga mbe ku.»
4 A wɔɔgɔ kì si jɛlɛ wi pye ma yo fɔ: «Ki woro ma, ye se ku dɛ.
5 Yɛnŋɛlɛ lìgi yo ma, katugu lìgi jɛn ma yo na yaga tige ki pige ka ka pilige ŋga ni, ye yɛngɛlɛ ke yaa yɛngɛ, ye yaa pye paa Yɛnŋɛlɛ li yɛn, mbe kajɛŋgɛ konaa kapege ki jɛn.»
6 A jɛlɛ wì sigi yan fɔ tige ki pire ti yaa pye yaakara tanra, ti yɛn ma yɔn lere mbaa ti wele, konaa na maga ka ka ki mbe ya tijinliwɛ kan ma yeri. A wì si ka cɔ ma ka, mɛɛ ka kan wi pɔlɔ wi yeri le wi yɛɛ tanla, a wo fun wìgi ka.
7 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pe ni fuun shyɛn pe yɛngɛlɛ kè si yɛngɛ, a pè sigi jɛn ma yo pe yɛn witiwaga. A pè si figiye tige wɛrɛ kɔn mari gbegele pe yɛɛ kan lɔmbɛɛlɛ.
8 Yɔnlɔkɔgɔ ki ni, naa tifɛnɛ làa kaa yinŋgi, a pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li tinmɛ ta li yɛn na yanriyanri wa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni. Kì pye ma, a naŋa wo naa wi jɔ wi ni pè si lara Yawe Yɛnŋɛlɛ li na wa naŋgɔ kɔlɔgɔ tire ti nɔgɔ.
9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si naŋa wi yeri maa pye fɔ: «Ma yɛn se yeri?»
10 A naŋa wì sho fɔ: «Mɔ̀ɔ tinmɛ ta wa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni, a mì si fyɛ, katugu mi yɛn witiwaga, ko mì lara.»
11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Ambɔ wìgi yo ma kan ma yo ma yɛn witiwaga?

† **2:23 2.23:** Eburuye sɛnrɛ ti ni naŋa wi mɛgɛ konaa jɛlɛ wi mɛgɛ ki ni tì yiri ti yɛɛ kɔrɔgɔ fɔ jɛŋgɛ. Pe maa naŋa wi yinri «Ish», na jɛlɛ wi yinri «Isha» maga naga ma yo pa jɛlɛ wì yiri wa naŋa wi ni. † **2:24 2.24:** *Pe shyɛn pe yaa pye wire nuŋgba* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe shyɛn pe yaa pye paa lere nuŋgba yɛn, yaraga ka se pe kɔn pe yɛɛ na, Mati 19.5; Maki 10.7-8; 1 Korɛn 6.16; Efɛ 5.31. † **3:1 3.1:** Naga 12.9; 20.2

Tige pige ŋga mì yo maga ka ka ka, ko ka
ma ma ka le?»
12 A naŋa wì sho fɔ: «Jɛlɛ ŋa mà kan na
yeri ma yo wi pye na ni, wo wìgi tige pige
ka cɔ ma kan na yeri, a mìgi ka.»
13 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li si jɛlɛ wi pye fɔ:
«Ŋga mà pye yɛɛn, yiŋgi yi ko?» A jɛlɛ wì
sho fɔ: «Wɔɔgɔ ko kìlan fanla, a mì sigi
ka†.»
14 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si wɔɔgɔ ki pye fɔ:
«Ŋga mà pye yɛɛn ki kala na,
mɔ̀ɔ daŋga yaayoro to naa woŋgaala pe
ni fuun pe sɔgɔwɔ.
Ma yaa la fulolo ma lara ti na,
taambugɔ ko ki yaa pye ma yaakara ma
yinwege piliye yi ni fuun yi ni.
15 Mi yaa mbɛnwɛ le mboro naa jɛlɛ wi ni
ye sɔgɔwɔ,
mbe mbɛnwɛ le ma setirige piile poro naa
jɛlɛ wi setirige piile pe sɔgɔwɔ.
Jɛlɛ wi setirige piile pe yaa ka ma go ki
yaari,
mboro fun ma yaa ka pe nɔ wa pe
tɔndanra ti na†.»
16 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si jɛlɛ wi pye fɔ:
«Mi yaa pisege tere ti ŋgban ma na fɔ
jɛŋgɛ.
Ma yaa jɔlɔ mbe si jɛn mbe se.
Ma jatere wi yaa pye ma pɔlɔ wo na,
wi yaa pye ma go na.»
17 A Yɛnŋɛlɛ lì si naŋa wo pye fɔ: «Tige
pige ŋga mìla yo maga ka ka ka, kì kaa
pye mɔ̀ɔ jɔ wi sɛnrɛ ti logo maga ka, ki
kala na,
tara tì daŋga ma kala na.
Ma yaa jɔlɔ jɛŋgɛ si jɛn mbe yaakara ta
wa tara ti ni ma yinwege piliye yi
ni fuun yi ni.
18 Tara ti yaa wuuro naa yan pege yirige
ma kan.
Yarilire nda ti yaa la taa wa kɛrɛ, to ti yaa
pye ma yaakara†.
19 Ma yaa kafugo tulu wa ma walɛgɛ ki na
mbe wa, si jɛn mbe yaakara ta,
fɔ ma ka sa sɔngɔrɔ wa tara ti ni;
katugu pa mà yiri wa tara ti ni.
Taambugɔ kì tɛgɛ mɔɔ gbegele,
ma yaa ka sɔngɔrɔ wa taambugɔ ki ni.»
20 Kona, naŋa we, wo ŋa pe yinri
Adama, a wì suu jɔ wi mɛgɛ taga naa yinri
Awa†, ko kɔrɔ wo yɛn yinwege, katugu wo
wi yɛn leweele pe ni fuun pe nɔ we.
21 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si sɛlɛgɛ pye
yaripɔrɔ ma kan Adama wo naa wi jɔ pe
yeri peri le.
22 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ pye fɔ:
«Wele, lere wì kanŋga ma pye paa woro
wa nuŋgba yɛn, ma kajɛŋgɛ naa kapege
ki jɛn. Koni, ye ti we konɔ li tɔn wi na,
janŋgo wiga ka gbɔn wa tige ŋga ki maa
yinwege kaan ki na mbege pyɔ wa cɔ
mboo ka, mbe koro yinwege na fɔ sanga
pyew†.»
23 Kì kaa pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
lere wi yirige maa wɔ wa Edɛn naŋgɔ
kɔlɔgɔ ki ni, tara nda pàa tɛgɛ maa
gbegele, wi saa ti fali.
24 A lì si lere wi purɔ maa wɔ wa, mɛɛ
mɛrɛgɛye mbele pe yinri sherubɛnye†
pele tɛgɛ wa Edɛn naŋgɔ kɔlɔgɔ ki yɔnlɔ
yirisaga yeri, konaa kasɔn tokobi ni, konɔ
na li maa kee wa tige ŋga ki maa yinwege
kaan ki yeri, a wo na figefige nali kɔrɔsi.

MAGA LƐ ADAMA NA MA SAA KI WA NOWE NA

4

4–5

Kayɛn naa Abɛli pe saraga wɔmɔkala

1 Kona, a Adama wì suu jɔ Awa wi jɛn
jɛlɛ, a wì si kugbɔ lɛ mɛɛ Kayɛn se. A jɛlɛ
wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga na, mì
naŋa se.»
2 Ko puŋgo na, a wì si Kayɛn wi jɔnlɔ
Abɛli† wi se. A Abɛli wì si kaa pye yaayoro
kɔnrifɔ, a Kayɛn wò pye kɛrɛ kɔnfɔ.
3 Naa sanga wà la kaa toro, a Kayɛn wì
si kari wi kɛrɛ yaara ta ni ma saa ti wɔ
saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.

† **3:13 3.13:** 2 Korɛn 11.3; 1 Timo 2.14 † **3:15 3.15:** Naga 12.17 † **3:18 3.17-18:** Ebu 6.8 † **3:20 3.20:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Adama mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa lere. Ko kì pye naŋa wi mɛgɛ ye. Awa mɛgɛ ki kɔrɔ wo wi ŋa yinwege. † **3:22 3.22:** Naga 22.14 † **3:24 3.24:** Mɛrɛgɛye pele wɛlɛ, pe wa Yɛnŋɛlɛ li tanla. Poro yanlɛɛlɛ pàa tɛ ma yerege wa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi na, maa tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni; Ɛki 25.18-22; Ebu 9.5. † **4:2 4.2:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Abɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa yaraga ŋga ki se mɔ.

4 A Abɛli fun wì si kari wi simbapiile koŋgbanmbala tiyɔɔnlɔ pele ni, naa pe
yanlaga ki ni, ma saa ti wɔ saraga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri. A lì si yɛnlɛ Abɛli wo naa
wi saraga ki na†.
5 Ɛɛn fɔ, li sila yɛnlɛ Kayɛn wo naa wi
saraga ki na. A kì si Kayɛn wi mbɛn fɔ
jɛŋgɛ, a wì si yɛgɛ san.
6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Kayɛn wi pye fɔ:
«Ki pye mɛlɛ, a kì sɔɔn mbɛn, a mà yɛgɛ
san?
7 Na ma kaa kajɛŋgɛ piin, ma yɔlɔgɔ ki
yaa yiri caw. Ɛɛn fɔ, na kaa si pye ma
woro na kajɛŋgɛ piin, kapege ki yɛn paa
yaripege yɛn ŋga kì gbɛgɛlɛ ma sinlɛ le
ma yeyɔngɔ ki tanla. Kila jaa mbe fanŋga
ta ma na, mboro ma daga mbe cɛn ko go
na.»
8 Ko puŋgo na, a Kayɛn wì suu jɔnlɔ
Abɛli wi pye fɔ: «Shokari wa kɛrɛ†.» Ma
pe ta wa kɛrɛ, a Kayɛn wì si to wi jɔnlɔ
Abɛli wi na maa gbo†.
9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Kayɛn wi yewe
maa pye fɔ: «Ma jɔnlɔ Abɛli wi yɛn se?»
A Kayɛn wì sho fɔ: «Mii jɛn. Muwi mi yɛn
na jɔnlɔ wi kɔrɔsifɔ we le?»
10 A we Fɔ wì sho fɔ: «Yiŋgi mà pye
yɛɛn? Ma jɔnlɔ wi kasanwa mba mà wo
wa tara ti na, pi gbelege kila gbɔɔn laga
na na†, nala piin ma yo mbege kayaŋga
wɔ†.
11 Ma jɔnlɔ ŋa mà gbo ma yɛ, tara nda
tùu kasanwa pi wɔ, mɔ̀ɔ daŋga mɔɔ wɔ
wa ti ni.
12 Ma kaa fali tara ti na, ti se yarilire kan
ma yeri. Ma yaa pye yanrifɔ mbaa yanri
la toro tara ti na.»
13 A Kayɛn wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ:
«Na tege kì gbɔgɔ ma wɛ na fanŋga ki na,
mi se ya ki ni.
14 Wele, nala maa na puro nala woo laga
ki tara nda ti ni, mi yaa fe mbe lara ma
na. Mi yaa pye lejaga mbaa yanri faa la
toro tara ti ni. Lere ŋa fuun kanla yan, wi
mbe ya mbanla gbo.»
15 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Kayɛn wi pye fɔ:
«Lere ŋa fuun ka Kayɛn gbo, wi kapege
ki fɔgɔ ki yaa tɔn wi na fɔ sa ta tɔnsaga
kɔlɔshyɛn.» A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tɛgɛrɛ
tɛgɛ Kayɛn wi na, jaŋgo lere ŋa fuun kaa
yan wiga kaa gbo.
16 A Kayɛn wì si laga le Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na, mɛɛ saa cɛn wa Nɔdi† tara, wa
Edɛn tara yɔnlɔ yirisaga yeri.

Kayɛn wi setirige piile wele

17 Kona, a Kayɛn wì suu jɔ wi jɛn jɛlɛ, a
wì si kugbɔ lɛ, mɛɛ Enɔki se. A wì si ca ka
kan naga yinri Enɔki ma yala wi pyɔ wi
mɛgɛ ki ni.
18 A Enɔki wo si Iradi se. A Iradi
wo Mewuyayɛli se. A Mewuyayɛli wo si
Metushayɛli se. A Metushayɛli wo Lemɛki
se.
19 Lemɛki wo la pɔri jɛɛlɛ shyɛn, pàa
pye na nuŋgba yinri Ada, na sanŋa wi
yinri Sila.
20 A Ada wo Yabali se. Leele mbele
pàa pye na cɛɛn wa paara yinrɛ ti ni na
yaayoro koro, Yabali wo wìla pye pe tɛlɛ
we.
21 Pàa pye naa jɔnlɔ lenaŋa wi yinri
Yubali. Mbele pàa pye na juru wi gbɔɔn
na wegele ke wiin pe tɛlɛ wo lawi.
22 A Sila fun wo si Tubali Kayɛn se.
Tubali Kayɛn wo la pye na tuguwɔrɔ
naa tuguyɛnrɛ tunŋgo pyeyaara ti cɛngɛlɛ
pyew ti gbegele. Pàa pye naa jɔnlɔ
sumboro wi yinri Naama.
23 A Lemɛki wì suu jɛɛlɛ pe pye fɔ:
«Ada naa Sila, ye nuŋgbogolo jan yaa
nuru na yeri.
Mi Lemɛki, yoro mbele na jɛɛlɛ, ye
nuŋgbolo jan na sɛnrɛ ti yeri.
Mì naŋa gbo, ŋa wìlan wɛlɛgɛ.
Mì lefɔnŋɔ gbo, naa wìlan gbɔn we.
24 Na kaa pye Kayɛn gbogo ki fɔgɔ ki yaa
tɔn tɔnsaga kɔlɔshyɛn,
Lemɛki wogo ko yaa tɔn tɔnsaga
nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri
kɔlɔshyɛn.»

† **4:4 4.4:** Ebu 11.4 † **4:8 4.8:** Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Eburuye sɛnrɛ ni wi ni, laga ŋga kì yo fɔ: «Shokari wa kɛrɛ» ki woro wa wi ni. † **4:8 4.8:** Mati 23.35; Luki 11.51; 1 Zhan 3.12 † **4:10 4.10:** Kasanwa pi gbelege sɛnrɛ nda tì yo, ko yɛn naga nari ma yo naa Yɛnŋɛlɛ làa kasanwa mba pì wo le tara pi yan, kì cɛn ndɛɛ pìla pye na gbele nali piin ma yo ligi kayaŋga wɔ. † **4:10 4.10:** Ebu 12.24 † **4:16 4.16:** Eburuye sɛnrɛ ti ni *Nɔdi* mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa «mbaa yanri faa la toro.» † **4:25 4.25:** Eburuye sɛnrɛ ti ni *Sɛti* mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa «Yɛnŋɛlɛ lìlan kan.»

25 A Adama wo naa wi jɔ wi ni pè si
pinambyɔ wa se naa. A jɛlɛ wì suu mɛgɛ
taga naa yinri Sɛti†, ma sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
lì pinambyɔ wa yɛgɛ kan na yeri Abɛli wi
yɔnlɔ, ŋa Kayɛn wìla gbo we.»
26 A Sɛti wo fun wì si pinambyɔ wa se
naa yinri Enɔsi. Ko sanga wowi leele pàa
ki lɛ na Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yinri nali
gbogo.

5

Adama wi setirige piile kala

1 Adama wi setirige piile pe mɛrɛ sɛwɛ
wi ŋa. Yɛnŋɛlɛ li yaa lere wi da pilige ŋga
ni, làa wi da a wìli lɛ.
2 Làa pe da naŋa naa jɛlɛ. Pilige ŋga ni
làa pe gbegele, a lì si duwaw pe na, mɛɛ
pe mɛgɛ ki taga na pe yinri leele†.
3 Naa Adama wìla kaa ta yɛlɛ cɛnmɛ naa
nafa ma yiri kɛ (130), a wì si pinambyɔ se,
a wì yiri wi kɔrɔgɔ, ma pye wi yanlɛɛ. A
wì suu mɛgɛ taga naa yinri Sɛti.
4 Sɛti sege ki puŋgo na, a Adama wì
si pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), ma
pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborom-
biile ni.
5 Adama wi yinwege piliye yan fuun
wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa
nafa ma yiri kɛ (930), a wì si ku.
6 A Sɛti wo si ta yɛlɛ cɛnmɛ ma yiri
kaŋgurugo (105), a wì si pinambyɔ se naa
yinri Enɔsi.
7 Enɔsi sege ki puŋgo na, a Sɛti wì si pye
yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔtaanri ma yiri kɔlɔshyɛn
(807), ma pinambiile pele yɛgɛ se, naa
sumborombiile ni.
8 Sɛti wi yinwege piliye yan fuun wìla
ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa kɛ ma
yiri shyɛn (912), a wì si ku.
9 A Enɔsi wo si ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma yiri
kɛ, mɛɛ pinambyɔ se naa yinri Kena.
10 Kena sege ki puŋgo na, a Enɔsi wì si
pye naa yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔtaanri naa kɛ ma
yiri kaŋgurugo (815), ma pinambiile pele
yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
11 Enɔsi wi yinwege piliye yan fuun
wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ ma
yiri kaŋgurugo (905), a wì si ku.
12 A Kena wo si ta yɛlɛ nafa taanri ma
yiri kɛ, a wì si pinambyɔ se naa yinri
Mahalaleyɛli.
13 Mahalaleyɛli sege ki puŋgo na, a
Kena wì si pye naa yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔtaanri
naa nafa shyɛn (840), ma pinambiile pele
yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
14 Kena wi yinwege piliye yan fuun wìla
ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ ma yiri kɛ
(910), a wì si ku.
15 A Mahalaleyɛli wo si ta yɛlɛ nafa
taanri ma yiri kaŋgurugo, a wì si Yerɛdi
se.
16 Yerɛdi sege ki puŋgo na, a Mahala-
leyɛli wì si pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔtaanri naa
nafa ma yiri kɛ (830), ma pinambiile pele
yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
17 Mahalaleyɛli wi yinwege piliye yan
fuun wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ
kɔlɔtaanri naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma
yiri kaŋgurugo (895), a wì si ku.
18 A Yerɛdi wo si ta yɛlɛ cɛnmɛ naa
nafa taanri ma yiri shyɛn (162), a wì si
pinambyɔ se naa yinri Enɔki.
19 Enɔki sege ki puŋgo na, a Yerɛdi wì si
pye naa yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), ma
pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborom-
biile ni.
20 Yerɛdi wi yinwege piliye yan fuun
wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa
nafa taanri ma yiri shyɛn (962), a wì si ku.
21 A Enɔki wo si ta yɛlɛ nafa taanri ma
yiri kaŋgurugo, a wì si pinambyɔ se naa
yinri Matusalɛmu.
22 Matusalɛmu sege ki puŋgo na, a
Enɔki wì si pye naa yɛlɛ cɛnmɛ taanri
(300). Wìla pye na tanri Yɛnŋɛlɛ konɔ li
na. A wì si pinambiile pele yɛgɛ se, naa
sumborombiile ni.
23 Enɔki wi yinwege piliye yìla pye yɛlɛ
cɛnmɛ taanri naa nafa taanri ma yiri
kaŋgurugo (365).
24 Enɔki wìla pye na tanri Yɛnŋɛlɛ konɔ
li na, ko puŋgo na, a wì si kaa kɔ leele pe
na, pe suu yan naa, katugu Yɛnŋɛlɛ làa wi
lɛ ma kari wi ni†.
25 A Matusalɛmu wo si ta yɛlɛ cɛnmɛ
naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (187), a
wì si pinambyɔ se naa yinri Lemɛki.

† **5:2 5.1-2:** Zhenɛ 1.27-28; Mati 19.4; Maki 10.6 † **5:24 5.24:** Ebu 11.5; Zhude 14

26 Lemɛki sege ki puŋgo na, a Matusalɛmu wì si pye naa yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa tijɛrɛ ma yiri shyɛn (782), mɛɛ pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
27 Matusalɛmu wi yinwege piliye yan fuun wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa nafa taanri ma yiri kɔlɔjɛrɛ (969), a wì si ku.
28 A Lemɛki wo si ta yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ ma yiri shyɛn (182), a wì si pinambyɔ se.
29 A wì suu mɛgɛ ki taga naa yinri Nowe†, ma sho fɔ: «We tunndo nda waa piin, na tere nda tege, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tara ti daŋga, ki pyɔ ŋa yɛɛn, wo wi yaa we kotogo ki sogo we na ti kala na.»
30 Nowe sege ki puŋgo na, a Lemɛki wì si pye naa yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (595), ma pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
31 Lemɛki wi yinwege piliye yan fuun wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (777), a wì si ku.
32 Nowe wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500), a wì si pinambiile taanri se: Sɛmu, naa Kamu konaa Zhafɛti.

NOWE KONAA TƆNNŊGBƆƆ PI PANGA YE

6

6–9

Leele pe tipewe we

1 Naa leele pàa kaa na lege laga tara ti na, a pè si sumbonɔ lɛgɛrɛ se.
2 Ko sanga wo ni, a Yɛnŋɛlɛ li pinambiile† pè si leele pe sumbonɔ pe yan pe yɔn fɔ jɛŋgɛ. A pè si pele wɔ, ma pe pɔri pe jɛɛlɛ.
3 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Yinwege wɔnwɔn mba mìla le leele pe ni, mi soo yaga pi koro pe ni pilige pyew, katugu pe yɛn wire nda ti yɛn kuworo. Mbege lɛ yiŋgɔ ni, pe yɛgɛlɛ ke se toro yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa (120) na.»
4 Ko sanga wo ni, letitɔɔnrɔ la pye laga tara ti na, ali ki sanga wi puŋgo na fun. Ko sanga wowi Yɛnŋɛlɛ li pinambiile pàa leele pe sumbonɔ pe lɛ pe jɛɛlɛ, ma piile sese pe na. Poro pàa pye faa woolo letugbɔɔrɔ, ma pye fanŋga fɛnnɛ, a pe mɛgɛ kì yiri fɔ jɛŋgɛ†.
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yan fɔ leele pe nawa pì pe pe na laga tara ti na fɔ ma saa toro. Pe nawa jatere wi sila pye yaraga ko ka na, fɔ tipege ko bɔkɔ, pilige pyew.
6 A kì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mbɛn, a lì sigi yan fɔ ki sila daga li leele pe da laga tara ti na. Li nawa pìla tanga li na fɔ jɛŋgɛ.
7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Leele mbele mìla da, mi yaa pe tɔngɔ mbe pe wɔ laga tara ti na, mbege lɛ leele pe na, mbe saga wa yaayoro to naa yaara nda ti maa fulolo tara ti na, konaa naayeri sannjɛrɛ ti ni; katugu leele mbele mì da, ndɛɛ mii ja pe da, ko mbe ja mbɔnrɔ.»
8 Ɛɛn fɔ, Nowe wo la mɛgɛ ta Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri†.

Yɛnŋɛlɛ làa yo li yaa Nowe wi shɔ

9 Nowe wi setirige ki ŋga. Nowe wìla pye lesinŋɛ konaa jɛrɛgisaga fu wi sanga wi ni. Wìla pye na tanri Yɛnŋɛlɛ konɔ li na wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni†.
10 Nowe wìla pinambiile taanri se, pe mɛrɛ ti nda: Sɛmu, naa Kamu konaa Zhafɛti.
11 Tara tìla jɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, leele pàa pye na tipere piin tara ti ni lagapyew.
12 A Yɛnŋɛlɛ lì si tara ti wele mari yan ti yɛn ma jɔgɔ, katugu sɛnwee piile pe ni fuun pàa pye na kapege piin laga tara ti na.
13 A Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Nowe wi kan fɔ: «Mìgi kɔn maga tɛgɛ, mbe yaara nda fuun mì da ti tɔngɔ mberi wɔ wa sanga ŋa wo ni, katugu leele pe yɛn na kapere ti piin tara ti lagapyew. Wele, mi yaa poro naa tara ti ni pe pinlɛ mbe pe tɔngɔ.

† **5:29 5.29:** Eburuye sɛnrɛ ti ni *Nowe* mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa «kotogo sogowo.» † **6:2 6.2:** Leele pele maa ki jate ma yo Yɛnŋɛlɛ li pinambiile poro pe yɛn Sɛti wi setirige piile mbele pàa pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Pele maa ki jate mɛrɛgɛye wɛlɛ, mbele pàa puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na. † **6:4 6.4:** Nɔmbu 13.33 † **6:8 6.5-8:** Mati 24.37; Luki 17.26; 1 Pyɛ 3.20 † **6:9 6.9:** 2 Pyɛ 2.5

14 Ma tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge gbegele ma yɛɛ kan gofɛri tire ni, ma yumbiile wɔ wa ki nawa, maga nawa naa ki puŋgo ki wɔlɔgɔ joro panyi ni. 15 Wele, maga gbegele ki gbegewe mba po na: ki titɔnlɔwɔ pi pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150), ki gbemɛ pi pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, ki yagawa pi pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo.

16 Maga gona wi tɔn, ma fenɛtiri wɔ ki na mɛtɛrɛ kɔngɔ wa ki mbogo yagawa po naa ki tɔnyaraga ti sɔgɔwɔ pi ni, ma yɔn wɔ ki kanŋgaga nuŋgba na. Maga gbegele, maga pye go taanri, maga tagala ki yɛɛ na. Ka mbe pye nɔgɔna, ka mbe pye nandogomɔ, ka mbe pye go na.

17 Wele, mi yaa tɔnŋgbɔɔ tirige laga tara ti na, mbe yaraga ŋga fuun ki yɛn na wɔɔn ki tɔngɔ. Yaraga ŋga fuun ki yɛn laga tara na, ki yaa ku.

18 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, mi yaa na yɔn finliwɛ pi le ma ni†. Ma yaa ka ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, mboro naa ma jɔ, naa ye pinambiile, konaa pe jɛɛlɛ pe ni.

19 Yaara nda fuun ti yɛn yinwege na, ma ti cɛnlɛ pyew ti shyɛnzhyɛn yigi, naŋa naa jɛlɛ, ma ye ti ni wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, jaŋgo to mbe ta ti koro yinwege na wa ma ni.

20 Sannjɛrɛ ti ni fuun, mbe yala ti cɛngɛlɛ ke ni, naa yaayoro naa woŋgaala pe ni fuun, mbe yala pe cɛngɛlɛ ke ni, konaa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele fuun ke maa fulolo tara ti na ke ni, mbe yala ke cɛngɛlɛ ke ni, ti ni fuun ti naŋa naa jɛlɛ mbe pan ma kɔrɔgɔ, jaŋgo to mbe koro yinwege na.

21 Ma yaakara ti cɛnlɛ pyew ta lɛ mari le wa ma yɛɛ kɔrɔgɔ, ti pye mboro naa to ni, ye yaakara.»

22 A Nowe wì sigi pye ma, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki yo maa kan we†.

7

Nowe wi yege wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo ma Nowe wi kan fɔ: «Mboro naa ma go woolo pe ni, ye ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, katugu mboro nuŋgba mì yan ma yɛn sinŋɛ na yɛgɛ na wa ki nala pilige woolo mbele pe ni.

2 Yaayoro to naa woŋgaala mbele pe yɛn kpoyi, ma ti shyɛnzhyɛn tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn wɔ ti ni, ti nambala naa ti jɛɛlɛ, ma si nda ti yɛn fyɔngɔ ni ti tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba wɔ fun, ti nambala naa ti jɛɛlɛ.

3 Ma sannjɛrɛ ti cɛngɛlɛ ke ni fuun ti shyɛnzhyɛn tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn wɔ ti ni, ti nambala naa ti jɛɛlɛ, jaŋgo ti cɛngɛlɛ ke koro laga tara ti ni fuun ti na.

4 Na pilige kɔlɔshyɛn ka toro, mi yaa tisaga wa laga tara ti na yɔnlɔ nafa shyɛn naa yembinɛ nafa shyɛn ni. Yaara nda fuun mì da, mi yaa ti tɔngɔ mberi wɔ laga tara ti na.»

5 Ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ma Nowe wi kan, a Nowe wì ki ni fuun ki pye ma.

Tɔnŋgbɔɔ pi panga ye

6 Nowe wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600), sanga ŋa ni tɔnŋgbɔɔ pìla pan laga tara ti na we.

7 Nowe naa wi jɔ, naa wi pinambiile poro naa pe jɛɛlɛ pe ni, pè si pinlɛ ma ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni tɔnŋgbɔɔ pi kala na†.

8 Yaayoro to naa woŋgaala mbele fuun pe yɛn kpoyi, naa mbele pe yɛn fyɔngɔ ni, naa sannjɛrɛ ti ni, konaa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele ke maa fulolo tara ti na ke ni,

9 ti shyɛnzhyɛn, naŋa naa jɛlɛ, a tì si ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni Nowe wi kɔrɔgɔ, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki yo maa kan we.

10 Naa piliye kɔlɔshyɛn yìla kaa toro ma kɔ, a tɔnŋgbɔɔ pì si ye ma tara ti tɔn.

11 Yɛlɛ na ni Nowe wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600), ki yɛlɛ li yeŋge shyɛn wogo ki pilige kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn wogo ki na, tara ti nɔgɔna tɔnmɔ wegele ke ni

† **6:18 6.18:** Laga ŋga kì yo fɔ: *Mi yaa na yɔn finliwɛ pi le ma ni* sɛwɛɛlɛ pele ni kì yo wa fɔ: Mì yere ki yerewe mbɔɔn shɔ. † **6:22 6.22:** Ebu 11.7 † **7:7 7.7:** Mati 24.38-39; Luki 17.27 † **7:11 7.11:** 2 Pyɛ 3.6

fuun ke si janri ma yiri lɛgɛrɛ. A naayeri tɔnmɔ wegele kè si yɛngɛ†.

12 A tisaga ki nɛɛ paan tara ti na yɔnlɔ
nafa shyɛn naa yembinɛ nafa shyɛn ni.
13 Ko pilige koyi Nowe wìla ye wa
tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni wo naa wi jɔ,
naa wi pinambiile Sɛmu, naa Kamu, naa
Zhafɛti, konaa wi pinambiile pe jɛɛlɛ
taanri pe ni.
14 Ko leele poro pàa pye wa tɔnmɔkɔrɔ
gbeŋge ki ni, poro naa woŋgaala, naa
yaayoro ti cɛngɛlɛ ke ni fuun, naa yaŋgala
jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele fuun ke maa fulolo tara
ti na, ma yala ke cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni,
naa sannjɛrɛ ti ni fuun, ma yala ti cɛngɛlɛ
ke ni fuun ke ni, naa sannjɛtumɔɔrɔ ti
ni fuun, konaa yaraga ŋga fuun kanwiga
yɛn ki na ki ni.
15 Yaara nda fuun ti yɛn yinwege na, pa
tìla ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni yɛɛn
wa Nowe wi kɔrɔgɔ, ti naŋa naa jɛlɛ.
16 Ki yaara ti ni fuun, naŋa naa jɛlɛ, a
tì si pan ma ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki
ni, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ma
Nowe wi kan we. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki yɔn tɔn pe na.
17 A tɔnŋgbɔɔ pì si pan tara ti na maga
yigi fɔ pilige nafa shyɛn. A tɔnmɔ pì si
lɛgɛ fɔ ma tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki yirige wa
naayeri.
18 Tɔnmɔ pìla pan tara ti na ma lɛgɛ
jɛŋgɛ, a tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki nɛɛ yɛgɛ
tɔnmɔ pi go na.
19 A ka nɛɛ tari tɔnmɔ pi lɛgɛwɛ pi na fɔ
ma saa yanwira titɔɔnrɔ ti ni fuun ti tɔn.
20 A tɔnmɔ pì si yiri ma yanwira ti yinrɛ
ti tɔn ma gbɔn fɔ mɛtɛrɛ kɔlɔshyɛn naa
kɔngɔ.
21 Yaara nda fuun ti yɛn yinwege na, na
yanri laga tara ti na, a ti ni fuun tì ku:
sannjɛrɛ, naa yaayoro, naa woŋgaala,
naa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele fuun ke
maa fulolo tara ti na konaa leele pe ni
fuun.
22 Yaraga ŋga fuun yinwege wɔnwɔn la
pye ki ni laga tara ti na, a ki ni fuun kì ku.
23 Pa Yɛnŋɛlɛ làa yaara nda fuun ti
yɛn yinwege na ti tɔngɔ mari wɔ laga
tara ti na yɛɛn we, maga lɛ leele pe na,
ma saa gbɔn yaayoro ti na, naa yaŋgala
jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele ke maa fulolo tara ti
na, konaa naayeri sannjɛrɛ ti ni. A ti ni
fuun tì ku ma wɔ laga tara ti na. Nowe wo
naa mbele pàa pye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge
ki ni, poro cɛ pàa shɔ.
24 A tɔnŋgbɔɔ pì koro laga tara ti na fɔ
ma saa gbɔn piliye cɛnmɛ naa nafa shyɛn
ma yiri kɛ (150).

8

Nowe wìla yiri wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni

1 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li jatere wìla pye Nowe
wi na, naa woŋgaala poro naa yaayoro
ti ni fuun ti na, nda tìla pye wi ni wa
tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni we. A Yɛnŋɛlɛ
lì si tifɛlɛgɛ yirige, a kì pan na tara ti fee,
a tɔnmɔ pi nɛɛ tinri.
2 A tara ti nɔgɔna tɔnmɔ wegele koro
naa naayeri tɔnmɔ wegele ke ni fuun kè
si tɔn, a tisaga kì si kɔn.
3 A tɔnmɔ pi nɛɛ waga laga tara ti na
pilige pyew, ma saa gbɔn fɔ pilige cɛnmɛ
naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150). A tɔnmɔ
pì si tigi.
4 Ki yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki
pilige kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn wogo ki na,
a tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge kì si cɛn wa Ararati
yanwiga ki go na.
5 Tɔnmɔ pìla pye na tinri fɔ ma saa
gbɔn naa yeŋge kɛ wogo ki na. Ki yeŋge
ki pilige koŋgbanŋga ki na, pàa pye na
yanwira ti yinrɛ ti yaan.
6 Naa piliye nafa shyɛn la kaa toro,
fenɛtiri ŋa Nowe wìla wɔ tɔnmɔkɔrɔ
gbeŋge ki na, a wì suu yɛngɛ.
7 A wì si kaankaan wa yirige maa wa. A
wì si kari, mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan, mɛɛ koro
na kee na paan fɔ tɔnmɔ pi sa waga pi kɔ
wa tara ti na.
8 Ko puŋgo na, a Nowe wì si ketenɛ la
yirige mali wa, jaŋgo mbege jɛn na kaa
pye tɔnmɔ pi waga wa tara ti na.
9 Ɛɛn fɔ, ketenɛ lii cɛnsaga ta tɔnmɔ
pi kala na. A lì si sɔngɔrɔ wa Nowe
wi kɔrɔgɔ, wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni,
katugu tɔnmɔ pìla pye tara ti lagapyew.
A Nowe wì suu kɛɛ ki yirige ma ketenɛ li
yigi mali le wa wi yɛɛ kɔrɔgɔ.

10 A Nowe wì si yapelege nuŋgba yaga
kì toro naa, a wì si ketenɛ li yirige mali
wa naa.
11 A ketenɛ lì si sɔngɔrɔ ma pan wi
kɔrɔgɔ ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni oliviye tige wɛrɛ
ni wa li yɔn. A Nowe wì sigi jɛn ma yo
tɔnmɔ pìla jerege laga tara ti na.
12 A Nowe wì si piliye kɔlɔshyɛn pye wa
tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni naa. Ko puŋgo
na, a wì si ketenɛ li wɔ mali wa naa, kona
lii sɔngɔrɔ mbe pan wi kɔrɔgɔ naa.
13 Nowe wi yɛlɛ cɛnmɛ kɔgɔlɔni
naa yɛlɛ nuŋgba (601) wolo li yeŋge
koŋgbanŋga, ki pilige koŋgbanŋga ki na,
kìla yala tɔnmɔ pì waga laga tara ti na. A
Nowe wì si tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki naayeri
tɔnyaraga ki yɛngɛ, ma funwa pi wele,
ma sigi yan tɔnmɔ pì waga laga tara ti na.
14 Ki yɛlɛ li yeŋge shyɛn wogo ki pilige
nafa ma yiri kɔlɔshyɛn wogo ki na, a ko
si yala tara tìla waga pew.
15 A Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Nowe wi kan fɔ:
16 «Ye yiri wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni,
mboro naa ma jɔ, naa ye pinambiile poro
naa pe jɛɛlɛ pe ni.
17 Yaara nda fuun ti yɛn yinwege na
wa ma ni, ko kɔrɔ wo yɛn sannjɛrɛ, naa
yaayoro naa woŋgaala konaa nda fuun
ti maa yanri tara ti na, ma ti ni fuun ti
yirige, jaŋgo ti se, ti lɛgɛ laga tara ti na.»
18 Kona, a Nowe wì si yiri wa tɔnmɔkɔrɔ
gbeŋge ki ni, wo naa wi jɔ, naa pe
pinambiile poro naa pe jɛɛlɛ pe ni.
19 Woŋgaala pe ni fuun, naa yaara nda
ti maa fulolo tara ti na konaa sannjɛrɛ ti
ni, yaraga ŋga fuun ki maa tigile tara ti
na, mbe yala ti cɛngɛlɛ ke ni, a ti ni fuun
tì yiri wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni.
20 A Nowe wì si saraga wɔsaga kan
maga le Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ. A wì
si yaayoro to naa sannjɛrɛ ti nuŋgba
nuŋgba yigi, nda ti yɛn kpoyi Yɛnŋɛlɛ lì
yɛgɛ na, mari wɔ saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri,
mari sogo wa saraga wɔsaga ki na.
21 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi saraga ki nuwɔ
taan pi ta. A lì sigi yo wa li nawa ma yo fɔ:
«Mi se ka tara ti daŋga naa leele pe kala
na, katugu mbege lɛ wa lere wi punwɛ pi
na, wi nawa jatere wi yɛn ma pe wi na.
Mi se ka yaara nda ti yɛn yinwege na ti
tɔngɔ naa, paa yɛgɛ ŋga na mìgi pye we.
22 Ɛɛn fɔ, mbe tara ti yaga wa ti yɔngɔlɔ
ke ni,
yarilire lugusanga naa ti kɔnsanga,
were sanga naa kafugo sanga,
yɔnrɔ naa kanga,
yɔnlɔ naa yembinɛ
ti se ka kɔ naa fyew.»

9

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ le Nowe wi ni

1 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw Nowe wo
naa wi pinambiile pe na, ma pe pye fɔ:
«Ye se, ye lɛgɛ, ye tara ti yin†.
2 Yaara nda fuun ti yɛn yinwege na laga
tara ti na, naa naayeri sannjɛrɛ to naa
yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele fuun ke maa
fulolo tara ti na, naa ŋgbanra ti ni, ti yaa
la fyɛ konaa ti sunndo wi yaa la kɔɔn ye
yɛgɛ, mìri le ye kɛɛ.
3 Yaraga ŋga fuun ki maa tigile ma pye
yinwege na, ti mbe ya pye ye yaakara. Mì
ti ni fuun ti kan ye yeri, paa yɛgɛ ŋga na
mìla yan wɛrɛ ti kan ye yeri we.
4 Ɛɛn fɔ, yaga ka kara ta ka nda ti yɛn ti
yinwege ki ni, ko kɔrɔ wo yɛn nda ti yɛn
ti kasanwa pi ni†.
5 Ye kasanwa mba pi yɛn ye yinwege ye,
mi yaa ka pi fɔgɔ ki yewe. Na yaayogo ka
lere wa gbo, mi yaa ka ki lere wi kasanwa
pi fɔgɔ yewe ki yaayogo ki na†. Na lere
wa ka wi lewee yɛnlɛ wa gbo, mi yaa ka
ki lere wi yinwege fɔgɔ ki yewe ŋa wùu
gbo wi na.
6 Na lere ka lere gbo,
lere wa wi yaa ka wo gbo fun;
katugu Yɛnŋɛlɛ lì lere wi da, a wì pye li
yanlɛɛ†.
7 Yoro wo na, ye piile se, ye lɛgɛ, ye jaraga
lɛgɛrɛ laga tara ti na†.»
8 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Nowe wo naa
wi pinambiile pe kan
9 ma yo fɔ: «Ye wele, mi wo na, mi yaa
na yɔn finliwɛ pi le ye ni, naa ye setirige

† **9:1 9.1:** Zhenɛ 1.28 † **9:4 9.4:** Levi 7.26-27; 17.10-14; Dete 12.16,23; 15.23 † **9:5 9.5** ***Mbe kasanwa pi fɔgɔ yewe yaayogo ki na*** **ko kɔrɔ wo yɛn mbege yaayogo ki gbo (Ɛki 21.28).** † **9:6 9.6:** Zhenɛ 1.26; Ɛki 20.13
† **9:7 9.7:** Zhenɛ 1.28

piile mbele pe yaa ka yiri ye puŋgo na pe ni;
10 konaa yaraga ŋga fuun ki yɛn yinwege na wa ye ni ki ni: Sannjɛrɛ, naa yaayoro, naa woŋgaala pe ni fuun, naa yaara nda fuun tì yiri wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, konaa nda fuun ti yaa ka pye yinwege na laga tara na ti ni.
11 Mi yaa na yɔn finliwɛ pi le ye ni. Mi se ka tɔnŋgbɔɔ tɛgɛ mbe yaara nda ti yɛn yinwege na ti tɔngɔ laga tara ti na naa. Tɔnŋgbɔɔ ma pi yaa ka tɛgɛ mbe tara ti tɔngɔ naa.»
12 A Yɛnŋɛlɛ lì sho naa fɔ: «Yɔn finliwɛ mba mi yaa le ye ni, naa yaara nda fuun ti yɛn yinwege na wa ye ni ti ni, konaa leele mbele fuun pe yaa ka yiri ye puŋgo na pe ni, pi kacɛn wowi ŋa.
13 Mi yaa na yaanŋgondi wi tɛgɛ wa kambaara ti na, wi pye na yɔn finliwɛ pi kacɛn, po mba mì le tara woolo pe ni we.
14 Sanga o sanga mi ka ti tisaga kiga wɔ, pa yaanŋgondi wi yaa yiri wa kambaara ti na.
15 Yɔn finliwɛ mba mì le ye ni, naa yaraga ŋga fuun ki yɛn yinwege na ki cɛnlɛ pyew li ni, mi yaa la nawa tuun ki yɔn finliwɛ pi na. Tɔnŋgbɔɔ se ka pan mbe yaara nda ti yɛn yinwege na ti tɔngɔ naa laga tara ti na.
16 Yaanŋgondi wiga yiri wa kambaara ti na wa naayeri, mi yaa la wi wele, mbaa nawa tuun na yɔn finliwɛ mbakɔɔ pi na, po mba mì le yaara nda fuun ti yɛn yinwege na laga tara na ti ni we.»
17 A Yɛnŋɛlɛ lì si Nowe wi pye naa fɔ: «Yaanŋgondi wo wi yɛn yɔn finliwɛ pi kacɛn we, po mba mì le mi naa yaara nda fuun ti yɛn yinwege na laga tara ti na ti ni we.»

Nowe wi pinambiile taanri pe sɛnrɛ

18 Nowe wi pinambiile mbele pàa yiri wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni pe mɛrɛ ti nda: Sɛmu, naa Kamu konaa Zhafɛti. Kamu wìla pye Kana wo to.
19 Nowe wi pinambiile taanri poro wɛlɛ yɛɛn. Pe setirige piile poro wɛlɛ pè se ma tara ti ni fuun ti yin.
20 Nowe wo wìla pye kɛkɔɔn koŋgbanŋa ma ɛrɛzɛn tiire sanri.
21 A Nowe wì si kaa duvɛn wɔ a wùu yigi; a wì suu yaripɔrɔ ti wɔ wi yɛɛ na, ma koro witiwaga, wa wi paraga go ki ni.
22 A Kana wi to Kamu wì si saa wi to Nowe wi yan witiwaga, mɛɛ pan maga yo wi nɔsepiile shyɛn pe kan wa funwa na.
23 Kona, a Sɛmu naa Zhafɛti pè si derigbɔgɔ lɛ maga taga pe pajoro ti na, nɛɛ kee puŋgo ni wa paraga go ki ni, ma saa pe to wi tɔn ki ni. Pàa puŋgo wa pe to wi yeri, jaŋgo paga kaa witiwaga ki yan.
24 Naa duvɛn wìla kaa laga Nowe wi na, ŋga wì pinambyɔ puŋgofɔ wìla pye wi na, a wì sigi jɛn.
25 A wì sho fɔ:
Daŋga mbe Kana wi yigi!
Wi pye kulolo pe kulo mboo nɔsepiile pe kan!
26 A wì sho naa fɔ:
Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Sɛmu wi Yɛnŋɛlɛ le, gbɔgɔwɔ mbe pye li woo!
Kana wi pye Sɛmu wi kulo!
27 Yɛnŋɛlɛ li Zhafɛti wi gbɔgɔ!
Wila korogi wa Sɛmu wi paara yinrɛ ti ni.
Kana wi pye wi kulo!
28 Tɔnŋgbɔɔ pi toroŋgɔlɔ, a Nowe wì si pye naa yɛlɛ cɛnmɛ taanri naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (350).
29 Nowe wi yinwege piliye yi ni fuun yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (950), a wì si ku.

TARA NA CƐNGƐLƐ KONAA BABƐLI SANŊGAZO TITƆNLƆWƆ KALA

10

10–11
1 Tɔnŋgbɔɔ pi panŋgɔlɔ, a Nowe wi pinambiile Sɛmu, naa Kamu, naa Zhafɛti pè si piile se. Pe setirige piile pe mɛrɛ ti nda:
2 Zhafɛti wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Gomɛri, naa Magɔgi, naa Madayi, naa Yavan, naa Tubali, naa Meshɛki konaa Tirasi.
3 Gomɛri wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Ashikenazi, naa Irifati konaa Togarima.
4 Yavan pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Elisha, naa Tarisisi, naa Kitimu konaa Dodanimu.

5 Wa pe setirige ki ni, cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ la
yiri wa pe ni. A ki leele pè jaraga ma cɛn
wa kɔgɔje yɔn tara ti laga ki ni fuun ki
na. A pè si kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ ma pye tara
tara, naa cɛngɛlɛ cɛngɛlɛ, naa seye seye
ma yala pe sɛnrɛ ti ni.

6 Kamu pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Kushi, naa Mizirayimu, naa Puti konaa
Kana.
7 Kushi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Seba,
naa Havila, naa Sabita, naa Arayema
konaa Sabiteka. Arayema pinambiile pe
mɛrɛ ti nda: Saba naa Dedan.
8 Kushi wo wìla Nimirɔdi wi se fun.
Nimirɔdi wo wìla keli ma pye fanŋga fɔ
koŋgbanŋa laga tara ti na.
9 Nimirɔdi wìla pye koniyɛɛn gbɔɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Ko kì ti pe maa
ki yuun ma yo fɔ: «Koniyɛɛn gbɔɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na paa Nimirɔdi yɛn.»
10 Wi wunluwɔ cara koŋgbannda ti
mɛrɛ tori nda yɛɛn: Babɛli, naa Erɛki, naa
Akadi konaa Kaline, wa Sineyari tara.
11 A Nimirɔdi wì si kaa yiri wa ki tara ti
ni, ma kari wa Asiri tara, ma saa Ninive
ca ki kan, naa Erehobɔti Iri ca ki ni, naa
Kala ca ki ni,
12 konaa Eresɛn cagbɔgɔ ki ni; ko la pye
Ninive ca konaa Kala ca ti sɔgɔwɔ pi ni.

13 Mizirayimu wo wìla pye Ludi cɛnlɛ
woolo pe tɛlɛ we, naa Anɛmu cɛnlɛ woolo
pe ni, naa Leyabi cɛnlɛ woolo, naa Nafitu
cɛnlɛ woolo pe tɛlɛ;
14 naa Paturusi cɛnlɛ woolo, naa
Kasiluhi cɛnlɛ woolo poro naa Kafitɔri
cɛnlɛ woolo pe tɛlɛ we. Pa Filisiti tara
fɛnnɛ pè yiri wa ki cɛngɛlɛ shyɛn ŋgele
ke ni.

15 A Kana wì suu pinambyɔ koŋgbanŋa
Sidɔn wi se konaa Hɛti ni.
16 Wo wìla pye Zhebusi cɛnlɛ woolo
pe tɛlɛ we, naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa
Girigasi cɛnlɛ woolo,
17 naa Hɛvi cɛnlɛ woolo, naa Ariki cɛnlɛ
woolo, naa Sini cɛnlɛ woolo,
18 naa Arivadi cɛnlɛ woolo, naa Zemari
cɛnlɛ woolo konaa Hamati cɛnlɛ woolo pe
tɛlɛ we. Ko puŋgo na, a Kana sege woolo
pè si jaraga.

19 Pe tara tìla lɛ wa Sidɔn ca ki na ma
jaraga ma kari wa Gerari ca ki yeri, fɔ ma
saa gbɔn wa Gaza ca ki na, ma kari wa
Sodɔmu ca, naa Gomɔri ca, naa Adima ca,
konaa Zeboyimu ca ki yeri, fɔ ma saa gbɔn
wa Lesha ca ki na.
20 Poro pe yɛn Kamu wi setirige piile
wele, mbele pàa kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ ma yala
pe seye, naa pe sɛnrɛ, naa pe tara konaa
pe cɛngɛlɛ ke ni.
21 Zhafɛti wi ndɔ Sɛmu wìla pinambiile
pele se fun. Wo wìla pye Hebɛri naa wi
setirige piile pe tɛlɛ we.
22 Sɛmu wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Elamu, naa Asuri, naa Aripakisadi, naa
Ludi konaa Aramu.
23 Aramu wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Uzi, naa Huli, naa Getɛri konaa Mashi.
24 A Aripakisadi wo si Shela se. A Shela
wo Hebɛri se.
25 Hebɛri wo la se pinambiile shyɛn.
Pàa pye na koŋgbanŋa wi yinri Pelɛgi†,
katugu sanga ŋa ni wìla pye yinwege na,
a tara woolo pè si kɔn pe yɛɛ na. Pàa pye
naa nɔsepyɔ lenaŋa wi yinri Yokitan.
26 A Yokitan wo si Alimodadi se, naa
Shelɛfu, naa Hazarimavɛti, naa Yera,
27 naa Hadoramu, naa Uzali, naa Dikila,
28 naa Obali, naa Abimayɛli, naa Saba,
29 naa Ofiri, naa Havila konaa Yobabu.
Poro pe ni fuun mbele, poro la pye
Yokitan wi pinambiile.
30 Pàa pye ma cɛn Mesa ca konaa Sefari
yanwiga tara ti sɔgɔwɔ, ma wa yɔnlɔ
yirisaga yeri.
31 Poro pe yɛn Sɛmu setirige piile wele,
mbele pàa kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ ma yala pe
seye, naa pe sɛnrɛ, naa pe tara konaa pe
cɛngɛlɛ ke ni.
32 Nowe wi pinambiile pe setirige piile
poro wɛlɛ yɛɛn, pàa kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ seye
seye, ma yala pe cɛngɛlɛ ke ni. Leele
mbele fuun pe yɛn laga tara ti ni, pa pè
yiri wa pe setirige ki ni, ma jaraga ma cɛn
tara, tara, tɔnŋgbɔɔ pi panŋgɔlɔ.

11

Laga ŋga pàa pye na yinri Babɛli
ki sanŋgazo titɔnlɔwɔ wi sɛnrɛ

† **10:25 10.25:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Pelɛgi mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mbe kɔn yɛɛ na.

1 Sɛnrɛ nuŋgba dunruya woolo pàa pye
na yuun, pe sɛnyogo kìla pye nuŋgba.
2 A pè si kaa yiri wa yɔnlɔ yirisaga yeri
na kee, mɛɛ saa funwa lagbɔgɔ ka yan wa
Sineyari tara, a pè si cɛn lema.
3 A pè si kaa ki yo pe yɛɛ kan ma yo fɔ:
«Yoo kari we sa tofa kɔn woo sogo wi sheli
jɛŋgɛ.» Ko puŋgo na, a pè sigi tofa wi lɛ,
a wì pye pe yeri paa go wasinndɛɛrɛ yɛn,
a pè tara nda ti yɛn ŋguro ni ta lɛ mbaa
waa ti ni paa joro yɛn.
4 A pè sho naa fɔ: «Yoo kari we sa
cagbɔgɔ naa sanŋgazo titɔnlɔwɔ wa kan
wi go ki gbɔn wa yɛnŋɛlɛ na; jaŋgo
we mɛgbɔgɔ ta, waga ka jaraga tara ti
lagapyew.»
5 Sɛnwee piile pàa pye na ca konaa
sanŋgazo titɔnlɔwɔ ŋa kanni, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si tigi ma pan mberi wele.
6 A lì sili yɛɛ pye fɔ: «Wele! Leele pe
ni fuun pe yɛn cɛnlɛ nuŋgba na sɛnrɛ
nuŋgba yuun. Ŋga pè lɛ na piin yɛɛn, ki
wele! Koni, kala lo la se pe yɛgɛ pari pe
nandanwa kapyege na.
7 Ye pan we tigi, we sa pe sɛnrɛ ti piri,
jaŋgo paga kaa ti nuru pe yɛɛ yeri naa.»
8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe jaraga tara ti
ni fuun ti ni ma pe wɔ wa ki laga ki ni. A
pè si cagbɔgɔ ki kanwa pi yaga.
9 Ko kì ti pe maa ki laga ki yinri Babɛli,
katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa leele pe sɛnrɛ
ti piri wa ki laga ki na. Maga lɛ le ki laga
ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si leele pe jaraga
tara ti laga ki ni fuun ki na.

Leele pe tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda maga lɛ Sɛmu na, ma saa gbɔn Abiramu na

10 Sɛmu wi setirige piile pe mɛrɛ ti nda.
Sɛmu wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ mɛɛ pinambyɔ
se, a paa wi yinri Aripakisadi, tɔnŋgbɔɔ
pi toroŋgɔlɔ, ki yɛlɛ shyɛn wolo li ni.
11 Aripakisadi seŋgɔlɔ, a Sɛmu wì si
pye naa yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500), ma
pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborom-
biile ni.
12 Aripakisadi wo la ta yɛlɛ nafa ma yiri
kɛ ma yiri kaŋgurugo, mɛɛ pinambyɔ se,
a paa wi yinri Shela†.
13 Shela seŋgɔlɔ, a Aripakisadi wì si
pye naa yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ ma yiri taanri
(403), ma pinambiile pele yɛgɛ se, naa
sumborombiile ni.
14 Naa Shela wìla kaa ta yɛlɛ nafa ma
yiri kɛ, a wì si pinambyɔ se, a paa wi yinri
Hebɛri.
15 Hebɛri seŋgɔlɔ, a Shela wì si pye naa
yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ ma yiri taanri (403), ma
pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborom-
biile ni.
16 Naa Hebɛri wìla kaa ta yɛlɛ nafa ma
yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ, a wì si pinambyɔ se,
a paa wi yinri Pelɛgi.
17 Pelɛgi seŋgɔlɔ, a Hebɛri wì si pye
naa yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa ma yiri
kɛ (430), ma pinambiile pele yɛgɛ se naa
sumborombiile ni.
18 Naa Pelɛgi wìla kaa ta yɛlɛ nafa ma
yiri kɛ, a wì si pinambyɔ se, a paa wi yinri
Erewu.
19 Erewu seŋgɔlɔ, a Pelɛgi wì si pye
naa yɛlɛ cɛnmɛ shyɛn ma yiri kɔlɔjɛrɛ
(209), ma pinambiile pele yɛgɛ se, naa
sumborombiile ni.
20 Naa Erewu wìla kaa ta yɛlɛ nafa ma
yiri kɛ ma yiri shyɛn, a wì si pinambyɔ se,
a paa wi yinri Serugi.
21 Serugi seŋgɔlɔ, a Erewu wì si pye
naa yɛlɛ cɛnmɛ shyɛn ma yiri kɔlɔshyɛn
(207), ma pinambiile pele yɛgɛ se naa
sumborombiile ni.
22 Naa Serugi wìla kaa ta yɛlɛ nafa ma
yiri kɛ, a wì si pinambyɔ se, a paa wi yinri
Nahɔri.
23 Nahɔri seŋgɔlɔ, a Serugi wì si pye naa
yɛlɛ cɛnmɛ shyɛn (200), ma pinambiile
pele yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
24 Naa Nahɔri wìla kaa ta yɛlɛ nafa ma
yiri kɔlɔjɛrɛ, a wì si pinambyɔ se, a paa
wi yinri Tera.
25 Tera seŋgɔlɔ, a Nahɔri wì si pye naa
yɛlɛ cɛnmɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ
(119), ma pinambiile pele yɛgɛ se naa
sumborombiile ni.
26 Naa Tera wìla kaa ta yɛlɛ nafa taanri
ma yiri kɛ, a wì si pinambiile se. Pe mɛrɛ
ti nda: Abiramu, naa Nahɔri, konaa Aran.
27 Tera setirige piile pe mɛrɛ ti nda: Tera
wìla Abiramu, naa Nahɔri konaa Aran se.

† **11:12 11.12:** Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni. Mɛgɛ ka yɛn Aripakisadi naa Shela pe sɔgɔwɔ, ŋga pe yinri Kayinamu; Luki 3.

A Aran wo si pinambyɔ wa se, a paa wi yinri Lɔti.
28 A Aran wì si keli ma ku wi to Tera wi
na wa tara nda pàa wi se, wa Uri ca, wa
Kalide tara ti ni.
29 A Abiramu wo naa Nahɔri pè si jɛɛlɛ
pɔri, pàa pye na Abiramu jɔ wi yinri
Sarayi, na Nahɔri jɔ wi yinri Milika. Mi-
lika wìla pye Aran sumborombyɔ. Aran
wo wìla pye fun Zhisika wi to.
30 Sarayi wi sila pyɔ ta, katugu wi sila
pye na siin.
31 A Tera wì suu pinambyɔ Abiramu wi
lɛ, naa wi pishyɛnwoo Lɔti wi ni, Aran wi
pinambyɔ we, naa wi pijɔ Sarayi wi ni,
Abiramu wi jɔ we. A pè si pinlɛ ma yiri wa
Uri ca, wa Kalide tara, nɛɛ kee wa Kana
tara. A pè si saa gbɔn wa Haran ca mɛɛ
cɛn le.
32 Tera wi yinwege piliye yi ni fuun yìla
pye yɛlɛ cɛnmɛ shyɛn ma yiri kaŋgurugo
(205), a wì si ku wa Haran ca.

IZIRYƐLI WOOLO PE TƐLƐYE WELE: ABIRAHAMU, NAA IZAKI KONAA ZHAKƆBU

12

12–35

Yɛnŋɛlɛ làa Abiramu wi yeri ma yo wi yiri wa wi tara

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Abi-
ramu wi kan ma yo fɔ: «Abiramu! Yiri
laga ma tara, laga ma sege woolo pe
sɔgɔwɔ, konaa ma to ca ki ni. Ma kari
wa tara nda mi yaa naga ma na ti ni†.
2 Mi yaa duwaw ma na mbɔɔn pye cɛnlɛ
gbenɛ to, mbɔɔn mɛgɛ ki pye ki gbɔgɔ.
Lelɛgɛrɛ yaa ka duwaw ta ma kala na.
3 Leele mbele ka duwaw pye ma kan, mi
yaa duwaw poro na. Leele mbele kɔɔn
daŋga, mi yaa poro daŋga. Sege ŋga
fuun ki yɛn laga tara na ki woolo pe yaa
ka duwaw ta ma kala na†.»
4 A Abiramu wì si kari paa yɛgɛ ŋga
na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo maa kan we.
Lɔti wìla pinlɛ Abiramu wi ni ma kari fun.
Abiramu wi yirisanga wi ni wa Haran ca,
kìla yala wì ta yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ
ma yiri kaŋgurugo.
5 A wì suu jɔ Sarayi wo naa wi jɔnlɔ pyɔ
Lɔti pe lɛ ma kari pe ni, naa kulolo mbele
fuun wìla ta wa Haran ca pe ni, naa wi
kɛɛ yaara ti ni fuun ti ni. A pè si kari wa
Kana tara.

Abiramu wi yege wa Kana tara

6 Naa pàa ka saa ye wa Kana tara, a pè
siri pari ma saa gbɔn fɔ wa laga ŋga pe
yinri Sishɛmu, fɔ wa More laga tigbɔgɔ ki
na†. Ki sanga wi ni Kana tara woolo pàa
pye wa pe tara ti ni.
7 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si li yɛɛ
naga Abiramu wi na, mɛɛ wi pye fɔ: «Ki
tara nda to mi yaa kan ma setirige pyɔ†
wi yeri.» A Abiramu wì si saraga wɔsaga
kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan le ki laga ki na.
8 Ko puŋgo na, a pè si yiri lema mɛɛ
kari wa yanwira ti na. Ki yanwira ti
yɛn wa Betɛli ca ki tanla, ma wa yɔnlɔ
yirisaga yeri. Naa pàa ka saa gbɔn, a pè
si paara yinrɛ ti sangasanga mari kankan,
ma Betɛli ca ki yaga yɔnlɔ tosaga yeri, ma
Ayi ca ki yaga yɔnlɔ yirisaga yeri. A wì si
saraga wɔsaga ka kan naa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kan, mali mɛgɛ ki yeri mali gbɔgɔ.
9 Ko puŋgo na, a Abiramu wì si yiri
lema, nɛɛ tanri na cɛɛn na kee wa Negɛvu
tara ti yeri†.

Abiramu wìla saa cɛn wa Ezhipiti tara fuŋgo kala na

10 Fuŋgo kà la to wa Kana tara ti ni.
A Abiramu wì si yiri ma kari wa Ezhipiti
tara mbe sa cɛn wa wagati jɛnri ni, katugu
ki fuŋgo kìla gbɔgɔ fɔ ma toro.
11 Naa pàa ka saa yɔngɔ Ezhipiti tara ti
ni, a wì suu jɔ Sarayi wi pye fɔ: «Wele,
mìgi jɛn ma yo ma yɛn ma yɔn fɔ jɛŋgɛ.

† **12:1 12.1:** Kapye 7.2-3; Ebu 11.8 † **12:3 12.3:** Gala 3.8 † **12:6 12.6:** Tige ŋga pege sɛnrɛ yo laga ki laga ŋga ki ni, leele pele maa ki jate ma yo pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo wa ki nɔgɔ. † **12:7 12.7:** Ŋga ki yo fɔ *ma setirige pyɔ*, yege wele fun wa ki lara nda ti ni (Kapye 7.5; Gala 3.16). † **12:9 12.9:** Maga logo Negɛvu, Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ tara to pe yinri ma. Ti lɛ wa Zheruzalɛmu ca ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri ma kari wa gbinri wi ni wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri. Wasege kayi ŋga tire lɛgɛrɛ woro wa ki ni. Tisara lɛgɛrɛ na la paan wa ki ni. Maga logo fun Negɛvu, ki maa para fun Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wogo ko na.

12 Na Ezhipiti tara woolo pe kɔɔn yan,
pe yaa ki jɛn mbe yo mboro ma yɛn na jɔ
we, pa pe yaa na gbo mbɔɔn yaga.
13 Ki kala na, mi yɛn nɔɔ yɛnri, na pe
kɔɔn yewe, maga yo ma pe kan fɔ: ‹Na
jɔnlɔ sumboro wi mboro›, jaŋgo pe ta
panla yigi jɛŋgɛ ma kala na, mbe koro
yinwege na.»
14 Naa Abiramu wìla ka saa gbɔn wa
Ezhipiti tara, a Ezhipiti tara fɛnnɛ pè suu
jɔ Sarayi wi yan wi yɔn fɔ jɛŋgɛ.
15 A Farawɔn† wi legbɔɔlɔ pèle si jɛlɛ
wi yan mɛɛ saa wi tanga ma Farawɔn wi
kan. A pè si kari jɛlɛ wi ni wa Farawɔn
wi go.
16 Farawɔn wì si kajɛŋgɛ pye ma Abi-
ramu wi kan wi jɔ wi kala na. A wì
si simbaala kan wi yeri, naa sikaala,
naa nɛrɛ, naa kulonambala naa kulo-
jaala, naa sofile jɛɛlɛ naa nambala, konaa
yɔngɔmɛye ni.
17 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si jɔlɔgɔ
gbɔgɔ wa Farawɔn wo naa wi go woolo
pe na, Abiramu wi jɔ Sarayi wi kala na.
18 A Farawɔn wì si Abiramu wi yeri maa
pye fɔ: «Yiŋgi mà pye na na yɛɛn? Ki pye
mɛlɛ, mɛɛ sigi yo na kan mbe yo fɔ: ‹Ma
jɔ wi?›
19 Kì pye mɛlɛ, a mà silan pye ma yo
ma jɔnlɔ sumboro wi? Ko kì ti, mi yɛn
naa jate mboo lɛ mboo pye na jɔ. Ɛɛn fɔ,
koni, ma jɔ wi ŋa! Wi lɛ maa kee wi ni.»
20 A Farawɔn wì si konɔ kan wi tunm-
byeele pe yeri ma yo pe sa Abiramu wi
torogo poo yirige wa Ezhipiti tara ti ni,
wo naa wi jɔ, naa wi kɛɛ yaara ti ni fuun
ti ni.

13

Abiramu naa Lɔti pe lagawa kala pe yɛɛ na

1 Kona, a Abiramu wì si yiri wa Ezhipiti
tara, ma sɔngɔrɔ wa Negɛvu tara ti yeri,
wo naa wi jɔ wi ni, naa yaara nda fuun
wìla ta ti ni. Lɔti wìla pinlɛ ma kari wi
ni.
2 Yarijɛndɛ lɛgɛrɛ la pye Abiramu wi
yeri fɔ jɛŋgɛ. Wìla yaayoro lɛgɛrɛ ta naa
penjagbɔrɔ ni, naa tɛ lɛgɛrɛ ni.
3 A wi nɛɛ tanri na toro lara lara, ma
yiri wa Negɛvu tara ti yeri ma saa gbɔn
wa Betɛli ca ki na. Wìla keli maa paraga
go ki kan ma cɛn wa Betɛli ca naa Ayi ca
sɔgɔwɔ pi ni.
4 A wì si saa gbɔn wa saraga wɔsaga ŋga
wìla kan faa ki na. A Abiramu wì si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yeri wa, mali gbɔgɔ.
5 Abiramu wi tangayɛnlɛ Lɔti we, yaay-
oro lɛgɛrɛ la pye wi yeri fun, to ti yɛn
simbaala, naa sikaala, naa nɛrɛ, konaa
paara yinrɛ ni.
6 Ki tara ti sila pye ma gbɔgɔ, tìla kologo
pe na, ki kala na, pe sila ya mbe pinlɛ mbe
cɛn laga nuŋgba; katugu pe kɛɛ yaara tìla
lɛgɛ.
7 Abiramu wi yaayoro kɔnrifɛnnɛ poro
naa Lɔti woolo pe ni, pè si kaa win. Ko
sanga wo ni, Kana tara woolo poro naa
Perɛzi cɛnlɛ woolo pàa pye ma cɛn wa ki
tara ti ni.
8 A Abiramu wì si Lɔti wi pye fɔ: «Kii
daga mi naa mboro ni kiti mbe ye we
sɔgɔwɔ, kii daga kiti mbe ye we yaayoro
kɔnrifɛnnɛ pe sɔgɔwɔ fun, katugu we yɛn
sege nuŋgba mi naa mboro ni.
9 Tara ti ni fuun ti nda ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Pan we laga we yɛɛ na. Na ma ka kee
kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, pa mi yaa kari kalige
kɛɛ ki na. Na ma ka sila kee kalige kɛɛ ki
na, pa mi yaa kari kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.»
10 A Lɔti wì suu yɛgɛ ki yirige ma wele,
mɛɛ Zhuridɛn gbaan funwa laga ŋga kìla
pye tɔnmɔ lɛgɛrɛ ni ko wɔ, ko ŋga kìla
pye paa Ezhipiti tara ti yɛn. Sanga ŋa ni
Yawe Yɛnŋɛlɛ li fa Sodɔmu naa Gomɔri
cara ti tɔngɔ, kìla yɔn ma pye paa Yɛnŋɛlɛ
li naŋgɔ kɔlɔgɔ yɛn, ma kari fɔ wa Sowari
ca ki yeri†.
11 Kì kaa pye ma, a Lɔti wì si Zhuridɛn
tara to wɔ, mɛɛ kari ma saa cɛn wa yɔnlɔ
yirisaga yeri. Pa pàa laga pe yɛɛ na yɛɛn.
12 A Abiramu wo si koro wa Kana tara.
A Lɔti wo si saa cɛn wa Zhuridɛn gbaan
funwa laga falafala ki cara ti tanla, mɛɛ
kari ma saa wi paara yinrɛ ti sanga mari
kankan wa Sodɔmu ca ki tanla.
13 Sodɔmu ca woolo pàa pye ma pe
fɔ jɛŋgɛ, na kapere tugbɔɔrɔ piin Yawe

† **12:15 12.15:** Farawɔn mɛgɛ ki yɛn mɛgɛ ŋga pàa pye na tari faa Ezhipiti tara fɛnnɛ wunlumbolo pe na. † **13:10 13.10:** Zhenɛ 2.10

Yɛnŋɛlɛ li na.
14 Naa Lɔti wìla kaa laga Abiramu wi na
ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Abiramu wi pye
fɔ: «Mbɔɔn ta le laga ŋga ma yɛn, ma
yɛgɛ ki yirige ma yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ naa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki wele,
ma yɔnlɔ yirisaga naa yɔnlɔ tosaga ki
wele.
15 Ma yɛgɛ ki yɛn tara nda fuun na, mi
yaa ti kan mboro naa ma setirige piile ye
yeri wagati wi ni fuun ni†.
16 Mi yaa kɔɔn setirige piile pe pye pe
lɛgɛ jɛŋgɛ, paa yɛgɛ ŋga na lere se ya mbe
taambugɔ ki jiri we.
17 Yiri ma tara ti yanri, mari titɔnlɔwɔ
naa ti gbemɛ pi wele, katugu mi yaa ti kan
ma yeri.»
18 A Abiramu wì suu paara yinrɛ ti
kɔlɔgi lema, mɛɛ kari ma saa cɛn wa
Mamire tigbɔrɔ laga ki ni, wa Eburɔn ca
ki tanla. A wì si saraga wɔsaga kan le
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.

14

Abiramu wìla malaga gbɔn wunlumbolo pele ni ma ya pe ni

1 Ma si yala, Sineyari tara wunlu-
naŋa Amirafɛli wo naa Elasari ca wunlu-
naŋa Ariyɔki, naa Elamu ca wunlunaŋa
Kedɔrilawomɛri konaa Goyimu ca wunlu-
naŋa Tideyali pe sanga wi na,
2 pè si kaa malaga gbɔn Sodɔmu ca
wunlunaŋa Bera wi ni, naa Gomɔri ca
wunlunaŋa Birisha, naa Adima ca wunlu-
naŋa Shineyabu, naa Zeboyimu ca wunlu-
naŋa Shemebɛri konaa wunlunaŋa Bela
pe ni. Bela mɛgɛ nuŋgba koyi ŋga fun
Sowari.
3 Ki wunlumbolo pe ni fuun pè si pe
yɛɛ gbogolo wa Sidimu gbunlundɛgɛ ki
ni. Nala Kɔgɔje kuwo wìgi gbunlundɛgɛ
ki shɔ.
4 Pàa pe yɛɛ tirige wunlunaŋa
Kedɔrilawomɛri wi kan fɔ ma saa gbɔn
yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn. Ɛɛn fɔ, yɛlɛ kɛ ma
yiri taanri wolo li ni, a pè si yiri ma je wi
na.
5 Ki yɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ wolo li
ni, wunlunaŋa Kedɔrilawomɛri wo naa
wunlumbolo mbele pàa pye yɔn finliwɛ
na wi ni, pè si kari ma saa malaga gbɔn
Erefayi cɛnlɛ woolo pe ni, ma ya pe ni wa
Ashitarɔti Karinayimu ca, konaa ma ya
Zuzimu cɛnlɛ woolo pe ni wa Hamu tara,
naa Emimu cɛnlɛ woolo pe ni wa Shave
Kiriyatayimu ca funwa laga falafala ki ni.
6 Pàa Hɔri cɛnlɛ woolo poro ya wa pe
yɛɛra tara ti ni, wa Seyiri yanwira ti na,
ma pe purɔ fɔ ma saa gbɔn wa Ɛli Paran
laga ki ni, wa gbinri† wi tanla.
7 Ko puŋgo na, a pè si sɔngɔrɔ ma pan
wa Eni Mishipa ca, ki ca pege yinri naa
Kadɛshi. A pè si malaga ki gbɔn Amalɛki
setirige piile pe ni ma ya pe ni wa pe tara
ti lagapyew. Pàa ya Amɔri cɛnlɛ woolo
pe ni fun, poro mbele pàa pye ma cɛn wa
Hazazɔn Tamari ca.
8 Kona, a Sodɔmu ca wunlunaŋa, naa
Gomɔri ca wunlunaŋa, naa Adima ca
wunlunaŋa, naa Zeboyimu ca wunlunaŋa
wo naa Bela ca wunlunaŋa wi ni, pè si
pe maliŋgbɔɔnlɔ pe yirige. Bela ca pege
yinri naa Sowari. A pè si saa yere malinjɛ
na wa Sidimu gbunlundɛgɛ ki ni
9 mbe malaga gbɔn Elamu ca wunlu-
naŋa Kedɔrilawomɛri wi ni, Sineyari tara
wunlunaŋa Amirafɛli konaa Elasari ca
wunlunaŋa Ariyɔki pe ni. Ki wunlumbolo
tijɛrɛ poro naa wunlumbolo kaŋgurugo
poro pàa to pe yɛɛ na ma malaga ki gbɔn.
10 Pàa pye na ŋguro jowɔrɔ ti woo
were nda ni, tìla pye ma lɛgɛ wa Sidimu
gbunlundɛgɛ ki ni. A Sodɔmu ca naa
Gomɔri ca wunlumbolo pè si fe ma toori
wa ki were ta ni. Mbele pàa fe ma shɔ, a
poro si saa lara wa yanwira ti na.
11 Mbele pàa malaga ki gbɔn ma ya, pè
si Sodɔmu ca naa Gomɔri ca yarijɛndɛ ti
ni fuun, naa pe yaakara ti ni fuun ti koli
ma kari ti ni.
12 A pè si Abiramu wi naa Lɔti wo naa
wi kɛɛ yaara ti koli ma kari ti ni. Lɔti wìla
pye ma cɛn wa Sodɔmu ca ki ni.
13 A naŋa wà si fe ma shɔ, mɛɛ saa

† **13:15 13.15:** Kapye 7.5 † **14:6 14.6:** Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni maga logo *gbinri*, wasege kayi ŋga tire woro wa ki ni, ki yɛn waga ma pye taambugɔ nakoma sinndɛɛrɛ ni. Kɛrɛ na ya kɔn wa ki ni, yanyaara to ti maa yanri wa (Zhɔbu 24.5). Tisara lɛgɛrɛ na la paan wa ki laga ki na. Ki yɛn laga ŋga ki yɛn waga, lere na pye wa ki ni (Dete 32.10; Eza 21.1.)

ki sɛnrɛ ti yo Eburuye naŋa Abiramu wi kan. Abiramu wìla pye ma cɛn wa Amɔri cɛnlɛ woolo naŋa Mamire wi tigbɔrɔ ti sɔgɔwɔ. Mamire naa wi nɔsepyɔ Ɛshikɔli, naa Anɛri konaa Abiramu ni, pàa pye yɔn finliwɛ na.

14 Naa Abiramu wìla kaa ki logo ma yo pàa wi naa Lɔti wi yigi ma kari wi ni, Abiramu wi kulolo mbele pàa se wa wi go, a wì si mbele kotogo la pye pe ni, pe cɛnmɛ taanri ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (318) wɔ. Wo naa poro ni, pè si pe maliŋgbɔnyaara ti lɛ, mɛɛ taga pe puŋgo na, na pe tuuro tɔnri fɔ wa Dan tara.

15 Ki yembinɛ li ni, a Abiramu wì suu maliŋgbɔɔnlɔ pe walagi walagi ma saa to ki wunlumbolo pe na, mɛɛ ya pe ni ma pe purɔ fɔ wa Shoba ca, wa Damasi ca ki kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.

16 A wì si sɔngɔrɔ ma pan yarijɛndɛ nda fuun pàa koli ti ni, konaa wi naa Lɔti wi ni, naa wi kɛɛ yaara, naa jɛɛlɛ poro naa leele sanmbala pe ni.

Mɛlikisedɛki wìla duwaw pye Abiramu wi kan

17 Naa Abiramu wìla kaa ya Kedɔrilawomɛri naa wunlumbolo mbele pàa yɔn finliwɛ le wi ni pe ni, ma sɔngɔrɔ na paan, a Sodɔmu ca wunlunaŋa wì si pan maa fili wa Shave gbunlundɛgɛ ki ni. Ko ki yɛn wunlunaŋa wi gbunlundɛgɛ ye.

18 Salɛmu ca wunlunaŋa Mɛlikisedɛki wì si pan buru naa duvɛn ni. Wìla pye Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li saraga wɔfɔ.

19 A wì si duwaw pye Abiramu wi kan ma yo fɔ:

«Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, li
duwaw ma na,
lo na lì naayeri wo naa tara ti da!

20 Sɔnmɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun
ti go na li woo,
lo na lɔ̀ɔn juguye pe le ma kɛɛ we†!»

A Abiramu wì si yaara nda fuun wìla koli ti walisaga kɛ wogo ki kan Mɛlikisedɛki wi yeri.

21 A Sodɔmu ca wunlunaŋa wì sigi yo Abiramu wi kan ma yo fɔ: «Leele poro kan na yeri ma yarijɛndɛ to lɛ.»

22 A Abiramu wì suu pye fɔ: «Mìlan kɛɛ ki yirige ma wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li na, lo na lì naayeri wo naa tara ti da.

23 Mì wugu mɔɔ kan fɔ yaraga ŋga fuun ki yɛn ma wogo, mi se ka lɛ, ali sa sun jese pyɔ nuŋgba nakoma sawiga maŋga; jaŋgo maga ka ta mbe yo mì Abiramu wi pye yarijɛndɛ tafɔ.

24 Mi se yaraga ko ka shɔ na yɛɛ wogo, kaawɔ na woolo pè yaakara nda ka to. Na pinlɛyɛɛnlɛ Anɛri, naa Ɛshikɔli, naa Mamire poro na, poro mbe pe tasaga ki lɛ pe yɛ.»

15

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ le Abiramu wi ni

1 Ki kagala ke puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para naa Abiramu wi ni yariyanra ni, maa pye fɔ: «Abiramu, maga ka fyɛ yaraga ka kpɛ na. Mi yɛn ma go sigefɔ. Mi yaa ka tɔnli gbɔɔ kan ma yeri.»

2 A Abiramu wì sho fɔ: «We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi tɔnli wi yɛn wa, na maga yaara to kan na yeri, mbe sigi ta pyɔ wo wa woro na yeri we? Na kɔrɔgɔ lifɔ wo wi yɛn Damasi ca fɛnnɛ naŋa Eliyezɛri we.»

3 A Abiramu wì sho naa fɔ: «Wele, mɛɛ setirige piile kan na yeri. Na go tunmbyee Eliyezɛri ŋa wì yiri wa Damasi ca, wo wi yaa ka pye na kɔrɔgɔ lifɔ.»

4 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Ayoo, wo ma wi yaa pye ma kɔrɔgɔ lifɔ we. Ɛɛn fɔ, ma yɛɛra pisee wi yaa pye ma kɔrɔgɔ lifɔ†.»

5 A lì si Abiramu wi yirige wa funwa na, ma suu pye fɔ: «Ma yɛgɛ ki yirige wa naayeri ma wele! Wɔnŋgɔlɔ ke jiri na ma mbe ya we» A lì suu pye fɔ: «Pa ma setirige piile pe yaa ka lɛgɛ ma†.»

6 A Abiramu wì si taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na. Ki kala na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ wi jate paa lesinŋɛ yɛn†.

† **14:20 14.18-20:** Ebu 7.1-10 † **15:4 15.4:** Wa Izirayɛli tara, pyɔ wo wi maa to kɔrɔgɔ ki li. † **15:5 15.5:** Ɔrɔmu 4.18; Ebu 11.12 † **15:6 15.6:** Ɔrɔmu 4.3; Gala 3.6; Zhaki 2.23

7 A we Fɔ wì suu pye naa fɔ: «Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, na lɔ̀ɔn yirige wa Uri ca, wa Kalide tara, jaŋgo mbege tara nda ma yɛn laga ti ni, ti kan ma yeri, ti pye ma woro.»

8 A Abiramu wì sili yewe ma yo: «We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi ki yaa ki naga na na mbe yo mi yaa kaga tara nda ti ta, ti pye na woro?»

9 A we Fɔ wì suu pye fɔ: «Pan mala kan nasumboro ni, ŋa wì ta yɛlɛ taanri, naa sikanɔ ŋa wì ta yɛlɛ taanri, naa simbapɔlɔ ŋa wì ta yɛlɛ taanri, konaa ketenɛ nuŋgba naa jɛndɛtuwa yirifɔnŋɔ nuŋgba ni.»

10 A Abiramu wì si pan ki yaayoro ti ni, mɛɛ ti walagi shyɛnzhyɛn wa ti nandogomɔ, mɛɛ ti waara ti tɛgɛtɛgɛ mari yɛgɛ wa ti yɛɛ yeri. Ɛɛn fɔ, wi sila sannjɛgɛlɛ koro walagi†.

11 Kara kasannjɛrɛ nda ti maa kara kaa tì si tigi ma to ki yaayoro kuro ti na. Ɛɛn fɔ, a Abiramu wì siri purɔ.

12 Naa yɔnlɔ kìla kaa na tuun, a wɔnlɔwɔ gbɔɔ si Abiramu wi yigi, a diwi gbɔɔ fyɛrɛ woo wà si ye wi ni.

13 A we Fɔ wì si Abiramu wi pye fɔ: «Ki daga maga jɛn jɛŋgɛ fɔ ma setirige piile pe yaa ka pye nambannjɛɛnlɛ tara ta yɛgɛ ni, mbe pye wa ki leele pe kulolo. Pe yaa ka pe jɔlɔ fɔ sa gbɔn yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ (400)†.

14 Ɛɛn fɔ, pe yaa ka pye kulolo tara nda ni, mi yaa ka ki leele pe jɔlɔ. Ko puŋgo na, ma setirige piile pe yaa ka yiri wa mbe pan yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ni†.

15 Mboro wo na, ma lelɛwɛ pi yaa yɔn, ma yaa ku yɛyinŋge na, pee ka jɛn pɔɔn le.

16 Ma setirige piile pe sɛrɛ woolo poro yirisaga tijɛrɛ wogo ko ki yaa ka sɔngɔrɔ laga; katugu Amɔri cɛnlɛ woolo pe kambasinŋge ŋga paa piin, ki fa gbɔn wa ki gbɔnsaga ki na gbɛn, mbe pe purɔ mbe pe yirige wa pe tara ti ni.»

17 Naa yɔnlɔ kìla kaa to, a diwi gbɔɔ wà si ye. A kasɔn gbɔgɔ kà si yiri wa, nɛɛ wirige kɔɔn, na yiin, mɛɛ pan ma toro wa yaayoro waara ti sɔgɔwɔ pi ni†.

18 Ki pilige ki ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si yɔn finliwɛ le Abiramu wi ni, mɛɛ wi pye fɔ: «Mi yɛn naga tara nda ti kaan ma setirige piile pe yeri, mbege lɛ wa Ezhipiti gbaan wi na fɔ sa gbɔn wa gbaan gbeŋɛ wi na, Efirati gbaan we†.

19 Ki tara to ti yɛn Keni cɛnlɛ woolo, naa Kenazi cɛnlɛ woolo, naa Kadimoni cɛnlɛ woolo,

20 naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Erefayi cɛnlɛ woolo,

21 naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Kana tara woolo, naa Girigasi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe tara re.»

16

Ishimayɛli semɛ kala

1 Abiramu wi jɔ Sarayi wi sila pyɔ se wi kan. Ɛɛn fɔ, kulojɔ wà la pye wi yeri, pàa pye naa yinri Agari. Ezhipiti tara fɛnnɛ woo lawi.

2 A Sarayi wì si Abiramu wi pye fɔ: «Wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ lii yere ki na mbe pyɔ se. Ki kala na, mila ma yɛnri, kari ma sa sinlɛ wa na kulojɔ wi ni; kana pa mbe piile ta wi kala na†.»

A Abiramu wì si yere wi jɔ wi sɛnrɛ ti na.

3 Kì kaa pye ma, a Sarayi wì suu kulojɔ, Ezhipiti tara fɛnnɛ woo Agari, wi yigi maa kan wi pɔlɔ Abiramu wi yeri jɛlɛ. Kìla yala Abiramu wì ta yɛlɛ kɛ wa Kana tara.

4 A Abiramu wì si ye Agari wi kɔrɔgɔ maa jɛn jɛlɛ, a wì si kugbɔ lɛ. Naa Agari wìla kaa wi yɛɛ yan kugbɔ ni, wi sila pye na wi tafɔ jɛlɛ Sarayi wi jate naa.

5 Kona, a Sarayi wì si Abiramu wi pye fɔ: «Tɛgɛlɛ na paa na tegele, li sɔngɔrɔ ma na. Ki yɛn kaselege fɔ muwi mìlan kulojɔ wi kan ma yeri jɛlɛ. Ɛɛn fɔ, maga

† **15:10 15.10:** Mbe yaayogo ki wali shyɛn wa ki nandogomɔ mbege waara ti tɛgɛ ti yɛɛ tanla, ko la pye naga nari ma yo yɔn finliwɛ ye leele shyɛn sɔgɔwɔ. Pàa pye naga jate fɔ mboro ŋa kaga yɔn finliwɛ pi jɔgɔ, yaayogo pège pye yɛgɛ ŋga na, pa pe daga mbɔɔn pye ma fun. † **15:13 15.13:** Ɛki 1.1-13; Kapye 7.6 † **15:14 15.14:** Ɛki 12.40-41; Kapye 7.7 † **15:17 15.17:** ***A kasɔn gbɔgɔ kà si yiri wa nɛɛ wirige kɔɔn,*** **ko la pye naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ làa pye le.** † **15:18 15.18:** Kapye 7.5 † **16:2 16.2:** Mbe yala Izirayɛli woolo pe kalɛgɛ ki ni, jɛlɛ ŋa fuun wìla pɔri naŋa yeri wi si woro na siin, ki kologo la kan wi yeri wi jɛlɛ wa yɛgɛ kan wi pɔlɔ wi yeri jaŋgo wi piile se wi kan wila pe jate paa wi yɛɛra piile yɛn (Zhenɛ 30.1-13; Ɛki 21.4).

lɛ wùu yɛɛ yan kugbɔ ni, wi woro nala jate naa. Yawe Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔn mi naa mboro we sɔgɔwɔ.»

6 A Abiramu wì si Sarayi wi pye fɔ:
«Mboro kulojɔ wi. Wi yɛn ma cɛnwɛ na.
Kala na kɔɔn ndanla, ta lo piin wi na.»

Kì kaa pye ma, a Sarayi wi nɛɛ Agari wi jɔlɔ jɛŋgɛ, fɔ a wì saa fe ma kari wa gbinri wi ni.

7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si pan ma Agari wi yan pulugo ka tanla wa Shuri ca kologo ki na,

8 mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Sarayi kulojɔ Agari, ma yiri se? Ma nɛɛ kee se?»

A Agari wì suu pye fɔ: «Mi yɛn na fee na tafɔ jɛlɛ Sarayi wo yɛgɛ.»

9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Sɔngɔrɔ wa ma tafɔ jɛlɛ wi yeri, mɔɔ yɛɛ tirige wi kan.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kɔɔn setirige piile pe pye pe lɛgɛ, fɔ lere se ka ya mbe pe jiri.»

11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì suu pye naa fɔ:
«Wele, ma yɛn kugbɔ ni;
ma yaa ka pinambyɔ se, mboo mɛgɛ taga
Ishimayɛli†;
katugu we Fɔ wɔ̀ɔn jɔlɔgɔ gbelege ki logo.

12 Ma pinambyɔ wi yaa ka pye paa yan
sofile yɛn.
Wi yaa kaa wiin leele pe ni fuun pe ni,
leele pe ni fuun pe yaa kaa wiin wi ni.
Wi yaa ka cɛn mbe lali wi woolo pe ni
fuun pe ni.»

13 A Agari wi nɛɛ wi yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ŋa wila na yaan, wo mì yan kaselege yɛɛn gbari?» A wì si mɛgɛ taga Yawe Yɛnŋɛlɛ na làa para wi ni li na, nali yinri «Yɛnŋɛlɛ na laa na yaan†.»

14 Ki kala na, kɔlɔ ŋa wi yɛn wa Kadɛshi ca naa Berɛdi ca sɔgɔwɔ pi ni, pe maa wi yinri «Ŋa wi yɛn wee nala yaan wi kɔlɔ†.»

15 A Agari wì si pinambyɔ se Abiramu wi kan. A Abiramu wì si pinambyɔ ŋa Agari wìla se wi mɛgɛ taga naa yinri Ishimayɛli†.

16 Agari wìla Ishimayɛli wì se Abiramu wi kan sanga ŋa ni, kìla yala Abiramu wi ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma yiri kɔgɔlɔni.

17

Abiramu mɛgɛ kì kanŋga ma pye Abirahamu

1 Naa Abiramu wìla kaa ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ, a Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga wi na, ma suu pye fɔ: «Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ. Ti ma yinwege ki pye sinŋge na yɛgɛ na, ma pye jɛrɛgisaga fu.

2 Mi yaa na yɔn finliwɛ pi le ma ni, mbɔɔn setirige piile pe pye pe lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.»

3 A Abiramu wì si to maa yɛgɛ ki jiile wa tara mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ. A Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ:

4 «Na yɔn finliwɛ mba mì le ma ni pi mba: ‹Ma yaa ka pye cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ to.

5 Pe sɔɔn yeri naa Abiramu, ɛɛn fɔ, pe yaa lɔɔn yinri Abirahamu†, katugu mi yaa ma pye cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ tɛlɛ†.

6 Mi yaa ma pye sevɔ. Cɛngɛlɛ yaa ka yiri wa ma ni; wunlumbolo yaa ka yiri wa ma ni.

7 Na yɔn finliwɛ pi yaa koro mi naa mboro sɔgɔwɔ, naa ma setirige piile pe sɔgɔwɔ, konaa ma setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri ma puŋgo na pe sɔgɔwɔ. Ki yɔn finliwɛ pi yɛn kɔsaga fu, fɔ mi yaa ka pye ma Yɛnŋɛlɛ, naa ma setirige piile pe Yɛnŋɛlɛ mboro puŋgo na†.

8 Ma yɛn ma cɛn laga Kana tara nda ni, mi yaa ti ni fuun ti kan ma yeri, konaa ma setirige piile pe yeri, ti pye pe woro fɔ sanga pyew mboro puŋgo na. Mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ†.› »

Kɛnrɛkɛnrɛ wì pan yɛgɛ ŋga na ki ŋga

† **16:11 16.11:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Ishimayɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa Yɛnŋɛlɛ li maa nuru leele pe yeri. † **16:13 16.13:** Mɛgɛ ŋga kì taga ma yo «Yɛnŋɛlɛ na laa na yaan,» Eburuye sɛnrɛ ti ni ko ki yɛn «Ɛli-Ɔrɔyi». † **16:14 16.14:** Mɛgɛ ŋga kì taga ma yo «Ŋa wi yɛn wee nala yaan wi kɔlɔ,» Eburuye sɛnrɛ ti ni ko ki yɛn Lahayi-Ɔrɔyi. † **16:15 16.15:** Gala 4.22 † **17:5 17.5:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Abirahamu mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ to. † **17:5 17.5:** Ɔrɔmu 4.17 † **17:7 17.7:** Luki 1.55 † **17:8 17.8:** Kapye 7.5

9 A Yɛnŋɛlɛ lì si Abirahamu wi pye naa fɔ: «Mboro wo na, na yɔn finliwɛ pi yigi, mboro naa ma setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri ma puŋgo na pe ni.
10 Ye yaa na yɔn finliwɛ mba yigi, mi naa mboro sɔgɔwɔ, naa ma setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri ma puŋgo na pe sɔgɔwɔ, pi mba: ‹Yoro mbele fuun ye yɛn nambala, ye kɛnrɛkɛnrɛ†.
11 Ye yaa kɛnrɛkɛnrɛ, ko ki yaa pye yɔn finliwɛ pi tɛgɛrɛ re mi naa yoro sɔgɔwɔ.
12 Ye pinambiile pe ni fuun pe daga mbe kɛnrɛkɛnrɛ pilige kɔlɔtaanri wogo ki na pe seŋgɔlɔ; pa ki yaa la piin ma, ma setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri pe na, sanga wi ni fuun ni; mbe pinlɛ kulolo mbele fuun pè se wa ma go pe ni, nakoma mbele fuun mà lɔ penjara ni cɛngɛlɛ kele yeri, pe si woro ma cɛnlɛ woolo.
13 Kulo ŋa wì se wa ma go konaa ŋa mà lɔ, pe daga mbe kɛnrɛkɛnrɛ. Na yɔn finliwɛ pi tɛgɛrɛ ti yaa pye wa ye witire ti na mbege naga fɔ pi yɛn yɔn finliwɛ mba pi yɛn kɔsaga fu.
14 Naŋa ŋa fuun wii kɛnrɛkɛnrɛ, ye daga mboo purɔ mboo wɔ ye sɔgɔwɔ, katugu wìlan yɔn finliwɛ pi jɔgɔ.› »
15 A Yɛnŋɛlɛ lì si Abirahamu wi pye fɔ: «Maga kɔɔn jɔ wi yeri naa Sarayi, ɛɛn fɔ, koni wi mɛgɛ koyi ŋga Sara†.
16 Mi yaa duwaw wi na, mbe pinambyɔ kan ma yeri wi fanŋga na. Mi yaa duwaw wi na mboo pye cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ nɔ. Cɛngɛlɛ ke wunlumbolo yaa ka yiri wa wi setirige ki ni.»
17 A Abirahamu wì si to maa yɛgɛ ki jiile wa tara, ma tɛgɛ, mɛɛ ki yo wa wi nawa fɔ: «Lere ŋa wì yɛlɛ cɛnmɛ ta, wo mbe ya mbe pyɔ se mɛlɛ? Sara fun wì ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ, wo mbe ya mbe pyɔ se mɛlɛ?»
18 A Abirahamu wì si Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Ki yaga Ishimayɛli wi koro yinwege na ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, ko yaa yala na ni ma†.»
19 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Taga ki na, ma jɔ Sara wi yaa pinambyɔ se ma kan, maa mɛgɛ ki taga Izaki. Mi yaa ka koro yɔn finliwɛ na wi ni, yɔn finliwɛ mba pi yaa pye kɔsaga fu; mbe koro yɔn finliwɛ na wi setirige piile pe ni wo puŋgo na.
20 Ishimayɛli wo na, mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ pi logo fun wi kanŋgɔlɔ. Mi yaa duwaw wi na, mboo pye sevɔ, mboo setirige piile pe pye pe lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ. Wi yaa ka kundigile kɛ ma yiri shyɛn se. Mi yaa kaa pye cɛnlɛ gbenɛ tɛlɛ.
21 Ɛɛn fɔ, mi yaa koro yɔn finliwɛ na Izaki wi ni, Sara wi yaa pinambyɔ ŋa se yelapanna anmɛ yɛgɛ we.»
22 Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa para Abirahamu wi ni ma kɔ, a lì si yiri ma kari wa naayeri maa toro le.
23 Ki pilige nuŋgba ki ni, Abirahamu wi pinambyɔ Ishimayɛli wo naa kulolo mbele fuun pàa se wa wi go, naa mbele fuun pàa lɔ, nambala mbele fuun pàa pye wa wi go, a Abirahamu wì si pe ni fuun pe kɛnrɛkɛnrɛ ma yala Yɛnŋɛlɛ làa ŋgasele na yo maa kan li ni.
24 Abirahamu wìla kɛnrɛkɛnrɛ fun ma yala wì ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ.
25 Wi pinambyɔ Ishimayɛli wìla kɛnrɛkɛnrɛ wi yɛlɛ kɛ ma yiri taanri wolo lo ni.
26 Wo naa wi pinambyɔ Ishimayɛli wi ni, pàa kɛnrɛkɛnrɛ pilige nuŋgba ki ni,
27 naa nambala mbele fuun pàa pye wa wi go pe ni. Kulolo mbele fuun pàa se wa wi go, naa mbele fuun pàa lɔ cɛngɛlɛ kele yɛgɛ yeri, wo naa poro ni pàa kɛnrɛkɛnrɛ pilige nuŋgba ki ni.

18

Yɛnŋɛlɛ làa yo Sara wi yaa pinambyɔ se

1 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga naa Abirahamu wi na wa Mamire tigbɔrɔ ti tanla. Wìla pye ma cɛn wa wi paraga go yeyɔngɔ ki na sɔnlɔ ŋgbanga ki na.

† **17:10 17.10:** Kapye 7.8; Ɔrɔmu 4.11 † **17:15 17.15:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Sara mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa wunlunaŋa sumborombyɔ. † **17:18 17.18:** Abirahamu wìla ki yo Yɛnŋɛlɛ li kan ma yo Ishimayɛli wi koro yinwege na li yɛgɛ sɔgɔwɔ jaŋgo wo mbe pye wi kɔrɔgɔ lifɔ. † **18:2 18.2:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni, leele pele maa ki jate ma yo nambala taanri wele, shyɛn la pye mɛrɛgɛye, a sanŋa wo pye we Fɔ wo.

2 A wì suu yɛgɛ ki yirige ma wele,
mɛɛ nambala† taanri yan yeresaga wi yɛɛ
tanla. Pe yanŋgɔlɔ, a wì si yiri le yeyɔngɔ
ki na, mɛɛ fe ma saa pe fili, ma fɔli ma pe
shari ma pe gbɔgɔ†.
3 A wì sho fɔ: «Na tafɔ, ndɛɛ ki pye
ye mbe ja yɛnlɛ mbe koro na mi ŋa ye
kulonaŋa na tanla jɛnri, ki mbe ja pye
gbɔgɔwɔ ni na yeri.
4 Ye yere pe pan tɔnmɔ jɛnri ni pe ye
tɔɔrɔ ti jogo†. Ye cɛn ye wogo wa tige ŋga
ki yinmɛ pi ni.
5 Mi yaa pan yaakara jɛnri ni ye kan
yeri ka, jaŋgo ye fanŋga ta. Ko puŋgo
na, yee la kee wa ye karisaga, katugu ko
kala na Yɛnŋɛlɛ lìgi pye, a yè toro laga mi
ŋa ye kulonaŋa na yeri.»

A pè suu pye fɔ: «Ki pye paa yɛgɛ ŋga
na màga yo.»

6 A Abirahamu wì si fyɛɛlɛ ma sɔngɔrɔ
wa paraga go, mɛɛ Sara wi pye fɔ: «Fyɛɛlɛ
ma tiwiyaraga ki yɛnlɛ taanri tiwi farini
muwɛ pi ni, maa gbɔn ma wɔn wa.»

7 A Abirahamu wì si fe ma kari wa wi
nɛrɛ ŋgbelege ki sɔgɔwɔ, mɛɛ saa napige
yirifɔnŋgɔ ŋga ki yɛn yanlaga ni ma pye
mɔrimɔri ka yigi maga kan wi tunmbyee
wa yeri. A wo sigi fyɛɛlɛ maga gbegele
maga sɔgɔ.
8 Ko puŋgo na, a Abirahamu wì si
nɔnɔ nara, naa nɔnɔ tipiriwe kona napige
yirifɔnŋgɔ kara nda pàa sɔgɔ ti lɛ, ma saa
ti kan nambanmbala pe yeri. Naa pàa
kaa na nii, a Abirahamu wì si yere le pe
kanŋgaga na, le tige ki nɔgɔ.
9 A pè si Abirahamu wi yewe ma yo fɔ:
«Ma jɔ Sara wo yɛn se?» A wì sho fɔ: «Wi
yɛn wa paraga go ki ni.»

10 A nambanmbala nuŋgba sho fɔ:
«Yelapanna anmɛ yɛgɛ, mi yaa sɔngɔrɔ
mbe pan laga ma yeri, ki yaa yala ma jɔ
Sara wi pinambyɔ se†.»

Sara wìla pye le paraga go ki yeyɔngɔ
ki na wa Abirahamu wi puŋgo na, mɛɛ ki
sɛnrɛ ti logo.

11 Abirahamu wo naa Sara wi ni, pàa lɛ
makɔ fɔ jɛŋgɛ. Sara wìla lɛ ma toro pisege
na.
12 Kona, a Sara wì si tɛgɛ wa wi nawa,
ma sho fɔ: «Mì lɛ koni, naŋa kala tasanga
wo si toro? Na tafɔ fun wì lɛ†.»
13 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Abirahamu
wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a Sara wì si tɛgɛ ma
yo fɔ ki se ya pye, fɔ wì lɛ ma toro pisege
na?
14 Kala lo la yɛn wa, na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
se ya mbe pye? Yelapanna anmɛ yɛgɛ, mi
yaa sɔngɔrɔ mbe pan laga ma yeri, ki yaa
yala Sara wì pinambyɔ se†.»
15 A Sara wì si fyɛ mɛɛ je ma yo fɔ:
«Ayoo, mii tɛgɛ.» A we Fɔ wì sho fɔ:
«Kaselege ko na, mà tɛgɛ.»

Abirahamu wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri Sodɔmu ca woolo pe kan

16 Naa ki nambala pàa kaa yiri na
kee, a pè si wele wa Sodɔmu ca ki yeri.
Abirahamu wìla pinlɛ pe ni na tanri mbe
sa pe torogo.
17 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Kala na
mi yaa pye, mi woro na jaa mbeli lara
Abirahamu wi na.
18 Wi yaa ka pye cɛnlɛ gbenɛ na li yaa
pye fanŋga ni li tɛlɛ. Wo kala na, mi yaa
ka duwaw tara na cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
na.
19 Katugu mùu wɔ jaŋgo wigi yo wi
piile, naa wi setirige piile pe kan, paa
tanri paa yala na ŋgasegele ke ni, paa
kasinŋge piin, paa tanri kaselege na,
jaŋgo yɔn fɔlɔ na mì lɛ Abirahamu wi
yeri, mbeli yɔn fili.»
20 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Pe yɛn
na Sodɔmu naa Gomɔri woolo pe jɛrɛgi
kagala ŋgele wogo na kè lɛgɛ, pe kapere
tì tijanga ma toro.
21 Ki kala na, pe yɛn na pe jɛrɛgi kagala
ŋgele wogo na, mi yaa tigi saga wogo ki
wele, na kaa pye mila ki nuru yɛgɛ ŋga
na, pa paa ki piin ma. Na kaselege yi, na
kaselege si ma, pa mi yaa ki jɛn.»
22 Ki nambala, a shyɛn si yiri le mɛɛ
yɛgɛ kan wa Sodɔmu ca ki yeri. Ɛɛn fɔ,

† **18:2 18.2:** Ebu 13.2 † **18:4 18.4:** Gbanŋgban wo naa yɔnlɔ tufunwɔ pi kala na, kìla pye wa Izirayɛli tara, nambanŋa ka tugu lere wa na, pe maa tɔɔrɔ ti jogo ma gbanŋgban wi laga ti na, mbege naga fɔ pòo yaara wɔ jɛŋgɛ. † **18:10 18.10:** Ɔrɔmu 9.9 † **18:12 18.12:** 1 Pyɛ 3.6 † **18:14 18.14:** Luki 1.37

a Abirahamu wo si koro le yeresaga Yawe Yɛnŋɛlɛ li tanla.
23 A Abirahamu wì si fulo li tanla mɛɛ li pye fɔ: «Ma yaa lesinmbele poro naa lepeele pe pinlɛ mbe pe tɔngɔ kɛ?
24 Kana lesinmbele nafa shyɛn ma yiri kɛ mbe ta wa ca ki ni. Ma mbe yɛnlɛ mbe ca ki tɔngɔ kɛ? Ma se ca ki yaga ki lesinmbele nafa shyɛn ma yiri kɛ pe kala na?
25 Mbe lesinmbele poro naa lepeele pe pinlɛ mbe pe tɔngɔ, nakoma mbe lesinmbele poro naa lepeele pe pye pe yala, mìgi jɛn ma yo ma se yɛnlɛ mbe ko pye. Mboro ŋa ma yɛn tara woolo pe kiti kɔnfɔ, ki se ya mbe pye fɔ mɛɛ kasinŋge ki jɛn.»
26 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Na mi ka lesinmbele nafa shyɛn ma yiri kɛ yan wa Sodɔmu ca, pa mi yaa ca ki ni fuun ki kala yaga pe kala na.»
27 A Abirahamu wì sho naa fɔ: «Mi ŋa mi yɛn paa taambugɔ naa cɔnrɔ yɛn, mì kotogo le na yɛɛ ni na yuun we Fɔ wi ni.
28 Kana lere kaŋgurugo wi yaa kɔn lesinmbele nafa shyɛn ma yiri kɛ pe na. Ki leele kaŋgurugo pe kala na, ma mbe yɛnlɛ mbe ca ki ni fuun ki tɔngɔ kɛ?»
A we Fɔ wì sho fɔ: «Na mi ka lesinmbele nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo yan wa, pa mi se ca ki tɔngɔ.»
29 A Abirahamu wì sho naa fɔ: «Kana lesinmbele nafa shyɛn pe yaa pye wa.» A we Fɔ wì sho fɔ: «Mi se yaraga ka pye ki lesinmbele nafa shyɛn pe kala na.»
30 Kona, a Abirahamu wì sho fɔ: «Na Fɔ, maga ka nawa ŋgban, mi yaa para naa. Kana lesinmbele nafa ma yiri kɛ pe yaa pye wa.» A we Fɔ wì sho fɔ: «Na mi ka lesinmbele nafa ma yiri kɛ yan wa, pa mi se yaraga ka pye.»
31 A Abirahamu wì sho fɔ: «Mì kotogo le na yɛɛ ni jɛŋgɛ na yuun we Fɔ wi ni. Kana lesinmbele nafa pe yaa pye wa.» A we Fɔ wì sho fɔ: «Mi se ca ki tɔngɔ ki lesinmbele nafa pe kala na.»
32 A Abirahamu wì sho fɔ: «Na Fɔ, maga ka nawa ŋgban. Mi se para naa sɛnrɛ nda to puŋgo na: ‹Kana lesinmbele kɛ pe yaa pye wa cɛ.› » A we Fɔ wì sho fɔ: «Mi se ca ki tɔngɔ ki lesinmbele kɛ pe kala na.»
33 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa para Abirahamu wi ni ma saa kɔ, a lì si kari. A Abirahamu wì si sɔngɔrɔ wa wi go.

19

Yɛnŋɛlɛ làa Sodɔmu naa Gomɔri cara ti tɔngɔ

1 Naa mɛrɛgɛye shyɛn pàa kaa gbɔn wa Sodɔmu ca yɔnlɔkɔgɔ ki ni, kìla yala mbogo ŋga kìla ca ki maga maga fili, Lɔti wìla pye ma cɛn wa ki yeyɔngɔ ki na†. Naa Lɔti wìla kaa pe yan sanga ŋa ni, a wì si yiri ma saa pe fili, mɛɛ fɔli ma pe shari ma pe gbɔgɔ.
2 Kona, a Lɔti wì si pe pye fɔ: «Na tafɛnnɛ, mila ye yɛnri, yege yaga ye sa tugu mi ŋa ye kulonaŋa wa na go; ye ye tɔɔrɔ ti jogo†, ye wɔnlɔ laga. Goto yirifaga na, pa ye yaa la kee.» A pè sho fɔ: «Ayoo, we yaa sa sinlɛ wa katogo.»
3 Ɛɛn fɔ, a Lɔti wì si koro na pe yɛnri ŋgbanga, fɔ a pè saa yɛnlɛ ma saa tugu wa wi go. A wì si ti a pè sɔgɔ ma pe kan, konaa ma leve fu buru fɔ pe kan†. A pè si li.
4 Pè sila ta mbe sinlɛ gbɛn, a Sodɔmu ca nambala, maga lɛ ki lefɔnmbɔlɔ pe na, ma saa gbɔn lelɛɛlɛ pe na, pe ni fuun pè si pan ma go ki maga maga fili.
5 A pè si Lɔti wi yeri ma suu pye fɔ: «Nambala mbele pè tugu laga ma go yɔnlɔkɔgɔ ŋga ki ni, pe yɛn se? Pe yirige laga we kan, we ta we jɛɛlɛ kala pye pe ni.»
6 A Lɔti wì si yeyɔngɔ shɔn wi kaanla ma yiri laga funwa na pe kɔrɔgɔ, mɛɛ yeyɔngɔ ki tɔn wa wi puŋgo na;
7 mɛɛ pe pye fɔ: «Ayoo, na wɛnnɛ, yaga ka ki kapege gbɔgɔ ŋga ki pye.
8 Sumbonɔ shyɛn yɛn na yeri pe fa naŋa kala jɛn gbɛn, mi yaa pe yirige laga funwa

† **19:1 19.1:** Wa Izirayɛli tara, kìla pye pe cagbɔgɔ pyew, pe ma mbogo kan maga maga, maga fili jaŋgo mbe ta mbaa ca ki go singi pe juguye pe na. Kìla pye ki mbogo ki ma liri ma yagara. Pa lelɛɛlɛ pàa pye na cɛɛn wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na na kagala ke yɛgɛ woo. † **19:2 19.2:** Tɔɔrɔ jogowo kala yeli wele fun wa Zhenɛ 18.4-5laga ki ni, wa yɛgɛ nagawa sɛnrɛ ti ni. † **19:3 19.3:** Pàa buru wi pye leve fu buru mbe ta mboo fɔ fyaw leele pe kan.

na ye kan. Ŋga ka ye ndanla, ye ko pye pe na. Ɛɛn fɔ, yaga ka kala pye ki nambala mbele pe na, katugu mi na nambanmbala wɛlɛ, mi yɛn pe go sigefɔ.»

9 A pè suu pye fɔ: «Yiri we yɛgɛ na, mboro nambanŋa, maa jaa mbɔɔn yɛɛ pye we kiti kɔnfɔ. Kapege ŋga we yaa pye mboro na, ko yaa wɛ naa poro wogo ko na.» A pe nɛɛ Lɔti wi wɔnrɔgi ŋgbanga, na kee kɔrɔ ki yeri saga kaw mbe ye wa go.

10 Kì kaa pye ma, a mɛrɛgɛye shyɛn pè si Lɔti wi yigi ŋgbanga, maa tile, maa le pe yɛɛ kɔrɔgɔ wa go nawa, mɛɛ kɔrɔ ki tɔn.

11 Nambala mbele pàa pye le yeyɔngɔ yɛgɛ ki na, a mɛrɛgɛye pè si yɛnfyɔnrɔ wa pe na, maga lɛ piile pe na, fɔ ma saa ki wa lelɛɛlɛ pe na. Pe sila yeyɔngɔ ki yan naa.

12 A ki nambala shyɛn pè si Lɔti wi yewe ma yo fɔ: «Ma go woolo pele yɛn laga mbele poro puŋgo na le? Ma nafɛnnɛ, naa ma pinambiile, naa ma sumborombiile, lere o lere wi yɛn ma woo, ma pe yirige laga ca ki ni.

13 We yaa ca ki tɔngɔ, katugu pe yɛn na ca ki jɛrɛgi kagala ŋgele wogo na, kè wɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Lì we tun we pan we ca ki tɔngɔ.»

14 A Lɔti wì si yiri ma saa para wi nafɛnnɛ pe ni, mbele wìla wi sumborombiile pe kan pe yeri pe pe pɔri pe jɛɛlɛ, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye yiri fyaw laga ki laga ŋga ki ni, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ca ki tɔngɔ.»

Ɛɛn fɔ, a ki sɛnrɛ tì si pye wi nafɛnnɛ pe yeri paa jiire sɛnrɛ yɛn.

15 Yinndogo ki na, a mɛrɛgɛye pe nɛɛ Lɔti wi fyɛɛlɛ ma yo fɔ: «Yiri maa kee, mboro naa ma jɔ, naa ma sumborombiile shyɛn mbele pe yɛn laga ma ni pe ni, jaŋgo kiti ŋa wi yaa kɔn ca ki na mbege tɔngɔ, ye ni ka ka pye wa wi ni.»

16 Lɔti wìla pye na mɔlɔ, a nambala shyɛn pè suu yigi wi kɛɛ ki na, naa wi jɔ wi ni, konaa wi sumborombiile shyɛn pe ni, mɛɛ pe yirige wa ca ki ni, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye na jaa mbe pe shɔ†.

17 Naa paa kaa na pe yinrigi wa ca ki ni, nambala shyɛn pe ni, a nuŋgba si Lɔti wi pye fɔ: «Ta fee mɔɔ yɛɛ shɔ. Maga ka kanŋga mbe wele puŋgo na, maga si ka yere funwa laga falafala ka kpɛ ni. Ta fee maa kee wa yanwiga ki na, jaŋgo maga ka ku.»

18 A Lɔti wì suu pye fɔ: «Ayoo, na tafɔ, mi se ya mbege pye.

19 Ki yɛn kaselege fɔ na kala lɔ̀ɔn ndanla, a mà kagbaraga pye mala kan, mala go shɔ. Ɛɛn fɔ, mi se ya fe mbe sa gbɔn wa yanwiga ki na, na ki jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki fanla ta mbanla gbo.

20 Wele, ki ca pige ŋga wamɛ, ki yɛn ma yɔngɔ we ni fɔ jɛŋgɛ. Mbe ya fe mbe kari wama. Ki yaga mbe fe mbe kari sa lara wama, mbanla yɛɛ go shɔ, katugu ki yɛn ma kologo.»

21 A mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Mì yɛnlɛ mbe kagbaraga ŋga mà yɛnri ki pye ma kan naa. Ca ŋga maa piin, mi yaa ki kala yaga, mi sege tɔngɔ.

22 Fyɛɛlɛ ma sa lara wa ki ni, katugu mi se ya kala la pye gbɛn, na ma fa gbɔn wa.» Ko kala ki ti pe maa ki ca ki yinri «Sowari†».

23 Lɔti wìla ye wa Sowari ca ma yala yɔnlɔ kila yinrigi fɔnŋgɔ.

24 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si kiribi kasɔn tirige ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na, paa tisaga yɛn Sodɔmu naa Gomɔri cara ti na.

25 A kì sigi cara ti tɔngɔ, naa funwa lara falafala ti ni fuun ti ni, naa leele pe ni fuun pe ni, konaa yaraga ŋga fuun kì fi wa tara ti na ki ni†.

26 Ɛɛn fɔ, a Lɔti jɔ wì si kanŋga ma wele wa puŋgo na, mɛɛ kanŋga ma pye paa kɔ tiyala yɛn†.

27 Ki goto yirifaga ki na, a Abirahamu wì si yiri ma kari wa laga ŋga wìla pye ma yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

28 A wì si wele wa Sodɔmu naa Gomɔri cara ti yeri, naa ki kanŋgara na lara ti ni fuun ti yeri, mɛɛ wirige ka yan kila yinrigi

† **19:16 19.16:** 2 Pyɛ 2.7 † **19:22 19.22:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Sowari mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa yana jɛɛlɛ. † **19:25 19.24-25:** Mati 10.15; 11.23-24; Luki 10.12; 17.29; 2 Pyɛ 2.6; Zhude 7 † **19:26 19.26:** Luki 17.32

wa funwa laga falafala ki ni, paa kasɔn gbɔgɔ wirige yɛn.

29 Lɔti wìla pye ma cɛn tara nda ni, naa
Yɛnŋɛlɛ làa kaa ki cara ti tɔngɔ, làa jatere
pye Abirahamu wi na (mbe kala pye wi
kan), mɛɛ Lɔti wi shɔ maa wɔ wa ki jɔlɔgɔ
ki ni.

Mowabu naa Amɔ cɛngɛlɛ ke lɛsaga ki ŋga

30 Lɔti wìla pye na fyɛ mbe koro wa
Sowari ca ki ni. A wì si yiri le wo
naa wi sumborombiile shyɛn pe ni, ma
saa cɛn wa yanwiga ki na. Wo naa wi
sumborombiile shyɛn pe ni pàa pye ma
cɛn waliwege ka ni.

31 Pilige ka, a sumboro lɛrɛfɔ wì si
jɔnlɔfɔ wi pye fɔ: «We to wì lɛ makɔ.
Naŋa si woro laga ki tara nda ti ni mbe
we pɔri paa yɛgɛ ŋga na ki maa piin laga
tara ti ni fuun ti ni we.

32 Pan we duvɛn kan we to wi yeri wi
wɔ wi tin, yembinɛ we sa sinlɛ wi ni, we
ta we setirige piile kan wi yeri.»

33 Ki yembinɛ li ni, a pè si duvɛn kan
pe to wi yeri, a wì wɔ ma tin. A sumboro
lɛrɛfɔ wì si saa sinlɛ pe to wi ni. Ɛɛn fɔ,
wi to wi sila sumboro wi sinlɛsanga naa
wi yirisanga jɛn.

34 Ki goto, a sumboro lɛrɛfɔ wì sigi yo
jɔnlɔfɔ wi kan fɔ: «Mì sinlɛ wa we to wi
ni yembinɛ li ni. Pan we duvɛn wa kan
wi yeri naa yɔnlɔkɔgɔ ŋga, wi wɔ wi tin
naa, jaŋgo we setirige piile kan wi yeri.»

35 Ki yembinɛ li ni, a pè si duvɛn wa
kan pe to wi yeri naa, a wì wɔ ma tin. A
jɔnlɔfɔ wì si saa sinlɛ wi ni. Wi to wi sila
wi sinlɛsanga naa wi yirisanga jɛn.

36 A Lɔti wi sumborombiile shyɛn pè si
kugbɔrɔ lɛ pe to wi na.

37 A sumboro lɛrɛfɔ wì si pinambyɔ se
maa mɛgɛ taga naa yinri Mowabu. Wo
wi yɛn Mowabu cɛnlɛ woolo pe tɛlɛ we,
ali ma pan ma gbɔn nala.

38 A jɔnlɔfɔ fun wì si pinambyɔ se maa
mɛgɛ taga naa yinri Bɛni Ami. Wo wi yɛn
Amɔ cɛnlɛ woolo pe tɛlɛ we, ali ma pan
ma gbɔn nala.

† **20:2 20.2:** Zhenɛ 12.13; 26.7

20

Abirahamu naa Abimelɛki pe kala

1 Koni, a Abirahamu wì si yiri lema
mɛɛ kari wa Negɛvu tara, ma saa cɛn wa
Kadɛshi ca, naa Shuri ca sɔgɔwɔ pi ni. Ko
puŋgo na, a wì si saa cɛn wa Gerari ca.

2 Abirahamu wìla pye naga yuun wi
jɔ Sara wi kanŋgɔlɔ ma yo wi yɛn wi
jɔnlɔ sumboro. A Gerari ca wunlunaŋa
Abimelɛki wì si leele tun, a pè saa Sara
wi lɛ ma pan maa kan wi yeri†.

3 Ki yembinɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ
naga Abimelɛki wi na wɔɔnrɔ na, mɛɛ wi
pye fɔ: «Ma yaa ku ki jɛlɛ ŋa mà lɛ wi
kala na, katugu naŋafɔ wi.»

4 Kìla yala Abimelɛki wi faa jɛn jɛlɛ
gbɛn. A wì sho fɔ: «We Fɔ, ali mbege ta
mi naa na woolo pe ni wee kapege pye,
ma yaa we gbo le?

5 Abirahamu wo jate wìgi yo mala kan
fɔ wi jɔnlɔ sumboro wi, a Sara wìgi yo
mala kan fun ma yo wi ndɔ wi. Mìgi kala
na li pye nawa jatere jɛnŋɛ ni, mii kapege
pye.»

6 A Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo wi kan wa ki
wɔɔnrɔ nuŋgba ti na fɔ: «Mìgi jɛn ma
yo màga pye nawa jatere jɛnŋɛ ni. Muwi
mì ti mɛɛ jiri wi na, mbe kapege pye na
na.

7 Koni, ki jɛlɛ ŋa wi sɔngɔrɔ wi pɔlɔ wi
na, katugu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ.
Wi yaa yɛnri ma kan, pa ma yaa koro
yinwege na. Ɛɛn fɔ, na ma suu sɔngɔrɔ
wi na, ma taga ki na fɔ ma yaa ku, mboro
naa ma woolo pe ni fuun pe ni.»

8 Ki goto yirifaga ki na, a Abimelɛki wì
suu legbɔɔlɔ pe ni fuun pe yeri mɛɛ ki
kagala ke ni fuun ke yɛgɛ yo ma pe kan.
A pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ.

9 Kona, a Abimelɛki wì si Abirahamu wi
yeri fun, mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi
mà pye we na yɛɛn? Yiŋgi kapege mì pye
ma na, a mà si ti mi naa na wunluwɔ pi
ni, wège kapege gbɔgɔ ŋga ki pye? Ŋga
mà pye na na, kii daga pyewe ni.»

10 Kona, a Abimelɛki wì si Abirahamu
wi pye fɔ: «Kɔrɔ wiwiin na, a mà sigi kala
na li pye?»

11 A Abirahamu wì sho fɔ: «Mìla pye
naga sɔnri, ki sila pye nala kɔɔn shyɛn,
ma yo ki tara nda ti woolo paa la fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, fɔ leele pe yaa na gbo na
jɔ wi kala na.
12 Mbe taga wa ko na, ki yɛn ma
kaselege, na jɔnlɔ sumboro wi. We yɛn to
nuŋgba piile, ɛɛn fɔ, we woro nɔ nuŋgba
piile. Ko ki ti wì ya ma pye na jɔ.
13 Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa na yirige mala
wɔ wa na to ca ki ni, a mì pye yanrifɔ, a
mì sigi yo na jɔ wi kan fɔ maga kajɛŋgɛ
nuŋgba ŋga ko pye na kan: ‹Waga kari
laga o laga, maa ki yuun fɔ mi yɛn ma
ndɔ.› »
14 A Abimelɛki wì si simbaala, naa
sikaala, naa nɛrɛ, naa kulonambala
konaa kulojaala kan Abirahamu wi yeri,
mɛɛ wi jɔ Sara wi sɔngɔrɔ wi na fun.
15 A Abimelɛki wì suu pye fɔ: «Na tara
ti nda ma yɛgɛ sɔgɔwɔ. Laga ŋga kɔɔn
ndanla, ma sa cɛn wama.»
16 A wì si Sara wi pye fɔ: «Wele, mi
yɛn na warifuwe pyɔ waga kele (1 000)
kaan ma ndɔ wi yeri, ko yaa ki naga leele
mbele pe yɛn ma ni pe ni fuun pe na fɔ
mɛɛ kapege pye wa ki kala na li ni.»
17 Kona, a Abirahamu wì si Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri, a lì si Abimelɛki wo naa wi jɔ naa
wi kulojaala pe sagala; a wi jɔ naa wi
kulojaala pè si ya na siin naa.
18 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Abimelɛki
wi go jɛɛlɛ pe ni fuun pe sege ki tɔn, ŋga
kìla pye Abirahamu wi jɔ Sara wi na ki
kala na.

21

Izaki semɛ kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li jatere wìla koro sɛnrɛ
nda làa yo Sara wi kan ti na, mɛɛ ŋga làa
yo maa kan ki pye.
2 A Sara wì si kugbɔ lɛ ma pinambyɔ se
Abirahamu wi kan wa wi lelɛwɛ pi ni, ma
yala wagati ŋa Yɛnŋɛlɛ làa kɔn ma tɛgɛ
wi ni†.
3 A Abirahamu wì si pinambyɔ ŋa Sara
wìla se maa kan wi mɛgɛ taga naa yinri
Izaki†.
4 A Abirahamu wì suu pinambyɔ
Izaki wi kɛnrɛkɛnrɛ wi seŋgɔlɔ, pilige
kɔlɔtaanri wogo ki na, paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo maa kan†.
5 Abirahamu wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ wi
pinambyɔ Izaki wi sesanga wi ni.
6 A Sara wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì titɛgɛrɛ
kala kan na yeri. Mbele fuun pe yaa li
logo, pe yaa la tɛgɛ na ni ja.»
7 A wì sho naa fɔ: «Ambɔ wi mbaa ki yo
Abirahamu kan fɔ mi Sara yaa ka yinnɛ
kan piile yeri? Ma si yala, mì pinambyɔ
se wi kan wa wi lelɛwɛ pi ni.»

Abirahamu wìla Agari naa Ishimayɛli pe purɔ

8 Kona, a Izaki wì si yiri ma yɛgɛ to, a
pòo laga yinnɛ na. Pàa wi laga yinnɛ na
pilige ŋga ni, a Abirahamu wì si sɔgɔlɔ
gbɔlɔ sɔgɔ wi mɛgɛ ni.
9 Ma si yala Ezhipiti tara fɛnnɛ jɔ Agari
wìla pinambyɔ ŋa se Abirahamu wi kan,
a Sara wì suu yan wila tɛgɛ Izaki wi na.
10 A Sara wì si Abirahamu wi pye fɔ: «Ki
kulojɔ ŋa wi purɔ wo naa wi pinambyɔ wi
ni, katugu ki kulojɔ ŋa wi pinambyɔ wi
se pinlɛ mbe kɔrɔgɔ ki li ja na pinambyɔ
Izaki wi ni†.»
11 Ki sɛnrɛ tìla Abirahamu wi mbɛn wi
pinambyɔ Ishimayɛli wi kala na.
12 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì si Abirahamu wi
pye fɔ: «Ma kulojɔ wo naa wi pinambyɔ
wi ni, pe wogo kiga kɔɔn ya. Sara wiga
sɛnrɛ nda fuun yo ma kan, ma yɛnlɛ ti
na; katugu pa ma setirige piile pe yaa ka
yiri wa Izaki wo ni†.
13 Ma kulojɔ wi pinambyɔ wo na, mi yaa
cɛnlɛ la pye li yiri wa wi ni, katugu wi yɛn
ma sege ki woo wa.»
14 Ki goto yirifaga ki na, a Abirahamu
wì si yaakara lɛ, naa sɛlɛgɛ kasha ni, ŋga
kìla pye ma yin tɔnmɔ ni, mɛɛ ti kan Agari
wi yeri, mari taga wa wi pajogo ki na, mɛɛ
wi pinambyɔ wi kan wi yeri fun, ma suu
pye ma yo wila kee. A Agari wì si kari mɛɛ
saa puŋgo wa Bɛrisheba gbinri wi ni.
15 Naa sɛlɛgɛ kasha tɔnmɔ pìla kaa kɔ, a
Agari wì si saa pyɔ wi tɛgɛ tipige ka nɔgɔ,

† **21:2 21.2:** Ebu 11.11 † **21:3 21.3:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Izaki mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa titɛgɛrɛ kala. † **21:4 21.4:** Zhenɛ 17.12; Kapye 7.8 † **21:10 21.10:** Gala 4.29-30 † **21:12 21.12:** Ɔrɔmu 9.7; Ebu 11.18

16 mɛɛ kari ma saa cɛn wi yɛ wa pyɔ wi yɛsinmɛ na. Wo naa pyɔ wi ni, fogo ŋga kìla pye pe sɔgɔwɔ kìla pye paa yɛgɛ ŋga na paga wanga wɔn ki ma fogo ŋga pye si jɛn mbe to we; katugu wìla wi yɛɛ pye fɔ: «Mi woro na jaa mbanla pyɔ wi yan wila kuun.» Ko ki ti wìla saa cɛn wi yɛ wa pyɔ wi yɛsinmɛ pi na, nɛɛ gbele.

17 Yɛnŋɛlɛ làa pyɔ wi gbelege ki logo. A Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si koro wa naayeri ma Agari wi yeri maa pye fɔ: «Yiŋgi kɔɔn ta Agari? Maga kaa fyɛ, katugu Yɛnŋɛlɛ lì lenambile li magala li logo wa laga ŋga màli tɛgɛ we.

18 Yiri mali yigi li kɛɛ ki na, katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa li pye cɛnlɛ gbenɛ to.»

19 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si ti a wì kɔlɔ wa yan tɔnmɔ ni. A wì si saa wi sɛlɛgɛ kasha ki ko maga yin, mɛɛ lenambile li kan, a lì wɔ.

20 A Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ lenambile li go singi, a lì si yiri ma lɛ, mɛɛ saa cɛn wa Paran gbinri wi ni, ma pye sandiga wɔnfɔ gbɔɔ.

21 Maga ta wìla pye ma cɛn wa Paran gbinri wi ni, a wi nɔ wì si Ezhipiti tara fɛnnɛ jɔ wa lɛ ma kan wi yeri.

Abirahamu naa Abimelɛki pàa yɔn finliwɛ le pe yɛɛ ni

22 Ki wagati wi ni, a Abimelɛki wì si pan Abirahamu wi kɔrɔgɔ, wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ to Pikɔli wi ni, mɛɛ wi pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma ni ma kapyege ki ni fuun ni[†].

23 Koni, wugu mala kan Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, fɔ ma se kanla fanla, mi naa na piile, naa na setirige piile pe ni, fɔ ma yaa na yigi jɛŋgɛ naa tara nda ma yɛn ma cɛn laga ti woolo pe ni, paa yɛgɛ ŋga na mɔ̀ɔ yigi jɛŋgɛ we.»

24 A Abirahamu wì sho fɔ: «Mi yaa wugu ki na mbege pye.»

25 Ɛɛn fɔ, Abimelɛki wi kulonambala pàa kɔlɔ ŋa shɔ Abirahamu wi yeri fanŋga na, a Abirahamu wi nɛɛ para wi na ki wogo ki na.

26 A Abimelɛki wì suu pye fɔ: «Lere ŋa wìgi kala li pye, mi suu jɛn. Mboro fun, mɛɛ sigi yo na kan. Ki logowo powi mba mila nuru ma yeri nala yɛɛn.»

27 Kona, a Abirahamu wì si simbaala, naa sikaala naa nɛrɛ yigi ma kan Abimelɛki wi yeri. A pe shyɛn pè si yɔn finliwɛ le pe yɛɛ ni.

28 Abirahamu wì si simbasumbonɔ kɔlɔshyɛn wɔ ma pe tɛgɛ pe yɛ.

29 A Abimelɛki wì suu yewe ma yo fɔ: «Simbasumbonɔ kɔlɔshyɛn mbele mà wɔ ma tɛgɛ pe yɛ ko go ko yɛn kikiin?»

30 A Abirahamu wì suu pye fɔ: «Yɛnlɛ ki simbasumbonɔ kɔlɔshyɛn mbele pe na, jaŋgo paa ma nawa tuun ki na fɔ muwi mìgi kɔlɔ ŋa wì wɔ.»

31 Ko kala na, pe maa ki laga ki yinri Bɛrisheba, katugu pàa wugu le ki laga ki na ma pe yɛɛ kan.

32 Kì kaa pye ma, a pè si yɔn finliwɛ le pe yɛɛ ni wa Bɛrisheba. Ko puŋgo na, Abimelɛki wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ to Pikɔli wi ni, pè si yiri ma sɔngɔrɔ wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara.

33 A Abirahamu wì si tamarisi tige ka sanri wa Bɛrisheba, mɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yeri wa mali gbɔgɔ, lo na li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu.

34 Abirahamu wìla cɛn ma mɔ wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara.

22

Abirahamu wìla yɛnlɛ mbe Izaki wi wɔ saraga

1 Ki kagala ke puŋgo na, a Yɛnŋɛlɛ lì si Abirahamu wi wa ma wele, mɛɛ wi pye fɔ: «Abirahamu.» A wì si shɔ ma yo: «Naw.»

2 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Ma pinambyɔ nuŋgba pe ŋa wɔ̀ɔn ndanla jɛŋgɛ, Izaki we, wi lɛ ma kari wi ni wa Moriya tara. Yanwiga ŋga mi yaa naga ma na, ma saa wɔ wa na yeri saraga sogowogo.»

3 Ki goto yirifaga ki na, a Abirahamu wì si yiri ma sofile jɔngɔ ki pɔ wi sofile wi na, mɛɛ wi tunmbyeele shyɛn lɛ ma taga wi yɛɛ na, naa wi pinambyɔ Izaki wi ni. A wì si kanŋgirɛ nda ti yaa sa saraga ki sogo ti walagi. Yɛnŋɛlɛ làa laga ŋga sɛnrɛ yo maa kan, a pè si yiri nɛɛ kee wa ki laga ki ni.

† **21:22 21.22:** Zhenɛ 26.26

4 Pilige taanri wogo ki na, a Abirahamu
wì suu yɛgɛ ki yirige ma wele, mɛɛ laga
ki yan wa lege.
5 A wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Ye
koro na sofile wi ni. Mi naa lefɔnŋɔ wi ni
we yaa kari fɔ wamɛ sa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ,
mbe si sɔngɔrɔ mbe pan ye kɔrɔgɔ.»
6 A Abirahamu wì si saraga ki sogo
kanŋgirɛ ti taga wi pinambyɔ Izaki wi go
na, mɛɛ kasɔn naa gbenɛ to yigi. A pè si
pinlɛ nɛɛ kee.
7 A Izaki wì suu to Abirahamu wi yeri
ma yo fɔ: «Baba.» A tofɔ wì si shɔ ma
yo fɔ: «Naw, na pinambyɔ.» A Izaki wì
sho fɔ: «Kasɔn konaa kanŋgirɛ ti nda!
Simbapyɔ ŋa we yaa sa wɔ saraga, mboo
sogo wo yɛn se?»
8 A Abirahamu wì suu pye fɔ: «Na
pinambyɔ, simbapyɔ ŋa we yaa wɔ saraga
mboo sogo, Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa ki wogo
ki yɔn we kan.» A pe shyɛn pè si pinlɛ nɛɛ
kee.
9 Naa pàa kaa saa gbɔn wa laga ŋga
Yɛnŋɛlɛ làa naga Abirahamu wi na, a wì
si saraga wɔsaga kan, ma kanŋgirɛ ti taga
wa ki na, mɛɛ wi pinambyɔ Izaki wi yigi
maa pɔ, mɛɛ wi taga wa saraga wɔsaga ki
na, wa kanŋgirɛ ti go na†.
10 Kona, a Abirahamu wì suu kɛɛ ki
sanga ma gbenɛ li lɛ mboo pinambyɔ wi
kɔnli.
11 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì
si koro wa yɛnŋɛlɛ na ma Abirahamu wi
yeri ma yo fɔ: «Abirahamu, Abirahamu.»
A wì si shɔ ma yo: «Naw.»
12 A we Fɔ wì sho fɔ: «Yere, maga kɔɔn
kɛɛ ki taga pyɔ wi na, maga ka kapege
kpɛ pye wi na. Mìgi jɛn yiŋgɔ ma yo ma
yɛn na fyɛ mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ, mɛɛ je
mbɔɔn pinambyɔ nuŋgba pe wi kan na
yeri.»
13 A Abirahamu wì suu yɛgɛ ki yirige
mɛɛ simbapɔlɔ wa yan wa wi puŋgo
na, wi yɛɛnrɛ tì yanra tipire ta ni. A
Abirahamu wì si saa ki simbapɔlɔ wi yigi
maa wɔ saraga sogowogo, wi pinambyɔ
wi yɔnlɔ†.
14 A Abirahamu wì sigi laga ki mɛgɛ taga
naga yinri fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kaga
wogo ki yɔn we kan†.» Ko kì ti ali ma
pan ma gbɔn nala, pe maa ki yuun ma yo:
«We Fɔ wi yaa ki wogo ki yɔn wa yanwiga
ki na.»
15 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si koro
wa yɛnŋɛlɛ na ma Abirahamu wi yeri naa,
16 ma yo: Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nda yo ti nda:
«Mà kaa ŋga ko pye yɛɛn, mɛɛ je mbɔɔn
pinambyɔ nuŋgba pe wi kan na yeri, mi
ŋa mi yɛn Yɛnŋɛlɛ, mì wugu na yɛɛ na
17 mbe duwaw ma na, mbɔɔn setirige
piile pe pye pe lɛgɛ paa naayeri wɔnŋgɔlɔ
koro naa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn. Ma
setirige piile pe yaa ka pe juguye pe cara
ti shɔ pe yeri†.
18 Pe kala na, cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn
laga tara na, mi yaa ka duwaw ke na,
katugu mà tanga na sɛnrɛ ti na†.»
19 Kona, a Abirahamu wì si sɔngɔrɔ ma
pan wi tunmbyeele pe kɔrɔgɔ. A pè si yiri
ma sɔngɔrɔ wa Bɛrisheba. Pa Abirahamu
wìla pye ma cɛn wa.

Nahɔri pinambiile

20 Ki kagala ke puŋgo na, a Abirahamu
wì sigi logo ma yo wi nɔsepyɔ lenaŋa
Nahɔri wi jɔ Milika wìla pinambiile se fun
wi kan.
21 Uzi wo wìla pye pinambyɔ
koŋgbanŋa we, naa wi jɔnlɔ Buzi, naa
Kemuwɛli ŋa wìla pye Aramu to,
22 naa Kezɛdi, naa Azo, naa Pilidashi,
naa Yidilafu konaa Betuwɛli.
23 Ki pinambiile kɔlɔtaanri mbele poro
wɛlɛ Milika wìla se Abirahamu wi
nɔsepyɔ lenaŋa Nahɔri wi kan. Erebeka
wi to wo lawi ŋa Betuwɛli.
24 Nahɔri wi cɛnfɔ Erewumu wìla piile
se wi kan fun. Pe mɛrɛ ti nda: Teba, naa
Gahamu, naa Tahashi, konaa Maaka.

23

Sara wi kunwɔ naa wi lemɛ sɛnrɛ

1 Sara wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa ma
yiri kɔlɔshyɛn (127). Wi yinwege yɛgɛlɛ
yɔn ko layi yɛɛn.

† **22:9 22.9:** Zhaki 2.21 † **22:13 22.13:** Ebu 11.17-19 † **22:14 22.14:** Mɛgɛ ŋga kì yo «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ki wogo ki yɔn we kan», Eburuye sɛnrɛ ti ni ko ki yɛn Yawe Jire. † **22:17 22.17:** Ebu 6.13-14; 11.12 † **22:18 22.18:** Kapye 3.25

2 Pa Sara wìla ku wa Kiriyati Ariba ca,
pe maa ki ca ki yinri naa Eburɔn, wa Kana
tara. A Abirahamu wì si pan mboo jɔ Sara
wi kunwɔ pi gbele mboo pye.
3 Ko puŋgo na, a Abirahamu wì si yiri
ma gboo wi yaga le laga ŋga wìla pye, mɛɛ
saa para Hɛti cɛnlɛ woolo pe ni, ma pe pye
fɔ:
4 «Mi yɛn nambanŋa ma pye cɛnfɔ laga
ye sɔgɔwɔ. Ye gboolo lesaga kan na yeri
laga ye yeri, mbanla jɔ gboo wi le mboo
lɛ na yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ†.»
5 A Hɛti cɛnlɛ woolo pè si Abirahamu wi
yɔn sogo ma yo fɔ:
6 «We tafɔ, logo we yeri! Ma yɛn
Yɛnŋɛlɛ li legbɔɔ, a lì duwaw ma na laga
we sɔgɔwɔ. Ma gboo wi le wa we gboolo
lesaga ŋga kì yɔn ma wɛ ti ni fuun na ko
ni. Lere wa kpɛ se je wi gboolo lesaga na
we ni mbe yo maga kɔɔn jɔ gboo wi le
wa.»
7 A Abirahamu wì si yiri ma fɔli ki tara
woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, Hɛti cɛnlɛ woolo
wele, ma pe gbɔgɔ.
8 A wì si pe pye fɔ: «Na kaa pye ye yɛnlɛ
ki na kaselege, mbanla jɔ gboo wi le mboo
lɛ na yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ, ye logo na yeri, ye
Zowari pinambyɔ Efirɔn wi yɛnri na kan,
9 wi waliwege ŋga ki yɛn wa Makipela
laga ki na ki kan na yeri. Wo wogo yi, ki
yɛn wa wi kɛrɛ ti koŋgo na. Wigi pɛrɛ na
yeri mbe yala ki penjara yɔn ki ni, ki ta ki
pye na gboolo lesaga laga ye sɔgɔwɔ.»
10 Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Efirɔn wìla pye
ma cɛn wa wi woolo pe sɔgɔwɔ. A wì
si Abirahamu wi yɔn sogo le Hɛti cɛnlɛ
woolo sanmbala poro naa leele mbele
fuun pàa pye na cɛɛn le wi ca ki mbogo
yeyɔngɔ ki na pe yɛgɛ na, mɛɛ wi pye fɔ:
11 «Ayoo, na tafɔ, logo na yeri. Kɛrɛ to
naa waliwege ŋga ki yɛn wa ti ni, mi yɛn
nari kaan ma yeri. Mi yɛn nari kaan ma
yeri na woolo pe yɛgɛ na. Mɔɔ jɔ gboo wi
le wa.»
12 A Abirahamu wì si fɔli le tara ti woolo
pe yɛgɛ sɔgɔwɔ ma pe gbɔgɔ,
13 mɛɛ ki yo Efirɔn wi kan ki tara woolo
pe yɛgɛ na fɔ: «Mila ma yɛnri, logo na
yeri. Mi yaa kɛrɛ ti penjara yɔn ki kan
ma yeri, ma yɛnlɛ ki na maga shɔ, mbe ta
mbanla jɔ gboo wi le wa.»
14 Ɛɛn fɔ, a Efirɔn wì si Abirahamu wi
yɔn sogo ma yo fɔ:
15 «Na tafɔ, logo na yeri. Kɛrɛ nda ti
sɔnŋgɔ ki yɛn warifuwe pyɔ cɛnmɛ tijɛrɛ
(400), ko woro yaraga ka mi naa mboro
sɔgɔwɔ. Ki kala na, ma jɔ gboo wi le wa.»
16 A Abirahamu wì si yɛnlɛ penjara
yɔn ŋga Efirɔn wìla naga ki na, mɛɛ ti
taanla mari kan wi yeri, Hɛti cɛnlɛ woolo
sanmbala pe yɛgɛ na. Tìla pye warifuwe
pyɔ cɛnmɛ tijɛrɛ (400) ma yala pɛrɛfɛnnɛ
pe penjara jinriwɛ pi ni.
17 Kì pye ma, Efirɔn kɛrɛ nda tìla pye wa
Makipela, wa laga ŋga pàa pye na yinri
Mamire ki yɔnlɔ yirisaga yeri, ki kɛrɛ to
naa ti waliwege ki ni, naa tire nda fuun
tìla pye mari maga mari fili ti ni,
18 a tì si pye Abirahamu wi woro. Hɛti
cɛnlɛ woolo poro naa leele mbele fuun
pàa pan wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na,
kìla pye pe yɛgɛ na.
19 Ko puŋgo na, a Abirahamu wì suu jɔ
Sara wi le wa kɛrɛ ti waliwege ki ni, wa
Makipela, wa Mamire laga ki tanla. Ko pe
yinri fun Eburɔn, wa Kana tara.
20 Kɛrɛ to naa ti waliwege ki ni, tì
si kanŋga ma pye Abirahamu wi woro.
Wìla ti lɔ Hɛti cɛnlɛ woolo pe yeri mbe
ta mbaa wi gboolo pe nii wa.

24

Izaki naa Erebeka pe pɔrɔgɔ sɛnrɛ

1 Abirahamu wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ, a wi
yɛgɛlɛ yɔn kì lɛgɛ. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
duwaw wi na kagala ke ni fuun ni.
2 Pilige ka, a Abirahamu wì sigi yo ŋa
wìla pye wi kulolo pe go na, konaa ma
pye wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti welefɔ wi
kan fɔ: «Ma kɛɛ ki le laga na jegbɔlɔ li
nɔgɔ†,
3 ma wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na
mala kan, lo na li yɛn Yɛnŋɛlɛ naayeri wo
naa tara ti go na, fɔ ma se Kana tara fɛnnɛ
sumboro wa lɛ mboo kan na pinambyɔ wi
yeri jɛlɛ, poro mbele mi yɛn ma cɛn laga
pe sɔgɔwɔ we.

† **23:4 23.4:** Ebu 11.9-13; Kapye 7.16 † **24:2 24.2:** ***Ma kɛɛ ki le laga na jegbɔlɔ li nɔgɔ:*** **Ko la pye kapyege ka, ŋga pe ma pye sanga wa ni, ma wugu mbe kagbɔgɔ pye.**

4 Ɛɛn fɔ, ma yaa kari wa na tara, mbe
sa jɛlɛ lɛ na pinambyɔ Izaki wi kan, wa
na go woolo pe sɔgɔwɔ.»
5 A wi kulonaŋa wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Kana jɛlɛ wi se yɛnlɛ mbe pinlɛ na
ni, mbe pan laga ki tara nda ti ni; na kiga
pye ma, mi daga mbe sɔngɔrɔ mbe kari
ma pinambyɔ wi ni wa tara nda mà yiri
ti ni le?»
6 Abirahamu wì sho fɔ: «Ma yɛɛ yigi,
maga ka sɔngɔrɔ mbe kari na pinambyɔ
wi ni wa.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ, naayeri Yɛnŋɛlɛ le,
lìlan yirige mala wɔ wa na tara, konaa
wa na go woolo pe sɔgɔwɔ. Lì para na
ni, ma wugu mala kan, ma yo li yaa kaga
tara nda ti kan na setirige piile pe yeri.
Lo yɛrɛ jate li yaa li mɛrɛgɛ wi kelegi ma
yɛgɛ, jaŋgo ma jɛlɛ wa lɛ wa na pinambyɔ
wi kan.
8 Na jɛlɛ wiga yo wi se pinlɛ ma ni, pa
kona wuguro nda mi yaa ti ma wugu, ti
sɔɔn yigi. Ɛɛn fɔ, maga ka sɔngɔrɔ mbe
kari na pinambyɔ wi ni wa.»
9 A kulonaŋa wì suu kɛɛ ki le wa wi tafɔ
Abirahamu wi jegbɔlɔ li nɔgɔ, mɛɛ wugu
maa kan mbe tanga wi sɛnyoro ti na.
10 Kona, a kulonaŋa wì suu tafɔ Abira-
hamu wi yɔngɔmɛye pe kɛ wɔ konaa wi
yarijɛndɛ ti ni fuun ta ni, mɛɛ lɛ ma kari
wa Mezopotami tara, wa ca ŋga Nahɔri
wìla pye.
11 Naa wìla ka saa gbɔn wa kɔlɔ
ŋa wi yɛn wa ca kayege wi na, a
wì si ti yɔngɔmɛye pè kanŋguuro kan.
Yɔnlɔkɔgɔ layi, jɛɛlɛ pe yɔnlɔkɔgɔ tɔnmɔ
kosanga wi ni.
12 Kona, a wì si Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo
fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, na tafɔ Abirahamu
wi Yɛnŋɛlɛ, mila ma yɛnri, mala konɔ li
tanla na kan nala. Ma kajɛŋgɛ pye na tafɔ
Abirahamu wi kan.
13 Mi ŋa mi yɛn ma yere na pulugo ki
tanla. Ca woolo pe sumbonɔ pe yaa pan
mbe ko.
14 Na mi kaga yo sumboro ŋa kan fɔ:
‹Mila ma yɛnri, ma cɔkogo ki yɛri mbe
wɔ›, na wiga na yɔn sogo mbe yo: ‹Wɔ, mi
yaa pa kan fun ma yɔngɔmɛye pe yeri pe
wɔ›, pa kona wo mbe pye jɛlɛ ŋa mà wɔ
ma tunmbyee Izaki wi kan wo. Na kiga
pye ma, mi yaa ki jɛn mbe yo mà kajɛŋgɛ
pye na tafɔ wi kan.»
15 Sanni wi sa kɔ yɛnrɛwɛ pi na, a
Betuwɛli sumborombyɔ Erebeka wì si kɔn
ma yiri wi cɔkogo ki ni wa wi pajogo ki na.
Abirahamu wi nɔsepyɔ lenaŋa Nahɔri wi
jɔ Milika wo pinambyɔ lawi Betuwɛli we.
16 Ki sumboro wìla yɔn fɔ jɛŋgɛ. Wi sila
naŋa kala jɛn, naŋa sila suu jɛn fun jɛlɛ.
A wì si tigi wa pulugo ki ni, mɛɛ wi cɔkogo
ki ko maga yin, mɛɛ yiri.
17 A kulonaŋa wì si fe maa fili ma yo fɔ:
«Mi yɛn nɔɔ yɛnri, mɔɔ cɔkogo tɔnmɔ pa
kan na yeri mbe wɔ.»
18 A sumboro wì sho fɔ: «Wɔ, na tafɔ.»
A wì si fyɛɛlɛ maa cɔkogo ki yɛri maa
kan, a wì wɔ.
19 Naa wìla kaa wi kan wì wɔ, a wì sho
fɔ: «Mi yaa pa ko ma yɔngɔmɛye pe kan
fun, pe wɔ pe tin.»
20 A wì si fyɛɛlɛ maa cɔkogo tɔnmɔ pi
kanŋga wa yaayoro wɔyaraga ki ni, mɛɛ
fe ma saa ko naa wa pulugo ki ni. Wìla ko
ma yɔngɔmɛye pe ni fuun pe kan pè wɔ.
21 A naŋa wì si pyeri naa wele, nɛɛ wi
yɛɛ yewe sumboro wi kanŋgɔlɔ, mbege
jɛn na kaa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ laa jaa mboo
konɔ li tanla.
22 Naa yɔngɔmɛye pàa kaa wɔ ma kɔ,
a naŋa wì si tɛ kannjinɛ na pe ma le
numala na la wɔ ma kan sumboro wi yeri,
li nuguwɔ pi mbaa giramu kɔgɔlɔni si wo
bɔ; naa kɛɛ kannjiŋgele tɛ wogolo shyɛn
ni; ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke nuguwɔ
pi mbaa giramu cɛnmɛ cɛnmɛ wo bɔ.
23 A wì suu yewe ma yo fɔ: «Ambɔ
sumborombyɔ wi mboro? Mila ma yɛnri,
ki yo na kan. We mbe sinlɛsaga ta wa ma
to go mbe wɔnlɔ wa le?»
24 A sumboro wì sho fɔ: «Mi yɛn Milika
naa Nahɔri pe pinambyɔ Betuwɛli wo
sumborombyɔ.»
25 A wì sho naa fɔ: «Yan naa yaayoro
yaakara lɛgɛrɛ yɛn wa we yeri. Sinlɛsaga
yɛn wa fun ye sinlɛ.»
26 Kona, a naŋa wì si sogo maa yɛgɛ ki
jiile wa tara, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ,
27 nɛɛ yuun fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li woo, lo na li yɛn na tafɔ Abira-
hamu wi Yɛnŋɛlɛ le. Li sili kagbaraga ki

yaga, mbeli yɔn sɛnrɛ ti kanŋga na tafɔ Abirahamu wi kanŋgɔlɔ. We Fɔ wìlan yɛgɛ sin fɔ ma pan ma gbɔn laga na tafɔ wi woolo pe go.»

28 A sumboro wì si fe ma saa ki kagala ke ni fuun ke yɛgɛ yo wi nɔ woolo pe ni fuun pe kan.
29 Erebeka wi ndɔ la pye wa, pàa pye naa yinri Laban. A Laban wì si fe ma yiri wa funwa na, mɛɛ kari naŋa wi kɔrɔgɔ, wa pulugo ki tanla.
30 Wìla kannjinɛ na pe ma le numala na li yan, ma kɛɛ kannjiŋgele ke yan wi jɔnlɔ Erebeka wi kɛyɛn yi na; Erebeka wìla naŋa wi sɛnrɛ ti yɛgɛ yo yɛgɛ ŋga na, Laban wìla ti logo ma fun. A wì si kari wa naŋa wi tanla, wo la pye ma yere le yɔngɔmɛye pe tanla, ma wa wa pulugo ki yeri.
31 A Laban wì suu pye fɔ: «Pan we kari wa go, mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw ma na we. Yiŋgi na, a mà si yere laga funwa na? Mì go ki gbogolo ma kan, ma laga ka gbegele yɔngɔmɛye pe kan fun.»

32 Kona, a naŋa wì si kari wa Laban wi go. A Laban wì si ti a pè yɔngɔmɛye pe tuguro ti laga pe na, mɛɛ yan naa yaayoro yaakara kan pe yeri. A wì si ti a pè pan tɔnmɔ ni jaŋgo naŋa wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni pe pe tɔɔrɔ ti jogo (mbege naga fɔ wì pe yaara wɔ.)
33 Kona, a pè si yaakara kan pe yeri pe ka. Ɛɛn fɔ, a naŋa wì sho fɔ: «Mi se ka kaawɔ mbanla pango ki yo gbɛn.» A Laban wì suu pye fɔ: «Ki yo na kan.»
34 A ki naŋa wì sho fɔ: «Mi yɛn Abirahamu wo kulonaŋa.
35 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw na tafɔ wi na jɛŋgɛ, maa pye yarijɛndɛ lɛgɛrɛ fɔ. We Fɔ wùu kan simbaala naa sikaala ni, naa nɛrɛ, naa penjara, naa tɛ, naa kulonambala naa kulojaala, naa yɔngɔmɛye konaa sofilele ni.
36 Na tafɔ wi jɔ Sara wa wi lelɛwɛ pi ni wì pinambyɔ se wi kan. Abirahamu wùu kɛɛ yaara ti ni fuun ti kan ki pinambyɔ wi yeri.
37 Na tafɔ wì ti, a mì wugu ma yo wi yɛn ma cɛn wa Kana tara fɛnnɛ mbele sɔgɔwɔ, mi ka ka ki sumboro wa lɛ mboo kan wi pinambyɔ wi yeri wi jɔ.
38 Ɛɛn fɔ, wìlan pye ma yo mbe pan laga wi sege woolo pe yeri, laga wi go woolo pe sɔgɔwɔ, mbe pan mbe jɛlɛ lɛ laga wi pinambyɔ wi kan.
39 A mì sigi yo na tafɔ wi kan: ‹Kana jɛlɛ wi se yɛnlɛ mbe pinlɛ na ni.›
40 A wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na mìlan yinwege ki pye sinŋge li yɛgɛ na, li yaa li mɛrɛgɛ wi pinlɛ ma ni, mbɔɔn konɔ li tanla. Ma jɛlɛ wa lɛ wa na sege ki ni, wa na go woolo pe sɔgɔwɔ na pinambyɔ wi kan.
41 Ki wuguro nda mì ti mà wugu, na maga kari wa na sege ki ni, na pee yɛnlɛ mbe sumboro wi kan ma yeri, wuguro nda mì ti mà wugu, ti sɔɔn yigi.›
42 Naa mì kaa gbɔn le pulugo ki tanla nala, a mì si yɛnri ma yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, na tafɔ Abirahamu wi Yɛnŋɛlɛ, na konɔ li tanla na kan.›
43 Mi ŋa mi yɛn ma yere na pulugo ki tanla, sumboro ŋa ka pan kosaga, mi kaga yo wi kan fɔ mila ma yɛnri, ma cɔkogo tɔnmɔ pa kan na yeri jɛnri mbe wɔ,
44 na wiga na pye mbe yo mbe wɔ, fɔ wi yaa pa ko fun na yɔngɔmɛye pe kan pe wɔ, ko sumborombyɔ wo mbe pye jɛlɛ ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wɔ na tafɔ wi pinambyɔ wi kan.
45 Sanni mbe sa yɛnri mbe kɔ wa na nawa, a Erebeka wì si kɔn ma yiri wi cɔkogo ki ni wa wi pajogo ki na, mɛɛ tigi wa pulugo ki ni ma ko. A mì suu pye fɔ: ‹Mila ma yɛnri, na kan mbe wɔ.›
46 A wì si fyɛɛlɛ maa cɔkogo ki laga wa wi pajogo ki na, maga yɛri, mɛɛ na pye ma yo mbe wɔ, fɔ wi yaa pa kan na yɔngɔmɛye pe yeri fun pe wɔ. A mì si wɔ, a wì silan yɔngɔmɛye pe kan a pè wɔ fun.
47 A mì suu yewe ma yo fɔ: ‹Ma yɛn ambɔ sumborombyɔ?› A wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Mi yɛn Nahɔri naa Milika pe pinambyɔ Betuwɛli wo sumborombyɔ.› A mì si tɛ kannjinɛ na pe ma le numala na la le wa wi numala li na, mɛɛ kɛɛ kannjiŋgele tɛ wogolo le wi kɛyɛn yi na.
48 A mì si fɔli ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ, na tafɔ Abirahamu wi Yɛnŋɛlɛ le. Lo lìlan

yɛgɛ sin wa konɔ jɛnɛ li ni, fɔ a mì saa na tafɔ wi nɔsepyɔ lenaŋa wi sumboro lɛ wi pinambyɔ wi kan jɛlɛ.
49 Koni, na kaa pye ye mbe kajɛŋgɛ pye
na tafɔ wi kan tagawa ni, yege yo na kan;
nakosima yege yo na kan, pa mi yaa la
kee laga ka yɛgɛ ni.»
50 A Laban naa Betuwɛli pè suu yɔn
sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi kala
na li yɛgɛ sin. We se ya kendige wɔ ma
ni.
51 Erebeka wi ŋa na ma yɛgɛ sɔgɔwɔ,
wi lɛ maa kee wi ni, wi sa pye ma tafɔ wi
pinambyɔ wi jɔ, paa yɛgɛ ŋga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ lìgi yo we.»
52 Naa Abirahamu wi kulonaŋa wìla
kaa pe sɛnyoro ti logo, a wì si sogo maa
yɛgɛ ki jiile wa tara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na mali gbɔgɔ.
53 A kulonaŋa wì si fereyaara warifuwe
woro naa tɛ woro, konaa yaripɔrɔ wɔ
ma kan Erebeka wi yeri, mɛɛ yarijɛndɛ
sɔnŋgbanga woro kan wi ndɔ naa wi nɔ
pe yeri fun.
54 Ko puŋgo na, a kulonaŋa wo naa wi
pinlɛyɛɛnlɛ pe ni pè si li ma wɔ, mɛɛ saa
sinlɛ.
Ki goto pinliwɛ pi ni, naa pàa kaa yiri, a
kulonaŋa wì si Erebeka wi ndɔ naa wi nɔ
pe pye fɔ: «Yanla yaga mbe sɔngɔrɔ wa
na tafɔ wi yeri.»
55 A Erebeka wi ndɔ naa wi nɔ pè sho
fɔ: «Ki yaga sumborombyɔ wi koro laga
naa jɛnri, pa pilige kɛ yɛn; kona wi sila
kee.»
56 A kulonaŋa wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Yaga kanla mɔ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ
lìlan konɔ li tanla na kan. Yanla yaga mbe
sɔngɔrɔ wa na tafɔ wi yeri.»
57 Kona, a pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye
ti we sumborombyɔ wi yeri, we wo kpaw
wi yewe karaga wogo ki ni.»
58 A pè si Erebeka wi yeri maa yewe ma
yo fɔ: «Maa jaa mbe kari ki naŋa ŋa wi
ni le?» A wì sho fɔ: «Ee, mi yaa kari wi
ni.»
59 Kì kaa pye ma, a pè si Erebeka wo naa
jɛlɛ ŋa wìla pye wi gbegelefɔ, pe yaga a pè
pinlɛ Abirahamu wi kulonaŋa wo naa wi
woolo pe ni ma kari.
60 A pè si duwaw pye Erebeka wi kan
ma yo fɔ:
Mboro ŋa we jɔnlɔ sumboro, Yɛnŋɛlɛ li ti
ma pye lelɛgɛrɛ nɔ.
Ma setirige piile pe pye pe panrafɛnnɛ pe
cara ti go na.
61 A Erebeka wo naa wi kulojaala pe ni
pè si yiri ma lugu yɔngɔmɛye pe na, mɛɛ
taga kulonaŋa wi na. A pè si pinlɛ na kee.
62 Ki wagati wi ni, Izaki wìla yiri wa
Lahayi Ɔrɔyi kɔlɔ wi tanla, mɛɛ pan ma
cɛn wa Negɛvu tara ti ni†.
63 Pilige ka, yɔnlɔkɔgɔ ka ni, Izaki wì
si yiri ma kari wa wasege ki ni mbe sa
jatere pye jɛŋgɛ. A wì si kaa yɛgɛ yirige
ma wele, mɛɛ yɔngɔmɛye yan paa paan
wa.
64 A Erebeka wì suu yɛgɛ ki yirige ma
wele fun, mɛɛ Izaki wi yan. A wì si yiri
wa yɔngɔmɛ wi na ma tigi fyaw,
65 mɛɛ kulonaŋa wi yewe ma yo fɔ:
«Naŋa wiwiin wi ŋa wo wì yiri wa wasege
ki ni na paan mbe we fili?» A kulonaŋa
wì sho fɔ: «Na tafɔ wowi.»
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wì suu
parigbɔgɔ ki lɛ maa yɛɛ fo ki ni†.
66 A kulonaŋa wì si kagala ŋgele fuun
wìla pye ke yɛgɛ yo ma Izaki wi kan.
67 Ko puŋgo na, a Izaki wì si kari
Erebeka wi ni wa wi nɔ Sara wìla wi
yinwege ki pye paraga go ŋga ni ki ni,
mɛɛ wi pɔri maa pye wi jɔ. Erebeka wìla
Izaki wi ndanla. Kì pye ma, a wi kotogo
kì si sogo wi na wi nɔ kunwɔ pi wogo na.

25

Abirahamu setirige piile sanmbala pe mɛrɛ ti nda (1 Kuro 1.32-33)

1 Kona, a Abirahamu wì si jɛlɛ wa yɛgɛ
pɔri naa, pàa pye naa yinri Ketura.
2 Wìla pinambiile mbele se Abirahamu
wi kan pe mɛrɛ ti nda: Zimiran, naa
Yokishan, naa Medan, naa Madiyan, naa
Ishibaki, konaa Shuwa.

† **24:62 24.62:** Zhenɛ 16.14 † **24:65 24.65:** ***A wì suu parigbɔgɔ ki lɛ maa yɛɛ fo ki ni*** **kìla pye na paga sumboro kan naŋa yeri wa Izirayɛli tara, na wi pɔlɔ wi faa yigi gbɛn, wii daga mbe yere naŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ na wi suu yɛgɛ ki fo.**

3 A Yokishan wo Saba naa Dedan se.
Dedan setirige piile poro pàa pye Ashuri
cɛnlɛ woolo, naa Letushi cɛnlɛ woolo
konaa Lewumi cɛnlɛ woolo.
4 Madiyan pinambiile poro la wɛlɛ Efa,
naa Efɛri, naa Hanɔki, naa Abida konaa
Ɛlidaa. Poro pe ni fuun mbele, poro pàa
pye Ketura wi setirige piile wele.

Abirahamu wi kunwɔ naa Izaki wi kɔrɔgɔ liwɛn sɛnrɛ

5 Kona, a Abirahamu wì suu kɛɛ yaara
ti ni fuun ti kan Izaki wi yeri.
6 Ma Abirahamu wi ta yinwege na, a wì
si yarikanra kan wi kulojaala mbele wìla
tɛgɛ jɛɛlɛ pe pinambiile pe yeri, mɛɛ pe
torogo wa tara nda wa yɔnlɔ yirisaga yeri
ti ni, ma pe lali wi pinambyɔ Izaki wi ni.
7 Abirahamu wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ naa
nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo
(175).
8 Abirahamu wìla lɛ ma tin yinwege ki
na, a wi lelɛwɛ pì yɔn jɛŋgɛ, a wì si jɛn
ma ku ma taga wa wi tɛlɛye mbele pàa
ku pe na.
9 A wi pinambiile Izaki naa Ishimayɛli
pè suu le wa waliwege ŋga ki yɛn wa
Makipela laga ki ni, wa Hɛti cɛnlɛ woolo
naŋa Zowari wi pinambyɔ Efirɔn wi kɛrɛ,
wa Mamire laga ki tanla.
10 Abirahamu wìla ki kɛrɛ ti lɔ Hɛti
cɛnlɛ woolo poro yeri. Pa pàa Abirahamu
wo naa wi jɔ Sara wi ni, pe gboolo pe le
wa†.
11 Abirahamu wi kuŋgɔlɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì
si duwaw wi pinambyɔ Izaki wi na. Izaki
wìla pye ma cɛn wa Lahayi Ɔrɔyi kɔlɔ wi
tanla.

Ishimayɛli setirige piile pe mɛrɛ ti nda
(1 Kuro 1.28-31)

12 Sara wi kulojɔ Agari ŋa wìla yiri
wa Ezhipiti tara, wìla pinambyɔ ŋa se
Abirahamu wi kan, Ishimayɛli we, wi
setirige piile poro wɛlɛ mbele yɛɛn.
13 Ishimayɛli wi pinambiile pe mɛrɛ ti
nda ma yala pè pe se ma pe tagala pe
yɛɛ na yɛgɛ ŋga na ki ni. Wi pinambyɔ
koŋgbanŋa wo lawi ŋa Nebayɔti, naa
Kedari, naa Adibeyɛli, naa Mibisamu,
14 naa Mishima, naa Duma, naa Masa,
15 naa Hadadi, naa Tema, naa Yeturi,
naa Nafishi konaa Kedima.
16 Poro mbele poro pàa pye Ishimayɛli
wi pinambiile kɛ ma yiri shyɛn wele. Pe
ni fuun nuŋgba nuŋgba pyew pàa pye
cɛngɛlɛ teele. Pàa pe mɛrɛ ti tagataga pe
cara naa pe kɛrɛ kapire ti na.
17 Ishimayɛli wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ naa
nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (137),
a wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na.
18 Ishimayɛli wi setirige piile pàa pye
ma cɛn maga lɛ wa Havila tara fɔ ma saa
gbɔn wa Shuri ca. Shuri ca ki yɛn wa
Ezhipiti tara ti tanla, ma wa wa Asiri tara
ti yeri. Pàa cɛn ma lali Abirahamu wi
setirige piile sanmbala pe ni fuun pe ni.

Ezawu naa Zhakɔbu pe semɛ sɛnrɛ

19 Sɛnrɛ nda ti yɛn na para Abirahamu
wi pinambyɔ Izaki wi wogo ki na ti nda:
20 Abirahamu wìla Izaki wi se. Izaki
wìla ta yɛlɛ nafa shyɛn mɛɛ Erebeka
pɔri. Aramu tara fɛnnɛ naŋa Betuwɛli
ŋa wìla yiri wa Padamu Aramu tara wo
sumborombyɔ lawi. Aramu tara fɛnnɛ
naŋa Laban wo nɔsepyɔ sumboro lawi.
21 Erebeka wi sila pye na siin.
Kì kaa pye ma, a Izaki wì si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri wi jɔ wi kan. A we Fɔ
wì suu yɛnrɛwɛ pi logo, a wi jɔ Erebeka
wì si kugbɔ lɛ (nɛɛ waanla singi mbe se).
22 Piile pàa pye na pe yɛɛ tɛɛrɛ wa pe
nɔ wi lara. A nɔfɔ wì sho fɔ: «Na kaa pye
anmɛ ki yɛn, yiŋgi na, a mì si kugbɔ lɛ?»
A wì si kari ma saa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe
ki wogo ki ni.
23 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ:

Cɛngɛlɛ shyɛn ke yɛn wa ma lara;
Ma yaa ka cɛngɛlɛ shyɛn se,
ke yaa ka laga ke yɛɛ na.
Cɛnlɛ nuŋgba yaa ka fanŋga ta sanna li
na;
ndɔfɔ wi yaa ka pye jɔnlɔfɔ wi kulo†.

24 Naa Erebeka wi sesanga wìla kaa
gbɔn, a pè sigi jɛn fɔ waanla pe yɛn wa
wi lara.
25 A koŋgbanŋa wì si yiri, wìla pye
gbanmbɛlɛ, ma pye sire ni wi wire ti

† **25:10 25.10:** Zhenɛ 23.3-16 † **25:23 25.23:** Ɔrɔmu 9.12

lagapyew, paa tondara sire woo yɛn. A pè suu mɛgɛ taga naa yinri Ezawu.
26 Ko puŋgo na, a wi jɔnlɔ wì si yiri. Wi kɛɛ kìla pye ma Ezawu wi yeŋgbele li yigi†. A pè suu mɛgɛ taga naa yinri Zhakɔbu. Izaki wìla ta yɛlɛ nafa taanri pe sesanga wi ni.

Ezawu wìla wi lelɛwɛ tɔnli wi pɛrɛ wi jɔnlɔ Zhakɔbu wi yeri

27 A pinambigile kè si yiri ma lɛ. Ezawu wìla pye koniyɛɛn gbɔɔ, a yan yanraga kùu ndanla. Ɛɛn fɔ, Zhakɔbu wo la pye lere ŋa wi yɛn pɔw. Wìla pye na korogi wa paraga go ki ni paa yɛgɛ ŋga na kìla wi ndanla we.
28 Ezawu wìla pye ma Izaki wi ndanla, katugu wìla pye na kara kuun, a wila kaa. Ma si yala Zhakɔbu wìla pye ma Erebeka ndanla.
29 Pilige ka Zhakɔbu wìla pye na yara nda pe yinri lantiyi ta sori. A Ezawu wì si yiri wa kɛrɛ ma ye. Wìla pye ma te fɔ jɛŋgɛ.
30 A wì si Zhakɔbu wi yɛnri maa pye fɔ: «Ki yaga mbege yara yɛnrɛ nda ta ka, ki yara yɛnrɛ nda re, katugu mi yɛn ma te, fuŋgo ki yɛn na na.»

Ko kala na pège mɛgɛ ŋga ki taga Ezawu wi na naa yinri Edɔmu†.
31 A Zhakɔbu wì suu pye fɔ: «Ma lelɛwɛ tɔnli wi kan na yeri gbɛn nala.»
32 A Ezawu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wele, mi yɛn na jaa mbe ku fuŋgo ki kɛɛ. Yiŋgi ki lelɛwɛ tɔnli wi yaa yɔn na kan?»
33 Kona, a Zhakɔbu wì suu pye fɔ: «Wugu mala kan ki wogo ki na gbɛn.»

A Ezawu wì si wugu maa kan, mɛɛ wi lelɛwɛ tɔnli wi kan wi yeri†.
34 Kona, a Zhakɔbu wì si buru naa yara yɛnrɛ kan Ezawu wi yeri. A wì si ka ma wɔ mɛɛ yiri ma kari. Kì pye ma, Ezawu wi sila wi lelɛwɛ tɔnli wi jate yaraga.

26

Izaki naa Abimelɛki pe sɛnrɛ

1 Fuŋgo kà la to wa Kana tara ti ni. Ko fuŋgo ko la pye ki yɛ Abirahamu wagati wogo ko ni. A Izaki wì si kari Filisiti tara fɛnnɛ wunlunaŋa Abimelɛki wi kɔrɔgɔ wa Gerari ca.
2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga Izaki wi na maa pye fɔ: «Maga ka kari wa Ezhipiti tara, ɛɛn fɔ, ma sa cɛn wa tara nda mi yaa ti sɛnrɛ yo ma kan ti ni.
3 Ma cɛn laga ki tara nda ti ni, mi yaa lɔɔn go singi mbe duwaw ma na, katugu mi yaa ki tara nda ti ni fuun ti kan mboro naa ma setirige piile ye yeri. Wuguro nda mìla wugu ma to Abirahamu wi kan, pa mi yaa ki kala li yɔn fili yɛɛn.
4 Mi yaa kɔɔn setirige piile pe pye pe lɛgɛ, paa naayeri wɔnŋgɔlɔ ke yɛn. Mi yaa kaga tara nda ti ni fuun ti kan pe yeri. Cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn laga tara na, mi yaa ka duwaw ke na pe kala na†,
5 katugu Abirahamu wìla tanga ma yala na sɛnyoro ti ni, naa na kondɛgɛŋgɛlɛ, naa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ, koro naa na ŋgasegele ke ni.»
6 Kì kaa pye ma, a Izaki wì si koro ma cɛn wa Gerari ca.
7 Naa ki laga ki nambala pàa kaa wi yewe wi jɔ wi wogo ki ni, a wì si pe pye fɔ: «Na jɔnlɔ sumboro wi.» Wi sila soro mbege yo mbe yo Erebeka wi yɛn wi jɔ, katugu wìla pye na fyɛ maga yan ndɛɛ ki laga ki nambala pe yaa wi gbo mbe Erebeka wi lɛ wi tiyɔnwɔ pi kala na†.
8 Naa Izaki wìla kaa na mɔni wa Gerari ca, pilige ka, a Filisiti tara fɛnnɛ wunlunaŋa Abimelɛki wì si wele wa wi go fenɛtiri wi ni, mɛɛ Izaki wi yan wila wi jɔ Erebeka wi gbara, naa talitali.
9 A Abimelɛki wì suu yeri mɛɛ wi pye fɔ: «Jaga ma jɔ wi piiri. Kì pye mɛlɛ, a mà sho fɔ ma jɔnlɔ sumboro wi?» A Izaki wì suu pye fɔ: «Mìla fyɛ maga yo ma, jaŋgo paga kanla gbo na jɔ wi kala na.»
10 Kona, a Abimelɛki wì suu pye fɔ: «Yiŋgi mà pye we na yɛɛn? Kì koro jɛnri anmɛ we woo wa sinlɛ ma jɔ wi ni. Pa ma jɛn na we kan we kapege pye.»

† **25:26 25.26:** Wa Izirayɛli tara, waanla pe ni, paga keli mbe ŋa se, wo wi ma pye ndɔfɔ we. *Mbe yeŋgbele li yigi:* Ko kɔrɔ wo yɛn mbaa ma yenjɔ wi lagajaa mboo yigi, mboo jan, mbe keli wi yɛgɛ. † **25:30 25.30:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Edɔmu mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa yɛngɛ. † **25:33 25.33:** Ebu 12.16 † **26:4 26.3-4:** Zhenɛ 22.16-18 † **26:7 26.7:** Zhenɛ 12.13; 20.2

11 Kì kaa pye ma, a Abimelɛki wì sigi yo
maga ŋgban wi tara woolo pe ni ma yo
fɔ: «Lere ŋa fuun ka kapege pye ki naŋa
ŋa wo naa wi jɔ pe na, wo daga mbe ku.»

Izaki wìla yɔn finliwɛ le Abimelɛki wi ni

12 Ki yɛlɛ li ni, a Izaki wì si yariluguro
lugu wa ki tara ti ni; a tì si yɔn fɔ jɛŋgɛ,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa duwaw wi na.
13 Izaki wi yarijɛndɛ tìla pye na lege na
kee yɛgɛ, fɔ a wì saa pye penjagbɔrɔ fɔ.
14 Simbaŋgbelege la pye wi yeri, naa
sikaala ŋgbelege ni, naa nɛrɛ ŋgbelege
ni, konaa kulolo lɛgɛrɛ ni.
Filisiti tara fɛnnɛ pàa pye na yenjara
piin Izaki wi ni.
15 Wi to Abirahamu wi sanga wi na,
wi kulonambala pàa kɔlɔye mbele wɔ, a
Filisiti tara fɛnnɛ pè si tara ko ma le wa
pe ni ma pe tɔnndɔ.
16 A Abimelɛki wì si Izaki wi pye fɔ: «Ta
kee ma wɔ laga we sɔgɔwɔ, katugu ma
fanŋga kì wɛ we wogo ki na.»
17 A Izaki wì si yiri le mɛɛ saa paara
yinrɛ cɛnsaga kan wa Gerari ca gbun-
lundɛgɛ ki ni, ma cɛn wa.
18 Kɔlɔye mbele pàa wɔ Izaki wi to
Abirahamu sanga wi na, a Filisiti tara
fɛnnɛ pè pe tɔn Abirahamu wi kuŋgɔlɔ,
Izaki wìla pe wɔ naa fɔnŋgɔ; mɛrɛ nda
wi to wìla taga pe na, a wì siri taga pe na
naa.
19 Pilige ka, a Izaki wi kulolo pè si kɔlɔ
wa wɔ wa Gerari ca gbunlundɛgɛ ki ni,
mɛɛ saa yiri tɔnmɔ kologo na ŋga kila
pulo.
20 A Gerari ca yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe
nɛɛ wiin Izaki yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe ni,
ma yo tɔnmɔ pi yɛn poro woo.
A Izaki wì si kɔlɔ wi mɛgɛ taga naa yinri
Ezɛki†, katugu pàa win wi ni wi go na.
21 A wi kulolo pè si kɔlɔ wa wɔ naa. A
pè win wi ni fun ki woo wi go na; a wì
suu mɛgɛ taga naa yinri Sitina†.
22 A Izaki wì si yiri le ko laga ko na,
mɛɛ saa kɔlɔ wa yɛgɛ wɔ naa. Lere sila
win wi ni wo kala na; a wì suu mɛgɛ taga
naa yinri Erehobɔti†, katugu wìla ki yo fɔ:
«Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ lì we kotogo ki sogo
we na, we yaa se mbe lɛgɛ mbe yarijɛndɛ
ta laga tara ti ni.»

23 A Izaki wì si yiri lema mɛɛ kari wa
Bɛrisheba.
24 Ki yembinɛ li ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
li yɛɛ naga Izaki wi na maa pye fɔ: «Mi
yɛn ma to Abirahamu wi Yɛnŋɛlɛ. Maga
ka fyɛ, mi yɛn nɔɔ go singi. Mi yaa duwaw
ma na, mbɔɔn setirige piile pe pye pe lɛgɛ,
na tunmbyee Abirahamu wi kala na.»

25 A Izaki wì si saraga wɔsaga kan wa
ki laga ki na, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
yeri mali gbɔgɔ. A wì suu paara yinrɛ ti
kan wa; a wi kulolo pè kɔlɔ wa wɔ wa.

26 A Abimelɛki naa wi wɔnlɔnaŋa
Ahuzati, konaa wi maliŋgbɔɔnlɔ to Pikɔli
wi ni, pè si yiri wa Gerari ca, mɛɛ kari
Izaki wi kɔrɔgɔ†.
27 A Izaki wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi
na, a yè si pan laga na kɔrɔgɔ, ma si yala
yànla panra mala purɔ mala wɔ wa ye
sɔgɔwɔ?»

28 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wège
wele maga yan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn
ma ni. Ko kala na wè yo: ‹Ki daga we
wugu we yɛɛ kan, we yɔn finliwɛ le we
yɛɛ sɔgɔwɔ, woro naa mboro.
29 Po pi yaa ti ma se ka kapege ka kpɛ
pye we na, paa yɛgɛ ŋga na woro fun
we sɔɔn jɔlɔ we. Ɛɛn fɔ, kajɛŋgɛ wè
pye mɔɔ kan bɔkɔ, mɛɛ ma yaga, a mà
kari yɛyinŋge na. Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
duwaw ma na.› »

30 A Izaki wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ pe kan,
a pè li, ma wɔ, ma tin.
31 Ki goto pinliwɛ pi ni, a pè si yiri ma
wugu ma pe yɛɛ kan (ma yɔn finliwɛ le pe
yɛɛ ni). A Izaki wì si konɔ li kan pe yeri.
A pè si kari yɛyinŋge na.

32 Ki pilige nuŋgba ki ni, Izaki wi kulolo
pèle la pye na kɔlɔ wa woo, mɛɛ pan maa
sɛnrɛ yo maa kan ma yo fɔ: «We tɔnmɔ
ta kɔlɔ wa ni.»

† **26:20 26.20:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Ezɛki mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa malaga. † **26:21 26.21:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Sitina mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa kendige wɔmɔ. † **26:22 26.22:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Erehobɔti mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa laga ŋga kì pyɛɛlɛ. † **26:26 26.26:** Zhenɛ 21.22

33 A Izaki wì sigi kɔlɔ wi mɛgɛ taga naa
yinri Shiba. Ko ki ti ali ma pan ma gbɔn
nala, pe maa ki ca ki yinri Bɛrisheba†.

Ezawu naa wi jɛɛlɛ pe kala

34 Ezawu wìla ta yɛlɛ nafa shyɛn mɛɛ
jɛɛlɛ shyɛn pɔri: Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa
Beeri wi sumborombyɔ Zhuditi wo naa
Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Elɔn wi sum-
borombyɔ Basimati wi ni.
35 Ki jɛɛlɛ pàa Izaki naa Erebeka pe
nawa pi tanga pe na fɔ jɛŋgɛ.

27

Izaki wìla duwaw pye Zhakɔbu wi kan

1 Izaki wìla lɛ jɛŋgɛ, a wi yɛngɛlɛ kè te,
wii ya mbaa yaan naa. Kì kaa pye ma, a
wì suu pinambyɔ koŋgbanŋa Ezawu wi
yeri maa pye fɔ: «Na pinambyɔ.» A wì si
shɔ ma yo fɔ: «Naw.»
2 A Izaki wì sho fɔ: «Wele, mì lɛ makɔ,
mi silan kupilige ki jɛn.
3 Koni ma koniyɛɛnrɛ yaara ti lɛ, ko
kɔrɔ wo yɛn ma sanŋgbɔ wo naa ma
sandiga ki ni, ma kari wa yan ma sa yanri
ma kara ta gbo na kan.
4 Kara nda ti yɛn mala ndanla, mari
sɔgɔ na kan, ma pan ti ni mberi ka, jaŋgo
mi jate mbe duwaw pye ma kan, si jɛn
mbe ku.»
5 Ma si yala Izaki wìla pye na para
wi pinambyɔ Ezawu wi ni sanga ŋa ni,
Erebeka wìla pye naga sɛnrɛ ti nuru. A
Ezawu wì si kari wa yan mbe sa kara ta
gbo mbe pan ti ni.
6 Kona, a Erebeka wì suu pinambyɔ
Zhakɔbu wi pye fɔ: «Mìgi logo ma to wi
yeri wila ma ndɔ Ezawu wi piin fɔ:
7 ‹Kari ma sa kara ta gbo, ma kara nda ti
yɛn mala ndanla ti sɔgɔ na kan mberi ka.
Mi yaa duwaw pye ma kan Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na, si jɛn mbe ku.›
8 Koni na pinambyɔ, ta nuru na yeri, mi
ka ŋga yo ma kan, ma ko pye.
9 Kari wa sikaala ŋgbelege ki ni, ma sa
sikaala yirifɔnmbɔlɔ tiyɔngɔlɔ shyɛn yigi
na kan. Mi yaa kara nda tɔɔn to wi ndanla
ti sɔgɔ wi kan,
10 mɛɛ ti lɛ ma sari kan ma to wi yeri,
wi ta ka jaŋgo wi duwaw pye ma kan, si
jɛn mbe ku.»
11 A Zhakɔbu wì suu nɔ Erebeka wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Kaselege mà yo. Ɛɛn fɔ,
na ndɔ Ezawu wi yɛn sire ni, sire si woro
mi na.
12 Kana na to wi yaa na talitali mbe
wele (si jɛn mbe duwaw pye na kan), pa
kona mi yaa pye wi yɛgɛ na leele fanlafɔ.
Kiga pye ma, mi yaa ti wilan daŋga, wi se
duwaw pye na kan.»
13 A wi nɔ wì suu pye fɔ: «Na pinambyɔ,
ki daŋga ki mi yigi! Ta nuru na yeri san,
ma sa ki sikaala yirifɔnmbɔlɔ pe yigi ma
pan pe ni na kan.»
14 A Zhakɔbu wì si kari ma saa pe yigi
ma pan pe ni, mɛɛ pe gbegele wi nɔ wi
kan. A nɔfɔ wì si kara nda tì Zhakɔbu wi
to wi ndanla ti sɔgɔ wi kan.
15 Ko puŋgo na, a Erebeka wì suu
pinambyɔ lɛrɛfɔ Ezawu wi yaripɔrɔ, ti ti
ni fuun tiyɔnrɔ nda wìla tɛgɛ wa go, ti lɛ
mari le wi pinambyɔ shyɛnwoo Zhakɔbu
wi kan.
16 A wì si sikaala yirifɔnmbɔlɔ pe sɛɛrɛ
ti lɛ, ma Zhakɔbu wi kɛyɛn yi fo ti ni,
konaa wi yɔlɔgɔ lara nda tìla pye sire fu
ti ni.
17 A wì si kara tanra to naa yaakara nda
wìla sɔgɔ ti le wi pinambyɔ Zhakɔbu wi
kɛɛ.
18 A Zhakɔbu wì si kari ti ni wi to wi
kɔrɔgɔ, mɛɛ wi yeri maa pye fɔ: «Na to.»
A Izaki wì si shɔ ma yo fɔ: «Naw! Ambɔ
wi mboro, na pinambyɔ?»
19 A Zhakɔbu wì suu pye fɔ: «Muwi,
Ezawu, ma pinambyɔ koŋgbanŋa we.
Ŋga mà yo mbe pye, mìgi pye. Mila ma
yɛnri, yiri ma cɛn mala kara ta ka, jaŋgo
mboro jate ma duwaw pye na kan.»
20 A Izaki wì suu pinambyɔ wi yewe
maa pye fɔ: «Mà pye mɛlɛ mɛɛ kara ta
ta fyaw na pinambyɔ?»
A Zhakɔbu wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma Yɛnŋɛlɛ le, lo lì kara ti pye a tì pan na
kɔrɔgɔ.»
21 A Izaki wì si Zhakɔbu wi pye fɔ:
«Fulo laga na tanla mbɔɔn talitali mbe

† **26:33 26.33:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Shiba mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mbe wugu. Bɛrisheba mɛgɛ ki kɔrɔ wo wi ŋa kɔlɔ ŋa pè wugu wi kala na (Zhenɛ 21.31).

wele na pinambyɔ, mbe ta mbege jɛn fɔ
na pinambyɔ Ezawu wowi mboro kase-
lege.»
22 A Zhakɔbu wì si fulo wa wi to Izaki wi
tanla, a Izaki wì suu talitali ma wele, mɛɛ
yo fɔ: «Magala lo yɛn Zhakɔbu magala,
kɛyɛn yo yɛn Ezawu kɛyɛn.»
23 Wi sila Zhakɔbu wi jɛn, katugu wi
kɛyɛn yìla pye pa wi ndɔ Ezawu wi woyo
yi yɛn. A wì si duwaw pye maa kan.
24 (Sanni Izaki wi sa duwaw pye wi
kan), a wì suu yewe naa ma yo fɔ:
«Kaselege mboro ma yɛn na pinambyɔ
Ezawu we le?» A wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ee, wowi mi we.»
25 A Izaki wì sho fɔ: «Yaakara ta ko
na kan na pinambyɔ, mbe ta mbɔɔn kara
ta ka, jaŋgo mi jate mbe duwaw pye ma
kan.»
A Zhakɔbu wì si ta ko wi kan, a wì ka,
mɛɛ duvɛn kan wi yeri fun, a wì wɔ.
26 Kona, a wi to Izaki wì suu pye fɔ:
«Fulo laga na tanla ma kɛyɛn wa na
yɔlɔgɔ mala shari na pinambyɔ.»
27 A Zhakɔbu wì si fulo wa wi tanla mɛɛ
kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ maa shari. A Izaki wì
suu yaripɔrɔ ti nuwɔ ta, mɛɛ duwaw pye
wi kan ma yo fɔ:
«Kaselege ko na, na pinambyɔ wi nuwɔ
pi yɛn paa kɛrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì duwaw ti na ti nuwɔ pi yɛn.
28 Yɛnŋɛlɛ sa fɔɔngɔ ŋga ki maa yinrigi
wa naayeri na wuun ki kan ma
yeri,
li tara ti yarijɛndɛ ti kan ma yeri!
Li yarilire nda pe yinri bile† to naa duvɛn
fɔnŋɔ kan ma yeri lɛgɛrɛ!
29 Tara woolo paa tunŋgo piin ma kan,
konaa cɛngɛlɛ kaa fɔli kaa ma kaan! Ma
cɛn ma nɔsepiile pe go na,
paa fɔli paa ma kaan.
Lere ŋa kɔɔn daŋga, daŋga mbe wo yigi;
lere ŋa ka duwaw pye ma kan, wo mbe
duwaw ta†.»
30 Naa Izaki wìla kaa kɔ duwaw pyege
ki na Zhakɔbu wi kan, a Zhakɔbu wì si
yiri. Pa wila yinrigi le wi to wi tanla, a wi
ndɔ Ezawu wì si yiri wa yanrisaga ma ye.
31 A wì si kara tanra ta sɔgɔ fun, mɛɛ
pan mari kan wi to wi yeri, ma suu pye
fɔ: «Yiri ma cɛn na to, ma kara nda mì
pan ma kan ta ka, jaŋgo ma ta ma duwaw
pye na kan.»
32 A wi to Izaki wì suu yewe maa pye fɔ:
«Ambɔ wi mboro?» A wì sho fɔ: «Muwi,
Ezawu, ma pinambyɔ we.»
33 A Izaki wi jatere wì si piri wi na, fɔ
a wila seri ŋgbanga. A wì si yewe ma yo
fɔ: «A Ambɔ si saa kara ta gbo ma pan ti
ni na kan, a mì ti ni fuun ti ka, a mà si jɛn
ma pan? Ko fɔ wo mì duwaw pye wi kan;
ki duwaw wi yaa si yigi.»
34 Naa Ezawu wìla kaa wi to wi sɛnyoro
ti logo, a wi nawa pì si tanga wi na, a wì
si gbele ŋgbanga, mɛɛ wi to wi yɛnri ma
yo fɔ: «Duwaw wa pye na kan fun.»
35 A Izaki wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ma jɔnlɔ wì pan mala fanla, mɔɔ duwaw
wi shɔ maa ta.»
36 A Ezawu wì sho fɔ: «Jaga wi Zhakɔbu
mɛgɛ kì yala wi ni, ki kɔrɔ wo yɛn: Lere
ŋa wi maa leele fanla, katugu wìlan fanla
fanlasaga shyɛn. Wìla keli mala lelɛwɛ
tɔnli wi shɔ na yeri, kooŋga wì nuru ma
duwaw ŋa wi jɛn na pye na woo wi shɔ
na yeri.»
A Ezawu wì sho naa fɔ: «Duwaw wa si
koro wa ma yeri naa ma pye na kan†?»
37 A Izaki wì suu yɔn sogo maa pye fɔ:
«Wele, mùu tɛgɛ ma go na. Mùu nɔsepiile
pe ni fuun pe le wi kɛɛ, pe pye wi kulolo.
Mì bile wo naa duvɛn kan wi yeri. Mi
se ya yaraga ka kpɛ pye ma kan naa na
pinambyɔ.»
38 A Ezawu wì suu to wi pye fɔ: «Baba,
duwaw nuŋgba ŋa wo wi yɛn wa mboro
yeri. Baba, duwaw wa pye na kan fun.»
A Ezawu wi nɛɛ gbele ŋgbanga†.
39 A wi to Izaki wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ:
Wele, tara ti yarijɛndɛ to naa fɔɔngɔ ŋga
ki maa yinrigi wa naayeri na tuun
tara, ti yaa pye mbe lali ma ni.
40 Ma yaa kaa ma yɔn suro ti taa ma
tokobi wo fanŋga na.
Ma yaa kaa kulowo piin ma jɔnlɔ wi kan.

† **27:28 27.28:** Bile: Yarilire tari nda ti yɛn paa mali yɛn. Pe maa ti muwɛ pi piin buru. † **27:29 27.27-29:** Zhenɛ 12.3; Ebu 11.20 † **27:36 27.36:** Zhenɛ 25.29-34 † **27:38 27.38:** Ebu 12.17

Ɛɛn fɔ, ma yaa ka koro ma yɛɛ na, mbaa
yanri la toro,
mbɔɔn yɛɛ shɔ wi kulowo mba wi yaa
taga ma na pi ni†.
41 A Ezawu wì si Zhakɔbu wi panra
duwaw ŋa wi to wìla pye wi kan wi kala
na. Ezawu wìla pye naga yuun wa wi
nawa fɔ: «Na to wi yaa ku pilige ŋga ni ki
yɛn na yɔngɔ. Wi kunwɔ piliye yi puŋgo
na, pa mi yaa na jɔnlɔ Zhakɔbu wi gbo.»
42 Erebeka wi pinambyɔ koŋgbanŋa
Ezawu wi sɛnrɛ nda wìla yo, pàa ti yo
Erebeka wi kan. A wì si ti, a pòo
pinambyɔ shyɛnwoo Zhakɔbu wi yeri wi
kan. A wì suu pye fɔ: «Wele, ma ndɔ
Ezawu wila jaa mboo kayaŋga ki wɔ ma
ni mbɔɔn gbo.
43 Koni, na pinambyɔ, logo na yeri! Yiri
ma fe, ma sa lara wa na ndɔ Laban wi yeri
wa Haran ca.
44 Ma koro wa wi ni sa gbɔn wagati wa
ni, fɔ ma ndɔ wi naŋgbanwa pi sa sogo
wi na.
45 Na ma ndɔ wi naŋgbanwa piga ka
sogo ma kanŋgɔlɔ, a wì fɛgɛ ŋga mà pye
wi na ki na, pa kona mi yaa ti ma pan;
katugu mi woro na jaa mbe ye shyɛn ye
la pilige nuŋgba ki ni†.»
46 A Erebeka wì si Izaki wi pye fɔ: «Na
yinwege kì la kɔ na na, na pijaala, Hɛti
cɛnlɛ woolo pe kala na. Na Zhakɔbu
wiga Hɛti cɛnlɛ woolo sumborombyɔ wa
pɔri, ki tara nda ti sumborombiile wo wa
nuŋgba, paa mbele pe yɛn, mbe ku pa ko
mbe mbɔnrɔ na yeri.»

28

Zhakɔbu wìla fe ma kari wa Mezopotami tara

1 Kona, a Izaki wì si Zhakɔbu wi yeri
mɛɛ duwaw pye wi kan, ma yo fɔ: «Maga
ka Kana tara fɛnnɛ sumboro wa pɔri ma
jɔ.
2 Yiri ma kari wa Padamu Aramu tara,
wa ma nɔ wi to Betuwɛli wi yeri, ma sa
ma nɔ wi ndɔ Laban wi sumborombiile
wo wa pɔri ma jɔ.
3 Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, li
duwaw ma na, lɔɔn pye sevɔ, ma pilɛgɛrɛ
se, ma pye cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ to.
4 Làa duwaw ŋa kan Abirahamu wi
yeri, ligi duwaw cɛnlɛ nuŋgba wi kan
mboro naa ma setirige piile ye yeri, jaŋgo
tara nda ma yɛn ma cɛn laga ti ni paa
nambanŋa yɛn, ti pye ma woro. Ko tara
nda to Yɛnŋɛlɛ làa kan Abirahamu wi
yeri†.»
5 Kì kaa pye ma, a Izaki wì si Zhakɔbu
wi torogo wila kee. A wì si kari wa Aramu
tara fɛnnɛ naŋa Betuwɛli wi pinambyɔ
Laban wi yeri. Zhakɔbu naa Ezawu pe
nɔ Erebeka wo ndɔ lawi.
6 Ezawu wìla ki logo ma yo Izaki wìla
duwaw pye Zhakɔbu wi kan, maa torogo
wa Padamu Aramu tara wi sa jɛlɛ wa pɔri
wama; wìla sigi logo fun ma yo sanga ŋa
ni Izaki wìla pye na duwaw wi piin wi
kan, wìla ki yo maga ŋgban wi ni fɔ wiga
ka Kana tara fɛnnɛ sumboro wa pɔri wi
jɔ.
7 A wìgi yan fɔ Zhakɔbu wìla tanga wi
to naa wi nɔ pe sɛnyoro ti na, ma kari wa
Padamu Aramu tara.
8 Kona, a Ezawu wì sigi jɛn ma yo Kana
tara fɛnnɛ sumbonɔ pe sila wi to Izaki wi
ndanla.
9 Kì kaa pye ma, a Ezawu wì si kari
Abirahamu wi pinambyɔ Ishimayɛli wi
kɔrɔgɔ, ma saa wi sumborombyɔ ŋa pàa
pye na yinri Mahalati wi pɔri ma taga wi
jɛɛlɛ koŋgbanmbala pe na. Mahalati wìla
pye Nebayɔti† wo nɔsepyɔ sumboro.

Zhakɔbu wìla wɔɔnrɔ wɔnlɔ

10 Kona, a Zhakɔbu wì si yiri wa
Bɛrisheba nɛɛ kee wa Haran ca.
11 A wì si saa gbɔn laga ka na mɛɛ wɔnlɔ
le, katugu yɔnlɔ kìla to. A wì sigi laga ki
sinndɛlɛgɛ nuŋgba lɛ ma go gbɔn ki na,
mɛɛ sinlɛ le ki laga ki na.
12 A wì si wɔɔnrɔ wɔnlɔ, mɛɛ
yɛrɛyɛrɛna wa yan wi go kì kan laga tara
ti na, a wi numaga kila jiinri wa yɛnŋɛlɛ
na. Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye pàa pye na nuru
na tinri wi na†.

† **27:40 27.40:** Zhenɛ 36.8; 2 Wunlu 8.20; Ebu 11.20 † **27:45 27.45:** Erebeka wi sila pye na jaa mboo pinambiile shyɛn pe la pilige nuŋgba ki ni, ko ki naga ma yo ndɔfɔ wi mbaa jɔnlɔfɔ wi gbo si fe, nakoma lere wa mbaa ndɔfɔ fun wi gbo. † **28:4 28.4:** Zhenɛ 17.4-8 † **28:9 28.9:** Nebayɔti wo wìla pye Ishimayɛli wi pinambyɔ koŋgbanŋa we; Zhenɛ 25.13. † **28:12 28.12:** Zhan 1.51

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye ma yere wa
yɛrɛyɛrɛna wi naayeri, mɛɛ Zhakɔbu wi
pye fɔ: «Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
tɛlɛ Abirahamu wo naa Izaki pe Yɛnŋɛlɛ
le. Tara nda ma yɛn ma sinlɛ ti na, mi
yaa ti kan mboro naa ma setirige piile ye
yeri†.
14 Ma setirige piile pe yaa ka lɛgɛ paa
taambugɔ yɛn. Ye yaa ka lɛgɛ, mbe jaraga,
mbe kari wa yɔnlɔ yirisaga naa yɔnlɔ
tosaga yeri, naa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ naa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.
Mboro naa ma setirige piile ye kala na,
mi yaa ka duwaw cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
na laga tara na†.
15 Wele, mi jate mi yɛn ma ni, maga kari
laga o laga, mi yaa lɔɔn go singi. Mi yaa
kɔɔn pye ma sɔngɔrɔ laga ki tara nda ti
ni. Mi sɔɔn wa, ŋga fuun mì yo ma kan,
mi yaa ki pye mbege yɔn fili.»

16 A Zhakɔbu wì si yɛn mɛɛ yo fɔ:
«Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
ki laga ŋga ki ni, mii si jaga jɛn na.»

17 A wì si fyɛ ma sho fɔ: «Ki laga ŋga ki
yɛn fyɛrɛ ni. Laga ka kpɛ ma Yɛnŋɛlɛ li
go ko puŋgo na. Yeyɔngɔ ŋga ki maa yiin
wa yɛnŋɛlɛ na, namɛ ki yɛn.»
18 Ki goto yirifaga ki na, a Zhakɔbu wì
si yiri, mɛɛ sinndɛlɛgɛ ŋga wìla go gbɔn
ki na ki lɛ, mɛɛ titɛgɛ kɔn maga yerege,
ma sinmɛ wo wa ki go na mbege naga fɔ
wìgi le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ.
19 A wì sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri
Betɛli†. Ɛɛn fɔ pàa pye naga ca ki yinri
faa Luzi.
20 A Zhakɔbu wì si yɔn fɔlɔ lɛ ma yo fɔ:
«Na Yɛnŋɛlɛ liga koro na ni, mbaa na go
singi na kondangala li na, mbaa yaakara
kaan na yeri mbaa kaa, konaa yaripɔrɔ ni
mbaa nii,
21 na mi ka sɔngɔrɔ yinŋge wa na to
go, kona pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pye na
Yɛnŋɛlɛ.
22 Ki sinndɛlɛgɛ ŋga mì yerege maga
kan Yɛnŋɛlɛ yeri, ki laga ki yaa ka pye
Yɛnŋɛlɛ li go. Liga yaraga ŋga fuun kan
na yeri, mi yaa ki walisaga kɛwogo ki kan
li yeri.»

29

Zhakɔbu wìla kari wa wi lɛɛ Laban wi yeri

1 Ko puŋgo na, a Zhakɔbu wì si yiri ma
konɔ li lɛ naa, mɛɛ kari wa tara ti yɔnlɔ
yirisaga yeri.
2 Pilige ka, a wì si saa kɔlɔ wa yan wa
wasege. Simbaala naa sikaala ŋgbeleye
taanri la pye ma sinlɛ le kɔlɔ wi tanla na
wogo. Pa pàa pye na kori wa ki kɔlɔ wi
ni na pe kaan paa woo. Sinndɛlɛgɛ ŋga
pàa pye na kɔlɔ wi yɔn tɔnni, kìla pye ma
gbɔgɔ.
3 Na paga ka pan mbe yaayoro
ŋgbeleye yi ni fuun yi gbogolo le, pe mɛɛ
sinndɛlɛgɛ ki koŋgo maga laga wa kɔlɔ wi
yɔn na, mbe si ko mbe yaayoro ti kan ti
ma wɔ. Ko puŋgo na, pe mɛɛ sinndɛlɛgɛ
ki sɔngɔrɔ maga taga wa ki yɔnlɔ.
4 A Zhakɔbu wì si yaayoro kɔnrifɛnnɛ
pe yewe ma yo fɔ: «Sefɛnnɛ, ye yiri se
yeri?» A pè suu pye fɔ: «Wè yiri wa Haran
ca.»
5 A wì si pe yewe fɔ: «Nahɔri pinambyɔ
Laban, yoo jɛn le?» A pè sho fɔ: «Ee, wòo
jɛn.»
6 A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Wi yɛn
ŋgbaan le?» A pè sho fɔ: «Ee, wi yɛn wa
ŋgbaan. Wele, wi sumborombyɔ Arashɛli
wi ŋa wila paan wa wi yaayoro ŋgbelege
ki ni.»
7 A Zhakɔbu wì sho fɔ: «Ye wele, yɔnlɔ
wa bere, yaayoro gbogolosanga wi fa
gbɔn gbɛn ti sinlɛ. Ye yaayoro ti kan ti
wɔ, ye kari ye saa yanri ti ni tila kaa.»
8 A pè suu pye fɔ: «We se ya mbege
pye ma, fɔ ndɛɛ pe sa yaayoro ŋgbeleye
yi ni fuun yi gbogolo na gbɛn. Pa kona,
sinndɛlɛgɛ ŋga ki yɛn ma kɔlɔ wi yɔn tɔn,
pe mɛɛ ki koŋgo mbege laga wa wi yɔn
na, mbe si ko mbe yaayoro ti kan ti ma
wɔ.»
9 Ma Zhakɔbu wi ta wìla pye na para pe
ni bere, a Arashɛli wì si pan ma gbɔn le
wi to yaayoro ti ni, katugu Arashɛli wìla
pye yaayoro kɔnrifɔ.
10 Naa Zhakɔbu wìla wi nɔ ndɔ Laban
wi sumborombyɔ Arashɛli wi yan wila
paan wi lɛɛ Laban wi yaayoro ŋgbelege

† **28:13 28.13:** Zhenɛ 13.14-15 † **28:14 28.14:** Zhenɛ 12.3; 22.18 † **28:19 28.19:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Betɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa Yɛnŋɛlɛ go.

ki ni, a Zhakɔbu wì si fulo wa kɔlɔ wi tanla, ma sinndɛlɛgɛ ŋga kìla pye wa wi yɔn na ki koŋgo maga laga wa, mɛɛ ko maa lɛɛ Laban wi yaayoro ŋgbelege ki kan, a kì wɔ.

11 A Zhakɔbu wì si kɛyɛn wa Arashɛli wi yɔlɔgɔ maa shari nɛɛ gbele nayinmɛ coli.

12 A Zhakɔbu wì sigi yo Arashɛli wi kan ma yo wi yɛn wi to go lere wo wa, fɔ wi yɛn Erebeka wo pinambyɔ. A Arashɛli wì si fe ma saa ki yɛgɛ yo wi to wi kan.

13 Naa Laban wìla kaa wi jɔnlɔ sumboro wi pinambyɔ Zhakɔbu wi panga sɛnrɛ ti logo, a wì si fe ma saa wi fili, ma kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ maa shari maa mara wi yɛɛ na. A wì suu lɛ ma kari wi ni wa wi go. A Zhakɔbu wì si kagala ŋgele fuun kàa pye wi na ke yɛgɛ yo Laban wi kan.

14 A Laban wì suu pye fɔ: «Kaselege ko na, ma yɛn na go lere wo wa, ma yɛn kasanwa nuŋgba na ni.»

Zhakɔbu wìla Leya naa Arashɛli pe pɔri wi jɛɛlɛ

Zhakɔbu wìla yeŋge nuŋgba poni ko pye wa Laban wi yeri.

15 Pilige ka, a Laban wì si Zhakɔbu wi pye fɔ: «Ma yɛn na go lere, ɛɛn fɔ, kii daga maa tunŋgo piin na kan waga. Ma sara wi daga mbe pye yaraga ŋga, ki yo na kan.»

16 Ma si yala, sumborombiile shyɛn la pye Laban wi yeri. Sumboro lɛrɛfɔ pàa pye naa yinri Leya, nɛɛ jɔnlɔfɔ wi yinri Arashɛli.

17 Leya wi yɛngɛlɛ ke sila pye lugulugu, ɛɛn fɔ, Arashɛli wo la pye ma yɔn witige na fɔ jɛŋgɛ.

18 Arashɛli wo wìla pye ma Zhakɔbu wi ndanla, a wì si Laban wi pye fɔ: «Mi yaa tunŋgo pye ma kan yɛlɛ kɔlɔshyɛn, mɔɔ sumborombyɔ shyɛnwoo Arashɛli wi kan na yeri na jɔ.»

19 A Laban wì si yɛnlɛ ki na, ma sho fɔ: «Mboo kan mboro yeri, ko mbɔnrɔ mboo kan naŋa wa yɛgɛ yeri ko na. Koro laga na yeri.»

20 Kì kaa pye ma, a Zhakɔbu wì si tunŋgo pye Laban wi kan ma saa gbɔn yɛlɛ kɔlɔshyɛn Arashɛli wi kala na. Ki yɛlɛ kɔlɔshyɛn làa pye Zhakɔbu wi yɛgɛ na paa piliye jɛnri yɛn, katugu Arashɛli wìla pye maa ndanla fɔ jɛŋgɛ.

21 Ko puŋgo na, a Zhakɔbu wì si Laban wi pye fɔ: «Na jɔ wi kan na yeri mboo jɛn jɛlɛ, katugu wagati ŋa mìla naga mbe tunŋgo pye ma kan, wùu yɛɛ yɔn fili.»

22 A Laban wì sigi laga ki leele pe yeri, ma jayire sɔgɔlɔ li sɔgɔ pe kan.

23 Ki yembinɛ li ni, a Laban wì suu sumborombyɔ Leya wi lɛ ma saa wi kan Zhakɔbu wi yeri. A wì si ye wi kɔrɔgɔ maa jɛn jɛlɛ.

24 A Laban wì suu kulojɔ Zilipa wi kan wi sumborombyɔ Leya wi yeri, wi pye wi kulojɔ.

25 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhakɔbu wì sigi yan fɔ Leya lawi. A wì si Laban wi pye fɔ: «Yiŋgi yi ŋga mà pye na na yɛɛn? Mì yo mì tunŋgo pye ma kan Arashɛli wo kala na? Yiŋgi na, a mà silan fanla?»

26 A Laban wì suu pye fɔ: «We kalɛgɛ ma laga mbe keli mbe jɔnlɔfɔ wi kan naŋa yeri njɔfɔ wi na.

27 Jayire yapelege ki pye njɔfɔ wi ni, pa we yaa jɔnlɔfɔ wi kan ma yeri fun, ma tunŋgo pye na kan naa yɛlɛ kɔlɔshyɛn.»

28 A Zhakɔbu wì si yɛnlɛ ma jayire yapelege ki pye Leya wi ni. Ko puŋgo na, a Laban wì suu sumborombyɔ Arashɛli wi kan Zhakɔbu wi yeri jɛlɛ.

29 A Laban wì suu kulojɔ Biliha wi kan Arashɛli wi yeri, wi pye wi kulojɔ.

30 A Zhakɔbu wì si ye Arashɛli wi kɔrɔgɔ fun, maa jɛn jɛlɛ. Arashɛli wìla Zhakɔbu wi ndanla ma wɛ Leya wi na. A wì si tunŋgo pye naa Laban wi kan yɛlɛ kɔlɔshyɛn.

Zhakɔbu wi piile wele

31 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa ki yan Leya wi sila Zhakɔbu wi ndanla, a lì suu pye sevɔ, ma si yala Arashɛli wo la pye jambasee.

32 A Leya wì si kugbɔ lɛ mɛɛ pinambyɔ se, maa mɛgɛ taga naa yinri Urubɛn†; katugu wìla yo fɔ: «Ŋga kìla fɛrɛ wa na

† **29:32 29.32:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni Urubɛn mɛgɛ ki yerewe pi kɔrɔ wi mbe ya logo fɔ Yɛnŋɛlɛ lìlan fɛrɛ kala li yan, ki mbe si ya logo fun fɔ: Ye pinambyɔ wele.

na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yan. Koni mi yaa na pɔlɔ wi ndanla.»

33 A Leya wì si kugbɔ ka lɛ naa, ma pinambyɔ se, ma sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi jɛn mi silan pɔlɔ wi ndanla, mɛɛ na kan pinambyɔ ŋa wi ni naa.»

A wì suu mɛgɛ taga naa yinri Simeyɔn†.

34 A wì si kugbɔ ka lɛ naa, ma pinambyɔ se, mɛɛ yo fɔ: «Koni, na pɔlɔ wi mbe mara na na, katugu mì pinambiile taanri se wi kan.»

Kì kaa pye ma, a pè suu mɛgɛ taga naa yinri Levi†.

35 A wì si kugbɔ ka lɛ naa, ma pinambyɔ se, mɛɛ yo fɔ: «Yiŋgɔ wo ni, mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn.» Kì kaa pye ma, a wì suu mɛgɛ taga naa yinri Zhuda†.

Kona, a wi sege kì si yere.

30

1 Naa Arashɛli wìla kaa ki yan wi woro na piile siin Zhakɔbu wi kan, a wi nɛɛ yenjaga piin wi njɔ Leya wi ni. A wì si Zhakɔbu wi pye fɔ: «Pinambiile pele se na na fun, nakoma mi yaa ku.»

2 A Zhakɔbu wi nawa pì si ŋgban Arashɛli wi ni fɔ jɛŋgɛ. A wì sho fɔ: «Maa ki jate muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ le le? Lo lì ti ma woro na siin.»

3 A Arashɛli wì sho fɔ: «Na kulojɔ Biliha wi ŋa, ye wi kɔrɔgɔ maa jɛn jɛlɛ†, wi ta wi piile pele se na kan; kona pa mi yaa piile pele ta fun wi fanŋga na.»

4 A wì suu kulojɔ Biliha wi kan Zhakɔbu wi yeri, a wì ye wi kɔrɔgɔ maa jɛn jɛlɛ.

5 A Biliha wì si kugbɔ lɛ, ma pinambyɔ se Zhakɔbu wi kan.

6 A Arashɛli wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì kiti wi kɔn ma tanga ki kan na yeri, ŋga mìla pye na sɔnri na jaa, lìgi pye mala kan, ma pinambyɔ kan na yeri fun.»

Kì kaa pye ma, a wì suu mɛgɛ ki taga naa yinri Dan†.

7 A Arashɛli wi kulojɔ Biliha wì si kugbɔ ka lɛ naa, ma pinambyɔ shyɛnwoo se Zhakɔbu wi kan.

8 A Arashɛli wì sho fɔ: «Mì ŋgbeli ŋgbanga na njɔ wi ni Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ ni, ma ya wi ni.»

A wì si pyɔ wi mɛgɛ taga naa yinri Nɛfitali†.

9 Naa Leya wìla kaa ki yan wi sege ki yere, a wì suu kulojɔ Zilipa wi lɛ maa kan Zhakɔbu wi yeri jɛlɛ.

10 A Leya wi kulojɔ Zilipa wì si pinambyɔ se Zhakɔbu wi kan.

11 A Leya wì sho fɔ: «Yɛfige kì pan.»

A wì si pyɔ wi mɛgɛ taga naa yinri Gadi†.

12 A Leya wi kulojɔ Zilipa wì si pinambyɔ shyɛnwoo se Zhakɔbu wi kan.

13 A Leya wì sho fɔ: «Mì fɛri. Koni jɛɛlɛ pe yaa lanla yinri fɛrifɔ.»

A wì suu mɛgɛ taga naa yinri Asɛri†.

14 Pilige ka, yarilire bile kɔnsanga wi ni, a Urubɛn wì si yiri ma kari wa kɛrɛ, mɛɛ saa wɛrɛ nda pe yinri madiragɔri ti pire† ta yan. A wì siri lɛ ma pan mari kan wi nɔ Leya wi yeri. Kona, a Arashɛli wì si Leya wi pye fɔ: «Mila ma yɛnri, ma pinambyɔ wi madiragɔri pire ta kan na yeri.»

15 A Leya wì sho fɔ: «Màla pɔlɔ wi shɔ na yeri ko sɔɔn bɔ bere, maa jaa mbanla pinambyɔ wi madiragɔri pire ti shɔ na yeri naa!»

A Arashɛli wì sho fɔ: «Na kì kaa pye yɛɛn, Zhakɔbu wi yaa sa sinlɛ wa ma ni nala yembinɛ na li ni, ma pinambyɔ wi madiragɔri pire ti yɔnlɔ.»

16 Ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni, naa Zhakɔbu wìla kaa yiri wa kɛrɛ na paan, a Leya wì si yiri ma saa wi fili, mɛɛ wi pye fɔ: «Pa ma yaa sinlɛ wa na ni nala, katugu mbe ta mbɔɔn

† **29:33 29.33:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni Simeyɔn mɛgɛ ki yerewe pi kɔrɔ wi mbe ya logo fɔ Yɛnŋɛlɛ lìgi jɛn. † **29:34 29.34:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Levi mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mbe mara wi na. † **29:35 29.35:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Zhuda mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mi yaa we Fɔ wi sɔn. † **30:3 30.3:** Mbe yala Izirayɛli woolo pe kalɛgɛ ki ni, jɛlɛ ŋa fuun wìla pɔri naŋa yeri wi si woro na siin, ki kologo la kan wi yeri wi jɛlɛ wa yɛgɛ kan wi pɔlɔ wi yeri jaŋgo wi piile se wi kan wila pe jate paa wi yɛɛra piile yɛn. † **30:6 30.6:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Dan mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa Yɛnŋɛlɛ lì kiti wi kɔn. † **30:8 30.8:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Nɛfitali mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa ŋgbɛnlɛwɛ. † **30:11 30.11:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Gadi mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa yɛfige kì pan. † **30:13 30.13:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Asɛri mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɛrɛwɛ. † **30:14 30.14:** Leele pàa pye naga jate ma yo wɛrɛ nda pe yinri madiragɔri ti pire ti ma ti jɛlɛ wi ma pye sevɔ.

ta, mìgi kologo ki sara na pinambyɔ wi madiragɔri pire to ni.»

A Zhakɔbu wì si saa sinlɛ wa Leya wi ni ki yembinɛ li ni.

17 A Yɛnŋɛlɛ lì si Leya wi yɛnrɛwɛ pi logo. A Leya wì si kugbɔ lɛ, mɛɛ pinambyɔ kaŋgurugo woo se Zhakɔbu wi kan.

18 A Leya wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lìlan sara wi kan na yeri, katugu mìlan kulojɔ wi kan na pɔlɔ wi yeri jɛlɛ.»

A wì si pyɔ wi mɛgɛ taga naa yinri Isakari†.

19 A Leya wì si kugbɔ ka lɛ naa, ma pinambyɔ kɔgɔlɔni woo se Zhakɔbu wi kan.

20 A Leya wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì yarikanga tiyɔngɔ kan na yeri. Koni na pɔlɔ wi yaa cɛn na ni, katugu mì pinambiile kɔgɔlɔni se wi kan.»

A wì si pyɔ wi mɛgɛ taga naa yinri Zabulɔn†.

21 Ko puŋgo na, a wì si sumborombyɔ se, mɛɛ wi mɛgɛ taga naa yinri Dina.

22 Kona, a, Yɛnŋɛlɛ lì si jatere pye Arashɛli wi na, maa yɛnrɛwɛ pi logo mɛɛ wi sege ki yɛngɛ.

23 A wì si kugbɔ lɛ, mɛɛ pinambyɔ se, ma sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lìlan fɛrɛ kala li laga na go na.»

24 A wì suu mɛgɛ taga naa yinri Zhozɛfu†, wìla pye naga sɔnri na yuun fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li pinambyɔ wa kan na yeri naa!»

Zhakɔbu wìla pye yarijɛndɛ tafɔ yɛgɛ ŋga na ki ŋga

25 Naa Arashɛli wìla kaa Zhozɛfu wi se, a Zhakɔbu wì si Laban wi pye fɔ: «Na yaga mbe sɔngɔrɔ wa we yeri, wa na tara.

26 Ki yaga mala jɛɛlɛ poro naa na piile pe kan na yeri, mbaa kee na tara; katugu poro kala lì ti mì tunŋgo pye ma kan. Mì tunŋgo pye ma kan yɛgɛ ŋga na màga jɛn ma yɛ.»

27 A Laban wì suu pye fɔ: «Na kaa pye na kala lɔ̀ɔn ndanla, koro laga na yeri. Katugu na yarisunndo tìgi naga na na ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw na na mboro kala na.

28 Ma sara wi yo na kan, mi yaa wi kan ma yeri.»

29 A Zhakɔbu wì suu pye fɔ: «Mì tunŋgo pye ma kan yɛgɛ ŋga na, mboro jate màga jɛn, konaa ma yaayoro tì gbɔn yɛgɛ ŋga na mari ta na kɛɛ na, màga jɛn;

30 katugu yaayoro jɛnri nda tìla pye ma yeri sanni mbe sa pan, tì se ma lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ. Maga lɛ mì ye laga ma go, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw ma na. Koni, mi wo yaa ka tunŋgo pye na go woolo pe kan wagati wiwiin?»

31 A Laban wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe kan ma yeri?»

A Zhakɔbu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma se ka yaraga ka kan na yeri, na maga yɛnlɛ mbe ŋga mi yaa yo ma kan ki pye we. Mi yaa lɔɔn yaayoro ŋgbelege ki kɔnri bere, laga go singi.

32 Nala mi yaa sa torotoro wa ma yaayoro ŋgbelege ki sɔgɔwɔ. Simbaala pe ni, simbapire nda fuun ti yɛn yɔɔnrɔ tumɔɔrɔ naa tugbɔɔrɔ ni, naa nda fuun ti yɛn ma wɔwɔ, konaa sikaala pe ni, sikapire nda fuun ti yɛn yɔɔnrɔ tumɔɔrɔ naa tugbɔɔrɔ ni, mari tɛgɛ ti yɛ; to ti yaa pye na sara we†.

33 Puŋgo na, na maga ka pan mbanla sara wi wele, ma yaa ki jɛn na kaa pye mi yɛn ma sin. Sikaala mbele fuun pe se ka pye yɔɔnrɔ tumɔɔrɔ naa tugbɔɔrɔ ni, konaa simbaala mbele pe se ka pye wɔɔlɔ wɔɔlɔ, ko yaa ki naga fɔ mì poro yu.»

34 A Laban wì sho fɔ: «Ŋga mà yo mìgi logo.»

35 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Laban wì si saa sikapɛnɛ mbele pe yɛn yɔɔnrɔ tumɔɔrɔ naa tugbɔɔrɔ ni pe tɛgɛ pe yɛ, naa sikanɛɛlɛ mbele fuun pe yɛn yɔɔnrɔ tumɔɔrɔ naa tugbɔɔrɔ ni, naa mbele fuun lafire la pye pe na, konaa simbawɔɔlɔ pe ni fuun pe ni. A wì si poro kan wi pinambiile pe yeri,

† **30:18 30.18:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Isakari mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa sara. † **30:20 30.20:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Zabulɔn mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mbe pinlɛ mbe cɛn go nuŋgba. † **30:24 30.24:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Zhozɛfu mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mbe ka taga ki na. † **30:32 30.32:** Wa Izirayɛli tara simbaala pe gbɔɔ yɛn fiile fiile, sikaala poro gbɔɔ yɛn wɔɔlɔ wɔɔlɔ.

36 mɛɛ pe torogo, a pè pilige taanri
tangala tanga ma ko fogo ko le poro naa
Zhakɔbu pe sɔgɔwɔ.

A Zhakɔbu wi nɛɛ Laban wi yaayoro
sannda ti kɔnri.
37 A Zhakɔbu wì si saa pepiliye tire, naa
amandi tire, konaa pilatani tire njere ta
kɔɔnlɔ, mɛɛ ti kɔɔrɔ ta lagala fɛɛrɛ fɛɛrɛ,
mari kɛnlɛgi, ma yiri tire ti lafire ti na.
38 A wì si tire njere nda wìla ti kɔɔrɔ ti
lagala fɛɛrɛ fɛɛrɛ, mari kɛnlɛgi, ti le wa
yaayoro ti maa kaa na woo yaara nda ni
ti ni, mari tɛgɛ wa yaayoro nda ti ma pan
wɔsaga ti yɛgɛ sɔgɔwɔ; jaŋgo tiga pan la
woo, tila nuru ti yɛɛ na.
39 Yaayoro tìla pye na nuru le ki tire
njere ti yɛgɛ na. Ki kala na sikanɛɛlɛ
pàa pye na pire nda siin, tìla pye yɔɔnrɔ
tugbɔɔrɔ naa tunmɔɔrɔ ni, ma kɛnlɛgi
kɛnlɛgi.
40 Yaayoro nda tìla pye yɔɔnrɔ ni
ma wɔwɔ wa Laban yaayoro ti sɔgɔwɔ,
Zhakɔbu wìla simbapire ti cɔnri mari tɛgɛ
a tila ti wele.

Pa Zhakɔbu wìla ki pye yɛɛn, ma yaay-
oro ŋgbeleye ta wi yɛɛ kan, nda wi sila
pinlɛ Laban woro ti ni.
41 Wagati ŋa fuun yaayoro nda ti yɛn
fanŋga ni ti kaa nuru, Zhakɔbu wi ma saa
tire njere ti tɛgɛtɛgɛ wa yaayoro wɔyaara
ti ni wa yaayoro ti yɛgɛ sɔgɔwɔ, ti ta tila
nuru le tire njere ti yɛgɛ na.
42 Yaayoro nda tìla pye ma cɔgɔ cɔgɔ,
na to kaa nuru, wila tire njere ti tɛgɛ wa
ti yɛgɛ sɔgɔwɔ. Kì kaa pye ma, nda tìla
pye ma cɔgɔ cɔgɔ, a to pye Laban woro, a
tugbɔɔrɔ to pye Zhakɔbu wo woro.
43 A Zhakɔbu wi nɛɛ wi yɛɛ yɔngɔ na
kee yɛgɛ suyi. Wìla simbaala naa sikaala
lɛgɛrɛ ta, naa kulojaala naa kulonambala
ni, naa yɔngɔmɛye naa sofilele ni.

31

Zhakɔbu wìla fe ma yiri wa Laban wi yeri

1 Kona, a Zhakɔbu wì si Laban wi
pinambiile pe sɛnyoro ti logo. Pàa pye na
yuun fɔ: «Yaara nda fuun tìla pye we to
wi yeri, Zhakɔbu wìri shɔ. Ko yaara to wi
tɛgɛ maa yɛɛ yɔn.»
2 A Zhakɔbu wì sigi wele maga yan fɔ
Laban wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla pye wi ni yɛgɛ
ŋga na faa, pi woro wi ni ma naa.
3 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhakɔbu wi
pye fɔ: «Sɔngɔrɔ wa ma teele pe tara, wa
ma woolo pe yeri. Mi yaa lɔɔn go singi.»
4 A Zhakɔbu wì si piile tun, a pè saa
Arashɛli naa Leya pe yeri, a pè pan wa
kɛrɛ, wa laga ŋga wi yaayoro tìla pye.
5 A wì si pe pye fɔ: «Mìgi wele maga yan
fɔ ye to wi yɛgɛ cɛnwɛ pi woro na ni paa
yɛgɛ ŋga na pìla pye na ni faa we. Ɛɛn fɔ,
na to wi Yɛnŋɛlɛ li yɛn nala go singi.
6 Yoro jate yège jɛn ma yo mì tunŋgo
pye ye to wi kan na fanŋga ki ni fuun ni.
7 Ma si yala ye to wìlan fanla mala li,
mala sara wi kanŋga kanŋgasaga kɛ. Ɛɛn
fɔ, Yɛnŋɛlɛ lii yɛnlɛ ki na wi kapege pye
na na.
8 Na ye to wiga yo fɔ yaayoro nda ti
yɛn yɔɔnrɔ ni to ti yaa pye ma sara we,
yaayoro ti ni fuun ti maa pire nda siin, ti
ma pye yɔɔnrɔ ni. Na wiga sho fɔ nda ti
yɛn ma kɛnlɛgi kɛnlɛgi to ti yaa pye ma
sara we, yaayoro ti ni fuun ti maa pire
nda siin, ti ma pye ma kɛnlɛgi kɛnlɛgi.
9 Yɛnŋɛlɛ lo lì ye to wi yaayoro ti shɔ
mari kan na yeri.
10 Sanga ŋa ni yaayoro tìla pye na nuru,
a mì si wɔɔnrɔ wɔnlɔ maga yan fɔ nam-
bala mbele pàa pye na nuru simbanɛɛlɛ
nakoma sikanɛɛlɛ pe na, pàa pye yɔɔnrɔ
ni, ma kɛnlɛgi kɛnlɛgi, nakoma ma wɔwɔ.
11 A Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì silan yeri wa
ki wɔɔnrɔ ti na ma yo fɔ: ‹Zhakɔbu.› A
mì si shɔ ma yo fɔ: ‹Naw!›
12 A mɛrɛgɛ wì silan pye fɔ: ‹Ma yɛgɛ
ki yirige ma wele. Yaayoro ti nambala
mbele paa nuru jɛɛlɛ pe na, pe ni fuun pe
yɛn yɔɔnrɔ ni, ma kɛnlɛgi kɛnlɛgi nakoma
ma wɔwɔ. Ko pye ma, katugu ŋga Laban
wì pye ma na, mì ki ni fuun ki yan.›
13 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: ‹Mi yɛn Yɛnŋɛlɛ
na làa li yɛɛ naga ma na wa Betɛli, wa laga
ŋga màa sinndɛlɛgɛ ki yerege ma sinmɛ
wo ki go na mbege naga fɔ màga le mi ŋa
Yɛnŋɛlɛ na kɛɛ, ma yɔn fɔlɔ kɔn na yeri.

† **31:13 31.13:** Zhenɛ 28.18-22

Koni, yiri, ma wɔ laga ki tara nda ti ni, ma sɔngɔrɔ wa tara nda pɔ̀ɔn se ti ni†.› »
14 A Arashɛli naa Leya pè suu yɔn sogo
ma yo fɔ: «Tasaga naa kɔrɔgɔ si koro we
yeri naa wa we to wi go.
15 We to wì we jate paa nambanmbala
yɛn, katugu wì we pɛrɛ, ma penjara nda
ti jɛn na kan we yeri ti li†.
16 Yarijɛndɛ nda fuun Yɛnŋɛlɛ lì shɔ we
to wi yeri, tì pye woro naa we piile we
woro. Koni, ŋga fuun Yɛnŋɛlɛ lì yo ma
kan ki pye.»
17 Kona, a Zhakɔbu wì si yiri mbaa
kee, mɛɛ wi piile naa wi jɛɛlɛ pe lurugo
yɔngɔmɛye pe na.
18 Wìla kari wi yaayoro naa wi
yarijɛndɛ nda fuun wìla ta wa Padamu
Aramu tara ti ni, mbe ta mbe sɔngɔrɔ wa
wi to Izaki wi yeri wa Kana tara.
19 Ko sanga wo ni, kìla yala Laban wìla
kari saa yaayoro ti sire ti kɔɔnlɔ. A
Arashɛli wì suu to wi yarisunndo ti yu.
20 Zhakɔbu wo na, wìla Aramu tara
fɛnnɛ naŋa Laban wi fanla, ma lara ma
fe, wii sara wi na.
21 A wì si fe ma kari wi kɛɛ yaara ti ni
fuun ti ni, mɛɛ fyɛɛlɛ ma Efirati gbaan wi
kɔn ma yiri, mɛɛ yɛgɛ kan wa Galaadi tara
yanwira ti yeri.

Laban wìla pye na Zhakɔbu wi tuuro tɔnri

22 Ki pilige taanri wogo ki na, a pè sigi
yo Laban wi kan fɔ Zhakɔbu wì fe.
23 A Laban wì suu go woolo pele lɛ
ma taga Zhakɔbu wi na, maa purɔ pe
piliye kɔlɔshyɛn, mɛɛ saa wi yigi konɔ wa
Galaadi tara yanwira ti na.
24 Ɛɛn fɔ, ki yembinɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ
lì si pan Aramu tara fɛnnɛ naŋa Laban
wi kɔrɔgɔ wɔɔnrɔ na, mɛɛ wi pye fɔ:
«Ma yɛɛ yigi, maga ka sɛnjɛndɛ nakoma
sɛnpere yo Zhakɔbu wi na.»
25 Naa Laban wìla ka saa gbɔn wa
Zhakɔbu wi na sanga ŋa ni, kìla yala
Zhakɔbu wìla wi paraga go ki kan wa
Galaadi tara yanwira ti na. A Laban wo
naa wi woolo pe ni, pè si pe woro ti kan
wa fun.
26 Kona, a Laban wì si Zhakɔbu wi yewe
ŋgbanga ma yo fɔ: «Yiŋgi mà pye yɛɛn?
Màla fanla mala sumborombiile pe lɛ ma
pan pe ni, paa malaga kasopiile yɛn.
27 Yiŋgi na, a mà si lara na na ma fe,
màla fanla mɛɛ sara na na. Ndɛɛ ki pye
màga yo na kan, mi jɛn na sɔɔn torogo,
mbaa nayinmɛ yuuro koo, mbaa piŋge
naa juru gbɔɔn.
28 Mɛɛ ti mbe kɛyɛn wa na
pishyɛnwoolo naa na sumborombiile pe
yɔlɔgɔ, mbe sara pe na. Yiŋgɔ wogo ko
na, lembigewe kala mà pye.
29 Fanŋga yɛn na yeri mbe kapege pye
ye na. Ɛɛn fɔ, ye to wi Yɛnŋɛlɛ le, lìlan pye
yunmbaan ma yo fɔ: ‹Ma yɛɛ yigi, maga
ka sɛnjɛndɛ nakoma sɛnpere yo Zhakɔbu
wi na.›
30 Koni, na ma kaa na kee pew, katugu
ma to ca ki la yɛn ma na, yiŋgi na, a mà
silan yarisunndo to yu?»

31 A Zhakɔbu wì si Laban wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «Mìla fyɛ maga jate ma yo kana
ma yaa ma sumborombiile pe shɔ na yeri.
32 Ɛɛn fɔ, na maga ma yarisunndo ti yan
na woolo ŋa yeri, ko fɔ wo si daga mbe
koro yinwege na. Na yaara ti san na we
woolo pe yɛgɛ na, ma ŋga ki yɛn ma wogo
ki wɔ.»

Zhakɔbu wi sila ki jɛn mbe yo Arashɛli
wo wìla wi to yarisunndo ti yu.

33 A Laban wì si ye wa Zhakɔbu wi
paraga go ki ni maga san, ma Leya wogo
ki san, ma kulojaala shyɛn pe woro ti san,
wii yaraga yan. A wì si yiri wa Leya
paraga go ki ni mɛɛ ye wa Arashɛli wogo
ki ni.
34 Ma si yala, Arashɛli wo wìla yarisun-
ndo ti yu mari le wa yɔngɔmɛ jɔngɔ ki
nɔgɔ, mɛɛ cɛn ti na. A Laban wì si paraga
go ki ni fuun ki san, wii yaraga yan.
35 A Arashɛli wì suu to wi pye fɔ: «Na
tafɔ, maga ka nawa ŋgban na ni, mi se
ya yiri ma yɛgɛ na win, katugu mi yɛn na
jogo.»

† **31:15 31.15:** Wa Mezopotami tara, kìla pye penjagbɔrɔ ka pye sege ŋga yeri, na ki leele paga pe sumborombyɔ wa le pɔrɔgɔ, sumborombyɔ wi sevɛnnɛ pe ma japɔrɔgɔ yariwɔndɔ nda pè ta ti kan pe sumborombyɔ wi yeri jayire ti pyeŋgɔlɔ.

A Laban wì si yarisunndo ti lagaja, wi siri yan.
36 A Zhakɔbu wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ, nɛɛ wiin Laban wi ni na yuun fɔ: «Kapegbɔgɔ kikiin mì pye, fɔ a mà yiri ma taga na na nala tuuro tɔnri yɛɛn?
37 Na mà we yaara ti ni fuun ti san, yiŋgi mà yan wa ma go wogo? Ki naga laga na na, na woolo poro naa ma woolo pe yɛgɛ na, pe pye we shyɛn we kala li yɛgɛ wɔfɛnnɛ.
38 Wele, na yɛlɛ nafa wolo loli na laga ma yeri. Ma simbanɛɛlɛ naa ma sikanɛɛlɛ wa kugbɔ si jɔgɔ. Mi sɔɔn yaayoro ŋgbelege ki simbapɛnɛ pe ka.
39 Mii pan yaayogo ka ni ma kan ŋga cɛngɛ gbo. Na wa ka ku, muwi mi maga yɔngɔ ki le wa. Yaayoro nda pàa pye na yuun na yeri, yɔnlɔ na nakoma yembinɛ, màa pye nari yɔngɔ jaa na yeri.
40 Yɔnlɔ na, mìla pye na jɔlɔ kafugo ki kɛɛ, yembinɛ, na jɔlɔ were ti kɛɛ. Wɔnlɔwɔ pìla pye na gbaanri na na.
41 Yɛlɛ nafa lo mì pye wa ma yeri. Mì tunŋgo pye ma kan yɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ, mɔɔ sumborombiile shyɛn pe pɔri, ma tunŋgo pye ma kan yɛlɛ kɔgɔlɔni, nɔɔ simbaala naa ma sikaala pe kɔnri. Ɛɛn fɔ, màla sara wi kanŋga ma ta kanŋgasaga kɛ.
42 Ndɛɛ kì pye na tɛlɛ Abirahamu Yɛnŋɛlɛ le, lo na Izaki wi maa fyɛ li yɛgɛ, li sila na saga, anmɛ mala yaga mi sɔngɔrɔ kɛwara. Yɛnŋɛlɛ lìlan jɔlɔgɔ konaa tunŋgbanga ŋga mì pye ki yan; yunmbaan yembinɛ li ni, làa tanga ki kan na yeri.»

43 A Laban wì si Zhakɔbu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki sumborombiile mbele, mi na woolo wɛlɛ, pe piile pe yɛn na woolo, ki yaayoro ŋgbeleye yan, mi na woyo yi. Yaara nda fuun maa yaan, mi na woro ri. Ɛɛn fɔ, mbege lɛ nala wo ni, mi se ya kala la pye na sumborombiile poro naa pe piile mbele pè se pe kan.
44 Koni, pan we yɔn finliwɛ le, mi naa mboro, we leele shyɛn, po mbe pye paa sɛrɛfɔ yɛn we sɔgɔwɔ.»
45 Kona, a Zhakɔbu wì si sinndɛlɛgɛ lɛ ma titɛgɛ kɔn maga yerege, (a kì pye pe yɔn finliwɛ pi tɛgɛrɛ).
46 A wì suu woolo pe pye ma yo pe sinndɛɛrɛ wulo. A pè si ta wulo mari gbogolo ti yɛɛ na. A pè si cɛn, ma ka wa ki sinndɛɛrɛ nda pàa gbogolo ti go na.
47 A Laban wì sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Yegari Sahaduta†. A Zhakɔbu wo ki mɛgɛ taga naga yinri Galɛdi.
48 A Laban wì sho fɔ: «Ki sinndɛɛrɛ nda tì gbogolo yɛɛn, ti yɛn paa sɛrɛfɔ yɛn mi naa mboro we sɔgɔwɔ nala.»

Ko ki ti pège mɛgɛ taga naga yinri Galɛdi.
49 Pàa ki mɛgɛ taga naga yinri naa Mizipa†, katugu Laban wìla yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ laa wele mi naa mboro we na, na waga ka laga we yɛɛ na we.
50 Na ma kaa na sumborombiile pe jɔlɔ, na maga si jɛɛlɛ pele yɛgɛ pɔri, mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn, maga jɛn lere ma wi yaa pye we sɛrɛfɔ, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa pye sɛrɛfɔ mi naa mboro we sɔgɔwɔ.»
51 Ko puŋgo na, a Laban wì si Zhakɔbu wi pye fɔ: «Ki sinndɛɛrɛ nda mì gbogolo mi naa mboro we sɔgɔwɔ, ti wele! Ki sinndɛlɛgɛ ŋga kì yerege ki wele!
52 Ki sinndɛɛrɛ nda gbogolosaga konaa ki sinndɛlɛgɛ ŋga yeresaga, ti yɛn paa we sɛrɛfɛnnɛ yɛn. Mii daga mberi toro la kee wa ma kɛɛ yeri kapege ni, mboro fun mɛɛ daga mberi toro la paan laga na kɛɛ yeri kapege ni.
53 Abirahamu naa Nahɔri† pe Yɛnŋɛlɛ le, lo na li yɛn pe to wi Yɛnŋɛlɛ le, li mi naa mboro we kala li yɛgɛ wɔ.»

A Zhakɔbu wì si wugu Yɛnŋɛlɛ na wi to Izaki wi maa fyɛ li yɛgɛ li na.
54 A Zhakɔbu wì si yaayogo saraga wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri wa yanwiga ki na, mɛɛ wi woolo pe yeri, a pè pan ma li. Naa pàa kaa li ma kɔ, a pè si wɔnlɔ wa yanwiga ki na.

† **31:47 31.47:** Laga ŋga sɛnrɛ tì yo wa vɛrise wi ni, Laban wìla ki mɛgɛ taga naga yinri Yegari Sahaduta, Aramu tara fɛnnɛ sɛnrɛ ni; a Zhakɔbu wo ki mɛgɛ taga naga yinri Galɛdi, Eburuye sɛnrɛ ni. Ki mɛrɛ shyɛn ti kɔrɔ wi yɛn nuŋgba, wowi ŋa sinndɛɛrɛ nda pè gbogolo paa sɛrɛfɔ yɛn. † **31:49 31.49:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Mizipa mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa kɔrɔsiri pyesaga. † **31:53 31.53:** Nahɔri mɛgɛ yege wele fun wa Zhenɛ 11.26; 24.24,29.

32

1 Ki goto yirifaga ki na, a Laban wì si
yiri ma kɛyɛn wa wi pishyɛnwoolo naa wi
sumborombiile pe yɔɔrɔ, ma duwaw pye
pe kan, mɛɛ sɔngɔrɔ na kee wi ca.

Zhakɔbu wìla wi yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe sa yɔn finliwɛ ja wi ndɔ Ezawu wi yeri

2 Kona, a Zhakɔbu wì si konɔ li lɛ nɛɛ
kee, a Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye pèle si pan
maa fili.
3 Naa Zhakɔbu wìla kaa pe yan, a wì sho
fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔɔnlɔ pe cɛnsaga
koyi ŋga.»
A wì sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri
Mahanayimu†.
4 A Zhakɔbu wì si piile tun wa wi ndɔ
Ezawu wi yeri, wa Seyiri tara, wa Edɔmu
wasege ki ni.
5 A wì sigi sɛnrɛ nda ti yo pe kan fɔ:
«Ye saga sɛnrɛ nda ti yo na tafɔ Ezawu wi
kan fɔ: ‹Ma kulonaŋa Zhakɔbu wì yo wì
cɛn ma mɔ wa Laban wi yeri ma saa gbɔn
yiŋgɔ.
6 Nɛrɛ, naa sofilele, naa simbaala, naa
sikaala, naa kulonambala, konaa kulo-
jaala yɛn wi yeri. Ko wì piile tun pe saga
yo mboro ŋa wi tafɔ ma kan, jaŋgo wi
kala lɔɔn ndanla.› »
7 A pitunmbolo pè si kari ma saa ki yo,
mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan ma Zhakɔbu wi pye
fɔ: «We saa ma ndɔ Ezawu wi yan. Wi
yɛn na paan mbɔɔn fili lere cɛnmɛ tijɛrɛ
(400) ni.»
8 A Zhakɔbu wì si fyɛ fɔ jɛŋgɛ, a wi
jatere wì piri wi na. A wì si leele mbele
pàa pye wi ni pe kɔn, a pè yiri tɛgɛsaga
shyɛn, ma simbaala, naa sikaala, naa
nɛrɛ, naa yɔngɔmɛye pe kɔn ŋgbeleye
shyɛnzhyɛn.
9 Wìla pye naa yɛɛ piin fɔ: «Na Ezawu
wiga pan mbe to tɛgɛsaga nuŋgba na mbe
ya ki ni, pa tɛgɛsaga sanŋga ko mbe ya fe
mbe shɔ.»
10 A Zhakɔbu wì si Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma
yo fɔ: «E, na tɛlɛ Abirahamu naa na to
Izaki Yɛnŋɛlɛ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro màla
pye fɔ: ‹Sɔngɔrɔ wa ma tara, wa ma
woolo pe yeri, mi yaa kajɛŋgɛ pye ma
kan!›
11 Kajɛŋgɛ kagala ŋgele fuun mà pye
mala kan, konaa a mà koro sinŋɛ na ni, mi
ŋa ma kulonaŋa, mì kologo mbege kagala
ke ta. Katugu mìla Zhuridɛn gbaan wi kɔn
sanga ŋa ni, na gbɔtangala lo nuŋgba làa
pye na yeri; koni na sɔngɔrɔsaga we yɛn
tɛgɛsaga shyɛn.
12 Mi yɛn nɔɔ yɛnri, mala shɔ na ndɔ
Ezawu wi kɛɛ; katugu mi yɛn na fyɛ wiga
ka pan mbanla gbo mbe pinlɛ jɛɛlɛ poro
naa piile pe ni†.
13 Mboro jate màga yo na kan ma
yo ma yaa kajɛŋgɛ pye na kan, mbanla
setirige piile pe pye pe lɛgɛ, paa kɔgɔje
yɔn taambugɔ ŋga ki se ya jiri ki yɛn.»
14 Ki yembinɛ li ni, a Zhakɔbu wì si
wɔnlɔ le ki laga ki ni. Yaara nda fuun wìla
ta, a wì si ta wɔ wa ti ni, mberi kan wi ndɔ
Ezawu wi yeri yarikanra.
15 Yaara nda wìla kan ti nda: Sikanɛɛlɛ
cɛnmɛ shyɛn (200), naa sikapɛnɛ nafa,
naa simbanɛɛlɛ cɛnmɛ shyɛn (200), naa
simbapɛnɛ nafa,
16 naa yɔngɔmɛ nɛɛlɛ nafa ma yiri kɛ,
ma pinlɛ pe pire ti ni tila wɔnri pe na,
naa nanɛɛlɛ nafa shyɛn, naa napɛnɛ kɛ,
naa sofile nɛɛlɛ nafa konaa sofile pɛnɛ kɛ.
17 A wì siri le wi kulonambala pe kɛɛ
ŋgbeleye ŋgbeleye, pe yɛ pe yɛ, mɛɛ pe
pye fɔ: «Ye toro wa na yɛgɛ, ye fogo wa
ŋgbeleye yi ni fuun nuŋgba nuŋgba yi
sɔgɔwɔ pi ni.»
18 A wì si kulonaŋa ŋa wìla keli yɛgɛ wi
pye fɔ: «Na na ndɔ Ezawu wiga fili ma ni
mbɔɔn yewe mbe yo fɔ: ‹Ambɔ woo wi
mboro? Maa kee se? Yaayoro ŋgbelege
ŋga ma yɛgɛ, ambɔ wogo yi ko?›
19 Kona maa yɔn sogo ma yo fɔ: Mi
yɛn ma kulonaŋa Zhakɔbu wo woo. Ki
yaayoro nda ti yɛn yarikanga mbe kan ma
yeri, mboro ŋa ma yɛn wi tafɔ. Wo jate wi
yɛn na paan wa wɛ puŋgo na.»
20 A wì sigi sɛnrɛ nuŋgba ti yo shyɛn
woo wi kan, mari yo taanri woo wi
kan, konaa mbele fuun pàa taga yaayoro
ŋgbeleye yi na pe kan. Anmɛ ye daga

† **32:3 32.3:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Mahanayimu mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa cɛnsara shyɛn. † **32:12 32.12:** Zhenɛ 22.17

mbege yo na tafɔ Ezawu wi kan, na yaga fili wi ni we.
21 Yaa ki sɛnrɛ nda ti yuun yaa ti tari
wa fɔ: «Ma kulonaŋa Zhakɔbu wo jate wi
yɛn na paan wa we puŋgo na.»
Katugu wìla pye naa yɛɛ piin fɔ: «Mi
yaa wi naŋgbanwa pi sogo wi na ki
yarikanra nda tì keli wa na yɛgɛ ti ni, ko
puŋgo na, mbee wi yan gbɔgɔyi. Kona pa
wi yaa na yigi jɛŋgɛ.»
22 A pè si keli ki yarikanra ti ni wa wi
yɛgɛ. A wo jate wì si koro wa paara yinrɛ
cɛnsaga ki ni ki yembinɛ li ni.
23 A wì si yiri ki yembinɛ nuŋgba li ni,
maa jɛɛlɛ shyɛn, naa wi kulojaala shyɛn,
konaa wi pinambiile kɛ ma yiri nuŋgba
pe lɛ, mɛɛ ti a pè Yabɔki gbaan wi kɔn ma
yiri, wa wi kɔnsaga.
24 Wìla pe lɛ, ma ti a pè gbaan njege ki
kɔn ma yiri, ma pinlɛ wi kɛɛ yaara ti ni
fuun ti ni.

Zhakɔbu wìla ŋgbeli Yɛnŋɛlɛ li ni

25 A Zhakɔbu wì si koro wi yɛ. Kona, a
naŋa wà si pan ma ŋgbeli wi ni fɔ ma saa
laga ki laga.
26 Naa ki naŋa wìla kaa ki yan wi se ya
Zhakɔbu wi ni, ma yala wila ŋgbeli wi ni,
a wì suu gbɔn wa wi jeyugo ki na, a kì si
fugu.
27 A naŋa wì suu pye fɔ: «Na yaga
mbaa kee, katugu lalaaga kila paan.» A
Zhakɔbu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi
sɔɔn yaga maa kee, na mɛɛ duwaw pye
na kan.»
28 A naŋa wì si Zhakɔbu wi yewe ma yo
fɔ: «Pe maa ma yinri mɛlɛ?» A wì sho fɔ:
«Zhakɔbu†.»
29 A naŋa wì suu pye naa fɔ: «Pe saa
ma yinri naa Zhakɔbu, ɛɛn fɔ, pe yaa lɔɔn
yinri Izirayɛli, katugu mà ŋgbeli Yɛnŋɛlɛ
li ni, ma ŋgbeli leele pe ni, a mà fanŋga
ta.»
30 A Zhakɔbu wì si naŋa wi yewe ma yo
fɔ: «Mila ma yɛnri, ma mɛgɛ ki naga na
na.» A naŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yiŋgi na, a ma nɛɛ na yewe na mɛgɛ ko
ni?»
A wì si duwaw Zhakɔbu wi na le ki laga
ki na.
31 A Zhakɔbu wì sigi laga ki mɛgɛ taga
naga yinri Peniyɛli†, katugu wìla pye naa
yɛɛ piin fɔ: «Mì Yɛnŋɛlɛ li yan gbɔgɔyi,
mii si ku.»
32 Yɔnlɔ kìla yiri ma yala Zhakɔbu wìla
pye na Penuwɛli laga ki lɔgɔ ki kɔɔn wa
laga ŋga pe maa ki kɔɔn tɔɔrɔ na. Wìla
pye na sege wi jeyugo ki kala na.
33 Ko kala kì ti Izirayɛli tara woolo paa
la jeyugo kapanŋga ki kaa, ali ma pan
ma gbɔn nala; katugu pa Yɛnŋɛlɛ làa
Zhakɔbu wi wɛlɛgɛ wa jeyugo kapanŋga
ki na.

33

Zhakɔbu naa Ezawu pe yɛɛ sɔgɔwɔ gbegewe kala

1 Kona, a Zhakɔbu wì suu yɛgɛ ki yirige
ma wele, mɛɛ Ezawu wi yan wila paan
wi lenambala cɛnmɛ tijɛrɛ (400) pe ni. A
wì si piile pe yɛw ma pele kan Leya yeri,
ma pele kan Arashɛli yeri, mɛɛ pele kan
kulojaala shyɛn pe yeri.
2 A wì si kulojaala shyɛn pe kelegi wa
yɛgɛ poro naa pe piile pe ni, ma Leya naa
wi piile pe taga pe na, ko puŋgo na, mɛɛ
Arashɛli naa Zhozɛfu poro taga.
3 A wo jate wì si keli wa pe yɛgɛ, nɛɛ
sogo naa yɛgɛ ki kanni wa tara ma saa ta
sogosaga kɔlɔshyɛn, fɔ ma saa gbɔn wa
wi ndɔ wi na.
4 Kì kaa pye ma, a Ezawu wì si fe ma
saa wi fili, mɛɛ kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ maa
shari. A pe shyɛn pe nɛɛ gbele.
5 A Ezawu wì suu yɛgɛ ki yirige ma
wele, mɛɛ jɛɛlɛ naa piile pe yan. A wì
si yewe ma yo fɔ: «Ambɛnɛ wɛlɛ mbele
poro?» A Zhakɔbu wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Wa Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi ni, lì piile
mbele kan mi ŋa ma kulonaŋa na yeri,
poro wɛlɛ.»
6 A kulojaala poro naa pe piile pe ni, pè
si fulo, mɛɛ sogo ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara
ma Ezawu wi gbɔgɔ.
7 A Leya naa wi piile pè si fulo ma sogo
ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara maa gbɔgɔ; ko
puŋgo na, a Zhozɛfu naa Arashɛli pè si
fulo fun ma sogo ma pe yɛrɛ ti jiile wa
tara maa gbɔgɔ.

† **32:28 32.28:** Zhenɛ 35.10 † **32:31 32.31:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Peniyɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.

8 A Ezawu wì suu yewe ma yo fɔ:
«Yaayoro ŋgbeleye yan mì fili yi ni, ko
kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ?» A Zhakɔbu wì sho fɔ:
«Mila jaa na kala lɔɔn ndanla, na tafɔ.»
9 A Ezawu wì sho fɔ: «Na jɔnlɔ, yaara
nda ti yɛn na yeri tìlan bɔ, ma woro ti
yaga wa ma yɛɛ yeri.»
10 Kona, a Zhakɔbu wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Ayoo, mila ma yɛnri, na kaa pye
na kala lɔɔn ndanla, yaara nda mì kan
ma yeri, yɛnlɛ ti na; katugu ko kala na,
na finliwɛ mba mì fili ma ni, pì cɛn ndɛɛ
Yɛnŋɛlɛ lo mì fili li ni, paa màla yigi jɛŋgɛ
ki kala na.
11 Ki kala na, yaara nda mì kan ma yeri
ti shɔ, katugu Yɛnŋɛlɛ lì kajɛŋgɛ pye mala
kan. Yaraga ŋga fuun kala li mbe ya pye
na na, ka yɛn na yeri.»

A wì suu yɛnri ŋgbanga fɔ a Ezawu wì
saa yɛnlɛ ti na mari shɔ.
12 A Ezawu wì sho fɔ: «Ye konɔ li lɛ we
kari, mi yaa sɔɔn torogo.»
13 A Zhakɔbu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Na tafɔ, màga jɛn ma yo piile pe woro
fanŋga ni. Simbanɛɛlɛ naa nanɛɛlɛ yɛn
na yeri, piile yɛn na wɔnri pe na. Na waga
tanga pe ni ŋgbanga pilige nuŋgba, pa
yaayoro ti ni fuun ti yaa ku.
14 Ki kala na, na tafɔ, keli na yɛgɛ maa
kee. Mi yaa taga ma na mbaa tanri yɔɔrɔ,
mbaa yala yaayoro to naa piile pe tangala
li ni, fɔ sa gbɔn ma na wa Seyiri tara ti ni.»
15 A Ezawu wì sho fɔ: «Mi yaa na
woolo pe walaga nuŋgba yaga ma ni.» A
Zhakɔbu wì suu pye fɔ: «Paa yiŋgi piin?
Na tafɔ, ŋga mila jaa, na kala lo mbɔɔn
ndanla ko cɛ.»
16 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Ezawu wì si
konɔ li lɛ ma sɔngɔrɔ wa Seyiri tara.

Zhakɔbu wìla sɔngɔrɔ ma pan wa Kana tara

17 A Zhakɔbu wo si kari wa laga ŋga pe
yinri Sukɔti†. A wì si go kan wi yɛɛ kan,
mɛɛ segbara kan yaayoro to kan. Ko kala
na pe maa ki laga ki yinri Sukɔti.
18 Zhakɔbu wìla yiri wa Padamu Aramu
ma pan yinŋge le Sishɛmu ca, wa Kana
tara. A wì si saa wi paara yinrɛ cɛnsaga
ki kan wa ca ki yɛsinmɛ na†.
19 A wì si laga ŋga wìla wi paraga go
ki kan ki lɔ Amɔri cɛnlɛ woolo pe yeri
warifuwe pyɔ cɛnmɛ na. Amɔri wo wìla
pye Sishɛmu ca ki kanfɔ we.
20 A wì si saraga wɔsaga kan wa, maga
mɛgɛ taga naga yinri Ɛli Elohe Izirayɛli,
(ko kɔrɔ wo yɛn Yɛnŋɛlɛ li yɛn Izirayɛli
Yɛnŋɛlɛ).

34

Dina naa Sishɛmu ca fɛnnɛ pe kala

1 Pilige ka, Leya naa Zhakɔbu pe sum-
borombyɔ Dina† wì si yiri ma kari sa ki
tara ti sumborombiile pele shari.
2 A Hɛvi cɛnlɛ woolo naŋa Amɔri wi
pinambyɔ Sishɛmu wì si Dina wi yan.
Sishɛmu wo wìla pye ki tara ti go na. A
wì si ti a pè saa Dina wi lɛ wi kan, a wì
pan ma sinlɛ wi ni fanŋga na, maa jɔgɔ.
3 A wì si mara Zhakɔbu sumborombyɔ
Dina wi na wi nawa pi ni fuun ni. Sum-
boro wìla pye maa ndanla fɔ jɛŋgɛ, a wila
sɛntanra yuun wi ni.
4 A Sishɛmu wì suu to Amɔri wi pye fɔ:
«Ki sumboro ŋa wi yɛnri na kan mboo
pɔri na jɔ.»
5 Zhakɔbu wìla ki logo fɔ Sishɛmu wìla
wi sumborombyɔ Dina wi jɔgɔ. Ɛɛn fɔ,
naa wi pinambiile pàa pye wa kɛrɛ naa
yaayoro ti kɔnri, kì pye ma, a wì si pyeri
fɔ a pè saa yiri wa ma pan.
6 A Sishɛmu wi to Amɔri wì si kari
Zhakɔbu wi kɔrɔgɔ mbe sa para wi ni
(mbe pyɔ wi yɛnri).
7 Naa Zhakɔbu wi pinambiile pàa kaa
yiri wa kɛrɛ ma pan, a pè si ŋga kìla pye
ki logo. A pè sigi yan pè pe tɛgɛlɛ. A pè
si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ, katugu Sishɛmu
wìla fɛrɛ kala pye wa Izirayɛli, ma sinlɛ
Zhakɔbu wi sumborombyɔ wi ni. Ko sila
daga pyewe ni.
8 A Amɔri wì si pe pye fɔ: «Ye sum-
borombyɔ wìlan pinambyɔ Sishɛmu wi
ndanla fɔ jɛŋgɛ. Mi yɛn na ye yɛnri yoo
kan wi yeri wi jɔ.

† **33:17 33.17:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Sukɔti mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa segbara. † **33:18 33.18:** Zhozu 24.32; Zhan 4.5
† **34:1 34.1:** Ye Dina sɛnrɛ ti wele fun wa Zhenɛ 30.21laga ki ni.

9 Ye mbe ya pye we ni yɔn finliwɛ na,
waa jɛɛlɛ kaan we yɛɛ yeri. We yaa la ye
sumborombiile pe pori, yaa we woolo pe
pori.
10 Ye yaa cɛn laga we ni, tara ti yaa pye
ye yanrisaga. Ye cɛn yaa loo yaa pɛrɛ, ye
yarijɛndɛ ta.»
11 A Sishɛmu wo jate wì si pan ma Dina
wi to naa wi ndɛɛlɛ pe pye fɔ: «Ye ti na
kala li ye ndanla. Yaga yaraga ŋga fuun
naga mbe yo mbe kan, mi yaa ki kan ye
yeri.
12 Japɔrɔgɔ yariwɔndɔ to naa yarikanra
tiga lɛgɛ yɛgɛ o yɛgɛ, yege yo na kan, pa
mi yaa ti kan ye yeri, jaŋgo ye sumboro
wo kan na yeri mboo pɔri na jɔ.»
13 A Zhakɔbu wi pinambiile pè si
Sishɛmu naa wi to Amɔri pe yɔn sogo
tijinliwɛ pee ni, katugu Sishɛmu wìla pe
jɔnlɔ sumboro Dina wi jɔgɔ.
14 A pè si pe pye fɔ: «We se ya mbe
we jɔnlɔ sumboro wi kan naŋa ŋa wii
kɛnrɛkɛnrɛ wa yeri jɛlɛ. Pa ki yaa pye
fɛrɛ kala we yeri.
15 We yaa yere ki na kala nuŋgba na:
‹Nambala mbele fuun pe yɛn laga ye yeri,
pe daga mbe kɛnrɛkɛnrɛ paa we yɛn.›
16 Pa kona we yaa la we sumbonɔ pe
kaan ye yeri yaa pe pori, woro fun we yaa
la ye woolo pe pori. We yaa cɛn laga ye
ni, mbe pye cɛnlɛ nuŋgba ye ni.
17 Ɛɛn fɔ, na yee yɛnlɛ ki na mbe logo we
yeri, mbe ye yɛɛ kan pe ye kɛnrɛkɛnrɛ, pa
we yaa we jɔnlɔ sumboro wi shɔ ye yeri
mbaa kee.»
18 A pe sɛnrɛ tì si Amɔri naa wi
pinambyɔ Sishɛmu pe ndanla.
19 Lefɔnŋɔ wi sila mɔ ki kala li
pyewe ni, a wì si ti, a pòo kɛnrɛkɛnrɛ,
katugu Zhakɔbu wi sumborombyɔ wìla
wi ndanla fɔ jɛŋgɛ. Ma si yala, wa lefɔnŋɔ
wi to go, pàa pye naa jate ma wɛ leele
sanmbala pe ni fuun pe na.
20 A Amɔri wo naa wi pinambyɔ
Sishɛmu wi ni, pè si kari wa ca ki mbogo
yeyɔngɔ ki na, wa laga ŋga leele pe maa
pile, mɛɛ para pe ca woolo pe ni ma yo fɔ:
21 «Ki leele mbele pe yɛn yɛyinŋge na
we ni. Ye ti pe cɛn laga we tara ti ni, paa
loo paa pɛrɛ. Tara ti yɛn ma gbɔgɔ pe kan.
We yaa la pe sumbonɔ pe pori, mbaa we
woolo pe kaan pe yeri paa pe pori.
22 Ɛɛn fɔ, ki nambala mbele, pe yaa
yɛnlɛ mbe cɛn laga we ni, mbe pye cɛnlɛ
nuŋgba we ni, ki kala nuŋgba na lo na:
‹Nambala mbele fuun pe yɛn laga we ni,
pe daga mbe kɛnrɛkɛnrɛ mbe pye paa pe
yɛn.›
23 Na waga yere ki na, pa pe yaa pan
mbe cɛn laga we ni. Pa kona pe yaayoro
ti ni fuun naa pe yarijɛndɛ ti yaa ka pye
we woro.»
24 Leele mbele fuun pàa pan le ca ki
mbogo yeyɔngɔ ki na, a pè si yɛnlɛ Amɔri
naa wi pinambyɔ Sishɛmu pe sɛnyoro ti
na. Nambala mbele fuun pàa pan wa ca
ki mbogo yeyɔngɔ ki na, pè si pe yɛɛ kan
a pè pe kɛnrɛkɛnrɛ.
25 Ki pilige taanri wogo ki na, ma pe ta
sagbanra ti yɛn na pe yaa, a Zhakɔbu wi
pinambiile shyɛn, Simeyɔn naa Levi, Dina
wi ndɛɛlɛ wele, pè si yiri ma pe tokobiye
pe lɛ ma ye wa ca ki ni, ma nambala pe ni
fuun pe gbo. Poro la pye naga yaan ndɛɛ
kaŋgbanga se ya gbɔn pe na.
26 A pè si Amɔri naa Sishɛmu pe gbo
tokobiye pe ni fun, mɛɛ pe jɔnlɔ sumboro
Dina wi lɛ wa Sishɛmu wi go ma yiri wi
ni.
27 A Zhakɔbu wi pinambiile sanmbala
pè si gboolo pe san, ma ca ki san maga
yarijɛndɛ ti lɛ, katugu pàa pe jɔnlɔ sum-
boro wi jɔgɔ.
28 A pè sigi leele pe simbaala, naa
sikaala, naa pe nɛrɛ to naa pe sofilele pe
koli, nda fuun tìla pye wa ca, konaa nda
fuun tìla pye wa yan.
29 Pàa yarijɛndɛ ti ni fuun ti koli, ma
piile naa jɛɛlɛ pe ni fuun pe yigi ma kari
pe ni, ma yinrɛ ti san pew mari yarijɛndɛ
ti lɛ.
30 Kona, a Zhakɔbu wì si Simeyɔn naa
Levi pe pye fɔ: «Yànla jatere wi piri na
na mala mɛgɛ ki pɛn tara woolo pe yeri,
Kana tara woolo naa Perɛzi cɛnlɛ woolo
pe yeri. Nambala mbele pe yɛn na yeri,
pe woro ma lɛgɛ. Ki leele mbele pe yaa
gbogolo mbe yiri we kɔrɔgɔ, mbe malaga
gbɔn we ni, mbe mi naa na woolo pe ni
we tɔngɔ.»

31 A Simeyɔn naa Levi pè sho fɔ: «Wii
ja daga mbe we jɔnlɔ wi pye paa nanjaa
yɛn.»

35

Zhakɔbu wìla yiri wa Sishɛmu ca ma kari wa Betɛli laga ki na

1 Pilige ka, a Yɛnŋɛlɛ lì si Zhakɔbu wi
pye fɔ: «Yiri ma kari ma sa cɛn wa Betɛli.
Ma saraga wɔsaga kan wa na kan. Pa mìla
na yɛɛ naga ma na wa ki laga ki na, maga
ta ma yɛn na fee mbe shɔ ma ndɔ Ezawu
wi yeri†.»
2 A Zhakɔbu wì sigi yo wi go woolo poro
naa mbele fuun pàa pye wi ni pe kan fɔ:
«Yarisunndo nda ti yɛn ye yeri ma yiri
cɛngɛlɛ kele yɛgɛ yeri, yeri wa. Ye yɛɛ pye
kpoyi, ye ye yaripɔrɔ ti wɔ, ye ta yɛgɛ le.
3 We yaa yiri mbe kari wa Betɛli. Mi
yaa sa saraga wɔsaga kan wa Yɛnŋɛlɛ li
kan, lo na làa na yɛnrɛwɛ pi logo sanga
ŋa ni kìla ŋgban na na we, mala saga wa
na kondangala li ni fuun li ni.»
4 Kì kaa pye ma, yarisunndo nda fuun
tìla pye pe yeri ma yiri cɛngɛlɛ kele yɛgɛ
yeri, a pè siri wɔ mari kan Zhakɔbu
wi yeri, naa pe nuŋgbogolo† ke ni. A
Zhakɔbu wì si titɛgɛ kɔn terebɛnti tige ka
nɔgɔ, mari le wa mari tɔn, wa Sishɛmu ca
ki tanla.
5 Ko puŋgo na, a pè si kari. A Yɛnŋɛlɛ lì
si fyɛrɛ gbɔrɔ wa ki laga ki kanŋgara na
cara ti woolo pe na. Ki kala na lere kpɛ
sila taga Zhakɔbu pinambiile pe na mbaa
pe puro.
6 Zhakɔbu wo naa mbele fuun pàa pye
wi ni, pè si saa gbɔn wa Luzi ca ki ni, ko
ki yɛn Betɛli we, wa Kana tara.
7 A wì si saraga wɔsaga kan le, nɛɛ ki
laga ki yinri Ɛli Betɛli†; katugu pa Yɛnŋɛlɛ
làa li yɛɛ naga wi na wa, sanga ŋa ni wìla
pye na fee mbe shɔ wi ndɔ Ezawu wi yeri.
8 A Erebeka wi gbegelefɔ Debora† wì si
ku, a pòo le wa Betɛli ca ki tanla, tigbɔgɔ
ka nɔgɔ, ali ma pan ma gbɔn nala pe maa
ki yinri tigbɔgɔ ŋga pe maa gbele wa ki
nɔgɔ.
9 Zhakɔbu wi yiriŋgɔlɔ wa Padamu
Aramu ma pan, a Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga
wi na naa, mɛɛ duwaw wi na.
10 A Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Pe maa ma
yinri Zhakɔbu, ɛɛn fɔ, pe saa ma yinri naa
Zhakɔbu. Ma mɛgɛ ki yaa pye Izirayɛli†.»
Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ wi yinri Izirayɛli.
11 A lì suu pye fɔ: «Muwi mi yɛn
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ. Mi yaa
ma pye sevɔ, mbe piile lɛgɛrɛ kan ma
yeri. Ma yaa ka pye cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ to.
Wunlumbolo yaa ka yiri wa ma setirige
piile pe ni.
12 Tara nda mìla kan Abirahamu wi
yeri, ko puŋgo na, mari kan Izaki wi yeri,
mi yaa ti kan ma yeri, puŋgo na, mberi
kan ma setirige piile pe yeri†.»
13 A Yɛnŋɛlɛ lì si kari ma Zhakɔbu wi
yaga le laga ŋga làa para wi ni we.
14 Yɛnŋɛlɛ làa para Zhakɔbu wi ni laga
ŋga na, a wì si titɛgɛ kɔn ma sinndɛlɛgɛ
ka yerege wa, mɛɛ duvɛn wo wa ki go na
maa pye yarikanga konaa ma sinmɛ wo
wa ki go na mbege naga fɔ wìgi le Yɛnŋɛlɛ
kɛɛ.
15 Yɛnŋɛlɛ làa para Zhakɔbu wi ni laga
ŋga na, a wì sigi mɛgɛ taga naga yinri
Betɛli†.

Bɛnzhamɛ sege naa Arashɛli kunwɔ sɛnrɛ

16 Kona, a Zhakɔbu wo naa wi go woolo
pe ni, pè si yiri wa Betɛli ma kari. Pàa pye
ma lali jɛnri Efirata ca ki ni, a Arashɛli wì
si se. Wi sege kìla ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
17 Maa ta wila siin wi sege kì ŋgban wi
na, jɛlɛ ŋa wìla pye naa sari wi se, wì suu
pye fɔ: «Maga ka fyɛ, pinambyɔ wo wa
ma yɛn na siin naa.»
18 Arashɛli wìla pye na kuun, wi yaa
yinŋgi sanga ŋa ni, a wì si pyɔ wi mɛgɛ
taga maa yeri Bɛni Oni. Ɛɛn fɔ, a tofɔ wì
suu mɛgɛ taga naa yinri Bɛnzhamɛ†.

† **35:1 35.1:** Zhenɛ 28.11-17 † **35:4 35.4:** Nuŋgbogolo sɛnrɛ nda tì yo ki yɛn ndɛɛ kàa pye paa pe yarisunndo yɛn. † **35:7 35.7:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Ɛli Betɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa Betɛli Yɛnŋɛlɛ. † **35:8 35.8:** Debora mɛgɛ ki yɛn fun wa Zhenɛ 24.59laga ki ni. † **35:10 35.10:** Zhenɛ 32.29 † **35:12 35.11-12:** Zhenɛ 17.4-8 † **35:15 35.14-15:** Zhenɛ 28.18-19 † **35:18 35.18:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Bɛni Oni mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa pyɔ ŋa wì ta wa jɔlɔgɔ ki ni. Bɛnzhamɛ mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa na kalige pyɔ, nakoma pyɔ ŋa wi kala lì gbɔgɔ na yeri.

19 A Arashɛli wì si ku, a pè suu le wa
Efirata ca konɔ li yɔn na, pe maa ki ca ki
yinri fun Betilɛɛmu.
20 A Zhakɔbu wì si sinndɛlɛgɛ ka yerege
wa Arashɛli fanga ki go na. Pe maa
ki sinndɛlɛgɛ ki yinri Arashɛli fanga
sinndɛlɛgɛ ali ma pan ma gbɔn nala.
21 A Izirayɛli† wì si kari ma saa wi
paraga go ki kan wa Migidali Edɛri laga
ki tanla.
22 Ma Izirayɛli wi ta wìla pye ma cɛn
wa ki tara ti ni, a Urubɛn wì si saa sinlɛ
Biliha wi ni, wo ŋa wìla pye wi to wi jɔ
shyɛnwoo. A Izirayɛli wì sigi logo.
Zhakɔbu pinambiile pàa pye kɛ ma yiri
shyɛn.
23 Leya pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Urubɛn wìla pye Zhakɔbu wi pinambyɔ
koŋgbanŋa, mɛɛ Simeyɔn taga, naa Levi,
naa Zhuda, naa Isakari, naa Zabulɔn.
24 Arashɛli pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Zhozɛfu naa Bɛnzhamɛ.
25 Arashɛli wi kulojɔ Biliha wi pinambi-
ile pe mɛrɛ ti nda: Dan naa Nɛfitali.
26 Leya wi kulojɔ Zilipa wi pinambiile
pe mɛrɛ ti nda: Gadi naa Asɛri. Ki pinam-
biile mbele poro wɛlɛ Zhakɔbu wìla se
maa ta wa Padamu Aramu tara.
27 A Zhakɔbu wì si sɔngɔrɔ ma kari wa
wi to Izaki wi yeri, wa Mamire laga ki
ni, wa Kiriyati Ariba ca ki tanla, ko ŋga
pe maa yinri Eburɔn we. Abirahamu naa
Izaki pàa cɛn wa faa†.
28 Izaki wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa
tijɛrɛ (180).
29 Wìla lɛ ma tin yinwege ki na, mɛɛ jɛn
ma ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A wi
pinambiile Ezawu naa Zhakɔbu pè suu le.

EZAWU SETIRIGE PIILE WELE

36

36.1-43

Ezawu wìla saa cɛn wa Edɔmu tara

1 Ezawu setirige piile poro wɛlɛ mbele
yɛɛn. Ezawu wo pe yinri fun Edɔmu.
2 Kana tara fɛnnɛ jɛɛlɛ† la wɛlɛ Ezawu
wìla pɔri. Pe mɛrɛ ti nda: Hɛti cɛnlɛ
woolo naŋa Elɔn wi sumborombyɔ Ada
wo naa Ana sumborombyɔ Oholibama.
Oholibama wìla pye Hɛvi cɛnlɛ woolo
naŋa Zibewɔn wo pishyɛnwoo†.
3 Ezawu wìla Ishimayɛli wi sum-
borombyɔ Basimati wi pɔri fun, Nebayɔti
wi jɔnlɔ sumboro we.
4 Ada wìla Elifazi se Ezawu wi kan. A
Basimati wo Erewuwɛli se.
5 A Oholibama wo si Yehushi, naa
Yalamu, konaa Kora poro se. Poro wɛlɛ
pàa pye Ezawu wi pinambiile mbele pàa
se wi kan wa Kana tara.
6 A Ezawu wì suu jɛɛlɛ, naa wi pinambi-
ile, naa wi sumborombiile, naa wi kulolo
pe ni fuun, naa wi yaayoro ŋgbeleye, naa
wi yaayoro sannda to naa yarijɛndɛ nda
fuun wìla ta wa Kana tara ti lɛ, mɛɛ kari
ma saa cɛn tara ta yɛgɛ ni, ma lali wi jɔnlɔ
Zhakɔbu wi ni.
7 Katugu pe kɛɛ yaara tìla pye ma lɛgɛ
jɛŋgɛ, fɔ pe saa ya cɛn laga nuŋgba. Pàa
pye ma cɛn tara nda ni, tìla pye ma kologo
pe yaayoro ti na.
8 Ko kala na Ezawu wìla saa cɛn wa
Seyiri yanwiga ki na. Ezawu wo pe yinri
fun Edɔmu.

Ezawu setirige piile pe mɛrɛ

9 Ezawu wi setirige piile poro wɛlɛ
mbele yɛɛn. Wo wìla pye Edɔmu cɛnlɛ
woolo mbele pàa pye ma cɛn wa Seyiri
yanwiga ki na pe tɛlɛ we.
10 Ezawu wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Elifazi wo la pye wi jɔ Ada wo pinambyɔ.
Erewuwɛli wo la pye wi jɔ Basimati wo
pinambyɔ.
11 Elifazi wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Tema, naa Omari, naa Zefo, naa Gatamu
konaa Kenazi.
12 Jɛlɛ ŋa pàa pye na yinri Timina wìla
pye Ezawu pinambyɔ Elifazi wi cɛnfɔ.
Wìla pinambyɔ wa se wi kan fun, pàa pye
naa yinri Amalɛki. Poro pàa pye Ada naa
Ezawu pe pishyɛnwoolo wele.
13 Erewuwɛli wi pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Nahati, naa Zera, naa Shama konaa
Miza. Poro pàa pye Ezawu naa wi jɔ
Basimati pe pishyɛnwoolo wele.

† **35:21 35.21:** Zhakɔbu wo nuŋgba wo pàa pye na yinri fun Izirayɛli; Zhenɛ 32.28. † **35:27 35.27:** Zhenɛ 13.18
† **36:2 36.2:** Kana tara fɛnnɛ jɛɛlɛ pe mɛrɛ ti yɛn fun wa Zhenɛ 24.3laga ki ni. † **36:2 36.2:** Zhenɛ 26.34

14 Ezawu wi jɔ Oholibama ŋa wìla
pye Ana wi sumborombyɔ, konaa ma
pye Zibewɔn pishyɛnwoo, wi pinambiile
mbele wìla se Ezawu wi kan, pe mɛrɛ ti
nda: Yehushi, naa Yalamu konaa Kora.
15 Mbele pàa pye teele Ezawu wi setirige
piile pe sɔgɔwɔ poro wɛlɛ mbele yɛɛn.
Ezawu pinambyɔ koŋgbanŋa Elifazi wi
pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Tema wìla pye
sege to, naa sege to Omari, naa sege to
Zefo, naa sege to Kenazi,
16 naa sege to Kora, naa sege to Gatamu
konaa sege to Amalɛki. Poro mbele poro
pàa pye sege teele wa Elifazi piile pe ni ma
cɛn wa Edɔmu tara. Poro pàa pye Ezawu
wi jɔ Ada wi pishyɛnwoolo wele.
17 Ezawu pinambyɔ Erewuwɛli wi
pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Nahati wìla
pye sege to, naa sege to Zera, naa sege to
Shama konaa sege to Miza. Poro mbele
poro pàa pye sege teele wa Erewuwɛli
wi piile pe ni ma cɛn wa Edɔmu tara.
Poro pàa pye Ezawu wi jɔ Basimati wi
pishyɛnwoolo wele.
18 Ezawu jɔ Oholibama wi pinambiile
pe mɛrɛ ti nda: Yehushi wìla pye sege
to, naa sege to Yalamu, konaa sege to
Kora. Poro mbele poro pàa pye Ezawu jɔ
Oholibama wi pinambiile mbele pàa pye
sege teele. Oholibama wo la pye Ana wi
sumborombyɔ.
19 Poro mbele poro pàa pye Ezawu wi
setirige piile wele. Poro pàa pye teele
setirige piile sanmbala pe sɔgɔwɔ. Ezawu
wo pe yinri fun Edɔmu.

20 Hɔri cɛnlɛ woolo naŋa Seyiri wi
pinambiile pe mɛrɛ ti nda. Poro pàa
keli ma cɛn wa Edɔmu tara. Lotan, naa
Shobali, naa Zibewɔn, naa Ana,
21 naa Dishɔn, naa Ezɛri konaa Dishan.
Poro mbele poro pàa pye Hɔri cɛnlɛ
woolo pe teele wele, ma pye Seyiri setirige
piile, wa Edɔmu tara.
22 Lotan wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Hɔri konaa Emamu. Lotan wi nɔsepyɔ
sumboro la pye wa, pàa pye naa yinri
Timina.
23 Shobali wi pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Alivan, naa Manahati, naa Ebali, naa
Shefo konaa Onamu.
24 Zibewɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Aya naa Ana. Ko Ana wo wìla saa puluyo
yan wa gbinri wi ni yi tɔnmɔ pìla pye ma
wɛri, ma yala wìla pye naa to Zibewɔn wi
sofilele pe kɔnri.
25 Ana wi piile pe mɛrɛ ti nda:
Wi pinambyɔ Dishɔn konaa wi sum-
borombyɔ Oholibama.
26 Dishɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Emidan, naa Eshiban, naa Yitiran konaa
Keran.
27 Ezɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Bilihan, naa Zaavan, konaa Akan.
28 Dishan pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Uzi naa Aran.
29 Hɔri cɛnlɛ woolo mbele pàa pye sege
teele pe mɛrɛ ti nda: Lotan wìla pye
sege to, naa sege to Shobali, naa sege to
Zibewɔn, naa sege to Ana,
30 naa sege to Dishɔn, naa sege to Ezɛri
konaa sege to Dishan. Poro mbele poro
pàa pye teele Hɔri cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ,
wa Seyiri tara.
31 Wunlumbolo mbele pàa cɛn wun-
luwɔ pi na Edɔmu tara ti go na, maga ta
wunluwɔ fa cɛn Izirayɛli tara woolo pe go
na gbɛn, pe mɛrɛ ti nda:
32 Bewɔri wi pinambyɔ Bela wìla pye
wunluwɔ wa Edɔmu tara ti go na. Wi ca
pàa pye naga yinri Dinaba.
33 Bela kuŋgɔlɔ, a Bozira ca fɛnnɛ naŋa
Zera wi pinambyɔ Yobabu wì si cɛn wa wi
yɔnlɔ.
34 Yobabu kuŋgɔlɔ, a Hushamu ŋa wìla
yiri wa Tema setirige piile pe tara, wì si
cɛn wa wi yɔnlɔ.
35 Hushamu kuŋgɔlɔ, a Bedadi
pinambyɔ Hadadi wì si cɛn wa wi yɔnlɔ.
Wo wìla malaga gbɔn Madiyan cɛnlɛ
woolo pe ni ma ya pe ni wa Mowabu tara
wasege ki ni. Wi ca pàa pye naga yinri
Aviti.
36 Hadadi kuŋgɔlɔ, a Masireka ca fɛnnɛ
naŋa Samila wo si cɛn wa wi yɔnlɔ.
37 Samila kuŋgɔlɔ, Sawuli ŋa wìla yiri
wa Erehobɔti gbaan yɔn tara ti ni, wì si
cɛn wa wi yɔnlɔ.
38 Sawuli kuŋgɔlɔ, a Akibɔri pinambyɔ
Baali Hana wì si cɛn wa wi yɔnlɔ.
39 Akibɔri pinambyɔ Baali Hana wi
kuŋgɔlɔ, a Adari wì si cɛn wa wi yɔnlɔ.

Wi ca pàa pye naga yinri Pawu. Pàa pye naa jɔ wi yinri Metabeyɛli. Mezahabu sumborombyɔ Matirɛdi wo sumborombyɔ lawi.

40 Teele mbele pàa yiri wa Ezawu setirige piile pe ni ma yala pe seye naa pe tara ti ni, pe mɛrɛ ti nda: Timina wìla pye sege to, naa sege to Aliva, naa sege to Yetɛti,
41 naa sege to Oholibama, naa sege to Ela, naa sege to Pinɔ,
42 naa sege to Kenazi, naa sege to Tema, naa sege to Mibizari,
43 naa sege to Magidiyɛli, konaa sege to Iramu. Poro mbele poro pàa pye teele Edɔmu cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ, ma yala pe cɛnsara ti ni, wa pe tara.

Ezawu wo wìla pye Edɔmu cɛnlɛ woolo pe tɛlɛ we.

ZHOZƐFU NAA WI SEFƐNNƐ NAMBALA

37

37–50

Zhozɛfu ndɛɛlɛ pàa wi panra wi wɔɔnrɔ ti kala na

1 Kona, a Zhakɔbu wì si saa cɛn wa Kana tara, wa laga ŋga wi to wìla pye ma cɛn we.
2 Zhakɔbu wi setirige piile pe kapyegele ke ŋgele. Zhozɛfu wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn, a wi nɛɛ pinlɛlɛ wi ndɛɛlɛ pe ni, a paa simbaala naa sikaala kɔnri. Maga ta wìla pye lefɔnmbile, wi ma pinlɛ wi to jɛɛlɛ Biliha naa Zilipa pe pinambiile pe ni. Zhozɛfu wìla pye na sɛnpere pere nda leele pàa pye na yuun wi ndɛɛlɛ pe kanŋgɔlɔ ti yuun wi to wi kan.
3 Zhozɛfu wìla pye ma Izirayɛli wi ndanla ma wɛ wi pinambiile sanmbala pe na, katugu wìla wi se wa wi lelɛwɛ pi ni. A wì si derigbɔgɔ tiyɔngɔ ka ti wi kan yɔɔnrɔ ni.
4 Naa wi ndɛɛlɛ pàa kaa ki yan wi pe to wi ndanla ma wɛ pe ni fuun pe na, a pè suu panra. Pe sila pye na sɛntanra yuun wi ni naa.
5 Pilige ka, a Zhozɛfu wì si wɔɔnrɔ wɔnlɔ mɛɛ saa ti yɛgɛ yo wi ndɛɛlɛ pe kan. A pè suu panra naa ma wɛ.
6 Wìla pe pye fɔ: «Wɔɔnrɔ nda mì wɔnlɔ, ye pan yeri logo na yeri.
7 Wàa pye wa kɛrɛ na yarilire ti kɔɔn nari poo pɔgɔlɔ pɔgɔlɔ. Le ki yɔnlɔ nuŋgba li ni, a na pɔlɔ lì si yiri ma yere ma sin. A ye pɔgɔlɔ kè si wa mali maga, nɛɛ fɔli li yɛgɛ sɔgɔwɔ nali gbogo.»
8 A wi ndɛɛlɛ pè suu pye fɔ: «Maa ki jate mbe cɛn we go na mbaa we yɛgɛ sinni kɛ?» A pè suu panra naa ma wɛ koŋgbanŋga ki na wi wɔɔnrɔ naa wi sɛnyoro ti kala na.
9 A wì si wɔɔnrɔ ta wɔnlɔ naa, mɛɛ ti yo wi ndɛɛlɛ pe kan ma yo fɔ: «Mì wɔɔnrɔ ta wɔnlɔ naa, maga yan yɔnlɔ ko naa yeŋge ki ni, naa wɔnŋgɔlɔ kɛ ma yiri nuŋgba pan na fɔli na yɛgɛ sɔgɔwɔ.»
10 A wì si saa ti yɛgɛ yo wi to naa wi ndɛɛlɛ pe kan. A wi to wì si gbanla wi na, mɛɛ wi pye fɔ: «Wɔɔnrɔ nda mà wɔnlɔ yɛɛn, to kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ? Kì cɛn maa ki jate mi naa ma nɔ, naa ma ndɛɛlɛ pe ni, we yaa ka saa sogo mbaa we yɛrɛ ti jiile wa tara ma yɛgɛ sɔgɔwɔ kɛ?»
11 A wi ndɛɛlɛ pe nɛɛ yenjara piin wi ni, ɛɛn fɔ, a wi to wi nɛɛ jatere piin ki wɔɔnrɔ ti na†.

Zhozɛfu wi ndɛɛlɛ pàa wi pɛrɛ

12 Zhozɛfu wi ndɛɛlɛ pàa kari sa pe to simbaala naa sikaala pe kɔnri wa Sishɛmu ca wasege ki ni.
13 Pilige ka, a Izirayɛli wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Ma ndɛɛlɛ pe yɛn na yaayoro ŋgbelege ki kɔnri wa Sishɛmu. Pan, mbɔɔn tun wa pe yeri.» A Zhozɛfu wì sho fɔ: «Mìgi logo na to.»
14 A Izirayɛli wì suu pye fɔ: «Kari ma sɔɔn ndɛɛlɛ pe wele na kaa pye pe yɛn wa ŋgbaanla, konaa yaayoro ti ni fun. Mɛɛ pan ma pe sɛnrɛ yo na kan.»

A Izirayɛli wì suu torogo ma yiri wa Eburɔn gbunlundɛgɛ ki ni. A Zhozɛfu wì si kari wa Sishɛmu.
15 A naŋa wà suu yan wila yanri wa wasege ki ni, mɛɛ wi yewe fɔ: «Yiŋgi maa lagajaa?»
16 A Zhozɛfu wì sho fɔ: «Na ndɛɛlɛ poro mi yɛn na lagajaa. Mi yɛn nɔɔ yɛnri, pe

† **37:11 37.11:** Kapye 7.9

yɛn na pe yaayoro ti kɔnri laga ŋga na, ki naga nà nà.»
17 A naŋa wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Pè
yiri na laga ŋga ko ni ma kari, katugu
mìgi logo na pe yeri, paa yuun fɔ: ‹Yoo
kari wa Dotan ca.› »
A Zhozɛfu wì si taga wi ndɛɛlɛ pe na na
pe tuuro tɔnri, mɛɛ saa pe yan wa Dotan.
18 A wi ndɛɛlɛ pè suu yan wa lege wila
paan. Sanni wi sa yɔngɔ pe ni, a pè si yɔn
le wi na mboo gbo.
19 Pàa ki yo pe yɛɛ kan fɔ: «Wɔɔnrɔ
wɔnlɔfɔ gbɔɔ wi ŋa wa wila paan.
20 Ye pan yiŋgɔ woo gbo woo wa titɛgɛ
ka nuŋgba ni, wee saga yo fɔ cɛngɛ pege
to wi na maa ka. Pa kona wi wɔɔnrɔ ti yaa
ka pye yaraga ŋga, we yaa kaga yan.»
21 A Urubɛn wì sigi logo pe yeri, mɛɛ
yere ki yerewe mbe Zhozɛfu wi shɔ pe
yeri, ma yo fɔ: «Yaga kaa gbo.»
22 A wì sho naa fɔ: «Titɛgɛ ŋga ki yɛn
laga wasege ki ni, yoo wa wa ki ni. Ɛɛn
fɔ, yaga ka lere gbo.»
Urubɛn wìla pye na ko yuun ma mbe ta
mboo shɔ pe yeri, mbe sɔngɔrɔ saa kan
wi to wi yeri.
23 Naa Zhozɛfu wìla kaa gbɔn le pe
tanla, a pè suu yigi, maa derigbɔgɔ
tiyɔngɔ ŋga yɔɔnrɔ ni ki tile maga wɔ wi
na,
24 ma suu yigi maa wa wa titɛgɛ ki ni;
ki titɛgɛ kìla pye waga, tɔnmɔ sila pye wa
ki ni.
25 Ko puŋgo na, a pè si saa cɛn mbe ka.
Naa pàa kaa pe yɛrɛ ti yirige ma wele, a
pè si Ishimayɛli setirige piile pele yan paa
paan pe yɔngɔmɛye ni pè tanli pe yɛɛ na,
ma yiri wa Galaadi tara. Tige tɔnmɔ nuwɔ
taan, naa timuwɛ nuwɔ taan, naa nuwɔ
taanyaara nda pe yinri miiri to tuguro†
tìla pye pe yɔngɔmɛye pe na. Pàa pye na
kee ti ni wa Ezhipiti tara.
26 Kona, a Zhuda wì suu to seyɛɛnlɛ pe
pye fɔ: «Yiŋgi tɔnli we ya ta, na waga we
jɔnlɔ wi gbo mboo kunwɔ pi lara we?
27 Ye pan woo pɛrɛ Ishimayɛli setirige
piile pe yeri. Ɛɛn fɔ, yaga ka ti woo gbo;
katugu wi yɛn we jɔnlɔ ma pye we go
woo.»
A wi to seyɛɛnlɛ pè si yere ki na.
28 Ko puŋgo na, Madiyan tara
pɛrɛfɛnnɛ pèle la pye na toro le. A
pè si Zhozɛfu wi tile maa wɔ maa pɛrɛ
Ishimayɛli setirige piile† pe yeri warifuwe
pyɔ nafa na. A poro si kari wi ni wa
Ezhipiti tara†.
29 Ko puŋgo na, a Urubɛn wì si sɔngɔrɔ
wa titɛgɛ ki tanla ma saa wele wa. Wi
sila Zhozɛfu wi yan wa. A wì suu yɛɛra
yaripɔrɔ ti yigi mari walagi lawɔrɔ ti kala
na,
30 mɛɛ sɔngɔrɔ wa wi jɛɛnlɛ pe yeri, ma
yo fɔ: «Pyɔ wi woro wa titɛgɛ ki ni. Mi
yaa yɛgɛ le se?»
31 A pè si Zhozɛfu wi derigbɔgɔ tiyɔngɔ
ŋga yɔɔnrɔ ni ki lɛ, ma sikapɔlɔ wa kɔnli,
mɛɛ ki piligi wa wi kasanwa pi ni.
32 Ko puŋgo na, a pè si kari derigbɔgɔ
tiyɔngɔ ŋga yɔɔnrɔ ni ki ni pe to wi kan,
mɛɛ wi pye fɔ: «Wè saa ki derege ŋga
yɛɛn ki yan. Ki wele jɛŋgɛ na kaa pye
ma pinambyɔ wi derigbɔgɔ tiyɔngɔ ŋga
yɔɔnrɔ ni koyi.»
33 A Zhakɔbu wì sigi yan maga jɛn,
mɛɛ yo fɔ: «Na pinambyɔ wi derigbɔgɔ
tiyɔngɔ ŋga yɔɔnrɔ ni koyi. Cɛngɛ
pege kà wi ka. Pè Zhozɛfu wi kɔɔnlɔ
yuroyuroyuro.»
34 A Zhakɔbu wì suu yɛɛra yaripɔrɔ
ti walagi kayaŋga ki na, mɛɛ kunwɔ
yaripɔrɔ lɛ ma le, mɛɛ wi pinambyɔ wi
kunwɔ pi gbele ma mɔ pi na.
35 A wi pinambiile naa wi sumborombi-
ile pe ni fuun pè si pan mboo kotogo ki
sogo wi na. Ɛɛn fɔ, wìla je poo kotogo ki
sogo wi na. Wìla pye na yuun fɔ: «Mi
yaa koro la kunwɔ pi gbele fɔ sa kari na
pinambyɔ wi kɔrɔgɔ wa kuulo tara.» A wì
si koro naa pinambyɔ wi kunwɔ pi gbele.
36 Ko sanga wo ni, a Madiyan tara fɛnnɛ
pè si saa Zhozɛfu wi pɛrɛ wa Ezhipiti tara,
Farawɔn wi legbɔɔ Potifari wi yeri. Poti-
fari wìla pye Farawɔn wi laga welefɛnnɛ
to.

† **37:25 37.25:** Nuwɔ taanyaara nda ti naga laga ki vɛrise ŋa wi ni, faa pàa pye na ta piin wɛrɛ, na ta piin latikɔrɔ konaa sinmɛ nuwɔ taan. † **37:28 37.28:** Pele maa ki jate ma yo Ishimayɛli setirige piile naa Madiyan tara pɛrɛfɛnnɛ, ki mɛrɛ shyɛn nda ti yɛn na para leele nuŋgba poro sɛnrɛ na. † **37:28 37.28:** Kapye 7.9

38

Zhuda naa Tamari kala

1 Ki sanga wi ni, a Zhuda wì si laga wi
to seyɛɛnlɛ pe na, mɛɛ kari Adulamu ca
fɛnnɛ naŋa wa kɔrɔgɔ, pàa pye naa yinri
Ira.
2 Wa ki laga ki na, a Zhuda wì si Kana
tara fɛnnɛ sumboro wa yan, pàa pye naa
to wi yinri Shuwa. A wì suu pɔri maa jɛn
jɛlɛ.
3 A jɛlɛ wì si kugbɔ lɛ mɛɛ pinambyɔ se,
a Zhuda wì suu mɛgɛ taga naa yinri Ɛri.
4 A jɛlɛ wì si kugbɔ lɛ naa mɛɛ
pinambyɔ se, maa mɛgɛ taga naa yinri
Ona.
5 A wì si pinambyɔ wa se naa, maa mɛgɛ
taga naa yinri Shela. Wìla se maga ta
Zhuda wìla pye wa ca ŋga pàa pye na
yinri Kezibu.
6 A Zhuda wì si jɛlɛ pɔri maa kan wi
pinambyɔ koŋgbanŋa Ɛri wi yeri, pàa pye
naa yinri Tamari.
7 Zhuda wi pinambyɔ koŋgbanŋa Ɛri
wìla pe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na; a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si ti a wì ku.
8 Kona, a Zhuda wì si Ona wi pye fɔ:
«Ma ndɔ jɔ wi lɛ maa tɛgɛ ma jɔ, ŋga ma
daga mbe pye kufɔ wi yɔnlɔ maga pye, ma
setirige piile se ma ndɔ wi kan.»
9 Ona wìla ki jɛn ma yo ki setirige ki se
ka pye wo wogo. Na wiga fili jɛlɛ wi ni
sanga ŋa ni, wi mɛɛ wi nama pi wo tara,
jaŋgo wiga ka ta mbe setirige piile se wi
ndɔ wi kan.
10 Ŋga wìla pye na piin, ki sila Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ndanla; a lì si ti a wì ku fun.
11 Kì kaa pye ma, a Zhuda wì suu pijɔ
Tamari wi pye fɔ: «Mà kaa pye naŋgunjɔ,
kari ma sa cɛn wa ma to go† fɔ na
pinambyɔ Shela wi sa yiri wi lɛ wɔɔn
tɛgɛ.»
Wìla ko yo ma, katugu wìla pye naa yɛɛ
piin fɔ: «Kii daga Shela wi ku fun paa
yɛgɛ ŋga na wi ndɛɛlɛ pè ku we.» Kì kaa
pye ma, a Tamari wì si kari ma saa cɛn
wa wi to go.
12 Naa wagati wà la kaa toro, a Shuwa
wi sumborombyɔ ŋa wìla pye Zhuda jɔ
wì si ku. Naa Zhuda wi kotogo kìla kaa
sogo wi na, a wì si kari wa ca ŋga pàa
pye na yinri Timina sa mbele pàa pye naa
simbaala naa wi sikaala pe sire ti kɔɔnlɔ
pe wele, wo naa wi wɔnlɔnaŋa Ira ŋa wìla
yiri wa Adulamu ca wi ni.
13 A Leele pèle sigi yo Tamari wi kan fɔ:
«Ma pɔlɔ wi to wi yɛn na toro na kee wa
Timina ca saa yaayoro ti sire ti kɔɔnlɔ.»
14 Kì kaa pye ma, a Tamari wì suu
naŋgunjagara yaripɔrɔ ti wɔ mari tɛgɛ,
mɛɛ wi yɛɛ tɔn paraga ni maa yɛɛ fo, mɛɛ
saa cɛn wa Enayimu ca mbogo yeyɔngɔ ki
na, wa Timina ca konɔ li yɔn na. Katugu
wìla ki jɛn ma yo Shela wìla yiri ma lɛ, pe
sila si wo Tamari wi kan wi yeri wuu tɛgɛ
wi jɔ.
15 Naa Zhuda wìla kaa wi yan, a wì
sigi yan ndɛɛ nanjaa lawi, katugu wìla wi
yɛgɛ ki fo paraga ni.
16 Wi sila ki jɛn mbe yo wi pijɔ wowi. A
wì si fulo wa wi tanla, wa konɔ li yɔn na,
mɛɛ wi pye fɔ: «Shokari mbe sa sinlɛ ma
ni.» A Tamari wì sho fɔ: «Yiŋgi ma yaa
kan na yeri mbe si jɛn mbe sinlɛ na ni?»
17 A Zhuda wì sho fɔ: «Mi yaa sugbɔ
yirifɔnŋɔ wa yigi wa na sikaala ŋgbelege
ki ni mbe pan mboo kan ma yeri.»
A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Yiŋgi ma yaa keli
mbe kan na yeri ki pye paa tɛgɛrɛ yɛn fɔ
ma sa pan wi ni?»
18 A Zhuda wì suu yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi maa jaa mbe keli mbe kan ma yeri
ki pye pa tɛgɛrɛ yɛn?»
A jɛlɛ wì sho fɔ: «Ma mɛgɛ ki
tɛgɛrɛ yaraga konaa ki maŋga ki ni, naa
gbɔtangala na li yɛn ma kɛɛ, ti wɔ mari
kan na yeri.»
A wì siri wɔ mari kan wi yeri, mɛɛ saa
sinlɛ wi ni. A jɛlɛ wì si kugbɔ lɛ wi na.
19 A jɛlɛ wì si yiri ma sɔngɔrɔ wa wi to
go, mɛɛ paraga ŋga wìla tɛgɛ maa yɛɛ fo
ki laga maga tɛgɛ, mɛɛ wi naŋgunjagara
yaripɔrɔ ti lɛ mari le.
20 Ko puŋgo na, a Zhuda wì si sugbɔ
yirifɔnŋɔ wi kan wi wɔnlɔnaŋa ŋa wìla
yiri wa Adulamu ca wi yeri ma yo wi saa
kan, wuu yaara nda wìla keli ma kan paa
tɛgɛrɛ yɛn ti shɔ jɛlɛ wi yeri. Ɛɛn fɔ, wi
wɔnlɔnaŋa wi sila sa jɛlɛ wi yan.

† **38:11 38.11:** Mbe yala Izirayɛli tara kalɛgɛlɛ ke ni, naŋgunjɔ wi ma ya ma saa cɛn wa wi to go.

21 A wì si Enayimu ca fɛnnɛ pe yewe
ma yo fɔ: «Nanjaa ŋa wìla pye ma cɛn
na konɔ li yɔn na wi yɛn se yeri?» A pè
suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Malɛ wa, we fa
nanjaa yan na ki laga ŋga ki na.»
22 A naŋa wì si sɔngɔrɔ wa Zhuda wi
yeri ma suu pye fɔ: «Mi suu yan. Ki laga
ki woolo jate pànla pye ma yo maga lɛ wa
pe fa nanjaa yan le ki laga ki na.»
23 A Zhuda wì sho fɔ: «Na yaara nda
ti wa wi yeri, wiri yaga wa wi yɛɛ yeri.
Waga ka fɛrɛ wa we yɛɛ na. Mì wo pan
sugbɔ yirifɔnŋɔ wo ni, a mboro saa jɛlɛ
wi wele ma suu yan.»
24 Sanni sa gbɔn yeŋge taanri, a pè
si pan maga yo Zhuda wi kan fɔ: «Ma
pijɔ Tamari wùu yɛɛ pye nanjaa, wì yɛrɛ
kugbɔ ta wa wi nanjara ti ni.» A Zhuda wì
sho fɔ: «Yoo yirige ye pan wi ni, wi daga
poo sogo wee.»
25 Naa pàa kaa na paan wi ni, a wì si tun
wa wi pɔlɔ to wi yeri, ma yo fɔ: «Lere ŋa
wì kugbɔ ki taga na na, ki yaara nda wo
woro ri: Wi mɛgɛ ki tɛgɛrɛ yaraga konaa
ki maŋga ki ni, naa wi gbɔtangala li ni.
Wi bala wigi fɔ wi lagaja wuu jɛn.»
26 A Zhuda wì si yaara ti yan mari jɛn,
ma sho fɔ: «Jɛlɛ wi yɛn ma sin ma wɛ na
na. Kaselege ko na, mila daga mboo kan
na pinambyɔ Shela wi yeri wi jɔ, mii sigi
pye.» Ko puŋgo na, Zhuda wi sila sinlɛ
jɛlɛ wi ni naa.
27 Naa jɛlɛ wi sesanga wìla kaa gbɔn, a
pè sigi jɛn ma yo waanla pàa pye wa wi
lara.
28 Naa wìla kaa na siin, a pyɔ nuŋgba
suu kɛɛ ki yirige laga funwa na. Jɛlɛ ŋa
wìla pye naa sari sege ki na, wì si jese
yɛɛn pɔ kɛɛ ki na mɛɛ yo fɔ: «Ŋa wo wì
keli ma se.»
29 Ɛɛn fɔ, a wì suu kɛɛ ki sɔngɔrɔ maga
leŋge, a wi waan yɛnlɛ wì si yiri. Ŋa
wìla pye na jasee wi sari wi se, wì sho
fɔ: «Wele, mà fogo yɛngɛ ma yɛɛ kan.»
A pè suu mɛgɛ taga naa yinri Perɛzi†.
30 Ko puŋgo na, a pè si pyɔ sanŋa wi se
jese yɛɛn wi ni wa wi kɛɛ ki na. A pè suu
mɛgɛ taga naa yinri Zera.

39

Pàa kari Zhozɛfu wi ni wa Ezhipiti tara

1 Koni, a Ishimayɛli setirige piile pè si
kari Zhozɛfu wi ni wa Ezhipiti tara. A
Ezhipiti tara fɛnnɛ naŋa wà suu lɔ pe yeri,
pàa pye naa yinri Potifari. Potifari wìla
pye Farawɔn wi legbɔɔ konaa ma pye wi
laga welefɛnnɛ to.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye Zhozɛfu wi ni,
ki kala na, wi kagala ke ni fuun kàa pye
na yɔngɔ wi kan. Zhozɛfu wìla pye ma
cɛn wa wi tafɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ naŋa
wi go†.
3 A wi tafɔ wì sigi yan Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
pye Zhozɛfu wi ni, na wiga kɛɛ le kala na
fuun ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li mali yɔn wi kan.
4 Zhozɛfu wi kala làa wi tafɔ Potifari
wi ndanla, a wila tunŋgo piin wi kan. A
Potifari wì suu tɛgɛ wi go ki go na, maa
kɛɛ yaara ti ni fuun ti le wi kɛɛ.
5 Naa Ezhipiti tara fɛnnɛ naŋa Potifari
wìla kaa Zhozɛfu wi tɛgɛ wi go konaa
wi kɛɛ yaara ti go na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì si duwaw wi go yaara ti ni fuun ti na
Zhozɛfu wi kala na. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
duwaw wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti na, nda
tìla pye wa ca to naa nda tìla pye wa kɛɛrɛ
ti ni.
6 Ki kala na, Potifari wìla wi kɛɛ yaara
ti le Zhozɛfu wi kɛɛ, wi sila pye na yaraga
ka piin naa, kaawɔ wi yɔn suro liwɛn po.

Zhozɛfu naa wi tafɔ jɔ wi ni pe kala

Zhozɛfu wìla pye sara ni, ma yɔn witige
na fɔ jɛŋgɛ.
7 Naa wagati wà la kaa toro, a Zhozɛfu
wi tafɔ wi jɔ wì si Zhozɛfu wi wele maa
yan wi yɛn ma yɔn fɔ jɛŋgɛ. A jɛlɛ wì suu
pye fɔ: «Pan ma sinlɛ na ni.»
8 A Zhozɛfu wì si je mɛɛ wi tafɔ wi jɔ wi
pye fɔ: «Wele, na tafɔ wùu kɛɛ yaara ti ni
fuun ti le na kɛɛ, wi woro na kala la piin
laga go ki ni naa.
9 Lere wo wa woro laga go ŋga ki ni
ma gbɔgɔ ma wɛ na na. Wii na yɛgɛ kɔn
yaraga ka kpɛ na, kaawɔ mboro nuŋgba,
katugu ma yɛn wi jɔ. Mɛlɛ mbee ki

† **38:29 38.29:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Perɛzi mɛgɛ ki kɔrɔ wo wi ŋa fogo. † **39:2 39.2:** Kapye 7.9

kapege gbɔgɔ ŋga ki pye mbe kapege pye Yɛnŋɛlɛ na?»
10 Konaa ki ni fuun, wìla koro naga
yuun Zhozɛfu wi ni pilige pyew. Ɛɛn fɔ,
Zhozɛfu wi sila logo wi yeri mbe yɛnlɛ
mbe sinlɛ wi ni.
11 Pilige ka, a Zhozɛfu wì si ye wa go
mboo tunŋgo ki pye. Kìla yala go woolo
wa sila pye wa go.
12 Kì kaa pye ma, a jɛlɛ wì si Zhozɛfu
wi yigi wi derigbɔgɔ ki na, ma suu pye fɔ:
«Pan ma sinlɛ na ni.»
A Zhozɛfu wì suu derigbɔgɔ ki wɔ maga
yaga wi kɛɛ, mɛɛ fe ma yiri wa funwa na.
13 Naa jɛlɛ wìla kaa ki yan Zhozɛfu wìla
wi derigbɔgɔ ki yaga wi kɛɛ, ma fe ma yiri
wa funwa na,
14 a wì si gbele maa go tunmbyeele pe
yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye wele, na pɔlɔ
wì pan ki Eburuye naŋa ŋa wi ni laga,
wi ta wila jɛɛlɛ kala piin we ni. Wì pan
mbe sinlɛ na ni, ɛɛn fɔ, a mi nɛɛ gbele
ŋgbanga na sagafɔ jaa.
15 Naa wì kaa ki yan mila gbele
ŋgbanga na yinri, a wì suu derigbɔgɔ ki
yaga na na tanla, mɛɛ fe ma yiri wa funwa
na.»
16 A jɛlɛ wì si Zhozɛfu wi derigbɔgɔ ki
tɛgɛ le wi yɛɛ tanla, fɔ a wi pɔlɔ wì saa
sɔngɔrɔ ma pan.
17 A wì sigi sɛnrɛ nuŋgba ti yo wi pɔlɔ
wi kan ma yo fɔ: «Ki Eburuye kulonaŋa
ŋa mà pan wi ni we kan, wì pan na kɔrɔgɔ
mbe jɛɛlɛ kala pye na ni.
18 Naa mì kaa gbele ŋgbanga ma yeri,
a wì suu derigbɔgɔ ki yaga na na tanla,
mɛɛ fe ma yiri wa funwa na.»
19 Naa Zhozɛfu wi tafɔ wìla kaa wi jɔ
wi sɛnyoro ti logo ma yo fɔ: «Ŋga ko mà
kulonaŋa wì pye na na»,
20 a wi nawa pì si ŋgban fɔ jɛŋgɛ. A wì
si ti a pè Zhozɛfu wi yigi maa tɔn wa kaso
go ŋga wunlunaŋa wìla pye naa kasopiile
pe tɔnni ki ni.

Zhozɛfu wi tɔngɔ wa kaso

Kì kaa pye ma, a Zhozɛfu wì si koro wa
kaso.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye Zhozɛfu wi ni
ma kajɛŋgɛ pye maa kan, ma ti a wi kala
lì kaso go ki to wi ndanla†.
22 A kaso go ki to wì si kasopiile sanm-
bala pe le Zhozɛfu wi kɛɛ. Kala na fuun
làa pye na piin wa, Zhozɛfu wo wìla pye
nali yɛgɛ sinni.
23 Kala na fuun làa pye Zhozɛfu wi kɛɛ
na, kaso go ki to wi sila pye na lo la
wele naa, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye
Zhozɛfu wi ni, naa kagala ke ni fuun ke
yɔngɔ wi kan.

40

1 Ki kagala ke puŋgo na, pilige ka,
mbele pe maa Ezhipiti tara wunlunaŋa wi
kaan wi maa woo pe to wo naa wi buru
wafɛnnɛ to wi ni, pè si kapege pye pe tafɔ
Farawɔn wi na, Ezhipiti tara wunlunaŋa
we.
2 A Farawɔn wi nawa pì si ŋgban wi
legbɔɔlɔ shyɛn pe ni, mbele pe maa wi
kaan wi maa woo pe to wo naa wi buru
wafɛnnɛ to we.
3 A wì si ti a pè pe yigi ma pe le kaso, wa
wunlunaŋa wi laga welefɛnnɛ to wi go ki
ni, wa laga ŋga pàa Zhozɛfu wi tɔn we.
4 A laga welefɛnnɛ to wì si pe le Zhozɛfu
wi kɛɛ wila wele pe na, wo ŋa wìla pye na
pe kala li yɔngɔ pe kan we. Pàa wagati wa
pye wa kaso.
5 Pilige ka, yembinɛ la ni, mbele pe maa
Ezhipiti tara wunlunaŋa wi kaan wi maa
woo pe to wo naa wi buru wafɛnnɛ to wi
ni, pe shyɛn pè si wɔɔnrɔ wɔnlɔ ma pe ta
wa kaso, pe ni fuun naa pe wɔɔnrɔ, a tì
kɔrɔ wì pye wi yɛ wi yɛ.
6 Ki goto pinliwɛ pi ni, naa Zhozɛfu wìla
kaa pan mbe pe yan, a wì si pe yan pè yɛrɛ
san.
7 Kì kaa pye ma, Farawɔn wi legbɔɔlɔ
mbele pàa pye wi ni wa kaso, wa wi tafɔ
wi go, a wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi
na, a yè si ye yɛrɛ ti san nala?»
8 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wè
wɔɔnrɔ wɔnlɔ, lere kpɛ woro laga mberi
kɔrɔ wi yo we kan.» A Zhozɛfu wì si pe
pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lo li maa wɔɔnrɔ ti kɔrɔ
wi yuun. Ye ye wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo na kan
mbe wele.»
9 Mbele pe maa wunlunaŋa wi kaan wi
maa woo pe to wì suu wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo
Zhozɛfu wi kan, ma yo fɔ: «Wa na wɔɔnrɔ

† **39:21 39.21:** Kapye 7.9

ti ni, mì ɛrɛzɛn tirige ka yan na yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ.
10 Njere taanri la pye ki tirige ki na. Naa kìla kaa fun, a kì si fyɛnwɛ mɛɛ sɛ, a ki ɛrɛzɛn shashara pire tì pe.
11 Farawɔn wi wɔjɛnnɛ làa pye na kɛɛ, a mì si ɛrɛzɛn pire ta cɔ mari tɔnmɔ pi yinwi wa wɔjɛnnɛ li ni, mali kan wi yeri.»
12 A Zhozɛfu wì suu pye fɔ: «Ma wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi ŋa! Njere taanri nda mà yan to yɛn ma taanla piliye taanri ni.
13 Mbe wɔ nala wo ni, kì koro piliye taanri naa, pa Farawɔn wi yaa ma yirige mbɔɔn tɛgɛ cɛnsagbɔgɔ na, wa ma tunŋgo lɛgɛ ki ni. Kona ma mbe ya mbaa Farawɔn wi wɔtɔnmɔ pi kaan wi yeri naa, paa yɛgɛ ŋga na màa pye naga piin faa we.
14 Ɛɛn fɔ, na maga yɛyinŋge ta sanga ŋa ni, maga ka fɛgɛ na na, mila ma yɛnri, ma kajɛŋgɛ pye na kan, mala sɛnrɛ yo Farawɔn wi tanla, ma ti mbe yiri laga ki kaso ŋa wi ni.
15 Katugu pàa na yigi fanŋga na ma yiri wa Eburuye tara ma pan na ni. Lagamɛ mii si yaraga ka pye ŋga ki daga kaso yewe ni.»
16 Naa buru wafɛnnɛ to wìla kaa ki yan wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yɛn ma yɔn, a wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Mi fun, wa na wɔɔnrɔ ti ni, kanjara taanri la pye wa na go na buru fuwe ni.
17 Wa kanja gona wogo ki ni, buru cɛnlɛ pyew ŋa pe ma wa wi yɛn ma Farawɔn wi ndanla, wà la pye wa ki ni. Ɛɛn fɔ, a sannjɛrɛ tì si pan naa yoli wa kanja ki ni na go na.»
18 A Zhozɛfu wì suu pye fɔ: «Ma wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi ŋa! Kanjara taanri to yɛn ma taanla piliye taanri ni.
19 Mbe wɔ nala wo ni, kì koro piliye taanri naa, pa Farawɔn wi yaa ma yirige mbɔɔn go ki kɔw, mbɔɔn gboo wi to tige na. Sannjɛrɛ ti yaa pan mbɔɔn wire kara ti yɔli.»
20 Wɔɔnrɔ ti wɔnlɔŋgɔlɔ, ki piliye taanri wogo ki na, a kì si yala Farawɔn wi sege yɛfiile fɛti wà gbɔn. A wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi legbɔɔlɔ pe ni fuun pe kan, mɛɛ mbele pe maa wi kaan wi maa woo pe to wo naa wi buru wafɛnnɛ to wi ni pe yirige ma pe wɔ wa kaso wi ni wi legbɔɔlɔ pe yɛgɛ na.
21 A Farawɔn wì si mbele pe maa wi kaan wi maa woo pe to wi tɛgɛ naa wa wi tunŋgo lɛgɛ ki na, wi ta wila wi wɔtɔnmɔ pi kaan wi yeri.
22 Ɛɛn fɔ, a wì si ti a pè buru wafɛnnɛ to wi to tige na, paa yɛgɛ ŋga na Zhozɛfu wìla wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yo we.
23 Konaa ki ni fuun, mbele pe maa Farawɔn wi kaan wi maa woo pe to wi sila nawa to Zhozɛfu wi na, wìla fɛgɛ wi na.

41

Farawɔn wìla wɔɔnrɔ wɔnlɔ

1 Naa yɛlɛ shyɛn là kaa toro, a Farawɔn wì si wɔɔnrɔ wɔnlɔ maa yɛɛ yan wì yere le Nili gbaan wi tanla.
2 A wì si nanɛɛlɛ kɔlɔshyɛn pele yan pè yiri wa gbaan wi ni ma tugbɔlɔ ma yɔnyɔn, nɛɛ nii wa gbaan yɔn laŋgɔrɔgɔ ki ni.
3 Ko puŋgo na, a nanɛɛlɛ kɔlɔshyɛn pèle si yiri naa wa gbaan wi ni mbele pe puŋgo na; pàa pye ma cɔgɔ cɔgɔ ma tijanga. A pè si saa yere le koŋgbanmbala pe tanla le gbaan wi koŋgo na.
4 Nanɛɛlɛ mbele pàa pye ma cɔgɔ cɔgɔ ma tijanga, pè si nanɛɛlɛ mbele pàa tugbɔlɔ ma yɔnyɔn pe ka. A Farawɔn wì si yɛn.
5 A wì si nuru naa ma wɔnlɔ mɛɛ wɔɔnrɔ shyɛn woro wɔnlɔ, ma yarilire sheshegele kɔlɔshyɛn yan kè yiri tinnɛ nuŋgba na, kàa pire le jɛŋgɛ ma yɔnyɔn.
6 Ko puŋgo na, a sheshegele kɔlɔshyɛn kèle si yiri wa koŋgbanŋgala ke puŋgo na. Ke sila pye pire ni, a yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ kì ke waga.
7 Sheshegele ŋgele ke sila pye pire ni, a kè si ŋgele kàa sɛ ma pire le jɛŋgɛ ke yɔli. A Farawɔn wì si yɛn mɛɛ ki yan wɔɔnrɔ wì wɔnlɔ.
8 Naa laga kìla kaa laga, a Farawɔn wi jatere wì si piri wi na. A wì si Ezhipiti tara jɛlɛfɛnnɛ poro naa kajɛnmbɛlɛ pe ni fuun pe yeri, mɛɛ wi wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo pe kan. Ɛɛn fɔ, lere kpɛ sila ya mberi kɔrɔ wi yo wi kan.

9 Kì kaa pye ma, mbele pe maa Farawɔn wi kaan wi maa woo pe to wì si sɛnrɛ ti lɛ, ma sho fɔ: «Wunlunaŋa, mi yɛn na nawa tuun na kapere ti na nala.
10 Pilige ka, wunlunaŋa yàa nawa ŋgban woro mbele ye tunmbyeele we ni. A yè si ti a pè mi naa buru wafɛnnɛ to wi ni we le kaso, wa laga welefɛnnɛ to wi go.
11 A we ni fuun shyɛn wè si wɔɔnrɔ wɔnlɔ yembinɛ la ni. Kɔrɔ la pye we ni fuun shyɛn we wɔɔnrɔ ti na.
12 Eburuye lefɔnŋɔ wà la pye wa we ni, wìla pye laga welefɛnnɛ to wo kulonaŋa. Wàa we wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo maa kan, a wì siri kɔrɔ wi yo ma we kan, we ni fuun nuŋgba nuŋgba naa we wɔɔnrɔ ti kɔrɔ.
13 Ki kagala kàa pye ma cɛ paa yɛgɛ ŋga na wìla ki yɛgɛ yo we kan we. Farawɔn, a màla tɛgɛ wa na tunŋgo lɛgɛ ki na, mɛɛ ti a pè buru wafɛnnɛ to wo to tige na.»
14 Kì pye ma, a Farawɔn wì si lere tun, a pè saa Zhozɛfu wi yeri. A pè si fyɛɛlɛ, maa yirige, maa wɔ wa kaso, mɛɛ wi go ki kulu†. A wì si yaripɔrɔ ta yɛgɛ le, mɛɛ kari wa Farawɔn wi yeri.
15 A Farawɔn wì suu pye fɔ: «Mì wɔɔnrɔ wɔnlɔ, lere kpɛ si ya mberi kɔrɔ wi yo na kan. Ɛɛn fɔ, mìgi logo ma yo na paga wɔɔnrɔ yɛgɛ yo ma kan, ma ma ya mari kɔrɔ wi yo.»
16 A Zhozɛfu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, mi ma mi yaa wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yo, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo li yaa wɔɔnrɔ ti kɔrɔ jɛnŋɛ wi yo Farawɔn ma kan.»
17 A Farawɔn wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Wa na wɔɔnrɔ ti ni, mìla ki yan mi yɛn ma yere le Nili gbaan wi yɔn na.
18 A mì si nanɛɛlɛ kɔlɔshyɛn pele yan pè yiri wa gbaan wi ni, ma tugbɔlɔ ma yɔnyɔn, nɛɛ nii wa gbaan yɔn laŋgɔrɔgɔ ki ni.
19 Ko puŋgo na, a nanɛɛlɛ kɔlɔshyɛn pèle si yiri naa wa gbaan wi ni mbele pe puŋgo na. Pàa pye ma cɔgɔ cɔgɔ jɛŋgɛ ma tijanga. Mi fa nɛrɛ ta yan ti tijanga laga Ezhipiti tara paa ki woro nda ti yɛn.
20 Nanɛɛlɛ mbele pè cɔgɔ cɔgɔ ma tijanga, a pè si nanɛɛlɛ koŋgbanmbala kɔlɔshyɛn mbele pè tugbɔlɔ pe ka.
21 Naa pàa kaa pe yɔli, lere sila ki jɛn mbe yo pàa pe yɔli, katugu pàa pye ma cɔgɔ cɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na pàa pye faa we. A mì si yɛn.
22 Ko puŋgo na, a mì si wɔɔnrɔ ta wɔnlɔ naa ma yarilire sheshegele kɔlɔshyɛn yan kè yiri tinnɛ nuŋgba na, kàa pire le jɛŋgɛ ma yɔnyɔn.
23 A mì si nuru naa ma sheshegele kɔlɔshyɛn kele yan kè yiri koro puŋgo na, ke sila pire le, a yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ kì ke waga.
24 Sheshegele ŋgele ke sila pye pire ni, kè si sheshegele kɔlɔshyɛn ŋgele kè pire le ma yɔnyɔn ke yɔli. Mìgi wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo jɛlɛfɛnnɛ pe kan, wa kpɛ si ya mberi kɔrɔ wi yo na kan pe ni.»
25 A Zhozɛfu wì si Farawɔn wi pye fɔ: «Wunlunaŋa, ma wɔɔnrɔ ti shyɛn ti kɔrɔ wi yɛn nuŋgba. Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbe kala na pye, loli na lì naga wunlunaŋa ma na.
26 Nanɛɛlɛ kɔlɔshyɛn mbele mà yan pè tugbɔlɔ ma yɔnyɔn, poro yɛn paa yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn yɛn. Sheshegele kɔlɔshyɛn ŋgele kè pire le ma yɔnyɔn ke yɛn paa yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn yɛn. Ki kala na, wɔɔnrɔ nuŋgba ri.
27 Nanɛɛlɛ kɔlɔshyɛn mbele pè yiri wa koŋgbanmbala pe puŋgo na, ma cɔgɔ cɔgɔ ma tijanga, poro yɛn paa yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn yɛn. Sheshegele ŋgele ke woro pire ni, a yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ kì ke waga, koro yɛn naga nari fɔ fuŋgo yaa to yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ni.
28 Ki yɛn ma, paa yɛgɛ ŋga na mìgi yo Farawɔn ma kan. Yɛnŋɛlɛ laa jaa mbe kala na pye loli na lì naga ma na Farawɔn.
29 Wele, yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ŋgele kaa paan, yarilire ti yaa yɔn ke ni jɛŋgɛ laga Ezhipiti tara ti lagapyew.
30 Ko puŋgo na, fuŋgo gbɔgɔ yaa to yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ni mbe taga yaakara yɔn yɛgɛlɛ ŋgele kè toro ke na. Lere se ka nawa to yarilire yɔn yɛgɛlɛ ke na laga Ezhipiti tara ti ni. Fuŋgo gbɔgɔ ki yaa ka jɔlɔgɔ wa tara woolo pe na.
31 Ki fuŋgo ki yaa ka ŋgban jɛŋgɛ, fɔ

† **41:14 41.14:** Kìla pye Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ma go konaa siyɔ wi kulu jaŋgo pe yɛgɛ ki ta ki laga.

leele pe se kaga jɛn yarilire tìla yɔn laga tara ti ni.
32 Wunlunaŋa, maga ki yan mà wɔɔnrɔ ti wɔnlɔ wɔnlɔsaga shyɛn, a tì yiri ti yɛɛ kɔrɔgɔ, ko ki naga ma yo Yɛnŋɛlɛ lìgi kala li kɔn mali tɛgɛ, li se mɔ li yaa ki kala li pye mbeli yɔn fili.
33 Ki kala na, yiŋgɔ, wunlunaŋa, naŋa wa lagaja, ŋa wi yɛn tijinliwɛ fɔ naa kajɛnŋɛ, maa tɛgɛ Ezhipiti tara ti go na.
34 Wunlunaŋa, maga kala li pye; mbe taga wa ko na, ma fanŋga fɛnnɛ tɛgɛtɛgɛ tara ti go na. Paa kɛɛrɛ ti yarilire ti walisaga kaŋgurugo wogo ki shoo yaakara yɔn yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ke ni laga Ezhipiti tara.
35 Yaakara yɔn yɛgɛlɛ ŋgele ke yɛn na paan, paa ki yarilire ti ni fuun ti gbogolo ti yɛɛ na. Paa bile wi gbogolo, paa wi teri bondoolo pe ni cara ti ni wunlunaŋa wi mɛgɛ na, paa ti kɔrɔsi.
36 Ko yarilire to ti yaa pye yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn fuŋgo ŋga ki yaa to laga Ezhipiti tara ki yɛtɛgɛwɛ we, jaŋgo tara woolo paga ka ku fuŋgo ki kɛɛ.»

Pàa Zhozɛfu wi tɛgɛ Ezhipiti tara ti go na

37 Kona, a ki sɛnrɛ tì si tanla Farawɔn wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni fuun pe ni.
38 A Farawɔn wì si pe pye fɔ: «Ki naŋa ŋa, Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ li yɛn wi ni. Woro mbe ya mbe lere wa ta paa ki naŋa ŋa wi yɛn?»
39 A Farawɔn wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Kì kaa pye Yɛnŋɛlɛ lìgi kagala ke ni fuun ke naga mboro na, lere wo wa woro wa, ŋa wi yɛn tijinliwɛ fɔ naa kajɛnŋɛ mbe wɛ mboro na.
40 Mboro mi yaa tɛgɛ na wunluwɔ pi go na, na tara woolo pe yaa la nuru ma yeri. Na wunluwɔ mɛgɛ ko nuŋgba ki yaa ti mbe wɛ ma na†.»
41 A Farawɔn wì suu pye fɔ: «Wele, mì fanŋga kan ma yeri Ezhipiti tara ti ni fuun ti go na.»
42 A Farawɔn wì suu wunluwɔ vegeŋɛ wi wɔ wa wi yombɛlɛ li na, maa le wa Zhozɛfu wi yombɛlɛ li na, mɛɛ ti a pè lɛn jese† yaripɔrɔ tiyɔnrɔ le wi kan, ma tɛ yɔngɔwɔ le wa wi yɔlɔgɔ.
43 A Farawɔn wì si ti a wì ye wa wi wotoro† ŋa wi ma taga wunluwɔ woo wi na wi ni. A leele pe nɛɛ jɔrɔgi wa wi yɛgɛ na yuun fɔ: «Ye kanŋguuro kan, ye kanŋguuro kan.» Pa Farawɔn wìla Zhozɛfu wi tɛgɛ Ezhipiti tara ti ni fuun ti go na yɛɛn.
44 A Farawɔn wì si Zhozɛfu wi pye naa fɔ: «Muwi mi yɛn wunlunaŋa we, ɛɛn fɔ, lere se ya mbe kala la pye laga Ezhipiti tara ti ni na mboro sigi konɔ kan wi yeri.»
45 A Farawɔn wì si Zhozɛfu wi mɛgɛ taga naa yinri Safinati Paneya, mɛɛ jɛlɛ kan wi yeri, pàa pye naa yinri Asenati. Ɔni ca saraga wɔfɔ Potifera wo sumborombyɔ lawi. Kì kaa pye ma, a Zhozɛfu wì si cɛn Ezhipiti tara ti ni fuun ti go na.
46 Zhozɛfu wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ, a pè si kari wi ni wa Farawɔn, Ezhipiti tara wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.

A wì si yiri le Farawɔn wi yɛgɛ sɔgɔwɔ mɛɛ saa na Ezhipiti tara lagapyew ki yanri.
47 Yaakara yɔn yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ke ni, tara ti yarilire tìla yɔn fɔ jɛŋgɛ.
48 Zhozɛfu wìla ki yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ke yarilire nda fuun pe mbaa tɛgɛ ti gbogolo wa Ezhipiti tara ti ni. A wì siri gbogolo gbogolo cara ti ni ma toro. Kɛɛrɛ nda ka pye mbe ca ŋga fuun maga, pa wi ma ko yarilire to gbogolo wa ko ca ko ni.
49 Zhozɛfu wìla yarilire ti gbogolo a tì lɛgɛ jɛŋgɛ paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn. Tìla lɛgɛ ma toro, fɔ a pèri jinriwɛ pi yaga, katugu pe saa ya mbaa ti jinri naa.
50 Sanni fuŋgo to yɛgɛlɛ ke sa gbɔn, Ɔni ca saraga wɔfɔ Potifera wi sumborombyɔ Asenati wìla pinambiile shyɛn se wi pɔlɔ Zhozɛfu wi kan.

† **41:40 41.40:** Kapye 7.10 † **41:42 41.42:** Lɛn we, yantiire tari nda pe maa jese taa wa ti ni. Ki jese wi ma pye tunmɔlɔwɔ ma yɔn fɔ jɛŋgɛ. Pe maa tɛgɛ na yaripɔrɔ gbegele wi ni. Saraga wɔfɛnnɛ pàa pye na yaripɔrɔ nda nii pàa pye nari gbegele lɛn jese ni; Levi 16.4. † **41:43 41.43:** Wotoro ŋa sɛnrɛ tì yo wi sila pye tuguro lɛwoo. Wìla pye paa mabiri yɛn, pe maa pɔ shɔn na wi maa wi tile. Wo cɛnlɛ wo wìla pye na wunlumbolo pe lee. † **41:51 41.51:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Manase mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mbe fɛgɛ.

51 A Zhozɛfu wì suu pinambyɔ koŋgbanŋa wi mɛgɛ taga naa yinri Manase†, katugu wìla yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì ti a mì fɛgɛ na tere ti ni fuun naa na lagawa na go woolo pe na ki na.»
52 A wì suu pinambyɔ shyɛn woo wi mɛgɛ taga naa yinri Efirayimu†, ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lìlan pye sevɔ laga tara nda mìla pye na jɔlɔ ti ni.»
53 Wa Ezhipiti tara, yarilire tìla yɔn yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ŋgele ni kè si toro.
54 Kona, a fuŋgo to yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn kè si gbɔn paa yɛgɛ ŋga na Zhozɛfu wìla ki yo we. Fuŋgo kìla to tara sannda pyew ti ni, ɛɛn fɔ, wa Ezhipiti tara ti lagapyew, yaakara la pye wa†.
55 Naa fuŋgo kìla kaa to Ezhipiti tara woolo pe ni fuun pe na fun, a pè si saa na gbele wa Farawɔn wi yeri na yaakara jaa. A Farawɔn wì si pe pye fɔ: «Yaa kee Zhozɛfu wi kɔrɔgɔ, wiga ŋga yo ye kan, ye ko pye†.»
56 Fuŋgo kìla ŋgban wa Ezhipiti tara ti lagapyew. A Zhozɛfu wì si bondo tugbɔmbɔlɔ pe yɛngɛlɛ nɛɛ yarilire ti pɛrɛ Ezhipiti tara woolo pe yeri. A fuŋgo ki nɛɛ ŋgbanni na seregi wa Ezhipiti tara ti ni.
57 Tara pyew ti woolo pàa pye na paan wa Ezhipiti tara na bile loo Zhozɛfu wi yeri; katugu fuŋgo kìla ŋgban tara pyew ti ni.

42

Zhakɔbu pinambiile pe karaga koŋgbanŋga wa Ezhipiti tara sa yaakara lɔ

1 Kona, a Zhakɔbu wì sigi logo ma yo bile la pye wa Ezhipiti tara ti ni. Kì kaa pye ma, a wì suu pinambiile pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a yè si cɛn na ye yɛɛ wele?»
2 A wì sho fɔ: «Mìgi logo ma yo bile wa yɛn wa Ezhipiti tara. Ye kari ye sa wa lɔ wa we kan, jaŋgo we koro yinwege na, waga ka ku fuŋgo ki kɛɛ†.»
3 A Zhozɛfu wi ndɛɛlɛ kɛ si kari wa Ezhipiti tara sa bile wa lɔ.
4 Zhakɔbu wi sila Zhozɛfu wi jɔnlɔ Bɛnzhamɛ wo pinlɛ pe ni, katugu wìla pye na yuun fɔ: «Mila fyɛ kana kaŋgbanga mbe kaa ta konɔ.»
5 A Izirayɛli wi pinambiile pè si kari sa bile wa lɔ wa Ezhipiti tara, pàa pinlɛ bile lɔfɛnnɛ pele ni ma kari; katugu fuŋgo kìla pye wa Kana tara fun.
6 Zhozɛfu wo wìla pye Ezhipiti tara ti go na. Wo wìla pye na bile wi pɛrɛ tara woolo pe ni fuun pe yeri. A Zhozɛfu wi ndɛɛlɛ pè si pan ma sogo ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, maa gbɔgɔ.
7 Zhozɛfu wìla wi ndɛɛlɛ pe yan ma pe jɛn, ɛɛn fɔ, wi sila wi yɛɛ naga pe na. Wìla sɛnŋgbanra yo pe ni, ma pe pye fɔ: «Yè yiri se yeri?» A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wè yiri wa Kana tara, wè pan mbe yaakara lɔ.»
8 Zhozɛfu wìla wi ndɛɛlɛ pe jɛn, ɛɛn fɔ, poro sila wi jɛn.
9 A Zhozɛfu wì si nawa to wɔɔnrɔ nda wìla wɔnlɔ pe kanŋgɔlɔ ti na, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye yɛn tara ti kagala koro yewefɛnnɛ. Tara ti fanŋga kì kologo lara nda ni to yè pan mbe wele mbe jɛn†.»
10 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo, we tafɔ, ma kulonambala pè pan mbe yaakara lɔ win.
11 We ni fuun we yɛn naŋa nuŋgba pinambiile. We yɛn lesinmbele. Woro mbele ma kulonambala, we woro tara ti kagala koro yewefɛnnɛ.»
12 A Zhozɛfu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ma, tara ti fanŋga kì kologo lara nda na to yè pan mbe wele.»
13 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Woro mbele ma kulonambala, wàa pye to seyɛɛnlɛ kɛ ma yiri shyɛn, naŋa nuŋgba pinambiile, ma yiri wa Kana tara. Ɛɛn fɔ, we ni fuun jɔnlɔ wi yɛn wa we to wi ni nala, nuŋgba sanŋa wo woro go na.»
14 A Zhozɛfu wì si pe pye fɔ: «Ko mì pye na yuun ye kan fɔ ye yɛn tara ti kagala koro yewefɛnnɛ.
15 Mi yaa ye wa mbe wele yɛgɛ ŋga na ki ŋga: ‹Mbe Farawɔn wi ta go na, ye se

† **41:52 41.52:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Efirayimu mɛgɛ ki yerewe pi kɔrɔ wi mbe ya logo fɔ mbe piile kan na yeri.
† **41:54 41.54:** Kapye 7.11 † **41:55 41.55:** Zhan 2.5 † **42:2 42.2:** Kapye 7.12 † **42:9 42.9:** Zhenɛ 35.5-10

yiri laga ki tara nda ti ni fɔ ye ni fuun jɔnlɔ wi sa pan gbɛn.
16 Yè lere nuŋgba wɔ ye yɛɛ ni, yoo tun
wi sa ye jɔnlɔ wi lagaja wi pan wi ni. Yoro
sanmbala ye yaa koro laga kaso. Mi yaa
ye sɛnrɛ ti cancan mbe wele, na kaa pye
ti yɛn kaselege. Nakosima mbe Farawɔn
wi ta go na, ye yɛn tara ti kagala koro
yewefɛnnɛ.› »
17 A Zhozɛfu wì si ti pè pe ni fuun pe le
kaso piliye taanri.
18 Pilige taanri wogo ki na, a Zhozɛfu wì
si pe pye fɔ: «Ye ŋga ko pye pa kona ye
yaa koro yinwege na, katugu mì Yɛnŋɛlɛ
li jɛn.
19 Na kaa pye ye yɛn sinmbele, ye to
seyɛnlɛ nuŋgba mbe koro laga kaso, yoro
sanmbala ye kari ye sa yarilire ti kan ye
go woolo mbele fuŋgo ki yɛn pe na pe
yeri.
20 Ko puŋgo na, ye sɔngɔrɔ ye pan ye ni
fuun jɔnlɔ wi ni laga, jaŋgo mbe ta mbe
ye sɛnrɛ ti cancan mbe wele, na kaa pye
ti yɛn kaselege, pa kona ye se ku.»
A pè si yɛnlɛ ki sɛnrɛ ti na,
21 nɛɛ ki yuun pe yɛɛ kan fɔ: «Ee,
we yɛn kapege pyefɛnnɛ we jɔnlɔ wi
kanŋgɔlɔ; katugu wàa wi yan wi jatere
wì piri wi na fɔ ma saa toro. A wì we
yɛnri ma yo woo yinriwɛ ta, ɛɛn fɔ, we
sila yɛnlɛ mbe logo wi yeri. Yiŋgɔ jatere
pirindorogo nuŋgba ŋga kìla wi ta, ko
cɛnlɛ li yɛn na we taa.»
22 A Urubɛn wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ pe pye
fɔ: «Mìla pye naga yuun ye kan ma yo
yaga ka ti we kapegbɔgɔ pye Zhozɛfu wi
na. Ɛɛn fɔ, ye sila yɛnlɛ mbe logo na yeri;
yiŋgɔ wi kunwɔ pi jɔlɔgɔ ki yɔngɔ yɛn na
woo we ni†.»
23 Pe sila ki jɛn mbe yo Zhozɛfu wìla pye
na pe sɛnrɛ ti nuru, katugu lere la pye
poro naa Zhozɛfu pe sɔgɔwɔ na sɛnrɛ ti
kanŋgi.
24 A Zhozɛfu wì si yiri le pe tanla ma saa
gbele.
Ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ ma pan
ma para pe ni, mɛɛ ti a pè Simeyɔn wi
yigi le pe sɔgɔwɔ maa le kaso pe yɛgɛ na.
25 A Zhozɛfu wì si konɔ kan wi tunmby-
eele pe yeri ma yo pe pe kashara ti yinyin
bile ni, pe pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pe penjara ti lele wa pe kashara ti ni, pe
yaakara kan pe yeri pe kondangala li na.
A tunmbyeele pè sigi pye ma.
26 A pè si pe bile kashara ti tagataga pe
sofilele pe na, mɛɛ yiri le ma kari.
27 Naa pàa ka saa yere wa pe wɔnlɔsaga
mbe wɔnlɔ le, a nuŋgba suu kasha ki
yɛngɛ mboo sofile wi kan yaakara ni, mɛɛ
wi penjara ti yan wa wi kasha ki yɔn na.
28 A wì suu to seyɛɛnlɛ pe pye fɔ: «Pànla
penjara ti sɔngɔrɔ na na. Ti nda laga na
kasha ki ni bere.»
Kona, a pe sunndo wì si kɔn pe na. A
pe nɛɛ pe sunndo kɔngɔ sɛnrɛ ti yuun pe
yɛɛ kan na yuun fɔ: «Yiŋgi Yɛnŋɛlɛ lì pye
we na yɛɛn?»
29 Naa pàa ka saa gbɔn wa pe to
Zhakɔbu wi na wa Kana tara, a pè si kala
na fuun làa pe ta li yɛgɛ yo maa kan.
30 A pè sho fɔ: «Naŋa ŋa wi yɛn tara ti
go na, wì sɛnŋgbanra yo we ni ma yo we
yɛn tara ti kagala koro yewefɛnnɛ.
31 Wòo yɔn sogo ma yo fɔ: ‹We yɛn
lesinmbele, we woro tara ti kagala koro
yewefɛnnɛ.
32 Wàa pye to seyɛɛnlɛ kɛ ma yiri shyɛn,
naŋa nuŋgba pinambiile. Ɛɛn fɔ, nuŋgba
wo woro go na, we ni fuun jɔnlɔ wi yɛn
wa we to wi ni nala, wa Kana tara.›
33 Kona, a naŋa ŋa wi yɛn tara ti go na,
wì si we pye fɔ: ‹Ye wele, mi yaa ki jɛn
yɛgɛ ŋga na fɔ ye yɛn lesinmbele ki ŋga.
Ye ye to seyɛnlɛ wa yaga laga na tanla, ye
kari ye sa bile wa kan ye go woolo mbele
fuŋgo ki yɛn pe na pe yeri.
34 Ye kari ye sa ye ni fuun jɔnlɔ wi lɛ ye
pan wi ni na kan, pa mi yaa ki jɛn kona
fɔ ye woro tara ti kagala koro yewefɛnnɛ,
ɛɛn fɔ, ye yɛn lesinmbele. Kona mi yaa ye
to seyɛnlɛ Simeyɔn wi kan ye yeri, mbe ye
yaga yaa loo yaa pɛrɛ laga tara ti ni.› »
35 Naa pàa kaa pe kashara ti nawa yaara
ti kanŋga, a pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pè si pe penjara ti yan wa pe kashara ti ni.
Poro naa pe to wi ni, pàa penjara bɔtɛɛlɛ
pe yan, mɛɛ fyɛ fɔ jɛŋgɛ.

† **42:22 42.22:** Zhenɛ 37.21-22

36 A pe to Zhakɔbu wì si pe pye fɔ:
«Yànla kan a mìlan pinambiile shyɛn pe
la. Mi woro Zhozɛfu ni, mi si woro
Simeyɔn ni. Ko yaa jaa mbe Bɛnzhamɛ
wo lɛ mbe kari wi ni fun! Ko kagala koro
ke ni fuun yɛn na piin mi na.»
37 A Urubɛn wì suu to wi pye fɔ: «Na
mii sɔngɔrɔ mbe pan Bɛnzhamɛ wi ni ma
kan, pa mala pinambiile shyɛn pe gbo. Wi
le na kɛɛ, mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan wi ni
ma kan.»
38 A Zhakɔbu wì si pe pye fɔ: «Na
pinambyɔ wi se kari ye ni fyew; katugu
wi ndɔ wì ku, wo nuŋgba wì koro. Na
kaŋgbanga kaa ta wa ye kondangala li
ni, pa ye yaa ti mbe kari kayaŋga ni na
lelɛwɛ pi ni wa kuulo tara.»

43

Zhakɔbu pinambiile
pe karisaga shyɛn wogo
wa Ezhipiti tara sa yaakara lɔ

1 Fuŋgo kìla pye na ŋgbanni na seregi
wa Kana tara.
2 Naa Zhakɔbu wi go woolo pàa kaa bile
ŋa pàa yiri wa Ezhipiti tara wì ka wì kɔ, a
Zhakɔbu wì suu pinambiile pe pye fɔ: «Ye
sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara ye sa yaakara ta
lɔ wa we kan.»
3 A Zhuda wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki
naŋa wìgi yo maga ŋgban we ni, ma yo
waga ka sɔngɔrɔ sa yere wi yɛgɛ sɔgɔwɔ,
na we jɔnlɔ wi woro we ni.
4 Na kiga pye ma yaa Bɛnzhamɛ wi yaga
wi pinlɛ we ni, pa we yaa kari sa yaakara
ta lɔ wa ma kan.
5 Ɛɛn fɔ, na kiga pye ma se yɛnlɛ ki na
Bɛnzhamɛ wi pinlɛ we ni, we se kari wa,
katugu ki naŋa wì we pye ma yo waga ka
sɔngɔrɔ sa yere wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, na we
jɔnlɔ wi woro we ni.»
6 Kona, a Izirayɛli wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi
na, a yè si kapege pye na na maga yo ki
naŋa wi kan ma yo jɔnlɔ yɛn laga ye yeri
naa?»
7 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki naŋa
wì we yewe jɛŋgɛ woro naa we go woolo
we wogo ki na, ma yo fɔ: ‹Ye to wi yɛn
yinwege na le? Jɔnlɔ wa yɛn wa ye yeri
naa le?› A wè suu yɔn sogo ma yala
yewige ŋga wìla we yewe ki ni. We mbaa
ki jɛn mɛlɛ fɔ wi yaa we pye mbe yo we
kari we jɔnlɔ wi ni wa Ezhipiti tara?»
8 A Zhuda wì suu to Izirayɛli wi pye fɔ:
«Lefɔnmbile li yaga li pinlɛ na ni, we ta
we yiri we kari, kiga pye ma we yaa koro
yinwege na, we se ku, woro naa mboro
ni, konaa we piile pe ni.
9 Mi yaa yere wi go kala li ni, maa wi
wele na yeri. Na mii sɔngɔrɔ mbe pan wi
ni ma kan, na mii si pan mboo tɛgɛ na ma
yɛgɛ sɔgɔwɔ, mi yaa pye kapege pyefɔ ma
na sanga pyew.
10 Ndɛɛ ki pye wee ja mɔlɔ, anmɛ we
karisaga shyɛn ko pye makɔ ma sɔngɔrɔ
ma pan.»
11 A pe to Izirayɛli wì si pe pye fɔ: «Kì
kaa pye yɛɛn, ye ŋga ko pye: ‹Ye tara
ti yarijɛndɛ ta lɛ yeri le wa ye tuguro
ti ni, ye sari kan ki naŋa wi yeri paa
yarikanga yɛn. Ye tige tɔnmɔ nuwɔ taan
pa lɛ jɛnri, naa timuwɛ nuwɔ taan ni,
naa nuwɔ taanyaara nda pe yinri miiri†
ta ni, naa sɛnrɛgɛ jɛnri ni, naa pisitashi
tige pire ni, konaa amandi tige pire ta ni.
12 Ye sɔngɔrɔsaga, yàa ye kashara ti
yɛngɛlɛ ma penjara nda yan wa, yeri lɛ.
Kana ki mbe ya pye lere wa wìla wa ma
la mari le wa. Ye penjara shyɛn woro lɛ
fun.
13 Koni ye ye jɔnlɔ wi lɛ ye sɔngɔrɔ wa
ki naŋa wi yeri.
14 Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li ti ki
naŋa wi ye yinriwɛ ta, wi ye to seyɛnlɛ
Simeyɔn wo naa Bɛnzhamɛ pe yaga pe
sɔngɔrɔ pe pan ye ni laga. Mi wo na, na
mbanla pinambiile pe la, mbe pe la.› »
15 A pè si yarikanra ti lɛ, konaa penjara
tɛgɛsaga shyɛn ni, mɛɛ kari pe jɔnlɔ
Bɛnzhamɛ wi ni wa Ezhipiti tara, ma saa
yere Zhozɛfu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
16 Naa Zhozɛfu wìla kaa Bɛnzhamɛ wi
yan pe ni, a wì si ŋa wìla pye wi go ki go
na wi pye fɔ: «Ki nambala mbele pe lɛ ma
kari pe ni wa na go. Ma yaayogo ka yigi
maga gbo, maga kan pege sɔgɔ; katugu ki
nambala mbele pe yaa li na ni yɔnlɔfugo
na.»
17 A ki naŋa wì si tanga Zhozɛfu wi
sɛnyoro ti na, mɛɛ pe lɛ ma kari pe ni wa

† **43:11 43.11:** Miiri, nuwɔ taanyaraga kayi, ŋga ki maa taa tipige ka ni.

Zhozɛfu wi go.
18 Naa pàa kaa ye pe ni wa Zhozɛfu wi
go, a pè si fyɛ ma sho fɔ: «Penjara nda
wàa yan pè le wa we kashara ti ni we
tangala koŋgbanna li na, to kala na pè ye
we ni lagamɛ. Pè ti wè ye laga, mbe ta
mbe to we na, mbe we yigi, mbe we pye
kulolo, mbe we sofilele pe shɔ we yeri.»
19 Pe yesanga wi ni wa go, a pè si fulo ŋa
wìla pye Zhozɛfu wi go ki go na wi tanla
wa yeyɔngɔ ki na, mɛɛ para wi ni,
20 maa pye fɔ: «Ma yɛɛ yaga we tafɔ,
wàa keli ma pan laga pansaga nuŋgba ma
yaakara lɔ.
21 We sɔngɔrɔsaga, naa wàa ka saa yere
wa wɔnlɔsaga mbe wɔnlɔ le, a wè si we
kashara ti yɛngɛlɛ, we ni fuun nuŋgba
nuŋgba wè si we penjara ti yan wa ti ni,
ma yala wàa lɔ nda ni ti yɔn ki ni. Wè
sɔngɔrɔ ma pan ti ni.
22 Wè pan penjara ta yɛgɛ ni naa mbe
yaakara ta lɔ. Wee jɛn ambɔ wìla we
penjara ti sɔngɔrɔ mari le wa we kashara
ti ni.»
23 A naŋa wì si pe pye fɔ: «Ye cɛn yɛw,
yaga ka fyɛ. Ye Yɛnŋɛlɛ le, lo na li yɛn
ye to wi Yɛnŋɛlɛ le, lo lì penjagbɔrɔ le ye
kan wa ye kashara ti ni. Ye penjara tìla
kan na yeri.»
A wì si ti a pè Simeyɔn wi wɔ ma pan
wi ni pe kan.
24 A ki naŋa wì si pe pye a pè ye wa
Zhozɛfu wi go, mɛɛ pan tɔnmɔ ni pe kan,
a pè pe tɔɔrɔ ti jogo†, mɛɛ yaakara kan pe
sofilele pe yeri.
25 A pè si pe yarikanra ti gbɛgɛlɛ na
Zhozɛfu wi singi wi pan yɔnlɔfugo na;
katugu pàa ki yo pe kan ma yo pe yaa
pinlɛ mbe li Zhozɛfu wi ni wa wi go.
26 Naa Zhozɛfu wìla kaa pan ma ye wa
go, a pè si yarikanra nda pàa pan ti kan
wi yeri, mɛɛ sogo ma pe yɛɛrɛ ti jiile wa
tara wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ.
27 A Zhozɛfu wì si pe yewe na kaa pye
pe yɛn ŋgbaanla, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye to
lelɛɛ ŋa yàa wi sɛnrɛ yo na kan wi wa
ŋgbaan le? Wi yɛn wa go na bere?»
28 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma
kulonaŋa, we to we, wi wa ŋgbaan, wi
si yɛn go na bere.»
A pè si fɔli ma pe yɛrɛ ti sogo jɛŋgɛ maa
gbɔgɔ.
29 A Zhozɛfu wì suu yɛgɛ ki yirige ma
wele, mɛɛ wi jɔnlɔ Bɛnzhamɛ wi yan, wo
ŋa wìla pye wi ni nɔ nuŋgba we. A wì
si pe yewe ma yo fɔ: «Ye puŋgo jɔnlɔ ŋa
yàa wi sɛnrɛ yo na kan wowi ŋa le?»
A wì sho naa fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa yinmɛ
tirige ma na, na pinambyɔ!»
30 Naa Zhozɛfu wìla kaa wi jɔnlɔ wi yan,
wi la ŋga kìla wi yigi ki kala na, a wi wire
tì si tanga shɔɔn wi na, a wi nɛɛ jaa mbe
gbele, mɛɛ fyɛɛlɛ ma ye yumbyɔ wa ni ma
saa yanli.
31 Naa wìla kaa wi yɛgɛ ki jogo, a wì si
sɔngɔrɔ ma pan maga kun wi yɛɛ ni, mɛɛ
wi tunmbyeele pe pye ma yo pe yaakara
ti yɛɛlɛ.
32 A pè si Zhozɛfu wi yaakara ti kan
wi yeri wi yɛ, maa to seyɛɛnlɛ pe woro
kan pe yeri pe yɛ, ma Ezhipiti tara fɛnnɛ
mbele pàa pye na nii wa wi go pe woro
kan pe yeri fun pe yɛ, katugu Ezhipiti
tara fɛnnɛ pe sila pye na pinlɛlɛ mbaa
nii Eburuye pe ni. Ezhipiti tara fɛnnɛ pe
yarifugo layi.
33 A Zhozɛfu wi to seyɛɛnlɛ pè si cɛn wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ, maga lɛ lɛrɛfɔ wi na, fɔ ma
saa gbɔn jɔnlɔfɔ wi na ma yala pe lelɛwɛ
pi ni. Kìla pe pari, a pe nɛɛ pe yɛɛ wele.
34 A Zhozɛfu wì si ti a pè yaakara nda
tìla pye le wi yɛgɛ sɔgɔwɔ ta wɔ pe kan.
Bɛnzhamɛ wo la tasaga kaŋgurugo ta ma
wɛ wi to seyɛɛnlɛ pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe woro ti na. A pè si wɔ ma tin
nɛɛ yɔgɔri wi ni ja.

44

Zhozɛfu wìla wi to seyɛɛnlɛ pe wa ma wele

1 Ko puŋgo na, a Zhozɛfu wì sigi yo ŋa
wìla pye wi go ki go na wi kan fɔ: «Ki
nambala mbele pe kashara ti lele mari
yinyin jɛŋgɛ yarilire ta ni, mbe yala pe
mbe ya nda lɛ ti ni. Ma si pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe penjara ti sɔngɔrɔ
mari le wa pe kashara ti nawa le yɔn na.

† **43:24 43.24:** Mbe tɔɔrɔ ti jogo, yege kɔrɔ wi wele wa Zhenɛ 18.4laga ki sɛwɛ pyɔ wi nɔgɔna.

2 Mala wɔjɛnnɛ na li yɛn warifuwe wolo
li le fun wa pe puŋgo jɔnlɔ wi kasha ki ni,
naa penjara nda wì pan mbe bile wi lɔ ti
ni.»

Zhozɛfu wìla sɛnrɛ nda yo ŋa wìla pye
wi go ki go na wi kan, a wì sigi kagala ke
pye.
3 Ki goto, naa laga kìla kaa laga, a pè
sigi nambala poro naa pe sofilele pe yaga
a pè kari.
4 Naa pàa kaa yiri wa ca ki ni na kee, pe
sila ta mbe lali jɛŋgɛ, a Zhozɛfu wì sigi yo
naŋa ŋa wìla pye wi go ki go na wi kan fɔ:
«Yiri ma taga ki nambala mbele pe na ma
pe purɔ, na maga sa pe yigi ma pe yewe
ma pe pye fɔ: ‹Yiŋgi na, a yè si kapege
tɛgɛ ma kajɛŋgɛ ki fɔgɔ tɔn?
5 Yiŋgi na, a yè silan tafɔ wi wɔjɛnnɛ li
yu, lo na wi maa wele wa li ni na jɛɛrɛ
yaan? Ŋga yè pye yɛɛn ki woro ma yɔn.›
»
6 Ŋa wi yɛn Zhozɛfu wi go ki go na, wì
si taga pe na ma saa pe yigi konɔ mɛɛ ki
sɛnrɛ ti yo pe kan.
7 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yiŋgi na,
a we tafɔ wi nɛɛ para yɛɛn? Yɛnŋɛlɛ sa
woro mbele ma kulolo we shɔ ki kapege
ŋga ki pyewe ni.
8 Wele, penjara nda wàa yan wa we
kashara ti ni, wè sɔngɔrɔ ma yiri wa Kana
tara ma pan ti ni ma kan. Yiŋgi na, wee
penjara nakoma tɛ yu wa ma tafɔ wi go?
9 Na ki wɔjɛnnɛ liga yan ŋa tuguro we
ni, ki daga pe wo gbo; pa woro sanmbala
we yaa pye ma kulolo.»
10 A naŋa wì sho fɔ: «Kò yɔn. Sɛnrɛ nda
yè yo, ki pye ki yala ti ni. Ɛɛn fɔ, na mi
ka wɔjɛnnɛ li yan lere ŋa yeri, wo wi yaa
pye na kulo we, yoro sanmbala ye kala se
pye wa.»

11 Kì kaa pye ma, a pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pè si fyɛɛlɛ ma pe kashara ti
tirige tara mɛɛ ti yɛngɛlɛ.
12 A naŋa wì si kashara ti san ma wele,
maga lɛ wa ndɔfɔ wi wogo ki na, ma saa
ki wa wa jɔnlɔfɔ wi wogo ki na. A pè
si wɔjɛnnɛ li yan wa jɔnlɔfɔ Bɛnzhamɛ
kasha ki ni.
13 A pe jatere wì si piri pe na fɔ jɛŋgɛ,
a pè si pe yaripɔrɔ ti walagi lawɔrɔ ti na,
mɛɛ pe tuguro ti tagala wa pe sofilele pe
na, mɛɛ sɔngɔrɔ wa ca.

14 A Zhuda wo naa wi to seyɛɛnlɛ pe ni,
pè si saa gbɔn wa Zhozɛfu wi go maa ta
wa bere. A pè si to tara wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
15 A Zhozɛfu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi kala
yè pye yɛɛn? Ye sigi jɛn mbe yo lere ŋa wi
yɛn paa mi si yɛn, yawa yɛn wi yeri mbaa
jɛɛrɛ yaan?»
16 A Zhuda wì suu pye fɔ: «We yaa yo
mɛlɛ na tafɔ ma kan? Yiŋgi sɛnrɛ we
yaa yo mbege naga fɔ we kapyege ma?
Yɛnŋɛlɛ lo lì woro mbele ma kulolo we
kapege ki yirige funwa na. Wele, we yaa
pye na tafɔ ma kulolo woro naa wɔjɛnnɛ
lì yan ŋa kasha wi ni.»
17 A Zhozɛfu wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ liga ka
ti mbe ko pye! Wɔjɛnnɛ lì yan ŋa yeri wo
mi yaa lɛ na kulo. Ɛɛn fɔ, yoro sanmbala
ye sɔngɔrɔ yaa kee yɛyinŋge na ye to wi
kɔrɔgɔ.»

18 Kì kaa pye ma, a Zhuda wì si fulo wa
Zhozɛfu wi tanla, ma sho fɔ: «Na tafɔ,
mila ma yɛnri, ma yɛɛ yaga, mi ŋa ma
kulonaŋa mila jaa mbe para ma ni, maga
ka nawa ŋgban na tafɔ, katugu mboro
naa Farawɔn wi ni yè yala.
19 Na tafɔ màa keli ma we yewe fɔ na
kaa pye we to wi yɛn wa go na bere,
nakosima we nɔsepyɔ wa yɛn wa naa le?
20 We tafɔ wàa ma yɔn sogo ma yo fɔ
we to lelɛɛ wi yɛn wa, konaa we puŋgo
jɔnlɔ wi ni. Wì wo se wa wi lelɛwɛ pi
ni. Wi yɛn ma we to wi ndanla jɛŋgɛ,
katugu wo nuŋgba wì koro pe nɔ yinnɛ
li ni. Pinambyɔ sanŋa wo la ku.
21 Na tafɔ, a mà sigi yo woro mbele ma
kulolo we kan ma yo we pan wi ni laga
ma yeri, fɔ maa jaa mboo yan yɛnlɛ ni.
22 Na tafɔ, a wè sigi yo ma kan ma yo
pyɔ wi se ya laga wi to wi na, fɔ na wiga
laga wi na, pa tofɔ wi yaa ku.
23 Ɛɛn fɔ, màa ki yo woro mbele ma
kulolo we kan fɔ na we puŋgo jɔnlɔ wii
pinlɛ mbe pan we ni, waga ka pan mbe
yere ma yɛgɛ sɔgɔwɔ naa.
24 Na wàa kaa sɔngɔrɔ ma kari we to
wi kɔrɔgɔ, ma kulonaŋa we, a wè si sɛnrɛ
nda fuun màa yo we kan ti yɛgɛ yo wi kan.

25 A we to wì si kaa ki yo we kan naa, ma
yo we sɔngɔrɔ laga, we pan we yarilire
jɛnri lɔ.
26 A wè suu yɔn sogo ma yo fɔ we se ya
kari wa kaawɔ we puŋgo jɔnlɔ wi pinlɛ
we ni, pa kona we yaa kari; katugu we se
ya yere ki naŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, na we
jɔnlɔ wi woro we ni.
27 Ma kulonaŋa, we to we, a wì si we
pye fɔ: Yège jɛn ma yo na jɔ Arashɛli
pinambiile shyɛn wì se na kan,
28 pe ni, nuŋgba kɔ wa wara wara. Mi
yɛn naga jate ma yo yanyaraga kùu gbo
maa kɔɔnlɔ yuroyuroyuro, katugu mì suu
yan naa, fɔ ma pan ma gbɔn nala.
29 A ye nɛɛ jaa mbe sanŋa wo lɛ naa. Na
kaŋgbanga kaa ta, pa ye yaa ti mbe kari
kayaŋga ni wa kuulo tara, wa na lelɛwɛ
pi ni.
30 «Koni na mi ka sɔngɔrɔ wa na to ŋa
wi yɛn ma kulonaŋa wi yeri, na pyɔ wi
woro we ni, wì mara wi to wi na ma gbɔn
yɛgɛ ŋga na,
31 na wii pyɔ wi yan wi sɔngɔrɔ ma kari
we ni, pa wi yaa ku. Pa kona we yaa ti wi
ku kayaŋga ni wa wi lelɛwɛ pi ni.
32 Katugu mi ŋa ma kulonaŋa, mì yere
pyɔ wi go kala li ni, mala to wi pye fɔ:
‹Na mii sɔngɔrɔ mbe pan pyɔ wi ni ma
kan, pa mi yaa pye kapege pyefɔ ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ wagati wi ni fuun ni.›
33 Ki kala na, mi yɛn nɔɔ yɛnri, mi
ŋa ma kulonaŋa, maga yaga mbe koro
laga pyɔ wi yɔnlɔ mbe pye na tafɔ ma
kulonaŋa, jaŋgo pyɔ wi ta wi sɔngɔrɔ wi
ndɛɛlɛ sanmbala pe ni.
34 Mi se ya sɔngɔrɔ wa na to wi yeri, na
pyɔ wi woro na ni. Jɔlɔgɔ ŋga ki yaa na
to wi ta, mi se ya mbege yan mbege kun
na yɛɛ ni.»

45

Zhozɛfu wìla wi yɛɛ naga wi ndɛɛlɛ naa wi jɔnlɔ pe na

1 Kì kaa pye ma, Zhozɛfu wi sila ya
mbege kun wi yɛɛ ni leele mbele pàa pye
le wi tanla pe yɛgɛ na. A wì si ti a pè leele
pe ni fuun pe yirige wa funwa na.

Kona, a Zhozɛfu wì si koro wi yɛ wo naa
wi to seyɛɛnlɛ pe ni, a wì suu yɛɛ naga pe
na†.
2 A wi nɛɛ gbele ŋgbanga fɔ a Ezhipiti
tara fɛnnɛ pège logo. A Farawɔn go woolo
pège logo fun.
3 A Zhozɛfu wì suu to seyɛɛnlɛ pe pye
fɔ: «Muwi mi yɛn Zhozɛfu we. Na to wi
yɛn go na bere le?»

Ɛɛn fɔ, kìla to pe yɔn na le wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ, pe sila ya mboo yɔn sogo.
4 A Zhozɛfu wì suu to seyɛɛnlɛ pe pye
fɔ: «Ye fulo laga na tanla.»

A pè si fulo wa wi tanla. A Zhozɛfu wì
si pe pye naa fɔ: «Muwi mi yɛn Zhozɛfu,
ye jɔnlɔ ŋa yàa pɛrɛ, a pè pan wi ni laga
Ezhipiti tara.
5 Koni yaga ka ye jatere wi piri ye yɛɛ
na, mbe nawa ŋgban ye yɛɛ ni mbe yo
yàa na pɛrɛ, a pè pan na ni lagamɛ.
Yɛnŋɛlɛ lo lìlan torogo laga ye yɛgɛ jaŋgo
mbe ye go shɔ.
6 Fuŋgo kì to ma ta yɛgɛlɛ shyɛn makɔ.
Yɛgɛlɛ kaŋgurugo ŋgele kaa paan naa, pe
se ka ya mbe yariluguro lugu, pe se si ka
ya mbe yarilire kɔn fun.
7 Yɛnŋɛlɛ lo lìlan torogo laga ki tara nda
ti ni ye yɛgɛ, jaŋgo ye setirige piile ta laga
tara ti ni, ye koro go na. Ko yɛn fɔ ye
lɛgɛrɛ mbe shɔ.
8 Yoro ma yànla torogo lagamɛ, ɛɛn
fɔ, Yɛnŋɛlɛ loli. Lo lìlan tɛgɛ mala pye
Farawɔn wi legbɔɔ ŋa wi yɛn fanŋga fɔ,
mala tɛgɛ wunlunaŋa wi go ki go na,
konaa mala tɛgɛ Ezhipiti tara ti ni fuun
ti go na.
9 Ye fyɛɛlɛ ye sɔngɔrɔ wa na to wi yeri,
yoo pye fɔ: ‹Ma pinambyɔ Zhozɛfu wì
yo wège yo ma kan fɔ: Yɛnŋɛlɛ lùu tɛgɛ
Ezhipiti tara ti ni fuun ti go na. Fɔ ma yiri
ma kari wi kɔrɔgɔ, maga ka mɔ.
10 Fɔ ma yaa sa cɛn wa Goshɛni tara
ti ni, mboro naa ma piile, naa ma
pishyɛnwoolo, naa ma sikaala naa sim-
baala, naa nɛrɛ konaa ma yarijɛndɛ ti ni
fuun ti ni. Kiga pye ma, pa ma yaa pye
laga na tanla.
11 Fɔ mi yaa la yaakara kaan ma yeri
lagamɛ, mboro, naa ma go woolo pe ni,

† **45:1 45.1:** Kapye 7.13 † **45:11 45.9-11:** Kapye 7.14

naa ma yaayoro ti ni, janŋgo yaraga ka kpɛ ka ka ye la, katugu funŋgo ki yaa yɛgɛlɛ kaŋgurugo pye laga tara ti ni naa†.› »

12 A Zhozɛfu wì si pe pye naa fɔ: «Ye yɛn naga yaan yɛnlɛ ni, a na jɔnlɔ Bɛnzhamɛ fun wi yɛn naga yaan yɛnlɛ ni, fɔ mi jate mi yɛn na para ye ni.

13 Gbɔgɔwɔ mba fuun mì ta laga Ezhipiti tara, ye kari ye saa sɛnrɛ yo na to wi kan, konaa ŋga fuun yè yan laga ki ni. Ye si fyɛɛlɛ ye pan na to wi ni laga.»

14 A Zhozɛfu wì si kɛyɛn wa wi jɔnlɔ Bɛnzhamɛ wi yɔlɔgɔ maa shari. A Bɛnzhamɛ fun wì kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ maa shari, a pe ni fuun shyɛn pe nɛɛ gbele nayinmɛ pi kala na.

15 Zhozɛfu wìla kɛyɛn wa wi to seyɛɛnlɛ pe yɔlɔgɔ fun, na gbele nayinmɛ pi kala na. Kona, a wi ndɛɛlɛ pè si kotogo ta na para wi ni.

Wunlunaŋa wìla Zhakɔbu wi yeri ma yo wi sa cɛn wa Ezhipiti tara

16 Farawɔn wo naa wi go woolo pe ni pàa ki logo ma yo Zhozɛfu wi to seyɛɛnlɛ pàa pan wa Ezhipiti tara. A kì si nayinmɛ kan Farawɔn wo naa wi legbɔɔlɔ pe yeri.

17 A Farawɔn wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Ki yo ma to seyɛɛnlɛ pe kan fɔ pe pe tuguro ti taga pe yaayoro ti na, pe sɔngɔrɔ wa Kana tara

18 pe sa pe to wi lɛ, naa pe go woolo pe ni, pe pan pe ni laga na tanla. Mi yaa cɛnsaga kan pe yeri laga Ezhipiti tara ti laga ŋga kì yɔn ma wɛ ki ni fuun na ki ni. Tara ti yarijɛndɛ ti yaa pye pe woro.

19 Ki yo maga ŋgban fun ma to seyɛɛnlɛ pe ni fɔ pe wotoroye pele lɛ laga Ezhipiti tara, pe kari pe ni pe sa pe jɛɛlɛ, naa pe piile konaa pe to wi lɛ pe pan pe ni.

20 Yaara nda pe yaa pan mbe toro wa, ti wogo kiga ka pe ya, katugu pe yaa pan mbe cɛn laga Ezhipiti tara ti laga ŋga kì yɔn ma wɛ ki ni fuun na ko ni.»

21 A Izirayɛli wi pinambiile pè si ŋga Farawɔn wìla yo ki pye ma. A Zhozɛfu wì si wotoroye kan pe yeri naa yaakara ni pe kondangala li na, ma yala Farawɔn wi sɛnyoro ti ni.

22 Wìla yaripɔrɔ fɔnndɔ nuŋgba nuŋgba kankan pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri. Ɛɛn fɔ, wìla yaripɔrɔ tɛgɛsaga kaŋgurugo kan Bɛnzhamɛ wo yeri, naa warifuwe pyɔ cɛnmɛ taanri (300) ni.

23 A wì suu to wi torogo yaara ni. Wìla Ezhipiti tara yarijɛndɛ tuguro taga sofile nambala kɛ na, ma bile, naa buru, naa yarilire tuguro taga sofile nɛɛlɛ kɛ na wi to wi kondangala li na.

24 A Zhozɛfu wì sigi yo wi to seyɛɛnlɛ pe kan fɔ: «Yaga ka sa win konɔ.» A wì si pe yaga, a pè kari.

25 A pè si yiri wa Ezhipiti tara ma saa gbɔn wa Kana tara, wa pe to Zhakɔbu wi na.

26 A pè sigi yo pe to wi kan fɔ: «Zhozɛfu wi yɛn go na bere. Wo yɛrɛ wi yɛn Ezhipiti tara ti go na.»

Ɛɛn fɔ, a Zhakɔbu wì si pyeri dinw, katugu wi sila taga pe sɛnyoro ti na.

27 Sɛnrɛ nda fuun Zhozɛfu wìla yo, a pè si ti ni fuun ti yɛgɛ yo Zhakɔbu wi kan. A pè si wotoroye mbele Zhozɛfu wìla torogo ma yo pe saa lɛ pe naga wi na. Kona, a Zhakɔbu wi jatere wì si cɛn wi na laga nuŋgba.

28 A Izirayɛli wì sho fɔ: «Yeri yaga ma. Na pinambyɔ Zhozɛfu wi yɛn go na bere! Mi yaa kari saa yan, si jɛn mbe ku.»

46

Zhakɔbu naa wi go woolo pàa kari wa Ezhipiti tara

1 Kona, a Izirayɛli wì si lɛ ma kari wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti ni. Naa wìla ka saa gbɔn wa Bɛrisheba, a wì si saara wɔ wi to Izaki wi Yɛnŋɛlɛ li yeri.

2 Ki yembinɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ lì si para Izirayɛli wi ni yariyanra ta ni maa yeri fɔ: «Zhakɔbu! Zhakɔbu!» A Izirayɛli wì si shɔ ma yo: «Naw.»

3 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ, ma to Izaki wi Yɛnŋɛlɛ le. Maga ka fyɛ mbe kari wa Ezhipiti tara, katugu mi yaa ka ma setirige piile pe pye pe lɛgɛ, mbe pe pye cɛnlɛ gbenɛ wa ki tara ti ni.

4 Mi jate mi yaa pinlɛ mbe kari ma ni wa Ezhipiti tara, mi jate mi yaa kɔɔn pye ma sɔngɔrɔ laga naa fun. Ma kusanga ni, Zhozɛfu wo wi yaa kɔɔn yɛngɛlɛ ke tɔn.»

5 A Zhakɔbu wì si yiri wa Bɛrisheba
ma kari. Wotoroye mbele Farawɔn wìla
torogo kondangala li na, a Zhakɔbu wi
pinambiile pè si pe to Zhakɔbu, wo naa
pe piile, naa pe jɛɛlɛ pe lɛ wa pe ni.
6 Pàa kari fun pe yaayoro ŋgbeleye yo
naa pe yarijɛndɛ nda fuun pàa ta wa Kana
tara ti ni. A Zhakɔbu wì si kari wa Ezhipiti
tara wo naa wi go woolo pe ni fuun pe ni†.
7 Zhakɔbu wìla kari wa Ezhipiti tara
wo naa wi pinambiile, naa wi sumborom-
biile, naa wi pishyɛnwoolo nambala naa
jɛɛlɛ, konaa wi go woolo pe ni fuun pe ni.

Zhakɔbu setirige piile pe mɛrɛ ti nda

8 Izirayɛli setirige piile mbele pàa
pan wa Ezhipiti tara pe mɛrɛ ti nda:
Zhakɔbu naa wi pinambiile konaa wi
pishyɛnwoolo. Zhakɔbu pinambyɔ
koŋgbanŋa wo lawi ŋa Urubɛn.
9 Urubɛn pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Hanɔki, naa Palu, naa Hɛzirɔn konaa
Karimi.
10 Simeyɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Yemuwɛli, naa Yamini, naa Owadi, naa
Yakini, naa Sokari konaa Kana tara fɛnnɛ
jɔ wi pinambyɔ Sawuli wi ni.
11 Levi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Gɛrishɔn naa Kehati konaa Merari.
12 Zhuda pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Ɛri,
naa Ona, naa Shela, naa Perɛzi konaa
Zera; ɛɛn fɔ, Ɛri naa Ona poro la ku wa
Kana tara. Perɛzi pinambiile poro la pye
Hɛzirɔn konaa Hamuli.
13 Isakari pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Tola, naa Puva, naa Yɔbu konaa Shimirɔn.
14 Zabulɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Serɛdi, naa Elɔn konaa Yaleyɛli.

15 Ki pinambiile mbele poro wɛlɛ Leya
wìla se Zhakɔbu wi na wa Padamu Aramu
tara, ma pinlɛ wi sumborombyɔ Dina wi
ni. Wi pinambiile naa wi sumborombiile,
mbe pinlɛ wi pishyɛnwoolo pe ni, pe ni
fuun pàa pye lere nafa ma yiri kɛ ma yiri
taanri.
16 Gadi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Sifiyɔn, naa Hagi naa Shuni, naa Ɛzibɔn,
naa Eri, naa Arɔdi konaa Arɛli.
17 Asɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Yimina, naa Yishiva, naa Yishivi konaa
Beriya, naa pe nɔsepyɔ sumboro Sera.
Beriya pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Hebɛri
naa Malikiyɛli.

18 Zhakɔbu naa Zilipa pe setirige piile
poro la wɛlɛ mbele yɛɛn. Pàa pye lere kɛ
ma yiri kɔgɔlɔni. Zilipa wo Laban wìla
kan wi sumborombyɔ Leya wi yeri wi
kulojɔ.

19 Zhakɔbu wi jɔ Arashɛli wi pinambiile
pe mɛrɛ ti nda: Zhozɛfu naa Bɛnzhamɛ.
20 Pinambiile shyɛn Zhozɛfu wìla se wi
jɔ Asenati wi na wa Ezhipiti tara. Pe
mɛrɛ ti nda: Manase naa Efirayimu. Ɔni
ca saraga wɔfɔ Potifera wo sumborombyɔ
lawi Asenati†.
21 Bɛnzhamɛ pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Bela, naa Bekɛri, naa Ashibɛli, naa Gera,
naa Naama, naa Ehi, naa Ɔrɔshi, naa
Mupimu, naa Hupimu konaa Aridi.
22 Arashɛli wìla setirige piile mbele se
Zhakɔbu wi na poro wɛlɛ yɛɛn. Pe ni fuun
pàa pye lere kɛ ma yiri tijɛrɛ.
23 Dan wi pinambyɔ wi mɛgɛ ki ŋga:
Hushimu.
24 Nɛfitali pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Yazeyɛli, naa Guni, naa Yezɛri konaa
Shilɛmu.

25 Zhakɔbu naa Biliha pe setirige piile
poro la wɛlɛ yɛɛn. Pe ni fuun pàa pye lere
kɔlɔshyɛn. Biliha wo Laban wìla kan wi
sumborombyɔ Arashɛli wi yeri wi kulojɔ.

26 Leele mbele pàa pinlɛ Zhakɔbu wi ni
ma kari wa Ezhipiti tara, ma pye wo jate
go woolo, pàa pye lere nafa taanri ma yiri
kɔgɔlɔni. Wi pinambiile pe jɛɛlɛ pe sila
poro jiri.

† **46:6 46.6:** Kapye 7.15 † **46:20 46.20:** Zhenɛ 41.50-52 † **46:27 46.27:** Yɔn ŋga kì naga ma yo nafa taanri mari kɛ, jirige ki ni ko yɔn ko ma kìla yiri wa Kana tara ma pan wa Ezhipiti tara. Ɛɛn fɔ, naa sɛnrɛ ti yofɔ wìla pye na jaa mbe leele pe yɔn ki kan, ki yaa pye wìla nawa to Ɛri naa Ona pe na, poro mbele pàa ku wa Kana tara, Zhenɛ 46.12; konaa ma nawa to fun Manase naa Efirayimu pe na, poro mbele Zhozɛfu wìla se wa Ezhipiti tara, Zhenɛ 46.20. Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, yɔn ŋga kì kan ki yɛn nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo; ko pan ma, katugu ki yaa pye pàa kaa Manase naa Efirayimu pe setirige piile kaŋgurugo pe jiri ma pe taga wa fun; Ɛki 1.5; Kapye 7.14.

27 Zhozɛfu wi pinambiile shyɛn mbele wìla se wa Ezhipiti tara poro ka taga Zhakɔbu wi go woolo mbele pàa saa cɛn wa Ezhipiti tara, pe yaa pye lere nafa taanri ma yiri kɛ†.

Zhakɔbu wìla ye wa Ezhipiti tara

28 Kona, a Zhakɔbu wì si Zhuda wi torogo wa wi yɛɛ yɛgɛ ma yo wi saga yo Zhozɛfu wi kan wi keli wi pan wi na wa Goshɛni tara. A pè si saa gbɔn wa Goshɛni tara.
29 A Zhozɛfu wì si ti a pòo wotoro wi gbɛgɛlɛ wi kan. A wì si ye wa wi ni mɛɛ kari saa to Izirayɛli wi fili wa Goshɛni tara. Naa wìla ka saa wi yan sanga ŋa ni, a wì si fe ma kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ, mɛɛ gbele ma mɔ wa wi yɔlɔgɔ.
30 A Izirayɛli wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Koni mbe ya mbe ku, katugu ma yɛn go na bere, a mɔ̀ɔ yan.»
31 A Zhozɛfu wì suu to seyɛɛnlɛ poro naa wi to go woolo pe pye fɔ: «Mi yaa kari sa ye panga wogo ki yo Farawɔn wi kan, fɔ na to seyɛɛnlɛ naa na to go woolo mbele pàa pye wa Kana tara, pè pan laga na kɔrɔgɔ.
32 Mi yaa ki yɛgɛ yo wi kan fɔ ye yɛn yaayoro korofɛnnɛ, yaayoro tunŋgo ye maa piin; fɔ yè pan ye simbaala, naa ye sikaala, naa ye nɛrɛ konaa ye kɛɛ yaara ti ni fuun ti ni.
33 Na Farawɔn wiga ka ye yeri mbe ye yewe fɔ: ‹Yiŋgi tunŋgo ye maa piin?›
34 Yoo yɔn sogo ye yo fɔ: ‹Woro mbele ma kulonambala we yɛn yaayoro korofɛnnɛ, malɛ we yɛn piile fɔ ma pan ma gbɔn nala, paa yɛgɛ ŋga na we tɛlɛye pàa pye naga piin.› Kiga pye ma, pa ye yaa cɛn laga Goshɛni tara, katugu yaayoro korofɛnnɛ pe yɛn Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yarifugo.»

47

1 A Zhozɛfu wì si saa ki yo Farawɔn wi kan ma yo fɔ: «Na to naa na to seyɛɛnlɛ pè yiri wa Kana tara ma pan pe simbaala, naa pe sikaala, naa pe nɛrɛ, konaa pe kɛɛ yaara ti ni fuun ti ni. Pe yɛn wa Goshɛni tara.»
2 A wì suu to seyɛɛnlɛ kaŋgurugo lɛ ma kari ma saa pe naga Farawɔn wi na.
3 A Farawɔn wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi tunŋgo ye maa piin?» A pè si Farawɔn wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Woro mbele ma kulonambala, we yɛn yaayoro korofɛnnɛ paa yɛgɛ ŋga na we tɛlɛye pàa pye.»
4 A pè suu pye naa fɔ: «Wè pan mbe cɛn laga ki tara nda ti ni, katugu fuŋgo kila seregi wa Kana tara ti ni. Woro mbele ma kulonambala, yan si koro naa wa we yaayoro kɔnrisara we yaayoro tila kaa. We yɛn nɔɔ yɛnri, woro mbele ma kulonambala, maga yaga we sa cɛn wa Goshɛni tara.»
5 A Farawɔn wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Koni ma to naa ma to seyɛɛnlɛ pè pan ma kɔrɔgɔ,
6 Ezhipiti tara ti yɛn ma kɛɛ na. Pe pye pe sa cɛn wa tara ti laga ŋga kì yɔn ma wɛ ki ni fuun na ko ni. Pe sa cɛn wa Goshɛni tara. Na maga si pele yan pe yɛn pe ni tunmbyeele, ma pe tɛgɛ mi jate na yaayoro ti go na.»

7 A Zhozɛfu wì si ti a pè pan wi to wi ni, a wì saa wi naga Farawɔn wi na. A Zhakɔbu wì si duwaw pye Farawɔn wi kan.
8 A Farawɔn wì si Zhakɔbu wi yewe ma yo fɔ: «Mà ta yɛlɛ jori?»
9 A Zhakɔbu wì si Farawɔn wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɛlɛ yɛn na yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ (130), mi ma yiri tara ta ni ma saa cɛn tara ta ni paa nambanŋa yɛn. Yɛlɛ yɔn ŋga mì pye kii lɛgɛ, mɛɛ tijanga na na. Kii na tɛlɛye pe yɛgɛlɛ yɔn ki bɔ, poro fun pàa pye na cɛɛn na toro paa na yɛn.»

10 A Zhakɔbu wì si duwaw pye naa Farawɔn wi kan mɛɛ yiri le wi tanla ma kari.
11 A Zhozɛfu wì si saa cɛnsaga kan wi to naa wi to seyɛɛnlɛ pe yeri, wa Ezhipiti tara laga ŋga kì yɔn ma wɛ ki ni fuun na ki ni, wa Aramisɛsi ca wasege ki ni, ma yala Farawɔn wi sɛnyoro ti ni. Wìla tara ta kan pe yeri.
12 Zhozɛfu wìla pye na yaakara kaan wi to, naa wi to seyɛɛnlɛ konaa wi to go woolo pe ni fuun pe yeri ma yala leele pe yɔn ki ni.

Zhozɛfu wìla pye na Ezhipiti tara woolo pe yɛgɛ sinni yɛgɛ ŋga na

13 Fuŋgo kìla ŋgban jɛŋgɛ, yaakara sila
pye tara ti laga ka kpɛ ni. Ezhipiti tara
fɛnnɛ naa Kana tara fɛnnɛ pàa pye na
cogo fuŋgo ki kɛɛ.
14 Ezhipiti tara penjara naa Kana tara
penjara nda fuun pàa bile wi lɔ ti ni
Zhozɛfu wi yeri, wìla ti gbogolo ma saa
ti tɛgɛ wa Farawɔn wi go.
15 Naa Ezhipiti tara penjara to naa Kana
tara penjara tìla kaa kɔ, a Ezhipiti tara
fɛnnɛ pè si pan ma Zhozɛfu wi pye fɔ:
«Yaakara ta kan we yeri! Penjara nda tì
kɔ we yeri ko kala na, ye mbe we yaga we
ku na ye yɛgɛ sɔgɔwɔ le?»
16 A Zhozɛfu wì si pe pye fɔ: «Kì kaa
pye penjara tì kɔ ye yeri, yaa paan ye
yaayoro ŋgbeleye yi ni na kan, pa mi yaa
layi sunru ye yeri yaakara na.»
17 A pè si pan pe yaayoro ŋgbeleye yi ni
Zhozɛfu wi kan. A wi nɛɛ yaakara kaan pe
yeri nari sunru pe shɔnye, naa simbaala,
naa sikaala, naa nɛrɛ konaa pe sofilele pe
na. Ki yɛlɛ li ni, wìla yaakara kan pe yeri
mari suru pe yaayoro ti na.
18 Ko yɛlɛ lo toroŋgɔlɔ, ki yelapanna, a
pè si pan naa Zhozɛfu wi kɔrɔgɔ maa pye
fɔ: «We sege lara ma na we tafɔ, fɔ we
penjara ti ni fuun tì kɔ we yeri, a wè pan
we yaayoro ŋgbeleye yi ni mayi kan we
tafɔ ma yeri. Yaraga ko ka si koro we yeri
we kan ma yeri we tafɔ, kaawɔ woro jate
konaa tara nda ti yɛn we yeri to.
19 Maga ka ti we ku ma yɛgɛ sɔgɔwɔ
mbe tara nda ti yɛn we yeri ti yaga waga.
Woro naa tara nda ti yɛn we yeri ti ni, we
lɔ yaakara na, pa we yaa pye Farawɔn wi
kulolo, woro naa tara nda ti yɛn we yeri ti
ni. Yariluguro kan we yeri we lugu jaŋgo
we koro go na, waga ka ta mbe ku, tara
nda ti yɛn we yeri tiga ka koro waga.»
20 A Zhozɛfu wì si Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe tara ti ni fuun ti lɔ mari kan Farawɔn
wi yeri. Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pàa pe kɛɛrɛ ti pɛrɛ,
katugu fuŋgo kìla ŋgban pe na fɔ jɛŋgɛ.
Kì kaa pye ma, a Ezhipiti tara ti ni fuun tì
si pye Farawɔn wi woro.
21 A Zhozɛfu wì si ti a leele pè pan ma
cɛn wa cagbɔrɔ gbɔrɔ ti ni†, maga lɛ wa
Ezhipiti tara ti go ŋga na, ma saa ki wa ti
go ŋga na.
22 Ɛɛn fɔ, Ezhipiti tara saraga wɔfɛnnɛ
pe tara to tìla koro Zhozɛfu wi sila lɔ,
katugu Farawɔn wìla ŋgasele la tɛgɛ, na
làa ti a paa kajɛŋgɛ piin saraga wɔfɛnnɛ
pe kan. Pe yɔn suro pàa pye nari taa ki
ŋgasele na Farawɔn wìla tɛgɛ lo kala na.
Ko kala na poro sila pe tara ti pɛrɛ.
23 A Zhozɛfu wì si tara woolo pe pye fɔ:
«Mì ye lɔ nala, yoro naa ye tara Farawɔn
wi kan. Mi yaa bile luguwoo kan ye yeri
ye sa lugu wa ye kɛɛrɛ ti ni.
24 Na yaga ka yarilire ti kɔn sanga ŋa ni,
ye yaa walisaga kaŋgurugo wogo ki kan
Farawɔn wi yeri. Walisara tijɛrɛ sannda
to yaa pye ye woro, ye ta pye luguworo,
ye ta tɛgɛ yaa kaa yoro naa ye piile naa
ye go woolo pe ni.»
25 A pè suu pye fɔ: «Mà we go shɔ we
tafɔ! Mà kajɛŋgɛ pye we kan, wè yere ki
na mbe pye Farawɔn wi kulolo.»
26 A Zhozɛfu wì sigi ŋgasele na li tɛgɛ
wa Ezhipiti tara ali ma pan ma gbɔn
nala, fɔ pe kɛɛrɛ yarilire ti walisaga
kaŋgurugo wogo ki yaa pye Farawɔn wi
wogo. Kaawɔ tara nda tìla pye saraga
wɔfɛnnɛ pe woro to ti sila pye Farawɔn
wi woro.

Zhakɔbu wi sɛnrɛ puŋgo woro nda wìla yo Zhozɛfu wi kan

27 Izirayɛli wìla saa cɛn wa Ezhipiti tara
wa Goshɛni wasege ki ni (wo naa wi go
woolo pe ni). Pàa tara ta ta mari pye pe
woro. Pàa se ma lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
28 Zhakɔbu wìla pye wa Ezhipiti tara
yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn. Wi yinwege
ki ni fuun kìla pye yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa
shyɛn ma yiri kɔlɔshyɛn (147).
29 Naa Zhakɔbu wi kusanga wila kaa na
yɔngɔ, a wì suu pinambyɔ Zhozɛfu wi yeri

† **47:21 47.21:** Laga ŋga kì yo fɔ: A leele pè pan ma cɛn wa cagbɔrɔ gbɔrɔ ti ni, sɛwɛ lɛɛlɛ pele ni kì yo wa fɔ: A Zhozɛfu wì si leele pe le kulowo pi ni maga lɛ tara ti go ŋga na ma saa ki wa go ŋga na. † **47:29 47.29:** ***Ma kɛɛ ki le laga na jegbɔlɔ li nɔgɔ,*** **ko la pye kapyege ka, ŋga pe ma pye sanga wa ni, ma wugu mbe kagbɔgɔ ka pye.**

maa pye fɔ: «Na kiga pye na kala lɔɔn ndanla, mila ma yɛnri, ma kɛɛ ki le laga na jegbɔlɔ li nɔgɔ† ma yɔn kan na yeri, fɔ ma yaa ka kajɛŋgɛ pye na kan mbe koro sinŋɛ na ni, fɔ ma se kanla le laga Ezhipiti tara.
30 Na mi ka ka ku mbe taga wa na tɛlɛye pe na, mala lɛ ma yiri na ni laga Ezhipiti tara, ma sanla le wa pe fanga ki ni.» A Zhozɛfu wì sho fɔ: «Sɛnrɛ nda mà yo, mi yaa ki kala li pye†.»
31 A Zhakɔbu wì suu pye fɔ: «Wugu mala kan ki wogo ki na.» A Zhozɛfu wì si wugu maa kan ki wogo ki na. A Zhakɔbu wì si sogo maa yɛgɛ ki jiile wa wi sinlɛyaraga ki go kɛɛ ki na†, maa gbɔgɔ.

48

Zhakɔbu wìla duwaw pye Zhozɛfu pinambiile pe kan

1 Ki kagala ke puŋgo na, a pè si saa ki yo Zhozɛfu wi kan ma yo fɔ: «Wele, ma to wi woro ŋgbaan.» A wì si kari wi pinambiile shyɛn Manase naa Efirayimu pe ni wa wi to wi yeri.
2 A pè sigi yo Zhakɔbu wi kan fɔ: «Ma pinambyɔ Zhozɛfu wi ŋa wila paan laga ma kɔrɔgɔ.» A Izirayɛli wì si fanŋga le wi yɛɛ ni, ma yiri ma cɛn wi sinlɛyaraga ki na.
3 A Zhakɔbu wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, làa li yɛɛ naga na na wa Luzi ca ki ni, wa Kana tara, ma duwaw na na.
4 Làa na pye fɔ: ‹Mi yaa ma pye sevɔ, mbɔɔn setirige piile pe pye pe lɛgɛ, mbɔɔn pye cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ to. Mi yaa kaga tara nda ti kan ma setirige piile pe yeri mboro puŋgo na, ti pye pe woro wagati wi ni fuun†.›
5 Koni, ma pinambiile shyɛn Efirayimu naa Manase, poro mbele mà se laga Ezhipiti tara sanni mbe sa pan ma kɔrɔgɔ, pe yaa pye na woolo paa yɛgɛ ŋga na Urubɛn naa Simeyɔn pe yɛn na woolo we.
6 Ɛɛn fɔ, piile mbele mà se poro puŋgo na, poro pe yaa pye ma woolo. Pe yaa ka pe tasaga ta wa pe ndɛɛlɛ pe kɔrɔgɔ ki ni.
7 Na sɔngɔrɔsaga ma yiri wa Mezopotami tara na paan wa Kana tara, a ma nɔ Arashɛli wì si ku na yeri wa konɔ, ki laga ki sila lali Efirata ca ki ni. A mì suu le wa Efirata ca kologo ki yɔn na. Efirata ca ko ki yɛn Betilɛɛmu ca ye†.»
8 A Izirayɛli wì si Zhozɛfu wi pinambiile pe yan, mɛɛ yewe ma yo fɔ: «Ambɛnɛ wɛlɛ mbele poro?»
9 A Zhozɛfu wì suu to wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì pinambiile mbele kan na yeri laga Ezhipiti tara poro wɛlɛ.»

A Izirayɛli wì sho fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, pe pye pe fulo laga na tanla mbe ta mbe duwaw pye pe kan.»
10 Izirayɛli wi yɛngɛlɛ kàa te wi lelɛwɛ pi kala na, wi sila pye na yaan ke ni naa. A Zhozɛfu wì suu pinambiile pe fulo wa wi tanla. A Izirayɛli wì si pe yigi ma pe mara wi yɛɛ na, ma kɛyɛn wa pe yɔlɔgɔ.
11 A Izirayɛli wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Mi sila pye naga sɔnri mi yaa kɔɔn yan naa, kooŋga Yɛnŋɛlɛ lìgi pye, a mì yɛrɛ ma piile yan.»
12 Kona, a Zhozɛfu wì suu pinambiile pe laga wa wi to wi kanŋguuro ti na†, mɛɛ sogo maa yɛgɛ ki jiile wa tara maa gbɔgɔ.
13 Ko puŋgo na, a Zhozɛfu wì suu pinambiile pe shyɛn pe yigi ma pe fulo naa wa wi to wi tanla. Wìla Efirayimu wi yigi wi kalige kɛɛ ki ni maa yerege wa Izirayɛli wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, ma Manase wi yigi wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki ni maa yerege wa Izirayɛli wi kalige kɛɛ ki na.
14 Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli wì suu kɛyɛn yi suru maa kalige ki sanga maga taga Efirayimu go ki na, wo ŋa wìla pye jɔnlɔfɔ we, mɛɛ wi kamɛŋgɛ ki taga Manase wi go ki na; ali maga ta Manase wo wìla pye pinambyɔ koŋgbanŋa we.
15 A wì si duwaw pye Zhozɛfu wi kan ma yo fɔ:

† **47:30 47.29-30:** Zhenɛ 49.29-31; 50.5 † **47:31 47.31** Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni, ŋga ki yo laga ma yo: A Zhakɔbu wì si fɔli maa yɛgɛ ki jiile wa wi sinlɛyaraga ki go kɛɛ ki na, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo: A wì si jiige wi gbɔtangala li go ki na; Ebu 11.21. † **48:4 48.3-4:** Zhenɛ 28.13-14 † **48:7 48.7:** Zhenɛ 35.16-19 † **48:12 48.12:** Naa Zhakɔbu wìla piile pe taga wa wi kanŋguuro ti na, ko la pye pa kacɛn yɛn naga nari ma yo wo wìla pe koro.

Yɛnŋɛlɛ na na tɛlɛ Abirahamu wo naa na
to Izaki wi ni pàa pe yinwege ki pye
sinŋge li yɛgɛ na,
lo na lìlan yɛgɛ sin na yinwege piliye yi ni
fuun yi ni fɔ ma pan ma gbɔn nala,
16 Mɛrɛgɛ ŋa wìlan go shɔ kapege ki ni
fuun ki ni,
wi duwaw ki lefɔnmbigile ŋgele ke na!
Yɛnŋɛlɛ sa ti mi naa na tɛlɛ Abirahamu,
naa na to Izaki pe we mɛrɛ ti taga!
Pe jiti, pe setirige piile pe lɛgɛ laga tara ti
na!
17 Naa Zhozɛfu wìla kaa ki yan wi
to wìla pye naa kalige kɛɛ ki tari wa
Efirayimu go ki na, a kì suu mbɛn. A
wì suu to wi kɛɛ ki yigi, mbege laga wa
Efirayimu go ki na, mbe saga taga wa
Manase go ki na,
18 ma suu to wi pye fɔ: «Kila pye ma,
na to, katugu ŋa wo wi yɛn lɛrɛfɔ we. Ma
kalige kɛɛ ki taga wa wo go ko na†.»
19 A wi to wì si je mɛɛ yo fɔ: «Mìgi jɛn,
na pinambyɔ mìgi jɛn; Manase wo fun
cɛnlɛ yaa ka yiri wa wi ni, wo fun wi cɛnlɛ
li yaa ka gbɔgɔ; ɛɛn fɔ, wi jɔnlɔ wi yaa ka
gbɔgɔ mbe wɛ wi na. Cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yaa
ka yiri wa wi setirige ki ni.»
20 A Zhakɔbu wì si duwaw pye pe kan
ki pilige ki ni, ma yo fɔ:
«Izirayɛli woolo pe yaa kaa ma mɛgɛ ki
yinri mbaa duwaw piin leele pe
kan mbaa yuun fɔ:
‹Yɛnŋɛlɛ sa ti ma pye paa Efirayimu naa
Manase yɛn†!› »
Pa Zhakɔbu wìla Efirayimu wi tɛgɛ
Manase wi go na yɛɛn we.
21 Ko puŋgo na, a Izirayɛli wì si Zhozɛfu
wi pye fɔ: «Wele, mi yaa ku. Ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ li yaa la ye go singi, mbe ye pye
ye sɔngɔrɔ wa ye tɛlɛye pe tara.
22 Mi yɛn na laga ka kaan ma yeri mbe
taga wa ma tasaga ki na, mbe wɛ ma
to seyɛɛnlɛ pe wogo ki na. Ko ki yɛn
Sishɛmu wasege ye, ko ŋga mìla malaga
gbɔn na tokobi naa na sandiga ti ni, maga
shɔ Amɔri cɛnlɛ woolo pe yeri†.»

49

Zhakɔbu wìla duwaw pye wi pinambiile pe kan

1 Kona, a Zhakɔbu wì suu pinambiile pe
yeri ma yo fɔ: «Ye pan ye gbogolo, kagala
ŋgele ke yaa ye ta wagati ŋa wila paan
wa yɛgɛ wi ni, mi yaa ke yɛgɛ yo ye kan.
2 Ye gbogolo ye logo Zhakɔbu pinambiile!
Yaa nuru ye to Izirayɛli wi yeri!

3 «Urubɛn mboro ŋa ma yɛn na pinambyɔ
koŋgbanŋa,
mìla ma se sanga ŋa ni na fanŋga ki ni
fuun ki yɛn na ni.
Gbɔgɔwɔ naa fanŋga ti yɛn ma woro ma
wɛ ma to seyɛɛnlɛ pe na.
4 Ma yɛn paa lɔgɔ yɛn ŋga ki maa fuun
ŋgbanga.
Ɛɛn fɔ, ma se yɛkeere ti ta naa,
katugu màla fuuro ti tanga,
mà sinlɛ na jɛɛlɛ wa ni wa na sinlɛsaga
maga tɛgɛ fyɔngɔ ni†.

5 «Simeyɔn naa Levi pe yɛn nɔsepiile†.
Pe tokobiye pe yɛn maliŋgbɔnyaara
tipere.
6 Mi se gbogolo pe ni pe yɔn lemɛ pa na.
Mi se silan jatere wi wa nuŋgba pe ni wa
pe gbogolosara ti ni.
Katugu wa pe naŋgbanwa pi ni, pàa leele
gbo,
wa pe nandanwa kagala ke ni, pàa
napɛnɛ pe pannda ti kɔɔnlɔ.
7 Mì pe naŋgbanwa kapyege ki daŋga,
katugu pìla pye ma pe.
Mì pe naŋgbanwa ndorogo ki daŋga,
katugu pe sila lere yinriwɛ ta.
Mi yaa ka pe setirige piile pe laga pe yɛɛ
na wa Zhakɔbu tara,
mbe pe jaraga pe yɛ pe yɛ wa Izirayɛli
tara.

8 «Zhuda, ma to seyɛɛnlɛ pe yaa kaa ma
sɔnni.
Ma yaa ka ma juguye pe ŋgbanga pe go
sogo ma kan.

† **48:18 48.14-18:** Naa Zhakɔbu wìla wi kɛyɛn yi suru maa kalige ki taga jɔnlɔfɔ wi na, maa kamɛŋgɛ ki taga lɛrɛfɔ wi na, ko la pye naga nari ma yo duwaw ŋa jɔnlɔfɔ wi mbaa ta, wo la gbɔgɔ ma wɛ ndɔfɔ wi woo wi na.
† **48:20 48.20:** Ebu 11.21 † **48:22 48.22:** Ye wele wa Zhenɛ 34.25-29laga ki ni. † **49:4 49.4:** Ye wele wa Zhenɛ 35.22laga ki ni. † **49:5 49.5:** Ye wele wa Zhenɛ 34.25laga ki ni.

Ma to seyɛɛnlɛ pe yaa kaa fɔli ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ mbaa ma gbogo.
9 Zhuda, ma yɛn paa jara yirifɔnŋɔ yɛn.
Na pinambyɔ, mà yiri wa ma kagboro ti
go na na paan.
Mɔ̀ɔ kanŋguuro ti kuuro ma sinlɛ paa
jara yɛn, paa jara nɔ yɛn.
Ambɔ wi mbe ya mboo pye wi yiri†?
10 Wunluwɔ kanŋgala li se wɔ wa Zhuda
sege ki ni.
Tegere gbɔtangala li se wɔ wi setirige piile
pe kɛɛ
fɔ li lɛfɔ jɛnŋɛ† wi sa pan;
wo ŋa cɛngɛlɛ ke yaa kaa nuru wi yeri we.
11 Wi ɛrɛzɛn tiire ti yaa ka lɛgɛ fɔ wi yaa
kaa wi sofile wi poo ti na,
mbaa wi sofile pyɔ wi poo ɛrɛzɛn tirige
ŋga kì yɔn ma wɛ ti ni fuun na ki
na.
Wi yaa kaa wi yaripɔrɔ ti jori wa duvɛn
wi ni,
mbaa wi derigbɔgɔ ki jori wa ɛrɛzɛn
tɔnmɔ pi ni.
12 Wi yɛngɛlɛ ke yaa la yanlagi duvɛn wi
kala na,
wi ŋgangala ke yaa la finligi nɔnɔ wi kala
na†.

13 «Zabulɔn wo yaa ka cɛn wa kɔgɔje yɔn
ki na,
wa laga ŋga tɔnmɔkɔɔrɔ ti yaa kaa yeregi.
Wi tara ti yaa ka gbɔgɔ mbe gbɔn fɔ wa
Sidɔn ca ki na.

14 «Isakari wo yɛn paa sofile ŋa wi yɛn
fanŋga ni,
wi yɛn ma sinlɛ wa yaayoro jasa† wi ni.
15 Wìgi yan fɔ wi yɛn ma sinlɛ laga ŋga
na na wogo, ki yɛn ma yɔn,
fɔ tara tì tanla.
Wùu pɔgɔlɔ ke gbɛgɛlɛ tuguro lɛmɛ pi
kala na.
Wùu yɛɛ kan tunŋgo ki yeri paa kulo yɛn.

16 «Dan wo yaa cɛn wi woolo pe go na
mbaa pe kiti wi kɔɔn,
mbe pye paa Izirayɛli cɛngɛlɛ sanŋgala ke
nuŋgba yɛn.
17 Dan wo yaa ka pye paa wɔɔgɔ yɛn ŋga
kì sinlɛ wa konɔ,
paa mɛrɛgɛ yɛn, ŋga kì sinlɛ wa konɔ li
yɔn na, na singi.
Wi yaa ka shɔn wi nɔ wi yenjogo ki na,
fɔ shɔn lugufɔ wi wɔ wi to wi jali.
18 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na jigi wi yɛn ki na fɔ
ma yaa kanla shɔ.

19 «Gadi, maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege yaa ka
yiri mbe to ma na;
ɛɛn fɔ, ma yaa ka yiri pe kɔrɔgɔ, mbe to
pe na, mbe pe purɔ.

20 «Asɛri, yarilire lɛgɛrɛ yaa ka yiri wa ma
yeri,
wunlumbolo yarikatanra yaa kaa taa wa
ma yeri.

21 «Nɛfitali wo yɛn paa lufaa yɛn ŋa wi
yɛn yɛyinŋge na.
Wi yaa kaa piile jɛmbɛlɛ siin.

22 «Zhozɛfu wo yɛn paa tige yɛn ŋga ki
maa sɛni,
ŋga ki yɛn pulugo yɔn na.
Ki njere tì yiri ma yagara ma wɛ mbogo
na†.
23 Sandira wɔnfɛnnɛ pòo yɔn ja,
pòo wɔn pe wangala ke ni maa yɛgɛ wɛri.
24 Ɛɛn fɔ, wìla wi sandiga ki yigi ŋgbanga,
Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ na fanŋga gbɔgɔfɔ li
fanŋga na, wi kɛyɛn yìla fanŋga ta.
Lo li yɛn Izirayɛli wi kɔnrifɔ ma pye
walaga ŋga ki yɛn wi kɛɛ kansaga.
25 Ma to wi Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ma sagafɔ,
lo na li yɛn yawa pi ni fuun fɔ, lo li yaa
duwaw ma na!
Mbe duwaw ma na mbe ti tisara mbaa
paan mbaa yinrigi wa naayeri!

† **49:9 49.9:** Nɔmbu 24.9; Naga 5.5 † **49:10 49.10:** Ŋga ki yo laga ma yo «lɛfɔ jɛnŋɛ», Eburuye sɛnrɛ ti ni pège yɔnlɔgɔ ma yo Shilo. Ki sɛnpyɔ wi kɔrɔ wi woro ma filige. † **49:12 49.11-12:** Duvɛn naa nɔnɔ sɛnrɛ nda tila yuun, to yɛn naga nari ma yo Zhuda wi yaa ka ɛrɛzɛn tiire lɛgɛrɛ naa yaayoro lɛgɛrɛ ta. † **49:14 49.14:** Ŋga ki yo laga ma yo «yaayoro jasa», Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛnpyɔ wi kɔrɔ wi woro ma filige. † **49:22 49.22:** Ŋga kì yo fɔ *Zhozɛfu wo yɛn paa tige yɛn ŋga ki maa sɛni*, Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki mbe ya logo fɔ wi yɛn paa yan sofile yɛn. Njere nda sɛnrɛ tì yo ko yɛn naga nari paa yɛgɛ ŋga na Zhozɛfu setirige piile pe yaa ka lɛgɛ mbe jaraga konaa mbe fanŋga ta.

Mbe duwaw ma na mbe ti tɔnmɔ mbaa
yinrigi wa tara ti nɔgɔ!
Mbe duwaw ma na mbe ti jɛɛlɛ pe pye
sevɛnnɛ konaa yaayoro ti lɛgɛ!
26 Mi ŋa ma to, duwaw ŋa mì pye ma kan,
wì wɛ ŋa na teele pàa pye na kan
wi na
fɔ ma saa gbɔn wa yanwira nda ti yɛn
kɔsagafu ti go na†.
Yɛnŋɛlɛ sa ti ki duwaw wi tigi Zhozɛfu wi
na,
wo ŋa wi yɛn wi to seyɛɛnlɛ pe go na, ki
duwaw wi tigi wa wi go na!

27 «Bɛnzhamɛ wo yɛn paa kombokaga
yɛn, ŋga ki ma yanyaraga ka yigi
maga kɔɔnlɔ.
Pinliwɛ ni, ki ma ki kagboro ti ka;
yɔnlɔkɔgɔ, kì yaara nda koli, ki mari
yɛɛlɛ.»
28 Poro mbele poro pe yɛn Izirayɛli
cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ŋgele. Pe to
wìla duwaw wi pye pe kan ma sɛnrɛ nda
yo, tori yɛɛn. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
wìla duwaw pye pe kan, a wì yiri wi yɛ
wi yɛ.

Zhakɔbu wi kunwɔ sɛnrɛ

29 Ko puŋgo, a Zhakɔbu wì sigi sɛnrɛ
nda ti yo wi piile pe kan fɔ: «Mi yaa ku
mbe taga wa na tɛlɛye mbele pè ku pe na.
Na kuŋgɔlɔ, ye sanla le wa na tɛlɛye pe
fanga ki ni, wa waliwege ŋga ki yɛn wa
Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Efirɔn wi kɛrɛ ki
ni,
30 wa kɛrɛ ti waliwege ki ni, wa
Makipela, wa Mamire laga ki tanla, wa
Kana tara. Ko kɛrɛ to Abirahamu wìla lɔ
Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Efirɔn wi yeri mari
pye gboolo lesaga†.
31 Pa pàa Abirahamu naa wi jɔ Sara pe
le wa, pa pàa Izaki naa wi jɔ Erebeka pe
le wa, pa mìla Leya wi le wa fun†.
32 Kɛrɛ to naa waliwege ŋga ki yɛn wa
ti ni, pàa ti lɔ Hɛti cɛnlɛ woolo poro yeri.»
33 Naa Zhakɔbu wìla kaa kɔ wi sɛnyoro
ti na wi pinambiile pe kan, a wì si nuru
ma sinlɛ, mɛɛ ku ma taga wa wi tɛlɛye pe
na†.

50

Zhakɔbu wi kunwɔ pyewe sɛnrɛ

1 Kona, a Zhozɛfu wì si fɔli wa wi to wi
yɛgɛ ki na mɛɛ kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ ma
gbele.
2 A Zhozɛfu wì suu tunmbyeele mbele
pàa pye wɛrɛ pyefɛnnɛ pe pye ma yo poo
to gboo wi gbegele nuwɔ taanyaara ni (wi
ya wi tɛgɛ). A wɛrɛ pyefɛnnɛ pè si nuwɔ
taanyaara gbegele Izirayɛli gboo wi na.
3 Pàa ko kala lo pye piliye nafa shyɛn
ni, katugu ko piliye yɔn ko ki ma yala pe
gboo wi gbegewe pi ni. Ezhipiti tara fɛnnɛ
pàa Zhakɔbu kunwɔ pi gbele ma saa gbɔn
piliye nafa taanri ma yiri kɛ.
4 Naa kunwɔ pi gbelepiliye yìla kaa
toro, a Zhozɛfu wì sigi yo Farawɔn wi go
woolo pe kan fɔ: «Na kaa pye na kala li ye
ndanla, mila ye yɛnri, ye saga sɛnrɛ nda
ti yo Farawɔn wi kan yoo pye fɔ:
5 ‹Sanni na to wi sa ku, wìla na pye ma
yo: Wugu mala kan, fɔ ma yaa ka sanla
gboo wi le wa fanga ŋga mìla kɔn wa
Kana tara ki ni.› Ki kala na, ye konɔ kan
na yeri, mbe sanla to gboo wi le, mbe si
sɔngɔrɔ mbe pan†.»
6 A pè si saa ki yo Farawɔn wi kan. A
wì sho fɔ: «Kari ma sɔɔn to gboo wi le ma
yala wuguro nda wìla ti mà wugu ti ni.»
7 A Zhozɛfu wì si lɛ na kee saa to gboo wi
le. Farawɔn wi tunmbyeele, naa wi laga
ki lelɛɛlɛ konaa Ezhipiti tara lelɛɛlɛ pe ni
fuun pàa pinlɛ wi ni ma kari.
8 Zhozɛfu wi go woolo pe ni fuun, naa
wi to seyɛɛnlɛ poro naa wi to go woolo
sanmbala pàa kari fun. Pe sila lere wo
wa kpɛ yaga wa Goshɛni tara, kaawɔ pe
piile jɛɛlɛ jɛɛlɛ poro naa pe simbaala, naa
sikaala konaa pe nɛrɛ ti ni.
9 Wotoroye mbele shɔnye maa tile naa
pe fevɛnnɛ la pinlɛ Zhozɛfu wi ni fun, a
janwa wi lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
10 Naa pàa ka saa gbɔn wa yarilire
sunsaga ŋga pe yinri Atadi ki na, wa
Zhuridɛn gbaan wi puŋgo na, a pè si
kunwɔ pi pye wa maa gbɔgɔ, maa gbele fɔ

† **49:26 49.26:** Laga ŋga kì yo *fɔ ma saa gbɔn wa yanwira nda ti yɛn kɔsagafu ti go na* ko yɛn naga nari fɔ duwaw ŋa Zhozɛfu wi yaa ta kɔsaga se pye wi na. † **49:30 49.30:** Zhenɛ 23.3-20 † **49:31 49.31:** Zhenɛ 25.9-10; 35.29 † **49:33 49.33:** Kapye 7.15 † **50:5 50.5:** Zhenɛ 47.29-31

jɛŋgɛ. Zhozɛfu wìla wi to kunwɔ pi gbele fɔ pilige kɔlɔshyɛn.
11 Ki tara woolo mbele pàa pye Kana
tara fɛnnɛ, a pè sigi kunwɔ pyewe pi wele
maa yan wa Atadi yarilire sunsaga ki na,
ma sho fɔ: «Ki kunwɔ mba pi yɛn ma
gbɔgɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yeri dɛ!»
Ki kala na, ki laga ŋga ki yɛn wa
Zhuridɛn gbaan wi puŋgo na, pàa ki mɛgɛ
taga naga yinri Abɛli Mizirayimu†.
12 Ko puŋgo na, a Zhakɔbu wi pinambi-
ile pè sigi pye paa yɛgɛ ŋga na pe to wìla
ki yo ma pe kan we.
13 Wi pinambiile pàa wi lɛ ma kari wi
ni wa Kana tara, ma saa wi le wa kɛrɛ ti
waliwege ki ni, wa Makipela. Abirahamu
wo wìla ki kɛrɛ ti lɔ Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa
Efirɔn wi yeri maga pye gboolo lesaga wa
Mamire laga ki tanla†.
14 Naa Zhozɛfu wìla kaa wi to wi le
makɔ, a wì si sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara,
wo naa wi to seyɛɛnlɛ pe ni, konaa mbele
fuun pàa saa wi torogo a wì saa wi to wi
le pe ni.

Kagala ŋgele kàa pye Zhakɔbu kunwɔ pi puŋgo na

15 Naa Zhozɛfu wi to seyɛɛnlɛ pàa kaa
ki yan pe to wì ku, a pè si pe yɛɛ pye fɔ:
«Koni, Zhozɛfu wi mbe ya yiri we kɔrɔgɔ
mbe kapege ŋga wàa pye wi na ki fɔgɔ
tɔn we na.»
16 Kona, a, pè si ti a pè saa ki yo Zhozɛfu
wi kan fɔ: «Sanni ma to wi sa ku, wìla ki
sɛnrɛ nda ti yo ma yo fɔ:
17 ‹Pa ye yaa para Zhozɛfu wi ni yɛɛn,
mbe yo fɔ: Mi yɛn naa yɛnri fɔ kapege
naa katijaanga ŋga wi to seyɛɛnlɛ pàa pye
wi na, wigi kala yaga pe na; katugu pàa
kapege pye wi na! Koni we yɛn nɔɔ yɛnri,
woro mbele we yɛn ma to wi Yɛnŋɛlɛ li
tunmbyeele, ma we kapere ti kala yaga
we na.› »
Naa pàa ka saa ki sɛnrɛ ti yo Zhozɛfu
wi kan, a wì si gbele.
18 Ko puŋgo na, a wi to seyɛɛnlɛ pè si
kari pe yɛ ma saa fɔli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ ma
yo fɔ: «We mbele, we yɛn ma kulolo.»
19 Ɛɛn fɔ, a Zhozɛfu wì si pe pye fɔ:
«Yaga ka fyɛ, ko mbe pye muwi mi yɛn
wa Yɛnŋɛlɛ li yɔnlɔ le?
20 Yoro laga sɔnri mbe kapege pye na
na, a Yɛnŋɛlɛ lì sigi kapege ki kanŋga
kajɛŋgɛ mbe ta mbe ŋga kila piin nala ki
yɔn fili, mbe lelɛgɛrɛ go shɔ.
21 Koni yaga ka fyɛ, mi yaa la ye kaan
yaa kaa yoro naa ye piile.»
A wì si pe kotoro ti sogo pe na sɛntanra
ni.

Zhozɛfu wi kunwɔ sɛnrɛ

22 Zhozɛfu wìla cɛn wa Ezhipiti tara wo
naa wi go woolo pe ni. Wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ
ma yiri kɛ (110).
23 Zhozɛfu wìla wi pinambyɔ Efiray-
imu wi pishyɛnwoolo pe piile pe yan
yɛnlɛ ni. Wìla wi pinambyɔ Manase wi
pishyɛnwoo Makiri wi piile pe lɛ ma pe
koro.
24 Pilige ka, a Zhozɛfu wì suu to seyɛɛnlɛ
pe pye fɔ: «Sanni jɛnri, mi yaa ku! Ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ li yaa la wele ye na, ki woro nala
kɔɔn shyɛn. Li yaa ka ti ye yiri laga ki tara
nda ti ni, mbe sɔngɔrɔ ye ni wa tara nda
làa wugu ma yo li yaa kan Abirahamu,
naa Izaki, konaa Zhakɔbu pe yeri ti ni.»
25 Zhozɛfu wì si ti a Izirayɛli pinambiile
pe wugu maa kan mbe ŋga wi yaa yo ki
pye. Wìla pe pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li yaa la
wele ye na, ki woro nala kɔɔn shyɛn. Na
yaga kaa kee sanga ŋa ni, yanla kajeere ti
lɛ ye kari ti ni, yeri wɔ laga†.»
26 Zhozɛfu wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ ma yiri kɛ
mɛɛ ku (110). A pè suu gboo wi gbegele
nuwɔ taanyaara ni, maa le gboolo kɛsu
wa ni wa Ezhipiti tara.

† **50:11 50.11:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Abɛli Mizirayimu mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa Ezhipiti tara fɛnnɛ kunwɔ gbelege.
† **50:13 50.13:** Kapye 7.16 † **50:25 50.25:** Ɛki 13.19; Zhozu 24.32; Ebu 11.22

Izirayɛli woolo pe yinriwɛ sɛwɛ ŋa pe yinri
ƐKIZƆDI
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Maga logo Ɛkizɔdi ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Mbaa kee» nakoma «mbe yiri». Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn na para Izirayɛli woolo pe kagbɔgɔlɔ ŋgele kè pye ma toro lo la nuŋgba na. Lo li yɛn pe yinriwɛ wa Ezhipiti tara.

Ki sɛwɛ ŋa wi sɛnrɛ tì kɔn ma yiri kɔnsaga taanri:

Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1–13), ki yɛn naga nari fɔ Zhakɔbu setirige piile pe yɛn wa Ezhipiti tara na jɔlɔ jɛŋgɛ paa kulolo yɛn. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi wɔ mbe pe shɔ konaa mbe pe yirige wa Ezhipiti tara.

Wa wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (14–18), ki yɛn naga nari fɔ Izirayɛli woolo pe yɛn na tanri na kee wa Sinayi yanwiga ki na, ko ŋga ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li yanwiga kpoyi ye. Pe karaga ki sila Ezhipiti tara wunlunaŋa wi ndanla. A wì suu maliŋgbɔɔnlɔ pe torogo pe sa pe yigi. Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì si kafɔnŋgɔlɔ pye mali woolo pe shɔ. Ko puŋgo na, a leele pe nɛɛ kee pe kondangala li na. Yɛnŋɛlɛ làa tɔnmɔ naa yaakara kan pe yeri.

Wa wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (19–40), ki yɛn naga nari fɔ leele pe yɛn wa Sinayi yanwiga ki na. A Yɛnŋɛlɛ lì si yɔn finliwɛ le li woolo pe ni, mali yɛɛ naga Moyisi wi na. Làa ŋgasegele kɛ ke kan wi yeri konaa lasiri koŋgolo kele yɛgɛ ni. A lì sigi yɛgɛ yo paa yɛgɛ ŋga na pe daga mbaa li gbogo we. Làa yɛgɛ nagawa kan wi yeri paa yɛgɛ ŋga na pe daga mbe Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ki kan we.

Yɛnŋɛlɛ lo làa pye Izirayɛli woolo pe kala pyew, ɛɛn fɔ a pe wire tì si kaa fanla pe na fyaw, a pè yarisunŋgo gbegele pe yɛɛ kan. A Yɛnŋɛlɛ lì si pe pye fɔ:

Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le; muwi mɔ̀ɔ yirige wa Ezhipiti tara, to nda màa pye wa ti ni kulo we. Mɛɛ daga mbe yarisunndo ta yɛgɛ gbɔgɔ mi puŋgo na (Ɛki 20.2-3).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Izirayɛli woolo pe kulowo wa Ezhipiti tara *1.1-22*
Naŋa ŋa pàa pye na yinri Moyisi *2.1-25*
Moyisi naa Arɔn pàa para Ezhipiti tara wunlunaŋa wi ni *3–6*
Yɛnŋɛlɛ làa jɔlɔgɔ kagala kɛ wa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na *7–11*
Paki fɛti koŋgbanŋa wi pyewe *12–13*
Izirayɛli woolo pàa Kɔgɔje yɛɛn wi kɔn ma yiri *14.1–15.21*
Mbege lɛ wa Kɔgɔje yɛɛn wi na mbe sa gbɔn wa Sinayi yanwiga ki na *15.22–18.27*
Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ le Izirayɛli woolo pe ni *19–24*
Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki kanlɔmɔ *25–31*
Izirayɛli woolo pàa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ pi jɔgɔ *32–34*
Yɛnŋɛlɛ li filisaga paraga go ki kanwa *35–40*

IZIRAYƐLI WOOLO PE KULOWO WA EZHIPITI TARA

1.1-22

Izirayɛli woolo pe kulowo tunndo wa Ezhipiti tara

1 Izirayɛli ŋa pe yinri fun Zhakɔbu wi
pinambiile mbele pàa pinlɛ wi ni ma kari
wa Ezhipiti tara, pe mɛrɛ ti nda. Pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pàa kari naa pe go
woolo.
2 Urubɛn, naa Simeyɔn, naa Levi, naa
Zhuda,
3 naa Isakari, naa Zabulɔn, naa
Bɛnzhamɛ,
4 naa Dan, naa Nɛfitali, naa Gadi konaa
Asɛri†.
5 Zhakɔbu wi setirige piile mbele pàa
kari wa Ezhipiti tara pe ni fuun pàa pye

† **1:4 1.1-4:** Zhenɛ 35.23-25; 46.8-27 † **1:5 1.5:** Wa kapyegele sɛwɛ wi go kɔlɔshyɛn ki konɔ kɛ ma yiri tijɛrɛ (Kapye 7.14) li ni, lere yɔn ŋga kì kan ki yɛn lere nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo. Ko pan ma, katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wìla Zhozɛfu wi pishyɛnwoolo taanri naa pe piile shyɛn jiri ma pe pinlɛ wa.

lere nafa taanri ma yiri kɛ. Wi pinambyɔ Zhozɛfu wo la pye wa Ezhipiti tara makɔ†.

6 Naa kìla kaa mɔ, a Zhozɛfu wì si kaa ku, naa wi to seyɛɛnlɛ pe ni, konaa ki wagati woolo pe ni fuun pe ni†.

7 Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli cɛnlɛ woolo pè si pye sevɛnnɛ, ma se ma lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ, ma Ezhipiti tara ti yin, mɛɛ pye fanŋga ni.

8 A wunlunaŋa fɔnŋɔ si kaa cɛn Ezhipiti tara ti go na, wo sila Zhozɛfu kala lo la kpɛ jɛn.

9 A wì suu woolo pe pye fɔ: «Ye wele, Izirayɛli cɛnlɛ woolo pè lɛgɛ jɛŋgɛ ma wɛ we na, ma fanŋga ta ma wɛ we na†.

10 Ye pan we yigisaga ja pe wogo ki na tijinliwɛ ni, nakoma pe yaa ka lɛgɛ mbe toro. Na malaga ka ka to laga we na, pa pe yaa pinlɛ we mbɛnfɛnnɛ pe ni mbe malaga gbɔn we ni mbe ya we ni, mbe si wɔ laga tara ti ni.»

11 Kì kaa pye ma, a pè si kulowo tunŋgo teele tɛgɛtɛgɛ Izirayɛli woolo pe go na, jaŋgo mbe pe yɛgɛ wɛri tunŋgbanra ni. Kì pye ma, a pè si Pitɔmu naa Aramisɛsi cara ti kan Farawɔn† wi kan, a tì pye wi yarijɛndɛ tɛgɛsara.

12 Ɛɛn fɔ, ali maga ta pàa pye na Izirayɛli woolo pe jɔlɔ na kee yɛgɛ, pàa pye na lege na seregi, fɔ a Ezhipiti tara fɛnnɛ pè Izirayɛli woolo pe panra.

13 Kì pye ma, Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa Izirayɛli woolo pe le kulowo tunŋgo ŋgbanga ni.

14 Pàa pe yɛgɛ wɛri tunŋgbanra ti ni: joro tunŋgo, naa tofa kɔnwɔ konaa kɛɛrɛ tunndo ti cɛnlɛ pyew ti ni. Pàa kulowo tunŋgo cɛnlɛ pyew ki wɛ pe na fɔ tipege.

15 A Ezhipiti tara wunlunaŋa wì si para jɛɛlɛ shyɛn mbele pàa pye na Eburuye jɛɛlɛ pe sari paa siin pe ni. Pàa pye na nuŋgba yinri Shifira, na sanŋa wi yinri Puwa.

16 Wìla pe pye fɔ: «Na ye kaa Eburuye jɛɛlɛ pe sari paa siin sanga ŋa ni, ye pyɔ wi wele jɛŋgɛ yoo jɛn wa sesaga, na wiga pye naŋa, yoo gbo; na wiga pye jɛlɛ, yoo yaga yinwege na.»

17 Ɛɛn fɔ, jɛɛlɛ mbele pàa pye na Eburuye jɛɛlɛ pe sari paa siin pàa pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Pe sila Ezhipiti tara wunlunaŋa wi sɛnrɛ ti lɛ. Pàa pye na pinambiile pe yari yinwege na.

18 Kona, a Ezhipiti tara wunlunaŋa wì si pe yeri mɛɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi na a yè sigi pye yɛɛn ma pinambiile pe yaga yinwege na?»

19 Mbele pàa pye na jɛɛlɛ pe sari paa siin, a pè si Farawɔn wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Eburuye jɛɛlɛ pe woro paa Ezhipiti tara fɛnnɛ jɛɛlɛ pe yɛn. Pe yɛn kotogo ni, pe ma keli ma se sanni we sa gbɔn wa pe na.»

20 A Izirayɛli cɛnlɛ woolo pè si se ma lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ ma fanŋga ta. A Yɛnŋɛlɛ lì si kajɛŋgɛ pye mbele pàa pye na jɛɛlɛ pe sari paa siin pe kan.

21 Yɛnŋɛlɛ làa pe go woolo pe pye a pè lɛgɛ, katugu pàa Yɛnŋɛlɛ li jate.

22 Kì kaa pye ma, a Farawɔn wì sigi konɔ na li kan wi tara woolo pe ni fuun pe yeri ma yo fɔ: «Paga Eburuye pinambyɔ ŋa se, yoo wa wa Nili gbaan wi ni, ɛɛn fɔ, ye pe sumborombiile pe ni fuun pe yaga yinwege na†.»

NAŊA ŊA PAA PYE NA YINRI MOYISI

2

2.1-25

Moyisi wi sewe naa wi punwɛ kala

1 Ki sanga wi ni, Levi setirige woolo naŋa wà si ki setirige nuŋgba ki jɛlɛ wa pɔri wi jɔ.

2 A ki jɛlɛ wì si kugbɔ lɛ mɛɛ pinambyɔ se, ma sigi yan fɔ pyɔ wi yɛn ma yɔn. A wì suu lara ma saa gbɔn fɔ yeyɛn taanri†.

3 Ko puŋgo na, wii ya mbaa wi lara naa, a wì si kanjapige ti gbɛgɛwɛ ni, maga nawa pi wɔlɔgɔ fɛnrɛgɛ naa ŋguro joro ni (jaŋgo tɔnmɔ ka ya ye wa ki ni), mɛɛ pyɔ wi le wa ki ni ma saa ki tɛgɛ wa gbagara wi sɔgɔwɔ wa gbaan wi koŋgo tɔnmɔ pi ni.

† **1:6 1.6:** Kapye 7.17 † **1:9 1.9:** Kapye 7.19 † **1:11 1.11:** ***Farawɔn*** **mɛgɛ ki yɛn mɛgɛ ŋga pàa pye na tari faa Ezhipiti tara fɛnnɛ wunlumbolo pe na.** † **1:22 1.22:** Kapye 7.19 † **2:2 2.2:** Kapye 7.20; Ebu 11.23

4 A pyɔ wi njɔ wì si saa yere laga ka na,
mbe ta mbe ŋga ki yaa pye pyɔ wi na ki
yan.
5 Ko puŋgo na, a Farawɔn wi sum-
borombyɔ wì si kari wa gbaan wi ni
mbe sa woli. A wi pinlɛyɛɛnlɛ poro nɛɛ
yanriyanri na toro gbaan wi koŋgo ki
na. A Farawɔn wi sumborombyɔ wì si
kanjapige ki yan wa gbagara wi sɔgɔwɔ,
mɛɛ wi tunmbyee jɛlɛ wi tun ma yo wi
saga lɛ wi pan ki ni.
6 Kì kaa pan, a wì sigi yɛngɛ mɛɛ pyɔ
wi yan wa. Pinambyɔ lawi, wìla pye na
gbele. A wi yinriwɛ suu ta, a wì sho fɔ:
«Eburuye pe pyɔ wo wawi ŋa!»
7 Kona, a pyɔ wi njɔ wì si Farawɔn
sumborombyɔ wi pye fɔ: «Maa jaa mbe
sa Eburuye jɛlɛ wa yeri wi pan wila pyɔ
wi kaan wila wɔnri le?»
8 A Farawɔn sumborombyɔ wì sho fɔ:
«Ee.»
A sumborombyɔ wì si kari ma saa pyɔ
wi nɔ jate wi lagaja ma pan wi ni.
9 A Farawɔn sumborombyɔ wì si jɛlɛ wi
pye fɔ: «Ki pyɔ ŋa wi lɛ ma saa wi kaan
wila wɔnri na kan, mi yaa kɔɔn sara ki
wogo ki na.»
A jɛlɛ wì si pyɔ wi lɛ ma saa naa kaan
wila wɔnri.
10 Naa pyɔ wìla kaa yɛgɛ to, a nɔfɔ wì si
pan maa kan Farawɔn sumborombyɔ wi
yeri, a wùu pye wi pinambyɔ. A wì suu
mɛgɛ ki taga naa yinri Moyisi, ma yo fɔ:
Katugu mùu tile maa wɔ tɔnmɔ†.

Moyisi wìla fe ma kari wa Madiyan tara

11 Naa Moyisi wìla kaa yiri ma yɛgɛ to,
pilige ka, a wì si yiri ma kari wa wi cɛnlɛ
woolo pe yeri, mɛɛ saa pe tunŋgbanra ti
yan. A wì si Ezhipiti tara fɛnnɛ woo wa
yan wila wi cɛnlɛ woolo Eburuye naŋa wa
gbɔɔn†.
12 A wì si welewele maa yɛɛ maga, wii
lere yan. A wì si Ezhipiti tara fɛnnɛ
naŋa wi gbɔn maa gbo, mɛɛ wi lara wa
taambugɔ ki ni.
13 Ki goto, a wì si kari naa mɛɛ saa
Eburuye nambala shyɛn yan paa wiin. A
wì si ŋa wogo kì pɛn wi yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi na, a ma nɛɛ ma sefɔ wi gbɔɔn?»
14 A ki naŋa wì suu pye fɔ: «Ambɔ
wɔ̀ɔn tɛgɛ we go na ma pye we kiti kɔnfɔ?
Maa jaa mbanla gbo paa yɛgɛ ŋga na màa
Ezhipiti tara fɛnnɛ naŋa wi gbo wi le?»
A Moyisi wì si fyɛ ma suu yɛɛ pye fɔ:
«Kaselege kona, lere ŋa mì gbo pège
wogo ki jɛn†.»
15 Farawɔn wìla ŋga kìla pye ki logo, a
wi nɛɛ Moyisi wi lagajaa mboo gbo. Ɛɛn
fɔ, a Moyisi wì si fe ma kari ma saa cɛn
wa Madiyan tara ma lali Farawɔn wi ni.
Wìla pye ma cɛn kɔlɔ wa tanla†.
16 Wa Madiyan tara, saraga wɔfɔ wà
la pye wa, wi sumborombiile pàa pye
kɔlɔshyɛn. Pàa pan ma ko ma yaayoro
wɔyaara ti yinyin, mbe pe to wi simbaala
naa sikaala pe kan pe wɔ.
17 Ɛɛn fɔ, a yaayoro kɔnrifɛnnɛ pèle
si pan le, mɛɛ sumborombiile pe purɔ.
Kona, a Moyisi wì si yiri pe kɔrɔgɔ ma
saga sumborombiile pe na, mɛɛ pe yaay-
oro ŋgbelege ki kan, a kì wɔ.
18 Naa sumborombiile pàa kaa sɔngɔrɔ
ma gbɔn wa pe to Erewuwɛli† wi tanla, a
wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a yè si
pan faa nala?»
19 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ezhipiti
tara fɛnnɛ naŋa wawi wì we shɔ yaayoro
kɔnrifɛnnɛ pe yeri. Wì yɛrɛ ko we kan ma
we yaayoro ŋgbelege ki kan, a kì wɔ.»
20 A pe to wì si pe yewe ma yo fɔ: «Ki
naŋa wi yɛn se yeri? Yiŋgi na, a yè si pan
maa yaga wa? Ye saa yeri wa, wi pan we
li.»
21 A Moyisi wì si yɛnlɛ ki na mbe cɛn wa
ki naŋa wi yeri; a wì suu sumborombyɔ
Sefora wi kan Moyisi wi yeri wi jɔ.
22 A Sefora wì si kugbɔ lɛ ma pinambyɔ
se, a Moyisi wì suu mɛgɛ taga naa yinri
Gɛrishɔmu; katugu wìla yo fɔ: «Mi yɛn
nambanŋa ma cɛn tateere ni.»
23 Naa kìla kaa mɔ, a Ezhipiti tara
wunlunaŋa wì si ku. Izirayɛli cɛnlɛ woolo
pàa pye na jɛɛn na gbele bere pe kulowo
tunŋgbanra ti kala na. A pe gbelege kì si
gbɔn fɔ wa Yɛnŋɛlɛ li na.

† **2:10 2.10:** Kapye 7.21 † **2:11 2.11:** Ebu 11.24 † **2:14 2.11-14:** Kapye 7.23-28 † **2:15 2.15:** Kapye 7.29; Ebu 11.27 † **2:18 2.18:** Erewuwɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa Yɛnŋɛlɛ li wɔnlɔ. Pàa kaa naa yinri fun Zheturo (Ɛki 3.1).

24 A Yɛnŋɛlɛ lì si pe gbeere ti logo,
mɛɛ jatere pye yɔn finliwɛ mba làa le
Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe
ni pi na†.
25 A Yɛnŋɛlɛ lì si Izirayɛli woolo pe wele,
mɛɛ pe cɛnlɔmɔ pi yan maa jɛn.

MOYISI NAA ARƆN PAA PARA EZHIPITI TARA WUNLUNAŊA WI NI

3

3–6

Yɛnŋɛlɛ làa Moyisi wi wɔ mbe Izirayɛli woolo pe shɔ wi fanŋga na

1 Moyisi wìla pye naa nafɔ Zheturo wi
simbaala naa sikaala pe kɔnri wi kan.
Zheturo wìla pye Madiyan tara saraga
wɔfɔ. Pilige ka, a Moyisi wì si kari
yaayoro ti ni wa gbinri wi puŋgo na, ma
saa gbɔn wa Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ŋga pe
yinri Horɛbu† ki na.
2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li Mɛrɛgɛ wì suu yɛɛ
naga wi na kasɔn yinnɛ la ni tipile la
sɔgɔwɔ. A Moyisi wì sigi wele maga yan
fɔ tipile li lagapyew kìla pye kasɔn ni, ɛɛn
fɔ, tipile jate li sila pye na sori.
3 A wì sho fɔ: «Mi yaa fulo wa mbe
saga kafɔnnɔ na li wele mbege jɛn yiŋgi
na tipile li si woro na sori.»
4 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa wi yan wi
yɛn na fulo wa mbe sa wele, a lì si koro
wa tipile li sɔgɔwɔ maa yeri, ma yo fɔ:
«Moyisi, Moyisi.» A Moyisi wì si shɔ ma
yo fɔ: «Naw.»
5 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Maga ka fulo laga
ki laga ŋga ki ni. Ma sawira ti wɔ wa ma
tɔɔrɔ ti na, katugu ma yɛn ma yere laga
ŋga na, ki tara ti yɛn kpoyi na yɛgɛ na.»
6 A lì sho naa fɔ: «Muwi mi yɛn ma to wi
Yɛnŋɛlɛ le, Abirahamu, naa Izaki konaa
Zhakɔbu pe Yɛnŋɛlɛ le.»

A Moyisi wì suu yɛgɛ ki tɔn, katugu wìla
pye na fyɛ mbe Yɛnŋɛlɛ li wele.

7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Na woolo
mbele wa Ezhipiti tara, mì pe jɔlɔgɔ ki
yan, gbeere nda paa gbele pe jɔlɔfɛnnɛ pe
kɛɛ, mìri logo. Mì pe tere ti jɛn.
8 Mì pan mbe pe shɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe kɛɛ, mbe pe yirige laga, mbe kari pe
ni tara ta ni, nda tì yɔn ma gbɔgɔ, ma yin
nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ni na fuun†. Kana tara
fɛnnɛ, naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Amɔri
cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa
Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ
woolo pe tara tori.
9 Wele, Izirayɛli woolo pe gbeere tì gbɔn
laga na na, Ezhipiti tara fɛnnɛ paa pe jɔlɔ
yɛgɛ ŋga na, mìgi yan.
10 Koni, ta kee, mila ma tunnu Farawɔn
wi yeri. Ma sa Izirayɛli, na woolo pe pye
pe yiri wa Ezhipiti tara†.»

Yɛnŋɛlɛ làa li mɛgɛ ki naga Moyisi wi na

11 Kona, a Moyisi wì si Yɛnŋɛlɛ li pye
fɔ: «Mi we? Ko lere ma mi, mbe kari sa
Farawɔn wi yan, mbe Izirayɛli woolo pe
pye pe yiri wa Ezhipiti tara.»
12 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Mi yaa pye
ma ni. Tɛgɛrɛ nda ti yaa ki naga ma na
mbe yo mi jate mila ma tunnu ti nda:
‹Na maga ka Izirayɛli woolo pe yirige wa
Ezhipiti tara, ye ni fuun ye pan yanla
gbɔgɔ laga ki yanwiga ŋga ki na.› »
13 A Moyisi wì si Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Kì
kaa pye yɛɛn, mi yaa kari wa Izirayɛli
woolo pe yeri saga yo pe kan fɔ ye tɛlɛye
pe Yɛnŋɛlɛ lìlan tun ye yeri. Ɛɛn fɔ, na
paga na yewe li mɛgɛ ki ni, mi yaa yo
mɛlɛ†?»

14 A Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ:
«Muwi mi yɛn ŋa wi yɛn†.» Maga yo
Izirayɛli woolo pe kan fɔ ŋa pe yinri «Mi
yɛn» wìlan tun ye yeri.
15 A Yɛnŋɛlɛ lì suu pye naa fɔ: «Maga
yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: ‹Yawe

† **2:24 2.24:** Zhenɛ 15.13-14 † **3:1 3.1:** Horɛbu yanwiga ko nuŋgba ko pe yinri Sinayi (Ɛki 19.2). † **3:8 3.8:** Nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ to yɛn naga nari ma yo yaayoro ti yaa yɔn jɛŋgɛ wa ki tara ti ni, konaa tire nda ti maa sɛni ti ni. † **3:10 3.2-10:** Kapye 7.30-34 † **3:13 3.13:** Ɛki 6.2-3 † **3:14 3.14:** ***Muwi mi yɛn ŋa wi yɛn:*** **Ko yɛn naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le, li yɛn wa fɔ sanga pyew (Naga 1.4-8).**

Yɛnŋɛlɛ†, ye tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ le, Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe Yɛnŋɛlɛ le, lo lìlan tun ye yeri.› Ko ki yɛn na mɛgɛ ye fɔ sanga pyew. Ko mɛgɛ koyi wagati wi ni fuun woolo pe mbe ya mbaa na yinri ki na.

16 Koni, kari ma sa Izirayɛli lelɛɛlɛ pe gbogolo, ma pe pye fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ le, lìli yɛɛ naga na na. Lo na li yɛn Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe Yɛnŋɛlɛ le.› Lìlan pye fɔ: ‹Mì pan mbe wele ye na, katugu ŋga paa piin ye na wa Ezhipiti tara, mìgi yan.

17 Mi yaa ka ye yirige mbe ye wɔ wa jɔlɔgɔ ki ni, wa Ezhipiti tara, mbe kari ye ni wa Kana tara fɛnnɛ, naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe tara ti ni. Ki tara ti yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ni na fuun.›

18 Izirayɛli lelɛɛlɛ pe yaa ka logo ma yeri. Kona, mboro naa poro ni, ye kari wa Ezhipiti tara wunlunaŋa wi yeri, ye saa pye fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro Eburuye, we Yɛnŋɛlɛ le, lìli yɛɛ naga we na. Koni, konɔ kan we yeri, we piliye taanri tangala tanga wa gbinri wi ni, we sa saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.›

19 Mìgi jɛn ma yo Ezhipiti tara wunlunaŋa wi se yɛnlɛ mbe ye yaga ye kari, kaawɔ poo jori fɔ jɛŋgɛ.

20 Mi yaa kanla fanŋga ki naga Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na, mbe pe jɔlɔ kafɔnŋgɔlɔ cɛngɛlɛ ŋgele fuun mi yaa pye wa pe sɔgɔwɔ ke ni. Ko puŋgo na, pa wi yaa ye yaga ye kari.

21 Mi yaa ka ti ye kala li Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ndanla, jaŋgo yaga kaa kee sanga ŋa ni, yaga ka kari kɛwara.

22 Ye jɛɛlɛ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe tɛ yaara, naa warifuwe yaara konaa yaripɔrɔ yɛnri pe cɛnyɛɛnlɛ, Ezhipiti tara woolo pe yeri, konaa jɛɛlɛ mbele pe yɛn pe ni wa pe yinrɛ ti ni pe yeri; yeri le ye pinambiile naa ye sumborombiile pe na. Pa ye yaa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ yaara ti koli pe yeri yɛɛn†.»

4

Yɛnŋɛlɛ làa li yawa pi naga Moyisi wi na

1 Kona, a Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogo ma yo fɔ: «Wele, Izirayɛli woolo pe se taga na sɛnrɛ ti na, pe se si logo na yeri. Ɛɛn fɔ, pe yaa na pye mbe yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li sili yɛɛ naga ma na.› »

2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi ki yɛn ma kɛɛ?» A Moyisi wì sho fɔ: «Kanŋgala li†.»

3 A lì suu pye ma yo: «Li wa le tara.»

A Moyisi wì sili wa le tara, a lì si kanŋga ma pye wɔɔgɔ. A Moyisi wì si fe wɔɔgɔ ki yɛgɛ.

4 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Ma kɛɛ ki sanga ma wɔɔgɔ ki yigi wa ki naga ki na.»

A Moyisi wì suu kɛɛ ki sanga maga yigi. A wɔɔgɔ kì si kanŋga ma pye naa kanŋgala wa wi kɛɛ.

5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Maga wogo ŋga ki pye, jaŋgo Izirayɛli woolo pe taga ki na fɔ mìlan yɛɛ naga ma na, mi ŋa pe tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ le, Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe Yɛnŋɛlɛ le.»

6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye naa fɔ: «Ma kɛɛ ki taga wa ma kotogo ki na, wa ma yaripɔgɔ ki nɔgɔ.»

A wì sigi taga wa wi kotogo ki na. Naa wìla kaa ki tile maga wɔ, a wi kɛɛ kì si filige pow yayɛnwɛ pi ni†.

7 A lì suu pye naa fɔ: «Ma kɛɛ ki sɔngɔrɔ maga taga wa ma kotogo ki na.» A wì sigi sɔngɔrɔ naa maga taga wa wi kotogo ki na. A kì si kanŋga ma pye naa paa wi witige ki yɛn.

8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Na Izirayɛli woolo pee taga ma sɛnrɛ ti na, mbe

† **3:15 3.15:** Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ jɛŋgɛ pa pège yɔnlɔgɔ yɛɛn YHWH, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ «Ŋa wi yɛn», nakoma «Ŋa wi yɛn wa.» Yɛlɛ cɛnmɛ shyɛn toroŋgɔlɔ Zhezu Kirisi wi sege ki yɛgɛ, naa pàa Bibulu wi kanŋga Girɛki sɛnrɛ ti ni, a Zhufuye pè sigi mɛgɛ ki kanŋga ma yo «we Fɔ» jaŋgo paga ka ta mbaa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yinri jaga jaga. Jinmiire ti ni wège mɛgɛ ki kanŋga ma yo «Yawe Yɛnŋɛlɛ.» Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ jɛŋgɛ ki yerewe pi woro ma jɛn. † **3:22 3.21-22:** Ɛki 12.35-36 † **4:2 4.2:** Ki yɛn ndɛɛ ki kanŋgala, yaayoro kɔnrikanŋgala lali. † **4:6 4.6:** Yayɛnwɛ sɛnrɛ nda tì yo pi woro paa mba wè jɛn laga pi yɛn. Pi maa kɔɔrɔ yinrigi witige ki na nda ti ma pye ma filige. Ki yama pìla pye fyɛrɛ ni leele pe yeri.

kafɔnnɔ koŋgbanna li jate, pa pe yaa taga ti na kafɔnnɔ shyɛn wolo lo kala na.

9 Na pee taga ma sɛnrɛ ti na ki kafɔnŋgɔlɔ shyɛn ke kala na, na pee si logo ma yeri, pa ma Nili gbaan tɔnmɔ pa ko, maa wo tara ti na. Ki tɔnmɔ mba ma yaa ko mbe wo, pi yaa kanŋga kasanwa wa tara ti na.»

Yɛnŋɛlɛ làa Arɔn wi pye Moyisi wi sagafɔ

10 A Moyisi wì sili pye fɔ: «Ayoo we Fɔ, yɔn tangafɔ ma mi, yunmbaan ma ki peli, kii si peli piliya ki na, ki yɛrɛ si peli malɛ ma yɛn na para mi ŋa ma kulonaŋa na ni. Na yɔn ki yɛn ma nugu na na.»

11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Ambɔ wì lere wi yɔn ki kan wi yeri? Ambɔ wi ma lere wi pye bombo nakoma nuŋgbojili, mboo pye wila yaan nakoma mboo pye fyɔɔn? Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mi ma wi le?

12 Koni, ta kee san, mi yaa ka pye ma ni, na ma ka kaa para we. Sɛnrɛ nda ma yaa kaa yuun, mi yaa kaa ti nari ma na.»

13 A Moyisi wì sho fɔ: «Mila ma yɛnri we Fɔ, lere wa yɛgɛ tun, ŋa kɔɔn ndanla.»

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban Moyisi wi ni, ma suu pye fɔ: «Ma ndɔ Arɔn, wo ŋa wi yɛn fun Levi setirige pyɔ, wi woro wa le? Mìgi jɛn ma yo yɔn tangafɔ wi. Wo jate, wi ŋa yɛrɛ wila paan ma filisaga. Na wiga kɔɔn yan sanga ŋa ni, wi nawa pi yaa yinŋgi wi na fɔ jɛŋgɛ.

15 Ma yaa ka para wi ni mbe sɛnrɛ nda wi daga mbe yo ti le wi yɔn. Mi jate mi yaa ka pye ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye ni, na ye ka kaa para we. Ŋga ye yaa ka pye, mi yaa kaga naga ye na.

16 Wo wi yaa kaa para leele pe ni ma yɔnlɔ. Wi yaa kaa ma yɔn sɛnrɛ ti yuun pe kan. Ma yaa ka pye wi yeri paa Yɛnŋɛlɛ yɛn, mbaa sɛnrɛ ti nii wi yɔn.

17 Ki kanŋgala na, li lɛ mali yigi ma kɛɛ; lo ma yaa la kafɔnŋgɔlɔ ke piin li ni.»

Moyisi wìla sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara

18 Kona, a Moyisi wì si sɔngɔrɔ ma kari wa wi nafɔ Zheturo wi yeri, mɛɛ wi pye fɔ: «Mi yaa sɔngɔrɔ wa na cɛnlɛ woolo pe yeri wa Ezhipiti tara, mbe sa pe wele na kaa pye pe yɛn wa yinwege na bere.» A Zheturo wì si Moyisi wi pye fɔ: «Ta kee yɛyinŋge na.»

19 Ma Moyisi wi ta wa Madiyan tara, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Sɔngɔrɔ ma kari wa Ezhipiti tara, katugu mbele fuun pàa pye na jaa mbɔɔn gbo pè ku.»

20 Kì kaa pye ma, a Moyisi wì suu jɔ naa wi pinambiile pe lɛ, ma ti a pè lugu sofilele na, mɛɛ sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara. Kanŋgala na Yɛnŋɛlɛ làa yo wi lɛ, a wì sili lɛ.

21 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Na ma kaa sɔngɔri la kee wa Ezhipiti tara, kafɔnŋgɔlɔ ŋgele fuun mì fanŋga ki kan ma yeri maa ke piin, ma ke pye Farawɔn wi yɛgɛ na. Mi yaa wi kotogo ki pye ki ŋgban wi na; pa wi se yɛnlɛ mbe Izirayɛli woolo pe yaga pe kari.

22 Maga yo Farawɔn wi kan fɔ: ‹Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Izirayɛli woolo pe yɛn paa na pinambyɔ yɛn, paa na pinambyɔ koŋgbanŋa yɛn†.

23 Mila ki yuun ma kan fɔ: Mala pinambyɔ wi yaga wi kari wi sanla gbɔgɔ. Na maga je mbe yo wiga ka kari, pa mi yaa ti ma pinambyɔ wi ku, ma pinambyɔ koŋgbanŋa we†.› »

24 Ma pe ta pe kondangala li na paa kee, a pè si saa yere laga ka ni yembinɛ la ni mbe wɔnlɔ le. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pan Moyisi wi kɔrɔgɔ na jaa mboo gbo.

25 A wi jɔ Sefora wì si sinndɛlɛgɛ ka lɛ, ŋga ki yɔn kìla pye ma tanla, maa pinambyɔ wi kɛnrɛkɛnrɛ, mɛɛ ki sɛlɛgɛ ki jiri wa Moyisi wi nama pi na, ma sho fɔ: «Ma yɛn na pɔlɔ, kasanwa po kala na.»

26 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi yaga li suu gbo. Sefora wìla yo fɔ: «Na pɔlɔ

† **4:22 4.22:** ***Izirayɛli woolo pe yɛn pa na pinambyɔ yɛn, pa na pinambyɔ koŋgbanŋa yɛn:*** **Ko yɛn naga nari ma yo Izirayɛli woolo poro pe yɛn leele koŋgbanmbala mbele Yɛnŋɛlɛ làa wɔ ma pe pye li woolo ma yɔn finliwɛ le pe ni.** † **4:23 4.23:** Ɛki 12.29 † **4:26 4.24-26:** Ki vɛriseye pe kɔrɔ wi woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. Ki yɛn ndɛɛ maga lɛ wa ma pan ma gbɔn ko sanga wo na Moyisi wi sila wi pinambyɔ wi kɛnrɛkɛnrɛ gbɛn mbe yala Yɛnŋɛlɛ li ŋgasele li na (Zhenɛ 17.9-14,25-26), kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ li jaa mboo gbo. Kona, a jɛlɛ wì si pe pinambyɔ wi kɛnrɛkɛnrɛ.

kasanwa po kala na», kɛnrɛkɛnrɛ ŋa wìla pye wo kala na†.

27 Ko sanga wo ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Arɔn wi pye fɔ: «Kari ma sa Moyisi wi fili wa gbinri wi ni.»

A Arɔn wì si kari ma saa Moyisi wi fili wa Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ki na, mɛɛ kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ maa shari.

28 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Moyisi wi tun sɛnrɛ nda fuun ni, a wì si ti ni fuun ti yo Arɔn wi kan, konaa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele fuun làa yo wi pye ke ni.

29 A Moyisi naa Arɔn pè si kari ma saa Izirayɛli lelɛɛlɛ pe ni fuun pe gbogolo.

30 A Arɔn wì si sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan ti yɛgɛ yo ma pe kan, mɛɛ kafɔnŋgɔlɔ ke pye le pe yɛgɛ na.

31 A Izirayɛli woolo pè si taga ki sɛnrɛ ti na. A pè sigi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pe jɔlɔgɔ ki yan, fɔ lì pan mbe pe shɔ. Kona, a pè si fɔli ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara mali gbɔgɔ.

5

Moyisi naa Arɔn pàa kari wa Farawɔn wi yeri

1 Ko puŋgo na, a Moyisi naa Arɔn pè si kari wa Farawɔn wi yeri, ma suu pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro Izirayɛli woolo we Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn, fɔ: ‹Na woolo pe yaga pe sa fɛti pye panla gbɔgɔ wa gbinri wi ni.› »

2 A Farawɔn wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yɛn ambɔ, jaŋgo mbeli sɛnrɛ ti logo, mbe si Izirayɛli woolo pe yaga paa kee? Mi sili jɛn, mi se Izirayɛli woolo pe yaga fyew paa kee.»

3 A Moyisi naa Arɔn pè si Farawɔn wi pye fɔ: «Woro Eburuye we Yɛnŋɛlɛ le, lìli yɛɛ naga we na. Ki kala na, ki yaga we piliye taanri tangala tanga wa gbinri wi ni, we sa saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yeri, jaŋgo liga ka tifɛlɛgɛ yama wa we na pi we gbo nakoma malaga mbe to we na.»

4 A Ezhipiti tara wunlunaŋa wì si Moyisi naa Arɔn pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ leele pe go jogo na pe lari pe tunŋgo ki na? Ye sɔngɔrɔ ye saa ye tunndo ti piin.»

5 A Farawɔn wì sho naa fɔ: «Koni, ki leele mbele pè lɛgɛ laga tara ti ni, ko ye yɛn na jaa mbe pe tunndo ti yerege!»

Farawɔn wìla ka taga Izirayɛli woolo pe tunŋgo ki na

6 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Farawɔn wì sigi konɔ na li kan jɔlɔgɔ tunŋgo teele poro naa Izirayɛli woolo mbele pàa pye tunŋgo welefɛnnɛ pe yeri ma yo fɔ:

7 «Yaga kaa yan kaan naa Izirayɛli woolo pe yeri paa tofa wi kɔɔn, paa yɛgɛ ŋga na ye maa ki piin faa we. Poro jate paa kee pe saa yan† ka lagajaa pe yɛɛ kan.

8 Konaa ki ni fuun, yege ŋgban pe na, paa tofa yɔn ŋga pe maa kɔɔn faa ki kɔɔn. Yaga ka ti ka mbe kɔn wa ki yɔn ki na; katugu tiyanmbala wɛlɛ, ko kala na pè yo poro yaa sa saara wɔ pe Yɛnŋɛlɛ li yeri.

9 Ye ka taga ki leele pe tunŋgo ki na, tunŋgo ki pe kɛɛ yanra, jaŋgo paga kaa yagbogolo sɛnrɛ nuru.»

10 A jɔlɔgɔ tunŋgo teele poro naa tunŋgo welefɛnnɛ pe ni, pè si saa ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: «Farawɔn wì yo: ‹Mi se ti pe yan ka kan ye yeri naa.

11 Yoro jate ye saa yan ka lagajaa ye yɛ, wa laga ŋga ye mbe ka ta we. Ye sigi jɛn ye yo fɔ ka se kɔn wa ye tunŋgo ki na.› »

12 Kona, a Izirayɛli woolo pè si jaraga wa Ezhipiti tara ti lagapyew na yan ŋga kì fugurɔ ka wulo.

13 Jɔlɔgɔ tunŋgo teele pàa pye na pe yɛgɛ weregi na yuun fɔ: «Ye ye pilige nuŋgba tunŋgo ki kɔ. Tofa yɔn ŋga ki daga ye kɔn, yege kɔn, paa yɛgɛ ŋga na pàa pye na yan ki kaan ye yeri sanga ŋa ni we.»

14 Farawɔn wi tunŋgo teele pàa Izirayɛli woolo mbele tɛgɛ tunŋgo welefɛnnɛ sanmbala pe go na, pàa pye na pe gbɔɔn yɛrɛ, nɛɛ pe piin fɔ: «Tofa yɔn ŋga ye daga mbe kɔn, yiŋgi na yunmbaan naa nala, yee si ya mbege kɔn mbege kɔ paa faa yɛn?»

15 Kona, Izirayɛli woolo mbele pàa pye tunŋgo welefɛnnɛ, a pè si kari ma saa

† **5:7 5.7:** Pàa pye na yan ki pinlɛlɛ joro ti ni na tofa wi kɔɔn, jaŋgo tofa wi ta wi sheli jɛŋgɛ.

panraga wa Farawɔn wi yeri, ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, yiŋgi na woro mbele ma kulolo, ma nɛɛ we jɔlɔ yɛɛn?

16 Pe woro na yan kaan we yeri naa, konaa ki ni fuun, pè sho fɔ waa tofa wi kɔɔn. Paa we gbɔɔn yɛrɛ, ma sigi ta, tanga woro ma woolo pe yeri.»

17 A Farawɔn wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye yɛn tiyanmbala! Ee, tiyanmbala! Ko kala ki ti yè yo fɔ: ‹Yoo kari, we sa saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.›

18 Ye sɔngɔrɔ yiŋgɔ, ye saa ye tunndo ti piin. Pe saa ye kaan yan ni naa, ɛɛn fɔ, ye yaa sila tofa yɔn nuŋgba ki kɔɔn.»

19 Izirayɛli woolo mbele pàa pye tunŋgo welefɛnnɛ, a pè sigi yan pè pe cɛnlɔmɔ pi tisaw pe na, katugu pàa pe pye fɔ: «Tofa yɔn ŋga ye maa kɔɔn pilige pyew, ka se kɔn wa ki na.»

20 Naa pàa kaa yiri wa Farawɔn wi yeri, a pè si kari Moyisi naa Arɔn pe kɔrɔgɔ, poro la pye na pe singi.

21 A pè si Moyisi naa Arɔn pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li ye wele, li kiti kɔn ye na! Yè we kala li pye, a lì Farawɔn wo naa wi legbɔɔlɔ pe mbɛn. Kala na yè pye, li yɛn paa tokobi yɛn ŋa yè le pe kɛɛ pe we gbo wi ni.»

22 A Moyisi wì si sɔngɔrɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma saa li yewe ma yo: «E, we Fɔ, yiŋgi na, a mà si tipege pye ki leele mbele pe na? Yiŋgi na, a mà silan tun?

23 Malɛ mì saa para ma sɛnrɛ na Farawɔn wi kan, wi yɛn naga leele mbele pe jɔlɔ. Mɛɛ si kala la pye mbɔɔn woolo pe shɔ.»

6

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Koni ŋga mi yaa pye Farawɔn wi na, ma yaa ki yan. Na fanŋga ko ki yaa wi ŋgbanga wi Izirayɛli woolo pe yaga pe kari. Ko ki yaa wi ŋgbanga wi pe purɔ, wi pe wɔ laga wi tara.»

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn
Moyisi wi yeri
mbe Izirayɛli woolo pe shɔ

2 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si para naa Moyisi wi ni maa pye fɔ: «Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

3 Faa mìla na yɛɛ naga Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe na ma yo mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ. Ɛɛn fɔ, pe sila na jɛn ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ› mɛgɛ ko na†.

4 Mìla na yɔn finliwɛ pi le pe ni, mbe Kana tara ti kan pe yeri, to nda pàa pye ma cɛn wa ti ni, ma pye nambanmbala.

5 Ezhipiti tara fɛnnɛ pè Izirayɛli woolo pe wa kulowo tunndo nda na, a paa jɛɛn, mìgi logo. Mì jatere pye yɔn finliwɛ mba mìla le pe ni pi na.

6 Ki kala na, maga yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: ‹Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le. Mi yaa ye shɔ kulowo tunndo nda Ezhipiti tara woolo pè yo yaa piin ti ni. Na fanŋga konaa jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ ŋgele mi yaa wa pe na, mi yaa ke tɛgɛ mbe ye go shɔ.

7 Mi yaa ye pye na woolo, mbe pye ye Yɛnŋɛlɛ. Pa ye yaa ki jɛn mbe yo muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le. Mi yɛn na ye shoo tunŋgbanra nda Ezhipiti tara woolo pè yo yaa piin ti ni.

8 Tara nda mìla wugu na mɛgɛ ki na ma yo mi yaa kan Abirahamu, naa Izaki, konaa Zhakɔbu pe yeri, mi yaa ka ye pye ye ye wa ti ni. Mi yaa ti kan ye yeri ti pye ye woro. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.› »

9 A Moyisi wì si saa ki sɛnrɛ ti yo Izirayɛli woolo pe kan, ɛɛn fɔ, pe sila logo wi yeri fyew, pe jatere pirindorogo konaa pe kulowo tunŋgbanra ti kala na.

10 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni ma yo fɔ:

11 «Kari ma saga yo Farawɔn wi kan, Ezhipiti tara wunlunaŋa we, fɔ wi Izirayɛli woolo pe yaga pe kari pe wɔ wa wi tara ti ni.»

12 A Moyisi wì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «Wele, Izirayɛli woolo poro yɛrɛ si logo na yeri! Farawɔn wo yaa logo na yeri mɛlɛ, mi ŋa mi woro yɔn tangafɔ we?»

13 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi naa Arɔn pe ni, ma yo pe sa Izirayɛli woolo poro naa Ezhipiti tara wunlunaŋa

† **6:3 6.2-3:** Ɛki 3.13-15

Farawɔn wi ni pe yan, jaŋgo mbe Izirayɛli woolo pe yirige wa Ezhipiti tara ti ni.

Moyisi naa Arɔn pe tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda

14 Izirayɛli woolo mbele pàa pye sege teele pe mɛrɛ ti nda. Zhakɔbu wi pinambyɔ koŋgbanŋa Urubɛn wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Hanɔki, naa Palu, naa Hɛzirɔn, konaa Karimi. Poro wɛlɛ pàa pye Urubɛn wi setirige piile pe seye ye.
15 Simeyɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yemuwɛli, naa Yamini, naa Owadi, naa Yakini, naa Sokari, konaa Kana tara fɛnnɛ jɔ wi pinambyɔ Sawuli wi ni. Poro wɛlɛ pàa pye Simeyɔn wi setirige piile pe seye ye.
16 Levi pinambiile pe mɛrɛ ti nda, naa pe setirige piile pe ni. Pinambiile taanri pàa pye Levi wi yeri: Gɛrishɔn, naa Kehati, konaa Merari. Levi wi yinwege piliye yan wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (137).
17 Gɛrishɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Libini, naa Shimeyi, konaa pe seye yi ni.
18 Kehati pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Amiramu, naa Yizehari, naa Eburɔn, konaa Uziyɛli. Kehati wi yinwege piliye yan wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ ma yiri taanri (133).
19 Merari pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Mahali naa Mushi. Poro wɛlɛ pàa pye Levi wi seye woolo naa pe setirige piile wele†.
20 Amiramu wìla wi to jɔnlɔ sumboro Yokebɛdi wi pɔri wi jɔ. A Yokebɛdi wì si pinambiile shyɛn se wi kan. Pàa pye na wa yinri Arɔn, na sanŋa wi yinri Moyisi. Amiramu wi yinwege piliye yan wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (137).
21 Yizehari pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Kore, naa Nefɛgi, konaa Zikiri.
22 Uziyɛli pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Mishayɛli, naa Elizafan konaa Sitiri.
23 Arɔn wìla Elisheba pɔri wi jɔ. Elisheba wìla pye Aminadabu wo sumbombyɔ, konaa ma pye Naashɔn wi nɔsepyɔ sumboro. Wìla pinambiile tijɛrɛ se Arɔn wi kan: Nadabu, naa Abiyu, naa Eleyazari, konaa Itamari.
24 Kore pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Asiri, naa Ɛlikana, konaa Abiyasafu. Poro wɛlɛ pàa pye Kore wi setirige piile pe seye ye.
25 Arɔn wi pinambyɔ Eleyazari wìla Putiyɛli sumborombiile nuŋgba pɔri wi jɔ. Wìla pinambyɔ nuŋgba se wi kan, pàa pye naa yinri Fineyasi.

Poro wɛlɛ pàa pye sege teele wa Levi setirige piile pe seye yi ni.
26 Ki Arɔn wo naa ki Moyisi wi ni, poro wɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pe pye fɔ: «Ye Izirayɛli woolo pe yirige wa Ezhipiti tara mbe yala pe seye yi ni paa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yɛn.»
27 Moyisi naa Arɔn poro wɛlɛ pàa saa para Farawɔn wi ni, Ezhipiti tara wunlunaŋa we, mbe Izirayɛli woolo pe yirige wa Ezhipiti tara.

Ŋga Yɛnŋɛlɛ làa pye na jaa mbe pye làa ki naga Moyisi wi na

28 Pilige ŋga ni Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni wa Ezhipiti tara,
29 làa wi pye fɔ: «Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le. Kari ma sa sɛnrɛ nda fuun mila yuun ma kan, ti yɛgɛ yo Farawɔn wi kan, Ezhipiti tara wunlunaŋa we.»
30 A Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogo le ki laga ki na, ma yo fɔ: «Mi woro yɔn tangafɔ, Farawɔn wi se logo na yeri.»

YƐNŊƐLƐ LAA JƆLƆGƆ KAGALA KƐ WA EZHIPITI TARA TI NA

7

7–11

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Wele, mi yaa ma pye paa Yɛnŋɛlɛ yɛn Farawɔn wi yɛgɛ na. Ma ndɔ Arɔn wi yaa pye ma yɔn sɛnrɛ yofɔ.
2 Ŋga fuun mi yaa yo ma kan, ma ki ni fuun ki yo ma ndɔ Arɔn wi kan. Wo wi yaa la para Farawɔn wi ni, jaŋgo wi Izirayɛli woolo pe yaga pe kari pe wɔ wa wi tara.
3 Ma si yala, mi jate mi yaa Farawɔn wi kotogo ki ŋgban wi na; ali mbege ta mi

† **6:19 6.16-19:** Nɔmbu 3.17-20; 26.57-58; 1 Kuro 6.16-19

† **7:3 7.3:** Kapye 7.36

yaa kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye laga Ezhipiti tara ti ni[†],
4 wi se logo ye yeri. Kona mi yaa na
yawa pi pye poo jɛn wa Ezhipiti tara kiti
kɔnkagbɔgɔlɔ ni. Mbe Izirayɛli, na woolo
mbele pe yɛn paa na maliŋgbɔɔnlɔ yɛn,
pe yirige mbe pe wɔ wa Ezhipiti tara.
5 Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaa ki jɛn mbe
yo muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le, na mi
ka ka yiri pe kɔrɔgɔ na fanŋga ki ni sanga
ŋa ni, mbe Izirayɛli woolo pe yirige wa pe
tara we.»
6 Moyisi wo naa Arɔn wi ni, a pè sigi pye
ma. Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo pe kan, a
pè sigi pye cɛ.
7 Moyisi wìla ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ, a Arɔn
wì ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma yiri taanri sanga
ŋa ni pàa saa para Farawɔn wi ni we.

Farawɔn wìla je mbe logo Moyisi naa Arɔn pe yeri

8 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Moyisi
naa Arɔn pe kan fɔ:
9 «Na Farawɔn wi ka ye pye mbe yo
ye kafɔnnɔ la pye yeli naga, pa maga yo
Arɔn wi kan wuu kanŋgala li wa le tara
Farawɔn wi yɛgɛ na. Pa li yaa kanŋga
wɔɔgɔ.»
10 A Moyisi naa Arɔn pè si kari wa
Farawɔn wi yeri, mɛɛ saa ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa yo ki pye. A Arɔn wì suu
kanŋgala li wa le tara Farawɔn wo naa wi
legbɔɔlɔ pe yɛgɛ na, a lì si kanŋga wɔɔgɔ.
11 Ɛɛn fɔ, a Farawɔn wì si Ezhipiti tara
tijinliwɛ fɛnnɛ poro naa kajɛnmbɛlɛ pe
yeri, a pè pan maga kala nuŋgba la pye
pe kajɛnmɛ pi fanŋga na[†].
12 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pe
kanŋgagala ke wa le tara, a kè kanŋga
wɔɔrɔ. Ɛɛn fɔ, a Arɔn kanŋgala lì si pe
wogolo ke yɔli.
13 A Farawɔn wi kotogo kì si ŋgban wi
na, wi sila logo Moyisi naa Arɔn pe yeri;
kìla pye ma yala sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa yo ti ni.

Jɔlɔgɔ koŋgbanŋga:

Tɔnmɔ pìla kanŋga kasanwa

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye fɔ: «Farawɔn wì kotogo ki yɛn ma
ŋgban wi na, wì je mbe Izirayɛli woolo
pe yaga paa kee.
15 Kari wa Farawɔn wi yeri goto pinliwɛ
ni. Wi yaa ka yiri mbe kari wa gbaan
wi tanla. Ma kari wi kɔrɔgɔ wa gbaan
wi koŋgo na. Kanŋgala na làa kanŋga
wɔɔgɔ, mali lɛ.
16 Maga yo maga ŋgban Farawɔn wi
ni fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro Eburuye we
Yɛnŋɛlɛ le, lìlan tun ma yeri ma yo mbege
yo ma kan fɔ mali woolo pe yaga pe kari
wa gbinri wi ni, pe sali gbɔgɔ. Ɛɛn fɔ,
mboro wo na, ali ma pan ma gbɔn yiŋgɔ,
ma fa logo li yeri.
17 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ti nda:
Kala na li yaa pye, lo li yaa ki naga ma
na fɔ Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
Kanŋgala na na kɛɛ, mi yaa li tɛgɛ mbe
gbaan tɔnmɔ pi gbɔn li ni, pa pi yaa
kanŋga kasanwa[†].
18 Ŋgbanra nda wa gbaan wi ni ti yaa
ku, gbaan tɔnmɔ pi yaa ka jɔgɔ fɔ Ezhipiti
tara fɛnnɛ pe se ka ya mbaa pi woo.› »
19 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye naa fɔ: «Ki yo Arɔn wi kan, wuu
kanŋgala li lɛ, wuu kɛɛ ki yirige, wigi
sanga wa Ezhipiti tara tɔnmɔ pyew pi
go na, pe laforo, naa pe gbaan njere,
naa pe lambaara konaa pe lawere ti ni
fuun ti go na, jaŋgo pe tɔnmɔ pi kanŋga
pi pye kasanwa. Pa kona kasanwa pi
yaa pye Ezhipiti tara ti lagapyew. Ali
tɔnmɔ leyaara nda ti yɛn tire woro naa
sinndɛɛrɛ woro ti tɔnmɔ pi yaa kanŋga
kasanwa.»
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ŋga yo, a Moyisi
naa Arɔn pè sigi pye. Arɔn wìla kanŋgala
li yirige ma gbaan tɔnmɔ pi gbɔn li ni le
Farawɔn wo naa wi legbɔɔlɔ pe yɛgɛ na.
A tɔnmɔ pi ni fuun pì si kanŋga kasanwa.
21 Ŋgbanra nda tìla pye wa gbaan wi
ni tì si ku; a gbaan wi tɔnmɔ pì jɔgɔ.
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe sila ya mbaa gbaan
wi tɔnmɔ pi woo naa. Kasanwa pìla pye
wa Ezhipiti tara ti lagapyew.
22 Ɛɛn fɔ, Ezhipiti tara fɛnnɛ
kajɛnmbɛlɛ, a pè sigi kafɔnnɔ cɛnlɛ
nuŋgba la pye fun pe kajɛnmɛ pi fanŋga
na. Farawɔn wi kotogo kìla ŋgban wi na,

† **7:11 7.11:** 2 Timo 3.8 † **7:17 7.17:** Naga 16.4

wi sila logo Moyisi naa Arɔn pe yeri, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we.
23 A Farawɔn wì si sɔngɔrɔ ma kari wi
go, wi sila ki kala li yigi kala.
24 Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ni fuun pàa pye
na were woo wa gbaan wi kanŋgara na,
na tɔnmɔ wɔwoo lagajaa, katugu pe saa
ya mbe gbaan tɔnmɔ pi wɔ.

Jɔlɔgɔ shyɛn wogo:

Ŋgbeye kala

25 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa gbaan
wi tɔnmɔ pi kanŋga kasanwa, piliye
kɔlɔshyɛn yìla toro.
26 Ko puŋgo na, a lì si Moyisi wi pye
fɔ: «Kari naa, ma sa Farawɔn wi pye fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo mali woolo pe yaga
pe kari pe sali gbɔgɔ.
27 Na maga je mbe yo ma se pe yaga pe
kari, pa li yaa ŋgbeye lɛgɛrɛ yirige pe pan
pe tara ti tɔn lagapyew.
28 Ŋgbeye pe yaa ka lɛgɛ wa gbaan wi
ni. Pe yaa ka yiri wa wi ni mbe kari wa
ma wunluwɔ go ki ni, mbe ye wa go pyɔ
ŋa ma maa wɔnlɔ wi ni, mbe lugu wa ma
sinlɛyaraga ki na. Pe yaa ka ye wa ma
tunmbyeele poro naa ma tara woolo pe
yinrɛ ti ni, mbe ye wa ye yiraye† poro naa
ye buru gbɔnyaara ti ni.
29 Ŋgbeye pe yaa kaa nuru mboro naa
ma tara woolo naa ma tunmbyeele ye na.›
»

8

1 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa
fɔ: «Ki yo Arɔn wi kan wuu kɛɛ ki yirige
wi kanŋgala li sin wa laforo, naa gbaan
njere to naa lambaara ti yeri, wi ti ŋgbeye
pe yiri wa ti ni, pe jaraga wa Ezhipiti tara
ti ni.»
2 A Arɔn wì suu kɛɛ ki yirige maga sin
wa Ezhipiti tara lɔrɔ ti yeri. A ŋgbeye pè
si yiri ma Ezhipiti tara ti tɔn lagapyew.
3 A Ezhipiti tara fɛnnɛ kajɛnmbɛlɛ pè
sigi kafɔnnɔ cɛnlɛ nuŋgba la pye pe
kajɛnmɛ pi fanŋga na, ma ŋgbeye pele
yirige, a pè ye wa Ezhipiti tara ti ni.
4 A Farawɔn wì si Moyisi naa Arɔn pe
yeri ma pe pye fɔ: «Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri li ŋgbeye pe laga mi naa na tara
woolo we na. Kona mi yaa yoro Izirayɛli
woolo ye yaga ye kari ye sa saara wɔ li
yeri.»
5 A Moyisi wì si Farawɔn wi pye fɔ:
«Gbɔgɔwɔ pi yɛn mboro woo, wagati wi
naga, ŋa maa jaa mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri mboro, naa ma legbɔɔlɔ konaa ma
tara woolo ye kan we, jaŋgo li ŋgbeye pe
wɔ wa ma yeri konaa wa ma yinrɛ ti ni.
Pe se ka koro laga ka na naa, na gbaan wo
ma.»
6 A Farawɔn wì si Moyisi wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «Ki pye goto.» A Moyisi wì si
Farawɔn wi pye fɔ: «Ki yaa pye ma paa
yɛgɛ ŋga na maa ki jaa, jaŋgo maga jɛn
ma yo lere wa kpɛ si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ,
we Yɛnŋɛlɛ li ni.
7 Ŋgbeye pe yaa kari mbe wɔ laga ma
yeri, mbe wɔ wa ma yinrɛ ti ni, mbe wɔ
wa ma legbɔɔlɔ poro naa ma tara woolo
pe yeri. Pe se ka koro laga ka na naa na
gbaan wo ma.»
8 A Moyisi naa Arɔn pè si yiri wa
Farawɔn wi yeri. A Moyisi wì si gbele ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri Farawɔn wi kan,
ŋgbeye mbele pàa ti a pè pan pe wogo
ki na.
9 A lì si ŋga Moyisi wìla yɛnri ki pye. A
ŋgbeye pè si ku wa yinrɛ naa lara to naa
kɛɛrɛ ti ni.
10 A leele pè si pe gbogolo pe yɛɛ na, a
pe nuwɔ pì si tara ti tɔn.
11 Ɛɛn fɔ, naa Farawɔn wìla kaa ki yan
ki kala lì mbɔnrɔ, a wì suu kotogo ki
ŋgban, wi sila logo Moyisi naa Arɔn pe
yeri, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
ki yo we.

Jɔlɔgɔ taanri wogo:

Namara kala

12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye fɔ: «Ki yo Arɔn wi kan, wuu kanŋgala
li yirige wi taambugɔ ki gbɔn li ni, pa
ki gbanŋgban wi yaa kanŋga namara wa
Ezhipiti tara ti lagapyew.»
13 A pè sigi pye ma. A Arɔn wì suu
kɛɛ ki sanga, ma taambugɔ ki gbɔn wi
kanŋgala li ni, a ki gbanŋgban wì si

† **7:28 7.28:** Kìla pye yira pe maa kan paa yɛgɛ ŋga na pe ma buru go ki kan nɛɛ buru wi foo wa ki ni.

kanŋga namara ma mu leele poro naa yaayoro ti na na pe nɔɔri. Gbanŋgban wìla kanŋga namara wa Ezhipiti tara ti lagapyew.
14 A Ezhipiti tara kajɛnmbɛlɛ pè si pe kajɛnmɛ pi pye ma yo pe yaa namara ta yirige. Ɛɛn fɔ, pe sila ya. Namara tìla pye leele poro naa yaayoro ti na, na pe nɔɔri.
15 A kajɛnmbɛlɛ pè si Farawɔn wi pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li yawa po pi yɛn na tunŋgo piin.» Konaa ki ni fuun, Farawɔn wi kotogo kìla ŋgban wi na, wi sila logo Moyisi naa Arɔn pe yeri, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we.

Jɔlɔgɔ tijɛrɛ wogo:

Nakɔɔnrɔ kala

16 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa ma yo: «Goto, ma yiri faa ma kari wa Farawɔn wi yeri, na wiga ka yiri sanga ŋa ni mbaa kee wa gbaan wi yɔn na we. Ma saa pye fɔ sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ti nda: ‹Na woolo pe yaga pe kari pe sanla gbɔgɔ.
17 Na maga je mbe yo paga ka kari, mi yaa nakɔɔnrɔ nda ti yɛn shɔnrɔ ni ta yirige mbe wa mboro naa ma legbɔɔlɔ, naa ma tara woolo poro naa ma go woolo pe na. Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yinrɛ ti yaa yin nakɔɔnrɔ ti ni, mbe tara ti tɔn muŋga.
18 Ɛɛn fɔ, ki pilige ki ka gbɔn, mi yaa Goshɛni tara ti wɔ ti yɛ ma woro ti ni, to nda na woolo pe yɛn ma cɛn wa ti ni we. Nakɔɔnrɔ se ka pye wa Goshɛni tara, ki ka pye ma, pa ma yaa ki jɛn mbe yo mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn laga ki tara nda ti ni.
19 Mi yaa kanla woolo pe wɔ pe yɛ ma woolo pe ni. Ki kafɔnnɔ li yaa li yɛɛ yɔn fili goto†.› »
20 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi pye paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo we. Nakɔɔnrɔ nda ti yɛn shɔnrɔ ni, a tà si pan lɛgɛrɛ ma ye wa Farawɔn wi wunluwɔ go ki ni, naa wi legbɔɔlɔ pe yinrɛ ti ni konaa Ezhipiti tara ti lagapyew. Tìla tara ti lagapyew ki jɔgɔ.
21 A Farawɔn wì si Moyisi naa Arɔn pe yeri ma yo fɔ: «Ye sa saara wɔ ye Yɛnŋɛlɛ li yeri, laga Ezhipiti tara ti ni.»
22 A Moyisi wì si Farawɔn wi yɔn sogo ma yo fɔ: «We se ya mbege pye ma; katugu saara nda we yaa wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yeri, ti yaa pye Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yeri pe kambɛngɛ. Na waga sigi saara nda ti yɛn ma Ezhipiti tara fɛnnɛ pe mbɛn ti wɔ pe yɛgɛ na, pe yaa we wa sinndɛɛrɛ ni mbe we gbo.
23 We yaa piliye taanri tangala tanga wa gbinri wi ni, mbe sa saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbe yala ŋga li yaa yo we kan ki ni.»
24 A Farawɔn wì sho fɔ: «Mi jate, mi yaa ye yaga ye sa saara wɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri wa gbinri wi ni. Ɛɛn fɔ yaga ka kari lege. Ye Yɛnŋɛlɛ li yɛnri na kan (nakɔɔnrɔ ti wɔ laga).»
25 A Moyisi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na yiriŋgɔlɔ laga ma yeri, mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma kan. Goto nakɔɔnrɔ ti yaa kari mbe laga mboro naa ma legbɔɔlɔ, naa ma tara woolo ye na. Ɛɛn fɔ, wunlunaŋa, maga ka koro mbaa we fanla mbe je mbe yo ma se we yaga we kari we sa saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.»
26 A Moyisi wì si yiri wa Farawɔn wi yeri mɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri wi kan.
27 A lì si ŋga Moyisi wìla yɛnri ki pye, ma nakɔɔnrɔ ti purɔ mari laga Farawɔn, naa wi legbɔɔlɔ konaa wi tara woolo pe na. Ali nuŋgba ko sila koro wa.
28 Ɛɛn fɔ, ki wogo ŋga ki na, Farawɔn wìla wi kotogo ki ŋgban naa, wi sila Izirayɛli woolo pe yaga pe kari.

9

Jɔlɔgɔ kaŋgurugo wogo:

Yaayoro ti kunwɔ

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Kari wa Farawɔn wi yeri, ma saa pye fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, Eburuye Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: Na woolo pe yaga pe kari pe sanla gbɔgɔ.
2 Na maga je mbe yo paga ka kari, mbe ti pe koro laga,
3 wele, ma yaayoro ŋgbeleye yan yila nii wa wasege ki ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li

† **8:19 8.19:** Luki 11.20

fanŋga ki yaa yiri yi kɔrɔgɔ; yambewe yaa to ma shɔnye, naa ma sofilele, naa ma yɔngɔmɛye, naa ma nɛrɛ, naa ma simbaala konaa sikaala pe na.
4 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Izirayɛli woolo pe yaayoro ŋgbeleye yi jɛn mbe yi wɔ yi yɛ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe woyo yi ni, Izirayɛli woolo pe yaayoro ka nuŋgba se ka ku.› »
5 «Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi pyewagati wi kɔn maa tɛgɛ, ma yo fɔ: Goto, mi yaa ki kala li pye laga tara ti ni.»
6 Ki goto, ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo, a lì sigi pye maga yɔn fili. Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaayoro ŋgbeleye yi ni fuun yìla ku. Ɛɛn fɔ, Izirayɛli woolo pe yaayogo ka nuŋgba sila ku.
7 A Farawɔn wì si lere tun ma yo pe sa yewe na kaa pye Izirayɛli woolo pe yaayogo ka si ku. Ɛɛn fɔ, a pè sigi yan fɔ ali yaayogo nuŋgba ko sila ku wa Izirayɛli woolo pe yaayoro ŋgbeleye yi ni. Konaa ki ni fuun, Farawɔn wi kotogo kìla ŋgban wi na, wi sila Izirayɛli woolo pe yaga pe kari.

Jɔlɔgɔ kɔgɔlɔni wogo:

Naŋgbanra kala

8 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi naa Arɔn pe pye fɔ: «Ye sa cɔnrɔ ta koli kɛɛ yɛngɛlɛ yira wa ni, Moyisi wiri wa wa naayeri Farawɔn wi yɛgɛ na.
9 Ki cɔnrɔ ti yaa kanŋga gbanŋgban wa Ezhipiti tara ti ni fuun ti ni. Ki gbanŋgban wi yaa naŋgbanra wa leele poro naa yaayoro ti na, mbe kɔɔnlɔ sagbanra pe na wa Ezhipiti tara ti ni fuun ti ni.»
10 A Moyisi naa Arɔn pè si yira cɔnrɔ ta koli mɛɛ kari wa Farawɔn wi yeri. A Moyisi wì si cɔnrɔ ti wa wa naayeri. A tì si naŋgbanra wa leele poro naa yaayoro ti na, ma kɔɔnlɔ sagbanra†.
11 Ezhipiti tara kajɛnmbɛlɛ pe sila ya kari wa Moyisi wi yeri naŋgbanra ti kala na; katugu naŋgbanra tìla yiri pe na fun paa Ezhipiti tara fɛnnɛ sanmbala pe ni fuun pe yɛn.
12 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Farawɔn wi kotogo ki ŋgban wi na, wi sila logo Moyisi naa Arɔn pe yeri, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ma Moyisi wi kan we.

Jɔlɔgɔ kɔlɔshyɛn wogo:

Sinndɛɛrɛ tisaga

13 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Goto pinliwɛ ni, ma yiri faa ma kari wa Farawɔn wi yeri, ma saa pye fɔ: ‹Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro Eburuye we Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Na woolo pe yaga pe kari pe sanla gbɔgɔ.
14 Katugu yɔnlɔ na lo na, mi yaa jɔlɔgɔ cɛnlɛ pyew ka wa mboro naa ma legbɔɔlɔ naa ma tara woolo pe na, jaŋgo maga jɛn ma yo fɔ lere wa si yala na ni laga tara ti na.
15 Ndɛɛ ki pye yiŋgɔ mila kɛɛ ki yirige ma kɔrɔgɔ, ma tifɛlɛgɛ yama wa mboro naa ma woolo ye na, anmɛ ye ku ma wɔ laga tara ti na.
16 Ɛɛn fɔ, mɔ̀ɔ yaga yinwege na, jaŋgo mbanla yawa pi naga ma na, mbanla mɛgɛ ki pye ki yiri laga tara ti ni fuun ti ni†.
17 Ali ma pan ma gbɔn yiŋgɔ, ma yɛn naga ŋgbanga mbanla woolo pe yɛgɛ kɔn paga ka ta mbe kari.
18 Wele, goto anmɛ yɛgɛ, mi yaa ti sinndɛɛrɛ tisaga ka mbe pan ŋgbanga laga Ezhipiti tara ti ni, ki cɛnlɛ ka fa pan laga malɛ Ezhipiti tara ti lɛsanga wi na fɔ ma pan ma gbɔn yiŋgɔ.
19 Koni ki yaga pe pan ca ma yaayoro ŋgbeleye yi ni konaa yaara nda fuun ti yɛn ma yeri wa wasege ki ni ti ni, peri tɛgɛ tɛgɛsaga jɛŋgɛ na. Leele mbele fuun pe yaa ka pye wa wasege konaa yaayoro ti ni fuun ti ni, na pee pan mbe ye wa yinrɛ ti ni, sinndɛɛrɛ tisaga ki yaa pe gbɔn mbe pe gbo mbe pinlɛ yaayoro ti ni.› »
20 Farawɔn wi legbɔɔlɔ mbele pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yigi kala, poro la ti a pe tunmbyeele pè fyɛɛlɛ ma pan ca, konaa pe yaayoro ŋgbeleye yi ni, mari le wa yinrɛ ti ni.
21 Ɛɛn fɔ, Farawɔn wi legbɔɔlɔ mbele pe sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti lɛ, poro la pe tunmbyeele pe yaga wa wasege ki ni konaa pe yaayoro ŋgbeleye yi ni.

† **9:10 9.10:** Naga 16.2 † **9:16 9.16:** Ɔrɔmu 9.17

22 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Ma kɛɛ ki yirige wa naayeri, jaŋgo
sinndɛɛrɛ tisaga mbe pan wa Ezhipiti tara
ti ni fuun ti ni, ki leele pe gbɔn, naa
yaayoro ti ni konaa yaraga ŋga fuun kì
fi wa Ezhipiti tara ki ni.»
23 A Moyisi wì suu kanŋgala li yirige
wa naayeri. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si yɛnŋɛlɛ
gbaanra yirige ma sinndɛɛrɛ tisaga wa, a
yɛnŋɛlɛ gbanlaga kì to wa tara ti na. Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ti, a sinndɛɛrɛ tisaga kì pan
wa Ezhipiti tara ti ni.
24 Sinndɛɛrɛ tisaga kìla to, a yɛnŋɛlɛ
yɛngɛlɛmɛ pì pinlɛ ki ni. Sinndɛɛrɛ tisaga
kìla pye na paan ŋgbanga; malɛ Ezhipiti
tara tì pye tara, ki cɛnlɛ ka fa pye wa
gbɛn†.
25 Sinndɛɛrɛ tisaga kìla to wa Ezhipiti
tara ti lagapyew, ma yaraga ŋga fuun kìla
pye wa wasege ki gbɔn maga gbo, leele o,
yaayoro o. Kìla yan ki gbɔn maga fugurɔ,
ma tire ti kaari wa wasege ki ni.
26 Kaawɔ Goshɛni tara nda Izirayɛli
woolo pàa pye ma cɛn wa ti ni to nuŋgba
tìla shɔ.
27 Kona, a Farawɔn wì si ti a pè Moyisi
naa Arɔn pe yeri wi kan, mɛɛ pe pye fɔ:
«Yɔnlɔ na lo na, mì kapege pye. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ma sin. Mi naa na woolo
pe ni, we yɛn kapere pyefɛnnɛ.
28 Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri na kan, li ti
yɛnŋɛlɛ gbaanra to naa sinndɛɛrɛ tisaga
ki ni ti yere. Pa kona mi yaa ye yaga yaa
kee, we se ti ye koro laga naa.»
29 A Moyisi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Na yiriŋgɔlɔ laga ca ki ni, mi yaa na
kɛyɛn yi yirige wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
mbeli yɛnri, pa yɛnŋɛlɛ gbaanra to naa
sinndɛɛrɛ tisaga ki ni, ti yaa yere, jaŋgo
maga jɛn fɔ tara ti yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
woro.
30 Ɛɛn fɔ, mìgi jɛn ma yo mboro naa
ma legbɔɔlɔ pe ni, ye woro na fyɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ bere.»
31 Yantiire nda pe yinri lɛn to naa
yarilire nda pe yinri ɔrizhi, sinndɛɛrɛ
tisaga kìla ti ni fuun ti jɔgɔ mari wɔ wa,
katugu ɔrizhi wìla fuuru makɔ, a lɛn wì
fyɛnwɛ.
32 Ɛɛn fɔ, bile† wo naa shɔgɔlɔ ke ni,
koro sila jɔgɔ, katugu to ma koro puŋgo
na.
33 A Moyisi wì si yiri wa Farawɔn wi go,
ma kari wa ca ki puŋgo na, ma suu kɛyɛn
yi yirige wa naayeri, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri. Kona, a yɛnŋɛlɛ gbaanra to naa
sinndɛɛrɛ tisaga ki ni tì si yere. A tisaga
kì si kɔn.
34 Naa Farawɔn wìla kaa ki yan tisaga
kì kɔn, a sinndɛɛrɛ tisaga naa yɛnŋɛlɛ
gbaanra tì yere, a wì si kapege cɛnlɛ
nuŋgba ki pye ma je paa faa wogo ki yɛn.
Wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, a pè si pe kotoro
ti ŋgbanŋgban pe yɛɛ na.
35 Farawɔn wìla wi kotogo ki ŋgban wi
yɛɛ na ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ
nda yo Moyisi wi kan ti ni, wi sila Izirayɛli
woolo pe yaga pe kari.

10

Jɔlɔgɔ kɔlɔtaanri wogo:

Gbatɔ kala

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye naa fɔ: «Kari wa Farawɔn wi yeri,
katugu muwi mùu kotogo ki ŋgban wi na,
wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, jaŋgo mbe ta
mbanla kacɛn kagbɔgɔlɔ ke pye laga pe
sɔgɔwɔ;
2 jaŋgo mboro fun ma kaga yɛgɛ yo ma
piile poro naa ma pishyɛnwoolo pe kan,
paa yɛgɛ ŋga na mìla Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe jɔlɔ we, konaa kacɛn kagbɔgɔlɔ ŋgele
mìla pye laga pe sɔgɔwɔ ke ni. Pa kona
ye yaa ki jɛn mbe yo muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.»
3 Kona, a Moyisi naa Arɔn pè si kari wa
Farawɔn wi yeri ma saa wi pye fɔ: «Sɛnrɛ
nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, Eburuye Yɛnŋɛlɛ lì yo
ti nda: ‹Ma yaa koro la jege mbe yo ma
sɔɔn yɛɛ go sogo na kan fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin? Na woolo pe yaga pe kari pe
sanla gbɔgɔ.›
4 Na maga je mbe yo ma se pe yaga pe
kari, pa goto mi yaa gbatɔ wa laga ma tara
ti lagapyew.
5 Wi yaa tara ti tɔn lagapyew fɔ pe se
kaa tara ti yaan yɛnlɛ ni. Yaraga ŋga

† **9:24 9.24:** Naga 8.7; 16.21 † **9:32 9.31-32:** Yarilire nda pe yinri ɔrizhi konaa bile ti yɛn paa mali wi yɛn, pe maa ti muwɛ pi piin buru.

fuun kì koro sinndɛɛrɛ tisaga ki panŋgɔlɔ, gbatɔ wi yaa ko ka, naa tire nda fuun ti yɛn na yinrigi wa wasege ti ni.
6 Gbatɔ wi yaa ka ye wa wunluwɔ go ki
ni mbege yin, naa ma legbɔɔlɔ pe ni fuun
pe yinrɛ ti ni konaa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe
ni fuun pe yinrɛ ti ni. Ki jɔlɔgɔ ki yaa pye
kala na lere fa la yan faa, malɛ wa ma
tɛlɛye sanga wi na fɔ ma pan ma gbɔn
nala.»
Ki sɛnrɛ ti yoŋgɔlɔ, a Moyisi wì si yiri
le Farawɔn wi tanla ma kari.
7 A Farawɔn wi legbɔɔlɔ pè suu pye fɔ:
«Ki naŋa ŋa wi yaa koro la we jɔlɔ fɔ sa
gbɔn wagati wiwiin? Ki leele mbele pe
yaga pe kari pe sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
Ma woro naga yaan bere fɔ we Ezhipiti
tara ti yɛn na jogo na kee sa kɔ wi le?»
8 A pè si Moyisi naa Arɔn pe yeri wa
Farawɔn wi yeri, a wì si pe pye fɔ: «Ye
kari ye sa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔ. Ɛɛn fɔ, ambɛnɛ pe yɛn karifɛnnɛ
poro?»
9 A Moyisi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«We yaa kari we piile naa we lelɛɛlɛ pe ni
konaa we pinambiile naa we sumborom-
biile pe ni. We yaa kari we simbaala, naa
we sikaala konaa we nɛrɛ ti ni, katugu
waa kee sa fɛti pye mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔ.»
10 A Farawɔn wì si to pe tanla, ma
pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye ye ni!
Ɛnhɛɛn! Mi yaa ye yaga yaa kee kpa, yoro
naa ye piile pe ni. Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn.
Ki yɛn ma filige we yɛgɛ na fɔ ye jatere
wi yɛn ma tijanga.
11 Ŋga yè yɛnri ki se ya pye. Nambala
poro cɛ pe yaa kari sali gbɔgɔ. Ko cɛ ŋga
ko ye mbe ya yɛnri.»
A pè si pe purɔ ma pe yirige wa
Farawɔn wi go.
12 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye
naa fɔ: «Ma kɛɛ ki yirige wa Ezhipiti tara
ti go na, ma ti gbatɔ mbe pan laga, wi tara
ti yin, yan ŋga fuun kìla shɔ sinndɛɛrɛ
tisaga ki yeri, wigi ka pew.»
13 A Moyisi wì suu kanŋgala li yirige wa
Ezhipiti tara ti go na. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
ti, a tifɛlɛgɛ ka yiri wa yɔnlɔ yirisaga yeri,
na gbɔɔn wa tara ti ni, ki pilige ki yɔnlɔ
naa ki yembinɛ li ni fuun li ni. Ki goto
pinliwɛ pi ni, a pè sigi yan tifɛlɛgɛ kì pan
gbatɔ wi ni.
14 Gbatɔ wìla pan wa Ezhipiti tara ti
lagapyew, ma cɛn tara ti na lagapyew.
Wìla lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ, malɛ wa, pe fa wi
lɛgɛwɛ pi cɛnlɛ la yan ma gbɛn, pe se si
ka la yan ma naa.
15 Wìla tara ti ni fuun ti tɔn mari wɔ
binriw. Yan ki ni fuun naa tige pire
nda fuun tìla koro sinndɛɛrɛ tisaga ki
panŋgɔlɔ, gbatɔ wìla ti ni fuun ti ka. Ali
wɛtipinnɛ nuŋgba lo sila koro tige ka na
nakoma wa wasege ki ni wa Ezhipiti tara
ti ni fuun ti ni†.
16 A Farawɔn wì si ti, a pè Moyisi naa
Arɔn pe yeri wi kan fyɛlɛgɛ na, mɛɛ pan
ma pe pye fɔ: «Mì kapege pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na, ma kapege pye
yoro fun ye na.
17 Koni mi yɛn na ye yɛnri, ki yɔnlɔ na li
na naa, yanla kapege ki kala yaga na na,
ye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛnri na
kan, ligi legbogo jɔlɔgɔ kala na li laga we
na.»
18 A Moyisi wì si yiri wa Farawɔn wi go
mɛɛ saa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.
19 A lì si ti a tifɛliŋgbɔgɔ ka yiri wa
yɔnlɔ tosaga yeri, na gbɔɔn, ma gbatɔ wi
lɛ, ma kari wi ni, ma saa wi wa wa Kɔgɔje
yɛɛn wi ni. Ali nuŋgba wo sila koro wa
Ezhipiti tara ti ni fuun ti ni.
20 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Farawɔn
wi kotogo ki ŋgban wi na, wii yɛnlɛ mbe
Izirayɛli woolo pe yaga pe kari.

Jɔlɔgɔ kɔlɔjɛrɛ wogo:

Diwi kala

21 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye naa fɔ: «Ma kɛɛ ki yirige wa naayeri,
jaŋgo diwi mbe ye laga Ezhipiti tara, fɔ
leele paa talitali.»
22 A Moyisi wì suu kɛɛ ki yirige wa
naayeri, a diwi gbɔɔ wà si ye wa Ezhipiti
tara ti ni fuun ti ni, fɔ ma saa gbɔn piliye
taanri†.
23 Ki piliye taanri yi ni, leele pe sila pye
na pe yɛɛ yaan. Lere wa kpɛ sila ya mbe
yiri wi cɛnsaga mbe kari laga ka na. Ɛɛn

† **10:15 10.14-15:** Naga 9.2-3 † **10:22 10.22:** Yuuro 105.28; Naga 16.10

fɔ, Izirayɛli woolo poro la pye ma cɛn lara nda ni, yanwa la pye na yinrigi wama.
24 A Farawɔn wì si ti, a pè Moyisi wi yeri wi kan. A wì suu pye fɔ: «Yaa kee ye sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ. Ye mbe ya kari ye go woolo pe ni, kaawɔ ye simbaala naa ye sikaala konaa ye nɛrɛ to cɛ ti yaa koro laga.»
25 A Moyisi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mboro yɛrɛ ma daga mbe ti we yaayoro ta ta we sari wɔ nayinmɛ saara konaa saara sogoworo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
26 Mbe taga wa ko na, we yaa kari we yaayoro ŋgbeleye yi ni. We yaayogo ka nuŋgba se koro laga; katugu we yaa sa yaayoro ta wɔ wa ti ni, mberi wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yeri, mberi gbo. Ɛɛn fɔ, nda we yaa ka sa wɔ saraga li yeri mbeli gbɔgɔ, we seri jɛn, kaawɔ we ka sa gbɔn wa gbɛn.»
27 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Farawɔn wi kotogo ki ŋgban wi na, ma ti a wì je ma yo wi se Izirayɛli woolo pe yaga pe kari.
28 A Farawɔn wì si Moyisi wi pye fɔ: «Kari ma yiri na na tanla. Mɔɔ yɛɛ yigi, maga ka pan laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ naa, katugu pilige ŋga ni mi kɔɔn yan laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma yaa ku win.»
29 A Moyisi wì sho fɔ: «Mboro mà yo ma! Mi se pan laga naa ma yeri.»

11

Yɛnŋɛlɛ làa jɔlɔgɔ puŋgo wogo ki sɛnrɛ yo

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Mi yaa jɔlɔgɔ ka wa naa Farawɔn wo naa Ezhipiti tara fɛnnɛ sanmbala pe na. Ko puŋgo na, wi yaa ye yaga yaa kee. Wi yɛrɛ yaa ye purɔ pew mbe ye yirige laga tara ti ni.
2 Kari ma saga yo Izirayɛli woolo pe kan, fɔ nambala pe ni fuun nuŋgba nuŋgba, naa jɛɛlɛ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba, pe tɛ yaara naa warifuwe yaara yɛnri pe cɛnyɛɛnlɛ pe yeri.»
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti a Izirayɛli woolo pe kala lì Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ndanla. Farawɔn wi legbɔɔlɔ poro naa tara woolo pe ni, pàa pye na Moyisi wi jate.
4 A Moyisi wì si Farawɔn wi pye fɔ: «Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ti nda: ‹Yinndɛgɛ na, mi yaa pan mbe Ezhipiti tara ti yanriyanri, mbe toro.
5 Ezhipiti tara woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe ni fuun pe yaa ku laga tara ti ni, mbege lɛ Farawɔn ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na wi pinambyɔ koŋgbanŋa wi na, fɔ saga wa kulojɔ wi pinambyɔ koŋgbanŋa ŋa wila yarilire ti tire wa tira ki na wi na, mbe pinlɛ yaayoro ti pinambire koŋgbannda ti ni fuun ti ni.
6 Pa kona leele pe yaa kaa gbele ŋgbanga laga Ezhipiti tara ti lagapyew, malɛ ki gbeere cɛnlɛ ta fa pye laga gbɛn, ta se si ka pye laga naa paa ti yɛn.
7 Ɛɛn fɔ, wa Izirayɛli woolo pe yeri, ali pyɔn nuŋgba se ka wɛli lere na nakoma yaayogo na, jaŋgo yege jɛn ye yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Ezhipiti tara fɛnnɛ naa Izirayɛli woolo pe jɛn ma pe wɔ pe yɛɛ ni.›
8 Pa kona ma legbɔɔlɔ mbele yɛɛn, pe ni fuun pe yaa pan na kɔrɔgɔ mbe kanŋguuro kan na jegele sɔgɔwɔ, mbaa na yɛnri la yuun fɔ: Ta kee mboro naa ma woolo pe ni. Ko puŋgo na, pa mi yaa yiri mbe kari.»

A Moyisi wì si yiri wa Farawɔn wi tanla naŋgbanwa gbɔɔ ni ma kari.

9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Moyisi wi kan naa fɔ: «Farawɔn wi se logo ye yeri, jaŋgo mbe ta mbe kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye laga Ezhipiti tara.»
10 Moyisi naa Arɔn pàa ki kafɔnŋgɔlɔ ke ni fuun ke pye Farawɔn wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Farawɔn wi kotogo ki ŋgban wi na, wii yɛnlɛ mbe Izirayɛli woolo pe yaga pe kari pe wɔ wa wi tara ti ni.

PAKI FƐTI KOŊGBANŊA WI PYEWE

12

12–13

Paki fɛti kala

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para naa Moyisi naa Arɔn pe ni wa Ezhipiti tara, ma pe pye fɔ:

2 «Ki yeŋge ŋga yɛɛn, ko ki yaa pye
yɛlɛ li lɛsaga. Ko ki yaa pye yɛlɛ li yeŋge
koŋgbannga ye kan.
3 Ye saga yo Izirayɛli gbogolomɔ woolo
pe ni fuun pe kan fɔ ki yeŋge ŋga yɛɛn, ki
pilige kɛ wogo ki na, sege nuŋgba nuŋgba
pyew nakoma go nuŋgba nuŋgba pyew
ki woolo pe simbapɔlɔ yirifɔnnɔ nakoma
sikapɔlɔ yirifɔnnɔ yigi pe yɛɛ kan.
4 Na go ŋga woolo si lɛgɛ mbe pye pe
mbe ya simbapɔlɔ yirifɔnnɔ nuŋgba ka
mboo kɔ kasaga nuŋgba, ki go woolo pe
gbogolo go ŋga ki yɛn le pe tanla ki woolo
pe ni, mbe yala leele pe yɔn ki ni. Ye
simbapɔlɔ yirifɔnnɔ wi yigi ye yala lere
nuŋgba nuŋgba pyew wi mbe ya kara
nda ka to ni.
5 Ye simbapɔlɔ yirifɔnnɔ nakoma
sikapɔlɔ yirifɔnnɔ yigi ŋa wì ta yɛlɛ
nuŋgba, ma pye jɛrɛgisaga fu.
6 Yoo tɛgɛ ye sa gbɔn fɔ yeŋge ki pilige
kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki na. Ki pilige ki ni,
yɔnlɔ ki tosanga ni, Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe ni fuun pe yaayoro nda pè wɔ ti
kɔnlɔgi.
7 Pe yaa ka kara ti ka yinrɛ nda ni,
pe yaayoro ti kasanwa pa lɛ poo fafa ki
yeyɔnrɔ ti naayeri tire to naa kɔɔrɔ ti
kanŋgara na tire ti na.
8 Ki yembinɛ nuŋgba li ni, ye kara ti
fɔ tiyɔngɔ, yeri pinlɛ yeri ka leve fu buru
naa yaanga taanga ni.
9 Yaga ka kara ta ka mbapende nakoma
mberi sɔgɔ tɔnmɔ ni mberi ka. Ɛɛn fɔ,
ye ti ni fuun ti fɔ tiyɔngɔ, ti yinrɛ, naa ti
saanra konaa ti nawa yaara ti ni.
10 Yeri ka, yaga ka ta yaga ti wɔnlɔ ti
yiri. Na ta ka si wɔnlɔ mbe yiri, ki goto
pinliwɛ ni yeri sogo.
11 Na ye kaa ti kaa sanga ŋa ni, ye
ye yaripɔrɔ ti le, ye ye kurusijaraye
pe pɔpɔ ti na, ye ye sawira ti lele, ye
gbɔtangaŋgala ke ni ye kɛɛ mbege naga fɔ
yè gbɛgɛlɛ mbaa kee, ye kara ti ka fyɛlɛgɛ
na. Pa ye yaa Paki fɛti wi pye yɛɛn mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na mɛgɛ ni.
12 «Ki yembinɛ nuŋgba li ni, mi yaa ka
Ezhipiti tara ti yanriyanri mbe toro. Mi
yaa ka pinambiile koŋgbanmbala pe ni
fuun pe gbo laga Ezhipiti tara ti ni, leele
pe pinambiile koŋgbanmbala poro naa
yaayoro ti pinambire koŋgbannda ti ni.
Pa mi yaa kaga pye yɛɛn mbe jɔlɔgɔ wa
Ezhipiti tara yarisunndo ti ni fuun ti na.
Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
13 Kasanwa pi yaa ka pye ye go sigewe
kacɛn wa yinrɛ nda ye yaa ka pye ti ni. Mi
yaa kaa yan mbe toro mbe ye yaga. Kiga
pye ma, na mi kaa jɔlɔgɔ waa Ezhipiti tara
woolo pe na sanga ŋa ni, tifɛlɛgɛ yama
kpɛ se ye ta mbe ye gbo†.
14 «Yege pilige ki tɛgɛ yaa nawa tuun
ki na sanga pyew, yege pye fɛti piligbɔgɔ
mbaa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na gbogo, ki
pye kondɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu ye
setirige piile pe kan.»

Fɛti ŋa pe ma leve fu buru ka wi nɔgɔ

15 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì sho naa fɔ: «Ye
yaa leve fu buru ka fɔ sa gbɔn piliye
kɔlɔshyɛn. Mbege lɛ le ki piliye yi
koŋgbannga ki na, leve si daga mbe
yan wa ye yinrɛ ti ni. Mbege lɛ
pilige koŋgbannga ki na sa gbɔn pilige
kɔlɔshyɛn wogo ki na, na lere wa ka buru
ŋa leve yɛn wi ni wa ka, wi daga poo wɔ
laga Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ.
16 Pilige koŋgbannga naa pilige
kɔlɔshyɛn wogo ki na, ye yaa gbogolo
mbe shɛri, ye se ka tunŋgo ka kpɛ pye
ki piliye yi ni, kaawɔ ye yaakara sɔgɔlɔ
tunŋgo ko.
17 «Ye yaa kaa leve fu buru fɛti wi piin
mbaa nawa tuun fɔ ki pilige jate ŋga ko
mìla ye yirige wa Ezhipiti tara. Yege pilige
ki tɛgɛ ki yɛ yaa ki fɛti wi piin, ki pye
kondɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu yoro naa
ye setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri
ye puŋgo na ye kan.
18 Yɛlɛ li yeŋge koŋgbannga ki pilige
kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, mbege lɛ ki
yɔnlɔkɔgɔ ki na, ye yaa la leve fu buru
kaa fɔ sa gbɔn ki pilige nafa ma yiri
nuŋgba wogo ki yɔnlɔkɔgɔ ki na.
19 Ki piliye kɔlɔshyɛn yi ni, leve si daga
mbe yan wa ye yinrɛ ti ni. Lere ŋa fuun
ka buru ŋa leve yɛn wi ni wa ka, wi yɛn

† **12:13 12.1-13:** Levi 23.5; Nɔmbu 9.1-5; Dete 16.1-2

Izirayɛli tara pyɔ o, wi yɛn nambanŋa o, wi daga poo wɔ wa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ.
20 Yaga pye mbe cɛn laga o laga, ye se ka buru ŋa leve yɛn wi ni wa kpɛ ka; ɛɛn fɔ, yaa leve fu buru kaa†.»

Paki fɛti koŋgbanŋa wi pyewe

21 Kona, a Moyisi wì si Izirayɛli lelɛɛlɛ pe ni fuun pe yeri ma pe pye fɔ: «Ye kari ye sa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ nuŋgba nuŋgba nakoma sikapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ nuŋgba nuŋgba yigi mbe yala sege nuŋgba nuŋgba pyew ki woolo pe ni, ye pe gbo ye pe pye saragaPaki fɛti wi na.
22 Ko puŋgo na, ye yizɔpi wɛrɛ ta kɔn, yaayogo ŋga yè gbo, yège kasanwa pi le leyaraga ŋga ni, yeri le wa ki kasanwa pi ni yeri tɛgɛ yoo fa yeyɔngɔ ki naayeri tige konaa kɔrɔ ki kanŋgara na tire shyɛn ti na. Ye ni, wa kpɛ ka ka wi yeyɔngɔ ki kaanla mbe yiri laga funwa na, fɔ sa gbɔn ki goto pinliwɛ ni.
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Ezhipiti tara ti yanriyanri mbe toro, mbe jɔlɔgɔ wa leele pe na. Na liga ka kasanwa pi yan go ŋga yeyɔngɔ naayeri tige naa kɔrɔ ki kanŋgara na tire shyɛn ti na, li yaa ki yeyɔngɔ ki toro, li se ti jɔgɔwɔ pyefɔ† wi ye wa ye yinrɛ ti ni mbe jɔgɔwɔ pye wa.
24 Yoro naa ye setirige piile pe ni, ye yaa la tanri ki kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na paa kondɛgɛlɛ yɛn, na li yɛn kɔsaga fu.
25 Na yaga ka sa ye wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ lɛ mbe kan ye yeri ti ni, yaa tanri ki ŋgasele li na.
26 Na ye piile paga ka ye yewe mbe yo fɔ ki ŋgasele na li kɔrɔ wo yɛn wiwiin?
27 Ye pe yɔn sogo ye yo fɔ: ‹Saraga yi, ŋga we yɛn na woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni Paki fɛti wi na. Sanga ŋa ni woro Izirayɛli woolo wàa pye wa Ezhipiti tara, làa jɔlɔgɔ wa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na, ɛɛn fɔ, làa we yinrɛ ti toro, lii jɔlɔgɔ wa we na, ma we yinrɛ woolo pe shɔ.› »
Kona Izirayɛli woolo pè si fɔli ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
28 Ko puŋgo na, ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi naa Arɔn pe kan, a Izirayɛli woolo pè si kari ma saa ki pye.

Jɔlɔgɔ kɛ wogo:

Ezhipiti tara woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe gbokala

29 Ki pilige ki yinndɛgɛ ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Ezhipiti tara fɛnnɛ pe pinambiile koŋgbanmbala pe ni fuun pe gbo, maga lɛ Farawɔn ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na wi pinambyɔ koŋgbanŋa wi na, fɔ ma saa ki wa kasopyɔ wi pinambyɔ koŋgbanŋa wi na, ma pinlɛ yaayoro ti pinambire koŋgbannda ti ni†.
30 Ki yembinɛ li ni, a Farawɔn naa wi legbɔɔlɔ konaa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ni fuun pè si yiri. Gbeere la yiri ŋgbanga wa Ezhipiti tara ti lagapyew, katugu go ka sila koro ŋga lere sila ku wa ki ni.
31 Yinndɛgɛ ki na, a Farawɔn wì si Moyisi naa Arɔn pe yeri ma pe pye fɔ: «Ye yiri laga na tara, yaa kee yoro naa Izirayɛli woolo sanmbala pe ni, ye sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ, paa yɛgɛ ŋga na yège yɛnri we.
32 Ye ye yaayoro ti ni fuun ti lɛ, paa yɛgɛ ŋga yège yo we; yaa kee ye yiri laga. Ye sa ye Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li duwaw na na.»
33 Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa pye na Izirayɛli woolo pe fyɛɛlɛ pe yiri wa pe tara ti ni, katugu pàa pye na pe yɛɛ piin fɔ: «We ni fuun we yaa ku.»
34 Ki kala na, Izirayɛli woolo pàa yiri na kee pe muwɛ mba pàa gbɔn pi ni, mba leve sila ye pi ni. Pe maa pe muwɛ pi gbɔɔn yaara nda ni, pàa ti fofo wa pe derigbɔrɔ ti ni, mari taga pajoro na.
35 Izirayɛli woolo pàa tanga ma yala ŋga Moyisi wìla yo pe kan ki ni. Pàa warifuwe yaara, naa tɛ yaara, naa yaripɔrɔ yɛnri Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yeri.
36 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti, a pe kala li Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ndanla, a pè yaara nda Izirayɛli woolo pàa yɛnri pe yeri ti

† **12:20 12.14-20:** Ɛki 23.15; 34.18; Levi 23.6-8; Nɔmbu 28.17-25; Dete 16.3-8 † **12:23 12.23:** Jɔgɔwɔ pyefɔ ŋa wi sɛnrɛ tì yo, wo yɛn mɛrɛgɛ wa, ŋa wi maa jɔlɔgɔ kagala ke waa leele mbele Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔ pe na; ye wele wa Zhenɛ 19.13; 2 Sami 24.16; Ebu 11.28lara ti ni. † **12:29 12.29:** Ɛki 4.22-23

kan pe yeri. Pa pàa ki pye yɛɛn ma Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaara ti koli ma kari ti ni†.

37 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo pè si yiri wa Aramisɛsi ca, mɛɛ lɛ na kee wa Sukɔti ca. Pàa pye na kee nambala waga cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600 000) yɔn ko yeri, pe sila jɛɛlɛ naa piile poro jiri mbe pe pinlɛ wa.
38 Cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo la pinlɛ pe ni lɛgɛrɛ na kee. Yaayoro ŋgbeleye lɛgɛrɛ la pye Izirayɛli woolo pe yeri, to tìla pye nɛrɛ, naa simbaala konaa sikaala.
39 Muwɛ mba pàa gbɔn ma yiri pi ni wa Ezhipiti tara, pàa pi wa wɔn; leve sila ye pi ni pi ta pi fɛ pi yiri; katugu pàa pe purɔ ma pe yirige wa Ezhipiti tara fyɛlɛgɛ na. Pe sila ta mbe kondangala yaakara le pe yɛɛ go na.

40 Yɛgɛlɛ ŋgele Izirayɛli woolo pàa pye wa Ezhipiti tara kàa pye yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa ma yiri kɛ (430)†.
41 Ki yɛgɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa ma yiri kɛ (430) ke kɔsanga wi ni, Paki fɛti pilige ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pè si yiri wa Ezhipiti tara, ma yala pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni.
42 Ki kala na, ki pilige ki yembinɛ li yaa tɛgɛ li yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan mbe pye fɛti piligbɔgɔ, katugu ki pilige ko làa tɛgɛ ki yɛ mali woolo pe yirige wa Ezhipiti tara ki yembinɛ li ni. Izirayɛli woolo poro naa pe setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri puŋgo na, pe daga mbege tɛgɛ ki yɛ fun, mbege pye fɛti piligbɔgɔ mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

Kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele kàa tɛgɛ Paki fɛti wi pyewe pi na

43 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi naa Arɔn pe pye fɔ: «Kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele kè tɛgɛ Paki fɛti wi na ke ŋgele: ‹Nambanŋa wa kpɛ si daga mbege yaakara ta ka.
44 Kulo ŋa pè lɔ penjara ni, wi daga poo kɛnrɛkɛnrɛ, ko puŋgo na, wi mbe ya mbaa Paki fɛti yaakara ti kaa.
45 Ɛɛn fɔ, nambannjɛɛn wo naa tunmbyee ŋa pe maa sara, wo wa si daga mbe ta ka.
46 Ye yaa ka simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ wi kara ti ka wa go nawa. Yaga ka yiri ta ni wa funwa na, yaga si ka yaayogo ki kajelege ka yaari†.
47 Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yaa kaa Paki fɛti wi piin.
48 Na nambanŋa wa ka pye mbe cɛn wa ye yeri mbaa ki jaa mbe Paki shɛrɛgɛ fɛti wi pye mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na mɛgɛ ni, ki daga poo go woolo nambala pe ni fuun pe kɛnrɛkɛnrɛ. Ko puŋgo na wi mbe ya mbe Paki fɛti wi pye paa Izirayɛli tara piile pe yɛn. Lere o lere pe suu kɛnrɛkɛnrɛ wo wa kpɛ si daga mbe Paki fɛti yaakara ta ka.›
49 Yoro Izirayɛli tara piile naa nambannjɛɛnlɛ mbele pe yɛn laga ye sɔgɔwɔ, lasiri konɔ nuŋgba lo ye yaa la tanri li na.»
50 A Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si tanga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo Moyisi naa Arɔn pe kan ti na.
51 Ki Paki pilige ki ni, ko Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe yirige wa Ezhipiti tara paa maliŋgbɔɔnlɔ yɛn.

13

Kondɛgɛŋgɛlɛ Paki fɛti wi wogo na konaa pinambiile koŋgbanmbala pe wogo na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni naa ma yo fɔ:
2 «Ma Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe ni fuun pe tɛgɛ pe yɛ na kan, leele pe pinambiile koŋgbanmbala poro naa yaayoro ti pinambire koŋgbannda ti ni†; katugu pe yɛn na woolo.»
3 A Moyisi wì si leele pe pye naa fɔ: «Pilige ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì ye yirige ma ye wɔ wa Ezhipiti tara li yawa gbɔɔ pi ni, yaa nawa tuun ki na, ki tara nda yàa pye wa ti ni kulolo we. Ki fɛti pilige kiga gbɔn, yaga ka buru ka ŋa pè leve le wi ni.

† **12:36 12.35-36:** Ɛki 3.21-22 † **12:40 12.40:** Zhenɛ 15.13; Gala 3.17 † **12:46 12.46:** Nɔmbu 9.12; Yuuro 34.21; Zhan 19.36 † **13:2 13.2:** Pinambiile koŋgbanmbala poro la daga mbe kan Yɛnŋɛlɛ li yeri paa tunŋgo piin li kan; yaayoro ti pinambire koŋgbannda to la daga mbaa woo saara li yeri (Luki 2.23).

4 Yarilire kɔn yeŋge ŋga we yɛn yɛɛn,
ki nala pilige ŋga koyi yàa yiri wa Ezhipiti
tara.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wugu ye tɛlɛye pe
kan ma yo li yaa tara nda kan ye yeri, na
yaga ka sa ye wa ti ni sanga ŋa ni, yaa ki
fɛti ŋa wi piin ki yeŋge ŋga ki ni. Ki tara
to ti yɛn Kana tara fɛnnɛ, naa Hɛti cɛnlɛ
woolo, naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi
cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo
pe tara re, ti yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ
ni fɔ na fuun.
6 Piliye kɔlɔshyɛn ni, ye yaa la leve fu
buru kaa. Ki pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na,
ye yaa fɛti pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni.
7 Leve fu buru ye yaa la kaa fɔ sa gbɔn
piliye kɔlɔshyɛn. Buru ŋa pè gbɔn leve ni
wa si daga mbe yan wa ye yinrɛ ti ni; leve
si daga mbe yan wa ye tara ti ni fuun ti
ni.
8 Ki pilige ki ni, ye fɛti wi kɔrɔ wi yo ye
pinambiile pe kan, ye pe pye fɔ: ‹We yɛn
na ki wogo ŋga ki ni fuun ki piin, mbaa
nawa tuun ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye we
kan ki na, sanga ŋa ni wàa yiri wa Ezhipiti
tara we.›
9 Ki fɛti wi yaa pye paa tɛgɛrɛ yɛn wa ye
kɛyɛn yi na, konaa mbe pye paa nandowo
yaraga yɛn wa ye walɛgɛlɛ ke na, jaŋgo
yaa para suyi Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ
ti na; katugu lo lì ye yirige wa Ezhipiti tara
ti ni li yawa pi ni.
10 Yaa tanri ki kondɛgɛlɛ li na yɛlɛ pyew,
mbe yala wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ ki
wogo ki na wi ni.»

Piile koŋgbanmbala pàa pye yarikanra Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri

11 Kona, a Moyisi wì sho naa fɔ: «Na
Yawe Yɛnŋɛlɛ liga ka ye ye ni wa Kana
tara ti ni, mberi kan ye yeri, paa yɛgɛ ŋga
na làa wugu ye tɛlɛye poro naa ye kan,
12 ye ye pinambiile koŋgbanmbala pe
ni fuun pe kan li yeri, konaa ye yaayoro ti
pinambire koŋgbannda pyew ti ni ti pye
li woro†.
13 Sofilele poro na, ye yaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ tɛgɛ mbe pe go shɔ†; na ye si
woro na jaa mbe pe go shɔ, ye pe yinrɛ ti
yaari pe ku. Ɛɛn fɔ, ye leele pe pinambiile
koŋgbanmbala pe ni fuun pe go shɔ.
14 Na ye piile paga ka ye yewe mbe
yo fɔ: ‹Ŋga yaa piin ko kɔrɔ wo yɛn
mɛlɛ?› Pa kona ye pe yɔn sogo ye yo fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ làa we yirige ma we wɔ
wa Ezhipiti tara li yawa gbɔɔ pi ni, to nda
wàa pye wa ti ni kulolo.
15 Naa Farawɔn wìla pye na jege ma yo
wi se we yaga waa kee, a Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì si Ezhipiti tara fɛnnɛ pe pinambiile
koŋgbanmbala pe ni fuun pe gbo, ma
pinlɛ yaayoro ti pinambire koŋgbannda
ti ni. Ko kala na we yɛn na yaayoro
ti pinambire koŋgbannda ti woo saraga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, nɛɛ leele pe pinam-
biile koŋgbanmbala poro go shoo.
16 Ki kapyege ki yaa pye paa kacɛn yɛn
ye kan wa ye kɛyɛn yi na, mbe pye paa
tɛgɛrɛ yɛn wa ye walɛgɛlɛ ke na, mbaa ye
nawa tuun ki na fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa we
yirige ma we wɔ wa Ezhipiti tara li yawa
gbɔɔ pi ni.› »

Yɛnŋɛlɛ làa li woolo pe yɛgɛ sin wa pe kondangala li ni

17 Naa Farawɔn wìla kaa Izirayɛli woolo
pe yaga a pè kari, Yɛnŋɛlɛ li sila ti pe
toro wa konɔ na li maa kee wa Filisiti tara
fɛnnɛ pe tara lo ni†, ali mbege ta lo li yɛn
ma were o; katugu Yɛnŋɛlɛ làa yo fɔ: «Na
leele paga sa malaga ta wa pe yɛgɛ, pa pe
yinriwɛ mba pè yiri wa Ezhipiti tara, ki
wogo ki yaa ye pe go na mbege kan pe
sɔngɔrɔ wa naa.»
18 Ki kala na Yɛnŋɛlɛ làa ti a pè toro
wa konɔ na lì koolo koolo wa gbinri wi
ni lo ni, ma kari wa Kɔgɔje yɛɛn wi yeri.
Izirayɛli woolo pàa gbɛgɛlɛ ma yiri wa
Ezhipiti tara paa maliŋgbɔɔnlɔ yɛn.
19 A Moyisi wì si Zhozɛfu wi kajeere ti lɛ
mbe kari ti ni; katugu Zhozɛfu wìla ki yo
Izirayɛli woolo sanmbala pe kan ma yo
fɔ: «Ye wugu yanla kan fɔ ye yaa kanla
kajeere ti lɛ mbe kari ti ni, katugu Yɛnŋɛlɛ

† **13:12 13.12:** Ɛki 34.19-20; Luki 2.23 † **13:13 13.13:** Paa daga mbe sofilele poro go shɔ, katugu pe sila pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ konɔ li ni, mbe pye yaayoro nda pe mbaa ya saraga wɔ ti ni Yɛnŋɛlɛ yeri. † **13:17 13.17:** Konɔ na li maa kee wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara, Ezhipiti tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ pàa pye nali go singi. Na Izirayɛli woolo paga li lɛ pe yaa sa malaga ta wa yɛgɛ. † **13:19 13.19:** Zhenɛ 50.25; Zhozu 24.32

li yaa ye saga (mbe ye yirige laga ki tara nda ti ni)†.»
20 A Izirayɛli woolo pè si yiri wa Sukɔti
ca ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn
wa laga ŋga pàa pye na yinri Etamu, wa
gbinri wi koŋgo na.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye na pe yɛgɛ
sinni, yɔnlɔ na, kambaaga titɔnlɔgɔ
yerege ka ni, na konɔ li nari pe na;
yembinɛ làa pye na pe yɛgɛ sinni kasɔn
titɔnlɔgɔ yerege ka ni, na yanwa yinrigi
pe kan paa yaan, jaŋgo pe ya paa tanri
yɔnlɔ naa yembinɛ.
22 Yɔnlɔ na, kambaaga titɔnlɔgɔ yerege
kìla pye leele pe yɛgɛ, yembinɛ kìla pye
kasɔn titɔnlɔgɔ yerege wa pe yɛgɛ sanga
pyew.

IZIRAYƐLI WOOLO PAA KƆGƆJE YƐƐN WI KƆN MA YIRI

14

14.1–15.21

Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa taga Izirayɛli woolo pe na na pe puro

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para naa
Moyisi wi ni ma yo fɔ:
2 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan, fɔ pe
kɛ pe kari, pe sa paara yinrɛ ti kankan
pe cɛn wa Pi Ayirɔti ca ki yɛsinmɛ na, wa
Migidɔli ca konaa kɔgɔje wi ni, ti sɔgɔwɔ
pi ni. Pa ye yaa cɛn wa Baali Zefɔn laga
ki yɛsinmɛ na, wa kɔgɔje yɔn ki na.
3 Kona Farawɔn wi yaa ki jate fɔ
Izirayɛli woolo pè puŋgo, ma kɔ wa
gbinri wi ni.
4 Mi yaa Farawɔn wi kotogo ki ŋgban
wi na, wi yaa yiri mbe taga ye na mbaa
ye puro. Mi yaa wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ
pe tɔngɔ mbanla gbɔgɔwɔ pi naga ye na.
Pa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaa ki jɛn mbe
yo muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»
A Izirayɛli woolo pè si tanga ki sɛnrɛ ti
na.
5 Naa pàa ka saa ki yo Ezhipiti tara
wunlunaŋa Farawɔn wi kan ma yo fɔ:
«Izirayɛli woolo pè fe ma kari.» A wo
naa wi legbɔɔlɔ pe ni, pè si pe jatere wi
kanŋga Izirayɛli woolo pe kanŋgɔlɔ ma
sho fɔ: «Yiŋgi kala wè pye yɛɛn? Wè
Izirayɛli woolo pe yaga pè kari, pe se
kulowo tunndo pye we kan naa.»
6 Kì kaa pye ma, a Farawɔn wì si ti a pòo
malaga gbɔnwotoro wi pɔ shɔn wa na,
mɛɛ lɛ ma kari, wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ
pe ni. 7 A wì suu malaga gbɔnwotoroye
jɛmbɛlɛ jɛmbɛlɛ cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) lɛ
ma kari, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba,
maliŋgbɔɔnlɔ taanrindaanri la pye wa pe
ni. A Ezhipiti tara malaga gbɔnwotoroye
sanmbala pè si taga pe na.
8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Farawɔn wi
kotogo ki ŋgban wi na, Ezhipiti tara
wunlunaŋa we. A wì si yiri ma taga
Izirayɛli woolo pe na, na pe puro. Ma
sigi ta Izirayɛli woolo pàa yiri ma kari pe
yɔlɔgɔ ki ni caw.
9 A Ezhipiti tara maliŋgbɔɔnlɔ pe ni
fuun, mbele pàa pye shɔn lugufɛnnɛ, naa
mbele pàa pye malaga gbɔnwotoroye pe
ni, naa Farawɔn wi shɔnye pe ni, pè si
taga Izirayɛli woolo pe na, na pe puro, ma
saa pe yigi wa Pi Ayirɔti ca ki tanla, wa
Baali Zefɔn laga ki yɛsinmɛ na, wa kɔgɔje
yɔn ki na.
10 Naa Farawɔn wìla kaa na yɔngɔ
Izirayɛli woolo pe ni, a pè si yɛgɛ yirige
ma wele wa lege, mɛɛ Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe yan pe taga pe na na pe puro; a pè si
fyɛ fɔ jɛŋgɛ, nɛɛ gbele na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yinri li pe saga.
11 A pè si Moyisi wi pye fɔ: «Fanra
lɛgɛrɛ woro wa Ezhipiti tara wi le? Yiŋgi
na, a mà si pan we ni we pan we ku laga
ki gbinri ŋa wi ni? Yiŋgi na, a mà si we
yirige wa Ezhipiti tara?
12 Ki wogo ŋga ko wàa yo ma kan ma
we ta bere wa Ezhipiti tara fɔ: ‹Ma we
yaga yɛw, we yaa la kulowo tunŋgo piin
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe kan. Ko mbɔnrɔ we
yeri we ku laga gbinri wi ni ko na.› »
13 A Moyisi wì si pe pye fɔ: «Yaga ka fyɛ,
ye yere laga nuŋgba. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa
ye shɔ yɛgɛ ŋga na nala, ye yaa ki yan. Ki
Ezhipiti tara fɛnnɛ mbele yaa yaan nala
yɛɛn, ye se ka pe yan naa fyew.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa malaga ki gbɔn
ye kan. Yoro wo na, ye yere yɛw.»

Yɛnŋɛlɛ làa kɔgɔje wi kɔn shyɛn, a Izirayɛli woolo pè toro

15 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye naa fɔ: «Yiŋgi na, ma nɛɛ na yinri
mbe ye saga? Ki yo Izirayɛli woolo pe kan
pe yiri paa kee.
16 Mboro wo na, ma kanŋgala li yirige,
mɔɔ kɛɛ ki sanga ma wa wa kɔgɔje wi
yeri, ma tɔnmɔ pi kɔn shyɛn. Pa Izirayɛli
woolo pe yaa tanga tawara na mbe kɔgɔje
wi kɔn mbe yiri.
17 Mi wo na, mi yaa Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe kotogo ki ŋgban pe na, mbe ti pe ye wa
kɔgɔje wi ni ye puŋgo na. Kona mi yaa
Farawɔn wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni
fuun, naa malaga gbɔnwotoroye konaa wi
shɔn lugufɛnnɛ pe tɛgɛ mbanla gbɔgɔwɔ
pi naga.
18 Na mi ka Farawɔn wo naa wi malaga
gbɔnwotoroye, konaa wi shɔn lugufɛnnɛ
pe tɛgɛ mbanla gbɔgɔwɔ pi naga sanga
ŋa ni, pa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaa ki jɛn
mbe yo muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»
19 Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ ŋa wìla pye wa
Izirayɛli woolo pe yɛgɛ, na pe yɛgɛ sinni,
a wì si toro wa pe puŋgo na. Kambaaga
titɔnlɔgɔ yerege ŋga kìla pye wa pe yɛgɛ,
a kì si toro wa pe puŋgo na fun,
20 mɛɛ pan ma yere Ezhipiti tara fɛnnɛ
cɛnsaga konaa Izirayɛli woolo cɛnsaga ti
sɔgɔwɔ pi ni. Ki kanŋgɔlɔ nuŋgba la pye
diwi pele kan, a ki sanŋga ko na yanwa
yinrigi pele kan yembinɛ li ni. Yembinɛ li
ni fuun li ni, cɛnsaga ka woolo si gbɔn ka
woolo na.
21 A Moyisi wì suu kɛɛ ki sanga wa
kɔgɔje wi go na. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a
tifɛliŋgbɔgɔ kà yiri wa yɔnlɔ yirisaga yeri
na gbɔɔn wa kɔgɔje wi ni ki yembinɛ li ni
fuun li ni, ma kɔgɔje tɔnmɔ pi wɔnrɔgɔ
maa kɔn shyɛn, a lawaga yiri.
22 A Izirayɛli woolo pè si ye wa kɔgɔje
wi nandogomɔ, ma tanga tawara na, maa
kɔn ma yiri. Tɔnmɔ pìla kɔn ma gbogolo
pi yɛɛ na paa mboro yɛn pe kalige kɛɛ naa
pe kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.
23 A Ezhipiti tara fɛnnɛ pè si taga pe
na, na pe puro. Farawɔn wi shɔnye pe ni
fuun, naa wi malaga gbɔnwotoroye konaa
wi shɔn lugufɛnnɛ pè si ye wa kɔgɔje wi
nandogomɔ Izirayɛli woolo pe kɔrɔgɔ.
24 Yinndogo yɔn ki na, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ta wa kasɔn naa kambaaga titɔnlɔgɔ
yerege ki ni, a lì si Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki kala li gbɔn
mali piri pe yeri.
25 A lì si ti a pe malaga gbɔnwotoroye
pe ŋgeere tì wɔwɔ pe na, fɔ a pe feŋge
kì ŋgban. A Ezhipiti tara fɛnnɛ pè sho
fɔ: «Ye ti waa fee Izirayɛli woolo pe yɛgɛ,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na malaga
gbɔɔn we ni pe kan.»
26 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye fɔ: «Ma kɛɛ ki sanga wa kɔgɔje
wi go na, jaŋgo tɔnmɔ pi sɔngɔrɔ pi
pan Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na, naa pe
malaga gbɔnwotoroye poro naa pe shɔn
lugufɛnnɛ pe na, pi pe li.»
27 A Moyisi wì suu kɛɛ ki sanga wa
kɔgɔje wi go na. Lalaaga ki na, a kɔgɔje
tɔnmɔ pì si sɔngɔrɔ wa pi yɔnlɔ. Ezhipiti
tara fɛnnɛ pàa pye na fee tɔnmɔ pi yɛgɛ,
mɛɛ sun ma tɛrɛ pi na wa pe yɛɛ yɛgɛ.
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe jaanri wa kɔgɔje
tɔnmɔ pi ni.
28 A tɔnmɔ pì si sɔngɔrɔ ma pan
Farawɔn wi malaga gbɔnwotoroye pe na,
ma pe li ma pinlɛ wi shɔn lugufɛnnɛ
konaa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe
ni; poro mbele pàa ye wa kɔgɔje wi ni
Izirayɛli woolo pe puŋgo na, na pe puro.
Ali lere nuŋgba wo sila shɔ mbe to.
29 Izirayɛli woolo poro na, pàa tanga
tawara na, ma kɔgɔje wi kɔn ma yiri.
Tɔnmɔ pìla kɔn ma gbogolo paa mboro
yɛn pe kalige kɛɛ naa pe kamɛŋgɛ kɛɛ ki
na.
30 Ki pilige ki ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
Izirayɛli woolo pe shɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe kɛɛ. Pàa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe gboolo
pe yan pè toori wa kɔgɔje yɔn ki na.
31 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yiri li fanŋga ŋga
ni Ezhipiti tara fɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, Izirayɛli
woolo pàa ki yan. A pè si fyɛ li yɛgɛ, mɛɛ
taga lo naa li tunmbyee Moyisi pe na.

15

*Yurugo ŋga Moyisi wo
naa Izirayɛli woolo
pàa kɔ ma Yɛnŋɛlɛ li sɔn*

1 Kona, a Moyisi naa Izirayɛli woolo pe
ni, pè sigi yurugo ŋga ki kɔ ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ ma yo fɔ:
Ye ti mbe yurugo kɔ mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔ,
katugu lìli gbɔgɔwɔ pi naga.
Lì shɔnye poro naa pe lugufɛnnɛ pe jaanri
wa kɔgɔje wi ni†.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na fanŋga ye,
lo li yɛn na yurukɔgɔ ki go ye.
Lo lìlan shɔ.
Lo li yɛn na Yɛnŋɛlɛ le, mi yaa li sɔn.
Lo li yɛn na tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ le, mi yaa
li gbɔgɔ.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn malaga gbɔnfɔ gbɔɔ.
Li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ†.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Farawɔn wi
malaga gbɔn wotoroye, naa wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe jaanri
wa kɔgɔje wi ni.
Kɔgɔje yɛɛn wì Farawɔn wi maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ pe li.
5 Tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun pì
toro pe go na.
A pè tigi wa tɔnmɔ pi latijugo ki ni paa
sinndɛlɛgɛ yɛn.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ, yawa gbɔɔ yɛn ma ni!
Ma yawa gbɔɔ po pɔ̀ɔn juguye pe tɔngɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ.
7 Ma gbɔgɔwɔ mba pì wɛ yaraga ki ni fuun
ki na pi fanŋga na,
mɔ̀ɔ juguye pe jaanri.
Mɔ̀ɔ naŋgbanwa kala li wa pe na,
a lì pe jɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na kasɔn ma yan
waga sogo we.
8 Ma wɔnwɔn tifɛlɛgɛ ki fanŋga na, tɔnmɔ
pì gbogolo pi yɛɛ na.
Tɔnmɔ mba pila fuun pì gbogolo pi yɛɛ na
paa mbogo yɛn.
Tɔnmɔ mba pila yinrigi na tuun pì liri wa
kɔgɔje wi nandogomɔ.
9 We juguye pàa pye na yuun fɔ:
«We yaa taga pe na la pe puro, sa pe yigi.
We yaa sa pe kɛɛ yaara ti koli mberi yɛɛlɛ
we yɛɛ na.
We yaa we tokobiye pe kɔlɔgi wa pe
woforo ti ni mbe pe gbo.»
10 Ɛɛn fɔ, mboro wo na Yawe Yɛnŋɛlɛ,
mɔ̀ɔ yɔn tifɛlɛgɛ ki fɛ,
a kɔgɔje wì pe li.
Pè tigi paa sunmu pyɔ yɛn wa tɔnŋgbɔɔ
pi latijugo ki ni.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, yarisunndo ti ni fuun ti
ni, kikiin ki yɛn ma taanla ma ni?
Ambɔ wi yɛn paa mboro yɛn? Ma yɛn
kpoyi ma yɔn fili.
Ki daga paa fyɛ ma yɛgɛ konaa paa ma
sɔnni,
mboro ŋa ma maa kafɔnŋgɔlɔ piin we.
12 Kapyege nuŋgba mà pye ma fanŋga ki
ni,
a tara tì si we juguye pe tɔn.
13 Ma ndanlawa pi kala na,
a mà woro mbele ma woolo we go shɔ,
ma yawa pi fanŋga na,
a maa we yɛgɛ sinni na kee we ni wa tara
kpoyi nda ma yaa kan we yeri ti ni.
14 Cɛngɛlɛ sanŋgala kège wogo ki logo, a
kaa seri fyɛrɛ ti kala na.
Fyɛrɛ gbɔrɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe yigi.
15 Edɔmu tara teele pe sunndo wì kɔn pe
na.
Mowabu tara teele paa seri fyɛrɛ ti kala
na.
Kana tara fɛnnɛ pe ni fuun pè kotogo la.
16 Jatere pirindorogo naa fyɛrɛ gbɔrɔ la pe
yigi.
Ma fanŋga ŋga mà tɛgɛ ma we saga kì pe
yɔn ki tɔn pe na,
a pè pye paa sinndɛlɛgɛ yɛn.
Woro mbele ma woolo, fɔ a wè saa toro,
Yawe Yɛnŋɛlɛ!
Woro mbele ma woolo, a mà we go shɔ,
fɔ a wè saa toro.
17 Ma yaa kari we ni sa we pye we cɛn wa
ma yanwiga ki na,
wa cɛnsaga ŋga mà gbegele ma yɛɛ kan
ki ni Yawe Yɛnŋɛlɛ,
fɔ wa ma laga kpoyi ŋga mà kan ki ni.
18 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ, fɔ sanga
pyew.
19 Farawɔn wi shɔnye, naa wi malaga
gbɔnwotoroye konaa wi shɔn lugufɛnnɛ
pàa ye wa kɔgɔje wi ni sanga ŋa ni, Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa kɔgɔje tɔnmɔ pi sɔngɔrɔ maa
wa pe na, a pì pe li. Ɛɛn fɔ, woro Izirayɛli
woolo, wàa tanga tawara na ma kɔgɔje wi
kɔn ma yiri.

† **15:1 15.1:** Naga 15.3 † **15:3 15.3:** Yuuro 118.14; Eza 12.2

20 Kona, a Arɔn wi njɔ Miriyamu ŋa
wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ, wì si
pimbile kpɛkpɛlɛkpɛ la lɛ nali gbɔɔn. A
jɛɛlɛ sanmbala pe ni fuun pè si pan
pimbigile kele ni ma taga wi na, na ke
gbɔɔn na yoo.
21 A Miriyamu wì si yurugo le, a
Izirayɛli woolo sanmbala pe nɛɛ ki shoo
wi yɔn na fɔ:

Yaa yurugo koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
Lùu gbɔgɔwɔ pi naga.
Lì shɔnye poro naa pe lugufɛnnɛ pe jaanri
wa kɔgɔje wi ni, a wì pe li.

MBEGE LƐ WA KƆGƆJE YƐƐN WI NA MBE SA GBƆN WA SINAYI YANWIGA KI NA
15.22–18.27

Laga ŋga pàa pye na yinri Mara ki tɔnmɔ pi sɛnrɛ

22 Ko puŋgo na, a Moyisi wì si ti a
Izirayɛli woolo pè yiri wa Kɔgɔje yɛɛn wi
tanla ma kari wa Shuri gbinri wi ni. Pàa
tanga pe piliye taanri pe sila tɔnmɔ ta
mbe wɔ.
23 A pè si saa gbɔn wa laga ŋga pàa pye
na yinri Mara. Tɔnmɔ mba pàa saa yan
wa, pe sila ya mbe pa wɔ, katugu pìla pye
ma sori. A pè sigi laga ki mɛgɛ taga naga
yinri Mara (ko kɔrɔ wo ŋa sorowo).
24 Kona, a leele pe nɛɛ kɔngɔri Moyisi
wi na, na yuun fɔ: «Yiŋgi we yaa wɔ?»
25 A Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
ŋgbanga li pe saga. A lì si kanŋgekɔngɔ
ka naga wi na, a wì sigi lɛ maga wa wa
tɔnmɔ pi ni; a tɔnmɔ pì si kanŋga ma
tanla.

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kondɛgɛŋgɛlɛ naa
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ kan Izirayɛli woolo pe
yeri wa ki laga ki na. Làa pe wa ma wele
wa fun,
26 mɛɛ pe pye fɔ: «Na ye kaa nuru
jɛŋgɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ na
yeri, mbaa ŋga ki yɛn ma sin ki piin na
yɛgɛ na, na yaga nuŋgbogolo jan mbaa
na ŋgasegele ke nuru konaa mbaa tanri
na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, pa mi se ka yama
mba mìla wa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na
pa wa ye na. Katugu muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ na li maa ye sagala.»
27 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo pè si
kari ma saa gbɔn wa Elimu laga ki na.
Puluyo kɛ ma yiri shyɛn la pye wa, konaa
sɛngɛndire nafa taanri ma yiri kɛ ni. A pè
si pe paara yinrɛ ti kankan wa tɔnmɔ pi
tanla ma cɛn le.

16

Siriŋgbangala naa yaakara nda pe yinri manɛ ti sɛnrɛ

1 Ko puŋgo na, a Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe ni fuun pè si yiri wa Elimu laga
ki ni; pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, ki
yeŋge shyɛn wogo ki pilige kɛ ma yiri
kaŋgurugo wogo ki na, a pè si gbɔn wa
Sɛn gbinri wi ni, wo yɛn Elimu laga naa
Sinayi yanwiga ti sɔgɔwɔ pi ni.
2 A Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni
fuun pè si kɔngɔri Moyisi naa Arɔn pe na
wa gbinri wi ni;
3 mɛɛ pe pye fɔ: «Ndɛɛ ki pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ti, a wè ku wa Ezhipiti tara,
sanga ŋa ni wàa pye na cɛɛn na kara cɔrɔ
ti mari, na kaa na tinni, ko jɛn na mbɔnrɔ
we na! Ɛɛn fɔ, yè pan we ni laga ki gbinri
ŋa wi ni, mbe pan mbe we ni fuun we kan
we ku fuŋgo ki kɛɛ.»
4 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa
fɔ: «Wele, mi yaa yaakara tirige ye kan
mbe yiri wa yɛnŋɛlɛ na. Pilige nuŋgba
nuŋgba pyew, leele pe yaa yiri mbe sa
nda ti yaa pe pilige nuŋgba yaakara bɔ ti
wulo. Pa mi yaa ye wa mbe wele yɛɛn,
mbege jɛn na kaa pye ye yaa tanga na
lasiri sɛnrɛ ti na nakoma ye se tanga ti
na†.
5 Pilige kɔgɔlɔni wogo ki na, yaakara
nda ye yaa wulo mbe sɔgɔ, ti yaa pye
pilige nuŋgba woro nda ye ma wulo to
tɛgɛsaga shyɛn.»
6 A Moyisi naa Arɔn pè si Izirayɛli woolo
pe ni fuun pe pye fɔ: «Nala yɔnlɔkɔgɔ
ŋga ki ni, ye yaa ki jɛn mbe yo Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì ye yirige wa Ezhipiti tara.
7 Goto pinliwɛ ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yaa li gbɔgɔwɔ pi naga ye na; katugu
kɔngɔrimɔ mba yaa kɔngɔri li na, lùu

† **16:4 16.4:** Zhan 6.31

logo. Ɛɛn fɔ, woro wo na, we woro yaraga ka yaa kɔngɔri we na.»
8 A Moyisi wì sho naa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kara kan ye yeri, ye ka nala yɔnlɔkɔgɔ ŋga ki ni, goto pinliwɛ ni mbe yaakara kan ye yeri ye ka ye tin. Katugu kɔngɔrimɔ mba yè kɔngɔri li na, lùu logo. Woro wo na, we woro yaraga ka, woro ma ye yɛn na kɔngɔri we na; ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yaa kɔngɔri li na.»
9 A Moyisi wì si Arɔn wi pye fɔ: «Ki yo Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe kan fɔ pe kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, katugu lì pe kɔngɔrimɔ mba pè kɔngɔri li na pi logo.»
10 Ma Arɔn wi ta wìla pye na para Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni, a pè si kanŋga ma wele wa gbinri kɛɛ ki yeri. Pe mbe ka wele, mɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pi yan pùu yɛɛ naga wa kambaaga ki ni.
11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni naa ma yo fɔ:
12 «Mì Izirayɛli woolo pe kɔngɔrimɔ pi logo. Ki yo pe kan fɔ: ‹Nala yɔnlɔkɔgɔ ŋga, sanni yembinɛ li sa wɔ, ye yaa kara ka, goto pinliwɛ ni fun, ye yaa yaakara ta mbe ka fɔ mbe tin. Kiga pye ma, pa ye yaa ki jɛn mbe yo muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.› »
13 Ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni, a siriŋgbangala si pan ma tigi wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni maga tɔn. Ki goto pinliwɛ pi ni, a pè si yiri ma fɔɔngɔ ka yan kì wo ma paara yinrɛ cɛnsaga ki maga.
14 Naa fɔɔngɔ kìla kaa kɔn, pe mbe ka wele, mɛɛ yaara tunmɔɔrɔ kpurukpuru ta yan tì koro wa tara ti na, wa gbinri wi ni. Tìla pye paa tisaga sinndɛɛrɛ yɛn, ma filige.
15 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa ti yan, a pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Yiŋgi yaara ri nda to yɛɛn?» Katugu pe sila ti cɛnlɛ li jɛn.
A Moyisi wì si pe pye fɔ: «Yaakara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kan ye yeri yaa kaa, tori†.
16 Ŋga lì yo ti wogo ki na ki ŋga: ‹Lere nuŋgba nuŋgba pyew, nda ti yaa wi pilige nuŋgba yaakara bɔ, wi to wulo. Lere nuŋgba wi wulo paa litiri tijɛrɛ si yɛn†. Lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yaa ti wulo mbe yala lere yɔn ŋga ki yɛn wa wi paraga go ki ni ko ni.› »
17 A Izirayɛli woolo pè sigi pye ma. Pèle la wulo lɛgɛrɛ, a pèle wulo jɛgɛlɛ.
18 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa nda pàa wulo ti taanla Omɛri wi ni, a pè sigi yan fɔ mbele pàa lɛgɛrɛ wulo, pe sila ta mbe toro; mbele pàa jɛnri wulo, ka sila kɔn pe woro ti na. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba, pàa ta ma yala pe pilige nuŋgba nuŋgba yaakara ti ni†.
19 A Moyisi wì si pe pye naa fɔ: «Lere kpɛ ka ka ta tɛgɛ ti wɔnlɔ ti yiri.»
20 Ɛɛn fɔ, pele sila logo wi yeri. A pè si ta tɛgɛ fɔ ki goto. A fyɛnrɛ si ye ti ni, a tì si jɔgɔ na lugo. Kona, a Moyisi wì si nawa ŋgban ki leele pe ni.
21 Maga lɛ le kona, pàa pye na manɛ wi wulo pinliwɛ pyew. Lere nuŋgba nuŋgba pyew, wi pilige nuŋgba yaakara to wi ma wulo. Na yɔnlɔ kiga ka yiri la yaa, ŋa wì koro wi ma yan.
22 Ɛɛn fɔ, pilige kɔgɔlɔni wogo ki na, a leele pè si piliye shyɛn yaakara wulo. Lere nuŋgba woro tìla pye na kee litiri kɔlɔtaanri yeri. A Izirayɛli gbogolomɔ woolo teele pè si kari ma saa ki yo Moyisi wi kan.
23 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo koyi we. Goto wi yɛn cɛnpilige ye, cɛnpilige ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Ye yaa yaakara nda fɔ wa yira wi ni, yeri fɔ nala; ye yaa nda sɔgɔ, yeri sɔgɔ nala. Na yaga ka, nda fuun ka koro, yeri tɛgɛ goto†.»
24 Pàa sɔgɔ ma ka nda tìla koro, a pè siri tɛgɛ ki goto woro, paa yɛgɛ ŋga na Moyisi wìla ki yo pe kan. Ti sila jɔgɔ mbaa lugo, fyɛnrɛ sila si ye ti ni.
25 Ki goto, a Moyisi wì si pe pye fɔ: «Yaakara nda yàa tɛgɛ, yeri ka nala; katugu nala wi yɛn cɛnpilige ye, ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Nala ye se sa manɛ wa yan wa.

† **16:15 16.15:** 1 Korɛn 10.3 † **16:16 16.16:** Eburuye sɛnrɛ ti ni taanlayaraga ŋga pàa tɛgɛ na taanla ki ni laga ki laga ŋga ki ni pàa pye naga yinri Omɛri. † **16:18 16.18:** 2 Korɛn 8.15 † **16:23 16.23:** Ɛki 20.8-11

26 Yapelege ki ni, ye yaa ki yaakara ti
wulo sa gbɔn pilige kɔgɔlɔni. Ɛɛn fɔ,
pilige kɔlɔshyɛn wogo ko na, ko ŋga ki
yɛn cɛnpilige ye, ye se ka ta ta wa.»
27 Konaa ki ni fuun, pilige kɔlɔshyɛn
wogo ki na, leele pèle la yiri wa paara
yinrɛ cɛnsaga ki ni, ma kari sa ta wulo,
ɛɛn fɔ, pe sila yaraga ka kpɛ yan wa.
28 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
yewe naa fɔ: «Ye yaa koro mbaa jege mbe
yo ye se tanga na ŋgasegele koro naa na
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
29 Ye daga mbege jɛn fɔ mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ mì cɛnpilige ki kan ye yeri ma yo
yaa cɛɛn ki ni, yaa wogo. Ko kala na pilige
kɔgɔlɔni wogo ki ni, mi ma piliye shyɛn
yaakara kan ye yeri. Pilige kɔlɔshyɛn
wogo ki ni, lere nuŋgba nuŋgba pyew wi
koro wa wi paraga go ki ni, wa kpɛ ka ka
yiri wa wi cɛnsaga.»
30 Kona, a leele pè si cɛn ma wogo pilige
kɔlɔshyɛn wogo ki na.
31 A Izirayɛli woolo pè sigi yaakara ti
mɛgɛ taga nari yinri manɛ (ko kɔrɔ wo
yɛn yiŋgi yaraga ŋga). Manɛ wìla pye ma
filige paa koriyandiri yantiire pire yɛn.
Wi tanwa pìla pye paa wɔn ŋa pè sɛnrɛgɛ
le wi ni wi yɛn†.
32 A Moyisi wì sho fɔ: «Sɛnrɛ nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo ti nda fɔ: ‹Ye manɛ wa
lɛ wila kee litiri tijɛrɛ yeri, yoo tɛgɛ ye
setirige piile pe kan, janŋgo ki yaakara nda
mila kaan yaa kaa laga gbinri wi ni, ye
yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, pe kari yan
peri jɛn.› »
33 Kona, a Moyisi wì sigi yo ma Arɔn wi
kan fɔ: «Cɔgɔ ŋga pe maa yaara teri ki
ni, ka lɛ ma manɛ wa le wa ki ni wila kee
litiri tijɛrɛ yeri, ko puŋgo na, ma saa tɛgɛ
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wi koro
wa tɛgɛsaga ye setirige piile pe kan†.»
34 A Arɔn wì si manɛ wa le cɔgɔ ka ni
ma yala ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi
wi kan ki ni, mɛɛ saa cɔgɔ ki tɛgɛ wa li yɔn
finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa
pe nawa tuun.
35 Izirayɛli woolo pàa manɛ wi ka fɔ ma
saa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn, fɔ leele yɛn ma
cɛn tara nda ni ma saa ye ta ni, ko kɔrɔ
wo yɛn fɔ ma saa gbɔn wa Kana tara ti
kɔnlɔ li na†.
36 Omɛri yɛngɛlɛ kɛ koro la pye taanla-
yaraga ŋga pàa pye na taanla ki ni pilige
pyew† ki yɛnlɛ nuŋgba.

17

Tɔnmɔ mba pìla janri
ma yiri wa walaga ki ni,
wa Erefidimu laga ki ni pi sɛnrɛ
(Nɔmbu 20.1-13)

1 Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun
pàa yiri wa Sɛn gbinri wi ni ma kari. Pàa
pye na tanri na cɛɛncɛɛn na kee ma yala
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni, fɔ ma saa
gbɔn wa Erefidimu laga ki na. A pè si pe
paara yinrɛ ti kankan ma cɛn le. Leele pe
sila tɔnmɔ ta wa mbe wɔ.
2 Kona, a leele pe nɛɛ wiin Moyisi wi ni
na yuun fɔ: «Tɔnmɔ kan we yeri we wɔ!»
A Moyisi wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yiŋgi na, a ye nɛɛ wiin na ni? Yiŋgi na,
a ye nɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li waa na wele?»
3 Wɔgɔ kìla leele pe yigi fɔ jɛŋgɛ. A
pe nɛɛ kɔngɔri Moyisi wi na, na yuun
fɔ: «Yiŋgi na, a mà si we yirige wa
Ezhipiti tara mbe pan mbe we kan we
ku lagamɛ, woro naa we piile konaa we
yaayoro ŋgbeleye yi ni?»
4 A Moyisi wì si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri li pe saga, ma yo fɔ: «Yiŋgi mi yaa
pye ki leele mbele pe kan? Kì koro naa
jɛnri, pe yaa na wa sinndɛɛrɛ ni mbanla
gbo.»
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Keli leele pe yɛgɛ. Ma
Izirayɛli lelɛɛlɛ pele wɔ pe pinlɛ ma ni.
Kanŋgala na màa tɛgɛ ma Nili gbaan wi
gbɔn li ni, mali lɛ naa, maa kee.
6 Wele, mi yaa sa yere wa ma yɛgɛ
Horɛbu yanwiga walaga ka go na. Ma
saga walaga ki gbɔn ma kanŋgala li ni, pa
tɔnmɔ yaa janri mbe yiri wa ki ni, leele pe
yaa ta mbe wɔ.»

† **16:31 16.31:** Nɔmbu 11.7-8 † **16:33 16.33:** Ebu 9.4 † **16:35 16.35:** Zhozu 5.12 † **16:36 16.36:** Taanlayaraga ŋga pàa pye na taanla ki ni pilige pyew laga ki laga ŋga ki ni pàa pye naga yinri Eburuye sɛnrɛ ti ni efa, ki yɛnlɛ nuŋgba làa pye litiri nafa shyɛn.

A Moyisi wì si tanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na Izirayɛli lelɛɛlɛ pe yɛgɛ na.
7 A pè sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Masa naa Meriba (ko kɔrɔ wo ŋa malaga naa wamawelewe), katugu Izirayɛli woolo pàa win Moyisi wi ni, konaa ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li wa ma wele, ma yewe fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn laga we sɔgɔwɔ lee li woro laga we sɔgɔwɔ†?»

Izirayɛli woolo pàa malaga gbɔn ma ya Amalɛki setirige piile pe ni

8 Ko puŋgo na, a Amalɛki setirige piile pè si pan ma to Izirayɛli woolo pe na, ma malaga gbɔn pe ni wa Erefidimu.
9 A Moyisi wì sigi yo Zhozuwe wi kan ma yo fɔ: «Nambala pele wɔ we ni, pe sa malaga gbɔn Amalɛki setirige piile pe ni. Goto mi yaa sa yere wa tinndi wi go na Yɛnŋɛlɛ li kanŋgala li ni na kɛɛ.»
10 A Zhozuwe wì si tanga ma yala Moyisi wi sɛnrɛ ti ni, mɛɛ kari ma saa malaga gbɔn Amalɛki setirige piile pe ni. Ma si yala Moyisi, naa Arɔn konaa Huri poro la lugu ma kari wa tinndi wi go na.
11 Na Moyisi wiga wi kɛɛ ki yirige wa naayeri†, Izirayɛli woolo pe ma fanŋga ta malaga ki na; na wiga wi kɛɛ ki tirige tege ki kala na, Amalɛki setirige piile pe ma fanŋga ta malaga ki na.
12 Naa Moyisi wi kɛyɛn yìla kaa te, a Arɔn naa Huri pè si sinndɛlɛgɛ ka lɛ maga tɛgɛ wi tanla, a wì si cɛn ki na. A pè suu kɛyɛn yi tɔgɔtɔgɔ. Nuŋgba la pye Moyisi wi kɛɛ ŋga na sanŋa wi yɛn wi kɛɛ ŋga na. A wi kɛyɛn yì si koro wa yirigesaga fɔ ma saa yɔnlɔ ki kɔ.
13 A Zhozuwe wì si ya Amalɛki setirige piile pe ni ma pe gbo tokobi ni.
14 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Ki kagala ke yɔnlɔgɔ sɛwɛ na ma ke tɛgɛ, jaŋgo paa nawa tuun ke na. Mɛɛ ki yo Zhozuwe wi kan fɔ mi yaa Amalɛki setirige piile pe gbo mbe pe kɔ pew, fɔ lere wa se ka nawa to pe na laga tara ti na naa†.»
15 A Moyisi wì si saraga wɔsaga kan wa ki laga ki ni, maga mɛgɛ taga naga yinri Adonayi Nisi (ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na dirapo).
16 Ko puŋgo na, a wì sho naa fɔ: «Ki kaa pye Amalɛki setirige piile pè pan ma to Yawe Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi na†, li yaa la wiin pe ni sanga pyew.»

18

Zheturo wìla kari ma saa wi nafɔ Moyisi wi shari

1 Kajɛŋgɛ ŋga fuun Yɛnŋɛlɛ làa pye Moyisi wo naa Izirayɛli woolo pe kan, poro mbele li woolo, Moyisi wi nafɔ lenaŋa Zheturo wìla ki sɛnrɛ ti logo, wo ŋa wìla pye Madiyan tara fɛnnɛ saraga wɔfɔ we; wìla ki logo fun paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pe yirige wa Ezhipiti tara.
2 Zheturo wìla kari Moyisi wi jɔ Sefora wi ni wi kan†, wo ŋa Moyisi wìla wi torogo wa wi to Zheturo wi yeri we.
3 Wìla kari Sefora wi pinambiile shyɛn pe ni fun. Pàa pye na nuŋgba yinri Gɛrishɔmu (ko kɔrɔ wo ŋa nambannjɛɛn wa ki laga ŋga ki ni); katugu wìla pye na yuun fɔ: «Mi yɛn nambannjɛɛn tateere ni†;»
4 nɛɛ sanŋa wi yinri Eliyezɛri, (ko kɔrɔ wo ŋa na Yɛnŋɛlɛ lìlan saga), katugu wìla pye na yuun fɔ: «Na to wi Yɛnŋɛlɛ le, lìlan saga mala shɔ Farawɔn wi tokobi wi kɛɛ, wi silan gbo.»
5 Zheturo wìla kari Moyisi wi jɔ Sefora wo naa wi pinambiile shyɛn pe ni wa

† **17:7 17.1-7:** Nɔmbu 20.2-13 † **17:11 17.11:** Ŋga kì yo fɔ Moyisi wi maa kɛɛ ki yirige wa naayeri, ko ki naga ma yo wi ma Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga. † **17:14 17.14:** Ki kagala kè pye ma yɔn fili yɛgɛ ŋga na, yege wele wa Dete 25.17-19; 1 Sami 15.2-9lara ti ni. † **17:16 17.16:** Wunluwɔ mba pi sɛnrɛ tì yo, ti mbe ya logo fɔ Izirayɛli woolo poro wɛlɛ pe yɛn na piin, nakoma Yɛnŋɛlɛ lo jate lo Amalɛki setirige piile pàa to li na. Ki sɛnrɛ ti woro ma filige wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa Eburuye sɛnrɛ ni wi ni. † **18:2 18.2:** Wa Ɛki 4.24,26, Sefora wìla pinlɛ wi pɔlɔ Moyisi wi ni ma kari wa Ezhipiti tara. Ɛɛn fɔ, laga ki laga ŋga ki ni vɛrise wi yɛn naga yuun ma yo Zheturo wìla kari Sefora wi ni wi pɔlɔ wi kan; ko pan ma, katugu ki yaa pye ndɛɛ malaga ŋga Izirayɛli woolo pàa gbɔn Farawɔn wi ni ki wɛwɛ pi kala na, Moyisi wìla wi jɔ wi sɔngɔrɔ, nakoma ki yaa pye ndɛɛ naa pàa kaa ya Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ni ko Sefora wìla sɔngɔrɔ sa yo wi to Zheturo wi kan. Pele ma yo ki yaa pye kendige kìla ye wo naa wi pɔlɔ pe sɔgɔwɔ, ko kì ti wìla sɔngɔrɔ. † **18:3 18.3:** Ɛki 2.21-22; Kapye 7.29

Moyisi wi yeri, wa gbinri wi ni, wa laga ŋga wìla wi paraga go ki kan ma cɛn, wa Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ki tanla.

6 Wìla ti a pè saa ki yo ma Moyisi wi
kan fɔ: «Ma nafɔ Zheturo wi yɛn na
paan mbɔɔn shari wo naa ma jɔ naa ma
pinambiile shyɛn pe ni.»
7 A Moyisi wì si yiri ma saa wi nafɔ wi
fili, ma fɔli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ,
mɛɛ kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ maa shari. A
pè si pe yɛɛ yewe na kaa pye pe yɛn
ŋgbaanla. Ko puŋgo na, a pè si kari wa
Moyisi wi paraga go ki ni.
8 Ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye
Farawɔn wo naa Ezhipiti tara fɛnnɛ san-
mbala pe na, ma Izirayɛli woolo pe shɔ, a
Moyisi wì si ki ni fuun ki yɛgɛ yo wi nafɔ
wi kan. Kaŋgbangala ŋgele fuun kàa pe
ta wa pe kondangala li ni, wìla ke ni fuun
ke yɛgɛ yo wi kan fun, konaa paa yɛgɛ
ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pe shɔ we.
9 Kajɛŋgɛ ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
pye ma Izirayɛli woolo pe shɔ Ezhipiti
tara fɛnnɛ pe kɛɛ, kìla Zheturo wi nawa
pi yinŋgi wi na.
10 A Zheturo wì sho naa fɔ: «Sɔnmɔ
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo, lo na lì ye shɔ
Ezhipiti tara fɛnnɛ poro naa Farawɔn wi
ni pe kɛɛ. Lì ye shɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe
kulowo pi ni.
11 Koni mìgi jɛn ma yo lì gbɔgɔ ma wɛ
yarisunndo ti ni fuun ti na; katugu lìgi
wogo ki pye maga naga, ma sigi ta Ezhipiti
tara fɛnnɛ pàa pye na Izirayɛli woolo pe
jɔlɔ ndɛɛ pe yaa pe gbo.»
12 A Moyisi wi nafɔ Zheturo wì si saraga
sogowogo naa nayinmɛ saara wɔ Yɛnŋɛlɛ
li yeri. A Arɔn wo naa Izirayɛli lelɛɛlɛ
pe ni fuun pè si saa pinlɛ ma saraga
yaakara ti ka Moyisi wi nafɔ Zheturo wi
ni, Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

Moyisi wìla leele pele wɔ pe pye Izirayɛli woolo pe kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ (Dete 1.9-18)

13 Ki goto, a Moyisi wì si cɛn mbaa leele
pe kagala ke yɛgɛ woo. Leele pàa cɛn
Moyisi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, maga lɛ pinliwɛ
pi ni fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔkɔgɔ ki na.
14 Ŋga fuun Moyisi wìla pye na piin
leele pe kan, wi nafɔ Zheturo wìla ki
yan. A wì si Moyisi wi pye fɔ: «Yiŋgi
na, ma nɛɛ leele pe kagala ke yɛgɛ woo ki
pyelɔmɔ mba pi na? Yiŋgi na, a mà si cɛn
ma yɛ mbaa kagala ke yɛgɛ woo, a leele
pè si cɛn ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, maga lɛ pinliwɛ
pi ni fɔ ma pan ma gbɔn yɔnlɔkɔgɔ ŋga,
ma ta ma pe kagala ke yɛgɛ wɔ?»
15 A Moyisi wì suu nafɔ wi yɔn sogo ma
yo fɔ: «Leele paa paan na kɔrɔgɔ, mbe
Yɛnŋɛlɛ li yewe, mbeli nandanwa kala li
jɛn wa pe kagala ke yɛgɛwɔmɔ pi ni.
16 Na kala la ka ye pe sɔgɔwɔ, pe ma
pan na kɔrɔgɔ, mi ma ki kala li yɛgɛ wɔ
pe kan. Mi ma Yɛnŋɛlɛ li kondɛgɛŋgɛlɛ
koro naa li lasiri sɛnrɛ ti naga pe na.»

17 A Moyisi wi nafɔ wì suu pye fɔ: «Ma
yɛn naga piin yɛgɛ ŋga na, kii yɔn.
18 Ma yaa ka ma yɛɛ te, mbe leele mbele
paa paan ma kɔrɔgɔ pe te fun; katugu ki
tunŋgo ŋga kì wɛ ma fanŋga ki na, ma se
ya mbege pye mbege yɔn fili ma nuŋgba.
19 Koni sɛnrɛ nda mi yaa ma yɛri, ti
logo na yeri. Yɛnŋɛlɛ li pye ma sagafɔ.
Ma tunŋgo koyi ŋga mbe pye wa leele
pe yɔnlɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa pe
kagala ke yɛgɛ yuun li kan.
20 Ma daga mbe Yɛnŋɛlɛ li kondɛgɛŋgɛlɛ
naa li lasiri sɛnrɛ ti naga pe na, mbe pe
naga konɔ na pe daga la tanri li ni, konaa
kagala ŋgele pe daga la piin ke ni.
21 Koni, nambala pele wɔ leele pe ni
fuun pe sɔgɔwɔ, mbele pe yɛn tijinliwɛ
fɛnnɛ, na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, na tanri
kaselege ki na, ma pye leele mbele pe se
ya pe yɔn tɔn yarikanga ni; ma pe tɛgɛ
teele leele pe go na, pe pye teele lere waga
keleŋgele (1 000) go na, naa lere cɛnmɛ
cɛnmɛ go na, naa lere nafa shyɛn ma yiri
kɛ kɛ go na, konaa leele kɛ kɛ go na.
22 Poro pe yaa la leele pe kagala ke yɛgɛ
woo pilige pyew. Paa paan kagbɔgɔlɔ
koro ni ma kɔrɔgɔ, maa ke yɛgɛ woo. Ɛɛn
fɔ, poro jate, paa kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ koro
yɛgɛ woo. Pa ma yaa ma tunŋgo ki tifaga
ma yɛɛ na yɛɛn, katugu pe yaa lɔɔn sari
ki na.
23 Na maga ki pye paa yɛgɛ ŋga na mi
yɛn nɔɔ yɛrɛgi, Yɛnŋɛlɛ laa ma yɛgɛ sinni,

pa ma yaa ya ma tunŋgo ki ni. Pa ki leele mbele pe ni fuun pe yaa sɔngɔrɔ yɛyinŋge na wa pe yirisaga.»
24 A Moyisi wì si tanga sɛnrɛ nda wi nafɔ wìla wi yɛri ti na, mɛɛ kagala ŋgele fuun wìla yo wi kan ke pye.
25 A Moyisi wì si nambala tijinliwɛ fɛnnɛ pele wɔ wa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe sɔgɔwɔ, ma pe tɛgɛ teele lere waga keleŋgele (1 000) go na, naa leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na, naa leele nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ go na konaa leele kɛ kɛ go na.
26 Poro pàa pye na leele pe kagala ke yɛgɛ woo pilige pyew. Pàa pye na paan kaŋgbangala koro ni Moyisi wi kɔrɔgɔ, nɛɛ kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ koro yɛgɛ woo pe yɛ.
27 A Moyisi wì suu nafɔ wi yaga wila kee. A Zheturo wì si sɔngɔrɔ ma kari wi tara.

YƐNŊƐLƐ LAA YƆN FINLIWƐ LE IZIRAYƐLI WOOLO PE NI

19

19–24

Izirayɛli woolo pàa kari ma saa gbɔn wa Sinayi yanwiga ki na

1 Izirayɛli woolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, ki yeŋge taanri wogo, ki pilige koŋgbanŋga ki na, a pè si gbɔn wa Sinayigbinri wi ni.
2 Pàa yiri wa Erefidimu laga ki ni, ma saa gbɔn wa Sinayi gbinri wi ni, mɛɛ pe paara yinrɛ ti kankan ma cɛn wa Sinayi yanwiga† ki tanla.
3 A Moyisi wì si lugu ma kari wa Yɛnŋɛlɛ li yeri wa yanwiga ki go na.

A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si koro wa yanwiga ki na ma Moyisi wi yeri maa pye fɔ: «Sɛnrɛ nda ma yaa yo Zhakɔbu setirige piile pe kan, poro mbele pe yɛn Izirayɛli woolo wele, ti nda:
4 ‹Mì Ezhipiti tara fɛnnɛ pe jɔlɔ yɛgɛ ŋga na, yoro jate yège yan; mì ye lɛ ma pan ye ni lagamɛ paa yɔn ma kaa wi piile lɛ wi kanwira ti na yɛgɛ ŋga na, yège yan fun.
5 Koni, na yaga la nuru na yeri, mbanla yɔn finliwɛ pi yigi, pa ye yaa pye na woolo mbele pe kala li yɛn ma gbɔgɔ na yeri cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke sɔgɔwɔ. Ali mbege ta tara ti ni fuun ti yɛn na woro o†.
6 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yaa pye wunluwɔ mba pi yɛn saraga wɔfɛnnɛ woo na kan, mbe pye cɛnlɛ na li yɛn kpoyi†. Sɛnrɛ nda ma yaa yo Izirayɛli woolo pe kan tori yɛɛn.› »
7 A Moyisi wì si sɔngɔrɔ ma kari wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, mɛɛ Izirayɛli lelɛɛlɛ pe yeri, ma sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo wi kan ti yo pe kan.
8 Kona, a leele pe ni fuun pè si yɔn wa nuŋgba ma yo fɔ: «Ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo, we yaa la ki ni fuun ki piin.»

A Moyisi wì si saa sɛnrɛ nda leele pàa yo ti yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
9 A lì si Moyisi wi pye fɔ: «Wele, mi yaa na yɛɛ naga ma na kambaaga wɔgɔ ka ni, mbe para ma ni leele pe ta pege logo, jaŋgo pe taga ma na sanga pyew.»

A Moyisi wì si leele pe sɛnyoro ti yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.

Kapyege ŋga kìla pye ma leele pe pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na

10 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Sɔngɔrɔ wa leele pe tanla, ma sa pe pye fɔ pe pe yɛɛ pye kpoyi, nala naa goto. Pe pe yaripɔrɔ ti jogo fun.
11 Pe pe yɛɛ gbɛgɛlɛ paa pilige taanri wogo ki singi, katugu ki pilige kiga gbɔn, mi yaa tigi wa Sinayi yanwiga ki go na leele pe ni fuun pe yɛgɛ na.
12 Ma kɔnlɔ gbɔn pe kan, ma yanwiga ki maga. Mɛɛ pe yɛri fɔ pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn, paga ka lugu wa yanwiga ki na, paga si ka fulo wa ki tanla yɛrɛ, yaraga yɛnwege ŋga fuun ka jiri ki na, ki daga pe ko gbo.
13 Na lere wa ka ki ŋgasele na li jɔgɔ, pe se ka jiri wi na. Ɛɛn fɔ, ki daga poo wa sinndɛɛrɛ ni poo gbo, nakoma poo

† **19:2 19.2:** Horɛbu yanwiga ko nuŋgba ko pe maa yinri Sinayi (Ɛki 3.1). † **19:5 19.5:** Dete 4.20; 7.6; 14.2; 26.18; Tite 2.14 † **19:6 19.6:** Dete 4.20; 7.6; 14.2; 26.18; Tite 2.14; Naga 1.6; 5.10; 1 Pyɛ 2.9

wɔn wangala ni poo gbo. Na kiga pye yaayogo yi nakoma sɛnwee wi, yaga kaa yaga yinwege na[†]. Na paga ka simbapɔlɔ yɛnrɛgɛ ki win sanga ŋa ni, ko ye pele mbe ya lugu wa yanwiga ki na[†].»

14 A Moyisi wì si yiri wa yanwiga ki na ma tigi ma kari leele pe kɔrɔgɔ, mɛɛ ti a pè pe yɛɛ pye kpoyi, konaa ma pe yaripɔrɔ ti jogo.

15 Ko puŋgo na, a wì si pe pye fɔ: «Ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ yaa pilige taanri wogo ki singi. Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, wa ka ka jɛɛlɛ kala pye.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tigi wa Sinayi yanwiga ki na

16 Pilige taanri wogo ki lalaaga ki na, yɛnŋɛlɛ gbaanra naa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ la pye na piin wa yanwiga ki na. A kambaaga wɔgɔ kà si yanwiga ki tɔn. A pè mbanlaga ka magala logo lì yiri ŋgbanga fɔ jɛŋgɛ. A leele pe ni fuun pè si fyɛ nɛɛ seri wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni[†].

17 A Moyisi wì si ti a leele pè yiri wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, mbe fulo wa Yɛnŋɛlɛ li tanla. A pè si saa yere wa yanwiga ki nɔgɔ.

18 Wirige kìla Sinayi yanwiga ki tɔn lagapyew, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tigi wa ki na, wa kasɔn ki nandogomɔ. Wirige kìla pye na yinrigi wa ki na paa kasɔn gbɔgɔ wirige yɛn. A yanwiga ki ni fuun kì si yɛgɛ ŋgbanga[†].

19 Mbanlaga ki magala làa pye na yinrigi ŋgbanga na seregi. Moyisi wìla pye na para, a Yɛnŋɛlɛ laa wi yɔn sogo magala gbɔlɔ ni.

20 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tigi wa Sinayi yanwiga ki go na, mɛɛ Moyisi wi yeri. A Moyisi wì si lugu wa ki na naa, ma kari li kɔrɔgɔ.

21 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Tigi ma sa leele pe yɛri ma pe pye fɔ paga ka fyɛɛlɛ mbe pan laga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, mbanla wele. Na ko ka pye, pa pe lɛgɛrɛ yaa ku.

22 Ali saraga wɔfɛnnɛ, poro mbele pe maa fulo na tanla, pe daga mbe pe yɛɛ pye kpoyi, jaŋgo mi ka ka pele gbo pe ni.»

23 A Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogo ma yo fɔ: «Leele pe se ya lugu wa Sinayi yanwiga ki na, katugu mboro jate, màga yo maga ŋgban we ni fɔ we kɔnlɔ gbɔn, we yanwiga ki maga, mbe ti ki pye kpoyi.»

24 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Sɔngɔrɔ ma kari wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni. Ko puŋgo na mboro naa Arɔn wi ni, ye pinlɛ ye lugu ye pan laga. Ɛɛn fɔ, saraga wɔfɛnnɛ poro naa leele sanmbala pe ni, paga ka fyɛɛlɛ mbe lugu mbe pan laga na kɔrɔgɔ, jaŋgo mi ka ka pe gbo.»

25 A Moyisi wì si tigi ma sɔngɔrɔ wa leele pe yeri, ma saa ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo wi kan ki yɛgɛ yo pe kan.

20

Ŋgasegele kɛ ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa kan (Dete 5.1-21)

1 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì sigi sɛnrɛ nda ti ni fuun ti yo fɔ:

2 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le; muwi mɔ̀ɔ yirige wa Ezhipiti tara, to nda màa pye wa ti ni kulo we.

3 «Mɛɛ daga mbe yarisunndo ta yɛgɛ gbɔgɔ mi puŋgo na.

4 «Maga ka yarisunŋgo ka tɛ ma yɛɛ kan. Maga si ka yaraga ka yanlɛɛ gbegele ma yɛɛ kan ki yiri yaara nda wa naayeri, wa yɛnŋɛlɛ na ka kɔrɔgɔ, nakoma nda laga tara na ka kɔrɔgɔ, nakosima nda wa tɔnmɔ pi ni, wa tara ti nɔgɔ ka kɔrɔgɔ.

5 Maga ka fɔli ki yarisunndo ti yɛgɛ sɔgɔwɔ, maga si kari gbɔgɔ; katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na laa li yenjɔ wi yaga. Teele mbele mi yɛn ma pe mbɛn, mi ma pe kapege ki fɔgɔ tɔn pe piile pe na fɔ sa gbɔn pe setirige piile yirisaga taanri wogo naa tijɛrɛ wogo ki na[†].

[†] **19:13 19.13:** Arɔn naa wi pinambiile shyɛn konaa Izirayɛli woolo teele nafa taanri ma yiri kɛ poro pe mbaa ya lugu wa yanwiga ki na (Ɛki 24.1,9-10). [†] **19:13 19.12-13:** Ebu 12.18-20 [†] **19:16 19.16:** Naga 4.5 [†] **19:18 19.16-18:** Dete 4.11-12 [†] **20:5 20.4-5:** Ɛki 34.17; Levi 19.4; 26.1; Dete 4.15-18; 27.15

6 Ɛɛn fɔ, mbele mi yɛn ma pe ndanla,
a paa tanri na ŋgasegele ke na, mi maa
kajɛŋgɛ piin pe setirige piile pe yirisaga
lɛgɛrɛ woolo kan†.
7 «Maga kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
yinri jaga jaga†, katugu lere ŋa wi maa
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na mɛgɛ ki yinri jaga
jaga, mi se kaa yaga mbajɔlɔwɔ.
8 «Maa nawa tuun cɛnpilige ki na, maga
tɛgɛ ki yɛ na kan†.
9 Ma yaa la tunŋgo piin piliye kɔgɔlɔni
ni, mbaa tunndo nda fuun ma yaa la piin
ti piin.
10 Ɛɛn fɔ, pilige kɔlɔshyɛn wogo ko
ki yɛn cɛnpilige ye, ma tɛgɛ ki yɛ mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, na
kan. Mboro naa ma pinambyɔ, naa ma
sumborombyɔ, naa ma kulonaŋa, naa ma
kulojɔ, naa ma yaayoro konaa nambanŋa
ŋa wi yɛn wa ma yeri, wa kpɛ ka ka
tunŋgo pye ye ni ki pilige ki ni†.
11 Katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mì
naayeri, naa tara, naa kɔgɔje konaa yaara
nda fuun ti yɛn wa ti ni ti da piliye
kɔgɔlɔni ni. Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na,
a mì si wogo. Ko kala na mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, mì duwaw cɛnpilige ki na, maga
tɛgɛ ki yɛ na yɛɛ kan†.
12 «Ta ma to naa ma nɔ pe gbogo, jaŋgo
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara
nda kaan ma yeri, ma yinwetɔnlɔgɔ ta wa
ti ni†.
13 «Maga ka lere gbo†.
14 «Maga ka jataga pye†.
15 «Maga ka yu†.
16 «Maga ka yagbolo sɛrɛya yo mbe
taga ma lewee yɛnlɛ na†.
17 «Ma yɛgɛ ka ka yiri ma lewee yɛnlɛ
wa go na. Ma yɛgɛ ka ka yiri ma
lewee yɛnlɛ wa jɔ na, nakoma wi ku-
lonaŋa, nakoma wi kulojɔ, nakoma wi
nɛgɛ, nakoma wi sofile, nakoma wi kɛɛ
yaraga ka kpɛ na†.»
18 Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa pye na
yɛnŋɛlɛ gbaanra naa mbanlaga magala
li nuru, na yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ po naa
wirige ŋga kìla yanwiga ki tɔn ti yaan.
Naa pàa kaa ki yan ma, a pè si yere wa
lege.
19 A pè si Moyisi wi pye fɔ: «Mboro jate
mbaa para we ni ma yɛ, we yaa la nuru
ma yeri; ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo jate, lo ka kaa
para we ni li yɛ, jaŋgo waga ka ku.»
20 A Moyisi wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yaga ka fyɛ. Na yège yan Yɛnŋɛlɛ lì pan
yɛɛn, li pan mbe ye wa mbe wele, mbe ti
yaa fyɛ li yɛgɛ, jaŋgo yaga ka kapege pye
li yɛgɛ na†.»
21 Kona, a leele pè si koro wa lege.
Yɛnŋɛlɛ làa pye kambaaga ŋga ni, a
Moyisi wo si fulo wa ki tanla.

Ŋgasele na làa tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li saara wɔsara wogo ki na

22 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo
pe kan fɔ: ‹Yoro jate yège yan paa yɛgɛ
ŋga na mì koro wa naayeri, wa yɛnŋɛlɛ
na ma para ye ni.
23 Yaga ka yarisunŋgo ka kpɛ gbegele ye
yɛɛ kan warifuwe ni, nakoma tɛ ni mbaa
ki gbogo paa na yɛn.
24 Ye saraga wɔsaga ka kan na kan joro
ni, yaa ye saara sogoworo, naa ye nay-
inmɛ saara, naa ye sikaala naa simbaala,
konaa ye nɛrɛ ti woo saara na yeri wa ki
na. Na mi ka ti yanla gbɔgɔ laga o laga
ŋga na†, mi yaa pan mbe duwaw ye na.
25 Na yaga saraga wɔsaga ka kan na kan
sinndɛɛrɛ ni, yaga kaga kan sinndɛɛrɛ
nda pè tɛ to ta ni. Katugu na yaga ti tɛ
tunŋgo pyeyaraga ni, ye yaa ti tɛgɛ fyɔngɔ
ni na yɛgɛ na†,

† **20:6 20.5-6:** Ɛki 34.6-7; Nɔmbu 14.18; Dete 7.9-10 † **20:7 20.7:** Mbaa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yinri jaga jaga ko kɔrɔ wo yɛn mbaa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yinri la leele fanla (Levi 19.12). † **20:8 20.8:** Ɛki 16.23-30; 31.12-14 † **20:10 20.9-10:** Ɛki 23.12; 31.15; 34.21; 35.2; Levi 23.3 † **20:11 20.11:** Zhenɛ 2.1-3; Ɛki 31.17 † **20:12 20.12:** Dete 27.16; Mati 15.4; 19.19; Maki 7.10; 10.19; Luki 18.20; Efɛ 6.2-3 † **20:13 20.13:** Zhenɛ 9.6; Levi 24.17; Mati 5.21; 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20; Ɔrɔmu 13.9; Zhaki 2.11 † **20:14 20.14:** Levi 20.10; Mati 5.27; 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20; Ɔrɔmu 13.9; Zhaki 2.11 † **20:15 20.15:** Levi 19.11; Mati 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20; Ɔrɔmu 13.9 † **20:16 20.16:** Ɛki 23.1; Mati 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20 † **20:17 20.17:** Ɔrɔmu 7.7; 13.9 † **20:20 20.18-20:** Ebu 12.18-19 † **20:24 20.24:** Dete 12.5,11,14,18,21 † **20:25 20.25:** Dete 27.5-7; Zhozu 8.31

26 Yaga kanla saraga wɔsaga ki kan
mbege yagara, mbe lugusaga gbegele ki
na, jaŋgo mbele pe yaa la nuru ki na
mbaa saara ti woo, leele paga kaa pe fɛrɛ
lara ti yaan.› »

21

Eburuye mbele ka ye kulowo ni ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ pe wogo na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi
wi pye naa fɔ: «Kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ kele
ŋgele, ma ke yɛgɛ yo Izirayɛli woolo pe
kan.
2 Ye ni, na wa ka wi Eburuye yɛnlɛ wa lɔ
kulo, wi yaa tunŋgo pye wi tafɔ wi kan sa
gbɔn yɛlɛ kɔgɔlɔni. Yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo
li na, wi yaa wɔ wa kulowo pi ni mbe kari
yɛyinŋge na, wi se yaraga ka kpɛ sara.
3 Na kaa pye wìla ye wa kulowo pi ni
ma yeri, jɛlɛ sila pye wi yeri, wi yaa ka
wɔ mbe kari wi nuŋgba. Na kaa pye wìla
jɛlɛ pɔri, wi yaa kari wi jɔ wi ni.
4 Na kaa pye wi tafɔ wo wùu kan jɛlɛ, a
wì si pinambiile nakoma sumborombiile
se wi na, jɛlɛ wo naa piile pe ni poro yaa
koro wi tafɔ wi kan; wo nuŋgba wi yaa
wɔ mbe kari.
5 Ɛɛn fɔ, na naŋa wiga sho fɔ: Na
tafɔ, na jɔ nakoma na piile pànla ndanla,
ki kala na mi woro na jaa mbe wɔ wa
kulowo pi ni,
6 wi tafɔ wi yaa Yɛnŋɛlɛ li pye wi sɛrɛfɔ,
mbe si sa kulonaŋa wi yerege mboo mara
go ki kɔrɔ ki na, nakoma wa yeyɔngɔ tige
ki na mboo nuŋgbolo li furu wanla ni le
ki laga ki na†. Kona naŋa wi yaa pye wi
tafɔ wi kulo fɔ sanga pyew†.
7 «Na naŋa wa kaa sumborombyɔ pɛrɛ
kulo, wi se ka wɔ wa kulowo pi ni paa
yɛgɛ ŋga na kulonaŋa ma wɔ wa kulowo
pi ni.
8 Na kaa pye ki kulojɔ wi la kɔ wi tafɔ
wi na, ma si yala wìla wi lɔ mboo pɔri,
wi tafɔ wi daga mboo yaga sumborombyɔ
wi to wuu go shɔ. Wi tafɔ wii daga mboo
pɛrɛ nambanmbala pele yeri. Na wiga ko
pye, wùu fanla.
9 Na kaa si pye wìla wi lɔ mboo kan wi
pinambyɔ yeri wuu pɔri, kapyege ŋga ki
daga mbe pye sumborombyɔ kan, ki daga
wigi pye wi kan.
10 Na wi tafɔ wiga wi pɔri wi jɔ, puŋgo
na mbe jɛlɛ wa yɛgɛ pɔri mbe taga wi
na, wiga ka ka kɔn wa jɛlɛ koŋgbanŋa wi
yaakara ti na, naa wi yaripɔrɔ konaa wi
sinlɛsaga wogo ki na.
11 Na wi woro na ki kagala taanri ŋgele
ke piin jɛlɛ wi kan, jɛlɛ wi mbe ya wɔ wa
wi yeri yɛyinŋge na, wi se ka penjara kpɛ
sara.

Na lere ka lere gbɔn mboo gbo ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ ki wogo ki na

12 «Na lere wa kaa lewee yɛnlɛ wa gbɔn
mboo gbo, ki daga poo gbo†.
13 Konaa ki ni fuun, na kaa pye wi sigi
jate wa wi nawa mbe lara mboo gbo, ɛɛn
fɔ, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ, muwi mì ti wì fara wi
ni, ŋa wì gboro ti pye wi daga mbe fe sa
karafa lara nda mi yaa ka naga ye na ka
ni†.
14 «Ɛɛn fɔ, na lere wa kaga siligi mbe
tijinliwɛ pee pye, mboo lewee yɛnlɛ wa
gbo, yoo gbo. Ali na ki ka pye pa wi saa
karafa wa na saraga wɔsaga ki tanla.
15 «Na lere wa ka wi to nakoma wi nɔ
gbɔn, wi daga poo gbo.
16 «Na lere wa ka lere yu mboo pɛrɛ,
nakoma pe sa ŋa pè yu wi yan wa wi yeri
bere, ki daga pe ki lerefɔ wi gbo†.
17 «Lere ŋa ka wi to nakoma wi nɔ
daŋga, ki daga poo gbo†.
18 «Na leele ka win, a nuŋgba sanŋa wi
gbɔn sinndɛlɛgɛ ni nakoma kɛŋgunɔ ni
mboo wɛlɛgɛ, ŋa pè gbɔn na wii ku, ɛɛn
fɔ, na wiga pye sinlɛsaga,
19 na wiga ka ya mbe yiri naa, mbaa
yanri kanŋgaga na wa funwa na, lere ŋa
wì gbɔnrɔ ti pye, wii daga poo gbo. Konaa
ki ni fuun, ŋa wì wɛlɛgɛ, wagati ŋa wì pye
wa sinlɛsaga, wi daga mbege penjara ti

† **21:6 21.6:** Mbe kulonaŋa wi nuŋgbolo li furu ko la pye naga nari fɔ kulo wi yaa la tunŋgo piin wi tafɔ wi kan suyi, mbaa nuru wi yeri, mbe go sogo mboo kan. Kìla pye ki nuŋgbolo furuwɔn pe maa pye kiti kɔnfɛnnɛ pe yɛgɛ na (Ɛki 22.7-8). † **21:6 21.2-6:** Levi 25.39-46 † **21:12 21.12:** Levi 24.17 † **21:13 21.13:** Nɔmbu 35.10-34; Dete 19.1-13; Zhozu 20.1-9 † **21:16 21.16:** Dete 24.7 † **21:17 21.17:** Levi 20.9; Mati 15.4; Maki 7.10

kan wi yeri konaa mbe yere wi ni fɔ wi sa sagala.

20 «Na lere wa ka kanŋgaga tɛgɛ mboo
kulonaŋa nakoma wi kulojɔ gbɔn ki ni
mboo gbo, ki daga pege kayaŋga wɔ wi
tafɔ wi ni.
21 Ɛɛn fɔ, ŋa pè gbɔn kanŋgaga ki ni, na
wiga pilige nuŋgba nakoma piliye shyɛn
pye, na wii ku, paga kaga kayaŋga wɔ wi
tafɔ wi ni, katugu wi kɛɛ yaraga yi.

22 «Na nambala pele kaa wiin mbe sa
jɛlɛ kugbɔ fɔ wa tɛrɛ mbe ti wi kugbɔ ki
yiri, na kala la yɛgɛ si jɛlɛ wi ta naa, jɛlɛ
wi pɔlɔ wiga fɔgɔ ŋga wa pe na, pe yaa ki
sara mbe yala yɛgɛ ŋga na kiti kɔnfɛnnɛ
pè yɛnlɛ ki na we.
23 Ɛɛn fɔ, na kala la yɛgɛ ka jɛlɛ wi ta,
ma ti pe jɔlɔgɔ wa pe na mbe yala ŋga kì
pye ki ni; pe yaa wi gbo mbe ŋa wì ku wi
yinwege ki fɔgɔ tɔn.
24 Yɛnlɛ li yaa tɛgɛ mbe yɛnlɛ li fɔgɔ tɔn.
Ŋganla li yaa tɛgɛ mbe ŋganla li fɔgɔ tɔn,
kɛɛ ki yaa tɛgɛ mbe kɛɛ ki fɔgɔ tɔn, jele li
yaa tɛgɛ mbe jele li fɔgɔ tɔn†.
25 Maga lere sogo, pe yaa ma sogo
mbege fɔgɔ tɔn. Maga lere wɛlɛgɛ, pe
yaa ma wɛlɛgɛ mbege fɔgɔ tɔn. Maga
lere gbɔn mboo tɔngɔlɔ, pe yaa ma gbɔn
mbɔɔn tɔngɔlɔ mbege fɔgɔ tɔn.

26 «Na naŋa wa kaa kulonaŋa nakoma
wi kulojɔ gbɔn mboo yɛnlɛ la ya, wi yaa
wi wɔ wa kulowo pi ni wi yɛnlɛ na lì ya
li kala na.
27 Na wiga wi gbɔn mboo ŋganla la kaw
wi na, wi yaa wi wɔ wa kulowo pi ni
ŋganla na lì kaw li kala na.

28 «Na nɛgɛ ka naŋa nakoma jɛlɛ gbɔn
yɛnnɛ ni mboo gbo, pege wa sinndɛɛrɛ ni
pege gbo. Paga kaga kara ti ka. Pe se si
ka jɔlɔgɔ wa nɛgɛ fɔ wi na.
29 Ɛɛn fɔ, na kaa pye nɛgɛ ki maa leele
gbɔɔn yɛnnɛ ni faa, a pège yo nɛgɛ fɔ wi
kan, wi si woro na wele ki na, kona ki ka
lere gbo, pe yaa ki wa sinndɛɛrɛ ni mbege
gbo, mbege fɔ wi gbo fun.
30 Na paga fɔgɔ wa nɛgɛ fɔ wi na mbe
yo wigi tɔn wuu yɛɛ go shɔ, yaraga ŋga
fuun pè naga, wi daga mbege kan.

31 Na nɛgɛ ki ka pinambyɔ nakoma
sumborombyɔ gbɔn yɛnnɛ ni mboo gbo,
pege kala nuŋgba li pye nɛgɛ fɔ wi na.
32 Na nɛgɛ kiga kulonaŋa nakoma ku-
lojɔ wa gbɔn yɛnnɛ ni mboo gbo, nɛgɛ fɔ
wi daga mbe warifuwe pyɔ nafa ma yiri
kɛ kan kulo wi tafɔ wi yeri; ko puŋgo na
pe nɛgɛ ki wa sinndɛɛrɛ ni pege gbo.
33 «Na lere wa ka tɔnmɔ wege yɛngɛ
mbege yaga yɛnlɛgɛ, nakoma na wiga
tɔnmɔ wege wɔ wi sigi tɔn, na nɛgɛ
nakoma sofile ka to wa ki ni,
34 wi daga mbe nɛgɛ ki yɔngɔ sara ki fɔ
wi yeri. Pa kona yaayogo kugo ki yaa koro
wegefɔ wi kan.
35 «Na lere wa nɛgɛ ka lere wa nɛgɛ
gbɔn mbege gbo, pe yaa nawee wi pɛrɛ
mbege penjara ti yɛɛlɛ poro yaayoro
fɛnnɛ shyɛn pe yɛɛ na, mbe yaayogo kugo
ki wali pe yɛɛ na fun.
36 Ɛɛn fɔ, na kaa pye kì jɛn faa fɔ ki nɛgɛ
ki maa gbɔɔn, nɛgɛ fɔ wi si woro na wele
ki na, wi daga mbe nawee kan nakugofɔ
wi yeri ki yɔngɔ. Pa kona nakugo ki yaa
koro nawee wɔfɔ wi kan.

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ yaayoro yuro ti wogo na

37 «Na lere wa ka nɛgɛ yu, nakoma
sumbyɔ, nakoma sugbɔ, mboo gbo
nakoma mboo pɛrɛ, wi daga mbe nɛrɛ
kaŋgurugo kan nɛgɛ ŋga wì yu ki yɔngɔ,
mbe simbaala nakoma sikaala tijɛrɛ kan
ŋa wì yu wi yɔngɔ.

22

1 «Na paga yoo yigi wi yɛn na go ka kɔrɔ
kaari, paga wi gbɔn wiga ku, ŋa wi gbɔnrɔ
ti pye pe se kaa jate legbolere.
2 Ɛɛn fɔ, na ki kala liga pye yɔnlɔ na,
lere ŋa wì gbɔnrɔ ti pye, wi daga mbaa
jate legbolere. Yoo wi daga mbe yaraga
ŋga wì yu ki sara. Na yaraga woro wi
yeri, wi daga poo pɛrɛ kulo pe yaraga ki
fɔgɔ tɔn.
3 «Yaayogo ŋga wì yu, na ki ka pye
nɛgɛ, nakoma sofile, nakoma sumbyɔ,
nakoma sugbɔ, a pè saa ki yan wa wi yeri
wege, wi yaa ki yɔngɔ shyɛn sara.

† **21:24 21.24:** Levi 24.19-20; Dete 19.21; Mati 5.38

4 «Na lere wa kaa yaayoro yaga, ti ka sa
lere wa kɛrɛ nakoma wi ɛrɛzɛn kɛrɛ jɔgɔ,
yaayoro fɔ wi daga mboo kɛrɛ ti yarilire
jɛndɛ nakoma wi ɛrɛzɛn pire jɛndɛ ta kan
kɛrɛ fɔ wi yeri ki yɔngɔ.
5 «Na lere wa ka kasɔn le wuuro ni,
a tì sogo ma saa ye lere wa kɛrɛ nawa,
mbe bile pɔgɔlɔ kele sogo, nakoma bile
ŋa wi yɛn yere na ma yanlaga, nakoma
mbe kɛrɛ ti ni fuun ti sogo, kasɔn lefɔ wi
daga mbe yaara nda tì sogo ti yɔngɔ kan
kɛrɛ fɔ wi yeri.
6 «Na lere wa ka penjara nakoma wi
yarijɛndɛ kan lere wa yeri wiri tɛgɛ wi
kan, na yoo wa ka sari yu wa wi go, na
paga yoo wi yigi, wi yaa ti yɔngɔ shyɛn
sara.
7 Ɛɛn fɔ, na pee yoo wi ta mboo yigi, ŋa
wì yaara ti shɔ mari tɛgɛ wi yaa Yɛnŋɛlɛ
li pye wi sɛrɛfɔ, mbe wugu mbege naga fɔ
wo yɛrɛ ma wùu lewee yɛnlɛ wi yaara ti
lɛ mari ta.
8 Na leele shyɛn kaa kiti nɛgɛ go na,
nakoma sofile, nakoma sumbyɔ, nakoma
sugbɔ, nakoma yaripɔgɔ nakoma yaraga
ŋga kì puŋgo ka go na, pe ni fuun shyɛn
pe yaa kari wa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Na
Yɛnŋɛlɛ li ka ŋa jɛrɛgi, wi yaa ki yaraga
ki yɔngɔ shyɛn kan sanŋa wi yeri.
9 «Na lere wa ka sofile, nakoma nɛgɛ,
nakoma sumbyɔ nakoma sugbɔ nakoma
yaayoro sannda pyew ka kan wi lewee
yɛnlɛ wa yeri wila ki wele wi kan, na
yaayogo ki ka ku, nakoma ki tɔlɔgɔ mbe
kaw ki na, nakoma yoolo mbege yu, lere
ka kaga yan,
10 lere ŋa pè yaayogo ki kan wi yeri
wila ki wele, wi yaa wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ
li mɛgɛ ki na mbege naga fɔ wo yɛrɛ ma
wùu lewee yɛnlɛ wi yaayogo ki lɛ mbege
ta. Yaayogo fɔ wi yere ki wuguro ti na,
wiga ka yaraga ka shɔ ki yɔngɔ.
11 Ɛɛn fɔ, na wi ka ti paga yaayogo ki
yu wi yeri, wi yaa ki yɔngɔ kan yaayogo
fɔ wi yeri.
12 Na kaa pye cɛngɛ kìgi gbo maga ka,
maga kɔɔnlɔ yuroyuroyuro, wi daga mbe
pan ki kɔnrɔkɔnrɔ ti ni, mbege naga fɔ
cɛngɛ kìgi gbo. Pa kona wi sege yɔngɔ
kan.
13 «Na lere wa ka yaayogo jin lere wa
yeri, na yaayogo ki ka ki yɛɛ wɛlɛgɛ
nakoma na ki ka ku yaayogo fɔ wi puŋgo
na, lere ŋa wìgi jin wi yaa ki yɔngɔ kan
ki fɔ wi yeri.
14 Ɛɛn fɔ, na kaa pye ki kala lì pye
yaayogo fɔ wi yɛgɛ na, ŋa wìgi jin wi sege
yɔngɔ kan ki fɔ wi yeri. Na kaa pye wìla
yaayogo ki lɛ sara na, ki penjara ti yaa
koro wa ki yɔnlɔ.

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ kasinŋge naa kambasinŋge ki wogo na

15 «Na naŋa wa ka sumboro ŋa wi fa
naŋa kala jɛn, pe fa suu kan naŋa yeri
wa fanla mbe sinlɛ wi ni, wi daga mbe
japɔrɔgɔ yariwɔndɔ ti kan sumboro wi to
wi yeri mboo pɔri wi jɔ.
16 Na sumboro wi to wiga je mbe yo wi
soo kan wi yeri, japɔrɔgɔ yariwɔndɔ nda
ti ma wɔ sumboro naŋa mbanjɛɛn wogo
na, ŋa wì sumboro wi fanla, wi yaa ti wɔ
mberi kan sumboro wi to wi yeri.

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ shɛrɛgɛ konɔ li wogo na

17 «Yaga ka lekaajɔ wa yaga go na†.
18 «Lere ŋa fuun ka sinlɛ yaayogo ni, ki
daga poo gbo†.
19 «Lere ŋa fuun ka saara wɔ
yarisunŋgo ka yɛgɛ yeri, na wi siri wɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba yeri, wi daga
poo gbo†.
20 «Nambanmbala mbele pe yɛn ma
cɛn wa ye sɔgɔwɔ, yaga kaa pe fanla la
pe nii, yaga si kaa pe jɔlɔ; katugu yoro fun
yàa pye nambanmbala wa Ezhipiti tara†.
21 Yaga kaa naŋgunjaala poro naa pi-
jiriwele pe jɔlɔ.
22 Na ye kaa pe jɔlɔ, paga gbele mbanla
yɛnri mbe pe saga, pa mi yaa pe yɛnrɛgɛ
ki logo†.
23 Mi yaa nawa ŋgban ye ni mbe ti
ye ku malaga. Pa kona ye jɛɛlɛ pe yaa
pye naŋgunjaala, ye piile pe yaa pye fun
pijiriwele.

† **22:17 22.16-17:** Dete 22.28-29 † **22:18 22.18:** Dete 18.10-11 † **22:19 22.19:** Levi 18.23; 20.15-16; Dete 27.21
† **22:20 22.20:** Dete 17.2-7 † **22:22 22.21-22:** Ɛki 29.9; Levi 19.33-34; Dete 24.17-18; 27.19

24 «Na yaga penjara fɔgɔ taga yoro
mbele na woolo wa na, ŋa wi yɛn fyɔnwɔ
fɔ, yaga kaga pye paa fɔgɔ tagafɛnnɛ pe
wogo ki yɛn, mbaa tɔnli jaa ki go na.
25 «Na maga ma lewee yɛnlɛ wa de-
rigbɔgɔ shɔ wi yeri mbege tɛgɛ ma kɛɛ
yaraga ŋga wì shɔ mbe kaga sɔngɔrɔ ma
na ki yɔnlɔ, ki daga maa derigbɔgɔ ki
sɔngɔrɔ wi na sanni yɔnlɔ ki sa kɔ†;
26 katugu ko nuŋgba ki yɛn wi yeri wi
paritɔnŋgɔ mboo yɛɛ tɔn ki ni were ti
na. Na ko woro wa, wi yaa wi yɛɛ tɔn
yiŋgi ni mbe ta mbe wɔnlɔ? Na wiga
gbele mbanla yeri mboo saga, mi yaa wi
yɛnrɛgɛ ki logo, katugu mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na
li yɛn yinriwɛ tafɔ.
27 «Yaga ka mi ŋa ye Yɛnŋɛlɛ na tɛgɛlɛ,
yaga si ka ye woolo pe to wi daŋga†.
28 Yarikanra nda ye daga mbe kan
na yeri mbe yiri wa ye yarilire fɔnndɔ
koŋgbannda to naa ye ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ
koŋgbanmba pi ni, yaga ka mɔ mbe pan
ti ni. Ye ye pinambiile koŋgbanmbala pe
kan na yeri fun†.
29 «Ye nanɛɛlɛ, naa simbanɛɛlɛ konaa
ye sikanɛɛlɛ pe pinambire koŋgbannda,
yeri kan na yeri yarikanra fun. Ti
seŋgɔlɔ, yeri yaga wa ti nɛɛlɛ pe tanla
piliye kɔlɔshyɛn, ki kɔlɔtaanri wogo ki na,
yee ti kan na yeri yarikanra.
30 «Ye daga mbe pye na woolo mbele pe
yɛn kpoyi na kan. Cɛngɛ ka yaraga gbo
mbe ka ki na, yaga kaga kara ta ka; yeri
wa pyɔɔnlɔ pe kan†.

23

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ kaselege naa kasinŋge ki wogo na

1 «Yaga kaa yagbogolo sɛnrɛ yari, yaga
si ka gbogolo lepee wa ni mbe yagbolo
sɛrɛya yo†.
2 Yaga ka taga lelɛgɛrɛ sɛnrɛ na mbe
kapege pye. Na paga ye yeri kiti kɔngɔ
na mbe yo ye sa sɛrɛya yo, yaga ka wele
lelɛgɛrɛ sɛnyoro to na, mbe sɛrɛya wi yo
mbe tɔn kaselege ki na.
3 Yaga ka kiti kɔn mbege tanla lere wa
na, ali mbege ta wi yɛn fyɔnwɔ fɔ†.
4 «Na yaga ye jugu wi nɛgɛ nakoma wi
sofile yan wì puŋgo, yoo kɔnri ye kari wi
ni wi kan.
5 Na yaga ye jugu wi sofile wi yan wì to
wi tuguro ti ni, yaga kaa toro, ɛɛn fɔ, yoo
saga wuu yirige, wuu yerege wi tɔɔrɔ ti
na†.
6 «Yaga ka wele lere wa yɛn fyɔnwɔ fɔ
ko kala na mbe kiti kɔn mbe tɔn kaselege
ki na.
7 Yaga ka ye yɛɛ le yagbogolo sɛnrɛ ta ni.
Yaga ka lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu ma
pye sinŋɛ wa gbo; katugu mi se ka kapere
pyefɔ wa yaga mbajɔlɔwɔ†.
8 Yaga ka yarikanga shɔ, ŋga ki yaa ye
go jɔgɔ kala la yɛgɛ wɔmɔ na; katugu
yarikanga ki ma leele mbele pe yɛngɛlɛ
ke yɛn ma yɛngɛ pe pye paa fyɔɔnlɔ yɛn.
Yarikanga ki ma ti lesinmbele paa ya mbe
kaselege ki yo.
9 «Yaga kaa nambanmbala mbele pe
yɛn ma cɛn wa ye tara pe jɔlɔ. Nambanra
kapyege ki yɛn yɛgɛ ŋga na, yège jɛn,
katugu yoro fun yàa pye nambanmbala
wa Ezhipiti tara†.

Ye daga mbe cɛn mbe wogo yɛlɛ na ni konaa cɛnpilige ki wogo

10 «Yɛlɛ kɔgɔlɔni mbe taga yɛɛ na, ye
yaa la fali tara ti na mbaa yariluguro nuru
mbaa ti kɔɔn.
11 Ɛɛn fɔ, yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li na, ye
tara ti yaga ti wogo, yaga ka fali ti na.
Ye sefɛnnɛ mbele pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ,
paga sa yaraga ŋga ta wa, ko ki yaa pye
pe yaakara. Nda ka koro wa, to yaa pye
woŋgaala pe yaakara. Ko nuŋgba ko ye
yaa pye ye ɛrɛzɛn kɛɛrɛ naa ye oliviye tire
kɛɛrɛ wogo ki na fun†.
12 «Ye yaa la ye tunndo ti piin piliye
kɔgɔlɔni ni, ɛɛn fɔ, pilige kɔlɔshyɛn wogo

† **22:25 22.25:** Levi 25.35-38; Dete 15.5-11; 23.19-20 † **22:27 22.26-27:** Dete 24.10-13 † **22:28 22.28:** Kapye 23.5 † **22:30 22.30:** Levi 17.15 † **23:1 23.1:** Ɛki 20.16; Levi 19.11-12; Dete 5.20 † **23:3 23.3:** Levi 19.15 † **23:5 23.5:** Ŋga kì yo fɔ: *Yoo saga wuu yirige wuu yerege wi tɔɔrɔ ti na,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Yoo saga wi tuguro ti laga wi na (Dete 22.1-4.) † **23:7 23.6-7:** Levi 19.5; Dete 16.19 † **23:9 23.9:** Ɛki 22.21; Levi 19.33-34; Dete 24.17-18; 27.19 † **23:11 23.10-11:** Levi 25.1-7

ki na, ye yaa ye tunndo ti yerege, jaŋgo ye nɛrɛ, naa ye sofilele ti ta ti wogo; ye kulojaala pe pinambiile poro naa ye nambanmbala pe ta pe wogo fun†.

13 «Sɛnrɛ nda fuun mì yo ye kan, yaa tanri ti na. Yaga kaa yarisunndo ta yɛgɛ yinri ti ye saga. Yaga kaa para ti sɛnrɛ na yɛrɛ.»

Fɛtiye mbele Izirayɛli woolo pe daga mbaa piin

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho naa fɔ: «Yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew, fɛti taanri ye yaa pye na mɛgɛ ni mbanla gbɔgɔ.

15 Fɛti koŋgbanŋa ŋa ye yaa pye, wo wi yɛn leve fu buru fɛti we. Ye yaa leve fu buru ka sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn, Abibu† yeŋge ki ni, mbe yala wagati ŋa mì kɔn ma tɛgɛ wi ni, katugu Abibu yeŋge ki ni, ko yàa yiri wa Ezhipiti tara. Ye ni, wa kpɛ ka ka pan laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ kɛwara.

16 Ko puŋgo na, yaara nda yè lugu wa ye kɛɛrɛ ti ni, ye maa ki yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti kɔɔn sanga ŋa ni, ye yaa yarilire kɔngɔ fɛti† wi pye. Ko puŋgo na, mbaa kee wa yɛlɛ li kɔsaga yeri, na yaga ye yarilire kɔngɔ tunndo ti pye wa ye kɛɛrɛ mbe kɔ, ye yaa yarilire kɔnŋgɔlɔ fɛti† wi pye.

17 Yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew, nambala pe ni fuun pe yaa pan pansaga taanri mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ.

18 «Yarikanga ŋga leve ma ye ki ni, yaga ka ka pinlɛ yaayoro saara kasanwa ni mbe wɔ na yeri. Yaga ka yaayoro nda yè gbo ma wɔ na yeri saraga ti yanlaga ki tɛgɛ ki wɔnlɔ ki yiri.

19 Yaa paan ye kɛrɛ yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti ni wa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ na gbɔgɔgo ki ni. Yaga ka sugbɔ yirifɔnŋɔ sɔgɔ wa wi nɔ yinriwɛ pi ni†.»

Yɔn fɔgɔlɔ ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa lɛ konaa li sɛnyoro sanni Izirayɛli woolo pe sa ye wa Kana tara

20 Kona, a we Fɔ wì sho naa fɔ: «Ye wele, mi yaa na mɛrɛgɛ wi kelegi wa ye yɛgɛ, wila wele ye na wa ye kondangala li ni, fɔ sa ye ye ni wa tara nda mì gbɛgɛlɛ ye kan ti ni.

21 Yaa wi gbogo yaa tanri wi sɛnrɛ ti na. Na yaga yiri mbe je, wi se kaga kala yaga ye na, katugu wo wi yɛn wa na yɔnlɔ.

22 Ɛɛn fɔ, na yaga la nuru wi yeri sanga pyew, mbaa tanri na sɛnrɛ ti ni fuun ti na, pa mi yaa pye ye mbɛnfɛnnɛ pe mbɛnfɔ konaa ye winfɛnnɛ pe winfɔ.

23 «Na mɛrɛgɛ wi yaa keli ye yɛgɛ mbaa ye yɛgɛ sinni sa ye ye ni wa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Kana tara fɛnnɛ, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe tara. Mi yaa ki leele pe ni fuun pe tɔngɔ pew.

24 Yaga ka fɔli pe yarisunndo ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti gbɔgɔ. Yaga kaa pe kapyere pyelɔmɔ pi fɔrɔgi. Ɛɛn fɔ, ye pe yarisunndo nda pe gbegele ti jɔgɔ, sinndɛɛrɛ nda pè yerege yerege na sunnu ti na, yeri gbɔn yeri jaanri yeri yaari.

25 Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, yaa mi nuŋgba gbogo. Pa kona mi yaa duwaw ye na mbe yaakara jɛndɛ kan ye yeri, naa wɔtɔnmɔ ni, mbe ye shɔ yama pi kɛɛ.

26 Wa ye tara, jɛlɛ kugbɔ se ka jɔgɔ, jambasee se ka pye wa. Mi yaa yinwetɔnlɔgɔ kan ye yeri.

27 «Ye kaa yɔngɔ tara nda ni, mi yaa ti fyɛrɛ gbɔrɔ mbe ki leele pe yigi. Yaga ye leele mbele fuun tara, mi yaa ti paa fee ye yɛgɛ. Mi yaa ti ye mbɛnfɛnnɛ pe ni fuun paa fee ye yɛgɛ.

† **23:12 23.12:** Ɛki 20.9-11; 31.15; 34.21; 35.2; Levi 23.3; Dete 5.13-14 † **23:15 23.15:** Kìla pye Abibu yeŋge ki ni, ko ŋga ki yɛn yarilire kɔnyeŋge ye, pe maga lɛ na yarilire nda pe yinri ɔrizhi to kɔɔn (Ɛki 12.14-20; Levi 23.6-8; Nɔmbu 28.17-25). † **23:16 23.16:** Yarilire kɔngɔ fɛti pàa pye naa yinri fun Pantikɔti; katugu Paki fɛti wi toroŋgɔlɔ ki piliye nafa shyɛn ma yiri kɛ wogo ki na pe mɛɛ wi lɛ naa piin; ki ma saa yala bile wi kɔnsanga wi ni (Levi 23.15-21,39-43; Nɔmbu 28.26-31). † **23:16 23.16:** Yarilire kɔnŋgɔlɔ fɛti paa kaa naa yinri puŋgo na Gbataala nɔgɔ fɛti. Pàa pye naa piin yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki na. Ko fɛti wo la pye naga nari ma yo pè yarilire sannda ti kɔn tì kɔ; to lari nda ɛrɛzɛn pire naa oliviye tige pire (Levi 23.24,33-43; Nɔmbu 29.12-38; Dete 16.13-15). † **23:19 23.19:** Ye wele wa Ɛki 34.26; Dete 14.21; 26.2lara ti ni. Kapyege kayi ŋga Kana tara fɛnnɛ pàa pye na piin na pe yarisunndo ti gbogo. Izirayɛli woolo pe sila daga mbaa ki piin.

28 Mi yaa ndagasere tugbɔɔrɔ† torogo
wa ye yɛgɛ, ti sa Hɛvi cɛnlɛ woolo, naa
Kana tara fɛnnɛ konaa Hɛti cɛnlɛ woolo
pe purɔ wa ye yɛgɛ.
29 Ɛɛn fɔ, mi se ka ki leele pe ni fuun
pe purɔ wa ye yɛgɛ yɛlɛ nuŋgba li ni,
nakoma tara ti yaa koro waga, yanyaara
ti yaa lɛgɛ, mbe yiri ye kɔrɔgɔ.
30 Mi yaa la ye mbɛnfɛnnɛ pe puro wa
ye yɛgɛ jɛɛnnjɛnri sanni ye sa lɛgɛ ye tara
ti shɔ yeri ta.
31 Mi yaa ti ye tara ti kɔnlɔ li lɛ wa
Kɔgɔje yɛɛn wi na fɔ sa gbɔn wa Filisiti
tara fɛnnɛ pe kɔgɔje wi na, konaa mbe
lɛ wa Sinayigbinri wi na fɔ sa gbɔn wa
Efirati gbaan wi na; katugu mi yaa ki tara
woolo pe le ye kɛɛ, ye pe purɔ wa ye yɛgɛ.
32 Yaga ka yɔn finliwɛ le pe ni, yaga si
ka pye yɔn finliwɛ na pe yarisunndo ti ni.
33 Yaga ka pe yaga pe cɛn ye ni wa ye
tara, jaŋgo paga ka ye fanla ye kapege pye
na na. Na yaga la pe yarisunndo ti gbogo
ti yaa pye paa pɛnɛ yɛn mbe ye yigi.»

24

Yɛnŋɛlɛ làa li yɔn finliwɛ pi sɛnrɛ yo Izirayɛli woolo pe kan

1 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye
naa fɔ: «Lugu ma pan laga yanwiga ki
na mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, mboro
naa Arɔn, naa Nadabu, naa Abiyu konaa
Izirayɛlilelɛɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ ni.
Ye yaa koro wa lege mbe fɔli mbanla
gbɔgɔ.
2 Ko puŋgo na, Moyisi mboro nuŋgba
ma yaa fulo laga na tanla. Mbele pè pinlɛ
ma lugu ma ni, paga ka fulo laga na tanla;
leele sanmbala paga ka lugu wa yanwiga
ki na.»
3 A Moyisi wì si sɔngɔrɔ ma saa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro to naa li
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke yo
Izirayɛli woolo sanmbala pe kan. A leele
pè si yɔn wa nuŋgba ma pinlɛ ma yo fɔ:
«Ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo, we yaa ki
pye.»
4 Kona, a Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro ti ni fuun ti yɔnlɔgɔ. Ki goto
yirifaga ki na, a wì si yiri ma saraga
wɔsaga kan wa yanwiga ki nɔgɔ, mɛɛ
sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn yerege ma
yala Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke
yɔn ki ni.
5 A wì si Izirayɛli tara lefɔnmbɔlɔ pele
wɔ ma yo pe sa saara sogoworo wɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri, pe napɛnɛ pele gbo, pe pe
wɔ nayinmɛ saara li yeri.
6 A Moyisi wì si yaayoro nda pàa gbo
ti kasanwa pi tɔgɔ maa walaga le leyaara
ta ni, mɛɛ pi walaga sanmba pi yanragi
yanragi saraga wɔsaga ki na.
7 Ko puŋgo na, a wì si yɔn finliwɛ sɛwɛ
wi lɛ maa kara ŋgbanga leele pe kan.
A Izirayɛli woolo pè sho fɔ: «Ŋga fuun
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo we yaa ki pye. We yaa
la tanri li sɛnrɛ ti ni fuun ti na†.»
8 Kona, a Moyisi wì si kasanwa mba pìla
pye wa leyaara ti ni pi lɛ maa yanragi
yanragi leele pe na, mɛɛ pe pye fɔ: «Yɔn
finliwɛ mba Yawe Yɛnŋɛlɛ lì le ye ni, mbe
yala sɛnrɛ nda fuun lì yo ti ni, kasanwa
mba po pi yɛn naga wogo ki nari naga
finligi†.»
9 Ko puŋgo na, a Moyisi wì si lugu wa
yanwiga ki na wo naa Arɔn, naa Nadabu,
naa Abiyu, konaa Izirayɛli lelɛɛlɛ nafa
taanri ma yiri kɛ ni.
10 A pè si poro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
li yan. Li tɔɔrɔ nɔgɔ kɛɛ kìla pye paa
yaraga ka yɛn ma yiri safiri† sinndɛlɛgɛ
sɔnŋgbanga wogo kɔrɔgɔ, ma laga kpoyi
paa yɛgɛ ŋga na yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ki ma kaa
sulu we.
11 Ɛɛn fɔ, ali mbege ta pàa Yɛnŋɛlɛ li
yan, li sila kapege pye Izirayɛli woolo
teele pe na. Pàa li wele jɛŋgɛ, ko puŋgo
na, a pè si li ma wɔ.

Moyisi wìla kari Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ wa yanwiga ki go na

12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi
wi pye fɔ: «Lugu ma pan na kɔrɔgɔ
laga yanwiga ki go na, ma koro laga.

† **23:28 23.28:** Ndagasere tugbɔɔrɔ sɛnrɛ nda tì yo, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ leele pe wire tìla fanla pe na fyɛrɛ ti kala na. † **24:7 24.7:** Yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ sɛwɛ ŋa ni, wo wi yɛn ŋa Moyisi wìla yɔnlɔgɔ we. † **24:8 24.8:** Mati 26.28; Maki 14.24; Luki 22.20; 1 Korɛn 11.25; Ebu 10.29; 9.19-20 † **24:10 24.10:** ***Safiri:*** **Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn pa bura yɛn (Naga 4.6).**

Sinndɛɛrɛ papara papara nda mìla lasiri sɛnrɛ to naa na ŋgasegele ke yɔnlɔgɔ ti na, mi yaa ti kan ma yeri, jaŋgo ma saa Izirayɛli woolo pe nari ti ni.»

13 A Moyisi wì si yiri wo naa wi tunmbyee Zhozuwe wi ni, mɛɛ lugu wa Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ki na.

14 Wìla Izirayɛli lelɛɛlɛ pe pye fɔ: «Ye we sige laga Arɔn naa Huri pe ni fɔ we sa sɔngɔrɔ we pan. Na kala ka wa ta ye ni, wi kaa jaa peli yɛgɛ wɔ, yege yo pe kan.»

15 Moyisi wìla lugu ma kari wa yanwiga ki go na, kambaaga kìla pye maga tɔn.

16 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si tigi wa Sinayi yanwiga ki na. A kambaaga kì sigi tɔn ma saa gbɔn piliye kɔgɔlɔni. Piliye kɔlɔshyɛn wogo ki na, a lì si koro wa kambaaga ki nandogomɔ ma Moyisi wi yeri.

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla pye Izirayɛli woolo pe yɛgɛ na wa yanwiga ki na paa kasɔn yɛn ŋga ki yɛn na yiin.

18 A Moyisi wì si ye wa kambaaga ki nandogomɔ, mɛɛ lugu bere ma kari wa yanwiga ki go na. Wìla koro wa yanwiga ki na piliye nafa shyɛn, ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ†.

YƐNŊƐLƐ LI CƐNSAGA PARAGA GO KI KANLƆMƆ

25

25–31

Izirayɛli woolo pe yarikanra Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki kanwa pi wogo na (Ɛki 35.4-9)

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni naa ma yo fɔ:

2 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ pe yarikanra lagala wa pe yarijɛndɛ ti na, peri kan na yeri. Ye yaa ti shɔ mbele pe yaa ti kan nayinmɛ ni poro yeri.

3 Yarikanra nda ye yaa shɔ pe yeri ti nda: Tɛ, naa warifuwe naa tuguyɛnrɛ,

4 naa ŋganra jese, naa jese yɛɛn kpanyi, naa kondoro jese, naa lɛn jese ŋgbaan, naa jese ŋa pe pili sikanɔ sire ni,

5 naa simbapɛnɛ sɛɛrɛ nda pè le kondoro, naa sɛɛrɛ liire ni, naa akasiya tire ni,

6 naa fitanla sinmɛ ni, naa nuwɔ taanyaara nda pe ma gbegele sinmɛ kpoyi ta ni konaa wusuna nuwɔ taan ŋa pe ma sogo;

7 naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro nda pe yinri ɔnikisi, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ta yɛgɛ ni, nda pe yaa maramara yaripɔgɔ ŋga pe yinri Efɔdi† ki na, konaa yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki na.

8 Yoro Izirayɛli woolo ye yaa cɛnsaga kpoyi ka kan na kan, jaŋgo mbe cɛn wa ye sɔgɔwɔ.

9 Ye yaa na cɛnsaga paraga go† ko naa ki tunŋgo pyeyaara ti gbegele mbe yala cɛnlɔmɔ mba mi yaa naga ma na po ni.»

Yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi gbegewe (Ɛki 37.1-9)

10 «Ye yaa kɛsu wa gbegele akasiya tire ni. Wi titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ nuŋgba naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. Wi gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. Wi yagawa pi yaa pye fun mɛtɛrɛ kɔngɔ naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. 11 Ye yaa tɛ piiri wo kɛsu wi nawa naa wi puŋgo ki na mboo tɔn, mbe wa wo wi yɔn ki na mbege maga mbege fili.

12 Ye yaa tɛ wa gbɔn ŋgereye tijɛrɛ, mbeyi le kɛsu wi yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na. Ye yaa shyɛn le kanŋgɔlɔ nuŋgba na, mbe shyɛn le kanŋgɔlɔ sanŋga ki na.

13 Ye yaa akasiya tige kanŋgagala shyɛn tɛ, mbe tɛ wo ke na mbe ke tɔn.

† **24:18 24.18:** Dete 9.9 † **25:7 25.7:** Efɔdi, yaripɔgɔ kayi, ŋga Izirayɛli saraga wɔfɛnnɛ to wìla pye na nii yaripɔrɔ sannda ti go na, na saraga wɔgɔtunŋgo ki piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni (Ɛki 28). † **25:9 25.9:** Cɛnsaga paraga go: Ki yɛn go ŋga pàa gbegele paraga ni, a kì pye Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga wa li woolo pe sɔgɔwɔ. Yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ ma tɛgɛ kɛsu ŋa ni pa wìla pye ma tɛgɛ wa ki cɛnsaga paraga go ki lajɛŋgɛ kpoyi ki ni, konaa tunŋgo pyeyaara ta yɛgɛ ni, to la pye ma tɛgɛ wa ki laga kpoyi ki ni. Pàa jasa gbegele paara ni ŋa pe ma sanga maga maga, maga fili. Kìla pye pe kaa kee, pe mari kɔlɔgi mari kaari kaari na kee ti ni (Ɛki 25.9; 26; Levi 8.10).

14 Ye yaa ke le wa ŋgereye yi ni wa kɛsu
wi kanŋgara ti na, mbe ke tɛgɛ mbaa wi
lee.
15 Kanŋgagala ke daga mbe koro wa
kɛsu wi na, pe se ka ke wɔ wi na.
16 Yɔn finliwɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa mi yaa kan
ma yeri†, maa le wa kɛsu wi ni.
17 «Ye yaa kapere ti kasulugo pyesaga†
ki gbegele tɛ piiri ni. Ki titɔnlɔwɔ pi yaa
pye mɛtɛrɛ nuŋgba naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki
kɔngɔ. Ki gbemɛ pi pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa
mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. Ko ki yaa pye kɛsu
wi yaritɔnŋgɔ†.
18 Ye tɛ gbɔn wi yɛɛ na ye sherubɛnye
yanlɛɛlɛ shyɛn gbegele wa kasulugo pye-
saga ki yinrɛ shyɛn ti na.
19 «Ye yaa sherubɛn nuŋgba gbegele
go nuŋgba na, mbe sanŋa wi gbegele
go sanŋga ki na. Ye yaa pe gbegele wa
kapere ti kasulugo pyesaga ki yinrɛ shyɛn
ti na, pe yiri ki go na.
20 Ki sherubɛnye pe yaa pe kanwira ti
yirige, mberi jaraga kapere ti kasulugo
pyesaga ki go na, mbege tɔn ti ni, mbe
yɛgɛ wa pe yɛɛ yeri, mbaa kapere ti
kasulugo pyesaga ki wele.
21 Na maga ka yɔn finliwɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
le wa kɛsu wi ni mbe kɔ, ye kapere ti ka-
sulugo pyesaga ŋga ki yɛn wi yaritɔnŋgɔ
ki taga wi na yoo tɔn.
22 Pa mi yaa lanla yɛɛ nari ma na wa
kapere ti kasulugo pyesaga ki go na, wa
kɛsu wi na sherubɛnye shyɛn pe sɔgɔwɔ;
pa mi yaa lanla ŋgasegele ke ni fuun ke
kaan wa ma yeri, maa ke yuun Izirayɛli
woolo pe kan.

Buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi ma tɛgɛ tabali ŋa na wi gbegewe
(Ɛki 37.10-16)

23 «Ye tabali wa kan akasiya tire ni. Wi
titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ nuŋgba, wi
gbemɛ pi pye mɛtɛrɛ kɔngɔ, wi yagawa
pi pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki
kɔngɔ.
24 Ye yaa tɛ piiri wo wi na mboo tɔn,
mbe wa wo wi yɔn koŋgo ki na mboo
maga mboo fili.
25 Ye yaa tige papagapa ka kan tabali wi
kanŋgara ti na, mboo maga mboo fili, ki
gbemɛ pi pye paa kɛndala gbemɛ yɛn. Ye
tɛ wo ki yɔn koŋgo ki na kɛɛrɛ yege maga,
yege fili.
26 Ye yaa ŋgereye tijɛrɛ gbegele tɛ ni,
mbeyi kan tabali wi yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na,
mbe mara wi jegele tijɛrɛ ke na.
27 Ŋgereye yi yaa pye wa tabali wi
kanŋgara ti na, tige papagapa ki tanla.
Pa ye yaa la kanŋgagala ke nii wa yi ni,
mbaa tabali wi lee.
28 Ye yaa akasiya tige kanŋgagala shyɛn
tɛ, mbe tɛ wo ke na mbe ke tɔn. Koro ye
yaa tɛgɛ mbaa tabali wi lee.
29 Ye yaa yaapire nda pe yaa la gbegele
ti ni wa tabali wi na ti gbegele. To ti yɛn
tasaala kpakpalakpa, naa wɔjɛŋgɛlɛ, naa
kugbogolo konaa duvɛn saraga ŋga pe ma
wo wi leyaara ti ni. Ye ti ni fuun ti gbegele
tɛ piiri ni.
30 Buru ŋa pe ma kan na yeri, yaa wi
teri wa ki tabali wi na, na yɛgɛ sɔgɔwɔ
sanga pyew†.

Fitanladaga naa wi njegele kɔlɔshyɛn ke gbegewe
(Ɛki 37.17-24)

31 «Ye yaa tɛ piiri gbɔn mbe fitan-
ladaga gbegele, wi nɔgɔ, naa wi njegele,
naa wi leyaara yanlɛrɛ ti ni, naa wi
gbunŋgbunŋgolo, konaa wi yarifyɛɛnrɛ
yanlɛrɛ ti ni, yeri pinlɛ yeri gbegele
nuŋgba fitanladaga wi ni.
32 Njegele kɔgɔlɔni yaa pye fitanladaga
wi kɛyɛn shyɛn yi na; taanri yaa pye kɛɛ
ŋga na, taanri mbe pye kɛɛ sanŋga ki na.

† **25:16 25.16:** Yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn na. Ki sɛnrɛ to tìla pye Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele kɛ wele. † **25:17 25.17:** Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye kɛsu ŋa ni, kapere ti kasulugo pyesaga ko kìla pye wi yaritɔnŋgɔ ye. Eburuye sɛnrɛ ti ni ŋga kì yo fɔ kasulugo pyesaga ki sɛnpyɔ wi kɔrɔ wo yɛn mbe kapere ti tɔn. Kasanwa mba pàa pye na wuun yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi na po pìla ti Yɛnŋɛlɛ làa pye na kajɛŋgɛ piin leele pe kan na pe kapere ti tɔnni. Kasulugo pyesaga kìla pye na Yɛnŋɛlɛ li yinriwɛ taga wogo ko nari; li ŋgasegele ŋgele leele pàa pye na jogo li sila pye na ko wele; ɛɛn fɔ, saara nda pàa pye na woo kapere ti kala yagawa wogo ki na to làa pye na wele. Wa Ɔrɔmu 3.25wi ni Zhezu Kirisi wo wi yɛn kasulugo pyesaga ye.
† **25:17 25.17:** Ebu 9.5 † **25:30 25.30:** Levi 24.5-8

33 Ye yaa leyaara yanlɛrɛ taanrindaanri
gbegele fitanladaga wi njegele kɔgɔlɔni
ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke na,
paa amandi tige pige yɛn, naa ki
gbunŋgbunŋgolo konaa ki fyɛɛnrɛ yɛn.
34 Leyaara yanlɛrɛ tijɛrɛ yaa pye fi-
tanladaga wi na paa amandi tige pire
yɛn, naa wi gbunŋgbunŋgolo konaa wi
fyɛɛnrɛ yɛn.
35 Gbunŋgbunŋgolo nuŋgba nuŋgba
daga mbe pye fitanladaga wi kɛyɛn shyɛn
njegele ke filisaga pyew ki nɔgɔ, wa
fitanladaga wi na.
36 Gbunŋgbunŋgolo koro naa njegele
ke ni ke yaa pinlɛ mbe gbegele mbe pye
nuŋgba fitanladaga wi ni, ti ni fuun ye
yaa tɛ piiri gbɔn mberi gbegele.
37 Ye yaa fitanlaye kɔlɔshyɛn gbegele wa
fitanladaga wi na, mbe ti paa yiin paa
yanwa kaan wa wi yɛgɛ.
38 Ye yaa fitanla yɔn yirigeyaara naa wi
cɔnrɔ leyaara ti gbegele tɛ piiri ni.
39 Ye tɛ piiri culo nafa ma yiri kɛ lɛ,
yoo tɛgɛ ye fitanladaga wo naa wi tunŋgo
pyeyaara ti gbegele.
40 Mboro Moyisi, cɛnlɔmɔ mba mì naga
ma na wa yanwiga ki na, ma yɛɛ yigi, ma
sa yaara ti gbegele ma yala pi ni†.

26

Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki kanlɔmɔ (Ɛki 36.8-38)

1 «Mboro Moyisi, ma yaa kapyɔ
jɛnfɛnnɛ pe pye pe paara titɔɔnrɔ kɛ
ti lɛn jese ŋgbaan ni, naa ŋganra jese,
naa kondoro jese konaa jese yɛɛn kpanyi
ni, yeri tɛgɛ yanla cɛnsaga paraga go† ki
gbegele. Pe sherubɛnye yanlɛɛlɛ gbegele
wa paara ti na; kapyɔ jɛnfɛnnɛ mbege
tunŋgo ki pye.
2 Paraga nuŋgba nuŋgba pyew, ki
titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri
tijɛrɛ, ki gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ shyɛn.
Paara ti ni fuun ti daga mbe pye ma.
3 Ye yaa paara ti kaŋgurugo yɔli mberi
kan ti yɛɛ na, ti pye nuŋgba, mbe sannda
ti yɔli mberi kan ti yɛɛ na ma fun.
4 Paara kaŋgurugo nda ye yaa keli mbe
yɔli mberi kan ti yɛɛ na, ye ŋganra jese
maŋgala pɔpɔ paraga kaŋgurugo wogo
ki yɔn na. Paara kaŋgurugo sannda nda
ye yaa yɔli mberi kan ti yɛɛ na, ye ŋganra
jese maŋgala kele pɔpɔ fun wa paraga
kaŋgurugo wogo ki yɔn na.
5 Maŋgala nafa shyɛn ma yiri kɛ ke
yaa pye paara koŋgbannda ti kaŋgurugo
wogo ki yɔn na, maŋgala nafa shyɛn
ma yiri kɛ mbe pye paara sannda ti
kaŋgurugo wogo ki yɔn na. Ti ni fuun
shyɛn, ti maŋgala ke daga mbe pye
yɛsinmɛ nuŋgba na, mbe yala ke yɛɛ ni.
6 Kandɔɔlɔ yaŋgala ŋgele pe ma tɛgɛ
na yaara yinri ke ni, ye kele gbegele tɛ ni,
ke pye nafa shyɛn ma yiri kɛ. Koro ye yaa
tɛgɛ mbe paara ti yɔnrɔ ti yigi mberi kan
ti yɛɛ na, jaŋgo paraga go ki pye nuŋgba.
7 «Ko puŋgo na, ye yaa paara titɔɔnrɔ
kɛ ma yiri nuŋgba gbegele sikanɛɛlɛ sire
ni, to mbe pye na cɛnsaga paraga go ki
tɔnparaga.
8 Ki paara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba,
ti titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri
kaŋgurugo kaŋgurugo, ti gbemɛ pi yaa
pye mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn. Ti ni fuun ti yaa
pye mbe yala.
9 Yeri kaŋgurugo yɔli yeri kan ti yɛɛ na,
yeri kɔgɔlɔni sannda ti yɔli yeri kan ti yɛɛ
na. Paara kɔgɔlɔni nda ye yaa yɔli mberi
kan ti yɛɛ na, yeri kɔgɔlɔni wogo ki kaw
shyɛn wa paraga go ki yɛgɛ sɔgɔwɔ.
10 Paara kaŋgurugo nda yè keli ma yɔli
ma kan yɛɛ na, ye yaa maŋgala nafa
shyɛn ma yiri kɛ pɔpɔ ti kaŋgurugo wogo
ki yɔn na. Paara kɔgɔlɔni sannda nda yè
yɔli ma kan yɛɛ na fun, ye yaa maŋgala
nafa shyɛn ma yiri kɛ pɔpɔ ti kɔgɔlɔni
wogo ki yɔn na.
11 Ye yaa kandɔɔlɔ yaŋgala gbegele
tuguyɛnrɛ ni, ke pye nafa shyɛn ma yiri
kɛ. Ye yaa ke lele wa maŋgala ke ni, mbe
paara kaŋgurugo nda yè yɔli ma kan yɛɛ
na konaa kɔgɔlɔni nda yè yɔli ma kan
yɛɛ na ti yɔnrɔ shyɛn ti pɔ yɛɛ na, jaŋgo
paraga go ki pye nuŋgba.
12 Paraga kɔgɔlɔni wogo ki yaa tɔnlɔ

† **25:40 25.40:** Kapye 7.44; Ebu 8.5 † **26:1 26.1:** ***Cɛnsaga paraga go:*** **Ye wele wa Ɛki 25.9 laga ki ni konaa ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi ni wa ki sɛwɛ pyɔ wi nɔgɔna.**

mbe toro cɛnsaga paraga go ki titɔnlɔwɔ pi na. Ki walaga nuŋgba yaa to wa cɛnsaga paraga go ki puŋgo na mbege tɔn.
13 Mɛtɛrɛ kɔngɔ nuŋgba nuŋgba yaa koro paraga titɔnlɔgɔ ki yinrɛ shyɛn ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti na, mbe tigitigi mbe cɛnsaga paraga go ki kɛyɛn shyɛn yi ni fuun yi tɔn.
14 Simbapɛnɛ sɛɛrɛ nda pè le kondoro, ye ta lɛ yeri tɛgɛ ye paraga go ki tɔn ti ni. Ye sɛlɛgɛ lirige ka pye paritɔnŋgɔ, yege wa ti ni fuun ti go na yeri tɔn.
15 «Ye akasiya tire tɛ go tire papara papara, yeri kan yanla cɛnsaga paraga go ki yerege ti ni.
16 Ki tire papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba, ti titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo kaŋgurugo, ti gbemɛ pi pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ.
17 Ye yaa jegele shyɛnzhyɛn wɔwɔ tire papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti na, ke sinzin ke yɛɛ ni.
18 Ye yaa ki tire papara papara ti nafa gbegele na cɛnsaga paraga go ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki kanwa wogo ki na.
19 Ye yaa tire papara papara ti nɔgɔna cɛnyaara ti nafa shyɛn gbegele warifuwe ni, mberi tɛgɛ shyɛnzhyɛn tire papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti nɔgɔ, mberi jegele ke lele wa ti ni.
20 Ye yaa tire papara papara ti nafa gbegele na cɛnsaga paraga go ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki kanwa wogo ki na,
21 konaa ti nɔgɔna cɛnyaara ti nafa shyɛn ni, yeri gbegele warifuwe ni. Yeri lele shyɛnzhyɛn wa tire papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti nɔgɔ.
22 Ye yaa tire papara papara kɔgɔlɔni gbegele na cɛnsaga paraga go ki puŋgo kɛɛ ki kanwa wogo ki na, wa yɔnlɔ tosaga yeri.
23 Ye yaa tire papara papara shyɛn gbegele na paraga go ki yɛngɛlɛ puŋgo wogolo ke kanwa wogo ki na.
24 Ki tire papara papara shyɛn ti yaa lɛ wa nɔgɔna mbe laga ti yɛɛ na, mbe kari naayeri. Ye yaa ti yinrɛ ti kan ti yɛɛ na, mberi pɔ ŋgerege nuŋgba ni. Ti ni fuun ti yaa pye ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na ma; ti yaa pye go yɛngɛlɛ shyɛn ke ni fuun ke na.
25 Kiga pye ma, pa tire papara papara ti yaa pye kɔlɔtaanri, ti nɔgɔna cɛnyaara nda ti yaa gbegele warifuwe ni, ti yaa pye kɛ ma yiri kɔgɔlɔni. Ti shyɛnzhyɛn yaa pye tire papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti nɔgɔ, wa na cɛnsaga paraga go ki puŋgo kɛɛ yeri.
26 «Ye akasiya tire tɛ yeri pye tipaara. Kaŋgurugo yaa tɛgɛ mbe paraga go ki tire papara papara ti kanŋgɔlɔ nuŋgba yigi.
27 Kaŋgurugo yaa tɛgɛ mbe kanŋgɔlɔ sanŋga ki woro ti yigi, kaŋgurugo yaa tɛgɛ mbege puŋgo woro ti yigi, wa yɔnlɔ tosaga yeri.
28 Nandogomɔ tiyaparaga ki yaa taga wa tire papara papara ti nandogomɔ, mbe lɛ wa go ŋga na sa yiri wa go sanŋga ki na.
29 Ye yaa tɛ wo tire papara papara to naa tipaara ti na mberi tɔn. Ye yaa tɛ ŋgereye gbɔn, pa tipaara ti yaa ka ye wa ti ni.
30 Mboro Moyisi, cɛnlɔmɔ mba pìla naga ma na wa yanwiga ki na, ma ti pege kan pe yala po ni.

31 «Ye yaa paraga ka ti lɛn jese ŋgbaan ni, naa ŋganra jese, naa kondoro jese konaa jese yɛɛn kpanyi ni, ŋga ki yaa pɔ mbanla cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn. Kapyɔ jɛnfɛnnɛ pege ti pe sherubɛnye yanlɛɛlɛ gbegele wa ki na.
32 Ye yaa tɛ kandɔɔlɔ yaŋgala tɛgɛ mbege kan akasiya tige tiyagala tijɛrɛ na, kila yɔlɔ, ŋgele pè tɛ wo ke na ma ke tɔn. Ye tiyagala ke lele wa ke nɔgɔna cɛnyaara nda pè gbegele warifuwe ni ti ni.
33 Ye yaa ki paraga ki pɔ wa tɛ kandɔɔlɔ yaŋgala ke nɔgɔ na.

«Ye yaa Yɔn finliwɛsɛnrɛ kɛsu wi tɛgɛ wa paraga ki puŋgo na. Ki paraga ko ki yaa tɛgɛ mbe laga kpoyi konaa laga jɛŋgɛ kpoyi ti kɔn shyɛn ti yɛɛ na†.
34 Ko puŋgo na, kapere ti kasulugo pyesaga ŋga ki yɛn kɛsu wi yaritɔnŋgɔ,

† **26:33 26.33:** Ebu 6.19; 9.3-5

yege tɛgɛ ye yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɔn ki tɔn ki ni, wa laga jɛŋgɛ kpoyi ki ni.
35 Paraga ŋga kì pɔ mala cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn, ye yaa tabali wi tɛgɛ wa ki yɛgɛ, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri; ye fitanladaga wi tɛgɛ wa tabali wi yɛsinmɛ na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.
36 «Mbele pe maa paara ti tiin nari sɔgɔ, pe yaa paraga ka yɛgɛ ti mbege sɔgɔ lɛn jese ŋgbaan ni, naa ŋganra jese naa kondoro jese konaa jese yɛɛn kpanyi ni mbaa yeyɔngɔ ki tɔnni ki ni.
37 Ye akasiya tige tiyagala kaŋgurugo tɛ ye tɛ wo ke na ye ke tɔn. Ye tɛ kandɔɔlɔ yaŋgala tɛgɛ yege paraga ki kan wa tiyagala ke na, yeyɔngɔ ki na. Ye tuguyɛnrɛ yan ye tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti gbegele.

27

Saara wɔsaga ki kanlɔmɔ sɛnrɛ (Ɛki 38.1-7)

1 «Ye akasiya tire tɛgɛ ye saraga wɔsaga gbegele. Ki kanŋgɔlɔyɔ tijɛrɛ yi yaa pye ja. Ki nuŋgba nuŋgba pyew ki yaa pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ. Ki yagawa pi yaa pye mɛtɛrɛ nuŋgba naa kɔngɔ.
2 Ye yaa yɛnŋgɛlɛ† tijɛrɛ tɛ mbe ke yirige wa saraga wɔsaga ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na, ke pinlɛ ke pye nuŋgba ki ni. Ye yaa tuguyɛnrɛ yan mbe wo ki na mbege tɔn.
3 Ye yaa saraga wɔsaga ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti gbegele tuguyɛnrɛ ni, to ti yɛn ki cɔnrɔ leyaara, naa ki cɔnrɔ koliyaara, naa ki tasaala†, naa ki kara wɔwangala konaa ki naŋganra wɔyaara ti ni.
4 Ye yaa tuguyɛnrɛ tɛgɛ mbe mɛrɛ gbegele saraga wɔsaga ki kɛyɛn tijɛrɛ yi na. Ye ŋgereye tijɛrɛ gbegele tuguyɛnrɛ ni, yeyi lele mɛrɛ ti yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na.
5 Yege mɛrɛ ti kan saraga wɔsaga ki na, mbege lɛ wa nɔgɔna sa gbɔn wa ki nandogomɔ, mbege maga mbege fili.
6 Ye yaa akasiya tige kanŋgagala shyɛn tɛ, mbe tuguyɛnrɛ wo ke na mbe ke tɔn.
7 Ye ki kanŋgagala ke lele wa ŋgereye yi ni saraga wɔsaga ki kɛyɛn shyɛn yi na mbaa ki lee.
8 Ye yaa tire papara papara tɛgɛ mbe saraga wɔsaga ki gbegele, ki nawa pi yaa pye waga. Yege gbegele ye yala cɛnlɔmɔ mba mìla naga Moyisi ma na wa yanwiga ki na pi ni.

Paara nda pàa tɛgɛ ma Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki loŋgo ki jasa (Ɛki 38.9-20)

9 «Ye yaa na paraga go ki loŋgo ki jasa. Jasa wi yɔnlɔparawa kalige kɛɛ paara yeri ti lɛn jese ŋgbaan ni. Ki kɛɛ ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ.
10 Ki tiyagala ke yaa pye nafa. Ye tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti nafa gbegele tuguyɛnrɛ ni, ye kandɔɔlɔ yaŋgala naa paara yanŋgakanŋgagala gbegele warifuwe ni, ye ke tɛgɛ ye paara ti kankan wa tiyagala ke na.
11 Na cɛnsaga paraga go ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ, yege gbegele ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun. Ki paara ti titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ; ki tiyagala ke yaa pye nafa, ke nɔgɔna cɛnyaara ti yaa pye nafa fun, yeri gbegele tuguyɛnrɛ ni. Ye kandɔɔlɔ yaŋgala naa paara yanŋgakanŋgagala gbegele warifuwe ni, ye ke tɛgɛ ye paara ti kankan wa tiyagala ke na.
12 Wa cɛnsaga paraga go ki yɔnlɔ tosaga yeri, loŋgo ki gbemɛ pi na, jasa paara ti titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo. Wi tiyagala ke yaa pye kɛ, ke nɔgɔna cɛnyaara ti yaa pye kɛ fun.
13 Wa cɛnsaga paraga go ki yɔnlɔ yirisaga yeri, loŋgo ki gbemɛ pi yaa pye fun mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo.
14-15 Loŋgo ki jasa yeyɔngɔ ki kɛyɛn shyɛn yi ni fuun nuŋgba nuŋgba yi na, paara ti titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔlɔshyɛn kɔlɔshyɛn naa kɔnrɔkɔnrɔ,

† **27:2 27.2:** Yɛnŋgɛlɛ ŋgele sɛnrɛ tì yo koro yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yawa wogo ko nari. Kìla pye, saraga wɔfɔ wi ma yaayoro nda pè gbo ti kasanwa pi tɛgɛ maa fa yɛnŋgɛlɛ ke na (Levi 4.7,18,25,30,34; 8.15; 9.9; Yuuro 118.27). Kìla pye, na lere ka fara lere ni mboo gbo, mbe fe saga yɛnŋgɛlɛ ke yigi paa wi gbo (1 Wunlu 1.50; 2.28; Yuuro 18.2).
† **27:3 27.3:** Tasaala mbele sɛnrɛ tì yo, pa pàa pye na yaayoro kasanwa pi nii wa pe ni naa yanragi.

naa tiyagala taanrindaanri konaa ke nɔgɔna cɛnyaara taanrindaanri.

16 Loŋgo ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki yaa
pye mɛtɛrɛ kɛ. Ye yaa ki ti mbege sɔgɔ
lɛn jese ŋgbaan ni, naa ŋganra jese, naa
kondoro jese konaa jese yɛɛn kpanyi ni.
Yege pɔ tiyagala tijɛrɛ na, ye tiyagala ke
taga nɔgɔna cɛnyaara tijɛrɛ na.
17 Ye paara yanŋgakanŋgagala gbegele
warifuwe ni, ye ke tɛgɛ ye loŋgo ki jasa
tiyagala ke yigiyigi ke sɔgɔwɔ pi ni. Ye
tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti gbegele
tuguyɛnrɛ ni.
18 Loŋgo ki jasa wi titɔnlɔwɔ pi yaa pye
mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ, wi gbemɛ pi
yaa pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo,
wi paara nda ti yaa ti lɛn jese ŋgbaan ni
ti yagawa pi yaa pye mɛtɛrɛ shyɛn naa
kɔngɔ. Jasa tiyagala ke ni fuun ye ke
nɔgɔna cɛnyaara ti gbegele tuguyɛnrɛ ni.
19 Yanla cɛnsaga paraga go ki tunŋgo
pyeyaara ti ni fuun ti gbegele tuguyɛnrɛ
ni, ki kankanŋgagala naa loŋgo ki jasa
kankanŋgagala ke yaa gbegele tuguyɛnrɛ
ni.

Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki fitanladaga kala (Levi 24.1-4)

20 «Mboro Moyisi, maga yo Izirayɛli
woolo pe kan fɔ oliviye tige pire nda pè
sun pe pan ti sinmɛ piiri ni, maa pi nii
wa fitanladaga wi ni, jaŋgo fitanlaye paa
yiin sanga pyew yembinɛ.
21 Arɔn naa wi pinambiile pe yaa fitan-
ladaga wi gbegele mboo tɛgɛ wa filisaga
paraga go[†] ki ni, wa paraga ŋga pè pɔ
maga kɔn shyɛn ki yɛgɛ, ko ŋga kì yɔn
finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɛgɛ tɔn we; jaŋgo
fitanlaye paa yiin mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbege lɛ yɔnlɔkɔgɔ fɔ sa
gbɔn lalaaga ki na. Ki yaa pye kondɛgɛlɛ
na li yɛn kɔsaga fu, yoro Izirayɛli woolo
ye kan, naa ye setirige piile mbele fuun
pe yaa ka yiri puŋgo na pe kan.

28

Saraga wɔfɛnnɛ pe yaripɔrɔ ti gbegewe (Ɛki 39.1-31)

1 «Mboro Moyisi, ma ndɔ Arɔn naa
wi pinambiile Nadabu, naa Abiyu, naa
Eleyazari konaa Itamari pe wɔ wa
Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ, ma
pe fulo ma yɛɛ tanla, jaŋgo paa saraga
wɔgɔtunŋgo piin na kan.
2 Ma yaripɔrɔ gbegele ma ndɔ Arɔn wi
kan, nda ti yaa tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, tila
wi gbɔgɔwɔ pi nari konaa mbe ti paa wi
jate.
3 Maga yo kapyɔ jɛnfɛnnɛ pe ni fuun
pe kan, poro mbele mì tijinliwɛ pi kan
pe yeri, fɔ pe Arɔn yaripɔrɔ ti gbegele,
mboo tɛgɛ wi yɛ, wila saraga wɔgɔtunŋgo
ki piin na kan.
4 Yaripɔrɔ nda pe yaa gbegele ti nda:
Yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na,
naa efɔdi, naa derigbɔgɔ, naa deritɔnlɔgɔ
ŋga pè sɔgɔ, naa gbɔgɔwɔ njala na pe
yinri turiban konaa kurusijara ni. Pe yaa
ki yaripɔrɔ nda tì tɛgɛ ti yɛ ti gbegele ma
ndɔ Arɔn wo naa wi pinambiile pe kan,
paa ti nii paa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin
na kan. 5 Pe yaa ti ti tɛ maŋgala ni, naa
ŋganra jese, naa kondoro jese, naa jese
yɛɛn kpanyi konaa lɛn jese ŋgbaan ni.
6 «Kapyɔ jɛnfɛnnɛ pe yaa efɔdi wi ti
mboo sɔgɔ tɛ maŋgala ni, naa ŋganra
jese, naa kondoro jese, naa jese yɛɛn
kpanyi konaa lɛn jese ŋgbaan ni.
7 Ye pajogo maŋgala shyɛn yɔli efɔdi
wi yinrɛ shyɛn ti na, jaŋgo ti pinlɛ ti pye
nuŋgba.
8 Kurusijara wo naa efɔdi wi ni ti
gbegelelɔmɔ pi yaa pye nuŋgba. Ti yaa
gbegele fun tɛ maŋgala ni, naa ŋganra
jese, naa kondoro jese, naa jese yɛɛn
kpanyi konaa lɛn jese ŋgbaan ni.
9 Ye ɔnikisi sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga
woro shyɛn lɛ, ye Izirayɛli pinambiile pe
mɛrɛ ti keregi keregi wa ti na.
10 Ye mɛrɛ kɔgɔlɔni keregi keregi wa
sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga ki na, ye mɛrɛ

[†] **27:21 27.21:** Filisaga paraga go ko nuŋgba ko pàa pye na yinri Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go. Pa Yɛnŋɛlɛ làa pye na finli wa Moyisi wi ni na para wi ni, ma pe ta wa gbinri wi ni (Ɛki 29.42; 33.7-11).

kɔgɔlɔni sannda ti keregi keregi wa sinndɛlɛgɛ shyɛn wogo ki na, mbe yala pe se ma tagala pe yɛɛ na yɛgɛ ŋga na ki ni.
11 Ma ti pe Zhakɔbu† pinambiile pe mɛrɛ ti keregi keregi wa ki sinndɛɛrɛ shyɛn ti na paa yɛgɛ ŋga na pe ma mɛgɛ tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga ki keregi keregi sinndɛlɛgɛ na we. Sinndɛlɛgɛ keregi keregifɔ mbege tunŋgo ki pye; pege sinndɛɛrɛ ti maramara tɛ piile shyɛn nawa.
12 Ye yaa ki sinndɛɛrɛ shyɛn ti mara efɔdi wi pajogo maŋgala shyɛn ke na. Ti yaa la nandowo kaan Izirayɛli woolo pe wogo ki na†. Arɔn wi yaa pe mɛrɛ ti lɛ wa wi pajoro ti na, wa na cɛnsaga paraga go ki ni, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ; pa kona mi se ka fɛgɛ ye na.
13 Ma yaa ti pege sinndɛɛrɛ ti maramara tɛ piile nawa.
14 Ye tɛ piiri lɛ ye yɔngɔwɔ shyɛn gbegele, pi pye paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa mana pili we; sinndɛɛrɛ nda tì maramara wa tɛ piile pe nawa yoo le ti na.

Yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki gbegewe (Ɛki 39.8-21)

15 «Yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na mbaa kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo ki ni, ma ti kapyɔ jɛnfɛnnɛ pege gbegele gbegelelɔmɔ nuŋgba pi na. Ma yaa ti pege gbegele pege sɔgɔ tɛ maŋgala ni, naa ŋganra jese, naa kondoro jese, naa jese yɛɛn kpanyi konaa lɛn jese ŋgbaan ni.
16 Yege kuru yege taga ki yɛɛ na, ki kɛyɛn tijɛrɛ yi pye yi yala. Ki kɛɛ nuŋgba nuŋgba pyew, ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye siwiri nuŋgba.
17 Ye sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro maramara wa ki ni, ti pye kologo tijɛrɛ. Ki kologo koŋgbanŋga ki yaa pye sariduwani sinndɛɛrɛ, naa topazi konaa emerodi.
18 Ki kologo shyɛn wogo ki sinndɛɛrɛ ti yaa pye ɛsikaribukili†, naa safiri konaa lulu.
19 Ki kologo taanri wogo ki sinndɛɛrɛ ti yaa pye opali†, naa agati† konaa ametisiti.
20 Ki kologo tijɛrɛ wogo ki sinndɛɛrɛ ti yaa pye kirizoliti, naa ɔnikisi konaa zhasipi. Ye ki sinndɛɛrɛ ti ni fuun ti maramara tɛ pyɔ nawa.
21 Sinndɛɛrɛ ti yaa pye kɛ ma yiri shyɛn mbe yala Izirayɛli pinambiile pe mɛrɛ ti ni. Cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke ni, cɛnlɛ nuŋgba mɛgɛ daga mbe keregi keregi sinndɛlɛgɛ nuŋgba na, paa yɛgɛ ŋga na pe ma mɛgɛ tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga ki keregi keregi we.
22 «Ma ti pe yɔngɔwɔ shyɛn gbegele tɛ piiri ni, paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa mana pili, mboo le yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki na.
23 Ma ti pe tɛ ŋgereye shyɛn gbegele fun, peyi to wa yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki yinrɛ shyɛn ti na.
24 Tɛ yɔngɔwɔ shyɛn poo nuŋgba pɔ ŋgerege nuŋgba na, poo sanmba pi pɔ ŋgerege sanŋga ki na, wa yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki yinrɛ shyɛn ti na.
25 Sinndɛɛrɛ shyɛn pèri maramara tɛ piile mbele ni, ma yaa ti pe yɔngɔwɔ shyɛn pi yinrɛ sannda ti pɔpɔ ki tɛ piile pe na, wa efɔdi wi pajogo maŋgala ke na, jaŋgo yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki pye wa yɛgɛ.
26 Ma yaa ti pe tɛ ŋgereye ya yɛgɛ gbegele shyɛn, peyi to yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki na, wa ki nɔgɔna yinrɛ shyɛn ti na, wa ki yɛgɛ ŋga ki yɛn ma mara efɔdi wi na ki na.
27 Ma ti pe tɛ ŋgereye ya yɛgɛ gbegele shyɛn, peyi to wa efɔdi wi pajogo maŋgala shyɛn ke nɔgɔ, wa yɛgɛ kɛɛ ki na, ke yɔlikologo ki tanla, kurusijara ŋa wi yaa tɛgɛ mbe efɔdi wi pɔ ki go na.
28 Yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na, pe yaa ki ŋgereye yi pɔ efɔdi wi tɛ

† **28:11 28.11:** Izirayɛli wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Zhakɔbu. † **28:12 28.12:** Ki sinndɛɛrɛ tìla pye naga nari ma yo Arɔn wìla pye wa leele pe yɔnlɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, li ta laa nawa tuun pe na. † **28:18 28.18:** ***Ɛsikaribukili:*** **Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ŋga ki yɛn yɛngɛ kpanyi.** † **28:19 28.19:** *Opali:* Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ŋga ki yɛn ma filige lugulugu. † **28:19 28.19:** ***Agati:*** **Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ŋga ki maa yɛngɛlɛ ma pye yɔngɔyɔngɔ.**

ŋgereye yi na ŋganra mana ni, jaŋgo yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki pye kurusijara ŋa wi yaa tɛgɛ mbe efɔdi wi pɔ wi go na, kiga ka sanga mbe laga wa efɔdi wi na.
29 Yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na mbaa kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo, ko ŋga Izirayɛli cɛngɛlɛ ke mɛrɛ ti yɛn ma keregi keregi ki na, na Arɔn wi kaa yiin sanga ŋa ni wa na cɛnsaga paraga go ki ni, wigi le wigi wa wa wi kotogo ki na. Pa kona, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi se fɛgɛ ye na.
30 Mboro Moyisi, yaara nda pe yinri Urimu naa Tumimu†, mari le wa yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na mbaa kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo ki ni, jaŋgo na Arɔn wi kaa paan wa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga ŋa ni, ti pye wa wi kotogo ki na. Arɔn wi yaa lari nii lari waa wa wi kotogo ki na sanga pyew mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe ti wila na nandanwa kala li jɛnni, na wi kaa yoro Izirayɛli woolo ye kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo we.

Saraga wɔfɛnnɛ to wo naa wi pinambiile pe yaripɔrɔ sannda

31 «Arɔn wi yaa efɔdi wi le mboo taga deritɔnlɔgɔ ŋga na, ma ti pege gbegele ŋganra jese ni.
32 Ma ti pege yɔlɔgɔ ki wɔ wa ki nandogomɔ, pe mana ŋgbanla taga wa ki yɔn ki na, pege yɔn ki kaw, paa yɛgɛ ŋga na pe ma sɛlɛgɛ derege yɔlɔgɔ yɔn ti we.
33 Ma ti pe girenadi tige pire yanlɛrɛ gbegele ŋganra jese, naa kondoro jese konaa jese yɛɛn kpanyi ni, peri toto derigbɔgɔ ki nɔgɔna yɔn ki na mbege maga mbege fili, naa tɛ keŋgeŋgele ni, pe ke toto ki tige pire yanlɛrɛ ti sɔgɔwɔ pi ni.
34 Na paga girenadi tige pige yanlɛgɛ nuŋgba to, pe yaa tɛ keŋgenɛ la to, mbege pye ma mbe derigbɔgɔ ki nɔgɔna yɔn ki maga mbege fili.
35 Arɔn wi yaa kaa ki derigbɔgɔ ki nii mbaa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin. Na wiga kaa paan wa na cɛnsaga paraga go ki ni na yɛgɛ sɔgɔwɔ, konaa na wiga kaa yinrigi, pe yaa la keŋgeŋgele ke tinmɛ taa†, pa kona wi se ku.
36 «Ma ti pe tɛ piiri gbɔn paparapa, maga yɔnlɔgɔ wa wi na fɔ: ‹MBE PYE KPOYI YAWE YƐNŊƐLƐ LI KAN›, paa yɛgɛ ŋga na pe ma mɛgɛ ki tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga ki keregi keregi we.
37 Ma yaa ki tɛ paparapa wi pɔ ŋganra mana ni wa gbɔgɔwɔ njala li na, wa ki yɛgɛ.
38 Ki tɛ paparapa wi yaa pye wa Arɔn wi walɛgɛ ki na. Kiga pye ma, yarikanra nda fuun Izirayɛli woolo pe yaa la teri ti yɛ, mbaa paan ti ni na kan kapere nda pe mbe ya mbaa piin ti wogo na, wi yaa ti go kala li lɛ. Ki tɛ paparapa wi yaa pye wa Arɔn wi walɛgɛ ki na sanga pyew, jaŋgo mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbe yɛnlɛ ki yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ ti na.
39 «Ma ti pe deritɔnlɔgɔ gbegele Arɔn wi kan, naa njala ni konaa kurusijara ni, pege gbegele pege sɔgɔ lɛn jese ŋgbaan ni.
40 «Ma ti pe deritɔɔnrɔ gbegele Arɔn wi pinambiile pe kan, naa kurusijaraye ni, konaa gbɔgɔwɔ njagala ni; tila pe gbɔgɔwɔ pi nari konaa paa pe jate.
41 «Maga yaripɔrɔ ti lele ma ndɔ Arɔn wo naa wi pinambiile pe kan. Ma sinmɛ kpoyi wo pe na, ma pe wɔ ma pe tɛgɛ pe tunŋgo ki na, ma pe pye kpoyi paa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin na kan.
42 Ma kurusiile weŋgele gbegele pe kan lɛn jese ni paa pe nii paa pe fɛrɛ ti tɔnni, mbege lɛ wa pe sɛnŋgɛlɛ ke na mbe tigi mbe pe jegbɔgɔlɔ ke tɔnndɔ.
43 Arɔn naa wi pinambiile pe ni, pe yaa la pe nii pe yɛɛ na, na pe kaa kee wa filisaga paraga go ki ni sanga ŋa ni we, nakoma na paga fulo wa saraga wɔsaga ki tanla mbe tunŋgo pye wa laga kpoyi ki

† **28:30 28.30:** Urimu naa Tumimu tìla pye yaara shyɛn ta, nda wee jɛn nala. Kana kanŋgagala la wɛlɛ nakoma yaanŋgumbigile. Pàa ke tɛgɛ na we Fɔ wi yewe ke ni, mbe ta mbaa wi nawa kagala ke jɛnni. Ye wele wa Ɛsidi 2.63; Nɔmbu 27.21; Nehe 7.65lara ti ni. † **28:35 28.35:** Keŋgeŋgele ke tinmɛ po na, lelɛgɛrɛ naga jate ndɛɛ ke tunŋgo ko layi ŋga mbe sara Yɛnŋɛlɛ li na, lo na lere na yan yɛnlɛ ni, fɔ li tunmbyee wo wila yiin wa li cɛnsaga paraga go ki ni mbe tunŋgo pye; ɛɛn fɔ, nambanŋa la ma, jaŋgo liga kaa gbo.

ni. Ki ka pye ma, pe se jate pe kapege pye, ŋga ki yaa ti pe ku ki kala na. Ki yaa pye kondɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu Arɔn naa wi setirige piile pe kan.

29

Saraga wɔfɛnnɛ pe tɛgɛwɛ
(Levi 8.1-36)

1 «Ŋga ma yaa pye mbe Arɔn naa wi pinambiile pe pye kpoyi mbe pe tɛgɛ pe yɛ, jaŋgo paa saraga wɔgɔtunŋgo piin na kan ki ŋga:

«Ma yaa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba naa simbapɛnɛ shyɛn yigi, pe pye jɛrɛgisaga fu,

2 mbe leve fu buru taga wa, naa leve fu gato ŋa pè gbɔn sinmɛ ni, naa leve fu wɔn ŋa pè wa yarilire nda pe yinri furoma† ti muwɛ pa ni, ma sinmɛ yanragi yanragi wi na.

3 Ma ti ni fuun ti le kanjapige nuŋgba ni, ma kari ti ni wa cɛnsaga paraga go ki ni, mbe pinlɛ napɔlɔ wo naa simbapɛnɛ shyɛn pe ni.

4 «Ma kari Arɔn naa wi pinambiile pe ni wa filisaga paraga go ki yɔn na wa nawa, ma ti pe woli tɔnmɔ ni.

5 Ko puŋgo na, yaripɔrɔ nda tì tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, mari le Arɔn wi na, to ti yɛn derigbɔgɔ naa deritɔnlɔgɔ, naa efɔdi wo naa yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki ni; Kurusijara ŋa wi yaa tɛgɛ mbe efɔdi wi pɔ mɛɛ wi pɔ.

6 Ma gbɔgɔwɔ njala li kan Arɔn wi kan. Yɔɔnrɔ ti yɛn tɛ paparapa ŋa na, maa pɔ wa gbɔgɔwɔ njala li na.

7 Ma sinmɛ kpoyi pa lɛ maa wo wa Arɔn wi go ki na, mboo wɔ na kan.

8 Ko puŋgo na, mɛɛ Arɔn wi pinambiile pe pye pe fulo wa ma tanla, mɛɛ pe deritɔɔnrɔ ti lele pe kan,

9 ma pe kurusijaraye pe pɔpɔ pe kan, ma pe njagala ke kankan pe kan. Saraga wɔgɔtunŋgo ki yaa pye pe wogo fɔ sanga pyew.

«Pa ma yaa Arɔn wo naa wi pinambiile pe tɛgɛ saraga wɔgɔtunŋgo ki na yɛɛn.

10 «Ma kari napɔlɔ yirifɔnŋɔ wi ni wa filisaga paraga go ki yɛgɛ wa laga nawa, Arɔn naa wi pinambiile pe pe kɛyɛn yi tagataga wa wi go ki na.

11 Mɛɛ napɔlɔ yirifɔnŋɔ wi kɔnli na yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa filisaga paraga go ki yɔn na wa nawa.

12 Ma napɔlɔ yirifɔnŋɔ wi kasanwa pa lɛ ma yombɛlɛ li ni, maa fafa wa saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ ke na, mɛɛ sanmba pi wo wa saraga wɔsaga ki nɔgɔna cɛnyaraga ki na maga maga, maga fili.

13 Ko puŋgo na, ma yanlaga ŋga kì lara ti tɔn ki laga, naa yiripɔlɔ wi ni, naa jinŋgele shyɛn koro naa ke yanlaga ki ni. Ma ti ni fuun ti sogo wa saraga wɔsaga ki na.

14 Ɛɛn fɔ, ma yaa napɔlɔ wi kara sannda, naa wi sɛlɛgɛ konaa wi lara ti sogo wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na. Ko yaa pye saraga mbe kapere kala yagawa ja.

15 «Ko puŋgo na, ma yaa simbapɛnɛ nuŋgba lɛ, Arɔn naa wi pinambiile pe yaa pe kɛyɛn yi tagataga wa wi go ki na.

16 Ma yaa simbapɔlɔ wi kɔnli mboo kasanwa pi tɔgɔ, mboo yanragi yanragi saraga wɔsaga ki kanŋgara ti ni fuun ti na.

17 Ko puŋgo na, ma simbapɔlɔ wi kɔɔnlɔ, maa lara naa wi saanra ti jogo, mari taga wa wi kara nda mà kɔɔnlɔ to naa wi go ki na.

18 Ma yaa simbapɔlɔ wi kara ti ni fuun ti sogo wa saraga wɔsaga ki na. Ki yaa pye saraga sogowogo ŋga yè wɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, saraga ŋga pe ma sogo, ki nuwɔ taan pi yɛn mala ndanla†.

19 «Ma yaa simbapɔlɔ shyɛn woo wi lɛ, Arɔn naa wi pinambiile pe pe kɛyɛn yi tagataga wa wi go ki na.

20 Mɛɛ simbapɔlɔ wi kɔnli maa kasanwa pa lɛ maa fafa wa Arɔn naa wi pinambiile pe kalige nuŋgbogolo ke na, wa laga ŋga pe ma nuŋgbolo li furu, mbe pa fafa wa pe kalige kɛyɛn yombɛgbɔrɔ naa pe kalige tɔɔrɔ yombɛgbɔrɔ ti na†. Ko puŋgo na, mɛɛ kasanwa sanmba pi

† **29:2 29.2:** Yarilire nda pe yinri bile to nuŋgba to pe yinri furoma. Ti yɛn paa mali yɛn. † **29:18 29.18:** Efɛ 5.2; Fili 4.18 † **29:20 29.20:** Mbe kasanwa pi fafa wa kalige nuŋgbolo li na, konaa kalige yombɛgbɔgɔ naa kalige tɔlɔgɔ yombɛgbɔgɔ ki na, ko la pye naga nari fɔ pè ki lerefɔ wi pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na.

yanragi yanragi wa saraga wɔsaga ki kanŋgara ti na.
21 Kasanwa mba wa saraga wɔsaga ki
na, ma pa lɛ, naa sinmɛ kpoyi pa ni, mari
yanragi yanragi Arɔn naa wi yaripɔrɔ ti
na konaa wi pinambiile naa pe yaripɔrɔ
ti na. Ki ka pye ma, Arɔn wo naa wi
pinambiile pe ni, pe yaa pye kpoyi, konaa
pe yaripɔrɔ ti ni.
22 «Ma yaa simbapɔlɔ wi yanlaga ki lɛ,
naa wi naga ki ni, naa wi yanlaga ŋga ki
ma lara ti tɔn ki ni, naa yiripɔlɔ wi ni,
naa wi jinŋgele koro naa ke yanlaga ki ni
konaa wi kalige jegbɔlɔ li ni. Wo wi yɛn
simbapɔlɔ ŋa pe ma wɔ saraga mbe lere
tɛgɛ tunŋgo na.
23 Leve fu buru wi yɛn kanjapige ŋga ni,
ko ŋga ki yɛn ma tɛgɛ wa na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
ma buru wa wɔ wa ki ni nuŋgba, naa gato
ŋa pè wa sinmɛ ni nuŋgba ni konaa wɔn
nuŋgba ni.
24 Ma ki yaara ti ni fuun ti le Arɔn naa
wi pinambiile pe kɛɛ, peri yirige peri kan
saraga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri.
25 Ko puŋgo na, mari shɔ pe yeri, ma
ti peri sogo wa saraga wɔsaga ki na, wa
saraga sogowogo ki go na. Ki yaa pye
saraga ŋga pe ma sogo, ki wirige nuwɔ
taan pi yɛn ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
ndanla.
26 Ma simbapɔlɔ shyɛn woo ŋa wì wɔ
saraga mbe Arɔn wi tɛgɛ tunŋgo ki na, wi
ndige ki lɛ, maga yirige maga kan saraga
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri. Ko puŋgo
na, ki ndige ki yaa pye ma tasaga.
27 «Simbapɔlɔ ŋa wi yaa pye saraga
mbe Arɔn naa wi pinambiile pe tɛgɛ
tunŋgo ki na, maa ndige naa wi jegbɔlɔ
li ni ti lɛ, mari yirige mari kan saraga mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri.
28 Ti yaa pye Arɔn naa wi pinambiile
pe tasaga. Ki yɛn kondɛgɛlɛ na li yaa pye
kɔsaga fu Izirayɛli woolo pe kan; katugu
ki yɛn yarikanga, pe yaa la ki yarikanra
ti lagala wa nayinmɛ saara ti na, mbaa ti
kaan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri.
29 «Arɔn wi kuŋgɔlɔ, wi yaripɔrɔ nda
tì tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, yeri kan wi
pinambiile pe yeri, na paga sinmɛ kpoyi
wo pe na mbe pe tɛgɛ tunŋgo ki na pilige
ŋga ni we.
30 Arɔn wi pinambiile pe ni, ŋa wi yaa
ka cɛn wa wi yɔnlɔ, mbe pye saraga wɔfɔ,
mbaa yiin wa filisaga paraga go ki ni,
mbaa tunŋgo piin wa laga kpoyi ki ni,
wi yaa ki yaripɔrɔ ti le sa gbɔn piliye
kɔlɔshyɛn.
31 «Ko puŋgo na, simbapɔlɔ ŋa pe
ma wɔ saraga ma lere tɛgɛ saraga
wɔgɔtunŋgo ki na, yoo kara ti sɔgɔ laga
kpoyi ka ni.
32 Arɔn naa wi pinambiile pe ni, pe yaa
simbapɔlɔ wi kara ti ka konaa buru ŋa wa
kanjapige ki ni wi ni, wa filisaga paraga
go ki yɔn na.
33 Poro cɛ pe yaa ki yarikanra ti ka,
to nda pè tɛgɛ ma pe kapere ti kasulugo
ki pye, ma pe pye kpoyi, naa pè pe tɛgɛ
saraga wɔgɔtunŋgo ki na we. Lere wa
yɛgɛ si daga mbe ta ka, katugu ti yɛn
kpoyi.
34 Ki yaayogo ŋga pè gbo ma lere wi tɛgɛ
tunŋgo ki na, na ki kara ta ka wɔnlɔ mbe
yiri, naa buru wa ni, yeri sogo. Lere si
daga mbe ta ka, katugu ti yɛn yaara nda
ti yɛn kpoyi.
35 «Kapyege ŋga ki yaa pye Arɔn naa
wi pinambiile pe kan mbe pe tɛgɛ tunŋgo
ki na, maga pye ma cɛ piliye kɔlɔshyɛn ni,
paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yo ma kan we.
36 Pilige nuŋgba nuŋgba pyew, ma yaa
napɔlɔ nuŋgba wɔ saraga mbe kapere ti
kala yagawa ja. Ki saraga ŋga ma yaa wɔ
mbe kapere ti kala yagawa ja, ko ma yaa
tɛgɛ mbe saraga wɔsaga ki pye kpoyi. Ko
puŋgo na, ma yaa sinmɛ kpoyi wo ki na
mbege le mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na kɛɛ.
37 Ma yaa kapere ti kala yagawa ja
kapyege ki pye saraga wɔsaga ki na sa
gbɔn piliye kɔlɔshyɛn, mbege le na kɛɛ.
Ko puŋgo na, ki yaa pye jɛŋgɛ kpoyi,
yaraga o yaraga ka jiri ki na, ki yaa pye
kpoyi fun†.

Saara sogoworo

† **29:37 29.37:** Mbe wɔ saraga wɔfɛnnɛ poro ni, yaraga ka sila daga mbe jiri yaraga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ka na. Yaraga ŋga fuun ka jiri yaara nda tì tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ka na, ki ma daga mbe ku; katugu ki ma kanŋga ma pye kpoyi.

nda ti yaa la woo pilige pyew
(Nɔmbu 28.1-8)

38 «Saraga ŋga ma yaa la woo wa
saraga wɔsaga ki na pilige pyew ki ŋga:
Simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ shyɛn, mbele pè
ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba. Ki saraga ki daga
mbaa woo suyi.
39 Ma yaa nuŋgba wɔ saraga pinliwɛ ni,
mbe sanŋa wi wɔ saraga yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ
ni.
40 Ma yaa muwɛ saraga culo taanri taga
simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa wi yaa wɔ pinliwɛ
ni wi na, mba pè oliviye tige pire sinmɛ
piiri litiri nuŋgba naa kɔngɔ pinlɛ pi ni,
mberi wɔ saraga. Duvɛn saraga ŋga pe
ma wo, ma yaa wi litiri nuŋgba naa kɔngɔ
taga simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ koŋgbanŋa wi
na.
41 Ma yaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ shyɛn
woo wi wɔ saraga yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ni.
Yarikanra nda tì taga pinliwɛ woo wi
na, to nda ti yɛn muwɛ, naa sinmɛ
konaa duvɛn, mari cɛnlɛ nuŋgba ti taga
yɔnlɔkɔgɔ woo wi na. Ki yɛn saraga ŋga
pe ma sogo, ki nuwɔ taan pi yɛn ma mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ndanla.
42 Ki yɛn saraga sogowogo ŋga ye se-
tirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri
puŋgo na, pe yaa la woo suyi wa filisaga
paraga go ki yɔn na, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pa mi yaa la finli wa ye
ni, mbaa para ma ni.
43 «Ko laga koyi mi yaa kaa finli wa
Izirayɛli woolo pe ni. Na gbɔgɔwɔ pi yaa
ka ki laga ki pye kpoyi.
44 Mi yaa filisaga paraga go konaa
saraga wɔsaga ti tɛgɛ ti yɛ na yɛɛ kan. Mi
yaa Arɔn naa wi pinambiile pe pye kpoyi,
paa saraga wɔgɔtunŋgo piin na kan.
45 Mi yaa cɛn laga yoro Izirayɛli woolo
ye sɔgɔwɔ, mbe pye ye Yɛnŋɛlɛ.
46 Kona ye yaa ki jɛn mbe yo muwi mi
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le; mì ye
yirige ma ye wɔ wa Ezhipiti tara, jaŋgo
mbe cɛn laga ye sɔgɔwɔ. Muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.»

30

Wusuna nuwɔ taan wi yaa la sori saraga wɔsaga ŋga na

ki gbegewe
(Ɛki 37.25-28)

1 «Ma ti pe saraga wɔsaga ka gbegele
akasiya tige ni, mbaa wusuna nuwɔ taan
wi sori wa ki na.
2 Saraga wɔsaga ki kanŋgɔlɔyɔ tijɛrɛ yi
yaa pye ja. Ki kanŋgɔlɔ nuŋgba pyew, ki
yaa pye mɛtɛrɛ kɔngɔ, ki yagawa pi yaa
pye mɛtɛrɛ nuŋgba. Ma ti pe yɛnŋgɛlɛ tɛ
pe ke yirige wa ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na, ke
pinlɛ ke pye ki ni nuŋgba.
3 Ma ti pe tɛ piiri wo ki lagapyew ki
na, ki gona wo naa ki kanŋgara, naa ki
yɛnŋgɛlɛ ke na. Ma ti pe tɛ wa wo ki yɔn
koŋgo ki na kɛɛrɛ mbege maga mbege fili.
4 Ma ti pe tɛ ŋgereye shyɛnzhyɛn
gbegele, peyi kankan saraga wɔsaga ki
kɛyɛn shyɛn yan yì yɛgɛ wa yi yɛɛ yeri
yi na, wa ki yɔn kɛɛrɛ ki nɔgɔ, jaŋgo paa
ki lɛkanŋgagala ke nii wa yi ni, mbaa ki
lee.
5 Ma ti pe ki kanŋgagala ke gbegele
akasiya tige ni, pe tɛ wo ke na pe ke tɔn.
6 Ma ti pege saraga wɔsaga ki tɛgɛ wa
paraga ŋga pè pɔ ma Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki kɔn shyɛn ki yɛgɛ, ko ŋga
yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɛn wa ki
puŋgo na we, wa kapere ti kasulugo
pyesaga ŋga ki yɛn wi yaritɔnŋgɔ ki yɛgɛ.
Pa mi yaa kaa finli wa ma ni.
7 Arɔn wi yaa ti paa wusuna nuwɔ taan
wi sori wa ki na pinliwɛ pyew, na wi kaa
fitanlaye pe gbɛgɛlɛ sanga ŋa ni wa laga
kpoyi ki ni we.
8 Yɔnlɔkɔgɔ pyew, wi yaa ti pe wusuna
nuwɔ taan wa sogo wa ki na, na wi kaa
jaa mbe fitanlaye pe mu sanga ŋa ni we.
Ye yaa la wusuna nuwɔ taan wi sori suyi
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ, yoro
naa ye setirige piile mbele fuun pe yaa ka
yiri puŋgo na pe ni.
9 Yaga ka wusuna nuwɔ taan wa yɛgɛ
sogo wa ki na, na ŋa cɛnlɛ mì naga wo wa
ma. Yaga ka saraga sogowogo, naa muwɛ
saraga konaa duvɛn saraga ŋga pe ma wo
to ta wɔ wa ki na saraga.
10 Yɛlɛ pyew, Arɔn wi yaa kapere ti kala
yagawa ja kapyege ki pye saraga wɔsaga
ki yɛnŋgɛlɛ ke na pyesaga nuŋgba.
Yaayogo ŋga pè gbo mbe kapere ti kala
yagawa ja, wi yaa ki kasanwa pa fafa ke

na. Ye setirige piile mbele fuun pe yaa yiri puŋgo na, paa ki kapyege ŋga ki piin yɛlɛ pyew pyesaga nuŋgba. Ki saraga wɔsaga ki yaa pye jɛŋgɛ kpoyi mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na kan.»

Yaara nda ti yaa wɔ mbe Izirayɛli woolo pe go shɔ

11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi
wi ni naa ma yo fɔ:
12 «Na ma kaa Izirayɛli woolo sanmbala
pe jinri sanga ŋa ni, pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe yaa penjara ta sara mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri mbe pe yɛɛ go shɔ;
jaŋgo ki jirige ki ka ka ti jɔlɔgɔ mbe to ye
na.
13 Lere ŋa fuun pe yaa ka jiri, wi
yaa warifuwe pyɔ nuŋgba sara, ŋa wi
nuguwɔ pi yaa pye giramu kaŋgurugo,
mbe yala laga kpoyi ki warifuwe pyɔ
walaga ki nuguwɔ pi ni. Ki warifuwe pyɔ
wi yaa wɔ yarikanga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yeri†.
14 Lere o lere pe yaa ka jiri ki jirige ki na,
mbege lɛ mbele pè ta yɛlɛ nafa nafa konaa
pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, pe yaa yarikanga ki
kan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri.
15 Penjara fɔ wii daga mbe kan mbe wɛ
ki warifuwe pyɔ walaga ki na; fyɔnwɔ fɔ
wii daga mbe kan mbe tigi ki warifuwe
pyɔ walaga ki na. Lere nuŋgba nuŋgba
pyew wi yaa ki penjara ti wɔ mberi kan
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri yarikanga,
mbe ta mboo yɛɛ go shɔ.
16 Ma yaa ki go shɔgɔ penjara ti shɔ
Izirayɛli woolo pe yeri mberi tɛgɛ mbaa
filisaga paraga go ki tunŋgo ki piin ti ni.
Ti yaa ti mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mbaa jatere
piin ki na fɔ yè ye go shɔgɔ penjara ti
kan.»

Jogoyaraga ki gbegewe

17 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
para naa Moyisi wi ni ma yo fɔ:
18 «Ma ti pe jogoyaraga gbegele
tuguyɛnrɛ ni, naa ki nɔgɔna cɛnyaraga
ni. Maga tɛgɛ filisaga paraga go konaa
saraga wɔsaga† ti sɔgɔwɔ pi ni, ma tɔnmɔ
le wa ki ni maga yin saraga wɔfɛnnɛ pe
yɛɛ jogowo pi mɛgɛ ni.
19 Arɔn naa wi pinambiile pe yaa ki
tɔnmɔ pi tɛgɛ mbaa pe kɛyɛn naa pe tɔɔrɔ
ti jori pi ni.
20 Na pe kaa yiin wa filisaga paraga go
sanga ŋa ni, pe yaa pe kɛyɛn naa pe tɔɔrɔ
ti jogo wa ki tɔnmɔ pi ni gbɛn; konaa na
pe kaa jaa mbe fulo wa saraga wɔsaga
ki tanla mbe tunŋgo pye wa ki na, mbe
saara nda pe ma sogo ta wɔ mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yeri we, jaŋgo paga ka ku.
21 Pe yaa la pe kɛyɛn naa pe tɔɔrɔ ti jori
jaŋgo paga ka ku. Ko yɛn kondɛgɛlɛ na
li yɛn kɔsaga fu ma Arɔn naa wi setirige
piile mbele pe yaa ka yiri puŋgo na pe
kan.»

Sinmɛ mba pe ma wo yaraga na mbege wɔ Yɛnŋɛlɛ kan

22 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi
wi ni naa ma yo fɔ:
23 «Nuwɔ taanyaara nda fuun ti yɛn
jɛndɛ ma wɛ ti ni fuun na, ma ta lɛ: Nda
pe yinri miiri ti tɔnmɔ culo kɔgɔlɔni, naa
sinamɔmu timuwɛ nuwɔ taan culo taanri,
naa kanɛli timuwɛ nuwɔ taan culo taanri,
24 naa kasi timuwɛ nuwɔ taan culo
kɔgɔlɔni, mbe yala laga kpoyi ki taanla-
yaraga ki nuguwɔ pi ni, konaa oliviye tige
pire sinmɛ litiri kɔgɔlɔni ni.
25 Ma ti nuwɔ taanyaara gbegelefɔ wa
mberi pinlɛ ti yɛɛ ni, wiri gbegele sinmɛ
nuwɔ taan. Pi yaa pye sinmɛ kpoyi, pe
kaa jaa mbe yaraga ka le na kɛɛ, pe yaa
pa wo ki na.
26 Ko sinmɛ po pawi ma yaa wo filisaga
paraga go ki na, naa yɔn finliwɛ sɛnrɛ
kɛsu wi na, mberi le na kɛɛ;
27 naa tabali wo naa wi tunŋgo
pyeyaara ti na; naa fitanladaga wo naa wi
tunŋgo pyeyaara ti na; naa wusuna nuwɔ
taan wi ma sogo saraga wɔsaga ŋga na ki
na;
28 naa saara sogoworo ti ma sogo saraga
wɔsaga ŋga na konaa ki tunŋgo pyeyaara
ti na; naa jogoyaraga konaa ki tatɛgɛ ki
na, mberi le na kɛɛ.

† **30:13 30.13:** Ɛki 38.25-26; Mati 17.24 † **30:18 30.18:** Pàa pye na saara sogoworo ti sori saraga wɔsaga ŋga na, ko sɛnrɛ ti yɛn na yuun laga ki laga ŋga ki ni. Ye wele wa Ɛki 38.8laga ki ni. † **30:29 30.29:** Ye Ɛki 29.37wi kɔrɔ wi yɛgɛ yowo sɛnrɛ ti wele.

29 Ma yaa ki yaara ti tɛgɛ ti yɛ na kan, pa
ti yaa pye jɛndɛ kpoyi. Yaraga ŋga fuun
ka jiri ka na, ki yaa pye kpoyi fun†.
30 Ma yaa ki sinmɛ pa wo Arɔn naa wi
pinambiile pe na mbe pe pye kpoyi jaŋgo
paa saraga wɔgɔtunŋgo piin na kan.

31 «Ko puŋgo na, maga yo Izirayɛli
woolo pe kan fɔ: ‹Ki sinmɛ mba pi yɛn
sinmɛ kpoyi, ma tɛgɛ pi yɛ mi ŋa Yɛnŋɛlɛ
na kan ye setirige piile mbele fuun pe yaa
ka yiri puŋgo na pe sɔgɔwɔ.
32 Lere si daga mbe pa fa wi yɛɛ na; lere
si daga mbege sinmɛ cɛnlɛ pa gbegele ki
gbegelelɔmɔ nuŋgba pi na. Pi yɛn kpoyi,
yaa pi jate kpoyi fun.
33 Na lere wa ka sinmɛ pa gbegele pi yiri
ki woo mba pi kɔrɔgɔ, mboo fa lere wa
yɛgɛ na, ŋa wi woro saraga wɔfɔ, ki daga
pege fɔ wi wɔ wa wi woolo pe sɔgɔwɔ.› »

Wusuna nuwɔ taan wi gbegewe

34 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye naa fɔ: «Nuwɔ taanyaara ta lɛ naa:
Nda pe yinri sitakite, naa ɔnikisi konaa
galibanumu†. Ma wusuna nuwɔ taan piiri
taga wa ti na; ti ni fuun nuŋgba nuŋgba
ti lɛgɛ ti yalayala.
35 Ma ti nuwɔ taanyaara gbegelefɔ wa
mberi pinlɛ ti yɛɛ ni, wi wusuna nuwɔ
taan piiri gbegele, ŋa wi yaa pye kpoyi.
Wi yaa wi gbegele kɔ† ni.
36 Ma ti pe wa sun poo pye muwɛ, ma
saa tɛgɛ wa filisaga paraga go ki ni, wa
yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ,
wa laga ŋga mi yaa la finli ma ni we. Ye
yaa laa jate pi yɛn jɛmbɛ kpoyi.
37 Yaga ka ki wusuna nuwɔ taan cɛnlɛ
wa gbegele ki gbegelelɔmɔ nuŋgba pi na
ye yɛɛ kan. Yaa wi jate paa yaraga kpoyi
yɛn.
38 Na lere wa ka wi cɛnlɛ wa gbegele,
mbaa wi gbɔɔn la yɔgɔri wi nuwɔ taan pi
kala na, wi daga poo wɔ wa wi woolo pe
sɔgɔwɔ†.»

31

Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki gbegelefɛnnɛ (Ɛki 35.30–36.1)

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para naa
Moyisi wi ni ma yo fɔ:
2 «Wele, mì Uri pinambyɔ Bezaleyɛli wi
wɔ ma yiri wa Zhuda cɛnlɛ li ni. Uri to
wo lawi ŋa Huri.
3 Mìlan yinnɛ li le wi ni, a lùu kan
kajɛnmɛ, naa tijinliwɛ ni konaa kapyɔ
tunndo ti yɛgɛ jɛnwɛ pi ni.
4 Wi mbe ya mbaa kapyɔ tunndo fɔnndɔ
jatere taa, mbaa ti gbegele tɛ ni, naa
warifuwe konaa tuguyɛnrɛ ni.
5 Wi mbe ya mbaa sinndɛɛrɛ
sɔnŋgbanga woro ti tɛni mbaa ti sogolo
ti yɛɛ ni, konaa mbaa tire tɛni. Ko kɔrɔ
wo yɛn fɔ wi mbe ya mbe tunndo cɛnlɛ
pyew ti pye.
6 Mì Ahisamaki pinambyɔ Oholiyabu wi
kan wi yeri wila wi sari, ma yiri wa Dan
cɛnlɛ li ni. Mì tijinliwɛ gbɔɔ kan kapyɔ
jɛnfɛnnɛ pele yeri fun, jaŋgo pe ŋga fuun
mì yo ma kan ki gbegele.
7 Pe filisaga paraga go ki gbegele, naa
yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi ni, naa wi
yaritɔnŋgɔ ŋga ki yɛn kapere ti kasulugo
pyesaga ki ni, naa filisaga paraga go ki
tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti ni;
8 naa tabali wo naa wi tunŋgo pyeyaara
ti ni, naa fitanladaga wi ni, poo gbegele tɛ
piiri ni konaa wi tunŋgo pyeyaara ti ni
fuun ti ni, naa wusuna nuwɔ taan wi ma
sogo saraga wɔsaga ŋga na ki ni;
9 naa saara sogoworo ti ma sogo saraga
wɔsaga ŋga na ki ni, naa ki tunŋgo
pyeyaara ti ni fuun ti ni, naa jogoyaraga
konaa ki tatɛgɛ ki ni;
10 naa yaripɔrɔ nda pe yaa la nii mbaa
tunŋgo piin ti ni, naa saraga wɔfɔArɔn wi
yaripɔrɔ nda ti yaa tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan
ti ni, naa wi pinambiile pe yaripɔrɔ nda
pe yaa la nii mbaa saraga wɔgɔtunŋgo ki
piin ti ni;

† **30:34 30.34:** Sitakite naa galibanumu ti yɛn nuwɔ taanyaara nda ti maa taa tipire ta ni, ma pye paa ŋguro tɔnmɔ yɛn. Ɔnikisi ŋa sɛnrɛ tì yo lagamɛ, sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo ko ma; ɛɛn fɔ, tɔnmɔ yaraga ka kɔrɔgɔ yi. † **30:35 30.35:** Kìla pye pe ma kɔ le wa wusuna nuwɔ taan ŋa pè gbegele wi ni, jaŋgo wiga ka ta mbe jɔgɔ konaa wi sogowo pi ta pi tanla. † **30:38 30.38:** Ɛki 37.29

11 naa sinmɛ kpoyi konaa wusuna nuwɔ
taan ŋa wi yaa tɛgɛ wa cɛnsaga paraga
go ki ni wi ni. Kapyɔ jɛnfɛnnɛ pe yaa ki
tunndo ti ni fuun ti pye, mbe yala sɛnrɛ
nda fuun mì yo ti ni.»

Zhufuye cɛnpilige ki sɛnrɛ

12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para naa
Moyisi wi ni ma yo fɔ:
13 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ paa
cɛnpilige ki cɛɛn, katugu ki yɛn paa kacɛn
yɛn mi naa yoro sɔgɔwɔ, naa ye setirige
piile mbele pe yaa ka yiri puŋgo na pe
sɔgɔwɔ. Ki yɛn naga nari fɔ muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì ye pye kpoyi.
14 Ki kala na, yaa cɛnpilige ki cɛɛn,
katugu ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ ye kan. Lere
ŋa fuun kaga jɔgɔ wi daga poo gbo. Lere
ŋa fuun ka tunŋgo ka pye ki pilige ki ni,
poo purɔ poo wɔ wa wi woolo pe sɔgɔwɔ.
15 Ye yaa la tunŋgo piin piliye kɔgɔlɔni
ni yapelege ki ni, pilige kɔlɔshyɛn wogo
ko ki yɛn cɛnpilige ye, ma pye wogopilige
ŋga kì tɛgɛ ki yɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na kan. Lere ŋa fuun ka tunŋgo pye
cɛnpilige ki ni, wi daga poo gbo†.
16 Yoro Izirayɛli woolo yaa cɛnpilige
ki cɛɛn suyi, yoro naa ye setirige piile
mbele fuun pe yaa ka yiri puŋgo na pe
ni; katugu ki yɛn yɔn finliwɛ mba pi yɛn
kɔsaga fu.
17 Ki pilige ki yaa pye kacɛn ŋa wi yɛn
kɔsaga fu mi naa yoro Izirayɛli woolo
ye sɔgɔwɔ; katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
mì naayeri wo naa tara ti gbegele piliye
kɔgɔlɔni ni, ki pilige kɔlɔshyɛn wogo ki
na, a mì si wogo†.»

Yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye
ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ
papara papara nda na

18 Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa para Moyisi wi
ni ma saa kɔ, wa Sinayi yanwiga ki na, a
lì si sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn nda
lo jate làa yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ ti
na ti kan wi yeri.

IZIRAYƐLI WOOLO PAA YƐNŊƐLƐ LI YƆN FINLIWƐ PI JƆGƆ

32

32–34

Napige ŋga Izirayɛli woolo
pàa gbegele tɛ ni
(Dete 9.6-29)

1 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa ki yan
Moyisi wila mɔni wa yanwiga ki na wi
woro mbe tigi, a pè si saa gbogolo wa
Arɔn wi tanla, ma suu pye fɔ: «Yiri ma
yarisunŋgo ka gbegele we kan kila we
yɛgɛ sinni. Katugu ki Moyisi ŋa wi yɛn
naŋa ŋa wì we yirige ma we wɔ wa
Ezhipiti tara ti ni, yaraga ŋga kùu ta, we
sigi jɛn†.»
2 A Arɔn wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Tɛ
nuŋgbogolo ŋgele ke yɛn ye jɛɛlɛ, naa ye
pinambiile† konaa ye sumborombiile pe
na, ye ke wɔwɔ ye pan ke ni na kan.»
3 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Izirayɛli
woolo pe ni fuun pè si tɛ nuŋgbogolo
ŋgele pàa lele ke wɔwɔ ma ke kan Arɔn
wi yeri.
4 A wì sigi tɛ yaara ti shɔ pe yeri, mari
yan mari le yaraga ka ni, ma napige
yanlɛgɛ gbegele wi ni. Kona, a Izirayɛli
woolo pè si jɔrɔgɔ ma yo fɔ: «Woro
Izirayɛli woolo, we yɛnŋɛlɛ li na, lo lì we
yirige wa Ezhipiti tara.»
5 Naa Arɔn wìla kaa ki yan leele pè
jɔrɔgɔ ma, a wì si saraga wɔsaga kan wa
napige yanlɛgɛ ki yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ ki yo
ŋgbanga pe kan fɔ: «Goto we yaa fɛti pye
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni†.»
6 Ki goto yirifaga ki na, a leele pè si yiri
ma saara sogoworo naa nayinmɛ saara
wɔ. Kona, a pè si cɛn ma li ma wɔ. Ko
puŋgo na, pè si yiri na jinrigi†.
7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ:
«Tigi maa kee, katugu ma woolo mbele
mà yirige wa Ezhipiti tara, pè kapege pye.
8 Pè kɛ fyaw ma konɔ na mìla naga pe
na li wa. Pè tɛ yan ma napige yanlɛgɛ

† **31:15 31.15:** Ɛki 20.8-11; 23.12; 34.21; Levi 23.3; Dete 5.12-14 † **31:17 31.17:** Ɛki 20.11 † **32:1 32.1:** Kapye 7.40 † **32:2 32.2:** Nambala pàa pye na nuŋgbogolo nii fun; ye wele wa Kiti 8.24-26laga ki ni. † **32:5 32.5:** Arɔn wìla fɛti pyewe sɛnrɛ to yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ na, jaŋgo mbe ti leele pe koro le wi kɛɛ na, paga ka laga li na pew. † **32:6 32.6:** 1 Korɛn 10.7

gbegele pe yɛɛ kan, ma fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ maga gbɔgɔ konaa ma saara wɔ ki yeri. Pè yɛrɛ yo fɔ: ‹Ye wele, woro Izirayɛli woolo, we yɛnŋɛlɛ li na, lo lì we yirige wa Ezhipiti tara.› »

9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Mìgi wele maga yan fɔ ki leele mbele pe yɛn leele mbele pè yiri ma je.

10 Koni, na yaga mbe nawa ŋgban pe ni. Mi yaa pe tɔngɔ mbe pe kɔ. Ɛɛn fɔ, mi yaa ti cɛnlɛ gbenɛ mbe yiri wa ma ni.»

11 A Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na mɛɛ nawa ŋgban ma woolo pe ni? Poro mbele mà pe yirige wa Ezhipiti tara ma yawa gbɔɔ po naa ma fanŋga gbɔgɔ ki ni we.

12 Na maga ki pye ma, pa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaa yo fɔ mɔ̀ɔ woolo pe yirige wa Ezhipiti tara mbe pan mbe pe jɔlɔ, mbe pe gbo laga yanwira wasege ki ni, mbe pe cɛnlɛ li kɔ mbeli wɔ laga tara ti na pew. Ma naŋgbanwa gbɔɔ pi yaga. Jɔlɔgɔ ŋga maa jaa mbe wa ma woolo pe na, mɔɔ jatere wi kanŋga ki wogo ki na, maga yaga.

13 Ma jatere pye ma tunmbyeele Abirahamu, naa Izaki konaa Izirayɛli pe na, poro mbele màa wugu ma yɛɛ mɛgɛ ki na pe kan ma yo fɔ: ‹Mi yaa ye setirige piile pe pye pe lɛgɛ paa naayeri wɔnŋgɔlɔ ke yɛn. Tara nda mìri sɛnrɛ yo, mi yaa ti kan pe yeri ti pye pe woro fɔ sanga pyew.› »

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili jatere wi kanŋga ma jɔlɔgɔ ŋga làa yo li yaa wa li woolo pe na ki yaga.

15 A Moyisi wì si sɔngɔrɔ ma yiri wa yanwiga ki na ma tigi. Yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn nda na tìla pye wi kɛɛ. Pàa yɔnlɔgɔ ti shyɛn ti kɛyɛn shyɛn yi ni fuun yi na.

16 Ki sinndɛɛrɛ papara papara Yɛnŋɛlɛ lo làa ti gbegele. Yɔɔnrɔ nda tìla pye wa ti na, Yɛnŋɛlɛ lo làa ti yɔnlɔgɔ.

17 Naa Zhozuwe wìla kaa leele pe jɔrɔgɔmɔ pi logo, a wì si Moyisi wi pye fɔ: «Pyeri ma logo, malaga tinmɛ yɛn na yinrigi wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.»

18 A Moyisi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:

«Ayoo, cew tafɛnnɛ ma paa jɔrɔgi,
pè malaga gbɔn ma ya mbele ni poro pele si ma paa jɔrɔgi.
Ɛɛn fɔ, yuuro tinmɛ mila nuru.»

19 Naa paa kaa na yɔngɔ paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, a Moyisi wì si napige yanlɛgɛ ki yan konaa leele pe ni paa yoo. A wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ sinndɛɛrɛ papara papara nda tìla pye wi kɛɛ ti wa tara mari yaari le yanwiga ki nɔgɔ;

20 mɛɛ ki napige yanlɛgɛ ŋga leele pàa gbegele ki lɛ, maga wa wa kasɔn maga sogo a kì pye muwɛ. A wì sigi muwɛ pi lɛ maa yanragi wa tɔnmɔ pi ni, maa kan Izirayɛli woolo pe yeri, a pòo wɔ†.

21 Ko puŋgo na, a Moyisi wì si Arɔn wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi ki leele mbele pè pye ma na, a mà si ti a paa ki kapege gbɔgɔ ŋga ki piin?»

22 A Arɔn wì si Moyisi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Na tafɔ, maga ka nawa ŋgban. Mboro jate màga jɛn ma yo kapege pyewe pi yɛn ma ki leele mbele pe ndanla.

23 Pànla pye ma yo fɔ: ‹Yarisunŋgo ka gbegele we kan kila we yɛgɛ sinni; katugu ki Moyisi ŋa wi yɛn naŋa ŋa wì we yirige ma we wɔ wa Ezhipiti tara ti ni, yaraga ŋga kùu ta, we sigi jɛn.›

24 A mì si pe pye fɔ: ‹Tɛ yɛn lere ŋa fuun yeri, wuu wɔ na kan. A pè suu wɔwɔ ma pan maa kan na yeri. A mì suu le kasɔn, maa yan, mɛɛ ki napige yanlɛgɛ ŋga ki gbegele.› »

25 A Moyisi wì sigi yan fɔ leele pè koro pe yɛɛ na, fɔ Arɔn wìla pe yaga a paa tanri pe yɛɛ nandanwa kala lo na, ma ti a pè tifaga pe juguye pe yɛgɛ na.

26 A Moyisi wì si saa yere wa paara yinrɛ cɛnsaga yeyɔngɔ ki na, ma sho fɔ: «Lere o lere wi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, wo mbe pan laga na tanla.»

A Levi setirige piile pe ni fuun pè si saa gbogolo wa wi tanla maa maga.

† **32:20 32.20:** Moyisi wìla ko pye ma mbege naga fɔ kala na Izirayɛli woolo pàa pye, lì pye kapege pe go na, ŋga pe daga mbege kala yagawa ja (Nɔmbu 5.17,24).

27 A wì si pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ,
woro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, ŋga
lì yo ki ŋga: ‹Naŋa nuŋgba nuŋgba
pyew, wuu tokobi wi lɛ, wi ye wa paara
yinrɛ cɛnsaga ki ni, wigi yanriyanri, mbe
yiri paraga go ka ni mbe ye ka ni,
wuu sefɛnnɛ, naa wi wɛnnɛ konaa wi
cɛnyɛɛnlɛ pe gbo.› »

28 A Levi setirige piile pè si tanga ma
yala Moyisi sɛnyoro ti ni. Ki pilige ki ni,
nambala mbele pàa ku, pàa pye na kee
lere waga taanri (3 000) yeri.

29 Kona, a Moyisi wì si Levi setirige piile
pe pye fɔ: «Nala, yè ye yɛɛ kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri mbaa tunŋgo piin li kan,
katugu yè yɛnlɛ ma ye pinambiile, naa ye
sefɛnnɛ pe gbo. Ki kala na, lì duwaw ye
na nala.»

Moyisi wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li Izirayɛli woolo pe kala yaga

30 Ki goto, a Moyisi wì si leele pe pye
fɔ: «Yè kapege gbɔgɔ pye. Koni mi yaa
lugu naa mbe kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri, kana pa mi yaa ya mbe ye kapere
ti kasulugo ki pye.»

31 A Moyisi wì si sɔngɔrɔ naa wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri, ma saa li pye fɔ: «Ki leele
pè kapege gbɔgɔ pye dɛ! Pè tɛ yarisunŋgo
gbegele pe yɛɛ kan.

32 Koni, mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma pe kapege
ki kala yaga pe na; nakosima mala mɛgɛ
ki gbo maga wɔ wa sɛwɛ ŋa mà yɔnlɔgɔ
wi ni†.»

33 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Ayoo! Lere ŋa wì kapege
pye na na, ko fɔ wo mɛgɛ ko mi yaa gbo
mbe wɔ wa na sɛwɛ wi ni.

34 Koni, ta kee ma sa ki leele pe yɛgɛ sin
ma kari pe ni wa laga ŋga mì naga ma
na ki ni. Wele, na mɛrɛgɛ wi yaa la tanri
ma yɛgɛ. Ɛɛn fɔ, mi ka ka yiri pe kɔrɔgɔ
pilige ŋga ni, mi yaa pe jɔlɔ pe kapege ki
kala na.»

35 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe
jɔlɔ napige yanlɛgɛ ŋga pàa ti a Arɔn wì
gbegele pe kan ki kala na.

33

Yɛnŋɛlɛ làa konɔ kan Moyisi wi yeri ma yo wila kee

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para naa
Moyisi wi ni ma yo fɔ: «Yiri na ki laga ŋga
ki ni, maa kee mboro naa leele mbele mà
yirige wa Ezhipiti tara pe ni; ye kari wa
tara nda mìla wugu Abirahamu naa Izaki
konaa Zhakɔbu pe kan ma yo mi yaa kari
kan pe setirige piile pe yeri ti ni†.

2 Mi yaa na mɛrɛgɛ wi torogo wi keli
ye yɛgɛ, mbe Kana tara fɛnnɛ, naa Amɔri
cɛnlɛ woolo, naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa
Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo
konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe purɔ mbe
pe yirige wa ki tara ti ni.

3 Wi yaa ye yɛgɛ sin mbe kari ye ni wa
tara nda ti yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ
ni na fuun† ti ni. Ɛɛn fɔ, mi jate se pinlɛ
ye ni mbe kari, nakoma ye yaa kaga kan
mbe ye tɔngɔ mbe ye kɔ konɔ, katugu ye
yɛn leele mbele pe ma yiri ma je.»

4 Naa leele pàa kaa ki sɛnŋgbanra ti
logo, a pe jatere wì si piri pe na; ki kala
na lere wo wa sila wi yɛɛ fere.

5 Ma si yala, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki konɔ
kan Moyisi wi yeri ma yo wigi yo Izirayɛli
woolo pe kan fɔ: «Ye yɛn leele mbele pe
ma yiri ma je. Na mi ka pinlɛ ye ni sa ye
torogo wagati jɛnri ni, pa mi yaa ye tɔngɔ
mbe ye kɔ. Ki kala na, ye ye yɛɛ fereyaara
ti wɔ, pa kona mi yaa ŋga pye, mi yaa ki
jɛn.»

6 Mbege lɛ le Izirayɛli woolo pe
yirisanga wi ni wa Horɛbu yanwiga ki na,
a pè si pe yɛɛ fereyaara ti yaga, pe woro
nari nii.

Filisaga paraga go ki sɛnrɛ

7 Kìla pye na paga sa paara yinrɛ
cɛnsaga ki kan, Moyisi wi ma paraga go†

† **32:32 32.32:** Mbe yala Yuuro 69.29; Luki 10.20; Fili 4.3; Naga 3.5; 21.27lara ti ni, yinwege sɛwɛ yɛn Yɛnŋɛlɛ li yeri, ŋa lesinmbele pe mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa wi ni. † **33:1 33.1:** Zhenɛ 12.7; 26.3; 28.13 † **33:3 33.3:** Ɛki 3.8 † **33:7 33.7:** Wa Izirayɛli tara kɛɛ ki na, mbele pàa pye na paara yinrɛ cɛnsara ti kanni na cɛɛn wa ti ni, kìla pye, pe ma paraga go ka kan wa cɛnsaga ki nandogomɔ na kagala ke yɛgɛ woo wa ki ni. Ki yaa pye ki paraga go ko kayi kìla pye Izirayɛli woolo pe yeri, a Moyisi wìgi kɔlɔgi, ma saa ki kan maga lali paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.

ki kɔlɔgi ma saa ki kan wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na, maga lali ki ni, nɛɛ ki yinri filisaga paraga go. Na lere wa kaa jaa mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe kala la ni, wi ma yiri wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, mbe kari wa filisaga paraga go ki ni.

8 Na Moyisi wi kaa kee wa ki paraga go ki ni sanga ŋa ni, leele pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe ma yiri ma yereyere wa pe paara yinrɛ ti yeyɔnrɔ ti na, naa wele fɔ wi ma saa toro ma ye wa ki ni.

9 Na Moyisi wiga ye wa paraga go ki ni sanga ŋa ni, kambaaga titɔnlɔgɔ yerege ki ma tigi ma yere wa paraga go ki yɔn na. Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ la para Moyisi wi ni.

10 Leele pe ni fuun pe maa kambaaga titɔnlɔgɔ yerege ki yaan kì yere wa paraga go ki yɔn na. Kona pe ni fuun nuŋgba nuŋgba, pe mɛɛ fɔli mali gbɔgɔ wa pe paara yinrɛ yeyɔnrɔ ti na.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye na para Moyisi wi ni gbɔgɔyi, paa yɛgɛ ŋga na lere maa para wi wɔnlɔ ni we. Ko puŋgo na Moyisi wi mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni†. Ɛɛn fɔ, lefɔnŋɔ ŋa wìla pye wi tunmbyee, Nuni pinambyɔ Zhozuwe we, wo ma koro wa paraga go ki ni.

Moyisi wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li pinlɛ pe ni

12 Kona, a Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Logo na yeri we Fɔ. Màa ki konɔ kan na yeri ma yo mbaa ki leele mbele pe yɛgɛ sinni. Ɛɛn fɔ, lere ŋa ma yaa taga na na wila na sari, mɛɛ si wo naga na na. Ma si yala, màa ki yo na kan ma yo màla wɔ ma yɛɛ kan, ma ti a na kala lɔ̀ɔn ndanla.

13 Ma yɛɛ yaga, na kaa pye kaselege, na kala lɔɔn ndanla, ŋga ma yɛn na sɔnri ma ti mbege jɛn; pa kona mi yaa ma jɛn jɛŋgɛ, na kala li yaa ma ndanla naa jɛŋgɛ. Maa ki jate fun fɔ ki leele mbele pe yɛn ma woolo.»

14 A Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi jate mi yaa sɔɔn torogo konaa mbaa ma go singi.»

15 A Moyisi wì sho naa fɔ: «Na kaa pye mboro jate ma se sa we torogo, maga ka we pye we yiri laga ki laga ŋga ki ni.

16 Na mɛɛ sa we torogo, pe yaa ki jɛn mɛlɛ mbe yo mi naa ma woolo pe ni, we kala li yɛn mɔɔ ndanla? Kaawɔ ma sa we torogo ko ki yaa ki naga fɔ we yɛn we yɛ tara woolo sanmbala pe ni.»

17 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga mà yɛnri mi yaa ko fun ki pye, katugu ma kala lìlan ndanla, a mɔ̀ɔ wɔ.»

18 A Moyisi wì sho naa fɔ: «Ki yaga mɔɔ gbɔgɔwɔ pi naga na na.»

19 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì sho naa fɔ: «Mi yaa toro ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbanla kajɛŋgɛ pyege ki ni fuun ki naga ma na, mbege yari ma yɛgɛ sɔgɔwɔ yɛgɛ ŋga na mi yɛn. Mi yaa lere ŋa yinriwɛ ta, mi yaa wo yinriwɛ ta. Lere ŋa yuŋgbɔgɔrɔ yaa pye na na, wo yuŋgbɔgɔrɔ yaa pye na na†.»

20 A lì sho naa fɔ: «Ma se ya mbanla yɛgɛ ki yan, katugu lewee se ya mbanla yɛgɛ ki yan, mbe koro yinwege na.»

21 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho naa fɔ: «Laga ka yɛn na na tanla tɔɔn, walaga yi, pan ma yere laga ki na.

22 Na mi kaa toro mbaa na gbɔgɔwɔ pi nari sanga ŋa ni, mi yaa ma le wa ki walaga ki wege ki ni, mbɔɔn tɔn na kɛɛ ki ni fɔ mbe sa toro mbe kɔ.

23 Ko puŋgo na, mi yaa na kɛɛ ki laga ma na, kona ma mbe ya mbanla pɔgɔlɔ ke yan; katugu lere se ya mbanla yɛgɛ ki yan.»

34

Sinndɛɛrɛ papara papara fɔnndɔ tɛmɛ mbe yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ ti na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Mboro jate sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn tɛ paa koŋgbannda nda mà yaari ti yɛn. Mi yaa ŋgasegele ŋgele kàa pye wa koŋgbannda ti na ke yɔnlɔgɔ wa nda ma yaa tɛ ti na.

2 Ma yɛɛ gbɛgɛlɛ sanni goto pinliwɛ ni. Ma yiri faa, ma lugu wa Sinayi yanwiga ki na, ma sa yere wa ki go na, maa na singi.

3 Lere kpɛ ka ka pinlɛ ma ni mbe lugu wa yanwiga ki na. Paga ka lere wa kpɛ yan wa yanwiga laga ka na. Sumbyɔ naa

† **33:11 33.11:** Nɔmbu 12.8; Dete 34.10 † **33:19 33.19:** Ɔrɔmu 9.15

sugbɔ konaa nɛgɛ ka ka yan wa yanwiga ki tanla kila yan kaa.»

4 A Moyisi wì si sinndɛɛrɛ shyɛn tɛ papara papara paa koŋgbannda ti yɛn. Ki goto yirifaga ki na, a wì si kari ma saa lugu wa Sinayi yanwiga ki na sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn ti ni wi kɛɛ, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wi kan we.

5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tigi wa kambaaga ki ni ma yere le Moyisi wi tanla, ma li yɛɛ mɛgɛ ki yeri ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ».

6 A lì si toro Moyisi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, nɛɛ wi piin naa fɔ: «Mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ. Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn leele yinriwɛ tafɔ, naa yuŋgbɔgɔrɔ tafɔ; mila la nawa ŋgbanni jaga jaga; na kagbaraga ki yɛn ma gbɔgɔ, mi si yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ.

7 Na ndanlawa pi yɛn kɔsaga fu leele pe ni, naa pe setirige piile yirisaga waga lɛgɛrɛ ni. Mi maa leele pe kapere naa pe mbasinmɛ konaa pe punŋguwɔ kagala ke kunni na yɛɛ ni. Ɛɛn fɔ, mila tanga kan ŋa wi daga mbe jɛrɛgi wi yeri. Mi ma teele pe mbasinmɛ pi fɔgɔ tɔn pe piile pe na, fɔ sa gbɔn pe setirige piile yirisaga taanri wogo naa tijɛrɛ wogo ki na†.»

8 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Moyisi wì si sogo maa yɛgɛ ki jiile wa tara, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ;

9 kona mɛɛ yo fɔ: «We Fɔ, na kaa pye na kala lɔɔn ndanla, mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma sa we torogo. Mìgi jɛn ma yo ki leele mbele pe yɛn leele mbele pe ma yiri ma je. Ɛɛn fɔ, mi yɛn nɔɔ yɛnri ma we mbasinmɛ naa we kapere ti kala yaga we na, maa we jate ma woolo.»

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ le naa Izirayɛli woolo pe ni (Ɛki 23.14-19; Dete 7.1-17)

10 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Mi yaa yɔn finliwɛ pi le naa fɔnŋgɔ ye ni. Mi yaa kafɔnŋgɔlɔ pye ma woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na, ŋgele ke cɛnlɛ la fa yan tara ti laga ka kpɛ ni wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ. Pa kona, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, kafɔnŋgɔlɔ ŋgele mi yaa ti ma pye ke yɛn fyɛrɛ kagala yɛgɛ ŋga na, Izirayɛli woolo pe yaa ke yan, poro mbele pe yɛn mɔɔ maga we.

11 Sɛnrɛ nda mila yuun ye kan nala, yaa ti jate jɛŋgɛ. Mi yaa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Kana tara fɛnnɛ, naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe purɔ mbe pe yirige wa ye yɛgɛ.

12 Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka yɔn finliwɛ le tara nda ye yaa sa cɛn wa ti ni ti woolo pe ni; jaŋgo paga ka pye paa pɛnɛ yɛn mbe ye yigi.

13 Ɛɛn fɔ, ye pe saara wɔsara ti jaanri, sinndɛɛrɛ nda pè yerege yerege na sunnu ti na, yeri gbɔn yeri yaari, tiyagala ŋgele pe ma kankan na sunnu ke na, ye ke kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ†.

14 Yaga ka yarisunŋgo ka kpɛ gbɔgɔ, katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, na mɛgɛ koyi ŋga yenjaga fɔ. Mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na laa li yenjɔ wi yaga.

15 Ki kala na, yaga ka yɔn finliwɛ le ki tara woolo pe ni; nakoma na pe kaa nanjara ti piin mbaa pe yarisunndo ti gbogo, pe yaa kaa ye yinri mbaa kee ye ni wa. Saara nda pe yaa la woo pe yarisunndo ti yeri, pe yaa kaa ye yinri ye saa ki saara yaakara ti kaa.

16 Pa kona ye yaa kaa pe sumbonɔ pe pori ye pinambiile pe kan pe jɛɛlɛ. Ki ka pye ma, pe sumborombiile paga kaa nanjara ti piin pe yarisunndo gbɔgɔwɔ pi na sanga ŋa ni, pa pe yaa ti ye pinambiile paa ti gbogo fun.

17 «Yaga ka tugurɔn ta kpɛ yan mberi pye yarisunŋgo ye yɛɛ kan†.

18 «Yaa leve fu buru fɛti wi piin yarilire kɔnyeŋge ki ni, mbe yala wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ wi ni. Piliye kɔlɔshyɛn ni, ye yaa la leve fu buru kaa, paa yɛgɛ ŋga na mìgi yo ye kan we, katugu ki yeŋge ki ni, ko yàa yiri wa Ezhipiti tara†.

19 «Pinambyɔ koŋgbanŋa pyew wi yɛn na woo; yaayoro ti pinambire koŋgbannda fun ti yɛn na woro. Nanɔ wi pinambyɔ koŋgbanŋa, naa simbanɔ wi pinambyɔ koŋgbanŋa konaa sikanɔ wi

† **34:7 34.6-7:** Ɛki 20.5-6; Nɔmbu 14.18; Dete 5.9-10; 7.9-10 † **34:13 34.13:** Dete 16.21 † **34:17 34.17:** Ɛki 20.4; Levi 19.4; Dete 5.8; 27.15 † **34:18 34.18:** Ɛki 12.14-20; Levi 23.6-8; Nɔmbu 28.16-25 † **34:19 34.19:** Ɛki 13.2

pinambyɔ koŋgbanŋa wi ni, ye daga mbe pe wɔ na yeri saraga†.

20 Sofile wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo na, ye simbapige nakoma sikapige tɛgɛ yoo go shɔ; na yee ŋa go shɔ, yoo go ki yaari yoo gbo. Ye ye pinambiile koŋgbanmbala pe ni fuun pe go shɔ†.

«Lere ka ka pan laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ kɛwara ni.

21 «Ye yaa la tunŋgo piin piliye kɔgɔlɔni yapelege ki ni, ɛɛn fɔ, pilige kɔlɔshyɛn wogo ko na, ye yaa cɛn mbe wogo, yariluguro lugusanga ni o, yarilire kɔnsanga ni o†.

22 «Ye yaa la Pantikɔti fɛti wi piin bile koŋgbanŋa wi kɔnsanga wi ni, konaa mbaa yarilire kɔngɔ fɛti wi piin wa yɛlɛ li kɔsaga yeri†.

23 «Yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew, ye woolo pe nambala pe ni fuun pe yaa pan pansaga taanri laga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, yoro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, na yɛgɛ sɔgɔwɔ.

24 Mi yaa cɛngɛlɛ kele purɔ wa ye yɛgɛ mbe ye tara ti pye ti gbɔgɔ. Yɛlɛ pyew, na yaga kari karisaga taanri wa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ, lere wa kpɛ se kaa ki jaa mbe ye tara ti shɔ mberi ta.

25 «Yarikanga ŋga leve ma ye ki ni yaga ka ka pinlɛ yaayoro saara ni mbe wɔ na yeri. Saara nda ti yaa wɔ Paki fɛti wi na, yaga kaga kara ta yaga ti wɔnlɔ ti yiri†.

26 Ye yaa kaa paan ye kɛrɛ yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti ni wa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ na cɛnsaga paraga go ki ni. Yaga ka sugbɔ yirifɔnŋɔ sɔgɔ wa wi nɔ yinriwɛ pi ni†.»

27 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ti yɔnlɔgɔ; katugu to mì tɛgɛ ma yɔn finliwɛ le mi naa mboro, naa Izirayɛli woolo sanmbala pe ni.»

28 Moyisi wìla koro wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni, ma yɔnlɔ nafa shyɛn pye naa ki yembinɛ nafa shyɛn. Wi sila ka, wi sila wɔ. Làa yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara ti na, to nda ti yɛn ŋgasegele kɛ ŋgele.

Moyisi wìla tigi ma yiri wa Sinayi yanwiga ki na

29 Kona, a Moyisi wì si yiri wa Sinayi yanwiga ki na ma tigi, yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn nda na tìla pye wi kɛɛ. Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para wi ni, wi yɛgɛ kìla pye na yɛngɛlɛ, ɛɛn fɔ, wi sila sigi jɛn.

30 A Arɔn naa Izirayɛli woolo sanmbala pe ni fuun pè si Moyisi wi yan, pe mbe ka wele, mɛɛ wi yɛgɛ ki yan kila yɛngɛlɛ. A pe nɛɛ fyɛ mbe fulo wa wi tanla.

31 Kona, a Moyisi wì si pe yeri. A Arɔn naa Izirayɛli gbogolomɔ woolo teele pè si fulo wa wi tanla; a wì si para pe ni.

32 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo sanmbala pè si fulo wa wi tanla. A wì si ŋgasegele ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo wi kan wa Sinayi yanwiga ki na ke ni fuun ke yɛgɛ yo pe kan.

33 Naa Moyisi wìla kaa para pe ni ma kɔ, a wì suu yɛgɛ ki fo paraga ni.

34 Na wi kaa kee wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbe sa para li ni sanga ŋa ni, wi ma paraga ki laga wa wi yɛgɛ ki na. Wi yiriŋgɔlɔ wa, wi ma sɛnrɛ nda lì yo wi kan ti yɛgɛ yo Izirayɛli woolo pe kan.

35 Izirayɛli woolo pàa pye na Moyisi wi yɛgɛ ki yaan kila yɛngɛlɛ. Ko puŋgo na, wi mɛɛ paraga ki tɛgɛ maa yɛgɛ ki fo naa, fɔ wi ka sa sɔngɔrɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe para li ni, ko wi ma jɛn maga laga wa.

YƐNŊƐLƐ LI FILISAGA PARAGA GO KI KANWA

35

35–40

Cɛnpilige ki sɛnrɛ

1 Kona, a Moyisi wì si Izirayɛli woolo gbogolomɔ pi ni fuun pi gbogolo mɛɛ pe pye fɔ: «Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo waa tanri ti na ti nda:

2 ‹Ye yaa la tunŋgo piin piliye kɔgɔlɔni yapelege ki ni, ɛɛn fɔ, pilige kɔlɔshyɛn wogo ki yaa pye wogopilige, cɛnpilige yi, ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.

† **34:20 34.20:** Ɛki 13.13 † **34:21 34.21:** Ɛki 20.9-10; 23.12; 31.15; 35.2; Levi 23.3; Dete 5.13-14 † **34:22 34.22:** Levi 23.15-21,39-43; Nɔmbu 28.26-31 † **34:25 34.25:** Ɛki 12.10 † **34:26 34.26:** Dete 24.21; 26.2 † **35:2 35.2:** Ɛki 20.8-11; 23.12; 31.15; 34.21; Levi 23.3; Dete 5.12-14

Lere o lere ka tunŋgo pye cɛnpilige ki ni
wi daga poo gbo†.
3 Yaga ka kasɔn mu cɛnpilige ki ni wa
ye yinrɛ ti ni.› »

Izirayɛli woolo pàa yarikanra kan Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki kanwa pi wogo na (Ɛki 25.1-9)

4 Kona, a Moyisi wì si Izirayɛli gbo-
golomɔ woolo pe ni fuun pe pye naa fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti nda:
5 ‹Ye ye kɛɛ yaara ta lagala yeri kan
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Lere o lere wila
ki jaa mbe kan nayinmɛ ni, wila paan
yarikanga ni li kan. To ti yɛn tɛ nakoma
warifuwe, nakoma tuguyɛnrɛ,
6 naa ŋganra jese, naa kondoro jese,
naa jese yɛɛn kpanyi, naa lɛn jese
ŋgbaan, naa sikanɔ sire,
7 naa simbapɛnɛ sɛɛrɛ nda pè le kon-
doro, naa sɛɛrɛ liire ni, naa akasiya tire
ni,
8 naa fitanla sinmɛ ni, naa nuwɔ
taanyaara nda pe ma gbegele sinmɛ kpoyi
konaa wusuna nuwɔ taan ŋa pe ma sogo;
9 naa ɔnikisi sinndɛɛrɛ, naa sinndɛɛrɛ
sɔnŋgbanga woro ta yɛgɛ ni nda ti yaa
maramara efɔdi wo naa yaripɔgɔ ŋga pe
ma le ma wa kotogo na ti na.›
10 Kapyɔ jɛnfɛnnɛ mbele fuun pe yɛn
laga ye sɔgɔwɔ, pe gbogolo, ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo, pege gbegele; ko ki yɛn:
11 Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go, naa
paraga go ŋga ki yaa pye ki go na ki
ni, naa ki gona tɔnparaga ki ni, naa ki
kandɔɔlɔ yaŋgala ke ni, naa ki tire papara
papara ti ni, naa ki tipaara ti ni, naa ki
tiyagala ke ni, naa ki nɔgɔna cɛnyaara ti
ni;
12 naa yɔn finliwɛ kɛsu† wi ni, naa wi
lɛkanŋgagala ke ni, naa wi katɔnŋgɔ ki
ni, naa paraga ŋga pe ma pɔ ma go ki kɔn
shyɛn ki ni;
13 naa tabali wo naa wi lɛkanŋgagala
ke ni, naa wi tunŋgo pyeyaara ti ni fuun
ti ni, naa buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri
wi ni;
14 naa fitanladaga wo naa wi tunŋgo
pyeyaara ti ni, naa wi fitanlaye pe ni, naa
fitanla sinmɛ pi ni;
15 naa wusuna nuwɔ taan wi ma sogo
saraga wɔsaga ŋga na ki ni, naa ki
lɛkanŋgagala ke ni, naa sinmɛ kpoyi,
naa wusuna nuwɔ taan ni, naa Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki yeyɔngɔ tɔnparaga
ki ni;
16 naa saara sogoworo ti ma sogo saraga
wɔsaga ŋga na ki ni, naa ki tuguyɛnrɛ
mɛrɛ ti ni, naa ki lɛkanŋgagala ke ni, naa
ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti ni, naa
jogoyaraga konaa ki tatɛgɛ ki ni,
17 naa loŋgo ki jasa paara ti ni, naa jasa
tiyagala koro naa ke nɔgɔna cɛnyaara ti
ni, naa loŋgo ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki ni;
18 naa cɛnsaga paraga go ki
kankanŋgagala ke ni, naa loŋgo ki jasa
kankanŋgagala ke ni konaa ti pɔmanda
ti ni,
19 naa yaripɔrɔ nda pe yaa la nii mbaa
tunŋgo piin wa laga kpoyi ki ni ti ni
konaa saraga wɔfɔArɔn wi yaripɔrɔ nda
ti yaa kan Yɛnŋɛlɛ yeri ti ni, ma pinlɛ wi
pinambiile pe woro ti ni, to nda pe yaa la
nii mbaa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin we.»
20 Kona, a Izirayɛli gbogolomɔ woolo pè
si yiri le Moyisi wi tanla ma kari.
21 Ko puŋgo na, mbele fuun kìla tigi wa
pe kotogo na pe yarikanra kan konaa a
paa ki jaa mbe kan nayinmɛ ni, a pè si
pan pe yarikanra ti ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan
filisaga paraga go ki kanwa wogo ki na,
naa tunŋgo ŋga fuun ki yaa pye ki wogo
ki na, konaa yaripɔrɔ nda ti yaa tɛgɛ ti yɛ
ti gbegewe wogo ki na.
22 Mbele fuun pàa pye naga jaa mbege
pye nayinmɛ ni, ki naŋa naa ki jɛlɛ, pè si
pan pe yarikanra ti ni; to lari nda: Yɔlɔgɔ
kannjiŋgele, naa nuŋgbogolo, naa veg-
embele, naa kɛɛ yɔlɔgɔ kannjiŋgele, naa
tɛ fereyaara ti cɛnlɛ pyew ta ni. A pè siri
yirige mari kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri.

† **35:12 35.12:** Yɔn finliwɛ kɛsu pàa wi gbegele akasiya tire ni ma tɛ piiri wo wi na (Ɛki 25.10-22). Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele kàa pye ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara nda na, pa pàa ti le wa wi ni. Ko kìla pye na jate ma wɛ wa Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki ni. Kìla pye naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn le; puŋgo na, pàa kaa ki tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki lajɛŋgɛ kpoyi ki ni.

23 Ŋganra jese, naa kondoro jese, naa
jese yɛɛn kpanyi, naa lɛn jese ŋgbaan,
naa sikanɔ sire, naa simbapɛnɛ sɛɛrɛ nda
pè le kondoro konaa sɛɛrɛ liire la pye
mbele fuun yeri, pàa pan ti ni.
24 Leele mbele fuun pàa warifuwe naa
tuguyɛnrɛ lagala mberi pye yarikanra, a
pè si pan ti ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Mbele
fuun akasiya tire la pye pe yeri, pàa pan
ti ni mbe tunŋgo ki ni fuun ki pye.
25 Jɛɛlɛ mbele fuun pàa pye kapyɔ
jɛnfɛnnɛ pè si ŋganra jese, naa kondoro
jese, naa jese yɛɛn kpanyi konaa lɛn jese
ŋgbaan pili pe yɛ, ma pan wi ni.
26 Jɛɛlɛ sanmbala mbele fuun pàa pye
kapyɔ jɛnfɛnnɛ, a tunŋgo ki pyela yɛn
pe na pe kotogo ki ni fuun ni, a poro si
sikanɛɛlɛ sire pili jese.
27 A Izirayɛli woolo teele pè si pan
ɔnikisi sinndɛɛrɛ ni konaa sinndɛɛrɛ
sɔnŋgbanga woro ta yɛgɛ ni, nda pe yaa
maramara efɔdi wo naa yaripɔgɔ ŋga pe
ma le ma wa kotogo na ti na.
28 Pàa pan nuwɔ taanyaara ni, naa
fitanla sinmɛ ni, naa mba pe ma wo
yaraga na mbege wɔ Yɛnŋɛlɛ kan konaa
wusuna nuwɔ taan ni.
29 Tunŋgo ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Moyisi wi kan ma yo pe pye, Izirayɛli
woolo mbele fuun pàa pye naga jaa mbe
yarikanra kan nandanwa ni ki tunŋgo
ki pyewe pi na, pè si pan pe nayinmɛ
yarikanra ti ni, ki naŋa naa ki jɛlɛ, mari
kan li yeri.

Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki gbegelefɛnnɛ
(Ɛki 31.1-11)

30 Kona, a Moyisi wì si Izirayɛli woolo
pe pye fɔ: «Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Uri
pinambyɔ Bezaleyɛli wi wɔ ma yiri wa
Zhuda cɛnlɛ li ni. Uri to wo lawi ŋa Huri.
31 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli yinnɛ li le wi ni maa
yin, maa kan kajɛnmɛ naa tijinliwɛ konaa
kapyɔ tunndo yɛgɛ jɛnmɛ ni mbaa tunndo
cɛnlɛ pyew ti piin.
32 Wi mbe ya mbaa kapyɔ tunndo
fɔnndɔ jatere taa, mbaa ti gbegele tɛ ni,
naa warifuwe konaa tuguyɛnrɛ ni.
33 Wi mbe ya mbaa sinndɛɛrɛ
sɔnŋgbanga woro ti tɛni mbaa ti sogolo
ti yɛɛ ni, konaa mbaa tire tɛni la kapyɔ
tunndo cɛnlɛ pyew ti piin.
34 We Fɔ wì tijinliwɛ kan wi yeri,
konaa maa kan fun Ahisamaki pinambyɔ
Oholiyabu wi yeri, wo ŋa wì yiri wa Dan
cɛnlɛ li ni, paa leele pe nari kapyɔ tunndo
pyewe pi ni.
35 Wì tijinliwɛ kan pe yeri paa tunndo
cɛnlɛ pyew ti piin, mbaa yaara tɛni, mbaa
yaara yanlɛrɛ gbegele, mbaa paara ti sɔgɔ
ŋganra jese ni, naa kondoro jese ni, naa
jese yɛɛn kpanyi ni konaa lɛn jese ŋgbaan
ni, mbaa tunndo cɛnlɛ pyew ti piin konaa
mbaa kapyɔ tunndo fɔnndɔ jatere taa.»

36

1 «Kona Bezaleyɛli naa Oholiyabu
konaa kapyɔ jɛnfɛnnɛ sanmbala mbele
fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kajɛnmɛ, naa
tijinliwɛ naa kapyɔ tunndo yɛgɛ jɛnmɛ
pi kan pe yeri pe ta pe cɛnsaga paraga go
ki tunŋgo ki ni fuun ki pye, pe yaa pan
mbege pye paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo we.»
2 A Moyisi wì si Bezaleyɛli naa
Oholiyabu pe yeri. Kapyɔ jɛnfɛnnɛ
sanmbala mbele fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
tijinliwɛ kan pe yeri, a paa ki jate mbe pe
yɛɛ kan tunŋgo ki yeri, wìla pe yeri fun.
3 Izirayɛli woolo pàa pan yarikanra nda
fuun ni mbe cɛnsaga paraga go ki kan,
a Moyisi wì siri kan tunŋgo pyefɛnnɛ pe
yeri. Pilige pyew, pinliwɛ ni, leele pàa pye
na paan pe nayinmɛ yarikanra ti ni nari
kaan Moyisi wi yeri.
4 Kona, a tunmbyeele wele, poro mbele
pàa pye kapyɔ jɛnfɛnnɛ na cɛnsaga
paraga go tunŋgo ki ni fuun ki piin, pè si
yiri ma pe tunŋgo ki yaga ma kari Moyisi
wi kɔrɔgɔ,
5 ma saa wi pye fɔ: «Leele paa paan
yaara nda ni tì lɛgɛ ma toro tunŋgo ŋga
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo we pye ki na.»
6 Kì kaa pye ma, a Moyisi wì si konɔ kan
ma yo pege yari wa paara yinrɛ cɛnsaga
ki ni fɔ: «Nambala naa jɛɛlɛ, wa kpɛ ka
ka pan yarikanga ni cɛnsaga paraga go ki
tunŋgo ki wogo na naa.» A leele pè si
yarikanra ti kanwa pi yerege;
7 katugu yaara nda pàa kan pe tunŋgo
ki pye, tìla lɛgɛ fɔ matoro.

Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki kanlɔmɔ (Ɛki 26.1-37)

8 Kona, a kapyɔ jɛnfɛnnɛ mbele pàa tunŋgo ki jɛn ma wɛ, pè si Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki gbegele paara titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ kɛ ni. Pàa ki paara ti ti lɛn jese ŋgbaan ni, naa ŋganra jese ni, naa kondoro jese ni konaa jese yɛɛn kpanyi ni. Pàa sherubɛnye yanlɛɛlɛ pe gbegele wa ti na kapyɔ jɛnfɛnnɛ tunŋgo pyelɔmɔ ni.

9 Paraga nuŋgba nuŋgba pyew ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ, ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn. Paara ti ni fuun tìla taanla ma yala.

10 A pè sigi paara ti kaŋgurugo yɔli mari kan ti yɛɛ na, a tì pye nuŋgba, ma kaŋgurugo sannda ti yɔli mari kan ti yɛɛ na ma fun.

11 Paara kaŋgurugo nda pàa keli ma yɔli ma kan yɛɛ na, a pè si ŋganra jese maŋgala pɔpɔ wa ki kaŋgurugo wogo ki yɔn na. Paara kaŋgurugo sannda nda pàa yɔli ma kan ti yɛɛ na, a pè kele pɔpɔ wa ki kaŋgurugo wogo ki yɔn na fun.

12 Paa jese maŋgala nafa shyɛn ma yiri kɛ pɔpɔ paara kaŋgurugo koŋgbannda ti kaŋgurugo wogo ki yɔn na, ma jese maŋgala nafa shyɛn ma yiri kɛ pɔpɔ fun paara kaŋgurugo sannda ti kaŋgurugo wogo ki yɔn na. Ki maŋgala ŋgele pàa pɔpɔ ke yɔnrɔ tìla sinzin ti yɛɛ ni.

13 A pè si kandɔɔlɔ yaŋgala ke nafa shyɛn ma yiri kɛ gbegele tɛ ni fun, ma ki paara titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ tɛgɛsaga shyɛn ti yɔnrɔ ti kan ti yɛɛ na, ma paraga go ki pye nuŋgba.

14 Ko puŋgo na, a pè si paara titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ kɛ ma yiri nuŋgba gbegele fun sikanɛɛlɛ sire ni, mari pye paa paraga go yɛn, mbaa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki tɔnni ki ni.

15 Ki paara ti nuŋgba nuŋgba pyew ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo, ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn. Paara ti ni fuun tìla pye ma yala.

16 A pè si paara ti kaŋgurugo yɔli mari kan ti yɛɛ na, ma kɔgɔlɔni sannda ti yɔli mari kan ti yɛɛ na.

17 Paara kaŋgurugo nda pàa yɔli ma kan yɛɛ na, pàa jese maŋgala nafa shyɛn ma yiri kɛ yɔli ti kaŋgurugo wogo ki yɔn na; ma jese maŋgala kele yɔli fun paara kɔgɔlɔni sannda nda pàa yɔli ma kan yɛɛ na ti kɔgɔlɔni wogo ki yɔn na.

18 A pè si kandɔɔlɔ yaŋgala ke nafa shyɛn ma yiri kɛ gbegele tuguyɛnrɛ ni, ma paara tɛgɛsaga shyɛn ti yɔnrɔ ti kan ti yɛɛ na, jaŋgo ti pye nuŋgba wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki go na.

19 Ko puŋgo na, a pè si tɔnparaga ka gbegele simbapɛnɛ sɛɛrɛ ni nda pàa le kondoro maga tɛgɛ ma paraga go ki go na wi tɔn ki ni, mɛɛ tɔnparaga ka gbegele fun sɛɛrɛ liire ni, maga wa wa ti ni fuun ti go na.

20 A pè si akasiya tire tɛ tire papara papara, mari yerege yerege mbe Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kan ti ni.

21 Ki tire papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo kaŋgurugo, ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ.

22 Pàa njegele shyɛnzhyɛn wɔwɔ tire papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti na ma ke sinzin ke yɛɛ ni.

23 A pè si tire papara papara ti nafa gbegele Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki kanwa wogo ki na.

24 A pè si tire papara papara ti nɔgɔna cɛnyaara nafa shyɛn gbegele warifuwe ni, mari tɛgɛ shyɛnzhyɛn tire papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti nɔgɔ, mari njegele ke lele wa ti ni.

25 A pè si tire papara papara ti nafa gbegele fun Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki yɔnlɔparaga kamɛŋgɛ kɛɛ ki kanwa wogo ki na,

26 konaa ma ti nɔgɔna cɛnyaara ti nafa shyɛn gbegele warifuwe ni, mari lele shyɛnzhyɛn wa tire papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti nɔgɔ.

27 A pè si tire papara papara kɔgɔlɔni gbegele Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki puŋgo kɛɛ ki kanwa wogo ki na, wa yɔnlɔ tosaga yeri,

28 ma tire papara papara shyɛnzhyɛn gbegele Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki

yɛngɛlɛ puŋgo wogolo ke kanwa wogo ki na.
29 Tìla lɛ wa nɔgɔna ma mara yɛɛ na ma
kari naayeri; a pè saa ti shyɛn ti pɔ ti yɛɛ
na ŋgerege nuŋgba ni. Pàa go ki yɛngɛlɛ
shyɛn ke pye ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na ma
fun.
30 Kì kaa pye ma, wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki puŋgo na, tire papara papara
tìla pye kɔlɔtaanri, ti nɔgɔna cɛnyaara
nda pàa gbegele warifuwe ni, tìla pye kɛ
ma yiri kɔgɔlɔni. Tìla pye shyɛnzhyɛn tire
papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba
ti nɔgɔ.
31 A pè si akasiya tire kaŋgurugo tɛ
mari pye tipaara. A to pye Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki kanŋgɔlɔ nuŋgba ki
tire papara papara ti woro;
32 ma kaŋgurugo tɛ fun ki kanŋgɔlɔ
sanŋga ki tire papara papara ti woro, ma
kaŋgurugo yɛgɛ tɛ ki puŋgo kɛɛ ki tire
papara papara ti woro, wa yɔnlɔ tosaga
kɛɛ yeri.
33 A pè si nandogomɔ tiyaparaga ki
tɛ. Pàa ki taga wa tire papara papara ti
nandogomɔ, maga lɛ kɛɛ ŋga na, ma saa
gbɔn kɛɛ ŋga na.
34 A pè si tɛ wo tire papara papara ti
lagapyew ki na mari tɔn, ma tɛ ŋgereye
gbɔn mbe tipaara ti lele wa yi ni. Pàa tɛ
wo tipaara ti lagapyew ki na mari tɔn.
35 Paraga ŋga ki yaa pɔ mbe Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn pàa ki
ti ŋganra jese ni, naa kondoro jese ni,
naa jese yɛɛn kpanyi ni, naa lɛn jese
ŋgbaan ni. Kapyɔ jɛnfɛnnɛ pàa ki ti ma
sherubɛnye yanlɛɛlɛ pe gbegele wa ki na.
36 A pè si akasiya tire lɛ mari tɛ tiyagala
tijɛrɛ, ma tɛ wo ke lagapyew ki na ma
ke tɔn, mbe ta mbe paraga ki kan ke
na; kandɔɔlɔ yaŋgala pàa kele gbegele tɛ
ni tiyagala ke na, ma tiyagala ke nɔgɔna
cɛnyaara tijɛrɛ gbegele warifuwe ni ma
ke lele wa ti ni.
37 A pè si Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go
ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki ti maga sɔgɔ
ŋganra jese ni, naa kondoro jese ni, naa
jese yɛɛn kpanyi ni konaa lɛn jese ŋgbaan
ni.
38 A pè si tiyagala kaŋgurugo tɛ mbe
paraga ki kan ke na, mɛɛ kandɔɔlɔ
yaŋgala kele gbegele wa tiyagala ke na.
Pàa tɛ wo tiyagala ke gona tɔnyaara
ti na mari tɔn, ma wa wo paara
yanŋgakanŋgagala ke na ma ke tɔn, ma
tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti gbegele
tuguyɛnrɛ ni.

37

Yɔn finliwɛ kɛsu wi gbegewe (Ɛki 25.10-22)

1 Kona, a Bezaleyɛli wì si yɔn finliwɛ
kɛsu wi gbegele akasiya tire ni. Wi
titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba naa
mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. Wi gbemɛ pìla
pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki
kɔngɔ. Wi yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ
naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ.
2 A wì si tɛ piiri wo kɛsu wi nawa naa
wi puŋgo ki na maa tɔn, ma wa wo wi
yɔn koŋgo ki na kɛɛrɛ maga maga, maga
fili.
3 Mɛɛ tɛ wa gbɔn ŋgereye tijɛrɛ mayi
lele kɛsu wi yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na. Wìla
shyɛn le kanŋgɔlɔ nuŋgba na, ma shyɛn
sannya yi le kanŋgɔlɔ sanŋga ki na.
4 Ko puŋgo na, a wì si akasiya tige
kanŋgagala shyɛn tɛ, mɛɛ tɛ wo ke na ma
ke tɔn.
5 A wì si kanŋgagala ke le wa ŋgereye
yi ni wa kɛsu wi kanŋgara ti na pe ta paa
wi lee ke ni.
6 A wì si kapere ti kasulugo pyesaga
ki gbegele tɛ piiri ni. Ki titɔnlɔwɔ pìla
pye mɛtɛrɛ nuŋgba naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki
kɔngɔ. Ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ
naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. Ko kìla pye
kɛsu wi yaritɔnŋgɔ ye.
7 A wì si tɛ piiri gbɔn wi yɛɛ na ma
sherubɛnye yanlɛɛlɛ shyɛn pe gbegele wa
kasulugo pyesaga ki kɛyɛn shyɛn yi na.
8 Wìla sherubɛn nuŋgba gbegele go
nuŋgba na, ma sanŋa wi gbegele go
sanŋga ki na. Wìla pe gbegele wa kapere
ti kasulugo pyesaga ki yinrɛ shyɛn ti na
ma pe yirige ki go na.
9 Sherubɛnye pàa pe kanwira ti yirige
mari jaraga kapere ti kasulugo pyesaga ki
go na maga tɔn, ma yɛgɛ wa pe yɛɛ yeri
na kapere ti kasulugo pyesaga ki wele.

Buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri,
wi ma tɛgɛ tabali ŋa na
pàa wi gbegele
(Ɛki 25.23-30)

10 Kona, a Bezaleyɛli wì si tabali wi
kan akasiya tire ni. Wi titɔnlɔwɔ pìla
pye mɛtɛrɛ nuŋgba, wi gbemɛ pìla pye
mɛtɛrɛ kɔngɔ, wi yagawa pìla pye mɛtɛrɛ
kɔngɔ naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ.
11 Wìla tɛ piiri wo wi na maa tɔn, ma wa
wo wi yɔn koŋgo ki na kɛɛrɛ maga maga
maa fili.
12 Wìla tige papagapa ka kan tabali wi
kanŋgara ti na maa maga maa fili. Ki tige
ki gbemɛ pìla pye pa kɛndala gbemɛ yɛn.
Wìla tɛ wo ki yɔn koŋgo ki na kɛɛrɛ maga
maga, maga fili.
13 A wì si tɛ gbɔn ma ŋgereye tijɛrɛ
gbegele mayi kankan tabali wi yɛngɛlɛ
tijɛrɛ ke na, ma mara wi jegele tijɛrɛ ke
na.
14 Ŋgereye yìla pye ma mara tige papa-
gapa ki na. Pa pàa pye na kanŋgagala ke
nii wa, mbaa tabali wi lee.
15 A wì si akasiya tige kanŋgagala
shyɛn tɛ, ma tɛ wo ke na ma ke tɔn. Koro
pàa tɛgɛ na tabali wi lee.
16 Yaapire nda pe yaa la gbegele ti ni wa
tabali wi na, a wì siri gbegele. To lari nda
tasaala kpakpalakpa wele, naa wɔjɛŋgɛlɛ,
naa kugbogolo konaa duvɛn saraga ŋga
pe ma wo wi leyaara ti ni. Wìla ti ni fuun
ti gbegele tɛ piiri ni.

Pàa fitanladaga wo
naa wi njegele ke gbegele
(Ɛki 25.31-40)

17 Kona, a Bezaleyɛli wì si tɛ piiri
gbɔn ma fitanladaga wi gbegele. Wìla
wi gbegele maa pinlɛ nuŋgba, wi nɔgɔ
ki ni, naa wi njegele, naa wi leyaara
yanlɛrɛ, naa wi gbunŋgbunŋgolo, konaa
wi yarifyɛɛnrɛ yanlɛrɛ ti ni.
18 Njegele kɔgɔlɔni kàa pye fitanladaga
wi kɛyɛn shyɛn yi na; taanri la pye kɛɛ
ŋga na, taanri sanŋgala kàa pye kɛɛ
sanŋga ki na.
19 Wìla leyaara yanlɛrɛ taanrindaanri
gbegele wa fitanladaga wi njegele
kɔgɔlɔni ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke
na paa amandi tige pige yɛn, naa ki
gbunŋgbunŋgolo konaa ki fyɛɛnrɛ yɛn.
20 Leyaara yanlɛrɛ tijɛrɛ la pye fi-
tanladaga wi nandogomɔ kanŋgaga ki
na paa amandi tige pire yɛn, naa ki
gbunŋgbunŋgolo konaa ki fyɛɛnrɛ yɛn.
21 Gbunŋgbunŋgolo nuŋgba nuŋgba la
pye fitanladaga wi kɛyɛn shyɛn njegele
shyɛnzhyɛn ke filisaga pyew ki nɔgɔ, wa
wi nandogomɔ kanŋgaga ki na.
22 Ki gbunŋgbunŋgolo koro naa ki
njegele ke ni kàa pinlɛ ma gbegele ma pye
nuŋgba fitanladaga wi ni. Tɛ piiri pàa
gbɔn ma ti ni fuun ti gbegele†.
23 Wìla fitanlaye kɔlɔshyɛn, naa wi yɔn
yirigeyaara konaa wi cɔnrɔ leyaara ti
gbegele tɛ piiri ni.
24 Tɛ piiri culo nafa ma yiri kɛ pàa
tɛgɛ ma fitanladaga wo naa wi tunŋgo
pyeyaara ti gbegele.

Wusuna nuwɔ taan wi yaa la sori
saraga wɔsaga ŋga na
pàa ki gbegele
(Ɛki 30.1-5)

25 Kona, a Bezaleyɛli wì si wusuna
nuwɔ taan wi yaa la sori saraga wɔsaga
ŋga na ki gbegele akasiya tire ni. Ki
kanŋgɔlɔyɔ tijɛrɛ yìla pye ja. Ki kanŋgɔlɔ
nuŋgba nuŋgba pyew ki titɔnlɔwɔ pìla
pye mɛtɛrɛ kɔngɔ. Ki yagawa pìla pye
mɛtɛrɛ nuŋgba. Pàa yɛnŋgɛlɛ tijɛrɛ tɛ ma
ke yirige wa ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na, a kè
pinlɛ ma pye nuŋgba ki ni.
26 Wìla tɛ piiri wo ki lagapyew ki na
maga tɔn, ki gona naa ki kanŋgara to naa
ki yɛnŋgɛlɛ ke na. Wìla tɛ wo ki yɔn
koŋgo ki na kɛɛrɛ maga maga, maga fili.
27 Wìla tɛ ŋgereye shyɛn gbegele mayi
kankan wa saraga wɔsaga ki kɛyɛn shyɛn
yi na, wa ki yɔn koŋgo kɛɛrɛ ki nɔgɔ. Pa
pàa pye naga lɛkanŋgagala ke nii wa ki
ŋgereye yi ni naga lee.
28 A wì sigi lɛkanŋgagala ke gbegele
akasiya tire ni, ma tɛ wo ke lagapyew ki
na ma ke tɔn.
29 A wì si ti, a pè sinmɛ kpoyi pa gbegele,
po mba pi yɛn ma tɛgɛ pi yɛ Yɛnŋɛlɛ kan,
konaa wusuna nuwɔ taan piiri ni. Sinmɛ
nuwɔ taanyaara gbegelefɔ wìla ti gbegele.

† **37:22 37.22:** Ɛki 30.22-38

38

Saara sogoworo ti yaa la woo saraga wɔsaga ŋga na pàa ki gbegele (Ɛki 27.1-8)

1 Kona, a Bezaleyɛli wì si saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na ki gbegele akasiya tire ni. Ki titɔnlɔwɔ naa ki gbemɛ pìla pye ma yala. Ki kanŋgɔlɔ nuŋgba nuŋgba pyew ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba naa kɔngɔ.

2 Wìla yɛnŋgɛlɛ tijɛrɛ tɛ ma ke yirige wa ki yɛngɛlɛ ke na. Kàa pinlɛ ma pye nuŋgba ki ni. Wìla tuguyɛnrɛ yan ma wo ki lagapyew ki na maga tɔn.

3 Wìla saraga wɔsaga ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti gbegele tuguyɛnrɛ ni, ki cɔnrɔ leyaara, naa ki cɔnrɔ koliyaara, naa ki tasaala, naa ki kara wɔwangala konaa naŋganra wɔyaara ti ni.

4 A wì si tuguyɛnrɛ tɛgɛ ma mɛrɛ gbegele ti ni, mari kan saraga wɔsaga ki na, wa ki yɔn koŋgo kɛɛrɛ ki nɔgɔ, maga maga, maga fili; maga lɛ wa ki nɔgɔna fɔ ma saa gbɔn wa ki nandogomɔ.

5 A wì si ŋgereye tijɛrɛ gbegele mayi kan wa tuguyɛnrɛ mɛrɛ ti yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na, mbaa ki lɛkanŋgagala ke nii wa yi ni.

6 A wì si kanŋgagala shyɛn gbegele akasiya tire ni ma tuguyɛnrɛ yan ma wo ke lagapyew ke na ma ke tɔn.

7 Pàa pye na kanŋgagala ke nii wa ŋgereye yi ni, saraga wɔsaga ki kɛyɛn shyɛn yi na, mbaa ki lee. Wìla ki gbegele tire papara papara ni, ki nawa pìla pye waga.

Pàa jogoyaraga ki gbegele (Ɛki 30.18)

8 Kona, a Bezaleyɛli wì si jogoyaraga ki gbegele tuguyɛnrɛ ni, maga tatɛgɛ ki gbegele fun tuguyɛnrɛ ni. Jɛɛlɛ mbele pàa pye na gbogolo wa filisaga paraga go ki yɔn na, pe tuguyɛnrɛ duwaleele† poro pàa yan mari gbegele†.

Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go, paara nda tìla tɛgɛ maga loŋgo ki jasa wi gbegele (Ɛki 27.9-19)

9 Ko puŋgo na, a Bezaleyɛli wì si loŋgo ki jasa. Wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, paara nda pàa loŋgo ki jasa pàa ti ti lɛn jese ŋgbaan ni. Ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ.

10 Ki kanŋgɔlɔ ki tiyagala kàa pye nafa; ke nɔgɔna cɛnyaara nda pàa gbegele tuguyɛnrɛ ni tìla pye nafa fun. Ki kandɔɔlɔ yaŋgala koro naa ki paara yanŋgakanŋgagala ke ni, pàa ke gbegele warifuwe ni.

11 Wa loŋgo ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, paara ti titɔnlɔwɔ pìla pye fun mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ, ki tiyagala kàa pye nafa; tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara tìla pye nafa, pàa ti gbegele tuguyɛnrɛ ni. Ki kandɔɔlɔ yaŋgala koro naa ki paara yanŋgakanŋgagala pàa ke gbegele warifuwe ni.

12 Wa loŋgo ki yɔnlɔ tosaga yeri, paara ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, ki tiyagala kàa pye kɛ; tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara tìla pye kɛ fun. Ki kandɔɔlɔ yaŋgala koro naa ki paara yanŋgakanŋgagala ke ni, pàa ke gbegele warifuwe ni.

13 Wa yɔnlɔ yirisaga yeri, loŋgo ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo.

14-15 Loŋgo ki yeyɔngɔ ki kɛyɛn shyɛn yi ni fuun nuŋgba nuŋgba yi na, paara ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɔlɔshyɛn kɔlɔshyɛn naa kɔnrɔkɔnrɔ, naa tiyagala taanrindaanri ni konaa ke nɔgɔna cɛnyaara taanrindaanri ni.

16 Paara nda fuun pàa tɛgɛ ma loŋgo ki jasa maga fili pàa ti ti lɛn jese ŋgbaan ni.

17 Tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara pàa ti gbegele tuguyɛnrɛ ni. Kandɔɔlɔ yaŋgala koro naa paara yanŋgakanŋgala ke ni, pàa ke gbegele warifuwe ni, ma ke tɛgɛ ma tiyagala ke yigiyigi wa ke sɔgɔwɔ pi ni. Pàa warifuwe yan ma wo tiyagala ke gona tɔnyaara ti na mari tɔn.

† **38:8 38.8:** Faa, kìla pye tugurɔn pe ma gbegele duwale. † **38:8 38.8:** Ɛki 30.12

18 Loŋgo ki yeyɔngɔ tɔnparaga pàa ki ti
maga sɔgɔ lɛn jese ŋgbaan ni, naa ŋganra
jese ni, naa kondoro jese konaa jese yɛɛn
kpanyi ni. Ki titɔnlɔwɔ pila pye mɛtɛrɛ
kɛ, ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa
kɔngɔ. Ki yagawa po naa jasa paara ti
yagawa pìla pye ja.
19 Pàa ki pɔ tiyagala tijɛrɛ na ŋgele kàa
pye ma taga nɔgɔna cɛnyaara tijɛrɛ na.
Pàa ti gbegele tuguyɛnrɛ ni. Kandɔɔlɔ
yaŋgala koro naa paara yanŋgakanŋgala
ke ni, pàa ke gbegele warifuwe ni. Pàa
warifuwe yan ma wo tiyagala ke gona
tɔnyaara ti na mari tɔn.
20 Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki
kankanŋgagala ke ni fuun, naa loŋgo
ki kankanŋgagala ke ni pàa ke gbegele
tuguyɛnrɛ ni.

Yaara nda pàa tɛgɛ ma Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kan ti jinriwɛ

21 Yaara nda pàa tɛgɛ ma Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki gbegele, ko ŋga yɔn
finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ ma tɛgɛ
wa ki ni, pàa ti jiri yɛgɛ ŋga na ki ŋga:
Levi setirige piile poro pàa ti jiri ma yala
Moyisi wi sɛnyoro ti ni. Saraga wɔfɔArɔn
wi pinambyɔ Itamari wo wìla pye na pe
yɛgɛ sinni.
22 Uri pinambyɔ Bezaleyɛli ŋa wìla yiri
wa Zhuda cɛnlɛ li ni, a wì si ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan ki ni fuun
ki pye. Uri to wo lawi ŋa Huri.
23 Ahisamaki pinambyɔ Oholiyabu wo
wìla wi saga. Oholiyabu wìla pye Dan
cɛnlɛ woo. Wìla pye na yaara tɛni,
na kapyɔ tunndo fɔnndɔ jatere taa nari
gbegele; wìla pye na paara ti sɔgɔ lɛn jese
ŋgbaan ni, naa ŋganra jese, naa kondoro
jese konaa jese yɛɛn kpanyi ni.
24 Tɛ ŋa fuun Izirayɛli woolo pàa yirige
ma kan yarikanra, a pè cɛnsaga paraga go
ki tunndo ti ni fuun ti pye, wìla pye culo
waga kele (1 000), ma yala pe maa taanla
yaraga ŋga ni wa cɛnsaga paraga go ki
jatere wi ni.
25 Izirayɛli woolo mbele pàa jiri, war-
ifuwe ŋa pàa wɔ, wìla pye na kee culo
waga taanri naa cɛnmɛ kaŋgurugo yeri
(3 500), ma yala pe maa taanla yaraga ŋga
ni wa cɛnsaga paraga go ki jatere wi ni.
26 Ki warifuwe yɔn ŋga kì naga, leele
mbele pàa jiri, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ
nafa nafa konaa pe yɛgɛfɛnnɛ pe ni, pe
ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa wɔwɔ wari-
fuwe giramu kaŋgurugo kaŋgurugo, ma
yala pe maa taanla yaraga ŋga ni wa
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki jatere wi
ni. Leele mbele pàa jiri, pàa pye lere
waga cɛnmɛ kɔgɔlɔni ma yiri taanri naa
cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa shyɛn ma yiri
kɛ (603 550)†.
27 Wa ki warifuwe wi ni pàa culo waga
taanri naa cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa (3 420)
tɛgɛ ma cɛnsaga paraga go ki tiyagala
ke nɔgɔna cɛnyaara cɛnmɛ ti gbegele,
naa paraga ŋga pe ma pɔ ma go ki kɔn
shyɛn ki tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti
ni. Tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaraga nuŋgba
nuŋgba pyew pàa ki gbegele warifuwe
culo nafa ma yiri kɛ ni.
28 Culo nafa ŋa wìla koro, a pè si wo
tɛgɛ ma kandɔɔlɔ yaŋgala ke gbegele, naa
paara yanŋgakanŋgagala ŋgele ke ma
tiyagala ke yigiyigi wa ke sɔgɔwɔ ke ni,
konaa tiyagala ke gona tɔnyaara ti ni.
29 Tuguyɛnrɛ nda Izirayɛli woolo pàa
yirige ma kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri tìla
pye na kee culo waga shyɛn naa cɛnmɛ
kaŋgurugo (2 500) yeri.
30 Pàa ki tuguyɛnrɛ ti tɛgɛ ma filisaga
paraga go yeyɔngɔ tiyagala ke nɔgɔna
cɛnyaara ti gbegele, naa saraga wɔsaga
ŋga ki yɛn tuguyɛnrɛ wogo ko naa ki
mɛrɛ ti ni, naa ki tunŋgo pyeyaara ti ni
fuun ti ni.
31 Loŋgo ki jasa tiyagala ke nɔgɔna
cɛnyaara pàa ti gbegele tuguyɛnrɛ ni, naa
ki yeyɔngɔ tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara
ti ni, konaa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki
kankanŋgagala ke ni fuun ke ni.

39

Pàa saraga wɔfɛnnɛ pe yaripɔrɔ ti gbegele (Ɛki 28.1-14)

† **38:26 38.25-26:** Ɛki 30.11-16; Mati 17.24

1 Yaripɔrɔ nda pe yaa le mbaa tunŋgo
piin wa cɛnsaga paraga go ki ni, pàa
ti ti ŋganra jese ni, naa kondoro jese
ni, naa jese yɛɛn kpanyi ni, konaa ma
yaripɔrɔ gbegele Arɔn wi kan nda tìla
tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, paa yɛgɛ ŋga na
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.
2 A pè si efɔdi wi gbegele tɛ jese ni, naa
ŋganra jese, naa kondoro jese, naa jese
yɛɛn kpanyi konaa lɛn jese ŋgbaan ni.
3 A pè si tɛ gbɔn paparapa maa pye
fɛgɛfɛgɛ maa walagi walagi maa pye tɛ
maŋgala, mɛɛ koro naa ŋganra jese wi
ni, naa kondoro jese, naa jese yɛɛn kpanyi
konaa lɛn jese ŋgbaan wi ni, ke jɔjɔ ke yɛɛ
ni; kapyɔ jɛnfɛnnɛ pàa ki tunŋgo ki pye.
4 Pàa pajogo maŋgala shyɛn yɔli efɔdi
wi na maa yinrɛ shyɛn ti kan ti yɛɛ na.
5 Kurusijara ŋa wìla pye ma kan efɔdi
wi na, wo naa efɔdi wi ni ti gbegelelɔmɔ
pìla pye nuŋgba. Pàa wi gbegele fun
tɛ maŋgala ni, naa ŋganra jese ni, naa
kondoro jese ni, naa jese yɛɛn kpanyi
konaa lɛn jese ŋgbaan ni; paa yɛgɛ ŋga
na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan
we.
6 A pè si ɔnikisi sinndɛɛrɛ shyɛn tɛ mari
maramara wa tɛ wi nawa. Pàa Izirayɛli
pinambiile pe mɛrɛ ti keregi keregi wa ti
na, paa yɛgɛ ŋga na pe ma mɛgɛ ki tɛgɛrɛ
tɛgɛyaraga ki keregi keregi we.
7 A pè siri maramara efɔdi wi pajogo
maŋgala ke na, a tila nandowo kaan
Izirayɛli setirige piile pe wogo ki na, paa
yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo
Moyisi wi kan we.

Yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki gbegelemɛ
(Ɛki 28.15-30)

8 Kona, a kapyɔ jɛnfɛnnɛ pè si yaripɔgɔ
ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki ti
tɛ maŋgala ni, naa ŋganra jese, naa
kondoro jese, naa jese yɛɛn kpanyi konaa
lɛn jese ŋgbaan ni. Pàa ki ti paa yɛgɛ ŋga
na pàa efɔdi wi gbegele.
9 Pàa ki kuru maga taga ki yɛɛ na, ki
kɛyɛn tijɛrɛ yìla pye ma yala. Ki titɔnlɔwɔ
pìla pye siwiri nuŋgba.
10 A pè si sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro
maramara ki na kologo tijɛrɛ. Kologo
koŋgbanŋga ki woro tìla pye sariduwani,
naa topazi konaa emerodi.
11 Kologo shyɛn wogo ki woro tìla pye
ɛsikaribukili, naa safiri konaa lulu.
12 Kologo taanri wogo ki woro tìla pye
opali, naa agati konaa ametisiti.
13 Kologo tijɛrɛ wogo ki woro tìla pye
kirizoliti, naa ɔnikisi konaa zhasipi. Pàa
ki sinndɛɛrɛ ti ni fuun ti maramara tɛ
nawa.
14 Sinndɛɛrɛ tìla pye kɛ ma yiri shyɛn
ma yala Izirayɛli pinambiile pe mɛrɛ ti
ni. Ki cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke ni,
cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew li mɛgɛ kìla
pye ma keregi keregi sinndɛlɛgɛ nuŋgba
na, paa yɛgɛ ŋga na pe ma mɛgɛ ki tɛgɛrɛ
tɛgɛyaraga ki keregi keregi we.
15 Pàa tɛ piiri gbɔn ma yɔngɔwɔ shyɛn
gbegele paa yɛgɛ ŋga na pe ma mana pili
we, maa le yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa
kotogo na ki na.
16 Pàa tɛ piile shyɛn gbɔn, mbele pe yaa
sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ti maramara
wa pe nawa, konaa ma tɛ ŋgereye shyɛn
gbegele mayi kankan wa yaripɔgɔ ŋga pe
ma le ma wa kotogo na ki yinrɛ shyɛn ti
na.
17 A pè si tɛ yɔngɔwɔ shyɛn pi pɔ wa tɛ
ŋgereye shyɛn yi na, wa yaripɔgɔ ŋga pe
ma le ma wa kotogo na ki yinrɛ shyɛn ti
na.
18 Tɛ piile mbele pè sinndɛɛrɛ
sɔnŋgbanga woro ti maramara wa pe
nawa, a pè si tɛ yɔngɔwɔ shyɛn pi yinrɛ
shyɛn sannda ti pɔpɔ wa pe na, wa efɔdi
wi pajogo maŋgala ke na, jaŋgo yaripɔgɔ
ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki pye wa
yɛgɛ.
19 A pè si tɛ ŋgereye ya yɛgɛ gbegele
shyɛn mayi to wa yaripɔgɔ ŋga pe ma
le ma wa kotogo na ki na, wa ki nɔgɔna
yinrɛ shyɛn ti na, wa ki yɛgɛ ŋga ki yɛn
ma mara efɔdi wi na ki na.
20 A pè si tɛ ŋgereye ya yɛgɛ gbegele
shyɛn, mayi to wa efɔdi wi pajogo
maŋgala shyɛn ke nɔgɔ, wa yɛgɛ kɛɛ ki
na, ke yɔlikologo ki tanla, kurusijara ŋa
wi yaa tɛgɛ mbe efɔdi wi pɔ ki go na.
21 A pè si yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma
wa kotogo na ki tɛ ŋgereye yi pɔ efɔdi wi
tɛ ŋgereye yi na ŋganra mana ni; jaŋgo
yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki

pye kurusijara ŋa wi yaa tɛgɛ mbe efɔdi wi pɔ wi go na, wiga ka sanga mbe laga wa efɔdi wi na; paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.

Saraga wɔfɛnnɛ pe yaripɔrɔ sannda ti gbegelemɛ (Ɛki 28.31-43)

22 Kona, deritɔnlɔgɔ ŋga Arɔn wi yaa la efɔdi wi nii ki go na, a pè sigi gbegele ŋganra jese ni.
23 Pàa ki yɔlɔgɔ ki wɔ wa ki nandogomɔ, ma mana ŋgbanla taga wa ki yɔn na maga yɔn kaw paa yɛgɛ ŋga na pe ma sɛlɛgɛ derege yɔlɔgɔ yɔn ki ti we.
24 Pàa girenadi tige pire yanlɛrɛ gbegele ŋganra jese, naa kondoro jese yɛɛn, naa jese yɛɛn kpanyi konaa lɛn jese ŋgbaan ni, mari toto wa deritɔnlɔgɔ ki nɔgɔna yɔn ki na maga maga, maga fili.
25 Pàa keŋgeŋgele gbegele tɛ piiri ni ma ke toto wa deritɔnlɔgɔ ki nɔgɔna yɔn ki na, wa girenadi tige pire yanlɛrɛ ti sɔgɔwɔ pi ni maga maga, maga fili.
26 Pàa girenadi tige pige yanlɛgɛ nuŋgba to, ma keŋgenɛ nuŋgba to; pàa ti toto deritɔnlɔgɔ ki yɔn na ma maga maga, maga fili; mbaa tunŋgo piin ki ni, paa yɛgɛ ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.
27 A pè si bunduye ti lɛn jese ŋgbaan ni Arɔn naa wi pinambiile pe kan;
28 naa lɛn jese gbɔgɔwɔ njala na pe yinri turiban li ni, naa lɛn jese njagala ni konaa lɛn jese kurusiile weŋgele ni.
29 Pàa kurusijara wi ti maa sɔgɔ lɛn jese ŋgbaan ni, naa ŋganra jese, naa kondoro jese konaa jese yɛɛn kpanyi ni; paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.
30 A pè si tɛ piiri gbɔn paparapa, maga pye fereyaraga kpoyi, maga keregi keregi wi na, paa yɛgɛ ŋga na pe ma mɛgɛ ki tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga ki keregi keregi we, ma yo fɔ: «MA PYE KPOYI YAWE YƐNŊƐLƐ LI KAN.»
31 A pè sigi tɛ paparapa wi pɔ ŋganra mana ni wa gbɔgɔwɔ njala li na, wa li yɛgɛ, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.

Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go tunndo tìla pye ma kɔ (Ɛki 35.10-19)

32 Anmɛ Izirayɛli woolo pàa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go, ko ŋga ki yɛn filisaga paraga go ki tunndo ti ni fuun ti pye mari kɔ. Pàa tunŋgo ki ni fuun ki pye cɛ paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.
33 Pàa pan Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ko naa ki yaara ti ni fuun ti ni Moyisi wi kan. To ti yɛn ki kandɔɔlɔ yaŋgala, naa ki go kantire, naa ki tipaara, naa ki tiyagala konaa tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti ni;
34 naa ki gona tɔnparaga ŋga pàa gbegele simbapɛnɛ sɛɛrɛ nda pàa le kondoro ti ni, naa ki tɔnparaga ŋga pàa gbegele sɛɛrɛ liire ni ki ni, naa paraga ŋga pe yaa pɔ mbe Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn ki ni;
35 naa yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi ni, naa wi kasulugo pyesaga ŋga ki yɛn wi yaritɔnŋgɔ ki ni, naa wi lɛkanŋgagala ke ni,
36 naa tabali wi ni, naa wi tunŋgo pyeyaara ti ni konaa buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi ni,
37 naa fitanladaga ŋa pàa gbegele tɛ piiri ni wi ni, naa wi fitanlaye pe ni, naa wi tunŋgo pyeyaara ti ni, naa fitanla sinmɛ pi ni,
38 naa saraga wɔsaga ŋga pàa gbegele tɛ ni ki ni, naa sinmɛ kpoyi pi ni, naa wusuna nuwɔ taan wi ni konaa filisaga paraga go ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki ni;
39 naa saraga wɔsaga ŋga pàa gbegele tuguyɛnrɛ ni ki ni, naa ki tuguyɛnrɛ mɛrɛ ti ni, naa ki lɛkanŋgagala ke ni, naa ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti ni, naa jogoyaraga konaa ki tatɛgɛ ki ni;
40 naa loŋgo ki jasa paara titɔɔnrɔ ti ni, naa ki tiyagala ke ni, naa tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti ni, naa loŋgo ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki ni, naa ki manda naa ki kankanŋgagala ke ni konaa yaara nda fuun pe yaa la tunŋgo piin ti ni wa cɛnsaga paraga go, ko ŋga ki yɛn filisaga paraga go ti ni;
41 naa yaripɔrɔ nda pe yaa la nii mbaa tunŋgo piin wa laga kpoyi ki ni ti ni, naa

saraga wɔfɔ Arɔn wi yaripɔrɔ nda ti yɛn ma tɛgɛ ti yɛ ti ni, konaa wi pinambiile pe woro ti ni, to nda pe yaa la nii mbaa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin we.
42 Izirayɛli woolo pàa ki tunndo nda ti ni fuun ti pye ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo Moyisi wi kan ti ni.
43 A Moyisi wì si tunndo ti ni fuun ti wele ma sigi yan pàa ti pye ma yala ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ki ni. Kona, a wì si duwaw pye Izirayɛli woolo pe kan.

40

Yɛnŋɛlɛ làa ki kologo kan ma yo pe paraga go ki kan pege le li kɛɛ

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li si para Moyisi wi ni ma yo fɔ:
2 «Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige koŋgbanŋga ki ni†, ma yaa ka Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kan, ko ŋga ki yɛn filisaga paraga go ye.
3 Ma yaa Yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi tɛgɛ wa paraga go ki ni, wa paraga ŋga ki yaa pɔ mbege kɔn shyɛn ki puŋgo na, jaŋgo paga kaa wi yaan.
4 Ma pan tabali wi ni, naa wi yaara nda ti daga mbe taga wi na ti ni mari gbɛgɛlɛ wa wi na. Ma pan fitanladaga wi ni ma fitanlaye pe gbɛgɛlɛ ma pe mu.
5 Saraga wɔsaga ŋga pè gbegele tɛ ni mbaa wusuna nuwɔ taan wi sori wa ki na, ma yaa ki tɛgɛ wa yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ma yaa cɛnsaga paraga go ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki pɔ wa yeyɔngɔ ki na.
6 Saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na, maga tɛgɛ wa laga nawa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki yɔn na, ko ŋga ki yɛn filisaga paraga go ye.
7 Ma jogoyaraga ki tɛgɛ wa laga nawa filisaga paraga go konaa saraga wɔsaga ti sɔgɔwɔ pi ni, ma tɔnmɔ le wa ki ni.
8 Ma loŋgo ki jasa wi kan maga paara ti kan ki na maga fili, mɛɛ jasa wi yeyɔngɔ tɔnparaga ki pɔ wa yeyɔngɔ ki na.
9 «Sinmɛ mba pe ma wo yaraga na mbege wɔ Yɛnŋɛlɛ kan, ma pa wo na cɛnsaga paraga go ki na, mbe pinlɛ ki nawa yaara ti ni fuun ti ni. Maga le na kɛɛ naa ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti ni; pa ki yaa pye kpoyi.
10 Saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na, ma sinmɛ pa wo ki na, naa ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti na, maga le na kɛɛ, pa ki yaa pye jɛŋgɛ kpoyi.
11 Ma sinmɛ kpoyi wo fun jogoyaraga konaa ki tatɛgɛ ki na maga le na kɛɛ.

Pàa Arɔn naa wi pinambiile pe le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ

12 «Ma ti Arɔn naa wi pinambiile pe fulo wa filisaga paraga go ki yɔn na, ma ti pe woli wa jogoyaraga tɔnmɔ pi ni.
13 Ko puŋgo na, ma Arɔn wi yaripɔrɔ nda ti yɛn ma tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ti le wi kan, mɛɛ sinmɛ pa wo wi na maa le na kɛɛ, wila saraga wɔgɔtunŋgo piin na kan.
14 Ma Arɔn wi pinambiile pe pye pe fulo wa ma tanla, ma pe bunduye pe lele pe kan.
15 Ma sinmɛ pa wo pe na ma pe le na kɛɛ, paa yɛgɛ ŋga na mà pa wo pe to wi na maa le na kɛɛ we; paa saraga wɔgɔtunŋgo piin na kan. Ki sinmɛ mba ma yaa wo pe na, ki yaa saraga wɔgɔtunŋgo ki kan poro naa pe setirige piile pe yeri fɔ sanga pyew.»

Moyisi wìla ti, a pè Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kan

16 Kona, a Moyisi wì si tanga ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni, maga pye ma.
17 Pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, ki yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige koŋgbanŋga ki na, a pè si Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kan maga kɔ.
18 Moyisi wìla ti a pè Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kan, maga tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti tɛgɛtɛgɛ, maga tire papara papara ti yerege yerege naa ki tiyagala ke ni.
19 Pàa paritɔnŋgɔ ki sanga maga wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki go na, maga gona tɔnparaga ki tɛgɛ maga tɔn, paa yɛgɛ

† **40:2 40.2:** Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige koŋgbanŋga ko yɛn na para Izirayɛli woolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara ki yɛlɛ koŋgbanna lo sɛnrɛ na (Ɛki 40.17).

ŋga na Yawe Yɛnnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.
20 Yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara nda na, a Moyisi wì siri le wa kɛsu wi ni, maa lɛkannŋagagala ke le wi na, mɛɛ kasulugo pyesaga ŋga ki yɛn wi yaritɔnŋgɔ ki tɛgɛ maa tɔn.
21 Wìla ti a pè kari kɛsu wi ni wa Yɛnnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki ni, mɛɛ paraga ŋga ki yaa pɔ mbe cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn ki pɔ maa yɛgɛ tɔn, janŋgo leele paga kaa yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yaan, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.
22 Wìla tabali wi tɛgɛ wa filisaga paraga go ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, wa paraga ŋga pè pɔ ma paraga go ki kɔn shyɛn ki yɛgɛ.
23 Buru ŋa pè kan Yɛnnŋɛlɛ yeri, a wì suu tanli wa tabali wi na Yawe Yɛnnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo Moyisi wi kan we.
24 Wìla fitanladaga wi tɛgɛ wa filisaga paraga go ki ni, wa ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, wa tabali wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
25 Wìla fitanlaye pe gbɛgɛlɛ ma pe mu Yawe Yɛnnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo Moyisi wi kan we.
26 Saraga wɔsaga ŋga pàa gbegele tɛ ni, wìla ki tɛgɛ wa filisaga paraga go ki ni, wa paraga ŋga pàa pɔ maga kɔn shyɛn ki yɛgɛ,
27 mɛɛ wusuna nuwɔ taan wa sogo wa ki na, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.
28 Wìla Yɛnnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki pɔ wa ki yeyɔngɔ ki na;
29 saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na wìla ki tɛgɛ wa laga nawa wa Yɛnnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki yɔn na, ko ŋga ki yɛn filisaga paraga go ye; a wì si saara sogoworo naa muwɛ saara wɔ wa ki na, paa yɛgɛ ŋga Yawe Yɛnnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.
30 Wìla ti a pè jogoyaraga ki tɛgɛ wa laga nawa wa filisaga paraga go konaa saraga wɔsaga ti sɔgɔwɔ pi ni, mɛɛ tɔnmɔ le wa ki ni pe yɛɛ jogowo pi mɛgɛ ni.
31 Moyisi naa Arɔn, naa Arɔn wi pinambiile pe ni, pàa pe kɛyɛn naa pe tɔɔrɔ ti jogo wa pi ni.
32 Na pe kaa yiin wa filisaga paraga go ki ni sanga o sanga konaa mbaa fulo wa saraga wɔsaga ki tanla, pe ma pe yɛɛ jogo, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.
33 Wìla loŋgo ki jasa wi kan ma paara ti kankan wi na, ma cɛnsaga paraga go konaa saraga wɔsaga ti maga mari fili, ma loŋgo ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki pɔ wa yeyɔngɔ ki na. Pa Moyisi wìla tunndo ti ni fuun ti pye mari kɔ yɛɛn.

Yɛnnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla filisaga paraga go ki yin (Nɔmbu 9.15-23)

34 Kona, a kambaaga kì si pan ma filisaga paraga go ki tɔn; a Yawe Yɛnnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si pan ma Yɛnnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki yin.
35 Ki kala na Moyisi wi sila ya mbaa yiin wa filisaga paraga go ki ni, katugu kambaaga kìla tigi ma koro wa ki go na; a Yawe Yɛnnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si Yɛnnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki yin†.
36 Na kambaaga ki ka yiri wa paraga go ki go na sanga o sanga, Izirayɛli woolo pe ma yiri na kee. Pa pàa pye na yinrigi na tanri na kee yɛɛn.
37 Na kambaaga ki ka koro wa Yɛnnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki go na, pe ma koro wa pe cɛnsaga. Na ki ka yiri wa ki go na pilige ŋga ni, pe ma yiri na kee.
38 Yɔnlɔ na, Yawe Yɛnnŋɛlɛ làa pye naga nari ma yo li yɛn wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ kambaaga ni, wa Yɛnnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki go na. Yembinɛ kìla pye na yiin kasɔn Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛgɛ sɔgɔwɔ; kìla pye na piin ma pe kondangala li ni fuun li na.

† **40:35 40.34-35:** 1 Wunlu 8.10-11; Eza 6.4; Eze 43.4-5; Naga 15.8

Saraga wɔfɛnnɛ pe sɛwɛ ŋa pe yinri
LEVITIKI
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Wa Levitiki sɛwɛ wi ni Yɛnŋɛlɛ li yɛn na lasiri koŋgolo kaan bere Moyisi wi yeri wi ke yo Izirayɛli woolo pe kan. Levi setirige piile poro pàa wɔ pe pye saraga wɔfɛnnɛ, ko mɛgɛ ko kì taga ki sɛwɛ ŋa wi na naa yinri Levitiki. Leele mbele paa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan pe daga mbe yaara nda ti yɛn kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na konaa nda ti woro kpoyi ti jɛn mberi wɔ ti yɛɛ ni, mbe nda ti yɛn fyɔngɔ fu konaa nda ti yɛn fyɔngɔ ni ti jɛn mberi wɔ ti yɛɛ ni (10.10-11).

Lasiri koŋgolo ŋgele kè tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwogo ki na ke yɛn ma lɛgɛ. Wagati wa ni ke yɛrɛ ma pye ma ŋgban. Lasiri koŋgolo ŋgele kè tɛgɛtɛgɛ saara wɔmɔ wogo ki na, naa yarikanra nda ti maa kaan Yɛnŋɛlɛ yeri ti wogo ki na, naa shɛrɛgɛ fɛtiye pe wogo na, naa yaayoro nda pe mbe ya mbaa kaa konaa nda pe se ya mbaa kaa ti wogo na, Levitiki sɛwɛ wi yɛn na to yɛgɛ nari. Wi yɛn na para fun leele mbele pe mbe ya mbaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo konaa mbele pe se ya mbaa li gbogo pe wogo na.

Sɛwɛ wi sɛnrɛ ti go ŋga kì gbɔgɔ ko ki yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn kpoyi konaa yɛgɛ ŋga na leele pe daga mbaa pe yinwege ki piin jaŋgo mbe koro yɔn finliwɛ na Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi li ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ saara wɔmɔ wogo na *1–7*
Saraga wɔfɛnnɛ koŋgbanmbala pe tɛgɛwɛ *8–10*
Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ fyɔngɔ yaara naa fyɔngɔ fu yaara ti wogo na *11–15*
Izirayɛli woolo pe kapere ti kala ya-gawa japiligbɔgɔ *16.1-34*
Izirayɛli woolo pe yɛn ma tɛgɛ pe yɛ Yɛnŋɛlɛ kan *17–25*
Duwaw konaa daŋga sɛnrɛ *26–27*

ŊGASEGELE ŊGELE KE TƐGƐ SAARA WƆMƆ WOGO NA

1–7

Saara sogoworo ti kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa koro wa filisaga paraga go ki ni ma Moyisi wi yeri ma para wi ni ma yo

2 wigi yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ:

«Ye ni, na wa kaa jaa mbe yaayogo wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, wi pan nɛgɛ ni, nakoma sumbyɔ nakoma sugbɔ ni.

3 «Na kaa pye nɛgɛ† wi yaa wɔ saraga sogowogo†, wi daga mbe pan napɔlɔ ni, ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu, wa filisaga paraga go ki yɔn na; jaŋgo ki fɔ wi kala li Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

4 Lerefɔ wi yaa wi kɛɛ ki taga wa yaayogo ŋga ki yaa wɔ saraga sogowogo ki go ki na†; kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa yɛnlɛ ki na mboo kapere ti kala yaga wi na.

5 Wi yaa napɔlɔ wi kɔnli li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Kona saraga wɔfɛnnɛ, Arɔn pinambiile wele, pe yaa kasanwa pi wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mboo yanragi yanragi saraga wɔsaga ki kanŋgara ti ni fuun ti na, wa filisaga paraga go ki yɔn na.

6 Lerefɔ wi yaa napɔlɔ wi sɛlɛgɛ wɔ, mboo kɔɔnlɔ kaliye kaliye.

7 Saraga wɔfɔ Arɔn wi pinambiile pe yaa kasɔn gbɛri wa saraga wɔsaga ki na, mbe kanŋgirɛ le wa ki ni.

8 Ko puŋgo na, saraga wɔfɛnnɛ, poro mbele Arɔn wi pinambiile wele, pe yaa kara nda tì kɔɔnlɔ ti lɛ, naa go ki ni konaa yanlaga ki ni, mberi tagataga wa

† **1:3 1.3:** Kìla pye yaayoro cɛnlɛ taanri pe ma ya ma wɔ saraga sogowogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbe yala lere ŋa wì pan saraga ki ni wi tawa pi ni. Penjara fɛnnɛ poro la pye na napɛnɛ woo (Levi 1.3), a fyɔnwɔ fɛnnɛ poro na simbaala naa sikaala (Levi 1.10) nakoma sannjɛgɛlɛ woo (Levi 1.14). † **1:3 1.3:** Saraga sogowogo, saraga kayi ŋga kìla pye pe maga wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri, maga sogo pew wa saraga wɔsaga ki na mali gbɔgɔ. † **1:4 1.4:** ***Wi yaa wi kɛɛ ki taga yaayogo ki go ki na***ki kapyege kìla pye naga nari ma yo ŋa wì pan mbe saraga ki wɔ, wùu yɛɛ taanla yaayogo ŋga ki yaa wɔ saraga ki ni, a kila ki nari fɔ naa wì yaayogo ki wɔ saraga, kì cɛn ndɛɛ wùu yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li yeri.

kanŋgirɛ ti na wa kasɔn ki ni, wa saraga wɔsaga ki go na.
9 Lara to naa saanra ti ni, ti yaa jogo tɔnmɔ ni. Kona, saraga wɔfɛnnɛ nuŋgba yaa ti ni fuun ti sogo wa saraga wɔsaga ki na. Ki yɛn saraga sogowogo, saraga ŋga pe ma sogo, ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
10 «Na lere wa kaa jaa mbe saraga sogowogo wɔ sumbyɔ nakoma sugbɔ ni, wi yaa pan simbapɔlɔ nakoma sikapɔlɔ ni, ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu.
11 Wi yaa yaayogo ki kɔnli Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa saraga wɔsaga ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Kona, saraga wɔfɛnnɛ, Arɔn pinambiile wele, pe yaa ki kasanwa pi yanragi yanragi saraga wɔsaga ki kanŋgara ti ni fuun ti na.
12 Lere ŋa wì pan yaayogo ki ni, wi yaa ki kɔɔnlɔ kaliye kaliye. Saraga wɔfɛnnɛ nuŋgba yaa kara nda tì kɔɔnlɔ ti lɛ naa go ki ni konaa yanlaga ki ni mberi tagataga wa kanŋgirɛ ti na wa kasɔn ki ni, wa saraga wɔsaga ki go na.
13 Yaayogo ki lara naa ki saanra ti yaa jogo tɔnmɔ ni. Saraga wɔfɔ wi yaa ti ni fuun ti wɔ saraga mberi sogo wa saraga wɔsaga ki na. Ki yɛn saraga sogowogo, saraga ŋga pe ma sogo, ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
14 «Na lere wa kaa jaa mbe sannjɛlɛ wɔ saraga sogowogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, wi daga mbe pan ketenɛ nuŋgba nakoma jɛndɛtuwa nuŋgba ni.
15 Saraga wɔfɔ wi yaa pan sannjɛlɛ li ni wa saraga wɔsaga ki yɛgɛ, mbeli go ki kɔw mbege sogo wa saraga wɔsaga ki na; ko puŋgo na, wi yaa li kasanwa pi yiwi mboo wo wa saraga wɔsaga ki kanŋgaga ki na;
16 mbe sili siyɔlɔgɔ ki wɔ naa ki nawa yaara ti ni, mberi wa wa saraga wɔsaga ki tanla, wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, wa laga ŋga pe maa cɔnrɔ ti wuun we.
17 Kona saraga wɔfɔ wi yaa sannjɛlɛ li wali wa li kanwira shyɛn sɔgɔwɔ pi ni; ɛɛn fɔ, wi seli wali shyɛn mbeli laga li yɛɛ na. Ko puŋgo na, wi yaa li sogo wa kasɔn kanŋgirɛ ti na, wa saraga wɔsaga ki na. Ki yɛn saraga sogowogo, saraga ŋga pe ma sogo, ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

2

Muwɛ saara kala

1 «Na lere wa kaa jaa mbe muwɛ yarikanga kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, wi daga mbe pan muwɛ tiyɔɔn ni mba wì sinmɛ yanragi yanragi pi na, ma wusuna nuwɔ taan taga wa pi na.
2 Wi yaa pan muwɛ tiyɔɔn pi ni wa saraga wɔfɛnnɛ pe yeri, Arɔn pinambiile wele. Pe ni, nuŋgba yaa ki muwɛ tiyɔɔn mba pè sinmɛ yanragi yanragi pi na pa ko kɛɛ yɛnlɛ nuŋgba, mbe wusuna nuwɔ taan wi ni fuun wi lɛ. Wi yaa ti sogo wa saraga wɔsaga ki na ti pye paa nandowo saraga yɛn†. Ki yɛn yarikanga, ŋga pe ma sogo, ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
3 Yarikanga sanŋga ki yaa pye Arɔn naa wi pinambiile poro wogo. Ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ pew, ma yiri wa saara nda pe ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ti ni.
4 «Na lere wa ka pan muwɛ yarikanga ni ŋga pè fɔ yira ni, ki daga mbe pye gato ŋa leve si ye wi ni, a pè sinmɛ pinlɛ wi muwɛ tiyɔɔn pi ni maa gbɔn, nakoma ki pye wɔn ŋa leve si ye wi ni, a pè sinmɛ yanragi yanragi wi na.
5 «Na ki ka pye yarikanga ki yɛn muwɛ yarikanga ŋga pe ma kala wɔn taala ni, pe yaa sinmɛ pinlɛ ki muwɛ tiyɔɔn pi ni mboo gbɔn, paga ka leve le pi ni.
6 Pe yaa yarikanga ki kaari kporokporo mbe sinmɛ wo ti na mberi pye muwɛ saraga.
7 «Na ki ka pye yarikanga ki yɛn muwɛ yarikanga ŋga pe ma kala tugurɔn sikalaga ni, ki daga mbe gbegele muwɛ tiyɔɔn ni, pe sinmɛ pinlɛ pi ni.
8 «Na ki yarikanga ki ka gbegele mbe kɔ ki yaara ti ni, wi yaa pan ki ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, mbege kan saraga wɔfɔ wi yeri. Wo yaa kari ki ni wa saraga wɔsaga ki tanla.

† **2:2 2.2:** Kìla pye nandowo saraga ki ma ti Yɛnŋɛlɛ li maa jatere piin ŋa wì saraga ki wɔ wi na kajɛŋgɛ ni, nakosima saraga ki maa jate fɔ ki yɛn lo nuŋgba wogo.

9 Saraga wɔfɔ wi yaa ka wɔ wa
yarikanga ki ni mbege sogo wa saraga
wɔsaga ki na, ko yaa pye paa nandowo
saraga yɛn. Ki yɛn saraga ŋga pe ma sogo,
ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla.
10 Yarikanga sanŋga ki yaa pye Arɔn
naa wi pinambiile poro wogo. Ki wogo ki
yɛn ma tɛgɛ ki yɛ pew, ma yiri wa saara
nda pe ma wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma
sogo ti ni.

11 «Muwɛ yarikanga ŋga fuun pe yaa
pan mbe wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, paga ka
leve le ka ni. Katugu pe se ka leve nakoma
sɛnrɛgɛ† wɔ saraga li yeri mbege sogo.
12 Ye mbe ya pan leve naa sɛnrɛgɛ ki
ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan paa ye yarilire
fɔnndɔ koŋgbannda yɛn. Ɛɛn fɔ, ye se
kari sogo wa saraga wɔsaga ki na paa
saraga ŋga ki nuwɔ pi yɛn mali ndanla
we.

13 «Muwɛ saraga ŋga fuun ye yaa wɔ
li yeri, ye kɔ† taga ki na. Yaga kaga pye
sambalawa ni mbe ka yaga kɔ fu; katugu
yɔn finliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ lì le ye ni, kɔ wo
wi yɛn pi kacɛn we. Ko kala na ye daga
mbaa kɔ tari wa ye muwɛ saara ti ni fuun
ti na.

14 «Na ye kaa jaa mbe ye yarilire
fɔnndɔ koŋgbannda muwɛ saraga ki wɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ki daga mbe pye
sheshegele koŋgbanŋgala ŋgele pè ke
pire ti kala, mari sun ti muwɛ po pa. Po
ye yaa wɔ mbe pye ye yarilire fɔnndɔ
koŋgbannda ti muwɛ saraga ye.
15 Ye yaa sinmɛ wo pi na, mbe wusuna
nuwɔ taan taga wa pi na; ki yɛn muwɛ
yarikanga.
16 Saraga wɔfɔ wi yaa pa wɔ wa ki
muwɛ pi ni, naa sinmɛ ni, konaa wusuna
nuwɔ taan wi ni fuun wi ni, mberi
sogo paa nandowo saraga yɛn. Ki yɛn
yarikanga ŋga pe ma sogo, ma pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li wogo.

3

Nayinmɛ saara

1 «Na lere wa kaa jaa mbe nayinmɛ
saraga wɔ nɛgɛ ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
na kaa pye napɔlɔ nakoma nanɔ wi, wi
daga mbe pye jɛrɛgisaga fu.
2 Ki lerefɔ wi yaa wi kɛɛ ki taga wa
yaayogo ki go ki na, mbege kɔnli wa
filisaga paraga go ki yɔn na. Saraga
wɔfɛnnɛ, Arɔn pinambiile wele, pe yaa
ki kasanwa pi yanragi yanragi saraga
wɔsaga ki kanŋgara ti ni fuun ti na.
3 Wa ki nayinmɛ saraga ki ni, wi yaa ta
wɔ wa mberi kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
mberi sogo. To ti yɛn yanlaga ŋga ki ma
lara ti tɔn, mbe pinlɛ ŋga ki ma mara lara
ti na ki ni,
4 naa jinŋgele shyɛn koro naa ke yan-
laga ki ni, ko ŋga ki ma pye ma mara
sɛnnɛ li na we, naa yiripɔlɔ wi ni, poo
pinlɛ poo laga jinŋgele ke ni.
5 Arɔn wi pinambiile pe yaa ki woro
ti sogo wa saraga wɔsaga ki na, saraga
sogowogo ŋga pè taga makɔ wa kasɔn
kanŋgirɛ ti na, wa ki go na. Ki yɛn saraga
ŋga pe ma sogo, ki nuwɔ taan pi yɛn ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
6 «Na kaa pye sumbyɔ nakoma sugbɔ
lerefɔ wì pan mbe wɔ nayinmɛ saraga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ki yaayogo ki daga
mbe pye naŋa nakoma jɛlɛ, mbe pye
jɛrɛgisaga fu.
7 Na kaa pye sumbyɔ wi yaa wɔ saraga,
wi yaa pan wi ni laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
8 Wi yaa wi kɛɛ ki taga wa yaayogo
ki go ki na, mbe sigi kɔnli wa filisaga
paraga go ki yɛgɛ. Saraga wɔfɛnnɛ, Arɔn
pinambiile wele, pe yaa ki kasanwa pi
yanragi yanragi wa saraga wɔsaga ki
kanŋgara ti ni fuun ti na.
9 Wa ki nayinmɛ saraga ki ni, wi yaa
yanlaga lara ti wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri mberi sogo: to ti yɛn yanlaga ŋga ki
ma lara ti tɔn, naa naga ki ni fuun ki ni,

† **2:11 2.11:** Laga ki laga ŋga ki ni, leve wo naa sɛnrɛgɛ ki ni ti yɛn paa kɔgɔna yɛn ŋa wi ma yaraga ka yirige maga lɛ, maga kan kila koro kpoyi. Ki yaa pye ndɛɛ Kana tara fɛnnɛ pàa ti tɛgɛ na pe yarisunndo ti gbogo ti ni.
† **2:13 2.13:** Kìla pye kɔ pe maa le yaraga ka ni mbege tɛgɛ jaŋgo kiga ka jɔgɔ. Laga ki vɛrise ŋa wi ni, kɔ wi yɛn naga nari fun fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ pi yɛn kɔsaga fu. Faa kɔ wìla pye kagbɔgɔ yɔn wa yaakara ti ni, yɔn finliwɛ yaakara to wogo ko la wɛ; Nɔmbu 18.19; 2 Kuro 13.5.

wigi kɔn wigi mara wa nafigo ki na, naa yanlaga ŋga ki ma mara lara ti na ki ni,
10 naa jinŋgele shyɛn koro naa ke yanlaga ki ni, ko ŋga ki ma pye ma mara sɛnnɛ li na we, naa yiripɔlɔ wi ni, wi yaa wi laga mbe pinlɛ jinŋgele ke ni.
11 Saraga wɔfɔ wi yaa ki woro ti sogo wa saraga wɔsaga ki na. Ti yɛn yaakara nda pe ma wɔ saraga mberi sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
12 «Na kaa pye sugbɔ lerefɔ wi yaa wɔ saraga, wi yaa pan wi ni laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
13 Wi yaa wi kɛɛ ki taga wa yaayogo ki go ki na, mbe sigi kɔnli wa filisaga paraga go ki yɛgɛ. Saraga wɔfɛnnɛ, Arɔn pinambiile wele, pe yaa ki kasanwa pi yanragi yanragi wa saraga wɔsaga ki kanŋgara ti ni fuun ti na.
14 Yanlaga ŋga ki ma lara ti tɔn konaa ŋga fuun ki yɛn ma mara ti na, wi yaa ki wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbege sogo;
15 naa jinŋgele shyɛn koro naa ke yanlaga ki ni, ko ŋga ki ma pye ma mara sɛnnɛ li na we, konaa yiripɔlɔ wi ni; wi yaa wi laga mboo pinlɛ jinŋgele ke ni.
16 Saraga wɔfɔ wi yaa ki woro ti sogo wa saraga wɔsaga ki na. Ti yɛn yaakara nda pe ma sogo, ti nuwɔ pi yɛn ma tanla.
«Yanlaga ki ni fuun ki yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo wogo.
17 Ki yɛn ŋgasele na li yɛn kɔsaga fu yoro naa ye setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri puŋgo na ye kan; yaga ka sa cɛn laga o laga, ye se yanlaga ka nakoma kasanwa.»

4

Saraga ŋga ki ma wɔ
mbe kapere kala yagawa ja:

Saraga ŋga saraga wɔfɛnnɛ to
wi daga mbe wɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo
2 wigi yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ:
«Na lere wa ka kapege pye, na wi sigi siligi, mbe kala na li woro pyewolo la pye, mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele la jɔgɔ, ŋga wi daga mbe pye ki ŋga:
3 «Na kiga pye saraga wɔfɛnnɛ to† ŋa pè sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ wo wì kapege ki pye ma ti, a jɔlɔgɔ to leele pe ni fuun pe na, wi yaa napɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wa wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, kapege ŋga wì pye ki kala na.
4 Wi yaa pan napɔlɔ yirifɔnŋɔ wi ni wa filisaga paraga go ki yɔn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mboo kɛɛ ki taga wa yaayogo ki go ki na, mbe sigi kɔnli le Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
5 Saraga wɔfɛnnɛ to ŋa pè sinmɛ kpoyi wo wi na, wi yaa yaayogo ki kasanwa pa lɛ mbe ye pi ni wa filisaga paraga go ki ni.
6 Wi yaa wi yombɛlɛ nuŋgba le wa kasanwa pi ni, mboo yanragi yanragisaga kɔlɔshyɛn wa paraga ŋga pè pɔ ma cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn ki na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
7 Wusuna nuwɔ taan wi ma sogo saraga wɔsaga ŋga na, saraga wɔfɛnnɛ to wi yaa kasanwa pa fafa wa ki yɛnŋgɛlɛ ke na, wa filisaga paraga go ki ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na, wi kasanwa sanmba pi ni fuun pi wo wa ki tatɛgɛ ki na, ko ŋga ki yɛn wa filisaga paraga go ki yɔn na we.
8 Ko puŋgo na, napɔlɔ ŋa wì wɔ mbe kapere ti kala yagawa ja, wi yaa wi yanlaga ki ni fuun ki laga, ŋga fuun ki ma lara ti tɔn konaa ŋga fuun ki ma mara ti na ki ni,
9 naa jinŋgele shyɛn koro naa ke yanlaga ki ni, ko ŋga ki ma pye ma mara sɛnnɛ li na we, naa yiripɔlɔ wi ni, wi yaa wi laga mbe pinlɛ jinŋgele ke ni.
10 Ye yaa ki woro ti wɔ wa napɔlɔ wi ni paa yɛgɛ ŋga na pe mari wɔ wa nayinmɛ saraga yaayogo ki ni we. Saraga wɔfɛnnɛ to wi yaa ti sogo wa saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na ki na.
11 Ɛɛn fɔ, napɔlɔ wi sɛlɛgɛ ko na, naa wi kara sannda ti ni fuun, naa wi go, naa wi saanra, naa wi lara konaa wi fire ti ni,

† **4:3 4.3:** Kìla pye saraga wɔfɛnnɛ to, wo nuŋgba pe ma sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ. Saraga wɔfɛnnɛ sanmbala poro na, pe ma sinmɛ pi yanragi yanragi pe na mɛɛ pe wɔ.

12 ko kɔrɔ wo yɛn napɔlɔ wi kara
sannda pyew, saraga wɔfɛnnɛ to wi yaa
ti lɛ mbe kari ti ni wa laga ŋga pe maa
cɔnrɔ ti wuun, wa paara yinrɛ cɛnsaga ki
puŋgo na, wa laga ŋga ki yɛn fyɔngɔ fu
Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na ka ni. Wi yaa sari sogo
kasɔn kanŋgirɛ ni, wa laga ŋga pe maa
cɔnrɔ ti wuun we†.

Saraga ŋga ki daga mbe wɔ leele pe ni fuun pe kapere ti kala na

13 «Na kaa pye Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe ni fuun poro pè kapege ki pye
pe sigi siligi, mbe kala na li woro pyewolo
la pye, mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele la
jɔgɔ, pe yɛn kapege pyefɛnnɛ, ali mbege
ta pe sigi jɛn o.
14 Na paga kaga jɛn mbe yo pè kapege
pye, pe yaa napɔlɔ yirifɔnŋɔ wɔ saraga
mbe kapere kala yagawa ja. Pe yaa kari
wi ni wa filisaga paraga go ki yɛgɛ.
15 Izirayɛli gbogolomɔ pi leleɛlɛ pe ni
fuun pe yaa pe kɛyɛn yi tagataga wa
napɔlɔ wi go ki na, kona nuŋgba mbe suu
kɔnli le Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
16 Saraga wɔfɛnnɛ to ŋa pè sinmɛ kpoyi
wo wi na wi yaa napɔlɔ wi kasanwa pa lɛ
mbe ye pi ni wa filisaga paraga go ki ni.
17 Wi yaa wi yombɛlɛ nuŋgba le wa
kasanwa pi ni mboo yanragi yanragis-
aga kɔlɔshyɛn wa paraga ŋga pè pɔ ma
cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn ki na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
18 Wi yaa kasanwa pa fafa fun saraga
wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ ke na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa filisaga paraga go ki ni.
Saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga
ŋga na, wi yaa kasanwa sanmba pi ni
fuun pi wo wa ki tatɛgɛ ki na, ko ŋga ki
yɛn wa filisaga paraga go ki yɔn na we.
19 Ko puŋgo na, wi yaa yanlaga ki
ni fuun ki laga mbege sogo wa saraga
wɔsaga ki na.
20 Napɔlɔ ŋa wì wɔ ma wi yɛɛra kapere
ti kala yagawa ja, wùu pye yɛgɛ ŋga na,
wi yaa ŋa wi pye ma fun. Wi yaa kapere
ti kala yagawa ja kapyege ki pye pe kan.
Pa kona pe kapere ti yaa kala yaga pe na.

21 Wi yaa kari ki napɔlɔ wi ni wa paara
yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na, mbe saa sogo
paa yɛgɛ ŋga na napɔlɔ koŋgbanŋa wi
daga mbe sogo we. Ko ki yɛn saraga ŋga
ki yaa wɔ mbe Izirayɛli woolo pe kapere
ti kala yagawa ja.

Saraga ŋga ki daga mbe wɔ Izirayɛli woolo teele pe kapere ti kala na

22 «Na kaa pye Izirayɛli woolo teele wo
wa wì kapege pye, wi sigi siligi, ma kala
na li woro pyewolo la pye, mbe Yawe
Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele la jɔgɔ,
wi yɛn kapege pyefɔ.
23 Na wiga kaga jɛn mbe yo wì kapege
pye, wi yaa sikapɔlɔ ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga
fu wa wɔ saraga, wi kapege ŋga wì pye ki
kala na.
24 Wi yaa wi kɛɛ ki taga wa sikapɔlɔ wi
go ki na, yaayoro nda pe maa woo saara
sogoworo pe maa ti kɔnlɔgi laga ŋga na,
mbe saa kɔnli wa, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Ki yɛn saraga ŋga pe ma wɔ mbe
kapere kala yagawa ja.
25 Saraga wɔfɛnnɛ to wi yaa yaayogo
ki kasanwa pa lɛ wi yombɛlɛ nuŋgba ni,
saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga
ŋga na, mboo fafa wa ki yɛnŋgɛlɛ ke na;
ko puŋgo na, wi yaa kasanwa sanmba pi
wo wa ki saraga wɔsaga nuŋgba ki tatɛgɛ
ki na.
26 Wi yaa yanlaga ki ni fuun ki sogo wa
saraga wɔsaga ki na paa yɛgɛ ŋga na wi
daga mbe nayinmɛ saraga ki sogo we. Pa
saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti kala yagawa
ja kapyege ki pye yɛɛn ŋa wi yɛn to wi
kan, kona wi kapere ti yaa kala yaga wi
na.

Saraga ŋga ki daga mbe wɔ Izirayɛli woo wa kapere kala na

27 «Na kaa pye Izirayɛli woo wa yɛgɛ wì
kapege pye, wi sigi siligi, mbe kala na li
woro pyewolo la pye, mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ŋgasegele la jɔgɔ, wi yɛn kapege pyefɔ.
28 Na wiga kaga jɛn mbe yo wì kapege
pye, wi yaa sikanɔ wɔ saraga, ŋa wi yɛn
jɛrɛgisaga fu, wi kapege ŋga wì pye ki
kala na.

† **4:12 4.12:** Nɔmbu 15.27-28

29 Wi yaa wi kɛɛ ki taga wa yaayogo ki
go ki na, yaayoro nda pe maa woo saara
sogoworo pe maa ti kɔnlɔgi laga ŋga na,
mbege kɔnli wa.
30 Saraga wɔfɛnnɛ to wi yaa yaayogo
ki kasanwa pa lɛ wi yombɛlɛ nuŋgba ni,
saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga
ŋga na, mboo fafa wa ki yɛnŋgɛlɛ ke na;
mbe si kasanwa sanmba pi ni fuun pi wo
wa ki saraga wɔsaga nuŋgba ki tatɛgɛ ki
na.
31 Wi yaa yanlaga ki ni fuun ki laga paa
yɛgɛ ŋga na pe ma nayinmɛ saraga wogo
ki laga, mbe sigi sogo wa saraga wɔsaga ki
na, jaŋgo ki nuwɔ taan pi Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ndanla. Wi yaa kapere ti kala yagawa
ja kapyege pye ki lerefɔ wi kan. Pa wi
kapere ti yaa kala yaga wi na.
32 «Na kaa pye sumbyɔ lerefɔ wila jaa
mbe wɔ saraga wi kapege ki kala na, wi
daga mbe pan simbanɔ ni, ŋa wi yɛn
jɛrɛgisaga fu.
33 Yaayogo ŋga wi yaa wɔ saraga mbe
kapere ti kala yagawa ja, wi yaa wi kɛɛ ki
taga wa ki go ki na, yaayoro nda pe maa
woo saara sogoworo pe maa ti kɔnlɔgi
laga ŋga na, mbege kɔnli wa.
34 Saraga wɔfɛnnɛ to wi yaa yaayogo
kasanwa pa lɛ wi yombɛlɛ nuŋgba ni,
saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga
ŋga na, mboo fafa wa ki yɛnŋgɛlɛ ke na;
mbe si kasanwa sanmba pi ni fuun pi wo
wa ki saraga wɔsaga nuŋgba ki tatɛgɛ ki
na.
35 Wi yaa yanlaga ki ni fuun ki laga
paa yɛgɛ ŋga na sumbapyɔ ŋa wi yɛn
nayinmɛ saraga pe maa wogo ki laga we;
ko puŋgo na, wi yaa ki sogo wa saraga
wɔsaga ki na, saara sogoworo ti go na,
to nda pe ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan
we. Pa saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti kala
yagawa ja kapyege ki pye yɛɛn ki lerefɔ
wi kan; pa wi kapere ti yaa kala yaga wi
na.

5

Kapere kala yagawa jasaara ti yaa la woo kagala ŋgele na

1 «Na paga lere wa yeri mbe yo wi sa
sɛrɛya yo kiti kɔnkala la na, ŋga wì jɛn
wa ki kala li ni konaa ŋga wì logo, wi ka
je mbe yo wi sege yo, ki yɛn kapege wi go
na.
2 «Na lere wa ka jiri yaraga ŋga ki yɛn
fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na ka na, kana ki
pye yanyaraga ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni ko
ka kugo na, nakoma yaayogo ko ka kugo
na, nakoma yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele ke
maa fulolo lara na lo la kugo na, wo jate
wi yaa pye fyɔngɔ ni, mboo kapege ki go
kala li lɛ.
3 «Na wiga jiri lere wa fyɔngɔ cɛnlɛ o
cɛnlɛ na, na li mbe ya lere tɛgɛ fyɔngɔ ni,
wii sigi jɛn, na wiga kaga jɛn sanga ŋa ni,
wi yaa pye fyɔngɔ ni mboo kapege ki go
kala li lɛ.
4 «Na lere wa kaa para mbe fo mbe
wugu mbe yo wi yaa kala la pye kapege
konɔ, nakoma kajɛŋgɛ konɔ, na wii jatere
pye ki na, ki wuguro ti yɛn yɛgɛ o yɛgɛ,
na wiga kaga jɛn sanga ŋa ni, ki yaa pye
kapege wi go na.
5 «Ki kagala ŋgele kè naga yɛɛn, na lere
wa ka puŋgo la na, wi daga mbe yere ki
na fɔ wì kapege pye.
6 Ko puŋgo na, wi yaa pan simbanɔ
nakoma sikanɔ ni saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kan wi kapege ŋga wì pye ki kala na,
mboo wɔ saraga mbe kapere kala yagawa
ja. Kona saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti kala
yagawa ja kapyege ki pye wi kan; pa wi
kapere ti yaa kala yaga wi na.

Saara nda fyɔnwɔ fɔ wi daga mbe wɔ mboo kapere ti kala yagawa ja

7 «Na kaa pye lere wa se ya simbanɔ
nakoma sikanɔ ta mboo wɔ saraga mbe
kapege ŋga wì pye ki kala yagawa ja,
wi yaa pan keteŋgele shyɛn nakoma
jɛndɛtuwaye shyɛn ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan. Wi yaa nuŋgba wɔ mbe kapere ti
kala yagawa ja, mbe sanna li wɔ saraga
sogowogo.
8 Wi yaa pan ke ni saraga wɔfɔ wi kan.
Saraga wɔfɔ wi yaa keli mbe na li yaa wɔ
mbe kapere ti kala yagawa ja li wɔ saraga
gbɛn. Wi yaa li kɔnli wi yombɛkɔrɔgɔ ki
ni wa li kɔnɔ li tanla; ɛɛn fɔ, wi se li go ki
kɔw mbege wɔ wa.
9 Ko puŋgo na, saraga ŋga kì wɔ
mbe kapere ti kala yagawa ja, wi yaa
ki kasanwa pi yanragi yanragi saraga

wɔsaga ki kanŋgaga ki na, mbe sa sanmba pi wo saraga wɔsaga ki tatɛgɛ ki na. Ki yɛn saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja.

10 Ko puŋgo na, saraga wɔfɔ wi yaa sannjɛlɛ shyɛn wolo li wɔ saraga sogowogo, mbe yala ki wɔlɔmɔ pi ni. Kona, wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye ki lerefɔ wi kan. Pa wi kapere ti yaa kala yaga wi na.

11 «Na kaa pye wi se ya keteŋgele shyɛn nakoma jɛndɛtuwaye shyɛn ta, wi yaa pan muwɛ tiyɔɔn culo taanri ni wi kapege ki kala na, mboo wɔ saraga mbe kapere ti kala yagawa ja. Ɛɛn fɔ, wiga ka sinmɛ pinlɛ pi ni, wiga si ka wusuna nuwɔ taan taga wa pi na, katugu ki yɛn saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere ti kala yagawa ja.

12 Wi yaa pan muwɛ pi ni saraga wɔfɔ wi kan. Saraga wɔfɔ wi yaa pa ko kɛɛ yɛnlɛ nuŋgba, po mbe pye nandowo saraga, mboo sogo wa saraga wɔsaga ki na saara sogoworo ti go na, to nda pe ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan we. Ki yɛn saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja.

13 Kapege ŋga lerefɔ wì pye wa ki kagala ŋgele kè naga la ni, saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye wi kan ki kala na. Pa wi kapere ti yaa kala yaga wi na.

«Saraga muwɛ sanmba pi yaa pye saraga wɔfɔ wi woo paa yarikanga yɛn.»

Saraga ŋga ki ma wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:

15 «Yaara nda tì tɛgɛ ti yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, na lere wa ka kapege pye ti wogo na, na wi sigi siligi, wi yaa pan simbapɔlɔ ni saraga, ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu, mbe yiri wi ni wa wi simbaŋgbelege ki ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, mboo kajɔɔgɔ ki gbegele. Ma yaa simbapɔlɔ wi sɔnŋgɔ ki naga warifuwe pyɔ yɔn na, mbe yala cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ nuŋgba nuguwɔ pi ni. Simbapɔlɔ wi yaa pye saraga mbe kajɔɔgɔ ki gbegele†.

16 Lerefɔ wì kapege ki pye yaara nda wogo na ma jɔgɔ cɛnsaga paraga go ki na, wi daga mberi sara, mbe nuru mbe sara ŋa wì kan wi walisaga kaŋgurugo wogo taga wa wi na, mberi kan saraga wɔfɔ wi yeri. Simbapɔlɔ ŋa wi yaa wɔ mbe kajɔɔgɔ ki gbegele, saraga wɔfɔ wi yaa wi wɔ saraga, mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye lerefɔ wi kan. Pa wi kapere ti yaa kala yaga wi na.

17 «Na lere wa ka kapege pye mbe kala na li woro pyewolo la pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele la wogo na, ali na wi sigi jɛn, ki kapege ki yaa pye wi go na.

18 Wi yaa pan simbapɔlɔ ni, ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu saraga wɔfɔ wi kan, mbe yiri wi ni wa wi simbaŋgbelege ki ni. Ma yaa wi sɔnŋgɔ ki naga paa ŋa pe ma wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele wi wogo ki yɛn, mboo kajɔɔgɔ ki gbegele. Saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye lerefɔ ŋa wì kapege ki pye wi sigi siligi, wii sigi jɛn wi kan. Pa wi kapere ti yaa kala yaga wi na.

19 Ki yɛn saraga ŋga ki ma wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele, katugu ki lerefɔ wìla kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.»

20 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:

21 «Na lere wa ka kapege pye mbe kambasinŋge ka pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, na wiga finlɛ wi lewee yɛnlɛ wa kan yaraga ŋga pè kan wi yeri wì tɛgɛ ka wogo na, nakoma ŋga wì jin nakoma ma yu ka wogo na, nakoma ŋga wì shɔ wi yeri fanŋga na ka wogo na,

22 nakoma na wiga yaraga ŋga kì puŋgo ka yan mbe si finlɛ ki wogo na, nakoma mbe wugu mbe yagbolo li tɔn kapege ŋga fuun lere mbe ya pye ka wogo na,

23 kona ki fɔ wì kapege pye ma pye jɔgɔfɔ. Yaraga ŋga wì yu, nakoma ŋga wì shɔ fanŋga na, nakoma yaraga ŋga pè kan wi yeri wì tɛgɛ, nakoma ŋga kì puŋgo a wì yan, wi daga mbege sɔngɔrɔ yaragafɔ wi na.

† **5:15 5.15:** Kìla pye yaayogo ŋga kala jɔgɔfɔ wi ma pan, saraga wɔfɔ wi maga sɔnŋgɔ ki naga jaŋgo pege jɛn na kaa pye kì gbɔn mbe ya mbe saraga ki wɔ. Ɛɛn fɔ, penjara ma pe ma sara.

24 Yaraga ŋga fuun wì yagbolo wuguro
ti wugu ki kala na, wi yaa ki yaraga
ki ni fuun ki yɔngɔ kan, mbe yaraga ki
walisaga kaŋgurugo wogo taga wa ki na
yaragafɔ wi kan, pilige ŋga ni wiga kaga
jɛn mbe yo wi yɛn jɔgɔfɔ we.
25 Wi yaa pan simbapɔlɔ ni, ŋa wi yɛn
jɛrɛgisaga fu saraga wɔfɔ wi kan, mbe yiri
wi ni wa wi simbaŋgbelege ki ni, mboo
wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mboo
kajɔɔgɔ ki gbegele. Ma yaa wi sɔnŋgɔ
ki naga paa ŋa pe ma wɔ mbe kajɔɔgɔ
gbegele wi wogo ki yɛn.
26 Saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti kala
yagawa ja kapyege ki pye wi kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Kapege ŋga wì
pye, ki yɛn yɛgɛ o yɛgɛ, ki yaa kala yaga
wi na.»

6

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ saraga wɔfɛnnɛ pe kan:

Saara sogoworo ti wɔmɔ kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma
yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Arɔn naa wi
pinambiile pe kan fɔ:
«Ŋgasele na li yaa tɛgɛ saraga so-
gowogo† ki wogo na li na:
«Saraga sogowogo ki daga mbe koro
wa saraga wɔsaga ki na yembinɛ li ni
fuun li ni mbe sa gbɔn ki goto pinliwɛ ni.
Kasɔn ki daga mbe koro la yiin wa saraga
wɔsaga ki na.
3 Ki goto pinliwɛ ni, saraga wɔfɔ wi yaa
wi derigbɔgɔ ŋga pè ti lɛn jese ni ki le, naa
wi kurusi wenɛ na pè ti lɛn jese ni li ni.
Saraga sogowogo ŋga kì sogo wa saraga
wɔsaga ki na, wi yaa ki cɔnrɔ ti wɔ mberi
wo le saraga wɔsaga ki tanla.
4 Ko puŋgo na, wi yaa ko yaripɔrɔ† to
wɔ wi yɛɛ na, mbe ta yɛgɛ le, mbe cɔnrɔ
ti lɛ mbe kari wa paara yinrɛ cɛnsaga ki
puŋgo na, sari wo wa laga ŋga ki yɛn
fyɔngɔ fu ka ni.
5 Kasɔn ŋga wa saraga wɔsaga ki na, ki
daga mbe koro la yiin, kiga ka figi. Pin-
liwɛ pyew, saraga wɔfɔ wi yaa kanŋgirɛ
le wa kasɔn ki ni mbe saraga sogowogo
ki taga wa ti na, ko puŋgo na mbe si
nayinmɛ saara ti yanlaga ki sogo wa ki
na.
6 Kasɔn ki daga mbe koro la yiin wa
saraga wɔsaga ki na suyi, kiga ka figi.

Muwɛ saara ti wɔmɔ kala

7 «Ŋgasele na li yaa tɛgɛ muwɛ saara ti
wogo na li na:
«Arɔn wi pinambiile poro pe yaa lari
woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa
saraga wɔsaga ki yɛgɛ na.
8 Saraga wɔfɛnnɛ pe ni, nuŋgba yaa
saraga muwɛ tiyɔɔn pa ko kɛɛ yɛnlɛ
nuŋgba, naa sinmɛ ni konaa wusuna
nuwɔ taan ŋa wi ma taga yarikanga ki na
wi ni fuun wi ni, to yɛn nandowo woro
wa saraga ki ni. Wi yaa ti sogo wa saraga
wɔsaga ki na, ko ŋga ki nuwɔ taan pi yɛn
ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla we.
9 Arɔn naa wi pinambiile pe ni, muwɛ
sanmba mba pì koro pe yaa pi pye pe
yaakara. Pe yaa ki yaakara ti ka leve fu
wa laga ŋga ki yɛn kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na
ka ni, wa filisaga paraga go loŋgo ki ni.
10 Paga ka leve pinlɛ pi ni mboo fɔ. Ki
yɛn tasaga ŋga mi Yɛnŋɛlɛ mì kan pe yeri
ma yiri wa saara nda pe ma wɔ na yeri ma
sogo ti ni. Ki yɛn yaraga ŋga ki yɛn ma
tɛgɛ ki yɛ pew na kan paa kapere ti kala
yagawa jasaraga konaa kajɔɔgɔ gbegewe
saraga ki yɛn.
11 Arɔn pinambiile mbele pe yɛn nam-
bala poro pe yaa la to kaa. Ki woro ti
yaa pye pe woro sanga pyew, poro naa
pe setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri
puŋgo na pe ni, mbe yiri wa saara nda ti
ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ti ni. Lere
wa yɛgɛ ka jiri ti na, wi yaa pye kpoyi
Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na†.»
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni
ma yo fɔ:

† **6:2 6.2:** Saraga sogowogo ŋga ki sɛnrɛ tì yo, ko ki yɛn saraga ŋga ki yaa la woo pilige pyew, ki pinliwɛ naa ki yɔnlɔkɔgɔ, Izirayɛli woolo pe kan. † **6:4 6.4:** Yaripɔrɔ nda saraga wɔfɛnnɛ pàa pye na nii na saraga wɔmɔ tunŋgo ki piin, paa daga lari nii wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ko ni cɛ . † **6:11 6.11:** Mbe wɔ saraga wɔfɛnnɛ poro ni, yaraga ka sila daga mbe jiri yaraga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ka na. Yaraga ŋga fuun ka jiri yaara nda ti tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ka na, ki ma daga mbe ku; katugu ki ma kanŋga ma pye kpoyi.

13 «Pilige ŋga ni paga sinmɛ kpoyi wo Arɔn naa wi pinambiile pe na mbe pe wɔ, saraga ŋga pe yaa wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ki ŋga: Pilige pyew, muwɛ tiyɔɔn culo taanri. Pe yaa culo nuŋgba naa kɔngɔ wɔ pinliwɛ ni, mbe culo nuŋgba naa kɔngɔ sanmba pi wɔ yɔnlɔkɔgɔ.
14 Pe yaa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo gbɔn, mbe suu kala tugurɔn sikalaga ni. Ma yaa ki wɔn wi kɔɔnlɔ kporokporo mbe pan mboo wɔ saraga, ŋga ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
15 «Arɔn pinambiile pe ni, ŋa pe yaa ka sinmɛ kpoyi wo wi na mboo wɔ, mboo tɛgɛ saraga wɔfɔ wa Arɔn wi yɔnlɔ, wi yaa ki saraga nuŋgba ki wɔ fun. Ki muwɛ saraga ki yaa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li wogo fɔ sanga pyew. Ki ni fuun ki yaa sogo mbe kɔ li kan.
16 Muwɛ saraga ŋga fuun saraga wɔfɔ wi yaa wɔ, ki daga mbe sogo pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, paga ka ka ka.»

Kapere ti kala yagawa jasaraga ki wɔmɔ kala

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo
18 wigi yo Arɔn naa wi pinambiile pe kan fɔ:
«Ŋgasele na li yaa tɛgɛ kapere ti kala yagawa jasaraga wogo ki na li na:
«Yaayogo ŋga ki yaa wɔ mbe kapere ti kala yagawa ja, ki yaa kɔnli Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, wa laga ŋga yaayoro nda pe maa woo saara sogoworo pe maa ti kɔnlɔgi we. Ki yɛn yaraga ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ pew Yɛnŋɛlɛ kan.
19 Saraga wɔfɔ ŋa wi yaa kapere ti kala yagawa jasaraga ki wɔ, wo wi yaa ki ka wa laga ŋga ki yɛn kpoyi ka ni, wa filisaga paraga go loŋgo ki ni.
20 Lere o lere ka jiri ki saraga kara ti na, wi yaa pye kpoyi. Na ki kasanwa pa ka janri mbe wo yaripɔgɔ na, pì janri ma wo laga ŋga na, pe yaa ki jogo laga kpoyi ka ni.
21 Na paga saraga kara ti sɔgɔ cɔgɔ ŋga ni, ki cɔgɔ ki daga mbe yaari ti sɔgɔŋgɔlɔ. Na paga ti sɔgɔ tuguyɛnrɛ cɔgɔ ni, pege jogo jɛŋgɛ, pege sunlu tɔnmɔ ni.
22 Saraga wɔfɔ wi go woolo mbele fuun pe yɛn nambala, poro pe yaa ki kara ti ka. Ti yɛn yaraga ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan.
23 Ɛɛn fɔ, kapere ti kala yagawa jasaraga ŋga pe ma ye ki kasanwa pa ni wa filisaga paraga go ki ni, mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye wa cɛnsaga paraga go ki ni, ki kara ta si daga mbe ka. Ti yaa sogo wa kasɔn ki ni.

7

Saraga ŋga ki ma wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele

1 «Saraga ŋga ki ma wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele ki ŋgasele li na:
«Ki yɛn yaraga ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan.
2 Yaayogo ŋga ki yaa wɔ kajɔɔgɔ gbegele saraga, yaayoro nda pe maa woo saara sogoworo pe maa ti kɔnlɔgi laga ŋga na, pa pe yaa ki kɔnli wa. Ko puŋgo na, pe yaa ki kasanwa pi yanragi yanragi saraga wɔsaga ki kanŋgara ti ni fuun ti na.
3 Pe yaa yanlaga ki ni fuun ki wɔ saraga, naa ki naga ki ni, naa yanlaga ŋga ki ma lara ti tɔn ki ni,
4 naa ki jinŋgele shyɛn koro naa ke yanlaga ki ni, ko ŋga ki ma pye ma mara sɛnnɛ li na we, naa yiripɔlɔ wi ni, pe yaa wi pinlɛ mboo laga jinŋgele shyɛn ke ni.
5 Saraga wɔfɔ wi yaa ti ni fuun ti sogo wa saraga wɔsaga ki na. Ki yɛn kajɔɔgɔ gbegewe saraga ŋga pe ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
6 Saraga wɔfɛnnɛ pe piile mbele pe yɛn nambala pe mbe ya mbege kara ta ka. Ɛɛn fɔ, pe yaa ti ka laga kpoyi ka ni. Ti yɛn yaraga ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ pew Yɛnŋɛlɛ kan.
7 Ŋgasele nuŋgba lo lì tɛgɛ kapere kala yagawa jasaraga konaa kajɔɔgɔ gbegewe saraga ti wogo ki na. Saraga wɔfɔ ŋa wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye, yaayogo ki kara ti yaa pye wo woro.
8 «Na saraga wɔfɔ wa ka saraga sogowogo wɔ lere wa kan, yaayogo ŋga pè wɔ saraga ki sɛlɛgɛ ki yaa pye ki saraga wɔfɔ wi wogo.
9 Saraga wɔfɔ wa ka lere wa muwɛ saraga wɔ, na paga ki fɔ yira ni wi o,

nakoma paga ki kala wɔn taala ni o, nakoma tugurɔn sikalaga ni o, ki yaa pye saraga wɔfɔ wi wogo.
10 Ɛɛn fɔ, muwɛ saara nda fuun pè sinmɛ pinlɛ ti ni mari gbɔn nakoma ti yɛn sinmɛ fu, to yaa pye Arɔn piile mbele pe yɛn nambala pe ni fuun pe woro, wa se wɔ wa ni.

Ŋgasele na lì tɛgɛ nayinmɛ saara ti wogo na

11 «Nayinmɛ saara nda pe yaa la woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ŋgasele na lì tɛgɛ ti wogo ki na li na:
12 «Na lere wa kaa nayinmɛ saraga woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbeli shari, wi yaa pan leve fu gato ni, ŋa pè gbɔn sinmɛ ni mboo taga wa nayinmɛ saraga ki na, naa leve fu wɔn ni, ŋa pè sinmɛ yanragi yanragi wi na, naa gato ni, ŋa pè muwɛ tiyɔɔn tɛgɛ maa gbɔn, ma sinmɛ pinlɛ pi ni.
13 Wi yaa buru ŋa leve yɛn wi ni wa taga wa wi nayinmɛ saraga ki na, ko ŋga wìla woo mbeli shari we.
14 Pe yaa buru nuŋgba nuŋgba lagala ki saara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti na, mberi wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ki woro ti yaa pye saraga wɔfɔ ŋa wì nayinmɛ saraga yaayogo ki kasanwa pi yanragi yanragi wi woro.
15 Na wiga nayinmɛ saraga ki wɔ pilige ŋga ni mbeli shari, pe yaayogo ki kara ti ka ki pilige nuŋgba ki ni, paga ka ta yaga ti wɔnlɔ ti yiri.
16 «Na ki fɔ wi saraga kiga pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe yɔn fɔlɔ tɔn, nakoma nayinmɛ yarikanga, pe yaa yaayogo ki kara ta ka pilige ŋga pè saraga ki wɔ ki ni, ti sannda ti yaa koro ki goto.
17 Na saraga kara ta ka koro sa gbɔn pilige taanri wogo ki na, peri sogo.
18 Ɛɛn fɔ, na paga ki nayinmɛ saraga kara ta ka pilige taanri wogo ki na, ŋa wì saraga ki wɔ wi saraga ki se yigi, ki se si jate saraga; katugu ki kara ti yaa kanŋga fyɔngɔ yaraga. Lere ŋa ka ta ka, ki yaa pye kapege wi go na.
19 Na kara tiga jiri yaraga ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni ka na, yaga ka ki kara ti ka, yeri sogo.
«Lere ŋa fuun wi yɛn kpoyi, wo wi mbe ya mbege nayinmɛ saraga ŋga pè wɔ ki kara ta ka.
20 Nayinmɛ saraga kara nda ti yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro, na lere wa ka ta ka mbege ta wi yɛn fyɔngɔ ni, wi daga poo purɔ poo wɔ wi woolo pe sɔgɔwɔ.
21 Na lere wa ka jiri yaraga ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni ka na, nakoma lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni wa na, nakoma yaayogo ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni ka na, mbe si nayinmɛ saraga kara ta ka, to nda pe wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, wi daga poo purɔ poo wɔ wi woolo pe sɔgɔwɔ.»
22 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo
23 wigi yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ:
«Yaga ka nɛgɛ yanlaga, nakoma sumbyɔ yanlaga nakoma sugbɔ yanlaga ka.
24 Yaayogo ŋga ka ku ki yɛ nakoma yaayogo ŋga cɛngɛ gbo, yaga ka ki yanlaga ka ka; ɛɛn fɔ, ye mbe ya kala la yɛgɛ pye ki ni†.
25 Yaayogo ŋga pe ma wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe sogo kasɔn ni, na lere ŋa ka ki yanlaga ka ka, wi daga poo purɔ poo wɔ wi woolo pe sɔgɔwɔ.
26 Yaga sa cɛn laga o laga, ye se ka kasanwa ka, sannjɛlɛ kasanwa nakoma yaayogo kasanwa.
27 Lere o lere ka kasanwa ka, pi yɛn yiŋgi kasanwa o, wi daga poo purɔ poo wɔ wi woolo pe sɔgɔwɔ.»
28 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo
29 wigi yo Izirayɛli woolo pe kan naa fɔ:
«Na lere wa ka nayinmɛ saraga wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, wi daga mbeli tasaga wɔ wa wi nayinmɛ saraga ki ni mbege kan li yeri.
30 Wo jate wi yaa pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li tasaga ki ni wi yɛ, ko ŋga ki yaa sogo we. To ti yɛn yanlaga konaa yaayogo ki ndige ye. Wi yaa ndige ki lɛ mbege yirige mbege kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.

† **7:24 7.24:** Kìla pye, yaayogo ŋga ka ku ki yɛ, nakoma cɛngɛ ka ŋga gbo, pe maga yanlaga ki wɔ naga faa tunŋgo pyeyaara naa yaara nda pè gbegele sɛɛrɛ ni ti na jaŋgo ti koro jɛndɛ.

31 Saraga wɔfɔ wi yaa yanlaga ki sogo
wa saraga wɔsaga ki na. Ndige ko na, ko
yaa pye Arɔn naa wi pinambiile pe wogo.
32 Ye yaa la ye nayinmɛ saara yaayoro ti
kalige jegele ke kaan saraga wɔfɔ wi yeri
paa yarikanga yɛn.
33 Arɔn wi pinambiile pe ni, ŋa wi yaa
nayinmɛ saraga yaayogo ki kasanwa naa
ki yanlaga ti wɔ wa saraga wɔsaga ki na,
yaayogo ki kalige jele lo li yaa pye wi
tasaga.
34 Ndige ŋga pe ma yirige ma kan
saraga ko naa jele li ni, mì mari shɔ
Izirayɛli woolo pe yeri mbe yiri wa pe
nayinmɛ saara ti ni, mberi kan saraga
wɔfɔ Arɔn wo naa wi pinambiile pe yeri.
Ki yɛn ŋgasele na li yɛn kɔsaga fu yoro
Izirayɛli woolo ye kan.»
35 Ki woro ti yɛn Arɔn naa wi pinambi-
ile pe tasaga mbe yiri wa saara nda pe ma
wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mberi sogo ti ni,
mbege lɛ pilige ŋga ni paga sinmɛ kpoyi
wo pe na mbe pe wɔ paa saraga wɔmɔ
tunŋgo ki piin li kan we.
36 Ki woro nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Izirayɛli woolo paa kaan saraga wɔfɛnnɛ
pe yeri, pilige ŋga ni paga sinmɛ kpoyi wo
pe na mbe pe wɔ we. Ki ŋgasele na li yɛn
kɔsaga fu pe setirige piile mbele fuun pe
yaa ka yiri pe kan.
37 Ki ŋgasegele ŋgele yɛɛn koro kè tɛgɛ
saraga sogowogo ki na, naa muwɛ saraga
wogo ki na, naa kapere kala yagawa
jasaraga wogo ki na, naa kajɔɔgɔ gbegewe
saraga wogo ki na, naa mbe lere wɔ mboo
tɛgɛ tunŋgo na konaa nayinmɛ saraga
wogo ki na.
38 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki tunŋgo ki kan
Moyisi wi yeri wa Sinayi yanwiga ki na,
pilige ŋga ni làa ki konɔ kan Izirayɛli
woolo pe yeri ma yo paa paan pe
yarikanra ti ni li kan wa Sinayi gbinri wi
ni.

SARAGA WƆFƐNNƐ KOŊGBANMBALA PE TƐGƐWƐ

8

8–10

Arɔn naa wi pinambiile pe wɔmɔ mbe pe tɛgɛ saraga wɔgɔtunŋgo ki na (Ɛki 29.1-37)

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma
yo fɔ:
2 «Arɔn naa wi pinambiile pe yeri wa
filisaga paraga go ki yɔn na. Yaripɔrɔ nda
tì tɛgɛ ti yɛ mbaa saraga wɔgɔtunŋgo piin,
ma ti pe pan ti ni, naa sinmɛ kpoyi pi
ni, naa napɔlɔ wi ni, ŋa pe yaa wɔ mbe
kapere ti kala yagawa ja, naa simbapɛnɛ
shyɛn pe ni konaa leve fu buru wi yɛn
kanjapige ŋga ni ki ni.
3 Ma Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni
fuun pe yeri ma pe gbogolo wa filisaga
paraga go ki yɔn na.»

4 A Moyisi wì si ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
yo wi kan ki pye, ma Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe yeri ma pe gbogolo wa filisaga
paraga go ki yɔn na.
5 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi
wi kan, a wì siri yo Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe kan.
6 Ko puŋgo na, a Moyisi wi si ti a Arɔn
naa wi pinambiile pè pan, a wì si pe pye
a pè woli. 7 A wì si bundu wi le Arɔn wi
kan, ma kurusijara ŋa wi yɛn wi na wi pɔ
wi kan, ma deritɔnlɔgɔ ki le wi kan konaa
ma efɔdi wi le wi kan maa taga wa, mɛɛ
kurusijara ŋa wi ma pye efɔdi wi na wi
pɔ wa puŋgo na.
8 A wì si yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa
kotogo na ki le wi kan, mɛɛ yaara nda pe
yinri Urimu naa Tumimu† ti le wa ki ni.
9 A wì si gbɔgɔwɔ njala li kan wi kan,
ma tɛ paparapa wi pɔ wa gbɔgɔwɔ njala
li yɛgɛ, wo wi yɛn jara ŋa wi yɛn kpoyi,
paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo
Moyisi wi kan.

10 A Moyisi wì si sinmɛ mba pe ma wo
yaraga na mbege wɔ pi lɛ ma pa yanragi
yanragi cɛnsaga paraga go konaa ki nawa
yaara ti ni fuun ti na, maga tɛgɛ ki yɛ
Yɛnŋɛlɛ kan.
11 A wì si pa yanragi yanragi saraga
wɔsaga ki na yanragisaga kɔlɔshyɛn, naa
ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti na, naa

† **8:8 8.8:** Ɛki 28.30

jogoyaraga konaa ki tatɛgɛ ki na mari tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan.
12 A wì si sinmɛ mba pe ma wo yaraga
na mbege wɔ pa wo wa Arɔn wi go ki na
fun, maa pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ kan.
13 Ko puŋgo na, a wì si Arɔn wi pinam-
biile pe pye a pè fulo wa wi tanla, mɛɛ
pe bunduye pe lele pe kan, kurusijaraye
mbele pe yɛn pe na ma pe pɔpɔ pe kan,
mɛɛ pe njagala ke kankan pe kan paa yɛgɛ
ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi
kan we.
14 Napɔlɔ ŋa pe yaa wɔ saraga mbe
kapere ti kala yagawa ja, a wì si ti a pè
pan wi ni wa wi tanla. A Arɔn naa wi
pinambiile pè si pe kɛyɛn yi tagataga wa
napɔlɔ wi go ki na.
15 A Moyisi wì si napɔlɔ wi kɔnli mɛɛ wi
kasanwa pa lɛ maa fafa wa saraga wɔsaga
ki yɛnŋgɛlɛ ke na wi yombɛlɛ nuŋgba ni,
maga pye kpoyi. Ko puŋgo na, a wì si
kasanwa sanmba pi wo wa saraga wɔsaga
ki tatɛgɛ ki na. Pa wìla saraga wɔsaga ki
le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ yɛɛn, jaŋgo paa kapere ti
kala yagawa ja kapyege ki piin wa ki na.
16 A Moyisi wì si yanlaga ŋga fuun ki
yɛn ma napɔlɔ wi lara ti tɔn ki laga, naa
yiripɔlɔ wi ni, naa jinŋgele shyɛn koro
naa ke yanlaga ki ni, mari sogo wa saraga
wɔsaga ki na.
17 Ɛɛn fɔ, napɔlɔ wi kara sannda nda
tìla koro: wi sɛlɛgɛ, naa wi kara konaa
wi fire ti ni, wìla saa ti sogo wa paara
yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na, paa yɛgɛ ŋga
na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan
we.
18 Ko puŋgo na, a wì si ti, a pè pan
simbapɔlɔ ŋa pe yaa pye saraga sogowoo
wi ni. A Arɔn naa wi pinambiile pè si pe
kɛyɛn yi tagataga wa simbapɔlɔ wi go ki
na.
19 A Moyisi wì si simbapɔlɔ wi kɔnli,
mɛɛ wi kasanwa pi yanragi saraga
wɔsaga ki kanŋgara ti ni fuun ti na.
20 A wì si simbapɔlɔ wi kɔɔnlɔ kaliye
kaliye, mɛɛ wi go, naa kara nda tì kɔɔnlɔ
konaa wi yanlaga ki ni ti sogo.
21 A wì si simbapɔlɔ wi lara naa wi
saanra ti jogo, mɛɛ ti sogo ma pinlɛ wi
kara sannda ti ni wa saraga wɔsaga ki na.
Ki yɛn saraga sogowogo, ŋga pe ma sogo,
ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo Moyisi
wi kan we.
22 Ko puŋgo na, a wì si ti a pè pan
simbapɔlɔ shyɛn woo wi ni, ŋa pe yaa
wɔ saraga mbe saraga wɔfɛnnɛ pe tɛgɛ
tunŋgo ki na. A Arɔn naa wi pinambiile
pè si pe kɛyɛn yi tagataga wa wi go ki na.
23 A Moyisi wì si simbapɔlɔ wi kɔnli
mɛɛ wi kasanwa pa lɛ maa fa wa Arɔn wi
kalige nuŋgbolo li na, wa laga ŋga pe ma
nuŋgbolo li furu, ma pa fa wa wi kalige
kɛɛ yombɛgbɔgɔ ki na, konaa wi kalige
tɔlɔgɔ yombɛgbɔgɔ ki na†.
24 A Moyisi wì si ti a Arɔn wi pinambiile
pè fulo wi tanla, a wì si kasanwa pa fafa
pe kalige nuŋgbogolo ke na, wa laga ŋga
pe ma nuŋgbolo li furu, ma pa fafa wa
pe kalige kɛyɛn yombɛgbɔrɔ ti na konaa
pe kalige tɔɔrɔ yombɛgbɔrɔ ti na; kona, a
wì si kasanwa sanmba pi yanragi yanragi
wa saraga wɔsaga ki kanŋgara ti ni fuun
ti na.
25 A Moyisi wì si simbapɔlɔ wi yanlaga
ki lɛ, naa wi naga ki ni, naa yanlaga ŋga
fuun ki ma lara ti tɔn ki ni, naa yiripɔlɔ
wi ni, naa jinŋgele shyɛn koro naa ke
yanlaga ki ni, konaa kalige jele li ni.
26 Leve fu buru wi yɛn kanjapige ŋga ni
ma tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
a wì si leve fu gato pyɔ nuŋgba wɔ wa ki
ni, naa gato ŋa pè wa sinmɛ ni wi pyɔ
nuŋgba ni, konaa wɔn pyɔ nuŋgba ni,
mɛɛ ti taga wa yanlaga konaa kalige jele
li na.
27 A wì si ti ni fuun ti le Arɔn naa wi
pinambiile pe kɛɛ, mɛɛ pe pye ma yo peri
yirige peri kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri.
28 Ko puŋgo na, a Moyisi wì siri shɔ pe
kɛɛ mari sogo wa saraga wɔsaga ki na, wa
saara sogoworo ti go na. Ki yɛn saraga
ŋga pe ma wɔ mbe lere tɛgɛ tunŋgo na,
pe maga sogo, ki nuwɔ taan pi yɛn ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
29 A Moyisi wì si simbapɔlɔ wi ndige
ki lɛ maga yirige maga kan saraga Yawe

† **8:23 8.23:** Ye wele wa Ɛki 29.20laga ki ni konaa ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi ni wa ki sɛwɛ pyɔ wi nɔgɔna.

Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ki ndige kìla pye Moyisi
wo tasaga ma yiri wa saraga wɔfɛnnɛ pe
tɛgɛwɛ simbapɔlɔ wi ni, paa yɛgɛ ŋga na
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.
30 Ko puŋgo na, a Moyisi wì si sinmɛ
mba pe ma wo yaraga na mbege wɔ
pa lɛ, konaa kasanwa mba wa saraga
wɔsaga ki na pa ni, maa yanragi yanragi
Arɔn wo naa wi yaripɔrɔ ti na, ma pa
yanragi yanragi wi pinambiile poro naa
pe yaripɔrɔ ti na. Kì pye ma, pa wìla Arɔn
naa wi yaripɔrɔ konaa wi pinambiile
poro naa pe yaripɔrɔ ti ni pe pye kpoyi
yɛɛn Yɛnŋɛlɛ kan.
31 A Moyisi wì sigi yo Arɔn wo naa
wi pinambiile pe kan fɔ: «Ye simbapɔlɔ
shyɛn woo wi kara ti sɔgɔ wa filisaga
paraga go ki yɔn na. Ye kara ti ka wa ki
laga ki na, mbe pinlɛ pè ye tɛgɛ tunŋgo
ki na buru ŋa ni wi ni, wo ŋa wi yɛn wa
kanjapige ki ni, paa yɛgɛ ŋga na mìla ki
yo ye kan we.
32 Kara to naa buru wi ni, yaga ka, nda
ka koro, yeri sogo.
33 Ye yaa koro wa filisaga paraga go ki
yɔn na fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn, ki
piliye yan pe yaa ye tɛgɛ tunŋgo ki na fɔ
yi yɔn ki sa tin; katugu pe yaa ye tɛgɛ ye
tunŋgo ki na piliye kɔlɔshyɛn ni.
34 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ki pye paa
yɛgɛ ŋga na wège pye nala we, jaŋgo ye
kapere ti kala mbe yaga ye na.
35 Ye koro wa filisaga paraga go ki yɔn
na, yɔnlɔ naa yembinɛ, fɔ sa gbɔn piliye
kɔlɔshyɛn, jaŋgo Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sɛnrɛ
nda yo, yeri yɔn fili, nakoma ye yaa ku.
Tunŋgo ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo na kan
koyi yɛɛn».
36 Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi
wi kan ma yo wìgi yo Arɔn naa wi
pinambiile pe kan, a pè si tanga ma yala
ki ni.

9

Saara koŋgbannda
nda Arɔn naa wi pinambiile
pàa wɔ

1 Pilige kɔlɔtaanri wogo† ki na, a Moyisi
wì si Arɔn naa wi pinambiile pe yeri, naa
Izirayɛlilelɛɛlɛ pe ni;
2 mɛɛ Arɔn wi pye fɔ:
«Napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ja maa pye
kapere ti kala yagawa jasaraga, konaa
simbapɔlɔ nuŋgba ni, ma wo pye saraga
sogowogo. Pe ni fuun shyɛn pe pye
jɛrɛgisaga fu. Ma pe wɔ saraga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
3 Ko puŋgo na, maga yo Izirayɛli woolo
pe kan fɔ pe pan sikapɔlɔ nuŋgba ni
mboo wɔ saraga mbe kapere ti kala ya-
gawa ja, naa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba
konaa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba, mbele
pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba, ma pye
jɛrɛgisaga fu; poro yaa pye saraga so-
gowogo.
4 Pe pan napɔlɔ nuŋgba naa simbapɔlɔ
nuŋgba ni, mbe pe wɔ nayinmɛ saraga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Pe muwɛ saraga
taga pe na, mba pè sinmɛ pinlɛ pi ni;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li yɛɛ naga ye
na nala.»
5 Yaara nda fuun Moyisi wìla naga, a pè
si pan ti ni wa filisaga paraga go ki yɔn na.
A Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun
pè si pan ma yere le Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
6 A Moyisi wì sho fɔ: «Ye wele, ŋga
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ye pye, yege pye, pa
li gbɔgɔwɔ yanwa pi yaa pi yɛɛ naga ye
na.»
7 Kona, a Moyisi wì si Arɔn wi pye fɔ:
«Fulo wa saraga wɔsaga ki tanla, mɔɔ
kapere ti kala yagawa jasaraga ki wɔ, naa
saraga sogowogo ki ni. Ma kapere ti kala
yagawa ja kapyege pye ma yɛɛ kan konaa
maga pye leele pe kan. Ko puŋgo na, mɛɛ
leele pe saara ti wɔ pe kan, ma kapere
ti kala yagawa ja kapyege ki pye pe kan
fun, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi
yo we†.»
8 A Arɔn wì si fulo wa saraga wɔsaga ki
tanla mɛɛ napɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa wi yaa wɔ
mboo yɛɛra kapere ti kala yagawa ja wi
kɔnli.
9 A wi pinambiile pè si yaayogo ki
kasanwa pi kan wi yeri. A wì suu yombɛlɛ

† **9:1 9.1:** Piliye kɔlɔshyɛn koŋgbanya yo naa pilige kɔlɔtaanri wogo ŋga ki sɛnrɛ tì yo, yi ni fuun yi yɛn na para kala nuŋgba lo na. Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na ko Arɔn naa wi pinambiile pàa tunŋgo ki lɛ naga piin. † **9:7 9.7:** Ebu 7.27

li le wa pi ni maa fafa saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ ke na, mɛɛ sanmba pi wo wa saraga wɔsaga ki nɔgɔna tatɛgɛ ki na.
10 A wì si yaayogo ki yanlaga, naa ki jinŋgele shyɛn koro naa ki yiripɔlɔ wi ni ti sogo wa saraga wɔsaga ki na, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.
11 Ɛɛn fɔ, yaayogo ki kara naa ki sɛlɛgɛ ko na, wìla saa to sogo wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na.

12 A Arɔn wì si simbapɔlɔ ŋa pè pye saraga sogowogo wi kɔnli. A wi pinambiile pè si yaayogo ki kasanwa pi kan wi yeri, a wì suu yanragi yanragi saraga wɔsaga ki kanŋgara ti ni fuun ti na.
13 Yaayogo ŋga kì wɔ saraga sogowogo, a pè sigi go naa ki kara nda pè kɔɔnlɔ kaliye kaliye ti kan wi yeri; a wì siri sogo wa saraga wɔsaga ki na.
14 A wì si lara to naa saanra ti jogo, mari sogo wa saraga wɔsaga ki na, wa saraga sogowogo sanŋga ki go na.

15 Ko puŋgo na, a Arɔn wì si leele pe saara ti wɔ. Sikapɔlɔ ŋa wi yaa wɔ saraga mbe leele pe kapere ti kala yagawa ja, a wì suu kɔnli maa wɔ saraga mbe kapere ti kala yagawa ja, paa yɛgɛ ŋga na wìla napige saraga ki wɔ we.
16 A wì si saraga sogowogo ki wɔ ma yala ki kakɔnndɛgɛlɛ li ni.
17 Kona, a wì si muwɛ saraga ki wɔ, mɛɛ pa ko kɛɛ yɛnlɛ nuŋgba maa sogo wa saraga wɔsaga ki na, ma taga pinliwɛ pyew saraga sogowogo ki na.
18 Napɔlɔ wo naa simbapɔlɔ ŋa leele pàa pan mbe wɔ nayinmɛ saraga, a wì si pe kɔnlɔgi. A wi pinambiile pè si yaayoro ti kasanwa pi kan wi yeri. A wì suu yanragi yanragi saraga wɔsaga ki kanŋgara ti ni fuun ti na†.
19 A pè si napɔlɔ wi yanlaga ki kan Arɔn wi yeri naa simbapɔlɔ wi wogo ki ni, naa wi naga ki ni, naa yanlaga ŋga ki ma lara ti tɔn ki ni, naa jinŋgele shyɛn ke ni konaa yiripɔlɔ wi ni.
20 A pè si yanlaga ki taga wa yaayoro shyɛn ti ndire ti na; a Arɔn wì si yanlaga ki sogo wa saraga wɔsaga ki na.
21 Kona, a Arɔn wì si ndire to naa kalige jele li ni ti yirige mari kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, paa yɛgɛ ŋga na Moyisi wìla ki yo we.
22 Naa Arɔn wìla kaa kapere kala yagawa jasaara ti wɔ ma kɔ, naa saara sogoworo ti ni, konaa nayinmɛ saara ti ni, a wì suu kɛyɛn yi yirige† ma wa leele pe yeri mɛɛ duwaw pye pe kan†. Kona, a wì si tigi ma yiri wa saraga wɔsaga ki tanla.
23 A Moyisi naa Arɔn pè si ye wa filisaga paraga go ki ni. Naa pàa kaa yiri, a pè si duwaw pye leele pe kan. Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si pi yɛɛ naga leele pe ni fuun pe na.
24 A kasɔn kà si yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mɛɛ saa saara sogoworo to naa yanlaga ki sogo wa saraga wɔsaga ki na. Leele pe ni fuun pàa ki yan nɛɛ jɔrɔgi nayinmɛ ni, mɛɛ to ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.

10

Arɔn wi pinambiile shyɛn la sogo

1 Kona, a Arɔn pinambiile shyɛn Nadabu naa Abiyu pè si pe naŋganra leyaara ti lɛ ma kasɔn naŋganra le wa, mɛɛ wusuna nuwɔ taan wo ti na. A pè si pan ki kasɔn ki ni yarikanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, ŋga li sila ki konɔ kan; pe sila pan ki ni mbe yala ŋga làa yo pe kan ki ni.
2 Kona, a kasɔn kà si yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma pe sogo ma pe gbo le li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
3 A Moyisi wì si Arɔn wi pye fɔ: «Ko Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ye kan maga filige ma yo fɔ:

Leele mbele pe maa fulo na tanla, mi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na, mila jaa paa ki gbogo.
Pa kona leele pe ni fuun pe yaa lanla gbogo.»

† **9:18 9.18:** Levi 3.1-11 † **9:22 9.22:** Mbe kɛyɛn yi yirige wa naayeri kìla pye kapyege ŋga pàa pye na piin mbe yɛnri Yɛnŋɛlɛ yeri nakoma mbe wugu. Laga ki laga ŋga ki ni, Arɔn wìla wi kɛyɛn yi yirige mbe duwaw pye. † **9:22 9.22:** Nɔmbu 6.22-26 † **10:3 10.3:** Eburuye sɛnrɛ ti ni sɛnpyɔ ŋa wì kanŋga ma yo: «A wì si pyeri dinw» ki kɔrɔ wi mbe ya logo fun fɔ: «A wi nɛɛ kawa.»

A Arɔn wì si pyeri dinw†.

4 A Moyisi wì si Mishayɛli naa Elizafan
pe yeri, Arɔn wi tojɛɛ Uziyɛli wo pinam-
biile la wɛlɛ; a wì si pe pye fɔ: «Ye pan
ye ye sefɛnnɛ pe lɛ laga cɛnsaga paraga
go ki tanla, ye kari pe ni wa paara yinrɛ
cɛnsaga ki puŋgo na.»
5 A pè si pan ma gboolo pe lɛ ma pe
yaripɔrɔ ti yaga pe na, mɛɛ kari pe ni
wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na, paa
yɛgɛ ŋga na Moyisi wìla ki yo we.
6 Kona, a Moyisi wì si Arɔn naa wi
pinambiile Eleyazari naa Itamari pe pye
fɔ: «Yaga ka ye yinrɛ ti yaga sagara,
yaga si ka ye yaripɔrɔ ti walagi mbege
naga fɔ yaa kunwɔ gbele, jaŋgo yaga ka
ku konaa mbe ti Yɛnŋɛlɛ li nawa ŋgban
Izirayɛli woolo gbogolomɔ pi ni. Mbele
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì gbo kasɔn ki ni, ye ye
sefɛnnɛ Izirayɛli woolo sanmbala poro
yaga pe pe kunwɔ pi gbele.
7 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, yaga ka yiri wa
filisaga paraga go ki yɔn na, nakoma ye
yaa ku; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li sinmɛ
mba pe ma wo yaraga na mbege wɔ, pòo
wo yè na ma yè wɔ.»

A Arɔn naa wi pinambiile pe ni pè si
tanga ma yala Moyisi wi sɛnrɛ ti ni.

Kakɔnndɛgɛlɛ na li tɛgɛ mbege naga fɔ sinmɛ wɛlɛwɛ pii daga mbaa woo

8 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Arɔn
wi ni maa pye fɔ:
9 «Mboro naa ma pinambiile pe ni,
yaga ka duvɛn nakoma sinmɛ wɛlɛwɛ pa
yɛgɛ wɔ, mbe si jɛn mbe ye wa filisaga
paraga go ki ni, jaŋgo yaga ka ku. Ki
yɛn kakɔnndɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu yoro
naa ye setirige piile mbele fuun pe yaa ka
yiri puŋgo na ye kan.
10 Ki daga ye ya ye yaraga ŋga ki yɛn
kpoyi na kan konaa ŋga ki woro kpoyi na
kan ti jɛn yeri wɔ ti yɛɛ ni; ye ŋga ki yɛn
fyɔngɔ ni konaa ŋga ki yɛn fyɔngɔ fu ti
jɛn yeri wɔ ti yɛɛ ni.
11 Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋgasegele
ŋgele fuun mì yo Moyisi wi kan ma yo wi
ke yo ye kan, ki daga ye ya yaa Izirayɛli
woolo pe nari ke ni fun.»

Kakɔnndɛgɛlɛ na lì tɛgɛ saara kara wogo ki na

12 Moyisi wìla Arɔn naa wi pinambiile
mbele pàa koro wi kan, Eleyazari naa
Itamari pe pye fɔ: «Saraga muwɛ mba
pe ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mba pì koro pi ni, yoo lɛ yoo pye leve
fu buru yoo ka le saraga wɔsaga ki tanla;
katugu ki yɛn yaraga ŋga ki yɛn ma tɛgɛ
ki yɛ pew Yɛnŋɛlɛ kan.
13 Ye yaa pi ka laga ŋga ki yɛn kpoyi
ka ni; katugu ko ki yɛn mboro naa ma
pinambiile pe ni, ye tasaga ye, ma yiri wa
saara nda pe ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan
ti ni, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo na kan we†.
14 Ndige ŋga pe ma yirige ma kan
saraga, konaa kalige jele na pe ma kan
saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mboro naa
ma pinambiile konaa ma sumborombiile
pe ni, ye yaa kaa ti kaa wa laga ŋga ki
yɛn fyɔngɔ fu ka ni; katugu to ti yɛn ye
tasaga ye, mbe yiri wa Izirayɛli woolo pe
nayinmɛ saara ti ni.
15 Jele na li ma kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
Izirayɛli woolo pe yaa pan li ni, naa ndige
ŋga pe ma yirige ma kan saraga ki ni, mbe
taga yanlaga ŋga pe ma sogo ki ni, mberi
yirige mberi kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri. Pa kona ti yaa pye mboro naa ma
pinambiile pe ni ye tasaga. Ki wogo ki
yɛn ŋgasele na li yɛn kɔsaga fu, paa yɛgɛ
ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo we†.»

16 Sikapɔlɔ ŋa pàa wɔ saraga mbe
kapere ti kala yagawa ja, a Moyisi wì si
yewe wi wogo ki na, mɛɛ ki logo fɔ pàa
wi sogo makɔ. A wì si nawa ŋgban Arɔn
wi pinambiile sanmbala shyɛn Eleyazari
naa Itamari pe ni, mɛɛ pe pye fɔ:
17 «Yiŋgi na saraga ŋga kì wɔ mbe
kapere ti kala yagawa ja, yee sigi kara ti
ka wa laga ŋga ki yɛn kpoyi ki ni, ma si
yala ti yɛn yaakara nda ti yɛn ma tɛgɛ ti
yɛ Yɛnŋɛlɛ kan? Yawe Yɛnŋɛlɛ lìri kan ye
yeri yeri ka, jaŋgo ye Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe kajɔɔgɔ ki go kala li lɛ, mbe

† **10:13 10.12-13:** Levi 6.7-11 † **10:15 10.14-15:** Levi 7.30-34 † **10:17 10.17:** Levi 6.17-19

kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye pe kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ†.
18 Ye wele, yaayogo ki kasanwa pa si ye wa cɛnsaga paraga go ki ni; ki ja daga yege kara ti ka wa laga kpoyi ki ni, paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yo ye kan we.»
19 A Arɔn wì si Moyisi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wele, nala yɛɛn, ko pè pe saara ti wɔ mbe kapere ti kala yagawa ja konaa pe saara sogoworo ti ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ; ma si yala ŋga kìlan ta, màga jɛn. Ndɛɛ ki pye nala pilige ŋga ki na, sikapɔlɔ ŋa wì wɔ mbe kapere ti kala yagawa ja, muu kara ta ka, ki se jɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.»
20 Naa Moyisi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a tì suu ndanla.

ŊGASEGELE ŊGELE KE TƐGƐ FYƆNGƆ YAARA NAA FYƆNGƆ FU YAARA TI WOGO NA

11

11–15

Yaayoro nda ti yɛn fyɔngɔ fu to naa nda ti yɛn fyɔngɔ ni

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi naa Arɔn pe ni ma yo
2 pege sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe kan pe pe pye fɔ:

«Yaayoro to naa woŋgaala mbele laga tara ti na, ye mbe ya mbaa mbele kaa pe ni pe mbele:
3 Yaayoro naa woŋgaala mbele fuun pe yenjoro ti yɛn ma wali pe na shyɛn konaa pe maa yaakara nda pè ka ti sɔngɔrɔ nari sanga, ye mbe ya mbaa pe kaa.
4 Ɛɛn fɔ, mbele pe yenjoro ti yɛn ma wali pe na shyɛn ko cɛ, nakoma mbele pe maa yaakara nda pè ka ti sɔngɔrɔ nari sanga ko cɛ, yaga kaa pe kaa.

«Kì kala na, yaga kaa yɔngɔmɛ wi kaa, katugu wi ma yaakara nda wì ka ti sɔngɔrɔ nari sanga, ɛɛn fɔ, wi yenjoro ti si woro ma wali wi na shyɛn; yaa wi jate fyɔngɔ yaraga.
5 «Yaga kaa woŋgbɔ dama wi kaa. Wi ma yaakara nda wì ka ti sɔngɔrɔ nari sanga, ɛɛn fɔ, wi yenjoro ti si woro ma wali wi na shyɛn; yaa wi jate fyɔngɔ yaraga.
6 «Yaga kaa polo wi kaa. Wi ma yaakara nda wì ka ti sɔngɔrɔ nari sanga, ɛɛn fɔ, yenjoro woro wi na ma wali shyɛn; yaa wi jate fyɔngɔ yaraga.
7 «Yaga kaa cɛlɛ wi kaa, katugu yenjoro yɛn wi na ma wali wi na shyɛn, ɛɛn fɔ, wila ya mbe yaakara nda wì ka ti sɔngɔrɔ mbaa ti sanga; yaa wi jate fyɔngɔ yaraga.
8 «Ki woŋgaala mbele pè naga yɛɛn, yaga kaa pe kaa, yaga ka jiri yɛrɛ wa kugo na; yaa pe jate fyɔngɔ yaara.
9 «Tɔnmɔ yaara nda fuun ye mbe ya mbaa kaa tori nda yɛɛn: Ŋgbanra nda fuun wuuro yɛn ti kanŋgara ti na paa kanwira yɛn konaa ma pye kɔɔrɔ ni wa kɔgɔjeye naa lɔrɔ ti ni, ye mbe ya mbaa ti ni fuun ti kaa.
10 Ɛɛn fɔ, yaara nda fuun ti yɛn wa kɔgɔjeye naa lɔrɔ ti ni na tigile tigile, tɔnmɔ yaara nda fuun wuuro woro ti kanŋgara ti na paa kanwira yɛn konaa kɔɔrɔ woro ti na, ti yaa pye ye yarifuro.
11 Ti yaa pye ye yarifuro, ye se kaa ti kaa, ye se ka jiri ti kuro ta na.
12 Tɔnmɔ yaara nda fuun wuuro woro ti kanŋgara ti na paa kanwira yɛn, kɔɔrɔ si woro ti na, ti yaa pye ye yarifuro.
13 «Sannjɛrɛ ti ni, nda ye yaa la fuun, ye se kaa ti kaa, ti nda: Yɔn, naa pɛtɛ, naa yɔn ŋa wi ma pye wa kɔgɔje wi ni,
14 naa tufara konaa duwaye pe cɛnlɛ li ni fuun,
15 naa kaankaanye pe cɛnlɛ li ni fuun,
16 naa kɔnrɔsogolo, naa kuwege, naa kuwefige, naa gbinlɛlɛ pe cɛnlɛ li ni fuun,
17 naa kuwegbɔgɔ, naa tɔnmɔ sannjɛgɛ, naa gbinŋgbin,
18 naa laŋgolo, naa lɔgɔ simbaala, naa kara kasannjɛgɛ,
19 naa jagapan, naa gɔgɔ konaa ki cɛnlɛ li ni fuun, naa sannjɛgɛ ŋga pe yinri hupi konaa ndirige.
20 «Yaawere nda fuun ti maa yinrigi sire na, na tanri tɔɔrɔ na, yaa ti fuun.
21 Ɛɛn fɔ, yaawere nda fuun ti maa yinrigi sire na, na tanri tɔɔrɔ na, nda jegele titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ yɛn ti na, ti maa yeni ke na, ye mbe ya mbaa to kaa.

22 Nda ye mbe ya mbaa kaa ti nda:
Gbatɔ wi cɛnlɛ li ni fuun, naa kambɛɛrɛ
tugbɔɔrɔ ti cɛnlɛ li ni fuun konaa
kambɛɛrɛ ti cɛnlɛ li ni fuun.
23 Ɛɛn fɔ, yaawere sannda nda fuun ti
maa yinrigi sire na, na tanri tɔɔrɔ na, yaa
ti fuun.

24 «Ti mbe ya ye tɛgɛ fyɔngɔ ni. Lere ŋa
ka jiri ti kugo ka na, wi yaa pye fyɔngɔ ni
fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
25 Lere ŋa fuun kaga kugo ka lɛ, wi yaa
wi yaripɔrɔ ti jogo. Konaa ki ni fuun wi
yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
26 Yaayogo naa woŋgbɔ ŋa fuun wi
yenjogo ki woro ma wali wi na shyɛn,
wila si ya mbe yaakara nda wì ka ti
sɔngɔrɔ mbaa ti sanga, ye yaa la wo jate
fyɔngɔ ni. Lere o lere ka jiri wa na, wi
yaa pye fyɔngɔ ni.
27 Yaayogo naa woŋgbɔ ŋa fuun wi yɛn
tɔɔrɔ tijɛrɛ ni, nɛɛ tanri wi tɔndagala ke
na, ye yaa la to ti ni fuun to jate fyɔngɔ
ni. Lere o lere ka jiri ki kugo ka na, wi yaa
pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
28 Lere ŋa fuun ka ki kugo ka lɛ, wi yaa
wi yaripɔrɔ ti jogo, konaa ki ni fuun, wi
yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
Ye yaa la ki yaayoro to naa ki woŋgaala
pe jate fyɔngɔ ni.

29 «Yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele fuun ke
maa fulolo tara ti na, ŋgele ye yaa la jate
fyɔngɔ ni ke ŋgele: Ŋgboyogo, naa saco,
naa kanŋgɛnnɛ pe cɛnlɛ pyew,
30 naa faramandana, naa paan,
naa nambɛgɛ, naa naŋgbɔɔlɔ, konaa
ŋganŋgori.
31 Ki yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele fuun
ke maa fulolo tara ti na, ye yaa la ke jate
fyɔngɔ ni. Lere ŋa fuun ka jiri la kugo
na, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ.
32 Na la ka ku mbe to yaraga ŋga fuun
na, ki yaraga ki yaa pye fyɔngɔ ni. Ki
yɛn tige leyaraga o, yaripɔgɔ yi o, sɛlɛgɛ
yi o, kasha yi o, ki yɛn tunŋgo pyeyaraga
ŋga fuun, ki yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn
ki yɔnlɔkɔgɔ. Ko puŋgo na, ki yaa pye
fyɔngɔ fu naa.
33 Na ki yaŋgala la kugo ka to leyaraga
ŋga pè fanri joro ni ka ni, yaraga ŋga
fuun ki yɛn wa ki nawa ki yaa pye fyɔngɔ
ni, leyaraga ki daga pege yaari.
34 Na tɔnmɔ ka pye wa ki leyaraga ki
ni, na paga pa wo yaakaga na, ki yaa pye
fyɔngɔ ni fun. Yaraga ŋga fuun pe maa
woo, na ka ka pye ki leyaraga ka ni, ki
yɛn yɛgɛ o yɛgɛ, ki yaa pye fyɔngɔ ni.
35 Na ki yaŋgala la kugo ka to yaraga o
yaraga na, ki yaa pye fyɔngɔ ni. Ki yɛn
buru fɔsaga o, ki yɛn gbɔngɔlɔ o, ki daga
pege yaari. Yaa ti jate fyɔngɔ ni.
36 Yɛgɛ o yɛgɛ ki yaŋgala la kugo ka to
pulugo ka ni nakoma tɔnmɔ titɛgɛ ka ni,
ki tɔnmɔ pi yaa koro fyɔngɔ fu. Ɛɛn fɔ,
lere ŋa fuun ka jiri li kugo ki na, wi yaa
pye fyɔngɔ ni.
37 Na la kugo ka kɔn mbe to yariluguro
na, ki yariluguro ti yaa koro fyɔngɔ fu.
38 Ɛɛn fɔ, na la kugo ka to yarilire nda
pè fyɔn tɔnmɔ ni ta ni, ye daga mbaa ti
jate fyɔngɔ ni.
39 «Yaayoro nda ye maa kaa, na ka ka
ku ki yɛ, lere ŋa fuun ka jiri ki kugo ki
na, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ.
40 Lere ŋa fuun ka ki yaayogo kugo
kara ta ka, wi daga mboo yaripɔrɔ ti jogo,
wi yaa si pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ. Lere ŋa ka yaayogo kugo ka lɛ,
wi daga mboo yaripɔrɔ ti jogo fun, wi yaa
si pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
41 «Yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele fuun
ke maa fulolo tara ti na, ke yaa pye ye
yarifuro, ye se kaa ke kaa.
42 Yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele fuun ke
maa fulolo lara na, nakoma ŋgele ke maa
tanri tɔɔrɔ tijɛrɛ na, nakoma tɔɔrɔ lɛgɛrɛ
na, yaga ka la ka, yaa ke jate ye yarifuro.
43 Yaga kaga pye yɛgɛ ka na mbe ye
yɛɛ faara ki yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele ke
maa fulolo tara ti na la ni, mbe ti ye pye
yaritijangara, yaga ka ti ti ye tɛgɛ fyɔngɔ
ni, mbe ye pye fyɔngɔ fɛnnɛ.
44 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ le, ye ye yɛɛ pye kpoyi, ye pye
leele mbele pe yɛn kpoyi, katugu mi yɛn
kpoyi. Yaga ka jiri ki yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ

† **11:44 11.44:** Levi 19.2; 1 Pyɛ 1.16

ŋgele ke maa fulolo tara ti na la na mbe ye yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni†.
45 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì
ye yirige wa Ezhipiti tara, mbe pye ye
Yɛnŋɛlɛ. Ki kala na ye pye kpoyi, katugu
mi yɛn kpoyi.
46 «Yaayoro to naa woŋgaala pe ni,
naa sannjɛrɛ ti ni, naa yaara nda ti yɛn
yinwege na, na yanri wa tɔnmɔ konaa
tara ti na ti ni, lasiri konɔ na lì tɛgɛ ti wogo
ki na, loli yɛɛn;
47 jaŋgo yaayoro naa woŋgaala mbele
pe yɛn fyɔngɔ ni konaa mbele pe yɛn
fyɔngɔ fu, ye pe jɛn ye pe wɔ pe yɛɛ ni;
mbele ye mbe ya mbaa kaa naa mbele ye
se ya mbaa kaa, ye pe jɛn ye pe wɔ pe yɛɛ
ni.»

12

Jasee wi daga mboo yɛɛ pye kpoyi yɛgɛ ŋga na ki ŋgasele

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi
wi ni ma yo
2 wigi yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ:
«Na jɛlɛ wa ka pinambyɔ se, wi yaa pye
fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn, paa
yɛgɛ ŋga na wi kaa jogo wi ma pye fyɔngɔ
ni we.
3 Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, pe yaa
pyɔ wi kɛnrɛkɛnrɛ†.
4 Ko puŋgo na, jɛlɛ wi yaa koro mbaa wi
yɛɛ gbegele fɔ sa gbɔn piliye nafa ma yiri
kɛ ma yiri taanri, si jɛn mbe pye fyɔngɔ
fu, kasanwa mba pì wo wi na pi kala na.
Wii daga mbe jiri yaraga ŋga ki yɛn ma
tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ka na, wii si daga
mbe kari wa cɛnsaga paraga go ki ni, fɔ
wagati ŋa wi daga mboo yɛɛ gbegele mbe
pye fyɔngɔ fu wi sa kɔ.
5 «Na jɛlɛ wa ka sumborombyɔ se, wi
yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn yapeleye
shyɛn, paa yɛgɛ ŋga na wi kaa jogo wi
ma pye fyɔngɔ ni we. Ko puŋgo na, wi
yaa koro mbaa wi yɛɛ gbegele fɔ sa gbɔn
piliye nafa taanri ma yiri kɔgɔlɔni si jɛn
mbe pye fyɔngɔ fu.
6 «Jɛlɛ wi yaa wi yɛɛ gbegele mbe pye
fyɔngɔ fu piliye yan ni, na yiga ka kɔ, wi
pinambyɔ nakoma wi sumborombyɔ wi
seŋgɔlɔ, pa wi yaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ
yigi ŋa wì fa yɛlɛ nuŋgba ta, wo mbe
pye saraga sogowogo; naa jɛndɛtuwa
nuŋgba nakoma ketenɛ nuŋgba, lo mbe
pye saraga mbe kapere ti kala yagawa ja.
Wi yaa kari ti ni wa filisaga paraga go ki
yɔn na, mberi kan saraga wɔfɔ wi yeri.
7 Saraga wɔfɔ wi yaa ki saraga ki wɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe kapere ti kala
yagawa ja kapyege ki pye wi kan. Kona
jɛlɛ wi yaa pye fyɔngɔ fu wi kasanwa mba
pì wo pi wogo ki na.»
Ki ŋgasele na lo lì tɛgɛ jɛlɛ wi kan, na
wiga pinambyɔ nakoma sumborombyɔ se
we.
8 Na ki fanŋga woro jɛlɛ ŋa ni wi sim-
bapɔlɔ yirifɔnŋɔ wɔ, wi pan keteŋgele
shyɛn nakoma jɛndɛtuwaye shyɛn ni.
Nuŋgba yaa pye saraga sogowogo, sanna
li yaa pye saraga mbe kapere ti kala
yagawa ja. Saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti
kala yagawa ja kapyege ki pye jɛlɛ wi kan,
pa kona wi yaa pye fyɔngɔ fu†.

13

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ sɛnwee wi witige sɛlɛgɛ yama pi wogo ki na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi
naa Arɔn pe ni ma yo fɔ:
2 «Na yaritinŋge ka yiri lere wa na
nakoma sagbanga ŋga ki yɛn titigiti,
nakoma laga ka mbe kɔn kila yɛngɛlɛ wi
witige ki na paa yayɛnwɛ yɛn, ye pan wi
ni wa saraga wɔfɔ Arɔn wi yeri, nakoma
wa wi setirige piile nuŋgba yeri.
3 Yama pi yɛn witige sɛlɛgɛ ŋga na,
saraga wɔfɔ wi yaa ki wele jɛŋgɛ. Na
wiga ki laga ki sire ti yan tì filige, nakoma
mbege yan kì jugo jɛnri ma ye wa wire
kara ti ni, kona yayɛnwɛ wi. Yama pi
weleŋgɔlɔ, saraga wɔfɔ wi yaa ki yo
mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ ni.
4 Ɛɛn fɔ, na kaa pye wire ti laga ŋga kì
kɔn na yɛngɛlɛ, kii jugo mbe ye jɛnri wa
wire kara ti ni, na ki sire tii si filige, pa
kona saraga wɔfɔ wi yaa yaŋa wi tɛgɛ wi
yɛ laga ka ni fɔ sa gbɔn yapelege nuŋgba.

† **12:3 12.3:** Zhenɛ 17.12; Luki 2.21 † **12:8 12.8:** Luki 2.24

5 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, saraga wɔfɔ wi yaa wi wele naa jɛŋgɛ. Na wiga yama laga ki yan, ka si taga ki na, pii sɛlɛgɛ ki li mbe wɛ koŋgbanŋga ki na, pa wi yaa yaŋa wi tɛgɛ wi yɛ naa yapelege nuŋgba.

6 Ki yapelege ki pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, saraga wɔfɔ wi yaa yama laga ki wele naa jɛŋgɛ ki shyɛn wogo na. Na wiga ki yan yama pila koo, pi woro na sɛlɛgɛ ki nii na gbogo, pa kona sasambara ri. Saraga wɔfɔ wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ fu. Pa kona ki lerefɔ wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo mbe pye fyɔngɔ fu.

7 Ɛɛn fɔ, saraga wɔfɔ wiga yaŋa wi wele mbe kɔ mbege yo mbege naga fɔ wi woro fyɔngɔ ni, ko puŋgo na sasambara laga ki sila wire ti nii kila gbogo, wi daga mbe sɔngɔrɔ wa saraga wɔfɔ wi yeri.

8 Saraga wɔfɔ wi yaa wi wele naa. Na wiga ki yan sasambara laga kì sɛlɛgɛ ki li ma gbɔgɔ, wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ ni, fɔ yayɛnwɛ pi yɛn wi na.

9 «Na yayɛnwɛ ka to lere wa na, pe yaa kari wi ni wa saraga wɔfɔ wi yeri.

10 Saraga wɔfɔ wi yaa wi wele. Na wiga ki yan yaritinŋge kì yiri wi wire sɛlɛgɛ ki na ma filige, a ki laga ki sire tì filige, a ki kara tì yanlaga,

11 pa kona yayɛnwɛ wi, mba pì mɔ wi na. Saraga wɔfɔ wi yaa ki yo mbege naga fɔ wi yɛn fyɔngɔ ni. Wiga ka yo wi yaa wi tɛgɛ laga ka na wi yɛ, katugu kì jɛn ma filige fɔ wi yɛn fyɔngɔ ni.

12 Ɛɛn fɔ, na saraga wɔfɔ wiga ki yan yaritinŋge kì lerefɔ wi witige sɛlɛgɛ lagapyew ki li, maa wire ti tɔn wi na mbege lɛ wa wi go ki na fɔ wa wi tɔndagala ke na,

13 kona wi yaa wi wele naa. Na wiga ki yan yaritinnde tùu wire lagapyew ki tɔn wi na, wi yaa ki yo mbege naga fɔ yaŋa wi woro fyɔngɔ ni; katugu yama pùu witige lagapyew ki filige wi na, wi woro fyɔngɔ ni.

14 Ɛɛn fɔ, pilige ŋga ni paga sagbanga yɛgɛ ki yan kì kɔn ma yanlaga wi na, pa wi yaa pye fyɔngɔ ni.

15 Saraga wɔfɔ wi yaa sagbanga ki yɛgɛ ŋga kì kɔn ma yanlaga ki wele jɛŋgɛ, mbe sigi yo mbege naga fɔ ki lere wi yɛn fyɔngɔ ni. Katugu ki kayɛnrɛ ti yɛn fyɔngɔ ni, ti yɛn naga nari fɔ yayɛnwɛ pi yɛn wi na.

16 Na ki laga ki kayɛnrɛ tiga kanŋga mbe filige, ki lerefɔ wi sɔngɔrɔ wa saraga wɔfɔ wi yeri,

17 wi saa wele. Na wiga sagbanga ki yɛgɛ ki yan kì kanŋga ma filige kaselege, wi yaa ki yo mbege naga fɔ yama pi se ya lere kan wi pye fyɔngɔ ni, kona ki lerefɔ wi yaa pye fyɔngɔ fu.

18 «Na naŋgbanga ka yiri lere wa na, mbe ka kɔ,

19 ko puŋgo na, yaritinŋge fige mbe yiri wa ki titɛgɛ ki ni, nakoma ki laga ki kɔn kì filige ki yanlaga gbanliŋgbanli, kona ki lerefɔ wi yaa saa yɛɛ naga saraga wɔfɔ wi na.

20 Saraga wɔfɔ wi yaa yama pi wele jɛŋgɛ. Na wiga ki yan ki laga kì jugo ma ye wa wire ti sɛlɛgɛ ki ni jɛnri, a ki laga ki sire tì filige, wi yaa ki yo mbege naga fɔ yaŋa wi yɛn fyɔngɔ ni, fɔ yayɛnwɛ pì to wa naŋgbanga titɛgɛ ki ni.

21 Ɛɛn fɔ, na saraga wɔfɔ wiga yama pi wele mbege yan ki laga ki sire ti woro ma filige, kii si jugo mbe ye jɛnri wa wire ti sɛlɛgɛ ki ni, na kaa pye ki yɛn na koo, pa wi yaa yaŋa wi tɛgɛ laga ka na wi yɛ piliye kɔlɔshyɛn ni.

22 Ko puŋgo na, na saraga wɔfɔ wiga yama pi yan pì jaraga wa witige sɛlɛgɛ ki na, pa wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ ni, yayɛnwɛ pi yɛn wi na.

23 Ɛɛn fɔ, na yama piga koro le pi yɔn lɛlɛ li ni, na ka si taga pi na, kona naŋgbanga titɛgɛ koyi, pa saraga wɔfɔ wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ fu.

24 «Na kasɔn ka lere wa sogo wi witige laga ka na, na laga ka ka yiri wa witige laga ŋga kì sogo ki ni mbe wɔlɔgɔ, mbe filige mbe yanlaga gbanliŋgbanli,

25 saraga wɔfɔ wi yaa ki laga ki wele. Na wiga ki yan ki laga ki sire tì filige, ma jugo ma ye wa wire ti sɛlɛgɛ ki ni, kona yayɛnwɛ pì to wa kasɔn sogosaga ki ni.

Pa wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ ni.
26 Na saraga wɔfɔ wiga ki wele mbege yan ki laga ki sire ti woro ma filige, kii si jugo mbe ye wa wire ti sɛlɛgɛ ki ni, na wiga ki yan ki yɛn na koo, kona wi yaa yaŋa wi tɛgɛ laga ka na wi yɛ piliye kɔlɔshyɛn ni.
27 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, na saraga wɔfɔ wiga ki yan yama pì sɛlɛgɛ ki li ma gbɔgɔ, wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lere wi yɛn fyɔngɔ ni; katugu yayɛnwɛ pì to wi na.
28 Ɛɛn fɔ, na yama piga koro le pi yɔn lɛlɛ li ni, na ka si taga pi na, ɛɛn fɔ, na ki ka pye pì kɔ, pa kona kasɔn sagbantitɛgɛ yi. Pa saraga wɔfɔ wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ fu, katugu kasɔn sagbantitɛgɛ yi.
29 «Yama mba pi ma to witige sɛlɛgɛ ki na, na pa ka to naŋa nakoma jɛlɛ wa go na, nakoma wa wi tugbila wi na,
30 saraga wɔfɔ wi yaa yama pi wele. Na wiga pi yan pì jugo ma ye wa wire ti sɛlɛgɛ ki ni, a ki sire tì cɛn pa nɛŋgɛ muwɛ yɛn ma yiri yaliyali, kona wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ ni; katugu dagbaraga yi, ki yɛn yayɛnwɛ mba pì to wa wi go ki na nakoma wa wi tugbila wi na.
31 Na saraga wɔfɔ wiga yama pi wele mbege yan pii jugo mbe ye wa wire ti sɛlɛgɛ ki ni, na siwɔrɔ woro wa ki laga ki ni, wi yaa yaŋa wi tɛgɛ laga ka na wi yɛ piliye kɔlɔshyɛn ni.
32 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, saraga wɔfɔ wi yaa yama pi wele naa fɔnŋgɔ. Na wiga ki yan ka si taga dagbaraga ki na, na ki laga ki sire ti si woro paa nɛŋgɛ muwɛ yɛn, kii si jugo mbe ye wa wire ti sɛlɛgɛ ki ni,
33 kona yaŋa wuu go ki kulu, dagbaraga ki yɛn laga ŋga na wi ko yaga. Ko puŋgo na, saraga wɔfɔ wi yaa wi tɛgɛ laga ka na wi yɛ naa piliye kɔlɔshyɛn ni.
34 Ki yapelege shyɛn wogo ki pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, saraga wɔfɔ wi yaa yama pi wele naa fɔnŋgɔ. Na wiga ki yan dagbaraga kii sɛlɛgɛ ki li mbe gbɔgɔ, kii si jugo mbe ye wa wire kara ti ni, wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ fu. Kona ki lerefɔ wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo, pa wi yaa pye fyɔngɔ fu.
35 Ɛɛn fɔ, na saraga wɔfɔ wiga ki wele mbege yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ fu, ko puŋgo na, dagbaraga ki sɛlɛgɛ ki li ki gbɔgɔ,
36 pa saraga wɔfɔ wi yaa ki wele naa fɔnŋgɔ. Na wiga ki yan kaselege kì sɛlɛgɛ ki li ma gbɔgɔ, wi se cɛn mbe yo wi yaa ki sire ti wele na kaa pye ti yɛn paa nɛŋgɛ muwɛ yɛn, katugu ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ ni.
37 Na yama piga koro le pi yɔn lɛlɛ li ni, siwɔrɔ mbaa yinrigi wa ki titɛgɛ ki ni, kona yaŋa wì sagala ma pye fyɔngɔ fu. Pa saraga wɔfɔ wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ fu.
38 «Na lafire fire ka yiri naŋa nakoma jɛlɛ wa witige na,
39 saraga wɔfɔ wi yaa wi wele; na wiga ki lara ti yan tì filige jɛnri, kona kawa wì yiri wa wi witige ki na, ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ fu.
40 «Na naŋa wa go ka pɛ wi na, wi yɛn yumbɛgɛ fɔ. Wi yɛn fyɔngɔ fu.
41 Na wi go kiga pɛ laga walɛgɛ kɛɛ yeri, ko yɛn go ŋga kì pɛ walɛgɛ na; wi yɛn fyɔngɔ fu.
42 Ɛɛn fɔ, go ki nandogomɔ laga ŋga kì pɛ, nakoma walɛgɛ ŋga kì pɛ, na yama ka to wa ki na mbe kɔn mbe filige mbe yanlaga gbanliŋgbanli, kona yayɛnwɛ pì to wa wi go ki na.
43 Saraga wɔfɔ wi yaa yama pi wele. Na wiga ki yan go ki nandogomɔ laga ŋga kì pɛ nakoma walɛgɛ ŋga kì pɛ, yaritinŋge yiri wa ki na ma filige ma yanlaga gbanliŋgbanli paa yayɛnwɛ yɛn,
44 kona yayɛnwɛ pì to ki naŋa wi na. Wi yɛn fyɔngɔ ni. Saraga wɔfɔ wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki naŋa wi yɛn fyɔngɔ ni, yama mba pì to wa wi go ki na pi kala na.
45 «Yayɛnwɛ ka to lere ŋa na, wi yaa yaripɔrɔ kɔnrɔkɔnrɔ le, mboo go ki yaga sagara. Wi yaa yaraga ka tɛgɛ mboo yɔn

† **13:45 13.45:** Zhufuye pe kalɛgɛ layi na lere ka ku pe ma yaripɔrɔ kɔnrɔkɔnrɔ le, mbe go ki yaga sagara mbege naga fɔ kunwɔ to pe na. Kìla pye yayɛnwɛ fɔ wi ka yaripɔrɔ kɔnrɔkɔnrɔ ti le, ko maga naga fɔ wì ku yere na.

ki fo mbaa jɔrɔgi fɔ: ‹Mi yɛn fyɔngɔ ni, mi yɛn fyɔngɔ ni†.›

46 Mbege yama pi ta wi na sanga ŋa fuun ni, wi yaa pye fyɔngɔ ni. Ki kala na, wi cɛnsaga ki yaa pye ki yɛ leele sanmbala pe wogo ki ni, wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na.

Yaara nda ti ma fyɛnwɛ yaripɔrɔ ti na mari tɛgɛ fyɔngɔ ni

47 «Na laga ka ka fyɛnwɛ yaripɔgɔ ka na ŋga ki yɛn simbasire wogo, nakoma lɛn jese wogo na,

48 nakoma pariyɛɛgɛ na, nakoma tiriko ŋa pè ti lɛn jese ni nakoma simbasire ni wa na, nakoma sɛlɛgɛ na, nakoma yaraga ŋga fuun pè gbegele sɛlɛgɛ ni ka na,

49 na ki laga ki yɛgɛ cɛnwɛ piga pye paa yantipirige yɛn, nakoma yɛngɛ gban-liŋgbanli wa yaripɔgɔ ki na, nakoma wa sɛlɛgɛ ki na, nakoma wa pariyɛɛgɛ ki na, nakoma wa tiriko wi na, nakoma wa yaraga ŋga fuun pè gbegele sɛlɛgɛ ni ka na, kona yaraga ŋga ki ma fyɛnwɛ yaripɔgɔ na ko kayi. Ki daga pe saga naga saraga wɔfɔ wi na.

50 Yaraga ŋga ki laga ka fyɛnwɛ, saraga wɔfɔ wiga ki wele mbe kɔ, wi yaa ki tɔn laga ka ni fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn.

51 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, wi yaa ki wɔ mbe laga ŋga kì fyɛnwɛ ki wele naa. Na wiga ki yan kì fyɛnwɛ ma gbɔgɔ ma kari yɛgɛ wa yaripɔgɔ ki na, naa wa pariyɛɛgɛ nakoma wa tiriko wi na, naa wa sɛlɛgɛ ki na, nakoma wa yaraga ŋga pè gbegele sɛlɛgɛ ni ki na, ki yɛn fyɛnwɛ mba pi ma fyɛnwɛ yaraga na po pa. Kiga pye ma, ki yaraga ki yɛn fyɔngɔ ni.

52 Laga ŋga kì fyɛnwɛ ki yɛn yaripɔgɔ ŋga na, pariyɛɛgɛ yi wi yo, tiriko ŋa pè ti simbasire ni nakoma lɛn jese ni wo wa wi yo, nakoma yaraga ŋga fuun pè gbegele sɛlɛgɛ ni ko kayi yo, saraga wɔfɔ wi yaa ki sogo; katugu ki yɛn fyɛnwɛ mba pi se ya laga ki na. Kiga pye ma, ki daga pege yaraga ki sogo pege wɔ wa.

53 Ɛɛn fɔ, na saraga wɔfɔ wiga ki wele mbege yan laga ŋga kì fyɛnwɛ kii gbɔgɔ mbe jaraga wa yaripɔgɔ ki na, pariyɛɛgɛ yi wi yo, tiriko ŋa pè ti simbasire ni nakoma lɛn jese ni wo wa wi yo, nakoma yaraga ŋga fuun pè gbegele sɛlɛgɛ ni ko kayi yo,

54 wi yaa ti pege jogo, ko puŋgo na, wi yaa ki tɔn laga ka ni naa yapelege nuŋgba.

55 Yaraga ki jogoŋgɔlɔ, wi yaa ki wele naa, na wiga ki yan laga ŋga kì fyɛnwɛ kii kanŋga, ali mbege ta ka si taga ki na, ki yaraga ki yaa la jate fyɔngɔ ni. Ki daga pege sogo, ali na kiga pye ki yɛgɛ nakoma ki puŋgo ko kì fyɛnwɛ ma jɔgɔ o.

56 Ɛɛn fɔ, ki jogoŋgɔlɔ, na wiga ki wele mbege yan ki fyɛnwɛ jɛnri, wi yaa ki laga ki kɔn mbege wɔ wa yaripɔgɔ ki na, naa wa sɛlɛgɛ ki na, naa pariyɛɛgɛ nakoma wa tiriko wi na.

57 Ko puŋgo na, na paga fyɛnwɛ pa yan naa wa yaripɔgɔ ki na, nakoma wa pariyɛɛgɛ naa tiriko nakoma wa yaraga ŋga pè gbegele sɛlɛgɛ ni ki na, kona ki yɛn na fyɛnwɛ na gbogo na kee yɛgɛ. Kona yaripɔgɔ ŋga ki laga kà fyɛnwɛ ki na ki daga pege sogo.

58 «Na yaripɔgɔ, nakoma pariyɛɛgɛ, nakoma tiriko, nakoma yaraga ŋga pè gbegele sɛlɛgɛ ni ka ka fyɛnwɛ a pège jogo ki fyɛnwɛ pì laga ki na, pe yaa ki jogo naa jogosaga shyɛn wogo na; pa kona ki yaa pye fyɔngɔ fu.»

59 Laga ŋga ki ma fyɛnwɛ yaripɔrɔ nda pè ti simbasire ni ti na, nakoma lɛn jese ni ti na, nakoma pariyɛɛrɛ ti na nakoma tirikoye pe na, nakoma yaara nda fuun pè gbegele sɛlɛgɛ ni ti na, ŋgasele na lì tɛgɛ ki wogo na, loli yɛɛn. Ki ŋgasele li maa ki nari na kiga pye ki yaraga ki yɛn fyɔngɔ fu nakoma ki yɛn fyɔngɔ ni.

14

Ŋgasele na li daga mbe tanga mbe yayɛnwɛ fɔ wi pye fyɔngɔ fu

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:

2 «Na yayɛnwɛ ka lere wa ta (mbe ka kɔ), ŋgasele na lì tɛgɛ mboo pye fyɔngɔ

† **14:2 14.2:** Mati 8.4; Maki 1.44; Luki 5.14; 17.14

fu loli na: Pe yaa kari wi ni wa saraga wɔfɔ wi yeri†.
3 Wo yaa yiri wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo saa wele. Na wiga ki yan yayɛnwɛ
pi kɔ wi na,
4 wi yaa ti pe pan sannjɛwegele shyɛn
ni ŋgele ke yɛn fyɔngɔ fu, naa sɛdiri
tige kanŋgaga ni, naa kondoro jese, naa
yizɔpi wɛrɛ ni lere ŋa pe yaa pye fyɔngɔ
fu wi kala na†.
5 Saraga wɔfɔ wi yaa ti pe sannjɛlɛ
nuŋgba kɔnli cɔgɔ ŋga pè fanri joro ni
ka go na, ko ŋga pulugo tɔnmɔ yɛn wa ki
ni we.
6 Wi yaa sannjɛwele li lɛ naa sɛdiri tige
kanŋgaga ki ni, naa kondoro jese wi ni,
naa yizɔpi wɛrɛ ti ni, mberi pinlɛ mberi
le wa sannjɛlɛ na pè kɔnli li kasanwa pi
ni, wa pulugo tɔnmɔ pi ni;
7 kona mbe si pa yanragi yanragi lere
ŋa wi daga mbe pye fyɔngɔ fu wi na
sa ta yanragisaga kɔlɔshyɛn, mbe sigi yo
mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ fu.
Ko puŋgo na, wi yaa sannjɛwele li wa li
yiri laa kee†.
8 Lere ŋa wì pan mboo yɛɛ pye fyɔngɔ
fu wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo, mboo sire
ti ni fuun ti kulu mbe sa woli. Kona wi
yaa pye fyɔngɔ fu. Ko puŋgo na, wi mbe
ya sɔngɔrɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni,
ɛɛn fɔ, wi se ye wa wi paraga go ki ni fɔ
sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn.
9 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, wi yaa
wi sire ti ni fuun ti kulu naa, to ti yɛn wi
yinzire naa wi siyɔ, naa wi yɛnyugo sire
konaa wi witige lara sannda ti sire ti ni.
Ko puŋgo na, wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo,
mbe sa woli, kona wi yaa pye fyɔngɔ fu.

10 «Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na,
ki lerefɔ wi yaa pan simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ shyɛn ni, mbele pe yɛn
jɛrɛgisaga fu, naa simbasumboro nuŋgba
ni ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga
fu, naa saraga muwɛ tiyɔɔn culo kɔlɔjɛrɛ
ni mba pè sinmɛ pinlɛ pi ni konaa sinmɛ
litiri kɔngɔ ni.
11 Saraga wɔfɔ ŋa wila ki fyɔngɔ fu
kapyere ti yɛgɛ woo, wi yaa kari lerefɔ
wo naa wi yarikanra ti ni fuun ti ni mbe
saa yerege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
wa filisaga paraga go ki yɔn na.
12 Saraga wɔfɔ wi yaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ nuŋgba lɛ mboo pye saraga
ŋga ki ma wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele, mbe
pinlɛ sinmɛ litiri kɔngɔ ki ni, mberi yirige
mberi kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
13 Yaayoro nda pe ma pye kapere ti kala
yagawa jasaara to naa saara sogoworo ti
ni pe maa kɔnlɔgi laga ŋga na, wi yaa
simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ wi kɔnli wa ki laga
ki na, ko kɔrɔ wo yɛn wa laga kpoyi ki
ni. Yaayogo ŋga pe ma gbo mbe kajɔɔgɔ
gbegele konaa ŋga pe ma wɔ mbe kapere
ti kala yagawa ja ti yɛn saraga wɔfɔ wi
woro; ti yɛn yarikanga ŋga ki yɛn jɛŋgɛ
kpoyi.
14 Saraga wɔfɔ wi yaa yaayogo ŋga kì
wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele ki kasanwa pa lɛ
mboo taga wa lerefɔ ŋa wi yaa wi yɛɛ pye
fyɔngɔ fu wi kalige nuŋgbolo li na, wa
laga ŋga pe mali furu we, mbe pa taga
wa wi kalige kɛɛ yombɛgbɔgɔ konaa wi
kalige tɔlɔgɔ yombɛgbɔgɔ ki na.
15 Ko puŋgo na, wi yaa sinmɛ litiri
kɔngɔ ki lɛ mbe pa kanŋga wa wi
kamɛŋgɛ kɛndala li ni,
16 mbe suu kalige kɛɛ yombɛnagala li
le wa pi ni mboo yanragi yanragisaga
kɔlɔshyɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
17 Ko puŋgo na, sinmɛ mba pì koro
wa wi kɛndala li ni, wi yaa pa taga wa
lerefɔ ŋa wila wi yɛɛ piin fyɔngɔ fu wi
kalige nuŋgbolo li na, wa laga ŋga pe
mali furu we, mbe pa taga wa wi kalige
kɛɛ yombɛgbɔgɔ ko naa kalige tɔlɔgɔ
yombɛgbɔgɔ ki na, wa laga ŋga wì keli

† **14:4 14.4:** Sɛdiri tige ki yɛn Liban tara tige, ki mɛgɛ kìla pye ma gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ; 1 Wunlu 6.20. Sɛdiri tige ki ma tɔnlɔ ma yagara jɛŋgɛ; ki tige ki yɛn fanŋga ni, ki njere ti ma tɔnlɔndɔnlɔ ma jaraga ma nagala, ki wɛrɛ ti ma pye tipiire sanga pyew; Eza 2.13; Eze 17.22; 31.3. Ki tire tìla pye tire jɛndɛ nda tìla pye ma leele pe ndanla, a paa wunlumbolo pe yinrɛ to naa shɛriyinrɛ ti kanni ti ni; 2 Sami 5.11; 1 Wunlu 6.19,20; 7.1-12. Pàa pye na sɛdiri tire ti tɛni nari piin tiyara, naa tiyapaara konaa tire papara papara; 1 Wunlu 6.8-9. Pàa pye na ta tɛni yarisunndo; Eza 44.14. Sɛdiri tige ki maa nuwɔ taan kaan; Yurutan 4.11; Oze 14.7. † **14:7 14.7:** Sannjɛwele na pè wa laa kee, lo naga nari fɔ yayɛnwɛ fɔ wì sagala ma fanŋga fɔnŋgɔ ta; wi mbe ya sɔngɔrɔ wa wi gbogolomɔ woolo pe kɔrɔgɔ.

ma yaayogo ŋga kì wɔ mbe kajɔɔgɔ ki gbegele ki kasanwa pi taga we.
18 Sinmɛ sanmba mba pì koro wa wi kɛndala li ni, wi yaa pi wo wa lerefɔ ŋa wila wi yɛɛ piin fyɔngɔ fu wi go ki na, jaŋgo mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye wi kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
19 Ko pyeŋgɔlɔ, saraga wɔfɔ wi yaa saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere ti kala yagawa ja ki wɔ, jaŋgo mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye lerefɔ ŋa wila wi yɛɛ piin fyɔngɔ fu wi kan, kona mbe si yaayogo ŋga kì wɔ saraga sogowogo ki kɔnli.
20 Wi yaa yaayogo ŋga kì wɔ saraga sogowogo konaa muwɛ saraga ki ni ti pinlɛ mberi sogo wa saraga wɔsaga ki na. Kona wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye naa ki lerefɔ wi kan, pa wi yaa pye fyɔngɔ fu.

21 «Na kaa pye ki lerefɔ wi yɛn fyɔnwɔ fɔ, wi se ya mbege yariwɔndɔ ti ni fuun ti ta, wi yaa pan simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni mboo pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele, mboo yirige mboo kan saraga we Fɔ wi yeri, mboo kapere ti kala yagawa ja. Wi yaa muwɛ tiyɔɔn culo taanri taga wa, mba pè sinmɛ pinlɛ pi ni, konaa sinmɛ litiri kɔngɔ ni.
22 Wi yaa keteŋgele shyɛn nakoma jɛndɛtuwaye shyɛn wɔ mbe yala wi fanŋga ki mbe ya ŋga ni ki ni. Ki sannjɛgɛlɛ ke ni, nuŋgba yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja, sanna li yaa pye saraga sogowogo.
23 Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, wi yaa pan ki yaara nda ti yaa tɛgɛ mboo pye fyɔngɔ fu ti ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mberi kan saraga wɔfɔ wi yeri, wa filisaga paraga go ki yɔn na.
24 Saraga wɔfɔ wi yaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa wi yaa pye kajɔɔgɔ gbegele saraga wi lɛ, naa sinmɛ pi ni, mberi yirige mberi kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
25 Wi yaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa pe yaa wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele wi kɔnli, mboo kasanwa pa taga wa ŋa wila wi yɛɛ piin fyɔngɔ fu wi kalige nuŋgbolo li na, wa laga ŋga pe nali furu we, mbe pa taga wa wi kalige kɛɛ yombɛgbɔgɔ konaa wi kalige tɔlɔgɔ yombɛgbɔgɔ ki na.
26 Saraga wɔfɔ wi yaa sinmɛ pa le wa wi yɛɛra kamɛŋgɛ kɛndala li ni,
27 mboo yombɛnagala li le wa sinmɛ pi ni, mboo yanragi yanragisaga kɔlɔshyɛn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
28 Ko puŋgo na, saraga wɔfɔ wi yaa ki sinmɛ pa taga wa lere ŋa wila wi yɛɛ piin fyɔngɔ fu wi kalige nuŋgbolo li na, wa laga ŋga pe mali furu, mbe pa taga wa wi kalige kɛɛ yombɛgbɔgɔ konaa wi kalige tɔlɔgɔ yombɛgbɔgɔ ki na, wa laga ŋga wì keli ma simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ wi kasanwa pi taga we.
29 Sinmɛ mba pì koro wa wi kɛndala li ni, wi yaa pi wo wa lere ŋa wila wi yɛɛ piin fyɔngɔ fu wi go ki na, mbe kapyege ŋga pe ma pye mbe kapere ti kala yagawa ja ki pye wi kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
30 Wi yaa keteŋgele nuŋgba lɛ nakoma jɛndɛtuwaye nuŋgba lɛ, mbe yala ŋga lerefɔ wi ya ma ta ki ni.
31 Wi yaa li wɔ saraga mbe kapere kala yagawa ja, mbe sannjɛlɛ sanna li wɔ saraga sogowogo mbe taga wa muwɛ saraga ki na. Pa saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye yɛɛn lere ŋa wila wi yɛɛ piin fyɔngɔ fu wi kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.»
32 Lere ŋa yayɛnwɛ wì ta ma kaa kɔ, fanŋga si woro wi ni wi yaara nda wi daga mbe wɔ mboo yɛɛ pye fyɔngɔ fu ti ta, ŋgasele na lì tɛgɛ wi wogo ki na loli yɛɛn.

Go mbogo ŋga ki ma fyɛnwɛ ki sɛnrɛ

33 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi naa Arɔn pe ni ma yo fɔ:
34 «Na yaga ka sa ye wa Kana tara ti ni, to nda mila kaan ye yeri ti pye ye woro, na mi ka ti laga ka ka fyɛnwɛ go ka na wa ki tara nda ti yɛn ye woro ti ni,
35 lere ŋa go yi, wi yaa saga yo saraga wɔfɔ wi kan fɔ: ‹Mì laga ka yan kì fyɛnwɛ wa na go ki na.›
36 Kona saraga wɔfɔ wi yaa ti pe go ki nawa yaara ti ni fuun ti yirige funwa na, wii jɛn wi ye wa go ki ni wigi laga ki wele.

Pa kona yaara nda fuun ti wa go ki ni ka kpɛ se cɛn fyɔngɔ ni. Yaara ti yirigeŋgɔlɔ, wi yaa ye wa go ki ni mbege wele.
37 Wi yaa laga ŋga kì fyɛnwɛ ki wele, na wiga ki yan ki titɛgɛ wɔ wa mbogo ki ni, ma wɔ paa yantipirige yɛn nakoma ma yanlaga gbanliŋgbanli, konaa mbe jugo mbe ye wa mbogo ki ni,
38 wi yaa yiri wa go nawa mbe pan le yeyɔngɔ ki na, mbe go ki tɔn sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn.
39 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, saraga wɔfɔ wi yaa sɔngɔrɔ mbe pan mbege wele naa; na wiga ki yan ki pyɛɛlɛ wa mbogo ki na,
40 wi yaa ti pe sinndɛɛrɛ nda tì fyɛnwɛ ti wɔ wa mbogo ki ni, mbe sari wa wa ca ki puŋgo na, wa laga ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni ka ni.
41 Wi yaa ti pe tara nda pàa tɛgɛ ma go nawa mbogo ki wɔlɔgɔ ti gbori, mberi koli mbe sari wa wa ca ki puŋgo na, wa laga ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni ka ni.
42 Ko puŋgo na, pe yaa sinndɛɛrɛ ta yɛgɛ le wa nda pè wɔ ti yɔnlɔ, mbe joro fɔnndɔ lɛ mbe go ki wɔlɔgɔ ti ni.

43 «Sinndɛɛrɛ ti wɔŋgɔlɔ wa go ki ni, a pège mbogo nawa wogo ki gbori, laga ŋga kìla fyɛnwɛ, na kiga sɔngɔrɔ mbe yiri wa go ki na naa,
44 saraga wɔfɔ wi yaa pan mbege wele naa, na wiga ki yan laga ŋga kìla fyɛnwɛ kì sɔngɔrɔ ma yiri ma pyɛɛlɛ, kona fyɛnwɛ wi mba pì se ya kɔ mbe wɔ wa go ki na. Ki go ki yɛn fyɔngɔ ni.
45 Pe yaa ki go ki jan mbege sinndɛɛrɛ, naa ki tire konaa ki joro ti ni fuun ti koli sari wa wa ca ki puŋgo na, wa laga ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni ka ni.

46 «Go ki yaa pye mbe tɔn piliye yan fuun ni, lere ŋa fuun ka ye wa ki ni, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn yɔnlɔkɔgɔ.
47 Lere ŋa fuun ka sinlɛ wa ki go ki ni nakoma mbe yaraga ka ka wa ki go ki ni, wi daga mboo yaripɔrɔ ti jogo.

48 «Na paga go ki wɔlɔgɔ naa fɔnŋgɔ, saraga wɔfɔ wiga sɔngɔrɔ mbe pan mbege wele, mbege yan laga ŋga kìla fyɛnwɛ kii sɔngɔrɔ mbe yiri naa, kona wi yaa ki yo mbege naga fɔ go ki woro fyɔngɔ ni; katugu ki fyɛnwɛ pì kɔ.
49 «Saraga wɔfɔ wi yaa sannjɛgɛlɛ shyɛn lɛ, naa sɛdiri tige kanŋgaga ni, naa kondoro jese ni konaa yizɔpi wɛrɛ ni mbe go ki pye fyɔngɔ fu.
50 Cɔgɔ ŋga pè fanri joro ni ma pulugo tɔnmɔ le wa ki ni, wi yaa sannjɛgɛlɛ nuŋgba kɔnli wa ki go na.
51 Ko puŋgo na, wi yaa sɛdiri tige kanŋgaga ki lɛ, naa yizɔpi wɛrɛ ti ni, naa kondoro jese wi ni, konaa sannjɛwele li ni, mberi le wa sannjɛlɛ na wì kɔnli li kasanwa pi ni wa pulugo tɔnmɔ pi ni, mboo yanragi yanragi go ki na fɔ sa ta yanragisaga kɔlɔshyɛn.
52 Ki pyelɔmɔ pi na, wi yaa go ki fyɔngɔ ki kɔ ki na sannjɛlɛ li kasanwa pi ni, naa pulugo tɔnmɔ, naa sannjɛwele, naa sɛdiri tige kanŋgaga, naa yizɔpi wɛrɛ konaa kondoro jese wi ni.
53 Ko puŋgo na, wi yaa sannjɛwele li wa wa ca ki puŋgo na, li yiri li kari wa wasele li ni. Pa wi yaa ki pye yɛɛn mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye go ki na, mbege fyɔngɔ ki kɔ ki na.»
54 Ŋgasele na lì tɛgɛ yayɛnwɛ cɛnlɛ pyew pi wogo na loli yɛɛn, konaa kawa wi wogo na,
55 naa yaripɔrɔ nda ti ma fyɛnwɛ,
56 naa yaritinnde, naa sasambara konaa lara nda ti ma tigi ma ye wa sɛlɛgɛ ki ni ti wogo na.
57 Ki ŋgasele na lo li yaa ki naga ye na, na kaa pye lere nakoma yaraga ka woro fyɔngɔ ni, nakoma na kaa pye lere nakoma yaraga ka yɛn fyɔngɔ ni. Lo li yɛn ŋgasele na lì tɛgɛ yayɛnwɛ cɛnlɛ pyew pi wogo na.

15

Yama mba pi ma to naŋa wi nama pi na mboo tɛgɛ fyɔngɔ ni

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi naa Arɔn pe ni ma yo
2 pege yo Izirayɛli woolo pe kan pe pe pye fɔ:

«Na Fyomiŋge ka to naŋa wa na, ki tɔnndɔ nda ti maa yinrigi na wuun ti maa tɛgɛ fyɔngɔ ni.
3 Ki tɔnndɔ ti yɛn na yinrigi wa wi nama
pi ni na wuun o, wi nama wele li tɔn o, wi
yaa pye fyɔngɔ ni.
4 Ki naŋa wiga sinlɛ sinlɛyaraga ŋga
fuun na, nakoma wiga cɛn yaraga ŋga
fuun na, ki yaa pye fyɔngɔ ni.
5 Lere ŋa ka jiri ki sinlɛyaraga ki na,
wi daga mboo yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo, mbe
woli; ɛɛn fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa
gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
6 Fyomiŋge fɔ wì cɛn yaraga ŋga fuun
na, lere ŋa ka cɛn ki na, wi daga mboo
yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn
fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ.
7 Lere ŋa ka jiri yaŋa wi na, wi daga
mboo yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli;
ɛɛn fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn
ki yɔnlɔkɔgɔ.
8 Na yaŋa wiga cɛnrɛ wa lere wa na,
ŋa wi yɛn fyɔngɔ fu, wi daga mboo yɛɛra
yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn fɔ, wi yaa
pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
9 Yaŋa wiga cɛn sofile jɔngɔ ŋga fuun
na, ki jɔngɔ ki yaa pye fyɔngɔ ni.
10 Yaŋa wì cɛn yaraga ŋga fuun na, lere
ŋa fuun ka jiri ki na, wi yaa pye fyɔngɔ
ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ. Lere ŋa fuun
kaga yaraga ki lɛ, wi daga mboo yɛɛra
yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn fɔ, wi yaa
pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
11 Yaŋa wiga jiri lere ŋa fuun na kɛɛ
mbajogowo ni, ki lerefɔ wi daga mboo
yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn
fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ.
12 Yaŋa wiga jiri leyaraga ŋga fuun pè
gbegele joro ni ka na, ki daga pege yaari;
wiga jiri leyaraga ŋga fuun pè gbegele
tige ni ka na, ki daga pege jogo jɛŋgɛ.
13 «Na yaŋa wi fyomiŋge kiga ka kɔ,
wi yaa wi yɛɛ pye fyɔngɔ fu yapelege
nuŋgba ni. Wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo,
mbe woli pulugo tɔnmɔ ni, pa wi yaa cɛn
fyɔngɔ fu.
14 Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, wi yaa
ketɛŋgele shyɛn nakoma jɛndɛtuwaye
shyɛn yigi, mbe kari ke ni wa filisaga
paraga go ki yɔn na, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe ke kan saraga wɔfɔ wi
yeri.
15 Saraga wɔfɔ wi yaa sannjɛlɛ nuŋgba
wɔ saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere
kala yagawa ja, mbe sanna li wɔ saraga
sogowogo. Ko puŋgo na, wi yaa kapyege
ŋga pe ma pye mbe kapere ti kala yagawa
ja ki pye naŋa wi kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ, mboo pye fyɔngɔ fu tɔnndɔ nda
tìla pye wuun wi na ti kala na.
16 «Na naŋa wa nama tɔnmɔ ka wo mbe
ye wi ni, wi daga mbe woli; ɛɛn fɔ, wi yaa
pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
17 Ki nama tɔnmɔ piga wo yaripɔgɔ
ŋga fuun na, nakoma yaraga o yaraga pè
gbegele sɛlɛgɛ ni ka na, ki daga pege jogo;
ɛɛn fɔ, ki yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ.
18 «Na naŋa ka sinlɛ jɛlɛ ni, pe ni fuun
shyɛn pe daga mbe woli; ɛɛn fɔ, pe yaa
pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.

Yama mba pi ma to wa jɛlɛ wi jɛlɛwɛ pi ni mboo tɛgɛ fyɔngɔ ni

19 «Na jɛlɛ wa kaa jogo, a wi kasanwa
pila wuun wi na, wi yaa la jate fyɔngɔ ni
fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn. Lere ŋa ka
jiri wi na, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn
ki yɔnlɔkɔgɔ.
20 Mboo ta wi yɛn na jogo piliye yan
ni, wiga sinlɛ sinlɛyaraga ŋga fuun na,
nakoma mbe cɛn yaraga o yaraga na, ki
yaa pye fyɔngɔ ni.
21 Lere ŋa fuun ka jiri ki sinlɛyaraga ki
na, wi daga mboo yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo,
mbe woli. Ɛɛn fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ
sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
22 Lere ŋa fuun ka jiri jɛlɛ wì cɛn yaraga
o yaraga ŋga na ki na, wi daga mboo
yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn
fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ.
23 Jɛlɛ wìla sinlɛ sinlɛyaraga ŋga na,
na kaa pye yaraga ka la pye wa ki na,
nakoma wa cɛnyaraga ŋga wìla pye ma
cɛn ki na, lere ŋa fuun ka jiri ki yaraga
ki na, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ.

24 Na naŋa wa ka sinlɛ ki jɛlɛ wi ni, a wi
jogolo kasanwa pì fa wi na, ki naŋa wi yaa
pye fɔngɔ ni fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn.
Wiga sinlɛ sinlɛyaraga ŋga fuun na ki yaa
pye fɔngɔ ni.

25 «Na kasanwa kaa wuun jɛlɛ wa na
mbe piliye lɛgɛrɛ ta, ki pye wi jogosanga
wo ma, nakoma wi jogolo li ma piliye yɔn
ŋga ta ki sa toro ko na, wi yaa pye fɔngɔ
ni sanga ŋa fuun kasanwa pila wuun wi
na wi ni, paa yɛgɛ ŋga na wi ma pye
fɔngɔ ni, na wi kaa jogo sanga ŋa ni we†.
26 Wagati ŋa fuun kasanwa pila wuun
wi na, wiga sinlɛ sinlɛyaraga ŋga fuun na,
nakoma mbe cɛn cɛnyaraga ŋga fuun na,
ki yaa pye fɔngɔ ni paa yɛgɛ ŋga na wi
kaa jogo sanga ŋa ni ki ma pye we.
27 Lere ŋa ka jiri ki sinlɛyaraga ki na
nakoma ki cɛnyaraga ki na, wi daga mboo
yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn
fɔ, wi yaa pye fɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ.

28 «Kasanwa mba pila wuun wi na piga
ka yere, wi daga mbe piliye kɔlɔshyɛn
yaga yi toro si jɛn mbe pye fɔngɔ fu naa.
29 Piliye kɔlɔtaanri wogo ki na, wi yaa
keteŋgele shyɛn nakoma jɛndɛtuwaye
shyɛn yigi mbe sa ke kan saraga wɔfɔ wi
yeri wa filisaga paraga go ki yɔn na.
30 Saraga wɔfɔ wi yaa nuŋgba wɔ
saraga mbe kapere kala yagawa ja, mbe
sanna li wɔ saraga sogowogo. Ko puŋgo
na, wi yaa kapere ti kala yagawa ja
kapyege ki pye jɛlɛ wi kan Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ sɔgɔwɔ wi kasanwa wogo fɔngɔ
ki kala na.

31 «Pa ye yaa ki pye yɛɛn mbe Izirayɛli
woolo pe lali ŋga ki mbe ya pe tɛgɛ fɔngɔ
ni ki ni; kona pe se kanla cɛnsaga paraga
go ki tɛgɛ fɔngɔ ni mbe ku, ko ŋga mi
yɛn ma cɛn laga ki ni ye sɔgɔwɔ we.»

32 Ki ŋgasele na lo lì tɛgɛ, na fyomiŋge
ka to naŋa wa na, nakoma wi nama
tɔnmɔ piga wo mbe ye wi ni mboo tɛgɛ
fɔngɔ ni,
33 konaa jɛlɛ kaa jogo, naa kasanwa kaa
wuun naŋa nakoma jɛlɛ na, konaa na
naŋa ka sinlɛ jɛlɛ ŋa wi yɛn fɔngɔ ni wa
ni.

IZIRAYƐLI WOOLO PE KAPERE TI KALA YAGAWA JAPILIGBƆGƆ

16

16.1-34

1 Arɔn pinambiile shyɛn pe kuŋgɔlɔ,
poro mbele pàa ku katugu pàa kari
wusuna nuwɔ taan ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ, ŋa wi sila ki kologo kan†, a
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni.
2 Làa wi pye fɔ: «Ki yo ma ndɔ Arɔn wi
kan fɔ wiga kaa yiin wa cɛnsaga paraga
go ki lajɛŋgɛ kpoyi ki ni sanga pyew,
wa paraga ŋga pè pɔ maga kɔn shyɛn
ki puŋgo na, ko ŋga yɔn finliwɛ kɛsu
wo naa kasulugo pyesaga ŋga ki yɛn wi
yaritɔnŋgɔ ti yɛn ma tɛgɛ wa we, jaŋgo
na mi kanla yɛɛ naga kambaaga ka ni, wa
kasulugo pyesaga ki go na, wiga ka ku†.

3 «Arɔn wi mbe ya ye yɛgɛ ŋga na wa
lajɛŋgɛ kpoyi ki ni ki ŋga: Wi yaa napɔlɔ
yirifɔnŋɔ nuŋgba yigi mboo pye kapere
kala yagawa jasaraga, naa simbapɔlɔ
nuŋgba ni, mboo pye saraga sogowogo†.
4 Wi yaa wi derigbɔgɔ ŋga pè ti lɛn jese
ni ki le, mboo kurusi wenɛ na pè ti lɛn
jese ni li le, mbe kurusijara ŋa pè ti lɛn
jese ni wi pɔ konaa mbe gbɔgɔwɔ njala
na pè ti lɛn jese ni li kan. Wi daga mbe
woli si jɛn mbege yaripɔrɔ nda tì tɛgɛ ti
yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ti le.
5 Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe yaa pan
mbe sikapɛnɛ shyɛn kan wi yeri mbe pe
pye kapere ti kala yagawa jasaraga, naa
simbapɔlɔ nuŋgba ni, mboo pye saraga
sogowogo.

6 «Napɔlɔ ŋa Arɔn wi yaa wɔ saraga
mboo yɛɛra kapere ti kala yagawa ja, wi
yaa pan wi ni, mbe kapere ti kala yagawa
ja kapyege ki pye wi yɛɛ kan konaa wi go
woolo pe kan.
7 Ko puŋgo na, wi yaa pan sikapɛnɛ
shyɛn pe ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
wa filisaga paraga go ki yɔn na,

† **15:25 15.25:** Mati 9.20; Maki 5.25; Luki 8.43 † **16:1 16.1:** Levi 10.1 † **16:2 16.2:** Ebu 6.19 † **16:3 16.3:** Ebu 9.7

8 mbe pɛtɛ gbɔn mbe ta mbe ŋa wi yaa
wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wi jɛn
konaa mbe ŋa pe yaa wa wila kee† wi jɛn.
9 Pɛtɛ gbɔngɔ kiga sikapɔlɔ ŋa wɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan, Arɔn wi yaa wi wɔ li yeri
saraga mbe kapere ti kala yagawa ja.
10 Pɛtɛ gbɔngɔ kì sikapɔlɔ ŋa wɔ poo
wa wila kee, pe yaa pan wi ni wee Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe kapere ti
kala yagawa ja kapyege ki pye wi na, mbe
si jɛn mboo wa wila kee wa gbinri wi ni
paa sikapɔlɔ ŋa pe ma wa wila kee we.
11 «Ko puŋgo na, napɔlɔ ŋa Arɔn wi
yaa wɔ mboo yɛɛra kapere ti kala yagawa
ja wi yaa pan wi ni, mbe kapere ti kala
yagawa ja kapyege ki pye wi yɛɛ kan
konaa wi go woolo pe kan. Wi yaa napɔlɔ
ŋa wì wɔ mboo kapere ti kala yagawa ja
wi kɔnli.
12 Ko pyeŋgɔlɔ, wi yaa naŋganra
wɔyaraga ki lɛ mbe kasɔn naŋganra ta
wɔ wa saraga wɔsaga ki ni mbege yin
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe si
wusuna nuwɔ taan muwɛ kɛɛ yɛnlɛ shyɛn
lɛ mbe ye ti ni fuun ti ni wa paraga ŋga
pè pɔ ma cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn
ki puŋgo na.
13 Arɔn wi yaa ki wusuna nuwɔ taan
wi wo wa kasɔn naŋganra ti na le Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ; jaŋgo yɔn finliwɛ
sɛnrɛ kɛsu we, kasulugo pyesaga ŋga ki
yɛn wi yaritɔnŋgɔ, wusuna wirige ki yiri
ki tɔn ki na. Kiga pye ma wi se ku.
14 Wi yaa napɔlɔ wi kasanwa pa lɛ mbe
yombɛlɛ tɛgɛ mboo yanragi yanragi wa
kasulugo pyesaga ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri, ko puŋgo na mbe pa yanragi yan-
ragisaga kɔlɔshyɛn wa kasulugo pyesaga
ki yɛgɛ.
15 Ko puŋgo na, sikapɔlɔ ŋa wi yaa wɔ
mbe leele pe kapere ti kala yagawa ja, wi
yaa wi kɔnli mboo kasanwa pi lɛ mbe ye
pi ni wa paraga ŋga pè pɔ ma cɛnsaga
paraga go ki kɔn shyɛn ki puŋgo na. Wì
napɔlɔ wi kasanwa pi pye yɛgɛ ŋga na,
wi yaa sikapɔlɔ wi kasanwa pi pye ma
fun. Wi yaa pa yanragi yanragi kasulugo
pyesaga ki na, mbe pa yanragi yanragi wa
ki yɛgɛ†.
16 Anmɛ wi yaa kapere ti kala yagawa
ja kapyege ki pye lajɛŋgɛ kpoyi ki kan
mbege pye fyɔngɔ fu, Izirayɛli woolo pe
fyɔngɔ kagala, naa pe mbasinmɛ kagala
konaa pe kapere cɛnlɛ na fuun pè pye
maga tɛgɛ fyɔngɔ ni ki kala na. Wi yaa
ki nuŋgba ki pye fun filisaga paraga go ki
laga sanŋga ki na, ko ŋga ki yɛn ma kan
wa poro naa pe fyɔngɔ kagala ke sɔgɔwɔ.
17 Na Arɔn wiga ye wa filisaga paraga go
ki ni, wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni mbaa kapere
ti kala yagawa ja kapyege ki piin sanga
ŋa ni, lere si daga mbe pye wa ki ni fɔ
wi sa yiri. Wi yaa kapere ti kala yagawa
ja kapyege ki pye wi yɛɛ kan, naa wi go
woolo pe kan konaa Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe ni fuun pe kan.
18 Ko puŋgo na, wi yaa yiri mbe pan
wa saraga wɔsaga ŋga wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ ki tanla†, mbe kapere ti kala
yagawa ja kapyege ki pye ki kan; kona
mbe si napɔlɔ wi kasanwa pa lɛ konaa
sikapɔlɔ wi woo pa ni, mboo fafa wa
saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ ke lagapyew
ki na.
19 Wi yaa yombɛlɛ nuŋgba le wa
kasanwa pi ni mboo yanragi yanragisaga
kɔlɔshyɛn wa saraga wɔsaga ki na. Anmɛ
wi yaa ki pye mbege tɛgɛ fyɔngɔ fu, mbe
Izirayɛli woolo pe fyɔngɔ kagala ke laga
ki na, mbege pye kpoyi.
20 «Na Arɔn wiga kapere ti kala yagawa
ja kapyege ki pye mbe kɔ lajɛŋgɛ kpoyi ki
kan, naa filisaga paraga go ki laga sanŋga
konaa saraga wɔsaga ki kan, wi yaa ti pe
pan sikapɔlɔ wee wi ni.
21 Arɔn wi yaa wi kɛyɛn shyɛn yi taga
wa wi go ki na, mbe Izirayɛli woolo pe
punŋguwɔ kagala ke ni fuun, naa pe
mbasinmɛ kagala ke ni fuun konaa pe
kapere ti ni fuun ti yo mberi taga wa wi
go ki na. Ko puŋgo na, wi yaa wi torogo
wa gbinri wi ni, mboo le lere ŋa pè wɔ ki

† **16:8 16.8:** Ŋga kì yo fɔ: *Ŋa wi yaa wa wila kee* pèle ki kanŋga ma yo sikapɔlɔ ŋa wi yɛn Azazɛli woo. Pele naga jate ma yo Azazɛli wìla pye gbinri gbosho nakoma yinnɛ tipele la; Levi 16.10,26. † **16:15 16.15:** Ebu 9.12
† **16:18 16.18:** Saraga wɔsaga ŋga ki sɛnrɛ tì yo laga ki laga ŋga ki ni pele maa ki jate ma yo saara sogoworo pe maa ti sori saraga wɔgɔsaga ŋga na koyi. Pele maa ki jate fun ma yo wusuna nuwɔ taan pe maa wi sori saraga wɔgɔsaga ŋga na koyi.

wogo ki na wi kɛɛ wi kari wi ni.
22 Kiga pye ma, sikapɔlɔ wi yaa Izirayɛli
woolo pe kapere ti go kala li lɛ, mbe kari
wasege waga ka ni.

«Na paga kaa purɔ mboo wa wa gbinri
wi ni sanga ŋa ni,
23 kona Arɔn wi yaa sɔngɔrɔ wa filisaga
paraga go ki ni. Yaripɔrɔ nda pè ti lɛn jese
ni, to nda wìla le ma ye wa lajɛŋgɛ kpoyi
ki ni, wi yaa ti wɔ wi yɛɛ na mberi tɛgɛ
le†,
24 mbe woli laga kpoyi ka ni, mboo
yaripɔrɔ sannda ti le wi yɛɛ na. Ko
puŋgo na, wi yaa yiri mbe kari sa saraga
sogowogo wɔ wi yɛɛ kan konaa mbe ka
wɔ leele pe kan fun, jaŋgo mbe kapere ti
kala yagawa ja kapyege ki pye wi yɛɛ kan
konaa leele sanmbala pe kan.
25 Kona wi yaa yaayogo ŋga pè wɔ
saraga mbe kapere ti kala yagawa ja ki
yanlaga ki sogo wa saraga wɔsaga ki na.
26 «Sikapɔlɔ ŋa pe yaa wa wila kee,
naŋa ŋa wi yaa wi purɔ mboo torogo
wa gbinri wi ni, wi daga mboo yaripɔrɔ
ti jogo, mbe woli; ko puŋgo na, mbe si
sɔngɔrɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.
27 Napɔlɔ wo naa sikapɔlɔ ŋa pè wɔ
saraga ma kapere ti kala yagawa ja, a pè
pe kasanwa pi lɛ ma ye pi ni wa laga kpoyi
ki ni, ma kapyege ŋga pe ma pye mbe
kapere ti kala yagawa ja ki pye, pe daga
mbe pe lɛ mbe kari pe ni wa paara yinrɛ
cɛnsaga ki puŋgo na, mbe sa pe sɛɛrɛ, naa
pe kara konaa pe lara ti sogo wa†.
28 Lere ŋa wi yaa ti sogo wi yaa wi
yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli si jɛn mbe
sɔngɔrɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.
29 «Ŋgasele laa na, na li yaa pye kɔsaga
fu ye kan: ‹Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo
ki pilige kɛ wogo ki na, ye yaa yeŋge le, ye
se tunŋgo ka kpɛ pye ki pilige ki ni, yoro
Izirayɛli tara piile konaa nambannjɛɛnlɛ
mbele pe yɛn laga ye sɔgɔwɔ pe ni.
30 Katugu ko pilige koyi pe yaa kapere
ti kala yagawa ja kapyege ki pye ye kan,
mbe ye kapere ti laga ye na, mbe ye pye
fyɔngɔ fu. Kiga pye ma, ye yaa pye fyɔngɔ
fu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
31 Ki pilige ki yaa pye cɛnpilige ye kan,
ye yaa wogo ki pilige ki ni mbe yeŋge le.
Ki ŋgasele na li yaa pye kɔsaga fu.›
32 «Saraga wɔfɔ ŋa pe yaa ka sinmɛ
kpoyi wo wi na mboo tɛgɛ saraga
wɔgɔtunŋgo ki na, wa saraga wɔfɛnnɛ to
wi yɔnlɔ, wo wi yaa kaa kapyege ŋga pe
ma pye mbe kapere ti kala yagawa ja ki
piin. Yaripɔrɔ nda pè ti lɛn jese ni mari
tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, wo wi yaa lari nii.
33 Wi yaa kapere ti kala yagawa ja
kapyege ki pye lajɛŋgɛ kpoyi ki kan, naa
filisaga paraga go ki laga sanŋga ki kan
konaa saraga wɔsaga ki kan; wi yaa
kapyege ŋga pe ma pye mbe kapere ti
kala yagawa ja ki pye fun saraga wɔfɛnnɛ
pe kan konaa Izirayɛli gbogolomɔ woolo
pe ni fuun pe kan.
34 «Ki wogo ki yɛn ŋgasele na li yɛn
kɔsaga fu ye kan. Yɛlɛ pyew, pe yaa
kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye
pyesaga nuŋgba Izirayɛli woolo pe kan pe
kapere ti ni fuun ti kala na.»
A Arɔn wì si ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
yo Moyisi wi kan ki pye†.

IZIRAYƐLI WOOLO PE YƐN MA TƐGƐ PE YƐ YƐNNJƐLƐ KAN

17

17–25

Ŋgasele na lì tɛgɛ yaayoro kasanwa pi wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma
yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Arɔn, naa wi
pinambiile konaa Izirayɛli woolo sanm-
bala pe ni fuun pe kan wi pe pye fɔ ŋga
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ki ŋga:
3 «Yoro Izirayɛli woolo, na wa kaa
jaa mbe nɛgɛ nakoma sumbyɔ, nakoma
sugbɔ kɔnli laga paara yinrɛ cɛnsaga ki
ni, nakoma wa ki puŋgo na,
4 ki fɔ wi daga mbe kari ki yaayogo ki
ni wa filisaga paraga go ki yɔn na, mbege
wɔ yarikanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wa
cɛnsaga paraga go ki yɛgɛ. Na wii ko
pye, pa wi yaa la jate wì kapege pye ma

† **16:23 16.23:** Eze 44.19 † **16:27 16.27:** Ebu 13.11 † **16:34 16.29-34:** Levi 26.32; Nɔmbu 29.7-11

yaraga ŋga yinwege na ka kasanwa wo, ki kologo si ma. Pe yaa wi purɔ mboo wɔ wa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ.
5 Ki ŋgasele li yaa ti Izirayɛli woolo pe se kaa pe saara yaayoro ti kuun wa wasege ki ni, ɛɛn fɔ, pe yaa la paan ti ni saraga wɔfɔ wi kɔrɔgɔ wa filisaga paraga go ki yɔn na, mbaa ti woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri nayinmɛ saara.
6 Kona saraga wɔfɔ wi yaa yaayogo ki kasanwa pa yanragi Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki na, wa filisaga paraga go ki yɔn na. Ko puŋgo na, wi yaa yanlaga ki sogo wa ki saraga wɔsaga ki na, ko ŋga ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla we.
7 Kiga pye ma, sikapɛnɛ yanlɛɛlɛ mbele Izirayɛli woolo pè gbegele yarisunndo na nanjara piin nari gbogo, ma je we Fɔ wi na, pe se kaa saara woo ti yeri naa. Ki yɛn ŋgasele na li yɛn kɔsaga fu yoro naa ye setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri ye kan.
8 «Na Izirayɛli woo nakoma pe nambanŋa wa kaa jaa mbe saraga sogowogo wɔ, nakoma saraga ka yɛgɛ,
9 wi daga mbe pan yaayogo ki ni wa filisaga paraga go ki yɔn na, mbege wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Na wi sigi pye ma, wi daga poo purɔ poo wɔ Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ.
10 «Na Izirayɛli woo nakoma nambanŋa wa ka kasanwa ka, ki kasanwa pi yɛn yɛgɛ o yɛgɛ, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ mi yaa yiri wi kɔrɔgɔ, mboo purɔ mboo wɔ wa wi woolo pe sɔgɔwɔ†.
11 Katugu yaraga ŋga fuun ki da, pa ki yinwege ki yɛn wa ki kasanwa pi ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi konɔ kan ye yeri, janŋgo yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki piin pi ni, wa saraga wɔsaga ki na ye yɛɛ kan. Kasanwa pi ma ti lere wi ma kapere kala yagawa ta, katugu pa yinwege ki yɛn wa pi ni†.
12 Ko kala ki ti mìgi yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: ‹Ye ni, wa kpɛ ka ka kasanwa ka, nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn laga ye sɔgɔwɔ, wa kpɛ ka ka kasanwa ka.›
13 «Na Izirayɛli woo nakoma pe nambanŋa wa ka kari yanrisaga mbe woŋgbɔ nakoma sannjɛlɛ gbo, a kì pye kara nda ti yɛn kaworo to ta, wi yaa ki yaraga ki kɔnli mbege kasanwa pi wo tara, mbe tara ta tɛgɛ mboo tɔn.
14 Yaraga ŋga fuun kì da ma pye yinwege na, pa ki yinwege ki yɛn wa ki kasanwa pi ni. Ko kala ki ti Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo yoro Izirayɛli woolo ye kan fɔ: ‹Yaga ka yaraga ŋga fuun kì da ka kasanwa ka; katugu ki yinwege ki yɛn wa ki kasanwa pi ni. Na lere ŋa fuun ka kasanwa ka, wi daga poo purɔ poo wɔ Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ.›
15 «Lere o lere, wi yɛn Izirayɛli tara pyɔ o, nakoma nambanŋa o, na wa ka yarikugo nakoma woŋgbɔ ŋa cɛngɛ gbo wa kara ka, wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ. Ko puŋgo na, wi yaa pye fyɔngɔ fu.
16 Ɛɛn fɔ, na ki fɔ wiga je wi suu yaripɔrɔ ti jogo, wii si woli, wi yaa wi kapege ki go kala li lɛ.»

18

Fyɔnrɔ kala na naŋa naa jɛlɛ si daga mbe pye

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ:
«Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.
3 Ezhipiti tara nda yàa pye ma cɛn wa ti ni, kagala ŋgele ti woolo pàa pye na piin, yaga kaa ke piin. Mila kee ye ni wa Kana tara nda ni, kagala ŋgele pe yɛn na piin wa, yaga ka saa ke piin. Yaga ka saa tanri ki tara woolo pe kalɛgɛlɛ ke na.
4 Yaa tanri na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ koro naa na ŋgasegele ke na; katugu muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.
5 «Yaa tanri na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ naa na ŋgasegele ke na. Lere ŋa kaa tanri ke na,

† **17:10 17.10:** Zhenɛ 9.4; Levi 7.26-27; Dete 12.16-23; 15.23 † **17:11 17.11:** Ebu 9.22 † **18:5 18.5:** Nehe 9.29; Eze 18.9; 20.11-13; Luki 10.28; Ɔrɔmu 10.5; Gala 3.12

wi yaa yinwege ta ke fanŋga na. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.

6 «Yoro Izirayɛli woolo wa kpɛ si daga mbe sinlɛ wi go lere ni. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

7 «Maga kɔɔn to wi tifaga mbe sinlɛ ma yɛɛra nɔ wi ni. Kiga pye ma, mɔ̀ɔ nɔ wi tifaga fun; katugu ma nɔ wi.

8 «Maga ka sinlɛ ma to jɔ wa yɛgɛ ni; kiga pye ma, mɔ̀ɔ to wi tifaga†.

9 «Ma njɔ nakoma ma jɔnlɔ sumboro ŋa wi yɛn to nuŋgba ma ni, nakoma nɔ nuŋgba ma ni, a pòo koro wa ye go, nakoma go ka yɛgɛ ni, maga ka sinlɛ wi ni†.

10 «Maga ka sinlɛ ma pishyɛnwoo ni, ko kɔrɔ wo yɛn ma pinambyɔ wi sumborombyɔ nakoma ma sumborombyɔ wi sumborombyɔ ni; kiga pye ma, ma yaa ma yɛɛ tifaga.

11 «Maga ka sinlɛ ma to jɔ wa yɛgɛ sumborombyɔ ni; katugu wi yɛn ma to wi sumborombyɔ, ma pye ma njɔ nakoma ma jɔnlɔ sumboro.

12 «Maga ka sinlɛ ma to wi nɔsepyɔ sumboro wa ni; katugu wi yɛn ma to wi go lere.

13 «Maga ka sinlɛ ma nɔ wi nɔsepyɔ sumboro wa ni; katugu wi yɛn ma nɔ wi go lere.

14 «Maga kɔɔn to wi nɔsepyɔ lenaŋa wa tifaga mbe sinlɛ wi jɔ wi ni; katugu wi yɛn ma nijɛ†.

15 «Maga ka sinlɛ ma pinambyɔ wa jɔ ni; katugu wi yɛn ma pijɔ, maga ka sinlɛ wi ni†.

16 «Maga ka sinlɛ ma nɔsepyɔ lenaŋa wa jɔ ni; kiga pye ma, ma yaa ma nɔsepyɔ lenaŋa wi tifaga†.

17 «Maga ka sinlɛ jɛlɛ wa ni, mbe sinlɛ wi sumborombyɔ ni. Maga ka sinlɛ ki jɛlɛ wi pishyɛnwoo ŋa wi yɛn jɛlɛ wa ni, ko kɔrɔ wo yɛn wi pinambyɔ wo sumborombyɔ nakoma wi sumborombyɔ wo sumborombyɔ ni; katugu pe yɛn ki jɛlɛ wi go leele. Ki kala li yɛn katijaanga†.

18 «Maga kɔɔn jɔ wi nɔsepyɔ sumboro wa pɔri ma jɔ mbe sinlɛ wi ni, mbe njɔfɔ wi ta yinwege na; katugu ki mbe ya yenjara yirige njɔ wo naa jɔnlɔ pe sɔgɔwɔ.

19 «Maga ka sinlɛ jɛlɛ wa ni wi jogosanga wi ni; katugu wi yɛn fyɔngɔ ni†.

20 «Maga ka sinlɛ ma lewee yɛnlɛ wa jɔ ni, mbɔɔn yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni wi ni†.

21 «Maga kɔɔn piile wa wɔ saraga mboo kan yarisunŋgo Molɔki† ki yeri; kiga pye ma, ma yaa na mɛgɛ ki tifaga†. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

22 «Maga ka sinlɛ ma naŋa yɛnlɛ ni paa yɛgɛ ŋga na pe ma sinlɛ jɛlɛ ni. Ki kala li yɛn katijaanga†.

23 «Maga ka sinlɛ yaayogo ni mbɔɔn yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni ki ni. Jɛlɛ si daga mboo yɛɛ kan yaayogo yeri ki sinlɛ wi ni; ki kapyege ki yɛn kala na li yɛn ma piri†.

24 «Yaga ka ki kagala ŋgele la kpɛ pye mbe ye yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni, katugu cɛngɛlɛ ŋgele mi yaa ke woolo pe purɔ wa ye yɛgɛ, ki kagala ŋgele koro pe maa piin, ma pe yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni.

25 Pe tara ti ni fuun ti yɛn fyɔngɔ ni ki kagala ke kala na. Ko ki ti mi yaa jɔlɔgɔ wa wa tara ti ni pe mbasinmɛ pi kala na. Ki tara tì je ti woolo pe na.

26 «Ki kala na, yoro Izirayɛli tara piile naa nambannjɛɛnlɛ mbele pe yɛn laga ye sɔgɔwɔ, yaa tanri na ŋgasegele koro naa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na. Yaga ka ki katijangara ta kpɛ pye.

27 Leele mbele pàa pye ma cɛn wa ki tara ti ni ye yɛgɛ, pàa pye na ki katijangara ti piin ma tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni.

28 Yoro wo na, yaga kari tɛgɛ fyɔngɔ ni naa, janŋgo tiga ka je ye na paa yɛgɛ ŋga na mbele pàa pye ma cɛn wa ti ni ye yɛgɛ tìla je pe na we.

† **18:8 18.8:** Zhenɛ 35.22; Levi 20.11; Dete 22.29; 27.20 † **18:9 18.9:** Levi 20.17; Dete 27.22 † **18:14 18.12-14:** Levi 20.19-20 † **18:15 18.15:** Levi 20.12 † **18:16 18.16:** Levi 20.21 † **18:17 18.17:** Levi 20.14; Dete 27.23 † **18:19 18.19:** Levi 20.18 † **18:20 18.20:** Levi 20.10 † **18:21 18.21:** Molɔki wìla pye Kana tara fɛnnɛ pe yarisunŋgo ko ka. Eburuye sɛnrɛ ti ni Molɔki mɛgɛ ki kɔrɔ wi mbe ya logo fɔ wunluwɔ nakoma ŋa wi maa fɛrɛ kala piin. † **18:21 18.21:** Levi 20.1-5 † **18:22 18.22:** Levi 20.13; Ɔrɔmu 1.27 † **18:23 18.23:** Ɛki 22.19; Levi 20.15-16; Dete 27.21

29 Leele mbele fuun pe yaa kaa ki katijangara nda ta piin, pe yaa ka pe purɔ mbe pe wɔ wi woolo pe sɔgɔwɔ.
30 «Sɛnrɛ nda fuun mì yo ye kan, yeri lɛ yaa tanri ti na. Katijangara nda pàa keli na piin wa tara ti ni na ye fa pan, yaga kaa ta kpɛ piin, jaŋgo mbe ye yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni ti pyewe pi kala na. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.»

19

Yɛnŋɛlɛ laa jaa paa li gbogo yɛgɛ ŋga na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli gbo-golomɔ woolo pe kan wi pe pye fɔ:
«Ye pye kpoyi, katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, mi yɛn kpoyi†.
3 «Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yaa ye teele naa ye nɛɛlɛ pe gbogo, yaa na cɛnpilige ki cɛɛn. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le†.
4 «Yaga kaa yarisunndo ti gbogo, yaga ka tugurɔn yan mbe yarisunndo gbegele ye yɛɛ kan. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le†.
5 «Na ye kaa nayinmɛ saraga woo mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, ye yaa ki wɔ mbe yala ki wɔlɔmɔ pi ni jaŋgo mbe yɛnlɛ ki na.
6 Ye mbe ya mbe saraga kara ti ka saraga ki wɔpilige ki ni nakoma ki goto; nda ka koro sa gbɔn pilige taanri wogo ki na, yeri sogo.
7 Pilige taanri wogo ki na, na lere wa ka ki kara ta ka, ki saraga ki yaa pye fyɔngɔ yaraga, ki se yigi.
8 Lere ŋa ka ta ka, wi yaa wi kapege ki go kala li lɛ, katugu yaraga ŋga ki le mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na kɛɛ, wìgi tɛgɛ fyɔngɔ ni. Wi daga poo purɔ poo wɔ wi woolo pe sɔgɔwɔ.
9 «Na yaga ka saa ye yarilire ti kɔɔn wa ye tara sanga ŋa ni, kɛrɛfɔ wiga ka yarilire ti kɔn mbe gbɔn wa kɛrɛ koŋgo ki na. Laga ŋga wì kɔn, shegele ŋgele kè toori wa, wiga ka sɔngɔrɔ mbe sa ke wulo.
10 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, ye ɛrɛzɛn pire ti cɔŋgɔlɔ, ye se ka sɔngɔrɔ wa ye ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni mbe sa shashara nda tì koro wa ti cɔ konaa mbe pire nda tì toori tara ti wulo. Ye yaa to yaga fyɔnwɔ fɛnnɛ naa nambanmbala pe kan peri wulo. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le†.
11 «Yaga kaa yuun, yaga kaa finlɛlɛ, yaga kaa ye yɛɛ fanla†.
12 Yaga ka wugu na mɛgɛ ki na, katugu na yaga ki pye ma, ye yaa mi ŋa ye Yɛnŋɛlɛ na mɛgɛ ki tifaga. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.
13 «Maga kaga yerege ma lewee yɛnlɛ wa na, mbaa nii wi go na. Maga ka yu. Maga kɔɔn tunmbyee wi sara wi yaga wa ma yɛɛ yeri sa gbɔn ki goto†.
14 Maga ka nuŋgbojili wa tɛgɛlɛ. Maga ka yaraga ka tɛgɛ fyɔɔn wa yɛgɛ, ŋga wi mbe kurugo ki na. Ɛɛn fɔ, yaa fyɛ na yɛgɛ. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.
15 «Yaga ka kambasinŋge pye kiti kɔnkala la ni. Maga ka fyɔnwɔ fɔ wi mbɔnrɔ lere wa na wi fyɔnwɔ pi kala na; maga si ka legbɔɔ wi mbɔnrɔ lere wa na wi legbɔgɔwɔ pi kala na. Ɛɛn fɔ, maa ma leweele yɛɛnlɛ pe kiti wi kɔɔn maa yala ŋga ki yɛn ma sin ki ni†.
16 Maga kaa ye woolo pe mɛgɛ jogo la toro; maga ka yagbolo sɛrɛya yo mbe taga ma lewee yɛnlɛ na mbe ti poo gbo. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
17 «Maga ka ma lewee yɛnlɛ wa panra wa ma nawa. Ɛɛn fɔ, ma daga mboo yɛri ŋgbanga wi kapyege ki na, jaŋgo kiga ka pye kapege ma go na wi kala na†.
18 Maga ka kayaŋga wɔ ma yɛ, maga si ka gbu tɛgɛ ma nawa ma lewee yɛnlɛ wi ni. Ɛɛn fɔ, ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.
19 «Yaa tanri na ŋgasegele ke na. Maga ka ti ma yaayoro ti cɛnlɛ shyɛn, naŋa

† **19:2 19.2:** Levi 11.44-45; 1 Pyɛ 1.16 † **19:3 19.3:** Ɛki 20.8-12; Dete 5.12,16 † **19:4 19.4:** Levi 26.1; Ɛki 20.23; 34.17 † **19:10 19.9-10:** Levi 23.22; Dete 24.19-22 † **19:11 19.11:** Ɛki 20.15-16; Dete 5.19-20 † **19:12 19.12:** Ɛki 20.7; Dete 5.17; Mati 5.33 † **19:13 19.13:** Dete 24.14-15 † **19:14 19.14:** Dete 27.18 † **19:15 19.15:** Ɛki 23.6-8; Dete 16.19 † **19:17 19.17:** Mati 18.15 † **19:18 19.18:** Mati 5.43; 19.19; 22.39; Maki 12.31; Luki 10.27; Ɔrɔmu 13.9; Gala 5.14; Zhaki 2.8

naa jɛlɛ, mbe lugu ti yɛɛ na. Maga ka yariluguro cɛnlɛ shyɛn lugu wa kɛrɛ nuŋgba ti ni. Maga ka yaripɔgɔ le ŋga pè ti jese cɛnlɛ shyɛn ni†.

20 «Na naŋa wa ka sinlɛ kulojɔ wa ni, ŋa pè kan naŋa wa yɛgɛ yeri, ki pye pe fa kulojɔ wi go shɔ, wi fa si wɔ wa kulowo pi ni, ŋa wì sinlɛ wi ni, wi yaa tɔnŋgɔ yaara ti wɔ. Ɛɛn fɔ, pee daga mbe pe gbo, katugu jɛlɛ wi fa wɔ wa kulowo pi ni gbɛn.

21 Ki naŋa wi yaa pan simbapɔlɔ ni wa filisaga paraga go ki yɔn na, wi kapege ŋga wì pye ki kala na, mboo wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri saraga ŋga pe ma wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele.

22 Saraga wɔfɔ wi yaa kapere kala yagawa ja kapyege ki pye ki naŋa wi kan, kapege ŋga wì pye ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, kapere kala yagawa ja simbapɔlɔ wi ni; pa wi kapere ti yaa kala yaga wi na.

23 «Na yaga ka sa ye wa Kana tara ti ni, mbe tire nda ti maa sɛni ti cɛnlɛ pyew ta lugu, yɛgɛlɛ koŋgbanŋgala taanri ke ni, pire nda ti yaa sɛ, ye yaa la to jate fyɔngɔ ni. Yaga ka ta ka.

24 Yɛlɛ tijɛrɛ wolo li na, tiga pire nda fuun sɛ, ye yaa ti le mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na kɛɛ fɛti wa nɔgɔ mbanla sɔn.

25 Yɛlɛ kaŋgurugo wolo li na, ye yaa lari pire ti kaa. Na ye kaa ki piin ma, pa ye tire ti yaa la sɛni lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.

26 «Yaga ka yaraga ka kara ka wa laga ŋga pège kasanwa pi wo†. Yaga kaa kajɛnmɛ piin, yaga si kaa jɛlɛ†.

27 Yaga kaa ye yinrɛ ti nɔgɔ woo. Yaga si kaa ye siyɔ wi kanŋgara ti kunlu.

28 Yaga ka ye witige laga ka kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ mbege naga fɔ ye yɛn na kunwɔ gbele. Yaga si ka njelewe gbɔn ye witige laga ka na. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.

29 «Yaga ka ye sumborombiile pe le nanjara ni mbe pe tifaga†, jaŋgo leele paga ka ye kɛɛnrɛ limɛ pi ni laga tara ti ni fuun ti ni.

30 Yaa na cɛnpilige ki cɛɛn, yaa na cɛnsaga paraga go ki jate. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.

31 «Yaga kaa kee kuulo yewefɛnnɛ pe kɔrɔgɔ saa pe yewe konaa jɛlɛfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ saa jɛlɛ pe yeri; katugu ki yaa ye tɛgɛ fyɔngɔ ni. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le†.

32 «Ma daga mbaa yinrigi la fɔli lelɛŋgbaara ti yɛgɛ sɔgɔwɔ lari gbogo. Pa ma yaa laga piin ma mbaa mi ŋa ma Yɛnŋɛlɛ na gbogo. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

33 «Na nambanŋa wa ka sa cɛn wa ye tara, yaga kaa tɛgɛ mbaa nii wi go na.

34 Ɛɛn fɔ, yoo yigi paa ye tara pyɔ yɛn. Wi daga mbe ye ndanla paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn ma ye yɛɛ ndanla we, katugu yoro fun yàa pye nambanmbala wa Ezhipiti tara. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le†.

35 «Yaga ka kambasinŋge pye kiti kɔnkala ni, nakoma mɛtɛrɛ wogo na, nakoma culo wogo na, nakoma tiwi-yaraga wogo na.

36 Yaa taanla culo ŋa wì yala wo ni, naa puwakuru ŋa wì yala konaa litiri ŋa wì yala wo ni. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ na làa ye yirige wa Ezhipiti tara†.

37 «Yaa tanri na ŋgasegele naa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke na, yaa ke piin. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

20

Yɛnŋɛlɛ lì je yarisunndo ti gbɔgɔwɔ pi na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo

† **19:19 19.19:** Dete 22.9-11 † **19:26 19.26:** Laga ŋga kì yo fɔ: *Yaga ka yaraga ka kara ka wa laga ŋga pège kasanwa pi wo,* sɛwɛɛlɛ pele ni pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Yaga ka kara ka ti kasanwa pi ni (Zhenɛ 9.4; Levi 7.26-27; 17.10-14; Dete 12.16,23; 15.23; 18.10; 1 Sami 14.32). † **19:26 19.26:** Wunlunaŋa Sawuli wìla saa jɛlɛ wa yewe ŋa wìla pye na kajɛnmɛ piin (1 Sami 28.4-25). † **19:28 19.27-28:** Levi 21.5; Dete 14.1 † **19:29 19.29:** Kìla pye faa leele pele la pye na pe sumborombiile nii nanjara ni na yarisunndo ta yɛgɛ gbogo (Zhenɛ 38.14-26; Dete 28.18). † **19:30 19.30:** Dete 26.2 † **19:31 19.31:** Dete 18.11; 1 Sami 28.3; 2 Wunlu 23.4; Eza 8.19 † **19:34 19.33-34:** Ɛki 22.21; Dete 24.17-18; 27.19 † **19:36 19.35-36:** Dete 25.13-16; Yomi 20.10; Eze 45.10

2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe
kan fɔ:
«Na Izirayɛli woo nakoma nambanm-
bala mbele pe yɛn ma cɛn wa pe sɔgɔwɔ,
wa ka wi pyɔ wɔ saraga yarisunŋgo
Molɔki ki yeri, ki daga pege fɔ wi gbo.
Tara woolo sanmbala pe yaa wi wa
sinndɛɛrɛ ni mboo gbo.
3 Mi jate mi yaa yiri ki lerefɔ wi kɔrɔgɔ
mboo purɔ mboo wɔ Izirayɛli woolo san-
mbala pe sɔgɔwɔ, katugu wùu piile wa wɔ
saraga Molɔki yeri mala cɛnsaga paraga
go ki tɛgɛ fyɔngɔ ni konaa mi yɛn kpoyi
yɛgɛ ŋga na maga tifaga.
4 Tara woolo na paga yɛngɛlɛ tɔn ki
kapyege ki na, mbaa ki piin ndɛɛ ŋga ki
naŋa wila piin pe woro naga yaan, na pe
suu gbo,
5 pa kona mi jate mi yaa yiri ki naŋa wo
naa wi go woolo pe kɔrɔgɔ konaa mbele
fuun pe yaa taga wi na, mbaa nanjara
piin, mbaa Molɔki wi gbogo pe kɔrɔgɔ,
mbe pe purɔ mbe pe wɔ Izirayɛli woolo
sanmbala pe sɔgɔwɔ.
6 «Na lere wa ka kari kuulo yewefɛnnɛ
naa jɛlɛfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ sa jɛlɛ pe yeri
mbe yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni, mi yaa yiri ki fɔ
wi kɔrɔgɔ mboo purɔ mboo wɔ wi woolo
pe sɔgɔwɔ.
7 «Ye ye yɛɛ pye kpoyi, ye ta ye pye leele
mbele pe yɛn kpoyi, katugu muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.

Yɛnŋɛlɛ lì je nandara naa jatara ti na

8 «Yanla ŋgasegele ke yigi jɛŋgɛ yaa
tanri ke na. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
na lì ye wɔ ye pye cɛnlɛ na li yɛn kpoyi.
9 «Lere o lere kaa to nakoma wi nɔ
daŋga, wi daga poo gbo. Wi yaa wi
kunwɔ pi go kala li lɛ, katugu wùu to
nakoma wi nɔ wi daŋga†.
10 «Na naŋa wa ka wi naŋa yɛnlɛ wa jɔ
ta, pe yaa ki jataa wo naa ki nandaa wi ni
pe shyɛn pe gbo†.
11 «Na naŋa wa ka sinlɛ wi to jɔ wa
ni mboo to wi tifaga, ki daga pege naŋa
wo naa ki jɛlɛ wi ni pe gbo. Pe yaa si pe
kunwɔ pi go kala li lɛ†.
12 «Na naŋa wa ka sinlɛ wi pijɔ ni, ki
daga pe pe shyɛn pe gbo; katugu pè kala
pye na li yɛn ma piri. Pe yaa pe kunwɔ pi
go kala li lɛ†.
13 «Na naŋa wa ka sinlɛ wi naŋa yɛnlɛ
ni paa yɛgɛ ŋga na pe ma sinlɛ jɛlɛ ni,
ki daga pe pe shyɛn pe gbo; katugu pè
katijaanga pye, pe yaa pe kunwɔ pi go
kala li lɛ†.
14 «Na naŋa wa ka sumboro wa naa wi
nɔ pɔri wi jɛɛlɛ, ki fɔ wi katijaanga pye.
Ki daga pe ki naŋa wo naa jɛɛlɛ shyɛn
pe sogo weele. Pa kona ki kapege ŋga ki
cɛnlɛ li se la piin laga ye sɔgɔwɔ†.
15 «Na naŋa wa ka sinlɛ yaayogo ni, ki
daga poo gbo mbe yaayogo ki gbo fun.
16 «Na jɛlɛ wa kaa yɛɛ kan yaayogo yeri
ki sinlɛ wi ni, yoo gbo ye yaayogo ki gbo.
Ki daga ye pe shyɛn pe gbo. Pe yaa pe
kunwɔ pi go kala li lɛ†.
17 «Na naŋa wa kaa jɔnlɔ sumboro pɔri
wi jɔ, ŋa wi yɛn wi to seyɛnlɛ nakoma
wi nɔ seyɛnlɛ, na paga sinlɛ pe yɛɛ ni, pè
fɛrɛ kala pye pe yɛɛ ni. Pe yaa pe shyɛn
pe purɔ ca woolo sanmbala pe yɛgɛ na.
Katugu ki naŋa wì sinlɛ wi to seyɛnlɛ jɛlɛ
nakoma wi nɔ seyɛnlɛ sumboro ni. Pe yaa
ki kambasinŋge ki go kala li lɛ†.
18 «Na naŋa wa ka sinlɛ jɛlɛ ŋa wi yɛn
na jogo wa ni, pe yaa pe shyɛn pe purɔ
mbe pe wɔ Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ,
katugu pe shyɛn pè yo ma fili ki na ma
jɛlɛ wi kasanwa yirisaga ki yɛngɛ†.
19 «Maga ka sinlɛ ma nɔ wi nɔsepyɔ
sumboro ni, nakoma ma to wi nɔsepyɔ
sumboro ni. Na naŋa wa ka sinlɛ wi go
lere wa ni, pe shyɛn pe yaa pe kambas-
inŋge ki go kala li lɛ.
20 «Na naŋa wa ka sinlɛ wi to wi
nɔsepyɔ lenaŋa wa jɔ ni, kona wùu to wi
nɔsepyɔ lenaŋa wi tifaga. Ki naŋa wo naa
ki jɛlɛ wi ni pe yaa pe kapege ki go kala li
lɛ. Pe yaa ku pe se piile se†.

† **20:9 20.9:** Ɛki 21.17; Mati 15.4; Maki 7.10 † **20:10 20.10:** Ɛki 20.14; Levi 18.20; Dete 5.18 † **20:11 20.11:** Levi 18.8; Dete 22.29; 27.20 † **20:12 20.12:** Levi 18.15 † **20:13 20.13:** Levi 18.22 † **20:14 20.14:** Levi 18.17; Dete 27.23 † **20:16 20.15-16:** Ɛki 22.19; Levi 18.23; Dete 27.21 † **20:17 20.17:** Levi 18.9; Dete 27.22 † **20:18 20.18:** Levi 18.19 † **20:20 20.19-20:** Levi 18.12-14

21 «Na naŋa wa ka wi nɔsepyɔ lenaŋa
wa jɔ lɛ mboo pye wi jɔ, kona wì fyɔngɔ
kala pye, ma wi nɔsepyɔ lenaŋa wi tifaga.
Pe yaa ku piile fu†.
22 «Na ŋgasegele naa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ŋgele fuun mì yo ye kan, ye ke lɛ yaa tanri
ke na. Pa kona tara nda mi yɛn na kee ye
ni ye sa cɛn wa ti ni, ti se je ye na.
23 Tara woolo mbele mi yaa purɔ mbe
yirige wa ye yɛgɛ, yaga ka saa tanri pe
kalɛgɛlɛ ke na; katugu ki tara woolo ko
kagala koro pàa pye na piin, a pe kala
lìlan mbɛn.
24 A mì sigi yo ye kan fɔ:
Yoro ye yaa pe tara ti ta kɔrɔgɔ.
Mi yaa ti kan ye yeri ti pye ye woro.
Ki tara tori nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ti yɛn na
fuun wa ti ni†.
Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
le. Muwi mì ye wɔ ma ye tɛgɛ ye yɛ tara
woolo sanmbala pe ni.
25 Ki kala na, ye daga mbe yaayoro nda
ti yɛn fyɔngɔ fu ti jɛn mberi wɔ nda ti
yɛn fyɔngɔ ni ti ni, mbe sannjɛrɛ nda
ti yɛn fyɔngɔ fu ti jɛn mberi wɔ nda ti
yɛn fyɔngɔ ni ti ni. Yoro jate yaga ka
jiri yaayoro nda ti yɛn fyɔngɔ ni ta na,
naa sannjɛrɛ nda ti yɛn fyɔngɔ ni konaa
yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele ke maa fulolo
tara ti na, ma pye fyɔngɔ ni la na, mbe ye
yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni fun. Mìgi yaara ti wɔ
ti yɛɛ ni maga naga ye na, jaŋgo ye nda ti
yɛn fyɔngɔ ni ti jɛn.
26 «Ye pye kpoyi na kan, katugu mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn kpoyi. Mì ye wɔ
tara woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ ma ye
tɛgɛ ye yɛ, jaŋgo ye pye na woolo.
27 «Na naŋa nakoma jɛlɛ wa ka pye
jɛlɛfɔ, mbaa kuulo pe yewe, nakoma
mbaa kajɛnmɛ piin, wi daga poo gbo. Pe
yaa wi wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo. Wi yaa
wi kunwɔ pi go kala li lɛ wi yɛ†.»

21

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ saraga wɔfɛnnɛ pe wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Moyisi wi pye fɔ: «Ki
sɛnrɛ nda ti yo saraga wɔfɛnnɛ pe kan,
Arɔn wi pinambiile wele, ma pe pye fɔ:
«Saraga wɔfɔ wa si daga mbe jiri wi
sege woo wa gboo na mboo yɛɛ tɛgɛ
fyɔngɔ ni,
2 kaawɔ wi go woo wo wa: Wi nɔ,
naa wi to, naa wi pinambyɔ, naa wi
sumborombyɔ, naa wi nɔsepyɔ lenaŋa
3 konaa wi nɔsepyɔ sumboro ŋa wi fa
pɔri naŋa yeri. Wi mbe ya jiri poro wa
gboo na, mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni; katugu
wi fa pye naŋa wa jɔ gbɛn.
4 Saraga wɔfɔ wo wi yɛn to wi woolo pe
sɔgɔwɔ. Wii daga mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ
ni†, wi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na mbege jɔgɔ†.
5 «Saraga wɔfɛnnɛ pee daga mbe pe
yinrɛ ti lara ta kulu kulu, nakoma mbe pe
siyɔ wi kanŋgara ti kulu; pee si daga mbe
pe witire lara ta kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ mbege
naga fɔ kunwɔ to pe na†
6 Pe daga mbe pye kpoyi pe Yɛnŋɛlɛ li
kan. Pee daga mbe pe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ki jɔgɔ, katugu poro pe maa saara ti woo
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, to nda ti yɛn li
yaakara nda pe ma sogo we. Ki kala na
pe daga mbe pye kpoyi.
7 «Saraga wɔfɔ wii daga mbe nan-
jaa pɔri wi jɔ, nakoma sumboro ŋa wì
jɔgɔ, nakoma jɛlɛ ŋa wi pɔlɔ wùu wa,
katugu saraga wɔfɔ pyew wi yɛn kpoyi wi
Yɛnŋɛlɛ li kan.
8 Yaa saraga wɔfɔ wi jate wi yɛn kpoyi,
katugu wo wi maa ye Yɛnŋɛlɛ li yaakara
ti kaan li yeri saraga. Wi daga mbe pye
kpoyi ye yɛgɛ na; katugu mi yɛn kpoyi,
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na ye piin
kpoyi we.
9 «Na saraga wɔfɔ wa sumborombyɔ
kaa nanjara piin mboo yɛɛ tifaga, kona wi
to wo wì tifaga. Ki daga pege sumboro wi
sogo wee.
10 «Saraga wɔfɔ ŋa wi yɛn saraga
wɔfɛnnɛ sanmbala pe go na, wo ŋa pàa
sinmɛ mba pe ma wo yaraga na mbege le
Yɛnŋɛlɛ kɛɛ pa wo wa wi go ki na, maa

† **20:21 20.21:** Levi 18.16 † **20:24 20.24:** Ɛki 3.8 † **20:27 20.27:** 1 Sami 28.4-25 † **21:4 21.4:** Ŋga kì yo fɔ: *Wii daga mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni,* sɛwɛɛlɛ pele ni kì yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Wii daga mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni wi nafɛnnɛ wa gboo ni. † **21:4 21.4:** Ŋga ki yo fɔ: *Wi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na mbege jɔgɔ,* sɛwɛɛlɛ pele ni kì yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Ki fɔ wi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na mbege jɔgɔ. † **21:5 21.5:** Levi 19.27-28; Dete 14.1

tɛgɛ wi yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, a wila yaripɔrɔ nda tì tɛgɛ ti yɛ li kan ti nii, wii daga mboo go ki yaga sagara, wii si daga mboo yaripɔrɔ ti walagi mbege naga fɔ wi yɛn na kunwɔ gbele.

11 Wiga ka fulo gboo tanla, wiga si kaa yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni, ali wi to nakoma wi nɔ wì ku o.

12 Wi se ka yiri wa laga kpoyi ki ni, jaŋgo wiga ka wi Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki tɛgɛ fyɔngɔ ni; katugu sinmɛ mba pe ma wo yaraga na mbege le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ pàa pa wo wi na, maa tɛgɛ na tunŋgo ki na. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

13 «Saraga wɔfɛnnɛ to wi daga mbe sumboro ŋa wi fa naŋa kala jɛn wo wa pɔri wi jɔ.

14 Wiga ka naŋgunjɔ pɔri wi jɔ, nakoma jɛlɛ ŋa wi pɔlɔ wi wa, nakoma jɛlɛ ŋa wìla jɔgɔ, nakoma jɛlɛ ŋa wila nanjara piin. Ɛɛn fɔ, wi daga mboo jɔ wi lɛ wa saraga wɔfɛnnɛ sege ki ni, wi pye sumboro ŋa wi fa naŋa kala jɛn;

15 jaŋgo wiga ka setirige piile pele le wa wi sege ki ni, mbele pe yɛn fyɔngɔ ni; katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mùu wɔ maa tɛgɛ wi yɛ na yɛɛ kan.»

16 «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo

17 wigi sɛnrɛ nda ti yo Arɔn wi kan fɔ: ‹Mbele fuun pe yaa ka yiri puŋgo na, wa ma setirige piile pe ni, naŋa ŋa fuun ka ka pye sɔ ni wi witige laga ka na, wi se ka fulo wa saraga wɔsaga ki tanla mboo Yɛnŋɛlɛ li yaakara ti kan li yeri.

18 Naŋa ŋa fuun wi yɛn sɔ ni wi witige laga ka na, wa kpɛ si daga mbege tunŋgo ki pye. Ko kɔrɔ wo yɛn fyɔɔn, naa jejɔgɔlɔfɔ, naa ŋa wi yɛgɛ cɛnwɛ pì jɔgɔ wi na, naa ŋa wi witige laga kà wɔ wa ki yɔnlɔ,

19 naa naŋa ŋa wi jele nakoma wi kɛɛ kaw wi na,

20 naa puŋgunɔ fɔ, naa ŋa wì pɔngɔ, naa ŋa wi yɛnlɛ lì fi wi na, naa ŋa yama yɛn wi witige sɛlɛgɛ ki na konaa naŋa ŋa pè san.

21 Ma setirige pyɔ ŋa ki sɔ ŋa wa yɛn wi na, wo wa si daga mbe fulo wa saraga wɔsaga ki tanla, mbe saara nda pe ma sogo ta wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Sɔ ŋa wi yɛn wi na wi kala na, wiga ka fulo wa mboo Yɛnŋɛlɛ li yaakara ti kan li yeri.

22 Wi mbe ya mbaa wi Yɛnŋɛlɛ li yaakara ti kaa, to ti yɛn yarikanra nda ti yɛn kpoyi konaa nda ti yɛn jɛndɛ kpoyi.

23 Ɛɛn fɔ, sɔ ŋa wi yɛn wi na wi kala na, wii daga mbe fulo wa paraga ŋga pè pɔ ma cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn ki tanla, wii daga mbe yɔngɔ saraga wɔsaga ki tanla. Wii daga mbanla cɛnsaga paraga go ki tɛgɛ fyɔngɔ ni, katugu muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na li maa saraga wɔfɛnnɛ pe piin kpoyi na yɛɛ kan.› »

24 A Moyisi wì sigi sɛnrɛ ti yo Arɔn naa wi pinambiile konaa Izirayɛli woolo sanmbala pe ni fuun pe kan.

22

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ saraga yaakara wogo ki na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:

2 «Para Arɔn wi pinambiile pe ni, ma pe pye fɔ pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ ti wogo na, to nda Izirayɛli woolo pe maa paan ti ni na kan we, jaŋgo na mɛgɛ ki yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na, paga kaga tɛgɛ fyɔngɔ ni. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

3 Ki yo pe kan naa fɔ:

«Pe setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri puŋgo na, na naŋa wa ka ka pye fyɔngɔ ni wa pe ni, mbe si fulo yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ na kan ti tanla, to nda Izirayɛli woolo pe maa paan ti ni na kan, pe yaa wo purɔ mboo yirige wa na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

4 Arɔn setirige piile pe ni, saraga wɔfɔ ŋa fuun yayɛnwɛ ka to wi na nakoma fyomiŋge, wo wa si daga mbe yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ na kan ta ka, fɔ wi ka sa pye fyɔngɔ fu. Ŋa ka jiri gboo na mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni, naa ŋa wi nama tɔnmɔ pì wo wi na, wo wa si daga mbe ta ka fun;

5 naa ŋa ka jiri yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele ke maa fulolo tara ti na la na, koro ŋgele ke ma lere tɛgɛ fyɔngɔ ni we, konaa ŋa ka jiri lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni wa na,

ali mbege ta ki fyɔngɔ kala li yɛn yɛgɛ o yɛgɛ.
6 Ŋa ka jiri ki yaara ta na, wi yaa pye
fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ. Na wii
ka woli mbe kɔ, wi se ya mbe yarikanra
nda tì tɛgɛ ti yɛ na kan ta ka.
7 Na yɔnlɔ kiga ka to mbe kɔ, pa wi
yaa pye fyɔngɔ fu, kona pa wi mbe ya
yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ na kan ta ka
naa, katugu to ti yɛn wi yaakara re.
8 Saraga wɔfɔ wii daga mbe yarikugo
nakoma woŋgbɔ ŋa cɛngɛ gbo wa kara
ka mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni. Muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

9 «Saraga wɔfɛnnɛ pe daga mbanla
sɛnyoro ti yigi la tanri ti na, jaŋgo paga
ka pye kapege pyefɛnnɛ yaakara wogo na;
katugu na paga ti tɛgɛ fyɔngɔ ni, pe yaa
ku. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì pe
tɛgɛ pe yɛ na yɛɛ kan.

10 «Lere ŋa woro saraga wɔfɔ, wo wa
kpɛ si daga mbe yarikanra nda tì tɛgɛ
ti yɛ na kan ta ka. Ali saraga wɔfɔ wi
nambanndorowo nakoma wi tunmbyee
ŋa wi maa sara, pee daga mbe ta ka.
11 Ɛɛn fɔ, saraga wɔfɔ wiga kulo ŋa lɔ
penjara ni nakoma kulo ŋa pè se wa wi go,
wo mbe ya mbaa saraga wɔfɔ wi yaakara
ta kaa.
12 Na saraga wɔfɔ wi sumborombyɔ
wiga pɔri naŋa ŋa wi woro saraga wɔfɔ
wa yeri, yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ na
kan, saraga ŋga pe ma lagala wa ti na,
ki sumborombyɔ wii daga mbaa ki kaa.
13 Na saraga wɔfɔ wi sumborombyɔ
wiga pye naŋgunjɔ nakoma wi pɔlɔ wuu
wa, mbe sigi ta wii piile se, na wiga
sɔngɔrɔ sa cɛn wa wi to wi go paa yɛgɛ
ŋga na wi sumborowo sanga wìla pye,
kona wi mbe ya mbaa wi to yaakara ta
kaa. Ɛɛn fɔ, lere ŋa woro saraga wɔfɔ,
wo wa kpɛ si daga mbe ta ka.
14 Na lere wa ka wa mbe la mbe
yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ na kan ta ka,
wi daga mbege yɔngɔ kan saraga wɔfɔ
wi yeri mbege walisaga kaŋgurugo wogo
taga wa ti na.

15 «Izirayɛli woolo pe yarikanra nda pè
lagala ma tɛgɛ ti yɛ, ma kan Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri, saraga wɔfɛnnɛ pee daga mberi
tɛgɛ fyɔngɔ ni.
16 Na paga ti ka mbege ta pe cɛnwɛ
pi woro ma yɔn†, pa pe yaa ti ki pye
kapege pe yɛɛ go na, ŋga ki daga pege kɔ.
Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na
yarikanra ti teri ti yɛ na yɛɛ kan†.»

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni
ma yo
18 wigi sɛnrɛ nda ti yo Arɔn naa wi
pinambiile konaa Izirayɛli woolo pe ni
fuun pe kan wi pe pye fɔ:

«Lere o lere wi yɛn Izirayɛli woo,
nakoma nambanŋa ŋa wi yɛn ma cɛn laga
Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ, na wa kaa jaa
mbe saraga sogowogo wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri, konaa mbe yɔn fɔlɔ tɔn, nakoma ki
pye nayinmɛ yarikanga,
19 na kaa pye ki fɔ wila jaa wi saraga ki
yigi, wi daga mbe pan yaayogo naŋga ni,
ŋga ki yɛn jɛrɛgisaga fu, ko yɛn napɔlɔ,
nakoma simbapɔlɔ nakoma sikapɔlɔ.
20 Yaga ka yaayogo ŋga ki yɛn jɛrɛgisaga
ni ka wɔ saraga; katugu ki saraga ki se
yigi†.
21 Na lere wa kaa jaa mbe nay-
inmɛ saraga wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
mbe yɔn fɔlɔ tɔn, nakoma ki pye nay-
inmɛ yarikanga, wi daga mbe pan nɛgɛ,
nakoma sumbyɔ nakoma sugbɔ ni. Ki
yaayogo ki daga mbe pye jɛrɛgisaga fu, sɔ
ka ka pye ki na, pa kona wi saraga ki yaa
yigi.
22 Yaga ka yaayogo ŋga ki yɛn fyɔɔn ka
wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, nakoma
ŋga ki laga kà kaw ki na, nakoma ŋga ki
yɛn jekɔngɔ ni, nakoma ŋga sanŋgbanra
yɛn ki na, nakoma ŋga kurukurugo
nakoma kawa to ki na. Yaga ka ka wɔ
saraga ŋga pe ma sogo wa saraga wɔsaga
ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.

† **22:16 22.16:** Ŋga kì yo fɔ: *Na paga ti ka mbege ta pe cɛnwɛ pi woro ma yala, pa pe yaa ti ki pye kapege pe go na,* sɛwɛɛlɛ pele ni kì yo wa fɔ: Na paga Izirayɛli woolo pe yaga paga ti ka, pe yaa ti ki pye kapege pe go na. † **22:16 22.16:** Ŋga kì yo fɔ: *Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na yarikanra ti teri ti yɛ na yɛɛ kan,* ki mbe ya logo fun fɔ: Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na saraga wɔfɛnnɛ pe teri pe yɛ na yɛɛ kan. † **22:20 22.20:** Dete 17.1

23 Na nɛgɛ nakoma sumbyɔ wa witige
laga ka wɔ wa ki yɔnlɔ, nakoma na wiga
pɔngɔ, ma mbe ya mboo wɔ paa nayinmɛ
yarikanga yɛn; ɛɛn fɔ, na maga ki tɛgɛ
mbe yɔn fɔlɔ tɔn, ki saraga ki se yigi.
24 Yaayogo ŋga pège yɔgɔlɔ ke yaari,
nakoma pège san, nakoma pège yɔgɔlɔ
ke laga nakoma ma ke kɔn, yaga ka ka
wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Na yaga
ka sa cɛn wa ye tara, yaga kaa ki kapyere
cɛnlɛ li piin.
25 Yaayoro nda pè pye ma, yaga ka yɛnlɛ
mbe ka shɔ nambanŋa wa yeri mbege
wɔ yarikanga, ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yaakara, katugu pège san, nakosima ki
witige laga kà wɔ wa ki yɔnlɔ. Kiga pye
ma, ye saraga ki se yigi ye kan.»
26 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni
naa ma yo fɔ:
27 «Napige nakoma simbapige nakoma
sikapige ki seŋgɔlɔ, ki daga mbe koro le
ki nɔ wi tanla fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn.
Mbe lɛ le pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, ki
mbe ya wɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri
saraga ŋga pe ma sogo.
28 Ɛɛn fɔ, yaga ka nanɔ, nakoma sim-
banɔ nakoma sikanɔ naa wi pyɔ pe pinlɛ
mbe pe gbo pilige nuŋgba ki ni.
29 «Na ye kaa jaa mbe saraga wɔ mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri mbanla sɔn, yege
wɔ ki wɔlɔmɔ pi na, jaŋgo ki yigi ye kan.
30 Saraga ki wɔpilige, yege kara ti ka,
yaga ka ta yaga ti wɔnlɔ ti yiri. Muwi mi
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
31 «Yanla ŋgasegele ke yigi yaa tanri ke
na. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
32 Yaga kanla mɛgɛ ki tifaga, ko ŋga ki
yɛn kpoyi we. Yoro Izirayɛli woolo mi yɛn
kpoyi yɛgɛ ŋga na, yaa ki gbogo. Muwi mi
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì ye wɔ ma ye tɛgɛ
ye yɛ na yɛɛ kan.
33 Mì ye yirige wa Ezhipiti tara mbe pye
ye Yɛnŋɛlɛ. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
le.»

23

Fɛtiye mbele Izirayɛli woolo pe daga mbaa piin

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma
yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe
kan wi pe pye fɔ:
«Fɛtiye mbele ye daga mbaa piin Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni poro wɛlɛ yɛɛn. Wagati
ŋa wì tɛgɛtɛgɛ fɛtiye pe wogo na, na wi ka
gbɔn, yege yari leele pe kan pe gbogolo
panla gbɔgɔ.

Cɛnpilige shɛrɛgɛ

3 «Yapelege ki ni, ye yaa la tunŋgo piin
piliye kɔgɔlɔni, pilige kɔlɔshyɛn wogo ko
yɛn cɛnpilige, wogopilige ŋga kì tɛgɛ ki yɛ
yaa ye yɛɛ gbogolo ki ni na mɛgɛ ni. Ye
se ka tunŋgo ka kpɛ pye ki pilige ki ni. Ki
yɛn cɛnpilige Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan laga o
laga ye yaa ka pye mbe cɛn we†.
4 «Fɛtiye sanmbala mbele ye yaa kaa
piin mbaa gbogolo Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ni, mbaa li gbogo, mbe yala wagati ŋa wì
tɛgɛtɛgɛ wi ni, poro wɛlɛ yɛɛn:

Paki fɛti naa leve fu buru fɛti pyewe (Nɔmbu 28.16-25)

5 «Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige kɛ
ma yiri tijɛrɛ wogo ki yɔnlɔkɔgɔ, ye yaa
Paki fɛti wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni†.
6 «Ki yeŋge nuŋgba ki pilige kɛ ma yiri
kaŋgurugo wogo ki na, leve fu buru wi
ma ka fɛti ŋa na, ye yaa wi lɛ mbaa wi piin
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni. Ye yaa la leve fu
buru kaa fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn.
7 Ki piliye kɔlɔshyɛn yi pilige
koŋgbanŋga ki na, ye yaa gbogolo mbeli
gbɔgɔ. Ye se ka ye tunŋgo ka kpɛ pye ki
pilige ki ni.
8 Ki piliye kɔlɔshyɛn yi ni, pilige
nuŋgba nuŋgba pyew, ye yaa saraga
ŋga pe ma sogo ka wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri. Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, ye yaa
gbogolo mbeli gbɔgɔ. Ye se ka ye tunŋgo
ka kpɛ pye ki pilige ki ni†.»

Fɛti ŋa wi ma pye yarilire pɔgɔlɔ koŋgbanŋgala ke wogo na

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma
yo

† **23:3 23.3:** Ɛki 20.8-10; 23.12; 31.15; 34.21; 35.2; Dete 5.12-14 † **23:5 23.5:** Ɛki 12.1-13; Dete 16.1-2 † **23:8 23.6-8:** Ɛki 12.14-20; 23.15; 34.18; Dete 16.3-8

10 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo
pe kan wi pe pye fɔ:
«Tara nda mila kaan ye yeri, na yaga ka
sa ye wa ti ni sanga ŋa ni, mbaa yarilire
kɔɔn wa ti ni, yaa paan ye yarilire pɔgɔlɔ
koŋgbanŋgala ŋgele ye yaa kaa kɔɔn ke
ni saraga wɔfɔ wi kan.
11 Saraga wɔfɔ wi yaa yarilire pɔgɔlɔ ke
lɛ mbe ke yirige mbe ke kan saraga na
yeri cɛnpilige ki goto, jaŋgo wi saraga ki
yigi wi kan.
12 Pilige ŋga ni yaga yarilire pɔgɔlɔ ke
yirige mbe ke kan saraga, ye yaa sim-
bapɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba,
ma pye jɛrɛgisaga fu wa wɔ na yeri saraga
sogowogo.
13 Ye yaa muwɛ tiyɔɔn culo kɔgɔlɔni
taga wi na, mba pè sinmɛ pinlɛ pi ni,
pi yaa pye saraga ŋga pe ma sogo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan, ŋga ki nuwɔ taan pi yɛn
mali ndanla, konaa duvɛn litiri nuŋgba
naa kɔngɔ ni, mboo pye saraga ŋga pe ma
wo.
14 Yaga ka ki yarilire fɔnndɔ ta pye
buru mbe ka, nakoma mberi pire ta kala
mberi ka, nakoma mbe pire fɔnndɔ nda
wa sheshegele ke na ta ka, fɔ ndɛɛ ye ka
pan ye we Yɛnŋɛlɛ li yarikanga ki kan li
yeri pilige ŋga ni we. Ki yɛn ŋgasele na
li yɛn kɔsaga fu ye setirige piile mbele pe
yaa ka yiri puŋgo na pe ni fuun pe kan,
laga o laga ye yaa ka pye mbe cɛn we.

Yarilire ti kɔnwɔ fɛti (Nɔmbu 28.26-31)

15 «Cɛnpilige ki goto, yarilire pɔgɔlɔ
koŋgbanŋgala pè ke yirige ma ke kan
saraga, ma pan ke ni pilige ŋga ni, ye
yaa ki lɛ le ki pilige ki na mbe jiri sa ta
yapelege jɛnyɛ jɛnyɛ kɔlɔshyɛn.
16 Ki wagati wi yaa pye piliye nafa
shyɛn ma yiri kɛ, mbe sa yala cɛnpiliye
kɔlɔshyɛn wogo ki goto wi ni. Ki pilige
nafa shyɛn ma yiri kɛ wogo ki na, ye yaa
muwɛ yarikanga kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
naa fɔnŋgɔ†.
17 Ye yaa pan buru shyɛnzhyɛn ni mbe
yiri wa ye cɛnsara ti ni, mbe pan mboo
yirige mboo kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri. Ye buru wi ni fuun nuŋgba
nuŋgba wi gbegele muwɛ tiyɔɔn culo
taanrindaanri ni, ye leve le wi ni yoo fɔ.
Ki yarikanga ki yaa kan li yeri mbe yiri
wa ye yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti ni.
18 Mbe taga wa buru ŋa yè kan
yarikanga wi na, ye yaa pan simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn ni, mbele pè ta
yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga
fu, naa napɔlɔ nuŋgba konaa simbapɛnɛ
shyɛn ni, mbe pe wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
saraga sogowogo, naa muwɛ saraga ŋga
ki ma taga wa ki na konaa duvɛn saraga
ŋga pe ma wo ki ni. Ti yɛn saara nda pe
ma sogo, ti nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
19 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ fun
saraga mbe kapere kala yagawa ja, mbe
simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ
nuŋgba nuŋgba pe shyɛn wɔ nayinmɛ
saraga.
20 Saraga wɔfɔ wi yaa buru ŋa pè
yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti tɛgɛ maa
gbegele wo naa yaayoro to naa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ shyɛn pe yirige mbe pe kan
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ki yaara ti yaa pye
mbe tɛgɛ ti yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, mbe
pye saraga wɔfɔ wo woro.
21 Ki pilige nuŋgba ki ni, ye yaa leele
pe yeri mbe gbogolo mbanla gbɔgɔ. Ye se
ka ye tunŋgo ka kpɛ pye. Ki yɛn ŋgasele
na li yɛn kɔsaga fu ye setirige piile mbele
fuun pe yaa ka yiri puŋgo na pe kan, laga
o laga ye yaa ka pye.
22 «Na yaga kaa ye yarilire ti kɔɔn sanga
ŋa ni wa ye tara, yaga ka yarilire ti kɔn
mbe gbɔn wa kɛrɛ koŋgo ki na. Laga
ŋga yè kɔn yaga ka sɔngɔrɔ sa sheshegele
ŋgele kè toori wa ke wulo. Ye to yaga wa
fyɔnwɔ fɛnnɛ, naa nambanmbala pe kan.
Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.»

Mbaanra winmɛ fɛti (Nɔmbu 29.1-6)

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni
ma yo

† **23:16 23.16:** Ki piliye nafa shyɛn ma yiri kɛ ye, pa yì ta wa Girɛki sɛnrɛ ti ni. Girɛki sɛnrɛ ni, pe maa ki fɛti wi yinri Pantikɔti. Wa (Ɛki 23.16) laga ki ni pe maa ki fɛti wi yinri yarilire kɔngɔ fɛti konaa yarilire fɔnndɔ koŋgbannda kɔnsanga fɛti (Nɔmbu 28.26; Dete 26) † **23:22 23.22:** Levi 19.9-10; Dete 24.19-22

24 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo
pe kan wi pe pye fɔ:
«Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo, ki pilige
koŋgbanŋga ki yaa pye wogopilige ye
kan, mbe ti ye nawa to na wogo ki na;
ye yaa mbaanra win mbe gbogolo mbanla
gbɔgɔ.
25 Ye se ka ye tunŋgo ka kpɛ pye ki pilige
ki ni. Ye yaa saara nda pe ma sogo ta wɔ
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri.»

Kapere ti kala yagawa japilige (Nɔmbu 29.7-11)

26 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni
ma yo fɔ:
27 «Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki
pilige kɛ wogo ki yaa pye kapere ti kala
yagawa japilige. Ye yaa gbogolo mbanla
gbɔgɔ, mbe yeŋge le, mbe saara nda pe
ma sogo ta wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
28 Yaga ka tunŋgo ka kpɛ pye ki pilige ki
ni, katugu ki pilige ki yɛn kapere ti kala
yagawa japilige, ŋga ni kapyege ŋga pe
ma pye mbe kapere ti kala yagawa ja pe
yaa ki pye ye kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
29 Lere ŋa fuun si yeŋge le ki pilige
ki ni, pe yaa wi purɔ mboo wɔ Izirayɛli
gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ.
30 Lere ŋa fuun ka tunŋgo pye ki pilige
ki ni, mi jate mi yaa wi tɔngɔ mboo wɔ
Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ.
31 Yaga ka tunŋgo ka kpɛ pye ki pilige ki
ni. Ki yɛn ŋgasele na li yɛn kɔsaga fu ye
setirige piile mbele pe yaa ka yiri puŋgo
na pe kan, laga o laga ye yaa ka pye mbe
cɛn.
32 Ki pilige ki yaa pye wogopilige ye kan
paa cɛnpilige ki yɛn. Ye yaa yeŋge le ki
ni. Mbege lɛ ki yeŋge ki pilige kɔlɔjɛrɛ
wogo ki yɔnlɔkɔgɔ, fɔ sa gbɔn ki goto
yɔnlɔkɔgɔ, ye yaa ki tɛgɛ wogopilige†.»

Gbataala nɔgɔ fɛti (Nɔmbu 29.12-39)

33 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni
ma yo
34 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo
pe kan wi pe pye fɔ:
«Mbege lɛ yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn
wogo ki pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo
ki na, fɔ sa gbɔn yapelege nuŋgba, ye yaa
Gbataala nɔgɔ fɛti† wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ
li mɛgɛ ni.
35 Fɛti wi pilige koŋgbanŋga ki na, ye
yaa gbogolo mbanla gbɔgɔ. Ye se ka ye
tunŋgo ka kpɛ pye ki pilige ki ni.
36 Ki yapelege ki pilige nuŋgba nuŋgba
pyew ki ni, ye yaa saara nda pe ma sogo ta
wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Pilige kɔlɔtaanri
wogo ki na ye yaa gbogolo mbanla gbɔgɔ,
mbe saara nda pe ma sogo ta wɔ na yeri.
Ye yaa gbogolo ki pilige ki ni fuun ki ni
mbanla gbɔgɔ, ye se ka tunŋgo ka kpɛ
pye†.
37 «Ko fɛtiye mbele poro wɛlɛ ye yaa la
piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni. Ye yaa la ye
yɛɛ gbogolo pe na mbaa li gbogo, mbaa
saara sogoworo woo li yeri, naa muwɛ
saara, naa nayinmɛ saara, konaa duvɛn
saara nda pe ma wo ti ni, mbe yala fɛti
wi pilige pyew saara wɔlɔmɔ pi ni.
38 Ki saara ti yaa wɔ mbe taga wa nda
ye maa woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri cɛnpilige
ki ni ti na, naa ye yarikanra ti na, konaa
ye saara nda ye ma wɔ mbe yɔn fɔlɔ tɔn
nakoma ye nayinmɛ saara ti na.
39 «Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki
pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki na,
ye kɛrɛ yarilire ti kɔnŋgɔlɔ, ye yaa fɛti
wa pye piliye kɔlɔshyɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
li mɛgɛ ni. Pilige koŋgbanŋga konaa
pilige kɔlɔtaanri wogo ki ni, to yaa pye
wogopiliye†.
40 Pilige koŋgbanŋga ki na, ye yaa ye
tire pire tiyɔnrɔ ta lɛ, naa sɛngɛmbanra
ni, naa tige njere nda tì fun ta ni, konaa
lɔgɔ yɔn sɔli tire njere ta ni, mbe yɔgɔri
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ fɔ sa gbɔn
yapelege nuŋgba.
41 Yɛlɛ pyew yaa ki fɛti ŋa wi piin
piliye kɔlɔshyɛn ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ, yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki

† **23:32 23.26-32:** Levi 16.29-34 † **23:34 23.34:** Yarilire kɔnŋgɔlɔ fɛti paa kaa naa yinri puŋgo na Gbataala nɔgɔ fɛti. Pàa pye naa piin yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki na. Ko fɛti wo la pye naga nari fɔ pè yarilire ti kɔn tì kɔ, ɛrɛzɛn naa figiye pire konaa oliviye pire to tende; Dete 16.13; Levi 23.34-43.
† **23:36 23.33-36:** Dete 16.13-15 † **23:39 23.39:** Ɛki 23.16; 34.22

na. Ki yɛn ŋgasele na li yɛn kɔsaga fu ye setirige piile mbele pe yaa ka yiri puŋgo na pe kan.
42 Ki yapelege ki ni, yoro Izirayɛli woolo ye daga mbaa cɛɛn gbataala nɔgɔ. Izirayɛli tara piile pe ni fuun pe daga mbaa cɛɛn gbataala nɔgɔ.
43 Ko yaa pye ma, jaŋgo ye setirige piile pege jɛn fɔ naa mìla ye tɛlɛye pe yirige wa Ezhipiti tara, mìla ti a pè cɛn gbataala nɔgɔ. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.»
44 Fɛtiye mbele pe daga mbaa piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni, pa Moyisi wìla pe sɛnrɛ yo Izirayɛli woolo pe kan yɛɛn.

24

Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki fitanladaga kala (Ɛki 27.20-21)

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:
2 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ pe pan pe oliviye tire pire nda pè sun ti sinmɛ piiri kan ma yeri; po pi yaa pye fitanla wi sinmɛ we, jaŋgo fitanlaye paa yiin sanga pyew yembinɛ.
3 Arɔn wi yaa fitanladaga wi gbegele mboo tɛgɛ wa filisaga paraga go ki ni, wa paraga ŋga pè pɔ maga kɔn shyɛn ki yɛgɛ; ko ŋga ki yɛn ma yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɛgɛ tɔn we; jaŋgo fitanlaye paa yiin suyi Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbege lɛ yɔnlɔkɔgɔ fɔ sa gbɔn lalaaga ki na. Ki yɛn ŋgasele na li yɛn kɔsaga fu yoro naa ye setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri puŋgo na ye kan.
4 Arɔn wi yaa fitanlaye pe gbɛgɛlɛ wa fitanladaga wi na, wo ŋa pè gbegele tɛ piiri ni, jaŋgo paa yiin suyi Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

Buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi kala

5 «Ma muwɛ tiyɔɔn lɛ ma buru kɛ ma yiri shyɛn gbegele pi ni, wi ni fuun nuŋgba nuŋgba wi nuguwɔ pi pye culo kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni.
6 Ma yaa ki buru wi tɛgɛ koŋgolo shyɛn wa tabali ŋa pè gbegele tɛ piiri ni wi na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Konɔ nuŋgba li yaa pye buru kɔgɔlɔni†.
7 Ma yaa wusuna nuwɔ taan piiri tɛgɛ mbe yala koŋgolo shyɛn ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke ni. Kona, ma yaa wi sogo buru wi yɔnlɔ paa saraga ŋga pe ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ki yɛn; ki yɛn nandowo saraga buru wi wogo na.
8 «Cɛnpilige pyew paa ki buru ŋa wa teri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, kila piin ma sanga pyew. Izirayɛli woolo paa ki piin ma suyi, ki yɛn yɔn finliwɛ mba pi yɛn kɔsaga fu.
9 Ki buru wi yaa pye Arɔn naa wi pinambiile poro woo. Pe yaa kaa wi kaa laga kpoyi ka ni; katugu wi yɛn yaraga ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ pew, ma yiri wa yarikanra nda pe ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ti ni. Ki yɛn tasaga ŋga ki yaa la kaan pe yeri suyi†.»

Lere ŋa ka Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ nakoma ŋa ka lere gbo wi jɔlɔgɔ kala

10 Izirayɛli tara fɛnnɛ jɔ wa pinambyɔ to la pye Ezhipiti tara fɛnnɛ naŋa wa. Pilige ka, a ki pinambyɔ wì si kari wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ ma saa na wiin Izirayɛli woolo naŋa wa ni wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.
11 A Izirayɛli tara fɛnnɛ jɔ wi pinambyɔ wì si Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ mali daŋga. A pè suu yigi ma kari wi ni Moyisi wi kɔrɔgɔ. Pàa pye na ki naŋa wi nɔ wi yinri Shelomiti. Shelomiti wìla pye naŋa ŋa pàa pye na yinri Debiri wo sumborombyɔ, ma yiri wa Dan cɛnlɛ li ni.
12 A pè si saa ki naŋa wi tɛgɛ laga ka ni maga tɔn wi na, nɛɛ ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li mbaa yo pe pye wi na ki singi mbege jɛn.
13 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ:
14 «Ti pe kari naŋa mɛjɔɔgɔfɔ wi ni wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na. Leele mbele fuun pège sɛnrɛ ti logo wi yeri, pe pe kɛyɛn yi taga wa wi go ki na†; kona

† **24:6 24.5-6:** Ɛki 25.30 † **24:9 24.9:** Mati 12.4; Maki 2.26; Luki 6.4 † **24:14 24.14:** Pe pe kɛyɛn yi taga wa wi go ki na, ki sɛnrɛ ti yɛn naga nari ma yo ki lerefɔ wo nuŋgba wi yaa wi kapere ti go kala li lɛ.

Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yaa wi wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo.»
15 Maga sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: «Lere ŋa fuun ka mi ŋa wi Yɛnŋɛlɛ na daŋga, wi yaa wi kapege ki go kala li lɛ.
16 Lere ŋa fuun ka mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na mɛgɛ ki jɔgɔ, wi yɛn Izirayɛli tara pyɔ o, wi yɛn nambanŋa o, wi daga poo gbo. Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yaa wi wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo.
17 «Na lere wa ka wi lewee yɛnlɛ wa gbo, wi daga poo gbo†.
18 Na wiga wi lewee yɛnlɛ wa yaayogo gbo, wi daga mbege yɔngɔ kan wi yeri wege.
19 «Na lere wa ka wi lewee yɛnlɛ wa wɛlɛgɛ, poo wɛlɛgɛ fun paa yɛgɛ ŋga na wùu wɛlɛgɛ we.
20 Witige laga ka ka kaw, witige laga kayi ki yaa kaw mbege fɔgɔ tɔn; yɛnlɛ li yaa tɛgɛ mbe yɛnlɛ li fɔgɔ tɔn; ŋganla li yaa tɛgɛ mbe ŋganla li fɔgɔ tɔn; jɔgɔwɔ mba wì pye wi lewee yɛnlɛ wi na po cɛnlɛ pi yaa pye wi na fun†.
21 «Lere wa ka yaayogo gbo, wi yaa ki yɔngɔ kan. Lere wa ka wi lewee yɛnlɛ gbo, wi daga poo gbo.
22 «Kiti kɔngɔ ŋgasele nuŋgba lo lì tɛgɛ nambanmbala poro naa yoro Izirayɛli tara piile ye kan, katugu muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le†.»
23 A Moyisi wì sigi sɛnrɛ ti yo Izirayɛli woolo pe kan. A pè si yiri naŋa ŋa wìla Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ wi ni, ma kari wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na, mɛɛ saa wi wa sinndɛɛrɛ ni maa gbo. Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan, pa pàa ki pye yɛɛn.

25

Yɛlɛ na pe daga mbe tara ti yaga ti wogo
(Dete 15.1-11)

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni wa Sinayi yanwiga ki na ma yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ:
«Na yaga ka sa ye wa tara nda mi yaa kan ye yeri ti ni, ye yaa kaa ti yari tila wogo wagati wa ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni.
3 Yɛgɛlɛ kɔgɔlɔni ni, ye yaa la ye kɛɛrɛ yariluguro ti nuru, mbaa ye ɛrɛzɛn tiire njere ti yaanla†, mbaa ti pire ti coo.
4 Ɛɛn fɔ, yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo lo yaa pye tara ti wogoyɛlɛ mbe tɛgɛ li yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Tara ti yaa wogo ki yɛlɛ li ni fuun li ni. Ye se ka yariluguro lugu wa ye kɛɛrɛ ti ni, ye se si ka ye ɛrɛzɛn tiire njere ti yaanla.
5 Yɛlɛ na lì toro li yarilire ti kɔnŋgɔlɔ, nda ka fi ti yɛ wa ye kɛɛrɛ ti ni mbe sɛ, ye se kari kɔn. Ɛrɛzɛn tiire njere nda ye sila yaanla, tiga pire nda sɛ mbe yanlaga, ye se kari cɔ; katugu ki yɛlɛ li ni fuun li yaa pye tara ti wogoyɛlɛ.
6 Ye yaa tara ti yaga ti wogo yɛlɛ na ni, yarilire lara nda ka sɛ wa ye kɛɛrɛ ti ni, to ti yaa pye ye yaakara, yoro naa ye kulonambala, naa ye kulojaala, naa ye tunmbyeele mbele pe yɛn na tunŋgo piin sara na konaa nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn wa ye ni pe ni.
7 Ki yarilire lara nuŋgba to ti yaa pye ye yaayoro ti yaakara fun, konaa ye tara woŋgaala pe yaakara†.

Yɛlɛ na pe yinri zhubile li sɛnrɛ

8 «Ye yaa wogoyɛgɛlɛ ke kɔlɔshyɛn jiri, ko yɛn yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn, ke ni fuun ke yaa sa pye yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɔlɔjɛrɛ.
9 Ki yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɔlɔjɛrɛ wolo li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo, ki pilige kɛ wogo ki na, ko ŋga ki yɛn kapere ti kala yagawa japilige, ye yaa mbaanra win wa tara ti lagapyew mberi magala li gbɔgɔ.
10 Ki pyelɔmɔ pi na ma, ye yaa ki yo mbege naga fɔ yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ wolo lì tɛgɛ li yɛ Yɛnŋɛlɛ kan; mbege yari fun leele pe ni fuun pe kan tara ti lagapyew fɔ pe mbe ya wɔ kulowo pi ni.

† **24:17 24.17:** Ɛki 21.12 † **24:20 24.20:** Ɛki 21.23-25; Dete 19.21; Mati 5.38 † **24:22 24.22:** Nɔmbu 15.16 † **25:3 25.3:** Pe ma ɛrɛzɛn tiire njere ti yaanla ti ta ti fun tila sɛni jɛŋgɛ. † **25:7 25.1-7:** Ɛki 23.10-11 † **25:10 25.10:** Maga logo zhubile, ko kɔrɔ wo yɛn mbe mbanlaga win. Leele mbele pe yaa wɔ wa kulowo pi ni, pe yaa wɔ wa pi ni yɛlɛ na ni, ko mbanlaga winmɛ po pìla pye na ki yɛlɛ li lɛsanga wi nari, ki kɔrɔ wi yɛn fun yɔgɔrimɔ.

Ki yɛlɛ ye yaa lali yinri zhubile†. Ki yɛlɛ liga gbɔn, lere ŋa fuun pàa wi kɛɛ yaara shɔ wi yeri, ti yaa sɔngɔrɔ ki fɔ wi na; lere ŋa fuun pàa lɔ kulo, wi yaa sɔngɔrɔ wa wi sege ki ni.

11 Yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ wolo pyew
li yaa pye zhubile yɛlɛ ye kan. Ye se ka
yariluguro lugu wa ye kɛɛrɛ ti ni; yarilire
lara nda ka sɛ wa ye kɛɛrɛ ti ni ye se kari
pire ti kɔn. Ɛrɛzɛn tiire njere nda ti sila
yaanla, tiga pire nda sɛ mbe yanlaga, ye
se kari cɔ;
12 katugu ki yɛlɛ lo li yɛn zhubile yɛlɛ
le; ye daga mbaa li jate fɔ li yɛn ma tɛgɛ
li yɛ Yɛnŋɛlɛ kan. Ɛɛn fɔ, yariluguro nda
ka fi ti yɛ wa ye kɛɛrɛ ti ni, ye yaa la to
kaa.
13 «Zhubile yɛlɛ liga gbɔn, lere ŋa fuun
pàa wi kɛɛ yaara shɔ wi yeri, ti yaa
sɔngɔrɔ wi na.
14 Ye ni, na wa kaa jaa mbe tara laga ka
pɛrɛ nakoma mbe ka lɔ wi sefɔ wa yeri,
wa ka ka wa li.
15 Na yaga laga ka lɔ nakoma mbe pɛrɛ
ye sefɔ wa yeri, yɛgɛlɛ ŋgele kè toro ma
taga zhubile yɛlɛ li na, ye yaa ke jate, mbe
laga ki sɔnŋgɔ ki kɔn mbe yala yarilire
kɔnyɛgɛlɛ ŋgele ke yɛn na paan ke ni,
sanni zhubile yɛlɛ li sa gbɔn.
16 Yɛgɛlɛ ŋgele kè koro, na kaga lɛgɛ,
laga ki sɔnŋgɔ ki yaa gbɔgɔ mbe yala ke
ni; yɛgɛlɛ ŋgele kè koro, na kaga kologo,
laga ki sɔnŋgɔ ki yaa tirige mbe yala ke
ni; katugu laga ki yaa pɛrɛ ma yeri mbe
yala yarilire kɔnyɛgɛlɛ ke yɔn ko ni.
17 Ye ni, wa kpɛ ka kaa lewee yɛnlɛ
wa dufile. Ɛɛn fɔ, ye daga mbaa fyɛ
ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ; katugu muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.
18 Yaa tanri na ŋgasegele ke na, yanla
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi yaa tanri yaa
yala ke ni. Pa kona ye yaa cɛn wa tara
ti ni yɛyinŋge na pɔw.
19 Tara ti yarilire ti yaa la yɔngɔ ye kan
jɛŋgɛ, ye yaa la nii la tinni, mbe cɛn wa
tara ti ni yɛyinŋge na pɔw.

20 «Kana ye yaa ye yɛɛ yewe mbe yo fɔ:
Yiŋgi we yaa la kaa yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo lo
ni, naa kì kaa pye we se yariluguro lugu,
we se si yarilire kɔn we?
21 Ye wele, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa
duwaw ye na yɛlɛ kɔgɔlɔni wolo li ni, mbe
ti ye yarilire ti yɔn jɛŋgɛ ti yɛlɛ taanri
woro bɔ.
22 «Yɛlɛ kɔlɔtaanri wolo li ni, ye yaa
yariluguro lugu wa ye kɛɛrɛ ti ni; ɛɛn fɔ,
ki yɛlɛ li ni, yarilire lɛrɛ to ye yaa la kaa
fɔ sa gbɔn yɛlɛ kɔlɔjɛrɛ wolo li yarilire ti
na. Sanni ki yarilire fɔnndɔ ti sa gbɔn,
yarilire lɛrɛ to ye yaa la kaa.

Yaara nda pè jori ma pɛrɛ ti go shɔgɔ kala

23 «Yaga ka tara ta pɛrɛ ti koro ŋa
wìri lɔ wi kan suyi, katugu tara ti yɛn
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na woro. Ye yɛn
nambanmbala, ma pye cɛnfɛnnɛ laga na
yeri.
24 Ki kala na, wa tara nda fuun mi
yaa kan ye yeri ti ni, ye yaa ŋgasegele
tɛgɛtɛgɛ, ŋgele ke yaa ti leele pe ya paa
tara nda ti yɛn pe woro ti go shoo.
25 «Na fyɔnwɔ ka to ma sefɔ wa na, a
wùu tara laga ka pɛrɛ, wi go lere ŋa wì
yɔngɔ wi ni, wa ka pye wa, ŋa ki kologo
yɛn wi yeri wigi go shɔ, ki lerefɔ wi daga
mbege go shɔ.
26 Na tara ti go shɔfɔ woro lere ŋa yeri,
na wo jate wiga yaraga ta mbe ya mboo
tara laga ki go shɔ wi yɛ,
27 laga ki pɛrɛŋgɔlɔ, yɛgɛlɛ ŋgele kè
toro wi yaa ke jiri. Yɛgɛlɛ ŋgele kè koro
fɔ sa gbɔn zhubile yɛlɛ li na, wi yaa ke
penjara yɔn ki jate mbege sara ŋa wìla
laga ki lɔ wi yeri. Pa kona wi laga ki yaa
sɔngɔrɔ mbe pye wi wogo naa.
28 Ɛɛn fɔ, na wii yaraga ta mbe laga ki
go shɔ, pa tara laga ki yaa koro ŋa wìla
ki lɔ wi kɛɛ na fɔ sa gbɔn zhubile yɛlɛ li
na. Ki wagati wiga ka gbɔn, tara laga ki
yaa sɔngɔrɔ mbe pye ti fɔ koŋgbanŋa wi
wogo.
29 «Ca ŋga malaga sigembogo yɛn maga
maga, na lere wa ka ki go ka pɛrɛ, kologo
ŋga ki yɛn wi yeri wigi go shɔ ki yaa pye
yɛlɛ nuŋgba poni fogo ni; mbege lɛ le ki
pɛrɛpilige ki na fɔ sa gbɔn ki yelapanna.
30 Ki go na pee ya mbege go shɔ yɛlɛ
nuŋgba fogo ni, ki yaa koro ki lɔfɔ wo
naa wi setirige piile pe kan suyi. Ali na

zhubile yɛlɛ liga gbɔn, pe se kaga sɔngɔrɔ
ki pɛrɛfɔ wi na.
31 Ɛɛn fɔ, cara nda malaga sigembogo
woro mari maga, yinrɛ ti yɛn na jate paa
kɛɛrɛ nda ti yɛn wa tara ti ni ti yɛn.
Pe mbe ya mbe to go shɔ sanga pyew.
Zhubile yɛlɛ liga si gbɔn, ti yaa sɔngɔrɔ
ti fɛnnɛ pe na.
32 «Levi setirige piile pe cara† to na,
yinrɛ nda ti yɛn wa ti ni, ki kologo yɛn
pe yeri paa ti go shoo sanga pyew.
33 Na lere wa ka Levi setirige pyɔ wa
go lɔ, zhubile yɛlɛ liga gbɔn, go ki lɔfɔ
wi yaa yiri wa ki ni mbege kan gofɔ wi
yeri†; katugu Levi setirige piile pe yinrɛ
nda wa pe cara ti ni to ti yɛn pe kɔrɔgɔ
wa Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ.
34 Lara nda ti yɛn ma Levi setirige piile
pe cara ti maga, tii daga mbe pɛrɛ, katugu
tì kan Levi setirige piile pe yeri mbe pye
pe woro sanga pyew†.

Fɔgɔ taga kala fyɔnwɔ fɔ na

35 «Na fyɔnwɔ ka to ye sefɛnnɛ wa na,
na wi kɛɛ kiga koro waga ye sɔgɔwɔ,
ye daga mboo saga, jaŋgo wi ya wi cɛn
wa ye ni† paa nambannjɛɛn yɛn nakoma
nambanndorowo yɛn.
36 Yaga kaa tɔnli jaa wi go na, si ka logo
tɔnli pee. Ye daga mbege naga wi na wa
ye tangalɔmɔ pi ni fɔ ye yɛn na fyɛ mi ŋa
ye Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ; jaŋgo ye sefɔ wi ya
wi cɛn wa ye ni.
37 Na yaga wi jin penjara ni, yaga kaa
tɔnli jaa ti go na, na yaga suu jin yarilire
ni, yaga kaa tɔnli jaa wa ti go na†.
38 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ na lì ye yirige wa Ezhipiti tara
mbe Kana tara ti kan ye yeri, jaŋgo mbe
pye ye Yɛnŋɛlɛ.

Izirayɛli woo si daga mbe koro kulowo ni

39 «Na fyɔnwɔ ka to ma sefɔ wa na mbe
ti wuu yɛɛ pɛrɛ ma yeri mbaa tunŋgo
piin, maga ka kulowo tunndo kan wi yeri.
40 Ɛɛn fɔ, ye daga mboo yigi paa ye
tunmbyee yɛn, ŋa wi maa tunŋgo piin
sara na, nakoma paa ye nambannjɛɛn
yɛn. Wi yaa la tunŋgo piin ma kan fɔ sa
gbɔn zhubile yɛlɛ li na.
41 Na liga gbɔn, pa wi yaa wɔ wa ma
yeri wo naa wi piile pe ni, mbe sɔngɔrɔ
wa wi go woolo pe kɔrɔgɔ, mbe sa cɛn
tara nda wi tɛlɛye pàa ta kɔrɔgɔ ti na.
42 Katugu Izirayɛli woolo pe yɛn na
tunmbyeele, poro mbele mì yirige wa
Ezhipiti tara ti ni we. Ki kala na, paga kaa
pe pɛrɛ paa yɛgɛ ŋga na pe maa kulolo pe
pɛrɛ.
43 Yaga kaa kaŋgbanga piin pe na. Ɛɛn
fɔ, yege naga wa ye tangalɔmɔ pi ni fɔ mi
ŋa ye Yɛnŋɛlɛ ye yɛn nala gbogo.
44 «Kulolo kala ka pye ye na, tara
nda woolo pe yɛn ma ye maga, yaa ye
kulonambala naa ye kulojaala pe loo wa
pe yeri.
45 Ye mbe ya mbaa nambanmbala
mbele pè pan ma cɛn ye sɔgɔwɔ pele loo
ye kulolo fun, mbaa pe sege woolo mbele
pè se wa ye tara pele loo kulolo. Ye mbe
ya mbaa pe loo kulolo pe pye ye woolo.
46 Puŋgo na, ye mbe ya mbe pe yaga ye
pinambiile pe kan kɔrɔgɔ. Pe yaa pye ye
kulolo fɔ sanga pyew. Ɛɛn fɔ, ye sefɛnnɛ
Izirayɛli woolo sanmbala poro na, wa kpɛ
ka ka kaŋgbanga taga wa na ye ni†.
47 «Nambannjɛɛnlɛ mbele pe yɛn wa
ye ni nakoma mbele pè pan ma cɛn mbe
wagati jɛnri pye wa ye ni, na wa ka pye
penjagbɔrɔ fɔ, fyɔnwɔ mbe si to ma sefɔ
Izirayɛli woo wa na, wuu yɛɛ pɛrɛ ki
nambanŋa wi yeri, nakoma ki nambanŋa
wi go lere wa yeri,
48 wi yɛɛ pɛrɛŋgɔlɔ, ki kologo mbe ya
kan wi yeri poo go shɔ. Wi nɔsepyɔ
lenaŋa mbe ya mboo go shɔ.

† **25:32 25.32:** Levi setirige piile pe cara wogo yege wele wa Nɔmbu 35.1-8; Zhozu 21.1-42; 1 Kuro 6.39-66. Levi setirige piile pe sila tara ta ta pa Izirayɛli woolo sanmbala pe yɛn; Zhozu 14.4. † **25:33 25.33:** Laga ŋga kì yo fɔ: *Zhubile yɛlɛ liga gbɔn, go ki lɔfɔ wi yaa yiri wa go ki ni,* Eburu sɛnrɛ ti ni ki mbe ya logo fun fɔ: Ali na kaa pye Levi setirige pyɔ wo wawi wìla go ki lɔ, wi yaa yiri wa ki ni zhubile yɛlɛ li ni. † **25:34 25.34:** Cara nda tìla pye ma Levi setirige piile pe cara ti maga tìla pye pe yaayoro kasara. † **25:35 25.35:** Dete 15.7-8 † **25:37 25.37:** Ɛki 22.24; Dete 15.7-11; 23.20-21 † **25:46 25.39-46:** Ɛki 21.2-6; Dete 15.12-18

49 Na wi nɔsepyɔ lenaŋa woro wa, wi tojɛɛ mbe ya mboo go shɔ, nakoma wi tojɛɛ wo pinambyɔ, nakoma wi go lere ŋa wì yɔngɔ wi ni wo wa. Wo jate wiga ka yaraga ta, wi mbe ya mboo yɛɛ go shɔ.
50 Pa kona, wi yaa yɛgɛlɛ ke jate wo naa ŋa wùu lɔ wi ni, mbege lɛ yɛlɛ na wìla wi yɛɛ pɛrɛ li na fɔ sa gbɔn zhubile yɛlɛ na laa paan li na. Wi yaa wi go shɔgɔ sɔnŋgɔ ki kɔn mbe yala yɛgɛlɛ yɔn ŋga kì koro ko ni; ki penjara ti yaa jate mbe yala tunmbyee wi pilige nuŋgba sara wi ni.
51 Yɛgɛlɛ yɔn ŋga kì koro zhubile yɛlɛ lii gbɔn, na kaga lɛgɛ, pa kona, penjara nda wi lɔfɔ wìla kan maa lɔ, wi yaa ti lɛgɛrɛ sɔngɔrɔ wi lɔfɔ wi na.
52 Yɛgɛlɛ ŋgele kè koro fɔ sa gbɔn zhubile yɛlɛ li na, na kiga pye kee lɛgɛ, wi yaa ke jate mboo go shɔgɔ penjara ti sɔngɔrɔ wi lɔfɔ wi na mbe yala yɔn ŋga kì koro ko ni.
53 Mboo ta wa wi tafɔ wi yeri, wi daga mbaa jate paa tunmbyee ŋa pe ma lɛ yɛlɛ nuŋgba tunŋgo na wa yɛn. Yaga ka ti wi tafɔ wila kaŋgbanga piin wi na.
54 Na ye sefɔ pe suu go shɔ ki yɛgɛ ŋga ko ka na, pa kona zhubile yɛlɛ liga gbɔn, wo naa wi piile pe ni pe yaa wɔ wa wi tafɔ wi yeri.
55 Katugu yoro Izirayɛli woolo ye yɛn na tunmbyeele, mà jɛn muwi mì ye yirige wa Ezhipiti tara; muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.

DUWAW KONAA DAŊGA SƐNRƐ

26

26–27

Na maga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti lɛ duwaw ŋa ma ma ta li yeri

1 «Yaga ka yarisunndo gbegele ye yɛɛ kan; yaga ka yaraga ka yanlɛɛ tɛ mbege yerege, nakoma mbe sinndɛlɛgɛ yerege mbaa sunnu ki na; yaga ka sinndɛɛrɛ nda pè keregi keregi ta tɛgɛ wa ye tara mbaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti gbogo; katugu muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le†.
2 «Yaa na cɛnpiliye yi cɛɛn, yaa na cɛnsaga paraga go ki jate. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.
3 «Na ye kaa tanri na ŋgasegele ke na, mbanla kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa tanri ke na,
4 pa kona mi yaa ti tisara tila paan tila yala ti wagati wi ni, jaŋgo yarilire tila yɔngɔ wa tara ti ni, tire fun tila sɛni.
5 Kona ye yarilire ye yaa ti sun fɔ sa gbɔn ɛrɛzɛn pire cɔsanga wi na, mbe ɛrɛzɛn wi cɔ fun fɔ sa gbɔn yariluguro sanga wi na. Ye yaa yaakara lɛgɛrɛ ta. Ye yaa si cɛn wa tara ti ni yɛyinŋge na pɔw†.
6 Mi yaa ti yɛyinŋge mbe pye wa tara ti ni. Na yaga sinlɛ, yaraga ka kpɛ se ka pan mbe ye jatere wi piri ye na. Mi yaa woŋgapeele pe kɔ mbe pe wɔ wa tara ti ni. Pe se ka yiri ye kɔrɔgɔ mbe malaga gbɔn ye ni.
7 Ye yaa ka taga ye juguye pe na la pe puro. Ye yaa kaa pe kuun tokobi ni.
8 Ye ni, lere kaŋgurugo yaa ka ye juguye pe cɛnmɛ purɔ; ye ni, lere cɛnmɛ ya ka ye juguye pe waga kɛ (10 000) purɔ. Ye yaa ka pe gbo tokobi ni.
9 Mi yaa la wele ye na, mbe ye pye sevɛnnɛ, ye yaa se mbe lɛgɛ jɛŋgɛ. Mi yaa ti na yɔn finliwɛ pi koro mi naa yoro we sɔgɔwɔ.
10 Ye yarilire ti yaa la yɔngɔ jɛŋgɛ fɔ nda ye yaa tɛgɛ, ye yaa kari ka mbe mɔ. Ye yaa kaa lɛrɛ ti woo wa ti tɛgɛsaga mbaa fɔnndɔ ti teri.
11 Na cɛnsaga ki yaa pye wa ye sɔgɔwɔ. Mi se ka laga ye na.
12 Mi yaa pye wa ye sɔgɔwɔ, mbe pye ye Yɛnŋɛlɛ, ye pye na woolo†.
13 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ na lì ye yirige wa Ezhipiti tara ti ni, ma ye wɔ wa kulowo pi ni. Jɔlɔgɔ ŋga pàa taga ye na, mìgi laga ye na, koni ye mbe ya mbaa tanri ye yɔlɔgɔ ki ni caw.

Na maga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ daŋga ŋga ki mɔɔ yigi

† **26:1 26.1:** Levi 19.4; Ɛki 20.4; Dete 5.8; 16.21-22; 27.1 6.16
† **26:5 26.3-5:** Dete 11.13-15
† **26:12 26.12:** 2 Korɛn

14 «Ɛɛn fɔ, na ye woro na nuru na yeri
mbaa tanri na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na,
15 na yaga je na lasiri wi na, mbe puŋgo
le na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni, mbe je na
ŋgasegele ke na, mbanla yɔn finliwɛ pi
jɔgɔ,
16 kagala ŋgele mi yaa pye ye na ke
ŋgele:

«Mi yaa fyɛrɛ gbɔrɔ wa ye na, naa
cɔgɔrɔ yama ni, konaa witiwɛrɛwɛ ni.
Ki yama pi yaa ye yɛngɛlɛ ke jɔgɔ ye
na, ye se pye sɛnweele kpayi. Ye yaa la
ye yariluguro ti nuru wagafe; ɛɛn fɔ, ye
juguye poro pe yaa kaa ki yarilire ti kaa.
17 Mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ mbe ti ye juguye
pe ya ye ni; ye winfɛnnɛ pe yaa cɛn ye go
na. Ye yaa la fee, ali mbege ta lere woro
na ye puro.

18 «Na ko kagala koro si ti yaa nuru na
yeri, jɔlɔgɔ ŋga mì wa ye na ye kapere ti
kala na, mi yaa ki tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn wa
ye na naa.
19 Mi yaa ye yɛɛ gbɔgɔwɔ fanŋga ki kɔ,
mbe ti naayeri wi sheli paa tugurɔn yɛn,
mbe ti tisaga kala li ŋgban laga tara ti ni,
mbe tara ti sheli paa tuguyɛnrɛ yɛn.
20 Ye yaa tunŋgo pye mbe ye fanŋga ki
kɔ jaga; ye yariluguro ti se kaa yɔngɔ, ye
tara tire ti se kaa sɛni.
21 «Na yaga si yiri mbe je na na mbe yo
ye saa nuru na yeri, jɔlɔgɔ ŋga mì wa ye
na ye kapere ti kala na, mi yaa ki tɛgɛsaga
kɔlɔshyɛn wa ye na naa.
22 Mi yaa cɛnrɛ pere yirige mbe wa ye
na wa ye tara; ti yaa la ye piile pe yinri
mbaa ye yaayoro ti kuun. Ti yaa ka kɔn
ye lɛgɛwɛ pi na mbege kan ye koŋgolo ke
koro waga.

23 «Na ko jɔlɔgɔ kagala koro si ye koro,
na yaga je bere ye woro na nuru na yeri,
24 kona mi fun mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ,
mbe jɔlɔgɔ ŋga ye na ki tɛgɛsaga
kɔlɔshyɛn wa ye na naa ye kapere ti kala
na.
25 Mi yaa ti malaga mbe to ye na wa ye
tara, mbanla yɔn finliwɛ mba yè jɔgɔ pi
kayaŋga wɔ ye ni. Na yaga fe sa laralara
wa ye cagbɔrɔ gbɔrɔ ti ni, pa mi yaa ti
tifɛlɛgɛ yama mbe to ye na konaa mbe ye
le ye juguye pe kɛɛ.
26 Mi yaa ti yaakara ti kɔ ye yeri. Jɛlɛ kɛ
yaa ka ye buru wi fɔ yira nuŋgba ni, pe
yaa kaa wi taanla culo na, mbaa wi kaan
ye yeri jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ; ye yaa ka, ɛɛn fɔ ye
se tin.

27 «Ko kagala ŋgele koro ke ni fuun
pyeŋgɔlɔ, na ye woro na nuru na yeri
bere, na yaga koro mbaa jege na na,
28 kona mi fun mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ
naŋgbanwa ni, mbe jɔlɔgɔ ŋga ye na ki
tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn wa ye na naa.
29 Kona ye yaa la ye yɛɛra piile pe kaa.
30 Mi yaa ye sunzara nda wa tinndiye pe
na ti jɔgɔ; yarisunŋgo ŋga pe yinri Yɔnlɔ,
tiyagala ŋgele yè kankan naga gbogo wa
ke na, mi yaa ke kɔɔnlɔ mbe ke jaanri,
mbe yoro jate ye gboolo pe wa wa ye
yarisunndo nda tì jɔgɔ ti go na.
31 Mi yaa ye cagbɔrɔ ti pye katara,
mbe ye yarisunndo sunzara ti jɔgɔ mberi
yaga waga. Mi se yɛnlɛ ye saara naa
ye yarikanra ti nuwɔ taan pilan nawa pi
yinŋgi na na.
32 Mi yaa ye tara ti jɔgɔ jɔgɔwɔ pa na, fɔ
ye juguye mbele pe yaa pan mbe cɛn wa,
ki yaa to pe yɔn na.
33 Mi yaa ti malaga mbe to ye na mbe ye
jaraga cɛngɛlɛ sanŋgala ŋgele laga tara
na ke sɔgɔwɔ. Ye tara ti yaa koro waga,
ye cara ti yaa pye katara.

34 «Pa kona, wagati ŋa fuun ye yaa pye
wa ye juguye pe tara mbe ye tara ti yaga
waga, ti yaa wogo ko wagati wo ni, wagati
ŋa ye mbaa yaga ti wogo wi yɔnlɔ.
35 Ki wagati ŋa fuun tara ti yaa koro
waga, ti yaa wogo. Wogowo mba pi sila
ta ye wogoyɛgɛlɛ ke ni, ma ye ta wa ti ni,
ti yaa wogo ki yɔnlɔ.

36 «Yoro mbele ye yaa ka koro wa ye
juguye pe tara, mi yaa sunndo kɔngɔ wa
ye na, fɔ ali tifɛlɛgɛ kiga wɛŋgɛ nuŋgba
tin, ye yaa la fee ki tinmɛ pi yɛgɛ. Ye yaa
kaa fee paa yɛgɛ ŋga na lere jugu kaa wi
puro tokobi ni wi maa fee we; ye yaa kaa
tuun ali mbege ta lere woro na ye puro o.
37 Ye yaa kaa kunrugu ye yɛɛ na paa
yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na fee wi jugu
yɛgɛ we, mbe sigi ta lere woro na ye puro.
Ye se ka ya yere mbe ye juguye pe sige.

38 Ko ki ni fuun puŋgo na, ye yaa
ku cɛngɛlɛ kele yɛgɛ sɔgɔwɔ, ye yɛn ye
juguye mbele tara, pe yaa ye gbo mbe ye
kɔ.
39 Yoro sanmbala mbele ka koro yin-
wege na wa ye juguye pe tara, ye yaa la
waga ye kapere to naa ye tɛlɛye pe kapere
ti kala na.

Yɛnŋɛlɛ li yaa
li yɔn finliwɛ pi yigi
Izirayɛli woolo pe ni

40 «Ɛɛn fɔ, leele mbele pe yaa ka koro
yinwege na pe yaa kaga jɛn fɔ poro naa
pe tɛlɛye pe ni pè kapere pye na na, ma
yiri ma je pe woro na nuru na yeri.
41 Pe yaa kaga jɛn fun fɔ ko ki ti mì yiri
pe kɔrɔgɔ mbe pe torogo wa pe juguye pe
tara. Na paga ka pe mbasinmɛ pi jɛn, mbe
kanŋga mbe pe yɛɛ tirige, mbege jɛn fɔ
jɔlɔgɔ ŋga kì taga pe na pe kapere ti kala
na kì yala pe ni,
42 pa kona mi yaa jatere pye na yɔn
finliwɛ mba mìla le Zhakɔbu ni pi na,
naa na yɔn finliwɛ mba mìla le Izaki ni
pi na, konaa na yɔn finliwɛ mba mìla le
Abirahamu ni pi na. Mi yaa jatere pye fun
yɔn fɔlɔ na mì lɛ pe tara wogo ki na li na†.
43 Mbe pe ta pè yiri wa tara ti ni mari
yaga, a tì koro waga, ti yaa wogo ki wagati
wi ni. Ko sanga wo ni, pe yaa ki jɛn fɔ
jɔlɔgɔ ŋga kì taga pe na kì yala; katugu
pè je na ŋgasegele ke na, ma puŋgo le
na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni, koro ŋgele kè
yiri laga na yeri we.
44 Konaa ki ni fuun, ali mbe pe ta wa pe
juguye pe tara, mi se ka pe wa pew; pe
kala li se kanla mbɛn fɔ sa gbɔn mbe pe
tɔngɔ mbe pe kɔ. Mi se kanla yɔn finliwɛ
pi jɔgɔ mi naa poro sɔgɔwɔ. Muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ le.
45 Mi yaa la jatere piin na yɔn finliwɛ
pi na pe kan, po mba mìla le pe tɛlɛye
pe ni we; poro mbele mìla yirige wa
Ezhipiti tara ti ni cɛngɛlɛ sanŋgala ke
yɛgɛ sɔgɔwɔ, jaŋgo mbe pye pe Yɛnŋɛlɛ.
Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»
46 Ŋgasegele naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ naa
sɛnyoro nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi
wi kan wa Sinayi yanwiga ki na ma yo
wiri yo Izirayɛli woolo pe kan tori yɛɛn.

27

Maga yɔn fɔlɔ lɛ,
penjara yɔn ŋga ki daga mbe wɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma
yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe
kan wi pe pye fɔ:
«Na lere wa ka yɔn fɔlɔ lɛ mbe lewee
kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, wi mbe ya mboo
yɔn fɔlɔ li tɔn penjara yɔn ka ni.
3 Penjara yɔn ŋga ki daga mbaa sara
ki ŋga: Na kiga pye naŋa pe yaa go shɔ,
mbege lɛ ŋa wì ta yɛlɛ nafa sa gbɔn yɛlɛ
nafa taanri, wi go shɔgɔ penjara ti yaa pye
warifuwe pyɔ nafa shyɛn ma yiri kɛ, mbe
yala cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ
jatere wi ni.
4 Na kiga pye jɛlɛ wi, wi go shɔgɔ
penjara ti yaa pye warifuwe pyɔ nafa ma
yiri kɛ.
5 «Mbege lɛ lenambyɔ ŋa wì ta yɛlɛ
kaŋgurugo sa gbɔn yɛlɛ nafa fɛnnɛ pe na,
wi go shɔgɔ penjara ti yaa pye warifuwe
pyɔ nafa. Wiga pye sumboro, wi go shɔgɔ
penjara ti yaa pye warifuwe pye kɛ.
6 «Mbege lɛ ŋa wì ta yeŋge nuŋgba sa
gbɔn fɔ yɛlɛ kaŋgurugo fɛnnɛ pe na, wiga
pye lenambyɔ, wi go shɔgɔ penjara ti yaa
pye warifuwe pyɔ kaŋgurugo; wiga pye
sumboro, ti yaa pye warifuwe pyɔ taanri.
7 «Mbege lɛ mbele pè ta yɛlɛ nafa taan-
rindaanri konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, na
wiga pye naŋa, wi go shɔgɔ penjara ti yaa
pye warifuwe pyɔ kɛ ma yiri kaŋgurugo;
na wiga pye jɛlɛ, ti yaa pye warifuwe pyɔ
kɛ.
8 «Lere ŋa wì yɔn fɔlɔ li lɛ, wiga pye
fyɔnwɔ fɔ, na wi se ya mbe penjara yɔn
ŋga ki naga ki sara, pe yaa kari wi ni wa
saraga wɔfɔ wi yeri. Saraga wɔfɔ wi yaa
penjara yɔn ka naga mbe yala yɔn fɔlɔ
lɛfɔ wi tawa pi ni.
9 «Na kaa pye yɔn fɔlɔ wìli lɛ mbe
yaayogo kan, ŋga pe mbe ya wɔ saraga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ki yaayogo ki yaa la
jate kì tɛgɛ ki yɛ na kan.

† **26:42 26.42:** Zhenɛ 17.7-8; 26.3-4; 28.13-14

10 Pe se ka ki yaayogo ki suru ka ni,
pe se ka yaayogo tiyɔngɔ suru yaayogo
tijaanga ni, nakoma mbe yaayogo tijaanga
suru yaayogo tiyɔngɔ ni; katugu na paga
ki yaayogo ki suru ka yɛgɛ ni, ti shyɛn ti
yaa la jate ti tɛgɛ ti yɛ li kan.
11 Na kaa pye yɔn fɔlɔ wìli lɛ mbe
yaayogo ŋga kan ki yɛn yaayoro nda ti
yɛn fyɔngɔ ni† ko ka, ŋga ki se ya wɔ
saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, pe yaa kari
ki ni wa saraga wɔfɔ wi yeri.
12 Saraga wɔfɔ wi yaa ki penjara yɔn
ki naga mbe yala yaayogo ki tiyɔnwɔ
nakoma ki tijangawa po ni; ko penjara to
pe yaa sara mbe yala yɔn ŋga wì naga ki
ni.
13 Na kiga pye yaayogo fɔ wi yɛn na
jaa mbe yaayogo ki go shɔ, saraga wɔfɔ
wiga penjara yɔn ŋga naga, wi yaa ki sara
mbege walisaga kaŋgurugo wogo taga wa
ki na.

14 «Na lere wa kaa jaa mboo go tɛgɛ
ki yɛ, mbege pye yaraga ŋga kì tɛgɛ ki
yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, saraga wɔfɔ wi
yaa ki sɔnŋgɔ ki kɔn mbe yala ki tiyɔnwɔ
nakoma ki tijangawa pi ni. Ko penjara to
pe yaa sara mbe yala ki yɔn ki ni.
15 Ŋa wì go ki tɛgɛ ki yɛ li kan, na wi kaa
jaa mbege go shɔ, wi yaa penjara yɔn ŋga
kì naga ki sara, mbege yɔn ki walisaga
kaŋgurugo wogo taga wa ki na, kona go
ki yaa sɔngɔrɔ mbe pye wi wogo naa.

16 «Na lere wa ka tara nda wì ta kɔrɔgɔ
ki laga ka tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan,
ki sɔnŋgɔ ki yaa kɔn mbe yala yariluguro
nda ti mbe ya lugu wa ti lɛgɛwɛ po
ni. Na kaa pye ɔrizhi† pyɔ culo cɛnmɛ
taanri (300) wi, ki penjara yɔn ki yaa pye
warifuwe pyɔ nafa shyɛn ma yiri kɛ.
17 Na wiga kɛrɛ ti tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan
zhubile yɛlɛ li ni, maga penjara yɔn ŋga
naga, ko ki yaa yere.
18 Na wiga kɛrɛ ti tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan
zhubile yɛlɛ li toroŋgɔlɔ, saraga wɔfɔ wi
yaa penjara yɔn ki kɔn mbege tirige mbe
yala yɛgɛlɛ yɔn ŋga kì koro sanni zhubile
yɛlɛ li sa gbɔn ke ni.
19 «Na kɛrɛ fɔ wi kaa jaa mbe kɛrɛ ti
go shɔ, saraga wɔfɔ wi ka penjara yɔn
ŋga naga, wi yaa ki sara, mbege walisaga
kaŋgurugo wogo taga wa ki na.
20 «Na wii kɛrɛ ti go shɔ, wiga ti pɛrɛ
lere wa yɛgɛ yeri, ko puŋgo na wi se ka
ya mberi go shɔ naa.
21 Kona zhubile yɛlɛ liga gbɔn, ŋa wì
kɛrɛ ti lɔ, wi yaa wɔ wa ti ni, ti yaa kan
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri paa kɛrɛ nda pe ma
tɛgɛ ti yɛ pew li kan ti yɛn. Pa ti yaa pye
saraga wɔfɔ wi woro.
22 «Na lere wa ka kɛrɛ nda wì lɔ wi yɛɛ
kan ti kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ki pye nda
ti yɛn wi kɔrɔgɔ to ta ma,
23 saraga wɔfɔ wi yaa kɛrɛ ti sɔnŋgɔ
ki kɔn mbe yala yɛgɛlɛ yɔn ŋga kì koro
sanni zhubile yɛlɛ li sa gbɔn ke ni. Kɛrɛ ti
kanfɔ wi yaa ki penjara ti sara ki pilige
nuŋgba ki ni; katugu kɛrɛ tì kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri.
24 Na zhubile yɛlɛ liga gbɔn, pàa kɛrɛ ti
lɔ naŋa ŋa yeri, ti yaa sɔngɔrɔ ki fɔ wi na,
ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ŋa wìla ti ta kɔrɔgɔ we.
25 «Penjara yɔn ŋga fuun ki yaa naga,
ki daga mbe kɔn mbe yala cɛnsaga paraga
go ki warifuwe pyɔ jatere wi ni; ki
warifuwe pyɔ nuŋgba wi nuguwɔ pi yɛn
giramu kɛ.

Yarikanra sannda ti wogo

26 «Yaayoro ti pinambire koŋgbannda
ti yɛn na woro makɔ. Lere si daga mboo
yaayogo ka pinambige tɛgɛ ki yɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan, napige yi o, simbapige yi o,
nakoma sikapige yi o; katugu pinambyɔ
koŋgbanŋa pyew wi yɛn ma tɛgɛ wi yɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
27 Yaayoro nda ti yɛn fyɔngɔ ni, na kiga
pye ko ka pinambige koŋgbanŋga yi, ki
fɔ wi yaa ki go shɔ mbe yala penjara yɔn
ŋga ki yaa naga ki ni, mberi walisaga
kaŋgurugo wogo ki taga wa ti na. Na
yaayogo fɔ wi sigi go shɔ, saraga wɔfɔ wi
mbe ya mbege pɛrɛ mbe yala yɔn ŋga wi
yaa naga ki ni.
28 «Na lere wa kaa kɛɛ yaraga ka tɛgɛ ki
yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, na kaa pye

† **27:11 27.11:** Yaayoro nda ti yɛn fyɔngɔ ni to tari nda shɔn, naa sofile konaa yɔngɔmɛ; Levi 11.2-8. † **27:16 27.16:** Yarilire nda pe yinri ɔrizhi ti yɛn paa mali yɛn, pe maa ti muwɛ pi piin buru.

lere wi, nakoma yaayogo, nakoma kɛrɛ ri, mbe yiri wa tara nda wìla ta kɔrɔgɔ ti ni, ki yaraga ki se ya pɛrɛ, pe se si ya mbege go shɔ; katugu yaraga ŋga fuun ki tɛgɛ ki yɛ pew li kan, ki yɛn jɛŋgɛ kpoyi ma pye li wogo†.

29 Ali kaa pye pè lere wa tɛgɛ wi yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, pe se kaa go shɔ, ɛɛn fɔ wi daga poo gbo†.

Yaga sɛnrɛ

30 «Yaga ŋa fuun wi ma ta wa ye kɛɛrɛ ti ni, ye yarilire yaga wowi yo, nakoma ye tige pire yaga wowi yo, wi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo, wi yɛn ma tɛgɛ wi yɛ li kan.

31 Na lere wa kaa jaa mbe yaga wi go shɔ, wi yaa yaga wi penjara yɔn ki sara mbege walisaga kaŋgurugo wogo taga wa ki na.

32 Nɛrɛ, naa simbaala konaa sikaala poro yaga wo na, tɛgɛrɛ tɛgɛkanŋgala li yaa taga ŋga fuun na, ko kɔrɔ wo yɛn kɛ wogo ye, ko yaa kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.

33 Yaayoro fɔ wii daga mberi wele na kaa pye tì yɔn nakoma ti yɛn ma tijanga. Wii daga mbe ka suru ka yɛgɛ ni. Na wiga ka suru ka ni, ti shyɛn ti yaa pye mbe tɛgɛ ti yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan; pe se ya mberi go shɔ†.»

34 Ki ŋgasegele ŋgele koro wɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan Moyisi wi yeri wa Sinayi yanwiga ki na ma yo wi ke yo Izirayɛli woolo pe kan.

† **27:28 27.28:** Nɔmbu 18.14 † **27:29 27.29:** Lere ŋa sɛnrɛ ti yɛn na yuun na ki laga ŋga ki na fɔ ki daga poo gbo, wo wi yɛn lere ŋa wi maa yarisunŋgo ka yɛgɛ gbogo ma Yɛnŋɛlɛ lo yaga, mbe sigi ta pàa wi tɛgɛ wi yɛ pew Yɛnŋɛlɛ li kan (Ɛki 22.19). † **27:33 27.30-33:** Nɔmbu 18.21; Dete 14.22-29

Leele pe jinriwɛ sɛwɛ ŋa pe yinri

NƆMBURU

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Nɔmburu sɛwɛ wi yɛn na para Izirayɛli woolo pe sɛnlɛrɛ to na, sanga ŋa ni pàa pye na yanri na toro wa gbinri wi ni fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn, maga lɛ wa Sinayi yanwiga ki na fɔ ma saa gbɔn wa Kana tara ti na, to nda Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ lɛ mbe kan pe yeri we.

Sɛwɛ wi mɛgɛ ki tawa ta yɛgɛ ŋga na ko yɛn naa pàa leele pe jirisaga lɛgɛrɛ jiri nakoma ma pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔsaga lɛgɛrɛ yɔnlɔgɔ we.

Ki sɛwɛ ŋa wi sɛnrɛ tì kɔn ma yiri kɔnsaga taanri. Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1.1–10.10), Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi Izirayɛli woolo pe jiri. Levi setirige piile pe tunŋgo ki naga wa pe na. Paki fɛti wìla pye, a kambaaga kasɔn wogo kà tigi wa paraga go kpoyi ki na.

Wa wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (10.11–21.20), Izirayɛli woolo pàa yiri wa Sinayi yanwiga ki na na kee wa tara nda Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ lɛ mbe kan pe yeri ti ni. Kaŋgbanra lɛgɛrɛ la pe ta wa konɔ, ma pe wire ti fanla pe na. Pe ma kaa yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na konaa li tunmbyee Moyisi wi na. Pàa leele tun pe sa Kana tara ti yanri mberi kagala ke jɛn, to nda ti yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ki ni fɔ na fuun. Ɛɛn fɔ Izirayɛli woolo pàa fyɛ mbe ye wa ti ni. Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si jɔlɔgɔ wa pe na ma ti a pè koro na yanri na toro wa gbinri wi ni, fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn.

Wa wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (21.21-36), Izirayɛli woolo pàa pye wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Naa pàa ka saa gbɔn wa Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara, a pè si to pe na malaga ni, ma ya pe wunlumbolo Sihɔn naa Ɔgi pe ni. Mowabu tara wunlunaŋa wìla Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Balaamu wi lɛ wi Izirayɛli woolo pe daŋga. Ɛɛn fɔ, a Balaamu wì si logo Yɛnŋɛlɛ li yeri, mɛɛ duwaw pye pe kan. Ma Izirayɛli woolo pe ta wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri bere, pàa leele pe jiri naa ki shyɛn wogo na. Pàa Zhozuwe wi wɔ a wì cɛn wa Moyisi wi yɔnlɔ. Yɛnŋɛlɛ làa ŋgasegele kele kan naa Moyisi wi yeri shɛrɛgɛ fɛtiye naa saara wogo na, konaa ma tara nda pe yaa ka ta ti kɔngɔlɔ ke naga pe na fun.

Nɔmburu sɛwɛ wi yɛn na para leele mbele pe wire tì fanla pe na, a paa fyɛ poro sɛnrɛ na. Poro mbele pàa yiri ma je Yɛnŋɛlɛ lo naa Moyisi wi na, wo ŋa Yɛnŋɛlɛ làa wɔ wila pe yɛgɛ sinni we. Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn sinnɛ li woolo pe ni. Làa pe go sige ma pe ta wa gbinri wi ni. Làa duwaw pe na konaa ma yawa kan pe yeri pe juguye pe na, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Balaamu wìla ki yo ma yo fɔ:

Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ lii leele mbele daŋga, mi mbe ya mbe poro daŋga mɛlɛ?

Yawe Yɛnŋɛlɛ lii naŋgbanwa sɛnrɛ yo leele mbele na, mi mbe ya mbe naŋgbanwa sɛnrɛ yo pe na mɛlɛ?

Ambɔ wi mbe ya mbe Zhakɔbu setirige piile lɛgɛrɛ pe jiri, mbe Izirayɛli woolo janwa wi jiri (Nɔmbu 23.8, 10a)?

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Izirayɛli woolo pe jinriwɛ konaa pe cɛngɛlɛ ke cɛnsara *1–4*

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ kapyegele kele yɛgɛ na *5–6*

Kagala ŋgele kè tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ pi na *7.1–10.10*

Izirayɛli woolo pe yinriwɛ wa Sinayi ma saa gbɔn wa Mowabu tara *10.11–21.35*

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Balaamu wi sɛnrɛ *22.1–25.18*

Yɛɛ gbɛgɛlɛmɛ mbe ye wa tara nda Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan ti ni *25.19–27.23*

Kagala ŋgele leele pàa cɛn ke cɛnwɛ wa Mowabu tara *28–32*

Izirayɛli woolo pe yɛɛ gbɛgɛlɛmɛ sanni pe sa Kana tara ti shɔ *33–36*

IZIRAYƐLI WOOLO PE JINRIWƐ KONAA PE CƐNGƐLƐ KE CƐNSARA

1–4

Izirayɛli woolo pe jinriwɛ wa Sinayi gbinri wi ni

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni
wa filisaga paraga go ki ni, wa Sinayi
yanwiga gbinri wi ni. Kìla pye Izirayɛli
woolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, ki
yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge shyɛn wogo ki
pilige koŋgbanŋga ki na. Làa wi pye fɔ:
2 «Ye Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni
fuun pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ ye yala pe setiriye
yo naa pe seye yi ni. Ye nambala pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe jiri.
3 Mboro naa Arɔn wi ni, ye nambala
mbele pe mbe ya malaga gbɔn pe ni
fuun pe jiri, mbege lɛ mbele pè ta yɛlɛ
nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni,
poro mbele pè pye Izirayɛli woolo pe
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye ye.
4 Cɛnlɛ pyew li naŋa nuŋgba daga mbe
pye ye ni, poro pe yaa pye pe setiriye
woolo pe go na mbaa ye sari.
5 Leele mbele pe yaa taga ye na mbaa
ye sari pe mɛrɛ ti nda:
Urubɛn cɛnlɛ woo wowi ŋa Shedewuri
pinambyɔ Elisuri.
6 Simeyɔn cɛnlɛ woo wowi ŋa Zurishadayi
pinambyɔ Shelumiyɛli.
7 Zhuda cɛnlɛ woo wowi ŋa Aminadabu
pinambyɔ Naashɔn.
8 Isakari cɛnlɛ woo wowi ŋa Suwari
pinambyɔ Netaneyɛli.
9 Zabulɔn cɛnlɛ woo wowi ŋa Elɔn
pinambyɔ Eliyabu.
10 Zhozɛfu pinambyɔ Efirayimu wi cɛnlɛ
woo wowi ŋa Amihudi pinambyɔ
Elishama.
Zhozɛfu pinambyɔ Manase wi cɛnlɛ
woo wowi ŋa Pedasuri pinambyɔ
Gamiliyɛli.
11 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woo wowi ŋa Gide-
woni pinambyɔ Abidan.
12 Dan cɛnlɛ woo wowi ŋa Amishadayi
pinambyɔ Ayezɛri.
13 Asɛri cɛnlɛ woo wowi ŋa Okiran
pinambyɔ Pagiyɛli.
14 Gadi cɛnlɛ woo wowi ŋa Dewuwɛli
pinambyɔ Eliyazafu.
15 Nɛfitali cɛnlɛ woo wowi ŋa Ena
pinambyɔ Ayira.»
16 Poro wɛlɛ pàa wɔ Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe sɔgɔwɔ, a pè pye pe cɛngɛlɛ ke
teele; poro pàa pye Izirayɛli woolo waga
lɛgɛrɛ† teele wele.
17 Ki nambala kɛ ma yiri shyɛn mbele
pe mɛrɛ ti naga yɛɛn, poro wɛlɛ Moyisi
naa Arɔn pàa taga pe yɛɛ na.
18 A pè si gbogolomɔ woolo pe ni fuun
pe gbogolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara,
yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge shyɛn wogo ki
pilige koŋgbanŋga ki na. Pàa leele pe
mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ ma yala pe cɛngɛlɛ, naa
pe setiriye yo naa pe seye yi ni. Pàa
nambala pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
jiri maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa
konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.
19 Moyisi wìla pe jiri wa Sinayi gbinri
wi ni, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
ki yo wi kan we.
20 Izirayɛli† pinambyɔ koŋgbanŋa
Urubɛn wi setirige piile poro na, mbe yala
pe setiriye yo naa pe seye yi ni, nambala
mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, pàa
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti
yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa
nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.
21 Nambala mbele pàa jiri wa Urubɛn
cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa shyɛn
ma yiri kɔgɔlɔni naa cɛnmɛ kaŋgurugo
(46 500).
22 Simeyɔn setirige piile poro na, mbe
yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni,
nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga
gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ
nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.
23 Nambala mbele pàa jiri wa Simeyɔn
cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa shyɛn
ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ naa cɛnmɛ
taanri (59 300).
24 Gadi setirige piile poro na, mbe yala
pe setiriye yo naa pe seye yi ni, nambala
mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, pàa
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti
yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa
nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.

† **1:16 1.16:** Ŋga kì yo fɔ Izirayɛli woolo waga lɛgɛrɛ ki mbe ya logo fun fɔ Izirayɛli sorodasheele ŋgbeleye teele.
† **1:20 1.20:** Izirayɛli wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Zhakɔbu.

25 Nambala mbele pàa jiri wa Gadi cɛnlɛ
li ni, pàa pye lere waga nafa shyɛn ma yiri
kaŋgurugo naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa
shyɛn ma yiri kɛ (45 650).
26 Zhuda setirige piile poro na, mbe yala
pe setiriye yo naa pe seye yi ni, nambala
mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, pàa
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti
yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa
nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.
27 Nambala mbele pàa jiri wa Zhuda
cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa taanri
ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ, naa cɛnmɛ
kɔgɔlɔni (74 600).
28 Isakari setirige piile poro na, mbe
yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni,
nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga
gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ
nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.
29 Nambala mbele pàa jiri wa Isakari
cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa shyɛn
ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ naa cɛnmɛ tijɛrɛ
(54 400).
30 Zabulɔn setirige piile poro na, mbe
yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni,
nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga
gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ
nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.
31 Nambala mbele pàa jiri wa Zabulɔn
cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa shyɛn
ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ
tijɛrɛ (57 400).
32 Zhozɛfu pinambyɔ Efirayimu setirige
piile poro na, mbe yala pe setiriye yo naa
pe seye yi ni, nambala mbele fuun pe
mbaa ya malaga gbɔn, pàa pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga
lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe
yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.
33 Nambala mbele pàa jiri wa Efirayimu
cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa shyɛn
naa cɛnmɛ kaŋgurugo (40 500).
34 Manase setirige piile poro na, mbe
yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni,
nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga
gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ
nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.
35 Nambala mbele pàa jiri wa Manase
cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa ma
yiri kɛ ma yiri shyɛn naa cɛnmɛ shyɛn (32
200).
36 Bɛnzhamɛ setirige piile poro na, mbe
yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni,
nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga
gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ
nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.
37 Nambala mbele pàa jiri wa
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga
nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo naa
cɛnmɛ tijɛrɛ (35 400).
38 Dan setirige piile poro na, mbe yala
pe setiriye yo naa pe seye yi ni, nambala
mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, pàa
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti
yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa
nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.
39 Nambala mbele pàa jiri wa Dan cɛnlɛ
li ni, pàa pye lere waga nafa taanri ma yiri
shyɛn naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (62 700).
40 Asɛri setirige piile poro na, mbe yala
pe setiriye yo naa pe seye yi ni, nambala
mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, pàa
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti
yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa
nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.
41 Nambala mbele pàa jiri wa Asɛri
cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa shyɛn
ma yiri nuŋgba naa cɛnmɛ kaŋgurugo
(41 500).
42 Nɛfitali setirige piile poro na, mbe
yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni,
nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga
gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ
nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.
43 Nambala mbele pàa jiri wa Nɛfitali
cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa shyɛn
ma yiri kɛ ma yiri taanri naa cɛnmɛ tijɛrɛ
(53 400).
44 Ki leele mbele, poro wɛlɛ Moyisi naa
Arɔn, naa leele kɛ ma yiri shyɛn mbele
pàa pye Izirayɛli woolo pe go na pàa jiri
we. Ki nambala pàa yiri nuŋgba nuŋgba
Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke ni ma
pye pe seye yi teele.

45 Izirayɛli woolo mbele pàa jiri ma yala
pe seye yi ni, mbele pe mbaa ya mbe
malaga gbɔn, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ
nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni,
46 pe ni fuun pàa pye lere waga
cɛnmɛ kɔgɔlɔni ma yiri taanri, naa cɛnmɛ
kaŋgurugo naa nafa shyɛn ma yiri kɛ
(603 550)†.

Levi setirige piile pe tunŋgo kìla pye ki yɛ

47 Levi setirige piile, mbe yala pe cɛnlɛ
li ni, pe sila pe jiri mbe pe pinlɛ Izirayɛli
woolo sanmbala pe ni.
48 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
wi ni maa pye fɔ:
49 «Maga ka Levi setirige piile pe cɛnlɛ
li jiri, maga si ka pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ mberi
pinlɛ Izirayɛli woolo sanmbala pe ni.
50 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go
ŋga yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma tɛgɛ wa
ki ni konaa ki tunŋgo pyeyaara ti ni, naa
ki nawa yaara ti ni fuun ti ni, mari le
Levi setirige piile pe kɛɛ. Poro pe yaa la
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki tungu, naa
ki tunŋgo pyeyaara ti ni, mbaa tunŋgo
ŋga ki yaa la piin wa ki ni ki piin; paga
sa cɛn laga o laga, pe yaa pe paara yinrɛ
ti kankan mbe cɛn mbege maga.
51 Na yaga ka yiri mbaa kee, poro pe
yaa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kɔlɔgi.
Na paga ka sa cɛn, poro pe yaa ki kan.
Na lere wa ka fulo wa ki tanla, na Levi
setirige pyɔ ma, wi daga poo gbo.
52 Izirayɛli woolo pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe yaa pe paara yinrɛ ti kankan
wa pe cɛnsara ti ni. Nambala pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe daga mbe pye wa pe
cɛngɛlɛ ke tɛgɛrɛ yaara ti tanla, mbe yala
pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni.
53 Levi setirige piile poro pe yaa pe
paara yinrɛ ti kankan mbe cɛn, mbe
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki maga, ko
ŋga yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛn wa ki ni we,
mbe pye ki welefɛnnɛ; jaŋgo na nawa
piga ka ŋgban Izirayɛli gbogolomɔ woolo
pe ni.»
54 A Izirayɛli woolo pè si tanga ma yala
sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi
kan ti ni.

2

Izirayɛli cɛngɛlɛ ke cɛnlɔmɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi naa
Arɔn pe ni ma yo fɔ: 2 «Izirayɛli woolo
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa ka
pe paara yinrɛ ti kankan mbe cɛn wa
pe cɛngɛlɛ ke tɛgɛrɛ yaara ti tanla, wa
pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi dirapoye pe
tanla. Pe yaa ka pe paara yinrɛ ti kankan
mbe cɛn, mbe yɛgɛ wa filisaga paraga go
ki yeri mbege maga mbege fili, mbe fogo
yaga poro naa ko sɔgɔwɔ†.
3 «Wa filisaga paraga go ki yɔnlɔ yiris-
aga kɛɛ yeri, mbele pe yaa ka keli mbe
pe paara yinrɛ ti kankan mbe cɛn pe yaa
ka pye wa Zhuda paara yinrɛ cɛnsaga
ki dirapo wi tanla, mbe gbɛgɛlɛ mbe
pye maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye. Aminadabu
pinambyɔ Naashɔn wo wi yɛn to Zhuda
cɛnlɛ woolo pe go na.
4 Naashɔn maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla
pye nambala waga nafa taanri ma yiri
kɛ ma yiri tijɛrɛ, naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (74
600).
5-7 Isakari cɛnlɛ woolo naa Zabulɔn
cɛnlɛ woolo pe yaa pe paara yinrɛ ti
kankan mbe cɛn Zhuda cɛnlɛ woolo pe
kanŋgaya shyɛn yi na. Suwari pinambyɔ
Netaneyɛli wo wi yɛn to Isakari cɛnlɛ
woolo pe go na. Wi maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa
shyɛn ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ naa cɛnmɛ
tijɛrɛ (54 400). Zabulɔn cɛnlɛ woolo poro
na, Elɔn pinambyɔ Eliyabu wo wi yɛn to
pe go na.
8 Elɔn maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye
nambala waga nafa shyɛn ma yiri kɛ ma
yiri kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ tijɛrɛ (57 400).
9 Zhuda cɛnsaga maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbeleye taanri yi leele pe ni fuun pàa
pye nambala waga cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ

† **1:46 1.1-46:** Izirayɛli woolo pe yɔn ŋga ki naga ma gbɔgɔ yɛɛn, ko yɛn naga nari yɛgɛ ŋga na yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ làa lɛ pe tɛlɛye pe yeri làa li yɔn fili ma ti a pè lɛgɛ we; Nɔmbu 26.1-51. † **2:2 2.2:** Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke yaa cɛn mbe Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki maga mbege fili ki kɛyɛn tijɛrɛ yi na, cɛngɛlɛ taanrindaanri yaa pye mbe cɛn ki kɛɛ ki ni fuun nuŋgba nuŋgba pyew ki na.

ma yiri kɔgɔlɔni naa cɛnmɛ tijɛrɛ (186 400). Poro pe yaa ka keli mbe yiri mbaa kee.

10 «Wa filisaga paraga go ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, Urubɛn paara yinrɛ cɛnsaga dirapo wi yaa pye wa, naa wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni. Shedewuri pinambyɔ Elisuri wo wi yɛn to Urubɛn cɛnlɛ woolo pe go na.

11 Elisuri maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri kɔgɔlɔni naa cɛnmɛ kaŋgurugo (46 500).

12 Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe yaa pe paara yinrɛ ti kankan mbe cɛn Urubɛn cɛnlɛ woolo pe kanŋgaya na. Zurishadayi pinambyɔ Shelumiyɛli wo wi yɛn to Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe go na.

13 Shelumiyɛli maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ naa cɛnmɛ taanri (59 300).

14 «Ko puŋgo na, Gadi cɛnlɛ woolo poro pe yaa cɛn le pe tanla. Erewuwɛli pinambyɔ Eliyazafu wo wi yɛn to Gadi cɛnlɛ woolo pe go na.

15 Eliyazafu maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (45 650).

16 «Urubɛn cɛnsaga maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye taanri yi leele pe ni fuun pàa pye nambala waga cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri nuŋgba naa cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (151 450). Poro pe yaa pye shyɛn woolo mbe yiri mbaa kee.

17 «Ko puŋgo na, Levi setirige cɛnsaga woolo pe yaa yiri mbe kari filisaga paraga go ki ni. Pe yaa ka pye cɛnsara koŋgbannda shyɛn to naa cɛnsara puŋgo woro shyɛn ti nandogomɔ. Pe yaa ka pe paara yinrɛ ti kankan mberi tagala ti yɛɛ na yɛgɛ ŋga na, pa pe yaa ka yiri mbe tagala pe yɛɛ na ma mbaa kee, nambala pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa ka pye wa pe cɛnsara, wa pe dirapoye pe tanla.

18 «Wa filisaga paraga go ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, Efirayimu paara yinrɛ cɛnsaga dirapo wi yaa pye wa, naa pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni. Amihudi pinambyɔ Elishama wo wi yɛn to Efirayimu cɛnlɛ woolo pe go na.

19 Elishama maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa shyɛn naa cɛnmɛ kaŋgurugo (40 500).

20-22 Manase cɛnlɛ woolo naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe yaa ka pe paara yinrɛ ti kankan mbe cɛn Efirayimu cɛnlɛ woolo pe kanŋgaya shyɛn yi na. Pedasuri pinambyɔ Gamiliyɛli wo wi yɛn to Manase cɛnlɛ woolo pe go na. Gamiliyɛli maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn naa cɛnmɛ shyɛn (32 200). Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo poro na, Gidewoni pinambyɔ Abidan wo wi yɛn to pe go na.

23 Abidan maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo naa cɛnmɛ tijɛrɛ (35 400).

24 Efirayimu cɛnsaga maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye taanri yi leele pe ni fuun pàa pye nambala waga cɛnmɛ ma yiri kɔlɔtaanri naa cɛnmɛ (108 100). Poro pe yaa pye taanri woolo mbe yiri mbaa kee.

25 «Wa filisaga paraga go ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, Dan paara yinrɛ cɛnsaga dirapo wi yaa pye wa, naa pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni. Amishadayi pinambyɔ Ayezɛri wo wi yɛn to Dan cɛnlɛ woolo pe go na.

26 Ayezɛri maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa taanri ma yiri shyɛn naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (62 700).

27-29 Asɛri cɛnlɛ woolo naa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe yaa ka pe paara yinrɛ ti kankan mbe cɛn Dan cɛnlɛ woolo pe kanŋgaya shyɛn yi na. Okiran pinambyɔ Pagiyɛli wo wi yɛn to Asɛri cɛnlɛ woolo pe go na. Pagiyɛli maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri nuŋgba naa cɛnmɛ kaŋgurugo (41 500). Nɛfitali cɛnlɛ woolo poro na, Ena pinambyɔ Ayira wo wi yɛn to pe go na.

30 Ayira maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri taanri naa cɛnmɛ tijɛrɛ (53 400).

31 Dan cɛnsaga maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye taanri yi leele pe ni fuun pàa pye nambala waga cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (157

600). Poro pe yaa ka pye puŋgofɛnnɛ mbe yiri mbaa kee pe dirapoye pe ni.»

32 Izirayɛli woolo mbele pàa jiri seye seye poro la wɛlɛ yɛɛn. Poro wɛlɛ pàa jiri, a pè pye paara yinrɛ ti cɛnsara fɛnnɛ, ma yala pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni. Pàa pye lere waga cɛnmɛ kɔgɔlɔni ma yiri taanri naa cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (603 550).

33 Ɛɛn fɔ, pe sila Levi setirige piile pe jiri mbe pe pinlɛ Izirayɛli woolo sanmbala pe ni, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan yɛgɛ ŋga na ki ni.

34 Izirayɛli woolo pàa tanga ma yala sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan ti ni. Kì pye ma, a pè si pe paara yinrɛ ti kankan ma cɛn pe dirapoye pe tanla. Pa pàa si kaa yiri ma, ma tagala pe yɛɛ na, na kee ma yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni.

3

Levi setirige piile konaa pe jinriwɛ kala

1 Arɔn naa Moyisi pe setirige piile pe mɛrɛ ti nda, sanga ŋa ni Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni wa Sinayi yanwiga ki na we.

2 Arɔn pinambiile pàa pye tijɛrɛ, pe mɛrɛ ti nda: Wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Nadabu, a Abiyu si taga, naa Eleyazari konaa Itamari†.

3 Arɔn pinambiile pe mɛrɛ to lari yɛɛn. Pàa sinmɛ kpoyi wo pe na ma pe wɔ ma pe tɛgɛ saraga wɔfɛnnɛ, ma pe le saraga wɔgɔtunŋgo ki ni.

4 Nadabu naa Abiyu pàa ku Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma pe ta wa Sinayi gbinri wi ni, katugu pàa pan kasɔn ni mbe saraga wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri ŋga li sila ki konɔ kan. Pe sila pinambiile se. Eleyazari naa Itamari pàa pye na saraga wɔgɔtunŋgo ki piin, a pe to Arɔn wila pe kɔrɔsi†.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:

6 «Ma pan Levi cɛnlɛ woolo pe ni, ma pe le saraga wɔfɔ Arɔn wi kɛɛ wila wele pe na, jaŋgo paa wi sari wa tunŋgo ki ni.

7 Yaara nda fuun tì le Arɔn naa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe kɛɛ, wa filisaga paraga go ki yɛgɛ, poro pe yaa lari kɔrɔsi, mbaa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki tunŋgo ki piin.

8 Filisaga paraga go ki nawa tunŋgo pyeyaara to naa yaraga ŋga fuun kì le Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe kɛɛ paa wele ki na, poro pe yaa lari kɔrɔsi, mbaa cɛnsaga paraga go ki tunŋgo ki piin.

9 Ma Levi setirige piile pe kan Arɔn naa wi pinambiile pe yeri pew; pe yaa yiri wa Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ mbe kan wi yeri†.

10 Arɔn naa wi pinambiile poro na, ma pe tɛgɛ paa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin. Na lere wa yɛgɛ ka fulo wa cɛnsaga paraga go ki tanla, na saraga wɔfɔ ma, wi daga pe wo gbo.»

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni naa ma yo fɔ:

12 «Wele, mi jate mì Levi setirige piile pe wɔ Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ. Pe yɛn na woolo mbaa tunŋgo piin na kan Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe ni fuun pe yɔnlɔ.

13 Katugu pinambiile koŋgbanmbala pe ni fuun pe yɛn na woolo. Pilige ŋga ni mìla Ezhipiti tara woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe gbo, mìla Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe wɔ ma pe tɛgɛ pe yɛ na yɛɛ kan; leele pe pinambiile koŋgbanmbala pe yaa pye na woolo naa yaayoro ti pinambire koŋgbannda ti ni. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.»

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni naa wa Sinayi gbinri wi ni maa pye fɔ:

15 «Ma Levi setirige piile pe jiri ma yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni; ma nambala pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe jiri mbege lɛ mbele pè ta yeŋge nuŋgba nuŋgba pe na konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.»

† **3:2 3.2:** Nɔmbu 26.60 † **3:4 3.4:** Levi 10.1-2; Nɔmbu 26.61 † **3:9 3.9:** Ŋga kì yo fɔ Levi setirige piile pe pe kan Arɔn wi yeri, ko yɛn naga nari ma yo pe yaa la tunŋgo piin wi kan. Na pe kaa tunŋgo piin Arɔn wi kan, kona kì cɛn pe yɛn naga piin Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kan. † **3:13 3.13:** Ɛki 13.2

16 A Moyisi wì si pe jiri ma yala Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni, paa yɛgɛ ŋga na
làa ki yo maa kan we.
17 Levi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Gɛrishɔn, naa Kehati konaa Merari.
18 Gɛrishɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda
ma yala pe setiriye yi ni: Libini naa
Shimeyi.
19 Kehati pinambiile pe mɛrɛ ti nda
ma yala pe setiriye yi ni: Amiramu, naa
Yizehari, naa Eburɔn konaa Uziyɛli.
20 Merari pinambiile pe mɛrɛ ti nda ma
yala pe setiriye yi ni: Mahali naa Mushi.
Poro wɛlɛ pàa pye Levi setirige piile, ma
yala pe seye yi ni.
21 Libini sege woolo naa Shimeyi sege
woolo pa pàa yiri wa Gɛrishɔn setirige ki
ni.
22 Pàa nambala pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe jiri maga lɛ mbele pàa ta
yeŋge nuŋgba nuŋgba pe na konaa pe
yɛgɛ fɛnnɛ pe ni; mbele pàa jiri pàa
pye lere waga kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ
kaŋgurugo (7 500).
23 Gɛrishɔn setirige piile pe seye woolo
pàa pe paara yinrɛ ti kankan ma cɛn wa
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki puŋgo na,
wa yɔnlɔ tosaga yeri.
24 Layɛli pinambyɔ Eliyazafu wo wìla
pye sege to Gɛrishɔn setirige piile pe go
na.
25 Filisaga paraga go ki yaara nda pàa le
Gɛrishɔn setirige piile pe kɛɛ paa ti kɔrɔsi
ti nda: Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ko naa
filisaga paraga go ki ni, naa paraga ŋga
pe ma tɛgɛ maga gona wi tɔn ki ni, konaa
filisaga paraga go ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki
ni,
26 naa paara nda pe ma pɔ loŋgo ki
jasa wi na ti ni, naa loŋgo ki jasa ŋa wi
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go konaa saraga
wɔsaga ki maga maga fili ki yeyɔngɔ
tɔnparaga ki ni, konaa manda nda fuun
pe ma tɛgɛ naga tunŋgo ki piin ti ni.
27 Amiramu sege woolo, naa Yizehari
sege woolo, naa Eburɔn sege woolo konaa
Uziyɛli sege woolo pa pàa yiri wa Kehati
setirige ki ni. Poro wɛlɛ pàa pye Kehati
setirige piile pe seye woolo wele.
28 Nambala mbele fuun pàa jiri maga lɛ
mbele pè ta yeŋge nuŋgba nuŋgba konaa
pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, pàa pye lere waga
kɔlɔtaanri naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (8 600)†.
Poro pàa pye na filisaga paraga go ki laga
kpoyi ki kɔrɔsi.
29 Kehati setirige piile pe seye woolo
pàa pe paara yinrɛ ti kankan ma cɛn wa
cɛnsaga paraga go ki yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yeri.
30 Uziyɛli pinambyɔ Elizafan wo wìla
pye to Kehati setirige piile pe go na.
31 Yaara nda pàa le Kehati setirige piile
pe kɛɛ paa ti kɔrɔsi ti nda: Pàa yɔn finliwɛ
kɛsu† wi le Keyati setirige piile pe kɛɛ paa
wele wi na, naa tabali ŋa wìla pye kpoyi
Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na wi ni, naa fitanladaga wi
ni, naa saraga wɔsara ti ni, naa laga kpoyi
ki tunŋgo pyeyaara ti ni, naa paraga ŋga
pàa pɔ ma filisaga paraga go ki nawa pi
kɔn shyɛn ki ni, konaa ki yaara ti ni fuun
ti ni.
32 Saraga wɔfɔ Arɔn wi pinambyɔ
Eleyazari wo wìla pye to Levi setirige piile
pe teele pe go na. Leele mbele pàa tɛgɛ
paa filisaga paraga go ki laga kpoyi ki
kɔrɔsi, wo wìla pye pe go na.
33 Mahali sege woolo naa Mushi sege
woolo pa pàa yiri wa Merari setirige ki
ni. Poro wɛlɛ pàa pye Marari wi setirige
piile pe seye woolo wele.
34 Nambala mbele fuun pàa jiri, maga lɛ
mbele pè ta yeŋge nuŋgba nuŋgba konaa
pe yɛgɛfɛnnɛ pe ni, pàa pye lere waga
kɔgɔlɔni naa cɛnmɛ shyɛn (6 200).
35 Abihayili pinambyɔ Suriyɛli wo wìla
pye to Merari setirige piile pe seye woolo
pe go na. Pàa pe paara yinrɛ ti kankan
ma cɛn wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.

† **3:28 3.28:** Leele yɔn ŋga kì kan laga ki laga ŋga ki ni ki woro ma yala ŋga kì kan wa Nɔmbu 3.39laga ki ni. Ki mbe ya pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wo wìla wa ma la. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wo leele yɔn ŋga kan ko yɛn lere waga kɔlɔtaanri naa cɛnmɛ taanri (8 300) paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa go 3.39 laga ki ni. † **3:31 3.31:** ***Yɔn finliwɛ kɛsu:*** **Kɛsu wa lawi, yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara nda na tìla pye ma tɛgɛ wa wi ni. Wìla pye naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn le.**

36 Yaara nda pàa le Merari setirige piile
pe kɛɛ paa ti kɔrɔsi ti nda: Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki tire papara papara
to naa ki tipaara ti ni, naa ki tiyagala ke
ni, naa tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti ni,
naa ki tunŋgo pyeyaara ti ni, naa yaara
nda fuun ti yɛn ki wogo ti ni,
37 naa jasa ŋa wì loŋgo ki maga maa
fili wi tiyagala ke ni, naa tiyagala ke
nɔgɔna cɛnyaara ti ni, naa paara pe mari
pɔpɔ kanŋgagala ŋgele na ke ni, konaa ti
manda ti ni.
38 Moyisi naa Arɔn konaa Arɔn wi
pinambiile pe ni, pàa pe paara yinrɛ ti
kankan ma cɛn wa filisaga paraga go ki
yɛgɛ, wa yɔnlɔ yirisaga yeri. Poro pàa pye
na Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kɔrɔsi
Izirayɛli woolo pe kan. Mbe wɔ Moyisi,
naa Arɔn konaa Arɔn wi pinambiile pe
ni, na lere wa yɛgɛ ka fulo wa ki tanla,
wi daga poo gbo.
39 Levi setirige piile mbele fuun Moy-
isi naa Arɔn pàa jiri ma yala pe seye
yi ni, maga lɛ nambala mbele fuun
pàa ta yeŋge nuŋgba nuŋgba konaa pe
yɛgɛfɛnnɛ pe ni, paa yɛgɛ ŋga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we, pàa pye lere waga
nafa ma yiri shyɛn (22 000).

Pinambiile koŋgbanmbala pe go shɔgɔ kala

40 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Moyisi wi pye
fɔ: «Izirayɛli woolo pe pinambiile
koŋgbanmbala pe ni fuun pe jiri, mbege
lɛ mbele pè ta yeŋge nuŋgba nuŋgba pe
na konaa pe yɛgɛfɛnnɛ pe ni, ma pe mɛrɛ
ti yɔnlɔgɔ.
41 Ma Levi setirige piile pe wɔ ma pe pye
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na woolo, Izirayɛli
woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe
yɔnlɔ. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ma
Levi setirige piile pe yaayoro ti wɔ mari
pye na woro Izirayɛli woolo pe yaayoro
ti pinambire koŋgbannda ti ni fuun ti
yɔnlɔ.»
42 A Moyisi wì si Izirayɛli woolo pe
pinambiile koŋgbanmbala pe ni fuun pe
jiri ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.
43 Pinambiile koŋgbanmbala mbele
pàa jiri ma yala pe mɛrɛ ti ni, maga lɛ
mbele pàa ta yeŋge nuŋgba nuŋgba pe
na konaa pe yɛgɛfɛnnɛ pe ni, pàa pye lere
waga nafa ma yiri shyɛn naa cɛnmɛ shyɛn
naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri taanri
(22 273).
44 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Moyisi wi pye naa
fɔ:
45 «Levi setirige piile pe wɔ pe pye
na woolo, Izirayɛli woolo pe pinambiile
koŋgbanmbala pe yɔnlɔ, ma pe yaayoro
ti wɔ ti pye na woro Izirayɛli woolo pe
yaayoro ti yɔnlɔ; pa kona Levi setirige
piile pe yaa pye na woolo. Muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
46 Izirayɛli woolo pe pinambiile
koŋgbanmbala mbele pè lɛgɛ ma wɛ Levi
setirige piile pe na lere cɛnmɛ shyɛn naa
nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri taanri (273),
pe daga mbe go shɔ.
47 Ma yaa warifuwe pyɔ kaŋgurugo
kaŋgurugo shɔ lere nuŋgba nuŋgba
pyew wi yeri; ma yaa ti shɔ mbe
yala cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ
nuguwɔ pi ni, wi nuguwɔ pi yɛn giramu
kɛ.
48 Ki penjara mari kan Arɔn naa wi
pinambiile pe yeri ti pye Izirayɛli woolo
pe pinambiile koŋgbanmbala mbele pè
lɛgɛ ma wɛ Levi setirige piile pe na pe go
shɔgɔ sara.»
49 Levi setirige piile pàa Izirayɛli woolo
pe pinambiile koŋgbanmbala pe go shɔ,
pinambiile koŋgbanmbala mbele pàa
lɛgɛ ma wɛ pe na, Moyisi wìla pe go shɔgɔ
sara wi shɔ.
50 Penjara nda wìla shɔ Izirayɛli woolo
pe pinambiile koŋgbanmbala pe yeri, tìla
pye warifuwe pyɔ waga kele naa cɛnmɛ
taanri naa nafa taanri ma yiri kaŋgurugo
(1 365), ma yala cɛnsaga paraga go ki
warifuwe pyɔ nuguwɔ pi ni.
51 A Moyisi wì sigi go shɔgɔ penjara ti
kan Arɔn naa wi pinambiile pe yeri ma
yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.

4

Levi setirige piile pe tunndo

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi naa
Arɔn pe ni ma yo fɔ:
2 «Wa Levi setirige piile pe sɔgɔwɔ, ye
Kehati setirige piile pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ ye
yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni;

3 mbege lɛ leele mbele pè ta yɛlɛ nafa
ma yiri kɛ kɛ pe na, konaa pe yɛgɛfɛnnɛ
pe ni, fɔ saga wa mbele pè ta yɛlɛ nafa
shyɛn ma yiri kɛ kɛ pe na, mbele fuun pe
mbe ya mbaa tunŋgo ka piin wa filisaga
paraga go ki ni we.
4 «Kehati setirige piile pe tunŋgo ki yaa
ka pye mbaa filisaga paraga go ki yaara
nda ti yɛn jɛndɛ kpoyi ti kɔrɔsi.
5 Na kiga ka gbɔn Izirayɛli woolo pe pe
paara yinrɛ ti kɔlɔgi mbaa kee sanga ŋa
ni, Arɔn naa wi pinambiile pe yaa pan
gbɛn mbe paraga ŋga ki yɛn ma pɔ ma
cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn ki sanga,
mbege wa yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi na
mboo tɔn.
6 Pe yaa kɛsu wi tɔn paritɔnŋgɔ ni,
ŋga pè gbegele sɛɛrɛ liire ni; pe yaa
ŋganra paraga wa ti ni fuun ti go na
mberi tɔn. Ko puŋgo na, pe yaa kɛsu wi
lɛkanŋgagala ke le wi na.
7 «Buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri
wi ma tɛgɛ tabali ŋa na, pe yaa wi tɔn
ŋganra paraga ni. Pe yaa tasaala pe taga
wi na, naa wɔjɛŋgɛlɛ ke ni, naa leyaara ti
ni, konaa duvɛn saraga ŋga pe ma wo wi
lekugbogolo ke ni. Buru ŋa wi daga mbaa
woo saraga na yeri sanga pyew, poo taga
wa wi na.
8 Pe yaa paraga yɛngɛ kpanyi wa ki
yaara ti na mberi tɔn, mbe ti ni fuun ti
fo paritɔnŋgɔ ni, ŋga pè gbegele sɛɛrɛ
liire ni. Ko puŋgo na, pe yaa tabali wi
lɛkanŋgagala ke lele wi na.
9 Pe yaa ŋganra paraga tɛgɛ mbe fitan-
ladaga wi tɔn, naa wi fitanlaye pe ni, naa
wi yɔn yirigeyaara ti ni, naa wi cɔnrɔ
leyaara ti ni, konaa wi sinmɛ lekugboro
ti ni, to ti yɛn wi tunŋgo pyeyaara re.
10 Pe yaa wo naa wi tunŋgo pyeyaara ti
ni fuun ti le paritɔnŋgɔ ni, ŋga pè gbegele
sɛɛrɛ liire ni, mberi fo; ko puŋgo na, pe
yaa ti taga lɛyaraga na.
11 Pe yaa paraga ŋga pè le ŋganra ni
ka wa saraga wɔsaga ŋga pè gbegele tɛ
ni ki na mbege tɔn, mbege fo paritɔnŋgɔ
ni, ŋga pè gbegele sɛɛrɛ liire ni; ko puŋgo
na, pe yaa ki lɛkanŋgagala ke lele ki na.
12 Pe yaa laga kpoyi ki tunŋgo pyeyaara
ti lɛ mberi le paraga ŋga pè le ŋganra ni
ka ni mberi tɔn, mbe siri fo paritɔnŋgɔ ni,
ŋga pè gbegele sɛɛrɛ liire ni; ko puŋgo na,
pe yaa ti taga wa ti lɛyaraga ki na.
13 Pe yaa saraga wɔsaga ki cɔnrɔ ti wɔ,
mbe kondoro paraga wa ki na mbege tɔn.
14 Pe yaa ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun
ti taga wa ki go na, ki naŋganra leyaara
to naa ki kara wɔwangala ke ni, naa ki
cɔnrɔ wɔyaara ti ni, naa tɔnmɔ mba pe
ma yanragi yanragi pi leyaara ti ni. Pe
yaa ti ni fuun ti tɔn paritɔnŋgɔ, ŋga pè
gbegele sɛɛrɛ liire ni. Ko puŋgo na, pe
yaa ki lɛkanŋgagala ke lele ki na.
15 «Leele pe kaa jaa mbe paara yinrɛ
ti kɔlɔgi mbaa kee sanga ŋa ni, Arɔn
naa wi pinambiile pe ni, na paga laga
kpoyi konaa ki tunŋgo pyeyaara ti tɔn
mbe kɔ, Kehati setirige piile poro pe yaa
pan mberi tugo. Ɛɛn fɔ, paga ka jiri yaara
kpoyi ti na, jaŋgo paga ka ta mbe ku.
Filisaga paraga go ki tunŋgo ŋga kìla kan
Kehati setirige piile pe yeri, ko layi yɛɛn.
16 Saraga wɔfɔ Arɔn wi pinambyɔ
Eleyazari wo na, yaara nda ti yaa le wi
kɛɛ wila wele ti na to ti yɛn fitanla sinmɛ,
naa wusuna nuwɔ taan wi ni, naa muwɛ
saraga ŋga pe maa woo sanga pyew ki ni,
konaa sinmɛ kpoyi pi ni. Wo wi yaa kaa
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki ni fuun ki
kɔrɔsi, naa ki nawa yaara nda ti yɛn kpoyi
to naa ki tunŋgo pyeyaara ti ni.»
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi naa
Arɔn pe ni naa ma yo fɔ:
18 «Yaga ka ti Kehati setirige piile pe
seye woolo jɔlɔgɔ mbe to pe na ki pe gbo
ki pe wɔ wa Levi setirige piile sanmbala
pe sɔgɔwɔ.
19 Na pe kaa fulo wa yaara nda ti yɛn
jɛndɛ kpoyi ti tanla sanga ŋa ni, ŋga ye
daga mbaa piin pe kan koyi ŋga yɛɛn,
jaŋgo pe koro yinwege na, paga ka ku:
Arɔn naa wi pinambiile pe ni, pe yaa
pan mbe pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
tunndo naa pe tuguro ti naganaga pe na.
20 Ɛɛn fɔ, Kehati setirige piile pe se ka
ye wa mbe yaara nda ti yɛn kpoyi ti wele,
ali yɛrɛ jɛnri, jaŋgo paga ka ku.»

Levi pinambyɔ Gɛrishɔn wi setirige piile pe tunŋgo

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni
naa ma yo fɔ:

22 «Gɛrishɔn setirige piile pe jiri fun ma
yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni.
23 Ma nambala pe jiri mbege lɛ mbele
pè ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ kɛ pe na, konaa
pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, fɔ sa gbɔn mbele pè
ta yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ pe na;
mbele fuun pe mbe ya mbaa tunŋgo ka
piin wa filisaga paraga go ki ni we.
24 Gɛrishɔn setirige piile pe tunndo naa
pe tuguro nda pe yaa la lee tori nda:
25 Poro pe yaa la Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki tɔnpaara ti tungu konaa
filisaga paraga go ki ni, naa ki tɔnparaga
ki ni, naa ki tɔnparaga ŋga pe ma wa ki
go na ki ni, ko ŋga pè gbegele sɛɛrɛ liire
ni we, naa filisaga paraga go ki yeyɔngɔ
tɔnparaga ki ni,
26 naa paara nda ti ma loŋgo ki jasa wi
maga maa fili ti ni, naa jasa wi yeyɔngɔ
tɔnparaga ki ni, wo ŋa wì Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ko naa saraga wɔsaga ti maga
mari fili we, naa jasa wi pɔmanda ti ni,
konaa tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti ni.
Tunŋgo ŋga fuun ki yaa la piin ki yaara
ti ni, poro pe yaa laga piin.
27 Arɔn naa wi pinambiile poro pe yaa
la Gɛrishɔn setirige piile pe yɛgɛ sinni wa
pe tunŋgo ki ni, pe daga mbaa tuguro nda
tungu mbaa ti wogo ki yuun pe kan.»
28 «Tunndo nda ti yaa le Gɛrishɔn
setirige piile pe seye woolo pe kɛɛ wa
filisaga paraga go ki ni, tori yɛɛn. Saraga
wɔfɔ Arɔn wi pinambyɔ Itamari wo wi
yaa pye pe go na la pe yɛgɛ sinni.

Levi pinambyɔ Merari wi setirige piile pe tunŋgo

29 «Ma Merari setirige piile pe jiri fun
mbe yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni.
30 Ma nambala pe jiri mbege lɛ mbele
pè ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ kɛ pe na, konaa
pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, fɔ sa gbɔn mbele pè
ta yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ pe na,
mbele fuun pe mbe ya mbaa tunŋgo piin
wa filisaga paraga go ki ni we.»
31 Tunndo nda ti yaa le pe kɛɛ paa piin
wa filisaga paraga go tunŋgo ki ni fuun ki
ni ti nda: Poro pe yaa la Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki tire papara papara ti tungu,
naa ki tipaara ti ni, naa ki tiyagala ke ni,
naa tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti ni,
32 naa loŋgo ki jasa tiyagala ke ni, naa
ke nɔgɔna cɛnyaara ti ni, naa ke paara ti
kankanŋgagala ke ni, naa ke pɔmanda ti
ni, naa tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti ni,
konaa yaara nda fuun ti yɛn ki tunŋgo
ki pyeworo ti ni. Yaara nda lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi daga mbe lɛ, yeri mɛrɛ
ti yɔnlɔgɔ yeri kan pe yeri.
33 «Tunndo nda ti yaa le Merari setirige
piile pe seye woolo pe kɛɛ wa filisaga
paraga go ki ni, tori yɛɛn. Saraga wɔfɔ
Arɔn wi pinambyɔ Itamari wo wi yaa pye
pe go na la pe yɛgɛ sinni.»

Pàa Levi setirige piile pe jiri

34 Moyisi naa Arɔn naa mbele pàa pye
teele Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe go na,
pàa Kehati setirige piile pe jiri ma yala pe
setiriye yo naa pe seye yi ni,
35 maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa ma
yiri kɛ kɛ pe na, konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe
ni, fɔ ma saa gbɔn mbele pàa ta yɛlɛ nafa
shyɛn ma yiri kɛ kɛ pe na; mbele fuun pe
mbaa ya tunŋgo pye wa filisaga paraga go
ki ni we.
36 Nambala mbele pàa jiri ma yala pe
setiriye yi ni, pàa pye lere waga shyɛn naa
cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa ma yiri kɛ (2
750).
37 Kehati setirige piile seye woolo mbele
pàa jiri, mbele fuun pàa pye na tunŋgo
piin wa filisaga paraga go ki ni, poro la
wɛlɛ yɛɛn. Moyisi naa Arɔn pàa pe jiri
ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.
38 Gɛrishɔn setirige piile pàa pe jiri ma
yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni,
39 maga lɛ nambala mbele pàa ta yɛlɛ
nafa ma yiri kɛ kɛ pe na, konaa pe yɛgɛ
fɛnnɛ pe ni, fɔ ma saa gbɔn mbele pàa ta
yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ pe na, mbele
fuun pe mbaa ya mbaa tunŋgo piin wa
filisaga paraga go ki ni we.
40 Nambala mbele pàa jiri ma yala pe
setiriye yo naa pe seye yi ni, pàa pye lere
waga shyɛn naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa
ma yiri kɛ (2 630).
41 Gɛrishɔn setirige piile pe seye woolo
mbele pàa jiri, mbele fuun pàa pye na
tunŋgo piin wa filisaga paraga go ki ni,
poro la wɛlɛ yɛɛn. Moyisi naa Arɔn pàa

pe jiri ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.
42 Merari setirige piile pe seye woolo
pàa pe jiri ma yala pe setiriye yo naa pe
seye yi ni,
43 maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa ma
yiri kɛ kɛ pe na, konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe
ni, fɔ ma saa gbɔn mbele pàa ta yɛlɛ nafa
shyɛn ma yiri kɛ kɛ pe na, mbele fuun
pe mbaa ya mbaa tunŋgo piin wa filisaga
paraga go ki ni we.
44 Nambala mbele pàa jiri ma yala pe
setiriye yi ni, pàa pye lere waga taanri
naa cɛnmɛ shyɛn (3 200).
45 Merari setiriye piile pe seye woolo
mbele pàa jiri, poro la wɛlɛ yɛɛn. Moy-
isi naa Arɔn pàa pe jiri ma yala Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.
46 Moyisi naa Arɔn naa leele mbele pàa
pye teele Izirayɛli woolo pe go na pàa Levi
setirige piile pe ni fuun pe jiri ma yala pe
setiriye yo naa pe seye yi ni,
47 maga lɛ nambala mbele pàa ta yɛlɛ
nafa ma yiri kɛ kɛ pe na, konaa pe yɛgɛ
fɛnnɛ pe ni, fɔ ma saa gbɔn mbele pàa ta
yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ pe na, mbele
fuun pe mbaa ya mbaa tunŋgo piin wa
filisaga paraga go ki ni we.
48 Mbele fuun pàa jiri pàa pye lere
waga kɔlɔtaanri naa cɛnmɛ kaŋgurugo
naa nafa tijɛrɛ (8 580).
49 Pàa pe jiri ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa sɛnrɛ nda yo Moyisi wi kan ti ni, ma
tunŋgo ŋga pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pe yaa la piin konaa yaara nda pe yaa la
tungu ti naganaga pe na. Pàa pe jiri ma
yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni Moyisi
wi kan.

ŊGASEGELE ŊGELE KE TƐGƐ KAPYEGELE KELE YƐGƐ NA

5

5–6

Leele mbele pe yɛn fyɔngɔ ni ŋgasele na lì tɛgɛ pe wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma
yo fɔ:
2 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ pe
yayɛnwɛ fɛnnɛ pe yirige pe pe wɔ wa
paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, naa fyominge
fɛnnɛ pe ni fuun pe ni, konaa mbele pè jiri
gboo na ma pye fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na
pe ni.
3 Nambala o, jɛɛlɛ o, ye pe yirige ye pe
wɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, ye pe
torogo wa ki puŋgo na, jaŋgo paga kaga
tɛgɛ fyɔngɔ ni, ko ŋga mi yɛn ma cɛn laga
ki ni ye sɔgɔwɔ we.»
4 A Izirayɛli woolo pè sigi pye ma. Pàa
mbele fuun pàa pye fyɔngɔ ni pe yirige
ma pe wɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni,
paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo
ma Moyisi wi kan we.

Ŋgasele na lì tɛgɛ mbe kajɔɔgɔ gbegele

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni
maa pye fɔ:
6 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ na
naŋa nakoma jɛlɛ wa ka kapege ka pye
wi lewee yɛnlɛ wa na, mbe kolo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, wi daga mbaa jate
kapege pyefɔ.
7 Wi daga mbege yo fɔ wì kapege pye;
wì kapege ki pye lere ŋa na ma yaraga
ŋga jɔgɔ, wi daga mbege yɔngɔ sɔngɔrɔ
ki fɔ wi na, mbege walisaga kaŋgurugo
wogo taga wa wi kan.
8 Na kaa pye yaragafɔ wì ku, wi lere
si woro go na pe yaraga ki kan wi yeri,
ki yaraga ki daga mbe pye mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na wogo, ko ki naga ma yo pe yaa
ki kan saraga wɔfɔ wi yeri. Ko puŋgo na,
kapege pyefɔ wi yaa simbapɔlɔ wɔ mboo
kapege ki kala yagawa ja, jaŋgo saraga
wɔfɔ wi kapere ti kala yagawa ja kapyege
pye wi kan†.
9 Yaara kpoyi nda fuun Izirayɛli woolo
pe maa paan nari nii saraga wɔfɔ wi kɛɛ,
yarikanra nda fuun pe ma lagala wa ti na
mbe kan saraga wɔfɔ wi yeri, to ma pye
saraga wɔfɔ wo woro.
10 Na lere wa ka yaraga ka kan Yɛnŋɛlɛ
yeri, ki yaa pye ki saraga wɔfɔ wi wogo.
Na lere wa ka si yaraga ka kan saraga
wɔfɔ wi yeri, ki yaa pye wi wogo.»

† **5:8 5.5-8:** Levi 5.20-26

Ŋgasele na lì tɛgɛ
naŋa wi yenjara wogo na
wi jɔ wi kala na

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni
ma yo fɔ:
12 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: Na
naŋa wa japɔrɔwɔ ka lara naŋa wa yɛgɛ
ni mbe pye mbasinŋɛ wi pɔlɔ wi ni,
13 na wiga sinlɛ naŋa wa yɛgɛ ni larawa,
wi pɔlɔ wi woro ki jɛnmɛ, na kaa pye wuu
yɛɛ tɛgɛ fyɔnrɔ ni larawa, lere sigi jɛn, pee
suu yigi ki kala li go na,
14 na yenjara ka pye naŋa wi ni wila
singi wi jɔ wi na mbege ta jɛlɛ wì fyɔnrɔ
kala pye, nakosima na yenjara ka ye naŋa
wi ni wila singi wi jɔ wi na, mbege ta jɛlɛ
wii fyɔnrɔ kala pye,
15 kona naŋa wi yaa kari wi jɔ wi ni
wa saraga wɔfɔ wi yeri. Wi yaa kari
saraga yaara ni wi jɔ wi kala na. To
yaa pye ɔrizhi† muwɛ saraga woo culo
taanri, wiga ka sinmɛ wo pi na, wiga si
ka wusuna nuwɔ taan taga pi na, katugu
saraga ŋga ki ma wɔ yenjara kala na ko
kayi, ŋga ki ma nandowo kan lere yeri wi
nawa to wi kapege ki wogo na.
16 Saraga wɔfɔ wi yaa kari jɛlɛ wi ni
wa cɛnsaga paraga go ki ni mboo yerege
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
17 Wi yaa ka tɔnmɔ mba pi yɛn ma tɛgɛ
pi yɛ Yɛnŋɛlɛ kan pa ko wa cɔgɔ ŋga pè
fanri joro ni ki ni, mbe si cɛnsaga paraga
go ki nawa tara ta koli mberi le wa ki
tɔnmɔ pi ni.
18 Saraga wɔfɔ wi yaa jɛlɛ wi pye wi
yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe
jɛlɛ wi go ki sanga mbege wa†, mbe si
saraga muwɛ mba pi ma nandowo kan
lere yeri pi le wi kɛɛ, ki saraga ŋga kì wɔ
yenjara wogo na we. Saraga wɔfɔ wi yaa
tɔnmɔ mba pì sori† pi yigi wa wi kɛɛ, po
mba lere mbasinŋɛ kaa wɔ pi ma daŋga
wa wi na we.
19 Saraga wɔfɔ wi yaa jɛlɛ wi pye wi
wugu mbe suu pye fɔ: ‹Na kaa pye naŋa
wa yɛgɛ si sinlɛ ma ni, mbɔɔn ta wa
pɔrɔgɔ ki ni ma pɔlɔ wi yeri, na kaa si pye
mɛɛ lara naŋa wa yɛgɛ ni mbe fyɔnrɔ kala
pye, mbɔɔn ta wa pɔrɔgɔ ki ni, pa kona ki
tɔnzorowo mba pi maa daŋga waa, piga
ka kapege pye ma na.
20 Ɛɛn fɔ, na kaa pye mbɔɔn ta wa
pɔrɔgɔ ki ni, ma lara naŋa wa yɛgɛ ni ma
fyɔnrɔ kala pye, a naŋa wà yɛgɛ sinlɛ ma
ni, na ma pɔlɔ wo ma›,
21 kona saraga wɔfɔ wi ti jɛlɛ wi wugu
wuu yɛɛ daŋga; wuu pye fɔ: ‹Yawe
Yɛnŋɛlɛ lɔɔn sege ki tɔn, lɔɔn fuŋgbolo li
pye li fɛ ma na laga ma woolo pe sɔgɔwɔ,
paa ma mɛgɛ ki yinri paa yɛgɛ nagawa
yɛn, na pe kaa lere wa daŋgi we.
22 Ki tɔnmɔ mba pi maa daŋga waa pi
ye wa ma wire ti ni, pi ti ma fuŋgbolo li fɛ
ma na, pɔɔn sege ki tɔn.› Kona jɛlɛ wigi
shɔ wi yo fɔ: ‹Ki pye ma.›
23 «Kona saraga wɔfɔ wi yaa ki daŋga
sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ pyɔ† wa na, mbe
suu le wa tɔnzorowo pi ni mboo yɔɔnrɔ
ti jogo
24 Ko puŋgo na, wi yaa tɔnzorowo mba
pi maa daŋga waa pi kan jɛlɛ wi yeri wuu
wɔ; pa tɔnmɔ mba pi maa daŋga waa pi
yaa ye wa jɛlɛ wi wire ti ni mbe jɔlɔgɔ
pege wa wi na.
25 Kona saraga wɔfɔ wi yaa muwɛ
saraga ŋga pe ma wɔ yenjara kala na ki
shɔ jɛlɛ wi yeri, mbe sigi yirige mbe kan
saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbe si kari
ki ni wa saraga wɔsaga ki na.
26 Saraga wɔfɔ wi yaa ki saraga muwɛ
pa ko kɛɛ yɛnlɛ nuŋgba, pi pye saraga
ŋga ki maa nandowo kaan, mbe suu sogo
wa saraga wɔsaga ki na. Ko puŋgo na, ko
wi yaa ti jɛlɛ wi tɔnmɔ pi wɔ.
27 Na wiga ki tɔnmɔ pi wɔ mbe kɔ,
na kaa pye wi fyɔnrɔ kala pye ma pye
mbasinŋɛ wi pɔlɔ wi ni, tɔnmɔ mba pi
maa daŋga waa, pi yaa wi fuŋgbolo li fɛ
wi na mboo sege ki tɔn. Daŋga yaa wi
yigi wi woolo pe sɔgɔwɔ.
28 Ɛɛn fɔ, na kaa pye wii fyɔnrɔ kala
pye, na kaa pye wi yɛn fyɔnrɔ fu, pa wi

† **5:15 5.15:** Yarilire nda pe yinri ɔrizhi ti yɛn paa mali yɛn, pe maa ti muwɛ pi piin buru. † **5:18 5.18:** Mbe jɛlɛ wi go ki sanga mbege wa ko la pye naga nari fɔ pe fɛrɛ wa wi na. † **5:18 5.18:** Tɔnmɔ jate po sila pye ma sori, ɛɛn fɔ, kìla pye lere kaa wɔ pi ma jɔlɔgɔ ŋga wa wi na, ko kìla ti pàa pye naa yinri tɔnzorowo. † **5:23 5.23:** Sɛwɛ pyɔ wi mbaa ya pye sɛwɛ pyɔ ŋa pè sɛlɛgɛ tɛgɛ maa gbegele.

yaa pye jɛrɛgisaga fu mbaa piile siin.
29 «Ko ŋgasele na lo lì tɛgɛ yenjara
wogo na, na jɛlɛ wa ka lara naŋa wa
yɛgɛ ni mbe fyɔnrɔ kala pye, mboo ta wa
pɔrɔgɔ ki ni we.
30 Nakosima na kaa pye yenjara yɛn
naŋa wi ni a wila singi wi jɔ wi na,
saraga wɔfɔ wi yaa sa jɛlɛ wi pye wi yere
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe
ŋgasele li ni fuun li pye wi na.
31 Pa kona, naŋa wi saa jate kapege
pyefɔ, ɛɛn fɔ, na kaa pye jɛlɛ wi yɛn
jɔgɔfɔ, wi yaa wi kapege ki go kala li lɛ.»

6

Ŋgasele na lì tɛgɛ na maga yɔn fɔlɔ lɛ mbaa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ kan

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma
yo fɔ:
2 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ na
naŋa nakoma jɛlɛ wa kaa yɛɛ laga sanm-
bala pe na mbe yɔn fɔlɔ lɛ paa naziriwoo†
yɛn, mboo yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
mbaa tunŋgo piin li kan,
3 wi daga mbe wɔ duvɛn naa sinmɛ
wɛlɛwɛ sanmba pyew pi ni. Vinɛgiri ŋa
pè duvɛn tɛgɛ maa gbegele, wii daga mbe
pa wɔ; wiga ka mba pe ma gbegele sinmɛ
wɛlɛwɛ pa yɛgɛ ni pa wɔ. Wii daga
mbe wɔtɔnmɔ pa kpɛ wɔ mba pè gbegele
ɛrɛzɛn tirige pire ni. Wii daga mbe ɛrɛzɛn
pire tipiire nakoma piwara ka†.
4 Wùu yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
sanga ŋa fuun ni, wiga ka yaraga ka ka
ŋga pè gbegele ɛrɛzɛn pire ni, mbege lɛ
ɛrɛzɛn pyɔ wi nawa pile li na fɔ saga wa
wi kɔrɔgɔ ki na.
5 Wi yɔn fɔlɔ lɛsanga wi ni fuun wi ni,
yunŋguluwo si daga mbe ye wa wi go
ki ni, wùu yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
mbaa tunŋgo piin li kan sanga ŋa fuun
ni fɔ wi sa kɔ. Wi yaa pye kpoyi mboo
yinzire ti yaga tila tɔnlɔ ti yɛ konaa wi
siyɔ wi ni.
6 Wùu yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
sanga ŋa fuun ni, wiga ka jiri gboo na.
7 Na wi to naa wi nɔ, naa wi nɔsepyɔ
lenaŋa nakoma jɛlɛ wa ka ku pe ni, wiga
ka jiri wa gboo na mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ
ni, katugu wùu yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri mbaa tunŋgo piin li kan, a wi yinzire
ti yɛn naga wogo ki nari.
8 «Wi yɔn fɔlɔ kɔnsanga wi ni fuun wi
ni, wi yɛn ma tɛgɛ wi yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan.
9 Na lere wa ka fo mbe ku le wi tanla,
wi yinzire nda ti yɛn naga nari fɔ wùu yɛɛ
kan li yeri, ti yaa pye fyɔngɔ ni. Lerefɔ wi
kuŋgɔlɔ, ki pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na,
ko ŋga ki yɛn pilige ŋga wi yaa wi yɛɛ
pye fyɔngɔ fu, wi yaa wi go ki kulu.
10 Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, wi
yaa pan jɛndɛtuwaye shyɛn nakoma
keteŋgele shyɛn ni saraga wɔfɔ wi kan
wa filisaga paraga go ki yɔn na.
11 Saraga wɔfɔ wi yaa nuŋgba kan li
pye saraga mbe lerefɔ wi kapere ti kala
yagawa ja, mbe si sanna li pye saraga
ŋga pe ma sogo. Kona, wi yaa kapere ti
kala yagawa ja kapyege ki pye lerefɔ wi
kajɔɔgɔ ŋga wì pye, naa wì jiri gboo na ki
kala na. Ki pilige nuŋgba ki ni, wi yaa wi
yɛɛ kan naa Yɛnŋɛlɛ li yeri.
12 Wi yaa wi yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri mbe sanga ŋa pye, wi yaa ki yɔn fɔlɔ
li lɛ naa fɔnŋgɔ. Wi yaa sumbyɔ ŋa wì ta
yɛlɛ nuŋgba wa wɔ saraga na yeri mboo
kajɔɔgɔ ki kala yagawa ja. Sanga ŋa wì
keli ma pye wo se jate naa, katugu yɔn
fɔlɔ koŋgbanna na wìla lɛ mbe sanga ŋa
pye, wìla jɔgɔ.
13 «Na lere wa kaa yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li
yeri mbe tunŋgo pye li kan, wùu yɛɛ kan
mbe sanga ŋa pye, na wiga ka kɔ, ŋgasele
na lì tɛgɛ ki wogo ki na li na: Pe yaa kari
wi ni wa filisaga paraga go ki yɔn na.
14 Saraga ŋga wi yaa wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri ki ŋga: Simbapɔlɔ nuŋgba, ŋa wì ta
yɛlɛ nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu, wo yaa
pye saraga sogowogo, naa simbasumboro
nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba ma pye
jɛrɛgisaga fu, wo mbe pye saraga ŋga
pe ma wɔ mbe kapege kala yagawa ja,
konaa simbapɔlɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ

† **6:2 6.2:** ***Naziriwoo*** **wo yɛn lere ŋa wi maa yɛɛ laga leele sanmbala pe na, mbe yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ yeri mbaa tunŋgo piin li kan.** † **6:3 6.3:** Luki 1.15

nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu, wo mbe pye nayinmɛ saraga.
15 Wi yaa pan fun kanja pige ni ŋga
kì yin leve fu buru ni, naa gato ni ŋa
pòo muwɛ pi gbɔn sinmɛ ni, naa wɔn ni
ŋa leve si ye wi ni, a pè sinmɛ yanragi
yanragi wi na, naa yarikanra ko naa
duvɛn saraga ŋga pe ma wo ma taga wa
ki saara ti na ti ni.
16 Saraga wɔfɔ wi yaa pan ki yarikanra
ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mbege lerefɔ wi kapere ti kala yagawa
saraga ki wɔ, naa wi saraga sogowogo ki
ni.
17 Wi yaa simbapɔlɔ wi kan fun Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri wi pye nayinmɛ saraga,
konaa kanja pige ŋga ki yɛn ma yin leve
fu buru wi ni ki ni; mbe si muwɛ saraga
ko naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ti taga
wa.
18 Kona, ŋa wùu yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li yeri,
wi yaa wi yinzire nda ti yɛn naga nari
fɔ wùu yɛɛ kan li yeri ti kulu wa filisaga
paraga go ki yɔn na. Wi yinzire naa wi
siyɔ sire nda ti yɛn naga nari ma yo wùu
yɛɛ kan na yeri, wi yaa ti lɛ mberi le
wa kasɔn ŋga ki yɛn na yiin wa nayinmɛ
saraga ki kara ti nɔgɔ.
19 Saraga wɔfɔ wi yaa simbapɔlɔ wi
pɔgɔ ŋga kì fɔ ma pe ki lɛ, naa kanja pige
ki gato pyɔ nuŋgba ni ŋa leve si ye wi ni,
konaa wɔn ni ŋa leve si ye wi ni, mbe siri
le ŋa wùu yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi kɛɛ, na
wiga wi yinzire nda ti yɛn naga nari ma
yo wùu yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ yeri ti kulu mbe
kɔ we.
20 Ko puŋgo na, saraga wɔfɔ wi yaa
ki yaara ti yirige mberi kan saraga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ki yarikanra nda ti yɛn
ma tɛgɛ ti yɛ na kan ti yaa pye saraga
wɔfɔ wo woro, naa yaayogo ki ndige ŋga
pè kan na yeri ki ni, konaa ki jegbɔlɔ na
pe ma wɔ saraga wɔfɔ wi kan li ni. Ko
puŋgo na, ŋa wùu yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri, wi mbe ya mbaa duvɛn woo naa
fɔnŋgɔ.
21 «Na lere wa ka yɔn fɔlɔ kɔn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri mbaa tunŋgo piin li kan,
ŋgasele na li ma tanga yarikanra nda
wi daga mbe kan na yeri ti wogo ki na
tori yɛɛn. Na ki fanŋga ka pye wi ni wi
yarikanra ta yɛgɛ kan mbe taga wa, wi
mbe ya mbege pye. Ɛɛn fɔ, yɔn fɔlɔ na wì
lɛ, yaraga ŋga ki ma wɔ, wi daga mbege
wɔ, mbe yala wi naziri ŋgasele li ni†.»

Saraga wɔfɛnnɛ
pe yaa la duwaw piin
yɛgɛ ŋga na

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni
naa ma yo fɔ:
23 «Ki yo Arɔn naa wi pinambiile pe kan
fɔ: ‹Pa ye yaa la duwaw wi piin yɛɛn
Izirayɛli woolo pe kan mbaa yuun fɔ:
24 Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ye na, laa ye go
singi!
25 Yawe Yɛnŋɛlɛ laa ye wele kajɛŋgɛ ni,
li yinmɛ tirige ye na!
26 Yawe Yɛnŋɛlɛ laa wele ye na,
li yɛyinŋge kan ye yeri!›
27 Pa pe yaa la duwaw wi piin Izirayɛli
woolo pe kan yɛɛn, kona pa mi jate, mi
yaa duwaw pe na.»

KAGALA ŊGELE KE TƐGƐ YƐNNŊƐLƐ LI GBƆGƆLƆMƆ PI NA

7

7.1–10.10

Izirayɛli tara teele pe yarikanra
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki wogo na

1 Naa Moyisi wìla kaa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki kan maga kɔ, a wì si sinmɛ
kpoyi wo ki na maga le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ,
konaa ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti ni.
Wìla ki nuŋgba ki pye fun saraga wɔsaga
ko naa ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti na.
Wìla sinmɛ kpoyi wo ti na mari le Yɛnŋɛlɛ
kɛɛ.
2 Kona Izirayɛli woolo mbele pàa pye
teele pe tɛlɛye seye yi go na, pè si pan ma
pe yarikanra ti kan. Poro pàa pye Izirayɛli
cɛngɛlɛ teele mbele pàa leele pe jiri.
3 Pàa pan pe yarikanra ti ni wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, to yɛn wotoroye
mbele pè pe gona wi fo poro kɔgɔlɔni,
naa nɛrɛ kɛ mari shyɛn. Wotoro nuŋgba
la pye teele shyɛn yarikanga, a teele pe
ni fuun nuŋgba nuŋgba pè kan nɛgɛ

† **6:21 6.12-21:** Kapye 21.23-24

nuŋgba nuŋgba. A pè si pan ti ni wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki yɛgɛ.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma
yo fɔ:
5 «Ki yarikanra ti shɔ pe yeri, ti yaa pye
tunŋgo pyeyaara wa filisaga paraga go ki
ni. Mari kan Levi setirige piile pe yeri
mbe yala pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
tunŋgo ki ni.»
6 Kona, a Moyisi wì si wotoroye poro
naa nɛrɛ ti shɔ mari kan Levi setirige piile
pe yeri.
7 Wìla wotoroye shyɛn naa nɛrɛ tijɛrɛ
kan Gɛrishɔn setirige piile pe yeri ma yala
pe tunŋgo ki ni.
8 Wìla wotoroye tijɛrɛ sanmbala naa
nɛrɛ kɔlɔtaanri sannda ti kan Merari
setirige piile pe yeri ma yala pe tunŋgo
ki ni. Saraga wɔfɔArɔn wi pinambyɔ
Itamari wo wìla pye na pe yɛgɛ sinni.
9 Ɛɛn fɔ, wi sila ta kan Kehati setirige
piile poro yeri, katugu yaara nda tìla tɛgɛ
ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, tìla le poro kɛɛ paa ti
tungu pe pajoro ti na.

Izirayɛli tara teele pe yarikanra mbe saraga wɔsaga ki le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ

10 Pilige ŋga ni pàa sinmɛ kpoyi wo
saraga wɔsaga ki na, a Izirayɛli woolo
teele pè si pan yarikanra ni ma saraga
wɔsaga ki le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ. Pàa pan pe
yarikanra ti ni wa saraga wɔsaga ki tanla.
11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi
wi pye fɔ: «Izirayɛli woolo teele pe pye
paa paan nuŋgba nuŋgba, pe nii naa pe
pilige, mbaa pe yarikanra ti kaan mbe
saraga wɔsaga ki le na kɛɛ.»
12 Pilige koŋgbanŋga ki na, Aminadabu
pinambyɔ Naashɔn, wo wìla pan maa
yarikanra ti kan, ma yiri wa Zhuda cɛnlɛ
li ni.
13 Yarikanra nda wìla pan ti nda: War-
ifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi
nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu
cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba
pe maa yanragi yanragi pi warifuwe le-
yaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye
giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala
cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi
jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma
yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni
mboo pye saraga,
14 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ
pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110);
làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,
15 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni,
naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ
yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ
nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,
16 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye
saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala
yagawa ja,
17 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ
kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo,
konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè
ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo,
poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra
nda Aminadabu pinambyɔ Naashɔn wìla
kan, to lari yɛɛn.
18 Pilige shyɛn wogo ki na, Suwari
pinambyɔ Netaneyɛli wì si pan maa
yarikanra ti kan, wo wìla pye to Isakari
cɛnlɛ woolo pe go na.
19 Yarikanra nda wìla pan ti nda: War-
ifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi
nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu
cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba
pe maa yanragi yanragi pi warifuwe le-
yaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye
giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe
pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa
pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ
pi ni mboo pye saraga,
20 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ
pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110);
làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,
21 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni,
naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ
yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ
nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,
22 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye
saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala
yagawa ja,
23 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ
kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo
konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè
ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo,
poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra
nda Suwari pinambyɔ Netaneyɛli wìla

kan, to lari yɛɛn.

24 Pilige taanri wogo ki na, Elɔn
pinambyɔ Eliyabu wì si pan maa
yarikanra ti kan, wo wìla pye to Zabulɔn
cɛnlɛ woolo pe go na.
25 Yarikanra nda wìla pan ti nda: War-
ifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi
nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu
cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba
pe maa yanragi yanragi pi warifuwe le-
yaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye
giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe
pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa
pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ
pi ni mboo pye saraga,
26 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ
pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110);
làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,
27 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni,
naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ
yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ
nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,
28 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye
saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala
yagawa ja,
29 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ
kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo,
konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè
ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo,
poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra
nda Elɔn pinambyɔ Eliyabu wìla kan, to
lari yɛɛn.

30 Pilige tijɛrɛ wogo ki na, Shedewuri
pinambyɔ Elisuri wì si pan maa yarikanra
ti kan, wo wìla pye to Urubɛn cɛnlɛ woolo
pe go na.
31 Yarikanra nda wìla pan ti nda: War-
ifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi
nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu
cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba
pe maa yanragi yanragi pi warifuwe le-
yaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye
giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe
pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa
pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ
pi ni mboo pye saraga,
32 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ
pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110);
làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,
33 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni,
naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ
yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ
nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,
34 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye
saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala
yagawa ja,
35 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ
kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo,
konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè
ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo,
poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra
nda Shedewuri pinambyɔ Elisuri wìla
kan, to lari yɛɛn.

36 Pilige kaŋgurugo wogo ki na, Zur-
ishadayi pinambyɔ Shelumiyɛli wì si pan
maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to
Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe go na.
37 Yarikanra nda wìla pan ti nda: War-
ifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi
nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu
cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba
pe maa yanragi yanragi pi warifuwe le-
yaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye
giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe
pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa
pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ
pi ni mboo pye saraga,
38 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ
pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110);
làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,
39 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni,
naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ
yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ
nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,
40 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye
saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala
yagawa ja,
41 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ
kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo,
konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè
ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo,
poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra
nda Zurishadayi pinambyɔ Shelumiyɛli
wìla kan, to lari yɛɛn.

42 Pilige kɔgɔlɔni wogo ki na, Dewuwɛli
pinambyɔ Eliyazafu wì si pan maa

yarikanra ti kan, wo wìla pye to Gadi cɛnlɛ woolo pe go na.
43 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi
nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu
cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba
pe maa yanragi yanragi pi warifuwe le-
yaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye
giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe
pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa
pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ
pi ni mboo pye saraga,
44 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ
pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110);
làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,
45 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni,
naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ
yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ
nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,
46 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye
saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala
yagawa ja,
47 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ
kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo,
konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè
ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo,
poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra
nda Dewuwɛli pinambyɔ Eliyazafu wìla
kan, to lari yɛɛn.

48 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, Ami-
hudi pinambyɔ Elishama wì si pan maa
yarikanra ti kan, wo wìla pye to Efirayimu
cɛnlɛ woolo pe go na.
49 Yarikanra nda wìla pan ti nda: War-
ifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi
nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu
cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba
pe maa yanragi yanragi pi warifuwe le-
yaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye
giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe
pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa
pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ
pi ni mboo pye saraga,
50 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ
pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110);
làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,
51 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni,
naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ
yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ
nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,
52 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye
saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala
yagawa ja,
53 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ
kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo,
konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè
ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo,
poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra
nda Amihudi pinambyɔ Elishama wìla
kan, to lari yɛɛn.

54 Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, Peda-
suri pinambyɔ Gamiliyɛli wì si pan maa
yarikanra ti kan, wo wìla pye to Manase
cɛnlɛ woolo pe go na.
55 Yarikanra nda wìla pan ti nda: War-
ifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi
nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu
cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba
pe maa yanragi yanragi pi warifuwe le-
yaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye
giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe
pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa
pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ
pi ni mboo pye saraga,
56 naa wɔjɛnnɛ tɛ wolo nuŋgba ni, na li
nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ
(110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan
ni,
57 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni,
naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ
yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ
nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,
58 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye
saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala
yagawa ja,
59 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ
kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo,
konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè
ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo,
poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra
nda Pedasuri pinambyɔ Gamiliyɛli wìla
kan, to lari yɛɛn.

60 Pilige kɔlɔjɛrɛ wogo ki na, Gide-
woni pinambyɔ Abidan wì si pan
maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe go na.

61 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,

62 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,

63 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,

64 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,

65 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Gidewoni pinambyɔ Abidan wìla kan, to lari yɛɛn.

66 Pilige kɛ wogo ki na, Amishadayi pinambyɔ Ayezɛri wì si pan maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to Dan cɛnlɛ woolo pe go na.

67 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,

68 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,

69 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,

70 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,

71 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Amishadayi pinambyɔ Ayezɛri wìla kan, to lari yɛɛn.

72 Pilige kɛ ma yiri nuŋgba wogo ki na, Okiran pinambyɔ Pagiyɛli wì si pan maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to Asɛri cɛnlɛ woolo pe go na.

73 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,

74 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,

75 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,

76 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,

77 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Okiran pinambyɔ Pagiyɛli wìla kan, to lari yɛɛn.

78 Pilige kɛ ma yiri shyɛn wogo ki na, Ena pinambyɔ Ayira wì si pan maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe go na.

79 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba

pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,

80 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,

81 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,

82 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,

83 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Ena pinambyɔ Ayira wìla kan, to lari yɛɛn.

84 Pilige ŋga ni pàa sinmɛ kpoyi wo saraga wɔsaga ki na mbege le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ, yarikanra nda Izirayɛli woolo teele pàa kan, to lari yɛɛn: Warifuwe tasaala kpakpalakpa kɛ ma yiri shyɛn, naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaara kɛ ma yiri shyɛn, konaa tɛ jɛŋgɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn.

85 Tasa kpakpalakpa nuŋgba nuŋgba pyew wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500). Tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi leyaraga nuŋgba nuŋgba pyew ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800). Ki warifuwe yaara ti ni fuun ti nuguwɔ pìla pye culo nafa ma yiri kɔlɔshyɛn naa giramu cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (700), mbe yala cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni.

86 Tɛ jɛŋgɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn kàa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni. Ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ naa kɛ kɛ (110), mbe yala cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Tɛ jɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ taanri naa nafa nafa (320).

87 Yaayoro nda pàa wɔ saara sogoworo ti ni fuun tìla pye napɛnɛ kɛ ma yiri shyɛn, naa simbapɛnɛ jɛmbɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn, naa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kɛ ma yiri shyɛn, naa muwɛ saara nda ti ma taga ti na ti ni, konaa sikapɛnɛ kɛ ma yiri shyɛn ni, poro yaa pye saara mbe kapere kala yagawa ja.

88 Yaayoro nda pàa wɔ nayinmɛ saraga, ti ni fuun tìla pye napɛnɛ nafa ma yiri tijɛrɛ, naa simbapɛnɛ jɛmbɛlɛ nafa taanri, naa sikapɛnɛ konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro nafa taanrindaanri. Yarikanra nda pàa kan, naa pàa sinmɛ pi wo saraga wɔsaga ki na mbege le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ, to lari yɛɛn.

89 Naa Moyisi wìla kaa na yiin wa filisaga paraga go ki ni mbe para Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni, a wi nɛɛ magala la nuru na yinrigi wa kapere ti kasulugo pyesaga ki go na, wa yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi na, wa sherubɛnye shyɛn mbele pè gbegele ki na pe sɔgɔwɔ. A wi nɛɛ para wi ni[†].

8

Pàa fitanlaye pe gbegele ma pe tɛgɛ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:

2 «Ki yo Arɔn wi kan fɔ na wi kaa fitanlaye kɔlɔshyɛn pe teri wa fitanladaga wi na sanga ŋa ni, wi ti paa yiin paa yanwa kaan wa wi yɛgɛ.»

3 A Arɔn wì sigi pye ma. Wìla fitanlaye pe tɛgɛtɛgɛ wa fitanladaga wi na ma pe yɛgɛ wa wa wi yɛgɛ paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.

4 Tɛ pàa gbɔn wi yɛɛ na ma fitanladaga wi gbegele, maga lɛ wa wi nɔgɔ ki na fɔ ma saa gbɔn wa wi yarifyɛɛnrɛ yanlɛrɛ ti na. Pàa fitanladaga wi gbegele ma

† **7:89 7.89:** Laga ŋga ki yo: *A wi nɛɛ para wi ni,* ki mbe ya logo fɔ Moyisi wo wìla pye na para Yɛnŋɛlɛ li ni, nakosima Yɛnŋɛlɛ lo làa pye na para Moyisi wi ni. Ki yaa pye ki finliwɛ pi na fun ko Yɛnŋɛlɛ làa li ŋgasegele ke ni fuun ke kan Moyisi wi yeri (Ɛki 25.22).

yala cɛnlɔmɔ mba Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga Moyisi wi na pi ni.

Pàa Levi setirige piile pe le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:
6 «Levi setirige piile pe wɔ Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ ma pe pye fyɔngɔ fu.
7 Ma yaa pe pye fyɔngɔ fu yɛgɛ ŋga na ki ŋga: ‹Tɔnmɔ mba pi ma ti kapere ti kasulugo ki ma pye, ma yaa pa yanragi yanragi pe na. Ko puŋgo na, ma ti pe pe sire ti kulu yunŋguluwo ni pe wire ti lagapyew ki na, pe pe yaripɔrɔ ti jogo. Pa kona pe yaa pye fyɔngɔ fu.›
8 Ko puŋgo na, pe pan napɔlɔ yirifɔnŋɔ ni, pe saraga muwɛ mba pè sinmɛ pinlɛ pi ni pa taga wi na. Mboro wo na, ma napɔlɔ yirifɔnŋɔ wa yɛgɛ lɛ mboo pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja.
9 Ma yaa Levi setirige piile pe pye pe fulo laga filisaga paraga go ki yɛgɛ na, mbe si Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe gbogolo laga fun.
10 Ma yaa Levi setirige piile pe pye pe fulo laga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Izirayɛli woolo sanmbala pe yaa pe kɛyɛn yi taga Levi setirige piile pe na.
11 Arɔn wi yaa Levi setirige piile pe yerege mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ mbe pe yirige mbe pe kan na yeri paa Izirayɛli woolo pe yarikanga yɛn, kona pa pe yaa la tunŋgo piin na kan.
12 Kona Levi setirige piile pe yaa pe kɛyɛn yi tagataga napɛnɛ shyɛn pe yinrɛ ti na. Ma yaa nuŋgba wɔ na yeri saraga mbe kapere ti kala yagawa ja, mbe si sanŋa wo pye saraga sogowogo mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li na yeri, jaŋgo mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye Levi setirige piile pe kan.
13 Ma yaa Levi setirige piile pe pye pe yere Arɔn naa wi pinambiile pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe si pe yirige mbe pe kan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri paa saraga yɛn.
14 Kiga pye ma, pa ma yaa Levi setirige piile pe laga Izirayɛli woolo sanmbala pe na, pa pe yaa pye na woolo.
15 Ko puŋgo na, Levi setirige piile pe yaa pan mbaa tunŋgo piin laga filisaga paraga go ki ni.
«Pa ma yaa pe pye fyɔngɔ fu yɛɛn, mbe pe yirige mbe pe kan na yeri paa saraga yɛn.
16 Katugu pè kan na yeri pew, ma yiri wa Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ. Mì pe lɛ, a pè pye na woolo Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe yɔnlɔ.
17 Katugu Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe ni fuun pe yɛn na woolo, leele o, yaayoro o. Pilige ŋga ni mìla Ezhipiti tara fɛnnɛ pe pinambiile koŋgbanmbala pe gbo, a mì si Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe tɛgɛ pe yɛ na yɛɛ kan.
18 Mì Levi setirige piile pe lɛ ma pe pye na woolo Izirayɛli woolo pe pinambiile pe yɔnlɔ.
19 Mì pe le Arɔn naa wi pinambiile pe kɛɛ ma yiri wa Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ, jaŋgo paa tunŋgo piin Izirayɛli woolo pe yɔnlɔ wa filisaga paraga go ki ni. Pe yaa la Izirayɛli woolo pe kapere ti kala yagawa jatunŋgo ki piin, jaŋgo jɔlɔgɔ kpɛ ka ka pe ta na paga fulo wa cɛnsaga paraga go ki tanla we.»
20 A Moyisi, naa Arɔn, naa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe ni, pè si ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan Levi setirige piile pe kanŋgɔlɔ ki pye pe na.
21 A Levi setirige piile pè si pe yɛɛ pye fyɔngɔ fu, ma pe yaripɔrɔ ti jogo. A Arɔn wì si pe pye saraga ŋga pe ma yirige ma kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. A wì si kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye pe kan, jaŋgo mbe pe pye fyɔngɔ fu.
22 Ko puŋgo na, a Levi setirige piile pè si pan na pe tunŋgo ki piin wa filisaga paraga go ki ni. Arɔn naa wi pinambiile pe ni, poro pàa pye na pe yɛgɛ sinni. Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan Levi setirige piile pe kanŋgɔlɔ, pàa tanga ma yala ki ni.
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para naa Moyisi wi ni ma yo fɔ:
24 «Levi setirige piile mbele pè ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo kaŋgurugo konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, pe yaa ye

wa filisaga paraga go tunŋgo ki ni mbaa
tunŋgo ka piin.
25 Mbele ka ta yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri
kɛ kɛ, poro yaa pe tunŋgo ki yerege, pe
saa tunŋgo piin naa.
26 Pe yaa kaa Levi setirige piile sanm-
bala pe sari pe tunndo ti na wa filisaga
paraga go ki ni. Ɛɛn fɔ, poro jate tunndo
se ka pye pe yeri pe woro. Kagala ŋgele
ma yaa pye Levi setirige piile pe tunŋgo
wogo ki kanŋgɔlɔ koro wɛlɛ yɛɛn.»

9

Paki fɛti wi pyewe

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni
wa filisaga paraga go ki ni, wa Sinayig-
binri wi ni. Kìla pye Izirayɛli woolo pe
yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara ki yɛlɛ shyɛn
wolo li yeŋge koŋgbanŋga ki na. Làa wi
pye fɔ:
2 «Izirayɛli woolo pe daga mbe Paki fɛti
wi pye mbe yala wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ
wi ni.
3 Ye Paki fɛti wi pye ye yala wagati ŋa wì
kɔn ma tɛgɛ wi ni, ki yeŋge ŋga yɛɛn ki
pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki yɔnlɔkɔgɔ,
mbe sa gbɔn ki yembinɛ li na, mbe yala wi
kondɛgɛŋgɛlɛ naa wi kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke ni fuun ke ni.»
4 Kona, a Moyisi wì si para Izirayɛli
woolo pe ni ma yo pe Paki fɛti wi pye.
5 A pè si Paki fɛti wi pye wa Sinayi
gbinri wi ni, yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge
koŋgbanŋga ki pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ
wogo ki na, maga lɛ ki yɔnlɔkɔgɔ ki na
ma saa gbɔn yembinɛ li na. Pàa wi pye
ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo
Moyisi wi kan ti ni†.
6 Ma si yala, leele pèle la pye fyɔngɔ ni
Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, katugu poro la jiri gboo
na. Pe saa ya mbe Paki fɛti wi pye ki pilige
ki ni. A pè si kari ki pilige nuŋgba ki ni
wa Moyisi naa Arɔn pe yeri,
7 ma saa pe pye fɔ: «We yɛn fyɔngɔ ni,
katugu wè jiri gboo na. Mɛlɛ pee we yɛgɛ
kɔn waga si ka pan we yarikanra ti ni
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan mbe pinlɛ Izirayɛli
woolo sanmbala pe ni, wagati ŋa wì kɔn
ma tɛgɛ wi ni?»
8 A Moyisi wì si pe pye fɔ: «Yanla sige
na, mi yaa sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe ŋga li
yaa yo na kan ye wogo ki na.»
9 (A wì si kari). A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
Moyisi wi ni maa pye fɔ:
10 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: ‹Na
leele pele ka pye laga ye sɔgɔwɔ, nala
nakoma ye setirige piile mbele fuun pe
yaa ka yiri puŋgo na pe ni, na ki leele pele
ka pye fyɔngɔ ni, katugu pè jiri gboo na,
nakoma na ki ka yala pe kari ca na lege,
pa pe yaa ka Paki fɛti wi pye bere mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na kan.
11 Pe daga mbe Paki fɛti wi pye ki yeŋge
shyɛn wogo ki pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ
wogo ki na, mbege lɛ yɔnlɔkɔgɔ sa gbɔn
yembinɛ li na. Simbapyɔ yirifɔnŋɔ wi
daga mbe gbo Paki fɛti wi na, pe yaa wi
kara ti ka leve fu buru ni konaa yaanga
taanga ni.
12 Pe se ka yaakara ta yaga ti wɔnlɔ mbe
yiri, pe se si ka yaayogo ki kajelege ka ya.
Pe yaa fɛti wi pye mbe yala Paki fɛti wi
kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke ni.
13 Ɛɛn fɔ, na lere wa ka pye fyɔngɔ fu,
na wii kari ca na, na wii si Paki fɛti wi pye,
wi daga poo purɔ poo wɔ wa wi woolo pe
sɔgɔwɔ; katugu wii pan yarikanga ni mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na kan wagati ŋa wì kɔn
ma tɛgɛ wi ni. Wi yaa wi kapege ki go kala
li lɛ.
14 Na nambanŋa wa ka pye mbe cɛn
wa ye sɔgɔwɔ, na wi kaa jaa mbe mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na Paki fɛti wi pye, wi yaa
wi pye mbe yala Paki wi kondɛgɛŋgɛlɛ
naa wi kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni. Kondɛgɛlɛ
nuŋgba li yaa pye wa, yoro Izirayɛli tara
piile naa nambanmbala pe kan.› »

Kambaaga la pan ma Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki tɔn

15 Pilige ŋga ni pàa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki kan maga kɔ, yɔn finliwɛ
sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ pa-
para papara nda na tìla pye ma tɛgɛ
paraga go ŋga ni, a kambaaga si pan ma
tɔn ki na. Kambaaga kìla pye wa Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki go na, maga lɛ ki
yɔnlɔkɔgɔ ki na fɔ ma saa gbɔn ki goto
pinliwɛ pi na paa kasɔn yɛn.

† **9:5 9.1-5:** Ɛki 12.1-13

16 Kìla pye na piin ma suyi; kambaaga
kìla pye ma Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki
tɔn. Na yembinɛ ka wɔ, ki ma pye paa
kasɔn yɛn.
17 Na kambaaga ki ka yiri wa paraga go
ki go na sanga o sanga, Izirayɛli woolo pe
ma pe paara yinrɛ ti kɔlɔgi na kee. Na
kiga sa yere laga ŋga fuun na, pe ma pe
paara yinrɛ ti kankan mbe cɛn lema.
18 Ki pyewe pi na ma, Izirayɛli woolo
pàa pye na pe paara yinrɛ ti kologi na
kee ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti
ni; pàa si pye nari kanni na cɛɛn ma yala
li sɛnyoro ti ni. Kambaaga ki ka mɔ wa
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki go na mbe
gbɔn yɛgɛ ŋga na, pa Izirayɛli woolo pe
ma mɔ le pe paara yinrɛ cɛnsaga ki ni ma.
19 Ali na kambaaga ki ka koro wa
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki go na mbe
mɔ wa, Izirayɛli woolo pe maa taanri na
yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasele li ni, paa yiri
mbaa kee.
20 Na kambaaga ki ka koro wa Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki go na piliye jɛnri ni,
pe ma pe paara yinrɛ ti kankan ma cɛn
konaa ma kaa ti kɔlɔgi na kee ma yala
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.
21 Wagati wa ni, kambaaga ki ma saa
yere laga ka go na mbege lɛ yɔnlɔkɔgɔ
sa gbɔn ki goto pinliwɛ ni. Na ki ka
yiri ki pinliwɛ pi ni, Izirayɛli woolo pe
ma paara yinrɛ ti kɔlɔgi na kee. Na
kambaaga ki ka si koro wa mbe yɔnlɔ
nuŋgba naa yembinɛ nuŋgba pye, mbe si
yiri, Izirayɛli woolo pe ma yiri mbaa kee.
22 Na kambaaga ki ka koro wa Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki go na mbe ta piliye
shyɛn, nakoma yeŋge nuŋgba, nakoma
mbe mɔ wa jɛŋgɛ mbe wɛ ko na, Izirayɛli
woolo pe ma koro ma cɛn wa pe paara
yinrɛ ti ni, paa kari. Na ki ka ka yiri, pe
maa kee.
23 Izirayɛli woolo pàa pye na pe paara
yinrɛ ti kanni na cɛɛn na yala Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni, pàa si pye nari
kologi na kee na yala li sɛnyoro ti ni. Pàa
pye na tanri na yala li ŋgasele li ni, ma
yala làa sɛnrɛ nda yo Moyisi wi kan ti ni.

10

Mbaanra shyɛn nda pàa gbegele warifuwe ni

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma
yo fɔ:
2 «Ma ti pe warifuwe gbɔn wi yɛɛ na
pe mbaanra shyɛn gbegele. To ti yaa
lɔɔn sari maa gbogolomɔ woolo pe yinri
maa pe gbogolo, konaa mbaa konɔ kaan
paara yinrɛ cɛnsaga woolo pe yeri na pe
karisanga wiga gbɔn we.
3 Na paga mbaanra shyɛn ti pinlɛ mberi
win sanga ŋa ni, gbogolomɔ woolo pe ni
fuun pe pan pe gbogolo wa ma tanla, wa
filisaga paraga go ki yɔn na.
4 Na paga mbanlaga nuŋgba win, mbele
pe yɛn teele ma pye Izirayɛli woolo waga
lɛgɛrɛ pe go na, poro cɛ pe yaa pan mbe
gbogolo wa ma tanla.
5 Na yaga mbanlaga ki win mbege
magala li gbɔgɔ, mbele pe yɛn ma cɛn wa
paara yinrɛ ti ni, wa filisaga paraga go ki
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, poro mbe yiri paa
kee.
6 Na yaga kaga win mbege magala li
gbɔgɔ naa shyɛn wogo na, mbele pe yɛn
ma cɛn wa paara yinrɛ ti ni, wa filisaga
paraga go ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri,
pe yiri paa kee.
7 Ye yaa la mbanlaga ki wiin fun mbaa
leele pe gbogolo, ɛɛn fɔ, ye se kaa ki wiin
mbaa ki magala li gbogo.

8 «Saraga wɔfɛnnɛ, poro mbele pe yɛn
Arɔn wi setirige piile poro cɛ pe yaa la
mbaanra ti wiin. Ko yaa pye ŋgasele na
li yɛn kɔsaga fu yoro naa ye setirige piile
ye kan.

9 «Na yaga ka sa cɛn wa ye tara ti ni,
mbe kaa kee sa malaga gbɔn ye winfɛnnɛ
mbele pe yaa ka pan mbe to ye na pe ni
sanga ŋa ni, ye ye mbaanra ti win yeri
magaŋgala ke gbɔgɔ. Pa ki yaa ye nawa
to fɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mi yɛn na jatere
piin ye na mbe ti ye shɔ ye juguye pe kɛɛ.
10 Ye nayinmɛ piliye, naa ye shɛrɛgɛ
fɛti piliye, konaa ye yevɔnndɔ piliye
koŋgbanya yi ni, na ye kaa ye saara
sogoworo ti woo konaa ye nayinmɛ saara
ti ni, ye yaa ye mbaanra ti win. Pa ki yaa
ye kan yaa nawa tuun mi ŋa ye Yɛnŋɛlɛ

ŋga mì pye ye kan ki wogo ki na. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.»

IZIRAYƐLI WOOLO PE YINRIWƐ WA SINAYI MA SAA GBƆN WA MOWABU TARA

10.11–21.35

Izirayɛli woolo pàa yiri wa Sinayi gbinri wi ni ma kari

11 Izirayɛli woolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhip-
iti tara ki yɛlɛ shyɛn wolo, li yeŋge shyɛn
wogo, ki pilige nafa wogo ki na, yɔn
finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li
cɛnsaga paraga go ŋga ni, a kambaaga kì
si yiri wa ki go na.
12 A Izirayɛli woolo pè si yiri wa Sinayig-
binri wi ni ma kari. Pàa pye na tanri na
yeregi yeregi na kee. A kambaaga kì si
saa yere wa Paran gbinri wi ni.
13 Ki koŋgbanŋga ko layi Izirayɛli
woolo pàa pe paara yinrɛ ti kɔlɔgi ma yiri
na kee, ma yala sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa yo Moyisi wi kan ti ni.
14 Zhuda paara yinrɛ cɛnsaga
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye taanri yo yìla
keli ma yiri na kee pe cɛnsaga dirapo
wi ni pe yɛgɛ. Aminadabu pinambyɔ
Naashɔn wo wìla pye to pe go na.
15 Suwari pinambyɔ Netaneyɛli wo
wìla pye to Isakari cɛnlɛ woolo pe
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki go na.
16 Elɔn pinambyɔ Eliyabu wo wìla pye
to Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege ki go na.
17 Ko puŋgo na, a pè si Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki kɔlɔgi. A Gɛrishɔn setirige
piile, naa Merari setirige piile pè sigi tugo
na kee ki ni.
18 Kona, a Urubɛn paara yinrɛ cɛnsaga
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye taanri yì si yiri
na kee, pe cɛnsaga dirapo wi ni pe yɛgɛ.
Shedewuri pinambyɔ Elisuri wo wìla pye
pe go na.
19 Zurishadayi pinambyɔ Shelumiyɛli
wo wìla pye to Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki go na.
20 Dewuwɛli pinambyɔ Eliyazafu wo
wìla pye to Gadi cɛnlɛ woolo pe
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki go na.
21 Ko puŋgo na, a Kehati setirige piile pè
si yaara nda ti yɛn kpoyi ti tugo na kee.
A Levi setirige piile sanmbala pè si saa
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki sanga maga
kan na pe singi.
22 Ko puŋgo na, a Efirayimu paara yinrɛ
cɛnsaga maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye taanri yì
si yiri na kee, pe cɛnsaga dirapo wi ni
pe yɛgɛ. Amihudi pinambyɔ Elishama wo
wìla pye to pe go na.
23 Pedasuri pinambyɔ Gamiliyɛli wo
wìla pye to Manase cɛnlɛ woolo pe
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki go na.
24 Gidewoni pinambyɔ Abidan wo
wìla pye to Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki go na.
25 Ko puŋgo na, a Dan paara yinrɛ
cɛnsaga maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye taanri yì
si yiri na kee, pe cɛnsaga dirapo wi ni
pe yɛgɛ. Poro pàa pye pe ni fuun pe
puŋgo na. Amishadayi pinambyɔ Ayezɛri
wo wìla pye to pe go na.
26 Okiran pinambyɔ Pagiyɛli wo wìla
pye to Asɛri cɛnlɛ woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege ki go na.
27 Ena pinambyɔ Ayira wo wìla pye
to Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege ki go na.
28 Naa Izirayɛli woolo pàa pe paara
yinrɛ ti kɔlɔgi, pa pàa yiri ma tagala
pe yɛɛ na yɛɛn na kee ma yala pe
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni.
29 A Moyisi wì suu nafɔ Erewuwɛli†
ŋa wìla pye Madiyan tara fɛnnɛ woo wi
pinambyɔ Obabu wi pye fɔ: «We yɛn na
kee wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ
kɔn mbe kan we yeri ti ni. Ki kala na,
ma pinlɛ we ni. We yaa ti ma kajɛŋgɛ
ta, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ kɔn
mbe kajɛŋgɛ pye woro Izirayɛli woolo we
kan.»
30 A Obabu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ayoo, mi se pinlɛ ye ni mbe kari wa, mi
yaa sɔngɔrɔ wa na tara, wa na go woolo
pe yeri.»
31 A Moyisi wì suu pye naa fɔ: «Mila ma
yɛnri, maga ka laga we na; katugu gbinri
wi lara nda we mbe ya mbe we paara

† **10:29 10.29:** Erewuwɛli wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Zheturo; Ɛki 2.16.

yinrɛ ti kankan mbe cɛn wa, ma yɛn mari jɛn. Ma yaa pye we yɛgɛ sinfɔ.
32 Na maga pinlɛ we ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yaa kajɛŋgɛ ŋga pye we kan.»
33 A Izirayɛli woolo pè si yiri wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ki na ma piliye taanri
tangala tanga. Ki piliye taanri yi ni, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu pàa wi tugo
ma keli wi ni pe yɛgɛ mbe sa laga ŋga pe
mbe ya cɛn mbe wogo ka lagaja pe kan.
34 Kìla pye, na paga pe paara yinrɛ ti
kɔlɔgi mbaa kee, yɔnlɔ na, Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kambaaga ki ma pye pe go na.
35 Na yɔn finliwɛ kɛsu pe kaa kee wi ni
sanga ŋa ni, Moyisi wi ma yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiri we kari,
jaŋgo ma juguye pe gbɔn pe jaraga,
ma panrafɛnnɛ paa fee ma yɛgɛ†.»
36 Na pe kaa yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu
sanga ŋa ni, Moyisi wi ma yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ, sɔngɔrɔ ma pan,
ma pan ma cɛn laga Izirayɛli woolo waga
lɛgɛrɛ pe sɔgɔwɔ.»

11

Kasɔn ŋga kìla yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri

1 Pilige ka, Izirayɛli woolo pàa kɔngɔri
jɛŋgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li na. Naa Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa kaa pe kɔngɔrimɔ pi logo, a
lì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ. A lì si yɛnŋɛlɛ
gbanlaga kasɔn wa pe na. A kì si pe paara
yinrɛ cɛnsaga ki kanŋgɔlɔ nuŋgba sogo.
2 A Izirayɛli woolo pè si gbele ŋgbanga
ma Moyisi wi yɛnri wi pe saga. A Moyisi
wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a kasɔn kì si
figi.
3 A pè sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri
Tabeera, ko kɔrɔ wo ŋa jɔgɔwɔ kasɔn,
katugu ko laga ko layi Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kasɔn kìla yigi wa pe sɔgɔwɔ.

Izirayɛli woolo pàa pye na kara jaa mbe ka

4 Pilige ka, nambanmbala mbele pàa
pye cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo wa Izirayɛli
woolo pe sɔgɔwɔ, a jogo cɛnlɛ pyew wà si
pe yigi. Kona, a Izirayɛli woolo pè sigi lɛ
na kɔngɔri fun na yuun fɔ: «Ndɛɛ ki pye
we mbe ja kara ta mbe ka, ki jɛn naga jɛn!
5 E! Ŋgbanra nda wàa pye na kaa waga
wa Ezhipiti tara, waa nawa tuun ti na, naa
sɛrɛ yaara nda pe yinri kɔnkɔnmburu,
naa melɔn, naa puwaro, naa, jawa konaa
layi wi ni.
6 Koni we yɛn na cogo, we woro na
yaraga ka kpɛ yaan naa, kaawɔ manɛ wo,
sanga pyew manɛ.»
7 Manɛ wìla pye paa koriyandiri † yan-
tiire pire puuru ti yɛn, ma filige paa
bedelimu tige tɔnmɔ pi yɛn.
8 Kìla pye, leele pe ma jaraga ma saa wi
wulo, ko puŋgo na, pe mɛɛ saa wi tire tira
na nakoma mboo sun sugulo, mbe si jɛn
mboo sɔgɔ cɔgɔ nakoma mboo wa wɔn.
Manɛ wi tanwa pìla pye paa gato yɛn, ŋa
pè wa sinmɛ ni†.
9 Yembinɛ, na fɔɔngɔ ki kaa wuun sanga
ŋa ni wa paara yinrɛ cɛnsaga, manɛ wi
maa wuun fun.
10 Sege nuŋgba nuŋgba pyew ki woolo
pàa pye ma cɛn wa pe paara yinrɛ ti
yeyɔnrɔ ti na, na gbele. A Moyisi wì sigi
logo, a pe gbeere tì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
nawa pi ŋgban. A kì si Moyisi wi mbɛn
fɔ jɛŋgɛ.
11 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Yiŋgi
na, a ma nɛɛ mi ŋa ma tunmbyee na jɔlɔ
yɛɛn? Yiŋgi na, mɛɛ si kajɛŋgɛ pye na
kan. Mɛlɛ mɛɛ ki leele mbele pe ni fuun
pe go kala li le na kɛɛ mbeli lɛ?
12 Muwi mìgi leele mbele pe ni fuun pe
kugbɔrɔ ti lɛ wi le? Muwi mì pe se wi le?
A mà silan pye ma yo mbe pe lɛ kotogo na
paa yɛgɛ ŋga na pyɔ gbegelefɔ ma piyɛnlɛ
lɛ nali gbegele, mbe kari pe ni fɔ wa tara
nda màa yɔn fɔlɔ lɛ ma wugu mbe kan pe
tɛlɛye pe yeri ti ni.
13 Mi yaa ki kara ti ta se mbe siri kan
ki leele mbele pe ni fuun pe yeri peri ka?
Pe mbele pe yɛn na gbele na na tanla na
yuun fɔ: ‹Kara kan we yeri we ka.›
14 Mi se ya mbege leele mbele pe ni fuun
pe go kala li lɛ na yɛ. Pe go kala lì nugu
ma wɛ na na.

† **10:35 10.35:** Yuuro 68.2 † **11:7 11.7:** ***Koriyandiri:*** **Yantiire tari nda ti pire ti yɛn ma filige; pe maa ti nii sɛgɛ mbege tanla. Bedelimu, tige kayi ŋga ki tɔnmɔ pi ma pye paa ŋguro yɛn ma filige. Pe maa pi piin nuwɔ taanyaraga.** † **11:8 11.7-8:** Ɛki 16.31

15 Na kaa pye maa jaa mbe kajɛŋgɛ pye
na kan, na gbo teere jaŋgo mi ka kaa na
jɔlɔgɔ kagala ke yaan yɛnlɛ ni.»
16 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ:
«Nambala nafa taanri ma yiri kɛ wɔ wa
Izirayɛli lelɛɛlɛ pe sɔgɔwɔ ma pe gbogolo
na kan, mbele mà jɛn pe yɛn lelɛɛlɛ ma
pye leele pe kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ. Ma
kari pe ni wa filisaga paraga go ki ni, ma
pe pye pe yere le ma tanla wa na yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
17 Mi yaa tigi mbe para ma ni le ki laga
ki ni. Mi yaa na yinnɛ na li yɛn ma ni la
wɔ mbe kan pe yeri, jaŋgo pe leele pe go
kala li lɛ ma ni. Pa kona ma se ka pe go
kala li lɛ ma yɛ.
18 Ki yo leele pe kan fɔ: ‹Ye ye yɛɛ pye
kpoyi sanni goto. Ye yaa kara ta mbe
ka. Kì kaa pye yè gbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li
nuŋgbolo ma yo fɔ: Ambɔ wi yaa we kan
kara we ka? Yege wele pa kìla pye ma
tanla we na wa Ezhipiti tara. Ye pyeri,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kara kan ye yeri ye
ka.
19 Ye se kari ka pilige nuŋgba, nakoma
piliye shyɛn, nakoma piliye kaŋgurugo,
nakoma piliye kɛ, nakoma piliye nafa
yɛrɛ.
20 Ɛɛn fɔ, ye yaa ti ka fɔ sa gbɔn yeŋge
nuŋgba, fɔ ti sa la kɔ ye na, tila lugo tila
yinrigi wa ye numagala ke ni, katugu yè
je Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn laga ye sɔgɔwɔ
li na, ma gbele li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma yo fɔ:
Yiŋgi na, a wè si yiri wa Ezhipiti tara ti
ni?› »
21 Moyisi wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ:
«Ki leele mbele mi yɛn laga pe sɔgɔwɔ, pe
yɛn nambala waga cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600
000) mbele pe mbe ya kala pye. A mà sho
fɔ ma yaa kara kan pe yeri pe ka fɔ sa
gbɔn yeŋge nuŋgba!
22 Ali na waga we simbaala, naa we
sikaala, naa we nɛrɛ ti kɔnlɔgi pe kan, ti
se pe bɔ! Ali na waga si kɔgɔje ŋgbanra
ti ni fuun ti wɔ mberi gbogolo pe kan, ti
se pe bɔ.»
23 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, na
fanŋga kii kologo. Sanni jɛnri, ma yaa ki
yan na kaa pye sɛnrɛ nda mì yo, ki kala li
mbe ya pye nakoma li se ya pye.»

Yɛnŋɛlɛ làa li yinnɛ la kan Izirayɛli woolo teele pe yeri

24 Kona, a Moyisi wì si yiri ma saa sɛnrɛ
nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ti yɛgɛ yo leele
pe kan. Ko puŋgo na, a wì si Izirayɛli
woolo pe lelɛɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ wɔ
ma pe gbogolo, ma pe yerege ma paraga
go ki maga.
25 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tigi kambaaga
titɔnlɔgɔ yerege ka ni ma pan ma para
Moyisi wi ni. Làa li yinnɛ na kan Moyisi
wi yeri, a lì si la laga wa li na ma kankan
lelɛɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ pe yeri. Naa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ làa kaa tigi pe na
sanga ŋa ni, a pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
yuun. Ɛɛn fɔ, pe sila koro mbaa ti yuun
suyi.
26 Nambala shyɛn la pye wa, pàa pye
na nuŋgba yinri Ɛlidadi, na sanŋa wi
yinri Medadi. Kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ nafa
taanri mbele pe mɛrɛ tìla yɔnlɔgɔ, poro
pele la wɛlɛ. Poro la koro wa paara yinrɛ
cɛnsaga ki ni, pe sila pan wa paraga go ki
tanla. Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si tigi
pe na, a pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun
wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.
27 A lefɔnŋɔ wà si fe ma saa ki yo Moyisi
wi kan ma yo fɔ: «Ɛlidadi naa Medadi paa
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun wa paara yinrɛ
cɛnsaga ki ni.»
28 Kona, Nuni pinambyɔ Zhozuwe ŋa
wìla pye na tunŋgo piin Moyisi wi ni
maga lɛ wa sanga ŋa ni wi yɛn lefɔnŋɔ,
a wì sho fɔ: «Na tafɔ Moyisi, ki yo pe kan
paga kaa ki piin.»
29 A Moyisi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Maga kaa yenjaga piin na kala na. Ndɛɛ
ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ lili yinnɛ li tirige
Izirayɛli woolo pe ni fuun pe na, a pe pye
li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, ki jɛn nala ndanla!»
30 Ko puŋgo na, a Moyisi wo naa
Izirayɛli lelɛɛlɛ pe ni pè si yiri le ma
sɔngɔrɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.

Yɛnŋɛlɛ làa sannjɛrɛ torogo wa laga ŋga pe yinri Kiburɔti Hataava

31 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a tifɛlɛgɛ
kà yiri wa kɔgɔje wi yeri na gbɔɔn, ma
pan siriŋgbangala ni, ma ke wo ma paara
yinrɛ cɛnsaga ki maga, maga fili. Kàa wo

ma kari pa pilige nuŋgba tangala fogo yɛn paara yinrɛ cɛnsaga ki kanŋgɔlɔ ki ni fuun ki na. Ke yagawa pi mbaa mɛtɛrɛ nuŋgba wo bɔ tara ti na.
32 Leele pàa yiri ma siriŋgbangala ke wulo ki yɔnlɔ ki ni fuun ki na, naa ki yembinɛ li ni fuun li ni, konaa ki goto pilige ki ni fuun ki ni. Wa sila wulo wi woro ti kologo tɔni nuŋgba wo na. A pè siri jali, pe nii naa pe woro, ma paara yinrɛ cɛnsaga ki maga.
33 Ma kara ti ta wa pe yɔn pe fa ta mberi ka, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban pe ni ma tifɛlɛgɛ yama wa pe na.
34 A pè sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Kiburɔti Ataava, ko kɔrɔ wo yɛn jogofɛnnɛ fanra; katugu jogo wìla leele mbele yigi, pa pàa pe le wa ki laga ki na.
35 A Izirayɛli woolo pè si yiri wa Kiburɔti Ataava laga ki ni ma saa cɛn wa Hazerɔti laga ki na.

12

Miriyamu naa Arɔn pàa Moyisi wi puŋgo sɛnrɛ yo

1 Moyisi wìla Kushi cɛnlɛ woolo jɔ wa pɔri. A Miriyamu naa Arɔn pe nɛɛ Moyisi wi puŋgo sɛnrɛ yuun ki pɔrɔgɔ ki kala na.
2 Pàa pye na yuun fɔ: «Moyisi wo nuŋgba Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma sɛnrɛ le wi yɔn wi yo wi le? Woro fun li ma sɛnrɛ le we yɔn we yo.»
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi sɛnrɛ ti logo.
3 Ma si yala, Moyisi wìla pye pɔw jɛŋgɛ, ma wɛ lere pyew wi na laga tara ti na.
4 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi, naa Arɔn konaa Miriyamu pe yeri ma pe pye fɔ: «Ye yiri, ye taanrimɛ, ye kari wa filisaga paraga go ki ni.»
A pe taanri pè si yiri ma kari.
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tigi wa kambaaga titɔnlɔgɔ yerege ki ni, ma yere wa paraga go ki yɔn na, mɛɛ Arɔn naa Miriyamu pe yeri, a pe shyɛn pè si fulo wa li tanla.
6 A lì si pe pye fɔ:
«Yaa nuru na yeri jɛŋgɛ.
Na na yɔn sɛnrɛ yofɔ wa ka pye laga ye sɔgɔwɔ,
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa na yɛɛ naga wi na yariyanga ni,
nakoma mbaa para wi ni wɔɔnrɔ na.
7 Ɛɛn fɔ, na tunmbyee Moyisi wo na, wo wogo ko woro ma.
Wi yɛn tagawa ni wa na go woolo pe ni fuun pe sɔgɔwɔ†.
8 Mi maa para wi ni yɔn ni nari finligi.
Mi mala yɛɛ naga wi na, kìla pye yomiyɛgɛlɛ ni;
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi mala cɛnlɔmɔ pi yan gbɔgɔyi.
Yiŋgi na yee si fyɛ, a ye silan tunmbyee Moyisi wi puŋgo sɛnrɛ yo?»
9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban pe ni fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ kari.
10 Naa kambaaga kìla kaa yiri wa paraga go ki go na ma kari, a Miriyamu wì suu yɛɛ yan yayɛnwɛ to wi na lagapyew maa filige pow paa para yɛn. Naa Arɔn wìla kaa kanŋga ma yɛgɛ wa wa Miriyamu wi yeri, a wì suu yan yayɛnwɛ pì to wi na.
11 Kona, a Arɔn wì si Moyisi wi pye fɔ: «Na tafɔ, ma yɛɛ yaga. Tijinliwɛ fu kala na wè pye, ma kapege ŋga pye, maga ka ti ki jɔlɔgɔ ki to we na.
12 E! Mila ma yɛnri, we nɔsepyɔ sumboro wiga ka pye paa pyɔ ŋa wì ku wa wi nɔ lara, a pè suu se; a wi wire ti kanŋgɔlɔ nuŋgba jɔgɔ wi na wi sesanga wi ni.»
13 A Moyisi wì si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma yo fɔ: «E! Yɛnŋɛlɛ, mila ma yɛnri, wi sagala.»
14 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Ndɛɛ ki pye wi to wi cɛnrɛ surugu wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ ma fɛrɛ wa wi na, ki fɛrɛ ti se jɛn naa yigi fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn wi le? Ki kala na, yoo wɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni piliye kɔlɔshyɛn ni. Ko puŋgo na, yoo le ye yɛɛ ni naa fɔnŋgɔ†.»
15 A pè si Miriyamu wi wɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni fɔ ma saa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn. Leele pe sila paara yinrɛ ti kɔlɔgi mbe kari, fɔ a pè saa Miriyamu wi le pe yɛɛ ni naa fɔnŋgɔ.
16 Ko puŋgo na, a leele pè si yiri wa Hazerɔti laga ki ni, mɛɛ kari ma saa pe

† **12:7 12.7:** Ebu 3.2 † **12:14 12.14:** Nɔmbu 5.2-3

paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Paran gbinri wi ni.

13

Moyisi wìla nambala pele tun pe sa Kana tara kagala ke yewe mbe ke jɛn

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni ma yo fɔ:
2 «Nambala pele wɔ Izirayɛli woolo teele pe ni, cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew, naŋa nuŋgba mbe yiri wa, ma pe tun pe sa Kana tara ti kagala ke yewe mbe ke jɛn, to nda mi yɛn na kaan yoro Izirayɛli woolo ye yeri we.»
3 Ma pe ta wa Paran gbinri wi ni, a Moyisi wì si nambala pele wɔ ma pe tun paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wi kan we. Izirayɛli woolo teele poro pele la wɛlɛ.
4 Mbele pàa wɔ pe mɛrɛ ti nda:
Urubɛn cɛnlɛ li ni, Zakuri pinambyɔ Shamuwa wo pàa wɔ.
5 Simeyɔn cɛnlɛ li ni, Hɔri pinambyɔ Shafati wo pàa wɔ.
6 Zhuda cɛnlɛ li ni, Yefune pinambyɔ Kalɛbu wo pàa wɔ.
7 Isakari cɛnlɛ li ni, Zhozɛfu pinambyɔ Igali wo pàa wɔ.
8 Efirayimu cɛnlɛ li ni, Nuni pinambyɔ Hoze wo pàa wɔ.
9 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni, Arafu pinambyɔ Paliti wo pàa wɔ.
10 Zabulɔn cɛnlɛ li ni, Sodi pinambyɔ Gadiyɛli wo pàa wɔ.
11 Zhozɛfu pinambyɔ Manase wi cɛnlɛ li ni, Susi pinambyɔ Gadi wo pàa wɔ.
12 Dan cɛnlɛ li ni, Gemali pinambyɔ Amiyɛli wo pàa wɔ.
13 Asɛri cɛnlɛ li ni, Mikayɛli pinambyɔ Seturi wo pàa wɔ.
14 Nɛfitali cɛnlɛ li ni, Vofisi pinambyɔ Nabi wo pàa wɔ.
15 Gadi cɛnlɛ li ni, Maki pinambyɔ Gewuwɛli wo pàa wɔ.
16 Ki nambala mbele pe mɛrɛ tì yɔnlɔgɔ, poro wɛlɛ Moyisi wìla wɔ ma tun pe sa tara ti yanri peri wele, peri kagala ke jɛn. A Moyisi wì si Nuni pinambyɔ Hoze† wi mɛgɛ taga naa yinri Zhozuwe.
17 Naa Moyisi wìla pe tun pe sa tara ti kagala ke yewe mbe ke jɛn sanga ŋa ni, wìla pe pye fɔ: «Ye toro wa Negɛvu tara ti ni, ko puŋgo na, ye kari wa yanwira tara ti ni.
18 Ye tara ti wele, yeri cɛnlɔmɔ pi jɛn. Leele pe pɛɛlɛ pe yɛn ma cɛn wa, na kaa pye pe yɛn fanŋga ni nakoma pe woro fanŋga ni, na kaa pye pe lɛgɛ nakoma pe woro ma lɛgɛ.
19 Pe yɛn ma cɛn tara nda ni, yeri cɛnlɔmɔ pi wele na kaa pye pi yɛn ma yɔn nakoma pi woro ma yɔn. Ye pe cara ti wele na kaa pye pe malaga sigemboro kankan mari maga nakoma peri yaga ma.
20 Ye tara ti wele na kaa pye ti yɛn ma tanla nakoma ti woro ma tanla, na kaa pye tire yɛn wa nakoma tire woro wa. Ye kotogo le ye yɛɛ ni, ye pan ki tara ti tige pire ta ni.»

Kìla yala ki sanga wi ni ɛrɛzɛn pire ti koŋgbannda tì gbɔn.

21 Kì kaa pye ma, a ki nambala pè si saa tara ti yanri mari kagala ke wele, maga lɛ le Zɛn gbinri wi na fɔ ma saa gbɔn wa Erehɔbu laga ki na, wa Lebo Hamati ca ki tanla.
22 Pàa toro wa Negɛvu tara ti ni, ma saa gbɔn wa Eburɔn ca ki na, wa laga ŋga Ahima sege woolo, naa Sheshayi sege woolo konaa Talimayi sege woolo pàa pye ma cɛn we, poro pàa pye Anaki setirige piile wele. Eburɔn ca pàa ki kan yɛlɛ kɔlɔshyɛn làa toro, a pè si jɛn ma Ezhipiti tara cagbɔgɔ ŋga pàa pye na yinri Zowan ki kan.
23 Naa pàa ka saa gbɔn wa Ɛshikɔli gbunlundɛgɛ ki ni, a pè si ɛrɛzɛn tirige njege ka kɔn ki pire ti shashaga ki ni wa ki na. Kìla pye ma nugu jɛŋgɛ fɔ a leele shyɛn ki lɛ kanŋgaga na pe pajoro ti na. Pàa girenadi tige pire naa figiye tige pire ta lɛ ma kari ti ni.
24 Malɛ le kona, a pè sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Ɛshikɔli gbunlundɛgɛ. Ɛshikɔli ko kɔrɔ wo yɛn shashaga, mbe

† **13:16 13.16:** Hoze mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa shɔwɔ; Zhozuwe mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa leele shoo.

ta mbaa nawa tuun ɛrɛzɛn pire shashaga ŋga Izirayɛli woolo pàa kɔn wa ki na.

Pitunmbolo pàa sɔngɔrɔ ma pan ma kagala ŋgele pàa yan ke yɛgɛ yo

25 Piliye nafa shyɛn toroŋgɔlɔ, a pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ ma yiri wa tara ti welesaga ma pan.
26 Pàa pan Moyisi, naa Arɔn konaa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe kɔrɔgɔ wa Kadɛshi laga ki na, wa Paran gbinri wi ni. Pàa pe yirisaga kagala ke yɛgɛ yo pe kan, mɛɛ tara ti tire pire ti naga pe na.
27 Sɛnrɛ nda pàa yo Moyisi wi kan ti nda: «Mà we torogo tara nda ni wè yiri wa ma pan. Kaselege kona, nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ† ti yɛn wa ki tara ti ni fɔ na fuun. Ki tara ti tire pire taa nda.
28 Ɛɛn fɔ, leele mbele pe yɛn ma cɛn wa ki tara ti ni pe yɛn fanŋga ni. Pe cara ti yɛn ma tugbɔlɔ, a pè malaga sigemboro wa mari maga. Wè yɛrɛ nandɔnlɔgɔ Anaki setirige piile pe yan wa.
29 Amalɛki setirige piile poro yɛn ma cɛn wa Negɛvu tara ti ni. Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Zhebusi cɛnlɛ woolo konaa Amɔri cɛnlɛ woolo poro yɛn ma cɛn wa yanwira tara ti ni. Kana tara woolo poro yɛn ma cɛn wa Mediterane kɔgɔje yɔn ki na konaa wa Zhuridɛn gbunlundɛgɛ ki ni fuun ki ni.»
30 Kona, leele mbele pàa pye na sɛnŋgbanra yuun Moyisi wi na, a Kalɛbu wì si pe pye ma yo pe pyeri, ma sho fɔ: «Yoo kari we sa malaga gbɔn ki tara woolo pe ni weri shɔ, ti pye we woro; katugu we yaa ya pe ni.»
31 Ɛɛn fɔ, a Kalɛbu wi pinlɛyɛɛnlɛ pe nɛɛ yuun fɔ: «Ki fanŋga woro we ni we sa to ki leele mbele pe na, katugu pe yɛn fanŋga ni ma wɛ we na.»
32 Ko puŋgo na, tara nda pàa saa ti kagala ke yewe mbe ke jɛn, a pe nɛɛ sɛnpere yuun ti kanŋgɔlɔ Izirayɛli woolo pe yɛgɛ na, na yuun fɔ: «Tara nda wè saa ti kagala ke yewe mbe ke jɛn, ti maa leele mbele pe yɛn ma cɛn wa ti ni pe kuun†. Leele mbele wè yan wa, poro wo na, pe ni fuun pe yɛn ma tɔnlɔndɔnlɔ.
33 Wè yɛrɛ letitɔɔnrɔ yan wa, Anaki setirige piile wele. Pa pè yiri wa letugbɔɔrɔ ti cɛnlɛ li ni. Wè we yɛɛ yan paa kambɛɛrɛ yɛn le pe tanla. A poro fun paa we yaan paa kambɛɛrɛ yɛn pe yɛgɛ na†.»

14

Izirayɛli woolo pàa yiri ma je ma yo pe se ye wa Kana tara

1 Kona, a leele pe ni fuun pè si yiri na gbele ŋgbanga na jɔrɔgi fɔ ma saa laga ki laga.
2 Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa pye na kɔngɔri Moyisi naa Arɔn pe na. A gbogolomɔ woolo pe ni fuun pè si pe pye fɔ: «Ndɛɛ ki pye wàa ku wa Ezhipiti tara, nakoma wa gbinri wi ni, ko mbe ja mbɔnrɔ!
3 Mɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ paan we ni laga ki tara nda ti ni, mbe pan mbe we kan pe we gbo tokobi ni. We juguye pe yaa we jɛɛlɛ naa we piile pe koli mbe kari pe ni. Na waga sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara ko yaa mbɔnrɔ we na.»
4 Kona, a pè sigi yo pe yɛɛ kan ma yo fɔ: «Ye ti we lere wa tɛgɛ to we yɛɛ go na, we sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara.»
5 A Moyisi naa Arɔn pè si to ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
6 Nuni pinambyɔ Zhozuwe wo naa Yefune pinambyɔ Kalɛbu, poro mbele pàa pye tara ti kagala ke yewefɛnnɛ pe ni ja, a poro si pe yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi naŋgbanwa pi kala na,
7 mɛɛ Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe pye fɔ: «Tara nda wè saa ti kagala ke yewe mberi jɛn, ti yɛn ma yɔn fɔ jɛŋgɛ.
8 Na kaa pye we kala li Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla, wi yaa kari we ni, wa ki tara ti ni, mberi kan we yeri, to nda nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ti yɛn wa na fuun we.
9 Ɛɛn fɔ, yaga ka yiri mbe je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, yaga si ka fyɛ ki tara woolo

† **13:27 13.27:** Nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ sɛnrɛ nda tì yo, ko yɛn naga nari ma yo yaayoro to naa tire nda ti maa sɛni ti yaa yɔn wa ki tara ti ni fɔ jɛŋgɛ. † **13:32 13.32:** ***Ti maa leele mbele pe yɛn ma cɛn wa ti ni pe kuun,* ko yɛn naga nari fɔ pe yaa kaa malaga gbɔɔn ki tara ti ni suyi.** † **13:33 13.33:** Zhenɛ 6.4

pe yɛgɛ. Pe se we malaga bɔ, katugu pe go sigefɔ wi woro pe ni, ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn we ni. Yaga ka fyɛ†!»

10 Gbogolomɔ woolo pe ni fuun pàa pye
na yuun fɔ pe pe wa sinndɛɛrɛ ni pe pe
gbo. Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
yanwa pì si pan wa filisaga paraga go ki
na Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na.

Moyisi wìla Yɛnŋɛlɛ li sulu Izirayɛli woolo pe kan

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Moyisi wi pye fɔ:
«Ki leele mbele pe yaa lanla mɛgɛ ki tifaga
fɔ sa gbɔn wagati wiwiin? Pe yaa je mbe
yo pe se taga na na fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin? Ali maga ta mì kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ
pye mala fanŋga ki naga wa pe sɔgɔwɔ o!
12 Mi yaa tifɛlɛgɛ yama wa pe na mbe
pe gbo mbe pe kɔ. Ko puŋgo na, mi yaa
cɛnlɛ la yirige wa ma ni, li woolo pe yaa
lɛgɛ mbe pye fanŋga ni mbe wɛ Izirayɛli
woolo pe na.»

13 A Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sogo ma yo fɔ: «Ezhipiti tara woolo pège
jɛn ma yo mboro màga leele mbele pe
yirige ma pe wɔ wa pe tara ma yawa pi
na.

14 A pège wogo ki yɛgɛ yo fun ki tara
nda we yɛn laga ti woolo pe kan. Pège
jɛn ma yo mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro
mbele ma woolo, ma yɛn laga we sɔgɔwɔ,
fɔ mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ ma maa ma
yɛɛ nari we na gbɔgɔyi. Pège logo ma
yo ma kambaaga ki ma pye ma yere
wa we go na, na we go singi; pège
logo fun fɔ yɔnlɔ na, ma maa we yɛgɛ
sinni kambaaga titɔnlɔgɔ yerege ka ni,
yembinɛ na we yɛgɛ sinni kasɔn titɔnlɔgɔ
yerege ka ni.

15 Koni, na maga ki leele mbele pe ni
fuun pe gbo yɔnlɔ nuŋgba, kagala ŋgele
mà pye, cɛngɛlɛ ŋgele kàa ke sɛnrɛ ti logo,
ke yaa la yuun fɔ:

16 ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li saa ya mbe kari ki
leele mbele pe ni wa tara nda làa yɔn fɔlɔ
lɛ ma wugu mbe kan pe yeri ti ni. Ko kì
ti lì saa pe gbo wa gbinri wi ni.›

17 Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mila ma yɛnri,
maga yaga, mɔɔ yawa pi naga ma fanŋga
ki ni fuun ki ni, paa yɛgɛ ŋga na màa ki
yo maga filige we kan fɔ:

18 ‹Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mila la nawa
ŋgbanni jaga jaga, na kagbaraga kì gbɔgɔ,
mi ma leele pe kajɔɔgɔ naa pe kapere ti
kala yaga pe na. Ɛɛn fɔ, mila tanga kan
kapege pyefɔ wi yeri. Mi ma teele pe
kapege ki fɔgɔ tɔn pe piile pe na fɔ sa
gbɔn pe setirige piile pe yirisaga taanri
wogo naa tijɛrɛ wogo ki woolo pe na†.›

19 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mila ma yɛnri, ma ki
leele mbele pe kapere ti kala yaga pe na
mbe yala ma kajɛŋgɛ pyewe gbɔɔ pi ni,
paa yɛgɛ ŋga na ma yɛn na pe kapere ti
kala yari pe na, maga lɛ pè yiri wa Ezhipiti
tara we†.»

20 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Mì pe
kapere ti kala yaga pe na ma yala ma
yɛnrɛgɛ ki ni.

21 Konaa ki ni fuun, mbege ta kaselege
mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo,
tara ti ni fuun ti yɛn ma yin na gbɔgɔwɔ
yanwa pi ni.

22 Ki leele mbele pànla gbɔgɔwɔ yanwa
pi yan, po naa kafɔnŋgɔlɔ tugbɔŋgɔlɔ
ŋgele mì pye wa Ezhipiti tara konaa wa
gbinri wi ni ke ni; pànla wa ma wele ma
saa ta yɔnlɔ kɛ, pee logo na yeri.

23 Ki leele wo wa kpɛ se tara nda mì
yɔn fɔlɔ kɔn ma wugu mbe kan pe tɛlɛye
pe yeri ti yan yɛnlɛ ni. Poro mbele fuun
pànla tifaga, wo wa kpɛ se ye wa ti ni†.

24 Ɛɛn fɔ, na tunmbyee Kalɛbu wo na,
wi jatere wìla pye wi yɛ. Wìla logo na
yeri kagala ke ni fuun ni. Ki kala na, mi
yaa ti wi ye wa tara nda wì saa ti kagala
ke yewe mbe ke jɛn ti ni, wi setirige piile
pe yaa kari ta, ti pye pe kɔrɔgɔ†.

25 Kì kaa pye Amalɛki setirige piile
naa Kana tara woolo pe yɛn ma cɛn wa
gbunlundɛgɛ ki ni, goto ye sɔngɔrɔ ye kari
wa gbinri wi ni, wa Kɔgɔje yɛɛn wi yeri.»

26 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi naa
Arɔn pe ni naa ma yo fɔ:

27 «Ki gbogolomɔ woolo mbele yɛɛn pe
yɛn ma pe. Mi yaa pe yaga paa kɔngɔri
na na fɔ sa gbɔn wagati wiwiin? Katugu

† **14:9 14.9:** Ebu 3.16 † **14:18 14.18:** Ɛki 20.5-6; 34.6-7; Dete 5.9-10; 7.9-10 † **14:19 14.13-19:** Ɛki 32.11-14
† **14:23 14.21-23:** Ebu 3.18 † **14:24 14.24:** Zhozu 14.9-12

Izirayɛli woolo pe kɔngɔrimɔ mba paa kɔngɔri na na mùu logo.
28 Ki yo pe kan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma fɔ: ‹Mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo
na mɛgɛ ki na, mi yaa jɔlɔgɔ wa ye na
mbe yala kɔngɔrimɔ mba yè kɔngɔri mì
logo pi ni.›
29 Ye yaa toori mbe ku laga ki gbinri
ŋa wi ni, yoro mbele fuun pàa ye jiri
maga lɛ yoro mbele yè ta yɛlɛ nafa nafa
ye na konaa ye yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, katugu
yè kɔngɔri na na†.
30 Tara nda mìla yɔn fɔlɔ kɔn ma wugu
ma yo mi yaa ti ye sa cɛn wa ti ni, ye se ye
wa ti ni. Kaawɔ Yefune pinambyɔ Kalɛbu
naa Nuni pinambyɔ Zhozuwe poro pe yaa
ye wa ti ni.
31 Ɛɛn fɔ, ye piile mbele yè yo fɔ ye
juguye pe yaa pe koli, mi yaa pe yɛgɛ sin
mbe sa ye pe ni wa tara nda yè je ti na ti
ni, peri jɛn.
32 Yoro wo na, ye yaa toori mbe ku laga
gbinri wi ni.
33 Ye piile pe yaa la yanri la toro pe
yaayoro ti ni laga gbinri wi ni fɔ sa gbɔn
yɛlɛ nafa shyɛn. Ye mbalogowo pi jɔlɔgɔ
ki yaa to pe na, fɔ ye ni fuun ye sa ku ye
kɔ laga gbinri wi ni†.
34 Pilige nafa shyɛn yè pye ma tara ti
yanri mari kagala ke yewe mbe ke jɛn, ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ye kapere ti
jɔlɔgɔ ki yaa to ye na fɔ sa gbɔn yɛlɛ nafa
shyɛn. Piliye nafa shyɛn yi pilige nuŋgba
nuŋgba pyew ki yaa pye yɛlɛ nuŋgba. Ki
ka pye ma, mbe yiri mbe je na na ki ma
pye yɛgɛ ŋga na, ye yaa ki jɛn.
35 Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.
Ee, ki gbogolomɔ woolo mbele pè yiri ma
je na na, ma gbogolo na mɛgɛ ni, pa mi
yaa jɔlɔgɔ wa pe na yɛɛn. Pe yaa kɔ wa
gbinri wi ni, pa pe yaa ku wa.»
36 Nambala mbele Moyisi wìla tun pe
sa tara ti kagala ke yewe mbe ke jɛn, pe
sɔngɔrɔsaga, pàa sɛnpere yo tara ti wogo
ki na, ma Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni
fuun pe kan a paa kɔngɔri Moyisi wi na.
37 Ki leele mbele pàa sɛnpere ti yo tara
ti wogo ki na, yambewe la pe gbo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
38 Leele mbele pàa saa tara ti kagala
ke yewe mbe ke jɛn, Nuni pinambyɔ
Zhozuwe wo naa Yefune pinambyɔ
Kalɛbu wi ni poro pàa koro go na pe ni.

Izirayɛli woolo pàa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ naa fɔnŋgɔ

39 Kona, a Moyisi wì si sɛnrɛ nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa yo wi kan ti yɛgɛ yo Izirayɛli
woolo pe kan, a kì si pe nawa pi piri pe
na fɔ jɛŋgɛ.
40 Ki goto, a pè si yiri faa pinliwɛ pi
ni, mɛɛ kari wa yanwira tara ti yeri, nɛɛ
yuun fɔ: «Wè kapege pye, ɛɛn fɔ koni, we
yaa kari wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki
sɛnrɛ yo ki ni.»
41 A Moyisi wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi na
yee si yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na?
Ye yɛn na kee ŋga na, ki se yɔn.
42 Yaga ka kari wa, katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ li woro ye ni. Yaga ka sa ye yɛɛ
kan ye juguye pe yeri pe ye gbo.
43 Ye yaa sa Amalɛki setirige piile naa
Kana tara fɛnnɛ pe ta wa ye yɛgɛ. Ye yaa
ti pe ye gbo tokobi ni. Na yè kaa je Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na, li se pye ye ni.»
44 A pè si nuŋgboŋgbanla pye ma lugu
ma kari wa yanwira tara ti yeri. Ɛɛn fɔ,
Moyisi wo la koro wa paara yinrɛ cɛnsaga
ki ni ma pinlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wi ni.
45 Kona Amalɛki setirige piile naa Kana
tara fɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa
yanwira tara ti ni, pè si tigi nɛɛ pe gbɔɔn
na pe kuun, mɛɛ pe purɔ fɔ ma saa gbɔn
wa Ɔrima ca ki na.

15

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ saara wɔmɔ naa yarikanra wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma
yo fɔ:
2 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: ‹Tara
nda mi yaa kan ye yeri ye sa cɛn wa, na
yaga ka sa ye wa ti ni,
3 mbaa jaa mbe saara nda pe ma
wɔ mberi sogo kasɔn ni ta wɔ mi ŋa

† **14:29 14.29:** Ebu 3.17 † **14:33 14.33:** Kapye 7.36

Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, nakoma saraga sogowogo, nakoma saraga ŋga pe ma wɔ mbe yɔn fɔlɔ tɔn, nakoma ye nayinmɛ yarikanga, nakoma saraga ŋga pe ma wɔ ye shɛrɛgɛ fɛti wa na, ye yaa kaa ki saara ti woo nɛrɛ ni, nakoma simbaala naa sikaala ni. Ki saara ti nuwɔ taan pi yaa pye mbanla ndanla.

4 Lere ŋa ka pan wi saraga ni mi Yawe Yɛnŋɛlɛ na kan, wi daga mbe muwɛ culo taanri taga wa, pi pye saraga, mba pè sinmɛ litiri shyɛn pinlɛ pi ni,

5 naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo wi litiri shyɛn ni. Ki muwɛ saraga naa ki duvɛn saraga to yaa taga sumbyɔ yirifɔnnɔ ŋa pe ma pye saraga sogowogo nakoma nayinmɛ saraga wo na.

6 Na kaa pye simbapɔlɔ wi, ye muwɛ culo kɔgɔlɔni taga wa, pi pye saraga, mba pè sinmɛ litiri shyɛn naa kɔngɔ pinlɛ pi ni,

7 naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo wi litiri shyɛn naa kɔngɔ ni. Ti yaa pye saara nda ti wirige nuwɔ taan pi yɛn ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ndanla.

8 Na kaa pye napɔlɔ yirifɔnnɔ ye yaa pan mbe wɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, mboo pye saraga sogowogo, nakoma saraga ŋga pe ma wɔ mbe yɔn fɔlɔ tɔn, nakoma ŋga pe ma wɔ nayinmɛ saraga,

9 ye muwɛ culo kɔlɔjɛrɛ taga wa napɔlɔ yirifɔnnɔ wi na, pi pye saraga, mba pè sinmɛ litiri tijɛrɛ pinlɛ pi ni,

10 naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo wi litiri tijɛrɛ ni. Ti yɛn saara nda ti ma sogo kasɔn ni, ti nuwɔ taan pi yɛn ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ndanla.›

11 «Pa ye daga mbaa napɔlɔ nuŋgba nuŋgba pyew, naa simbapɔlɔ nuŋgba nuŋgba pyew, konaa sumbyɔ nakoma sugbɔ yirifɔnnɔ nuŋgba nuŋgba pyew pe woo saara yɛɛn.

12 Yaayoro nda fuun ye yaa wɔ saraga, ye daga mbe muwɛ saara naa duvɛn saara nda ti naganaga ti taga wa ti nuŋgba nuŋgba pyew ti na.

13 Izirayɛli tara pyɔ pyew wi yaa la tanri mbaa yala ki sɛnrɛ nda ti ni, na wi kaa saara nda pe ma sogo kasɔn ni ta woo na yeri we, to nda ti nuwɔ taan pi yɛn ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ndanla we.

14 Nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn laga ye sɔgɔwɔ, nakoma mbele pe yɛn cɛnfɛnnɛ laga ye sɔgɔwɔ ye setirige piile yirisaga pyew ki ni, pe yaa la tanri ki sɛnrɛ nuŋgba ti na fun paa ye yɛn, na pe kaa jaa mbe saara nda pe ma wɔ ma sogo kasɔn ni ta wɔ na yeri we, to nda ti nuwɔ taan pi yɛn ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ndanla we.

15 Ki kondɛgɛlɛ li nuŋgba li yaa pye leele pe gbogolɔmɔ pi ni fuun pi woo, yoro Izirayɛli woolo naa nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn laga ye sɔgɔwɔ, ye ni fuun wolo li. Ki kondɛgɛlɛ li yaa pye kɔsaga fu ye setiriye piile mbele pe yaa ka yiri ye puŋgo na pe wolo. Yoro naa nambanmbala pe ni ye yɛn ja mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ na.

16 Lasiri koŋgolo nuŋgba naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ nuŋgba koro ke yaa pye yoro naa nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn laga ye sɔgɔwɔ ye go na†.»

Yarilire koŋgbannda nda ti ma wɔ yarikanra

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:

18 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: ‹Mila shee ye ni tara nda ni, na yaga ka sa ye wa ti ni,

19 mbege tara ti yarilire ta ka, ye keli ye yarikanra wɔ wa ti ni mberi kan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri.

20 Na yaga ka ye muwɛ koŋgbanmba pa gbɔn mboo pye buru, koŋgbanŋa ŋa yè fɔ ye keli yoo pye yarikanga mboo kan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri paa yɛgɛ ŋga na bile wi sunŋgɔlɔ wa wi sunsaga, ye ma keli ma wa wɔ wa wi ni maa kan na yeri we†.

21 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, buru koŋgbanŋa ŋa ye yaa ka fɔ, ye keli yoo pye yarikanga mboo kan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri. Ki ŋgasele li yaa ka pye ye setiriye piile mbele pe yaa ka yiri puŋgo na pe wolo.› »

† **15:16 15.16:** Levi 24.22 † **15:20 15.20:** ***Bile:*** **Yarilire tari nda ti yɛn paa mali yɛn. Pe maa ti muwɛ pi piin buru.**

Saara nda ti ma wɔ na maga kapege pye ma sigi siligi

22 «Ŋgasegele ŋgele fuun mi Yawe
Yɛnŋɛlɛ mì kan Moyisi wi yeri, na yaga
wa mbe la mbe la jɔgɔ, na ye sigi siligi,
23 ko kɔrɔ wo yɛn ŋga fuun mì yo
Moyisi wi kan a wì yo ye kan, maga lɛ
pilige ŋga ni mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mìla
ŋgasegele ke kan ye yeri fɔ mbe saga
wa ye setiriye piile mbele pe yaa ka yiri
puŋgo na pe na,
24 na kaa pye leele pe gbogolomɔ pì
kapege ki pye pe sigi siligi, kona leele
pe gbogolomɔ pi ni fuun pi yaa napɔlɔ
yirifɔnŋɔ wɔ na yeri mboo pye saraga
sogowogo, ŋga ki nuwɔ taan pi yɛn ma
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ndanla. Pe yaa
muwɛ saraga naa duvɛn saraga ŋga pe
ma wo ti taga wa ki na, mbe yala ki
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni. Pe yaa sikapɔlɔ
wɔ saraga mbe pe kapere ti kala yagawa
ja.
25 Ko puŋgo na, saraga wɔfɔ wi yaa
kapyege ŋga ki ma pye mbe kapere kala
yagawa ja ki pye Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe ni fuun pe kan. Pa pe yaa
kapere kala yagawa ta; katugu ki kapege
pège pye pe sigi siligi. Kona, pe yaa pan
saara ni mbe saraga ŋga pe ma wɔ mbege
sogo kasɔn ni ki wɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yeri, konaa mbe ŋga pe ma wɔ mbe
kapere kala yagawa ja ki wɔ kapege ŋga
pè pye pe sigi siligi ki kala na.
26 Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun
pe kapere ti yaa kala yaga pe na, naa
nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn wa
pe sɔgɔwɔ pe woro ti ni, katugu leele pe
ni fuun pè kapege ki pye pe sigi siligi.

27 «Na kaa pye lere nuŋgba wì kapege
ki pye wi sigi siligi, wi yaa sugbɔ yirifɔnŋɔ
ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba wa wɔ saraga mbe
kapere kala yagawa ja.
28 Saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti kala
yagawa ja kapyege ki pye lere ŋa wì
kapege ki pye wi na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Kapere ti kala yagawa kapyege
ki ka ka pye mbe kɔ, kona ki lerefɔ wi
kapere ti yaa kala yaga wi na†.
29 Na lere wa ka kapege pye wi sigi siligi,
lasiri konɔ nuŋgba lo li yaa pye yoro
Izirayɛli tara piile naa nambannjɛɛnlɛ
mbele pe yɛn laga ye sɔgɔwɔ ye go na.
30 «Ɛɛn fɔ, na lere wa kaga siligi mbe
kapege pye, wi yɛn Izirayɛli tara pyɔ wo
wa o, wi yɛn nambanŋa o, kona mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ wìlan tɛgɛlɛ. Wi daga poo
wɔ wa wi woolo pe sɔgɔwɔ;
31 katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ wìlan
sɛnrɛ ti tifaga mala ŋgasele li jɔgɔ. Wi
daga poo wɔ wa wi woolo pe sɔgɔwɔ. Wi
yaa wi kapege ki go kala li lɛ.

Naŋa wà la Zhufuye cɛnpilige ki jɔgɔ a pòo gbo

32 «Ma Izirayɛli woolo pe ta wa gbinri
wi ni, pilige ka, a pè si saa naŋa wa yan
wila kanŋgirɛ jaa cɛnpilige ki ni.
33 Leele mbele pàa saa wi yan wa
kanŋgirɛ jasaga, pè si pan wi ni Moy-
isi naa Arɔn konaa Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe ni fuun pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
34 A pè si saa wi tɛgɛ laga ka na naa
kɔrɔsi, katugu kala la sila tɛgɛ jɔlɔgɔ ŋga
pe mbaa wa wi na ki wogo na.
35 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye
fɔ: ‹Ki naŋa wi daga poo gbo. Izirayɛli
gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yaa wi
wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo wa paara yinrɛ
cɛnsaga ki puŋgo na.› »
36 Kona, a Izirayɛli gbogolomɔ woolo
pe ni fuun pè suu yirige maa wɔ wa
paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, mɛɛ saa wi wa
sinndɛɛrɛ ni fɔ a wì saa ku, paa yɛgɛ ŋga
na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan
we.

Fereyaara pusayi nda pe yaa yɔli yaripɔrɔ yɔnrɔ ti na

37 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan
fɔ:
38 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ poro
naa pe setirige piile mbele pe yaa ka yiri
pe puŋgo na pe ni, pe yaa kaa fereyaara
pusayi yoli pe yaripɔrɔ yɔnrɔ ti na; pe
yaa jese pinlɛ fereyaara pusayi nuŋgba
nuŋgba pyew ti ni†.
39 Kona, na yaga ki fereyaara pusayi
ti yan yaripɔrɔ yɔnrɔ ti na sanga ŋa ni,

† **15:28 15.27-28:** Levi 4.27-31 † **15:38 15.38:** Dete 22.12

ye yaa nawa to mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ŋgasegele ke ni fuun ke na mbaa tanri ke na. Pa kona ye se wa mbe la ke na, mbaa tanri ye nandanwa kagala koro naa ye yɛnlɛ kagala ke na, koro ŋgele ke ma ti ye maa nanjara piin we.

40 Pa kona, ye yaa la nawa tuun na ŋgasegele ke ni fuun ke na mbaa tanri ke na. Pa ye yaa pye kpoyi mi ŋa ye Yɛnŋɛlɛ na kan.

41 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le. Mì ye yirige ma ye wɔ wa Ezhipiti tara mbe pye ye Yɛnŋɛlɛ le. Ee, muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.»

16

Kore wìla yiri ma je Moyisi wi na

1 Yizehari pinambyɔ Kore ŋa wìla pye Levi setirige pyɔ, ma yiri wa Kehati sege ki ni, wìla yɔn le Urubɛn setirige piile taanri ni, poro la wɛlɛ Eliyabu pinambiile Datan naa Abiramu, konaa Pelɛti pinambyɔ Ɔni†.

2 A pè si yiri ma je Moyisi wi na, poro naa Izirayɛli woolo nambala cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (250) ni. Pàa pye Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe teele poro pele, mbele pàa pye na yinri na pe kaa finliwɛ piin we. A pè pe mɛgɛ jɛn.

3 A pè si gbogolo Moyisi naa Arɔn pe mɛgɛ ni, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye wogo kì toro yogo na koni! Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yɛn kpoyi Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, li si yɛn ma cɛn laga we ni fuun we sɔgɔwɔ. Mɛlɛ, a yoro nɛɛ ye yɛɛ jate mbe cɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pe go na?»

4 Naa Moyisi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si to maa yɛgɛ ki jiile wa tara.

5 Ko puŋgo na, a wì si Kore naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe pye fɔ: «Goto pinliwɛ ni, lere ŋa wi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo, ma tɛgɛ wi yɛ li kan, mbe ya mbe pan li yɛgɛ sɔgɔwɔ, li yaa wi naga we na. Lere ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka wɔ, li yaa ti wo mbe fulo wa li tanla.

6 Kala na ye yaa ka pye li na: ‹Kore naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni fuun pe naŋganra leyaara lɛ.

7 Goto pe kasɔn naŋganra le wa ti ni peri yinyin, pe wusuna nuwɔ taan wo ti na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ liga ka lere ŋa wɔ, wo wi yɛn kpoyi li kan. Yoro Levi setirige piile, ye wogo kì toro yogo na koni.› »

8 A Moyisi wì si Kore wi pye naa fɔ: «Ye logo na yeri jɛŋgɛ, yoro Levi setirige piile wele!

9 Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì ye wɔ Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ, ma konɔ kan ye yeri yaa fulo li tanla mbaa tunŋgo piin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki ni, konaa mbaa yeregi Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa tunŋgo piin pe kan. Ko si yoro bɔ ma?

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì konɔ kan ye yeri yaa fulo li tanla, mboro naa ma woolo pe ni fuun pe ni, yoro mbele ye yɛn Levi setirige piile wele. Konaa ki ni fuun, ye yɛn na saraga wɔgɔtunŋgo ki jaa fun.

11 Ki wogo ŋga kì pye yɛɛn, ko ki naga ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yè yiri ma je li na, mboro naa ma pinlɛyɛɛnlɛ pe ni. Nakoma Arɔn wo woro yaraga ka, ye yiri ye je wi na.»

12 Ko puŋgo na, a Moyisi wì si tun ma yo pe sa Eliyabu pinambiile Datan naa Abiramu pe yeri wi kan. Ɛɛn fɔ, a pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We se kari wa!

13 Tara nda ti yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ki ni na fuun, mà we yirige wa ti ni ma pan mbe we kan we ku laga gbinri wi ni, ko sɔɔn bɔ bere? Maa jaa mbe cɛn we go na fanŋga na win?

14 Tara nda ti yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ni na fuun, to ta ma mà we lɛ ma pan we ni laga ti ni. Mɛɛ kɛɛrɛ naa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ kan we yeri weri ta. Maga yan ndɛɛ we yɛn fyɔɔnlɔ wi le? We se kari wa.»

15 A Moyisi wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Maga ka yɛnlɛ pe yarikanra ti na. Malɛ, mi fa pe kɛɛ yaraga ka shɔ pe yeri, ali sa sun sofile nuŋgba na; mi fa si kapege pye wa kpɛ na.»

Kore naa mbele pàa yiri ma je pe jɔlɔgɔ kala

† **16:1 16.1:** Zhude 11

16 Kona, a Moyisi wì sigi yo Kore wi kan fɔ: «Goto, mboro naa ma pinlɛyɛɛnlɛ pe
ni fuun pe ni, konaa Arɔn wi ni, ye pan
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
17 Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba, ye ye
naŋganra leyaara ti lɛ, ye wusuna nuwɔ
taan le wa ti ni, ye pan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Mboro naa Arɔn wi ni, ye
ye naŋganra leyaara ti lɛ.»
18 A Kore naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pè si pe naŋganra
leyaara ti lɛ ma kasɔn naŋganra le wa ti
ni, ma wusuna nuwɔ taan wo wa ti na,
mɛɛ saa yere wa filisaga paraga go ki yɔn
na, ma pinlɛ Moyisi naa Arɔn pe ni.
19 Kore wìla Izirayɛli gbogolomɔ woolo
pe ni fuun pe gbogolo wa filisaga paraga
go ki yɔn na, nɛɛ pe sunnu na pe waa
Moyisi naa Arɔn pe na.
A Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si
pi yɛɛ naga leele pe ni fuun pe na.
20 A lì si para Moyisi naa Arɔn pe ni ma
yo fɔ:
21 «Ye laga ki leele mbele pe na, ye
lali pe ni, katugu mi yaa pe tɔngɔ yɔnlɔ
nuŋgba.»
22 Ɛɛn fɔ, a Moyisi naa Arɔn pè si to ma
pe yɛrɛ ti jiile wa tara ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
ma yo fɔ: «E, Yɛnŋɛlɛ! Mboro ŋa mà
yinwege wɔnwɔn pi kan yaara nda fuun
tì da ti yeri. Lere nuŋgba wì kapege ki
pye, kii daga ma nawa ŋgban gbogolomɔ
woolo pe ni fuun pe ni.»
23 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi yɔn
sogo ma yo fɔ:
24 «Ki yo Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe
kan fɔ pe laga Kore, naa Datan konaa
Abiramu pe paara yinrɛ ti na, pe lali ti
ni.»
25 A Moyisi wì si yiri wo naa Izirayɛli
lelɛɛlɛ pe ni, ma kari wa Datan naa
Abiramu pe yeri,
26 mɛɛ Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe
pye fɔ: «Ye lali ki lepeele mbele pe paara
yinrɛ ti ni, yaga ka jiri pe kɛɛ yaraga ka
na, jaŋgo yoro fun yaga ka pinlɛ mbe ku
pe ni pe kapere ti ni fuun ti kala na.»
27 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a leele pè
si laga Kore naa Datan, konaa Abiramu pe
paara yinrɛ ti na.
A Datan naa Abiramu pè si yiri wa
paara yinrɛ ti ni ma yere le yeyɔnrɔ ti na,
poro naa pe jɛɛlɛ, naa pe piile, konaa pe
go woolo sanmbala pe ni.
28 A Moyisi wì sho fɔ: «Ŋga ko ki yaa ki
naga ye na mbe yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi
tunŋgo ŋga ki kan na yeri mbaa kagala
ŋgele mila piin ke piin, fɔ mi woro naga
piin na yɛɛ fanŋga.
29 Na ki leele mbele paga ku paa yɛgɛ
ŋga na lere pyew wi ma ku, kala na li ma
lere pyew wi ta, na liga ki leele mbele pe
ta, pa kona Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma lìlan tun.
30 Ɛɛn fɔ, na we Fɔ wiga kafɔnnɔ pye, na
tara tiga jɛnw mbe pe tɔn poro naa pe kɛɛ
yaara ti ni fuun ti ni, pe tigi wa kuulo tara
ti ni weele, kona pa ye yaa ki jɛn mbe yo
ki leele mbele pè Yawe Yɛnŋɛlɛ li tifaga.»
31 Pa Moyisi wìla koo ki sɛnrɛ ti yowo pi
na, a tara tì si jɛnw wa Datan naa Abirami
pe tɔɔrɔ ti nɔgɔ.
32 Tara tìla jɛnw ma pe tɔn poro naa pe
woolo pe ni, konaa Kore wi pinlɛyɛɛnlɛ pe
ni, naa pe yarijɛndɛ ti ni fuun ti ni.
33 Ki leele pàa tigi wa kuulo tara ti ni
weele poro naa pe woolo pe ni fuun pe
ni. A tara tì si pe tɔn, a pè si kɔ saw wa
Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ.
34 Izirayɛli woolo mbele pàa pye le ma
pe maga, naa poro la kaa pe gbeere ti logo,
a pe nɛɛ fee na jɔrɔgi na yuun fɔ: «Ye ti
waa fee jaŋgo tara tiga ka we tɔn fun.»
35 A kasɔn kà si yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
tanla, ma pan ma nambala cɛnmɛ shyɛn
naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (250) mbele pàa
pan wusuna nuwɔ taan wi ni pe sogo pew.

17

Kore woolo pe naŋganra leyaara kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma
yo fɔ:
2 «Ki yo saraga wɔfɔArɔn wi pinambyɔ
Eleyazari wi kan fɔ wi naŋganra leyaara
ti wɔ wa kasɔn ki ni, kasɔn naŋganra nda
ti yɛn wa ti nawa wi sari yanragi wa lege;
katugu naŋganra leyaara ti yɛn kpoyi mi
ŋa Yɛnŋɛlɛ na kan.
3 Leele mbele pè kapege ki pye ma ku
ki yɔnlɔ, pe yaa pe naŋganra leyaara ti

lɛ mberi gbɔn mberi pye papara papara, mberi tɛgɛ mbe saraga wɔsaga ki tɔn ti ni; katugu pè pan ti ni mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ makɔ, a tì pye kpoyi. Ti yaa pye paa kacɛn yɛn mbaa Izirayɛli woolo pe yɛrɛgi.

4 A saraga wɔfɔ Eleyazari wì si nambala mbele pàa sogo pe naŋganra leyaara nda pè gbegele tuguyɛnrɛ ni ti lɛ, ma ti a pèri gbɔn papara papara mbe saraga wɔsaga ki tɔn ti ni.

5 Ki yaara papara papara ti yaa la Izirayɛli woolo pe nawa tuun ki na fɔ lere ŋa woro Arɔn setirige pyɔ, wo wa kpɛ si daga mbe fulo Yawe Yɛnŋɛlɛ li tanla mbe wusuna nuwɔ taan sogo li yɛgɛ sɔgɔwɔ; jaŋgo kala na làa pye Kore naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe na, liga ka pye wi na, paa yɛgɛ ŋga na mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mìgi yo Moyisi wi kan a wìgi yo ye kan we.»

Izirayɛli woolo pàa pye na kɔngɔri Moyisi naa Arɔn pe na naa

6 Ki kala li pyeŋgɔlɔ, ki goto, a Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe nɛɛ kɔngɔri Moyisi naa Arɔn pe na, na yuun fɔ: «Yoro ye ti a Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pè ku.»

7 Ɛɛn fɔ, ma Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ta pàa pye na gbogolo mbe yiri Moyisi naa Arɔn pe kɔrɔgɔ, a pè si kanŋga ma wele wa filisaga paraga go ki yeri, mɛɛ kambaaga ki yan teere kìgi tɔn, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si pi yɛɛ naga.

8 A Moyisi naa Arɔn pè si kari ma saa yere wa filisaga paraga go ki yɛgɛ sɔgɔwɔ.

9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ:

10 «Ye laga ki gbogolomɔ mba pi na, ye lali pi ni, mi yaa pe gbo yɔnlɔ nuŋgba.»

Kona, a Moyisi naa Arɔn pè si to ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara†.

11 Ko puŋgo na, a Moyisi wì si Arɔn wi pye fɔ: «Ma naŋganra leyaraga ki lɛ fyaw, ma kasɔn naŋganra ta lɛ wa saraga wɔsaga ki na mari le wa ki ni, ma wusuna nuwɔ taan wo wa ti na, mɛɛ fyɛɛlɛ ma kari wa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe kɔrɔgɔ, ma kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye pe kan; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban, a tifɛlɛgɛ yama pì to pe na makɔ na pe kuun.»

12 A Arɔn wì si ŋga Moyisi wìla yo wi kan ki pye. Wìla wi naŋganra leyaraga ki lɛ ma fe ma kari wa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ; tifɛlɛgɛ yama pìla to leele pe na kaselege makɔ. A wì si wusuna nuwɔ taan wi sogo, ma kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye pe kan.

13 A wì si saa yere gboolo poro naa weele pe sɔgɔwɔ, a tifɛlɛgɛ yama pì si kɔ.

14 Ki tifɛlɛgɛ yama pìla leele mbele gbo pàa pye lere waga kɛ ma yiri tijɛrɛ naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (14 700). Poro la pye pe yɛ mbele pàa pinlɛ ma ku Kore wi ni pe ni.

15 A Arɔn wì si sɔngɔrɔ wa Moyisi wi tanla wa filisaga paraga go ki yɔn na; katugu tifɛlɛgɛ yama pìla kɔ.

Arɔn wi gbɔtangala kala

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:

17 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke pan gbɔtangala nuŋgba nuŋgba ni ma kan. Cɛngɛlɛ teele poro pe yaa pan mbege gbɔtangaŋgala kɛ ma yiri shyɛn ke kan ma yeri. Ma naŋa nuŋgba pyew wi mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ wi gbɔtangala li na.

18 Ma Arɔn mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ wa Levi cɛnlɛ li gbɔtangala li na. Pa kona gbɔtangala nuŋgba nuŋgba yaa pye cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew li to wi mɛgɛ na.

19 Kona mɛɛ sa ki gbɔtangaŋgala ke tɛgɛ wa filisaga paraga go ki ni, wa yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa laga ŋga mi maa fili ye ni we.

20 Lere ŋa mi yaa ka wɔ, wi gbɔtangala li yaa fun. Pa kona Izirayɛli woolo pe kɔngɔrimɔ mba paa kɔngɔri ye na, mi yaa pi kɔ.»

21 A Moyisi wì sigi sɛnrɛ ti yo Izirayɛli woolo pe kan. A cɛngɛlɛ teele pe ni fuun pè si pan ma gbɔtangaŋgala nuŋgba nuŋgba kan wi yeri. Cɛnlɛ nuŋgba la pan gbɔtangala nuŋgba ni. Gbɔtangaŋgala ke ni fuun, mbe Arɔn wolo li taga wa, kàa pye kɛ ma yiri shyɛn.

† **17:10 17.8-10:** Ebu 9.4

22 A Moyisi wì si saa ke tɛgɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa yɔn finliwɛ
kɛsu wi yɛn paraga go ŋga ni ki ni.
23 Ki goto, a Moyisi wì si ye wa paraga go
ŋga yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɛn ma tɛgɛ
wa ki ni, mɛɛ ki yan Levi cɛnlɛ gbɔtangala
na pàa Arɔn mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ li na, lì fun
ma fyɛɛnrɛ yiri, ma amandi tige pire sɛ a
tì lɛ makɔ.
24 A Moyisi wì si gbɔtangaŋgala ke ni
fuun ŋgele kàa pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ ke lɛ, ma saa ke kan Izirayɛli
woolo pe yeri; a pè ŋga kìla pye ki yan. A
cɛngɛlɛ teele pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pè si pe gbɔtangaŋgala ke shɔ.
25 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye
fɔ: «Arɔn gbɔtangala li sɔngɔrɔ mali tɛgɛ
wa yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Li
yaa tɛgɛ le mbe pye paa kacɛn yɛn mbaa
mbele pe ma yiri ma je pe yɛrɛgi. Pa kona
ma yaa kɔngɔrimɔ mba pe maa kɔngɔri
na na pi kɔ, jaŋgo paga ka ku.»
26 A Moyisi wì si tanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ ti na.
27 Kona, a Izirayɛli woolo pè sigi yo
Moyisi wi kan ma yo fɔ: «Wele, we yaa
kɔ wa ki ni, we yaa ku, ee, we ni fuun we
yaa ku.
28 Katugu lere ŋa fuun ka fulo wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki tanla, wo
yaa ku. Kì cɛn we ni fuun we yaa ku ki
kulɔmɔ nuŋgba pi na sa kɔ win?»

18

Saraga wɔfɛnnɛ konaa Levi setirige piile pe tunŋgo

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Arɔn wi pye
fɔ: «Na paga kapege ka pye wa cɛnsaga
paraga go ki ni, ko kapege ko yaa pye
mboro naa ma setirige piile, konaa ma
cɛnlɛ woolo ye go kala. Ɛɛn fɔ, na paga
kapege pye wa saraga wɔgɔtunŋgo ki ni,
ko kapege ko yaa pye mboro naa ma
setirige piile yoro nuŋgba go kala.
2 Ma tɛlɛ Levi wi cɛnlɛ woolo wele, poro
mbele pe yɛn ma sefɛnnɛ, ma pe taga
mboro naa ma setirige piile ye yɛɛ na, paa
ye sari ye tunŋgo ki na, wa paraga go ŋga
yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɛn ma tɛgɛ wa
ki ni ki yɛgɛ sɔgɔwɔ.
3 Pe yaa la tunŋgo piin ma kan, konaa
mbaa filisaga paraga go ki tunŋgo ki
ni fuun ki piin. Ɛɛn fɔ, pe se ka fulo
wa saraga wɔsaga ki tanla nakoma wa
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki tunŋgo
pyeyaara nda ti yɛn kpoyi ti tanla, jaŋgo
poro naa yoro ni yaga ka ku.
4 Pe yaa taga ma na mbaa ma sari,
mbaa filisaga paraga go ki kɔrɔsi, mbaa
ki tunndo ti ni fuun ti piin. Ɛɛn fɔ, lere
ŋa woro Levi setirige pyɔ, wo wa kpɛ si
daga mbe fulo wa ye tanla.
5 Yoro ye yaa la Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga
go konaa saraga wɔsaga ki kɔrɔsi. Pa
kona mi se ka nawa ŋgban naa yoro
Izirayɛli woolo ye ni.
6 Ye wele, Levi setirige piile, poro mbele
pe yɛn ye sefɛnnɛ, mì pe wɔ yoro Izirayɛli
woolo sanmbala ye sɔgɔwɔ, a pè pye mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na woolo, a mì pe kan ye
yeri paa tunŋgo piin wa filisaga paraga go
ki ni.
7 Mboro Arɔn, naa ma setirige piile pe
ni, ye yaa la ye saraga wɔgɔtunŋgo ki
piin wa saraga wɔsaga ki na, konaa wa
lajɛŋgɛ kpoyi ki ni, wa paraga ŋga kì pɔ
ma paraga go ki kɔn shyɛn ki puŋgo na.
Muwi mìgi saraga wɔgɔtunŋgo ki kan ye
yeri pa yarikanga yɛn. Na lere wa yɛgɛ
ka fulo wa lajɛŋgɛ kpoyi ki tanla, wi daga
poo gbo.»

Saraga wɔfɛnnɛ pe tasaga

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Arɔn wi pye naa fɔ:
«Wele, yaara nda fuun pe ma lagala wa
Izirayɛli woolo pe yarikanra nda ti yɛn
kpoyi ti na mberi kan na yeri, ti yaa ye
kologo ŋga ni, mila ki nii ma kɛɛ. Mila
ti nii mboro naa ma setirige piile ye kɛɛ,
ti yaa pye ye tasaga; ki wogo ki yaa pye
kondɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu.
9 Wele, yaara nda ti yaa ka yiri wa
yarikanra nda ti yɛn jɛndɛ kpoyi ti ni
mbe pye ma woro, to nda ti se sogo na
kan ti nda: ‹Yarikanra nda fuun pe yaa
kan na yeri, ko kɔrɔ wo yɛn muwɛ saara,
naa saara nda pe ma wɔ mbe kapere
kala yagawa ja, naa nda pe ma wɔ mbe
kajɔɔgɔ gbegele. Ki yaara nda ti yɛn ma
tɛgɛ ti yɛ na kan, ti yaa pye mboro naa
ma pinambiile ye woro.

10 Ye yaa kaa ti kaa mbaa ti jate yaara
nda ti yɛn jɛndɛ kpoyi†. Ɛɛn fɔ, ye go
woolo mbele pe yɛn nambala, poro cɛ pe
mbe ya mbaa ti kaa; katugu ye daga mbaa
ti jate yaakara nda ti yɛn kpoyi ye kan.
11 Mbe taga wa to na, yaara nda fuun pe
ma lagala wa Izirayɛli woolo pe yarikanra
ti na, mberi yirige mberi kan saraga na
yeri, ti yaa pye ma woro. Mi yɛn nari
kaan mboro, naa ma pinambiile, naa ma
sumborombiile ye yeri. Ki wogo ki yaa
pye kondɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu. Ma go
woolo mbele fuun pe yaa ka pye fyɔngɔ
fu, pe mbe ya mbaa ti kaa.
12 Izirayɛli woolo pe yarilire fɔnndɔ
koŋgbannda nda pe ma pan ma kan mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, mi yɛn nari
kaan ma yeri fun, to ti yɛn sinmɛ, naa
duvɛn fɔnŋɔ konaa bile wi ni.
13 Pe kɛrɛ yarilire fɔnndɔ koŋgbannda
nda pe yaa pan mbe kan mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yeri, ti yaa pye ma woro. Ma
go woolo mbele fuun pe yaa pye fyɔngɔ
fu, pe mbe ya mbaa ti kaa.
14 Yaraga ŋga fuun Izirayɛli woolo pe
yaa tɛgɛ ki yɛ pew na kan, ki yaa pye ma
wogo†.
15 Pinambiile koŋgbanmbala mbele
Izirayɛli woolo pe yaa kan mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yeri, pe yaa pye ma woolo
mbe pinlɛ pe yaayoro ti pinambire
koŋgbannda ti ni. Ɛɛn fɔ, ma daga mbe
leele pe pinambiile koŋgbanmbala pe go
shɔ, konaa yaayoro nda ti yɛn fyɔngɔ ni
ti pinambire koŋgbannda ti ni.
16 Pinambiile mbele pè ta yeŋge
nuŋgba nuŋgba, ma yaa ka pe go shɔ
mbe yala penjara yɔn ŋga ma yaa ka naga
ki ni, ko yɛn warifuwe pyɔ kaŋgurugo,
mbe yala cɛnsaga paraga go ki warifuwe
pyɔ wi nuguwɔ pi ni. Ki warifuwe pyɔ wi
nuguwɔ pi yɛn giramu kɛ.
17 Ɛɛn fɔ, maga ka nɛgɛ ki pinambyɔ
koŋgbanŋa, naa sumbyɔ wi pinambyɔ
koŋgbanŋa konaa sugbɔ wi pinambyɔ
koŋgbanŋa wo wa go shɔ, katugu pe yɛn
ma tɛgɛ pe yɛ na kan. Ma yaa kaa pe
kasanwa pi wuun wa saraga wɔsaga ki
na, mbe sila pe yanlaga lara to piin saara
sogoworo mbaa ti sori, to nda ti nuwɔ
taan pi yɛn ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
ndanla.
18 Pe kara ti yaa pye ma woro paa yɛgɛ
ŋga na ndige ŋga pe ma yirige ma kan
saraga, ki ma pye ma wogo ye, konaa
kalige jele li ni.›
19 «Yaara nda tì tɛgɛ ti yɛ na kan, to
nda fuun Izirayɛli woolo pe ma lagala
pe yarikanra ti na mberi kan mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, mi yɛn nari kaan
mboro, naa ma pinambiile konaa ma
sumborombiile ye yeri. Ki wogo ki yaa
pye kondɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu. Ki
yɛn yɔn finliwɛ mba jɔgɔsaga woro pi na,
kɔsaga si woro pi na mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mboro naa ma setirige
piile ye kan.»
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Arɔn wi pye naa fɔ:
«Tara nda mila kaan yoro Izirayɛli woolo
ye yeri, jaŋgo yeri yɛɛlɛ ye yɛɛ na, ma se
ka tara ta ta kɔrɔgɔ wa ti ni. Ma tasaga se
ka pye wa pe sɔgɔwɔ; katugu na tunŋgo
ko ki yaa pye ma tasaga konaa ma kɔrɔgɔ
wa Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ.

Yaga ŋa wi yaa la kaan Levi setirige piile pe yeri

21 «Izirayɛli woolo pe yaa la yaga ŋa
fuun woo, mila wi kaan Levi setirige piile
pe yeri wi pye pe kɔrɔgɔ tunŋgo ŋga paa
piin wa filisaga paraga go ki ni ki kala na†.
22 Ki ka pye ma, Izirayɛli woolo sanm-
bala pe se ka fulo wa filisaga paraga go ki
tanla, jaŋgo ki ka ka jate kapege pe go na
pe ku.
23 Levi setirige piile poro pe yaa la
tunŋgo piin wa filisaga paraga go ki ni,
paga si kapege pye wa, ki yaa pye poro go
kala. Ki wogo ki yaa pye kondɛgɛlɛ na li
yɛn kɔsaga fu ye setirige piile mbele fuun
pe yaa ka yiri pe kan. Pe se ka tara ta
ta kɔrɔgɔ wa Izirayɛli woolo sanmbala pe
sɔgɔwɔ.
24 Ɛɛn fɔ, Izirayɛli woolo pe yaa la yaga
ŋa woo mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, mila
wi kaan Levi setirige piile pe yeri pe
kɔrɔgɔ. Ko kala na mì pe pye ma yo pe

† **18:10 18.10:** Mbe yala Levi 6.9,19; 7.6lara ti ni, pe yaa kaa ki yaakara ti kaa laga kpoyi ka ni. † **18:14 18.14:** Levi 27.28 † **18:21 18.21:** Levi 27.30-33; Dete 14.22-29

se ka tara ta ta kɔrɔgɔ wa Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ.»

Levi setirige piile pe yaga wɔmɔ

25 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para naa Moyisi wi
ni maa pye fɔ:
26 «Ki yo Levi setirige piile pe kan fɔ ‹Na
Izirayɛli woolo paga pan mbe yaga wi wɔ
ye yeri, wo ŋa mila kaan ye yeri wi pye
ye tasaga, yoro jate ye yaa yaga wa wɔ
wa wi ni mboo pye yarikanga mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yeri. Wo wi yaa pye yaga wi
yaga we.
27 Izirayɛli woolo sanmbala yarikanra
nda pe ma wɔ wa pe yarilire fɔnndɔ ti
ni wa ti sunsaga konaa nda pe ma wɔ wa
pe duvɛn fɔnŋɔ wi ni wa ɛrɛzɛn pire ti
tɔnmɔ wɔsaga ki ni ma kan, ye yaga wi
yaa la jate paa ki yarikanra ti yɛn.
28 Pa ye yaa laga piin yɛɛn mbaa ye yaga
wi woo fun. Ye sefɛnnɛ Izirayɛli woolo
paga pan mbe yaga wi kan ye yeri, ye
yaa yarikanga wɔ wa wi ni mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na kan. Ki yarikanga ŋga ye yaa
kan na yeri, ye yaa ki kan saraga wɔfɔ
Arɔn wi yeri.›
29 Yarikanra nda fuun pe yaa kan ye
yeri, ye ta lagala wa ti na, nda tì yɔn ma
wɛ ti ni fuun na, yeri pye yarikanga, yege
tɛgɛ ki yɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na kan.
30 Ma Levi setirige piile pe pye naa fɔ:
‹Na yaga ka nda tì yɔn ma wɛ ti wɔ wa,
nda ti yaa koro, to ti yaa pye ye woro re,
paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli woolo sanmbala
pe yarilire sannda wa ti sunsaga, naa pe
duvɛn sanŋa konaa pe sinmɛ sanmba wa
pi wɔsaga ki ni, ti ma koro pe kan we.
31 Yoro naa ye go woolo pe ni, laga o
laga ka ye ndanla, ye yaa kaa ki yaakara
ti kaa wa; katugu tunŋgo ŋga yaa piin wa
filisaga paraga go ki ni, ki sara wowi.
32 Na yaga nda tì yɔn ma wɛ ti lagala na
kan sanga ŋa ni, pa kona kapege se jate
ye go na. Ki ka pye ma, pa ye se Izirayɛli
woolo pe yarikanra nda ti yɛn ma tɛgɛ ti
yɛ na kan ti tɛgɛ fyɔngɔ ni, jaŋgo yaga ka
ku.› »

19

Nanɔ yɛɛn wi kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi naa
Arɔn pe ni ma pe pye fɔ:
2 «Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, na lasiri wi
kondɛgɛlɛ li yɛn na ŋga yuun ki ŋga:
‹Yege yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ pe pan
nanɔ yɛɛn ni ye kan, ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga
fu, ma yɔn ma yɔn fili, nɛrɛ nda ti maa
fali ti tunŋgo pyetige ka fa taga ŋa na we.
3 Ye saa kan saraga wɔfɔ Eleyazari wi
yeri. Wo yaa wi lɛ mbe kari wi ni wa
paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na. Poo
kɔnli wi yɛgɛ na.
4 Saraga wɔfɔ Eleyazari wi yaa nanɔ
wi kasanwa pa lɛ wi yombɛlɛ li ni mboo
yanragi yanragi wa filisaga paraga go
ki yeyɔngɔ kɛɛ yeri sa ta yanragisaga
kɔlɔshyɛn.
5 Ko puŋgo na, pe yaa nanɔ wi sogo pew
wi yɛgɛ na: wi sɛlɛgɛ, naa wi kara, naa wi
kasanwa konaa wi fire ti ni.
6 Saraga wɔfɔ wi yaa sɛdiri tige
kanŋgaga lɛ, naa yizɔpi wɛrɛ ni, konaa
mana yɛnlɛ ni, mbe sari wa wa kasɔn ŋga
nanɔ wi yɛn na sori ki nandogomɔ.
7 Ko puŋgo na, saraga wɔfɔ wi yaa wi
yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli, si jɛn mbe
sɔngɔrɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.
Konaa ki ni fuun, wi yaa pye fyɔngɔ ni
fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
8 Lere ŋa wi yaa nanɔ wi sogo, wi yaa
wi yaripɔrɔ ti jogo fun, mbe woli; wi yaa
pye fyɔngɔ ni fun fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
9 Lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ fu wa yaa nanɔ
wi cɔnrɔ ti koli sari tɛgɛ laga ŋga ki yɛn
fyɔngɔ fu ka ni wa paara yinrɛ cɛnsaga
ki puŋgo na. Pe yaa ti gbegele mberi
tɛgɛ Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun
pe kan, mbaa tɔnmɔ mba pi ma lere pye
fyɔngɔ fu pi gbegele ti ni. Ki kapyege ki
yɛn paa saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere
kala yagawa ja ki yɛn†.
10 Lere ŋa wi yaa nanɔ wi cɔnrɔ ti koli
wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo fun, wi yaa
pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ. Ki
kondɛgɛlɛ na li yaa pye kɔsaga fu Izirayɛli
woolo poro naa nambanmbala mbele pe
yɛn ma cɛn wa pe sɔgɔwɔ pe kan.›

Tɔnmɔ mba pi ma lere pye fyɔngɔ fu Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na

† **19:9 19.9:** Ebu 9.13

11 «Lere o lere ka jiri gboo na, wi yaa
pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn.
12 Wi jiriŋgɔlɔ gboo wi na, ki pilige
taanri wogo naa pilige kɔlɔshyɛn wogo ki
na, wi daga mbe tɔnmɔ mba pi ma lere
pye fyɔngɔ fu pa yanragi yanragi wi yɛɛ
na mbe pye fyɔngɔ fu. Ɛɛn fɔ, na wi suu
yɛɛ pye fyɔngɔ fu pilige taanri wogo naa
pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, pa wi yaa
koro fyɔngɔ ni.
13 Na lere wa ka jiri gboo na mbege pye
sambalawa ni wi suu yɛɛ pye fyɔngɔ fu,
wi ma Yawe Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go
ki tɛgɛ fyɔngɔ ni. Ki lerefɔ wi daga poo
wɔ wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ, katugu
tɔnmɔ mba pi ma lere pye fyɔngɔ fu pa si
yanragi yanragi wi na. Wi fyɔngɔ kì koro
wi na bere.
14 «Na lere wa ka ku paraga go ka ni
lasiri ŋa wi daga yaa tanri wi na, wi
ŋa: ‹Na lere wa ka ku paraga go ka ni,
leele mbele fuun ka ye wa ki nawa, konaa
mbele pe yɛn wa ki ni makɔ, pe yaa pye
fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn.
15 Leyaraga ŋga fuun ka pye wa ki
paraga go ki ni yɛlɛgɛ, na katɔnŋgɔ si tɛgɛ
mbege tɔn jɛŋgɛ, ki yaa pye fyɔngɔ ni.
16 Na lere wa ka jiri gboo na wa yan
nawa, lere wùu gbo wi yo, wì ku wi yɛ
wi yo, nakoma mbe jiri sɛnwee kajeere
na, nakoma fanga na, ki lerefɔ wi yaa pye
fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn.
17 Na ye kaa jaa mbe lere ŋa wi yɛn
fyɔngɔ ni wa pye fyɔngɔ fu, nanɔ ŋa pàa
wɔ saraga mbe kapere ti kala yagawa ja,
yoo cɔnrɔ ta koli yeri le leyaraga ka ni, ye
pulugo tɔnmɔ le wa ti ni.
18 Lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ fu wi yaa
yizɔpi wɛrɛ kɔn mberi le wa leyaraga
tɔnmɔ pi ni mboo yanragi yanragi paraga
go ŋga lere wì ku wa ki ni ki na, naa ki
nawa yaara ti ni fuun ti na, konaa leele
mbele fuun pàa pye wa ki ni pe na. Wi
yaa ki nuŋgba ki pye fun lere ŋa wì jiri
sɛnwee kajeere na wi na, nakoma ma jiri
lere ŋa pè gbo nakoma wì ku wi yɛ wi na,
nakoma ma jiri fanga na wi na.
19 Lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ fu wi yaa ki
tɔnmɔ pi yanragi yanragi lere ŋa wi yɛn
fyɔngɔ ni wi na ki pilige taanri wogo naa
pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na. Ki pilige
kɔlɔshyɛn wogo ki na, wi yaa tɔnmɔ pa
yanragi yanragi wi na mboo pye fyɔngɔ fu
pew mboo kapege ki kɔ. Naŋa ŋa wi yɛn
fyɔngɔ ni wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo mbe
woli. Pa ki yɔnlɔkɔgɔ wi yaa pye fyɔngɔ
fu.›
20 «Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka pye fyɔngɔ ni,
na wi ka sambalawa pye wi suu yɛɛ pye
fyɔngɔ fu, pe yaa wi yirige mboo wɔ
wa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ,
katugu wì Yawe Yɛnŋɛlɛ li paraga go ki
tɛgɛ fyɔngɔ ni. Mà jɛn tɔnmɔ mba pi ma
lere pye fyɔngɔ fu pa si yanragi yanragi
wi na. Wi yaa koro fyɔngɔ ni.
21 «Ki kondɛgɛlɛ li yaa pye kɔsaga fu
yoro Izirayɛli woolo ye kan. Lere ŋa fuun
ka tɔnmɔ mba pi ma lere pye fyɔngɔ fu
pa yanragi yanragi, wi yaa wi yaripɔrɔ ti
jogo. Lere ŋa ka si jiri ki tɔnmɔ pi na, wi
yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
22 Lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni wiga jiri
yaraga o yaraga na, ki yaa pye fyɔngɔ ni;
lere ŋa ka si jiri lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni
wa na, wo fun wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa
gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.»

20

Izirayɛli woolo pàa yiri ma je Moyisi naa Arɔn pe na tɔnmɔ kala na

1 Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki na, a
Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pè
si gbɔn wa Zɛn gbinri wi ni. A pè si pe
paara yinrɛ ti kan wa Kadɛshi laga ki na
ma cɛn. Pa Miriyamu wìla ku wa, a pòo
le wa.
2 Maga ta tɔnmɔ sila pye wa gbogolomɔ
woolo pe yeri, a pè si pe yɛɛ gbogolo
Moyisi naa Arɔn pe mɛgɛ ni.
3 A pè si win Moyisi wi ni maa pye fɔ:
«Ndɛɛ ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ làa we gbo ja
we sefɛnnɛ mbele pàa ku pe ni, ko mbe ja
mbɔnrɔ we na!
4 Yiŋgi na woro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li
gbogolomɔ woolo yè si pan we ni laga ki
gbinri ŋa wi ni? Yè pan mbe we kan we
ku laga woro naa we yaayoro ti ni kɛ?
5 Yiŋgi na, a yè si we yirige wa Ezhipiti
tara ma pan we ni laga ki lapege ŋga ki
ni? Pe se ya yaraga ka kpɛ lugu laga,

figiye tire naa ɛrɛzɛn tiire konaa girenadi tire woro laga; tɔnmɔ yɛrɛ woro laga mbe wɔ.»
6 A Moyisi naa Arɔn pè si laga le Izirayɛli woolo pe tanla ma kari wa filisaga paraga go ki yɔn na, mɛɛ to ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara (mbe Yɛnŋɛlɛ yɛnri). Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si pi yɛɛ naga pe na.
7 A lì si para Moyisi wi ni maa pye fɔ:
8 «Ma gbɔtangala li lɛ, mboro naa ma ndɔ Arɔn wi ni, ye Izirayɛli woolo pe gbogolo. Ye para ki walaga ŋga ki ni pe yɛgɛ sɔgɔwɔ fɔ ki tɔnmɔ yirige ye kan. Pa kona ma yaa ti tɔnmɔ mbe janri pi yiri wa walaga ki ni pe kan. Ma yaa leele pe gbogolomɔ pi kan pi wɔ konaa yaayoro ti ni.»
9 A Moyisi wì si saa gbɔtangala na làa pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ li lɛ, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo wi kan we.
10 A Moyisi naa Arɔn pè si leele pe gbogolomɔ pi yeri wa walaga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga ki tanla. A Moyisi wì si pe pye fɔ: «Yoro mbele yè yiri ma je, yaa nuru na yeri! Woro mbe ya mbe tɔnmɔ pye pi janri pi yiri wa walaga ŋga ki ni ye kan?»
11 A Moyisi wì suu kɛɛ ki yirige ma walaga ki gbɔn gbɔnsaga shyɛn wi gbɔtangala li ni. A tɔnmɔ pì si janri ma yiri lɛgɛrɛ. A gbogolomɔ woolo pè si wɔ ma tin konaa yaayoro ti ni fun.
12 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi naa Arɔn pe pye fɔ: «Yee taga na na, mi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na, ye sigi gbɔgɔ Izirayɛli woolo pe yɛgɛ na; ki kala na yoro ma ye yaa ki leele mbele pe yɛgɛ sin mbe ye pe ni wa tara nda mila kaan ye yeri ti ni.»
13 Ko tɔnmɔ po pìla pye Meriba laga tɔnmɔ we, (Meriba ko kɔrɔ wo yɛn malaga). Pa Izirayɛli woolo pàa win wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni. A lìgi naga pe na ma yo li yɛn kpoyi†.

Edɔmu cɛnlɛ woolo pe sila yɛnlɛ mbe Izirayɛli woolo pe yaga pe toro

14 Ma Izirayɛli woolo pe ta wa Kadɛshi laga ki na, a Moyisi wì si leele tun wa Edɔmu tara wunlunaŋa wi yeri ma yo pe saga yo wi kan fɔ: «Woro Izirayɛli woolo mbele ma sefɛnnɛ, pa wè yo yɛɛn: ‹Jɔlɔgɔ kagala ŋgele kè we ta, mà ke jɛn.
15 Faa we tɛlɛye pàa kari wa Ezhipiti tara, a wè cɛn ma mɔ wa jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, Ezhipiti tara woolo pè we tɛlɛye, poro naa woro ni, we jɔlɔ.
16 Kona, a wè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma yo li we saga. A lì si we yɛnrɛgɛ ki logo ma sili mɛrɛgɛ wa torogo, a wì pan ma we yirige wa Ezhipiti tara ti ni. Koni we mbele laga Kadɛshi, ki ca ŋga ki yɛn wa ma tara ti kɔnlɔ li na we.
17 Ki yaga wɔɔn tara ti pari we toro. We se ye kɛɛrɛ ta ni, nakoma ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ta ni. We se ye kɔlɔye tɔnmɔ pa wɔ. Wunlunaŋa wi koŋgbɔgbɔgɔ ko we yaa lɛ. We se kɛ kalige na nakoma kamɛŋgɛ na, fɔ we sa ma tara ti pari weri kɔn we yiri.› »
18 A Edɔmu tara wunlunaŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye sanla tara ti pari mbe toro. Na yaga ki fɔrɔgɔ mbe wele, mi yaa malaga gbɔn ye ni.»
19 A Izirayɛli woolo pe pitunmbolo pè suu pye fɔ: «We yaa sin koŋgbɔgbɔgɔ ko ni mbe toro. Na waga ma tɔnmɔ pa wɔ woro naa we yaayoro ŋgbeleye yi ni, we yaa pi fɔgɔ tɔn ma yeri. We woro na yaraga ka kpɛ yɛnri ma yeri naa, kaawɔ ma we yaga we tanga we toro ko cɛ.»
20 Ɛɛn fɔ, a Edɔmu tara wunlunaŋa wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ «Ye sanla tara ti pari mbe toro.»
A Edɔmu cɛnlɛ woolo pè si yiri Izirayɛli woolo pe kɔrɔgɔ maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ ni naa fanŋga gbɔgɔ ni.
21 Pàa je ma yo pe se konɔ kan Izirayɛli woolo pe yeri pe toro. Kì kaa pye ma, a Izirayɛli woolo pè si konɔ la yɛgɛ lɛ.

Arɔn wi kunwɔ we

22 Kona, a Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pè si pinlɛ ma yiri wa Kadɛshi ca, ma saa gbɔn wa Hɔri yanwiga ki na.
23 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi naa Arɔn pe ni wa Hɔri yanwiga ki na, wa Edɔmu tara ti kɔnlɔ li na ma yo fɔ:
24 «Sanni jɛnri Arɔn wi yaa ku mbe taga wa wi tɛlɛye mbele pè ku pe na. Wi se

† **20:13 20.13:** Ɛki 17.1-7

ye wa tara nda mila kaan yoro Izirayɛli woolo ye yeri ti ni, katugu yàa yiri ma je na sɛnyoro ti na Meriba laga ki tɔnmɔ wogo ki na.

25 Mboro Moyisi, ma Arɔn wo naa wi pinambyɔ Eleyazari wi ni pe lɛ ma pe pye pe lugu wa Hɔri yanwiga ki go na.

26 Ma Arɔn wi yaripɔrɔ nda wi ma le mbaa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin ti wɔ wi na mari le wi pinambyɔ Eleyazari wi kan. Kona pa Arɔn wi yaa ku le ki laga ki na.»

27 A Moyisi wì si ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo wi kan ki pye. A pe ni fuun taanri pè si lugu wa Hɔri yanwiga ki go na Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe yɛgɛ na.

28 A Moyisi wì si Arɔn wi yaripɔrɔ ti wɔ wi na mari le wi pinambyɔ Eleyazari wi kan. A Arɔn wì si ku wa yanwiga ki go na. Kona, a Moyisi wo naa Eleyazari wi ni pè si yiri wa yanwiga ki go na ma tigi†.

29 Naa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pàa kaa ki logo ma yo Arɔn wì ku, a pè suu kunwɔ pi pye fɔ ma saa gbɔn piliye nafa ma yiri kɛ.

21

Izirayɛli woolo pàa ya Aradi ca wunlunaŋa wi ni

1 Aradi ca wunlunaŋa ŋa wìla pye Kana tara fɛnnɛ woo, ma cɛn wa Negɛvu tara ti ni, wìla ki logo ma yo Izirayɛli woolo pe yɛn na paan wa laga ŋga pàa pye na yinri Atarimu ki konɔ li ni. A wì si saa to pe na malaga ni ma pele yigi kasopiile†.

2 Kona, a Izirayɛli woolo pè si yɔn fɔlɔ lɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma yo fɔ: «Na maga ki leele mbele pe le we kɛɛ, we yaa pe cara ti tɔngɔ pew.»

3 Izirayɛli woolo pàa yɔn fɔlɔ na kɔn, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi sɛnrɛ ti logo, mɛɛ Kana tara fɛnnɛ pe le pe kɛɛ. A Izirayɛli woolo pè si pe gbo ma pe cara ti tɔngɔ ma pinlɛ leele pe ni, mɛɛ ki laga ki mɛgɛ taga naga yinri Ɔrima, ko kɔrɔ wo yɛn jɔgɔwɔ.

Wɔɔrɔ nda tìla pye shɔnrɔ ni

4 Kona, a Izirayɛli woolo pè si yiri wa Hɔri yanwiga ki na mɛɛ konɔ na li maa kee wa Kɔgɔje yɛɛn wi yeri li lɛ mbe Edɔmu tara ti sɔlɔgɔ mbe toro. Ma pe ta wa konɔ paa kee, a leele pe jatere wì si piri pe na†.

5 A pe nɛɛ kɔngɔri Yɛnŋɛlɛ lo naa Moyisi pe na, na yuun fɔ: «Yiŋgi na, a yè si we yirige wa Ezhipiti tara mbe ti we pan we ku laga gbinri wi ni? Yaakara woro laga, tɔnmɔ woro laga. Manɛ wi la kì kɔ we na, ki fyɔnwɔ yaakara nda re.»

6 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si wɔɔrɔ nda ti yɛn shɔnrɔ ni ta yirige ma wa leele pe na. A tì pe nɔɔri, a lelɛgɛrɛ ku Izirayɛli woolo pe ni†.

7 A leele sanmbala pè si kari wa Moyisi wi yeri ma saa wi pye fɔ: «Wè kapege pye, katugu wè kɔngɔri Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni, ma kɔngɔri ma na. Koni, ki yaga ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ligi wɔɔrɔ nda ti lali we ni.»

Kì kaa pye ma, a Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri leele pe kan.

8 A lì si Moyisi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Tugurɔn lɛ mari yan ma wɔɔgɔ gbegele, ma kanŋgaga titɔnlɔgɔ ka kan maga yanŋga ki na wa naayeri. Na wɔɔgɔ ka lere ŋa fuun nɔ, wiga ki tugurɔn wɔɔgɔ ki wele, wi se ku.»

9 A Moyisi wì si tuguyɛnrɛ wɔɔgɔ ka gbegele ma kanŋgaga titɔnlɔgɔ ka kan maga yanŋga ki na wa naayeri. Maga lɛ le ko na, wɔɔgɔ ka lere o lere ŋa nɔ, na wiga wi yɛgɛ ki yirige mbege tuguyɛnrɛ wɔɔgɔ ki wele, wo na ku†.

Izirayɛli woolo pe tangala mbe kari wa Pisiga yanwiga ki na

10 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo pè si pe paara yinrɛ ti kɔlɔgi ma saa ti kan ma cɛn wa laga ŋga pàa pye na yinri Obɔti.

11 A pè si kaa yiri le Obɔti mɛɛ kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Iye Abarimu ca ki ni, wa gbinri ŋa wi yɛn wa Mowabu tara ti yɔnlɔ yirisaga yeri wi ni.

12 Ko puŋgo na, a pè si pe paara yinrɛ ti kɔlɔgi ma kari ma saa ti kan ma cɛn wa Zerɛdi lafogo ki gbunlundɛgɛ ki ni.

† **20:28 20.28:** Ɛki 29.29; Nɔmbu 33.38; Dete 10.6 † **21:1 21.1:** Nɔmbu 33.40 † **21:4 21.4:** Dete 2.1 † **21:6 21.5-6:** 1 Korɛn 10.9 † **21:9 21.9:** 2 Wunlu 18.4; Zhan 3.14

13 A pè si kaa yiri le Zerɛdi mɛɛ kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Arinɔ lafogo ki puŋgo na; ki lafogo ki maa
fuun na toro wa gbinri wi ni, ma yiri wa
Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara. Arinɔ lafogo
ko ki yɛn Mowabu tara to naa Amɔri cɛnlɛ
woolo pe tara ti kɔnlɔ le.
14 Ko kala na, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li malaga gbɔnkagala sɛwɛ
wi ni ma yo fɔ:
«Vayɛbu laga ŋga wa Sufa tara,
naa ki gbunlundɛrɛ ti ni, naa Arinɔ lafogo
ki ni,
15 konaa ki gbunlundɛrɛ ti ni, to nda tì tigi
ma kari wa Ari ca ki yeri
fɔ ma saa gbɔn wa Mowabu tara kɔnlɔ li
na.»
16 A pè si kaa yiri lema mɛɛ kari wa laga
ŋga pàa pye na yinri Bɛɛri (ko kɔrɔ wo
yɛn kɔlɔ). Ko kɔlɔ wo sɛnrɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa yo Moyisi wi kan ma yo fɔ: «Izirayɛli
woolo pe gbogolo, mi yaa tɔnmɔ kan pe
yeri.»
17 Kona, a Izirayɛli woolo pè sigi yurugo
ŋga ki kɔ ma yo fɔ:
Kɔlɔ, ta tɔnmɔ yinrigi pila fuun. Yaa
yuuro shoo wi mɛgɛ ni.
18 Izirayɛli woolo teele pàa kɔlɔ ŋa wɔ we.
Pe legbɔɔlɔ poro pàa konɔ kan a pòo wɔ
pe fanŋga ki na.
Kona, a pè si yiri wa Bɛɛri laga ki ni nɛɛ
cɛɛncɛɛn na kee ma saa gbɔn wa laga ŋga
pàa pye na yinri Matana.
19 A pè si kaa yiri le Matana mɛɛ kari
wa laga ŋga pàa pye na yinri Nahaliyɛli,
mɛɛ kaa yiri lema ma kari wa laga ŋga
pàa pye na yinri Bamɔti.
20 A pè si kaa yiri wa Bamɔti mɛɛ
saa gbɔn wa yanwiga ki tigiwɛn funwa
laga ki na, wa Mowabu tara, ma wa wa
Pisiga yanwiga ki gona kɛɛ yeri, ko ŋga
kì yaraga ma wɛ gbinri wi na we.

Izirayɛli woolo pàa ya wunlunambala Sihɔn naa Ɔgi pe ni

21 Kona, a Izirayɛli woolo pè si leele
tun wa Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa
Sihɔn wi yeri maa yɛnri ma yo fɔ:
22 «Ki yaga wɔɔn tara ti pari we toro.
We se ye wa ye kɛɛrɛ ti ni, nakoma wa ye
ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni. We se ye kɔlɔye tɔnmɔ
pa wɔ. Wunlunaŋa wi koŋgbɔgbɔgɔ ko
we yaa lɛ mbe sin la kee fɔ we sɔɔn tara
ti pari we yiri.»
23 Ɛɛn fɔ, Sihɔn wi sila yɛnlɛ mbe konɔ
kan pe yeri poo tara ti pari pe toro. A wì
suu maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni fuun yi
gbogolo, ma yiri ma Izirayɛli woolo pe fili
malaga ni, wa gbinri wi ni. A pè si saa
gbɔn wa laga ŋga pàa pye na yinri Yahazi,
mɛɛ to Izirayɛli woolo pe na.
24 A Izirayɛli woolo pè si pe gbo tokobi
ni ma pe tara ti shɔ mari ta, maga lɛ wa
Arinɔ lafogo ki na, wa yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Yabɔki lafogo
ki na, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
konaa ma saa gbɔn wa Amɔ cɛnlɛ woolo
pe tara ti kɔnlɔ li na, lo na pàa malaga
sigembogo kan wa we.
25 Izirayɛli woolo pàa Amɔri cɛnlɛ
woolo pe cara ti ni fuun ti shɔ pe yeri mari
ta, ma pinlɛ Ɛshibɔn ca naa ki kanŋgara
na cara ti ni, ma cɛn wa ti ni.
26 Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa
Sihɔn wi cagbɔgɔ ko layi ŋga Ɛshibɔn, pa
wìla pye ma cɛn wa, maga lɛ wìla malaga
ki gbɔn Mowabu tara wunlunaŋa lɛɛ wi
ni maa tara ti ni fuun ti shɔ wi yeri, fɔ
ma saa gbɔn wa Arinɔ lafogo ki na.
27 Ko kala na, yomiyɛgɛlɛ wafɛnnɛ pe
maa ki koo yurugo na yuun fɔ:
Ye pan laga Ɛshibɔn ca,
we wunlunaŋa Sihɔn wi ca ki gbegele
wege kan ki yere jɛŋgɛ.
28 Katugu kasɔn yiri wa Ɛshibɔn ca,
kasɔn yinnɛ yiri ma jaraga wa Sihɔn ca.
Kì Ari ca ki sogo wa Mowabu tara,
yarisunndo suvɛnnɛ teele mbele pe yɛn
ma cɛn wa Arinɔ lafogo tinndiye pe
na, kì pe sogo fun.
29 E! Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro Mowabu
cɛnlɛ woolo wele!
Yoro mbele ye yɛn Kemɔshi yarisunŋgo
ki woolo wele, ye wogo ki kɔ!
Ye nambala pe yɛn na fee Amɔri cɛnlɛ
woolo pe wunlunaŋa Sihɔn wi
yɛgɛ,
a wì ye jɛɛlɛ pe yigi ma pe pye kulolo†.

† **21:29 21.28-29:** Zhere 48.45-46

30 Ɛɛn fɔ, wàa Amɔri cɛnlɛ woolo pe wɔn
we wangala ke ni.
Maga lɛ le Ɛshibɔn ca ki na fɔ ma saa gbɔn
wa Dibɔn ca ki na,
wàa yaara ti ni fuun ti tɔngɔ.
Wè yaraga pyew ki jɔgɔ fɔ ma saa gbɔn
wa Nofa ca konaa wa Medeba ca†.
31 Kì kaa pye ma, a Izirayɛli woolo pè si
cɛn wa Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara.
32 A Moyisi wì si leele tun pe sa Yayezɛri
ca kagala ke yewe pe ke jɛn. Ko puŋgo
na, a Izirayɛli woolo pè si saa Yayezɛri ca
ki shɔ maga ta ma pinlɛ ki kanŋgara na
kapire ti ni, ma Amɔri cɛnlɛ woolo mbele
pàa pye wa pe purɔ ma pe yirige.
33 Ko puŋgo na, a pè si kɛ ma Bazan
ca kologo ki lɛ. A Bazan ca wunlunaŋa
Ɔgi wì si yiri Izirayɛli woolo pe kɔrɔgɔ wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, mɛɛ saa
to pe na wa Edireyi ca.
34 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ:
«Maga ka fyɛ wi yɛgɛ, katugu mi yɛn naa
nii ma kɛɛ wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni
fuun pe ni, konaa wi tara ti ni. Ma pe pye
paa yɛgɛ ŋga na màa Amɔri cɛnlɛ woolo
pe wunlunaŋa Sihɔn wi pye we, wo ŋa
wìla pye ma cɛn wa Ɛshibɔn ca ki ni we.»
35 A Izirayɛli woolo pè si wunlunaŋa
Ɔgi wo naa wi pinambiile, naa wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe gbo, pe sila
wa kpɛ yaga go na. A pè suu tara ti shɔ
mari ta.

NÀNJA ŊA PAA PYE NA YINRI BALAAMU WI SƐNRƐ

22

22.1–25.18

Mowabu tara wunlunaŋa Balaki wìla Balaamu wi yeri wuu saga

1 Kona, a Izirayɛli woolo pè si kari ma
saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Mowabu tara funwa lara falafala ti ni, wa
Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri, wa
Zheriko ca ki yɛsinmɛ na.
2 Ŋga fuun Izirayɛli woolo pàa pye
Amɔri cɛnlɛ woolo pe na Zipɔri pinambyɔ
Balaki wìla ki logo.
3 Kona, a Mowabu cɛnlɛ woolo pe sun-
ndo wì si kɔn pe na Izirayɛli woolo pe
lɛgɛwɛ pi kala na. A pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ
Izirayɛli woolo pe yɛgɛ.
4 A Mowabu cɛnlɛ woolo pè si saa
Madiyan tara fɛnnɛ lelɛɛlɛ pe pye fɔ: «Ki
lelɛgɛrɛ nda ti yaa pan mbe tara nda
ti yɛn ma we maga ti ni fuun ti tɔngɔ,
paa yɛgɛ ŋga na nɛrɛ ma kaa wasele
yan li pew we.» Ki wagati wi ni, Zipɔri
pinambyɔ Balaki wo wìla pye Mowabu
tara wunlunaŋa.
5 A wunlunaŋa wì si leele tun wa
Bewɔri pinambyɔ Balaamu wi yeri, wo ŋa
wìla pye ma cɛn wa Petɔri ca, wa Efirati
gbaan wi yɔn na, wa wi tara. Wìla yo pe
saa yeri poo pye fɔ: «Wele, leele pèle yiri
wa Ezhipiti tara ma pan ma tara ti ni fuun
ti tɔn muŋga. Pe yɛn ma cɛn wa na tara
ti yɛsinmɛ na†.
6 Koni, mila ma yɛnri, ma pan ma ki
leele pe daŋga na kan, katugu pe fanŋga
kì wɛ na wogo ki na. Kana pa mbe ya mbe
malaga gbɔn pe ni mbe pe purɔ laga tara
ti ni; katugu mìgi jɛn ma yo maga duwaw
pye lere ŋa kan, wo ma duwaw ta; maga
si ŋa daŋga, daŋga ma wo yigi.»
7 Kì kaa pye ma, a Mowabu tara lelɛɛlɛ
naa Madiyan tara lelɛɛlɛ pè si yiri ma kari
yarikanra ni ma saa ti kan jɛlɛfɔ Balaamu
wi yeri. Pè ka saa gbɔn wa Balaamu wi
na, a pè si Balaki tunŋgo ki yo maa kan.
8 Balaamu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ye wɔnlɔ laga na yeri, Yawe Yɛnŋɛlɛ liga
ka ŋga yo na kan, mi yaa ki yo ye kan
goto.»
A Mowabu tara teele pè si tugu wa
Balaamu wi na.
9 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si pan ma Balaamu
wi yewe ma yo fɔ: «Ambɛnɛ wɛlɛ ki leele
mbele pè tugu laga ma go?»
10 A Balaamu wì sili yɔn sogo ma yo
fɔ: «Zipɔri pinambyɔ Balaki ŋa wi yɛn
Mowabu tara wunlunaŋa wo pitunmbolo
wɛlɛ, wì yo pe pan pege yo na kan fɔ:
11 ‹Wele, leele pèle yiri wa Ezhipiti tara
ma pan ma tara ti ni fuun ti tɔn muŋga.

† **21:30 21.27-30:** Ki yurugo ŋga ki yɛn na nandowo kaan malaga ŋga Sihɔn wìla gbɔn ma ya Mowabu cɛnlɛ woolo pe ni ki wogo ko na. Ɛɛn fɔ koni Izirayɛli woolo poro pè malaga gbɔn ma ya Sihɔn wi ni maga tara ti shɔ mari ta. † **22:5 22.5:** 2 Pyɛ 2.15-16; Zhude 11

Koni, pan ma pe daŋga na kan, kana pa mi yaa ya mbe malaga gbɔn pe ni mbe pe purɔ.› »

12 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì si Balaamu wi pye fɔ: «Maga ka pinlɛ mbe kari pe ni, maga si ka ki leele mbele pe daŋga; katugu mì duwaw pe na.»

13 Ki goto, a Balaamu wì si yiri mɛɛ saa ki yo tara teele mbele Balaki wìla tun pe kan fɔ: «Ye sɔngɔrɔ wa ye tara, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lii yɛnlɛ mbe kari ye ni.»

14 A Mowabu tara teele pè si yiri ma sɔngɔrɔ wa Balaki wi yeri ma saa wi pye fɔ: «Balaamu wì je ma yo wi se pinlɛ we ni mbe pan.»

15 A Balaki wì si tara ti teele pele tun naa lɛgɛrɛ ma wɛ koŋgbanŋga ki na. Pàa pye mɛgbɔgɔ fɛnnɛ ma wɛ koŋgbanmbala pe na.

16 A pè si saa gbɔn wa Balaamu wi na, ma suu pye fɔ: «Pa Zipɔri pinambyɔ Balaki wì yo wege yo ma kan yɛɛn fɔ: ‹Maga ka je mbe yo ma se pan mbanla saga.

17 Mi yaa ma gbɔgɔ jɛŋgɛ, maga na yɛnri yaraga ŋga fuun ni, mi yaa ki pye ma kan. Ɛɛn fɔ, pan ma ki leele mbele pe daŋga na kan.› »

18 A Balaamu wì si Balaki wi pitunmbolo pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ali na Balaki wiga wi wunluwɔ go ki yin warifuwe naa tɛ ni mbege kan na yeri, mi se ya mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti kɛ kala la kpɛ ni.

19 Konaa ki ni fuun, yoro fun ye wɔnlɔ laga na yeri, jaŋgo ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa yo na kan naa, mbege jɛn.»

20 Ki yembinɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ lì si pan Balaamu wi kɔrɔgɔ maa pye fɔ: «Na kaa pye ki nambala mbele pè pan mbɔɔn yeri ma pinlɛ pe ni, yiri ma pinlɛ pe ni yaa kee. Ɛɛn fɔ, ma se ka kala la kpɛ pye kaawɔ ŋga mi yaa yo ma kan ko.»

21 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Balaamu wì si yiri ma sofile jɔngɔ ki taga wa wi sofile nɔ wi na, mɛɛ pinlɛ Mowabu tara teele pe ni ma kari.

Balaamu naa wi sofile nɔ pe kala

22 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban, katugu Balaamu wìla kari. Ma Balaamu wi ta wì lugu ma cɛn wi sofile nɔ wi na, na kee wa konɔ wo naa wi tunmbyeele shyɛn ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si pan ma yere wa konɔ mbeli tɔn wi na.

23 A sofile nɔ wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi yan wì yere wa konɔ li nandogomɔ wi tokobi wi ni kɛɛ, wi yɛn ma kɔw wa wi wofogo ki ni. A wì si kɛ ma ye wa kɛɛrɛ ti ni. A Balaamu wì suu gbɔn mboo pye wi sɔngɔrɔ wa konɔ.

24 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si saa yere konɔ lì jorisaga ka ni wa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni, mbogo la pye ki konɔ li kanŋgaga shyɛn ki na.

25 A sofile nɔ wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi yan mɛɛ saa mara mbogo ki na, mɛɛ Balaamu jele li turugo wa mbogo ki na. A Balaamu wì si to wi sofile wi na maa gbɔn naa.

26 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si pe toro naa mɛɛ kari ma saa yere konɔ lì jorisaga jɛŋgɛ ka ni, pe saa ya mboo sɔlɔgɔ mbe kari kalige na nakoma kamɛŋgɛ na.

27 A sofile nɔ wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi yan naa, mɛɛ kanŋguuro kan Balaamu wi ni. A Balaamu wì si nawa ŋgban, a wì si sofile wi gbɔn jɛŋgɛ wi kanŋgala li ni.

28 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a sofile nɔ wì para Balaamu wi ni maa pye fɔ: «Yiŋgi mì pye ma na a mà silan gbɔn ma saa ta fɔ gbɔnsaga taanri?»

29 A Balaamu wì si sofile nɔ wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Maa na piin faa ko kì ti. Ndɛɛ ki pye tokobi ja pye na yeri, anmɛ mɔɔ gbo fɔɔnfɔɔn ŋga na.»

30 A sofile nɔ wì si Balaamu wi pye naa fɔ: «Mì yo muwi mi yɛn ma sofile nɔ ŋa ma maa nuru wi na fɔ ma pan ma gbɔn nala? Mi tara ki na mbege kapyege ŋga ka pye ma na le?» A wì sho fɔ: «Ayoo.»

31 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Balaamu wi yɛngɛlɛ ke yɛngɛ wi na, a wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi yan wì yere wa konɔ li ni wi tokobi wi ni wi kɛɛ, wi yɛn ma kɔw wa wi wofogo ki ni. A Balaamu wì si kanŋguuro kan maa yɛgɛ ki jiile wa tara maa gbɔgɔ.

32 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si

Balaamu wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a mà sɔɔn sofile nɔ wi gbɔn fɔ ma saa ta gbɔnsaga taanri? Wele, mì pan mbe konɔ li kɔn ma na, katugu mìgi yan ki kondangala na mà lɛ, laa kee ma ni puŋgosaga.

33 Sofile nɔ wìlan yan mɛɛ kɛ mala toro ma saa ta kɛsaga taanri. Ndɛɛ wii ja ko pye anmɛ mɔɔ gbo; ɛɛn fɔ, mi jɛn na wo yaga.»

34 A Balaamu wì sigi yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi kan ma yo fɔ: «Mì kapege pye, katugu mi si jaga jɛn mbe yo ma yɛn ma yere wa konɔ, mbeli kɔn na na. Koni na kaa pye ki kondangala na li sɔɔn ndanla, pa mi yaa sɔngɔrɔ.»

35 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si Balaamu wi pye fɔ: «Pinlɛ ki nambala mbele pe ni maa kee. Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda mi yaa ka yo ma kan, to cɛ ma yaa ka yo.»

Kona, tara teele mbele Balaki wìla tun, a Balaamu wì si pinlɛ pe ni ma kari.

Balaki wìla saa Balaamu wi fili

36 Naa Balaki wìla kaa ki logo ma yo Balaamu wìla pye na paan wa wi yeri, a wì si yiri ma kari saa fili wa Mowabu tara ca ŋga kìla pye wa Arinɔ lafogo yɔn ki na ki ni, pa ki ca kìla pye wa Mowabu tara kɔnlɔ li na.

37 A Balaki wì si Balaamu wi yewe ma yo fɔ: «Mi sila keli ma leele tun ma yo pe sɔɔn yeri ma pan laga na yeri? Yiŋgi na ma sila si pan? Maa pye naga sɔnri ndɛɛ mi se ya mbɔɔn gbɔgɔ jɛŋgɛ wi le?»

38 A Balaamu wì si Balaki wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wele, mi ŋa mì pan laga ma yeri. Ɛɛn fɔ, mi se ya sɛnrɛ ta yo na yɛɛ fanŋga, kaawɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa sɛnrɛ nda le na yɔn to cɛ.»

39 A Balaamu wì si pinlɛ Balaki wi ni ma kari wa Kiriyati Uzɔti ca.

40 A Balaki wì si nɛrɛ naa simbaala gbo mari wɔ saraga, mɛɛ ki kara ta torogo Balaamu wo naa teele mbele pàa pinlɛ wi ni ma pan pe kan.

Balaamu wi duwaw pyege Izirayɛli woolo pe kan

41 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Balaki wì si saa Balaamu wi yeri, a pè lugu ma kari wa Bamɔti Baali† tinndi wi go na. Ma pe ta wa, a Balaamu wì si Izirayɛli woolo pele yan.

23

1 Kona, a Balaamu wì si Balaki wi pye fɔ: «Saraga wɔsara kɔlɔshyɛn kan na kan lagamɛ, ma napɛnɛ kɔlɔshyɛn naa simbapɛnɛ kɔlɔshyɛn gbɛgɛlɛ ma pan pe ni na kan.»

2 A Balaki wì si ŋga Balaamu wìla yo wi kan ki pye. A pè si pinlɛ ma napɛnɛ nuŋgba nuŋgba naa simbapɛnɛ nuŋgba nuŋgba wɔ saraga wa saraga wɔsara ti nuŋgba nuŋgba pyew ti na.

3 A Balaamu wì si Balaki wi pye fɔ: «Koro laga ma saraga sogowogo ki tanla, mi yaa kari yɛgɛ jɛnri. Kana Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pan mbeli yɛɛ naga na na. Pa kona sɛnrɛ nda li yaa yo na kan mi yaa ti yɛgɛ yo ma kan.»

A Balaamu wì si lugu tinndi wa go na.

4 A Yɛnŋɛlɛ lì si pan mali yɛɛ naga Balaamu wi na. A Balaamu wì sili pye fɔ: «Mì ti a pè saraga wɔsara kɔlɔshyɛn kan, a mì napɛnɛ nuŋgba nuŋgba naa simbapɛnɛ nuŋgba nuŋgba wɔ saraga wa ki saraga wɔsara ti nuŋgba nuŋgba pyew ti na.»

5 Kì kaa pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si sɛnrɛ le Balaamu wi yɔn maa pye fɔ: «Sɔngɔrɔ wa Balaki wi yeri ma saga sɛnrɛ nda ti yo wi kan.»

6 Kona, a Balaamu wì si sɔngɔrɔ wa Balaki wi yeri ma saa wi yan wi yɛn ma yere wa wi saraga sogowogo ki tanla wo naa Mowabu tara teele pe ni.

7 A Balaamu wì sigi lelɛɛlɛ sɛnyoro nda ti yo ma yo fɔ:

«Balaki wìlan yeri, a mì yiri wa Aramu
tara ma pan.
Wo ŋa wi yɛn Mowabu tara wunlunaŋa
wìlan yeri, a mì yiri wa yanwira
nda wa yɔnlɔ yirisaga yeri ma pan.
Wìlan pye fɔ: ‹Pan ma Zhakɔbu setirige
piile pe daŋga na kan,

† **22:41 22.41:** ***Bamɔti Baali:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ tinndi ŋa pàa pye na Baali wi sunnu wa wi go na. Baali wìla pye Fenesi tara fɛnnɛ naa Kana tara fɛnnɛ poro yarisunŋgo.**

pan ma naŋgbanwa sɛnrɛ yo pe na, poro
mbele pe yɛn Izirayɛli woolo wele.›
8 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lii leele mbele daŋga,
mi mbe ya mbe poro daŋga mɛlɛ?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lii naŋgbanwa sɛnrɛ yo
leele mbele na,
mi mbe ya mbe naŋgbanwa sɛnrɛ yo pe
na mɛlɛ?

9 «Mbanla ta wa waara ti go na, mi yɛn
naga leele pe yaan;
mbanla ta wa tinndiye pe go na, na yɛgɛ
yɛn pe na.
Leele pele wɛlɛ pe yɛn ma cɛn pe yɛ.
Pe woro na pe yɛɛ jate na pe yɛɛ pinlɛlɛ
dunruya cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni.
10 Ambɔ wi mbe ya mbe Zhakɔbu setirige
piile lɛgɛrɛ pe jiri?
Poro mbele pè lɛgɛ paa taambugɔ yɛn we.
Ambɔ wi mbe ya mbe Izirayɛli woolo pe
walaga tijɛrɛ wogo ki leele pe jiri?
Yɛnŋɛlɛ sa ti ki lesinmbele pe maa kuun
yɛgɛ ŋga na mbe ka ku ma,
pe yaa ka kɔ kɔlɔmɔ mba na mbe ka kɔ
ma.»
11 A Balaki wì si Balaamu wi pye fɔ:
«Yiŋgi mà pye na na yɛɛn? Mɔ̀ɔ yeri ma
pan mala juguye pe daŋga na kan, a mà
si pan na duwaw lɛgɛrɛ piin pe kan.»
12 A Balaamu wì si Balaki wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «Mi na wogo ki kɔ wowi ŋa mbe
sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì le na yɔn to yo
ma kan.»

Balaamu wi duwaw shyɛn woo pyege Izirayɛli woolo pe kan

13 Kona, a Balaki wì sho naa Fɔ: «Koni
pan we kari laga ka yɛgɛ ni, ma mbe ya
koro laga ŋga na mbaa ki leele pe yaan
we. Ma yaa pe walaga nuŋgba yan, ma
se pe ni fuun pe yan, mbɔɔn ta wa ki laga
ki na, ma pe daŋga na kan.»
14 A Balaki wì si kari wi ni wa kɛrɛ nda
pàa pye na yinri Zofimu† ti ni, wa Pisiga
yanwiga ki go na. Wa ki laga ki na, a wì
si saraga wɔsara kɔlɔshyɛn kan naa, mɛɛ
napɛnɛ nuŋgba nuŋgba naa simbapɛnɛ
nuŋgba nuŋgba wɔ saraga wa ki saraga
wɔsara ti nuŋgba nuŋgba pyew ti na.
15 A Balaamu wì si Balaki wi pye fɔ:
«Yere na ma saraga sogowogo ki tanla,
mi yaa kari wamɛ sa logo Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri.»
16 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga Bal-
aamu wi na, mɛɛ sɛnrɛ nda wi yaa sa yo ti
le wi yɔn; kona, a lì suu pye fɔ: «Sɔngɔrɔ
ma kari wa Balaki wi tanla ma saga sɛnrɛ
nda ti yo wi kan paa yɛgɛ ŋga na mìri yo
ma kan we.»
17 Kona, a Balaamu wì si sɔngɔrɔ wa
Balaki wi tanla ma saa wi yan wi yɛn ma
yere bere wa wi saraga sogowogo ki tanla
wo naa Mowabu tara teele pe ni. A Balaki
wì suu yewe ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo mɛlɛ?»
18 Kona, a Balaamu wì sigi lelɛɛlɛ
sɛnyoro nda ti yo ma yo fɔ:
«Zipɔri pinambyɔ Balaki, yiri ma logo na
yeri!
Nuŋgbolo jan ma logo na yeri jɛŋgɛ!
19 Yɛnŋɛlɛ li woro paa lere yɛn mbaa
finlɛlɛ,
li woro paa sɛnwee pyɔ yɛn kala mbe ye
li go na.
Li ka ŋga yo, li maga pye.
Li ka sɛnrɛ nda yo li maga kala li pye
mbeli yɔn fili.
20 Wele, pège konɔ kan na yeri mbe
duwaw pye ki leele pe kan,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw pe na, mi se ya
mbege kanŋga.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lii kambasinŋge yan wa
Zhakɔbu setirige piile pe sɔgɔwɔ
paa piin,
lii si kapege ka kpɛ yan poro mbele
Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ paa piin.
Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ le, li yɛn pe
ni.
Pàa pye nali shari nali gbogo paa wun-
luwɔ yɛn.
22 Yɛnŋɛlɛ lo lì pe yirige wa Ezhipiti tara
ti ni
li fanŋga ŋga lere se ya yere mbe sige ki
ni, paa yannɔ fanŋga yɛn.
23 Lekara ti se ya yaraga ka pye Zhakɔbu
setirige piile pe na,
jɛɛrɛ se ya yaraga ka pye poro mbele
Izirayɛli woolo pe na.

† **23:14 23.14:** ***Zofimu:*** **Ki laga kìla pye wa Pisiga yanwiga ki go na. Leele pàa pye na cɛɛn wa na kɔrɔsiri piin, na kaa pye pe juguye na paan.**

Na ki yosanga wi ka ka gbɔn, ki yaa yo
Zhakɔbu setirige piile pe kan,
ee, ki yaa yo poro mbele Izirayɛli woolo
pe kan fɔ: ‹Ŋga ko ki ni fuun ko
Yɛnŋɛlɛ lì pye.›
24 Wele, ki leele pe yɛn na yinrigi paa jara
nɔ yɛn,
pe ma yew ma kan paa jara yɛn, ŋa wi
maa kagboro ti ka,
mboo kagboro ti kasanwa pi wɔ mbe si
jɛn mbe sinlɛ.»
25 A Balaki wì si Balaamu wi pye fɔ: «Kì
kaa pye ma se ya mbe pe daŋga, maga ka
duwaw wo wa pye pe kan.»
26 Ɛɛn fɔ, a Balaamu wì si Balaki wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Mìgi yo ma kan ma yo
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka sɛnrɛ nda yo na kan,
ko kala lo mi yaa pye.»

Balaamu duwaw taanri woo pyege Izirayɛli woolo pe kan

27 Kona, a Balaki wì si Balaamu wi pye
fɔ: «Ta paan, mi yaa kari ma ni laga ka
yɛgɛ ni naa. Wa ki laga ki na, kana Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yaa yɛnlɛ ma pe daŋga na kan.»
28 A Balaki wì si kari Balaamu wi ni
wa Pewɔri yanwiga ki na; wama, a pè si
gbinri wi ni fuun wi yan.
29 A Balaamu wì si Balaki wi pye naa
ma yo wi saraga wɔsara kɔlɔshyɛn kan wi
kan wa ki laga ki ni, wi napɛnɛ kɔlɔshyɛn
naa simbapɛnɛ kɔlɔshyɛn gbɛgɛlɛ wi pan
pe ni wi kan.
30 A Balaki wì si ŋga Balaamu wìla yo
ki pye, mɛɛ napɛnɛ nuŋgba nuŋgba naa
simbapɛnɛ nuŋgba nuŋgba wɔ saraga wa
saraga wɔsara ti nuŋgba nuŋgba pyew ti
na.

24

1 Balaamu wìla ki jɛn ma yo kìla Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ndanla mbe duwaw Izirayɛli
woolo pe na. Kì kaa pye ma wi sila kari
sa jɛɛrɛ kapyere lagaja paa yɛgɛ ŋga na
wìla ki pye yɔngɔlɔ shyɛn koŋgbanŋgala
ke na we. A wì si kanŋga ma yɛgɛ wa wa
gbinri wi yeri
2 ma wele, mɛɛ Izirayɛli woolo pe yan
pè pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn, ma yala
pe cɛngɛlɛ ke ni. Kona, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ
lì si tigi ma ye wi ni.
3 A wì sigi lelɛɛlɛ sɛnyoro nda ti yo ma
yo fɔ:
Mi Balaamu, mi ŋa mi yɛn Bewɔri
pinambyɔ, pa mila yuun yɛɛn;
mi ŋa mi yɛn lere ŋa wi maa yariyanra
yaan,
na sɛnyoro ti nda.
4 Mi ŋa mi maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru,
mi ŋa mi maa kagala ŋgele yawa pi ni
fuun fɔ wi maa nari ke yaan,
mi ŋa mi ma to mala yɛgɛ ki jiile wa
tara mbaa yaara yaan, na sɛnyoro
ti nda.
5 E, Zhakɔbu setirige piile, ye paara yinrɛ
tì yɔn!
Yoro mbele ye yɛn Izirayɛli woolo ye
cɛnsara tì yɔn dɛ!
6 Paara yinrɛ tì jaraga paa gbunlundɛrɛ
yɛn, paa laforo yɛn.
Ti yɛn paa sɛgɛ kɛɛrɛ yɛn, nda ti yɛn ma
tanli gbaan yɔn na.
Ti yɛn paa alowɛsi tipire yɛn, nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì sanri,
nakoma paa sɛdiri tire yɛn, nda ti yɛn na
yinrigi lɔgɔ yɔn na.
7 Pe tɔnmɔ leyaara ti yaa yin tɔnmɔ ni,
mbaa wuun la fuun la pe yarilire kɛɛrɛ ti
yinŋgi fɔ jɛŋgɛ.
Pe wunlunaŋa wi mɛgɛ ki yaa yiri mbe wɛ
wunlunaŋa Agagi wi wogo ki na,
pe wunluwɔ pi fanŋga ki yaa ka gbɔgɔ
mbe wɛ.
8 Yɛnŋɛlɛ làa pe yirige wa Ezhipiti tara ti
ni fanŋga ni,
ŋga lere se ya yere mbege sige, paa yannɔ
fanŋga yɛn.
Pe yaa tara woolo mbele pe yɛn na yinrigi
pe kɔrɔgɔ pe tɔngɔ.
Pe yaa ka pe kajeere ti kaari mbe pe wɔn
pe wangala ke ni.
9 Izirayɛli woolo pe mbele pè kanŋguuro
kan ma sinlɛ paa jara yɛn; paa jara
nɔ yɛn.
Ambɔ wi mbe ya mbe pe pye pe yiri?

Lere ŋa ka duwaw pye pe kan, ko fɔ wo
yaa duwaw ta;
lere ŋa ka pe daŋga, daŋga yaa ko fɔ wo
yigi†.

† **24:9 24.9:** Zhenɛ 12.3; 49.9

10 Kì kaa pye ma, a Balaki wì si nawa
ŋgban Balaamu wi ni fɔ jɛŋgɛ. A wì suu
kɛyɛn yi gbɔn yi yɛɛ na mɛɛ Balaamu wi
pye fɔ: «Mɔ̀ɔ yeri ma pan mala juguye pe
daŋga na kan, kooŋga mà duwaw lɛgɛrɛ
pye pe kan fɔ ma saa ta pyesaga taanri.
11 Koni, yiri ma sɔngɔrɔ wa ma ca. Mìla
pye na jaa mbɔɔn gbɔgɔ jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lii yɛnlɛ maga gbɔgɔwɔ pi
ta.»

Balaamu wìla Izirayɛli woolo pe goto kala li wogo ki yo

12 Kona, a Balaamu wì si Balaki wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Mìla sigi yo maga ŋgban
leele mbele màa tun na yeri pe kan fɔ:
13 ‹Ali na Balaki wi ka wi wunluwɔ go
ki yin warifuwe naa tɛ ni mberi kan na
yeri, mi se Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti kɛ
kala la kpɛ ni, kaawɔ nda li yaa yo na kan
to cɛ mi yaa yo.
14 Koni, mi yaa sɔngɔrɔ mbe kari na
woolo pe kɔrɔgɔ. Ɛɛn fɔ, sanni mbe sa
kari, ŋga ki leele mbele pe yaa ka pye ma
woolo pe na wagati ŋa wila paan wi ni,
pan mi yaa ki yo ma kan.› »
15 A Balaamu wì sigi lelɛɛlɛ sɛnyoro nda
ti yo ma yo fɔ:
Mi Balaamu, mi ŋa mi yɛn Bewɔri
pinambyɔ, pa mila yuun yɛɛn;
mi ŋa mi yɛn lere ŋa wi maa yariyanra
yaan, na sɛnyoro ti nda.
16 Mi ŋa mi maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru,
mi ŋa mì Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go
na li jɛnmɛ pi jɛn,
mi ŋa mi maa kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ li maa nari ke
yaan,
mi ŋa mi ma to mala yɛgɛ ki jiile wa tara
mbaa yaara yaan,
na sɛnyoro ti nda.
17 Ŋga ki yaa ka pye mi yɛn naga yaan,
ɛɛn fɔ, fɔɔnfɔɔn kala ma;
na yɛgɛ yɛn ki na, ɛɛn fɔ, ki yaa pye sanga
ŋa ni, wì lali wa.
Mì wɔnnɔ† yan li yɛn na yinrigi wa
Zhakɔbu setirige woolo pe sɔgɔwɔ;
mì fanŋga fɔ yan wi yɛn na yinrigi wa
poro mbele pe yɛn Izirayɛli woolo
pe sɔgɔwɔ.
Wi yaa ka Mowabu cɛnlɛ woolo pe gbɔn
pe mbateere ti na,
mbe Sɛti setirige piile pe ni fuun pe
tɔngɔ†.
18 Wi yaa ka Edɔmu tara ti shɔ mberi ta,
to nda pe yinri fun Seyiri tara, wi juguye
pe tara re.
Ti yaa ka le wi kɛɛ mbe pye wi woro.
Izirayɛli woolo pe yaa ka fanŋga gbɔgɔ ta.
19 Ŋa wi yaa ka yiri wa Zhakɔbu setirige
ki ni, wi yaa ka cɛn wi juguye pe go
na.
Wi yaa ka sanmbala mbele pè koro go na
wa cara ti ni pe gbo.

Balaamu wìla Izirayɛli woolo pe juguye pe tɔngɔkala li yo

20 Ko puŋgo na, a Balaamu wì si
Amalɛki setirige piile pe yan mɛɛ wi
lelɛɛlɛ sɛnyoro ti yo ma yo fɔ:
«Amalɛki setirige piile pe yɛn fanŋga ni
ma wɛ cɛngɛlɛ ke ni fuun ke na;
ɛɛn fɔ, pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa.»
21 A Balaamu wì si Keni cɛnlɛ woolo pe
yan mɛɛ wi sɛnyoro ti yo ma yo fɔ:
Yoro Keni cɛnlɛ woolo, ye cɛnsaga ki yɛn
ma kan ma yere jɛŋgɛ
paa sere yɛn nda ti yɛn ma tɛgɛ walaga
na.
22 Konaa ki ni fuun, pe yaa ka yoro Keni
cɛnlɛ woolo ye tɔngɔ mbe ye wɔ
wa;
Asiri tara woolo pe yaa ka ye yigi mbe sa
ye le kulowo.
23 A Balaamu wì sigi lelɛɛlɛ sɛnyoro nda
ti taga wa naa ma yo fɔ:
How! Na Yɛnŋɛlɛ li ka ka ki kala na li pye,
ambɔ wi yaa ka koro go na?
24 Pe yaa ka yiri tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ ni
wa Kitimu ca mbe pan.
Ti fɛnnɛ pe yaa ka ya Asiri tara fɛnnɛ pe
ni, mbe ya fun Hebɛri setirige piile
pe ni.
Ɛɛn fɔ, poro fun pe yaa ka pe tɔngɔ.

† **24:17 24.17:** Wɔnnɔ na pè para li sɛnrɛ na, lo yɛn na wunluwɔ wogo nari. † **24:17 24.17:** Laga ŋga kì yo fɔ mbe Sɛti setirige piile pe ni fuun pe tɔngɔ, wa Moyisi lasiri sɛwɛ ŋa wi yɛn Samari tara fɛnnɛ pe yeri wi ni, kì yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Mbe Sɛti setirige piile pe gbɔn wa pe yinrɛ ti na.

25 Ko puŋgo na, a Balaamu wì si yiri ma konɔ li lɛ na sɔngɔrɔ wa wi tara. A Balaki fun wi nɛɛ kee wi tara.

25

Izirayɛli woolo
pàa ye na yarisunndo sunnu

1 Kona, a Izirayɛli woolo pè si saa cɛn wa Shitimu laga ki na. Ma pe ta wa, a pè sigi lɛ na kalikalawa piin Mowabu tara sumbonɔ pe ni.
2 Ki sumbonɔ pe kaa kee sa saara wɔ pe yarisunndo ti yeri, pe ma nambala pe yeri ma kari pe ni. Saara nda pàa pye na woo pe yarisunndo ti yeri, Izirayɛli woolo pàa pye naga yaakara ti kaa, na fɔli yarisunndo ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo.
3 A Izirayɛli woolo pè si kaa pe yɛɛ kan yarisunŋgo Baali Pewɔri ki yeri naga gbogo. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban pe ni.
4 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Izirayɛli woolo teele pe lɛ, leele mbele pè kapege ki pye, ma ti pe pe to tige na wa funwa na, na yɛgɛ sɔgɔwɔ, jaŋgo na naŋgbanwa ndorogo ki kɔ ye ni.»
5 A Moyisi wì si konɔ kan Izirayɛli woolo pe kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ pe yeri ma yo fɔ: «Ye go woolo mbele pè pe yɛɛ kan yarisunŋgo Baali Pewɔri ki yeri naga gbogo, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye pe gbo.»
6 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Izirayɛli woolo naŋa wà si kɔn ma yiri wa, mɛɛ pan ma gbɔn wa wi woolo pe sɔgɔwɔ Madiyan tara fɛnnɛ sumboro wa ni. Kìla pye Moyisi wo naa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na, ma pe ta wa filisaga paraga go ki yɔn na pe yɛn na gbele.
7 Eleyazari pinambyɔ Fineyasi ŋa wìla pye saraga wɔfɔArɔn wi pishyɛnwoo, naa wìla kaa ki yan, a wì si yiri wa leele pe gbogolomɔ pi sɔgɔwɔ, mɛɛ njanraga lɛ
8 ma taga naŋa wi puŋgo na, ma saa ye wi kɔrɔgɔ wa wi paraga go ki nawa. A wì si naŋa wo naa jɛlɛ wi ni pe shyɛn pe sun yɔnlɔ nuŋgba njanraga ki ni wa pe lara ti na mari furu. Ko pyeŋgɔlɔ, tifɛlɛgɛ yama mba pìla to Izirayɛli woolo pe na pì si kɔ.
9 Ɛɛn fɔ, pìla lere waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) wo gbo makɔ.
10 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni ma yo fɔ:
11 «Eleyazari pinambyɔ Fineyasi ŋa wi yɛn saraga wɔfɔ, Arɔn wi pishyɛnwoo we, wìlan naŋgbanwa pi kɔ Izirayɛli woolo pe ni, katugu wìlan kala li yigi jɛŋgɛ wi nawa pi ni fuun pi ni pe kanŋgɔlɔ paa na yɛn. Ko kì ti, ali mbege ta mila jaa mi nuŋgba mbe pye pe Yɛnŋɛlɛ, mii pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa.
12 Ki kala na, ki yo wi kan fɔ mi yɛn nala yɔn finliwɛ pi nii wi ni, mba pi yaa ti yɛyinŋge mbe pye we sɔgɔwɔ.
13 Ki yɔn finliwɛ pi yaa ti wo naa wi setirige piile pe ni, pe yaa la saraga wɔgɔtunŋgo ki piin suyi; katugu mi ŋa wi Yɛnŋɛlɛ wìlan kala li yigi wi nawa pi ni fuun pi ni, ma ti a mì Izirayɛli woolo pe kapere ti kala yaga pe na.»
14 Izirayɛli woo ŋa pàa gbo Madiyan tara fɛnnɛ sumboro wi ni ja, pàa pye naa yinri Zimiri. Salu pinambyɔ lawi. Zimiri wìla pye Simeyɔn cɛnlɛ li sege ko ka to.
15 Pàa pye na Madiyan tara fɛnnɛ sumboro wo yinri Kozibi. Zuri sumborombyɔ lawi. Zuri wìla pye Madiyan tara fɛnnɛ pe setiriye piile pele to.
16 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni maa pye fɔ:
17 «Ye sa to Madiyan tara fɛnnɛ pe na ye pe gbo,
18 katugu pè pye ye juguye ma ye fanla ma ye puŋgo wa Pewɔri kala li ni konaa wa Kozibi kala li ni.» Kozibi wìla pye Madiyan tara fɛnnɛ teele wo wa sumborombyɔ. Pàa wi gbo tifɛlɛgɛ yama pi pansanga wi ni, po mba pìla to leele pe na Pewɔri kala li kala na we.

YƐƐ GBƐGƐLƐMƐ MBE YE WA TARA NDA YƐNŊƐLƐ LAA YƆN FƆLƆ KƆN MBE KAN TI NI

25.19–27.23

Izirayɛli woolo pe jirisaga
shyɛn wogo

19 Ki tifɛlɛgɛ yama pi kɔŋgɔlɔ,

26

1 a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Moyisi wo naa saraga wɔfɔArɔn wi pinambyɔ
Eleyazari pe kan fɔ:
2 «Ye Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni
fuun pe jiri mbe yala pe seye yi ni, mbege
lɛ mbele pè ta yɛlɛ nafa nafa pe na konaa
pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, poro mbele pe mbe
ya mbe malaga gbɔn we.»
3 A Moyisi naa saraga wɔfɔ Eleyazari wi
ni pè si para Izirayɛli woolo pe ni ma pe
ta wa Mowabu tara funwa lara falafala
ti ni, wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na, wa
Zheriko ca ki yɛsinmɛ na, mɛɛ pe pye fɔ:
4 «We yaa nambala pe ni fuun pe mɛrɛ
ti yɔnlɔgɔ mbege lɛ mbele pè ta yɛlɛ nafa
nafa pe na konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni,
paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo
Moyisi wi kan we.»
Izirayɛli woolo mbele pàa yiri wa
Ezhipiti tara ma pan pe mɛrɛ ti nda:
5 Izirayɛli pinambyɔ koŋgbanŋa wo
lawi ŋa Urubɛn. Urubɛn pinambiile pe
mɛrɛ ti nda: Hanɔki setirige piile pa pàa
yiri wa Hanɔki wi ni; Palu setirige piile pa
pàa yiri wa Palu wi ni;
6 Hɛzirɔn setirige piile pa pàa yiri wa
Hɛzirɔn wi ni; Karimi setirige piile pa pàa
yiri wa Karimi wi ni.
7 Poro pàa pye Urubɛn setirige piile pe
seye ye. Pàa pye nambala waga nafa
shyɛn ma yiri taanri naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn
naa nafa ma yiri kɛ (43 730).
8 Eliyabu to wo lawi ŋa Palu.
9 Eliyabu pinambiile pe mɛrɛ to lari
nda: Nemuwɛli, naa Datan, konaa Abi-
ramu. Ki Datan wo naa ki Abiramu wi ni
poro pàa pye Izirayɛli gbogolomɔ woolo
pe teele. Pàa taga Kore naa wi pinlɛyɛɛnlɛ
pe na ma yiri Moyisi naa Arɔn pe kɔrɔgɔ,
ma je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
10 Tara tìla jɛnw ma pe tɔn ma pinlɛ
Kore wi ni, pilige ŋga ni kasɔn kìla wi
pinlɛyɛɛnlɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn
ma yiri kɛ (250) sanmbala pe sogo we.
Kìla pye paa yɛgɛ nagawa yɛn mbaa
Izirayɛli woolo sanmbala pe yɛrɛgi.
11 Konaa ki ni fuun, Kore wi pinambiile
poro sila ku.
12 Simeyɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda,
mbe yala pe setiriye yi ni: Nemuwɛli
setirige piile pa pàa yiri wa Nemuwɛli wi
ni; Yamini setirige piile pa pàa yiri wa
Yamini wi ni; Yakini setirige piile pa pàa
yiri wa Yakini wi ni;
13 Zera setirige piile pa pàa yiri wa Zera
wi ni; Sawuli setirige piile pa pàa yiri wa
sawuli wi ni.
14 Poro pàa pye Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe
seye ye. Pàa pye nambala waga nafa ma
yiri shyɛn naa cɛnmɛ shyɛn (22 200).
15 Gadi pinambiile pe mɛrɛ ti nda, mbe
yala pe setiriye yi ni: Zefɔn setirige piile
pa pàa yiri wa Zefɔn wi ni; Hagi setirige
piile pa pàa yiri wa Hagi wi ni; Shuni
setirige piile pa pàa yiri wa Shuni wi ni;
16 Ozini setirige piile pa pàa yiri wa
Ozini wi ni; Eri setirige piile pa pàa yiri
wa Eri wi ni;
17 Arɔdi setirige piile pa pàa yiri wa
Arɔdi wi ni; Arɛli setirige piile pa pàa yiri
wa Arɛli wi ni.
18 Poro pàa pye Gadi setirige piile pe
seye ye. Pàa pye nambala waga nafa
shyɛn naa cɛnmɛ kaŋgurugo (40 500).
19 Zhuda pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Pe
ni, Ɛri naa Ona poro shyɛn poro la ku wa
Kana tara.
20 Zhuda wi pinambiile sanmbala pe
mɛrɛ to lari nda: Shela setirige piile pa
pàa yiri wa Shela wi ni; Perɛzi setirige
piile pa pàa yiri wa Perɛzi wi ni; Zera
setirige piile pa pàa yiri wa Zera wi ni.
21 Perɛzi pinambiile pàa pye shyɛn:
Hɛzirɔn setirige piile pa pàa yiri wa
Hɛzirɔn wi ni; Hamuli setirige piile pa
pàa yiri wa Hamuli wi ni.
22 Poro pàa pye Zhuda setirige piile pe
seye ye. Pàa pye nambala waga nafa
taanri ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni naa
cɛnmɛ kaŋgurugo (76 500).
23 Isakari pinambiile pe mɛrɛ ti nda,
mbe yala pe setiriye yi ni. Tola setirige
piile pa pàa yiri wa Tola wi ni; Puva
setirige piile pa pàa yiri wa Puva wi ni;
24 Yashubu setirige piile pa pàa yiri wa
Yashubu wi ni; Shimirɔn setirige piile pa
pàa yiri wa Shimirɔn wi ni.
25 Poro pàa pye Isakari setirige piile pe
seye ye. Pàa pye nambala waga nafa
taanri ma yiri tijɛrɛ naa cɛnmɛ taanri (64
300).

26 Zabulɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda,
mbe yala pe setiriye yi ni: Serɛdi setirige
piile pa pàa yiri wa Serɛdi wi ni; Elɔn
setirige piile pa pàa yiri wa Elɔn wi
ni; Yaleyɛli setirige piile pa pàa yiri wa
Yaleyɛli wi ni.
27 Poro pàa pye Zabulɔn cɛnlɛ woolo
pe seye ye. Pàa pye nambala waga nafa
taanri naa cɛnmɛ kaŋgurugo (60 500).
28 Manase naa Efirayimu pàa pye
Zhozɛfu pinambiile ma yala pe setiriye yi
ni.
29 Manase pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Makiri setirige piile pa pàa yiri wa Makiri
wi ni; Makiri pinambyɔ Galaadi wi se-
tirige piile pa pàa yiri wa Galaadi wi ni.
30 Galaadi pinambiile pe mɛrɛ ti nda
mbe yala pe setiriye yi ni: Yezɛri setirige
piile pa pàa yiri wa Yezɛri wi ni; Elɛki
setirige piile pa pàa yiri wa Elɛki wi ni;
31 Asiriyɛli setirige piile pa pàa yiri wa
Asiriyɛli wi ni; Sishɛmu setirige piile pa
pàa yiri wa Sishɛmu wi ni;
32 Shemida setirige piile pa pàa yiri wa
Shemida wi ni; Efɛri setirige piile pa pàa
yiri wa Efɛri wi ni.
33 Efɛri pinambyɔ Zelofadi wi sila
pinambyɔ se, ɛɛn fɔ sumborombiile wìla
se. Pe mɛrɛ ti nda: Mala, naa Nowa, naa
Ogila, naa Milika, konaa Tiriza.
34 Poro pàa pye Manase setirige piile
pe seye ye. Pàa pye nambala waga nafa
shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn, naa
cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (52 700).
35 Efirayimu pinambiile pe mɛrɛ ti nda,
mbe yala pe setiriye yi ni. Shutela setirige
piile pa pàa yiri wa Shuleta wi ni; Bekɛri
setirige piile pa pàa yiri wa Bekɛri wi ni;
Tahan setirige piile pa pàa yiri wa Tahan
wi ni.
36 Shutela pinambyɔ wo lawi ŋa Eran.
Eran setirige piile pa pàa yiri wa Eran wi
ni.
37 Poro pàa pye Efirayimu setirige piile
seye ye. Pàa pye nambala waga nafa
ma yiri kɛ ma yiri shyɛn, naa cɛnmɛ
kaŋgurugo (32 500). Ki cɛngɛlɛ shyɛn
ŋgele koro kàa pye Zhozɛfu setirige piile
wele, mbe yala pe seye yi ni.
38 Bɛnzhamɛ pinambiile pe mɛrɛ ti nda,
mbe yala pe setiriye yi ni. Bela setirige
piile pa pàa yiri wa Bela wi ni; Ashibɛli
setirige piile pa pàa yiri wa Ashibɛli wi
ni; Ayirɛmu setirige piile pa pàa yiri wa
Ayirɛmu wi ni;
39 Shufamu setirige piile pa pàa yiri wa
Shufamu wi ni; Ufamu setirige piile pa
pàa yiri wa Ufamu wi ni.
40 Bela pinambiile pàa pye shyɛn; pe
mɛrɛ ti nda: Aridi setirige piile pa pàa
yiri wa Bela pinambyɔ Aridi wi ni; Naama
setirige piile pa pàa yiri wa Naama wi ni.
41 Poro pàa pye Bɛnzhamɛ setirige piile
pe seye ye. Pàa pye nambala waga
nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo naa cɛnmɛ
kɔgɔlɔni (45 600).
42 Dan piile pe mɛrɛ ti nda, mbe yala pe
sege ki ni. Shuhamu setirige piile pa pàa
yiri wa Shulamu wi ni. Dan sege woolo
poro pàa pye wi pinambyɔ Shuhamu wi
setirige piile wele.
43 Shuhamu setirige piile pe seye yi
nambala pàa pye waga nafa taanri ma
yiri tijɛrɛ naa cɛnmɛ kaŋgurugo (64 500).
44 Asɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda, mbe
yala pe setiriye yi ni. Yimina setirige
piile pa pàa yiri wa Yimina wi ni; Yishivi
setirige piile pa pàa yiri wa Yishivi wi ni;
Beriya setirige piile pa pàa yiri wa Beriya
wi ni.
45 Beriya pinambiile pe mɛrɛ ti nda mbe
yala pe setiriye yi ni. Hebɛri setirige piile
pa pàa yiri wa Hebɛri wi ni; Malikiyɛli
setirige piile pa pàa yiri wa Malikiyɛli wi
ni.
46 Asɛri wìla sumborombyɔ se fun, pàa
pye naa yinri Sera.
47 Poro pàa pye Asɛri setirige piile pe
seye ye. Pàa pye nambala waga nafa
shyɛn ma yiri kɛ ma yiri taanri naa cɛnmɛ
tijɛrɛ (53 400).
48 Nɛfitali pinambiile pe mɛrɛ ti nda,
mbe yala pe setiriye yi ni: Yazeyɛli se-
tirige piile pa pàa yiri wa Yazeyɛli wi ni;
Guni setirige piile pa pàa yiri wa Guni wi
ni;
49 Yezɛri setirige piile pa pàa yiri wa
Yezɛri wi ni; Shilɛmu setirige piile pa pàa
yiri wa Shilɛmu wi ni.
50 Poro pàa pye Nɛfitali setirige piile
pe seye ye. Pàa pye nambala waga

nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo naa cɛnmɛ tijɛrɛ (45 400).

51 Izirayɛli woolo mbele fuun pàa jiri, pàa pye nambala waga cɛnmɛ kɔgɔlɔni ma yiri nuŋgba, naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa ma yiri kɛ (601 730)†.

Tara ti mbaa yɛɛlɛ yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki naga

52 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni naa maa pye fɔ:

53 Tara ti yɛɛlɛ cɛngɛlɛ ke na ti pye ke kɔrɔgɔ, mbe yala cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew li leele pe yɔn ki ni.

54 Cɛnlɛ na woolo ka lɛgɛ, tara nda pe yaa ta kɔrɔgɔ ti yaa gbɔgɔ. Cɛnlɛ na woolo si lɛgɛ, pe tara nda pe yaa ta kɔrɔgɔ ti se gbɔgɔ. Cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew li yaa li kɔrɔgɔ ta wa tara ti ni mbe yala li leele mbele pè jiri pe yɔn ki ni.

55 Konaa ki ni fuun, ye yaa pɛtɛ gbɔn mbe si tara ti yɛɛlɛ. Cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew li yaa ka li tasaga ta mbe yala li woolo pe yɔn ki ni.

56 Pɛtɛ gbɔngɔ ki yaa pye mbe si mbele pè lɛgɛ konaa mbele pee lɛgɛ pe tara ti kankan pe yeri†.

Levi setirige piile pe jirisaga shyɛn wogo

57 Levi setirige piile pàa pe jiri ma yala pe setiriye yi ni. Pe mɛrɛ ti nda: Gɛrishɔn setirige piile pa pàa yiri wa Gɛrishɔn wi ni; Kehati setirige piile pa pàa yiri wa Kehati wi ni; Merari setirige piile pa pàa yiri wa Merari wi ni.

58 Levi setirige piile pe seye yo ya layi yɛɛn: Libini sege woolo, naa Eburɔn sege woolo, naa Mahali sege woolo, naa Mushi sege woolo konaa Kore sege woolo. Kehati wo pinambyɔ lawi ŋa Amiramu.

59 Amiramu wìla Levi sumborombyɔ Yokebɛdi ŋa pàa se wa Ezhipiti tara wi pɔri wi jɔ. Piile taanri pàa se, pe mɛrɛ ti nda: Arɔn, naa Moyisi konaa pe nɔsepyɔ sumboro Miriyamu wi ni.

60 Arɔn pinambiile pàa pye tijɛrɛ, pe mɛrɛ ti nda: Nadabu, naa Abiyu, naa Eleyazari konaa Itamari†.

61 Ɛɛn fɔ, Nadabu naa Abiyu poro la ku katugu pàa kari kasɔn ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ŋga li sila ki konɔ kan pe yeri†.

62 Levi setirige piile mbele pàa jiri, nambala pe ni fuun mbege lɛ mbele pàa ta yeŋge nuŋgba nuŋgba pe na, naa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, pàa pye lere waga nafa ma yiri taanri (23 000). Pe sila Levi setirige piile pe jiri mbe pe pinlɛ Izirayɛli woolo pe ni, katugu pe sila daga mbe tara ta kɔrɔgɔ paa Izirayɛli woolo sanmbala pe yɛn.

Leele pe jinriwɛ pi kɔsɛnrɛ

63 Izirayɛli woolo mbele Moyisi naa saraga wɔfɔ Eleyazari wi ni pàa jiri ma pe ta wa Mowabu tara funwa lara falafala ti ni, wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na, wa Zheriko ca ki yɛsinmɛ na, poro la wɛlɛ yɛɛn.

64 Moyisi naa saraga wɔfɔ Arɔn wi ni pàa Izirayɛli woolo mbele jiri ma pe ta wa Sinayigbinri wi ni, wo wa sila pye wa ki woolo mbele pe ni;

65 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo pe kan ma yo pe yaa ku wa gbinri wi ni. Ki kala na, wo wa nuŋgba sila koro, kaawɔ Yefune pinambyɔ Kalɛbu konaa Nuni pinambyɔ Zhozuwe wi ni†.

27

Ŋgasele na li tɛgɛ jɛɛlɛ pe kɔrɔgɔ lige wogo ki na

1 Mala, naa Nowa, naa Ogila, naa Milika konaa Tiriza pàa pye Zelofadi sumborombiile. Zelofadi to wo lawi ŋa Efɛri, Efɛri to wo lawi ŋa Galaadi, Galaadi to wo lawi ŋa Makiri, Makiri to wo lawi ŋa Manase, ma yiri wa Manase setiriye yi ni; Manase to wo lawi ŋa Zhozɛfu. A ki sumborombiile kaŋgurugo

2 pè si kari ma saa yere Moyisi, naa saraga wɔfɔ Eleyazari, naa Izirayɛli woolo teele konaa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yɛgɛ sɔgɔwɔ wa filisaga paraga go ki yɔn na, mɛɛ pe pye fɔ:

† **26:51 26.1-51:** Nɔmbu 1.1-46 † **26:56 26.52-56:** Nɔmbu 34.13; Zhozu 14.1-2 † **26:60 26.60:** Nɔmbu 3.2 † **26:61 26.61:** Levi 10.1-2; Nɔmbu 3.4 † **26:65 26.65:** Nɔmbu 14.26-35

3 «We to wìla ku wa gbinri wi ni, ɛɛn
fɔ, wi sila pye Kore pinlɛyɛɛnlɛ pe ni,
poro mbele pàa je ma yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kɔrɔgɔ. Wìla ku wi yɛɛra kapege ko kala
na, wi sila pinambyɔ se.
4 Kii daga we to wi mɛgɛ ki kɔ ki wɔ wa
wi setirige woolo pe sɔgɔwɔ, naa wi sila
pinambyɔ se ko kala na. Ye kɔrɔgɔ ka kan
we yeri paa we to wi nɔsepiile pe yɛn.»
5 A Moyisi wì si kari ki kala li ni wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi yɔn
sogo maa pye fɔ:
7 «Tanga yɛn Zelofadi sumborombiile
pe yeri. Kɔrɔgɔ ka kan pe yeri ki pye pe
wogo paa pe to wi nɔsepiile pe yɛn. Ma
pe to kɔrɔgɔ ki kan pe yeri†.
8 Ko puŋgo na, maga yo Izirayɛli woolo
pe kan fɔ: ‹Na naŋa wa ka ku mbege ta
wii pinambyɔ se, yoo kɔrɔgɔ ki kan wi
sumborombyɔ wi yeri.
9 Na kaa pye sumborombyɔ woro wi
yeri, yoo kɔrɔgɔ ki kan wi nɔsepiile
nambala pe yeri.
10 Na kaa pye nɔsepiile nambala woro
wi yeri, yoo kɔrɔgɔ ki kan wi to wi
nɔsepiile nambala pe yeri.
11 Na kaa si pye wo wa woro wa, yoo
kɔrɔgɔ ki kan wi sege woo ŋa wì yɔngɔ
wi ni ma wɛ wi yeri. Ko fɔ wo wi yaa wi
kɔrɔgɔ ki li. Ki wogo ŋga ki yaa pye lasiri
wi ŋgasele Izirayɛli woolo pe kan, paa
yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo Moyisi
wi kan we.› »

Pàa Zhozuwe wi wɔ maa tɛgɛ wa Moyisi wi yɔnlɔ

12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye fɔ: «Lugu wa Abarimu tara yanwiga
ki go na ma tara nda mi yaa kan Izirayɛli
woolo pe yeri ti wele.
13 Mari wele jɛŋgɛ, ko puŋgo na, ma yaa
ku mbe taga wa ma tɛlɛye mbele pàa ku
pe na, paa ma ndɔ Arɔn wi yɛn;
14 katugu ye sila logo na yeri wa Zɛn
gbinri wi ni, naa Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pàa yiri na kɔngɔri na na we. Mi
yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na, ye sila ki gbɔgɔ
Izirayɛli woolo pe yɛgɛ na, naa yàa tɔnmɔ
pi pye a pì janri ma yiri wa walaga ki ni
we. Meriba† tɔnmɔ pi wogo ko mi yɛn na
para ki na, kìla pye wa Kadɛshi, wa Zɛn
gbinri wi ni†.»
15 A Moyisi wì si para Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ni maa pye fɔ:
16 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro Yɛnŋɛlɛ na
ma maa yinwege wɔnwɔn pi kaan sɛnwee
wi ni fuun wi yeri, lere wa wɔ wi pye to
Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe go na;
17 ŋa wi mbe ya keli pe yɛgɛ mbaa
malaga gbɔɔn, mbaa pe yɛgɛ sinni kala li
ni fuun ni, jaŋgo Yawe Yɛnŋɛlɛ ma woolo
pe gbogolomɔ piga ka pye paa yaayoro
ŋgbelege yɛn ŋga kɔnrifɔ woro ki na†.»
18 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Nuni pinambyɔ Zhozuwe
wi yɛn lere ŋa na yinnɛ li yɛn wi ni. Wi
yeri wa ma yɛɛ tanla, mɔɔ kɛyɛn yi taga
wi na (mbege naga fɔ mùu wɔ)†.
19 Ma kari wi ni wa saraga wɔfɔ
Eleyazari wo naa Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma suu tɛgɛ wa
ma yɛɛ yɔnlɔ pe ni fuun pe yɛgɛ na.
20 Fanŋga ŋga ki yɛn ma yeri, ma ka
kan wi yeri jaŋgo Izirayɛli gbogolomɔ
woolo paa nuru wi yeri.
21 Wi yaa kaa kee wa saraga wɔfɔ
Eleyazari wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Eleyazari wi
yaa kaa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yewe
wi kan yaara nda pe yinri Urimu† ti
ni. Zhozuwe wo naa Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe ni fuun pe ni pe yaa kaa pe
kagala ke ni fuun ke piin mbaa yala
Eleyazari wi sɛnyoro to ni.»
22 A Moyisi wì si ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
yo ma ŋgban wi ni ki pye. Wìla pan
Zhozuwe wi ni maa yerege saraga wɔfɔ

† **27:7 27.7:** Nɔmbu 36.2 † **27:14 27.14:** Meriba tɔnmɔ wogo ki na wa Nɔmbu 20.1-13wi ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wuu gbɔtangala li lɛ wo naa Arɔn wi ni, pe para walaga ki ni ki tɔnmɔ yirige leele pe kan. Ɛɛn fɔ, pàa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ ma walaga ki gbɔn gbɔnsaga shyɛn. Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ wa se ye pe ni wa tara nda làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan pe yeri ti ni. Meriba wa yɛgɛ la pye wa Ɛki 17.1-7laga ki ni. † **27:14 27.12-14:** Dete 3.23-27; 32.48-52 † **27:17 27.17:** 1 Wunlu 22.17; Eze 34.5; Mati 9.36; Maki 6.34 † **27:18 27.18:** Ɛki 24.13 † **27:21 27.21:** Urimu naa Tumimu tìla pye yaara shyɛn ta, nda wee jɛn nala. Kana kanŋgagala la wɛlɛ nakoma yaanŋgumbigile. Pàa ke tɛgɛ na we Fɔ wi yewe ke ni mbe ta mbaa wi nawa kagala ke jɛnni (Ɛki 28.30; 1 Sami 28.6).

Eleyazari wo naa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
23 A Eleyazari wì suu kɛyɛn yi taga Zhozuwe wi na maa tɛgɛ wi tunŋgo ki na paa yɛgɛ ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan, a wìgi yo we†.

KAGALA ŊGƐLE LEELE PAA CƐN KE CƐNWƐ WA MOWABU TARA

28

28–32

Saara nda ti daga mbaa woo pilige pyew

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni ma yo fɔ
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: «Yege tɛgɛ wa ye kotogo na fɔ yarikanra nda ti daga mbaa kaan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, ye daga mbaa ti kaan wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ wi ni. To ti yɛn yaakara nda pe ma wɔ na yeri saraga mari sogo kasɔn ni, ti nuwɔ taan pi yɛn mala ndanla we.
3 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fun fɔ: ‹Saara nda pe ma sogo kasɔn ni, to nda ye daga mbaa kaan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ti nda: Pilige nuŋgba nuŋgba pyew, ye yaa pan mbe simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ shyɛn wɔ na yeri saraga, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu. Pe yaa pye saraga sogowogo pilige pyew.
4 Ye yaa nuŋgba wɔ pinliwɛ ni, mbe sanŋa wi wɔ yɔnlɔkɔgɔ.
5 Ye yaa muwɛ saraga culo taan-rindaanri taga pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na, mba pè oliviye tige pire sinmɛ piiri litiri shyɛn pinlɛ pi ni.
6 Ko yɛn saraga sogowogo pilige pyew, yɛgɛ ŋga na pàa ki koŋgbanŋga ki wɔ wa Sinayi yanwiga ki na we. Ki yɛn saraga ŋga pe ma sogo kasɔn ni, ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
7 Simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa pe yaa wɔ saraga pinliwɛ ni, ye yaa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki litiri shyɛn taga wi na, ki sinmɛ wɛlɛwɛ mba pe ma pye saraga ma wo, ye yaa pi wo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa cɛnsaga paraga go ki ni.
8 Simbapɔlɔ shyɛn woo ye yaa wi wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ni, mbe muwɛ saraga naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ti taga wi na paa pinliwɛ woro ti yɛn, ki yɛn saraga ŋga pe ma sogo kasɔn ni, ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.›

Saara nda ti daga mbaa woo cɛnpilige ki ni

9 «Cɛnpilige ni ye yaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ shyɛn wɔ saraga, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu. Ye yaa muwɛ saraga culo kɔgɔlɔni taga pe na, mba pè sinmɛ pinlɛ pi ni, naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki ni†.
10 Ko yɛn saraga sogowogo ŋga ki yaa la woo cɛnpilige pyew, mbe taga ŋga ki yaa la woo pilige pyew ki na, naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki ni.

Saara nda ti daga mbaa woo yevɔnŋgɔ pyew ki pilige koŋgbanŋga ki na

11 «Yevɔnŋgɔ pyew ki pilige koŋgbanŋga ki na, ye yaa napɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ shyɛn, naa simbapɔlɔ nuŋgba wɔ saraga sogowogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn ni, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu.
12 Napɔlɔ nuŋgba nuŋgba pyew ye yaa muwɛ saraga culo kɔlɔjɛrɛ taga wi na, mba pè sinmɛ pinlɛ pi ni. Ye muwɛ saraga culo kɔgɔlɔni taga simbapɔlɔ wi na, mba pè sinmɛ pinlɛ pi ni.
13 Simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba nuŋgba pyew ye yaa muwɛ saraga culo taanri taga wi na, mba pè sinmɛ pinlɛ pi ni. Ko yɛn saraga sogowogo, saraga ŋga pe ma sogo kasɔn ni, ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
14 Napɔlɔ nuŋgba nuŋgba pyew ye yaa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki litiri tijɛrɛ taga wi na. Simbapɔlɔ nuŋgba nuŋgba pyew ye yaa duvɛn litiri taanri taga wi na; simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba nuŋgba pyew ye yaa duvɛn litiri shyɛn taga wi na. To ti yɛn saraga sogowogo ŋga ki yaa

† **27:23 27.23:** Dete 31.23 † **28:9 28.9:** Mati 12.5

la woo yɛlɛ li yevɔnŋgɔ pyew ki pilige koŋgbanŋga ki na.
15 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ saraga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe kapere ti kala
yagawa ja, mbe taga wa pilige pyew
saraga sogowogo ki na konaa duvɛn
saraga ŋga pe ma wo ki ni.

Saara nda ti daga mbe wɔ
Paki fɛti wi na
(Ɛki 12.14-20; Levi 23.4-8; Dete 16.18)

16 «Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga, ki pilige
kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, ye yaa Paki†
fɛti wi pye mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
17 Ki yeŋge ki pilige kɛ ma yiri
kaŋgurugo wogo ki na, fɛti wi yaa lɛ.
Ye yaa leve fu buru ka fɔ sa gbɔn pilige
kɔlɔshyɛn.
18 Fɛti wi pilige koŋgbanŋga ki na, ye
yaa gbogolo mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
Ye se ka tunŋgo ka kpɛ pye ki pilige ki ni.
19 Ye yaa saraga sogowogo wɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ko yɛn napɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ shyɛn, naa simbapɔlɔ
nuŋgba konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ
kɔlɔshyɛn, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba
nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu. Ko yaa
pye saraga ŋga pe ma sogo kasɔn ni.
20 Ye yaa muwɛ taga yaayogo nuŋgba
nuŋgba pyew ki na yarikanga, mba pè
sinmɛ pinlɛ pi ni. Napɔlɔ nuŋgba nuŋgba
pyew ye yaa muwɛ saraga culo kɔlɔjɛrɛ
taga wi na; ye yaa muwɛ culo kɔgɔlɔni
taga simbapɔlɔ wi na.
21 Ye yaa muwɛ culo taanrindaanri
tagataga simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe na.
22 Ye sikapɔlɔ nuŋgba wɔ fun saraga
mbe kapere ti kala yagawa ja, pe kapyege
ŋga pe ma pye mbe kapere ti kala yagawa
ja ki pye ye kan.
23 Ki saara nda ti ni fuun ye yaa lari woo
mbe taga saraga sogowogo ŋga ye yaa la
woo pilige pyew, pinliwɛ ni ki na.
24 Yaa ti woo fɛti wi pilige pyew fɔ
sa piliye kɔlɔshyɛn yi kɔ. To yɛn saara
yaakara nda pe ma sogo kasɔn ni, ti nuwɔ
taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
To yaa wɔ mbe taga pilige pyew saraga
sogowogo ki na konaa duvɛn saraga ŋga
pe ma wo ki ni.
25 Fɛti wi pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na,
ye yaa gbogolo mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔ. Ye se ka tunŋgo ka kpɛ pye ki
pilige ki ni†.

Saara nda ti daga
mbaa woo yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti
kɔnsanga wi ni
(Levi 23.15-22; Dete 16.9-12)

26 «Yarilire koŋgbannda ti kɔnsanga ni,
na yaga pan muwɛ saraga ni mbe yiri wa
ye yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti ni Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan, ye Pantikɔti fɛti† wi na,
ye yaa gbogolo mbanla gbɔgɔ. Ye se ka
tunŋgo ka kpɛ pye.
27 Ye yaa saraga sogowogo wɔ, ŋga
ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ndanla, ko yɛn napɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ
shyɛn, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa
simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ shyɛn, mbele pè
ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba.
28 Ye yaa muwɛ taga yaayogo nuŋgba
nuŋgba pyew ki na yarikanga, mba pè
sinmɛ pinlɛ pi ni. Napɔlɔ nuŋgba nuŋgba
pyew ye yaa muwɛ culo kɔlɔjɛrɛ taga
wi na; ye yaa muwɛ culo kɔgɔlɔni taga
simbapɔlɔ wi na.
29 Ye yaa muwɛ culo taanrindaanri
tagataga simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ
kɔlɔshyɛn pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
na.
30 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ fun
saraga jaŋgo pe kapyege ŋga pe ma pye
mbe kapere ti kala yagawa ja ki pye ye
kan.
31 Ye yaa ki saara nda ti ni fuun ti wɔ
mbe taga pilige pyew saraga sogowogo ki
na; naa ki muwɛ saraga ki ni. Ye yaa ki
yaayoro ti wɔ ti pye jɛrɛgisaga fu, ye yaa
duvɛn saara nda pe ma wo ti taga ti na.

29

Saara nda ti daga mbaa woo
mbaanra winmɛ fɛti wi na
(Levi 23.23-25)

† **28:16 28.16:** Ɛki 12.1-13; Dete 16.1-2 † **28:25 28.9-25:** Ɛki 12.14-20; 23.15; 34.18; Dete 16.3-8 † **28:26 28.26:** Kìla pye pe ma ki fɛti wi pye yapelege nuŋgba. Paki fɛti wi toroŋgɔlɔ. Pàa pye naa yinri fun Pantikɔti, ko kɔrɔ wo yɛn piliye nafa shyɛn ma yiri kɛ.

1 «Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki
pilige koŋgbanŋga ki na, ye yaa gbogolo
mbe mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na gbɔgɔ. Ye se
ka tunŋgo ka kpɛ pye ki pilige ki ni. Ye
yaa mbaanra ti win ki pilige ki ni.
2 Ye yaa saraga sogowogo wɔ mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, ŋga ki
nuwɔ taan pi yɛn mala ndanla, ko yɛn
napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba, naa simbapɔlɔ
nuŋgba, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ
kɔlɔshyɛn, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba
nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu.
3 Ye yaa muwɛ taga yaayogo nuŋgba
nuŋgba pyew ki na yarikanga, mba pè
sinmɛ pinlɛ pi ni. Ye yaa muwɛ culo
kɔlɔjɛrɛ taga napɔlɔ wi na, ye yaa culo
kɔgɔlɔni taga simbapɔlɔ wi na,
4 ye yaa culo taanrindaanri tagataga
simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe na.
5 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ fun saraga
mbe kapere ti kala yagawa ja, pe kapyege
ŋga pe ma pye mbe kapere ti kala yagawa
ja ki pye ye kan.
6 Ye yaa ki saara nda ti wɔ mbe taga
saraga sogowogo ŋga ye yaa la woo
yeŋge pyew ki na, naa ki muwɛ saraga
ki ni; mbe taga fun pilige pyew saraga
sogowogo ki na, naa ki muwɛ saraga naa
duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki ni, mbe
yala yɛgɛ ŋga na kì kɔn ma tɛgɛ ki ni.
Ti yɛn saara nda pe ma sogo kasɔn ni,
ti nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla.

Saara nda ti daga mbaa woo kapere ti kala yagawa japilige ki na
(Levi 16.2-34; 23.26-32)

7 «Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki
pilige kɛ wogo ki na, ye yaa gbogolo mbe
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na gbɔgɔ, mbe yeŋge
le. Ye se ka tunŋgo ka kpɛ pye.
8 Ye yaa saraga sogowogo wɔ na yeri,
ŋga ki nuwɔ taan pi yɛn mala ndanla,
ko yɛn napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba, naa
simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn, mbele pè ta yɛlɛ
nuŋgba nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu.
9 Ye yaa muwɛ taga yaayogo nuŋgba
nuŋgba pyew ki na yarikanga, mba pè
sinmɛ pinlɛ pi ni. Ye yaa muwɛ culo
kɔlɔjɛrɛ taga napɔlɔ wi na, ye yaa culo
kɔgɔlɔni taga simbapɔlɔ wi na,
10 ye yaa culo taanrindaanri tagataga
simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe na.
11 Ye sikapɔlɔ nuŋgba wɔ fun saraga
mbe kapere ti kala yagawa ja, pe kapyege
ŋga pe ma pye mbe kapere ti kala yagawa
ja ki pye ye kan. Ye yaa ki saara nda
ti wɔ mbe taga wa kapere kala yagawa
jasaara ti na, to nda ti yaa wɔ ki kapere
kala yagawa japilige ki na we, naa pilige
pyew saraga sogowogo ki ni, mbe pinlɛ
ki muwɛ saraga naa duvɛn saraga ŋga pe
ma wo ki ni†.

Saara nda ti daga mbaa woo Gbataala nɔgɔ fɛti wi na
(Levi 23.33-43; Dete 16.13-17)

12 «Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki
pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki na,
ye yaa gbogolo mbe mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na gbɔgɔ. Ye se ka tunŋgo ka kpɛ pye ki
pilige ki ni. Ye yaa fɛti wa pye mbanla
gbɔgɔ†.
13 Pilige koŋgbanŋga ki na, ye yaa
saraga sogowogo wɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yeri, saraga ŋga pe ma sogo kasɔn
ni, ki nuwɔ taan pi yɛn mala ndanla
we. Ko yɛn napɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɛ ma
yiri taanri, naa simbapɛnɛ shyɛn, konaa
simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɛ ma yiri tijɛrɛ
ni, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma
pye jɛrɛgisaga fu.
14 Ye yaa muwɛ taga yaayogo nuŋgba
nuŋgba pyew ki na yarikanga, mba pè
sinmɛ pinlɛ pi ni. Ye yaa muwɛ culo
kɔlɔjɛrɛ kɔlɔjɛrɛ tagataga napɛnɛ kɛ ma
yiri taanri pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pe na. Ye yaa culo kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni
tagataga simbapɛnɛ shyɛn pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe na.
15 Ye yaa culo taanrindaanri tagataga
simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɛ ma yiri tijɛrɛ
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na.

† **29:11 29.7-11:** Levi 16.29-34 † **29:12 29.12:** Fɛti ŋa sɛnrɛ tila yuun wo wìla pye Gbataala nɔgɔ fɛti we, poo yinri fun yarilire kɔnwɔ fɛti (Ɛki 23.16; 34.22; Levi 23.33-43; Dete 16.13-15).

16 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ saraga
mbe kapere ti kala yagawa ja. Ye yaa
ki saara nda ti wɔ mbe taga wa pilige
pyew saraga sogowogo ki na, mbe pinlɛ
ki muwɛ saraga naa duvɛn saraga ŋga pe
ma wo ki ni.
17 «Fɛti wi pilige shyɛn wogo ki na, ye
yaa napɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɛ ma yiri shyɛn
wɔ saraga, naa simbapɛnɛ shyɛn konaa
simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɛ ma yiri tijɛrɛ,
mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma pye
jɛrɛgisaga fu.
18 Ye yaa muwɛ saara naa duvɛn
saara nda pe ma wo ti tagataga
napɛnɛ, naa simbapɛnɛ konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ pe na, mbe yala pe yɔn ki
ni, paa yɛgɛ ŋga na kì kɔn ma tɛgɛ we.
19 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ saraga
mbe kapere ti kala yagawa ja. Ye yaa
ki saara nda ti wɔ mbe taga wa pilige
pyew saraga sogowogo ki na, mbe pinlɛ
ki muwɛ saraga naa duvɛn saraga ŋga pe
ma wo ki ni.
20 «Pilige taanri wogo ki na, ye yaa
napɛnɛ kɛ ma yiri nuŋgba wɔ saraga,
naa simbapɛnɛ shyɛn konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ kɛ ma yiri tijɛrɛ, mbele pè ta
yɛlɛ nuŋgba nuŋgba, ma pye jɛrɛgisaga
fu.
21 Ye yaa muwɛ saara naa duvɛn
saara nda pe ma wo ti tagataga
napɛnɛ, naa simbapɛnɛ konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ pe na, mbe yala pe yɔn ki
ni, paa yɛgɛ ŋga na kì kɔn ma tɛgɛ we.
22 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ saraga
mbe kapere ti kala yagawa ja. Ye yaa
ki saara nda ti wɔ mbe taga wa pilige
pyew saraga sogowogo ki na, mbe pinlɛ
ki muwɛ saraga naa duvɛn saraga ŋga pe
ma wo ki ni.
23 «Pilige tijɛrɛ wogo ki na, ye yaa
napɛnɛ kɛ wɔ saraga, naa simbapɛnɛ
shyɛn konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɛ
ma yiri tijɛrɛ, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba
nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu.
24 Ye yaa muwɛ saara naa duvɛn
saara nda pe ma wo ti tagataga
napɛnɛ, naa simbapɛnɛ konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ pe na, mbe yala pe yɔn ki
ni, paa yɛgɛ ŋga na kì kɔn ma tɛgɛ we.
25 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ saraga
mbe kapere ti kala yagawa ja. Ye yaa
ki saara nda ti wɔ mbe taga wa pilige
pyew saraga sogowogo ki na, mbe pinlɛ
ki muwɛ saraga naa duvɛn saraga ŋga pe
ma wo ki ni.
26 «Pilige kaŋgurugo wogo ki na,
ye yaa napɛnɛ kɔlɔjɛrɛ wɔ saraga,
naa simbapɛnɛ shyɛn konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ kɛ ma yiri tijɛrɛ, mbele pè ta
yɛlɛ nuŋgba nuŋgba, ma pye jɛrɛgisaga
fu.
27 Ye yaa muwɛ saara naa duvɛn
saara nda pe ma wo ti tagataga
napɛnɛ, naa simbapɛnɛ konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ pe na, mbe yala pe yɔn ki
ni, paa yɛgɛ ŋga na kì kɔn ma tɛgɛ we.
28 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ saraga
mbe kapere ki kala yagawa ja. Ye yaa
ki saara nda ti wɔ mbe taga wa pilige
pyew saraga sogowogo ki na, mbe pinlɛ
ki muwɛ saraga naa duvɛn saraga ŋga pe
ma wo ki ni.
29 «Pilige kɔgɔlɔni wogo ki na, ye
yaa napɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔtaanri wɔ
saraga, naa simbapɛnɛ shyɛn konaa sim-
bapɛnɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ, mbele pè ta yɛlɛ
nuŋgba nuŋgba, ma pye jɛrɛgisaga fu.
30 Ye yaa muwɛ saara naa duvɛn
saara nda pe ma wo ti tagataga
napɛnɛ, naa simbapɛnɛ konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ pe na, mbe yala pe yɔn ki
ni, paa yɛgɛ ŋga na kì kɔn ma tɛgɛ we.
31 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ saraga
mbe kapere ti kala yagawa ja. Ye yaa
ki saara nda ti wɔ mbe taga wa pilige
pyew saraga sogowogo ki na, mbe pinlɛ
ki muwɛ saraga naa duvɛn saraga ŋga pe
ma wo ki ni.
32 «Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na,
ye yaa napɛnɛ kɔlɔshyɛn wɔ saraga,
naa simbapɛnɛ shyɛn konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ kɛ ma yiri tijɛrɛ, mbele pè
ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga
fu.
33 Ye yaa muwɛ saara naa duvɛn
saara nda pe ma wo ti tagataga
napɛnɛ, naa simbapɛnɛ konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ pe na, mbe yala pe yɔn ki
ni, paa yɛgɛ ŋga na kì kɔn ma tɛgɛ we.

34 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ saraga
mbe kapere ti kala yagawa ja. Ye yaa
ki saara nda ti wɔ mbe taga wa pilige
pyew saraga sogowogo ki na, mbe pinlɛ
ki muwɛ saraga naa duvɛn saraga ŋga pe
ma wo ki ni.
35 «Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, ye
yaa gbogolo mbe mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
gbɔgɔ. Ye se ka ye tunŋgo ka kpɛ pye ki
pilige ki ni.
36 Ye yaa saraga sogowogo wɔ mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, saraga ŋga pe
ma sogo kasɔn ni, ki nuwɔ taan pi yɛn
mala ndanla. Ko yɛn napɔlɔ nuŋgba,
naa simbapɔlɔ nuŋgba konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn, mbele pè ta yɛlɛ
nuŋgba nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu.
37 Ye yaa muwɛ saara naa duvɛn
saara nda pe ma wo ti tagataga napɔlɔ
wo naa simbapɔlɔ konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ pe na, mbe yala pe yɔn ki
ni, paa yɛgɛ ŋga na kì kɔn ma tɛgɛ we.
38 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ saraga
mbe kapere ti kala yagawa ja. Ye yaa
ki saara nda ti wɔ mbe taga wa pilige
pyew saraga sogowogo ki na, mbe pinlɛ
ki muwɛ saraga naa duvɛn saraga ŋga pe
ma wo ki ni.
39 Ye yaa la ki saara nda ti woo mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri ye shɛrɛgɛ fɛti piliye
yi na. Ye yaa la to woo mbe taga wa ye
yɔn fɔlɔ tɔnsaara ti na, naa ye nandanwa
saara ti na, naa ye saara sogoworo ti na,
naa ye muwɛ saara, naa ye duvɛn saara
nda ye ma wo ti na, konaa ye nayinmɛ
saara ti na.»

30

1 A Moyisi wì si kagala ŋgele fuun Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa yo maa kan ke yo Izirayɛli
woolo pe kan.

Ŋgasele na lì tɛgɛ na lere ka yɔn fɔlɔ kɔn

2 Kona, a Moyisi wì sigi yo naa Izirayɛli
cɛngɛlɛ teele pe kan ma yo fɔ: «Pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
3 Na naŋa wa ka yɔn fɔlɔ lɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri, nakoma mbe wugu mbe
yɔn kan mbe yo wi yaa kala la pye, wii
daga mboo yɔn sɛnrɛ ti kɛ. Wi daga mbe
tanga cɛ mbe yala sɛnrɛ nda wìla yo ti ni†.
4 Na sumboro wa ka yɔn fɔlɔ lɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri nakoma mbe wugu mbe
yɔn kan mbe yo wi yaa kala la pye, mboo
ta wa wi sumborowo pi ni bere wa wi to
go,
5 na wi to wi kaga wogo ki logo, na wii
para wi ni ki wogo ki na, wi yɔn fɔgɔlɔ
ŋgele wì lɛ, ma yɔn kan mbe kagala ŋgele
pye, ke yaa koro wa ke yɔnlɔ.
6 Ɛɛn fɔ, pilige ŋga ni tofɔ wi ka ki sɛnrɛ
ti logo, mbe je ki wogo ki na, pa kona
sumborombyɔ wi yɔn fɔgɔlɔ ŋgele wì lɛ,
konaa ma yɔn kan mbe kagala ŋgele pye,
ke se ka pye wi go kala naa. Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yaa wi kala yaga, katugu yɔn fɔlɔ na wì
lɛ tofɔ wìli sa.
7 «Na sumboro wa ka si yɔn fɔlɔ lɛ,
nakoma mbe fo mbe yɔn kan mbe yo wi
yaa kala la pye, ko puŋgo na pe suu pɔri,
8 na wi pɔlɔ wiga ki logo pilige ŋga ni,
na wii para wi ni ki wogo ki na, pa kona
ki sumboro yɔn fɔgɔlɔ ŋgele wì lɛ konaa
ma yɔn kan mbe kagala ŋgele pye, ke yaa
koro wa ke yɔnlɔ.
9 Ɛɛn fɔ, na wi pɔlɔ wiga ki sɛnrɛ ti logo
pilige ŋga ni, mbe je ki wogo ki na ki
pilige nuŋgba ki ni, kona yɔn fɔgɔlɔ ŋgele
jɛlɛ wì lɛ, konaa wì fo ma yɔn kan mbe
kagala ŋgele pye, ke se pye wi go kala
naa. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa wi kala yaga ali
mbege ta wii tanga wi yɔn sɛnrɛ ti na.
10 «Ɛɛn fɔ, na naŋgunjɔ nakoma jɛlɛ ŋa
wi pɔlɔ wì wa, wa ka yɔn fɔlɔ lɛ konaa
mbe yɔn kan mbe yo wi yaa kala la pye,
ki kagala ke yaa pye wi go kala.
11 «Jɛlɛ ŋa wì pɔri naŋa yeri, na wi ka
yɔn fɔlɔ lɛ nakoma mbe wugu mbe yɔn
kan mbe yo wi yaa kala la pye,
12 na wi pɔlɔ wi kaga wogo ki logo, na
wii para wi ni ki wogo ki na, mbe je ki na,
pa kona jɛlɛ wì yɔn fɔgɔlɔ ŋgele lɛ konaa
ma yɔn kan mbe kagala ŋgele pye, ke yaa
koro wa ke yɔnlɔ.
13 Ɛɛn fɔ, na wi pɔlɔ wi kaga logo pilige
ŋga ni, mbe je ki wogo ki na, kona yɔn
fɔlɔ na jɛlɛ wì lɛ konaa ma yɔn kan mbe
kagala ŋgele pye, ke se pye wi go kala

† **30:3 30.2-3:** Dete 23.22-24; Mati 5.33

naa. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa wi kala yaga, katugu jɛlɛ wì yɔn fɔlɔ na lɛ wi pɔlɔ wìli sa.
14 Na jɛlɛ wi ka yɔn fɔlɔ lɛ nakoma mbe wugu, mbe yɔn kan mbe je kala la na, wi pɔlɔ wi mbe ya yere yɔn fɔlɔ na wì lɛ li na, wi mbe si ya mbeli sa.
15 Ki kala li logo pilige, ki toroŋgɔlɔ, na jɛlɛ wi pɔlɔ wii para wi ni ki wogo ki na, pa kona jɛlɛ wì yɔn fɔlɔ na lɛ konaa ma yɔn kan mbe kagala ŋgele pye, ke yaa koro wa ke yɔnlɔ; katugu naa wi pɔlɔ wì pyeri, ko ki naga ma yo wì yere ki na.
16 Ɛɛn fɔ, ki kala li logo pilige, ki toroŋgɔlɔ, wi pɔlɔ wi ka yere ki yerewe mbe yo wi yaa ki kala li sa, pa kona jɛlɛ wi kapege ki yaa pye naŋa wo go kala.»
17 Ki kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele koro wɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan Moyisi wi yeri naŋa naa wi jɔ sɔgɔwɔ wogo ki na, konaa sumborombyɔ naa wi to pe sɔgɔwɔ wogo ki na, mboo ta wa wi to go wi fa pɔri naŋa yeri gbɛn.

31

Izirayɛli woolo pàa fanŋga ta Madiyan tara fɛnnɛ pe na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni naa, maa pye fɔ:
2 «Kapege ŋga Madiyan tara fɛnnɛ pè pye yoro Izirayɛli woolo ye na, ma ti pe saga kayaŋga wɔ pe ni. Ko puŋgo na, ma yaa ku mbe taga wa ma tɛlɛye pe na.»
3 Kona, a Moyisi wì sigi yo Izirayɛli woolo pe kan ma yo fɔ: «Nambala pele mbe maliŋgbɔnyaara ti lɛ ye ni, pe sa to Madiyan tara fɛnnɛ pe na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi kɔn maga tɛgɛ mbe kayaŋga ŋga wɔ pe ni, pege wɔ pe ni. 4 Ye nambala waga keleŋgele (1 000) wɔ cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba ke ni, ye pe torogo pe sa malaga ki gbɔn.»
5 A pè si nambala waga keleŋgele (1 000) wɔwɔ cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke ni ma yiri wa Izirayɛli woolo lɛgɛrɛ pe sɔgɔwɔ. Mbele pàa wɔ, pe ni fuun pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ waga kɛ ma yiri shyɛn (12 000).
6 Nambala waga keleŋgele (1 000) mbele pàa wɔwɔ cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke ni, a Moyisi wì si pe tun pe sa malaga ki gbɔn. Saraga wɔfɔ Eleyazari wi pinambyɔ Fineyasi wìla pinlɛ pe ni. Wo wìla pye na Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki yaara ti tungu, naa mbaanra ti ni mbaa ti wiin la konɔ kaan maliŋgbɔɔnlɔ pe yeri.
7 A pè si saa malaga ki gbɔn Madiyan tara fɛnnɛ pe ni paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we. Pàa Madiyan tara fɛnnɛ nambala pe ni fuun pe gbo ma pe kɔ,
8 ma pinlɛ Madiyan tara fɛnnɛ wunlumbolo kaŋgurugo pe ni, pe mɛrɛ ti nda: Evi, naa Erekɛmu, naa Zuri†, naa Huri konaa Ereba. Pàa Bewɔri pinambyɔ Balaamu† wi gbo fun tokobi ni.
9 Izirayɛli woolo pàa Madiyan tara fɛnnɛ pe jɛɛlɛ naa pe piile pe yigi kasopiile ma kari pe ni, ma pe yɔngɔmɛye naa pe sofilele, naa pe yaayoro ŋgbeleye konaa pe yarijɛndɛ ti ni fuun ti koli ma kari ti ni.
10 Pàa Madiyan tara fɛnnɛ pe cagbɔrɔ naa pe kapire nda pàa pye ma cɛn wa ti ni, ti ni fuun ti sogo,
11 ma kari yaara nda fuun pàa koli ti ni, ma pinlɛ leele poro naa yaayoro nda fuun pàa yigi ti ni.
12 Pàa kari leele mbele pàa yigi kasopiile pe ni, naa yaayoro to naa yaara nda pàa koli ti ni wa Moyisi, naa saraga wɔfɔ Eleyazari konaa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe yeri, wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, wa Mowabu tara funwa lara falafala ti ni, wa Zhuridɛn gbaan wi tanla, Zheriko ca ki yɛsinmɛ na.
13 A Moyisi wo naa saraga wɔfɔ Eleyazari wi ni, naa Izirayɛli gbogolomɔ woolo teele pe ni fuun pe ni, pè si yiri wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni ma saa maliŋgbɔɔnlɔ pe fili.
14 A Moyisi wì si nawa ŋgban

† **31:8 31.8:** Zuri wo wìla pye Kozibi to we (Nɔmbu 25.15). Wìla pye to fun Madiyan tara fɛnnɛ seye yi lɛgɛrɛ go na. † **31:8 31.8:** Mbe yala Izirayɛli tara kalɛgɛ ki ni, ki yaa pye Bewɔri pinambyɔ Balaamu wi yɛn ja Madiyan tara fɛnnɛ pe ni, wo ŋa woo sɛnrɛ ti yan wa Nɔmbu go 22 ma saa gbɔn go 24 ki na we.

maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni, mbele pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele (1 000) go na, naa mbele pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ go na pe ni; poro mbele pàa yiri wa malaga gbɔnsaga ma pan we.

15 Moyisi wìla pe pye fɔ: «A! Yège jɛɛlɛ
mbele pe ni fuun pe yaga go na kɛ!
16 Yège jɛn ma yo ki Madiyan tara fɛnnɛ
jɛɛlɛ mbele poro pàa logo Balaamu wi
yeri, ma woro Izirayɛli woolo we kan a
wè kapegbɔgɔ pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, wa
Pewɔri kala li ni; ko puŋgo na, a tifɛlɛgɛ
yama to woro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li
woolo we na†.
17 Ki kala na, koni, ye pinambiile pe ni
fuun pe gbo naa jɛɛlɛ mbele fuun pè naŋa
kala jɛn konaa ma sinlɛ naŋa ni pe ni.
18 Ɛɛn fɔ, sumbonɔ mbele pe fa nam-
bala kala jɛn ye poro yaga go na ye yɛɛ
kan.
19 Yoro mbele fuun ye lere gbo wa
malaga nakoma ma jiri gboo na, ye koro
wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na fɔ
sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn. Ye daga mbe
ye yɛɛ pye fyɔngɔ fu pilige taanri wogo
konaa pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, yoro
naa ye kasopiile pe ni.
20 Ye daga mbe ye yaripɔrɔ ti ni fuun
ti pye fun fyɔngɔ fu, naa yaara nda pè
gbegele sɛlɛgɛ ni, naa nda pè gbegele
sikanɛɛlɛ sire ni konaa nda pè gbegele tire
ni ti ni.»
21 Kona, a saraga wɔfɔ Eleyazari wì si
maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa yiri wa malaga
gbɔnsaga ma pan pe pye fɔ: «Lasiri wi
kondɛgɛlɛ na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi
wi kan li na:
22 Tɛ yaara, naa warifuwe woro, naa
tuguyɛnrɛ woro, naa tuguwɔrɔ woro,
konaa tuguvire woro, nakoma sunmu
woro,
23 ko kɔrɔ wo yɛn yaara nda kasɔn se ya
mberi sogo mberi kɔ, yeri le wa kasɔn, ti
yan ti pye fyɔngɔ fu; ko puŋgo na, yeri wɔ
yeri le wa tɔnmɔ mba pi ma yaraga pye
fyɔngɔ fu pi ni. Ɛɛn fɔ, yaara nda fuun ti
ma ya ma sogo ma kɔ, ye to le wa tɔnmɔ
mba pi ma yaraga pye fyɔngɔ fu po ni cɛ.
24 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, na yaga
ye yaripɔrɔ ti jogo mbe kɔ, pa kona ye yaa
pye fyɔngɔ fu, pa ye mbe ya sɔngɔrɔ wa
paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.»

Yaara nda pàa koli tìla yɛɛlɛ yɛgɛ ŋga na

25 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye naa fɔ:
26 «Mboro naa saraga wɔfɔ Eleyazari
wi ni, naa Izirayɛli gbogolomɔ woolo
seye teele pe ni, ye yaa yaara nda fuun
maliŋgbɔɔnlɔ pè koli ti jiri, leele poro naa
yaayoro ti ni.
27 Ko puŋgo na, yaara nda pè koli
ma pan, mari kɔn ti yiri tɛgɛsaga shyɛn.
Ma tɛgɛsaga nuŋgba kan mbele pè saa
malaga ki gbɔn pe yeri, ma tɛgɛsaga
sanŋga ki kan Izirayɛli gbogolomɔ woolo
sanmbala pe yeri.
28 Ma ta lagala wa mbele pè saa
malaga ki gbɔn pe tasaga ki na mari
kan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, na
tasaga. Lere cɛnmɛ kaŋgurugo (500)
tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba pyew, naa
nɛrɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) tɛgɛsaga
nuŋgba nuŋgba pyew, naa sofilele
cɛnmɛ kaŋgurugo (500) tɛgɛsaga nuŋgba
nuŋgba pyew, naa simbaala cɛnmɛ
kaŋgurugo (500) tɛgɛsaga nuŋgba
nuŋgba pyew, konaa sikaala cɛnmɛ
kaŋgurugo (500) tɛgɛsaga nuŋgba
nuŋgba pyew, ye yaa nuŋgba nuŋgba
lagala ti na mberi kan na yeri.
29 Yaara nda ma yaa lagala
maliŋgbɔɔnlɔ pe tasaga ki na, mari kan
saraga wɔfɔ Eleyazari wi yeri ti pye paa
yarikanga yɛn mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
kan.
30 Tasaga ŋga kì kan Izirayɛli woolo
sanmbala pe yeri, ma leele nuŋgba
nuŋgba wɔwɔ lere nafa shyɛn ma yiri
kɛ kɛ tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba pyew ki
ni, ma yaayoro nuŋgba nuŋgba lagala
yaayoro nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ tɛgɛsaga
nuŋgba nuŋgba pyew ki na, to ti yɛn nɛrɛ
naa sofilele, naa simbaala, naa sikaala
konaa yaayoro sannda ti ni, mari kan Levi
setirige piile pe yeri; poro mbele pe maa
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na filisaga paraga go
tunŋgo ki piin we.»

† **31:16 31.16:** Nɔmbu 25.1-9

31 A Moyisi wo naa saraga wɔfɔ
Eleyazari wi ni pè si ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa yo Moyisi wi kan ki pye.
32 Mbele pàa saa malaga ki gbɔn pàa
yaara nda koli, nda tìla koro, a pè pan ti
ni ti nda: Simbaala naa sikaala pàa pye
waga cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa taanri ma
yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (675 000).
33 Nɛrɛ tìla pye waga nafa taanri ma yiri
kɛ ma yiri shyɛn (72 000).
34 Sofilele pàa pye waga nafa taanri ma
yiri nuŋgba (61 000)
35 Sumborombiile mbele pe fa nambala
kala jɛn pàa pye waga nafa ma yiri kɛ ma
yiri shyɛn (32 000).
36 Tɛgɛsaga ŋga pàa kan mbele pàa
saa malaga ki gbɔn pe yeri, ki yaara
ti nda: Simbaala naa sikaala pàa pye
waga cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri kɛ
ma yiri kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ kaŋgurugo
(337 500).
37 A pè si cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa
taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (675)
laga simbaala naa sikaala pe na ma pe
kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
38 Nɛrɛ tìla pye waga nafa ma yiri kɛ
ma yiri kɔgɔlɔni (36 000). A pè si nafa
taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn laga ma
kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
39 Sofilele pàa pye waga nafa ma yiri kɛ
naa cɛnmɛ kaŋgurugo (30 500). A pè si
nafa taanri ma yiri nuŋgba laga ma kan
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
40 Leele pàa pye waga kɛ ma yiri
kɔgɔlɔni (16 000). A pe lere nafa ma yiri
kɛ ma yiri shyɛn kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
41 A Moyisi wì si nda wìla lagala
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ti kan saraga wɔfɔ
Eleyazari wi yeri paa yɛgɛ ŋga na làa ki
yo wi kan we.
42 Tɛgɛsaga sanŋga ŋga pàa kan
Izirayɛli gbogolomɔ woolo sanmbala pe
yeri, Moyisi wìla ki tɛgɛ ki yɛ mbele pàa
malaga ki gbɔn pe wogo ki ni.
43 Ki yaara ti nda: Simbaala naa sikaala
pàa pye waga cɛnmɛ taanri naa nafa ma
yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn, naa cɛnmɛ
kaŋgurugo (337 500).
44 Nɛrɛ tìla pye waga nafa ma yiri kɛ ma
yiri kɔgɔlɔni (36 000).
45 Sofilele pàa pye waga nafa ma yiri kɛ
naa cɛnmɛ kaŋgurugo (30 500).
46 Leele pàa pye waga kɛ ma yiri
kɔgɔlɔni (16 000).
47 Tɛgɛsaga ŋga pàa kan Izirayɛli woolo
sanmbala pe yeri, Moyisi wìla leele
nuŋgba nuŋgba wɔwɔ lere nafa shyɛn
ma yiri kɛ kɛ tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba
pyew ki ni, ma yaayoro nuŋgba nuŋgba
lagala yaayoro nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ
tɛgɛsaga nuŋgba pyew ki na ma kan Levi
setirige piile pe yeri; poro mbele pàa
pye na tunŋgo piin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
cɛnsaga paraga go ki ni, paa yɛgɛ ŋga na
làa ki yo Moyisi wi kan we.

Nayinmɛ yarikanra nda pàa pan ma kan Yɛnŋɛlɛ li yeri

48 Maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye
teele maliŋgbɔɔnlɔ waga kelenŋgele
(1 000) go na, naa mbele pàa pye
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ go na, pè si
pan wa Moyisi wi tanla
49 maa pye fɔ: «Woro mbele ma tunm-
byeele, maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye we
kɛɛ na, wè pe jiri, ali nuŋgba wo si la wa
pe ni.
50 Ki kala na, we ni fuun nuŋgba
nuŋgba, yaara nda wè koli we yɛn nari
kaan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri yarikanga, to
ti yɛn tɛ yɔngɔwɔ kɛɛ yɔlɔgɔ woolo, naa
tɛ kannjiŋgele kɛɛ yɔlɔgɔ wogolo, naa tɛ
vegembele, naa tɛ nuŋgbogolo, konaa tɛ
yɔngɔwɔ yɔlɔgɔ woolo; jaŋgo pe kapere
ti kala yagawa ja kapyege ki pye we kan.»
51 A Moyisi wo naa saraga wɔfɔ
Eleyazari wi ni pè si yɛnlɛ ma ki yaara
nda pè gbegele tɛ ni ti shɔ pe yeri.
52 Mbele pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ
waga kelenŋgele (1 000) go na, naa mbele
pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ
go na, pàa pan tɛ yaara nda ni Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan yarikanga ti nuguwɔ pìla
pye culo cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ ma yiri
tijɛrɛ (184).
53 Maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pàa yaara nda koli, pàa ti ta pe
woro.
54 Mbele pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ
waga kelenŋgele (1 000) go na, naa mbele
pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ

go na, pàa pan tɛ yaara nda ni, Moyisi wo naa saraga wɔfɔ Eleyazari wi ni pàa ti lɛ ma kari ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa filisaga paraga go ki ni, jaŋgo ti ti Yawe Yɛnŋɛlɛ laa nawa tuun Izirayɛli woolo pe na.

32

Izirayɛli cɛngɛlɛ taanri la cɛn wa Zhuridɛn wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri

1 Urubɛn setirige piile poro naa Gadi setirige piile pe ni yaayoro ŋgbeleye tugbɔɔrɔ lɛgɛrɛ la pye pe yeri. A pè sigi wele maga yan fɔ Yayezɛri wasege naa Galaadi tara tìla pye ma yɔn mbaa yaayoro koro wa ti ni.

2 Kona, a Urubɛn setirige piile poro naa Gadi setirige piile pè si pan ma Moyisi, naa saraga wɔfɔ Eleyazari konaa Izirayɛli woolo gbogolomɔ teele pe pye fɔ:

3 «Ki cara nda yɛɛn: Atarɔti, naa Dibɔn, naa Yayezɛri, naa Nimira, naa Ɛshibɔn, naa Eleyale, naa Sebamu, naa Nebo, konaa Bewɔn,

4 ko kɔrɔ wo yɛn ki tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lìri woolo pe gbo wa woro Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe yɛgɛ, ti yɛn ma yɔn mbaa yaayoro koro wa ti ni. Ma si yala yaayoro ŋgbeleye lɛgɛrɛ yɛn woro mbele ma tunmbyeele we yeri.»

5 A pè sho naa fɔ: «Na kaa pye maa jaa mbe kajɛŋgɛ pye we kan, ki tara nda ti kan woro mbele ma tunmbyeele we yeri. Maga ka ti we Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri wa wi kɛɛ ŋga na.»

6 A Moyisi wì si Gadi setirige piile poro naa Urubɛn setirige piile pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yàa jaa ye sefɛnnɛ poro mbe kari wa malaga mbe yoro yaga ye cɛn lagamɛ kɛ?

7 Yiŋgi na, a ye nɛɛ jaa mbe Izirayɛli woolo sanmbala pe jatere wi piri pe na, paga ka kari wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan pe yeri ti ni?

8 Ki kala cɛnlɛ nuŋgba lo ye tɛlɛye pàa pye, naa mìla pe tun ma yiri wa Kadɛshi Barineya ca ma yo pe sa Kana tara ti kagala ke yewe mbe ke jɛn we.

9 Pàa kari ma saa gbɔn wa Ɛshikɔli gbunlundɛgɛ ki na, ma tara ti yanri mari wele. Naa pàa kaa sɔngɔrɔ ma pan, a pè si Izirayɛli woolo sanmbala pe jatere wi piri pe na jaŋgo paga ka kari wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ laa kaan pe yeri ti ni†.

10 Ki pilige ki ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban, ma wugu ma yo fɔ:

11 ‹Leele mbele pàa yiri wa Ezhipiti tara, mbege lɛ mbele pè ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, wo wa kpɛ se ye wa tara nda mìla wugu ma yo mi yaa kan Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe yeri ti ni; katugu pe sila na sɛnrɛ ti tanga mberi yɔn fili pe kotogo ki ni fuun ki ni.›

12 Kaawɔ Yefune ŋa wi yɛn Kenazi setirige pyɔ wi pinambyɔ Kalɛbu wo naa Nuni pinambyɔ Zhozuwe poro pe yaa ye wa ti ni, katugu poro pè tanga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na sɛnrɛ ti na mari yɔn fili.

13 Kì kaa pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban Izirayɛli woolo pe ni, ma ti a pè koro na yanri na toro wa gbinri wi ni ma saa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn, fɔ ki sanga woolo mbele pàa kapege ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, a pè saa ku ma kɔ†.

14 Koni, yoro fun yè pye kapere pyefɛnnɛ gbogolomɔ ye tɛlɛye pe yɔnlɔ. Yaa jaa mbe ti Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa ŋgban woro Izirayɛli woolo we ni;

15 katugu na yaga Yawe Yɛnŋɛlɛ li wa, li yaa ti we koro laga gbinri wi ni. Ki ka pye ma ye yaa ti ki leele mbele pe kɔ pe wɔ wa.»

16 A pè si fulo wa Moyisi wi tanla maa pye fɔ: «Ayoo! We yaa jasaala kankan laga we yaayoro ŋgbeleye yi kan, mbe cara kan we jɛɛlɛ naa we piile pe kan.

17 Ko puŋgo na, we yaa fyɛɛlɛ mbe we maliŋgbɔnyaara ti lɛ mbe keli Izirayɛli woolo sanmbala pe yɛgɛ mbe malaga ki gbɔn fɔ we sa pe pye pe ye wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kan pe yeri ti ni. We jɛɛlɛ naa we piile poro cɛ pe yaa koro wa cara nda wè malaga sigemboro kan mari maga ti ni, ki tara woolo pe kala na.

18 We se sɔngɔrɔ wa we yinrɛ ti ni fɔ Izirayɛli woolo pe ni fuun nuŋgba

† **32:9 32.8-9:** Nɔmbu 13.17-33 † **32:13 32.10-13:** Nɔmbu 14.26-35

nuŋgba pe sa tara pe woro ta ta ti pye pe kɔrɔgɔ.
19 Ɛɛn fɔ, we se ka tara ta ti pye we kɔrɔgɔ wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ ŋga na konaa mbe kari wa ko puŋgo na naa, katugu kɔrɔgɔ wè we wogo ta makɔ laga Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri.»
20 A Moyisi wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Na yaga tanga mbe yala ye sɛnyoro ti ni, na yaga ye maliŋgbɔnyaara ti lɛ mbe malaga ki gbɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
21 na ye maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun paga pe maliŋgbɔnyaara ti lɛ mbe Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, fɔ li sa wi juguye pe purɔ wa li yɛɛ yɛgɛ,
22 na yee sɔngɔrɔ, yaga koro wa mbe malaga ki gbɔn fɔ ye sa tara ti shɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, pa kona ye yaa pye jɛrɛgisaga fu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa Izirayɛli woolo sanmbala pe yɛgɛ na. Ki ka pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa tara ti kan ye yeri ti pye ye woro.
23 Ɛɛn fɔ, na ye sigi pye ma, kona yè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na. Yege jɛn ye yo fɔ ye kapege ki yaa sɔngɔrɔ ye na.
24 Ye cara kankan ye jɛɛlɛ naa ye piile pe kan, ye jasaala kankan ye yaayoro ŋgbeleye yi kan. Ɛɛn fɔ, yaga ka ye sɛnyoro ti kɛ.»
25 A Gadi setirige piile poro naa Urubɛn setirige piile pe ni, pè si Moyisi wi pye fɔ: «Woro mbele ma tunmbyeele we yaa tanga ma sɛnyoro ti na we tafɔ.
26 We piile naa we jɛɛlɛ, naa we yaayoro ŋgbeleye yo naa we simbaala naa we sikaala pe yaa koro laga Galaadi tara cara ti ni.
27 Woro mbele ma tunmbyeele, woro wo na, we yaa maliŋgbɔnyaara ti lɛ mbe Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri, mbe sa malaga ki gbɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ ŋga na mboro ŋa ma yɛn we tafɔ màa ki yo we.»
28 A Moyisi wì si konɔ kan saraga wɔfɔ Eleyazari, naa Nuni pinambyɔ Zhozuwe konaa Izirayɛli cɛngɛlɛ teele pe yeri Gadi setirige naa Urubɛn setirige piile pe kanŋgɔlɔ.
29 Moyisi wìla pe pye fɔ: «Na Gadi setirige piile naa Urubɛn setirige piile, mbele fuun pe mbe ya malaga gbɔn, paga pe maliŋgbɔnyaara ti lɛ mbe pinlɛ ye ni, mbe Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri sa malaga gbɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, na yaga ka tara ti shɔ mberi ta sanga ŋa ni, kona ye Galaadi tara ti kan pe yeri ti pye pe woro.
30 Ɛɛn fɔ, na pee maliŋgbɔnyaara ti lɛ mbe toro mbe pinlɛ ye ni mbe sa malaga ki gbɔn, kona pe daga mbe tara ta ta kɔrɔgɔ wa ye sɔgɔwɔ, wa Kana tara.»
31 A Gadi setirige piile poro naa Urubɛn setirige piile pe ni, pè sho naa fɔ: «Woro mbele ma tunmbyeele, we yaa ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ki pye.
32 We yaa maliŋgbɔnyaara ti lɛ mbe ye wa Kana tara, mbe sa malaga ki gbɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, jaŋgo tara nda we yaa ta kɔrɔgɔ ti pye laga Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ ŋga na†.»
33 Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn wo naa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi ni pe tara to naa ti cara ti ni, naa ti kanŋgara lara ti ni, a Moyisi wì siri kan Gadi naa Urubɛn setiriye piile konaa Zhozɛfu pinambyɔ Manase wi cɛnlɛ li walaga woolo pe yeri.
34 A Gadi setirige piile pè sigi cara nda ti kankan naa fɔnŋgɔ, to ti yɛn Dibɔn, naa Ataɾɔti, naa Aroyɛri,
35 naa Atirɔti Shofan, naa Yayezɛri, naa Yogbeya,
36 naa Bɛti Nimira konaa Bɛti Aran. Pàa malaga sigemboro kankan maga cara ti maga, ma jasaala kankan pe yaayoro ŋgbeleye yi kan.
37 A Urubɛn cɛnlɛ woolo pè sigi cara nda ti kankan naa fɔnŋgɔ, to ti yɛn Ɛshibɔn, naa Eleyale, naa Kiriyatayimu,
38 naa Nebo konaa Baali Meyɔn, mari mɛrɛ ti kanŋga konaa Sibima. Cara nda pàa kankan naa fɔnŋgɔ, pàa mɛrɛ fɔnndɔ tagataga ti na.

† **32:32 32.28-32:** Zhozu 1.12-15 † **32:39 32.39:** Makiri setirige piile pàa saa to Galaadi tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ko na, katugu Gadi cɛnlɛ woolo pàa tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ko ta makɔ.

39 A Manase pinambyɔ Makiri wi se-
tirige piile pè si saa to Galaadi tara† ti na,
ma Amɔri cɛnlɛ woolo mbele pàa pye ma
cɛn wa pe purɔ mari shɔ.
40 A Moyisi wì sigi Galaadi tara ti kan
Manase pinambyɔ Makiri wi woolo pe
yeri, a pè cɛn wa.
41 Yayiiri ŋa wìla pye Manase wi setirige
pyɔ wa, wì si saa to Amɔri cɛnlɛ woolo pe
kapire ta na lɛgɛrɛ mari shɔ mari ta. A wì
siri mɛgɛ taga nari yinri Yayiiri kapire.
42 A Noba wì si saa to Kenati ca ki na
maga shɔ maga ta ma pinlɛ ki kanŋgara
na kapire ti ni. A wì suu yɛɛ mɛgɛ ki taga
ti na nari yinri Noba ca.

IZIRAYƐLI WOOLO PE YƐƐ GBƐGƐLƐMƐ SANNI PE SA KANA TARA TI SHƆ

33

33–36

Izirayɛli woolo pàa yiri
wa Ezhipiti tara
ma cɛncɛn ma toro lara nda na

1 Izirayɛli woolo pàa yiri wa Ezhipiti
tara ma yala pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye
yi ni. Moyisi naa Arɔn poro pàa pye na
pe yɛgɛ sinni. Pàa pye na tanri na cɛɛn
na toro lara nda na ti nda:
2 Pàa pye na pe paara yinrɛ ti kanni na
cɛɛn na toro lara nda ni, Moyisi wìla ti
yɔnlɔgɔ ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro
ti ni. Pe cɛnsara ti nda mbe yala pe
tangala li ni:
3 Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige kɛ
ma yiri kaŋgurugo wogo ki na, Paki fɛti
wi toroŋgɔlɔ, ki goto, a Izirayɛli woolo pè
si yiri wa Aramisɛsi ca ki ni, wa Ezhipiti
tara. Pàa yiri ma kari pe yɔlɔgɔ ki ni caw
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yɛgɛ na.
4 Kìla yala Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yɛn na
pe pinambiile koŋgbanmbala pe gboolo
pe nii, poro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pe
ni fuun pe gbo we. Làa ko pye ma, ma
jɔlɔgɔ wa pe yarisunndo ti na.
5 A Izirayɛli woolo pè si yiri wa
Aramisɛsi ca ma saa pe paara yinrɛ ti kan
ma cɛn wa Sukɔti ca.
6 Pè kaa yiri le Sukɔti, a pè si saa pe
paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Etamu laga
ki na, wa gbinri wi koŋgo na.
7 Pè kaa yiri le Etamu, a pè si kɛ ma kari
wa Pi Ayirɔti laga ki yeri, wa laga ŋga pàa
pye na yinri Baali Zefɔn ki yɔnlɔ yirisaga
yeri, ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn
wa Migidɔli laga ki yɛsinmɛ na.
8 Pè kaa yiri le Pi Ayirɔti, a pè si Kɔgɔje
yɛɛn wi kɔn ma yiri. A pè si kari wa gbinri
wi ni, ma yɔnlɔ taanri tangala tanga wa
Etamu gbinri wi ni, mɛɛ saa pe paara
yinrɛ ti kan ma cɛn wa Mara laga ki ni.
9 Pè kaa yiri le Mara, a pè si kari ma saa
gbɔn wa Elimu laga ki na. Puluyo kɛ ma
yiri shyɛn naa sɛngɛndire nafa taanri ma
yiri kɛ la pye wa ki laga ki ni. A pè si pe
paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa.
10 Pè kaa yiri le Elimu, a pè si saa pe
paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Kɔgɔje yɛɛn
wi tanla.
11 Pè kaa yiri le Kɔgɔje yɛɛn wi tanla, a
pè si saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Sɛn gbinri wi ni.
12 Pè kaa yiri le Sɛn gbinri wi ni, a pè
si saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Dɔfika laga ki ni.
13 Pè kaa yiri le Dɔfika, a pè si saa pe
paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Alushi laga
ki ni.
14 Pè kaa yiri le Alushi, a pè si saa pe
paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Erefidimu
laga ki ni. Leele pe sila tɔnmɔ tiyɔɔn ta
wa mbe wɔ.
15 Pè kaa yiri le Erefidimu, a pè si saa
pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Sinayi
gbinri wi ni.
16 Pè kaa yiri le Sinayi gbinri wi ni, a
pè si saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Kiburɔti Ataava laga ki ni.
17 Pè kaa yiri le Kiburɔti Ataava, a pè
si saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Hazerɔti laga ki ni.
18 Pè kaa yiri le Hazerɔti, a pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Iritima laga ki ni.
19 Pè kaa yiri le Iritima, a pè si kari ma
saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Irimɔ
Perɛzi laga ki ni.
20 Pè kaa yiri le Irimɔ Perɛzi, a pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Libina laga ki ni.
21 Pè kaa yiri le Libina, a pè si kari ma
saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Irisa

laga ki ni.
22 Pè kaa yiri le Irisa, a pè si kari ma saa
pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Kehelata
laga ki ni.
23 Pè kaa yiri le Kehelata, a pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Shafɛri yanwiga ki na.
24 Pè kaa yiri le Shafɛri, a pè si kari ma
saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Arada
laga ki ni.
25 Pè kaa yiri le Arada, a pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Makelɔti laga ki ni.
26 Pè kaa yiri le Makelɔti, a pè kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Tahati laga ki ni.
27 Pè kaa yiri le Tahati, a pè si kari ma
saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Tara
laga ki ni.
28 Pè kaa yiri le Tara, a pè si kari ma saa
pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Mitika
laga ki ni.
29 Pè kaa yiri le Mitika, a pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Ashimona laga ki ni.
30 Pè kaa yiri le Ashimona, a pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Mozerɔti laga ki ni.
31 Pè kaa yiri le Mozerɔti, a pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Bene Yaakan ca.
32 Pè kaa yiri le Bene Yaakan, a pè si
kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn
wa Hɔri Gidigadi laga ki ni.
33 Pè kaa yiri le Hɔri Gidigadi, a pè si
kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn
wa Yɔtibata laga ki ni.
34 Pè kaa yiri le Yɔtibata, a pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Abirona laga ki ni.
35 Pè kaa yiri le Abirona, a pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Eziyɔn Gebɛri ca.
36 Pè kaa yiri le Eziyɔn Gebɛri, a pè si
kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn
wa Zɛn gbinri wi ni, ko kɔrɔ wo yɛn wa
Kadɛshi laga ki ni.
37 Pè kaa yiri le Kadɛshi, a pè si kari ma
saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Hɔri
yanwiga ki na, wa Edɔmu tara kɔnlɔ li na.
38 A saraga wɔfɔ Arɔn wì si lugu wa
Hɔri yanwiga ki go na ma yala Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni. Pa wìla ku wa,
Izirayɛli woolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti
tara, ki yɛlɛ nafa shyɛn wolo li yeŋge
kaŋgurugo wogo, ki pilige koŋgbanŋga
ki na†.
39 Arɔn wìla ku wa Hɔri yanwiga ki na
sanga ŋa ni, kìla yala wì ta yɛlɛ cɛnmɛ
naa nafa ma yiri taanri (123).
40 Aradi ca wunlunaŋa ŋa wìla pye
Kana tara fɛnnɛ woo, ma cɛn wa Negɛvu
tara ti ni, a wì sigi logo ma yo Izirayɛli
woolo paa paan†.
41 Izirayɛli woolo pè kaa yiri wa Hɔri
yanwiga ki na, a pè si kari ma saa pe
paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Zalimona
laga ki ni.
42 Pè kaa yiri le Zalimona, a pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Punɔ laga ki ni.
43 Pè kaa yiri le Punɔ laga ki ni, a pè si
kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn
wa Obɔti laga ki ni.
44 Pè kaa yiri le Obɔti, a pè si kari ma
saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Iye
Abarimu ca, wa Mowabu tara kɔnlɔ li na.
45 Pè kaa yiri le Iye Abarimu, a pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Dibɔn Gadi ca.
46 Pè kaa yiri le Dibɔn Gadi, a pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Alimɔ Dibilatayimu laga ki ni.
47 Pè kaa yinri le Alimɔ Dibilatayimu, a
pè si kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan
ma cɛn wa Abarimu yanwira ti tanla, wa
Nebo yanwiga ki yɛsinmɛ na.
48 Pè kaa yiri le Abarimu yanwira ti
tanla, a pè si saa pe paara yinrɛ ti kan ma
cɛn wa Mowabu funwa lara falafala ti ni,
wa Zhuridɛn gbaan wi tanla, wa Zheriko
ca ki yɛsinmɛ na.
49 Pàa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn
wa Mowabu tara funwa lara falafala ti ni,
wa Zhuridɛn gbaan wi tanla, maga lɛ wa
Bɛti Yeshimɔti ca fɔ ma saa gbɔn wa Abɛli
Shitimu laga ki ni.

† **33:38 33.38:** Nɔmbu 20.22-28 † **33:40 33.40:** Nɔmbu 21.1

Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo
Kana tara ti yɛɛlɛ wogo ki na

50 Ma Izirayɛli woolo pe ta wa Mowabu
tara funwa lara falafala ti ni, wa Zhuridɛn
gbaan wi tanla, wa Zheriko ca ki yɛsinmɛ
na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni
maa pye fɔ:
51 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ na
yaga ka Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri,
mbe ye wa Kana tara ti ni,
52 ye tara woolo pe ni fuun pe purɔ ye
pe yirige wa ye yɛɛ yɛgɛ. Pe yarisunndo
nda fuun ti yɛn sinndɛɛrɛ woro, naa pe
yaara yanlɛrɛ nda fuun pe tugurɔn yan
mari gbegele, yeri jɔgɔ pew. Pe sunzara
nda wa tinndiye pe na, yeri jɔgɔ.
53 Ye pe tara ti shɔ yeri ta, ye cɛn wa ti
ni; katugu mìri kan ye yeri ti pye ye woro.
54 Ye yaa pɛtɛ gbɔn mberi yɛɛlɛ ye yɛɛ
na, mbe yala ye cɛngɛlɛ naa ye setiriye yi
ni. Mbele ka lɛgɛ, ye kɔrɔgɔ gbeŋge kan
pe yeri; mbele pee lɛgɛ, ye kɔrɔgɔ jɛɛlɛ
kan pe yeri. Paga pɛtɛ gbɔn mbe kɔrɔgɔ
ŋga kan lere ŋa yeri, wi daga mbe yɛnlɛ
ki na ki pye wi wogo†.
55 Na yee tara woolo pe purɔ mbe pe
yirige wa ye yɛɛ yɛgɛ, yaga mbele yaga
wa, pe yaa ka pye paa wuuro tunmɔɔrɔ
yɛn mbaa ye sugulo wa ye yɛngɛlɛ ke ni,
mbe pye paa wuuro tugbɔɔrɔ yɛn mbaa
ye sugulo wa ye kanŋgara ti na. Pe yaa
pye ye juguye wa tara nda ye yaa cɛn ti
ni.
56 Pa kona mìgi kɔn maga tɛgɛ mbe pe
jɔgɔ yɛgɛ ŋga na, yoro mi yaa jɔlɔ ma.»

34

Kana tara ti kɔngɔlɔ wele

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma
yo
2 wìgi yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: «Na
yaga ka sa ye wa Kana tara ti ni, ki tara
nda ye yaa ka ta ti pye ye kɔrɔgɔ, ti
kɔngɔlɔ ke ŋgele:
3 ‹Wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, ye
tara ti kɔnlɔ li yaa lɛ wa Zɛn gbinri wi na
fɔ sa gbɔn wa Edɔmu tara ti na, mbe si lɛ
wa Kɔgɔje kuwo wi na mbe kari wa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri,
4 mbe sa kɛ mbe kari wa Akirabimu tin-
ndi wi yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, mbe
si sin wa Zɛn gbinri wi yeri, mbe sa toro
wa Kadɛshi Barineya ca ki yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ yeri, mbe kari wa Hazari Adari
ca ki yeri, mbe sa toro wa Azimɔ laga ki
na.
5 Li yaa lɛ wa Azimɔ laga ki na mbe
kɛ naa fɔnŋgɔ, mbe kari sa gbɔn wa
Ezhipiti tara lafogo ki na, mbe sa kan wa
Mediterane kɔgɔje wi na.›

6 «Wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, Mediterane
kɔgɔje wo wi yaa pye tara ti kɔnlɔ le.

7 «Wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
ye yaa kɔnlɔ li gbɔn mbege lɛ wa Medit-
erane kɔgɔje wi na fɔ sa gbɔn wa Hɔri†
yanwiga ki na.
8 Mbe lɛ wa Hɔri yanwiga ki na, ye yaa
ti kɔnlɔ li toro wa Lebo Hamati ca, mbe
kari sa gbɔn wa Zedadi laga ki na.
9 Liga lɛ lema, li yaa toro mbe kari
wa Zifirɔn laga ki yeri, mbe kari sa
gbɔn wa Hazari Ena ca ki na. Ye tara
ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ kɔnlɔ loli
yɛɛn.

10 «Wa yɔnlɔ yirisaga yeri, ye yaa tara ti
kɔnlɔ li gbɔn mbege lɛ wa Hazari Ena ca
ki na mbe kari wa Shefamu laga ki yeri.
11 Liga lɛ le Shefamu, li yaa kari wa
Iribila laga ki yeri, mbe wa Ayini laga ki
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, mbe sa gbɔn wa
Zhenezarɛti lɔgbɔgɔ yɔn ki tigiwɛn mba
wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri pi na.
12 Li yaa lɛ lema fɔ sa gbɔn wa Zhuridɛn
gbaan wi na, mbe si kan wa kɔgɔje kuwo
wi na. Ye tara tori yɛɛn mbe yala ti
kɔngɔlɔ ŋgele kèri maga mari fili ke ni.»

13 A Moyisi wì sigi sɛnrɛ nda ti yo
Izirayɛli woolo pe kan ma yo fɔ: «Tara
nda tori Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo we pɛtɛ
gbɔn weri yɛɛlɛ cɛngɛlɛ kɔlɔjɛrɛ naa cɛnlɛ
nuŋgba walaga ki woolo† pe na.

† **33:54 33.54:** Nɔmbu 26.54-56 † **34:7 34.7:** Hɔri yanwiga ŋga paa piin lagamɛ ki yɛn ki yɛ ŋga pè para ki sɛnrɛ na wa go 20.22-29 naa go 33.38-41 ti ni ki ni. Pa pàa Arɔn wi le wa ki yanwiga ki na. † **34:13 34.13:** Cɛnlɛ nuŋgba li walaga woolo mbele pè pe sɛnrɛ ti yo lagamɛ, Manase cɛnlɛ walaga ki woolo poro wɛlɛ (Nɔmbu 26.52-56; 33.54; Zhozu 14.1-2).

14 Katugu Urubɛn cɛnlɛ, naa Gadi cɛnlɛ
konaa Manase cɛnlɛ li walaga ki woolo
pàa tara pe woro ta kɔrɔgɔ makɔ.
15 Ki cɛngɛlɛ shyɛn koro naa cɛnlɛ
nuŋgba walaga ki woolo pe ni, pàa
kɔrɔgɔ pe wogo ta wa Zhuridɛn gbaan
wi kɛɛ sanŋga ki na, wa Zheriko ca ki
yɛsinmɛ na, wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.»

Izirayɛli tara teele mbele
pàa tɛgɛ pe tara ti yɛɛlɛ

16 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi
wi ni naa, ma yo fɔ:
17 «Wele, nambala mbele pe yaa tara
ti yɛɛlɛ ye na pe mɛrɛ ti nda: Saraga
wɔfɔ Eleyazari wo naa Nuni pinambyɔ
Zhozuwe.
18 Ye yaa teele nuŋgba nuŋgba wɔ fun
cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke ni
pe pe saga ki tunŋgo ki na.
19 Mbele ye yaa wɔ pe mɛrɛ ti
nda: Zhuda cɛnlɛ woo wowi ŋa Yefune
pinambyɔ Kalɛbu.
20 Simeyɔn cɛnlɛ woo wowi ŋa Amihudi
pinambyɔ Samiyɛli.
21 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woo wowi ŋa Kisilɔn
pinambyɔ Elidadi.
22 Dan cɛnlɛ woo wowi ŋa sege to Buki,
Yogili pinambyɔ we.
23 Zhozɛfu pinambyɔ Manase cɛnlɛ woo
wowi ŋa sege to Haniyɛli, Efɔdi pinambyɔ
we.
24 Zhozɛfu pinambyɔ Efirayimu cɛnlɛ
woo wowi ŋa sege to Kemuwɛli, Shifitan
pinambyɔ we.
25 Zabulɔn cɛnlɛ woo wowi ŋa sege to
Elizafan, Parinaki pinambyɔ we.
26 Isakari cɛnlɛ woo wowi ŋa sege to
Palitiyɛli, Azan pinambyɔ we.
27 Asɛri cɛnlɛ woo wowi ŋa sege to
Ayihudi, Shelomi pinambyɔ we.
28 Nɛfitali cɛnlɛ woo wowi ŋa sege to
Pedayɛli, Amihudi pinambyɔ we.
29 Poro wɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wɔ ma
yo pe Kana tara ti yɛɛlɛ Izirayɛli woolo pe
na.»

35

Cara nda tìla kan
Levi setirige piile pe yeri

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para naa
Moyisi wi ni wa Mowabu tara funwa lara
falafala ti ni, wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn
na, wa Zheriko ca ki yɛsinmɛ na. Làa wi
pye fɔ:
2 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ pe
cara ta wɔ wa tara nda pè ta kɔrɔgɔ ti ni
peri kan Levi setirige piile pe yeri, pe cɛn
wa ti ni. Pe yaa ki cara ti kanŋgara na
lara ti kan pe yeri paa pe yaayoro ti koro
wa.
3 Levi setirige piile pe yaa cɛn wa ki
cara ti ni, ti kanŋgara na lara ti yaa pye
pe woro paa pe nɛrɛ naa yaayoro sannda
pyew ti koro wa, konaa mbaa pe yarijɛndɛ
ti teri wa.
4 Cara ti kanŋgara na lara nda ye yaa
kan Levi setirige piile pe yeri, ye yaa ti lɛ
le ca ki mbogo ki na mbege taanla sa gbɔn
mɛtɛrɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) mbe ca ki
maga mbege fili.
5 Wa ca ki puŋgo na mbege maga,
ye yaa mɛtɛrɛ wagakele (1 000) taanla
mbe kari yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, mbe
mɛtɛrɛ wagakele (1 000) taanla mbe kari
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, mbe mɛtɛrɛ
wagakele (1 000) taanla mbe kari yɔnlɔ
tosaga kɛɛ yeri, mbe mɛtɛrɛ wagakele
taanla (1 000) mbe kari yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri; ca ki yaa pye wa ki laga
ki nandogomɔ. Ko lara nda to ti yaa pye
pe cara ti kanŋgara na lara re.
6 Ye yaa cara kɔgɔlɔni wɔ mberi pye
cara nda lere mbe ya fe sa karafa wa, ye
yaa ti kan Levi setirige piile pe yeri; na
lere ka lere gbo, na wi sigi siligi, wi mbe
ya fe sa karafa ka ni. Ye yaa cara nafa
shyɛn ma yiri shyɛn kan pe yeri naa mbe
taga wa.
7 Cara nda fuun ye yaa kan Levi setirige
piile pe yeri, ti yaa pye ca nafa shyɛn ma
yiri kɔlɔtaanri naa ti kanŋgara na lara ti
ni.
8 Ye yaa ki cara ti wɔ wa Izirayɛli woolo
sanmbala pe kɔrɔgɔ ki ni mberi kan.
Cɛnlɛ na woolo cara ka lɛgɛ, li yaa cara
lɛgɛrɛ kan. Cɛnlɛ na woolo cara si lɛgɛ, lo
yaa cara jɛnri kan. Cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba
pyew li yaa cara ta kan Levi setirige piile
pe yeri mbe yala kɔrɔgɔ ŋga li yaa ta ki

† **35:8 35.8:** Zhozu 21.1-42

gbemɛ pi ni†.»

Cara nda na lere ka lere gbo,
na wi sigi siligi,
wi mbe ya sa karafa ka ni
(Dete 19.1-13; Zhozu 20.1-9)

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo
10 wigi yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: «Na yaga ka Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe ye wa Kana tara ti ni,
11 ye yaa cara ta wɔ, nda lere mbe ya fe sa karafa ka ni. Na lere ka lere gbo, na wi sigi siligi, wi mbe ya fe sa karafa ka ni†.
12 Ki cara ti yaa pye cara nda lere mbe ya fe sa karafa wa, mbe shɔ lere ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ wi yeri; jaŋgo legbolere paga kaa gbo na kiti kɔnfɛnnɛ gbogolomɔ pi fa kiti kɔn wi na gbɛn.
13 Ye yaa cara kɔgɔlɔni wɔ, nda lere mbe ya fe sa karafa ka ni.
14 Ye yaa taanri wɔ wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, mbe taanri wɔ wa Kana tara.
15 Lere ŋa fuun wi yɛn Izirayɛli woo, naa nambanŋa konaa nambannjɛɛn laga yoro Izirayɛli woolo ye sɔgɔwɔ, na wa ka lere gbo, na wi sigi siligi, wi mbe ya fe sa karafa ki cara kɔgɔlɔni ka ni.
16 «Na lere ka lere gbɔn tugurɔn yaraga ni, na ki fɔ wi ka ku, ŋa wì gbɔnrɔ ti pye, wì pye legbolere. Wi daga poo gbo.
17 Na wi ka sinndɛlɛgɛ tɛgɛ mboo gbɔn ki ni, ŋga ki mbe ya lere gbo, na ki fɔ wi ka ku, ŋa wì gbɔnrɔ ti pye, wi yɛn legbolere. Wi daga poo gbo.
18 Na wi ka si kanŋgaga tɛgɛ mboo gbɔn ki ni, ŋga ki mbe ya mbe lere gbo, na ki fɔ wi ka ku, ŋa wì gbɔnrɔ ti pye, wi yɛn legbolere. Wi daga poo gbo.
19 Lere ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ, wi ka legbolere wi yan sanŋa ŋa ni, wuu gbo.
20 Na lere wa ka wi lewee yɛnlɛ wa panra mboo wɔnrɔgɔ nakoma mbe lara mboo sige mboo wa yaraga ka ni, na ki fɔ wi ka ku,
21 nakoma na wi ka wi gbɔn kɛŋgunɔ ni, mbɛnwɛ jatere ni, na wi ka ku, ŋa wì gbɔnrɔ ti pye, wi daga poo gbo, katugu wi yɛn legbolere. Lere ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ, wiga wi yan sanga ŋa ni, wuu gbo.
22 Ɛɛn fɔ, na lere wa ka wi lewee yɛnlɛ wa wɔnrɔgɔ mboo gbo na wi sigi siligi, na wi sigi pye mbɛnwɛ ni, nakoma na wi ka wi wa yaraga ka ni mboo gbo, na wi sigi siligi,
23 nakoma wi ka sinndɛlɛgɛ wa wi na, na wi suu yan, na wi ka ku mbege ta wi suu panra, wi si woro na kapege jate wi ni,
24 pa kona kiti kɔnfɛnnɛ gbogolomɔ pi yaa kiti kɔn ŋa wì lere wi gbo wo naa ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ pe sɔgɔwɔ, mbe yala kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele kè tɛgɛ ki wogo ki na ke ni.
25 Kiti kɔnfɛnnɛ gbogolomɔ pi yaa ŋa wì lere wi gbo wi shɔ lere ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ wi yeri, mboo pye wi sɔngɔrɔ wa ca ŋga wìla fe ma saa karafa ki ni.

«Ŋa wì lere wi gbo wi daga mbe koro wa ki ni, fɔ saraga wɔfɛnnɛ to wi sa ku, wo ŋa pàa sinmɛ kpoyi pi wo wi na we.
26 Ɛɛn fɔ, pe ma fe ma saa karafa ca ŋga ni, wì saa karafa ŋga ni, na wi ka yiri wa ki ni mbege kɔngɔlɔ ke toro,
27 naŋa ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ, na wiga wi yan wa ca ŋga pe ma fe ma saa karafa wa ki puŋgo na, wi yaa wi gbo, pa ki se jate wi kapege pye ma lere gbo.
28 Katugu ŋa wì lere wi gbo, wì fe ma saa karafa ca ŋga ni, wi daga mbe koro wa ki ca ki ni fɔ saraga wɔfɛnnɛ to wi sa ku. Ko puŋgo na, wi mbe ya sɔngɔrɔ wa wi tara nda tì kan wi yeri ti ni.

29 «Ki kagala ŋgele ke yɛn kondɛgɛlɛ yoro naa ye setirige piile mbele fuun pe yaa yiri ye puŋgo na ye kan, na yaga sa cɛn laga o laga.

30 «Na lere ka lere gbo sanga o sanga, ŋa wì lere wi gbo pe mbe ya mboo gbo sɛrɛfɛnnɛ lɛgɛrɛ sɛnyoro kala na. Ɛɛn fɔ, sɛrɛfɔ nuŋgba sɛnyoro se ya ti poo gbo†.

† **35:11 35.11:** Zhozu 20.1-9 † **35:30 35.30:** Dete 17.6; 19.15

31 Legbolere ŋa wi daga poo gbo, yee
daga mbe penjara shɔ mbe wa go shɔ. Wi
daga poo gbo.
32 Pe ma fe ma saa karafa ca ŋga ni,
legbolere ŋa wì fe ma saa karafa wa ki ni,
ye se ka penjara shɔ mboo go shɔ mbe ti
wi sɔngɔrɔ wi pan wa wi tara, na saraga
wɔfɛnnɛ to wi fa ku gbɛn.
33 Tara nda ye yaa sa cɛn wa ti ni, yaga
kari tɛgɛ fyɔngɔ ni; katugu legbogo ki ma
tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni. Na paga lere gbo
wa tara ti na, ti se ya pye kpoyi yaraga ka
yɛgɛ ni, kaawɔ ŋa wì lere wi gbo poo gbo.
34 Ye yaa ka cɛn tara nda ni, yaga kari
tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ konɔ li ni, to nda
mi yaa ka pye mbe cɛn wa ti ni we, katugu
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn ma cɛn laga
yoro Izirayɛli woolo ye sɔgɔwɔ.»

36

Jɛɛlɛ mbele pè pɔri nambala yeri, pe kɔrɔgɔ limɛ kala

1 Makiri pinambyɔ Galaadi wi setirige
piile pe seye teele pàa pan Moyisi naa
Izirayɛli woolo sanmbala pe seye teele pe
kɔrɔgɔ. Makiri to wo lawi ŋa Manase. Ki
seye teele pàa yiri wa Zhozɛfu setirige ki
ni.
2 A pè si Moyisi wi pye fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki konɔ kan mboro ŋa we
tafɔ ma yeri ma yo ma pɛtɛ gbɔn ma
tara ti yɛɛlɛ woro Izirayɛli woolo we
na. Mbe taga wa ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa ki konɔ kan ma yeri naa ma yo ma
we sefɔ Zelofadi wi kɔrɔgɔ ki kan wi
sumborombiile pe yeri†.
3 Mbe yala ko ni, na paga pɔri nambala
yeri Izirayɛli cɛnlɛ la yɛgɛ ni, pe to kɔrɔgɔ
ŋga pè li, ki yaa wɔ wa we tɛlɛye kɔrɔgɔ
ki ni mbe taga pè pɔri nambala mbele yeri
pe kɔrɔgɔ ki na. Ki ka pye ma, pa ka yaa
kɔn wa we kɔrɔgɔ ki na.
4 Na Izirayɛli woolo pe zhubile† yɛlɛ li
ka ka gbɔn, ki jɛɛlɛ pe tasaga ki yaa wɔ
wa we cɛnlɛ li kɔrɔgɔ ki ni mbe taga pè
pɔri nambala mbele yeri pe cɛnlɛ li wogo
ki na. Ki ka pye ma, ka yaa kɔn wa we
kɔrɔgɔ ki na.»
5 Kona, a Moyisi wì si para Izirayɛli
woolo pe ni ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro ti ni, ma pe pye fɔ: «Tanga yɛn
Zhozɛfu setirige piile pe cɛnlɛ li yeri.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sɛnrɛ nda yo Zelofadi
sumborombiile pe wogo ki na ti nda fɔ:
‹Naŋa ŋa ka ŋa ndanla wi mbe ya pɔri wi
yeri. Ɛɛn fɔ, ki naŋa wi daga mbe pye pe
to cɛnlɛ li sege woo wo wa.
7 Pa kona Izirayɛli woolo pe kɔrɔgɔ ka
se ka wɔ cɛnlɛ la ni mbe kan cɛnlɛ la yeri.
Kona Izirayɛli woo nuŋgba nuŋgba pyew
wi yaa koro wi tɛlɛye kɔrɔgɔ ko ni.
8 Na kɔrɔgɔ ka kan sumboro wa yeri,
Izirayɛli woolo cɛngɛlɛ la ni, wi daga mbe
pɔri naŋa wa yeri wa pe to cɛnlɛ li sege
woolo pe ni; jaŋgo Izirayɛli woolo pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe tɛlɛye kɔrɔgɔ ki
koro pe kan.
9 Ki ka pye ma, kɔrɔgɔ ka se ka wɔ cɛnlɛ
la ni mbe kan cɛnlɛ la yeri. Izirayɛli cɛnlɛ
nuŋgba nuŋgba pyew li yaa koro wa li
yɛɛra kɔrɔgɔ ki go na.› »
10 A Zelofadi sumborombiile pè si ŋga
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan ki pye.
11 A Zelofadi wi sumborombiile Mala,
naa Tiriza, naa Ogila, naa Milika konaa
Nowa pè si pɔri pe ndonjɛye pe pinambi-
ile pele yeri.
12 Ki nambala pàa pye Zhozɛfu wi
pinambyɔ Manase wi setirige piile poro
seye woolo. Kì kaa pye ma, kɔrɔgɔ ŋga
sumborombiile pàa ta, a kì si koro wa pe
to cɛnlɛ li ni.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ŋgasegele naa
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele yo Moyisi wi kan,
a wì ke yo Izirayɛli woolo pe kan, koro
wɛlɛ yɛɛn. Ko la pe ta wa Mowabu tara
funwa lara falafala ti na, wa Zhuridɛn
gbaan wi yɔn na, wa Zheriko ca ki
yɛsinmɛ na.

† **36:2 36.2:** Nɔmbu 27.7 † **36:4 36.4:** Yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ pyew lo pàa pye na yinri zhubile yɛlɛ. Ki yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige kɛ wogo ki na, Izirayɛli woolo mbele pàa pye na pe yɛɛ kaan kulolo pe Izirayɛli woolo yɛɛnlɛ pele yeri, pe ma wɔ wa kulowo pi ni. Tara lara nda leele pèle la jori ma pɛri, ti ma sɔngɔrɔ ti fɛnnɛ pe na (Levi 25.8-55).

Ŋgasegele ke yosaga shyɛn wogo sɛwɛ ŋa pe yinri

DETERONƆMU

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Deteronɔmu sɛwɛ wi yɛn na para Moyisi wi sɛnyoro ti lɛgɛrɛ na. Yɛnŋɛlɛ li woolo pè gbɔn koni wa Mowabu tara, na jaa mbe ye wa Kana tara ti ni. Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan fɔ wi se ye wa tara nda làa yɔn fɔlɔ lɛ mbe kan pe yeri ti ni. Ki kala na, sanni Moyisi wi sa ku, a wì si sɛnrɛ ti lɛ ma para.

Ki koŋgbanŋga ki na, Izirayɛli woolo pàa pye na yanri na toro wa gbinri yɛlɛ nafa shyɛn ŋgele ni, ŋga fuun kìla pye, Moyisi wìla para ki sɛnrɛ na. Yɛnŋɛlɛ làa pe yɛgɛ sin ma pe kala li yɔn. Ki kala na, leele pe daga mbe pye sinmbele li ni.

Ko puŋgo na, a Moyisi wì si nuru ma para ŋgasegele kɛ ke sɛnrɛ na, konaa lasiri koŋgolo sanŋgala ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa kan li woolo pe yeri ke ni. Ɛɛn fɔ ki kɔ wo ma leele paa tanri ki lasiri koŋgolo koro cɛ na. Yɛnŋɛlɛ li daga mbe pe ndanla pe kotogo ki ni fuun ki ni. Yɔn finliwɛ mba Yawe Yɛnŋɛlɛ làa le pe ni, pe daga mbe koro sinmbele pi ni. Na paga ki yɔn finliwɛ pi yigi, Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw pe na, na paga suu jɔgɔ pe juguye pe yaa ya pe ni. Sɛwɛ wi mɛgɛ pa kì ta laga ki laga ŋga ki ni. Maga logo *Deteronɔmu ko kɔrɔ wo yɛn: «Lasiri shyɛn woo» nakoma «Mbe nawa to lasiri sɛnrɛ ti na».*

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Moyisi wi yɛn naa yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe ku. Wìla Zhozuwe wɔ naa tɛgɛ wa wi yɛɛ yɔnlɔ. A wì si yurugo ka kɔ, ŋga ki yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni li kajɛŋgɛ pyewe pi kala na. Ko puŋgo na, a wì si duwaw pye Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke kan, kona mɛɛ ku. Wi sila ta mbe ye wa tara nda Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ lɛ mbe kan pe yeri ti ni. Ɛɛn fɔ we yɛn naga kara naga yaan fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa fa yiri wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ, ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye na para wi ni gbɔgɔyi paa Moyisi yɛn» (Dete 34.10). Ki naŋa wo wìla ki sɛngbɔrɔ nda ti yo Izirayɛli woolo pe kan ma yo fɔ:

Izirayɛli woolo, yaa nuru. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ le, lo nuŋgba li yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, li daga mbɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun konaa ma fanŋga ki ni fuun ni (Dete 6.4-5).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Moyisi wi sɛnyoro koŋgbannda *1.1–4.43*
Moyisi wi sɛnyoro shyɛn woro *4.44–11.32*
Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri koŋgolo *12–26*
Duwaw naa Daŋga sɛnrɛ *27.1–28.68*
Yinwefɔnŋgɔ wa yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi ni *28.69–30.20*
Moyisi wi kapyegele puŋgo wogolo *31–34*

MOYISI WI SƐNYORO KOŊGBANNDA

1.1–4.43

1 Sɛnrɛ nda to Moyisi wìla yo Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kan, ma pe ta wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri, wa gbinri wi ni, wa gbunlundɛgɛ funwa laga falafala ŋga ki yɛn wa Sufu ca ki yɛsinmɛ na ki tanla, wa Paran ca konaa Tofɛli, naa Laban, naa Hazerɔti naa Dizahabu cara ti sɔgɔwɔ pi ni†.

2 Mbe yiri wa Horɛbu† yanwiga ki na sa gbɔn wa Kadɛshi Barineya ca, piliye kɛ ma yiri nuŋgba tangala ma ma tanga, na maga toro wa Seyiri yanwiga konɔ li ni we.

3 Izirayɛli woolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, ki yɛlɛ nafa shyɛn wolo li yeŋge kɛ ma yiri nuŋgba wogo, ki pilige koŋgbanŋga ki na, sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan ma yo wi yo Izirayɛli woolo pe kan, a wì siri yo pe kan.

4 Kìla pye ma pe ta pàa malaga gbɔn ma ya Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn wi ni, wo ŋa wìla pye ma cɛn wa

† **1:1 1.1:** Cara nda pàa pye na yinri Sufu, naa Paran, naa Tofɛli, naa Laban, naa Hazerɔti konaa Dizahabu lere siri saga jɛn nala. Ti sila pye ma lali Zheriko ca ki ni. † **1:2 1.2:** Horɛbu yanwiga ko nuŋgba ko ki yɛn Sinayi yanwiga ye.

Ɛshibɔn ca we; konaa pàa ya fun Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi ni, wo ŋa wìla pye ma cɛn wa Ashitarɔti konaa Edireyi ca ki ni†.

5 Ma pe ta wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri, wa Mowabu tara, a Moyisi wì sigi lɛ na leele pe nari ki lasiri sɛnrɛ nda ti ni na yuun fɔ:

Yɛnŋɛlɛ làa Iziraɣɛli woolo pe pye ma yo pe yiri paa kee

6 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le, làa para we ni laga Horɛbu yanwiga ki na ma yo fɔ: ‹Yè cɛn ma mɔ laga ki yanwiga ŋga ki nɔgɔ ma toro.

7 Koni, ye yiri ye ye paara yinrɛ ti kɔlɔgi yaa kee. Ye kari wa Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara yanwira lara ti ni, naa ki kanŋgara na lara ti ni fuun ti ni, naa Zhuridɛn gbunlundɛgɛ funwa laga falafala ki ni, naa wa yanwira ti na, naa wa yanwira tigiwɛn tara ti ni, naa Negɛvu tara ti ni, naa kɔgɔje yɔn tara ti ni, wa Kana tara fɛnnɛ pe tara ti ni, naa Liban tara ti ni, fɔ sa gbɔn wa gbaan gbeŋɛ wi na, Efirati gbaan we.

8 Ye wele, mìgi tara ti kan ye yeri, ye ye wa ti ni yeri shɔ yeri ta, to nda mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mìla wugu mberi kan ye tɛlɛye pe yeri: Abirahamu naa Izaki naa Zhakɔbu, konaa mbe kari kan pe setirige piile pe yeri poro puŋgo na.›

Moyisi wìla kiti kɔnfɛnnɛ tɛgɛtɛgɛ (Ɛki 18)

9 «Kona, a Moyisi wì si pe pye fɔ: ‹Ki wagati wi ni, mìla ki yo ye kan ma yo mi nuŋgba se ya yere ye ni fuun ye go kala li ni.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, lì ti a yè se ma lɛgɛ jɛŋgɛ nala ŋa wi ni paa naayeri wɔnŋgɔlɔ ke yɛn.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ le, li ti ye lɛgɛ naa jɛŋgɛ fɔ sa gbɔn tɛgɛsaga waga kele (1 000), li duwaw ye na paa yɛgɛ ŋga na làa ki yɔn fɔlɔ kɔn ye yeri we.

12 Ɛɛn fɔ, ye daga mbege jɛn fɔ mi nuŋgba se ya mbaa ye kaŋgbangala, naa ye jorowo kagala konaa ye kendige kagala ke yɛgɛ woo.

13 Ye nambala pele wɔ wa ye cɛngɛlɛ ke ni, mbele pe yɛn ma kala jɛn konaa ma jilige, a paa pe mɛtanga yinri. Mi yaa pe tɛgɛ ye go na.›

14 A yè silan yɔn sogo ma yo sɛnrɛ nda mì yo ti yɛn ma yɔn.

15 Kona, mbele pàa pye ye cɛngɛlɛ ke teele, ma jilige, ma kala jɛn, a paa pe mɛtanga yinri, a mì si pe tɛgɛ teele leele waga keleŋgele (1 000) go na, naa leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na, naa leele nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ go na konaa leele kɛ kɛ go na; a pè pye ye cɛngɛlɛ ke kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ.

16 Ki wagati wi ni, mìla ki yo maga ŋgban ye kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ pe ni ma yo fɔ: ‹Yaa ye sefɛnnɛ pe kiti kɔnkagala ke nuru jɛŋgɛ, yaa kiti sinŋɛ kɔɔn pe sɔgɔwɔ nakoma pe nambanmbala pe sɔgɔwɔ.

17 Yaga kaa kiti wi kɔɔn mbaa cɔnri. Ɛɛn fɔ, yaa nuru legbɔɔlɔ poro naa lepigile ke yeri, yaga kaa leele woo leele ni. Yaga ka fyɛ lere wa kpɛ yɛgɛ, katugu ye daga mbe kiti wi kɔn Yɛnŋɛlɛ lo mɛgɛ ni. Kiti kɔnkala na ka ŋgban mbe ye nawa wɔ, yaa paan li ni na kɔrɔgɔ mbeli yɛgɛ wɔ.›

18 Ki wagati wi ni, ŋga yaa daga mbe pye, mìla ki yo ye kan.

Iziraɣɛli woolo pàa leele tun pe sa Kana tara kagala ke yewe (Nɔmbu 13–14)

19 «Ko puŋgo na, a wè si yiri wa Horɛbu yanwiga ki tanla, mɛɛ ki gbinri gbɔlɔ fyɛrɛ woo ŋa yè yan wi pari ma toro. A wè si Amɔri cɛnlɛ woolo pe yanwira tara kologo ki lɛ ma kari, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we kan we. A wè si saa gbɔn wa Kadɛshi Barineya ca.

20 Kona, a mì si ye pye fɔ: ‹Ye mbele! Yè gbɔn laga Amɔri cɛnlɛ woolo pe yanwira tara ti ni, to nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan we yeri we.

21 Ye wele! Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì tara ti le ye kɛɛ. Ye kari ye sari shɔ yeri ta, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye

† **1:4 1.4:** Nɔmbu 21.21-35

pe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ye kan we. Yaga ka fyɛ, ye sunndo wiga si ka kɔn ye na.›
22 Kona, a ye ni fuun yè si pan na kɔrɔgɔ
mala pye fɔ: ‹Ye ti we leele pele tun wa we
yɛɛ yɛgɛ pe sa tara ti yanri, peri wele, peri
jɛn, jaŋgo we yaa toro konɔ na ni konaa
we yaa ye cara nda ni, pe pan pege yɛgɛ
yo we kan.›
23 Ŋga yàa yo, a mìgi yan ye jatere wi
yɛn ma yɔn. A mì si nambala kɛ ma yiri
shyɛn wɔ ye ni. Leele nuŋgba nuŋgba la
yiri ye cɛngɛlɛ ke nuŋgba nuŋgba ke ni.
24 A pè si kari wa yanwira lara ti yeri
ma saa gbɔn wa Ɛshikɔli gbunlundɛgɛ ki
na, maga yanri maga wele.
25 A pè si tara ti yarilire ta lɛ ma pan
mari naga we na. Wa pe sɛnyoro ti ni, pàa
we pye ma yo fɔ: ‹Tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ,
we Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan we yeri, ti yɛn
ma yɔn.›
26 Konaa ki ni fuun yàa je ma yo ye se
kari wa ti ni. Yàa yiri ma je Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na†.
27 Yàa pye na kɔngɔri li na wa ye paara
yinrɛ ti ni ma yo fɔ: ‹We yɛn ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mbɛn, ko kala na lì we yirige
wa Ezhipiti tara ti ni mbe pan mbe we le
Amɔri cɛnlɛ woolo pe kɛɛ, jaŋgo pe we
tɔngɔ.
28 We mbe ya kari se? We sefɛnnɛ pè we
wire ti fanla we na ma yo fɔ ki tara woolo
pè tugbɔlɔ ma ŋgbanŋgban ma wɛ we na.
Pe cara tì tugbɔlɔ, malaga sigemboro nda
pè kan mari maga, a tì yagara na gbɔɔn
fɔ wa yɛnŋɛlɛ na; fɔ pè yɛrɛ letitɔnlɔgɔ
Anaki setirige piile pe yan wa.›
29 A mì si ye yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Ye
sunndo wiga ka kɔn, yaga si ka fyɛ pe
yɛgɛ.
30 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo na li yɛn
na tanri ye yɛgɛ, lo jate li yaa malaga ki
gbɔn ye kan, paa yɛgɛ ŋga na làa ki gbɔn
ye kan wa Ezhipiti tara ye yɛgɛ na we.
31 Wa gbinri wi ni, yoro jate yàa ki yan
yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa
ye go kala li lɛ wa ye kondangala li ni fuun
li ni, fɔ ma pan ma gbɔn lagamɛ; paa yɛgɛ
ŋga na lere maa wi pinambyɔ kɔrɔsi we†.
32 Konaa ki ni fuun, yee taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na.
33 Lo na làa pye na ye yɛgɛ sinni wa ye
kondangala li ni, na lara nda ye yaa la ye
paara yinrɛ ti kanni la cɛɛn ti lagajaa ye
kan. Yembinɛ làa pye na ye yɛgɛ sinni
kasɔn titɔnlɔgɔ yerege ka ni, yɔnlɔ na, na
ye yɛgɛ sinni kambaaga titɔnlɔgɔ yerege
ni na konɔ li nari ye na†.›

Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe kɔngɔrimɔ pi fɔgɔ tɔn pe na

34 «Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ye
kɔngɔrimɔ pi logo mɛɛ nawa ŋgban ma
wugu ma yo fɔ:
35 ‹Ki nala pilige woolo mbele pè yiri ma
je, wo wa kpɛ se tara tiyɔnrɔ nda mìla
wugu mbe kan ye tɛlɛye pe yeri ti yan
yɛnlɛ ni†.
36 Kaawɔ Yefune pinambyɔ Kalɛbu wo
nuŋgba wi yaa ti yan. Tara nda wìla
saa yanri ma wele, mi yaa ti kan wo
naa wi setirige piile pe yeri, katugu wìlan
nandanwa kala li pye mali yɔn fili wi
nawa pi ni fuun ni†.›
37 «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban na ni
fun ye kala na, mala pye fɔ: ‹Mboro fun,
ma se ye wa ki tara ti ni†.
38 Ɛɛn fɔ, Nuni pinambyɔ Zhozuwe ŋa
wi yɛn ma sagafɔ, wo wi yaa ye wa ti ni.
Kotogo le wi ni; katugu wo wi yaa Izirayɛli
woolo pe yɛgɛ sin pe tara ti shɔ peri ta.
39 Ye piile jɛɛlɛ jɛɛlɛ poro na, poro
mbele yàa pye na para pe sɛnrɛ na fɔ ye
juguye pe yaa ka pe koli, poro mbele nala
pe fa kajɛŋgɛ naa kapege ki jɛn mbege
wɔ ki yɛɛ ni, poro pe yaa ka ye wa tara
ti ni. Poro mi yaa kari kan pe yeri ti pye
pe kɔrɔgɔ.
40 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye sɔngɔrɔ, yaa
kee wa gbinri wi ni, wa Kɔgɔje yɛɛn wi
yeri.›
41 «Kì kaa pye ma, a yè silan yɔn sogo
ma yo fɔ: ‹Wè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li
na. Koni we yaa yiri mbe kari sa malaga
ki gbɔn paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ,
we Yɛnŋɛlɛ lìgi yo we.› A ye ni fuun
nuŋgba nuŋgba yè si ye maliŋgbɔnyaara

† **1:26 1.26:** Dete 9.23; Ebu 3.16 † **1:31 1.31:** Dete 8.2-5; Kapye 13.18 † **1:33 1.33:** Ɛki 13.21; 40.34-38 † **1:35 1.34-35:** Ebu 3.18 † **1:36 1.36:** Nɔmbu 13.6; 14.24; Zhozu 14.6-14 † **1:37 1.37:** Nɔmbu 20.2-13; 27.12-14

ti lɛ mbe sa to yanwira tara woolo pe na, naga jate ndɛɛ ki kala li se ŋgban.
42 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa na pye fɔ: ‹Ki yo pe kan fɔ paga ka kari wa yanwira ti na sa malaga ki gbɔn, katugu mi woro wa pe ni. Pe yaa ti pe juguye pe pe gbo.›
43 Mìla ki sɛnrɛ ti yo ye kan, ɛɛn fɔ, ye sila logo na yeri. Yàa yiri ma je Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na, ma ye yɛɛ gbɔgɔ ma kari wa yanwira ti na.
44 Kona, Amɔri cɛnlɛ woolo mbele pàa pye ma cɛn wa ti na, a pè si tigi ma pan ma to ye na, ma ye purɔ paa yɛgɛ ŋga na sɛnrɛgɛ ma kaa lere purɔ we. Pàa ya ye ni maga lɛ wa Seyiri tara fɔ ma saa gbɔn wa Ɔrima ca ki na.
45 Ye sɔngɔrɔsaga, yàa pan ma gbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, ɛɛn fɔ, li sila logo ye yeri; li sila nuŋgbolo jan ye yeri yɛrɛ.
46 Kona, a yè si cɛn wa Kadɛshi Barineya ca ma mɔ wa jɛŋgɛ†.

2

Izirayɛli woolo pàa Edɔmu tara, naa Mowabu tara konaa Amɔ tara ti sɔlɔgɔ ma toro

1 «Ko puŋgo na, a wè si yɛgɛ kaw mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari wa gbinri wi ni, wa Kɔgɔje yɛɛn wi yeri paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo na kan we. Wàa piliye lɛgɛrɛ pye na Seyiri yanwiga ki mari†.
2 «Pilige ka, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ:
3 ‹Ki yanwiga ŋga yège maga ma mɔ na. Koni ye yiri yaa kee wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.›
4 Làa na pye ma yo mbege tunŋgo ŋga ki kan ye yeri fɔ: ‹Ye yaa sa toro le ye sefɛnnɛ, Ezawu setirige piile wele, pe tara kɔnlɔ li tanla. Poro mbele pe yɛn ma cɛn wa Seyiri tara ti ni we. Pe yaa ka fyɛ ye yɛgɛ, ɛɛn fɔ, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn pe ni†,
5 yaga ka sa to pe na malaga ni, katugu mi woro na yaraga ka kaan ye yeri wa pe tara, ali sa sun tɔlɔgɔ kansaga nuŋgba san. Mà jɛn mì Seyiri yanwiga tara ti kan Ezawu† wi yeri kɔrɔgɔ
6 Yaakara nda ye yaa ka konaa tɔnmɔ mba ye yaa wɔ wa pe yeri, ye yaa pi lɔ.
7 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì duwaw ye na ye tunndo ti ni fuun ni. Yàa pye na tanri wa ki gbinri gbɔlɔ li ni sanga ŋa ni, làa pye na ye kɔrɔsi. Maga lɛ wa, ki yɛlɛ nafa shyɛn wolo loli na yɛɛn, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ye ni. Yaraga ka kpɛ si ye la.›
8 «Wàa kɛ ma toro ma lali we sefɛnnɛ pe ni, Ezawu setirige piile wele, poro mbele pe yɛn ma cɛn wa Seyiri yanwira tara ti ni we. Wàa gbunlundɛgɛ konɔ li sɔlɔgɔ ma toro, konaa Eyilati ca naa Eziyɔn Gebɛri ca ki ni, mɛɛ saa kɛ ma Mowabu tara gbinri konɔ li lɛ na kee.
9 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: ‹Yaga ka Mowabu cɛnlɛ woolo pe yɔn ja, yaga ka to pe na malaga ni, katugu mi se ka yaraga ka kan ye yeri mbe yiri wa pe tara ti ni. Mì Ari tara ti kan poro Lɔti setirige piile pe yeri ti pye pe woro†.› »
10 (Faa pa Emimu cɛnlɛ woolo pàa pye ma cɛn wa ki tara ti ni. Ki cɛnlɛ làa pye ma gbɔgɔ, a pè lɛgɛ konaa ma tɔnlɔndɔnlɔ paa Anaki setirige piile pe yɛn.
11 Leele pàa pye na pe jate Erefayi cɛnlɛ woolo poro pele, paa Anaki setirige piile pe yɛn. Ɛɛn fɔ, Mowabu cɛnlɛ woolo poro la pye na pe yinri Emimu cɛnlɛ woolo.
12 Faa Hɔri cɛnlɛ woolo poro pàa pye ma cɛn wa Seyiri tara. A Ezawu setirige piile pè si kaa pe purɔ, ma pe tɔngɔ, mɛɛ cɛn wa tara ti ni pe yɔnlɔ, paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli woolo pège wogo nuŋgba ki pye tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan pe yeri ti pye pe woro ti wogo ki na we.)
13 «Kona, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si we pye fɔ: ‹Koni ye yiri yaa kee, ye Zerɛdi lafogo ki kɔn ye yiri.› A wè sigi pye ma.
14 Wagati ŋa wàa pye tangala li na, ma yiri wa Kadɛshi Barineya ca, fɔ ma saa Zerɛdi lafogo ki kɔn ma yiri, wìla pye yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri. Ki wagati wi ni, nambala mbele fuun pe

† **1:46 1.41-46:** Nɔmbu 14.39-45 † **2:1 2.1:** Nɔmbu 21.4 † **2:4 2.4:** Zhenɛ 36.8 † **2:5 2.5:** Edɔmu naa Mowabu konaa Amɔ pàa pye Izirayɛli wi sefɛnnɛ pele, mbele Yɛnŋɛlɛ làa tara ta kan pe yeri kɔrɔgɔ, paa yɛgɛ ŋga na li mbaa ka ta kan Izirayɛli wi yeri we. † **2:9 2.9:** Mowabu cɛnlɛ woolo pe sinndi wì yiri laga ŋga na, yege wele wa Zhenɛ 19.30-38laga ki ni.

mbaa ya malaga gbɔn, a pè ku ma kɔ, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wugu ki wogo ki na ma pe kan we†.

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate làa yiri pe kɔrɔgɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, ma pe tɔngɔ, fɔ a pè saa kɔ pew.

16 «Nambala mbele pe mbaa ya malaga gbɔn, naa pàa kaa ku ma wɔ wa leele sanmbala pe sɔgɔwɔ sanga ŋa ni,

17 a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni ma yo fɔ:

18 ‹Koni ye yaa Mowabu tara kɔnlɔ li kaanla mbe Ari tara ti kɔn mbe yiri.

19 Ye yaa sa gbɔn wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara ti yɛsinmɛ na. Yaga ka pe yɔn ja, yaga si ka malaga gbɔn pe ni, katugu mi se ka tara ta kpɛ kan ye yeri mbe yiri wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara ti ni. Mìgi tara ti kan Lɔti setirige piile poro yeri ti pye pe woro†.› »

20 (Ki tara pàa pye nari jate fun Erefayi cɛnlɛ woolo poro tara; katugu faa Erefayi cɛnlɛ woolo poro pàa pye ma cɛn wa. Amɔ cɛnlɛ woolo poro la pye na pe yinri Zanzumimu cɛnlɛ woolo.

21 Ki leele pàa pye fanŋga ni, ma lɛgɛ konaa ma tɔnlɔndɔnlɔ paa Anaki setirige piile pe yɛn. Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti a Amɔ cɛnlɛ woolo pè ki leele pe tɔngɔ ma pe tara ti shɔ mari ta, mɛɛ cɛn wa ti ni pe yɔnlɔ.

22 Ki nuŋgba ko Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye fun Ezawu setirige piile pe kan. Poro mbele pe yɛn ma cɛn wa Seyiri tara we. Làa Hɔri cɛnlɛ woolo pe tɔngɔ pe kan. A pè pe tara ti shɔ mari ta, ma cɛn wa ti ni pe yɔnlɔ ali ma pan ma gbɔn nala.

23 Ki nuŋgba ko kìla pye Avi cɛnlɛ woolo pe na, poro mbele pàa pye ma cɛn wa kapire ti ni, fɔ ma saa gbɔn wa Gaza ca ki na. Kafitɔri cɛnlɛ woolo†, poro mbele pàa yiri wa Kafitɔri tara, a poro si pan ma pe tɔngɔ, mɛɛ cɛn wa tara ti ni pe yɔnlɔ.)

24 «Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi konɔ kan ma yo fɔ: ‹Ye yiri yaa kee. Ye Arinɔ lafogo ki kɔn ye yiri. Mi yaa Amɔri cɛnlɛ woolo naŋa Sihɔn wi le ye kɛɛ, Ɛshibɔn ca wunlunaŋa we, konaa wi tara ti ni fuun ti ni. Yege lɛ yaa malaga gbɔɔn wi ni, yoo tara ti shɔ yeri ta.

25 Mi yaa ki lɛ nala mbe ti cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn laga tara ti na kaa fyɛ ye yɛgɛ. Pe sunndo wi yaa la kɔɔn ye kala na; na paga ye sɛnrɛ logo sanga ŋa ni, pe yaa la seri, pe jatere wi yaa piri pe na.›

Izirayɛli woolo pàa ya wunlunaŋa Sihɔn wi ni (Nɔmbu 21.21-30)

26 «Kona, a mì si pitunmbolo torogo ma yiri wa Kedemɔti gbinri wi ni ma yo pe kari Ɛshibɔn ca wunlunaŋa Sihɔn wi kɔrɔgɔ pe saga yɛyinŋge sɛnrɛ nda ti yo wi kan fɔ:

27 ‹Ki yaga wɔɔn tara ti pari we toro. Koŋgbɔgɔ ko we yaa lɛ la kee. We se kɛ kalige na, we se si kɛ kamɛŋgɛ na.

28 Yaakara nda we yaa ka naa tɔnmɔ mba we yaa wɔ, we yaa ki penjara ti sara ma yeri. We yɛn na jaa mbe tanga mbe toro ko cɛ.

29 Ezawu setirige piile, poro mbele pe yɛn ma cɛn wa Seyiri tara, konaa Mowabu cɛnlɛ woolo mbele pe yɛn ma cɛn wa Ari tara, pàa konɔ kan we yeri ma fun, a wè pe tara ti pari ma toro. Mboro fun yɛnlɛ ki na maga pye we kan ma, fɔ we sa Zhuridɛn gbaan wi kɔn we ye wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan we yeri ti ni.›

30 Ɛɛn fɔ, Ɛshibɔn ca wunlunaŋa Sihɔn wìla je ma yo waga ka toro wa wi tara. Wìla je katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ làa ti wila yere kala na konaa maa kotogo ki ŋgban wi na, jaŋgo mboo le ye kɛɛ paa yɛgɛ ŋga na kìla pye we.

31 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: ‹Wele, koni mi yɛn na Sihɔn wi nii ye kɛɛ konaa wi tara ti ni. Ye yiri yege lɛ yaa tara ti shoo.›

32 Kona, a Sihɔn wì si yiri wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, ma we fili malaga ni, ma to we na wa Yahazi laga ki na.

33 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le, a lì suu le we kɛɛ. A wè si ya wo naa wi

† **2:14 2.14:** Nɔmbu 14.28-35 † **2:19 2.19:** Zhenɛ 19.38 † **2:23 2.23:** Kafitɔri cɛnlɛ woolo mbele pè para pe sɛnrɛ na lagamɛ pàa pye Filisiti tara fɛnnɛ pe tɛlɛye.

pinambiile, naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni.
34 A wè suu cara ti ni fuun ti shɔ mari
ta, ma leele pe tɔngɔ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan; nambala, naa jɛɛlɛ konaa piile pe ni,
we sila wa kpɛ yaga go na.
35 Cara nda wàa shɔ, yaayoro naa
yarijɛndɛ nda wàa yan wa ti ni, to wàa
koli we yɛɛ kan cɛ.
36 Maga lɛ wa Aroyɛri ca ki na, ko ŋga
ki yɛn wa Arinɔ lafogo ki yɔn na, naa ca
ŋga ki yɛn wa gbunlundɛgɛ ki ni ki na, fɔ
ma saa gbɔn wa Galaadi tara ti na. Ko ca
ko ka si fanŋga ta we na. Katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ làa pe ni fuun pe le
we kɛɛ.
37 Ɛɛn fɔ, wè sila jiri Amɔ cɛnlɛ woolo
pe tara ti na, naa Yabɔki lafogo yɔn tara
ti laga ka kpɛ na, naa yanwira tara cara
ti ni. Lara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ
làa yo waga ka jiri ti na, we sila jiri ko ka
kpɛ na.

3

Izirayɛli woolo
pàa ya wunlunaŋa Ɔgi wi ni
(Nɔmbu 32.1-42)

1 «Ko puŋgo na, a wè si kɛ ma Bazan
tara konɔ li lɛ na kee; ɛɛn fɔ, a Bazan tara
wunlunaŋa Ɔgi wì si yiri we kɔrɔgɔ wo
naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni ma
saa to we na malaga ni wa Edireyi ca.
2 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ:
‹Maga ka fyɛ wi yɛgɛ, katugu mi yɛn naa
nii ma kɛɛ wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni
fuun pe ni, naa wi tara ti ni fuun ti ni. Ma
yaa wi pye paa yɛgɛ ŋga na màa Amɔri
cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn ŋa wìla
pye ma cɛn wa Ɛshibɔn ca wi pye we.›
3 Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ
le, làa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi le we
kɛɛ wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun
pe ni. A wè pe ni fuun pe gbo, ali nuŋgba
wo sila koro go na.
4 Kona, a wè suu cara ti ni fuun ti shɔ
mari ta, ka kpɛ sila koro ŋga we sila shɔ.
Tìla pye ca nafa taanri wa Arigɔbu tara,
to tìla pye Ɔgi wi wunluwɔ tara re, wa
Bazan tara.
5 Pàa malaga sigemboro kan maga cara
ti ni fuun ti maga, nda tìla pye ma yagara
yagara. Kɔɔrɔ la pye ti na, ti sɔgɔyaara
tìla pye tugurɔn woro. Mbe taga wa ko
na, wàa kapire lɛgɛrɛ shɔ fun, nda malaga
sigemboro sila pye mberi maga.
6 Wàa ki cara ti ni fuun ti tɔngɔ, ma
nambala naa jɛɛlɛ konaa piile pe ni fuun
pe gbo ma pe kɔ paa yɛgɛ ŋga na wàa ki
pye wa Ɛshibɔn ca wunlunaŋa Sihɔn wi
tara we.
7 Ɛɛn fɔ, yaayoro to naa yarijɛndɛ nda
tìla pye wa cara ti ni, wàa ti koli we yɛɛ
kan.
8 «Ki wagati wi ni, pa wàa Amɔri cɛnlɛ
woolo pe wunlumbolo shyɛn pe tara ti shɔ
yɛɛn. Pàa pye ma cɛn wa Zhuridɛn gbaan
wi yɔnlɔ yirisaga yeri, maga lɛ wa Arinɔ
lafogo ki na, fɔ ma saa gbɔn wa Ɛrimɔ
yanwiga ki na.
9 Sidɔn ca fɛnnɛ pàa pye na Ɛrimɔ
yanwiga ki yinri Siriyɔn, a Amɔri cɛnlɛ
woolo poro naga yinri Seniri.
10 Wàa funwa lagbɔgɔ cara ti ni fuun ti
shɔ mari ta, naa Galaadi tara ti ni fuun,
naa Bazan tara ti ni fuun, fɔ ma saa gbɔn
wa Salika naa Edireyi cara ti na. To la pye
Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi wunluwɔ
cara to ta.
11 (Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wo
nuŋgba wìla koro go na Erefayi cɛnlɛ
woolo pe ni. Wi sinlɛyaraga kìla pye
tugurɔn wogo. Ki titɔnlɔwɔ pìla wɛ
mɛtɛrɛ tijɛrɛ na, a ki gbemɛ pila kee
mɛtɛrɛ shyɛn yeri. Ki yɛn wa Amɔ cɛnlɛ
woolo pe cagbɔgɔ Araba ki ni bere.)

Zhuridɛn yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ tara ti yɛɛlɛkala
Izirayɛli cɛngɛlɛ kele na

12 «Ki wagati wi ni, wàa ki tara ti ni
fuun ti shɔ mari ta. Maga lɛ wa Aroyɛri ca
ki na, wa Arinɔ lafogo yɔn ki na fɔ ma saa
gbɔn wa Galaadi yanwira tara ti walaga
ki na konaa ki cara ti ni fuun ti ni, mìla
ti kan Urubɛn cɛnlɛ woolo naa Gadi cɛnlɛ
woolo poro yeri.
13 Mìla Galaadi tara ti walaga sanŋga
ki kan Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe
yeri, naa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi
wunluwɔ tara ti ni fuun ti ni. Ko ki yɛn
Arigɔbu tara ti ni fuun, mbe pinlɛ Bazan
tara ti ni fuun ti ni. (Ki tara to pàa pye na
yinri Erefayi tara.

14 Manase setirige pyɔ Yayiiri wo la saa
Arigɔbu tara ti ni fuun ti shɔ mari ta, fɔ
ma saa gbɔn wa Geshuri tara fɛnnɛ naa
Maaka tara fɛnnɛ pe tara kɔnlɔ li na. A
wì suu yɛɛra mɛgɛ ki taga ki Bazan tara
kapire ti na. Pe maa ti yinri Yayiiri kapire
ali ma pan ma gbɔn nala.)
15 Mìla Galaadi tara ti kan Manase
pinambyɔ Makiri wo yeri.
16 Maga lɛ wa Galaadi tara ti na fɔ ma
saa gbɔn wa Arinɔ lafogo ki na, mìla
ki tara ti kan Urubɛn cɛnlɛ woolo naa
Gadi cɛnlɛ woolo poro yeri. Arinɔ lafogo
lapyɔ wo wìla pye kɔnlɔ wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ yeri, a Yabɔki lafogo ko pye
kɔnlɔ poro naa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara
ti sɔgɔwɔ.
17 Mìla funwa laga falafala ki kan pe
yeri fun fɔ ma saa gbɔn wa Zhuridɛn
gbaan wi na. Wo wi yɛn tara ti kɔnlɔ
le wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, maga lɛ wa
Kinerɛti lɔgbɔgɔ ki na fɔ ma saa gbɔn
wa Kɔgɔje kuwo wi na, kɔ kɔgɔje we, wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, fɔ wa Pisiga
yanwiga tigiwɛn pi ni, yɔnlɔ yirisaga yeri.
18 «Ki wagati wi ni, a mì sigi tunŋgo ŋga
ki yo pe kan ma yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ le, lìgi tara nda ti kan ye yeri
ti pye ye woro. Ɛɛn fɔ, ye ni, mbele
fuun pe mbe ya malaga gbɔn, pe pe
maliŋgbɔnyaara ti lɛ pe keli pe sefɛnnɛ
Izirayɛli woolo pe yɛgɛ.
19 Ye jɛɛlɛ, naa ye piile poro cɛ pe yaa
koro wa cara nda mì kan ye yeri ti ni,
konaa ye yaayoro ŋgbeleye yi ni. Mìgi
jɛn ma yo yaayoro lɛgɛrɛ yɛn ye yeri.
20 Pe yaa koro wa fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sa
ti ye sefɛnnɛ pe sa cɛn yɛyinŋge na paa ye
yɛn. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
tara nda kaan ye yeri wa Zhuridɛn gbaan
wi puŋgo na, fɔ pe sari shɔ ti pye pe woro.
Ko puŋgo na, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba
ye sɔngɔrɔ wa tara nda yè ta ta kɔrɔgɔ ti
ni, to nda mì kan ye yeri we†.›
21 Ki wagati wi ni, mìla ki sɛnrɛ nda ti
yo Zhozuwe wi kan fɔ: ‹Mboro jate, màga
yan paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ lì Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlum-
bolo shyɛn pe pye we. Zhuridɛn gbaan
ma yaa wi kɔn mbe ye wunluwɔ tara nda
fuun ni, pa li yaa ki wunlumbolo pe pye
ma fun.
22 Yaga ka fyɛ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ le, li yaa malaga ki gbɔn ye kan.›

Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi se ye wa Kana tara

23 «Kona, a mì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
ŋgbanga ma yo fɔ:
24 ‹We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, màga lɛ nɔɔ
gbɔgɔwɔ po naa ma yawa pi nari mi ŋa
ma tunmbyee na na. Yarisunŋgo ko ka
woro wa naayeri konaa laga tara ti na,
ŋga ki mbe ya mbaa ki kagala ŋgele mà
pye ke piin ki yawa gbɔɔ mba pi cɛnlɛ li
ni.
25 Ki yaga, mila ma yɛnri, ma ti mbe
Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri, ki tara
tiyɔnrɔ nda ti yɛn wa gbaan wi kɛɛ ŋga
na, mberi yan yɛnlɛ ni, ki yanwira tara
tiyɔnrɔ re, to naa Liban tara ti ni.›
26 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban
na ni ye kala na, li sila logo na yeri. Làa
na pye fɔ: ‹Ki yala ma, maga ka para na
ni naa ko sɛnrɛ to na.
27 Lugu wa Pisiga yanwiga ki go na, mɔɔ
yɛgɛ ki yirige ma wele wa yɔnlɔ tosaga
yeri, naa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
naa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri konaa
yɔnlɔ yirisaga yeri, ma tara ti wele jɛŋgɛ.
Ɛɛn fɔ, maga jɛn ma yo ma se Zhuridɛn
gbaan wi kɔn†.
28 Ma tunndo ti yo Zhozuwe wi kan,
maa kotogo ki kan wi na, ma fanŋga le
wi ni, katugu tara nda ma yaa yan yɛnlɛ
ni, wo wi yaa ki leele mbele pe yɛgɛ sin
mbe gbaan wi kɔn, mbe ye pe ni wa ti ni,
mberi yɛɛlɛ pe na ti pye pe woro.›
29 «Kona, a wè si cɛn laga ki gbun-
lundɛgɛ ŋga ki ni, wa Bɛti Pewɔri ca ki
yɛsinmɛ na.

4

Yaa tanri Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na

1 «Moyisi wìla yo naa fɔ: ‹Koni,
Izirayɛli woolo, mi yɛn na ye nari
ŋgasegele naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele
ni, yaa ke nuru na yeri. Ye ke lɛ yaa tanri

† **3:20 3.18-20:** Zhozu 1.12-15 † **3:27 3.27:** Nɔmbu 27.12-14; Dete 32.48-52

ke na, jaŋgo ye koro yinwege na; Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara
nda kaan ye yeri, yeri shɔ yeri ta.
2 Ŋgasegele ŋgele mi yɛn na nari ye na,
yaga ka ka taga ke na, yaga si ka ka kɔn
ke na. Ɛɛn fɔ, yaa tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ŋgele mila kaan ye
yeri ke na†.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa ŋga pye
yarisunŋgo Baali Pewɔri† ki wogo ki na,
yoro jate yàa ki yan yɛnlɛ ni. Ye ni, mbele
fuun pàa ki gbɔgɔ làa pe gbo pew ma pe
kɔ.
4 Ɛɛn fɔ, yoro mbele yàa koro sinmbele
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan, ye ni
fuun ye yɛn yinwege na nala.›
5 «Ye wele, mì ye naga ŋgasegele naa
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni paa yɛgɛ ŋga na
Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ lìgi yo na kan
we, jaŋgo yaa tanri ke na wa tara nda ye
yaa sa ye mberi shɔ mberi ta ti ni.
6 Ye ke lɛ yaa tanri ke na. Ko ki yaa ti
tara sannda ti woolo paa ye yaan tijinliwɛ
fɛnnɛ naa kajɛnmbɛlɛ. Pe yaa kaa ke
sɛnrɛ nuru mbe sila yuun fɔ: ‹Ki cɛnlɛ
gbenɛ na li yɛn cɛnlɛ na li woolo pè kala
jɛn ma jilige dɛ!›
7 Kaselege ko na, cɛngɛlɛ ke ni, la woro
wa, ali ŋgele kè tugbɔlɔ wa ke ni, na li
yarisunndo ti yɛn li tanla tɔɔn paa yɛgɛ
ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛn
we tanla tɔɔn we; sanga o sanga waga li
yeri li we saga, li ma we saga.
8 Cɛnlɛ gbenɛ lo la woro wa, na li
ŋgasegele naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn
ma sin paa ki lasiri ŋa fuun mila kaan ye
yeri nala wi yɛn.

Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga wa Horɛbu yanwiga ki na

9 «Ɛɛn fɔ, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ,
yaa ye yɛɛ kɔrɔsi jɛŋgɛ. Yaga ka fɛgɛ
kagala ŋgele kè pye yè yan ke na. Ma ti
ke koro wa ma jatere wi ni ma yinwege
piliye yi ni fuun ni. Maa ke nari ma
pinambiile pe na konaa ma pishyɛnwoolo
pe na.
10 «Yàa yere Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ wa Horɛbu yanwiga ki tanla
pilige ŋga ni, yaa nawa tuun ki na. Ki
pilige ki ni, làa na pye fɔ: ‹Ki leele mbele
pe gbogolo laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mi yaa
na ŋgasegele ke yo pe kan, jaŋgo pege
fɔrɔgɔ paa fyɛ na yɛgɛ pe yinwege piliye
yi ni fuun yi ni laga tara ti na; konaa paa
ke nari pe piile pe na fun.›
11 Ki wagati wi ni, yàa fulo wa yanwiga
ki tanla ma yere le ki nɔgɔ, ma yala kìla
pye na yiin kasɔn. A kasɔn yinnɛ laa
yinrigi wa diwi naa kambaaga wɔgɔ ki
nandogomɔ na kee wa yɛnŋɛlɛ na.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para ye ni wa kasɔn
ki nandogomɔ. Yàa li sɛnyoro ti logo,
ɛɛn fɔ, ye sila wire kpɛ yan; li magala lo
nuŋgba yàa logo†.
13 Làa li yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yo ye
kan ma yo yaa tanri ti na. To ti yɛn
ŋgasegele kɛ ŋgele. Làa ke yɔnlɔgɔ
sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn na†.
14 Ki wagati wi ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa tunŋgo kan na yeri ma yo mbe
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ naa ŋgasegele naga ye
na, ŋgele ye yaa ka saa tanri ke na wa
tara nda ye yɛn na kee sari shɔ mberi ta
ti ni†.

Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe yɛri yarisunndo ti wogo na

15 «Moyisi wìla pe pye naa fɔ: ‹Ye ye
yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ, katugu pilige ŋga
ni Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para ye ni wa Horɛbu
yanwiga ki na, wa kasɔn ki nandogomɔ,
ye sila wire kpɛ yan.
16 Ki kala na, yaga ka yaara ta tɛ ye yɛɛ
kan yarisunndo mbe ye yɛɛ jɔgɔ, nakoma
yaara ta cɛnlɔmɔ nakoma ta yanlɛrɛ paa
naŋa yɛn nakoma jɛlɛ yɛn†;
17 nakoma paa yaayoro naa woŋgaala
mbele laga tara ti na wo wa yɛn, nakoma
paa sannjɛlɛ yɛn, lo na li maa yinrigi sire
na wa naayeri we.
18 Yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele ke maa
fulolo tara ti na, yaga ka la yanlɛɛ gbegele,

† **4:2 4.2:** Naga 22.18-19 † **4:3 4.3:** Yarisunŋgo ŋga pe yinri Baali Pewɔri pe yɛn na para ki sɛnrɛ na wa Nɔmbu 25.1-18laga ki ni. † **4:12 4.11-12:** Ɛki 19.16-18; Ebu 12.18-19 † **4:13 4.13:** Ɛki 31.18 † **4:14 4.14:** Ɛki 21.1 † **4:16 4.16:** Ɛki 20.4; Levi 26.1; Dete 5.8; 27.15 † **4:18 4.17-18:** Ɔrɔmu 1.23

nakoma ŋgbangala ŋgele ke maa waa wa tɔnmɔ pi ni wa tara ti nɔgɔ lo la yanlɛɛ†.

19 Yaga ka ye yɛgɛ ki yirige wa naayeri mbaa yɔnlɔ, naa yeŋge, naa wɔnŋgɔlɔ konaa naayeri yaara nda ti maa yanwa yinrigi ti wele, mbege kan ti gbɔgɔla mbaa ye taa. Yaga kaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti gbogo. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì ko yaara to yaga cɛngɛlɛ sanŋgala ŋgele fuun ke yɛn laga tara ti na koro kan.

20 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa saa ye lɛ ma ye wɔ wa fugufugu kasɔn gbɔgɔ ki ni, ko ŋga ki yɛn Ezhipiti tara re, mbe ye pye li woolo, ye pye li woolo paa yɛgɛ ŋga ye yɛn li woolo nala we†.›

21 «Ma sigi ta, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban na ni ye kala na, ma wugu ma yo mi se Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri, fɔ mi se ye wa tara tiyɔnrɔ nda lo na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ye yeri kɔrɔgɔ ti ni†.

22 Katugu pa mi yaa ku laga ki laga ŋga ki ni, mi se Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yaa wi kɔn mbe yiri, mbe saga tara tiyɔnrɔ ti shɔ mberi ta.

23 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo yɔn finliwɛ mba Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì le ye ni, yaga ka fɛgɛ pi na. Yaga ka yarisunŋgo ka gbegele ye yɛɛ kan ki yiri yaraga ka kɔrɔgɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì yo yaga ka ko pye;

24 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa kasɔn yɛn, ŋga ki maa yaara sori. Li yɛn Yɛnŋɛlɛ na laa li yenjɔ wi yaga†.

25 «Na yaga ka sa cɛn mbe mɔ wa tara ti ni, na yaga ka pinambiile ta naa pishyɛnwoolo ni, yaga ka yarisunndo gbegele ti yiri yaraga ka kpɛ kɔrɔgɔ mbe ye yɛɛ jɔgɔ, mbe kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na, mbeli nawa pi ŋgban.

26 Na yaga ko pye, mi yaa naayeri wo naa tara ti yeri ti pye na sɛrɛfɛnnɛ ye wogo na, nala mi yɛn naga yuun ye kan fɔ ye yaa Zhuridɛn gbaan wi kɔn sa tara nda shɔ mberi ta, ye yaa kɔ mbe wɔ wa ti ni fyaw. Ye se cɛn mbe mɔ wa ti ni, katugu pe yaa ye tɔngɔ mbe ye kɔ wa ti ni pew.

27 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ye gbɔn mbe ye jaraga wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ. Li yaa ye ŋgbanga ye jaraga cɛngɛlɛ ŋgele sɔgɔwɔ, ye se ka lɛgɛ lɛgɛ wa ke ni.

28 Wama, ye yaa kaa tunŋgo piin yarisunndo nda leele gbegele kɛyɛn ni to kan, ti yaa ka pye tire woro nakoma sinndɛɛrɛ woro; to nda tila la yaan, tila la nuru, tila la kaa, tila sila nuwɔ taa†.

29 Mbe ye ta wa, ye yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li lagaja. Na yaga li lagaja ye kotogo ki ni fuun ni konaa ye nawa pi ni fuun ni, pa ye yaa li yan†.

30 Puŋgo na, kagala ŋgele mì yo, ke pyeŋgɔlɔ ye na, wa ye jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki ni, ye yaa sɔngɔrɔ mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ mbaa nuru li yeri;

31 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li maa leele yinriwɛ taa. Li se ka ye wa, li se si ka ye tɔngɔ pew. Làa wugu ma yɔn finliwɛ mba le ye tɛlɛye pe ni, li se fɛgɛ pi na.

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ

32 «Izirayɛli woolo, ye yewe wagati titɔnlɔwɔ ŋa wì toro maga ta ye fa se wi wogo na. Maga lɛ Yɛnŋɛlɛ làa lewee wi da laga tara ti na, ye yewe ki wogo na, mbege lɛ dunruya wi go ŋga na saga wa wi go ŋga na. Ki kafɔnnɔ la la pye le? Ambɔ wila ki kafɔnnɔ cɛnlɛ la logo?

33 Cɛngɛlɛ ke ni, liliin woolo paa Yɛnŋɛlɛ li magala li logo li yɛn na para pe ni wa kasɔn ki nandogomɔ, a pè koro yinwege na paa ye yɛn?

34 Yarisunŋgo kikiin kila yere ki yerewe mbe sa cɛnlɛ la yirige mbeli wɔ cɛnlɛ la sɔgɔwɔ paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lìgi pye ye wogo ki na we? Làa ye yirige wa Ezhipiti tara kagala ŋgele làa pye ma naga koro fanŋga na, naa kafɔnŋgɔlɔ ni, naa kagbɔgɔlɔ ni, ma malaga gbɔn, mali fanŋga kala naa li yawa kala li pye, konaa ma fyɛrɛ gbɔrɔ kala pye. Ki kagala kàa pye ye yɛgɛ na.

† **4:20 4.20:** Ɛki 19.5; Dete 7.6; 14.2; 26.18; Tite 2.14; 1 Pyɛ 2.9 † **4:21 4.21:** Nɔmbu 20.12 † **4:24 4.24:** Ebu 12.29 † **4:28 4.27-28:** Dete 28.36 † **4:29 4.29:** Zhere 29.13

35 Yoro wo na, lì ti a yège kagala ŋgele
ke ni fuun ke yan, jaŋgo yege jɛn ye yo
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ
le; Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa, na lo ma†.
36 Làa ti a yèli magala li logo ma yiri
wa naayeri, mbe ye naga yaa nuru li yeri,
ma ti a yèli kasɔn gbɔgɔ ki yan laga tara
ti na, mali magala li logo wa kasɔn ki
nandogomɔ.
37 Katugu ye tɛlɛye pàa li ndanla, a
lì yoro mbele pe setirige piile ye wɔ pe
puŋgo na. Làa ye yirige wa Ezhipiti tara
li fanŋga gbɔgɔ ki ni.
38 Li yaa cɛngɛlɛ ŋgele kè tugbɔlɔ ma
pye fanŋga ni ma wɛ ye na ke purɔ mbe
ke yirige wa ye yɛgɛ, mbe ti ye ye wa ke
woolo pe tara, konaa mberi shɔ mberi kan
ye yeri, paa yɛgɛ ŋga na li yɛn naga piin
yiŋgɔ we.
39 Ye daga mbege jɛn nala, mbege tɛgɛ
wa ye nawa fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li
yɛn Yɛnŋɛlɛ wa naayeri konaa laga tara ti
na; Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa, na lo ma.
40 Yaa tanri li kondɛgɛŋgɛlɛ naa li
ŋgasegele ŋgele mi yɛn na yuun ye kan
nala ke na, jaŋgo ye pye yɛyinŋge na yoro
naa ye setirige piile mbele pe yaa ka yiri
puŋgo na pe ni, konaa ye yinwetɔnlɔgɔ
ta wa tara ti ni, to nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ye yeri ti pye ye
woro fɔ sanga pyew.»

Cara taanri nda pe yaa la karafa wa ti ni wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri

41 Kona, a Moyisi wì si cara taanri wɔ
wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri,
42 ti pye cara nda pe yaa la karafa wa
ti ni†; na lere wa ka wi lewee yɛnlɛ gbo,
na wi sigi siligi, na wi sila suu panra faa,
wi mbe ya fe mbe sa karafa wa ki cara ka
nuŋgba ni mbe koro yinwege na
43 Urubɛn cɛnlɛ woolo pe wogo ko layi
ŋga Bezɛri ca ye, kìla pye wa gbinri wi
funwa lagbɔgɔ ki ni. Gadi cɛnlɛ woolo
pe wogo ko layi ŋga Aramɔti ca ye, wa
Galaadi tara. Manase cɛnlɛ woolo pe
wogo ko layi ŋga Golan ca ye, wa Bazan
tara†.

MOYISI WI SƐNYORO SHYƐN WORO

4.44–11.32

44 Lasiri sɛnrɛ nda Moyisi wìla yo
Izirayɛli woolo pe kan tori nda yɛɛn.
45 To ti yɛn kondɛgɛŋgɛlɛ, naa
ŋgasegele konaa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele
wìla yo pe kan pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti
tara we.
46 Kìla pye maga ta pàa pe paara yinrɛ ti
kan ma cɛn wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ
yirisaga yeri, wa gbunlundɛgɛ ki ni, wa
Bɛti Pewɔri ca ki yɛsinmɛ na, wa Amɔri
cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn wi tara.
Sihɔn wìla pye ma cɛn wa Ɛshibɔn ca, ɛɛn
fɔ, Moyisi wo naa Izirayɛli woolo pe ni
pàa malaga gbɔn wi ni ma ya wi ni pe
yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara.
47 Pàa wi tara ti shɔ wi yeri konaa Bazan
tara wunlunaŋa Ɔgi wi woro ti ni. Ki
Amɔri cɛnlɛ li wunlumbolo shyɛn pàa pye
wunluwɔ pi na wa Zhuridɛn gbaan wi
yɔnlɔ yirisaga tara ti ni.
48 Kì pye ma, Izirayɛli woolo pàa tara
ti ni fuun ti shɔ maga lɛ wa Aroyɛri ca ki
tanla, wa Arinɔ lafogo yɔn ki na fɔ ma saa
gbɔn wa Siyɔn yanwiga ki na, ko ŋga pe
yinri fun Ɛrimɔ yanwiga;
49 konaa Araba† tara ti ni, Zhuridɛn
gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, fɔ ma
saa gbɔn wa Kɔgɔje kuwo wi na, wa Pisiga
yanwiga ki nɔgɔ.

5

Ŋgasegele kɛ ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa kan (Ɛki 20.1-17)

1 Moyisi wìla Izirayɛli woolo pe ni fuun
pe yeri ma pe pye fɔ: «Izirayɛli woolo,
ŋgasegele naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele
mi yɛn na yuun ye kan nala, ye ke logo;
yaa ke fɔrɔgi, ye ke lɛ yaa tanri ke na.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ làa yɔn
finliwɛ le we ni wa Horɛbu yanwiga ki na.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila ki yɔn finliwɛ pi
le we teele poro cɛ ni, ɛɛn fɔ, lùu le woro

† **4:35 4.35:** Maki 12.32 † **4:42 4.42:** Nɔmbu 35.9-34; Dete 19.1-13; Zhozu 20.1-9 † **4:43 4.41-43:** Zhozu 20.8-9
† **4:49 4.49:** Maga logo Araba, Zhuridɛn gbaan gbunlundɛgɛ lara to pe yinri ma. Tì lɛ wa Galile lɔgbɔgɔ ki na ma tigi ma kari wa Kɔgɔje yɛɛn wi yeri.

mbele fuun we yɛn yinwege na laga nala we ni.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para ye ni gbɔgɔyi
wa kasɔn ki nandogomɔ, wa yanwiga ki
na.
5 Ki sanga wi ni, mìla pye ma yere yoro
naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni ye sɔgɔwɔ, nali
sɛnrɛ ti yuun ye kan; katugu yàa pye na
fyɛ ki kasɔn ki na, ye sila lugu wa yanwiga
ki na. Sɛnrɛ nda làa yo ti nda:
6 «Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ le, mɔ̀ɔ yirige mɔɔ wɔ wa Ezhipiti
tara, to nda màa pye wa ti ni kulo we.
7 «Maga ka yarisunndo ta yɛgɛ gbɔgɔ
mi puŋgo na.
8 «Maga ka yarisunŋgo ka tɛ ma yɛɛ
kan. Maga si ka yaraga ka yanlɛɛ gbegele
ma yɛɛ kan ki yiri yaara nda wa naayeri,
wa yɛnŋɛlɛ na ka kɔrɔgɔ, nakoma nda
laga tara na ka kɔrɔgɔ, nakosima nda wa
tɔnmɔ pi ni, wa tara ti nɔgɔ ka kɔrɔgɔ.
9 Maga ka fɔli ki yarisunndo ti yɛgɛ
sɔgɔwɔ, maga si kari gbɔgɔ, katugu mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, mi yɛn
Yɛnŋɛlɛ na laa li yenjɔ wi yaga. Teele
mbele mi yɛn ma pe mbɛn, mi ma pe
kapege ki fɔgɔ tɔn pe piile pe na fɔ sa
gbɔn pe setirige piile pe yirisaga taanri
wogo naa tijɛrɛ wogo ki na†.
10 Ɛɛn fɔ, mbele mi yɛn ma pe ndanla,
a paa tanri na ŋgasegele ke na, mi maa
kajɛŋgɛ piin pe setirige piile pe yirisaga
lɛgɛrɛ woolo kan.
11 «Maga kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yinri waga, katugu lere
ŋa wi maa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na mɛgɛ ki
yinri waga, mi se kaa yaga mbajɔlɔwɔ††.
12 «Maa nawa tuun cɛnpilige ki na
maga tɛgɛ ki yɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
kan, paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yo ma kan
we†.
13 Ma yaa la tunŋgo piin piliye kɔgɔlɔni
ni, mbaa tunndo nda fuun ma yaa la piin
ti piin†.
14 Ɛɛn fɔ, pilige kɔlɔshyɛn wogo ko
ki yɛn cɛnpilige ye, maga tɛgɛ ki yɛ
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, na
kan. Maga ka tunŋgo pye ki pilige ki
ni, mboro naa ma pinambyɔ, naa ma
sumborombyɔ, naa ma kulonaŋa, naa ma
kulojɔ, naa ma nɛgɛ, naa ma sofile, naa
ma yaayoro sannda ti ni, naa nambanŋa
ŋa wi yɛn ma cɛn wa ma yeri wi ni, jaŋgo
ma kulonaŋa wo nɔɔ kulojɔ wi ni pe ta pe
wogo paa ma yɛn.
15 Maa nawa tuun ki na fɔ màa pye kulo
wa Ezhipiti tara. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma Yɛnŋɛlɛ mì pan mɔɔ yirige wa ti ni
na yawa pi ni. Ko kala ki ti mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, mìgi yo maga
ŋgban ma ni ma yo maa cɛnpilige ki cɛɛn.
16 «Ta ma to naa ma nɔ pe gbogo paa
yɛgɛ ŋga na mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ le, mìgi yo ma kan we; jaŋgo mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, tara nda
mi yɛn na kaan ma yeri, ma yinwetɔnlɔgɔ
naa yɛyinŋge ta wa ti ni†.
17 «Maga ka lere gbo†.
18 «Maga ka jataga pye†.
19 «Maga ka yu†.
20 «Maga ka yagbolo sɛrɛya yo mbe
taga ma lewee yɛnlɛ na†.
21 «Ma yɛgɛ ka ka yiri ma lewee yɛnlɛ
wa jɔ na. Ma yɛgɛ ka ka yiri ma
lewee yɛnlɛ wa go na, nakoma wi kɛrɛ
na, nakoma wi kulonaŋa na, nakoma wi
kulojɔ na, nakoma wi nɛgɛ na, nakoma wi
sofile na, nakoma wi kɛɛ yaraga ka kpɛ
na†.»
22 Ki sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
yo ŋgbanga wa kasɔn konaa kambaaga
wɔgɔ ki nandogomɔ, leele mbele fuun pàa
gbogolo le yanwiga ki nɔgɔ pe kan. Li sila
ta taga to na. Làa ti yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ
papara papara shyɛn na mari kan na yeri.

Moyisi wìla pye
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ

† **5:9 5.8-9:** Levi 26.1; Dete 4.15-18; 27.15 † **5:11 5.10-11:** Ɛki 34.6-7; Nɔmbu 14.18; Dete 7.9-10 † **5:11 5.11:** Levi 19.12 † **5:12 5.12:** Ɛki 16.23-30; 31.12-14 † **5:13 5.12-13:** Ɛki 23.12; 31.15; 34.21; 35.2; Levi 23.3 † **5:16 5.16:** Dete 27.16; Mati 15.4; 19.19; Maki 7.10; Luki 18.20; Efɛ 6.2-3 † **5:17 5.17:** Zhenɛ 19.6; Levi 24.17; Mati 5.21; 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20; Ɔrɔmu 13.9; Zhaki 2.11 † **5:18 5.18:** Levi 20.10; Mati 5.27; 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20; Ɔrɔmu 13.9; Zhaki 2.11 † **5:19 5.19:** Levi 19.11; Mati 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20; Ɔrɔmu 13.9 † **5:20 5.20:** Ɛki 23.1; Mati 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20 † **5:21 5.21:** Ɔrɔmu 7.7; 13.9

23 «Naa yàa kaa ki magala li logo ma yiri wa wɔwɔ pi ni, maga ta kasɔn kìla pye wa yanwiga ki na lagapyew, a yè si fulo na tanla yoro naa ye cɛngɛlɛ ke lelɛɛlɛ konaa mbele pe yɛn teele ye go na pe ni.
24 Yàa yo fɔ: ‹Wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lìli gbɔgɔwɔ yanwa naa li gbemɛ pi naga we na. Wèli magala li logo ma yiri wa kasɔn ki nandogomɔ. Wège yan nala fɔ Yɛnŋɛlɛ li mbe ya para lere ni wi koro yinwege na.
25 Koni yiŋgi na wee we yɛɛ kan kunwɔ pi yeri? Ki kasɔn gbɔgɔ ŋga ki mbe ya mbe we sogo mbe we kɔ pew. Na waga si koro mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li magala li nuru, pa we yaa ku†.
26 Katugu lewee wiwiin wi yɛn wa, ŋa wila Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li magala li logo li yɛn na para wi ni wa kasɔn ki nandogomɔ paa woro yɛn, a ki fɔ wì koro yinwege na?
27 Ki kala na, mboro Moyisi, fulo wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li tanla ma yɛ, mali sɛnrɛ ti logo kona mɛɛ pan mari yo we kan. We yaa li sɛnrɛ ti logo mbaa tanri ti na.›
28 «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ye sɛnyoro ti logo sanga ŋa ni yàa ti yo na kan we. Làa na pye fɔ: ‹Sɛnrɛ nda leele pè yo ma kan mìri logo. Mì yɛnlɛ ti na†.
29 Ndɛɛ ki pye pe mbe ja koro ma, mbaa fyɛ na yɛgɛ, mbaa tanri na ŋgasegele ke na sanga pyew, jaŋgo poro naa pe setirige piile pe ni pe pye fɛrɛwɛ na suyi, ki jɛn nala ndanla.
30 Kari ma saga yo pe kan fɔ pe sɔngɔrɔ wa pe paara yinrɛ ti ni.
31 Mboro wo na, koro laga na ni, mi yaa ŋgasegele ke ni fuun, naa kondɛgɛŋgɛlɛ koro naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ yo ma kan ma saa pe nari ke ni, jaŋgo paa tanri ke na wa tara nda mi yɛn na kaan pe yeri ti pye pe woro ti ni.›
32 «Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì ŋga yo ye kan, yege yigi yaa tanri ki na. Yaga ka laga ki na mbe kari kalige na nakoma kamɛŋgɛ na.
33 Konɔ na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì naga ye na, yaa tanri li na cɛcɛcɛ, jaŋgo ye pye fɛrɛwɛ na, ye yinwetɔnlɔgɔ ta wa tara nda ye yaa sa shɔ mbe ta ti ni.

6

Ŋgasele na lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na

1 «Ŋgasegele naa kondɛgɛŋgɛlɛ naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele koro wɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì yo mbe naga ye na, jaŋgo ye saa tanri ke na wa tara nda ye yaa sa shɔ mbe ta ti ni.
2 Ye yaa laga piin ma, jaŋgo mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ye yinwege piliye yi ni fuun ni, mbaa tanri li ŋgasegele naa li kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele fuun mì yo ye kan ke na, yoro naa ye pinambiile naa ye setirige piile pe ni, jaŋgo ye yinwetɔnlɔgɔ ta.
3 Ki kala na, Izirayɛli woolo, ye ke logo, ye ke yigi yaa tanri ke na, jaŋgo ye pye fɛrɛwɛ na, ye se ye lɛgɛ jɛŋgɛ wa ki tara ti ni, to nda nɔnɔ wo naa sɛnrɛgɛ ki ni, ti yɛn na fuun wa ti ni we†, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ye kan we.
4 «Izirayɛli woolo, yaa nuru. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ le, lo nuŋgba li yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, li daga mbɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun ni konaa ma fanŋga ki ni fuun ni†.
6 Ki kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mila yuun ma kan nala, ma ke tɛgɛ wa ma kotogo ki na.
7 Maa ke nari ma piile pe na. Na yaga pye wa ma go, na yaga pye tangala na, na ye kaa sinlɛlɛ konaa na ye kaa yinrigi, maa para ke sɛnrɛ na.
8 Ma ke pɔ wa ma kɛɛ ki na paa kacɛn yɛn konaa wa ma walɛgɛ ki na paa tɛgɛrɛ yɛn (jaŋgo maga ka fɛgɛ ke na).

† **5:25 5.25:** Ɛki 20.18-19 † **5:28 5.27-28:** Ebu 12.18-19 † **6:3 6.3:** Nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ to yɛn naga nari ma yo yaayoro ti yaa yɔn jɛŋgɛ wa ki tara ti ni, konaa tire nda ti maa sɛni ti ni; ye wele fun wa Ɛki 3.8laga ki ni. † **6:4 6.4:** Maki 12.29 † **6:5 6.5:** Mati 22.37; Maki 12.30; Luki 10.27

9 Ma ke yɔnlɔgɔ ma go ki kɔɔrɔ ti kanŋgara na tire konaa ma kɔɔrɔ† ti na†.

Izirayɛli woolo pee daga mbe fɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li na

10 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ lɛ ma wugu ye tɛlɛye Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe kan ma yo li yaa tara nda kan ye yeri, na liga ka sa ye leŋge wa ti ni, ye yaa sa cagbɔrɔ gbɔrɔ tiyɔnrɔ ta wa, nda ye siri kan†.

11 Li yaa yinrɛ kan ye yeri nda ti yɛn ma yin yarijɛndɛ cɛnlɛ pyew ti ni, mbe sigi ta yoro ma yèri le wa mari yin; mbe ye kan tɔnmɔ titɛrɛ ni, mbe sigi ta yoro ma yèri tugu; naa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ naa oliviye tire kɛɛrɛ ni, mbe sigi ta yoro ma yèri sanri. Ye yaa kaa kaa mbaa tinni jɛŋgɛ.

12 Ko sanga wo ni, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka fɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, lo na làa ye yirige wa Ezhipiti tara, to nda yàa pye wa kulowo pi ni we.

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, ye daga mbaa fyɛ li yɛgɛ, lo ye daga mbaa gbogo konaa mbaa wungu li mɛgɛ ki na†.

14 Yaga ka taga yarisunndo ta yɛgɛ na, cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma ye maga ke yarisunndo re;

15 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, lo na li yɛn laga ye sɔgɔwɔ, laa li yenjɔ wi yaga. Li mbe ya mbe nawa ŋgban ye ni, mbe ye gbo pew mbe ye wɔ laga tara ti na.

16 Yaga ka Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li wa mbe wele paa yɛgɛ ŋga na yàa ki pye wa Masa laga ki ni†.

17 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, ŋgasegele naa kondɛgɛŋgɛlɛ konaa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele lì kan ye yeri, ye ke yigi jɛŋgɛ yaa tanri ke na.

18 Yaa kasinŋge naa kajɛŋgɛ piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, jaŋgo ye pye fɛrɛwɛ na, ye ya ye tara jɛndɛ ti shɔ yeri ta, to nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn fɔlɔ lɛ ma wugu mbe kan ye tɛlɛye pe yeri.

19 Ye ye juguye pe purɔ paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we.

20 «Puŋgo na, na ye pinambiile paga ka ye yewe mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lìgi kondɛgɛŋgɛlɛ, naa ki ŋgasegele konaa ki kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele ke kan ye yeri?›

21 Ye yaa pe yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Wàa pye Farawɔn wi kulolo wa Ezhipiti tara. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si we yirige ma we wɔ wa li fanŋga gbɔgɔ ki ni.

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kacɛn kagbɔgɔlɔ, naa kafɔnŋgɔlɔ tugbɔŋgɔlɔ tipegele pye Ezhipiti tara woolo pe na, naa Farawɔn wo naa wi go woolo pe ni fuun pe na we yɛgɛ na.

23 Ɛɛn fɔ woro wo na, làa we yirige wa ti ni ma pan we ni lagamɛ, mbege tara nda ti kan we yeri, to nda làa ki yɔn fɔlɔ lɛ ma wugu mbe kan we tɛlɛye pe yeri we.›

24 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le, lìgi yo we kan ma yo waa tanri ki ŋgasegele ke ni fuun ke na, waa fyɛ li yɛgɛ, jaŋgo we pye fɛrɛwɛ na sanga pyew, konaa li we yaga yinwege na paa yɛgɛ ŋga na lìgi pye we kan fɔ ma pan ma gbɔn nala we.

25 Na waga ki kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi jɛŋgɛ mbaa tanri ke ni fuun ke na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko ki yaa ki naga mbe yo we yɛn ma sin.

7

Yɛnŋɛlɛ lì Izirayɛli woolo pe wɔ li yɛɛ kan (Ɛki 34.11-16)

1 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ye yɛgɛ sin sa ye ye ni wa tara nda ye yaa shɔ mbe ta ti ni. Li yaa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ purɔ mbe ke yirige wa ye yɛgɛ. Koro wɛlɛ Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Girigasi cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Kana tara fɛnnɛ, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe ni. Ki cɛngɛlɛ kɔlɔshyɛn kè lɛgɛ ye na konaa ma pye fanŋga ni ma wɛ ye na†.

† **6:9 6.8-9:** Kɔɔrɔ sɛnrɛ nda ti yo ti mbe ya pye ca ki mbogo yeyɔnrɔ kɔɔrɔ to. Ki vɛriseye shyɛn mbele pège kan Zhufuye pe maa vɛriseye pele yɔnlɔgi na pe poo pe kɛyɛn nakoma pe walɛrɛ ti na mbaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri, nakosima pe ma pe yɔnlɔgɔ mbe pe le kugbolo la ni mbeli yanŋga le yeyɔngɔ ki na, ŋa fuun kaa jaa mbe ye wa go, wi ma jiri li na mbe si jɛn mbe ye wa. † **6:9 6.6-9:** Dete 11.18-20 † **6:10 6.10:** Zhenɛ 12.7; 26.3; 28.13 † **6:13 6.13:** Mati 4.10; Luki 4.8 † **6:16 6.16:** Ɛki 17.1-7; Mati 4.7; Luki 4.12 † **7:1 7.1:** Kapye 13.19

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe le ye kɛɛ, ye
yaa ka ya pe ni. Kona ye pe tɔngɔ ye pe
kɔ pew. Yaga ka yɔn finliwɛ le pe ni, yaga
si ka pe yinriwɛ ta.
3 Yaga kaa pɔrɔgɔ piin pe ni. Yaga kaa
ye sumborombiile pe kaan pe pinambiile
pe yeri paa pe pori. Yaga si kaa pe
sumborombiile pe yɛnri ye pinambiile pe
kan paa pe pori;
4 katugu pe yaa ka ye piile pe puŋgo
mbe pe laga na na, mbe ti pe saa yarisun-
ndo ta yɛgɛ gbogo. Kiga pye ma, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yaa nawa ŋgban ye ni, mbe ye
tɔngɔ fyaw.
5 Ŋga ye daga mbe pye pe na ki ŋga:
Ye yaa pe saara wɔsara ti jaanri, mbe
sinndɛɛrɛ nda pè yerege yerege na sunnu
ti na ti gbɔn mberi yaari, mbe tiyagala
ŋgele pè kankan na sunnu ke na ke
kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ, mbe pe yaara yanlɛrɛ nda
pè tɛ yarisunndo ti sogo†.
6 Katugu ye yɛn cɛnlɛ na li yɛn kpoyi
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan. Lì ye
wɔ cɛngɛlɛ ŋgele laga tara na ke sɔgɔwɔ,
jaŋgo ye pye li woolo mbele pe kala li yɛn
ma gbɔgɔ li yeri†.

Yɔn finliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ lì le Izirayɛli woolo pe ni pi yɛn wa pi yɔnlɔ (Dete 28.1-14)

7 «Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì mara ye na, ma
ye wɔ, ko sigi naga mbe yo ye yɛn ma lɛgɛ
cɛngɛlɛ sanŋgala ke na. Ki yɛn kaselege
fɔ yoro ye yɛn ma kologo ma wɛ cɛngɛlɛ
sanŋgala ke na.
8 Ɛɛn fɔ, ye yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla ko kala ki ti; konaa làa yɔn fɔlɔ na
kɔn ye tɛlɛye pe yeri ma wugu mbe kala
na pye, li yɛn na jaa mbeli pye mbeli yɔn
fili. Ko kì ti làa li yawa pi tɛgɛ ma ye shɔ
Farawɔn wi kɛɛ, Ezhipiti tara wunlunaŋa
we, mɛɛ ye wɔ wa kulowo pi ni.
9 «Ye daga mbege jɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ
le. Li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn sɛnrɛ nuŋgba
yofɔ. Li yɛn ma mbele ndanla, a paa tanri
li ŋgasegele ke na, li ma koro yɔn finliwɛ
na pe setirige piile yirisaga lɛgɛrɛ woolo
ni, na pe yinriwɛ taa.
10 Ɛɛn fɔ, mbele pèli panra, li ma sin
teere mbe jɔlɔgɔ wa pe na, mbe pe tɔngɔ.
Mbele pèli panra, li maga fɔgɔ ki tɔn pe
na, laa mɔ†.
11 Ki kala na, ŋgasegele, naa
kondɛgɛŋgɛlɛ konaa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ŋgele mila yuun ye kan nala, ye ke yigi
yaa tanri ke na.
12 «Na yaga ki ŋgasegele ke logo, mbe
ke lɛ mbaa tanri ke na, pa kona Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa wugu ye tɛlɛye
pe kan ma yɔn finliwɛ mba le pe ni, li
yaa koro ki yɔn finliwɛ pi na ye ni konaa
mbaa ye yinriwɛ taa.
13 Ye yaa li ndanla, li yaa duwaw ye na,
mbe ye pye ye se ye lɛgɛ; mbe duwaw ye
piile pe na. Li yaa duwaw ye kɛɛrɛ yaara
ti ni fuun ti na, to ti yɛn ye bile naa ye
duvɛn fɔnŋɔ konaa ye sinmɛ pi ni; mbe
ti ye nɛrɛ, naa ye simbaala konaa sikaala
ŋgbeleye yi lɛgɛ, wa tara nda làa yɔn fɔlɔ
kɔn ye tɛlɛye pe yeri ma wugu mberi kan
ye yeri ti ni.
14 Ye yaa duwaw ta mbe wɛ cɛngɛlɛ
sanŋgala ke ni fuun ke na. Naŋa ŋa wi se
ya pyɔ se nakoma jambasee se ka pye wa
ye sɔgɔwɔ. Yaayogo mbasege se ka pye
wa ye yaayoro ŋgbeleye yi ni.
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ye shɔ yama pi ni
fuun pi na. Li se ka ki tifɛlɛgɛ yambewe
mba pìla Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ta pa wa
ye na, paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn maga jɛn
we. Mbele pèli panra li yaa pi wa poro
na.
16 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa
cɛngɛlɛ ŋgele fuun le ye kɛɛ, ye ke tɔngɔ
pew, yaga ka ke yinriwɛ ta. Yaga kaa ke
yarisunndo ti gbogo, jaŋgo tiga ka pye paa
pɛnɛ yɛn mbe ye yigi†.
17 Kana ye yaa laga jate mbaa yuun fɔ:
‹Ki cɛngɛlɛ ŋgele ke woolo pe lɛgɛ ma wɛ
we na, we mbe ya mbe pe purɔ mɛlɛ?›
18 Yaga ka fyɛ ke yɛgɛ, ɛɛn fɔ ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa pye Farawɔn wo

† **7:5 7.5:** Sinndɛɛrɛ nda pàa yerege yerege to la pye wa yarisunŋgo Baali ko yɔnlɔ, tiyagala ŋgele pàa kankan koro la pye wa yarisunŋgo Ashera ko yɔnlɔ. Pàa pye na Baali wo jate naŋa na Ashera wo jate wi jɔ; Dete 12.3. † **7:6 7.6:** Ɛki 19.5; Dete 4.20; 26.18; Tite 2.14; 1 Pyɛ 2.9 † **7:10 7.9-10:** Ɛki 20.5-6; 34.6-7; Nɔmbu 14.18; Dete 5.9-10 † **7:16 7.12-16:** Dete 11.13-17

naa Ezhipiti tara ti ni fuun ti na, ye ye yɛɛ nawa to ki na.
19 Wamawelewe kaŋgbanra nda làa wa pe na a pè yan, naa kagbɔgɔlɔ konaa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele ni, naa fanŋga gbɔgɔ ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa tɛgɛ ma ye yirige wa Ezhipiti tara ti ni, ye ye yɛɛ nawa to ti na. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ki nuŋgba ki pye cɛngɛlɛ ŋgele ye yɛn na fyɛ ke yɛgɛ ke na ma fun.
20 Mbe taga ko na, li yaa ndagasere tugbɔɔrɔ† yirige mbe wa pe na, mbele pe yaa ka koro mbe fe sa lara mbe shɔ, ti yaa ka pe gbo.
21 Ye sunndo wiga ka kɔn ye na pe kala na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn laga ye sɔgɔwɔ; li yɛn Yɛnŋɛlɛ na lì gbɔgɔ ma pye fyɛrɛ ni.
22 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa la ki cɛngɛlɛ ke puro la ke woo wa ye yɛgɛ jɛɛnnjɛnri. Ye se ka ya mbe ke tɔngɔ yɔnlɔ nuŋgba, na ko ka pye ma, pa yanyaara ti yaa yiri mbe lɛgɛ mbe wɛ ye na.
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ki cɛngɛlɛ ke le ye kɛɛ, mbe ke gbɔn mbe ke jaraga wa ye yɛgɛ, mbe ke tɔngɔ pew mbe ke kɔ.
24 Li yaa ke wunlumbolo pe le ye kɛɛ, ye pe mɛrɛ ti kɔ yeri wɔ laga tara ti na. Lere kpɛ se ka ya yere mbe ye sige, ye yaa pe ni fuun pe tɔngɔ.
25 Pe yarisunndo nda pè tɛtɛ yeri sogo. Tɛ nakoma warifuwe ŋa wi yɛn ti na mari fo, ye yɛgɛ ka ka yiri wi na mbe wa lɛ. Wi mbe ya pye paa pɛnɛ yɛn mbe ye yigi, katugu wi yɛn fyɔngɔ yaraga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
26 Yaga ka yaritijaanga ka kpɛ lɛ mbe ye ki ni wa ye yinrɛ ti ni, jaŋgo yaga ka pye fyɔngɔ ni mbe yala ki ni, pe ye pinlɛ pe ye tɔngɔ. Ye yaa laga jate fyɔngɔ yaraga konaa yaritijaanga, katugu ki yɛn yaraga ŋga kì daga mbe tɔngɔ pew.

8

Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe koro wa gbinri wi ni

1 «Ŋgasegele ŋgele fuun mila yuun ye kan nala, ye ke lɛ yaa tanri ke na, jaŋgo ye koro yinwege na, ye se ye lɛgɛ, konaa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wugu mberi kan ye tɛlɛye pe yeri, ye ye wa ti ni yeri shɔ yeri ta.
2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ lɔɔn yɛgɛ sin, a mà toro konɔ na ni wa gbinri wi ni yɛlɛ nafa shyɛn ni, maa nawa tuun li ni fuun li na. Làa ko pye, mbe ti ma fyɔnwɔ pi jɛn konaa mbɔɔn wa mbe wele; jaŋgo mbege jɛn na kaa pye ma mbe yɛnlɛ mbaa tanri li ŋgasegele ke na nakoma ma se yɛnlɛ mbaa tanri ke na.
3 Làa fyɔnwɔ wa ma na, ma ti a fuŋgo kɔ̀ɔn gbɔn. Kona, a lì si yaakara nda pe yinri manɛ ti kan ma yeri, to nda ma sila ti jɛn we; ma tɛlɛye fun pe sila ti jɛn. Làa ko pye ma, mbege naga ma na fɔ yaakara to cɛ ma ti ma sɛnwee wi baro. Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa yuun to ti mbe ya mboo baro†.
4 Ki yɛgɛlɛ nafa shyɛn ke ni, ma yaripɔrɔ ti sila lɛ mbe kɔɔnlɔ ma yɔlɔgɔ, ma tɔɔrɔ ti sila si tinndi ma na.
5 Ma daga mbege jɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛn nɔɔ koro paa yɛgɛ ŋga na tofɔ maa wi pinambyɔ koro we.

6 «Ki kala na, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke yigi jɛŋgɛ maa tanri li kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, maa fyɛ li yɛgɛ.
7 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa ti ye ye tara tiyɔnrɔ ta ni. Laforo naa puluyo lɛgɛrɛ yɛn wa ti ni, konaa tara ti nɔgɔna tɔnmɔ ni, mba pi maa janri na yinrigi na fuun wa gbunlundɛrɛ to naa yanwira ti na.
8 Yarilire bile naa ɔrizhi to tara ri, naa ɛrɛzɛn tiire ni, naa figiye tire ni, naa girenadi tire ni, naa oliviye tire nda ti maa sinmɛ kaan konaa sɛnrɛgɛ tara ri.
9 Ma yaa kaa yaakara lɛgɛrɛ taa wa ki tara ti ni; yaraga ka kpɛ se kɔɔn la wa. Wa ki tara ti ni, tugurɔn yaa la taa wa waara ti ni; Ma yaa la tuguyɛnrɛ woo wa yanwira ti ni.

† **7:20 7.20:** Ŋga kì yo fɔ: *Ndagasere tugbɔɔrɔ,* ki mbe ya logo fun fɔ yambewe lawi paa mba Yɛnŋɛlɛ làa wa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na pi yɛn. Pele naga jate fun fɔ Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wo wi mbaa fyɛrɛ gbɔrɔ wa leele pe na; Ɛki 23.28; Zhozu 24.12. † **8:3 8.3:** Mati 4.4; Luki 4.4

10 Na maga ki yarijɛndɛ ti ta mbaa
nii mbaa tinni sanga ŋa ni, maa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, tara jɛndɛ
nda li yaa kan ma yeri ti kala na.

11 «Mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn maga ka fɛgɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li na. Li
ŋgasegele naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ konaa
li kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mila yuun ma kan
nala, maga ka je ke yingiwɛ pi na.

12 Na maga li mbe tin, mbe yinrɛ tiyɔnrɔ
kankan mbe cɛn wa ti ni sanga ŋa ni,

13 na ma nɛrɛ naa ma simbaala konaa
ma sikaala paga ka se mbe lɛgɛ, ma
penjara naa ma tɛ wi ni tiga ka lɛgɛ, na
ma kɛɛ yaara ti ni fuun tiga ka lɛgɛ sanga
ŋa ni,

14 mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn, maga kaa ma
yɛɛ gbogo mbe fɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ li na. Lo na lɔ̀ɔn yirige wa
Ezhipiti tara ti ni, to nda màa pye wa ti
ni kulo we.

15 Lo làa ma yɛgɛ sin ma toro ma ni wa
ki gbinri gbɔlɔ ŋa wi yɛn fyɛrɛ ni wi ni;
wo ŋa wi yɛn ma yin wɔɔrɔ nda ti yɛn
shɔnrɔ ni to naa naala ni, konaa lawara
ni, ma pye tɔnmɔ fu. Làa ti a tɔnmɔ janri
ma yiri ma kan wa walaga ŋga kì sheli
ma wɛ ti ni fuun na ki ni.

16 Wa ki gbinri nuŋgba wi ni, làa pye na
manɛ wi kaan ye yeri yaakara; ma tɛlɛye
pe sila wi jɛn. Làa ko ki ni fuun ko pye
ma, ma ta ma fyɔnwɔ pi jɛn konaa mbɔɔn
wa mbe wele, ko puŋgo na mbe si kajɛŋgɛ
pye ma kan.

17 Ki kala na, mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn, maga
ka yo fɔ ki yarijɛndɛ nda ti ni fuun mari
ta ma yɛɛra fanŋga naa ma yawa po ni†.

18 Maa nawa tuun ki na fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo lì fanŋga kan ma
yeri, a mà yarijɛndɛ ta. Li yɛn naga piin
ma nala, jaŋgo làa wugu ma yɔn finliwɛ
mba le ma tɛlɛye pe ni, ligi wogo ki pye
ligi yɔn fili ma kan.

19 «Na maga fɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ li na, mbaa yarisunndo ta yɛgɛ
gbogo, mbaa tunŋgo piin ti kan konaa
mbaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ, mi yaa ki yo
mbege filige ma kan nala, fɔ ma yaa kɔ
mbe wɔ wa pew.

20 Pa ma yaa kɔ mbe wɔ wa paa cɛngɛlɛ
ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa
tɔngɔ wa ye yɛgɛ ke yɛn, katugu yee logo
li yeri.

9

Izirayɛli woolo pe yɛn leele mbele pe ma yiri ma je

Ŋga kì ti Yɛnŋɛlɛ lì si Kana tara woolo pe purɔ (Ɛki 31.18–32.35)

1 «Izirayɛli woolo, yaa nuru! Ye mbele
ye yaa Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri
nala. Cɛngɛlɛ ŋgele kè tugbɔlɔ ma pye
fanŋga ni ma wɛ ye na, ye yaa ke tara
ti shɔ mberi ta; ke yɛn ma cɛn cagbɔrɔ
gbɔrɔ ni nda pè malaga sigemboro kan
mari maga, a tì yagara ma kari wa naay-
eri.

2 Pe yɛn leele mbele pe yɛn fanŋga ni
ma tɔnlɔndɔnlɔ, Anaki setirige piile wɛlɛ.
Yè pe jɛn, yè si pe sɛnrɛ logo ma yo pe
maa yuun fɔ: ‹Ambɔ wi mbe ya yere mbe
Anaki setirige piile pe sige?›

3 Ɛɛn fɔ, ye daga mbege jɛn fun nala fɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa keli ye
yɛgɛ mbaa kee paa kasɔn yɛn, ŋga ki yɛn
na sori na kee. Li yaa ki leele pe tɔngɔ,
mbe ti pe go sogo ye kan. Ye pe tara ti shɔ
yeri ta, ye pe tɔngɔ fyɛlɛgɛ na paa yɛgɛ
ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn fɔlɔ kɔn
ye yeri we.

4 «Na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ liga ka
pe purɔ mbe pe yirige wa ye yɛgɛ, yaga
kaa ki yuun wa ye yɛɛ nawa mbe yo fɔ ye
yɛn ma sin ko kala na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ lì ti a yè pan mbege tara nda ti
shɔ mberi ta. Ayoo! Ɛɛn fɔ, ki cɛngɛlɛ ke
kapere to kala na li yaa ke purɔ mbe ke
yirige wa ye yɛgɛ.

5 Kii cɛn ndɛɛ ye yɛn ma sin nakoma ye
nawa pi yɛn ma filige ye na ko kala na ye
yaa ye wa pe tara ti ni, mberi shɔ mberi
ta. Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, ki cɛngɛlɛ
ke tipewe po kala na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yaa ke purɔ mbe ke yirige wa
ye yɛgɛ; mbe taga wa ko na, yɔn fɔlɔ na
làa kɔn ma wugu ye tɛlɛye Abirahamu,

† **8:17 8.11-17:** Oze 13.5-6

naa Izaki konaa Zhakɔbu pe kan, mbe ta mbeli yɔn fili.
6 Ye daga mbege jɛn fɔ kii cɛn ndɛɛ ye yɛn ma sin ko kala na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga tara jɛndɛ nda ti kaan ye yeri. Ɛɛn fɔ, ye yɛn leele mbele pe ma yiri ma je.

Napige yanlɛɛ ŋa Izirayɛli woolo pàa gbegele ma kapege pye

7 «Yàa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban yɛgɛ ŋga na, ma ye ta wa gbinri wi ni, yaa nawa tuun ki na, yaga ka fɛgɛ ki na. Maga lɛ yè yiri wa Ezhipiti tara pilige ŋga ni fɔ ma pan ma gbɔn laga ki laga ŋga ki ni, ye yɛn leele mbele pè yiri ma je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
8 «Yàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban ma gbɔn yɛgɛ ŋga na wa Horɛbu yanwiga ki na, ye ye yɛɛ nawa to ki na. Làa yiri ye kɔrɔgɔ fɔ na jaa mbe ye tɔngɔ.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ mba le ye ni, pi sɛnrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn nda na, naa mìla lugu wa yanwiga ki na sari shɔ, mìla koro wa fɔ ma saa gbɔn piliye nafa shyɛn, ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ; mi sila ka, mi sila si wɔ†.
10 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn ti kan na yeri; Yɛnŋɛlɛ lo jate làa yɔnlɔgɔ ti na. Sɛnrɛ nda fuun làa yo ye kan wa yanwiga ki na, wa kasɔn ki nandogomɔ, pilige ŋga ni yàa ye yɛɛ gbogolo, ti ni fuun tìla pye ma yɔnlɔgɔ wa ti na.
11 «Piliye nafa shyɛn, ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ, yo toroŋgɔlɔ, yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara nda na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì siri kan na yeri.
12 A lì silan pye fɔ: ‹Yiri laga yanwiga ki na ma tigi fyaw; katugu ma leele mbele mà yirige wa Ezhipiti tara, pè kapege tijaanga pye. Konɔ na mìla li sɛnrɛ yo pe kan ma yo paa tanri li na, pè fyɛɛlɛ mali yaga. Pè tɛ yan ma yarisunŋgo gbegele pe yɛɛ kan.›
13 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi sɛnrɛ nda ti yo mari taga wa fɔ: ‹Mìgi wele maga yan fɔ ki leele mbele pe yɛn leele mbele pe ma yiri ma je poro pele.
14 Ki yaga, mi yaa pe tɔngɔ mbe pe mɛgɛ ki kɔ mbege wɔ laga tara ti na. Ɛɛn fɔ, mboro wo na, mi yaa ma pye cɛnlɛ la to, na li yaa pye fanŋga ni mbe lɛgɛ mbe wɛ pe na.›
15 Kona, a mì si yiri wa yanwiga ki na ma tigi; kìla pye kasɔn ni bere lagapyew. Yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn nda na, tìla pye na kɛyɛn shyɛn yi ni mìri yigi.
16 A mì sigi wele maga yan fɔ yè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na. Yàa tɛ yan ma napige yanlɛɛ gbegele maga pye yarisunŋgo ye yɛɛ kan. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa konɔ na naga ye na, yàa fyɛɛlɛ mali yaga.
17 Kì pye ma, sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn nda tìla pye na kɛɛ mìri yigi, a mì siri wa tara mari yaari le ye yɛgɛ sɔgɔwɔ†.
18 «Ko puŋgo na, a mì si to tara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mali yɛnri paa koŋgbanŋga wogo ki yɛn, ma pye piliye nafa shyɛn, ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ; mi sila ka, mi sila si wɔ. Mìla ko pye ye kapege ŋga fuun yàa pye ko kala na; katugu yàa tipege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na mali nawa pi ŋgban.
19 Mìla fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi yɛgɛ, li naŋgbanwa ndorowo pi yɛgɛ, po mba làa yiri pi ni ye kɔrɔgɔ fɔ na jaa mbe ye tɔngɔ we. Ɛɛn fɔ, ki yɔnlɔ li na, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa na yɛnrɛwɛ pi logo naa†.
20 Làa nawa ŋgban jɛŋgɛ fun Arɔn wi ni, fɔ naga lagajaa mboo gbo; ɛɛn fɔ, mìla yɛnri wi kan fun ki pilige ki ni.
21 Napige yanlɛɛ ŋa yaa gbegele a kì pye kapege, mìla ki lɛ maga le kasɔn maga sogo, maga kaari kaari, maga purugu fɔ a kì kanŋga muwɛ paa cɔnrɔ yɛn. Lafogo ŋga kì yiri wa yanwiga ki na ma tigi, a mì si saa ki muwɛ pi wo wa ki ni†.

Leele pàa kapere ta yɛgɛ pye naa

† **9:9 9.9:** Ɛki 24.18 † **9:17 9.17:** Ɛki 32.19 † **9:19 9.19:** Ebu 12.21 † **9:21 9.21:** Ɛki 32.20wi yɛn naga nari ma yo Moyisi wìla ki tɔnmɔ pi kan kapege pyefɛnnɛ pe yeri a pòo wɔ.

22 «Yàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban, ma ye ta wa Tabeera, naa Masa konaa Kiburɔti Ataava lara ti ni†.
23 Sanga ŋa ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye na jaa mbe ye yirige wa Kadɛshi Barineya laga ki ni, làa ye pye fɔ: ‹Ye yiri yaa kee, ye sa tara nda mì kan ye yeri ti shɔ yeri ta.› Ɛɛn fɔ, yàa yiri ma je Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na; ye sila taga li na, ye sila si logo li yeri†.
24 Maga lɛ mì yoro jɛn, ye yɛn leele mbele pe ma yiri ma je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
25 «Ko ki ti mìla to Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mali yɛnri, ma koro wa tosaga fɔ ma saa gbɔn pilige nafa shyɛn, ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ, naa làa yo li yaa ye tɔngɔ we.
26 Mìla pye nali yɛnri na yuun fɔ: ‹We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga ka ma woolo pe tɔngɔ, poro mbele pe yɛn ma woolo, a mà pe go shɔ ma gbɔgɔwɔ pi fanŋga na, konaa ma pe yirige wa Ezhipiti tara yawa gbɔɔ ni.
27 Maga ka wele ki leele mbele pe nuŋgboŋgbanla, naa pe tipewe konaa pe kapere ti na; ɛɛn fɔ, jatere pye ma tunmbyeele jɛmbɛlɛ Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe na.
28 Na maga pe tɔngɔ, mà we yirige tara nda ni ti woolo pe mbe ya mbaa yuun fɔ: Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pe yirige wa Ezhipiti tara, ma saa pe gbo wa gbinri wi ni, katugu li saa ya mbe kari pe ni wa tara nda làa ti sɛnrɛ yo pe kan ti ni, nakoma pe kala lùu mbɛn.
29 Ma sigi ta, pe yɛn ma woolo, a mà pe ta ma woolo. Mà pe yirige wa Ezhipiti tara fanŋga naa yawa gbɔɔ ni.› »

10

Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe kapere ti kala yaga pe na (Ɛki 34.1-10)

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: «Sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn tɛ paa koŋgbannda ti yɛn, ma kɛsu wa gbegele fun tire ni; ko puŋgo na, mɛɛ lugu ma pan na kɔrɔgɔ laga yanwiga ki na.
2 Sinndɛɛrɛ papara papara koŋgbannda nda màa yaari, sɛnrɛ nda tìla pye ma yɔnlɔgɔ wa ti na, mi yaa ti yɔnlɔgɔ wa nda ti na, ma sari le wa kɛsu wi ni.»
3 Kì pye ma, a mì si kɛsu wa gbegele akasiya tige ni, ma sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn tɛ paa koŋgbannda ti yɛn. Ko puŋgo na, a mì si lugu wa yanwiga ki na ti shyɛn ti ni na kɛɛ.
4 Pilige ŋga ni yàa gbogolo wa yanwiga ki nɔgɔ, ŋgasegele kɛ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ye kan wa yanwiga ki na, wa kasɔn ki nandogomɔ, làa ke yɔnlɔgɔ wa ki sinndɛɛrɛ papara papara fɔnndɔ ti na paa yɛgɛ ŋga na làa ti yɔnlɔgɔ wa koŋgbannda ti na, mɛɛ ti kan na yeri.
5 Ko puŋgo na, a mì si yiri wa yanwiga ki na ma tigi, mɛɛ saa ti le wa kɛsu ŋa mìla gbegele wi ni. Tìla koro wa wi ni paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we.
6 (Izirayɛli woolo pàa yiri wa Bene Yaakan kɔlɔye pe tanla ma kari wa Mosera laga ki ni. Pa Arɔn wìla ku wa a pòo le wa. A wi pinambyɔ Eleyazari wì si cɛn wa wi yɔnlɔ paa saraga wɔfɛnnɛ to yɛn†.
7 A pè si yiri lema mɛɛ kari wa laga ŋga pàa pye na yinri Gudigoda. Pe yiriŋgɔlɔ lema, a pè si kari wa laga ŋga pàa pye na yinri Yɔtibata; ko ŋga laforo lɛgɛrɛ yɛn wa.
8 Ko wagati wowi Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Levi cɛnlɛ woolo pe wɔ ma yo paa li yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu, paa yeregi li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa tunŋgo piin li kan konaa mbaa duwaw piin leele pe kan li mɛgɛ ni; paa yɛgɛ ŋga na pège pye fɔ ma pan ma gbɔn nala we†.
9 Ko kala kì ti Levi setirige piile pe sila tara ta kɔrɔgɔ paa cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛn. Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, li tunŋgo ko ki yɛn pe kɔrɔgɔ ye, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yɔn fɔlɔ kɔn we.)
10 Mi wo na, mìla koro wa yanwiga ki na ma piliye nafa shyɛn pye wa, ki yɔnlɔ

† **9:22 9.22:** Tabeera laga kala yeli wele wa Nɔmbu 11.1-3laga ki ni; Masa laga kala yeli wele wa Ɛki 17.1-7laga ki ni; ye Kiburɔti Ataava kala li wele wa Nɔmbu 11.31-34laga ki ni. † **9:23 9.23:** Nɔmbu 13.25–14.38; Dete 1.21-26; Ebu 3.16 † **10:6 10.6:** Nɔmbu 20.28; 33.38; Dete 1.19-46 † **10:8 10.8:** Nɔmbu 3.5-8; 8.5-19

naa ki yembinɛ, paa koŋgbanŋga wogo ki yɛn. Ki wogo ki na naa, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa na yɛnrɛwɛ pi logo ma ye kala yaga, lii ye tɔngɔ†.

11 Làa na pye fɔ: «Yiri ma keli ki leele mbele pe yɛgɛ, maa pe yɛgɛ sinni, tara nda mìla wugu mbe kan pe tɛlɛye pe yeri, pe kari pe sari shɔ peri ta.»

Yɛnŋɛlɛ li daga mbe ye ndanla konaa yaa tanri li sɛnrɛ ti na

12 Koni Izirayɛli woolo, yiŋgi Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa ye yeri? Ki kɔ wowi ŋa, yaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa tanri li koŋgolo ŋgele lì naga ye na ke na, li ye ndanla, yaa tunŋgo piin li kan ye kotogo ki ni fuun konaa ye nawa pi ni fuun ni.

13 Yaa tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele naa li kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mila yuun ye kan nala ke na jaŋgo ye pye yɛyinŋge na.

14 Ye wele, naayeri wo naa wi gbemɛ pi ni fuun pi ni, naa tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun, ti yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li woro.

15 Ma sigi ta, ye tɛlɛye poro cɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì mara pe na, a pèli ndanla. Ye tɛlɛye pe setirige piile poro lì wɔ cɛngɛlɛ ke ni fuun ke sɔgɔwɔ, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ yoro wɛlɛ lì wɔ paa yɛgɛ ŋga na yaa ki yaan nala we.

16 Yoro fun ye ye yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ye kotogo ki ni fuun ni; yaga ka yiri mbe je li na.

17 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn yarisunndo ti ni fuun ti go na, ma pye tafɛnnɛ pe ni fuun pe tafɔ†. Li yɛn Yɛnŋɛlɛ na lì gbɔgɔ, ma pye yafɔ, konaa ma pye fyɛrɛ ni. Laa lere wɔ lere ni†; laa sili yɛɛ yaga peli fanla yarikanra ni.

18 Li maa pijiriwele poro naa naŋgunjaala pe tanga ki kaan pe yeri. Li maa yaakara naa yaripɔrɔ kaan nambanmbala pe yeri nali ndanlawa pi nari.

19 Yoro fun, nambanmbala mbele wa ye sɔgɔwɔ pe daga mbe ye ndanla, katugu yàa pye nambanmbala wa Ezhipiti tara.

20 Yaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa li gbogo, ye mara lo nuŋgba na; na yaga yo ye yaa wugu, ye wugu lo mɛgɛ ko na.

21 Lo ye daga mbaa sɔnni, lo li yɛn ye Yɛnŋɛlɛ le. Lo lì ki kagbɔgɔ naa ki fyɛrɛ kagala ke pye ye kan, a yè ke yan yɛnlɛ ni†.

22 Sanga ŋa ni ye tɛlɛye pàa kari wa Ezhipiti tara, pàa pye lere nafa taanri ma yiri kɛ†. Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì ye pye, a yè lɛgɛ† paa naayeri wɔnŋgɔlɔ ke yɛn.

11

Kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa pye Izirayɛli woolo pe kan

1 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li daga mbe ye ndanla. Yaa tanri li ŋgasegele, naa li sɛnyoro, naa li kondɛgɛŋgɛlɛ konaa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na sanga pyew.

2 Mi woro na para ye piile poro wogo na, poro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kagala ŋgele pye, pee la jɛn, pee si la kpɛ yan. Ɛɛn fɔ, yoro mbele ye yɛn na nala wo ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ke naga yoro na. Ko kɔrɔ wo yɛn lìli gbɔgɔwɔ, naa li yawa gbɔɔ pi naga ye na;

3 naa li kacɛn kagbɔgɔlɔ konaa kagala ŋgele lì pye wa Ezhipiti tara Farawɔn wi na, Ezhipiti tara wunlunaŋa we, konaa wi tara ti ni fuun ti na.

4 Yège yan fun paa yɛgɛ ŋga na làa Ezhipiti tara maliŋgbɔɔnlɔ pe pye, naa pe shɔnye konaa pe malaga gbɔnwotoroye pe ni. Sanga ŋa ni pàa pye na ye puro, làa Kɔgɔje yɛɛn wi tɔnmɔ pi sɔngɔrɔ maa wa pe na, ma pe tɔngɔ ma pe kɔ pew†.

5 Ŋga fuun làa pye ye kan wa gbinri wi ni fɔ ma pan ma gbɔn na ki laga ŋga ki ni, yège jɛn.

6 Làa Urubɛn cɛnlɛ woolo naŋa Eliyabu wi pinambiile Datan naa Abiramu pe pye yɛgɛ ŋga na, yège jɛn fun. Tara tìla jɛnw

† **10:10 10.10:** Ɛki 34.28 † **10:17 10.17:** Mɛgɛ ŋga kì yo fɔ tafɛnnɛ pe ni fuun tafɔ ki yɛn fun wa 1 Timo 6.15; Naga 17.14; 19.16lara ti ni. † **10:17 10.17:** Kapye 10.34; Ɔrɔmu 2.11; Efɛ 6.9 † **10:21 10.21:** Ɛki 7–12 † **10:22 10.22:** Zhenɛ 46.27; Ɛki 1.5; Kapye 7.14 † **10:22 10.22:** Zhenɛ 15.5; 22.17; Ebu 11.12 † **11:4 11.4:** Ɛki 14 † **11:6 11.6:** Nɔmbu 16.31-32

wa pe tɔɔrɔ ti nɔgɔ ma pe tɔn pew, poro naa pe go woolo, naa pe paara yinrɛ ti ni, konaa pe pinlɛyɛɛnlɛ pe ni fuun pe ni†.

7 Kagbɔgɔlɔ ŋgele fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pye, yè ke yan yɛnlɛ ni gbɔgɔyi.

8 «Ki kala na, ŋgasegele ŋgele mi yɛn na yuun ye kan nala, yaa tanri ke na. Pa kona ye yaa fanŋga ta, mbe tara nda ye yɛn na jaa mbe ye wa ti ni ti shɔ mberi ta.

9 Pa ye yaa yinwetɔnlɔgɔ ta wa tara ti ni, to nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn, ma wugu ki na mberi kan ye tɛlɛye poro naa pe setirige piile pe yeri; nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ yɛn na fuun wa ki tara ti ni†.

Tara nda Yɛnŋɛlɛ lì duwaw ti na

10 «Tara nda yaa kee sa ye wa ti ni mbe sari shɔ mberi ta, ti woro paa Ezhipiti tara nda yè yiri wa ti ni ti yɛn. Ma ye ta wa ti ni, kìla pye yaga ye yariluguro ti lugu mbe kɔ, ki ma daga yaa tanri yaa tɔnmɔ wuun ye kɛrɛ yaara ti na paa yɛgɛ ŋga na pe maa tɔnmɔ wuun naŋgɔ kɛrɛ yaara ti na we.

11 Ɛɛn fɔ, tara nda yaa kee sa ye wa ti ni, mberi shɔ mberi ta, yanwira naa gbunlundɛrɛ yɛn wa ti ni. Tisara ti maa paan wa ti ni.

12 Ki tara ti yɛn tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li maa jatere piin ti na konaa na wele ti na sanga wi ni fuun ni, mbege lɛ wa yɛlɛ li lɛsaga fɔ sa gbɔn wa li kɔsaga.

13 «Ŋgasegele ŋgele mi yɛn na kaan ye yeri nala, na ye kaa tanri ke na jɛŋgɛ, mbe ti Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ye ndanla, mbaa li gbogo ye kotogo ki ni fuun ni, konaa ye nawa pi ni fuun ni,

14 pa kona, li yaa ti tisara tila paan wa ye tara mbaa yala ti wagati wi ni, tisara koŋgbannda to naa ti puŋgo woro ti ni fuun; jaŋgo ye yarilire ti yɔn, ye bile naa ye duvɛn fɔnŋɔ konaa ye sinmɛ liwoo pi ni.

15 Li yaa ti yan ki yiri wa tara ti ni ye yaayoro ti kan. Yoro fun ye yaa la nii mbaa tinni jɛŋgɛ.

16 «Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ti pe ye fanla pe ye puŋgo, ye kari ye saa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo, mbaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ.

17 Na ko ka pye, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa nawa ŋgban ye ni, mbe naayeri wi tɔn jaŋgo tisaga kiga ka pan naa. Kona tara ti se kaa yarilire kaan ye yeri. Kiga pye ma, ye yaa kɔ fyaw mbe wɔ laga ki tara jɛndɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ye yeri ti ni.

18 Ki kala na, sɛnrɛ nda mila yuun ye kan, yeri tɛgɛ wa ye kotogo na konaa wa ye nawa pi ni fuun pi ni. Yeri yɔnlɔgɔ yeri pɔpɔ wa ye kɛyɛn yi na paa kacɛn yɛn, konaa wa ye walɛrɛ ti na paa tɛgɛrɛ yɛn†.

19 Yaa ye piile pe nari ti ni, na yaga pye wa ye yeri wa ye yinrɛ ti ni we, nakoma na yaga pye tangala na wa konɔ, nakoma na yaga sinlɛ, nakoma na yaga yiri, yaa para pe ni ti sɛnrɛ na.

20 Yeri yɔnlɔgɔ wa ye yinrɛ ti yeyɔnrɔ kanŋgara na tire ti na konaa ye yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti na†.

21 Kona mbe naayeri wi ta wa tara ti go na sanga ŋa fuun ni, yoro naa ye piile pe ni ye yaa yinwetɔnlɔgɔ ta wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wugu mbe kan ye tɛlɛye pe yeri ti ni.

22 «Ŋgasegele ŋgele fuun mila yuun ye kan, na yaga ke yigi jɛŋgɛ mbaa tanri ke na, mbe ti Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ye ndanla, na ye kaa tanri li koŋgolo ŋgele fuun lì naga ye na ke na, mbe koro mbe mara li na,

23 pa kona li yaa ki cɛngɛlɛ ke ni fuun ke purɔ mbe ke yirige wa ye yɛgɛ, koro ŋgele ke yɛn ma tugbɔlɔ, ma pye fanŋga ni ma wɛ ye na we, ye sigi tara ti shɔ yeri ta.

24 Yaga ye yɔngɔlɔ ke kan laga ŋga fuun na, ki yaa pye ye wogo. Ye tara ti yaa lɛ wa gbinri wi na sa gbɔn fɔ wa Liban tara ti na, mbe lɛ wa Efirati gbaan wi na sa gbɔn fɔ wa Mediterane kɔgɔje wi na†.

25 Lere se ka ya yere mbe ye sige malaga ni. Ye yaa tanga mbe toro tara ti laga ŋga fuun ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ti fyɛrɛ gbɔrɔ mbe ki laga woolo pe yigi ye yɛgɛ fyɛrɛ ti kala na, paa yɛgɛ ŋga na

† **11:9 11.9:** Ɛki 3.8 † **11:18 11.18:** Dete 6.6-9 † **11:20 11.20:** Dete 6.9 † **11:24 11.24:** Zhozu 1.3-5 † **11:25 11.25:** Ɛki 23.27; Dete 7.24

lìgi yo ye kan we†.
26 «Ye wele, mi yɛn na duwaw naa daŋga ki teri ye yɛgɛ sɔgɔwɔ nala, ye ka
wele ye wɔ.
27 Na ye kaa tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ŋgele mila yuun ye
kan nala ke na, pa ye yaa duwaw ta.
28 Ɛɛn fɔ, na ye woro na tanri Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na,
na yaga puŋgo le konɔ na mila nari ye
na nala li ni, mbe kari saa yarisunndo ta
yɛgɛ gbogo, nda ye sila jɛn faa, pa ye yaa
daŋga ta.
29 Tara nda yaa kee sa shɔ mbe ta, na
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ liga ka ye leŋge
wa ti ni sanga ŋa ni, ye yaa kaa duwaw
piin leele pe kan wa Garizimu yanwiga ki
na, mbaa pe daŋgi wa Ebali yanwiga ki
na.
30 Ki yanwira shyɛn ti yɛn wa Zhuridɛn
gbaan wi puŋgo na, wa konɔ na wa yɔnlɔ
tosaga yeri li kɛɛ sanŋga ki na, wa Kana
tara fɛnnɛ pe tara, poro mbele pe yɛn ma
cɛn wa Araba tara ti ni we; wa Giligali
ca ki yɛsinmɛ na, wa More laga tigbɔrɔ ti
tanla†.
31 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
tara nda kaan ye yeri, sanni jɛnri, ye yaa
Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe ye wa ti ni,
sari shɔ mberi ta, mbe cɛn wa ti ni.
32 Kondɛgɛŋgɛlɛ naa ŋgasegele ŋgele
fuun mì yo ye kan nala, ye bala yaa tanri
ke na.

YAWE YƐNŊƐLƐ LI LASIRI KOŊGOLO

12

12–26

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔsaga ki yaa pye nuŋgba wa tara ti ni

1 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ
le, li yɛn na tara nda kaan ye yeri ti pye
ye woro, ŋgasegele naa kondɛgɛŋgɛlɛ
ŋgele ye yaa yigi jɛŋgɛ mbaa tanri ke na,
ye yinwege piliye yi ni fuun yi ni wa ti ni,
koro wɛlɛ yɛɛn.
2 «Cɛngɛlɛ ŋgele ye yaa ka ke tara ti shɔ
mberi ta, ke maa ke yarisunndo ti gbogo
lara nda na, wa yanwira nda ti yagara ti
go na, naa wa tinndiye pe na, konaa wa
tire nda fuun ti yɛn tipiire ti nɔgɔ, ye ti ni
fuun ti jɔgɔ pew.
3 Ye yaa ka pe saara wɔsara ti jaanri,
mbe sinndɛɛrɛ nda pè yerege na sunnu
ti na ti gbɔn mberi yaari, mbe tiyagala
ŋgele pe maa sunnu ke na ke sogo; yaara
yanlɛrɛ nda pè tɛ mari pye yarisunndo,
yeri kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ. Ye pe mɛgɛ ki kɔ yege
wɔ wa ki lara ti ni†.
4 «Yaga kaa ki cɛngɛlɛ ke kapyere ti
fɔrɔgi mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
gbogo.
5 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le,
li yaa ka laga ka wɔ wa ye cɛngɛlɛ ke ni
fuun ke tara ti sɔgɔwɔ, mbe pye wa ki ni
mbege pye li cɛnsaga; ko laga ko nuŋgba
ye yaa kaa kee wa saa li gbogo.
6 Pa ye yaa kaa kee wa ye saara so-
goworo ti ni, naa ye nayinmɛ saara ti ni,
naa ye yaga wi ni, naa yarikanra nda ye
ma lagala ye yaritara ti na ti ni, naa saara
nda ye ma wɔ mbe yɔn fɔlɔ tɔn ti ni,
naa ye nayinmɛ yarikanra ti ni, naa ye
nɛrɛ, naa ye simbaala konaa ye sikaala pe
pinambire koŋgbannda ti ni.
7 Yoro naa ye go woolo pe ni, pa ye yaa
kaa ye saraga yaakara ti kaa wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Lì
duwaw ye na ye kɛɛ tunndo nda ni, ye
yaa kaa yɔgɔri ti ni fuun ti wogo ki na,
wa ki laga ki ni fun.
8 «We yɛn naga piin lagamɛ yɛgɛ ŋga
na nala, ŋga ka ŋa ndanla ko ki fɔ wi ma
pye, ye se ka saa we Fɔ wi gbogo ma,
9 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
yaa tara nda kan ye yeri kɔrɔgɔ, ye fa
ye wa ti ni gbɛn mbaa ye yinwege ki piin
yɛyinŋge na.
10 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
yɛn na tara nda kaan ye yeri kɔrɔgɔ, ye
yaa Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe sa cɛn
wa ti ni. Li yaa ye shɔ ye juguye mbele
fuun pe yɛn ma ye maga pe kɛɛ, mbe ti
ye cɛn yɛyinŋge na pɔw wa tara ti ni.
11 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa
laga ŋga wɔ mbe pye wa ki ni, ye yaa
kaa paan wa yaara nda mi yɛn nari sɛnrɛ
yuun ye kan ti ni. To ti yɛn ye saara

† **11:30 11.30:** Zhenɛ 12.6 † **12:3 12.3:** Dete 7.5

sogoworo, naa ye nayinmɛ saara, naa ye yaga, naa yarikanra nda ye ma lagala ye yaritara ti na, konaa yarijɛndɛ nda fuun ye yaa wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe yɔn fɔlɔ tɔn.
12 Ye yaa kaa yɔgɔri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, yoro naa ye pinambiile, naa ye sumborombiile naa ye kulonambala, naa ye kulojaala konaa Levi setirige piile mbele pe yaa ka pye mbe cɛn wa ye cara ti ni pe ni, katugu poro si laga ta, tara si kan pe yeri kɔrɔgɔ paa ye yɛn†.
13 «Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga laga o laga ŋga yan, yaga kaa ye saara sogoworo ti woo wa ki na.
14 Ɛɛn fɔ, laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa wɔ wa ye cɛngɛlɛ la nuŋgba ni, yaa ye saara sogoworo ti woo wa ki laga ki ni, yaa tanri ŋgasegele ŋgele fuun mì yo ye kan ke na.
15 «Konaa ki ni fuun, na ki ka ye ndanla sanga ŋa ni, ye mbe ya yaayoro ta gbo mberi ka wa ye cara ti ni fuun ti ni, mbe yala duwaw ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa tirige ye na wi ni. Lere ŋa ka pye fyɔngɔ fu konaa lere ŋa ka pye fyɔngɔ ni, pe mbe ya mbege kara ta ka paa yɛgɛ ŋga na pe ma ya na lufaa naa wolowo kara ti kaa we†.
16 Ɛɛn fɔ, ye se ka ti kasanwa pa ka, ye yaa pi wo tara paa tɔnmɔ yɛn†.
17 «Ye kɛrɛ yarilire, naa ye duvɛn konaa ye sinmɛ pi ni, yee daga mbaa ti yaga wi nii wa ye cara ti ni, konaa ye nɛrɛ, naa ye simbaala naa ye sikaala pe pinambire koŋgbannda ti ni, naa saara nda ye ma wɔ ma yɔn fɔlɔ tɔn ti ni, naa ye nayinmɛ yarikanra ti ni konaa yarikanra nda ye ma lagala ye kɛɛ yaara ti na ti ni.
18 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa laga ŋga wɔ, pa ye yaa kaa ki yaara ti kaa wa ki laga ki na li yɛgɛ sɔgɔwɔ, yoro naa ye pinambiile, naa ye sumborombiile, naa ye kulonambala, naa ye kulojaala konaa Levi setirige piile mbele pe yaa ka pye mbe cɛn wa ye cara ti ni pe ni. Ye yaa kaa yɔgɔri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ye kɛɛ yaara nda fuun yè ta ti kala na.
19 Yaga cɛn mbe mɔ yɛgɛ o yɛgɛ wa ye tara, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka fɛgɛ Levi setirige piile pe na.
20 «Na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ liga ka ye tara ti gbɔgɔ sanga ŋa ni paa yɛgɛ ŋga na làa ki yɔn fɔlɔ kɔn ye yeri, na kara la ka ye yigi, ye mbe ya mbe nda fuun ti ye ndanla ta ka.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ka laga ŋga wɔ mbe pye wa ye ni, na ki ka ka lali yoro mbele ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka nɛrɛ naa simbaala, konaa sikaala mbele kan ye yeri, ye mbe ya mbege yaayogo ka gbo mbege ka wa laga ŋga ye yaa ka pye mbe cɛn, paa yɛgɛ ŋga na ki ye ndanla, mbe yala sɛnrɛ nda mì yo ma ye kan ti ni.
22 Ye yaa ki kara ti ka paa yɛgɛ ŋga na ye maa lufaa naa wolowo kara ti kaa we; lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ fu, konaa lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni, pe mbe ya pinlɛ mbege kara ti ka.
23 Ɛɛn fɔ, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ, yaga ka ki kasanwa pa ka, katugu pa yinwege ki yɛn wa kasanwa pi ni. Ki kala na, yaga ka kara ta ka mbe pinlɛ ti yinwege ki ni†, (ko kɔrɔ wo yɛn ti kasanwa we).
24 Yaga ka kasanwa ka fyew, ɛɛn fɔ, yoo wo tara paa tɔnmɔ yɛn.
25 Ye se ka pa ka jaŋgo yoro naa ye setirige piile mbele pe yaa ka yiri puŋgo na pe ni, ye pye fɛrɛwɛ na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ŋga jate sinŋge yè tanga ma yala ki ni.
26 «Ɛɛn fɔ, ye yaayoro nda yè tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan konaa nda ye ma wɔ mbe yɔn fɔlɔ tɔn, ye yaa kari ti ni wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wɔ ki ni.
27 Ye saara sogoworo ti kara to naa ti kasanwa pi ni, ye yaa ti wɔ saraga wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki na. Ye saara sannda to na, ye yaa ti kasanwa po wo wa li saraga wɔsaga ki na, ɛɛn fɔ ti kara to na, ye mbe ya mbe to ka.
28 «Kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele fuun mi yɛn na yuun ye kan, ye ke lɛ yaa tanri ke

† **12:12 12.12:** Dete 10.8-9; Nɔmbu 18.20,23 † **12:15 12.15:** Kìla pye pe ma ya ma yan kara ti ka, paa la tanri ŋgasegele na paa yaayoro nda pe ma wɔ saara ti wogo ki yɛn. † **12:16 12.16:** Zhenɛ 9.4; Levi 7.26-27 † **12:23 12.23:** Levi 17.10-14

na; pa kona ye yaa pye fɛrɛwɛ na sanga pyew, yoro naa ye setirige piile mbele pe yaa ka yiri puŋgo na pe ni; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ŋga jate sinŋge yè tanga ma yala ki ni.

Yaa ye yɛɛ kɔrɔsi yarisunndo ti ni

Yaga kaa Kana tara fɛnnɛ pe fɔrɔgi

29 «Cɛngɛlɛ ŋgele ye yaa sa ke tara ti shɔ mberi ta, na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ liga ka ke tɔngɔ mbe ke kɔ wa ye yɛgɛ sanga ŋa ni, na yaga ke purɔ mbe cɛn wa ke tara ti ni,
30 ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ, yaga kaa ki leele pe fɔrɔgi, pe fɔrɔgɔmɔ pi pye paa pɛnɛ yɛn mbe ye yigi pe tɔngɔŋgɔlɔ. Yaga ka gbogolo pe ni pe yarisunndo ti na. Pàa pye nari gbogo yɛgɛ ŋga na mbaa ki yewe mbege jɛn, mbaa ki pyelɔmɔ nuŋgba pi piin.
31 Yaga kaa pe fɔrɔgi mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li gbogo; katugu kagala ŋgele fuun ki cɛngɛlɛ kàa pye na piin na ke yarisunndo ti gbogo, ke yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na mali mbɛn. Pe yɛrɛ la pye na pe pinambiile naa pe sumborombiile pe woo saraga na pe sori pe yarisunndo ti kan.

13

Yɛnŋɛlɛ lì je yarisunndo suvɛnnɛ pe na

1 «Ŋgasegele ŋgele fuun mila yuun ye kan, ye ke lɛ yaa tanri ke na; yaga ka ka taga wa ke na, yaga si ka ka kɔn wa ke na†.
2 «Kana Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ nakoma lere ŋa wi maa yaara yaan wɔɔnrɔ na wa yaa ka yiri wa ye sɔgɔwɔ mbaa kacɛn nakoma kafɔnŋgɔlɔ sɛnrɛ yuun ye kan†.
3 Na ki kacɛn nakoma ki kafɔnnɔ li ka pye mbeli yɛɛ yɔn fili, na ki lerefɔ wi ka ye pye mbe yo fɔ: Yoo kari we saa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo, waa tunŋgo piin ti kan, nda yee jɛn,
4 yaga ka ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ nakoma ki lere ŋa wi maa yaara yaan wɔɔnrɔ na wi sɛnrɛ ti logo. Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li mbe ya mboo tɛgɛ mbe ye wa mbe wele, mbege jɛn na kaa pye li yɛn ma ye ndanla ye kotogo ki ni fuun ni konaa ye nawa pi ni fuun ni.
5 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba gbogo, yaa fyɛ lo yɛgɛ; yeli ŋgasegele ke yigi jɛŋgɛ, yaa nuru li yeri. Yaa tunŋgo piin lo nuŋgba kan, mbe mara lo na.
6 Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ nakoma ki lere ŋa wi maa yaara yaan wɔɔnrɔ na wi daga poo gbo, katugu mbe yiri mbe je ko sɛnrɛ to tari wila yuun Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na. Lo na lì ye yirige wa Ezhipiti tara ti ni, ma ye shɔ kulowo pi ni, katugu konɔ na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga ma yo yaa tanri li na, wi yɛn na jaa mbe ye fanla mbe ye puŋgo li na. Ki pyelɔmɔ pi na ma, ye yaa kapege ki kɔ mbege wɔ wa ye sɔgɔwɔ.
7 «Na ma sefɔ, nakoma ma nɔsepyɔ lenaŋa, nakoma ma pinambyɔ, nakoma ma sumborombyɔ, nakoma ma jɔ, wo ŋa wɔ̀ɔn ndanla jɛŋgɛ, nakoma ma wɔnlɔ jɛnŋɛ wa kɔɔn fanla larawa mbɔɔn pye fɔ: ‹Shokari we sa yarisunndo ta yɛgɛ gbɔgɔ, nda mboro naa ye tɛlɛye pe ni ye sila jɛn,
8 ko kɔrɔ wo yɛn yarisunndo nda cɛngɛlɛ kele yɛgɛ maa gbogo, ŋgele ke yɛn ma yɔngɔ ye ni nakoma ma lali ye ni, mbege lɛ tara ti go ŋga na fɔ saga wa go ŋga na,
9 maga ka yere wi sɛnrɛ ti na, maga ka logo wi yeri, maga kaa yinriwɛ ta, maga kaa kala yaga; maga ka tɔn wi kapege ki na.
10 Ɛɛn fɔ, ma daga mbe ti poo gbo; mboro ma yaa keli mbɔɔn kɛɛ ki yirige wi na mboo gbokala li pye, puŋgo na leele sanmbala pee pe kɛyɛn yi yirige wi na poo gbo.
11 Pe daga mboo wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo, katugu wìla pye na jaa mbɔɔn fanla mbɔɔn laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li na, lo na lɔ̀ɔn yirige wa Ezhipiti tara, to nda màa pye wa ti ni kulo we.
12 Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yaa ŋga

† **13:1 13.1:** Dete 4.2; Naga 22.18-19 † **13:2 13.2:** Mbege lɛ vɛrise 2 sa gbɔn 6, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pe yɛn yagbogolo fɛnnɛ pe sɛnrɛ yeri wele fun wa.

kì pye ki logo mbe fyɛ. Pa kona pe se kaga kapege cɛnlɛ la pye laga ye sɔgɔwɔ.›

13 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
cara nda kaan ye yeri ye sa cɛn wa ti ni,
na yaga ki logo ki ca ka wogo na fɔ
14 lejagala pèle yiri wa ye sɔgɔwɔ ma
saa ki ca woolo pe fanla ma pe pye
fɔ: ‹Yookari we saa yarisunndo ta yɛgɛ
gbogo, nda ye fa jɛn,›
15 ye yaa ki sagaja, mbe leele pe yewe
jɛŋgɛ ki wogo ki na. Na kaa pye ki yɛn
kaselege fɔ ki katijaanga kì pye wa ye
sɔgɔwɔ,
16 ye yaa ki ca woolo pe ni fuun pe gbo
tokobi ni, mbe pinlɛ yaayoro ti ni. Ye yaa
ca ki tɔngɔ naa ki nawa yaara ti ni fuun
ti ni, mberi tɛgɛ ti yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan.
17 Ye yaa ki yarijɛndɛ ti ni fuun ti
gbogolo wa katogo, mbe kasɔn le ca ki
ni mbege sogo pew naa ki yarijɛndɛ ti ni
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan. Ki yaa
koro kataga sanga pyew, pe se kaga kan
naa fyew.
18 Yaara nda ti tɛgɛ ti yɛ pew mbe tɔngɔ,
mɛɛ daga mbe ta lɛ, jaŋgo Yawe Yɛnŋɛlɛ
li naŋgbanwa gbɔɔ pi sogo li na, li ye
yinriwɛ ta, li yinmɛ tirige ye na, mbe ti ye
lɛgɛ paa yɛgɛ ŋga na làa wugu ki wogo ki
na ye tɛlɛye pe kan we;
19 na ye kaa nuru li yeri, mbaa tanri li
ŋgasegele ŋgele fuun mi yɛn na yuun ye
kan nala ke na, konaa mbaa ŋga ki yɛn
ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na ki piin we.

14

Ŋga Izirayɛli woolo pe sila daga mbaa piin kunwɔ gbelege na

1 «Ye yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
piile. Ki kala na, yaga ka ye witire lara
ta kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ, nakoma mbe ye walɛrɛ
sire ti kulu mbege naga fɔ yaa kunwɔ
gbele.
2 Katugu ye yɛn cɛnlɛ na li yɛn kpoyi
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan. A lì ye
wɔ cɛngɛlɛ sanŋgala ŋgele fuun ke yɛn
laga tara na ke sɔgɔwɔ, jaŋgo ye pye li
woolo mbele pe kala li yɛn ma gbɔgɔ li
yeri jɛŋgɛ.

Fyɔngɔ yaara naa fyɔngɔ fu yaara (Levi 11.1-47)

3 «Yaraga ŋga fuun ki yɛn fyɔngɔ ni
yaga ka ka ka.
4 Yaayoro naa woŋgaala mbele ye mbe
ya mbaa kaa pe mbele: Nɛgɛ, naa
sumbyɔ, naa sugbɔ,
5 naa wolowo, naa lufaa, naa sawɔɔ,
naa gbɔlɔ, naa woŋgoli, naa likatɔlɔ,
6 konaa mbele fuun pe yenjoro ti yɛn
ma wali pe na shyɛn, pe ma sila yaakara
nda pè ka ti sɔngɔrɔ nari sanga pe ni.
7 Ɛɛn fɔ, mbele pe yenjoro ti yɛn ma
wali pe na shyɛn ko cɛ, nakoma mbele pe
maa yaakara nda pè ka ti sɔngɔrɔ nari
sanga ko cɛ, yaga kaa pe kaa. Ki pye
ma, yaga kaa yɔngɔmɛ, naa polo konaa
woŋgbɔ dama pe kaa; katugu pe maa
yaakara nda pè ka ti sɔngɔrɔ nari sanga.
Ɛɛn fɔ, pe yenjoro ti si woro ma wali pe
na shyɛn. Yaa pe jate fyɔngɔ ni†.
8 Yaga kaa cɛlɛ wi kaa, katugu wi
yenjoro ti yɛn ma wali wi na shyɛn, ɛɛn fɔ,
wila ya mbe yaakara nda wì ka ti sɔngɔrɔ
mbaa ti sanga. Yaa wi jate fyɔngɔ ni. Yaga
kaa kara ta ka, yaga si ka jiri wi kugo na.
9 «Tɔnmɔ yaara ti ni, nda fuun ye mbe
ya mbaa kaa tori nda yɛɛn: Nda fuun
wuuro yɛn ti kanŋgara ti na paa kanwira
yɛn konaa ma pye kɔɔrɔ ni.
10 Ɛɛn fɔ, nda fuun wuuro woro ti
kanŋgara ti na paa kanwira yɛn konaa
kɔɔrɔ woro ti na, ye saa ti kaa; ye yaa lari
jate fyɔngɔ ni.
11 «Sannjɛrɛ nda fuun ti yɛn fyɔngɔ fu,
ye mbe ya mbaa ti kaa.
12 Sannjɛrɛ nda yee daga mbaa kaa ti
mɛrɛ ti nda: Yɔn, naa pɛtɛ, naa yɔn ŋa wi
ma pye wa kɔgɔje wi ni,
13 naa kagbɔŋgɔ, naa tufara konaa
duwaye pe cɛnlɛ li ni fuun,
14 naa kaankaanye pe cɛnlɛ li ni fuun,
15 naa kɔnrɔsogolo, naa kuwege, naa
kuwefige konaa gbinlɛlɛ pe cɛnlɛ li ni
fuun,

† **14:7 14.7:** Levi 11.4

16 naa kuwegbɔgɔ, naa gbinŋgbin, naa laŋgolo,
17 naa lɔgɔ sumbyɔ, naa tɔnmɔ sannjɛgɛ, naa kara kasannjɛgɛ,
18 naa jagapan, naa gɔgɔ ki cɛnlɛ li ni fuun, naa sannjɛgɛ ŋga pe yinri hupi konaa ndirige.
19 «Yaawere nda fuun ti maa yinrigi sire na, yaa ti jate fyɔngɔ ni, yaga kaa ti kaa.
20 Ɛɛn fɔ, nda ti maa yinrigi sire na ma pye fyɔngɔ fu, ye mbe ya mbaa to kaa†.
21 Yaga ka yarikugo ka kara ka. Ye mbe ya mberi kan nambannjɛɛnlɛ mbele wa ye ni pe yeri peri ka†, nakoma mberi pɛrɛ tara ta yɛgɛ woolo yeri; katugu yoro wo na, ye yɛn leele mbele pe yɛn ma tɛgɛ pe yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan. Yaga ka sikapige ka sɔgɔ wa ki nɔ yinriwɛ pi ni.

Ŋgasele na lì tɛgɛ yaga wɔmɔ pi wogo na

22 «Yɛlɛ pyew, yaara nda fuun ye yaa la taa wa ye kɛɛrɛ ti ni, yaa ti ni fuun ti yaga wi woo.
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa laga ŋga wɔ mbaa li yɛɛ nari wa, pa ye yaa ka saa ye yarilire, naa ye duvɛn fɔnŋɔ, naa ye sinmɛ yaga yaara ti kaa wa, mbe pinlɛ ye nɛrɛ ŋgbeleye, naa ye simbaala konaa ye sikaala ŋgbeleye yi pinambire koŋgbannda ti ni. Ye yaa laga piin ma, mbaa ki fɔrɔgi la fyɛ sanga pyew Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ†.
24 Na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ liga ka duwaw ma na sanga ŋa ni, laga ŋga li yaa ka wɔ mbaa li yɛɛ nari wa, na kiga pye mbe lali ma ni, mbege kan ma se ya mbɔɔn yaga wi lɛ mbe kari wi ni wa,
25 pa kona, mɔɔ yaga wi pɛrɛ, maga penjara ti lɛ ma pan ti ni wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa ka wɔ ki ni.
26 Na maga ka gbɔn wa, yaraga ŋga fuun kɔɔn ndanla, nɛgɛ yi o, sumbyɔ wi o, duvɛn wi o, nakoma sinmɛ wɛlɛwɛ pa yɛgɛ wi o, ko kɔrɔ wo yɛn yaraga ŋga fuun la ka pye ma na, maga lɔ ki penjara ti ni. Mboro naa ma go woolo pe ni yege ka wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, yaa yɔgɔri.
27 Ki sanga wi ni, yaga ka fɛgɛ Levi setirige piile mbele pe yaa ka pye mbe cɛn wa ye cara ti ni pe na, katugu poro si laga ta, tara si kan pe yeri kɔrɔgɔ paa ye yɛn.
28 «Yɛlɛ taanrindaanri pyew, ye yaa la ye kɛrɛ yaara ti yaga wi woo yɛlɛ taanri wolo li ni, mbaa wi gbogolo wa ye cara ti ni.
29 Ki ka pye ma, Levi setirige piile, poro mbele pee laga ta, tara si kan pe yeri kɔrɔgɔ paa ye yɛn, poro naa nambannjɛɛnlɛ pe ni, naa pijiriwele konaa naŋgunjaala pe ni, poro mbele pe yɛn ma cɛn wa ye cara ti ni, pe yaa pan mbe ka mbe tin. Pa kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ye na ye kɛɛ tunndo ti ni fuun ni.

15

Izirayɛli woolo pe fɔrɔ ti kala yagawa pe yɛɛ na (Levi 25.1-7)

1 «Yɛlɛ kɔlɔshyɛn pyew, ye yaa fɔrɔ nda yè taga ti kala yaga.
2 Fɔrɔ ti kala yagawa pi yaa la piin yɛgɛ ŋga na ki ŋga: Fɔrɔ ti kala yagawa yɛlɛ liga gbɔn, paga li yari Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, lere o lere wì fɔgɔ le wi sefɔ wa na, a wì pye wi cɛnlɛ woo wa, wi yaa ki fɔgɔ ki kala yaga wi na. Wiga kaga kan wi na mbe yo wi fɔgɔ ki tɔn.
3 Ye mbe ya mbaa ye fɔrɔ ti yewe nambanmbala poro na; ɛɛn fɔ, ye cɛnlɛ woolo ye fɔrɔ nda ti yɛn pe na, yeri kala yaga pe na.
4 «Konaa ki ni fuun, fyɔnwɔ fɔ si daga mbe pye wa ye sɔgɔwɔ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw lɛgɛrɛ tirige ye na wa tara ti ni, to nda li yɛn na kaan ye yeri paa kɔrɔgɔ yɛn, yeri shɔ yeri ta we.
5 Ko yaa pye ma, na ye kaa nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbeli ŋgasegele ŋgele fuun mi yɛn na yuun ye kan nala ke yigi jɛŋgɛ mbaa tanri ke na.
6 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ye na paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo ye kan we. Pa kona ye yaa kaa fɔrɔ nii

† **14:20 14.20:** Levi 11.21-22 † **14:21 14.21:** Ɛki 23.19 † **14:23 14.23:** Levi 27.30-33

cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ kele yɛgɛ na, ɛɛn fɔ, ye se ka fɔgɔ lɛ lere yeri. Ye yaa ka cɛn cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ go na, cɛnlɛ la kpɛ se ka cɛn ye go na.

7 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri, na fyɔnwɔ ka to ma sefɛnnɛ wa na wa ki tara ca ka ni, maga kɔɔn nawa pi tɔn wi na, mbe je mbe yo ma soo saga.

8 Ɛɛn fɔ, ki daga mɔɔ kɛɛ ki sanga ma fɔgɔ le wi na maa jorowo yaraga ki kan wi yeri†.

9 Ma yɛɛ yingiwɛ jɛn, maga ka ti jatere pee mbe tigi wa ma kotogo na, maa ma yɛɛ piin fɔ: ‹Sanni jɛnri yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li yaa gbɔn, fɔrɔ ti kala yagawa yɛlɛ le;› ko mbe ti ma yɛwagawa pye ma sefɔ ŋa wi yɛn fyɔnwɔ fɔ wi na, mbe je maga ka yaraga kan wi yeri. Pa kona, wi yaa gbele ma mɛgɛ ni mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yeri luu saga; ki ka pye ma, ma yaa ma kapege ki go kala li lɛ.

10 Fɔgɔ taga wi na nandanwa ni; ki ka kɔɔn mbɛn. Ki ka pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ma na ma kapyegele ke ni fuun ke ni konaa ma kɛɛ tunndo ti ni fuun ti ni.

11 Fyɔnwɔ fɛnnɛ poro se kɔ wa tara ti ni. Ko kala ki ti mi yɛn naga yuun ma kan fɔ mɔɔ kɛɛ ki sanga maa kaan nandanwa ni ma sefɛnnɛ, naa fanŋgɔgɔ fɛnnɛ konaa fyɔnwɔ fɛnnɛ† pe yeri.

Eburuye mbele kulolo pe wɔmɔ wa kulowo pi ni (Ɛki 21.1-11; Levi 25.39-46)

12 «Na ma sefɔ Eburuye naŋa nakoma jɛlɛ wa kaa yɛɛ pɛrɛ ma yeri paa kulo yɛn, wi yaa tunŋgo pye ma kan fɔ sa gbɔn yɛlɛ kɔgɔlɔni. Yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li na, ma yaa wi wɔ wa kulowo pi ni.

13 Ɛɛn fɔ, pilige ŋga ni wi yaa wɔ wa ma yeri, maga kaa yaga wila kee kɛwara.

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka duwaw ma na mbe yaara nda fuun kan ma yeri, ma yaa ta wɔ wa ti ni yarikanra mbe kan wi yeri; to ti yɛn ye simbaala, naa ye sikaala, naa ye bile konaa ye duvɛn we.

15 Ye ye jatere wi tɛgɛ ki na fɔ yoro fun yàa pye kulolo wa Ezhipiti tara, a Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì saa ye wɔ wa kulowo pi ni. Ko kala kì ti mi yɛn naga ŋgasele na li kaan ye yeri nala.

16 «Kana ma kulonaŋa wi mbe ya mbɔɔn pye fɔ: ‹Mi woro na jaa mbe laga ma na› katugu mboro naa ma go woolo pe ni ye yɛn maa ndanla, a wi yɛn fɛrɛwɛ na wa ma yeri†.

17 Kona ma wanla lɛ maga kulonaŋa wi nuŋgbolo li mara wa kɔrɔ pyɔ wi na, mali furu†. Pa kona wi yaa pye ma kulonaŋa fɔ sanga pyew. Na ki ka pye kulojɔ wi, ko kala nuŋgba lo ma yaa pye wi na fun.

18 Ɛɛn fɔ, mbe kulonaŋa wi yaga wi wɔ wa kulowo pi ni ki ka ka ŋgban ma na, katugu tunŋgo ŋga wì pye ma kan yɛlɛ kɔgɔlɔni li ni, kì wɛ wɛsaga shyɛn tunmbyee ŋa pe ma lɛ sara na wi wogo ki na. Ki kala na, wi yaga wi wɔ wa kulowo pi ni. Pa kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ma na ma kɛɛ tunndo ti ni fuun ni.

Yaayoro ti pinambire koŋgbannda ti yɛn Yɛnŋɛlɛ li woro

19 «Ma nɛrɛ naa ma simbaala konaa ma sikaala pe pinambire koŋgbannda ma yaa pe tɛgɛ pe yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li kan. Maga kɔɔn napɔlɔ koŋgbanŋa wi pye wila fali. Maga kɔɔn sumbyɔ wi pinambyɔ koŋgbanŋa wi sire ti kɔɔnlɔ†.

20 Yɛlɛ pyew mboro naa ma go woolo pe ni ye yaa ka saa ti kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa laga ŋga li yaa ka wɔ ki ni†.

21 Ki yaayoro ti ni, na ŋga ka pye sɔ ni, na ki ka pye jejɔgɔlɔ ni, nakoma na ki ka pye fyɔɔn, nakoma na jɛrɛgisaga ka yɛgɛ ka pye ki na, maga kaga wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yeri.

22 Ma yaa ki yaayogo kara ti ka wa laga ŋga ma yɛn ma cɛn. Lere ŋa wi yɛn

† **15:8 15.8:** Levi 25.35 † **15:11 15.11:** Mati 26.11; Maki 14.7; Zhan 12.8 † **15:16 15.16:** Ɛki 21.5-6wo kɔrɔ wa yɛgɛ taga wa maga naga fɔ: Na wi kaa jaa mbe koro wi tafɔ wi go woolo pe ni. † **15:17 15.17:** Mbe kulonaŋa wi nuŋgbolo li furu, ko la pye kapyege ŋga kìla pye naga nari fɔ kulonaŋa wi yaa koro wi tafɔ wo naa wi go woolo pe ni sanga pyew. † **15:19 15.19:** Ɛki 13.12 † **15:20 15.20:** Dete 14.23

fyɔngɔ ni konaa ŋa wi yɛn fyɔngɔ fu pe ni fuun shyɛn pe mbe ya mbege kara ta ka paa yɛgɛ ŋga na pe maa lufaa nakoma wolowo kara ti kaa we.
23 Ɛɛn fɔ, maga ka kasanwa ka, ma yaa pi wo tara paa tɔnmɔ yɛn†.

16

Paki fɛti wi pyekala (Ɛki 12.1-20)

1 «Maa yarilire kɔnyeŋge† ki wele, maa Paki fɛti wi piin Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni; katugu ki yeŋge ki yembinɛ lo lali Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa ye yirige wa Ezhipiti tara.
2 Yaayogo ŋga ma yaa wɔ saraga Paki fɛti wi na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yeri, ma yaa ki yigi wa ma nɛrɛ nakoma ma simbaala nakoma ma sikaala ŋgbeleye yi ni. Laga ŋga li yaa ka wɔ mbe pye wa ki ni, pa ma yaa ki gbo wa ki laga ki ni.
3 Maga ka ki Paki fɛti yaakara ta pinlɛ mbe ka leve buru ni; ɛɛn fɔ, ma yaa leve fu buru ka sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn. Ki fyɔnwɔ yaakara ti yaa la ye nawa tuun ki na fɔ yàa yiri fyɛlɛgɛ na wa Ezhipiti tara. Ki ka pye ma, ma yinwege piliye yi ni fuun ni, ma yaa la nawa tuun ma yiripilige ki na wa Ezhipiti tara.
4 Ki piliye kɔlɔshyɛn yi ni, leve kpɛ si daga mbe yan wa ye tara ti ni fuun ti ni. Pilige koŋgbanŋga ki yɔnlɔkɔgɔ, yaayogo ŋga pè wɔ saraga, yaga ka ki kara ta tɛgɛ ti wɔnlɔ ti yiri.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na cara nda kaan ye yeri ye cɛn wa ti ni, maga ka Paki fɛti yaayogo ka gbo wa ko ka ni.
6 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ka laga ŋga wɔ mbe cɛn wa ki ni, pa ye yaa ka saa Paki fɛti yaayoro ti kuun wa ko laga ko nuŋgba ni. Ye yaa kaa ti kuun yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ni, yɔnlɔ ki tosanga ni, mbe yala wagati ŋa yàa yiri wa Ezhipiti tara wi ni.
7 Ye yaa kaga kara ti sɔgɔ mberi ka wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka wɔ ki ni. Ki goto pinliwɛ ni, ye mbe ya sɔngɔrɔ mbe kari wa ye yinrɛ.
8 Ye yaa la leve fu buru kaa fɔ sa gbɔn piliye kɔgɔlɔni. Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, ye yaa gbogolo Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni mbeli gbɔgɔ; ye se ka tunŋgo ka kpɛ pye ki pilige ki ni.

Yarilire ti kɔnwɔ fɛti (Levi 23.15-21; Nɔmbu 28.26-31)

9 «Yaga yarilire kɔngɔ ki peli pilige ŋga ni, yege lɛ le ki na ye jiri ye sa ta fɔ yapelege kɔlɔshyɛn.
10 Ko puŋgo na, ye yaa Pantikɔti fɛti wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni mbeli gbɔgɔ, mbe nayinmɛ yarikanra kan li yeri mbe yala duwaw ŋa lì tirige ye na wi ni.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ka laga ŋga wɔ mbe pye wa ki ni, ye yaa yɔgɔri wa ki ni, yoro naa ye pinambiile, naa ye sumborombiile, naa ye kulonambala naa kulojaala, naa Levi setirige piile mbele pe yaa ka pye mbe cɛn wa ye cara ti ni pe ni, naa nambannjɛɛnlɛ, naa pijiriwele konaa naŋgunjaala mbele pe yaa ka pye wa ye ni pe ni.
12 Ye ye jatere wi tɛgɛ ki na fɔ yàa pye kulolo wa Ezhipiti tara. Ye ki kondɛgɛŋgɛlɛ ke yigi jɛŋgɛ yaa tanri ke na.

Gbataala nɔgɔ fɛti (Levi 23.33-43)

13 «Na yaga ka ye bile wi sun wa wi sunsaga mbe kɔ konaa mbe ye ɛrɛzɛn pire ti tɔnmɔ pi wɔ wa ti wɔsaga mbe kɔ, ye yaa Gbataala nɔgɔ fɛti wi pye sa gbɔn fɔ piliye kɔlɔshyɛn.
14 Ye yaa la yɔgɔri ki fɛti wi nɔgɔ, yoro naa ye pinambiile, naa ye sumborombiile, naa ye kulonambala naa kulojaala, naa Levi setirige piile pe ni, naa nambannjɛɛnlɛ, naa pijiriwele konaa naŋgunjaala mbele pe yɛn ma cɛn wa ye sɔgɔwɔ pe ni.
15 Ye yaa fɛti wi pye pilige kɔlɔshyɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni, wa laga ŋga li yaa ka wɔ ki ni. Ye yaa kaa

† **15:23 15.23:** Zhenɛ 9.4; Levi 7.26-27; 17.10-14; Dete 12.16 † **16:1 16.1:** Eburuye sɛnrɛ ti ni yarilire kɔnyeŋge pe maa ki yinri Abibu. Ki yeŋge ki saa yala tuwabu yende nda pe yinri Marisi naa Avirili to ni; Ɛki 12.1-20; Levi 23.5-8,14; Nɔmbu 28.16-25.

yɔgɔri jɛŋgɛ katugu li yaa ka duwaw ye na ye kɛrɛ yaara ti ni fuun ni konaa ye kɛɛ tunndo ti ni fuun ni.
16 «Yɛlɛ pyew, ye nambala pe ni fuun pe yaa pan pansaga taanri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa laga ŋga li yaa ka wɔ ki ni, leve fu buru fɛti wi na, naa Pantikɔti fɛti konaa Gbataala nɔgɔ fɛti wi na. Pe se ka pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ kɛwara.
17 Lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yaa pan yarikanga ni mbe yala duwaw ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa tirige wi na wi ni.

Kiti kɔngɔ yɛgɛ nagawa

18 «Cara nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa kan ye yeri, ye yaa kiti kɔnfɛnnɛ naa teele tɛgɛtɛgɛ wa ti ni ye cɛngɛlɛ ke ni. Paa leele pe kiti wi kɔɔn wila sinni.
19 Yaga ka kiti kɔngɔ ki kanŋga. Yaga ka lere wɔ lere ni. Yaga ka yarikanra shɔ nda ti yaa ye go jɔgɔ; katugu yarikanra ti ma tijinliwɛ fɛnnɛ pe kanŋga paa fyɔɔnlɔ yɛn (paa ya kaselege yo), mbe lesinmbele pe sɛnrɛ ti kan ti ma kɛ†.
20 Ye bala yaa kiti sinŋɛ kɔɔn, jaŋgo ye yinwege ta, konaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri, yeri ta ti koro ye woro.

Yaga kaa yarisunndo ti gbogo

21 «Saraga wɔsaga ŋga ye yaa kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan, yaga ka yarisunŋgo jɛlɛgɛ Ashera ki tiyala la kan le ki tanla.
22 Sinndɛɛrɛ nda pe ma tɛ ma yerege yarisunndo, yaga ka ta yerege fun le ki tanla; katugu ti yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li mbɛn†.

17

1 «Tulugo nakoma sɔ ka pye yaayogo ŋga na, nɛgɛ nakoma sumbyɔ wi o, yaga kaga wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri; katugu ki yɛn katijaanga li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na cara nda kaan ye yeri, kana ye yaa ka naŋa nakoma jɛlɛ wa yan ka ni, wi yɛn na ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jate kapege ka piin, nali yɔn finliwɛ pi jogo,
3 na kee ma saa na yarisunndo ta yɛgɛ gbogo na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa fɔli yɔnlɔ naa yeŋge naa wɔnŋgɔlɔ ke ni fuun ke yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe sigi ta li sila ko yo ye kan.
4 Ki kala paga li yo ye kan sanga ŋa ni, a yè pye li jɛnmɛ, ye yaa yiri mbe yewe jɛŋgɛ li wogo na. Na ki kala li ka pye kaselege, na ki ka pye mbe filige fɔ ki katijaanga kì pye wa Izirayɛli tara,
5 kona naŋa nakoma jɛlɛ ŋa wìgi kapege ki pye, ye yaa kari wi ni wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na, mboo wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo†.
6 «Pe yaa ki fɔ wi gbo sɛrɛfɛnnɛ shyɛn nakoma sɛrɛfɛnnɛ taanri sɛnyoro na. Pe se kaa gbo sɛrɛfɔ nuŋgba sɛnyoro na.
7 Sɛrɛfɛnnɛ poro pe yaa keli mboo wa sinndɛɛrɛ ti ni. Ko puŋgo na, leele sanmbala pe sila wi waa sinndɛɛrɛ ti ni poo gbo. Pa ye yaa ki pye yɛɛn mbe kapege ki kɔ mbege wɔ wa ye sɔgɔwɔ†.

Kaŋgbangala ke yɛgɛ wɔmɔ kala

8 «Na legbokala ka pye, nakoma paga lere wa le kɛɛ, nakoma paga lere wa gbɔn mboo wɛlɛgɛ, nakoma kala la yɛgɛ ka pye wa ye ca ki ni mbe ŋgban fɔ kiti kɔnfɛnnɛ mbele pe wa pe se ya mbeli yɛgɛ wɔ, pa kona ye kari ki kala li ni wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka wɔ ki ni.
9 Saraga wɔfɛnnɛ, Levi setirige piile wele, ye yaa sa pe yan konaa kiti kɔnfɔ ŋa wi yɛn tunŋgo ki na wi ni, mbe pe yewe. Pe yaa ki kala li yɛgɛ wɔlɔmɔ pi naga ye na.
10 Kona kala li yɛgɛ wɔlɔmɔ mba pe yaa naga ye na wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka wɔ, ye tanga ye yala ko yɛgɛ wɔlɔmɔ po ni; sɛnrɛ nda fuun pe yaa yo ye kan, ye ye jatere wi tɛgɛ ti na, ye tanga ye yala ti ni cɛ.

† **16:19 16.19:** Ɛki 23.8 † **16:22 16.21-22:** Ashera: Yarisunŋgo ka layi, ŋga kìla pye na jɛɛlɛ kala naa nambala kala li yɔngɔ, konaa ki ma jɛlɛ wi sege ki yɛngɛ. Pàa pye naga gbogo wa Kana tara kɛɛ ki na; Dete 7.5; Ɛki 34.13; Levi 26.1. † **17:5 17.5:** Levi 24.14; Kapye 7.58; Ebu 13.12 † **17:7 17.7:** Dete 13.10; 1 Korɛn 5.13

11 Lasiri koŋgolo ŋgele pe yaa naga ye
na konaa kiti kɔnlɔmɔ mba pe yaa yo ye
kan, yaa tanri ti na ma. Yaga ka laga ti na
mbe kari kɛɛ ka na.
12 Saraga wɔfɔ ŋa wi yɛn na tunŋgo piin
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
na lere wa kaa yɛɛ gbɔgɔ mbe yo wi se
logo wi yeri, nakoma mbe yo wi se logo
kiti kɔnfɔ wi yeri, ki lere wi daga poo gbo.
Pa ye yaa ki pye ma, mbe kapege ki kɔ
laga yoro Izirayɛli woolo ye sɔgɔwɔ.
13 Leele pe ni fuun pe yaa ka ŋga ki pye
ki logo mbaa fyɛ, pe se ka yɛnlɛ mbe pe
yɛɛ gbɔgɔ mbege kala la pye naa.

Wunluwɔ tɛgɛwɛ sɛnrɛ

14 «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda
kaan ye yeri, na yaga ka sa ye wa ti ni
mberi shɔ mberi ta, mbe cɛn wa ti ni,
kana ye yaa ka yo fɔ ye yaa wunluwɔ tɛgɛ
ye yɛɛ go na paa yɛgɛ ŋga na tara nda
fuun ti yɛn ma ye maga ti woolo pe yɛn
naga piin†.
15 Pa kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
yaa ka lere ŋa wɔ wunluwɔ, ye wo tɛgɛ ye
yɛɛ go na. Izirayɛli pisee wo wawi ye yaa
ka lɛ wi pye wunluwɔ ye go na. Wii daga
mbe pye tara ta yɛgɛ woo, ŋa wi woro ye
cɛnlɛ woo†.
16 Ye wunluwɔ wii daga mbe shɔnye
lɛgɛrɛ ta wi yɛɛ kan. Wiga ka leele pe
sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara pe sa pele lɔ wi
kan; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ye kan
ma yo yaga ka sɔngɔrɔ wa ki tara ti ni naa
fyew†.
17 Wiga ka jɛɛlɛ lɛgɛrɛ pɔri wi yɛɛ kan,
jaŋgo paga kaa jatere wi kanŋga mboo
laga Yɛnŋɛlɛ li na. Wiga si ka warifuwe
naa tɛ lɛgɛrɛ gbogolo wi yɛɛ kan†.
18 «Na wiga ka cɛn wunluwɔ pi na
sanga ŋa ni, wigi lasiri sɛwɛ ŋa wi shɔ
saraga wɔfɛnnɛ mbele Levi setirige piile
pe yeri, wi ti poo sɛnrɛ ti ni fuun ti
yɔnlɔgɔ sɛwɛ wa ni wi yɛɛ kan.
19 Wi yaa ki sɛwɛ wi tɛgɛ wi yɛɛ tanla
mbaa wi kara wi yinwege piliye yi ni fuun
ni, jaŋgo wila ki fɔrɔgi wila fyɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, mbege lasiri
koŋgolo koro naa ki kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni
fuun ke lɛ mbaa tanri ke na.
20 Ki ka pye ma, ki yaa ti wi saa wi yɛɛ
gbogo wi woolo pe na; wi se si wa mbe la
mbe laga ki lasiri koŋgolo ke na mbe kari
kɛɛ ka na. Pa kona wo naa wi setirige
piile pe ni pe yaa koro wunluwɔ pi na
mbe wagati lɛgɛrɛ pye wa yoro Izirayɛli
woolo ye sɔgɔwɔ.

18

Tasaga ŋga ki daga mbe kan Levi setirige piile pe yeri

1 «Levi setirige piile mbele saraga
wɔfɛnnɛ, poro naa Levi cɛnlɛ woolo san-
mbala pe ni, pe se ka tasaga nakoma
kɔrɔgɔ ta wa tara ti ni paa Izirayɛli woolo
sanmbala pe yɛn. Saara sogoworo nda pe
yaa la woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, to naa
yarijɛndɛ sannda nda ti yɛn li woro, to ti
yaa pye pe yaakara re.
2 Pe se ka tara ta kɔrɔgɔ wa pe sefɛnnɛ
pe sɔgɔwɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ko ki
yaa pye pe kɔrɔgɔ ye, paa yɛgɛ ŋga na làa
ki yo pe kan we†.
3 «Izirayɛli woolo pe yaa la nɛrɛ
nakoma simbaala nakoma sikaala mbele
woo saraga, nda ti yaa pye saraga
wɔfɛnnɛ pe tasaga mbe yiri wa ti ni, tori
nda: Pɔgɔ, naa tugbila konaa fuŋgbogo
ki ni.
4 Ye yarilire fɔnndɔ koŋgbannda, naa
ye duvɛn fɔnŋɔ, naa ye sinmɛ, konaa ye
simbasire koŋgbannda nda ye ma kɔn, ye
yaa ti kan pe yeri fun;
5 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì
Levi naa wi setirige piile pe wɔ Izirayɛli
cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, jaŋgo paa
tunŋgo piin li mɛgɛ na wa li cɛnsaga
paraga go ki ni sanga pyew.
6 «Na ki la ka pye Levi setirige pyɔ wa
na wi yiri Izirayɛli ca ka ni mbe kari sa
cɛn wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka
wɔ ki ni,
7 wi mbe ya mbaa wi tunŋgo ki piin wa
ki laga ki ni Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li
mɛgɛ na paa Levi setirige piile sanmbala

† **17:14 17.14:** 1 Sami 8.5 † **17:15 17.15:** 1 Sami 10.24; 11.15; 2 Sami 5.2 † **17:16 17.16:** 1 Wunlu 10.28; 2 Kuro 1.14-16; 9.28 † **17:17 17.17:** Wunlunaŋa Salomɔ wìla ki ŋgasegele ke jɔgɔ; 1 Wunlu 10.26sa gbɔn 11.8. † **18:2 18.2:** Nɔmbu 18.20

mbele pe yɛn wa cɛnsaga paraga go ki ni pe yɛn.
8 Sanmbala pe yɛn na yaakara nda si taa, to nuŋgba to ti daga mbaa kaan wi yeri fun. To yaa pye ti yɛ kɔrɔgɔ ŋga wì li wa wi sege ki ni ma yarijɛndɛ nda pɛrɛ ti penjara ti ni.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ jɛmbɛlɛ naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo

9 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri, na yaga ka sa ye wa ti ni sanga ŋa ni, leele mbele pe yɛn ma cɛn wa ti ni pe yɛn na katijangara nda piin, ye se kaa ti fɔrɔgi mbaa ti piin.
10 Lere ŋa wi maa pinambyɔ nakoma wi sumborombyɔ wɔ saraga mboo sogo, wa kpɛ si daga mbe pye wa ye sɔgɔwɔ, nakoma tarabu gbɔnfɔ, nakoma jɛlɛfɔ, nakoma leele go welefɔ, nakoma lekaa†;
11 nakoma yariwara wafɔ, nakoma gboshugulo fɔ naa kajɛnmɛ pyefɔ, nakoma kuulo yewefɔ†.
12 Katugu mbele pe maa ki kapyere ti piin pe yɛn katijangara pyefɛnnɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Ko katijangara to kala na, na yaga ka sa ye tara ti ni, wi yaa leele mbele pe yɛn ma cɛn wa pe purɔ mbe pe yirige wa ye yɛgɛ.
13 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye daga mbe pye jɛrɛgisaga fu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kanŋgɔlɔ.
14 «Cɛngɛlɛ ŋgele ye yaa sa purɔ mbe yirige, ke maa nuru mbele pe maa kajɛnmɛ piin poro naa jɛlɛfɛnnɛ pe yeri. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lii yɛnlɛ yaa ki kapyere cɛnlɛ li piin.
15 Li yaa ka Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa yirige ye kan paa na yɛn, wa ye ni, mbe yiri wa ye woolo pe sɔgɔwɔ; yaa nuru wi yeri†.
16 Ko yaa pye mbe yala ŋga yàa yɛnri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri ki ni, pilige ŋga ni yàa gbogolo wa Horɛbu yanwiga ki nɔgɔ we. Yàa yo fɔ: ‹We woro na jaa mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li magala li logo. We woro na jaa mbege kasɔn gbɔgɔ ki yan naa. We woro na jaa mbe ku†.›
17 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: ‹Mì yɛnlɛ ŋga paa yuun ki na.›
18 Mi yaa na yɔn sɛnrɛ yofɔ wa yirige paa ma yɛn wi yaa pye pe sefɛnnɛ wo wa, mi yaa na sɛnrɛ ti le wi yɔn; ŋga fuun mi yaa yo wi kan, wi yaa laga yuun pe kan.
19 Sɛnrɛ nda wi yaa yo na mɛgɛ ni, na lere wa ka je mbe yo wi seri logo, mi jate mi yaa ki fɔ wi yewe ki wogo ki ni.
20 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ na wa kaa yɛɛ gbɔgɔ mbe sɛnrɛ ta yo na mɛgɛ na, nda mi si le wi yɔn, nakoma mbaa para yarisunndo ta mɛgɛ na, wi daga poo gbo.
21 «Kana ye yaa kaa ye yɛɛ yewe mbaa yuun fɔ: ‹Sɛnrɛ nda ti woro Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ, we yaa to jɛn mɛlɛ?›
22 Ye daga mbege jɛn fɔ na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa ka sɛnrɛ ta yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ na, na ki kala lii li yɛɛ yɔn fili, kona Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma ligi sɛnrɛ ti yo. Ɛɛn fɔ, ko Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo wuu yɛɛ gbɔgɔ maga sɛnrɛ ti yo. Yaga ka fyɛ wi yɛgɛ.

19

Cara nda lere ka lere gbo, na wi sigi siligi, wi mbe ya fe sa karafa ka ni (Nɔmbu 35.9-28; Zhozu 20.1-9)

1 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri, cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn wa, na liga ka ke kɔ mbe ke wɔ wa, a ye ke tara ti shɔ mari ta, mbe cɛn wa ke cara naa ke yinrɛ ti ni sanga ŋa ni,
2 ye cara taanri wɔ wa tara ti nando-gomɔ, to nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ye yeri ti pye ye woro we†.
3 Ye koŋgolo wɔ ye kari wa ki cara ti ni jaŋgo lere wa ka lere gbo, wi kari wi sa karafa wa ka ni. Tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ,

† **18:10 18.10:** Levi 18.21; 19.26 † **18:11 18.11:** Ɛki 22.17; Levi 19.26,31 † **18:15 18.15:** Kapye 3.22; 7.37; Zhan 1.21 † **18:16 18.16:** Ɛki 20.18-19; Dete 5.25 † **19:2 19.2:** Paa cara taanri ta makɔ wa tara nda pàa shɔ ma ta wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri ti ni (Dete 4.41-43). Laga ki laga ŋga ki ni, pe daga mbe cara taanri ta yɛgɛ wɔ wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ tosaga yeri, jaŋgo cara kɔgɔlɔni yɔn ŋga kì naga wa (Nɔmbu 35.13) ki ta ki tin.

ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ye yeri, ye ti ni fuun ti kɔɔnlɔ ti yiri kɔnsaga taanri†.

4 «Legbolere ŋa wi mbe ya fe sa karafa wa ki ca ka ni, wo wi yɛn ŋa wùu lewee yɛnlɛ wi gbo wi sigi siligi, konaa wi sila suu panra faa.
5 Ki mbe ya pye kana naŋa wa naa wi pinlɛyɛnlɛ ni pè kari kɔlɔgɔ sa tire kɔn; maa ta wila tige ki kɔɔn mbege jan, a gbɔnlɔgɔ kì si fori ma saa wi pinlɛyɛnlɛ wi gbɔn maa gbo. Ki naŋa wi mbe ya fe sa karafa wa ki ca ka ni, mboo yɛɛ go shɔ.
6 Lere ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ, wii daga mbe taga legbolere wi na mbaa wi puro naŋgbanwa ni, mbe saa yigi konɔ li titɔnlɔwɔ pi kala na mboo gbo; mbe sigi ta kii daga pege naŋa wi gbo. Mà jɛn ŋa wìla fara wi ni maa gbo, wi sila wi panra faa.
7 Ko kala kì ti mi yɛn naga yuun ye kan fɔ ye cara taanri wɔ nda pe yaa la karafa wa ti ni.

8 «Na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ liga ka ye tara ti gbɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na làa wugu ki na ma ye tɛlɛye pe kan ma yo li yaa ti kan pe yeri, na liga tara ti ni fuun ti kan ye yeri sanga ŋa ni,
9 ko kɔrɔ wo yɛn fɔ na ye kaa tanri yɛsinmɛ na ŋgasegele ŋgele fuun mila yuun ye kan nala ke na, na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ka ye ndanla, yaa tanri li koŋgolo ke ni fuun ke na, pa ye yaa cara taanri taga wa koŋgbannda taanri ti na.
10 Ki ka pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ti pye ye kɔrɔgɔ, lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu pe se ka wa gbo wa ti ni. Ye se ka wi kunwɔ pi go kala li lɛ.

11 «Ɛɛn fɔ, na lere wa kaa lewee yɛnlɛ wa panra, mbe sa lara mboo sige, mbe to wi na mboo gbɔn mboo gbo, ko puŋgo na mbe fe sa karafa wa ki ca ka ni,
12 kona wi ca lelɛɛlɛ pe yaa leele tun pe saa yigi, pe pan poo le ŋa wi yaa kufɔ wi kayaŋga wɔ wi kɛɛ jaŋgo poo gbo.
13 Ye se kaa yinriwɛ ta; ɛɛn fɔ, lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu, a pòo gbo wi kasanwa pì wo, ye yaa ki kapege ki fɔgɔ tɔn mbege wɔ laga Izirayɛli tara. Pa kona ye yaa koro yɛyinŋge na.

Tara ti kɔngɔlɔ kala

14 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri ti pye ye woro, na yaga ka sa ye wa ti ni, mbe ye ta wa tara nda tì kan ye yeri kɔrɔgɔ ti ni, kɔngɔlɔ ŋgele leele koŋgbanmbala pàa gbɔn, yaga ka la wɔ wa li yɔnlɔ, mbe ye ye cɛnyɛɛnlɛ pele laga ni†.

Sɛrɛfɛnnɛ kala

15 «Sɛrɛfɔ nuŋgba sɛnyoro se ya ti pe lere wa kapege, nakoma wi kajɔɔgɔ nakoma wi kambasinŋge yigi kala. Ɛɛn fɔ, sɛrɛfɛnnɛ shyɛn nakoma taanri sɛnyoro ti mbe ya ti ki kala li yere†.
16 «Na sɛrɛfɔ yagboyoo wa ka finlɛ mbe baga lere wa na mbe yo wì kapege pye,
17 ki leele shyɛn mbele kendige kì ye pe sɔgɔwɔ, pe yaa kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe pe kala li yo saraga wɔfɛnnɛ naa kiti kɔnfɛnnɛ mbele pe yɛn tunŋgo ki na ki wagati wi ni pe kan.
18 Kiti kɔnfɛnnɛ pe yaa ki kala li yewe jɛŋgɛ; na paga ki yan ki sɛrɛfɔ wì finlɛ konaa ma yagbolo taga wi sefɔ wi na,
19 kona jɔlɔgɔ ŋga wìla pye na jaa pe wa wi sefɔ wi na, ye yaa ki wa ki sɛrɛfɔ wi na. Ki pyelɔmɔ pi na, ye yaa kapege ki kɔ mbege wɔ wa ye sɔgɔwɔ.
20 Leele sanmbala mbele pe yaa ki wogo ki logo, pe yaa fyɛ. Pe se ka yɛnlɛ mbege kapege cɛnlɛ la pye wa ye sɔgɔwɔ naa.
21 Yaga kaa yinriwɛ ta fyew. Ŋgasele na lì tɛgɛ lo li na: Yinwege ki yaa tɛgɛ mbe yinwege ki fɔgɔ tɔn. Yɛnlɛ li yaa tɛgɛ mbe yɛnlɛ li fɔgɔ tɔn. Ŋganla li yaa tɛgɛ mbe ŋganla li fɔgɔ tɔn. Kɛɛ ki yaa tɛgɛ mbe kɛɛ ki fɔgɔ tɔn. Jele li yaa tɛgɛ mbe jele li fɔgɔ tɔn†.

† **19:3 19.3:** Nɔmbu 35.9-34; 4.41-43; Zhozu 20 † **19:14 19.14:** Kìla pye naŋgɔ kɛrɛ jasa pe maa le tire ni, nakoma mbogo pe ma kan. Tara ti kɔngɔlɔ koro na, sinndɛɛrɛ pàa pye na teri na ke nari, nda pe mbaa ya kɔlɔgi wa ti yɔngɔlɔ ke ni tanwa na (Dete 27.17). † **19:15 19.15:** Nɔmbu 35.30; Dete 17.6; Mati 18.16; Zhan 8.17; 2 Korɛn 13.1; 1 Timo 5.19; Ebu 10.20 † **19:21 19.21:** Ɛki 21.23-25; Levi 24.19-20; Mati 5.38

20

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ malaga gbɔnwogo na

1 «Na yaga ka kari sa malaga gbɔn ye
juguye pe ni sanga ŋa ni, na yaga shɔnye
yan pe yeri, naa malaga gbɔnwotoroye
ni konaa maliŋgbɔɔnlɔ ni mbele pè lɛgɛ
ma wɛ ye na, yaga ka fyɛ; katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ na lì ye yirige wa
Ezhipiti tara li yɛn ye ni.
2 Na yaga ka ye yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe yo ye
yaa to malaga ki na sanga ŋa ni, saraga
wɔfɔ wi yaa pan mbe para maliŋgbɔɔnlɔ
pe ni.
3 Wi yaa pe pye fɔ: ‹Izirayɛli woolo
maliŋgbɔɔnlɔ, ye logo na yeri. Ye yɛn
ma gbɛgɛlɛ nala mbe sa malaga gbɔn ye
juguye pe ni. Yaga ka kotogo la, yaga ka
fyɛ, ye sunndo wiga ka kɔn ye na, yaga
kaa seri pe yɛgɛ fyɛrɛ ndorogo ki na.
4 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo
jate li yaa kari ye ni sa malaga ki gbɔn ye
juguye pe ni ye kan, mbe ye shɔ pe yeri.›
5 «Ko puŋgo na, maliŋgbɔɔnlɔ teele pe
yaa para maliŋgbɔɔnlɔ pe ni mbe pe pye
fɔ: ‹Naŋa wiwiin wi yɛn laga ye ni, ŋa wì
yuvɔnŋgɔ kan, wi fa ta mbe kanŋga wa
ki ni gbɛn†? Ko fɔ wo mbe sɔngɔrɔ, jaŋgo
wiga ka sa koro wa malaga, lere wa yɛgɛ
mbe kanŋga wa ki go ki ni.
6 Naŋa wiwiin wi yɛn laga ye ni, ŋa wi
ɛrɛzɛn tiire sanri, wi faga tɔnli wi li gbɛn?
Ko fɔ wo mbe sɔngɔrɔ, jaŋgo wiga ka sa
koro wa malaga, lere wa yɛgɛ mbege tɔnli
wi li.
7 Naŋa wiwiin wi yɛn laga ye ni, ŋa pè
jɛlɛ kan wi yeri, wi faa pɔri gbɛn? Ko fɔ
wo mbe sɔngɔrɔ, jaŋgo wiga ka sa koro
wa malaga, lere wa yɛgɛ mboo pɔri wi
puŋgo na.›
8 Ko puŋgo na, maliŋgbɔɔnlɔ teele pe
yaa maliŋgbɔɔnlɔ pe pye naa fɔ: ‹Naŋa
wiwiin wi yɛn laga ye ni, ŋa wi yɛn na
fyɛ, a wi sunndo wila kɔɔn wi na? Ko
fɔ wo mbe sɔngɔrɔ, jaŋgo wiga ka wi
maliŋgbɔɔnlɔ yɛɛnlɛ pe wire ti fanla pe
na.›
9 Na maliŋgbɔɔnlɔ teele paga para
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni mbe kɔ, pe yaa
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye teele tɛgɛtɛgɛ
leele pe go na.
10 «Na ye kaa kee sa to ca ka na mbe
malaga gbɔn ki ni, ye keli yege yo pe kan
fɔ pe pe yɛɛ le ye kɛɛ, ki ka ka pye malaga
ye sɔgɔwɔ.
11 Na paga yɛnlɛ yɛyinŋge ki na, mbe pe
ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti yɛngɛlɛ ye kan, ye
yaa ti ki ca woolo pe ni fuun paa kulowo
tunndo piin ye kan mbe pye ye kulolo.
12 Ɛɛn fɔ, na pee yɛnlɛ ŋga yè yo ki
na, mbe to ye na malaga ni, kona ye
yaa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ca ki tanla
mbege yɔn tɔn.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ki ca
ki le ye kɛɛ. Ye nambala pe ni fuun pe gbo
tokobi ni.
14 Ɛɛn fɔ, jɛɛlɛ, naa piile, naa yaayoro
konaa yaara nda fuun ye yaa ta wa ca ki
ni, to nda ye yaa koli, ye yaa to tɛgɛ ye yɛɛ
kan. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ye
juguye mbele le ye kɛɛ, yaara nda fuun ye
yaa koli wa pe yeri, ye mbe ya mberi ta.
15 Pa ye yaa laga piin ma cara nda fuun
ti yɛn ma lali ye ni ti na, to nda ti woro
tara nda ye yɛn na kee sa cɛn wa ti ni to
woro.
16 Ɛɛn fɔ, tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ye yeri ti pye ye
woro, cara nda ti yɛn wa, to na, yaraga
ŋga fuun ki yɛn wa na wɔɔn, ye se ka ko
ka yaga yinwege na.
17 Ye ki leele pe ni fuun pe tɔngɔ ye pe
kɔ pew, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ye kan we. Poro
pe yɛn Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ
woolo, naa Kana tara fɛnnɛ, naa Perɛzi
cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa
Zhebusi cɛnlɛ woolo pe ni.
18 Pa kona, pe se kaa ye fɔrɔgi pe
kapyere tijangara nda pe maa piin na pe
yarisunndo ti gbogo ti ni; jaŋgo yaga kaa
ti piin mbe kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li na.
19 «Na yaga maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan
ca ka tanla mbege yɔn tɔn, mbaa malaga
gbɔɔn ki ni, mbe ta mbege shɔ, na yaga
mɔ le jaŋgo mbe ya mbege shɔ, yaga ka
gbɔnlɔgɔ lɛ mbaa tire nda ti yɛn le ki

† **20:5 20.5:** Ŋga kì yo fɔ: *Wi fa ta mbe kanŋga wa go ki ni,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki kɔrɔ wi mbe ya logo fun fɔ: Wi faga le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ.

kanŋgaga na ti jaanri. Ye mbe ya mbaa ti pire ti kaa. Katugu tire nda wa yan ti woro paa leele yɛn yaa malaga gbɔɔn ti ni.
20 Ɛɛn fɔ, tire nda yè jɛn paa laga pire ti kaa, to cɛ ye mbe ya mbaa kɔɔnlɔ mbaa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kanni ca ki tanla mbege yɔn tɔn, ko ŋga ki yɛn na malaga gbɔɔn ye ni we, fɔ ye sa ya pe ni.

21

Na paga lere gbo, na wi gbofɔ wii jɛn ki sɛnrɛ

1 «Tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ye yeri ti pye ye kɔrɔgɔ, na paga lere wa gboo yan wa wasege ki ni pòo gbo maa wa, na wi gbofɔ wii jɛn,
2 pa kona ye ca lelɛɛlɛ naa ye kiti kɔnfɛnnɛ pe yaa kari wa ki laga ki na saga taanla, mbege lɛ le gboo wi na, fɔ sa gbɔn wa cara nda ti yɛn maga maga ti na;
3 mbe ta mbe ca ŋga kì yɔngɔ gboo wi ni ma wɛ ki jɛn. Ki ka pye ma, ki ca lelɛɛlɛ pe yaa nasumboro wa yigi ŋa pe fa tunŋgo pye wi ni gbɛn, konaa nɛrɛ tunŋgo pyetige fa taga wi na.
4 Pe yaa kari ki nasumboro wi ni lafolo la ni, na laa waga, wa li laga ŋga pe faga fali, pe fa si yaara lugu wa. Poo go ki yaari wa lafolo li ni.
5 «Kona saraga wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn Levi setirige piile pe yaa pan; katugu poro wɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì wɔ paa duwaw wi piin li mɛgɛ ni. Kendige wɔkagala naa gbɔnrɔ kagala konaa lere wɛlɛgɛ kagala ke yaa la yɛgɛ woo mbaa yala ŋga pe yaa ka yo mbe yere ki na ko ni.
6 Ko puŋgo na ca ŋga kì yɔngɔ gboo wi ni, ki lelɛɛlɛ pe ni fuun pe yaa pan mbe pe kɛyɛn yi jogo wa nasumboro ŋa pè gbɔn maa go ki yaari wi go na, wa lafolo li ni.
7 Kona pe yaa ki yo mbege naga fɔ: ‹Woro ma wege lere ŋa wi gbo, we sigi yan yɛnlɛ ni.
8 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo, poro mbele pe yɛn ma woolo, a ma pè shɔ, pe kala yaga. Maga ka ti lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu, poo kunwɔ pi go kala li lɛ.› Pa ki legbokala li yaa kala yaga pe na yɛɛn.
9 Ki pyelɔmɔ pi na, ye yaa lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wi kunwɔ pi go kala li laga ye yɛɛ na, katugu ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa jate sinŋge ko yè pye.

Jɛɛlɛ mbele pè yigi kasopiile pe pɔrɔgɔ sɛnrɛ

10 «Na yaga ka kari sa malaga gbɔn ye juguye pele ni, na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ka pe le ye kɛɛ, na yaga kasopiile mbele yigi;
11 kana ma yaa jɛlɛ wa yan wa pe sɔgɔwɔ wi yɛn ma yɔn mɔɔ ndanla maa pɔri ma jɔ.
12 Kona ma yaa kari wi ni wa ma go. Jɛlɛ wi yaa wi go ki kulu mboo yombɛkɔɔrɔ ti kɔɔnlɔ,
13 mboo kaso yaripɔrɔ ti wɔ mbe ta yɛgɛ le, mbe koro wa ma go†. Wi yaa wi to naa wi nɔ kunwɔ pi gbele fɔ sa gbɔn yeŋge nuŋgba. Ko puŋgo na, ko ma mbe ya mboo jɛn jɛlɛ; ma yaa pye wi pɔlɔ, wi pye ma jɔ.
14 Puŋgo na, na wi kala lii ma ndanla, pa maa yaga wila kee laga ŋga kaa ndanla. Ma se ya mboo pɛrɛ penjara na, ma se si ya mboo pye ma kulo, mbege ta màa tɛgɛ jɛlɛ makɔ we.

Pinambyɔ koŋgbanŋa wi kɔrɔgɔ limɛ sɛnrɛ

15 «Na jɛɛlɛ shyɛn ka pye naŋa wa yeri, ki pye nuŋgba yɛn maa ndanla ma wɛ sanŋa wi na. Pe ni fuun shyɛn pe pinambiile se wi kan. Kana ki pye jɛlɛ ŋa wi woro maa ndanla jɛŋgɛ wi pyɔ wo wi yɛn pinambyɔ koŋgbanŋa we,
16 na ki naŋa wi kaa wi kɔrɔgɔ ki yɛɛlɛ wi pinambiile pe na pilige ŋga ni, wii daga mbe jɛlɛ ŋa wùu ndanla wi pinambyɔ wi jate pinambyɔ koŋgbanŋa mbe jɛlɛ ŋa wi woro maa ndanla jɛŋgɛ wo pinambyɔ wo yaga, ma si yala wo wi yɛn pinambyɔ koŋgbanŋa we ki kaselege ko na.

† **21:13 21.12-13:** ***Mbe go ki kulu, mbe yombɛkɔɔrɔ ti kɔɔnlɔ konaa mbe yaripɔrɔ ta yɛgɛ le* ko kagala koro la pye naga nari ma yo jɛlɛ ŋa pè yigi kasopyɔ wi yaa wɔ wa kulowo pi ni mbe pye Izirayɛli woo.**

17 Ɛɛn fɔ, wi daga mbe yere ki na fɔ jɛlɛ
ŋa wi woro maa ndanla wi pinambyɔ wo
wi yɛn pinambyɔ koŋgbanŋa we. Wi yaa
tasaga shyɛn kan wi yeri kɔrɔgɔ mbe yiri
wa wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti ni, katugu
wo wi yɛn wi pyɔ koŋgbanŋa maa ta wa
wi fanŋga ki ni fuun ki ni. Lelɛwɛ tɔnli
wi yɛn wo woo.

Pinambyɔ ŋa wi ma yiri ma je wi kala

18 «Na naŋa wa pinambyɔ ka pye
nuŋgboŋgbanla fɔ, mbe yiri mbe je, wi
woro na nuru wi to naa wi nɔ pe yeri, ali
pe kaa gbɔn mɛlɛ, wila ki jate.
19 Wi to naa wi nɔ pe yaa wi yigi mbe
kari wi ni wa ca ki lelɛɛlɛ pe yeri wa pe
ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na.
20 Pe yaa ca ki lelɛɛlɛ pe pye
fɔ: ‹We pinambyɔ ŋa yɛɛn, wi pye
nuŋgboŋgbanla fɔ ma yiri ma je; wi woro
na nuru we yeri. Wi yɛn kalikali fɔ naa
sinwɔɔ.›
21 Kona wi ca nambala pe ni fuun pe
yaa wi wa sinndɛɛrɛ ni fɔ wi sa ku. Ki
pyelɔmɔ pi na ma, ye yaa kapege ki kɔ
mbege wɔ ye sɔgɔwɔ. Pa Izirayɛli woolo
pe ni fuun pe yaa ki wogo ki logo mbaa
fyɛ.

Lere ŋa pè gbo maa to tige na wi kala

22 «Na lere wa ka kapege pye ŋga ki
daga poo gbo, na paga wi gbo mboo to
tige na†,
23 wi gboo wii daga mbe wɔnlɔ wa tige
ki na, ye daga mboo le ki pilige nuŋgba
ki ni, katugu na paga lere ŋa to tige na,
wi ma pye ma daŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
Ki kala na yoo gboo wi le, jaŋgo Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda
kaan ye yeri kɔrɔgɔ, yaga kari tɛgɛ fyɔngɔ
ni†.

22

Ŋgasegele kele yɛgɛ

Mbaa ma lewee yɛnlɛ wi kɛɛ yaara ti jate

1 «Na maga ma cɛnyɛnlɛ wa nɛgɛ
nakoma sumbyɔ yan wì puŋgo na yanri,
maga kaga pye ndɛɛ ma suu yan. Ɛɛn fɔ,
maa kɔnri ma pan maa kan wi fɔ wi yeri.
2 Na ki ka pye yaayogo fɔ wi cɛnsaga ki
yɛn ma lali ma ni matoro, nakoma ki ka
pye ma sigi fɔ wi jɛn, ma kari yaayogo ki
ni wa ma laga, ma saga tɛgɛ wa, fɔ ki fɔ
wi ka sa pan wila ki lagajaa; kona mɛɛ ki
kan wi yeri.
3 Ki kala nuŋgba lo ma yaa pye, na
maga ma cɛnyɛnlɛ wi sofile ŋa wì puŋgo
wi yan, nakoma wi derigbɔgɔ, nakoma wi
yaraga ŋga fuun kì puŋgo ki wogo na.
Maga kaga pye ndɛɛ ma sigi yan.
4 «Maga ma cɛnyɛnlɛ wa sofile nakoma
wi nɛgɛ yan kì to wa konɔ, maga kaga
pye ndɛɛ ma sigi yan. Ɛɛn fɔ, kari ma sa
yaayogo fɔ wi saga yege yirige†.

Kondɛgɛŋgɛlɛ kele yɛgɛ

5 «Jɛlɛ si daga mbaa nambala yaripɔrɔ
nii, naŋa si daga mbaa jɛɛlɛ yaripɔrɔ nii,
katugu leele mbele fuun pe maa ki wogo
ki piin, pe kala li yɛn ma tijanga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
6 «Na maga sannjɛsere yan konɔ tige ni,
nakoma tara na, na maga sannjɛlɛ nɔ wi
yan wì sinlɛ jɛnrɛwɛ pi na, nakoma wi
yɛn maa pigile ke tɔn, maga ka sannjɛlɛ
nɔ wi yigi mbe pinlɛ wi pigile ke ni.
7 Ma mbe ya mbe sannjɛpire ti yigi mbe
nɔfɔ wo yaga wila kee. Na ma kaa ki
piin ma, pa ma yaa pye fɛrɛwɛ na mbe
yinwetɔnlɔgɔ ta.
8 «Na maga yunvɔnŋgɔ kan mbege biri,
ma yaa mbogo wa mbege gona wi maga
mboo fili, jaŋgo lere wa ka ka yiri wa go
ki go na mbe to mbe ku, wi kunwɔ pi pye
ma go kala†.
9 «Maga ka yariluguro ta yɛgɛ lugu wa
ma ɛrɛzɛn kɛrɛ ti ni. Na maga ko pye,
yariluguro nda fuun mà lugu wa kɛrɛ,

† **21:22 21.22:** Ŋga kì yo fɔ: *Na paga wi gbo mboo to tige na,* pàa pye na ko piin naga nari fɔ pè fɛrɛ wa gboo wi na, konaa mbe leele sanmbala pe yɛri paga ka ki kapege cɛnlɛ la pye konaa mbege naga fɔ wi yɛn ma daŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na (Kapye 5.30; 10.39). † **21:23 21.23:** Gala 3.13 † **22:4 22.1-4:** Ɛki 23.4-5 † **22:8 22.8:** Wa Izirayɛli tara, kìla pye pe ma go ki kan maga biri, ma lugusaga pye ma kari wa ki go na. Lere ma ya ma lugu ma kari, ma saa na yanriyanri wa, nakoma mbe sinlɛ wa yembinɛ, na kafugo kaa wuun we.

yariluguro to naa ɛrɛzɛn tiire ti ni, ti pire
ti yaa tɛgɛ ti yɛ we Fɔ wi kan.
10 Maga ka napɔlɔ naa sofile pinlɛ mbe
pe pɔ ja falinɛrɛ ca nuŋgba na, mbaa
tunŋgo piin ti ni.
11 «Maga ka yaripɔgɔ ka le ŋga pè
simbasire naa lɛn jese pinlɛ yɛɛ ni maga
ti†.
12 Yaripɔgɔ ŋga ma yaa la waa ma yɛɛ
na, ma yaa jese magambire pɔpɔ wa ki
yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na†.

Jɛlɛ ŋa wì pɔlɔ baga wi na ma yo wìla jɔgɔ

13 «Na naŋa wa ka jɛlɛ wa pɔri mbe
sinlɛ wi ni, puŋgo na mbe si kaga yan wi
kala li suu ndanla,
14 mbe yagbolo sɛnrɛ yo mbe taga wi
na, mbaa wi mɛgɛ ki jogo fɔ sanga ŋa ni
wìla wi pɔri ma sinlɛ wi ni, wi sila wi yan
sumboro,
15 kona, jɛlɛ wi to naa wi nɔ pe yaa
kari yaara nda ti yɛn naga nari fɔ pe
sumborombyɔ wìla pye naŋa mbanjɛɛn
ti ni ca lelɛɛlɛ pe kan wa ca ki mbogo
yeyɔngɔ ki na.
16 Jɛlɛ wi to wi yaa ki yo mbege naga ca
lelɛɛlɛ pe na fɔ: ‹Mìlan sumborombyɔ wi
kan ki naŋa ŋa wi yeri, a wùu pɔri. Ɛɛn
fɔ koni, jɛlɛ wi kala li suu ndanla.
17 Wi yɛn na yagbolo sɛnrɛ yuun na
tari wi na ma yo wi sila wi yan sumboro.
Ye wele, yaraga ŋga ko ki yɛn naga nari
fɔ wìla pye sumboro. Kona, yembinɛ
koŋgbanna na wìla pye sumboro wi ni,
paraga ŋga wìla sumboro wi jɛn jɛlɛ ki
na, a kasanwa pì fafa ki na, sumboro wi
to naa wi nɔ pe yaa ki sanga ca lelɛɛlɛ pe
yɛgɛ na.
18 Kona, ca ki lelɛɛlɛ pe yaa ki naŋa wi
yigi mboo gbɔn jɛŋgɛ,
19 mbe fɔgɔ wa wi na, wi warifuwe pyɔ
cɛnmɛ sara jɛlɛ wi to wi yeri, katugu wì
Izirayɛli woolo sumboro ŋa wi yɛn naŋa
mbajɛɛn wa mɛgɛ jɔgɔ. Ko puŋgo na, jɛlɛ
wi yaa koro wi jɔ wi yinwege piliye yi ni
fuun ni. Wi se ya mboo wa naa†.›
20 «Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda naŋa wì yo, na tiga
pye kaselege, na yaraga ka si naga fɔ wìla
pye sumboro
21 kona, pe yaa kari jɛlɛ wi ni wa wi to
go ki yɔn na; ca ki nambala pe yaa wi
wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo; katugu maa ta
wìla pye wa wi to go bere, wila sinlɛ naŋa
ni ma fɛrɛ kala pye wa Izirayɛli tara. Kiga
pye ma, ye yaa kapege ki kɔ mbege wɔ wa
ye sɔgɔwɔ.

Jataga naa yan janga kagala

22 «Na paga naŋa wa yigi wi yɛn na
sinlɛ jɛlɛ ŋa wi yɛn naŋa yeri wa ni, pe
yaa naŋa wo naa jɛlɛ wi ni pe ni fuun
shyɛn pe gbo. Ki ka pye ma, ye yaa kapege
ki kɔ mbege wɔ laga Izirayɛli tara†.
23 «Na paga sumboro naŋa mbajɛɛn wa
kan naŋa yeri, na naŋa wa yɛgɛ kaa yan
wa ca nawa mboo yigi mbe sinlɛ wi ni,
24 ye yaa pe ni fuun shyɛn pe yigi mbe
kari pe ni wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na,
mbe pe wa sinndɛɛrɛ ni mbe pe gbo. Pe
yaa sumboro wi gbo, katugu wi sila gbele,
ali maga ta pa kala làa pye wa ca ki ni. Pe
yaa naŋa wi gbo, katugu wùu sefɔ wi jɔ
wi jɔgɔ. Ki ka pye ma, ye yaa kapege ki
kɔ mbege wɔ wa ye sɔgɔwɔ†.
25 Ɛɛn fɔ, na kaa pye sumboro ŋa pè kan
naŋa yeri, pa naŋa wùu yan wa wasege ki
ni, mɛɛ wi yigi ma sinlɛ wi ni fanŋga na,
kona naŋa wo nuŋgba pe yaa gbo.
26 Ye se ka yaraga ka kpɛ pye sumboro
wi na, katugu wii kapege pye ŋga ki daga
poo gbo. Ki kala lì pye paa yɛgɛ ŋga na
lere ma kaa yiri ma to wi naŋa yɛnlɛ wa
na maa gbo we.
27 Katugu pa naŋa wì fili wi ni wa
wasege, ali kaa pye sumboro wì gbele
yɛgɛ o yɛgɛ, lere sila pye wa mbe pan
mboo shɔ.
28 «Na naŋa wa ka sumboro ŋa pe fa
kan naŋa yeri wa yigi mbe sinlɛ wi ni,
paga pe yigi,
29 naŋa ŋa wì sinlɛ wi ni, wi yaa
warifuwe pyɔ nafa shyɛn ma yiri kɛ kan
sumboro wi to wi yeri. Ko puŋgo na, wi
yaa sumboro wi pɔri wi jɔ, katugu wo

† **22:11 22.11:** Levi 19.19 † **22:12 22.12:** Nɔmbu 15.37-41 † **22:19 22.19:** Dete 22.29 † **22:22 22.22:** 1 Korɛn 5.13 † **22:24 22.24:** Dete 17.5 † **22:29 22.29:** Ɛki 22.15-16

wùu jɔgɔ. Mbe naŋa wi ta yinwege na, wi se ya mboo wa†.

23

1 «Naŋa wa si daga mboo to jɔ lɛ wi jɔ, mboo to wi tifaga†.

Leele mbele pe se ya ye wa Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo pe ni

2 «Naŋa ŋa fuun pòo yɔgɔlɔ ke wɔ nakoma pòo nama pi kɔn, wo wa kpɛ se ya ye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo pe ni†.

3 «Kɛɛnrɛ pyɔ si daga mbe ye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo pe ni, ali sa gbɔn wi setirige piile pe yirisaga kɛ wogo ki na, wa se ya ye wa†.

4 «Amɔ cɛnlɛ woolo naa Mowabu cɛnlɛ woolo pee daga mbe ye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo pe ni. Ali pe setirige piile pe yirisaga kɛ woolo wele, wa si daga mbe ye wa,

5 katugu, sanga ŋa ni yàa yiri wa Ezhipiti tara na paan, pe sila ye fili wa konɔ yaakara naa tɔnmɔ ni. Ɛɛn fɔ, pàa Bewɔri pinambyɔ Balaamu wi kan penjara ni, ma ti a wì yiri wa Petɔri ca, wa Mezopotami tara mbe pan mbe ye daŋga†.

6 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa je mbe logo Balaamu wi yeri. Kì kaa pye ma, a lì si daŋga ki kanŋga maga pye duwaw ye kan; katugu ye yɛn mali ndanla.

7 Ye yinwege piliye yi ni fuun yi ni, ye se kaa yɛyinŋge naa fɛrɛwɛ jaa pe kan.

8 «Yaga kaa Edɔmu cɛnlɛ woolo† pe jate paa leele mbele pe kala li yɛn ma tijanga, katugu ye sefɛnnɛ wɛlɛ. Yaga kaa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe jate fun pe kala li yɛn ma tijanga, katugu yàa pye nambannjɛɛnlɛ wa pe tara.

9 Ki tara shyɛn nda ti woolo, mbege lɛ pe setirige piile yirisaga taanri woolo pe na, poro pe mbe ya ye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo pe ni.

Kagala ŋgele ke yaa paara yinrɛ cɛnsaga ki tɛgɛ fyɔngɔ fu

10 «Na ye kaa kee malaga sa to ye mbɛnfɛnnɛ pe na, mbe sa ye cɛnsaga ki kan, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ yaraga ŋga fuun ki yɛn tipege ki ni.

11 Na naŋa wa nama tɔnmɔ ka wo wi na yembinɛ mboo tɛgɛ fyɔngɔ ni, wi yaa yiri wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni. Wi se sɔngɔrɔ mbe ye wa ki ni ko yɔnlɔ ko na.

12 Yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ni, wi yaa woli. Na yɔnlɔ ki ka ka to, wi yaa sɔngɔrɔ mbe kari naa wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.

13 «Ye yaa laga ka wele wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na mbaa ye koŋgaraga ki piin wa.

14 Maliŋgbɔɔn pyew, capige daga mbe pye wa wi tuguro ti ni, wi ka kari konɔ na sanga ŋa ni, wi yaa wege kɔn gbɛn, na wiga ka kɔ, wi yaa wi koŋgaraga ki tɔn.

15 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li maa ye paara yinrɛ cɛnsaga ki yanri na toro, na ye go singi konaa na yawa kaan ye yeri ye mbɛnfɛnnɛ pe na. Ye paara yinrɛ cɛnsaga ki ni fuun ki daga mbe pye fyɔngɔ fu, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ liga ka fyɔngɔ yaraga yan wa ye sɔgɔwɔ mbe laga ye na.

Kulo ŋa wì fe wi kala

16 «Na kulo wa ka yiri wa wi tafɔ wi yeri mbe fe sa karafa wa ye tara, yaga kaa sɔngɔrɔ wa wi tafɔ wi yeri.

17 Wi mbe ya cɛn wa ye ni, wa ye tara, wa ca ŋga wì wele ma wɔ ki ni; yaga kaa tɛgɛ la nii wi go na.

Mbele pe maa kalikalawa piin na yarisunndo gbogo pe kala

18 «Jɛlɛ ŋa wi maa yarisunndo gbɔgɔsara nanjara piin wa si daga mbe

† **23:1 23.1:** Levi 18.8; 20.11; Dete 27.20 † **23:2 23.2:** Ki ŋgasele làa tɛgɛ mbe mbele pè pe yɛɛ yɔgɔlɔ wɔ pe yɛgɛ kɔn paga ka pe tɛgɛ lagbɔrɔ na wa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ tunŋgo ki ni paa yɛgɛ ŋga na pàa pye na pe teri lagbɔrɔ na yarisunndo gbɔgɔwɔ wogo na. † **23:3 23.3:** Levi 18.6-20; 20.10-21 † **23:5 23.5:** Nɔmbu 22.4–24.25; Nehe 13.1-2 † **23:8 23.8:** Edɔmu cɛnlɛ woolo pàa pye Ezawu wo setirige piile. Ezawu wi waan yɛnlɛ lawi ŋa Zhakɔbu ŋa pàa pye na yinri Izirayɛli (Zhenɛ 25.25-26). Naa Izirayɛli woolo pe kala làa pye ma Edɔmu cɛnlɛ woolo pe mbɛn, ki kala na, Edɔmu cɛnlɛ woolo pàa pye na pe jate jɔlɔgɔ ni (Amɔ 1.11; Abi 10, Yuuro 137.7; Eza 63.1-6). † **23:18 23.18:** Nambala jajara pyefɛnnɛ pa pàa pye na ki jajara ti piin wa pe yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti ni. Pa jɛɛlɛ pàa pye na kee ki nambala pe kɔrɔgɔ wa, ki wogo kìla pye yarisunndo ti ŋgasele la (Levi 19.29; Zhere 2.20).

yan Izirayɛli woolo jɛɛlɛ pe sɔgɔwɔ; naŋa ŋa wi maa yarisunndo gbɔgɔsara jajara† piin wa si daga mbe yan wa Izirayɛli woolo nambala pe sɔgɔwɔ†.

19 Jɛlɛ ŋa wi maa kalikalawa piin nakoma naŋa ŋa wi maa kalikalawa piin, penjara nda wi maa taa wa, yaga ka kari ta ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, mbe yo ye yaa sa yɔn fɔlɔ tɔn ti ni; katugu naŋa wi o, jɛlɛ wi o, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li maa pe jate katijangara pyefɛnnɛ.

Mbe lere jin mbaa tɔnli jaa ti go na

20 «Na maga ma sefɔ wa jin penjara ni, nakoma yarilire ni, nakoma yaraga ka yɛgɛ ni, ma se kaa tɔnli jaa wi yeri ki go na.

21 Na maga nambanŋa wa jin yaraga ka ni, ma mbe ya mbaa tɔnli jaa ki go na wo yeri; ɛɛn fɔ, na maga ma sefɔ wa jin yaraga ka ni, ma se kaa tɔnli jaa ki go na. Ki ka pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ma kɛɛ tunndo ti ni fuun ti na, wa tara nda ye yaa sa shɔ mbe ta ti ni†.

Yɔn fɔlɔ kɔnsɛnrɛ

22 «Na maga yɔn fɔlɔ kɔn mbe yo ma yaa yarikanga ka kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yeri, ma se ka mɔ mbe pan ki ni li kan. Nakoma Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa kɔɔn yewe ki wogo ki ni, pa ki yaa pye kapege ma go na.

23 Na maga koro mɛɛ yɔn fɔlɔ kɔn, ki se pye kapege ma go na.

24 Ɛɛn fɔ, na maga yɔn fɔlɔ kɔn, ma daga mbe yere li ni mbeli yɔn fili ki kologo ki na, mbe yala yɔn fɔlɔ na mà kɔn mbe nandanwa yaraga ŋga kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yeri ki ni.

25 Na ma kaa toro ma sefɔ wa ɛrɛzɛn kɛrɛ nawa, ma mbe ya mbe ɛrɛzɛn pire ta cɔ mbe ka mbe tin paa yɛgɛ ŋga na kɔɔn ndanla. Ɛɛn fɔ, maga ka ta le wa ma leyaraga ki ni mbe kari ti ni.

26 Ki pyewe nuŋgba pi na fun, na ma kaa toro ma sefɔ wa bile kɛrɛ nawa, mbege ta wì yanlaga, ma mbe ya sheshegele kele kɔn ma kɛyɛn yi ni, ɛɛn fɔ, maga ka ma cɛnyɛnlɛ wi bile wa kɔn mali kɔngbenɛ ni†.

24

Jɛlɛ jege sɛnrɛ

1 «Na naŋa wa ka jɛlɛ wa pɔri wi jɔ, puŋgo na, na wi kala li suu ndanla, katugu wì kala la yan wi yeri na li woro ma yala, wi yaa pɔrɔgɔ jɔgɔwɔ sɛwɛ yɔnlɔgɔ mboo kan jɛlɛ wi yeri; ko puŋgo na, wi yaa wi wɔ wa wi yɛɛ kɔrɔgɔ†.

2 Jɛlɛ wi kariŋgɔlɔ, wi mbe ya sa pɔri naŋa wa yɛgɛ yeri.

3 Na wi kala lii naŋa shyɛn woo wi ndanla naa, wo fun wi pɔrɔgɔ jɔgɔwɔ sɛwɛ yɔnlɔgɔ wuu kan wi yeri, wuu wɔ wa wi yɛɛ kɔrɔgɔ. Nakoma, na naŋa shyɛn woo wi ka ku,

4 kona, naŋa koŋgbanŋa ŋa wìla keli maa je, wi se ya mboo lɛ wi jɔ naa, katugu jɛlɛ wi pye fyɔngɔ ni wi yeri. Ki yaa pye katijaanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ye yeri kɔrɔgɔ, ye se kaa kapege piin wa ti ni.

Naŋa ŋa wì jɛlɛ pɔri fɔnŋgɔ wi kala

5 «Na naŋa wa ka jɛlɛ pɔri fɔnŋgɔ, wii daga mbe kari sorodasheya; wii daga poo jori tunŋgo ka kpɛ ni. Ɛɛn fɔ, wi daga mbe koro wi yɛɛ kan wi go kagala ke kala na fɔ sa gbɔn yɛlɛ nuŋgba, jaŋgo mbe jɛlɛ ŋa wì pɔri wi nawa pi yinŋgi.

Mbe yaraga ka shɔ mbe tɛgɛ ma yaraga ka yɔnlɔ

6 «Lere kpɛ ka ka tira nakoma pe maa tire sinndɛlimbyɔ ŋa ni wa shɔ wi lewee yɛnlɛ yeri mboo tɛgɛ yaraga ŋga wì shɔ ma yeri mbe kaga kan ka yɔnlɔ, katugu na maga ki pye ma, ki cɛn ndɛɛ wi yaa laa yinwege ki piin yaraga ŋga ni ko ma shɔ wi yeri.

Mbele pe maa leele yuun pe kala

7 «Na paga Izirayɛli woo wa yan wuu sefɔ wa yu ma saa wi pye kulo, nakoma maa pɛrɛ, ki daga pe ŋa wì lere wi yu wi

† **23:18 23.18:** Levi 19.29; Zhere 2.20 † **23:21 23.21:** Ɛki 22.24; Levi 25.36-37; Dete 15.7-11 † **23:26 23.26:** Mati 10.4; Maki 2.23; Luki 6.1 † **24:1 24.1:** Mati 5.31; 19.7; Maki 10.4

gbo. Pa ye yaa ki pye ma, mbe kapege ki kɔ mbege wɔ wa ye yɛɛ sɔgɔwɔ†.

Yayɛnwɛ kala

8 «Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn yayɛnwɛ wogo ki ni. Saraga wɔfɛnnɛ mbele Levi setirige piile, sɛnrɛ nda fuun mì yo pe kan peri yo ye kan, yeri lɛ yaa tanri ti na jɛŋgɛ†.

9 Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa pye Miriyamu wi na, ma ye ta ye kondangala li na, ye yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, yaa nawa tuun ki na†.

Mbe yaraga ka shɔ mbege tɛgɛ fɔgɔ yɔn

10 «Na maga ma sefɔ wa jin yaraga ka ni, maga ka sa ye wa wi go mbe yaraga ka lɛ mbe saga tɛgɛ ma wogo ki yɔnlɔ.

11 Ma daga mbe yere le funwa na. Ŋa mà jin yaraga ki ni, wo jate wi yaa yiri wa funwa yaraga ŋga wi yaa kan ma yeri ma tɛgɛ ma wogo ki yɔnlɔ ki ni.

12 Na fyɔnwɔ fɔ wa kaa derigbɔgɔ kan ma yeri maga tɛgɛ ma yaraga ka yɔnlɔ, maga ka ti ki wɔnlɔ wa ma yeri.

13 Ma daga mbege sɔngɔrɔ wi na yɔnlɔ tosanga ni, jaŋgo wi ka sinlɛ wuu yɛɛ tɔn ki ni, wila duwaw piin ma kan. Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa la ŋga mà pye ki jate kasinŋge†.

Ŋga ki daga la piin fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kan

14 «Maga kaga ŋgban pilige nuŋgba nuŋgba tunŋgo pyefɔ wa na, ŋa wi yɛn fyɔnwɔ fɔ konaa kɛwara fɔ; wi yɛn Izirayɛli woo o, nakoma wi yɛn nambanŋa o, ma cɛn ma ni wa ma tara.

15 Maa wi sara wi kaan wi yeri pilige pyew sanni yɔnlɔ ki sa to; katugu mbege ta wi yɛn fyɔnwɔ fɔ, wi maa wi sara wi singi fyɛlɛgɛ na. Na ma siri kan, wi ka gbele mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe wa ma na, ma yaa ki kapege ki go kala li lɛ†.

Lere wa kapege si daga mbe taga wa go na

16 «Pe se kaa teele kuun kapere nda pe pinambiile pè pye to kala na; pe se si kaa pinambiile kuun kapere nda pe teele pè pye to kala na. Lewee nuŋgba nuŋgba pyew wi daga poo gbo wi yɛɛra kapege ŋga wì pye ko kala na†.

Fyɔnwɔ fɛnnɛ pe fyɔnwɔ kagala

17 «Maga ka kiti kɔngɔ ki pɛn nambanŋa nakoma pijiriwe wa na. Maga ka naŋgunjɔ wa yaripɔgɔ shɔ wi yeri mbege tɛgɛ fɔgɔ yɔn.

18 Yaa nawa tuun ki na fɔ yoro jate yàa pye kulolo wa Ezhipiti tara. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa ye shɔ ma ye wɔ wa, ko kala ki ti mi yɛn naga sɛnrɛ nda ti yuun ye kan fɔ yaa tanri ti na†.

19 «Na maga kaa ma kɛrɛ yarilire ti kɔɔn sanga ŋa ni, na maga yarilire pɔgɔlɔ kele fɛgɛ wa kɛrɛ nawa, maga ka sɔngɔrɔ sa ke wulo. Ma yaa ke yaga wa nambanmbala, naa pijiriwele konaa naŋgunjaala pe kan. Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ma kɛɛ tunndo ti ni fuun ti na.

20 Na ma kaa ma oliviye tire ti yangara lari pire ti wulo, pire nda ka koro wa tire ti na, maga ka sɔngɔrɔ mberi cɔ. To yaa pye nambanmbala naa pijiriwele konaa naŋgunjaala poro woro.

21 Na maga kaa ma ɛrɛzɛn pire ti coo sanga ŋa ni, maga ka sɔngɔrɔ sa shashara nda mà cɔ ma toro ti cɔ. Ti yaa pye nambanmbala, naa pijiriwele konaa naŋgunjaala poro woro†.

22 Yaa nawa tuun ki na fɔ yàa pye kulolo wa Ezhipiti tara. Ko kala ki ti mi yɛn naga sɛnrɛ nda ti yuun ye kan fɔ yaa tanri ti na.

25

Ma daga mbe kiti wi kɔn yɛgɛ ŋga na

1 «Na kiti kɔnkala ka ye nambala shyɛn sɔgɔwɔ, pe yaa pe yɛɛ lɛ mbe kari wa kiti kɔnfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ. Kiti kɔnfɛnnɛ pe yaa kiti wi kɔn mbe tanga ki kan ŋa wogo kì tanla wi yeri, mbe pɛngɛ ki kan ŋa wogo kì pɛn wi yeri.

2 Ŋa wogo kì pɛn, na ki ka pye wi daga gbɔnrɔ ni, kiti kɔnfɔ wi yaa wi pye wi

† **24:7 24.7:** Ɛki 21.16 † **24:8 24.8:** Levi 13; 14 † **24:9 24.9:** Nɔmbu 12.10 † **24:13 24.13:** Ɛki 22.25-26 † **24:15 24.15:** Levi 19.13 † **24:16 24.16:** 2 Wunlu 14.6; 2 Kuro 25.4; Eze 18.20 † **24:18 24.18:** Ɛki 23.9; Levi 19.33-34; Dete 27.19 † **24:21 24.21:** Levi 19.9-10; 23.22

sinlɛ le tara wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pe yaa wi gbɔn mbe yala wi kajɔɔgɔ kì gbɔgɔ ma gbɔn yɛgɛ ŋga ki ni.
3 Ɛɛn fɔ, ki gbɔnrɔ tii daga mbe toro sapige yɛnlɛ nafa shyɛn lo na. Na ti ka toro ko yɔn ko na, pa ye yaa ye sefɔ wi tifaga ye yɛɛ sɔgɔwɔ.

Nɛgɛ ŋga ki maa yarilire ti tangala nari pyɔ wi woo ki kala

4 «Na nɛgɛ ki kaa bile wi tangala mbaa wi pyɔ wi woo, maga kaga yɔn ki pɔ mɛrɛ ni†.

Naŋgunjɔ ŋa pyɔ woro wi yeri wi kala

5 «Na nɔsepiile nambala ka pye mbe cɛn go nuŋgba ni, na nuŋgba ka ku pe ni mbege ta wi fa pinambyɔ† se, kufɔ wi jɔ wii daga sa pɔri naŋa wa yɛgɛ yeri go ka yɛgɛ ni. Wi pɔlɔ wi nɔsepyɔ lenaŋa wo wi yaa wi pɔri mbe kologo ŋga ki yɛn wi yeri jɛlɛ wi kanŋgɔlɔ ki tanga mbege yɔn fili.
6 Jɛlɛ wi ka pinambyɔ koŋgbanŋa ŋa se, pe yaa kufɔ wi mɛgɛ ki taga wi na, jaŋgo wi mɛgɛ ki ka ka to wa Izirayɛli tara†.
7 «Ɛɛn fɔ, na naŋa wii yɛnlɛ mboo nɔsepyɔ lenaŋa wi jɔ wi tɛgɛ, pa kona jɛlɛ wi yaa kari lelɛɛlɛ pe kɔrɔgɔ wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na mbege yo pe kan fɔ: ‹Na pɔlɔ wi nɔsepyɔ lenaŋa wì je mbanla pɔri mboo nɔsepyɔ lenaŋa wi mɛgɛ ki yirige laga Izirayɛli tara. Wi woro na jaa mbe kologo ŋga ki yɛn wi yeri na kanŋgɔlɔ ki tanga mbege yɔn fili.›
8 Kona ca lelɛɛlɛ pe yaa naŋa wi yeri mbe pan mbe para wi ni. Na wiga koro mbe je mbe yo wi se jɛlɛ wi pɔri,
9 pa jɛlɛ wi yaa fulo wa naŋa wi tanla lelɛɛlɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe naŋa wi sawiga ki wɔ wa wi tɔlɔgɔ ki na, mbe cɛnrɛ surugu wa wi yɛgɛ ki na†, mbe si para ŋgbanga mbe yo fɔ: ‹Naŋa ŋa wì je ma yo wi se setirige pyɔ se wi nɔsepyɔ lenaŋa wi kan, pa pe ma wo pye yɛɛn.›
10 Mbege lɛ le ko na, wa Izirayɛli tara, pe yaa la ki naŋa wi sege ki yinri ‹naŋa ŋa pòo sawiga ki wɔ wi sege woolo†.›

Na pe kaa wiin gbɔnrɔ nda tii daga mbe pye

11 «Na nambala shyɛn kaa wiin la pe yɛɛ gbɔɔn, pe ni na nuŋgba jɔ ka pan mboo pɔlɔ wi shɔ wi maliwee wi kɛɛ, na jɛlɛ wiga wi kɛɛ ki sanga mboo pɔlɔ wi maliwee wi nama pi yigi mboo tile,
12 yaga ka ki jɛlɛ wi yinriwɛ ta, yoo kɛɛ ki kɔn.

Taanlayaara ti kala

13 «Puwakuruye cɛnlɛ shyɛn si daga mbe pye wa ma kasha ki ni, wa mbe pye wi nugu, wa mbe pye wi tifaga.
14 Tiwiyaraga cɛnlɛ shyɛn si daga mbe pye wa ma go, ka mbe pye ki gbɔgɔ, ka mbe pye ki kologo.
15 Puwakuru ŋa wì yala, a wi yɔn kì tin, konaa tiwiyaara nda tì yala, a ti yɔn kì tin, to tari ti daga mbe pye ma yeri, jaŋgo tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ma yeri, ma yinwetɔnlɔgɔ ta wa ti ni.
16 Katugu leele mbele pe maa ki dufile kapyere ti piin, pe kala li yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na†.

Amalɛki setirige piile pe tɔngɔkala

17 «Ye yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara na paan, ŋga Amalɛki setirige piile pàa pye ye na wa ye kondangala li ni, yaa nawa tuun ki na.
18 Pe sila fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Pàa yiri ye kɔrɔgɔ wa konɔ, ma to ye fanŋgɔgɔ fɛnnɛ pe na wa puŋgo na; maga ta yè te makɔ, fanŋga si koro ye ni naa.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, na liga ka ye shɔ ye juguye mbele pe yɛn ma ye maga pe kɛɛ, mbe yɛyinŋge kan ye yeri, wa tara nda li yɛn na kaan ye yeri kɔrɔgɔ

† **25:4 25.4:** 1 Korɛn 9.9; 1 Timo 5.18 † **25:5 25.5:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, ŋga kì yo fɔ *pinambyɔ,* ki mbe ya logo fun fɔ pyɔ; ye wele wa Nɔmbu 36 laga ki ni. † **25:6 25.6:** Mati 22.24; Maki 12.19; Luki 20.28 † **25:9 25.9:** Kìla pye, na jɛlɛ wa pɔlɔ ka ku, kufɔ wi lere ŋa ki kologo yɛn wi yeri wi jɛlɛ wi pɔri, na wi ka je mbe yo wi soo pɔri, jɛlɛ wi ma ki naŋa wi sawiga ki wɔ wa wi tɔlɔgɔ ki na wa ca lelɛɛlɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ mbe cɛnrɛ surugu wa wi yɛgɛ ki na. Ko maga naga ma yo wì fɛrɛ wa naŋa wi na, naa wì je ma yo wi soo pɔri ki kala na. † **25:10 25.10:** Uruti 4.7-8 † **25:16 25.16:** Levi 19.35-36

ti ni, to nda ye yaa shɔ mbe ta, pa kona ye Amalɛki setirige piile pe tɔngɔ pew ye pe mɛgɛ ki kɔ laga tara ti na. Yaga ka fɛgɛ ki wogo ŋga ki na†.

26

Yarilire koŋgbannda nda ti yaa kan Yɛnŋɛlɛ yeri

1 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri ti pye ye kɔrɔgɔ, na yaga ka sa ye wa ti ni mberi shɔ mberi ta, mbe cɛn wa ti ni sanga ŋa ni,

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri, yarilire fɔnndɔ koŋgbannda nda ye yaa ka kɔn wa ti ni, lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yaa ka ta lagala ti ni fuun ti na, mberi le kanja pige ni mbe kari ti ni wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa wɔ mbe pye wa ye ni ki ni†.

3 Wi yaa kari saraga wɔfɔ ŋa wi yɛn tunŋgo ki na ki sanga wi ni wi kɔrɔgɔ, mbe saa pye fɔ: ‹Mi yɛn naga yuun nala Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, fɔ tara nda làa yɔn fɔlɔ kɔn we tɛlɛye pe yeri ma wugu pe kan mberi kan we yeri, mì ye laga ti ni.›

4 Saraga wɔfɔ wi yaa ki kanja pige ki shɔ wi kɛɛ mbe saga tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki yɛgɛ.

5 Kona ki lerefɔ wi yaa sɛnrɛ ti lɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbe yo fɔ: ‹Na tɛlɛ wìla pye Aramu tara fɛnnɛ woo; wìla pye yanrifɔ. Wìla kari ma saa cɛn wa Ezhipiti tara, leele mbele pàa pinlɛ wi ni pe sila lɛgɛ. A pè si kaa lɛgɛ ma pye cɛnlɛ gbenɛ na li yɛn fanŋga ni†.

6 Ɛɛn fɔ, Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa pye na we jɔlɔ, na we tege, ma we le kulowo tunndo ŋgbanra ŋgbanra ni.

7 Kì pye ma, a wè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, we tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li yeri li we saga. Làa we gbeere ti logo ma we fyɔnwɔ, naa we tere konaa we jɔlɔgɔ ki yan†.

8 A lì si we yirige wa Ezhipiti tara li fanŋga ki ni; làa kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ pye ma fyɛrɛ gbɔrɔ wa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na.

9 Kona, a lì si pan we ni fɔ lagamɛ, ma pan maga tara nda ti kan we yeri waga, to nda ti yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ni fɔ na fuun†.

10 Ki kala na, wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ, tara nda mà kan na yeri, mi yɛn na paan yiŋgɔ ti yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti ni ma kan.›

«Kona, lerefɔ wi yaa kanja pige ki tɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe fɔli li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbeli gbɔgɔ.

11 Ko puŋgo na, ye yaa la yɔgɔri yoro naa Levi setirige piile pe ni, naa nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn wa ye sɔgɔwɔ pe ni, yarijɛndɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ lì kan mboro naa ma go woolo ye yeri ti kala na.

Yaga ŋa wi yaa la woo yɛlɛ taanrindaanri pyew

12 «Yɛlɛ taanrindaanri pyew, taanri wolo li yaa pye yaga wɔyɛlɛ. Ki yɛlɛ li ni, yaara nda fuun mà ta, na maga ti yaga wi wɔ sanga ŋa ni, maa kan Levi setirige piile, naa nambanmbala, naa pijiriwele, konaa naŋgunjaala pe yeri, jaŋgo pe yaakara ta paa kaa paa tinni wa ma ca†.

13 Kona ma yaa ki sɛnrɛ nda ti yo Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na fɔ: ‹Yaraga ŋga fuun mì tɛgɛ ki yɛ ma kan, mii ka kpɛ yaga wa na go. Mì ti ni fuun ti kan Levi setirige piile, naa nambanmbala, naa pijiriwele konaa naŋgunjaala pe yeri, ma yala ŋga mà yo na kan ki ni. Mi sɔɔn kondɛgɛŋgɛlɛ la jɔgɔ, mii si la yigi sambalawa ni.

14 Mi sila ki yaga wa li na lere wa kunwɔ nɔgɔ. Mi sila yaraga kpɛ wɔ wa wi ni sanga ŋa ni mi yɛn fyɔngɔ ni. Mi sila yaraga ka wɔ wa wi ni mboo pye saraga gboo kala na. Mì Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo, ma tanga ma yala li ŋgasegele ke ni.

† **25:19 25.19:** Ɛki 17.8-14; 1 Sami 15.2-9 † **26:2 26.2:** Ɛki 23.19 † **26:5 26.5:** Ŋga kì yo fɔ: *Aramu tara fɛnnɛ woo,* ki yɛn na para Zhakɔbu wo sɛnrɛ na Zhenɛ 25.20; 28.1-2. † **26:7 26.7:** Ɛki 2.23-25 † **26:9 26.9:** Ye wele wa Ɛki 3.8laga ki ni konaa ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi ni wa ki sɛwɛ pyɔ wi nɔgɔ. † **26:12 26.12:** Dete 14.28-29

15 Ki kala na, mbɔɔn ta wa ma cɛnsaga
kpoyi ki ni, wa yɛnŋɛlɛ na, wele laga
tara, ma duwaw ma woolo pe na, Izirayɛli
woolo wele, konaa tara nda mà kan we
yeri ti na, paa yɛgɛ ŋga na màa ki yɔn
fɔlɔ kɔn ma wugu we tɛlɛye pe kan we,
to nda ti yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ni
fɔ na fuun†.›

Izirayɛli woolo pe yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo

16 «Nala Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
yɛn naga yuun ye kan fɔ yaa tanri li
kondɛgɛŋgɛlɛ naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke
na. Ye ke yigi yaa tanri ke na ye kotogo ki
ni fuun konaa ye nawa pi ni fuun ni.
17 Nala yège yo maga filige Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kanŋgɔlɔ ma yo li yɛn ye
Yɛnŋɛlɛ, fɔ ye yaa la tanri li koŋgolo
ŋgele lì naga ye na ke na, mbaa tanri
li kondɛgɛŋgɛlɛ naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
konaa li ŋgasegele ke na, mbaa nuru li
yeri.
18 Nala Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo maga filige
ye kan fɔ ye yaa pye li woolo, mbele pe
kala li yɛn ma gbɔgɔ li yeri, a paa tanri li
ŋgasegele ke ni fuun ke na, paa yɛgɛ ŋga
na làa ki yo ye kan we†.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
jaa mbe ye yirige mbe wɛ cɛngɛlɛ ŋgele
fuun lì da ke na, mbe ti ye gbɔgɔwɔ ta,
naa mɛgbɔgɔ ni konaa paa ye jate. Laa
jaa ye pye cɛnlɛ na li yɛn kpoyi paa yɛgɛ
ŋga na làa ki yo we.»

DUWAW NAA DAŊGA SƐNRƐ

27

27–28

Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ
pàa ti yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ nda na

1 Kona, ma Moyisi wi ta Izirayɛlilelɛɛlɛ
pe ni, a wì sigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli
woolo pe kan fɔ: «Ŋgasegele ŋgele mi
yɛn na kaan ye yeri nala, ye ke yigi jɛŋgɛ.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
tara nda kaan ye yeri, pilige ŋga ni yaga
Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe ye wa ti ni,
ye sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ ta lɛ yeri yerege
yerege, ye fɛnrɛgɛ fige fa ti na yeri filige.
3 Na yaga gbaan wi kɔn mbe ye wa
tara ti ni, lasiri sɛnrɛ nda fuun mila yuun
ye kan, yeri yɔnlɔgɔ wa ki sinndɛɛrɛ ti
na. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga
tara nda kaan ye yeri, pa ye yaa ye wa
ti ni yɛɛn, to nda ti yɛn ma yin nɔnɔ naa
sɛnrɛgɛ ni fɔ na fuun; paa yɛgɛ ŋga na
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ làa ki
yɔn fɔlɔ kɔn ye yeri we†.
4 Na yaga ka Zhuridɛn gbaan wi kɔn
mbe yiri, yege sinndɛɛrɛ ti yerege yerege
wa Ebali yanwiga ki na, ye fɛnrɛgɛ fige fa
ti na yeri filige, mbe yala ŋga mi yɛn na
yuun ye kan nala ki ni†.
5 Wa ki laga nuŋgba ki na, ye saraga
wɔsaga kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
kan sinndɛɛrɛ ni, nda pee tugurɔn tunŋgo
pyeyaraga kpɛ tɛgɛ mberi tɛ.
6 Ye yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
saraga wɔsaga ki kan sinndɛɛrɛ nda pe
siri tɛ to ta ni, mbe saara sogoworo wɔ li
yeri wa ki na†,
7 konaa nayinmɛ saara ni. Ye yaa
nayinmɛ saara kara ti ka wa mbe yɔgɔri
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
8 Ko puŋgo na, yee ki lasiri ŋa wi sɛnrɛ
ti ni fuun ti yɔnlɔgɔ wa sinndɛɛrɛ ti na ti
ya tila kara†.»
9 Ko puŋgo na, Moyisi naa saraga
wɔfɛnnɛ mbele Levi setirige piile, pe yaa
para Izirayɛli woolo pe ni mbe pe pye fɔ:
«Izirayɛli woolo, ye pyeri ye logo. Yè pye
nala Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li woolo.
10 Yaa nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
yeri. Yeli ŋgasegele naa li kondɛgɛŋgɛlɛ
ke yigi yaa tanri ke na.»

Daŋga sɛnrɛ nda ti daga
mbe yo wa Ebali
yanwiga ki na

11 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Moyisi wì
sigi sɛnrɛ nda ti yo leele pe kan fɔ:
12 «Na yaga ka Zhuridɛn gbaan wi kɔn
mbe yiri, Simeyɔn cɛnlɛ woolo, naa Levi
setirige piile, naa Zhuda cɛnlɛ woolo, naa
Isakari cɛnlɛ woolo, naa Zhozɛfu cɛnlɛ

† **26:15 26.15:** Ɛki 3.8 † **26:18 26.18:** Ɛki 19.5; Tite 2.14; 1 Pyɛ 2.9 † **27:3 27.3:** Ɛki 3.8 † **27:4 27.4:** Dete 11.29 † **27:6 27.6:** Ɛki 20.25 † **27:8 27.8:** Zhozu 8.30-32

woolo konaa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni,
pe yaa sa yere wa Garizimu yanwiga ki na
mbe duwaw pye leele pe kan†.
13 Ɛɛn fɔ, Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa
Gadi cɛnlɛ woolo, naa Asɛri cɛnlɛ woolo,
naa Zabulɔn cɛnlɛ woolo, naa Dan cɛnlɛ
woolo konaa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe ni, pe
yaa sa yere wa Ebali yanwiga ki na mbe
daŋga sɛnrɛ yo.
14 «Kona Levi setirige piile pe yaa
sɛnrɛ ti lɛ, mbe pinlɛ mbege yo ŋgbanga
Izirayɛli woolo pe kan fɔ:
15 «Lere ŋa ka yarisunŋgo tɛ nakoma
mbe tugurɔn yan mbe yaraga ka yanlɛɛ
gbegele, mbe saga yerege mbege lara laga
ka ni (mbaa ki gbogo), daŋga yɛn ki fɔ wi
wogo. Ki yaraga ŋga kapyɔ jɛnfɔ gbegele
ki yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na.» Kona leele pe ni fuun pege shɔ pe
yo fɔ: «Anmiina†.»
16 «Lere ŋa fuun kaa to nakoma wi
nɔ tifaga, daŋga yɛn ki fɔ wi wogo.
Kona leele pe ni fuun pege shɔ pe yo fɔ:
‹Anmiina†.›
17 «Lere ŋa fuun kaa cɛnyɛnlɛ wi tara
kɔnlɔ li wɔ wa li yɔnlɔ, daŋga yɛn ki fɔ
wi wogo. Kona leele pe ni fuun pege shɔ
pe yo fɔ: ‹Anmiina†.›
18 «Lere ŋa fuun ka fyɔɔn yɛgɛ sin
mboo le kombege, daŋga yɛn ki fɔ wi
wogo. Kona leele pe ni fuun pege shɔ pe
yo fɔ: ‹Anmiina†.›
19 «Lere ŋa fuun ka kiti kɔn mbege
pɛn nambanŋa na (wi nambanra ti kala
na) nakoma pijiriwe na (wi pijiriwe
pi kala na) nakoma naŋgunjɔ na (wi
naŋgunjagara ti kala na), daŋga yɛn ki
fɔ wi wogo. Kona leele pe ni fuun pege
shɔ pe yo fɔ: ‹Anmiina†.›
20 «Lere ŋa fuun ka sinlɛ wi to jɔ ni,
daŋga yɛn ki fɔ wi wogo; katugu wi fɛrɛ
wa wi to wi na. Kona leele pe ni fuun pege
shɔ pe yo fɔ: ‹Anmiina†.›
21 «Lere ŋa fuun ka sinlɛ yaayogo ni,
daŋga yɛn ki fɔ wi wogo. Kona leele pe
ni fuun pege shɔ pe yo fɔ: ‹Anmiina†.›
22 «Lere ŋa fuun ka sinlɛ wi to wi
sumborombyɔ ni, nakoma wi nɔ wi sum-
borombyɔ ni, daŋga yɛn ki fɔ wi wogo.
Kona leele pe ni fuun pege shɔ pe yo fɔ:
‹Anmiina†.›
23 «Lere ŋa fuun ka sinlɛ wi jɔ nɔ ni,
daŋga yɛn ki fɔ wi wogo. Kona leele pe
ni fuun pege shɔ pe yo fɔ: ‹Anmiina†.›
24 «Lere ŋa fuun kaa lewee yɛnlɛ wa
gbo larawa, daŋga yɛn ki fɔ wi wogo.
Kona leele pe ni fuun pege shɔ pe yo fɔ:
‹Anmiina.›
25 «Lere ŋa fuun ka penjara shɔ mbe
lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wa gbo,
daŋga yɛn ki fɔ wi wogo. Kona leele pe
ni fuun pege shɔ pe yo fɔ: ‹Anmiina.›
26 «Lere ŋa fuun sigi lasiri sɛnrɛ nda ti
yigi mbaa tanri ti na, daŋga yɛn ki fɔ wi
wogo. Kona leele pe ni fuun pege shɔ pe
yo fɔ: ‹Anmiina†.› »

28

Duwaw sɛnrɛ
(Levi 26.3-13; Dete 7.12-24)

1 «Na ma kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru jɛŋgɛ, mbeli
ŋgasegele ke ni fuun ke yigi mbaa tanri
ke na, koro ŋgele mila yuun ma kan nala,
kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa ma
yirige mbe wɛ cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn
laga tara na ke na.
2 Na ma kaa nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ li yeri, duwaw ŋa fuun li yaa
tirige ma na wi pye ma woo, wi ŋa:
3 Ma yaa pye duwaw pyɔ wa ca
konaa mbe pye duwaw pyɔ wa wasege ki
ni.
4 Li yaa duwaw ma na mbɔɔn kan piile
lɛgɛrɛ ni, naa yarilire lɛgɛrɛ ni,
mbe ti ma nɛrɛ, naa ma simbaala konaa
ma sikaala ŋgbeleye yi lɛgɛ.
5 Li yaa duwaw ma na mbɔɔn kanja pire
ti yin tige pire ni
konaa mbe ma tirara ti yin muwɛ lɛgɛrɛ
ni.
6 Ma karisaga li yaa duwaw ma na,

† **27:12 27.12:** Dete 11.29; Zhozu 8.33-35 † **27:15 27.15:** Ɛki 20.4; 34.17; Levi 19.4; 26.1; Dete 4.15-18; 5.8 † **27:16 27.16:** Ɛki 20.12; Dete 5.16 † **27:17 27.17:** Dete 19.14 † **27:18 27.18:** Levi 19.14 † **27:19 27.19:** Ɛki 22.21; 23.9; Levi 19.33-34; Dete 24.17-18 † **27:20 27.20:** Levi 18.8; 20.11; Dete 23.1 † **27:21 27.21:** Ɛki 22.18; Levi 18.23; 20.15-16 † **27:22 27.22:** Levi 18.9; 20.17 † **27:23 27.23:** Levi 18.17; 20.14 † **27:26 27.26:** Gala 3.10

ma pansaga li yaa duwaw ma na†.
7 «Na ma mbɛnfɛnnɛ paga yiri ma
kɔrɔgɔ malaga ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ti
ma ya pe ni. Na paga konɔ nuŋgba lɛ mbe
pan ma kɔrɔgɔ, pe yaa ka fe ma yɛgɛ mbe
sɔngɔrɔ pe yɛ pe yɛ.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ma na
mbe ti ma bondoolo pe yinyin yarilire ni,
konaa mbe ti ma kɛɛ tunndo ti ni fuun tila
yɔngɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa
duwaw ma na wa tara nda li yɛn na kaan
ma yeri ti ni.
9 «Na maga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ
li ŋgasegele ke yigi mbaa tanri li
kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, li yaa ma pye cɛnlɛ
kpoyi li yɛɛ kan paa yɛgɛ ŋga na làa wugu
ki wogo ki na ma kan we.
10 Kona cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn laga
tara na, ke yaa ki yan mbege jɛn fɔ pe yɛn
nɔɔ yinri Yɛnŋɛlɛ li woo, pa pe yaa la fyɛ
ma yɛgɛ.
11 «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn ma
tɛlɛye pe yeri ma wugu mbe tara nda kan
ma yeri, li yaa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ kan ma
yeri wa ti ni. Li yaa piile lɛgɛrɛ kan ma
yeri, mbɔɔn yaayoro ŋgbeleye yi pye yi
lɛgɛ konaa mbe yarilire lɛgɛrɛ kan maa
kɔɔn.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li yarijɛndɛ
tɛgɛsaga ki yɛngɛ, mbe ti tisara mbe pan
laga tara ti na ma kan ti pansanga wi na,
mbe duwaw ma kɛɛ tunndo ti ni fuun ti
na. Ma yaa kaa fɔrɔ tari cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ
woolo na; ɛɛn fɔ mboro wo na, ma se kaa
fɔrɔ lee.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma pye
koŋgbanŋa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ, ma se ka
pye puŋgofɔ. Ma yaa ka pye cɛnsagbɔgɔ
na; ma se ka pye cɛnsaga jɛɛlɛ na. Ko
yaa pye ma, na ma kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ŋgele mila yuun ma
kan nala ke nuru, mbe ke yigi mbaa tanri
ke na we;
14 konaa, sɛnrɛ nda mila yuun ma kan
nala, na mɛɛ ti kɛ mbe kari kalige na
nakoma kamɛŋgɛ na, mbe taga yarisun-
ndo ta yɛgɛ na mbaa ti gbogo we†.

Na maga pye mbalogoŋɔ
daŋga kagala ŋgele
ke yaa to ma na
(Levi 26.14-46)

15 «Ɛɛn fɔ, na ma woro na nuru Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yeri, na ma sili
ŋgasegele naa li kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mi
jate mila yuun ma kan nala ke yigi mbaa
tanri ke na, daŋga kagala ŋgele ke yaa
pan mbe to ma na ke ŋgele:
16 Ma yaa pye daŋga pyɔ wa ca
mbe pye daŋga pyɔ wa wasege ki ni.
17 Daŋga yaa to ma kanja pire naa ma
tirara ti na†.
18 Yɛnŋɛlɛ li yaa ma piile pe daŋga
konaa mbɔɔn kɛrɛ yaara, naa ma
nɛrɛ, naa simbaala konaa sikaala
ŋgbeleye yi pire ti daŋga.
19 Ma karisaga li yaa ma daŋga,
ma pansaga li yaa ma daŋga.
20 «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma daŋga, mbe
jatere piriwɛn naa fyɔnwɔ wa ma na, mbe
ti jɔgɔwɔ mbe gbɔn ma kɛɛ tunndo nda
fuun maa piin ti na, fɔ mbe sɔɔn tɔngɔ
mbɔɔn kɔ fyaw, katugu mà katijangara
pye ma laga li na.
21 Maa kee sa ye tara nda ni mberi
shɔ mberi ta, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa tifɛlɛgɛ
yama wa ma na fɔ pi sɔɔn kɔ pɔɔn wɔ wa
ti ni.
22 Li yaa cɔgɔrɔ yama wa ma na, naa
witiwɛrɛwɛ ni, naa yaritinnde yama pi
cɛnlɛ pyew, mbe ti wawa mbe yere, ma
yarilire ti waga yere na konaa mbe fɔngɔ.
Ki jɔlɔgɔ kagala ke yaa to ma na fɔ sɔɔn
kɔ.
23 Wa ma go na, naayeri wi yaa sheli
paa tuguyɛnrɛ yɛn, tara fun ti yaa sheli
wa ma tɔɔrɔ ti nɔgɔ paa tugurɔn yɛn†.
24 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ti gbanŋgban
naa taambugɔ mbaa yinrigi wa naayeri la
wuun ma na wa ma tara tisaga ki yɔnlɔ,
fɔ ye sa tɔngɔ ye kɔ.
25 Li yaa ti ma mbɛnfɛnnɛ pe ya ma ni;
na yaga konɔ nuŋgba lɛ mbe kari sa to pe
na, ye yaa ka fe pe yɛgɛ mbe sɔngɔrɔ ye

† **28:6 28.6** Li yaa duwaw ma na ma karisaga konaa mbe duwaw ma na ma pansaga ko yɛn naga nari fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ma na ma kapyege ki ni fuun ni ma yinwege ki ni. † **28:14 28.14:** Dete 11.13-17 † **28:17 28.17:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ tige pire se ta mbe ye wa ma kanjapire ti ni, muwɛ se si ta mbaa tire wa ma tirara ti na. † **28:23 28.23:** Naayeri wi yaa sheli paa tuguyɛnrɛ yɛn, tara ti yaa sheli paa tugurɔn yɛn, ko sɛnrɛ to yɛn na para tisaga mbapanwa naa wawa po sɛnrɛ na.

yɛ ye yɛ. Wunluwɔ mba fuun pi yɛn laga tara na, pi yaa ki yan mbe fyɛ fɔ jɛŋgɛ.
26 Ye gboolo pe yaa ka pye naayeri sannjɛrɛ to naa cɛnrɛ nda laga tara na ti yaakara. Lere kpɛ se kari purɔ.
27 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa naŋgbanra wa ma na paa yɛgɛ ŋga na làa ki pye Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na, naa kooko ni, naa kawa konaa sanŋgbanra yama ni mba pi se ya gbara mbe kɔ.
28 Li yaa yara leŋge ma ni, mbe yɛnfyɔnrɔ wa ma na, mbɔɔn jatere wi shɔ ma yeri.
29 Yɔnlɔfugo na, ma yaa kaa talitali la toro paa yɛgɛ ŋga na fyɔɔn maa talitali na toro wɔwɔ ni we. Ma kɛɛ tunŋgo ka kpɛ se ka yɔn. Pe yaa kaga ŋgban ma na pilige pyew, mbaa ma kɛɛ yaara ti koli ma yeri; lere se ka ta mbɔɔn shɔ.

30 «Na sumboro wa ka pye naŋa wa yeri wi katogo jɔ, naŋa wa yɛgɛ yaa ka sinlɛ wi ni fanŋga na. Na lere wa ka go kan, wi se ka ta mbe cɛn wa ki ni. Na lere wa yɛgɛ ka ɛrɛzɛn kɛrɛ kɔn wi se kari pire ta cɔ.
31 Pe yaa kaa ma nɛrɛ ti kuun ma yɛgɛ na, ma se si kaga kara ta ka. Pe yaa kaa ma sofilele pe shoo ma yeri, ma yɛgɛ na, pe se si ka pe yɔngɔ kan ma yeri; pe yaa ka ma simbaala naa sikaala pe kan ma mbɛnfɛnnɛ pe yeri, lere se ka ta mbɔɔn saga.
32 Pe yaa kɔɔn pinambiile naa sumborombiile pe le kulowo ni cɛnlɛ la yɛgɛ woolo yeri. Ye yaa kaa pe konɔ wele pilige pyew fɔ ye yɛngɛlɛ ke ka sa te, ɛɛn fɔ, ye se ka ya mbe kala la pye.
33 Tara nda woolo mɛɛ jɛn poro pe yaa ka pan mbaa yarilire nda maa taa wa ma kɛɛrɛ ti ni ti kaa konaa mbaa ma kɛɛ tunndo tɔnli wi ni fuun wi nii. Pe yaa kaga ŋgban ma na, mbaa ma jɔlɔ sanga pyew.
34 Kagala ŋgele ma yaa kaa yaan yɛnlɛ ni, ke yaa ka yara le ma ni.
35 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa naŋgbanra tipere wa ma na. Ti yaa to ma kanŋguuro naa ma jegbɔgɔlɔ ke na, kona si jaraga ma witige ki lagapyew, mbege lɛ wa ma tɔndagala ke na sa gbɔn wa ma go ki na; ti se ya gbara mbe kɔ†.

36 «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ti pɔɔn koli mbe pinlɛ wunluwɔ ŋa ma yaa tɛgɛ ma yɛɛ go na wi ni, mbe kari ye ni cɛnlɛ la yɛgɛ woolo tara ni, nda mboro naa ye tɛlɛye pe ni ye siri jɛn. Wama ye yaa la yarisunndo ta yɛgɛ gbogo nda ti yɛn tire naa sinndɛɛrɛ woro†.
37 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kari ye ni tara nda woolo fuun yeri, kagala ŋgele ke yaa ye ta, ke yaa to pe yɔn na, pe yaa la tɛgɛ ye na, mbaa ki la koo ye na.

38 «Ma yaa ka yariluguro lɛgɛrɛ lugu wa ma kɛɛrɛ ti ni, ɛɛn fɔ, yarilire nda ma yaa ka ta wa mbe kɔn ti yaa ka pye jɛgɛlɛ; katugu gbatɔ wi yaa ti ka.
39 Ma yaa ka ɛrɛzɛn kɛrɛ kɔn, mberi tunŋgo pye. Ɛɛn fɔ, ma se ka duvɛn ta wa ti ni mbe wɔ, ma se si ka ki ɛrɛzɛn pire ti cɔ, katugu fyɛnrɛ yaa kari ka.
40 Oliviye tire yaa ka pye wa ye tara ti lagapyew, ɛɛn fɔ, ma se kaga pire sinmɛ pa ta mbe wɔ yɛrɛ mbaa pi faa, katugu ma oliviye tire pire ti yaa kaanla mbe toori mbalɛrɛ.
41 Ma yaa ka pinambiile naa sumborombiile se, ɛɛn fɔ pe se ka koro ma ni, katugu pe yaa ka pe koli mbe kari pe ni kulowo.
42 Gbatɔ wi yaa ka ma tara tire naa ma kɛrɛ yaara ti ni fuun ti ka.
43 Nambanmbala mbele pe yaa ka pye mbe cɛn wa ye sɔgɔwɔ, poro yaa kaa yinrigi suyi mbe wɛ ma na, ma si yala mboro wo na, ma yaa la tinrigi nɔgɔna suyi.
44 Poro pe yaa kaa fɔrɔ tari mboro na, ɛɛn fɔ mboro se kaa fɔrɔ tari poro na. Poro pe yaa ka pye koŋgbanmbala, mboro mbe pye puŋgofɔ.

45 «Ki daŋga kagala ke ni fuun ke yaa to ma na, mbe koro ma ni, mbe pye ma wogolo fɔ ma sa tɔngɔ ma wɔ wa, katugu yee logo Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbeli ŋgasegele naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele lì kan ye yeri ke yigi la tanri ke na.
46 Ki daŋga kagala ke yaa pye paa yɛrɛwɛ kacɛn naa kafɔnnɔ yɛn mboro

† **28:35 28.35:** Ɛki 9.11 † **28:36 28.36:** Dete 4.27-28; 2 Wunlu 17.4-6; 25.11

naa ma setirige piile ye kan fɔ sanga pyew.

47 «Naa ma sila tunŋgo pye nayinmɛ
ni konaa ma kotogo ki ni fuun ni Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li kan, yarilɛgɛrɛ
nda fuun mà ta ti kala na,
48 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma mbɛnfɛnnɛ
mbele torogo ma kɔrɔgɔ, ma yaa la
tunŋgo piin pe kan fuŋgo naa wɔgɔ ni,
naa witiwaga ni, konaa fyɔnwɔ pi ni. Li
yaa tunŋgo pyetige tugurɔn wogo taga ma
pajogo ki na†, fɔ ma sa tɔngɔ ma wɔ wa.
49 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa cɛnlɛ la yirige
mbe wa ma na, li yaa yiri lege, fɔ wa tara
ti go ŋga na, na ma woro nali sɛnrɛ ti
nuru, mbe pan mbe to ma na paa yɛgɛ
ŋga na yɔn ma kaa to yaraga na we.
50 Ki cɛnlɛ woolo pe yaa pye yɛwaga
fɛnnɛ, pe saa lelɛɛ jate, pe se si pyɔ
yinriwɛ ta.
51 Pe yaa kɔɔn yaayoro naa ma kɛrɛ
yarilire ti ka fɔ sɔɔn tɔngɔ mbɔɔn wɔ
wa. Pe se ka yarilire pire ta yaga ma
kan nakoma duvɛn fɔnŋɔ, nakoma sinmɛ,
nakoma napige, nakoma simbapige konaa
mbe sikapige ka yaga ma kan, fɔ pe sɔɔn
tɔngɔ pɔɔn wɔ wa.
52 Pe yaa ka maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsara kan
ye cara ti ni fuun ti tanla mberi yɔn tɔn.
Malaga sigemboro nda tì yagara yagara
ma liri liri ma ye tara cara ti ni fuun ti
maga, a yè ye jigi wi taga ti na, ti yaa toori.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa ka cara
nda fuun kan ma yeri wa ma tara, pe yaa
ka maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsara kan wa ti tanla.
53 Mbɔɔn ta ma mbɛnfɛnnɛ pe
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsara kan wa ye cara ti
tanla mari yɔn tɔn, pe yaa ma jori mbɔɔn
le jɔlɔgɔ fɔ ma saa ma piile pe kaa. Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa pinambiile
naa sumborombiile mbele kan ma yeri,
ma yaa kaa pe wire kara ti kaa.
54 Ye ni, naŋa ŋa wi yɛn kotoyinŋge ni
konaa ma pye pɔw ma wɛ, wi yaa kaa wi
nɔsepiile pe wele tipege ni, naa wi jɔ wi
ni, wo ŋa wùu ndanla we, konaa wi piile
mbele pe yaa koro wi kan pe ni;
55 jaŋgo na wi kaa wi piile pe wire kara
ti kaa sanga ŋa ni, wiga ka ta kan wa kpɛ
yeri pe ni, katugu yaakaga ka kpɛ si koro
wi yeri, katugu ye mbɛnfɛnnɛ pe yaa ka
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsara kan ye cara ti ni
fuun ti tanla mberi yɔn tɔn, mbe ye jori
konaa mbe ye le jɔlɔgɔ.
56 Ye ni, jɛlɛ ŋa wi yɛn kotoyinŋge ni
konaa ma pye pɔw, wo ŋa wi sila yɛnlɛ
yɛrɛ mboo tɔlɔgɔ ki kan tara wi kotoy-
inŋge konaa wi yɛn pɔw yɛgɛ ŋga na ki
kala na, wi yaa kaa wi pɔlɔ wi wele tipege
ni, wo ŋa wi yɛn maa ndanla we, naa wi
pinambiile konaa wi sumborombiile pe
ni.
57 Wi yaa kaa ki jaa yɛrɛ mbe lara
mboo piyɛngɛ ŋga wì se fɔɔnfɔɔn ki ka
wi nuŋgba konaa seŋgara nda tì to, a wì
shɔ ti ni we; katugu ye mbɛnfɛnnɛ pe yaa
ka maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsara kan ye cara ti
tanla mberi yɔn tɔn, mbe ye jori konaa
mbe ye le jɔlɔgɔ†.
58 «Lasiri sɛnrɛ nda fuun ti yɛn ma
yɔnlɔgɔ laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, na ma siri
yigi mbaa tanri ti na, mbaa fyɛ ŋa wi yɛn
gbɔgɔwɔ fɔ naa fyɛrɛ gbɔrɔ wafɔ wi yɛgɛ,
ko kɔrɔ wo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ
le,
59 pa kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa
kafɔnŋgɔlɔ pye mbe jɔlɔgɔ kagala wa
mboro naa ma setirige piile ye na konaa
mbe yambewe wa ye na, mba pi kɔwɔ se
tanla.
60 Jɔlɔgɔ kagala ŋgele fuun màa fyɛ ke
na wa Ezhipiti tara, li yaa ke wa ma na ke
koro ma ni.
61 Mbe taga wa ko na, yama cɛnlɛ
pyew naa jɔlɔgɔ kagala ŋgele ke woro ma
yɔnlɔgɔ laga ki lasiri sɛwɛ ŋa wi ni, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yaa ko kagala koro wa ma na
fɔ ma sa kɔ ma wɔ wa.
62 Ali mbege ta yàa pye ma lɛgɛ paa
naayeri wɔnŋgɔlɔ ke yɛn, yoro sanmbala
mbele ye yaa koro ye se ka lɛgɛ, katugu
yee logo Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri.
63 Yɛgɛ ŋga na kìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla, a lì kajɛŋgɛ pye ye kan, ma ti a
yè lɛgɛ, pa ki yaa kali ndanla ma fun li ye
tɔngɔ li ye kɔ. Ki ka pye ma, ye yɛn na
kee sa ye tara nda ni, mberi shɔ mberi ta,

† **28:48 28.48:** Mbe tunŋgo pyetige tugurɔn wogo taga pajogo ki na ko yɛn na para kulowo po sɛnrɛ na. † **28:57 28.57:** 2 Wunlu 6.28-29; Yuŋgbɔ 4.10

pe yaa ka ye koli mbe ye yirige wa ti ni.
64 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ye jaraga cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ mbege lɛ tara ti go ŋga na saga wa go ŋga na. Mbɔɔn ta wa ki laga ki na, ma yaa la tunŋgo piin yarisunndo ta yɛgɛ kan, nda ti yɛn tire naa sinndɛɛrɛ woro; to nda yoro naa ye tɛlɛye pe ni ye sila ti jɛn faa.
65 Mbe ye ta wa ki cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ, ye se ka yɛyinŋge ta, ye se si ka wogosaga ta mbe cɛn. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ti ye sunndo wila kɔɔn ye na, yɛwɔgɔ mbe ye ta konaa ye jigi wi kɔn ye na pew.
66 Ma yinwege wogo ki yaa kaa ma kɔɔn shyɛn. Ma yaa kaa fyɛ yɔnlɔ naa yembinɛ. Ma jatere wi yaa ka piri ma na ma yinwege wogo ki na.
67 Kagala ŋgele ye yaa kaa yaan sanga pyew ke yaa kaa fyɛrɛ gbɔrɔ waa ye na, mbe ye kan pinliwɛ ni yaa yuun fɔ: ‹Ee, ndɛɛ ki pye ki ja pye yɔnlɔkɔgɔ, ko mbe ja mbɔnrɔ!› Yɔnlɔkɔgɔ ka gbɔn, yaa yuun fɔ: ‹Ee, ndɛɛ ki pye ki ja pye pinliwɛ ni, ko mbe ja mbɔnrɔ!›
68 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ti pe ye lɛ tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ ni mbe sɔngɔrɔ ye ni wa Ezhipiti tara, ma si yala làa ki yo ma yo fɔ ye se kari konɔ li yan naa. Mbe ye ta wa, ye yaa kaa ye yɛɛ pɛrɛ ye mbɛnfɛnnɛ pe yeri kulolo, ɛɛn fɔ lere wa kpɛ se ka yɛnlɛ mbe ye lɔ.»

YINWEFƆNŊGƆ WA YƆN FINLIWƐ PI NI

28.69–30.20

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ pi le naa Izirayɛli woolo pe ni

69 Ma Izirayɛli woolo pe ta wa Mowabu tara, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ sɛnrɛ nda yo Moyisi wi kan ma yo wuu le pe ni, pi sɛnrɛ tori nda yɛɛn. Ki yɔn finliwɛ pì le ma taga wa mba làa keli ma le pe ni wa Horɛbu yanwiga ki na pi na.

29

1 Kona, a Moyisi wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yeri ma pe pye fɔ: «Ma ye ta wa Ezhipiti tara, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ŋga pye Farawɔn wi na, naa wi legbɔɔlɔ konaa wi tara ti na, yàa ki yan yɛnlɛ ni.
2 Kaŋgbangala tugbɔŋgɔlɔ ŋgele làa wa pe na konaa kafɔnŋgɔlɔ tugbɔŋgɔlɔ ŋgele làa pye ma yɔn fili, yàa ke yan yɛnlɛ ni.
3 Konaa ki ni fuun, ali ma pan ma gbɔn nala, Yawe Yɛnŋɛlɛ li faga le wa ye nawa ye ya yaa kagala kɔrɔ jɛnni, nakoma mbege yɛngɛlɛ kan ye yeri ye ya yaa yaan nakoma mbege nuŋgbogolo kan ye yeri ye ya yaa nuru†.
4 Làa ye yɛgɛ sin wa gbinri wi ni ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ nafa shyɛn. Ye yaripɔrɔ tii lɛ mbe kɔɔnlɔ, ye sawira fun tii lɛ mbe kɔɔnlɔ.
5 Ye sila yaakara ka, ye sila si duvɛn nakoma sinmɛ wɛlɛwɛ wɔ†, jaŋgo yege jɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ye Yɛnŋɛlɛ le.
6 Ko puŋgo na, a yè si pan ma gbɔn laga ki laga ŋga ki na. Ɛshibɔn ca wunlunaŋa Sihɔn naa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi pè si yiri we kɔrɔgɔ malaga ni. Ɛɛn fɔ wàa ya pe ni.
7 Wàa pe tara ti shɔ mari kan Urubɛn cɛnlɛ, naa Gadi cɛnlɛ konaa Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe yeri ti pye pe kɔrɔgɔ†.
8 Ki kala na, ye daga mbege yɔn finliwɛ mba pi sɛnrɛ ti lɛ mbaa tanri ti na, jaŋgo ye kɛɛ tunndo ti ni fuun tila yɔngɔ.

Yɛnŋɛlɛ lì yɔn finliwɛ mba le ki daga poo yigi jɛŋgɛ

9 «Nala, Izirayɛli woolo, ye ni fuun ye mbele yè pan ma gbogolo na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, ye teele, naa ye cɛngɛlɛ teele, naa ye lelɛɛlɛ, naa ye fanŋga fɛnnɛ konaa ye nambala pe ni fuun pe ni,
10 naa ye piile, naa ye jɛɛlɛ konaa nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn laga ye sɔgɔwɔ laga ye paara yinrɛ cɛnsaga ki ni pe ni, poro mbele pe maa kanŋgirɛ jaa na tɔnmɔ kori ye kan we†.
11 Ye yɛn na nala, jaŋgo mbe ye wa yɔn finliwɛ mba Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbe le ye ni pi ni, ki yɔn finliwɛ mba lì le ye ni ma wugu ki na we;

† **29:3 29.3:** Ɔrɔmu 11.8 † **29:5 29.5:** Pe sila yaakara ka nda sɛnwee lari tunŋgo pye; pe sila si duvɛn nakoma sinmɛ wɛlɛwɛ wɔ mba sɛnwee la gbegele; Ɛki 16.1–17.7. † **29:7 29.7:** Nɔmbu 32 † **29:10 29.10:** Zhozu 9.21,23,27

12 janŋgo ye pye li woolo nala, lo jate li
pye ye Yɛnŋɛlɛ, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo
ye kan, maga yɔn fɔlɔ kɔn ma wugu ki
na ye tɛlɛye Abirahamu, naa Izaki konaa
Zhakɔbu pe kan we.
13 Yoro nuŋgba ma mila ki yɔn finliwɛ
pi nii ye ni konaa naga wuguro ti wungu
ye kan.
14 Ɛɛn fɔ, yɔn finliwɛ pi yɛn mbele
fuun pe yɛn ma yere laga Yawe Yɛnŋɛlɛ,
we Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ nala pe woo,
konaa mbele pe fa se gbɛn pe woo.

15 «Wàa pye ma cɛn wa Ezhipiti tara
yɛgɛ ŋga na konaa wàa cɛngɛlɛ ke tara
ti pari ma toro yɛgɛ ŋga na, yège jɛn.
16 Yaritijangara nda ki cɛngɛlɛ ke maa
gbogo yàa ti yan, naa yarisunndo nda
pè gbegele tire ni, naa sinndɛɛrɛ ni, naa
warifuwe ni konaa tɛ ni.
17 Naŋa, nakoma jɛlɛ, nakoma sege
nakoma cɛnlɛ si daga mbe ta wa ye
sɔgɔwɔ na li woolo pe yaa laga Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na nala mbe saa
tunŋgo piin tara ta yɛgɛ yarisunndo kan.
Lere si daga mbe ta wa ye sɔgɔwɔ mbe
pye paa shɔnrɔtige konaa yaritisorogo
yɛn.
18 Ki yɔn finliwɛ naa ki wuguro sɛnrɛ
nda ti logoŋgɔlɔ, na lere wa kaa yɛɛ
gbɔgɔ wa wi yɛɛ kotogo na mbe yo fɔ:
‹Mi yaa yɛyinŋge ta, ali na mi kaa tanri
nuŋgboŋgbanla na, na nandanwa kala li
na,› na wi ka ti wa ka puŋgo†,
19 kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li se ka yɛnlɛ
mbege fɔ wi kala yaga. Ɛɛn fɔ, li
naŋgbanwa gbɔɔ naa li yenjaga ki ni, ti
yaa yiri wi kɔrɔgɔ. Daŋga sɛnrɛ nda fuun
ti yɛn ma yɔnlɔgɔ laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, ti
kagala ke yaa to ki fɔ wi na. Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yaa wi mɛgɛ ki kɔ mbege wɔ laga tara
ti ni.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ki fɔ wi wɔ
Izirayɛli cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ, mbe ti wila
jɔlɔ, mbe yala yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti daŋga
kagala ŋgele fuun ke yɛn ma yɔnlɔgɔ laga
ki lasiri sɛwɛ ŋa wi ni ke ni.

Sɛnŋgbanra nda Yɛnŋɛlɛ lì yo li yaa ki kagala ke pye mbe ke yɔn fili

21 «Jɔlɔgɔ kagala naa yama mba fuun
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka wa ki tara nda ti
na, ye setirige piile mbele pe yaa ka yiri
ye puŋgo na, ko kɔrɔ wo yɛn ye piile poro
piile wele, naa nambanmbala mbele pe
yaa ka yiri taleere ta ni mbe pan, pe yaa
kaga kagala ke yan, mbaa yuun fɔ:
22 ‹Ki tara nda ti ni fuun kiribi, naa kɔ
naa kasɔn ti sogo. Pe se ya yaraga ka kpɛ
lugu wa ti ni, yaraga ka kpɛ se ya fi wa,
yan kpɛ se si ya yiri wa ti ni. Tì jɔgɔ paa
Sodɔmu ca, naa Gomɔri ca, naa Adima ca
konaa Zeboyimu ca ki yɛn; to nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa tɔngɔ wa li naŋgbanwa gbɔɔ
naa li kayaŋga gbɔgɔ ki ni we†.›
23 Kona cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke
yaa kaa yuun fɔ: ‹Yiŋgi na Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sigi tara nda ti tɛgɛ yɛɛn? Yiŋgi kì pan
li naŋgbanwa gbɔɔ mba pi ni?›
24 Kona pe yaa pe yɔn sogo mbe yo
fɔ: ‹Ko pye ma, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe
tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ le, làa yɔn finliwɛ mba le
pe ni pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, pòo
jɔgɔ.
25 Paa saa na tunŋgo piin yarisunndo
ta yɛgɛ kan, na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari
gbogo, nda pe sila jɛn faa; Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sila ti sɛnrɛ yo pe kan.
26 Ko kala ki ti Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa
ŋgban ki tara nda ti ni fɔ jɛŋgɛ, ma daŋga
kagala ŋgele fuun ke yɛn ma yɔnlɔgɔ laga
ki sɛwɛ ŋa wi ni ke wa pe na.
27 Wa li naŋgbanwa gbɔɔ naa li kɔnrɔ
tandorogo konaa li kayaŋga gbɔgɔ ki ni,
lì pe yirige laga tara ti ni ma pe purɔ, a
pè kari tara ta yɛgɛ ni; pe yɛn wa ki tara
ti ni ali ma pan ma gbɔn nala.›

28 «Kagala ŋgele ke yɛn ma lara koro
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li wogolo.
Ɛɛn fɔ, kagala ŋgele lì naga, koro yɛn
woro naa we setirige piile we wogolo fɔ
sanga pyew; jaŋgo waa tanri waa yala ki
lasiri ŋa wi sɛnrɛ ti ni fuun ti ni.

† **29:18 29.18:** Ŋga ki yo fɔ: *Na wi ka ti wa ka puŋgo,* Eburu sɛnrɛ ti ni kì yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Sinndire naa wɔgɔ nakoma tayinnde naa wawa. Ki yaa pye yomiyɛlɛ lɛlɛ lali Eburuye pe yeri. Lere nuŋgba kapyere tijangara kala na, nda wila piin naga jate ma yo wi yaa yɛyinŋge ta, ti yaa ti Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa kala li to lelɛgɛrɛ na.
† **29:22 29.22:** Zhenɛ 19.24-25; 10.19; 13.10; 14.8; Oze 11.8

30

Na yaga sɔngɔrɔ mbe pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ duwaw ŋa ye yaa ta

1 «Duwaw sɛnrɛ naa daŋga sɛnrɛ nda
fuun mì yo ye kan, ye ta wele ye wɔ ti ni;
ki kagala ke yaa pye mbe yɔn fili. Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ, na liga ye jaraga wa
cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, na ye kaa
jatere piin ke na mbe ye ta wa ke yeri,
2 na yaga sɔngɔrɔ mbe pan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, yoro naa ye piile pe ni,
mbaa nuru li yeri ye kotogo ki ni fuun ni
konaa ye jatere wi ni fuun ni, mbe yala
nda fuun mila yuun ye kan nala ti ni,
3 pa kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
yaa ye yinriwɛ ta, mbe ye woolo mbele
pàa yigi ma kari wa kulowo pi ni pe wɔ
wa. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ye jaraga cɛngɛlɛ
ŋgele fuun sɔgɔwɔ, li yaa ye gbogolo mbe
ye wɔ wa ke yeri naa fɔnŋgɔ.
4 Ali na kaa pye pè ye jaraga ma kari
ye ni wa dunruya wi go ŋga na, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yaa sa ye gbogolo, mbe ye lɛ
mbe pan ye ni.
5 Ki tara nda tìla pye ye tɛlɛye pe
woro faa, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa
sɔngɔrɔ mbe pan ye ni wa ti ni, ye pan
yeri ta ti pye ye woro. Li yaa kajɛŋgɛ pye
ye kan, mbe ti ye lɛgɛ ye wɛ ye tɛlɛye pe
na.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa yoro
naa ye piile pe ni ye kotoro ti pye kpoyi,
jaŋgo li ye ndanla ye kotogo ki ni fuun ni
konaa ye jatere wi ni fuun ni; jaŋgo ye
koro yinwege na.
7 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa daŋga ka-
gala ŋgele mì yɛgɛ yo ye kan ke ni fuun
ke wa ye mbɛnfɛnnɛ, naa ye panrafɛnnɛ
konaa ye jɔlɔfɛnnɛ pe na.
8 Yoro wo na, ye yaa sɔngɔrɔ mbe pan
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, mbaa nuru li
yeri konaa mbaa tanri li ŋgasegele ŋgele
fuun mila yuun ye kan nala ke na.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa
duwaw ye kɛɛ tunŋgo ki ni fuun ki na.
Li yaa piile lɛgɛrɛ kan ye yeri, mbe ye
yaayoro pire ti pye ti lɛgɛ konaa mbe
yarilire lɛgɛrɛ kan ye yeri. Kona ki yaa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla laa kajɛŋgɛ piin
ye kan naa fɔnŋgɔ, paa yɛgɛ ŋga na làa
pye na kajɛŋgɛ piin ye tɛlɛye pe kan,
10 na ye kaa nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbeli ŋgasegele koro naa
li kondɛgɛŋgɛlɛ ke lɛ mbaa tanri ke na
we, koro ŋgele ke yɛn ma yɔnlɔgɔ laga ki
lasiri sɛwɛ ŋa wi ni, konaa mbe sɔngɔrɔ
mbe pan li kɔrɔgɔ ye kotogo ki ni fuun ni
konaa ye jatere wi ni fuun ni.

Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn ma yɔngɔ ye ni

11 «Ŋgasegele ŋgele mila yuun ye kan
nala, ke woro ma ŋgban ye na mbe ke
kɔrɔ jɛn, ke si woro ma lali ye ni.
12 Ke woro wa yɛnŋɛlɛ na mbe ti yaa
yuun fɔ: ‹Ambɔ wi yaa lugu mbe kari wa
yɛnŋɛlɛ na we ni mbe sa ke lɛ mbe pan ke
ni we kan, mbaa ke yuun we kan jaŋgo
waa tanri ke na.›
13 Ke woro wa kɔgɔje wi puŋgo na, mbe
ti yaa yuun fɔ: ‹Ambɔ wi yaa kɔgɔje wi
kɔn mbe kari we kala na, mbe sa ke lɛ
mbe pan ke ni, mbaa ke yuun we kan
jaŋgo waa tanri ke na.›
14 Ayoo ki woro ma, ki sɛnrɛ ti yɛn ma
yɔngɔ ye ni tɔɔn; ti yɛn wa ma yɔn konaa
wa ma kotogo na, jaŋgo yaa tanri ti na†.

Sɛnrɛ nda tila yinwege kaan, ye to wɔ

15 «Ye wele Izirayɛli woolo, mì yinwege
naa fɛrɛwɛ tɛgɛ ye yɛgɛ sɔgɔwɔ nala, naa
kunwɔ konaa jɔlɔgɔ ni.
16 Ki kala na, ŋga mila yuun ye kan nala
koyi ŋga fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li ye ndanla, yaa
tanri li konɔ li na, yeli ŋgasegele, naa li
kondɛgɛŋgɛlɛ konaa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke yigi jɛŋgɛ. Ki ka pye ma, ye yaa koro
yinwege na, mbe lɛgɛ. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ye na wa tara nda
yaa kee sari shɔ mberi ta ti ni.
17 Ɛɛn fɔ, na yaga si ye jatere wi laga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, mbe je mbe yo ye se
logo li yeri, na yaga ye yɛɛ yaga paa kee ye
ni ye saa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo, mbaa
tunŋgo piin ti kan,
18 mi yɛn naga yuun naga finligi ye kan
nala, fɔ ye yaa ka kɔ mbe wɔ wa pew. Ye
yɛn na kee sa ye tara nda ni wa Zhuridɛn

† **30:14 30.12-14:** Ɔrɔmu 10.6-8

gbaan wi puŋgo na, mberi shɔ mberi ta,
ye se yinwetɔnlɔgɔ ta wa ti ni.
19 «Mì naayeri wo naa tara ti pye na
sɛrɛfɛnnɛ nala, fɔ mì yinwege konaa
kunwɔ pi tɛgɛ ye yɛgɛ sɔgɔwɔ nala, naa
duwaw wo naa daŋga ki ni. Ye yinwege
ko wɔ jaŋgo ye koro yinwege na yoro naa
ye setirige piile pe ni.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ye
ndanla, yaa nuru li yeri, ye koro ye mara
li na, katugu lo li ti ye yɛn yinwege na.
Lo li yaa ti ye yinwetɔnlɔgɔ ta wa tara
nda làa yɔn fɔlɔ kɔn ma wugu mbe kan
ye tɛlɛye, Abirahamu, naa Izaki konaa
Zhakɔbu pe yeri ti ni†.»

MOYISI WI KAPYEGELE PUŊGO WOGOLO

31

31–34

Moyisi wi sɛnrɛ puŋgo woro naa Zhozuwe wi tɛgɛwɛ wa Moyisi wi yɔnlɔ

1 Moyisi wìla ki sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe kan ma yo fɔ:
2 «Koni mì ta yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa
(120), mi se ya mbaa ye yɛgɛ sinni naa.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo na kan fɔ mi sege
Zhuridɛn gbaan ŋa wi kɔn mbe yiri†.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa
la ye yɛgɛ sinni. Li yaa ka cɛngɛlɛ ŋgele
ke yɛn ma cɛn wa ke tɔngɔ wa ye yɛgɛ,
jaŋgo ye pe tara ti shɔ yeri ta. Zhozuwe
wo wi yaa kaa ye yɛgɛ sinni paa yɛgɛ ŋga
na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ki cɛngɛlɛ ke
tɔngɔ paa yɛgɛ ŋga na làa Amɔri cɛnlɛ
woolo pe wunlumbolo Sihɔn naa Ɔgi pe
tɔngɔ ma pinlɛ pe tara ti ni†.
5 Li yaa pe le ye kɛɛ ye ya pe ni, ye pe
pye paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yo ye kan we.
6 Ye kotogo le ye yɛɛ ni, ye yere jɛŋgɛ.
Yaga ka fyɛ yaraga ka kpɛ na, ye sunndo
wiga si ka kɔn ye na pe kala na, katugu
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa
pinlɛ ye ni. Li se laga ye na, li se si je
ye na.»
7 Ko puŋgo na, a Moyisi wì si Zhozuwe
wi yeri Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛgɛ
na, ma suu pye fɔ: «Fanŋga le ma yɛɛ ni,
ma kotogo ta, katugu mboro ma yaa sa
ye ki leele mbele pe ni wa tara nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn ma wugu mbe
kan pe tɛlɛye pe yeri ti ni, mberi yɛɛlɛ pe
na.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, lo jate li yaa lɔɔn yɛgɛ
sinni. Li yaa pye ma ni, li se laga ma na, li
se si je ma na. Maga ka fyɛ yaraga ka kpɛ
na, ma sunndo wiga si ka kɔn ma na†.»

Lasiri sɛwɛ wi daga mbaa kara yɛlɛ kɔlɔshyɛn kɔlɔshyɛn pyew

9 Moyisi wìla ki lasiri sɛnrɛ nda ti
yɔnlɔgɔ mari kan Izirayɛli lelɛɛlɛ pe yeri
naa saraga wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn Levi
setirige piile pe yeri, poro mbele pe maa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu
we.
10 A Moyisi wì sigi tunŋgo ki kan pe
yeri ma yo fɔ: «Yɛlɛ kɔlɔshyɛn kɔlɔshyɛn
pyew, fɔrɔ ti kala yagawa yɛlɛ li lɛsanga
wi ni, Gbataala nɔgɔ fɛti wi nɔgɔ na†,
11 na Izirayɛli woolo pe ni fuun paga ka
sa yere Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na sanga ŋa ni, wa laga ŋga li yaa ka wɔ
ki ni, yege lasiri sɛnrɛ nda ti kara pe kan.
12 Ye leele pe ni fuun pe gbogolo: Nam-
bala, naa jɛɛlɛ, naa piile konaa nambanm-
bala mbele pe yɛn ma cɛn wa ye ni pe ni,
jaŋgo pege lasiri sɛnrɛ ti logo; jaŋgo paa
ki fɔrɔgi paa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ, pege lasiri sɛnrɛ ti ni fuun ti yigi
paa tanri ti na.
13 Ki ka pye ma, pe piile mbele pe faga
lasiri sɛnrɛ ti jɛn, pe yaa ti logo. Pa pe
yaa laga fɔrɔgi mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ wagati ŋa fuun ye yaa
pye mbe cɛn wa tara nda yaa kee sa shɔ
mbe ta ti ni, Zhuridɛn gbaan wi kɔnŋgɔlɔ
we.»

Izirayɛli woolo pe yaa ka Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Moyisi wi pye fɔ:
«Wele, ma kusanga wì yɔngɔ. Zhozuwe
wi yeri ye pan laga filisaga paraga go ki
ni, mi yaa tunndo kan wi yeri le ki laga ki

† **30:20 30.20:** Zhenɛ 12.7; 26.3; 28.13 † **31:2 31.2:** Nɔmbu 20.12 † **31:4 31.4:** Dete 2.26; Nɔmbu 21.21-35
† **31:8 31.8:** Zhozu 1.5; Ebu 13.5 † **31:10 31.10:** Dete 15.1; 16.13-15

na.» A Moyisi naa Zhozuwe pè si kari ma saa ye wa filisaga paraga go ki ni.
15 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga pe na kambaaga titɔnlɔgɔ yerege ka ni, kìla pye ma yere le paraga go ki yɔn na.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para naa Moyisi wi ni ma yo fɔ: «Wele, sanni jɛnri, ma yaa ku mbe taga wa ma tɛlɛye pe na. Ma kuŋgɔlɔ, ki leele mbele paa kee sa ye tara nda ni, pe yaa ka laga na na mbe saa nanjara piin mbaa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo, mbe yɔn finliwɛ mba mì le pe ni pi jɔgɔ.
17 Ki kala na, mi yaa ka nawa ŋgban pe ni ki wagati wi ni, mbe je pe na, mbe puŋgo le pe ni. Cɛngɛlɛ sanŋgala ke yaa ka pe koli mbe kari pe ni. Jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ naa kaŋgbangala lɛgɛrɛ yaa ka to pe na. Ki wagati wi ni, pe yaa ka yo fɔ: ‹Kaselege ko na, we Yɛnŋɛlɛ li woro laga we sɔgɔwɔ, ko ki ti ki jɔlɔgɔ ŋga ki yɛn na we taa.›
18 Mi wo na, mi yaa puŋgo wa pe yeri ki wagati wi ni, kapege ŋga fuun pe yaa pye ki kala na, katugu pe kanŋga na kee yarisunndo ta yɛgɛ yeri.
19 Koni, yege yurugo ŋga ki yɔnlɔgɔ. Ma Izirayɛli woolo pe fɔrɔgɔ ki ni, ma ti paa ki koo jaŋgo ki pye na sɛrɛfɔ pe wogo ki na.
20 Katugu mì yɔn fɔlɔ kɔn pe tɛlɛye pe yeri ma wugu pe kan tara nda wogo na, mi yaa ye pe ni wa ti ni; ti yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ni fɔ na fuun†. Pe yaa kaa kaa mbaa tinni mbaa tɔrɔ. Kona pe yaa kanŋga mbaa kee yarisunndo ta yɛgɛ kɔrɔgɔ mbe saa ti gbogo. Pe yaa na tifaga mbanla yɔn finliwɛ pi jɔgɔ.
21 Jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ naa kaŋgbangala yaa to pe na. Pa kona ki yurugo ŋga ki yaa pye sɛrɛfɔ, pe se ka fɛgɛ ki na, pe yaa kaa ki koo suyi. Nala pe jatere wi yɛn yɛgɛ ŋga na mùu jɛn, sanni mbe sa ye pe ni wa tara ti ni, to nda mìla yɔn fɔlɔ kɔn ma wugu mberi kan pe yeri.»
22 Ki pilige ki ni, a Moyisi wì sigi yurugo ŋga ki yɔnlɔgɔ ma Izirayɛli woolo pe fɔrɔgɔ ki ni.
23 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li sigi sɛnrɛ nda ti yo Nuni pinambyɔ Zhozuwe wi kan fɔ: «Fanŋga le yɛɛ ni, ma kotogo ta, katugu mìla yɔn fɔlɔ kɔn ma wugu Izirayɛli woolo pe kan mbe tara nda kan pe yeri, mboro ma yaa ye pe ni wa ti ni. Mi jate mi yaa pye ma ni†.»
24 Naa Moyisi wìla kaa ki lasiri sɛnrɛ nda ti ni fuun ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ wa ni ma kɔ,
25 a wì sigi sɛnrɛ nda ti yo Levi setirige piile mbele pe maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu pe kan ma yo fɔ:
26 «Yege lasiri sɛwɛ ŋa wi lɛ yoo tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tanla. Wi yaa koro wa mbe pye sɛrɛfɔ Izirayɛli woolo pe wogo na.
27 Katugu mìgi jɛn ma yo ye yɛn leele mbele pè yiri ma je konaa ma pye nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ. Mbanla ta mi yɛn go na laga ye ni bere, ye yɛn na yinrigi na jege Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, na kuŋgɔlɔ ko si wɛ?
28 «Koni, ye ye cɛngɛlɛ lelɛɛlɛ naa ye kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ pe ni fuun pe gbogolo laga na tanla. Mi yaa ki sɛnrɛ nda ti yo pe kan, mbe naayeri wo naa tara ti pye na sɛrɛfɛnnɛ pe wogo na.
29 Katugu mìgi jɛn ma yo na kuŋgɔlɔ, ye yaa ye yɛɛ jɔgɔ; konɔ na mì naga ye na ye yaa kɛ mbe wɔ wa li ni. Kona jɔlɔgɔ yaa to ye na wagati ŋa wila paan wi ni, katugu ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko ye yaa pye, mbeli nawa pi ŋgban ye kapyere ti kala na.»

Moyisi wi yurugo

30 Kona, a Moyisi wì sigi yurugo ŋga ki sɛnrɛ ti yo fɔ ma saa ti kɔ Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe kan.

32

Yurugo ki lɛsaga

1 Naayeri nuŋgbolo jan ma logo,
mboro tara, nda mi yaa yo ti logo.
2 Nagawa mba mila kaan pi yɛn paa tisaga yɛn.
Na yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa yɛgɛ ŋga na mɛŋgɛ maa wuun we;
paa yɛgɛ ŋga na tisamburo maa paan yan tipirige na,

† **31:20 31.20:** Ɛki 3.8 † **31:23 31.23:** Nɔmbu 27.23; Zhozu 1.6

paa yɛgɛ ŋga na tisagbɔgɔ maa paan yan
pire na.
3 Katugu mi yaa laga yari paa yɛgɛ ŋga na
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn.
Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo!

Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin,
Izirayɛli woolo pè jɔgɔ

4 Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa walaga yɛn. Li
kapyere ti yɛn ma yɔn fili.
Li koŋgolo ke yɛn ma sin.
Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ; mbas-
inmɛ woro li ni.
Li yɛn kaselege fɔ, ma sin.
5 Ɛɛn fɔ, yè ye yɛɛ jɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li
kanŋgɔlɔ,
ye woro li piile naa, ye fɛrɛ kapyere ti kala
na.
Ye yɛn leele mbele pe yɛn kapi-
faara pyefɛnnɛ naa kambasinŋge
pyefɛnnɛ.
6 Ye mbe ya mbaa ki kapyere nda ti piin
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na mɛlɛ?
Ye yɛn cɛnlɛ na li yɛn lembire naa tijin-
liwɛ fu fɛnnɛ.
Lo ma li yɛn ye to konaa ye dafɔ wi le?
Lo ma lì ye pye li woolo wi le?

Yɛnŋɛlɛ lì tunŋgo jɛŋgɛ pye
Izirayɛli woolo pe kan

7 Ye nawa to piliye yan yì toro wa fafafa
yi wogo ki na.
Ye jatere pye yɛgɛlɛ ŋgele kè toro ye
tɛlɛye pe sanga wi ni ke na.
Ye ye teele pe yewe, pe yaa ye naga ki
wogo ki ni.
Ye ye lelɛɛlɛ pe yewe, pe yaa ki wogo ki
yo ye kan.
8 Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na,
naa làa tara ti kan cɛngɛlɛ ke yeri
kɔrɔgɔ
konaa ma sɛnwee piile pe wɔ pe yɛɛ ni,
làa kɔngɔlɔ gbɔn cɛngɛlɛ ke kan ma yala
Izirayɛli piile pe yɔn ki ni†.
9 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li tasaga ko ki yɛn
li woolo wele.
Zhakɔbu setirige piile poro pe yɛn li
kɔrɔgɔ ye.

10 Làa saa pe yan wa gbinri wi ni, wo ŋa
tɔnmɔ woro wa.
Wa gbinri wi ni, wo ŋa leele woro wa.
Wa dabaala pe gbeere ti sɔgɔwɔ.
Làa pye na wele pe na, ma pe kala li lɛ.
Làa pye na pe kɔrɔsi paa yɛgɛ ŋga na pe
maa yɛnmbyɔ kɔrɔsi we.
11 Làa pye paa yɔn yɛn, ŋa wùu sire ti
jaraga,
ma yiri na mari wi piile pe go na, mɛɛ pe
pye paa yinrigi sire na.
A wì suu kanwira ti jaraga wa pe nɔgɔ
mɛɛ pe lɛ ti na jaŋgo paga ka to.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba làa li woolo pe
yɛgɛ sin.
Yarisunŋgo ka yɛgɛ sila li saga.
13 Làa pe lurugo ma kari pe ni wa yanwira
tara ti ni.
Laa pè kan kɛrɛ yarilire ni, a pè ka.
Làa ti sɛnrɛgɛ yiri wa waliwere ti ni na
fuun, a pège mugu,
naa sinmɛ ni mba pìla janri ma yiri wa
sinndɛɛrɛ laga ki ni†.
14 Làa nanɛɛlɛ kan pe yeri, a paa pe nɔnɔ
nara wi woo,
naa simbanɛɛlɛ ni, a paa pe nɔnɔ wi woo;
naa simbapire ni nda tì tɔrɔ, naa Bazan
tara simbapɛnɛ konaa sikapɛnɛ ni,
a to pye pe kara,
naa bile muwɛ tiyɔɔn ni;
pàa duvɛn yɛɛn wi wɔ, ŋa pàa ɛrɛzɛn pire
jɛndɛ tɛgɛ maa gbegele.

Izirayɛli woolo pàa laga
Yɛnŋɛlɛ li na

15 Naa Yeshuruni† woolo pàa kaa li ma
tugbɔlɔ,
a pè si yiri ma je.
Naa pàa kaa tugbɔlɔ, ma tɔrɔ, ma tin pe
yɛɛ ni,
a pè si pe dafɔ Yɛnŋɛlɛ li wa.

† **32:8 32.8:** Eburuye sɛnrɛ ti ni ki laga ŋga ki kɔrɔ wi woro ma filige. Sɛwɛ lɛɛlɛ pele ni pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Làa kɔngɔlɔ ke gbɔn ma yala Izirayɛli setirige piile pe yɔn ki ni, nakoma ma yala mɛrɛgɛye pe yɔn ki ni; Kapye 17.26. † **32:13 32.13:** Wa Izirayɛli tara, sɛnrɛgɛ ki ma ye wa waliwere ti ni konaa oliviye tire ti maa yɔngɔ wa sinndɛɛrɛ lara ti na. Oliviye tire pire pe maa ti woo sinmɛ; Eza 7.18-19; Yuuro 81.17. † **32:15 32.15:** Maga logo Yeshuruni, Izirayɛli woolo poro pe yinri ma.

Lo na li yɛn paa walaga yɛn ma pye pe
shɔfɔ, pàa li tifaga.
16 Pàa taga yarisunndo ta yɛgɛ na mali
yenjaga ki yirige li ni.
Pàa li nawa pi ŋgban pe katijangara
pyege ki kala na.
17 Pàa saara wɔ gboshugulo yeri mbele pe
woro Yɛnŋɛlɛ,
naa yarisunndo ta yɛgɛ yeri nda pe sila ti
jɛn faa,
konaa yarisunndo nda tì pan fɔnndɔ ti
yeri,
nda pe tɛlɛye pe sila pye na fyɛ ti yɛgɛ
faa†.

18 Izirayɛli woolo yè fɛgɛ Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
paa walaga yɛn na ye go singi li na,
lo na yè se ma yiri wa li ni.
Yɛnŋɛlɛ na lì ye da, yaa li piin sambalawa
ni.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa kala

19 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa ki yan ma, a
lì si nawa ŋgban,
katugu li pinambiile, naa li sumborombi-
ile pàa li kambɛngɛ pye.
20 A lì sho fɔ: «Mi yaa puŋgo wa pe yeri,
kona pe yaa cɛn cɛnlɔmɔ mba na, mi yaa
pi yan;
katugu pe yɛn cɛnlɛ na li yɛn kafaara
pyefɛnnɛ, lere se ya taga pe na.
21 Pànla yenjaga ki yirige na ni yaara nda
ti woro Yɛnŋɛlɛ ti ni.
Pànla nawa pi ŋgban na na yarisunndo
nda ti yɛn kayɔngɔ fu ti ni.
Ki kala na, mi fun mi yaa yenjaga yirige
pe ni leele mbele pe woro na jate
cɛnlɛ jɛnnɛ pe kala na,
mbe pe nawa pi ŋgban cɛnlɛ na li yɛn
tijinliwɛ fu li kala na†.
22 Katugu na naŋgbanwa pì yin paa kasɔn
yɛn.
Pi yaa sogo fɔ sa gbɔn wa kuulo tara ti
kɔsaga ki na.
Pi yaa tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun
ti sogo,
yanwira tì cɛn yaara nda na mberi sogo.
23 Mi yaa jɔlɔgɔ cɛnlɛ pyew ki wa pe na.
Mi yaa pe wɔn na wangala ke ni mbe pe
jɔlɔ fɔ ke sa kɔ.
24 Pe yaa cɔgɔ cɔgɔ fuŋgo ki kɛɛ.
Pe fanŋga ki yaa kɔ pe ni witiwɛrɛwɛ naa
tifɛlɛgɛ yambewe mba pi ma lere
gbo pi kala na.
Mi yaa cɛnrɛ pere wa pe na tila pe nɔɔri
naa wɔɔrɔ nda ti yɛn shɔnrɔ pere
ni.
25 Wa funwa na, pe yaa pe piile pe gbo
tokobi ni.
Wa yinrɛ ti ni, fyɛrɛ ti yaa pe gbo.
Lefɔnmbɔlɔ naa sumbonɔ, naa piyɛngɛlɛ
konaa lelɛŋgbaara ti ni, kunwɔ pi
yaa pe ni fuun pe gbo.»

Yɛnŋɛlɛ lì yiri
mbele pe yɛn li woolo
pe juguye pe kɔrɔgɔ

26 «Kìla pye na nawa mbe pe tɔngɔ mbe
pe kɔ pew,
mbe pe mɛgɛ ki kɔ mbege wɔ laga leele
pe sɔgɔwɔ,
paga ka nawa to pe wogo ki na naa.
27 Ɛɛn fɔ, ŋga mi yɛn na jate ko yɛn fɔ
pe mbɛnfɛnnɛ pe yaa ko kala lo pye
kala go mbaa na tegele.
Pe winfɛnnɛ pe yaa kaa pe yɛɛ fanla mbaa
yuun fɔ: ‹We fanŋga ko kì ti wè ya
pe ni;
ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma li ki wogo ŋga
ki ni fuun ki pye.›
28 Katugu Izirayɛli woolo pe yɛn cɛnlɛ na
jatere woro li ni.
Pe yɛn tijinliwɛ fu fɛnnɛ.
29 Ndɛɛ ki pye tijinliwɛ yɛn pe ni, pe jɛn
na ki kala na li kɔrɔ jɛn.
Pe jɛn na jatere pye ŋga ki yaa pe ta ki na
mbege jɛn.
30 Mi ŋa mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn pe
walaga na pe go singi, ndɛɛ mii ja
pe pɛrɛ,
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ ndɛɛ mii ja pe wa,
maliŋgbɔɔn nuŋgba jɛn na ya mbe lere
waga kele (1 000) purɔ mɛlɛ pe ni?
Maliŋgbɔɔnlɔ shyɛn jɛn na ya mbe lere
waga kɛ (10 000) purɔ mɛlɛ?

† **32:17 32.17:** 1 Korɛn 10.20 † **32:21 32.21:** Ɔrɔmu 10.19; 1 Korɛn 10.22

31 Katugu woro Izirayɛli woolo we go
sigefɔ wi woro paa we mbɛnfɛnnɛ
pe go sigefɔ wi yɛn.
We mbɛnfɛnnɛ pe daga mbege wogo ki
jɛn.
32 Pe yɛn paa ɛrɛzɛn tirige yɛn, ŋga pè yiri
ki ni wa Sodɔmu ca maga sanri.
Pe yɛn paa Gomɔri ca ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti yɛn.
Shɔnrɔ yɛn pe ɛrɛzɛn pire ti ni.
Pe ɛrɛzɛn shashara ti yɛn ma sori†.
33 Pe duvɛn wi yɛn paa wɔɔgɔ shɔnrɔ yɛn.
Wi yɛn paa mɛrɛgɛ shɔnrɔ yɛn nda ti ma
lere gbo.
34 Ɛɛn fɔ, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga mì
gbɛgɛlɛ laga na yɛɛ tanla larawa ki
ŋga.
Ŋga mì tɛgɛ wa na yarijɛndɛ tɛgɛsaga
mbe pye pe na ki ŋga.
35 Na paga kɛ mbe wɔ wa kologo ki ni
sanga ŋa ni,
muwi mi yɛn kapege ki kayaŋga wɔfɔ naa
sara kanfɔ.
Katugu pe tɔngɔpilige kila yɔngɔ.
Ŋga kìla kɔn ma tɛgɛ pe kan ki yɛn na
fyɛɛlɛ na paan†.
36 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn li
woolo pe na;
li yaa li tunmbyeele pe yinriwɛ ta.
Na liga kaga yan pe fanŋga ki kɔ sanga
ŋa ni,
fɔ kulo woro wa, lesee si woro wa†,
37 kona li yaa pe yewe mbe yo fɔ:
‹Ye yarisunndo ti kari se yeri?
Walaga ŋga ye pye ye larasaga ki yɛn se
yeri?
38 Ki yarisunndo nda tìla pye na ye yaay-
oro yanlaga ki kaa,
na duvɛn ŋa ye ma wɔ saraga ma wo wi
woo ti yɛn se yeri?
Koni ti yiri ti pan ti ye saga, ti pye ye
larasaga we wele!
39 Yege jɛn koni ye yo fɔ mi nuŋgba mi
yɛn Yɛnŋɛlɛ,
la yɛgɛ woro wa naa mi puŋgo na.
Muwi mi ma ti lere ma ku, muwi mi maa
yinwege ki kaan.
Muwi mi ma ti lere ma wɛlɛgɛ, muwi mi
ma lere sagala.
Ambɔ wi mbe ya lere wa shɔ na kɛɛ?
40 Mìlan kɛɛ ki yirige wa naayeri naga
yuun naga finligi fɔ:
Mi yɛn yinwege na fɔ sanga pyew.
41 Na mi kanla tokobi wi yɔn ki yɔ,
na mi ka ki mara yaraga ŋga ki yirige wa
naayeri na kɛɛ ki ni mbe kiti wi kɔn
ki ni,
pa mi yaa kayaŋga wɔ na mbɛnfɛnnɛ pe
ni,
mbanla panrafɛnnɛ pe sara.
42 Mi yaa ti na wangala kanla maliwiinle
pe kasanwa pi wɔ, fɔ ke yɛgɛ mbaa
kanŋgi.
Na tokobi wi yaa mbele wi yaa gbo pe
kara ti ka.
Na mbɛnfɛnnɛ wa kpɛ se ka shɔ mbe to,
mbele pè wɛlɛgɛ, naa mbele pè koli konaa
pe teele pe ni, mi yaa pe gbo.›

Yurugo ki kɔwɔ sɛnrɛ

43 Tara woolo, yaa yɔgɔri we Fɔ wi woolo
pe ni.
Yoro mɛrɛgɛye wele, ye ni fuun yaa wi
gbogo.
Katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa li tunmbyeele
mbele pè ku pe kunwɔ pi kayaŋga
wɔ,
mboo mbɛnfɛnnɛ pe sara wi kan pe yeri.
Wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege
ki pye wi tara to naa wi woolo pe
kan†.»

44 A Moyisi wì si pan Nuni pinambyɔ
Zhozuwe wi ni maga yurugo ki sɛnrɛ ti
ni fuun ti yo leele pe kan.
45 Naa Moyisi wìla kaa ki sɛnrɛ ti ni
fuun ti yo Izirayɛli woolo pe ni fuun pe
kan sanga ŋa ni,
46 a wì si pe pye fɔ: «Sɛnrɛ nda fuun
mì yo ye kan nala, yeri yigi jɛŋgɛ wa ye
kotogo na, yaa ye piile pe nari ti ni jaŋgo
pege lasiri ŋa wi sɛnrɛ ti ni fuun ti lɛ paa
tanri ti na.

† **32:32 32.32:** Sodɔmu ca naa Gomɔri ca woolo pàa pye katijangara pyefɛnnɛ, a leele pège wogo ki jɛn. † **32:35 32.35:** Ɔrɔmu 12.9; Ebu 10.30 † **32:36 32.36:** Yuuro 135.14 † **32:43 32.43:** Mɛrɛgɛye sɛnrɛ nda tì yo ti woro wa Eburu sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ wi ni. Ɛɛn fɔ, pa ti yɛn wa Girɛki sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ wi ni, naa ŋa pè yan wa Kumirani laga ki ni wi ni; Ɔrɔmu 15.10; Ebu 1.6.

47 Katugu ti woro kayɔngɔ fu sɛnrɛ ye
kan. To ti yɛn ye yinwege ki go ye. Ye yaa
Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe sa tara nda
shɔ mberi ta, ti yaa ti ye yinwetɔnlɔgɔ ta
wa ti ni.»

Yɛnŋɛlɛ làa Moyisi
wi kunwɔ sɛnrɛ ti yo wi kan

48 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni maa pye
fɔ:
49 «Lugu ma kari wa ki Abarimu yan-
wira nda ti na, ma lugu wa Nebo yanwiga
ki go na, wa Mowabu tara, Zheriko ca
ki yɛsinmɛ na; wa ki laga ki na, ma
Kana tara ti wele, to nda mi yɛn na kaan
Izirayɛli woolo pe yeri ti pye pe woro.
50 Ma yaa lugu mbe kari yanwiga ŋga
go na, ma yaa ku wa ki go na, mbe taga
wa ma tɛlɛye mbele pàa ku pe na, paa
yɛgɛ ŋga na ma ndɔ Arɔn wìla ku wa
Hɔri yanwiga ki na, ma taga wa wi woolo
mbele pàa ku pe na we;
51 katugu ye ni fuun shyɛn ye sila logo
na yeri Izirayɛli woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ wa
Meriba tɔnmɔ laga ki na, wa Kadɛshi ca ki
tanla, wa Zɛn gbinri wi ni. Mi yɛn kpoyi
yɛgɛ ŋga na, ye sila ki yaga kigi yɛɛ naga
Izirayɛli woolo pe yɛgɛ na.
52 Ki kala na tara nda mi yɛn na kaan
Izirayɛli woolo pe yeri, ma yaa koro lege
mberi yan yɛnlɛ ni; ɛɛn fɔ, ma se ye wa ti
ni†.»

33

Moyisi wìla duwaw pye
Izirayɛli cɛngɛlɛ
kɛ ma yiri shyɛn ke kan

1 Duwaw ŋa Yɛnŋɛlɛ li lere Moyisi wìla
pye Izirayɛli woolo pe kan sanni wi sa ku
wi ŋa:
2 Wìla pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yiri
wa Sinayi yanwiga ki na ma pan.
Làa pan ma yiri wa Seyiri† tara ti ni paa
yɔnlɔ ma kaa na yinrigi fɔnŋgɔ we.
Mali ta wa Paran yanwira ti na, làa yanwa
yirige.
Làa pan li woolo pe kɔrɔgɔ mɛrɛgɛyekpoyi
lɛgɛrɛ la pye mali maga.
Li ŋgasegele kàa pye li kɛɛ na yɛngɛlɛ†.
3 Cɛngɛlɛ ke yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla.
Li maa li leele kpoyi pe go singi.
Pe ma pan ma gbogolo wa li jegele nali
sɛnrɛ ti nuru.
4 Woro kala kì ti làa lasiri wi kan Moyisi
wi yeri.
Wi yɛn woro Zhakɔbu setirige piile woro
kɔrɔgɔ.
5 Naa leele pe teele pàa gbogolo konaa
Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa pye wunluwɔ wa
Yeshuruni† tara.»

6 A wì sho naa fɔ: «Urubɛn cɛnlɛ woolo
pe koro go na,
paga ka kɔ fyew, poro mbele pe woro ma
lɛgɛ we.»

7 Zhuda cɛnlɛ woolo poro wogo ko na,
wìla yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma logo
Zhuda cɛnlɛ woolo pe yeri.
Sɔngɔrɔ ma kari pe ni pe woolo pe kɔrɔgɔ,
pe pe yɛɛ go kala li yigi kɛyɛn shyɛn.
Na pe mbɛnfɛnnɛ paga to pe na, mboro
jate ma pye pe sagafɔ.»

8 Levi setirige piile poro wogo ko na, wìla
yo fɔ:
«Mà Urimu naa Tumimu† ti kan ma tun-
mbyeele Levi setirige piile mbele pe
yɛn tagawa ni pe yeri.
Poro wɛlɛ màa wa ma wele wa Masa laga
ki ni,
konaa ma win pe ni wa Meriba tɔnmɔ
laga ki ni we.
9 Pàa ki yo pe teele naa pe nɛɛlɛ pe
kanŋgɔlɔ fɔ:
‹We woro na yoro wele.

† **32:52 32.48-52:** Nɔmbu 27.12-14; Dete 3.23-27 † **33:2 33.2:** Edɔmu tara nuŋgba to pe yinri Seyiri. Edɔmu tara yanwiga go ko kayi pe yinri Paran. † **33:2 33.2:** Ŋga kì yo fɔ: *Li ŋgasegele kàa pye li kɛɛ na yɛngɛlɛ,* ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. † **33:5 33.5:** Izirayɛli tara to pe yinri fun Yeshuruni; Yeshuruni mɛgɛ yege wele wa Dete 32.15laga ki ni. † **33:8 33.8:** Urimu naa Tumimu tìla pye yaara shyɛn ta, nda wee jɛn nala. Kana kanŋgagala la wɛlɛ nakoma yaanŋgumbigile. Pàa ke tɛgɛ na we Fɔ wi yewe ke ni, mbe ta mbaa wi nawa kagala ke jɛnni; Ɛki 17.1-7; Nɔmbu 20.1-13.

Pe sila pe nɔsepiile pe jate.
Pe sila pe piile pe jɛn yɛrɛ,
katugu pàa pye na tanri ma sɛnrɛ ti na
konaa mɔɔ yɔn finliwɛ pi yigi†.
10 Poro pe maa Zhakɔbu woolo pe nari ma
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni,
na poro mbele Izirayɛli woolo pe kara ma
lasiri wi ni.
Poro pe maa wusuna nuwɔ taan wi sori
ma ti wi nuwɔ pi maa yiin ma ni,
na saara sogoworo ti sori wa ma saraga
wɔsaga ki na.
11 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga fuun paa piin
duwaw ki na,
ma yɛnlɛ pe kɛɛ tunndo ti na.
Pe winfɛnnɛ pe sɛnŋgɛlɛ ke kɔn pe na,
pe panrafɛnnɛ paga ka ya yiri naa.› »

12 Bɛnzhamɛ setirige piile poro wogo ko
na, wìla yo fɔ:
«Bɛnzhamɛ setirige piile pe yɛn ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ndanla,
pe yaa cɛn yɛyinŋge na pɔw wa li tanla.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pye pe go na la pe go
singi,
li yaa pye mbe cɛn wa pe sɔgɔwɔ.»

13 Zhozɛfu setirige piile poro wogo ko na,
wìla yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw pe tara ti na,
ma naayeri fɔɔngɔ jɛŋgɛ ki tirige ti na,
ma tɔnmɔ gbɔɔ mba pi yɛn wa tara ti
nɔgɔna pi kan pe yeri†;
14 naa yarilire jɛndɛ nda yɔnlɔ ki mari lɛ
mari yanlaga ti ni,
naa yarilire jɛndɛ tiyɔnrɔ nda ti maa taa
yeŋge pyew ti ni,
15 naa yarilire nda ti maa taa wa yanwira
lɛrɛlɛrɛ ti na ti ni,
konaa yarijɛndɛ nda ti maa taa wa tin-
ndiye lɛɛlɛ lɛɛlɛ pe na ti ni;
16 naa tara to naa ti nawa yarijɛndɛ ti ni.
Tipile na làa pye na yiin kasɔn, Yɛnŋɛlɛ
na làa li yɛɛ naga wa li ni,
li duwaw tirige Zhozɛfu wi na,
wo ŋa wi yɛn wi to seyɛɛnlɛ pe go na,
duwaw mbe tigi wi na†.
17 Fanŋga yɛn wi ni paa napɔlɔ fanŋga
yɛn.
Wi yɛnŋgɛlɛ ke yɛn paa yannɔ yɛnŋgɛlɛ
yɛn.
Yɛnnɛ nuŋgba yɛn paa Efirayimu setirige
piile mbele pe yɔn ki se jɛn mbe kɔ
pe yɛn;
yɛnnɛ sanna lo yɛn paa Manase setirige
piile pe waga lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ pe yɛn.
Wi yɛn na cɛngɛlɛ ke gbɔɔn ke ni fɔ sa
gbɔn wa dunruya wi kɔsaga.»

18 Zabulɔn setirige piile poro wogo ko na,
wìla yo fɔ:
«Zabulɔn setirige piile, yaa yɔgɔri ye
kondangala kapyegele ke na.
Isakari setirige piile, mbe ye ta wa ye
paara yinrɛ ti ni, yoro fun yaa
yɔgɔri.
19 Pe yaa kaa cɛngɛlɛ kele yinri la kee wa
yanwiga ki na.
Pe yaa kaa saara woo wa mbe yala ti
kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni.
Pe yaa kaa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ taa wa
kɔgɔje wi ni,
naa penjagbɔrɔ ni, to nda ti yɛn ma lara
wa kɔgɔje wi taambugɔ ki ni.»

20 Gadi setirige piile poro wogo ko na, wìla
yo fɔ:
«Sɔnmɔ yɛn we Fɔ wi woo, wo ŋa wi yɛn
na tara gbende kaan Gadi setirige
piile pe yeri!
Pè sinlɛ paa jara yɛn, ŋa wì gbɛgɛlɛ mboo
kagboro ti kɔɔnlɔ,
mbege lɛ wa go na fɔ wa tɔɔrɔ ti na.
21 Tara ti lajɛŋgɛ ko pàa kan pe yɛɛ yeri,
Tasaga ŋga ki daga yɛkelewe ni ko pè wɔ
pe yɛɛ kan.
Pàa keli leele pe yɛgɛ, na tanri kaselege
na paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ
laa ki jaa we,
na kasinŋge piin ma yala ŋga làa yo
Izirayɛli woolo pe kanŋgɔlɔ ki ni.»

22 Dan setirige piile poro wogo ko na, wìla
yo fɔ:
«Dan setirige piile pe yɛn paa jara
yirifɔnŋɔ yɛn,
ŋa wì yiri wa Bazan tara ma yew ma kan.»

† **33:9 33.9:** Ɛki 32.25-29 † **33:13 33.13:** Zhenɛ 49.22-26 † **33:16 33.16:** Zhenɛ 49.26; Ɛki 3.1-6

23 Nɛfitali setirige piile poro wogo ko na,
wìla yo fɔ:
«Nɛfitali setirige piile, yè tin Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ ki ni,
a lì duwaw lɛgɛrɛ tirige ye na.
Ye ye tara ti gbɔgɔ ye kari wa yɔnlɔ
tosaga naa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
ki yeri.»

24 Asɛri setirige piile poro wogo ko na,
wìla yo fɔ:
«Duwaw yɛn Asɛri setirige piile pe woo
Zhakɔbu pinambiile sanmbala pe
sɔgɔwɔ!
Yɛnŋɛlɛ sa ti pe nɔsepiile paa kajɛŋgɛ piin
pe kan!
Paa oliviye tire pire sinmɛ lɛgɛrɛ taa fɔ
ndɛɛ pe yaa la pe tɔɔrɔ ti jogo wa
pi ni.
25 Ye cara ti yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti sɔgɔyaara ti
pye tuguwɔrɔ naa tuguyɛnrɛ woro.
Ye fanŋga kiga ka kɔ fɔ sa gbɔn ye
yinwege ki kɔpilige ki na.

26 «Ee, Yeshuruni! Ma Yɛnŋɛlɛ li yɔngɔ
woro wa.
Li ma naayeri wi kɔn ma yiri mbe pan
mbɔɔn saga.
Lì lugu kambaara ti na ma pan gbɔgɔwɔ
ni.
27 Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu li yɛn ye
larasaga.
Li yɛn ye kɛɛ kansaga sanga pyew laga
tara ti na.
Li ma ti ye mbɛnfɛnnɛ pe maa fee ye yɛgɛ.
Li ma yo fɔ: ‹Ye pe tɔngɔ.›
28 Izirayɛli woolo pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge
na pɔw.
Poro mbele Zhakɔbu setirige piile, pè kɔn
ma saa cɛn pe yɛ tara nda ni,
bile naa ɛrɛzɛn tiire maa fiin wa ti ni;
fɔɔngɔ maa yinrigi wa naayeri lɛgɛrɛ na
wuun ti na.
29 Izirayɛli woolo, fɛrɛwɛ yɛn ye woo!
Ambɔ wi yɛn paa yoro yɛn?
Ye yɛn cɛnlɛ na Yawe Yɛnŋɛlɛ lì shɔ.
Li yɛn paa ye tugurɔn sigeyaraga yɛn mbe
ye saga,
konaa paa ye tokobi yɛn mbe cew kan ye
yeri.
Ye mbɛnfɛnnɛ pe yaa ka pan mbe ye fanla
mbe pe yɛɛ kan ye yeri.
Kona, pe tara lara nda tì yagara†, a paa
pe yɛɛ gbogo ti kala na, yeri tangala
yeri jaanri.»

34

Moyisi wi kunwɔ

1 Kona, a Moyisi wì si yiri wa Mowabu
tara funwa lara falafala ti na ma saa
lugu wa Nebo yanwiga ki na, wa Pisiga
yanwiga ki go na, wa Zheriko ca ki
yɛsinmɛ na. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a wì
tara ti ni fuun ti wele jɛŋgɛ, maga lɛ wa
Galaadi tara ti na fɔ ma saa gbɔn wa Dan
tara ti na†;
2 naa Nɛfitali tara ti ni fuun, naa
Efirayimu tara, naa Manase tara konaa
Zhuda tara ti ni fuun, fɔ ma saa gbɔn wa
Mediterane kɔgɔje wi na;
3 naa Negɛvu tara ti ni, naa Zheriko ca
gbunlundɛgɛ laga ki ni, ko ŋga pe yinri
fun sɛngɛndire ca, fɔ ma saa gbɔn wa
Sowari ca ki na†.
4 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ:
«Tara nda mìla wugu ma yɔn fɔlɔ kɔn
Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe
yeri ma yo mi yaa ti kan pe setirige piile
pe yeri tori yɛɛn. Mì ti a màri yan yɛnlɛ
ni, ɛɛn fɔ ma se ye wa ti ni†.»
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wì
si ku wa Mowabu tara paa yɛgɛ ŋga na
làa ki yo we.
6 Yɛnŋɛlɛ lo jate làa wi gboo wi le wa
Mowabu tara gbunlundɛgɛ ki ni, wa Bɛti
Pewɔri laga ki yɛsinmɛ na. Lere suu
fanga ki saga jɛn ali ma pan ma gbɔn nala.
7 Moyisi wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa
(120) mɛɛ ku. Wi yɛngɛlɛ ke sila te wi na,
ka sila wɔ wi wire fanŋga ki ni.
8 Izirayɛli woolo pàa Moyisi kunwɔ
pi gbele wa Mowabu tara funwa lara
falafala ti ni fɔ ma saa gbɔn piliye nafa

† **33:29 33.29:** Pe tara lara nda tì yagara to yɛn na para pe malaga sigemboro nda pè kan jaŋgo na pe mbɛnfɛnnɛ ka yiri pe kɔrɔgɔ, paga ka ya gbɔn pe na. † **34:1 34.1:** Dete 32.48-52 † **34:3 34.3:** Zhenɛ 13.10; 14.2; 19.22 † **34:4 34.4:** Zhenɛ 12.7; 26.3; 28.13

ma yiri kɛ. Kona, a wi kunwɔ gbelege kì si kɔ.
9 Nuni pinambyɔ Zhozuwe wìla pye ma yin tijinliwɛ yinnɛ ni, katugu Moyisi wìla wi kɛyɛn yi taga wi na ma yɛnri wi kan. Maga lɛ le ki na, a Izirayɛli woolo pe nɛɛ nuru wi yeri, na tanri na yala sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan ti ni.
10 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa fa yiri wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa para wi ni gbɔgɔyi paa Moyisi wi yɛn.
11 Lere kpɛ si yala wi ni kacɛn kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wi tun, a wì saa pye wa Ezhipiti tara ke wogo na, wa Farawɔn wo naa wi legbɔɔlɔ konaa wi tara woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na;
12 konaa yawa kagbɔgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ fyɛrɛ wogolo ŋgele wìla pye Izirayɛli woolo pe yɛgɛ na ke ni.

ZHOZUWE
sɛwɛ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhozuwe sɛwɛ wi yɛn na para malaga ŋga Izirayɛli woolo pàa gbɔn ma Kana tara ti shɔ ko sɛnlɛrɛ to na. Zhozuwe, wo ŋa wìla kaa cɛn wa Moyisi wi yɔnlɔ wo wìla pye na pe yɛgɛ sinni.

Sɛwɛ wi sɛnrɛ tì kɔn ma yiri kɔnsaga shyɛn. Wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1-12), ko yɛn na para tara nda Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ lɛ mbe kan pe yeri, malaga ŋga pàa gbɔn mari shɔ mari ta ko sɛnrɛ na. Izirayɛli woolo pàa Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri, a Yɛnŋɛlɛ lì pe saga, a pè yawa ta malaga lɛgɛrɛ na. Pàa Zheriko ca ki shɔ maga ta. Wa Gabawɔn ca malaga ki na, pàa malaga ki gbɔn ma ya ki ni kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ fanŋga na. Ɛɛn fɔ naa Izirayɛli woolo pàa kaa pe yɔn finliwɛ pi jɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li ni, a pè si pe ya wa Ayi ca malaga ki na (Zhozu 7.1-12).

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (13-24), pàa tara ti yɛɛlɛ Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke na. Mbe yala Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni, Levi setirige piile poro cɛ pe sila tara ta ta laga ka na gbɔgɔyi, katugu pàa pye saraga wɔfɛnnɛ. Pe yaa jaraga mbe cɛncɛn cara ta ni lara lara. Yɛnŋɛlɛ làa Zhozuwe wi pye ma yo wi cara ta wɔ ti pye cara nda pe yaa la karafa wa ti ni. Na lere wa ka fara lere ni mboo gbo, wi mbe ya fe sa karafa ki ca ka ni.

Zhozuwe wìla pye naa nagawa sɛnrɛ ti taa Yɛnŋɛlɛ li yeri gbɔgɔyi nɛɛ ti yuun Izirayɛli woolo pe kan. Zhozuwe wìla pye na sɛngbɔrɔ lɛgɛrɛ yuun Izirayɛli woolo pe kan na pe piin peri kagala ke pye. Wìla pye na kotogo nii pe ni jaŋgo pe koro sinmbele Yɛnŋɛlɛ li ni. Sanni Zhozuwe wi sa ku, wìla ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ:

Koni, yaa jaa mbaa tunŋgo piin yarisunŋgo ŋga kan, yege wele yege wɔ nala...

Ɛɛn fɔ mi wo na, mi naa na go woolo pe ni, we yaa la tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kan (24.15).

† **1:4 1.3-4:** Dete 11.24-25; 31.6,8; Ebu 13.5

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Izirayɛli woolo pàa Kana tara ti shɔ mari ta *1–12*
Izirayɛli woolo pàa Kana tara ti yɛɛlɛ *13–21*
Tara nda tìla pye wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri *13.1-32*
Tara nda tìla pye wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri *14–19*
Cara nda pe yaa la karafa wa ti ni *20.1-9*
Levi setirige piile pe cara *21.1-45*
Zhozuwe wi kapyegele puŋgo wogolo *22–24*
Cɛngɛlɛ ŋgele kàa pye wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri kàa sɔngɔrɔ wa ke yeri 22.1-34
Zhozuwe wi sɛnyoro puŋgo woro *23–24*

IZIRAYƐLI WOOLO PAA KANA TARA TI SHƆ MARI TA

1–12

Moyisi wi kuŋgɔlɔ
Zhozuwe wìla cɛn wa wi yɔnlɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla ku. Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Nuni pinambyɔ Zhozuwe wi kan, wo ŋa wìla pye Moyisi wi sagafɔ we, ma yo fɔ:

2 «Na tunmbyee Moyisi wì ku. Koni yiri, mboro naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, ye ki Zhuridɛn gbaan ŋa wi kɔn ye ye wa tara nda mi yɛn na kaan ye yeri ti ni.

3 Yaga ye yɔngɔlɔ ke kan laga o laga ŋga na, mi yaa ki laga ki kan ye yeri, mbe yala yɔn fɔlɔ na mìla lɛ Moyisi wi yeri li ni.

4 Ye tara ti yaa lɛ wa gbinri wi ni, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri mbe sa gbɔn fɔ wa ki Liban tara nda ti na, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, fɔ wa gbaan gbeŋɛ Efirati wi na, wa yɔnlɔ yirisaga yeri, naa Hɛti cɛnlɛ woolo pe tara ti ni fuun ti ni, fɔ sa gbɔn wa Mediterane kɔgɔje wi na, wa yɔnlɔ tosaga yeri†.

5 Ma yinwege piliye yi ni fuun yi ni, lere se ya yere mbɔɔn sige malaga ni, katugu mi yaa pye ma ni la wele ma na paa yɛgɛ ŋga na mìla pye Moyisi wi ni na wele wi

na we. Mi se laga ma na fyew, mi se sɔɔn wa.
6 Fanŋga le ma yɛɛ ni ma kotogo ta,
katugu mìla wugu ma yo mi yaa tara nda
kan ye tɛlɛye pe yeri, mboro ma yaa ye ki
leele mbele pe ni wa ki tara ti ni, peri ta
kɔrɔgɔ†.
7 Ki cɛ wowi ŋa, ma fanŋga le ma yɛɛ
ni, ma kotogo ta jɛŋgɛ. Lasiri ŋa na
tunmbyee Moyisi wì kan ma yeri, maa
tanri wi ni fuun wi na tagawa ni. Maga
ka laga wi na mbe kari kɛɛ ka na. Kona,
maga kala na fuun pye, li yaa yɔn ma kan.
8 Maa ki lasiri sɛwɛ ŋa wi sɛnrɛ ti
kara suyi, maa sɔnri ti na yɔnlɔ naa
yembinɛ, jaŋgo kagala ŋgele fuun ke yɛn
ma yɔnlɔgɔ wa wi ni, maa tanri ke na
tagawa ni. Kona pa ma kapyegele ke yaa
la yɔngɔ, pa ma yaa jiti.
9 Mi ma mìgi tunŋgo ŋga ki yo ma kan
maga ŋgban le? Fanŋga le ma yɛɛ ni
ma kotogo ta. Maga ka fyɛ, ma sunndo
wiga si ka kɔn ma na, katugu mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, mi yaa pye ma ni
la wele ma na ma kapyegele ke ni fuun ke
ni†.»

Zhozuwe wìla yo Izirayɛli woolo pe pe yɛɛ gbɛgɛlɛ pe Zhuridɛn gbaan wi kɔn

10 Kona, a Zhozuwe wì sigi sɛnrɛ nda ti
yo Izirayɛli woolo teele pe kan ma yo fɔ:
11 «Ye yanri ye torotoro wa paara yinrɛ
cɛnsaga ki ni, yege sɛnrɛ nda ti yo leele
pe kan ye pe pye fɔ: ‹Ye yaakara gbɛgɛlɛ
ye yɛɛ kan, katugu sanni piliye taanri, ye
yaa ki Zhuridɛn gbaan ŋa wi kɔn mbe yiri
wa wi kɛɛ ŋga na, mbe sa tara nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan we yeri
ti shɔ ti pye ye woro.› »
12 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wì sigi
yo Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa Gadi cɛnlɛ
woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga
woolo † pe kan ma yo fɔ:
13 «Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi
wìla sɛnrɛ nda yo ye kan, yaa nawa tuun
ti na. Wìla ye pye fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ lìgi tara nda ti kan ye yeri, ma ti
a yè cɛn laga ti ni yɛyinŋge na.›
14 Tara nda Moyisi wì kan ye yeri laga
Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ ŋga na, ye jɛɛlɛ
naa ye piile pe mbe ya koro laga ti ni
mbe pinlɛ ye yaayoro ti ni. Ɛɛn fɔ, yoro
nambala mbele fuun ye mbe ya malaga
gbɔn, ye yaa ye maliŋgbɔnyaara ti lɛ mbe
keli ye sefɛnnɛ pe yɛgɛ mbe pe saga,
15 fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sa pe kan pe cɛn
yɛyinŋge na paa yɛgɛ ŋga na lì ye kan,
a yè cɛn yɛyinŋge na we; fɔ pe sa tara ti
ta, nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn
na kaan pe yeri we. Ko puŋgo na, tara
nda ti yɛn ye woro, to nda Yawe Yɛnŋɛlɛ
li tunmbyee Moyisi wìla kan ye yeri laga
Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri, ye
sɔngɔrɔ ye sa cɛn wa ti ni†.»
16 Kona, a pè si Zhozuwe wì yɔn sogo
ma yo fɔ: «Ŋga fuun mà yo we kan, we
yaa ki pye. Maga we tun laga o laga, we
yaa kari wa.
17 We yaa la nuru ma yeri kala li ni
fuun ni, paa yɛgɛ ŋga na wàa pye na
nuru Moyisi wi yeri we. Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma Yɛnŋɛlɛ li pye ma ni, laa wele ma na
paa yɛgɛ ŋga na làa pye Moyisi wi ni we.
18 Lere o lere ka yiri mbe je mbe yo wi
se logo ma yeri konaa na wii yɛnlɛ mbe
tanga ma sɛnyoro ti na, wa kala na fuun
ma yaa yo li ni, ko fɔ pe yaa wo gbo.
Mboro wo na, fanŋga le ma yɛɛ ni, ma
kotogo ta!»

2

Arahabu naa Zhozuwe pitunmbolo pe kala

1 Kona, maga ta Izirayɛli woolo pàa pye
wa Shitimu laga ki na, a Nuni pinambyɔ
Zhozuwe wì si nambala shyɛn tun larawa,
ma pe pye fɔ: «Ye kari ye sa tara ti kagala
ke yewe ye ke jɛn, Zheriko ca wogo ko
tende.» Kì kaa pye ma, a pè si kari ma
saa gbɔn wa Zheriko ca, mɛɛ ye nanjaa

† **1:6 1.6:** Dete 31.6-7,23 † **1:9 1.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Mi yaa pye ma ni ma kapyegele ke ni fuun ni,* sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Laga o laga maga kari, mi yaa pye ma ni. † **1:12 1.12:** Moyisi wìla cɛnsaga kan Manase cɛnlɛ li walaga nuŋgba woolo yeri makɔ wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri, walaga nuŋgba kìla koro. † **1:15 1.12-15:** Nɔmbu 32.28-32; Dete 3.18-20; Zhozu 22.1-6 † **2:1 2.1:** Mati 1.5; Ebu 11.31; Zhaki 2.25

wa go, pàa pye naa yinri Arahabu. A pè si wɔnlɔ wa†.
2 A leele pèle si saa ki yo Zheriko ca
wunlunaŋa wi kan ma yo fɔ: «Wele,
Izirayɛli woolo nambala pèle pan laga
nala yembinɛ na li ni, mbe pan mbe tara
ti kagala ke yewe.»
3 Kona, a Zheriko ca wunlunaŋa wì si
tunŋgo tun wa Arahabu wi yeri maa pye
fɔ: «Nambala mbele pè pan wa ma yeri
ma tungu wa ma go, pe yirige laga we
kan, katugu pè pan mbe tara ti ni fuun
ti kagala ke yewe mbe ke jɛn.»

4 Ɛɛn fɔ, a Arahabu wì si saa ki nambala
shyɛn pe lara; ko puŋgo na, a wì sho fɔ:
«Kaselege ko na, nambala pèle pan laga
na yeri, ɛɛn fɔ, mi si pe yirisaga ko jɛn.
5 Yembinɛ laa woo sanga ŋa ni, sanni pe
sa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki tɔn, a pè si yiri
ma kari. Mii pe karisaga jɛn. Ye fyɛɛlɛ ye
taga pe na, pa ye yaa sa pe yigi konɔ.»

6 Ma si yala, wìla lugu ki nambala pe
ni wa wi go ki naayeri† ma saa pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe lara lɛn tiire ta
sɔgɔwɔ; wìla to gbogolo wa go ki naayeri.
7 A wunlunaŋa wi pitunmbolo pè si yiri
ma taga pe na na pe lagajaa. Pàa pye
na Zhuridɛn gbaan wi kɔɔn tɔɔrɔ na laga
ŋga na ki konɔ lo pàa lɛ. Pe yiriŋgɔlɔ wa
ca, a leele pè si ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti tɔn
wa pe puŋgo na.
8 Sanni kagala yewefɛnnɛ pè sa sinlɛ, a
Arahabu wì si lugu ma kari pe kɔrɔgɔ wa
go ki naayeri
9 ma saa pe pye fɔ: «Mìgi jɛn ma yo
Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi tara nda ti kan ye yeri.
Ye yɛgɛ fyɛrɛ tì we yigi. Tara woolo pe ni
fuun pe sunndo wila kɔɔn pe na yoro kala
na.
10 Katugu wège logo ma yo sanga ŋa
ni yè yiri wa Ezhipiti tara, Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa Kɔgɔje yɛɛn wi tɔnmɔ pi waga wa
ye yɛgɛ ye ta ye toro. Ŋga yè pye
Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo shyɛn,
Sihɔn naa Ɔgi pe na, poro mbele pàa pye
wunluwɔ pi na wa Zhuridɛn gbaan wi
yɔnlɔ yirisaga yeri, wège logo, konaa paa
yɛgɛ ŋga na yè pe woolo poro naa pe tara
ti tɔngɔ pew we†.
11 Malɛ wège kagala ke logo, we sunndo
wì kɔn we na. Kotogo si koro we ni naa
we yere we ye sige, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ le, lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ wa naayeri
konaa laga tara ti na.
12 Koni, mi yɛn na ye yɛnri fɔ ye wugu
yanla kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, fɔ
kajɛŋgɛ ŋga mì pye ma ye kan, ye yaa ki
yɔngɔ pye na go woolo pe kan fun. Ye
kala la pye paa tɛgɛrɛ yɛn mbege naga fɔ
ye sɛnyoro ti yɛn kaselege,
13 fɔ ye yaa na to, naa na nɔ, naa na
nɔsepiile nambala naa jɛɛlɛ, konaa pe
woolo pe ni fuun pe yaga yinwege na, fɔ
ye se ka ti pe we gbo.»
14 A nambala pè suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Na mɛɛ yɛnlɛ mbe we kala li yo lere kan
fyew, wè wugu ki na mbe ku ma yɔnlɔ
(na wee we sɛnyoro ti tanga we). Yawe
Yɛnŋɛlɛ liga ki tara nda ti kan we yeri
sanga ŋa ni, pa we yaa pye sinmbele ma
ni mbe kajɛŋgɛ pye mbɔɔn kan.»
15 Kì kaa pye ma, a Arahabu wì si pe
yirige wa wi fenɛtiri wi ni ma pe tirige
wa funwa na mana na, katugu mbogo ŋga
kìla ca ki maga maga fili, wi go kìla pye
ma kan ma mara ki na.
16 Pe tirigesaga, a wì si pe pye fɔ: «Yaa
kee wa yanwira ti yeri, jaŋgo mbele pè
taga ye puŋgo na, paga ka sa ye yan. Ye
sa lara wa piliye taanri, fɔ pe sa sɔngɔrɔ
pe pan. Ko puŋgo na, ye konɔ li lɛ yaa
kee.»
17 A ki nambala pè suu pye fɔ: «Wuguro
nda mà ti a wè wugu, we yaa shɔ ti ni yɛgɛ
ŋga na, koyi ŋga yɛɛn:
18 ‹Wele, na waga ka ye laga ye tara ti
ni sanga ŋa ni, mà we yirige ma we tirige
wa funwa na fenɛtiri ŋa ni, ma ki mana
yɛnlɛ na li pɔ wa wi na. Kona, mɛɛ ma to,
naa ma nɔ, naa ma nɔsepiile konaa ma go
woolo pe ni fuun pe gbogolo laga ma go.
19 Pe ni, na wa ka ka yiri laga ma go mbe
kari wa funwa na, wi gbowo pi yaa ka
pye wo yɛɛ go kala, pa we se pye kapege
pyefɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, lere o lere wi yaa ka

† **2:6 2.6:** Kìla pye wa ki tara ti ni, paga go ki kan, pe maga biri, ma lugusaga pye ma kari wa ki naayeri. Lere ma ya ma lugu ma saa cɛn wa nakoma mbe saa yaara jali wa. † **2:10 2.10:** Ɛki 14.21; Nɔmbu 21.21-35

pye laga go ko ni ma ni, na lere kɛɛ ka taga wo wa na, pa wo gbowo po kapege ko yaa pye woro go kala.
20 Yɛgɛ o yɛgɛ, na maga we kala li yo mbe lere wa kan, wuguro nda mà ti a wè wugu, pa we yaa shɔ ki wuguro ti ni.› »
21 A Arahabu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì yere ki na. Ye ti ki pye paa yɛgɛ ŋga na yège yo we.» Ko puŋgo na, a wì si pe yaga, a pè kari. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wì si mana yɛnlɛ li pɔ wa fenɛtiri wi na.
22 A ki nambala shyɛn pè si kari wa yanwira ti na ma saa lara wa piliye taanri, fɔ leele mbele pàa taga pe puŋgo na, pe sa sɔngɔrɔ. Mbele pàa taga pe puŋgo na, pàa saa pe lagaja konɔ li lagapyew ki ni, ɛɛn fɔ, pe sila nambala pe yan.
23 Kona, a ki nambala shyɛn pè si sɔngɔrɔ ma yiri wa yanwira ti na ma tigi, mɛɛ saa Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma kari Nuni pinambyɔ Zhozuwe wi kɔrɔgɔ. Kagala ŋgele fuun kàa pye pe na, a pè si ke yɛgɛ yo maa kan.
24 A pè si Zhozuwe wi pye fɔ: «Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi tara ti ni fuun ti le we kɛɛ, katugu tara woolo pe ni fuun pe sunndo wila kɔɔn pe na makɔ we kala na.»

3

Izirayɛli woolo pàa Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri

1 Pe karipilige, ki pinliwɛ pi ni, a Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si yiri wa Shitimu, wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, ma kari wa Zhuridɛn gbaan yɔn ki na, mɛɛ saa wɔnlɔ lema sanni pe sa gbaan wi kɔn pe yiri.
2 Piliye taanri toroŋgɔlɔ, a Izirayɛli woolo teele pè si yanriyanri wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni,
3 naga sɛnrɛ nda ti yuun leele pe kan fɔ: «Levi setirige piile, poro mbele pe yɛn saraga wɔfɛnnɛ, na yaga ka pe yan pe Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tugo sanga ŋa ni, pa ye yiri wa laga ŋga ye yɛn ma cɛn ki ni, ye taga wi na.
4 Ye culo nuŋgba si wo fogo ko yaga yoro naa yɔn finliwɛ kɛsu wi sɔgɔwɔ. Yaga ka yɔngɔ wi tanla mbe wɛ ko na. Ki ka pye ma, ye yaa toro konɔ na ni, pa ye yaa li jɛn; katugu ye fa toro laga ki konɔ na li ni faa.»
5 A Zhozuwe wì si leele pe pye fɔ: «Ye ye yɛɛ pye kpoyi, katugu goto Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kafɔnŋgɔlɔ pye laga ye sɔgɔwɔ.»
6 Ki goto, a wì si saraga wɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ ye keli leele pe yɛgɛ yaa kee.» A pè suu lɛ ma keli leele pe yɛgɛ na tanri.
7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhozuwe wi pye fɔ: «Nala yɛrɛ mi yaa ki lɛ mbɔɔn mɛgɛ ki gbɔgɔ laga Izirayɛli woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, jaŋgo pege jɛn pe yo mi yaa pye ma ni paa yɛgɛ ŋga na mìla pye Moyisi wi ni we.
8 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn na yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu, ki sɛnrɛ nda ti yo pe kan fɔ: ‹Na yaga sa gbɔn wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na sanga ŋa ni, mbe ye wa tɔnmɔ pi ni, ye yere le.› »
9 Kona, a Zhozuwe wì sigi yo Izirayɛli woolo pe kan ma yo fɔ: «Ye fulo laga ye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo.
10 Pa ye yaa ki jɛn yɛɛn mbe yo fɔ Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li yɛn laga ye sɔgɔwɔ, fɔ li yaa Kana tara fɛnnɛ, naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Girigasi cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe purɔ mbe pe yirige wa ye yɛgɛ kaselege.
11 Ye wele, ŋa wi yɛn tara ti ni fuun ti Fɔ, wi yɔn finliwɛ kɛsu pe yaa keli wi ni ye yɛgɛ, mbe Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri.
12 Koni, ye nambala kɛ ma yiri shyɛn wɔ wa Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke ni, naŋa nuŋgba mbe yiri cɛnlɛ nuŋgba ni.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn tara ti ni fuun Fɔ, saraga wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn nali yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu, na paga ka pe yɔngɔlɔ ke wa wa Zhuridɛn gbaan wi tɔnmɔ pi ni sanga ŋa ni, pa gbaan wi tɔnmɔ pi yaa kɔn shyɛn. Tɔnmɔ mba pila yinrigi wa go na na fuun na tinri, pi yaa yere mbe gbogolo pi yɛɛ na paa mbogo yɛn.»

14 Kona, a leele pè si yiri ma pe paara yinrɛ ti kɔlɔgi mbe Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri. Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu, pàa keli leele pe yɛgɛ na tanri.
15 Yarilire kɔnsanga wo lawi. Ki sanga wi ka gbɔn, ki ma yala Zhuridɛn gbaan wì yin fɔ ma toro wi koŋgo ki na. Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu, naa pàa ka saa gbɔn wa gbaan wi koŋgo na sanga ŋa ni, ma pe yɔngɔlɔ ke wa wa tɔnmɔ pi ni,
16 tɔnmɔ mba pìla pye na yinrigi wa gbaan wi go kɛɛ yeri na fuun na tinri, a pì si yere, mɛɛ gbogolo pi yɛɛ na paa mbogo yɛn, ma kari lege, maga lɛ wa Adamu ca ki na, wa Zaritan ca ki tanla†. Ma si yala tɔnmɔ mba pìla pye na fuun na tinri wa Araba tara kɔgɔje wi yeri, ko kɔrɔ wo yɛn wa Kɔgɔje kuwo wi yeri, a po si fo ma kari pew. A leele pè si Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri wa Zheriko ca ki yɛsinmɛ yeri.
17 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu, a pè si gbegele ma yere jɛŋgɛ wa lafoŋgologo ŋga kìla waga ki ni, wa gbaan wi nandogomɔ, ma yala Izirayɛli woolo paa tooro na tanri tawara na, fɔ a leele pe ni fuun pè saa gbaan wi kɔn ma yiri ma kɔ.

4

Sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn nda ti kala li yɛn na nandowo kaan

1 Naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa kaa Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri ma kɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhozuwe wi pye fɔ:
2 «Ye nambala kɛ ma yiri shyɛn wɔ leele pe sɔgɔwɔ, cɛnlɛ nuŋgba naŋa nuŋgba mbe yiri wa.
3 Maga yo pe kan fɔ pe sa sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn lɛ wa Zhuridɛn gbaan wi lafoŋgologo ki nandogomɔ, wa laga ŋga saraga wɔfɛnnɛ pe yɛn ma yere we. Ye yaa sinlɛ laga ŋga na nala yembinɛ na li ni, pe sari tɛgɛ wa ki laga ki na.»
4 Nambala kɛ ma yiri shyɛn mbele Zhozuwe wìla wɔ Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ, cɛnlɛ nuŋgba naŋa nuŋgba, a Zhozuwe wì si pe yeri
5 mɛɛ pe pye fɔ: «Ye toro wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ, ye kari wa Zhuridɛn gbaan wi nandogomɔ. Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba, ye sinndɛɛrɛ nuŋgba nuŋgba lɛ wa ye pajoro ti na, jaŋgo sinndɛlɛgɛ nuŋgba mbe pye Izirayɛli cɛnlɛ nuŋgba pyew li wogo.
6 Ki sinndɛɛrɛ ti yaa koro paa tɛgɛrɛ yɛn laga ye sɔgɔwɔ. Puŋgo na, na ye piile paga ka ye yewe mbe yo fɔ: ‹Ki sinndɛɛrɛ nda ti kɔrɔ wo yɛn wiwiin?›
7 Kona ye pe yɔn sogo ye yo fɔ: ‹Zhuridɛn gbaan tɔnmɔ pìla kɔn shyɛn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ, naa pàa gbaan wi kɔn ma yiri wi ni we. Ki sinndɛɛrɛ nda ti yaa ti Izirayɛli setirige piile paa nawa tuun ki na sanga pyew, fɔ Zhuridɛn gbaan tɔnmɔ pìla kɔn shyɛn.› »
8 A Izirayɛli woolo pè si ŋga Zhozuwe wìla yo ki pye. Pàa sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn lɛ wa Zhuridɛn gbaan wi nandogomɔ ma yiri, ma yala Izirayɛli cɛngɛlɛ ke yɔn ki ni, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Zhozuwe wi kan we. A pè si kari ti ni wa laga ŋga pàa wɔnlɔ we, mɛɛ saa ti tɛgɛ wa.
9 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu, pàa pye ma yere wa Zhuridɛn gbaan wi nandogomɔ laga ŋga na, a Zhozuwe wì si sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn yerege yerege wa ki laga ki na fun. Ti yɛn wa ali ma pan ma gbɔn nala.
10 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na kɛsu wi tungu, pàa koro ma yere wa Zhuridɛn gbaan wi nandogomɔ, fɔ ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Zhozuwe wi kan ma yo wi yo Izirayɛli woolo pe kan, a pè saa ki ni fuun ki pye maga yɔn fili. Zhozuwe wìla tanga ma yala sɛnrɛ nda fuun Moyisi wìla yo maa kan ti ni. Izirayɛli woolo pàa fyɛɛlɛ ma gbaan wi kɔn ma yiri.
11 Naa leele pe ni fuun pàa kaa gbaan wi kɔn ma yiri ma kɔ, a saraga wɔfɛnnɛ

† **3:16 3.16:** Mbege lɛ le laga ŋga tɔnmɔ pìla gbogolo wa Adamu ca ki na mbe sa gbɔn wa laga ŋga Izirayɛli woolo pàa pye, ki fogo ki mbaa wɛ culo nafa ma yiri kɛ yɔn ko na.

pè si toro ma keli pe yɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni.
12 A Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa Gadi cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga
woolo pè si keli Izirayɛli woolo sanmbala pe yɛgɛ na tanri pe maliŋgbɔnyaara ti ni,
ma yala ŋga Moyisi wìla yo pe kan ki ni.
13 Nambala mbele pàa toro Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma kari wa
Zheriko ca ki funwa lara falafala ti yeri,
pàa lere waga nafa shyɛn (40 000) yɔn
ko tin. Pàa pe maliŋgbɔnyaara ti lɛ, ma
gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn.
14 Ki pilige ki ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
Zhozuwe wi mɛgɛ ki gbɔgɔ Izirayɛli woolo
pe ni fuun pe yɛgɛ sɔgɔwɔ. A pe nɛɛ wi
gbogo paa yɛgɛ ŋga na pàa pye na Moyisi
wi gbogo wi yinwege piliye yi ni fuun yi
ni.
15 Gbaan wi kɔnŋgɔlɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì si Zhozuwe wi pye fɔ:
16 «Saraga wɔfɛnnɛ mbele paa yɔn
finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi tungu, ki yo pe kan
fɔ pe yiri wi ni wa Zhuridɛn gbaan wi ni.»
17 A Zhozuwe wì si saraga wɔfɛnnɛ pe
pye fɔ: «Ye yiri wa gbaan wi ni.»
18 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi
tungu, naa pàa kaa yiri wa gbaan wi
nandogomɔ ma pe yɔngɔlɔ ke kan wa tara
ti na sanga ŋa ni, a gbaan wi tɔnmɔ pì si
sɔngɔrɔ wa pi yɔnlɔ koŋgbanna li ni naa,
na fuun, ma yin ma toro gbaan wi koŋgo
ki ni fuun ki na paa faa wi yɛn.
19 Izirayɛli woolo pàa Zhuridɛn gbaan
wi kɔn ma yiri yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga
ki pilige kɛ wogo ko ni. A pè si saa pe
paara yinrɛ ti kankan wa Giligali laga ki
na, ma wa wa Zheriko ca tara kɔnlɔ li
yɔnlɔ yirisaga yeri.
20 Sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn nda pàa lɛ
wa Zhuridɛn gbaan wi ni, Zhozuwe wìla
ti tagala ti yɛɛ na wa Giligali.
21 Kona, a wì si Izirayɛli woolo pe pye
fɔ: «Puŋgo na, na ye setirige piile paga
ka pe teele pe yewe mbe yo ki sinndɛɛrɛ
nda to kɔrɔ wo yɛn wiwiin?
22 Kona yege yɛgɛ yo pe kan paa yɛgɛ
ŋga na Izirayɛli woolo pàa tanga tawara
na maga Zhuridɛn gbaan ŋa wi kɔn ma
yiri.
23 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì
Zhuridɛn gbaan tɔnmɔ pi waga wa ye
yɛgɛ, fɔ a ye ni fuun yè saa gbaan wi kɔn
ma yiri, paa yɛgɛ ŋga na làa Kɔgɔje yɛɛn
wi tɔnmɔ pi waga wa we yɛgɛ, a wòo kɔn
ma yiri we.
24 Lì ko pye ma, jaŋgo tara woolo pe ni
fuun pege jɛn pe yo yawa gbɔɔ yɛn li ni,
jaŋgo yoro fun, yaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sanga pyew.»

5

1 Amɔri cɛnlɛ woolo mbele pàa pye ma
cɛn wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ tosaga
yeri pe wunlumbolo poro naa Kana tara
fɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa Mediter-
ane kɔgɔje yɔn ki na pe wunlumbolo pe
ni fuun pàa ki logo ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa Zhuridɛn gbaan tɔnmɔ pi waga wa
Izirayɛli woolo pe yɛgɛ, fɔ a pè saa gbaan
wi kɔn ma yiri. Kì kaa pye ma, pe sila
kotogo ta, kotogo kpɛ sila koro pe ni naa
Izirayɛli woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.

Pàa Izirayɛli setirige piile pe kɛnrɛkɛnrɛ wa Giligali ca

2 Ki sanga nuŋgba wi ni, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Zhozuwe wi kan ma
yo fɔ: «Walaga sinndɛɛrɛ lɛ ma gbegele
gbeŋgele, ma Izirayɛli setirige piile yiris-
aga fɔnŋgɔ ŋga kì yiri ki woolo pe
kɛnrɛkɛnrɛ.»
3 Kona, a Zhozuwe wì si walaga
sinndɛɛrɛ lɛ ma gbegele gbeŋgele, ma
Izirayɛli woolo pe kɛnrɛkɛnrɛ wa Aralɔti
tinndi wi na.
4 Zhozuwe wìla pe kɛnrɛkɛnrɛ go ŋga
na ki ŋga: Naa Izirayɛli woolo pàa yiri
wa Ezhipiti tara, nambala mbele fuun pe
yɛlɛ yɔn kìla tin mbe maliŋgbɔnyaara lɛ,
pe ni fuun pàa ku wa konɔ, wa gbinri wi
ni, pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara.
5 Nambala mbele fuun pàa yiri wa
Ezhipiti tara poro la kɛnrɛkɛnrɛ. Ɛɛn fɔ,
pinambiile mbele fuun pàa se ma pe ta
konɔ wa gbinri wi ni, pe yiriŋgɔlɔ wa
Ezhipiti tara, wo wa kpɛ sila kɛnrɛkɛnrɛ.
6 Izirayɛli woolo pàa tanga wa gbinri wi
ni ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ nafa shyɛn. Ki

sɛrɛ woolo pe ni, nambala mbele pe mbaa ya kari malaga na pe yirisanga wi ni wa Ezhipiti tara, pe ni fuun pàa ku wa gbinri wi ni ma wɔ wa; katugu pe sila logo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Làa wugu ma yɔn fɔlɔ kɔn we tɛlɛye pe yeri mbe tara nda kan pe yeri konaa we yeri, to nda ti yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ† ni na fuun, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wugu ma pe kan ma yo pe seri yan yɛnlɛ ni†.

7 A lì si pe piile pe tɛgɛ wa pe yɔnlɔ. Poro wɛlɛ Zhozuwe wìla kɛnrɛkɛnrɛ, katugu pe sila kɛnrɛkɛnrɛ ma pe ta pe kondangala li na wa gbinri wi ni.

8 Naa leele pe ni fuun pàa kaa kɛnrɛkɛnrɛ ma kɔ sanga ŋa ni, a pè si koro laga nuŋgba, wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, fɔ a pè saa sagala.

9 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhozuwe wi pye fɔ: «Fɛrɛ kala na yè yiri li ni wa Ezhipiti tara ma pan, mìli laga ye na nala.»

Ko ki tì pe maa ki laga ki yinri Giligali (ko kɔrɔ wo yɛn mbe koŋgo) fɔ ali ma pan ma gbɔn nala.

Paki fɛti konaa yaakara nda pe yinri manɛ ti kɔwɔ

10 Izirayɛli woolo pàa pye ma cɛn wa pe paara yinrɛ ti ni wa Giligali laga ki ni. Ma pe ta wa, a pè si Paki fɛti wi pye yeŋge ki pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki yɔnlɔkɔgɔ ki na, wa Zheriko funwa lara falafala ti ni†.

11 Paki fɛti wi pyeŋgɔlɔ, ki goto, a pè sigi tara ti yarilire ta ka, to la pye leve fu buru konaa yarilire pire nda pàa kala to ta.

12 Pàa tara ti yarilire ti ka pilige ŋga ni, ki goto, yaakara nda pe yinri manɛ, a tì si yere, ta si yiri wa naayeri mbe to naa. Izirayɛli woolo pe sila manɛ wa ta naa, ɛɛn fɔ, ki yɛlɛ li ni, Kana tara yarilire to pàa pye na kaa†.

Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege to wi kala

13 Pilige ka, Zhozuwe wìla pye wa Zheriko ca ki tanla. A wì si kaa wi yɛgɛ ki yirige ma wele, mɛɛ naŋa wa yan teere yeresaga wa wi yɛgɛ. Wi tokobi wìla pye wi kɛɛ, ma kɔw wa wi wofogo ki ni. A Zhozuwe wì si fulo wa wi tanla maa yewe ma yo fɔ: «Ma yɛn we ni lee nakoma ma yɛn we juguye poro ni?»

14 A ki naŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo, mi woro ye ni, mi si woro pe ni. Ɛɛn fɔ, mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege to. Mì pan fɔɔnfɔɔn ŋga.»

Kona, a Zhozuwe wì si to maa yɛgɛ ki jiile wa tara maa gbɔgɔ, mɛɛ wi pye fɔ: «Na tafɔ, mi yɛn ma tunmbyee, yiŋgi maa jaa mbe yo na kan?»

15 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege to wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma sawira ti wɔ wa ma tɔɔrɔ ti na, katugu ma yɛn ma yere laga ŋga na ki yɛn kpoyi.»

A Zhozuwe wì sigi pye ma.

6

Izirayɛli woolo pàa Zheriko ca ki shɔ maga ta

1 Koni, mbogo ŋga kìla Zheriko ca ki maga, pàa ki yeyɔngɔ kɔɔrɔ ti gbegele mari tɔn jɛŋgɛ Izirayɛli woolo pe yɛgɛ fyɛrɛ ti kala na. Lere na ya ye wa ca, lere nɛɛ ya yiri.

2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhozuwe wi pye fɔ: «Wele, mì Zheriko ca, naa ki wunlunaŋa konaa ki maliŋgbɔɔnlɔ mbele kotogo ni pe le ma kɛɛ.

3 Mboro naa ma maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, ye yaa ca ki maga magasaga nuŋgba pilige pyew sa gbɔn fɔ piliye kɔgɔlɔni.

4 Saraga wɔfɛnnɛ kɔlɔshyɛn yaa keli yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ simbapɛnɛ yɛɛnrɛ mbaanra kɔlɔshyɛn ni pe kɛɛ. Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, ye yaa ca ki maga magasaga kɔlɔshyɛn, saraga wɔfɛnnɛ paa mbaanra ti wiin.

5 Na paga ka simbapɛnɛ yɛɛnrɛ mbaanra ti win ŋgbanga mberi tile sanga ŋa ni, leele pe ni fuun pe jɔrɔgɔ ŋgbanga. Pa kona mbogo ŋga kì ca ki maga ki yaa

† **5:6 5.6** Nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ sɛnrɛ nda tì yo ko yɛn naga nari ma yo yaayoro ti yaa yɔn jɛŋgɛ wa ki tara ti ni, naa tire nda ti maa sɛni ti ni. † **5:6 5.6:** Nɔmbu 14.28-35 † **5:10 5.10:** Ɛki 12.1-13 † **5:12 5.12:** Ɛki 16.35

toori. Kona leele pe ni fuun pe ye wa ca paa kee yɛsinmɛ na.»

6 Kì kaa pye ma, a Nuni pinambyɔ Zhozuwe wì si saraga wɔfɛnnɛ pe yeri maga yo pe kan ma yo fɔ: «Ye yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ wa ye pajoro ti na. Ye ni, kɔlɔshyɛn mbe simbapɛnɛ yɛɛnrɛ mbaanra kɔlɔshyɛn lɛ pe keli Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ paa tanri.»

7 Ko puŋgo na, a wì si leele pe pye fɔ: «Ye yiri, we tanga we ca ki maga. Maliŋgbɔɔnlɔ pe keli Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ.»

8 A leele pè sigi pye paa yɛgɛ ŋga na Zhozuwe wìla ki yo. Saraga wɔfɛnnɛ kɔlɔshyɛn mbele simbapɛnɛ yɛɛnrɛ mbaanra kɔlɔshyɛn tìla pye pe yeri, a pè si toro wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ na kee, nɛɛ pe mbaanra ti wiin. A pe nɛɛ paan yɔn finliwɛ kɛsu wi ni pe puŋgo na.

9 Nambala mbele pàa maliŋgbɔnyaara ti lɛ, pàa keli saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na mbaanra ti wiin pe yɛgɛ. A puŋgofɛnnɛ pè si taga yɔn finliwɛ kɛsu wi na. A pe nɛɛ tanri na yala mbaanra ti winmɛ pi ni.

10 Ɛɛn fɔ, Zhozuwe wìla ki yo leele pe kan ma yo fɔ: «Yaga ka jɔrɔgɔ. Yaga ka si kakɔnɔ wa. Sɛnpyɔ ka si ka yiri wa yɔn ye ni, fɔ sa gbɔn pilige ŋga mi yaa kaga yo ye kan mbe yo ye jɔrɔgɔ ki na.»

11 A Zhozuwe wì si ti a pè ca ki maga magasaga nuŋgba yɔn finliwɛ kɛsu wi ni. Ko puŋgo na, a pè si sɔngɔrɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni ma saa wɔnlɔ wa.

12 Ki goto yirifaga ki na, a Zhozuwe wì si yiri. A saraga wɔfɛnnɛ pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ naa wa pe pajoro ti na.

13 Saraga wɔfɛnnɛ mbele simbapɛnɛ yɛɛnrɛ mbaanra kɔlɔshyɛn tìla pye pe yeri, pè si keli Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ naa, nɛɛ pe mbaanra ti wiin. Nambala mbele pàa maliŋgbɔnyaara ti lɛ pè si keli pe yɛgɛ. A puŋgofɛnnɛ pè si taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi na. Ma pe ta paa tanri na kee, a saraga wɔfɛnnɛ pe nɛɛ mbaanra ti wiin.

14 Ki pilige shyɛn wogo ki na, a pè si ca ki maga magasaga nuŋgba mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari wa pe paara yinrɛ cɛnsaga ki ni. Pàa ki pye ma fɔ ma saa gbɔn piliye kɔgɔlɔni.

15 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, a pè si yiri pinliwɛ lawɔrɔ ti ni ma ca ki maga magasaga kɔlɔshyɛn, paa yɛgɛ ŋga na pàa pye naga piin we. Ko pilige nuŋgba pe ko layi pàa ca ki maga magasaga kɔlɔshyɛn.

16 Ki magasaga kɔlɔshyɛn wogo ki na, naa saraga wɔfɛnnɛ pàa kaa mbanlaga ki win sanga ŋa ni, a Zhozuwe wì si leele pe pye fɔ: «Ye jɔrɔgɔ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì ca ki le ye kɛɛ!

17 Ca konaa ki nawa yaara ti ni ti yaa tɛgɛ ti yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kan mbe tɔngɔ. Nanjaa Arahabu wo nuŋgba wi yaa koro yinwege na, wo naa mbele fuun pe yɛn wi ni wa wi go pe ni, katugu wìla we pitunmbolo pe lara kapege si pe ta.

18 Ɛɛn fɔ, ye ye yɛɛ yigi yaara nda ti yaa tɛgɛ ti yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan mbe tɔngɔ ti ni. Yaga ka ka kpɛ lɛ. Na yaga ka lɛ, pa ye yaa ti jɔgɔwɔ naa jɔlɔgɔ mbe to laga woro Izirayɛli woolo we paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.

19 Warifuwe wi ni fuun, naa tɛ wi ni fuun, konaa yaara nda fuun pè gbegele tuguyɛnrɛ naa tuguwɔrɔ ni, to yaa tɛgɛ ti yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Pe yaa kari tɛgɛ wa laga ŋga pe maa li yarijɛndɛ ti teri.»

20 Kona, a pè si mbanlaga ki win. Naa leele pàa kaa ki logo, a pè si jɔrɔgɔ ŋgbanga. Mbogo ŋga kìla ca ki maga, a kì si toori. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Izirayɛli woolo pè si ye wa ca ki ni, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba na kee yɛsinmɛ na, ma ca ki shɔ maga ta†.

21 Yaraga ŋga fuun kìla pye wa ca, nambala naa jɛɛlɛ, piile naa lelɛɛlɛ, naa nɛrɛ, naa simbaala konaa sofilele pe ni, a pè si pe ni fuun pe gbo tokobi ni mberi tɛgɛ ti yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan mberi tɔngɔ.

Izirayɛli woolo

† **6:20 6.20:** Ebu 11.30

pàa Arahabu naa wi go woolo
pe yaga yinwege na

22 Nambala shyɛn mbele pàa saa tara ti
kagala ke yewe, Zhozuwe wìla pe pye fɔ:
«Ye kari wa nanjaa Arahabu wi go, yoo
yirige yoo wɔ wa go ki ni mbe pinlɛ wi
woolo pe ni, mbe yala wuguro nda yàa
wugu wi kan ti ni.»
23 Ki lefɔnmbɔlɔ shyɛn pàa kari ma saa
Arahabu, naa wi to, naa wi nɔ, naa wi
yarijɛndɛ, naa wi nɔsepiile nambala naa
jɛɛlɛ, konaa wi go woolo sanmbala pe ni
fuun pe yirige ma pe wɔ wa go, mɛɛ saa
pe tɛgɛ wa Izirayɛli woolo pe paara yinrɛ
cɛnsaga ki puŋgo na.
24 Ca ko na, pàa ki sogo ko naa ki
nawa yaara ti ni fuun ti ni. Ɛɛn fɔ,
warifuwe wo naa tɛ wi ni, naa yaara
nda pè gbegele tuguyɛnrɛ naa tuguwɔrɔ
ni, pàa saa to tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni, wa li go.
25 Zhozuwe wìla nanjaa Arahabu wi
yaga yinwege na, wo naa wi go woolo
pe ni, konaa wi yarijɛndɛ ti ni fuun ti ni,
katugu nambala mbele Zhozuwe wìla tun
ma yo pe sa Zheriko ca kagala ke yewe,
wìla pe lara kapege si pe ta. A Arahabu
wì si cɛn wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ,
wi setirige piile pe wa fɔ ma pan ma gbɔn
nala†.
26 Ki sanga nuŋgba wi ni, a Zhozuwe
wì sigi sɛnrɛ nda ti yo ma wugu ma taga
ti na, ma yo fɔ:
Lere o lere ka yiri mbe Zheriko ca ki kan
naa fɔnŋgɔ,
wo mbe daŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
Na wiga ki mbogo ki nɔgɔ le,
wi pinambyɔ koŋgbanŋa wi yaa ku.
Na wiga ki yeyɔngɔ kɔɔrɔ ti le,
wi pinambyɔ shyɛn woo wi yaa ku†.
27 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye Zhozuwe wi ni,
a wi mɛgɛ kì si yiri wa ki tara ti ni fuun ti
ni.

7

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Akan
wi kapege kala

1 Yaara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo pe tɛgɛ
ti yɛ pew li kan mberi tɔngɔ, Izirayɛli
woolo pàa kapege pye ki yaara ti wogo
na. Wa Zhuda cɛnlɛ li ni, naŋa ŋa pàa
pye na yinri Karimi wi pinambyɔ Akan
wìla ki yaara ta lɛ. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
nawa ŋgban Izirayɛli woolo pe ni. Akan
wìla pye Zabidi naa Zera pe setirige pyɔ.
2 Ma pe ta wa Zheriko ca, a Zhozuwe
wì si nambala pele tun wa Ayi ca, wa Bɛti
Avɛni ca ki tanla, wa Betɛli ca ki yɔnlɔ
yirisaga yeri. Wìla pe pye fɔ: «Ye kari
ye sa ki tara ti kagala ke yewe.» A ki
nambala pè si saa Ayi ca kagala ke yewe.
3 Naa pàa kaa sɔngɔrɔ ma pan Zhozuwe
wi kɔrɔgɔ, a pè suu pye fɔ: «Go woro
ki na mbe leele pe ni fuun pe torogo
wa. Nambala waga shyɛn (2 000) nakoma
waga taanri (3 000) mbe ya Ayi ca ki ya.
Maga ka leele pe te pe kari wa, katugu Ayi
ca fɛnnɛ pee lɛgɛ.»
4 Kì kaa pye ma, a nambala waga taanri
(3 000) si poro si kari pe ni, ɛɛn fɔ, a pè si
fe Ayi ca fɛnnɛ pe yɛgɛ.
5 Ayi ca fɛnnɛ pàa lere nafa ma yiri kɛ
ma yiri kɔgɔlɔni si wo gbo pe ni, mɛɛ pe
purɔ maga lɛ wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki
na, fɔ ma saa gbɔn wa Shebarimu laga ki
na, ma pe gbo wa yanwiga ki tigiwɛn pi
ni. Kona, a Izirayɛli woolo pe sunndo wì
si kɔn pe na fɔ a pè kotogo la.
6 A Zhozuwe wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti
walagi lawɔrɔ ti kala na, mɛɛ wi yɛgɛ ki
jiile wa tara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, fɔ ma saa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ. A Izirayɛli lelɛɛlɛ pège kala
nuŋgba li pye ma fun. Pàa tara koli ma
wo wa pe yɛɛ yinrɛ ti na lawɔrɔ ti kala
na.
7 A Zhozuwe wì sho fɔ: «E! We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a mà si ti ki leele mbele
pè Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri, mbe
pan mbe we le Amɔri cɛnlɛ woolo pe kɛɛ
pe we tɔngɔ? Ndɛɛ ki pye we ja koro wa
gbaan wi kɛɛ ŋga na ko mbe ja mbɔnrɔ.
8 Koni mila ma yɛnri Yawe Yɛnŋɛlɛ,
yiŋgi mbe ya yo mbege ta Izirayɛli woolo
pè fe pe juguye pe yɛgɛ we?
9 Kana tara fɛnnɛ poro naa ki tara nda
ti woolo pe ni fuun pe yaa ki wogo ŋga ki
logo. Pe yaa wa mbe we maga, mbe we

† **6:25 6.25:** Ebu 11.31 † **6:26 6.26:** 1 Wunlu 16.34

gbo mbe we mɛgɛ ki kɔ mbege wɔ laga tara ti ni. Ma mɛgɛ ŋga kì gbɔgɔ, ma yaa ki pye mɛlɛ leele pee ki jɛn?»

10 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhozuwe wi pye fɔ: «Yiri ma yere. Yiŋgi na, a mà si to mɔɔ yɛgɛ ki jiile wa tara?

11 Izirayɛli woolo pè kapege pye. Yɔn finliwɛ mba mì le pe ni, pòo jɔgɔ. Yaara nda tì tɛgɛ ti yɛ pew mbe tɔngɔ, pège yaara ta lɛ, mari yu, mari lara, mari le wa pe yaara ti ni.

12 Ki kala na, Izirayɛli woolo pe se ya yere mbe pe juguye pe sige, pe yaa la fee pe yɛgɛ; katugu poro jate mìgi tɛgɛ mbe pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa. Mi se koro ye ni naa, mbaa ye sari, fɔ ndɛɛ yaraga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ pew, mbe tɔngɔ yege tɔngɔ mbege wɔ wa ye yɛɛ sɔgɔwɔ.

13 Koni, yiri ma leele pe pye kpoyi na yɛgɛ na. Ma pe pye fɔ: ‹Ye ye yɛɛ pye kpoyi goto pilige ki mɛgɛ ni, katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, yoro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, mì yo fɔ: Yoro Izirayɛli woolo, yaraga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ pew na kan mbe tɔngɔ, ki yɛn wa ye sɔgɔwɔ. Ye se ya yere ye juguye pe yɛgɛ, fɔ ndɛɛ ye ko yaraga ko wɔ wa ye yɛɛ sɔgɔwɔ.

14 Goto pinliwɛ ni, ye pan laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ cɛnlɛ cɛnlɛ. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, na mi ka cɛnlɛ na naga, ki woolo pe pan setirige setirige. Mi ka setirige ŋga naga, ki woolo pe pan sege sege. Mi ka sege ŋga naga, ki woolo pe pan nambala nambala.

15 Mi ka ka naŋa ŋa naga mbe yo wo wì yaara nda tì tɛgɛ ti yɛ pew na kan mbe tɔngɔ ka lɛ, ko fɔ wo naa wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti daga mbe sogo kasɔn ni; katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ wìlan yɔn finliwɛ pi jɔgɔ, ma kajaaga pye laga Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ.› »

16 Ki goto, a Zhozuwe wì si yiri pinliwɛ pi ni faa, mɛɛ Izirayɛli woolo pe pye, a pè pan cɛnlɛ cɛnlɛ. Zhuda cɛnlɛ lo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga.

17 A wì si Zhuda cɛnlɛ woolo pe pye, a pè pan setirige setirige. Zera setirige ko Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga. A wì si Zera setirige woolo pe pye, a pè pan sege sege. Zabidi sege ko Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga.

18 A wì si Zabidi sege woolo pe pye, a pè pan nambala nambala. Karimi pinambyɔ Akan wo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga. Wìla pye Zabidi naa Zera pe setirige pyɔ, ma yiri wa Zhuda cɛnlɛ li ni.

19 A Zhozuwe wì si Akan wi pye fɔ: «Na pinambyɔ, mila ma yɛnri, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ mali sɔn. Kala na mà pye, li yo na kan, maga kali lara na na.»

20 A Akan wì si Zhozuwe wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Kaselege ko na, mì kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li na. Kala na mì pye li na.

21 Mì Sineyari tara† derigbɔgɔ tiyɔngɔ ka yan wa yaara nda tì koli ti ni, naa warifuwe pyɔ cɛnmɛ shyɛn, konaa tɛ kuru nuŋgba ni, wi nuguwɔ pi yɛn culo walaga. Na yɛgɛ yiri ti na, a mì siri lɛ. Ti yɛn ma lara wa tara ti ni, wa na paraga go ki nandogomɔ, warifuwe wi yɛn wa ti nɔgɔ.»

22 A Zhozuwe wì si leele tun wa Akan wi paraga go ki ni. A pè si fyɛɛlɛ ma kari mɛɛ saa ti yan ti yɛn ma lara wa tara ti ni, wa paraga go ki ni, warifuwe wi ni wa ti nɔgɔ.

23 A pè si ti ni fuun ti lɛ ma yiri ti ni, mɛɛ pan ti ni Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo sanmbala pe ni fuun pe kɔrɔgɔ, mɛɛ ti tɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

24 A Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, pè si Zera pinambyɔ Akan wi yigi, naa warifuwe wo naa derigbɔgɔ ko naa tɛ kuru wi ni, naa wi pinambiile, naa wi sumborombiile, naa wi nɛrɛ, naa wi sofilele, naa wi simbaala, naa wi paraga go konaa wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti ni, mɛɛ kari pe ni wa Akɔri gbunlundɛgɛ ki ni.

25 A Zhozuwe wì si Akan wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a mà si ti jɔlɔgɔ to we na? Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa ma na fun nala.» Kona, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè suu wa sinndɛɛrɛ ni maa gbo. A pè suu woolo pe wa sinndɛɛrɛ ni fun ma pe gbo, mɛɛ pe sogo kasɔn ni.

26 Ko puŋgo na, a pè si sinndɛɛrɛ lɛgɛrɛ gbogolo Akan wi na. Ti yɛn wa ali ma pan ma gbɔn nala. Ko pyeŋgɔlɔ, a Yawe

† **7:21 7.21:** Sineyari tara to nuŋgba to pe maa yinri Babilɔni tara.

Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì si kɔ. Ko ki ti pe maa ki laga ki yinri Akɔri† gbunlundɛgɛ fɔ ma pan ma gbɔn nala.

8

Izirayɛli woolo
pàa Ayi ca ki shɔ maga ta

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Zhozuwe wi kan ma yo fɔ: «Maga ka fyɛ, ma sunndo wiga si ka kɔn ma na. Yiri ma maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe lɛ ye sa to Ayi ca ki na. Wele, mì Ayi ca wunlunaŋa, naa wi ca woolo, naa wi ca konaa wi tara ti ni fuun ti le ma kɛɛ.

2 Ŋga mà pye Zheriko ca konaa ki wunlunaŋa wi na, maga nuŋgba ki pye Ayi ca konaa ki wunlunaŋa wi na. Ɛɛn fɔ, ye ca ki yarijɛndɛ naa ki yaayoro ti koli ti pye ye woro. Ma maliŋgbɔɔnlɔ pele lara paa malaga ki singi wa ca ki puŋgo na.»

3 Kì kaa pye ma, a Zhozuwe wì si yiri wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni mbe sa to Ayi ca ki na. A wì si maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga nafa ma yiri kɛ (30 000) wɔ pe ni ma pe torogo, a pè kari yembinɛ li ni.

4 Wìla pe pye fɔ: «Ye kari ye sa lara yaa malaga ki singi wa ca ki puŋgo na. Yaga ka lali ca ki ni jɛŋgɛ. Ye ni fuun ye gbɛgɛlɛ mbe ta mbe ye malaga ki ni.

5 Mi wo na, leele sanmbala mbele fuun pe yɛn na ni, mi naa poro ni, we yaa fulo wa ca ki tanla. Na paga yiri mbe we fili malaga ni paa koŋgbanŋga wogo ki yɛn, pa we yaa la fee pe yɛgɛ.

6 Pa pe yaa taga we na mbaa we puro, kona we yaa pe nɛgɛ mbe pe lali ca ki ni; katugu pe yaa laga jate ndɛɛ we yɛn na fee pe yɛgɛ paa koŋgbanŋga wogo ki yɛn.

7 Kona ye fyɛɛlɛ ye yiri wa ye larasaga ki ni, ye ca ki shɔ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ca ki le ye kɛɛ.

8 Na yaga ca ki shɔ mbege ta sanga ŋa ni, ye kasɔn le ki ni, yege pye paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo we. Sɛnrɛ nda ti yɛn na yeri mbe yo ye kan tori yɛɛn.»

9 Kona, a Zhozuwe wì si pe torogo paa kee. A pè si kari ma saa lara na singi wa Betɛli ca naa Ayi ca sɔgɔwɔ pi ni, wa Ayi ca ki yɔnlɔ tosaga yeri. Ɛɛn fɔ, a Zhozuwe wo si sinlɛ wa leele sanmbala pe ni ki yembinɛ li ni.

10 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhozuwe wì si yiri faa maa maliŋgbɔɔnlɔ pe welewele na kaa pye pe gbɛgɛlɛ. Ko puŋgo na, a wo naa Izirayɛlilelɛɛlɛ pe ni, pè si keli leele pe yɛgɛ; a pe nɛɛ tanri na kee Ayi ca ki mɛgɛ ni.

11 Maliŋgbɔɔnlɔ mbele fuun pàa pye Zhozuwe wi ni, a pè si fulo wa ca ki tanla, mɛɛ maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ma cɛn wa Ayi ca ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Yanwira ti gbunlundɛgɛ kìla pye poro naa ca ki sɔgɔwɔ.

12 Zhozuwe wìla nambala waga kaŋgurugo (5 000) si poro wɔ ma pe pye ma yo pe lara paa singi wa Betɛli ca naa Ayi ca fogo ki ni, wa Ayi ca ki yɔnlɔ tosaga yeri.

13 Maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ŋga kìla gbɔgɔ ko la pye ma cɛn wa ca ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, ma si yala leele mbele pàa lara na singi poro la pye wa ca ki yɔnlɔ tosaga yeri. Ki yembinɛ li ni, a Zhozuwe wì si kari wa yanwira ti gbunlundɛgɛ ki ni.

14 Ki goto pinliwɛ pi ni, naa Ayi ca wunlunaŋa wìla kaa Izirayɛli woolo pe yan ma, a wì suu ca nambala pe ni fuun pe pye a pè fo ma yiri, mɛɛ fyɛɛlɛ ma yiri wa ca ma kari wa malaga gbɔnsaga, wa Araba tara ti yeri, mbe sa malaga gbɔn Izirayɛli woolo pe ni. Wunlunaŋa wi sila ki jɛn mbe yo leele la pye ma lara na singi wa ca ki puŋgo na wi mɛgɛ ni.

15 A Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo sanmbala pe ni fuun pe ni, pè sigi pye ndɛɛ pè pe ya, a pe nɛɛ fee na kee wa gbinri wi yeri.

16 Pàa Ayi ca woolo nambala pe ni fuun pe yeri ma yo pe yiri pe taga Izirayɛli woolo pe puŋgo na. A pè si yiri ma taga Zhozuwe naa Izirayɛli woolo pe puŋgo na, na pe puro fɔ ma lali ca ki ni.

17 Naŋa kpɛ sila koro wa Ayi ca konaa Betɛli ca ki ni, ŋa wi sila yiri mbe taga Izirayɛli woolo pe na la pe puro. Kì pye ma, a pè si ca ki mbogo yeyɔngɔ ki yaga yɛlɛgɛ ma taga Izirayɛli woolo pe na, na

† **7:26 7.26:** ***Akɔri*** **ko kɔrɔ wo yɛn jɔlɔgɔ.**

pe puro.

18 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhozuwe
wi pye fɔ: «Njanraga ŋga ki yɛn ma
kɛɛ, ki yirige maga sin wa Ayi ca ki
yeri, katugu mi yaa ca ki le ma kɛɛ.» A
Zhozuwe wì si njanraga ki yirige maga sin
wa ca ki yeri.
19 Naa wìla kaa wi kɛɛ ki sanga wagati
ŋa ni, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, nam-
bala mbele pàa pye ma lara na singi, a pè
si fyɛɛlɛ ma yiri wa pe larasaga, mɛɛ fe
ma ye wa ca ki ni maga shɔ, mɛɛ kasɔn le
ki ni teere.
20 A Ayi ca fɛnnɛ pè si kanŋga ma
wele wa pe puŋgo na, mɛɛ pe ca ki
sogowo wirige ki yan kila yinrigi na kee
wa naayeri. Pyelɔmɔ sila pye pe yeri
naa pe fe pe kari kɛɛ ka kpɛ na, katugu
Izirayɛli woolo mbele pàa pye na fee na
kee wa gbinri wi ni pàa wa ma kanŋga pe
purɔfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ ma yere mara na.
21 Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo
mbele fuun pàa pye wi ni, naa pàa kaa
ki yan leele mbele pàa lara na singi pè
ca ki shɔ maga ta sanga ŋa ni, ma nuru
ma ca ki sogowo wirige ki yan kila kee
wa naayeri, a pè si sɔngɔrɔ ma to Ayi ca
fɛnnɛ pe na.
22 A Izirayɛli woolo sanmbala pè si yiri
wa ca nawa ma pan ma to pe na fun. A
Izirayɛli woolo pè si Ayi ca woolo pe jori
kɛɛ ki ni fuun ki na, mɛɛ pe gbo ma pe kɔ
pew. Lere pyɔ wo sila shɔ pe ni.
23 Ayi ca wunlunaŋa wo na, pàa wi yigi
wee ma pan wi ni Zhozuwe wi kɔrɔgɔ.
24 Izirayɛli woolo pàa Ayi ca woolo pe
ni fuun pe gbo ma pe kɔ wa wasele li ni,
wa gbinri ŋa pàa yiri na Izirayɛli woolo
pe puro wi ni. Pàa pe ni fuun pe gbo
tokobi ni fɔ ma saa ki wa pe puŋgofɔ wi
na. Ko pyeŋgɔlɔ, a Izirayɛli woolo pe ni
fuun pè si sɔngɔrɔ wa Ayi ca ma saa leele
sanmbala pe ni fuun pe gbo.
25 Ki pilige ki ni, leele mbele pàa gbo,
mbe nambala poro naa jɛɛlɛ pe pinlɛ, pàa
pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn (12 000),
ko kɔrɔ wo yɛn Ayi ca fɛnnɛ pe ni fuun.
26 Zhozuwe wìla wi kɛɛ ki yaga yirige-
saga njanraga ki ni, wi yɛn maga sin wa
Ayi ca ki yeri, fɔ a pè saa Ayi ca woolo pe
ni fuun pe tɔngɔ pew.
27 Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli woolo pè si yaayoro
to naa yarijɛndɛ nda tìla pye wa ca ki ni
ti koli mari ta, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
sɛnrɛ nda yo Zhozuwe wi kan ti ni.
28 Zhozuwe wìla Ayi ca ki sogo maga
yaga kataga, ma pye laga ŋga lere woro
wa fɔ sanga pyew. Pa ki yɛn ma, fɔ ma
pan ma gbɔn nala.
29 Ayi ca wunlunaŋa wo na, pàa wi to
tige na, a wi gboo wì koro wa fɔ ma saa
gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ ki na. Naa yɔnlɔ kìla
kaa na jaa mbe to, a Zhozuwe wì si konɔ
kan ma yo pe gboo wi tirige poo wɔ wa
tige ki na. A pè suu tirige ma saa wi wa
wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki yɔn na, mɛɛ
sinndɛɛrɛ wulo ma gbogolo wi na. Ti yɛn
wa ali ma pan ma gbɔn nala.

Pàa Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ wi kara wa Ebali yanwiga ki na

30 Kona, a Zhozuwe wì si saraga wɔsaga
kan wa Ebali yanwiga ki na, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan.
31 Wìla ki kan ma yala sɛnrɛ nda
Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla yo
Izirayɛli woolo pe kan ti ni, paa yɛgɛ ŋga
na ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Moyisi wi lasiri
sɛwɛ wi ni we. Pàa ki saraga wɔsaga
ki kan sinndɛɛrɛ nda ni, pe sila ti tɛ.
Tugurɔn yaraga sila si tɛgɛ mbe ka gbɔn.
A pè si saara sogoworo wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri wa ki na konaa nayinmɛ saara ni†.
32 Lasiri sɛnrɛ nda Moyisi wìla yɔnlɔgɔ
Izirayɛli woolo pe yɛgɛ na, a Zhozuwe wì
siri nuŋgba ti yɔnlɔgɔ ki sinndɛɛrɛ ta na†.
33 Ko sanga wo ni, Izirayɛli woolo pe
ni fuun, ma pinlɛ pe lelɛɛlɛ, naa pe teele
konaa pe kiti kɔnfɛnnɛ pe ni, nambanŋa
o, tara pyɔ o, pe ni fuun pè si yere Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi kanŋgɔlɔyɔ
shyɛn yi na, wa Levi setirige piile mbele
pàa pye saraga wɔfɛnnɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ,
poro mbele pàa pye na yɔn finliwɛ kɛsu
wi tungu we. Leele pe walaga la pye ma
yere wa Garizimu yanwiga ki kɛɛ yeri, a
walaga sanŋga kì yere wa Ebali yanwiga
ki kɛɛ yeri, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ

† **8:31 8.31:** Ɛki 20.25 † **8:32 8.30-32:** Dete 27.2-8

li tunmbyee Moyisi wìla ki yo faa ma yo pe daga mbege pye we, mbe si duwaw wi pye Izirayɛli woolo pe kan.
34 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wì si Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ ti ni fuun ti kara ŋgbanga, nda ti yɛn na para duwaw sɛnrɛ na konaa nda ti yɛn na para daŋga sɛnrɛ na, paa yɛgɛ ŋga na ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri sɛwɛ wi ni we.
35 Sɛnrɛ nda fuun Moyisi wìla yɔnlɔgɔ, Zhozuwe wìla ti ni fuun ti kara Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na, ta kpɛ sila koro. Tìla kara jɛɛlɛ, naa piile konaa nambanmbala mbele pàa pye ma cɛn wa pe sɔgɔwɔ pe yɛgɛ na†.

9

Gabawɔn ca fɛnnɛ pàa Izirayɛli woolo pe fanla

1 Koni, wunlumbolo mbele fuun pàa pye wa tara nda wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ tosaga yeri, yanwira tara wunlumbolo, naa mbele pàa pye wa yanwira tigiwɛn tara to naa Mediterane kɔgɔje yɔn tara ti ni, fɔ ma saa gbɔn wa Liban tara ti na, Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Kana tara fɛnnɛ, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo pàa Ayi ca tɔngɔwɔ pi sɛnrɛ logo.
2 Kì kaa pye ma, a pè si gbogolo ma yɔn wa nuŋgba mbe sa malaga gbɔn Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni.
3 Ŋga Zhozuwe wìla pye Zheriko ca naa Ayi ca woolo pe na, Gabawɔn ca woolo poro fun pàa ki logo,
4 mɛɛ tanga tijinliwɛ pee ni. A pè si kari paa pitunmbolo yɛn, ma kasha lɛrɛ lɛ mari taga pe sofilele pe na, naa duvɛn lefooro lɛrɛ ni, nda tìla walagi, a pèri yɔliyɔli.
5 A pè si sawira lɛrɛ lele, nda pàa yaara taga ti na mari yɔliyɔli, ma yaripɔrɔ lɛrɛ le, nda tìla kɔɔnlɔ. Buru ŋa pàa lɛ pe kondangala yaakara wìla waga fɔ na mugumugu.
6 A pè si kari Zhozuwe wi kɔrɔgɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ŋga kìla pye wa Giligali. A pè si saa ki yo wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kan fɔ: «Wè yiri taleere ta ni mbe pan mbe ye yɛnri ye yɔn finliwɛ le we ni.»
7 A Izirayɛli woolo pè si ki Hɛvi cɛnlɛ woolo pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Kana ye yɛn ma cɛn na we tanla tɔɔn. Mɛlɛ wee yɔn finliwɛ po le ye ni†?»
8 A pè si Zhozuwe wi pye fɔ: «We yɛn ma tunmbyeele.» Ɛɛn fɔ, a Zhozuwe wì si pe yewe ma yo fɔ: «Ambɛnɛ wɛlɛ yoro? Ye yiri se yeri?»
9 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Woro mbele ma tunmbyeele, wè yiri taleere ta ni ma pan, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ na li mɛgɛ kì gbɔgɔ ki kala na; katugu wèli sɛnrɛ ti logo konaa ŋga lì pye wa Ezhipiti tara ki ni.
10 Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo shyɛn mbele pàa pye wunluwɔ pi na wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ ŋga na, ŋga lì pye pe na wège jɛn; poro pe yɛn Ɛshibɔn ca wunlunaŋa Sihɔn wo naa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi ni, wo ŋa wìla pye ma cɛn wa Ashitarɔti ca we†.
11 Ki kala na, we lelɛɛlɛ poro naa we tara woolo pe ni fuun pège yo we kan ma yo fɔ: ‹Ye yaakara lɛ ye kondangala li na, ye saga yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: We yɛn na jaa mbe pye ye tunmbyeele, ye yɔn finliwɛ le we ni.›
12 Ye we buru wi wele! Pilige ŋga ni wè yiri wa we yinrɛ ti ni mbaa paan laga ye yeri, wàa wi lɛ wɛrɛwɛ mboo pye we kondangala yaakara. Koni wì waga na mugumugu.
13 Yege duvɛn lefooro nda ti wele! Tìla pye fɔnndɔ, a wè siri yin duvɛn wi ni. Koni tì walagi. We yaripɔrɔ naa we sawira tì lɛlɛ kondɔnlɔgɔ ŋga wè tanga ki kala na.»
14 A Izirayɛli woolo pè si yɛnlɛ ma ki leele pe kondangala yaakara ta shɔ ma ka mbege naga fɔ pè ye pe yɛɛ kɛɛ, ɛɛn fɔ, pe sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe ki wogo ki pyewe pi ni.
15 A Zhozuwe wì si yɛyinŋge le poro naa ki leele pe ni, mɛɛ yɔn fɔlɔ kɔn pe yeri ma yo pe yaa koro yinwege na. A Izirayɛli woolo teele pè si yere ki na ma wugu ma taga wa.

† **8:35 8.33-35:** Dete 11.29; 27.11-14 † **9:7 9.7:** Ɛki 23.32; 34.12; Dete 7.2 † **9:10 9.10:** Nɔmbu 21.21-35

16 Pe yɔn fɔlɔ li lɛŋgɔlɔ, ki pilige taanri
wogo ki na, a Izirayɛli woolo pè sigi logo
ma yo ki leele pe yɛn pe cɛnyɛɛnlɛ, fɔ pe
yɛn ma cɛn wa tara nuŋgba ti ni.
17 Kì kaa pye ma, a Izirayɛli woolo pè si
lɛ nɛɛ kee. Piliye taanri toroŋgɔlɔ, a pè si
saa gbɔn wa ki leele pe cara ti na. Pe cara
ti mɛrɛ to lari nda Gabawɔn, naa Kefira,
naa Beerɔti, konaa Kiriyati Yeyarimu.
18 Ɛɛn fɔ, Izirayɛli woolo pe sila pe gbo,
katugu Izirayɛli woolo teele pàa wugu
ma pe kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na. A Izirayɛli woolo
pe ni fuun pe nɛɛ kɔngɔri Izirayɛli woolo
teele pe na.
19 Izirayɛli woolo teele pè sigi yo
Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kan fɔ: «Wè
wugu ma pe kan, Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, ki
kala na we se ya kapege pye pe na.
20 Ɛɛn fɔ, we yaa pe pye yɛgɛ ŋga na ki
ŋga: ‹We yaa pe yaga yinwege na wuguro
nda wè wugu ti kala na, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa kala liga ka to we na.› »
21 A pè sho naa fɔ: «Ye ti we pe
yaga yinwege na. Ɛɛn fɔ, pe yaa pye
kanŋgejaala naa tɔnmɔ kofɛnnɛ woro
Izirayɛli woolo we ni fuun we kan.»

Izirayɛli woolo teele pàa yere ŋga na ko
layi yɛɛn.

22 A Zhozuwe wì si Gabawɔn ca fɛnnɛ
pe yeri mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na,
a yè si we fanla ma yo yè yiri lalerege na,
ma si yala pa ye yɛn ma cɛn na we tanla?
23 Koni, yè daŋga, ye se wɔ wa kulowo
pi ni naa fyew. Ye yaa pye na Yɛnŋɛlɛ li
go ki kanŋgejaala naa tɔnmɔ kofɛnnɛ.»
24 A Gabawɔn ca fɛnnɛ pè si Zhozuwe
wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wè ko pye ma,
katugu pège yo maga filige we kan ma
yo Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, làa konɔ
kan li tunmbyee Moyisi wi yeri ma yo wigi
tara nda ti ni fuun ti kan ye yeri, mbe tara
woolo pe ni fuun pe tɔngɔ wa ye yɛgɛ, na
yaga fulo yɛgɛ sanga o sanga. Ko ki ti na
yè kaa pan, a wè si fyɛ ye yɛgɛ fɔ jɛŋgɛ,
we yinwege ŋga ki mbe ka kɔ ki kala na,
mɛɛ ki pye yɛɛn.
25 Koni we yɛn ma kɛɛ na, ŋga kɔ̀ɔn
ndanla, ma sin ma yɛgɛ na, ta ko piin we
na.»
26 Pa Zhozuwe wìla ki pye ma. Wìla pe
shɔ Izirayɛli woolo pe yeri, pee ta mbe pe
gbo.
27 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Zhozuwe
wì si pe pye, a paa kanŋgirɛ jaa, na kori
Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kan konaa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki mɛgɛ
ni, wa laga ŋga li mbaa ka naga ki ni. Pe
setirige piile pe yɛn naga tunŋgo ki piin
ali ma pan ma gbɔn nala.

10

Izirayɛli woolo pàa malaga gbɔn Amɔri cɛnlɛ woolo pe ni ma ya pe ni

1 Koni, a Zheruzalɛmu ca wunlunaŋa
Adoni Zedɛki wì sigi logo ma yo Zhozuwe
wìla Ayi ca ki shɔ maga ta, maga tɔngɔ
pew; fɔ ŋga wìla pye Zheriko ca konaa ki
wunlunaŋa wi na, ko nuŋgba ko wìla pye
Ayi ca naa ki wunlunaŋa wi na. Wìla ki
logo fun ma yo Gabawɔn ca fɛnnɛ pàa saa
yɛyinŋge lagaja Izirayɛli woolo pe ni ma
cɛn wa pe sɔgɔwɔ.
2 Kì kaa pye ma, a wì si fyɛ fɔ jɛŋgɛ,
katugu Gabawɔn ca kìla pye kagbɔgɔ yɔn
paa wunluwɔ cara tugbɔɔrɔ ti yɛn; kìla
gbɔgɔ ma wɛ Ayi ca ki na. Nambala
mbele pàa pye wa pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ.
3 Kona, a Zheruzalɛmu ca wunlunaŋa
Adoni Zedɛki wì si tunŋgo torogo wa
Eburɔn ca wunlunaŋa Ohamu wi yeri,
naa Yarimuti ca wunlunaŋa Pireyamu,
naa Lakishi ca wunlunaŋa Yafiya konaa
Egilɔn ca wunlunaŋa Debiri pe yeri, mɛɛ
pe pye fɔ:
4 «Ye pan yanla saga we sa to Gabawɔn
ca ki na, katugu ki ca woolo pè yɛyinŋge
lagaja Zhozuwe naa Izirayɛli woolo pe
ni.»
5 Kì kaa pye ma, Amɔri cɛnlɛ
woolo pe wunlumbolo kaŋgurugo wele,
Zheruzalɛmu ca wunlunaŋa, naa Eburɔn
ca wunlunaŋa, naa Yarimuti ca wun-
lunaŋa, naa Lakishi ca wunlunaŋa,
konaa Egilɔn ca wunlunaŋa wi ni, pe ni
fuun pè si pe yɛɛ gbogolo mɛɛ kari pe
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni ma saa cɛn

wa Gabawɔn ca ki tanla mbe malaga gbɔn ki ni.
6 A Gabawɔn ca fɛnnɛ pè si tunŋgo torogo Zhozuwe wi yeri wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, wa Giligali ca, maa pye fɔ: «Woro mbele ma tunmbyeele, maga ka we wa. Fyɛɛlɛ ma pan we kɔrɔgɔ, ma pan ma we saga, ma we shɔ. Katugu Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo mbele fuun pe yɛn ma cɛn wa yanwira laga ki ni, pè pe yɛɛ gbogolo ma yiri we kɔrɔgɔ.»
7 Kì kaa pye ma, a Zhozuwe wì si yiri wa Giligali ma kari wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni fuun ki ni, konaa wi maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe ni.
8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhozuwe wi pye fɔ: «Maga ka fyɛ ki wunlumbolo mbele pe yɛgɛ. Mi yaa pe le ma kɛɛ. Wa kpɛ se ya yere pe ni mbɔɔn sige.»
9 Zhozuwe wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni pàa yiri wa Giligali ca ma tanga yembinɛ li ni fuun li ni, mɛɛ saa pe fo ma to pe na.
10 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Amɔri cɛnlɛ woolo pe gbɔn ma pe jaraga wa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ. A lì si pe lɛgɛrɛ gbo wa Gabawɔn ca, ma taga pe na ma pe purɔ ma toro wa Bɛti Horɔn ca yanwiga kologo ki ni, na pe kuun na kee fɔ ma saa gbɔn wa Azeka ca naa Makeda ca ki na.
11 Ma Amɔri cɛnlɛ woolo pe ta pàa pye na fee Izirayɛli woolo pe yɛgɛ na Bɛti Horɔn yanwiga ki tingi, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a yaanŋgumbire tugbɔɔrɔ tisaga yiri wa naayeri ma toori pe na fɔ ma saa gbɔn wa Azeka ca. Yaanŋgumbire tisaga kìla mbele gbo poro la lɛgɛ ma wɛ mbele Izirayɛli woolo pàa gbo tokobi ni poro na.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Amɔri cɛnlɛ woolo pe le Izirayɛli woolo pe kɛɛ pilige ŋga ni, a Zhozuwe wì sili yɛnri Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na, ma para ŋgbanga ma yo fɔ:

Yɔnlɔ, sa yere wa Gabawɔn ca ki go na.
Mboro yeŋge, sa yere wa Ayalɔn ca gbunlundɛgɛ ki go na.

13 A yɔnlɔ kì si yere, a yeŋge kì yere fɔ Izirayɛli woolo pe sa pe juguye pe gbɔn pe ya pe ni. Paa yɛgɛ ŋga na ki kala li yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yashari†† sɛwɛ wi ni, fɔ yɔnlɔ kìla saa gbɔn go na mɛɛ yere ma pilige nuŋgba poni si ko pye, kii fyɛɛlɛ mbe to.
14 Malɛ ki wogo ŋga ka fa pye ki pilige ki yɛgɛ, ka se si pye ki puŋgo na, ko pilige koyi Yawe Yɛnŋɛlɛ làa logo sɛnwee yeri. Lo jate làa pye na malaga ki gbɔɔn Izirayɛli woolo pe kan.
15 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wì si sɔngɔrɔ Izirayɛli woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni fuun ki ni wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, wa Giligali ca.

Zhozuwe wìla Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo kaŋgurugo pe yigi ma pe gbo

16 Ma si yala, malaga gbɔnsanga wi ni, Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo kaŋgurugo pàa fe ma saa lara wa Makeda ca waliwege ki ni.
17 A pèle si saa ki wunlumbolo kaŋgurugo pe yan pè lara wa ki waliwege ki ni, mɛɛ pan maga yo Zhozuwe wi kan.
18 A Zhozuwe wì si pe pye fɔ: «Ye sa sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ koŋgo ye taga wa waliwege ki yɔn na yege tɔn, ye leele tɛgɛ le paa ki wele.
19 Ɛɛn fɔ, yaga ka mɔ le. Ye taga ye juguye pe na yaa pe puro, ye pe puŋgo kɛɛ ki shɔ pe yeri. Yaga ka ti pe ye wa pe cara ti ni, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì pe le ye kɛɛ.»
20 A Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni, pè si Amɔri cɛnlɛ woolo pe tɔngɔ ma ya pe ni pew, kaawɔ pele pàa fe ma shɔ ma saa ye wa pe cara nda pàa malaga sigemboro kan mari maga ti ni.
21 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo pè si sɔngɔrɔ ma pan yinŋge Zhozuwe wi kɔrɔgɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, wa Makeda ca. Kona lere kpɛ si soro naa mbe sɛnrɛ yo Izirayɛli woolo pe na.
22 Kona, a Zhozuwe wì si konɔ kan ma yo pe sa waliwege ki yɛngɛ pe wunlumbolo kaŋgurugo pe yirige pe pan pe ni wi kan.
23 A pè sigi pye ma, mɛɛ saa ki wunlumbolo kaŋgurugo pe yirige wa waliwege ki

† **10:13 10.13:** 2 Sami 1.18 †† **10:13 10.13:** Eburuye sɛnrɛ ti ni maga logo Yashari ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ŋa wì sin. Yashari sɛwɛ wi yaa pye maliŋgbɔɔnlɔ pe cew tawa yuuro tìla pye wa wi ni, ŋa wìla puŋgo.

ni ma pan pe ni Zhozuwe wi kan. Poro pàa pye Zheruzalɛmu ca wunlunaŋa, naa Eburɔn ca wunlunaŋa, naa Yarimuti ca wunlunaŋa, naa Lakishi ca wunlunaŋa, konaa Egilɔn ca wunlunaŋa we.

24 Sanga ŋa ni pàa kari sa wunlumbolo pe yirige mbe pan pe ni, a Zhozuwe wì si Izirayɛli woolo nambala pe ni fuun pe yeri. Pè kaa pan wunlumbolo pe ni, a wì sigi yo maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa malaga ki gbɔn wi ni ja pe kan fɔ: «Ye fulo laga ye ye tɔɔrɔ ti tagataga wa ki wunlumbolo mbele pe yɔɔrɔ ti na†.»

A maliŋgbɔɔnlɔ teele pè si fulo wa, mɛɛ ki pye ma.

25 A Zhozuwe wì si pe pye fɔ: «Yaga ka fyɛ. Ye sunndo wiga si ka kɔn ye na. Ye fanŋga le ye yɛɛ ni, ye kotogo ta, katugu ye yaa malaga ki gbɔn ye juguye mbele fuun ni, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pe pye yɛɛn.»

26 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wì sigi wunlumbolo pe gbo, ma ti a pè pe to tire kaŋgurugo na†. A pè koro wa tozaga wa tire ti na, fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔkɔgɔ ki na.

27 Naa yɔnlɔ kila kaa na tuun, a Zhozuwe wì si pe pye ma yo pe pe gboolo pe tirige, pe pe wɔ wa tire ti na. Pàa lara waliwege ŋga ni, a pè si pe tirige mɛɛ saa pe wa wa ki ni. Ko puŋgo na, a pè si waliwege ki yɔn tɔn sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ ta ni. Ti wa bere ali ma pan ma gbɔn nala.

Zhozuwe wìla Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki shɔ maga ta

28 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Zhozuwe wì si Makeda ca ki shɔ maga ta, maga ya tokobi ni, maga wunlunaŋa wi gbo. Wìla leele pe ni fuun pe gbo ma pe kɔ. Wi sila lere kpɛ wo yaga yinwege na. Ŋga wìla pye Zheriko ca wunlunaŋa wi na, ko nuŋgba ko wìla pye Makeda ca wunlunaŋa wi na.

29 Kona, a Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si yiri wa Makeda ma kari wa Libina ca ma saa to ki woolo pe na.

30 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Libina ca konaa ki wunlunaŋa wi le fun Izirayɛli woolo pe kɛɛ. A pè si ca ki ya tokobi ni ma ca woolo pe ni fuun pe gbo ma pe kɔ, pe sila lere kpɛ wo yaga yinwege na. Ŋga pàa pye Zheriko ca wunlunaŋa wi na, ko nuŋgba ko pàa pye ki wunlunaŋa wi na fun.

31 Kona, a Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si yiri wa Libina ca ma kari wa Lakishi ca, ma saa yere malinjɛ na wa ca ki yɛgɛ, mɛɛ to ki na.

32 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Lakishi ca ki le Izirayɛli woolo pe kɛɛ. A pè sigi shɔ maga ta pilige shyɛn wogo ki na, mɛɛ ki ya tokobi ni, ma ca woolo pe ni fuun pe gbo ma pe kɔ, paa yɛgɛ ŋga na pàa ki pye Libina ca ki na we.

33 Ki sanga wi ni, a Gezɛri ca wunlunaŋa Oramu wì si pan mbe saga Lakishi ca ki na. Ɛɛn fɔ, a Zhozuwe wì si wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe gbo. Wi sila wa kpɛ yaga pe ni yinwege na.

34 Kona, a Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si yiri wa Lakishi ca mɛɛ kari wa Egilɔn ca, ma saa yere malinjɛ wi na wa ca ki yɛgɛ, mɛɛ to ki na.

35 A pè si ca ki shɔ maga ta ki pilige nuŋgba ki ni, maga ya tokobi ni, ma ca woolo pe ni fuun pe gbo ma pe kɔ pilige nuŋgba ki ni, paa yɛgɛ ŋga na pàa ki pye Lakishi ca ki na we.

36 Kona, a Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si yiri wa Egilɔn ca ma kari wa Eburɔn ca ma saa to ki na.

37 A pè si ca ki shɔ maga ta, mɛɛ ki wunlunaŋa wi gbo konaa ca woolo pe ni fuun pe ni. Pàa kanŋgara na cara ti shɔ mari ta fun, mari woolo pe ni fuun pe gbo ma pe kɔ. Lere kpɛ sila koro yinwege na, paa yɛgɛ ŋga na pàa ki pye wa Egilɔn ca we. Zhozuwe wìla ca ko naa ca woolo pe ni fuun pe tɔngɔ ma pe kɔ, wi sila wa kpɛ yaga yinwege na.

38 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si sɔngɔrɔ ma pan wa Debiri ca, mɛɛ to ki na.

39 A pè si ca ki shɔ maga ta ma pinlɛ ki kanŋgara na cara ti ni, mɛɛ wunlunaŋa

† **10:24 10.24:** Pe tɔɔrɔ nda pàa tagataga wa wunlumbolo pe yɔɔrɔ ti na, ko la pye naga nari ma yo pàa ya pe ni pew. † **10:26 10.26:** Pàa wunlumbolo pe to tige na jaŋgo mbe pe tifaga.

wi yigi. A pè si cara ti ya tokobi ni, ma cara ti woolo pe ni fuun pe gbo ma pe kɔ. Pe sila lere kpɛ yaga yinwege na. Ŋga Zhozuwe wìla pye Eburɔn naa Libina cara to naa ti wunlumbolo pe na, ko nuŋgba ko wìla pye Debiri ca naa ki wunlunaŋa wi na.

40 Zhozuwe wìla ya ki tara ti ni fuun ti ni mari shɔ. Wunlumbolo mbele fuun pàa pye ma cɛn wa yanwira tara ti ni, wìla pe gbɔn ma ya pe ni, naa mbele pàa pye ma cɛn wa Negɛvu tara pe ni, naa yanwira tigiwɛn tara to naa yanwira tigiwɛn lara ti na pe ni. Wi sila lere kpɛ wo yaga yinwege na. Wìla yaara nda fuun tìla pye yinwege na ti tɔngɔ mari kɔ pew, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ làa ki yo maa kan we.

41 Wìla leele pe gbo maga lɛ wa Kadɛshi Barineya tara, fɔ ma saa gbɔn wa Gaza ca ki na, naa Goshɛni ca† tara ti ni fuun, fɔ ma saa gbɔn wa Gabawɔn ca ki na.

42 Zhozuwe wìla ki wunlumbolo pe ni fuun pe gbɔn ma ya pe ni yɔnlɔ nuŋgba, mɛɛ pe tara ti shɔ pe yeri mari ta, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ làa pye na malaga ki gbɔɔn Izirayɛli woolo pe kan.

43 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si sɔngɔrɔ ma kari wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, wa Giligali ca.

11

Zhozuwe wìla malaga gbɔn ma ya Kana tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlumbolo pe ni

1 Naa Hazɔri ca wunlunaŋa Yabini wìla kaa ki logo ma yo Zhozuwe wìla malaga ki gbɔn ma ya, a wì si leele tun wa Madɔ ca wunlunaŋa Yobabu, naa Shimirɔn ca konaa Akishafu ca wunlumbolo pe yeri.

2 Wunlumbolo mbele pàa pye ma cɛn wa yanwiga tara ti ni, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, konaa wa Araba tara ti ni, wa Kinerɛti† lɔgbɔgɔ ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, naa wa yanwira tigiwɛn tara ti ni, konaa wa tinndi wi na, wa Dɔri ca ki tanla, wa yɔnlɔ tosaga yeri, wìla tun pe yeri fun.

3 Kana tara fɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa yɔnlɔ yirisaga naa yɔnlɔ tosaga yeri, poro naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Zhebusi cɛnlɛ woolo mbele pàa pye ma cɛn wa yanwiga laga ki ni, konaa Hɛvi cɛnlɛ woolo mbele pàa pye ma cɛn wa Ɛrimɔ yanwira ti tanla, wa Mizipa tara, wìla tun pe yeri fun.

4 A ki wunlumbolo pe ni fuun pè si yiri pe maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni. Pàa lɛgɛ jɛŋgɛ paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn. Pe shɔnye naa malaga gbɔnwotoroye pàa lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.

5 A ki wunlumbolo pe ni fuun pè si gbogolo nuŋgba mɛɛ kari ma saa yere malinjɛ na wa laga ŋga pàa pye na yinri Merɔmu ki tɔnmɔ pi yɔn na, mbe ta mbe to Izirayɛli woolo pe na.

6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhozuwe wi pye fɔ: «Maga ka fyɛ pe yɛgɛ, katugu goto anmɛ yɛgɛ, mi yaa pe ni fuun pe le Izirayɛli woolo pe kɛɛ, pe yaa pye mbe wɛlɛgɛ mbe ku. Ma pe shɔnye pe pannda ti kɔɔnlɔ, ma pe wotoroye pe sogo.»

7 Kì pye ma, a Zhozuwe wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, pè si kari mɛɛ saa pe juguye pe fo ma to pe na wa Merɔmu laga tɔnmɔ pi tanla, ma malaga gbɔn pe ni.

8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe le Izirayɛli woolo pe kɛɛ. A Izirayɛli woolo pè si pe gbo, ma taga pe na, na pe puro fɔ ma saa gbɔn wa Sidɔn kagbɔgɔ ki na; fɔ wa Misirefɔti Mayimu laga ki na; fɔ ma saa gbɔn wa Mizipe tara gbunlundɛgɛ ki na. A pè si pe gbo ma pe kɔ. Pe sila lere kpɛ wo yaga pe ni.

9 Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Zhozuwe wi kan, a wì sigi pye pe na. Wìla pe shɔnye pe pannda ti kɔɔnlɔ ma pe wotoroye pe sogo.

Zhozuwe wìla wunlumbolo mbele pàa gbogolo pe cara ti shɔ mari ta

† **10:41 10.41:** Goshɛni ca ŋga ki sɛnrɛ tì yo laga ki vɛrise ŋa wi ni ki yɛn ki yɛ Goshɛni tara nda ti sɛnrɛ tì yo wa Ezhipiti tara ti ni; Zhenɛ 45.10; 47.1,11,27. † **11:2 11.2:** Kinerɛti ŋa sɛnrɛ ti yo laga ki vɛrise ŋa wi ni, pele maa ki jate ma yo ca layi, ŋga kìla pye wa lɔgbɔgɔ ki yɔn na.

10 Ki sanga nuŋgba wi ni, Zhozuwe wi
sɔngɔrɔsaga, a wì si Hazɔri ca ki shɔ maga
ta, mɛɛ ki wunlunaŋa wi gbo tokobi ni.
Faa ki ca ko kìla pye ki lara ti ni fuun ti
wunluwɔ ca ye.
11 A wì si ti a pè ca woolo pe gbo tokobi
ni, ma pe tɔngɔ ma pe kɔ, pe sila wa kpɛ
yaga. Ko puŋgo na, a wì si ca ki sogo.
12 Wunlumbolo mbele fuun pàa gbo-
golo, Zhozuwe wìla pe cara ti shɔ mari ta,
ma wunlumbolo pe gbo tokobi ni. Wìla
cara ti woolo pe tɔngɔ pew ma pe kɔ, paa
yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee
Moyisi wìla ki yo we.
13 Ma si yala, cara nda tìla pye wa
tinndiye pe na, Izirayɛli woolo pe sila
ko ka kpɛ sogo, kaawɔ Hazɔri ca ŋga
Zhozuwe wìla ti a pè sogo ko.
14 A Izirayɛli woolo pè si ki cara ti
yarijɛndɛ pyew naa ti yaayoro ti koli mari
ta, ɛɛn fɔ, pàa leele pe ni fuun pe gbo
tokobi ni ma pe kɔ, pe sila lere kpɛ wo
yaga.
15 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo li
tunmbyee Moyisi wi kan, Moyisi wìla ti yo
Zhozuwe wi kan. A Zhozuwe wì sigi pye
ma. Sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Moyisi wi kan, wi sila ta kpɛ yaga na wii
tanga ti na.

Tara nda Zhozuwe wìla shɔ ma ta

16 Pa Zhozuwe wìla tara ti ni fuun ti shɔ
mari ta yɛɛn, to ti yɛn yanwiga laga ye,
naa Negɛvu tara ti ni fuun, naa Goshɛni
tara ti ni fuun, naa yanwira tigiwɛn tara
ti ni, naa Araba tara ti ni, naa Izirayɛli
yanwira tara ti ni konaa ti funwa lara
falafala ti ni, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ yeri.
17 Wìla wunlumbolo pe ni fuun pe yigi
ma pe gbo, poro mbele pàa pye ma cɛn wa
tara nda tìla lɛ wa Alaki yanwiga ki na,
wa Seyiri tara ti tanla, wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Baali
Gadi tara ti na, wa Liban tara yanwiga ki
gbunlundɛgɛ ki ni, wa Ɛrimɔ yanwira ti
tanla, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.
18 Zhozuwe wìla malaga ki gbɔn ki
wunlumbolo pe ni, fɔ ma yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ
pye ki na.
19 Ca ka kpɛ woolo sila yɛyinŋge la-
gaja Izirayɛli woolo pe ni, kaawɔ Hɛvi
cɛnlɛ woolo mbele pàa pye ma cɛn wa
Gabawɔn ca poro. Mbe wɔ ko ca woolo
poro ni, Izirayɛli woolo pàa malaga ki
gbɔn ma cara sannda pyew ti shɔ mari
ta.
20 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate làa ki
tara woolo pe kotoro ti ŋgban ŋgban pe
na, a paa malaga gbɔɔn Izirayɛli woolo
pe ni, jaŋgo poro mbe ta pe pe gbo pe pe
kɔ. Izirayɛli woolo pe pe gbo paga ka pe
yinriwɛ ta, mbe pe kɔ pew mbe pe wɔ wa,
paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo
Moyisi wi kan we†.
21 Ki sanga nuŋgba wi ni, a Zhozuwe wì
si kari ma saa Anaki setirige piile pe gbo
ma pe kɔ, poro la pye ma cɛn wa yanwira
ti na, wa Eburɔn ca, naa Debiri ca, naa
Anabu ca konaa wa Zhuda yanwiga naa
Izirayɛli yanwiga tara ti ni. Zhozuwe wìla
pe gbo ma pe cara ti tɔngɔ pew.
22 Anaki setirige pyɔ wa kpɛ sila koro
wa Izirayɛli tara, kaawɔ wa Gaza, naa
Gati konaa Asidɔdi cara ti ni.
23 Kì pye ma, a Zhozuwe wì si fanŋga
ta ma tara ti ni fuun ti shɔ, paa yɛgɛ ŋga
na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan
we. A wì siri kan Izirayɛli woolo pe yeri
kɔrɔgɔ, mari yɛɛlɛ pe cɛngɛlɛ ke na, pe ni
fuun naa pe tasaga. A malaga kì si kɔ wa
tara ti ni, a leele paa wogo.

12

Wunlumbolo mbele Izirayɛli woolo pàa malaga ki gbɔn ma ya pe ni

1 Wunlumbolo mbele Izirayɛli woolo
pàa malaga ki gbɔn ma ya pe ni wa
Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri,
ma pe tara ti shɔ pe yeri, maga lɛ wa
Arinɔ lafogo ki na fɔ ma saa gbɔn wa
Ɛrimɔ yanwira ti na, ko kɔrɔ wo yɛn
Araba tara ti ni fuun wa yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri, pe mɛrɛ ti nda:

† **11:20 11.20:** Dete 7.16

2 Wi koŋgbanŋa wo lawi ŋa Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn. Pa wìla pye ma cɛn wa Ɛshibɔn ca. Wìla pye wunluwɔ pi na tara nda go na, tìla lɛ wa Aroyɛri ca ki na, ma pinlɛ Arinɔ gbunlundɛgɛ ki walaga ni, naa Galaadi tara ti walaga ni, fɔ ma saa gbɔn wa Yabɔki lafogo ki na, ko ŋga kìla pye na Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara ti kɔnlɔ li nari we.
3 Wìla pye wunluwɔ pi na fun Araba tara ti go na wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, maga lɛ wa Zhenezarɛti lɔgbɔgɔ ki na, fɔ ma saa gbɔn wa Kɔgɔje kuwo wi na, ma wa wa Bɛti Yeshimɔti ca ki yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Pisiga yanwiga ki tigiwɛn pi na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.
4 Izirayɛli woolo pàa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi tara ti shɔ fun. Erefayi cɛnlɛ woolo mbele pàa koro, wo wa lawi. Pa wìla pye ma cɛn wa Ashitarɔti ca konaa Edireyi ca ki ni.
5 Wìla pye wunluwɔ pi na tara nda go na, to tìla pye Ɛrimɔ yanwira to naa Salika tara, naa Bazan tara ti ni fuun, fɔ ma saa gbɔn wa Geshuri tara fɛnnɛ naa Maaka tara fɛnnɛ pe tara kɔngɔlɔ ke na, naa Galaadi tara ti walaga ni, fɔ ma saa gbɔn wa Ɛshibɔn ca wunlunaŋa Sihɔn wi tara kɔnlɔ li na†.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wo naa Izirayɛli woolo pe ni, pàa malaga gbɔn ma ya ki wunlumbolo pe ni. A Moyisi wì si pe tara ti kan Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa Gadi cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe yeri ti pye pe woro†.
7 Wunlumbolo mbele pàa pye wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ tosaga yeri, a Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni, pè malaga gbɔn ma ya pe ni, poro wɛlɛ yɛɛn. Pa pe tara tìla lɛ wa Baali Gadi ca ki na, wa Liban tara yanwiga gbunlundɛgɛ ki ni, fɔ ma saa gbɔn wa Alaki yanwiga ki na, ko ŋga kì lɛ ma yagara ma kari wa Seyiri tara ti yeri we. A Zhozuwe wì sigi tara ti kan Izirayɛli cɛngɛlɛ ke yeri ti pye ke woro, ma siri yɛɛlɛ cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke na.
8 Ko tara to tìla pye yanwira tara re, naa yanwira tigiwɛn tara ti ni, naa Araba tara ti ni, naa yanwiga tigiwɛn lara ti ni, naa Zhuda tara gbinri wi ni konaa Negɛvu tara ti ni. Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Kana tara fɛnnɛ, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pa pàa pye ma cɛn wa ki tara ti ni.
9 Pàa ya wunlumbolo mbele ni, poro la wɛlɛ Zheriko ca wunlunaŋa we, naa Ayi ca wunlunaŋa wi ni, wa Betɛli ca ki tanla;
10 naa Zheruzalɛmu ca wunlunaŋa wi ni, naa Eburɔn ca wunlunaŋa wi ni;
11 naa Yarimuti ca wunlunaŋa wi ni, naa Lakishi ca wunlunaŋa wi ni;
12 naa Egilɔn ca wunlunaŋa wi ni, naa Gezɛri ca wunlunaŋa wi ni;
13 naa Debiri ca wunlunaŋa wi ni, naa Gedɛri ca wunlunaŋa wi ni;
14 naa Ɔrima ca wunlunaŋa wi ni, naa Aradi ca wunlunaŋa wi ni;
15 naa Libina ca wunlunaŋa wi ni, naa Adulamu ca wunlunaŋa wi ni;
16 naa Makeda ca wunlunaŋa wi ni, naa Betɛli ca wunlunaŋa wi ni;
17 naa Tapuwa ca wunlunaŋa wi ni, naa Efɛri ca wunlunaŋa wi ni;
18 naa Afɛki ca wunlunaŋa wi ni, naa Lasharɔn ca wunlunaŋa wi ni;
19 naa Madɔ ca wunlunaŋa wi ni, naa Hazɔri ca wunlunaŋa wi ni;
20 naa Shimirɔn Merɔn ca wunlunaŋa wi ni, naa Akishafu ca wunlunaŋa wi ni;
21 naa Taanaki ca wunlunaŋa wi ni, naa Megido ca wunlunaŋa wi ni;
22 naa Kedɛshi ca wunlunaŋa wi ni, naa Yokineyamu ca wunlunaŋa wi ni, wa Karimɛli yanwira ti na;
23 naa Dɔri ca wunlunaŋa wi ni, wa Dɔri tinndi wi na, naa Goyimu ca wunlunaŋa wi ni, wa Giligali† ca ki tanla;
24 konaa Tiriza ca wunlunaŋa wi ni. Ki wunlumbolo pe ni fuun pàa pye wunlumbolo nafa ma yiri kɛ ma yiri nuŋgba.

TARA TI YƐƐLƐKALA

† **12:5 12.1-5:** Nɔmbu 21.21-35; Dete 2.26–3.11 † **12:6 12.6:** Nɔmbu 32.33; Dete 3.12 † **12:23 12.23:** Ki Giligali ca ŋga ki yaa pye ki yɛ Giligali ca ŋga kìla pye wa Zheriko ca ki tanla ki ni. Girɛki sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ wi yɛn naga nari ma yo ki Giligali ca ŋga ki yaa pye ko kìla pye wa Galile tara.

13

13–21

Kana tara ti lara nda tìla koro Izirayɛli woolo peri shɔ peri ta

1 Koni Zhozuwe wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ. Pilige
ka, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Wele,
mà lɛ yiŋgɔ fɔ jɛŋgɛ, ma si yala, tara nda
tì koro mbe shɔ mbe ta bere, tì gbɔgɔ.
2 Tara nda tì koro mbe shɔ mbe ta, to ti
yɛn Filisiti tara fɛnnɛ pe tara ti ni fuun,
naa Geshuri tara fɛnnɛ pe woro ti ni.
3 Pa tì lɛ wa Shikɔri gbaan njege ki na,
ko ŋga ki maa fuun na toro wa Ezhipiti
tara ti yɛsinmɛ na, fɔ ma saa gbɔn wa
Ekirɔn ca tara ti na, wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Ko tara nda to ti
ni fuun to yɛn na jate paa Kana tara
yɛn. Filisiti tara fɛnnɛ pe wunlumbolo
kaŋgurugo pàa pye ma cɛn cara nda ni,
pa tìla pye wa. To ti yɛn Gaza, naa
Asidɔdi, naa Asikalɔn naa Gati konaa
Ekirɔn cara re. Avi cɛnlɛ woolo pàa pye
ma cɛn wa ti ni fun, wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ yeri.
4 Kana tara fɛnnɛ pe tara ti ni fuun tì
koro mbe shɔ mbe ta fun, mbege lɛ wa
Meyara laga ki na, ko ŋga ki yɛn Sidɔn ca
fɛnnɛ pe wogo, fɔ sa gbɔn wa Afɛki ca ki
na, wa Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara ti kɔnlɔ
li na;
5 mbe pinlɛ Gebali tara woolo pe tara
ti ni, naa Liban tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
ki ni fuun ki ni, mbege lɛ wa Baali Gadi
tara ti na wa Ɛrimɔ yanwira ti tanla, fɔ sa
gbɔn wa Lebo Hamati ca ki na;
6 konaa yanwira tara nda fuun ti yɛn
Liban tara naa Misirefɔti Mayimu lɔgɔ ki
ni ti sɔgɔwɔ pi ni, to nda Sidɔn ca fɛnnɛ
pe yɛn ma cɛn wa ti ni we. Sanga o
sanga Izirayɛli woolo pe kaa kee yɛgɛ, mi
yaa la ki tara woolo pe puro la pe yinrigi
wa pe yɛgɛ. Ma pɛtɛ gbɔn maga tara ti
yɛɛlɛ Izirayɛli woolo pe na gbɛn, ti pye pe
kɔrɔgɔ, paa yɛgɛ ŋga na mìgi yo ma kan
we†.
7 «Ki kala na, ki tara nda mari yɛɛlɛ
cɛngɛlɛ kɔlɔjɛrɛ koro naa Manase cɛnlɛ
li walaga woolo mbele pe fa tara ta ta pe
na, ti pye pe woro.»

Tara nda wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri ti yɛɛlɛkala

8 Manase cɛnlɛ li walaga koŋgbanŋga
ki woolo poro naa Urubɛn cɛnlɛ woolo pe
ni, naa Gadi cɛnlɛ woolo pe ni, pàa tara
ta ta kɔrɔgɔ makɔ wa Zhuridɛn gbaan
wi yɔnlɔ yirisaga yeri. Yawe Yɛnŋɛlɛ li
tunmbyee Moyisi wo wìla ti kan pe yeri†.
9 Tìla lɛ wa Aroyɛri ca ki na, wa Arinɔ
lafogo ki yɔn na, fɔ ma saa gbɔn wa ca
ŋga ki yɛn wa gbunlundɛgɛ ki nando-
gomɔ ki na, konaa Medeba funwa laga
falafala ki ni fuun ki ni, fɔ ma saa gbɔn
wa Dibɔn ca ki na;
10 konaa Amɔri cɛnlɛ woolo pe wun-
lunaŋa Sihɔn ŋa wìla pye ma cɛn wa
Ɛshibɔn ca wi cara ti ni fuun ti ni, fɔ
ma saa gbɔn wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara
kɔnlɔ li na.
11 Tìla Galaadi tara ti pinlɛ fun, naa
Geshuri tara fɛnnɛ naa Maaka tara fɛnnɛ
pe tara ti ni, naa Ɛrimɔ yanwira to naa
Bazan tara ti ni fuun ti ni, fɔ ma saa gbɔn
wa Salika tara ti na.
12 Bazan tara to tìla pye wunlunaŋa Ɔgi
wi tara ti ni fuun. Wo nuŋgba wìla koro
ma yiri wa Erefayi cɛnlɛ li ni. Wìla pye
ma cɛn wa Ashitarɔti ca naa Edireyi ca
ki ni. Moyisi wìla malaga gbɔn ma ya ki
wunlumbolo pe ni, mɛɛ pe tara ti shɔ pe
yeri.
13 Konaa ki ni fuun, Izirayɛli woolo pe
sila Geshuri tara fɛnnɛ naa Maaka tara
fɛnnɛ pe purɔ mbe pe yirige; ki kala na,
pè koro ma cɛn wa Izirayɛli woolo pe
sɔgɔwɔ fɔ ma pan ma gbɔn nala.
14 Levi cɛnlɛ lo nuŋgba làa koro Moyisi
wi sila tara kan li yeri kɔrɔgɔ. Ɛɛn
fɔ, saara sogoworo nda pe ma wɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yeri,
pa pe tasaga ki yaa la yinrigi wa ti ni, paa
yɛgɛ ŋga na làa ki yo Moyisi wi kan we†.

Urubɛn cɛnlɛ woolo pe tara re

15 Tara nda Moyisi wìla kan Urubɛn
cɛnlɛ woolo pe yeri ma yala pe setiriye
yi ni
16 tìla lɛ wa Aroyɛri ca ki na, wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, wa Arinɔ

† **13:6 13.6:** Nɔmbu 33.54 † **13:8 13.8:** Nɔmbu 32.33; Dete 3.12 † **13:14 13.14:** Dete 18.1-2

lafogo ki yɔn na, konaa wa ca ŋga kìla pye wa ki gbunlundɛgɛ ki nandogomɔ ki na; naa funwa laga falafala ŋga fuun kìla pye ma Medeba ca ki maga ki ni,
17 naa Ɛshibɔn ca konaa ki funwa laga falafala ki cara ti ni fuun ti ni. To lari nda Dibɔn, naa Bamɔti Baali, naa Bɛti Baali Meyɔn,
18 naa Yaza, naa Kedemɔti, naa Mefaati,
19 naa Kiriyatayimu, naa Sibima, naa Zerɛti Ashahari ca ki ni wa yanwiga ki na,
20 ko ŋga kì yagara ma yiri gbunlundɛgɛ ki go na we;
naa Bɛti Pewɔri, naa Pisiga yanwiga tigiwɛn lara ti ni konaa Bɛti Yeshimɔti ca ki ni,
21 ma pinlɛ cara nda fuun tìla pye wa funwa laga falafala ki ni ti ni, naa Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn ŋa wìla pye ma cɛn wa Ɛshibɔn ca wi wunluwɔ tara ti ni fuun ti ni. Moyisi wìla Sihɔn wi gbo ma pinlɛ Madiyan tara fɛnnɛ teele mbele pàa go sogo maa kan pe ni. Pàa pye ma cɛn wa tara ti ni. Poro la wɛlɛ Evi, naa Erekɛmu, naa Zuri, naa Huri konaa Ereba.
22 Izirayɛli woolo pàa leele mbele gbo tokobi wi ni, Bewɔri pinambyɔ Balaamu ŋa wìla pye na jɛlɛ, wìla pye pe ni.
23 Urubɛn setirige piile pe tara ti kɔnlɔ lo làa pye Zhuridɛn gbaan wo naa tara nda tìla pye mari maga ti ni. Tara nda tìla yɛɛlɛ Urubɛn cɛnlɛ woolo pe na, ma yala pe setiriye yi ni, ma pinlɛ ti cagbɔrɔ naa ti kapire ti ni, to lari yɛɛn.

Gadi cɛnlɛ woolo pe tara re

24 Moyisi wìla Gadi cɛnlɛ woolo pe tasaga kan pe yeri, ma yala pe setiriye yi ni.
25 Tara nda pàa ta to tìla pye Yayezɛri ca tara re, naa Galaadi tara cara ti ni fuun, konaa Amɔ cɛnlɛ pe tara ti walaga ni, fɔ ma saa gbɔn wa Aroyɛri ca ki na, wa Araba ca ki tanla.
26 Tìla lɛ wa Ɛshibɔn ca ki na fɔ ma saa gbɔn wa Aramati Mizipe ca ko naa Betonimu ca ki na, konaa maga lɛ wa Mahanayimu ca ki na fɔ ma saa gbɔn wa Debiri ca tara ti kɔnlɔ li na.
27 Wa Zhuridɛn gbaan gbunlundɛgɛ ki ni, tìla Bɛti Haramu ca ki pinlɛ, naa Bɛti Nimira ca, naa Sukɔti ca konaa Zafɔn ca ki ni; to tìla pye Ɛshibɔn ca wunlunaŋa Sihɔn wi wunluwɔ tara ti cara sannda re. Ki tara tìla pye wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri, ma pye tara ti kɔnlɔ, fɔ ma saa gbɔn wa Zhenezarɛti lɔgbɔgɔ ki na.
28 Tara nda tìla yɛɛlɛ Gadi cɛnlɛ woolo pe na, ma yala pe setiriye yi ni, ma pinlɛ ti cagbɔrɔ naa ti kapire ti ni, to lari yɛɛn.

Tara nda tìla kan Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe yeri

29 Moyisi wìla Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe tasaga kan pe yeri, ma yala pe setiriye yi ni.
30 Tara nda pàa ta tìla lɛ wa Mahanayimu ca† ki na, ma pinlɛ Bazan tara ti ni fuun ti ni, to nda tìla pye Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi wunluwɔ tara ti ni fuun ti ni we, ma pinlɛ naŋa ŋa pàa pye na yinri Yayiiri wi kapire nafa taanri ti ni, wa Bazan tara;
31 naa Galaadi tara ti walaga ni, ma pinlɛ Ashitarɔti naa Edireyi cara ti ni, to tìla pye faa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi wunluwɔ cagbɔrɔ re. Ki tara ti ni fuun tìla kan Manase wi pinambyɔ Makiri wi setirige piile pe walaga yeri, ma yala pe setiriye yi ni.
32 Ki tara nda to Moyisi wìla yɛɛlɛ, maa ta wa Mowabu tara funwa lara falafala ti ni, wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, wa Zheriko ca ki yɛsinmɛ na.
33 Wi sila tara kan Levi cɛnlɛ woolo poro yeri, ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lo làa pye pe kɔrɔgɔ ye†.

14

Tara nda wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti yɛɛlɛkala

1 Tara nda Izirayɛli woolo pàa ta wa Kana tara ti ni kɔrɔgɔ tori nda yɛɛn.

† **13:30 13.30:** Manase cɛnlɛ li walaga ki woolo pàa tara nda ta, Mahanayimu ca ko kìla pye ti kɔnlɔ le wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. † **13:33 13.33:** Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa pye pe kɔrɔgɔ ye, konaa saara yaara nda Izirayɛli woolo pe yaa la paan ti ni, ti pye pe tasaga: Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe yaa la tunŋgo piin li kan; Nɔmbu 18.20; Dete 18.2.

Saraga wɔfɔ Eleyazari wo naa Nuni pinambyɔ Zhozuwe wi ni, naa Izirayɛli cɛngɛlɛ ke seye teele pe ni, poro pàa ti yɛɛlɛ pe na.

2 Pàa pɛtɛ gbɔn maga tara ti yɛɛlɛ cɛngɛlɛ kɔlɔjɛrɛ naa cɛnlɛ na li walaga ki woolo pe sila pe tasaga ta pe na, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki konɔ kan Moyisi wi yeri ma yo pege pye we†.

3 Moyisi wìla cɛngɛlɛ shyɛn naa cɛnlɛ nuŋgba walaga woolo kan pe kɔrɔgɔ ni makɔ wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri. Ɛɛn fɔ, wi sila tara kan kɔrɔgɔ Levi setirige piile poro yeri.

4 Katugu Zhozɛfu pinambiile shyɛn, Manase naa Efirayimu pàa poro jiri paa cɛngɛlɛ shyɛn yɛn ma pe taga wa. Ki kala na, pe sila tara ta kan Levi setirige piile pe yeri wa Kana tara, kaawɔ cara tari pàa kan pe yeri pe cɛn wa ti ni, ma pinlɛ lara nda tìla pye mari maga ti ni, ti pye pe yaayoro ti kasara naa pe yarijɛndɛ ti tɛgɛsara†.

5 Pa Izirayɛli woolo pàa ki pye yɛɛn ma tara ti yɛɛlɛ, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.

Pàa Eburɔn ca ki kan Kalɛbu wi yeri

6 Pilige ka, a Zhuda cɛnlɛ woolo pèle si pan Zhozuwe wi kɔrɔgɔ wa Giligali ca. A Yefune pinambyɔ Kalɛbu ŋa wìla pye Kenazi setirige pyɔ, wì si Zhozuwe wi pye fɔ: «Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo li tunmbyee Moyisi wi kan mi naa mboro we sɛnrɛ na, ma we ta wa Kadɛshi Barineya tara, ndɛ màga jɛn†.

7 Kìla yala mì ta yɛlɛ nafa shyɛn, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wì silan tun ma yiri wa Kadɛshi Barineya tara, mbe pan mbege tara nda yɛɛn ti kagala ke yewe mbe ke jɛn. Naa mìla kaa sɔngɔrɔ ma kari, kagala ŋgele mìla yan, a mì si ke yɛgɛ yo wi kan nawa jatere jɛnŋɛ ni.

8 Ma si yala, nambala mbele pàa pinlɛ na ni, pàa leele pe kotogo ki gbo pe na, ɛɛn fɔ, mi wo na, mì taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li na, na nawa pi ni fuun pi ni†.

9 Ki pilige ki ni, a Moyisi wì si wugu ma yo fɔ: ‹Kaselege ko na, tara nda mà saa yanri mari kagala ke yewe ma ke jɛn, ti yaa ka pye mboro naa ma setirige piile ye woro fɔ sanga pyew, katugu mà taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li na, ma nawa pi ni fuun pi ni†.›

10 Koni, kì ta yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo malɛ lìgi sɛnrɛ ti yo Moyisi wi kan, sanga ŋa ni woro Izirayɛli woolo wàa pye na tanri wa gbinri wi ni we. Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan yaga yinwege na, ma yala li yɔn fɔlɔ na làa lɛ na yeri li ni. Wele, mì ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma yiri kaŋgurugo yiŋgɔ.

11 Mi yɛn fanŋga ni bere paa yɛgɛ ŋga na mìla pye fanŋga ni, sanga ŋa ni Moyisi wìla na tun we. Fanŋga yɛn na ni paa faa wi yɛn, mbe ya mbe malaga gbɔn nakoma mbaa kagala ke ni fuun piin.

12 Ki kala na, yanwiga tara laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan na yeri ki sanga wi ni, ki kan na yeri yiŋgɔ. Ki sanga wi ni, màa sigi logo ma yo letitɔɔnrɔ, Anaki setirige piile wele, pe yɛn ma cɛn wa ki laga ki cagbɔrɔ gbɔrɔ ti ni, to nda malaga sigemboro yɛn mari maga we. Na Yawe Yɛnŋɛlɛ liga na saga, mi yaa pe purɔ mbe pe yirige wa, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo we.»

13 Kona, a Zhozuwe wì si duwaw pye Yefune pinambyɔ Kalɛbu wi kan, mɛɛ Eburɔn ca ki kan wi yeri kɔrɔgɔ.

14 Ki kala na, Yefune pinambyɔ Kalɛbu ŋa wìla pye Kenazi setirige pyɔ, Eburɔn ca kì pye wi setirige piile pe kɔrɔgɔ, ali ma pan ma gbɔn nala, katugu wìla taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li na, wi nawa pi ni fuun pi ni.

15 Faa, pàa pye na Eburɔn ca ki yinri Kiriyati Ariba. Ariba wo wìla pye Anaki setirige piile pe ni fuun pe mɛgbɔgɔfɔ we.

Kona, a malaga kì si kɔ wa tara ti ni.

15

† **14:2 14.1-2:** Nɔmbu 26.52-56; 34.13 † **14:4 4.3-4:** Levi setirige piile pàa pe jiri ma pe pinlɛ Zhakɔbu pinambiile pe ni, ɛɛn fɔ naa pàa tara ti yɛɛlɛ pe sila tara ta ta paa kɔrɔgɔ yɛn. Zhozɛfu pinambiile Manase naa Efirayimu poro pàa tara ta ta kɔrɔgɔ pe yɔnlɔ; Nɔmbu 32.33; 34.14-15; Dete 3.12-17. † **14:6 14.6:** Nɔmbu 14.30 † **14:8 14.7-8:** Nɔmbu 13.1-30 † **14:9 14.9:** Nɔmbu 14.24

Zhuda cɛnlɛ woolo pe tara re

1 Tara nda pàa pɛtɛ gbɔn ma kan
Zhuda cɛnlɛ woolo pe yeri, ma yala pe
setiriye yi ni, tìla lɛ ma gbɔgɔ ma kari
wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri, ma saa
gbɔn fɔ wa Edɔmu tara ti kɔnlɔ li na, wa
Zɛn gbinri wi na, wa yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yeri, fɔ wa tara nda wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ yeri ti kɔsaga ki na.
2 Pe tara ti kɔnlɔ na wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ yeri, làa lɛ wa tara ti laga ŋga
kì kunnu ma ye wa Kɔgɔje kuwo wi ni ki
na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri,
3 mɛɛ toro ma yiri wa Akirabimu tinndi
wi yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, ma sin
wa Zɛn gbinri wi ni, ma saa toro wa
Kadɛshi Barineya tara ti yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ yeri, mɛɛ kari wa Hɛzirɔn ca
ki yeri fɔ ma saa gbɔn wa Adari ca ki na;
kona mɛɛ kɛ ma kari wa Karika ca ki yeri.
4 Mbe lɛ lema, a lì si toro ma yiri wa
Azimɔ ca, ma saa gbɔn wa Ezhipiti tara
lafogo ki na, mɛɛ toro ma saa gbɔn wa
Mediterane kɔgɔje wi na. Pe tara ti kɔnlɔ
lo lali yɛɛn wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki
yeri.
5 Wa yɔnlɔ yirisaga yeri, Kɔgɔje kuwo
wo wìla pye tara ti kɔnlɔ le, fɔ ma saa
gbɔn wa laga ŋga Zhuridɛn gbaan wi maa
fuun na yiin wa wi ni ki na.

Wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
tara kɔnlɔ làa lɛ wa Zhuridɛn gbaan wo
naa Kɔgɔje kuwo wi ni pe filisaga ki na,
6 mɛɛ toro ma kari wa Bɛti Ogila ca
ki yeri, ma saa toro wa Bɛti Araba ca ki
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, fɔ ma saa
gbɔn wa sinndɛlɛgɛ ŋga pàa pye na yinri
Bohan ki na. Bohan wo la pye Urubɛn
setirige pyɔ.
7 Ko puŋgo na, a tara ti kɔnlɔ lì si
lɛ wa Akɔri gbunlundɛgɛ ki ni ma kari
wa Debiri ca ki yeri, mɛɛ sin ma kari
wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, wa
Giligali ca ki yeri, wa tinndi ŋa pàa pye
na yinri Adumimu wi yɛsinmɛ na, ma
wa lafogo ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.
Kona, a lì si toro wa Eni Shemɛshi ca
tɔnmɔ laga ki tanla ma saa gbɔn wa Eni
Oroguwɛli ca ki na,
8 mɛɛ toro wa Bɛni Hinɔmu gbun-
lundɛgɛ ki ni, wa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe
yanwiga ki tigiwɛn pi yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ ki yeri, wa laga ŋga Zheruzalɛmu ca
ki yɛn we. A lì si lugu ma kari wa yanwiga
ki go na, ma wa Hinɔmu gbunlundɛgɛ ki
yɔnlɔ tosaga yeri, ma saa gbɔn Erefayi
cɛnlɛ woolo pe funwa laga falafala ki
kɔsaga ki na, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ ki yeri.
9 A tara kɔnlɔ lì si lɛ wa ko yanwiga
ko go na, ma kɛ ma kari wa Nɛfitowa ca
puluyo yi yeri, mɛɛ saa gbɔn wa cara nda
tìla pye wa Efirɔn yanwiga ki na ti na,
mɛɛ jɛn ma kɛ ma kari wa Baala ca ki yeri,
pàa pye naga yinri fun Kiriyati Yeyarimu.
10 A lì si lɛ le Baala mɛɛ kɛ ma kari
wa yɔnlɔ tosaga yeri, wa Seyiri yanwiga
ki yeri, mɛɛ toro wa Yeyarimu yanwiga
gbunlundɛgɛ ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ yeri, pàa pye naga yanwiga ki yinri
fun Kesalɔn yanwiga; kona, a lì si tigi ma
kari wa Bɛti Shɛmɛshi ca, mɛɛ saa toro
ma kari wa Timina ca.
11 A lì si lɛ lema ma kari wa Ekirɔn
ca gbunlundɛgɛ ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ yeri, mɛɛ kɛ ma kari wa Shikirɔn ca ki
yeri, ma saa toro wa Baala yanwiga ki na,
mɛɛ kari wa Yabineyɛli ca, ma saa gbɔn
wa Mediterane kɔgɔje wi na.
12 Wa yɔnlɔ tosaga yeri Mediterane
kɔgɔje wo wìla pye tara ti kɔnlɔ le.

Tara nda tìla kan Zhuda cɛnlɛ woolo
pe yeri, ma yala pe setiriye yi ni, pa ti
kɔngɔlɔ kàa torotoro yɛɛn.

Kalɛbu wìla wi tara ti shɔ mari ta

13 Pàa tara ta kan Yefune pinambyɔ
Kalɛbu wi yeri wa Zhuda cɛnlɛ woolo pe
tara ti ni, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa ki konɔ kan Zhozuwe wi yeri. Eburɔn
ca ko pàa kan wi yeri, pàa pye naga yinri
fun Kiriyati Ariba. Ariba wo wìla pye
Anaki setirige piile pe tɛlɛ we.
14 A Kalɛbu wì si saa Anaki setirige piile
taanri pe purɔ ma pe yirige wa; pe mɛrɛ
to lari nda Sheshayi, naa Ahima konaa
Talimayi†.
15 A wì si kaa yiri lema mɛɛ saa to Debiri
ca woolo pe na. Faa pàa pye na Debiri ca
ki yinri Kiriyati Sefɛri.

† **15:14 15.13-14:** Kiti 1.20

16 Kona, a Kalɛbu wì sho fɔ: «Lere ŋa
ka ya mbe Kiriyati Sefɛri ca woolo pe
purɔ mbege shɔ, mi yaa na sumborombyɔ
Akisa wi kan ki fɔ wi yeri wuu pɔri wi jɔ.»
17 A Kalɛbu wi nɔsepyɔ Kenazi wi
pinambyɔ Otiniyɛli wì si saa ya ca woolo
pe ni maga shɔ. A Kalɛbu wì suu sum-
borombyɔ Akisa wi kan wi yeri, a wùu
pɔri.
18 Naa Akisa wìla ka saa gbɔn wa
Otiniyɛli wi tanla, a wì si Otiniyɛli wi pye
ma yo wi kɛrɛ laga ka yɛnri wi to Kalɛbu
wi yeri. Kona, a Akisa wì si yiri wa wi
sofile wi na ma tigi. A wi to Kalɛbu wì
suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa?»
19 A wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kajɛŋgɛ
pye mala kan, ma puluyo ya kan na yeri,
katugu tara laga ŋga mà kan na yeri wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri, tɔnmɔ
woro wa ti ni.»

Zhuda cɛnlɛ woolo pe tara cara

Kona, a Kalɛbu wì si gona puluyo yo naa
nɔgɔna puluyo yi kan wi yeri.
20 Tara nda Zhuda cɛnlɛ woolo pàa ta,
ma yala pe setiriye yi ni, to lari nda yɛɛn.
21 Cara nda tìla pye wa Zhuda cɛnlɛ
woolo pe tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
yeri, wa Edɔmu tara kɔnlɔ li tanla, to lari
nda: Kabiseyɛli, naa Edɛri, naa Yaguri,
22 naa Kina, naa Dimona, naa Adada,
23 naa Kedɛshi, naa Hazɔri, naa Itan,
24 naa Zifu, naa Telɛmu, naa Beyalɔti,
25 naa Hazɔri Hadata, naa Keriyɔti
Hɛzirɔn, pàa pye naga ca ki yinri naa fun
Hazɔri,
26 naa Amamu, naa Shema, naa Molada,
27 naa Hazari Gada, naa Ɛshimɔ, naa
Bɛti Palɛti,
28 naa Hazari Shuwali, naa Bɛrisheba,
naa Biziyotiya,
29 naa Baala, naa Iyimu, naa Azɛmu,
30 naa Ɛlitoladi, naa Kesili, naa Ɔrima,
31 naa Zikilagi, naa Madimana, naa
Sansana,
32 naa Lebayɔti, naa Shilimu, naa Ayini
konaa Irimɔ. Ki cara ti ni fuun tìla
pye nafa ma yiri kɔlɔjɛrɛ, ma pinlɛ ti
kanŋgara na kapire ti ni.
33 Cara nda tìla pye wa Shefela tara ti ni,
to lari nda: Ɛshitawɔli, naa Zoreya, naa
Ashina,
34 naa Zanowa, naa Eni Ganimu, naa
Tapuwa, naa Enamu,
35 naa Yarimuti, naa Adulamu, naa
Soko, naa Azeka,
36 naa Shaarayimu, naa Aditayimu, naa
Gedera konaa Gederotayimu. Ki cara tìla
pye kɛ ma yiri tijɛrɛ, ma pinlɛ ti kanŋgara
na kapire ti ni.
37 Cara nda tìla taga wa naa, to lari nda:
Zena, naa Hadasha, naa Migidali Gadi,
38 naa Dileyan, naa Mizipe, naa
Yokiteyɛli,
39 naa Lakishi, naa Bozikati, naa Egilɔn,
40 naa Kabɔn, naa Lamasi, naa Kitilishi,
41 naa Gederɔti, naa Bɛti Dagɔn, naa
Naama konaa Makeda. Ki cara tìla pye
kɛ ma yiri kɔgɔlɔni, ma pinlɛ ti kanŋgara
na kapire ti ni.
42 Cara nda tìla taga wa naa, to lari nda:
Libina, naa Etɛri, naa Ashan,
43 naa Yifita, naa Ashina, naa Nezibu,
44 naa Keyila, naa Akizibu konaa Mare-
sha. Ki cara tìla pye kɔlɔjɛrɛ, ma pinlɛ ti
kanŋgara na kapire ti ni.
45 Cara nda tìla taga wa naa, to lari nda:
Ekirɔn ca kìla pye wa fun ma pinlɛ ki
kanŋgara na cara naa ki kapire ti ni.
46 Naa Asidɔdi ca ki kanŋgara na cara ti
ni fuun konaa ki kapire ti ni fuun ti ni; tìla
pye Ekirɔn ca ko naa Mediterane kɔgɔje
wi sɔgɔwɔ pi ni.
47 Naa Asidɔdi konaa Gaza ma pinlɛ ti
cagbɔrɔ naa ti kapire ti ni, fɔ ma saa gbɔn
wa Ezhipiti tara gbaan njege ki na, fɔ ma
saa gbɔn wa Mediterane kɔgɔje wi na, wo
ŋa wìla pye tara ti kɔnlɔ le.
48 Cara nda tìla pye wa yanwira tara
lara ti ni, to lari nda: Shamiri, naa Yatiri,
naa Soko,
49 naa Dana, naa Kiriyati Sana, pàa pye
naga ca ki yinri fun Debiri,
50 naa Anabu, naa Eshitemo, naa An-
imu,
51 naa Goshɛni, naa Olɔn konaa Gilo. Ki
cara tìla pye kɛ ma yiri nuŋgba, ma pinlɛ
ti kapire ti ni.
52 Cara nda tìla taga wa naa, to lari nda:
Arabu, naa Duma, naa Esheyan,
53 naa Yanumu, naa Bɛti Tapuwa, naa
Afeka,

54 naa Umeta, naa Kiriyati Ariba ca ŋga pàa pye na yinri fun Eburɔn konaa Ziyɔri. Ki cara tìla pye kɔlɔjɛrɛ ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.
55 Cara nda tìla taga wa naa, to lari nda: Mawɔn, naa Karimɛli, naa Zifu, naa Yuta,
56 naa Zhizireyɛli, naa Yokideyamu, naa Zanowa,
57 naa Kayɛn, naa Gibeya konaa Timina. Ki cara tìla pye kɛ, ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.
58 Cara nda tìla taga wa naa, to lari nda: Aluli, naa Bɛti Zuri, naa Gedɔri,
59 naa Maarati, naa Bɛti Anɔti, naa Ɛlitekɔn. Ki cara tìla pye kɔgɔlɔni, ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.
60 Cara nda tìla taga wa naa, to lari nda: Kiriyati Baali ca ŋga pàa pye na yinri fun Kiriyati Yeyarimu konaa Araba. Ki cara tìla pye shyɛn, ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.
61 Cara nda tìla pye wa gbinri wi ni, to lari nda: Bɛti Araba, naa Midɛn, naa Sekaka,
62 naa Nibishan, naa Iri Amela konaa Eni Gedi. Ki cara tìla pye kɔgɔlɔni, ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.
63 Zhuda setirige piile pe sila ya mbe Zhebusi cɛnlɛ woolo mbele pàa pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca pe purɔ mbe pe yirige. Zhebusi cɛnlɛ woolo pe yɛn ma cɛn wa Zhuda cɛnlɛ woolo pe ni, wa Zheruzalɛmu ali ma pan ma gbɔn nala†.

16

Zhozɛfu cɛnlɛ woolo pe tara re

1 Pàa pɛtɛ wi gbɔn ma tara nda kan Zhozɛfu setirige piile pe yeri, ti kɔnlɔ na làa pye wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, làa lɛ wa Zhuridɛn gbaan wi na, wa Zheriko ca ki tanla, wa ca ki puluyo yi yɔnlɔ yirisaga yeri. A lì si lɛ wa Zheriko ca ki ni, ma lugu yanwiga ki na wa gbinri wi ni, ma wa Betɛli ca ki yeri,
2 kona mɛɛ lɛ le Betɛli ma saa gbɔn wa Luzi ca ki na, mɛɛ toro Ariki cɛnlɛ woolo pe tara ti kɔnlɔ li tanla wa Atarɔti ca.
3 Ko puŋgo na, a lì si tigi ma kari wa yɔnlɔ tosaga yeri, wa Yafelɛti setirige piile pe tara kɔnlɔ li yeri, ma saa gbɔn wa Bɛti Horɔn ca tara ti na, wa tigiwɛn pi ni, fɔ ma saa gbɔn wa Gezɛri ca ki na, mɛɛ saa kan wa Mediterane kɔgɔje wi na.
4 Tara nda tìla kan Zhozɛfu pinambiile Manase naa Efirayimu pe setiriye piile pe yeri, to lari yɛɛn.

Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tara re

5 Efirayimu setirige piile pe tara tori nda yɛɛn, ma yala pe setiriye yi ni. Pe tara ti yɔnlɔ yirisaga yeri, tara ti kɔnlɔ làa lɛ wa Atarɔti Adari ca ki na, fɔ ma saa gbɔn wa Bɛti Horɔn ca, wa go na,
6 fɔ ma saa gbɔn wa Mediterane Kɔgɔje wi na. Wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, làa toro wa Mikimetati ca mɛɛ kɛ ma kari yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ma wa Taanati Silo ca ki yeri, mɛɛ yɛgɛ le wa Yanowa ca ki yeri.
7 A lì si lɛ wa Yanowa mɛɛ tigi ma kari wa Atarɔti ca naa Naara ca ki ni, ma saa gbɔn Zheriko ca ki na, mɛɛ saa gbɔn Zhuridɛn gbaan wi na.
8 A lì si lɛ wa Tapuwa ca ma kari wa yɔnlɔ tosaga yeri wa Kana lafogo ki ni, mɛɛ saa gbɔn wa kɔgɔje wi na. Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tara to lari yɛɛn, ma yala pe setiriye yi ni,
9 ma pinlɛ ti cagbɔrɔ naa ti kapire ti ni; to la wɔ wa Manase cɛnlɛ woolo pe tara ti ni ma kan pe yeri.
10 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe sila ya mbe Kana tara fɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa Gezɛri ca pe purɔ mbe pe yirige. Ki woolo pàa koro ma cɛn wa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ ali ma pan ma gbɔn nala, a Efirayimu cɛnlɛ woolo pè si jɔlɔgɔ tunndo kan pe yeri†.

17

Tara nda tìla kan Manase cɛnlɛ li walaga sanŋga ki woolo pe yeri

† **15:63 15.63:** Kiti 1.21; 2 Sami 5.6; 1 Kuro 11.4-5; wunlunaŋa Davidi sanga wi na ko Zhuda cɛnlɛ woolo pàa ya ma Zhebusi cɛnlɛ woolo pe cara ti shɔ mari ta. † **16:10 16.10:** Kiti 1.29

1 Kona, a pè si pɛtɛ gbɔn ma Manase cɛnlɛ woolo pe tara kan pe yeri. Manase wo wìla pye Zhozɛfu wi pinambyɔ koŋgbanŋa we. Manase pinambyɔ koŋgbanŋa Makiri ŋa wìla pye Galaadi wi to, konaa ma pye malaga gbɔnfɔ wɛlɛwɛ, wo wìla Galaadi naa Bazan tara ti ta.
2 Pàa tara kan fun Manase setirige piile sanmbala pe yeri ma yala pe setiriye yi ni. Poro wɛlɛ Abiyezɛri setirige piile, naa Elɛki setirige piile, naa Asiriyɛli setirige piile, naa Sishɛmu setirige piile, naa Efɛri setirige piile konaa Shemida setirige piile pe ni. Poro pàa pye Zhozɛfu wi pinambyɔ Manase wi pinambiile wele.
3 Efɛri pinambyɔ Zelofadi wo sila pinambiile se. Sumborombiile wìla se, pe mɛrɛ to lari nda: Mala, naa Nowa, naa Ogila, naa Milika konaa Tiriza. Ɔrima to wo lawi ŋa Galaadi; Galaadi to wo lawi ŋa Makiri; Makiri to wo lawi ŋa Manase.
4 A ki sumborombiile pè si kari ma saa saraga wɔfɔ Eleyazari wi yan, naa Nuni pinambyɔ Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo teele pe ni, mɛɛ pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki konɔ kan Moyisi wi yeri ma yo wi tara ta kan we yeri kɔrɔgɔ, paa we cɛnlɛ woolo nambala pe wogo ki yɛn.»
Kì kaa pye ma, a pè si tara ta kan pe yeri kɔrɔgɔ, paa pe to wi nɔsepiile nambala pe wogo ki yɛn, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa konɔ na kan li ni†.
5 Manase cɛnlɛ woolo pàa ta tasaga kɛ ma taga Galaadi tara naa Bazan tara nda tìla pye wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri ti ni,
6 katugu Manase wi setirige piile jɛɛlɛ pàa tara ta ta kɔrɔgɔ wa wi setirige piile nambala pe sɔgɔwɔ. A Galaadi tara to pye Manase wi setirige piile sanmbala poro woro.
7 Manase tara tìla lɛ wa Asɛri ca ki na ma saa gbɔn wa Mikimetati ca ki na, wa Sishɛmu ca ki yɛsinmɛ na. Kona, a tara ti kɔnlɔ lì si kari yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, mɛɛ saa gbɔn wa Eni Tapuwa ca woolo pe na.
8 Tapuwa tara to la pye Manase setirige piile poro woro, ɛɛn fɔ, Tapuwa ca jate, ko ŋga kìla pye wa Manase tara kɔnlɔ li na, pàa ki kan Efirayimu setirige piile poro yeri.
9 Kona, a tara ti kɔnlɔ lì si tigi wa lafogo ŋga pàa pye na yinri Kana ki ni, mɛɛ kari wa ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ koŋgo ki yeri. Cara nda tìla pye wa ki laga ki na tìla pye Efirayimu cɛnlɛ woolo poro woro, ma si yala pa tìla pye wa Manase cɛnlɛ woolo pe woro ti sɔgɔwɔ. Manase cɛnlɛ woolo pe tara kɔnlɔ làa toro wa lafogo ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri, mɛɛ kari ma saa gbɔn wa Mediterane kɔgɔje wi na.
10 Kì pye ma, tara nda tìla pye wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, to la pye Efirayimu cɛnlɛ woolo poro woro, nda tìla pye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, a to pye Manase cɛnlɛ woolo poro woro. Kɔgɔje wo wìla pye tara shyɛn ti kɔnlɔ le. Manase cɛnlɛ woolo pe tara kɔnlɔ làa saa gbɔn wa Asɛri cɛnlɛ woolo pe tara ti na, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, ma saa gbɔn wa Isakari cɛnlɛ woolo pe tara ti na wa yɔnlɔ yirisaga yeri.
11 Wa Isakari cɛnlɛ lo naa Asɛri cɛnlɛ woolo pe tara ti ni, Manase cɛnlɛ woolo poro pàa Bɛti Sheyan ca ki ta konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, ma Yibileyamu ca ki ta konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, ma taga Dɔri ca naa ki ca woolo konaa ki kanŋgara na kapire ti ni; naa Eni Dɔri ca naa ki ca woolo konaa ki kanŋgara na kapire ti ni; naa Taanaki ca naa ki ca woolo konaa ki kanŋgara na kapire ti ni; naa Megido ca naa ki ca woolo konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, a tì pye tara taanri†.
12 Ma si yala Manase cɛnlɛ woolo pe sila ya mbege cara ti woolo pe purɔ mbe pe yirige. Ki Kana tara woolo pàa koro ma cɛn wa tara ti ni.
13 Ali naa Izirayɛli woolo pàa kaa fanŋga ta sanga ŋa ni, pe sila Kana tara woolo pe purɔ mbe pe yirige, ɛɛn fɔ, jɔlɔgɔ tunndo Izirayɛli woolo pàa kan pe yeri†.
14 A Zhozɛfu setirige piile pè si pan ma

† **17:4 17.4:** Nɔmbu 27.1-7 † **17:11 17.11:** Ŋga kì yo fɔ: *A tì pye tara taanri,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛnrɛ ti woro ma filige, ki mbe ya logo fɔ tara taanri nakoma Nafati Dɔri ca. † **17:13 17.12-13:** Kiti 1.27-28

Zhozuwe wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a mà si tara ti laga nuŋgba kan we yeri kɔrɔgɔ, woro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw we na fɔ ma pan ma gbɔn nala, a wè lɛgɛ we?»

15 A Zhozuwe wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Na kaa pye ye lɛgɛ, a Efirayimu yanwira tara tì kologo ye na, ye kari wa Perɛzi cɛnlɛ naa Erefayi cɛnlɛ woolo pe tara kɔɔrɔ ti ni, ye sa laga ka kɔn ye yɛɛ kan.»

16 A Zhozɛfu setirige piile pè sho fɔ: «Ki yɛn kaselege fɔ yanwira tara tì kologo we na, ɛɛn fɔ, Kana tara fɛnnɛ mbele pe yɛn ma cɛn wa Bɛti Sheyan ca naa ki kanŋgara na cara ti ni, naa mbele pe yɛn ma cɛn wa Zhizireyɛli gbunlundɛgɛ ki ni, tugurɔn wotoroye† yɛn pe yeri mbaa malaga gbɔɔn, we se ya mbe pe purɔ.»

17 Kona, a Zhozuwe wì sigi yo Zhozɛfu setirige piile pe kan, poro mbele pàa pye Efirayimu naa Manase cɛngɛlɛ woolo, ma yo fɔ: «Ye yɛn ma lɛgɛ konaa ma pye fanŋga ni jɛŋgɛ. Ki kala na, laga nuŋgba ma ye yaa ta wa tara ti ni.

18 Ɛɛn fɔ, yanwira tara ti yaa pye ye woro, ali mbege ta kɔlɔgɔ yi o. Ye yaa ki kɔn mbe ki ni fuun ki ta, fɔ sa gbɔn wa ki kɔsara ti na. Ye yaa Kana tara fɛnnɛ pe purɔ mbe pe yirige wa, ali mbege ta tugurɔn wotoroye yɛn pe yeri, konaa ali mbege ta pe yɛn fanŋga ni.»

18

Tara sannda ti yɛɛlɛkala cɛngɛlɛ kɔlɔshyɛn sanŋgala ke na

1 Kona, a Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pè si gbogolo wa Silo ca. A pè si filisaga paraga go ki sanga maga kan, katugu pàa fanŋga ta tara ti ni fuun ti na.

2 Ɛɛn fɔ, cɛngɛlɛ kɔlɔshyɛn la koro wa Izirayɛli woolo pe ni, poro sila tara ta ta gbɛn kɔrɔgɔ.

3 A Zhozuwe wì si Izirayɛli woolo pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, we tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ lì tara nda kan ye yeri, ye yaa la sambalawa piin sa gbɔn wagati wiwiin si jɛn mberi shɔ mberi ta?

4 Ye nambala taanrindaanri wɔ cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew li ni. Mi yaa pe tun pe sa tara ti yanri peri wele, peri kɔngɔlɔ ke gbɔn mberi yɔnlɔgɔ mbe yala pe cɛngɛlɛ ke tasara ti ni, ko puŋgo na, pe sɔngɔrɔ pe pan pege yɛgɛ naga na na.

5 Pe yaa tara ti yɛɛlɛ ti yiri tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn. Zhuda cɛnlɛ woolo poro yaa koro wa pe tara ti ni, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Zhozɛfu woolo pe koro wa pe woro ti ni wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.

6 Ye tara ti kɔngɔlɔ ke gbɔn yeri yɛɛlɛ ti yiri tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn, yeri yɔnlɔgɔ ye pan yeri kan na yeri. Mi yaa pɛtɛ gbɔn laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke tasaga ki naga.

7 Ɛɛn fɔ, Levi setirige piile poro se tara ta ta laga ye sɔgɔwɔ, katugu saraga wɔgɔtunŋgo ŋga paa piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ko ki yɛn pe tasaga ye. Gadi cɛnlɛ woolo, naa Urubɛn cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga woolo poro na, pàa pe tasara ta makɔ wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri. Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wo wìla ti kan pe yeri.»

8 Nambala mbele pàa wɔ pe sa tara ti kɔngɔlɔ ke gbɔn, a pè si kari. Sanni pe saa kee, a Zhozuwe wì sigi konɔ na li kan pe yeri ma yo fɔ: «Ye kari ye sa tara ti yanri yeri kɔngɔlɔ ke gbɔn, ye sɔngɔrɔ ye pan yeri kɔngɔlɔ gbɔnsɛwɛ wi kan na yeri. Mi yaa pɛtɛ gbɔn ti wogo na ye kan, laga Silo ca, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.»

9 A ki nambala pè si kari ma saa tara ti yanri, mari kɔɔnlɔ, a tì yiri kɔnsaga kɔlɔshyɛn, mɛɛ ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ wa ni ma yala ti cagbɔrɔ ti ni. Ko puŋgo na, a pè si sɔngɔrɔ ma pan Zhozuwe wi kɔrɔgɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, wa Silo.

10 Kona, a Zhozuwe wì si pɛtɛ gbɔn pe kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa Silo, mɛɛ tara ti yɛɛlɛ Izirayɛli woolo pe na, ma cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke tasara kan ke yeri.

Tara nda Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pàa ta

11 Pàa pɛtɛ gbɔn ma tara ti tɛgɛsaga koŋgbanŋga ki kan Bɛnzhamɛ cɛnlɛ

† **17:16 17.16:** Tugurɔn wotoroye sɛnrɛ nda tì yo ko ki naga ma yo pàa pye na fyɛrɛ waa Zhozɛfu setirige piile pe na.

woolo poro yeri, ma yala pe setiriye yi ni. Tara nda pàa ta tìla pye Zhuda setirige woolo pe woro to naa Zhozɛfu setirige woolo pe woro ti sɔgɔwɔ pi ni.

12 Pe tara ti kɔnlɔ na làa pye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, làa lɛ wa Zhuridɛn gbaan wi na, mɛɛ toro ma kari wa Zheriko ca, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, mɛɛ yanwira tara ti kɔn ma yiri wa yɔnlɔ tosaga yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Bɛti Avɛni gbinri wi na.

13 A tara ti kɔnlɔ lì si lɛ lema, ma kari wa Luzi ca ki yeri, pe maa ki ca ki yinri fun Betɛli, mɛɛ ki sɔlɔgɔ ma toro wa ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri; kona, a lì si tigi ma kari wa Atarɔti Adari ca, mɛɛ toro wa yanwiga ki go na, wa Bɛti Horɔn ca ŋga wa tigiwɛn pi ni ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.

14 Wa ki yanwiga ki yɔnlɔ tosaga yeri, a tara ti kɔnlɔ lì si kɛ ma kari yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, mɛɛ saa gbɔn wa Kiriyati Baali ca ki na, ko ca ko pàa pye na yinri fun Kiriyati Yeyarimu. Ki ca kìla pye Zhuda cɛnlɛ woolo poro wogo. Tara ti kɔnlɔ na làa pye wa yɔnlɔ tosaga yeri, pa làa toro yɛɛn we.

15 Wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, tara ti kɔnlɔ làa lɛ wa Kiriyati Yeyarimu ca ki na, mɛɛ yɛgɛ le wa yɔnlɔ tosaga yeri, ma saa gbɔn wa Nɛfitowa ca pulugo tɔnmɔ pi na.

16 Kona, a lì si lɛ lema mɛɛ tigi ma kari wa yanwiga ki tanla, ko ŋga kì yagara ma wɛ Bɛni Hinɔmu gbunlundɛgɛ ki na we, wa Erefayi cɛnlɛ woolo pe gbunlundɛgɛ ki ni, yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri; a lì si toro Hinɔmu gbunlundɛgɛ ki tanla, wa Zhebusi tara fɛnnɛ pe tinndi wi tigiwɛn pi yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, fɔ ma saa gbɔn Eni Oroguwɛli pulugo ki na.

17 Kona, a kɔnlɔ lì si kɛ ma kari wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, mɛɛ saa gbɔn wa Eni Shemɛshi ca ki na, kona mɛɛ kari ma saa gbɔn wa laga ŋga pàa pye na yinri Geliləti ki na, wa Adumimu laga ki tinndi wi yɛsinmɛ na. A lì si lɛ lema mɛɛ saa gbɔn wa sinndɛlɛgɛ ŋga pàa pye na yinri Bohan ki na; Bohan wìla pye Urubɛn setirige pyɔ.

18 A kɔnlɔ lì si toro wa yanwiga ki tigiwɛn pi ni wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, Araba tara gbunlundɛgɛ ki yɛsinmɛ na, mɛɛ tigi wa ki Araba tara gbunlundɛgɛ ki ni.

19 A lì si toro wa Bɛti Ogila ca ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri mɛɛ saa gbɔn wa Kɔgɔje kuwo wi kɔsaga ŋga wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri ki na, wa laga ŋga Zhuridɛn gbaan wi maa fuun na yiin wa kɔgɔje wi ni we. Wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, pa tara ti kɔnlɔ làa toro yɛɛn.

20 Zhuridɛn gbaan wo wìla pye tara ti kɔnlɔ wa yɔnlɔ yirisaga yeri.

Tara nda tìla kan Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe yeri ma yala pe setiriye yi ni, pa ti kɔngɔlɔ kàa pye yɛɛn kɛɛ ki ni fuun ki na.

21 Cara nda tìla kan Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe setiriye yi yeri ti nda: Zheriko, naa Bɛti Ogila, naa Emɛki Kezizi,

22 naa Bɛti Araba, naa Zemarayimu, naa Betɛli,

23 naa Avimu, naa Para, naa Ofira,

24 naa Kefari Amɔnayi, naa Ofini konaa Geba. Tìla pye ca kɛ ma yiri shyɛn ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.

25 Naa Gabawɔn, naa Arama, naa Beerɔti,

26 naa Mizipe, naa Kefira, naa Moza,

27 naa Erekɛmu, naa Yiripeyɛli, naa Tareyala,

28 naa Zela, naa Elɛfu, naa Zhebusi, ko kɔrɔ wo yɛn Zheruzalɛmu, naa Gibeya konaa Kiriyati. Tìla pye ca kɛ ma yiri tijɛrɛ ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni. To ti ni fuun nda to la pye Bɛnzhamɛ setirige piile pe kɔrɔgɔ, ma yala pe setiriye yi ni.

19

Tara nda Simeyɔn cɛnlɛ woolo pàa ta

1 Pàa pɛtɛ wi gbɔn tara ti tɛgɛsaga shyɛn wogo ŋga na pàa ki kan Simeyɔn cɛnlɛ woolo poro yeri, ma yala pe setiriye yi ni. Pe tara tìla pye wa Zhuda cɛnlɛ woolo pe woro ti nandogomɔ.

2 Pe tara ti cara to lari nda yɛɛn: Bɛrisheba, naa Sheba, naa Molada,

3 naa Hazari Shuwali, naa Bala, naa
Azɛmu,
4 naa Ɛlitoladi, naa Betuli, naa Ɔrima,
5 naa Zikilagi, naa Bɛti Marikabɔti, naa
Hazari Suza,
6 naa Bɛti Lebayɔti konaa Sharuhɛni.
Tìla pye ca kɛ ma yiri taanri ma pinlɛ ti
kanŋgara na kapire ti ni.
7 Naa Ayini, naa Irimɔ, naa Etɛri konaa
Ashan. Tìla pye ca tijɛrɛ naa ti kanŋgara
na kapire ti ni;
8 naa kapire nda tìla ki cara ti maga ti
ni, fɔ ma saa gbɔn wa Baalati Bɛri ca, ko
ca ko pàa pye na yinri fun Aramati, wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. To ti ni
fuun nda to la pye Simeyɔn cɛnlɛ woolo
poro kɔrɔgɔ, ma yala pe setiriye yi ni†.
9 Pe tara pa tìla pye wa Zhuda setirige
piile pe woro ti nawa, katugu Zhuda
setirige piile pe tasaga kìla gbɔgɔ ma wɛ
pe na. Ko ki ti Simeyɔn setirige piile pe
tara tìla pye wa Zhuda woolo pe woro ti
nandogomɔ.

Tara nda Zabulɔn cɛnlɛ woolo pàa ta

10 Pàa pɛtɛ wi gbɔn tara ti tɛgɛsaga
taanri wogo ŋga na pàa ki kan Zabulɔn
cɛnlɛ woolo poro yeri, ma yala pe setiriye
yi ni. Pe tara tìla lɛ ma saa gbɔn fɔ wa
Saridi ca.
11 Mbe lɛ lema, a pe tara ti kɔnlɔ lì si
kari wa yɔnlɔ tosaga yeri ma saa gbɔn
wa Mareyala ca ki na, mɛɛ saa gbɔn wa
Dabeshɛti ca ki na konaa wa lafogo ŋga
ki yɛn wa Yokineyamu ca yɛsinmɛ na ki
na.
12 A lì si lɛ wa Saridi ca mɛɛ yɛgɛ le
wa yɔnlɔ yirisaga yeri ma saa gbɔn wa
Kisilɔti Tabɔri tara ti na, kona, a lì si yɛgɛ
le wa Dabirati ca ki yeri, mɛɛ toro ma kari
wa Yafiya ca.
13 Kona, a lì si yiri wa mɛɛ toro ma kari
wa yɔnlɔ yirisaga yeri, fɔ ma saa gbɔn wa
Gati Efɛri ca konaa laga ŋga pàa pye na
yinri Ɛti Kazɛn ki na, mɛɛ toro ma kari
wa Irimɔ ca, ma kɛ ma saa gbɔn wa Neya
ca ki na.
14 Wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
tara ti kɔnlɔ làa Hanatɔn ca ki sɔlɔgɔ
ma toro mɛɛ saa kan wa Yifita Ɛli gbun-
lundɛgɛ ki na.
15 Tara ti cara tìla pye kɛ ma yiri shyɛn
ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.
To ta lari nda Katati, naa Nahalali, naa
Shimirɔn, naa Yideyali konaa Betilɛɛmu.
16 Ki cara nda to naa ti kanŋgara na
kapire ti ni, tìla pye Zabulɔn cɛnlɛ woolo
poro kɔrɔgɔ, ma yala pe setiriye yi ni.

Tara nda Isakari cɛnlɛ woolo pàa ta

17 Pàa pɛtɛ wi gbɔn tara ti tɛgɛsaga
tijɛrɛ wogo ŋga na pàa ki kan Isakari
cɛnlɛ woolo poro yeri, ma yala pe setiriye
yi ni.
18 Cara nda tìla pye wa pe tara ti ni
to lari nda Zhizireyɛli, naa Kesulɔti, naa
Sunɛmu,
19 naa Hafarayimu, naa Shiyɔn naa
Anaharati,
20 naa Arabiti, naa Kishiyɔn, naa Abɛzi,
21 naa Eremɛti, naa Eni Ganimu, naa
Eni Ada konaa Bɛti Pazɛzi.
22 Tara ti kɔnlɔ làa saa gbɔn cara nda na
to lari nda Tabɔri, naa Shahazima konaa
Bɛti Shɛmɛshi, mɛɛ saa gbɔn wa Zhuridɛn
gbaan wi na. Tìla pye ca kɛ ma yiri
kɔgɔlɔni ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire
ti ni.
23 Ki cara to naa ti kanŋgara na kapire
ti ni, tìla pye Isakari cɛnlɛ woolo poro
kɔrɔgɔ, ma yala pe setiriye yi ni.

Tara nda Asɛri cɛnlɛ woolo pàa ta

24 Pàa pɛtɛ wi gbɔn tara ti tɛgɛsaga
kaŋgurugo wogo ŋga na pàa ki kan Asɛri
cɛnlɛ woolo poro yeri, ma yala pe setiriye
yi ni.
25 Pe tara ti cara to lari nda Ɛlikati, naa
Hali, naa Betɛn, naa Akishafu,
26 naa Alamelɛki, naa Ameyadi konaa
Misheyali. Wa yɔnlɔ tosaga yeri, tara ti
kɔnlɔ làa saa gbɔn wa Karimɛli yanwiga
ki na konaa Shikɔri Libinati lafogo ki na.
27 Kona, a lì si kɛ ma kari yɔnlɔ yirisaga
yeri, wa Bɛti Dagɔn ca ki yeri, mɛɛ
saa gbɔn Zabulɔn tara to naa Yifita Ɛli
gbunlundɛgɛ ki na, wa Bɛti Emɛki ca naa
Neyiyɛli ca ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ

† **19:8 19.2-8:** 1 Kuro 4.28-33

yeri. Kona, a lì si yɛgɛ kan wa Kabuli ca
ki yeri, ma wa kamɛŋgɛ na,
28 mɛɛ toro wa Eburɔn, naa Erehɔbu,
naa Hamɔ konaa Kana cara ti yeri, fɔ ma
saa gbɔn wa Sidɔn kagbɔgɔ ki na.
29 Kona, a tara ti kɔnlɔ lì si kɛ ma kari
wa Arama ca naa Tiri ca ki yeri, ko ŋga
pàa malaga sigembogo kan maga maga
we. Kona lì si yɛgɛ kan wa Hosa ca ki
yeri, ma toro ma yiri wa Mahalɛbu ca, ma
saa toro wa Akizibu tara mɛɛ saa gbɔn wa
Mediterane kɔgɔje wi na.
30 Mbe taga wa ko na, làa toro fun wa
Uma, naa Afɛki konaa Erehɔbu cara ti ni.
Ca nafa ma yiri shyɛn tìla pye wa tara ti
ni ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.
31 Ki cara to naa ti kanŋgara na kapire ti
ni, tìla pye Asɛri cɛnlɛ woolo poro kɔrɔgɔ,
ma yala pe setiriye yi ni.

Tara nda Nɛfitali cɛnlɛ woolo pàa ta

32 Pàa pɛtɛ wi gbɔn tara ti tɛgɛsaga
kɔgɔlɔni wogo ŋga na pàa ki kan Nɛfitali
cɛnlɛ woolo poro yeri, ma yala pe setiriye
yi ni.
33 Pe tara ti kɔnlɔ làa lɛ wa Elɛfu
ca konaa Zaananimu ca tigbɔgɔ ki na,
kona mɛɛ toro wa Adami Nekɛbu ca naa
Yabineyɛli ca ki ni, ma kari wa Lakumi ca,
mɛɛ saa gbɔn wa Zhuridɛn gbaan wi na.
34 A lì si kɛ wa yɔnlɔ tosaga yeri ma
kari wa Azinɔti Tabɔri ca ki yeri, mɛɛ
lɛ lema ma yɛgɛ kan wa Hukɔki ca ki
yeri; a lì si saa gbɔn Zabulɔn cɛnlɛ woolo
pe tara ti na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
yeri; konaa ma gbɔn wa Asɛri cɛnlɛ woolo
naa Zhuda cɛnlɛ woolo pe woro ti na, wa
yɔnlɔ tosaga yeri. Wa yɔnlɔ yirisaga† yeri,
Zhuridɛn gbaan wo wìla pye tara ti kɔnlɔ
le.
35 Cara nda pàa malaga sigemboro kan
mari maga, to lari nda Zidimu, naa Zɛri,
naa Hamati, naa Arakati, naa Kinerɛti,
36 naa Adama, naa Arama, naa Hazɔri,
37 naa Kedɛshi, naa Edireyi, naa Eni
Hazɔri,
38 naa Yireyɔni, naa Migidali Ɛli, naa
Horɛmu, naa Bɛti Anati konaa Bɛti
Shɛmɛshi. Tìla pye ca kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ
ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.
39 Ki cara to naa ti kanŋgara na kapire
ti ni tìla pye Nɛfitali cɛnlɛ woolo poro
kɔrɔgɔ, ma yala pe setiriye yi ni.

Tara nda Dan cɛnlɛ woolo pàa ta

40 Pàa pɛtɛ wi gbɔn tara ti tɛgɛsaga
kɔlɔshyɛn wogo ŋga na pàa ki kan Dan
cɛnlɛ woolo poro yeri, ma yala pe setiriye
yi ni.
41 Tara nda pàa ta kɔrɔgɔ, cara nda tìla
pye wa ti ni, to lari nda yɛɛn: Zoreya, naa
Ɛshitawɔli, naa Irishemɛshi;
42 naa Shaalabɛn, naa Ayalɔn, naa Yi-
tila;
43 naa Elɔn, naa Timina, naa Ekirɔn;
44 naa Ɛliteke, naa Gibetɔn, naa Baalati;
45 naa Yehudi, naa Bene Beraki, naa Gati
Irimɔ;
46 naa Yarikɔn lafogo ki ni konaa
Arakɔn†, ma pinlɛ tara nda tìla pye Zhafa†
ca yɛsinmɛ pi na ti ni.
47 Ɛɛn fɔ, a Dan cɛnlɛ woolo pe tara tì
si kaa shɔ pe yeri. Kona, a pè si saa to
Leshɛmu ca ki na maga shɔ maga ta, ma
ca woolo pe gbo, mɛɛ ki pye pe wogo, ma
cɛn wa ki ni. A pè si pe tɛlɛ mɛgɛ ki taga
Leshɛmu ca ki na naga yinri Dan†.
48 Ki cara nda to naa ti kanŋgara na
kapire ti ni, tìla pye Dan cɛnlɛ woolo poro
kɔrɔgɔ, ma yala pe setiriye yi ni.

Tara nda pàa kan Zhozuwe wi yeri

49 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa tara
ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na mari kɔngɔlɔ ke
gbɔn ma kɔ, a pè si tara ta kan Nuni
pinambyɔ Zhozuwe wi yeri kɔrɔgɔ wa pe
yɛɛ sɔgɔwɔ.
50 Ca ŋga wìla yɛnri, ko ŋga pàa pye
na yinri Timinati Sera, wa Efirayimu

† **19:34 19.34:** Ŋga kì yo fɔ: *Wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri,* pa to yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni. Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Eburuye sɛnrɛ ni wo ni, pège yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, wa Zhuda tara. Ki sɛnrɛ ti cɛnsaga ki woro ma yala laga ki laga ŋga ki na. † **19:46 19.46:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni, ŋga kì yo laga ma yo fɔ: *Naa Yarikɔn lafogo ki ni konaa Arakɔn,* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, kì yo wa ma yo fɔ: Wa Yarikɔn lafogo ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri konaa tara nda ti yɛn ki yɛsinmɛ na. Arakɔn mɛgɛ ko woro wa. † **19:46 19.46:** Zhafa ca ko nuŋgba ko pe yinri Zhope; Kapye 9.36. † **19:47 19.47:** Kiti 18.27-29

yanwira tara ti ni, a pè sigi kan wi yeri, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni. A Zhozuwe wì sigi ca ki kan naa fɔnŋgɔ, mɛɛ cɛn wa.
51 Saraga wɔfɔ Eleyazari, naa Nuni pinambyɔ Zhozuwe konaa Izirayɛli cɛngɛlɛ ke seye teele pe ni, pa pàa pɛtɛ gbɔn ma tara ti yɛɛlɛ yɛɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa Silo ca, wa filisaga paraga go ki yɔn na. Pa pàa tara ti yɛɛlɛ mari kɔ yɛɛn.

20

Cara kɔgɔlɔni nda
lere mbe ya fe sa karafa ka ni
(Nɔmbu 35.6-34; Dete 4.41-43; 19.1-13)

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Zhozuwe wi ni ma yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: «Cara nda lere mbe ya fe sa karafa ka ni, yeri wɔ ye yɛɛ kan wa ye cara ti sɔgɔwɔ, to nda mìla ti sɛnrɛ yo Moyisi wi kan, a wìri yo ye kan we†.
3 Na lere ka fara lere ni mboo gbo, na wi sigi siligi, wi mbe ya fe mbe kari wa ki ca ka ni sa karafa wa, pa wi yaa shɔ ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ wi kɛɛ.
4 Ŋa wì lere wi gbo, wi yaa fe mbe kari wa ki ca nuŋgba ni, mbe sa yere wa mbogo ŋga kì ca ki maga ki yeyɔngɔ ki na, mboo kala li yɛgɛ yo ki ca ki lelɛɛlɛ pe kan. Poro yaa ye wi ni pe yɛɛ kɔrɔgɔ wa ca, mbe sa cɛnsaga kan wi yeri wi cɛn wa pe ni.
5 Ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ, na wiga taga wi puŋgo na sa gbɔn wa, paga ka ŋa wì lere wi gbo wi le wi kɛɛ; katugu wi sigi siligi mboo lewee yɛnlɛ wi gbo, mà jɛn wi sila wi panra.
6 Ŋa wì lere wi gbo wi yaa koro wa ki ca ki ni, fɔ lelɛɛlɛ gbogolomɔ pi sa wi kiti wi kɔn, konaa fɔ saraga wɔfɛnnɛ to ŋa wi yɛn tunŋgo ki na ki wagati wi ni, wi sa ku. Ko puŋgo na, wìla fe ma yiri ca ŋga ni, wi mbe ya sɔngɔrɔ mbe kari wa ki ni, wa wi go.»
7 Cara nda Izirayɛli woolo pàa wɔ ki wogo ki na, to lari nda yɛɛn: Kedɛshi, wa Galile tara, wa Nɛfitali yanwira tara ti ni, naa Sishɛmu, wa Efirayimu yanwira tara ti ni, naa Kiriyati Ariba, ko ca ko pàa pye na yinri fun Eburɔn, wa Zhuda yanwira tara ti ni.
8 Wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ sanŋga ki na, wa Zheriko ca ki yɔnlɔ yirisaga yeri, pàa Bezɛri ca ki wɔ, kìla pye wa Urubɛn cɛnlɛ woolo pe gbinri funwa laga falafala ki na; naa Aramɔti ca ki ni, wa Galaadi tara, ko ca ko la pye Gadi cɛnlɛ woolo poro wogo; konaa Golan ca ki ni, wa Bazan tara, ko ca ko la pye Manase cɛnlɛ woolo poro wogo.
9 Pàa ki cara ti wɔ mari tɛgɛ Izirayɛli woolo naa nambanmbala mbele pàa pye ma cɛn wa pe sɔgɔwɔ pe kan, jaŋgo na lere ka lere gbo, na wi sigi siligi, wi fe wi sa lara ka ni, pa wi yaa shɔ ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ wi kɛɛ, sanni lelɛɛlɛ gbogolomɔ pi sa wi kala li yɛgɛ wɔ.

21

Cara nda tìla kan Levi setirige piile pe yeri ti kala
(1 Kuro 6.39-66)

1 Koni, Levi setirige piile† pe seye teele pè si kari ma saa saraga wɔfɔ Eleyazari, naa Nuni pinambyɔ Zhozuwe konaa Izirayɛli cɛngɛlɛ sanŋgala ke seye teele pe yan.
2 Wa Silo ca, wa Kana tara, mɛɛ pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa konɔ kan Moyisi wi yeri ma yo wi cara ta kan we yeri we cɛn wa ti ni, mbe pinlɛ ti kanŋgara na lara ti ni, we ta waa we yaayoro ti kaan tila kaa wa.»
3 Kì kaa pye ma, a Izirayɛli woolo pè si cara ta wɔwɔ to naa ti kanŋgara na lara ti ni wa tara nda pàa ta ta kɔrɔgɔ ti ni, mberi kan Levi setirige piile pe yeri, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.
4 A pè si pɛtɛ koŋgbanŋa wi gbɔn a wì Kehati setirige seye woolo pe wɔ. Wa pe ni, Levi setirige piile mbele pàa yiri wa

† **20:2 20.2:** Nɔmbu 35.6-32; Dete 4.41-43; 19.1-13 † **21:1 21.1:** Levi pinambiile pàa pye taanri: Gɛrishɔn, naa Kehati konaa Merari. Saraga wɔfɛnnɛ to Arɔn pa wìla yiri wa Kehati setirige ki ni. Ki Arɔn wi setirige piile poro pàa kaa pye saraga wɔfɛnnɛ wa Izirayɛli tara. Levi setirige piile sanmbala poro la pye na tunndo ta yɛgɛ piin.

saraga wɔfɔ Arɔn wi setirige ki ni, pàa ta ca kɛ ma yiri taanri pɛtɛ gbɔngɔ ki fanŋga na. Pa ki cara tìla pye wa Zhuda cɛnlɛ, naa Simeyɔn cɛnlɛ konaa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe tara ti ni.

5 Kehati setirige piile sanmbala pàa ta ca kɛ pɛtɛ gbɔngɔ ki fanŋga na ma yiri wa Efirayimu cɛnlɛ, naa Dan cɛnlɛ konaa Manase cɛnlɛ li walaga ki woolo pe tara ti ni.

6 Gɛrishɔn setirige piile pàa ta ca kɛ ma yiri taanri pɛtɛ gbɔngɔ ki fanŋga na ma yiri wa Isakari cɛnlɛ, naa Asɛri cɛnlɛ, naa Nɛfitali cɛnlɛ konaa Manase cɛnlɛ li walaga sanŋga ki woolo pe tara ti ni wa Bazan tara.

7 Merari setirige piile pàa ta ca kɛ ma yiri shyɛn ma yala pe setiriye yi ni. Pa tìla pye wa Urubɛn cɛnlɛ, naa Gadi cɛnlɛ konaa Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe tara ti ni.

8 Izirayɛli woolo pàa ki cara to naa ti kanŋgara na lara ti kan Levi setirige piile pe yeri pɛtɛ gbɔngɔ ki fanŋga na, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan wigi yo we.

Cara nda tìla kan saraga wɔfɔ Arɔn wi setirige piile pe yeri

9 Cara nda pàa wɔ wa Zhuda cɛnlɛ naa Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe tara ma kan, ti mɛrɛ ti nda.

10 Tìla pye Arɔn setirige piile poro woro, poro mbele pàa pye Levi pinambyɔ Kehati wi setirige piile pe seye woolo wele. Poro wɛlɛ pɛtɛ gbɔngɔ koŋgbanŋga kìla wɔ.

11 A pè si Kiriyati Ariba ca ki kan pe yeri naa ki kanŋgara na lara ti ni, ko ca ko pàa pye na yinri fun Ariba; Ariba wìla pye Anaki setirige piile poro tɛlɛ. Ki ca pàa pye naga yinri fun Ɛburɔn, kìla pye wa Zhuda yanwira tara ti ni.

12 Ki ca ki kanŋgara na lara naa ki kanŋgara na kapire ti ni pàa ti kan Yefune pinambyɔ Kalɛbu wo yeri.

13 Cara nda pàa kan saraga wɔfɔ Arɔn wi setirige piile pe yeri, ma pinlɛ ti kanŋgara na lara ti ni, to lari nda yɛɛn: Ɛburɔn, ko la pye ca ŋga legboleele pe yaa la karafa wa ki ni, naa Libina

14 naa Yatiri, naa Ɛshitemowa

15 naa Olɔn, naa Debiri,

16 naa Ayini, naa Yuta konaa Bɛti Shɛmɛshi. Tìla pye ca kɔlɔjɛrɛ naa ti kanŋgara na lara ti ni, ma yiri wa Zhuda cɛnlɛ naa Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe tara ti ni.

17 Wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe tara ti ni, cara nda pàa ta ma pinlɛ ti kanŋgara na lara ti ni, to lari nda yɛɛn: Gabawɔn, naa Geba,

18 naa Anatɔti, konaa Alimɔ. Tìla pye ca tijɛrɛ.

19 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye Arɔn wi setirige piile, cara nda fuun pàa ta, ma pinlɛ ti kanŋgara na lara ti ni, tìla pye ca kɛ ma yiri taanri.

Cara nda tìla kan Kehati setirige piile sanmbala pe yeri

20 Levi setirige piile sanmbala mbele pàa pye Kehati wi setirige piile pàa cara ta ta pɛtɛ gbɔngɔ ki fanŋga na, wa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tara.

21 Pàa Sishɛmu ca ki kan pe yeri naa ki kanŋgara na lara ti ni, ko la pye ca ŋga legboleele pe yaa la karafa wa ki ni, wa Efirayimu yanwira tara ti ni, naa Gezɛri ca naa ki kanŋgara na lara ti ni,

22 naa Kibizayimu ca naa ki kanŋgara na lara ti ni konaa Bɛti Horɔn ca naa ki kanŋgara na lara ti ni. Tìla pye ca tijɛrɛ.

23 Wa Dan cɛnlɛ woolo pe tara, cara nda pàa kan pe yeri, to lari nda Ɛliteke ca naa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Gibetɔn ca naa ki kanŋgara na lara ti ni,

24 naa Ayalɔn ca naa ki kanŋgara na lara ti ni konaa Gati Irimɔ ca naa ki kanŋgara na lara ti ni. Tìla pye ca tijɛrɛ.

25 Wa Manase cɛnlɛ li walaga ki woolo pe tara, cara nda pàa kan pe yeri, to lari nda Taanaki ca naa ki kanŋgara na lara ti ni konaa Gati Irimɔ ca naa ki kanŋgara na lara ti ni. To la pye ca shyɛn.

26 Cara nda fuun Kehati setirige piile sanmbala pe seye yìla ta, tìla pye ca kɛ, ma pinlɛ ti kanŋgara na lara ti ni.

Cara nda tìla kan Gɛrishɔn setirige piile pe yeri

27 Levi setirige piile mbele pàa pye Gɛrishɔn setirige piile, pàa Golan ca ki kan pe yeri naa ki kanŋgara na lara ti ni,

wa Bazan tara, wa Manase cɛnlɛ li walaga sanŋga ki woolo pe tara. Ko la pye ca ŋga legboleele pe yaa la karafa wa ki ni, konaa Beeshitira ca naa ki kanŋgara lara ti ni. Tìla pye ca shyɛn.

28 Wa Isakari cɛnlɛ woolo pe tara, cara nda pàa kan pe yeri, to lari nda Kishiyɔn ca naa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Dabirati ca naa ki kanŋgara na lara ti ni,
29 naa Yarimuti ca naa ki kanŋgara na lara ti ni konaa Eni Ganimu ca naa ki kanŋgara na lara ti ni. Tìla pye ca tijɛrɛ.
30 Wa Asɛri cɛnlɛ woolo pe tara, cara nda pàa kan pe yeri, to lari nda Misheyali ca naa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Abidɔn ca naa ki kanŋgara na lara ti ni,
31 naa Ɛlikati ca naa ki kanŋgara na lara ti ni konaa Erehɔbu ca naa ki kanŋgara na lara ti ni. Tìla pye ca tijɛrɛ.
32 Wa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe tara, cara nda pàa kan pe yeri, to lari nda Kedɛshi ca naa ki kanŋgara na lara ti ni, wa Galile tara, ko la pye ca ŋga legboleele pe yaa la karafa wa ki ni, naa Hamɔti Dɔri ca naa ki kanŋgara na lara ti ni konaa Karitan ca naa ki kanŋgara na lara ti ni. Tìla pye ca taanri.
33 Cara nda fuun Gɛrishɔn setirige piile pàa ta, ma yala pe setiriye yi ni, tìla pye ca kɛ ma yiri taanri, ma pinlɛ ti kanŋgara na lara ti ni.

Cara nda tìla kan Merari setirige piile pe yeri

34 Levi setirige piile sanmbala mbele pàa pye Merari setirige piile, cara nda pàa kan pe yeri, wa Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe tara, to lari nda Yokineyamu ca naa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Karita ca naa ki kanŋgara na lara ti ni,
35 naa Dimina ca naa ki kanŋgara na lara ti ni konaa Nahalali ca naa ki kanŋgara na lara ti ni. Tìla pye ca tijɛrɛ.
36 Wa Urubɛn cɛnlɛ woolo pe tara ti ni, cara nda pàa kan pe yeri, to lari nda Bezɛri ca naa ki kanŋgara na lara ti ni, (ko la pye ca ŋga legboleele pe yaa la karafa wa ki ni), naa Yaza ca naa ki kanŋgara na lara ti ni,
37 naa Kedemɔti ca naa ki kanŋgara na lara ti ni konaa Mefaati ca naa ki kanŋgara na lara ti ni. Tìla pye ca tijɛrɛ†.
38 Wa Gadi cɛnlɛ woolo pe tara, cara na pàa kan pe yeri, to lari nda Aramɔti ca naa ki kanŋgara na lara ti ni, wa Galaadi tara, ko la pye ca ŋga legboleele pe yaa la karafa wa ki ni, naa Mahanayimu ca naa ki kanŋgara na lara ti ni,
39 naa Ɛshibɔn ca naa ki kanŋgara na lara ti ni konaa Yayezɛri ca naa ki kanŋgara na lara ti ni. Tìla pye ca tijɛrɛ.
40 Cara nda fuun Levi setirige piile sanmbala mbele pàa pye Merari setirige piile pàa ta pɛtɛ gbɔngɔ ki fanŋga na, ma yala pe setiriye yi ni, tìla pye ca kɛ ma yiri shyɛn.

41 Cara nda fuun Levi setirige piile pàa ta, ma pinlɛ ti kanŋgara na lara ti ni wa Izirayɛli woolo sanmbala pe tara ti ni, tìla pye ca nafa shyɛn ma yiri kɔlɔtaanri.
42 Ki cara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba tìla kan pe yeri ma pinlɛ ti kanŋgara na lara ti ni. Ti cɛnlɔmɔ pìla si pye nuŋgba.

43 Kì pye ma, tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wugu ma yo li yaa kan Izirayɛli woolo pe tɛlɛye pe yeri, a lì si ti ni fuun ti kan Izirayɛli woolo pe yeri. A pè siri shɔ mari pye pe woro, mɛɛ cɛn wa ti ni.
44 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si yɛyinŋge kan pe yeri pe tara ti kɛɛ ki ni fuun ki na, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yɔn fɔlɔ kɔn pe tɛlɛye pe yeri ma wugu pe kan we. Làa fanŋga kan pe yeri, a pè ya pe juguye pe ni fuun pe ni. Wa kpɛ sila ya mbe yere mbe pe sige.
45 Kì pye ma, yɔn fɔgɔlɔ ŋgele fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa lɛ mbe kajɛŋgɛ ŋga fuun pye Izirayɛli woolo pe kan, ka kpɛ sila koro na lii ŋga pye. Ke ni fuun kàa pye ma yɔn fili.

ZHOZUWE WI KAPYEGELE PUŊGO WOGOLO WELE

22

22–24

† **21:37 21.36-37:** Ki vɛriseye shyɛn mbele pe sɛnrɛ ti woro wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛlɛ mbele pe yɛn Eburuye sɛnrɛ ni pe ni. Ɛɛn fɔ pa ti yɛn wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛlɛ mbele pe yɛn Girɛki sɛnrɛ naa latɛn sɛnrɛ ni pe ni. Ti yɛn fun wa 1 Kuro 6.63-64laga ki ni.

Cɛngɛlɛ ŋgele kàa pye wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri

1 Kona, a Zhozuwe wì si Urubɛn cɛnlɛ
woolo, naa Gadi cɛnlɛ woolo konaa Man-
ase cɛnlɛ walaga ki woolo pe yeri
2 mɛɛ pe pye fɔ: «Ŋga fuun Yawe
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla yo ye
kan, ki ni fuun yège pye; a yè logo na yeri
ma ŋga fuun mì yo ye kan ki pye†.
3 Maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ŋa wì
toro wi ni fɔ ma pan ma gbɔn nala, yee
je ye sefɛnnɛ pe na. Ŋga fuun Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì yo ye kan, a yè ki
ni fuun ki pye.
4 Koni, lì yɛyinŋge kan ye sefɛnnɛ pe
yeri laga tara ti ni paa yɛgɛ ŋga na làa
ki yo pe kan we. Ye sɔngɔrɔ yaa kee wa
ye tara, ye sa cɛn wa ti ni, to nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla kan ye
yeri wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga
yeri we.
5 Ɛɛn fɔ, ŋgasele naa lasiri ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla yo ye
kan, yeri yigi jɛŋgɛ yaa tanri ti na. Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ye ndanla. Yaa
tanri li koŋgolo ke ni fuun ke na, yeli
ŋgasegele ke yigi yaa tanri ke na, ye
mara li na yaa tunŋgo piin li kan ye
kotogo ki ni fuun konaa ye nawa pi ni
fuun ni.»

6 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wì si duwaw
pye pe kan mɛɛ pe torogo. A pè si sɔngɔrɔ
ma kari wa pe paara yinrɛ ti ni.
7 Moyisi wìla tara ta kan Manase cɛnlɛ
li walaga koŋgbanŋga ki woolo pe yeri
kɔrɔgɔ wa Bazan tara. Walaga sanŋga
ki woolo poro na, Zhozuwe wìla tara ta
kan pe yeri wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ
tosaga yeri ma pinlɛ pe sefɛnnɛ, Izirayɛli
woolo sanmbala pe ni. Naa Zhozuwe wìla
kaa pe torogo paa kee wa pe paara yinrɛ
ti ni, a wì si duwaw pye pe kan.
8 Wìla pe pye fɔ: «Ye sɔngɔrɔ yaa kee
ye yarijɛndɛ lɛgɛrɛ nda yè ta ti ni: Ye
yaayoro ŋgbeleye, naa warifuwe, naa
tɛ, naa tuguyɛnrɛ, naa tuguwɔrɔ konaa
yaripɔrɔ lɛgɛrɛ ti ni. Ye juguye pe yaara
nda yè koli, yeri yɛɛlɛ ye yɛɛ na, yoro naa
ye sefɛnnɛ sanmbala pe ni.»

Saraga wɔsaga ŋga pàa kan wa Zhuridɛn gbaan wi tanla

9 Kona, a Urubɛn cɛnlɛ woolo naa Gadi
cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga
woolo pe ni, poro mbele pàa pye wa
yɔnlɔ yirisaga yeri, pè si sɔngɔrɔ ma kari
wa pe yeri. Pàa yiri wa Izirayɛli woolo
sanmbala pe tanla wa Silo ca, wa Kana
tara, ma kari wa Galaadi tara, to nda
pàa ta kɔrɔgɔ, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro ti ni Moyisi wi kan.
10 Naa pàa ka saa gbɔn wa Zhuridɛn
gbaan yɔn tara ti ni, ma pe ta wa Kana
tara bere, a Urubɛn cɛnlɛ woolo naa
Gadi cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ
li walaga woolo pè si kafɔnnɔ saraga
wɔsaga gbeŋge ka kan wa gbaan wi yɔn
na.
11 A leele pèle si saa ki yo Izirayɛli
woolo sanmbala pe kan ma yo fɔ: «Ye
wele, Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa Gadi cɛnlɛ
woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga
woolo mbele pe wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri
pè saraga wɔsaga ka kan wa Zhuridɛn
gbaan wi yɔn na, ma wa laga we kɛɛ yeri,
laga Kana tara.»
12 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa ki sɛnrɛ
ti logo ma, a pè si pe yɛɛ gbogolo wa Silo
ca, ma pe yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe sa to cɛngɛlɛ
ŋgele wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri ke na
mbe malaga gbɔn ke ni.
13 A pè si saraga wɔfɔ Eleyazari wi
pinambyɔ Fineyasi wi tun wa Galaadi
tara, wa Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa Gadi
cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga
woolo pe yeri.
14 Izirayɛli teele kɛ la pinlɛ wi ni. To
nuŋgba la yiri seye yi ni fuun nuŋgba
nuŋgba ni wa Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun
ke ni. Pe ni fuun pàa pye sege teele.
15 A pè si kari wa Galaadi tara, wa
Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa Gadi cɛnlɛ
woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga
woolo pe yeri ma saa pe pye fɔ:
16 «Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ
woolo pè yo ki ŋga fɔ: ‹Yiŋgi na, a yè
sigi kapegbɔgɔ ŋga ki pye woro Izirayɛli
woolo we Yɛnŋɛlɛ li na? Yiŋgi na, a yè

† **22:2 22.2:** Nɔmbu 32.20-32; Zhozu 1.12-15

si je ma puŋgo le Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni, ma saraga wɔsaga ka kan ye yɛɛ wogo? Ko ki naga ma yo yè yiri ma je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na†.
17 Wa Pewɔri laga ki na, wàa kapegbɔgɔ ŋga pye, ki kapege ki fa wɔ laga we sɔgɔwɔ fɔ ma pan ma gbɔn nala, ali maga ta Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tifɛlɛgɛ yama wa woro mbele li woolo we na. Ko si ye bɔ bere†?
18 Ki ŋga, koni yè je ma yo ye se logo li yeri. Na nala yaga yiri mbe je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, goto li yaa nawa ŋgban Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe ni.
19 Na kaa pye tara nda tì kan ye yeri ti yɛn fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ konɔ li ni ye yɛgɛ na, ye sɔngɔrɔ wa tara nda ti yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro ti ni, to nda li cɛnsaga paraga go ki yɛn ma kan wa ti ni we, ye cɛn wa we sɔgɔwɔ. Ɛɛn fɔ, yaga ka yiri mbe je li na, yaga si ka laga we na, mbe saraga wɔsaga ka kan ye yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li wogo ko puŋgo na.
20 Naa Zera setirige pyɔ Akan wìla kapegbɔgɔ ki pye ma yaara nda tìla tɛgɛ ti yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, mbe tɔngɔ ta lɛ, li naŋgbanwa kala làa to woro Izirayɛli woolo we ni fuun we na. Akan wo nuŋgba ma wìla ku wi kapege ki kala na†.› »
21 A Urubɛn cɛnlɛ woolo naa Gadi cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga woolo pè si Izirayɛli woolo pe yɔn sogo ma yo fɔ:
22 «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yawa pi ni fuun fɔ! Ee, lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yawa pi ni fuun fɔ. Kala na lì ti a wè sigi pye ma, lìgi jɛn. Yoro Izirayɛli woolo sanmbala ye ni fuun ye yaa sigi jɛn fun. Na kàa pye we yɛn na jaa mbe yiri mbe je mbe kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, ko kala na wège saraga wɔsaga ŋga ki kan, kona li we gbo fɔɔnfɔɔn ŋga.
23 Na kaa pye waa jaa mbe yiri mbe je li na, ko kala na wège saraga wɔsaga ŋga ki kan, mbaa saara sogoworo, naa muwɛ saara nakoma nayinmɛ saara woo wa ki na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate li jɔlɔgɔ wa we na.
24 Ɛɛn fɔ, ko ma ki ti wège kan. Wège kan katugu we yɛn na fyɛ fɔ ye setirige piile paga ka we setirige piile pe pye pilige ka fɔ: ‹Yiŋgi ki yɛn yoro naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni ye sɔgɔwɔ, lo na li yɛn woro Izirayɛli woolo we Yɛnŋɛlɛ le?
25 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate lì Zhuridɛn gbaan wi pye kɔnlɔ woro naa yoro Urubɛn cɛnlɛ naa Gadi cɛnlɛ woolo we sɔgɔwɔ. Yaraga ka woro yoro naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni ye sɔgɔwɔ.› Ki ka pye ma, ye setirige piile pe mbe ka ya ti we setirige piile pe se kaa li gbogo.
26 Ko kala na wège jate maga saraga wɔsaga ŋga ki kan. Ɛɛn fɔ, we sigi kan mbaa saara sogoworo nakoma saara ta yɛgɛ woo wa ki na.
27 Wège kan ki pye paa sɛrɛfɔ yɛn woro naa yoro sɔgɔwɔ, mbe ka pye fun paa sɛrɛfɔ yɛn we setirige piile poro naa ye setirige piile pe sɔgɔwɔ, mbaa ki nari fɔ woro fun we maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo we saara sogoworo ti ni, naa we nayinmɛ saara to naa we saara sannda ti ni. We woro na jaa pilige ka ye setirige piile pe ka we woolo pe pye fɔ: ‹Yaraga ka woro yoro naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni ye sɔgɔwɔ.› »
28 Wè we yɛɛ pye fɔ: «Pilige ŋga ni na paga pan mbege sɛnrɛ nda ti yo woro nakoma we setirige piile pe na ma, pa kona we mbe ya mbe pe yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Ye saraga wɔsaga ŋga ki wele, we tɛlɛye poro pàa ki kan, a kì yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ li wogo ki kɔrɔgɔ. Pe sila ki kan mbaa saara sogoworo nakoma saara ta yɛgɛ woo wa ki na, ɛɛn fɔ, pàa ki kan jaŋgo ki pye paa sɛrɛfɔ yɛn woro naa yoro sɔgɔwɔ.
29 We faga jate fyew mbe yiri mbe je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, mbe laga li na yiŋgɔ, mbe saraga wɔsaga kan mbaa saara sogoworo, naa muwɛ saara konaa saara ta yɛgɛ woo wa ki na. We woro na jaa mbaa saara ti woo laga ka yɛgɛ ni, kaawɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ŋga ki yɛn ma kan wa li cɛnsaga kpoyi ki yɛgɛ sɔgɔwɔ ko na.› »
30 Saraga wɔfɔ Fineyasi wo naa Izirayɛli

† **22:16 22.16:** Dete 12.6 † **22:17 22.17:** Nɔmbu 25.1-9 † **22:20 22.20:** Zhozu 7.1-26

woolo teele pe ni, naa Izirayɛli setiriye teele pe ni, naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa Gadi cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ woolo pe yeri, a pe nawa pì si yinŋgi pe na.

31 A saraga wɔfɔ Eleyazari wi pinambyɔ Fineyasi wì si Urubɛn cɛnlɛ woolo naa Gadi cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ woolo pe pye fɔ: «Koni wège jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn laga we sɔgɔwɔ, katugu yee yiri mbe je li na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na ma, woro Izirayɛli woolo yè we shɔ li jɔlɔgɔ ki ni.»

32 Ko puŋgo na, a saraga wɔfɔ Eleyazari wi pinambyɔ Fineyasi wo naa Izirayɛli woolo teele pe ni pè si yiri le Urubɛn cɛnlɛ woolo poro naa Gadi cɛnlɛ woolo pe tanla, wa Galaadi tara, ma sɔngɔrɔ wa Kana tara mbe sa kagala ŋgele kè pye ke yɛgɛ yo Izirayɛli woolo sanmbala pe kan.

33 Naa Izirayɛli woolo sanmbala pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pe nawa pì si yinŋgi, a pè si Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ. Lere wa sila pye naga sɔnri naa mbe yo pe yiri pe sa to Urubɛn cɛnlɛ woolo naa Gadi cɛnlɛ woolo pe na malaga ni mbe pe tara ti tɔngɔ.

34 A Urubɛn cɛnlɛ woolo naa Gadi cɛnlɛ woolo pè si saraga wɔsaga ŋga pàa kan ki mɛgɛ taga naga yinri «Ɛdi»†, katugu pàa pye na yuun fɔ: «Ki yɛn paa sɛrɛfɔ yɛn we sɔgɔwɔ mbaa ki nari fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ le.»

23

Sɛnrɛ puŋgo woro
nda Zhozuwe wìla yo
Izirayɛli woolo teele pe kan

1 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe shɔ pe juguye mbele pàa pye ma pe maga pe kɛɛ, ma pe kan a pè cɛn yɛyinŋge na, wagati lɛgɛrɛ la toro. Kìla yala Zhozuwe wì lɛ fɔ jɛŋgɛ.

2 A wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yeri: pe leɛɛlɛ, naa pe teele, naa pe kiti kɔnfɛnnɛ konaa pe maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni. Wìla pe pye fɔ: «Koni mì lɛ fɔ jɛŋgɛ.

3 Yoro jate yège yan paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa cɛngɛlɛ ŋgele laga tara ti ni ke jɔlɔ ye kala na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate lì malaga ki gbɔn ye kan.

4 Ye wele, cɛngɛlɛ ŋgele wè malaga ki gbɔn ke ni ma ke tɔngɔ, mì pɛtɛ gbɔn ma ke tara ti yɛɛlɛ ye cɛngɛlɛ ke na kɔrɔgɔ, ma pinlɛ ŋgele kè koro we malaga gbɔn ke ni ke woro ti ni, maga lɛ wa Zhuridɛn gbaan wi na, wa yɔnlɔ yirisaga yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Mediterane kɔgɔje wi na, wa yɔnlɔ tosaga yeri.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa ki leele pe purɔ mbe pe yirige wa ye yɛgɛ. Na ye kaa yɔngɔ pe ni, li yaa ti paa fee ye yɛgɛ. Ye yaa pe tara ti shɔ mberi ta kɔrɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo ye kan we.

6 Ki kala na, ye bala yaa tanri yaa yala kagala ŋgele fuun ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni ke ni, yaga ka laga ke na mbe kari kɛɛ ka na.

7 Yaga ka pinlɛ ki leele mbele pè koro laga ye sɔgɔwɔ bere pe ni. Yaga kaa pe yarisunndo ti mɛrɛ yinri ti ye saga, yaga kaa wungu ti na, yaga kaa ti gbogo, yaga si kaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti gbogo.

8 Ɛɛn fɔ, ye koro ye mara Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na, paa yɛgɛ ŋga na yège pye fɔ ma pan ma gbɔn nala we.

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì cɛngɛlɛ purɔ ma ke yirige wa ye yɛgɛ, ŋgele kè tugbɔlɔ ma pye fanŋga ni. Ali ma pan ma gbɔn nala, lere fa ya yere mbe ye sige.

10 Ye ni, kìla pye lere nuŋgba ma ye juguye waga kele (1 000) purɔ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa pye na malaga ki gbɔɔn ye kan paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo ye kan we†.

11 Ki kala na, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jaŋgo ye ti Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, li ye ndanla.

12 Ɛɛn fɔ, na yaga je li na mbe gbogolo ki leele mbele pè koro ma cɛn laga ye sɔgɔwɔ pe ni, na ye kaa pɔrɔgɔ piin ye yɛɛ sɔgɔwɔ, na yaga pinlɛ pe ni,

13 kona yege jɛn ye yo Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li se koro mbaa ki leele pe puro mbaa pe yinrigi wa ye yɛgɛ suyi. Ɛɛn fɔ, pe yaa pye paa pɛŋgɛlɛ naa mɛrɛ yɛn mbaa ye yinri, mbe pye paa sapige yɛn mbaa ye gbɔɔn wa ye pɔgɔlɔ, mbe pye paa

† **22:34 22.34:** Maga logo Eburuye sɛnrɛ ti ni Ɛdi ko kɔrɔ wo yɛn sɛrɛfɔ. † **23:10 23.10:** Dete 32.30

wuuro yɛn mbaa ye sugulo wa ye yɛngɛlɛ ke ni, fɔ ye sa ku ye kɔ ye wɔ laga ki tara jɛndɛ nda ti ni, to nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì kan ye yeri we.
14 Ye wele, na wagati wì gbɔn mbe lagamɛ yaga. Ki daga yege jɛn ye kotogo ki ni fuun ki ni, naa ye jatere wi ni fuun wi ni, fɔ yɔn fɔgɔlɔ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì lɛ mbe kajɛŋgɛ ŋga fuun pye ye kan, ka si koro mbapyewe. Lì ki ni fuun ki pye ye kan, ka kpɛ si koro.
15 Yɔn fɔgɔlɔ ŋgele fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì lɛ mbe kajɛŋgɛ ŋga pye, yɛgɛ ŋga na lì ke pye ma ke yɔn fili, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, jɔlɔgɔ kagala ŋgele lì yo li yaa wa ye na, li yaa ke wa ye na mbe ke yɔn fili ma fun, fɔ mbe sa ye kɔ mbe ye wɔ laga ki tara jɛndɛ nda lì kan ye yeri ti ni.
16 Yɔn finliwɛ mba Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì le ye ni, na yaga pi jɔgɔ mbe kari saa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo, mbaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti gbogo, tara tiyɔnrɔ nda lì kan ye yeri, li yaa nawa ŋgban ye ni mbe ye tɔngɔ fyaw mbe ye wɔ wa ti ni.»

24

Zhozuwe wìla Izirayɛli woolo pe nawa to kagbɔgɔlɔ ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa pye pe kan ke ni

1 Kona, a Zhozuwe wì si Izirayɛli cɛngɛlɛ ke yeri ma ke gbogolo wa Sishɛmu ca. Wìla Izirayɛli lelɛɛlɛ, naa pe teele, naa kiti kɔnfɛnnɛ konaa maliŋgbɔɔnlɔ teele pe yeri, a pè pan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
2 A Zhozuwe wì si leele pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Faa ye tɛlɛye, mbe pinlɛ Abirahamu naa Nahɔri pe to Tera wi ni, pàa pye ma cɛn wa Efirati gbaan wi kɛɛ ŋga na, na yarisunndo ta yɛgɛ gbogo†.
3 Ɛɛn fɔ, mìla ye tɛlɛ Abirahamu wi yirige wa Efirati gbaan wi kɛɛ ŋga na, ma ti a wì Kana tara ti ni fuun ti yanriyanri ma toro. A mì setirige piile lɛgɛrɛ kan wi yeri. Mìla Izaki wi kan wi yeri, a wùu se†.
4 Mìla Zhakɔbu naa Ezawu pe kan Izaki wi yeri, a wì pe se. Mìla Seyiri yanwiga tara ti kan Ezawu wi yeri, a wì cɛn wa ti ni. Ɛɛn fɔ, Zhakɔbu naa wi pinambiile poro la kari wa Ezhipiti tara†.
5 Ko puŋgo na, a mì si Moyisi naa Arɔn pe tun Ezhipiti tara wunlunaŋa wi yeri, mɛɛ jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ wa Ezhipiti tara woolo pe na. Ko puŋgo na, a mì si ye yirige wa tara ti ni†.
6 Naa mìla kaa ye tɛlɛye pe yirige wa Ezhipiti tara ti ni, a yè si saa gbɔn wa Kɔgɔje yɛɛn wi na. Ɛɛn fɔ, Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa taga pe puŋgo na, na pe puro malaga gbɔnwotoroye mbele shɔnye maa tilele pe ni, fɔ ma saa gbɔn wa Kɔgɔje yɛɛn wi na.
7 A ye tɛlɛye pè si gbele ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri mbe pe saga, a mì si diwi le ye woolo poro naa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ. Ko puŋgo na, a mì si kɔgɔje tɔnmɔ pi pye, a pì toro Ezhipiti tara fɛnnɛ pe go na ma pe li. Ŋga mìla pye Ezhipiti tara woolo pe na ye woolo pàa ki yan yɛnlɛ ni. Ko pyeŋgɔlɔ, yàa koro wa gbinri wi ni ma mɔ wa†.
8 Ko puŋgo na, a mì si kari ye ni wa Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara, poro mbele pàa pye ma cɛn wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri we. Pàa malaga gbɔn ye ni. Ɛɛn fɔ, mìla pe le ye kɛɛ, a yè ya pe ni, ma pe tara ti shɔ mari ta, katugu mìla pe gbo ma pe wɔ wa ye yɛgɛ†.
9 Zipɔri pinambyɔ Balaki ŋa wìla pye Mowabu tara wunlunaŋa wìla yiri ma to ye na malaga ni. Wìla Bewɔri pinambyɔ Balaamu wi yeri ma yo wi pan wi ye daŋga.
10 Ɛɛn fɔ, mi sila yɛnlɛ mbe logo Balaamu wi yeri. Kì kaa pye ma, a wì si duwaw pye ye kan, a mì si ye shɔ Balaki wi yeri†.
11 Kona, a yè si Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma saa gbɔn wa Zheriko ca ki na. A Zheriko ca fɛnnɛ pè malaga gbɔn ye ni, poro naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Kana tara fɛnnɛ, naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Girigasi cɛnlɛ

† **24:2 24.2:** Zhenɛ 11.27 † **24:3 24.3:** Zhenɛ 12.1-9; 21.1-3 † **24:4 24.4:** Zhenɛ 25.24-26; 36.8; 46.1-7; Dete 2.5 † **24:5 24.5:** Ɛki 3.1–12.42 † **24:7 24.6-7:** Ɛki 14.1-31 † **24:8 24.8:** Nɔmbu 21.21-35 † **24:10 24.9-10:** Nɔmbu 22.1–24.25

woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe ni. A mì pe le ye kɛɛ, a yè ya pe ni.
12 Mìla ndagasere torogo wa ye yɛgɛ, a tì pe purɔ ma pe yirige wa ye yɛgɛ, ma pinlɛ Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo shyɛn pe ni. Ko malaga ko sila gbɔn ye tokobi naa ye sandira to ni†.
13 Kì pye ma, a mì si tara kan ye yeri nda ye sila ti kɛrɛ tunŋgo pye, ma cagbɔrɔ gbɔrɔ kan ye yeri nda ye sila kan, ɛɛn fɔ, ye si yɛn ma cɛn wa ti ni. Mìla ɛrɛzɛn kɛɛrɛ naa oliviye tire kɛɛrɛ kan ye yeri nda ye sila ti sanri, ɛɛn fɔ ye yɛn nari pire ti kaa†.› »

Izirayɛli woolo pàa yere ki yerewe mbaa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan

14 Kona, a Zhozuwe wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa ma yo fɔ: «Koni, yaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa tunŋgo piin li kan, ye pye jɛrɛgisaga fu naa tagawa ni. Ye tɛlɛye pàa pye na yarisunndo nda gbogo wa Efirati gbaan wi kɛɛ ŋga na konaa wa Ezhipiti tara, yeri wa yaa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba kan.
15 Na kaa pye kii ye ndanla yaa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, yaa jaa mbaa tunŋgo piin yarisunŋgo ŋga kan, yege wele yege wɔ nala. Yarisunndo nda ye tɛlɛye pàa pye na gbogo wa Efirati gbaan wi kɛɛ ŋga na tori o, nakoma Amɔri cɛnlɛ woolo mbele ye yɛn ma cɛn laga pe tara ti ni pe woro to. Ɛɛn fɔ, mi wo na, mi naa na go woolo pe ni, we yaa la tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kan.»
16 A leele pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We woro naga jate mbe laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, mbaa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo.
17 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lo lì we yirige ma we wɔ wa Ezhipiti tara, ma we wɔ wa kulowo pi ni, woro naa we tɛlɛye pe ni. Làa kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye we yɛgɛ na, ma we go sige wa we kondangala li ni fuun li ni, konaa ma we go sige wa cɛngɛlɛ ŋgele fuun wàa toro wa ke sɔgɔwɔ ke ni.
18 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa ki cɛngɛlɛ ke ni fuun ke purɔ ma ke yirige wa we yɛgɛ, konaa Amɔri cɛnlɛ woolo mbele pàa pye ma cɛn laga ki tara nda ti ni pe ni. Woro fun we yaa la tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, katugu lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ le.»
19 Kona, a Zhozuwe wì si leele pe pye naa fɔ: «Ye se ya mbaa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, katugu li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi, li yɛn Yɛnŋɛlɛ na laa yɛnlɛ yenjɔ na. Yaga yiri mbe je li na, li se ye kala yaga, li se si ye kapere ti kala yaga ye na.
20 Na yaga li wa mbe saa yarisunndo nambannda ta gbogo, li yaa yiri ye kɔrɔgɔ mbe jɔlɔgɔ wa ye na. Ali mbege ta làa kajɛŋgɛ pye ye kan, li yaa ye tɔngɔ mbe ye kɔ pew.»
21 A leele pè si Zhozuwe wi pye fɔ: «Ayoo, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo we yaa la gbogo.»
22 A Zhozuwe wì si pe pye fɔ: «Yoro jate ye yɛn ye yɛɛ sɛrɛfɛnnɛ. Katugu yoro jate yège wɔ wa ye yɛɛ nawa mbaa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan» A pè sho fɔ: «Ee, we yɛn ki sɛrɛfɛnnɛ.»
23 A Zhozuwe wì si pe pye fɔ: «Kì kaa pye yɛɛn, yarisunndo nambannda nda ti yɛn laga ye sɔgɔwɔ bere, yeri wa; ye ye yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yeri ye kotogo ki ni fuun ni.»
24 A leele pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We yaa la tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kan, mbaa nuru li yeri.»

25 A Zhozuwe wì si yɔn finliwɛ le leele pe kan Yɛnŋɛlɛ li ni ki pilige ki ni, wa Sishɛmu ca. Wìla ŋgasegele naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ tɛgɛ pe kan.
26 A wì sigi kagala ke yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ wi ni. Ko puŋgo na, terebɛnti tige ŋga kìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki tanla, a wì si sinndɛligbɔgɔ ka lɛ maga yerege wa ki nɔgɔ.
27 Kona, a wì si leele pe ni fuun pe pye fɔ: «Ye wele, ki sinndɛlɛgɛ ŋga ki yɛn we sɛrɛfɔ, katugu sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ye kan, kìri logo. Ee, ki yaa pye ye sɛrɛfɔ jaŋgo yaga ka je ye Yɛnŋɛlɛ li na mbe pye mbasinmbele.»

† **24:12 24.12:** Ɛki 23.28; Dete 7.20 † **24:13 24.13:** Dete 6.10-11

28 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wì si leele
pe yaga, a pè sɔngɔrɔ, pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba, wa tara nda pàa ta ta kɔrɔgɔ ti
ni.

Zhozuwe wi kunwɔ sɛnrɛ

29 Ki kagala ke puŋgo na, a Nuni
pinambyɔ Zhozuwe ŋa wìla pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee wì si ku. Wìla ta yɛlɛ
cɛnmɛ naa kɛ (110).

30 A pè suu le wa tara nda wìla ta kɔrɔgɔ
ti ni, wa Timinati Sera ca, wa Efirayimu
yanwira tara ti ni, wa Gaashi yanwiga ki
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri†.

31 Izirayɛli woolo pàa tunŋgo pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan Zhozuwe wi yinwege piliye
yi ni fuun yi ni, konaa lelɛɛlɛ mbele pàa
koro wi kuŋgɔlɔ pe yinwege piliye yi ni
fuun yi ni, poro mbele pàa kagala ŋgele
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye Izirayɛli woolo pe
kan ke yan we.

32 Izirayɛli woolo pàa Zhozɛfu gboo
kajeere nda lɛ ma yiri wa Ezhipiti tara ma
pan, pàa ti le wa Sishɛmu ca, wa tara laga
ŋga Zhakɔbu wìla lɔ warifuwe pyɔ cɛnmɛ
Amɔri cɛnlɛ woolo pe yeri ki ni. Amɔri
wo wìla pye Sishɛmu ca ki kanfɔ we. Ki
ca kìla kaa pye Zhozɛfu setirige piile poro
kɔrɔgɔ†.

33 A Arɔn pinambyɔ Eleyazari wì si kaa
ku fun, a pòo le wa tinndi ŋa pàa kan
wi pinambyɔ Fineyasi wi yeri wi na, wa
Efirayimu yanwira tara ti ni.

† **24:30 24.30:** Zhozu 19.49-50 † **24:32 24.32:** Zhenɛ 50.24-25; Ɛki 13.19

KITI KƆNFƐNNƐ
SƐWƐ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Kiti kɔnfɛnnɛ sɛwɛ wi yɛn na para ŋga kìla pye Izirayɛli woolo pe yeŋgɔlɔ wa Kana tara ti ni mari ta ko wogo na. Cɛngɛlɛ ke ni fuun kàa pye ma cɛncɛn wa tara nda kàa ta ta ti ni. Ɛɛn fɔ wunluwɔ sila pye wa gbɛn mbaa pe yɛgɛ sinni. Wagati lɛgɛrɛ na Izirayɛli woolo pe ma kaa laga Yɛnŋɛlɛ li na, na yarisunndo gbogo. Kona Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ ti cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo ma pan ma to Izirayɛli woolo pe na ma ya pe ni. Na paga ka pe kapere ti jɛn mberi yaga, mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga, Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ «Kiti kɔnfɛnnɛ» torogo jaŋgo mbeli woolo pe shɔ. Ki kiti kɔnfɛnnɛ pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn: Otiniyɛli, naa Ehudi, naa Shamiyari, naa Debora, naa Zhedewɔn, naa Tola, naa Yayiiri, naa Zhefite, naa Ibisan, naa Elɔn, naa Abidɔn konaa Samisɔn.

Ki «kiti kɔnfɛnnɛ» pe sila pye paa nala pilige woolo pe yɛn. Pàa pye kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ nakoma leele shɔfɛnnɛ, na cɛnlɛ nuŋgba nakoma cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yɛgɛ sinni. Wa kiti kɔnfɛnnɛ sɛwɛ wi ni, kala nuŋgba pe mali sɛnrɛ ti yo yosaga lɛgɛrɛ na. Izirayɛli woolo pe ma kaa je mbe logo Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe saa yarisunndo gbogo. Pe kapere ti kala na, Yɛnŋɛlɛ li ma ti pe juguye pe ma pan ma to pe na. Leele pe mɛɛ gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga, li mɛɛ shɔfɔ torogo pe kan. Leele pe ma Yɛnŋɛlɛ li jɛn wagati jɛnri ni, ko puŋgo na pe mɛɛ sɔngɔrɔ na pe yarisunndo ti gbogo. Kona malaga ma to pe na wagati wa ni, pe ma yɛyinŋge ta wagati wa ni. Ki wagati wìla pye maara wagati, ma pye kaŋgbanga mbe ya gbɔn pe na. Ki wagati wi ni, wunluwɔ sila pye wa Izirayɛli tara ti ni. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pye na tanri pe nandanwa kala lo na (Kiti 21.25).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Izirayɛli woolo pàa Kana tara ti walaga nuŋgba shɔ *1.1–2.5*
Yɛnŋɛlɛ làa kiti kɔnfɛnnɛ torogo Izirayɛli woolo pe kan *2.1–3.6*
Otiniyɛli, naa Ehudi konaa Shamigari *3.7-31*
Debora, naa Baraki konaa Yayɛli *4–5*
Zhedewɔn *6–8*
Abimelɛki *9.1-57*
Tola, naa Yayiiri konaa Zhefite *10.1–12.7*
Ibisamu, naa Elɔn konaa Abidɔn *12.8-15*
Samisɔn *13–16*
Dan cɛnlɛ woolo konaa pe Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga *17–18*
Izirayɛli woolo sanmbala Pàa malaga gbɔn Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni *19–21*

IZIRAYƐLI WOOLO PAA KANA TARA TI SHƆ

1.1–2.5

Izirayɛli woolo pe cɛngɛ wa Kana tara

1 Zhozuwe wi kuŋgɔlɔ, a Izirayɛli woolo pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe ma yo fɔ: «We ni, cɛnlɛ liliin li daga mbe keli sa to Kana tara fɛnnɛ pe na?»

2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe pye fɔ: «Zhuda cɛnlɛ loli. Ye wele, mi yɛn na Kana tara ti nii pe kɛɛ.»

3 Kona, Zhuda cɛnlɛ woolo pè si Zhuda wi nɔsepyɔ Simeyɔn wi cɛnlɛ woolo pe pye fɔ: «Ye pan we kɔrɔgɔ wa tara laga ŋga kì kan we yeri ki ni, we sa malaga gbɔn Kana tara fɛnnɛ pe ni wege shɔ. Ko puŋgo na, we yaa kari wa ye woro ti ni sa ye saga.» A Simeyɔn cɛnlɛ woolo pè si taga Zhuda cɛnlɛ woolo pe na.

4 A pè si yiri ma kari sa malaga ki gbɔn. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Kana tara fɛnnɛ, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo† pe le pe kɛɛ. Pàa lere waga kɛ (10 000) wo gbo wa Bezɛki ca.

5 Pàa wunlunaŋa Adoni Bezɛki wi yan wa ki ca ki ni ma to wi na. Pàa malaga gbɔn Kana tara fɛnnɛ naa Perɛzi cɛnlɛ woolo pe ni ma ya pe ni.

6 Adoni Bezɛki wìla fe; ɛɛn fɔ, a pè si taga wi na ma saa wi yigi, mɛɛ wi kɛyɛn yombɛgbɔrɔ naa wi tɔɔrɔ yombɛgbɔrɔ ti kɔɔnlɔ.

† **1:4 1.4:** Zhenɛ 13.7; 34.30; Zhozu 17.15

7 Kona, a Adoni Bezɛki wì sho fɔ:
«Wunlumbolo nafa taanri ma yiri kɛ
mbele pe kɛyɛn yombɛgbɔrɔ naa pe tɔɔrɔ
yombɛgbɔrɔ tìla pye ma kɔɔnlɔ pe na,
yaakara nda tìla pye na yinrigi wa na
tabali wi na na tuun tara, to pàa pye na
kaa. Ŋga mìla pye, ko Yɛnŋɛlɛ lì sɔngɔrɔ
na na.» A pè si kari wi ni wa Zheruzalɛmu
ca; pa wìla saa ku wa.

8 Zhuda cɛnlɛ woolo pàa saa to
Zheruzalɛmu ca woolo pe na ma ca ki shɔ,
ma leele pe gbo tokobi ni, mɛɛ ca ki sogo.
9 Ko puŋgo na, Kana tara fɛnnɛ mbele
pàa pye ma cɛn wa yanwira tara ti ni,
naa Negɛvu tara ti ni konaa wa yanwira
tigiwɛn tara ti ni, a Zhuda cɛnlɛ woolo pè
si kari mbe sa malaga gbɔn pe ni.
10 Kana tara fɛnnɛ mbele pàa pye ma
cɛn wa Eburɔn ca, Zhuda cɛnlɛ woolo pàa
saa to pe na. Faa pàa pye na Eburɔn ca ki
yinri Kiriyati Ariba. Pàa malaga gbɔn ma
ya Sheshayi sege woolo, naa Ahima sege
woolo konaa Talimayi sege woolo pe ni.

11 Pè kaa yiri lema, a pè si saa to Debiri
ca woolo pe na. Faa pàa pye naga yinri
Kiriyati Sefɛri†.
12 A Kalɛbu wì sho fɔ: «Lere ŋa ka ya
mbe malaga gbɔn Kiriyati Sefɛri ca woolo
pe ni mbege shɔ, mi yaa na sumborombyɔ
Akisa wi kan ki fɔ wi yeri wi jɔ.»
13 Kì kaa pye ma, Kalɛbu wi jɔnlɔ Kenazi
wi pinambyɔ Otiniyɛli, a wì si kari ma saa
ca ki shɔ. A Kalɛbu wì suu sumborombyɔ
Akisa wi kan wi yeri wi jɔ.
14 Puŋgo na, sumboro wìla kaa gbɔn
wa wi pɔlɔ Otiniyɛli wi tanla, a wì sigi
yo wi kan ma yo wi tara laga ka yɛnri
wi to Kalɛbu wi yeri. Kona, a Akisa wì
si yew ma yiri wa wi sofile wi na ma tigi.
A Kalɛbu wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi
maa jaa.»

15 A wì suu to wi yɔn sogo ma yo fɔ:
«Mila ma yɛnri, ma kajɛŋgɛ pye na kan,
ma puluyo ya kan na yeri, katugu tara
laga ŋga mà kan na yeri wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ ki na, tɔnmɔ woro wa ki ni.»
A Kalɛbu wì si tara ti gona puluyo naa ti
nɔgɔna puluyo yi kan wi yeri†.

16 Moyisi wi nafɔ lenaŋa wìla pye Keni
cɛnlɛ woolo wo wa. Wi setirige piile pè
si yiri wa Zheriko ca, ko ŋga pe yinri
sɛngɛndire ca ye, poro naa Zhuda cɛnlɛ
woolo pe ni, ma saa cɛn wa Zhuda tara
gbinri lara ti ni, wa ki leele pe sɔgɔwɔ,
ma wa Aradi ca ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
yeri.

17 A Zhuda cɛnlɛ woolo pè si pinlɛ wi
nɔsepyɔ Simeyɔn wi cɛnlɛ woolo pe ni,
a pè saa malaga gbɔn Kana tara fɛnnɛ
mbele pàa pye ma cɛn wa Zefati ca pe ni.
Pàa leele pe gbo pew, ma ca ki ni fuun ki
tɔngɔ maga tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
A pè sigi mɛgɛ taga naga yinri Ɔrima†.
18 Zhuda cɛnlɛ woolo pàa Gaza, naa
Asikalɔn konaa Ekirɔn cara† ti shɔ mari
ta konaa ti kanŋgara na tara ti ni.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate làa pye pe ni.
Kì pye ma, pàa ya ma yanwira tara ti
shɔ. Ɛɛn fɔ, pe sila ya mbe leele mbele
pàa pye ma cɛn wa funwa laga falafala ki
ni pe purɔ, katugu malaga gbɔnwotoroye
tugurɔn woolo la pye pe yeri.
20 Pàa Eburɔn ca ki kan Kalɛbu wi yeri
paa yɛgɛ ŋga na Moyisi wìla ki yo we. A
Kalɛbu wì si Anaki setirige piile taanri pe
purɔ†.

21 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe sila ya mbe
Zhebusi cɛnlɛ woolo pe purɔ, poro mbele
pàa pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca we.
Pe yɛn ma cɛn wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
pe sɔgɔwɔ ali ma pan ma gbɔn nala.

22 A Zhozɛfu setirige piile pè si kari ma
saa to Betɛli ca ki na ma malaga gbɔn ki
woolo pe ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye pe ni.
23 Pàa keli ma leele tun, a pè saa Betɛli
ca kagala ke yewe ma ke jɛn. Faa pàa pye
naga yinri Luzi.
24 Kagala yewefɛnnɛ pe gbɔnsaga wa, a
pè si naŋa wa yan wila yinrigi wa ca ki
ni, a pè suu pye fɔ: «We mbe ya ye wa ca
ki ni laga ŋga na, ki naga we na, pa we
yaa kajɛŋgɛ pye ma kan.»

† **1:11 1.11:** Zhozu 15.15-19 † **1:15 1.15:** Zhozu 15.19 † **1:17 1.17:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Ɔrima mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mbege tɔngɔ pew. † **1:18 1.18:** Gaza, naa Asikalɔn konaa Ekirɔn cara tìla pye wa Mediterane kɔgɔje yɔn ki na, wa funwa laga falafala ki ni (Zhozu 13.3). † **1:20 1.20:** Nɔmbu 14.24; Dete 1.36; Zhozu 14.9-14

25 Pe mbe ya ye wa ca ki ni laga ŋga na, a naŋa wì sigi naga pe na. Kì pye ma, a Zhozɛfu setirige piile pè si ca woolo pe ni fuun pe gbo tokobi ni. Ɛɛn fɔ, pàa ko naŋa wo naa wi go woolo pe ni fuun pe yaga, a pè kari.
26 A ki naŋa wì si kari ma saa cɛn wa Hɛti cɛnlɛ woolo pe tara, ma ca ka kan wa maga mɛgɛ taga naga yinri Luzi. Ko mɛgɛ ko ki yɛn ki na ali ma pan ma gbɔn nala†.
27 Manase cɛnlɛ woolo pe sila ya mbe Bɛti Sheyan ca woolo pe purɔ, naa Taanaki ca woolo, naa Dɔri ca woolo, naa Yibileyamu ca woolo, naa Megido ca woolo konaa ti kanŋgara kapire woolo pe ni. Ki kala na, ki Kana tara fɛnnɛ pàa yere ki yerewe mbe koro mbe cɛn wa ki tara laga ki ni.
28 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa fanŋga ta ma wɛ Kana tara fɛnnɛ pe na, pe sila pe purɔ. Ɛɛn fɔ pàa pe le kulowo tunndo ni.
29 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe sila ya mbe Gezɛri ca woolo pe purɔ. Ki Kana tara fɛnnɛ pàa koro ma cɛn wa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ.
30 Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe sila ya mbe Kitirɔn ca woolo konaa Nahalɔli ca woolo pe purɔ. Ki Kana tara fɛnnɛ pàa koro ma cɛn wa Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ, a Zabulɔn cɛnlɛ woolo pè pe le kulowo tunndo ni.
31 Asɛri cɛnlɛ woolo pe sila ya mbe Ako ca woolo pe purɔ, naa Sidɔn ca woolo, naa Alabu ca woolo, naa Akizibu ca woolo, naa Eliba ca woolo, naa Afiki ca woolo konaa Erehɔbu ca woolo pe ni.
32 Kì pye ma, Asɛri cɛnlɛ woolo pàa cɛn wa ki tara ti ni wa ki Kana tara fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ, katugu pe sila pe purɔ.
33 Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe sila ya mbe Bɛti Shɛmɛshi ca woolo poro naa Bɛti Anati ca woolo pe purɔ. Ɛɛn fɔ, pàa cɛn wa ki Kana tara fɛnnɛ mbele pàa pye wa tara ti ni faa pe sɔgɔwɔ. Pàa ki cara shyɛn ti woolo pe le kulowo tunndo ni.
34 Amɔri cɛnlɛ woolo pàa Dan cɛnlɛ woolo pe wɔnrɔgɔ, a pè lugu ma kari wa yanwira ti na; pe sila pe yaga pe tigi wa gbunlundɛgɛ laga ki ni.
35 Amɔri cɛnlɛ woolo pàa koro ma cɛn wa Hari Herɛzi ca, naa Ayalɔn ca konaa Shaalibimu ca ki ni. Ɛɛn fɔ, a Zhozɛfu setirige piile pè si kaa fanŋga ta pe na, mɛɛ pe le kulowo tunndo ni.
36 Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara kɔnlɔ làa yiri wa Akirabimu tinndi wi na, ma saa gbɔn wa Sela ca, mɛɛ toro ma kari wa yɛgɛ.

2

Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wìla para Izirayɛli woolo pe ni

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wìla yiri wa Giligali ca ma kari wa Bokimu ca ma saa ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: «Mì ye yirige wa Ezhipiti tara ma pan ye ni laga tara nda mìla yɔn fɔlɔ kɔn ma wugu mbe kan ye tɛlɛye pe yeri ti ni. Mìla ki yo ma yo mi sanla yɔn finliwɛ pi jɔgɔ ye ni fyew;
2 fɔ yoro fun, yaga ka yɔn finliwɛ le ki tara woolo pe ni, fɔ ye pe saara wɔsara ti jaanri. Ɛɛn fɔ, ye sila logo na yeri. Yiŋgi na yàa si ko pye ma†?
3 Kì pye ma, mi se tara woolo pe purɔ mbe pe yirige wa ye yɛgɛ, ɛɛn fɔ pe yaa pye ye maliwiinle, pe yarisunndo ti yaa pye paa pɛnɛ yɛn mbe ye yigi.»
4 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo Izirayɛli woolo pe kan ma kɔ, a leele pe ni fuun pe nɛɛ gbele ŋgbanga.
5 A pè sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Bokimu†. Pàa saara wɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wa ki laga ki na.

YƐNŊƐLƐ LAA KITI KƆNFƐNNƐ TOROGO IZIRAYƐLI WOOLO PE KAN

2.6–16.31

Zhozuwe wi kunwɔ sɛnrɛ

6 Naa Zhozuwe wìla kaa Izirayɛli woolo pe yaga ma yo paa kee, tara lara nda tìla kan pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri kɔrɔgɔ, a pè si sɔngɔrɔ ma saa cɛn wa ti ni mberi ta.

† **1:26 1.26:** Zhozu 16.2 † **2:2 2.2:** Ɛki 34.12-13; Dete 7.2-5 † **2:5 2.5:** Maga logo Eburu sɛnrɛ ti ni Bokimu, ko kɔrɔ wo ŋa gbelefɛnnɛ.

7 Izirayɛli woolo pàa tunŋgo pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan Zhozuwe yinwege piliye yi
ni fuun yi ni konaa wi kuŋgɔlɔ, lelɛɛlɛ
pe yinwege piliye yi ni fuun yi ni, poro
mbele pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyege ki
yan Izirayɛli woolo pe kan we.
8 Nuni pinambyɔ Zhozuwe, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee we, wìla ta yɛlɛ
cɛnmɛ ma yiri kɛ (110) mɛɛ ku.
9 Pàa wi le wa tara laga ŋga kìla kan
wi yeri kɔrɔgɔ ki ni, wa Timinati Herɛzi
ca, wa Efirayimu yanwira tara ti ni, ma
wa wa Gaashi yanwiga ki yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri†.

Kiti kɔnfɛnnɛ pe kagala

10 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wi wagati
woolo pe ni fuun pè si kaa ku ma taga pe
tɛlɛye pe na. A wagati wa fɔnŋɔ woolo si
yiri. Poro sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɛn, pe sila
si kagala ŋgele làa pye Izirayɛli woolo pe
kan ke jɛn.
11 Kona, Izirayɛli woolo pe nɛɛ ŋga ki
yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ki
piin. Pàa pye na yarisunndo nda pe yinri
Baali† ti gbogo.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ le, lo
na làa pe yirige wa Ezhipiti tara, pàa je li
na ma taga yarisunndo ta yɛgɛ na, cɛngɛlɛ
ŋgele ke yɛn ma pe maga ke yarisunndo
re, nari gbogo, na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban.
13 Pa pàa je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na yɛɛn, na
yarisunndo Baali naa Asitarite† ti gbogo.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban
Izirayɛli woolo pe ni. Làa pe le mbele
pe maa leele yaara koli pe kɛɛ, a poro pe
kɛɛ yaara ti ni fuun ti koli. Làa pe le pe
mbɛnfɛnnɛ mbele pàa pye ma pe maga pe
kɛɛ, maga kan pe sila ya yere mbe pe sige.
15 Sanga o sanga pe kaa kee malaga
gbɔnsaga, Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma yiri pe
kɔrɔgɔ mbe tipege pye pe na, paa yɛgɛ
ŋga na làa ki yo konaa ma wugu ki na
pe kan we. Kì pye ma, jɔlɔgɔ gbɔgɔ la to
pe na fɔ jɛŋgɛ.
16 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si kiti
kɔnfɛnnɛ† yirige pe kan, a poro si pe shɔ
mbele pe maa leele kɛɛ yaara koli pe kɛɛ.
17 Konaa ki ni fuun, Izirayɛli woolo pe
sila logo ki kiti kɔnfɛnnɛ pe yeri, ɛɛn
fɔ pàa pye na tunŋgo piin yarisunndo
ta yɛgɛ kan, na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari
gbogo. Pe tɛlɛye pàa pye na tanri konɔ
na na, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke
lɛ na tanri ke na, pàa kɛ ma wɔ wa li ni
fyaw. Pe sila tanga ma.
18 Kìla pye, Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka kiti kɔnfɔ
wa yirige pe kan sanga o sanga, li ma
pye ki kiti kɔnfɔ wi ni, mbaa pe shoo
pe mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ ki kiti kɔnfɔ wi
yinwege piliye yi ni fuun yi ni. Na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ka pe yan paa jɔlɔ, ma jori pe
mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ sanga ŋa ni, li ma pe
yinriwɛ ta.
19 Ko puŋgo na, na ko kiti kɔnfɔ wo ka
ku, pe ma sɔngɔrɔ naa ma pe yɛɛ tɛgɛ
fyɔngɔ ni ma wɛ pe tɛlɛye pe na, ma taga
yarisunndo ta yɛgɛ na, na tunŋgo piin ti
kan, na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo.
Pe sila yɛnlɛ mbe pe kapyere tijangara
ti yaga nakoma mbe pe kotoŋgbanga
tangalɔmɔ pi yaga.

Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe wa ma wele

20 Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa
ŋgban Izirayɛli woolo pe ni, ma sho fɔ:
«Ki cɛnlɛ na lìlan yɔn finliwɛ mba mìla le
pe tɛlɛye pe ni pi jɔgɔ. Pee logo na yeri.
21 Ki kala na, Zhozuwe wì ku ma cɛngɛlɛ
ŋgele yaga wa tara ti ni mbapurɔwɔ, mi
se la kpɛ purɔ mbeli yirige wa pe yɛgɛ.
22 Poro mi yaa tɛgɛ mbe Izirayɛli woolo
pe wa mbe wele, mbege jɛn na kaa pye pe
yaa tanga na konɔ li na konaa mbe logo
na yeri, paa yɛgɛ ŋga na pe tɛlɛye pàa ki
pye we, nakosima na kaa pye pe sege pye
ma.»

† **2:9 2.6-9:** Zhozu 24.29-31 † **2:11 2.11:** Eburu sɛnrɛ ti ni Baali kɔrɔ wowi ŋa tafɔ. Baali wo wìla pye Kana tara fɛnnɛ naa Fenesi tara fɛnnɛ pe yarisunŋgo gbɔgɔ ye. Pàa pye na jɛɛlɛ kala naa nambala kala piin wa ki gbɔgɔwɔ pi ni. † **2:13 2.13:** ***Asitarite:*** **Yarisunŋgo jɛlɛgɛ kayi ŋga kìla pye na jɛɛlɛ kala naa nambala kala li la waa leele pe na konaa na jɛɛlɛ pe piin sevɛnnɛ.** † **2:16 2.16:** Kiti kɔnfɛnnɛ mbele sɛnrɛ ti yo namɛna poro la pye leele mbele Yɛnŋɛlɛ làa yirige ma pe tɛgɛ teele Izirayɛli woolo pe go na, paa pe yɛgɛ sinni konaa paa pe shoo pe juguye pe kɛɛ.

23 Kì pye ma, cɛngɛlɛ ŋgele Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sila le Zhozuwe wi kɛɛ, a lì si ke
yaga, a kè cɛn wa tara ti ni; li sila fyɛɛlɛ
mbe ke purɔ.

3

1 Malaga ŋga kìla gbɔn ma Kana tara ti
shɔ, Izirayɛli woolo mbele pe sila ka gbɔn,
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki cɛngɛlɛ ke yaga wa
tara ti ni, mbe ke tɛgɛ mbe pe wa mbe
wele.
2 Làa pye na jaa Izirayɛli woolo mbele
pè yiri puŋgo na, poro mbele pe fa malaga
gbɔn faa, pe yaraga ŋga pe yinri malaga
ki jɛn pege gbɔngɔ ki fɔrɔgɔ.
3 Ki cɛngɛlɛ koro la wɛlɛ: Filisiti tara
fɛnnɛ pe wunluwɔ kaŋgurugo, naa Kana
tara fɛnnɛ pe ni fuun, naa Sidɔn ca fɛnnɛ
konaa Hɛvi cɛnlɛ woolo pe ni, poro mbele
pàa pye ma cɛn wa Liban tara yanwira ti
na, maga lɛ wa Baali Ɛrimɔ yanwiga ki na,
fɔ ma saa gbɔn wa Lebo Hamati ca ki na†.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki cɛngɛlɛ ke tɛgɛ
ma Izirayɛli woolo pe wa ma wele, mbe
ta mbege jɛn na kaa pye pe yaa la tanri
li ŋgasegele ke na, koro ŋgele làa kan
Moyisi wi yeri wi ke yo pe tɛlɛye pe kan
we.
5 Kì pye ma, a Izirayɛli woolo pè si cɛn
wa Kana tara fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ, naa Hɛti
cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa
Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo
konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ.
6 Pàa pye naga cɛngɛlɛ ke sumborom-
biile pe pori pe jɛɛlɛ, poro fun, a pàa pe
yɛɛra sumborombiile pe kaan ki cɛngɛlɛ
ke pinambiile pe yeri, a paa pe pori pe
jɛɛlɛ. Pàa pye na ke yarisunndo ti gbogo.

Kiti kɔnfɔ Otiniyɛli wi kala

7 Izirayɛli woolo pàa kapege pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na, ma fɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe
Yɛnŋɛlɛ li na, ma saa na yarisunndo Baali
naa Ashera† ti gbogo.
8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban
Izirayɛli woolo pe ni, mɛɛ pe le
Mezopotami tara wunlunaŋa Kushan
Irishatayimu wi kɛɛ. Pàa tunŋgo pye wi
kan fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ kɔlɔtaanri.
9 Kona, a Izirayɛli woolo pè si gbele
ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga. A lì
si go shɔfɔ yirige pe kan, a wì pe shɔ.
Pàa pye naa yinri Otiniyɛli. Otiniyɛli wìla
pye Kalɛbu wi jɔnlɔ lenaŋa Kenazi wo
pinambyɔ†.
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ làa tigi wi
na. Wìla pye na Izirayɛli woolo pe
kagala ke yɛgɛ woo. Wìla pye na kee
ma saa na malaga gbɔɔn. Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa Mezopotami tara wunlunaŋa Kushan
Irishatayimu wi le wi kɛɛ. A lì ti a wì ya
ki wunlunaŋa wi ni.
11 Ko puŋgo na, a tara tì si yɛyinŋge ta
fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn, a Kenazi
pinambyɔ Otiniyɛli wì si kaa ku.

Kiti kɔnfɔ Ehudi wi kala

12 Izirayɛli woolo pàa nuru naa ma
kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na. Kì pye
ma, a lì si fanŋga kan Mowabu tara
wunlunaŋa Egilɔn wi yeri, maa yirige
maa wa Izirayɛli woolo pe na; katugu pàa
kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
13 Kona, a Egilɔn wì si Amɔ† cɛnlɛ woolo
naa Amalɛki† cɛnlɛ woolo pe gbogolo, a pè
kari ma saa to Izirayɛli woolo pe na ma ya
pe ni, mɛɛ Zheriko ca, sɛngɛndire ca ye, ki
shɔ pe yeri.
14 Izirayɛli woolo pàa koro ma go sogo
Mowabu tara wunlunaŋa Egilɔn wi kan
fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri.
15 Kona, a pè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri li pe saga. A lì si go shɔfɔ yirige
pe kan, pàa pye naa yinri Ehudi. Gera
pinambyɔ lawi, ma yiri wa Bɛnzhamɛ
cɛnlɛ li ni. Ehudi wìla pye kamɛŋgɛ fɔ.
Izirayɛli woolo pàa wi tun wi sa yarikanra

† **3:3 3.3:** Zhozu 13.3-5 † **3:7 3.7:** ***Ashera:*** **Kana tara fɛnnɛ yarisunŋgo jɛlɛgɛ kayi ŋga pàa pye na jate ma yo ki yɛn yarisunŋgo Baali ko jɔ. Pàa ki mɛgɛ ki taga yarisunŋgo sunsaga na, ŋga pàa tire sanri wa ki ni nakoma tiyala pe yarisunndo sunmɔ pi mɛgɛ ni (Kiti 6.25, 28; Mishe 5.13). Ki Kana tara yarisunŋgo pàa pye naga jate ma yo kìla pye na jɛɛlɛ kala naa nambala kala li la waa leele pe na, na jɛɛlɛ pe piin sevɛnnɛ. Pele maa ki jate ma yo konaa yarisunŋgo Baali ki ni, yaraga nuŋgba yi.** † **3:9 3.9:** Zhozu 15.17; Kiti 1.13-15 † **3:13 3.13:** Amɔ cɛnlɛ woolo pàa pye Lɔti setirige piile (Zhenɛ 19.38), Amalɛki setirige piile pàa pye Ezawu setirige piile (Zhenɛ 36); ki cɛngɛlɛ kàa pye ma cɛn wa tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. † **3:13 3.13:** Kiti 1.16

kan Mowabu tara wunlunaŋa Egilɔn wi yeri.
16 A Ehudi wì si tokobi yɛgɛ shyɛn woo
gbegele wi yɛɛ kan. Wi titɔnlɔwɔ pìla pye
na kee mɛtɛrɛ kɔngɔ yeri. A wì suu pɔ wa
wi sɛnnɛ li na, maa sin wi kalige jegbɔlɔ
li ni, wa wi yaripɔrɔ ti nɔgɔ.
17 A wì si kari ma saa yarikanra ti kan
Mowabu tara wunlunaŋa Egilɔn wi yeri,
wo la pye witigbɔgɔfɔ fɔ jɛŋgɛ.
18 Naa wìla kaa yarikanra ti kan wi yeri
ma kɔ, a wì si mbele pàa ti tugo pe yaga,
a pè sɔngɔrɔ.
19 Ɛɛn fɔ, naa Ehudi wìla ka saa gbɔn
wa sinndɛɛrɛ nda pè tɛ yarisunndo ti na,
wa Giligali ca ki tanla, a wì si sɔngɔrɔ
ma saa wunlunaŋa wi pye fɔ: «Wele,
wunlunaŋa, tunŋgo yɛn na yeri mbe yo
ma kan, ŋgundo wogo yi.»

A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Yere gbɛn.»
Mbele fuun pàa pye wa wi ni, a pè si yiri.
20 A Ehudi wì si fulo wa wi tanla ma
yala wìla pye ma cɛn wa wi yumbyɔ ŋa
wi maa tifɛnɛ waa wi ni. Pàa wi gbegele
wo nuŋgba kan, wa wi birigo ki go na. A
wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì tunŋgo kan na yeri
mbe yo ma kan.» A wunlunaŋa wì si yiri
wa wi jɔngɔ ki na ma yere. 21 A Ehudi
wì suu kamɛŋgɛ ki tɛgɛ ma tokobi wi tile
maa wɔ wa wi kalige jegbɔlɔ li na, mɛɛ
wunlunaŋa wì sun wi ni wa wi lara ti na,
a wì ye wi ni.
22 Tokobi wìla ye ma kɔ wi ni ma pinlɛ
kombogo ki ni yɛrɛ. A yanlaga kì si
yiri ma pan ma tokobi wi tɔn, katugu
Ehudi wi sila tokobi wi tile mboo wɔ wa
wunlunaŋa wi lara ti ni, wi numaga kìla
yiri wa wi puŋgo na.
23 Ko puŋgo na, a Ehudi wì si yiri
wa ndɔgɔrɔ ma naayeri yumbyɔ kɔɔrɔ ti
tɔnndɔ mɛɛ ti sɔgɔ.
24 Naa Ehudi wìla kaa yiri, a wunlunaŋa
wi tunmbyeele pè si pan ma wele, mɛɛ ki
yan fɔ naayeri yumbyɔ kɔɔrɔ tìla pye ma
sɔgɔ. A pè sigi jate ndɛɛ wunlunaŋa wi
yɛn na koŋgaraga piin wa wi yumbyɔ ŋa
wi maa tifɛnɛ waa wi ni.
25 A pè si yere ma sige fɔ ma saa te,
wunlunaŋa wi woro mbe naayeri yumbyɔ
kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ. Kì pye ma, a pè si lakile
wi lɛ ma kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ pe yɛ, pe mbe
wele, mɛɛ pe tafɔ wi yan wì to ma sanga
le tara ma ku.
26 Ma pe ta pàa pye ma yere na singi, a
Ehudi wì si fe ma kari, ma saa sinndɛɛrɛ
nda pàa tɛ yarisunndo ti toro, mɛɛ fe ma
kari wa Seyira ca ki yeri.
27 Naa wìla ka saa gbɔn wa sanga ŋa ni,
a wì si mbanlaga win wa Efirayimu tara
yanwira ti ni ma leele pe yeri. A Izirayɛli
woolo pè si tigi ma yiri wa yanwira ti na,
a wì si keli pe yɛgɛ.
28 A wì si pe pye fɔ: «Ye taga na puŋgo
na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì ye mbɛnfɛnnɛ
pe le ye kɛɛ, Mowabu cɛnlɛ woolo wele.»

A pè si taga wi puŋgo na, ma saa
Zhuridɛn gbaan wi kɔnsaga ki shɔ, mbe
konɔ li kɔn Mowabu cɛnlɛ woolo pe na.
Pe sila ti lere kpɛ mbe gbaan wi kɔn.
29 Ki pilige ki ni pàa nambala waga kɛ
(10 000) si poro gbo Mowabu cɛnlɛ woolo
pe ni, pàa pye ma tugbɔlɔ konaa ma pye
kotogo ni. Wa kpɛ sila fe mbe shɔ.
30 Maga lɛ lema, a Mowabu cɛnlɛ woolo
pè si go sogo ma Izirayɛli woolo pe kan. A
tara tì si koro yɛyinŋge na fɔ ma saa gbɔn
yɛlɛ nafa tijɛrɛ.

Kiti kɔnfɔ Shamigari wi kala

31 Ehudi kuŋgɔlɔ, a Anati pinambyɔ
Shamigari wì si yiri. Wìla lere cɛnmɛ
kɔgɔlɔni (600) wo gbo Filisiti tara fɛnnɛ
pe ni nɛrɛ kɔnrigbɛgɛ† ni. Wo fun wìla
Izirayɛli woolo pe shɔ.

4

Debora naa Baraki pe kala

1 Ehudi wi kuŋgɔlɔ, a Izirayɛli woolo pè
si kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na naa.
2 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe le Kana
tara fɛnnɛ wunlunaŋa wa kɛɛ, ŋa pàa
pye na yinri Yabini. Pa wìla pye ma
cɛn wunluwɔ pi na wa Hazɔri† ca. Wi
maliŋgbɔɔnlɔ to pàa pye naa yinri Sisera,
wo la pye ma cɛn wa Aroshɛti Goyimu ca.

† **3:31 3.31:** Kìla pye tuguron wanga ma pye wa nɛrɛ kɔnrigbɛgɛ ki numaga ki na. Ko pe ma tɛgɛ na nɛrɛ ti wɔnrɔgi ki ni ma ti ti maa kee wa laga ŋga paa jaa tila kee. † **4:2 4.2:** Zhozu 11.1

3 Malaga gbɔnwotoroye tugurɔn woolo cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ (900) la pye Yabini wi yeri. Wìla Izirayɛli woolo pe jɔlɔ jɛŋgɛ, fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa. Kì pye ma, a pè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga.

4 Ki wagati wi ni, Lapidɔti jɔ Debora ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ, wo wìla pye kiti kɔnfɔ wa Izirayɛli tara.

5 Wìla pye ma cɛn sɛngɛndige ka nɔgɔ, a pe kaa naga yinri Debora sɛngɛndige, wa Arama ca naa Betɛli ca sɔgɔwɔ pi ni, wa Efirayimu yanwira tara ti ni. Izirayɛli woolo pàa pye na kee wi kɔrɔgɔ ma saa na pe kagala ke yɛgɛ woo.

6 Pilige ka, a Debora wì si lere tun, a pè saa Abinowamu pinambyɔ Baraki† wi yeri wi kan wa Kedɛshi ca†, wa Nɛfitafi tara. A wì suu pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo ma ŋga pye ki ŋga: ‹Kari ma sa nambala waga kɛ (10 000) wɔ wa Nɛfitali cɛnlɛ naa Zabulɔn cɛnlɛ li ni, ma kari pe ni wa Tabɔri yanwiga ki na.

7 Mi yaa kari Yabini wi maliŋgbɔɔnlɔ to, naa wi malaga gbɔnwotoroye konaa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni wa Kishɔn Sisera lafogo ki ni, mbe sa pe le ma kɛɛ.› »

8 A Baraki wì si Debora wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Na maga pinlɛ na ni, pa mi yaa kari; na mɛɛ pinlɛ na ni, mi se kari.»

9 Kì pye ma, a Debora wì sho fɔ: «Mi yaa pinlɛ ma ni. Ɛɛn fɔ, ki malaga ŋga ye yaa sa gbɔn mbe ya ki ni, ki gbɔgɔwɔ ma soo ta; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa Sisera wi le jɛlɛ kɛɛ.» A Debora wì si yiri ma pinlɛ Baraki wi ni, ma kari wa Kedɛshi ca.

10 A Baraki wì si Zabulɔn cɛnlɛ woolo naa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe yeri ma pe gbogolo wa Kedɛshi ca. A nambala waga kɛ (10 000) si pinlɛ wi ni. Debora wìla pinlɛ wi ni fun ma kari.

11 Ki wagati wi ni, Keni cɛnlɛ woolo naŋa Hebɛri wìla laga Keni cɛnlɛ woolo sanmbala pe na, poro mbele pàa pye Moyisi wi nafɔ lenaŋa Obabu† wi setirige piile wele. Wìla saa wi paraga go ki kan ma cɛn wa Kedɛshi ca ki tanla, wa Zaananimu yanwira tigbɔgɔ ki tanla.

12 Ko sanga wo ni, a pè si saa ki yo Sisera wi kan fɔ Abinowamu pinambyɔ Baraki wì lugu wa Tabɔri yanwiga ki na.

13 A Sisera wì suu malaga gbɔnwotoroye tugurɔn woolo pe cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ (900) pe gbogolo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, wa Arɔshɛti Goyimu ca, mɛɛ yiri le ma kari pe ni wa Kishɔn lafogo ki yeri.

14 Kona, a Debora wì si Baraki wi pye fɔ: «Yiri. Nala Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na Sisera wi nii ma kɛɛ. Lo jate li yaa pye ma yɛgɛ.» A Baraki wì si yiri wa Tabɔri yanwiga ki na ma tigi, mɛɛ keli wi nambala waga kɛ (10 000) pe yɛgɛ.

15 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Sisera wi purɔ tokobi ni Baraki wi yɛgɛ, ma pinlɛ wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni. Sisera wo jate wì si tigi ma yiri wa wi malaga gbɔnwotoro wi ni, ma fe ma kari tɔɔrɔ na.

16 Baraki wìla taga malaga gbɔnwotoroye poro naa maliŋgbɔɔnlɔ pe puŋgo na, fɔ ma saa gbɔn wa Arɔshɛti Goyimu ca ki na. Pàa Sisera wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe gbo, ali nuŋgba wo sila shɔ pe ni.

17 Sisera wìla fe tɔɔrɔ na fɔ ma saa gbɔn wa Keni cɛnlɛ woolo naŋa Hebɛri wi jɔ Yayɛli wi paraga go ki na; katugu yɛyinŋge la pye Hazɔri ca wunlunaŋa Yabini wo naa Hebɛri sege woolo pe sɔgɔwɔ.

18 A Yayɛli wì si yiri ma Sisera wi fili, mɛɛ wi pye fɔ: «Pan ma ye lagamɛ, na tafɔ, ye laga na go; maga ka fyɛ.» Kona, a Sisera wì si taga wi na ma ye wa wi paraga go ki ni. A Yayɛli wì si paritɔnŋgɔ tɛgɛ maa tɔn.

19 A Sisera wì si Yayɛli wi pye fɔ: «Ki yaga ma tɔnmɔ jɛnri kan na yeri mbe wɔ.» A wì si sɛlɛgɛ kasha ki yɛngɛ, nɔnɔ la pye wa ki ni, ma wa kan wi yeri, a wì wɔ, mɛɛ wi tɔn naa paraga ki ni.

20 A Sisera wì suu pye fɔ: «Sa cɛn wa paraga go ki yeyɔngɔ ki na. Na lere ka pan mbɔɔn yewe mbe yo fɔ: ‹Lere yɛn wa paraga go ki ni le?› Maa pye fɔ: ‹Ayoo.› »

21 Ko puŋgo na, a wì si wɔnlɔ pyaw, katugu wìla te fɔ jɛŋgɛ. Kona, a Hebɛri jɔ Yayɛli wì si paraga go ki kankanŋgala la lɛ naa marito ni, ma fulo wa wi tanla

† **4:6 4.6:** Ebu 11.32 † **4:6 4.6:** Zhozu 12.22; 19.37; 21.32 † **4:11 4.11:** Nɔmbu 10.29-32

yɔɔrɔ, mɛɛ li kan wi nuŋgbonɔgɔ ki na,
fɔ a lùu go ki furu ma kan wa tara ti na.
A Sisera wì si ku.
22 Ko pe yɛn le ki na, a Baraki wì si kɔn
ma yiri, wo ŋa wìla pye na Sisera wi puro we.
A Yayɛli wì si yiri ma saa wi fili, mɛɛ
wi pye fɔ: «Ta paan, mi yaa naŋa ŋa maa
lagajaa wi naga ma na.» A Baraki wì si ye
wa paraga go ki ni, mɛɛ Sisera wi yan le
tara wì ku; pòo go ki furu go kankanŋgala
ni.
23 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa fɛrɛ wa Kana
tara wunlunaŋa Yabini wi na yɛɛn
Izirayɛli woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
24 Izirayɛli woolo pàa ki kan wi Kana
tara wunlunaŋa Yabini wi na, fɔ ma ka
saa wi ta maa gbo.

5

Yurugo ŋga Debora wìla kɔ

1 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Debora wo
naa Abinowamu pinambyɔ Baraki wi ni,
pè sigi yurugo ŋga ki kɔ ma yo fɔ:
2 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.
Teele pèle keli leele pe yɛgɛ wa Izirayɛli
tara.
Leele pè pe yɛɛ kan mbe malaga gbɔn.
3 Yoro wunlumbolo yaa nuru na yeri.
Yoro mbele ye yɛn teele, ye nuŋgbolo jan
yaa nuru.
Mi yaa yurugo kɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan;
mi yaa yurugo kɔ mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
4 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, màa yiri wa Edɔmu
tara ma pan sanga ŋa ni,
màa yiri wa Seyiri yanwira ti na ma tigi
sanga ŋa ni,
tara tìla pye na tigile.
Tɔnmɔ la tigi ma yiri wa naayeri,
kambaara tìla tisagbɔgɔ pan.
5 Yanwira tìla tigile† Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
Sinayi yanwiga fun kìla yɛgɛyɛgɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ.

6 Anati pinambyɔ Shamigari wi wagati wi
ni,
Yayɛli wagati wi ni, koŋgolo kàa koro
waga.
Tangafɛnnɛ pàa pye na toro koŋgɛŋgɛlɛ
ni.
7 Pàa yiri wa Izirayɛli tara cara ti ni mari
yaga waga;
pàa yiri wa ti ni,
fɔ mi Debora mì kaa yiri sanga ŋa ni,
fɔ mì kaa yiri ma pye paa Izirayɛli woolo
pe nɔ yɛn.
8 Izirayɛli woolo pàa yarisunndo fɔnndɔ
wele ma wɔ.
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a malaga kì
si to pe na.
Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ pàa pye nam-
bala waga nafa shyɛn (40 000).
Ɛɛn fɔ tugurɔn sigeyaraga nuŋgba sila
yan wa pe yeri,
njanraga kpɛ sila pye pe yeri.

9 Na jatere wi yɛn Izirayɛli woolo teele pe
na,
poro mbele pè pe yɛɛ kan wa leele pe
sɔgɔwɔ, mbe malaga ki gbɔn.
Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
10 Yoro mbele fuun yè lugu ma cɛncɛn
sofilele jɛɛlɛ fiile fiile na,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn tara fuuro
sɔnŋgbanga woro na,
yoro mbele ye yɛn tangala na wa koŋgolo
ke ni†,
yaa jatere piin ki na.
11 Mbele pe wa puluyo yi tanla na tɔnmɔ
pi yɛɛlɛ,
yaa pe yurukɔgɔ ki nuru.
Pe yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pyege
ki koo yurugo,
konaa Izirayɛli woolo teele pe yawa mba
ta wa malaga ki ni pi ni.
Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo
pè si yiri ma kari wa ca ki mbogo
yeyɔnrɔ ti na.

12 Yɛn ma yiri, yɛn ma yiri Debora;
yɛn, yɛn ma yiri ma yurugo le, malaga
gbɔnyurugo.
Mboro Abinowamu pinambyɔ Baraki,
yiri ma kari leele mbele mà yigi kasopiile
pe ni.

† **5:5 5.5:** Yuuro 68.8-9 † **5:10 5.10:** Kìla pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ poro pàa pye na nuru sofilele fiile fiile pe na konaa na cɛɛn fuuro sɔnŋgbanga woro ti na. Fyɔnwɔ fɛnnɛ poro la pye na tanri tara.

13 Ye wele, leele jɛnri mbele pàa koro go na,
pàa tigi ma saa gbogolo wa teele fanŋga woolo pe tanla.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pàa pan ma gbogolo na tanla wa cew tafɛnnɛ pe sɔgɔwɔ.
14 Mbele pàa ya Amalɛki setirige piile pe ni,
pàa yiri wa Efirayimu tara.
A Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè si taga pe na,
ma pinlɛ pe ŋgbeleye yi ni.
Teele la yiri wa Makiri† sege ki ni ma pan.
Maliŋgbɔɔnlɔ teele la yiri wa Zabulɔn cɛnlɛ li ni ma pan.
15 Isakari cɛnlɛ woolo teele pàa saa taga Debora wi na.
Isakari cɛnlɛ woolo pe ni fuun pàa taga Baraki wi puŋgo na, ma kari wa funwa laga falafala ki na.
Ɛɛn fɔ, Urubɛn cɛnlɛ li seye woolo poro la koro na kendige woo pe yɛɛ ni.
16 Yiŋgi na yè si koro wa yaayoro jasaala pe nawa na yaayoro ti gbelege ki nuru?
Ee, Urubɛn cɛnlɛ li seye woolo pàa kendige gbɔgɔ wɔ pe yɛɛ ni.
17 Galaadi tara woolo pàa koro wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ ŋga na.
Dan cɛnlɛ woolo pe sila yiri wa pe tɔnmɔkɔɔrɔ ti tanla.
Asɛri cɛnlɛ woolo pàa koro wa kɔgɔje wi yɔn ki na,
ma cɛn wa kɔgɔje wi yɔn ki na,
ma cɛn wa pe tɔnmɔkɔɔrɔ yeresara nda ti yɛn yɛyinŋge na ti tanla.
18 Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe yɛn leele mbele pe ma pe yɛɛ kan kunwɔ pi yeri, wa malaga gbɔnsaga.
Nɛfitali cɛnlɛ woolo ko nuŋgba ko pè pye fun.

19 Wunlumbolo mbele we mbɛnfɛnnɛ, pèle la pan ma to we na malaga ni;
ee, Kana tara fɛnnɛ wunlumbolo pàa malaga gbɔn we ni wa Taanaki ca, wa Megido ca tɔnmɔ laga ki tanla.
Ɛɛn fɔ, pe sila yaara ta mbe koli mbe kari ti ni, nakoma warifuwe.
20 Naayeri wɔnŋgɔlɔ jate kàa malaga gbɔn.
Ma ke ta wa ke torokoŋgolo ke ni, kàa malaga gbɔn Sisera wi ni.
21 Kishɔn lafogo kì pe li,
ko ŋga kìla pye wa maga lɛ wa faa, Kishɔn lafogo ye.
Ye pan waa tanri fanŋga ni.
22 Kona, a shɔnye pè si fe ma toro,
a pe yenjoro tìla tara ti suun fɔ jɛŋgɛ.
Pàa fe ma kari maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni.
23 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì sho fɔ:
Ye Merozi† ca ki daŋga, yege daŋga, yege daŋga.
Katugu ca woolo pe sila pan mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li saga.
Pe sila pan pe maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe ni mbeli saga.

24 Keni cɛnlɛ woolo naŋa Hebɛri, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi jɔ Yayɛli wi na mbe wɛ jɛɛlɛ pe ni fuun pe na.
Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na mbe wɛ jɛɛlɛ mbele pe maa cɛɛn paara yinrɛ nɔgɔ pe na.

25 Sisera wìla wi yɛnri tɔnmɔ ni,
a wì si nɔnɔ kan wi yeri, a wì wɔ.
Wìla nɔnɔ nara kan wi yeri legbɔɔlɔ wɔjɛnnɛ ni, a wì wɔ.
26 Ko puŋgo na, a wì si go kankanŋgala lɛ,
ma tunmbyeele marito lɛ wi kalige ki ni,
mɛɛ li kan wa Sisera wi go ki na maga furu.
Wìla wi nuŋgbonɔgɔ ki ya maga furu wi na.
27 A Sisera wì si to ŋgbanga ma kanŋguuro kan Yayɛli wi jegele, ma wɔ ma to fɔ ma sanga tara ti na.
Wìla to ŋgbanga ma kanŋguuro kan wi jegele ma wɔ ma to.
Wìla to ŋgbanga ma kanŋguuro kan laga ŋga na,
wìla to le ma ku.

† **5:14 5.14:** Makiri wìla pye Manase wi pinambyɔ koŋgbanŋa. Manase cɛnlɛ li walaga woolo pàa pye wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ sanŋga ki na. † **5:23 5.23:** Merɔzi ca kìla pye Nɛfitali cɛnlɛ woolo poro wogo. Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe cara sannda pyew tìla saa malaga ki gbɔn kaawɔ Merɔzi ca woolo poro pe sila kari wa.

28 A Sisera wi nɔ wì si pan ma wele wa
fenɛtiri wi ni.
Wìla pye na jɔrɔgi wa fenɛtiri wi mɛrɛ
wegele ke ni na yuun fɔ:
«Yiŋgi na wi wotoro wi nɛɛ mɔni wa wi
woro mbe kɔn mbe yiri?
Yiŋgi na wi wotoroye pe si woro na tinmɛ
gbɔɔ yinrigi na paan?»
29 Jɛɛlɛ tijinliwɛ fɛnnɛ mbele pàa pye wa
wi ni, pàa wi yɔn sogo ma sɛnrɛ
nda yo,
to wìla pye na sɔngɔrɔ ti na, na yuun fɔ:
30 Kaselege ko na, pè yaara ta ma koli.
To pe wa na yɛɛlɛ pe yɛɛ na.
Maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe yaa ta
sumbonɔ nuŋgba nuŋgba nakoma
shyɛnzhyɛn.
Sisera wo yaa yaripɔrɔ nda ti yɛn yɔɔnrɔ
ni to ta,
yaripɔrɔ nda ti yɛn yɔɔnrɔ ni, a pèri sɔgɔ.
Yaripɔgɔ nuŋgba, nakoma shyɛn nda ti
yɛn yɔɔnrɔ ni, a pèri sɔgɔ,
to yaa pye cew tafɔ wo woro.
31 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma ti ma mbɛnfɛnnɛ
pe ni fuun pè ku ki kulɔmɔ mba pi
na.
Ɛɛn fɔ ma yɛn ma mbele ndanla, pe pye
paa yɔnlɔ ki yɛn,
na ki ka yiri ki fanŋga ki ni la yɛngɛlɛ we.
Ko puŋgo na, a tara tì si koro yɛyinŋge
na fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn.

6

Madiyan tara fɛnnɛ pàa pye na Izirayɛli woolo pe jɔlɔ

1 Izirayɛli woolo pàa kapege pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na naa. Kì pye ma, a lì si pe le
Madiyan† tara fɛnnɛ pe kɛɛ ma saa gbɔn
yɛlɛ kɔlɔshyɛn.
2 Madiyan tara fɛnnɛ pàa pye na
Izirayɛli woolo pe jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ, fɔ a
pe saa na pe yɛɛ shɔsaga jaa na lara
wa waliwere, naa yanwira were konaa
yanwira sɔgɔwɔ pi ni.
3 Kìla pye, na Izirayɛli woolo paga pe
yariluguro ti lugu sanga ŋa ni, Madiyan
tara fɛnnɛ, naa Amalɛki setirige piile
konaa leele mbele wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri pe ma yiri ma saa to pe na malaga ni.
4 Pe ma saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
ki kan wa Izirayɛli woolo pe tara ti ni.
Pe ma pe kɛɛrɛ yaara ti jɔgɔ pe yeri fɔ
ma saa gbɔn wa Gaza ca ki tanla. Pe ma
pe yarilire, naa pe simbaala, naa pe nɛrɛ
konaa pe sofilele pe ni fuun pe yigi.
5 Katugu pe ma pan lɛgɛrɛ paa gbatɔ
yɛn, poro naa pe yaayoro ŋgbeleye konaa
pe paara yinrɛ ti ni. Pe ma pan ma lɛgɛ
poro naa pe yɔngɔmɛye, ma tara ti tɔn ma
yaara ti jɔgɔ.
6 Madiyan tara fɛnnɛ pàa Izirayɛli
woolo pe fanŋga ki kɔ pe na. A pè si gbele
ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga.
7 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li pe shɔ Madiyan tara
fɛnnɛ pe kɛɛ,
8 a lì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa
torogo pe kan, ma pe pye fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
‹Muwi mìla ye yirige wa Ezhipiti tara, to
nda yàa pye wa ti ni kulolo we.
9 Mìla ye shɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ
konaa mbele fuun pàa pye na ye jɔlɔ pe
kɛɛ. Mìla pe purɔ wa ye yɛgɛ ma pe tara
ti kan ye yeri.
10 Mìla ki yo ye kan fɔ muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le; fɔ Amɔri
cɛnlɛ woolo mbele ye yɛn ma cɛn wa
pe tara ti ni, yaga kaa pe yarisunndo ti
gbogo. Ɛɛn fɔ, ye sila logo na yeri.› »

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhedewɔn wi kala

11 Ko puŋgo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ
wì si pan ma cɛn wa terebɛnti tige ŋga
kìla pye wa Ofira ca ki nɔgɔ, wa naŋa ŋa
pàa pye na yinri Zhowasi wi tara laga ki
ni. Zhowasi wìla pye Abiyezɛri sege woo
wo wa. Wi pinambyɔ Zhedewɔn wìla saa
lara Madiyan tara fɛnnɛ pe na wa ɛrɛzɛn
pire ti tɔnmɔ wɔsaga ki ni na bile wi suun.
12 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si
pan maa yɛɛ naga wi na maa pye fɔ:
«Maliŋgbɔɔn wɛlɛwɛ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛn ma ni.»
13 A Zhedewɔn wì suu pye fɔ: «Ayi, na
tafɔ, na kaa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn we
ni, yiŋgi na ki jɔlɔgɔ kagala ŋgele ke nɛɛ

† **6:1 6.1:** Zhenɛ 25.2; Ɛki 2.15-22; 18.1-11; Nɔmbu 10.29-32; 22.4; 25.6-18; Kiti 2.11-15

we taa? Kafɔnŋgɔlɔ ŋgele fuun we tɛlɛye pàa ke sɛnrɛ yo we kan maga naga fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa we yirige wa Ezhipiti tara ke yɛn se yeri? Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì we wa, ma we le Madiyan tara fɛnnɛ pe kɛɛ.»

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si kanŋga ma yɛgɛ wa wi yeri, mɛɛ wi pye fɔ: «Fanŋga ŋga ki yɛn ma ni, ta kee ki ni ma sa Izirayɛli woolo pe shɔ Madiyan tara fɛnnɛ pe yeri. Muwi mɔ̀ɔ tun.»

15 Ɛɛn fɔ, a Zhedewɔn wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «E, na tafɔ, mi yaa Izirayɛli woolo pe shɔ yiŋgi yaraga ni san? Na sege woolo poro fanŋga ko kì kologo ma wɛ wa Manase cɛnlɛ seye sannya yi na. Muwi mi yɛn na to wi go woolo pe ni fuun pe pyɔ jɛɛ.»

16 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Mi yaa pye ma ni, ki kala na, ma yaa ka ya Madiyan tara fɛnnɛ pe ni paa lere nuŋgba yɛn.»

17 A Zhedewɔn wì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «Na ki ka pye maa jaa mbe kajɛŋgɛ pye na kan, mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma kacɛn wa pye, ŋa wi yaa ki naga fɔ mboro ma yɛn na para na ni.

18 Maga ka yiri na mbe kari yɛgɛ, fɔ mbe sa sɔngɔrɔ mbe pan yarikanga ŋga mi yɛn na woo ma yeri saraga ki ni.»

A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yaa ma sige na fɔ ma sa sɔngɔrɔ ma pan.»

19 Kona, a Zhedewɔn wì si sɔngɔrɔ wa wi go ma saa sikapige ka gbo maga gbegele konaa leve fu buru ni, wìla wo gbegele muwɛ culo nafa ma yiri kɛ ni. A wì si kara ti le kanja pige ka ni, mɛɛ tunwɔ po le cɔlɔ la ni, mɛɛ kari ti ni fuun ti ni Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi kan wa terebɛnti tige ki nɔgɔ.

20 A Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Kara to naa leve fu buru wi ni ti lɛ mari tɛgɛ wa walaga ŋga ki na, mɛɛ tunwɔ pi wo wa ti na.» A Zhedewɔn wì sigi pye ma.

21 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si kanŋgala na làa pye wi kɛɛ li numala li jiri kara to naa leve fu buru wi na. A kasɔn si janri ma yiri wa walaga ki ni ma kara to naa buru wi sogo. Ko pyeŋgɔlɔ, a mɛrɛgɛ wì si kɔ le saw.

22 Ki sanga wi ni, a Zhedewɔn wì sigi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wo lawi. A wì si gbele ma yo fɔ: «Jɔlɔgɔ yɛn na wogo na Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ; katugu mì Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi yan yɛnlɛ ni gbɔgɔyi.»

23 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Yɛyinŋge mbe pye ma wogo, maga ka fyɛ, ma se ku.»

24 A Zhedewɔn wì si saraga wɔsaga kan le ki laga ki na maga mɛgɛ taga naga yinri: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa yɛyinŋge kaan.» Ki saraga wɔsaga ki yɛn wa Ofira ca ali ma pan ma gbɔn nala. Ofira ca kìla pye Abiyezɛri sege woolo poro ca.

25 Ki yembinɛ nuŋgba li ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhedewɔn wi pye fɔ: «Ma to wi napɔlɔ yirifɔnŋɔ wi yigi, naa shyɛnwoo ŋa wì ta yɛlɛ kɔlɔshyɛn wi ni. Saraga wɔsaga ŋga ma to wì kan yarisunŋgo Baali ki kan, maga jaanri; yarisunŋgo Ashera ki tiyala na le saraga wɔsaga ki tanla, ma li kɔɔnlɔ.

26 Ko puŋgo na, ma saraga wɔsaga jɛŋgɛ ka kan wa ki walaga ŋga ki go na mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ na kan. Ma napɔlɔ shyɛnwoo wi lɛ, maa pye saraga sogowogo. Yarisunŋgo tiyala na mà kɔɔnlɔ, lo li yaa pye kanŋgirɛ mbe saraga ki sogo.»

27 A Zhedewɔn wì suu tunmbyeele nambala kɛ lɛ, ma saa ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo wi kan ki pye. Ɛɛn fɔ, wi to go woolo naa ca woolo pe kala na, wìla fyɛ wii yɛnlɛ mbege pye yɔnlɔ na. Ki kala na, wìla ki pye yembinɛ.

28 Ki goto pinliwɛ pi ni, ca woolo pè si yiri maga yan fɔ pè Baali saraga wɔsaga ki jaanri, ma Ashera tiyala fun li kɔɔnlɔ, ma napɔlɔ shyɛnwoo wi wɔ saraga sogowogo wa saraga wɔsaga ŋga pàa kan fɔnŋgɔ ki na.

29 A pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ambɔ wìgi kala na li pye?» Ma pe ta pàa pye na yewe jɛŋgɛ ki wogo ki na mbege jɛn, a pè si pe pye fɔ: «Zhowasi pinambyɔ Zhedewɔn wo wìgi kala li pye.»

30 Kona, a ca woolo pè si Zhowasi wi pye fɔ: «Ma pinambyɔ wi yirige laga we kan we ta woo gbo, katugu wì Baali saraga

wɔsaga ki jaanri, ma Ashera tiyala na làa pye le ki tanla li kɔɔnlɔ.»
31 Mbele fuun pàa pye ma yere wa Zhowasi wi tanla, a wì si pe pye fɔ: «Yoro ye daga mbe Baali wi saga wi le? Yoro ye daga mbe Baali wi malaga ki gbɔn wi kan wi le? Lere ŋa fuun ka yere Baali kala li yerewe, wo daga mbe gbo sanni goto pinliwɛ ni. Na kaa pye Baali wi yɛn yarisunŋgo, wuu yɛɛ kayaŋga ki wɔ, katugu pòo saraga wɔsaga ki jaanri.»
32 Maga lɛ le ki pilige ki na, a pè si Zhedewɔn wi mɛgɛ taga naa yinri Yerubaali, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Baali wuu yɛɛ kayaŋga wɔ,» katugu Zhedewɔn wìla wi saraga wɔsaga ki jaanri.

Zhedewɔn wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li kacɛn wa pye li naga wi na

33 Kona, Madiyan tara fɛnnɛ pe ni fuun, naa Amalɛki setirige piile konaa leele mbele wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri pe ni, pè si pe yɛɛ gbogolo ma Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri, mɛɛ saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan ma cɛn wa Zhizireyɛli gbunlundɛgɛ ki ni.
34 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si tigi ma ye Zhedewɔn wi ni. A wì si yiri ma mbanlaga ki win ma Abiyezɛri cɛnlɛ woolo pe yeri. A pè si gbogolo ma taga wi na.
35 A Zhedewɔn wì si leele tun Manase tara ti lagapyew ki ni pe sa ki cɛnlɛ woolo pe yeri. A poro si gbogolo ma taga wi na. Wìla leele tun fun Asɛri cɛnlɛ woolo, naa Zabulɔn cɛnlɛ woolo konaa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe yeri; a poro fun pè pan ma taga wi na.
36 A Zhedewɔn wì si Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Na ki ka pye muwi ma yaa tɛgɛ mbe Izirayɛli woolo pe shɔ paa yɛgɛ ŋga na màga yo,
37 wele, mi yaa simbasɛnɛ sire wolo li jan wa bile wi sunsaga, na fɔɔngɔ ki ka wo lo nuŋgba na mbeli yinŋgi, a tara ti koro tawara mali maga mali fili, pa mi yaa ki jɛn muwi ma yaa tɛgɛ mbe Izirayɛli woolo pe shɔ paa yɛgɛ ŋga na màga yo we.»
38 A kì si pye ma cɛ. Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhedewɔn wì si yiri faa ma saa simbasɛnɛ sire wolo li lɛ mali yiwi. A fɔɔngɔ tɔnmɔ pì jɛnɛ nuŋgba yin.
39 Kona, a Zhedewɔn wì si Yɛnŋɛlɛ li pye naa fɔ: «Maga ka nawa ŋgban na ni, mi yaa ma yɛnri naa kala nuŋgba ni. Ki yaga ma wamawelege puŋgo wogo pye naa simbasɛnɛ sire wolo li ni. Koni simbasɛnɛ sire wolo lo nuŋgba mbe koro wala, ɛɛn fɔ fɔɔngɔ ki tara ti yinŋgi kili maga.»
40 Ki yembinɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ lì si ŋga wìla yɛnri ki pye. Simbasɛnɛ sire wolo lo nuŋgba lìla koro wala; ɛɛn fɔ fɔɔngɔ kìla wo ma tara ti yinŋgi mali maga.

7

Zhedewɔn wìla ya Madiyan tara fɛnnɛ pe ni

1 Ki goto pinliwɛ pi ni Yerubaali wo ŋa pe yinri Zhedewɔn wì si yiri wo naa wi woolo pe ni fuun pe ni, ma kari ma saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan ma cɛn wa Arɔdi ca pulugo ki tanla. Madiyan tara fɛnnɛ poro la pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan ma cɛn wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, wa More tinndi wi yeri, wa gbunlundɛgɛ ki ni.
2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhedewɔn wi pye fɔ: «Ma woolo pè lɛgɛ ma toro, mi se ya Madiyan tara fɛnnɛ pe le ma kɛɛ, nakoma Izirayɛli woolo pe yaa la pe yɛɛ gbogo mbaa ki jate fɔ pe yɛɛ fanŋga ko kì pe shɔ.
3 Koni ki sɛnrɛ nda ti yo leele pe kan ma pe pye fɔ: ‹Ye ni, lere ŋa fuun wi yɛn na fyɛ konaa na seri, wo mbe sɔngɔrɔ wi yiri laga Galaadi tara yanwiga ki na wila kee.› Kì pye ma, a lere waga nafa ma yiri shyɛn (22 000) wò si sɔngɔrɔ maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, a pè si koro lere waga kɛ (10 000).»
4 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhedewɔn wi pye naa fɔ: «Leele pè lɛgɛ bere ma toro. Tigi pe ni wa lafogo ki yɔn na, mi yaa pe cɔnri wa ki laga ki na. Mbele mi yaa yo pe pinlɛ ma ni poro yaa pinlɛ ma ni. Ɛɛn fɔ mbele mi yaa yo paga ka pinlɛ ma ni, poro se pinlɛ ma ni.»
5 A Zhedewɔn wì si tigi leele pe ni wa lafogo ki yɔn na. Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Mbele fuun pe yaa la tɔnmɔ pi laala la woo paa pyɔn yɛn, ma pe tɛgɛ

pe yɛ. Mbele fuun pe yaa kanŋguuro kan mbaa woo, ma pe tɛgɛ pe yɛ.»
6 Leele mbele pàa tɔnmɔ pi ko kɛɛ
ni maa laala, poro la pye lere cɛnmɛ
taanri (300); ɛɛn fɔ leele sanmbala poro
la kanŋguuro kan ma wɔ.
7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhedewɔn wi pye
fɔ: «Ki nambala cɛnmɛ taanri (300) mbele
pè tɔnmɔ pi koko pe kɛyɛn yi ni maa laala
pe ŋgayinŋgele ke ni, poro mi yaa tɛgɛ
mbe ye shɔ Madiyan tara fɛnnɛ pe kɛɛ,
mbe ti ye ya pe ni. Leele sanmbala poro
na, pe sɔngɔrɔ paa kee pe yinrɛ.»
8 A nambala cɛnmɛ taanri (300) wele pè
si sanmbala pe yaakara naa pe mbaanra
ti lɛ. Ko puŋgo na, a Zhedewɔn wì si
Izirayɛli woolo sanmbala pe yaga ma yo
pe sɔngɔrɔ paa kee. Nambala cɛnmɛ
taanri (300) poro pàa koro wi ni. Madiyan
tara fɛnnɛ pe paara yinrɛ cɛnsaga kìla pye
wa gbunlundɛgɛ ki ni wa Zhedewɔn wogo
ki nɔgɔ.

9 Ki yembinɛ li ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si Zhedewɔn wi pye fɔ: «Yiri ma kari
wa Madiyan tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga ki ni, katugu mì pe le ma kɛɛ.
10 Na kaa pye maa fyɛ mbe kari wa, kari
gbɛn mboro naa ma tunmbyee Pura wi ni
wa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni.
11 Ma sa sɛnrɛ nda paa yuun wa ti logo.
Ko puŋgo na, ma yaa kotogo ta mbe sa
to pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki na.» Kona,
a Zhedewɔn wì si kari wi tunmbyee Pura
wi ni fɔ ma saa gbɔn wa pe maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga ki yɔn na.
12 Madiyan tara fɛnnɛ, naa Amalɛki
setirige piile konaa leele mbele wa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri, pàa pye ma jaraga wa
gbunlundɛgɛ ki ni ma lɛgɛ paa gbatɔ yɛn.
Pe yɔngɔmɛye pàa lɛgɛ paa kɔgɔje yɔn
taambugɔ ki yɛn, ŋga lere se ya jiri.

13 Naa Zhedewɔn wìla kaa gbɔn wa, a
wì si saa yala naŋa wa yɛn naa wɔɔnrɔ
yuun wi nimbye wa kan na yuun fɔ:
«Wele, mì wɔɔnrɔ wɔnlɔ ma buru ŋa
pè gbegele ɔrizhi ni wa yan wila koŋgi
na toro laga Madiyan tara fɛnnɛ pe
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki nawa; naa wì ka
saa gbɔn wa paraga go ki na, a wì sigi
gbɔn maga jan, maga wa maga kanŋga,
fɔ a kì koro le tara.»
14 A wi nimbye wì sho fɔ: «Ma
wɔɔnrɔ ti woro na kala la yɛgɛ nari,
kaawɔ Izirayɛli woolo naŋa Zhowasi
wi pinambyɔ Zhedewɔn wi tokobi wo.
Yɛnŋɛlɛ lì Madiyan tara fɛnnɛ poro naa
pe maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe le wi kɛɛ.»
15 Naa Zhedewɔn wìla kaa wɔɔnrɔ ti
logo naa ti kɔrɔ wi ni, a wì si fɔli
maa yɛgɛ ki jiile wa tara ma Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔ. Ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ wa
Izirayɛli woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
mɛɛ yo fɔ: «Ye yiri ye ni fuun, katugu
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Madiyan tara fɛnnɛ pe
maliŋgbɔɔnlɔ pe le ye kɛɛ.»
16 A Zhedewɔn wì si nambala cɛnmɛ
taanri (300) pe walagi tɛgɛsaga taanri,
mɛɛ mbaanra nuŋgba nuŋgba kankan
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri, naa
cɔgɔlɔ nuŋgba nuŋgba ni, kàa pye waga.
Pàa yangambɔgɔlɔ kasɔnrɔ mu ma lele
wa ke ni.
17 Ko puŋgo na, a wì si pe pye fɔ: «Yaa
na wele, mi ka kala na pye, yege pye ma
fun cɛ. Na mi ka kari sa gbɔn wa pe
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki yɔn na sanga ŋa
ni, yaa piin paa na yɛn.
18 Na mi ka ka mbanlaga ki win sanga
ŋa ni mbe pinlɛ mbele pe yɛn na ni
pe ni, yoro mbele fuun ye yɛn wa pe
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kɛyɛn yi ni fuun
yi na, yoro fun ye ye mbaanra ti win,
ye jɔrɔgɔ ŋgbanga ye yo fɔ: ‹We yɛn na
malaga ki gbɔɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kala na
konaa Zhedewɔn kala na.› »
19 Sanni yige ki sa lɛ, Zhedewɔn wo naa
leele cɛnmɛ taanri (300) mbele pàa pye
wi ni pè si gbɔn wa Madiyan tara fɛnnɛ
pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki na. Kìla yala
cɛnsaga ki kɔrɔsifɛnnɛ pè tigi, a pèle yɛgɛ
cɛn wa pe yɔnlɔ. A pè si mbaanra ti win
mɛɛ cɔgɔlɔ ŋgele kàa pye pe kɛɛ ke yaari.
20 Ki leele tɛgɛsaga taanri pàa pe
mbaanra ti win ma pe cɔgɔlɔ ke yaari.
Pàa yangambɔgɔlɔ kasɔnrɔ ti yigi pe
kamɛndɛ ti ni, ma mbaanra ti yigi pe
kalire ti ni nari wiin. Kona, a pe nɛɛ
jɔrɔgi na yuun fɔ: «Ye ye tokobiye pe lɛ
ye malaga ki gbɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li kala
na konaa Zhedewɔn wi kala na.»

21 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa koro
wa pe yeresaga ma cɛnsaga ki maga. A
Madiyan tara fɛnnɛ pe nɛɛ fee, na gbele,
na fee mbe shɔ.
22 Nambala cɛnmɛ taanri (300) pàa pe
mbaanra ti win. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a
Madiyan tara fɛnnɛ pè pe tokobiye pe lɛ
na pe yɛɛ kuun wa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
ki ni. Kì kaa ŋgban, a pè si fe fɔ ma saa
gbɔn wa Bɛti Shita ca ki na, wa Zerera ca
ki yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Abɛli Mehola
ca ki yɔn na, wa Tabati ca ki tanla.
23 Ki pye ma, a Izirayɛli woolo pè
si pe yɛɛ gbogolo. Poro wɛlɛ Nɛfitali
cɛnlɛ woolo, naa Asɛri cɛnlɛ woolo konaa
Manase cɛnlɛ woolo pe ni fuun; a pè si
yiri ma taga Madiyan tara fɛnnɛ pe na na
pe puro.
24 A Zhedewɔn wì si leele tun wa Efi-
rayimu yanwira tara ti ni fuun ti ni ma
yo pe saga yo nambala pe kan, fɔ pe pan
pe konɔ li kɔn Madiyan tara fɛnnɛ pe na
pe tɔnmɔ lara ti shɔ pe yeri, fɔ sa gbɔn
wa Bɛti Bara ca ki na konaa Zhuridɛn
gbaan wi kɔnsara ti na. A Efirayimu cɛnlɛ
woolo pè si pe yɛɛ gbogolo mɛɛ kari ma
saa tɔnmɔ lara ti ni fuun ti shɔ, fɔ ma
saa gbɔn wa Bɛti Bara ca konaa Zhuridɛn
gbaan wi kɔnsara ti na.
25 Pàa Madiyan tara fɛnnɛ teele shyɛn
yigi, pàa pye na nuŋgba yinri Orɛbu na
sanŋa wi yinri Zɛɛbu. Pàa Orɛbu wi gbo
wa Orɛbu walaga ki na, ma Zɛɛbu wi gbo
wa Zɛɛbu wi ɛrɛzɛn pire ti tɔnmɔ wɔsaga
ki na. Pàa Madiyan tara fɛnnɛ pe purɔ
mɛɛ saa Orɛbu naa Zɛɛbu pe yinrɛ ti kan
Zhedewɔn wi yeri, wo la pye wa Zhuridɛn
gbaan wi kɛɛ ŋga na, wa yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri.

8

Efirayimu cɛnlɛ woolo pàa nawa ŋgban Zhedewɔn wi ni

1 Kona, a Efirayimu cɛnlɛ woolo pè si
Zhedewɔn wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a mà sigi
kala na li pye we na yɛɛn? Màa kari ma
saa to Madiyan tara fɛnnɛ pe na sanga
ŋa ni, yiŋgi na ma sila si we yeri?» Pàa
sɛnŋgbanra yo wi na fɔ jɛŋgɛ.
2 Ɛɛn fɔ, a Zhedewɔn wì si pe yɔn sogo
ma yo fɔ: «Yiŋgi mì pye ki ya ki taanla
ye wogo ki ni? Efirayimu cɛnlɛ woolo
pe ɛrɛzɛn pire puŋgo woro ti cɔmɔ po si
mbɔnrɔ Abiyezɛri sege woolo pe ɛrɛzɛn
pire nda fuun tì cɔ to na wi le†?
3 Konaa ki ni fuun, yoro wɛlɛ Yɛnŋɛlɛ
lì Madiyan tara fɛnnɛ teele Orɛbu naa
Zɛɛbu pe le ye kɛɛ. Yiŋgi mì pye ŋga ki
mbe ya taanla ye wogo ki ni?» Kì pye ma,
sɛnrɛ nda wìla yo, a tì si pe kotogo ki sogo
pe na.

Zhedewɔn wìla ya Madiyan tara fɛnnɛ pe ni ki shyɛn wogo na.

4 Zhedewɔn wo naa nambala cɛnmɛ
taanri (300) mbele pàa pye wi ni, pè si
gbɔn wa Zhuridɛn gbaan wi na maa kɔn
ma yiri. Ali mbege ta pàa te, pàa pye pe
mbɛnfɛnnɛ pe puŋgo na, na pe puro bere.
5 Naa pàa ka saa gbɔn wa Sukɔti ca,
a Zhedewɔn wì si ca woolo pe pye fɔ:
«Mila ye yɛnri, ye buru kan nambala
mbele pe yɛn na ni pe yeri; katugu pe
yɛn ma te, mi si yɛn na Madiyan tara
fɛnnɛ wunlumbolo Zeba naa Salimuna pe
puro†.»
6 Ɛɛn fɔ, a Sukɔti ca teele pè suu yɔn
sogo ma yo fɔ: «Mɛlɛ wee yaakara kan
ma woolo pe yeri? Zeba naa Salimuna ma
poro ta ma pe yigi makɔ wi le?»
7 A Zhedewɔn wì sho fɔ: «Ko si ŋgban.
Na Yawe Yɛnŋɛlɛ liga ka Zeba naa Sal-
imuna pe le na kɛɛ, mi yaa ye gbɔn gbinri
wurufire naa wuuro ni mbe ye wire ti
kɔɔnlɔ ye na.»
8 Zhedewɔn wì kaa yiri le ma, a wì si
kari wa Penuwɛli ca maga sɛnrɛ nuŋgba
ti yo ki ca woolo pe kan. A ca woolo pè
suu yɔn sogo paa yɛgɛ ŋga na Sukɔti ca
woolo pàa ki pye we†.
9 A Zhedewɔn wì sigi yo fun Penuwɛli
ca nambala pe kan fɔ: «Na mì ka sa
ya malaga ki ni mbe sɔngɔrɔ mbe pan
yinŋge, mi yaa ye ca sanŋgazo wi jaanri.»

† **8:2 8.2:** Ki yomiyɛlɛ na li yɛn naga nari ma yo Efirayimu cɛnlɛ woolo pè yiri ma ŋga pye jɛnri ma teele shyɛn pe yigi ko mbɔnrɔ cew ŋa Abiyezɛri sege woolo pè ta wo na. † **8:5 8.5:** Zhenɛ 33.17 † **8:8 8.8:** Zhenɛ 32.30-31

10 Zeba, naa Salimuna konaa pe maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, pàa pye wa Karikɔri ca. Pàa saa koro nambala waga kɛ ma yiri kaŋgurugo (15 000). Maliŋgbɔɔnlɔ mbele fuun pàa koro ma pye yɔnlɔ yirisaga tara kɛɛ woolo poro la wɛlɛ yɛɛn; katugu pàa maliŋgbɔɔnlɔ waga cɛnmɛ naa nafa (120 000) poro gbo pe ni.
11 Mbele pàa pye na cɛɛn wa paara yinrɛ ti ni wa Noba naa Yogbeya cara ti yɔnlɔ yirisaga yeri, a Zhedewɔn wì si toro wa pe konɔ li ni. Wìla saa to pe juguye pe na ma yala pàa pye naga jate kaŋgbanga se ya gbɔn pe na.
12 Madiyan tara fɛnnɛ wunlumbolo shyɛn Zeba naa Salimuna pè si fe. Ɛɛn fɔ Zhedewɔn wìla taga pe na ma pe purɔ ma saa pe shyɛn pe yigi, mɛɛ ti a maliŋgbɔɔnlɔ pè gbɔn ma jaraga.
13 Naa malaga kìla kaa kɔ, a Zhowasi pinambyɔ Zhedewɔn wì si sɔngɔrɔ ma toro wa Herɛzi tinndi kologo ki ni.
14 Kona, a wì si Sukɔti ca lefɔnŋɔ wa yigi maa yewe. A wì si ca ki teele naa ki lelɛɛlɛ pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ wi kan. Pàa pye lere nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn.
15 A Zhedewɔn wì si kari ma saa Sukɔti ca woolo pe pye fɔ: «Yàa na tɛgɛlɛ yɛgɛ ŋga na ye nawa to ki na. Yàa yo fɔ: ‹Ma Zeba naa Salimuna poro yigi ma kɔ wi le, jaŋgo wee jori we yaakara kan ma woolo mbele pè te pe yeri?› Ye wele, pe mbele mì pan pe ni.»
16 Kona, a wì si Sukɔti ca lelɛɛlɛ pe yigi ma ti a pè pe gbɔn gbinri wurufire naa wuuro ni.
17 A wì si Penuwɛli ca sanŋgazo wi jaanri fun ma ca ki nambala pe gbo.

18 Ko puŋgo na, a wì si Zeba naa Salimuna pe yewe ma yo fɔ: «Leele mbele yàa gbo wa Tabɔri yanwiga ki na, pàa pye mɛlɛ?»

A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Pàa pye mɔɔ lɛ. Pe yɛgɛ cɛnwɛ pìla pye paa wunluwɔ piile yɛn.»

19 A Zhedewɔn wì si pe pye fɔ: «Na nɔsepiile la wɛlɛ, na yɛɛra nɔ wo pinambiile. Mì wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li na fɔ: ‹Ndɛɛ ki pye yaa pe yaga ye sila pe gbo, mi se jɛn na ye gbo fun.› »
20 A wì suu pinambyɔ koŋgbanŋa Yetɛri wi pye fɔ: «Yiri ma pe gbo.» Ɛɛn fɔ, lefɔnŋɔ wi sila wi tokobi wi kɔw. Ma jɛn wìla pye na fyɛ, katugu wìla pye pyɔ jɛɛ bere.
21 A Zeba naa Salimuna pè si Zhedewɔn wi pye fɔ: «Yiri ma we gbo ma yɛ, katugu naŋa ŋa fanŋga yɛn wi ni, wo tunŋgo yi.» Kona, a Zhedewɔn wì si Zeba naa Salimuna pe gbo, mɛɛ fereyaara nda tìla pye wa pe yɔngɔmɛye pe yɔɔrɔ kiiri kiiri ti wɔwɔ pe na.

Zhedewɔn wìla je ma yo wi se pye wunluwɔ

22 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo pè si Zhedewɔn wi pye fɔ: «Cɛn we go na, puŋgo na ma pinambyɔ wi cɛn we go na konaa ma pishyɛnwoolo pe ni, katugu mà we shɔ Madiyan tara fɛnnɛ pe kɛɛ.»
23 A Zhedewɔn wì si pe pye fɔ: «Mi se cɛn ye go na, na pinambyɔ fun wi se cɛn ye go na. Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa cɛn ye go na.»
24 Ko puŋgo na, a wì si pe pye fɔ: «Mi yaa yaraga ka yɛnri ye yeri: Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye tɛ nuŋgbogolo nuŋgba nuŋgba lagala wa yaara nda yè koli ti na ye ke kan na yeri.» Tɛ nuŋgbogolo la pye pe mbɛnfɛnnɛ pe yeri, katugu Ishimayɛli setirige piile la wɛlɛ†.
25 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kì we ndanla we ke kan ma yeri.» A pè si derigbɔgɔ ka jan maga sanga. A pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si nuŋgbogolo nuŋgba nuŋgba lagala yaara nda pè koli ti na ma ke wa wa derigbɔgɔ ŋga pàa jan ma sanga ki na.
26 Tɛ nuŋgbogolo ŋgele Zhedewɔn wìla yɛnri ke nuguwɔ pìla pye na kee culo nafa yeri. Wìla yɔlɔgɔ tɛ yɔngɔwɔ woo ta fun, naa nuŋgbogolo manda woro ni, naa Madiyan tara fɛnnɛ wunlumbolo pe kondoro derigbɔrɔ ti ni, ma pinlɛ fereyaara nda tìla pye wa pe yɔngɔmɛye pe yɔɔrɔ ti ni.

† **8:24 8.24:** Ishimayɛli setirige piile pàa pye Madiyan tara fɛnnɛ. Zhenɛ 25.1-2; 37.25-28; 39.1.

27 A Zhedewɔn wì sigi tɛ wi lɛ ma efɔdi
wa gbegele maa yerege wa Ofira ca ki ni,
wi yɛɛra ca ye. Izirayɛli woolo pàa pye
na kee wa na fɔli ki efɔdi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ
naa gbogo, fɔ a wì ka saa pye paa pɛnɛ
yɛn Zhedewɔn naa wi go woolo pe na†.
28 Maga lɛ lema, a Madiyan tara fɛnnɛ
pè si go sogo Izirayɛli woolo pe kan. Pe
sila ya mbe fanŋga ta naa fyew. A tara tì
si koro yɛyinŋge na Zhedewɔn yinwege
piliye yi ni, fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa
shyɛn.

Zhedewɔn wi kunwɔ we

29 Zhowasi pinambyɔ Yerubaali,
Zhedewɔn we, a wì si sɔngɔrɔ ma saa
cɛn wa wi go.
30 Zhedewɔn wìla se pinambiile nafa
taanri ma yiri kɛ, katugu wi jɛɛlɛ pàa pye
ma lɛgɛ.
31 Wi cɛnfɔ ŋa wìla pye wa Sishɛmu ca,
wìla pinambyɔ se wi kan fun; a wùu mɛgɛ
taga naa yinri Abimelɛki.
32 Zhowasi pinambyɔ Zhedewɔn wi
lelɛwɛ pìla yɔn fɔ jɛŋgɛ; ko puŋgo na, a
wì si ku. A pè suu le wa wi to Zhowasi wi
fanga ki ni wa Ofira ca, ko ŋga kìla pye
Abiyezɛri sege woolo pe ca ye.
33 Zhedewɔn wi kuŋgɔlɔ, a Izirayɛli
woolo pè sigi lɛ naa na yarisunŋgo Baali
ki gbogo, ma yarisunŋgo Baali Beriti ki
pye pe yarisunŋgo†.
34 Izirayɛli woolo pàa fɛgɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li na, lo na làa pe
shɔ pe juguye mbele pàa pe maga pe kɛɛ
we.
35 Zhedewɔn, Yerubaali we, wìla
kajɛŋgɛ ŋga fuun pye Izirayɛli woolo pe
kan, konaa ki ni fuun, pe sila kajɛŋgɛ kpɛ
pye Zhedewɔn wi go woolo pe kan.

9

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Abimelɛki wi kala

1 Yerubaali wi pinambyɔ Abimelɛki
wìla kari wa Sishɛmu ca ma saa para wi
lɛɛlɛ pe ni fuun pe ni, poro mbele pe yɛn
wi nɔ go woolo wele, ma yo fɔ:
2 «Mi yɛn na ye yɛnri, ye sa Sishɛmu
ca lelɛɛlɛ pe yewe fɔ: ‹Yaa jaa Yerubaali
pinambiile nafa taanri ma yiri kɛ poro
mbe cɛn ye go na lee nakoma yaa jaa
naŋa nuŋgba mbe cɛn ye go na? Kikiin ki
mbɔnrɔ ye yeri? Ye nawa to ki na fɔ mi
naa yoro ni we yɛn kasanwa nuŋgba.› »
3 A wi lɛɛlɛ pè si saa ki sɛnrɛ ti ni
fuun ti yo Sishɛmu ca lelɛɛlɛ pe kan, ma
Abimelɛki wi mɛtanga yeri pe kan. A poro
si yɛnlɛ ki sɛnrɛ ti na mbe taga wi na,
katugu pàa yo fɔ pe sege woo wo wawi.
4 A pè si warifuwe pyɔ nafa taanri
ma yiri kɛ lɛ wa yarisunŋgo Baali Beriti
ki gbɔgɔgo ki ni mari kan Abimelɛki wi
yeri. A Abimelɛki wì sigi penjara ti lɛ ma
lejagala naa nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ pele
sara ma pe taga wi yɛɛ na.
5 Ko puŋgo na, a wì si kari wa Ofira
ca, wa wi to go, ma saa wi to seyɛɛnlɛ,
Yerubaali wi pinambiile nafa taanri ma
yiri kɛ wele pe gbo waliŋguŋgo nuŋgba
na. Kaawɔ Yerubaali wi pinambyɔ
puŋgofɔ Yotamu wo wìla ta ma shɔ,
katugu wìla fe ma lara.
6 Kona, a Sishɛmu ca lelɛɛlɛ pe ni fuun
naa Bɛti Milo ca woolo pe ni pè si pe yɛɛ
gbogolo mɛɛ kari wa Sishɛmu ca tigbɔgɔ
ki nɔgɔ, wa sinndɛlɛgɛ ŋga pàa yerege ki
tanla† mbe Abimelɛki wi tɛgɛ wunluwɔ pi
na.

Yomiyɛlɛ na Yotamu wìla wa

7 Ŋga kìla pye, naa pàa kaa ki yo
Yotamu wi kan, a wì si saa lugu wa Gariz-
imu yanwiga ki na mɛɛ para ŋgbanga ma
yo fɔ: «Yoro Sishɛmu ca woolo wele, ye
logo na yeri, na kaa pye yaa jaa Yɛnŋɛlɛ
li logo ye yeri.
8 Pilige ka, a tire tì si yɔn wa nuŋgba
ma yo ti yaa wunluwɔ tɛgɛ ti yɛɛ go na. A
tì si saa ki yo oliviye tige ki kan fɔ: ‹Pan
ma cɛn we go na wunluwɔ.›
9 A oliviye tige kì siri yɔn sogo ma yo
fɔ: ‹Sinmɛ mba pi maa yinrigi na ni, po
mba pe ma tɛgɛ na Yɛnŋɛlɛ li gbogo konaa
leele pe ni, yaa ki jate mi yaa po yaga wa

† **8:27 8.27:** Efɔdi wo na, wi ma pye saraga wɔfɛnnɛ to wo yaripɔgɔ. Ɛɛn fɔ laga ki laga ki ni, ki yɛn ndɛɛ efɔdi ŋa sɛnrɛ tì yo wo la pye yaraga ka ŋga ki sila pye yaripɔgɔ. Pàa ki tɛgɛ na Yɛnŋɛlɛ li yewe ki ni mbe ta mbaa li nandanwa kala li jɛnni. † **8:33 8.33:** Kiti 9.4 † **9:6 9.6:** Zhozu 24.26

mbe pan mbaa figefige tire sannda ti go na mbe yo mi yaa pye ti wunluwɔ wi le?›
10 Kì pye ma, a tire tì si saa ki yo figiye
tige ki kan fɔ: ‹Ta paan, ma pan ma cɛn
we go na wunluwɔ.›
11 A figiye tige kì si tire ti yɔn sogo ma
yo fɔ: ‹Tanwa mba pi yɛn na ni konaa
pire tanra nda mi maa sɛni, yaa ki jate mi
yaa ko yaga wa mbe pan mbaa figefige
tire sannda ti go na mbe yo mi yaa pye ti
wunluwɔ wi le?›
12 Kona, a tire tì si saa ki yo ɛrɛzɛn tirige
ki kan fɔ: ‹Ta paan, ma pan ma cɛn we go
na wunluwɔ.›
13 A ɛrɛzɛn tirige kì si tire ti yɔn sogo
ma yo fɔ: ‹Ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ mba mi
maa kaan, pi maa nayinmɛ kaan Yɛnŋɛlɛ
lo naa leele pe yeri, yaa ki jate mi yaa
ko yaga wa mbe pan mbaa figefige tire
sannda ti go na mbe yo mi yaa pye ti
wunluwɔ wi le?›
14 Kì kaa pye ma, a tire ti ni fuun tì si
saa ki yo wuuro yuguyugu wi kan fɔ: ‹Ta
paan, ma pan ma cɛn we go na, ma pye
we wunluwɔ.›
15 A wuuro yuguyugu wì si pe yɔn sogo
ma yo fɔ: ‹Na kaa pye kaselege yaa jaa
mbanla tɛgɛ wunluwɔ ye go na, ye pan ye
cɛn laga na yinmɛ pi ni. Na yaga je, kasɔn
yaa janri mbe yiri laga na ni, fɔ yɛrɛ mbe
sa sɛdiri tire nda wa Liban tara ti sogo.›
»
16 «Koni mi yɛn na ye yewe fɔ naa
yè kaa Abimelɛki wi tɛgɛ maa pye ye
wunluwɔ, yège yan ki wogo yege pye
nawa jatere jɛnŋɛ naa kaselege ni le? Ŋga
yè pye Yerubaali naa wi go woolo pe na,
yege yan ki yɛn ma yɔn le? Kajɛŋgɛ ŋga
wì pye ye kan, yège jɛn wi na le?
17 Na to wì malaga gbɔn ye kan, maa yɛɛ
go ki pɛrɛ ye kala na, ma ye shɔ Madiyan
tara fɛnnɛ pe kɛɛ.
18 Ɛɛn fɔ, kooŋga nala, yè yiri ma to na
to wi go woolo pe na, ma wi pinambiile
nambala nafa taanri ma yiri kɛ pe gbo
yɔnlɔ nuŋgba waliŋguŋgo nuŋgba na. A
yè suu kulojɔ wi pinambyɔ Abimelɛki wo
tɛgɛ Sishɛmu ca wunluwɔ, katugu wi yɛn
ye lere.
19 Ɛɛn fɔ, na kiga pye nala ŋga yè pye
Yerubaali naa wi go woolo pe na, yège
pye nawa jatere jɛnŋɛ naa kaselege ni,
kona Yɛnŋɛlɛ li ti Abimelɛki wi nayinmɛ
kan ye yeri, yoro fun ye nayinmɛ kan wi
yeri.
20 Nakosima fyew, kasɔn mbe yiri wa
Abimelɛki wi ni ki Sishɛmu ca naa Bɛti
Milo ca woolo pe ni fuun pe sogo; konaa
kasɔn mbe yiri fun wa Sishɛmu ca naa
Bɛti Milo ca woolo pe ni ki Abimelɛki wi
sogo.»
21 Ko puŋgo, a Yotamu wì si fe ma
saa lara wa Beera ca, ma lali wi nɔsepyɔ
lenaŋa Abimelɛki wi ni.

Sishɛmu ca fɛnnɛ pàa yiri ma je Abimelɛki wi na

22 Abimelɛki wìla cɛn Izirayɛli tara ti go
na wunluwɔ ma saa gbɔn yɛlɛ taanri.
23 Ko puŋgo na, a Yɛnŋɛlɛ lì si yɔn
mbafinliwɛ le Abimelɛki naa Sishɛmu ca
lelɛɛlɛ pe sɔgɔwɔ. A pè si yiri ma je
Abimelɛki wi na, na jaa mboo nɛgɛnɛgɛ
mboo gbo.
24 Ko la pye ma, jaŋgo legbogo kala na
pàa pye li fɔgɔ mbe tɔn pe ni fuun pe na.
Ki fɔgɔ mbe tɔn Abimelɛki wi na, katugu
wìla wi to seyɛnlɛ, Yerubaali pinambiile
nafa taanri ma yiri kɛ pe gbo. Ki fɔgɔ mbe
tɔn Sishɛmu ca fɛnnɛ pe na fun, katugu
pàa Abimelɛki wi saga, a wì pe gbo.
25 A Sishɛmu ca lelɛɛlɛ pè si saa
beŋganri pyefɛnnɛ pele lara wa konɔ,
tinndiye pe na, wa ca ki tanla. Pàa pye na
tuun tangafɛnnɛ mbele pàa pye na toro
le pe tanla pe na, na pe tuguro ti shoo pe
yeri. A leele pèle si saa ki yo Abimelɛki
wi kan.
26 Ki wagati wi ni, a Ebɛdi pinambyɔ
Gali wo naa wi sefɛnnɛ pe ni, pè si kari
wa Sishɛmu ca. A Sishɛmu ca nambala
pè sigi lɛ na tari wi na.
27 Ɛrɛzɛn pire cɔsanga wa ni, a Sishɛmu
ca fɛnnɛ pè si yiri ma kari wa pe ɛrɛzɛn
kɛɛrɛ ti ni, ma saa ɛrɛzɛn pire ta cɔ, mari
tɔnmɔ wɔ mari pye duvɛn; kona, a pè si
yɔgɔri fɔ jɛŋgɛ. Pàa ye wa pe yarisunŋgo
go ki ni, ma li konaa ma wɔ, mɛɛ daŋga
sɛnrɛ yo ma wa Abimelɛki wi na.
28 A Ebɛdi pinambyɔ Gali wì si pe pye
fɔ: «Abimelɛki wi yɛn ambɔ fɔ wo mbe si
pan wi cɛn Sishɛmu ca ki go na? Yiŋgi

na we si Abimelɛki wi yaga wi cɛn we go na mbe sigi ta Yerubaali pinambyɔ wo wawi? Zebuli wo ma Abimelɛki wì tɛgɛ ca ki go na le? Yoro wo na, Amɔri ŋa wi yɛn Sishɛmu ca ki kanfɔ, wi setirige piile poro pe daga mbe cɛn ye go na. Ɛɛn fɔ, ki mɛgɛ woro Abimelɛki wi yeri we go sogo woo kan†.

29 E, ndɛɛ ki pye ca ki tegere pèri kan mi yeri, mi jɛn na Abimelɛki wi purɔ mboo laga wa fanŋga ki na, kona mbe suu pye fɔ: ‹Abimelɛki, ma maliŋgbɔɔnlɔ pe gbogolo ma pan ma to na na.› »

30 Naa cafɔ Zebuli wìla kaa sɛnrɛ nda Ebɛdi pinambyɔ Gali wìla yo ti logo, a wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ.

31 A wì si leele tun larawa ma yo pe saga yo Abimelɛki wi kan fɔ: «Wele, Ebɛdi pinambyɔ Gali wo naa wi sefɛnnɛ pe ni pè pan wa Sishɛmu ca. Pe yɛn na ca woolo pe sunnu na pe waa ma na.

32 Ki kala na, nala yembinɛ na li ni, mboro naa ma maliŋgbɔɔnlɔ pe ni ye yiri ye kari ye sa lara ye pe sige wa yan.

33 Goto pinliwɛ ni, yɔnlɔ ki yirisanga ni, ye yiri ye to ca ki na fyɛlɛgɛ na. Na Gali naa wi woolo mbele pe yɛn wi ni paga yiri ma kɔrɔgɔ malaga ni, ma mbe ya ŋga pye, ma ko pye pe na.»

34 Ki yembinɛ li ni, a Abimelɛki naa leele mbele fuun pàa pye wi ni pè si yiri ma pe yɛɛ walagi walisaga tijɛrɛ, mɛɛ saa lara wa Sishɛmu ca ki puŋgo na maga maga.

35 Naa Ebɛdi pinambyɔ Gali wìla kaa yiri wa ca nawa ma pan ma yere wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki tanla sanga ŋa ni, a Abimelɛki naa leele mbele pàa pye wi ni pè si yiri wa pe larasaga ki ni na paan.

36 A Gali wì si pe yan paa paan mɛɛ Zebuli wi pye fɔ: «Wele, na yɛgɛ yɛn leele pele na paa yinrigi wa yanwira ti go na, na tinri.»

A Zebuli wì suu pye fɔ: «Yanwira ti yinmɛ po maa yaan ndɛɛ leele wɛlɛ.»

37 Ɛɛn fɔ, a Gali wì suu pye naa fɔ: «Wele, kaselege ko na, leele pe yɛn na yinrigi wa tara ti nandogomɔ tinndi laga ki na, na tinri, pele yɛgɛ mbele pè yiri wa jɛlɛfɛnnɛ pe tigbɔgɔ konɔ li ni na paan.»

38 Kona, a Zebuli wì sho fɔ: «Ma yɔn tangawa sɛnrɛ nda màa pye na yuun tì koro se? Mboro ma màa pye na yuun fɔ: ‹Abimelɛki wo yɛn ambɔ fɔ we suu yaga wi cɛn we go na?› Leele mbele màa pye na tifaga, poro wɛlɛ yɛɛn we. Koni, yiri ma sa to pe na!»

39 Kona, a Gali wì si yiri ma keli Sishɛmu ca woolo pe yɛgɛ ma saa to Abimelɛki wi na malaga ni.

40 A Abimelɛki wì si taga Gali wi puŋgo na naa puro, a wì si fe Abimelɛki wi yɛgɛ. Pàa Sishɛmu ca maliŋgbɔɔnlɔ pe lɛgɛrɛ gbo sanni pe sa gbɔn wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na.

41 Kona, a Abimelɛki wì si saa cɛn wa Aruma ca. A Zebuli fun wì si Gali naa wi sefɛnnɛ pe purɔ ma yo paga ka sɔngɔrɔ mbe sa cɛn wa Sishɛmu ca naa.

42 Ki goto, Sishɛmu ca fɛnnɛ pàa yiri ma kari wa kɛɛrɛ ti ni, a lere wà si saa ki yo Abimelɛki wi kan.

43 A wì suu maliŋgbɔɔnlɔ pe walagi walisaga taanri, mɛɛ saa pe lara wa yan ki ni. Naa pàa kaa ca woolo pe yan paa yinrigi wa ca ki ni sanga ŋa ni, a pè si yiri wa pe larasaga ki ni pe kɔrɔgɔ mɛɛ to pe na.

44 Abimelɛki wo naa walisaga ŋga ki woolo pàa pye wi ni, a poro si fe ma saa yere wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na maga shɔ. A walisara shyɛn sannda ti woolo pè si saa to leele pe na wa kɛɛrɛ ti ni na pe kuun.

45 Abimelɛki wìla malaga ki gbɔn Sishɛmu ca fɛnnɛ pe ni fɔ ma saa yɔnlɔ ki kɔ. Wìla ca ki shɔ maga ta, ma ca woolo pe gbo, ma ca ki ya pew, mɛɛ kɔ wo ca ki lagapyew ki na†.

46 Sishɛmu ca sanŋgazo titɔnlɔwɔ ŋa pe yinri Migidali Sishɛmu, mbele pàa pye wa wi ni, naa pàa kaa ki wogo ki logo, a pe ni fuun pè si kari ma saa ye wa pe yarisunŋgo Beriti ki go ki ni, wa go ki nɔgɔna yumbyɔ wi ni.

† **9:28 9.28:** Zhenɛ 33.19 † **9:45 9.45:** Kɔ ŋa pàa wo ca ki lagapyew, ko la pye naga nari fɔ leele se ka ya cɛn wa ki ni naa, ɛɛn fɔ ki yaa koro waga.

47 A lere wà si saa ki yo Abimelɛki wi
kan ma yo Migidali Sishɛmu woolo pe ni
fuun pè saa pe yɛɛ gbogolo wa.
48 A Abimelɛki wì si lugu wa Zalimɔ
yanwiga ki na wo naa leele mbele fuun
pàa pye wi ni pe ni. A wì si gbɔnlɔgɔ lɛ
ma tige njege ka kɔn maga taga pajogo na,
mɛɛ mbele pàa pye wi ni pe pye fɔ: «Ŋga
mì pye yège yan kɛ? Yoro fun ye fyɛɛlɛ
yege kala nuŋgba li pye ma.»
49 A pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si
tige njere nuŋgba nuŋgba kɔɔnlɔ ma taga
Abimelɛki wi na. A pè si saa ti gbogolo wa
yumbyɔ wi na mɛɛ kasɔn le wi ni maa
sogo ma pinlɛ leele mbele fuun pàa pye
wa wi nawa pe ni. Pa Migidali Sishɛmu
woolo pe ni fuun pàa ku yɛɛn. Pe mbaa
lere waga kele (1 000) yɔn ko tin, nambala
naa jɛɛlɛ wele.

Abimelɛki wi kunwɔ we

50 Ko puŋgo na, a Abimelɛki wì si
yiri ma kari wa Tebɛzi ca, ma saa
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa ca ki tanla
maga yɔn tɔn, mɛɛ ki shɔ maga ta.
51 Ɛɛn fɔ, sanŋgazo titɔnlɔwɔ wà la pye
wa ca ki nandogomɔ, ŋa wìla pye fanŋga
ni. A ca woolo pe ni fuun, nambala naa
jɛɛlɛ, pè si fe ma saa lara wa wi ni, ma
kɔɔrɔ ti sɔgɔ pe yɛɛ na, mɛɛ lugu ma saa
cɛn wa wi naayeri.
52 A Abimelɛki wì si pan ma gbɔn fɔ le
sanŋgazo wi na, ma to wi na, mɛɛ fulo wa
wi yeyɔngɔ ki tanla mbe kasɔn le wi ni.
53 Ɛɛn fɔ, a jɛlɛ wà si tira sinndɛlɛgɛ wa
wi go ki na maga ya wi na.
54 A Abimelɛki wì si lefɔnŋɔ ŋa wìla
pye naa maliŋgbɔnyaara ti tungu wi yeri
fyɛlɛgɛ na ma yo fɔ: «Ma tokobi wi kɔw
mala gbo, jaŋgo paga ka yo fɔ jɛlɛ wìlan
gbo.»

A lefɔnŋɔ wì suu sun wi tokobi wi ni, a
wì si ku.
55 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa ki yan
Abimelɛki wì ku, a pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pè si sɔngɔrɔ ma kari pe yinrɛ.
56 Kì pye ma, kapyege ŋga Abimelɛki
wìla pye wi to wi na, maa to seyɛɛnlɛ nafa
taanri ma yiri kɛ pe gbo, pa Yɛnŋɛlɛ làa
ki fɔgɔ ki tɔn wi na yɛɛn.
57 Sishɛmu ca fɛnnɛ pàa kapege ŋga
fuun pye, Yɛnŋɛlɛ làa ki fɔgɔ ki tɔn pe
na fun. Yerubaali pinambyɔ Yotamu wìla
daŋga sɛnrɛ nda yo ma wa pe na, pa tìla
ti yɛɛ yɔn fili yɛɛn.

10

Kiti kɔnfɛnnɛ Tola naa Yayiiri pe kala

1 Abimelɛki wi kuŋgɔlɔ, Puwa
pinambyɔ Tola ŋa wìla pye Dodo wi
pishyɛnwoo wì si yiri ma Izirayɛli woolo
pe shɔ. Tola wìla pye Isakari cɛnlɛ woo
wo wa. Wìla pye ma cɛn wa Shamiri ca,
wa Efirayimu yanwira tara ti ni.
2 Wìla pye Izirayɛli woolo pe kiti kɔnfɔ
ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ nafa ma yiri taanri.
Ko puŋgo na, a wì si ku, a pòo le wa
Shamiri ca.
3 Tola kuŋgɔlɔ, a Galaadi tara fɛnnɛ
naŋa Yayiiri wì si yiri, mɛɛ cɛn tegere ti
na wa Izirayɛli tara fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ
nafa ma yiri shyɛn.
4 Pinambiile nafa ma yiri kɛ pàa pye wi
yeri. Pàa pye na nuru sofilele nafa ma
yiri kɛ na. Kapire nafa ma yiri kɛ la pye
pe yeri wa Galaadi tara. Ali ma pan ma
gbɔn nala pe maa ti yinri Yayiiri kapire.
5 A Yayiiri wì si kaa ku, a pòo le wa
Kamɔ ca.

Amɔ cɛnlɛ woolo pàa yiri ma to Izirayɛli woolo pe na

6 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo pè sigi
lɛ na kapege piin naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na. Pàa pye na yarisunndo Baali naa
Asitarite ti gbogo, ma pinlɛ Siri tara fɛnnɛ
yarisunndo ti ni, naa Sidɔn ca fɛnnɛ woro,
naa Mowabu cɛnlɛ woolo woro, naa Amɔ
cɛnlɛ woolo pe woro to naa Filisiti tara
fɛnnɛ woro ti ni. Pàa je Yawe Yɛnŋɛlɛ li
na, pe sila pye na tunŋgo piin li kan naa.
7 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban
Izirayɛli woolo pe ni, mɛɛ pe le Filisiti tara
fɛnnɛ naa Amɔ cɛnlɛ woolo pe kɛɛ.
8 Maga lɛ le ko yɛlɛ lo na, a pè si
Izirayɛli woolo pe yɛgɛ wɛri ma pe jɔlɔ.
Izirayɛli woolo mbele pàa pye ma cɛn
wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri, wa Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara, wa

Galaadi tara, pàa pe jɔlɔ fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri.
9 Amɔ cɛnlɛ woolo pàa Zhuridɛn gbaan
wi kɔn ma yiri fun ma saa to Zhuda cɛnlɛ
woolo, naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo konaa
Efirayimu cɛnlɛ woolo pe na. Izirayɛli
woolo pàa jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.
10 Kona, a Izirayɛli woolo pè si gbele
ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga. Pàa
yo fɔ: «Wè kapege pye ma na Yawe
Yɛnŋɛlɛ; katugu wè je mboro ŋa ma yɛn
we Yɛnŋɛlɛ ma na, ma saa na tunŋgo piin
yarisunndo Baali ti kan.»
11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Mi ma mìla ye shɔ Ezhipiti tara
fɛnnɛ naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Amɔ
cɛnlɛ woolo konaa Filisiti tara fɛnnɛ pe
kɛɛ le?
12 Sanga ŋa ni Sidɔn ca fɛnnɛ, naa
Amalɛki setirige piile konaa Mawɔn† ca
woolo pàa pye na ye jɔlɔ, a yè gbele mala
yeri mbe ye saga, mi sila ye shɔ pe kɛɛ
le†?
13 Ɛɛn fɔ yoro yè je mi na ma saa na
yarisunndo ta yɛgɛ gbogo. Ki kala na, mi
se ye shɔ naa.
14 Yarisunndo nda yè wɔ, ye kari ye sari
yeri ti ye saga, ti ye shɔ ye jɔlɔgɔ sanga ŋa
wi ni.»
15 A Izirayɛli woolo pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɔn sogo ma yo fɔ: «Wè kapege pye ma
na. Ŋga kɔ̀ɔn ndanla, ma ko pye we na.
Ɛɛn fɔ, ma yɛɛ yaga, ma we shɔ nala.»
16 Kona, a pè si yarisunndo nda tìla
pye wa pe sɔgɔwɔ ti yirige mari wa, ma
sɔngɔrɔ naa na tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kan. Kì pye ma, jɔlɔgɔ ŋga Izirayɛli
woolo pàa pye na jɔlɔ kii ya kun Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ni naa mbe kari yɛgɛ.
17 Kona, a Amɔ cɛnlɛ woolo pè si pan
ma pe yɛɛ gbogolo ma pe maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga ki kan wa Galaadi tara. A
Izirayɛli woolo pè si pe yɛɛ gbogolo fun
ma saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan
wa Mizipa ca†.
18 Izirayɛli woolo mbele pàa pye wa
Galaadi tara poro naa pe teele pe ni pe
nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ambɔ wi
yaa keli sa to Amɔ cɛnlɛ woolo pe na? Ko
fɔ wo wi yaa cɛn Galaadi tara woolo pe ni
fuun pe go na.»

11

Kiti kɔnfɔ Zhɛfite wi kala

1 Galaadi tara fɛnnɛ naŋa wà la pye
wa, ŋa wìla pye malaga gbɔnfɔ wɛlɛwɛ.
Pàa pye naa yinri Zhɛfite, naa to wi yinri
Galaadi. Galaadi wìla Zhɛfite wi se nanjaa
wa na.
2 Galaadi wi japɔrɔwɔ wìla pinambiile
se wi kan fun. Naa pàa kaa yiri ma lɛ, a
pè si Zhɛfite wi purɔ maa pye fɔ: «Ma se
ya kɔrɔgɔ li laga we to go ki ni, katugu ma
yɛn jɛlɛ wa yɛgɛ pinambyɔ.»
3 Kì pye ma, a Zhɛfite wì si fe ma lali
wi to seyɛɛnlɛ pe ni, ma saa cɛn wa Tɔbu
tara. A lejagala pèle si saa taga wi na, a
paa yanri ja.
4 Ki kagala ke puŋgo na, a Amɔ cɛnlɛ
woolo pè si yiri na malaga gbɔɔn Izirayɛli
woolo pe ni.
5 Naa Amɔ cɛnlɛ woolo pàa ka saa
to Izirayɛli woolo pe na sanga ŋa ni, a
Galaadi tara lelɛɛlɛ pè si kari ma saa
Zhɛfite wi lagaja wa Tɔbu tara.
6 A pè suu pye fɔ: «Pan ma pye we
maliŋgbɔɔnlɔ to, ma keli we yɛgɛ we sa
malaga gbɔn Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni.»
7 Ɛɛn fɔ, a Zhɛfite wì si Galaadi tara
lelɛɛlɛ pe pye fɔ: «Yàa na panra, mala
purɔ mala wɔ wa na to go ki ni. Yiŋgi
na, ye kaa na jɔlɔ koni, a yè si pan na
kɔrɔgɔ?»
8 A Galaadi tara lelɛɛlɛ pè suu pye fɔ:
«Ko kì si ti wè pan ma kɔrɔgɔ koni, jaŋgo
ma pinlɛ we ni mbe sa malaga gbɔn Amɔ
cɛnlɛ woolo pe ni; pa ma yaa cɛn we ni
fuun we go na, woro Galaadi tara fɛnnɛ
we ni fuun we go na.»
9 A Zhɛfite wì si Galaadi tara lelɛɛlɛ pe
pye fɔ: «Na yaga na lɛ mbe kari na ni
mbe sa malaga ki gbɔn Amɔ cɛnlɛ woolo

† **10:12 10.12:** Mbe yala Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, Mawɔn mɛgɛ ŋga kì yeri laga ki laga ŋga ki ni ki yaa pye Madiyan tara fɛnnɛ poro sɛnrɛ ti yɛn na yuun. Ma jɛn ki woro ma yɔnlɔgɔ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi laga ka kpɛ ni ma yo Mawɔn ca woolo pàa pye Izirayɛli woolo pe juguye. † **10:12 10.12:** Zhozu 15.55; 1 Sami 25.2 † **10:17 10.17:** Zhenɛ 31.49

pe ni, na Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka pe le na kɛɛ, pa kona muwi mi yaa cɛn ye go na dɛ?»
10 Kona, a Galaadi tara lelɛɛlɛ pè si Zhɛfite wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye we sɛrɛfɔ, ŋga mà yo na we sigi pye we.»
11 Kì pye ma, a Zhɛfite wì si pinlɛ Galaadi tara lelɛɛlɛ pe ni ma kari. A leele pè suu tɛgɛ pe to konaa pe maliŋgbɔɔnlɔ to. Sɛnrɛ nda pàa yo ma yere ti na, a Zhɛfite wì si ti ni fuun ti yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, wa Mizipa ca.

Tunŋgo ŋga Zhɛfite wìla torogo wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe yeri

12 Kona, a Zhɛfite wì si pitunmbolo torogo wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa wi yeri ma yo fɔ: «Yiŋgi kì ye mi naa mboro we sɔgɔwɔ, a mà si pan mbe to na tara woolo pe na malaga ni?»
13 A Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa wì si Zhɛfite wi pitunmbolo pe pye fɔ: «Ko pan ma, katugu naa Izirayɛli woolo pàa yiri wa Ezhipiti tara, pàa na tara ti shɔ, maga lɛ wa Arinɔ lafogo ki na fɔ ma saa gbɔn wa Yabɔki lafogo ki na, konaa ma saa gbɔn wa Zhuridɛn gbaan wi na. Koni ki tara laga ki kan na yeri yɛyinŋge na.»
14 A Zhɛfite wì si pitunmbolo pele torogo naa fɔnŋgɔ wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa wi yeri,
15 a pè saa wi pye ma yo fɔ: «Zhɛfite wì yo fɔ: ‹Izirayɛli woolo pe sila Mowabu cɛnlɛ woolo pe tara ti shɔ, pe sila si Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara ti shɔ.›
16 Katugu na Izirayɛli woolo pàa yiri wa Ezhipiti tara, gbinri wo pàa pari ma toro fɔ ma saa gbɔn wa Kɔgɔje yɛɛn wi na konaa ma saa gbɔn wa Kadɛshi ca ki na.
17 Kona, a pè si pitunmbolo torogo wa Edɔmu tara wunlunaŋa wi yeri maa pye fɔ: ‹Ma yɛɛ yaga wɔɔn tara ti pari we toro.› Ɛɛn fɔ, a wì si je. A pè si pitunmbolo torogo wa Mowabu tara wunlunaŋa wi yeri fun maa yɛnri. A wo fun wì je. A Izirayɛli woolo pè si koro wa Kadɛshi ca†.
18 Ko puŋgo na, a pè si gbinri konɔ li lɛ ma Edɔmu tara naa Mowabu tara ti sɔlɔgɔ ma kari ma saa yiri wa Mowabu tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, mɛɛ pe paara yinrɛ ti kankan ma cɛn wa Arinɔ lafogo ki kɛɛ ŋga na. Pe sila ye wa Mowabu tara ti ni; katugu Arinɔ lafogo ko ki yɛn Mowabu tara ti kɔnlɔ le†.
19 Kona, a Izirayɛli woolo pè si pitunmbolo torogo wa Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn wi yeri, wo la pye ma cɛn wa Ɛshibɔn ca, maa pye fɔ: ‹Ma yɛɛ yaga, wɔɔn tara ti pari we toro, we sa gbɔn wa laga ŋga waa kee.›
20 Ɛɛn fɔ, wunlunaŋa Sihɔn wì sila taga Izirayɛli woolo pe na, ki kala na, wi sila yɛnlɛ poo tara ti pari pe toro. A wì suu woolo pe ni fuun pe gbogolo ma saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ma cɛn wa Yaza ca, mɛɛ to Izirayɛli woolo pe na malaga ni.
21 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì si Sihɔn naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe le Izirayɛli woolo pe kɛɛ, a pè ya pe ni. Amɔri cɛnlɛ woolo pàa pye ma cɛn tara ti laga ŋga fuun ni, Izirayɛli woolo pàa ki shɔ maga ta.
22 Pàa Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara ti ni fuun ti shɔ mari ta, maga lɛ wa Arinɔ lafogo ki na fɔ ma saa gbɔn wa Yabɔki lafogo ki na, konaa maga lɛ wa gbinri wi na fɔ ma saa gbɔn wa Zhuridɛn gbaan wi na†.
23 Koni, naa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì kaa Amɔri cɛnlɛ woolo pe purɔ ma pe tara ti kan Izirayɛli woolo pe yeri, mɛlɛ mboro wo nɛɛ jaa mberi shɔ pe yeri?
24 Ma yarisunŋgo Kemɔshi kì tara nda fuun kan ma yeri ti pye ma woro, ma siri ta ma woro le? Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lo fun lì tara nda fuun kan we yeri, we seri ta fun ti pye we woro le?
25 Ma yɛn naga jate ma mbɔnrɔ Zipɔri pinambyɔ Balaki ŋa wìla pye Mowabu tara wunlunaŋa wi na wi le? Wi sila yɛnlɛ mbe kendige wɔ Izirayɛli woolo pe ni, wi sila si malaga gbɔn pe ni†.
26 Wele, naa Izirayɛli woolo pè pan ma cɛn wa Ɛshibɔn ca, naa wa Aroyɛri ca, naa ti kanŋgara na cara ti ni, konaa cara

† **11:17 11.17:** Nɔmbu 20.14-21 † **11:18 11.18:** Nɔmbu 21.4 † **11:22 11.22:** Nɔmbu 21.21-24 † **11:25 11.25:** Nɔmbu 22.1-6

nda fuun ti yɛn wa Arinɔ lafogo ki yɔn na ti ni, yɛlɛ yɛn ki yɛlɛ cɛnmɛ taanri (300). Yiŋgi na ki wagati wi ni, ye sila siri shɔ pe yeri?

27 Mi wo na, mi si kala la kpɛ jɔgɔ ma na, ɛɛn fɔ mboro maa kapege piin na na, ma pan na malaga gbɔɔn na ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kiti kɔnfɔ, li kiti kɔn Izirayɛli setirige piile poro naa Amɔ cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ.»

28 Ɛɛn fɔ, Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlu-naŋa wi sila sɛnrɛ nda Zhɛfite wìla yo wi kan ti jate.

Zhɛfite wìla yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ li yeri

29 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si tigi ma ye Zhɛfite wi ni. A wì si Galaadi tara naa Manase tara ti pari ma toro; ko puŋgo na, a wì si kari wa Mizipe ca, wa Galaadi tara, mɛɛ yiri le mbe sa to Amɔ cɛnlɛ woolo pe na.

30 A Zhɛfite wì si yɔn fɔlɔ kɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma yo fɔ: «Na maga Amɔ cɛnlɛ woolo pe le na kɛɛ,

31 na mi ka ya pe ni mbe yiri wa pe yeri mbe pan yinŋge, yaraga yɛnwege ŋga fuun ka keli mbe yiri wa na go mbe pan mbanla fili, mi yaa ki tɛgɛ ki yɛ ma kan, mbege wɔ saraga sogowogo ma yeri.»

32 A Zhɛfite wì si kari ma saa to Amɔ cɛnlɛ woolo pe na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe le wi kɛɛ.

33 A wì si pe gbo fɔ jɛŋgɛ, ma ca nafa ko shɔ pe yeri, maga lɛ wa Aroyɛri ca ki na fɔ ma saa gbɔn wa Miniti ca ki na, fɔ ma saa gbɔn Abɛli Keramimu ca ki na. A Amɔ cɛnlɛ woolo pè si go sogo ma Izirayɛli woolo pe kan.

34 Malaga ki kɔŋgɔlɔ, a Zhɛfite wì si sɔngɔrɔ ma kari wa pe yeri wa Mizipa ca. Wi mbe wele, mɛɛ wi sumborombyɔ wi yan wila yoo pimbigile ke magala li na, na paan mboo fili. Wo nuŋgba wìla pye wi yeri wi pyɔ. Pinambyɔ sila pye wi yeri, sumborombyɔ wa yɛgɛ sila pye wi yeri naa.

35 Naa Zhɛfite wìla kaa wi yan sanga ŋa ni, jatere piriwɛn pi kala na, a wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi, ma sho fɔ: «E, na sumborombyɔ, mà kayaŋga le na ni. Mboro ma yɛn na jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki go ye. Katugu mì yɔn fɔlɔ kɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mi se ya mbe yɔn sɔngɔrɔ naa†.»

36 A wi sumborombyɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na to, na kaa pye mà yɔn kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ŋga mà yo li kan, maga pye ma na na; katugu lì ti a mà kayaŋga wɔ ma mbɛnfɛnnɛ, Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni.»

37 A wì suu to wi pye naa fɔ: «Mi yɛn na yaraga nuŋgba yɛnri ma yeri. Maga yaga, ma yeyɛn shyɛn kan na yeri. Mi naa na nimbiile pe ni we yaa kari saa yanri wa yanwira ti na mbaa gbele wa; katugu mi yaa ku na mi fa naŋa kala jɛn.»

38 A Zhɛfite wì suu pye fɔ: «Ta kee.» A wì suu yaga, a wì kari ma saa yeŋge shyɛn ki pye. A wo naa wi nimbiile pe ni pè si kari wa yanwira ti na, ma saa na gbele wa wi naŋa kala mbajɛnwɛ pi kala na.

39 Naa yeyɛn shyɛn yìla kaa tin, a wì si sɔngɔrɔ wa wi to wi yeri. A wi to wì suu tɛgɛ ma yɔn fɔlɔ na wìla lɛ li tɔn. Wìla ku maga ta wi fa naŋa kala jɛn.

Maga lɛ le ko na, a ki kala lì si koro Izirayɛli woolo pe kalɛgɛ.

40 Yɛlɛ pyew, Izirayɛli tara sumbonɔ pe ma kari ma saa gbele Galaadi tara fɛnnɛ naŋa Zhɛfite wi sumborombyɔ wi kala na fɔ ma saa gbɔn piliye tijɛrɛ.

12

Zhɛfite naa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe malaga kala

1 Kona, a Efirayimu cɛnlɛ woolo pè si pe yɛɛ gbogolo ma kari wa Zafɔn ca†, ma saa Zhɛfite wi pye fɔ: «Yiŋgi na, mà si kari ma saa malaga gbɔn Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni, mɛɛ si we yeri we pinlɛ ma ni? We yaa ma go ki sogo mbɔɔn pinlɛ mbɔɔn sogo go ki ni.»

2 A Zhɛfite wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi naa na woolo pe ni wàa pye malaga gbɔngɔ na Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni, na mìla ye yeri ye pan yanla saga, ye sila pan mbe we saga.

3 Naa mìla kaa ki yan ye woro na paan mbanla saga, a mì silan yɛɛ go ki pɛrɛ ma

† **11:35 11.35:** Nɔmbu 30.3 † **12:1 12.1:** Zhozu 13.27

kari ma saa to Amɔ cɛnlɛ woolo pe na na nuŋgba. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe le na kɛɛ. Yiŋgi na, a yè si pan mbe to na na nala, mbe malaga gbɔn na ni?»

4 Ko puŋgo na, a Zhɛfite wì si Galaadi tara nambala pe ni fuun pe gbogolo ma saa malaga gbɔn Efirayimu cɛnlɛ woolo pe ni, ma ya pe ni. Ma si yala Efirayimu cɛnlɛ woolo pàa pye na Galaadi tara fɛnnɛ pe piin fɔ: «Ye yɛn Efirayimu cɛnlɛ woolo mbele pè fe ma wɔ laga we ni, ma saa cɛn wa Manase cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ.»

5 Galaadi tara fɛnnɛ pàa saa Zhuridɛn gbaan wi kɔnsaga ki shɔ maga ta, ma konɔ li kɔn Efirayimu cɛnlɛ woolo pe na. Na Efirayimu cɛnlɛ woo wa ka fe mbe pan mbe gbɔn le ki laga ki na, pe maa yewe ma yo fɔ: «Ma yɛn Efirayimu cɛnlɛ woo le?» Na wiga pe yɔn sogo mbe yo fɔ: «Ayoo»;

6 kona pe mɛɛ wi pye ma yo wigi yo fɔ: «Shibolɛti†.» Wi mɛɛ yo fɔ: «Sibolɛti», katugu wi saa ya mbege sɛnpyɔ wi yo wi yowo pi yɔn paa pe yɛn. Pe mɛɛ wi yigi maa gbo wa Zhuridɛn gbaan wi kɔnsaga ki ni. Ki wogo ki na pàa lere waga nafa shyɛn ma yiri shyɛn (42 000) wo gbo Efirayimu cɛnlɛ woolo pe ni.

7 Galaadi tara fɛnnɛ naŋa Zhɛfite wìla pye kiti kɔnfɔ wa Izirayɛli tara fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ kɔgɔlɔni. Ko puŋgo na, a wì si ku, a pòo le wa Galaadi tara ca ka ni.

Kiti kɔnfɛnnɛ Ibizan, naa Elɔn konaa Abidɔn pe kala

8 Zhɛfite wi kuŋgɔlɔ, a Betilɛɛmu ca fɛnnɛ naŋa Ibizan wì si pye kiti kɔnfɔ wa Izirayɛli tara.

9 Pinambiile nafa ma yiri kɛ naa sumborombiile nafa ma yiri kɛ pàa pye wi yeri. Wìla cɛngɛlɛ kele yɛgɛ sumbonɔ pɔri wi pinambiile pe kan, ma wi sumborombiile pe kan cɛngɛlɛ kele yɛgɛ pinambiile yeri, a pè pe pɔri pe jɛɛlɛ. Wìla Izirayɛli woolo pe yɛgɛ sin fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ kɔlɔshyɛn.

10 Ko puŋgo na, a Ibizan wì si ku, a pòo le wa Betilɛɛmu ca.

11 Abizan wi kuŋgɔlɔ, a Zabulɔn cɛnlɛ woolo naŋa Elɔn wì si pye kiti kɔnfɔ wa Izirayɛli tara fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ kɛ.

12 Ko puŋgo na, a Elɔn wì si ku, a pòo le wa Ayalɔn ca, wa Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe tara.

13 Wo puŋgo na, Piratɔn ca fɛnnɛ naŋa Ilɛli wi pinambyɔ Abidɔn wì si pye kiti kɔnfɔ wa Izirayɛli tara.

14 Pinambiile nafa shyɛn naa pishyɛnwoolo nambala nafa ma yiri kɛ pàa pye wi yeri. Sofile nuŋgba nuŋgba la pye pe ni fuun pe yeri, a paa nuru pe na. Wìla Izirayɛli tara ti yɛgɛ sin fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ kɔlɔtaanri.

15 Naa Piratɔn ca fɛnnɛ naŋa Ilɛli wi pinambyɔ Abidɔn wìla kaa ku, a pè suu le wa Piratɔn ca, wa Efirayimu tara, wa Amalɛki setirige piile pe yanwiga ki na.

13

Kiti kɔnfɔ Samisɔn wi kala

1 Kona Izirayɛli woolo pè sigi lɛ naa na kapege piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. A lì si pe le Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn.

2 Ki sanga wi ni, naŋa wà la pye wa Zoreya ca ki ni, ma yiri wa Dan setirige ki ni, pàa pye naa yinri Manowa. Wi jɔ wìla pye jambasee, pyɔ sila pye pe yeri.

3 Pilige ka, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì suu yɛɛ naga ki jɛlɛ wi na maa pye fɔ: «Ma yɛn jambasee, ma fa pyɔ ta gbɛn. Ɛɛn fɔ, ma yaa kugbɔ lɛ mbe pinambyɔ se.

4 Mbege lɛ yiŋgɔ, ma yɛɛ yingiwɛ jɛn. Maga ka duvɛn nakoma sinmɛ wɛlɛwɛ pa yɛgɛ wɔ. Yaraga ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, maga ka ka ka;

5 katugu ma yaa kugbɔ lɛ mbe pinambyɔ se. Ki pinambyɔ wi yaa pye naziriwoo† mbe tɛgɛ wi yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan, mbege lɛ le wi sepilige ki na. Yunŋguluwo si daga mbe ye wa wi go. Wo wi yaa kaga lɛ mbaa Izirayɛli woolo pe shoo Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ.»

6 A jɛlɛ wì si saa ki yo wi pɔlɔ wi kan fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lere wa wì yɛɛ naga na na,

† **12:6 12.6:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Shibolɛti kɔrɔ wowi ŋa lafogo. † **13:5 13.5:** Naziriwoo wo wi yɛn lere ŋa wi maa yɛɛ laga leele sanmbala pe na, mbe yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ yeri, mbaa tunŋgo piin li kan.

wi cɛnlɔmɔ pi yɛn paa Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ yɛn. Maga wi yan wi yɛn fyɛrɛ ni. Mi suu yewe wi yirisaga ki ni. Wi suu mɛgɛ ki naga na na.

7 Ɛɛn fɔ, wìgi yo na kan ma yo mi yaa kugbɔ lɛ mbe pinambyɔ se, fɔ mii daga mbe duvɛn wɔ nakoma mbe sinmɛ wɛlɛwɛ pa yɛgɛ wɔ; konaa mi ka ka yaraga ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni ka ka, katugu pyɔ wi yaa ka pye mbe tɛgɛ wi yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, mbege lɛ le wi sepilige ki na fɔ sa gbɔn wi kupilige ki na.»

8 Kona, a Manowa wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, lere ŋa mà keli ma torogo laga we yeri, mila ma yɛnri maa torogo laga naa we yeri, pyɔ ŋa wi yaa se, wi pan wi we naga ŋga we daga mbe pye wi wogo na ki ni.»

9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Manowa wi yɛnrɛwɛ pi logo maa kala li yɔn. A Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si kaa sɔngɔrɔ ma pan wa jɛlɛ wi tanla naa, maa ta wìla pye ma cɛn wa kɛrɛ. Manowa wi sila pye wa jɛlɛ wi ni.

10 A wì si fe ma saa ki yo wi pɔlɔ wi kan fɔ: «Wele, naŋa ŋa wìla pan na kɔrɔgɔ kokopilige, wì sɔngɔrɔ ma pan na kɔrɔgɔ naa.»

11 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Manowa wì si yiri ma taga wi jɔ wi na ma saa gbɔn wa naŋa wi tanla, ma suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn naŋa ŋa wìla para na jɔ wi ni le?»

A wì suu pye fɔ: «Ee, muwi.»

12 A Manowa wì suu pye fɔ: «Koni, na ma sɛnrɛ ti ka kari yɛɛ yɔn fili sanga ŋa ni, yiŋgi we daga mbaa piin pyɔ wi kanŋgɔlɔ? Wo yɛrɛ wi daga mbaa yiŋgi piin?»

13 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si Manowa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaara nda fuun mì naganaga ma jɔ wi na, wi daga mboo yɛɛ yigi ti ni.

14 Yaraga ŋga fuun ki ma yiri wa ɛrɛzɛn wi ni, wii daga mbe ka ka. Wi ka ka duvɛn nakoma sinmɛ wɛlɛwɛ pa yɛgɛ wɔ. Yaraga ŋga fuun ki yɛn fyɔngɔ ni wiga ka ka ka. Sɛnrɛ nda fuun mì yo wi kan wiri yigi jɛŋgɛ wila tanri ti na.»

15 Kona, a Manowa wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi pye fɔ: «Ki yaga ma we sige jɛnri, we yaa sa sikapige gbo mbege sɔgɔ ma kan.»

16 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ali na ma ka yo mbe koro laga, yaakara nda ma yaa kan na yeri, mi se ta ka. Ɛɛn fɔ, na ma mbe yɛnlɛ, ma saraga sogowogo wɔ maga kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.» Manowa wi sila ki jɛn mbe yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo mɛrɛgɛ lawi.

17 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi yewe ma yo fɔ: «Pe maa ma yinri mɛlɛ, jaŋgo sɛnrɛ nda mà yo, na ti ka ka ti yɛɛ yɔn fili, we ta wɔɔn gbɔgɔ?»

18 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Yiŋgi na, a ma nɛɛ na mɛgɛ ko yewe? Ki yɛn Kafɔnnɔ mɛgɛ.»

19 Kona, a Manowa wì si sikapige ka yigi konaa ma muwɛ saraga taga ki na, mari pye saraga sogowogo maga wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wa walaga ki na. Ma Manowa wo naa wi jɔ wi ni pe ta pàa pye nari wele, a kafɔnnɔ là si pye.

20 Saraga kìla pye na sori kasɔn ŋga ni, naa kasɔn yinnɛ laa kaa na yinrigi wa saraga wɔsaga ki na na kee wa naayeri, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si yiri wa ki kasɔn yinnɛ li ni ma kari wa naayeri. Naa Manowa naa wi jɔ wi ni pàa kaa ko yan ma, a pè si to ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara.

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi sila wi yɛɛ naga naa Manowa wo naa wi jɔ pe na. Kona, a Manowa wì si jɛn maga jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo mɛrɛgɛ lawi.

22 A wì suu jɔ wi pye fɔ: «Kaselege ko na, we yaa ku, katugu wè Yɛnŋɛlɛ li yan.»

23 Ɛɛn fɔ, a wi jɔ wì sho fɔ: «Ndɛɛ ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbe we gbo, li se jɛn na yɛnlɛ we saraga sogowogo naa we muwɛ saraga ki na; li se jɛn naga kagala ŋgele ke ni fuun ke naga we na; li se jɛn na ki sɛnrɛ nda ti ni fuun ti yo we kan nala.»

24 A wi jɔ wì si kaa pinambyɔ se maa mɛgɛ taga naa yinri Samisɔn. A pyɔ wì si yiri ma lɛ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw wi na.

25 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì sigi lɛ na tunŋgo piin wa wi kotogo na, maa ta wa Mahane Dan ca, wa Zoreya naa Ɛshitawɔli cara ti sɔgɔwɔ pi ni.

14

Samisɔn wìla Filisiti tara fɛnnɛ jɔ wa pɔri

1 Pilige ka, a Samisɔn wì si kari wa Timina ca, mɛɛ saa Filisiti tara fɛnnɛ sumboro wa yan wa; a wi yɛgɛ si yiri sumboro wi na.
2 Naa wìla kaa sɔngɔrɔ ma pan pe ca, a wì sigi yo wi to naa wi nɔ pe kan fɔ: «Mì jɛlɛ wa yan wa Timina ca, wa Filisiti tara fɛnnɛ jɛɛlɛ pe sɔgɔwɔ. Mi yɛn na jaa ye saa yɛnri na kan.»
3 A wi to naa wi nɔ pè suu pye fɔ: «Sumboro wa woro laga ma cɛnlɛ woolo pe sumborombiile pe sɔgɔwɔ wi le, nakoma laga we cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ wi le, fɔ ma kari ma sa jɛlɛ lagaja wa Filisiti tara fɛnnɛ mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ poro yeri?»
Ɛɛn fɔ, a Samisɔn wì suu to wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ko sumboro wo wìlan ndanla, saa yɛnri na kan.»
4 Wi to naa wi nɔ wi ni, pe sila ki jɛn mbe yo pa ki kala lì yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri; katugu làa pye na jaa malaga mbe yiri Samisɔn naa Filisiti tara fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ. Mà jɛn ki sanga wi ni, Filisiti tara fɛnnɛ pàa pye ma cɛn Izirayɛli woolo pe go na.
5 A Samisɔn naa wi to konaa wi nɔ wi ni, pè si kari wa Timina ca. Naa pàa ka saa gbɔn wa Timina ca ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti na, a jara yirifɔnŋɔ wà si fo ma yiri na kuunru nɛɛ paan Samisɔn wi kɔrɔgɔ.
6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye Samisɔn wi ni, ma yala yarigbɔngɔ sila pye wi kɛɛ. A wì si jara wi yigi maa wali shyɛn paa yɛgɛ ŋga na pe ma sikapige wali shyɛn we. Ɛɛn fɔ, wi sila ki wogo ki yo wi to naa wi nɔ pe kan.
7 Ko puŋgo na, a wì si kari ma saa yo sumboro wi ni. Sumboro wìla pye maa ndanla fɔ jɛŋgɛ.
8 Naa wagati wà la kaa toro, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wa mbe sa sumboro wi jayire pye. Wi karisaga, a wì si kɛ mbe kari sa jara kugo ki wele, mɛɛ saa sɛnrɛgɛ yan kì ye wa ki kugo ki ni ma tunwɔ le.
9 A wì si ka wɔ maga yigi kɛɛ naga kaa na tanri na kee. Naa wìla ka saa wi to naa wi nɔ pe yigi, a wì si ka kan pe yeri, a pège ka. Ɛɛn fɔ, wi sila ki yo pe kan mbe yo wìgi wɔ jara kugo ni.
10 A Samisɔn wi to wì si kari wa jɛlɛ wi woolo pe yeri jayire wogo ki na. A Samisɔn wì si jayire sɔgɔlɔ gbɔlɔ li sɔgɔ ma yala lefɔnmbɔlɔ pe kalɛgɛ ki ni.
11 Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa kaa wi yan, a pè si lefɔnmbɔlɔ nafa ma yiri kɛ wɔ ma pe pinlɛ wi ni, pe pye wi nimbiile.
12 A Samisɔn wì si lefɔnmbɔlɔ pe pye fɔ: «Mi yaa nandalenɛ la wa ye kan, na yaga li kɔrɔ wi jɛn mboo yo na kan sanni jayire limɛ piliye kɔlɔshyɛn yi sa kɔ, pa mi yaa ye kan derigbɔrɔ gbɔrɔ nafa ma yiri kɛ konaa bunduye nafa ma yiri kɛ ni.
13 Ɛɛn fɔ, na yee ya mbeli kɔrɔ wi jɛn mboo yo na kan, pa yoro ye yaa mi kan derigbɔrɔ gbɔrɔ nafa ma yiri kɛ naa bunduye nafa ma yiri kɛ pe ni.» A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma nandalenɛ li wa, we yɛn na nuru ma yeri.»
14 Kona, a Samisɔn wì si pe pye fɔ:

«Ŋga pe maa kaa kà yiri wa ŋa wi maa kaa wi ni;
ŋga kì tanla kà yiri wa ŋa wì ŋgban wi ni.»

Maga yigi ma saa gbɔn piliye taanri lefɔnmbɔlɔ pe sila ya mbeli kɔrɔ wi yo.
15 Ki pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, a pè si saa Samisɔn wi jɔ wi pye fɔ: «Ma pɔlɔ wi nɛgɛ maa yewe nandalenɛ li kɔrɔ wi ni ma pan maa yo we kan, nakoma we yaa ma sogo mboro naa ma go woolo pe ni. Yè we yeri mbe pan mbe we kɛɛ yaara ti shɔ we yeri wi kɛ?»
16 Kona, a Samisɔn jɔ wi nɛɛ gbele mɛɛ saa wi pɔlɔ wi pye fɔ: «Mi woro mɔɔ ndanla, mi yɛn mɔɔ mbɛn. Mà nandalenɛ wa na sefɛnnɛ pe kan, mɛɛ sili kɔrɔ wi yo na kan.»
A Samisɔn wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wele, mi sili kɔrɔ wi yo yɛrɛ na to naa na nɔ pe kan, mɛlɛ mbe suu yo mboro kan?»
17 Jɛlɛ wìla koro na gbele Samisɔn wi puŋgo na fɔ ma saa jayire limɛ piliye kɔlɔshyɛn yi kɔ. Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, a wì sili kɔrɔ wi yo wi kan, katugu jɛlɛ wi gbeere tìla pye naa tege. A wì si fyɛɛlɛ ma saa ki yo wi sefɛnnɛ pe kan.

18 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na sanni yɔnlɔ ki sa to, a ca lefɔnmbɔlɔ pè si saa
Samisɔn wi pye fɔ:
«Yiŋgi ki yɛn ma tanla ma wɛ sɛnrɛgɛ na?
Yiŋgi ki yɛn ma ŋgban ma wɛ jara na?»
A Samisɔn wì si pe pye fɔ:
«Ndɛɛ ki pye ye falinɛrɛ capige ye si jaga
pɔ na nasumboro wi na mbege tile,
ye se jɛn nala nandalenɛ li kɔrɔ wi jɛn.»
19 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si
ye Samisɔn wi ni, a wì si yiri ma kari wa
Asikalɔn ca ki ni, ma saa nambala nafa
ma yiri kɛ gbo, ma pe yaripɔrɔ ti lɛ, ma
pan ma ki bunduye pe kan mbele pàa
nandalenɛ li kɔrɔ wi yo pe yeri. Wi nawa
pìla ŋgban fɔ jɛŋgɛ, a wì si sɔngɔrɔ ma
kari pe ca.
20 Lefɔnŋɔ ŋa wìla pye wi wɔnlɔ jayire
ti nɔgɔ, a pè suu jɔ wi kan wo yeri.

15

Samisɔn wìla kayaŋga wɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe ni

1 Naa wagati wà la kaa toro, bile
kɔnsanga wa ni, a Samisɔn wì si kari saa
jɔ wi shari. Wìla sikapige† yigi ma kari ki
ni wi kan. A wì sho fɔ: «Mi yɛn na jaa
mbe ye na jɔ wi kɔrɔgɔ wa wi wɔnlɔgo.»
Ɛɛn fɔ, wi jɔ to wi sila yɛnlɛ wi ye wa.
2 Wi nafɔ wìla wi pye fɔ: «Mìla ki jate
ma yo wɔ̀ɔn mbɛn, kì kaa pye ma, a mì
suu kan ma wɔnlɔ wi yeri. Wi jɔnlɔ
sumboro wo si yɔn ma wɛ wo yɛrɛ jate
wo na wi le? Wo lɛ njɔfɔ wi yɔnlɔ.»
3 A Samisɔn wì sho fɔ: «Koni kapege
ŋga mi yaa pye Filisiti tara fɛnnɛ pe na,
lere se ya mbanla jɛrɛgi ki wogo ki na.»
4 Kona, a Samisɔn wì si kari ma saa
kombokara cɛnmɛ taanri (300) yigi mari
pɔpɔ ti yɛɛ na shyɛnzhyɛn wa ti nara ti na,
mɛɛ sɛngɛmbanra wara ja mari nuŋgba
nuŋgba pɔpɔ nara shyɛnzhyɛn ti sɔgɔwɔ
pi ni.
5 A wì si kasɔn le sɛngɛmbanra ti ni mɛɛ
kombokara ti wa wa Filisiti tara fɛnnɛ pe
bile kɛɛrɛ ti ni. A kasɔn kì si bile pɔgɔlɔ
koro naa bile ŋa wìla pye yere na wi sogo
fɔ ma saa ye ɛrɛzɛn kɛɛrɛ naa oliviye tire
kɛɛrɛ ti ni mari sogo.
6 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si yewe ma yo
fɔ: «Ambɔ wi ko kala na lo pye?»
A pè si pe pye fɔ: «Timina ca fɛnnɛ
naŋa wi nafɔ Samisɔn wowi, katugu wi
nafɔ wùu jɔ wi shɔ wi yeri maa kan
lefɔnŋɔ ŋa wìla pye wi wɔnlɔ wi yeri.»
Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si kari ma
saa jɛlɛ wo naa wi to wi ni pe sogo.
7 A Samisɔn wì si pe pye fɔ: «Kì kaa pye
pa yège pye yɛɛn, mi sanla wogo ki yaga,
fɔ ndɛɛ mbege kayaŋga wɔ ye ni.»
8 A wì si to pe na malaga ni ma pe gbɔn
jɛŋgɛ ma pe lɛgɛrɛ gbo. Ko puŋgo na, a wì
si kari ma saa cɛn wa Etamu† ca waliwege
ki ni.

Samisɔn wìla malaga gbɔn Filisiti tara fɛnnɛ pe ni naa

9 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si yiri ma
saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa
Zhuda cɛnlɛ woolo pe tara mɛɛ jaraga ma
saa gbɔn wa Lehi ca ki na.
10 A Zhuda cɛnlɛ woolo pè si pe yewe
ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a yè si pan mbe to
we na malaga ni?»
A pè sho fɔ: «Wè pan mbe Samisɔn yigi
mboo pɔ mboo jɔlɔ paa yɛgɛ ŋga na wì
we jɔlɔ we.»
11 Naa Zhuda cɛnlɛ woolo pàa kaa ki
logo ma, a nambala waga taanri (3 000)
si kari Samisɔn wi kɔrɔgɔ wa Etamu ca
waliwege ki ni, ma saa wi pye fɔ: «Ma
sigi jɛn mbe yo Filisiti tara fɛnnɛ pe yɛn
ma cɛn we go na wi le? Yiŋgi na, a mà si
kala kɔn ma wa we na?»
A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Pànla
jɔlɔ yɛgɛ ŋga na, pa mì pe jɔlɔ ma fun.»
12 A pè sho fɔ: «Wè pan laga mbɔɔn pɔ
mbe sɔɔn le Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ.»
A Samisɔn wì si pe pye fɔ: «Ye wugu
yanla kan fɔ yoro jate ye sanla gbo.»
13 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo,
we woro na jaa mbɔɔn gbo. We yɛn na
jaa mbɔɔn pɔ sɔɔn le pe kɛɛ ko cɛ.» Kona,
a pè suu pɔ maŋgala fɔnŋgɔlɔ shyɛn ni,
mɛɛ yiri wi ni wa waliwege ki ni.
14 Naa Samisɔn wìla ka saa gbɔn wa
Lehi ca, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si pan maa
fili nɛɛ jɔrɔgi, na yɔgɔri. Kona, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye Samisɔn wi ni. Pàa

† **15:1 15.1:** Zhenɛ 38.17 † **15:8 15.8:** 2 Kuro 11.6

wi kɛyɛn yi pɔ maŋgala ŋgele ni, a kè si kanŋga ma pye paa lɛn jese ma kaa sogo we. A kè si kɔɔnlɔ ma wɔ wa wi kɛyɛn yi na.
15 A wì si wele mɛɛ sofile tugbila ka-
jelege ka yan, kìla pye tipirige. A wì sigi
lɛ mɛɛ ki tɛgɛ ma nambala waga kele (1
000) gbo ki ni.
16 Kona, a Samisɔn wì sho fɔ:
«Gboolo gbogolosaga nuŋgba ŋga,
gboolo gbogolosaga shyɛn ŋga.
Mì pe gbo sofile tugbila kajelege nuŋgba
ni.
Mì sofile tugbila kajelege nuŋgba tɛgɛ ma
lere waga kele (1 000) gbo ki ni.»
17 Ki sɛnrɛ ti yoŋgɔlɔ, a Samisɔn wì si
sofile tugbila kajelege ki wa wa yɛgɛ. A pè
sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Aramati
Lehi†.
18 Maga ta wɔgɔ kìla Samisɔn wi yigi fɔ
jɛŋgɛ, a wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo
fɔ: «Mboro màga yawa gbɔɔ mba pì kan
mi ŋa ma tunmbyee na yeri. Koni ma yaa
ti mbe ku wɔgɔ ki kɛɛ, mbanla yɛɛ le ki
leele mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe kɛɛ wi le?»
19 Kona, walaga ŋga kìla pye wege ni wa
Lehi ca, a Yɛnŋɛlɛ lì sigi wali. A tɔnmɔ
si janri ma yiri wa ki ni, a Samisɔn wì
si wɔ mɛɛ yiri ma fanŋga ta naa. A pè
sigi pulugo ki mɛgɛ taga naga yinri Ɛni
Akore†. Ki pulugo ki yɛn wa Lehi ca ali
ma pan gbɔn nala.
20 Samisɔn wìla pye kiti kɔnfɔ wa
Izirayɛli tara fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa, ma
yala Filisiti tara fɛnnɛ pàa pye fanŋga ki
na sanga ŋa ni wi ni.

16

Samisɔn wìla kari wa Gaza ca

1 Pilige ka, a Samisɔn wì si kari wa Gaza
ca mɛɛ saa nanjaa wa yan. A wì si kari sa
sinlɛ wi ni.
2 A pè sigi yo Gaza ca woolo pe kan fɔ:
«Samisɔn wi yɛn laga ca ki ni.» Kì pye
ma, a pè si yere ma ca ki maga, ma lara,
ma ca ki yeyɔngɔ ki sige yembinɛ li ni
fuun li ni. Ɛɛn fɔ pàa yere pe sila kala
la pye ki yembinɛ li ni. Pàa pye na pe yɛɛ
piin ma yo na laga ki ka laga ko pe yaa wi
gbo.
3 Ɛɛn fɔ Samisɔn wìla sinlɛ fɔ ma saa
gbɔn yinndɛgɛ ki na. Yinndɛgɛ ki na, a
wì si yiri ma saa gbɔn ca ki yeyɔngɔ ki na,
mɛɛ kɔrɔ piile pe yigi ma pinlɛ kanŋgara
na tire shyɛn ti ni, naa gbaserege ki ni
mari tilele mari kɔlɔgi, mɛɛ ti ni fuun
ti lɛ mari taga pajogo na ma saa ti wa
wa yanwiga ŋga ki yɛn wa Eburɔn ca
yɛsinmɛ pi na ki go na.

Samisɔn naa jɛlɛ ŋa pàa pye na yinri Delila pe kala

4 Ko puŋgo na, a Samisɔn wì si jɛlɛ wa
yan, a wi kala lì suu ndanla. Pàa pye naa
yinri Delila, wìla pye ma cɛn ca ka ni wa
Sorɛki gbunlundɛgɛ ki ni.
5 A Filisiti tara fɛnnɛ teele pè si kari
ma saa Delila wi pye fɔ: «Samisɔn wi
nɛgɛnɛgɛ, fanŋga gbɔgɔ ŋga ki yɛn wi ni,
maga yirisaga ki jɛn, konaa we mbe ya
mboo yigi mboo pɔ yɛgɛ ŋga na wiga ka
ya yaraga pye we. Pa we ni fuun nuŋgba
nuŋgba we yaa ma kan warifuwe pyɔ
waga keleŋgele naa cɛnmɛ cɛnmɛ (1 100)
ni.»
6 Kona, a Delila wì si Samisɔn wi yewe
ma yo fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma fanŋga
gbɔgɔ ki maa yinrigi laga ŋga na maga yo
na kan. Yiŋgi pe mbe ya tɛgɛ mbɔɔn pɔ
sɔɔn fanŋga ki kɔ?»
7 A Samisɔn wì suu pye fɔ: «Na paga na
pɔ maŋgala tipiŋgele kɔlɔshyɛn ni, ŋgele
ke fa waga gbɛn, kona pa na fanŋga ki
yaa kɔ, mi yaa pye paa leele sanmbala pe
yɛn.»
8 A Filisiti tara fɛnnɛ teele pè si saa
maŋgala tipiŋgele kɔlɔshyɛn kan Delila
wi yeri, ke sila waga. A wì si Samisɔn wi
pɔ ke ni.
9 Kìla yala nambala pèle la pye ma lara
wa Delila wi kɔrɔgɔ, wa yumbyɔ wi ni.
A wì si fo ma gbele ma yo fɔ: «Samisɔn,
Filisiti tara fɛnnɛ pè pan mbe to ma na.»
A wì si maŋgala ke kɔɔnlɔ paa yɛgɛ ŋga
na lɛn jese ma kaa sogo we. Kì pye ma,
pe sila wi fanŋga ki tasaga ki jɛn.

† **15:17 15.17:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Aramati Lehi kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Tugbila kajelege tinndi. † **15:19 15.19:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, maga logo Ɛni Akore ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: Ŋa wi maa yɛnri wi pulugo.

10 Kona, a Delila wì si Samisɔn wi pye fɔ: «Wele, maa tɛgɛ na na, nala fanla. Koni mila ma yɛnri pe mbe ya mbɔɔn pɔ yaraga ŋga ni, ki yo na kan.»
11 A Samisɔn wì suu pye fɔ: «Na paga na pɔ maŋgala fɔnŋgɔlɔ ni, ŋgele pe fa tɛgɛ mbe yaraga pɔ ke ni gbɛn, kona na fanŋga ki yaa kɔ, pa mi yaa pye paa leele sanmbala pe yɛn.»
12 Kona, a Delila wì si maŋgala fɔnŋgɔlɔ lɛ maa pɔ ke ni, mɛɛ wi pye fɔ: «Samisɔn, Filisiti tara fɛnnɛ pè pan mbe to ma na.» Kìla yala leele pèle la pye ma lara wa yumbyɔ wi ni, wa go. Ɛɛn fɔ, a Samisɔn wì sigi maŋgala ke kɔɔnlɔ ma ke wɔ wa wi kɛɛ ki na, paa lɛn jese yɛn.
13 A Delila wì si Samisɔn wi pye fɔ: «Ali ma pan ma gbɔn yiŋgɔ, ma yɛn na tɛgɛ na na, nala fanla. Koni ki yo na kan. Yiŋgi pe mbe ya tɛgɛ mbɔɔn pɔ?»
A Samisɔn wì suu pye fɔ: «Na maga na go njegele kɔlɔshyɛn ke pinlɛ mbe ke ti wa gbɛrɛ niri wi ni, pa na fanŋga ki yaa kɔ, pa mi yaa pye paa leele sanmbala pe yɛn.»
14 Kona, a Delila wì si Samisɔn wi pye a wì wɔnlɔ, mɛɛ wi go njegele kɔlɔshyɛn ke ti wa gbɛrɛ niri wi ni, mɛɛ ke yigi baŋgɔlɔma ni. Ko pyeŋgɔlɔ, a wì si gbele ma yo fɔ: «Samisɔn, Filisiti tara fɛnnɛ pè pan mbe to ma na.» A wì si yɛn ma yiri wa wi wɔnlɔwɔ pi na, mɛɛ niri wi kɔw ma pinlɛ baŋgɔlɔma wi ni†.
15 Kona, a Delila wì suu pye fɔ: «Ma mbe ya mbege yo mɛlɛ fɔ na kala li yɛn mɔɔ ndanla, mbe sigi ta ma woro nɔɔ nawa sɛnrɛ ti yuun na kan. Mà tɛgɛ na na fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔ taanri, mà je ma yo ma sɔɔn fanŋga gbɔgɔ ki yirisaga ki naga na na.»
16 Delila wìla pye naa tege yewige ki ni pilige pyew. Wìla yanra wi na ki kala li ni, fɔ a kì ka saa cɛn ndɛɛ Samisɔn wi mbe ku. Wii ya mbege kun wi yɛɛ ni naa.
17 Kì pye ma, a Samisɔn wì suu nawa sɛnrɛ ti ni fuun ti yo wi kan ma yo fɔ: «Yunŋguluwo fa ye wa na go ki ni mbe yan fyew, katugu mi yɛn naziriwoo ma tɛgɛ na yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan, maga lɛ wa na sepilige ki na. Na paga na go ki kulu, pa na fanŋga ki yaa wɔ na ni, mi yaa pye fanŋga fu, mbe pye paa leele sanmbala pe yɛn.»
18 Naa Delila wìla kaa ki jɛn ma yo wùu nawa sɛnrɛ ti ni fuun ti yo wi kan, a wì si ti a pè saa ki yo Filisiti tara fɛnnɛ teele pe kan ma yo fɔ: «Ye pan laga, katugu koni wogo ko na, wùu nawa sɛnrɛ ti ni fuun ti yo na kan.» Kì pye ma, a pè si kari wa wi yeri penjara nda pàa yo pe yaa kan wi yeri ti ni.
19 A Delila wì si Samisɔn wi pye, a wì wɔnlɔ wa wi tɔɔrɔ ti na. A wì si naŋa wa yeri, a wì pan maa go njegele kɔlɔshyɛn ke kulu. A Delila wì sigi lɛ na fanŋga taa wi na, katugu wi fanŋga kìla wɔ wi ni.
20 Kona, a Delila wì sho fɔ: «Samisɔn, Filisiti tara fɛnnɛ pè pan mbe to ma na.» A wì si yɛn ma yiri wa wɔnlɔwɔ pi na, ma sho fɔ: «Mi yaa na yɛɛ wɔ kala paa yɛgɛ ŋga na kagala koŋgbanŋgala kè toro we.» Ɛɛn fɔ, wi sila ki jɛn mbe yo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa laga wi puŋgo na.
21 A Filisiti tara fɛnnɛ pè suu yigi maa yɛngɛlɛ ke yaari† wi na. Ko puŋgo na, a pè si kari wi ni wa Gaza ca, mɛɛ wi pɔ tuguyɛnrɛ yɔngɔwɔ shyɛn ni. Tira sinndɛlɛgɛ ŋga pe maa sunrugu na tire ki na, a pè suu wa, a wìla yarilire tire ki na wa kaso go ki ni.

Samisɔn wìla kayaŋga wɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe ni mɛɛ ku

22 Samisɔn wi go ki kuluŋgɔlɔ, sanni jɛnri, a wi yinzire ti nɛɛ yinrigi.
23 A Filisiti tara fɛnnɛ teele pè si kaa pe yɛɛ gbogolo mbe saraga gbɔgɔ wɔ pe yarisunŋgo Dagɔn ki yeri mbe yɔgɔri. Pàa pye na yuun fɔ:

«We yarisunŋgo ki we mbɛnfɔ Samisɔn wi le we kɛɛ.»

24 Naa leele pàa kaa wi yan, a pe nɛɛ pe yarisunŋgo ki sɔnni na yuun fɔ:

† **16:14 16.13-14:** Vɛrise kɛ ma yiri taanri wi sɛnrɛ puŋgo woro to naa vɛrise kɛ ma yiri tijɛrɛ wi lɛsaga sɛnrɛ ti woro wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Eburuye sɛnrɛ ni wi ni; ɛɛn fɔ pa ti yɛn wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa pè kanŋga Girɛki sɛnrɛ ni wi ni. † **16:21 16.21:** Mbe yɛngɛlɛ ke yaari pàa pye naga piin leele mbele pe ma yigi malaga poro na (1 Sami 11.2; 2 Wunlu 25.7).

«We yarisunŋgo kì we mbɛnfɔ wi le we kɛɛ,
wo ŋa wìla pye na we tara woolo pe jogo,
ma lelɛgɛrɛ gbo we ni we.»

25 Ma pe ta pàa pye na yɔgɔri, a pè si kaa yo fɔ: «Ye sa Samisɔn wi yeri wa wi pan wila we piin waa tɛgɛ.» A pè si saa wi yirige wa kaso go ki ni, a wì pan na pe piin paa tɛgɛ. Pàa wi yerege wa go ki tiyagala ke sɔgɔwɔ.
26 A Samisɔn wì si lefɔnŋɔ ŋa wìla pye wi kanŋgala li yigifɔ wi pye fɔ: «Kari na ni mbe sa jiri tiyagala ŋgele ke yuŋgbɔgɔ ki tɔgɔ ke na, jaŋgo mbe jiige ke na.»
27 Ma si yala go kìla pye ma yin nambala naa jɛɛlɛ pe ni. Filisiti tara fɛnnɛ teele pe ni fuun pàa pye wa. Nambala naa jɛɛlɛ pe ni, lere waga taanri (3 000) wìla pye ma cɛn wa birigo ki naayeri na Samisɔn wi wele, a wila pe piin paa tɛgɛ.

28 Kona, a Samisɔn wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma jatere pye na na. E, Yɛnŋɛlɛ, fanŋga kan na yeri naa kansaga nuŋgba, ki yɔnlɔ na li na jaŋgo mbe kayaŋga wɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe ni na yɛngɛlɛ shyɛn ŋgele pè yaari ke kala na.»
29 A Samisɔn wì si jiri nandogomɔ tiyagala shyɛn ŋgele kàa go ki yerege ke na, ma kɛyɛn kan ke na ma gbɔw jɛnri, mɛɛ wi kalige ki taga nuŋgba na ma kamɛŋgɛ ki taga sanna li na.
30 A wì sho fɔ: «Mbe pinlɛ mbe ku Filisiti tara fɛnnɛ pe ni fuun pe ni ja.» Kona, a wì si tiyagala ke wɔnrɔgɔ wi fanŋga ki ni fuun ki ni. A go kì si to Filisiti tara fɛnnɛ teele pe na, konaa janwa ŋa fuun wìla pye wa go ki ni pe na. Ki pyelɔmɔ pi na ma, leele mbele Samisɔn wìla gbo wi kusanga wi ni, poro la lɛgɛ ma wɛ wìla pye yinwege na sanga ŋa ni ma mbele gbo poro na.
31 Kona, a wi sefɛnnɛ naa wi sege woolo pe ni fuun pè si pan maa gboo wi lɛ ma kari wi ni. A pè si saa wi le wa wi to Manowa wi fanga ki ni, wa Zoreya ca naa Ɛshitawɔli ca sɔgɔwɔ pi ni. Samisɔn wìla pye kiti kɔnfɔ wa Izirayɛli tara fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa.

DAN CƐNLƐ WOOLO KONAA PE YƐNŊƐLƐ GBƆGƆSAGA

17

17–18

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Mika wi yarisunŋgo sunzaga kala

1 Naŋa wà la pye ma cɛn wa Efirayimu yanwira tara ti ni, pàa pye naa yinri Mika.
2 Pilige ka, a wì suu nɔ wi pye fɔ: «Nɔ, ma warifuwe pyɔ waga kele naa cɛnmɛ (1 100) ŋa pàa yu ma yeri, a mà yoo wi daŋga na yɛgɛ na we, wele, ki penjara ti yɛn laga na yeri. Muwi mìla ti lɛ.» Kona, a wi nɔ wì sho fɔ: «Na pinambyɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ma na!»
3 A Mika wì sigi warifuwe pyɔ waga kele naa cɛnmɛ (1 100) wi kan wi nɔ wi yeri. A wi nɔ wì sho fɔ: «Na pinambyɔ, mìgi kɔn maga tɛgɛ mbege penjara ti tɛgɛ ti yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ma kala na, jaŋgo ti tɛgɛ ti yaraga yanlɛgɛ ka gbegele yarisunŋgo, ŋga pe warifuwe yan maga gbegele. Ki kala na ti nda, mi yɛn nari sɔngɔri ma na.»
4 Ɛɛn fɔ, a Mika wì si penjara ti sɔngɔrɔ naa wi nɔ wi na. A wi nɔ wì si warifuwe pyɔ cɛnmɛ shyɛn wɔ wa ti ni mari kan tugurɔn yanfɔ wa yeri. A wo siri yan ma yaraga yanlɛgɛ ka gbegele yarisunŋgo. A pè si saa ki yerege wa Mika wi go.
5 Ma si yala ki Mika we, Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga kà la pye wa wi go. A wì si efɔdi wa gbegele, konaa go yarisunndo ni, mɛɛ wi pinambyɔ wa tɛgɛ, a wì pye wi saraga wɔfɔ.
6 Ki wagati wi ni, wunluwɔ sila pye Izirayɛli tara ti go na. Lere nuŋgba nuŋgba pyew wìla pye na tanri na yala wi nandanwa kala lo ni.
7 Lefɔnŋɔ wà la pye ma cɛn wa Betilɛɛmu ca, wa Zhuda tara, ma yiri wa Zhuda cɛnlɛ li ni. Levi setirige pyɔ lawi.
8 A ki naŋa wì si yiri wa Betilɛɛmu ca, wa Zhuda tara mbe kari sa cɛnsaga lagaja laga ka ni. Maa ta wa konɔ wila kee, a wì si saa gbɔn wa Efirayimu yanwira tara ti ni konaa ma saa gbɔn fɔ wa Mika go ki na.
9 A Mika wì suu yewe ma yo fɔ: «Mà yiri se yeri?» A wì suu yɔn sogo ma yo

fɔ: «Mi yɛn Levi setirige pyɔ, ma yiri wa Betilɛɛmu ca, wa Zhuda tara. Mi yɛn na cɛnsaga lagajaa na toro.»

10 A Mika wì suu pye fɔ: «Koro laga na yeri, ma pye paa na to yɛn, ma pye na saraga wɔfɔ. Mi yaa lɔɔn kaan warifuwe pyɔ kɛ kɛ ni yɛlɛ pyew, naa yaripɔrɔ konaa yaakara ni.»

Kì kaa pye ma, a Levi setirige pyɔ wì si ye wa Mika wi go.

11 A wì si yɛnlɛ mbe koro wa Mika wi ni. A wì suu yigi jɛŋgɛ paa wi pinambyɔ yɛn.

12 A Mika wì suu tɛgɛ saraga wɔgɔtunŋgo ki na, a wì pye wi saraga wɔfɔ. A wì si koro wa Mika wi go.

13 A Mika wì sho fɔ: «Koni mìgi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kajɛŋgɛ pye na kan, katugu mì Levi setirige pyɔ wa ta, a wì pye na saraga wɔfɔ.»

18

Dan cɛnlɛ woolo pàa pye na cɛnsaga lagajaa mbe cɛn

1 Ki wagati wi ni, wunluwɔ sila pye wa Izirayɛli tara. Dan cɛnlɛ woolo pàa pye na cɛnsaga jaa mbe cɛn, katugu maga lɛ wa fɔ ma pan ma gbɔn ki wagati wi na, poro sila kɔrɔgɔ ta wa Izirayɛli cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.

2 Kona, a Dan cɛnlɛ woolo pè si nambala kaŋgurugo wɔ pe yɛɛ sɔgɔwɔ, mbele pàa pye lewɛlimbɛlɛ, ma yiri wa Zoreya ca konaa Ɛshitawɔli ca. Pàa pe tun ma yo pe sa tara ti yanri peri wele peri jɛn, ma pe pye fɔ: «Ye sa tara ti yanri yeri wele yeri jɛn.» A pè si kari ma saa gbɔn wa Efirayimu yanwira tara ti ni, wa Mika go ki tanla, mɛɛ wɔnlɔ le.

3 Ma pe ta wa Mika go ki tanla, a pè si Levi setirige pyɔ wi jɛn wi sɛnpaara to na. A Pè si kari wi kɔrɔgɔ mɛɛ saa wi yewe fɔ: «Ambɔ wì pan ma ni lagamɛ? Yiŋgi maa piin laga? Yiŋgi na, a mà si koro laga?»

4 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga naa ŋga ko Mika wi maa piin na kan. Wi maa na sara, a mì pye wi saraga wɔfɔ.»

5 Kona, a pè suu pye fɔ: «Kì kaa pye ma, Yɛnŋɛlɛ li yewe we kan we ta wege jɛn na kaa pye kondangala na we yɛn li na li yaa tanla we na?»

6 A saraga wɔfɔ wì si pe pye fɔ: «Yaa kee yɛyinŋge na fasi, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ye ni wa ye kondangala li ni.»

7 A ki nambala kaŋgurugo pè si yiri ma konɔ li lɛ ma saa gbɔn wa Layishi† ca. A pè si saa ca woolo pe yan pe yɛn ma cɛn wa yɛyinŋge na ma yala Sidɔn ca fɛnnɛ pe cɛnlɔmɔ pi ni; pàa pye ma cɛn pɔw ma kɛɛ kan ma taga pe yɛɛ na. Lere sila pye na pe jɔlɔ, lere kpɛ sila pye pe go na mbaa kaŋgbanga tari pe na. Pàa pye ma lali Sidɔn ca fɛnnɛ pe ni. Pe sila pye na kanuŋgbaŋga piin cɛnlɛ la kpɛ ni.

8 A Nambala kaŋgurugo pè si sɔngɔrɔ ma pan wa Zoreya naa Ɛshitawɔli cara ti ni pe sefɛnnɛ pe kɔrɔgɔ. A poro si pe yewe ma yo fɔ: «Ye ka yo we kan.»

9 A pè si pe sefɛnnɛ pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yoo kari we sa to Layishi ca woolo pe na; katugu wè tara ti wele mari yan ti yɛn ma yɔn fɔ jɛŋgɛ. Ki cɛn mɛlɛ ye si pyeri? Yaga kaa mɔlɔ. Ye yiri ye konɔ li lɛ we saga tara ti shɔ.

10 Na yaga sa gbɔn wa, ye yaa sa leele pe yan pè kɛɛ kan ma taga pe yɛɛ na. Pe tara tì gbɔgɔ, a Yɛnŋɛlɛ lìri le ye kɛɛ. Yarilire nda fuun ti ma fi wa tara ti na ta yaa ta wa ki tara ti ni.»

Dan cɛnlɛ woolo pàa yarisunŋgo ka yu konaa ki saraga wɔfɔ wi ni

11 Kona, a Dan setirige woolo nambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) si maliŋgbɔnyaara lɛ ma yiri wa Zoreya naa Ɛshitawɔli cara ti ni ma kari.

12 A pè si saa pe paara yinrɛ ti kankan wa Kiriyati Yeyarimu ca ki tanla, wa Zhuda tara, wa ca ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri. Ko kala ki ti pe maa ki laga ki yinri Mahane Dan†† ali ma pan ma gbɔn nala.

13 Pè kaa yiri lema, a pè si toro wa Efirayimu yanwira tara ti ni ma saa gbɔn wa Mika go ki na.

† **18:7 18.7:** Zhozu 19.47 † **18:12 18.12:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, maga logo Mahane Dan, ko kɔrɔ wo ŋa Dan cɛnsaga. † **18:12 18.12:** 1 Sami 6.21; 7.1; 2 Sami 6.2

14 Kona, nambala kaŋgurugo mbele pàa saa Layishi ca tara ti yanri mari wele, a pè si pe pinlɛyɛɛnlɛ pe pye fɔ: «Yège jɛn ma yo efɔdi, naa go yarisunndo konaa yaraga yanlɛgɛ ŋga pè tugurɔn yan maga gbegele yarisunŋgo ta yɛn laga ki yinrɛ nda ka ni kɛ? Koni ŋga ye daga mbe pye, yège jɛn.»

15 Kona, a pè si kɛ ma kari wa Mika go, mɛɛ saa ye wa Levi setirige woolo lefɔnŋɔ wi go maa shari maa yewe na kaa pye wi yɛn ŋgbaan.

16 Ko sanga wo ni, Dan cɛnlɛ woolo cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) mbele pàa maliŋgbɔnyaara ti lɛ pàa pye ma yere wa yeyɔngɔ ki na.

17 Ɛɛn fɔ, nambala kaŋgurugo mbele pàa saa tara ti yanri mari wele, pè si ye wa go ma yaraga yanlɛgɛ ki lɛ, naa efɔdi wi ni, naa go yarisunndo konaa yaraga yanlɛgɛ ŋga pàa tugurɔn yan maga gbegele yarisunŋgo ki ni. Saraga wɔfɔ wìla pye ma yere le yeyɔngɔ ki na le nambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) pe tanla, maliŋgbɔnyaara ti ni pe kɛɛ.

18 Naa saraga wɔfɔ wìla kaa ki yan nambala kaŋgurugo pè ye wa Mika wi go ma saa yaraga yanlɛgɛ ki lɛ, naa efɔdi wi ni, naa go yarisunndo konaa yaraga yanlɛgɛ ŋga pàa tugurɔn yan maga gbegele yarisunŋgo ki ni, a wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi yaa piin yɛɛn?»

19 A pè suu pye fɔ: «Pyeri, maga ka para, ma pinlɛ we ni. Ma pye paa we to† konaa we saraga wɔfɔ yɛn. Ma pye lere nuŋgba go woolo saraga wɔfɔ konaa ma pye Izirayɛli cɛnlɛ nuŋgba woolo nakoma sege nuŋgba woolo saraga wɔfɔ, kikiin ki yaa mbɔnrɔ ma yeri?»

20 Ki sɛnrɛ tìla saraga wɔfɔ wi nawa pi yinŋgi fɔ jɛŋgɛ. A wì si efɔdi wi lɛ, naa go yarisunndo to naa yaraga yanlɛgɛ ki ni, mɛɛ pinlɛ ki leele pe ni ma kari.

21 A pè si yiri le nɛɛ kee. Pàa piile, naa yaayoro to naa yarijɛndɛ ti kelegi pe yɛɛ yɛgɛ.

22 Naa pàa kaa lali jɛŋgɛ Mika go ki ni sanga ŋa ni, a wi cɛnyɛɛnlɛ pè si pe yɛɛ gbogolo ma taga Dan cɛnlɛ woolo pe na, na pe puro.

23 Naa pàa ka saa yɔngɔ pe ni, a pè si jɔrɔgɔ ma Dan cɛnlɛ woolo pe yeri, a pè si sɔngɔrɔ ma pan ma Mika wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kì ye ma ni, a mà sigi janwa ŋa wi lɛ ma pan we kɔrɔgɔ?»

24 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yarisunndo nda mì gbegele na yɛɛ kan, yèri lɛ na kee ti ni ma pinlɛ na saraga wɔfɔ wi ni. Yaraga si koro na yeri naa; a yè si yɛnlɛ nala yewe na yuun fɔ: ‹Yiŋgi kì ye ma ni?› »

25 A Dan cɛnlɛ woolo pè sho fɔ: «Maga ka we nuŋgbolo li wɛri we na ma sɛnrɛ ti ni, jaŋgo we woolo pele ka ka nawa ŋgban, mbe to mboro naa ma go woolo ye na mbe ye gbo.»

26 Ko puŋgo na, a Dan cɛnlɛ woolo pè si konɔ li lɛ nɛɛ kee. Naa Mika wìla kaa ki yan pe fanŋga kì wɛ wi wogo ki na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go.

27 Dan cɛnlɛ woolo pa pàa yaara nda Mika wìla gbegele ti lɛ yɛɛn, konaa wi saraga wɔfɔ wi ni.

Dan cɛnlɛ woolo pàa saa cɛn wa Layishi ca

Ko puŋgo na, a Dan cɛnlɛ woolo pè si saa to Layishi ca ki na, ma si yala ca woolo pàa pye ma cɛn yɛyinŋge na konaa ma kɛɛ kan ma taga pe yɛɛ na. A pè si ca woolo pe gbo ma ca ki sogo.

28 Lere kpɛ sila ta mbe kari sa Layishi ca woolo pe saga, katugu pàa pye ma lali Sidɔn ca woolo pe ni. Pe sila pye na kanuŋgbaŋga piin leele pele yɛgɛ ni. Layishi ca kìla pye wa Bɛti Erehɔbu ca gbunlundɛgɛ ki ni. A Dan cɛnlɛ woolo pè si ca ki kan naa fɔnŋgɔ mɛɛ cɛn wa ki ni.

29 A pè si pe tɛlɛ wi mɛgɛ ki taga ca ki na naga yinri Dan. Dan wìla pye Izirayɛli wo pinambyɔ. Ɛɛn fɔ faa, pàa pye na ca ki yinri Layishi.

30 A pè si Mika wi yaraga yanlɛgɛ ki yerege pe yɛɛ kan, mɛɛ Gɛrishɔmu pinambyɔ Zhonatan wi tɛgɛ Dan cɛnlɛ woolo pe saraga wɔfɔ; wo la pye Manase† wi pishyɛnwoo. Zhonatan naa wi setirige

† **18:19 18.19:** Kiti 17.10 † **18:30 18.30:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni mɛgɛ ŋga kì yeri laga ki laga ŋga ki na ma yo Manase ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa pe ni ma yo Moyisi.

piile pe ni, pàa pye naga tunŋgo ki piin fɔ ma saa gbɔn wagati ŋa pàa kaa ki tara woolo pe koli ma kari pe ni wa kulowo pi ni wi na.
31 Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go kìla pye wa Silo ca† wagati ŋa fuun ni, pàa Mika yaraga yanlɛgɛ ki yerege pe yɛɛ kan ki wagati wi ni fuun wi ni.

IZIRAYƐLI WOOLO SANMBALA PE MALAGA GBƆNGƆ BƐNZHAMƐ CƐNLƐ WOOLO PE NI

19

19–21

Kapege ŋga Gibeya ca woolo pàa pye

1 Wagati ŋa ni wunluwɔ fa cɛn Izirayɛli tara ti go na, Levi setirige piile naŋa wà la pye ma cɛn wa Efirayimu yanwira tara ti laga ŋga kì lali ki ni. A wì si Betilɛɛmu ca fɛnnɛ jɔ wa lɛ maa tɛgɛ, ma yiri wa Zhuda tara.
2 Ɛɛn fɔ, a jɛlɛ wi nɛɛ nanjara piin, mɛɛ yiri wa wi pɔlɔ wi go ma kari wa wi to go, wa Betilɛɛmu ca, wa Zhuda tara. A wì si koro wa fɔ ma saa gbɔn yeŋge tijɛrɛ.
3 A wi pɔlɔ wì si kaa kari wa wi yeri mbe sa para wi ni mboo jatere wi kanŋga wi na, wi ta wi sɔngɔrɔ wa wi go. Wìla kari wi tunmbyee nuŋgba ni konaa sofilele shyɛn ni. A jɛlɛ wì si ye wi pɔlɔ wi ni wa wi to go. Naa tofɔ wìla kaa wi pɔlɔ wi yan, a wì suu fili yɔgɔrimɔ ni.
4 A wi nafɔ, jɛlɛ wi to we, wì suu yaga wa wi yɛɛ yeri, a wì koro wa ma saa gbɔn piliye taanri. Pàa pye na nii, na woo, na wɔnlɔ wa.
5 Pilige tijɛrɛ wogo ki na, a pè si yiri faa pinliwɛ pi ni, a Levi setirige woolo naŋa wì suu yɛɛ gbɛgɛlɛ mbaa kee. Ki sanga wi ni, a wi nafɔ wì suu pye fɔ: «Yaraga ka ka gbɛn ma fanŋga ta, ko puŋgo na ma sila kee.»
6 A pe leele shyɛn pè si cɛn ma pinlɛ ma li konaa ma wɔ. Ko puŋgo na, a jɛlɛ wi to wì suu pɔlɔ wi pye fɔ: «Koro laga, ma nala yembinɛ lo pye laga, ma yɔgɔri naa.»
7 Jɛlɛ wi pɔlɔ wìla yiri mbaa kee; ɛɛn fɔ, a wi nafɔ wì suu yɛnri ŋgbanga ma yo wi wɔnlɔ. A wì si yɛnlɛ maga yembinɛ li pye wa.
8 Pilige kaŋgurugo wogo ki na, a wì si yiri faa pinliwɛ pi ni ma yo wi yaa la kee. A wi nafɔ wì sho naa fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma ka gbɛn, yɔnlɔ ki ka ka sogo mɛɛ la kee.» Kona, a pe shyɛn pè si pinlɛ ma li.
9 Naa naŋa wìla kaa yiri mbaa kee wi jɔ naa wi tunmbyee wi ni, a wi nafɔ wì suu pye fɔ: «Wele, yɔnlɔ kì kɔ makɔ, yembinɛ lì gbɛrɛ wɔ, ye koro laga ye wɔnlɔ, yɔnlɔ kì to makɔ. Ye wɔnlɔ laga naa, ma yɔgɔri. Goto ye yiri faa yaa kee, maa kee ma ca.»
10 Ɛɛn fɔ, jɛlɛ wi pɔlɔ wi sila yɛnlɛ mbe wɔnlɔ wa naa. A wì si yiri na kee wo naa wi cɛnfɔ wi ni, naa wi sofilele shyɛn pe ni, pe jɔnrɔ ti ni pe na. A wì si saa gbɔn wa Zhebusi ca ki yɛgɛ, ko ki yɛn Zheruzalɛmu ca ye.
11 Naa pàa ka saa yɔngɔ Zhebusi ca ki ni sanga ŋa ni, kìla yala yɔnlɔ kì kɔ makɔ. A tunmbyee wì suu tafɔ wi pye fɔ: «Ki yaga we kɛ we kari wa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe ca ŋga ki ni, we sa wɔnlɔ wa.»
12 A wi tafɔ wì suu pye fɔ: «Ayoo, we se ye ca ka yɛgɛ ni, ŋga Izirayɛli woolo woro wa ki ni. We toro we kari fɔ wa Gibeya ca.»
13 A wì suu tunmbyee wi pye naa fɔ: «Pan we bala we gbɔn wa Gibeya ca nakoma wa Arama ca, we sa wɔnlɔ ki cara ka nuŋgba ni.»
14 Kona, a pè si konɔ li lɛ nɛɛ kee. Naa pàa ka saa yɔngɔ Gibeya ca ki ni sanga ŋa ni, a kì si yala yɔnlɔ kì to. Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo poro ca layi.
15 Kona, a pè si kɛ ma kari wa Gibeya ca sa wɔnlɔ wa.

Pàa ye wa ca ma saa cɛn wa katogo. Ɛɛn fɔ, lere kpɛ sila yɛnlɛ mbe pe yaara wɔ wa wi go.
16 Pe mbe wele, a pè si naŋa lelɛɛ wa yan wì yiri kɛrɛ ma ye yɔnlɔkɔgɔ ki ni. Ki naŋa wìla pye Efirayimu yanwira tara woolo wo wa, ma cɛn wa Gibeya ca. Ma si yala ki laga ki woolo pàa pye Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo.
17 A wì suu yɛgɛ ki yirige mɛɛ nam-banŋa wi yan wì cɛn wa katogo. A wì si

† **18:31 18.31:** Zhozu 18.1

saa yewe ma yo fɔ: «Ma yiri se? Maa kee se?»
18 A Levi setirige woolo naŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wè yiri wa Betilɛɛmu ca, wa Zhuda tara na kee wa Efirayimu yanwira tara ti laga ŋga kì lali ki ni. Pa pànla se wa. Mìla kari wa Betilɛɛmu, wa Zhuda tara, koni mi yɛn na sɔngɔri na kee wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go†. Ɛɛn fɔ, lere si yɛnlɛ mbanla yaara wɔ wa wi go.
19 Ma si yala, yan naa sofilele yan yɛn we yeri, Yaakara yɛn we yeri fun, mi naa na jɔ konaa na tunmbyee lefɔnŋɔ wi ni. Yaraga ko ka kpɛ kala woro we na.»
20 Kona, a naŋa lelɛɛ wì suu pye fɔ: «Yɛyinŋge ki pye ma ni! Maga jori yaraga ŋga fuun kala, mi yaa ki kan ma yeri. Kii daga ma wɔnlɔ laga katogo.»
21 A wì si kari pe ni ma saa pe yaara wɔ wa wi go. A wì si sofile yan kan sofilele pe yeri. A nambala pe pe yɛɛ tɔɔrɔ ti jogo† mɛɛ li ma wɔ.
22 Ma pe ta paa nii na baro waa, a ca ki nambala pèle si pan, lejagala pele, ma pan ma go ki maga, nɛɛ kɔrɔ ki gbɔɔn ŋgbanga, a pè si naŋa lelɛɛ, gofɔ we, wi pye fɔ: «Naŋa ŋa wì tugu laga ma go, wi yirige laga we kan we jɛɛlɛ kala pye wi ni†.»
23 A gofɔ wì si yiri wa funwa na pe kɔrɔgɔ mɛɛ pe pye fɔ: «Na wɛnnɛ, mi yɛn na ye yɛnri, yaga ka kapege pye; katugu ki naŋa ŋa wi yɛn na nambanŋa. Yaga ka ki fɛrɛ gbɔrɔ kala na li pye.
24 Ye wele, na sumborombyɔ wi yɛn laga, wi fa naŋa kala jɛn konaa ki naŋa wi cɛnfɔ wi ni. Mi yaa pe yirige ye kan wa funwa na, ye poro lɛ ye pe jɔgɔ, ŋga ka ye ndanla yege pye pe na. Ɛɛn fɔ, yaga kaga fɛrɛ gbɔrɔ kala na li pye naŋa ŋa wi na.»
25 Ɛɛn fɔ, ki leele pe sila yɛnlɛ mbe logo naŋa lelɛɛ wi yeri. Kona, a Levi setirige woolo naŋa wì suu cɛnfɔ wi yirige pe kan wa funwa na. A pè suu yigi ma sinlɛ wi ni maa jɔlɔ ki yembinɛ li ni fuun li ni. Naa laga kila kaa na lari, a pè suu yaga ma yo wila kee.
26 Lalaaga yɛgɛ ki ni, a ki jɛlɛ wì si pan ma to wa wi pɔlɔ wi kafɔ naŋa wi go yɔn ki na, mɛɛ koro le fɔ ma saa laga ki laga.
27 Ki pinliwɛ pi ni, a wi pɔlɔ wì si yiri ma go ki yɛngɛ mbe yiri mbaa kee. Wi mbe wele, a wì suu cɛnfɔ wi yan wì sinlɛ ma sanga, maa kɛyɛn yi taga wa yeyɔngɔ shɔn wi na.
28 A wì suu pye fɔ: «Yiri we kari.» Ɛɛn fɔ jɛlɛ wi sila wi yɔn sogo sɛnrɛ ta kpɛ ni. A wi pɔlɔ wì suu gboo wi lɛ maa taga wi sofile wi na mɛɛ kari wi ca.
29 Naa wìla ka saa gbɔn wa wi go, a wì si gbenɛ lɛ, maa jɔ gboo wi lɛ maa kɔɔnlɔ, a wì yiri kayinŋgele tɛgɛsaga kɛ ma yiri shyɛn. A wì si ke torogo nuŋgba nuŋgba Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni.
30 Mbele fuun pàa ki wogo ki yan, pàa pye na yuun fɔ: «We fa ŋga ki cɛnlɛ la yan, maga lɛ Izirayɛli woolo pè yiri wa Ezhipiti tara fɔ ma pan ma gbɔn nala. Ki daga yege kala li yigi jɛŋgɛ, mbe ye yɛɛ yewe, mbe ka yo ki sɛnrɛ ti ni.»

20

Izirayɛli cɛngɛlɛ sanŋgala kàa yɔn wa nuŋgba mbe malaga gbɔn Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni

1 Kona, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si pe yɛɛ gbogolo paa lere nuŋgba yɛn wa Mizipa ca Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pàa yiri tara ti lagapyew ki ni ma pan, maga lɛ wa Dan ca ki na, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri ma saa gbɔn wa Bɛrisheba ca ki na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri, konaa ma saa gbɔn wa Galaadi tara ti na wa yɔnlɔ yirisaga yeri†.
2 Izirayɛli woolo pe ni fuun pe teele, poro naa Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke teele pe ni, pàa pan Yɛnŋɛlɛ li woolo pe finliwɛ pi na. Maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye tɔɔrɔ na, pàa pye nambala waga

† **19:18 19.18:** Kiti kɔnfɛnnɛ pe sanga wi ni, Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go kìla pye wa Silo ca (Kiti 18.31; Zhozu 18.1). † **19:21 19.21:** Gbanŋgban wo naa yɔnlɔ tufunwɔ pi kala na, kìla pye wa Izirayɛli tara, nambanŋa ka tugu lere wa na, pe maa tɔɔrɔ ti jogo ma gbanŋgban wi laga ti na, mbege naga fɔ poo yaara wɔ jɛŋgɛ (Zhenɛ 18.4; 24.32; 43.24; Luki 7.44; Zhan 13.5-14). † **19:22 19.22:** Zhenɛ 19.1-8 † **20:1 20.1:** 1 Sami 7.5-14; 10.17

cɛnmɛ tijɛrɛ (400 000), pàa pye tokobi jɛnfɛnnɛ.
3 A Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè sigi logo
ma yo Izirayɛli woolo sanmbala pàa kari
wa Mizipa ca.
Ma Izirayɛli woolo pe ta wa ki finliwɛ
pi na, a pè si yewe ma yo fɔ: «Ki kapege
kì pye yɛgɛ ŋga na, pege yɛgɛ yo we kan.»
4 Kona, Levi setirige woolo naŋa ŋa pàa
wi jɔ wi gbo wì si pe pye fɔ: «Mìla pan ma
gbɔn wa Gibeya ca, wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ
woolo pe tara mi naa na cɛnfɔ wi ni mbe
wɔnlɔ le.
5 A ca woolo pè si yiri na kɔrɔgɔ.
Yembinɛ li ni, mìla pye go ŋga ni, a pè
si pan maga maga na jaa mbanla gbo. A
pè silan jɔ wi yigi fanŋga ma sinlɛ wi ni,
maa jɔlɔ fɔ ma saa wi gbo.
6 Kì pye ma, a mì suu gboo wi
lɛ maa kɔɔnlɔ kayinŋgele kayinŋgele,
maga kara ti torogo Izirayɛli woolo pe
tara nda fuun pè ta kɔrɔgɔ ti lagapyew ki
ni; katugu kalikalawa naa fɛrɛ gbɔrɔ kala
pye laga Izirayɛli tara.
7 Yoro Izirayɛli woolo, ye ni fuun ye
mbele yè gbogolo na, ye ye yɛɛ yan, ye
ka kɔn ye tɛgɛ ki kala na li na.»
8 Kona, a leele pe ni fuun pè si yɔn wa
nuŋgba ma yiri, mɛɛ yo fɔ: «We ni, lere
kpɛ se sɔngɔrɔ mbe kari wi ca, lere kpɛ
se sɔngɔrɔ mbe kari wi go.
9 Yiŋgɔ ŋga we yaa pye Gibeya ca ki na
ki ŋga: ‹We yaa pɛtɛ gbɔn mbe mbele pe
yaa sa to ca ki na pe jɛn.
10 Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni,
cɛnlɛ na woolo ka pye lere cɛnmɛ we yaa
lere kɛ wɔ wa pe ni, cɛnlɛ na woolo ka pye
lere waga kele (1 000) we yaa lere cɛnmɛ
wɔ wa pe ni, cɛnlɛ na woolo ka pye lere
waga kɛ (10 000) we yaa lere waga kele
(1 000) wɔ wa pe ni. We yaa poro torogo
pe sa yaakara ja maliŋgbɔɔnlɔ sanmbala
pe kan. Na paga ka sɔngɔrɔ mbe pan
yaakara ti ni, we yaa sa to Gibeya ca
woolo pe na wa Bɛnzhamɛ tara, mbe fɛrɛ
kala na pè pye laga Izirayɛli tara li fɔgɔ
tɔn pe nà.› »
11 Kì kaa pye ma, a Izirayɛli woolo pe
ni fuun pè si pe yɛɛ gbogolo ma yɔn wa
nuŋgba mbe sa to Gibeya ca ki na.
12 A Izirayɛli cɛngɛlɛ sanŋgala kè si
keli ma pitunmbolo torogo wa Bɛnzhamɛ
cɛnlɛ li seye woolo pe ni fuun pe yeri
pe sa pe yewe fɔ: «Kì pye mɛlɛ, a ki
kapege tijaanga ŋga kì si ya ma pye wa
ye sɔgɔwɔ?
13 Koni ye ki lejagala mbele wa Gibeya
ca pe le we kɛɛ we pe gbo, mbe ta mbe
kapege ki kɔ mbege wɔ laga Izirayɛli
tara.» Ɛɛn fɔ, Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe
sila yɛnlɛ mbe logo pe sefɛnnɛ Izirayɛli
woolo sanmbala pe yeri.
14 Ɛɛn fɔ, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè
si yiri wa pe cara ti ni ma saa pe yɛɛ
gbogolo wa Gibeya ca mbe sa malaga
gbɔn Izirayɛli woolo sanmbala pe ni.
15 Ki pilige ki ni Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
mbele pàa yiri cara ti ni ma pan ma
pye tokobi jɛnfɛnnɛ, a pè pe jiri, pàa
pye lere waga nafa ma yiri kɔgɔlɔni
(26 000). Pe sila Gibeya ca woolo
poro jiri mbe pe pinlɛ wa; poro la pye
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ jɛmbɛlɛ cɛnmɛ
kɔlɔshyɛn (700).
16 Wa ki maliŋgbɔɔnlɔ pe ni,
maliŋgbɔɔnlɔ kamɛŋgɛ fɛnnɛ mbele
pàa pye wɛlimbɛlɛ pàa pye lere cɛnmɛ
kɔlɔshyɛn (700). Kìla pye pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe ma ya ma yinzige
nuŋgba wa gbafurugo ni paa ki la.
17 Izirayɛli woolo sanmbala pe
maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa jiri pàa pye lere
waga cɛnmɛ tijɛrɛ (400 000). Pe ni fuun
pàa tokobi wi jɛn fɔ jɛŋgɛ. Bɛnzhamɛ
cɛnlɛ woolo poro ni sila pye pe ni.
18 Kona, a Izirayɛli woolo pè si kari
wa Betɛli ca ma saa Yɛnŋɛlɛ li yewe ma
yo fɔ: «Cɛnlɛ liliin li daga mbe keli sa
to Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe na?» A
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Zhuda cɛnlɛ lo li yaa keli sa to pe na†.»
19 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Izirayɛli woolo
pè si yiri ma saa pe paara yinrɛ ti kan wa
Gibeya ca ki yɛsinmɛ na.
20 Ko puŋgo na, a pè si yiri ma kari sa
to Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe na, mɛɛ saa

† **20:18 20.18:** Ki sanga wi ni Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu pa wìla pye wa Betɛli ca ma pinlɛ saraga wɔfɔ Fineyasi wi ni (Kiti 20.26-28).

yere malinjɛ wi na wa Gibeya ca ki yɔn na.
21 Kona, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè si
yiri wa Gibeya ca ki ni ma pan ma to
Izirayɛli woolo pe na, ma lere waga nafa
ma yiri shyɛn (22 000) wo gbo pe ni wa
malaga gbɔnsaga ki pilige ki ni.
22 Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli woolo pè si kotogo
le pe yɛɛ ni ma saa yere naa malinjɛ
wi na, wa laga ŋga pàa yere pilige
koŋgbanŋga ki na we.
23 Sanni Izirayɛli woolo pe sa kari, pàa
kari ma saa gbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔkɔgɔ ki na,
mali yewe ma yo fɔ: «We daga sa malaga
gbɔn we sefɛnnɛ, Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
pe ni naa le?»
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Yaa kee pe kɔrɔgɔ.»
24 Ki goto, a Izirayɛli woolo pè si kari
ma saa to Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe na ki
yɔnlɔ shyɛn wolo na naa.
25 Kona, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè si
yiri wa Gibeya ca ki ni, ma pan mbe to
pe na. Pàa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ mbele
pè tokobi wi jɛn pe waga kɛ ma yiri
kɔlɔtaanri (18 000) gbo ki pilige ki ni.
26 Kona, a Izirayɛli woolo pe ni fuun
pè si kari wa Betɛli ca ma saa cɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma gbele ma
yeŋge le fɔ ma saa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
Pàa saara sogoworo naa nayinmɛ saara
wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
27 Ko puŋgo na, a pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yewe naa. Kìla yala Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wi yɛn wa ki ca ki ni.
28 Ki wagati wi ni Eleyazari pinambyɔ
Fineyasi ŋa wìla pye Arɔn wi pishyɛnwoo
wo wìla pye na tunŋgo piin yɔn finliwɛ
kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li pye fɔ: «We daga mbe kari sa to we
sefɛnnɛ, Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe na lee
we daga mbe malaga ki yaga?» A Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si pe pye fɔ: «Yaa kee ye sa to
pe na, katugu goto mi yaa pe le ye kɛɛ.»
29 Kì pye ma, a Izirayɛli woolo pè si
maliŋgbɔɔnlɔ pele laralara ma Gibeya ca
ki maga.
30 A Izirayɛli woolo sanmbala pè si kari
ma saa to Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe na
pilige taanri wogo ki na. A pè si yere
malinjɛ wi na wa Gibeya ca ki yɛsinmɛ
na paa yɔngɔlɔ koŋgbanŋgala shyɛn ke
yɛn.
31 A Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè si yiri
mbe sa to pe na, mɛɛ pe yɛɛ yaga, a pè
kari pe ni lege ca ki ni. A pè sigi lɛ
na Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pele kuun paa
yɔngɔlɔ koŋgbanŋgala ke yɛn. Pàa lere
nafa ma yiri kɛ wo gbo wa wasege ki ni,
wa Betɛli ca konɔ naa Gibeya ca konɔ li
na.
32 A Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe nɛɛ pe
yɛɛ piin fɔ: «Wè ya pe ni paa yɔngɔlɔ
koŋgbanŋgala ke yɛn.»
Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli woolo pè sho fɔ: «Ye
ti waa fee pe yɛgɛ we pe nɛgɛnɛgɛ pe lali
ca ki ni fɔ sa gbɔn wa wasege koŋgolo ke
na.»
33 A Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si yiri
wa pe yeresara ti ni ma saa pe yɛɛ fili wa
Baali Tamari ca ki ni, ma yere malinjɛ wi
na. Ki sanga wi ni, Izirayɛli woolo mbele
pàa pye ma lara pè si yiri wa pe larasara
ti ni, wa Maare Geba† ca.
34 Kì pye ma, nambala waga kɛ (10 000)
mbele pàa wɔ Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ
pè si saa gbɔn wa Gibeya ca ki yɛsinmɛ
na. Malaga kìla ŋgban fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe sila pye naga
jate jɔlɔgɔ yaa to pe na.
35 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a Bɛnzhamɛ
cɛnlɛ woolo pè fe Izirayɛli woolo pe
yɛgɛ. Ki pilige ki ni Izirayɛli woolo pàa
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo lere waga nafa ma
yiri kaŋgurugo naa cɛnmɛ (25 100) wo
gbo pe ni. Pe ni fuun pàa pye tokobi
jɛnfɛnnɛ.
36 Kona, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè sigi
jɛn ma yo pe se ya.
Ma si yala Izirayɛli woolo pàa pye
na fee Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe
yɛgɛ, katugu pàa kɛɛ kan ma taga pe
maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa lara ma Gibeya
ca ki maga poro na.
37 Kì pye ma, mbele pàa pye ma lara, a
pè si fyɛɛlɛ ma yiri ma go gbɔn ca ki na,

† **20:33 20.33:** Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛlɛ mbele pe yɛn Girɛki sɛnrɛ ni pe ni konaa wa ŋa pe yinri Vuligati wi ni, ŋga kì yo Maare Geba pège yɔnlɔgɔ wa ma yo: Geba ca ki yɔnlɔ tosaga yeri.

ma saa ki tɔn muŋga, mɛɛ ca woolo pe gbo tokobi ni.
38 Pàa sɛnrɛ ta yo ma ta pe yɛɛ yeri poro
naa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ sanmbala pe
ni, fɔ mbele pàa pye ma lara pe ka kasɔn
le ca ki ni pe wirige gbɔgɔ ka yirige wa ki
ni (mbege naga fɔ pe to ca ki na).
39 Malaga gbɔnsanga wi ni, naa Izirayɛli
woolo pàa pye na fee Bɛnzhamɛ cɛnlɛ
woolo pe yɛgɛ, Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
pàa lere nafa ma yiri kɛ si wo gbo pe ni.
A pe nɛɛ ki jate ndɛɛ pè ya Izirayɛli woolo
pe ni paa yɔnlɔ koŋgbanna li yɛn.
40 Ɛɛn fɔ, ki wagati wi ni, naa pàa kaa
wirige ki yan kìgi lɛ na yinrigi wa ca ki
ni, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè si kanŋga
ma wele wa pe puŋgo na, mɛɛ pe ca ki ni
fuun ki yan kila sori, kasɔn yinŋgele kaa
yinrigi wa naayeri.
41 Kona, a Izirayɛli woolo pè si kanŋga
ma taga pe na. A Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
pè sunndo wì si kɔn pe na fɔ jɛŋgɛ, katugu
pàa ki yan fɔ jɔlɔgɔ to pe na makɔ.
42 A pè si puŋgo le na fee Izirayɛli woolo
pe yɛgɛ na kee wa gbinri wi yeri. Ɛɛn fɔ, a
Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pè si pe yɛgɛ wɛri
fɔ jɛŋgɛ; mbele pàa lara wa ca ki tanla,
a poro si yiri pe kɔrɔgɔ nɛɛ pe kuun wa
konɔ li nandogomɔ.
43 A Izirayɛli woolo pè si wa ma
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe maga ma pe
purɔ; pe sila yɛyinŋge yaga pe kan, ma
pe gbo fɔ ma saa gbɔn wa Gibeya ca ki
yɔn na, wa yɔnlɔ yirisaga yeri.
44 Pàa lere waga kɛ ma yiri kɔlɔtaanri
(18 000) wo gbo Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
pe ni, pe ni fuun pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ.
45 Mbele pàa koro, a poro si fe ma kari
wa gbinri wi ni, ma wa wa Irimɔ walaga
ki yeri. Izirayɛli woolo pàa lere waga
kaŋgurugo (5 000) wo gbo pe ni wa konɔ.
A pè si taga sanmbala pe na ma pe purɔ
fɔ ma saa gbɔn wa Gidewɔmu ca ki na,
ma lere waga shyɛn (2 000) wo gbo pe ni
naa.
46 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo mbele pàa
gbo ki pilige ki ni, pàa pye lere waga nafa
ma yiri kaŋgurugo (25 000). Pe ni fuun
pàa pye tokobi jɛnfɛnnɛ konaa ma pye
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ.
47 Nambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) mbele
pàa puŋgo le ma fe ma kari wa gbinri wi
yeri, wa Irimɔ walaga ki na, pàa koro wa
fɔ ma saa gbɔn yeŋge tijɛrɛ.
48 A Izirayɛli woolo pè si sɔngɔrɔ ma
pan Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo mbele pàa
koro pe kɔrɔgɔ na pe kuun tokobi ni cara
ti ni na toro, maga lɛ leele pe na fɔ ma
saa ki wa yaayoro ti na, konaa yaraga ŋga
fuun paga yan ki ni. A pè si kasɔn le ki
tara cara ti ni fuun ti ni mari sogo.

21

Izirayɛli woolo pàa jɛɛlɛ kan Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe yeri

1 Izirayɛli woolo pàa wugu wa Mizipa
ca ma yo fɔ: «We ni wa kpɛ ka kaa sum-
borombyɔ kan Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
naŋa wa yeri wuu pɔri wi jɔ.»
2 Kona, a leele pè si kari wa Betɛli ca ma
saa cɛn Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ fɔ ma saa
gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ. Pàa pye na jɔrɔgi na
gbele ŋgbanga†,
3 na yuun fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na ki jɔlɔgɔ
ŋga kì si we ta? Yiŋgi na Izirayɛli cɛngɛlɛ
ke ni, a nuŋgba si kɔ ma wɔ wa nala?»
4 Ki goto yirifaga ki na, a leele pè si yiri
ma saraga wɔsaga kan le ki laga ki na ma
saraga sogowogo naa nayinmɛ saara wɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
5 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo pè si
yewe ma yo fɔ: «Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni
fuun ke ni, liliin lì koro lii pan gbogolomɔ
mba wè gbogolo pi na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ?» Katugu pàa wugu ma yo
na lere ŋa ka koro wii pan wa Mizipa ca
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wi daga poo
gbo.
6 Ŋga kìla pye Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
pe na, a kì si ye Izirayɛli woolo pe go na,
a pè sho fɔ: «E, Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni,
nuŋgba kɔ ma wɔ wa nala!
7 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo nambala
mbele pè koro go na, we yaa ki pye mɛlɛ
mbe si jɛɛlɛ pele ta mbe kan pe yeri?
Katugu wàa wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ

† **21:2 21.2:** Kiti 20.18,26-27

ki na ma yo we se we sumborombiile pele kan pe yeri pe pe pɔri pe jɛɛlɛ.»

8 A pè si yewe naa fɔ: «Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni, liliin làa koro li sila pan wa Mizipa ca Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ?» A pè sigi yan fɔ wa Galaadi tara, Yabɛshi† ca woolo wa kpɛ sila pan gbogolomɔ pi na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

9 Mà jɛn naa pàa leele pe jiri pe sila Yabɛshi ca woolo wa kpɛ yan mbe jiri wa Galaadi tara.

10 Kì pye ma, a leele pè si maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga kɛ ma yiri shyɛn (12 000) torogo wa pe yeri maga konɔ na li kan pe yeri ma yo fɔ: «Ye kari wa Galaadi tara ye sa Yabɛshi ca woolo pe gbo tokobi ni mbe pinlɛ jɛɛlɛ naa piile pe ni.

11 Ŋga ye yaa sa pye ki ŋga: ‹Ye nambala pe ni fuun pe gbo konaa jɛɛlɛ mbele fuun pe naŋa kala jɛn pe ni.› »

12 (A maliŋgbɔɔnlɔ pè sigi pye ma). Pàa saa sumbonɔ cɛnmɛ tijɛrɛ (400) yan wa Yabɛshi ca, wa Galaadi tara, mbele pe sila naŋa kala jɛn. A pè si pan pe ni wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, wa Silo ca, wa Kana tara.

13 Ko puŋgo na, Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pè si pitunmbolo torogo wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo mbele pàa pye ma lara wa Irimɔ walaga ki ni pe yeri ma yo pe sa yɛyinŋge le pe ni.

14 A Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè si sɔngɔrɔ ma pan ki sanga wi ni. Jɛɛlɛ mbele pàa yaga yinwege na wa Yabɛshi ca, wa Galaadi tara, a Izirayɛli woolo pè si pe kan pe yeri pe jɛɛlɛ. Ɛɛn fɔ, pe sila lɛgɛ mbe pe fili.

15 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe kala làa ye Izirayɛli woolo pe go na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ka kɔn Izirayɛli cɛngɛlɛ woolo pe yɔn ki na.

16 Kona, a gbogolomɔ pi lelɛɛlɛ pè sho fɔ: «We yaa ki yigi mɛlɛ si jɛɛlɛ pele ta mbe kan nambala sanmbala mbele pè koro pe yeri? Mà jɛn Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe jɛɛlɛ, wè pe gbo ma pe kɔ wa malaga.»

17 A pè sho naa fɔ: «Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo mbele pè koro go na, ki daga pe cɛn wa tara nda pè ta kɔrɔgɔ ti ni, jaŋgo cɛnlɛ la ka ka kɔ mbe wɔ laga Izirayɛli tara.

18 Ɛɛn fɔ, we se ya we sumborombiile pe kan pe yeri pe pe pɔri pe jɛɛlɛ, katugu wàa wugu ma yo fɔ: ‹Lere o lere kaa sumborombyɔ wa kan Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa wa yeri wi jɔ, daŋga mbege fɔ wi yigi.› »

19 Kona, a pè sho fɔ: «Ye wele, yɛlɛ pyew we maa fɛti wa piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan wa Silo ca, wa Betɛli ca ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, ma wa Lebona ca ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, wa konɔ na li ma yiri wa Betɛli ca na kee wa Sishɛmu ca li yɔnlɔ yirisaga yeri.»

20 A pè si Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo nambala pe yɛri ma yo fɔ: «(Na fɛti sanga wi ka gbɔn), ye kari ye sa laralara wa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni,

21 yaa kɔrɔsi piin. Na yaga ka Silo ca sumbonɔ pe yan pe yiri ma perege kɔn na yoo, ye yiri wa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni. Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye sumbonɔ nuŋgba nuŋgba yigi, ye kari pe ni wa ye tara ye sa pe pye ye jɛɛlɛ.

22 Na pe teele nakoma pe nɔsepiile nambala paga pan mbaa para we na, we yaa pe yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Yege yaga ye pe yaga pe kan, katugu Yabɛshi ca malaga ki na, we sila jɛɛlɛ ta wa mbe kan nambala pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri. Kì kaa pye yoro jate ma yè ye sumborombiile pe kan pe yeri ye yɛ, lere se ya baga ye na mbe yo ye wuguro ti jɔgɔ.› »

23 Kì pye ma, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè si tanga ki yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na. Pàa jori sumbonɔ yɔn ŋga na, a pè si poro yigi wa Silo ca sumbonɔ mbele pàa yiri na yoo pe ni ma kari pe ni. Pàa sɔngɔrɔ wa pe tara, ma saa pe cara ti kan fɔnŋgɔ ma cɛn wa ti ni.

24 Ki wagati wi ni, a Izirayɛli woolo sanmbala pè si yiri wa ki laga ki na ma kari wa pe cɛngɛlɛ ke ni konaa wa pe seye yi ni. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si kari wa pe tara nda pàa ta kɔrɔgɔ ti ni.

25 Ki wagati wi ni, wunluwɔ sila pye wa Izirayɛli tara ti ni. Pe ni fuun nuŋgba

† **21:8 21.8:** 1 Sami 11; 31.11-13; 2 Sami 2.5-7; 21.12.

nuŋgba pàa pye na tanri pe nandanwa kala lo na.

Sɛwɛ ŋa wi yɛn na para URUTI wi sɛnrɛ na Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ.

Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn na para jɛlɛ wa sɛnrɛ na ŋa, pàa pye na yinri Uruti. Jɛlɛ wo mɛgɛ ko kì taga sɛwɛ wi na. Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ ti kagala ke pye ma yala kiti kɔnfɛnnɛ pàa pye tegere ti na wa Izirayɛli tara ti go na (1.1), ko la pye na kee yɛlɛ waga kele naa cɛnmɛ shyɛn yeri (1 200) na pe fa Zhezu wi se (4.17, 21-22). Sɛwɛ wi yɔnlɔgɔfɔ wi mɛgɛ kii jɛn.

Sɛwɛ wi sɛnrɛ ti yɛn naga nari paa yɛgɛ ŋga na Mowabu cɛnlɛ woolo jɔ Uruti ŋa wìla pye nambannjɔ wìla kanŋga ma pye Izirayɛli woo, ma Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ li jɛn. Uruti wìla pye Izirayɛli woolo naŋa wo wa jɔ; ko naŋa wo la saa cɛn wa Mowabu tara fuŋgo kala na. A wì si kaa ku ma Uruti wi yaga naŋgunjɔ. Uruti wi najɔ la pye wa pàa pye naa yinri Nawomi. Nawomi wìla pye Izirayɛli woo. Wi pɔlɔ wìla ku fun maa yaga naŋgunjɔ. Kì kaa pye ma, a Nawomi wì si yere ki yerewe mbe sɔngɔrɔ wa wi tara, wa Betilɛɛmu ca, wa Zhuda tara; a Uruti wì si yere ki yerewe mbe pinlɛ wi najɔ wi ni mbe kari, sɛnrɛ nda wìla yo ti nda: «Ma woolo pe yaa pye na woolo, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa pye na Yɛnŋɛlɛ» (1.16). Kì kaa pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw Uruti wi na, naa wìla yere ki yerewe mbe taga li na we. A Yɛnŋɛlɛ lì suu saga, a wì naŋa wa ta wa Izirayɛli tara, a wùu pɔri wi jɔ, pàa pye naa yinri Bowazi. A Uruti wì si kaa pinambyɔ se, a wì pye Davidi wi tɛlɛ. Davidi wìla kaa pye Izirayɛli woolo pe wunluŋgbɔɔ.

Kì pye ma, Uruti ŋa wìla pye lere ŋa wi sila Yɛnŋɛlɛ jɛn, wì kanŋga ma pye Zhezu Kirisi wi mama wa; Zhezu Kirisi wi yɛn Davidi wi setirige pyɔ ma pye dunruya woolo pe shɔfɔ.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Uruti wi sila pye na jaa mbe laga Nawomi wi na *1*
Uruti wìla saa Bowazi wi yan *2*
Kapyegele kele la pye Nawomi wi nawa Uruti wi kan *3*
Uruti wo naa Bowazi pàa pɔri pe yɛɛ yeri *4*

Elimelɛki go woolo pe jɔlɔgɔ kagala

1 Sanga ŋa ni kiti kɔnfɛnnɛ pàa pye tegere ti na wa Izirayɛli tara ti go na, a fuŋgo kà si kaa to wa tara ti ni. Kona, a naŋa wà si yiri wa Betilɛɛmu ca, wa Zhuda tara, wo naa wi jɔ, naa wi pinambiile shyɛn, mɛɛ kari ma saa cɛn wa Mowabu tara wasetanga ki ni.

2 Ki naŋa pàa pye naa yinri Elimelɛki, naa jɔ wi yinri Nawomi, nɛɛ wi pinambiile nuŋgba yinri Makilɔn, na sanŋa wi yinri Kiliyɔn. Pàa pye Efirata sege woolo, ma yiri wa Betilɛɛmu ca, wa Zhuda tara. Ma pe ta wa Mowabu tara,

3 a Nawomi wi pɔlɔ Elimelɛki wì si ku ma wo naa wi pinambiile shyɛn pe yaga.

4 A wi pinambiile pè si Mowabu tara sumbonɔ pele pɔri pe jɛɛlɛ. Pàa pye na nuŋgba yinri Ɔripa, nɛɛ sanŋa wi yinri Uruti. Pàa yɛlɛ kɛ si lo pye wa Mowabu tara,

5 a Makilɔn naa Kiliyɔn pè si ku fun. Nawomi wì si koro wi yɛ naŋa fu naa pinambiile fu.

Nawomi wi sɔngɔrɔsaga wa Betilɛɛmu ca, Uruti wìla pinlɛ wi ni

6 Ma Nawomi wi ta wa Mowabu tara, a wì sigi logo ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li woolo pe saga ma yaakara lɛgɛrɛ kan pe yeri. Kì kaa pye ma, a wì si yiri mbe sɔngɔrɔ wa Zhuda tara, wo naa wi pijaala shyɛn pe ni.

7 A Nawomi wì si yiri wa laga ŋga wìla pye ma cɛn wo naa wi pijaala shyɛn pe ni, mɛɛ lɛ na sɔngɔrɔ wa Zhuda tara.

8 Kona, a Nawomi wì suu pijaala shyɛn pe pye fɔ: «Na sumbonɔ, ye sɔngɔrɔ yaa

† **1:8 1.8:** Mbe yala Zhufuye pe kalɛgɛ ki ni, naŋgunjaala mbele piile sila pye pe yeri, pe ma ya ma koro wa pe pɛnɛ pe seye yi ni nakosima pe ma ya ma sɔngɔrɔ wa pe nɛɛlɛ pe yinrɛ ti ni, ma pɔri nambala pele yɛgɛ yeri mbele pe woro pe pɛnɛ pe seye woolo.

kee wa ye yeri, wa ye nɛɛlɛ pe yinrɛ†.
Yɛgɛ ŋga na yè kajɛŋgɛ pye mbele pè ku
pe kan konaa ma kajɛŋgɛ pye na kan,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pye ye kan ma
fun.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ li nambala kan ye ni
fuun nuŋgba nuŋgba ye yeri, ye yinmɛ
ta wa pe yinrɛ.»

A wì si kɛyɛn wa pe yɔlɔgɔ ma sara pe
na mbaa kee. Ɛɛn fɔ, a wi pijaala pe nɛɛ
gbele ŋgbanga
10 mɛɛ wi pye fɔ: «Ayoo, we yaa pinlɛ
ma ni mbe kari wa ma woolo pe tara.»

11 A Nawomi wì si pe pye fɔ: «Na
sumbonɔ, ye sɔngɔrɔ. Yiŋgi na yee pinlɛ
na ni? Mì lɛ makɔ, mi se ya mbe
pinambiile se, pe yiri, pe pye ye pɛnɛ†.
12 Na sumbonɔ, ye sɔngɔrɔ yaa kee. Mì
lɛ ma toro nandɛgɛrɛ na. Ali na kaa pye
na jigi wi yɛn ki na fɔ nala yembinɛ na li
ni, mbe ya mbe naŋa ta, mbe pinambiile
se,
13 yoro mbe ya mbe pe sige fɔ pe sa lɛ,
pe ye tɛgɛ le? Ye se ka je mbe nambala
pele yɛgɛ tɛgɛ poro puŋgo na? Ayoo, na
sumbonɔ. Na nawa pì tanga jɛŋgɛ ye kala
na†, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì piri na ni.»

14 Nawomi wi paraŋgɔlɔ, a wi pijaala
pe nɛɛ gbele ŋgbanga naa. Ko puŋgo na,
a Ɔripa wo si kɛyɛn wa wi najɔ wi yɔlɔgɔ
mbe sara wi na, mbaa kee. Ɛɛn fɔ, a Uruti
wo si je ma koro Nawomi wi ni.
15 A Nawomi wì si Uruti wi pye fɔ:
«Wele, ma pɔlɔ wi nɔsepyɔ lenaŋa wi jɔ
wì sɔngɔrɔ ma kari wi woolo poro naa wi
yarisunndo ti kɔrɔgɔ. Mboro fun, sɔngɔrɔ
ma taga wi na.»

16 Ɛɛn fɔ, a Uruti wì suu pye fɔ:

«Maga kanla ŋgbanga mbe yo mbe laga
ma na, mbɔɔn yaga.
Maga kari laga o laga, mi yaa kari wa.
Maga sa cɛn laga o laga, mi yaa sa cɛn wa.
Ma woolo pe yaa pye na woolo,
ma Yɛnŋɛlɛ li yaa pye na Yɛnŋɛlɛ.
17 Ma yaa ku laga ŋga na, pa mi yaa ku
wa fun panla le wa.
Na yaraga ka kanla laga ma na, na kunwɔ
po nuŋgba ma fyew,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na.»

18 Naa Nawomi wìla kaa ki yan Uruti
wì yere ki yerewe mbe pinlɛ wi ni, a wì si
pyeri maa yaga yɛw.
19 A pe shyɛn pè si pinlɛ nɛɛ kee fɔ ma
saa ye wa Betilɛɛmu ca. Naa pàa kaa ye
wa ca, pe panga kìla to ca woolo pe lɛgɛrɛ
yɔn na. A jɛɛlɛ pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ:
«Nawomi nuŋgba wowi yɛɛn gbari?»

20 A Nawomi wì si pe pye fɔ:

«Yaga kaa na yinri naa ‹Nawomi,›
ɛɛn fɔ, yaa na yinri ‹Mara†,›
katugu Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yawa pi ni fuun
fɔ, lìlan nawa pi tanga na na.
21 Na karisanga wi ni, mìla pye yarijɛndɛ
tafɔ,
ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan sɔngɔrɔ mì pan
kɛwara.
Koni yaga kaa na yinri naa Nawomi;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì para ma wa na na.
We Fɔ ŋa yawa pi ni fuun fɔ, wì jɔlɔgɔ
gbɔgɔ wa na na.»

22 Pa Nawomi wìla yiri wa Mowabu tara
ma sɔngɔrɔ yɛɛn, wo naa wi pijɔ Uruti ŋa
wìla pye Mowabu cɛnlɛ woo wi ni. Pàa ye
wa Betilɛɛmu ca ma yala pè kɛɛ le yarilire
nda pe yinri ɔrizhi† ti kɔnwɔ pi ni.

2

Uruti wìla saa na yarilire sheshegele wulowulo wa Bowazi kɛrɛ

1 Nawomi wi pɔlɔ Elimelɛki wi go lere
wà la pye wa. Wìla pye penjagbɔrɔ fɔ naa
mɛgbɔgɔ fɔ. Pàa pye naa yinri Bowazi.
2 Pilige ka, Uruti ŋa wìla yiri wa
Mowabu tara, a wì sigi yo Nawomi wi kan
fɔ: «Ki yaga mbe kari kɛrɛ ta ni saa ɔrizhi
sheshegele ŋgele kaa tuun wi kɔnfɛnnɛ
pe puŋgo na kele wulowulo. Na lere ŋa
kanla yinriwɛ ta, pa mi yaa la wulo wa ko

† **1:11 1.11:** Kìla pye mbe yala Zhufuye pe kalɛgɛ ki ni, na naŋa wa ka ku mboo jɔ yaga, wi jɔnlɔ lenaŋa ka pye wa, wi ma daga mboo lɛ mboo tɛgɛ jaŋgo mbe pyɔ se wi na, wi ndɔ mɛgɛ kiga ka ta mbe to. † **1:13 1.13:** Ŋga kì yo ma yo fɔ: *Na nawa pì tanga jɛŋgɛ ye kala na,* sɛwɛɛlɛ pele ni, kì yo wa fɔ: Na nawa pì tanga jɛŋgɛ ma wɛ ye woo pi na. † **1:20 1.20:** Nawomi mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɛrifɔ, ma si yala Mara mɛgɛ ki kɔgɔ wowi ŋa tangara. † **1:22 1.22:** Yarilire nda pe yinri ɔrizhi ti yɛn paa mali yɛn, pe maa ti muwɛ pi piin buru.

fɔ wo puŋgo na†.» A Nawomi wì suu pye fɔ: «Ta kee, na sumborombyɔ.»

3 A Uruti wì si kari mɛɛ saa na wulowulo kɛrɛ ta ni ɔrizhi kɔnfɛnnɛ pe puŋgo na. Kìla yala Elimelɛki wi go lere Bowazi wo kɛrɛ ni.

4 Sanni jɛnri, a Bowazi wì si yiri wa Betilɛɛmu ca, ma pan, ma gbɔn le. A wì si yarilire kɔnfɛnnɛ pe shari ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye ye ni!» A pè si shɔ maga sɔngɔrɔ wi na ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ma na!»

5 A Bowazi wì si yarilire kɔnfɛnnɛ pe to wi yewe ma yo fɔ: «Jasumboro ŋa wo yiri se?»

6 A yarilire kɔnfɛnnɛ pe to wì suu pye fɔ: «Mowabu cɛnlɛ woolo sumboro ŋa wì pinlɛ Nawomi wi ni, ma yiri wa Mowabu tara ma pan wowi.

7 Wìlan yɛnri ma yo mboo yaga wila sheshegele ŋgele kaa woo wa pɔgɔlɔ ke ni na tuun yarilire kɔnfɛnnɛ pe puŋgo na, ke wulowulo. Malɛ wì pan pinliwɛ pi ni, wi yɛn na tunŋgo piin fɔ yiŋgɔ. Kaawɔ wì kaa cɛn jɛnri ma wogo wi†.»

8 Kona, a Bowazi wì si Uruti wi pye fɔ: «Na sumborombyɔ, nuŋgbolo jan ma logo na yeri. Maga ka kari saa sheshegele wulowulo kɛrɛ ta yɛgɛ ni naa nda to puŋgo na. Koro laga na tunmbyeele jɛɛlɛ pe ni.

9 Laga ŋga nambala paa ki yarilire ti kɔɔn ki wele jɛŋgɛ, ma taga jɛɛlɛ mbele paa yarilire ti wulowulo pe puŋgo na. Mìgi yo tunmbyeele pe kan ma yo pɔɔn yaga yɛw. Na wɔgɔ kɔɔn yigi, ma sa ko ma wɔ wa tɔnmɔ cɔrɔ nda lefɔnmbɔlɔ pè ko ma yin ti ni.»

10 A Uruti wì si sogo maa yɛgɛ ki jiile wa tara ma Bowazi wi gbɔgɔ, mɛɛ wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a na yinriwɛ sɔɔn ta, a na kala lì ŋgban ma ni, mi ŋa mi yɛn nambanŋa we?»

11 A Bowazi wì suu pye fɔ: «Maga lɛ ma pɔlɔ wì ku, ŋga fuun mà pye ma najɔ wi kan, pè ki ni fuun ki yɛgɛ yo mala kan. Mìgi jɛn ma yo mɔ̀ɔ to naa ma nɔ pe yaga wa, konaa mà se tara nda ni ti ni, ma pan ma cɛn tara ta woolo sɔgɔwɔ, mbele ma sila jɛn faa we.

12 Mi yɛn naga jaa ŋga fuun mà pye, Yawe Yɛnŋɛlɛ ligi tɔnli wi kan ma yeri. Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, li tɔnli gbɔɔ kan ma yeri; lo na mà pan mali pye ma larasaga we.»

13 A Uruti wì suu pye fɔ: «Kaselege ko na, ma yɛn jɛnŋɛ na ni, na tafɔ. Mi ŋa mi yɛn paa ma kulojɔ yɛn, màla kotogo ki sogo na na, katugu mà nayinmɛ sɛnrɛ yo na ni. Ali mbege ta mii yala ma tunmbyeele jɛɛlɛ wa nuŋgba ni yɛrɛ.»

14 Naa kasanga wìla kaa gbɔn, a Bowazi wì si Uruti wi pye fɔ: «Fulo laga, ma pan we ka! Yaakara ta lɛ maa ti nii wa sɛgɛ† ki ni.»

Kona, a Uruti wì si pan ma cɛn le yarilire kɔnfɛnnɛ pe tanla. A Bowazi wì si yarilire nda pè kala ta kan wi yeri. A Uruti wì si ka ma tin paa yɛgɛ ŋga na kìla wi ndanla, mɛɛ ti sannda ti tɛgɛ.

15 Naa Uruti wìla kaa yiri ma kari ma saa na wulo, a Bowazi wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Yoo yaga wila sheshegele kele wulowulo wa yarilire pɔgɔlɔ ke sɔgɔwɔ fun. Yaga ka sɛnŋgbanra yo wi na.

16 Yaa sheshegele kele woo wa pɔgɔlɔ ke ni yɛrɛ yaa ke waa tara, wi ta wila ke wulowulo. Ɛɛn fɔ, yaga kaa gbanla wi na.»

17 Uruti wìla sheshegele ke wulowulo wa Bowazi wi kɛrɛ fɔ ma saa yɔnlɔ ki kɔ. Sheshere nda wìla wulo, a wì siri gbɔn mari pyɔ wi wɔ. Ɔrizhi pyɔ ŋa wìla ta, wìla pye na kee culo nafa ma yiri kɛ yeri.

18 A wì si kari wi ni ca. Ŋa wìla wulo ma ta, a wì suu naga wi najɔ wi na. Wìla pan wi yaakara sannda ti ni fun, mɛɛ ti wɔ mari kan wi yeri.

19 A wi najɔ wì suu yewe ma yo fɔ: «Ŋa mà wo wi ni fuun wo wulo se nala

† **2:2 2.2:** Mbe yala Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni, pàa konɔ kan nambanmbala, naa naŋgunjaala, naa pijiriwele, konaa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri, jaŋgo yarilire nda fuun ti yɛn sheshegele woro, na ti kɔnfɛnnɛ pe kaa ti kɔɔn, sheshegele ŋgele kaa tuun, poro mbaa ke wulowulo ti kɔnfɛnnɛ pe puŋgo na; Levi 19.9-10; 23.22; Dete 24.19-22. † **2:7 2.7:** Sɛwɛ lɛɛlɛ pele ni, laga ŋga kì yo fɔ: *Kaawɔ wì kaa cɛn jɛnri ma wogo* pège laga ki yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Kaawɔ wì kaa cɛn jɛnri ma wogo wa go. † **2:14 2.14:** Duvɛn tangara naa sinmɛ pàa pinlɛ ti yɛɛ ni mari pye sɛgɛ.

nuŋgba ma? Ma saa tunŋgo pye ambɔ kɛrɛ? Lere ŋa wɔ̀ɔn yinriwɛ ta, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!»

Kì kaa pye ma, a Uruti wì sigi yɛgɛ yo wi najɔ wi kan ma yo fɔ wì saa tunŋgo pye naŋa ŋa kɛrɛ, poo yinri Bowazi.

20 A Nawomi wì si Uruti wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ki naŋa wi na! Lo na li maa li kajɛŋgɛ ki piin woro mbele we yɛn yinwege na we kan konaa mbele pè ku pe kan.» A Nawomi wì sho naa fɔ: «Ki Bowazi wi yɛn na pɔlɔ wi go lere wo wa, ŋa ki kologo yɛn wi yeri, wi yere we go kala li ni†.»

21 Kona, a Mowabu cɛnlɛ woo Uruti wì sho naa fɔ: «Wì yɛrɛ na pye naa ma yo mbaa wulowulo wi tunmbyeele pe puŋgo na fɔ pe sa yarilire ti kɔn ti kɔ.»

22 A Nawomi wì si Uruti wi pye naa fɔ: «Na sumborombyɔ, ko yɛn ma yɔn jɛŋgɛ. Maa pinlɛlɛ wi tunmbyeele jɛɛlɛ pe ni, maa tunŋgo piin. Maga ka kari kɛrɛ ta yɛgɛ ni pe saa ma jɔlɔ wa.»

23 Kì kaa pye ma, a Uruti wì si pinlɛ Bowazi wi tunmbyeele jɛɛlɛ pe ni na yarilire ti wulowulo fɔ ma saa ɔrizhi wo naa bile† wi ni ti kɔnwɔ pi kɔ. Uruti wo naa wi najɔ wi ni, pàa pye pe yɛɛ kɔrɔgɔ go nuŋgba.

3

Uruti wìla kari wa Bowazi wi yarilire sunsaga

1 Pilige ka, a Nawomi wì si Uruti wi pye fɔ: «Na sumborombyɔ, mila jaa mbe cɛnsaga lagaja ma kan, ma ta ma cɛn wa, ma nayinmɛ ta.

2 Màga jɛn makɔ ma yo ki Bowazi ŋa wɔ̀ɔn yaga mà pinlɛ wi tunmbyeele jɛɛlɛ pe ni na tunŋgo piin, we sege woo wo wawi. Nala yɔnlɔkɔgɔ ŋga ki ni, wi yaa kari wa wi yarilire sunsaga mbe saa ɔrizhi ŋa pè sun wi fɛ.

3 Yiri, ma woli, ma sinmɛ nuwɔ taan fa ma yɛɛ na. Mɔɔ yaripɔrɔ tiyɔnrɔ ti le ma yɛɛ na. Mɛɛ kari wa wi yarilire sunsaga. Ɛɛn fɔ, maga ka ti wɔɔn yan fɔ wi sa li, wi wɔ, wi kɔ gbɛn.

4 Na wiga ka sinlɛ, maa sinlɛsaga ki wele maga jɛn. Mɛɛ fulo wa wi tanla yɔɔrɔ, maa paritɔnŋgɔ ki laga wi tɔɔrɔ ti na (mboo yɛnri wila ma go singi), mɛɛ sinlɛ wa wi tɔɔrɔ ti nɔgɔ. Ko puŋgo na, kala na ma daga mbe pye, wo jate, wi yaa li yo ma kan.»

5 A Uruti wì sho fɔ: «Ŋga fuun mà yo na kan, mi yaa ki pye ma.»

6 A Uruti wì si kari wa Bowazi wi yarilire sunsaga ki ni, mɛɛ saa ki pye paa yɛgɛ ŋga na wi najɔ wìla ki yo maa kan we.

7 Naa Bowazi wìla kaa li ma wɔ makɔ, a kì si nayinmɛ gbɔɔ kan wi yeri. A wì si saa sinlɛ wa ɔrizhi pyɔ ŋa pè gbogolo wi tanla. (Naa wìla kaa na wɔnlɔ), a Uruti wì si fulo wa wi tanla yɔɔrɔ, mɛɛ wi paritɔnŋgɔ ki laga wi tɔɔrɔ ti na, mɛɛ sinlɛ le.

8 Naa yige kìla kaa lɛ, a Bowazi wì si fo ma yɛn, mɛɛ wa ma kanŋga; wi mbe wele, mɛɛ jɛlɛ wa yan wì sinlɛ le wi tɔɔrɔ ti nɔgɔ.

9 A Bowazi wì suu yewe ma yo fɔ: «Ambɔ wi mboro?»

A Uruti wì sho fɔ: «Muwi, Uruti, mi ŋa mi yɛn paa ma kulojɔ yɛn. Ki yaga ma pye na go sigefɔ, katugu ki kologo yɛn ma yeri ma yere na go kala li ni.»

10 A Bowazi wì sho naa fɔ: «Na sumborombyɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ma na! Ŋga mà pye yɛɛn, ki yɛn naga nari ma yo ma yɛn sinŋɛ ma najɔ wi sege woolo pe kan naa ma wɛ ŋga mà keli ma pye ki na, katugu mɛɛ yɛgɛ yirige lefɔnmbɔlɔ mbele penjagbɔrɔ fɛnnɛ nakoma fyɔnwɔ fɛnnɛ poro wa na.

11 Koni, na sumborombyɔ, maga ka fyɛ. Ŋga fuun ma yɛn na yuun, mi yaa ki pye mbɔɔn kan, katugu ca woolo pe ni fuun pège jɛn ma yo ma yɛn jɛlɛ jɛnŋɛ ma sin.

12 Ki yɛn kaselege jɛŋgɛ fɔ mi yɛn go lere wo wa, ŋa wi mbe ya yere ma go kala li ni; ɛɛn fɔ, naŋa wa yɛn wa mi yɛgɛ, wo

† **2:20 2.20:** Kìla pye, na naŋa wa ka ku, na wi go lere ka pye wa lenaŋa, a ki yala kufɔ wìla wi yaraga ka kan fɔgɔ yɔn paa laga yɛn, ko naŋa wo ma ya maga lɔ naa, maga yaga sege woolo pe kan (Uruti 4.1,8; Levi 25.25-28). Wi ma daga fun mbe kufɔ wi jɔ wi lɛ mboo tɛgɛ, jaŋgo mbe pyɔ se wi kan, wi mɛgɛ kiga ka ta mbe to (Dete 25.5-10).
† **2:23 2.23:** Yarilire nda pe yinri bile ti yɛn paa mali wi yɛn, pe maa ti muwɛ pi piin buru. † **3:12 3.12:** Uruti 2.20

yɔngɔ ye ni ma wɛ mi na, ŋa wi mbe ya yere ye go kala li ni†.
13 Wɔnlɔ laga ma sa gbɔn lalaaga ki na, goto pinliwɛ ni, we yaa ki jɛn na kaa pye wi mbe yere ma go kala li ni. Na wi mbe yere ma go kala li ni, wi yere li ni. Na wiga sho fɔ wi se yere li ni, mì wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li na, fɔ mi yaa yere ma go kala li ni. Sinlɛ laga fɔ laga ki sa laga.»
14 A Uruti wì si koro le ma sinlɛ le wi tɔɔrɔ ti nɔgɔ fɔ ma saa gbɔn ki goto yirifaga ki na. Ɛɛn fɔ, wìla yiri faa ma keli wagati ŋa lere mbe ya mbe lere yan mboo jɛn wi na. Katugu Bowazi wi sila pye na jaa lere mbege jɛn fɔ Uruti wìla pan wa yarilire sunsaga ki ni.
15 A Bowazi wì suu pye naa fɔ: «Paraga ŋga mà pɔ go na, ki sanga maga yigi jɛŋgɛ.»
A Uruti wì suu paraga ki sanga maga yigi. A Bowazi wì si ɔrizhi pyɔ wa tiwi ma le wa wi kan, wìla wɛ culo kɛ ma yiri kaŋgurugo wo na, mɛɛ wi tugo wi ni. A Uruti wì si sɔngɔrɔ ma kari ca†;
16 mɛɛ kari wi najɔ Nawomi wi kɔrɔgɔ. A Nawomi wì suu yewe ma yo fɔ: «Na sumborombyɔ, ki pye wa mɛlɛ?»
Ŋga fuun Bowazi wìla pye ma Uruti wi kan, a wì sigi yɛgɛ yo wi najɔ wi kan.
17 A Uruti wì sho naa fɔ: «Wì yɛrɛ culo kɛ ma yiri kaŋgurugo tiwi na kan ki ɔrizhi pyɔ ŋa wi ni, maa kan na yeri ma yo kii daga mbe sɔngɔrɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ kɛwara ni.»
18 A Nawomi wì suu pye fɔ: «Na sumborombyɔ, cɛn yɛw lagamɛ, maga ka ma jatere wi piri ma yɛɛ na, ki kala li yaa kɔ yɛgɛ ŋga na fɔ ma saga jɛn, katugu Bowazi wi se wogosaga kan wi yɛɛ yeri nala, fɔ wi saga kala li yɛgɛ wɔ gbɛn.»

4

Bowazi wìla Uruti wi lɛ wi jɔ

1 Kona, a Bowazi wì si kari ma saa cɛn wa ca ki yesaga, wa laga ŋga leele pe maa gbogolo na kagala ke yɛgɛ woo we. Bowazi wìla naŋa ŋa sɛnrɛ yo ma Uruti wi kan, ma yo wi yɛn ma yɔngɔ Elimelɛki wi ni ma wɛ, a wì suu yan wila toro le ki laga ki na. A Bowazi wì suu yeri ma yo fɔ: «Sefɔ, pan ma cɛn lagamɛ.»

A naŋa wì si pan ma cɛn.
2 Kì kaa pye ma, a Bowazi wì si ca ki lelɛɛlɛ kɛ yeri mɛɛ pe pye fɔ: «Ye pan ye cɛn lagamɛ.» A pè si pan ma cɛn.
3 A wì sigi yo Elimelɛki wi go lere wi kan fɔ: «Màga jɛn ma yo Nawomi wì yiri wa Mowabu tara ma pan. Wi yɛn na we sefɔ Elimelɛki ŋa wì ku wi kɛrɛ ti pɛrɛ.
4 Mì yere ki yerewe mbege yo ma kan maga jɛn, konaa mbɔɔn pye fɔ mari lɔ laga ki lelɛɛlɛ mbele poro naa leele sanmbala mbele pe yɛn na pe yɛgɛ na. Na kaa pye maa jaa mberi lɔ, mari lɔ! Na kaa si pye ma woro na jaa mberi lɔ, maga yo we kan mbege jɛn, katugu lere wa woro wa mboro puŋgo na, ŋa ki kologo yɛn wi yeri mberi lɔ, na mi ma.»

A ki naŋa wì sho fɔ: «Mi yaa ti lɔ.»

5 Kona, a Bowazi wì sho fɔ: «Na maga kɛrɛ ti lɔ Nawomi wi yeri pilige ŋga ni, ma daga mbe Mowabu cɛnlɛ woolo jɔ Uruti wi lɛ mboo tɛgɛ†, mbe piile se wi na wi pɔlɔ ŋa wì ku wi kan, jaŋgo kɛrɛ ti ta ti koro wa wi sege ki ni.»

6 A naŋa wì sho fɔ: «Na kaa pye anmɛ ki yɛn, pa kona mi se ya mberi lɔ na yɛɛ kan, jaŋgo na kɔrɔgɔ kiga ka jɔgɔ. Kologo ŋga ki yɛn na yeri mbe kɛrɛ ti lɔ, mìgi kan ma yeri mari lɔ, katugu kaselege ko na, mi se ya mberi lɔ.»

7 Faa, wa Izirayɛli tara, kìla pye na leele pele kaa jaa mbe yarijɛŋgɛ lɔ pe yɛɛ yeri, nuŋgba maa sawiga ki wɔ† maga kan sanŋa wi yeri. Ko la pye naga nari ma yo pè ko kala lo yɛgɛ wɔ ma kɔ.

† **3:15 3.15:** Sɛwɛ lɛɛlɛ pele ni, laga ŋga kì yo fɔ: *A Uruti wì si sɔngɔrɔ ma kari ca* pège yɔnlɔgɔ ma yo: A Bowazi wì si sɔngɔrɔ ma kari ca. † **4:5 4.5:** Laga ŋga kì yo fɔ: *Ma daga mbe Mowabu cɛnlɛ woolo jɔ Uruti wi lɛ mboo tɛgɛ,* sɛwɛ lɛɛlɛ pele ni, Eburuye sɛnrɛ ti ni, pège yɔnlɔgɔ ma yo: Ma daga mbe kɛrɛ ti lɔ Mowabu cɛnlɛ woolo jɔ Uruti wi yeri. † **4:7 4.7:** Faa, wa Izirayɛli tara, sawiga kìla pye yaraga ka, ŋga kìla pye naga nari ma yo tawa yɛn lere wa yeri. Kìla pye, na wa kaa jaa mbe kologo kan lere wa yeri wi kala la go tugo, nakoma mbe yarijɛŋgɛ kan wi yeri, wi sawiga ko wi ma wɔ ma kan ki fɔ wi yeri.

8 Ki kala na, naa naŋa wìla kaa naga
yuun Bowazi wi kan ma yo wi kɛrɛ ti lɔ,
a wì suu sawiga ki wɔ maga kan Bowazi
wi yeri†.
9 Kona, a Bowazi wì sigi yo lelɛɛlɛ poro
naa leele mbele fuun pàa pye le pe kan
fɔ: «Ye yɛn ki sɛrɛ nala fɔ yaraga ŋga
fuun kìla keli ma pye Elimelɛki wi yeri,
konaa ma kaa pye wi pinambiile Kiliyɔn
naa Makilɔn pe yeri, mi yɛn na ko ki ni
fuun ko loo Nawomi wi yeri.
10 Makilɔn wì ku ma Mowabu cɛnlɛ
woolo jɔ Uruti ŋa yaga, mi yaa wi lɛ fun
mboo pye na jɔ. Kiga pye ma, pa kɛrɛ ti
yaa koro wa kufɔ wi sege ki ni, pa wi yaa
setirige piile ta, mbele pe yaa wi mɛgɛ
ki yirige, jaŋgo wi mɛgɛ kiga ka to wi
sefɛnnɛ pe sɔgɔwɔ, konaa wi ca woolo pe
sɔgɔwɔ. Ye yɛn ki sɛrɛ fun nala†.»
11 Lelɛɛlɛ poro naa leele mbele fuun pàa
pye le, a pè sigi shɔ ma yo fɔ: «Ee, we yɛn
ki sɛrɛ. Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw jɛlɛ ŋa
wila yiin wa ma go wi na! Luu pye piile
sevɔ paa Zhakɔbu jɛɛlɛ shyɛn Arashɛli
naa Leya pe yɛn. Poro mbele pè pye
Izirayɛli setirige piile pe mamaala wele.
Li ti ma pye penjagbɔrɔ fɔ wa Efirata sege
ki ni; ma mɛgɛ ki yiri wa Betilɛɛmu ca†.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti ki jasumboro ŋa
wi piile lɛgɛrɛ se ma kan. Li ti ma sege ki
mɛgbɔgɔ ta paa yɛgɛ ŋga na Perɛzi sege
kìla pye we. Wo ŋa Zhuda wìla se Tamari
wi na we†.»

Uruti wìla pinambyɔ se

13 Kona, a Bowazi wì si Uruti wi lɛ maa
pye wi jɔ. A wì si ye wi kɔrɔgɔ maa jɛn
jɛlɛ. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw Uruti wi
na, a wì si kugbɔ lɛ mɛɛ pinambyɔ se.
14 A Betilɛɛmu ca jɛɛlɛ pè si Nawomi
wi pye fɔ: «Ye pan waa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɔnni! Lo na lì ti ŋa wi yaa yere ma
go kala li ni, a pòo se nala we. Yɛnŋɛlɛ
sa ti ma pishyɛnwoo wi mɛgɛ ki yiri laga
Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ!
15 Ki pyɔ ŋa wo wi yaa ka fanŋga
kan ma yeri, mbe yere ma go kala li
ni wa ma lelɛwɛ pi ni. Ma pijɔ Uruti
wì mbɔnrɔ ma yeri ma wɛ pinambiile
kɔlɔshyɛn na, katugu ma yɛn maa ndanla,
a wì pishyɛnwoo se ma kan.»
16 A Nawomi wì si pyɔ wi lɛ maa taga
kotogo na. Wo wìla wi lɛ maa koro.
17 A Nawomi wi cɛnyɛɛnlɛ jɛɛlɛ wele, pe
nɛɛ yuun fɔ: «Pè pinambyɔ se Nawomi wi
kan.» A pè si pyɔ wi mɛgɛ taga naa yinri
Obɛdi. Obɛdi wo wìla pye Zhese to we. A
Zhese wo pye Davidi wo to.

Wunlunaŋa Davidi wi tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda

18 Davidi tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda mbege lɛ
wa Perɛzi na. Perɛzi wo wìla Hɛzirɔn se.
19 A Hɛzirɔn wo Aramu se. A Aramu wo
Aminadabu se.
20 A Aminadabu wo Naashɔn se. A
Naashɔn wo Salima se.
21 A Salima wo Bowazi se. A Bowazi wo
Obɛdi se.
22 A Obɛdi wo Zhese se. A Zhese wo
Davidi se.

† **4:8 4.7-8:** Dete 25.7-10 † **4:10 4.10:** Dete 25.5-6 † **4:11 4.11:** Zhenɛ 29.31 † **4:12 4.12:** Zhenɛ 38.27-30

Samiyɛli sɛwɛ koŋgbanŋa
SAMIYƐLI
sɛwɛ koŋgbanŋa
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Samiyɛli sɛwɛ koŋgbanŋa wi yɛn sɛwɛ wa kɔnsaga nuŋgba. Ki sɛwɛ pàa wi kɔn, a wì yiri shyɛn, katugu wi kɔnrɔ shyɛn ti saa ya kɔ sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi nuŋgba ni. Sɛwɛ wi yɛn na para lere ŋa sɛnrɛ na ma wɛ, wo mɛgɛ ko ki yɛn sɛwɛ wi na. Pàa pye naa yinri Samiyɛli. Wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ. Wo wìla pye Izirayɛli tara ti kiti kɔnfɔ puŋgo woo we.

Samiyɛli sɛwɛ koŋgbanŋa wi yɛn na para wagati ŋa wìla toro maga lɛ kiti kɔnfɛnnɛ pe na fɔ ma saa gbɔn wunlumbolo pe na ko wagati kagala koro sɛnrɛ na. Wa sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1-7), Samiyɛli wìla Izirayɛli woolo pe saga, a pè malaga gbɔn pe juguye pe ni. Naa wagati wà la kaa toro, a Izirayɛli woolo pè si Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li wunluwɔ kan pe yeri, jaŋgo wi pe pye nuŋgba konaa mbaa pe maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛgɛ sinni.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (8-15), we Fɔ wìla ki le wa Samiyɛli wi nawa wi sa sinmɛ kpoyi wo Sawuli wi na mboo pye Izirayɛli tara ti wunlunaŋa koŋgbanŋa. Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan wi ni, pàa pinlɛ ma malaga lɛgɛrɛ gbɔn Amɔ cɛnlɛ woolo naa Filisiti tara fɛnnɛ pe ni ma ya pe ni. Ɛɛn fɔ Sawuli wi sila pye sinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li ni kpayi.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (16-31), we Fɔ wìla Samiyɛli wi yɛgɛ sin wi sa sinmɛ kpoyi wo Zhese pinambyɔ Davidi wi na, mboo wɔ wunluwɔ. Davidi wi cew tawa pi kala na konaa wìla kaa pye tara ti malaga gbɔnfɔ gbɔɔ ki kala, Sawuli wìla pye na yenjara piin wi ni. Davidi wìla maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege gbogolo wi yɛɛ kan yɛgɛ ŋga na konaa wìla fe ma laga Sawuli wi na yɛgɛ ŋga na, sɛwɛ wi sɛnrɛ sannda ti yɛn na para ko wogo ko na. Puŋgo na, wa Samiyɛli sɛwɛ shyɛn woo wi ni, pe yaa Davidi wi tɛgɛ wunluwɔ pi na.

Kagala ŋgele ke maa piin sugusug-usugu na lara, ke lɛgɛrɛ yɛn laga ki sɛwɛ ŋa wi ni. Yɔn lemɛ mba fuun pi maa piin tara ti nawa kagala yɛgɛ wɔmɔ pi na, po naa pi ni fuun, Yɛnŋɛlɛ li yɛn yaraga pyew ki go na. Làa ki yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli wi kan fɔ: «Leele mbele kaa na gbogo, mi maa pe gbogo. Ɛɛn fɔ mi yɛn ma mbele mbɛn, mi yaa ti fɛrɛ mbe poro ta» (1 Sami 2.30).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Samiyɛli wìla pye Izirayɛli woolo pe kiti kɔnfɔ *1–7*
Samiyɛli wo naa wunlunaŋa Sawuli pe kala *8–15*
Sawuli wo naa Davidi pe kala *16–31*
Yɛnŋɛlɛ làa Davidi wi wɔ wunluwɔ *16.1-23*
Davidi wìla Goliyati wi gbo *17.1-58*
Sawuli wìla pye naga lagaja mbe Davidi wi gbo *18–30*
Sawuli naa wi pinambiile pe kunwɔ *31.1-13*

SAMIYƐLI WILA PYE IZIRAYƐLI WOOLO PE KITI KƆNFƆ

1–7

Ɛlikana naa wi jɛɛlɛ shyɛn pe kala wa Silo ca

1 Naŋa wà la pye wa Aramatayimu Zofimu ca, wa Efirayimu yanwira tara ti ni. Pàa pye naa yinri Ɛlikana†. Ɛlikana to wo lawi ŋa Yerohamu. Yerohamu to wo lawi ŋa Elihu. Elihu to wo lawi ŋa Tohu. Tohu to wo lawi ŋa Zufu, wo la pye Efirayimu cɛnlɛ woo.

2 Jɛɛlɛ shyɛn pàa pye Ɛlikana wi yeri. Pàa pye na nuŋgba yinri Anna, na sanŋa wi yinri Penina. Piile la pye Penina wo yeri, ɛɛn fɔ Anna wo sila pyɔ se.

3 Kìla pye yɛlɛ pyew, Ɛlikana wi ma yiri wa wi ca ma kari wa Silo ca mbe sa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ† li gbɔgɔ

† **1:1 1.1:** Ɛlikana naa wi tɛlɛye pe ni pa pàa pye ma cɛn wa Efirayimu yanwira tara ti ni. Ɛɛn fɔ mbe yala 1 Kuro 6.18-23laga ki ni, wi mbaa pye Keyati naa Kore poro setirige pyɔ. Puŋgo na, poro wɛlɛ Davidi wìla kaa tɛgɛ yurukɔɔlɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. † **1:3 1.3:** Ɛki 23.14-19; 34.23; Dete 16.16-17; Zhozu 18.1

mbe saara wɔ li yeri. Eli wi pinambiile shyɛn, Ofini naa Fineyasi, pa pàa pye wa ki laga ki ni; poro pàa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ wele.

4 Kìla pye, na Ɛlikana wiga saraga ki wɔ pilige ŋga ni, wi ma wi jɔ Penina, naa wi pinambiile pe ni fuun konaa wi sumborombiile pe ni fuun pe tasaga kan pe yeri.

5 Ɛɛn fɔ Anna wo na, wi ma tasaga shyɛn kan wo yeri; katugu Anna kala làa wi ndanla, ali mbege ta Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila ti wi pyɔ se.

6 Anna wi yenjɔ Penina wìla pye naa nawa pi ŋgbanni naa jatere wi pinri wi na sanga pyew, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila wi kan pyɔ ni.

7 Ki wogo kìla pye na piin ma yɛlɛ pyew. Sanga o sanga Anna wiga kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go, Penina wi maa kayaŋga nii wi ni, fɔ wi maa gbele mbe koro ma wi se ka.

8 A wi pɔlɔ Ɛlikana wì suu yewe fɔ: «Anna, yiŋgi na ma nɛɛ gbele? Yiŋgi na, a mà sho ma se ka? Yiŋgi na mà si yɛgɛ san? Mi si mbɔnrɔ ma yeri pinambyɔ kɛ na wi le?»

Anna wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri luu saga

9 (Ki yɔnlɔ li na) naa, pàa kaa li ma wɔ wa Silo ca, a Anna wì si yiri (ma kari wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni). Kìla yala saraga wɔfɔ Eli wìla pye ma cɛn wa wi jɔngɔ ki na, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ki kɔrɔ tige ki tanla.

10 Anna wi nawa pìla tanga wi na fɔ jɛŋgɛ. A wì si gbele jɛŋgɛ ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.

11 Kona, a wì sigi yɔn fɔlɔ na li kɔn ma yo fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ mboro ŋa yawa pi ni fuun fɔ, mi ŋa ma tunmbyee na maga na jɔlɔgɔ ki wele, na maga jatere pye na na, na mɛɛ fɛgɛ na na, na maga pinambyɔ kan mi ŋa ma tunmbyee na yeri, mi yaa wi kan mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ ma yeri wi yinwege piliye yi ni fuun ni. Yunŋguluwo se ka ye wa wi go†.»

12 Naa Anna wila kaa na yɛnri na mɔni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, a Eli wi nɛɛ wi yɔn ki wele.

13 Anna wìla pye na yɛnri wa wi yɛɛ nawa, wi yɔngbasɛɛrɛ tìla pye na tigile, ɛɛn fɔ pe sila pye naa sɛnyoro to nuru. A Eli wì sigi jate ndɛɛ wì tin sinmɛ ni.

14 A Eli wì suu pye fɔ: «Ma yaa ma sinndire ti pye sa gbɔn wagati wiwiin? Kari ma sɔɔn duvɛn wi laga ma yɛɛ na.»

15 A Anna wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo na tafɔ, mii duvɛn wɔ, mii si sinmɛ wɛlɛwɛ pa yɛgɛ wɔ. Mi yɛn jɛlɛ ŋa wi jatere wì piri wi na. Ɛɛn fɔ na nawa sɛnrɛ to mì pye na yuun Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.

16 Maga ka mi ŋa ma tunmbyee na jate paa jɛlɛ ŋa wi sɔ wii yɔn wa yɛn. Maga ki yan mì yɛnri ma mɔ, kayaŋga gbɔgɔ ki yɛn na ni, a na jatere wì piri na na fɔ jɛŋgɛ.»

17 Kona, a Eli wì suu pye fɔ: «Ta kee yɛyinŋge na! Ŋga mà yɛnri Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yeri, ligi kan ma yeri.»

18 A Anna wì sho fɔ: «Mi ŋa ma tunmbyee, Yɛnŋɛlɛ sa ti mbe yinmɛ ta ma yɛgɛ sɔgɔwɔ!» Kona, a wì si yiri ma kari ma saa ka. A wi yɛgɛ cɛnwɛ pì si kanŋga.

19 Ki goto yirifaga ki na, a Ɛlikana naa wi go woolo pe ni pè si yiri ma saa fɔli Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mali gbɔgɔ. Ko puŋgo na, a pè si sɔngɔrɔ ma kari wa pe yeri wa Arama ca. A Ɛlikana wì si fili wi jɔ Anna wi ni. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si kajɛŋgɛ pye maa kan.

20 Naa wagati wà la kaa toro, a Anna wì si kugbɔ lɛ ma pinambyɔ se. A wì suu mɛgɛ taga naa yinri Samiyɛli†, katugu wìla yo fɔ: «Mùu yɛnri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.»

Anna wìla wi pinambyɔ wi le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ

21 Ki yɛlɛ li lurumbanna, Anna wi pɔlɔ Ɛlikana wì si kari naa wa Silo ca wo naa wi go woolo pe ni fuun pe ni, mbe sa saraga ŋga pe maa woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri yɛlɛ pyew ki wɔ, konaa mbe yɔn fɔlɔ na pàa lɛ li tɔn.

† **1:11 1.11:** Kìla pye paga lere ŋa kan Yɛnŋɛlɛ li yeri wila tunŋgo piin li kan, paa wi go ki kulu (Nɔmbu 6.1-21; Kiti 5.2; 13.5; 16.17). † **1:20 1.20:** Eburuye sɛnrɛ ti ni maga logo Samiyɛli ko kɔrɔ wo ŋa fɔ: Mìgi yɛnri.

22 Ɛɛn fɔ Anna wo sila kari pe ni, katugu
wìla wi pɔlɔ wi pye fɔ: «Pyɔ na wiga ka
laga yinnɛ na sanga ŋa ni, pa mi yaa kari
wi ni wa Silo ca mboo kan Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri, kona wi yaa koro wa suyi.»
23 A wi pɔlɔ Ɛlikana wì sho fɔ: «Ŋga
kì yɔn ma yɛgɛ na, ma ko pye. Ma koro
laga wi ni fɔ wi sa laga yinnɛ na. Ŋga ki
wa, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro to mbe yɔn
fili cɛ!» A Anna wì si koro wa ma pyɔ wi
baro fɔ ma saa wi laga yinnɛ na.
24 Naa wìla kaa pyɔ wi laga yinnɛ na, a
wì si kari wi ni, naa napɔlɔ nuŋgba ni, ŋa
wìla ta yɛlɛ taanri†, naa muwɛ culo kɛ ni
konaa sɛlɛgɛ kasha yɛnlɛ nuŋgba duvɛn
ni, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, wa Silo ca.
Pinambile làa pye jɛɛlɛ bere.
25 A pè si napɔlɔ wi kɔnli mɛɛ kari
pinambile li ni Eli wi kan.
26 A Anna wì sho fɔ: «Na tafɔ, na kala
yaga. Na tafɔ, mì wugu ma kan fɔ muwi
mi yɛn jɛlɛ ŋa wìla pan ma yere na ma
tanla, na ki laga ŋga ki na, ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.
27 Mìla pye na yɛnri ki pyɔ ŋa wo kala
na. Ŋga mìla pye na yɛnri, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lìgi kan na yeri.
28 Ki kala na, mi fun mì pan mboo kan
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Wi yaa kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri wi yinwege piliye yi ni
fuun ni.»
A pè si fɔli le ki laga ki na, ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.

2

Anna wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn

1 Kona, a Anna wì sigi yɛnrɛwɛ mba pi
yɛnri ma yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nayinmɛ gbɔɔ kan na
yeri.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan yɔlɔgɔ ki yirige.
Mbe ya para koni na mbɛnfɛnnɛ pe na.
Mi yɛn na yɔgɔri, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ
lìlan shɔ.
2 Yaraga ka yɛgɛ woro wa kpoyi paa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛn.
Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa mboro puŋgo
na.
Walaga† ka woro wa mbaa we go singi paa
we Yɛnŋɛlɛ li yɛn.
3 Ye ye yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ ti yaga.
Sɛnjagara ka ka yiri wa ye yɔn;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li
yɛn kala pyew li jɛnfɔ.
Lo li maa leele pe kapyere ti ni fuun ti
taanla na wele.

4 «Maliŋgbɔɔnlɔ pe sandiga kì kaw.
Ɛɛn fɔ fanŋgɔgɔ fɛnnɛ pè fanŋga ta.
5 Mbele pàa pye yaara tafɛnnɛ, poro ye
tunndo ni na yaakara lagajaa.
Fuŋgo la pye mbele na, poro ka ma tin.
Jambasee jate wì piile kɔlɔshyɛn se.
Jɛlɛ ŋa pinambiile lɛgɛrɛ la pye wi yeri,
wùu piile pe la.

6 «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma yinwege kan,
lo li ma si ti lere ma ku fun.
Lo li ma lere wi tirige wa kuulo tara,
lo li ma suu yirige maa wɔ wa.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma lere pye fyɔnwɔ
fɔ,
lo li ma si lere pye yarijɛndɛ tafɔ.
Lo li ma lere wi tirige,
lo li ma si lere wi yirige.
8 Lo li ma fyɔnwɔ fɔ ŋa wi yɛn ma cɛn wa
gbanŋgban wi ni wi yirige wa,
lo li ma si jɔlɔgɔ fɔ wi yirige mboo wɔ wa
fyɔngɔ ki ni,
mboo kan cɛnsajɛŋgɛ ni wa fanŋga fɛnnɛ
pe sɔgɔwɔ,
mboo kan wunluwɔ jɔngɔ gbɔgɔwɔ wogo
ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì tara ti gbegele mari
teŋge,
ma dunruya wi teŋge wa wi nɔgɔna
cɛnyaara ti na.
9 Mbele pè taga li na, li maa wele pe na.
Ɛɛn fɔ lepeele poro yaa ku wa wɔwɔ pi ni;
katugu lere kpɛ se ya yawa ta wi yɛɛra
fanŋga ko ni.

10 «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li mbɛnfɛnnɛ pe
tɔngɔ.

† **1:24 1.24:** Mbe yala Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa pàa yan wa Kumirani laga ki na wi ni, konaa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛlɛ mbele pe yɛn Girɛki sɛnrɛ naa Siriyaki sɛnrɛ ni, ŋga kì yo fɔ nɔ ŋa wì ta yɛlɛ taanri ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa pe ni ma yo fɔ napɛnɛ taanri. † **2:2 2.2:** Yɛnŋɛlɛ li yɛn walaga, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ li yɛn leele pe go sigefɔ; Dete 32.4; 2 Sami 23.3; Yuuro 18.3; 86.8.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma ti yɛnŋɛlɛ gbaanra ma
yiri wa naayeri pe mɛgɛ ni.
Li yaa kiti kɔn tara ti lagapyew ki na.

«Li yaa yawa kan li wunluwɔ wi yeri,
mbe fanŋga kan ŋa lì sinmɛ kpoyi wo wi
na maa wɔ wi yeri.»

11 Ko puŋgo na, a Ɛlikana wì si sɔngɔrɔ
ma kari pe yeri, wa Arama ca wo naa wi jɔ
Anna. Ɛɛn fɔ, a lenambyɔ wì si koro wa
saraga wɔfɔ Eli wi tanla na tunŋgo piin
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.

Saraga wɔfɔ Eli wi pinambiile pe kala

12 Eli pinambiile pàa pye kafaara
pyefɛnnɛ, pe sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɛn.
13 Kala na ki saraga wɔfɛnnɛ pàa pye
na piin leele pe kanŋgɔlɔ, li na: Kìla
pye sanga o sanga lere wa ka pan mbe
saraga wɔ, pe kaa kara ti sori sanga ŋa
ni, saraga wɔfɔ wi tunmbyee wa mɛɛ pan
kara wɔwanla njegele taanri wolo ni wi
kɛɛ.
14 Wi mɛɛ li sun wa kara sɔgɔcɔgɔ ki ni,
wa fuwa cɔgɔ ki ni, nakoma wa tugurɔn
cɔgɔ ki ni, nakoma wa nɛgɛdaga wi ni,
nakoma wa cɔgɔ jɛŋgɛ ki ni. Na wanla
liga yiri nda fuun ni, to ma pye saraga
wɔfɔ wi woro. Pa pàa pye naga piin yɛɛn
Izirayɛli woolo mbele fuun pàa pye na
paan wa Silo ca pe na.
15 Wagati wa ni yɛrɛ, sanni pe sa
yaayogo yanlaga ki sogo, saraga wɔfɔ wi
tunmbyee wi ma pan mbege yo ŋa wì pan
mbe saraga ki wɔ wi kan fɔ: «Kara ta
kan na yeri kalaworo saraga wɔfɔ wi kan,
katugu wi se ka yɛnlɛ ma kasɔgɔrɔ ti na,
kaawɔ katipiire to[†].»
16 Lere ŋa wì pan mbe saraga ki wɔ, na
wiga wi yɔn sogo mbe yo fɔ: «Ki yaga pe
yanlaga ki sogo gbɛn, puŋgo na, mɛɛ pan
ma nda tɔ̀ɔn ndanla ti wɔ», tunmbyee wi
ma yo fɔ: «Ayoo, ti kan fɔɔnfɔɔn ŋga na,
nakoma mi yaa ti wɔ fanŋga na.»
17 Kì pye ma, ki lefɔnmbɔlɔ pe kapege
kìla tisaw Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, katugu
pàa pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li saara ti tifaga.
18 Samiyɛli wo na, wìla pye naa tunŋgo
ki piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Lenambyɔ lawi, wìla pye na efɔdi wi nii,
wo ŋga pàa gbegele lɛn jese ni.
19 Kìla pye yɛlɛ pyew, wi nɔ wi ma
deritɔnlɔgɔ yana la ti wi kan. Na wi kaa
kee wa Silo ca wo naa wi pɔlɔ wi ni sa
saraga ŋga pe maa woo yɛlɛ li ni ki wɔ,
wi mɛɛ kari derege ki ni ma saa ki kan wi
yeri.
20 A Eli wì si duwaw pye Ɛlikana naa
wi jɔ pe kan ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti
ma piile pele yɛgɛ se ma jɔ wi na, ŋa wì le
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ wi yɔnlɔ!» Ko puŋgo
na, a pè si sɔngɔrɔ ma kari wa pe ca.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa duwaw Anna wi na,
a wì si kugbɔrɔ ta yɛgɛ lɛ ma pinambiile
taanri se konaa sumborombiile shyɛn ni.
Ma si yala, lenambyɔ Samiyɛli wìla pye na
yɛgɛ tuun na paan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ.

Eli wìla para wi pinambiile pe na

22 Saraga wɔfɔ Eli wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ. Ŋga
wi pinambiile pàa pye na piin Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe na, wìla ki wogo ki
logo. Pàa ki yo wi kan fun fɔ jɛɛlɛ mbele
pàa pye na tunŋgo piin wa filisaga paraga
go ki yɔn na, wi pinambiile pàa pye na
sinlɛ pe ni.
23 Kona, a Eli wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi na,
a ye nɛɛ ki kapyere cɛnlɛ li piin? Mi yɛn
naga nuru leele pe ni fuun pe yeri fɔ ye
kapyere ti yɛn ma tisaw.
24 Yege kapyere ti yaga na pinambiile,
katugu ŋga mila nuru ye kanŋgɔlɔ ki
woro ma yɔn. Ye yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ
li woolo pe punŋgu konɔ jɛnnɛ li na.
25 Na lere ka kapege pye wi lewee yɛnlɛ
na, Yɛnŋɛlɛ li ma sulu ki fɔ wi na; ɛɛn
fɔ na lere ka kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
jate na, ambɔ wi yaa sulu ki fɔ wi na?»
Konaa ki ni fuun, Eli pinambiile pe sila
yɛnlɛ mbe pe to wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti lɛ,

[†] **2:15 2.15:** Eli wi pinambiile pe kapege kìla gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ, katugu kìla pye na lere ka pan mbe saraga wɔ, paa ki yaga pe Yawe Yɛnŋɛlɛ li tasaga ki kan li yeri gbɛn, mbe si jɛn mbe pe tasaga ki wɔ. Mbe yala Moyisi lasiri wi ni, kìla pye, na paga yaayogo ki kɔnli, ki ma daga pege yanlaga naa ki yanlaga lara ti sogo le teere wa saraga wɔsaga ki na Yɛnŋɛlɛ li kan; Levi 3.16; 4.8-10,26,31,35; 7.28-31; 17.6.

katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye na jaa pe ku.

26 Lenambyɔ Samiyɛli wo na, wìla pye na yɛgɛ tuun na paan. A wi kala lì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla ko naa leele pe ni.

Yɛnŋɛlɛ làa Eli naa wi go woolo pe jɔlɔgɔ wogo ki yo

27 Pilige ka, Yɛnŋɛlɛ li lere† wà si pan Eli wi kɔrɔgɔ maa pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Sanga ŋa ni ma tɛlɛye pàa pye Farawɔn wi kulolo wa Ezhipiti tara, mì yo màga jɛn ma yo mìla na yɛɛ naga pe na.

28 Ma tɛlɛ Arɔn wo mìla wɔ Izirayɛli cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, jaŋgo wila na saraga wɔgɔtunŋgo ki piin, wila saara woo wa na saraga wɔsaga ki na, wila wusuna nuwɔ taan wi sori konaa wila efɔdi wi nii na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Izirayɛli woolo, saara nda pe ma wɔ ma sogo, mìla wi tasaga kan wi yeri ma yiri wa ti ni†.

29 Saara naa yarikanra nda mìgi kologo kan ma yo paa ti woo wa na cɛnsaga ki ni, yiŋgi na ye nɛɛ ti tifaga? Yiŋgi na, a ma nɛɛ ma pinambiile pe gbogo ma wɛ na na? Saara nda fuun Izirayɛli, na woolo pe maa woo na yeri, a yaa ti yanlaga lara ti kaa na tɔrɔ.›

30 Kì kaa pye yɛɛn, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, na sɛnyoro ti nda: ‹Mìla yo fɔ ma go woolo poro naa ma tɛlɛye go woolo pe yaa la tunŋgo piin na yɛgɛ sɔgɔwɔ suyi†.› Ɛɛn fɔ koni, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, na sɛnyoro ti nda: ‹Ki se pye ma naa. Katugu leele mbele kaa na gbogo, mi maa pe gbogo. Ɛɛn fɔ mi yɛn ma mbele mbɛn, mi yaa ti fɛrɛ mbe poro ta.›

31 Wele, wagati wa yɛn na paan, mi yaa ma fanŋga ki kɔ, mbɔɔn go woolo pe fanŋga ki kɔ; fɔ lelɛŋgbaraga se ka ta wa ma go ki ni.

32 Ma yaa jɔlɔgɔ ta na cɛnsaga ki wogo ki na, ma si yala kala pyew li yaa la yɔngɔ Izirayɛli woolo pe kan. Lelɛŋgbaraga kpɛ se ka yan wa ma go.

33 Mi yaa ma woolo nuŋgba yaga go na, wa na saraga wɔgɔtunŋgo ki ni. Ɛɛn fɔ ko yaa pye, jaŋgo mbɔɔn kan ma yɛntunwɔ lɛgɛrɛ wɔ konaa mbe kayaŋga le ma ni. Ma setirige piile pe yaa kaa kuun pe lefɔnrɔ sanga wi ni.

34 Ŋga ki yaa pye ma pinambiile shyɛn Ofini naa Fineyasi pe na, ki yaa pye kacɛn nda mila yuun ma kan ti wogo ki na. Pe ni fuun shyɛn pe yaa ka ku pilige nuŋgba.

35 Ko puŋgo na, mi yaa saraga wɔfɔ wa wɔ na yɛɛ kan, ŋa wi yaa pye tagawa ni. Wi yaa kaa tanri mbaa yala na jatere naa na nandanwa kala li ni. Mi yaa setirige ka kan wi yeri, ŋga ki yaa pye tagawa ni mbaa tunŋgo piin wunluwɔ ŋa mi yaa ka wɔ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga pyew†.

36 Kona, ma go woolo mbele pe yaa ka koro go na, pe ni fuun pe yaa kaa paan mbaa fɔli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa warifuwe pyɔ nuŋgba naa yaakara jɛɛnnjɛnri yɛnri wi yeri. Pe yaa kaa wi yɛnri mbaa yuun fɔ: ‹Ki yaga ma saraga wɔgɔtunŋgo ka kan we yeri waa piin, jaŋgo we yaakara jɛnri ta waa kaa.› »

3

Yɛnŋɛlɛ làa Samiyɛli wi pye li yɔn sɛnrɛ yofɔ

1 Lenambyɔ Samiyɛli wìla pye na tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan wa Eli wi tanla. Ki wagati wi ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye na para leele pe ni fyafyaw, yariyanra nda làa pye na nari pe na, ti sila pye na piin fyafyaw.

2 Yembinɛ la ni, saraga wɔfɔ Eli wìla pye ma sinlɛ wa wi sinlɛsaga. Ki sanga wi ni, kìla yala wi yɛngɛlɛ kè te, wi woro na yaan jɛŋgɛ.

3 Samiyɛli wìla pye na wɔnlɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wìla pye ma

† **2:27 2.27:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo pàa pye na yinri fun Yɛnŋɛlɛ li lere; 1 Sami 9.6,10; 1 Wunlu 13.1,14. † **2:28 2.28:** Ɛki 28.1; Levi 7.35-36 † **2:30 2.30:** Ɛki 29.9; Levi 8–9; Nɔmbu 16–17; 25.13 † **2:35 2.35:** Ki vɛrise ŋa wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yɛn na yuun na kee Eleyazari setirige pyɔ Zadɔki wo yeri, ŋa wi mbaa ka pye saraga wɔfɛnnɛ to wa Abiyatari wi yɔnlɔ Salomɔ wi wunluwɔ pi lɛsanga wi ni; 2 Sami 8.17; 15.24,35; 20.25; 1 Wunlu 2.35; 1 Kuro 29.22. † **3:3 3.3:** Fitanla wìla daga mbaa yiin yembinɛ li ni fuun li ni wa Yɛnŋɛlɛ go ki lajɛŋgɛ kpoyi ki ni; Ɛki 27.20-21; 30.7-8; Levi 24.3-4; 2 Kuro 13.11.

tɛgɛ we. Yɛnŋɛlɛ li fitanla† wìla pye na yiin bere.
4 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Samiyɛli wi yeri. A wì si shɔ ma yo: «Naw, mi ŋa.»
5 A wì si yiri ma fe ma kari wa Eli wi tanla ma saa wi pye fɔ: «Mi ŋa, katugu màla yeri.»

A Eli wì sho fɔ: «Mi sɔɔn yeri, sɔngɔrɔ ma sa sinlɛ.» A Samiyɛli wì si sɔngɔrɔ ma saa sinlɛ.
6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Samiyɛli wi yeri naa. A wì si yiri ma kari wa Eli wi tanla naa ma saa wi pye fɔ: «Mi ŋa, katugu màla yeri.»

A Eli wì suu pye fɔ: «Na pinambyɔ, mi sɔɔn yeri; sɔngɔrɔ ma sa sinlɛ.»
7 Ma si yala Samiyɛli wi fa Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɛn gbɛn, li fa si para wi ni gbɔgɔyi gbɛn.
8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Samiyɛli wi yeri naa ki taanri wogo na. A Samiyɛli wì si yiri ma kari wa Eli wi tanla, ma saa wi pye fɔ: «Mi ŋa, katugu màla yeri.»

Kona, a Eli wì sigi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa pye na lenambyɔ wi yinri.
9 A wì si Samiyɛli wi pye fɔ: «Kari ma sa sinlɛ. Na paga ma yeri naa, ma yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma tunmbyee wila nuru ma yeri!› » Kona, a Samiyɛli wì si sɔngɔrɔ ma saa sinlɛ wa wi sinlɛsaga.
10 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pan ma yere le wi tanla, ma suu yeri paa koŋgbanŋga ki yɛn ma yo fɔ: «Samiyɛli, Samiyɛli.» A Samiyɛli wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ta para, katugu ma tunmbyee wi yɛn na nuru ma yeri.»
11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Samiyɛli wi kan fɔ: «Wele, mi yaa kala la pye laga Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ, fɔ lere o lere wi yaa li logo ki yaa to wi yɔn na.
12 Jɔlɔgɔ kagala ŋgele fuun mì yo Eli go woolo pe kanŋgɔlɔ, mi yaa ke pye mbe ke yɔn fili, mbege lɛ wa ke lɛsaga sa gbɔn wa ke kɔsaga ki na.
13 Mìla wi yɛri makɔ ma yo mi yaa kiti kɔn wi go woolo pe na fɔ sanga pyew, katugu wìla wi pinambiile pe kapege ki jɛn, pàa pye nala tifaga, ɛɛn fɔ wi sila ki wɔ pe kɛɛ.
14 Ki kala na, mì wugu Eli go woolo pe kan fɔ ko saraga woro wa, ki yarikanga si woro wa, ŋga ki yaa ti pe pe kapere ti kala yagawa ta.»
15 A Samiyɛli wì si koro ma sinlɛ fɔ ma saa gbɔn ki goto pinliwɛ pi ni. Kona, a wì si yiri ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ. Samiyɛli wìla pye na fyɛ mboo yariyanga sɛnrɛ ti yɛgɛ yo Eli wi kan.
16 Ɛɛn fɔ, a Eli wì suu yeri ma yo fɔ: «Na pinambyɔ Samiyɛli.»

A Samiyɛli wì si shɔ ma yo fɔ: «Naw, mi ŋa.»
17 A Eli wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi Yɛnŋɛlɛ lì yo ma kan? Maga ka ta kpɛ lara na na. Sɛnrɛ nda fuun lì yo ma kan, na maga ki sɛnpyɔ nuŋgba lara na na, Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa ma na.»
18 Kona, a Samiyɛli wì sigi sɛnrɛ ti ni fuun ti yɛgɛ yo wi kan, wi sila ta lara wi na. A Eli wì sho fɔ: «Lo li yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le, ŋga kali ndanla li ko pye.»
19 Samiyɛli wìla pye na yɛgɛ tuun na paan, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye wi ni. Sɛnrɛ nda fuun làa yo, ta sila koro na ki kala lii li yɛɛ yɔn fili.
20 Wa Izirayɛli tara ti ni fuun ti ni, mbege lɛ wa Dan ca fɔ sa gbɔn wa Bɛrisheba ca, pe ni fuun pàa ki jɛn ma yo Samiyɛli wi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɔ kaselege†.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye nali yɛɛ nari wa Silo ca suyi. Pa làa pye nali yɛɛ nari Samiyɛli wi na wa ki laga ki na, nali sɛnrɛ ti yuun wi kan.

4

1 Samiyɛli wìla pye naga sɛnrɛ ti yuun Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kan.

Filisiti tara fɛnnɛ pàa saa yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ

Pilige ka, a Izirayɛli woolo pè si yiri ma saa Filisiti tara fɛnnɛ pe fili mbe malaga gbɔn pe ni. Pàa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa Ebɛni Ezɛri† laga ki tanla, a

† **3:20 3.20:** Mbege lɛ wa Dan ca fɔ sa gbɔn wa Bɛrisheba ca, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mbege lɛ tara ti go ŋga na saga wa go ŋga na. † **4:1 4.1:** Maga logo Eburuye sɛnrɛ ti ni Ebɛni Ezɛri ko kɔrɔ wo ŋa sinndɛlɛgɛ ŋga ki maa sagawa kaan.

Filisiti tara fɛnnɛ poro pe wogo ki kan wa Afɛki ca.
2 Filisiti tara fɛnnɛ pàa yere malinjɛ wi
na Izirayɛli woolo pe mɛgɛ ni. A pè si to
malaga ki na. A Filisiti tara fɛnnɛ pè si ya
Izirayɛli woolo pe ni. Pàa maliŋgbɔɔnlɔ
waga tijɛrɛ (4 000) si wo gbo pe ni wa
malaga gbɔnsaga.
3 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa sɔngɔrɔ
wa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni, a pe
lelɛɛlɛ pè sho fɔ: «Yiŋgi na Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì si ti a Filisiti tara fɛnnɛ pè si ya we ni
nala? Yoo kari we sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi lɛ wa Silo ca, jaŋgo wi pye
laga we sɔgɔwɔ, wi we shɔ we mbɛnfɛnnɛ
pe kɛɛ.»
4 Kona, a leele pè si pitunmbolo torogo
wa Silo ca, pe sa Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
yawa pi ni fuun fɔ li yɔn finliwɛ kɛsu
wi lɛ pe pan wi ni, lo na li yɛn ma cɛn
wa sherubɛnye pe sɔgɔwɔ we. Eli wi
pinambiile shyɛn Ofini naa Fineyasi pàa
pinlɛ ma kari Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu
wi ni†.
5 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu
wìla kaa gbɔn wa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
ki ni sanga ŋa ni, a Izirayɛli woolo pè si
jɔrɔgɔ ŋgbanga nayinmɛ pi kala na, fɔ a
tara tì tigile.
6 Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa kaa ki
jɔrɔgɔmɔ pi logo, a pè si yewe ma yo
fɔ: «Yiŋgi jɔrɔgɔmɔ gbɔɔ pila yinrigi wa
Eburuye pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni
yɛɛn?» Kona, a pè sigi logo ma yo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wo wì pan wa
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni.
7 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si fyɛ,
katugu pàa yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì pan wa
Eburuye pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni.»
A pè sho naa fɔ: «Jɔlɔgɔ yɛn we wogo,
katugu ki wogo ŋga yɛɛn ka fa pye gbɛn!
8 Jɔlɔgɔ yɛn we wogo, ambɔ wi yaa we
shɔ ki yarisunndo fanŋga woro nda ti
kɛɛ? Ko yarisunndo to tìla jɔlɔgɔ cɛnlɛ
pyew li wa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na wa
gbinri wi ni†.
9 Filisiti tara fɛnnɛ ye kotogo le ye yɛɛ
ni, ye pye lenambala, jaŋgo waga ka pye
Eburuye pe kulolo paa yɛgɛ ŋga na pàa
pye we kulolo we. Ki kala na, ye pye
lenambala, ye malaga ki gbɔn.»
10 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si saa to
malaga ki na Izirayɛli woolo pe ni, ma ya
pe ni. A pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si
fe ma kari wa pe paara yinrɛ ti ni. Pàa pe
ya fɔ jɛŋgɛ; lere waga nafa ma yiri kɛ (30
000) wo la ku Izirayɛli woolo pe ni.
11 Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wo na,
Filisiti tara fɛnnɛ pàa wì shɔ. Eli wi
pinambiile shyɛn Ofini naa Fineyasi pàa
ku fun.

Eli naa wi pijɔ pe kunwɔ sɛnrɛ

12 Kona, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa
wà si yiri wa malaga gbɔnsaga ma fe ma
kari wa Silo ca ki pilige nuŋgba ki ni. Wi
yaripɔrɔ tìla pye ma walagi wi na, tara la
pye ma wo wa wi go ki na naga nari ma
yo wila kunwɔ gbele.
13 Naŋa wi gbɔnsaga wa Silo ca sanga
ŋa ni, kìla yala Eli wìla pye ma cɛn wa wi
jɔngɔ ki na, wa konɔ li yɔn na, na singi,
katugu wi jatere wìla piri wi na Yɛnŋɛlɛ
li yɔn finliwɛ kɛsu wi kala na. A naŋa wì
si ye wa ca ma sɛnrɛ ti yo. A ca woolo pe
ni fuun pè si jɔrɔgɔ ŋgbanga.
14 Naa Eli wìla kaa jɔrɔgɔmɔ pi logo,
a wì si yewe ma yo fɔ: «Jɔrɔgɔmɔ mba
pì yiri wa janwa wi ni, po kɔrɔ wo yɛn
mɛlɛ?» A naŋa wì si fyɛɛlɛ ma pan ma
sɛnrɛ ti yɛgɛ yo wi kan.
15 Ma si yala Eli wìla ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ
ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri. Wi sila pye
na yaan, wìla pye fyɔɔn.
16 A naŋa wì si Eli wi pye fɔ: «Pa mì yiri
wa malaga gbɔnsaga ma pan yɛɛn; nala
yɛɛn ko mì fe ma shɔ ma yiri wa.»
A Eli wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kì
pye wa na pinambyɔ?»
17 A pitunŋɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Izirayɛli woolo pè fe Filisiti tara fɛnnɛ pe
yɛgɛ. Pè ya we ni fɔ tipege. Ma pinambiile
shyɛn Ofini naa Fineyasi pè ku. A Filisiti
tara fɛnnɛ pè Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu
wi shɔ.»
18 Naa naŋa wìla kaa para Yɛnŋɛlɛ li
yɔn finliwɛ kɛsu wogo ki na sanga ŋa ni,
a Eli wì si yiri wa wi jɔngɔ ki na ma to ma
jali wa ca ki yeyɔngɔ ki tanla maa yɔlɔgɔ

† **4:4 4.4:** Ɛki 25.22 † **4:8 4.8:** Ɛki 7-11,14; Zhozu 2.10.

ki kaw ma ku; katugu wìla lɛ mɛɛ nugu. Wìla Izirayɛli woolo pe yɛgɛ sin ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ nafa shyɛn.

19 Eli wi pijɔ, Fineyasi jɔ we, wìla pye
kugbɔ ni. Wi sesanga wìla gbɔn. Naa
wìla kaa ki logo ma yo pè Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi shɔ sanga ŋa ni, ma wi
nafɔ wo naa wi pɔlɔ wi ni pe kunwɔ pi
logo sanga ŋa ni, a lara tì suu lɛ naa yaa,
a wì si kanŋguuro kan mɛɛ se.

20 Maa ta wìla pye na jaa mbe ku, jɛɛlɛ
mbele pàa pye le wi tanla, a pè suu pye
fɔ: «Maga ka fyɛ, pinambyɔ mà se.» Ɛɛn
fɔ wi sila pe yɔn sogo sɛnrɛ ta kpɛ ni,
nakoma mbe logo pe yeri.

21 A wì si pyɔ wi mɛgɛ taga naa yinri
Ikavɔdi†, ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
pi woro laga Izirayɛli naa.» Wìla ko yo
ma, naa wìla pye na jatere piin Yɛnŋɛlɛ
li yɔn finliwɛ kɛsu wi shɔgɔ wogo ki na
we, konaa wi nafɔ naa wi pɔlɔ pe kunwɔ
wogo ki na we.

22 A wì sho fɔ: «Gbɔgɔwɔ kpɛ woro laga
Izirayɛli tara naa, katugu pè Yɛnŋɛlɛ li
yɔn finliwɛ kɛsu wi shɔ.»

5

Yɔn finliwɛ kɛsu wìla pye wa Filisiti tara fɛnnɛ pe yeri

1 Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa kaa Yɛnŋɛlɛ
li yɔn finliwɛ kɛsu wi shɔ, a pè si yiri wi
ni wa Ebɛni Ezɛri laga ki na ma kari wi ni
wa Asidɔdi ca.

2 A pè suu lɛ ma ye wi ni wa pe
yarisunŋgo Dagɔn† ki gbɔgɔgo ki ni, ma
saa wi tɛgɛ le yarisunŋgo Dagɔn ki tanla.

3 Ki goto yirifaga ki na, a Asidɔdi ca
fɛnnɛ pè si yiri; pe mbe wele, mɛɛ Dagɔn
wi yan wì to maa yɛgɛ ki jiile le tara
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ. A pè suu yirige maa yerege wa
wi yeregesaga.

4 Ki goto yirifaga ki na, a pè si yiri; pe
mbe wele mɛɛ Dagɔn wi yan wì to maa
yɛgɛ ki jiile le tara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Wi go naa
wi kɛyɛn shyɛn yi ni, tìla kɔɔnlɔ wa wi
na ma toori wa yeyɔngɔ shɔn wi na. Wi
nandogomɔ po cɛ pìla koro le.

5 Ko kala kì ti Dagɔn saraga wɔfɛnnɛ
naa mbele fuun pe maa yiin wa Dagɔn
gbɔgɔgo ki ni wa Asidɔdi ca, paa tanga wa
yeyɔngɔ shɔn wi na, ali ma pan ma gbɔn
nala.

6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si jɔlɔgɔ gbɔgɔ
wa Asidɔdi ca fɛnnɛ pe na ma pe jɔlɔ
jɛŋgɛ, ma yaritinnde wa pe na konaa pe
kanŋgara tara woolo pe na†.

7 Naa Asidɔdi ca fɛnnɛ pàa kaa ki yan
ma, a pè sho fɔ: «Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
li yɔn finliwɛ kɛsu wi se koro laga we yeri
naa, katugu li yɛn na jɔlɔgɔ gbɔgɔ waa
woro naa we yarisunŋgo Dagɔn we na.»

8 A pè si tun Filisiti tara fɛnnɛ teele pe
ni fuun pe yeri ma pe gbogolo wa pe yeri,
mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi we yaa pye
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu
wi ni?»

A pè sho fɔ: «Ye ti we kari wi ni wa Gati
ca.» Kì pye ma, a pè si kari wi ni wa Gati
ca.

9 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa wi lɛ ma kari wi
ni wama, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si yiri ki ca
woolo pe kɔrɔgɔ. Jɔlɔgɔ gbɔgɔ la to pe na.
Làa yaritinnde wa ca woolo pe ni fuun pe
na, maga lɛ piile pe na fɔ ma saa ki wa
lelɛɛlɛ pe na.

10 Kona, a pè si Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wi torogo wa Ekirɔn ca. Ɛɛn fɔ naa
wìla kaa gbɔn wa, a Ekirɔn ca woolo pè si
je na jɔrɔgi na yuun fɔ: «Pè pan Izirayɛli
woolo pe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi
ni laga we yeri, jaŋgo mbe woro naa we
woolo pe ni we gbo.»

11 Poro fun, a pè si tun Filisiti tara fɛnnɛ
teele pe yeri ma pe gbogolo, mɛɛ pe pye
fɔ: «Ye Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi torogo. Ye sɔngɔrɔ wi ni
wa wi tara, jaŋgo wiga ka woro naa we
woolo pe ni we ni fuun we gbo.» Kunwɔ
jatere piriwɛn la pye ca woolo pe ni fuun
pe na, katugu Yɛnŋɛlɛ làa jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa
pe na.

12 Ali leele mbele pàa koro pee ku,
yaritinnde la pye na yinrigi pe na, na

† **4:21 4.21:** Eburuye sɛnrɛ ti ni maga logo Ikavɔdi ko kɔrɔ wo yɛn fɔ gbɔgɔwɔ woro wa, nakoma gbɔgɔwɔ pi yɛn se? † **5:2 5.2:** Dagɔn wìla pye Filisiti tara fɛnnɛ pe yarisunŋgo gbɔgɔ; Kiti 16.23; 1 Sami 31.10; 2 Kuro 10.10. † **5:6 5.6:** 1 Sami 6.5

pe jɔlɔ. Ca woolo pàa pye na gbele na sagawa mba jaa, ki gbeere tìla pye na yinrigi na kee wa yɛnŋɛlɛ na.

6

Filisiti tara fɛnnɛ
pàa yɔn finliwɛ kɛsu wi torogo
wa Izirayɛli tara

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wìla yeŋge kɔlɔshyɛn ko pye wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara.
2 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si pe saraga wɔfɛnnɛ naa pe jɛlɛfɛnnɛ pe yeri ma pe yewe fɔ: «We yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi pye mɛlɛ? We yaa ki pye yɛgɛ ŋga na mbe suu torogo wa wi tara, yege yo we kan.»
3 A pè si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Na ye kaa jaa mbe Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi torogo wila kee, yaga kaa torogo waga. Ɛɛn fɔ, yoo torogo ye kajɔɔgɔ gbegele saraga wɔ li yeri. Kona ye yaa sagala; pa ye yaa ki jɛn fun yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ làa si pye na ye jɔlɔ.»
4 A Leele pè si yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kajɔɔgɔ kala yagawa saraga we yaa wɔ li yeri?»
A pè si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye yaa yaritinnde nda ti yè ta ti yanlɛrɛ kaŋgurugo gbegele tɛ ni konaa tɛ sacuulo kaŋgurugo ni, mbe yala Filisiti tara fɛnnɛ teele pe yɔn ki ni, katugu ki jɔlɔgɔ kì gbɔn ye ni fuun ye na, yoro naa ye tara teele pe ni.
5 Koni, ye yaritinnde ti yanlɛrɛ ta gbegele konaa sacuulo mbele pe yɛn na ye tara ti jogo pe yanlɛɛlɛ ni, yeri kan Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yeri yeli sɔn. Pa kona li yaa jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki laga yoro naa ye yarisunndo konaa ye tara ti na.
6 Yaga ka ye kotogo ki ŋgban ye yɛɛ na paa yɛgɛ ŋga na Ezhipiti tara fɛnnɛ poro naa Farawɔn wi ni pàa ki pye we. Ye nawa to ki na fɔ ki Yɛnŋɛlɛ làa pe jɔlɔ, fɔ a pè saa Izirayɛli woolo pe yaga, a pè kari.
7 Koni, ye wotoro fɔnŋɔ nuŋgba gbegele, ye nanɛɛlɛ shyɛn yigi, mbele pe piile pe yɛn na wɔnri pe na, pe fa si nɛrɛ tunŋgo pyetige pɔ pe na faa; ye wotoro wi pɔ pe na. Ɛɛn fɔ ye kari pe pire ti ni wa nandanga.
8 Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ yoo le wa wotoro wi ni. Ye kɛsu wa tɛgɛ le wi tanla. Yaara nda yè gbegele tɛ ni mberi wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri kajɔɔgɔ kala yagawa saraga, yeri le wa wi ni. Ko puŋgo na, yoo yaga wila kee.
9 Ye sila wi wele, na yaga wi yan wi konɔ li lɛ na kee wa Izirayɛli tara kɔnlɔ li yeri, ma wa Bɛti Shɛmɛshi ca ki yeri, ko yaa ki naga we na fɔ pe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga ki ni fuun ki wa we na. Nakosima we yaa ki jɛn mbe yo fɔ lo ma. Ɛɛn fɔ, ki jɔlɔgɔ gbɔgɔ kì to we na jaga wi†.»
10 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si tanga ki sɛnrɛ ti na. Pàa nanɛɛlɛ shyɛn yigi, mbele napire la pye na wɔnri pe na, ma wotoro wi pɔ pe na, mɛɛ saa pe pire to tɔn wa nandanga ki ni.
11 A pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi le wa wotoro wi ni konaa kɛsu pige ki ni, ko ŋga tɛ sacuulo poro naa yaritinnde yanlɛrɛ tìla pye wa wi ni we.
12 A nanɛɛlɛ pè si Bɛti Shɛmɛshi ca konɔ li lɛ ma sin perew na kee. Pàa sin ki konɔ nuŋgba li ni na gbele na kee. Pe sila kɛ mbe kari kalige na nakoma kamɛŋgɛ na. Filisiti tara fɛnnɛ teele pàa pye na tanri pe puŋgo na fɔ ma saa gbɔn wa Bɛti Shɛmɛshi ca kɔnlɔ li na.
13 Bɛti Shɛmɛshi ca woolo pàa pye na bile wi kɔɔn wa gbunlundɛgɛ ki ni. A pè si kaa yɛgɛ yirige ma wele, mɛɛ yɔn finliwɛ kɛsu wi yan. A pe nawa pì si yinŋgi fɔ jɛŋgɛ.
14 A wotoro wì si saa gbɔn wa Bɛti Shɛmɛshi ca fɛnnɛ naŋa Zhozuwe wi kɛrɛ, mɛɛ yere wa sinndɛligbɔgɔ ka tanla. A pè si wotoro wi kanŋgirɛ ti kɔɔnlɔ ma nanɛɛlɛ pe wɔ saraga sogowogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
15 A Levi setirige piile pèle si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi wɔ wa wotoro wi ni konaa yaara nda pàa gbegele tɛ ni tìla pye kɛsu pige ŋga ni ki ni. A pè siri tɛgɛ wa sinndɛligbɔgɔ ki na. Ki

† **6:9 6.9:** Zhozu 15.10 † **6:15 6.15:** Dete 10.8; Zhozu 21.16

pilige ki ni, a Bɛti Shɛmɛshi ca woolo pè si saara sogoworo naa saara ta yɛgɛ wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri†.

16 Naa Filisiti tara fɛnnɛ teele kaŋgurugo pàa kaa ko yan ma, a pè si sɔngɔrɔ wa Ekirɔn ca ki pilige nuŋgba ki ni.

17 Filisiti tara fɛnnɛ pàa tɛ yaritinnde yanlɛrɛ nda kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mari pye pe kajɔɔgɔ ki kala yagawa jasaara, tìla pye kaŋgurugo ma yala pe cagbɔrɔ ti ni: Asidɔdi ca wogo nuŋgba, Gaza ca wogo nuŋgba, Asikalɔn ca wogo nuŋgba, Gati ca wogo nuŋgba konaa Ekirɔn ca wogo nuŋgba.

18 Filisiti tara fɛnnɛ teele kaŋgurugo pàa pye cara nda go na, nda pàa malaga sigemboro kan mari maga konaa kapire ti ni, ti nuŋgba nuŋgba pyew tìla tɛ sacuulo yanlɛɛlɛ kan ma yala ti yɔn ki ni. Pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tɛgɛ sinndɛligbɔgɔ ŋga na, wa Bɛti Shɛmɛshi ca fɛnnɛ naŋa Zhozuwe wi kɛrɛ, ki yɛn wa fɔ ma pan ma gbɔn nala, na leele pe nawa tuun ki kala li ni.

19 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa jɔlɔgɔ wa Bɛti Shɛmɛshi ca woolo pe na, katugu pàa wele wa yɔn finliwɛ kɛsu wi nawa. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nambala nafa taanri ma yiri kɛ gbo†. A leele pè si kunwɔ pi gbele, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa pe na.

20 A Bɛti Shɛmɛshi ca woolo pè sho fɔ: «Ambɔ wi mbe ya yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, lo na li yɛn kpoyi we? We mbe ya kari yɔn finliwɛ kɛsu wi ni se yeri mboo wɔ laga we yeri?»

21 A pè si leele tun wa Kiriyati Yeyarimu ca woolo pe yeri ma pe pye fɔ: «Filisiti tara fɛnnɛ pè sɔngɔrɔ ma pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni, ye pan yoo lɛ ye kari wi ni wa ye yɛɛ yeri.»

7

1 A Kiriyati Yeyarimu ca woolo pè si pan ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ ma kari wi ni wa Abinadabu go, wa tinndi wi na. A pè suu pinambyɔ Eleyazari wi tɛgɛ wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi kɔrɔsi.

Samiyɛli wìla pye Izirayɛli woolo pe kiti kɔnfɔ

2 Kìla mɔ, yɛlɛ nafa lo la toro, naa pàa kari Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa Kiriyati Yeyarimu ca we. A Izirayɛli woolo pè si kaa naga lagajaa mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ.

3 Kona, a Samiyɛli wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe pye fɔ: «Na kaa pye ye yɛn na jaa mbe sɔngɔrɔ mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ ye kotogo ki ni fuun ni, pa kona yarisunndo nda ti yɛn ye yeri ma yiri cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni, yeri wa konaa yarisunndo Asitarite ti ni. Ye mara Yawe Yɛnŋɛlɛ li na ye kotogo ki ni fuun ni, yaa tunŋgo piin lo nuŋgba kan. Pa kona, li yaa ye shɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ.»

4 A Izirayɛli woolo pè si yarisunndo Baali naa Asitarite ti wa mari wɔ wa pe yɛɛ sɔgɔwɔ, nɛɛ tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba kan.

5 Ko puŋgo na, a Samiyɛli wì si pe pye fɔ: «Ye Izirayɛli woolo pe ni fuun pe gbogolo wa Mizipa ca, mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ye kan†.»

6 A pè si gbogolo wa Mizipa ca, mɛɛ tɔnmɔ ko ma wo tara† le Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pàa yeŋge le ki pilige ki ni, ma pe kapere ti yo ma yo fɔ: «Wè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.» Samiyɛli wìla pye Izirayɛli woolo pe kiti kɔnfɔ wa Mizipa ca.

7 Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa kaa ki logo ma yo Izirayɛli woolo pè gbogolo wa Mizipa ca, a Filisiti tara teele pè si kari sa to Izirayɛli woolo pe na. Naa Izirayɛli woolo pàa kaa ki wogo ki logo, a pè si fyɛ Filisiti tara fɛnnɛ pe yɛgɛ.

8 A pè si Samiyɛli wi pye fɔ: «Maga ka Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛnrɛwɛ pi

† **6:19 6.19:** Ŋga kì yo fɔ: *Yawe Yɛnŋɛlɛ làa lere nafa taanri ma yiri kɛ gbo,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛlɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa lere waga nafa shyɛn ma yiri kɛ naa nafa taanri ma yiri kɛ (50 070) gbo. † **7:5 7.5:** Kiti 20.1; 21.1 † **7:6 7.6:** Mbe tɔnmɔ ko mbe wo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, ki kapyege ki kɔrɔ wi woro ma filige. Kana pàa ko pye mbe pe yɛɛ pye kpoyi, nakoma mbe pe nawa sɛnrɛ to yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kan.

yaga we kan, jaŋgo li we shɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ.»

9 A Samiyɛli wì si simbapyɔ ŋa wi fa
laga yinnɛ na wa yigi maa pye saraga
sogowogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Kona, a
wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri Izirayɛli woolo
pe kan. A lì suu yɛnrɛwɛ pi logo.

10 Ma Samiyɛli wi ta wìla pye na saraga
sogowogo ki woo sanga ŋa ni, a Filisiti
tara fɛnnɛ pè si pan mbe to Izirayɛli
woolo pe na. Ɛɛn fɔ ki pilige ki ni, a
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si yɛnŋɛlɛ gbanlaga pye
ŋgbanga Filisiti tara fɛnnɛ pe na, a pe
sunndo wì si kɔn pe na, fɔ a Izirayɛli
woolo pè ya pe ni.

11 A Izirayɛli woolo pè si yiri wa Mizipa
ca ma Filisiti tara fɛnnɛ pe purɔ, fɔ ma
saa gbɔn wa Bɛti Kari ca ki puŋgo na, ma
ya pe ni pew.

12 A Samiyɛli wì si sinndɛlɛgɛ ka lɛ
maga yerege wa Mizipa naa Sheni ca
sɔgɔwɔ pi ni, maga mɛgɛ taga naga yinri
Ebɛni Ezɛri†, ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
we saga fɔ ma pan ma gbɔn namɛna.»

13 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si go sogo, pe
sila ka pan mbe ye naa wa Izirayɛli tara.
Katugu ma Samiyɛli wi ta yinwege na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye na malaga gbɔɔn
Filisiti tara fɛnnɛ pe ni.

14 Cara nda Filisiti tara fɛnnɛ pàa shɔ
Izirayɛli woolo pe yeri, a tì si sɔngɔrɔ
Izirayɛli woolo pe na, maga lɛ wa Ekirɔn
ca ki na fɔ ma saa gbɔn wa Gati ca ki
na, ma pinlɛ ti kanŋgara na lara ti ni.
Izirayɛli woolo pàa pe tara ti ni fuun ti shɔ
Filisiti tara fɛnnɛ pe yeri. A yɛyinŋge si
ye Izirayɛli woolo naa Amɔri cɛnlɛ woolo
pe sɔgɔwɔ.

15 Samiyɛli wìla pye Izirayɛli woolo pe
kiti kɔnfɔ wi yinwege piliye yi ni fuun yi
ni.

16 Kìla pye, yɛlɛ pyew wi ma yiri mbe
kari wa Betɛli ca, mbe toro wa Giligali ca
konaa wa Mizipa ca, na Izirayɛli woolo pe
kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo wa ki cara ti
ni fuun ti ni†.

17 Ko puŋgo na, wi mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari
wa wi go, wa Arama ca. Pa wìla pye na
Izirayɛli woolo pe kiti kɔnkagala ke yɛgɛ
woo wa. Wìla saraga wɔsaga ka kan wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.

SAMIYƐLI WO NAA WUNLUNAŊA SAWULI PE KALA

8

8–15

Izirayɛli woolo pàa pye na jaa wunluwɔ mbe cɛn pe go na

1 Naa Samiyɛli wìla kaa lɛ, a wì suu
pinambiile pe tɛgɛ paa Izirayɛli woolo pe
kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo.

2 Wi pinambyɔ koŋgbanŋa pàa pye naa
yinri Zhowɛli, na shyɛn woo wi yinri
Abiya. Pàa saa cɛn wa Bɛrisheba mbaa
kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo.

3 Ɛɛn fɔ pe sila pye na tanri wa pe to wi
tulugo ki ni. Penjara wogo kìla gbɔgɔ pe
yeri. Pàa pye na yarikanra shoo na kiti wi
kɔɔn na tɔnni kaselege ki na.

4 Kì kaa pye ma, a Izirayɛli lelɛɛlɛ pè
si pe yɛɛ gbogolo, mɛɛ kari Samiyɛli wi
kɔrɔgɔ wa Arama ca,

5 ma suu pye fɔ: «Wele, koni mà lɛ
makɔ. Ma pinambiile pe si woro na tanri
wa ma tulugo ki ni. Koni wunluwɔ tɛgɛ
we go na wila we yɛgɛ sinni, paa yɛgɛ ŋga
na ki maa piin wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni
fuun ke ni†.»

6 Ki yɛnrɛwɛ mba pàa yɛnri ma yo:
«Wunluwɔ tɛgɛ we go na wila we yɛgɛ
sinni» ki sila Samiyɛli wi ndanla. A wì
si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.

7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Samiyɛli wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Sɛnrɛ nda leele mbele
paa yuun ti logo, ma yɛnlɛ ŋga fuun pè
yo ki na; katugu mboro ma pè je ma na,
ɛɛn fɔ muwi pè je na na. Pe woro na jaa
mbe pye pe wunluwɔ naa.

8 Kala na pe yɛn na piin ma na li
nuŋgba lo pè pye na na, maga lɛ pilige
ŋga ni mìla pe yirige wa Ezhipiti tara fɔ
ma pan ma gbɔn nala. Pè je na na ma saa
na tunŋgo piin yarisunndo ta yɛgɛ kan.

9 Ki kala na koni, ŋga paa yɛnri ma yeri,
ki pye pe kan. Ɛɛn fɔ wunluwɔ ŋa wi yaa

† **7:12 7.12:** Maga logo Eburuye sɛnrɛ ti ni Ebɛni Ezɛri ko kɔrɔ wo yɛn sinndɛlɛgɛ ŋga ki maa sagawa kaan.
† **7:16 7.16:** Zhozu 4.19; Kiti 20.18,26 † **8:5 8.5:** Dete 17.14

cɛn pe go na, ŋga ki daga mbaa piin wi kan, ma pe yɛri ki wogo ki na.»

10 Sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo,
a Samiyɛli wì siri yo mbele pàa pye na
wunluwɔ wi yɛnri wi yeri pe kan.
11 Wìla pe pye fɔ: «Wunluwɔ ŋa wi yaa
cɛn ye go na, ŋga ki daga mbaa piin wi
kan ki ŋga: ‹Wi yaa ye pinambiile pe yigi
mbe pe pye wi wotoroye mbele shɔnye
maa tilele pe fevɛnnɛ, konaa mbe pele
pye paa fee wi yɛɛra wotoro wi yɛgɛ paa
piŋgbaanla yɛn.
12 Wi yaa pele tɛgɛ pe pye teele
maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele (1 000)
go na, mbe pele tɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ
nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ go na. Wi
yaa pele tɛgɛ paa fali wi kan, paa
wi yarilire ti kɔɔn wi kan konaa paa
wi maliŋgbɔnyaara ti gbegele naa wi
wotoroye tunŋgo pyeyaara ti ni.
13 Wi yaa ye sumborombiile pe lɛ mbe
pe pye nuwɔ taanyaara gbegelefɛnnɛ, naa
sɔgɔfɛnnɛ konaa buru fɔfɛnnɛ.
14 Wi yaa ka ye kɛɛrɛ, naa ye ɛrɛzɛn
kɛɛrɛ konaa ye oliviye tire kɛɛrɛ tiyɔnrɔ
ti shɔ ye yeri mberi kan wi legbɔɔlɔ pe
yeri.
15 Wi yaa kaa ye kɛɛrɛ yarilire to naa
ye ɛrɛzɛn tiire pire yaga wi shoo mbaa wi
kaan wi fanŋga fɛnnɛ naa wi legbɔɔlɔ pe
yeri.
16 Wi yaa kaa ye tunmbyeele nambala
naa jɛɛlɛ, naa ye lefɔnmbɔlɔ mbele pe yɛn
fanŋga ni† konaa ye sofilele pe lee pe saa
tunŋgo piin wi kan.
17 Wi yaa kaa ye yaayoro yaga wi shoo,
ye yaa ka pye wi kulolo.
18 Ki wagati wi ni, ye yaa kaa gbele
wunluwɔ ŋa ye wɔ wi kala na. Ɛɛn fɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li se ka logo ye yeri.› »

19 A Izirayɛli woolo pè si je, pee yɛnlɛ
mbe Samiyɛli wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti logo.
A pè sho fɔ: «Ko si we jori. Waa jaa
wunluwɔ mbe cɛn we go na.
20 Waa jaa paa we yɛgɛ sinni paa
cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛn. We wunluwɔ wi
yaa la we kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo, mbe
pye we yɛkelewe mbaa malaga gbɔɔn we
ni ja.»
21 A Samiyɛli wì si sɛnrɛ nda fuun leele
pàa yo ti logo, mɛɛ saa ti ni fuun yo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan.
22 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Yɛnlɛ pe sɛnrɛ ti na, ma wunluwɔ
tɛgɛ pe go na.» Ko puŋgo na, a Samiyɛli
wì si Izirayɛli woolo pe pye fɔ: «Ye ni fuun
nuŋgba nuŋgba ye sɔngɔrɔ yaa kee ye
cara.»

9

Sawuli wìla saa fili Samiyɛli wi ni

1 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa wà la pye
wa, pàa pye naa yinri Kishi. Kishi to wo
lawi ŋa Abiyɛli. Abiyɛli to wo lawi ŋa
Zerɔri. Zerɔri to wo lawi ŋa Bekorati.
Bekorati to wo lawi ŋa Afya. Kishi wìla
pye malaga gbɔnfɔ wɛlɛwɛ.
2 Kishi wi pinambyɔ wà la pye wa, pàa
pye naa yinri Sawuli, lefɔnŋɔ tiyɔɔn lawi.
Izirayɛli woolo pe ni, wa kpɛ sila yɔn paa
wo yɛn. Wìla si tɔnlɔ ma wɛ pe ni fuun
pe na.
3 Pilige ka, a wi to Kishi wi sofile nɛɛlɛ
pè si puŋgo. A wì suu pinambyɔ Sawuli
wi pye fɔ: «Yiri ma tunmbyee wa lɛ wi
pinlɛ ma ni, ma kari ma sa sofile nɛɛlɛ pe
lagaja.»
4 A Sawuli wì si saa Efirayimu tara
yanwira ti yanri, ma Shalisha tara ti
yanri, wii sofile nɛɛlɛ pe yan wa. A wì
si Shalimu tara ti kɔn ma yiri, ma saa
Bɛnzhamɛ tara ti kɔn ma yiri, wii pe yan
wa fun.
5 Naa pàa ka saa gbɔn wa Zufu tara, a
Sawuli wì suu tunmbyee ŋa wìla pinlɛ wi
ni wi pye fɔ: «Pan we sɔngɔrɔ, nakoma na
to wi yaa kanŋga mbaa jatere piin woro
wogo ko na mbe fɛgɛ sofilele nɛɛlɛ poro
wogo ko na.»
6 A wi tunmbyee wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Wele, Yɛnŋɛlɛ lere yɛn laga ki ca
ŋga ki ni. Wi yɛn lere ŋa pe maa jate.
Wiga sɛnrɛ nda fuun yo, ti mari yɛɛ yɔn

† **8:16 8.16:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni ŋga kì yo fɔ: *Ye lefɔnmbɔlɔ mbele pe yɛn fanŋga ni,* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, pège yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ «ye nɛrɛ».

fili. Shokari we saa yan, kana konɔ na we yaa lɛ, wi yaa li naga we na.»

7 A Sawuli wì suu pye fɔ: «Mìgi logo, ɛɛn fɔ na waga kari, yiŋgi we yaa sa kan Yɛnŋɛlɛ lere wi yeri? We yaakara tì kɔ wa we kashara ti ni. Yarikanga woro we yeri we sa kan Yɛnŋɛlɛ lere wi yeri. Yiŋgi kì koro we yeri?»

8 A tunmbyee wì si sɛnrɛ ti lɛ ma Sawuli wi pye fɔ: «Wele, warifuwe pyɔ yɛn laga na yeri, mi yaa wi kan Yɛnŋɛlɛ lere wi yeri, jaŋgo konɔ na we yaa lɛ wili naga we na.»

9 Fafafa wa Izirayɛli tara, na pe kaa kee sa Yɛnŋɛlɛ li yewe pe ma yo fɔ: «Yoo kari wa lere ŋa wi maa yariyanra yaan wi yeri.» Nala mbele pe maa yinri Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, pa pàa pye na pe yinri ma.

10 A Sawuli wì suu pye fɔ: «Ma jatere wi yɛn jɛŋɛ. Shokari.» A pè si yiri na kee wa ca ŋga Yɛnŋɛlɛ lere wìla pye ki ni.

11 Naa paa kaa na tinndi wi nuru na kee wa ca ki yeri sanga ŋa ni, a pè si fili sumborombiile pele ni paa yinrigi mbe pan mbe ko. A pè si pe yewe ma yo fɔ: «Naŋa ŋa wi maa yariyanra yaan wi wa le?»

12 A sumborombiile pè si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, wi yɛn wa ye yɛgɛ. Wì pan laga ca, katugu nala ca woolo paa saraga woo wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ŋga wa tinndi wi na ki na. Yaa fyɛɛlɛ.»

13 Na yaga sa ye wa ca ki ni, ye yaa wi yan wa, sanni wi sa kari wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ŋga wa tinndi wi na ki na, mbe sa saraga suro ti li. Leele pe se ya mbaa nii na wi fa gbɔn wa gbɛn, katugu wo wi yaa duwaw saraga ki na, ko puŋgo na leele mbele pè yeri, pee jɛn paa nii. Na yaga kari fɔɔnfɔɔn ŋga, ye yaa saa tɔn le.

14 A pè si kari wa ca ki ni. Pe yesaga wa ca, a pè si fili Samiyɛli wi ni wila yinrigi wa ca na kee wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga.

15 Ma si yala, ki pilige ki yɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki naga Samiyɛli wi na, sanni Sawuli wi sa pan ma yo fɔ:

16 «Goto anmɛ yɛgɛ, mi yaa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa wa torogo laga ma yeri. Ma sinmɛ kpoyi wo wi na maa tɛgɛ to Izirayɛli, na woolo pe go na. Wi yaa ka Izirayɛli woolo pe shɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ; katugu mìlan woolo pe jɔlɔgɔ ki yan, ma pe gbelege ki logo.»

17 Naa Samiyɛli wìla kaa Sawuli wi yan sanga ŋa ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Wele, naŋa ŋa wo mìla wi sɛnrɛ yo ma kan ma yo wi yaa ka cɛn na woolo pe go na.»

18 A Sawuli wì si fulo wa Samiyɛli wi tanla, wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na, mɛɛ wi pye fɔ: «Ma yɛɛ yaga, ma naŋa ŋa wi maa yariyanra yaan wi go ki naga na na.»

19 A Samiyɛli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Muwi mi yɛn yariyanra yanfɔ† we. Toro laga na yɛgɛ, we kari wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ki na. Mboro naa ma tunmbyee wi ni ye yaa pinlɛ mbe li laga na ni nala. Kagala ŋgele fuun maa ma yɛɛ yewe ke ni, goto pinliwɛ ni, mi yaa ke yɛgɛ yo ma kan mbɔɔn yaga maa kee.

20 Sofile nɛɛlɛ mbele pè puŋgo, nala yɛn ki piliye taanri, pè pe yan, maga ka ma jatere wi piri ma yɛɛ na poro wogo ko na. Ɛɛn fɔ, Izirayɛli woolo pe yarijɛndɛ ti ni fuun ti yɛn ambɔ woro? Ma sigi jɛn mbe jɛn mbe yo ti yɛn mboro naa ma to go woolo pe ni yoro woro wi le?»

21 A Sawuli wì sho fɔ «Mi yo Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa wo wawi mi? Ko cɛnlɛ lo lì kologo Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni. Na sege woolo poro pè kologo ma wɛ Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo seye woolo pe ni fuun pe ni. Yiŋgi na ma nɛɛ ko sɛnrɛ nda to yuun na ni?»

22 A Samiyɛli wì si kari Sawuli wo naa wi tunmbyee wi ni, ma ye pe ni wa go ŋga pe yaa li ki ni. A wì si legbɔɔlɔ cɛnsaga kan pe yeri wa yɛgɛ, wa leele mbele pàa yeri pe sɔgɔwɔ; poro la pye na kee lere nafa ma yiri kɛ yeri.

23 A Samiyɛli wì si sɔgɔfɔ wi pye fɔ: «Kayinnɛ na mìla kan ma yeri ma yo mali tɛgɛ li yɛ, pan li ni.»

24 A sɔgɔfɔ wì si pan jele lo naa nda ti ma taga li na ti ni†, mari tɛgɛ Sawuli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. A Samiyɛli wì si Sawuli wi

† **9:19 9.19:** Faa pàa pye na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yinri yariyanra yanfɛnnɛ. † **9:24 9.24:** Ɛki 29.22,27; Levi 7.32-33,35; Nɔmbu 6.20; 18.18

pye fɔ: «Ki kala na li nɔgɔ, naa mìla leele pe yeri, tasaga ŋga kì tɛgɛ ma kan koyi we. Ta kɔn maa kaa.» Kì pye ma, a Sawuli wì si li Samiyɛli wi ni ki pilige ki ni.

25 Ko puŋgo na, a pè si yiri wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ki na ma sɔngɔrɔ wa ca. A Samiyɛli wì si para Sawuli wi ni wa wi birigo ki go na†.

Samiyɛli wìla Sawuli wi tɛgɛ wunluwɔ

26 Ki goto yirifaga ki na, a Samiyɛli wì si Sawuli wi yeri wa wi birigo ki go na maa pye fɔ: «Yiri maa kee, mi yaa sɔɔn torogo.» A Sawuli wì si yiri na kee, a Samiyɛli wì si pinlɛ wi ni.

27 Naa pàa ka saa gbɔn wa ca ki kɔsaga, a Samiyɛli wì si Sawuli wi pye fɔ: «Ki yo ma tunmbyee wi kan wi keli we yɛgɛ.» A tunmbyee wì si keli pe yɛgɛ ma lali pe ni.

A Samiyɛli wì si Sawuli wi pye fɔ: «Koni yere namɛna, sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ lì yo, mi yaa ti yo ma kan.»

10

1 Kona, a Samiyɛli wì si sinmɛ kugbolo na wìla pan li lɛ, mɛɛ ki sinmɛ pi wo wa Sawuli wi go ki na. Ko puŋgo na, a wì si kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ maa shari, mɛɛ yo fɔ: «Ki sinmɛ mba pì wo ma na, ko yɛn naga nari ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn tɛgɛ to cɛnlɛ na li yɛn li woolo pe go na. [Mboro ma yaa la pe yɛgɛ sinni. Ma yaa ka pe shɔ pe juguye mbele pe yɛn ma pe maga pe kɛɛ. Ki sinmɛ mba pì wo ma na, po pi yɛn naga nari ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn tɛgɛ to li woolo pe go na†.]

2 Na maga ka laga na na mbaa kee, ma yaa sa fili nambala shyɛn ni wa Arashɛli fanga ki tanla, wa Zeliza ca, wa Bɛnzhamɛ tara kɔnlɔ li na. Pe yaa ma pye mbe yo sofile nɛɛlɛ mbele màa kari sa lagaja, pè pe yan. Ma to wi woro na poro wogo ko jate naa, koni yoro wogo ko kùu jatere wi piri wi na. Wi yɛn naa yɛɛ yewe wi mbe pye mɛlɛ mbɔɔn yan.»

3 Na maga yiri lema mbaa kee yɛgɛ, ma yaa sa gbɔn wa Tabɔri ca tigbɔgɔ ki na. Ma yaa fili nambala taanri ni, paa kee wa Betɛli ca sa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔ. Pe ni, sikapigile taanri yɛn nuŋgba yeri, buru taanri yɛn shyɛn woo wi yeri, duvɛn lekasha nuŋgba yɛn taanri woo wi yeri.

4 Pe yaa ma shari mbe buru shyɛn kan ma yeri, ma yɛnlɛ pe na.

5 Ko puŋgo na, ma yaa sa gbɔn wa Gibeya Eloyimu ca. Filisiti tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ka yɛn wa. Na ma kaa yiin wa ca sanga ŋa ni, ma yaa fili Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ ŋgbelege ka ni, pè yiri wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga na tinri, ŋgɔni gbɔnfɛnnɛ, naa wegele winfɛnnɛ, naa pimbigile gbɔnfɛnnɛ konaa juru gbɔnfɛnnɛ yaa pye pe yɛgɛ. Pe yaa la Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun.

6 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ li yaa ye ma ni, ma yaa la Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun paa pe yɛn. Ma yaa kanŋga mbe pye lere wa yɛgɛ.

7 Na ki kacɛn kagala ke ka ke yɛɛ yɔn fili ma kan sanga ŋa ni, maga kala na yan li daga pyewe ni, ma lo pye, katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa pye ma ni.

8 Ma keli na yɛgɛ ma kari wa Giligali ca, mi yaa ka taga ma na, mbe kari sa saara sogoworo naa nayinmɛ saara wɔ wa. Mala sige wa, fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn, fɔ mbe ka sa gbɔn wa ma na. Kona ŋga ma daga mbe pye, mi yaa ki yo ma kan.

Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ làa ye Sawuli wi ni

9 Kona, Sawuli wì si laga le Samiyɛli wi tanla na kee. A Yɛnŋɛlɛ lì si Sawuli wi jatere wi kanŋga wi na. Kacɛn kagala ŋgele Samiyɛli wìla yo, a kè si pye ma ke yɛɛ yɔn fili ki pilige nuŋgba ki ni.

10 Sawuli wo naa wi tunmbyee wi ni, naa pàa ka saa gbɔn wa Gibeya ca, a pè si fili Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ ŋgbelege ka ni. A Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye Sawuli wi ni. A wì si pinlɛ pe ni, na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun.

† **9:25 9.25:** Wa Izirayɛli tara, wa birigo ki go na, tifɛnɛ li ma pye ma yinŋgi. Kìla pye na nambanŋa ka tugu wa na, mbege naga fɔ poo yigi jɛŋgɛ, pa pe maa yaara wɔ wa. † **10:1 10.1:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ puŋgo woro ti woro wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Eburuye sɛnrɛ ni wi ni. Pa ti yɛn wa Girɛki sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ wo naa Siriyaki sɛwɛ lɛɛ wi ni.

11 Mbele fuun pàa wi jɛn faa, mɛɛ
kaa pan maa yan wila Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ yuun Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
sanmbala pe ni, pàa pye na pe yɛɛ yewe
na yuun fɔ: «Yiŋgi kì ye Kishi pinambyɔ
wi ni? Sawuli wo fun wì pye Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ wi le?»
12 A ki laga woolo, nuŋgba sho fɔ: «Koni
ambɔ mbe si pye pe tafɔ wo?» Pa ki
yomiyɛlɛ na làa ta le ma yo fɔ: «Sawuli
wo fun wì pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi
le†?»
13 Naa Sawuli wìla kaa kɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yomɔ pi na, a wì si kari wa Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔsaga ki na.
14 A wi tojɛɛ wì si wo naa wi tunmbyee
pe yewe ma yo fɔ: «Ye kari na se yeri?»
A Sawuli wì suu pye fɔ: «Wè kari na ma
saa sofile nɛɛlɛ poro lagaja. Ɛɛn fɔ, wee
pe yan, a wè si kari ma saa Samiyɛli wi
yewe.»
15 A wi tojɛɛ wì suu pye fɔ: «Sɛnrɛ nda
wì yo ye kan, yeri yɛgɛ yo na kan.»
16 A Sawuli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Wìgi yo maga filige we kan fɔ sofile nɛɛlɛ
pè yan.» Ɛɛn fɔ, wunluwɔ wogo ŋga
Samiyɛli wìla yo, Sawuli wi sila para ko
wogo ko na.

Pàa Sawuli wi tɛgɛ
Izirayɛli woolo pe wunluwɔ

17 Kona, a Samiyɛli wì si Izirayɛli woolo
pe yeri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
wa Mizipa ca†,
18 mɛɛ pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ:
‹Muwi mì ye yirige wa Ezhipiti tara ma
ye shɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ konaa
ma ye shɔ wunlumbolo mbele fuun pàa
pye na ye jɔlɔ pe kɛɛ.›
19 Ɛɛn fɔ, nala yoro yè je ye Yɛnŋɛlɛ li
na, lo na lì ye shɔ ye jɔlɔgɔ kagala ke ni
fuun naa ye tere ti ni fuun ti ni. Yèli pye
ma yo ki daga ma wunluwɔ tɛgɛ we go
na. Kì kaa pye yɛɛn, koni ye pan ye toro
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ cɛnlɛ cɛnlɛ,
ko puŋgo na, ye toro seye seye.»
20 A Samiyɛli wì si ti a Izirayɛli cɛngɛlɛ
ke ni fuun nuŋgba nuŋgba kè toro. A pɛtɛ
gbɔngɔ kì si Bɛnzhamɛ cɛnlɛ lo wɔ†.
21 A wì si ti a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
pè pan ma toro seye seye Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ sɔgɔwɔ. A pɛtɛ gbɔngɔ kì Matiri
sege ko wɔ. Ko puŋgo na, pɛtɛ gbɔngɔ
kì si Kishi pinambyɔ Sawuli wi wɔ wa ki
sege ki ni. Ɛɛn fɔ, a pè suu lagaja pe suu
yan.
22 Kona, a pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe
ma yo fɔ: «Naŋa wa yɛgɛ mbe pye wa, ŋa
wì pan laga le?»
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Ee, wi yɛn
ma lara wa tuguro ti sɔgɔwɔ, ye sa wele
wa.»
23 A pè si fe ma saa wi lɛ ma pan wi
ni wa leele pe sɔgɔwɔ. Wìla tɔnlɔ ma wɛ
leele pe ni fuun pe na.
24 A Samiyɛli wì si leele pe pye fɔ: «Ye
wele, naŋa ŋa wo Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wɔ ye
kan. Wi yɔngɔ woro laga Izirayɛli woolo
pe ni fuun pe sɔgɔwɔ.»
A leele pe ni fuun pè si jɔrɔgɔ ma
yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan
wunlunaŋa wi yeri.»
25 Ŋga wunlunaŋa wi daga mbaa piin, a
Samiyɛli wì sigi yɛgɛ yo pe kan. Ko puŋgo
na, a wì sigi sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ wa na
maa tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ko puŋgo na, a
wì si leele pe yaga, a pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pè sɔngɔrɔ pe cara†.
26 A Sawuli fun wì si sɔngɔrɔ wa wi yeri,
wa Gibeya ca. Yɛnŋɛlɛ làa para nambala
kotogofɛnnɛ pe ni, a pè pinlɛ wi ni ma
kari.
27 Konaa ki ni fuun, lejagala pèle la ta
wa ma yo fɔ: «Ki naŋa ŋa, wo mbe ya
mbe we shɔ mɛlɛ?» A wì si pe mbɛn, pe
sila yarikanra kan wi yeri. Ɛɛn fɔ Sawuli
wi sila ki kala li jate.

11

Sawuli wìla ya
Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni

1 Kona, a Amɔ cɛnlɛ woolo naŋa
Nahashi wì si pan maa maliŋgbɔɔnlɔ

† **10:12 10.12:** 1 Sami 19.23-24 † **10:17 10.17:** Kiti 20.1; 21.1; 1 Sami 7.5 † **10:20 10.20:** Ɛki 28.30; 1 Sami 2.28; Zhozu 7.15-18 † **10:25 10.25:** Dete 17.14-20 † **11:1 11.1:** Zhenɛ 19.38; Dete 2.19,37; Zhozu 12.1; Kiti 3.13; 11.4-33

cɛnsaga ki kan ma Yabɛshi ca ki maga mbe to ki na, wa Galaadi tara[†]. A ca woolo pe ni fuun pè si Nahashi wi pye fɔ: «Yɔn finliwɛ le we ni, pa we yaa la kulowo tunŋgo piin ma kan.»

2 A Amɔ cɛnlɛ woolo naŋa Nahashi wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yaa yɔn finliwɛ le ye ni yɛgɛ ŋga na ki ŋgɑ: ‹Mi yaa ye ni fuun ye kalige yɛnmbigile[†] ke yaari mbe ta mbe fɛrɛ wa yoro Izirayɛli woolo ye ni fuun ye na.› »

3 A Yabɛshi ca lelɛɛlɛ pè suu pye fɔ: «Piliye kɔlɔshyɛn kan we yeri, we yaa pitunmbolo torogo wa Izirayɛli tara ti lagapyew; na lere si pan mbe we saga, pa we yaa we yɛɛ le ma kɛɛ.»

4 A pitunmbolo pè si saa gbɔn wa Gibeya, Sawuli wi ca ye, mɛɛ ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo ca woolo pe kan. A ca woolo pè si to na gbele fɔ jɛŋgɛ.

5 Kìla yala cɛ Sawuli wì yiri wa kɛrɛ na yiin wo naa wi nɛrɛ ti ni. A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a leele pe ni fuun pe nɛɛ gbele?» A pè si sɛnrɛ nda Yabɛshi ca fɛnnɛ pàa yo ti yɛgɛ yo wi kan.

6 Naa Sawuli wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye wi ni. A wi nawa pì si ŋgban fɔ jɛŋgɛ.

7 A wì si nɛrɛ shyɛn yigi mari gbo mari kɔɔnlɔ curo curo mɛɛ ki kara ti kan pitunmbolo yeri pe kari ti ni Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni, pe sari kan leele pe yeri, pe pe pye fɔ: «Na lere ŋa ka je mbe yo wi se taga Sawuli naa Samiyɛli pe na, mbe sa malaga ki gbɔn, pa wi nɛrɛ ti yaa pye yɛɛn.» A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si fyɛrɛ gbɔrɔ leŋge Izirayɛli woolo pe ni.

A pè si pe yɛɛ gbogolo ma pye paa lere nuŋgba yɛn.

8 A Sawuli wì si pe jiri wa Bezɛki ca. Izirayɛli cɛngɛlɛ woolo mbele pàa pye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri pàa pye lere waga cɛnmɛ taanri (300 000). Zhuda cɛnlɛ woolo poro la pye lere waga nafa ma yiri kɛ (30 000).

9 A pè sigi yo pitunmbolo mbele pàa yiri wa Yabɛshi ca pe kan ma yo pe saga yo pe sefɛnnɛ pe kan fɔ: «Goto yɔnlɔ ŋgbanga na, ye yaa shɔ.» A pitunmbolo pè si saa ki sɛnrɛ ti yo pe sefɛnnɛ pe kan. A pe nawa pì si yinŋgi fɔ jɛŋgɛ.

10 A Yabɛshi ca fɛnnɛ pè si Amɔ cɛnlɛ woolo pe pye fɔ: «Goto we yaa we yɛɛ le ye kɛɛ, kona ye we pye paa yɛgɛ ŋga na ki ye ndanla we.»

11 Ki goto, a Sawuli wì suu woolo pe walagi, a pè yiri tɛgɛsaga taanri. Sanni laga ki sa laga, a pè si kari wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni ma saa to pe na. Pàa Amɔ cɛnlɛ woolo pe gbo fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔ ŋgbanga ki na. Mbele pàa ta ma shɔ, pè si gbɔn ma jaraga, fɔ yɛrɛ leele shyɛn sila ya mbe pinlɛ pe yɛɛ ni konɔ nuŋgba.

12 Kona, a Izirayɛli woolo pè si Samiyɛli wi pye fɔ: «Leele mbele pàa yo Sawuli wi se cɛn we go na wunluwɔ, pe yɛn se yeri? Ye pe le we kɛɛ we yaa pe gbo.»

13 Ɛɛn fɔ, a Sawuli wì sho fɔ: «Lere si daga mbe gbo ki nala pilige ŋga ki na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Izirayɛli woolo pe shɔ nala.»

14 A Samiyɛli wì si leele pe pye fɔ: «Ye pan we kari wa Giligali ca, we sa Sawuli wi tɛgɛ wunluwɔ pi na naa fɔnŋgɔ.»

15 A leele pe ni fuun pè si kari wa Giligali ca, ma saa Sawuli wi tɛgɛ wunluwɔ naa fɔnŋgɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. A pè si nayinmɛ saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ko puŋgo na, a Sawuli wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, pe nɛɛ yɔgɔri fɔ jɛŋgɛ.

12

Samiyɛli wi sɛnyoro puŋgo woro

1 Kona, a Samiyɛli wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe pye fɔ: «Ye wele, ŋga fuun yè yɛnri na yeri, mì ki ni fuun ki pye ye kan. Mì wunluwɔ tɛgɛ ye go na.

2 Koni, wunluwɔ ŋa wi yaa la ye yɛgɛ sinni wi ŋa. Mi wo na, mì lɛ, a na yinzire tì filige. Na pinambiile poro na, pe yɛn laga ye ni. Mì ye yɛgɛ sin maga lɛ wa na punwɛ sanga wi ni fɔ ma pan ma gbɔn nala.

3 Mi ŋa mì yere na ye yɛgɛ sɔgɔwɔ. Na kaa pye mì kala la pye wa na ye ni, yanla jɛrɛgi yege yo na Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa

[†] **11:2 11.2:** Kiti 16.21

wunluwɔ ŋa lì wɔ pe yɛgɛ na. Mi nɛgɛ shɔ nakoma sofile shɔ wa yeri le? Ambɔ mì fanla ma li? Mìlan fanŋga ki tɛgɛ ma ambɔ jɔlɔ? Mì yarikanga shɔ ambɔ yeri ye ni, mala yɛngɛlɛ ke tɔn wi kapyege ki na? Yege yo na kan, mi yaa yaara nda mì shɔ dufile ti sɔngɔrɔ ye na.»

4 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mɛɛ we fanla mbe we li, mɛɛ sɔɔn fanŋga ki tɛgɛ mbe we jɔlɔ, mɛɛ si yaraga ka kpɛ shɔ lere yeri.»

5 A Samiyɛli wì sho naa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛrɛfɔ ye wogo ki na; wunlunaŋa ŋa lì wɔ wi yɛn sɛrɛfɔ fun nala, fɔ yee jɛrɛgisaga yan na na kala la kpɛ ni.»

A leele pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛrɛfɔ.»

6 A Samiyɛli wì si leele pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa Moyisi naa wi ndɔ Arɔn pe tɛgɛ ma ye tɛlɛye pe yirige wa Ezhipiti tara†.

7 Koni ye pan ye yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Kajɛŋgɛ kagala ŋgele lì pye ma yoro naa ye tɛlɛye pe ni ye shɔ, mi yaa ke yo ye kan.

8 Zhakɔbu wi kariŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, jɔlɔgɔ ki kala na, a yè tɛlɛye pè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga†. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi naa Arɔn pe torogo, a pè saa pe yirige wa Ezhipiti tara ma pan ma cɛnsaga kan pe yeri laga ki tara nda we yɛn laga ti ni.

9 Ɛɛn fɔ, a pè si je Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li na. Ki kala na, làa pe le Sisera ŋa wìla pye Hazɔri ca maliŋgbɔɔnlɔ pe to wi kɛɛ, naa Filisiti tara fɛnnɛ konaa Mowabu tara wunlunaŋa wi ni pe kɛɛ, a pè malaga gbɔn pe ni†.

10 Kona, a pè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: ‹Wè kapege pye, katugu wè Yawe Yɛnŋɛlɛ li wa ma saa na yarisunndo Baali naa Asitarite ti gbogo. Koni we shɔ we mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ, pa we yaa la tunŋgo piin ma kan†.›

11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Yerubaali†, naa Bedan†, naa Zhɛfite† konaa mi Samiyɛli we torogo ye kan, mɛɛ ye shɔ ye mbɛnfɛnnɛ mbele pàa pye ma ye maga pe kɛɛ, a yè si cɛn laga tara ti ni yɛyinŋge na pɔw.

12 Ɛɛn fɔ naa yàa kaa ki yan Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Nahashi wì pan mbe to ye na malaga ni, a yè si pan mala pye fɔ: ‹We se ya koro korowo mba po na, wunluwɔ daga mbe cɛn we go na,› ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, lo làa pye ye wunluwɔ we†.

13 Koni ye wunluwɔ wi ŋa, ŋa yè wɔ konaa maa yɛnri. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lùu tɛgɛ ye go na.

14 Na ye kaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, mbaa tunŋgo piin li kan konaa mbaa nuru li yeri, na yee yiri mbe je Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na, yoro naa ye wunluwɔ ŋa wì cɛn ye go na wi ni, na yaga taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na, kala pyew li yaa yɔn ye kan.

15 Ɛɛn fɔ na ye woro na nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, na yaga yiri mbe je li ŋgasegele ke na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa ye na paa yɛgɛ ŋga na làa jɔlɔgɔ wa ye tɛlɛye pe na we.

16 Koni ye koro na bere na ki laga ŋga ki na, ye kafɔnnɔ kagbɔgɔ ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pye ki yan.

17 Bile kɔnsanga wo ma we yɛn yɛɛn, tisaga nɛɛ pan? Mi yaa si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li yɛnŋɛlɛ gbaanra yirige, mbe ti tisaga mbe pan, jaŋgo yege jɛn konaa yege yan, fɔ ŋga yè pye ma wunluwɔ yɛnri, ki yɛn kapegbɔgɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.»

18 Kona, a Samiyɛli wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a lì si ti a yɛnŋɛlɛ gbaanra pye, a tisaga kì pan ki pilige ki ni. A leele pe ni fuun pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa Samiyɛli pe yɛgɛ.

19 A pe ni fuun pè si Samiyɛli wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, li yɛnri we kan jaŋgo waga ka ku; katugu wè wunluwɔ yɛnri ma kapege ka taga we kapere ti ni fuun ti na.»

20 A Samiyɛli wì si leele pe yɔn sogo ma

† **12:6 12.6:** Ɛki 6.26 † **12:8 12.8:** Ɛki 2.23 † **12:9 12.9:** Kiti 3.12; 4.6; 13.1 † **12:10 12.10:** Kiti 10.10-15 † **12:11 12.11:** Yerubaali wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Zhedewɔn; Kiti 7.11. † **12:11 12.11:** Bedan wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Baraki; Kiti 4-5. † **12:11 12.11:** Zhɛfite sɛnrɛ ti yɛn wa Kiti 11–12.7 laga ki ni. † **12:12 12.12:** 1 Sami 8.19

yo fɔ: «Yaga ka fyɛ. Yè kapege pye ko yɛn kaselege. Ɛɛn fɔ yaga ka laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, yaa tunŋgo piin li kan ye kotogo ki ni fuun ni.
21 Yaga ka lali li ni, na yaga ko pye ma, ki yaa ye kan yaa yarisunndo gbogo, to nda ti woro yaraga ka, ti se ya mbe ye saga, ti se si ya mbe ye shɔ, katugu yarisunndo ti woro yaraga ka.
22 Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ŋga kì gbɔgɔ ki kala na, li se ye wa, katugu lo kì ndanla, a lì ye pye li woolo.
23 Mi wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yigi na ni, mi ka ka kapege pye li na mbeli yɛnrɛwɛ pi yaga mi ka ka yɛnri ye kan. Mi yaa la ye nari suyi kajɛŋgɛ naa kozinnɛ li ni.
24 Yoro wo na, yaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa tunŋgo piin li kan kaselege ni, ye kotogo ki ni fuun ni. Kagbɔgɔlɔ ŋgele lì pye ye kan, yaa ke jate.
25 Ɛɛn fɔ na ye kaa kapege piin, ye yaa tɔngɔ mbe wɔ wa yoro naa ye wunluwɔ wi ni.»

13

Izirayɛli woolo pàa yiri ma je Filisiti tara fɛnnɛ pe na

1 Sawuli wìla yɛgɛlɛ yɔn ka ta mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na†. Wìla yɛlɛ shyɛn pye makɔ wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na.
2 Sawuli wìla maliŋgbɔɔnlɔ waga taanri (3 000) wɔ wi yɛɛ kan wa Izirayɛli woolo pe ni. Maliŋgbɔɔnlɔ waga shyɛn (2 000) la pye wi ni wa Mikimashi ca konaa wa Betɛli ca yanwira tara ti ni. Pe sanmbala waga kele (1 000) poro la pye wi pinambyɔ Zhonatan wi ni wa Gibeya ca, wa Bɛnzhamɛ tara. A wì si Izirayɛli woolo sanmbala pe yaga, a pè kari pe yinrɛ.
3 Pilige ka, a Zhonatan wì si saa to Filisiti tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege† ŋga kìla pye wa Geba ca ki na ma ya ki ni. A Filisiti tara fɛnnɛ pè sigi wogo ki logo. A Sawuli wì si ti a pe mbanlaga lɛ maga win tara ti lagapyew ma yo fɔ: «Eburuye pe ni fuun pege wogo ŋga ki logo.»
4 Kona, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè sigi logo ma yo Sawuli wìla ya Filisiti tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni. Kì pye ma, a pe kala lì si Filisiti tara fɛnnɛ pe mbɛn fɔ jɛŋgɛ. A Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si pe yɛɛ gbogolo wa Sawuli wi tanla, wa Giligali ca†.
5 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si pe yɛɛ gbogolo mbe sa malaga gbɔn Izirayɛli woolo pe ni. Pe malaga gbɔnwotoroye pàa pye waga nafa ma yiri kɛ (30 000)† pe shɔn lugufɛnnɛ pàa pye waga kɔgɔlɔni (6 000) konaa maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ ni, pàa lɛgɛ paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn. A pè si saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa Mikimashi ca, wa Bɛti Avɛni ca ki yɔnlɔ yirisaga yeri.
6 A Izirayɛli woolo pè sigi yan fɔ kì ŋgban pe na, katugu pe juguye pàa pe jori fɔ jɛŋgɛ. Kona pè si saa lara wa yanwira were ti ni, naa kɔɔrɔ ti ni, naa waliwere ti ni, naa were to naa titɛrɛ ti ni.
7 Eburuye pèle la fe ma Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma kari wa Gadi tara naa Galaadi tara sa lara.
Ko sanga wo ni Sawuli wìla pye wa Giligali ca bere. Leele mbele fuun pàa pye wi ni pàa pye na seri fyɛrɛ ti kala na.
8 Sawuli wìla Samiyɛli wi sige fɔ ma saa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn paa yɛgɛ ŋga na pàa ki yo pe yɛɛ kan we†. Ɛɛn fɔ Samiyɛli wì sila gbɔn wa Giligali ca, a maliŋgbɔɔnlɔ pe nɛɛ jaragi na lari Sawuli wi na.

Sawuli wi kajɔɔgɔ ye

9 Kona, a Sawuli wì sho fɔ: «Ye pan saraga sogowogo ko naa nayinmɛ saara ti ni.» A wì si saraga sogowogo ki wɔ wi yɛ.

† **13:1 13.1:** Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Eburuye sɛnrɛ ni wi ni, Sawuli wìla ta yɛlɛ yɔn ŋga na mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na pe sila ki le wa. Ɛɛn fɔ mbe yala Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ mbele pe yɛn Girɛki sɛnrɛ ni pe ni, Sawuli wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na, kona, a wì si yɛlɛ nafa shyɛn pye wunluwɔ pi na; Kapye 13.21. † **13:3 13.3:** 1 Sami 10.5 † **13:4 13.4:** Zhozu 9.6; 2 Sami 10.8 † **13:5 13.5:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni ŋga kì yo fɔ malaga gbɔnwotoroye waga nafa ma yiri kɛ (30 000), sɛwɛlɛɛlɛ mbe pe yɛn Girɛki sɛnrɛ ni pele ni pège yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ malaga gbɔnwotoroye waga taanri (3 000). † **13:8 13.8:** 1 Sami 10.8

10 Pa wila koo saraga sogowogo ki wɔmɔ pi na sanga ŋa ni, a Samiyɛli wì si gbɔn. A Sawuli wì si kari saa fili mboo shari.
11 A Samiyɛli wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi ma pye yɛɛn?» A Sawuli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Naa mìla kaa ki yan maliŋgbɔɔnlɔ pàa jaragi na kee nala yari, mɛɛ si pan pilige ŋga kìla naga ki na, ma si yala Filisiti tara fɛnnɛ pè gbogolo wa Mikimashi ca,
12 a mì sigi jate ma yo fɔ: ‹Filisiti tara fɛnnɛ pe yaa pan mbe to na na laga Giligali ca, mbege ta mi fa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri gbɛn.› Kì pye ma, a mì silan yɛɛ pye kala fɔ, mɛɛ yiri ma saraga sogowogo ki wɔ.»
13 A Samiyɛli wì si Sawuli wi pye fɔ: «Mà tijinliwɛ fu kala pye. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ làa ŋgasele na kan ma yeri, mɛɛ tanga li na. Ndɛɛ ma tanga li na, wunluwɔ pi jɛn na koro suyi wa ma setirige ki ni Izirayɛli woolo pe go na.
14 Ɛɛn fɔ koni, ma wunluwɔ pi se mɔ naa. Yawe Yɛnŋɛlɛ lì lere wa lagaja, ŋa wi kala li yɛn mali ndanla, lìgi kɔn maga tɛgɛ mboo pye to li woolo pe go na†.»

15 Ko puŋgo na, a Samiyɛli wì si yiri wa Giligali ca ma kari wa Gibeya ca, wa Bɛnzhamɛ tara. A Sawuli wì si leele mbele pàa koro wi ni pe jiri; pàa pye na kee nambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) yɔn ko yeri.
16 Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan wi ni, konaa maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa koro wi ni pe ni, pàa saa yere malinjɛ wi na wa Geba ca, wa Bɛnzhamɛ tara, ma si yala Filisiti tara fɛnnɛ poro la pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa Mikimashi ca ki tanla.
17 Pilige ka, maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye taanri si yiri wa Filisiti tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni mbe sa jɔgɔwɔ pye. A ŋgbelege nuŋgba si kari wa Ofira ca ki yeri, wa Shuwali tara ti yeri.
18 A ŋgbelege shyɛn wogo kì si kari wa Bɛti Horɔn† ca ki yeri. A ŋgbelege taanri wogo kì si tara ti kɔnlɔ konɔ li lɛ ma saa gbɔn wa Zeboyimu gbunlundɛgɛ ki na, ma wa gbinri wi yeri.
19 Ki wagati wi ni, fɛnlɛ sila pye wa Izirayɛli tara ti laga ka kpɛ ni; katugu Filisiti tara fɛnnɛ pe sila pye na jaa Eburuye paa tokobiye naa njaanra gbegele pe yɛɛ kan.
20 Izirayɛli woo pyew wila daga mbaa kee wa Filisiti tara fɛnnɛ pe yeri mbe saa wi falinɛrɛ capige yɔn ki jɛlɛ, naa wi bɔŋgaraga ki ni, naa wi gbɔnlɔgɔ konaa wi peli wi ni.
21 Na pe peliye pe yɔnrɔ tiga pɛn, naa bɔŋgaara ti ni, naa falinɛrɛ capire ŋganra taanri woro ti ni, naa gbɔɔnrɔ ti ni, konaa mbe pe nɛrɛ kɔnrikanŋgala ke numara ti yɔn wɔwɔ, pa pe ma kari wa pe yeri.
22 Ki kala na malaga gbɔnpilige ki ni, leele mbele pàa pye Sawuli wo naa Zhonatan pe ni, tokobi nakoma njanraga sila pye wa kpɛ yeri pe ni, kaawɔ Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan poro cɛ tìla pye pe yeri.
23 A Filisiti tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege nuŋgba si pan ma yere malinjɛ wi na wa yanwira ti sɔgɔwɔ pi ni, wa Mikimashi ca.

14

Zhonatan wìla saa to Filisiti tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ka na

1 Pilige ka, a Sawuli pinambyɔ Zhonatan wì si lefɔnŋɔ ŋa wìla pye naa maliŋgbɔnyaara ti lee wi pye fɔ: «Pan we kari wa Filisiti tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ŋga ki wa kɛɛ ŋga na ki yɔn na.» Ɛɛn fɔ, Zhonatan wi sila ki yo wi to wi kan.
2 Sawuli wo la pye wa Gibeya ca kayege, wa girenadi tige ki nɔgɔ, wa Migirɔn ca. Maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ŋga kìla pye Sawuli wi ni, kìla pye na kee lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) yeri.
3 Ahiya wo wìla pye saraga wɔfɔ ŋa wìla pye na efɔdi wi nii. Ikavɔdi nɔsepyɔ lenaŋa Ahitubu wo pinambyɔ lawi. Ahitubu to wo lawi ŋa Fineyasi. Fineyasi to wo lawi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɔ

† **13:14 13.14:** Kapye 13.22 † **13:18 13.18:** Zhozu 10.10; 16.3,5

Eli we. Eli wìla pye ma cɛn faa wa Silo ca. Leele pe sila ki jɛn mbe yo Zhonatan wìla kari laga ka na.

4 Mbe ta mbe gbɔn wa Filisiti tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki na, Zhonatan wìla toro waara titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ shyɛn sɔgɔwɔ. Pàa pye na nuŋgba yinri Bozɛzi, na sanŋga ki yinri Sene.

5 Nuŋgba la pye yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, wa Mikimashi ca ki yɛsinmɛ na; sanŋga kìla pye yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, wa Geba ca ki yɛsinmɛ na.

6 A Zhonatan wì suu maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wi pye fɔ: «Pan we sa to ki leele mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe na. Kana Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kajɛŋgɛ pye we kan, katugu kala la woro wa mbeli bari, mbe ti leele jɛnri mbe cew ta nakoma lelɛgɛrɛ mbe cew ta.»

7 A wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wì suu pye fɔ: «Ŋga kɔɔn ndanla, ma ko pye. Ma kaa kee laga ŋga na, mi yaa pye ma ni.»

8 A Zhonatan wì sigi yɛgɛ yo wi kan ma yo fɔ: «Wele, we yaa kari fɔ wa ki leele mbele pe tanla, mbe sa we yɛɛ naga pe na.

9 Na paga we pye fɔ: ‹Ye yere wa, fɔ we sa gbɔn ye na›, pa we yaa koro le we yeresaga, we se kari wa pe tanla.

10 Ɛɛn fɔ na paga we pye fɔ: ‹Yaa paan we kɔrɔgɔ!›, pa we yaa kari, katugu ko yaa pye kacɛn mbege naga we na fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pe le we kɛɛ.»

11 Kona, a pe shyɛn pè si kari ma saa pe yɛɛ naga Filisiti tara maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga woolo pe na. A poro sho fɔ: «Eburuye pe mbele paa yinrigi wa were nda pàa pye ma lara ti ni.»

12 A maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga woolo pè si Zhonatan naa wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wi ni pe pye fɔ: «Ye lugu ye pan laga we kɔrɔgɔ, we yaa sɛnrɛ ta yo ye kan.»

Kona, a Zhonatan wì suu maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wi pye fɔ: «Taga na na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na pe nii Izirayɛli woolo pe kɛɛ.»

13 A Zhonatan wì suu kɛyɛn naa wi tɔɔrɔ ti kankan maa yɛɛ saga ti ni, na nuru na kee pe kɔrɔgɔ, wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wìla pye na nuru wi puŋgo na. A pè si saa to Filisiti tara fɛnnɛ pe na. Zhonatan wìla pye na pe gbɔɔn na pe jaanri, a wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wi nɛɛ pe kuun wi puŋgo na.

14 Ki malaga koŋgbanŋga ŋga pàa gbɔn ki nɔgɔ, Zhonatan naa wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wi ni, pàa lenaŋa nafa si wo gbo tara ti laga jɛɛlɛ ka na.

15 A fyɛrɛ gbɔrɔ si ye Filisiti tara maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga woolo pe ni, naa tara woolo pe ni, naa leele pe ni fuun pe ni. Maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga woolo poro naa mbele pàa pye na jɔgɔwɔ pi piin, pàa fyɛ fun fɔ jɛŋgɛ. A tara tì si yɛgɛ ŋgbanga. Ko fyɛrɛ gbɔrɔ nda to la pye Yɛnŋɛlɛ lo tunŋgo.

16 Sawuli wìla kɔrɔsiri fɛnnɛ mbele tɛgɛtɛgɛ wa Gibeya ca, wa Bɛnzhamɛ tara, a pè si Filisiti tara woolo pe yan paa fee na jaragi na kee pe yɛ pe yɛ.

17 Kona, a Sawuli wì si leele mbele pàa pye wi ni pe pye fɔ: «Ye ye yɛɛ jiri ye wele, we lere ŋa wì wɔ we ni wi jɛn.» A pè si leele pe jiri, mɛɛ ki yan fɔ Zhonatan naa wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wi ni pe woro le.

18 A Sawuli wì si saraga wɔfɔ Ahiya wi pye fɔ: «Pan Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni.» Katugu ki wagati wi ni, Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wìla pye wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ.

19 Ma Sawuli wi ta wìla pye na para saraga wɔfɔ wi ni, a tinmɛ pi nɛɛ gbogo na seregi wa Filisiti tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni. A Sawuli wì si saraga wɔfɔ wi pye fɔ: «Ki yaga, maga ka Yɛnŋɛlɛ li yewe.»

20 Kona, a Sawuli wo naa wi woolo pe ni pè si pe yɛɛ gbogolo, mɛɛ kari wa malaga gbɔnsaga. Pe mbe wele, mɛɛ Filisiti tara fɛnnɛ pe yan paa pe yɛɛ kuun tokobi ni, ma gbɔn ma piri fɔ ma saa toro.

21 Eburuye mbele pàa pe yɛɛ kan Filisiti tara fɛnnɛ pe yeri maga lɛ wa faa, na yanri pe ni na malaga gbɔɔn, a poro si kanŋga ma pinlɛ Izirayɛli woolo mbele pàa pye Sawuli naa Zhonatan pe ni.

22 Izirayɛli woolo mbele fuun pàa lara wa Efirayimu yanwira tara ti ni, a pè sigi logo ma yo Filisiti tara fɛnnɛ pàa pye na fee, a poro fun pè si yiri na pe puro na malaga gbɔɔn pe ni.

23 Pàa malaga ki gbɔn fɔ ma saa Bɛti
Avɛni ca ki toro. Ki pilige ki ni pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe shɔ yɛɛn.

Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pàa Zhonatan wi shɔ

24 Ki pilige ki ni, Izirayɛli woolo pàa te
fɔ jɛŋgɛ, katugu Sawuli wìla wugu ma wa
pe na ma yo fɔ: «Na lere wa ka yaraga
ka ka, na yɔnlɔ ki fa kɔ gbɛn, mbege ta
mi fanla kayaŋga ki wɔ na juguye pe ni
gbɛn, daŋga mbege fɔ wi yigi.» Ki kala na
lere kpɛ sila yaraga ka ka.

25 Kona, a tara woolo pe ni fuun pè si
saa gbɔn kɔlɔgɔ ka na, sɛnrɛgɛ la pye tara
ti na lagapyew.

26 Naa leele pàa ka saa gbɔn wa kɔlɔgɔ
ki ni, a pè si sɛnrɛgɛ ki yan kila yinrigi na
fuun. Ɛɛn fɔ pe ni, lere kpɛ sila yɛnlɛ mbe
yombɛlɛ le wa ki ni mbeli le yɔn, katugu
pàa pye na fyɛ wuguro ti yɛgɛ.

27 Ɛɛn fɔ Zhonatan wi to wìla wuguro
nda wugu ma wa leele pe na, wi sila pye
ti jɛnmɛ. A wì si kanŋgala na làa pye wi
kɛɛ li numala li le sɛnrɛgɛ sheshege ka ni,
mɛɛ ki mugu. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke
ni, a wì si fanŋga ta.

28 Kona leele pe ni, a nuŋgba suu pye
fɔ: «Ma to wì wugu ma wa leele pe na
ma yo fɔ na lere wa ka yaakaga ka nala,
daŋga mboo yigi. Ko kì leele pe fanŋga ki
kɔ pe ni.»

29 A Zhonatan wì sho fɔ: «Na to wì
jɔlɔgɔ wa leele pe na. Ye wele, paa yɛgɛ
ŋga na mì fanŋga ta, naa mìgi sɛnrɛgɛ ka
ka jɛnri we.

30 Yaakara nda wè woolo pe yan wa pe
juguye pe yeri, ndɛɛ kì pye pe ja ta ka
nala, anmɛ pe ya Filisiti tara fɛnnɛ pe ni
ma wɛ ŋga ko na.»

31 Ki pilige ki ni Izirayɛli woolo pàa
Filisiti tara fɛnnɛ pe gbo maga lɛ wa
Mikimashi ca fɔ ma saa gbɔn wa Ayalɔn
ca ki na†. Leele pàa te fɔ jɛŋgɛ.

32 A pè si gbinri yaara nda pàa koli ti
na, ma simbaala, naa nɛrɛ konaa napire
ta yigi mari kɔnlɔgi le tara, mari kara ti
ka ti kasanwa pi ni.

33 A pè si saa ki yo Sawuli wi kan ma yo
fɔ: «Leele pe yɛn na kapege piin Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na, na yaayoro kara kaa ti
kasanwa pi ni.»

Kona, a Sawuli wì sho fɔ: «Yè mbata-
gawa kala pye. Ye sinndɛligbɔgɔ ka koŋgo
ye pan ki ni laga na tanla†.»

34 A wì sho naa fɔ: «Ye torotoro wa leele
pe yeri yege yo pe kan fɔ lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi pan wi nɛgɛ nakoma
wi sumbyɔ ni laga na tanla, wuu kɔnli.
Ko puŋgo na yeri ka. Kiga pye ma, ye
se yaayoro ta ka ti kasanwa pi ni naa,
mbe kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.»
Ki yembinɛ li ni, a lere nuŋgba nuŋgba
pyew wì suu nɛgɛ ki yigi ma pan ki ni,
maga kɔnli wa sinndɛligbɔgɔ ki na.

35 A Sawuli wì si saraga wɔsaga kan
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Ko kìla pye saraga
wɔsaga koŋgbanŋga ŋga wìla kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan.

36 Ko puŋgo na, a Sawuli wì sho fɔ: «Ye
pan we taga Filisiti tara fɛnnɛ pe puŋgo
na yembinɛ na li ni waa pe puro, we
pe yaara ti koli fɔ sa gbɔn lalaaga ki na.
Waga ka lere kpɛ wo yaga yinwege na.»

A leele pè sho fɔ: «Ŋga kɔɔn ndanla,
ma ko pye.»

Ɛɛn fɔ, a saraga wɔfɔ wì sho fɔ: «Ye ti
we Yɛnŋɛlɛ li yewe lagamɛ gbɛn.»

37 A Sawuli wì si Yɛnŋɛlɛ li yewe ma
yo fɔ: «Mbe ya taga Filisiti tara fɛnnɛ pe
puŋgo na le? Ma yaa pe le Izirayɛli woolo
pe kɛɛ le?» Ɛɛn fɔ, ki pilige ki ni, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sila wi yɔn sogo.

38 Kona, a Sawuli wì sho fɔ: «Yoro
mbele tara ti teele, ye ni fuun ye fulo laga
na tanla. Ye ti we yewe yewe, ki kapege
ŋga kì pye yɛgɛ ŋga na nala, we ta wege
jɛn.

39 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, lo na
li yɛn Izirayɛli woolo pe shɔfɔ li mɛgɛ ki
na, mì wugu fɔ kapege pyefɔ wi yaa ku, ali
na kaa pye na pinambyɔ Zhonatan wowi.»

† **14:31 14.31:** Mikimashi ca ko naa Ayalɔn ca ki ni ti fogo ki mbaa culo nafa ma yiri kaŋgurugo yɔn ko tin.
† **14:33 14.33:** Pàa sinndɛligbɔgɔ ki koŋgo ma kari ki ni mbe ta mbaa yaayoro ti kuun wa ki go na, jaŋgo kasanwa pi ta pila shɔnri pila woo kara ti ni jɛŋgɛ. Mbe yala Yɛnŋɛlɛ li ŋgasele li ni, lere si daga mbe kara ka ti kasanwa pi ni (Zhenɛ 9.4; Levi 7.26-27; 17.10-14; 19.26; Dete 12.16-23; 15.23).

Ɛɛn fɔ, wa janwa wi sɔgɔwɔ, lere kpɛ wo sila wi yɔn sogo.
40 A Sawuli wì si Izirayɛli woolo pe ni
fuun pe pye fɔ: «Ye toro ye yere kɛɛ
nuŋgba, mi naa na pinambyɔ Zhonatan
wi ni, we yaa yere kɛɛ nuŋgba.»
A leele pè suu pye fɔ: «Ŋga kɔɔn
ndanla, ma ko pye.»
41 A Sawuli wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
ma yo fɔ: «Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, kase-
lege ki naga we na.» A Sawuli naa wi
pinambyɔ Zhonatan wi ni, Yɛnŋɛlɛ lì si
poro naga. A leele poro wogo ko si wɔ
wa.
42 Kona, a Sawuli wì sho fɔ: «Ye pɛtɛ wi
gbɔn yege jɛn na kaa pye muwi nakoma
na pinambyɔ Zhonatan wowi.» A pɛtɛ
gbɔngɔ kì si Zhonatan wi wɔ.
43 Kona, a Sawuli wì suu pinambyɔ wi
pye fɔ: «Ŋga mà pye, ki yo na kan.»
A Zhonatan wì suu pye fɔ: «Kanŋgala
na làa pye na kɛɛ, mìla li le wa sɛnrɛgɛ ki
ni, ma ka wɔ ma ka jɛnri. Mi ŋa, mì yere
ki na mbe ku.»
44 A Sawuli wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ
gbɔgɔ wa na na, na mii Zhonatan wi gbo
we.»
45 A leele pè si Sawuli wi pye fɔ:
«Zhonatan ŋa wì ti a Izirayɛli woolo pè si
cew gbɔɔ ta, mɛlɛ wii ku? Ko se pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na,
we se yere ki na wi yinzige nuŋgba mbe
to tara, katugu ŋga wì pye nala, Yɛnŋɛlɛ
sagawa po pì ti wi ya maga pye.» Ki
pyelɔmɔ pi na, leele pàa Zhonatan wì shɔ
pe suu gbo.
46 Ko puŋgo na, a Sawuli wì si Filisiti
tara fɛnnɛ pe purɔgɔ ki yaga. A Filisiti
tara fɛnnɛ pè si sɔngɔrɔ ma kari pe tara.

Malaga ŋga fuun Sawuli wìla gbɔn ma ya ki ni konaa Sawuli wi go woolo

47 Sawuli wi cɛnŋgɔlɔ wunluwɔ pi na
Izirayɛli tara ti go na, a wì si malaga
gbɔn pe juguye mbele fuun pàa pye ma
pe maga pe ni. Poro wɛlɛ Mowabu cɛnlɛ
woolo, naa Amɔ cɛnlɛ woolo, naa Edɔmu
cɛnlɛ woolo, naa Zoba† tara wunlumbolo
konaa Filisiti tara fɛnnɛ pe ni. Kìla pye,
wiga toro laga ŋga fuun na mbe malaga
ki gbɔn pe ni, wi ma ya pe ni
48 Wìla to Amalɛki setirige piile pe na
ma ya pe ni maa fanŋga ki naga, mbele
pàa pye na Izirayɛli woolo pe kɛɛ yaara ti
koli pe yeri, ma pe shɔ pe kɛɛ.
49 Sawuli wi pinambiile pe mɛrɛ to
lari nda: Zhonatan, naa Yishivi konaa
Malikishuwa†. Wì sumborombiile shyɛn
pe mɛrɛ to lari nda, lɛrɛfɔ pàa pye naa
yinri Merabu na jɔnlɔfɔ wi yinri Mikali†.
50 Pàa pye naa jɔ wi yinri Ahinowamu.
Ahinowamu wìla pye Ahimaazi sum-
borombyɔ. Wi maliŋgbɔɔnlɔ to pàa pye
naa yinri Abinɛri. Abinɛri wìla pye
Sawuli wi tojɛɛ Nɛri wo pinambyɔ.
51 Sawuli to Kishi wo naa Abinɛri to
Nɛri wi ni, pàa pye Abiyɛli wo pinambiile.
52 Sawuli wi yinwege piliye yi ni fuun
yi ni, malaga kìla pye wo naa Filisiti tara
fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ suyi. Ki kala na, kìla pye,
na wiga naŋa wa yan leŋgbaan konaa
ma pye lewɛlɛwɛ, wi maa lɛ maa le wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni.

15

Sawuli wi punŋguwɔ shyɛn woo

1 Pilige ka, a Samiyɛli wì si Sawuli wi
pye fɔ: «Muwi Yawe Yɛnŋɛlɛ làa torogo,
a mì pan ma sinmɛ pi wo ma na mɔɔ
tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli, li woolo pe go na.
Koni, nuŋgbolo jan ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ ti logo na yeri†.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yawa pi ni
fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa Amalɛki
setirige piile pe jɔlɔ ŋga pàa pye Izirayɛli
woolo pe na ki kala na, naa pàa yiri wa
Ezhipiti tara na paan, pàa saa konɔ kɔn
pe na†.
3 Koni kari ma sa to Amalɛki setirige
piile pe na ma poro naa pe kɛɛ yaara
ti tɔngɔ pew†. Maga ka pe yinriwɛ ta.
Ma nambala, naa jɛɛlɛ, naa piile, naa
piyɛngɛlɛ, naa nɛrɛ, naa simbaala, naa
yɔngɔmɛye konaa sofilele pe gbo pew.› »

† **14:47 14.47:** 2 Sami 10.6 † **14:49 14.49:** 2 Sami 8.10; 1 Kuro 8.33; 9.39; 10.2 † **14:49 14.49:** 1 Sami 18.17,20,27; 19.11-17; 25.44; 2 Sami 6.16-23 † **15:1 15.1:** 1 Sami 10.1 † **15:2 15.2:** Ɛki 17.8-16; Dete 25.17-19 † **15:3 15.3:** Levi 27.28-29

4 A Sawuli wì si maliŋgbɔɔnlɔ pe yeri
ma pe jiri wa Telayimu ca. Mbele pàa
yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
pàa pye lere waga cɛnmɛ shyɛn (200 000),
Zhuda tara woolo poro la pye lere waga
kɛ (10 000)
5 Ko puŋgo na, a Sawuli wì si kari pe
ni wa Amalɛki setirige piile pe ca ki tanla,
ma saa pe lara wa gbunlundɛgɛ ki ni.
6 A wì si Keni cɛnlɛ woolo pe pye fɔ:
«Ye yiri ye wɔ laga Amalɛki setirige piile
pe sɔgɔwɔ, jaŋgo mi ka ka ye pinlɛ mbe
ye tɔngɔ pe ni; katugu naa Izirayɛli woolo
pàa yiri wa Ezhipiti tara na paan yàa
kajɛŋgɛ pye pe kan.» Kona, a Keni cɛnlɛ
woolo pè si yiri wa Amalɛki setirige piile
pe sɔgɔwɔ ma kari†.
7 A Sawuli wì si malaga gbɔn Amalɛki
setirige piile pe ni maga lɛ wa Havila tara
ti na fɔ ma saa gbɔn wa Shuri tara† ti
tanla, wa Ezhipiti tara ti yɛsinmɛ.
8 A wì si Amalɛki setirige piile pe
wunlunaŋa Agagi wi yigi wee, mɛɛ leele
sanmbala pe ni fuun pe gbo tokobi ni.
9 Ɛɛn fɔ Sawuli wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ
pe ni, pàa Agagi wi yaga yinwege na,
naa simbaala naa sikaala tiyɔɔnlɔ pe ni,
naa nɛrɛ tiyɔnrɔ ti ni, naa yaayoro nda
tìla tɔrɔ ti ni, naa simbapire ti ni konaa
yarijɛndɛ tiyɔnrɔ pyew ti ni. Pe sila pye
na jaa mbe to tɔngɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
Ɛɛn fɔ nda ti sila pye tɔnli ni konaa nda ti
sila pye jɛndɛ to cɛ to pàa tɔngɔ.

Yɛnŋɛlɛ làa Sawuli wi laga wa wunluwɔ pi na

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Samiyɛli wi ni
ma yo fɔ:
11 «Mìlan jatere wì kanŋga ŋga mìla
pye ma Sawuli wi tɛgɛ wunluwɔ ki wogo
ki na, katugu wì laga na na, wi woro na
tanri na sɛnrɛ ti na.» A kì si Samiyɛli wi
mbɛn fɔ jɛŋgɛ, a wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri ki yembinɛ li ni fuun li ni.
12 Ki goto yirifaga ki na, a Samiyɛli wì
si kari sa Sawuli wi yan. A pè sigi yo wi
kan wa konɔ ma yo Sawuli wì kari wa
Karimɛli ca† sa yaraga ka fanri nandowo
wogo wi yɛɛ kan. Fɔ ko puŋgo na, a wì si
sɔngɔrɔ ma kari wa Giligali ca ki yeri.
13 A Samiyɛli wì si saa gbɔn wa Sawuli
wi na. A Sawuli wì suu fili maa pye fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ma na! Mì Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti tanga mari yɔn fili.»
14 A Samiyɛli wì suu yewe ma yo fɔ: «Ki
simbaala gbelege naa nɛrɛ gbelege ŋga
mila nuru ko yɛn na yinrigi se yeri?»
15 A Sawuli wì sho fɔ: «Leele pè yiri ti ni
wa Amalɛki setirige piile pe yeri ma pan
ti ni; katugu leele pège simbaala tiyɔɔnlɔ
naa ki nɛrɛ tiyɔnrɔ ti yaga pe siri gbo,
jaŋgo mbe pan mbe pe wɔ saraga Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yeri. Wèri sannda
pyew ti gbo.»
16 A Samiyɛli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ti yaga ma. Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo na kan yembinɛ li ni, mi yaa ti yo ma
kan.»
A Sawuli wì sho fɔ: «Ti yo.»
17 A Samiyɛli wì sho fɔ: «Mbege ta màa
pye nɔɔ yɛɛ jate pyɔ jɛɛ sanga ŋa ni, mɛɛ
pye Izirayɛli cɛngɛlɛ ke to wi le? Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo ma na mɔɔ tɛgɛ
Izirayɛli tara ti wunluwɔ.
18 Làa ma tun malaga ki na maga sɛnrɛ
nda ti yo ma kan fɔ: ‹Kari ma sa ki
Amalɛki setirige piile, poro mbele kapere
pyefɛnnɛ pe tɔngɔ pew na kan. Ma
malaga gbɔn pe ni, fɔ ma sa pe tɔngɔ ma
pe kɔ pew.›
19 Yiŋgi na mɛɛ si tanga Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɛnyoro ti na? Yiŋgi na, a mà si gbinri
yarijɛndɛ nda tì koli to na, ma kapege pye
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na?»
20 A Sawuli wì si Samiyɛli wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «Kaselege ko na, mì tanga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na. Tunŋgo
ŋga lì kan na yeri, mìgi pye maga yɔn
fili. Mì pan Amalɛki setirige piile pe
wunlunaŋa Agagi wi ni, ma sanmbala
pyew pe tɔngɔ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
21 Ɛɛn fɔ, maliŋgbɔɔnlɔ poro pè sim-
baala tiyɔɔnlɔ naa nɛrɛ tiyɔnrɔ nda ti
daga mbe tɔngɔ Yɛnŋɛlɛ kan ti wɔ wa
yaara nda tì koli ti ni, jaŋgo mberi wɔ
saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yeri,
wa Giligali ca.»

† **15:6 15.6:** Kiti 4.11 † **15:7 15.7:** Zhenɛ 16.7; 20.1; 25.18; 1 Sami 27.8 † **15:12 15.12:** 1 Sami 25.2; Zhozu 15.55

22 Kona, a Samiyɛli wì suu pye fɔ:
«Saara sogoworo to naa yaayoro nda
pe maa kuun saara, to kala yɛn
ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla ma wɛ
mbaa nuru li yeri ko na le?
Wele, mbaa nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri, ko
mbɔnrɔ ma wɛ saraga wɔmɔ na.
Mbɔɔn yɛɛ go sogo, ko mbɔnrɔ li yeri
simbapɛnɛ yanlaga ko na.
23 Mbe yiri mbe je Yɛnŋɛlɛ li na konaa
jɛɛrɛ pyewe kapege ki ni, ti yɛn ja.
Nuŋgboŋgbanla naa go yarisunndo
gbɔgɔwɔ kapege ki ni, ti yɛn ja.
Kì kaa pye mà je Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti
na,
lo fun li yaa je ma na mbe wunluwɔ pi
shɔ ma yeri.»
24 Kona, a Sawuli wì si Samiyɛli wi pye
fɔ: «Mì kapege pye; katugu mì je Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro to naa ma nagawa
sɛnrɛ ti na. Mìla fyɛ maliŋgbɔɔnlɔ pe
yɛgɛ, ma ŋga paa jaa ki pye.
25 Koni mila ma yɛnri mala kapege ki
kala yaga na na, ma sɔngɔrɔ ma pan na
kɔrɔgɔ. Pa mi yaa sa fɔli Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ mbeli gbɔgɔ.»
26 A Samiyɛli wì suu pye fɔ: «Mi se
sɔngɔrɔ ma kɔrɔgɔ naa, katugu mà je
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na. Ki kala na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì je ma na, jaŋgo maga ka
pye naa Izirayɛli tara ti wunluwɔ.»
27 Naa Samiyɛli wìla kaa puŋgo kanŋga
mbaa kee, a Sawuli wì suu derigbɔgɔ ki
nɔgɔna yɔn ki yigi. A kì si wali.
28 A Samiyɛli wì suu pye fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ pa lì Izirayɛli tara wunluwɔ pi
shɔ ma yeri nala yɛɛn, mboo kan ma sefɔ
wa yeri, ŋa wi yɛn jɛnŋɛ ma wɛ mboro
na.
29 Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
gbɔgɔwɔ wolo, laa finlɛ, li se sili yɔn sɛnrɛ
ti kanŋga; katugu li woro paa sɛnwee yɛn
mbaa li yɔn sɛnrɛ ti kanŋgi.»
30 A Sawuli wì sho naa fɔ: «Mì kapege
pye. Ɛɛn fɔ koni mi yɛn nɔɔ yɛnri,
mala gbɔgɔ na woolo pe lelɛɛlɛ poro naa
Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na.
Sɔngɔrɔ ma pinlɛ na ni, pa mi yaa sa fɔli
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
mbeli gbɔgɔ.»
31 Kì pye ma, a Samiyɛli wì si sɔngɔrɔ
ma pinlɛ Sawuli wi ni. A Sawuli wì si
saa fɔli Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mali
gbɔgɔ.
32 Ko puŋgo na, a Samiyɛli wì sho fɔ:
«Pan Amalɛki setirige piile pe wunlunaŋa
Agagi wi ni laga na tanla.» A Agagi wì
si fulo wa wi tanla nayinmɛ ni, katugu
wìla pye naa yɛɛ piin fɔ: «Kaselege ko
na, kunwɔ pi fyɛrɛ tì kɔ na ni.»
33 A Samiyɛli wì suu pye fɔ:
«Ma tokobi wì ti a jɛɛlɛ pèle pe piile la
yɛgɛ ŋga na,
pa ma nɔ wi yaa wi pyɔ wi la ma fun jɛɛlɛ
pe sɔgɔwɔ.»
A Samiyɛli wì si Agagi wi gbo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa Giligali ca.
34 Ko puŋgo na, a Samiyɛli wì si sɔngɔrɔ
ma kari wa Arama ca. A Sawuli wì si
sɔngɔrɔ ma kari pe yeri wa Gibeya ca.
35 Samiyɛli wi sila kari wa Sawuli wi
yeri naa, fɔ ma saa gbɔn wi kupilige ki na;
katugu wi nawa pìla tanga wi na fɔ jɛŋgɛ
Sawuli wi kala na, ma jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa li jatere wi kanŋga ŋga làa pye ma
Sawuli wi tɛgɛ Izirayɛli tara ti wunluwɔ
ki wogo ki na.

SAWULI NAA DAVIDI PE KALA

16

16–31

Yɛnŋɛlɛ làa Davidi wi wɔ mboo pye wunluwɔ

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Samiyɛli wi
pye fɔ: «Ma yaa koro mbaa gbele Sawuli
wi kala na fɔ sa gbɔn sanga wiwiin? Ma si
yala mùu wa makɔ, wi se pye naa Izirayɛli
woolo pe wunluwɔ. Ma yɛnnɛ li yin
sinmɛ ni, ma yiri ma kari wa Betilɛɛmu
ca†, mi yaa ma torogo wa Izayi† wi yeri,
katugu mùu pinambyɔ wa wɔ na yɛɛ kan
mboo tɛgɛ wunluwɔ.»
2 A Samiyɛli wì sho fɔ: «Mi yaa kari
mɛlɛ? Na Sawuli wiga ki logo, wi yaa na
gbo.»

† **16:1 16.1:** Zhenɛ 48.7; Mishe 5.1; Luki 2.4 † **16:1 16.1:** Wunlunaŋa Davidi wi to wo lawi ŋa Izayi. We Fɔ Zhezu wi tɛlɛ wo wawi. Pàa pye naa yinri fun Zhese.

A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Ma
nasumboro wa yigi maa kee wi ni ma yo
fɔ maa kee saa wɔ saraga na yeri.
3 Ma yaa Zhese wi yeri ki saraga wɔmɔ
pi na. Kona ŋga ma yaa ka pye, mi yaa ki
naga ma na. Lere ŋa ma yaa ka sinmɛ pi
wo wi na mboo wɔ, mi yaa kaa naga ma
na.»
4 A Samiyɛli wì si ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
yo wi kan ki pye, mɛɛ kari wa Betilɛɛmu
ca. Naa wìla ka saa gbɔn, a ca lelɛɛlɛ pè
si fyɛ wi panga ki kala na, mɛɛ pan le wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ maa yewe fɔ: «Mà pan tanga
ni gbari?»
5 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee,
na pango kì tanla. Mì pan mbe saraga wɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ye ye yɛɛ pye kpoyi
ye pan we sa saraga ki wɔ.» A wì si ti
Zhese naa wi pinambiile pe ni, a pè pe
yɛɛ pye kpoyi, mɛɛ pe yeri pe sa saraga ki
wɔ.
6 Naa pàa ka saa gbɔn, a Samiyɛli wì
si Eliyabu wi yan, mɛɛ wi yɛɛ pye fɔ:
«Ki woro nala kɔɔn shyɛn, ŋa wì yere na
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ yɛɛn, wo lì
wɔ.»
7 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo
Samiyɛli wi kan fɔ: «Ma kaa wi yɛgɛ
cɛnwɛ naa wi titɔnlɔwɔ po wele, wo ma
mì wɔ. Leele pe maa ŋga jate, mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ mila la ko jate. Leele poro maa
sɛnwee wi yɛgɛ cɛnwɛ po wele, ɛɛn fɔ wi
nawa po mi maa wele.»
8 Kona, a Zhese wì si Abinadabu wi yeri
ma ti a wì toro Samiyɛli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
A Samiyɛli wì sho fɔ: «Wo fun, wo ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wɔ.»
9 A Zhese wì sho fɔ Shama mbe toro
Samiyɛli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, a Samiyɛli wì
sho fɔ: «Wo fun, wo ma Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
wɔ.»
10 A Zhese wì si ti a wi pinambi-
ile kɔlɔshyɛn pè toro Samiyɛli wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Ɛɛn fɔ, a Samiyɛli wì suu pye fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ lii wo wa kpɛ wɔ pe ni.»
11 Ko puŋgo na, a Samiyɛli wì suu yewe
ma yo fɔ: «Ma pinambiile pe ni fuun poro
wɛlɛ yɛɛn le?»

A Zhese wì sho fɔ: «Ayoo, ɛɛn fɔ pe
ni fuun puŋgo jɔnlɔ wi yɛn wa kɛrɛ na
simbaala pe kɔnri.»

A Samiyɛli wì si Zhese wi pye fɔ: «Lere
tun pe saa yeri, katugu we se ya cɛn mbaa
saraga yaakara ti kaa, na wi fa pan gbɛn.»
12 A Izayi wì si ti a pè saa wi yeri ma
pan wi ni. Pinambyɔ lawi ŋa wìla pye
gbanmbɛlɛ. Wi yɛngɛlɛ kàa pye ma yɔn,
wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla pye ma yɔn. A Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si Samiyɛli wi pye fɔ: «Wowi ŋa
we, yiri ma sinmɛ pi wo wi na maa wɔ.»
13 A Samiyɛli wì si yɛnnɛ na làa pye ma
yin sinmɛ pi ni li lɛ, maa wo wa Davidi wi
go ki na wi woolo pe yɛgɛ na. Malɛ le ki
pilige ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si
ye Davidi wi ni ma koro wi ni. Ko puŋgo
na, a Samiyɛli wì si sɔngɔrɔ ma kari wa
Arama ca.

Yɛnŋɛlɛ làa li yinnɛ li wɔ Sawuli wi ni

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si wɔ
Sawuli wi ni. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti yinnɛ
tipele là ye wi ni naa jɔlɔ.
15 A Sawuli wi tunmbyeele pè suu pye
fɔ: «Wele, Yɛnŋɛlɛ lì ti yinnɛ tipele là pan
nɔɔ jɔlɔ.
16 We tafɔ, woro mbele ma tunmbyeele,
we yɛn ma cɛnwɛ na, maga ki konɔ kan
we yeri, we yaa sa lere wa lagaja, ŋa wì
ŋgɔni gbɔngɔ jɛn. Kona yinnɛ tipele na
Yɛnŋɛlɛ lì le ma ni, na liga yiri ma ni lɔɔn
jɔlɔ sanga ŋa ni, pa ŋgɔni gbɔnfɔ wi yaa
laa gbɔɔn, kona ki yaa mbɔnrɔ ma na.»
17 A Sawuli wì suu tunmbyeele pe yɔn
sogo ma yo fɔ: «Mì yɛnlɛ ki na, ye kari ye
sa ŋgɔni gbɔnfɔ jɛnŋɛ wa lagaja ye pan
wi ni na kan.»
18 A Wi tunmbyeele nuŋgba sho fɔ:
«Mì Betilɛɛmu ca fɛnnɛ naŋa Zhese wi
pinambyɔ wa jɛn. Wì ŋgɔni gbɔngɔ ki jɛn,
wi yɛn maliŋgbɔɔn wɛlɛwɛ naa kotogofɔ.
Wi yɛn sɛnnjɛɛn. Wi yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn
ma yɔn. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wi ni.»
19 A Sawuli wì si leele tun wa Zhese wi
yeri maa pye fɔ: «Ma pinambyɔ Davidi ŋa
wi yɛn simbaala kɔnrifɔ wi torogo laga na
kan.»
20 A Zhese wì si buru tuguro taga
sofile wa na, naa duvɛn kasha ni konaa
sugbɔ yirifɔnnɔ nuŋgba ni, mari kan wi
pinambyɔ Davidi wi yeri wi sari kan
Sawuli wi yeri.

21 Naa Davidi wìla ka saa gbɔn wa
Sawuli wi tanla, a wì si ye tunŋgo ki ni wa
wi yeri. A wi kala lì si Sawuli wi ndanla,
a wì suu pye wi maliŋgbɔnyaara ti lɛfɔ.
22 A Sawuli wì si tun, a pè saa ki yo
Zhese wi kan fɔ: «Mila ma yɛnri, ma
Davidi wi yaga wi koro laga na tunŋgo ki
ni. Wi kala li yɛn mala ndanla fɔ jɛŋgɛ.»
23 Maga lɛ le ko na, yinnɛ tipele na
Yɛnŋɛlɛ làa torogo, na liga yiri Sawuli wi
ni, Davidi wi maa ŋgɔni wi gbɔɔn. Kona
Sawuli wi yɛgɛ ki ma to, ki ma mbɔnrɔ wi
na, ki yinnɛ tipele li mɛɛ wi yaga.

17

Goliyati wìla pye na Izirayɛli woolo pe yinri pe malaga gbɔn

1 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si pe
maliŋgbɔɔnlɔ pe gbogolo mbe sa malaga
gbɔn. Pàa pe yɛɛ gbogolo wa Soko ca,
wa Zhuda tara. A pè si pe maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga ki kan ma cɛn wa Soko ca naa
Azeka ca sɔgɔwɔ pi ni, wa Efɛsi Damimu
laga ki ni.
2 A Sawuli wo naa Izirayɛli
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni pè si pe yɛɛ gbogolo
fun, mɛɛ saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
ki kan ma cɛn wa Terebɛnti tige
gbunlundɛgɛ ki ni. A pè si pe yɛɛ gbɛgɛlɛ
ma yere malinjɛ wi na mbe malaga gbɔn
Filisiti tara fɛnnɛ pe ni.
3 Filisiti tara fɛnnɛ pàa pye yanwiga
ka na kɛɛ ŋga na, a Izirayɛli woolo pe
yɛn yanwiga ka na kɛɛ sanŋga ki na.
Gbunlundɛgɛ ko kìla pye pe sɔgɔwɔ.
4 A piŋgbaan wà si yiri wa Filisiti
tara fɛnnɛ pe cɛnsaga ki ni, ma fulo wa
Izirayɛli woolo pe tanla. Pàa pye naa yinri
Goliyati†, ma yiri wa Gati ca. Wìla pye
letitɔnlɔgɔ ka, wi titɔnlɔwɔ pìla pye na
kee mɛtɛrɛ taanri wo yeri.
5 Wìla tuguyɛnrɛ njala kan, ma malaga
gbɔnderege le, ŋga pàa kɔɔrɔ gbegele ki
ni paa mbɛnɛ kɔɔrɔ yɛn; ki nuguwɔ pila
pye na kee culo nafa taanri yɔn ko yeri.
6 Tɔɔrɔ leyaara tuguyɛnrɛ woro la pye
maa tɔɔrɔ ti fo. Tuguyɛnrɛ shɔrina la pye
wi yeri wùu yanŋga wa wi pajogo ki na.
7 Wi njanraga ki kanŋgaga ki gbɔgɔwɔ
pìla pye paa gbɛrɛ baŋgɔlɔma yɛn. Ki
tugumbyɔ wi nuguwɔ pìla pye na kee
culo kɔlɔshyɛn wo yeri. Wi tugurɔn
sigeyaraga ki lɛfɔ wìla pye na tanri wi
yɛgɛ.
8 Kona, a wì si saa yere Izirayɛli
maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛsinmɛ na, mɛɛ pe pye
fɔ: «Yiŋgi na, a yè si pan ma yere malinjɛ
na? Mi wo yɛn Filisiti tara fɛnnɛ woo,
yoro wo na, ye woro Sawuli wi kulolo le?
Ye naŋa nuŋgba wɔ wa ye yɛɛ ni, mi naa
wo we pan we to we yɛɛ na.
9 Na wiga ya na ni mbanla gbo, pa kona
we yaa pye ye kulolo. Ɛɛn fɔ, na mi ka ya
wi ni mboo gbo, pa ye yaa pye we kulolo
mbaa tunŋgo piin we kan.»
10 A Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wì sho
naa fɔ: «Nala mi yɛn na Izirayɛli
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki tifaga. Ye
naŋa nuŋgba torogo laga na yeri we to
we yɛɛ na.»
11 Naa Sawuli wo naa Izirayɛli
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pàa kaa Filisiti
tara fɛnnɛ naŋa wi sɛnrɛ ti logo sanga ŋa
ni, a pe sunndo wì si kɔn pe na, a pè si
fyɛ fɔ jɛŋgɛ.

Davidi wìla kari wa Izirayɛli woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni

12 Ma si yala, Davidi wìla pye Zhese
pinambyɔ. Zhese wìla pye Efirata tara
fɛnnɛ woo, ma yiri wa Betilɛɛmu ca,
wa Zhuda tara. Wi pinambiile pàa pye
kɔlɔtaanri. Sawuli sanga wi na, kìla yala
Zhese wì pye lelɛŋgbaraga.
13 Wi pinambiile koŋgbanmbala taanri
poro la kari Sawuli wi ni wa malaga. Pe
ni fuun ndɔ pàa pye naa yinri Eliyabu, na
shyɛn woo wi yinri Abinadabu, na taanri
woo wi yinri Shama.
14 Davidi wo wìla pye pe puŋgofɔ we.
Wi ndɛɛlɛ taanri pàa kari Sawuli wi ni
sanga ŋa ni,

† **17:4 17.4:** Goliyati wìla pye Anaki setirige pyɔ wo wa. Zhozuwe wìla pe gbɔɔ tɔngɔ ma pe kɔ; Nɔmbu 13.32-33; Zhozu 11.21-22.

15 Davidi wìla pye na kee wa Sawuli wi
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni na sɔngɔrɔ
wa Betilɛɛmu ca, naa to wi simbaala pe
kɔnri.
16 Ki sanga wi ni, pinliwɛ naa yɔnlɔkɔgɔ
pyew, Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi ma pan
maa yɛɛ naga Izirayɛli woolo pe na. Wìla
ko pye ma saa gbɔn fɔ piliye nafa shyɛn.
17 Pilige ka, a Zhese wì suu pinambyɔ
Davidi wi pye fɔ: «Ki yarilire pikaara nda
ti tiwiyaraga yɛnlɛ nuŋgba na li lɛ naa ki
buru kɛ ŋa wi ni, ma kari fyaw, ma sari
kan ma ndɛɛlɛ pe yeri wa maliŋgbɔɔnlɔ
pe cɛnsaga ki ni.
18 Maga nɔnɔ sinmɛ yinŋgele kɛ ŋgele
ke lɛ fun, ma sa ke kan pe maliŋgbɔɔnlɔ
waga kele (1 000) to wi yeri. Mɔɔ ndɛɛlɛ
pe wele na kaa pye pe yɛn ŋgbaanla, ma
yaraga ka shɔ pe yeri ma pan maga naga
na na paa kacɛn yɛn ki wogo ki na.
19 Pe yɛn wa Sawuli wi ni konaa
Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni,
wa Terebɛnti tige gbunlundɛgɛ ki ni, mbe
malaga gbɔn Filisiti tara fɛnnɛ pe ni.»
20 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Davidi wì si
yiri faa, ma wi simbaala pe le simbaala
kɔnrifɔ wa kɛɛ wila pe wele, mɛɛ yaara ti
lɛ ma kari paa yɛgɛ ŋga na Zhese wìla
ki yo wi kan we. Wìla saa gbɔn wa
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga sanga ŋa ni, kìla
yala maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛn na yinrigi na
yeregi malinjɛ wi na. Pàa pye na malaga
kɔnnɔ li waa makɔ.
21 Izirayɛli woolo naa Filisiti tara fɛnnɛ
pàa yere malinjɛ wi na, a maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbeleye shyɛn yì yɛgɛ wa yi yɛɛ yeri.
22 A Davidi wì suu tuguro ti tugu mari
kan tuguro kɔrɔsifɔ wi yeri, kona mɛɛ fe
ma kari wa laga ŋga maliŋgbɔɔnlɔ pàa
pye. Naa wìla ka saa gbɔn wa, a wì suu
ndɛɛlɛ pe shari.
23 Maa ta wìla pye na para wi ndɛɛlɛ
pe ni bere, a Goliyati, Filisiti tara fɛnnɛ
piŋgbaan ŋa wìla pye Gati ca fɛnnɛ woo,
wì si yiri wa malinjɛ wi ni, mɛɛ sɛnrɛ nda
wi maa yuun ti yo. A Davidi wì siri logo.
24 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa ki naŋa
wi yan, a pe ni fuun pè si fyɛ jɛŋgɛ mɛɛ
fe wi yɛgɛ.
25 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe nɛɛ
yuun fɔ: «Ye wele, naŋa wila paan we
kɔrɔgɔ dɛ! Wila paan mbe Izirayɛli woolo
pe tɛgɛlɛ naa. Lere ŋa ka ya mboo gbo,
wunlunaŋa wi yaa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ kan
wi yeri, mboo sumborombyɔ wi kan wi
yeri wi jɔ, mbege fɔ wi go woolo pe
kala yaga, paga kaa nizara wi woo laga
Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ.»
26 A Davidi wì si leele mbele pàa pye le
wi tanla pe yewe fɔ: «Lere ŋa kaga Filisiti
tara fɛnnɛ naŋa ŋa wi gbo, mbe tifagawa
sɛnrɛ nda tì yo Izirayɛli woolo pe na ti kɔ,
yiŋgi pe yaa kan ki fɔ wi yeri? Ki Filisiti
tara fɛnnɛ naŋa ŋa wii kɛnrɛkɛnrɛ, wo ŋa
wi yɛn na paan na Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo li maliŋgbɔɔnlɔ pe tegele, wi yɛn
ambɔ fɔ ma?»
27 Ŋga kìla daga mbe kan ki letitɔnlɔgɔ
ki gbofɔ wi yeri, a pè sigi yɛgɛ yo ma
Davidi wi kan.
28 Ɛɛn fɔ, naa wi ndɔ lɛrɛfɔ Eliyabu wìla
kaa wi yan wila para ki leele pe ni sanga
ŋa ni, a wì si nawa ŋgban wi ni, mɛɛ
wi pye fɔ: «Yiŋgi mà pan na jaa lagamɛ?
Ma simbaala ŋgbelege jɛɛlɛ ma ko yaga
ambɔ kɛɛ wa gbinri wi ni? Mɔ̀ɔ jɛn ma
yɛɛ gbɔgɔwɔ naa ma kotoŋgbanga ki ni.
Mɛɛ pan yaraga ko ka mɛgɛ ni na malaga
welege ko ma.»
29 A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Yiŋgi mì pye? Yewige ko cɛ ma mì
yewe!»
30 A wì si laga le wi ndɔ wi tanla, mɛɛ
saa lere wa yɛgɛ yewe ki sɛnrɛ nuŋgba ti
ni. A pè suu yɔn sogo ma sɛnrɛ nuŋgba ti
yo wi kan paa koŋgbannda woro ti yɛn.

Davidi wìla wi yɛɛ kan mbe malaga gbɔn Goliyati wi ni

31 Sɛnrɛ nda Davidi wìla yo, a leele pè
siri logo, mɛɛ saa ti yo Sawuli wi kan. A
Sawuli wì si ti pè saa Davidi wi yeri ma
pan wi ni.
32 A Davidi wì si Sawuli wi pye fɔ: «Lere
kpɛ ka ka kotogo la ki Filisiti tara fɛnnɛ
naŋa ŋa wi kala na. Mi ŋa ma tunmbyee,
mi yaa sa malaga gbɔn wi ni.»
33 A Sawuli wì suu pye fɔ: «Ma se ya
sa malaga gbɔn ki Filisiti tara fɛnnɛ naŋa
ŋa wi ni, katugu ma yɛn pyɔ jɛɛ, ma si

yala wo yɛn malaga gbɔnfɔ maga lɛ wa wi lefɔnrɔ sanga wi ni.»

34 A Davidi wì si Sawuli wi pye fɔ: «Mi ŋa ma tunmbyee, mìla pye nala to wi simbaala pe kɔnri, na jara nakoma cɛngɛ urusi† ka ka pan mbe simbapige ka yigi wa yaayoro ŋgbelege ki ni,

35 mi ma taga ki na maga purɔ, maga gbɔn ma simbapige ki shɔ ki yeri. Na cɛngɛ kiga si yiri na kɔrɔgɔ, mi maga yigi wa ki mbɛlɛwɛ pi na, maga gbɔn maga gbo.

36 Mi ŋa ma tunmbyee, pa mì jara wo naa cɛngɛ urusi ki ni pe gbo yɛɛn. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, ki Filisiti tara fɛnnɛ naŋa ŋa wii kɛnrɛkɛnrɛ, pa mi yaa wi gbo ma fun paa pe wogo ki yɛn, katugu wì Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li maliŋgbɔɔnlɔ pe tɛgɛlɛ.»

37 A Davidi wì sho naa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na lìlan shɔ jara wo naa cɛngɛ urusi ki ni pe yombɛkɔɔrɔ ti kɛɛ, li yaa na shɔ fun ki Filisiti tara fɛnnɛ naŋa ŋa wi kɛɛ.»

A Sawuli wì si Davidi wi pye fɔ: «Ta kee, Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye ma ni.»

38 Kona, a Sawuli wì suu yɛɛra malaga gbɔndeere ti le Davidi wi kan. Wìla tuguyɛnrɛ njala li kan wi kan, ma malaga gbɔnderege ki le wi kan. 39 A Davidi wì si Sawuli wi tokobi wi pɔ wa wi sɛnnɛ, yaripɔrɔ ti go na, mɛɛ yo wi yaa tanga ti ni mbe wele, katugu wi sila tara ti na. A wì si Sawuli wi pye fɔ: «Mi se ya tanga ki maliŋgbɔnyaara nda ti ni, katugu mii tara ti na.» A wì siri wɔ wi yɛɛ na.

40 A wì suu kanŋgala li lɛ, mɛɛ saa sinndɛŋgɛlɛ ŋgele kè wɔlɔgɔ kaŋgurugo wele ma lɛ wa lafogo yɔn, mɛɛ ke le wa wi yaayoro kɔnrikasha ki ni. A wì suu gbafurugo ki lɛ, mɛɛ fulo wa Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi mɛgɛ ni.

Davidi wìla ya Goliyati wi ni maa gbo

41 Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi nɛɛ fulo jɛɛnnjɛnri fun wa Davidi wi tanla, wi tuguron sigeyaraga ki lɛfɔ wìla pye wi yɛgɛ.

42 A Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wì si wele mɛɛ Davidi wi yan fɔ wi yɛn lefɔnmbile gbanmbɛlɛ la, wi yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn ma yɔn. Kì pye ma, wi sila wi jate yaraga ka.

43 A Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wì suu pye fɔ: «Ma nawa po ni, mi yɛn pyɔn wi le, fɔ a mà simbiŋgele lɛ na paan na kɔrɔgɔ yɛrɛ?» A wì suu yarisunndo ti mɛgɛ ki yeri ma wa Davidi wi na maa daŋga.

44 A wì si Davidi wi pye naa fɔ: «Fulo laga na tanla, mi yaa ma wire kara ti kan naayeri sannjɛrɛ to naa cɛnrɛ ti yeri tiri ka.»

45 A Davidi wì si Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi pye fɔ: «Ma yɛn na paan na kɔrɔgɔ tokobi, naa njanraga konaa shɔrina ni, ɛɛn fɔ, mi wo yɛn na kee ma kɔrɔgɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki Yɛnŋɛlɛ lo mɛgɛ ni, lo na mà tɛgɛlɛ we.

46 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma le na kɛɛ nala. Mi yaa ma gbo mbɔɔn go ki kɔw. Mi yaa Filisiti tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ pe gboolo pe kan naayeri sannjɛrɛ to naa cɛnrɛ ti yeri ti pe ka nala. Kona tara woolo pe ni fuun pe yaa ki jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ yɛn Izirayɛli woolo pe yeri.

47 Ki janwa ŋa wi ni fuun wi yaa ki jɛn mbe yo Yawe Yɛnŋɛlɛ laa tokobi nakoma njanraga tɛgɛ mbe lere shɔ. Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ki malaga ŋga ki fɔ we. Lo li yaa ye le we kɛɛ.»

48 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wì si yiri mbe fulo wa Davidi wi tanla. A Davidi wì si fyɛɛlɛ ma fe ma kari wa pe juguye pe yeri, na Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi finli.

49 A Davidi wì suu kɛɛ ki le wa wi kasha ki ni ma sinndɛnɛ la wɔ, mɛɛ li wa wi gbafurugo ki ni. A sinndɛnɛ lì si saa Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi ta wa wi walɛgɛ ki na, mɛɛ ye wa wi go ki ni. A wì si wɔ ma to, maa yɛgɛ ki jiile wa tara.

50 Kì pye ma, Davidi wìla ya Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi ni gbafurugo naa sinndɛnɛ ni. Wìla wi gbo ma si yala tokobi sila pye wi yeri.

51 Ko puŋgo na, Davidi wì si fe ma saa gbɔn wa Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi na,

† **17:34 17.34:** Kiti 14.5-18; 2 Sami 17.8; 23.20; 1 Wunlu 13.24-26; 2 Wunlu 2.24; Amɔ 3.12; 5.19

mɛɛ wi tokobi wi tile maa kɔw wa wi wofogo ki ni, maa gbo mɛɛ wi go ki kɔw.

Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa kaa pe piŋgbaan wi yan pòo gbo, a pe nɛɛ fee.

52 Kona, a Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ poro naa Zhuda tara maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, pè si yiri ma malaga kɔnnɔ li wa, mɛɛ taga Filisiti tara fɛnnɛ pe na ma pe purɔ, ma saa gbɔn fɔ wa gbunlundɛgɛ ki yɔn na, fɔ ma saa gbɔn wa Ekirɔn ca yeyɔnrɔ ti na. Filisiti tara fɛnnɛ pe gboolo pàa toori wa konɔ maga lɛ wa Shaarayimu ca fɔ ma saa gbɔn wa Gati ca, konaa ma saa gbɔn wa Ekirɔn ca ki na.

53 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa yiri wa Filisiti tara fɛnnɛ pe purɔsaga ma sɔngɔrɔ, a pè si saa Filisiti tara maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga yaara ti ni fuun ti koli.

54 A Davidi wì si Goliyati wi go ki lɛ ma kari ki ni wa Zheruzalɛmu ca. Ɛɛn fɔ, wìla saa wi maliŋgbɔnyaara to tɛgɛ wa wi yɛɛra paraga go ki ni.

55 Sawuli wìla Davidi wi yan wila kee sa fili Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi ni sanga ŋa ni, wìla wi maliŋgbɔɔnlɔ to Abinɛri wi yewe ma yo fɔ: «Ambɔ pyɔ win ki lefɔnŋɔ ŋa we?»

A Abinɛri wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kaselege ko na, mi wugu ma kan wunlunaŋa, mi suu jɛn.»

56 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ma yewe ma ki lefɔnŋɔ wi to wi jɛn.»

57 Naa Davidi wìla ka saa Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi gbo ma sɔngɔrɔ sanga ŋa ni, a Abinɛri wì suu lɛ ma kari wi ni wa Sawuli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi go kìla pye Davidi wi kɛɛ.

58 A Sawuli wì si Davidi wi yewe ma yo fɔ: «Lefɔnŋɔ, ma yɛn ambɔ fɔ pinambyɔ?»

A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yɛn ma tunmbyee Zhese wo pinambyɔ, ma yiri wa Betilɛɛmu ca.»

18

Zhonatan wìla wɛɛnrɛ le Davidi wi ni

1 Naa Davidi wìla kaa para Sawuli wi ni ma kɔ, a Zhonatan wì si mara Davidi wi na fɔ jɛŋgɛ, wì si Zhonatan wi ndanla paa wi yɛɛ yɛn.

2 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Sawuli wì si Davidi wi yaga wa wi yɛɛ yeri, wi sila wi yaga wi sɔngɔrɔ wa wi to wi yeri.

3 A Zhonatan wì si yɔn finliwɛ le Davidi wi ni, katugu Davidi wìla wi ndanla paa wi yɛɛ yɛn.

4 A wì suu derigbɔgɔ ki wɔ wi yɛɛ na maga kan Davidi wi yeri. Wìla wi yaripɔrɔ ti kan wi yeri, ma pinlɛ yɛrɛ wi tokobi, naa wi sandiga konaa wi kurusi-jara wi ni fun.

5 Sawuli wiga Davidi wi tun laga o laga ŋga na, Davidi wi ma saa cew ta. Ki kala na, Sawuli wìla wi tɛgɛ wi maliŋgbɔɔnlɔ pe go na. Wi kala làa leele pe ni fuun pe ndanla konaa Sawuli wi legbɔɔlɔ pe ni.

Yenjaga la ye Sawuli wi ni Davidi wi kala na

6 Naa Davidi wìla kaa Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi gbo, a maliŋgbɔɔnlɔ pè yiri wa malaga ma pan, a jɛɛlɛ pè si yiri Izirayɛli tara cara ti ni fuun ti ni, ma saa wunlunaŋa Sawuli wi fili, na pimbigile naa weere gbɔɔn, na yuuro koo na yoo konaa na jɔrɔgi nayinmɛ ni.

7 Jɛɛlɛ pàa pye na yurugo ki koo naga shoo pe yɛɛ yɔn na na yuun fɔ:

«Sawuli wi lere waga keleŋgele tɛgɛsaga
lɛgɛrɛ gbo,
Davidi wo lere waga kɛ kɛ tɛgɛsaga lɛgɛrɛ
gbo.»

8 A ko si Sawuli wi mbɛn maa nawa pi ŋgban fɔ jɛŋgɛ. A wì suu yɛɛ pye fɔ: «Pè Davidi woolo poro pye waga kɛ kɛ tɛgɛsaga lɛgɛrɛ, mɛɛ mi woolo poro pye waga keleŋgele tɛgɛsaga lɛgɛrɛ. Wunluwɔ po nuŋgba ma pì koro pe kan wi yeri?»

9 Maga lɛ le ko pilige ko na, a Sawuli wi nɛɛ Davidi wi wele tipege ni.

10 Ki goto, a Yɛnŋɛlɛ lì si ti a yinnɛ tipele pan ma ye Sawuli wi ni. A wi go kì si yiri wi na wa wi yɛɛra go ki ni. A Davidi wi nɛɛ ŋgɔni wi gbɔɔn wi kan paa piliye sannya yi yɛn. Sawuli wi njanraga kìla pye wi kɛɛ.

11 A Sawuli wì suu njanraga ki yirige mbege wa, mɛɛ yo fɔ: «Mi yaa Davidi wi

wa ki ni mboo kan wa mbogo ki na.» Ɛɛn
fɔ ki wasaga shyɛn, Davidi wi ma fɛngɛ
maga kan ki ma toro.
12 Maga lɛ le ki pilige ki na, a Sawuli
wi nɛɛ fyɛ Davidi wi yɛgɛ, katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa pye wi ni, ma si yala làa laga
Sawuli wo na.
13 Ki kala na, Sawuli wìla Davidi wi lali
wi yɛɛ ni maa tɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ waga
kele (1 000) go na. A Davidi wi nɛɛ
kee ma saa na malaga gbɔɔn, ma pye wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe to.
14 Kala na fuun wìla pye na piin, làa pye
na yɔngɔ wi kan, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa pye wi ni.
15 Naa Sawuli wìla kaa ki yan Davidi wi
kapyegele kàa pye na yɔngɔ na kee yɛgɛ,
a wi nɛɛ fyɛ Davidi wi yɛgɛ na seregi.
16 Ɛɛn fɔ Davidi wi kala làa Izirayɛli
woolo pe ni fuun naa Zhuda cɛnlɛ woolo
pe ndanla, katugu wo wìla pye na pe
maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛgɛ sinni na kee wa
malaga konaa na sɔngɔri.

Davidi wìla Sawuli wi sumborombyɔ Mikali wi pɔri

17 Kona, a Sawuli wì si Davidi wi pye fɔ:
«Wele, na sumborombyɔ lɛrɛfɔ Merabu
wi ŋa. Mi yaa wi kan ma yeri ma jɔ, na
maga yɛnlɛ mbe pye na malaga gbɔnfɔ
wɛlɛwɛ, mbaa kee saa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
maara ti gbɔɔn we.» Sawuli wìla wi yɛɛ
pye fɔ: «Mi jate woro na jaa mbe Davidi
wi gbo, Filisiti tara fɛnnɛ poro pe yaa wi
gbo.»
18 A Davidi wì si Sawuli wi pye fɔ: «Mi
yɛn ambɔ fɔ? Yiŋgi ki yɛn na yeri? Na
to sege ki woro na jate yaraga ka laga
Izirayɛli cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ. Mɛlɛ mbee
ya mbe pye wunlunaŋa wi nafɔ?»
19 Naa kìla kaa gbɔn Sawuli wuu sum-
borombyɔ Merabu wi kan Davidi wi yeri
sanga ŋa ni, a wì suu kan Mehola ca fɛnnɛ
naŋa Adiriyɛli wi yeri.
20 Ɛɛn fɔ, Davidi wìla pye ma Sawuli wi
sumborombyɔ sanŋa Mikali wi ndanla.
Naa Sawuli wìla kaa ki wogo ki logo, a
kì si tanla wi ni.
21 A wì suu yɛɛ pye fɔ: «Mi yaa Mikali
wi kan wi yeri wi jɔ, jaŋgo wi pye paa
pɛnɛ yɛn mboo yigi mbe ti Filisiti tara
fɛnnɛ pe ta poo gbo.» Kona, a Sawuli wì
sigi yo Davidi wi kan ki shyɛn wogo na
ma yo fɔ: «Koni ma mbe ya pye na nafɔ.»
22 Ko puŋgo na, a Sawuli wì sigi yo wi
tunmbyeele pe kan fɔ: «Ye kari ye sa para
Davidi wi ni larawa, yoo pye fɔ: ‹Ma kala
li yɛn ma wunlunaŋa wi ndanla konaa wi
tunmbyeele pe ni fun, koni yɛnlɛ ki na ma
pye wi nafɔ.› »
23 A Sawuli wi tunmbyeele pè si saa ki
sɛnrɛ ti yɛgɛ yo Davidi wi kan. A Davidi
wì si pe pye fɔ: «Ye nawa po ni, mbe pye
wunlunaŋa wi nafɔ ki yɛn kala jɛɛlɛ wi
le? Mi wo na, mi yɛn fyɔnwɔ fɔ, mi woro
mɛgbɔgɔ fɔ.»
24 A Sawuli wi tunmbyeele pè si sɔngɔrɔ
ma saa Davidi wi sɛnyoro ti yɛgɛ yo
Sawuli wi kan.
25 A Sawuli wì si pe pye fɔ: «Ye sa Davidi
wi pye fɔ wunlunaŋa wì yo wi woro na
penjara jaa japɔrɔgɔ yariwɔndɔ. Ɛɛn fɔ
ŋga wi yɛn na jaa ko yɛn fɔ ma pan Filisiti
tara fɛnnɛ nambala cɛnmɛ nama sɛɛrɛ ni†
wi kan, jaŋgo wi kayaŋga wɔ poro mbele
wi juguye pe ni.» Sawuli wi jatere wo la
pye mbe ti Davidi wuu yɛɛ le Filisiti tara
fɛnnɛ pe kɛɛ poo gbo.
26 A Sawuli wi tunmbyeele pè si saa ki
sɛnrɛ ti yɛgɛ yo Davidi wi kan. A wì si
yɛnlɛ ti na mbe pye wunlunaŋa wi nafɔ.
Wagati ŋa wunlunaŋa wìla kɔn sanni wi
sa kɔ,
27 a Davidi wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe
ni, pè si yiri ma saa Filisiti tara fɛnnɛ
nambala cɛnmɛ shyɛn (200) gbo, ma pe
kɛnrɛkɛnrɛ ma pan pe nama sɛɛrɛ ti ni
fuun ti ni wunlunaŋa wi kan, jaŋgo mbe
pye wi nafɔ. Kì pye ma, a Sawuli wì suu
sumborombyɔ Mikali wi kan Davidi wi
yeri wi jɔ.
28 Kona, a Sawuli wì sigi jɛn ma filige
ki na ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye Davidi
wi ni; Davidi wìla pye ma Sawuli wi
sumborombyɔ Mikali wi ndanla.
29 Kì pye ma, a Sawuli wi nɛɛ fyɛ Davidi
wi yɛgɛ na seregi, a Davidi wì si pye wi

† **18:25 18.25:** Filisiti tara fɛnnɛ nambala pe nama sɛɛrɛ mberi ta, ko kì naga ma yo Davidi wìla daga mbe pe gbo.

jugu sanga wi ni fuun ni.

30 Ki wagati wi ni, Filisiti tara fɛnnɛ teele pàa pye na malaga gbɔɔn Izirayɛli woolo pe ni. Ɛɛn fɔ malaga gbɔnsaga pyew, Davidi wi ma cew ta ma wɛ Sawuli wi maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni fuun pe wogo ki na, fɔ a wi mɛgɛ kì yiri fɔ jɛŋgɛ.

19

Zhonatan wìla kasulugo pye Davidi wi kan

1 Sawuli wìla ki yo wi pinambyɔ Zhonatan wo naa wi tunmbyeele pe ni fuun pe kan fɔ wi yaa Davidi wi gbo. Ɛɛn fɔ, Davidi wìla Sawuli wi pinambyɔ Zhonatan wi ndanla fɔ jɛŋgɛ.

2 A Zhonatan wì si Davidi wi yɛri fɔ: «Na to Sawuli wila jaa mbɔɔn gbo. Ma yɛɛ yingiwɛ jɛn, goto pinliwɛ ni, ma sa lara larasaga jɛŋgɛ na.

3 Ma yaa ka lara wa yan laga ŋga na, mi naa na to wi ni, we yaa ka yiri mbe kari wa. Mi yaa ka para na to wi ni ma sɛnrɛ na, wi yaa ka nda yo ma wogo ki na, pa mi yaa kari logo mberi yo ma kan.»

4 Kona, a Zhonatan wì si Davidi mɛtanga yeri wi to Sawuli wi kan, mɛɛ wi pye fɔ: «Wunlunaŋa, maga ka kapege pye ma tunmbyee Davidi wi na, katugu wii kapege kpɛ pye ma na. Ɛɛn fɔ, kajɛŋgɛ lɛgɛrɛ wì pye ma kan.

5 Wìla wi go ki pɛrɛ ma Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi gbo. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wi tɛgɛ ma Izirayɛli woolo pe ni fuun pe shɔwɔ gbɔɔ shɔ. Màa ki wogo ki yan na yɔgɔri. Yiŋgi na ma yaa lere gbo ŋa wii kapege pye? Mbe ti Davidi wi ku go fu?»

6 A Sawuli wì si Zhonatan wi sɛnrɛ ti logo, mɛɛ wugu ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, pe se Davidi wi gbo.»

7 Kona, a Zhonatan wì si Davidi wi yeri, mɛɛ ki sɛnrɛ ti ni fuun ti yɛgɛ yo wi kan. Ko puŋgo na, a wì si kari wi ni wa Sawuli wi yeri. A Davidi wì suu tunŋgo ki lɛ naga piin paa faa wi yɛn.

Davidi wìla fe wa Sawuli wi yeri

8 Malaga kìla yiri naa Filisiti tara fɛnnɛ pe ni, a Davidi wì si saa malaga gbɔn pe ni ma pe gbo jɛŋgɛ, fɔ a pè fe wi yɛgɛ.

9 Yinnɛ tipele na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti lì pan ma ye Sawuli wi ni, lì si kaa yiri wi ni naa jɔlɔ. Wìla pye ma cɛn wa wi go, wi njanraga ki ni wi kɛɛ. Davidi wìla pye na ŋgɔni wi gbɔɔn wi kan.

10 A Sawuli wì si kaa fo na jaa mboo wa njanraga ki ni mboo kan wa mbogo ki na. Ɛɛn fɔ, a Davidi wì si fɛngɛ maga kan, a kì toro. A njanraga kì si kan wa mbogo ki na. Ki yembinɛ li ni, a Davidi wì si fe ma shɔ.

11 A Sawuli wì si leele pele tun wa Davidi wi go ma yo pe saa kɔrɔsi, ki goto pinliwɛ ni, poo yigi poo gbo. Ɛɛn fɔ, Davidi wi jɔ Mikali wìla wi yɛri ma yo fɔ: «Na mɛɛ yiri mbe fe, sanni laga ki sa laga, pe yaa ma gbo†.»

12 A jɛlɛ wì suu yirige wa fenɛtiri wi ni, a Davidi wì si fe ma shɔ.

13 Ko puŋgo na, a Mikali wì si pe go yarisunŋgo† ki lɛ ma saa ki sinŋge wa Davidi wi sinlɛyaraga ki na, ma yunŋgbɔngɔ sikasire wogo tɛgɛ wa go wasaga ki na, mɛɛ paritɔnŋgɔ tɛgɛ maga tɔn.

14 Naa Sawuli wìla kaa leele tun ma yo pe sa Davidi wi yigi sanga ŋa ni, a Mikali wì si pe pye fɔ: «Davidi wi woro ŋgbaan.»

15 A Sawuli wì si pe tun naa shyɛn wogo na ma yo pe saa wele, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye sa Davidi wi pinlɛ yoo lɛ wi sinlɛyaraga ki ni ye pan wi ni laga na kan, jaŋgo mboo gbo.»

16 Kona, a pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ wa Davidi wi go, mɛɛ saa ki yan fɔ pe go yarisunŋgo ko kìla pye wa sinlɛyaraga ki na, naa yunŋgbɔngɔ sikasire wogo ki ni wa go wasaga ki na.

17 A Sawuli wì si Mikali wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a mà silan fanla, mala jugu wi saga, a wì fe?»

A Mikali wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wìla na pye fɔ: ‹Na yaga mbaa kee nakoma mi yaa ma gbo.› »

Sawuli wìla taga Davidi wi na naa puro

† **19:11 19.11:** Yuuro 59.1 † **19:13 19.13:** Zhenɛ 31.19

18 Ki wagati wi ni, kìla yala Davidi wì
fe ma shɔ. A wì si kari wa Samiyɛli wi
kɔrɔgɔ wa Arama ca, mɛɛ kagala ŋgele
fuun Sawuli wìla pye wi na ke yɛgɛ yo wi
kan. Kona, a pè si pinlɛ ma kari ma saa
cɛn wa Nayɔti† laga ki na.
19 A pè si saa ki yo Sawuli wi kan ma yo
fɔ: «Davidi wi yɛn wa Nayɔti laga ki na,
wa Arama ca ki tanla.»
20 A Sawuli wì suu pitunmbolo pe
torogo ma yo pe sa Davidi wi yigi. Ɛɛn
fɔ, naa pàa ka saa gbɔn wa, a pè si
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun
pe yan pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
yuun. Samiyɛli wo wìla pye na pe yɛgɛ
sinni. A Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye Sawuli
wi pitunmbolo pe ni fuun pe ni, a pe nɛɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun fun.
21 A pè si saa ki yo Sawuli wi kan, a wì si
leele pele yɛgɛ torogo wa naa. Ɛɛn fɔ poro
fun, a pè si saa na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
yuun yɔgɔrimɔ ni. A wì si pele yɛgɛ tun
naa ki taanri wogo na. Poro fun, a pè saa
na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun yɔgɔrimɔ ni.
22 Kona, a Sawuli wo jate wì si kari wi yɛ
wa Arama ca. Tɔnmɔ titɛgbɔgɔ ŋga kìla
pye wa Seku ca, naa wìla ka saa gbɔn wa
ki na, a wì si yewe ma yo fɔ: «Samiyɛli
naa Davidi pe yɛn se yeri?»

A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Pe yɛn wa
Nayɔti laga ki na, wa Arama ca ki tanla.»
23 A wì si lɛ lema nɛɛ kee wa Nayɔti laga
ki yeri, wa Arama ca ki tanla. A Yɛnŋɛlɛ
li yinnɛ lì si ye wi ni fun wa konɔ. A wi
nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun yɔgɔrimɔ
ni na kee, fɔ ma saa gbɔn wa Nayɔti laga
ki na, wa Arama ca ki tanla.
24 A Sawuli wì suu yaripɔrɔ ti wɔ wi yɛɛ
na paa sanmbala pe yɛn, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sɛnrɛ yuun yɔgɔrimɔ ni fun Samiyɛli
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ko puŋgo na, a wì si
wɔ ma to witiwaga le tara, mɛɛ koro le
ki yɔnlɔ ki ni fuun naa ki yembinɛ li ni
fuun li ni. Ki kala na, leele pàa pye na
yuun fɔ: «Sawuli wo fun wì pye Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ wi le?»

20

Zhonatan wìla Davidi wi saga

1 Kona, a Davidi wì si fe ma yiri wa
Nayɔti laga ki na, wa Arama ca ki tanla
ma kari wa Zhonatan wi yeri, ma saa wi
pye fɔ: «Yigi mì pye? Na kapege ko yɛn
kikiin? Yiŋgi mì jɔgɔ ma to wi na, fɔ a
wila jaa mbanla gbo?»
2 A Zhonatan wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sɔɔn shɔ ko jatere wo ni. Pe
sɔɔn gbo. Na to wila kala lo la lɛ, lì gbɔgɔ
o, lì kologo o, na wi sili yo na kan. Yiŋgi
na, na to wii ko wogo ŋga ko lara na na?
Ki se ya pye.»
3 A Davidi wì si wugu ma yo fɔ: «Ma
to wìgi jɛn ma yo na kala li yɛn mɔɔ
ndanla. Kana wùu yɛɛ pye fɔ: ‹Mi se ti
Zhonatan wigi kala jɛn, nakoma ki yaa
wi mbɛn.› Ɛɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo li mɛgɛ ki na, mì wugu ma kan, fɔ
mì yɔngɔ kunwɔ pi ni tɔɔn.»
4 Kona, a Zhonatan wì si Davidi wi yewe
ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe pye ma
kan? Mi yaa ki pye ma kan.»
5 A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Wele, goto wi yɛn yevɔnŋgɔ fɛti we†. Ki
daga mbe sa pinlɛ wunlunaŋa wi ni mbe
li. Ki yaga mbe kari wa yan, mbe sa lara
fɔ sa gbɔn pilige taanri wogo ki yɔnlɔkɔgɔ
ki na.
6 Na ma to wiga na wele wi silan yan,
maga yo wi kan fɔ: ‹Davidi wìlan yɛnri
ŋgbanga ma yo mboo yaga wi kari wa
Betilɛɛmu, wi ca ye, fɔ wi go woolo paa
pe yɛfiile saraga ki woo.›
7 Na wiga ma yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Ko
yɔn,› kona mi ŋa ma tunmbyee, mi yaa
pye yɛyinŋge na; ɛɛn fɔ na wiga nawa
ŋgban, pa ma yaa ki jɛn fɔ wila jaa
mbanla gbo.
8 Kì kaa pye mà yɔn finliwɛ le mi ŋa
ma tunmbyee na ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
na, ma kajɛŋgɛ pye na kan. Na kaa pye
mì kapege pye, ki yɛn yɛgɛ o yɛgɛ, maga
kanla le ma to wi kɛɛ, ɛɛn fɔ mala gbo ma
yɛ.»

† **19:18 19.18:** Samiyɛli wagati wi ni, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ gbogolomɔ pìla pye ma cɛn laga ŋga na ko pàa pye na yinri Nayɔti. † **20:5 20.5:** Yevɔnŋgɔ ki pilige koŋgbanŋga pyew kìla tɛgɛ ki yɛ mbaa mbaanra wiin la Yɛnŋɛlɛ li gbogo konaa mbaa saara woo li yeri. Tunŋgo sila pye na piin ki pilige ki ni (Nɔmbu 10.10; 28.11-15; 29.1-6; Levi 23.24-25; 2 Wunlu 4.23; Yuuro 81.4; Eza 1.13; Eze 46.1-7; Amɔ 8.5).

9 A Zhonatan wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sɔɔn shɔ ko jatere wo ni. Na mi kaga jɛn kaselege fɔ na to wila jaa mbɔɔn gbo, pa mi yaa ki yɛgɛ yo ma kan.»
10 Ɛɛn fɔ, a Davidi wì si Zhonatan wi yewe ma yo fɔ: «Na ma to wiga sɛnŋgbanra yo ma ni, ambɔ wi yaa ki yo na kan?»
11 A Zhonatan wì si Davidi wi pye fɔ: «Yiri we kari wa yan.» A pe shyɛn pè si yiri ma kari wa yan.
12 A Zhonatan wì si Davidi wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, mi yɛn na yɔn kaan ma yeri fɔ goto nakoma piliya na anmɛ yɛgɛ, mi yaa na to wi yewe ma wogo ki na. Na wi jatere wiga pye jɛnŋɛ ma kanŋgɔlɔ, pa mi yaa lere torogo wi saga yo ma kan.
13 Ɛɛn fɔ na kaa pye na to wila jaa mbe kapege pye ma na, mi yaa lere torogo wi saga yo ma kan, mbɔɔn yaga maa kee yɛyinŋge na. Na mi sigi yo ma kan, Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na. Mi yɛn na jaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye ma ni paa yɛgɛ ŋga na làa pye na to wi ni we.
14 Puŋgo na, na mi ka ka pye bere go na, ma kajɛŋgɛ pye na kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na. Ɛɛn fɔ, ali na mi ka si ku,
15 maga kɔɔn kajɛŋgɛ pyewe pi yaga na go woolo pe kan, ali na Yawe Yɛnŋɛlɛ liga kɔɔn juguye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe kɔ mbe pe wɔ laga tara ti ni sanga ŋa ni we†.»
16 Kona, a Zhonatan wì si yɔn finliwɛ le Davidi wo naa wi go woolo pe ni, ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li kayaŋga wɔ Davidi wi juguye pe ni!»
17 A Zhonatan wì si ti Davidi wì wugu maga naga fɔ wi yɛn maa ndanla, katugu Davidi wìla pye ma Zhonatan wi ndanla paa wi yɛɛ yɛn.
18 A Zhonatan wì sho naa fɔ: «Goto wi yɛn yevɔnŋgɔ fɛti we. Pe yaa kɔɔn wele mbe la wa lisaga, katugu ma cɛnsaga ki yaa ka koro le waga.
19 Kala li pyepilige ki na, màa saa lara laga ŋga ni, piliya na, ma kari ma sa lara wa ki laga ki na, wa Ezɛli laga sinndɛlɛgɛ ki tanla.
20 Mi yaa ka pan mbe wangala taanri wɔn wa ki yɛsinmɛ pi yeri ndɛɛ mi yɛn na yaraga ka taanla mbe wɔn.
21 Ko puŋgo na, mi yaa na lefɔnŋɔ wi torogo wi sa ke lɛ, mboo pye fɔ: ‹Kari ma sa wangala ke lagaja.› Na mi ka kaa pye fɔ: ‹Wele, wangala ke yɛn laga ma puŋgo na, sɔngɔrɔ ma pan ma ke lɛ.› Kona ma sɔngɔrɔ maa paan, ma yaa pye yɛyinŋge na, maga ka fyɛ yaraga ka kpɛ na, mi yɛn naga yuun ma kan Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na.
22 Ɛɛn fɔ na mi ka si lefɔnŋɔ wi pye fɔ: ‹Wangala ke wa ma yɛgɛ, ta kee wa yɛgɛ bere›, pa kona maa kee, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa maa kee.
23 Yɔn finliwɛ mba wè le we yɛɛ sɔgɔwɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye sanga pyew we sɛrɛ pi wogo na.»
24 Kona, a Davidi wì si saa lara wa yan. Yevɔnŋgɔ fɛti pilige ki na, a wunlunaŋa wì si saa cɛn tabali wi na mbe li.
25 Wìla cɛn jɔngɔ ŋga wi maa cɛɛn ki na faa ko na, ma mara wa mbogo ki na. A Abinɛri† si cɛn ma mara Sawuli wi na, a Zhonatan wì si cɛn ma yɛgɛ wa wi yeri. Ɛɛn fɔ, a Davidi cɛnsaga ko si koro le waga.
26 Ki pilige ki ni, Sawuli wi sila para, katugu wìla pye naga jate ma yo kana Davidi wì kala la pye, na lùu tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na. Wi yaa pye fyɔngɔ ni kaselege ko na, ko kì ti wii ya pan†.
27 Ɛɛn fɔ ki goto, yevɔnŋgɔ ki pilige shyɛn wogo ki na, naa Sawuli wìla kaa Davidi wi cɛnsaga ki yan kì koro waga naa, a wì suu pinambyɔ Zhonatan wi yewe fɔ: «Yiŋgi na yunmbaan naa nala Zhese pinambyɔ Davidi wii si pan laga lisaga?»
28 A Zhonatan wì suu pye fɔ: «Davidi wìla na yɛnri ŋgbanga ma yo mboo yaga wi kari wa Betilɛɛmu ca.
29 Wìla na pye fɔ: ‹Mila ma yɛnri, na yaga mbe kari, katugu we go woolo pe yaa saraga wɔ wa we ca, na ndɔ wì yo mbe kari ki sa pye na yɛgɛ na. Na kaa pye na kala li yɛn mɔɔ ndanla, ki yaga ma konɔ kan na yeri mbe sanla ndɛɛlɛ pe

† **20:15 20.15:** 2 Sami 9.1 † **20:25 20.25:** Abinɛri wìla pye Sawuli wi naa konaa wi maliŋgbɔɔnlɔ to (1 Sami 14.50). † **20:26 20.26:** Levi 7.21

kɔn mbe wele.› Ko kala kì ti wii pan mbe li wunlunaŋa wi ni.»

30 Kona, a Sawuli wì si nawa ŋgban Zhonatan wi ni, ma suu pye fɔ: «Jambasinŋɛ naa japanraga pyɔ wele dɛ! Màga yan ndɛɛ mi sigi jɛn mà wɛɛnrɛ le Zhese pinambyɔ wi ni wi le? Mboro naa ma nɔ wi ni, fɛrɛ mbe ye ta.

31 Wele, mbe Zhese pinambyɔ wi ta go na laga tara nda ti na wagati ŋa fuun ni, ma se fanŋga ta wunluwɔ pi ni, ma wunluwɔ fun pi se yeresaga ta. Ki kala na, koni, ti pe saa lagaja pe pan wi ni na kan, wi daga mbe gbo.»

32 A Zhonatan wì suu to Sawuli wi pye fɔ: «Yiŋgi na wi si daga mbe gbo? Yiŋgi wi pye?»

33 Kona, a Sawuli wì suu njanraga ki yirige mbe Zhonatan wi wa ki ni, mboo gbo. Kì kaa pye ma, a Zhonatan wì sigi jɛn ma yo wi to wìla ki kɔn maga tɛgɛ mbe Davidi wi gbo.

34 A Zhonatan wì si yiri suro ti go na wa tabali wi na naŋgbanwa pi na. Wi sila li ki yevɔnŋgɔ pilige shyɛn wogo ki na. Tɛgɛlɛ tipele na wi to wìla Davidi wi tɛgɛlɛ, ki wogo kìla wi jatere wi piri wi na fɔ jɛŋgɛ.

35 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhonatan wì si yiri ma kari wa yan, wa laga ŋga wo naa Davidi wi ni pàa yo ma naga pe yɛɛ na. Lefɔnŋɔ wà la pinlɛ ma kari wi ni.

36 A wì si lefɔnŋɔ wi pye fɔ: «Fe ma sa wangala ŋgele mi yaa wɔn ke lɛ.» A lefɔnŋɔ wì si fe ma kari. A Zhonatan wì si wanla la wɔn, a lì saa wi toro ma to wa wi yɛgɛ.

37 Naa wìla ka saa gbɔn wa laga ŋga wanla làa saa to, a Zhonatan wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Wanla li wa ma yɛgɛ naa bere.»

38 A wì sho naa fɔ: «Fyɛɛlɛ maa kee, maga ka yere.» A Zhonatan wi lefɔnŋɔ wì si saa wangala ke wulo, mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan le wi tafɔ wi tanla.

39 Lefɔnŋɔ wi sila ki kala li kɔrɔ jɛn, kaawɔ Zhonatan naa Davidi poro pàa li kɔrɔ jɛn.

40 A Zhonatan wì suu sandiga naa wi wangala ke kan wi lefɔnŋɔ wi yeri, ma suu pye fɔ: «Ta kee ti ni ca.»

41 Lefɔnŋɔ wi kariŋgɔlɔ, a Davidi wì si yiri wa wi larasaga, wa sinndɛlɛgɛ ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, mɛɛ fɔli fɔlisaga taanri maa yɛgɛ ki jiile wa tara Zhonatan wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, maa gbɔgɔ. Kona, a pè si kɛyɛn wa pe yɛɛ yɔlɔgɔ ma gbele fɔ jɛŋgɛ, Davidi wo tende.

42 Ko puŋgo na, a Zhonatan wì si Davidi wi pye fɔ: «Ta kee yɛyinŋge na. Mà jɛn wè wugu ma we yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, ma yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti we pye sinmbele mi naa mboro we yɛɛ kan konaa ma setirige piile poro naa na setirige piile pe ni, pe pye sinmbele pe yɛɛ kan woro puŋgo na.› »

21

1 Kona, a Davidi wì si yiri ma kari, a Zhonatan wo si sɔngɔrɔ wa ca.

Davidi wìla fe Sawuli wi yɛgɛ ma kari wa Nɔbu ca

2 Kona, a Davidi wì si kari wa Nɔbu ca, wa saraga wɔfɔ Ahimelɛki wi yeri. A Ahimelɛki wì si fe ma pan maa fili na seri wi yɛgɛ sɔgɔwɔ jatere pirindorogo ki na, mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Kì pye mɛlɛ, a mà si pan ma yɛ lere si pinlɛ ma ni†?»

3 A Davidi wì si saraga wɔfɔ Ahimelɛki wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa wo wì tunŋgo ka kan na yeri, mala pye fɔ: ‹Tunŋgo ŋga mì kan ma yeri konaa kala na mɔ̀ɔ tun ma sa pye, lere kpɛ si daga mbe kala la jɛn wa ki ni.› Ki kala na, mì laga ka naga na pinlɛyɛɛnlɛ pe na ma yo we sa fili wa.

4 Yiŋgi yaakaga ki yɛn na ma yeri yiŋgɔ? Buru kaŋgurugo kan na yeri nakoma maga yaraga ŋga fuun ta.»

5 A saraga wɔfɔ wì si Davidi wi pye fɔ: «Buru ŋa lere pyew maa kaa wo wa woro na, kaawɔ ŋa wì kan Yɛnŋɛlɛ yeri† wo wi yɛn na. Ɛɛn fɔ ma mbe ya mboo lɛ ma woolo pe kan, na kaa pye pee fyɔnrɔ kala pye piliye yan yi ni we.»

6 A Davidi wì suu pye fɔ: «Wè we yɛɛ yigi fyɔnrɔ kapyere ti ni paa yɛgɛ ŋga na

† **21:2 21.2:** Mati 12.3-14; Maki 2.25-26; Luki 6.3 † **21:5 21.5:** Levi 24.5-9

ki maa piin faa, na mi kaa kee malaga gbɔnsaga we. Na mi kaa kee malaga gbɔnsaga, na woolo pe maliŋgbɔnyaara pe mari le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ. Ali mbege ta ki tangala na li woro Yɛnŋɛlɛ konɔ, ɛɛn fɔ li yɛn fyɔngɔ fu ma pinlɛ maliŋgbɔnyaara ti ni.»

7 Kona, a saraga wɔfɔ wì si buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi kan Davidi wi yeri, katugu buru wa yɛgɛ sila pye wa ŋa pàa kan Yɛnŋɛlɛ yeri wo puŋgo na. Wìla pye ma tɛgɛ wa tabali wi na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pàa wi lɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe fɔnŋɔ tɛgɛ wa wi yɔnlɔ†.

8 Ma si yala ki pilige ki ni, Sawuli wi tunmbyee wà la pye le, wìla pan mbe shɛrɛgɛ kapyege ka yɔn fili Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pàa pye naga naŋa wi yinri Dowɛgi. Edɔmu cɛnlɛ woo lawi. Wìla pye Sawuli wi yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe to.

9 A Davidi wì si Ahimelɛki wi yewe ma yo fɔ: «Njanraga nakoma tokobi woro laga ma yeri? Mii ta mbanla tokobi wi lɛ nakoma mbe maliŋgbɔnyaraga ka yɛgɛ lɛ, katugu wunlunaŋa wi tunŋgo ki yɛn fyɛlɛgɛ wogo.»

10 A saraga wɔfɔ wì suu pye fɔ: «Filisiti tara fɛnnɛ naŋa Goliyati ŋa màa gbo wa Terebɛnti tige gbunlundɛgɛ ki ni, wi tokobi wo wi yɛn na. Wi yɛn ma migi paraga ka ni ma tɛgɛ wa efɔdi wi puŋgo na. Na kaa pye maa jaa mboo lɛ, maa lɛ, katugu wa yɛgɛ woro laga.»

A Davidi wì sho fɔ: «Wi kan na yeri, mi se wa ta jɛnŋɛ paa wo yɛn.»

11 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Davidi wì si yiri ma fe Sawuli wi yɛgɛ ma kari wa Gati ca fɛnnɛ wunlunaŋa Akishi wi yeri†.

12 A wunlunaŋa Akishi wi tunmbyeele pè si pe tafɔ wi pye fɔ: «Tara ti wunlunaŋa Davidi wo ma ŋa yɛɛn? Wo pàa pye na yurugo koo wi mɛgɛ ni na yuun fɔ:

‹Sawuli wì lere waga keleŋgele tɛgɛsaga
lɛgɛrɛ gbo,
a Davidi wò lere waga kɛ kɛ tɛgɛsaga
lɛgɛrɛ gbo†.› »

13 A Davidi wi nɛɛ ki sɛnrɛ ti jate wa wi nawa. A wi nɛɛ fyɛ Gati ca fɛnnɛ wunlunaŋa Akishi wi yɛgɛ fɔ jɛŋgɛ†.

14 Kì kaa pye ma, a wì suu yɛɛ pye yarafɔ pe yɛgɛ na. Wìla pye na pe yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti keeri keeri, maa yɔn cɛnrɛ ti yaga, a tila fuun wi siyɔ wi na.

15 Kona, a wunlunaŋa Akishi wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Yoro jate yège jɛn ma yo ki naŋa ŋa wi yɛn yarafɔ, yiŋgi na, a yè si pan wi ni laga na yeri?

16 Yarafɛnnɛ poro pe woro ma lɛgɛ laga na yeri wi le, a yè si pan ki naŋa wi ni na kan wi pan wila wi yara kapyere ti piin laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ? Ayoo, wi se ya ye laga na go.»

22

Davidi wìla pye gbogolomɔ pa to

1 Kona, a Davidi wì si yiri wa Gati ca, mɛɛ kari ma saa lara wa Adulamu ca waliwege ki ni†. Naa wi ndɛɛlɛ poro naa wi go woolo pe ni fuun pàa kaa ki wogo ki logo, a pè si kari wi kɔrɔgɔ.

2 Mbele fuun pàa pye ma jori, naa mbele fɔrɔ la pye pe na konaa mbele pe nawa pi sila yinŋgi pe na, a poro pe ni fuun pè si saa gbogolo wa wi tanla. A wì si pye pe to. Nambala mbele pàa pye wi ni, pàa pye na kee lere cɛnmɛ tijɛrɛ (400) yeri.

3 Ko puŋgo na, a Davidi wì si yiri wa Adulamu ca ma kari wa Mizipe ca, wa Mowabu tara†, mɛɛ Mowabu tara wunlunaŋa wi pye fɔ: «Mila ma yɛnri, maga yaga na to naa na nɔ pe pan pe cɛn laga ma ni, fɔ mbe sa ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbe pye na kan ki jɛn.»

4 A Davidi wì si kari pe ni wa Mowabu tara wunlunaŋa wi yeri. Wagati ŋa fuun Davidi wìla pye wa wi larasaga ki ni, pàa koro wa wunlunaŋa wi ni.

5 Pilige ka, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Gadi wì si Davidi wi pye fɔ: «Maga ka

† **21:7 21.7:** Mati 12.3-4; Maki 2.25-26; Luki 6.3-4 † **21:11 21.11:** Davidi wìla fe ma saa lara wa Filisiti tara fɛnnɛ naŋa Akishi wi yeri, ma sigi ta Filisiti tara fɛnnɛ pàa pye Izirayɛli woolo pe juguye. † **21:12 21.12:** 1 Sami 18.7; 29.5 † **21:13 21.13:** Yuuro 56.1 † **22:1 22.1:** Yuuro 57.1; 142.1 † **22:3 22.3:** Davidi wi mama wà la pye Mowabu cɛnlɛ woo (Uruti 1.22; 4.17-22).

koro laga ki larasaga ŋga ki ni. Yiri ma kari wa Zhuda tara.» Kona, a Davidi wì si yiri ma kari wa Erɛti kɔlɔgɔ ki ni.

Sawuli wìla Nɔbu ca saraga wɔfɛnnɛ pe gbo

6 Kona, a Sawuli wì sigi logo ma yo pàa Davidi wo naa leele mbele pàa pye wi ni pe saga jɛn. Sawuli wìla pye ma cɛn wa tamarisi tige ki nɔgɔ wa Gibeya ca, wa tinndi wi na. Wi njanraga kìla pye wi kɛɛ. Wi tunmbyeele pe ni fuun pàa pye wa wi tanla.
7 A Sawuli wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Yoro Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo, yaa nuru na yeri. Ye yɛn naga jate ndɛɛ Zhese pinambyɔ wi yaa kɛɛrɛ naa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ kan ye ni fuun ye yeri wi le? Ye yɛn naga jate ndɛɛ wi yaa ye tɛgɛ leele waga kelenŋgele (1 000) naa leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na wi le?
8 Yiŋgi na, a ye ni fuun yè si yɔn le na na? Yiŋgi na ye ni, lere kpɛ sigi yo na kan mbe yo na pinambyɔ wì yɔn finliwɛ le Zhese pinambyɔ wi ni? Ye ni, wa kpɛ woro na gbele nala kaan mbanla yɛri fɔ na pinambyɔ wìlan tunmbyee wi sun maa wa na na, a wì pɛŋgɛlɛ le na na paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn na piin nala we.»
9 Edɔmu cɛnlɛ woolo naŋa Dowɛgi ŋa wìla pye Sawuli wi tunmbyeele pe ni, a wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì Zhese pinambyɔ wi yan wa Ahitubu pinambyɔ Ahimelɛki wi yeri wa Nɔbu ca.
10 Ahimelɛki wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe wi kan, ma yaakara kan wi yeri konaa ma Filisiti tara fɛnnɛ naŋa Goliyati† wi tokobi wi kan wi yeri fun.»
11 A wunlunaŋa Sawuli wì si leele tun pe sa saraga wɔfɔ Ahimelɛki wi lagaja pe pan wi ni, Ahitubu pinambyɔ we, konaa wi go woolo pe ni fuun pe ni, poro mbele pàa pye saraga wɔfɛnnɛ wa Nɔbu ca we. A pe ni fuun pè si pan wa wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
12 A Sawuli wì sho fɔ: «Ahitubu pinambyɔ, nuŋgbolo jan ma logo na yeri.»

A Ahimelɛki wì suu pye fɔ: «Ee, na tafɔ, mi yɛn na nuru ma yeri.»

13 A Sawuli wì suu pye fɔ: «Yiŋgi na mboro naa Zhese pinambyɔ wi ni, a yè si yɔn le na na? Mà yaakara naa tokobi kan wi yeri, ma Yɛnŋɛlɛ li yewe wi kan, jaŋgo wi yiri na kɔrɔgɔ wila pɛŋgɛlɛ peri na na paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn na piin nala we.»
14 A Ahimelɛki wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma tunmbyeele pe ni fuun pe ni wiwiin wi yɛn ŋa pè taga wi na paa Davidi wi yɛn? Wi yɛn ma nafɔ, wi si yɛn ma tunmbyeele pe to. Ma go woolo pe maa wi gbogo.
15 Ki koŋgbanŋga ko ma ŋga mi maa Yɛnŋɛlɛ li yewe wi kan. Ki jatere wi fa pan na yeri fyew mbe yɔn le ma na. Wunlunaŋa wiga ka ki kala li taga na go na, nakoma na go woolo wa kpɛ go na, katugu mi ŋa ma tunmbyee, mii kala la jɛn wa ki kala li ni, ali jɛɛlɛ.»
16 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ahimelɛki, mboro naa ma go woolo pe ni fuun pe ni, ye daga mbe gbo.»
17 Kona, a wunlunaŋa wì suu piŋgbaanla mbele pàa pye na yeregi le wi tanla pe pye fɔ: «Ye yiri ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ pe gbo, katugu poro fun, pè Davidi wi saga. Pàa ki jɛn ma yo wi yɛn na fee, pe sila si pan mbege yo na kan.» Ɛɛn fɔ wi tunmbyeele pàa je ma yo pe se kɛɛ taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ pe na.
18 Kona, a wunlunaŋa wì si Dowɛgi wi pye fɔ: «Yiri ma saraga wɔfɛnnɛ pe gbo.» A Edɔmu cɛnlɛ woolo naŋa Dowɛgi wì si fulo wa pe tanla ma pe gbo. Ki pilige ki ni, saraga wɔfɛnnɛ nafa tijɛrɛ ma yiri kaŋgurugo wìla gbo, poro mbele pàa lɛn jese efɔdiy pe le we.
19 A Sawuli wì si ti a pè saa Nɔbu ca fɛnnɛ pe ni fuun pe gbo tokobi ni, saraga wɔfɛnnɛ pe ca ye. Pàa nambala, naa jɛɛlɛ, naa piile, naa piyɛngɛlɛ, naa nɛrɛ, naa sofilele, naa simbaala konaa sikaala pe ni fuun pe gbo tokobi ni†.
20 Ahimelɛki wi pinambyɔ Abiyatari wo nuŋgba wila ta ma fe ma shɔ, mɛɛ fe ma kari wa Davidi wi tanla. Abiyatari wìla pye Ahitubu wi pishyɛnwoo.

† **22:10 22.10:** Yuuro 52.2 † **22:19 22.19:** Yuuro 54.2

21 A Abiyatari wì sigi yo Davidi wi kan
ma yo Sawuli wì Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga
wɔfɛnnɛ pe gbo.
22 A Davidi wì si Abiyatari wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «Ko kopilige mìla Edɔmu cɛnlɛ
woolo naŋa Dowɛgi wi yan wa Nɔbu ca.
Mìla ki jɛn ma yo wi yaa sa ŋga fuun ki
pye ki yɛgɛ yo Sawuli wi kan. Mi kala na
pɔ̀ɔn sege woolo pe ni fuun pe gbo.
23 Yiŋgɔ, koro laga na ni. Maga ka fyɛ.
Lere ŋa wila jaa mbɔɔn gbo, wo nuŋgba
wo wila jaa mbanla gbo. Ɛɛn fɔ, mbɔɔn ta
laga na tanla, ma yaa pye yɛyinŋge na.»

23

Davidi wìla Keyila ca ki shɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe yeri

1 Pilige ka, a pè si saa ki yo Davidi wi
kan fɔ: «Wele, Filisiti tara fɛnnɛ pè pan
ma to Keyila ca fɛnnɛ pe na, na pe yarilire
ti koli wa pe yarilire sunsara ti na.»
2 A Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe
ma yo fɔ: «Mbe ya sa to Filisiti tara fɛnnɛ
pe na le? Mbe ya pe ni le?»
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Ta kee
ma sa to pe na, ma yaa ya pe ni mbe
Keyila ca woolo pe shɔ pe kɛɛ.»
3 Ɛɛn fɔ, a Davidi wi woolo pè suu pye
fɔ: «Wele, we yɛn na fyɛ makɔ laga Zhuda
tara ti ni. Fyɛrɛ ti yaa serege we na, na
waga kari wa Keyila ca mbe sa to Filisiti
tara fɛnnɛ pe na we.»
4 A Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe
naa. A lì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yiri
ma kari wa Keyila ca, katugu mi yɛn na
Filisiti tara fɛnnɛ pe nii ma kɛɛ.»
5 Kona, a Davidi naa wi woolo pe ni
pè si kari wa Keyila ca ma saa to Filisiti
tara fɛnnɛ pe na, ma pe gbo fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ
pe yaayoro ŋgbeleye yi shɔ pe yeri. Pa
Davidi wìla Keyila ca fɛnnɛ pe shɔ pe kɛɛ
yɛɛn.
6 Naa Ahimelɛki pinambyɔ Abiyatari
wìla fe ma saa lara wa Davidi wi yeri wa
Keyila ca sanga ŋa ni, wìla kari efɔdi wi
ni mbe saa Yɛnŋɛlɛ li yewe wi ni.
7 Kona, a pè si saa ki yo Sawuli wi kan
fɔ: «Davidi wì kari wa Keyila ca.» Kona,
a Sawuli wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
Davidi wi nii na kɛɛ, katugu wo jate wì
saa wi yɛɛ yɔn tɔn ca ka ni, ŋga pè malaga
sigembogo kan maga maga, ma sɔgɔyaara
lele ki yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti na.»
8 Kona, a Sawuli wì suu maliŋgbɔɔnlɔ
pe ni fuun pe yeri mbe kari wa Keyila ca,
mbe sa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan mbe
Davidi naa wi woolo pe yɔn tɔn.
9 Ɛɛn fɔ, a Davidi wì sigi jɛn ma yo
Sawuli wìla pye na jaa mbe kapege pye
wi na. A wì si saraga wɔfɔ Abiyatari wi
pye ma yo wi pan efɔdi wi ni, pe Yɛnŋɛlɛ
li yewe.
10 Ko puŋgo na, a wì sho fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, mi ŋa
ma tunmbyee, mìgi logo ma yo Sawuli
wila jaa mbe pan mbe to Keyila ca ki na
mbege tɔngɔ na kala na.
11 Keyila ca fanŋga fɛnnɛ pe yaa na le
wi kɛɛ le? Sawuli wi yaa pan paa yɛgɛ
ŋga na mi ŋa ma tunmbyee mìgi logo le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, mi
yɛn nɔɔ yɛnri, mi ŋa ma tunmbyee, maga
yo na kan.»
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Sawuli wi yaa pan.»
12 A Davidi wì sili yewe naa fɔ: «Keyila
ca fanŋga fɛnnɛ pe yaa mi naa na woolo
pe ni we le Sawuli wi kɛɛ le?»
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Ee, pe yaa
ye le wi kɛɛ.»
13 Kona, a Davidi wì si yiri wa Keyila
ca wo naa nambala mbele pàa pye wi ni
pe ni, ma kari wa tara nawa. Pe mbaa
nambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) yɔn ko tin.
A pè si saa ki yo Sawuli wi kan ma yo
Davidi wì fe ma yiri wa Keyila ca. Kì pye
ma, a Sawuli wì suu panga ki yaga wa
Keyila ca.

Zhonatan wìla saa Davidi wi kɔn ma wele

14 Kona, a Davidi wì si kari wa Zifu
gbinri wi ni ma saa cɛn wa yanwira
lara nda ti luguwɔn yɛn ma ŋgban ti ni.
Sawuli wìla pye naa lagajaa pilige pyew,
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila Davidi wi le wi
kɛɛ.
15 Naa Davidi wìla kaa ki yan Sawuli wi
yɛn na yanri naa lagajaa mboo gbo, a wì
si koro wa Zifu gbinri wi ni, wa Horesha
laga ki ni.

16 Pilige ka, Sawuli wi pinambyɔ Zhonatan wì si yiri ma kari wa Davidi wi yeri wa Horesha laga ki ni, ma saa kotogo le wi ni, jaŋgo wi taga Yɛnŋɛlɛ li na.
17 Wìla wi pye fɔ: «Maga ka fyɛ, na to wi se ta mbe kɛɛ taga ma na. Mboro ma yaa ka pye Izirayɛli tara ti wunluwɔ we. Muwi mi yaa ka pye legbɔɔ shyɛn woo mbe taga ma na. Na to wo jate wìgi jɛn ma yo pa ki yaa pye ma.»
18 A pe shyɛn pè si yɔn finliwɛ le pe yɛɛ ni naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. A Davidi wì si koro wa Horesha laga ki ni, a Zhonatan wo si sɔngɔrɔ ma kari wi ca.

Sawuli wìla taga Davidi wi na naa puro naa

19 Kona, a Zifu ca fɛnnɛ pèle si kari Sawuli wi kɔrɔgɔ wa Gibeya ca, ma saa wi pye fɔ: «Davidi wi yɛn ma lara laga we wasege ki ni, wa lara nda ti luguwɔn yɛn ma ŋgban ti ni, wa Horesha laga ki ni, wa Akila tinndi wi na, wa gbinri wi yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.
20 Koni, wunlunaŋa, na kiga ma ndanla sanga ŋa ni, ma pan, we yaa wi lagaja mboo le ma kɛɛ.»
21 A Sawuli wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ye na, yoro mbele yànla yinriwɛ ta we.
22 Koni ye kari ye sa kagala ŋgele yè logo ke yewe jɛŋgɛ ye filige ke na, yoo saga ja jɛŋgɛ, lere ŋa wùu yan wa ki laga ki ni, yoo jɛn fun, katugu pège yo na kan ma yo wi yɛn ma jilige fɔ jɛŋgɛ.
23 Yoo larasara ti ni fuun ti wele yeri jɛn. Ko puŋgo na, ye sɔngɔrɔ laga na yeri, ye pan ye sɛnfire yo na kan, pa kona mi yaa pinlɛ ye ni mbe kari. Na kaa pye wi yɛn laga tara ti ni, mi yaa wi wele wa Zhuda tara ti logologo pyew wi ni saa yan.»
24 Kona, a Zifu ca woolo pè si yiri wa Sawuli wi yeri ma sɔngɔrɔ wa pe ca, mɛɛ keli ma kari Sawuli wi na. Davidi wo naa wi woolo pe ni pàa pye wa Mawɔn ca gbinri, wa Araba tara ti ni, wa gbinri gbeŋɛ wi yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri†.
25 A Sawuli naa wi woolo pe ni, pè si kari sa Davidi wi lagaja. A leele pèle si saa ki yo Davidi wi kan. A wì si yiri ma kari waara laga ka ni, wa Mawɔn gbinri wi ni, ma saa cɛn wa. A Sawuli wì sigi logo mɛɛ taga wi na wa ki wasege ki ni naa puro.
26 Sawuli wìla pye na toro yanwiga ki kanŋgaga nuŋgba na, a Davidi naa wi woolo pe ni paa toro kanŋgaga sanŋga ki na. Davidi wìla pye na fyɛɛlɛ na fee jaŋgo mbe ta mbe shɔ Sawuli wi yeri. Ɛɛn fɔ Sawuli naa wi woolo pe ni pàa Davidi naa wi woolo pe wa ma pe maga makɔ na jaa mbe pe yigi.
27 Ɛɛn fɔ, a pitunŋɔ wà si pan maga yo Sawuli wi kan ma yo fɔ: «Sɔngɔrɔ ma pan fyaw, katugu Filisiti tara fɛnnɛ pè pan ma to tara ti na.»
28 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Sawuli wì si Davidi wi purɔgɔ ki yaga, mɛɛ kari sa malaga gbɔn Filisiti tara fɛnnɛ pe ni. Ko kala na, pe maa ki laga ki yinri «pè laga pe yɛɛ na walaga.»

24

Davidi wi sila yɛnlɛ mbe Sawuli wi gbo

1 Ko puŋgo na, a Davidi wì si yiri wa ki laga ki ni mɛɛ kari ma saa cɛn wa Eni Gedi† ca ki tanla, wa yanwira nda ti luguwɔn yɛn ma ŋgban ti na.
2 Naa Sawuli wìla kaa yiri wa malaga gbɔnsaga Filisiti tara fɛnnɛ pe ni ma pan, a pè sigi yo wi kan fɔ: «Koni, Davidi wi yɛn wa Eni Gedi gbinri wi ni.»
3 Kona, a Sawuli wì si maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga taanri (3 000) wɔ wa Izirayɛli tara ti lagapyew, mɛɛ kari ma saa na Davidi naa wi woolo pe lagajaa, fɔ ma saa gbɔn wa waara nda pe yinri ligbɔɔlɔ waara ti na.
4 Naa wìla ka saa gbɔn wa simbaala jasa wi na, wa konɔ li yɔn na, a wì si yanwiga wege† ka yan mɛɛ ye wa ki ni mbe sa koŋgaraga pye. Ma si yala Davidi naa wi woolo pe ni, pàa pye ma lara wa ki yanwiga wege ki ni, wa ki kɔsaga ki na.
5 A Davidi wi woolo pè sigi yo wi kan yɔɔrɔ fɔ: «Wele, wagati ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ

† **23:24 23.24:** 1 Sami 26.1 † **24:1 24.1:** Eburuye sɛnrɛ ti ni maga logo Eni Gedi ko kɔrɔ wo ŋa fɔ sikapige pulugo. Ki yɛn wa kɔgɔje kuwo wi koŋgo ki sɔnlɔ tosaga yeri; Yurutan 1.14. † **24:4 24.4:** Yuuro 57.1; 142.1

làa naga ma yo li yaa kɔɔn jugu wi le ma kɛɛ, ŋga kɔɔn ndanla maga pye wi na, wì gbɔn.» Kona, a Davidi wì si pɛɛlɛ ma kari ma saa Sawuli wi derigbɔgɔ ki nɔgɔna yɔn ka kɔn wi sila ki jɛn.

6 Naa Davidi wìla kaa ki kɔn makɔ, a wi sunndo wi nɛɛ kɔɔn wi na ŋgbanga, katugu wìla Sawuli wi derigbɔgɔ yɔn ka kɔn.

7 A wì suu woolo pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lilan shɔ ki kala cɛnlɛ na li pyewe pi ni. Yɛnŋɛlɛ sanla shɔ mbe sa kapege pye na tafɔ wi na, wo ŋa Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ we. Katugu wo wi yɛn ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ.»

8 Davidi wìla ki sɛnrɛ ti yo ma ti wi woolo pee sa to Sawuli wi na. A wunlunaŋa wì si yiri wa yanwiga wege ki ni, ma konɔ li lɛ na kee.

9 A Davidi wì si yiri fun wa yanwiga wege ki ni wa Sawuli wi puŋgo na, ma suu yeri ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ.»

A Sawuli wì si kanŋga ma wele. A Davidi wì si fɔli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, maa yɛgɛ ki jiile wa tara maa gbɔgɔ.

10 Kona, a wì si Sawuli wi pye fɔ: «Leele mbele pe yɛn nɔɔ yɛrɛgi ma yo mi yɛn na jaa mbɔɔn gbo, yiŋgi na, a ma nɛɛ pe sɛnrɛ ti nuru?

11 Wele, mboro jate ma yaa ki yan yɛnlɛ ni fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn le na kɛɛ wa yanwiga wege ki ni nala. Pège yo na kan na ma yo mbɔɔn gbo. Ɛɛn fɔ, a mɔ̀ɔ yaga yinwege na, ma sho fɔ: ‹Mi se kɛɛ taga na tafɔ wi na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lɔ̀ɔn wɔ mɔɔ pye wunluwɔ.›

12 Wele na to†, ma derigbɔgɔ ki nɔgɔna yɔn ki kɔngɔ ki wele laga na kɛɛ. Ma derigbɔgɔ ki nɔgɔna yɔn ko cɛ mì kɔn, ɛɛn fɔ, mi sɔɔn gbo. Ma daga mbege jɛn mbe filige ki na fɔ mi woro na kapege jate ma ni, mi woro na jaa mbe yiri mbe je ma na, mii si yaraga ka jɔgɔ ma na. Ma sigi ta, mboro ma yɛn na mi puro mbanla gbo.

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔn mi naa mboro we sɔgɔwɔ. Kapege ŋga mà pye na na, ligi fɔgɔ tɔn ma na. Ɛɛn fɔ mi wo se yaraga ka kpɛ pye ma na.

14 Pe maa yomiyɛlɛ lɛlɛ na waa na yuun fɔ: ‹Pa kapege ki maa yinrigi wa lepeele pe ni› màli jɛn. Ɛɛn fɔ mi wo na, mi se kapege kpɛ pye ma na.

15 Izirayɛli tara wunlunaŋa wì pan mbe malaga gbɔn ambɔ ni yɛrɛ? Mà taga ambɔ na naa puro yɛrɛ? Pyɔn kugo lee nakoma pinjɛngɛ?

16 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pye we kiti kɔnfɔ. Li yaa kiti kɔn mi na mboro we sɔgɔwɔ. Li we kala li wele, lilan go kala li yɛgɛ wɔ, li tanga ki kan na yeri, lilan shɔ ma kɛɛ.»

17 Naa Davidi wìla kaa para Sawuli wi ni makɔ sanga ŋa ni, a Sawuli wì suu yewe ma yo fɔ: «Na pinambyɔ Davidi, mboro ma yɛn na para na ni kaselege kɛ?» A Sawuli wì si to na gbele ŋgbanga fɔ jɛŋgɛ.

18 Ko puŋgo na, a Sawuli wì sho naa fɔ: «Mà sin ma wɛ na na. Mà kajɛŋgɛ pye na kan, ma si yala kapege mì wo pye ma na.

19 Màga naga na na nala fɔ ma yɛn na kajɛŋgɛ jate na ni; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan le ma kɛɛ, ɛɛn fɔ mɛɛ silan gbo.

20 Na lere wa ka wi jugu wi yigisaga ta, wi mbe yɛnlɛ mboo yaga wila kee yɛyinŋge na le? Ŋga mà pye na kan nala, Yawe Yɛnŋɛlɛ ligi sara wi kan ma yeri!

21 Wele, koni mìgi jɛn ma yo ma yaa ka pye wunluwɔ pilige ka, Izirayɛli woolo pe wunluwɔ pi yaa ka yeresaga ta ma fanŋga na.

22 Koni wugu mala kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, fɔ na kuŋgɔlɔ, ma se kanla setirige piile pe tɔngɔ, ma se si kanla mɛgɛ ki kɔ mbege wɔ wa na sege ki ni.»

23 A Davidi wì si wugu ma Sawuli wi kan ki wogo ki na.

Kona, a Sawuli wì si sɔngɔrɔ ma kari wi ca. A Davidi naa wi woolo pe ni, pè si sɔngɔrɔ wa pe larasaga wa yanwira ti na.

25

Samiyɛli wi kunwɔ

1 Ki wagati wi ni, a Samiyɛli wì si ku. A Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si gbogolo maa kunwɔ pi pye. Pàa wi le wa wi ca, wa Arama.

† **24:12 24.12:** Davidi wìla Sawuli wi yeri wi to maa gbɔgɔ. Mbe taga wa ko na, wi nafɔ lawi Sawuli we (1 Sami 18.27).

Nabali wìla je mbe Davidi wi saga

Ko puŋgo na, a Davidi wì si kari wa Paran gbinri wi ni.

2 Naŋa wà la pye wa Mawɔn ca, yarijɛndɛ lɛgɛrɛ la pye wi yeri. Wi kɛɛ yaara tà la pye wa Karimɛli ca† ki ni. Simbaala waga taanri (3 000) la pye wi yeri, naa sikaala waga kele (1 000) ni. Ki wagati wi ni, wìla kari wa Karimɛli ca saa simbaala pe sire ti kɔɔnlɔ.

3 Ki naŋa pàa pye naa yinri Nabali, wìla pye Kalɛbu setirige pyɔ. Pàa pye naa jɔ wi yinri Abigayili. Ki jɛlɛ wìla pye ma jilige; wìla pye ma yɔn fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ wi pɔlɔ wìla pye kapiŋgbanra fɔ konaa ma pe.

4 A Davidi wì sigi logo wa gbinri wi ni ma yo Nabali wìla pye naa simbaala pe sire ti kɔɔnlɔ.

5 A wì suu woolo nambala kɛ tun, ma pe pye ma yo fɔ: «Ye kari wa Karimɛli ca, ye sa Nabali wi shari na kan.

6 Yoo pye fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan ma yeri! Yɛnŋɛlɛ sa yɛyinŋge kan mboro naa ma go woolo ye yeri! Ma kɛɛ yaara ti ni fuun tila kee yɛgɛ.

7 Mìgi logo ma yo pe yɛn nɔɔ simbaala pe sire ti kɔɔnlɔ. Ma si yala mbɔɔn yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe ta wa we ni, we sila kapege kpɛ pye pe na. Wagati ŋa fuun pàa pye we ni wa Karimɛli yanwira ti na, yaayogo ka kpɛ sila puŋgo wa pe yaayoro ŋgbelege ki ni.

8 Ma tunmbyeele pe yewe ki wogo ki ni, pe yaa ki yo ma kan. Mi yɛn nɔɔ yɛnri ma kajɛŋgɛ pye na tunmbyeele pe kan, katugu wè pan laga ma yeri ki nala fɛti pilige ŋga ki ni. Mi yɛn nɔɔ yɛnri fɔ maga yaraga ŋga fuun ta, maga kan woro mbele ma tunmbyeele we yeri konaa ma pinambyɔ Davidi wi yeri†.› »

9 A Davidi wi lefɔnmbɔlɔ pè si saa ki sɛnrɛ ti ni fuun ti yo Nabali wi kan Davidi wi mɛgɛ ni. Kona, a pè si pyeri na nuru wi yeri.

10 Ɛɛn fɔ, a Nabali wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Davidi wi yɛn ambɔ? Zhese pinambyɔ wo yɛn ambɔ? Ki nala piliye yan yi ni, tunmbyeele lɛgɛrɛ pe yɛn na fee na woo wa pe tafɛnnɛ pe yeri.

11 Yaa ki yaan ndɛɛ na yaakara, naa na tɔnmɔ konaa na kara nda mì gbɛgɛlɛ na simbaala pe sire kɔnfɛnnɛ pe kan, mi yaa ti lɛ mberi kan leele pele yeri, mbele mi si pe yirisaga jɛn wi le?»

12 A Davidi wi lefɔnmbɔlɔ pè si sɔngɔrɔ ma kari. Pè ka saa gbɔn, a pè si Nabali wi sɛnyoro ti ni fuun ti yɛgɛ yo Davidi wi kan.

13 Kona, a Davidi wì suu woolo pe pye fɔ: «Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye ye tokobiye pe pɔpɔ wa ye sɛnŋgɛlɛ ke na.» A lere pyew wì suu tokobi wi pɔ wa wi sɛnnɛ. A Davidi wì suu woo wi pɔ fun wa wi sɛnnɛ, mɛɛ lɛ ma kari lere cɛnmɛ tijɛrɛ (400) si poro ni. A lere cɛnmɛ shyɛn (200) si poro si koro le na pe yaara ti kɔrɔsi.

Abigayili wìla saa Davidi wi sulu

14 Kona, a Nabali wi tunmbyeele wà si saa ŋga kìla pye ki yɛgɛ yo Nabali wi jɔ Abigayili wi kan, maa pye fɔ: «Wele, Davidi wì pitunmbolo torogo ma yiri wa gbinri wi ni na tafɔ wi yeri pe pan poo shari. Ɛɛn fɔ, wì sɛnjagara yo pe na.

15 Ma si yala, ki leele pàa pye jɛmbɛlɛ we ni, pe sila kapege kpɛ pye we na. Wagati ŋa fuun wàa pye wa pe tanla wa wasege ki ni, we yaayogo ka kpɛ sila puŋgo.

16 Wagati ŋa fuun wàa pye wa pe tanla na we simbaala pe kɔnri, pàa pye na we go singi yɔnlɔ naa yembinɛ, ma we maga paa mbogo yɛn.

17 Koni jatere pye jɛŋgɛ, ma ŋga ma yaa pye ki jɛn, katugu na mɛɛ kala la pye, kaselege ko na, kapege yaa we tafɔ wo naa wi go woolo pe ta. Wo jate wi yɛn kafaara pyefɔ, lere se ya yaraga ka yo wi ni.»

18 A Abigayili wì si fyɛɛlɛ ma buru cɛnmɛ shyɛn (200) lɛ, naa duvɛn sɛlɛgɛ kasha shyɛn ni, naa simbaala kaŋgurugo ni, mbele pè gbɛgɛlɛ makɔ, naa tiwi-yaraga ki yɛnlɛ kaŋgurugo ni bile ŋa pè kala wa ni, naa ɛrɛzɛn piwara wofogolo cɛnmɛ ni, konaa figiye piwara cɛnmɛ

† **25:2 25.2:** Karimɛli ca kìla pye wa Zhude tara yanwira ti na; 1 Sami 15.12. † **25:8 25.8:** Kìla pye wa Izirayɛli tara, na pe kaa yaayoro ti sire ti kɔɔnlɔ pilige ŋga ni, ki pilige ki ma pye fɛti pilige.

shyɛn (200) ni. A wì si ti ni fuun ti taga sofilele na,
19 mɛɛ wi tunmbyeele pe pye fɔ: «Ye
keli na yɛgɛ, mi yɛn ye puŋgo na.» Ɛɛn
fɔ, wi sila yaraga ka kpɛ yo wi pɔlɔ Nabali
wi kan.
20 Ma Abigayili wi ta wìla pye ma cɛn wi
sofile wi na ma yanwiga konɔ li lɛ na kee,
yanwiga kìla pye maa yɛgɛ tɔn. Ki wagati
nuŋgba wi ni, Davidi naa wi woolo pe ni
pàa pye na tinri wa yanwiga ki kɛɛ ŋga
na na paan Abigayili wi yɛsinmɛ na. A wì
si fo ma pe yan wi yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ.
21 Kìla yala Davidi wìla pye naa yɛɛ
yewe na yuun fɔ: «Kì cɛn kawaga wè pye
maga naŋa ŋa wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti
go sige wa gbinri wi ni, fɔ yaraga ka kpɛ
si puŋgo wa ti ni! Wìlan kajɛŋgɛ ŋga mì
pye wi kan ki fɔgɔ tɔn kapege ni.
22 Sanni goto pinliwɛ ni, na mi ka
lenaŋa nuŋgba yaga yinwege na wa Na-
bali go woolo pe ni, Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ ŋga
kì wɛ ki ni fuun na ki wa na na.»

23 Naa Abigayili wìla kaa Davidi wi yan
sanga ŋa ni, a wì si fyɛɛlɛ ma yiri wa wi
sofile wi na ma tigi, mɛɛ to Davidi wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ, maa yɛgɛ ki jiile wa tara maa
gbɔgɔ.
24 Ko puŋgo na, a wì si saa to Davidi
wi jegele ma suu pye fɔ: «Na tafɔ, muwi
mì kapege pye. Ki yaga mi ŋa ma kulojɔ
mbe para ma ni. Ma yɛɛ yaga mala sɛnrɛ
ti logo.
25 Na tafɔ, maga ka wele Nabali wo na,
ki lejaga ŋa we; katugu wi mɛgɛ ki yala wi
ni, pe maa wi yinri Nabali, ko kɔrɔ wo yɛn
fɔ tijinliwɛ fu fɔ. Na tafɔ, mi wo na, mi ŋa
ma kulojɔ, mi sɔɔn pitunmbolo mbele mà
torogo pe yan.
26 Ɛɛn fɔ koni, na tafɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yinwege wolo li mɛgɛ ki na, mì wugu ma
kan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì ti mɛɛ legbogo
kala pye mbɔɔn kayaŋga ki wɔ ma yɛ.
Na tafɔ, Yɛnŋɛlɛ sa ti ma juguye poro naa
mbele paa jaa mbe kapege pye ma na, pe
pye paa Nabali wi yɛn.
27 Yiŋgɔ, mi ŋa ma kulojɔ, yarikanra
nda mì pan mbe kan ma yeri, ma yɛnlɛ ti
na, mari yɛɛlɛ lefɔnmbɔlɔ mbele pe yɛn
ma ni pe na.
28 Mila ma yɛnri mala kapere ti kala
yaga na na. Mì taga ki na ma yo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yaa ti ma sege ki fanŋga ta
ki cɛn, ki se ka kɔ fyew, katugu ma yɛn
maliŋgbɔɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Ma
yinwege piliye yi ni fuun ni, pe se ka
tipege kpɛ yan ma ni.
29 Na lere wa ka yiri mbe taga ma
na, mbaa ma puro mbe yo wi yaa ma
gbo, mboro ŋa na tafɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ le, li yaa lɔɔn go singi ma koro
mbele pe yɛn yinwege na pe ni. Ɛɛn fɔ
li yaa kɔɔn juguye pe yinwege ki wa lege
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa fuŋgɔrɔgɔ wa
gbafurugo ni we.
30 Kajɛŋgɛ ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi
yɔn fɔlɔ kɔn mbe pye ma kan, na liga kaga
yɔn fili sanŋa ŋa ni, mbɔɔn tɛgɛ Izirayɛli
woolo pe go na,
31 ki se ye ma go na, ma jatere wi se piri
ma na, fɔ mà lere gbo jaga mɔɔ kayaŋga
ki wɔ wi ni ma yɛ. Na tafɔ, na Yawe
Yɛnŋɛlɛ liga ka kajɛŋgɛ pye ma kan sanga
ŋa ni, mi yɛn nɔɔ yɛnri ma nawa to mi ŋa
ma kulojɔ na na.»
32 A Davidi wì si Abigayili wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li woo, lo na lɔ̀ɔn
torogo ma pan mala fili nala we.
33 Sɔnmɔ yɛn ma woo, ma tijinliwɛ
pi kala na, mboro ŋa màla yɛgɛ kɔn
jaŋgo mi ka ka legbogo kala pye mbanla
kayaŋga ki wɔ na yɛ.
34 Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lìlan yɛgɛ kɔn, mii
kapege pye ye na. Lo na yinwege wolo li
mɛgɛ ki na, ndɛɛ mɛɛ ja pan fyaw mbanla
fili, sanni goto pinliwɛ ni, lenaŋa kpɛ se
jɛn na koro wa Nabali go ki ni.»
35 Abigayili wìla pan yarikanra nda ni,
a Davidi wì siri shɔ, mɛɛ wi pye fɔ: «Ta
kee ma ca yɛyinŋge na. Wele, mɔ̀ɔ sɛnrɛ
ti logo, mi yaa ŋga mà yɛnri ki pye ma
kan.»

Nabali wi kunwɔ

36 Naa Abigayili wìla ka saa gbɔn wa
Nabali wi na, wi mbe wele, mɛɛ wi yan
wila nayinmɛ nii ma sugbɔrɔ sɔgɔ paa
wunluwɔ sugbɔrɔ yɛn. Wìla tin sinmɛ
pi ni na yɔgɔri fɔ jɛŋgɛ. Kì kaa pye ma,

Abigayili wi sila sɛnrɛ pyɔ wo yo wi ni fɔ ma saa laga ki laga.
37 Ɛɛn fɔ ki goto pinliwɛ pi ni, naa sinmɛ pìla kaa laga Nabali wi na, a wi jɔ wì si ŋga kìla pye ki yɛgɛ yo wi kan, a wi sunndo wì si kɔn wi na fɔ jɛŋgɛ, a wì wire ti si fanla wi na ma cɛn paa sinndɛlɛgɛ yɛn.
38 Piliye kɛ si toroŋgɔlɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si jɔlɔgɔ wa Nabali wi na, a wì si ku.
39 Naa Davidi wìla kaa ki logo ma yo Nabali wì ku, a wì sho fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo, lo na lìlan go kala li lɛ, naa Nabali wìla na tɛgɛlɛ we. Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Nabali wi tipege ki sɔngɔrɔ wi na mala shɔ kapege pyewe ni.»

Ko puŋgo na, a Davidi wì si leele tun ma yo pè saga yo Abigayili wi kan fɔ wila jaa mboo pɔri wi jɔ.
40 A Davidi wi tunmbyeele pè si saa gbɔn wa Abigayili wi na wa Karimɛli ca, mɛɛ wi pye fɔ: «Davidi wì we tun laga ma yeri, katugu wila jaa ma pye wi jɔ.»
41 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wì si yiri ma to maa yɛgɛ ki jiile wa tara, mɛɛ yo fɔ: «Mì yere ki na mbe pye wi tunmbyee, wo ŋa na tafɔ mbaa wi tunmbyeele pe tɔɔrɔ ti jogo†.»
42 Ko puŋgo na, a wì si fyɛɛlɛ ma yiri, ma lugu wi sofile wi na, wo naa wi tunmbyeele jɛɛlɛ kaŋgurugo ni, mɛɛ pinlɛ Davidi wi tunmbyeele pe ni ma kari. A wì si saa pye Davidi wi jɔ.
43 Davidi wìla Zhizireyɛli† ca fɛnnɛ jɔ Ahinowamu† wi pɔri fun wi jɔ. Pe ni fuun shyɛn, a pè si pye wi jɛɛlɛ.
44 Sawuli wi sumborombyɔ Mikali ŋa wìla pye Davidi wi jɔ, Sawuli wìla wi kan Layishi pinambyɔ Paliti wi yeri. Wo la pye Galimu ca fɛnnɛ woo.

26

Davidi wìla Sawuli wi yaga naa wi suu gbo

1 Zifu ca fɛnnɛ pàa kari Sawuli wi kɔrɔgɔ naa wa Gibeya ca, maa pye fɔ: «Davidi wi yɛn ma lara wa Akila tinndi wi na wa gbinri wi yɛsinmɛ na†.»
2 Kona, a Sawuli wì si yiri ma kari Izirayɛli woolo maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga taanri (3 000) ni, wa Zifu gbinri wi ni mbe sa Davidi wi lagaja.
3 A Sawuli wì suu maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa Akila tinndiye pe na ma mara konɔ yɔn ki na, ma wa wa gbinri wi yeri. Davidi wìla pye wa gbinri wi ni. A wì sigi logo ma yo Sawuli wì taga wi puŋgo na naa puro.
4 A Davidi wì si kagala yewefɛnnɛ pele torogo pe saga wogo ki yewe pege jɛn. A wì sigi logo ma yo Sawuli wì pan kaselege.
5 A wì si yiri ma kari wa Sawuli wi maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki tanla. A wì si Sawuli wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ to Abinɛri wi ni pe sinlɛsaga ki wele maga jɛn. Abinɛri to wo lawi ŋa Nɛri. Sawuli wìla pye ma sinlɛ wa cɛnsaga ki nandogomɔ, a wi maliŋgbɔɔnlɔ pè si sinlɛ maa maga.
6 A Davidi wì si Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Ahimelɛki naa Zeruya† pinambyɔ Abishayi pe yeri, Abishayi wìla pye Zhowabu wi nɔsepyɔ lenaŋa, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Ye ni ambɔ wi yaa pinlɛ na ni mbe kari wa Sawuli wi yeri, wa wi maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni?»

A Abishayi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yaa pinlɛ ma ni mbe kari.»

7 Kona, a Davidi wo naa Abishayi wi ni pè si kari yembinɛ li ni wa maliŋgbɔɔnlɔ pe sɔgɔwɔ. Pàa saa Sawuli wi ta wìla wɔnlɔ wa maliŋgbɔɔnlɔ pe nandogomɔ, wi njanraga kìla pye ma kan wa tara wa wi go ki tanla. Abinɛri naa maliŋgbɔɔnlɔ pe ni pàa sinlɛ maa maga na wɔnlɔ.
8 A Abishayi wì si Davidi wi pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn jugu wi le ma kɛɛ. Mi yɛn nɔɔ yɛnri mala yaga mboo sun njanraga

† **25:41 25.41:** Tɔɔrɔ jogowo kala yeli wele wa Zhenɛ 18.4laga ki ni konaa ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi ni wa ki sɛwɛ pyɔ wi nɔgɔna. † **25:43 25.43:** Ahinowamu wìla pye Davidi wi jɔ koŋgbanŋa (1 Sami 27.3; 30.5; 2 Sami 2.2). Ahinowamu wìla pye Davidi wi pinambyɔ koŋgbanŋa Aminɔ wo nɔ (2 Sami 3.2). † **25:43 25.43:** Zhizireyɛli ca kìla pye wa Zhuda tara (Zhozu 15.56). † **26:1 26.1:** Yuuro 54.2 † **26:6 26.6:** Zeruya wìla pye Davidi wi njɔ wa; 1 Kuro 2.16, Abishayi wìla pye Davidi wi naa paa Zhowabu wi yɛn fun. Zhowabu wìla kaa pye wi maliŋgbɔɔnlɔ to (2 Sami 2.18).

ki ni mboo mara wa tara ti na yɔnlɔ nuŋgba, mi sege pye yɔnlɔ shyɛn.»

9 Ɛɛn fɔ, a Davidi wì si Abishayi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo, maga kaga pye. Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo lere ŋa na maa wɔ, ambɔ wi yaa wi gbo mbe koro mbajɔlɔwɔ?»

10 A wì sho naa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, mi yɛn naga yuun fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa wi gbɔn, mbe ti wi ku wi yɛ nakoma wi ku malaga.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo lere ŋa na maa wɔ, Yɛnŋɛlɛ sanla shɔ mbe sa kɛɛ taga wi na. Ɛɛn fɔ njanraga ŋga ki yɛn ma kan wa wi go kɛɛ yeri ko lɛ naa wi tɔnmɔ leyaraga ki ni waa kee.»

12 A Davidi wì si njanraga konaa tɔnmɔ leyaraga ki lɛ, tìla pye wa Sawuli wi go kɛɛ yeri, mɛɛ kari. Lere kpɛ sila pe yan. Lere kpɛ sila kala la jɛn wa ki wogo ki ni. Lere kpɛ sila si yɛn, pe ni fuun pàa pye na wɔnlɔ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wɔnlɔwɔ gbɔɔ wa pe na.

13 Kona, a Davidi wì si gbunlundɛgɛ ki kɔn ma yiri, mɛɛ lugu wa yanwiga ki namunjɔ wi na, wa lege ma lali jɛŋgɛ Sawuli wi maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni.

14 A Davidi wì si para ŋgbanga ma wa wa leele poro naa Nɛri pinambyɔ Abinɛri pe yeri, ma yo fɔ: «Abinɛri oo! Ma sanla yɔn sogo wi le?»

A Abinɛri wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ambɔ wi mboro, mboro ŋa maa jɔrɔgi na wunlunaŋa wi yɛgɛ weregi we?»

15 A Davidi wì si Abinɛri wi pye fɔ: «Mboro we, ma yɛn lenaŋa fanŋga fɔ ŋa wi yɔngɔ woro laga Izirayɛli tara, ki woro ma le? Ɛɛn fɔ, yiŋgi na mɛɛ si wunlunaŋa, ma tafɔ wi go sige? Katugu lere wà pan wa mbe pan mbe wunlunaŋa, ma tafɔ wi gbo.

16 Kala na mà pye yɛɛn li woro ma yɔn. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, li mɛgɛ ki na, ye ni fuun ye daga mbe ku, katugu yee wunlunaŋa, ye tafɔ wi go sige, wo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ we. Koni wele, wunlunaŋa wi njanraga konaa wi tɔnmɔ leyaraga ki ni, to nda tìla pye wa wi go kɛɛ yeri, ti yɛn se yeri?»

17 A Sawuli wì si Davidi wi magala li logo mali jɛn, mɛɛ yo fɔ: «Na pinambyɔ Davidi, mboro ma yɛn na para yɛɛn kaselege?»

A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, na magala loli.»

18 A Davidi wì sho naa fɔ: «Yiŋgi na, a na tafɔ mà si taga mi ŋa ma tunmbyee na na nala puro yɛɛn? Yiŋgi mì pye? Kapege ŋga mì pye ko yɛn kikiin?

19 Koni wunlunaŋa na tafɔ, nuŋgbolo jan ma mi ŋa ma tunmbyee na sɛnrɛ ti logo. Na kaa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lɔ̀ɔn wa na na, a maa na puro, lili yɛɛ yaga, na yarikanga ki li naŋgbanwa pi sogo li na. Ɛɛn fɔ, na kaa pye leele pɔ̀ɔn sun mɔɔ wa na na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li daŋga wa pe na, katugu nala pànla purɔ, pe woro na jaa mbe koro wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kan li woolo pe yeri kɔrɔgɔ ti ni. Kì cɛn ndɛɛ paa na piin fɔ: ‹Ta kee ma saa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo.›

20 Ɛɛn fɔ mi wo na, mi woro na jaa mbe yiri laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ pe sanla gbo lege. Katugu Izirayɛli tara wunlunaŋa wì yiri na kɔrɔgɔ malaga ni, mi ŋa mi yɛn paa pinjɛngɛ yɛn, nala lagajaa, paa yɛgɛ ŋga na pe maa sico lagajaa yanwira na we.»

21 Kona, a Sawuli wì sho fɔ: «Mì kapege pye. Ta paan na pinambyɔ Davidi. Mi se kapege pye ma na naa, katugu nala yembinɛ na li ni, màla yinwege ki jate yarijɛŋgɛ. Mì tijinliwɛ fu kala pye, mì punŋguwɔ gbɔɔ puŋgo.»

22 A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, ma njanraga ki ŋga. Ma lefɔnmbɔlɔ nuŋgba mbe pan wigi shɔ.

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa lere nuŋgba nuŋgba pyew wi sara mbe yala wi kasinŋge konaa wi yɛn tagawa ni yɛgɛ ŋga na ki ni; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn le na kɛɛ nala, ɛɛn fɔ mi woro na jaa mbanla kɛɛ ki taga lì sinmɛ kpoyi wo lere ŋa na maa wɔ wi na.

24 Yɛgɛ ŋga na ma yinwege ki kala lì gbɔgɔ na yeri nala, pa na yinwege ki kala yaa pye mbe gbɔgɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma fun. Li yaa na shɔ na jɔlɔgɔ kagala ke ni fuun ke ni.»

25 Kona, a Sawuli wì si Davidi wi pye fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ sa duwaw ma na, na pinambyɔ
Davidi! Ki woro nala kɔɔn shyɛn, ma yaa
kagbɔgɔlɔ lɛgɛrɛ pye, ke yaa si yɔn ma
kan.»
Ko puŋgo na, a Davidi wì si konɔ li lɛ
na kee, a Sawuli wì si sɔngɔrɔ wa wi ca.

27

Davidi wìla saa lara wa Filisiti tara

1 Kona, a Davidi wì suu yɛɛ pye fɔ:
«Pilige ka Sawuli wi yaa kanla gbo. Kala
la yɛgɛ woro wa naa mi yaa pye, kaawɔ
mbe fe mbe kari wa Filisiti tara fɛnnɛ pe
tara, jaŋgo Sawuli wilan purɔgɔ ki yaga
laga Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni. Kiga
pye ma, pa mi yaa shɔ wi yeri.»
2 Kona, a Davidi wì si yiri wo naa wi
lenambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) pe ni ma
kari wa Gati ca wunlunaŋa Akishi ŋa wìla
pye Mawoki wi pinambyɔ wi yeri.
3 Davidi wo naa wi lenambala pe ni, pàa
kari pe go woolo pe ni, ma saa cɛn wa
Gati ca, wa Akishi wi ni. Davidi wi jɛɛlɛ
shyɛn pàa pye wi ni, Ahinowamu ŋa wìla
yiri wa Zhizireyɛli ca wo naa Abigayili ŋa
wìla pye Nabali ŋa wìla ku wi jɔ, ma yiri
wa Karimɛli ca we.
4 Naa Sawuli wìla kaa ki logo ma yo fɔ
Davidi wìla fe ma saa lara wa Gati ca, a
wì suu purɔgɔ ki yaga.
5 Pilige ka, a Davidi wì si Akishi wi pye
fɔ: «Na kaa pye na kala lɔɔn ndanla, konɔ
kan na yeri mbe sa cɛn ca ka ni laga tara
ti ni. Kii daga mi ŋa ma tunmbyee, mbe
cɛn ma ni ja laga wunluwɔ ca ki ni.»
6 Kì kaa pye ma, a Akishi wì si Zikilagi ca
ki kan wi yeri. Ko kala kì ti ali ma pan ma
gbɔn nala, Zikilagi ca ki yɛn Zhuda tara
wunlumbolo pe wogo.
7 Davidi wìla cɛn wa Filisiti tara fɛnnɛ
pe tara ma saa ta yɛlɛ nuŋgba naa yeŋge
tijɛrɛ.
8 Ki wagati wi ni, Davidi wo naa wi
lenambala pe ni pàa pye na kee ma saa na
tuun Geshuri tara fɛnnɛ, naa Giziri cɛnlɛ
woolo konaa Amalɛki setirige piile pe na,
na malaga gbɔɔn pe ni. Ki leele wele, pàa
pye ma cɛn wa ki tara ti ni maga lɛ wa
faa, maga lɛ wa Shuri tara ti na fɔ ma saa
gbɔn wa Ezhipiti tara ti na.
9 Davidi wìla ki tara ti tɔngɔ pew, wi
sila naŋa nakoma jɛlɛ wa yaga go na.
Kìla pye wi ma simbaala, naa sikaala, naa
nɛrɛ, naa sofilele, naa yɔngɔmɛye konaa
yaripɔrɔ ti koli, kona wi mɛɛ sɔngɔrɔ mbe
si kari wa Akishi wi yeri.
10 Na Akishi wiga wi yewe mbe yo fɔ:
«Ye saa to ambɛnɛ na nala?»
Davidi wi mɛɛ wi yɔn sogo ma yo fɔ:
«Wè yiri wa Zhuda tara ti yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ yeri, nakoma wa Yerameyɛli
cɛnlɛ woolo pe tara ti yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yeri, nakoma wa Keni cɛnlɛ woolo pe
tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri†.»
11 Davidi wi sila naŋa nakoma jɛlɛ yaga
yinwege na mbe kari wi ni wa Gati ca,
katugu wìla pye na fyɛ fɔ kagala ŋgele
pè pye paga ka sa ke yo mbe yo fɔ: «Pa
Davidi wìgi pye yɛɛn.» Wagati ŋa fuun
Davidi wìla pye wa Filisiti tara fɛnnɛ pe
tara, pa wìla pye na tanri ki tangalɔmɔ pi
na ma.
12 Akishi wìla wi jigi wi taga Davidi
wi na, katugu wìla pye naa yɛɛ piin fɔ:
«Davidi wi yɛn Izirayɛli, wi yɛɛra tara
woolo pe jugu yɛgɛ ŋga na, wi yaa koro
na tunmbyee wi yinwege piliye yi ni fuun
yi ni.»

28

Filisiti tara fɛnnɛ pàa yiri mbe sa to Izirayɛli woolo pe na

1 Ki wagati wi ni, a Filisiti tara fɛnnɛ
pè si pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni
fuun yi gbogolo ŋgbelege nuŋgba mbe
yiri sa to Izirayɛli woolo pe na. A
wunlunaŋa Akishi wì si Davidi wi pye fɔ:
«Ma daga mbege jɛn fɔ mboro naa ma
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, ye yaa pinlɛ na ni
mbe kari wa malaga.»
2 A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Pa kona mi ŋa ma tunmbyee, kala na mi
yaa pye ma yaa li yan.»

† **27:10 27.10:** Mbe yala 1 Kuro 2.9,25,26wi ni, Yerameyɛli cɛnlɛ woolo pàa pye Hɛzirɔn setirige piile ma yiri wa Zhuda cɛnlɛ li ni. Keni cɛnlɛ woolo poro wogo ko na, ye wele wa Kiti 4.11laga ki ni.

A Akishi wì sho naa fɔ: «Mi yaa ma tɛgɛ maa na kɔrɔsi suyi.»

3 Kìla yala Samiyɛli wì ku, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pòo kunwɔ pi gbele maa le wa wi ca, wa Arama. Ma si yala Sawuli wìla kuulo yewefɛnnɛ poro naa jɛlɛfɛnnɛ pe ni fuun pe purɔ ma pe yirige wa tara ti ni†.

Sawuli wìla kari kuulo yewefɔ jɛlɛ wa yeri

4 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si pe yɛɛ gbogolo, mɛɛ saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan ma cɛn wa Sunɛmu ca. A Sawuli fun wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe gbogolo, mɛɛ saa wi maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan ma cɛn wa Gilibowa ca.

5 Naa Sawuli wìla kaa Filisiti tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki yan, a wì si fyɛ, a wi sunndo wì si kɔn wi na ŋgbanga, fɔ a wila seri.

6 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe. Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila wi yɔn sogo wɔɔnrɔ ni, nakoma Urimu† wi ni nakoma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɔn sɛnrɛ ni.

7 Kona, a Sawuli wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Ye sa jɛlɛ ŋa wi maa kuulo pe yewe wa lagaja na kan, mbe ta mbe kari wa wi yeri saa yewe.»

A wi tunmbyeele pè suu pye fɔ: «Jɛlɛ wa yɛn bere wa Eni Dɔri ca, wi maa kuulo pe yewe.»

8 A Sawuli wì suu yɛɛ cɛnlɔmɔ pi kanŋga ma yaripɔrɔ ta yɛgɛ le. Ko puŋgo na, a wo naa nambala shyɛn si pinlɛ ma kari. Pàa saa gbɔn wa jɛlɛ wi na yembinɛ li ni. A Sawuli wì suu pye fɔ: «Mi yɛn na jaa ma kuulo wa yinnɛ yirige maa yewe kala na laa paan li ni na kan, ŋa mi yaa naga ma na we.»

9 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Ŋga Sawuli wì pye màga jɛn. Wì kuulo yewefɛnnɛ poro naa jɛlɛfɛnnɛ pe purɔ ma pe yirige laga tara ti ni. Yiŋgi na, a ma nɛɛ pɛnɛ peri na na mbe ti panla gbo?»

10 A Sawuli wì si wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, kapege kpɛ sɔɔn ta wa ki kala na li ni.»

11 Kona, a jɛlɛ wì suu yewe ma yo fɔ: «Mbe ambɔ yirige ma kan?»

A Sawuli wì sho fɔ: «Samiyɛli wo yirige na kan.»

12 Naa jɛlɛ wìla kaa Samiyɛli wi yan, a wì si gbele ŋgbanga ma Sawuli wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a mà silan fanla ma si yala mboro ma yɛn Sawuli we?»

13 A wunlunaŋa Sawuli wì suu pye fɔ: «Maga ka fyɛ, ɛɛn fɔ ŋga mà yan ko yo na kan.»

A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Mi yɛn na gboo yinnɛ la yaan li yɛn na yinrigi wa tara ti nɔgɔ na.»

14 A Sawuli wì suu yewe ma yo fɔ: «Li yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn mɛlɛ?»

A jɛlɛ wì sho fɔ: «Naŋa lelɛŋgbaraga kayi ki yɛn na yinrigi, ma ki yɛɛ tɔn derigbɔgɔ ni.»

Kona, a Sawuli wì sigi jɛn ma yo Samiyɛli wowi. A wì si fɔli maa yɛgɛ ki jiile wa tara maa gbɔgɔ.

15 A Samiyɛli wì si Sawuli wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a mà sanla yirige wa na wogosaga ki ni nala tege?»

A Sawuli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Jɔlɔgɔ gbɔgɔ kì to na na. Filisiti tara fɛnnɛ pè gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn na ni. Yɛnŋɛlɛ lì laga na na. Li woro nala yɔn sogo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɔn sɛnrɛ ni naa, nakoma wɔɔnrɔ ni. Ko kala na, mì ti a pɔ̀ɔn yeri, jaŋgo mi yaa ŋga pye, maga yo na kan.»

16 A Samiyɛli wì suu pye fɔ: «Kì kaa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ lì laga ma na, ma pye ma jugu, yiŋgi na, a ma nɛɛ na yewe?

17 Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo na kan, a mì yo ma kan, ko li yɛn na piin yiŋgɔ. Lì wunluwɔ pi shɔ ma yeri maa kan lere wa yɛgɛ yeri, wo wi yɛn Davidi we.

18 Katugu ma sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti lɛ, làa ki kɔn maga tɛgɛ wa li naŋgbanwa gbɔɔ pi ni, mbe kiti ŋa kɔn Amalɛki setirige piile pe na, ma sila ki

† **28:3 28.3:** Levi 19.31 † **28:6 28.6:** Urimu naa Tumimu tìla pye yaara shyɛn ta, nda wee jɛn nala. Kana kanŋgagala la wɛlɛ nakoma yaanŋgumbigile. Pàa ke tɛgɛ na we Fɔ wi yewe ke ni, mbe ta mbaa wi nawa kagala ke jɛnni. Ye wele wa (Ɛki 28.30; Nɔmbu 27.21; Nehe 7.65) lara ti ni! † **28:18 28.18:** 1 Sami 15

kala li pye. Ko kì ti Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga kala na li piin ma na nala†.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa mboro naa Izirayɛli woolo pe ni ye le Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ. Goto mboro naa ma pinambiile pe ni, ye yaa pye laga na ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa Izirayɛli woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga woolo pe le Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ.»
20 Ki sɛnrɛ ti logoŋgɔlɔ, a Sawuli wì si to ma sanga le tara, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni; katugu Samiyɛli wi sɛnyoro tìla wi sunndo wi kɔn wi na. Ma sigi ta fanŋga sila koro wi ni, katugu wi sila yaraga ka kpɛ ka ki pilige ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ li ni.
21 Kona, a jɛlɛ wì si fulo wa Sawuli wi tanla, ma suu yan wila fyɛ fɔ jɛŋgɛ. A jɛlɛ wì sho fɔ: «Wele, mi ŋa ma kulojɔ, mɔ̀ɔ sɛnrɛ ti logo, mala yɛɛ go ki pɛrɛ, mɔɔ sɛnyoro ti tanga.
22 Koni, mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma logo mi ŋa ma kulojɔ na yeri. Ki yaga mbe buru kɔngɔ kan ma yeri ma ka, jaŋgo ma fanŋga ta, ma konɔ li lɛ maa kee.»
23 Ɛɛn fɔ, a Sawuli wì si je ma yo wi se ka. A wi tunmbyeele poro naa jɛlɛ wi ni pè suu yɛnri ŋgbanga, fɔ a wì saa yere pe sɛnrɛ ti na. A wì si yiri le tara mɛɛ cɛn wa sinlɛyaraga ki na.
24 Napige ŋga kì tɔrɔ kà la pye jɛlɛ wi yeri wa wi laga, a wì si fyɛɛlɛ maga gbo maga sɔgɔ, mɛɛ muwɛ lɛ maa gbɔn, ma leve fu buru fɔ.
25 A wì sigi yaakara ti kan Sawuli wo naa wi tunmbyeele pe yeri. A pè si ka. Ko puŋgo na, a pè si yiri ma konɔ li lɛ ki yembinɛ nuŋgba li ni ma kari.

29

Filisiti tara fɛnnɛ pe sila yɛnlɛ Davidi wi kari pe ni wa malaga

1 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi gbogolo wa Afɛki ca. A Izirayɛli woolo poro si pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan ma cɛn wa Zhizireyɛli† pulugo ki tanla.
2 Filisiti tara fɛnnɛ teele pàa keli pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ gbogolomɔ naa waga keleŋgele (1 000) gbogolomɔ pi yɛgɛ na pe yɛgɛ sinni. A Davidi naa wi lenambala pe ni konaa Akishi wi ni, pè si maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi kɔrɔgɔ tɔn.
3 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ teele pè si yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi ki Eburuye mbele pe yɛn na piin laga?»

A Akishi wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Izirayɛli woolo wunlunaŋa Sawuli wi tunmbyee Davidi wowi. Wi yɛn ma cɛn laga na yeri ki yɛlɛ nuŋgba nakoma shyɛn wolo loli na yɛɛn. Malɛ wì pan ma cɛn laga na yeri, mi fa jɛrɛgisaga yan wi na fɔ ma pan ma gbɔn nala.»
4 Ɛɛn fɔ, a Filisiti tara fɛnnɛ teele pè si nawa ŋgban Akishi wi ni, ma suu pye fɔ: «Ki naŋa ŋa, wi sɔngɔrɔ wa ca ŋga mà kan wi yeri ki ni. Wiga ka kari we ni wa malaga, jaŋgo wiga ka sa kanŋga we kɔrɔgɔ mbaa malaga gbɔɔn we ni wa malaga gbɔnsaga. Wi mbe ya yɛyinŋge ta mɛlɛ wi tafɔ wi yeri, na wii kari we leele pele yinrɛ ni wi kan?
5 Ki Davidi ŋa wo ma pàa pye na yoo na yurugo koo wi mɛgɛ ni na yuun fɔ:

‹Sawuli wì leele waga keleŋgele tɛgɛsaga
lɛgɛrɛ gbo,
a Davidi wo leele waga kɛ kɛ tɛgɛsaga
lɛgɛrɛ gbo†.› »

6 A Akishi wì si Davidi wi yeri ma suu pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, ma yɛn lesinŋɛ. Ki yɛn mala ndanla mbɔɔn yan ma pinlɛ na ni we kari wa ki malaga ŋga ki na konaa we sɔngɔrɔ we pan, katugu malɛ mà pan ma cɛn laga na yeri, mi fa jɛrɛgisaga yan ma na fɔ ma pan ma gbɔn nala. Ɛɛn fɔ, ma kala li woro ma Filisiti tara fɛnnɛ teele sanmbala pe ndanla.
7 Koni, sɔngɔrɔ maa kee yɛyinŋge na, jaŋgo maga ka Filisiti tara fɛnnɛ teele pe kambɛngɛ pye.»
8 A Davidi wì si Akishi wi pye fɔ: «Yiŋgi mì pye? Yiŋgi kapege ma yan mi ŋa ma tunmbyee na na, maga lɛ pilige ŋga ni mì pan laga ma yeri fɔ ma pan ma gbɔn nala? Ali ki sa ti mi se ya kari sa malaga gbɔn na tafɔ wunlunaŋa wi juguye pe ni?»

† **29:1 29.1:** 1 Wunlu 20.26,30; 2 Wunlu 13.17 † **29:5 29.5:** 1 Sami 18.7; 21.11

9 A Akishi wì si Davidi wi yɔn sogo ma
yo fɔ: «Mìgi jɛn cɔ, katugu ma kala li yɛn
mala ndanla paa Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ yɛn.
Ɛɛn fɔ Filisiti tara fɛnnɛ teele pànla pye
ma yo ma se kari wa malaga ki na.
10 Koni, ma daga mbe ka yiri faa goto
pinliwɛ ni, mboro naa ma tafɔ Sawuli wi
tunmbyeele mbele pè pinlɛ ma pan ma ni
pe ni. Ye yiri faa goto pinliwɛ ni, yaa kee,
na laga kiga kaa lari sanga ŋa ni we.»
11 Ki goto yirifaga ki na, a Davidi wo naa
wi lenambala pe ni pè si yiri ma kari. Pàa
sɔngɔrɔ wa Filisiti tara ti ni. A Filisiti tara
fɛnnɛ poro si kari wa Zhizireyɛli ca.

30

Davidi wìla saa malaga gbɔn Amalɛki setirige piile pe ni

1 Pilige taanri wogo ki na, naa Davidi
wo naa wi lenambala pe ni pàa ka saa
gbɔn wa Zikilagi ca, a pè sigi yan fɔ
Amalɛki setirige piile pè saa to Zhuda tara
ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ woolo pe na
konaa Zikilagi ca ki ni maga sogo.
2 Pàa jɛɛlɛ pe yigi ma kari pe ni, naa
mbele fuun pàa pye wa ca ki ni pe ni, piile
poro naa lelɛɛlɛ pe ni. Ɛɛn fɔ pe sila lere
gbo, pàa pe yigi kulolo ma konɔ li lɛ na
kee.
3 Naa Davidi wo naa wi lenambala pe
ni pàa ka saa gbɔn wa ca ki ni, a pè si
ca ki yan pège sogo, ma pe jɛɛlɛ, naa pe
pinambiile konaa pe sumborombiile pe
yigi ma kari pe ni kulowo.
4 Kona, a Davidi naa wi lenambala pe
ni pè si to ma jɔrɔgɔ, ma gbele, fɔ a pe
magaŋgala kè saa wɔ pe na.
5 Pàa Davidi wi jɛɛlɛ shyɛn pe yigi
kasopiile, Ahinowamu ŋa wìla yiri wa
Zhizireyɛli ca wo naa Nabali ŋa wìla ku
wi jɔ Abigayili ŋa wìla yiri wa Karimɛli
ca wi ni†.
6 Davidi wi jatere wìla piri wi na fɔ
jɛŋgɛ, katugu wi woolo pe nawa pìla
tanga pe na fɔ jɛŋgɛ, pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pàa pye na jatere piin pe pinam-
biile naa pe sumborombiile pe wogo ki
na. Pàa pye na jaa mboo wa sinndɛɛrɛ ni
mboo gbo. Ɛɛn fɔ, a Davidi wì si fanŋga le
wi yɛɛ ni, maa jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ,
wi Yɛnŋɛlɛ li na.
7 A wì si Ahimelɛki pinambyɔ Abiyatari
ŋa wìla pye saraga wɔfɔ wi pye fɔ: «Mi
yɛn nɔɔ yɛnri ma pan efɔdi wi ni laga.» A
Abiyatari wì si pan efɔdi wi ni Davidi wi
kan†.
8 A Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe
ma yo fɔ: «Mbe ya taga ki leele mbele pe
na mbe pe purɔ sa pe yigi le?»

A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Taga pe
na maa pe puro, kaselege ko na, ma yaa
sa pe yigi mbe yaara ti ni fuun ti shɔ pe
yeri.»
9 Kona, a Davidi wì si yiri wo naa wi
lenambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) mbele
pàa pye wi ni pe ni, na pe puro. A pè
si saa gbɔn wa Bezɔri lafogo ki na, a
puŋgofɛnnɛ poro si koro le ma.
10 A Davidi wo naa lenambala cɛnmɛ
tijɛrɛ (400) si taga Amalɛki setirige piile
pe na na pe puro. Nambala cɛnmɛ shyɛn
(200) sanmbala poro la koro le Bezɔri
lafogo ki yɔn na, pe sila ya mbege kɔn
mbe yiri, katugu pàa te.
11 A Davidi wi lenambala pè si saa
Ezhipiti tara fɛnnɛ naŋa wa yan wa
wasege ki ni, a pè suu lɛ ma pan wi ni
Davidi wi kɔrɔgɔ. A pè suu kan yaakara
ni a wì ka, naa tɔnmɔ ni, a wì wɔ.
12 A pè si figiye tige piwara jɛnri kan wi
yeri naa ɛrɛzɛn piwara wofogolo shyɛn
ni. Naa wìla kaa to ka ma kɔ, a wì si
fanŋga ta, katugu wìla ta piliye taanri, ki
sɔnlɔ naa ki yembinɛ, wi fa ka wi fa si wɔ.
13 A Davidi wì suu yewe ma yo fɔ:
«Ambɛnɛ woo wi mboro? Ma yiri se
yeri?»

A naŋa wì sho fɔ: «Ezhipiti tara fɛnnɛ
lefɔnŋɔ wi mi. Mi yɛn Amalɛki setirige
piile naŋa wa kulo. Na tafɔ wì kari mala
toro na, nala yɛn ki piliye taanri, katugu
mi woro ŋgbaan.
14 Wè saa jɔgɔwɔ pye wa Kɛrɛti† tara
fɛnnɛ pe tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
ki na, konaa wa Zhuda tara ti ni, naa wa
Kalɛbu tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki
na, konaa ma Zikilagi ca ki sogo.»

† **30:5 30.5:** 1 Sami 25.42-43 † **30:7 30.7:** 1 Sami 22.20-23 † **30:14 30.14:** 2 Sami 15.18; 20.7; 1 Wunlu 1.38; Amɔ 9.7

15 A Davidi wì suu yewe ma yo fɔ: «Ma
mbe yɛnlɛ mbe kari na ni fɔ wa pe yeri
le?»
A naŋa wì si Davidi wi pye fɔ: «Wugu
mala kan Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, fɔ ma
sanla gbo, ma se silan le na tafɔ wi kɛɛ,
pa kona mi yaa kari ma ni fɔ wa pe yeri.»
16 Kona, a naŋa wì si kari Davidi wi ni
ma saa gbɔn wa Amalɛki setirige piile pe
na. Pàa saa pe ta pe jaraga wa wasege ki
ni lagapyew, na kaa, na woo, na yɔgɔri
yarilɛgɛrɛ nda pàa koli wa Zhuda tara
konaa wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara ti kala
na.
17 A Davidi wì si to pe na ma pe tɔngɔ
maga lɛ yirifaga ki na fɔ ma saa gbɔn ki
goto yɔnlɔkɔgɔ ki na. Lere kpɛ wo sila
shɔ kaawɔ lefɔnmbɔlɔ cɛnmɛ tijɛrɛ (400)
mbele pàa lugu yɔngɔmɛye na ma fe ma
shɔ poro cɛ.
18 Amalɛki setirige piile pàa yaara nda
fuun koli, Davidi wìla ti ni fuun ti shɔ pe
yeri, konaa maa jɛɛlɛ shyɛn pe shɔ fun.
19 Pe woolo lere kpɛ sila koro wa pe
ni, piile naa lelɛɛlɛ, naa pinambiile naa
sumborombiile, naa yaara nda fuun pàa
koli pe yeri konaa yaara nda fuun pàa shɔ
pe yeri ti ni. A Davidi wì si sɔngɔrɔ ma
kari ki yaara ti ni fuun ti ni.
20 Wìla nɛrɛ to naa simbaala pe ni fuun
pe shɔ fun. Leele mbele pàa pye naga
yaayoro ti kɔnri pàa pye na yuun fɔ:
«Yaara nda Davidi wì koli, tori yɛɛn.»

Yaara nda pàa koli ti yɛɛlɛ kala

21 Nambala cɛnmɛ shyɛn (200) mbele
pàa te tangala li kala na, a pè pe toro
wa Bezɔri lafogo ki yɔn na, a Davidi wì
si sɔngɔrɔ ma saa gbɔn wa pe na. A pè si
pan ma Davidi wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe
fili. A Davidi wì si fulo wa pe tanla ma pe
shari.
22 Ɛɛn fɔ, nambewe fɛnnɛ naa lejagala
mbele pàa pye wa Davidi wi pinlɛyɛɛnlɛ
pe sɔgɔwɔ, a pe nɛɛ yuun fɔ: «Kì kaa pye
pee pinlɛ mbe kari we ni, yaara nda tìla
koli, a wè saa ti shɔ, we se ta kan pe yeri,
kaawɔ pe jɛɛlɛ naa pe piile poro cɛ we yaa
kan pe yeri. Pe pe lɛ paa kee.»
23 Ɛɛn fɔ, a Davidi wì sho fɔ: «Sefɛnnɛ,
yaara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan we yeri,
yaga ka ti wogo ki pye ma, katugu lì we
go sige, ma gbogolomɔ mba pìla pan ma
to we na pi le we kɛɛ.
24 Ambɔ wi yaa yere yoro sɛnyoro nda
to na? Leele mbele pè kari wa malaga
konaa mbele pè koro laga na tuguro ti
kɔrɔsi, pe ni fuun pe tasaga ki yaa pye
mbe yala. Pe yaa ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na ti
yala.»
25 Kì pye ma, maga lɛ le ki pilige ki na, a
pè sigi kala li tɛgɛ ŋgasele naa kalɛgɛ wa
Izirayɛli tara fɔ ma pan ma gbɔn nala.
26 Kona, a Davidi wì si sɔngɔrɔ wa
Zikilagi ca, mɛɛ yaara nda pàa koli ta
torogo torogo Zhuda tara lelɛɛlɛ mbele
pàa pye wi wɛnnɛ pe kan. Wìla pe pye fɔ:
«Yarikanga yi ŋga mi yɛn na kaan ye yeri
ma yiri wa yaara nda wè koli wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li juguye pe yeri ti ni.»
27 Wìla yarikanra ta torogo fun wa
Betɛli ca lelɛɛlɛ pe yeri, naa Aramɔti ca
woolo mbele wa Negɛvu tara pe yeri, naa
Yatiri ca woolo pe yeri,
28 naa Aroyɛri ca woolo pe yeri,
naa Sifimɔti ca woolo pe yeri, naa
Ɛshitemowa ca woolo pe yeri,
29 naa Arakali ca woolo pe yeri, naa
Yerameyɛli cara woolo pe yeri, naa Keni
cɛnlɛ li cara woolo pe yeri,
30 naa Ɔrima ca woolo pe yeri, naa Bɔri
Ashani ca woolo pe yeri, naa Ataki ca
woolo pe yeri,
31 naa Eburɔn ca woolo pe yeri konaa
wa tara ti lara nda fuun Davidi wo naa
wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni pàa yanri ti woolo
pe yeri†.

31

Sawuli wi kunwɔ

1 Filisiti tara fɛnnɛ pàa saa to Izirayɛli
woolo pe na. A Izirayɛli woolo pè si fe
pe yɛgɛ, a lelɛgɛrɛ ku pe ni wa Gilibowa
yanwiga ki na.
2 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si taga Sawuli
wo naa wi pinambiile pe na na pe puro,
mɛɛ saa Zhonatan, naa Abinadabu konaa

† **30:31 30.31:** Cara nda pèri mɛrɛ ti yeri maga lɛ wa vɛrise 27 wi na ma saa gbɔn 31 wi na, ki cara ti gbɔwɔ la pye wa Zhuda tara; Zhozu 15.

Malikishuwa pe gbo, Sawuli wi pinambiile wele.
3 Kona, a malaga kì si ŋgban Sawuli wo
na koni. A sandiga wɔnfɛnnɛ pè si saa wi
yan, a wì si fyɛ fɔ jɛŋgɛ na seri pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
4 Kona, a Sawuli wì suu maliŋgbɔnyaara
lɛfɔ wi pye fɔ: «Ma tokobi wi kɔw wa
wi wofogo ki ni mala gbo, jaŋgo ki
leele mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ paga ka pan
mbanla sun pe yɛ mbanla jɔlɔ.» Ɛɛn fɔ,
a wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wì si je, katugu
wìla pye na fyɛ fɔ jɛŋgɛ. Kona, a Sawuli
wo jate wì suu tokobi wi lɛ wi yɛ, mɛɛ
yew ma kan wi na.
5 Naa Sawuli wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ
wìla kaa ki yan Sawuli wì ku, a wì si yew
ma kan wi yɛɛra tokobi wi na, mɛɛ pinlɛ
ma ku Sawuli wi ni.
6 Sawuli wo naa wi pinambiile taanri
pe ni, naa wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wi ni,
konaa nambala mbele pàa pye wi ni, pa
pàa ku yɛɛn pilige nuŋgba ki ni.
7 Izirayɛli woolo mbele pàa pye ma cɛn
wa gbunlundɛgɛ ki kɛɛ ŋga na konaa
mbele pàa pye ma cɛn wa Zhuridɛn gbaan
wi puŋgo na, naa pàa kaa ki yan Izirayɛli
woolo paa fee konaa maga logo fɔ pè
Sawuli naa wi pinambiile pe gbo, a pè si
yiri wa pe cara ti ni ma fe. A Filisiti tara
fɛnnɛ pè si pan ma cɛn wa ki cara ti ni.
8 Ki goto, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si
kari wa malaga gbɔnsaga mbe sa gboolo
pe san. A pè si saa Sawuli wo naa wi
pinambiile taanri pe yan pè toori ma ku
wa Gilibowa yanwiga ki na.
9 A pè si Sawuli wi go ki kɔw, mɛɛ wi
maliŋgbɔnyaara ti wɔ wi na, mɛɛ kari
ma saa ki sɛntanra ti yari wa Filisiti tara
fɛnnɛ pe tara ti lagapyew ki ni, naa wa
pe yarisunndo ti gbɔgɔyinrɛ ti ni konaa
maga yari leele pe ni fuun pe kan.
10 A pè si saa Sawuli wi maliŋgbɔnyaara
ti tɛgɛ wa pe yarisunŋgo Asitarite ki go
ki ni, mɛɛ Sawuli wi gboo wi pɔ wa Bɛti
Shani ca mbogo ki na.
11 Yabɛshi ca ŋga wa Galaadi tara, naa
ki ca woolo pàa kaa ŋga Filisiti tara fɛnnɛ
pàa pye Sawuli wi na ki logo,
12 pe maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pè si yiri
ma konɔ li lɛ, ma tanga yembinɛ li ni fuun
li ni, ma saa Sawuli naa wi pinambiile pe
gboolo pe laga wa Bɛti Shani ca mbogo ki
na, mɛɛ sɔngɔrɔ wa Yabɛshi ca ki ni ma
saa pe sogo.
13 Ko puŋgo na, a pè si pe kajeere
ti lɛ mari le wa tamarisi tige ki nɔgɔ
wa Yabɛshi ca. A pè si yeŋge le piliye
kɔlɔshyɛn ni.

SAMIYƐLI
sɛwɛ shyɛn woo
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Samiyɛli sɛwɛ koŋgbanŋa wi kɔngɔ sanŋga ko ki yɛn Samiyɛli sɛwɛ shyɛn woo we. Ki sɛwɛ wi kɔnrɔ shyɛn pàa ti laga ti yɛɛ na, katugu ti shyɛn ti saa ya kɔ sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi nuŋgba ni. Sɛwɛ wi yɛn na para Davidi wi wunluwɔ po sɛnrɛ na, ki koŋgbanŋga, maa ta wìla pye wunluwɔ Zhuda tara ti go na, wa Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri (1-4). Ko puŋgo, a wì si kaa pye wunluwɔ Izirayɛli tara ti ni fuun ti go na, tìla pye ma yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ tara ti pinlɛ (5-24). Kìla Davidi wi ndanla maa mbɛn, wìla daga mbe malaga gbɔn wi juguye mbele wa tara ti ni pe ni konaa mbe malaga gbɔn tara nda ti yɛn ma pe maga ti woolo pe ni, jaŋgo mboo wunluwɔ pi gbegele mboo teŋge konaa mbe yeresaga kan wi fanŋga ki yeri.

Davidi wìla pye lere wa ŋa kalɛgɛrɛ la pye wa wi yinwege ki ni, nda ti sila pye ja. Kɛɛ ka na, wìla pye tagawa ni, ma pye sinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li ni, a wi woolo paa wi jate sinŋɛ. Kɛɛ sanŋga ki na, wìla kapere tugbɔɔrɔ pye, jaŋgo mboo yɛɛra nandanwa kagala ke pye. Ɛɛn fɔ, naa Yɛnŋɛlɛ li lere Natan wìla para wi ni, a wì suu kapere ti yo mari filige, ma yɛnlɛ jɔlɔgɔ ŋga Yɛnŋɛlɛ làa wa wi na ki na.

Davidi wìla Zheruzalɛmu ca ki shɔ maga ta mɛɛ ki pye wi wunluwɔ cagbɔgɔ. Wìla pye na jaa mbe shɛrigo gbɔgɔ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Ɛɛn fɔ wi kapere lɛgɛrɛ ti kala na, Yɛnŋɛlɛ li sila yɛnlɛ ŋga wìla yɛnri ki na. Konaa ki ni fuun, Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ lɛ wi yeri ma yo fɔ wi setirige piile pe ni, wa yaa la taa sanga pyew mbaa cɛɛn Izirayɛli tara wunluwɔ pi na. Làa yo fɔ:

Mi yaa mboro jate ma setirige pyɔ wa wɔ mboo tɛgɛ wunluwɔ pi na ma yɔnlɔ. Mi yaa wi wunluwɔ pi kan yeresaga ni. Wo wi yaa ka go kan na kan. Mi yaa kaa wunluwɔ pi kan yeresaga ni fɔ sanga pyew. Ma wunluwɔ pi yaa yeresaga ta mbe koro wa fɔ sanga pyew (2 Sami 7.12, 16).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Davidi wìla pye Zhuda cɛnlɛ woolo pe wunluwɔ *1–4*
Davidi wìla pye Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke wunluwɔ *5–6*
Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔgɔlɔ lɛ Davidi wi yeri *7.1-29*
Davidi wìla malaga lɛgɛrɛ gbɔn *8–10*
Davidi wìla Batisheba wi lɛ wi jɔ *11–12*
Tipere tìla pye na lege wa Davidi wi go ki ni *13–14*
Abisalɔmu wìla yiri ma je *15.1–20.22*
Davidi wìla ti a pè Sawuli wi setirige piile pe gbo *20.23–21.22*
Davidi wìla Yɛnŋɛlɛ li shari *22.1–23.7*
Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ wele *23.8-39*
Leele pe jinriwɛ konaa tifɛlɛgɛ yama pi panga ye *24.1-25*

DAVIDI WILA PYE ZHUDA CƐNLƐ WOOLO PE WUNLUWƆ

1–4

Davidi wìla Sawuli wi kunwɔ wogo ki logo

1 Sawuli wi kuŋgɔlɔ, kìla yala Davidi wìla malaga gbɔn Amalɛki setirige piile pe ni ma pe ya makɔ, ma sɔngɔrɔ ma pan wa Zikilagi ca ma piliye shyɛn pye wa.

2 Pilige taanri wogo ki na, a naŋa wà si yiri wa Sawuli wi maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni ma pan. Wi yaripɔrɔ tìla pye ma kɔɔnlɔ wi na, a gbanŋgban wùu go ki filige wi na mbege naga fɔ wila kunwɔ gbele. Naa wìla ka saa gbɔn wa Davidi wi tanla, a wì si to maa yɛgɛ ki jiile wa tara maa gbɔgɔ.

3 A Davidi wì suu yewe ma yo fɔ: «Ma yiri se yeri?»

A naŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì fe ma shɔ ma yiri wa Izirayɛli woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ma pan.»

4 A Davidi wì suu yewe naa ma yo fɔ: «Yiŋgi kì pye wa? Mi yɛn nɔɔ yɛnri maga yɛgɛ yo na kan.»

A naŋa wì sho fɔ: «Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pè fe ma yiri wa malaga

gbɔnsaga ki ni, lelɛgɛrɛ ku. Ali yɛrɛ Sawuli wo naa wi pinambyɔ Zhonatan wi ni pè ku fun.»

5 Lefɔnŋɔ ŋa wìla pye naga sɛnrɛ ti yɛgɛ yuun Davidi wi kan, a Davidi wì suu yewe ma yo fɔ: «Maga jɛn mɛlɛ ma yo Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan wi ni pè ku?»

6 A lefɔnŋɔ wì suu pye fɔ: «Kìla yala cɛ mi yɛn wa Gilibowa yanwiga ki na. A mì si Sawuli wi yan wi yɛn na jiige wi njanraga ki na, malaga gbɔnwotoroye naa shɔn lugufɛnnɛ pe mbele pòo jori ma yɔngɔ wi ni tɔɔn.

7 Wì kaa kanŋga ma wele, a wì silan yan, mɛɛ na yeri; a mì si shɔ ma yo: ‹Naw.›

8 Kona, a wì silan yewe ma yo fɔ: ‹Ambɔ fɔ wi mboro?› A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Mi yɛn Amalɛki setirige piile wo wa.›

9 Kona, a wì silan pye ma yo fɔ: ‹Fulo laga na tanla mala gbo, katugu kayaŋga gbɔgɔ yɛn na na, ali maga ta mi yɛn yinwege na bere.›

10 A mì si fulo wa wi tanla maa gbɔn maa gbo, katugu mìla ki jɛn ma yo wi se pɔgɔ wa ki kala na li ni. Ko puŋgo na, a mì suu wunluwɔ njala li kɔw wa wi go na, mɛɛ wi kɛɛ kannjinɛ li wɔ wa wi kɛɛ ki na. Ti nda mì pan ti ni ma kan na tafɔ†.»

11 Kona, a Davidi wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti yigi mari walagi (mbege naga fɔ wila kunwɔ gbele). Nambala mbele pàa pye wi ni, a pè sigi pye ma fun.

12 A pè si kunwɔ pi lɛ, maa gbele, ma yeŋge le fɔ ma saa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ ki na Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan, naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔɔnlɔ konaa Izirayɛli woolo pe kala na, poro mbele pàa gbo tokobi ni we.

13 Lefɔnŋɔ ŋa wìla pan maga sɛnrɛ ti yo Davidi wi kan, a Davidi wì si pan maa yewe ma yo fɔ: «Ma yiri se yeri?»

A lefɔnŋɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yɛn Amalɛki setirige piile mbele nambannjɛɛnlɛ wo wa pinambyɔ.»

14 A Davidi wì suu pye fɔ: «Ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ, kì cɛn mɛlɛ a mà suu gbo mɛɛ fyɛ?»

15 Kona, a Davidi wì suu lenambala nuŋgba yeri maa pye fɔ: «Fulo wa wi tanla maa gbo.» A ki naŋa wì si Amalɛki setirige piile naŋa wi gbɔn, a wì si ku.

16 A Davidi wì suu pye fɔ: «Ma kunwɔ pi go kala lì yiri mboro jate yeri; katugu ma yɔn ko kɔ̀ɔn le kɛɛ, naa mà yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo ŋa na maa wɔ, muwi mùu gbo.› »

Davidi wìla Sawuli naa Zhonatan pe kunwɔ pi gbele

17 Kona, a Davidi wì sigi kunwɔ yu-rugo ŋga ki kɔ Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan pe kala na.

18 A wì sigi konɔ kan ma yo pege naga Zhuda cɛnlɛ woolo pe na. Sandiga wɔnfɛnnɛ yurugo yi, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yashari sɛwɛ† wi ni ma yo fɔ:

19 Ee Izirayɛli, ma maliŋgbɔɔn wɛlɛwɛ
pòo gbo wa ma tinndiye pe na.
Maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pè toori.
20 Yaga ka saga sɛnrɛ ti yari wa Gati ca,
yaga si ka saga sɛnrɛ ti yo wa Asikalɔn ca
nawa koŋgolo ke ni,
jaŋgo Filisiti tara fɛnnɛ sumbonɔ paga
kaa yɔgɔri,
jaŋgo ki leele mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe
sumbonɔ paga kaa yewile nayinmɛ
ni.
21 Yoro Gilibowa yanwira re,
fɔɔngɔ ka ka wo wa ye na.
Tisaga ka si ka pan wa ye na.
Kɛɛrɛ ka ka kɔn wa ye na, yarikanra
lɛgɛrɛ mbaa taa wa ti ni.
Katugu nambala wɛlimbɛlɛ pe tugurɔn
sigeyaara† tì cɛn fyɔngɔ ni wa ye
na,
Sawuli tugurɔn sigeyaraga pe se ka sinmɛ
fa ki na naa fyew.

22 Zhonatan sandiga kila kari wa malaga
mbe sɔngɔrɔ
na kii kasanwa yirige mbele ki yaa gbo pe
ni,

† **1:10 1.10:** 1 Sami 31.1-6; 1 Kuro 10.1-6 † **1:18 1.18:** Yashari sɛwɛ pè para wi sɛnrɛ na wa Zhozu 10.13laga ki ni. † **1:21 1.21:** Kìla pye faa pe ma sinmɛ fa tugurɔn sigeyaraga ki na mbe ti ki koro jɛŋgɛ. Sinmɛ pi faga pi maa leele pe nawa tuun fun sinmɛ mba pe ma fa lere wa na mboo tɛgɛ wunluwɔ pi wogo ki na.

na kii nambala kotogofɛnnɛ pe furugu
mbe pe yanlaga ki yirige funwa na.
Sawuli wi tokobi wila sɔngɔrɔ waga, na
wi suu tunŋgo ki pye mbege yɔn fili
gbɛn.
23 Sawuli naa Zhonatan pàa pye ma pe
yɛɛ ndanla† pe yinwege piliye yi ni
fuun ni.
Pe kusanga wi ni, pee laga pe yɛɛ na.
Pàa wege ma wɛ yɔnye na. Pàa pye
fanŋga ni ma wɛ jaraye na.
24 Izirayɛli tara sumbonɔ, yaa Sawuli
kunwɔ pi gbele.
Wo wìla pye na yaripɔrɔ sɔnŋgbanga
woro ti kaan ye yeri yaa ti nii.
Wo wìla pye na tɛ fereyaara ti maramara
ye yaripɔrɔ ti na.

25 Ki nambala wɛlimbɛlɛ pè toori ma ku
wa malaga ki ni!
Ee, pè Zhonatan wi gbɔn maa gbo wa
tinndiye pe na.
26 Na sefɔ Zhonatan, kayaŋga yɛn na ni
ma kunwɔ pi kala na.
Màa pye na wɔnlɔ jɛnŋɛ.
Ma kala làa gbɔgɔ na yeri jɛŋgɛ.
Ma ndanlawa pìla pye kagbɔgɔ na yeri
ma wɛ ndanlawa mba jɛlɛ ma naŋa
ndanla pi na.
27 Kì pye mɛlɛ, a ki nambala kotogofɛnnɛ
pè si toori ma ku?
Pe maliŋgbɔnyaara† ti kɔwɔ kɔ mɛlɛ?

2

Pàa Davidi wi tɛgɛ wunluwɔ wa Eburɔn ca

1 Ki kagala ke puŋgo na, a Davidi wì si
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe ma yo fɔ: «Mi daga
sa cɛn Zhuda tara ca ka ni le?»
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Ma mbe
ya kari.»
A Davidi wì sili yewe ma yo fɔ: «Mi
daga sa cɛn ca kikiin ni?»
A lì sho fɔ: «Wa Eburɔn ca.»
2 A Davidi wì si kari wa ki ca ki ni wi
jɛɛlɛ shyɛn pe ni, Ahinowamu ŋa wìla yiri
wa Zhizireyɛli ca wo naa Nabali ŋa wìla
ku wi jɔ Abigayili ŋa wìla yiri wa Karimɛli
ca wi ni†.
3 A Davidi wì si kari fun wi pinlɛyɛɛnlɛ
pe ni, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba naa pe
go woolo pe ni. A pè si saa cɛncɛn wa
Eburɔn ca ki kanŋgara na cara ti ni.
4 Kona, a Zhuda tara nambala pè si pan
wa Eburɔn ca ma pan ma sinmɛ kpoyi wo
Davidi wi na maa tɛgɛ wunluwɔ Zhuda
cɛnlɛ woolo pe go na.

Ko puŋgo na, a pè si pan maga yo
Davidi wi kan ma yo Yabɛshi ca ŋga wa
Galaadi† tara ki woolo pàa Sawuli gboo wi
le.
5 A Davidi wì si pitunmbolo torogo wa
Yabɛshi ca, wa Galaadi tara ma pe pye fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ye na, kajɛŋgɛ
ŋga yè pye ye tafɔ Sawuli wi kanŋgɔlɔ
maa le we.
6 Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pye ye
kan konaa li pye sinnɛ ye ni. Mi fun mi
yaa kajɛŋgɛ pye ye kan, katugu pa yège
pye ma fun.
7 Koni ye fanŋga le ye yɛɛ ni, ye kotogo
ta. Ye tafɔ Sawuli wì ku, ɛɛn fɔ ye daga
mbege jɛn fɔ muwi Zhuda cɛnlɛ woolo pè
sinmɛ kpoyi wo na na mala tɛgɛ wunluwɔ
pe yɛɛ go na.»

Pàa Ishiboshɛti wi wɔ maa tɛgɛ Izirayɛli tara ti wunlunaŋa

8 Ki wagati wi ni Nɛri pinambyɔ
Abinɛri† ŋa wìla pye Sawuli wi
maliŋgbɔɔnlɔ to wì si kari Sawuli
wi pinambyɔ Ishiboshɛti wi ni wa
Mahanayimu ca.
9 A wì si saa wi tɛgɛ wunluwɔ Galaadi
tara woolo, naa Ashuri cɛnlɛ woolo, naa
Zhizireyɛli ca woolo, naa Efirayimu cɛnlɛ
woolo, naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo, ko
kɔrɔ wo yɛn Izirayɛli tara woolo pe ni
fuun pe go na.
10 Sawuli pinambyɔ Ishiboshɛti wìla
cɛn Izirayɛli tara ti wunluwɔ sanga ŋa ni,
kìla yala wì ta yɛlɛ nafa shyɛn. Wìla pye
yɛlɛ shyɛn wa wunluwɔ pi na.

† **1:23 1.23:** Ŋga kì yo fɔ: *Sawuli naa Zhonatan pàa pye ma pe yɛɛ ndanla,* Eburuye sɛnrɛ ti ni ki mbe ya logo fun fɔ: Sawuli naa Zhonatan pàa pye ma leele pe ndanla, a paa pe jate pe yinwege piliye yi ni fuun yi ni. † **1:27 1.27:** Maliŋgbɔnyaara nda sɛnrɛ ti yo ki yaa pye ti yɛn na para Sawuli naa Zhonatan poro sɛnrɛ na. † **2:2 2.2:** 1 Sami 25.42-43 † **2:4 2.4:** 1 Sami 31.11-13 † **2:8 2.8:** 1 Sami 14.50

Ɛɛn fɔ Zhuda cɛnlɛ woolo poro la taga Davidi wo na.
11 Davidi wìla yɛlɛ kɔlɔshyɛn naa yeŋge kɔgɔlɔni ko pye wunluwɔ pi na Zhuda cɛnlɛ woolo pe go na wa Eburɔn ca.

Zhuda cɛnlɛ woolo naa Izirayɛli woolo pàa malaga gbɔn pe yɛɛ ni wa Gabawɔn ca

12 Kona, Nɛri pinambyɔ Abinɛri naa Sawuli pinambyɔ Ishiboshɛti wi maliŋgbɔɔnlɔ pè si kaa yiri wa Mahanayimu ca, ma yɛgɛ kan wa Gabawɔn ca ki yeri sa malaga gbɔn pe ni.
13 A Zeruya pinambyɔ Zhowabu wo naa Davidi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, pè si yiri fun na kee. A gbogolomɔ shyɛn pì si saa pi yɛɛ fili wa Gabawɔn ca tɔnmɔ wege ki tanla. Gbogolomɔ nuŋgba la pye ma yere kɛɛ ŋga na, a gbogolomɔ sanmba pò yere kɛɛ sanŋga ki na.
14 A Abinɛri wì si Zhowabu wi pye fɔ: «Mi yɛn na jaa lefɔnmbɔlɔ pele mbe yiri pe malaga gbɔn pe yɛɛ ni we wele.»
A Zhowabu wì sho fɔ: «Ee, pe yiri pe malaga gbɔn pe yɛɛ ni.»
15 A pè si yiri na paan pe yɛɛ kɔrɔgɔ, pe ni fuun pàa pye yɔn nuŋgba. Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa Sawuli wi pinambyɔ Ishiboshɛti wi woolo pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn, a leele kɛ ma yiri shyɛn yiri fun wa Davidi woolo pe ni.
16 A pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si pe maliwiinle pe yigiyigi pe yinrɛ ti na, mɛɛ pe yɛɛ sugulo pe tokobiye pe ni wa pe kanŋgara ti na, mɛɛ pinlɛ ma toori ma ku. A pè sigi laga ŋga kìla pye wa Gabawɔn ca ki tanla ki mɛgɛ taga naga yinri Ɛlikati Azurimu†.
17 Kona, a pè si to pe yɛɛ na, a malaga kì si ŋgban ki pilige ki ni fɔ jɛŋgɛ. A Davidi maliŋgbɔɔnlɔ pè si Abinɛri naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ya.
18 Zeruya pinambiile taanri, Zhowabu, naa Abishayi konaa Azayɛli poro la pye wa maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, Azayɛli wìla wege paa lufaa yɛn.
19 A wì si taga Abinɛri wi na naa puro. Wii kɛ mbe kari kalige na nakoma kamɛŋgɛ na.
20 Kona, a Abinɛri wì si kanŋga ma wele wa wi puŋgo na, mɛɛ yo fɔ: «Azayɛli, mboro wi le?»
A wì sho fɔ: «Ee, muwi.»
21 A Abinɛri wì suu pye fɔ: «Toro kalige na nakoma kamɛŋgɛ na ma to ki lefɔnmbɔlɔ mbele wa nuŋgba na, maa yaara ti shɔ wi yeri.» Ɛɛn fɔ Azayɛli wi sila pye na jaa mbe laga wi puŋgo na.
22 A Abinɛri wì si Azayɛli wi pye naa fɔ: «Sɔngɔrɔ na puŋgo na. Yiŋgi na ma yaa silan kan mbɔɔn gbo? Kiga si pye ma, pa mi se ya mbɔɔn nɔsepyɔ lenaŋa Zhowabu wi wele yɛgɛ na ki fɛrɛ ti kala na.»
23 Ɛɛn fɔ, a Azayɛli wì si je wii sɔngɔrɔ wi puŋgo na. Kona, a Abinɛri wì suu sun wi njanraga ki go ki ni wa wi lara ti na, fɔ a kì furu ma yiri wa wi puŋgo na. A Azayɛli wì si wɔ ma to ma ku le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni. Mbele fuun ka pan mbe gbɔn le laga ŋga wìla to ma ku ki na, pe ma yere.

24 A Zhowabu naa Abishayi pè si taga Abinɛri wi na naa puro. Pàa saa gbɔn wa Ama tinndi wi na, ma yala yɔnlɔ ki yɛn na tuun. Ki tinndi wi yɛn wa Giyashi ca ki yɛsinmɛ na, wa Gabawɔn gbinri konɔ li na.
25 A Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè si pe yɛɛ gbogolo ma taga Abinɛri wi na, ma pye ŋgbelege nuŋgba, mɛɛ kari ma saa yere tinndi wa go na.
26 Kona, a Abinɛri wì si Zhowabu wi yeri maa pye fɔ: «Pa we yaa la we yɛɛ kuun tokobi wi ni yɛɛn suyi le? Ma sigi jɛn mbe yo ki puŋgo kala li yaa tijanga wi le? Wagati wiwiin maa singi mbege yo ma maliŋgbɔɔnlɔ pe kan pe pe sefɛnnɛ pe purɔgɔ ki yaga?»
27 Kona, a Zhowabu wì suu pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, ndɛɛ kì pye mɛɛ ja para, leele pe se jɛn na pe sefɛnnɛ pe purɔgɔ ki yaga, pe jɛn naa pe puro fɔ sa gbɔn goto pinliwɛ ni.»
28 Kì pye ma, a Zhowabu wì si mbanlaga win, a leele pe ni fuun pè si yere ma Izirayɛli woolo pe purɔgɔ ki yaga, ma malaga ki kɔ.

† **2:16 2.16:** Ɛlikati Azurimu mɛgɛ ki kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ: Walaga kɛrɛ nakoma tokobiye laga.

29 A Abinɛri naa wi lenambala pe ni pè si tanga ki yembinɛ li ni fuun li ni ma Araba tara ti kɔn ma yiri. A pè si Zhuridɛn gbaan wì kɔn ma yiri konaa ma Bitirɔn gbunlundɛgɛ ki kɔn ma yiri ma saa gbɔn wa Mahanayimu ca.
30 A Zhowabu wì si yiri wa Abinɛri wi purɔsaga ma sɔngɔrɔ ma kari, mɛɛ leele pe ni fuun pe gbogolo, mɛɛ ki yan lere kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ poro la la wa Davidi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, konaa Azayɛli wi ni.
31 Ɛɛn fɔ Davidi maliŋgbɔɔnlɔ poro la nambala cɛnmɛ taanri naa nafa taanri (360) gbo Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa Abinɛri wi woolo pe ni.
32 A pè si Azayɛli gboo wi lɛ ma kari wi ni, ma saa wi le wa wi to fanga ki ni, wa Betilɛɛmu ca†. A Zhowabu naa wi lenambala pe ni pè si tanga yembinɛ li ni fuun li ni. Pàa saa ye wa Eburɔn ca ki ni lalaaga ki na.

3

1 Malaga kìla mɔ jɛŋgɛ Sawuli go woolo poro naa Davidi go woolo pe sɔgɔwɔ. Ɛɛn fɔ Davidi wo la pye na fanŋga taa na kee yɛgɛ, a Sawuli go woolo poro fanŋga ko nɛɛ koo na paan.

Pinambiile mbele Davidi wìla se wa Eburɔn ca (1 Kuro 3.1-4)

2 Davidi wìla pinambiile se wa Eburɔn ca. Wi pinambyɔ koŋgbanŋa pàa pye naa yinri Aminɔ. Wi jɔ Ahinowamu ŋa wìla yiri wa Zhizireyɛli ca wo pinambyɔ lawi.
3 Wi pinambyɔ shyɛn woo pàa pye naa yinri Kileyabu. Nabali ŋa wìla ku wi jɔ Abigayili ŋa wìla yiri wa Karimɛli ca wo pinambyɔ lawi. Wi pinambyɔ taanri woo pàa pye naa yinri Abisalɔmu. Wi jɔ Maaka ŋa wìla pye Geshuri† ca wunlunaŋa Talimayi wi sumborombyɔ wo pinambyɔ lawi.
4 Wi pinambyɔ tijɛrɛ woo pàa pye naa yinri Adoniya. Wi jɔ Hagiti wo pinambyɔ lawi. Wi pinambyɔ kaŋgurugo woo pàa pye naa yinri Shefatiya. Wi jɔ Abitali wo pinambyɔ lawi.
5 Wi pinambyɔ kɔgɔlɔni woo pàa pye naa yinri Yitireyamu. Davidi wì jɔ Egila wo pinambyɔ lawi. Pinambiile mbele Davidi wìla se maa ta wa Eburɔn ca poro la wɛlɛ yɛɛn.

Abinɛri wìla laga Sawuli go woolo pe na ma taga Davidi wi na

6 Ma malaga ki ta Sawuli go woolo poro naa Davidi go woolo pe sɔgɔwɔ, Abinɛri wìla fanŋga ta wa Sawuli go woolo pe sɔgɔwɔ fɔ jɛŋgɛ.
7 Ma si yala Sawuli wìla jɛlɛ wa lɛ maa tɛgɛ, pàa pye naa yinri Irizipa. Wi nɔ pàa pye naa yinri Aya. Pilige ka, a Ishiboshɛti wì si Abinɛri wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a mà si saa sinlɛ na to wi cɛnfɔ wi ni†?»
8 A Abinɛri wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ Ishiboshɛti wi sɛnrɛ ti kala na, mɛɛ wi pye fɔ: «Ma yɛn naga jate mi yɛn pyɔn mbe saa tunŋgo piin Zhuda cɛnlɛ woolo pe kan wi le? Mì kajɛŋgɛ pye ma to Sawuli wi go woolo pe kan, naa wi nɔsepiile konaa wi wɛnnɛ pe kan. Mi sila ma le Davidi wi kɛɛ. Kooŋga nala ma yɛn nala jɛrɛgi ki jɛlɛ ŋa wi wogo na.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ na lɛ Davidi wi yeri, na mii ki kala li pye mbeli yɔn fili wi kan, pa li jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na, li ka taga ko na naa bere.
10 Làa yo fɔ li yaa wunluwɔ pi shɔ Sawuli go woolo pe yeri, mbe Davidi wi tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli woolo naa Zhuda cɛnlɛ woolo pe go na, mbege lɛ wa Dan ca ki na fɔ sa gbɔn wa Bɛrisheba ca ki na†.»
11 Kì pye ma, Ishiboshɛti wi sila ya mbe sɛnpyɔ nuŋgba wo yo Abinɛri wi ni, katugu wìla pye na fyɛ wi yɛgɛ.
12 A Abinɛri wì si leele tun wa Davidi wi yeri ma yo pe saa pye fɔ: «Tara ti yɛn ambɔ woro na mboro ma? Yɔn finliwɛ le na ni, pa mi yaa ma saga mbe Izirayɛli woolo pe ni fuun pe pye pe taga ma na.»

† **2:32 2.32:** 1 Sami 16.1 † **3:3 3.3:** 2 Sami 15.8; Zhozu 12.5; 13.11-13; 2 Sami 13.37-38; 14.23 † **3:7 3.7:** Mbe sinlɛ wunlunaŋa wi jɔ wi ni ko la pye naga nari fɔ wunluwɔ po maa jaa. † **3:10 3.10:** Maga logo mbege lɛ wa Dan ca ki na fɔ sa gbɔn wa Bɛrisheba ca ki na ko kɔrɔ wo yɛn mbe lɛ Izirayɛli tara ti go ŋga na mbe sa gbɔn go ŋga na, 1 Sami 15.28.

13 A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ki yɛn ma yɔn. Mi yaa yɔn finliwɛ le
ma ni. Ɛɛn fɔ mi yɛn na kala nuŋgba
yɛnri ma yeri, lo yɛn fɔ maga ka pan laga
na yɛgɛ sɔgɔwɔ, na mɛɛ pan Sawuli wi
sumborombyɔ Mikali† wi ni.»
14 Kona, a Davidi wì si leele tun wa
Sawuli wi pinambyɔ Ishiboshɛti wi yeri,
pe saa pye fɔ: «Na jɔ Mikali wi kan
na yeri, wo ŋa mìla Filisiti tara fɛnnɛ
nambala cɛnmɛ gbo ma pe nama sɛɛrɛ ti
tɛgɛ maa pɔri we†.»
15 A Ishiboshɛti wì si ti a pè saa wi lɛ wa
wi pɔlɔ Palitiyɛli wi yeri. Palitiyɛli wìla
pye Layishi wi pinambyɔ.
16 A wi pɔlɔ wì si taga wi na, na gbele
fɔ ma saa gbɔn wa Bahurimu ca. Kona,
a Abinɛri wì suu pye fɔ: «Sɔngɔrɔ maa
kee.» A wì si sɔngɔrɔ ma kari.
17 A Abinɛri wì si Izirayɛli tara lelɛɛlɛ
pe yeri ma pe pye fɔ: «Maga lɛ wa, yàa
pye na jaa Davidi wi pye ye wunlunaŋa,
18 koni yoo tɛgɛ ye wunluwɔ, katugu
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para wi wogo na ma yo
fɔ: ‹Na tunmbyee Davidi wo mi yaa tɛgɛ
mbe Izirayɛli, na woolo pe shɔ Filisiti tara
fɛnnɛ pe kɛɛ konaa pe juguye pe ni fuun
pe kɛɛ.› »
19 A Abinɛri wì si saa ki sɛnrɛ nuŋgba
ti yo Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe kan. Ko
puŋgo na, a wì si kari wa Eburɔn ca,
ŋga Izirayɛli woolo pàa yo ma yere ki na
konaa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ wolo pe ni, ma saa
ki yɛgɛ yo Davidi wi kan.
20 Abinɛri wìla saa gbɔn wa Eburɔn ca
wa Davidi wi na, wo naa nambala nafa ni.
A Davidi wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ Abinɛri
naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe kan.
21 Kona, a Abinɛri wì si Davidi wi pye fɔ:
«Mi yaa yiri mbe sa Izirayɛli woolo pe ni
fuun pe gbogolo wunlunaŋa, na tafɔ ma
kan, jaŋgo pe yɔn finliwɛ le ma ni, ma
yaa pye Izirayɛli woolo pe ni fuun pe go
na paa yɛgɛ ŋga na kɔ̀ɔn ndanla we.» A
Davidi wì si Abinɛri wi yaga, a wì sɔngɔrɔ
ma kari yɛyinŋge na.

Zhowabu wìla Abinɛri wi gbo

22 Sanni jɛnri, Davidi wi lenambala
poro naa Zhowabu wi ni, pè si yiri malaga
ka na ma yarijɛndɛ lɛgɛrɛ koli ma pan ti
ni. Ɛɛn fɔ, Abinɛri wi sila pye wa Eburɔn
ca wa Davidi wi yeri, katugu Davidi wìla
wi yaga, a wì kari yɛyinŋge na.
23 Naa Zhowabu naa wi lenambala pe ni
fuun pe ni pàa kaa pan, a pè sigi sɛnrɛ ti
yo wi kan fɔ: «Nɛri pinambyɔ Abinɛri wì
pan laga wunlunaŋa wi yeri, a wùu yaga
wì kari yɛyinŋge na.»
24 Kona, a Zhowabu wì si kari wa
wunlunaŋa wi yeri, ma suu pye fɔ: «Yiŋgi
kala ma pye yɛɛn? Wele, Abinɛri wì pan
laga ma yeri, yiŋgi na, a mà suu yaga, wì
sɔngɔrɔ ma kari yinŋge?
25 Nɛri pinambyɔ Abinɛri ŋa maa jɛn
gbari? Wì pan mbɔɔn kanŋgalɔmɔ pi
jɛn konaa mbɔɔn kapyegele ke ni fuun ke
jɛn.»
26 A Zhowabu wì si yiri wa Davidi wi
yeri, mɛɛ saa leele tun, a pè taga Abinɛri
wi na ma saa wi yigi konɔ, wa Sira tɔnmɔ
titɛgɛ ki tanla, mɛɛ wi pye ma yo wi
sɔngɔrɔ wi pan. Ɛɛn fɔ Davidi wi sila ki
kala jɛn.
27 Naa Abinɛri wìla kaa sɔngɔrɔ ma pan
wa Eburɔn ca, a Zhowabu wì si yiri wi
ni kanŋgaga na, ma ye wa ca ki mbogo
yeyɔngɔ ki ni ndɛɛ wi yaa sɛnrɛ yo wi
kan larawa. A Zhowabu wì suu sun wa wi
lara ti na maa gbo, ma ta ma wi nɔsepyɔ
Azayɛli wi kunwɔ pi kayaŋga wɔ†.
28 Ko puŋgo na, a Davidi wì sigi logo,
mɛɛ yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi jɛn ma
yo mi naa na wunluwɔ pi ni we yɛn
jɛrɛgisaga fu Nɛri pinambyɔ Abinɛri wi
gbokala li wogo na.
29 Yɛnŋɛlɛ sa ti Abinɛri wi kunwɔ pi
go kala li to Zhowabu naa wi go woolo
pe ni fuun pe na. Fyominge fɔ, nakoma
yayɛnwɛ fɔ, nakoma ŋa wi ma gbɔw na
tanri kanŋgala na, nakoma ŋa pe ma gbo
tokobi ni, nakoma ŋa wila yaakara ta, wa
ka ka la wa wi go ki ni fɔ sanga pyew†.»
30 Pa Zhowabu naa wi nɔsepyɔ Abishayi
wi ni, pàa Abinɛri wi gbo yɛɛn, katugu
wìla pe nɔsepyɔ Azayɛli wi gbo wa

† **3:13 3.13:** 1 Sami 18.20-30; 25.44 † **3:14 3.14:** 1 Sami 18.25-27 † **3:27 3.27:** 2 Sami 2.23 † **3:29 3.29:** 1 Wunlu 2.5-6,28-35 † **3:30 3.30:** 2 Sami 2.18-23

malaga ŋga pàa gbɔn wa Gabawɔn ca ki ni†.
31 Kona, a Davidi wì si Zhowabu wo
naa leele mbele fuun pàa pye wi ni pe
pye fɔ: «Ye ye yaripɔrɔ ti walagi, ye
jatere piriwɛn yaripɔrɔ le, ye Abinɛri wi
kunwɔ pi gbele. Ye keli gboo wi yɛgɛ.»
A wunlunaŋa Davidi wo nɛɛ tanri gboo
kɛsu wi puŋgo na.
32 Pàa Abinɛri wi le wa Eburɔn ca. A
wunlunaŋa Davidi wi nɛɛ gbele ŋgbanga
wa Abinɛri wi fanga ki na. A leele pe ni
fuun pe nɛɛ gbele fun.
33 A wunlunaŋa wì sigi kunwɔ yurugo
ŋga ki kɔ Abinɛri wi kan ma yo fɔ:
«Mɛlɛ a Abinɛri wì si ku paa yɛgɛ ŋga na
tipege pyefɔ ma ku we?
34 Pe sila ma kɛyɛn yi pɔ.
Pe sila sɔɔn le ŋgbɛɛrɛ na.
Ma sigi ta mà to paa yɛgɛ ŋga na lere ma
to lepeele kɛɛ we.»

Kona, a leele pe ni fuun pe nɛɛ gbele
Abinɛri wi kan naa fɔnŋgɔ.
35 Ko puŋgo na, a leele pe ni fuun pè
si fulo wa Davidi wi tanla maa ŋgbanga
ma yo wi ka sanni yɔnlɔ ki sa to. Ɛɛn fɔ,
a Davidi wì si wugu ma yo fɔ: «Na mi
ka yaakaga le wa na yɔn, nakoma mbe
yaraga ka yɛgɛ ka, na yɔnlɔ ki fa to, pa
Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na.»
36 Ŋga Davidi wìla pye, leele pe ni fuun
pàa ki logo mɛɛ yɛnlɛ ki na. Wunlunaŋa
wi kapyege ki ni fuun kìla leele pe ndanla.
37 Ki pilige ki ni, a leele pe ni fuun, naa
Izirayɛli woolo pe ni fuun pè sigi jɛn ma
yo wunlunaŋa wo ma wìla konɔ kan, a pè
Nɛri pinambyɔ Abinɛri wi gbo.
38 A wunlunaŋa wì suu tunmbyeele pe
pye fɔ: «Ye sigi jɛn mbe yo fɔ fanŋga fɔ
naa togbɔɔ wa to nala laga Izirayɛli tara
wi le?
39 Mi wo na, ali mbege ta pè sinmɛ
kpoyi wo na na mala tɛgɛ wunluwɔ, na
fanŋga kì kologo nala. Ki leele mbele
yɛɛn, Zeruya pinambiile wele, pè wɛli
ma wɛ na na, mi se ya pe kala li ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li lepee wi sara mbe yala
wi tipewe pi ni.»

† **4:4 4.4:** 2 Sami 9.3

4

Pàa Ishiboshɛti wi gbo

1 Naa Sawuli pinambyɔ Ishiboshɛti wìla
kaa ki logo ma yo Abinɛri wì ku wa
Eburɔn ca, a fyɛrɛ gbɔrɔ si Izirayɛli woolo
pe ni fuun pe yigi.
2 Maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye teele shyɛn la
pye Sawuli pinambyɔ Ishiboshɛti wi yeri.
Pàa pye na nuŋgba yinri Baana, na sanŋa
wi yinri Erekabu. Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
naŋa Irimɔ wo pinambiile la wɛlɛ ma yiri
wa Beerɔti ca ki ni. Beerɔti ca kìla pye na
jate Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo poro wogo,
3 katugu Beerɔti ca woolo pàa fe ma saa
cɛn wa Gitayimu ca. Pe setirige piile pe
yɛn wa fɔ ma pan ma gbɔn nala.
4 Pinambyɔ nuŋgba la pye Sawuli
pinambyɔ Zhonatan wi yeri, pàa pye naa
yinri Mefiboshɛti. Wi tɔɔrɔ ti shyɛn tìla
pye ma jɔgɔ wi na. Pàa Sawuli naa
Zhonatan pe kunwɔ pi sɛnrɛ logo sanga
ŋa ni ma yiri wa Zhizireyɛli ca, kìla yala
Mefiboshɛti wì ta yɛlɛ kaŋgurugo. Jɛlɛ ŋa
wìla pye wi gbegelefɔ, a wì suu lɛ mbe fe
wi ni, ɛɛn fɔ naa wìla pye na fyɛɛlɛ, a pyɔ
wì si shɔ ma to wi yeri, a wi tɔɔrɔ tì si
jɔgɔ†.
5 Beerɔti ca fɛnnɛ naŋa Irimɔ wi pinam-
biile shyɛn Erekabu naa Baana pè si kari
wa Ishiboshɛti wi go yɔnlɔfugo ki na. Wò
la pye ma sinlɛ na wogo.
6 Pàa ye ma kari fɔ wa go ki nando-
gomɔ, maga pye ndɛɛ pe yaa sa bile lɛ.
A pè si Ishiboshɛti wi sun wa wi lara ti na
maa gbo. Ko puŋgo na, a Erekabu naa wi
nɔsepyɔ lenaŋa Baana wi ni, pè si yiri ma
fe.
7 Pàa ye wa go ki ni sanga ŋa ni,
Ishiboshɛti wìla pye ma sinlɛ na wogo wa
wi sinlɛyaraga ki na, wa wi yumbyɔ ŋa wi
maa sinlɛ wi ni. A pè suu sun maa gbo,
maa go ki kɔw, mɛɛ ki lɛ ma Araba tara
konɔ li lɛ, ma tanga ki yembinɛ li ni fuun
li ni.
8 A pè si kari Ishiboshɛti wi go ki ni
wunlunaŋa Davidi wi kan wa Eburɔn ca,
mɛɛ wi pye fɔ: «Wele, ma jugu Sawuli ŋa
wìla pye na jaa mbɔɔn gbo, wi pinambyɔ
Ishiboshɛti wi go ki ŋga. Wunlunaŋa,

na tafɔ, kapege ŋga Sawuli wìla pye ma na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi fɔgɔ tɔn wo naa wi setirige piile pe na nala.»
9 Ɛɛn fɔ, a Davidi wì si Beerɔti ca fɛnnɛ naŋa Irimɔ wi pinambiile Erekabu naa Baana pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, lo lìlan shɔ jɔlɔgɔ ki ni fuun ki ni.
10 Lere ŋa wìla pan ma Sawuli wi kunwɔ pi yo na kan maga yan wì sɛntanra yo na kan, mìla ti a pòo yigi maa gbo wa Zikilagi ca. Ki pyewe pi na ma, mùu sara ma yala wi sɛntanra ti yowo pi ni†.
11 Na mì ko pye ma, ki yaa pye mɛlɛ lepeele pele mbe si sa lesinŋɛ wa gbo wa wi go, wi sinlɛyaraga ki na, mi ka si ka wi kunwɔ pi fɔgɔ yewe ye na, mbe ye tɔngɔ mbe ye wɔ laga tara ti na?»
12 A Davidi wì si konɔ kan wi lenambala pe yeri ma yo pe pe gbo. A pè si pe kɛyɛn naa pe tɔɔrɔ ti kɔɔnlɔ, mɛɛ saa pe toto wa Eburɔn ca tɔnmɔ wege ki yɔn na. Ko puŋgo na, a pè si Ishiboshɛti wi go ki lɛ ma saa ki le wa Abinɛri fanga ki ni wa Eburɔn ca.

DAVIDI WILA PYE IZIRAYƐLI CƐNGƐLƐ KE NI FUUN KE WUNLUWƆ

5

5–6

Izirayɛli woolo pe ni fuun
pàa Davidi wi pye pe wunlunaŋa
(1 Kuro 11.1-9; 14.1-7)

1 Kona, a Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun kè si kari Davidi wi kɔrɔgɔ wa Eburɔn ca, ma suu pye fɔ: «Wele, we yɛn ma cɛnlɛ woolo, ma pye kasanwa nuŋgba ma ni.
2 Wagati ŋa wì toro wi ni, sanga ŋa ni Sawuli wìla pye we wunlunaŋa, mboro màa pye na Izirayɛli woolo pe yɛgɛ sinni wa malaga na kee na paan pe ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ma pye fɔ: ‹Ma yaa kaa Izirayɛli, na woolo pe yɛgɛ sinni konaa mbe cɛn pe go na.› »
3 Kona, a Izirayɛli lelɛɛlɛ pè si kari wa Davidi wi yeri wa Eburɔn ca, a wì si yɔn finliwɛ le pe ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa Eburɔn ca. A pè si sinmɛ kpoyi wo Davidi wi na maa tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli tara ti go na.
4 Davidi wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa shyɛn wìla pye wunluwɔ pi na.
5 Wìla yɛlɛ kɔlɔshyɛn naa yeŋge kɔgɔlɔni pye wunluwɔ pi na Zhuda cɛnlɛ li go na wa Eburɔn ca, mɛɛ yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri taanri pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca, Izirayɛli cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun naa Zhuda cɛnlɛ li go na†.
6 Wunlunaŋa Davidi wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, pè si kari sa to Zhebusi† cɛnlɛ woolo pe na wa Zheruzalɛmu ca, poro pàa pye ma cɛn wa tara ti ni. A pè si Davidi wi pye fɔ: «Ma se ye laga we ca, katugu fyɔɔnlɔ naa jejɔgɔlɔ fɛnnɛ poro yɛrɛ yaa ye purɔ mbe ye sɔngɔrɔ.» Ko la pye naga nari fɔ Davidi wi se ya ye wa ca ki ni fyew.
7 Ɛɛn fɔ, a Davidi wì si malaga sigeca ŋga wa Siyɔn yanwiga ki na ki shɔ maga ta, ko pe yinri Davidi ca ye.
8 Ki pilige ki ni, a Davidi wì sho fɔ: «Lere ŋa fuun wila jaa mbe ya Zhebusi cɛnlɛ woolo pe ni, tɔnmɔ pìla fuun tɔnmɔ foŋgologo ŋga ni wa tara ti nɔgɔ na yiin wa ca nawa, wi sa toro wa ki ni wi sanla mbɛnfɛnnɛ pe gbo, ki jejɔgɔlɔ fɛnnɛ naa ki fyɔɔnlɔ wele.» Kona, a pè sigi sɛnrɛ ti lɛ nari yuun fɔ: «Jejɔgɔlɔ fɛnnɛ naa fyɔɔnlɔ pe se ye wa we Fɔ wi go ki ni.»
9 A Davidi wì si cɛn wa ki malaga sigeca ki ni, mɛɛ ki mɛgɛ taga naga yinri «Davidi ca». A wì si yinrɛ kan maga maga, maga lɛ wa Milo laga ki na ma kari wa ca nawa pi yeri.
10 Davidi wìla pye na fanŋga taa na kee yɛgɛ suyi. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ làa pye wi ni.
11 Kona, a Tiri ca wunlunaŋa Hiramu wì si leele torogo wa Davidi wi yeri, naa sɛdiri tire ni, naa tire tɛfɛnnɛ naa go sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ ni, a pè saa wunluwɔ go kan Davidi wi kan†.

† **4:10 4.10:** 2 Sami 1.1-16 † **5:5 5.5:** 1 Wunlu 2.11; 1 Kuro 3.4; 29.27 † **5:6 5.6:** Zhozu 15.63; Kiti 1.21 † **5:11 5.11:** Tiri ca wunlunaŋa Hiramu wo wìla pye wunlunaŋa koŋgbanŋa ŋa wìla yiri tara ta yɛgɛ ni ma yɛnlɛ Davidi wi wunluwɔ pi na; Eza 23.1.

12 Kona, a Davidi wì sigi jɛn ma yo
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wi gbegele maa tɛgɛ
wunluwɔ Izirayɛli tara ti go na, konaa
maa wunluwɔ pi mɛgɛ ki yirige Izirayɛli,
li woolo wele pe kala na.
13 Davidi wi yiriŋgɔlɔ wa Eburɔn ca ma
pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca, a wì
si jɛɛlɛ pele yɛgɛ lɛ ma tɛgɛ konaa ma
pele pɔri wa Zheruzalɛmu ca. A wì si
pinambiile naa sumborombiile pele yɛgɛ
se naa.
14 Piile mbele wìla se wa Zheruzalɛmu
ca pe mɛrɛ ti nda: Shamuwa, naa Shob-
abu, naa Natan, naa Salomɔ,
15 naa Yibari, naa Elishuwa, naa Nefɛgi,
naa Yafiya,
16 naa Elishama, naa Eliyada konaa
Elifelɛti.

Davidi wìla malaga gbɔn ma ya Filisiti tara fɛnnɛ pe ni

17 Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa kaa ki logo
ma yo pè sinmɛ kpoyi wo Davidi wi na
maa tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli tara ti go na,
a pe ni fuun pè si yiri wi kɔrɔgɔ malaga
ni. Naa Davidi wìla kaa ki logo, a wì si
pan wa wi malaga sigeca ki ni†.
18 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si kari ma saa
jaraga wa Erefayi gbunlundɛgɛ ki ni†.
19 Kona, a Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yewe ma yo fɔ: «Mbe ya kari sa to Filisiti
tara fɛnnɛ pe na le? Ma yaa pe le na kɛɛ
le?»
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Davidi wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «Ta kee ma sa to pe na, katugu
mi yɛn na Filisiti tara fɛnnɛ pe nii ma kɛɛ,
kiga kaa ma kɔɔn shyɛn.»
20 Kona, a Davidi wì si kari ma saa gbɔn
wa Baali Perazimu† laga ki na, ma Filisiti
tara fɛnnɛ pe tɔngɔ wa ki laga ki ni, mɛɛ
yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li tulugo wɔ wa
na juguye pe ŋgbeleye yi ni wa na yɛgɛ,
paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ ma kaa tɔnmɔ
foŋgologo wɔ we.» Ko kala na pège laga
ki mɛgɛ taga naga yinri Baali Perazimu.
21 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si fe ma pe
yarisunndo ti yaga le ki laga ki na. A
Davidi naa wi woolo pe ni pè siri lɛ ma
kari ti ni.
22 Pilige ka naa, a Filisiti tara fɛnnɛ
pè si kari ma saa jaraga wa Erefayi
gbunlundɛgɛ ki ni.
23 A Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe
naa ŋga wila daga mbe pye ki ni. A Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Maga
ka sin kpaara sa to pe na. Ɛɛn fɔ, ma
surugu ma toro wa pe puŋgo na, ma sa
yiri pe na wa muriye tire ti yɛsinmɛ na.
24 Na maga kaa tangala nuru wa ki
muriye tire ti go na sanga ŋa ni, pa kona
ma yiri maa fyɛɛlɛ ma kee ma sa to pe
na, kona mà jɛn mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mi
yɛn na tanri ma yɛgɛ mbe sa malaga gbɔn
Filisiti tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
woolo pe ni.»
25 Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Davidi wi
kan, a wì sigi pye, mɛɛ ya Filisiti tara
fɛnnɛ pe ni, maga lɛ wa Geba† ca fɔ ma
saa gbɔn wa Gezɛri ca ki na.

6

Pàa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ mbe kari wi ni wa Zheruzalɛmu ca

1 Kona, a Davidi wì si Izirayɛli
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe ni fuun pe
gbogolo naa fɔnŋgɔ. Pàa pye nambala
waga nafa ma yiri kɛ (30 000).
2 A Davidi wo naa leele mbele fuun
pàa pye wi ni, pè si yiri wa Baale ca†,
wa Zhuda tara ma kari sa Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi lɛ mbe pan wi ni, wo ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li
mɛgɛ ki yɛn na yinri wi na we; lo na li yɛn
ma cɛn wa sherubɛnye shyɛn pe sɔgɔwɔ
wa yɔn finliwɛ kɛsu wi go na we.
3 A pè si Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ
wa Abinadabu go ki ni, kìla pye wa tinndi
wi na, maa le wotoro fɔnŋɔ wa ni ma kari
wi ni. Abinadabu wi pinambiile shyɛn
Uza naa Ayo poro pàa pye na wotoro
fɔnŋɔ wi yɛgɛ sinni na kee.

† **5:17 5.17:** 1 Sami 22.1; 1 Sami 23.14 † **5:18 5.18:** Zhozu 15.8; 18.16 † **5:20 5.20:** Eburuye sɛnrɛ ti ni maga logo Baali Perazimu ko kɔrɔ wo yɛn fɔ tuuro wɔfɔ. Ye wele wa Eza 28.21laga ki na. † **5:25 5.25:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛlɛ pele ni, pe maa Geba ca ki yinri Gabawɔn (1 Kuro 14.16). † **6:2 6.2:** Ki yaa pye Baale ca ko nuŋgba ko pàa pye na yinri Kiriyati Yeyarimu (Zhozu 15.60; 18.14; 1 Sami 6.21; 1 Sami 7.1; 1 Kuro 13.1-6).

4 Pàa wi lɛ ma yiri wi ni wa Abinadabu
wi go wa tinndi wi na. Uza wìla pye
na tanri Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi
kanŋgaga na na kee, a Ayo wo nɛɛ tanri
wa kɛsu wi yɛgɛ.
5 Davidi naa Izirayɛli woolo pe ni fuun
pe ni pàa pye na yɔgɔri Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ sɔgɔwɔ, na yarigbɔnrɔ nda pe
gbegele sipirɛsi tire ni ti cɛnlɛ pyew ta
gbɔɔn, to ti yɛn ŋgɔniye, konaa juruye,
ma pinlɛ pimbigile, naa shɛgɛshɛgɛye
konaa weere ni.
6 Naa pàa ka saa gbɔn wa Nakɔn
yarilire sunsaga ki na, a Uza wì suu kɛɛ
ki sanga ma Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu
wi yigi, katugu nɛrɛ tìla wɔnri wi ni.
7 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban
Uza wi ni fɔ jɛŋgɛ. A lì suu gbɔn wi
wamalaga ki kala na, a wì si ku le Yɛnŋɛlɛ
li yɔn finliwɛ kɛsu wi tanla.
8 A Davidi wì si nawa ŋgban, katugu
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban ma Uza wi
gbo. A pè sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri
Perɛzi Uza† ali ma pan ma gbɔn nala.
9 A Davidi wì si fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
ki pilige ki ni, mɛɛ yo fɔ: «Mɛlɛ mbee kari
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa
na go?»
10 Wi sila yɛnlɛ mbe kari Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa wi go, wa
Davidi ca ki ni. Ɛɛn fɔ, a wì si ti a pè
kari ma saa wi tɛgɛ wa Gati ca fɛnnɛ naŋa
Obɛdi Edɔmu† wi go.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wìla
yeŋge taanri pye wa Gati ca fɛnnɛ naŋa
Obɛdi Edɔmu wi go. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
duwaw Obɛdi Edɔmu naa wi go woolo pe
ni fuun pe na.

Pàa ye Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa Davidi ca

12 Kona, a pè si saa ki yo wunlunaŋa
Davidi wi kan ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì duwaw Obɛdi Edɔmu go woolo konaa
wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti na, Yɛnŋɛlɛ li
yɔn finliwɛ kɛsu ŋa wa wi go wi kala na.»
Kona, a Davidi wì si yiri ma konɔ li lɛ ma
saa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ wa
Obɛdi Edɔmu wi go, na yɔgɔri ma kari wi
ni fɔ wa Davidi ca ki ni.
13 Leele mbele pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi tugo, naa pàa kaa tanga
ma yɔngɔlɔ kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni pye, a pè si
yere. A Davidi wì si napɔlɔ nuŋgba wɔ
saraga naa napige ŋga kì tɔrɔ ki nuŋgba
ni.
14 Davidi wìla pye na yoo Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ sɔgɔwɔ wi fanŋga ki ni fuun ki ni.
Efɔdilɛn jese woo la pye wi na.
15 Davidi wo naa Izirayɛli woolo pe ni,
pa pàa kari Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wi ni yɛɛn, na jɔrɔgi nayinmɛ ni
konaa na mbaanra wiin.
16 Ɛɛn fɔ, naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wìla kaa na yiin wa Davidi
ca sanga ŋa ni, a Sawuli sumborombyɔ
Mikali wì si wele wa fenɛtiri wi ni, mɛɛ
wunlunaŋa Davidi wi yan wila yoo na
yeni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Kona,
a wì si Davidi wi tifaga wa wi kotogo ki
na.
17 Pàa kari Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wi ni, mɛɛ saa wi tɛgɛ wa wi
tɛgɛsaga, wa paraga go ŋga Davidi wìla
kan wi kan ki nandogomɔ. A Davidi wì
si saara sogoworo naa nayinmɛ saara wɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
18 Naa Davidi wìla kaa saara sogoworo
to naa nayinmɛ saara ti wɔ ma kɔ, a wì si
duwaw pye leele pe kan Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ li mɛgɛ ki na.
19 A wì si buru nuŋgba nuŋgba, naa
kafɔrɔ† konaa ɛrɛzɛn piwara shashara
nuŋgba nuŋgba kankan Izirayɛli woolo
janwa wi ni fuun wi yeri, ki nambala naa
ki jɛɛlɛ. Ko puŋgo na, a leele pè si sɔngɔrɔ
ma kari pe yinrɛ.
20 A Davidi wì si sɔngɔrɔ ma kari wa
wi go mbe sa duwaw pye wi go woolo pe
kan†. A Sawuli sumborombyɔ Mikali wì si
yiri maa fili, mɛɛ wi pye fɔ: «Nala wo ni,
Izirayɛli tara wunlunaŋa wi gbɔgɔwɔ ta
fasi, naa wùu yɛɛ pagala wi kulonambala

† **6:8 6.8:** Maga logo Eburuye sɛnrɛ ti ni Perɛzi Uza ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: Gbɔnrɔ nda tìla Uza gbɔn. † **6:10 6.10:** Ki yaa pye Obɛdi Edɔmu wìla pye Levi cɛnlɛ woolo wo wa, ma yiri wa Gati Irimɔ ca, wa Dan cɛnlɛ woolo pe tara (1 Kuro 13.13; 15.18-24; 16.5; 26.4-8,15; 2 Kuro 25.24). † **6:19 6.19:** Eburuye sɛnrɛ ti ni ŋga kì kanŋga ma yo *kafɔrɔ* ki kɔrɔ wi woro ma filige; ki kɔrɔ wi mbe ya pye fun fɔ tamari tige pire gato. † **6:20 6.19-20:** 1 Kuro 16.43

naa wi kulojaala pe yɛgɛ na we, paa yɛgɛ ŋga na lere faa ma kaa wi yɛɛ pagala we.»

21 A Davidi wì si Mikali wi yɔn sogo ma
yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na lìlan wɔ, a na
kala lì gbɔgɔ li yeri ma wɛ ma to naa wi go
woolo pe na, mala tɛgɛ Izirayɛli, li woolo
pe go na, lo mì yɔ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
22 Mi yɛn na jaa mbanla yɛɛ go sogo
mbe wɛ ŋga ko na naa bere, konaa
mbanla yɛɛ tirige, ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun
kulojaala mbele maa para pe sɛnrɛ na, pe
yaa lanla gbogo.»

23 Kì pye ma, Sawuli sumborombyɔ
Mikali wi sila pyɔ se fɔ ma saa ku.

YƐNŊƐLƐ LAA YƆN FƆGƆLƆ LƐ DAVIDI WI YERI

7

7.1-29

Davidi wìla pye naga jate mbe shɛrigo gbɔgɔ kan Yɛnŋɛlɛ li kan

1 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa wunlunaŋa
Davidi wi shɔ wi juguye mbele fuun pàa
pye maa maga pe kɛɛ, a wì si cɛn wa wi
wunluwɔ go ki ni yɛyinŋge na.
2 Pilige ka, a wunlunaŋa wì si Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan wi pye fɔ: «Wele,
mi yɛn ma cɛn wunlumbolo go tiyɔngɔ
ni, ŋga pè gbegele sɛdiri tire ni, ma si
yala Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wo yɛn
ma tɛgɛ paraga go ni.»
3 A Natan wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «Ŋga fuun ma yɛn na jate wa
ma nawa, kari ma saga pye, katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma ni.»
4 Ɛɛn fɔ, ki yembinɛ li ni, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si para Natan wi ni maa pye
fɔ:
5 «Kari ma saga yo na tunmbyee Davidi
wi kan fɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa mi yo
yɛɛn: ‹Mboro ma daga mbe go kan mi
kan, mbe cɛn wa ki ni le?
6 Mà jɛn maga lɛ mì Izirayɛli woolo pe
yirige wa Ezhipiti tara fɔ ma pan ma gbɔn
nala, mi fa cɛn go kpɛ ni gbɛn. Ɛɛn fɔ mìla
pye na yanri na toro Izirayɛli woolo pe ni,
paraga go kìla pye na cɛnsaga.
7 Mbanla ta wa Izirayɛli woolo pe
sɔgɔwɔ, pè tanga ma toro laga ŋga fuun
na, Izirayɛli cɛngɛlɛ teele mbele mìla wɔ
paa Izirayɛli, na woolo pe yɛgɛ sinni,
wiwiin mìla ki yo wi kan fɔ wi sɛdiri go
kan na kan paa na gbogo wa ki ni?›
8 Koni, kari ma saga yo na tunmbyee
Davidi wi kan, fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, lì yo fɔ: ‹Muwi mì saa ma lɛ
wa yaayoro kɔnrisaga ki ni, wa simbaala
pe puŋgo na, jaŋgo ma pye Izirayɛli, na
woolo wele, pe yɛgɛ sinvɔ†.
9 Mìla pye ma ni ma kapyegele ke ni
fuun ke ni. Mɔ̀ɔ juguye pe ni fuun pe purɔ
ma pe yirige wa ma yɛgɛ. Mi yaa ma mɛgɛ
ki gbɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na mɛgbɔgɔfɛnnɛ
mbele pe yɛn laga tara na pe wogo ki yɛn.
10 Mi yaa tara kan Izirayɛli, na woolo
pe yeri. Mi yaa pe gbegele mbe pe tɛgɛ,
jaŋgo pe cɛn wa ti ni. Yaraga se ka fyɛrɛ
wa pe na naa. Lepeele pe se ka pe jɔlɔ
naa paa yɛgɛ ŋga pàa pye naga piin faa
we,
11 paa wagati ŋa wì toro faa kìla pye
yɛgɛ ŋga na ki yɛn, a mì kiti kɔnfɛnnɛ
tɛgɛ Izirayɛli, na woolo pe go na. Mi
yaa ma shɔ ma juguye pe ni fuun pe
yeri, mbe wogosaga kan ma yeri. Mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa setirige piile kan
ma yeri†.
12 Na ma kusanga wiga ka gbɔn, a ma
ku ma taga wa ma tɛlɛye pe na, mi yaa
mboro jate ma setirige pyɔ wa wɔ mboo
tɛgɛ wunluwɔ pi na ma yɔnlɔ. Mi yaa wi
wunluwɔ pi kan yeresaga ni.
13 Wo wi yaa ka go kan na kan. Mi yaa
kaa wunluwɔ pi kan yeresaga ni fɔ sanga
pyew†.
14 Mi yaa ka pye wi to, wi yaa ka pye na
pinambyɔ. Na wiga kapege pye, mi yaa
wi koro leele pe korowo pi na, mbe jɔlɔgɔ
wa wi na paa yɛgɛ ŋga na leele pe maa ki
piin pe piile pe na we†.
15 Ɛɛn fɔ mi se kanla kagbaraga ki yaga
wi kanŋgɔlɔ paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yaga
Sawuli wi kanŋgɔlɔ we, wo ŋa mùu purɔ

† **7:8 7.8:** 1 Sami 16.11 † **7:11 7.11:** Mi yaa setirige piile kan ma yeri ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mi yaa ti ma setirige piile pe pye wunlumbolo. † **7:13 7.13:** 1 Wunlu 6 † **7:14 7.14:** 2 Korɛn 6.18; Ebu 1.5 † **7:15 7.15:** 1 Sami 15.28

maa laga wa, ma cɛnsaga kan ma yeri†.
16 Wunluwɔ pi se ka kɔ wa ma go ki
ni fɔ sanga pyew. Ma wunluwɔ pi yaa
yeresaga ta mbe koro wa fɔ sanga pyew.›
»
17 A Natan wì si saa ki sɛnrɛ ti ni fuun
konaa ki yariyanra ti ni fuun ti yɛgɛ yo
Davidi wi kan.

Davidi wi yɛnrɛwɛ sɛnrɛ

18 Kona, a wunlunaŋa Davidi wì si kari
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma yo
fɔ: «E we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn ambɔ
fɔ? Na go woolo pe woro yaraga ka maga
cɛnsaga ŋga ki kan na yeri.
19 Ɛɛn fɔ, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga mà
pye makɔ ko sɔɔn yɛnlɛ tin bere, fɔ a ma
yɛn na para mi ŋa ma tunmbyee na go
woolo pe wagati ŋa wila paan wa lege wi
sɛnrɛ na. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi ŋa
sɛnwee, mà yɛnlɛ naga kagala ke yuun na
kan.
20 E we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi Davidi mi
yaa yiŋgi yo ma kan naa, mbe sa wɛ ŋga
ko na? Mboro jate, mi ŋa ma tunmbyee,
màla jɛn.
21 Ma sɛnrɛ to naa ma nandanwa kala
li kala na, màga kagbɔgɔlɔ ŋgele ke pye
ma ke naga mi ŋa ma tunmbyee na na.
22 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, gbɔgɔwɔ pi yɛn
ma woo. Katugu lere wo wa woro wa paa
ma yɛn. Yɛnŋɛlɛ lo la yɛgɛ woro wa naa
mboro puŋgo na, paa yɛgɛ ŋga na wè yiri
naga nùru we.
23 Cɛnlɛ liliin li yɛn laga tara ti na,
na li yɛn paa Izirayɛli, ma woolo pe
yɛn? Yɛnŋɛlɛ, a mà pan ma pe go shɔ
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe lejɔlɔgɔ konaa pe
yarisunndo ti kɛɛ, mbe pe pye ma woolo.
Mà pe mɛgɛ ki yirige, mà kagbɔgɔlɔ pye
pe kan konaa kafɔnŋgɔlɔ fyɛrɛ wogolo ni
wa ma tara ti ni†.
24 Mà fanŋga kan Izirayɛli, ma woolo
pe yeri, jaŋgo pe pye ma woolo fɔ sanga
pyew. Mboro jate, Yawe Yɛnŋɛlɛ, a mà
pye pe Yɛnŋɛlɛ.
25 «Koni we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, sɛnrɛ
nda mà yo mi ŋa ma tunmbyee na
kanŋgɔlɔ konaa na go woolo pe kanŋgɔlɔ,
mari yigi fɔ sanga pyew, maga kagala ke
pye ma yala ma sɛnyoro ti ni.
26 Jaŋgo gbɔgɔwɔ mbe pye ma woo fɔ
sanga pyew konaa leele paa ki yuun fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo li
yɛn Izirayɛli woolo pe Yɛnŋɛlɛ le;› jaŋgo
mi Davidi ŋa ma tunmbyee, na go woolo
pe fanŋga ta ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
27 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, mboro jate màga
kagala ke naga mi ŋa ma tunmbyee na na,
ma yo fɔ: ‹Mi yaa wunlumbolo setirige
kan ma yeri.› Ko kala kì ti mì kotogo ta
maga yɛnrɛgɛ ŋga ki yɛnri ma yeri.
28 «Koni we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro
ma yɛn Yɛnŋɛlɛ le. Ma sɛnyoro ti yɛn
kaselege. Mboro màga yɔn fɔlɔ kɔn
mbege kajɛŋgɛ ŋga ki pye mi ŋa ma
tunmbyee na kan.
29 Koni, ki yaga ma duwaw mi ŋa ma
tunmbyee na setirige ki na, jaŋgo ki koro
wa sanga pyew ma yɛgɛ sɔgɔwɔ; katugu
we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro màga sɛnrɛ
ti yo. Ma duwaw wi fanŋga na, na setirige
ki yaa duwaw ta fɔ sanga pyew.»

DAVIDI WILA MALAGA LƐGƐRƐ GBƆN

8

8–10

Davidi wìla ya tara nda ti woolo pàa pye maa maga pe ni (1 Kuro 18.1-17)

1 Ko puŋgo na, Davidi wìla malaga gbɔn
ma ya Filisiti tara fɛnnɛ pe ni, ma ti a pè
go sogo maa kan, ma pe kɛyɛn yi laga pe
cagbɔgɔ ki na†.
2 Davidi wìla malaga gbɔn ma ya
Mowabu cɛnlɛ woolo pe ni fun. Wìla pe
sinŋge koloyo koloyo, mɛɛ mana tɛgɛ ma
pe taanla. Wiga mana yɛnlɛ shyɛn taanla,
wi ma ko woolo poro gbo, wiga mana

† **7:23 7.23:** Eburuye sɛnrɛ ti ni ki vɛrise ŋa wi logowo pi yɛn ma ŋgban. Wi mbe ya kanŋga naa fɔ: A mà pan ma pe go shɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe lejɔlɔgɔ ki kɛɛ mbe pe pye ma woolo. Mà pe mɛgɛ ki yirige, mà kagbɔgɔlɔ pye pe kan konaa kafɔnŋgɔlɔ fyɛrɛ wogolo ni, jaŋgo mbe cɛngɛlɛ kele yɛgɛ purɔ koro naa ke yarisunndo ti ni, mbe ke yirige wa pe yɛgɛ (1 Kuro 17.21). † **8:1 8.1:** Ŋga kì yo fɔ: *Pe cagbɔgɔ,* ki sɛnpyɔ wi woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. Mbe yala 1 Kuro 18.1 wi ni, kì yo wa ma filige fɔ: Gati ca. Ki ca kìla pye Filisiti tara teele pe cagbɔgɔ ko ka nuŋgba.

yɛnlɛ nuŋgba taanla, wi ma ko woolo poro yirige. Mowabu† cɛnlɛ woolo pàa go sogo ma Davidi wi kan na nizara woo wi yeri.

3 Davidi wìla malaga gbɔn ma ya Zoba† ca wunlunaŋa Hadadezɛri wi ni. Hadadezɛri wìla pye Erehɔbu wo pinambyɔ. Ki sanga wi ni, Hadadezɛri wìla pye na kee sa Efirati gbaan yɔn tara ti shɔ mbe cɛn ti go na naa.

4 Davidi wìla Hadadezɛri wi shɔn lugufɛnnɛ waga kele naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (1 700) yigi, naa sorodasheele mbele pàa pye tɔɔrɔ na pe waga nafa (20 000) ni. Davidi wìla shɔnye mbele pàa pye na wotoroye tile pe cɛnmɛ tɛgɛ wi yɛɛ kan, mɛɛ sanmbala pe ni fuun pe pannda ti kɔɔnlɔ pe na†.

5 Kona Siri tara fɛnnɛ mbele pàa pye wa Damasi ca, pè si kari ma saa Zoba ca wunlunaŋa Hadadezɛri wi saga. A Davidi wì si ya ki Siri tara fɛnnɛ pe ni, ma lere waga nafa ma yiri shyɛn (22 000) wo gbo pe ni.

6 Ko puŋgo na, a wì si maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye tɛgɛtɛgɛ wa Damasi ca wasege ki lagapyew, wa Siri tara. A Siri tara fɛnnɛ pè si go sogo ma Davidi wi kan na nizara woo wi yeri. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa fanŋga kan Davidi wi yeri wa lara nda fuun wìla malaga gbɔn ma toro ti ni.

7 Davidi wìla wunlunaŋa Hadadezɛri wi maliŋgbɔɔnlɔ pe tugurɔn sigeyaara nda pàa gbegele tɛ ni ti lɛ ma kari ti ni wa Zheruzalɛmu ca.

8 Wunlunaŋa Davidi wìla tuguyɛnrɛ lɛgɛrɛ ta ma lɛ fun wa Beta ca konaa Berotayi ca ki ni; ki cara tìla pye Hadadezɛri wo woro.

9 Naa Hamati† ca wunlunaŋa Toyi wìla kaa ki logo ma yo Davidi wìla ya Hadadezɛri wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni fuun yi ni,

10 a wì suu pinambyɔ Yoramu wi torogo wa wunlunaŋa Davidi wi yeri ma yo wi saa shari wuu sɔn malaga ŋga wì gbɔn ma ya Hadadezɛri wi ni ki kala na. Toyi wìla ko pye ma, katugu Hadadezɛri wìla pye na malaga gbɔɔn wi ni sanga pyew. Yoramu wìla kari warifuwe yaara, naa tɛ yaara konaa tuguyɛnrɛ yaara ni Davidi wi kan.

11 A wunlunaŋa Davidi wì sigi yaara ti kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri paa yɛgɛ ŋga na cɛngɛlɛ ŋgele wìla malaga gbɔn ma ya ke ni, wìla ke warifuwe naa ke tɛ wi kan li yeri we.

12 Ki cɛngɛlɛ koro ke yɛn Siri tara fɛnnɛ, naa Mowabu cɛnlɛ woolo, naa Amɔ cɛnlɛ woolo, naa Filisiti tara fɛnnɛ konaa Amalɛki setirige piile wele. Yaara nda wìla koli wa Erehɔbu pinambyɔ Hadadezɛri ŋa wìla pye Zoba ca wunlunaŋa wi yeri, wìla ti kan fun Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.

13 Naa Davidi wìla kaa ya Siri tara fɛnnɛ pe ni sanga ŋa ni, wi sɔngɔrɔsaga, a wì si malaga gbɔn Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni ma nambala waga kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (18 000) gbo pe ni wa Kɔ gbunlundɛgɛ ki ni. A wi mɛgɛ kì si yiri naa.

14 A wì si maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye tɛgɛtɛgɛ wa Edɔmu tara ti lagapyew ki ni. Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni fuun pàa go sogo maa kan. Davidi wìla malaga gbɔn ma toro lara nda fuun na, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yawa kan wi yeri wi juguye pe na.

Davidi wi legbɔɔlɔ pe mɛrɛ (1 Kuro 18.14-17)

15 Davidi wìla cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli woolo pe ni fuun pe go na. Wìla pye na kasinŋge piin konaa na tanri kaselege na wi woolo pe ni.

16 Zeruya pinambyɔ Zhowabu wo wìla pye wi maliŋgbɔɔnlɔ pe to. Ahiludi pinambyɔ Zhozafati wo wìla pye wunluwɔ kagala ke sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ we.

17 Ahitubu pinambyɔ Zadɔki, naa Abiyatari pinambyɔ Ahimelɛki poro pàa pye saraga wɔfɛnnɛ wele. Seraya wò la pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ.

† **8:2 8.2:** Mowabu cɛnlɛ woolo pàa pye Lɔti setirige piile, Zhenɛ 19.37; Sawuli wìla malaga gbɔn pe ni faa (1 Sami 14.47). † **8:3 8.3:** 1 Sami 14.47 † **8:4 8.4:** Mbe yala Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni konaa 1 Kuro 18.4laga ki ni, maliŋgbɔɔnlɔ pe yɔn konaa malaga gbɔnwotoroye pe yɔn ki yɛn ki yɛ 2 Sami 8.4laga wogo ki ni. Wa ki lara ti ni, malaga gbɔnwotoroye pe yɛn wagakele (1 000), pe fevɛnnɛ poro yɛn waga kɔlɔshyɛn (7 000). † **8:9 8.9:** Eza 10.9; Zaka 9.2

18 Yehoyada pinambyɔ Benaya wo wìla pye Kɛrɛti cɛnlɛ woolo naa Pelɛti cɛnlɛ woolo pe go na†. Davidi wi pinambiile poro la pye wunluwɔ pi kagala ke yɛgɛ wɔfɛnnɛ†.

9

Davidi wìla kajɛŋgɛ pye Zhonatan pinambyɔ Mefiboshɛti wi kan

1 Pilige ka, a Davidi wì si yewe ma yo fɔ: «Lere wa koro yinwege na wa Sawuli sege ki ni le, jaŋgo mbe kajɛŋgɛ pye wi kan na wɔnlɔ Zhonatan wi kala na†?»

2 Ma si yala kulonaŋa wà la pye wa Sawuli wi go, pàa pye naa yinri Ziba. A pè si saa wi yeri ma pan wi ni wa Davidi wi yeri. A wunlunaŋa Davidi wì suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn Ziba we le?»

A wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, muwi, ma tunmbyee we.»

3 A wunlunaŋa wì suu yewe naa ma yo fɔ: «Lere wa si koro yinwege na wa Sawuli go ki ni, jaŋgo mbe kajɛŋgɛ pye wi kan Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ?»

A Ziba wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Zhonatan wi pinambyɔ nuŋgba yɛn wa bere, ŋa wi tɔɔrɔ shyɛn tì jɔgɔ wi na†.»

4 A wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Wi yɛn se yeri?»

A wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wi yɛn wa Amiyɛli pinambyɔ Makiri wi go, wa Lodebari ca†.»

5 Kona, a wunlunaŋa Davidi wì si leele tun wa Amiyɛli pinambyɔ Makiri wi go, wa Lodebari ca pe sa Mefiboshɛti wi yeri.

6 Zhonatan pinambyɔ Mefiboshɛti ŋa wìla pye Sawuli wi pishyɛnwoo, naa wìla kaa pan wa Davidi wi yeri, a wì si to maa yɛgɛ ki jiile wa tara ma Davidi wi gbɔgɔ. A Davidi wì suu yeri ma yo fɔ: «Mefiboshɛti!»

A wì sigi shɔ ma yo fɔ: «Naw, mi ŋa ma tunmbyee mi ŋa.»

7 A Davidi wì suu pye fɔ: «Maga ka fyɛ, katugu mila jaa mbe kajɛŋgɛ pye ma kan ma to Zhonatan wi kala na. Mi yaa ma tɛlɛ Sawuli wi tara lara ti ni fuun ti sɔngɔrɔ ma na. Ma yaa la nii na ni sanga pyew wa na lisaga.»

8 A Mefiboshɛti wì si fɔli maa gbɔgɔ, mɛɛ yo fɔ: «Mi ŋa ma tunmbyee mi yɛn ambɔ fɔ, a ma nɛɛ ki kajɛŋgɛ ŋga ki piin na kan? Mi ŋa mi yɛn paa pyɔn kugo yɛn we.»

9 Kona, a wunlunaŋa wì si Sawuli wi kulonaŋa Ziba wi yeri, ma suu pye fɔ: «Yaara nda fuun tìla pye ma tafɔ Sawuli wi yeri konaa wi go woolo pe yeri, mi yɛn nari kaan wi pishyɛnwoo Mefiboshɛti wi yeri.

10 Mboro, naa ma pinambiile konaa ma tunmbyeele pe ni, ye yaa la wi tara laga ki fali wi kan, mbaa ki yarilire ti gbogolo wi kan, jaŋgo ma tafɔ wi pishyɛnwoo wila yaakara taa wila kaa. Ma tafɔ wi pishyɛnwoo Mefiboshɛti wi yaa la nii na ni wa na lisaga pilige pyew.» Ma si yala pinambiile kɛ ma yiri kaŋgurugo, naa kulonambala nafa pàa pye Ziba wi yeri.

11 A Ziba wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, maga ŋga fuun yo mi ŋa ma tunmbyee na kan, mi yaa ki pye.»

Kì pye ma, Mefiboshɛti wìla pye na nii wunlunaŋa wi ni wa wi lisaga, paa wunlunaŋa wi pinambyɔ yɛn.

12 Pinambile là la pye Mefiboshɛti wi yeri pàa pye nali yinri Mika. Leele mbele fuun pàa pye wa Ziba wi go, pàa pye Mefiboshɛti wi tunmbyeele.

13 Mefiboshɛti wìla saa cɛn wa Zheruzalɛmu, ma ta na kee pilige pyew ma saa na nii wa wunlunaŋa wi lisaga. Wi tɔɔrɔ shyɛn tìla pye ma jɔgɔ wi na.

10

Davidi wìla ya Amɔ cɛnlɛ woolo naa Siri tara fɛnnɛ pe ni (1 Kuro 19.1-9)

1 Ko puŋgo na, a Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa wì si ku. A wi pinambyɔ Hanuni wì si cɛn wa wi yɔnlɔ.

† **8:18 8.18:** Kɛrɛti cɛnlɛ woolo naa Pelɛti cɛnlɛ woolo pàa pye tara ta yɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe ma lɛ sara na. Poro pàa pye na wunluwɔ wi kɔrɔsi. † **8:18 8.18:** Ŋga kì yo fɔ *wunluwɔ kagala ke yɛgɛ wɔfɛnnɛ*, Eburuye sɛnlɛrɛ ti ni ki mbe ya logo fun fɔ saraga wɔfɛnnɛ. † **9:1 9.1:** 1 Sami 20.15-17 † **9:3 9.3:** 2 Sami 4.4 † **9:4 9.4:** Zhozu 13.25-26

2 A Davidi wì suu yɛɛ pye fɔ: «Mi yaa
kajɛŋgɛ pye Nahashi pinambyɔ Hanuni
wi kan paa yɛgɛ ŋga na wi to wìla
kajɛŋgɛ pye na kan we.» A Davidi wì
suu tunmbyeele pele torogo pe sa Hanuni
wi to kunwɔ pi shari. Naa Davidi wì
tunmbyeele pàa ka saa gbɔn wa Amɔ
cɛnlɛ woolo pe tara,
3 a Amɔ cɛnlɛ woolo pe teele pè si pe
tafɔ Hanuni wi pye fɔ: «Maa ki jate ndɛɛ
Davidi wila jaa mbɔɔn to wi gbɔgɔ ko kì
ti wì leele tun pe pan poo kunwɔ pi shari
wi le? Ma sigi jɛn mbe yo fɔ wì pe tun
pe pan pe ca ki wele konaa mbege kagala
ke yewe mbe ke jɛn, jaŋgo mbe ta mbege
tɔngɔ?»
4 Kona, a Hanuni wì si Davidi wi tun-
mbyeele pe yigi ma pe siyɔ wi kanŋgɔlɔ
nuŋgba nuŋgba kulu kulu pe na, ma pe
yaripɔrɔ ti kɔɔnlɔ pe na wa nandogomɔ
fɔ ma pan ma gbɔn pe nanjegele ke na.
Ko puŋgo na, a wì si pe yaga, a pè kari.
5 A leele pèle si saa ŋga kìla pye ki yɛgɛ
yo Davidi wi kan. A wì si leele torogo pe
sa ki nambala pe fili wa konɔ, katugu kìla
fɛrɛ gbɔrɔ wa pe na. Wunlunaŋa wìla yo
pe pe pye fɔ: «Ye koro wa Zheriko ca, fɔ
ye siyɔ sire ti sa yiri, ko puŋgo na ye si
sɔngɔrɔ ye pan ca.»
6 Naa Amɔ cɛnlɛ woolo pàa kaa ki jɛn
ma yo pè Davidi wi kambɛngɛ pye, a
pè si Siri tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ lere
waga nafa (20 000) sara ma yiri wa Bɛti
Erehɔbu ca naa Zoba ca, konaa ma lere
waga kele (1 000) sara ma yiri wa Maaka
ca wunlunaŋa wi yeri, naa lere waga kɛ
ma yiri shyɛn (12 000) ni, ma yiri wa Tɔbu
tara woolo pe ni.
7 Naa Davidi wìla kaa ki logo, a wì
suu maliŋgbɔɔnlɔ to Zhowabu wo naa
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe ni fuun pe
torogo pe sa malaga gbɔn pe ni.
8 A Amɔ cɛnlɛ woolo pè si yiri ma
saa yere malinjɛ wi na wa ca ki mbogo
yeyɔngɔ ki na. Siri tara fɛnnɛ mbele pàa
yiri wa Zoba ca, naa wa Bɛti Erehɔbu ca
konaa maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa yiri wa
Tɔbu tara naa Maaka ca, poro la saa yere
malinjɛ wi na pe yɛ wa wasege ki ni.
9 Naa Zhowabu wìla kaa ki yan fɔ wi
juguye pele yɛn wa wi yɛgɛ, pele si yɛn wi
puŋgo na, a wì si Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ
mbele wɛlimbɛlɛ ma wɛ pele wɔ, ma poro
wa Siri tara fɛnnɛ pe na.
10 A wì suu nɔsepyɔ lenaŋa Abishayi wi
tɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ sanmbala pe go na. A
wo si saa pe yerege malinjɛ wi na Amɔ
cɛnlɛ woolo pe na.
11 A Zhowabu wì suu pye fɔ: «Na Siri
tara fɛnnɛ pe kaa fanŋga taa na na, kona
ma pan ma saga na na. Ɛɛn fɔ, na Amɔ
cɛnlɛ woolo pe kaa fanŋga taa ma na, pa
mi yaa sa saga ma na.
12 Fanŋga le ma yɛɛ ni, we kotogo ta,
we malaga ki gbɔn we tara woolo pe kala
na, konaa we Yɛnŋɛlɛ li cara ti kala na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lili nandanwa kala lo pye
we kan.»

13 Kona, a Zhowabu naa maliŋgbɔɔnlɔ
mbele pàa pinlɛ wi ni pè si kari sa to Siri
tara fɛnnɛ pe na. A poro si fe Zhowabu
wi yɛgɛ.
14 Naa Amɔ cɛnlɛ woolo pàa kaa ki yan
Siri tara fɛnnɛ paa fee sanga ŋa ni, a poro
fun pè si fe Abishayi wi yɛgɛ ma saa ye wa
pe ca. Kona, a Zhowabu fun wì si malaga
ki kɔ Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni, mɛɛ sɔngɔrɔ
ma pan wa Zheruzalɛmu ca.

15 Naa Siri tara fɛnnɛ pàa kaa ki yan
Izirayɛli woolo pè ya pe ni, a pe ni fuun
pè si pe yɛɛ gbogolo laga nuŋgba.
16 Siri tara fɛnnɛ mbele pàa pye ma
cɛn wa Efirati gbaan wi puŋgo na, a
Hadadezɛri wì si leele tun pe sa pe yeri. A
pè si pan ma gbɔn wa Helamu laga ki na.
Hadadezɛri wi maliŋgbɔɔnlɔ to Shobaki
wo wìla pye na pe yɛgɛ sinni.
17 A leele pèle si saa ki sɛnrɛ ti yo Davidi
wi kan. A wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun
pe gbogolo, mɛɛ Zhuridɛn gbaan wi kɔn
ma yiri ma saa gbɔn wa Helamu laga ki
na. A Siri tara fɛnnɛ pè si yere malinjɛ wi
na mbe to Davidi wi na; a pè si malaga
gbɔn wi ni.
18 Ɛɛn fɔ, a Siri tara fɛnnɛ pè si fe
Izirayɛli woolo pe yɛgɛ. Davidi wìla
malaga gbɔn wotoroye fevɛnnɛ cɛnmɛ
kɔlɔshyɛn (700) gbo pe ni, konaa ma shɔn
lugufɛnnɛ waga nafa shyɛn (40 000) gbo

pe ni†. Wìla pe maliŋgbɔɔnlɔ to Shobaki wi gbɔn fun, a wì ku wa ki laga ki na.

19 Wunlumbolo mbele fuun pàa go sogo wunlunaŋa Hadadezɛri wi kan, naa pàa kaa ki yan Izirayɛli woolo pè ya pe ni, a pè si kari ma saa yɛyinŋge lagaja Izirayɛli woolo pe yeri, ma go sogo ma pe kan. Ko puŋgo na, a Siri tara fɛnnɛ pe si fyɛ mbe sa Amɔ cɛnlɛ woolo pe saga naa malaga na.

DAVIDI WILA BATISHEBA WI LƐ WI JƆ

11

11–12

Davidi naa Batisheba pe kala

1 Ki yelapanna†, wunlumbolo pe maa kee malaga na sanga ŋa ni, naa wìla kaa gbɔn, a Davidi wì si Zhowabu, naa wi tunmbyeele konaa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe torogo pe sa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tɔngɔ. A pè si saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan Araba† ca ki tanla mbege yɔn tɔn. Ɛɛn fɔ Davidi wo la koro wa Zheruzalɛmu ca.

2 Pilige ka, yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ka ni, a Davidi wì si yiri wa wi sinlɛsaga wi sɔnlɔ fugo wɔnlɔwɔ pi na, nɛɛ yanriyanri wa wi wunluwɔ go ki naayeri. Maa ta wa go ki naayeri, a wì si jɛlɛ wa yan wila wunru. Ki jɛlɛ wìla yɔn witige na fɔ jɛŋgɛ.

3 A Davidi wì si leele tun, a pè saa yewe ki jɛlɛ wi wogo na. A pè si pan maa pye fɔ: «Naŋa ŋa pe yinri Eliyamu wi sumborombyɔ Batisheba wo wi. Wi yɛn Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wo jɔ.»

4 A Davidi wì si leele torogo, a pè saa jɛlɛ wi yeri wi kan. A wì si pan wa Davidi wi yeri. A wì si sinlɛ wi ni. Kìla yala teere jɛlɛ wi jogolo lì kɔ, a wùu yɛɛ pye kpoyi ki sanga wi ni. Ko puŋgo na, a jɛlɛ wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go.

5 A jɛlɛ wì si kugbɔ lɛ, mɛɛ tun wa Davidi wi yeri maga yo wi kan fɔ wi yɛn kugbɔ ni.

6 Kona, a Davidi wì si tun wa Zhowabu wi yeri maa pye fɔ: «Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wi torogo laga na kan.»

Kì kaa pye ma, a Zhowabu wì si Uri wi torogo wa Davidi wi yeri.

7 A Uri wì si pan wa Davidi wi yeri. A Davidi wì suu yewe Zhowabu wi kala li ni, naa maliŋgbɔɔnlɔ pe kala li ni konaa malaga ki wogo ki ni.

8 Ko puŋgo na, a Davidi wì suu pye fɔ: «Koni, ta kee wa ma go, ma sɔɔn tɔɔrɔ ti jogo ma wogo.» A Uri wì si yiri wa wunlunaŋa wi go, a wunlunaŋa wì si yarikanra torogo pe sari kan wi yeri.

9 Ɛɛn fɔ Uri wi sila kari wa wi go. Wìla sinlɛ le wunlunaŋa wi go yɔn ki na, ma pinlɛ wi tafɔ wi tunmbyeele sanmbala pe ni.

10 A pè sigi yo Davidi wi kan, maa pye fɔ: «Uri wii kari wa wi go.»

Kona, a Davidi wì suu yeri maa pye fɔ: «Mì yo mà yiri ca na ma pan, yiŋgi na mɛɛ si kari wa ma go?»

11 A Uri wì si Davidi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɔn finliwɛ kɛsu wo naa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ poro naa Zhuda cɛnlɛ woolo pe ni, pe yɛn wa na wɔnlɔ paara yinrɛ nɔgɔ, na tafɔ Zhowabu wo naa na tafɔ ma tunmbyeele pe ni, pe yɛn ma cɛn wa wasege ki ni, mɛlɛ mbee kari wa na go mbe sa li, mbe wɔ, mbe sinlɛ na jɔ wi ni? Mì wugu ma kan, mbɔɔn ta yinwege na, mi se ko pye fyew.»

12 A Davidi wì si Uri wi pye naa fɔ: «Koro laga naa nala, pa goto mi yaa ma yaga maa kee.» A Uri wì si koro wa Zheruzalɛmu ca ki pilige ki ni konaa ki goto.

13 Ko puŋgo na, a Davidi wì suu yeri wa wi yɛɛ yeri wi sa li wi ni. A wì suu kan, a wì wɔ ma tin sinmɛ pi ni. Ɛɛn fɔ

† **10:18 10.18:** Ŋga kì yo fɔ: *Malaga gbɔnwotoroye fevɛnnɛ cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (700) konaa shɔn lugufɛnnɛ waga nafa shyɛn (40 000),* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni konaa wa 1 Kuro 19.18 laga ki ni, pège yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ *malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ waga kɔlɔshyɛn (7 000) konaa maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn tɔɔrɔ na pe waga nafa shyɛn (40 000) ni.* † **11:1 11.1:** ***Ki yelapanna* ko yɛn na para sanga ŋa pe maa yarilire koŋgbannda ti kɔɔn wo sɛnrɛ na. Ko sanga wo yɛn nɛŋgɛ waga yeŋge naa mirigbose yeŋge ti sɔgɔwɔ pi ni.** † **11:1 11.1:** Araba ca ko kìla pye Amɔ cɛnlɛ woolo pe cagbɔgɔ ye; 1 Kuro 20.1.

yɔnlɔkɔgɔ ki ni, a Uri wì si kari ma saa sinlɛ wa wi tafɔ wi tunmbyeele pe ni; wi sila kari wa wi go.

14 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Davidi wì si sɛwɛ yɔnlɔgɔ mboo torogo Zhowabu wi kan, mɛɛ wi le Uri wi kɛɛ wi saa kan wi yeri.

15 Wìla ki yɔnlɔgɔ wa sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «Uri wi torogo wa laga ŋga malaga ki yɛn ma ŋgban jɛŋgɛ we, ye laga wi na, ye lali wi ni, jaŋgo poo gbɔn poo gbo.»

16 Kona, a Zhowabu wì si ca ki wele, wìgi jɛn ma yo Mowabu tara maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pàa pye laga ŋga na, a wì si saa Uri wi wa wa ki laga ki ni.

17 A ca ki nambala pè si yiri ma malaga gbɔn Zhowabu wi ni. Pàa Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ pele gbo naa wi tunmbyeele pele ni. Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wìla ku fun.

18 Kagala ŋgele fuun kàa pye wa malaga gbɔnsaga, a Zhowabu wì si lere tun pe sa ke yɛgɛ yo Davidi wi kan.

19 Wìla ki yo pitunŋɔ wi kan maga ŋgban ma yo fɔ: «Kagala ŋgele kè pye laga malaga ki na, na maga ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke yo mbe ke filige wunlunaŋa wi kan sa kɔ sanga ŋa ni,

20 na wunlunaŋa wiga nawa ŋgban mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi na yè si fulo wa ca ki tanla na malaga ki gbɔɔn? Yee ki jɛn mbe yo pe ma koro wa ca ki mbogo ki naayeri mbaa ye wɔnni wangala ke ni wi le?›

21 Na wiga yo naa fɔ: ‹Ambɔ wìla Yerubeshɛti pinambyɔ Abimelɛki wi gbo? Ye sigi jɛn mbe yo jɛlɛ wà la koro wa Tebɛzi ca mbogo ki naayeri ma tira sinndɛlimbyɔ wa wi na maa gbo wi le†? Yiŋgi na, a yè si fulo wa ca ki mbogo ki tanla?› Pa kona maa yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Ma tunmbyee, Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wì ku fun.› »

22 Kì pye ma, a pitunŋɔ wì si kari. Naa wìla ka saa gbɔn wa, sɛnrɛ nda fuun Zhowabu wìla wi tun ti na, a wì siri yɛgɛ yo Davidi wi kan.

23 Wìla Davidi wi pye fɔ: «Ki leele pàa fanŋga ta we na. Pàa yiri ma saa to we na wa wasege ki ni, a wè si pe wɔnrɔgɔ ma saa gbɔn pe ni fɔ wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na.

24 Kona, a sandira wɔnfɛnnɛ pè si koro wa mbogo ki go na mɔɔ tunmbyeele pe wɔn pe wangala ke ni. Wunlunaŋa, ma tunmbyeele pèle ku pe ni. Ma tunmbyee, Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wì ku fun.»

25 A Davidi wì si pitunŋɔ wi pye fɔ: «Maga yo Zhowabu wi kan fɔ ko kala lo ka kaa jori wa wi kotogo na, katugu tokobi wi ma gbo kɛɛ ŋga na, ma gbo fun kɛɛ ŋga na, fɔ wi malaga ki ŋgban ki ca woolo pe na, wi ca ki tɔngɔ. Mboro wo na, ma kotogo le wi ni.»

26 Naa Uri jɔ wìla kaa ki logo ma yo wi pɔlɔ wì ku, a wì suu kunwɔ pi gbele.

27 Naa kunwɔ gbelepiliye yìla kaa kɔ, a Davidi wì si tun, a pè saa jɛlɛ wi yeri ma pan wi ni wa wi go. A jɛlɛ wì si pye wi jɔ. A wì si pinambyɔ se wi kan.

Ɛɛn fɔ, kala na Davidi wìla pye, làa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mbɛn.

12

Natan wìla jɔlɔgɔ ŋga Yɛnŋɛlɛ li yaa wa Davidi wi na ki sɛnrɛ yo wi kan

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan wi tun wa Davidi wi yeri. A Natan wì si kari wa Davidi wi yeri ma saa wi pye fɔ: «Nambala shyɛn pèle la pye ca ka ni. Nuŋgba la pye penjagbɔrɔ fɔ, a sanŋa wo pye fyɔnwɔ fɔ†.

2 Simbaala lɛgɛrɛ naa nɛrɛ lɛgɛrɛ la pye penjagbɔrɔ fɔ wi yeri.

3 Ɛɛn fɔ yaraga kpɛ sila pye fyɔnwɔ fɔ wi yeri kaawɔ simbasumboro nuŋgba. Wìla wo lɔ maa wa. Wìla pye na lee wa wi yeri, ma pinlɛ wi piile pe ni. Wìla pye na pinlɛlɛ na kaa naŋa wi ni, na woo wa wi wɔjɛnnɛ li ni, na sinlɛlɛ wa naŋa wi kotogo ki na. Ki simbasumboro wìla pye naŋa wi yeri paa wi sumborombyɔ yɛn.

4 Pilige ka, a nambanŋa wà si pan ma tugu penjagbɔrɔ fɔ wi na. Ɛɛn fɔ penjagbɔrɔ fɔ wi sila pye na jaa mboo sumbyɔ nakoma wi nɛgɛ ka yigi mbege gbo mbe sɔgɔ nambanŋa ŋa wìla tugu wi na wi kan. A wì si saa fyɔnwɔ fɔ

† **11:21 11.21:** Kiti 9.50-54 † **12:1 12.1:** Yuuro 51.2

wi simbasumboro wi yigi, maa gbo, maa sɔgɔ nambanŋa ŋa wìla tugu wi na wi kan.»

5 A Davidi wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ ki penjagbɔrɔ fɔ wi kapyege ki kala na, mɛɛ Natan wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, lere ŋa wìgi kala li pye, wi daga poo gbo.

6 Wi daga mbe sumbyɔ wi yɔngɔ tijɛrɛ sɔngɔrɔ wi fɔ wi na wi yinriwɛ mbatawa naa wi nambewe pi kala na.»

7 Kì pye ma, a Natan wì si Davidi wi pye fɔ: «Mboro ma yɛn ki naŋa we! Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Muwi mì sinmɛ kpoyi wo ma na mɔɔ tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli woolo pe go na konaa mɔɔ shɔ Sawuli wi kɛɛ.

8 Mɔ̀ɔ tafɔ Sawuli wi go woolo pe le ma kɛɛ, maa jɛɛlɛ pe kan ma yeri, mɔɔ tɛgɛ Izirayɛli woolo naa Zhuda cɛnlɛ woolo pe go na. Na kiga pye to sɔɔn bɔ bere, mi jɛn na ta yɛgɛ taga wa ti na ma kan.

9 Yiŋgi na, a mà si mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na sɛnyoro ti tifaga, ma kala na li yɛn kapege na yɛgɛ na li pye? Mà Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wi gbo tokobi ni, maa jɔ wi lɛ maa pye ma jɔ. Mboro maa kan, a Amɔ cɛnlɛ woolo pòo gbo tokobi ni.

10 Koni legbogo ki se kɔ wa ma go tokobi ni, katugu màla tifaga ma Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wi jɔ wi lɛ maa pye ma jɔ.›

11 Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa mì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa ti jɔlɔgɔ mbe yiri wa ma go woolo pe ni mbe to ma na. Mi yaa ma yɛɛra jɛɛlɛ pe lɛ ma yɛgɛ sɔgɔwɔ mbe pe kan ma go lere wa yeri. Wi yaa kaa sinlɛ pe ni funwa na.

12 Mboro ki kala li pye larawa, ɛɛn fɔ mi wo yaa na wogo ki pye funwa na Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na.› »

13 Kona, a Davidi wì si Natan wi pye fɔ: «Mì kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.»

A Natan wì suu pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn kapege ki kala yaga ma na, ma se ku.

14 Ɛɛn fɔ, kapege ŋga mà pye ki kala na, mà ti a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mbɛnfɛnnɛ pèli tifaga. Ki kala na, pinambyɔ ŋa mà se, wi yaa ku.»

15 Ko puŋgo na, a Natan wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go.

Batisheba wi pinambyɔ wi kunwɔ kala

Kona Davidi wìla pyɔ ŋa se Uri jɔ wi na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si yama wa wi na. Ki yama pìla ŋgban fɔ jɛŋgɛ.

16 A Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri pyɔ wi kala na, ma yeŋge le. Naa wìla kaa ye wa go, a wì si sinlɛ le tara ti na.

17 A Davidi wi go lelɛɛlɛ pè si pan maa ŋgbanga wi yiri le tara. Ɛɛn fɔ, wi sila yɛnlɛ mbe yiri le tara, wìla je wii pinlɛ mbe li pe ni.

18 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, a pyɔ wì si ku. Davidi wi tunmbyeele pàa pye na fyɛ mbe pyɔ wi kunwɔ pi yo wi kan, katugu pàa pe yɛɛ pye fɔ: «Ma pyɔ wi ta go na sanga ŋa ni, wàa para Davidi wi ni, wi sila logo we yeri, koni we yaa ki yo wi kan mɛlɛ fɔ pyɔ wì ku? Pa kona wi yaa kapege pye wi yɛɛ na.»

19 A Davidi wì sigi wele maga yan fɔ wi tunmbyeele paa para pe yɛɛ ni yɔɔrɔ, a wì sigi jɛn ma yo pyɔ wì ku. A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Pyɔ wi ku le?»

A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, wì ku.»

20 Kona, a Davidi wì si yiri le tara ti na, ma saa woli ma sinmɛ nuwɔ taan fa wi yɛɛ na, ma yaripɔrɔ ta yɛgɛ le, mɛɛ kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, ma saa fɔli maa yɛgɛ ki jiile wa tara mali gbɔgɔ. Ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go, ma saa pe pye ma yo poo kan yaakara ni. A wì si ka.

21 A tunmbyeele pè suu yewe ma yo fɔ: «Ŋga mà pye yɛɛn ko kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ? Sanga ŋa ni pyɔ wi yɛn go na, màa pye na yeŋge nii, na gbele wi kala na. Ɛɛn fɔ koni wì kaa ku, a mà si yiri ma li.»

22 A Davidi wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Sanga ŋa ni pyɔ wi yɛn go na, mìla yeŋge le ma gbele, katugu mìla na yɛɛ pye fɔ: ‹Ambɔ ki jɛn kana Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa na yinriwɛ ta mbe pyɔ wi sagala.›

23 Koni wì kaa ku makɔ, mi yaa yeŋge ko le yiŋgi kala na naa? Mbe ya mboo pye wi sɔngɔrɔ wi pan le? Ayoo! Muwi

mi yaa ka kari wo kɔrɔgɔ. Ɛɛn fɔ, wo se sɔngɔrɔ mbe pan laga mi kɔrɔgɔ.»

Salomɔ wi sege ye

24 Ko puŋgo, a Davidi wì suu jɔ
Batisheba wi kotogo ki sogo wi na. A wì si
ye wi kɔrɔgɔ ma sinlɛ wi ni. A wì si kugbɔ
lɛ ma pinambyɔ se, a pòo mɛgɛ taga naa
yinri Salomɔ. Ki pyɔ wi kala làa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
25 Yɛnŋɛlɛ làa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Natan wi tun, a wì saa pyɔ wi mɛgɛ ki taga
naa yinri Yedidiya†, katugu wìla Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

Davidi wìla Araba ca ki shɔ maga ta

26 Kona, a Zhowabu wì si saa to Araba
ca ki na, ko ŋga ki yɛn Amɔ cɛnlɛ woolo
pe wunluwɔ ca ye, maga shɔ maga ta.
27 A wì si leele tun wa Davidi wi yeri
maa pye fɔ: «Mì to Araba ca ki na, tɔnmɔ
titɛgɛ ki yɛn ca ki kɛɛ ŋga na maga shɔ
maga ta makɔ.
28 Koni leele sanmbala pe ni fuun
pe gbogolo ma pan ma maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga kan ca ki yɔn na, maga shɔ maga
ta, janŋgo mi ka kaga shɔ na yɛ mbe mɛgɛ
kan na yɛɛ yeri.»
29 A Davidi wì si leele pe ni fuun pe
gbogolo, mɛɛ kari Araba ca ki kɔrɔgɔ, ma
saa to ki na maga shɔ maga ta.
30 A wì si Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlu-
naŋa wi tɛ wunluwɔ njala li kɔw wa wi go
na. Ki wunluwɔ njala li nuguwɔ pi mbaa
culo nafa ma yiri kɛ wo bɔ. Pàa sinndɛɛrɛ
sɔnŋgbanga woro maramara li na. A pè
sili kan Davidi wi kan. Wìla yarilɛgɛrɛ
koli wa ca ki ni ma kari ti ni.
31 Davidi wìla ki ca woolo pe koli ma
saa pe wa kulowo tunndo na, a pele na
tire walagi, pele na sinndɛɛrɛ tɛni, pele
na tire kɔɔn gbɔɔnrɔ ni, pele na tofa
kɔɔn tofa kɔnyaara ni. Wìla Amɔ cɛnlɛ
woolo pe cara sannda ti pye ma fun. Ko
puŋgo na, a Davidi wì si sɔngɔrɔ wo naa
wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni wa
Zheruzalɛmu ca.

TIPERE TILA PYE NA LEGE WA DAVIDI WI GO KI NI

13

13–14

Aminɔ naa Tamari pe kala

1 Ko puŋgo na, kala na làa pye li
na. Jɔnlɔ sumboro wà la pye Davidi wi
pinambyɔ Abisalɔmu wi yeri, pàa pye naa
yinri Tamari. Wìla pye ma yɔn fɔ jɛŋgɛ.
Tamari wìla pye ma Davidi wi pinambyɔ
Aminɔ wi ndanla.
2 Aminɔ wi jatere wìla piri wi na wi
jɔnlɔ Tamari wi la ki kala na, fɔ maa tɛgɛ
yaŋa. Tamari wi sila naŋa kala jɛn, a ko
si Aminɔ wi kan wi saa ya fulo wi tanla
mbe kala la kpɛ pye.
3 Ma si yala Aminɔ wi wɔnlɔnaŋa la
pye wa, pàa pye naa yinri Yonadabu.
Davidi wi ndɔ Shimeya wo pinambyɔ
lawi. Yonadabu wìla jilige fɔ jɛŋgɛ.
4 A wì si Aminɔ wi yewe ma yo fɔ:
«Wunlunaŋa pyɔ, yiŋgi na ma nɛɛ cogo
na kee pilige pyew? Mɛɛ yaa ki go yo na
kan?»
A Aminɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na
to seyɛnlɛ Abisalɔmu wi jɔnlɔ sumboro
Tamari wo wi yɛn mala ndanla.»
5 A Yonadabu wì suu pye fɔ: «Sinlɛ
wa ma sinlɛyaraga ki na mɔɔ yɛɛ pye
yaŋa. Na ma to wiga ka pan ma sharisaga
maa pye fɔ: ‹Na to, mila ma yɛnri, maga
yaga na jɔnlɔ sumboro Tamari wi pan wi
yaakara kan na yeri mbe ka. Wi pan wi
suro ti sɔgɔ na yɛgɛ na mbaa wi yaan;
wiri lɛ wiri kan na yeri wi yɛ.› »
6 A Aminɔ wì si sinlɛ maa yɛɛ pye yaŋa.
A wunlunaŋa wì si pan maa wele. A
Aminɔ wì suu pye fɔ: «Mila ma yɛnri,
maga yaga na jɔnlɔ sumboro Tamari wi
pan wi gato piile shyɛn wa na yɛgɛ na,
wuu kan na yeri wi yɛ, janŋgo mboo ka.»
7 A Davidi wì si tun, a pè saa ki yo
Tamari wi kan wa wi go fɔ: «Ma yɛɛ yaga,
ma kari wa ma ndɔ Aminɔ wi go ma sa
sɔgɔ wi kan wi li.»
8 A Tamari wì si kari wa wi ndɔ Aminɔ
wi go ma saa wi ta wi yɛn ma sinlɛ.
A Tamari wì si muwɛ lɛ maa gbɔn ma
gatoye gbegele wi yɛgɛ na, maa kala.
9 Kona, a wì si tugurɔn sikalaga ki lɛ ma
gato wi kanŋga Aminɔ wi kan wi ka. Ɛɛn

† **12:25 12.25:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Yedidiya mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Ŋa wì Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

fɔ, a wì si je ma yo wi se ka. A Aminɔ wì sho fɔ: «Ye leele pe ni fuun pe yirige.» A leele pe ni fuun pè si yiri wa go ki ni.

10 Kona, a Aminɔ wì si Tamari wi pye fɔ: «Gato wi lɛ ma kari wi ni wa na yumbyɔ wi ni ma saa kan na yeri mboo ka.» A Tamari wì si gato ŋa wìla kala wi lɛ ma kari saa kan wi yeri wa wi yumbyɔ wi ni.

11 Ɛɛn fɔ, naa Tamari wila kaa na gato wi kaan wi yeri sanga ŋa ni, a Aminɔ wì suu yigi wi kɛɛ ki na maa pye fɔ: «Pan ma sinlɛ na ni na jɔnlɔ!»

12 A Tamari wì suu pye fɔ: «Ayoo na ndɔ, maga ka sinlɛ na ni fanŋga. Ki kala cɛnlɛ lii daga mbe pye laga Izirayɛli tara†. Maga kaga kapegbɔgɔ ŋga ki pye.

13 Ko ka pye, mi we, mi yaa yɛgɛ le se na fɛrɛ yɛgɛ ki ni? Mboro fun ma yaa pye paa kapegbɔgɔ pyefɔ wa yɛn laga Izirayɛli tara. Koni mila ma yɛnri, ma sa para wunlunaŋa wi ni, mala yɛnri wi yeri. Wi se je mbe yo wi sanla kan ma yeri ma jɔ.»

14 Ɛɛn fɔ, Aminɔ wi sila yɛnlɛ mbe logo wi jɔnlɔ wi yeri. Naa wi fanŋga kìla wɛ wi na, a wì suu yigi ma sinlɛ wi ni fanŋga na, maa jɔgɔ.

15 Ko puŋgo na, a Tamari wì si Aminɔ wi mbɛn fɔ jɛŋgɛ. Wìla wi mbɛn ma wɛ ndanlawa mba wìla pye maa ndanla koŋgbanŋga pi na. A wì si Tamari wi pye fɔ: «Yiri maa kee.»

16 A Tamari wì si Aminɔ wi pye fɔ: «Ayoo, na maga na purɔ ki purɔwɔ mba pi na, pa ko kapege ko yaa gbɔgɔ mbe wɛ ŋga mà pye na na makɔ ko na.»

Ɛɛn fɔ wi sila yɛnlɛ mbe logo wi yeri.

17 A Aminɔ wì si lefɔnŋɔ ŋa wìla pye wi tunmbyee wi yeri, maa pye fɔ: «Ki jɛlɛ ŋa wi purɔ maa yirige wa funwa na, ma kɔrɔ ki sɔgɔ.»

18 Kìla yala Tamari wì deritɔnlɔgɔ yɔɔnrɔ wogo ka le, katugu ko deere cɛnlɛ tori wunlunaŋa wi sumborombiile pàa pye na nii, mbele pe fa naŋa kala jɛn we. Kì pye ma, a Aminɔ wi tunmbyee wì si Tamari wi yirige wa funwa na ma kɔrɔ ki sɔgɔ.

19 Kona, a Tamari wì si cɔnrɔ lɛ ma wo wa wi yɛɛra go ki na, maa deritɔnlɔgɔ yɔɔnrɔ wogo ŋga wìla le ki walagi mbege naga fɔ fɛrɛ to wi na, mɛɛ wi kɛyɛn yi taga wa wi go ki na na gbele ŋgbanga na kee.

20 A Tamari wi ndɔ Abisalɔmu wì suu yewe ma yo fɔ: «Ma ndɔ Aminɔ wì sinlɛ ma ni fanŋga na kɛ? Koni, pyeri na jɔnlɔ. Maga kaga kala li tɛgɛ wa ma kotogo na, ma ndɔ wi.» Kì pye ma, a Tamari wì si saa cɛn wa wi ndɔ Abisalɔmu wi go, ma pye paa jɛlɛ ŋa pè yɔn wɔ wi kala.

21 Naa wunlunaŋa Davidi wìla kaa ki sɛnrɛ ti ni fuun ti logo sanga ŋa ni, a wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ.

22 Abisalɔmu wi sila sɛnjɛndɛ nakoma sɛnpere yo Aminɔ wi ni. Ɛɛn fɔ wìla Aminɔ wi panra fɔ jɛŋgɛ, katugu wìla wi jɔnlɔ sumboro Tamari wi jɔgɔ.

Abisalɔmu wìla ti a pè Aminɔ wi gbo mɛɛ fe

23 Yɛlɛ shyɛn toroŋgɔlɔ, ma yala simbaala sire kɔnfɛnnɛ la pye Abisalɔmu wi yeri naa simbaala pe sire ti kɔɔnlɔ wa Baali Hazɔri ca, wa Efirayimu tara ti tanla, a wì si wunlunaŋa wi pinambiile pe ni fuun pe yeri wa ki fɛti wi na.

24 A Abisalɔmu wì si kari wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ ma saa wi pye fɔ: «Wele, mi ŋa ma tunmbyee, simbasire kɔnfɛnnɛ yɛn na yeri mbanla simbaala pe sire ti kɔɔnlɔ nala; ki yaga ma pan wa ki fɛti wi na mboro naa ma tunmbyeele pe ni.»

25 A wunlunaŋa wì si Abisalɔmu wi pye fɔ: «Ayoo na pinambyɔ, we ni fuun we se ya kari wa, nakoma we yaa sa tuguro ti gbɔgɔ ma go na.» A Abisalɔmu wì suu yɛnri ŋgbanga, ɛɛn fɔ wunlunaŋa wìla je wii kari wa. A wì si duwaw pye wi kan.

26 A Abisalɔmu wì sho fɔ: «Na kaa pye ma se kari wa, ki yaga na to seyɛnlɛ Aminɔ wo mbe kari we ni.»

A wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na ma nɛɛ jaa wi kari ma ni?»

27 Ɛɛn fɔ, a Abisalɔmu wì suu yɛnri ŋgbanga. A wunlunaŋa wì si Aminɔ wi yaga, a wì kari wi ni konaa wunlunaŋa wi pinambiile sanmbala pe ni.

28 A Abisalɔmu wì sigi sɛnrɛ nda ti yo wi tunmbyeele pe kan fɔ: «Yaa Aminɔ wi kɔrɔsi, na wiga ka tin duvɛn wi ni

† **13:12 13.12:** Dete 22.23-29

mbaa yɔgɔri sanga ŋa ni, na mi ka ka ye pye mbe yo fɔ: ‹Ye Aminɔ wi gbɔn yoo gbo›, kona yoo gbɔn yoo gbo. Yaga ka fyɛ. Yege jɛn muwi mìgi konɔ kan ye yeri. Ye fanŋga le ye yɛɛ ni, ye kotogo ta.»

29 Kì pye ma, a Abisalɔmu wi tunmbyeele pè si Aminɔ wi pye paa yɛgɛ ŋga na wìla ki yo pe kan we. Kona, a wunlunaŋa wi pinambiile pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si yiri ma lugu pe sofilele worosoye pe na ma fe ma kari.

30 Ma pe ta wa konɔ paa sɔngɔrɔ, a Davidi wì sigi sɛnrɛ ti logo ma yo fɔ: «Abisalɔmu wì wunlunaŋa wi pinambiile pe ni fuun pe gbo, ali nuŋgba wo si koro pe ni.»

31 Kona, a wunlunaŋa wì si yiri maa yaripɔrɔ ti walagi wi yɛɛ na lawɔrɔ ti na, mɛɛ sinlɛ le tara. A wi tunmbyeele pe ni fuun pè si pan ma yere wi tanla pe yaripɔrɔ ti ni tì walagi pe na lawɔrɔ ti na†.

32 Kona, Davidi wi ndɔ Shimeya wi pinambyɔ Yonadabu wì sho fɔ: «Na tafɔ, maga kaga jate mbe yo fɔ pè wunlunaŋa wi pinambiile pe ni fuun pe gbo, Aminɔ wo nuŋgba wì ku. Katugu Abisalɔmu wìla ki kɔn maga tɛgɛ mbege kala li pye malɛ pilige ŋga ni Aminɔ wìla sinlɛ wi jɔnlɔ Tamari wi ni fanŋga na.

33 Koni, wunlunaŋa, na tafɔ, maga kaa ki jate mbe yo wunlunaŋa wi pinambiile pe ni fuun pè ku. Aminɔ wo nuŋgba wì ku.»

34 A Abisalɔmu wì si fe.

Koni Davidi wi tunmbyee lefɔnŋɔ ŋa wìla pye naa laga ki kɔrɔsi, naa wìla kaa yɛgɛ ki yirige ma wele, mɛɛ lelɛgɛrɛ pele yan wa konɔ, wa yɔnlɔ tosaga yeri, wa wi puŋgo na, paa paan wa yanwiga ki tigiwɛn pi ni.

35 A Yonadabu wì si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Wele, wunlunaŋa ma pinambiile pe mbele paa paan wa. Mi ŋa ma tunmbyee, mìgi yo ma kan yɛgɛ ŋga na, pa kì pye ma.»

36 Pa Yonadabu wila koo wi sɛnrɛ ti na, a wunlunaŋa wi pinambiile pè si gbɔn, mɛɛ to na gbele ŋgbanga. Wunlunaŋa wo fun naa wi tunmbyeele pe ni, pè si gbele fɔ jɛŋgɛ.

37 A Abisalɔmu wì si fe ma kari wa Amihudi pinambyɔ Talimayi† wi yeri, Geshuri ca wunlunaŋa we. Davidi wìla pye naa pinambyɔ wi kunwɔ pi gbele pilige pyew.

38 Naa Abisalɔmu wìla fe ma kari wa Geshuri ca, wìla koro wa ma lara fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ taanri.

39 A wunlunaŋa wì si Abisalɔmu wi purɔgɔ ki yaga†, katugu wi kotogo kìla sogo wi na wi pinambyɔ Aminɔ wi kunwɔ pi wogo na.

14

Abisalɔmu wìla sɔngɔrɔ ma pan wa Zheruzalɛmu ca

1 Kona, Zeruya pinambyɔ Zhowabu wì sigi wele maga yan fɔ Abisalɔmu wi kala làa pye wunlunaŋa wi na.

2 A wì si leele tun wa Tekowa ca, a pè saa jɛlɛ tijinliwɛ fɔ wa yeri wi kan. A wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Mɔɔ yɛɛ pye ndɛɛ lere ku ma yeri, ma kunwɔ gbelege yaripɔrɔ le. Maga ka sinmɛ nuwɔ taan fa ma yɛɛ na. Mɔɔ yɛɛ pye paa jɛlɛ ŋa wi yɛn na lere wa kunwɔ gbele maga lɛ wa faa.

3 Ko puŋgo na, mɛɛ kari wa wunlunaŋa wi yeri ma saga sɛnrɛ nda ti yo wi kan.» A Zhowabu wì si sɛnrɛ nda jɛlɛ wi yaa sa yo ti le wi yɔn.

4 A Tekowa ca fɛnnɛ jɔ wì si kari ma saa para wunlunaŋa wi ni. Wìla to maa yɛgɛ ki jiile wa tara ma wunlunaŋa wi gbɔgɔ, mɛɛ wi pye fɔ: «Ee, wunlunaŋa, na shɔ!»

5 A wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi wa?»

A jɛlɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «E, mi yɛn naŋgunjɔ, na pɔlɔ wìla ku.

6 Pinambiile shyɛn pàa pye mi ŋa ma kulojɔ na yeri. Pilige ka, a pè si kaa win wa wasege ki ni. Lere sila pye wa mbe pe lagala. A nuŋgba si nuŋgba gbɔn maa gbo.

7 Koni, mi ŋa ma kulojɔ, na sege woolo pe ni fuun pè yiri na kɔrɔgɔ ma yo fɔ: ‹Ŋa

† **13:31 13.31:** Zhozu 7.6; 1 Wunlu 21.27; Ɛsitɛ 4.1; Zhɔbu 1.20 † **13:37 13.37:** Abisalɔmu wìla fe ma kari wa Geshuri ca wunlunaŋa Talimayi wi yeri, katugu Talimayi wìla pye wi tɛlɛ; 2 Sami 3.3. † **13:39 13.39:** Ŋga kì yo fɔ: *A wunlunaŋa wì si Abisalɔmu wi purɔgɔ ki yaga,* sɛwɛlɛɛlɛ pele ni, pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: A wunlunaŋa wi nɛɛ ki jaa mbe sa Abisalɔmu wi yan.

wùu nɔsepyɔ wi gbo, wi le we kɛɛ. Waa jaa mboo gbo mboo nɔsepyɔ wi kunwɔ pi kayaŋga wɔ wi ni. Ki ka pye ma, kɔrɔgɔ lifɔ we yaa wi tɔngɔ mboo wɔ wa.› Na paga ko pye ma, kɛɛ kansaga jɛnri ŋga kì koro na yeri, pe yaa ki kɔ mbege wɔ wa. Kona, na pɔlɔ wi mɛgɛ ki yaa kɔ mbe wɔ laga tara ti na, setirige se koro wi yeri naa.»

8 A wunlunaŋa wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Ta kee ma go, mi yaa tunŋgo kan ma wogo na pɔɔn pyɔ wi yaga.»

9 A Tekowa ca fɛnnɛ jɔ wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Na tafɔ, mi naa na go woolo pe ni, woro wè wa ma la. Wunlunaŋa, mboro naa ma wunluwɔ pi ni, yoro ma ye wa ma la.»

10 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Na lere wa ka sɛnrɛ ta yo ma na ki wogo na, ma pan wi ni laga na yeri, pa kona wi yaa ma yaga yɛyinŋge na.»

11 A jɛlɛ wì sho fɔ: «Wunlunaŋa, mila ma yɛnri ma yere ki yerewe Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, jaŋgo ŋa wi yaa kufɔ wi kunwɔ pi kayaŋga wɔ, wiga kanla pinambyɔ wi gbo mbanla jɔlɔgɔ ki serege na na.»

A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, ma pinambyɔ wi yinzige ka nuŋgba se to tara.»

12 A jɛlɛ wì sho fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, ki yaga mi ŋa ma kulojɔ mbe sɛnpyɔ nuŋgba yo ma kan.»

A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ti yo.»

13 A jɛlɛ wì sho naa fɔ: «Koni, yiŋgi na, a mà sigi jatere cɛnlɛ ŋa wi pye Yɛnŋɛlɛ li woolo pe kanŋgɔlɔ? Wunlunaŋa, sɛnrɛ nda mà yo fɔɔnfɔɔn ŋga na, ti yɛn naga nari fɔ mà wa ma la; katugu Abisalɔmu wì fe ma kari tara nda ni, ma suu yirige wa mbe pan wi ni.

14 Ki yɛn kaselege fɔ we yaa ka ku pilige ka, paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ ka wo tara pi se ya koli we. Yɛnŋɛlɛ li woro na jaa Abisalɔmu wi ku fɔɔnfɔɔn ŋga, ɛɛn fɔ li yɛn na jaa wo ŋa pè purɔ ma yirige, wi ka ka koro wa wi karisaga.

15 Koni wunlunaŋa, na tafɔ, màga yan mì pan mbege sɛnrɛ nda ti yo ma kan, leele poro pè fyɛrɛ wa na na. Ko mi ŋa ma kulojɔ mì yo fɔ: ‹Mi yaa sa para wunlunaŋa wi ni, kana wi mbe yɛnlɛ mbe mi ŋa wi kulojɔ na sɛnyoro ti tanga.›

16 Ee, wunlunaŋa, ma yaa logo mi ŋa ma kulojɔ na yeri, lere ŋa wila jaa mbanla gbo mi naa na pinambyɔ wi ni, mbe we wɔ wa Yɛnŋɛlɛ li woolo pe ni, ma yaa we shɔ wi kɛɛ.»

17 Mi ŋa ma kulojɔ, mì yo fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, ma sɛnrɛ ti yaa yɛyinŋge kan na yeri. Katugu wunlunaŋa, na tafɔ ma yɛn paa Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ yɛn, ŋa wì kajɛŋgɛ naa kapege ki ni ti jɛn mberi wɔ ti yɛɛ ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, lɔɔn saga!»

18 A wunlunaŋa wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Mi yaa ma yewe kala na ni, maga ka la kpɛ lara na na.»

A jɛlɛ wì sho fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, ta para.»

19 Kona, a wunlunaŋa wì si yewe ma yo fɔ: «Zhowabu wo ma wigi sɛnrɛ nda ti le ma yɔn le?»

A jɛlɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, mbege ta ma yɛn yinwege na, sɛnrɛ nda fuun mà yo ti yɛn kaselege, lere se ya mberi kɛ mbe kari kalige na nakoma kamɛŋgɛ na. Kaselege yi, ma tunmbyee Zhowabu wo wìgi konɔ kan na yeri mbege sɛnrɛ ti yo. Wo wìgi sɛnrɛ nda ti ni fuun ti le mi ŋa ma kulojɔ na yɔn.

20 Ma tunmbyee Zhowabu wì ko pye ma, jaŋgo mbe kala li wa mbeli kanŋga yɛgɛ ka na. Ɛɛn fɔ, na tafɔ, tijinliwɛ yɛn ma ni paa Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ yɛn; kagala ŋgele ke yɛn na piin laga Izirayɛli tara, mà ke ni fuun ke jɛn.»

21 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si saa Zhowabu wi pye fɔ: «Wele, ŋga mà yo, mila jaa mbege pye. Ki kala na, kari ma sa lefɔnmbyɔ Abisalɔmu wi lɛ ma pan wi ni.»

22 A Zhowabu wì si to maa yɛgɛ ki jiile wa tara ma wunlunaŋa wi gbɔgɔ, ma duwaw pye wi kan, ma sho fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, mi ŋa ma tunmbyee, mìgi jɛn nala ma yo na kala li yɛn mɔɔ ndanla, katugu wunlunaŋa, na tafɔ, mi ŋa ma tunmbyee, mà yɛnlɛ mbe tanga na sɛnyoro ti na.»

23 Kì pye ma, a Zhowabu wì si yiri ma
kari wa Geshuri ca ma saa Abisalɔmu wi
lɛ ma pan wi ni wa Zheruzalɛmu.
24 Ɛɛn fɔ, a wunlunaŋa wì sho fɔ:
«Abisalɔmu wi sa koro wa wi go, wiga
ka pan laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ.» Kona, a
Abisalɔmu wì si kari wa wi go, wi sila pan
mbe wunlunaŋa wi yan.

Davidi naa Abisalɔmu
pe yɛɛ sɔgɔwɔ gbegewe kala

25 Lere kpɛ sila pye wa Izirayɛli woolo
pe ni fuun pe ni ma yɔn paa Abisalɔmu
wi yɛn. Lere pyew la pye naa tiyɔnwɔ
pi sɛnrɛ yuun. Mbege lɛ wa wi tɔndanra
ti na fɔ ma saa gbɔn wa wi go ki na,
jɛrɛgisaga sila pye wi na.
26 Kìla pye yɛlɛ pyew, wi maa go ki
kulu, katugu wi yinzire ti ma kaa nugu
wi na. Wi yinzire wiga ti kulu, pe kari
pese ti nuguwɔ pi maa kee culo shyɛn naa
kɔngɔ yeri, ma yala wunlunaŋa wi maa
taanlayaraga ŋga ni ki jatere wi ni.
27 Abisalɔmu wìla se pinambiile shyɛn
naa sumborombyɔ nuŋgba. Pàa pye naa
sumborombyɔ wi yinri Tamari. Wìla yɔn
fɔ jɛŋgɛ.
28 Abisalɔmu wìla yɛlɛ shyɛn lo pye
wa Zheruzalɛmu ca, na wunlunaŋa wi fa
yɛnlɛ wi saa yan.
29 Ko puŋgo na, a Abisalɔmu wì si
Zhowabu wi yeri mboo tun wa wunlu-
naŋa wi yeri wi sa para wi wogo na.
Ɛɛn fɔ, a Zhowabu wì si je, wii kari wa
Abisalɔmu wi yeri. Abisalɔmu wì suu yeri
naa ki shyɛn wogo na. A Zhowabu wì si
je, wii kari wa wi yeri naa.
30 Kona, a Abisalɔmu wì suu tunmby-
eele pe pye fɔ: «Ye wele, Zhowabu wi kɛrɛ
ti yɛn le na woro ti tanla, ɔrizhi wi yɛn
wa ti ni. Ye kari ye sa kasɔn le ti ni.» A
Abisalɔmu wi tunmbyeele pè si saa kasɔn
le kɛrɛ ti ni.
31 Kona, a Zhowabu wì si yiri ma kari
teere wa Abisalɔmu wi yeri wa wi go, ma
saa wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a ma
tunmbyeele pè si saa kasɔn le na kɛrɛ ti
ni?»
32 A Abisalɔmu wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Mìla lere tun wa ma yeri, mɔɔ pye
ma yo ma pan laga, a mà je. Mìla pye na
jaa mbɔɔn tun wa wunlunaŋa wi yeri ma
saa yewe fɔ: ‹Yiŋgi na, a mì si yiri wa
Geshuri ca ma pan? Ndɛɛ mìla koro wa,
anmɛ ko mbɔnrɔ na na.› Koni mi yɛn na
jaa mbe wunlunaŋa wi yan. Na kaa pye
mì kapege pye, pa wìlan gbo.»
33 Kì pye ma, a Zhowabu wì si kari wa
wunlunaŋa wi yeri ma saa ki sɛnrɛ ti yo
wi kan. Kona, a wunlunaŋa wì si tun, a
pè saa Abisalɔmu wi yeri. A Abisalɔmu
wì si pan wa wunlunaŋa wi yeri, mɛɛ fɔli
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa yɛgɛ ki jiile wa tara
maa gbɔgɔ. A wunlunaŋa wì si kɛyɛn wa
wi yɔlɔgɔ maa shari.

ABISALƆMU WILA YIRI MA JE

15

15.1–20.22

Abisalɔmu wìla pye
na fanŋga ki jaa mbege shɔ

1 Ko puŋgo na, a Abisalɔmu wì si
wotoro nuŋgba naa shɔnye ta wi yɛɛ kan,
konaa nambala nafa shyɛn ma yiri kɛ ni.
Wi kaa kee laga ka na, poro maa fee wi
yɛgɛ.
2 Kìla pye, wi ma yiri pinliwɛ ni faa,
mbe sa yere wa konɔ na li maa kee wa
ca ki mbogo yeyɔngɔ ki yeri li na. Na lere
wa kaa kee wa wunlunaŋa wi yeri sanga
o sanga kiti kɔnkala ni mbe sali yɛgɛ wɔ,
Abisalɔmu wi maa yeri mboo yewe mbe
yo fɔ: «Ma yiri ca kikiin?» Na ki fɔ wi
ka wi yɔn sogo mbe yo fɔ: «Mi ŋa ma
tunmbyee, mì yiri wa Izirayɛli cɛnlɛ ca
ŋga ko ni.»
3 Kona Abisalɔmu wi mɛɛ wi pye fɔ:
«Wele, ma kala lì yɔn, tanga yɛn ma yeri.
Ɛɛn fɔ lere woro wa wunlunaŋa wi go, ŋa
wi yaa logo ma yeri.»
4 Ko puŋgo na, Abisalɔmu wi mɛɛ yo
naa fɔ: «Ndɛɛ ki pye muwi mi ja pye ki
tara nda ti kiti kɔnfɔ, lere ŋa fuun ka pan
na kɔrɔgɔ wi kiti kɔnkala ni, nakoma kala
la yɛgɛ ni mbe yo mbeli yɛgɛ wɔ, pa mi
yaa li yɛgɛ wɔ wi kan kasinŋge ni.»
5 Mbe taga wa ko na, na lere wa ka fulo
Abisalɔmu wi tanla mbe yo wi yaa fɔli wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ mboo gbɔgɔ, wi maa kɛɛ ki

sanga wi kan, mboo yigi, mbe si kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ.
6 Izirayɛli woolo mbele fuun pàa pye na paan wa wunlunaŋa wi yeri kiti kɔnkala ni, pa Abisalɔmu wìla pye naga piin ma suyi pe ni. Wìla Izirayɛli woolo pe jatere wi kanŋga pe na, a wì kala lì pe ndanla.
7 Yɛlɛ tijɛrɛ† toroŋgɔlɔ, a Abisalɔmu wì si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Mìla yɔn fɔlɔ kɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ki yaga mbe kari wa Eburɔn ca sali tɔn mbeli yɔn fili.
8 Katugu mi ŋa ma tunmbyee, mbanla ta wa Siri tara, wa Geshuri ca, mìla ki yɔn fɔlɔ na li kɔn ma yo fɔ: ‹Na Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka sɔngɔrɔ na ni wa Zheruzalɛmu ca, pa mi yaa sali gbɔgɔ wa Eburɔn ca.› »
9 A wunlunaŋa wì suu pye fɔ: «Ta kee yɛyinŋge na.» Kona, a Abisalɔmu wì si yiri mɛɛ kari wa Eburɔn ca.
10 Ko puŋgo na, a Abisalɔmu wì si pitunmbolo torogo larawa wa Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yeri, ma yo pe saga yo pe kan fɔ: «Na yaga ka mbanlaga magala li logo sanga ŋa ni, kona ye yo fɔ Abisalɔmu wì cɛn wunluwɔ pi na wa Eburɔn ca.»
11 Nambala cɛnmɛ shyɛn (200) pàa yiri wa Zheruzalɛmu ca, mbele Abisalɔmu wìla yeri, a pè pinlɛ ma kari wi ni. Pàa pinlɛ wi ni nawa jɛmbɛ ni, ɛɛn fɔ pe sila pye kala la jɛnmɛ wa ki wogo ki ni.
12 Ma Abisalɔmu wi ta wìla pye na saraga ki woo sanga ŋa ni, a wì si lere tun wa Gilo ca pe sa Gilo ca fɛnnɛ naŋa Ahitofɛli wi yeri wi kan. Ahitofɛli wìla pye Davidi wi yɛrifɔ. Ki yɔn lemɛ pìla gbɔgɔ, katugu leele mbele pàa pye na tari Abisalɔmu wi na pàa pye na lege na kee yɛgɛ.

Davidi wìla fe ma yiri wa Zheruzalɛmu ca

13 Kona, a lere wà si pan maga yo Davidi wi kan ma yo fɔ: «Izirayɛli woolo pe ni fuun pè kanŋga ma taga Abisalɔmu wi na.»
14 Kona, a Davidi wì suu tunmbyeele mbele fuun pàa pye wi ni wa Zheruzalɛmu ca pe pye fɔ: «Ye yiri we fe nakoma we se shɔ Abisalɔmu wi kɛɛ. Ye yiri fyaw waa kee. Wiga ka pan mbe we ta na, mbe kapege pye we na, mbe ca ki tɔngɔ tokobi ni.»
15 A wunlunaŋa wi legbɔɔlɔ pè suu pye fɔ: «Wunlunaŋa, we tafɔ, woro mbele ma tunmbyeele kala o kala lɔɔn ndanla, wè gbɛgɛlɛ mbeli pye.»
16 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì si yiri, a wi go woolo pe ni fuun pè si taga wi na. Ɛɛn fɔ, wìla wi cɛnfɛnnɛ kɛ yaga wa, jaŋgo paa wi wunluwɔ go ki kɔrɔsi.
17 Wunlunaŋa wìla yiri na kee, a leele pe ni fuun pè si taga wi na. Naa pàa ka saa gbɔn wa go puŋgo wogo ki na sanga ŋa ni, a pè si yere.
18 Wunlunaŋa wi tunmbyeele pe ni fuun, naa Kɛrɛti cɛnlɛ woolo konaa Pelɛti cɛnlɛ woolo mbele fuun pàa pye wo jate wi piŋgbaanla, pàa pye na tanri wi tanla. Nambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) mbele pàa yiri wa Gati ca ma taga wi na, pè si toro na tanri Davidi wi yɛgɛ.
19 Kona, a wunlunaŋa Davidi wì si Gati ca fɛnnɛ naŋa Itayi wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a ma nɛɛ jaa mbe pinlɛ we ni? Sɔngɔrɔ ma sa koro wa wunlunaŋa fɔnŋɔ wi ni. Mà jɛn ma yɛn nambanŋa. Mà yiri wa ma tara ma pan ma lara lagamɛ.
20 Mà pan laga na yeri ki fa mɔ gbɛn. Nala mbe sɔɔn lɛ mbaa yanri ma ni la toro, mbe sigi ta mi jate mila kee laga ŋga na mi sigi jɛn. Sɔngɔrɔ maa kee mboro naa ma sefɛnnɛ pe ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pye ma kan konaa li koro sinnɛ ma ni.»
21 Ɛɛn fɔ, a Itayi wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, konaa wunlunaŋa, na tafɔ mbɔɔn ta go na, laga o laga ma yaa kari, na ma yaa ku o, nakoma ma yaa koro go na o, mi ŋa ma tunmbyee mi yaa pye wa ma ni fun.»
22 Kona, a Davidi wì si Gati ca fɛnnɛ naŋa Itayi wi pye fɔ: «Toro yɛgɛ waa kee.» A Gati ca fɛnnɛ naŋa Itayi wì si toro yɛgɛ wo naa wi woolo pe ni fuun pe ni, naa pe piile mbele fuun pàa pye wi ni pe ni.
23 Naa Davidi wo naa leele pe ni fuun pe ni pàa kaa na toro sanga ŋa ni, a ki tara

† **15:7 15.7:** Ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Yɛlɛ tijɛrɛ,* wa Eburuye sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ wi ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ *yɛlɛ nafa shyɛn.*

woolo pe ni fuun pe nɛɛ gbele na jɔrɔgi ŋgbanga. A wunlunaŋa wì si saa Sedirɔn lɔgɔ gbunlundɛgɛ ki kɔn ma yiri. A leele pe ni fuun pè si taga wi na, mɛɛ konɔ na li maa kee wa gbinri wi ni li lɛ na kee.

24 Saraga wɔfɔ Zadɔki wìla pye wa fun, naa Levi setirige piile mbele pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu pe ni. A poro si saa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tugu maa tɛgɛ tara. A saraga wɔfɔ Abiyatari wo nɛɛ saara woo fɔ leele pe ni fuun pe sa yiri wa ca ki ni pe kɔ.

25 A wunlunaŋa wì si Zadɔki wi pye fɔ: «Sɔngɔrɔ ma kari Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa ca ki ni. Na na kala liga Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla, li yaa kanla sɔngɔrɔ mbe pan na ni, mbe ti mbe yɔn finliwɛ kɛsu wo naa wi tɛgɛsaga ki yan naa.

26 Ɛɛn fɔ na liga na pye fɔ: ‹Ma kala li woro mala ndanla;› kona mi ŋa na, ŋga kali ndanla, li ko pye na na.»

27 A wunlunaŋa wì si saraga wɔfɔ Zadɔki wi pye naa fɔ: «Wele, mboro ma ma maa yariyanra yaan? Sɔngɔrɔ maa kee yɛyinŋge na wa ca, mboro naa ma pinambyɔ Ahimaazi konaa Abiyatari naa wi pinambyɔ Zhonatan wi ni.

28 Ye wele, mi yaa sa koro wa gbinri wi funwa lara falafala ti ni, fɔ mbe ka sa ye yɔn sɛnrɛ logo.»

29 Kì pye ma, a Zadɔki naa Abiyatari pè si sɔngɔrɔ Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa Zheruzalɛmu ca ma saa koro wa.

30 Ɛɛn fɔ, a Davidi wo nɛɛ nuru oliviye tire yanwiga ki na na kee. Wìla pye na nuru na kee na gbele, maa go ki tɔn na tanri tɔwara. Leele mbele fuun pàa pye wi ni, pàa pe yinrɛ ti tɔnndɔ nɛɛ nuru na gbele na kee†.

31 A pè si pan maga yo Davidi wi kan fɔ: «Ahitofɛli wi yɛn wa Abisalɔmu wi ni ma pinlɛ mbele pè yɔn le pe ni.» Kona, a Davidi wì si Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga Ahitofɛli wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda wi mbe yo ti pye go fu sɛnrɛ Abisalɔmu wi yeri.»

32 Naa Davidi wìla ka saa gbɔn wa tinndi wi go na sanga ŋa ni, a wì si fɔli ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ le. Wi mbe wele, mɛɛ Ariki cɛnlɛ woolo naŋa Hushayi wi yan wì pan naa singi. Wi deritɔnlɔgɔ kìla pye ma walagi wi na, a wi tara wo wa wi go ki na (mbege naga fɔ Davidi wi kala lùu jori).

33 A Davidi wì suu pye fɔ: «Na maga pinlɛ na ni, ma yaa na yanra.

34 Ɛɛn fɔ, na maga sɔngɔrɔ mbe kari ca, mbe sa Abisalɔmu wi pye fɔ: ‹Wunlunaŋa, mi yaa pye ma tunmbyee. Faa mìla pye ma to wi tunmbyee, koni mila jaa mbe pye mboro tunmbyee.› Na maga ko pye ma, pa ma yaa na saga, Ahitofɛli wi yaa la yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda kaan na mɛgɛ ni mberi jɔgɔ.

35 Saraga wɔfɛnnɛ Zadɔki naa Abiyatari pe yaa pye wa ma ni. Maga sɛnrɛ nda fuun logo wa wunlunaŋa wi go, ma sari yɛgɛ yo pe kan.

36 Pe pinambiile shyɛn pe yɛn wa pe ni, Zadɔki wi pinambyɔ Ahimaazi wo naa Abiyatari pinambyɔ Zhonatan wi ni. Na yaga kala o kala logo wa, yege yo pe kan pe pan pege yo na kan.»

37 Kona, a Davidi wi wɔnlɔnaŋa Hushayi wì si sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalɛmu ca, ma yala Abisalɔmu fun wìla pye na yiin wa Zheruzalɛmu ca.

16

Davidi wo naa naŋa ŋa pàa pye na yinri Ziba pe kala

1 Naa Davidi wìla kaa yanwiga ki go na wi toro jɛnri, wi mbe wele, mɛɛ Mefiboshɛti wi tunmbyee Ziba wi yan wì pan mboo fili sofilele shyɛn ni. Wìla sofilele pe jɔnrɔ ti taga pe na, konaa ma buru pyɔ cɛnmɛ shyɛn (200) taga pe na, naa ɛrɛzɛn piwara wofogolo cɛnmɛ ni, naa figiye piwara cɛnmɛ ni konaa sɛlɛgɛ kasha nuŋgba ni, ŋga kìla pye ma yin duvɛn ni.

2 A wunlunaŋa wì si Ziba wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe pye ki yaara nda ti ni?»

A Ziba wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Sofilele poro yaa pye wunlunaŋa wi

† **15:30 15.30:** Davidi wìla wi go ki tɔn na tanri tɔwara mbege naga fɔ wi jatere wi piri wi na fɔ ma toro (Ɛsitɛ 6.12; Eza 20.2,4; Zhere 14.3-4; Eze 24.17; Mishe 1.8).

go woolo poro woolo paa nuru pe na. Buru wo naa tige pire ti ni, to yaa pye lefɔnmbɔlɔ pe yaakara. Mbele pe yaa tanga wa gbinri wi ni mbe te, poro yaa duvɛn wa wɔ mbe pe wɔgɔ ki kɔ.»

3 A wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Ma tafɔ Sawuli wi pinambyɔ wi yɛn se yeri?»

A Ziba wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wì koro wa Zheruzalɛmu ca, katugu wi yɛn naa yɛɛ piin fɔ: ‹Nala, Izirayɛli woolo pe yaa na tɛgɛ wunluwɔ pi na wa na tɛlɛ Sawuli wi yɔnlɔ.› »

4 Kì kaa pye ma, a wunlunaŋa wì si Ziba wi pye fɔ: «Wele, yaara nda fuun ti yɛn Mefiboshɛti wi woro, mìri kan ma yeri nala.»

A Ziba wì sho fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, mi yɛn na fɔli ma yɛgɛ sɔgɔwɔ nɔɔ gbogo. Yɛnŋɛlɛ sa ti na kala lɔɔn ndanla!»

Shimeyi wìla Davidi wi daŋga

5 Naa wunlunaŋa Davidi wìla ka saa gbɔn wa Bahurimu ca sanga ŋa ni, a naŋa wà si yiri wa ca ki ni ma pan. Wìla pye Sawuli wi sege woo wo wa. Pàa pye naa yinri Shimeyi, wi to wo lawi ŋa Gera. A wì si pan nɛɛ Davidi wi daŋgi.

6 Ali mbege ta leele pe ni fuun, naa maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe ni fuun pàa pye ma wunlunaŋa wi maga wi kalige naa wi kamɛŋgɛ ki na, wìla pye na wunlunaŋa Davidi wo naa wi tunmbyeele pe waa sinndɛɛrɛ ni.

7 Shimeyi wìla pye na Davidi wi daŋgi na yuun fɔ: «Ta kee wa, ta kee wa! Legbolere, lejaga fuwe!

8 Sawuli wi go woolo mbele mà gbo ma cɛn wunluwɔ pi na pe yɔnlɔ, ko fɔgɔ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tɔnni ma na. Ko kì ti Yawe Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi shɔ ma yeri maa kan ma pinambyɔ Abisalɔmu wi yeri. Koni ma ŋa, maa jɔlɔ san, katugu ma yɛn legbolere.»

9 Kona, a Zeruya pinambyɔ Abishayi wì si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Yiŋgi na ki pyɔn kugo ŋga ki nɛɛ wunlunaŋa, na tafɔ wi daŋgi? Ki yaga mbe toro mbe saa go ki kɔw.»

10 Ɛɛn fɔ, a wunlunaŋa wì si Abishayi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Yoro Zeruya pinambiile wele, ye yiŋgi kala li yɛn wa ko ni? Na maga ki yan wi yɛn nala daŋgi, kona mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi yo wi kan fɔ: ‹Ta Davidi wi daŋgi.› Na kaa pye pa ki yɛn ma, ambɔ wi yaa wi pye fɔ: ‹Yiŋgi na, a ma nɛɛ ki piin yɛɛn?› »

11 Kona, a Davidi wì si Abishayi naa wi tunmbyeele pe ni fuun pe pye fɔ: «Ye wele, na pinambyɔ jate ŋa wi yɛn na pisee, wo yɛn nala gbosaga jaa, pee ka yo ki Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa ŋa wo. Yoo yaga wila na daŋgi, mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi yo wi kan.

12 Kana Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa na jɔlɔgɔ ki yan, mbe ki nala daŋga sɛnrɛ ti kanŋga, mbe kajɛŋgɛ pye na kan.»

13 Davidi naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, a pè si konɔ li lɛ na kee. A Shimeyi wi nɛɛ tanri na toro wa yanwiga ki kanŋgaga na Davidi wi tanla na kee. Wìla pye na Davidi wi daŋgi, naa waa sinndɛɛrɛ ni konaa na gbanŋgban wi yinrigi naa waa wi na.

14 A wunlunaŋa wo naa leele mbele fuun pàa pye wi ni pè si saa gbɔn wa pe gbɔnsaga. Pàa te fɔ jɛŋgɛ. A pè si cɛn ma wogo wa.

Hushayi wìla kari Abisalɔmu wi kɔrɔgɔ

15 Ko sanga wo ni, a Abisalɔmu wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si pan ma ye wa Zheruzalɛmu ca. Ahitofɛli wìla pye Abisalɔmu wi ni fun.

16 Naa Davidi wi wɔnlɔnaŋa Hushayi ŋa wìla yiri wa Ariki ca wìla ka saa gbɔn wa Abisalɔmu wi na, a wì suu pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa yinwege kan wunlunaŋa wi yeri! Yɛnŋɛlɛ sa yinwege kan wunlunaŋa wi yeri!»

17 A Abisalɔmu wì si Hushayi wi pye fɔ: «Ndanlawa mba pi yɛn ma ni ma wɔnlɔnaŋa Davidi wi kanŋgɔlɔ powi mba yɛɛn? Yiŋgi na mɛɛ si kari ma wɔnlɔnaŋa wi ni?»

18 A Hushayi wì si Abisalɔmu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo, mii yɛnlɛ ko na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa leele pe ni fuun, naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè lere ŋa wɔ maa tɛgɛ wunluwɔ, wo mi yɛn wi ni. Wo mi yaa koro wi ni.

19 Mbe taga ko na, mi yaa la tunŋgo piin
ambɔ kan? Na wɔnlɔnaŋa wi pinambyɔ
wo ma le? Mì tunŋgo pye ma to wi kan
yɛgɛ ŋga na, pa mi yaa tunŋgo pye ma
kan ma fun.»
20 Kì pye ma, a Abisalɔmu wì si Ahitofɛli
wi pye fɔ: «Ye ye yɛɛ yan ye para ŋga we
daga mbe pye ki na.»
21 A Ahitofɛli wì si Abisalɔmu wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Ma to wi cɛnfɛnnɛ mbele
wì toro laga paa wunluwɔ go ki kɔrɔsi,
kari ma sa sinlɛ pe ni. Kona Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe yaa ki jɛn mbe yo
màga pye, a ma kala lɔ̀ɔn to wi mbɛn fɔ
jɛŋgɛ. Ki ka pye ma, mbele fuun pe yɛn
ma ni, pe yaa fanŋga ta.»
22 A pè si paraga go ka kan wa wunluwɔ
go ki biri wi naayeri, a Abisalɔmu wì si
saa sinlɛ wi to wi cɛnfɛnnɛ pe ni Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na†.
23 Ki wagati wi ni, yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda
Ahitofɛli wìla pye na kaan tìla pye fanŋga
ni paa yɛgɛ ŋga na pe ka Yɛnŋɛlɛ lo jate
li yewe ti ma pye we. Ahitofɛli wi yɛrɛwɛ
sɛnrɛ tìla pye na jate ma fun Davidi wi
yeri konaa Abisalɔmu wi yeri.

17

Hushayi wìla Ahitofɛli wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti jɔgɔ

1 Ko puŋgo na, a Ahitofɛli wì si
Abisalɔmu wi pye fɔ: «Ki yaga mbe sa
lenambala waga kɛ ma yiri shyɛn (12 000)
wɔ mbe taga Davidi wi puŋgo na yembinɛ
na li ni.
2 Mi yaa sa fo mbe to wi na mboo ta wì
te makɔ, a wi fanŋga kì kɔ. Mi yaa ti wi
fyɛ fɔ jɛŋgɛ. Pa kona leele mbele fuun pe
yɛn wi ni, pe yaa fyɛ mbe fe mboo yaga wi
yɛ. Wunlunaŋa wo nuŋgba mi yaa gbo.
3 Pa kona mi yaa pan leele pe ni fuun
pe ni ma kɔrɔgɔ. Lere ŋa maa jaa na wo
ka ta mbe ku makɔ, kona leele pe ni fuun
pe yaa pan ma kɔrɔgɔ. Pa leele pe ni fuun
pe yaa yɛyinŋge ta.»
4 A ki sɛnrɛ tì si Abisalɔmu wo naa
Izirayɛli woolo lelɛɛlɛ pe ni fuun pe
ndanla.
5 Ɛɛn fɔ, a Abisalɔmu wì sho fɔ: «Ye ti
we Hushayi ŋa wì yiri wa Ariki ca wi yeri
we pan woo woyoro ti logo fun.»
6 A pè si Hushayi wi yeri, a wì pan wa
Abisalɔmu wi tanla. A Abisalɔmu wì suu
yewe ma yo fɔ: «Wele, pa Ahitofɛli wì yo
yɛɛn. Ŋga wì yo we daga mbege pye lee
we daga mbege yaga? Ŋga maa jate ki yo
we kan.»
7 A Hushayi wì si Abisalɔmu wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «Yɔnlɔ na lo na, yɛrɛwɛ sɛnrɛ
nda Ahitofɛli wì kan ti woro ma yɔn.»
8 A Hushayi wì sho naa fɔ: «Mboro
jate mɔ̀ɔ to wo naa wi lenambala pe jɛn,
pe yɛn maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ. Pe yɛn
mara ni paa yɛgɛ ŋga na cɛngɛ urusi na
kiga ki pyɔ wi la wa wasege ki ni ki ma
pye mara ni we. Ma to wi yɛn malaga
gbɔnfɔ lɛɛ, wi se yɛnlɛ mbe sinlɛ wa leele
sanmbala pe sɔgɔwɔ yembinɛ na li ni.
9 Koni maga yiri wi na yɛrɛ wi yɛn ma
lara waliwege ka ni nakoma laga ka yɛgɛ
ni. Malaga ki lɛsanga ŋa wi ni, na Davidi
woolo paga sa leele pele gbo we ni, lere
pyew wi yaa ki sɛnrɛ ti logo mbaa yuun
fɔ: ‹Pè ya Abisalɔmu wi maliŋgbɔɔnlɔ pe
ni.›
10 Kona ali maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn
wɛlimbɛlɛ ma wɛ pe ni fuun na, poro
mbele pe yɛn kotogo ni paa jara yɛn,
pa pe yaa kotogo la; katugu Izirayɛli
woolo pe ni fuun pège jɛn ma yo ma
to wi yɛn maliŋgbɔɔn wɛlɛwɛ, konaa
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ si yɛn wa wi ni
fun.
11 Koni mi yɛn na ye yɛrɛgi ŋga ni koyi
ŋga yɛɛn fɔ: ‹Ma ti Izirayɛli tara nambala
pe ni fuun pe pan pe gbogolo laga ma
tanla wunlunaŋa, mbege lɛ wa Dan ca fɔ
sa gbɔn wa Bɛrisheba ca†. Pe lɛgɛ jɛŋgɛ
paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn. Mboro
jate ma keli pe yɛgɛ ye sa malaga ki gbɔn.
12 Kona wiga pye laga o laga ŋga ni, we
yaa saa tɔn wa ki laga ki na, mbe to wi na
paa yɛgɛ ŋga na fɔɔngɔ ma kaa wo tara

† **16:22 16.22:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan wìla sɛnrɛ nda yo, pa tìla ti yɛɛ yɔn fili yɛɛn (2 Sami 12.11-12).
† **17:11 17.11:** Maga logo mbe lɛ wa Dan ca ki na, fɔ sa gbɔn wa Bɛrisheba ca ki na ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mbege lɛ Izirayɛli tara ti go ŋga na mbe saga wa go ŋga na.

na we. Pa kona, wo naa leele mbele pe yɛn wi ni, wa kpɛ se shɔ pe ni.
13 Na wiga fe sa lara ca ka ni, pa Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe yaa manda lɛ mbe
kari ki ca ki kɔrɔgɔ. We yaa saga ca ki ya
mbege sinndɛɛrɛ ti ni fuun ti tilele mbe
sari wa wa lawege ŋga le ki tanla ki ni.
Ali sinndɛlɛgɛ nuŋgba ko se koro.› »
14 A Abisalɔmu wo naa Izirayɛli woolo
pe ni fuun pe ni pè sho fɔ: «Ariki ca
fɛnnɛ naŋa Hushayi wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti
yɔn ma wɛ Ahitofɛli woro ti na.» Ɛɛn fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa ki kɔn maga tɛgɛ mbe
Ahitofɛli wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti jɔgɔ, jaŋgo
mbe ti kapege mbe Abisalɔmu wi ta.

Davidi wìla Zuridɛn gbaan wi kɔn ma kari wa yɔnlɔ yirisaga yeri

15 Kona, a Hushayi wì si saa ki yo saraga
wɔfɛnnɛ Zadɔki naa Abiyatari pe kan ma
yo fɔ: «Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda to Ahitofɛli wì
yo Abisalɔmu wo naa Izirayɛli lelɛɛlɛ pe
kan. Mi fun nda naa nda to mì yo pe kan.
16 Koni ye lere tun fyaw wa Davidi wi
yeri wi saa pye fɔ wiga ka wɔnlɔ wa
gbinri wi funwa lara ti ni, fɔ ki daga
wi gbaan wi kɔn wi kari lege, jaŋgo
wunlunaŋa wo naa leele mbele fuun pe
yɛn wi ni paga ka pe yɛɛ kan pe pe tɔngɔ.»
17 Ko sanga wo ni, Zhonatan naa Ahi-
maazi poro la pye wa Eni Oroguwɛli
pulugo ki tanla. Tunmbyee jɛlɛ wa wila
daga saga sɛnrɛ ti yo pe kan pe sari yo
wunlunaŋa Davidi wi kan; katugu pe sila
pye na jaa lere mbe pe yan paa yiin wa ca
ki ni.
18 Ɛɛn fɔ, a lefɔnŋɔ wà si pe yan, mɛɛ
saa pe sɛnrɛ yo Abisalɔmu wi kan. Kì pye
ma, a Zhonatan naa Ahimaazi, pe shyɛn
pè si fyɛɛlɛ ma saa gbɔn naŋa wa go na
wa Bahurimu ca. Kɔlɔ la pye wa ki naŋa
wi laga nawa. A pè si tigi wa ki kɔlɔ wi ni
ma lara.
19 A ki naŋa wi jɔ wì si tɔnparaga lɛ
maga sanga wa kɔlɔ wi yɔn ki na, mɛɛ
muwɛ jɛrɛgi wa ki na, jaŋgo lere ka kaga
jɛn.
20 A Abisalɔmu wi tunmbyeele pèle si
kari ma saa ye wa ki jɛlɛ wi go, mɛɛ wi
yewe ma yo fɔ: «Ahimaazi naa Zhonatan
pe yɛn se yeri?»
A jɛlɛ wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Pè
lɔgɔ ki kɔn ma kari.»
Ɛɛn fɔ, a pè si pe lagaja pee pe yan, mɛɛ
sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalɛmu ca.
21 Abisalɔmu tunmbyeele pe kariŋgɔlɔ,
a Ahimaazi naa Zhonatan pè si yiri wa
kɔlɔ ma saa ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo wunlunaŋa
Davidi wi kan. Pàa Davidi wi pye fɔ: «Ye
yiri ye fyɛɛlɛ, ye gbaan wi kɔn, katugu
yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda naa nda to Ahitofɛli wì
yo ye kanŋgɔlɔ.»
22 Kona, a Davidi wo naa leele mbele
fuun pàa pye wi ni, pè si yiri ma Zuridɛn
gbaan wi kɔn ma yiri. Sanni laga ki sa
laga lere kpɛ wo sila koro ŋa wi sila gbaan
wi kɔn.
23 Naa Ahitofɛli wìla kaa ki yan pee
yɛnlɛ wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na, a wì suu sofile
jɔngɔ ki pɔ wi sofile wi na, mɛɛ yiri ma
kari wi ca wa wi go. Kona, a wì suu go
kagala ke ni fuun ke yɛgɛ wɔ. Ko puŋgo
na, a wì si yiri maa yɛɛ to. Pa Ahitofɛli
wìla ku yɛɛn. A pè si saa wi le wa wi to
fanga ki ni.

Davidi wìla saa gbɔn wa laga ŋga pe yinri Mahanayimu

24 Kona, a Davidi wì si saa gbɔn wa
Mahanayimu laga ki na. Ko la yala fun
Abisalɔmu wì Zuridɛn gbaan wi kɔn wo
naa Izirayɛli nambala mbele fuun pàa pye
wi ni pe ni.
25 Ki sanga wi ni, Amasa wo Abisalɔmu
wìla tɛgɛ wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki
go na Zhowabu wi yɔnlɔ. Amasa wìla
pye Izirayɛli woolo naŋa ŋa pàa pye na
yinri Yitira wo pinambyɔ. Yitira wìla
Nahashi sumborombyɔ Abigayili wi pɔri
wi jɔ. Abigayili wìla pye Zeruya wi
nɔsepyɔ sumboro; Zhowabu nɔ wo lawi
ŋa Zeruya.
26 Abisalɔmu wo naa Izirayɛli woolo pe
ni pè si saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki
kan wa Galaadi tara ma cɛn.
27 Naa Davidi wìla ka saa gbɔn wa
Mahanayimu laga ki na sanga ŋa ni,
Nahashi pinambyɔ Shobi ŋa wìla yiri wa
Araba ca, Amɔ cɛnlɛ woolo pe ca ye, wo
naa Amiyɛli pinambyɔ Makiri ŋa wìla yiri

wa Lodebari ca konaa Galaadi tara fɛnnɛ naŋa Barizilayi ŋa wìla yiri wa Orogelimu ca,
28 pè si pan sinlɛyaara, naa yaapire, naa cɔrɔ ni ma pan mari kan Davidi wo naa leele mbele pàa pye wi ni pe yeri; ma pinlɛ bile naa ɔrizhi ni, naa muwɛ ni, naa yarilire pikaara ni, naa yara ni, naa yara yɛnrɛ ni konaa yarilire pikaara ta yɛgɛ ni,
29 naa sɛnrɛgɛ ni, naa nɔnɔ nara ni, naa simbaala konaa sikaala ni, naa nɛrɛ nɔnɔ sinmɛ yinŋgele ni. Pàa pan maga yaara ti ni fuun ti kan Davidi wo naa leele mbele pàa pye wi ni pe yeri peri ka; katugu pàa pe yɛɛ pye fɔ: «Maga yiri wa, ki leele mbele pe yɛn na jɔlɔ fuŋgo naa tege konaa wɔgɔ ki kɛɛ wa gbinri wi ni.»

18

Davidi woolo pàa ya Abisalɔmu wi ni maa gbo

1 Kona, a Davidi wì si leele mbele pàa pye wi ni pe jiri, mɛɛ maliŋgbɔɔnlɔ teele tɛgɛtɛgɛ leele waga keleŋgele (1 000) go na, ma pele tɛgɛtɛgɛ leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na.
2 A Davidi wì si leele pe kɔn, a pè yiri tɛgɛsaga taanri. A wì si tɛgɛsaga nuŋgba kan Zhowabu wi yeri, ma shyɛn wogo ki kan Zeruya pinambyɔ Abishayi wi yeri, Zhowabu wi nɔsepyɔ we, mɛɛ taanri wogo ki kan Gati ca fɛnnɛ naŋa Itayi wi yeri. Kona, a wunlunaŋa wì sho fɔ: «Mi fun mi yaa pinlɛ mbe kari ye ni wa malaga.»
3 Ɛɛn fɔ, a maliŋgbɔɔnlɔ pè sho fɔ: «Maga ka kari we ni wa malaga. Katugu na woro ka fe we mbɛnfɛnnɛ pe yɛgɛ, pe se ko jate kala. Ali na paga we walaga gbo, pe se ko jate kala. Ɛɛn fɔ mboro nuŋgba mboro wɛ woro lenambala waga kɛ na (10 000). Ki kala na, ki yɛn ma yɔn ma koro laga ca ki ni, maa leele torogi pe saa we sari.»
4 A wunlunaŋa wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga yaa jate ki yɛn ma yɔn, ko mi yaa pye.» Kona, a wunlunaŋa wì si saa yere wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na, ma yala leele pe ni fuun pàa pye na tooro na yinrigi leele cɛnmɛ cɛnmɛ, konaa leele waga keleŋgele (1 000).
5 A wunlunaŋa wì sigi sɛnrɛ nda ti yo maga ŋgban Zhowabu, naa Abishayi konaa Itayi pe ni ma yo fɔ: «Mi yɛn na ye yɛnri yege pye mi kala na, yaa lefɔnmbyɔ Abisalɔmu wi kɔrɔsi, yaga ka kapege pye wi na.» Sɛnrɛ nda wunlunaŋa wìla yo ma ŋgban maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni Abisalɔmu wi kanŋgɔlɔ, leele pe ni fuun pàa ti logo.
6 A Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ pè si yiri ma kari sa to Izirayɛli woolo pe na. A pè si malaga ki gbɔn wa Efirayimu tara kɔlɔgɔ ki ni.
7 Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ pàa ya Izirayɛli woolo pe ni wa ki laga ki ni. Ki pilige ki ni, pàa ya pe ni fɔ jɛŋgɛ, ma lere waga nafa (20 000) wo gbo pe ni.
8 Malaga kìla jaraga ma gbɔn tara ti lagapyew ki ni. Leele mbele pàa puŋgo ma ku wa kɔlɔgɔ ki ni pe yɛ, poro la lɛgɛ ma wɛ mbele pàa gbo tokobi ni poro na.

Zhowabu wìla Abisalɔmu wi gbo

9 Malaga gbɔnsanga wi ni, a Abisalɔmu wì si saa fo ma yiri Davidi maliŋgbɔɔnlɔ pe na. Abisalɔmu wìla pye ma lugu sofile woroso na. A sofile woroso wì si fe ma ye tigbɔgɔ ka nɔgɔ, ki njere tìla pye ma migi ti yɛɛ ni. A Abisalɔmu wi go kì si yanra wa terebɛnti tige njere ti ni. A sofile woroso wì si fe ma wɔ wa wi nɔgɔ nɛɛ kee maa yaga wi yɛn ma yanra na yɔlɔ wa naayeri wo naa tara ti sɔgɔwɔ pi ni.
10 A naŋa wà si saa ki yan ma, mɛɛ pan maga yo Zhowabu wi kan fɔ: «Wele, mi Abisalɔmu wi yan wì yanra na yɔlɔ terebɛnti tige ka ni.»
11 A Zhowabu wì si naŋa ŋa wìla pye naga sɛnrɛ ti yuun wi kan wi pye fɔ: «Ma yo mɛlɛ? Mboro wi yan? Yiŋgi na mɛɛ suu gbo le teere? Mi jɛn nɔɔ kan warifuwe pyɔ kɛ ni konaa maliŋgbɔɔnlɔ kurusijara ni.»
12 Ɛɛn fɔ, a ki naŋa wì si Zhowabu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ali na maga na kan warifuwe pyɔ waga kele (1 000) ni, mi se yɛnlɛ mbe kɛɛ taga wunlunaŋa wi pinambyɔ wi na mboo gbo; katugu sɛnrɛ nda wunlunaŋa wìla yo ma ŋgban mboro naa Abishayi konaa Itayi ye ni, wàa ti logo. Wìla yo fɔ: ‹Ye ni fuun nuŋgba

nuŋgba yaa lefɔnmbyɔ Abisalɔmu wi kɔrɔsi, yaga ka kapege pye wi na.›
13 Ndɛɛ ki pye mùu gbo larawa, ki mɔnɔ o mɔnɔ, ki kala li se jɛn na lara
wunlunaŋa wi na. Mboro jate ma jɛn na
yiri na kɔrɔgɔ mbanla le kɛɛ.»
14 A Zhowabu wì sho fɔ: «Mi se cɛn
mbaa na yɛɛ mɔni na ma tanla.» A wì si
saa njanraya taanri lɛ ma saa Abisalɔmu
wi yaga wee, mɛɛ wi sun yi ni wa wi
kotogo ki na, maga ta wìla pye ma yanra
wa terebɛnti tige ki ni.
15 Ko puŋgo na, lefɔnmbɔlɔ kɛ mbele
pàa pye na Zhowabu wi maliŋgbɔnyaara
ti lee, pè si wa ma Abisalɔmu wi maga,
mɛɛ wi gbɔn maa gbo.
16 Kona, a Zhowabu wì si mbanlaga
ki win mbe malaga ki yerege. A
Davidi maliŋgbɔɔnlɔ pè si Abisalɔmu
maliŋgbɔɔnlɔ pe purɔgɔ ki yaga, katugu
Zhowabu wìla pe yerege.
17 A pè si Abisalɔmu gboo wi lɛ ma
saa wi wa titɛgbɔgɔ ka ni wa kɔlɔgɔ
ki nandogomɔ, mɛɛ sinndɛɛrɛ lɛgɛrɛ ta
gbogolo wi na. Kì kaa pye ma, a Izirayɛli
woolo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si fe
ma kari pe yinrɛ.
18 Ma Abisalɔmu wi ta yinwege na, wìla
sinndɛlɛgɛ titɔnlɔgɔ ka yerege maga pye
nandowo yaraga wa wunlunaŋa gbun-
lundɛgɛ ki ni, katugu wìla wi yɛɛ pye fɔ:
«Pinambyɔ woro na yeri mbe kanla mɛgɛ
ki taga ki koro laga.» Kì pye ma, a wì suu
yɛɛra mɛgɛ ki taga ki sinndɛlɛgɛ titɔnlɔgɔ
ki na, a paa ki yinri Abisalɔmu nandowo
sinndɛlɛgɛ, ali ma pan ma gbɔn nala.

Pàa Abisalɔmu wi kunwɔ pi yo Davidi wi kan

19 Kona, a Zadɔki pinambyɔ Ahimaazi
wì si Zhowabu wi pye fɔ: «Ki yaga mbe fe
mbe kari saga sɛntanra ti yo wunlunaŋa
wi kan mboo pye fɔ: ‹Wunlunaŋa, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì tanga kan ma yeri, mɔɔ shɔ ma
juguye pe kɛɛ.› »
20 A Zhowabu wì suu pye fɔ: «Ayoo,
maga ka kari. Mboro ma ma yaa kari sa
sɛntanra ti yo wunlunaŋa wi kan nala, ma
yaa ka sari yo pilige ka yɛgɛ ni. Ɛɛn fɔ,
nala ma, katugu wunlunaŋa wi pinambyɔ
wì ku.»
21 Kona, a Zhowabu wì si Kushi tara
fɛnnɛ naŋa wi pye fɔ: «Kari ma sa ŋga
mà yan ki yɛgɛ yo wunlunaŋa wi kan.» A
Kushi tara fɛnnɛ naŋa wì si fɔli Zhowabu
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ, mɛɛ fe ma
kari saga yo.
22 A Zadɔki pinambyɔ Ahimaazi wì si
Zhowabu wi pye fɔ: «Ki ka sa yiri yinriwɛ
o yinriwɛ, mi yɛn ki ni; ki yaga mbe fe
mbe taga Kushi tara fɛnnɛ naŋa wi na
mbe sa tunŋgo ki yo!»
A Zhowabu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi na,
a ma nɛɛ jaa mbe fe mbe kari wa na
pinambyɔ? Ki sɛnrɛ nda ti se sa pye tɔnli
ni ma kanŋgɔlɔ.»
23 A Ahimaazi wì sho fɔ: «Ki ka sa yiri
yinriwɛ o yinriwɛ, koyi. Mila jaa mbe fe
mbe kari.» A Zhowabu wì suu pye fɔ: «Ta
fee maa kee.» Kì kaa pye ma, a Ahimaazi
wì si funwa laga falafala konɔ li lɛ, ma fe
ma saa Kushi tara fɛnnɛ naŋa wi toro.
24 Ki wagati wi ni, Davidi wìla pye
ma cɛn yeyɔngɔ ŋga wa funwa yeri
konaa yeyɔngɔ ŋga wa nawa yeri ti shyɛn
sɔgɔwɔ pi ni. A ca ki kɔrɔsifɔ wì si lugu
wa yeyɔngɔ ki biri wi gona, wa mbogo
ŋga wa ki na, wa ki namunjɔ wi na. Wi
mbe ka wele, a wì si naŋa wa yan wi yɛn
na fee na paan wa wi nuŋgba.
25 A ca ki kɔrɔsifɔ wì si para ŋgbanga
maga wogo ki yo wunlunaŋa wi kan. A
wunlunaŋa wì sho fɔ: «Na kaa pye wi
yɛn wi nuŋgba, kona wi yɛn na paan mbe
sɛntanra yo we kan.» A naŋa wi nɛɛ paan
na yɔngɔ pe ni jɛɛnnjɛnri.
26 Ko puŋgo na, a ca ki kɔrɔsifɔ wì si
naŋa wa yɛgɛ yan wila fee na paan wa
naa. A wì si para ŋgbanga maga yo ca
ki yeyɔngɔ kɔrɔsifɔ wi kan, ma yo fɔ:
«Wele, naŋa wa yɛgɛ yɛn na paan wa wi
nuŋgba.»
A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Wo fun wi yɛn
na paan mbe sɛntanra yo we kan.»
27 A ca ki kɔrɔsifɔ wì sho fɔ: «Mi na
yanwa po ni, lere koŋgbanŋa wi felɔmɔ
pì yiri Zadɔki pinambyɔ Ahimaazi wi
felɔmɔ po kɔrɔgɔ.»
A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ki naŋa wi
yɛn lejɛnŋɛ, wi yɛn na paan mbe sɛntanra
yo we kan.»

28 Kona, a Ahimaazi wì si pan ma gbɔn, mɛɛ para ŋgbanga maga yo wunlunaŋa wi kan fɔ: «Ki yɛn yinŋge.» A wì si to maa yɛgɛ ki jiile tara wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ ma sho fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li woo; wunlunaŋa, na tafɔ, lo lì leele mbele pàa yiri ma kɔrɔgɔ pe le ma kɛɛ.»

29 A wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Lefɔnmbyɔ Abisalɔmu wi yɛn ŋgbaan le?»

A Ahimaazi wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Sanga ŋa ni Zhowabu wì ja mi naa ma tunmbyee wi ni we tun, mì ja janwa gbɔlɔ la yan li yɛn na tinmɛ gbɔɔ pa tinni, ɛɛn fɔ mi si jaga go jɛn.»

30 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Toro ma yere na kanŋgaga na.» A Ahimaazi wì si toro ma yere kanŋgaga na, na singi.

31 Kona, a Kushi tara fɛnnɛ naŋa wì si fe ma pan ma gbɔn, mɛɛ wunlunaŋa wi pye fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, sɛntanra yɛn na yeri mbe yo ma kan. Mbele fuun pàa yiri ma kɔrɔgɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tanga kan ma yeri pe na, mɔɔ shɔ pe kɛɛ nala.»

32 A wunlunaŋa wì si Kushi tara fɛnnɛ naŋa wi yewe ma yo fɔ: «Lefɔnmbyɔ Abisalɔmu wi wa ŋgbaan le?»

A Kushi tara fɛnnɛ naŋa wì suu pye fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, ma juguye poro naa mbele fuun pè yiri ma kɔrɔgɔ, Yɛnŋɛlɛ sa ti pe pye paa ki lefɔnŋɔ wi yɛn.»

19

Davidi wìla wi pinambyɔ Abisalɔmu wi kunwɔ pi gbele

1 Kona, a wunlunaŋa wi jatere wì si piri wi na, a wi nɛɛ seri. A wì si lugu ma kari wa yumbyɔ naayeri woo wi ni, wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki go na, ma saa gbele wa. Wìla pye na tanri na gbele na yuun fɔ: «E, na pinambyɔ Abisalɔmu, na pinambyɔ! E, na pinambyɔ Abisalɔmu! Ndɛɛ ki pye mi ku ma yɔnlɔ, ko mbe ja mbɔnrɔ. E, Abisalɔmu, na pinambyɔ, na pinambyɔ!»

2 A pè si saa ki yo Zhowabu wi kan ma yo fɔ: «Wele, wunlunaŋa wi wa na gbele na kunwɔ kayaŋga sɛnrɛ yuun Abisalɔmu wi kunwɔ pi kala na.»

3 Kì pye ma, yawa mba Izirayɛli woolo pàa ya ki pilige ki ni, pì si kanŋga ma pye kunwɔ kayaŋga pe ni fuun pe yeri, katugu leele pe ni fuun pàa ki logo ki pilige ki ni fɔ wunlunaŋa wi jatere wìla piri wi na fɔ jɛŋgɛ wi pinambyɔ wi kunwɔ pi kala na.

4 Ki pilige ki ni, leele pe ni fuun pàa lara ma ye wa ca ki ni paa yɛgɛ ŋga na leele mbele fe pe maliwiinle yɛgɛ ma pan ma ye wa ca fɛrɛ ni.

5 Wunlunaŋa wìla wi yɛgɛ ki tɔn nɛɛ gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «E, na pinambyɔ Abisalɔmu! Abisalɔmu, na pinambyɔ, na pinambyɔ!»

6 Kona, a Zhowabu wì si kari ma saa ye wa go wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ, mɛɛ wi pye fɔ: «Mà fɛrɛ wa ma tunmbyeele pe ni fuun pe na nala, poro mbele pè mboro naa ma pinambiile, naa ma sumborombi-ile, naa ma jɛɛlɛ konaa ma cɛnfɛnnɛ pe ni ye go shɔ we.

7 Mbele pe yɛn mɔɔ panra, poro pe yɛn mɔɔ ndanla. Mbele ma yɛn ma ndanla, a poro yɛn nɔɔ mbɛngɛ; katugu màga naga nala fɔ ma maliŋgbɔɔnlɔ teele poro naa ma tunmbyeele pe ni, pe woro yaraga ka ma yɛgɛ na. Koni mìgi jɛn ma yo ndɛɛ ki pye we ni fuun we ku, a Abisalɔmu wo koro yinwege na, ko ki jɛn na tanla ma ni.

8 Koni yiri ma kari wa funwa na, ma sa para ma tunmbyeele pe ni ma pe kotogo ki sogo pe na. Katugu mì wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na ma kan, fɔ na mɛɛ yiri sa para pe ni, ali lere nuŋgba wo se koro laga ma ni yembinɛ na li ni. Pa kona kapege ŋga ki yaa ma ta, ki yaa wɛ jɔlɔgɔ ŋga fuun kì gbɔn ma na maga lɛ wa ma punwɛ pi na fɔ ma pan ma gbɔn nala ki na[†].»

9 Kona, a wunlunaŋa wì si yiri ma saa cɛn wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na. A pè sigi yo leele pe ni fuun pe kan fɔ: «Ye wele, wunlunaŋa wi yɛn ma cɛn wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na.» A leele pe ni fuun pè si pan wa wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.

Davidi wìla sɔngɔrɔ ma kari

† **19:8 19.8:** 2 Sami 15.13; 20.1

wa Zheruzalɛmu ca

Ma si yala, ko sanga wo ni, Izirayɛli
woolo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa fe
ma kari pe yinrɛ.
10 Koni wa Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun
ke ni, leele pe ni fuun pàa pye na kendige
woo pe yɛɛ ni na yuun fɔ: «Wunlunaŋa
Davidi wo wì we shɔ we juguye pe kɛɛ.
Wo wì we shɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ.
Kooŋga koni wì fe Abisalɔmu wi yɛgɛ ma
wɔ laga tara ti ni.
11 Ɛɛn fɔ, Abisalɔmu ŋa wàa sinmɛ pi
wo wi na maa tɛgɛ we wunluwɔ wì ku wa
malaga ki ni. Koni yiŋgi waa singi mbe
wunlunaŋa Davidi wi pye wi pan?»
12 Wunlunaŋa Davidi wo na, wìla
tunŋgo torogo wa saraga wɔfɛnnɛ Zadɔki
naa Abiyatari pe yeri ma pe pye fɔ: «Ye
sa para Zhuda tara lelɛɛlɛ pe ni, ye pe pye
fɔ: ‹Yiŋgi na leele pele yɛgɛ yaa si keli ye
na mbe sa wunlunaŋa wi pye wi sɔngɔrɔ
wa wi go?› » Katugu sɛnrɛ nda Izirayɛli
woolo pe ni fuun pàa pye na yuun, tìla
gbɔn wa wunlunaŋa wi na.
13 Wìla yo pege yo pe kan naa fɔ:
«Yoro ye yɛn na sefɛnnɛ, ma pye kasanwa
nuŋgba na ni. Yiŋgi na leele pele yɛgɛ
yaa si keli ye na mbe sa wunlunaŋa wi
pye wi sɔngɔrɔ wa wi go?
14 Yege yo fun Amasa wi kan fɔ: ‹Mi naa
mboro we woro sege nuŋgba woolo, ma
pye kasanwa nuŋgba wi le? Na mi sɔɔn
tɛgɛ na maliŋgbɔɔnlɔ pe to Zhowabu wi
yɔnlɔ, kona Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na
na.› »
15 Kì pye ma, a Davidi wì si Zhuda tara
fɛnnɛ pe ni fuun pe jatere wi kanŋga pe
na paa lere nuŋgba yɛn. A pè si tunŋgo
torogo ma yo pe saga yo wunlunaŋa wi
kan fɔ: «Sɔngɔrɔ ma pan mboro naa ma
tunmbyeele pe ni fuun pe ni.»
16 Kona, a wunlunaŋa wì si sɔngɔrɔ,
mɛɛ pan ma gbɔn le Zhuridɛn gbaan wi
na. A Zhuda tara fɛnnɛ pè si kari wa
Giligali ca mbe saa fili mbe Zhuridɛn
gbaan wi kɔn wi ni†.

Davidi wìla Shimeyi
naa Mefiboshɛti pe kala yaga

17 Kona, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa
Gera wi pinambyɔ Shimeyi ŋa wìla yiri
wa Bahurimu ca wì si fyɛɛlɛ ma pinlɛ
Zhuda cɛnlɛ woolo pe ni mbe sa wunlu-
naŋa Davidi wi fili.
18 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo nambala
waga kele (1 000) la pinlɛ wi ni ma kari,
naa Ziba ŋa wìla pye Sawuli wi go tunm-
byee wi ni, ma pinlɛ Ziba wi pinambiile
kɛ ma yiri kaŋgurugo pe ni konaa wi
tunmbyeele nafa pe ni. Pàa saa gbɔn
wa Zhuridɛn gbaan wi na wunlunaŋa wi
yɛgɛ.
19 Tɔnmɔkɔrɔ ŋga pàa tɛgɛ wunlunaŋa
wo naa wi go woolo pe mɛgɛ ni, kìla
gbaan wi kɔn ma gbɔn wa wi kɛɛ ŋga
na. Naa wunlunaŋa Davidi wìla kaa
gbaan wi kɔn ma yiri sanga ŋa ni, a Gera
pinambyɔ Shimeyi wì si pan ma to le tara
wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ,
20 mɛɛ wunlunaŋa wi pye fɔ: «Na tafɔ,
maga kanla kapege ki jate na go na.
Wunlunaŋa, na tafɔ, màa pye na yinrigi
wa Zheruzalɛmu ca pilige ŋga ni, mi ŋa
ma tunmbyee kapege ŋga mìla pye ma
na, maga ka nawa to ki na. Wunlunaŋa
maga kaga jate naa.
21 Katugu mi ŋa ma tunmbyee mìgi jɛn
fɔ mì kapege pye. Ko kala na mì pye
lere koŋgbanŋa ma yiri wa Zhozɛfu sege
woolo pe ni fuun pe ni, mbe pan mbɔɔn
fili wunlunaŋa, na tafɔ.»
22 Ɛɛn fɔ, a Zeruya pinambyɔ Abishayi
wì sho fɔ: «Ŋga Shimeyi wìla pye ki daga
poo gbo ki kala na, katugu wìla lere ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo wi na
maa wɔ wi daŋga.»
23 Ɛɛn fɔ, a Davidi wì sho fɔ: «Yoro
Zeruya pinambiile wele, ye yiŋgi kala li
yɛn wa ki wogo ŋga ki ni? Yiŋgi na, a ye
nɛɛ ye yɛɛ piin na winfɛnnɛ nala? Yege
yan Izirayɛli woolo wa daga poo gbo nala
le? Mìgi jɛn nala fɔ muwi mi yɛn Izirayɛli
woolo pe wunlunaŋa we.»
24 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si
Shimeyi wi pye fɔ: «Ma se ku», mɛɛ wugu
ki na maa kan.
25 Sawuli pishyɛnwoo Mefiboshɛti wìla
kari ma saa wunlunaŋa wi fili fun. Maga
lɛ wa wunlunaŋa wi yiripilige ki na

† **19:16 19.16:** 2 Sami 16.5-13

wa Zheruzalɛmu ca fɔ ma saa gbɔn wi sɔngɔrɔpilige ki na ma pan wa yɛyinŋge na, Mefiboshɛti wi sila wi tɔɔrɔ ti jogo, wi sila wi siyɔ wi kulu, wi sila suu yaripɔrɔ ti jogo†.

26 Naa wìla ka saa gbɔn wa wunlunaŋa wi na wa Zheruzalɛmu ca sanga ŋa ni, a wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Mefiboshɛti, yiŋgi na ma sila si pinlɛ na ni mbe kari?»

27 A wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «E, wunlunaŋa na tafɔ, na tunmbyee wo wìla na fanla; katugu mi ŋa ma tunmbyee, mìla yo fɔ mi yaa na sofile jɔngɔ ki taga na sofile wi na mbe lugu wi na, jaŋgo mbe pinlɛ wunlunaŋa wi ni mbe kari, ma jɛn mi ŋa ma tunmbyee na tɔɔrɔ tì jɔgɔ na na.

28 Kona, a wì si kari ma saa mi ŋa ma tunmbyee na mɛgɛ ki jɔgɔ wunlunaŋa, na tafɔ wa ma yeri. Ɛɛn fɔ wunlunaŋa, na tafɔ ma yɛn paa Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ yɛn; ki kala na ŋga kɔɔn ndanla, ma ko pye na na.

29 Katugu na tɛlɛ Sawuli wi go woolo pe ni fuun pe ni, lere wo wa kpɛ sila pye wa, ŋa wi sila daga poo gbo wunlunaŋa, na tafɔ ma yɛgɛ sɔgɔwɔ. Konaa ki ni fuun, mi ŋa ma tunmbyee, mà cɛnsaga kan na yeri wa mbele pe maa nii wa ma lisaga pe ni. Yiŋgi kajɛŋgɛ mila jaa wunlunaŋa ma yeri naa mbe sa wɛ ko ŋga ko na?»

30 A wunlunaŋa wì suu pye fɔ: «Ki sɛnlɛgɛrɛ nda to yo kala? Mìgi yo ma kan ma yo fɔ mboro naa Ziba wi ni, yɔɔn tɛlɛ wi tara laga ki yɛɛlɛ ye yɛɛ na†.»

31 Kona, a Mefiboshɛti wì si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Ko wogo ŋga ko si ŋgban. Wunlunaŋa, na tafɔ mà kaa sɔngɔrɔ ma pan yɛyinŋge na makɔ, Ziba wi tara laga ki ni fuun ki lɛ.»

Davidi wìla Barizilayi wi gbɔgɔ

32 Kona, Galaadi tara fɛnnɛ naŋa Barizilayi ŋa wìla yiri wa Orogelimu ca wì si pan mbe Zhuridɛn gbaan wi kɔn fun wunlunaŋa wi ni, mboo yaga wa gbaan wi puŋgo na wila kee.

33 Barizilayi wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ, wìla ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ. Ma wunlunaŋa wi ta wa Mahanayimu ca sanga ŋa ni, Barizilayi wìla wi kala li ni fuun li yɔn; katugu penjagbɔrɔ fɔ lawi.

34 A wunlunaŋa wì si Barizilayi wi pye fɔ: «Pan we gbaan wi kɔn ma pinlɛ na ni we kari, mi yaa sa yere ma kala li ni wa Zheruzalɛmu ca.»

35 Ɛɛn fɔ, a Barizilayi wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Na yinwege ki koro jori naa, mbee pinlɛ mbe kari wunlunaŋa ma ni wa Zheruzalɛmu?

36 Koni mì lɛ ma ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ. Mi se ya mbe yaritanga naa yaripɛngɛ ti jɛn mberi wɔ ti yɛɛ ni. Mi ŋa ma tunmbyee, mi se ya mbe yaakara nda mi yaa la kaa konaa yaara nda mi yaa la woo ti tanwa pi jɛn mboo wɔ pi yɛɛ ni. Mi se ya mbaa yurukɔɔlɔ nambala naa jɛɛlɛ pe magaŋgala ke nuru naa jɛŋgɛ. Wunlunaŋa, na tafɔ, mi ŋa ma tunmbyee, yiŋgi na mbee kari mbe sɔɔn yanra?

37 Wunlunaŋa na tafɔ, mi ŋa ma tunmbyee, mi yaa Zhuridɛn gbaan wo kɔn mbe sɔɔn torogo jɛnri. Yiŋgi na wunlunaŋa ma nɛɛ ki gbɔgɔwɔ mba pi kaan na yeri yɛrɛ?

38 Ki yaga mi ŋa ma tunmbyee mbe sɔngɔrɔ mbe kari, jaŋgo mbe sa ku wa na ca, panla le wa na to fanga naa na nɔ fanga ki tanla. Wele, ma tunmbyee Kimihamu wi ŋa, na pinambyɔ we†. Wi yaa gbaan wi kɔn mbe kari wunlunaŋa na tafɔ ma ni. Ŋga fuun kɔɔn ndanla, ma ko pye wi kan.»

39 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Mì yɛnlɛ ki na; Kimihamu wi pan we kari. Ŋga fuun kɔɔn ndanla ko mi yaa la piin wi kan. Ma kaa ŋga fuun jaa na yeri, mi yaa ki pye ma kan.»

40 A leele pe ni fuun pè si Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri; kona, a wunlunaŋa wì si gbaan wi kɔn ma yiri fun, mɛɛ kɛyɛn

† **19:25 19.25:** Mefiboshɛti wi sila wi tɔɔrɔ ti jogo, wi sila wi siyɔ wi kulu, wi sila suu yaripɔrɔ ti jogo: Wìla ko kagala koro pye mbege naga fɔ naa wunlunaŋa wìla yiri wa Zheruzalɛmu ca, kìla cɛn wi yeri ndɛɛ lere wi ku wi yeri. † **19:30 19.30:** 2 Sami 16.3-4 † **19:38 19.38:** Ŋga kì yo fɔ: Na pinambyɔ we, pa ko yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni; 1 Wunlu 2.7.

wa wa Barizilayi wi yɔlɔgɔ maa shari. Ko puŋgo na, a Barizilayi wì si sɔngɔrɔ ma kari wi ca.
41 A wunlunaŋa wì si kari wa Giligali ca ki yeri. Kimihamu wìla pinlɛ wi ni.

Zhuda cɛnlɛ woolo naa Izirayɛli woolo pe maara sɛnrɛ

Zhuda cɛnlɛ woolo poro naa Izirayɛli woolo sanmbala pe walaga ni pàa gbaan wi kɔn wunlunaŋa wi ni.
42 Kona Izirayɛli woolo pe ni fuun pe nɛɛ paan wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ, nɛɛ wi piin fɔ: «Yiŋgi na we sefɛnnɛ Zhuda cɛnlɛ woolo pè si pan mɔɔ yu ma Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma ni, mboro naa ma go woolo konaa ma pinlɛyɛɛnlɛ pe ni fuun pe ni?»
43 A Zhuda cɛnlɛ woolo pe ni fuun pè si Izirayɛli woolo pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Wè ko pye ma, katugu wì yɔngɔ we ni sege kologo ki ni. Yiŋgi na, a ko si yoro nawa po ŋgban? Ye nawa po ni wunlunaŋa wo wi maa we yɔn suro ti woo wi le? Nakoma yarikanra wila kaan we yeri wi le?»
44 Kona, a Izirayɛli woolo pè si Zhuda cɛnlɛ woolo pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Wè wunlunaŋa wi ta tasaga kɛ ma wɛ ye na†. Ee, ŋga ki yɛn we wogo Davidi wi kanŋgɔlɔ kì wɛ ye wogo ki na. Yiŋgi na, a yè si we tifaga yɛɛn? Ye sigi jɛn mbe yo woro wàa keli maga yo ma yo fɔ wunlunaŋa wi sɔngɔrɔ wi pan?» Ɛɛn fɔ Zhuda cɛnlɛ woolo pe sɛnyoro tìla ŋgban ma wɛ Izirayɛli woolo pe woro ti na.

20

Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa Sheba wìla yiri ma je Davidi wi na

1 Naŋa lejaga wà la pye wa, pàa pye naa yinri Sheba. Pàa pye naa to wi yinri Bikiri. Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woo lawi. A wì si kaa mbanlaga win mɛɛ yo fɔ:
«We kala woro Davidi wi ni.
Woro naa Zhese pinambyɔ wi ni, kɔrɔgɔ
limɛ kpɛ woro we sɔgɔwɔ.
Izirayɛli woolo, ye ni fuun yaa kee ye
yinrɛ†.»
2 Kona, a Izirayɛli woolo nambala pe ni fuun pè si laga Davidi wi na, ma taga Bikiri pinambyɔ Sheba wi na. Ɛɛn fɔ, a Zhuda cɛnlɛ woolo nambala poro si koro pe wunlunaŋa wi ni ma taga wi puŋgo na, ma yiri wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na ma saa wi torogo ma gbɔn fɔ wa Zheruzalɛmu ca.
3 A Davidi wì si saa ye wa wi go ki ni wa Zheruzalɛmu ca. Wunlunaŋa wi cɛnfɛnnɛ kɛ mbele wìla toro wa paa wi wunluwɔ go ki kɔrɔsi, a wì si pe lɛ ma saa pe le go ka ni pe yɛ, a paa pe kɔrɔsi. Yaraga ŋga fuun pe mbaa jori ki kala wìla pye na ki ni fuun ki kaan pe yeri. Ɛɛn fɔ, wi sila sinlɛ wa kpɛ ni pe ni naa. Pàa koro pe yɛ wa ki go ki ni paa naŋgunjaala yɛn fɔ ma saa gbɔn pe kunwɔ pi na†.

Zhowabu wìla naŋa ŋa pàa pye na yinri Amasa wi gbo

4 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si Amasa† wi pye fɔ: «Zhuda tara nambala pe yeri ma pe gbogolo laga na yeri sanni sa gbɔn piliye taanri, mboro fun ma pye laga.»
5 A Amasa wì si kari sa Zhuda tara woolo pe yeri mbe pe gbogolo. Ɛɛn fɔ wagati ŋa wunlunaŋa wìla naga, a wì saa toro wi na, na wi fa pan.
6 Kona, a Davidi wì si Abishayi wi pye fɔ: «Koni Bikiri pinambyɔ Sheba wo yaa kapege pye we na mbe wɛ Abisalɔmu wo na. Ki kala na, yiri ma mi ŋa ma tafɔ na tunmbyeele pe lɛ, ye Sheba wi purɔ yoo yigi, jaŋgo wiga ka sa ye cara nda pe malaga sigemboro kan mari maga ka ni mbe shɔ we yeri.»
7 A Zhowabu wi lenambala pè si yiri ma pinlɛ wi ni, naa Kɛrɛti tara fɛnnɛ pe ni, naa Pelɛti cɛnlɛ woolo pe ni, konaa lenambala wɛlimbɛlɛ pe ni fuun pe ni. A pè si yiri wa Zheruzalɛmu ca ma taga Bikiri pinambyɔ Sheba wi na naa puro†.
8 Naa pàa ka saa gbɔn wa Gabawɔn ca sinndɛligbɔgɔ laga ki na, a Amasa wì

† **19:44 19.44:** Izirayɛli woolo pàa yo pè wunlunaŋa wi ta tasaga kɛ ma wɛ, katugu wa pe gbogolomɔ pi ni, pàa pye cɛnlɛ kɛ, ma si yala Zhuda cɛnlɛ lo la pye cɛnlɛ nuŋgba pe. † **20:1 20.1:** 1 Wunlu 12.16; 2 Kuro 10.16 † **20:3 20.3:** 2 Sami 15.16; 16.21-22 † **20:4 20.4:** 2 Sami 17.25; 19.4 † **20:7 20.7:** 2 Sami 8.18

si kɔn ma yiri pe na. Zhowabu wìla wi maliŋgbɔɔnlɔ yaripɔrɔ ti le, mari pɔ kurusijara ni. Tokobi wà la pye wa wi wofogo ki ni pɔsaga kurusijara wi na wa wi sɛnnɛ. Naa Zhowabu wìla kaa na tanri na kee, a tokobi wì si wɔ wa wi wofogo ki ni ma to†.

9 A Zhowabu wì si Amasa wi pye fɔ: «Yiŋgi kala yɛn wa na sefɔ?» A wì suu kalige ki tɛgɛ ma Amasa wi siyɔ wi yigi mbe kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ mboo shari.

10 Ɛɛn fɔ, Amasa wi sila tokobi ŋa wìla pye wa Zhowabu wi kamɛŋgɛ ki ni wi kɔrɔsi. A Zhowabu wì si Amasa wi sun wi ni wa wi lara ti na. A wi latiire tì si wɔ ma toori le tara. Zhowabu wi sila wi sun naa shyɛn wogo na. A Amasa wì si ku.

Ko puŋgo na, a Zhowabu naa wi jɔnlɔ Abishayi wi ni pè si taga Bikiri pinambyɔ Sheba wi na naa purɔ.

11 Lefɔnmbɔlɔ mbele pàa pye Zhowabu wi ni, a wo wà nuŋgba si yere wa Amasa wi tanla, mɛɛ yo fɔ: «Zhowabu wi kala li yɛn ma lere ŋa ndanla konaa lere ŋa wi yɛn Davidi wi kɔrɔgɔ, ko fɔ wo mbe taga Zhowabu wi na.»

12 Ki wagati wi ni, Amasa wìla pye na pinligi wa wi kasanwa pi ni wa konɔ li nandogomɔ. Naa lefɔnŋɔ wìla kaa ki yan leele pe ni fuun pàa pye na yeregi le, a wì si Amasa gboo wi tilele maa wɔ wa konɔ ma kari wi ni kɛrɛ ta ni, mɛɛ yaripɔgɔ tɛgɛ maa tɔn, katugu wìla ki wele maga yan fɔ leele mbele fuun pàa pye na paan, pàa pye na yeregi le.

13 Naa wìla kaa wi wɔ wa konɔ makɔ, a leele pe ni fuun pè si taga Zhowabu wi na nɛɛ Bikiri pinambyɔ Sheba wi puro.

14 Kona, a Zhowabu wì si Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke tara ti yanri ma toro fɔ ma saa gbɔn wa Abɛli Bɛti Maaka† ca ki na konaa wa Berimu cɛnlɛ woolo pe ni fuun pe na. A Berimu cɛnlɛ woolo pè si yiri ma pe yɛɛ gbogolo ma taga wi na fun.

15 A pè si saa Sheba wi tɔn wa Abɛli Bɛti Maaka ca, mɛɛ yere maga maga. A pè si tara ta gbogolo ca ki mbogo ki na maga pye lugusaga fɔ ma saa gbɔn wa ki naayeri. Leele mbele fuun pàa pye Zhowabu wi ni, pàa pye na ca ki mbogo ki nɔgɔna wi tunru mbege jan.

16 Kona, a jɛlɛ tijinliwɛ fɔ wà si koro wa ca ki ni ma para ŋgbanga ma yo fɔ: «Ye nuŋgbolo jan ye logo, ye nuŋgbolo jan ye logo. Mila ye yɛnri yege yo Zhowabu wi kan wi fulo laga, mi yɛn na jaa mbe para wi ni.»

17 A Zhowabu wì si fulo wa jɛlɛ wi tanla. A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Mboro ma yɛn Zhowabu we le?»

A Zhowabu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, muwi.»

A jɛlɛ wì sho fɔ: «Mi ŋa ma kulojɔ, ta nuru na yeri.»

A Zhowabu wì suu pye fɔ: «Ta para mila nuru ma yeri.»

18 Kona, a jɛlɛ wì sho fɔ: «Faa, na kala là ka pye wa, leele pe kataraga layi na yuun fɔ: ‹Yoo kari we sa Abɛli ca woolo pe yewe pe yɛrɛwɛ kan we yeri.› Ki ka pye ma, ki kala li ma yɛgɛ wɔ.

19 We ca ki yɛn yɛyinŋge ca konaa ma pye ca ŋga pe yɛn ma taga ki leele pe na laga Izirayɛli tara. Ɛɛn fɔ mboro yɛn na jaa mbe ca ŋga ki yɛn kagbɔgɔ yɔn laga Izirayɛli tara ka tɔngɔ. Yiŋgi na, a ma nɛɛ jaa mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ ki tɔngɔ?»

20 A Zhowabu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sanla shɔ ko pyewe ni! Yɛnŋɛlɛ sanla shɔ mbaa ki jate mbe yaraga ka tɔngɔ nakoma mbe yaraga ka jɔgɔ.

21 Ko ma waa jate mbe pye. Ɛɛn fɔ naŋa nuŋgba kala li yɛn we na. Wì yiri wa Efirayimu yanwira tara ti ni, pe maa wi yinri Sheba, Bikiri pinambyɔ we. Wì yiri ma je wunlunaŋa Davidi wi na. Ye wo nuŋgba wo le we kɛɛ. Pa we yaa kari mbe laga ca ki na.»

A jɛlɛ wì si Zhowabu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «We yaa wi go ki kɔw mbege wa ma kan wa ca ki mbogo ki puŋgo na.»

† **20:8 20.8:** ***Zhowabu wìla wi maliŋgbɔɔnlɔ yaripɔrɔ ti le, mari pɔ kurusijara ni. Tokobi wà la pye wa wi wofogo ki ni pɔsaga kurusijara wi na wa wi sɛnnɛ. Naa Zhowabu wìla kaa na tanri na kee, a tokobi wì si wɔ wa wi wofogo ki ni ma to,*** **ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. Ki yaa pye tokobi jɛɛlɛ wà la pye ma pɔ wa Zhowabu wi kurusijara wi na, ŋa wi mbaa ya nɛgɛ mbe wɔ mboo yigi wa wi kɛɛ, jaŋgo lere ka kaga jɛn.** † **20:14 20.14:** 1 Wunlu 15.20; 2 Wunlu 15.29; 2 Kuro 16.4

22 Kona, a jɛlɛ wì si saa para ca woolo
pe ni fuun pe ni tijinliwɛ ni. A pè si saa
Bikiri pinambyɔ Sheba wi go ki kɔw maga
wa wa Zhowabu wi kan. A Zhowabu wì
si mbanlaga ki win. A leele pè si jaraga
ma laga ca ki na. A pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pè si kari pe yinrɛ. A Zhowabu
wì si sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalɛmu ca,
wa wunlunaŋa wi yeri.

DAVIDI WILA TI A PE SAWULI WI SETIRIGE PIILE PE GBO

20.23–21.22

Davidi wi legbɔɔlɔ pe mɛrɛ

23 Zhowabu wo wìla pye Izirayɛli tara
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe to. Yehoyada
pinambyɔ Benaya wo wìla pye Kɛrɛti tara
fɛnnɛ naa Pelɛti cɛnlɛ woolo pe to.
24 Adoramu wo wìla pye kulowo tunndo
ti go na. Ahiludi pinambyɔ Zhozafati wo
wìla pye wunluwɔ kagala ŋgele pàa pye
na yɔnlɔgi ke sɛwɛɛrɛ ti tɛgɛfɔ.
25 Sheva wo wìla pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ.
Zadɔki naa Abiyatari poro pàa pye saraga
wɔfɛnnɛ wele.
26 Yayiiri setirige pyɔ Ira wìla pye fun
Davidi wi saraga wɔfɔ†.

21

Yɛlɛ taanri fuŋgo ŋga kìla to konaa Sawuli setirige piile pe kunwɔ

1 Ma Davidi wi ta wunluwɔ pi na sanga
ŋa ni, a fuŋgo kà si to fɔ ma saa gbɔn
yɛlɛ taanri. A Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yewe ki wogo ki ni. A Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki fuŋgo ŋga
kì to Sawuli naa wi go woolo pe legbogo
ko kala na, naa pàa Gabawɔn ca fɛnnɛ pe
gbo we.»
2 A wunlunaŋa wì si Gabawɔn ca fɛnnɛ
pe yeri ma para pe ni. Gabawɔn ca fɛnnɛ
pe sila pye Izirayɛli woolo poro pele, ɛɛn
fɔ Amɔri† cɛnlɛ woolo mbele pàa koro
poro pele la wɛlɛ. Izirayɛli woolo pàa
wugu ma pe kan ma yo pe se pe gbo†.
Konaa ki ni fuun Sawuli wìla pye na jaa
mbe pe tɔngɔ naa Izirayɛli woolo naa
Zhuda tara woolo pe kala làa gbɔgɔ wi
yeri ki kala na.
3 A Davidi wì si Gabawɔn ca fɛnnɛ pe
yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi mi daga mbe pye
ye kan? Yiŋgi mi yaa pye mbe tipege
ŋga kì pye ye na ki kala yagawa ja, jaŋgo
yaa duwaw piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ
ki kan, ko ŋga ki yɛn li woolo wele?»
4 A Gabawɔn ca fɛnnɛ pè suu yɔn sogo
ma yo fɔ: «Kala na lì ye woro naa Sawuli
naa wi go woolo pe sɔgɔwɔ, warifuwe naa
tɛ se ya mbeli yɛgɛ wɔ. Ki kologo woro we
yeri we lere wa gbo laga Izirayɛli tara.»
A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Yiŋgi yaa jaa
mbe pye ye kan?»
5 A pè si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo
fɔ: «Mà jɛn Sawuli wìla pye na jaa mbe
we tɔngɔ, mbe we kɔ, mbe we wɔ laga
Izirayɛli tara ti ni fuun ti ni.
6 Ki kala na, yoo setirige piile nambala
kɔlɔshyɛn kan we yeri, we yaa pe to
tige na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa
Gibeya, Sawuli wi ca ye; wo ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa wi wɔ wunluwɔ we.»
A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Mi yaa pe le
ye kɛɛ.»
7 Kì pye ma, a wunlunaŋa Davidi wì si
Zhonatan pinambyɔ Mefiboshɛti ŋa wìla
pye Sawuli wi pishyɛnwoo wo yaga wi
suu kan, wuguro nda wo naa Sawuli
pinambyɔ Zhonatan wi ni pàa wugu ma
pe yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yɛgɛ sɔgɔwɔ
ti kala na†.
8 Ɛɛn fɔ, naŋa ŋa pàa pye na yinri Aya
wi sumborombyɔ Irizipa wìla pinambi-
ile shyɛn mbele se Sawuli wi kan, Ari-
moni naa Mefiboshɛti, a wunlunaŋa wì si
poro yigi konaa Sawuli wi sumborombyɔ
Mikali wi pinambiile kaŋgurugo mbele
wìla se Mehola ca Barizilayi pinambyɔ
Adiriyɛli wi kan pe ni.
9 A wunlunaŋa wì si pe le Gabawɔn ca
fɛnnɛ pe kɛɛ. A pè si saa pe to tige na

† **20:26 20.26:** Saraga wɔfɔ ŋa wi sɛnrɛ tì yo laga ki laga ŋga ki ni konaa ŋa wi sɛnrɛ tì yo wa 2 Sami 8.17laga ki ni pe woro ja; katugu ŋa sɛnrɛ tì yo lagamɛ, wo la pye Davidi wo saraga wɔfɔ, wi sila pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ poro ni, poro mbele pàa pye Levi setirige piile wele. Ki kɔrɔ wi mbe ya logo fɔ wìla pye Davidi wi yɛrifɔ.
† **21:2 21.2:** Zhenɛ 15.16; Zhozu 24.18 † **21:2 21.2:** Zhozu 9.3-27 † **21:7 21.7:** 1 Sami 20.14-16,42; 2 Sami 9.1-13

wa yanwiga ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pe ni fuun kɔlɔshyɛn pàa pinlɛ ma ku ja. Pàa pe gbo yarilire kɔnsanga wi piliye koŋgbanya yi ni, ɔrizhi kɔngɔ ki lɛsanga wi ni.

10 Kona, a Aya sumborombyɔ Irizipa wì si kasa lɛ ma saa ki jan wa walaga ki na, ma cɛn wa gboolo pe tanla na pe kɔrɔsi maga lɛ yarilire kɔnsanga wi na fɔ ma saa gbɔn tisara ti saa na paan pe na. Wìla pye na sannjɛrɛ ti puro pe na sɔnlɔ na, na yanyaara ti puro pe na yembinɛ.

11 Aya sumborombyɔ Irizipa, wo ŋa wìla pye Sawuli wi cɛnfɔ, ŋga wìla pye, a pè si saa ki yo Davidi wi kan.

12 Kì pye ma, a Davidi wì si kari ma saa Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan pe kajeere ti lɛ wa Yabɛshi ca fɛnnɛ pe yeri, wa Galaadi tara. Yabɛshi ca fɛnnɛ poro pàa saa Sawuli naa Zhonatan pe gboolo pe lɛ larawa wa Bɛti Shani ca katogo ki ni, wa laga ŋga Filisiti tara fɛnnɛ pàa pe gboolo pe to tige ki na we, naa pàa ya Sawuli wi ni wa Gilibowa yanwiga ki na we†.

13 Davidi wìla saa Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan pe kajeere ti lɛ ma kari ti ni. Leele kɔlɔshyɛn mbele pàa gbo ma pe gboolo pe to tige ki na, a wì si ti a pè pe kajeere ti koli fun.

14 A pè si saa Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan pe kajeere ti le wa Zela ca, wa Bɛnzhamɛ tara, wa Sawuli wi to Kishi wi fanga ki ni. Sɛnrɛ nda fuun wunlunaŋa wìla yo, a leele pè si tanga ma yala ti ni. Ko puŋgo na, a Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì si sogo li na tara woolo pe kanŋgɔlɔ.

Filisiti tara fɛnnɛ pàa malaga gbɔn Izirayɛli woolo pe ni

15 Kona, a malaga kà si kaa to naa Filisiti tara fɛnnɛ naa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ. A Davidi wì si kari wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni ma saa malaga gbɔn Filisiti tara fɛnnɛ pe ni. A Davidi wì si te.

16 Naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Yishibi Benɔbu; wìla pye Arafa setirige pyɔ. A wo sigi jate mbe Davidi wi gbo. Tuguyɛnrɛ njanraga la pye wi yeri. Ki njanraga pyɔ wi nuguwɔ pìla pye na kee culo taanri yeri. Tokobi fɔnŋɔ wà la pye wi yeri pɔsaga wa wi kurusijara wi na.

17 Ɛɛn fɔ, a Zeruya pinambyɔ Abishayi wì si pan ma Davidi wi saga ma Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi gbɔn tokobi ni maa gbo. Kona, a Davidi woolo pè si wugu maa kan ma yo fɔ: «Ma se pinlɛ mbe kari we ni naa malaga gbɔnsaga, jaŋgo mboro ŋa ma yɛn Izirayɛli woolo pe yanwa, maga ka ti ki yanwa pi kɔ†.»

18 Ko kala lo toroŋgɔlɔ, a malaga kà si yiri naa Filisiti tara fɛnnɛ pe ni wa Gɔbu ca. Kona, a Sibekayi ŋa wìla yiri wa Husha ca wì si Safu wi gbo. Safu wìla pye Arafa setirige pyɔ wo wa.

19 A malaga kà si kaa yiri naa wa Gɔbu ca Filisiti tara fɛnnɛ pe ni. Kona Yaare Oregimu pinambyɔ Ɛlihana ŋa wìla yiri wa Betilɛɛmu ca wì si Goliyati ŋa wìla yiri wa Gati ca wi gbo. Goliyati wi njanraga kanŋgaga ki gbemɛ pìla pye paa gbɛrɛ baŋgɔlɔma yɛn.

20 A malaga kà si kaa yiri naa wa Gati ca. Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wà la pye wa titɔnlɔwɔ, wi kɛyɛn naa wi tɔɔrɔ yombɛgɛlɛ kàa pye kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni. Wi kɛyɛn yombɛgɛlɛ naa wi tɔɔrɔ yombɛgɛlɛ ke ni fuun kàa pye nafa ma yiri tijɛrɛ. Wo fun wìla pye Arafa setirige pyɔ wo wa.

21 Wìla pye na Izirayɛli woolo pe tifaga. Ɛɛn fɔ Davidi wi nɔsepyɔ lenaŋa Shimeya wi pinambyɔ Zhonatan wì sigi naŋa wi gbo.

22 Kì Filisiti tara fɛnnɛ nambala tijɛrɛ pàa pye Arafa setirige piile ma yiri wa Gati ca. Davidi naa wi tunmbyeele pe ni pàa pe gbo.

DAVIDI WILA YƐNNŊƐLƐ LI SHARI

22

22.1–23.7

Yurugo ŋga Davidi wìla kɔ ma Yɛnŋɛlɛ li sɔn

† **21:12 21.12:** 1 Sami 31.8-13 † **21:17 21.17:** Pàa wugu ma ko yo ma, katugu pe sila pye na jaa lere wa mbe Davidi wi gbo malaga ka na mbege kan yɛgɛ sinvɔ ka ka pye wunluwɔ pi na, paa yɛgɛ ŋga fitanla ka figi, lere na la yaan we.

1 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa Davidi wi
shɔ wi juguye pe ni fuun pe kɛɛ, konaa
Sawuli wi kɛɛ, a Davidi wì sigi yurugo ŋga
ki kɔ mali sɔn ma yo fɔ:
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa na walaga yɛn,
naa na malaga sigeca yɛn konaa na
shɔfɔ.
3 Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa walaga yɛn na kan,
ŋga ni mi yɛn ma lara.
Li yɛn paa na tugurɔn sigeyaraga yɛn nala
go singi konaa fanŋga gbɔgɔ ŋga ki
yɛn nala shoo.
Lo li yɛn paa na malaga sigembogo yɛn
mala maga, konaa na larasaga.
Ee, na shɔfɔ, ma maa na shoo lewɛlimbɛlɛ
pe kɛɛ.
4 Mi yɛn na jɔrɔgi na yuun fɔ: Sɔnmɔ yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo.
Lìlan shɔ na juguye pe kɛɛ.

5 Kunwɔ pìla gbɔn na na paa kɔgɔje
tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun
pi yɛn,
na fyɛrɛ waa na na paa lafogo ŋga ki maa
jɔgɔwɔ piin ki yɛn.
6 Kuulo tara ti maŋgala kàa migili na ni
makɔ. A kunwɔ pi mɛrɛ tìlan yigi.

7 Mala ta wa na jɔlɔgɔ ki ni, mìla gbele ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
Na Yɛnŋɛlɛ mìla li yeri lilan saga.
Mali ta wa li gbɔgɔgo ki ni, làa na magala
li logo.
Li nuŋgbolo la pye na gbelege ki na.

8 Kona, a tara tì si tigile, ma yɛgɛyɛgɛ.
Naayeri wi yɛn ma cɛn yaara nda na tìla
yɛgɛyɛgɛ.
Tìla tigile katugu Yɛnŋɛlɛ li nawa pìla
ŋgban.
9 Wirige la pye na yinrigi wa li nu-
mawegele ke ni na kee wa naayeri.
Kasɔn la pye na yinrigi wa li yɔn na sori.
A kasɔn naŋganra na janri na yinrigi wa
ki ni.
10 Làa naayeri wi tirige tɔɔn mɛɛ tigi ma
pan.
Kambaaga wɔgɔ kà la pye wa li tɔɔrɔ ti
nɔgɔ.
11 Làa pye ma lugu sherubɛnye wa na, ma
yiri sire na.
Làa pan tifɛlɛgɛ ki na.
12 Làa wɔwɔ pi tɛgɛ mali yɛɛ fo.
Làa pye ma tɔn kambaaga wɔgɔ ni, ŋga
kìla pye ma yin tɔnmɔ lɛgɛrɛ ni.
13 Yanwa mba pìla pye li yɛgɛ,
kasɔn naŋganra la pye na yinrigi wa pi
ni.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì gbanla ŋgbanga wa
naayeri.
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na làa li
magala li yirige ma tin.
15 Làa wangala wɔn, a na juguye pè gbɔn
ma jaraga,
ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yirige, a pè fe ma
jaraga.
16 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, naa mɔ̀ɔ juguye pe
figiri,
naa mɔ̀ɔ naŋgbanwa tifɛlɛgɛ ki wɔn, a pè
kɔgɔje wi nɔgɔna tara ti yan.
A dunruya wi nɔgɔna cɛnyaara tì yiri
funwa na.

17 Làa koro wa naayeri mali kɛɛ ki sanga
mala yigi,
mala tile mala wɔ wa tɔnŋgbɔɔ pi ni.
18 Làa na shɔ na mbɛnfɔ ŋa wi yɛn fanŋga
ni wi kɛɛ,
mala shɔ na panrafɛnnɛ pe kɛɛ, poro
mbele pè ŋgban ma wɛ na na we.
19 Na jɔlɔgɔ pilige ki ni, pàa pan ma to na
na.
Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa pye na kɛɛ
kansaga ye.
20 Làa na yirige wa jorowo laga ki ni, ma
wogosaga kan na yeri.
Làa na shɔ, katugu na kala li yɛn mali
ndanla.

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan yigi ma yala mi yɛn
ma sin yɛgɛ ŋga na ko ni;
lìlan sara ma yala na kɛyɛn yi yɛn fyɔngɔ
fu yɛgɛ ŋga na ki ni;
22 katugu mì Yawe Yɛnŋɛlɛ li koŋgolo ke
yigi jɛŋgɛ na tanri ke na.
Mi fa nambewe pye mbe laga na Yɛnŋɛlɛ
li na.
23 Li kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
a mila tanri ke na.
Mi fa kɛ mbe laga li ŋgasegele ke na.
24 Mi yɛn jɛrɛgisaga fu li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

Mìlan yɛɛ yingiwɛ jɛn jaŋgo mi ka ka
kapege pye.
25 Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan sara ma
yala mi yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na ki
ni,
konaa mi yɛn fyɔngɔ fu yɛgɛ ŋga na li
yɛgɛ sɔgɔwɔ ki ni.

26 Yawe Yɛnŋɛlɛ, lere ŋa ka pye sinŋɛ ma
ni, ma ma pye sinŋɛ wi ni.
Lere ŋa ka pye jɛrɛgisaga fu ma ni, ma
mɔɔ yɛɛ naga jɛrɛgisaga fu wi ni.
27 Lere ŋa ka pye fyɔngɔ fu, ma mɔɔ yɛɛ
naga fyɔngɔ fu wi na.
Ɛɛn fɔ ma ma lembasinŋɛ wi sara mbe
yala wi mbasinmɛ pi ni.
28 Leele mbele pe yɛn fyɔnwɔ ni, ma ma
pe shɔ.
Ɛɛn fɔ, mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, ma
yɛgɛ yɛn pe na, ma ma pe tirige.
29 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn na
yanwa we.
Ma mɔɔ yanwa pi yirige mbe wɔwɔ mba
pi yɛn na ni pi kɔ.
30 Mboro fanŋga na, mi ma fyɛɛlɛ ma saa
to maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege na.
Na Yɛnŋɛlɛ li fanŋga na, mi ma ya ma
mbogo kaanla.
31 Yɛnŋɛlɛ li koŋgolo ke yɛn ma yɔn fili.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn kaselege.
Mbele fuun pe ma pe yɛɛ karafa li na,
li ma pye paa pe tugurɔn sigeyaraga yɛn
na pe go singi.

32 Ambɔ wi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo, na Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo ma?
Ambɔ wi yɛn paa walaga yɛn na we go
singi, na we Yɛnŋɛlɛ lo ma?
33 Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa na malaga sigeca
yɛn, ŋga ki yɛn fanŋga ni.
Lo li maa na yɛgɛ sinni wa kozinnɛ li ni.
34 Lì ti a mì feŋge jɛn paa lufaa yɛn.
Li mala lurugo mala shɔ wa tinndiye
mbele pè yagara pe go na†.
35 Li maa na nari malaga gbɔngɔ ki ni,
fɔ na kɛɛ ki ma ya na tuguyɛnrɛ sandiga
ki waa.
36 Ma tugurɔn sigeyaraga ŋga ki ma lere
shɔ màga kan na yeri.
Ma kajɛŋgɛ ŋga mà pye na kan kì
gbɔgɔwɔ kan na yeri.
37 Ma fanŋga ki na, mi maa fee fyɛlɛgɛ na.
Na yɔngɔlɔ ke se wa mbe la fyew.
38 Mi mala juguye pe purɔ mbe pe tɔngɔ.
Mila sɔngɔrɔ mbe pan, na mi fa pe tɔngɔ
mbe pe kɔ.
39 Mi ma pe tɔngɔ ma pe kɔɔnlɔ
yuroyuroyuro, paa ya yiri naa.
Pe ma toori na jegele sɔgɔwɔ.
40 Ma ma fanŋga le na ni malaga gbɔngɔ
ki na.
Ma mala winfɛnnɛ pe kunnu na nɔgɔ.
41 Ma ma ti na juguye pe maa fee na yɛgɛ.
Mi yaa na panrafɛnnɛ pe tɔngɔ.
42 Pe maa wele na pe yɛɛ mari, sagafɔ na
yiri pe na.
Pe ma gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ɛɛn
fɔ laa pe yɔn sogo.
43 Mi ma pe tire paa taambugɔ yɛn.
Mi ma pe purugu ma pe tangala paa konɔ
fɛnrɛgɛ yɛn.

44 Màla shɔ na tara woolo mbele pè yiri
ma je pe kɛɛ,
màla tɛgɛ cɛngɛlɛ ke go na.
Leele mbele mi sila jɛn, poro yɛn na
tunŋgo piin na kan.
45 Tara ta yɛgɛ woolo ma pan ma go sogo
na kan.
Mi ka para mbe nda yo, pe mari lɛ.
46 Tara ta yɛgɛ woolo kɛɛ kansaga na koo
pe yeri na kee.
Pe yɛn na seri na yinrigi wa pe malaga
sigeca ki ni fyɛrɛ ti kala na.

47 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinwege wolo.
Lo na li yɛn paa na walaga yɛn nala go
singi, sɔnmɔ yɛn li woo!
Lo na li yɛn paa na walaga yɛn nala shoo,
gbɔgɔwɔ yɛn li woo!
48 Lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li maa na kayaŋga
ki woo na juguye pe ni.
Lo li maa cɛngɛlɛ ke go sogo na kan.
49 Lo li mala shɔ na juguye pe kɛɛ.
Ee, we Fɔ, màla yirige na winfɛnnɛ pe go
na.
Màla shɔ lewɛlimbɛlɛ pe kɛɛ.

† **22:34 22.34:** Aba 3.19

50 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa kaa
ma gbogo cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ.
Mi yaa kaa yuuro koo mbaa ma mɛgɛ ki
sɔnni.
51 Li maa kagbɔgɔlɔ piin na wunluwɔ ŋa
lì wɔ wi sari.
Ŋa lì sinmɛ pi wo wi na maa tɛgɛ wun-
luwɔ pi na, li maa kajɛŋgɛ piin wi
kan.
Li maa ko piin mi Davidi na kan, konaa na
setirige piile mbele pe yaa ka yiri
puŋgo na pe kan
fɔ sanga pyew.

23

Davidi wi sɛnrɛ puŋgo woro

1 Davidi wi sɛnyoro puŋgo woro ti nda:
Zhese pinambyɔ Davidi wi sɛnrɛ yeri
logo,
Naŋa ŋa pòo yirige naayeri wi sɛnyoro†
re.
Wo ŋa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo
wi na maa tɛgɛ wunluwɔ, wi yɛn
Izirayɛli woolo pe yurukɔɔ jɛnŋɛ.

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì para wa na yɔn.
Lìli sɛnrɛ ti le wa na yɔn mberi yo.
3 Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì para.
Izirayɛli woolo pe go sigefɔ wìlan pye fɔ:
«Lere ŋa wi maa wi wunluwɔ pi piin na
leele pe yɛgɛ sinni kasinŋge ni,
lere ŋa wi maa wi wunluwɔ pi piin na fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
4 ki fɔ wi yɛn paa lalaaga yɔn yanwa yɛn,
na yɔnlɔ ki kaa yinrigi fɔnŋgɔ we.
Wi yɛn paa pinliwɛ yɔn yanwa yɛn, mba
kambaaga kila pi yɛgɛ tɔn.
Tisaga ki panŋgɔlɔ ki yanwa pi ma ti yan
ki ma fi.»
5 Pa Yɛnŋɛlɛ lìlan sege ki pye ki pyelɔmɔ
pi na ma.
Katugu lì yɔn finliwɛ le na ni mba pi yɛn
kɔsaga fu.
Lùu gbegele maa yɔn fili kala li ni fuun ni
konaa maa yigi.
Ee, li maa na shoo kala li ni fuun ni;
li maa na kandanlaŋgala ke ni fuun ke
piin na kan.
6 Ɛɛn fɔ lepeele pe ni fuun pe yɛn paa
wuuro yɛn, nda pe ma wa lege.
Lere nari lɛ kɛɛ ni yɛrɛ.
7 Lere ŋa kaa jaa mberi lɛ,
wi mari lɛ tugurɔn yaraga ni nakoma
njanraga kanŋgaga ni.
Pe mari sogo kasɔn ni le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni.

DAVIDI WI MALIŊGBƆƆNLƆ WELE

23.8-39

Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe mɛrɛ ti nda
(1 Kuro 11.40-47)

8 Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ
pe mɛrɛ ti nda: Yoshɛbu Bashebɛti ŋa
wìla yiri wa Takemoni ca, wìla pye
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ taanri to. Wo
wìla lere cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800) gbo wi
njanraga ki ni laga nuŋgba.
9 Ŋa wìla taga wo na, wo lawi ŋa
Eleyazari. Ahohi pinambyɔ Dodo wo
pinambyɔ lawi. Eleyazari wìla pye Davidi
wi maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ taanri poro
wa nuŋgba. Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa
pe yɛɛ gbogolo malaga ki na sanga ŋa ni,
Davidi wo naa ki nambala taanri pe ni,
poro pàa yere ma Filisiti tara fɛnnɛ pe
tifaga, ma si yala Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ
sanmbala pàa fe ma kari.
10 Eleyazari wo wìla yiri ma to Filisiti
tara fɛnnɛ pe na ma pe gbo tokobi ni,
fɔ a wi kɛɛ kì saa te ma koro ma tokobi
kombogo ki yigi ma sheli ki na. Ki pilige ki
ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti, a Izirayɛli woolo
pe Filisiti tara fɛnnɛ pe ya fɔ jɛŋgɛ. Puŋgo
na maliŋgbɔɔnlɔ sanmbala pàa sɔngɔrɔ
ma taga Eleyazari wi na, mbe gboolo poro
san mbe pe yaara to koli ko cɛ.
11 Ŋa wìla taga wo na, wo lawi ŋa Age
pinambyɔ Shama, ma yiri wa Harari ca.
Ki wagati wi ni, Filisiti tara fɛnnɛ pàa pe
maliŋgbɔɔnlɔ pe gbogolo wa Lehi laga ki
na. Kɛrɛ tà la pye wa ki laga ki na, yara
yɛnrɛ la pye wa ti ni lagapyew. A Izirayɛli
woolo pè si fe Filisiti tara fɛnnɛ pe yɛgɛ.
12 Ɛɛn fɔ, a Shama wì si yiri ma yere wa
kɛrɛ ti nandogomɔ nari singi, mɛɛ Filisiti

† **23:1 23.1:** Sɛnyoro nda paa piin laga ki laga ŋga ki ni, ki sɛnrɛ ti yɛn Yɛnŋɛlɛ lo yɔn sɛnyoro.

tara fɛnnɛ pe gbo. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti, a Izirayɛli woolo pe Filisiti tara fɛnnɛ pe ya fɔ jɛŋgɛ.

13 Yarilire kɔnsanga wa ni, maliŋgbɔɔnlɔ teele nafa ma yiri kɛ mbele pàa pye Davidi wi ni, a taanri si yiri wa pe ni ma kari Davidi wi kɔrɔgɔ wa Adulamu† ca waliwege ki ni. Kìla yala Filisiti tara fɛnnɛ pè pan ma maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa Erefayi gbunlundɛgɛ ki ni.
14 Ki wagati wi ni Davidi wìla pye wa wi larasaga ki ni. Filisiti tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ pèle la pye ma cɛn wa Betilɛɛmu ca.
15 A wɔgɔ si kaa Davidi wi yigi fɔ jɛŋgɛ, a wì sho fɔ: «Kɔlɔ ŋa wi yɛn wa Betilɛɛmu ca yesaga ki na, ambɔ wi mbe ya saa tɔnmɔ pa ko na kan mboo wɔ?»
16 Kona, a ki nambala wɛlimbɛlɛ taanri pè si saa Filisiti tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki pari ma saa Betilɛɛmu ca yesaga kɔlɔ tɔnmɔ pa ko ma saa pi kan Davidi wi yeri. Ɛɛn fɔ, Davidi wi sila yɛnlɛ mboo wɔ. A wì suu wo tara maa pye saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
17 ma sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lilan shɔ ko kala na lo pyewe ni! Ki nambala mbele pè pe yɛɛ go pɛrɛ ma kari, pe kasanwa po ma le?» Kì pye ma, Davidi wi sila yɛnlɛ mbege tɔnmɔ pi wɔ. Ki nambala wɛlimbɛlɛ taanri pàa ŋga pye koyi yɛɛn.

18 Zeruya pinambyɔ Zhowabu wi jɔnlɔ lenaŋa Abishayi wo wìla pye ki nambala taanri pe go na. Wìla lere cɛnmɛ taanri (300) gbo wi njanraga ki ni. Wi mɛgɛ kìla yiri ki nambala taanri pe sɔgɔwɔ.
19 Ki nambala taanri pe ni, wo pàa pye na jate ma wɛ. Wo wìla pye pe go na, ɛɛn fɔ wi sila yala nambala koŋgbanmbala taanri poro ni.

20 Kabiseyɛli ca fɛnnɛ naŋa Yehoyada wi pinambyɔ Benaya wo wìla taga wo na. Wìla pye maliŋgbɔɔn wɛliwɛ. Wìla kagbɔgɔlɔ lɛgɛrɛ pye. Wìla Mowabu cɛnlɛ woolo nambala shyɛn gbo, pàa pye kotogo ni fɔ jɛŋgɛ paa jara yɛn. Nɛzhi wo pilige ka ni, ma yala were tìla kuun jɛŋgɛ, wo wìla tigi wege ka ni, jara la pye wa, maa gbɔn maa gbo.
21 Wo wìla si Ezhipiti tara fɛnnɛ nandɔnlɔgɔ fanŋga fɔ wa gbo. Njanraga la pye ki naŋa wi kɛɛ, ɛɛn fɔ, a Benaya wì si saa to wi na kanŋgaga ni ma njanraga ki shɔ wi yeri, mɛɛ wi sun njanraga ki ni maa gbo.
22 Kagala ŋgele Yehoyada pinambyɔ Benaya wìla pye koro wɛlɛ yɛɛn. Wìla mɛgɛ ta jɛŋgɛ ki nambala taanri pe sɔgɔwɔ.
23 Wìla mɛgɛ ta ma wɛ nambala nafa ma yiri kɛ sanmbala pe na. Ɛɛn fɔ wi sila yala nambala wɛlimbɛlɛ koŋgbanmbala taanri poro ni. A Davidi wì suu le maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye na wo jate wi kɔrɔsi pe ni.

24 Zhowabu wi jɔnlɔ lenaŋa Azayɛli wìla pye ki nambala nafa ma yiri kɛ pe ni, naa Betilɛɛmu ca fɛnnɛ naŋa Dodo wi pinambyɔ Ɛlihana wi ni;
25 naa Shama ŋa wìla pye Harɔdi ca fɛnnɛ woo konaa Elika ŋa wìla pye fun Harɔdi ca fɛnnɛ woo wi ni,
26 naa Pelɛti ca fɛnnɛ naŋa Helɛzi wi ni, naa Tekowa ca fɛnnɛ naŋa Ikɛshi wi pinambyɔ Ira wi ni;
27 naa Anatɔti ca fɛnnɛ naŋa Abiyezɛri wi ni, naa Husha ca fɛnnɛ naŋa Mebunayi wi ni;
28 naa Ahohi setirige pyɔ Zalimɔ wi ni, naa Netofa ca fɛnnɛ naŋa Maharayi wi ni;
29 naa Netofa ca fɛnnɛ naŋa Baana wi pinambyɔ Helɛbu wi ni, naa Iribayi pinambyɔ Itayi wi ni, ma yiri wa Gibeya ca, wa Bɛnzhamɛ tara;
30 naa Piratɔn ca fɛnnɛ naŋa Benaya wi ni, naa Naale Gaashi ca fɛnnɛ naŋa Hidayi wi ni;
31 naa Bɛti Araba ca fɛnnɛ naŋa Abi Alibɔn wi ni, naa Barihumu ca fɛnnɛ naŋa Azimavɛti wi ni;
32 naa Shaalibɔn ca fɛnnɛ naŋa Eliyaba wi ni, naa Bene Yashɛni konaa Zhonatan;
33 naa Harari ca fɛnnɛ naŋa Shama wi ni, naa Arari ca fɛnnɛ naŋa Sharari wi pinambyɔ Ahiyamu wi ni,
34 naa Maaka ca fɛnnɛ naŋa Ahasibayi wi pinambyɔ Elifelɛti wi ni, naa Gilo

† **23:13 23.13:** 1 Sami 22.1

ca fɛnnɛ naŋa Ahitofɛli wi pinambyɔ Eliyamu wi ni;
35 naa Karimɛli ca fɛnnɛ naŋa Hɛzirayi
wi ni, naa Arabu ca fɛnnɛ naŋa Paarayi
wi ni;
36 naa Zoba ca fɛnnɛ naŋa Natan wi
pinambyɔ Igali wi ni, naa Gadi ca fɛnnɛ
naŋa Bani wi ni;
37 naa Amɔ cɛnlɛ woolo naŋa Zelɛki wi
ni, naa Beerɔti ca fɛnnɛ naŋa Naharayi
wi ni. Wo wìla pye na Zeruya pinambyɔ
Zhowabu wi maliŋgbɔnyaara ti tungu;
38 naa Yetɛri ca fɛnnɛ naŋa Ira naa
Yetɛri ca fɛnnɛ naŋa Garɛbu wi ni,
39 konaa Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wi
ni. Pe ni fuun pàa pye lere nafa ma yiri
kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn.

LEELE PE JINRIWƐ KONAA TIFƐLƐGƐ YAMA PI PANGA YE

24

24.1-25

Davidi wìla ti a pè Izirayɛli woolo pe jiri (1 Kuro 21.1-27)

1 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
nawa ŋgban naa Izirayɛli woolo pe ni. A
lì si Davidi wi yirige maa wa pe na, maa
pye fɔ: «Yiri ma sa Izirayɛli woolo naa
Zhuda tara woolo pe jiri.»
2 Kona, a wunlunaŋa wì si Zhowabu ŋa
wìla pye wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege to
konaa ma pye le wi tanla wi pye fɔ: «Yiri
ma Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yanri
ma toro, mbege lɛ wa Dan ca fɔ sa gbɔn
wa Bɛrisheba ca, ma leele pe ni fuun pe
jiri mbe ta mbe pe yɔn ki jɛn.»
3 A Zhowabu wì si wunlunaŋa wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti
Izirayɛli woolo pe lɛgɛ pe sa wɛ lɛgɛsaga
cɛnmɛ na, jaŋgo wunlunaŋa, na tafɔ
maga yan yɛnlɛ ni. Ɛɛn fɔ yiŋgi na,
wunlunaŋa, na tafɔ, ma nɛɛ jaa mbege
kala cɛnlɛ na li pye?»
4 Ɛɛn fɔ wunlunaŋa wi sɛnrɛ tìla
fanŋga ta Zhowabu woro ti na konaa
maliŋgbɔɔnlɔ teele pe woro ti na. Kì
pye ma, a Zhowabu wo naa maliŋgbɔɔnlɔ
teele pe ni, pè si yiri wa wunlunaŋa wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ mbe kari sa Izirayɛli woolo
pe jiri.
5 A pè si saa Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma
yiri mɛɛ saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn
wa Aroyɛri ca ki tanla, wa ca ŋga kìla pye
wa Gadi tara gbunlundɛgɛ ki nandogomɔ
ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, ko puŋgo
na mɛɛ kari wa Yayezɛri ca.
6 A pè si yiri lema mɛɛ kari wa Galaadi
tara, naa wa Tahitimu Hodishi tara, kona
mɛɛ kari wa Dan Yaani laga ki na konaa
wa Sidɔn ca ki kanŋgara na lara ti ni.
7 A pè yiri lema ma kari wa Tiri ca,
ko ŋga pàa malaga sigembogo kan maga
maga, mɛɛ kari wa Hɛvi cɛnlɛ woolo pe
cara ti ni fuun ti ni konaa Kana tara fɛnnɛ
pe woro ti ni fuun ti ni. Pàa saa ki kɔ wa
Zhuda tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri,
wa Bɛrisheba ca ki na.
8 Pa pàa tara ti ni fuun ti yanri yɛɛn ma
saa ti kɔ yeŋge kɔlɔjɛrɛ naa piliye nafa ni,
mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalɛmu ca.
9 A Zhowabu wì si pan ma leele mbele
pàa jiri pe yɔn ki naga wunlunaŋa wi
na. Izirayɛli woolo nambala mbele pe
mbaa ya malaga gbɔn tokobi ni pàa pye
lere waga cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800 000).
Zhuda tara nambala poro la pye lere waga
cɛnmɛ kaŋgurugo (500 000).

Yɛnŋɛlɛ làa jɔlɔgɔ wa Izirayɛli woolo pe na Davidi wi kajɔɔgɔ ki kala na

10 Leele pe jiriŋgɔlɔ, a Davidi wi sunndo
wi nɛɛ kɔɔn wi na. A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
pye fɔ: «Kala na mì pye yɛɛn, kapegbɔgɔ
mì pye. Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma mi
ŋa ma tunmbyee na kajɔɔgɔ ki kala yaga
na na, katugu mì tijinliwɛ fu kala pye.»
11 Ki goto pinliwɛ pi ni, naa Davidi wìla
kaa yiri, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para li yɔn
sɛnrɛ yofɔ Gadi wi ni, wo ŋa wìla pye na
yariyanra yaan Davidi wi kan, maa pye
fɔ:
12 «Kari ma saga yo Davidi wi kan fɔ mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa mì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi
yɛn na jɔlɔgɔ kagala taanri nari ma na,
ma nuŋgba wele ma wɔ, mi yaa li wa ma
na.› »
13 Kona, a Gadi wì si kari wa Davidi wi
yeri ma saa ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo wi kan,
ma yo fɔ: «Maa jaa fuŋgo mbe to laga

ma tara sa gbɔn yɛlɛ kɔlɔshyɛn† ni lee, nakoma ma juguye paa ma puro maa fee pe yɛgɛ sa gbɔn yeŋge taanri, nakosima tifɛlɛgɛ yama mbe to laga ma tara fɔ sa gbɔn piliye taanri? Koni jatere pye ki kagala ke na, ma ka yo mbe saga yo ŋa wìlan tun wi kan.»

14 A Davidi wì si Gadi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Na nawa pì piri na na fɔ jɛŋgɛ. We we yɛɛ le Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kɛɛ li we jɔlɔ ko mbɔnrɔ, katugu li yinriwɛ taga ki yɛn ma gbɔgɔ. Ɛɛn fɔ kii daga mbe ye leele poro kɛɛ.»

15 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tifɛlɛgɛ yama wa wa Izirayɛli tara ti ni, maga lɛ le ki pinliwɛ pi ni fɔ ma saa gbɔn wagati ŋa làa kɔn ma tɛgɛ wi na. Maga lɛ wa Dan ca fɔ ma saa gbɔn wa Bɛrisheba ca ki na, lere waga nafa taanri ma yiri kɛ (70 000) wo wìla ku Izirayɛli woolo pe ni.

16 Naa mɛrɛgɛ wìla kɛɛ ki yirige maga sanga wa Zheruzalɛmu ca ki go na mbege tɔngɔ sanga ŋa ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sìli jatere wi kanŋga leele pe tɔngɔwɔ wogo ki na. A lì sigi yo mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na jɔgɔwɔ pi piin wa leele pe sɔgɔwɔ wi kan fɔ: «Yere ma! Jɔgɔwɔ pi yerege!» Kìla yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wìla pye wa Zhebusi cɛnlɛ woolo naŋa Aravina wi yarilire sunsaga ki tanla.

17 Naa Davidi wìla kaa mɛrɛgɛ wi yan wila leele pe tɔnri, a wì si para Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni ma yo fɔ: «Wele, muwi mì kapege ki pye. Muwi mì jɔgɔwɔ pi pye. Ɛɛn fɔ ki leele mbele yiŋgi pe pye? Ma kɛɛ ki yirige ma jɔlɔgɔ wa mi naa na go woolo woro na.»

18 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Gadi wì si kari wa Davidi wi yeri ma saa wi pye fɔ: «Yiri ma kari wa Zhebusi cɛnlɛ woolo naŋa Aravina wi yarilire sunsaga ki na, ma sa saraga wɔsaga kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.»

19 Kì pye ma, a Davidi wì si yiri ma kari, ma yala Gadi wi sɛnyoro ti ni, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wi kan we.

20 A Aravina wì suu yɛgɛ ki yirige ma wele, mɛɛ wunlunaŋa wo naa wi tunmbyeele pe yan paa paan wa wi yeri. A Aravina wì si yiri ma kari wa wunlunaŋa wi tanla, mɛɛ to maa yɛgɛ ki jiile wa tara wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ.

21 Kona, a Aravina wì sho fɔ: «Yiŋgi na wunlunaŋa, na tafɔ, ma nɛɛ paan laga mi ŋa ma tunmbyee na yeri?»

A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì pan mbɔɔn yarilire sunsaga ki lɔ ma yeri mbe saraga wɔsaga kan wa ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, jaŋgo tifɛlɛgɛ yama mba pi yɛn leele pe na pi ta pi kɔ pi laga pe na.»

22 A Aravina wì si Davidi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, yarilire sunsaga ki lɛ, konaa yaraga ŋga kɔɔn ndanla maga wɔ saraga ki ni. Wele, nɛrɛ nda to yaa pye saara sogoworo, yarilire sunkanŋgaga† ko naa nɛrɛ tunŋgo pyetire ti ni, ti yaa pye ki sogokanŋgirɛ. 23 Ee, wunlunaŋa, mi Aravina mila ki yaara ti ni fuun ti kaan ma yeri.» A Aravina wì sho naa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnlɛ ma na nayinmɛ ni.»

24 Ɛɛn fɔ, a wunlunaŋa wì si Aravina wi pye fɔ: «Ayoo, mila jaa mberi lɔ ma yeri ki sɔnŋgɔ ki na win. Mii penjara wɔ yaraga ŋga na, mi se yɛnlɛ fyew mbege wɔ saraga sogowogo Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li yeri.» A Davidi wì si yarilire sunsaga ko naa nɛrɛ ti lɔ Aravina wi yeri warifuwe pyɔ nafa shyɛn ma yiri kɛ na.

25 A Davidi wì si saraga wɔsaga kan wa ki laga ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, mɛɛ saara sogoworo naa nayinmɛ saara wɔ wa ki na li yeri. A Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì si sogo li na tara woolo pe kanŋgɔlɔ, a tifɛlɛgɛ yama pì si kɔ ma laga Izirayɛli woolo pe na.

† **24:13 24.13:** Ŋga kì yo fɔ: *Fuŋgo mbe to laga ma tara sa gbɔn yɛlɛ kɔlɔshyɛn,* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, ko naa wa 1 Kuroniki 21.12 laga ki ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ *fuŋgo mbe to laga ma tara sa gbɔn yɛlɛ taanri.* † **24:22 24.22:** Yarilire sunkanŋgaga ki ma pye papagapa, pe maga tɛ maga pye ŋgundɔ ŋgundɔ, mbe sigi pɔ nɛrɛ shyɛn na, ti maa ki tilele wa yarilire ti ni, nari suun, nari pire ti woo.

WUNLUMBOLO
sɛwɛ koŋgbanŋa
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Wunlumbolo sɛwɛ koŋgbanŋa wi yɛn na para Izirayɛli woolo pe wunluwɔ sɛnrɛ to na, to nda tì peli wa Samiyɛli sɛwɛɛlɛ pe ni. Wunlumbolo sɛwɛ pàa wi kɔn shyɛn paa Samiyɛli sɛwɛ wi yɛn, katugu wi saa ya kɔ sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi nuŋgba ni.

Wa wunlumbolo sɛwɛ wi ni, pe wunlumbolo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yinwege ki cancan ma wele, ma yala pe yɛn sinmbele Yɛnŋɛlɛ li ni yɛgɛ ŋga na ko ni. Tara tìla pye na yɔngɔ na kee yɛgɛ, ma yala tara woolo pàa pye na nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri yɛgɛ ŋga ni ko ni. Ɛɛn fɔ pe yarisunndo gbɔgɔwɔ po naa pe mbalogowo po maga kan pe juguye pe ma ya pe ni. Yɛnŋɛlɛ làa li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ fanŋga fɛnnɛ torogo paa Eli yɛn, pe pan pe wunlumbolo pe nawa to ŋga laa jaa paa piin ki ni.

Wunlumbolo sɛwɛ koŋgbanŋa wi sɛnrɛ tì kɔn ma yiri kɔnsaga taanri.

Sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1–2) ko yɛn na para wunlunaŋa Davidi wi yɛgɛlɛ puŋgo wogolo koro sɛnrɛ na. Wi pinambyɔ Salomɔ wìla kaa cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Wa wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (3–11), Salomɔ wi wunluwɔ pi sɛnrɛ ti yɛgɛ yo wa. Wìla penjagbɔrɔ ta, a wi mɛgɛ kì yiri. Wìla shɛrigo gbɔgɔ kan wa Zheruzalɛmu ca. Konaa ki ni fuun, wa Salomɔ wi yinwege ki kɔsaga yeri, wìla kaa pye mbasinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li ni na wi jɛɛlɛ pe yarisunndo ti gbogo. A Salomɔ wì si kaa ku, a wi pinambyɔ Orobowamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (12–22), Izirayɛli tara tì kɔn shyɛn. Nda pàa pye na yinri Zhuda tara to la pye wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, nda pàa pye na yinri Izirayɛli tara to la pye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Izirayɛli tara wunlumbolo pe ni fuun pàa je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, ma saa na yarisunndo ta yɛgɛ gbogo. Ɛɛn fɔ Zhuda tara wunlumbolo pe gbɔwɔ la taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Salomɔ wìla cɛn wunluwɔ pi na wa Davidi wi yɔnlɔ *1–2*
Salomɔ wi wunluwɔ sanga *3–11*
Salomɔ wi wunluwɔ pi lɛsanga fɛɛ wi ni *3–4*
Salomɔ wìla shɛrigo gbɔgɔ ki kan *5.15–8.66*
Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ lɛ Salomɔ wi yeri *9.1-28*
Saba tara wunlunjɔ wìla saa Salomɔ wi shari *10.1-29*
Salomɔ wi mbasinmɛ konaa wi kunwɔ *11.1-43*
Izirayɛli tara wunluwɔ pìla kɔn shyɛn *12–22*
Izirayɛli woolo pàa yiri ma je Orobowamu wi na *12.1-33*
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa para ma wa Yerobowamu wi na *13.1-34*
Zhuda tara naa Izirayɛli tara wunlumbolo *14–16*
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli wi wagati *17–19*
Wunlunaŋa Ashabu wo naa wunlunjɔ Yezabɛli *20.1–22.40*
Zhozafati naa Ahaziya pe kala *22.41-54*

SALOMƆ WILA CƐN WUNLUWƆ PI NA WA DAVIDI WI YƆNLƆ

1–2

Wunlunaŋa Davidi wi lelɛwɛ kala

1 Wunlunaŋa Davidi wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ ma yinwetɔnlɔgɔ ta. Pàa pye naa tɔnni paritɔnŋgɔ ni, ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, ko na ya mbe were ti laga wi na.

2 A wi tunmbyeele pè suu pye fɔ: «Wunlunaŋa, we tafɔ, ki yaga we sa sumboro naŋa mbajɛɛn wa lagaja ma kan, wi pan wila tunŋgo piin ma kan konaa wila ma kɔrɔsi. Ki sumboro naŋa mbajɛɛn wi yaa la sinlɛ ma tanla, pa kona wunlunaŋa, we tafɔ, ma were ti yaa laga ma na.»

3 A pè si saa yanri wa Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni mbe sumboro tiyɔɔn wa lagaja. A pè si saa Sunɛmu ca fɛnnɛ sumboro Abishagi wi yan, mɛɛ pan wi ni wa wunlunaŋa wi yeri.

4 Ki sumborombyɔ wìla pye ma yɔn fɔ
jɛŋgɛ. Wìla pye na wunlunaŋa wi kɔrɔsi,
na tunŋgo piin wi kan. Ɛɛn fɔ wunlunaŋa
wi sila wi jɛn jɛlɛ.

Adoniya wìla pye na jaa mboo yɛɛ pye wunluwɔ

5 Ki wagati wi ni, Davidi wìla pinambyɔ
ŋa se wi jɔ Hagiti wi na, Adoniya we, wi
nɛɛ wi yɛɛ gbogo na yuun fɔ: «Muwi mi
yaa cɛn wunluwɔ pi na.» Wìla wotoro
ŋa shɔn maa tilele wa lagaja, naa shɔn
lugufɛnnɛ ni konaa nambala nafa shyɛn
ma yiri kɛ ni, a poro na fee wi yɛgɛ†.
6 Wi yinwege piliye yi ni, wi to wi sila
wi yɛri nakoma mbe sɛnŋgbanra yo wi
ni mbe yo fɔ: «Yiŋgi maa piin yɛɛn?»
Adoniya wìla yɔn fɔ jɛŋgɛ. Wo pàa se ma
taga Abisalɔmu wi na.
7 A Adoniya wì si saa para Zeruya
pinambyɔ Zhowabu† wi ni konaa saraga
wɔfɔ Abiyatari wi ni. A poro si gbogolo
wi ni mboo saga.
8 Ɛɛn fɔ, saraga wɔfɔ Zadɔki, naa Yehoy-
ada pinambyɔ Benaya†, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ Natan, naa Shimeyi naa Ereyi
konaa Davidi wi lenambala wɛlimbɛlɛ pe
ni, poro sila gbogolo Adoniya wi ni.
9 Pilige ka, a Adoniya wì si simbaala naa
sikaala, naa nɛrɛ konaa napire nda tì tɔrɔ
ta wɔ saraga wa Zohelɛti sinndɛlɛgɛ ki
tanla†, ko ŋga ki yɛn wa Eni Oroguwɛli
pulugo ki tanla we. A wì suu to seyɛɛnlɛ,
wunlunaŋa wi pinambiile wele, pe ni
fuun pe yeri wa ki saraga suro liwɛn pi
na, konaa Zhuda tara nambala pe ni fuun
pe ni, wunlunaŋa wi tunmbyeele wele.
10 Ɛɛn fɔ wi sila yɛnlɛ mbe Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ Natan, naa Benaya, naa lenam-
bala wɛlimbɛlɛ poro naa wi to seyɛnlɛ
Salomɔ wi ni poro yeri.

Natan naa Batisheba pàa saa para Davidi wi ni

11 Kona, a Natan wì si saa Salomɔ wi nɔ
Batisheba† wi pye fɔ: «Mɛɛ ki logo mbe
yo fɔ Hagiti pinambyɔ Adoniya wùu yɛɛ
pye wunluwɔ, ma si yala we tafɔ Davidi
wi woro ki jɛnmɛ?
12 Koni, ta nuru na yeri, mi yaa ma yɛri
sɛnrɛ ta ni, jaŋgo mɔɔ yɛɛ go shɔ konaa
mbɔɔn pinambyɔ Salomɔ wi go shɔ fun.
13 Kari wa wunlunaŋa Davidi wi yeri
ma saa pye fɔ: ‹E, wunlunaŋa, na tafɔ,
mboro ma màa wugu mi ŋa ma kulojɔ
na kan ma yo fɔ na pinambyɔ Salomɔ
wo wi yaa ka pye wunluwɔ ma puŋgo
na le? Fɔ wo wi yaa ka cɛn wunluwɔ pi
na ma yɔnlɔ? Mɛlɛ, a Adoniya wo si pye
wunluwɔ?
14 Wele, mbɔɔn ta maa para wunlunaŋa
wi ni sanga ŋa ni, mi jate mi yaa ye wa
mbɔɔn sɛnrɛ ti kan fanŋga ni.› »
15 Kona, a Batisheba wì si kari wa
wunlunaŋa wi yumbyɔ wi ni. Ma si yala
wunlunaŋa wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ, a Sunɛmu ca
fɛnnɛ sumboro Abishagi wi nɛɛ tunŋgo
piin wi kan.
16 A Batisheba wì si sogo maa
kanŋguuro ti kan wunlunaŋa wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ. A wunlunaŋa wì suu yewe ma
yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa?»
17 A wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na
tafɔ, màa wugu mi ŋa ma kulojɔ na kan
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na
ma yo fɔ ma pinambyɔ Salomɔ wo wi
yaa pye wunluwɔ ma puŋgo na, mbe cɛn
wunluwɔ pi na ma yɔnlɔ.
18 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, Adoniya
wùu yɛɛ pye wunluwɔ koni, ma si yala
wunlunaŋa, na tafɔ, ma woro ki jɛnmɛ.
19 Wì nɛrɛ naa napire nda tì tɔrɔ konaa
simbaala lɛgɛrɛ wɔ saraga. Wì wunlu-
naŋa wi pinambiile pe ni fuun pe yeri
ki suro liwɛn pi na, naa saraga wɔfɔ
Abiyatari wi ni konaa maliŋgbɔɔnlɔ to
Zhowabu wi ni. Ɛɛn fɔ wii ma tunmbyee
Salomɔ wo yeri.
20 Ɛɛn fɔ, wunlunaŋa, na tafɔ, mboro
Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛn na wele,
jaŋgo lere ŋa wi yaa cɛn wunluwɔ pi na,
na tafɔ ma yɔnlɔ, maga yo maga filige pe
kan.

† **1:5 1.5:** 1 Sami 3.4 † **1:7 1.7:** Zhowabu wìla pye Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi to. † **1:8 1.8:** Benaya wìla pye Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ wo wa; puŋgo na wo wi mbaa ka pye maliŋgbɔɔnlɔ pe to wa Zhowabu wi yɔnlɔ. † **1:9 1.9:** Adoniya wìla yaayoro ti wɔ saraga mbege naga fɔ wo wi yaa cɛn wunluwɔ pi na. † **1:11 1.11:** 2 Sami 12.24

21 Nakoma, wunlunaŋa, na tafɔ, na
maga ka ku mbe taga wa ma tɛlɛye pe na,
pa kona pe yaa ka mi naa na pinambyɔ
Salomɔ wi ni we jɔlɔ paa kapege pyefɛnnɛ
yɛn.»
22 Maga ta Batisheba wìla pye na para
wunlunaŋa wi ni bere, a Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ Natan wì si gbɔn teere.
23 A pè sigi yo wunlunaŋa wi kan ma
yo fɔ: «Wele, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Natan wì pan laga.» A Natan wì si ye
wa wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ, mɛɛ fɔli maa
yɛgɛ ki jiile wa tara wunlunaŋa wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ.
24 Ko puŋgo na, a Natan wì sho fɔ:
«E, wunlunaŋa, na tafɔ, ki cɛn mboro
màa ki yo ma yo fɔ Adoniya wi yaa ka
pye wunluwɔ ma puŋgo na, mbe cɛn
wunluwɔ pi na ma yɔnlɔ kɛ!
25 Katugu nala wì yiri ma kari sa nɛrɛ,
naa napire nda tì tɔrɔ konaa simbaala naa
sikaala lɛgɛrɛ wɔ saraga. Wì wunlunaŋa
wi tunmbyeele pe ni fuun pe yeri ki suro
liwɛn pi na, naa maliŋgbɔɔnlɔ teele poro
naa saraga wɔfɔ Abiyatari wi ni. Pe
mbele wa, pe yɛn na nii, na woo wa wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ na yuun fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ sa ti
wunlunaŋa Adoniya wi yinwetɔnlɔgɔ ta!›
26 Ɛɛn fɔ, mi ŋa ma tunmbyee wii na
yeri, wii saraga wɔfɔ Zadɔki naa Yehoy-
ada pinambyɔ Benaya pe yeri; wii si ma
tunmbyee Salomɔ wi yeri fun.
27 Naga yɛn ma, pa ko kapyege ŋga ko
yiri wa wunlunaŋa, na tafɔ wi yeri wi le?
Ma si yala, wunlunaŋa, na tafɔ, lere ŋa wi
daga mbe cɛn wunluwɔ pi na ma puŋgo
na, mɛɛ suu naga mi ŋa ma tunmbyee na
na.»
28 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì suu yɔn
sogo ma yo fɔ: «Ye Batisheba wi yeri wa
na kan.» A pè suu yeri, a wì si ye wa go
ma saa yere wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
29 A wunlunaŋa wì si wugu ma yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinwege wolo, lo na
lìlan shɔ jɔlɔgɔ ki ni fuun ki ni we.
30 Mìla wugu ma kan yɛgɛ ŋga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li na ma
yo fɔ ma pinambyɔ Salomɔ wi yaa ka pye
wunluwɔ na puŋgo na, mbe cɛn wunluwɔ
pi na na yɔnlɔ, pa mi yaa ki pye ma mbege
yɔn fili nala.»
31 Kona, a Batisheba wì si fɔli maa
yɛgɛ ki jiile wa tara, ma kanŋguuro kan
wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ,
mɛɛ yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa ti wunlunaŋa, na
tafɔ Davidi, ma yinwetɔnlɔgɔ ta fɔ sanga
pyew.»

Davidi wìla Salomɔ wi wɔ wi cɛn wunluwɔ wa wi yɔnlɔ

32 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa Davidi
wì sho fɔ: «Ye sa saraga wɔfɔ Zadɔki wo
naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan konaa
Yehoyada pinambyɔ Benaya pe yeri na
kan.» A pè si saa pe yeri, a pè pan wa
wunlunaŋa wi yeri.
33 A wunlunaŋa wì si pe pye fɔ: «Mi ŋa
ye tafɔ, yanla tunmbyeele pe lɛ ye kari pe
ni, ye sanla pinambyɔ Salomɔ wi lurugo
wa na sofile woroso wi na, ye kari wi ni
wa Giyɔn pulugo ki yɔn na.
34 Wa ki laga ki na, saraga wɔfɔ Zadɔki
wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan wi
ni, pe yaa sa sinmɛ kpoyi wo wi na mboo
wɔ wi pye Izirayɛli tara ti wunlunaŋa.
Ye yaa kaa mbanlaga ki wiin mbaa yuun
fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ sa ti wunlunaŋa Salomɔ wi
yinwetɔnlɔgɔ ta sanga pyew.›
35 Ko puŋgo na, ye yaa taga wi puŋgo
na, wi yaa pan mbe cɛn wa na wunluwɔ
jɔngɔ ki na, mbe pye wunluwɔ wa na
yɔnlɔ. Wo mì tɛgɛ wi pye Izirayɛli woolo
naa Zhuda tara woolo pe yɛgɛ sinvɔ.»
36 A Yehoyada pinambyɔ Benaya wì
si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ:
«Anmiina. Yawe Yɛnŋɛlɛ, wunlunaŋa, na
tafɔ wi Yɛnŋɛlɛ le, li ti ma sɛnrɛ ti pye
kaselege.
37 Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye Salomɔ wi ni paa
yɛgɛ ŋga na làa pye wunlunaŋa, na tafɔ
Davidi wi ni we. Li ti wi wunluwɔ pi
gbɔgɔ pi wɛ wunlunaŋa, na tafɔ Davidi
wi woo pi na.»
38 Kona, saraga wɔfɔ Zadɔki, naa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan, naa Yehoy-
ada pinambyɔ Benaya, naa Kɛrɛti tara
fɛnnɛ konaa Pelɛti cɛnlɛ woolo† mbele
pàa pye wunlunaŋa wi piŋgbaanla pè si

† **1:38 1.38:** Kɛrɛti tara fɛnnɛ naa Pelɛti cɛnlɛ woolo pàa pye tara ta yɛgɛ woolo. Pàa pye wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ naa kɔrɔsi.

Salomɔ wi lurugo maa teŋge wa wunlunaŋa Davidi wi sofile woroso wi na, ma kari wi ni wa Giyɔn pulugo ki yɔn na.

39 A saraga wɔfɔ Zadɔki wì si yɛnnɛ na làa pye ma yin sinmɛ pi ni li lɛ wa Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki ni, mɛɛ pi wo wa Salomɔ wi go ki na maa tɛgɛ wunluwɔ. A pè si mbanlaga ki win, a leele pe ni fuun pe nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa ti wunlunaŋa Salomɔ wi yinwetɔnlɔgɔ ta!»

40 A leele pe ni fuun pè si taga wi puŋgo na na kee. Pàa pye na wegele wiin, na yɔgɔri fɔ jɛŋgɛ, fɔ a tara tila tigile pe jɔrɔgɔmɔ pi kala na.

Adoniya wìla wi yɛɛ go sogo ma Salomɔ wi kan

41 Adoniya wo naa leele mbele fuun pàa pye wi ni wa lisaga, pè sigi tinmɛ pi logo, maga ta pàa pye na koo lige ki na. Zhowabu wìla mbanlaga ki magala li logo mɛɛ yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi tinmɛ gbɔɔ pila yinrigi wa ca ki ni yɛɛn?»

42 Ma pe ta pàa pye na para bere, a saraga wɔfɔ Abiyatari wi pinambyɔ Zhonatan wì si pan ma gbɔn. A Adoniya wì suu pye fɔ: «Pan laga, katugu ma yɛn lere ŋa wi yɛn sɔbɛ fɔ. Ki woro nala kɔɔn shyɛn, ma yɛn na paan mbe sɛntanra yo mbe we kan.»

43 A Zhonatan wì si Adoniya wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo, sɛntanra ma. Ɛɛn fɔ wunlunaŋa, we tafɔ Davidi wì ti a pè Salomɔ wi tɛgɛ wunluwɔ.

44 Wì saraga wɔfɔ Zadɔki wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan, naa Yehoyada pinambyɔ Benaya, naa Kɛrɛti tara woolo konaa Pelɛti cɛnlɛ woolo pe pinlɛ Salomɔ wi ni, a pòo lurugo maa teŋge wa wunlunaŋa wi sofile woroso wi na.

45 Saraga wɔfɔ Zadɔki wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan wi ni, pè sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ wunluwɔ wa Giyɔn pulugo ki yɔn na. A pè si yiri le ma sɔngɔrɔ wa ca nayinmɛ ni. A ca woolo pe ni fuun pe nɛɛ yɔgɔri. Ko tinmɛ po yè logo we.

46 Mbe taga wa ko na, Salomɔ wì yɛrɛ cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na.

47 A wunlunaŋa wi tunmbyeele pè pan ma duwaw pye wunlunaŋa, we tafɔ Davidi wi kan ma yo fɔ: ‹Ma Yɛnŋɛlɛ li Salomɔ wi mɛgɛ ki yirige ki wɛ ma wogo ki na! Luu wunluwɔ pi gbɔgɔ pi wɛ ma woo pi na!› A wunlunaŋa wì si fɔli wa wi sinlɛyaraga ki na ma Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ,

48 ma sho fɔ: ‹Mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li sɔnni. Lo na lì lere wa tɛgɛ wunluwɔ pi na wa na yɔnlɔ, ma ti a mùu yan yɛnlɛ ni.› »

49 Kì pye ma, Adoniya wìla leele mbele yeri, pe ni fuun pe nɛɛ seri fyɛrɛ ti kala na. A pè si yiri ma kari pe yɛ pe yɛ.

50 Adoniya wìla fyɛ jɛŋgɛ Salomɔ wi yɛgɛ, a wì si yiri ma fe ma saa saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ ke yigi ma karafa Yɛnŋɛlɛ li na.

51 A pè si saa ki yo Salomɔ wi kan ma yo fɔ: «Wele, Adoniya wi yɛn na fyɛ wunlunaŋa Salomɔ wi yɛgɛ, fɔ a wì fe ma saa saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ ke yigi ma karafa Yɛnŋɛlɛ li na; ma yo fɔ: ‹Mi se yiri laga ki laga ŋga ki ni, fɔ ndɛɛ wunlunaŋa Salomɔ wi wugu na kan nala, fɔ wi sanla gbo tokobi ni.› »

52 A Salomɔ wì sho fɔ: «Na wiga wi yɛɛ pye lejɛnŋɛ, ali wi yinzige nuŋgba ko se to tara. Ɛɛn fɔ na wiga kambasinŋge pye, pa wi yaa ku.»

53 Kona, a wunlunaŋa Salomɔ wì si leele torogo, a pè saa wi yigi maa laga wa saraga wɔsaga ki na. A wì si pan ma fɔli wunlunaŋa Salomɔ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ. Kona, a Salomɔ wì suu pye fɔ: «Ta kee ma go.»

2

Davidi wi kusanga wi ni, sɛnrɛ nda wìla yo wi pinambyɔ Salomɔ wi kan

1 Naa Davidi wi kusanga wila kaa na yɔngɔ, a wì sigi sɛnrɛ nda ti yo wi pinambyɔ Salomɔ wi kan ma yo fɔ:

2 «Mi wo na, sanni jɛnri mi yaa kari wa we ni fuun karisaga ki ni. Koni kotogo le ma yɛɛ ni, ma pye lenaŋa.

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yigi, maa tanri li koŋgolo ke na, mali kondɛgɛŋgɛlɛ, naa li ŋgasegele, naa li

kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ, naa li nagawa sɛnrɛ ti yigi maa tanri ti na, paa yɛgɛ ŋga na ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni we. Pa kona laga o laga ma mbe kari, ma kapyegele ke ni fuun ke yaa la yɔngɔ.

4 Na ki ka pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo na kanŋgɔlɔ, li yaa ti yɔn fili†. Làa ki yo na kan fɔ: ‹Na ma setirige piile pe kaa pe tangalɔmɔ pi kɔrɔsi, mbe pye tagawa ni na yɛgɛ sɔgɔwɔ pe kotogo ki ni fuun ni, naa pe nawa pi ni fuun ni, kona leele yaa kaa taa wa ma setirige piile pe ni mbaa cɛɛn Izirayɛli tara wunluwɔ pi na fɔ sanga pyew.›

5 «Kala na Zeruya pinambyɔ Zhowabu wìla pye na na, màli jɛn. Ŋga wìla pye Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ teele shyɛn, Nɛri pinambyɔ Abinɛri naa Yetɛri pinambyɔ Amasa pe na, màga jɛn. Wìla pe gbo yɛyinŋge sanga ni ma mbe yo malaga gbɔnsanga wi. Wìla pe gbogo ki go kala li lɛ wi yɛ†.

6 Ma wi kala li yɛgɛ wɔ ma yala ma tijinliwɛ pi ni. Maa kaa yaga wi ku yɛyinŋge na wa wi lelɛwɛ pi ni.

7 «Barizilayi ŋa wì yiri wa Galaadi tara, ma kajɛŋgɛ pye wi pinambiile pe kan. Leele mbele pe yaa kaa nii wa ma tabali wi na, pe yaa ka pye pe ni; katugu sanga ŋa ni mìla pye na fee mbe shɔ ma ndɔ Abisalɔmu wi yeri, pàa kajɛŋgɛ pye na kan†.

8 «Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa Gera ŋa wì yiri wa Bahurimu ca, maga ka fɛgɛ wi pinambyɔ Shimeyi wi na. Pilige ŋga ni mìla pye na kee sa karafa wa Mahanayimu ca, wo wìla yiri na kɔrɔgɔ ma daŋga sɛnrɛ yo ma wa na na. Ɛɛn fɔ na sɔngɔrɔsaga, wìla pan mala fili wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na. A mì si wugu maa kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na ma yo mi soo gbo tokobi ni.

9 Ɛɛn fɔ koni, maga kaa yaga mbajɔlɔwɔ, katugu ma yɛn lere ŋa wi yɛn ma jilige. Ŋga ma daga mbe pye wi na, màga jɛn. Ali mbege ta wì lɛ, ma yaa ka ti poo gbo.»

Davidi wi kunwɔ

10 Ko puŋgo na, a Davidi wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa Davidi wi wunluwɔ ca ki ni.

11 Yɛlɛ nafa shyɛn Davidi wìla pye wunluwɔ pi na Izirayɛli woolo pe go na. Wìla yɛlɛ kɔlɔshyɛn pye wa Eburɔn ca, ma yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri taanri pye wa Zheruzalɛmu ca†.

12 A Salomɔ wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi to Davidi wi yɔnlɔ. A wi wunluwɔ pì si yeresaga ta fɔ jɛŋgɛ†.

Pàa Adoniya wi gbo

13 Pilige ka, a Hagiti pinambyɔ Adoniya wì si kari wa Salomɔ wi nɔ Batisheba wi yeri. A Batisheba wì suu yewe ma yo fɔ: «Ma pan tanga ni le?»

A Adoniya wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, mì pan tanga ni.»

14 A Adoniya wì sho naa fɔ: «Mi yɛn na jaa mbe para ma ni.»

A wì sho fɔ: «Ta para.»

15 A Adoniya wì sho fɔ: «Màga jɛn ma yo wunluwɔ pila daga mbe kan mi yeri. Muwi Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa pye na wele mbe tɛgɛ wunluwɔ pi na. Ɛɛn fɔ, a wunluwɔ pì si kaa kanŋga ma kan na jɔnlɔ Salomɔ wi yeri, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lùu kan wi yeri.

16 Koni mi yaa ma yɛnri kala nuŋgba ni, maga ka je li na.»

A Batisheba wì sho fɔ: «Ti yo.»

17 A Adoniya wì sho fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma saga yo wunlunaŋa Salomɔ wi kan fɔ wi Abishagi ŋa wì yiri wa Sunɛmu ca wi kan na yeri na jɔ, katugu mì taga ki na ma yo wi se je ma yɛnrɛgɛ ki na.»

18 A Batisheba wì sho fɔ: «Mìgi logo. Mi jate mi yaa sɔɔn kala li yɛgɛ yo wunlunaŋa wi kan.»

19 A Batisheba wì si kari wa wunlunaŋa Salomɔ wi yeri mbe sa para wi ni Adoniya wi kanŋgɔlɔ. A wunlunaŋa wì si yiri ma saa wi nɔ wi fili, ma fɔli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ, mɛɛ sɔngɔrɔ ma cɛn wi wunluwɔ jɔngɔ ki na. A wì si ti a pè wunluwɔ jɔngɔ ka tɛgɛ wi nɔ wi kan, a wi nɔ wì si cɛn ki na wa wi kalige kɛɛ ki na.

† **2:4 2.4:** 2 Sami 7.11-16 † **2:5 2.5:** 2 Sami 3.27; 20.10 † **2:7 2.7:** 2 Sami 17.27-29 † **2:11 2.11:** 2 Sami 5.4; 1 Kuro 3.4 † **2:12 2.12:** 1 Kuro 29.23

20 A nɔfɔ wì sho fɔ: «Mi yɛn na jaa
mbɔɔn yɛnri kala jɛɛlɛ nuŋgba ni, maga
ka je li na.»
A wunlunaŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Na nɔ, ki kala li yɛnri, mi se je li na.»
21 A nɔfɔ wì sho naa fɔ: «Ki yaga ma
Sunɛmu ca fɛnnɛ jɔ Abishagi wi kan ma
ndɔ Adoniya wi yeri wi jɔ.»
22 A wunlunaŋa Salomɔ wì suu nɔ wi
yɔn sogo ma yo fɔ: «Kì pye mɛlɛ, a ma nɛɛ
Sunɛmu ca fɛnnɛ sumboro Abishagi wi
yɛnri Adoniya wi kan? Sin ma wunluwɔ
po yɛnri wi kan teere ni, katugu Adoniya
wi yɛn na ndɔ! Wunluwɔ pi yɛnri
teere wo naa saraga wɔfɔ Abiyatari konaa
Zeruya pinambyɔ Zhowabu wi ni pe kan.»
23 Kona, a wunlunaŋa Salomɔ wì si
wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, ma yo
fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na, na
mi si ti pe Adoniya wi gbo yɛnrɛgɛ ŋga wi
yɛnri na yeri ki kala na.
24 Koni mbege ta Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn
yinwege wolo, lo na lìlan tɛgɛ wunluwɔ pi
na na to Davidi wi yɔnlɔ, ma yeresaga kan
na wunluwɔ pi yeri, konaa ma wunluwɔ
pi kan mi naa na setirige piile we yeri, ma
yala yɔn fɔlɔ na làa kɔn li ni, mì wugu li
mɛgɛ ki na fɔ pe yaa Adoniya wi gbo nala
yɛrɛ.»
25 A wunlunaŋa Salomɔ wì si Yehoy-
ada pinambyɔ Benaya wì tun, a wì saa
Adoniya wì gbɔn maa gbo. Pa Adoniya
wìla ku yɛɛn.

Pàa Abiyatari wi purɔ maa laga wa saraga wɔgɔtunŋgo ki na konaa ma Zhowabu wi gbo

26 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì sigi
yo saraga wɔfɔ Abiyatari wi kan ma yo
fɔ: «Kari ma sa cɛn wa ma tara laga ki
ni, wa Anatɔti ca, mà jɛn mboro fun ma
daga mbe ku. Ɛɛn fɔ mi sɔɔn gbo nala,
katugu mà we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi tugo na to Davidi wi yɛgɛ
konaa jɔlɔgɔ ŋga fuun wìla jɔlɔ màa koro
wi ni†.»
27 Pa Salomɔ wìla Abiyatari wi laga wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔgɔtunŋgo ki na
yɛɛn. Kì pye ma, sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa yo wa Silo ca Eli go woolo pe wogo na,
a tì si ti yɛɛ yɔn fili†.
28 Naa Zhowabu wìla kaa ki sɛnrɛ ti
logo, a wì si fe ma kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li paraga go ki ni ma saa saraga wɔsaga ki
yɛnŋgɛlɛ ke yigi ma karafa Yɛnŋɛlɛ li na,
katugu wìla gbogolo Adoniya wi ni, ɛɛn fɔ
wi sila gbogolo Abisalɔmu wo ni.
29 A pè si saa ki yo wunlunaŋa Salomɔ
wi kan ma yo fɔ Zhowabu wi fe ma kari
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li paraga go ki ni, fɔ wi
yɛn ma lara wa saraga wɔsaga ki tanla.
Kona, a Salomɔ wì si Yehoyada pinambyɔ
Benaya wi tun ma yo fɔ: «Kari ma saa
gbɔn maa gbo.»
30 A Baneya wì si kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li paraga go ki ni, ma saa Zhowabu wi pye
fɔ: «Wunlunaŋa wì yo ma yiri laga ki laga
ŋga ki ni.»
Ɛɛn fɔ, a Zhowabu wì si Benaya wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Ayoo, pa mi yaa ku
lagamɛ.»
A Benaya wì si sɔngɔrɔ ma saa
Zhowabu wi sɛnyoro ti yo wunlunaŋa wi
kan.
31 A wunlunaŋa wì si Benaya wi pye fɔ:
«Ŋga wì yo, kari ma saga pye ma. Kari
ma saa gbo, maa le. Ki ka pye ma, leele
mbele Zhowabu wì gbo go fu, pa ma yaa
ki kapege ki laga mi naa na go woolo we
go na.
32 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa wi legbogo ki
fɔgɔ tɔn wo jate wi na, katugu wìla
nambala shyɛn gbo tokobi ni, mbele pàa
pye sinmbele konaa jɛrɛgisaga fu. Pàa
pye ma sin ma wɛ wo jate wi na. Ma si
yala na to Davidi wi sila pye pe gbokala
li jɛnmɛ. Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ
to Nɛri wi pinambyɔ Abinɛri naa Zhuda
tara maliŋgbɔɔnlɔ to Yetɛri wi pinambyɔ
Amasa poro la wɛlɛ.
33 Zhowabu wo naa wi setirige piile pe
ni poro pe yaa ki legbogo ki go kala li
lɛ. Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa yɛyinŋge
kan Davidi naa wi setirige piile, naa wi go
woolo konaa wi wunluwɔ pi yeri fɔ sanga
pyew.»
34 Kona, a Yehoyada pinambyɔ Benaya
wì si yiri ma kari ma saa Zhowabu wi

† **2:26 2.26:** 1 Sami 22.20-23; 2 Sami 15.27 † **2:27 2.27:** 1 Sami 2.27-36

gbɔn maa gbo. A pè si saa Zhowabu wi le wa wi yɛɛra tara laga ki ni, wa gbinri wi ni.
35 A wunlunaŋa wì si Yehoyada pinambyɔ Benaya wi tɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ to wa Zhowabu wi yɔnlɔ, mɛɛ saraga wɔfɔ Zadɔki wi tɛgɛ wa Abiyatari wi yɔnlɔ.

Pàa Shimeyi wi gbo

36 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si Shimeyi wi yeri maa pye fɔ: «Shimeyi, go ka kan laga Zheruzalɛmu ca ma cɛn wa ki ni. Maga ka yiri mbe kari laga ka kpɛ ni.
37 Ma cɛn ki cɛnwɛ fɔ pilige o pilige maga yiri laga ca ki ni mbe Sedirɔn lafogo ki kɔn mbe yiri, ma yaa ku ki pilige ki ni. Pa kona ma kunwɔ pi yaa pye mboro yɛɛra go kala.»
38 A Shimeyi wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga mà yo mìgi logo. Mi ŋa ma tunmbyee, mi yaa tanga mbe yala wunlunaŋa, na tafɔ ma sɛnyoro ti ni.» A Shimeyi wì si cɛn ma mɔ wa Zheruzalɛmu ca.
39 Ɛɛn fɔ yɛlɛ taanri toroŋgɔlɔ, a Shimeyi wi kulolo shyɛn si fe wa wi yeri ma kari wa Maaka pinambyɔ Akishi ŋa wìla pye Gati† ca wunlunaŋa wi yeri. A pè si saa ki yo Shimeyi wi kan fɔ: «Ma kulolo pe yɛn wa Gati ca.»
40 Kì pye ma, a Shimeyi wì si yiri maa sofile jɔngɔ ki taga wi sofile wi na, mɛɛ kari wa Gati ca, wa Akishi wi yeri ma saa wi kulolo pe lagaja. A wì si sɔngɔrɔ ma pan pe ni wa Zheruzalɛmu ca.
41 A pè si saa ki yo Salomɔ wi kan fɔ Shimeyi wìla yiri wa Zheruzalɛmu ca ma kari wa Gati ca, ma sɔngɔrɔ ma pan.
42 Kona, a wunlunaŋa wì si Shimeyi wi yeri maa pye fɔ: «Mi sila ti a mà wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na fɔ ma se yiri laga ca ki ni le? Mi yo mìla ki yo maga ŋgban ma ni ma yo fɔ ma cɛn ki cɛnwɛ fɔ pilige o pilige maga yiri laga ca ki ni, mbe kari laga ka na, ma yaa ku? A màla yɔn sogo ma yo fɔ ŋga mì yo kɔ̀ɔn ndanla, fɔ ma yaa ki pye ma.
43 Yiŋgi na koni wuguro nda màa wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, mɛɛ siri jate? Yiŋgi na sɛnrɛ nda mìla yo ma kan mɛɛ si tanga ti na?»
44 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si Shimeyi wi pye fɔ: «Kapege ŋga fuun mà pye na to Davidi wi na màga jɛn, ki si yɛn wa ma nawa. Ki kala na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma tipewe pi fɔgɔ tɔn ma na.
45 Ɛɛn fɔ, wunlunaŋa Salomɔ wo yaa duwaw ta, Davidi wunluwɔ pi yaa yeresaga ta Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ†.»
46 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì si konɔ kan Yehoyada pinambyɔ Benaya wi yeri ma yo wi saa gbo. A wo si yiri ma saa Shimeyi wi gbɔn maa gbo.

Ko puŋgo na, a wunluwɔ pì si yeresaga ta Salomɔ wi kɛɛ.

SALOMƆ WI WUNLUWƆ SANGA

3

3–11

Salomɔ wìla Ezhipiti tara wunlunaŋa wi sumboro wa pɔri

1 Kona, a Salomɔ wì si Ezhipiti tara wunlunaŋa Farawɔn wi sumborombyɔ wa pɔri, ma yɔn finliwɛ le wi ni ki pɔrɔgɔ ki fanŋga na. A wì si kari wi jɔ wi ni wa Davidi ca ki ni, sanni wi sa wi yɛɛra go ki kan, naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ konaa Zheruzalɛmu ca mbogo ki ni.
2 Ki wagati wi ni, Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsara nda tìla pye wa tinndiye pe na, pa leele pàa pye na saara ti woo wa ti na, wa tara ti ni, katugu kìla yala pe fa shɛrigo gbɔgɔ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na gbɛn.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Salomɔ wi ndanla, a wila tanri wi to Davidi wi sɛnyoro ti na. Ɛɛn fɔ wo fun pa wìla pye na saara ti woo, na wusuna nuwɔ taan wi sori wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsara wa tinndiye pe na ti na.

Salomɔ wìla tijinliwɛ yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri

4 Pilige ka, a wunlunaŋa wì si kari wa Gabawɔn ca sa saara wɔ, katugu ko Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ko kìla pye na jate Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga gbɔgɔ ma wɛ ti ni fuun ti na. A Salomɔ wì si yaayoro waga kele

† **2:39 2.39:** 1 Sami 21.11; 27.2 † **2:45 2.45:** 2 Sami 7.13-16

(1 000) gbo mari pye saara sogoworo wa ki na.
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga Salomɔ
wi na wɔɔnrɔ na ki yembinɛ li ni, wa
Gabawɔn ca maa pye fɔ: «Yaraga ŋga
maa jaa, ki yɛnri na yeri, pa mi yaa ki
kan ma yeri.»
6 A Salomɔ wì si Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogo ma
yo fɔ: «Mà kajɛŋgɛ gbɔgɔ pye ma tun-
mbyee Davidi, na to we, wi kan, katugu
wìla tanga ma yɛgɛ sɔgɔwɔ kaselege ni,
ma pye sinŋɛ konaa ma koro nawa jɛmbɛ
ni. A mà ki kajɛŋgɛ gbɔgɔ ki pye wi
kan ma pinambyɔ kan wi yeri, ŋa wì cɛn
wunluwɔ pi na paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn
nala we.
7 Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, mi ŋa
ma tunmbyee, mboro màla tɛgɛ wunluwɔ
wa na to Davidi wi yɔnlɔ. Ma si yala mi
yɛn lefɔnmbile jɛɛlɛ. Mi sigi tunŋgo ŋga
ki pyewe jɛn.
8 Mi ŋa ma tunmbyee, mi yɛn laga
ma woolo mbele mà wɔ ma yɛɛ kan pe
sɔgɔwɔ; poro mbele pe yɛn ma lɛgɛ, pe
se ya jiri, pe yɔn ki se si ya jɛn pe lɛgɛwɛ
ndorogo ki kala na we.
9 Ki kala na, ma tijinliwɛ kan mi ŋa
ma tunmbyee na yeri, jaŋgo mbaa ma
woolo pe kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo, mbe
kajɛŋgɛ konaa kapege ki ni ti jɛn mberi
wɔ ti yɛɛ ni; nakoma ambɔ wi mbe ya
mbaa ma woolo, poro mbele pe yɛn ma
lɛgɛ yɛɛn pe yɛgɛ sinni?»
10 Kì pye ma, yɛnrɛgɛ ŋga Salomɔ wìla
yɛnri, a kì si we Fɔ wi ndanla.
11 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Kì
kaa pye ko mà yɛnri na yeri, mɛɛ yin-
wetɔnlɔgɔ yɛnri ma yɛɛ kan, mɛɛ pen-
jagbɔrɔ yɛnri ma yɛɛ kan, mɛɛ si yɛnri ma
juguye poro mbe ku, ɛɛn fɔ tijinliwɛ mà
yɛnri na yeri, jaŋgo mbaa kiti kɔnkagala
ke yɛgɛ woo kaselege ni,
12 wele, ŋga mà yɛnri, mi yaa ki pye ma
kan. Mi yaa kajɛnmɛ naa tijinliwɛ kan ma
yeri, mba mbele pè keli ma yiri ma na pe
fa ta gbɛn konaa mbele pe yaa ka yiri ma
puŋgo na, pe se ka ta fyew.
13 Mbe taga wa ko na, ŋga mɛɛ yɛnri
mi yaa ki kan ma yeri fun. Mi yaa
penjagbɔrɔ to naa gbɔgɔwɔ pi kan ma
yeri. Ma yinwege piliye yi ni fuun yi ni
wunluwɔ wa se ka yiri mbe pye paa ma
yɛn.
14 Na ma kaa tanri na koŋgolo ke
na, mbanla lasiri koŋgolo koro naa na
ŋgasegele ke yigi la tanri ke na, paa yɛgɛ
ŋga na ma to Davidi wìla ki pye we, pa
mi yaa yinwetɔnlɔgɔ kan ma yeri.»
15 A Salomɔ wì si yɛn ma yiri ki wɔɔnrɔ
ti ni wa wi jatere wi na, mɛɛ sɔngɔrɔ ma
kari wa Zheruzalɛmu ca. A wì si saa yere
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ, ma saara sogoworo naa nayinmɛ
saara wɔ li yeri, mɛɛ sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi
legbɔɔlɔ pe ni fuun pe kan.

Salomɔ wìla jɛɛlɛ shyɛn pele kiti kɔnkala yɛgɛ wɔ

16 Pilige ka, a nanjaala shyɛn pèle si pan
wa wunlunaŋa Salomɔ wi yeri, ma saa
yere wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
17 Ki jɛɛlɛ shyɛn pe ni, a nuŋgba sho fɔ:
«Ki yaga na tafɔ, ma logo na yeri. Mi naa
ki jɛlɛ ŋa wi ni we yɛn ma cɛn go nuŋgba
ni. A mì si kaa se le wi tanla wa go.
18 Ɛɛn fɔ, na seŋgɔlɔ ki pilige taanri
wogo ki na, a ki jɛlɛ ŋa fun wì si se. Woro
cɛ wàa pye wa go ki ni. Lere wa kpɛ
sila pye wa we ni naa, kaawɔ woro leele
shyɛn.
19 Ma si yala yembinɛ li ni, ki jɛlɛ ŋa wi
pinambyɔ wì si ku, katugu wìla sinlɛ wi
na.
20 A wì si yiri yindɛgɛ ki na ma yala
mìla wɔnlɔ, ma mi ŋa ma tunmbyee na
pinambyɔ wi lɛ le na tanla ma saa wi
sinŋge maa mara wi yɛɛ na, mɛɛ wi
pinambyɔ ŋa wì ku wi lɛ ma saa wi
sinŋge maa mara na na.
21 Ki goto pinliwɛ pi ni, mì kaa yiri
mbanla pyɔ wi kan wi wɔnri sanga ŋa ni,
mbe ka wele, mɛɛ wi yan wì ku. Naa laga
kìla kaa laga, a mì suu wele jɛŋgɛ, mɛɛ ki
yan fɔ pinambyɔ ŋa mìla se wo ma.»
22 Ɛɛn fɔ, a jɛlɛ sanŋa wì sho fɔ: «Kase-
lege ma. Na pinambyɔ wo wi yɛn wee
we. Ma woo wo wì ku.»
Ɛɛn fɔ, a jɛlɛ koŋgbanŋa wì sho fɔ:
«Kaselege ma. Ma pinambyɔ wo wì ku,
na woo wo wi yɛn wee we.»
Pa pàa pye na para yɛɛn wunlunaŋa wi
kan.

23 Kona, a wunlunaŋa wì si pe yɔn sogo
ma yo fɔ: «Ye ni, nuŋgba ma yo fɔ: ‹Na
pinambyɔ wo wi yɛn wee we, ma woo wo
wì ku.› Sanŋa wi ma yo fɔ: ‹Ayoo, ma
pinambyɔ wo wì ku, na woo wo wi yɛn
wee we.› »
24 A wunlunaŋa wì sho naa fɔ: «Ye pan
tokobi ni na kan.» A pè si pan tokobi wa
ni wunlunaŋa wi kan.
25 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Pyɔ ŋa wi
yɛn wee yoo kɔn shyɛn, ye kɔngɔ nuŋgba
kan nuŋgba yeri, ye kɔngɔ sanŋga ki kan
sanŋa wi yeri.»
26 Kona, jɛlɛ ŋa wi pinambyɔ wìla pye
wee, a pyɔ wi yinriwɛ suu ta fɔ ma saa
toro. A wì si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Na
tafɔ, ki yaga we pyɔ ŋa wi yɛn wee wi kan
wi yeri, yaga ka ti poo gbo.»
Ɛɛn fɔ, a jɛlɛ sanŋa wì sho fɔ: «Ye pyɔ
wi kɔn shyɛn. Mi soo ta, mboro fun ma
soo ta.»
27 Kona, a wunlunaŋa wì si sɛnrɛ ti
lɛ ma yo fɔ: «Ye pyɔ wee wi kan jɛlɛ
koŋgbanŋa wi yeri, yaga kaa gbo. Wo wi
yɛn pyɔ wi nɔ we.»
28 A Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si kiti
ŋa wunlunaŋa wìla kɔn wi wogo ki logo.
A leele pe ni fuun pe nɛɛ fyɛ wi yɛgɛ naa
gbogo, katugu pàa ki jɛn ma yo pa wi
tijinliwɛ pì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, wila
kiti wi kɔɔn.

4

Salomɔ wi legbɔɔlɔ wele

1 Wunlunaŋa Salomɔ wìla cɛn wun-
luwɔ pi na Izirayɛli tara ti ni fuun ti go
na.
2 Wi tara legbɔɔlɔ pe mɛrɛ ti nda:
Zadɔki pinambyɔ Azariya ŋa wìla pye
saraga wɔfɔ,
3 naa Shiba pinambiile Elihorɛfu naa
Ahiya, poro la pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɛnnɛ;
naa Ahiludi pinambyɔ Zhozafati, wo la
pye sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ.
4 Naa Yehoyada pinambyɔ Benaya, wo
la pye maliŋgbɔɔnlɔ pe togbɔɔ; naa
Zadɔki naa Abiyatari poro pàa pye saraga
wɔfɛnnɛ wele.
5 Naa Natan pinambyɔ Azariya, wo
la pye janmaratigiye pe to; naa Natan
pinambyɔ Zabudi, wo la pye saraga wɔfɔ
konaa wunlunaŋa wi yɛrifɔ.
6 Naa Ahishari, wo la pye wunlunaŋa wi
go woolo poro go na; naa Abida pinambyɔ
Adoniramu, wo la pye pɔrɔtɔya tunndo to
go na.

Wunlunaŋa Salomɔ wi janmaratigiye wele

7 Janmaratigiye kɛ ma yiri shyɛn Sa-
lomɔ wìla tɛgɛ Izirayɛli tara ti ni fuun ti
go na. Poro pàa pye na wunlunaŋa wo
naa wi go woolo pe yaakara wogo ki yɛgɛ
woo. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe ma
wunlunaŋa wi yaakara ti wɔ ma saa gbɔn
yeŋge nuŋgba yɛlɛ li ni.
8 Ki janmaratigiye pe mɛrɛ ti nda:

Huri pinambyɔ wo la pye ma cɛn Efi-
rayimu yanwira tara to go na.

9 Dekɛri pinambyɔ wo la pye ma cɛn
Makazi ca, naa Shaalibimu ca, naa Bɛti
Shɛmɛshi ca, naa Elɔn ca konaa Bɛti Hana
ca tara to go na.

10 Hesɛdi pinambyɔ wo la pye ma cɛn
Arubɔti ca, naa Soko ca konaa Efɛri ca
tara ti ni fuun ti go na.

11 Abinadabu pinambyɔ wo la pye ma
cɛn Dɔri ca tara ti ni fuun ti go na. Salomɔ
sumborombyɔ Tafati wo wìla pye wi jɔ
we.
12 Ahiludi pinambyɔ Baana wo wìla pye
ma cɛn Taanaki ca naa Megido ca tara ti
go na, naa Bɛti Sheyan ca tara ti ni fuun
ti go na, ko ŋga ki yɛn wa Zaritan ca
ki tanla, wa Zhizireyɛli ca ki nɔgɔna kɛɛ
yeri; mbege lɛ wa Bɛti Sheyan ca ki na fɔ
sa gbɔn wa Abɛli Mehola ca ki na, fɔ ma
saa gbɔn wa Yokineyamu ca ki puŋgo na.

13 Gebɛri pinambyɔ wo la pye ma cɛn
Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki go
na. Wo wìla pye fun Manase pinambyɔ
Yayiiri wi kapire ti go na, wa Galaadi
tara. Wo wìla pye fun Arigɔbu tara ti
go na, wa Bazan tara. Cagbɔrɔ nafa
taanri tìla pye wa ki tara ti ni, a pè
malaga sigemboro kan mari maga konaa
ma tuguyɛnrɛ kɔɔrɔ le ti yeyɔnrɔ ti na.

14 Ido pinambyɔ Ahinadabu wo la pye
ma cɛn Mahanayimu ca tara ti go na.

15 Ahimaazi wo la pye ma cɛn Nɛfitali
tara ti go na. Wo fun wìla Salomɔ wi
sumborombyɔ Basimati wi pɔri wi jɔ.
16 Hushayi pinambyɔ Baana wo la pye
ma cɛn Asɛri tara to naa Beyalɔti ca ki go
na.
17 Paruwa pinambyɔ Zhozafati wo la
pye ma cɛn Isakari tara ti go na.
18 Ela pinambyɔ Shimeyi wo la pye ma
cɛn Bɛnzhamɛ tara ti go na.
19 Uri pinambyɔ Gebɛri wo la pye ma
cɛn Galaadi tara ti go na. Wo wìla pye
Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn
wi tara ti go na konaa Bazan tara wun-
lunaŋa Ɔgi wi tara ti go na. Janmaratigi
nuŋgba wìla pye ki tara ti ni fuun ti go
na.
20 Zhuda tara woolo naa Izirayɛli woolo
pàa lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ, paa kɔgɔje yɔn taam-
bugɔ ki yɛn. Pàa pye na kaa na tinni, na
woo konaa na yɔgɔri.

5

Salomɔ wi wunluwɔ pìla gbɔgɔ

1 Kì pye ma, maga lɛ wa Efirati gbaan
wi na, fɔ ma saa gbɔn wa Filisiti tara
fɛnnɛ pe tara ti na konaa ma saa gbɔn
wa Ezhipiti tara kɔnlɔ li na, Salomɔ wìla
fanŋga ta ko wunluwɔ tara pyew to na.
A ki woolo pàa nizara woo wi yeri, ma go
sogo maa kan wi yinwege piliye yi ni fuun
yi ni†.
2 Pilige nuŋgba nuŋgba pyew Salomɔ
naa wi go woolo pe ni fuun pe ni,
pe yaakara tìla pye muwɛ tiyɔɔn tɔni
kɔlɔjɛrɛ konaa muwɛ mba pi yɛn lere
pyew woo pi tɔni kɛ ma yiri kɔlɔtaanri,
3 naa nɛrɛ kɛ ni, nda tì tɔrɔ, naa nɛrɛ
nda pe maa kɔnri ti nafa ni, naa sim-
baala cɛnmɛ ni; mbe taga wa to na, naa
wolowoye, naa lufaala ni, naa sawɔɔlɔ ni
konaa sannjɛrɛ nda tì tɔrɔ ta ni.
4 Tara nda fuun tìla pye wa Efirati
gbaan wi yɔnlɔ tosaga yeri, maga lɛ wa
Tifisa ca ki na fɔ ma saa gbɔn wa Gaza ca
ki na, Salomɔ wìla pye ki wunlumbolo pe
ni fuun pe go na. A tara tì si yɛyinŋge ta
lagapyew ki ni.
5 Salomɔ wi yinwege piliye yi ni fuun yi
ni, Zhuda tara woolo naa Izirayɛli woolo
pe ni fuun pàa pye yɛyinŋge na pɔw,
maga lɛ wa Dan ca fɔ ma saa gbɔn wa
Bɛrisheba ca ki na. Lere nuŋgba nuŋgba
pyew wìla pye ma cɛn yɛyinŋge na wa wi
ɛrɛzɛn tirige naa wi figiye tige ki nɔgɔ†.
6 Shɔn jasaala waga nafa shyɛn (40 000)
pàa pye Salomɔ wi yeri, ki shɔnye pàa
pye na malaga gbɔnwotoroye tilele. Shɔn
lugufɛnnɛ waga kɛ ma yiri shyɛn (12 000)
pàa pye wi yeri†.
7 Janmaratigiye poro pàa pye na wun-
lunaŋa Salomɔ wo naa wi go woolo pe
ni fuun pe yaakara wogo ki yɛgɛ woo.
Janmaratigiye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
naa pe yaakara kanyeŋge yɛlɛ li ni, pe sila
ti yaraga ka kpɛ mbe pe la.
8 Pàa pye na paan ɔrizhi pyɔ konaa
yan ni wa wunlunaŋa wi yeri, pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba naa pe pansanga nari
kaan shɔnye mbele pàa pye na wotoroye
pe tilele poro naa shɔnye sanmbala pe
yeri.

Salomɔ wi tijinliwɛ kala

9 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si tijinliwɛ naa
kajɛnmɛ gbɔɔ konaa kagala kɔrɔ jɛnmɛ
gbɔɔ lɛgɛrɛ kan Salomɔ wi yeri paa kɔgɔje
yɔn taambugɔ ki yɛn.
10 Salomɔ wi tijinliwɛ pìla gbɔgɔ ma wɛ
tara nda wa Kana tara ti yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri ti tijinliwɛ fɛnnɛ pe ni fuun pe
woo pi na, konaa Ezhipiti tara tijinliwɛ
fɛnnɛ pe ni fuun pe woo pi na.
11 Wi tijinliwɛ pìla gbɔgɔ ma wɛ leele
sanmbala pe ni fuun pe woo pi na. Pìla
gbɔgɔ ma wɛ Ezirahi setirige pyɔ Etan wi
woo pi na, naa Mahɔli pinambiile Hema,
naa Kakɔli konaa Darida pe woo pi na.
Salomɔ wi mɛgɛ kìla yiri fɔ ma saa gbɔn
wa tara nda fuun tìla pe maga ti woolo pe
na†.

† **5:1 5.1:** Zhenɛ 15.18; 2 Kuro 9.26 † **5:5 5.5:** ***Lere nuŋgba nuŋgba pyew wìla pye ma cɛn yɛyinŋge na wa wi ɛrɛzɛn tirige naa wi figiye tige ki nɔgɔ:*** **Ko yɛn naga nari ma yo yɛyinŋge naa nayinmɛ la pye wa tara ti ni lagapyew konaa kaŋgbanga saa ya gbɔn leele pe na.** † **5:6 5.6:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, yɔn ŋga kì naganaga lagamɛ, kì yiri ki yɛ ŋga kì naganaga wa pe ni ki ni (1 Wunlu 10.26; 2 Kuro 1.14; 9.25). † **5:11 5.11:** Yuuro 89.1 † **5:12 5.12:** Yomi 1.1; 10.1; 25.1; Yurutan 1.1

12 Wìla yomiyɛgɛlɛ waga taanri (3 000) wa konaa ma yuuro waga kele naa kaŋgurugo (1 005) kɔ†.
13 Wìla para tire ti wogo na, maga lɛ wa Liban tara sɛdiri tige ki na fɔ ma saa ki wa yizɔpi wɛrɛ nda ti ma fi mbogo na ti na. Wìla para fun yanyaara naa yaayoro, naa sannjɛrɛ, naa yaara nda ti maa fulolo lara na konaa ŋgbanra ti wogo na.
14 Leele pàa pye na yinrigi tara ti lagapyew, ma pan na Salomɔ wi tijinliwɛ sɛnrɛ ti nuru. Dunruya wunlumbolo mbele fuun pàa wi sɛnrɛ logo, pàa pye na leele torogi, a pe saa na nuru wi yeri.

Salomɔ wìla yɔn finliwɛ le Tiri ca wunlunaŋa wi ni

15 Naa Tiri ca wunlunaŋa Hiramu wìla kaa ki logo ma yo pè sinmɛ kpoyi wo Salomɔ wi na maa tɛgɛ wunluwɔ pi na wa wi to Davidi wi yɔnlɔ, a wì si pitunmbolo torogo, a pè kari wa Salomɔ wi yeri (mbe saa shari), katugu wi to Davidi wìla pye ma Hiramu wi ndanla sanga pyew.
16 Kona, a Salomɔ wì si pitunmbolo torogo wa Hiramu wi yeri ma yo fɔ:
17 «Mboro jate màa na to Davidi wi jɛn fɔ wi sila ya mbe shɛrigo kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li kan, katugu malaga kìla ŋgban wi na kɛɛ ki ni fuun na; a wì malaga ki gbɔn, fɔ a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì saa yawa kan na yeri wi juguye pe na.
18 Ɛɛn fɔ koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yɛyinŋge kan na yeri kɛɛ ki ni fuun ki na. Lere woro na wiin na ni, jɔlɔgɔ kpɛ si woro wa naa.
19 Wele, koni mila jaa mbe shɛrigo kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo na to Davidi wi kan maa pye fɔ: ‹Ma pinambyɔ ŋa mi yaa ka tɛgɛ wunluwɔ pi na wa ma yɔnlɔ, wo wi yaa ka shɛrigo kan na kan†.›
20 Koni, ki yaga ma konɔ kan leele pe yeri pe Liban sɛdiri tire ta kɔn na kan. Na tunmbyeele pe yaa sa taga ma woolo pe na mbaa pe sari. Mi yaa kɔɔn tunmbyeele pe sara mbe yala yɔn ŋga ma yaa naga ko ni; katugu màga jɛn ma yo lere woro laga we ni, ŋa wi tire kɔngɔ ki jɛn paa yoro Sidɔn ca fɛnnɛ ye yɛn.»
21 Naa Hiramu wìla kaa Salomɔ wi sɛnyoro ti logo, a kì suu nawa pi yinŋgi fɔ jɛŋgɛ. A wì sho fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo nala; lo na lì pinambyɔ tijinliwɛ fɔ kan Davidi wi yeri, jaŋgo wila ki Izirayɛli woolo janwa gbɔlɔ na li yɛgɛ sinni.»
22 Kona, a Hiramu wì si tunŋgo torogo naa wa Salomɔ wi yeri, maa yɔn sogo ma yo fɔ: «Tunŋgo ŋga mà torogo laga na yeri mìgi logo. Mi yaa ŋga fuun maa jaa ki pye ma kan. Mi yaa sɛdiri tire konaa sipirɛsi tire nda maa jaa ti kan ma yeri.
23 Na tunmbyeele pe yaa yiri tire ti ni wa Liban tara mbe kari ti ni wa kɔgɔje wi yɔn na. Mi yaa ti peri pɔpɔ ti yɛɛ na pɔgɔlɔ pɔgɔlɔ mberi torogo ma kan tɔnmɔ pi na, fɔ sa gbɔn wa laga ŋga ma yaa ka naga we. Pa mi yaa ti peri sangala ti yɛɛ na wa ki laga ki na, kona ma yaa ti lɛ. Mboro wo na, ma yaa la yaakara kaan na go woolo pe yeri, mbe yala ŋga kìlan ndanla ki ni.»
24 Kì pye ma, sɛdiri tire naa sipirɛsi tire nda fuun Salomɔ wìla jori ti kala na, a Hiramu wì siri kan wi yeri.
25 Salomɔ wo na, yɛlɛ pyew wìla pye na bile tɔni waga kɔgɔlɔni (6 000) kaan Hiramu wi yeri konaa oliviye tige pire sinmɛ piiri po litiri waga kɔlɔjɛrɛ ni (9 000) mbaa wi go woolo pe baro. Ki yaara nda to Salomɔ wìla pye na kaan Hiramu wi yeri yɛlɛ pyew.
26 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tijinliwɛ kan Salomɔ wi yeri paa yɛgɛ ŋga na làa ki yɔn fɔlɔ kɔn wi yeri we. Yɛyinŋge la pye Hiramu wo naa Salomɔ pe sɔgɔwɔ. A pè si yɔn finliwɛ le pe yɛɛ ni.

Salomɔ wìla shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo ki gbɛgɛlɛ

27 Wunlunaŋa Salomɔ wìla pɔrɔtɔɔlɔ wɔ Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni. Pàa pye lere waga nafa ma yiri kɛ (30 000).
28 Wìla pye na pe torogi lere waga kɛ kɛ (10 000) wa Liban tara, na pe sunru yeŋge pyew. Mbele ka kari poro ma saa yeŋge nuŋgba pye wa Liban tara, mbe si sɔngɔrɔ mbe pan mbe yeyɛn shyɛn pye

† **5:19 5.19:** 2 Sami 12.13; 1 Kuro 17.11-12

wa pe yeri. Adoniramu wo wìla pye pe kɔrɔsifɔ.
29 Tuguro lɛfɛnnɛ waga nafa taanri ma
yiri kɛ (70 000) pàa pye Salomɔ wi yeri
konaa sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ waga nafa tijɛrɛ
(80 000) ni, mbaa ti tɛni wa yanwira ti na.
30 Tunndo teele waga taanri naa cɛnmɛ
taanri (3 300) la pye Salomɔ wi yeri fun, a
pàa pɔrɔtɔɔlɔ pe tunndo ti kɔrɔsi. Salomɔ
wi janmaratigiye poro la pye ko tunndo
teele poro go na.
31 A wunlunaŋa wì si konɔ kan ma yo
pe sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ tiyɔnrɔ ta wɔ peri
tɛ, to mbe tɛgɛ ti shɛrigo gbɔgɔ ki nɔgɔ le.
32 A Salomɔ wi tunmbyeele, naa Hiramu
tunmbyeele poro naa Gebali ca nambala
pe ni, pè si sinndɛɛrɛ ti tɛ, ma tire ti kɔn
konaa ma go kansinndɛɛrɛ ti gbɛgɛlɛ.

6

Shɛrigo gbɔgɔ ki kanwa sɛnrɛ

1 Izirayɛli woolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhip-
iti tara, ki yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa tijɛrɛ
(480) wolo li ni, ki yeŋge shyɛn wogo ki
na, ko ŋga pe maa yinri Zivu† yeŋge ye,
a Salomɔ wì sigi lɛ na Yawe Yɛnŋɛlɛ li go
ki kanni, wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo
li ni Izirayɛli woolo pe go na.
2 Go ŋga wunlunaŋa Salomɔ wìla kan
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ki titɔnlɔwɔ pìla pye
mɛtɛrɛ nafa ma yiri kɛ. Ki gbemɛ pìla pye
mɛtɛrɛ kɛ. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɛ
ma yiri kaŋgurugo.
3 Pàa ndɔgɔrɔ wɔ wa shɛrigo gbɔgɔ
ki yɛgɛ kɛɛ yeri. Ti titɔnlɔwɔ pìla pye
mɛtɛrɛ kɛ ma yala shɛrigo gbɔgɔ ki
gbemɛ pi ni. Ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ
kaŋgurugo.
4 Wunlunaŋa wìla fenɛtiriye wɔ shɛrigo
gbɔgɔ ki na, ma tugurɔn mɛrɛ lele pe na.
5 Wìla sanŋgazoye kan ma shɛrigo
gbɔgɔ konaa ki lajɛŋgɛ kpoyi ki maga.
Pàa pe kan ma mara shɛrigo gbɔgɔ ki na,
ma yumbiile wɔ wa pe ni.
6 Sanŋgazo wi nɔgɔna go ki gbemɛ
pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ, wi
nandogomɔ go ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ
taanri, wi taanri wogo ki gbemɛ pìla pye
mɛtɛrɛ taanri naa kɔngɔ; katugu pàa ka
taga shɛrigo gbɔgɔ mbogo gbemɛ pi na
ki funwa kɛɛ ki na, jaŋgo sanŋgazo wi
biritire ti tagataga ko lara to na, tiga ka
ye wa shɛrigo gbɔgɔ mbogo jate ki ni.
7 Shɛrigo gbɔgɔ ki kansanga wi ni,
sinndɛɛrɛ nda pàa tɛ makɔ wa ti tɛsaga
to pàa lɛ maga kan ti ni. Ki kala na,
pe sila marito nakoma gbɔnlɔgɔ nakoma
tugurɔn tunŋgo pyeyaraga ka kpɛ tinmɛ
logo ki kansanga wi ni.
8 Sanŋgazo wi nɔgɔna go yeyɔngɔ kìla
pye wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ ki na. Pe ma ye lema mbe lugu
lugusara ta na, mbe kari wa sanŋgazo
go nandogomɔ wogo ki ni, mbe si lugu
lugusara ta na, mbe kari wa sanŋgazo wi
naayeri go ki ni.
9 Shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgɔlɔ, a Salomɔ
wì sho fɔ pege gona wi biritire papara
papara naa sɛdiri tire tiyapaara ni.
10 Sanŋgazoye mbele pàa kan ma mara
shɛrigo gbɔgɔ ki na maga maga, pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe yagawa pìla pye
mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn naa kɔngɔ. A pè si
sɛdiri tire tɛgɛ ma sanŋgazoye pe biri ma
pe mara shɛrigo gbɔgɔ ki na.
11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
Salomɔ wi ni ma yo fɔ: «Ki go ŋga maa
kanni yɛɛn,
12 na ma kaa tanri na kondɛgɛŋgɛlɛ ke
na, na ma kaa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke
piin konaa mbanla ŋgasegele ke ni fuun
ke yigi mbaa tanri ke na, kona sɛnrɛ nda
mìla yo ma to Davidi wi kan, mi yaa ki
kala li pye mbeli yɔn fili ma kanŋgɔlɔ.
13 Mi yaa pan mbe cɛn wa Izirayɛli
woolo pe sɔgɔwɔ. Mi se ka laga na woolo,
Izirayɛli woolo wele, pe na fyew.»

Shɛrigo gbɔgɔ ki nawa pìla gbegele yɛgɛ ŋga na

14 Koni Salomɔ wìla shɛrigo gbɔgɔ ki
kan maga kɔ.
15 Wìla sɛdiri tire papara papara lɛ mari
maramara go ki nawa mbogo ki na maga
tɔn, maga lɛ wa ki nɔgɔna fɔ ma saa gbɔn
wa ki naayeri. A wì si sipirɛsi tire papara
papara lɛ mari jan ma go nawa tara ti
yɛgɛ tɔn.

† **6:1 6.1:** Eburuye yɛlɛ li ni, zivu yeŋge ki ma saa yala mɛ yeŋge ki ni.

16 Yumbyɔ ŋa wìla pye wa shɛrigo gbɔgɔ ki puŋgo kɛɛ yeri wi titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Wìla sɛdiri tire papara papara lɛ mari maramara mbogo ki na maga tɔn, maga lɛ wa tara fɔ ma saa gbɔn wa ki naayeri. Kona, a pè sigi yumbyɔ wi gbegele, ma wo pye shɛrigo gbɔgɔ ki lajɛŋgɛ kpoyi.

17 Shɛrigo gbɔgɔ ki nawa mba pì koro wa lajɛŋgɛ kpoyi ki yɛgɛ, pi titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa.

18 Sɛdiri tire papara papara nda pàa tɛgɛ ma lajɛŋgɛ kpoyi ki nawa mbogo ki tɔn, pàa kolokɛnti tirige pire yanlɛrɛ gbegele ti na konaa yarifyɛɛnrɛ yanlɛrɛ ni, nda tì pɛlɛgi. Go ki nawa mbogo ki ni fuun kìla pye ma tɔn sɛdiri tire papara papara ni, ali ki sinndɛlɛgɛ ka kpɛ sila pye na yaan funwa na.

19 Salomɔ wìla shɛrigo gbɔgɔ ki lajɛŋgɛ kpoyi ki gbegele mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tɛgɛ wa ki ni.

20 Ki lajɛŋgɛ kpoyi ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Pàa tɛ piiri wo ki nawa mbogo ki lagapyew ki na maga tɔn. Pàa saraga wɔsaga ka gbegele sɛdiri tire ni, ma tɛ piiri wo ki lagapyew ki na maga tɔn.

21 Salomɔ wìla tɛ piiri wo shɛrigo gbɔgɔ nawa pi ni fuun pi na maa tɔn. Wìla tɛ yɔngɔwɔ gbegele maa pɔpɔ lajɛŋgɛ kpoyi ki yeyɔngɔ ki na. Lajɛŋgɛ kpoyi ki lagapyew kìla pye ma tɔn tɛ piiri ni.

22 Wìla tɛ piiri wo shɛrigo gbɔgɔ ki nawa pi lagapyew ki na maga tɔn. Saraga wɔsaga ŋga kìla pye wa lajɛŋgɛ kpoyi ki yɛgɛ†, wìla tɛ piiri wo ki lagapyew ki na maga tɔn.

23 Pàa sherubɛnye yanlɛɛlɛ shyɛn gbegele oliviye tire yan woro ni, mbe pe tɛgɛ wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni. Pe yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo kaŋgurugo.

24 Ki sherubɛnye yanlɛɛlɛ pe kanwira ti nuŋgba nuŋgba pyew ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn naa kɔngɔ. Mbege lɛ kanwiga ŋga ki numaga ki na saga wa sanŋga ki numaga ki na, ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo.

25 Sherubɛn yanlɛɛ shyɛn woo wi kanwira ti titɔnlɔwɔ pìla pye fun mɛtɛrɛ kaŋgurugo. Ki sherubɛnye yanlɛɛlɛ shyɛn pe titɔnlɔwɔ po naa pe cɛnlɔmɔ pi ni, pìla pye ja.

26 Ki sherubɛnye yanlɛɛlɛ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yagawa pìla pye ja, pìla pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo kaŋgurugo.

27 Salomɔ wìla sherubɛnye yanlɛɛlɛ pe tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki lajɛŋgɛ kpoyi ki nandogomɔ. Pe kanwira tìla pye ma sangasanga. Koŋgbanŋa wi kanwiga nuŋgba numaga la gbɔn wa go mbogo ki na. A shyɛn woo wi kanwiga nuŋgba numaga gbɔn wa go mbogo sanŋga ki na. Pe shyɛn pe kanwira sannda ti numara tìla pye na jiinri ti yɛɛ na wa go ki nandogomɔ.

28 Salomɔ wìla tɛ wo sherubɛnye yanlɛɛlɛ pe lagapyew ki na†.

29 Kona, a Salomɔ wì si sherubɛnye yanlɛɛlɛ keregi keregi wa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa mbogo naa ki funwa mbogo ki na, naa sɛngɛndire yanlɛrɛ ni konaa yarifyɛɛnrɛ yanlɛrɛ ni, nda tì pɛlɛgi.

30 A wì si tɛ wo shɛrigo gbɔgɔ ki nawa tara lara ti ni fuun ti na mari tɔn ma pinlɛ lajɛŋgɛ kpoyi ki ni.

31 A wì si kɔrɔ piile shyɛn gbegele oliviye tire yan woro ni, mberi le lajɛŋgɛ kpoyi ki yeyɔngɔ ki na mbaa ki tɔnni. Kɔrɔ ki naayeri tige naa ki kanŋgara na tire ti ni, ti gbemɛ pìla yala mbogo ki walisaga kaŋgurugo wogo ki ni.

32 Ki kɔrɔ piile shyɛn pàa pe gbegele oliviye tire yan woro ni. A wì si ti a pè sherubɛnye yanlɛɛlɛ, naa sɛngɛndire yanlɛrɛ konaa yarifyɛɛnrɛ, nda tì pɛlɛgi ta yanlɛrɛ gbegele kɔrɔ piile shyɛn pe na, ma tɛ wo pe na. A pè si tɛ gbɔn ma taga sherubɛnye yanlɛɛlɛ naa sɛngɛndire yanlɛrɛ ti na.

33 A wì sigi nuŋgba ki pye ma fun shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ wogo ki na. Wìla ti a pè kɔrɔ ki kanŋgara na tire ti gbegele oliviye tire ni. Ti gbemɛ pìla yala

† **6:22 6.22:** Saraga wɔsaga ŋga kìla pye wa lajɛŋgɛ kpoyi ki yɛgɛ, ko ki yɛn saraga wɔsaga ŋga pàa pye na wusuna nuwɔ taan wi sori ki na we; Ɛki 30.1-3. † **6:28 6.23-28:** Ɛki 25.18-20

mbogo ki walisaga tijɛrɛ wogo ki ni. A pè si kɔrɔ piile pe gbegele sipirɛsi tire ni.
34 Pàa kɔrɔ piile shyɛn pe gbegele
sipirɛsi tire ni. Pàa kɔrɔ piile shyɛn pe
gbegele tire papara papara shyɛnzhyɛn
ni, ma tugurɔn ta gbegele kiiri kiiri ma
kɔrɔ piile pe lele ti na.
35 A wì si ti a pè sherubɛnye
yanlɛɛlɛ, naa sɛngɛndire yanlɛrɛ konaa
yarifyɛɛnrɛ, nda tì pɛlɛgi ta yanlɛrɛ
gbegele kɔrɔ piile pe na mari kerikeri,
ma tɛ wo ti ni fuun ti na, ma tɛ wi gbɔn
maa yɔn yala ti na.
36 Ko puŋgo na, a wì si sinndɛɛrɛ nda
pè tɛ ti koŋgolo taanri wa ti yɛɛ go na,
konaa sɛdiri tire kologo nuŋgba ni ti go
na, ma loŋgo ki maga.
37 Pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki nɔgɔ le
Salomɔ wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo lo
ni, Zivu yeŋge ki ni.
38 Wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri
nuŋgba wolo li ni, yeŋge kɔlɔtaanri wogo
ki na, ko ŋga pe yinri Buli† yeŋge ye, a
shɛrigo gbɔgɔ ki kanwa pi ni fuun pì si
kɔ naa ki tunmbigile ke ni fuun ke ni,
paa yɛgɛ ŋga na kìla daga mbe pye we.
Yɛlɛ kɔlɔshyɛn Salomɔ wìla pye maga kan
maga kɔ.

7

Salomɔ wi wunluwɔ go ki kanwa

1 Salomɔ wìla wi wunluwɔ go ki kan
fun. Yɛlɛ kɛ ma yiri taanri wìla pye maga
kan maga kɔ.
2 Wìla keli ma wunluwɔ go ŋga pe yinri
Liban kɔlɔgɔ go ko kan gbɛn. Ki titɔnlɔwɔ
pìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ.
Ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri
kaŋgurugo. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɛ
ma yiri kaŋgurugo. Ki go kìla pye ma cɛn
sɛdiri tire tiyagala koloyo tijɛrɛ na; pàa ki
gona wi biri sɛdiri tiyapaara ni.
3 Pàa sɛdiri tire tipaara paragi tiyapaara
ti na koŋgolo taanri. Kologo nuŋgba ki
tipaara tìla pye kɛ ma yiri kaŋgurugo. Ki
koloyo taanri tipaara tìla pye nafa shyɛn
ma yiri kaŋgurugo. Ti ni fuun tìla pye
ma cɛn tiyagala ke na.
4 Fenɛtiriye koloyo taanri yìla pye go
ki kɛɛ ki ni fuun ki na. Kologo nuŋgba
la pye nɔgɔna, kologo nuŋgba la pye
nandogomɔ; kologo nuŋgba la pye wa
naayeri. Fenɛtiriye pàa pye yɛsinmɛ
nuŋgba na.
5 Go ki kɔɔrɔ ti ni fuun naa fenɛtiriye
pe ni fuun pe ni, ti titɔnlɔwɔ naa ti
gbemɛ pìla pye ma yala. Fenɛtiriye pàa
pye yɛsinmɛ nuŋgba na. Pàa pye koloyo
taanri.
6 Ko puŋgo na, a Salomɔ wì si go ka yɛgɛ
kan naga yinri tiyagala go. Ki titɔnlɔwɔ
pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo.
Ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri
kaŋgurugo. Pàa ndɔgɔrɔ wɔ ki na maga
biri wi tɔgɔtɔgɔ tiyagala ni, mari yɛgɛ kɛɛ
ki tɔnlɔ.
7 Ko puŋgo na, a Salomɔ wì si go ka kan
naa, naga yinri wunluwɔ jɔngɔ go. Pàa
pye naga yinri fun kiti kɔngo. Pa wìla
pye na leele pe kiti wi kɔɔn wa ki ni. Pàa
sɛdiri tire maramara ki go ki lagapyew ki
na, maga lɛ wa nɔgɔna fɔ ma saa gbɔn wa
ki naayeri.
8 Salomɔ wìla wi yɛɛra wɔnlɔgo ki kan
laga ka yɛgɛ ni, maga lali Liban kɔlɔgɔ
go ki ni. Ɛɛn fɔ, ki kanlɔmɔ pìla pye ja
sannda ti ni.
Salomɔ wìla Farawɔn sumborombyɔ ŋa
pɔri† wìla go ŋga kan wi kan, ki kanlɔmɔ
pìla pye paa wunlunaŋa wi go ki kanlɔmɔ
pi yɛn.
9 Ki yinrɛ ti ni fuun, naa yinrɛ nda pàa
kan wa funwa na konaa loŋgogbɔgɔ ki
mbogo ki ni, mbege lɛ wa ki mboro ti
nɔgɔna, fɔ sa gbɔn wa naayeri pàa ti kan
sinndɛɛrɛ tiyɔnrɔ ni, nda pàa tɛ. Pàa
ki sinndɛɛrɛ ti kanŋgɔlɔyɔ shyɛn yi tɛ
sinndɛɛrɛ tɛgbenɛ ni, mayi yɔn yala.
10 Sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ tiyɔnrɔ tari pàa
lɛ ma pye go ki nɔgɔ lesinndɛɛrɛ. Ki
sinndɛɛrɛ ta titɔnlɔwɔ la pye mɛtɛrɛ
kaŋgurugo kaŋgurugo; ta titɔnlɔwɔ la
pye tijɛrɛ tijɛrɛ.
11 Pàa sinndɛɛrɛ tiyɔnrɔ nda pè taanla
ma tɛtɛ ta tagataga sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ
tiyɔnrɔ ti go na ma pinlɛ sɛdiri tire ni.

† **6:38 6.38:** Eburuye yɛlɛ li ni, Buli yeŋge ki ma saa yala ɔkitɔburu naa novamburu yende ti ni. † **7:8 7.8:** 1 Wunlu 3.1

12 Wunluwɔ go ki loŋgo mbogo pàa ki
kan maga maga sinndɛɛrɛ nda pè tɛtɛ
ti kologo taanri ni, naa sɛdiri tire tiyara
kologo nuŋgba ni, paa yɛgɛ ŋga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki loŋgo mbogo
naa ki ndɔgɔrɔ mbogo pàa ki kan we.

Salomɔ wìla Hiramu wi yeri wi pan wi shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo pyeyaara ti gbegele
(2 Kuro 2.12-13)

13 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa Salomɔ
wì si tun wa Tiri ca, a pè saa tunmbyee wa
yeri wi kan, ŋa pàa pye na yinri Hiramu.
14 Hiramu wìla pye naŋgunjɔ wa
pinambyɔ, ma yiri wa Nɛfitali cɛnlɛ li
ni. Wi to wìla pye Tiri ca fɛnnɛ woo.
Hiramu wìla pye tuguyɛnrɛ tunŋgo pyefɔ.
Wìla pye tijinliwɛ fɔ konaa kajɛnŋɛ; wìla
ya na kapyɔ tunndo cɛnlɛ pyew ti piin
tuguyɛnrɛ ni. A wì si pan wa wunlunaŋa
Salomɔ wi yeri, maa tunndo ti ni fuun ti
pye.

Tuguyɛnrɛ tiyagala ke gbegelelɔmɔ
(2 Kuro 3.15-17)

15 Hiramu wìla tuguyɛnrɛ tiyagala
shyɛn gbegele. Li koŋgbanna li yagawa
pìla pye mɛtɛrɛ kɔlɔjɛrɛ. Li gbemɛ
mbeli maga mbeli fili pìla pye mɛtɛrɛ
kaŋgurugo naa kɔngɔ. Pa tiyala shyɛn
wolo làa pye ma fun.
16 A wì si tuguyɛnrɛ yan ma tiyagala ke
gona tɔnyaara shyɛn gbegele mberi jiile
tiyagala ke go na. Ki gona tɔnyaara ti ni
fuun nuŋgba nuŋgba ti yagawa pìla pye
mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn naa kɔngɔ.
17 A wì si tuguyɛnrɛ ta gbegele paa
mɛrɛ yɛn konaa ma yɔngɔwɔ yaŋgala
gbegele, mɛɛ ti lele tiyagala ke gona
tɔnyaara ti na mari fere. Ki yaara ti
kɔlɔshyɛn kɔlɔshyɛn tìla pye tiyagala ke
gona tɔnyaara ti nuŋgba nuŋgba pyew ti
na.
18 A Hiramu wì si girenadi tige pire
yanlɛrɛ gbegele koŋgolo shyɛn, ma mɛrɛ
ti nuŋgba nuŋgba pyew ti lele ti na, mari
maga mari fili, ma tiyagala ke gona wi
fere.
19 Pàa tiyagala ke gona tɔnyaara ta
gbegele ndɔgɔrɔ tiyagala ke go na. Ti ni
fuun nuŋgba nuŋgba ti yagawa pìla pye
mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn. Pàa ti gbegele paa
masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ yɛn.
20 Gona tɔnyaara nda tìla pye tiyagala
shyɛn ke go na, pàa girenadi tige pire
yanlɛrɛ cɛnmɛ shyɛn (200) gbegele mari
maga mari fili wa naayeri, le gbuŋgbunɔ
na làa pye wa mɛrɛ ti naayeri li tanla.
21 Hiramu wìla tiyagala shyɛn ke kan
wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ. Wìla nuŋgba
kan kalige kɛɛ ki na, mali mɛgɛ taga nali
yinri Yakini†; ma nuŋgba kan kamɛŋgɛ
kɛɛ ki na, mali mɛgɛ taga nali yinri
Bowazi.
22 A wì si masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ
yanlɛrɛ gbegele mari tagataga tiyagala ke
ni fuun nuŋgba nuŋgba ke go na. Pa
tiyagala ke gbegewe pìla kɔ yɛɛn.

Jogoyaraga gbegbeŋge ki gbegelelɔmɔ
(2 Kuro 4.2-5)

23 Ko puŋgo na, a Hiramu wì si
tuguyɛnrɛ yan ma jogoyaraga gbegbeŋge
ki gbegele. Kìla pye kiiri. Ki yɛgɛ pyɛlɛwɛ
pìla pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo. Ki yagawa
pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ. Mbege
gbemɛ pi maga mbege fili, ki mana li
titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri
kaŋgurugo.
24 Wìla kolokɛnti tirige pire yanlɛrɛ
gbegele jogoyaraga gbegbeŋge ki yɔn
kɛɛrɛ ki nɔgɔ, maga maga fili; mɛtɛrɛ
kɔngɔ nuŋgba nuŋgba pyew kolokɛnti
pire yanlɛrɛ kɛ tìla pye wa, ma jogoyaraga
ki maga maga fili. Kolokɛnti pire yanlɛrɛ
tìla pye koloyo shyɛn maga fili. Pàa
tuguyɛnrɛ yan ma ti ni fuun ti pinlɛ mari
gbegele nuŋgba jogoyaraga gbegbeŋge ki
ni.
25 Jogoyaraga kìla pye ma tɛgɛ
tuguyɛnrɛ napɛnɛ kɛ ma yiri shyɛn
na. Napɛnɛ taanri la pye ma yɛgɛ wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. A taanri
yɛgɛ wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri. A taanri
yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. A
taanri yɛgɛ wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Pe

† **7:21 7.21:** *Yakini* mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Yɛnŋɛlɛ li maa fanŋga kaan. *Bozazi* mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Fanŋga ki yɛn Yɛnŋɛlɛ lo ni.

ni fuun pàa pye ma puŋgo wa pe yɛɛ yeri wa jogoyaraga gbegbeŋge ki nɔgɔ.
26 Jogoyaraga ki liriwɛn pìla pye paa kɛndala gbemɛ yɛn. Wìla ki yɔn ki gbegele paa wɔjɛnnɛ wogo yɛn, ma yiri masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ kɔrɔgɔ. Litiri waga nafa shyɛn (40 000) si wìla pye na yiin wa ki ni.

Tuguyɛnrɛ wotoroye pe gbegelelɔmɔ

27 Kona, a Hiramu wì si tuguyɛnrɛ wotoro kɛ gbegele. Ki wotoroye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn, pe gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn, a pe yagawa pì pye mɛtɛrɛ nuŋgba nuŋgba naa kɔngɔ.
28 Pàa ki wotoroye pe gbegele yɛgɛ ŋga na ki ŋga: Pàa tuguyɛnrɛ gbɔn papara papara ma pe kanŋgara na tijɛrɛ tijɛrɛ ti gbegele, mɛɛ ta gbɔn papara papara ma to tɛgɛ mari yigiyigi wa ti yɛngɛlɛ ke na.
29 A wì si jaraye yanlɛɛlɛ, naa napɛnɛ yanlɛɛlɛ konaa sherubɛnye yanlɛɛlɛ gbegele wotoroye pe kanŋgara na tuguyɛnrɛ papara papara ti na, konaa pe yɛgɛ kɛɛ naa pe puŋgo kɛɛ ki na. A wì si yarifyɛɛnrɛ yanlɛrɛ ta gbegele wa jaraye poro naa napɛnɛ pe go na konaa wa pe nɔgɔna, a tila yɔlɔ.
30 Tuguyɛnrɛ ŋgeere tijɛrɛ tijɛrɛ tìla pye wotoroye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na. Pàa ŋgeere ti lele tugurɔn kanŋgagala ŋgele ni, pàa ke gbegele tuguyɛnrɛ ni fun. Ki tuguyɛnrɛ kanŋgagala kàa pye ma ye tuguyɛnrɛ tɔgɔyaara tijɛrɛ ni, wa wotoro wi yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na. Ki tuguyɛnrɛ kanŋgagala koro naa wotoro wi tugurɔn ti ni, pàa ti pinlɛ mari gbegele mari mara ti yɛɛ na. Ɛɛn fɔ ke titɔnlɔwɔ pi sila toro yarifyɛɛnrɛ ti titɔnlɔwɔ pi na.
31 Wa wotoro nuŋgba nuŋgba pyew wi go na, pàa wege ka kɔn wa kiiri. Ki tijuguwo pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ. Ki nawa pi pyɛlɛwɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa kɔngɔ ki kɔngɔ. Ko kìla pye yaara lesaga ye. Ki wege laga ŋga kìla pye wa go na, yɛngɛlɛ tijɛrɛ la pye ki na. Ke sila pye kiiri. Ki titɔnlɔwɔ naa ki gbemɛ pi ni fuun pìla pye ja. Hiramu wìla yaara ta yanlɛrɛ keregi keregi ki na maga fere.
32 Wotoroye pe ŋgeere tijɛrɛ tìla pye wa tuguyɛnrɛ papara papara ti nɔgɔna. Ŋgeere tìla pye ma ye tugurɔn kanŋgagala ŋgele ni, kàa pye ma kan wa wotoroye pe nɔgɔ ki na. Ŋgeere ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa kɔngɔ ki kɔngɔ.
33 Pàa ki wotoroye pe ŋgeere ti gbegele paa wotoroye mbele shɔnye maa tilele pe woro ti yɛn. Ŋgeere tìla pye ma ye tugurɔn kanŋgagala ŋgele ni, naa ŋgeere ti zandiye pe ni, naa ɛrɛyɔnye pe ni konaa muwayoye pe ni, pàa ti gbegele tuguyɛnrɛ ni.
34 Tugumbogoŋgolo ŋgele kàa pye ma kurukuru wa wotoro nuŋgba nuŋgba pyew wi yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na, koro naa wotoroye pe tugurɔn sannda pyew ti ni, tìla pye ma mara ti yɛɛ na.
35 Wege ŋga kìla pye wa wotoro nuŋgba nuŋgba pyew wi go na, pàa yaraga ka gbegele kiiri maga maga. Ki yaraga kiiri ki nawa pi pyɛlɛwɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. Wotoro wìla pye ma cɛn tugurɔn nda na, naa wi kanŋgara na tuguyɛnrɛ papara papara ti ni konaa naayeri tugurɔn ti ni, tìla pinlɛ ma gbegele nuŋgba wotoro wi ni.
36 Wotoroye pe tugurɔn naa pe tuguyɛnrɛ papara papara ti lara nda pe sila yaraga keregi wa ti na, Hiramu wìla sherubɛnye, naa jaraye konaa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ keregi keregi ki lara ti na, mɛɛ yarifyɛɛnrɛ gbegele mari maga.
37 Wotoroye kɛ pe ni fuun pe gbegelelɔmɔ pìla pye ja. Tugurɔn wìla yan ma pe ni fuun pe gbegele. Pe ni fuun pe titɔnlɔwɔ, naa pe gbemɛ naa pe yagawa konaa pe cɛnlɔmɔ pìla pye nuŋgba.

38 Ko puŋgo na, a Hiramu wì si jogoyaara kɛ gbegele tuguyɛnrɛ ni. Jogoyaraga ki nuŋgba nuŋgba pyew ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn. Litiri waga kele ŋgele naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (1 600) si wi mbaa ya ye ti nuŋgba nuŋgba pyew ki ni. Jogoyaraga nuŋgba la pye ma taga wotoroye kɛ pe nuŋgba nuŋgba pyew pe na.
39 Wìla wotoroye pe kaŋgurugo tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki kalige kɛɛ ki na, ma

pinlɛ pe jogoyaara ti ni, mɛɛ kaŋgurugo sanmbala pe tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, ma pinlɛ pe jogoyaara ti ni. A wì si jogoyaraga gbegbeŋge ki tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki kalige kɛɛ ki na, yɔnlɔparawa kalige kɛɛ naa yɔnlɔ yirisaga sɔgɔwɔ pi ni.

Shɛrigo gbɔgɔ ki tunŋgo pyeyaara (2 Kuro 4.11–5.1)

40 Kona, a Hiramu wì si tasaala, naa cɔnrɔ koliyaara konaa wɔjɛŋgɛlɛ ke gbegele.

Kì pye ma, yaara nda fuun Hiramu wìla daga mbe gbegele wunlunaŋa Salomɔ wi kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wì siri gbegele mari kɔ. Tori nda yɛɛn:

41 Tiyagala shyɛn, naa ke gona tɔnyaara shyɛn nda ti yaa jiile wa ke go na ti ni, konaa mɛrɛ shyɛn nda ti yaa tɛgɛ mbe gona tɔnyaara ti tɔn ti ni;

42 naa girenadi tige pire yanlɛrɛ cɛnmɛ tijɛrɛ (400) ti ni, to nda ti yaa pye mbe yanŋga yanŋga wa mɛrɛ shyɛn ti na. Girenadi tige pire yanlɛrɛ koloyo shyɛnzhyɛn yi yaa pye mɛrɛ ti nuŋgba nuŋgba pyew ti na, wa tiyagala ke tɔnyaara ti go na;

43 naa wotoroye kɛ pe ni, naa jogoyaara kɛ nda pàa tɛgɛ wa wotoroye pe nawa ti ni;

44 naa jogoyaraga gbegbeŋge ki ni, ko ŋga ki cɛnlɛ làa pye li yɛ, konaa kìla pye ma tɛgɛ napɛnɛ yanlɛɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn mbele na pe ni,

45 naa cɔrɔ ti ni, naa cɔnrɔ koliyaara ti ni konaa wɔjɛŋgɛlɛ ke ni. Hiramu wìla ki yaara nda ti ni fuun ti gbegele wunlunaŋa Salomɔ wi kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ko woro. Wìla ti ni fuun ti gbegele tuguyɛnrɛ ni, nda ti yɛn ma wɔlɔgɔ.

46 Wunlunaŋa wìla ti a pège tuguyɛnrɛ ti yan wa Zhuridɛn gbaan wi funwa laga falafala ki ni, wa Sukɔti naa Zaritan cara ti sɔgɔwɔ pi ni.

47 Salomɔ wìla ti a pège yaara ti ni fuun ti gbegele, pee tuguyɛnrɛ ti culo yɔn ki jate, katugu tìla lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.

48 Kona, a Salomɔ wì si ti a pè Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yaara sannda pyew ti gbegele. Tori nda yɛɛn: Saraga wɔsaga ŋga pàa gbegele tɛ ni, naa tɛ tabali wi ni, wo ŋa buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri pàa pye naa teri wi na we†;

49 naa fitanladagaye mbele pàa gbegele tɛ piiri ni pe ni, ma pe tɛgɛ wa lajɛŋgɛ kpoyi ki yɛgɛ. Kaŋgurugo la pye kalige na, kaŋgurugo la pye kamɛŋgɛ na; naa yarifyɛɛnrɛ yanlɛrɛ ti ni, naa fitanladagaye pe ni, naa pe yɔn yirigeyaara nda tìla pye tɛ woro ti ni†;

50 naa tasaala pe ni, naa gbeŋgele ke ni, naa leyaara ti ni, naa wɔjɛŋgɛlɛ ke ni, naa naŋganra wɔyaara ti ni, pàa ti gbegele tɛ piiri ni. Shɛrigo gbɔgɔ nawa kɔɔrɔ, to nda ti yɛn lajɛŋgɛ kpoyi ki kɔɔrɔ re, ti sanriyɛnye poro naa shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ kɔɔrɔ woolo pe ni, pàa pe ni fuun pe gbegele tɛ ni.

51 Tunŋgo ŋga fuun wunlunaŋa Salomɔ wìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pa kìla kɔ yɛɛn. Ko puŋgo na, wi to Davidi wìla yaara nda tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan†, warifuwe, naa tɛ konaa yaapire ti ni, a wì siri lɛ ma saa ti tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni.

8

Pàa yɔn finliwɛ kɛsu wi tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni (2 Kuro 5.2–6.2)

1 Kona, a wunlunaŋa Salomɔ wì si Izirayɛli tara lelɛɛlɛ, naa cɛngɛlɛ teele konaa sege teele pe ni fuun pe gbogolo wa wi yɛɛ tanla, wa Zheruzalɛmu ca, jaŋgo pe kari wa Davidi ca†, ko ŋga pe yinri fun Siyɔn we, pe sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ.

2 A Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si saa pe yɛɛ gbogolo wa wunlunaŋa Salomɔ wi tanla Etamu† yeŋge ki ni fɛti wagati wi

† **7:48 7.48:** ɛki 25.23-30; 30.1-3 † **7:49 7.49:** ɛki 25.31-40; 26.35 † **7:51 7.51:** 2 Sami 8.11; 1 Kuro 18.11 † **8:1 8.1:** 2 Sami 6.12-16; 1 Kuro 15.25-29 † **8:2 8.2:** Eburuye yɛlɛ li ni, Etamu yeŋge ki ma saa yala sɛpitamburu naa ɔkitɔburu yende ti ni (Levi 23.33-34).

ni. Ko yeŋge ko ki yɛn yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ye.
3 Izirayɛli lelɛɛlɛ pe ni fuun pàa pan. A
saraga wɔfɛnnɛ pè si yɔn finliwɛ kɛsu wi
lɛ.
4 Pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu
wi lɛ naa filisaga paraga go ki ni konaa
yaara nda fuun tìla tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan
wa ki ni ti ni. Saraga wɔfɛnnɛ poro naa
Levi setirige piile pe ni, poro pàa ti lɛ ma
kari ti ni.
5 Wunlunaŋa Salomɔ wo naa Izirayɛli
woolo mbele fuun pàa gbogolo wa wi
tanla, pè si yere yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Pàa simbaala naa nɛrɛ lɛgɛrɛ wɔ
saraga. Tìla lɛgɛ fɔ lere saa ya mberi jiri
mberi yɔn jɛn.
6 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ pè si kari
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni,
ma saa wi tɛgɛ wa wi tɛgɛsaga, wa shɛrigo
gbɔgɔ ki nawa, wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni, fɔ
wa sherubɛnye pe kanwira ti nɔgɔ.
7 Katugu sherubɛnye pe kanwira tìla
pye ma jaraga wa yɔn finliwɛ kɛsu wi
tɛgɛsaga ki go na. Sherubɛnye pe kanwira
tìla pye ma yɔn finliwɛ kɛsu wo naa wi
lɛkanŋgagala ke tɔn.
8 Pàa wi lɛkanŋgagala ke pye, a kè
tɔnlɔ, fɔ lere ma ya ma koro wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, wa lajɛŋgɛ kpoyi ki yɛgɛ, na
ke yaan. Ɛɛn fɔ lere saa ya koro wa funwa
na mbe ke yan. Tìla koro ma tɛgɛ wa ki
laga ki ni fɔ ma pan gbɔn nala.
9 Yaraga ka kpɛ sila pye wa yɔn fin-
liwɛ kɛsu wi ni, kaawɔ sinndɛɛrɛ papara
papara shyɛn to cɛ. Moyisi wo wìla ti
le wa wi ni wa Horɛbu† yanwiga ki na,
sanga ŋa ni Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ
le Izirayɛli woolo pe ni, pe yiriŋgɔlɔ wa
Ezhipiti tara we.
10 Naa saraga wɔfɛnnɛ pàa kaa yiri wa
laga kpoyi ki ni sanga ŋa ni, a kambaaga
kà si pan ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki yin.
11 Saraga wɔfɛnnɛ pe sila ya koro wa
mbaa pe tunŋgo ki piin kambaaga ki
kala na; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
yanwa pìla li shɛrigo gbɔgɔ ki yin†.
12 Kona, a Salomɔ wì sho fɔ:
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo li yaa ka cɛn kam-
baaga wɔgɔ ni, wa wɔwɔ pi ni.
13 Koni mì go kan ma kan,
ŋga ma yaa cɛn wa ki ni fɔ sanga pyew.

Salomɔ wìla Yɛnŋɛlɛ li sɔn (2 Kuro 6.3-12)

14 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si
kanŋga ma yɛgɛ wa, wa Izirayɛli woolo
janwa wi ni fuun wi yeri ma duwaw pye
pe kan. Janwa wi ni fuun wìla yiri ma
yere.
15 A wì sho fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li woo.
Lo jate làa sɛnrɛ nda yo wa li yɔn, ma
yɔn fɔlɔ na lɛ na to Davidi wi yeri, lì ki
yɔn fɔlɔ li yɔn fili li yawa pi fanŋga na.
Làa yo fɔ:
16 ‹Maga lɛ pilige ŋga ni mìla na woolo,
Izirayɛli woolo wele, pe yirige wa Ezhipiti
tara ti ni, mi fa ca ka kpɛ wɔ Izirayɛli
cɛngɛlɛ la kpɛ ni, janŋgo pe go kan wa ki
ni mbaa na yɛɛ nari wa ki ni. Ɛɛn fɔ mìla
Davidi wi wɔ wi pye Izirayɛli, na woolo
wele, pe yɛgɛ sinvɔ†.›
17 «Ma sigi ta, na to Davidi wìla ki kɔn
maga tɛgɛ wa wi nawa mbe go kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan.
18 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan to
Davidi wi pye fɔ: ‹Kì kaa pye màga tɛgɛ
wa ma nawa mbe go kan na kan, ki jatere
wi yɛn ma yɔn.
19 Ɛɛn fɔ mboro ma ma yaa go ki kan
na kan. Ma pinambyɔ, wo ŋa wi yɛn ma
yɛɛra pisee, wo wi yaa go kan na kan†.›
20 «A Salomɔ wì sho naa fɔ: ‹Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ na kɔn, lìli pye mali
yɔn fili. Mì kaa cɛn wa na to Davidi wi
yɔnlɔ. Mì cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli
woolo pe go na, paa yɛgɛ ŋga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we. Mìgi go ki kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan.›
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti
yɛn ma tɛgɛ kɛsu ŋa ni, mì yɛrɛ laga ka
gbɛgɛlɛ wi kan wa go ki ni. Ko yɔn finliwɛ
po làa le we tɛlɛye pe ni, naa làa pe yirige
wa Ezhipiti tara we.»

† **8:9 8.9:** Ɛki 25.16; 40.20; Dete 10.5 † **8:11 8.11:** Ɛki 40.34-35 † **8:16 8.16:** 2 Sami 7.4-11; 1 Kuro 17.3-10
† **8:19 8.19:** 2 Sami 7.12-13; 1 Kuro 17.11-12

Wunlunaŋa Salomɔ
wi yɛnrɛwɛ sɛnrɛ
(2 Kuro 6.12-41)

22 Ko puŋgo na, a Salomɔ wì si yiri ma
yere wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki
yɛgɛ, Izirayɛli woolo janwa wi ni fuun wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ, maa kɛyɛn shyɛn yi yirige
wa naayeri, mɛɛ yo fɔ:
23 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa
naayeri, wa yɛnŋɛlɛ na, nakoma laga
nɔgɔna, laga tara ti na paa ma yɛn. Ma
tunmbyeele mbele pe maa tanri na yala
ma nandanwa kala li ni pe kotogo ki ni
fuun ni, ma ma koro yɔn finliwɛ na pe ni
konaa na kajɛŋgɛ piin pe kan.
24 Yɔn fɔlɔ na màa lɛ ma tunmbyee, na
to Davidi wi yeri, màga kala li pye. Sɛnrɛ
nda mboro jate màa yo, màri tanga mari
yɔn fili nala ma yawa pi fanŋga na.
25 Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ, yɔn fɔlɔ sanna na màa lɛ na to
Davidi wi yeri, li pye mali yɔn fili. Màa wi
pye fɔ: ‹Ma setirige piile wa yaa la taa wa
pe ni mbaa cɛɛn wunluwɔ pi na na yɛgɛ
sɔgɔwɔ sanga pyew, Izirayɛli woolo pe go
na. Ko yaa pye, na pe kaa pe tangalɔmɔ
pi kɔrɔsi, mbaa tanri la yala na nandanwa
kala li ni, paa yɛgɛ ŋga na mboro jate mà
tanga na yɛgɛ sɔgɔwɔ we†.›
26 Ki kala na, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ,
koni ki yaga, yɔn fɔlɔ na mà lɛ na to
Davidi, ma tunmbyee wi yeri, mali pye
mali yɔn fili.
27 «Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li
mbe pan mbe cɛn laga tara ti na okɛ? Ali
yɛrɛ naayeri wo naa wi gbemɛ pi ni fuun
pì kologo ma na, si ka logo go ŋga mì kan
ma kan ko.
28 Konaa ki ni fuun, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na
Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma mi ŋa ma tun-
mbyee na yɛnrɛwɛ pi logo. Mala yɛnrɛwɛ
gbɔɔ pi logo. Mi ŋa ma tunmbyee, gbelege
ŋga mila gbele nɔɔ yɛnri nala pilige ŋga
ki na, ki logo.
29 Maa ki go ŋga ki kɔrɔsi yɔnlɔ naa
yembinɛ; katugu mboro jate, màa ki yo ki
laga ŋga ki wogo na ma yo fɔ: ‹Pa mi yaa
lanla yɛɛ nari laga ki laga ŋga ki ni.› Mi
ŋa ma tunmbyee, yɛnrɛgɛ ŋga mi yɛn na
yɛnri laga ki laga ŋga ki ni, maga logo†!
30 Mi ŋa ma tunmbyee konaa Izirayɛli,
ma woolo pe ni, na waga pan mbɔɔn
yɛnri laga ki laga ŋga ki ni, mɔɔ yɛɛ yaga
ma pe yɛnrɛwɛ pi logo. Ee, mbɔɔn ta wa
ma cɛnsaga wa naayeri, ma we yɛnrɛwɛ
pi logo ma we kapere ti kala yaga we na.
31 «Na lere wa ka kapege pye wi lewee
yɛnlɛ wa na, na paga wi ŋgbanga mbe
yo wi pan wi wugu ki wogo ki na wa ma
saraga wɔsaga ki yɛgɛ sɔgɔwɔ, laga ki go
ŋga ki ni,
32 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, maga kala
li logo, mali yɛgɛ wɔ, mɔɔ tunmbyeele pe
kiti wi kɔn, ma kapere pyefɔ wi le jɔlɔgɔ
mbe yala wi kapyere ki ni, mbe tanga ki
kan ŋa wì sin wi yeri mbe yala wi yɛn ma
sin yɛgɛ ŋga na ki ni.
33 «Na ma woolo, Izirayɛli woolo wele,
paga kari malaga na, pe juguye pe ya pe
ni, katugu pè kapege pye ma na, na paga
sɔngɔrɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ, mbe pan
mbɔɔn gbɔgɔ, mbɔɔn yɛnri, na paga ma
yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri laga ki go ŋga ki ni,
34 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, ma logo
pe yeri; mɔɔ woolo, Izirayɛli woolo pe
kapere ti kala yaga pe na. Tara nda màa
kan pe tɛlɛye pe yeri, ma sɔngɔrɔ ma pan
pe ni wa ti ni.
35 «Na tisaga wegele kaga tɔn wa naay-
eri, mbe ti tisaga kiga kaa paan naa,
katugu ma woolo pè kapege pye ma na,
na paga ma yɛnri laga ki laga ŋga ki
ni, mbɔɔn gbɔgɔ konaa mbe pe kapere ti
yaga, mbe pan ma kɔrɔgɔ, na maga pe jɔlɔ
mbe kɔ,
36 kona mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, ma
logo pe yeri, mɔɔ tunmbyeele, Izirayɛli
woolo wele, pe kapere ti kala yaga pe na.
Konɔ na pe daga mbaa tanri li na, mali
naga pe na. Konaa ma tisaga ki yaga ki
pan wa tara ti ni, to nda màa kan pe yeri
ti pye pe woro we.
37 «Na fuŋgo ka ka to wa tara ti ni, na
tifɛlɛgɛ yama ka ka to wa tara ti ni, na
yarilire tiga kaa waga mbaa fɔnri yere
na, na gbatɔ wo naa kambɛɛrɛ ti ni tiga
ka pan mbe yarilire ti jɔgɔ, na pe juguye

† **8:25 8.25:** 1 Wunlu 2.4 † **8:29 8.29:** Dete 12.11

paga ka pan mbe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsara kan wa pe tara, wa pe cara nda pè malaga sigemboro kan mari maga ti tanla mbe pe yɔn tɔn, na jɔlɔgɔ cɛnlɛ pyew konaa yama cɛnlɛ pyew ka ka to pe na,

38 na lere o lere kɔɔn yɛnri, mbɔɔn yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri, nakoma na ma woolo, Izirayɛli woolo wele, pe ni fuun paga ŋga kì pe nawa pi tanga ki jɛn mbege yaga, mbe pe kɛyɛn yi yirige mbe wa wa ki go ŋga ki yeri mbɔɔn yɛnri,

39 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, wa ma cɛnsaga, ma logo pe yeri, ma pe kapere ti kala yaga pe na. Ma pe ni fuun pe sara mbe yala pe kapyege ki ni, katugu mboro nuŋgba ma sɛnwee piile pe ni fuun pe nawa kala li jɛn.

40 Ki ka pye ma, pa pe yaa la fyɛ ma yɛgɛ wagati ŋa fuun pe yaa pye laga tara ti ni, to nda mà kan we tɛlɛye pe yeri we.

41 «Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, nambanŋa ŋa wi woro Izirayɛli woo, ma woolo wo wa, na wiga ka yiri taleere ta ni mbe pan ma mɛgɛ ni,

42 katugu pe yaa kaga logo mbe yo ma mɛgɛ kì gbɔgɔ, fanŋga yɛn ma ni naa yawa ni. Na ki nambanŋa wiga ka pan mbɔɔn yɛnri laga ki go ŋga ki ni,

43 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, wa ma cɛnsaga ki ni, ma logo wi yeri, ma ŋga fuun wì yɛnri ma yeri ki pye wi kan, jaŋgo dunruya woolo pe ni fuun pɔɔn mɛgɛ ki jɛn paa fyɛ ma yɛgɛ, paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli, ma woolo pe yɛn. Ko pe yaa ki jɛn mbe yo fɔ go ŋga mì kan, ki yɛn mboro wogo.

44 «Na ma woolo paga ka yiri mbe sa malaga gbɔn pe juguye pe ni, na ki ka ka pye laga ŋga fuun na, na paga yɛgɛ wa wa ca ŋga mà wɔ konaa go ŋga mì kan ma mɛgɛ ni ki yeri, mbɔɔn yɛnri,

45 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na wa ma cɛnsaga, ma pe yɛnrɛwɛ po naa pe yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo, ma yere pe kala li ni.

46 «Na Izirayɛli woolo paga kapege pye ma na, ma jɛn lere wo wa woro wa, ŋa wila kapege pye. Na maga nawa ŋgban pe ni, mbe pe le pe juguye pe kɛɛ, na pe juguye paga pe koli mbe kari pe ni kulowo wa pe tara, taleere ni nakoma tara tɔɔn ni,

47 pè pe koli ma kari pe ni tara nda ni, mbe pe ta wa ti ni, na paga pe jatere wi kanŋga mbe sɔngɔrɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ, mbɔɔn yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri, mbe yo fɔ: ‹Wè kapege pye, ma jɔgɔwɔ pye, ma kambasinŋge pye.›

48 Pe juguye pè pe koli ma kari pe ni tara nda ni, mbe pe ta wa ti ni, na paga sɔngɔrɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ pe kotogo ki ni fuun ni konaa pe nawa pi ni fuun ni, mbe yɛgɛ wa wa tara nda màa kan pe tɛlɛye pe yeri ti yeri, naa wa ca ŋga mà wɔ ki yeri konaa go ŋga mì kan ma mɛgɛ ni ki yeri,

49 kona mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, wa ma cɛnsaga ki ni, ma pe yɛnrɛwɛ naa pe yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo ma yere pe kala li ni.

50 Mɔɔ woolo pe kapere ti kala yaga pe na naa pe kambasinnde ti ni. Ma ti pe yinriwɛ mbe pye pe kolifɛnnɛ pe na, jaŋgo pe pe yinriwɛ ta.

51 Katugu Izirayɛli woolo pe yɛn ma woolo konaa ma kɔrɔgɔ. Poro mbele mà yirige wa Ezhipiti tara ma pe wɔ wa fugufugu kasɔn gbɔgɔ ki ni we[†].

52 «Ma yɛnlɛ mi ŋa ma tunmbyee na yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi na konaa Izirayɛli, ma woolo pe yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi na, mbaa nuru pe yeri sanga o sanga paga ma yɛnri we.

53 Katugu we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro màa pe wɔ dunruya woolo sanmbala pe ni fuun pe sɔgɔwɔ, jaŋgo pe pye ma kɔrɔgɔ, paa yɛgɛ ŋga na màa ki yo ma tunmbyee Moyisi wi kan, a wìgi yo we, sanga ŋa ni màa we tɛlɛye pe yirige wa Ezhipiti tara we.»

Salomɔ wìla duwaw pye Izirayɛli woolo janwa wi kan

54 Naa Salomɔ wìla kaa kɔ ki yɛnrɛwɛ pi ni fuun pi na konaa yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, a wì si yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki yɛgɛ sɔgɔwɔ, katugu pa wìla pye maa kanŋguuro ti kan le ki laga ki na maa kɛyɛn yi yirige wa naayeri na yɛnri.

† **8:51 8.51:** Dete 4.20

55 Maa ta yeresaga, a wì suu magala
li yirige ma duwaw pye Izirayɛli woolo
janwa wi ni fuun wi kan, ma yo fɔ:
56 «Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo, lo
na lì yɛyinŋge kan Izirayɛli, li woolo pe
yeri, ma yala sɛnrɛ nda fuun làa yo ti
ni. Sɛnjɛndɛ nda fuun làa yo li tunmbyee
Moyisi wi kan mbe kajɛŋgɛ ŋga fuun pye
we kan, ta kpɛ si koro nda tii ti yɛɛ yɔn
fili†.
57 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li pye we
ni paa yɛgɛ ŋga na làa pye we tɛlɛye pe
ni we. Liga ka we wa, liga si ka je we na.
58 Ɛɛn fɔ li ti we jatere wi kanŋga mbe
pan we ni li yɛɛ kɔrɔgɔ, jaŋgo waa tanri
li koŋgolo ke ni fuun ke na, mbaa tanri li
ŋgasegele, naa li kondɛgɛŋgɛlɛ konaa li
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele làa kan we tɛlɛye
pe yeri ke na.
59 Sɛnrɛ nda fuun mì yo ma naga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na konaa yɛnrɛwɛ gbɔɔ mba
mì yɛnri, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le,
laa jatere piin pi na yɔnlɔ naa yembinɛ.
Laa mi ŋa li tunmbyee na sari konaa
Izirayɛli, li woolo pe ni pilige nuŋgba
nuŋgba pyew.
60 Pa kona dunruya woolo pe ni fuun
pe yaa ki jɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba
li yɛn Yɛnŋɛlɛ le. Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro
wa lo puŋgo na.
61 Ki kala na, yoro wo na, ye daga mbe
taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li na ye
kotogo ki ni fuun ni, paa yɛgɛ ŋga na ki
yɛn nala we; yaa tanri li kondɛgɛŋgɛlɛ ke
na, yeli ŋgasegele ke lɛ yaa tanri ke na.»

Saara nda pàa wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri
(2 Kuro 7.4-10)

62 Kona, a wunlunaŋa wo naa Izirayɛli
woolo mbele fuun pàa pye wa wi ni pè si
saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
63 Salomɔ wìla nayinmɛ saraga wɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Yaayoro nda wìla
wɔ tìla pye nɛrɛ waga nafa ma yiri shyɛn
(22 000) konaa simbaala naa sikaala waga
cɛnmɛ naa nafa (120 000). Ko saraga ko
wunlunaŋa wo naa Izirayɛli woolo pe ni
fuun pàa wɔ ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki yɔn yɛngɛ.
64 Ki pilige nuŋgba ki ni, a wunlunaŋa
wì si shɛrigo gbɔgɔ loŋgo ki nandogomɔ
laga ki pye kpoyi, ko ŋga ki yɛn wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ kɛɛ yeri
we. A wì si saara sogoworo, naa muwɛ
saara konaa nayinmɛ saara ti yanlaga ki
sogo wa ki laga ki na, katugu tuguyɛnrɛ
saraga wɔsaga ŋga kìla pye wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, kìla kaa kologo
paa saara sogoworo, naa muwɛ saara
konaa nayinmɛ saara ti yanlaga ki sori wa
ki na.
65 Salomɔ wo naa Izirayɛli woolo pe
ni fuun pàa fɛti wi pye ki wagati wi ni.
Janwa gbɔlɔ làa yiri tara ti lagapyew ma
pan, maga lɛ wa Hamati ca wasege ki na
fɔ ma saa gbɔn wa Ezhipiti tara lafogo
yɔn ki na. Pàa pan ma gbogolo ma fɛti
wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ piliye
kɔlɔshyɛn ni. A pè si piliye kɔlɔshyɛn ya
yɛgɛ pye naa, a yi ni fuun yì pye piliye kɛ
ma yiri tijɛrɛ.
66 Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, a wunlu-
naŋa wì si leele pe yaga ma yo paa kee. A
pè si duwaw pye wunlunaŋa wi kan mɛɛ
sɔngɔrɔ ma kari pe cara. Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa kajɛŋgɛ ŋga fuun pye li tunmbyee
Davidi wi kan konaa Izirayɛli, li woolo pe
kan, pe ni fuun pe nawa pìla yinŋgi, a paa
yɔgɔri ki kala na.

9

Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga
Salomɔ wi na ki shyɛn wogo na
(2 Kuro 7.11-22)

1 Naa Salomɔ wìla kaa kɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki kanga ki na, naa
wunlunaŋa go ki ni konaa yinrɛ nda fuun
wìla pye na jaa mbe kan ti ni sanga ŋa ni,
2 a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga Salomɔ
wi na naa ki shyɛn wogo na, paa yɛgɛ ŋga
na làa li yɛɛ naga wi na wa Gabawɔn ca
we†.
3 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li suu pye fɔ: «Mɔ̀ɔ
yɛnrɛwɛ naa ma yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo.
Go ŋga mà kan, mì yere ki na mbege pye
kpoyi mbaa na yɛɛ nari wa ki ni sanga
pyew. Mi yaa laga kɔrɔsi konaa mbaa
jatere piin ki na sanga pyew.

† **8:56 8.56:** Dete 12.10; Zhozu 21.44-45 † **9:2 9.2:** 1 Wunlu 3.7-15; 1 Kuro 1.7

4 Mboro wo na, na ma kaa tanri nawa
nuŋgba ni naa kaselege ni paa ma to
Davidi wi yɛn, mbaa ŋga fuun mì yo
ma kan ki piin konaa mbaa tanri na
ŋgasegele koro naa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke na,
5 pa kona mi yaa yeresaga kan ma
wunluwɔ pi yeri Izirayɛli tara ti go na
fɔ sanga pyew, paa yɛgɛ ŋga na mìla ki
yo ma to Davidi wi kan ma yo fɔ: ‹Ma
setirige piile wa se ka la wa wunluwɔ pi
na Izirayɛli tara ti go na†.›
6 Ɛɛn fɔ na yoro naa ye pinambiile pe ni,
yaga laga na na, na yee yɛnlɛ mbaa tanri
na ŋgasegele koro naa na kondɛgɛŋgɛlɛ
ke na, na ye kaa kee mbe saa yarisunndo
ta yɛgɛ gbogo, mbaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ,
7 kona tara nda mì kan yoro Izirayɛli
woolo ye yeri, mi yaa ye kɔ mbe ye wɔ wa
ti ni. Go ŋga mì pye kpoyi na yɛɛ mɛgɛ ni,
mi yaa je ki na. Kona tara woolo pe yaa
la tɛgɛ ye na mbaa ki la koo ye na.
8 Ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga konaa ki
gbɔgɔwɔ pi ni fuun ni, na leele mbele
ka kaa toro le ki tanla, pe yaa la kawa
mbaa wofegele wiin mbaa yuun fɔ: ‹Kì
pye mɛlɛ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi tara nda
konaa ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki tɛgɛ ki
tɛgɛlɔmɔ mba pi na ma†?›
9 Pa kona leele pe yaa ka pe yɔn sogo
mbe yo fɔ: ‹Ko pye ma, katugu Izirayɛli
woolo pè laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ
li na, lo na làa pe tɛlɛye pe yirige wa
Ezhipiti tara we. Pè taga yarisunndo ta
yɛgɛ na, na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo
konaa na tunŋgo piin ti kan. Ko kì ti Yawe
Yɛnŋɛlɛ lìgi jɔlɔgɔ ŋga ki ni fuun ki wa pe
na.› »

Salomɔ wìla cara nda laga ma kan wunlunaŋa Hiramu wi yeri
(2 Kuro 8.1-2)

10 Yɛlɛ nafa Salomɔ wìla pye ma yinrɛ
shyɛn ti kan: Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ konaa wunluwɔ go ki ni.
11 Tiri ca wunlunaŋa Hiramu wìla sɛdiri
tire naa sipirɛsi tire, naa tɛ lɛgɛrɛ kan
Salomɔ wi yeri paa yɛgɛ ŋga na Salomɔ
wìla pye naga jaa we. Kì kaa pye ma, a
Salomɔ wì si Galile tara ca nafa laga ma
kan Hiramu wi yeri.
12 A Hiramu wì si yiri wa Tiri ca ma
pan ma cara nda Salomɔ wìla kan wi yeri
ti wele. Ɛɛn fɔ ki cara ti sila Hiramu wi
ndanla.
13 A Hiramu wì si Salomɔ wi pye fɔ: «E,
na sefɔ, cara nda mà ta ma kan mi yeri
tori nda yɛɛn?» A Hiramu wì siri mɛgɛ
taga nari yinri Kabuli†. Ko mɛgɛ ko ki yɛn
ti na, fɔ ma pan ma nala.
14 Ma si yala, tɛ tɔni taanri naa kɔngɔ
Hiramu wìla kan wunlunaŋa Salomɔ wi
yeri.

Salomɔ wi kapyegele sanŋgala
(2 Kuro 8.3-18)

15 Wunlunaŋa Salomɔ wìla leele pe wa
pɔrɔtɔya tunndo nda na, a pèri pye tori
nda yɛɛn: Pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki kan, naa wi wunluwɔ go ki ni,
ma Milo laga ki gbegele, ma Zheruzalɛmu
ca mbogo ki kan, naa Hazɔri ca ki ni, naa
Megido ca konaa Gezɛri ca ki ni.
16 Farawɔn, Ezhipiti tara wunlunaŋa
we, faa wìla saa to Gezɛri ca ki na maga
shɔ, ma Kana tara fɛnnɛ mbele pàa pye
ma cɛn wa pe gbo ma ca ki sogo. Ko
puŋgo na, naa wi sumborombyɔ wìla
kaa pɔri Salomɔ wi yeri, a wì sigi ca ki
kan wi sumborombyɔ wi yeri wi pɔrɔgɔ
yarikanga.
17 Salomɔ wìla Gezɛri ca ki kan naa
fɔnŋgɔ, naa Bɛti Horɔn ca ŋga wa nɔgɔna
ki ni;
18 naa Baalati ca konaa Tamari ca ŋga
wa tara ti gbinri wi ni ti ni;
19 naa cara nda fuun wìla pye naa kɛɛ
yaara ti teri wa ti ni, naa cara nda wìla
pye naa wotoroye pe teri wa ti ni, naa
nda wìla pye naa shɔnye pe teri wa ti ni;
yaraga ŋga fuun wìla pye na jaa mbe kan
wa Zheruzalɛmu ca, naa wa Liban tara
konaa wi tara lara ti ni fuun ti ni, wìla ti
ni fuun ti kan.
20 Cɛngɛlɛ kèle yɛgɛ la pye wa tara ti ni,
koro sila pye Izirayɛli woolo. Koro la wɛlɛ
Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Hɛti cɛnlɛ woolo,

† **9:5 9.5:** 2 Sami 7.12-16; 1 Wunlu 2.4; 8.25 † **9:8 9.8:** 2 Wunlu 25.9; 2 Kuro 36.19 † **9:13 9.13:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Kabuli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa ki woro yaraga ka.

naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo wele.
21 Ki cɛngɛlɛ ke setirige piile pàa koro wa tara ti ni, katugu Izirayɛli woolo pe sila ya mbe pe tɔngɔ mbe pe kɔ. Poro wɛlɛ Salomɔ wìla lɛ ma wa pɔrɔtɔya tunndo ti na. Pe yɛn ki wogo ki na fɔ ma pan ma gbɔn nala.
22 Ɛɛn fɔ Salomɔ wi sila Izirayɛli woo wo wa pye kulo. Poro la pye wi maliŋgbɔɔnlɔ. Wìla pele pye wi tara ti legbɔɔlɔ, ma pele pye wi maliŋgbɔɔnlɔ teele, ma pele pye wi malaga gbɔnwotoroye pe fevɛnnɛ konaa wi shɔn lugufɛnnɛ pe teele.
23 Teele mbele pàa pye Salomɔ wi tunmbyeele pe go na pàa pye lere cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (550). Poro pàa pye na tunmbyeele pe tunŋgo ki wele.
24 Farawɔn sumborombyɔ wìla kaa yiri wa Davidi ca ma ye wa wunluwɔ go ŋga Salomɔ wìla kan wi kan ki ni; kona, a Salomɔ wì si Milo laga ki gbegele.
25 Salomɔ wìla saraga wɔsaga ŋga kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, wìla pye na saara sogoworo naa nayinmɛ saara woo wa ki na yɛlɛ pyew wɔsaga taanri. Wìla pye na wusuna nuwɔ taan sori fun wa saraga wɔsaga ŋga kìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ki na. Pa shɛrigo gbɔgɔ kìla kan ma kɔ yɛɛn†.
26 Wunlunaŋa Salomɔ wìla tɔnmɔkɔɔrɔ gbegele wa Eziyɔn Gebɛri ca, wa Eyilati ca ki tanla, wa Kɔgɔje yɛɛn wi yɔn na, wa Edɔmu tara.
27 Wunlunaŋa Hiramu wìla wi tunmbyeele pele torogo Salomɔ wi kan ki tɔnmɔkɔɔrɔ ti na, pe pan pe Salomɔ wi woolo pe saga. Pàa pye ma tɔnmɔkɔɔrɔ tunŋgo ki jɛn fɔ jɛŋgɛ.
28 A pè si kari tɔnmɔkɔɔrɔ ti na wa Ofiri tara ma saa tɛ tɔni kɛ ma yiri shyɛn naa ki puŋgo lɛ ma pan wi ni wunlunaŋa Salomɔ wi kan.

10

Seba tara wunlunjɔ wìla kari ma saa wunlunaŋa Salomɔ wi shari

1 Saba tara wunlunjɔ wìla ki logo fɔ Salomɔ wi mɛgɛ kì yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi kala na. A wì si yiri wa wi tara ma pan mboo wa mbe wele nandaleŋgele ni.
2 Ki wunlunjɔ wìla pan wa Zheruzalɛmu ca lelɛgɛrɛ ni wi puŋgo na, naa yɔngɔmɛye ni, naa nuwɔ taanyaara ni, naa tɛ lɛgɛrɛ ni konaa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni. Pàa ki tuguro ti taga yɔngɔmɛye poro na. Wìla pan wa Salomɔ wi yeri ma pan ma sɛnrɛ nda fuun tìla pye wa wi nawa ti yo maa kan.
3 Yewige ŋga fuun wìla yewe, wunlunaŋa Salomɔ wìla wi yɔn sogo ki ni fuun ki na. Yewige ka kpɛ sila pye ma ŋgban wunlunaŋa wi yeri, ŋga wi sila ya mboo yɔn sogo ki na.
4 Kona, Saba tara wunlunjɔ wì sigi wele maga yan fɔ tijinliwɛ gbɔɔ la pye Salomɔ wi yeri; Salomɔ wìla go ŋga kan, wìla ki yan fun,
5 naa yaakara nda pàa pye na kaa wa wi go ti ni, naa legbɔɔlɔ pe yinrɛ ti ni, naa pe tunŋgo pyewe pi ni. Tunmbyeele mbele pe maa yaakara to naa yaara nda pe maa woo ti kaan leele pe yeri, wìla pe yaripɔrɔ ti yan, ma saara sogoworo nda wi maa woo wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni ti yan. A kì si to wi yɔn na.
6 A wì si wunlunaŋa wì pye fɔ: «Mala ta wa na tara, sɛnrɛ nda mì logo ma kapyegele ke wogo na naa ma tijinliwɛ pi wogo na, jaga ti ni fuun ti yɛn kaselege.
7 Sanga ŋa ni mi fa pan mbege yan na yɛ, sɛnrɛ nda fuun pàa pye na yuun, mi sila taga ti na. Kagala ŋgele mì yan yɛnlɛ ni, pe sila koro walaga sɛnrɛ yo na kan yɛrɛ. Ma tijinliwɛ gbɔɔ po naa ma yarijɛndɛ tawa pì wɛ nda mìla logo ma kanŋgɔlɔ ti na.
8 Fɛrɛwɛ yɛn ma go woolo pe woo! Fɛrɛwɛ yɛn ma tunmbyeele pe woo, poro mbele pe yɛn ma ni sanga pyew nɔɔ tijinliwɛ sɛnrɛ ti nuru we!
9 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li woo, lo na lì kajɛŋgɛ pye ma kan, mɔɔ tɛgɛ Izirayɛli tara ti wunluwɔ we. Izirayɛli woolo pe yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ

† **9:25 9.25:** Ɛki 23.17; 34.23; Dete 16.16

li ndanla fɔ sanga pyew, ko kì ti lɔ̀ɔn tɛgɛ pe wunluwɔ, jaŋgo maa pe kagala ke yɛgɛ woo kasinŋge naa kaselege ni.»

10 Ko puŋgo na, a Saba tara wunlunjɔ wì si tɛ tɔni taanri naa kɔngɔ kan wunlunaŋa Salomɔ wi yeri, naa nuwɔ taanyaara lɛgɛrɛ ni konaa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni. Saba tara wunlunjɔ wìla pan ma nuwɔ taanyaara nda kan Salomɔ wi yeri, lere fa pan mbe yaara ta kan wa Izirayɛli tara mbe wɛ to na†.

11 Wunlunaŋa Hiramu wi tɔnmɔkɔɔrɔ nda tìla pan tɛ wi ni ma yiri wa Ofiri tara, tìla pan fun santali† tire lɛgɛrɛ naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni.

12 Wunlunaŋa wìla ki tire ta pye tiyagala wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki nawa, konaa wa wi yɛɛra wunluwɔ go ki ni. Pàa ta tɛgɛ ma ŋgɔniye naa juruye gbegele yurukɔɔlɔ pe kan. Mbe wɔ ko ni, pe fa pan ki tire cɛnlɛ ta ni wa Zheruzalɛmu ca, pe fa si ta yan, ali ma pan ma gbɔn nala.

13 Kona, yaraga ŋga fuun Saba tara wunlunjɔ wìla pye na jaa konaa yaraga ŋga fuun wìla yɛnri, Salomɔ wìla ki ni fuun ki kan wi yeri. Mbe taga wa ko na, wunlunaŋa wìla wi kan yarikanra ni, ma yala wi wunluwɔ pì gbɔgɔ yɛgɛ ŋga na ki ni. Ko puŋgo na, a Saba tara wunlunjɔ wo naa wi tunmbyeele pe ni, pè si yiri ma sɔngɔrɔ wa pe tara.

Wunlunaŋa Salomɔ wìla pye penjagbɔrɔ fɔ

14 Yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew, tɛ tɔni nafa wìla pye na paan na kaan Salomɔ wi yeri.

15 Safari wafɛnnɛ konaa pɛrɛfɛnnɛ pàa pye na lambo ŋa sara wi yeri, naa Larabuye wunlumbolo konaa tara ti janmaratigiye pàa pye na nizara ŋa woo na kaan wi yeri, to ni sila pye wa.

16 Wunlunaŋa Salomɔ wìla tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ cɛnmɛ shyɛn (200) gbegele tɛ ni. Ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti nuguwɔ pìla pye culo kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni.

17 Wìla tugurɔn sigeyaara tumɔɔrɔ cɛnmɛ taanri (300) gbegele tɛ ŋa pè gbɔn wa ni. Ki tugurɔn sigeyaara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti nuguwɔ pìla pye tɛ culo nuŋgba nuŋgba naa walaga. A wì si saa ti tɛgɛ wa wunluwɔ go ŋga pàa pye na yinri Liban kɔlɔgɔ go ki ni.

18 A wunlunaŋa Salomɔ wì si wunluwɔ jɔngɔ gbeŋge ka gbegele solo ŋgangala ni, mɛɛ tɛ piiri wo ki na maga tɔn.

19 Pàa lugusaga gbegele ki wunluwɔ jɔngɔ ki na, naa tɔɔrɔ tagasaga kɔgɔlɔni ni. Jɔngɔ ki tɛlɛgɛsaga kìla pye kiiri. Kɛyɛn tagasara la pye ki kanŋgɔlɔyɔ shyɛn yi na. Pàa jara yanlɛɛlɛ shyɛn tɛ ma pe yerege yerege kɛyɛn tagasara ti nuŋgba nuŋgba ti tanla.

20 Pàa jara yanlɛɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn gbegele ma pe yerege yerege jɔngɔ ki tɔɔrɔ tagasaga kɔgɔlɔni ti kanŋgɔlɔyɔ shyɛn yi na. Ki jɔngɔ cɛnlɛ ka fa gbegele wunluwɔ pa yɛgɛ ni gbɛn.

21 Wunlunaŋa Salomɔ wi wɔjɛŋgɛlɛ ke ni fuun kàa pye tɛ wogolo. Wi wunluwɔ go ŋga pàa pye na yinri Liban kɔlɔgɔ go ki yaapire ti ni fuun tìla pye tɛ piiri woro. Yaraga ko ka sila pye wa ti ni warifuwe wogo, katugu Salomɔ wagati wi na pe sila pye na warifuwe wi jate.

22 Tarisisi ca tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ la pye wunlunaŋa Salomɔ wi yeri, nda tìla pye na tangaŋgala piin kɔgɔje wi na to naa wunlunaŋa Hiramu wi woro ti ni. Yɛlɛ taanrindaanri pyew ki tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ tìla pye na paan tɛ naa warifuwe ni, naa solo ŋgangala ni, naa kana ni konaa sannjɛrɛ nda pe yinri pan ta ni.

23 Wunlunaŋa Salomɔ wi mɛgɛ kìla yiri ma wɛ dunruya wunlumbolo pe ni fuun pe na wi yarijɛndɛ tawa naa wi tijinliwɛ pi kala na.

24 Leele pe ni fuun pàa pye naga jaa mbe wunlunaŋa Salomɔ wi yan, jaŋgo mbe tijinliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ li kan wi yeri pi sɛnrɛ ta logo.

25 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pye na paan yarikanra ni wi kan, to ti yɛn warifuwe yaara, naa tɛ yaara, naa yaripɔrɔ, naa maliŋgbɔnyaara, naa nuwɔ taanyaara, naa shɔnye konaa sofilele

† **10:10 10.10:** Mati 12.42; Luki 11.31 † **10:11 10.11:** Santali tige kìla pye tige jɛŋgɛ ŋga pàa pye na kapyɔ tunndo lɛgɛrɛ gbegele ki ni.

worosoye ni. Ko la pye na piin ma yɛlɛ pyew.
26 Salomɔ wìla malaga gbɔnwotoroye naa shɔn lugufɛnnɛ gbogolo wi yɛɛ kan. Malaga gbɔnwotoroye pàa pye waga kele naa cɛnmɛ tijɛrɛ (1 400); shɔn lugufɛnnɛ pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn (12 000). Wi malaga gbɔnwotoroye pàa pye cara nda ni, wìla pele tɛgɛ wa ti ni konaa ma pele tɛgɛ wa wo wunlunaŋa wi yɛɛ tanla wa Zheruzalɛmu ca†.
27 Wunlunaŋa Salomɔ wìla ti a warifuwe wì lɛgɛ wa Zheruzalɛmu ca paa sinndɛɛrɛ ti yɛn. Wìla ti a sɛdiri tire tì lɛgɛ fun wa tara ti ni, paa yɛgɛ ŋga na sikomɔri tire ti yɛn ma lɛgɛ wa yanwira tigiwɛn tara ti ni we†.
28 Wunlunaŋa Salomɔ wi shɔnye pàa pye na yinrigi pe ni wa Ezhipiti tara. Wunlunaŋa wi safari wafɛnnɛ poro pele wɛlɛ pàa pye na kee ma saa na pe loo ŋgbeleye ŋgbeleye na paan pe ni. Pe sɔnŋgɔ kìla pye ma jɛn ma tɛgɛ.
29 Malaga gbɔnwotoroye mbele pàa pye na yinrigi wa Ezhipiti tara, wi nuŋgba nuŋgba pyew wi sɔnŋgɔ kìla pye warifuwe pyɔ cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600), shɔn nuŋgba nuŋgba pyew wi sɔnŋgɔ kìla pye warifuwe pyɔ cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150). Ki safari wafɛnnɛ pàa pye na paan wotoroye naa shɔnye pele ni fun, na pe pɛrɛ Hɛti cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo pe yeri konaa Siri tara fɛnnɛ wunlumbolo pe yeri.

11

Salomɔ wìla jɛɛlɛ lɛgɛrɛ lɛ ma kapege pye Yɛnŋɛlɛ li na (2 Kuro 11.8–12.1)

1 Jɛɛlɛ lɛgɛrɛ la pye ma wunlunaŋa Salomɔ wi ndanla ma yiri tara ta yɛgɛ ni, a wì pe pɔri ma taga Farawɔn wi sumborombyɔ wi na. Poro la wɛlɛ Mowabu cɛnlɛ jɛɛlɛ, naa Amɔ cɛnlɛ jɛɛlɛ, naa Edɔmu cɛnlɛ jɛɛlɛ, naa Sidɔn ca jɛɛlɛ konaa Hɛti cɛnlɛ jɛɛlɛ wele.
2 Ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Izirayɛli woolo pe ni ki cɛngɛlɛ ke wogo na ma yo fɔ: «Yaga kaa pe sumbonɔ pe pori, yaga si ka ti paa ye sumbonɔ pe pori ye yeri. Nakoma pe yaa ka ye jatere wi kanŋga ye na, yaa kee ye saa pe yarisunndo ti gbogo.» Ɛɛn fɔ, ki cɛngɛlɛ ke jɛɛlɛ paa Salomɔ wi ndanla, a wì mara pe na†.
3 Wi japɔrimbɔlɔ pàa pye cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (700), pàa pye wunlumbolo piile. Wi cɛnfɛnnɛ poro la pye cɛnmɛ taanri (300). Ki jɛɛlɛ wele, pàa wi jatere wi kanŋga wi na†.
4 Naa Salomɔ wìla kaa lɛ, a wi jɛɛlɛ pè suu jatere wi kanŋga wi na ma kari pe yarisunndo ti yeri. Ki kala na, wi sila taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li na wi nawa pi ni fuun ni paa yɛgɛ ŋga na wi to Davidi wìla ki pye we.
5 Salomɔ wìla pye na Sidɔn ca fɛnnɛ yarisunŋgo jɛlɛ Asitarite ki gbogo, na Amɔ cɛnlɛ woolo pe yarisunŋgo tijaanga Milikɔmu ki gbogo.
6 Salomɔ wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li kambɛngɛ pye. Wi sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li konɔ li tanga wi kotogo ki ni fuun ni, paa yɛgɛ ŋga na wi to Davidi wìla ki pye we.
7 Kì pye ma, tinndi ŋa wi yɛn wa Zheruzalɛmu ca ki yɔnlɔ yirisaga yeri, Salomɔ wìla sunsaga kan wa wi na Mowabu cɛnlɛ woolo pe yarisunŋgo tijaanga Kemɔshi ki kan, ma ka kan fun Amɔ cɛnlɛ woolo pe yarisunŋgo tijaanga Molɔki† ki kan.
8 Wìla ki nuŋgba ki pye ma fun jɛɛlɛ mbele fuun wìla lɛ cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni pe kan, jaŋgo paa wusuna nuwɔ taan sori pe yarisunndo ti kan, paa saara woo ti yeri.
9 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban Salomɔ wi ni, katugu wìla wi jatere wi kanŋga ma laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li na, lo na làa li yɛɛ naga wi na fɔ nagasaga shyɛn we†.
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para wi ni ki kala li wogo na ma yo fɔ wiga ka taga yarisunŋgo ka kpɛ na. Ɛɛn fɔ Salomɔ wi sila logo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Salomɔ wi pye fɔ: «Kì kaa pye pa mà tanga yɛɛn, ma

† **10:26 10.26:** 1 Wunlu 5.6; Dete 17.16-17 † **10:27 10.27:** Amɔ 7.14; 1 Kuro 27.28 † **11:2 11.2:** Ɛki 34.15-16; Dete 7.3-4 † **11:3 11.3:** Dete 17.17 † **11:7 11.7:** Nɔmbu 21.29; Zhere 48.7,13,16 † **11:9 11.9:** 1 Wunlu 3.4-15; 9.1-9

silan yɔn finliwɛ pi yigi, ŋgasegele ŋgele mìla kan ma yeri, mɛɛ si tanga ke na, ma taga ki na fɔ mi yaa wunluwɔ pi shɔ ma yeri mboo kan ma tunmbyee wa yeri.
12 Ɛɛn fɔ ma to Davidi wi kala na, mi sege kala li pye mbɔɔn ta go na. Mi yaa ka wunluwɔ pi shɔ ma pinambyɔ wi sanga wo ni.
13 Konaa ki ni fuun, mi se ka wunluwɔ pi ni fuun pi shɔ wi yeri. Ɛɛn fɔ mi yaa ka cɛnlɛ nuŋgba yaga wi kan na tunmbyee Davidi wi kala na konaa Zheruzalɛmu ca ŋga mì wɔ na yɛɛ kan ki kala na.»

Yɛnŋɛlɛ làa leele pele yirige ma wa Salomɔ wi na

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si jugu wa yirige maa wa Salomɔ wi na. Wo wìla pye Edɔmu cɛnlɛ woolo naŋa Hadadi we. Wìla pye Edɔmu tara wunlunaŋa wo setirige pyɔ.
15 Wagati ŋa ni Davidi wìla pye na malaga ki gbɔɔn Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni, wi maliŋgbɔɔnlɔ to Zhowabu wì si kari sa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa ku wa malaga pe gboolo pe le, mɛɛ saa Edɔmu cɛnlɛ nambala pe ni fuun pe gbo.
16 Zhowabu wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, pàa koro wa Edɔmu tara ma saa gbɔn fɔ yeŋge kɔgɔlɔni, fɔ a wì saa Edɔmu cɛnlɛ nambala pe ni fuun pe tɔngɔ ma pe kɔ.
17 Ki wagati wi ni Hadadi wìla pye lefɔnmbile. A wì si fe wo naa wi to wi tunmbyeele mbele pàa pye Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni, ma kari wa Ezhipiti tara.
18 Pàa yiri wa Madiyan tara ma kari wa Paran gbinri wi ni, ma Paran tara nambala pele lɛ ma taga pe yɛɛ na. Ko puŋgo na, a pè si kari wa Ezhipiti tara, wa Farawɔn wi yeri, Ezhipiti tara wunlunaŋa we. A Farawɔn wì si go kan wi yeri, naa yɔn suro ti woo konaa ma tara laga ka kan wi yeri.
19 Hadadi wi kala làa Farawɔn wi ndanla, fɔ a wùu jɔ wi jɔnlɔ sumboro wi kan Hadadi wi yeri jɛlɛ. Wunlunjɔ Tapenɛsi wo jɔnlɔ sumboro lawi.
20 Tapenɛsi wi jɔnlɔ sumboro wìla pinambyɔ se Hadadi wi kan, a pòo mɛgɛ taga naa yinri Genubati. Tapenɛsi wìla wi lɛ maa koro wa Farawɔn wi go. Kì pye ma, Genubati wìla cɛn wa Farawɔn wi go ki ni ma pinlɛ Farawɔn wi pinambiile pe ni.
21 Ma Hadadi wi ta wa Ezhipiti tara, a wì sigi logo ma yo fɔ Davidi wìla ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na, fɔ wi maliŋgbɔɔnlɔ to Zhowabu wìla ku fun. Kì pye ma, a wì sigi yo Farawɔn wi kan ma yo fɔ: «Ki yaga mbe sɔngɔrɔ wa na tara.»
22 A Farawɔn wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kɔɔn la laga na yeri, fɔ a maa ki jaa mbe sɔngɔrɔ wa ma tara?»
A Hadadi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaraga ko ka kpɛ silan la, ɛɛn fɔ ki yaga mbe kari san.»
23 Yɛnŋɛlɛ làa jugu wa yɛgɛ yirige maa wa wunlunaŋa Salomɔ wi na naa; wo lawi ŋa Eliyada pinambyɔ Erezɔn we. Erezɔn wìla fe wa wi tafɔ Hadadezɛri wi yeri, Zoba ca wunlunaŋa we.
24 Wagati ŋa ni Davidi wìla Erezɔn wi tafɔ wi maliŋgbɔɔnlɔ pe tɔngɔ, a Erezɔn wì si leele pele kɔn ma taga wi yɛɛ na ma pye pe to. A pè si kari wa Damasi ca, ma saa cɛn wa, ma cɛn ki laga woolo pe go na.
25 Erezɔn wìla pye Izirayɛli woolo pe jugu Salomɔ wi yinwege piliye yi ni fuun ni. Ki wagati nuŋgba wi ni Hadadi fun wìla pye na kapege piin Izirayɛli woolo pe na. Ma Erezɔn wi ta wìla pye Siri tara ti wunluwɔ, wìla pye ma Izirayɛli woolo pe panra fɔ jɛŋgɛ.

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe wunluwɔ pi kan Yerobowamu wi yeri

26 Kona, a Nebati pinambyɔ Yerobowamu wì si yiri fun wunlunaŋa Salomɔ wi kɔrɔgɔ. Wìla pye Efirayimu cɛnlɛ woo ma yiri wa Zereda ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Zeruya; wìla pye naŋgunjɔ. Yerobowamu wìla pye Salomɔ wi tunmbyee.
27 Wìla yiri wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ yɛgɛ ŋga na ki ŋga: Ki wagati wi ni Salomɔ wìla pye na Milo laga ki gbegele, konaa wi to Davidi wi ca mbogo kìla jɛɛnri laga ŋga na, naga tɔnni.
28 Yerobowamu wìla pye lefɔnŋɔ fanŋga fɔ ma pye kotogo ni. Naa wunlunaŋa Salomɔ wìla kaa wi tunmbyege ki

yan, a wì suu tɛgɛ Zhozɛfu setirige piile mbele fuun pàa pye na pɔrɔtɔya tunŋgo piin pe go na, a wila pe kɔrɔsi.

29 Pilige ka, Yerobowamu wì si yiri wa Zheruzalɛmu ca ma saa fili Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ahiya ŋa wìla yiri wa Silo ca wi ni wa konɔ. Derigbɔgɔ fɔnŋgɔ kà la pye Ahiya wi na. Poro leele shyɛn pàa pye wa wasege ki ni cɛ.

30 Derigbɔgɔ fɔnŋgɔ ŋga kìla pye Ahiya wi na, a Ahiya wì sigi yigi maga walagi, a kì yiri parisanyɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn.

31 Kona, a wì si Yerobowamu wi pye fɔ: «Parisanyɛɛrɛ kɛ lɛ ma ta. Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa wunluwɔ pi shɔ Salomɔ wi yeri, mbe cɛngɛlɛ kɛ kan ma yeri ma cɛn ke go na.

32 Ɛɛn fɔ cɛnlɛ nuŋgba mi yaa yaga wi kan na tunmbyee Davidi wi kala na, konaa Zheruzalɛmu ca ki kala na, ko ŋga mì wɔ Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke cara ti sɔgɔwɔ we.

33 Mi yaa ko pye ma, katugu Izirayɛli woolo pè laga na na ma saa na fɔli Sidɔn ca fɛnnɛ pe yarisunŋgo jɛlɛ Asitarite ki yɛgɛ sɔgɔwɔ naga gbogo, naa Mowabu cɛnlɛ woolo pe yarisunŋgo Kemɔshi ki ni konaa Amɔ cɛnlɛ woolo pe yarisunŋgo Milikɔmu ki ni, katugu pee tanga na koŋgolo ke na, mbe ŋga ki yɛn ma sin na yɛgɛ na ki pye. Pee tanga na ŋgasegele naa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na paa Salomɔ wi to Davidi wi yɛn.

34 Ɛɛn fɔ mi se ka wunluwɔ pi ni fuun pi shɔ Salomɔ wi yeri. Mi yaa wi yaga wa wunluwɔ pi na, fɔ sa gbɔn wi kupilige ki na, na tunmbyee Davidi ŋa mìla wɔ wo kala na, katugu wìla tanga na ŋgasegele naa na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.

35 Mi yaa ka wunluwɔ pi shɔ wi pinambyɔ wo yeri mbe cɛngɛlɛ kɛ kan mboro Yerobowamu ma yeri ma cɛn ke go na.

36 Mi yaa cɛnlɛ nuŋgba yaga Salomɔ wi pinambyɔ wi kan, jaŋgo na tunmbyee Davidi wi setirige piile wa mbaa taa pe ni wila cɛɛn wunluwɔ pi na, na yɛgɛ sɔgɔwɔ wa Zheruzalɛmu ca sanga pyew, ko ŋga mì wɔ mbaa na yɛɛ nari wa ye sɔgɔwɔ we.

37 Mboro wo na Yerobowamu, mi yaa ma lɛ mbɔɔn tɛgɛ wunluwɔ pi na paa yɛgɛ ŋga na kɔ̀ɔn ndanla we. Ma yaa pye wunluwɔ Izirayɛli tara ti go na.

38 Na ma kaa na sɛnyoro nda fuun mila yuun ma kan ti nuru, na ma kaa tanri na koŋgolo ke na, na ma kaa ŋga ki yɛn sinŋge na yɛgɛ na ki piin, na ma kaa tanri na kondɛgɛŋgɛlɛ naa na ŋgasegele ke na paa yɛgɛ ŋga na na tunmbyee Davidi wìla ki pye we, pa kona mi yaa pye ma ni, mbe setirige kan ma yeri ŋga ki yaa yeresaga ta paa yɛgɛ ŋga na mìla ki pye Davidi wi kan we. Mi yaa ka Izirayɛli tara ti kan ma yeri.

39 Mi yaa ki pye ma mbe Davidi setirige piile pe go sogo, ɛɛn fɔ ki se koro ma sanga pyew.› »

40 Ko puŋgo na, a Salomɔ wi nɛɛ ki lagajaa mbe Yerobowamu wi gbo. Kona, a Yerobowamu wì si fe ma kari wa Ezhipiti tara, ma saa karafa Ezhipiti tara wunlunaŋa Shishaki wi na. Wìla koro wa fɔ a Salomɔ wì saa ku[†].

Wunlunaŋa Salomɔ wi kunwɔ

41 Salomɔ wi kagala sanŋgala, naa wi kapyegele ke ni fuun konaa wi tijinliwɛ pi ni, ti ni fuun ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Salomɔ wi kapyegele sɛwɛ wi ni.

42 Salomɔ wìla yɛgɛlɛ ŋgele pye wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti ni fuun ti go na wa Zheruzalɛmu ca, kàa pye nafa shyɛn.

43 Ko puŋgo na, a wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa wi to Davidi wi ca. A wi pinambyɔ Orobowamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

IZIRAYƐLI TARA WUNLUWƆ PILA KƆN SHYƐN

12

12–22

Orobowamu wìla je mbe logo Izirayɛli woolo pe yeri (2 Kuro 10.1-14)

1 Kona, a Orobowamu wì si yiri ma kari wa Sishɛmu ca, katugu Izirayɛli woolo pe

† **11:40 11.40:** 1 Wunlu 14.25-26

ni fuun pàa pan ma gbogolo wa mboo tɛgɛ wunluwɔ.
2 A Nebati pinambyɔ Yerobowamu wì sigi logo, maga ta wìla pye bere wa Ezhipiti tara, to nda wìla fe wunlunaŋa Salomɔ wi yɛgɛ ma saa lara wa we. Pa Yerobowamu wìla pye ma cɛn wa Ezhipiti tara.
3 A pè si leele tun, a pè saa wi yeri ma pan wi ni. Kona, a wo naa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe ni, pè si kari ma saa para Orobowamu wi ni ma yo fɔ:
4 «Ma to wìla tugugbɔrɔ taga we go na. Koni mboro wo na, na maga yɛnlɛ mbe pɔrɔtɔya tunndo naa tugugbɔrɔ nda ma to wìla taga we go na ti tifaga we na, pa we yaa la tunŋgo piin ma kan.»
5 A Orobowamu wì si pe pye fɔ: «Ye sɔngɔrɔ gbɛn, mi yaa jatere pye. Piliye taanri toroŋgɔlɔ ye pan laga na yeri.» A leele pè si sɔngɔrɔ ma kari.
6 Kona lelɛɛlɛ mbele pàa pye na tunŋgo piin wunlunaŋa Orobowamu wi to Salomɔ wi ni wi yinwege sanga wi ni, a wì si saa pe gbogolo ma pe yewe ma yo fɔ: «Yoro naga jaa mbe ki leele mbele pe yɔn sogo mbe yo mɛlɛ?»
7 A lelɛɛlɛ pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Nala na ma kaa tunŋgo piin ki leele mbele pe kan, mbe pe yɛnrɛgɛ ki logo, mbe pe yɔn sogo sɛnjɛndɛ ni, kona pe yaa pye ma tunmbyeele fɔ sanga pyew.»
8 Ɛɛn fɔ Orobowamu wi sila lelɛɛlɛ pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti lɛ. Wo naa lefɔnmbɔlɔ mbele pàa yiri ma lɛ ja, poro mbele pàa pye le wi tanla, a wì si poro yewe.
9 Wìla pe pye fɔ: «Ki leele mbele pè pan mala pye ma yo tugugbɔrɔ nda na to wìla taga pe go na, mberi tifaga pe na. Yaa jaa mbe pe yɔn sogo mbe yo mɛlɛ?»
10 A wi yɛnlɛzaga lefɔnmbɔlɔ pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki leele mbele pè pan ma sɛnrɛ nda yo ma kan ma yo fɔ ma to wìla tugugbɔrɔ nda taga pe go na mari tifaga pe na, pa ma yaa pe yɔn sɔn sogo yɛɛn, mbe yo fɔ: ‹Na yombɛnjo wì gbɔgɔ ma wɛ na to wi sɛnnɛ li na[†].›
11 Yè yo na to wì tugugbɔrɔ taga ye go na, nda mi wo yaa taga ye go na to yaa nugu na to wo woro to na. Na to wìla pye na ye gbɔɔn na ye yɛrɛgi gbatorogo ni, mi wo yaa la ye yɛrɛgi naala ni[†].»
12 Pilige taanri wogo ki na, a Yerobowamu wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni pè si pan wa Orobowamu wi yeri, paa yɛgɛ ŋga na wunlunaŋa wìla ki yo pe kan fɔ: «Ye sɔngɔrɔ ye pan laga na yeri piliye taanri ni.»
13 A wunlunaŋa wì si leele pe yɔn sogo sɛnŋgbanra ni. Lelɛɛlɛ pàa yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda yo wi kan, wi sila ti lɛ.
14 Wìla leele pe yɔn sogo ma yala lefɔnmbɔlɔ pàa yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda yo to ni. Wìla pe pye fɔ: «Na to wìla tugugbɔrɔ taga ye go na, ɛɛn mi fun, mi yaa ka taga ki tugugbɔrɔ ti na naa ye go na. Na to wìla pye na ye gbɔɔn na ye yɛrɛgi gbatorogo ni, mi wo yaa la ye yɛrɛgi naala ni.»
15 Kì pye ma, wunlunaŋa wi sila logo leele pe yeri; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa ko pye ma, jaŋgo li yɔn sɛnrɛ yofɔ Ahiya ŋa wìla yiri wa Silo ca, sɛnrɛ nda làa yo wi kan, a wìri yo Nebati pinambyɔ Yerobowamu wi kan, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili.

Izirayɛli tara woolo mbele wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri pàa yiri ma je
(2 Kuro 10.16-19)

16 Naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa kaa ki yan wunlunaŋa wii yɛnlɛ mbe logo pe yeri, a pè suu pye fɔ:
«We kala woro Davidi wi ni.
Woro naa Zhese pinambyɔ wi ni, kɔrɔgɔ liwɛn woro we sɔgɔwɔ.

† **12:10 12.10:** Ŋga kì yo fɔ: *Na yombɛnjo wì gbɔgɔ ma wɛ na to wi sɛnnɛ li na,* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: Fanŋga yɛn na yeri ma wɛ na to wi fanŋga ki na. Faa Izirayɛli woolo pàa pye na sɛnnɛ li jate paa sɛnwee wi fanŋga ki go yɛn, yombɛnjo wo la pye na sɛnwee wi fanŋgɔgɔ ko nari. Kì cɛn ndɛɛ Orobowamu wìla ki naga ma yo wo fanŋgɔgɔ ye, ko yɛn fanŋga ni ma wɛ wi to wi fanŋga ki na. † **12:11 12.11:** Na to wìla pye na ye gbɔɔn na ye yɛrɛgi gbatorogo ni, mi wo yaa la ye yɛrɛgi naala ni: Ko naga nari ma yo tege ŋga Orobowamu wi yaa taga Izirayɛli woolo pe na, ko yaa wɛ ŋga wi to wìla taga pe na ko na. Naala mbele pe sɛnrɛ tì yo tugurɔn kandɔgɔŋgɔlɔ jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ kele la wɛlɛ. Kìla pye pe ma ke pɔpɔ wa gbatorogo ki numaga ki na; na paga lere gbɔn ki ni pe maga tile, kandɔgɔŋgɔlɔ ke mɛɛ ye wi ni maa kɔɔnlɔ pɔyi pɔyi.

Izirayɛli woolo ye yiri yaa kee ye yinrɛ.
Koni, mboro Davidi setirige pyɔ, ta jaan
ma go woolo pe ni†.»

Kì pye ma, a Izirayɛli woolo pè si yiri ma kari pe yinrɛ.

17 Izirayɛli woolo mbele pàa pye ma cɛn wa Zhuda tara cara ti ni poro wɛlɛ Orobowamu wìla pye wunluwɔ pe go na.
18 Kona, a wunlunaŋa Orobowamu wì si Adoramu ŋa wìla pye pɔrɔtɔya tunndo pyefɛnnɛ pe go na wi tun wa Izirayɛli woolo pe yeri. Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè suu wa sinndɛɛrɛ ni maa gbo. Wunlunaŋa Orobowamu wo la bala ma fyɛɛlɛ ma ye wa wi wotoro ŋa shɔn maa tilele wi ni ma fe ma kari wa Zheruzalɛmu ca.
19 Kì pye ma, Izirayɛli woolo sanmbala pè si yiri ma je Davidi wunluwɔ go woolo pe na, fɔ ma pan ma gbɔn nala.

20 Naa Izirayɛli woolo sanmbala pàa kaa ki logo ma yo Yerobowamu wìla sɔngɔrɔ ma pan, a pè si janwa wi gbogolo maa yeri ma pan maa tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli woolo sanmbala pe ni fuun pe go na. Zhuda cɛnlɛ lo cɛ làa koro ma mara Davidi go woolo pe na.

Yɛnŋɛlɛ li sila yɛnlɛ Izirayɛli woolo pe malaga gbɔn pe yɛɛ ni

21 Naa Orobowamu wìla kaa sɔngɔrɔ ma ye wa Zheruzalɛmu ca, a wì si saa Zhuda cɛnlɛ woolo pe ni fuun pe gbogolo naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni. Pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ (180 000). A pè sho fɔ pe yaa sa malaga gbɔn Izirayɛli woolo sanmbala pe ni, jaŋgo mbe Izirayɛli tara wunluwɔ pi sɔngɔrɔ mboo kan Salomɔ pinambyɔ Orobowamu wi yeri.
22 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì si para Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Shemaya wi ni, ma yo fɔ:
23 «Ki yo Salomɔ wi pinambyɔ Orobowamu wi kan, wo ŋa wi yɛn Zhuda tara wunlunaŋa we, naa Zhuda cɛnlɛ woolo pe ni fuun naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni fuun pe kan konaa leele sanmbala pe ni fuun pe kan fɔ:
24 ‹Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Yaga ka yiri mbe sa to ye sefɛnnɛ Izirayɛli woolo pe na malaga ni. Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye sɔngɔrɔ yaa kee ye yinrɛ, katugu ki kala na lì yiri mi yeri.› »

A leele pè si logo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari pe yinrɛ ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.

Yerobowamu wìla yarisunndo gbegele ma Izirayɛli woolo pe puŋgo

25 Kona, a Yerobowamu wì si malaga sigembogo kan ma Sishɛmu ca ki maga, ko ŋga ki yɛn wa Efirayimu yanwira tara ti ni, mɛɛ cɛn wa ki ni. Ko puŋgo na, a wì si yiri ma saa malaga sigembogo kan fun ma Penuwɛli† ca ki maga.
26 A Yerobowamu wì suu yɛɛ pye fɔ: «Konaa ki ni fuun, wunluwɔ pi mbe ya sɔngɔrɔ mbe pye Davidi go woolo pe woo pilige ka.
27 Ma jɛn ki leele mbele, na paga koro la kee wa Zheruzalɛmu ca mbe saa saara woo wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pa pe jatere wi yaa kanŋga mbe sɔngɔrɔ pe tafɔ Orobowamu wi yeri naa, wo ŋa wi yɛn Zhuda tara wunlunaŋa we. Ki ka pye ma, pe yaa kanla gbo mbe si sɔngɔrɔ mbe taga Orobowamu wi na.»
28 Kona, a wunlunaŋa wì si jatere pye ki wogo ki na. Ko puŋgo na, a wì si napire yanlɛrɛ shyɛn gbegele tɛ ni, mɛɛ leele pe pye fɔ: «Izirayɛli woolo, ye Zheruzalɛmu ca karaga ki yaga ma! Ye yarisunndo ti nda! To tì ye yirige wa Ezhipiti tara†.»
29 A wì si saa nuŋgba tɛgɛ wa Betɛli ca, mɛɛ saa sanŋga ki tɛgɛ wa Dan ca.
30 Ɛɛn fɔ ki wogo kìla ki kan, a leele pè kapege pye, katugu leele pàa pye na kee fɔ wa Dan ca ma saa na ki napire yanlɛrɛ ka nuŋgba gbogo.
31 Yerobowamu wìla yarisunndo gbɔgɔyinrɛ kankan wa sunzara nda wa tinndiye pe na ti na, mɛɛ leele pele wɔ

† **12:16 12.16:** 2 Sami 20.1 † **12:25 12.25:** Zhenɛ 32.31; Kiti 8.8,17 † **12:28 12.28:** Ɛki 32.4 † **12:31 12.31:** Mbe yala Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni, saraga wɔfɛnnɛ pe ni fuun pàa daga mbe yiri wa Levi sege ko ni. Ɛɛn fɔ ko wagati wo ni, Levi setirige woolo pàa pye Orobowamu wi puŋgo na wa Zhuda tara.

wa tara woolo pe ni, ma poro tɛgɛ saraga wɔfɛnnɛ, poro sila pye Levi setirige piile poro pele†.

32 A Yerobowamu wì si fɛti wa tɛgɛ yɛlɛ li yeŋge kɔlɔtaanri wogo, ki pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki na, paa fɛti ŋa wi maa piin wa Zhuda tara wi yɛn. A wo jate wì si saara ta wɔ wa saraga wɔsaga ki na. Pa wila ki pye ma wa Betɛli ca, ma saara wɔ napire yanlɛrɛ nda wìla gbegele ti yeri. Sunzara nda wìla gbegele wa Betɛli ca, wìla saraga wɔfɛnnɛ tɛgɛ paa saara woo wa ti na.

33 Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔtaanri wogo, ki pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki na, a wì si kari wa saraga wɔsaga ŋga wìla kan wa Betɛli ca ki laga ki na. Wo wìla ki pilige ki kɔn maga tɛgɛ wi yɛ. A wì sigi pilige ki pye fɛti pilige Izirayɛli woolo pe kan. Ki pilige ki ni, a wo jate wì si lugu wa saraga wɔsaga ki na ma wusuna nuwɔ taan sogo wa ki na saraga†.

13

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wà la Yerobowamu wi jɛrɛgi

1 Ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li lere wà la yiri wa Zhuda tara ma kari wa Betɛli ca, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni. Wìla saa gbɔn wa ma Yerobowamu wi ta yeresaga wa saraga wɔsaga ki na, wila jaa mbaa wusuna nuwɔ taan wi sori makɔ.

2 A Yɛnŋɛlɛ li lere wì si para ŋgbanga ma wa saraga wɔsaga ki na, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni, ma yo fɔ: «Mboro saraga wɔsaga ŋga, mboro saraga wɔsaga ŋga, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, pe yaa ka pinambyɔ wa se wa Davidi go ki ni, mboo mɛgɛ taga laa yinri Zhoziyasi. Yarisunndo sunzara ti saraga wɔfɛnnɛ mbele pe maa wusuna nuwɔ taan wi sori laga ma na, wi yaa ka pe gbo mbe pe wɔ saraga wa ma na. Pe yaa ka leele kajeere sogo wa ma na†.› »

3 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɔ wì si kacɛn wa naga ma yo fɔ: «Ye wele, kacɛn ŋa wi yaa kaga naga fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì para wi ŋa: ‹Ki saraga wɔsaga ŋga ki yaa ka jɛnw, cɔnrɔ nda ti yɛn wa ki na ti yaa ka wo.› »

4 Naa wunlunaŋa Yerobowamu wìla kaa sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ li lere wìla yo ma wa Betɛli ca saraga wɔsaga ki na ti logo, a wì suu kɛɛ ki yirige wa saraga wɔsaga ki go na, ma yo fɔ: «Yoo yigi na kan.» Ɛɛn fɔ kɛɛ ŋga Yerobowamu wìla yirige Yɛnŋɛlɛ li lere wi na, a kì si waga ma sheli wi na, wii ya mbege tirige naa.

5 Ki wagati nuŋgba wi ni, a saraga wɔsaga kì si jɛnw, cɔnrɔ nda tìla pye wa ki na, a tì si wo tara ma yala Yɛnŋɛlɛ li lere wìla kacɛn ŋa sɛnrɛ yo wi ni, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.

6 Kona, a wunlunaŋa wì si Yɛnŋɛlɛ li lere wi pye fɔ: «Ki yaga ma para ma Yɛnŋɛlɛ lì ni, mali yɛnri na kan, jaŋgo mbe ya mbanla kɛɛ ki tirige.»

A Yɛnŋɛlɛ li lere wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a wunlunaŋa wì si ya maa kɛɛ ki tirige, a kì sɔngɔrɔ wa ki yɔn lɛlɛ li ni.

7 A wunlunaŋa wì si Yɛnŋɛlɛ li lere wi pye fɔ: «Shokari wa na go ma sa li. Ko puŋgo na, mi yaa yarikanga kan ma yeri.»

8 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ li lere wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ali na maga ma go yaara ti walaga nuŋgba kan na yeri, mi se kari wa ma go, mi se yaakaga ka wa, mi se si tɔnmɔ wɔ wa,

9 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki tunŋgo ŋga ki kan na yeri ma yo fɔ: ‹Maga ka yaakaga ka wa, maga si ka tɔnmɔ wɔ wa. Konɔ na ma yaa lɛ mbe kari, maga ka sɔngɔrɔ lo ni.› »

10 Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ li lere wì si konɔ la yɛgɛ lɛ ma sɔngɔrɔ. Konɔ na wìla lɛ ma kari wa Betɛli ca wi sila sɔngɔrɔ lo ni.

Pitunŋɔ wà yɛgɛ la Yɛnŋɛlɛ lere wi fanla maa puŋgo
(1 Wunlu 20.35-36; Gala 1.6-8)

11 Ma si yala, ki sanga wi ni, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ wà la pye ma cɛn wa Betɛli ca. Kagala ŋgele fuun Yɛnŋɛlɛ li lere wìla pye wa Betɛli ca konaa sɛnrɛ nda fuun wìla yo wunlunaŋa wi kan, ki naŋa lelɛɛ wi pinambyɔ wà si pan maga

† **12:33 12.33:** Levi 23.33-34; 2 Wunlu 23.15-16 † **13:2 13.2:** 2 Wunlu 23.15-20

sɛnrɛ ti yɛgɛ yo wi kan ki pilige ki ni. Naa pinambiile pàa kaa ki yo pe to wi kan,
12 a pe to wì si pe yewe ma yo fɔ: «Konɔ liliin ki naŋa wi lɛ?» Yɛnŋɛlɛ li lere ŋa wìla yiri wa Zhuda tara, konɔ na wìla lɛ, a naŋa lelɛɛ wi pinambiile pè sili naga pe to wi na.
13 A pe to wì si pe pye fɔ: «Ye sofile jɔngɔ ki taga wa sofile wi na na kan.» A pè si sofile jɔngɔ ki taga wa sofile wi na. A wì si lugu ma cɛn sofile wi na,
14 mɛɛ lɛ ma taga Yɛnŋɛlɛ li lere wi na, ma saa wi ta wì cɛn terebɛnti tige ka nɔgɔ. A wì suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li lere ŋa wì yiri wa Zhuda tara le?»
A Yɛnŋɛlɛ li lere wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, muwi.»
15 Kona, a wì si Yɛnŋɛlɛ li lere wi pye fɔ: «Pan we kari wa na go ma sa li.»
16 A Yɛnŋɛlɛ li lere wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi se ya sɔngɔrɔ mbe kari ma ni, mi se ya kari wa ma go; mi se yaakaga ka, mi se si tɔnmɔ wɔ ma ni laga ki laga ŋga ki ni;
17 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tìgi yo na kan ma yo fɔ: ‹Maga ka yaakaga ka wa, maga si ka tɔnmɔ wɔ wa ki laga ki ni. Konɔ na mà lɛ ma kari, maga ka lo lɛ mbe sɔngɔrɔ.› »
18 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ wì suu pye fɔ: «Mi fun, mi yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ paa ma yɛn. Mɛrɛgɛ wà pan ma para na ni, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ yo na kan ma yo fɔ: ‹Kari ma sa ki naŋa ŋa wi sɔngɔrɔ ma kari wi ni wa ma go, wi sa yaakaga ka, wi tɔnmɔ wɔ.› » Ɛɛn fɔ ki sɛnrɛ tìla pye yagbolo.
19 Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ li lere wì si sɔngɔrɔ ma pinlɛ naŋa wi ni, ma saa li ma wɔ wa wi go.
20 Naa paa kaa na nii sanga ŋa ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ wi ni, wo ŋa wìla saa Yɛnŋɛlɛ li lere wi sɔngɔrɔ ma pan wi ni wa wi go we.
21 A wì si para ŋgbanga Yɛnŋɛlɛ li lere ŋa wìla yiri wa Zhuda tara wi ni ma yo fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yo yɛɛn fɔ: ‹Mà je Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, lì ŋgasegele ŋgele yo ma kan, mɛɛ tanga ke na.
22 Laga ŋga làa yo fɔ ma se ka yaakara ka wa, ma se si ka wɔ wa, mà sɔngɔrɔ ma saa li konaa ma wɔ wa ki laga ki na. Ki kala na, ma gboo wi se ka le wa ma tɛlɛye pe fanga ki ni.› »
23 Naa Yɛnŋɛlɛ li lere wìla kaa li ma wɔ makɔ sanga ŋa ni, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ ŋa wìla wi yeri ma sɔngɔrɔ wi ni, a wì suu sofile jɔngɔ ki taga wa sofile wi na wi kan.
24 A Yɛnŋɛlɛ li lere wì si lɛ na kee. A wì si saa fili jara wa ni wa konɔ. A jara wì si to wi na maa gbo. Wi gboo wìla koro le tara wa konɔ. Sofile wìla pye ma yere le gboo wi tanla, a jara fun wì yere le gboo wi kanŋgaga na.
25 Kona, a torofɛnnɛ pèle si pan ma gboo wi yan tosaga wa konɔ, ma jara wi yan yeresaga le wi tanla. A pè si saa ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ wi ca.
26 Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ ŋa wìla saa Yɛnŋɛlɛ li lere wi sɔngɔrɔ ma pan wi ni wa wi go, a wì sigi sɛnrɛ ti logo, mɛɛ yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li lere ŋa wì je Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na wowi. Yawe Yɛnŋɛlɛ lì jara wa wi na, a wùu kɔɔnlɔ maa gbo ma yala sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ti ni.»
27 Kona, a wì suu pinambiile pe pye fɔ: «Ye sofile jɔngɔ ki taga na sofile wi na na kan.» A pè si sofile jɔngɔ ki taga wi na.
28 A wì si lugu wi na ma kari, ma saa gboo wi yan tosaga wa konɔ. Sofile wo naa jara wi ni pàa pye ma yere le wi tanla. Jara wi sila gboo wi ka, wi sila si sofile wi gbo fun.
29 A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ wì si Yɛnŋɛlɛ li lere wi gboo wi lɛ maa taga wa wi sofile wi na, ma sɔngɔrɔ wi ni wa wi ca, mbe sa kunwɔ pi gbele mboo le.
30 A wì si saa wi gboo wi le wa wi yɛɛra fanga ki ni. A pè si kunwɔ pi gbele ma yo fɔ: «E, we sefɔ.»
31 Naŋa wi leŋgɔlɔ, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ wì suu pinambiile pe pye fɔ: «Na mi ka ka ku, Yɛnŋɛlɛ li lere pòo le

† **13:31 13.31:** 2 Wunlu 23.16-18

fanga ŋga ni, yanla le wa ki ni fun. Yanla kajeere ti tɛgɛ wa wi kajeere ti tanla†.

32 Katugu sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa le wi yɔn, a wì yo ma wa Betɛli ca saraga wɔsaga ki na konaa Samari tara yarisunndo sunzara yinrɛ ti na, ki yɛn kaselege fɔ ki sɛnrɛ ti yaa ti yɛɛ yɔn fili.»

Yerobowamu wi sila wi kapege pyege ki yaga (1 Wunlu 4.7-10; 15.25-30)

33 Ki kagala ke pyeŋgɔlɔ, konaa ki ni fuun, Yerobowamu wi sila wi kombege ki yaga. Wìla leele pele wɔ naa fɔnŋɔ leele pe ni fuun pe sɔgɔwɔ, ma pe tɛgɛ yarisunndo sunzara ti saraga wɔfɛnnɛ. Mbele fuun saraga wɔgɔtunŋgo kìla pe ndanla, wìla pe tɛgɛ yarisunndo sunzara ti saraga wɔfɛnnɛ.

34 Ki wogo ŋga kìla pye Yerobowamu go woolo pe kapege. Ko kala na pàa kɔ pew ma wɔ wa. Pàa pe tɔngɔ ma pe kɔ laga tara ti na.

14

Yerobowamu pinambyɔ Abiya wi kunwɔ

1 Ki wagati nuŋgba wi ni, a Yerobowamu wi pinambyɔ Abiya wì si to na yaa.

2 A Yerobowamu wì suu jɔ wi pye fɔ: «Ki yaga ma yiri ma yaripɔrɔ ta le, mɔɔ cɛnlɔmɔ pi kanŋga, jaŋgo paga kaga jɛn fɔ mboro ma yɛn mi Yerobowamu na jɔ we; ma lɛ ma kari wa Silo ca. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ahiya wi yɛn wa. Wo wìla ki yo na kan ma yo mi yaa ka pye ki tara woolo mbele pe wunluwɔ.

3 Buru kɛ lɛ maa le ma yɛɛ go na, naa gato ni konaa sɛnrɛgɛ kugbogo nuŋgba ni, ma kari wa wi yeri. Na maga sa gbɔn wa, ŋga ki yaa pyɔ wi ta wi yaa ki yo ma kan.»

4 A Yerobowamu wi jɔ wì sigi pye ma. Wìla yiri ma kari wa Silo ca, wa Ahiya wi go. Ki wagati wi ni, Ahiya wi sila pye na yaan, katugu wi yɛngɛlɛ kàa te wi lelɛwɛ pi kala na.

5 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Ahiya wi kan fɔ: «Wele, Yerobowamu jɔ wi yɛn na paan laga ma yeri mbɔɔn yewe wi pinambyɔ wi wogo na, katugu wi yɛn na yaa. Na wiga pan sɛnrɛ nda, naa sɛnrɛ nda to ma yaa yo wi kan. Na wiga ka sa gbɔn wa ma na, wi yaa wi yɛɛ pye fɔ wi yɛn lere wa yɛgɛ.»

6 Naa Ahiya wìla kaa jɛlɛ wi tangala tinmɛ pi ta sanga ŋa ni wa yeyɔngɔ ki na, a wì sho fɔ: «Yerobowamu jɔ, ye go. Yiŋgi na, a mà sɔɔn yɛɛ pye lere wa yɛgɛ? Pànla tun ma yeri mbe sɛnŋgbanra yo ma kan.

7 Sɔngɔrɔ ma saga yo Yerobowamu wi kan fɔ pa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn: ‹Mɔ̀ɔ tɛgɛ cɛnsagbɔgɔ na leele sanmbala pe sɔgɔwɔ. Mɔ̀ɔ tɛgɛ to Izirayɛli, na woolo pe go na.

8 Mì wunluwɔ pi shɔ Davidi go woolo pe yeri maa kan ma yeri. Ɛɛn fɔ, na tunmbyee Davidi wìla pye yɛgɛ ŋga na mboro woro ma. Wìla tanga na ŋgasegele ke na, ma taga na na wi kotogo ki ni fuun ni, na ŋga fuun ki yɛn sinŋge na yɛgɛ na ki piin.

9 Mà kapege pye ma wɛ mbele fuun pè keli ma yɛgɛ pe na. Mà saa yarisunndo gbegele mɔɔ yɛɛ kan. Mà tugurɔn yan ma yarisunndo yanlɛrɛ gbegele mbaa ti gbogo, jaŋgo mbanla nawa pi ŋgban. Mà puŋgo le na ni.

10 Ki kala na, mi yaa jɔlɔgɔ wa Yerobowamu go woolo pe na. Mi yaa lenambala mbele fuun pe yɛn wi kɛɛ woolo pe tɔngɔ, kulolo mbe pinlɛ leseele pe ni laga Izirayɛli tara. Mi yaa ma setirige piile pe ni fuun pe pɛ mbe pe kɔ, paa yɛgɛ ŋga na pe ma kayangara pɛ mberi kɔ we†.

11 Yerobowamu wi go woo ŋa ka ku wa ca nawa, pyɔɔnlɔ pe yaa wo ka. Ŋa ka ku wa yan naayeri sannjɛrɛ ti yaa wo yɔli. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi yo ma.›

12 «Mboro wo na, yiri maa kee ma go. Na maga sa ma yɔnlɔ li wa wa ca sanga ŋa ni, pyɔ wi yaa ku.

13 Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yaa kaa kunwɔ pi gbele mbe gboo wi le. Yerobowamu go woolo pe ni fuun pe ni, ko pyɔ wo nuŋgba gboo wi yaa ka le fanga ni; katugu Yerobowamu go woolo pe ni fuun pe ni, wo nuŋgba Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kajɛŋgɛ yan wi ni.

† **14:10 14.10:** 1 Wunlu 15.29

14 Ko puŋgo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa
wunlunaŋa fɔnŋɔ tɛgɛ Izirayɛli woolo
pe go na li yɛɛ kan. Wo wi yaa ka
Yerobowamu go woolo pe ni fuun pe
tɔngɔ mbe pe kɔ. Ki pilige ki wa na paan,
kì yɛrɛ gbɔn makɔ.
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Izirayɛli woolo
pe gbɔn mbe pe koro, fɔ pe yaa la yɛgɛ
paa yɛgɛ ŋga na gbagara ma kaa na yɛgɛ
tɔnmɔ go na we. Tara tiyɔnrɔ nda làa kan
pe tɛlɛye pe yeri, li yaa Izirayɛli woolo pe
purɔ mbe pe yirige wa ti ni, mbe pe jaraga
wa Efirati gbaan wi puŋgo na, katugu pè
yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ki tiyagala kele
kan naga gbogo ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa
pi ŋgban.
16 Yerobowamu wì kapere nda pye
konaa ma Izirayɛli woolo pe puŋgo, a pè
kapere nda pye, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa je pe
na ti kala na.»
17 A Yerobowamu jɔ wì si yiri ma kari,
mɛɛ saa gbɔn wa Tiriza ca. Pa wila gbɔɔn
le yeyɔngɔ ki na, a pyɔ wì si ku.
18 A Izirayɛli woolo pè suu le. Pàa wi
kunwɔ pi gbele paa yɛgɛ ŋga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki le wa li tunmbyee, Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ Ahiya wi yɔn, a wìgi yo
we.

Yerobowamu wi kunwɔ

19 Yerobowamu wi kapyegele sanŋgala,
naa malaga ŋga fuun wìla gbɔn konaa
wi wunluwɔ wìla pi pye yɛgɛ ŋga na, ki
kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli
tara wunlumbolo pe wagati kapyegele
sɛwɛ wi ni.
20 Yerobowamu wìla pye yɛlɛ nafa ma
yiri shyɛn wa wunluwɔ pi na. Kona, a wì
si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A wi
pinambyɔ Nadabu wì si cɛn wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Orobowamu wi sanga (2 Kuro 11.5–12.15)

21 Salomɔ pinambyɔ Orobowamu wìla
cɛn wunluwɔ pi na Zhuda tara ti go na.
Wìla ta yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri nuŋgba
mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri
kɔlɔshyɛn wìla pye wunluwɔ pi na wa
Zheruzalɛmu ca ki ni, ki ca ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa wɔ Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni
fuun ke sɔgɔwɔ mbaa li yɛɛ nari wa.
Orobowamu nɔ pàa pye naa yinri Naama
ma yiri wa Amɔ cɛnlɛ li ni.

22 Kona, Zhuda cɛnlɛ woolo pè si ŋga
ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na
ki pye. Kapere nda pàa pye ma yenjaga
yirige li ni, tì wɛ kapere nda pe tɛlɛye pàa
pye ti na.
23 Poro fun pàa yarisunndo sunzara
kan wa tinndiye pe na pe yɛɛ kan, ma
sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ yerege yerege
nari gbogo, konaa ma yarisunŋgo jɛlɛ
Ashera ki tiyagala kele kankan wa tin-
ndiye pe ni fuun pe na konaa wa tire
tipiire ti nɔgɔ†.

24 Nambala naa jɛɛlɛ pàa pye na
yarisunndo gbɔgɔsara nanjara† piin wa
tara ti ni yɛrɛ. Cɛngɛlɛ ŋgele Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa purɔ ma ke yirige wa Zhuda
cɛnlɛ woolo pe yɛgɛ ke kapyere tijangara
ti ni fuun to pàa pye na fɔrɔgi.
25 Orobowamu wi yɛlɛ kaŋgurugo wolo
li ni wa wunluwɔ pi na, a Ezhipiti tara
wunlunaŋa Shishaki wì si pan ma to
Zheruzalɛmu ca ki na.
26 Wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
yarijɛndɛ ti lɛ konaa wunlunaŋa wi go
yarijɛndɛ ti ni. Wìla ti ni fuun ti lɛ ma
kari ti ni konaa tugurɔn sigeyaara tɛ woro
nda Salomɔ wìla gbegele ti ni fun†.
27 A wunlunaŋa Orobowamu wì si
tugurɔn sigeyaara ta gbegele tuguyɛnrɛ
ni nda pàa lɛ ti yɔnlɔ, mɛɛ ti le wun-
lunaŋa wi go kɔrɔsifɛnnɛ teele pe kɛɛ
paa ti kɔrɔsi, poro mbele pàa pye na
wunlunaŋa wi go yeyɔngɔ ki kɔrɔsi we.
28 Wunlunaŋa wi kaa kee wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni sanga o
sanga, kɔrɔsifɛnnɛ pe ma saa tugurɔn
sigeyaara ti lɛ ma pan ti ni wa. Ko puŋgo
na pe mɛɛ ti lɛ mbe sɔngɔrɔ ti ni wa
kɔrɔsifɛnnɛ pe go ki ni.

29 Orobowamu wi kapyegele sanŋgala
konaa kagala ŋgele fuun wìla pye ke yɛn

† **14:23 14.23:** 2 Wunlu 17.9-10 † **14:24 14.24:** Nambala jajara pyefɛnnɛ pa pàa pye na ki jajara ti piin wa pe yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti ni. Pa jɛɛlɛ pàa pye na kee ki nambala pe kɔrɔgɔ wa, ki wogo kìla pye yarisunndo ti ŋgasele la (Dete 23.18). † **14:26 14.26:** 1 Wunlu 10.16-17; 2 Kuro 9.15-16

ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

30 Malaga la pye Orobowamu naa Yerobowamu pe sɔgɔwɔ sanga pyew.

31 Ko puŋgo na, a Orobowamu wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa wi tɛlɛye pe tanla wa Davidi ca. Pàa pye na Orobowamu wi nɔ wi yinri Naama ma yiri wa Amɔ cɛnlɛ li ni. A wi pinambyɔ Abiyamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

15

Zhuda tara wunlunaŋa Abiyamu wi sanga
(2 Kuro 13.1-14)

1 Nebati pinambyɔ Yerobowamu wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri wolo li ni, a Abiyamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara ti go na.

2 Wìla yɛlɛ taanri pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Maaka. Maaka wìla pye Abishalɔmu† wo sumborombyɔ.

3 Kapere nda fuun wi to wìla pye faa, wìla ti cɛnlɛ nuŋgba ti pye fun. Wi sila wi kotogo ki ni fuun ki kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yeri paa yɛgɛ ŋga na wi tɛlɛ Davidi wìla wi kotogo ki ni fuun ki kan li yeri we.

4 Ɛɛn fɔ Davidi wi kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ le, làa setirige pyɔ kan wi yeri wi cɛn wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca wi yɔnlɔ, jaŋgo wunluwɔ pi koro wa wi setirige ki ni konaa Zheruzalɛmu ca ki fanŋga ta;

5 katugu ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko Davidi wìla pye. Sɛnrɛ nda fuun làa yo wi kan wi sila ta kpɛ kɛ wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni, kaawɔ Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wi kala lo†.

6 Orobowamu wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni, malaga la pye wo naa Yerobowamu pe sɔgɔwɔ.

7 Abiyamu wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni. Malaga la pye Abiyamu wo naa Yerobowamu pe sɔgɔwɔ suyi.

8 Ko puŋgo na, a Abiyamu wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na; a pè suu le wa Davidi ca. A wi pinambyɔ Asa wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi sanga
(2 Kuro 15.16–16.1)

9 Izirayɛli tara wunlunaŋa Yerobowamu wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa wolo li ni, a Asa wì si cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara.

10 Wìla yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri nuŋgba pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi mama pàa pye naa yinri Maaka. Abishalɔmu sumborombyɔ lawi.

11 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko Asa wìla pye, paa wi tɛlɛ Davidi wi yɛn.

12 Wìla nambala naa jɛɛlɛ mbele pe maa yarisunndo gbɔgɔsaga nanjara piin pe purɔ ma pe wɔ wa tara ti ni. Wi tɛlɛye pàa yarisunndo nda gbegele wìla ti jɔgɔ mari wɔ wa tara ti ni†.

13 Asa wìla wi mama Maaka wi laga yɛrɛ wa wunlunaŋa nɔ cɛnsaga ki na, katugu wo la yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ka gbegele wi yɛɛ kan. Asa wìla ki yarisunŋgo ki gbɔn maga jaanri, maga lɛ ma saa ki sogo wa Sedirɔn lafoŋgologo ki ni.

14 Ɛɛn fɔ ali mbege ta Asa wìla wi kotogo ki ni fuun ki kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni, yarisunndo sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na, ti sila ya kɔ mbe wɔ wa tara ti ni.

15 Wi to wìla yaara nda tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan konaa wo jate wìla yaara nda tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan, warifuwe, naa tɛ konaa yaara ta yɛgɛ ni, wìla ti lɛ ma saa ti tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

16 Malaga la pye Asa naa Izirayɛli tara wunlunaŋa Bayesha pe sɔgɔwɔ pe wunluwɔ sanga wi ni fuun wi ni.

17 Izirayɛli tara wunlunaŋa Bayesha wìla saa to Zhuda tara ti na malaga ni.

† **15:2 15.2:** 2 Kuro 11.20 † **15:5 15.5:** 2 Sami 11 † **15:12 15.12:** 2 Kuro 15.8-15

Wìla malaga sigembogo kan ma Arama ca ki maga, jaŋgo leele paga ka ya mbaa yinrigi nakoma mbaa yiin wa Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi tara.

18 Kì pye ma, warifuwe naa tɛ ŋa fuun wìla koro wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni konaa wa wunluwɔ go ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni, a Asa wì si wi ni fuun wi lɛ maa kan wi legbɔɔlɔ pe yeri ma yo pe saa kan Bɛni Hadadi wi yeri. Bɛni Hadadi wìla pye Hɛziyɔn pinambyɔ Tabirimɔ wo pinambyɔ. Wìla pye Siri tara ti wunlunaŋa ma cɛn wa Damasi ca. Wunlunaŋa Asa wìla yo pe saa pye fɔ:

19 «Ki yaga mi naa mboro ni we yɔn finliwɛ le we yɛɛ sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ ŋga na we teele pàa yɔn finliwɛ le pe yɛɛ sɔgɔwɔ we. Wele, mi yɛn naga warifuwe ŋa wo naa ki tɛ ŋa wi torogi ma kan yarikanga. Yɔn finliwɛ mba pi yɛn mboro naa Izirayɛli tara wunlunaŋa Bayesha wi ni ye sɔgɔwɔ, mila jaa maa jɔgɔ, jaŋgo wi kari wi laga na na.»

20 A Bɛni Hadadi wì si yɛnlɛ wunlunaŋa Asa wi sɛnrɛ ti na, mɛɛ wi maliŋgbɔɔnlɔ teele pele torogo, a pè saa to Izirayɛli tara cara ti na. Pàa ya Iyɔn ca ki ni, naa Dan ca ki ni, naa Abɛli Bɛti Maaka ca ki ni, naa Kinerɛti tara ti ni fuun ti ni konaa Nɛfitali tara ti ni fuun ti ni.

21 Naa Bayesha wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si Arama ca mbogo kanga ki yaga mɛɛ saa koro wa Tiriza ca.

22 Kona, a wunlunaŋa Asa wì si Zhuda tara woolo pe ni fuun pe yeri; wi sila lere wo wa yaga na wì suu yeri. Bayesha wìla pye na Arama ca mbogo ki kanni sinndɛɛrɛ naa tire nda ni, a wì si ti a leele pè saa ti koli ma pan ti ni. A wunlunaŋa Asa wì siri lɛ ma saa Geba ca ki kan wa Bɛnzhamɛ tara konaa Mizipa ca ki ni.

23 Asa wi kapyegele sanŋgala ke ni fuun, naa wi kotogo kagala ke ni fuun, naa kagala ŋgele fuun wìla pye konaa cara nda wìla kan, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni. Ɛɛn fɔ naa wìla kaa lɛ, a tɔɔrɔ yama si to wi na.

24 A Asa wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa wi tɛlɛye pe tanla, wa Davidi ca ki ni. A wi pinambyɔ Zhozafati wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Nadabu wi sanga

25 Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li ni, a Yerobowamu pinambyɔ Nadabu wì si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na. Wìla yɛlɛ shyɛn pye wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na.

26 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye. Wi to wìla tanga konɔ na na, lo wìla tanga li na maa yɛɛ kan kapege pyewe pi yeri ma ti a Izirayɛli woolo pe kapege pye.

27 Kona, Ahiya pinambyɔ Bayesha ŋa wìla yiri wa Isakari cɛnlɛ li ni, wì si yɔn le Nadabu wi na. Ma Nadabu wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ta pàa pan ma maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa Gibetɔn ca ki tanla mbege yɔn tɔn, a Bayesha wì si saa Nadabu wi gbɔn maa gbo. Gibetɔn ca kìla pye Filisiti tara fɛnnɛ poro wogo.

28 Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi wunluwɔ pi yɛlɛ taanri wolo li ni ko Bayesha wìla Nadabu wi gbo, mɛɛ cɛn wa wi yɔnlɔ.

29 Naa Bayesha wìla kaa cɛn wunluwɔ pi na sanga ŋa ni, a wì si Yerobowamu wi go woolo pe ni fuun pe gbo. Wi sila Yerobowamu wi go lere wa kpɛ yaga go na. Wìla pe ni fuun pe tɔngɔ pew, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo li tunmbyee Ahiya ŋa wìla yiri wa Silo ca wi kan ti ni†.

30 Ko la pye ma, katugu Yerobowamu wìla kapege pye ma ti a Izirayɛli woolo pè kapege pye fun ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban.

31 Nadabu wi kapyegele sanŋgala koro naa kagala ŋgele fuun wìla pye ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

32 Malaga la pye Asa wo naa Izirayɛli tara wunlunaŋa Bayesha pe sɔgɔwɔ pe yinwege piliye yi ni fuun yi ni.

† **15:29 15.29:** 1 Wunlu 14.10

Izirayɛli tara wunlunaŋa Bayesha wi sanga

33 Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi wunluwɔ pi yɛlɛ taanri wolo li ni, a Ahiya pinambyɔ Bayesha wì si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na wa Tiriza ca. Wìla pye yɛlɛ nafa ma yiri tijɛrɛ wunluwɔ pi na.

34 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye. Yerobowamu wìla tanga koŋgolo ŋgele na, koro wìla tanga ke na maa yɛɛ kan kapege pyewe pi yeri ma ti a Izirayɛli woolo pe kapege pye.

16

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Hanani pinambyɔ Yehu wi ni ma yo wigi yo Bayesha wi kan fɔ:

2 «Mɔ̀ɔ yirige mɔɔ wɔ wa taambugɔ ki ni mɔɔ tɛgɛ Izirayɛli, na woolo pe yɛgɛ sinvɔ. Ɛɛn fɔ mà tanga wa Yerobowamu wi konɔ li ni, ma ti a Izirayɛli, na woolo pè kapege pye, mala nawa pi ŋgban pe kapere ti kala na.

3 Ki kala na, mi yaa Bayesha naa wi go woolo pe kɔ pew mbe pe wɔ wa. Mi yaa wi go woolo pe pye paa yɛgɛ ŋga na mìla Nebati pinambyɔ Yerobowamu wi go woolo pe pye we.

4 Bayesha wi go woo ŋa ka ku wa ca nawa, pyɔɔnlɔ pe yaa wo ka. Ŋa ka ku wa yan, naayeri sannjɛrɛ ti yaa wo yɔli.»

5 Bayesha wi kapyegele sanŋgala, naa kagala ŋgele wì pye konaa wi kotogo kagala ke ni, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

6 Ko puŋgo na, a Bayesha wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na, a pè suu le wa Tiriza ca. A wi pinambyɔ Ela wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para yɛrɛ li yɔn sɛnrɛ yofɔ Yehu wi ni, Hanani pinambyɔ we, ma yo wi para Bayesha naa wi go woolo pe ni pe kapere nda fuun pè pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ti kala na, katugu wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban wi kapyere ti ni, paa Yerobowamu go woolo pe yɛn konaa ma Yerobowamu go woolo pe ni fuun pe tɔngɔ ma pe kɔ pew.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Ela wi sanga

8 Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɔgɔlɔni wolo li ni, a Bayesha pinambyɔ Ela wì si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na. Yɛlɛ shyɛn wìla pye wunluwɔ pi na wa Tiriza ca.

9 Ela wi tunmbyee Zimiri ŋa wìla pye malaga gbɔnwotoroye pe walaga nuŋgba go na, a wo si kaa yɔn le wi na. Pilige ka, Ela wìla pye wa Tiriza ca, wa wunluwɔ go ki kagala yɛgɛ wɔfɔ Ariza wi go. Wìla pye na sinmɛ woo na sinndire piin.

10 A Zimiri wì si pan ma ye wa maa gbɔn maa gbo. Ki kala làa pye Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɔlɔshyɛn wolo lo ni. A Zimiri wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

11 Naa wìla kaa ta ma pye wunluwɔ, ma cɛn wa wunluwɔ pi na, a wì si Bayesha wi go woolo pe ni fuun pe gbo. Wi sila lere kpɛ wo yaga go na; wi sila wi sege woo nakoma wi wɔnlɔ wa kpɛ yaga go na.

12 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo li yɔn sɛnrɛ yofɔ Yehu wi kan Bayesha wi kanŋgɔlɔ, a wìri yo Bayesha wi kan, Zimiri wìla Bayesha wi go woolo pe ni fuun pe tɔngɔ ma yala ki sɛnrɛ ti ni.

13 Ki kagala kàa pye Bayesha naa wi pinambyɔ Ela pe kapere nda fuun pàa pye to kala na konaa pàa ti a Izirayɛli woolo pè kapere pye ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban pe yarisunndo gbɔgɔwɔ pi ni.

14 Ela wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele wìla pye ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Zimiri wi sanga

15 Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɔlɔshyɛn wolo li ni, a Zimiri wì si cɛn wunluwɔ pi na, ma piliye kɔlɔshyɛn pye pi na wa Tiriza ca. Ki wagati wi ni, kìla yala Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pàa saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa Gibetɔn ca ki tanla mbege yɔn tɔn, ko ŋga ki yɛn Filisiti tara fɛnnɛ pe wogo.

16 Naa leele pàa kaa koro wa maga
logo ma yo Zimiri wìla yɔn le wunlunaŋa
wi na maa gbo, a pè si maliŋgbɔɔnlɔ to
Omiri wi tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli woolo pe
go na.
17 Kona, a Omiri wo naa maliŋgbɔɔnlɔ
pe ni fuun pe ni, pè si yiri wa Gibetɔn
ca, ma saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa
Tiriza ca ki tanla maga yɔn tɔn.
18 Naa Zimiri wìla kaa ki yan pè gbɛrɛ
mbe ca ki shɔ mbege ta sanga ŋa ni, a
wì si kari ma saa ye wa wunluwɔ go ki
yumbyɔ larawa woo wi ni, mɛɛ kasɔn le
wunluwɔ go ki ni, ma pinlɛ ma sogo go ki
ni.
19 Zimiri wìla ku wi kapere to kala na,
katugu ŋga kìla pye kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na ko wìla pye. Wìla tanga wa
Yerobowamu wi tulugo ki ni, maa yɛɛ kan
kapege ki yeri, ko ŋga Yerobowamu wìla
pye ma ti a Izirayɛli woolo pè kapege pye
we.
20 Zimiri wi kapyegele sanŋgala konaa
yɔn ŋga wìla le, ki kagala ke yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe
wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
21 Kona, a Izirayɛli woolo pè si kɔn
shyɛn. Leele pe walaga nuŋgba la taga
Ginati pinambyɔ Tibini wi puŋgo na, maa
tɛgɛ wunluwɔ; a walaga sanŋga ko si taga
Omiri wo puŋgo na.
22 Ɛɛn fɔ mbele pàa taga Omiri wi
puŋgo na poro la ya Ginati pinambyɔ
Tibini wi woolo pe ni. A Tibini wì si ku, a
Omiri wo si cɛn wunluwɔ pi na.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Omiri wi sanga

23 Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi wun-
luwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri
nuŋgba wolo li ni, a Omiri wì si cɛn wun-
luwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na. Wìla
pye yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn wa wunluwɔ pi
na. Wìla keli ma yɛlɛ kɔgɔlɔni lo pye wa
Tiriza ca gbɛn.
24 A wì si saa Samari tara yanwiga laga
ka lɔ naŋa ŋa pàa pye na yinri Shemɛri wi
yeri warifuwe pyɔ waga kɔgɔlɔni (6 000)
na. A wì si ca ka kan wa maga mɛgɛ taga
naga yinri Samari ma yala yanwiga laga
ki fɔ Shemɛri wi mɛgɛ ki ni.
25 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na ko Omiri wìla pye. Wìla kapege
pye ma wɛ mbele fuun pàa keli ma cɛn
wunluwɔ pi na wi yɛgɛ pe na.
26 Wìla tanga wa Nebati pinambyɔ Yer-
obowamu wi konɔ li ni fuun li ni, maa yɛɛ
kan kapege pyewe pi yeri, ko ŋga wìla pye
ma ti a Izirayɛli woolo pè kapege pye ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li
nawa pi ŋgban pe yarisunndo gbɔgɔwɔ
pi ni.
27 Omiri wi kapyegele sanŋgala, naa
kagala ŋgele wìla pye konaa wi kotogo
kagala ŋgele wìla pye, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ
wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati
kapyegele sɛwɛ wi ni.
28 Ko puŋgo na, Omiri wì si kaa ku ma
taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa
Samari ca. A wi pinambyɔ Ashabu wì si
cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi sanga

29 Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi wun-
luwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri
kɔlɔtaanri wolo li na, a Omiri pinambyɔ
Ashabu wì si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli
tara ti go na. Wìla pye yɛlɛ nafa ma yiri
shyɛn Izirayɛli tara ti go na, wa Samari
ca.
30 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na ko Omiri pinambyɔ Ashabu wìla
pye. Wì kapege kìla wɛ mbele pàa keli ma
cɛn wunluwɔ pi na wi yɛgɛ pe woro ti na.
31 Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla
kapere nda pye ti cɛnlɛ nuŋgba to wìla
pye, ɛɛn fɔ ko yɛrɛ suu yɛnlɛ tin bere, fɔ a
wì saa Sidɔn ca fɛnnɛ wunlunaŋa Etibaali
wi sumborombyɔ Yezabɛli wi pɔri wi jɔ
konaa na tunŋgo piin yarisunŋgo Baali ki
kan, na fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ naga gbogo.
32 A wì si saraga wɔsaga kan
yarisunŋgo Baali ki kan wa Samari ca, wa
yarisunŋgo gbɔgɔgo ŋga wìla kan Baali
wi kan ki ni.
33 Ashabu wìla yarisunŋgo jɛlɛ Ashera
ki tiyala la kan mbaa ki gbogo. Wìla
kapere lɛgɛrɛ ta yɛgɛ pye naa ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li nawa
pi ŋgban. Wi kapere tìla wɛ Izirayɛli tara

wunlumbolo mbele fuun pàa keli ma cɛn wunluwɔ pi na wi yɛgɛ pe woro ti na.
34 Ashabu wi wagati wi na, a Betɛli ca fɛnnɛ naŋa Hiyɛli wì si yiri ma Zheriko ca ki kan naa. Wìla tunŋgo ki nɔgɔ lɛ pilige ŋga ni, a wi pinambyɔ koŋgbanŋa Abiramu wì si ku. Wi yaa ca ki mbogo yeyɔngɔ kɔɔrɔ ti le pilige ŋga ni, a wi pinambyɔ puŋgofɔ Segubu wì si ku. Kìla pye ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni, to nda làa yo Nuni pinambyɔ Zhozuwe wi kan we†.

17

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli wìla yo wawa yaa yere wa Izirayɛli tara

1 Naŋa wà la pye wa Tishibe ca, wa Galaadi tara, pàa pye naa yinri Eli. Pilige ka, a wì si saa wunlunaŋa Ashabu wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ na mi yɛn na tunŋgo piin li kan li mɛgɛ ki na, sɛnrɛ nda mi yɛn na yuun ti nda: ‹Yɛgɛlɛ ŋgele kaa paan ke ni, fɔɔngɔ se wo laga tara ti na, tisaga se si pan laga tara ti na, kaawɔ mi mbe ka pan mbege yo fɔ ki to†.› »

Eli wìla saa cɛn wa Keriti lafogo yɔn ki na

2 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Eli wi ni ma yo fɔ:
3 «Yiri laga ki laga ŋga ki ni, ma kari wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ma sa lara wa Keriti lafogo ki tanla, wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.
4 Maa lafogo tɔnmɔ pi woo. Mìgi konɔ kan kaankaanye pe yeri pe saa yaakara kaan ma yeri wa ki laga ki na.»
5 A Eli wì si yiri ma kari ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni. Wìla saa cɛn wa Keriti lafogo ki yɔn na, wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.
6 Kaankaanye pàa pye na paan na buru naa kara kaan wi yeri pinliwɛ naa yɔnlɔkɔgɔ. A wi nɛɛ lafogo tɔnmɔ pi woo.
7 Ɛɛn fɔ sanni sa gbɔn wagati wa ni, a lafogo tɔnmɔ pì si waga, katugu tisaga kpɛ sila pan wa tara ti ni.

Eli wìla kari wa Sarɛpita ca naŋgunjɔ wa yeri

8 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Eli wi ni maa pye fɔ:
9 «Yiri ma kari wa Sarɛpita ca, wa Sidɔn tara ma sa cɛn wa. Wele, mìgi konɔ kan naŋgunjɔ wa yeri wila ma kaan maa kaa.»
10 Kì pye ma, a Eli wì si yiri ma kari wa Sarɛpita ca. Naa wìla ka saa gbɔn wa ca ki yesaga sanga ŋa ni, a wì si naŋgunjɔ wa yan wi yɛn na kanŋgirɛ wulowulo. A Eli wì suu yeri maa pye fɔ: «Mila ma yɛnri, ki yaga ma sa tɔnmɔ ko na kan leyaraga ka ni, jaŋgo mbe ta mbe wɔ.»
11 A jɛlɛ wì si kari sa tɔnmɔ pa ko wi kan, a Eli wì suu yeri naa maa pye fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, ki yaga ma sa buru kɔngɔ lagaja ma pan ki ni na kan.»
12 A jɛlɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, yaakaga kpɛ woro laga, ŋga kì sɔgɔ. Ɛɛn fɔ, muwɛ kɛɛ yɛnlɛ nuŋgba pi yɛn na yeri cɔlɔ la ni, naa sinmɛ jɛnri ni sinmɛ cɔpile la ni. Mɛɛ na yan mi yɛn na kanŋgirɛ jɛnri wulowulo? Po mi yaa sɔngɔrɔ sa sɔgɔ mi naa na pinambyɔ wi ni we ka. Na waga to ka mbe kɔ, kona wee cɛn waa kunwɔ pi singi.»
13 A Eli wì suu pye fɔ: «Maga ka fyɛ. Kari ma saga pye paa yɛgɛ ŋga na màga yo. Ɛɛn fɔ keli ma sa buru wa gbegele na kan jɛɛlɛ ma pan wi ni na kan gbɛn. Ko puŋgo na, mɛɛ sa mboro naa ma pinambyɔ wi ni ye woo wi gbegele.
14 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Muwɛ pi se ka kɔ wa cɔlɔ li ni, sinmɛ pi se si ka kɔ wa sinmɛ cɔpile li ni, fɔ pilige ŋga ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ti tisaga ki pan laga tara ti na.› »
15 A jɛlɛ wì si kari ma saa ki pye paa yɛgɛ ŋga na Eli wìla ki yo wi kan we. Jɛlɛ wo naa wi pinambyɔ wi ni, naa Eli wi ni pàa pye na yaakara taa na kaa fɔ ma saa gbɔn wagati titɔnlɔwɔ ni.
16 Katugu muwɛ pi sila kɔ wa cɔlɔ li ni, sinmɛ fun pi sila kɔ wa sinmɛ cɔpile li ni, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni Eli wi kan, a wìgi yo we.

† **16:34 16.34:** Zhozu 6.26 † **17:1 17.1:** Zhaki 5.17

Eli wìla naŋgunjɔ
wi pinambyɔ wi yɛn maa yirige
wa kunwɔ pi ni

17 Ki kagala ke puŋgo na, naŋgunjɔ ŋa
wìla Eli wi yaara wɔ, a wi pinambyɔ wì
si to na yaa. Wi yama pìla ŋgban fɔ a wi
wɔnwɔn pì yere.
18 Kona, a jɛlɛ wì si Eli wi pye fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ li lere, yiŋgi ki yɛn mi naa
mboro we sɔgɔwɔ? Kì cɛn ma pan laga
na yeri mbe pan mbe ti na kapere ti fɔgɔ
mbe tɔn na na konaa mbe ti na pinambyɔ
wi ku wi le?»
19 A Eli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma
pinambyɔ wi kan na yeri.» A Eli wì si pyɔ
wi shɔ wi nɔ wi kɛɛ. Wo jate wìla pye na
wɔnlɔ sanŋgazo wi yumbyɔ ŋa ni, a wì si
lugu ma kari pyɔ wi ni wa wi ni, ma saa
wi sinŋge wa wi sinlɛyaraga ki na.
20 Ko puŋgo na, a wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, na
Yɛnŋɛlɛ, ma mbe yɛnlɛ kaselege mbe
jɔlɔgɔ wa ki naŋgunjɔ ŋa wìlan yaara wɔ
laga wi go wi na mboo pinambyɔ wi gbo
le?»
21 Kona, a Eli wì si sinlɛ ma sanga pyɔ
wi na ma saa ta yɔnlɔ taanri, mɛɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ,
na Yɛnŋɛlɛ, mila ma yɛnri, maga yaga ma
yinwege wɔnwɔn pi sɔngɔrɔ maa le ki
pinambyɔ ŋa wi ni naa.»
22 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Eli wi yɛnrɛwɛ
pi logo, mɛɛ yinwege wɔnwɔn pi sɔngɔrɔ
maa le pyɔ wi ni, a wì si sɔngɔrɔ ma pye
yinwege na naa.
23 A Eli wì si pyɔ wi lɛ ma yiri wi ni
wa sanŋgazo yumbyɔ wi ni, ma tigi wi ni
wa go nawa, maa kan wi nɔ wi yeri, mɛɛ
wi pye fɔ: «Wele, ma pinambyɔ wi yɛn
yinwege na.»
24 Kona, a jɛlɛ wì si Eli wi pye fɔ: «Koni
mìgi jɛn fɔ ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li lere. Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ nda maa yuun ti yɛn
kaselege.»

18

Eli wìla kari
wa wunlunaŋa Ashabu wi yeri

1 Naa wagati titɔnlɔwɔ wà la kaa toro,
wawa mba pìla yere pi yɛlɛ taanri wolo li
ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Eli wi ni maa
pye fɔ: «Yiri ma kari wa Ashabu wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ, kona mi yaa ti tisaga ki pan laga
tara ti ni.»
2 A Eli wì si yiri ma kari wa Ashabu wi
yeri.

Kìla yala fuŋgo kì ŋgban wa Samari
tara fɔ jɛŋgɛ.
3 A Ashabu wì suu wunluwɔ go ki
kagala yɛgɛ wɔfɔ Abidiyasi wi yeri, a wì
pan wa wi yeri. Ma si yala Abidiyasi wìla
pye na fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fɔ jɛŋgɛ;
4 katugu sanga ŋa ni Yezabɛli wìla pye
na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
tɔngɔ, Abidiyasi wìla Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ cɛnmɛ lɛ ma saa pe kɔn shyɛn
ma pe lara waliwere ta ni lere nafa shyɛn
ma yiri kɛ kɛ, nɛɛ pe kaan yaakara naa
tɔnmɔ ni.
5 A Ashabu wì si Abidiyasi wi pye fɔ:
«Yiri ma sa tara ti yanri ma toro, ma
puluyo yi ni fuun naa laforo ti ni fuun
ti wele. Kana ma yaa sa yantipirige yan
wa laga ka na mbaa ki kaan we shɔnye
naa we sofilele worosoye pe yeri paa kaa,
jaŋgo pe koro yinwege na, waga ka pe gbo
jorowo na.
6 A pè si tara ti wali pe yɛɛ kan mberi
yanri mbe toro. Ashabu wìla konɔ la lɛ
ma kari wi yɛ, a Abidiyasi wì konɔ la yɛgɛ
lɛ ma kari wi yɛ.»

7 Ma Abidiyasi wi ta wa konɔ wila kee,
a wì si saa fo ma fili Eli wi ni. A Abidiyasi
wì suu jɛn. A wì si to maa yɛgɛ ki jiile wa
tara maa gbɔgɔ, mɛɛ yo fɔ: «Na tafɔ Eli,
mboro wi yɛɛn le?»

8 A Eli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee,
muwi. Kari ma saga yo na tafɔ Ashabu wi
kan fɔ: ‹Wele, Eli wi yɛn wa.› »

9 A Abidiyasi wì sho fɔ: «Yiŋgi kapege
mì pye, fɔ a ma yɛn na mi ŋa ma
tunmbyee na nii Ashabu wi kɛɛ wilan
gbo?
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ na yin-
wege wolo li mɛgɛ ki na, mì wugu ma kan
fɔ cɛnlɛ lo la woro wa nakoma wunluwɔ
tara to ta woro wa, nda na tafɔ Ashabu wii
leele tun pe sɔɔn lagaja wa. Ɛɛn fɔ, na ki
woolo paga pan mbe yo fɔ pe sɔɔn yan wa
pe yeri, wi ma ti ki cɛnlɛ woolo nakoma ki

wunluwɔ tara woolo pe ma wugu mbege naga fɔ pe sɔɔn yan wa.
11 Koni, a mbòro sho fɔ: ‹Kari ma saga
yo na tafɔ wi kan fɔ: Wele, Eli wi yɛn wa.›
12 Mbe sigi ta, na mi ka yiri na ma
tanla fɔɔnfɔɔn ŋga na mbe kari, Yɛnŋɛlɛ
li yinnɛ li yaa ma lɛ mbe kari ma ni laga
ŋga mii jɛn. Na mi ka sɔɔn sɛnrɛ yo
Ashabu wi kan, na wi sɔɔn yan pa wi yaa
na gbo. Ma si yala mi ŋa ma tunmbyee
mi maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ maga lɛ
wa na punwɛ sanga wi ni.
13 «Na tafɔ, sanga ŋa ni Yezabɛli wìla
pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe kuun, ŋga mìla pye pe sila ki wogo ki
yɛgɛ yo ma kan wi le? Mìla Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ cɛnmɛ lɛ ma saa pe lara
waliwege ka ni nambala nafa shyɛn ma
yiri kɛ kɛ, na pe kaan yaakara naa tɔnmɔ
ni na pe baro.
14 Koni, a mbòro sho fɔ: ‹Kari ma saga
yo ma tafɔ Ashabu wi kan fɔ: Wele, Eli wi
yɛn wa.› Pa wi yaa na gbo.»
15 A Eli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, naa
yinwege wolo li mɛgɛ ki na, lo na mi yɛn
na tunŋgo piin li kan we, ma taga ki na
fɔ nala mi jate mi yaa kari wa Ashabu wi
yeri.»

Eli wìla wi yɛɛ naga Ashabu wi na

16 Kona, a Abidiyasi wì si kari ma saa
Ashabu wi fili maga sɛnrɛ ti yɛgɛ yo wi
kan. A Ashabu wì si kari wa Eli wi yeri.
17 Naa Ashabu wìla kaa Eli wi yan, a wì
sho fɔ: «Ma ŋa san, mboro ŋa maa jɔlɔgɔ
ki waa Izirayɛli woolo pe na we!»
18 A Eli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi
ma mila jɔlɔgɔ ki waa Izirayɛli woolo pe
na. Ɛɛn fɔ mboro naa ma to go woolo
pe ni yoro wɛlɛ, katugu yè je mbaa tanri
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na, ma taga
yarisunndo Baali ti na nari gbogo.
19 Koni leele torogo pe sa Izirayɛli woolo
pe ni fuun pe yeri pe pe gbogolo wa na
tanla wa Karimɛli yanwiga ki na, naa
yarisunŋgo Baali ki yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ
(450) pe ni konaa yarisunŋgo Ashera ki
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ cɛnmɛ tijɛrɛ (400) pe
ni, poro mbele pe maa nii wa wunlunjɔ
Yezabɛli wi go we.»

Eli wo naa yarisunŋgo Baali ki yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe kala

20 Kona, a Ashabu wì si leele torogo
Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yeri, mɛɛ
yarisunŋgo Baali ki yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
gbogolo wa Karimɛli yanwiga ki na.
21 Kona, a Eli wì si fulo wa leele pe ni
fuun pe tanla mɛɛ pe pye fɔ: «Ye yaa la
yewile la kanni kanŋgɔlɔyɔ shyɛn yi na fɔ
sa gbɔn wagati wi wiwiin? Na ki ka pye
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ, ye taga li
na ye. Ɛɛn fɔ na ki ka si pye yarisunŋgo
Baali ko ki yɛn Yɛnŋɛlɛ, ye taga ki na kɛ.»
Ɛɛn fɔ leele pe sila wi yɔn sogo sɛnpyɔ
nuŋgba ni.
22 A Eli wì si leele pe pye fɔ: «Mi
nuŋgba mì koro Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ yofɔ, ma si yala yarisunŋgo Baali
ki yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn lere cɛnmɛ
tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (450).
23 Ye pan napɛnɛ shyɛn ni we kan. Baali
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe nuŋgba wɔ pe yɛɛ
kan, poo gbo, poo kɔɔnlɔ, poo taga wa
kanŋgirɛ ti go na mboo pye saraga, paga
ka kasɔn le ti ni. Mi fun mi yaa sanŋa wi
lɛ mboo gbɛgɛlɛ mboo taga wa kanŋgirɛ
ti go na, mi se kasɔn le wa ti ni.
24 Ko puŋgo na, ye ye yɛnŋɛlɛ li yɛnri,
mi fun mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri. Na
ŋa Yɛnŋɛlɛ kaa yɔn sogo kasɔn ni, pa
kona lo li yaa pye Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le.»
A leele pe ni fuun pè si Eli wi yɔn sogo
ma yo: «Wège logo.»
25 A Eli wì si Baali yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe pye fɔ: «Ye keli ye napɔlɔ wa wɔ
yoo gbɛgɛlɛ, katugu yoro ye yɛn ma lɛgɛ.
Kona ye ye yarisunŋgo ki yɛnri, ɛɛn fɔ
yaga ka kasɔn le kanŋgirɛ ti ni.»
26 A pè si napɔlɔ ŋa pàa kan pe yeri
wi lɛ maa gbɛgɛlɛ, mɛɛ yarisunŋgo Baali
ki yɛnri maga lɛ pinliwɛ pi ni fɔ ma saa
gbɔn yɔnlɔfugo ki na. Pàa pye na yuun
fɔ: «Baali, we yɔn sogo.» Ɛɛn fɔ, pe sila
magala logo, pe sila si pe yɔn sogo sɛnpyɔ
ni. Saraga wɔsaga ŋga pàa kan, a pe nɛɛ
yeni na kanni naga mari.
27 Naa yɔnlɔfugo kìla kaa gbɔn, a Eli wì
si to na tɛgɛ pe na, na yuun fɔ: «Yaa jɔrɔgi

ŋgbanga, ki kaa pye Baali wi yɛn yɛnŋɛlɛ we. Kana wi yɛn na jatere piin kala la na, nakoma wi kɛɛ yɛn ma yanra, nakoma wi kari ca na, nakoma wi yɛn na wɔnlɔ; ye daga mboo yɛn.»

28 Kona, a pe nɛɛ jɔrɔgi ŋgbanga naa ma wɛ, na pe yɛɛ wire ti kɔɔnlɔ pe tokobiye naa pe njaanra ti ni, ma yala pe kalɛgɛ ki ni, fɔ a kasanwa pila yinrigi na fuun pe na.

29 Naa yɔnlɔ kìla kaa pari, a pe nɛɛ Baali wi yɔn sɛnrɛ yuun fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔkɔgɔ saraga wɔsanga wi na. Ɛɛn fɔ pe sila magala logo, pe sila pe yɔn sogo, pe sila si logo pe yeri.

30 Kona, a Eli wì si leele pe ni fuun pe pye fɔ: «Ye fulo laga na tanla.» A leele pe ni fuun pe si fulo wa wi tanla. Kona, a Eli wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ŋga kìla to ki gbegele naa fɔnŋgɔ.

31 A wì si sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn lɛ ma yala Zhakɔbu pinambiile pe cɛngɛlɛ ke yɔn ki ni, ki Zhakɔbu wo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wi kan ma yo fɔ: «Pe yaa lɔɔn yinri Izirayɛli[†].»

32 A wì sigi sinndɛɛrɛ ti tɛgɛ ma saraga wɔsaga ki kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni. Wìla wege wɔ ma saraga wɔsaga ki maga; tɔnmɔ litiri nafa ma yiri kɛ mbaa ya mbe ye wa ki wege ki ni.

33 A wì si kanŋgirɛ ti tagala wa saraga wɔsaga ki na, mɛɛ napɔlɔ wi kɔɔnlɔ maa taga wa ti go na.

34 Ko puŋgo na, a wì sho fɔ: «Ye cɔgbɔrɔ tijɛrɛ yin tɔnmɔ ni yoo wo saraga sogowogo konaa kanŋgirɛ ti na.» A pè sigi pye ma. A Eli wì sho fɔ: «Yege pye naa shyɛn wogo na.» A pè sigi pye ma. A wì sho naa fɔ: «Yege pye naa taanri wogo na.» A pè sigi pye ma.

35 Tɔnmɔ pìla wo ma fo saraga wɔsaga ki kanŋgara ti lagapyew ma wege ki yin.

36 Naa yɔnlɔkɔgɔ saraga wɔsanga wìla kaa gbɔn, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli wì si fulo wa saraga wɔsaga ki tanla ma sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ, ti leele pege jɛn nala fɔ mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ laga Izirayɛli tara, fɔ muwi mi yɛn ma tunmbyee we, fɔ mìgi kagala ŋgele ke ni fuun ke pye ma sɛnrɛ to fanŋga na.

37 Na yɔn sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yɔn sogo, jaŋgo ki leele mbele pege jɛn fɔ mboro ma yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le, fɔ maa jaa pe sɔngɔrɔ pe pan ma kɔrɔgɔ pe kotogo ki ni fuun ni.»

38 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li kasɔn kì si yiri wa naayeri ma tigi, ma saraga sogowogo ki sogo, naa kanŋgirɛ ti ni, naa sinndɛɛrɛ to naa tara ti ni konaa ma tɔnmɔ mba pìla pye wa wege ki ni pi waga.

39 Naa leele pe ni fuun pàa kaa ki wogo ki yan ma, a pè si to ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara nɛɛ yuun fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ le! Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ le!»

40 A Eli wì sho fɔ: «Ye Baali yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yigi na kan. Yaga ka ti lere kpɛ mbe fe wi shɔ pe ni.» A pè si pe yigi wi kan. A Eli wì si ti a pè kari pe ni wa Kishɔn lafogo ki yɔn na ma saa pe kɔnlɔgi wa.

Tisaga kìla pan wa tara ti ni naa

41 Kona, a Eli wì si Ashabu wi pye fɔ: «Yiri maa kee ma sa li ma wɔ, katugu mi yɛn na tisaga ki tinmɛ taa.»

42 A Ashabu wì si kari sa li mbe wɔ. Ɛɛn fɔ, a Eli wì si lugu wa Karimɛli yanwiga ki go na, ma saa fɔli maa yɛgɛ ki le wa wi kanŋguuro ti sɔgɔwɔ, maga jiile wa tara ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.

43 A Eli wì suu tunmbyee lefɔnŋɔ wi pye fɔ: «Kari ma sa wele wa kɔgɔje kɛɛ ki yeri.» A wi tunmbyee wì si kari ma saa wele wa, mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan ma yo fɔ: «Mi si yaraga ka yan wa.» Eli wìla wi tun ma yo wi sa wele wa fɔ ma saa ta welesaga kɔlɔshyɛn.

44 Welesaga kɔlɔshyɛn wogo ki na, a wi tunmbyee wì sho fɔ: «Na yɛgɛ yɛn kambaaga jɛɛlɛ la na laa yinrigi wa kɔgɔje kɛɛ yeri, li gbemɛ pi yɛn paa kɛndala yɛn.» Kona, a Eli wì suu pye fɔ: «Kari ma saga yo Ashabu wi kan fɔ wuu wotoro ŋa shɔn maa tilele wi gbɛgɛlɛ wi yiri wila kee, nakoma tisaga ki yaa wi yɔn tɔn laga.»

[†] **18:31 18.31:** Zhenɛ 32.29; 35.10; Zhozu 4.8

45 Ko puŋgo na, a yɛnŋɛlɛ lì si wɔ lagapyew. A tifɛlɛgɛ kì si yiri na gbɔɔn. A tisagbɔgɔ kà si pan fɔ jɛŋgɛ. Ashabu wìla lugu wi wotoro ŋa shɔn maa tile wi na ma kari wa Zhizireyɛli ca†.
46 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa fanŋga le Eli wi ni. A wì suu kurusijara wi pɔ wa wi sɛnnɛ, nɛɛ fee Ashabu wi wotoro wi yɛgɛ fɔ ma saa gbɔn wa Zhizireyɛli ca yesaga ki na.

19

Eli wìla fe ma lara Yezabɛli wi na

1 Eli wìla kagala ŋgele fuun pye konaa wìla Baaliyɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo tokobi ni yɛgɛ ŋga na, Ashabu wìla saa ki ni fuun ki yɛgɛ yo Yezabɛli wi kan.
2 A Yezabɛli wì si lere tun wa Eli wi yeri wi saa pye fɔ: «Goto anmɛ yɛgɛ, na mi sɔɔn gbo paa yɛgɛ ŋga na mà Baali yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo, kona yarisunndo ti jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na.»
3 A Eli wì si fyɛ fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ yiri ma fe mbe ta mboo yɛɛ go shɔ. A wì si saa gbɔn wa Bɛrisheba ca, wa Zhuda tara, mɛɛ wi tunmbyee lefɔnŋɔ wi toro lema.
4 A Eli wo si kari wa gbinri wi ni ma pilige nuŋgba tangala tanga. A wì si saa cɛn tipige ka nɔgɔ nɛɛ kunwɔ pi lagajaa ma yo fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiŋgɔ wo ni ki kala na lì toro li da wi na. Ma ti mbe ku teere, katugu mii mbɔnrɔ na tɛlɛye pe na.»
5 Ko puŋgo na, a wì si sinlɛ le tipige ki nɔgɔ mɛɛ wɔnlɔ. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mɛrɛgɛ wà si pan ma jiri wi na maa yɛn, mɛɛ wi pye fɔ: «Yiri ma ka.»
6 A wì si yiri ma wele, mɛɛ gato wa yan tɛgɛsaga wa wi go kɛɛ ki yeri konaa tɔnmɔ kugbogo ni. Ki buru cɛnlɛ pe maa fɔ sinndɛlɛgɛ ŋga kì wɛri ko ka na. A wì si ka ma wɔ, mɛɛ sɔngɔrɔ ma sinlɛ.
7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì mɛrɛgɛ wì si pan ma jiri naa Eli wi na ki shyɛn wogo na, mɛɛ wi pye fɔ: «Yiri ma ka, katugu ma kondangala li yɛn ma tɔnlɔ.»
8 A wì si yiri ma ka ma wɔ. Ki yaakara tìla fanŋga kan wi yeri. A wì si yiri ma tanga piliye nafa shyɛn ni, ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ, fɔ ma saa gbɔn wa Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ki na, ko ŋga ki yɛn Horɛbu yanwiga ye.

Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga Eli wi na

9 Ma Eli wi ta wa Horɛbu yanwiga ki na, a wì si ye wa yanwiga ki wege ka ni ma wɔnlɔ wa. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Eli wi ni maa yewe ma yo fɔ: «Eli, yiŋgi ma yɛn na piin lagamɛ?»
10 A Eli wì si Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì jan leele pe ni na fanŋga ki ni fuun ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li mɛgɛ ki kala na; katugu yɔn finliwɛ mba màa le Izirayɛli woolo pe ni, pòo jɔgɔ, mɔɔ saraga wɔsara ti jaanri, mɔɔ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo tokobi ni. Mi nuŋgba mì koro, kooŋga pe yɛn naga jaa mbanla gbo fun†.»
11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Eli wi pye fɔ: «Yiri ma sa yere wa yanwiga ki na mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ.» Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ toro. A tifɛliŋgbɔgɔ kà si yiri nɛɛ gbɔɔn wa yanwiga ki na, fɔ na yanwira ti walagi, na waara ti jɛɛnri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye wa tifɛlɛgɛ ki ni. Tifɛlɛgɛ ki toroŋgɔlɔ, a tara tì si yɛgɛ, ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye wa tara ti yɛgɛwɛ pi ni.
12 Tara ti yɛgɛŋgɔlɔ, a kasɔn si pan. Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye wa kasɔn ki ni. Kasɔn ki toroŋgɔlɔ, a magala jɛɛlɛ tanla la nɛɛ yinrigi.
13 Naa Eli wìla kaa ki magala li logo, a wì suu yɛgɛ ki fo wi derigbɔgɔ ki ni, mɛɛ yiri ma yere wa waliwege ki yɔn na. A magala là suu pye fɔ: «Eli yiŋgi maa piin lagamɛ?»
14 A Eli wì sho fɔ: «Mì jan leele pe ni na fanŋga ki ni fuun ni Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li mɛgɛ ki na; katugu yɔn finliwɛ mba màa le Izirayɛli woolo pe ni, pòo jɔgɔ, mɔɔ saraga wɔsara ti jaanri, mɔɔ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo tokobi ni, kooŋga pe yɛn naga jaa mbanla gbo fun.»
15 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Yiri ma gbinri konɔ li lɛ ma sɔngɔrɔ ma kari fɔ wa Damasi ca. Na maga sa ye wa,

† **18:45 18.45:** Zhaki 5.18 † **19:10 19.10:** Ɔrɔmu 11.3 † **19:15 19.15:** 2 Wunlu 8.7-13

ma sa sinmɛ kpoyi wo Hazayɛli wi na maa tɛgɛ Siri tara ti wunlunaŋa†.
16 Ko puŋgo na, ma sa sinmɛ kpoyi
wo Nimishi pinambyɔ Yehu wi na maa
tɛgɛ Izirayɛli tara ti wunlunaŋa. Shafati
pinambyɔ Elize ŋa wì yiri wa Abɛli
Mehola ca, ma sa sinmɛ kpoyi wo wi na
fun maa tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ma
yɛɛ yɔnlɔ†.
17 Kona lere ŋa fuun ka fe mbe shɔ
Hazayɛli wi tokobi wi kɛɛ, Yehu wi yaa
wo gbo. Ŋa fuun ka fe mbe shɔ Yehu wi
tokobi wi kɛɛ, Elize wi yaa wo gbo.
18 Ɛɛn fɔ mi yaa lere waga kɔlɔshyɛn
(7 000) wo yaga na yɛɛ kan laga Izirayɛli
tara, poro mbele pee kanŋguuro kan
yarisunŋgo Baali ki yɛgɛ sɔgɔwɔ mbege
gbɔgɔ, konaa mbe kɛyɛn wa ki yɔlɔgɔ
mbege gbɔgɔ†.»

Eli wìla Elize wi yeri wi pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa wi yɔnlɔ

19 Kona, a Eli wì si yiri le ki laga ki na ma
kari, mɛɛ saa Shafati pinambyɔ Elize wi
yan. Wìla pye na fali kɛrɛ falinɛrɛ capire
ni. Nɛrɛ shyɛnzhyɛn tɛgɛsaga kɛ ma yiri
shyɛn tìla pye wi yeri. Wo jate wìla pye
na tunŋgo piin tɛgɛsaga kɛ ma yiri shyɛn
woro ti ni. A Eli wì si fulo wa wi tanla
maa derigbɔgɔ ki wɔ maga wa wi na†.
20 Kì pye ma, a Elize wì suu nɛrɛ ti yaga
le, ma fe Eli wi puŋgo na ma saa wi pye
fɔ: «Ki yaga mbe sa kɛyɛn wa na to naa
na nɔ pe yɔlɔgɔ mbe sara pe na, mbe si
jɛn mbe pan mbe taga ma na.»
A Eli wì suu pye fɔ: «Kari ma pan, ŋga
mì pye ma na ki kala na.»
21 A Elize wì si yiri le Eli wi tanla ma
kari, mɛɛ saa falinɛrɛ ti shyɛn yigi mari
gbo. A wì si falinɛrɛ capire tire ti tɛgɛ
maga kara ti sɔgɔ mari kan wi woolo pe
yeri, a pèri ka. Ko puŋgo na, a wì si yiri
ma taga Eli wi na ma pye wi tunmbyee.

20

Bɛni Hadadi naa Ashabu pe malaga koŋgbanŋga

1 Kona, a Siri tara wunlunaŋa Bɛni
Hadadi wì suu maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun
pe gbogolo. Wunlumbolo nafa ma yiri
kɛ ma yiri shyɛn poro la saga wi na, naa
shɔnye ni konaa malaga gbɔnwotoroye ni.
A wì si kari ma saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
kan wa Samari ca ki tanla maga yɔn tɔn.
2 A wì si pitunmbolo torogo wa ca ki ni
wa Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi
yeri ma yo pe saa pye fɔ:
3 «Bɛni Hadadi wì yo fɔ ma warifuwe
naa ma tɛ wi yɛn wi woo. Ma jɛɛlɛ naa
ma pinambiile mbele pè yɔn ma wɛ pe ni
fuun na, pe yɛn wi woolo.»
4 A Izirayɛli wunlunaŋa wì suu yɔn sogo
ma yo fɔ: «Na tafɔ, sɛnrɛ nda mà yo tori.
Mi yɛn ma woo naa na kɛɛ yaara ti ni fuun
ti ni.»
5 Ko puŋgo na, a Bɛni Hadadi wi
pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ ma kari ma saa
Ashabu wi pye naa fɔ: «Bɛni Hadadi pa
wì yo yɛɛn fɔ: ‹Mì pitunmbolo torogo
wa ma yeri pe saga yo ma kan fɔ mɔɔ
warifuwe, naa ma tɛ, naa ma jɛɛlɛ konaa
ma pinambiile pe kan na yeri.
6 Ɛɛn, goto anmɛ yɛgɛ, mi yaa na
tunmbyeele pe torogo wa ma yeri. Pe yaa
sɔɔn go ki san konaa ma legbɔɔlɔ pe yinrɛ
ti ni. Yaara nda fuun ti yɛn sɔnŋgbanga
woro ma yɛgɛ na, pe yaa ti ni fuun ti lɛ
mbe pan ti ni na kan.› »
7 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì
si tara ti lelɛɛlɛ pe ni fuun pe yeri ma pe
pye fɔ: «Yoro jate yege jɛn ye filige ki na
fɔ ki naŋa ŋa wi yɛn na kapege jate we
ni; katugu wìla leele torogo laga na yeri
ma yo mbanla jɛɛlɛ, naa na pinambiile pe
kan wi yeri konaa na warifuwe naa na tɛ
wi ni. Mi sila je ki na.»
8 A lelɛɛlɛ pe ni fuun konaa leele san-
mbala pe ni fuun pè si Ashabu wi pye fɔ:
«Maga ka logo wi yeri, maga ka yɛnlɛ ŋga
wì yo ki na.»
9 Kona, a Ashabu wì si Bɛni Hadadi wi
pitunmbolo pe pye fɔ: «Ye kari ye saga yo
na tafɔ wunlunaŋa wi kan fɔ: ‹Nga wìla
keli ma yɛnri, mi ŋa wi tunmbyee na yeri
koŋgbanŋga ki na, mì yere ki na mbe ki

† **19:16 19.16:** 2 Wunlu 9.1-6 † **19:18 19.18:** Ɔrɔmu 11.4 † **19:19 19.19:** Eli wìla wi derigbɔgɔ ki wɔ maga wa Elize wi na ko kapyege ko la pye naga nari ma yo wìla Elize wi yeri wi pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ.

ni fuun ki pye. Ɛɛn fɔ, ŋga wì yo yɔnlɔ na lo na, mi se ya ko pye.› »

A Pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ ma saa ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo Bɛni Hadadi wi kan.

10 A Bɛni Hadadi wì si tunŋgo torogo naa wa Ashabu wi yeri ma yo fɔ: «Samari ca na ki ka ka tɔngɔ, maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn na puŋgo na, na ki mbogo tara tiga pe ni fuun pe kɛndagala ke yinyin, pa kona na yarisunndo ti jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na!»

11 Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si pitunmbolo pe pye fɔ: «Ye saga yo wi kan fɔ lere ŋa wila kee wa malaga gbɔnsaga wo si daga mbaa wi yɛɛ sɔnni paa yɛgɛ ŋga na ŋa wì yiri wa malaga gbɔnsaga na paan wi yɛn!»

12 Naa Bɛni Hadadi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo maa ta wi yɛn na sinmɛ woo wo naa wi wunlumbolo yɛɛnlɛ nafa ma yiri kɛ pe ni, wa pe paara yinrɛ ti ni, a wì suu maliŋgbɔɔnlɔ pe pye fɔ: «Ye yiri ye yere wa ye yeresara!» A pè si yiri ma yere ma yɛgɛ wa Samari ca ki yeri.

13 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wà si pan Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi kɔrɔgɔ ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ki maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ na ma woro nali yaan? Mi yaa pe ni fuun pe le ma kɛɛ nala. Pa kona ma yaa ki jɛn mbe yo fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le!› »

14 A Ashabu wì suu yewe ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pe le kɛɛ ambɔ fanŋga na?»

A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Janmaratigiye pe yaa ka lefɔnmbɔlɔ mbele wɔ, li yaa pe le kɛɛ poro fanŋga na.› »

A Ashabu wì sho naa fɔ: «Ambɔ wi yaa keli sa to malaga ki na?»

A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì sho fɔ: «Mboro wi.»

15 Kona, janmaratigiye pàa tunmbyeele lefɔnmbɔlɔ mbele wɔ, a Ashabu wì si pe jiri. Pàa pye lere cɛnmɛ shyɛn naa nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (232). Ko puŋgo na, a wì si Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pe jiri. Poro la pye lere waga kɔlɔshyɛn (7 000).

16 A pè si yiri mbe sa to pe na yɔnlɔ fuŋgbanga ki na. Kìla yala Bɛni Hadadi naa wunlumbolo nafa ma yiri kɛ mbele pàa pye wi ni pe yɛn na sinmɛ woo na sinndire piin wa pe paara yinrɛ ti ni.

17 Janmaratigiye pàa tunmbyeele lefɔnmbɔlɔ mbele wɔ poro pàa keli ma saa to malaga ki na. A Bɛni Hadadi wì si leele pele torogo pe sa ŋga kila piin wa ki wele. A pè si sɔngɔrɔ ma pan maga yo wi kan fɔ: «Leele pele yɛn na yinrigi wa Samari ca na paan.»

18 A Bɛni Hadadi wì sho fɔ: «Na ki ka pye paa paan mbe yɛyinŋge lagaja, ye pe yigi weele yaa paan pe ni. Na ki ka si pye paa paan mbe to we na malaga ni, ye pe yigi weele yaa paan pe ni.»

19 Ma si yala janmaratigiye pàa tunmbyeele lefɔnmbɔlɔ mbele wɔ pàa yiri wa ca ki ni. A Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pè si yiri ma taga pe na.

20 A pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si saa to maliwiinle nuŋgba nuŋgba na ma pe gbɔn ma pe gbo. Kì kaa pye ma, a Siri tara fɛnnɛ pè si fe. A Izirayɛli woolo pè si taga pe na, na pe puro. Siri tara wunlunaŋa Bɛni Hadadi wì si lugu shɔn wa na ma fe ma shɔ wo naa wi shɔn lugufɛnnɛ pele ni.

21 Ki pyelɔmɔ pi na ma, Izirayɛli tara wunlunaŋa wìla malaga gbɔn Siri tara fɛnnɛ pe ni, ma pe shɔnye pe gbo, ma pe malaga gbɔnwotoroye pe jɔgɔ konaa ma pe ya fɔ jɛŋgɛ.

Bɛni Hadadi naa Ashabu pe malaga shyɛn wogo

22 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wà si pan wa Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi yeri maa pye fɔ: «Bala ma kotogo le ma yɛɛ ni, ma jatere pye jɛŋgɛ, ma ŋga ma yaa pye ki jɛn; katugu yelapanna anmɛ yɛgɛ Siri tara wunlunaŋa wi yaa pan mbe to ma na malaga ni.»

23 Siri tara wunlunaŋa wi legbɔɔlɔ pè si kaa wi pye fɔ: «Izirayɛli woolo pe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yanwira yɛnŋɛlɛ, ko ki ti pè ya we ni. Ɛɛn fɔ koni, ye ti we sa malaga ki gbɔn pe ni wa funwa laga falafala ki ni. Pa kona we yaa ya pe ni, ki ka kaa ma kɔɔn shyɛn.

24 Ŋga ma daga mbe pye naa ki ŋga: Ma wunlumbolo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba

pe laga wa wunluwɔ pi na, mɛɛ teele pele yɛgɛ tɛgɛ wa pe yɔnlɔ.
25 Pè ya maliŋgbɔɔnlɔ mbele ni, mboro
jate, maliŋgbɔɔnlɔ pele yɛgɛ wɔ naa
lɛgɛrɛ pe yɔnlɔ, naa shɔnye ni mbele pè
gbo pe yɔnlɔ konaa malaga gbɔnwotoroye
ni, mbele pè jɔgɔ pe yɔnlɔ. Ko puŋgo na,
we yaa sa malaga gbɔn Izirayɛli woolo
pe ni wa funwa laga falafala ki ni. Pa
kona, we yaa ya pe ni, ki ka kaa ma kɔɔn
shyɛn.»

A Bɛni Hadadi wì si logo pe yeri, ma
ŋga pàa yo wi kan ki pye.

26 Ki yelapanna, a Bɛni Hadadi wì si Siri
tara fɛnnɛ pe jiri naa, mɛɛ pe lɛ ma kari
wa Afɛki ca ki yeri mbe sa malaga gbɔn
Izirayɛli woolo pe ni.
27 A Ashabu wì si Izirayɛli woolo pe jiri
fun, mɛɛ yaakara kan pe yeri fun. Ko
puŋgo na, a pè si kari mbe sa fili Siri tara
fɛnnɛ pe ni. Pàa saa pe maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga ki kan ma yɛgɛ wa Siri tara fɛnnɛ
pe yeri. Izirayɛli woolo pàa pye jɛgɛlɛ paa
sikaŋgbeleye jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ shyɛn yɛn; ma
si yala Siri tara fɛnnɛ poro la tara ti yin
lagapyew.

28 A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì si pan
naa wa Izirayɛli tara wunlunaŋa wi yeri,
maa pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Kì kaa pye Siri tara fɛnnɛ pè yo mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ mi yɛn yanwira yɛnŋɛlɛ, fɔ
mi woro funwa laga falafala ko Yɛnŋɛlɛ,
mi yaa pe maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ na
li ni fuun li le ye kɛɛ. Pa kona, ye yaa ki
jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

29 Maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga shyɛn kìla
yere ma yɛgɛ wa ki yɛɛ yeri fɔ ma saa
gbɔn piliye kɔlɔshyɛn. Pilige kɔlɔshyɛn
wogo ki na, a pè si to malaga ki na. Ki
pilige nuŋgba ki ni, a Izirayɛli woolo pè si
maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye tɔɔrɔ na pe
waga cɛnmɛ (100 000) gbo Siri tara fɛnnɛ
pe ni.
30 A Siri tara maliŋgbɔɔnlɔ sanmbala pè
si fe ma kari wa Afɛki ca. Ɛɛn fɔ, a ca ki
mbogo kì si toori lere waga nafa ma yiri
kɔlɔshyɛn (27 000) na ma pe gbo.

Ashabu wìla yɔn finliwɛ le Siri tara wunlunaŋa wi ni

Bɛni Hadadi wìla fe fun ma kari wa ca
nawa, ma saa na lara yumbiile pe ni na
toro†.
31 A wi tara legbɔɔlɔ pè suu pye fɔ:
«Wele, wège logo ma yo fɔ Izirayɛli tara
wunlumbolo pe yɛn leele yinriwɛ tafɛnnɛ.
Ki yaga we jatere piriwɛn yaripɔrɔ lele we
yɛɛ na, we manda pɔpɔ wa we yinrɛ ti
na†, we kari wa Izirayɛli tara wunlunaŋa
wi yeri we saa yɛnri, kana wi yaa ma yaga
yinwege na.»
32 A pè si jatere piriwɛn yaripɔrɔ lele
pe yɛɛ na, ma manda pɔpɔ wa pe yinrɛ
ti na, mɛɛ lɛ ma kari wa Izirayɛli tara
wunlunaŋa wi yeri, ma saa wi pye fɔ:
«Ma kulonaŋa Bɛni Hadadi wì pan nɔɔ
yɛnri fɔ maa yaga yinwege na.»

A Ashabu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Wi
yɛn yinwege na bere? Ɛɛn! Koni wi yaa
pye na sefɔ.»
33 A ki leele pè sigi wele maga yan fɔ ki
sɛnrɛ ti yɛn sɛnjɛndɛ. A pè si fyɛɛlɛ ma
sɛnrɛ ti shɔ wi yɔn na ma yo fɔ: «A, Bɛni
Hadadi wi yɛn ma sefɔ!»

A Ashabu wì sho naa fɔ: «Ye saa yeri
ye pan wi ni na kan.» A Bɛni Hadadi wì
si yiri wa wi larasaga ma pan wa Ashabu
wi yeri. A Ashabu wì si ti a wì lugu wa wi
wunluwɔ wotoro ŋa shɔnye maa tilele wi
ni.
34 A Bɛni Hadadi wì sho fɔ: «Cara nda
na to wìla shɔ ma to wi yeri mi yaa ti
sɔngɔrɔ ma na. Ma mbe ya sa pɛrɛsara ta
kan wa Damasi ca fun paa yɛgɛ ŋga na,
na to wìla saa ta kan wa Samari ca we.»

A Ashabu wì sho fɔ: «Mi wo na, mi
yaa yɔn finliwɛ le ma ni mbɔɔn yaga maa
kee.» A Ashabu wì si yɔn finliwɛ le Bɛni
Hadadi wi ni, maa yaga a wì sɔngɔrɔ ma
kari.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wà la Ashabu wi jɛrɛgi

† **20:30 20.30:** Ŋga kì yo fɔ: *Ma saa na lara yumbiile pe ni na toro* Eburuye sɛnrɛ ti ni ki mbe ya logo fɔ ma saa lara wa go ki logologo wa ni. † **20:31 20.31:** Kìla pye mbe jatere piriwɛn yaripɔrɔ ti le ko la pye naga nari fɔ lere wa fanŋga ta ma na, a mà go sogo maa kan. Manda to na, kìla pye pe mari pɔpɔ kasopiile pe kanmishoolo pe na, mari pɔpɔ wa pe yinrɛ ti na.

35 Pilige ka, wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ gbogolomɔ pi ni, pe fɔrɔgɔfɔ wà sigi yo wi fɔrɔgɔfɔ yɛnlɛ wa kan fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo mala gbɔn mala wɛlɛgɛ.» Ɛɛn fɔ, a ki naŋa wì si je ma yo wi soo gbɔn mboo wɛlɛgɛ.
36 Kona, ŋa wì yo poo gbo, a wì suu nimbye wi pye fɔ: «Mà kaa je Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na, na maga ka yiri na na tanla mbaa kee, jara yaa sa to ma na mbɔɔn gbo.» Naa wi nimbye wìla kaa yiri le wi tanla na kee, a jara si saa to wi na teere maa gbo.

37 A ki lere nuŋgba wì si kari ma saa wi nimbye wa yɛgɛ yan ma suu pye fɔ: «Na gbɔn mala wɛlɛgɛ.» A wo suu gbɔn maa wɛlɛgɛ.
38 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɔ wì suu yɛgɛ ki pɔ parisanga ni, maa yɛɛ cɛnlɔmɔ pi kanŋga, mɛɛ kari ma saa yere wa konɔ na wunlunaŋa wi mbaa lɛ li yɔn na naa singi.
39 Naa wunlunaŋa wìla kaa na toro, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɔ wì suu yeri ŋgbanga ma yo fɔ: «Mi ŋa ma tunmbyee mìla pye wa malaga gbɔnsaga. Ma we ta wa malaga ki na, a naŋa wà si yiri wa maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, ma pan ma kasopyɔ wa kan na yeri, mɛɛ na pye fɔ: ‹Ta ki naŋa ŋa wi wele na kan. Na wi ka fe, mboro ma yaa kɔ ki ni wa wi yɔnlɔ nakoma ma yaa na kan warifuwe pyɔ waga taanri (3 000) ni.›
40 Ɛɛn fɔ, mi ŋa ma tunmbyee, maga ta na yɛgɛ kìla pye ma wɛri lagapyew, a naŋa wì si fe.»

A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì suu pye fɔ: «Mboro jate mà kiti wi kɔn ma yɛɛ na makɔ.»

41 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì si parisanga ki sanga maga laga wa wi yɛgɛ ki na. A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì suu yan maa jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ wo wa wi.
42 Kona, a wì si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Naŋa ŋa mìla tɛgɛ wi yɛ mboo tɔngɔ, màa yaga wi kari mɛɛ wi gbo. Koni mboro ma yaa ku wi yɔnlɔ, ma tara woolo pe yaa ku wi tara woolo pe yɔnlɔ.› »
43 Ki sɛnrɛ ti logoŋgɔlɔ, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si sɔngɔrɔ jatere piriwɛn naa yɛsanga ni ma kari wi ca, wa Samari.

21

Pàa Nabɔti wi gbo

1 Ki kagala ke puŋgo na, kala na làa pye li na: «Naŋa wà la pye wa Zhizireyɛli ca, pàa pye naa yinri Nabɔti. Ɛrɛzɛn kɛrɛ la pye wi yeri wa Zhizireyɛli ca. Ki kɛrɛ tìla pye ma mara Samari tara wunlunaŋa Ashabu wi wunluwɔ go ki na.»
2 Pilige ka, a Ashabu wì si Nabɔti wi pye fɔ: «Ma ɛrɛzɛn kɛrɛ ti kan na yeri, mi yaa ti pye sɛgɛ kɛrɛ, katugu ti yɛn le na go ki tanla. Mi yaa ɛrɛzɛn kɛrɛ ta yɛgɛ kan ma yeri nda ti yɔnlɔ, nda tì yɔn ma wɛ. Na ko sɔɔn ndanla pa mi yaa ti sɔnŋgɔ ki kan ma yeri penjara.»
3 Ɛɛn fɔ, a Nabɔti wì si Ashabu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Laga ŋga na tɛlɛye pè kan na yeri kɔrɔgɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lilan shɔ mbe sa ko kan mboro yeri[†].»
4 A Ashabu wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go jatere piriwɛn naa yɛsanga ni Zhizireyɛli ca fɛnnɛ naŋa Nabɔti wìla sɛnrɛ nda yo ti kala na. Nabɔti wìla wi pye ma yo fɔ: «Na tɛlɛye pè laga ŋga kan na yeri kɔrɔgɔ, mi sege kan ma yeri.» A wì si saa sinlɛ wa wi sinlɛyaraga ki na ma yɛgɛ wa wa mbogo ki yeri; wi sila yaraga kpɛ ko ka.
5 A wi jɔ Yezabɛli wì si pan le wi tanla, ma suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kɔɔn nawa pi tanga ma na fɔ a mà je yaakara ti na?»
6 A wì suu jɔ wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì saa para Zhizireyɛli ca fɛnnɛ naŋa Nabɔti wi ni maa pye fɔ: ‹Ma ɛrɛzɛn kɛrɛ ti pɛrɛ na yeri, nakosima na ki kɔɔn ndanla mi yaa ta yɛgɛ kan ma yeri ti yɔnlɔ.› Ɛɛn fɔ, a wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Mi sanla ɛrɛzɛn kɛrɛ ti kan ma yeri.› »
7 Kona, a wi jɔ Yezabɛli wì suu pye fɔ: «Mboro ma ma yɛn Izirayɛli tara wunlunaŋa we le? Yiri ma li, maa yɔgɔri. Mi jate mi yaa Zhizireyɛli ca fɛnnɛ naŋa Nabɔti wi ɛrɛzɛn kɛrɛ ti kan ma yeri.»

† **21:3 21.3:** Levi 25.23

8 A Yezabɛli wì si sɛwɛɛlɛ yɔnlɔgɔ
Ashabu wi mɛgɛ na, mɛɛ Ashabu wi mɛgɛ
ki tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga ki tagataga pe na,
mɛɛ pe torogo Nabɔti wi ca lelɛɛlɛ naa
kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ pe yeri. 9 Wìla ki
yɔnlɔgɔ wa sɛwɛɛlɛ pe ni ma yo fɔ: «Ye
pilige ka tɛgɛ yege yo lagapyew, fɔ lere
pyew wi yeŋge le. Ye Nabɔti wi tɛgɛ ki
kapyege ki yɛgɛ na.
10 Ye lejagala shyɛn tɛgɛ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ,
pe baga wi na pe yo fɔ wì Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ki jɔgɔ, ma wunlunaŋa wi mɛgɛ ki jɔgɔ.
Ko puŋgo na, ye saa wa sinndɛɛrɛ ni yoo
gbo†.»

11 Nabɔti wi ca woolo, naa wi ca lelɛɛlɛ
konaa kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ pe ni, poro
mbele pàa pye wi ni wa ca nuŋgba ki ni, a
pè sigi pye paa yɛgɛ ŋga na Yezabɛli wìla
ki yo pe kan we. Sɛnrɛ nda wìla le wa
sɛwɛɛlɛ pe ni ma torogo pe kan, a pè sigi
pye ma.
12 A pè si pilige tɛgɛ yeŋge lege ki na,
mɛɛ Nabɔti wi tɛgɛ wi pye ki gbogolomɔ
pi yɛgɛ.
13 A ki lejagala shyɛn pè si pan ma cɛn
Nabɔti wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ baga wi na
janwa wi yɛgɛ na ma yo fɔ: «Nabɔti wì
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ, ma wunlunaŋa
wi mɛgɛ ki jɔgɔ.» Kì kaa pye ma, a pè si
kari wi ni wa ca ki puŋgo na, ma saa wi
wa sinndɛɛrɛ ni maa gbo.
14 Ko puŋgo na, a pè si leele torogo wa
Yezabɛli wi yeri ma yo fɔ pè Nabɔti wi wa
sinndɛɛrɛ ni maa gbo.

15 Naa Yezabɛli wìla kaa ki logo ma
yo fɔ pè Nabɔti wi wa sinndɛɛrɛ ni maa
gbo, a wì si Ashabu wi pye fɔ: «Yiri ma
sa Zhizireyɛli ca fɛnnɛ naŋa Nabɔti wi
ɛrɛzɛn kɛrɛ ti lɛ mari ta, to nda wìla je ti
na ma yo wi seri pɛrɛ ma yeri we; katugu
Nabɔti wi woro go na, wì ku.»

16 Naa Ashabu wìla kaa ki logo ma
yo Nabɔti wì ku, a wì si yiri ma kari
sa Zhizireyɛli ca fɛnnɛ naŋa Nabɔti wi
ɛrɛzɛn kɛrɛ ti lɛ mberi pye wi woro.

Eli wìla Ashabu naa Yezabɛli pe jɛrɛgi

17 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
Tishibe ca fɛnnɛ naŋa Eli wi ni maa pye
fɔ:
18 «Yiri ma sa Izirayɛli tara wunlunaŋa
Ashabu wi fili, wo ŋa wa Samari ca we.
Wowi ŋa yɛɛn wa Nabɔti ɛrɛzɛn kɛrɛ ti
ni, wì kari sari lɛ mberi pye wi woro.
19 Ma saga yo wi kan fɔ mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ pa mì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mà lere
gbo, mɛɛ pan naa mboo yarijɛndɛ ti lɛ
mberi pye ma woro!› Maga yo wi kan naa
fɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ pa mì yo yɛɛn fɔ:
‹Pyɔɔnlɔ pè Nabɔti wi kasanwa pi laala
laga ŋga na, pe yaa kɔɔn woo pi laala le
ki laga nuŋgba ki na.› »

20 Naa Ashabu wìla kaa Eli wi yan, a wì
sho fɔ: «E, na mbɛnfɔ mà pan na kɔrɔgɔ
lagamɛ naa?»

A Eli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee,
mì pan ma kɔrɔgɔ, katugu mɔ̀ɔ yɛɛ kan
kapege ki yeri ma kapege pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
21 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Wele, mi yaa ti jɔlɔgɔ gbɔgɔ mbe to ma
na; mbe mboro naa ma setirige piile pe ni
ye tɔngɔ mbe ye kɔ pew. Nambala mbele
fuun pe yɛn Ashabu wi go woolo, kulolo
naa leseele, mi yaa pe ni fuun pe kɔ mbe
pe wɔ wa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe
ni.
22 Mi yaa ma go ki pye paa Nebati
pinambyɔ Yerobowamu wi go ki yɛn,
konaa paa Ahiya pinambyɔ Bayesha wi go
ki yɛn, katugu màla nawa pi ŋgban, naa
mà ti Izirayɛli woolo pè kapege pye we.»
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para fun Yezabɛli
wi wogo na ma yo fɔ: «Pyɔɔnlɔ pe yaa
ka Yezabɛli gboo wi ka wa Zhizireyɛli ca
mbogo ki tanla†.
24 Ashabu wi go lere ŋa fuun ka ku wa
ca nawa, pyɔɔnlɔ pe yaa wo ka. Ŋa fuun
ka si ku wa wasege, naayeri sannjɛrɛ ti
yaa wo yɔli.»

25 Lere wo wa fa yiri mboo yɛɛ kan
kapege ki yeri mbaa kapege piin Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na paa Ashabu wi yɛn. Wi
jɔ Yezabɛli wo la pye naa sunnu naa nii
kapege ki ni.

† **21:10 21.10:** Levi 24.10-16 † **21:23 21.23:** 2 Wunlu 9.36

26 Wìla katijangara pye jɛŋgɛ, maa yɛɛ
kan yarisunndo gbɔgɔwɔ pi yeri, paa yɛgɛ
ŋga na Amɔri cɛnlɛ woolo pàa pye naga
piin we; poro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pe
purɔ ma pe yirige wa Izirayɛli woolo pe
yɛgɛ we†.

Ashabu wìla wi yɛɛ tirige Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ

27 Naa Ashabu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo,
a wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi maga
naga fɔ wi jatere wì piri wi na, mɛɛ
jatere piriwɛn yaripɔrɔ le wi yɛɛ na, ma je
yaakara ti na. Wìla pye na sinlɛlɛ ki jatere
piriwɛn yaripɔrɔ ti ni konaa na yinrigi na
tanri ti ni yɔɔrɔ.

28 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
Tishibe ca fɛnnɛ naŋa Eli wi ni ma yo fɔ:
29 «Ashabu wùu yɛɛ tirige na yɛgɛ
sɔgɔwɔ yɛgɛ ŋga na, ma sigi yan? Kì kaa
pye wùu yɛɛ tirige na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mi se
jɔlɔgɔ ki wa wi go woolo pe na wi yinwege
sanga wo ni. Ɛɛn fɔ mi yaa kaga wa pe na
wi pinambyɔ wi wunluwɔ sanga wo ni†.»

22

Ashabu wìla pye na jaa mbe sa Aramɔti ca ki shɔ mbege ta

1 Yɛgɛlɛ taanri koro la toro, malaga si
yiri Izirayɛli woolo naa Siri tara fɛnnɛ pe
sɔgɔwɔ.
2 Yɛlɛ taanri wolo li ni, a Zhuda
tara wunlunaŋa Zhozafati wì si kari wa
Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi yeri.
3 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì suu
tunmbyeele pe pye fɔ: «Ndɛ yege jɛn ma
yo Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki
yɛn woro wogo? Ma sigi ta we woro na
yaraga ka piin mbege shɔ Siri tara fɛnnɛ
wunlunaŋa wi yeri.»
4 A wì si Zhozafati wi yewe ma yo fɔ:
«Ma mbe yɛnlɛ mbe pinlɛ na ni we sa
malaga gbɔn Aramɔti ca ŋga wa Galaadi
tara ki ni le?»
A Zhozafati wì si Izirayɛli tara wunlu-
naŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, mi yaa
kari ma ni. Mi naa mboro ni we yɛn leele
nuŋgba, na woolo poro naa ma woolo pe
ni pe yɛn nuŋgba, na shɔnye poro naa ma
shɔnye pe ni pe yɛn nuŋgba.»
5 Ko puŋgo na, a Zhozafati wì si Izirayɛli
tara wunlunaŋa wi pye fɔ: «Ki yaga ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe gbɛn.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Mishe wìla Ashabu wi yɛri (2 Kuro 18.2-27)

6 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì
si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbogolo.
Pàa pye na kee lere cɛnmɛ tijɛrɛ (400) yɔn
ko yeri. A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Mi
daga mbe kari sa malaga gbɔn Aramɔti
ca ŋga wa Galaadi tara ki ni lee nakoma
mii daga mbe kari?»
A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma mbe
ya mbe kari. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pe le
wunlunaŋa ma kɛɛ.»
7 Ɛɛn fɔ, a Zhozafati wì si yewe ma yo
fɔ: «Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
wa yɛgɛ woro laga naa ŋa we mbe ya sa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe wa wi yeri?»
8 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si
Zhozafati wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Naŋa
nuŋgba wa yɛn wa, ŋa we mbe ya sa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe wa wi yeri. Ɛɛn
fɔ wi kala li silan ndanla, katugu wila
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo mbe sɛntanra
yo na kanŋgɔlɔ, na sɛnpere ma. Yimila
pinambyɔ Mishe wowi.»
A Zhozafati wì sho fɔ: «Wunlunaŋa
maga kaga yo ma.»
9 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì
suu wunluwɔ go tunmbyeele pe yɛgɛfɔ
wa yeri maa pye fɔ: «Kari ma sa Yimila
pinambyɔ Mishe wi yeri wi pan laga
fyaw.»
10 Kìla yala Izirayɛli tara wunlunaŋa
wo naa Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati
wi ni pè pe wunluwɔ yaripɔrɔ ti lele
ma cɛncɛn wa pe wunluwɔ jɔnrɔ ti na
wa finliwɛ pyesaga ki ni, wa Samari ca
mbogo yeyɔngɔ ki tanla. Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pàa pye na
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
11 Kenaana pinambyɔ Sedesiyasi wìla
tugurɔn yɛnŋgɛlɛ kele gbegele wi yɛɛ kan.
Wìla wunlunaŋa wi pye fɔ: «Pa Yawe

† **21:26 21.26:** Zhenɛ 15.16; Ɛki 23.23; Dete 1.17 † **21:29 21.29:** 2 Wunlu 10.1-11

Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ma yaa Siri tara fɛnnɛ pe gbɔn ki yɛnŋgɛlɛ ŋgele ke ni fɔ mbe sa pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew.› »

12 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pàa pye naga sɛnrɛ nuŋgba ti yuun ma fun fɔ: «Yiri ma kari Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki kɔrɔgɔ. Ma yaa ya ki ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ca ki le mboro wunlunaŋa ma kɛɛ.»

13 Pitunŋɔ ŋa wìla kari sa Mishe wi yeri, a wo si Mishe wi pye fɔ: «Wele, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pè yɔn wa nuŋgba na sɛnjɛndɛ yuun wunlunaŋa wi kan. Ma ti ma woyoro ti pye nuŋgba pe woro ti ni. Ma sɛnjɛndɛ yo wi kan.»

14 A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, Yawe Yɛnŋɛlɛ liga sɛnrɛ nda yo na kan, to mi yaa yari leele pe kan.»

15 Naa Mishe wìla ka saa gbɔn wa wunlunaŋa wi na, a wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Mishe, we daga mbe kari sa malaga gbɔn Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki ni lee nakoma we daga mbege yaga?»

A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ta kee fasi! Ma yaa cew ta. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ca ki le wunlunaŋa ma kɛɛ.»

16 Ɛɛn fɔ, a wunlunaŋa wì suu pye fɔ: «Mi daga mbege yo ma kan yosaga jori fɔ ma wugu, maga ka yaraga ka kpɛ yo na kan na kaselege ko cɛ ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na?»

17 A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:

«Mì Izirayɛli woolo pe yan pè jaraga wa
yanwira ti na paa simbaala yɛn
mbele kɔnrifɔ woro pe na.
Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Ki leele
mbele, to woro pe na.
Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe sɔngɔrɔ
yɛyinŋge na wa pe yinrɛ†.› »

18 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si Zhozafati wi pye fɔ: «Mi sigi yo na ma kan? Wila Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo na kanŋgɔlɔ ti pye sɛnjɛndɛ, kaawɔ ti tipere to cɛ wi ma yo.»

19 Kona, a Mishe wì sho naa fɔ: «Wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo: ‹Mì Yawe Yɛnŋɛlɛ li yan lì cɛn wa li wunluwɔ jɔngɔ ki na, naayeri maliŋgbɔɔnlɔ† pe ni fuun pe yɛn ma yere li tanla, li kalige kɛɛ naa li kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.

20 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: Ambɔ wi yaa kari sa Ashabu wi fanla mbe ti wi sa to Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki na, wi kɔ wa malaga ki ni?› » A naayeri maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pè si pe woyoro yo, a tì yiri ti yɛ ti yɛ.

21 Kona, a yinnɛ là si pan ma yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma yo fɔ: «Mi yaa saa fanla.» A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yewe ma yo fɔ: «Ma yaa ki pye mɛlɛ?»

22 A yinnɛ lì sho fɔ: «Mi yaa yiri mbe sa yagbogowo sɛnrɛ le wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe yɔn.» A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «A, mboro wo na, ma mbe ya mboo fanla mboo puŋgo. Yiri ma saga pye ma.»

23 A Mishe wì sho naa fɔ: «Wele, koni Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yagbogolo yinnɛ le ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele fuun pe yɛn laga pe nawa; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi kɔn maga tɛgɛ mbe jɔlɔgɔ wa ma na.»

24 Kona, a Kenaana pinambyɔ Sedesiyasi wì si yiri ma fulo wa Mishe wi tanla maa nuŋgbolo li gbɔn, mɛɛ yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ li wɔmɔ wɔ mɛlɛ mi ni mɛɛ saa ye mboro ni na para?»

25 A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Pilige ŋga ni maga kaa yiin yumbiile pe ni mbaa lara la toro kona ma yaa ki jɛn.»

26 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si konɔ kan wi tunmbyee wa yeri ma yo fɔ: «Mishe wi lɛ ma kari wi ni wa cafɔ Amɔ wi yeri konaa wa na pinambyɔ Zhowasi wi yeri.

27 Maga yo pe kan fɔ: ‹Wunlunaŋa wì yo yege naŋa ŋa wi le wa kaso, yaa yaakara jɛnri naa tɔnmɔ jɛnri kaan wi yeri ko cɛ, fɔ mbe ka sa yiri wa malaga ki na mbe sɔngɔrɔ yɛyinŋge na.› »

28 A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na maga sɔngɔrɔ mbe pan yɛyinŋge na, kona Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma li para na ni, a mìgi yo.» A wì sho naa fɔ: «Yoro sanmbala pyew, yege sɛnrɛ nda ti logo.»

† **22:17 22.17:** Nɔmbu 27.17; Mati 9.36; Maki 6.34 † **22:19 22.19:** Naayeri maliŋgbɔɔnlɔ poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye wele.

Pàa Ashabu wi gbo malaga na (2 Kuro 18.28-34)

29 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wo
naa Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi
ni pè si yiri ma kari sa to Aramɔti ca ŋga
wa Galaadi tara ki na.
30 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si
Zhozafati wi pye fɔ: «Mi yaa yaripɔrɔ ta
yɛgɛ le mbanla cɛnlɔmɔ pi kanŋga mbe
kari wa malaga. Ɛɛn fɔ mboro wo na, mɔɔ
wunluwɔ yaripɔrɔ ti le ma yɛɛ na.» Kona,
a Izirayɛli wunlunaŋa wì suu yɛɛ cɛnlɔmɔ
pi kanŋga ma kari wa malaga.

31 Ma si yala Siri tara wunlunaŋa wìla
konɔ kan wi malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ
teele nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn pe
yeri ma yo fɔ: «Yaga ka to lepile nakoma
legbɔɔ na, ɛɛn fɔ ye sa to Izirayɛli tara
wunlunaŋa wo nuŋgba na.»
32 Naa malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ
teele pàa kaa Zhozafati wi yan, a pè
sho fɔ: «Kaselege ko na Izirayɛli tara
wunlunaŋa wowi ŋa we.» A pè si go gbɔn
wi na mbe to wi na, a Zhozafati wì si gbele
ŋgbanga na sagafɔ jaa.
33 Naa malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ
teele pàa kaa ki yan Izirayɛli tara wun-
lunaŋa wo ma, a pè si sɔngɔrɔ wi puŋgo
na.
34 A naŋa wà si kaa wanla la wɔn jaga
ma wele. A wanla lì si saa Izirayɛli
tara wunlunaŋa wì sun wa wi malaga
gbɔnderege ki yɔnrɔ filisaga ka na. A
wunlunaŋa wì suu malaga gbɔnwotoro
fevɔ wi pye fɔ: «Wotoro wi yɛgɛ kaw ma
wɔ na ni laga malaga gbɔnsaga, katugu
mì wɛlɛgɛ.»

35 Malaga kìla ŋgban ki pilige ki ni
fɔ jɛŋgɛ. Pàa Izirayɛli tara wunlu-
naŋa wi yigi maa yerege wa wi malaga
gbɔnwotoro wi ni, maa yɛgɛ ki wa wa Siri
tara fɛnnɛ pe yeri. A wì si ku ki yɔnlɔkɔgɔ
ki ni. Kasanwa pìla yiri wa wi wɛlɛgɛsaga
ki ni ma fo wa malaga gbɔnwotoro wi ni.
36 Ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni, a pè si kɔnnɔ wa
maga yari wa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ma
yo fɔ: «Lere nuŋgba nuŋgba pyew wila
kee wi ca, wila kee wi tara.»
37 Pa Izirayɛli wunlunaŋa wìla ku yɛɛn.
A pè si pan wi gboo wi ni wa Samari ca,
maa le wa.
38 Naa pàa ka saa na malaga
gbɔnwotoro wi jogo wa Samari ca
lambaaga ki ni, a pyɔɔnlɔ pè si pan na
Ashabu wi kasanwa pi laala. Nanjaala
pèle la pye na wunru wa ki tɔnmɔ pi ni.
Ki kagala kàa pye paa yɛgɛ ŋga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we†.
39 Ashabu wi kapyegele sanŋgala, naa
kagala ŋgele fuun wìla pye, naa go ŋga
wìla kan solo ŋgangala ni konaa cara
nda fuun wìla kan, ki kagala ke yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe
wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
40 Ashabu wìla ku ma taga wa wi tɛlɛye
pe na. A wi pinambyɔ Ahaziya wì si cɛn
wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi sanga (2 Kuro 20.31–21.1)

41 Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi
wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo li ni, a Asa
pinambyɔ Zhozafati wì si cɛn wunluwɔ pi
na wa Zhuda tara.
42 Zhozafati wìla cɛn wunluwɔ pi na
maga ta wì ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma
yiri kaŋgurugo. Wìla pye yɛlɛ nafa
ma yiri kaŋgurugo wunluwɔ pi na wa
Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri
Azuba, naa nɔ wi to wi yinri Shilishi†.
43 Wi to Asa wìla tanga konɔ na na, lo
wìla tanga li na, wi sila kɛ mbe wɔ wa li
ni. Kala na li yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na lo wìla pye na piin.
44 Konaa ki ni fuun sunzara nda tìla pye
wa tinndiye pe na, ti sila kɔ wa tara ti ni.
Leele pàa pye na saara ti woo konaa na
wusuna nuwɔ taan yaara ti sori bere wa
sunzara nda wa tinndiye pe na ti na.
45 Zhozafati wìla pye yɛyinŋge na
Izirayɛli tara wunlunaŋa wi ni.
46 Zhozafati wi kapyegele sanŋgala,
naa kotogo kagala ŋgele wìla pye wa
wi kapyegele ke ni konaa malaga ŋga
wìla gbɔn, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ
wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati
kapyegele sɛwɛ wi ni.

† **22:38 22.38:** 1 Wunlu 21.19 † **22:42 22.42:** 2 Kuro 20.31

47 Leele mbele pàa pye na yarisunndo
gbɔgɔsara nanjara piin, poro mbele pàa
koro wa tara ti ni maga lɛ wi to Asa wi
wagati wi na, wìla pe ni fuun pe yirige
wa tara ti ni.
48 Wunlunaŋa sila pye wa Edɔmu tara.
Ɛɛn fɔ, Zhozafati wi legbɔɔ wo wawi wìla
tɛgɛ wa ki tara ti go na.
49 Zhozafati wìla Tarisisi ca tɔnmɔkɔɔrɔ
tugbɔɔrɔ ta gbegele jaŋgo mbaa kee ti ni
mbe saa tɛ lagajaa wa Ofiri tara. Ɛɛn fɔ ki
tangala li sila ka yiri, katugu tìla saa jɔgɔ
wa Eziyɔn Gebɛri ca.
50 Kona, a Ashabu wi pinambyɔ Ahaziya
wì si Zhozafati wi pye fɔ: «Ki yaga na
tunmbyeele poro naa ma woolo pe ni, pe
pinlɛ pe kari tɔnmɔkɔɔrɔ ti na.» Ɛɛn fɔ, a
Zhozafati wì si je.
51 Ko puŋgo na, a Zhozafati wì si ku ma
taga wa wi tɛlɛye pe na, a pè suu le wa
pe tanla, wa wi tɛlɛ Davidi wi ca. A wi
pinambyɔ Yoramu wì si cɛn wunluwɔ pi
na wa wi yɔnlɔ.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Ahaziya wi sanga

52 Ashabu pinambyɔ Ahaziya wìla cɛn
wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na,
wa Samari ca; kila yala Zhuda tara wun-
lunaŋa Zhozafati wì ta yɛlɛ kɛ ma yiri
kɔlɔshyɛn wa wunluwɔ pi na. Yɛlɛ shyɛn
wìla pye wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti
go na.
53 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na ko wìla pye. Wi to naa wi nɔ
pàa tanga konɔ na na lo wìla tanga li
na, konaa ma tanga wa Nebati pinambyɔ
Yerobowamu wi wolo li na, wo ŋa wìla ti
a Izirayɛli woolo pè kapege pye we.
54 Wìla tunŋgo pye yarisunŋgo Baali ki
kan, na fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ naga gbogo,
ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
li nawa pi ŋgban paa yɛgɛ ŋga na wi to
wìla ki pye we.

WUNLUMBOLO
sɛwɛ shyɛn woo
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Wunlumbolo sɛwɛ shyɛn woo wi yɛn na para na kee yɛgɛ Zhuda tara wunluwɔ naa Izirayɛli tara wunluwɔ po sɛnrɛ n, to nda tì lɛ wa wunlumbolo sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni we. Wunlumbolo sɛwɛ pàa wi kɔn shyɛn, katugu wi saa ya kɔ sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi nuŋgba ni.

Wunlumbolo sɛwɛ shyɛn woo wi sɛnrɛ tì kɔn ma yiri kɔnsaga shyɛn.

Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1-17), Izirayɛli wunluwɔ pìla kɔn shyɛn yɛgɛ ŋga na ko sɛnrɛ to ti yɛn na yuun na kee bere. Izirayɛli tara, to nda ti yɛn yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ we, Asiri tara fɛnnɛ pàa pan ma ye wa ti ni, mari tɔn muŋga; ko la pye, a yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa ma yiri shyɛn (722) toro na Zhezu wi fa se. Pàa wunluwɔ cagbɔgɔ Samari ki tɔngɔ, ma ca woolo pe koli ma kari pe ni wa Asiri tara.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (18-25), yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunluwɔ po la fanŋga ta ma yere fɔ ma saa gbɔn wagati ŋa Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wìla kaa pan ma ye wa ti ni, mari tɔn muŋga; ko la pye, a yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɔgɔlɔni (586) toro na Zhezu wi fa se. Pàa Zheruzalɛmu cagbɔgɔ ki tɔngɔ pew, ma ca woolo pe lɛgɛrɛ yigi kulolo, ma kari pe ni wa Babilɔni tara. Ɛɛn fɔ wa ki wagati ŋgbaan wi kɔsaga yeri, a Babilɔni tara fɛnnɛ pè si yɛnlɛ ki na ma wunluwɔ ŋa pàa yigi ma kari wi ni wi wɔ wa kaso.

Wunlumbolo sɛwɛ shyɛn woo wi yɛn naga nari we na, yiŋgi na pàa si Izirayɛli tara naa Zhuda tara ti tɔngɔ. Ali maga ta Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe lɛgɛrɛ la pye na leele pe yɛrɛgi, leele wele, konaa wunlumbolo poro tende, pàa je mbe taga Yɛnŋɛlɛ li na ma saa na yarisunndo ta yɛgɛ gbogo. Zheruzalɛmu ca ki tolo li yɛn jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ ŋgele kè Yɛnŋɛlɛ woolo pe ta, lo la nuŋgba. Sɛwɛ wi yɛn naga yɛgɛ yuun we kan fɔ: «Ki kagala ke ni fuun kàa pye, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban Zheruzalɛmu ca woolo naa Zhuda tara woolo pe ni» (2 Wunlu 24.20).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Zhuda tara naa Izirayɛli tara wunlumbolo pe kala *1–17*
- Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli wo naa wunlunaŋa Ahaziya pe kala *1*
- Elize wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ *2.1–8.15*
- Izirayɛli tara wunlumbolo puŋgo woolo naa Zhuda tara wunlumbolo pele ni *8.16–16.20*
- Juguye pàa ya Samari ca ki ni *17.1-41*

Zhuda tara wunlumbolo puŋgo woolo pe kala *18–25*
- Ezekiyasi wi wunluwɔ konaa Asiri tara fɛnnɛ pe panga mbe to wi tara ti na *18–20*
- Manase naa Amɔ pe wunluwɔ sanga *21.1-26*
- Wunlunaŋa Zhoziyasi wìla Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ wi kara mɛɛ kanŋguwa le wa tara ti ni *22.1–23.30*
- Zhuda tara wunlumbolo puŋgo woolo wele *23.31–24.20*

Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔwɔ *25.1-30*

ZHUDA TARA NAA IZIRAYƐLI TARA WUNLUMBOLO PE KALA

1–17

Wunlunaŋa Ahaziya wi kapege naa wi yama kala

1 Wunlunaŋa Ashabu wi kuŋgɔlɔ, a Mowabu cɛnlɛ woolo pè si yiri ma je Izirayɛli woolo pe na.

2 Ma si yala, pilige ka, Izirayɛli tara wunlunaŋa Ahaziya wìla pye wa wi sanŋgazo yumbyɔ wa ni wa Samari ca, a wì si kaa yiri wa fenɛtiri wi ni ma to, mɛɛ wi yɛɛ wɛlɛgɛ fɔ jɛŋgɛ. Kona, a wì si leele tun, ma pe pye fɔ: «Ye kari ye sa Ekirɔn† ca yarisunŋgo Baali Zebubu† ki yewe na kaa pye mi yaa sagala ki yama mba pi na.»

† **1:2 1.2:** Ekirɔn ca kìla pye Filisiti tara fɛnnɛ poro wogo, ki mbaa wɛ culo nafa taanri yɔn ko na Zheruzalɛmu ca ki ni. † **1:2 1.2:** ***Baali Zebubu*** **mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa tishɔnrɔ ti tafɔ. Ki mɛgɛ pàa ki kan Ekirɔn ca yarisunŋgo ko yeri, mbe ta mbaa tɛgɛ ki na, ko ŋga pàa pye na yinri wunluwɔ pyɔ Baali.**

3 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì
si pan maga yo Tishibe ca fɛnnɛ naŋa Eli
wi kan, ma yo fɔ: «Yiri ma sa Samari ca
wunlunaŋa wi pitunmbolo pe fili wa konɔ
ma pe pye fɔ: ‹Kì cɛn Yɛnŋɛlɛ lo la li woro
laga Izirayɛli tara ti ni, fɔ a yè yiri na kee
sa Ekirɔn ca yarisunŋgo Baali Zebubu ki
yewe wi le?›
4 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Ma yɛn ma sinlɛ yama sorondo nda
na, ma se yiri wa ti na, katugu ma yaa ku
kaselege.› »

Ko puŋgo na, a Eli wì si kari.

5 A pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ ma pan
Ahaziya wi kɔrɔgɔ. A wì si pe yewe ma
yo fɔ: «Yiŋgi na, a yè si sɔngɔrɔ ma pan
fyaw?»
6 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Naŋa
wa wì pan ma fili we ni, mɛɛ yo fɔ: ‹Ye
sɔngɔrɔ ye kari wa wunlunaŋa ŋa wì ye
tun wi yeri, yoo pye fɔ: Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ: Kì cɛn Yɛnŋɛlɛ lo la li woro
laga Izirayɛli tara, fɔ a mà leele torogo pe
sa Ekirɔn ca yarisunŋgo Baali Zebubu ki
yewe kɛ? Ki kala na, ma yɛn ma sinlɛ
yama sorondo nda na, ma se yiri wa ti
na, katugu ma yaa ku kaselege.› »
7 A Ahiziya wì si pe yewe ma yo fɔ:
«Naŋa ŋa wì pan ma ye fili maga sɛnrɛ
nda ti yo ye kan, wi cɛnlɔmɔ pi yɛn mɛlɛ?»
8 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaayogo
ka sire yaripɔgɔ kìla pye ki naŋa wi
na, naa sɛlɛgɛ kurusijara ni wùu pɔ wa
wi sɛnnɛ.» Kona, a Ahaziya wì sho fɔ:
«Tishibe ca fɛnnɛ naŋa Eli wowi†.»

Wunlunaŋa Ahaziya wìla leele torogo pe sa Eli wi yigi wi kan

9 Kona, a Ahaziya wì si maliŋgbɔɔnlɔ to
wa torogo, ŋa wi yɛn maliŋgbɔɔnlɔ nafa
shyɛn ma yiri kɛ ŋgbelege go na, wo naa
wi lenambala nafa shyɛn ma yiri kɛ pe ni,
ma yo pe sa Eli wi yigi. A ki maliŋgbɔɔnlɔ
to wì si kari, mɛɛ saa Eli wi ta wi yɛn ma
cɛn wa yanwiga ki go na, ma suu pye fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ lere, wunlunaŋa wì yo ma tigi
ma kari wa.»
10 A Eli wì si maliŋgbɔɔnlɔ to wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Na kaa pye mi yɛn
Yɛnŋɛlɛ lere, kasɔn mbe yiri wa naayeri
kɔɔn sogo mboro naa ma lenambala nafa
shyɛn ma yiri kɛ pe ni.» Le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni, a kasɔn si yiri wa naayeri
ma tigi ma maliŋgbɔɔnlɔ to wo naa wi
lenambala nafa shyɛn ma yiri kɛ pe sogo.
11 A Ahaziya wì si maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege to wa yɛgɛ torogo naa wi
lenambala nafa shyɛn ma yiri kɛ pe ni wa
Eli wi yeri. A ki maliŋgbɔɔnlɔ to wì si saa
Eli wi pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lere, wunlunaŋa
wì yo ma fyɛɛlɛ ma tigi ma kari wa.»
12 A Eli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na
kaa pye mi yɛn Yɛnŋɛlɛ lere, kasɔn mbe
yiri wa naayeri kɔɔn sogo mboro naa ma
lenambala nafa shyɛn ma yiri kɛ pe ni.»
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a kasɔn kì si
yiri wa naayeri ma tigi ma maliŋgbɔɔnlɔ
to wi sogo wo naa wi lenambala nafa
shyɛn ma yiri kɛ pe ni.
13 A Ahaziya wì si nuru ma
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege to taanri woo
torogo naa wi lenambala nafa shyɛn ma
yiri kɛ pe ni. Naa ki maliŋgbɔɔnlɔ to
wìla ka saa gbɔn wa Eli wi tanla, a wì
si kanŋguuro kan wi nɔgɔ maa yɛnri,
ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lere, mila ma yɛnri,
maga yaga na yinwege konaa ki leele nafa
shyɛn ma yiri kɛ mbele pe yinwege ki kala
li gbɔgɔ ma yeri.
14 Mìgi jɛn fɔ kasɔn yiri wa naayeri ma
maliŋgbɔɔnlɔ teele koŋgbanmbala shyɛn
pe sogo, poro naa pe lenambala nafa
shyɛnzhyɛn ma yiri kɛ kɛ pe ni. Ɛɛn
fɔ koni, mila ma yɛnri, maga yaga na
yinwege ki kala li gbɔgɔ ma yeri.»
15 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si
Eli wi pye fɔ: «Tigi ma pinlɛ wi ni ma kari.
Maga ka fyɛ.» A Eli wì si tigi ma pinlɛ wi
ni ma kari wa wunlunaŋa wi yeri.
16 Naa pàa ka saa gbɔn wa, a Eli wì si
wunlunaŋa wì pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mà leele tun pe sa Ekirɔn

† **1:8 1.8:** Ŋga kì yo fɔ: *Yaayogo ka sire yaripɔgɔ kìla pye ki naŋa wi na,* Eburuye sɛnrɛ ti ni ki mbe ya logo fɔ ki naŋa wìla pye sire ni. Ki laga ŋga ki yaa pye ki yɛn na para naŋa wi yaripɔgɔ ko sɛnrɛ na. Zhan Batisi wi yɛɛ pɔwɔ pìla yiri jɛnri Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli wi kɔrɔgɔ; Mati 3.4; Maki 1.6.

ca yarisunŋgo Baali Zebubu ki yewe ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ la woro laga Izirayɛli tara pe sali yewe. Ki kala na, ma yɛn ma sinlɛ yama sorondo nda na, ma se yiri wa ti na, katugu ma yaa ku kaselege.› »

Wunlunaŋa Ahaziya wi kunwɔ

17 Kona, a Ahaziya wì si ku ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda làa yo Eli wi kan ti ni. Pinambyɔ sila pye wi yeri, kì pye ma, a wi nɔsepyɔ lenaŋa Yoramu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ. Kìla pye Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi pinambyɔ Yoramu wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo lo ni.

18 Ahaziya wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele wìla pye ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

2

Yɛnŋɛlɛ làa Eli wi lɛ ma kari wi ni wa yɛnŋɛlɛ na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Eli wi lɛ tifɛlinjolo la ni ma kari wi ni wa yɛnŋɛlɛ na sanga ŋa ni, kìla yala Eli wo naa Elize wi ni pàa pinlɛ ma yiri wa Giligali ca na kee.

2 Kona, a Eli wì si Elize wi pye fɔ: «Ki yaga ma koro laga, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan tun fɔ wa Betɛli ca.»

A Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, konaa mboro jate mbɔɔn ta yinwege na, mi se laga ma na.» Kì kaa pye ma, a pè si pinlɛ ma kari wa Betɛli ca.

3 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa Betɛli ca, pè si yiri ma saa Elize wi fili, ma suu pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma tafɔ wi lɛ mbe kari wi ni wa yɛnŋɛlɛ na nala, ma sigi jɛn le?»

A Elize wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, mìgi jɛn fun. Ɛɛn fɔ yoro mbe pyeri san.»

4 A Eli wì si Elize wi pye naa fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma koro lagamɛ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan tun wa Zheriko ca.»

Ɛɛn fɔ, a Elize wì suu yɔn sogo naa, ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na konaa mboro jate mbɔɔn ta yinwege na, mi se laga ma na.» Kì kaa pye ma, a pè si pinlɛ ma kari wa Zheriko ca.

5 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔfɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa Zheriko ca, pè si fulo Elize wi tanla maa pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma tafɔ wi lɛ nala mbe kari wa yɛnŋɛlɛ na, ma sigi jɛn le?»

A Elize wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, mìgi jɛn fun. Ɛɛn fɔ, yoro mbe pyeri san.»

6 A Eli wì si Elize wi pye naa fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma koro lagamɛ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan tun wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na.»

Ɛɛn fɔ, a Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na konaa mboro jate mbɔɔn ta yinwege na, mi se laga ma na.» A pe shyɛn pè si pinlɛ ma konɔ li lɛ na kee.

7 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, a lere nafa shyɛn ma yiri kɛ si lɛ ma taga pe puŋgo na, ma saa yere pe yɛsinmɛ na, ma lali pe ni jɛnri. A Eli naa Elize wi ni pe shyɛn pè si saa yere wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na.

8 Kona, a Eli wì suu derigbɔgɔ ki wɔ maga migi, mɛɛ gbaan wi tɔnmɔ pi gbɔn ki ni, a pì si kɔn shyɛn. A pe shyɛn pè si tanga tawara na ma gbaan wi kɔn ma yiri.

9 Naa pàa kaa gbaan wi kɔn ma yiri, a Eli wì si Elize wi pye ma yo fɔ: «Ŋga maa jaa mbe pye ma kan, ki yɛnri na yeri sanni Yawe Yɛnŋɛlɛ li sa pan lilan lɛ na ma tanla.»

A Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma ti yinnɛ na li yɛn ma ni, li si shyɛn mbe ye na ni[†].»

10 A Eli wì suu pye fɔ: «Yaraga ŋga mà yɛnri, ki pyewe pi yɛn ma ŋgban. Ɛɛn fɔ na Yɛnŋɛlɛ li ka ka pan mbanla lɛ na ma tanla wagati ŋa ni, na maga na yan karisaga, kona ŋga mà yɛnri ki yaa pye

[†] **2:9 2.9:** Kìla pye faa wa Izirayɛli tara ti ni, pe kaa jaa mbe kɔrɔgɔ ki li, pinambyɔ lɛrɛfɔ wo ma daga mbe tasaga shyɛn ta wa kɔrɔgɔ ki ni. Mbe yala shɛrɛgɛ konɔ li ni, Elize wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli wi pinambyɔ lɛrɛfɔ. Wìla pye naga yɛnri Eli wi yeri mbe cɛn wa wi yɔnlɔ; Dete 21.17.

ma kan. Ɛɛn fɔ, na mɛɛ na yan karisaga, ki se pye ma kan.»

11 Ma pe ta paa tanri na para na kee,
pe mbe ka wele, mɛɛ malaga gbɔnwotoro
kasɔn woo yan, ŋa shɔnye kasɔn woolo la
pye naa tilele, a pè si pan ma ye pe sɔgɔwɔ
ma pe laga pe yɛɛ na. A tifɛlinjolo là si
pan ma Eli wi lɛ ma kari wi ni wa yɛnŋɛlɛ
na.
12 A Elize wi nɛɛ wi wele wila kee, nɛɛ
gbele na yuun fɔ: «Na to, na to, mboro ŋa
màa pye fanŋga ni, paa Izirayɛli woolo
pe malaga gbɔnwotoroye naa pe shɔn
lugufɛnnɛ pe yɛn!» Ko puŋgo na, Elize wii
Eli wi yan naa. A wì suu yɛɛra yaripɔrɔ
ti yigi mari walagi shyɛn yɛsanga ki kala
na†.
13 Kona, Eli wìla wi derigbɔgɔ ŋga yaga,
a kì to tara, a Elize wì sigi lɛ. Ko puŋgo na,
a wì si sɔngɔrɔ ma saa yere le Zhuridɛn
gbaan wi yɔn na.
14 Eli wi derigbɔgɔ ŋga kìla to, Elize wì
sigi tɛgɛ ma tɔnmɔ pi gbɔn ma sho fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ, Eli wi Yɛnŋɛlɛ li yɛn se
yeri?» Elize fun wìla tɔnmɔ pi gbɔn, a pì
kɔn shyɛn ma pa yaga kɛɛ ŋga na, a pà
koro kɛɛ ŋga na. A Elize wì si tanga ma
toro.
15 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
fɔrɔgɔfɛnnɛ mbele pàa pye wa Zheriko
ca, pè si Elize wi yan wa pe yɛɛ yɛgɛ, mɛɛ
pe yɛɛ pye fɔ: «Yinnɛ na làa pye Eli wi ni,
lo lì ye Elize wi ni.» A pè si kari ma saa
wi fili, mɛɛ fɔli ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ.
16 A pè suu pye fɔ: «Wele, woro mbele
ma tunmbyeele, lenambala kotogofɛnnɛ
nafa shyɛn ma yiri kɛ yɛn laga we ni. Ki
yaga pe kari pe sɔɔn tafɔ wi lagaja ma
kan. Kana Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lùu lɛ
ma saa wi wa yanwiga ka go na nakoma
yanwira sɔgɔwɔ pa ni.»

A Elize wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ayoo, yaga ka pe torogo wa.»

17 Ɛɛn fɔ, a pè si yanra sɛnrɛ nuŋgba ti
na, fɔ a Elize wì saa yɛnlɛ, mɛɛ pe pye fɔ:
«Ye pe torogo.» Kona, a pè sigi nambala
nafa shyɛn ma yiri kɛ pe torogo, a pè saa
Eli wi lagaja ma saa gbɔn fɔ piliye taanri,
pe suu yan.
18 A pè si sɔngɔrɔ ma pan Elize wi
kɔrɔgɔ wa Zheriko ca, maga ta wi yɛn wa
bere. A wì si pe pye fɔ: «Mìla ki yo ye kan
ma yo yaga ka kari wa.»

Elize wìla Zheriko ca tɔnmɔ pi pye kpoyi

19 Pilige ka, a Zheriko ca woolo pè sigi
yo Elize wi kan fɔ: «We ca ki cɛnsaga
ki yɛn ma yɔn paa yɛgɛ ŋga na na tafɔ
ma yɛn naga yaan we. Ɛɛn fɔ, ki tɔnmɔ
pi woro ma yɔn, ki tara fun ti woro ma
tanla.»
20 A Elize wì si pe pye fɔ: «Ye pan yanla
kan tasa kpakpalakpa fɔnŋɔ ni, ye kɔ le
wa wi ni.» A pè si pan maa kan wi yeri.
21 Kona, a Elize wì si yiri ma kari wa
laga ŋga pulugo ki yɛn, ma saa kɔ wi wa
wa tɔnmɔ pi ni, mɛɛ yo fɔ: «Ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo ki ŋga fɔ: ‹Mìgi tɔnmɔ mba
pi pye kpoyi. Pi se ya mbe lere gbo naa,
pi se si tara ti kan ti pɛn naa†.› »
22 Kona, a tɔnmɔ pì si kanŋga ma pye
kpoyi fɔ ma pan ma gbɔn nala, ma yala
sɛnrɛ nda Elize wìla yo ti ni.

Betɛli ca piile pèle la Elize wi tɛgɛlɛ

23 A Elize wì si kaa yiri wa Zheriko ca
na kee wa Betɛli ca. Maa ta wa konɔ wila
kee, a lefɔnmbɔlɔ pèle si yiri wa ca ki ni
ma pan na tɛgɛ wi na, na yuun fɔ: «Ta
kee wa, yumbɛgɛ fɔ; ta kee wa, yumbɛgɛ
fɔ.»
24 A Elize wì si kanŋga ma pe wele, mɛɛ
pe daŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na. A
cɛnrɛ urusiye shyɛn si yiri wa kɔlɔgɔ ki
ni, ma to ki lefɔnmbɔlɔ nafa shyɛn ma yiri
shyɛn pe na, ma pe kɔɔnlɔ yuroyuroyuro.
25 A Elize wì si yiri le ma kari wa
Karimɛli yanwiga ki na, ko puŋgo na, a
wì si sɔngɔrɔ ma kari wa Samari ca.

3

Izirayɛli tara wunlunaŋa Yoramu wi sanga

1 Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi
wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri

† **2:12 2.12:** 2 Wunlu 13.14 † **2:21 2.21:** Ŋga kì yo fɔ: *Pi se si tara ti kan ti pɛn naa,* sɛwɛɛlɛ pele ni, pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Pi sege kan yaayoro naa sɛnweele paga kaa siin.

wolo li ni, a Ashabu pinambyɔ Yoramu wì si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na. Pa wìla pye ma cɛn wa Samari ca. Yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn wìla pye wunluwɔ pi na.

2 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye. Ɛɛn fɔ, wi kapege ki sila wi to naa wi nɔ pe wogo ki bɔ, katugu wi to wìla sinndɛlɛgɛ ŋga yerege yarisunŋgo Baali ki mɛgɛ ni, wìla ki jaanri maga wɔ wa†.

3 Ɛɛn fɔ Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla kapege ŋga pye ma ti a Izirayɛli woolo pè kapege pye, ko kapege cɛnlɛ nuŋgba ko wila koro na piin. Wi sila yɛnlɛ mbe laga ki na.

Izirayɛli woolo pàa malaga gbɔn Mowabu cɛnlɛ woolo pe ni

4 Mowabu tara wunlunaŋa Mesha wìla pye simbaala korofɔ. Kìla pye yɛlɛ pyew simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ waga cɛnmɛ (100 000), naa simbapɛnɛ waga cɛnmɛ (100 000) konaa pe sire nda pè kɔn to wìla pye na kaan Izirayɛli tara wunlunaŋa wi yeri wi nizara sɔnŋgɔ.

5 Ɛɛn fɔ Ashabu wi kuŋgɔlɔ, a Mowabu tara wunlunaŋa Mesha wì si yiri ma je Izirayɛli tara wunlunaŋa Yoramu wi na.

6 Kona, a wunlunaŋa Yoramu wì si yiri wa Samari ca ma saa Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe jiri.

7 A wì si yiri mɛɛ leele tun wa Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi yeri ma yo fɔ: «Mowabu tara wunlunaŋa wì yiri ma je na na, ma mbe yɛnlɛ mbe pinlɛ na ni we sa malaga gbɔn Mowabu cɛnlɛ woolo pe ni le?»

A Zhozafati wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yaa pinlɛ ma ni mbe kari. Mi naa mboro ni we yɛn leele nuŋgba, na woolo poro naa ma woolo pe ni pe yɛn nuŋgba, na shɔnye poro naa ma shɔnye pe ni pe yɛn yaraga nuŋgba.»

8 A Zhozafati wì suu yewe naa ma yo fɔ: «We yaa ka toro konɔ liliin mbe si sa to pe na?»

A Yoramu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Pa we yaa ka toro wa Edɔmu tara gbinri konɔ li ni.»

9 Kì pye ma, Izirayɛli tara wunlunaŋa, naa Zhuda tara wunlunaŋa konaa Edɔmu tara wunlunaŋa wi ni, pè si lɛ ma kari. Naa pàa kaa piliye kɔlɔshyɛn tangala tanga, a tɔnmɔ pì si kɔ leele pe yeri; tɔnmɔ sila ta fun yaayoro nda tìla pinlɛ pe ni ti kan.

10 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì sho fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì woro wunlumbolo taanri mbele we yeri, mbe pan mbe we le Mowabu cɛnlɛ woolo pe kɛɛ win!»

11 Ɛɛn fɔ, a Zhozafati wì si yewe ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɔ wa woro laga, ŋa wi mbe ya Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe we kan?»

A Izirayɛli tara wunlunaŋa wi tunmbyee wà sho fɔ: «Shafati pinambyɔ Elize ŋa wìla pye na tɔnmɔ wuun Eli wi kɛyɛn yi na, wo wi yɛn laga†.»

12 A Zhozafati wì sho fɔ: «Ki naŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ jate to wila yuun.» Kì pye ma, a Izirayɛli tara wunlunaŋa, naa Zhuda tara wunlunaŋa konaa Edɔmu tara wunlunaŋa wi ni pè si kari wa Elize wi yeri.

13 A Elize wì si Izirayɛli tara wunlunaŋa wi pye fɔ: «Yiŋgi ki yɛn mi naa mboro we sɔgɔwɔ? Kari ma sɔɔn to naa ma nɔ pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ poro yewe ni.»

A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si Elize wi pye fɔ: «Ayoo, katugu woro wunlumbolo taanri mbele yɛɛn, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì we yeri mbe pan mbe we le Mowabu cɛnlɛ woolo pe kɛɛ.»

14 A Elize wì sho naa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo konaa yawa pi ni fuun fɔ li mɛgɛ ki na, lo na mi maa tunŋgo piin li kan we, ndɛɛ ki pye Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wo ja ma mila jate, mi se jɛn na yɛgɛ tɛgɛ ma yeri, mi se si jɛn nɔɔ jate yɛrɛ.

15 Ɛɛn fɔ koni, ye pan ŋgɔni gbɔnfɔ wa ni na kan.» Naa ŋgɔni gbɔnfɔ wìla kaa na

† **3:2 3.2:** 1 Wunlu 16.33 † **3:11 3.11:** Ŋga kì yo fɔ: *Elize ŋa wìla pye na tɔnmɔ wuun Eli wi kɛyɛn yi na,* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Elize wìla pye Eli wi sagafɔ jɛnŋɛ.

ŋgɔni wi gbɔɔn, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga kì si ye Elize wi ni.

16 A Elize wì sho fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye were lɛgɛrɛ wɔ wa ki
latɛgɛ waga ŋga ki ni.› »

17 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: «Ye se ka tifɛlɛgɛ tinmɛ ta, ye se si ka
tisaga yan kila paan. Ɛɛn fɔ ki latɛgɛ ŋga
ye yaa sigi yan ki yin tɔnmɔ ni. Ye yaa
wɔ, yoro naa ye nɛrɛ, naa ye simbaala naa
sikaala konaa ye yaayoro sannda pyew ti
ni.

18 Ɛɛn fɔ, ko wogo ŋga ko woro yaraga
ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Li yaa
Mowabu cɛnlɛ woolo pe le ye kɛɛ.

19 Pe cara nda fuun pè malaga sigem-
boro kan mari maga konaa pe cagbɔrɔ
nda fuun ti yɛn kagbɔgɔ yɔn, ye yaa ti
ni fuun ti yaari. Ye yaa pe tire tiyɔnrɔ
ti ni fuun ti kɔɔnlɔ mberi jaanri, mbe
pe puluyo yi ni fuun yi tɔnndɔ tara ni
mberi fanri, konaa mbe sinndɛɛrɛ wa wa
pe kɛɛrɛ kɔnsara tiyɔnrɔ ti ni mberi jɔgɔ.»

20 Ki goto pinliwɛ pi ni, wagati ŋa pe ma
pinliwɛ saraga ki wɔ wi ni, pe mbe wele,
mɛɛ tɔnmɔ pa yan pì yiri wa Edɔmu tara
yeri, ma pan ma wasege ki ni fuun ki yin.

21 Naa Mowabu cɛnlɛ woolo pàa kaa
ki logo ma yo fɔ wunlumbolo taanri paa
paan mbe to pe na malaga ni, a pè si
pe woolo mbele fuun pe yɛlɛ yɔn kìla
gbɔn mbe malaga gbɔn pe yeri konaa pe
yɛgɛfɛnnɛ pe ni yɛrɛ. A pè si kari ma saa
yere wa pe tara kɔnlɔ li na.

22 Ki goto yirifaga ki na, naa Mowabu
cɛnlɛ woolo pàa kaa yiri sanga ŋa ni, kìla
yala yɔnlɔ kìla yiri na yɛngɛlɛ wa tɔnmɔ
pi ni. A pè si tɔnmɔ pi yan pì yanlaga paa
kasanwa yɛn.

23 A pè sho fɔ: «Kasanwa wi! Maga
yiri wa, wunlumbolo poro pe pe yɛɛ gbɔn
tokobi ni ma pe yɛɛ gbo. Koni Mowabu
cɛnlɛ woolo, yoo kari we sa pe san we pe
kɛɛ yaara ti koli.»

24 Kì pye ma, a pè si yiri ma kari wa
Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni.
Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli woolo pè si yiri pe
kɔrɔgɔ ma malaga gbɔn pe ni, fɔ a pè fe
pe yɛgɛ. A Izirayɛli woolo pè si pe purɔ
ma saa ye wa Mowabu tara, ma pe gbo.

25 A pè si Mowabu tara cagbɔrɔ ti
jaanri. A pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè
si sinndɛɛrɛ wulo ma wa wa pe kɛɛrɛ
kɔnsara tiyɔnrɔ ti ni ma lagapyew ki tɛgɛ
sinndɛɛrɛ ni. Pàa pe puluyo yi ni fuun yi
tɔnndɔ mayi fanri, ma pe tire tiyɔnrɔ ti
ni fuun ti kɔɔnlɔ mari jaanri; kaawɔ Kiri
Haresɛti ca ko nuŋgba kìla koro pe sila
to ki na. Ɛɛn fɔ maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa
pye gbafuuro wafɛnnɛ, pè si pan ma yere
ma ca ki maga, mɛɛ ki gbɔn ma ya ki ni.

26 Naa Mowabu tara wunlunaŋa wìla
kaa ki yan malaga kì wɛ pe fanŋga ki na,
a wì si maliŋgbɔɔnlɔ tokobi fɛnnɛ cɛnmɛ
kɔlɔshyɛn (700) lɛ ma taga wi yɛɛ na ma
yo pe konɔ yɛngɛ wi kan fɔ sa gbɔn wa
Edɔmu tara wunlunaŋa wi na. Ɛɛn fɔ, pe
sila ya mbege pye.

27 Kì kaa pye ma, wi pinambyɔ
koŋgbanŋa ŋa wila daga mbe ka cɛn
wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ, a wì suu wɔ
saraga sogowogo wa ca ki mbogo ki go na.
Naa Izirayɛli woolo pàa kaa ki wogo ki
yan ma, a kì si pe nawa pì ŋgban pe na
fɔ jɛŋgɛ†. A pè si sɔngɔrɔ Mowabu tara
wunlunaŋa wi puŋgo na, ma kari pe tara.

4

Elize wìla naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ wa saga

1 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
fɔrɔgɔfɛnnɛ wa jɔ la pan Elize wi kɔrɔgɔ,
ma pan ma gbele maa yɛnri ma yo
fɔ: «Na pɔlɔ we, wo ŋa wìla pye ma
tunmbyee wì ku. Mboro jate màga jɛn
ma yo ma tunmbyee wìla pye na fyɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Kooŋga wìla penjara
jin naŋa wa yeri, wo pan ma yo wi yaa
na piile shyɛn pe yigi mbe sa pe pye wi
kulolo.»

2 A Elize wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Yiŋgi mbe
ya mbe pye ma kan? Yaraga ŋga ki yɛn
ma yeri wa ma go, ki yo na kan.»

A jɛlɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi ŋa
ma kulojɔ, yaraga ko ka kpɛ woro na yeri
wa na go, kaawɔ sinmɛ cɔpile nuŋgba.»

† **3:27 3.27:** Ŋga kì yo fɔ: *A kì si pe nawa pi ŋgban fɔ jɛŋgɛ,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni.

3 Kona, a Elize wì suu pye fɔ: «Kari ma
sa leyaara yɛnri ma cɛnyɛɛnlɛ pe ni fuun
pe yeri lɛgɛrɛ. Mari yɛnri lɛgɛrɛ.
4 Ko puŋgo na, ma sa ye wa ma go,
mboro naa ma piile pe ni, ye kɔɔrɔ ti
tɔnndɔ ye yɛɛ na. Ma sila sinmɛ pi kanŋgi
wa ki leyaara ti ni fuun ti ni; nda ka yin
mari tɛgɛ kanŋgaga na.»
5 A jɛlɛ wì si yiri le ma kari, mɛɛ saa ye
wa go, wo naa wi pinambiile pe ni, ma go
ki tɔn pe yɛɛ na. A wi pinambiile pe nɛɛ
leyaara ti kaan wi yeri, a wi nɛɛ ti yinni
sinmɛ pi ni.
6 Naa leyaara ti ni fuun tìla kaa yin,
a jɛlɛ wì suu pinambyɔ wi pye fɔ: «Le-
yaraga ka fulo laga na kan naa.» Ɛɛn fɔ, a
pyɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Leyaraga
ka yɛgɛ woro wa naa.» Kona, a sinmɛ pì
si yere.
7 A jɛlɛ wì si yiri ma saa ki yɛgɛ yo
Yɛnŋɛlɛ lere wi kan. A Yɛnŋɛlɛ lere wì
sho fɔ: «Kari ma sa sinmɛ pi pɛrɛ mɔɔ
fɔgɔ ki tɔn ki penjara ti ni. Nda ka koro,
mboro naa ma pinambiile pe ni, yaa ye
yɛɛ kala yɔngɔ ti ni.»

Elize wìla Sunɛmu ca fɛnnɛ jɔ wa pinambyɔ yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni

8 Pilige ka Elize wìla pye na toro wa
Sunɛmu ca. Ma si yala, jɛlɛ yarijɛndɛ tafɔ
wà la pye wa ki ca ki ni; a wo si Elize wi
yɛnri ŋgbanga ma yo wi sa li wa wi go.
Maga lɛ le ko pilige ko na, sanga o sanga
Elize wi kaa toro le ki ca ki ni, wi ma yere
le ma saa li wa jɛlɛ wi go.
9 A jɛlɛ wì si kaa wi pɔlɔ wi pye fɔ:
«Wele, mìgi jɛn ma yo ki naŋa ŋa wi
maa toro laga we yeri sanga pyew, wi yɛn
Yɛnŋɛlɛ li lere kpoyi.
10 Ki yaga we yumbyɔ jɛɛlɛ wa kan
wi kan wa we sanŋgazo wi go na. We
sinlɛyaraga, naa tabali, naa jɔngɔ konaa
fitanla tɛgɛ wa wi kan. Pa kona wiga pan
laga we yeri sanga o sanga, wi yaa wɔnlɔ
wa wi ni.»
11 Pilige ka, a Elize wì si kari wa Sunɛmu
ca, mɛɛ saa ye wa ki yumbyɔ wi ni wa
sanŋgazo wi go na ma sinlɛ wa.
12 A Elize wì suu tunmbyee lefɔnŋɔ
Gehazi wi pye fɔ: «Kari ma sa ki Sunɛmu
ca fɛnnɛ jɔ ŋa wi yeri wa na kan.» A
Gehazi wì si kari ma saa wi yeri wi kan.
A jɛlɛ wì si pan ma yere Elize wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
13 A Elize wì si Gehazi wi pye fɔ: «Ki yo
jɛlɛ wi kan fɔ wùu yɛɛ te maga kajɛŋgɛ
ŋga ki ni fuun ki pye we kan. Koni yiŋgi
wila jaa we pye wi kan? Wila jaa we sa
para wi sɛnrɛ na wunlunaŋa wi ni lee
nakoma maliŋgbɔɔnlɔ to wi ni?»
A jɛlɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo,
mi yɛn ma cɛn yɛyinŋge na laga na woolo
pe sɔgɔwɔ makɔ.»
14 Kona, a Elize wì si Gehazi wi yewe ma
yo fɔ: «Kì kaa pye yɛɛn, yiŋgi we mbe ya
pye wi kan?»
A Gehazi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Wele, pinambyɔ woro wi yeri. Wi pɔlɔ
wi si ŋa wì lɛ makɔ.»
15 A Elize wì sho fɔ: «Wi yeri wa na
kan.» A Gehazi wì suu yeri. A jɛlɛ wì si
pan ma yere le yeyɔngɔ ki na.
16 A Elize wì suu pye fɔ: «Yelapanna
anmɛ yɛgɛ, ma yaa pinambyɔ yigi wa ma
kɛyɛn yi ni.»
A jɛlɛ wì sho fɔ: «Ayoo, na tafɔ, mboro
ŋa Yɛnŋɛlɛ lere, maga ka mi ŋa ma
tunmbyee na fanla.»
17 Konaa ki ni fuun, a ki jɛlɛ wì si kaa
kugbɔ lɛ ma pinambyɔ se ki yelapanna, ki
wagati nuŋgba wi ni, paa yɛgɛ ŋga Elize
wìla ki yo wi kan we.
18 Kona, a pyɔ wì si yiri ma lɛ. Pilige ka,
a wì si yiri ma kari wi to wi kɔrɔgɔ wa
yarilire kɔnfɛnnɛ pe tanla.
19 A wì si kaa fo ma gbele maa to wi pye
fɔ: «Yɛyi na go! Yɛyi na go!»
A tofɔ wì suu tunmbyee lefɔnŋɔ wi pye
fɔ: «Wi lɛ ma saa kan wi nɔ wi yeri.»
20 A tunmbyee wì si pyɔ wi lɛ ma saa wi
kan wi nɔ wi yeri. Pyɔ wìla koro ma cɛn
wa wi nɔ wi kanŋguuro ti na, fɔ ma saa
gbɔn yɔnlɔfugo ki na, mɛɛ ku.
21 Kona, a jɛlɛ wì si lugu pyɔ wi ni wa
sanŋgazo wi go na, ma saa wi sinŋge wa
Yɛnŋɛlɛ lere wi sinlɛyaraga ki na, mɛɛ
kɔrɔ ki tɔn wi na ma yiri.
22 A wì suu pɔlɔ wi yeri maa pye fɔ: «Mi
yɛn nɔɔ yɛnri, maga yaga ma tunmbyee
lefɔnŋɔ nuŋgba torogo laga na kan konaa

sofile nɔ nuŋgba ni. Mi yaa kari fyaw wa Yɛnŋɛlɛ lere wi yeri mbe pan.»

23 A wi pɔlɔ wì suu yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi na, a ma nɛɛ kee wa wi yeri
nala? Nala woro yevɔnŋgɔ fɛti nakoma
cɛnpilige.»

A jɛlɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yaraga ka woro wa.»

24 A jɛlɛ wì si ti a pè sofile jɔngɔ ki taga
sofile nɔ wi na. A wì si lugu ma cɛn, mɛɛ
wi tunmbyee lefɔnŋɔ wi pye fɔ: «Ta fyɛɛlɛ
maa kee na ni. Na mi sigi yo ma kan mbe
yo ma yere, maga ka yere na ni konɔ.»

25 A jɛlɛ wì si kari wa Yɛnŋɛlɛ lere wi
yeri wa Karimɛli yanwiga ki na.

Naa Yɛnŋɛlɛ lere wìla kaa wi yan wa
lege wila paan, a wì suu tunmbyee Gehazi
wi pye fɔ: «Sunɛmu ca fɛnnɛ jɔ wi ŋa!

26 Koni fe ma saa fili maa yewe ma yo
fɔ: ‹Yiŋgi kala yɛn wa? Ma pɔlɔ wo naa
ma pyɔ wi ni pe yɛn ŋgbaanla le?› » (A
Gehazi wì si saa jɛlɛ wi yewe).

A jɛlɛ wì si Gehazi wi yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ee, pe yɛn wa ŋgbaanla.»

27 Naa jɛlɛ wìla ka saa gbɔn wa Yɛnŋɛlɛ
lere wi tanla wa Karimɛli yanwiga ki na,
a wì si tigi ma Yɛnŋɛlɛ lere wi tɔɔrɔ ti yigi.
A Gehazi wì si fulo wi tanla na jaa mboo
wɔnrɔgɔ mboo laga wa. Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ
lere wì sho fɔ: «Wi yaga yɛw, katugu wi
nawa pi yɛn ma tanga wi na, ma si yala
Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi wogo ki lara na na, li
sigi naga na na.»

28 Kona, a jɛlɛ wì sho fɔ: «Na tafɔ, mìla
yo mi yɛn na pinambyɔ jaa ma yeri le? Mi
sila ki yo ma kan ma yo maga kanla fanla
le?»

29 A Elize wì si Gehazi wi pye fɔ:
«Ma kurusijara wi pɔ wa ma sɛnnɛ,
mala kanŋgala li lɛ ma kɛɛ, ma kari wa
Sunɛmu ca. Na maga fili lere ni wa
konɔ, maga kaa shari. Lere wa ka sɔɔn
shari fun, maga ka shɔ wi yeri. Na maga
sa gbɔn wa, mala kanŋgala li taga wa
pinambyɔ wi yɛgɛ ki na.»

30 A pyɔ wi nɔ wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yinwege wolo li mɛgɛ ki na konaa
mboro jate mbɔɔn ta go na, mi se kari
mbɔɔn yaga.» Kona, a Elize wì si yiri ma
pinlɛ wi ni ma kari.

31 Kìla yala Gehazi wìla keli pe yɛgɛ ma
saa gbɔn wa. A wì si kanŋgala li taga wa
pinambyɔ wi yɛgɛ ki na. Ɛɛn fɔ yaraga ko
ka kpɛ sila pye. Pe sila magala logo. Pyɔ
wi sila si tigile. A wì si sɔngɔrɔ ma pan
ma Elize wi fili, mɛɛ ki yo maa kan ma yo
pyɔ wii yɛn mbe yiri.

32 Naa Elize wìla ka saa gbɔn wa
go sanga ŋa ni, pyɔ wi gboo wìla pye
sinlɛsaga wa wi sinlɛyaraga ki na.

33 Wi yeŋgɔlɔ wa go, a wì si kɔrɔ ki
tɔn pe yɛɛ na poro leele shyɛn, mɛɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.

34 A wì si lugu wa sinlɛyaraga ki na ma
sinlɛ pyɔ wi na, maa yɔn ki taga pyɔ wi
yɔn ki na, maa yɛngɛlɛ ke taga pyɔ wi
yɛngɛlɛ ke na, konaa maa kɛyɛn yi taga
pyɔ wi kɛyɛn yi na. Maa ta wìla pye ma
fɔli wa pyɔ wi go na, a pyɔ wi wire tì sigi
lɛ na weri.

35 Ko puŋgo na, a Elize wì si yiri na
yanriyanri wa go nawa, mɛɛ sɔngɔrɔ ma
saa sinlɛ pyɔ wi na naa. Kona, a pyɔ wì si
jiri ma saa ta jirisaga kɔlɔshyɛn, mɛɛ wi
yɛngɛlɛ ke yɛngɛ.

36 A Elize wì si Gehazi wi yeri maa pye
fɔ: «Kari ma sa Sunɛmu ca fɛnnɛ jɔ wi
yeri wa na kan.» A Gehazi wì si saa wi
yeri. A jɛlɛ wì si pan le Elize wi tanla. A
Elize wì suu pye fɔ: «Ma pinambyɔ wi lɛ!»

37 A jɛlɛ wì si saa to Elize wi jegele, maa
yɛgɛ ki jiile wa tara maa gbɔgɔ, mɛɛ jɛn
ma yiri maa pyɔ wi lɛ ma yiri wi ni.

Elize wìla yaakara nda ti woro kaworo ta pye a tì tanla

38 Kona, a Elize wì si sɔngɔrɔ ma kari
wa Giligali ca. Kìla yala ki wagati wi ni,
fuŋgo ki yɛn wa tara ti ni. A Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si
pan ma gbogolo wa Elize wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
A wì suu tunmbyee lefɔnŋɔ wi pye fɔ:
«Yiri ma nɛgɛdaga gbeŋɛ wi taga ma
yaakara sɔgɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan.»

39 Kona, pe ni, a nuŋgba si yiri ma kari
wa wasege ki ni mbe sa sɛgɛwɛrɛ lagaja.
A wì si saa yantirige ka yan, mɛɛ ki pire
ta cɔ maa derege ki yin. Naa wìla kaa
sɔngɔrɔ ma pan ca, a pè siri kɔɔnlɔ kporo
kporo mari le wa nɛgɛdaga wi ni yaakara

sɔgɔworo ti na. Ɛɛn fɔ, lere kpɛ sila ki yaara ti cɛnlɛ li jɛn.
40 Ti peŋgɔlɔ, a pè siri ko mari kan leele
pe yeri pe ka. Naa pàa kaa ti nɛnɛ sanga
ŋa ni, a pè si jɔrɔgɔ ma yo fɔ: «E, Yɛnŋɛlɛ
lere, legboyaraga ki yɛn wa nɛgɛdaga wi
ni.» Kì pye ma, pe sila ya mberi ka.
41 Kona, a Elize wì sho fɔ: «Ye pan
muwɛ ni na kan.» Pè kaa pan pi ni, a wì
si pa ko ma le wa nɛgɛdaga wi ni, mɛɛ yo
fɔ: «Yaa yaakara ti kaan leele pe yeri paa
kaa.» Kì pye ma, yaakara nda tìla pye wa
nɛgɛdaga wi ni, yaripege sila pye wa ti ni
naa.

Elize wìla yaakara kan lere cɛnmɛ yeri

42 Pilige ka, a naŋa wà si yiri wa
Baali Shalisha ca ma pan yarilire fɔnndɔ
koŋgbannda ni Yɛnŋɛlɛ lere wi kan. Tìla
pye buru pyɔ nafa, ŋa pè gbegele ɔrizhi
muwɛ ni, naa bile fɔnŋɔ ni wa wi kasha
ki ni. A Elize wì suu tunmbyee lefɔnŋɔ wi
pye fɔ: «Ki yaakara nda ti yɛɛlɛ leele pe
na peri ka.»
43 Ɛɛn fɔ, a wi tunmbyee wì suu yɔn
sogo ma yo fɔ: «Mi yaa ki yaakara nda
ti yɛɛlɛ mɛlɛ lere cɛnmɛ na?»
Ɛɛn fɔ, a Elize wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ti yɛɛlɛ ki leele mbele pe na peri ka;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Leele pe
yaa ka mbe tin, yaakara ta yaa si koro.› »
44 A tunmbyee wì si yaakara ti tɛgɛ leele
pe yɛgɛ sɔgɔwɔ. A pè ka ma tin, a tà koro
paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo
we.

5

Elize wìla Siri tara fɛnnɛ naŋa Naama wi sagala

1 Siri† tara wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ
to pàa pye naa yinri Naama. Naama wi
tafɔ, wunlunaŋa we, wìla pye naa jate
konaa naa gbogo fɔ jɛŋgɛ; katugu Naama
wo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tɛgɛ ma Siri tara
fɛnnɛ pe shɔ. Ɛɛn fɔ, ki naŋa ŋa wìla pye
maliŋgbɔɔn kotogofɔ, yayɛnwɛ la pye wi
na.
2 Ma si yala, wagati wa ni, Siri tara
fɛnnɛ pèle la yiri ma saa to Izirayɛli
woolo pe na, mɛɛ sumborombyɔ wa yigi
kasopyɔ ma kari wi ni. A pè si saa ki
sumborombyɔ wi kan Naama wi jɔ wi
yeri wi tunmbyee.
3 Pilige ka, a wì suu tafɔ jɛlɛ wi pye fɔ:
«E! Ndɛɛ ki pye na tafɔ Naama wi mbe
ja ya kari wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ŋa
wa Samari ca wi yeri, wi mbe ja ya mboo
yayɛnwɛ pi kɔ wi na.»
4 A Naama wì si saa ki sɛnrɛ ti yɛgɛ
yo wi tafɔ wunlunaŋa wi kan ma yo fɔ:
«Sumborombyɔ ŋa wì yiri wa Izirayɛli
tara, sɛnrɛ nda naa sɛnrɛ nda to wì yo
na kan.»
5 Kona, a Siri tara wunlunaŋa wì suu
yɔn sogo ma yo fɔ: «Yiri ma kari wa
Samari ca. Mi yaa sɛwɛ wa torogo
Izirayɛli tara wunlunaŋa wi kan (mbɔɔn
sɛnrɛ yo wi kan).»

Kì pye ma, a Naama wì si lɛ ma kari
warifuwe culo cɛnmɛ taanri naa nafa
shyɛn ma yiri kɛ (350) ni, naa tɛ culo nafa
taanri ma yiri kɛ ni, konaa bunduye kɛ ni.
6 A Naama wì si kari ki sɛwɛ wi ni ma
saa wi kan Izirayɛli tara wunlunaŋa wi
yeri. Kìla pye ma yɔnlɔgɔ wa ki sɛwɛ wi
ni ma yo fɔ: «Na ki sɛwɛ ŋa maga wi ta,
maga jɛn ma yo fɔ muwi mìlan tunmbyee
Naama wi torogo wa ma yeri, jaŋgo maa
yayɛnwɛ pi kɔ wi na.»

7 Naa Izirayɛli tara wunlunaŋa wìla kaa
sɛwɛ wi kara ma kɔ, a wì suu yɛɛra
yaripɔrɔ ti yigi mari walagi jatere piri
ndorogo ki na, ma sho fɔ: «Muwi mi yɛn
Yɛnŋɛlɛ le le? Mi mbe ya ti lere mbe ku
nakoma mbe yinwege kan lere yeri le, fɔ
a wì tun na yeri ma yo mbege naŋa ŋa
wi yayɛnwɛ pi kɔ wi na? Yege kala na li
wele, yege jɛn ye yo fɔ wi yɛn nala yɔn
jaa, mbe malaga gbɔn na ni win.»
8 Naa Yɛnŋɛlɛ lere Elize wìla kaa ki logo
ma yo fɔ Izirayɛli tara wunlunaŋa wìla wi
yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi, a wì si tun wa
wunlunaŋa wi yeri ma yo pe saa yewe fɔ:
«Yiŋgi na, a mà sɔɔn yaripɔrɔ ti walagi?
Yege naŋa wi torogo laga na kan. Pa wi
yaa ki jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ yɛn
laga Izirayɛli tara.»

† **5:1 5.1:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Siri tara to nuŋgba to pàa pye na yinri Aramu tara.

9 Kona, a Naama wì si pan wi shɔnye naa wi wotoro ŋa shɔn maa tilele wi ni, ma pan ma yere wa Elize wi go yɔn ki na.
10 A Elize wì si lere tun ma yo wi saga yo wi kan fɔ wi kari wi sa woli wa Zhuridɛn gbaan wi ni wolisaga kɔlɔshyɛn, pa wi yaa sagala mbe pye kpoyi.
11 Naa pàa kaa ki yo Naama wi kan, a wì si nawa ŋgban, mɛɛ lɛ na kee wi tara, na yuun fɔ: «Mì jaga yan ndɛɛ ki naŋa ŋa wo jate wi yaa yiri mbe pan na kɔrɔgɔ, mbe yere na na tanla, mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri na kan, mboo kɛɛ ki tagataga wa na yama lara ti na mbanla yayɛnwɛ pi kɔ na na.
12 Naga yɛn ma, Damasi gbaanla wele, Amana gbaan naa Paripari gbaan, poro si mbɔnrɔ Izirayɛli tara gbaanla pe ni fuun pe na wi le? Ki cɛn mi se jɛn na ya sa woli wo wa ni mbe sagala kɛ?» A wì si sɔngɔrɔ ma kari naŋgbanwa ni.
13 Ɛɛn fɔ, a wi tunmbyeele pè si fulo wi tanla ma para wi ni, ma yo fɔ: «Na to, ndɛɛ ki pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yo ma sa kaŋgbanga ka pye, ma se jɛn naga pye le? Pee ka logo wì yo fɔ na maga sa woli ma yaa pye kpoyi.»
14 Kona, a Naama wì si sɔngɔrɔ ma kari wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na, ma saa woli wa wi ni wolisaga kɔlɔshyɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lere wìla ki yo wi kan we. A wi wire tì si kanŋga ma pye paa lefɔnmbile wire yɛn. A wì si sagala ma pye kpoyi†.
15 Kì pye ma, a wì si sɔngɔrɔ ma pan wa Yɛnŋɛlɛ lere wi yeri wo naa mbele fuun pàa pinlɛ wi ni pe ni. Naa wìla ka saa gbɔn wa, a wì si saa yere Yɛnŋɛlɛ lere wi yɛgɛ sɔgɔwɔ ma yo fɔ: «Wele, koni mìgi jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro laga dunruya wi laga ka kpɛ ni na Izirayɛli Yɛnŋɛlɛ lo ma. Koni mi ŋa ma kulonaŋa, mi yɛn naga yarikanra nda ti kaan ma yeri, mɔɔ yɛɛ yaga mari shɔ.»
16 Ɛɛn fɔ, a Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, lo na mi yɛn na tunŋgo piin li kan li mɛgɛ ki na, mi se yaraga ko ka kpɛ shɔ ma yeri.»

A Naama wì suu yɛnri ŋgbanga ma yo wi yɛnlɛ ti na. Ɛɛn fɔ, a Elize wì si je.
17 Kona, a Naama wì sho fɔ: «Kì kaa pye ma se yɛnlɛ mbe yaraga ka kpɛ shɔ na yeri, ki yaga pe ye tara ti taambugɔ ka koli mi ŋa ma kulonaŋa na kan, ki sofilele worosoye shyɛn tuguro bɔ; katugu mi ŋa ma kulonaŋa, mi woro na jaa mbe saraga sogowogo nakoma nayinmɛ saraga wɔ yarisunndo ta yɛgɛ yeri, kaawɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo cɛ yeri.
18 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li mi ŋa ma kulonaŋa na kala yaga ki kala na li ni: ‹Na na tafɔ, wunlunaŋa we, wi kaa yiin wa wi yarisunŋgo Irimɔ ki gbɔgɔgo ki ni mbe fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ mbege gbɔgɔ, na kɛɛ ko wi ma jiige ki na; kona mi fun mi ma fɔli wa yarisunŋgo Irimɔ ki gbɔgɔgo ki ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ li mi ŋa ma kulonaŋa na kala yaga, na mi ka ka sa fɔli wa yarisunŋgo Irimɔ ki gbɔgɔgo ki ni we.› »
19 A Elize wì suu pye fɔ: «Ta kee yɛyinŋge na.»

Kapege ŋga Gehazi wìla pye

Naa Naama wìla kaa yiri le Elize wi tanla ma kari, ma lali jɛnri,
20 a Yɛnŋɛlɛ li lere Elize wi tunmbyee lefɔnnɔ Gehazi wì suu yɛɛ pye fɔ: «Wele, ki Siri tara fɛnnɛ naŋa Naama wì pan yaara nda ni, na tafɔ wii yɛnlɛ mbe yaraga ko ka kpɛ shɔ wi yeri, wì ti ni fuun ti yaga wi kan. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, mi yaa yiri mbe fe ki naŋa ŋa wi puŋgo na mbe sa yaraga ka shɔ wi yeri.»
21 Kona, a Gehazi wì si lɛ ma taga Naama wi puŋgo na. Naa Naama wìla kaa wi yan wila fee na paan wi kɔrɔgɔ, a wì si fyɛɛlɛ ma yiri wa wi wotoro ŋa shɔn maa tilele wi ni ma tigi ma saa wi fili, mɛɛ Gehazi wi yewe ma yo fɔ: «Ki yɛn wa yinŋge le?»
22 A Gehazi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, ki yɛn wa yinŋge. Na tafɔ wo wìlan tun ma yo mbe pan mbege yo ma kan, fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɛnnɛ lefɔnmbɔlɔ shyɛn yiri wa Efirayimu yanwiga tara ti ni ma pan wa wi yeri fɔɔnfɔɔn ŋga na, fɔ ma warifuwe

† **5:14 5.1-14:** Luki 4.27

culo nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo naa bunduye shyɛn kan wi yeri.»

23 A Naama wì sho fɔ: «Ma yɛɛ yaga ma warifuwe culo nafa taanri ma yiri kɛ shɔ.» Naama wìla wi yɛnri ŋgbanga ma yo wi yɛnlɛ wiri shɔ. A wì si warifuwe culo nafa taanri ma yiri kɛ wi le yɛrɛ kasha shyɛn ni mari kan wi yeri konaa bunduye shyɛn pe ni. Wìla ti kan wi tunmbyeele shyɛn yeri, a pèri tugo ma keli Gehazi wi yɛgɛ.

24 Naa Gehazi wìla ka saa gbɔn wa yanwiga ki na, a wì si yaara ti shɔ pe yeri mari tɛgɛ wa go, mɛɛ ki tunmbyeele pe sɔngɔrɔ ma yo paa kee.

25 Ko puŋgo na, a wo jate wì si kari wa wi tafɔ Elize wi yeri. A Elize wì suu yewe ma yo fɔ: «Gehazi, ma yiri se yeri?»

A Gehazi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi ŋa ma tunmbyee, mii kari laga ka kpɛ ni.»

26 Ɛɛn fɔ, a Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Sanga ŋa ni ki naŋa wì yiri wa wi wotoro wi ni ma tigi ma pan mɔɔ fili, na yinnɛ li pye na ye yaan na. Ma yɛgɛ na penjara jasanga, naa yaripɔrɔ, naa oliviye tire kɛrɛ, naa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ, naa simbaala, naa nɛrɛ, naa kulonambala konaa kulojaala jasanga wo wì gbɔn kɛ?

27 Ŋga mà pye yɛɛn ki kala na, Naama wi yayɛnwɛ pi yaa sɔngɔrɔ mbe mara mboro naa ma setirige piile ye na fɔ sanga pyew.»

A Gehazi wì si yiri le Elize wi tanla, yayɛnwɛ pi ni pùu filige lagapyew paa para yɛn.

6

Elize wìla ti a gbɔnlimbyɔ wì yiri tɔnmɔ pi go na

1 Pilige ka, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si Elize wi pye fɔ: «Wele, laga ŋga we maa we yɛɛ gbogolo ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, kì kologo we na koni.

2 Ki yaga we kari wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na, we ni fuun nuŋgba nuŋgba we sa tire nuŋgba nuŋgba kɔn, we laga ka kan wa, we cɛn wa ki ni.»

A Elize wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaa kee.»

3 Ɛɛn fɔ pe ni, a nuŋgba si Elize wi yɛnri ma yo fɔ: «Ki yaga ma pinlɛ woro mbele ma tunmbyeele we ni.»

4 A Elize wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yaa pinlɛ ye ni mbe kari.» A wì si pinlɛ pe ni ma kari. Naa pàa ka saa gbɔn wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na, a pè si tire ti kɔn.

5 Maga ta nuŋgba la pye naa tige ki kɔɔn, a wi gbɔnlimbyɔ wì si fori ma to wa tɔnmɔ pi ni. A wì si gbele ma yo fɔ: «E, na tafɔ, mìgi gbɔnlɔgɔ ŋga ki yɛnri lere wa yeri.»

6 A Yɛnŋɛlɛ lere wì suu yewe ma yo fɔ: «Gbɔnlimbyɔ wi to se yeri?»

A naŋa wì suu tosaga ki naga wi na. Kona, a Elize wì si kanŋgaga kɔn maga wa le ki laga nuŋgba ki na. A gbɔnlimbyɔ wì si yiri tɔnmɔ pi go na teere.

7 Ko puŋgo na, a Elize wì si naŋa wi pye fɔ: «Gbɔnlimbyɔ wi lɛ.» A naŋa wì suu kɛɛ ki sanga maa lɛ.

Elize wìla Siri tara maliŋgbɔɔnlɔ pe yigi kasopiile

8 Ki wagati wi ni, Siri tara wunlunaŋa wìla pye malaga na Izirayɛli woolo pe ni. A wì si para wi tunmbyeele pe ni ma yo fɔ: «Pa mi yaa na maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa laga ŋga nakoma wa laga ŋga ko ni.»

9 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lere wì si tun wa Izirayɛli tara wunlunaŋa wi yeri ma yo fɔ: «Ma yɛɛ yingiwɛ jɛn, maga ka toro wa laga ŋga ko na, katugu Siri tara fɛnnɛ pe yɛn na kee wa.»

10 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si leele torogo ma yo pe sa laga ŋga Yɛnŋɛlɛ lere wìla naga ki kɔrɔsi. Yɛnŋɛlɛ lere wìla Izirayɛli tara wunlunaŋa wi yɛri, a ki pyesaga dama ko ta.

11 A ki wogo kì saa Siri tara fɛnnɛ wunlunaŋa wi nawa pi wɔ wi na fɔ jɛŋgɛ. A wì suu tunmbyeele pe yeri ma pe yewe, ma yo fɔ: «Kopiire fɔ yɛn laga we ni, ŋa wi yɛn Izirayɛli tara wunlunaŋa wi puŋgo na. Ye woro na jaa mboo naga na na wi le?»

12 A wi tunmbyeele nuŋgba suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, lere kpɛ ma we ni. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ

yofɔ Elize ŋa wa Izirayɛli tara, wo wi ma sɛnrɛ nda fuun ma ma yo wa ma wɔnlɔgo ki ni ti yo Izirayɛli tara wunlunaŋa wi kan.»
13 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ye kari, wi yɛn laga ŋga na ye saga wele yege jɛn. Pa mi yaa leele torogo pe saa yigi.»
A ki leele pè si kari, mɛɛ pan maa pye fɔ: «Elize wi yɛn wa Dotan ca.»
14 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì si shɔnye, naa malaga gbɔnwotoroye konaa maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ torogo wa. Poro la saa gbɔn wa ca ki ni yembinɛ li ni, mɛɛ wa ma ca ki maga.
15 Ki goto pinliwɛ pi ni, yirifaga ki na, a Yɛnŋɛlɛ lere wi tunmbyee wì si yiri laga funwa na. Wi mbe wele, mɛɛ maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ pele yan, naa shɔnye konaa malaga gbɔnwotoroye ni, pè ca ki maga. A tunmbyee lefɔnŋɔ wì si gbele ma Yɛnŋɛlɛ lere wi pye fɔ: «E, na tafɔ, we yaa ki pye mɛlɛ?»
16 A Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Maga ka fyɛ, katugu leele mbele pe yɛn we ni pè lɛgɛ ma wɛ pe woolo pe na.»
17 A Elize wì si Yɛnŋɛlɛ yɛnri ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga mala tunmbyee wi yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, jaŋgo wila yaan.» A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tunmbyee lefɔnŋɔ wi yɛngɛlɛ ke yɛngɛ wi na. Wi mbe wele, mɛɛ yanwiga ki yan kì yin lagapyew shɔnye, naa malaga gbɔnwotoroye kasɔn woolo pe ni ma Elize wi maga.
18 A Siri tara fɛnnɛ pè si tigi na paan wa Elize wi yeri. A Elize wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma yɛnfyɔnrɔ wa ki maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ŋga ki na.» A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si yɛnfyɔnrɔ wa ki leele pe na, ma yala Elize wi sɛnyoro ti ni.
19 A Elize wì si pe pye fɔ: «Konɔ li woro lagamɛ, ca ŋga yaa lagajaa ko ma ŋga lagamɛ. Ye taga na na, mi yaa sa ye torogo wa naŋa ŋa yaa lagajaa wi yeri.» A Elize wì si kari pe ni wa Samari ca.
20 Naa pàa ka saa ye wa Samari ca, a Elize wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki leele mbele pe yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, jaŋgo paa yaan.» A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, a pè si pe yɛɛ yan wa Samari ca ki nandogomɔ.
21 Naa Izirayɛli tara wunlunaŋa wìla kaa pe yan, a wì si Elize wi yewe ma yo fɔ: «Na to, mi daga mbe pe gbo le? Mi daga mbe pe gbo le?»
22 A Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Maga ka pe gbo. Na maga kari malaga na ma tokobi nakoma ma sandiga ki ni mbe sa leele mbele yigi kasopiile, ma ma poro gbo le? Koni yaakara naa tɔnmɔ kan pe yeri pe ka pe wɔ; ko puŋgo na, ma pe yaga pe sɔngɔrɔ pe kari pe tafɔ wi kɔrɔgɔ.»
23 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ pe kan, a pè li ma wɔ. Ko puŋgo na, a wì si pe yaga ma yo paa kee. A pè si sɔngɔrɔ ma kari pe tafɔ wi kɔrɔgɔ. Maga lɛ le kona, Siri tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ pe sila pye na paan naa wa Izirayɛli tara.

Fuŋgo la to wa Samari ca ki na

24 Wagati wa ni naa, a Siri tara wunlunaŋa Bɛni Hadadi wì suu maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe gbogolo, mɛɛ kari ma saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa Samari ca ki tanla maga yɔn tɔn.
25 A fuŋgo kà si to wa Samari ca ki ni. Maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga woolo pàa mɔ le ca ki tanla fɔ maga kan sofile wi go† nuŋgba jate pàa pye naga pɛrɛ warifuwe pyɔ nafa tijɛrɛ. Ketenɛ fire† ti kɛɛ yɛnlɛ nuŋgba làa pye warifuwe pyɔ kaŋgurugo.
26 Pilige ka, Izirayɛli tara wunlunaŋa wìla pye na toro wa ca ki mbogo ki go na, a jɛlɛ wà si gbele ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, na shɔ.»
27 A wunlunaŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na Yawe Yɛnŋɛlɛ lo sɔɔn shɔ, mi wo yaa ma shɔ yiŋgi ni? Yarilire ti yɛn na yeri wa yarilire sunsaga nakoma ɛrɛzɛn tɔnmɔ pi yɛn na yeri wa ɛrɛzɛn tɔnmɔ wɔsaga mbe kan ma yeri le?»

† **6:25 6.25:** Sofile wìla pye fyɔngɔ yaraga Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na (Levi 11.2-8; Dete 14.4-8); pe sila daga mbaa wi kara ti kaa. Fuŋgo ŋga kìla to ki kala na, pe sila pye na tanri ki kondɛgɛŋgɛlɛ ke na naa. Pe yɛrɛ la pye na sofile go ŋga kila pye kara ni ki pɛrɛ sɔnŋgbanga na. † **6:25 6.25:** ***Ketenɛ fire,*** **yaakara ta lari pe yeri, nda ti sila leele pe ndanla.**

28 A wunlunaŋa wì suu pye naa fɔ: «Yiŋgi kɔɔn ta?»

A jɛlɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wele, ki jɛlɛ ŋa wìlan pye fɔ: ‹Ma pinambyɔ wi kan woo ka nala, goto mbee na woo wi kan woo ka.›
29 Kì kaa pye ma, a mì silan pinambyɔ wi sɔgɔ, a wòo ka. Ki goto, a mì suu pye fɔ: ‹Pan ma pinambyɔ wi ni woo ka†.› Ɛɛn fɔ, a wì suu pinambyɔ wi lara.»

30 Naa wunlunaŋa wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo jɛlɛ wi yeri, a wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi†, ma si yala wìla pye na toro wa mbogo ki go na. A leele pè suu kɔrɔsi maga yan fɔ jatere piriwɛn yaripɔrɔ wìla le wa wi wunluwɔ yaripɔrɔ ti nɔgɔna.
31 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Na mi si Shafati pinambyɔ Elize wi go ki kɔw nala, Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na.»

32 Ki wagati wi ni, kìla yala Elize wi yɛn ma cɛn wa wi go, ca lelɛɛlɛ pe ni pe yɛn ma cɛn wa wi tanla. A wunlunaŋa wì si leele tun wa wi yeri. Ɛɛn fɔ, sanni pitunŋɔ wi sa gbɔn wa pe na, a Elize wì si lelɛɛlɛ pe pye fɔ: «Ye wele, ki legbolere ŋa wì lere tun wi pan wilan go ki kɔw. Yaa kɔrɔsiri piin, na ki pitunŋɔ wiga pan mbe gbɔn na, ye kɔrɔ ki tɔn, yaga kaa yaga wi ye laga go. Mi yɛn naa tafɔ wi tangala tinmɛ pi nuru wila paan wa wi puŋgo na makɔ.»
33 Ma Elize wi ta wìla pye na para bere, a wunlunaŋa wì si gbɔn wa pe na†; ma sho fɔ: «Na ki ka pye ki jɔlɔgɔ kala na pa li yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbe ya mbanla jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na mɛlɛ naa?»

7

Elize wìla yo fuŋgo ki yaa kɔ

1 A Elize wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti logo. Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Goto anmɛ yɛgɛ, wa Samari ca mbogo yeyɔngɔ ki na, muwɛ mba pì jɛlɛ pe yaa pi culo kɛ wi pɛrɛ warifuwe pyɔ nuŋgba na, mbe ɔrizhi culo nafa wi pɛrɛ warifuwe pyɔ nuŋgba na fun.› »
2 Wunlunaŋa wi kɔrɔsifɔ ŋa wi maa pinlɛlɛ wi ni, a wo si Yɛnŋɛlɛ lere wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ali Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka wegele yɛngɛ wa naayeri mbe yarilire tirige, ki kala cɛnlɛ na li mbe ya pye mɛlɛ?»

A Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma yaa ki yan yɛnlɛ ni, ɛɛn fɔ, ma sege yaara ta ka win.»

Siri tara fɛnnɛ pàa fe ma pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki yaga

3 Ki wagati wi ni, yayɛnwɛ fɛnnɛ tijɛrɛ la pye wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki tanla. A poro si pe yɛɛ pye fɔ: «Yiŋgi na wee koro laga yɛɛn fɔ we sa ku?
4 Na waga yo we ye wa ca nawa, we yaa sa ku wa, katugu fuŋgo ki yɛn wa ca. Na waga si koro lagamɛ, we yaa ku fun. Ki kala na, ye pan we sa we yɛɛ le Siri tara fɛnnɛ pe kɛɛ teere. Na paga we yaga koyi. Na paga si we gbo fun kì kɔ.»
5 A pè si yiri yɔnlɔ ki tosanga wi ni mbe kari wa Siri tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni. Naa pàa ka saa gbɔn wa Siri tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki na, pe mbe wele, ali lere nuŋgba wo sila pye wa.
6 We Fɔ wìla ti a Siri tara fɛnnɛ pè malaga gbɔnwotoroye tinmɛ logo, naa shɔnye tinmɛ konaa maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ tinmɛ ni wa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni. Kì pye ma, a Siri tara fɛnnɛ pè si pe yɛɛ pye fɔ: «Ye wele, Izirayɛli tara wunlunaŋa wo wì saa Hɛti cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa naa Ezhipiti tara wunlunaŋa konaa pe maliŋgbɔɔnlɔ pe lɛ, ma pe sara pe pan pe to we na.»
7 A pè si yiri ma fe yɔnlɔ ki tosanga wi ni, ma pe paara yinrɛ, naa pe shɔnye konaa pe sofilele pe yaga wa cɛnsaga ki ni cɛ, paa yɛgɛ ŋga na kìla pye, mbe ta mbe pe yɛɛ go shɔ.
8 Naa yayɛnwɛ fɛnnɛ pàa ka saa gbɔn wa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki yɔn na, a pè si ye paraga go ka ni ma ka ma wɔ. A pè

† **6:29 6.29:** Dete 28.57 † **6:30 6.30:** Wunlunaŋa wìla wi yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi mbege naga fɔ wi nawa pì tanga wi na. † **6:33 6.33:** Ŋga kì yo fɔ: *Wunlunaŋa wì si gbɔn wa pe na,* sɛwɛɛlɛ pele ni kì yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: A pitunŋɔ wì si gbɔn wa pe na.

si warifuwe, naa tɛ konaa yaripɔrɔ lɛ ma kari ti ni ma saa ti lara. A pè si sɔngɔrɔ naa ma pan, ma ye paraga go ka yɛgɛ ni ma yaara ta lɛ wa, ma saa ti lara.

Yayɛnwɛ fɛnnɛ pàa saa ki yo Izirayɛli tara wunlunaŋa wi kan fɔ Siri tara fɛnnɛ pè fe

9 Ko puŋgo na, a yayɛnwɛ fɛnnɛ pè si pe yɛɛ pye fɔ: «Kala na we yɛn na piin, li woro ma yɔn. Sɛntanra ti yɛn we yeri mbe yo ki nala pilige ŋga ki na. Na waga pyeri, na wee ki yo fɔ sa gbɔn goto lalaaga na, jɔlɔgɔ yaa to we na. Koni yoo kari we saga yɛgɛ yo wunlunaŋa wi go woolo pe kan.»

10 A pè si kari ma saa ca ki yeyɔngɔ kɔrɔsifɔ wa yeri maga kagala ke yɛgɛ yo wi kan ma yo fɔ: «Wè kari wa Siri tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni, ma saa ki yan lere kpɛ wo woro wa. Wee lere magala logo, shɔnye poro naa sofilele poro cɛ pe yɛn wa pɔsara, konaa paara yinrɛ ti ni wa ti yɔngɔlɔ ke ni.»

11 A ca ki yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pè si lere wa yeri wa ca nawa ma yo wi saga kagala ke yɛgɛ yo wunlunaŋa wi go woolo pe kan.

12 Naa wunlunaŋa wìla kaa ki logo, a wì si yiri yembinɛ li ni maga yo wi legbɔɔlɔ pe kan fɔ: «Siri tara fɛnnɛ pe yɛn na ŋga piin we na, mi yaa ki yɛgɛ yo ye kan. Naa pège jɛn ma yo fuŋgo to we na, ko pè yiri wa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni ma saa lara wa yan na singi, ma pe yɛɛ pye fɔ: ‹Na paga ka yiri wa ca ki ni, we yaa pe yigi weele mbe ye pe ni wa ca.› »

13 A wi legbɔɔlɔ nuŋgba suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Shɔnye mbele pè koro go na, ye ti we kaŋgurugo lɛ pe ni, we leele pele tun wa ca. Pe kari o, pee kari o, ki ni fuun ki yɛn ja, katugu pe yɛn paa Izirayɛli woolo mbele pe yɛn go na pe yɛn. Pe yɛn kunwɔ pi yɔn na paa ca woolo pe ni fuun pe yɛn. Ye ti we leele pele tun ki shɔnye pe na, pe sa ŋga ki yɛn wa ki wele.»

14 Kì pye ma, a pè si malaga gbɔnwotoroye shyɛn gbɛgɛlɛ naa pe shɔnye pe ni. A wunlunaŋa wì si leele pele tun pe sa Siri tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki wele. Wìla pe pye fɔ: «Ye kari ye saga kala li wele.»

15 A pè si taga Siri tara maliŋgbɔɔnlɔ pe na, fɔ ma saa gbɔn wa Zhuridɛn gbaan wi na. Pe mbe wele, mɛɛ konɔ li yan lì yin yaripɔrɔ naa yaara nda Siri tara fɛnnɛ pàa fyɛɛlɛ ma fe ma wa ti ni. Kì pye ma, a pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ ma saa ki yɛgɛ yo wunlunaŋa wi kan.

16 Kona, a leele pè si yiri ma kari wa Siri tara fɛnnɛ pe cɛnsaga ki ni ma saa ki san ma yaara ti koli. Kì pye ma, muwɛ mba pì jɛlɛ pi culo kɛ pàa pye naa pɛrɛ warifuwe pyɔ nuŋgba na, na ɔrizhi culo nafa wi pɛrɛ fun warifuwe pyɔ nuŋgba na, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.

17 Wunlunaŋa wi kɔrɔsifɔ ŋa wi maa pinlɛlɛ wi ni, wo wunlunaŋa wìla tɛgɛ wila ca ki yeyɔngɔ ki kɔrɔsi. Ɛɛn fɔ, naa leele pàa kaa na gbinri wa yeyɔngɔ ki na, a pè suu tangala maa gbo, ma yala Yɛnŋɛlɛ lere wìla sɛnrɛ nda yo ti ni, naa wunlunaŋa wìla kari wa wi yeri we.

18 Ki sanga wi ni, Yɛnŋɛlɛ lere wìla wunlunaŋa wi pye fɔ: «Goto anmɛ yɛgɛ, muwɛ mba pì jɛlɛ pe yaa pi culo kɛ wi pɛrɛ warifuwe pyɔ nuŋgba na, mbe ɔrizhi culo nafa wi pɛrɛ warifuwe pyɔ nuŋgba na fun, wa Samari ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na.»

19 Ma si yala wunlunaŋa wi kɔrɔsifɔ wìla Yɛnŋɛlɛ lere wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ali Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka wegele yɛngɛ wa naayeri mbe yarilire tirige, ko kala cɛnlɛ na lo mbe ya pye mɛlɛ?» Koyi Elize wìla wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma yaa ki yan yɛnlɛ ni, ɛɛn fɔ ma sege yaara ta ka.»

20 Ko kala lo làa pan ma naŋa wi ta kaselege, katugu ca woolo pàa wi tangala wa ca ki yeyɔngɔ ki na maa gbo.

8

Sunɛmu ca fɛnnɛ jɔ wi yaara tìla sɔngɔrɔ ma kan wi yeri

1 Kona, Elize wìla jɛlɛ ŋa pinambyɔ yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni[†], a Elize wì si para wi ni maa pye fɔ: «Yiri mboro naa ma go woolo pe ni, ye kari ye sa cɛn laga ŋga ka ye ndanla; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ

[†] **8:1 8.1:** 2 Wunlu 4.8-37

li yaa fuŋgo wa laga tara ti ni. Fuŋgo ki yaa to laga tara ti ni fɔ sa gbɔn yɛlɛ kɔlɔshyɛn.»

2 Kì kaa pye ma, a jɛlɛ wì si yiri maga pye ma yala Yɛnŋɛlɛ lere wi sɛnyoro ti ni. Wìla yiri ma kari wo naa wi go woolo pe ni ma saa cɛn wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara, ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ kɔlɔshyɛn.

3 Yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ke toroŋgɔlɔ, a jɛlɛ wì si yiri wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara ma pan wa pe tara. A wì si kari ma saa wunlunaŋa wi yɛnri wuu saga, jaŋgo poo go konaa wi kɛrɛ ti sɔngɔrɔ wi na.

4 Kìla yala wunlunaŋa wìla pye na para Yɛnŋɛlɛ lere wi tunmbyee lefɔnŋɔ Gehazi wi ni na yuun fɔ: «Kagbɔgɔlɔ ŋgele fuun Elize wì pye ke yɛgɛ yo na kan.»

5 Ma Gehazi wi ta wìla pye naga yɛgɛ yuun wunlunaŋa wi kan yɛgɛ ŋga na Elize wìla gboo wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, jɛlɛ ŋa Elize wìla wi pinambyɔ wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, a wì si pan ma wunlunaŋa wi yɛnri wuu saga, jaŋgo poo go naa wi kɛrɛ ti sɔngɔrɔ wi na. A Gehazi wì sho fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, jɛlɛ wowi ŋa yɛɛn. Wi pinambyɔ ŋa Elize wìla wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni wowi ŋa yɛɛn fun.»

6 A wunlunaŋa wì si jɛlɛ wi yewe, a jɛlɛ wì sigi kagala ke yɛgɛ yo wi kan. A wunlunaŋa wì suu tunmbyee wa pinlɛ jɛlɛ wi ni, maa pye fɔ: «Kari, ma ti yaraga ŋga fuun ki yɛn ki jɛlɛ ŋa wi wogo ki sɔngɔrɔ wi na, konaa tɔnli ŋa fuun wì yiri wa kɛrɛ ti ni, maga lɛ pilige ŋga ni wì yiri laga tara ti ni fɔ ma pan ma gbɔn nala na.»

Hazayɛli wìla pye Siri tara ti wunlunaŋa

7 Ko puŋgo na, a Elize wì si kari wa Damasi ca. Kìla yala Siri tara wunlunaŋa Bɛni Hadadi wi yɛn na yaa. A pè si saa ki yo wi kan fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lere wì pan laga.»

8 A Siri tara wunlunaŋa wì si Hazayɛli wi pye fɔ: «Yarikanga lɛ ma kari wa Yɛnŋɛlɛ lere wi yeri, ma saa pye wi Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe na kan na kaa pye mi yaa yiri ki yama mba pi na.»

9 Kì kaa pye ma, a Hazayɛli wì si yiri ma kari wa Elize wi yeri. Wìla Damasi ca yarijɛndɛ ta lɛ mbe sa kan Elize wi yeri. Wìla ti taga yɔngɔmɛye nafa shyɛn na ma kari ti ni. Naa wìla ka saa gbɔn wa Elize wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, a wì sho fɔ: «Ma tunmbyee Bɛni Hadadi, Siri tara wunlunaŋa wo wìlan tun laga ma yeri, fɔ mbe pan mbɔɔn yewe na kaa pye wi yaa yiri wi yama mba pi na.»

10 A Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kari ma saga yo wi kan fɔ ki woro nala kɔɔn shyɛn, wi yaa sagala. Ɛɛn fɔ kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi naga na na fɔ wi yaa ku.»

11 Ko puŋgo na, a Yɛnŋɛlɛ lere wì suu yɛngɛlɛ ke kan Hazayɛli wi na maa wele ma mɔ, fɔ a kì fɛrɛ wa Hazayɛli wi na; kona, a Yɛnŋɛlɛ lere wi nɛɛ gbele.

12 A Hazayɛli wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, na tafɔ ma nɛɛ gbele?»

A Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yɛn na gbele, katugu kapege ŋga ma yaa ka pye Izirayɛli woolo pe na mìgi jɛn. Ma yaa ka kasɔn le pe cagbɔrɔ nda pè malaga sigemboro kan mari maga ti ni, mbe pe lefɔnmbɔlɔ pe gbo tokobi ni, mbe pe piile tumɔmbɔlɔ pe tɔngɔ konaa mbe pe kugbɔrɔ fɛnnɛ pe lara ti walagi pe na†.»

13 A Hazayɛli wì sho fɔ: «Mi ŋa ma tunmbyee, mi yɛn ambɔ fɔ mbe sigi kagbɔlɔ na li pye? Mi ŋa mi woro yaraga ka, ndɛɛ pyɔn bɔkɔ.»

A Elize wì suu pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi naga na na fɔ ma yaa ka pye Siri tara ti wunlunaŋa†.»

14 Kona, a Hazayɛli wì si yiri le Elize wi tanla ma sɔngɔrɔ wa wi tafɔ wi yeri. A wi tafɔ wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi Elize wì yo ma kan?»

A Hazayɛli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wì yo fɔ ma yaa yiri ma yama pi na.»

15 Ki goto, a Hazayɛli wì si paritɔnŋgɔ lɛ maga le tɔnmɔ, mɛɛ wunlunaŋa wi yɛgɛ ki tɔn ki ni maa wɔnwɔn pi kɔn wi na, a wì si ku. Kì pye ma, a Hazayɛli wì si cɛn wunluwɔ wa wi yɔnlɔ.

† **8:12 8.12:** 2 Wunlu 10.32-33; 13.3-7,22-23 † **8:13 8.13:** 1 Wunlu 19.15

Zhuda tara wunlunaŋa Yoramu wi sanga
(2 Kuro 21.1-20)

16 Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi
pinambyɔ Yoramu wi wunluwɔ pi yɛlɛ
kaŋgurugo wolo li ni, a Zhuda tara wun-
lunaŋa Zhozafati wi pinambyɔ Yoramu wì
si cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara.
17 Wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri
shyɛn, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ
kɔlɔtaanri wìla pye wunluwɔ pi na wa
Zheruzalɛmu ca.
18 Izirayɛli tara wunlumbolo pàa tanga
konɔ na na, lo wìla tanga li na, paa yɛgɛ
ŋga na Ashabu go woolo pàa ki pye we,
katugu Ashabu sumborombyɔ wo wawi
wìla pɔri wi jɔ. Ŋga ki yɛn kapege Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye.
19 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye na
jaa mbe Zhuda tara ti tɔngɔ wi tunmbyee
Davidi wi kala na, katugu làa yɔn fɔlɔ kɔn
wi yeri mbe ti wi setirige piile wa mbaa
taa pe ni mbaa cɛɛn wunluwɔ pi na sanga
pyew†.
20 Yoramu wi wunluwɔ sanga wi ni, a
Edɔmu cɛnlɛ woolo pè si yiri ma je Zhuda
tara fanŋga ki na, ma wunluwɔ wa tɛgɛ
pe yɛɛ go na†.
21 A Yoramu wì si yiri ma kari wi malaga
gbɔnwotoroye pe ni fuun pe ni wa Zayiri
ca. Ki yembinɛ li ni, a wì si saa to Edɔmu
cɛnlɛ woolo pe na ma malaga gbɔn pe ni.
Ɛɛn fɔ, a poro si pan ma wa maa maga,
wo naa wi malaga gbɔnwotoroye teele pe
ni. Kona, a Yoramu wi maliŋgbɔɔnlɔ pè
si fe ma kari pe tara.
22 Maga lɛ le ko na, Edɔmu cɛnlɛ woolo
pè si yiri ma je Zhuda tara woolo pe
fanŋga ki na, ali ma pan ma gbɔn nala.
Ki wagati nuŋgba wi ni, Libina ca woolo
pàa yiri ma je fun.
23 Yoramu wi kapyegele sanŋgala
konaa kagala ŋgele fuun wìla pye, ke yɛn
ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo
pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
24 Ko puŋgo na, a Yoramu wì si ku ma
taga wa wi tɛlɛye pe na, a pè suu le wa wi
tɛlɛye pe fanga ki ni wa Davidi ca. A wi
pinambyɔ Ahaziya wì si cɛn wunluwɔ pi
na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Ahaziya wi sanga
(2 Kuro 22.1-6)

25 Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi
pinambyɔ Yoramu wi wunluwɔ pi yɛlɛ
kɛ ma yiri shyɛn wolo li ni, a Yoramu
pinambyɔ Ahaziya wì si cɛn wunluwɔ pi
na Zhuda tara ti go na.
26 Ahaziya wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri
shyɛn mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda
tara ti go na. Yɛlɛ nuŋgba wìla pye
wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi
nɔ pàa pye naa yinri Atali. Atali wìla
pye Izirayɛli tara wunlunaŋa Omiri wo
pishyɛnwoo.
27 Ashabu go woolo pàa tanga konɔ na
na, lo wìla tanga li na, ma ŋga ki yɛn
kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ki pye paa
Ashabu go woolo pe yɛn; katugu wìla yɔn
finliwɛ le Ashabu wi ni maa go woo wa
pɔri.
28 Ahaziya wìla pinlɛ ma kari Ashabu
pinambyɔ Yoramu wi ni ma saa malaga
gbɔn Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wi ni,
wa Aramɔti ca, wa Galaadi tara. A Siri
tara fɛnnɛ pè si Yoramu wi wɛlɛgɛ.
29 Siri tara fɛnnɛ pàa Yoramu wi wɛlɛgɛ
lara nda na, naa wìla pye na malaga
ki gbɔɔn Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli
wi ni wa Arama ca, a Yoramu wì si
sɔngɔrɔ wa Zhizireyɛli ca ma saa ti fɔfɔ.
Kona, a Zhuda tara wunlunaŋa Yoramu
wi pinambyɔ Ahaziya wì si kari ma saa
Ashabu pinambyɔ Yoramu wi wele wa
Zhizireyɛli ca, katugu wìla pye na jɔlɔ fɔ
jɛŋgɛ.

9

Pàa sinmɛ kpoyi wo Yehu wi na maa tɛgɛ Izirayɛli tara ti wunlunaŋa

1 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Elize
wìla Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
fɔrɔgɔfɛnnɛ wa yeri maa pye fɔ: «Yiri
ma yaripɔrɔ le mɔɔ kurusijara wi pɔ†,

† **8:19 8.19:** 1 Wunlu 11.36 † **8:20 8.20:** Zhenɛ 27.40 † **9:1 9.1:** Yiri ma yaripɔrɔ le mɔɔ kurusijara wi pɔ: Ko kɔrɔ wo yɛn mɔɔ yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe ŋga ma daga mbe pye ki pye.

maga sinmɛ kugbolo na li lɛ, ma kari wa Aramɔti ca, wa Galaadi tara.
2 Na maga sa gbɔn wa, ma kari
wa Nimishi pinambyɔ Zhozafati wi
pinambyɔ Yehu wi yeri, ma saa yeri ma
yiri wi ni wa wi nimbiile pe sɔgɔwɔ, ma
kari wi ni yumbyɔ wa ni ye yɛ.
3 Kona, ma sinmɛ kugbolo li lɛ maa
wo wa wi go ki na, ma sho fɔ: ‹Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo li yɛn naga sinmɛ mba pi
wuun ma go ki na mbɔɔn tɛgɛ Izirayɛli
tara ti wunluwɔ. Ko puŋgo na, ma kɔrɔ
ki yɛngɛ ma fe ma yiri, maga ka mɔ wa.›
»
4 A lefɔnŋɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì
si yiri ma kari wa Aramɔti ca, wa Galaadi
tara.
5 Naa wìla ka saa gbɔn wa, wi mbe
wele mɛɛ maliŋgbɔɔnlɔ teele pe yan pè
gbogolo na finliwɛ piin. A wì sho fɔ: «Na
to, sɛnrɛ yɛn na yeri mbe yo ma kan.»
A Yehu wì sho fɔ: «We ni ambɔ maa
piin?»
A wì sho fɔ: «Mboro mi yɛn na piin na
to.»
6 A Yehu wì si yiri ma ye wi ni wa go.
A lefɔnŋɔ wì si sinmɛ pi wo wa wi go ki
na, mɛɛ wi pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Mi yɛn naga sinmɛ mba pi wuun ma
go ki na mbɔɔn tɛgɛ Izirayɛli woolo pe
wunluwɔ, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, na woolo
pe wunluwɔ†.
7 Ma yaa kɔɔn tafɔ Ashabu wi go woolo
pe gbo. Ki ka pye ma, mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, na yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ naa na tun-
mbyeele sanmbala mbele fuun Yezabɛli
wìla gbo, mi yaa pe gbokala li kayaŋga
ki wɔ pe ni.
8 Ashabu wi go woolo pe ni fuun pe
yaa ku mbe wɔ wa. Nambala mbele fuun
pe yɛn Ashabu wi go woolo, leseele naa
kulolo, mi yaa pe ni fuun pe tɔngɔ mbe
pe wɔ laga Izirayɛli tara.
9 Mi yaa Ashabu go woolo pe pye
paa Nebati pinambyɔ Yerobowamu wi go
woolo pe yɛn, konaa paa Ahiya pinambyɔ
Bayesha wi go woolo pe yɛn†.
10 Pyɔɔnlɔ pe yaa ka Yezabɛli gboo wi
ka wa Zhizireyɛli ca kɛrɛ ti ni. Lere se
ka ta mboo gboo wi le.› » Ko puŋgo na,
a lefɔnŋɔ wì si kɔrɔ ki yɛngɛ, mɛɛ fe ma
kari†.
11 Naa Yehu wìla kaa sɔngɔrɔ ma saa
gbɔn wa wi tafɔ wi maliŋgbɔɔnlɔ teele pe
na, a pè suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi wa? Ki
yarafɔ ŋa wì pan laga ma yeri yiŋgi wogo
na?»
A Yehu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yoro yɛrɛ yège lere cɛnlɛ ŋa wi jɛn naa
wi sɛnyoro ti ni.»
12 Ɛɛn fɔ, a pè si Yehu wi pye naa fɔ:
«Kaselege ma. Ŋga ki yɛn wa, ki yo we
kan!»
Kona, a Yehu wì sho fɔ: «Sɛnrɛ nda naa
nda to ki lefɔnŋɔ wì yo na kan. Wìlan pye
ma yo fɔ: Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga yuun
na kan fɔ: ‹Mi yɛn naga sinmɛ mba pi
wuun wa ma go ki na mbɔɔn tɛgɛ Izirayɛli
tara ti wunluwɔ.› »
13 Ki sɛnrɛ ti logoŋgɔlɔ, a maliŋgbɔɔnlɔ
teele pè si pe derigbɔrɔ ti wɔwɔ mari jan
Yehu wi jegele wa yeyɔngɔ ki lugusara ti
na, a wì si lugu ma yere ti na. Ko puŋgo
na, a pè si mbanlaga ki win mɛɛ jɔrɔgɔ
ma yo fɔ: «Wunlunaŋa Yehu.»

Yehu wìla yiri Yoramu naa Ahaziya pe kɔrɔgɔ

14 Kona, a Zhozafati pinambyɔ Yehu
ŋa wìla pye Nimishi wi pishyɛnwoo wì
si yɔn le Yoramu wi na. Ki wagati wi
ni, kìla yala Yoramu wo naa Izirayɛli
tara maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pàa pye na
Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki kɔrɔsi
Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wi kala na.
15 Ɛɛn fɔ wunlunaŋa Yoramu wo la
sɔngɔrɔ ma kari wa Zhizireyɛli ca mbe
saa wɛlɛgɛsara ti fɔ, to nda Siri tara fɛnnɛ
pàa wi wɛlɛgɛ, naa wìla pye na malaga ki
gbɔɔn Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wi ni
we.
Ko Yehu wìla ki yo wi maliŋgbɔɔnlɔ
teele yɛɛnlɛ pe kan fɔ: «Na ki ka pye yaa
jaa mbe pye wunluwɔ, lere wa kpɛ ka ka
yiri laga ca mbe saga sɛnrɛ nda ti yari wa
Zhizireyɛli ca.»
16 Ko puŋgo na, a Yehu wì si yiri ma
lugu wi wotoro ŋa shɔn maa tilele wi na,
ma kari wa Zhizireyɛli ca, katugu Yoramu

† **9:6 9.6:** 1 Wunlu 19.6 † **9:9 9.9:** 1 Wunlu 15.29; 16.11-12 † **9:10 9.10:** 1 Wunlu 21.23

wìla pye wa yaŋa. Zhuda tara wunlunaŋa Ahaziya wìla kari wa sa Yoramu wi wele.
17 Ca ki kɔrɔsifɔ ŋa wìla pye wa Zhizireyɛli ca sanŋgazo wi go na na laga ki kɔrɔsi, naa wìla kaa wele, mɛɛ janwa wa yan wìla paan wa Yehu wi ni. A wì sho fɔ: «Na yɛgɛ yɛn janwa wa na wila paan.» A Yoramu wì sho fɔ: «Ye shɔn fevɔ wa tun wi sa pe fili wi pe yewe fɔ: ‹Ye yɛn na paan yɛyinŋge panga le?› »
18 Kì pye ma, a shɔn fevɔ wì si kari ma saa Yehu wi fili, mɛɛ wi pye fɔ: «Wunlunaŋa wì yo fɔ ma yɛn na paan yɛyinŋge panga le?»
A Yehu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɛyinŋge ko yaa yiŋgi yɔn mboro kan? Toro ma taga na puŋgo na.»
A ca ki kɔrɔsifɔ wì sigi yo wunlunaŋa wi kan fɔ: «Shɔn fevɔ wì kari ma saa gbɔn wa pe na, ɛɛn fɔ wii sɔngɔrɔ mbaa paan.»
19 A Yoramu wì si shɔn fevɔ wa yɛgɛ tun wa pe yeri naa. A wo si kari ma saa gbɔn wa pe na, ma sho fɔ: «Wunlunaŋa wì yo fɔ ye yɛn na paan yɛyinŋge panga le?»
A Yehu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɛyinŋge ko yaa yiŋgi yɔn mboro kan? Toro ma taga na puŋgo na waa kee.»
20 A ca ki kɔrɔsifɔ wì sho naa fɔ: «Wì kari ma saa gbɔn wa pe na. Ɛɛn fɔ wii sɔngɔrɔ mbaa paan. Janwa wi yɛgɛ sinfɔ wi wotoro felɔmɔ pì yiri Nimishi pishyɛnwoo Yehu wi wotoro felɔmɔ pi kɔrɔgɔ; katugu wi yɛn naa fee paa go yirifɔ yɛn.»
21 Kona, a Yoramu wì sho fɔ: «Yanla malaga gbɔnwotoro ŋa shɔn maa tilele wi gbɛgɛlɛ na kan.» A pè suu gbɛgɛlɛ wi kan. A Izirayɛli tara wunlunaŋa Yoramu, naa Zhuda tara wunlunaŋa Ahaziya wi ni, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si yiri ma lugu wa wotoroye mbele shɔnye maa tilele pe ni ma kari sa Yehu wi fili. A pè si saa wi ta wa Zhizireyɛli ca fɛnnɛ naŋa Nabɔti wi kɛrɛ†.
22 Naa Yoramu wìla kaa Yehu wi yan sanga ŋa ni, a wì sho fɔ: «Yehu, maa paan yɛyinŋge panga gbari?»
A Yehu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɛyinŋge le? Yiŋgi yɛyinŋge yi ko? Ko ka woro wa, mbege ta ma nɔ Yezabɛli wi yɛn na yarisunndo gbogo konaa na lekara kapyere ti piin bere we?»
23 Kona, a Yoramu wì suu wotoro wi yɛgɛ kaw na fee, mɛɛ Ahaziya wi pye fɔ: «Ma yɛɛ yigi Ahaziya, pè we fanla.»
24 Ɛɛn fɔ, a Yehu wì suu sandiga ki lɛ ma Yoramu wi wɔn wa wi puŋgo na, wa wi pajoro ti filisaga ki na. A wanla lì suu sunndo wi furu ma yiri. A Yoramu wì si wɔ ma to wa wi wotoro wi ni.
25 A Yehu wì suu tunmbyee Bidikari wi pye fɔ: «Wi gboo wi wɔ maa wa wa Zhizireyɛli ca fɛnnɛ naŋa Nabɔti wi kɛrɛ ti ni, mɛɛ ma yɛɛ nawa to ki na, wagati ŋa ni mi naa mboro wàa pye we yɛɛ ni wa wotoro ŋa shɔn maa tilele wi ni wi to Ashabu wi puŋgo na, ki jɔlɔgɔ sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ma wa wi na, fɔ:
26 ‹Yunmbaan mìla Nabɔti naa wi pinambiile pe kasanwa pi yan. Mi yaa ki kala cɛnlɛ nuŋgba li pye ma na wa ki kɛrɛ nuŋgba ti ni. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma†.› Ki kala na, wi lɛ maa wa wa kɛrɛ nawa mbe yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.»
27 Naa Zhuda tara wunlunaŋa Ahaziya wìla kaa ki yan ma, a wì si Bɛti Hagani laga konɔ li lɛ ma fe ma kari. A Yehu wì si taga wi na naa puro, mɛɛ ki yo wi woolo pe kan ma yo poo wɔn wa wi wotoro ŋa shɔn maa tilele wi ni. A pè suu wɔn maga ta wi yɛn wa Guri laga ki na, wa Yibileyamu ca ki tanla. A wì si fe ma kari wa Megido ca ma saa ku wa.
28 A wi tunmbyeele pè suu gboo wi lɛ maa le wotoro ŋa shɔn maa tilele wa ni, ma kari wi ni wa Zheruzalɛmu ca. Pàa saa wi le wa wi fanga ki ni, ma pinlɛ wi tɛlɛye pe ni, wa Davidi ca.
29 Ashabu pinambyɔ Yoramu wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wolo li ni, a Ahaziya wì si cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara.

Yehu wìla Yezabɛli wi gbo

30 Kona, a Yehu wì si saa ye wa Zhizireyɛli ca. Naa Yezabɛli wìla kaa ki wogo ki logo, a wì si yiri ma kale le,

† **9:21 9.21:** 1 Wunlu 21.1-16 † **9:26 9.26:** 1 Wunlu 21.19

maa go ki gbegele, mɛɛ saa yere wa wi sanŋgazo fenɛtiri wi tanla na wele.
31 Naa Yehu wìla ka saa gbɔn wa ca
ki yeyɔngɔ ki na, a Yezabɛli wì suu pye
fɔ: «Ma yɛn na paan yɛyinŋge na gbari,
mboro Zimiri fɔnŋɔ ŋa we? Mboro ŋa
mɔ̀ɔ tafɔ wi gbo we.»
32 A Yehu wì suu yɛgɛ ki yirige ma wele
wa fenɛtiri wi yeri, mɛɛ yo fɔ: «Ambɔ wi
yɛn wa naayeri ma pye na ni? Ambɔ fɔ?»
Kona, a wunluwɔ go tunmbyeele shyɛn
nakoma taanri si pan ma fɛlɛgɛ ma Yehu
wi wele wa fenɛtiri wi ni laga tara.
33 A Yehu wì si pe pye fɔ: «Yoo wɔnrɔgɔ
yoo jan wa fenɛtiri wi ni.» A pè si Yezabɛli
wi wɔnrɔgɔ maa jan laga tara na. A wi
kasanwa pì si janri ma wo ca mbogo ki
na konaa shɔnye pe na. A Yehu wì si lugu
wi na wotoro wi ni, maa tangala ma toro.
34 Kona, a Yehu wì si ye wa ca ma saa li
ma wɔ. Ko puŋgo na, a wì suu woolo pe
pye fɔ: «Ye kari ye sa ki jɛlɛ daŋga fɔ ŋa
wi kala li yɛgɛ wɔ, yoo le, katugu wi yɛn
wunlunaŋa wo sumborombyɔ†.»
35 A pè si yiri ma kari saa le. Ɛɛn
fɔ, pe sila sa yaraga ka yan wa, kaawɔ
wi yuŋgɔrɔgɔ, naa wi tɔɔrɔ konaa wi
kɛndagala koro pàa yan.
36 A pè si sɔngɔrɔ ma saa ki yo Yehu wi
kan. A Yehu wì sho fɔ: «Ko sɛnrɛ to Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa yo li tunmbyee Tishibe ca
fɛnnɛ naŋa Eli wi kan ma yo fɔ: ‹Pyɔɔnlɔ
pe yaa ka Yezabɛli wi wire kara ti ka wa
Zhizireyɛli ca kɛrɛ ti ni†.
37 Yezabɛli gboo wi yaa ka pye paa
fyɔngɔ yɛn wa tara ti na, wa Zhizireyɛli ca
kɛrɛ ti ni, fɔ yɛrɛ leele pe se ka ya mbaa
ki yuun fɔ: Yezabɛli wi ŋa.› »

10

Yehu wìla Ashabu go woolo pe gbo

1 Ashabu wi setirige pinambiile nafa
taanri ma yiri kɛ la pye ma cɛn wa Samari
ca. A Yehu wì si sɛwɛɛlɛ yɔnlɔgɔ ma
pele torogo wa Samari ca, ma pele torogo
wa Zhizireyɛli ca teele pe yeri, ma pele
torogo wa ca lelɛɛlɛ pe yeri konaa ma
pele torogo wa Ashabu wi setirige piile
pe gbegelefɛnnɛ pe yeri. Kìla pye ma
yɔnlɔgɔ wa sɛwɛɛlɛ pe ni ma yo fɔ:
2 «Koni ye tafɔ wunlunaŋa wi pinambi-
ile pe yɛn wa ye ni, naa wotoroye poro
naa shɔnye pe ni, malaga sigemboro yɛn
ma ye ca ki maga, maliŋgbɔnyaara yɛn
wa ye yeri fun. Ki kala na, na ki sɛwɛ ŋa
wi ka gbɔn wa ye na sanga ŋa ni,
3 ye ye tafɔ wi setirige pinambiile pe
wele, yaga ŋa yan jɛnŋɛ konaa ma kala
jɛn pe ni fuun na, yoo tɛgɛ wunluwɔ pi
na wi to wi yɔnlɔ. Kona ye sila malaga
gbɔɔn ye tafɔ wi go woolo pe kan.»
4 Ki sɛwɛ wi karaŋgɔlɔ, a pè si fyɛ fɔ
jɛŋgɛ mɛɛ yo fɔ: «Ye wele, wunlumbolo
shyɛn† poro si ya yere mboo sige, woro
wo mbe ya yere mboo sige mɛlɛ?»
5 Kona ŋa wi yɛn ma cɛn wunlunaŋa
wi go ki go na, naa cafɔ wi ni, naa ca
lelɛɛlɛ pe ni konaa wunlunaŋa wi piile pe
gbegelefɛnnɛ pe ni, pè si tunŋgo torogo
wa Yehu wi yeri ma yo fɔ: «We yɛn ma
tunmbyeele, maga sɛnrɛ nda fuun yo we
kan, to we yaa tanga ti na. We se lere
wa tɛgɛ wunluwɔ, ŋga kɔɔn ndanla ma
ko pye.»
6 A Yehu wì si sɛwɛ shyɛn woo torogo
wa pe yeri ma yo fɔ: «Na kaa pye ye
yɛn na ni, na kaa pye yaa jaa mbe tanga
na sɛnrɛ ti na, ye ye tafɔ wi setirige
pinambiile pe ni fuun pe yinrɛ ti kɔlɔgi
ye pan ti ni na kan laga Zhizireyɛli ca goto
anmɛ yɛgɛ.»

Ma si yala wunlunaŋa wi setirige
pinambiile nafa taanri ma yiri kɛ pàa pye
wa ca ki legbɔɔlɔ pe sɔgɔwɔ, a paa pe
koro.
7 Naa sɛwɛ wìla kaa gbɔn wa pe na, a pè
si wunlunaŋa wi pinambiile nafa taanri
ma yiri kɛ pe yigi ma pe kɔnlɔgi, mɛɛ pe
yinrɛ ti kɔlɔgi mari le kanjara ni, ma kari
ti ni wa Yehu wi yeri wa Zhizireyɛli ca.
8 A pitunŋɔ wì si pan maga yɛgɛ yo Yehu
wi kan fɔ pè pan wunlunaŋa wi setirige
pinambiile pe yinrɛ ti ni. Kona, a Yehu
wì sho fɔ: «Ye sa pe yinrɛ ti tɛgɛ tɛgɛsaga
shyɛn wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na fɔ sa
gbɔn goto pinliwɛ ni.»

† **9:34 9.34:** 1 Wunlu 16.31 † **9:36 9.36:** 1 Wunlu 21.23 † **10:4 10.4:** Wunlumbolo shyɛn mbele paa piin Yoramu naa Ahaziya poro la wɛlɛ (2 Wunlu 9.22-28).

9 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Yehu wì si yiri
ma yere janwa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ ma yo fɔ:
«Yoro wo na, ye yɛn lesinmbele. Mi wo
na, mì yɔn le na tafɔ wi na maa gbo. Ɛɛn
fɔ ambɔ wi mbele poro pe ni fuun poro
gbo?
10 Koni ye daga mbege jɛn fɔ sɛnrɛ nda
fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ma wa Ashabu
wi go woolo pe na, ta se koro na ti siri yɛɛ
yɔn fili. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo
li tunmbyee Eli wi kan, a wìri yo, tìri yɛɛ
yɔn fili†.»
11 Ashabu wi go woolo mbele fuun pàa
koro wa Zhizireyɛli ca, Yehu wìla pe ni
fuun pe gbo, naa wi legbɔɔlɔ pe ni, naa
wi jɛnfɛnnɛ konaa wi saraga wɔfɛnnɛ pe
ni. Ali lere nuŋgba wi sila wo yaga†.
12 Ko puŋgo na, a Yehu wì si yiri ma
kari wa Samari ca. Maa ta wa konɔ, a wì
si saa gbɔn wa Bɛti Ekɛdi ca, ko ŋga ki yɛn
yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe finliwɛ pyesaga ye.
13 A Yehu wì si saa Zhuda tara wunlu-
naŋa Ahaziya wi go woolo pele yan wa;
a wì si pe yewe ma yo fɔ: «Ambɛnɛ wɛlɛ
yoro?» A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We
yɛn Ahaziya wo go woolo. Wè pan mbe
wunlunaŋa wo naa wunlunjɔ† wi ni pe
pinambiile pe shari.»
14 A Yehu wì sho fɔ: «Ye pe yigi weele na
kan!» A pè si pe yigi weele ma pe kɔnlɔgi,
mɛɛ saa pe wa wa Bɛti Ekɛdi ca tɔnmɔ
wege ki ni. Pàa pye lere nafa shyɛn ma
yiri shyɛn, ali nuŋgba Yehu wi sila wo
yaga wi shɔ.
15 Kona, a Yehu wì si yiri le ma kari, mɛɛ
saa fili Erekabu pinambyɔ Yonadabu wi
ni wila paan wi kɔrɔgɔ. A Yehu wì suu
shari maa yewe ma yo fɔ: «Na nawa pi
yɛn ma filige ma ni yɛgɛ ŋga na pa ma
nawa pi yɛn ma filige na ni ma le?»

A Yonadabu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ee, na nawa pi yɛn ma filige ma ni.»

A Yehu wì sho naa fɔ: «Na kaa pye pa ki
yɛn ma, ma kɛɛ ki le na kɛɛ.» A Yonadabu
wì suu kɛɛ ki le Yehu wi kɛɛ. Kona, a Yehu
wì si ti a wì lugu ma yere le wi tanla wa
wi malaga gbɔnwotoro wi ni†.
16 A wì si Yonadabu wi pye fɔ: «Pan we
kari, mì bala Yawe Yɛnŋɛlɛ li wogo ki na
yɛgɛ ŋga na, ma yaa ki yan.» A Yehu wì si
kari wi ni wa wi malaga gbɔnwotoro wi
ni.
17 Naa wìla ka saa gbɔn wa Samari ca,
a wì si Ashabu go woolo sanmbala mbele
fuun pàa pye wa pe gbo ma pe kɔ pew,
ma yala sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Eli wi kan ti ni.

Yehu wìla yarisunŋgo Baali ki yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe gbo

18 Ko puŋgo na, a Yehu wì si leele pe ni
fuun pe gbogolo ma pe pye fɔ: «Ashabu
wo la yarisunŋgo Baali ki gbɔgɔ jɛnri, ɛɛn
fɔ, mi wo na, mi yaa ki gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ.
19 Koni ye yarisunŋgo Baali ki yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe ni fuun, naa mbele fuun pe
maa tunŋgo piin ki kan konaa ki saraga
wɔfɛnnɛ pe ni fuun pe yeri pe gbogolo
laga na tanla. Lere kpɛ ka ka la wa pe ni,
katugu mi yɛn na jaa mbe saraga gbɔgɔ
wɔ Baali wi yeri. Lere ŋa fuun ka la
wa saraga ki wɔsaga, wo se koro yinwege
na.» Yehu wìla pye naga wogo ki piin
tijinliwɛ pee ni, jaŋgo mbe mbele pe maa
tunŋgo piin yarisunŋgo Baali ki kan pe
gbo.
20 A Yehu wì sho fɔ: «Ye leele pe yeri pe
pan pe finliwɛ gbɔɔ pye yarisunŋgo Baali
ki mɛgɛ ni mbege gbɔgɔ.» A pè sigi yari
leele pe kan.
21 A Yehu wì si pitunmbolo torogo wa
Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni. A Baali
tunmbyeele pe ni fuun pè si pan, ali
nuŋgba wo sila koro. A pè si ye wa Baali
gbɔgɔgo ki ni maga yin, maga lɛ yɛnlɛ na
na fɔ ma saa ki wa yɛnlɛ sanna li na.
22 Naŋa ŋa wìla pye na Baali sunvɛnnɛ
pe yaripɔrɔ kala li yɛgɛ woo, a Yehu wì
suu pye fɔ: «Yaripɔrɔ ta lɛ ma kan mbele
fuun pe maa tunŋgo piin Baali wi kan pe

† **10:10 10.10:** 1 Wunlu 21.20-24,29 † **10:11 10.11:** Oze 1.4 † **10:13 10.13:** Wunlunjɔ ŋa sɛnrɛ tì yo wo wi yɛn Yezabɛli we. † **10:15 10.15:** Erekabu setirige piile pe tɛlɛ wo lawi ŋa Erekabu. Erekabu setirige piile pèle la pye wa bere Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi sanga wi na (Zhere 35.6,8). Pàa pye na yanri na cɛɛn na toro paa yaayoro korofɛnnɛ yɛn; pe sila pye na sinmɛ wɛlɛwɛ woo. Pa pàa yiri wa Keni setirige ki ni, ko ŋga Moyisi wi nafɔ Zhetiro wìla yiri wa ki ni we (Kiti 4.11; 1 Kuro 2.55).

yeri.» A naŋa wì si yaripɔrɔ ta lɛ ma kan pe yeri.
23 Kona, a Yehu wì si saa ye wa Baali gbɔgɔgo ki ni wo naa Erekabu pinambyɔ Yonadabu wi ni. A wì si mbele paa tunŋgo piin Baali wi kan pe pye fɔ: «Ye wele laga go ki lagapyew ki ni, yege jɛn na kiga pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔfɛnnɛ pele woro laga, ɛɛn fɔ yoro mbele yaa tunŋgo piin Baali wi kan yoro cɛ ye yɛn laga.»
24 Ko puŋgo na, a pè si ye wa saraga ki wɔsaga mbe nayinmɛ saara naa saara sogoworo ti wɔ. Ma si yala Yehu wìla nambala nafa tijɛrɛ yerege wa funwa na, ma pe pye fɔ: «Leele mbele mila nii ye kɛɛ, na lere ŋa fuun ka wa yaga wiga fe mbe shɔ wi yeri, ko fɔ wo yaa gbo ŋa wì shɔ wi yɔnlɔ.»
25 Naa pàa kaa kɔ saraga sogowogo ki wɔmɔ pi na, a Yehu wì si yiri ma saa ki yo piŋgbaanla poro naa piŋgbaanla teele pe kan fɔ: «Ye ye wa pe kɔrɔgɔ ye pe gbo, ali lere nuŋgba wo ka ka fe mbe shɔ ye yeri.» A pè si ye wa pe kɔrɔgɔ ma pe gbo tokobi ni, mɛɛ pe gboolo pe lɛ ma pe wa laga funwa na. Ko puŋgo na, a pè si ye wa Baali wi gbɔgɔgo yumbyɔ jate wi ni.
26 Sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ nda pàa yerege yerege Baali wi mɛgɛ ni, a pè siri lɛ wa Baali gbɔgɔgo ki ni ma yiri ti ni mari sogo.
27 Baali yanlɛɛ pàa wi gbegele sinndɛlɛgɛ ŋga na, a pè sigi yaari, ma Baali gbɔgɔgo ki jaanri, maga pye koŋgaraga pyesaga fɔ ma pan ma gbɔn nala.
28 Pa Yehu wìla yarisunŋgo Baali ki gbɔgɔwɔ tunŋgo ki kɔ wa Izirayɛli tara yɛɛn.

Yehu wi wunluwɔ sanga

29 Konaa ki ni fuun, Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla ti a Izirayɛli woolo pe kapere nda pye, Yehu wi sila ya mberi yaga. Yerobowamu wìla napire yanlɛrɛ gbegele tɛ ni ma ka tɛgɛ wa Betɛli ca, ma saa ka tɛgɛ wa Dan ca, ma ti a Izirayɛli woolo pe saa nari gbogo†.
30 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Yehu wi pye fɔ: «Kì kaa pye ŋga ki yɛn ma sin na yɛgɛ na màga pye, ma ŋga fuun mìla pye na jaa mbe pye Ashabu go woolo pe na ki pye, mi yaa ti ma setirige piile paa cɛɛn Izirayɛli tara wunluwɔ pi na fɔ sa gbɔn pe yirisaga tijɛrɛ wogo ki na.»
31 Konaa ki ni fuun, Yehu wi sila tanga Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li lasiri konɔ li na wi kotogo ki ni fuun ni. Yerobowamu wìla ti a Izirayɛli woolo pe kapere nda pye, wi sila laga ti na.
32 Ki wagati wi ni, ko Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki lɛ na ka kɔɔn Izirayɛli tara ti na. A Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wì si pan ma Izirayɛli woolo pe gbɔn ma pe purɔ ma pe yirige wa pe tara kɔngɔlɔ ke ni fuun ke na.
33 Wìla Zhuridɛn gbaan yɔnlɔ yirisaga tara ti shɔ, maga lɛ wa Aroyɛri ca ŋga wa Arinɔ lafogo ki yɔn na, fɔ ma saa gbɔn wa Galaadi tara naa Bazan tara ti na; ko kɔrɔ wo yɛn Gadi cɛnlɛ woolo, naa Urubɛn cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ woolo pe tara ti ni fuun.
34 Yehu wi kapyegele sanŋgala, naa kagala ŋgele fuun wìla pye konaa wi kotogo kagala ke ni fuun ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
35 Ko puŋgo na, a Yehu wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa Samari ca. A wi pinambyɔ Yowahazi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
36 Yehu wìla pye yɛlɛ nafa ma yiri kɔlɔtaanri wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na wa Samari ca.

11

Atali wìla cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara
(2 Kuro 22.2-3,10-12; 24.7)

1 Naa Ahaziya wi nɔ Atali wìla kaa ki yan pòo pinambyɔ wi gbo, a wì si yiri ma Zhuda tara wunlunaŋa wi setirige piile pe ni fuun pe gbo.
2 Ɛɛn fɔ, pe gbosanga wi ni, wunlunaŋa Yoramu wi sumborombyɔ Yehosheba ŋa wìla pye Ahaziya wi nɔsepyɔ sumboro wìla Ahaziya wi pinambyɔ Zhowasi wi lɛ larawa wa wunlunaŋa wi pinambiile mbele pàa pye na kuun pe sɔgɔwɔ, ma

† **10:29 10.29:** 1 Wunlu 12.28-30

saa wo naa jɛlɛ ŋa wìla pye wi gbegelefɔ pe tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki yumbyɔ ŋa pe maa wɔnlɔ wa wi ni. Pa pàa wi lara yɛɛn Atali wi na, pe suu ta mboo gbo.

3 Wìla koro wa larasaga wa ki jɛlɛ wi ni,
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, fɔ
ma saa gbɔn yɛlɛ kɔgɔlɔni. Kìla yala Atali
wi yɛn wunluwɔ pi na wa tara ti ni.

Pàa Zhowasi wi tɛgɛ wunluwɔ pi na (2 Kuro 23)

4 Ki yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li ni, a saraga
wɔfɔ Yehoyada wì si tun, a pè saa Kari
tara† maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ teele
naa piŋgbaanla sanmbala pe yeri. A wì
si ti a pè pan wa wi yeri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li go ki ni. A wì si yɔn finliwɛ le pe ni, ma
ti a pè wugu wi kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
go ki ni. Ko puŋgo na, a wì si wunlunaŋa
wi pinambyɔ wi naga pe na.

5 Kona, a wì si pe pye fɔ: «Ŋga ye yaa
pye ki ŋga: ‹Cɛnpilige ni, yoro mbele ye
yaa tunŋgo ki lɛ, ye yɛɛ wali ŋgbeleye
taanri. Ŋgbelege nuŋgba yaa la wun-
luwɔ go ki kɔrɔsi.

6 Ŋgbelege shyɛn wogo ki yaa sa yere
wa go ki yeyɔngɔ ŋga pe yinri Suri ki
na mbaa ki kɔrɔsi. Ŋgbelege taanri
wogo ko yaa sa yere wa yeyɔngɔ ŋga
wa piŋgbaanla pe puŋgo na ki na. Ki
ŋgbeleye taanri leele pe yaa la shɛrigo
gbɔgɔ ki kɔrɔsi laga waa la pe yɛɛ kaan.

7 Ye maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye shyɛn san-
nya yan yi woolo pe ni fuun pe se tunŋgo
pye cɛnpilige ki na, poro yaa kari saa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki kɔrɔsi mbaa wun-
lunaŋa wi go singi.

8 Ye yaa wunlunaŋa wi maga lagapyew
ye maliŋgbɔnyaara ti ni ye kɛɛ. Lere ŋa
fuun ka yo wi yaa toro mbe ye wa ye
sɔgɔwɔ, yoo gbo. Wunlunaŋa wi kaa kee
laga ŋga fuun na, ye pye wi tanla, mbaa
wi kɔrɔsi.› »

9 Saraga wɔfɔ Yehoyada wìla sɛnrɛ nda
yo, maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye
leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na pè si tanga ti ni
fuun ti na. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pàa pe maliŋgbɔɔnlɔ pe lɛlɛ. Mbele pe
mbaa tunŋgo ki lɛ cɛnpilige ki ni konaa
mbele pàa tigi tunŋgo ki na pè si kari wa
saraga wɔfɔ Yehoyada wi yeri.

10 Kona, wunlunaŋa Davidi wi njaanra
naa wi tugurɔn sigeyaara nda tìla pye
tɛgɛsaga wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni,
a saraga wɔfɔ wì siri kan maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnmɛ cɛnmɛ teele pe yeri.

11 Piŋgbaanla pàa yere ma wunlunaŋa
wi maga, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
maliŋgbɔnyaara ti ni pe kɛɛ, wa saraga
wɔsaga konaa shɛrigo gbɔgɔ ki tanla,
maga lɛ wa go ki kalige kɛɛ ki na ma saa
ki wa wa ki kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.

12 Kona, a saraga wɔfɔ Yehoyada wì si
pan wunlunaŋa Ahaziya wi pinambyɔ wi
ni, ma wunluwɔ njala li kan wi kan; yɔn
finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn sɛwɛ ŋa ni, a wì suu
le wi kɛɛ. A pè si sinmɛ kpoyi wo wi na
maa tɛgɛ wunluwɔ. A leele pe nɛɛ kɛɛ
gbɔɔn na jɔrɔgi na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa
yinwege kan wunlunaŋa wi yeri!»

13 Naa Atali wìla kaa piŋgbaanla poro
naa leele pe tinmɛ ta, a wì si pan wa
janwa wi tanla wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki
ni ma pan ma wele.

14 Wi mbe wele, mɛɛ wunlunaŋa
Zhowasi wi yan yeresaga wa Yɛnŋɛlɛ go
ki ndɔgɔrɔ ti ni, ma yala pe kalɛgɛ ki
ni. Maliŋgbɔɔnlɔ teele poro naa mbaanra
winfɛnnɛ pàa pye wa wi tanla. Tara
woolo pe ni fuun pàa pye na yɔgɔri, na
mbaanra ti wiin. Naa Atali wìla kaa
ki yan ma, a wì suu yaripɔrɔ ti walagi
naŋgbanwa pi kala na, mɛɛ yo fɔ: «Pè
yɔn le na na! Pè yɔn le na na!»

15 Maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa
pye leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na, na
maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛgɛ sinni, a saraga
wɔfɔ Yehoyada wì si pe pye fɔ: «Yoo
yigi ye yiri wi ni wa funwa na ŋgbeleye
yi sɔgɔwɔ. Na lere ŋa fuun ka taga wi
na, yoo gbo tokobi ni.» Katugu saraga
wɔfɔ wìla yo fɔ kii daga poo gbo wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

16 A pè si konɔ li wa wi kan, yeyɔngɔ

† **11:4 11.4:** Kari tara fɛnnɛ pàa pye tara ta yɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe ma lɛ sara na poro pele. Pe tara tìla pye Azi tara ti laga ko ka. Pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe ma lɛ sara na poro pele paa Kɛrɛti cɛnlɛ woolo pe yɛn wunlunaŋa Davidi wi sanga wi na (2 Sami 8.18).

ŋga shɔnye pe maa yiin wa ki ni, mɛɛ toro ma saa gbɔn wi ni wa ki na, wa wunluwɔ go ki ni, mɛɛ wi gbo le ki laga ki na.

17 A Yehoyada wì si ti a yɔn finliwɛ ye Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa wunlunaŋa wi ni konaa leele pe sɔgɔwɔ; ki yɔn finliwɛ pìla pye naga nari ma yo leele pe daga mbe pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo. A wì si ti a yɔn finliwɛ ye wunlunaŋa wo naa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ fun.

18 Kona, a tara woolo pe ni fuun pè si kari ma saa to yarisunŋgo Baali ki gbɔgɔgo ki na maga jaanri. A pè sigi saraga wɔsara to naa ki yaara yanlɛrɛ ti ni fuun ti yaari, ma Baali saraga wɔfɔ Matan wi gbo wa saara wɔsara ti tanla. A saraga wɔfɔ Yehoyada wì si leele pele tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni paa ki kɔrɔsi.

19 Ko puŋgo na, maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na, a wì si pe yeri, naa Kari tara fɛnnɛ pe ni, naa piŋgbaanla konaa tara woolo pe ni fuun pe ni. A pè si yiri wunlunaŋa wi ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma toro wa piŋgbaanla pe yeyɔngɔ ki ni, ma kari wa wunluwɔ go ki ni. Kona, a Zhowasi wì si saa cɛn wunluwɔ jɔngɔ ki na.

20 Tara woolo pe ni fuun pàa pye na yɔgɔri; ca fun kìla pye yɛyinŋge na, katugu pàa Atali wi gbo tokobi ni wa wunluwɔ go ki nawa.

12

Zhuda tara wunlunaŋa Zhowasi wi sanga
(2 Kuro 24.1-16)

1 Zhowasi wìla ta yɛlɛ kɔlɔshyɛn mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na.

2 Yehu wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li ni, a Zhowasi wì si cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa shyɛn wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Zibiya, ma yiri wa Bɛrisheba ca.

3 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko Zhowasi wìla pye na piin wagati wi ni fuun ni, mbege ta wìla pye na saraga wɔfɔ Yehoyada wi nagawa sɛnrɛ ti nuru we.

4 Konaa ki ni fuun, sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na, wi sila ti wɔ wa tara ti ni. Leele pàa pye na kee bere ma saa na saara woo konaa na wusuna nuwɔ taan sori wa sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na ti na.

Zhowasi wìla shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele
(2 Kuro 24.1-16)

5 Pilige ka, a Zhowasi wì si saraga wɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Leele pe maa paan penjara nda ni, ko kɔrɔ wo yɛn pe yɛɛ go shɔgɔ penjara† re, mbe yala yɔn ŋga kì naga ki ni, naa pe yɔn fɔlɔ tɔn penjara ti ni, konaa pe nayinmɛ saraga penjara nda pe ma pan ma kan saraga wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, yaa ki penjara ti gbogolo ti yɛɛ na.

6 «Penjara shɔfɛnnɛ paa ti shoo paa ti kaan saraga wɔfɛnnɛ pe yeri; peri lɛ, na paga shɛrigo gbɔgɔ ki lara nda yan tì jɔgɔ, paa ti gbegele.»

7 Ɛɛn fɔ maga lɛ fɔ ma saa gbɔn wunlunaŋa Zhowasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri taanri wolo li na, saraga wɔfɛnnɛ pe sila shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ka gbegele.

8 A wunlunaŋa Zhowasi wì si saraga wɔfɔ Yehoyada wi yeri naa saraga wɔfɛnnɛ sanmbala pe ni, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na ye fa si shɛrigo gbɔgɔ ki lara nda tì jɔgɔ ti gbegele? Koni penjara shɔfɛnnɛ pe maa penjara nda kaan ye yeri, yaga kaa ti teri naa; ɛɛn fɔ yaa ti kaan paa shɛrigo gbɔgɔ ki gbegele ti ni.»

9 A saraga wɔfɛnnɛ pè si yɛnlɛ ki na ma yo pe saa penjara ti shoo naa leele pe yeri; pe se sila shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele fun.

10 A saraga wɔfɔ Yehoyada wì si kɛsu wa lɛ maa katɔnŋgɔ ki furu, mɛɛ saa wi tɛgɛ wa saraga wɔsaga ki tanla, wa kalige kɛɛ ki na, wa laga ŋga leele pe maa toro na yiin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na yeyɔngɔ ki kɔrɔsi, penjara nda fuun

† **12:5 12.5:** Izirayɛli tara pinambiile koŋgbanmbala pàa daga mbe penjara yɔn ka kan Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe pe yɛɛ go shɔ; Ɛki 30.11-16; Levi 27.1-8.

leele pàa pye na paan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pàa pye nari nii wa kɛsu wi ni.
11 Na paga kaga yan penjara nda ti yɛn wa kɛsu wi ni tì lɛgɛ sanga ŋa ni, wunlunaŋa wi sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wo naa saraga wɔfɛnnɛ to wi ni pe mɛɛ kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma saa ti jiri mbe siri le kasha ka ni.
12 Ko puŋgo na, penjara nda pè jiri pe mɛɛ saa ti kan mbele pe yɛn shɛrigo gbɔgɔ ki tunndo pyefɛnnɛ pe go na pe yeri. Pe mɛɛ ki penjara ti tɛgɛ na tire tɛfɛnnɛ naa mbele pàa pye na tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki na pe sara ti ni,
13 naa go wafɛnnɛ poro naa sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ pe ni; konaa mbe ta tɛgɛ mbaa tire loo naa sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ ni, nda tìla daga mbe lɛ mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele, konaa yaraga ŋga fuun kila daga mbe lɔ go ki jɔgɔsara gbegewe pi mɛgɛ ni.
14 Ɛɛn fɔ penjara nda leele pàa pye na paan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pe sila ta tɛgɛ mbe warifuwe tasaala gbegele, nakoma gbeŋgele, nakoma wɔjɛŋgɛlɛ, nakoma mbaanra, nakoma mbe yaraga ka yɛgɛ gbegele tɛ ni nakoma warifuwe ni.
15 Pàa pye naga penjara ti kaan mbele pàa pye na tunŋgo ki piin poro yeri, jaŋgo peri lɛ paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki gbegele ti ni†.
16 Pàa pye na penjara ti kaan leele mbele yeri paa tunmbyeele pe sara, pe sila pye na pe yewe mbe yo paa penjara ti yelɔmɔ wogo ki yɛgɛ yuun, katugu pàa taga ki leele pe na.
17 Ɛɛn fɔ penjara nda leele pàa pye na woo kajɔɔgɔ gbegewe saraga konaa kapere ti kala yagawa jasaraga, pe sila pye na paan to ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ kɛsu wi ni. To la pye saraga wɔfɛnnɛ poro woro.

Zhowasi wi wunluwɔ pi kɔwɔ

18 Ki wagati wi ni, a Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wì si pan ma to Gati ca ki na maga shɔ; ko puŋgo na, a wi nɛɛ jaa sa to Zheruzalɛmu ca ki na.
19 Kona, yaara nda fuun pàa tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan, a Zhuda tara wunlunaŋa Zhowasi wì siri lɛ; wi tɛlɛye, Zhozafati, naa Yoramu konaa Ahaziya, poro mbele pàa pye Zhuda tara wunlumbolo pàa nda tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, naa nda fuun wo jate wìla tɛgɛ ti yɛ, wìla to ti ni fuun to lɛ, naa tɛ ŋa fuun wìla pye ma tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni wi ni, konaa tɛ ŋa wìla pye wa wunlunaŋa jate wi go ki ni wi ni. Wìla ti ni fuun ti lɛ mari torogo Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wi kan. Kì kaa pye ma, a Hazayɛli wì si kari ma laga Zheruzalɛmu ca ki na.
20 Zhowasi wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
21 Wi legbɔɔlɔ pàa yiri ma je wi na, ma yɔn le wi na. Pàa saa wi gbo wa Bɛti Milo laga ki na, wa konɔ na li maa kee wa Sila laga tigiwɛn pi yeri.
22 Wi legbɔɔlɔ wele, Shimeyati pinambyɔ Yozabadi, naa Shomɛri pinambyɔ Yozabadi poro pàa wi gbɔn maa gbo. A pè suu le wa wi tɛlɛye pe tanla, wa Davidi ca ki ni. A wi pinambyɔ Amaziya wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

13

Izirayɛli tara wunlunaŋa Yowahazi wi wunluwɔ sanga

1 Zhuda tara wunlunaŋa Ahaziya wi pinambyɔ Zhowasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri taanri wolo li ni, a Yehu pinambyɔ Yowahazi wì si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na, wa Samari ca. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn wìla pye wunluwɔ pi na.
2 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye. Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla ti a Izirayɛli woolo pè kapere nda pye, ko kapere nuŋgba to wìla pye na piin. Wi sila laga ti na fyew.

† **12:15 12.15:** 2 Wunlu 22.7

3 Kì pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa
ŋgban Izirayɛli woolo pe ni fɔ jɛŋgɛ. A
lì si pe le Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli
wi kɛɛ, ko puŋgo na, ma pe le Hazayɛli
wi pinambyɔ Bɛni Hadadi wi kɛɛ pe
wunluwɔ sanga wi ni fuun wi ni.
4 Ɛɛn fɔ, a Yowahazi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri lili yɛɛ yaga. A lì suu yɛnrɛwɛ pi
logo, katugu Siri tara wunlunaŋa wìla pye
na Izirayɛli woolo pe jɔlɔ yɛgɛ ŋga na làa
ki yan.
5 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si lere wa kan
Izirayɛli woolo pe yeri, a wì pye pe shɔfɔ.
A pè si ta ma shɔ Siri tara fɛnnɛ pe kɛɛ. Kì
pye ma, a Izirayɛli woolo pè si yɛyinŋge
ta ma cɛn wa pe paara yinrɛ ti ni paa yɛgɛ
ŋga na kìla pye faa we.
6 Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, Yerobowamu
go woolo pàa ti a Izirayɛli woolo pè
kapere nda pye, pe sila ti yaga. Ko konɔ
nuŋgba lo pàa pye na tanri li na naga
kapere cɛnlɛ nuŋgba ti piin. Yarisunŋgo
Ashera ki tiyala làa pye kansaga bere wa
Samari ca.
7 Lere sila koro Yowahazi wi yeri
wa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, kaawɔ
shɔn lugufɛnnɛ nafa shyɛn ma yiri
kɛ, naa malaga gbɔnwotoroye kɛ konaa
maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn tɔɔrɔ na poro
waga kɛ (10 000); katugu Siri tara wun-
lunaŋa wìla wi maliŋgbɔɔnlɔ sanmbala
pe tɔngɔ ma pe pye paa yarilire sugo
gbanŋgban yɛn.
8 Yowahazi wi kapyegele sanŋgala, naa
kagala ŋgele fuun wìla pye konaa wi
kotogo kagala ke ni ke yɛn ma yɔnlɔgɔ
wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati
kapyegele sɛwɛ wi ni.
9 A Yowahazi wì si kaa ku ma taga wa wi
tɛlɛye pe na; a pè suu le wa Samari ca. A
wi pinambyɔ Zhowasi wì si cɛn wunluwɔ
pi na wa wi yɔnlɔ.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhowasi wi sanga

10 Zhuda tara wunlunaŋa Zhowasi wi
wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma
yiri kɔlɔshyɛn wolo li ni, a Yowahazi
pinambyɔ Zhowasi wì si cɛn wunluwɔ
pi na Izirayɛli tara ti go na, wa Samari
ca. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wìla pye
wunluwɔ pi na.
11 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na, ko wìla pye na piin. Nebati
pinambyɔ Yerobowamu wìla ti a Izirayɛli
woolo pè kapere nda pye, wi sila laga ti
na, ko konɔ nuŋgba lo wìla pye na tanri
li na.
12 Zhowasi wi kapyegele sanŋgala, naa
kagala ŋgele fuun wìla pye, naa wi ko-
togo kagala konaa malaga ŋga wìla gbɔn
Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi ni, ki
kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli
tara wunlumbolo pe wagati kapyegele
sɛwɛ wi ni.
13 A Zhowasi wì si kaa ku ma taga wa
wi tɛlɛye pe na. A Yerobowamu wì si
cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ. A pè si
Zhowasi wi le wa Samari ca, wa Izirayɛli
tara wunlumbolo pe tanla.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Elize wi kunwɔ wogo

14 Yama mba pìla Elize wi gbo, naa pìla
kaa to wi na, a Izirayɛli tara wunlunaŋa
Zhowasi wì si kari wa wi yeri, mɛɛ saa
fɔli ma gbele wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ ma yo fɔ:
«Na to, na to, mboro ŋa ma yɛn fanŋga ni
paa Izirayɛli tara malaga gbɔnwotoroye
naa pe shɔn lugufɛnnɛ pe yɛn†.»
15 A Elize wì suu pye fɔ: «Kari ma sa
sandiga lɛ naa wangala ni.» A Zhowasi
wì si saa sandiga naa wangala lɛ.
16 Kona, a Elize wì si wunlunaŋa wi
pye fɔ: «Ma sandiga ki tile.» Naa wìla
kaa ki tile, a Elize wì suu kɛyɛn yi taga
wunlunaŋa wi kɛyɛn yi na,
17 ma sho fɔ: «Fenɛtiri ŋa wa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri wi yɛngɛ.» A Zhowasi wì
suu yɛngɛ. A Elize wì suu pye fɔ: «Wanla
li wɔn.» A wì sili wɔn. A Elize wì sho
fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yawa tawa wanla loli
yɛɛn, wanla na li yaa ka ya Siri tara fɛnnɛ
pe ni we. Ma yaa ka ya Siri tara fɛnnɛ pe
ni wa Afɛki ca fɔ mbe pe tɔngɔ mbe pe kɔ
pew.»
18 A Elize wì suu pye naa fɔ: «Wangala
ke lɛ!» A wunlunaŋa wì si ke lɛ. A Elize wì
suu pye fɔ: «Tara ti wɔn.» A wunlunaŋa
wì si tara ti wɔn wɔnsaga taanri mɛɛ yere.

† **13:14 13.14:** 2 Wunlu 2.12

19 A Yɛnŋɛlɛ lere wì si nawa ŋgban wi
ni ma suu pye fɔ: «Ma daga na mberi wɔn
wɔnsaga kaŋgurugo nakoma kɔgɔlɔni.
Kona ma jɛn na ya Siri tara fɛnnɛ pe ni
fɔ mbe pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew. Ɛɛn fɔ
koni, ma yaa ya pe ni yasaga taanri ko cɛ.»
20 A Elize wì si ku, a pòo le. Ki
yelapanna, a Mowabu tara beŋganri
pyefɛnnɛ pèle si pan ma to Izirayɛli tara
ti na.
21 Pilige ka, leele pàa pye na naŋa wa
gboo nii, pe mbe ka wele, mɛɛ ki beŋganri
pyefɛnnɛ ŋgbelege ka yan kila paan. Kì
pye ma, pàa Elize wi le fanga ŋga ni, a pè
sigi gboo wi wa wa ki ni fyɛlɛgɛ na mɛɛ fe.
Naa gboo wìla ka saa jiri Elize wi kajeere
ti na, a wì si yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni,
mɛɛ yiri ma yere wi tɔɔrɔ ti na.

Wunlunaŋa Zhowasi wìla ya Siri tara fɛnnɛ pe ni

22 Yowahazi wi wunluwɔ sanga wi ni
fuun wi ni, Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli
wìla Izirayɛli woolo pe jɔlɔ.
23 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si kaa pe
yinriwɛ ta, a pe yuŋgbɔgɔrɔ li ta. A lì
jatere pye pe na yɔn finliwɛ mba làa le
Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu† ni
pi kala na. Ki wagati wi ni, li sila yɛnlɛ
mbe pe tɔngɔ pew; li sila si pe purɔ pe
kari taleere ta ni pe lali li ni.
24 Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wì si
kaa ku, a wi pinambyɔ Bɛni Hadadi wì si
cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
25 Cara nda Hazayɛli wìla shɔ Zhowasi
to Yowahazi wi yeri, a Zhowasi wì siri
shɔ Hazayɛli wi pinambyɔ Bɛni Hadadi
wi yeri. Zhowasi wìla malaga gbɔn Bɛni
Hadadi wi ni ma ya wi ni fɔ yasaga taanri,
ma Izirayɛli tara cara ti shɔ wi yeri.

14

Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi sanga

1 Izirayɛli tara wunlunaŋa Yowahazi wi
pinambyɔ Zhowasi† wi wunluwɔ pi yɛlɛ
shyɛn wolo li ni, a Zhowasi pinambyɔ
Amaziya wì si cɛn wunluwɔ pi na wa
Zhuda tara.
2 Wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo
mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa ma
yiri kɔlɔjɛrɛ wìla pye wunluwɔ pi na; wìla
pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ
pàa pye naa yinri Yehowadan, ma yiri wa
Zheruzalɛmu ca.
3 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na, ko wìla pye. Ɛɛn fɔ konaa ki ni
fuun, wi sila ki pye mbege yɔn fili paa wi
tɛlɛ Davidi wi yɛn. Wìla tanga wa wi to
Zhowasi wi tulugo ki ni wa wi kapyegele
ke ni fuun ke ni.
4 Konaa ki ni fuun, sunzara nda tìla pye
wa tinndiye pe na, wì sila ti wɔ wa tara
ti ni. Leele pàa pye na kee bere ma saa
na saara woo wa ti na konaa na wusuna
nuwɔ taan sori wa ti na.
5 Naa Amaziya wi wunluwɔ pìla kaa
yeresaga ta wi kɛɛ sanga ŋa ni, legbɔɔlɔ
mbele pàa wi to, ŋa wìla pye wunlunaŋa
wi gbo, a wì si pe gbo.
6 Ɛɛn fɔ, wi sila ki legboleele pe pinam-
biile poro gbo paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn
ma yɔnlɔgɔ wa Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni
we. Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi ŋgasele na li kan
wa, ma yo fɔ: «Pe se ka teele gbo pe
pinambiile kala na. Pe se si ka pinambiile
gbo pe teele kala na. Ɛɛn fɔ lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi daga mbe gbo wi yɛɛra
kapere to kala na†.»
7 Amaziya wìla saa malaga gbɔn Edɔmu
cɛnlɛ woolo pe ni ma lere waga kɛ (10
000) wo gbo pe ni wa Kɔ gbunlundɛgɛ ki
ni. Malaga ki gbɔnsanga wi ni, wìla Sela
ca ki shɔ pe yeri maga mɛgɛ taga naga
yinri Yokiteyɛli. Ko mɛgɛ ko kì koro ki na
fɔ ma pan ma gbɔn nala.
8 Ko puŋgo na, a Amaziya wì si pitunm-
bolo torogo wa Izirayɛli tara wunlunaŋa
Zhowasi wi yeri; wo ŋa wìla pye Yowa-
hazi pinambyɔ naa Yehu wi pishyɛnwoo.
Wìla wi pye fɔ: «Pan we fili we malaga
gbɔn we yɛɛ ni.»
9 Kì pye ma, a Izirayɛli tara wunlunaŋa
Zhowasi wì si tun ma yo pe saga yo
Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi kan
fɔ: «Pilige ka, Liban tara wuuro tipile
la si tun ma yo pe saga yo Liban tara
sɛdiri tigbɔgɔ ka kan, ma yo fɔ: ‹Ma

† **13:23 13.23:** Ɛki 2.24; Levi 26.42; 1 Wunlu 18.36 † **14:1 14.1:** Zhowasi ŋa mɛgɛ kì yeri lagamɛ Zhowasi wa yɛgɛ wi wo. † **14:6 14.6:** Dete 24.16

sumborombyɔ wi kan na pinambyɔ wi yeri wuu pɔri wi jɔ.› Ɛɛn fɔ, a Liban tara woŋgbɔ wà si pan ma wuuro tipile li tangala ma toro.»

10 A Zhowasi wì sho naa fɔ: «Ki yɛn kaselege fɔ mà ya Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni, a ko ma kan ma yɛn nɔɔ yɛɛ gbogo. Ta yɔgɔri wa ma gbɔgɔwɔ pi ni, ma koro wa ma tara. Yiŋgi na, a ma nɛɛ jaa mbe go le ki jɔlɔgɔ kala na li ni, lo na ma yaa kɔ wa li ni, Zhuda tara woolo fun pe yaa kɔ wa li ni we?»

11 Ɛɛn fɔ, Amaziya wi sila yɛnlɛ mbe logo wi yeri. Kona, a Izirayɛli wunlunaŋa Zhowasi wì si kari sa malaga ki gbɔn. Wo naa Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi ni, pè si saa fili wa Bɛti Shɛmɛshi ca, wa Zhuda tara ma to yɛɛ na.

12 A Izirayɛli woolo pè si ya Zhuda tara woolo pe ni. A Zhuda tara woolo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si fe ma kari wa pe yinrɛ.

13 A Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhowasi wì si Zhuda tara wunlunaŋa wi yigi maa le kaso wa Bɛti Shɛmɛshi ca. Amaziya wìla pye Zhowasi wo pinambyɔ naa Ahaziya wo pishyɛnwoo. Ko puŋgo na, a wì si kari wa Zheruzalɛmu ca ma saa ki mbogo laga ka ya ŋga ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn (200), maga lɛ wa Efirayimu yeyɔngɔ ki na, fɔ ma saa gbɔn wa yeyɔngɔ ŋga wa mbogo ki yɛnlɛ li na ki na.

14 Wìla tɛ wi ni fuun lɛ, naa warifuwe wi ni fuun, naa yarijɛndɛ nda fuun tìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni konaa wa wunluwɔ go ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni. Wìla leele pele yigi fun ma sɔngɔrɔ pe ni wa Samari ca.

15 Zhowasi wi kapyegele sanŋgala, naa kagala ŋgele wìla pye, naa wi kotogo kagala ke ni konaa malaga ŋga wìla gbɔn Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi ni, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

16 A Zhowasi wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa Samari ca, wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe tanla. A wi pinambyɔ Yerobowamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

17 Yowahazi pinambyɔ Zhowasi ŋa wìla pye Izirayɛli tara wunlunaŋa wi kuŋgɔlɔ, a Zhowasi pinambyɔ Amaziya ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wì si yɛlɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo pye naa yinwege ki na.

18 Amaziya wi kapyegele sanŋgala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

19 Pàa yɔn le Amaziya wi na wa Zheruzalɛmu ca, a wì si fe ma kari wa Lakishi ca. Ɛɛn fɔ, a pè si taga wi na maa purɔ ma saa wi gbo wa Lakishi ca.

20 A pè suu gboo wi lɛ shɔnye na ma saa wi le wa Zheruzalɛmu ca, wa wi tɛlɛye pe tanla, wa Davidi ca.

21 Kona, a Zhuda tara woolo pe ni fuun pè si Amaziya wi pinambyɔ Azariya wi lɛ maa tɛgɛ wunluwɔ pi na, wa wi to wi yɔnlɔ. Kìla yala Azariya wì ta yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni.

22 Wo wìla Eyilati ca ki shɔ naa maga pye Zhuda tara wogo, mɛɛ ki kan naa fɔnŋgɔ, wi to, wo ŋa wìla pye wunlunaŋa wi kuŋgɔlɔ.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Yerobowamu shyɛnwoo wi sanga

23 Zhuda tara wunlunaŋa Zhowasi wi pinambyɔ Amaziya wi yɛlɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo wolo li ni wa wunluwɔ pi na, a Zhowasi pinambyɔ Yerobowamu† wì si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na, wa Samari ca. Yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na.

24 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye. Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla ti a Izirayɛli woolo pè kapere nda pye, wì sila laga ki kapere ta kpɛ na.

25 Izirayɛli tara lara nda leele pàa shɔ, wìla ti shɔ, ma tara ti kɔngɔlɔ ke wɔ naa fɔnŋgɔ, maga lɛ wa Hamati ca yesaga ki na, fɔ ma saa gbɔn wa Kɔgɔje kuwo wi na. Ko la pye ma yala sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ làa yo li tunmbyee wi kan, a wìri yo ti ni; wo wìla pye Amitayi pinambyɔ Zhonasi, Yɛnŋɛlɛ

† **14:23 14.23:** Yerobowamu ŋa mɛgɛ kì yeri lagamɛ wi yɛn Yerobowamu wa yɛgɛ. † **14:25 14.25:** Zhona 1.1

yɔn sɛnrɛ yofɔ we†, ma yiri wa Gati Efɛri ca.
26 Katugu jɔlɔgɔ ndorogo ŋga Izirayɛli
woolo pàa pye na jɔlɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
ki yan. Leseele poro naa kulolo pe ni, pe
ni fuun pàa pye ja. Lere kpɛ wo sila pan
mbe Izirayɛli woolo pe saga.
27 Ma si yala, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila ki kɔn
mbege tɛgɛ mbe Izirayɛli woolo pe mɛgɛ
ki kɔ mbege wɔ laga tara ti na. Ki kala na,
a lì si Zhowasi pinambyɔ Yerobowamu wi
tɛgɛ ma pe shɔ.
28 Yerobowamu wi kapyegele sanŋgala,
naa kagala ŋgele fuun wìla pye, naa wi
kotogo kagala wa malaga ŋga wìla gbɔn
ki ni, konaa yɛgɛ ŋga na wìla Damasi naa
Hamati cara ti shɔ mari pye Izirayɛli tara
woro, ma sigi ta ki cara shyɛn tìla pye
Zhuda tara woro, ki kagala ke yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe
wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
29 Ko puŋgo na, a Yerobowamu wì si ku
ma taga wa wi tɛlɛye pe na, poro mbele
pàa pye Izirayɛli tara wunlumbolo wele.
A wi pinambyɔ Zakari wì si cɛn wunluwɔ
pi na wa wi yɔnlɔ.

15

Zhuda tara wunlunaŋa Azariya wi sanga

1 Izirayɛli tara wunlunaŋa Yer-
obowamu wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma
yiri kɔlɔshyɛn wolo li ni, a Amaziya
pinambyɔ Azariya† wì si cɛn wunluwɔ
pi na wa Zhuda tara.
2 Wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni, mɛɛ
cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa shyɛn ma
yiri kɛ ma yiri shyɛn wìla pye wunluwɔ
pi na. Wìla pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu
ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Yekoliya ma
yiri wa Zheruzalɛmu ca.
3 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na, ko wìla pye kala li ni fuun ni paa
yɛgɛ ŋga na wi to Amaziya wìla ki pye we.
4 Konaa ki ni fuun, wi sila sunzara nda
wa tinndiye pe na ti wɔ wa tara ti ni.
Leele pàa pye na kee bere ma saa na saara
woo wa ti na konaa na wusuna nuwɔ taan
sori wa ti na.
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si kaa yayɛnwɛ wa
wunlunaŋa wi na, a pì koro wi na fɔ ma
saa gbɔn wi kupilige ki na. Wìla pye ma
cɛn go ka ni wi yɛ. Wi pinambyɔ Yotamu
wo wìla cɛn wunluwɔ go ki go na, na tara
woolo pe kagala ke yɛgɛ woo.
6 Azariya wi kapyegele sanŋgala konaa
kagala ŋgele fuun wìla pye, ke yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe
wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
7 A Azariya wì si kaa ku ma taga wa wi
tɛlɛye pe na. A pè suu le wa wi tɛlɛye pe
tanla wa Davidi ca ki ni. A wi pinambyɔ
Yotamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi
yɔnlɔ†.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Zakari wi sanga

8 Zhuda tara wunlunaŋa Azariya wi
wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma
yiri kɔlɔtaanri wolo li ni, a Yerobowamu
pinambyɔ Zakari wì si cɛn wunluwɔ pi
na, ma yeŋge kɔgɔlɔni pye pi na Izirayɛli
tara ti go na; pa wìla pye ma cɛn wa
Samari ca.
9 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na, ko wìla pye paa yɛgɛ ŋga na wi
tɛlɛye pàa ki pye we. Nebati pinambyɔ
Yerobowamu wìla ti a Izirayɛli woolo pè
kapere nda pye wi sila laga ti na.
10 A Yabɛshi pinambyɔ Shalumu wì si
yɔn le wi na maa gbɔn maa gbo leele pe
yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na wa
wi yɔnlɔ.
11 Zakari wi kapyegele sanŋgala ke yɛn
ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo
pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
12 Ki kala làa pye ma yala sɛnrɛ nda
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Yehu wi kan ti ni, ma
yo fɔ: «Ma setirige piile pe yaa la cɛɛn
Izirayɛli tara wunluwɔ pi na, fɔ sa gbɔn
ma setirige piile yirisaga tijɛrɛ wogo ki
na.» Pa kìla si pye ma†.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Shalumu wi sanga

13 Zhuda tara wunlunaŋa Oziyasi wi
wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri
kɔlɔjɛrɛ wolo li ni, a Yabɛshi pinambyɔ
Shalumu wì si cɛn wunluwɔ pi na. Yeŋge

† **15:1 15.1:** Pàa pye na Azariya wi yinri fun Oziyasi (2 Wunlu 15.13). † **15:7 15.7:** 2 Kuro 26 † **15:12 15.12:** 2 Wunlu 10.30

nuŋgba ko wìla pye wunluwɔ pi na; pa wìla pye ma cɛn wa Samari ca.

14 A Gadi pinambyɔ Menahɛmu wì si yiri wa Tiriza ca ma pan wa Samari ca, ma to Yabɛshi pinambyɔ Shalumu wi na maa gbɔn maa gbo, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

15 Shalumu wi kapyegele sanŋgala konaa wi yɔn lemɛ kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

16 Ki wagati wi ni, ko Menahɛmu wìla yiri wa Tiriza ca ma saa to Tifisa ca ki na ma leele mbele fuun pàa pye wa pe tɔngɔ ma pinlɛ ki kanŋgara na cara ti ni, fɔ ma saa gbɔn wa Tiriza ca ki na. Wìla to ca ki na, katugu ca woolo pe sila yɛnlɛ mbe ca ki yeyɔngɔ ki yɛngɛ wi kan wi ye. Wìla ti a pè jɛɛlɛ mbele pàa pye kugbɔrɔ ni pe lara ti walagi.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Menahɛmu wi sanga

17 Zhuda tara wunlunaŋa Azariya wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ wolo li ni, a Gadi pinambyɔ Menahɛmu wì si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na. Wìla yɛlɛ kɛ pye wa wunluwɔ pi na, wìla pye ma cɛn wa Samari ca.

18 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye. Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla ti a Izirayɛli woolo pè kapere nda pye, Menahɛmu wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni wi sila laga ti na.

19 Ki wagati wi ni, a Asiri tara wunlunaŋa Puli† wì si pan wa Izirayɛli tara mberi shɔ. A Menahɛmu wì si warifuwe tɔni nafa ma yiri kɛ kan Puli wi yeri, jaŋgo wuu saga wi wunluwɔ pi yeresaga ta.

20 Menahɛmu wìla ki penjara ti shɔ Izirayɛli tara penjagbɔrɔ fɛnnɛ poro yeri mari kan Asiri tara wunlunaŋa wi yeri. Warifuwe pyɔ nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ wìla shɔshɔ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri. Kì kaa pye ma, a Asiri tara wunlunaŋa wì si sɔngɔrɔ ma kari, wii koro wa tara ti ni.

21 Menahɛmu wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

22 A Menahɛmu wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A wi pinambyɔ Pekaya wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Pekaya wi sanga

23 Zhuda tara wunlunaŋa Azariya wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ wolo li ni, a Menahɛmu pinambyɔ Pekaya wì si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na, wa Samari ca. Yɛlɛ shyɛn wìla pye wa wunluwɔ pi na.

24 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye. Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla ti a Izirayɛli woolo pè kapere nda pye, wi sila laga ti na.

25 Eremaliya pinambyɔ Peka ŋa wìla pye wi kɔrɔsifɔ, wì si kaa yɔn le wi na, ma to wi na maa gbɔn maa gbo wa wunluwɔ go ki yumbyɔ wa ni, wa Samari ca, ma pinlɛ Arigɔbu naa Ariye pe ni fun. Galaadi tara nambala nafa shyɛn ma yiri kɛ wìla lɛ ma pan ma to pe na. Pa wìla Pekaya wi gbo yɛɛn, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

26 Pekaya wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Peka wi sanga

27 Zhuda tara wunlunaŋa Azariya wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn wolo li ni, a Eremaliya pinambyɔ Peka wì si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na, wa Samari ca. Yɛlɛ nafa wìla pye wa wunluwɔ pi na.

28 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye. Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla ti a Izirayɛli woolo pè kapere nda pye, wi sila laga ti na.

29 Izirayɛli tara wunlunaŋa Peka wi sanga wi na, a Asiri tara wunlunaŋa Tigilati Pilezɛri wì si pan ma to Izirayɛli

† **15:19 15.19:** Asiri tara wunlunaŋa Puli wo nuŋgba wo pàa pye na yinri fun Tigilati Pilezɛri (2 Wunlu 15.29).

tara ti na ma Iyɔn ca ki shɔ, naa Abɛli Bɛti Maaka ca ki ni, naa Yanowa ca, naa Kedɛshi ca, naa Hazɔri ca, naa Galaadi tara, naa Galile tara konaa Nɛfitali tara ti ni fuun ti ni. Wìla ki lara ti leele pe koli ma kari pe ni wa Asiri tara.

30 A Ela pinambyɔ Oze wì si yɔn le Eremaliya pinambyɔ Peka wi na maa gbɔn maa gbo, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ, Oziyasi pinambyɔ Yotamu wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa wolo li ni.

31 Peka wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

Zhuda tara wunlunaŋa Yotamu wi sanga

32 Eremaliya pinambyɔ Peka ŋa wìla pye Izirayɛli tara wunlunaŋa wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li ni, a Oziyasi pinambyɔ Yotamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara.

33 Wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wìla pye wunluwɔ pi na, wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Yerusha; Zadɔki sumborombyɔ lawi.

34 Kala na li yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na lo wìla pye. Wìla tanga wa wi to Oziyasi wi tulugo ki ni kala li ni fuun ni.

35 Konaa ki ni fuun, wi sila sunzara nda wa tinndiye pe na ti wɔ wa tara ti ni. Leele pàa pye na kee bere ma saa na saara woo wa ti na konaa na wusuna nuwɔ taan sori wa ti na. Yotamu wo wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ŋga wa gona ki wa.

36 Yotamu wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

37 Ki wagati wi ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi lɛ na Siri tara wunlunaŋa Erezɛn, naa Eremaliya pinambyɔ Peka pe yinrigi na pe waa Zhuda tara woolo pe na.

38 A Yotamu wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa wi tɛlɛye pe tanla, wa wi tɛlɛ Davidi wi ca ki ni. A wi pinambyɔ Ahazi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

16

Zhuda tara wunlunaŋa Ahazi wi sanga (2 Kuro 28.1-27)

1 Eremaliya pinambyɔ Peka wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn wolo li ni, a Yotamu pinambyɔ Ahazi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara.

2 Wìla ta yɛlɛ nafa mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wìla pye wunluwɔ pi na, wa Zheruzalɛmu ca. Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, wi tɛlɛ Davidi wìla ki pye yɛgɛ ŋga na, wo sila ki pye ma.

3 Ɛɛn fɔ wìla tanga wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe tulugo ki ni, fɔ yɛrɛ ma saa wi pinambyɔ wi sogo maa pye saraga yarisunŋgo yeri†, ma yala katijangara nda cɛngɛlɛ sanŋgala ke maa piin ti ni, koro ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ke purɔ ma ke yirige wa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ we.

4 Wìla pye na yaayoro saara naa wusuna nuwɔ taan saara woo wa sunzara nda wa tinndiye pe na ti na, naa tinndiye pe na konaa wa tire tipiire nda fuun ti yɛn wɛrɛ ni ti nɔgɔ.

Ahazi wo naa Siri tara wunlunaŋa wi ni pe kala

5 Kona, a Siri tara wunlunaŋa Erezɛn naa Izirayɛli tara wunlunaŋa Peka ŋa wìla pye Eremaliya pinambyɔ wi ni, pè si kari mbe sa to Zheruzalɛmu ca ki na malaga ni. Pàa saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ca ki tanla ma Ahazi wi yɔn tɔn wa ca ki ni. Ɛɛn fɔ pe sila ya wi ni†.

6 Ki sanga nuŋgba wi ni, ko Siri tara wunlunaŋa Erezɛn wìla Eyilati ca ki shɔ maga pye Siri tara fɛnnɛ wogo, ma Zhuda tara fɛnnɛ pe purɔ ma pe yirige wa ki ni. A Edɔmu cɛnlɛ woolo pè si pan ma cɛn wa fɔ ma pan ma gbɔn nala.

7 A Ahazi wì si pitunmbolo torogo wa Asiri tara wunlunaŋa Tigilati Pilezɛri wi yeri maa pye fɔ: «Mi yɛn ma tunmbyee konaa ma pinambyɔ. Ki yaga ma pan mala shɔ Siri tara wunlunaŋa wo naa

† **16:3 16.3:** Levi 20.2-5; Dete 12.31; 18.10 † **16:5 16.5:** Eza 7.1-17; 2 Kuro 28.16-21

Izirayɛli tara wunlunaŋa wi ni pe kɛɛ, pè pan mbe to na na.»

8 Penjara naa tɛ ŋa wìla pye wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni konaa wa
wunluwɔ go ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni,
a Ahazi wì siri lɛ mari torogo Asiri tara
wunlunaŋa wi kan yarikanga.

9 A Asiri tara wunlunaŋa wì si yɛnlɛ
Ahazi wi sɛnrɛ ti na. A wì si yiri ma saa to
Damasi ca ki na maga shɔ, ma ca woolo
pe koli kulolo ma kari pe ni wa Kiri ca,
mɛɛ Erezɛn wi gbo.

10 Ko puŋgo na, a Ahazi wì si kari wa
Damasi ca mbe sa Asiri tara wunlunaŋa
Tigilati Pilezɛri wi fili. Saraga wɔsaga
ŋga ki yɛn wa Damasi ca, naa Ahazi wìla
ka saa ki yan, a wì si tunŋgo torogo wa
saraga wɔfɔ Uri wi yeri wa Zheruzalɛmu
ca, maga cɛnlɔmɔ naa ki kanlɔmɔ pi kan
wi yeri konaa maga gbegelelɔmɔ pi ni
fuun pi yɛgɛ yo wi kan, jaŋgo wi ka
gbegele paa ki yɛn.

11 Wunlunaŋa Ahazi wìla cɛnlɔmɔ mba
naga ma yiri wa Damasi ca, a saraga wɔfɔ
Uri wì si saraga wɔsaga ka kan ma yala ki
cɛnlɔmɔ pi ni cɛ. Wìla ki kan maga kɔ
maga ta wunlunaŋa wi fa yiri wa Damasi
ca mbe pan.

12 Naa wunlunaŋa wìla kaa yiri wa
Damasi ca ma sɔngɔrɔ ma pan, a wì si
saraga wɔsaga ki yan, mɛɛ fulo wa ki
tanla ma lugu ki na.

13 A wì suu saraga sogowogo ki sogo
wa ki na, maa muwɛ saraga ki wɔ wa ki
na konaa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki
ni. A wì suu nayinmɛ saraga yaayoro ti
kasanwa pi wo wa saraga wɔsaga ki na.

14 Tuguyɛnrɛ saraga wɔsaga ŋga kìla
pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa
shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ, a wì sigi wɔ wa ki
tɛgɛsaga, wa shɛrigo gbɔgɔ konaa saraga
wɔsaga fɔnŋgɔ ki ni ti sɔgɔwɔ pi ni; a
wì si saa ki tɛgɛ wa saraga wɔsaga ki
kanŋgaga na, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ yeri†.

15 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa Ahazi wì
si konɔ kan saraga wɔfɔ Uri wi yeri ma
yo fɔ: «Koni, pa ma yaa la pinliwɛ saraga
sogowogo naa yɔnlɔkɔgɔ muwɛ saraga
ki woo wa saraga wɔsaga gbɔgɔ ki na,
naa wunlunaŋa wi saraga sogowogo naa
wi muwɛ saraga ki ni, naa tara woolo
pe ni fuun pe saara sogoworo naa pe
muwɛ saara ti ni. Maa pe duvɛn saara ti
woo wa ki na. Maa pe saara sogoworo
ti kasanwa po naa pe saraga yaayoro
sannda ti kasanwa pi ni fuun pi yanragi
wa ki na. Yawe Yɛnŋɛlɛ li tuguyɛnrɛ
saraga wɔsaga ko na, mi yaa ko kala lo
yɛgɛ wɔ na yɛ†.»

16 A saraga wɔfɔ Uri wì si tanga ma yala
sɛnrɛ nda fuun wunlunaŋa Ahazi wìla yo
ti ni.

17 A wunlunaŋa Ahazi wì si nuru naa
ma shɛrigo gbɔgɔ wotoroye pe kanŋgara
na tuguyɛnrɛ papara papara ti kɔɔnlɔ
mari lagala, ma yaara kiiri kiiri nda tìla
pye pe na ti lagala pe na. Jogoyaraga
gbegbeŋge kiiri ŋga kìla pye ma taga
tuguyɛnrɛ napɛnɛ pe na, a wì sigi laga pe
na, maga tɛgɛ sinndɛɛrɛ nda pàa tɛgɛ ma
yɔn yala ta na le tara†.

18 Ko puŋgo na, Asiri tara wunlunaŋa
wi kala na, mbogo ŋga pàa kan gbata
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni,
naga yinri cɛnpilige gbata, a wì sigi jan
maga wɔ wa konaa wunlumbolo pàa pye
na yiin yeyɔngɔ ŋga ni wa shɛrigo gbɔgɔ
loŋgo ki ni maga tɔn.

19 Ahazi wi kapyegele sanŋgala konaa
kagala ŋgele fuun wìla pye, ke yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe
wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

20 A Ahazi wì si kaa ku ma taga wa wi
tɛlɛye pe na, a pè suu le wa wi tɛlɛye
pe tanla wa Davidi ca. A wi pinambyɔ
Ezekiyasi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi
yɔnlɔ.

17

Izirayɛli tara wunlunaŋa puŋgo woo Oze wi sanga

1 Zhuda tara wunlunaŋa Ahazi wi wun-
luwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn wolo li ni,
a Ela pinambyɔ Oze wì si cɛn wunluwɔ

† **16:14 16.14:** 1 Wunlu 8.64; 2 Kuro 4.1 † **16:15 16.15:** Ŋga kì yo fɔ: *Mi yaa ko kala lo yɛgɛ wɔ na yɛ,* sɛwɛɛlɛ pele ni, pège kanŋga ma yo fɔ mi yaa ki pye na kagala yewesaga. † **16:17 16.17:** 1 Wunlu 7.27-39; 2 Kuro 4.2-6

pi na Izirayɛli tara ti go na. Wìla pye ma cɛn wa Samari ca. Yɛlɛ kɔlɔjɛrɛ wìla pye wunluwɔ pi na.

2 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye. Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun wi kapege ki sila Izirayɛli tara wunlumbolo mbele pàa keli ma toro wi na pe kapere ti bɔ.

3 A Asiri tara wunlunaŋa Salimanazari wì si pan ma to Oze wi na ma malaga gbɔn wi ni. A Oze wì si go sogo maa kan, na nizara woo wi yeri.

4 Ɛɛn fɔ, a Asiri tara wunlunaŋa wì si kaa ki yan fɔ Oze wì yɔn le wi na ma pitunmbolo torogo wa Ezhipiti tara wunlunaŋa So wi yeri ma yo wuu saga; katugu wìla je wi sila kaa na nizara wi woo naa Asiri tara wunlunaŋa wi yeri yɛlɛ pyew. Naa Asiri tara wunlunaŋa wìla kaa ki wogo ki jɛn ma, a wì si Oze wi yigi maa le kaso.

5 Ko puŋgo na, a Asiri tara wunlunaŋa wì si pan ma Izirayɛli tara ti ni fuun ti yanri, mɛɛ kari ma saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa Samari ca ki tanla maga yɔn tɔn, fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ taanri, mbe malaga gbɔn ki ni.

6 Oze wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔjɛrɛ wolo li ni, a Asiri tara wunlunaŋa wì si Samari ca ki shɔ maga ta, mɛɛ Izirayɛli woolo pe koli ma kari pe ni wa Asiri tara. A wì si ti a pèle saa cɛn wa Hala ca, a pèle saa cɛn wa Habɔri gbaan wi yɔn na, wa Gozan tara, konaa wa Medi tara cara ti ni.

Izirayɛli woolo pe kapyere tijangara

7 Ki jɔlɔgɔ kagala ŋgele kàa gbɔn Izirayɛli woolo pe na, katugu pàa kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li na, lo na làa pe yirige wa Ezhipiti tara ti ni, ma pe shɔ Ezhipiti tara wunlunaŋa Farawɔn wi jɔlɔgɔ ki kɛɛ. Mbe taga wa ko na, pàa pye na yarisunndo gbogo fun.

8 Cɛngɛlɛ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ke purɔ ma ke yirige wa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ, ke kalɛgɛlɛ koro pàa pye na tanri ke na konaa koŋgolo ŋgele Izirayɛli wunlumbolo pàa tɛgɛ ke ni.

9 Izirayɛli woolo pàa kagala kele pye larawa Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, ŋgele ke sila daga pyewe ni. Pàa sunzara kan wa tinndiye pe na pe cara ti ni fuun ti ni, maga lɛ kapire ti na fɔ ma saa ki wa pe cara nda pàa malaga sigemboro kan mari maga ti na.

10 Pàa sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ yerege yerege, ma tiyagala kankan tinndiye pe ni fuun pe go na konaa tire tipiire ti ni fuun ti nɔgɔ yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ki kan†.

11 Sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na, pàa wusuna nuwɔ taan sogo wa ti ni fuun ti na paa cɛngɛlɛ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ke purɔ ma ke yirige wa pe yɛgɛ ke yɛn. Pàa kafaara pye fɔ ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban.

12 Pàa pye na yarisunndo gbogo, ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo pe kan ma yo paga kaa ki piin.

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo naa Zhuda tara fɛnnɛ pe yɛri ŋgbanga li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun naa yariyanra yanfɛnnɛ pe ni fuun pe yɔn, ma yo fɔ: «Ye ye koŋgolo tipegele ke wa, yaa tanri na ŋgasegele naa na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, ki lasiri sɛnrɛ nda fuun mì kan ye tɛlɛye pe yeri konaa mari yo na tunmbyeele Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe kan, a pèri yo ye kan we.»

14 Ɛɛn fɔ pe sila logo li yeri, pàa pe nuŋgbogolo ke ŋgban paa pe tɛlɛye pe yɛn, poro mbele pe sila taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li na we.

15 Pàa je Yɛnŋɛlɛ li kondɛgɛŋgɛlɛ ke na. Yɔn finliwɛ mba làa le pe ni, pàa pi jɔgɔ. Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda làa yo ma ŋgban pe ni, pe sila ti lɛ. Pàa taga yarisunndo nda ti yɛn kayɔngɔ fu to na, fɔ a poro yɛrɛ jate pè kanŋga ma pye kayɔngɔ fu. Cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma pe maga ke kalɛgɛlɛ koro pàa pye na tanri ke na, ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo pe kan ma yo paga kaa ki cɛngɛlɛ ke kapyere ti fɔrɔgi.

16 Pàa je Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na. Pàa tugurɔn yan ma napire yanlɛrɛ shyɛn gbegele pe yɛɛ kan nari gbogo. Pàa tiyagala kan yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ki mɛgɛ ni naga gbogo. Pàa

† **17:10 17.9-10:** 1 Wunlu 14.23

pye na fɔli yanwa yirigeyaara nda fuun ti yɛn wa yɛnŋɛlɛ na ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo, konaa na yarisunŋgo Baali ki gbogo†.

17 Pàa pe pinambiile naa pe sumborombiile pe kan a pè pe sogo ma pe pye saraga yarisunndo yeri†. Pàa pye na jɛɛrɛ piin konaa na lekara piin, ma pe yɛɛ kan kapege pyewe pi yeri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, jaŋgo mbeli nawa pi ŋgban.

18 Ko kì ti Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban Izirayɛli woolo pe ni fɔ jɛŋgɛ, ma pe purɔ ma pe yirige wa li yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ, kaawɔ Zhuda cɛnlɛ woolo poro cɛ pàa koro wa pe tara†.

19 Ɛɛn fɔ ali Zhuda tara woolo poro fun pe sila Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke lɛ mbaa tanri ke na. Izirayɛli woolo pe kondɛgɛŋgɛlɛ koro Zhuda tara woolo pàa pye na tanri ke na fun.

20 Ko kala kì ti Yawe Yɛnŋɛlɛ lì je Izirayɛli setirige piile pe ni fuun pe na, ma pe tifaga, ma pe le beŋganri pyefɛnnɛ pe kɛɛ, fɔ ma pe purɔ ma pe yirige li yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ ma pe wa lege.

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe laga Davidi go woolo pe na sanga ŋa ni, Nebati pinambyɔ Yerobowamu wo Izirayɛli woolo pàa wɔ maa tɛgɛ wunluwɔ pe yɛɛ go na. Wo wìla Izirayɛli woolo pe puŋgo ma pe laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, ma ti a pè kapegbɔgɔ pye†.

22 Kapere nda fuun Yerobowamu wìla pye, Izirayɛli woolo pàa pe yɛɛ kan ki kapere cɛnlɛ nuŋgba ti yeri nari piin. Pe sila laga ti na,

23 fɔ a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kaa Izirayɛli woolo pe purɔ ma pe yirige wa li yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ ma pe wa lege, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo li tunmbyeele mbele pe yɛn li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe kan, a pèri yo we. Pàa Izirayɛli woolo pe koli wa pe tara ma kari pe ni lege kulowo ni wa Asiri tara. Pe yɛn wa fɔ ma pan ma gbɔn nala.

Cɛngɛlɛ kèle la pan ma cɛn wa Samari tara

24 Kona, a Asiri tara wunlunaŋa wì si ti a leele pèle yiri wa Babilɔni ca, naa Kuta ca, naa Ava ca, naa Hamati ca konaa wa Sefarivayimu ca ki ni, ma pan ma cɛn wa Samari tara cara ti ni, wa Izirayɛli woolo pe yɔnlɔ. Pàa Samari tara ti shɔ mari ta mɛɛ cɛn wa cara ti ni.

25 Naa pàa kaa ki lɛ na cɛɛn wa ki cara ti ni, pe sila pye na fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si jaraye yirige ma pe wa pe na, a poro na pe kuun.

26 A pè si saa ki yo Asiri tara wunlunaŋa wi kan fɔ: «Leele mbele ma koli ma saa pe tɛgɛ wa Samari tara cara ti ni, pee ki tara ti yɛnŋɛlɛ na pe maa gbogo li gbɔgɔlɔmɔ pi jɛn. Ki kala na, ki tara ti yɛnŋɛlɛ lì jaraye yirige ma pe wa pe na, a paa pe kuun, katugu leele pee ki tara ti yɛnŋɛlɛ na pe maa gbogo li gbɔgɔlɔmɔ pi jɛn.»

27 Ki sɛnrɛ ti logoŋgɔlɔ, a Asiri tara wunlunaŋa wì sigi konɔ kan ma yo fɔ: «Leele mbele yè koli ma yiri wa ki tara ti ni, ye ti ki saraga wɔfɔ wa mbe sɔngɔrɔ wi kari wi sa cɛn wa, wila leele pe nari tara ti yɛnŋɛlɛ na pe maa gbogo li gbɔgɔlɔmɔ pi ni.»

28 Kì kaa pye ma, saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa koli ma yiri wa Samari tara, a nuŋgba si sɔngɔrɔ ma saa cɛn wa Betɛli ca na leele pe nari yɛgɛ ŋga na pe daga mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

29 Ɛɛn fɔ ki cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba, a kè si ke tara yarisunndo gbegele ke yɛɛ kan. Ki cɛngɛlɛ kàa pye ma cɛn ca nuŋgba nuŋgba ŋga fuun ni, yinrɛ nda Samari tara fɛnnɛ pàa kankan wa sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na ti na, a pè sigi yarisunndo ti tɛgɛtɛgɛ wa ki yinrɛ ti ni.

30 Mbele pàa yiri wa Babilɔni ca poro la yarisunŋgo ŋga pe yinri Sukɔti Benɔti ki gbegele. Mbele pàa yiri wa Kuti ca, poro la yarisunŋgo ŋga pe yinri Nɛrigali ki gbegele. Mbele pàa yiri wa Hamati ca, poro la yarisunŋgo ŋga pe yinri Ashima ki gbegele.

31 Mbele pàa yiri wa Ava ca poro la yarisunndo nda pe yinri Nibihazi naa Tar-

† **17:16 17.16:** 1 Wunlu 12.28 † **17:17 17.17:** Levi 18.21; Dete 18.10 † **17:18 17.18:** 1 Wunlu 11.31-32 † **17:21 17.21:** 1 Wunlu 12

itaki ti gbegele. Mbele pàa yiri wa Sefarivayimu ca poro la pye na pe pinambiile pe sori na pe woo saraga pe yarisunndo Adiramelɛki naa Anamelɛki ti yeri nari gbogo. To tìla pye Sefarivayimu ca fɛnnɛ pe yarisunndo re.

32 Pàa pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo fun. Konaa ki ni fuun, poro jate pàa saraga wɔfɛnnɛ pele wɔ tara ti lagapyew ma pe tɛgɛ pe yɛɛ kan, a paa saara woo pe yɛɛ kan wa sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na ti na. Ki saraga wɔfɛnnɛ pàa pye na saraga wɔgɔtunŋgo ki piin wa sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na ti yinrɛ ti ni.

33 Kì pye ma, pàa pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo konaa na pe yɛɛra yarisunndo ti gbogo fun, ma yala pàa pe koli ma yiri tara nda ni ti kalɛgɛlɛ ke ni.

34 Ki cɛngɛlɛ ke yɛn na tanri bere pe kalɛgɛlɛ ke na, ali ma pan ma gbɔn nala. Ke woro na fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Ke woro na tanri koro jate ke kondɛgɛŋgɛlɛ naa ke kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa lasiri naa ŋgasegele konaa sɛnrɛ nda fuun yo Zhakɔbu setirige piile pe kan, wo ŋa làa wi mɛgɛ taga naa yinri Izirayɛli, ki cɛngɛlɛ ke sila pye naga koŋgolo ke tanri†.

35 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ le Izirayɛli woolo pe ni ma yo fɔ: «Yaga kaa yarisunndo gbogo, yaga kaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti gbogo, yaga kaa tunŋgo piin ti kan, yaga si kaa saara woo ti yeri†.

36 Ɛɛn fɔ yaa fyɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ. Mi ŋa mì ye yirige wa Ezhipiti tara yawa gbɔɔ naa fanŋga gbɔgɔ ni. Mi nuŋgba ye daga mbaa fɔli na yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa na gbogo konaa mbaa saara woo na yeri†.

37 Kondɛgɛŋgɛlɛ, naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ, naa lasiri koŋgolo konaa ŋgasegele ŋgele mì yɔnlɔgɔ ye kan, ye ke yigi yaa tanri ke na pilige pyew. Yaga kaa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo.

38 Yɔn finliwɛ mba mì le ye ni, yaga ka fɛgɛ pi na. Yaga kaa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo.

39 Ɛɛn fɔ yaa fyɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ, pa kona mi yaa ye shɔ ye juguye pe ni fuun pe kɛɛ.»

40 Ɛɛn fɔ ki cɛngɛlɛ ke sila yɛnlɛ mbe logo. Pe kalɛgɛlɛ koro pàa koro ma mara ke na.

41 Ki cɛngɛlɛ kàa pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo konaa na pe yarisunndo ti gbogo fun. Pe pinambiile poro naa pe pishyɛnwoolo pe ni, pa pe yɛn na tanri ma ali ma pan ma gbɔn nala, paa yɛgɛ ŋga na pe tɛlɛye pàa pye na tanri we.

ZHUDA TARA WUNLUMBOLO PUŊGO WOOLO PE KALA

18

18–25

Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wi sanga
(2 Kuro 29.1-2)

1 Ela pinambyɔ Oze wi wunluwɔ pi yɛlɛ taanri wolo li ni Izirayɛli tara ti go na, a Ahazi pinambyɔ Ezekiyasi wì si cɛn wunluwɔ pi na Zhuda tara ti go na.

2 Wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa ma yiri kɔlɔjɛrɛ wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Abi; Zakari sumborombyɔ lawi.

3 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye paa yɛgɛ ŋga na wi tɛlɛ Davidi wìla ki pye we.

4 Sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na wìla ti jɔgɔ mari wɔ wa, ma sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ ti yaari, ma yarisunŋgo Ashera ki tiyagala ke kɔɔnlɔ. Moyisi wìla tuguyɛnrɛ wɔɔgɔ ŋga gbegele wìla ki gbɔn maga kaari kaari, katugu maga lɛ wa, fɔ ma pan ma gbɔn ki wagati wi na, Izirayɛli woolo pàa pye na wusuna nuwɔ taan sori wa ki yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pàa pye naga yinri Nehushitan†.

5 Ezekiyasi wìla wi jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li na. Zhuda tara wunlumbolo mbele pàa yiri wi puŋgo na konaa mbele pàa keli ma yiri

† **17:34 17.34:** Zhenɛ 32; 35.10 † **17:35 17.35:** Ɛki 20.5; Dete 5.9 † **17:36 17.36:** Dete 6.13 † **18:4 18.4:** Nehushitan mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa tuguyɛnrɛ; Nɔmbu 21.8-9.

wi na, wa kpɛ sila pye jɛnŋɛ pe ni paa wi yɛn.
6 Wìla koro ma mara Yawe Yɛnŋɛlɛ li
na. Wi sila laga li na. Ŋgasegele ŋgele
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan Moyisi wi yeri, wìla
ke lɛ na tanri ke na.
7 Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye wi ni,
a wi kagala ke ni fuun kaa yɔngɔ wi kan.
Wìla yiri ma je Asiri tara wunlunaŋa wi
na, wi sila go sogo wi kan naa.
8 Wìla malaga gbɔn ma ya Filisiti tara
fɛnnɛ pe ni, ma pe purɔ fɔ ma saa
gbɔn wa Gaza ca, ma ca ki tɔngɔ naa
ki kanŋgara na cara ti ni, maga lɛ pe
cara nda pàa malaga sigemboro kan mari
maga ti na, fɔ ma saa ki wa maliŋgbɔɔnlɔ
pe kapire ti na.

Asiri tara fɛnnɛ pàa Samari ca ki shɔ

9 Ezekiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ
wolo li ni, kìla yala Ela pinambyɔ Oze
wì ta yɛlɛ kɔlɔshyɛn wa wunluwɔ pi
na Izirayɛli tara ti go na, a Asiri tara
wunlunaŋa Salimanazari wì si pan ma
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa Samari ca
ki tanla maga yɔn tɔn.
10 Sanni sa gbɔn yɛlɛ taanri, a wì si
ca ki shɔ maga ta. Ko la saa yala
Ezekiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔgɔlɔni
wolo li ni. Izirayɛli tara wunlunaŋa Oze
wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔjɛrɛ wolo li ni, ko
pàa Samari ca ki shɔ.
11 A Asiri tara wunlunaŋa wì si Izirayɛli
woolo pe koli ma kari pe ni wa Asiri tara.
Wìla saa pele tɛgɛ wa Hala ca, ma saa
pele tɛgɛ wa Habɔri gbaan yɔn ki na, wa
Gozan tara konaa wa Medi tara fɛnnɛ pe
cara ti ni.
12 Ki kagala kàa pye pe na, katugu pe
sila Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti
logo. Pàa li yɔn finliwɛ pi jɔgɔ. Yawe
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla sɛnrɛ
nda fuun yo pe kan pe sila ti logo, pe sila
si tanga ti na.

Asiri tara fɛnnɛ pàa pan ma Zhuda tara ti yin mbe malaga gbɔn pe ni

13 Wunlunaŋa Ezekiyasi wi wunluwɔ pi
yɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ wolo li ni, a Asiri
tara wunlunaŋa Senakeribu wì si pan ma
to Zhuda tara cara nda fuun pè malaga
sigemboro kan mari maga ti na mari shɔ.
14 Kona, a Zhuda tara wunlunaŋa wì si
tunŋgo torogo, a pè saa ki yo Asiri tara
wunlunaŋa wi kan wa Lakishi ca ma yo
fɔ: «Mì wa ma la. Maga ka malaga gbɔn
na ni naa. Maga penjara yɔn ŋga wa na
na, mi yaa laga kaan ma yeri.»
Kì pye ma, a Asiri tara wunlunaŋa
wì sigi yo ma yo ki daga Ezekiyasi wila
warifuwe tɔni kɛ naa tɛ tɔni nuŋgba kaan
wi yeri.
15 A Ezekiyasi wì si warifuwe ŋa fuun
wìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni konaa wa wunluwɔ go ki
yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni wi lɛ ma saa wi
kan wi yeri.
16 Ki wagati wi ni, tɛ ŋa pàa wo
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ kɔɔrɔ naa
yeyɔngɔ ki naayeri tire ti na mari tɔn,
Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wìla wi
ni fuun wi lagala fun maa kan Asiri tara
wunlunaŋa wi yeri.

Asiri tara fɛnnɛ pàa pan ma Zheruzalɛmu ca ki maga mbege shɔ

17 Kona, a Asiri tara wunlunaŋa wì
suu maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye togbɔɔ,
naa wi maliŋgbɔɔnlɔ togbɔɔ konaa
wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wi ni pe tun
wa wunlunaŋa Ezekiyasi wi yeri wa
Zheruzalɛmu ca, ma yiri wa Lakishi ca,
ma maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ pinlɛ pe ni. Naa
pàa ka saa gbɔn wa Zheruzalɛmu ca,
tɔnmɔ wege ŋga wa gona kɛɛ yeri, a pè
si saa yere wa ki lafoŋgologo ki tanla, wa
Jogofɛnnɛ kɛrɛŋgonɔ li ni.
18 Kona, a pè si yeri ŋgbanga mbe para
wunlunaŋa wi ni. A Hilikiya pinambyɔ
Eliyakimu ŋa wìla pye wunluwɔ go ki
kagala ke yɛgɛ wɔfɔ wì si yiri ma kari wa
pe tanla, wo naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shebina
wi ni konaa Asafu pinambyɔ Yowa ŋa
wìla pye sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ wi ni.
19 A Asiri tara wunlunaŋa wi laga
kɔrɔsifɛnnɛ to wì si pe pye fɔ: «Ye
saga sɛnrɛ nda ti yo Ezekiyasi wi kan fɔ
wunlunaŋa gbɔɔ, Asiri tara wunlunaŋa
we, pa wì yo yɛɛn fɔ: ‹Mɔ̀ɔ jigi wi taga
yiŋgi na ma?

20 Mà yo fɔ na lere kaa jaa mbe malaga gbɔn, ki daga malaga gbɔngɔ tijinliwɛ naa fanŋga mbe pye wi ni. Ɛɛn fɔ to ti ni fuun yɛn go fu sɛnrɛ. Ma jigi wi yɛn ambɔ na ma, fɔ a ma saa yiri ma je na na?
21 Wele, mìgi jɛn ma yo mɔ̀ɔ jigi wi taga Ezhipiti tara to na, to nda ti yɛn paa gbagara kanŋgaga yɛn, ŋga kì kaw we. Lere ŋa fuun wi maa jigi wi taga ki na ma jiige ki na, ki maa kɛɛ ki sun maga furu. Pa Ezhipiti tara wunlunaŋa Farawɔn wi yɛn ma. Leele mbele fuun pe ma pe jigi wi taga wi na, pa wi yɛn ma pe kanŋgɔlɔ.›
22 «Kana ye yaa na pye mbe yo fɔ ye ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo na. Ɛɛn fɔ mì yo ko Yɛnŋɛlɛ lo Ezekiyasi wìla li gbɔgɔsara nda wa tinndiye pe na to naa li saara wɔsara ti kɔ mari wɔ wa tara ti ni, maga yo Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe kan, ma yo fɔ saraga wɔsaga ŋga wa Zheruzalɛmu ca, pe pan paa fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ paa li gbogo wa.
23 Koni, yɔn kan na tafɔ wi yeri, Asiri tara wunlunaŋa we. Ki ka pye ma, pa mi yaa shɔnye waga shyɛn (2 000) kan ma yeri, na kaa pye ma mbe shɔn lugufɛnnɛ pele ta paa nuru pe na we.
24 Ma yaa ki pye mɛlɛ mbe si ya mbanla tafɔ wi maliŋgbɔɔnlɔ teele wa nuŋgba kan wi fe, ali na kaa pye wo wi yɛn pe pe ni fuun jɛɛ we? Mɔ̀ɔ jigi wi taga Ezhipiti tara to na, ma yo fɔ pe yaa malaga gbɔnwotoroye naa shɔn lugufɛnnɛ kan ye yeri.
25 Koni maa ki jate ndɛɛ ki pye Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo ja ma, mbe ja ya pan mbe to ki tara nda ti na mberi tɔngɔ wi le? Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìlan pye fɔ: ‹Yiri ma sa to ki tara nda ti na mari tɔngɔ.› »
26 Kona, a Hilikiya pinambyɔ Eliyakimu, naa Shebina konaa Yowa wi ni, pè sigi yo Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wi kan fɔ: «Ki yaga maa para we ni Aramuye sɛnrɛ ni, katugu we maa ti nuru. Maga kaa para we ni Eburuye sɛnrɛ ni, mbe ti leele mbele pe yɛn ma cɛn wa ca ki mbogo ki na paa nuru we yeri.»
27 A Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaa ki jate ndɛɛ na tafɔ wìlan tun mbe pan mbege sɛnrɛ nda ti yo mboro naa ma tafɔ wi ni, yoro cɛ kan wi le? Ki sɛnrɛ ti yɛn ki leele mbele fuun pe yɛn ma cɛn wa ca ki mbogo ki na pe woro, poro mbele pe yaa ka jori mbaa pe koŋgaraga ki kaa konaa mbaa pe finriwɛ pi woo mbe pinlɛ ye ni we.»
28 Kona, a Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì si yiri ma yere, mɛɛ para ŋgbanga wi fanŋga ki ni fuun ki ni Eburuye sɛnrɛ ni ma yo fɔ: «Ye wunlunaŋa gbɔɔ wi sɛnyoro ti logo, Asiri tara wunlunaŋa we.
29 Pa wunlunaŋa wì yo yɛɛn fɔ: ‹Yaga ka ye yɛɛ yaga Ezekiyasi wi ye fanla, katugu wi se ya mbe ye shɔ na kɛɛ.
30 Yaga ka ye yɛɛ yaga Ezekiyasi wi ye puŋgo mbe ye kan ye ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, mbe yo fɔ: Kaselege ko na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa we shɔ, ki ca ŋga ki se le Asiri tara fɛnnɛ wunlunaŋa wi kɛɛ.
31 Yaga ka logo Ezekiyasi wi yeri, katugu pa Asiri tara wunlunaŋa wì yo yɛɛn fɔ: Ye yɛyinŋge le na ni, ye ye yɛɛ kan na yeri, kona ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye yaa la ye ɛrɛzɛn naa ye figiye tire pire ti kaa konaa mbaa ye kɔlɔye tɔnmɔ pi woo;
32 fɔ mbe ka sa pan mbe ye lɛ mbe kari ye ni tara ta ni paa ye woro ti yɛn, tara nda bile naa duvɛn yɛn wa ti ni, tara nda yaakara naa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ yɛn wa ti ni, tara nda oliviye tire yɛn wa ti ni mbaa ti pire ti sinmɛ pi woo konaa sɛnrɛgɛ ni. Kona ye yaa koro wa yinwege na, ye se ku. Ki kala na, yaga ka logo Ezekiyasi wi yeri, katugu wi mbe ya ye fanla mbe yo fɔ: Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa we shɔ.
33 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke yarisunndo ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti ya ma ke shɔ Asiri tara wunlunaŋa wi kɛɛ le?
34 Hamati ca naa Aripadi ca yarisunndo ti ya ma yiŋgi pye? Sefarivayimu ca, naa Hena ca konaa Iva ca yarisunndo tìla koro se yeri? Ki yarisunndo tila ya ma Samari ca ki shɔ na kɛɛ le?
35 Ki tara nda ti yarisunndo ti ni fuun ti ni, titiin tila ya ma ti tara woolo pe sho na kɛɛ? Ko Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yaa ka Zheruzalɛmu ca ko shɔ na kɛɛ.› »

36 A leele pe ni fuun pè si pyeri dinw,
pe sila wi yɔn sogo sɛnpyɔ nuŋgba ni,
katugu wunlunaŋa Ezekiyasi wìla konɔ
kan ma yo paga kaa yɔn sogo.
37 Ko puŋgo na, Hilikiya pinambyɔ
Eliyakimu ŋa wìla pye wunluwɔ go ki
kagala yɛgɛ wɔfɔ, naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ
Shebina konaa Asafu pinambyɔ Yowa ŋa
wìla pye sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ wi ni, pè si
sɔngɔrɔ ma kari wa wunlunaŋa Ezekiyasi
wi tanla. Pàa pe yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi
jatere piriwɛn pi kala na. Asiri tara
wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wìla
sɛnrɛ nda yo, a pè siri yɛgɛ yo Ezekiyasi
wi kan.

19

Ezekiyasi wìla saa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ezayi wi yewe wi tijinliwɛ kan wi yeri (Eza 37.1-7)

1 Naa wunlunaŋa Ezekiyasi wìla kaa
ki sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a wì suu
yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi ma jatere piriwɛn
yaripɔrɔ lɛ ma le, mɛɛ yiri ma kari wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
2 Ko puŋgo na, a wì si Eliyakimu ŋa
wìla pye wunluwɔ go ki kagala yɛgɛ wɔfɔ,
naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shebina konaa saraga
wɔfɛnnɛ lɛɛlɛ pe tun wa Amɔzi pinambyɔ
Ezayi ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
wi yeri. Jatere piriwɛn yaripɔrɔ la pye pe
ni fuun pe na.
3 Pàa Ezayi wi pye fɔ: «Ezekiyasi wì yo
wege yo ma kan fɔ: ‹Ki nala pilige ŋga ki
yɛn jatere pirindorogo pilige, naa jɔlɔgɔ
konaa fɛrɛ pilige. We yɛn paa kugbɔrɔ
fɛnnɛ yɛn, mbele pe selara tì yiri pe ni,
ɛɛn fɔ fanŋga woro pe ni pe ya pe se.
4 Asiri tara wunlunaŋa wùu laga
kɔrɔsifɛnnɛ to wi tun, a wì pan ma wi
tafɔ wunlunaŋa wi sɛnrɛ nda fuun yo ma
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li tɛgɛlɛ, kana
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa ki tɛgɛlɛ
sɛnrɛ ti logo mberi fɔgɔ tɔn wi na. Ki kala
na, woro mbele wè koro yinwege na, ma
Yɛnŋɛlɛ yɛnri we kan.› »
5 Kona, a wunlunaŋa Ezekiyasi wi tun-
mbyeele pè si saa gbɔn wa Ezayi wi na,
6 A Ezayi wìla pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ye saga yo ye tafɔ wi kan fɔ, pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Sɛnrɛ nda mà
logo, Asiri tara wunlunaŋa wi tunmby-
eele lefɔnmbɔlɔ pè pan mala tɛgɛlɛ sɛnrɛ
nda ni we, maga ka fyɛ ti yɛgɛ.
7 Wele, wi yaa ka sɛnrɛ ta logo. Ti
logoŋgɔlɔ mi yaa wi jatere wi kanŋga
mbe ti wi sɔngɔrɔ wa wi tara. Pa kona
mi yaa ti poo gbo tokobi ni wa wi tara.› »

Senakeribu wìla sɛwɛ wa torogo Ezekiyasi wi kan (Eza 37.8-13)

8 Kona, a Asiri tara wunlunaŋa wi laga
kɔrɔsifɛnnɛ to wì sigi logo ma yo fɔ
wunlunaŋa wì yiri wa Lakishi ca ma saa
to Libina ca ki na. Kì pye ma, a wì si
sɔngɔrɔ ma kari wi kɔrɔgɔ wa.
9 A Asiri tara wunlunaŋa wì si kaa sɛnrɛ
ta logo Etiyopi† tara wunlunaŋa Tiraka wi
kanŋgɔlɔ ma yo fɔ wi yɛn na paan mbe to
wi na malaga ni. Kona, a wì si pitunmbolo
torogo naa fɔnŋgɔ wa Ezekiyasi wi yeri
maa pye fɔ:
10 «Ye saga yo Zhuda tara wunlunaŋa
Ezekiyasi wi kan fɔ: ‹Mɔ̀ɔ jigi wi taga
Yɛnŋɛlɛ na na, maga kɔɔn yɛɛ yaga lɔɔn
fanla mbe yo fɔ Asiri tara wunlunaŋa wi
se ya mbe Zheruzalɛmu ca ki shɔ.
11 Asiri tara wunlumbolo pè ŋga pye
tara sannda pyew ti na, mboro jate màga
logo. Pèri tɔngɔ pew, a mboro nɛɛ ki jate
ndɛɛ ma yaa shɔ na yeri?
12 Na tɛlɛye pàa cɛngɛlɛ ŋgele tɔngɔ, ke
yarisunndo tila ya ma ke shɔ le? Koro
ŋgele kàa pye wa Gozan ca, naa Haran ca,
naa Erezɛfu ca konaa Edɛn setirige piile
mbele pàa pye ma cɛn wa Telasari ca ki
ni we†.
13 Hamati ca, naa Aripadi ca, naa Sefari-
vayimu ca, naa Hena ca konaa Iva ca ki ni,
ti wunlumbolo pe pye mɛlɛ?› »

Ezekiyasi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ (Eza 37.14-20)

† **19:9 19.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Etiyopi tara re,* Eburuye sɛnrɛ ti ni ko tara to pe yinri Kushi tara re. Kushi tara lewɔɔlɔ tara laga ko kayi. Kìla Ezhipiti tara laga ka lɛ ma saa pinlɛ Sudan tara laga ka ni. † **19:12 19.12:** Zhenɛ 11.31; 12.5; 2 Wunlu 17.6,24; 18.11,34

14 Kona, a Ezekiyasi wì si sɛwɛ wi shɔ
Asiri tara pitunmbolo pe yeri maa kara.
Ko puŋgo na, a wì si kari wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma saa wi
yɛngɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
15 A Ezekiyasi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn ma cɛn
wa Sherubɛnye pe go na, mboro nuŋgba
ma yɛn Yɛnŋɛlɛ dunruya wunluwɔ pi ni
fuun pi go na. Mboro mà naayeri wo naa
tara ti da†.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma logo!
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛngɛlɛ ke yɛngɛ ma
wele! Senakeribu wi sɛnyoro ti logo, wo
ŋa wùu laga kɔrɔsifɛnnɛ to wi torogo, a
wì pan ma mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo ma tɛgɛlɛ we.
17 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yɛn kaselege
fɔ Asiri tara wunlumbolo pè cɛngɛlɛ
sanŋgala koro naa ke tara ti tɔngɔ,
18 ma ke yarisunndo ti wa kasɔn mari
sogo. Ɛɛn fɔ ko yarisunndo to sila pye
Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le. Sɛnwee kɛɛ tunndo
lari, nda pàa tire naa sinndɛɛrɛ tɛgɛ mari
gbegele. Ki kala na, pàa ya mari jɔgɔ.
19 Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, we
shɔ Senakeribu wi kɛɛ, jaŋgo tara na
wunluwɔ pi ni fuun pigi jɛn fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ, mboro nuŋgba ma yɛn Yɛnŋɛlɛ
le.»

Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyasi wi yɛnrɛwɛ pi logo (Eza 37.21-38)

20 Kona, a Amɔzi pinambyɔ Ezayi wì
si leele tun ma yo pe saga yo Ezekiyasi
wi kan fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yɛnrɛgɛ ŋga
mà yɛnri na yeri Asiri tara wunlunaŋa
Senakeribu wi wogo na, mìgi logo.›
21 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ma wa
wi na, ti nda fɔ:
Siyɔn ca ŋga ki yɛn paa sumboro naŋa
mbajɛɛn yɛn,
ki yɛn nɔɔ tifaga, ki yɛn na tɛgɛ ma na;
Zheruzalɛmu ca ŋga ki yɛn paa sumboro
yɛn,
ki yɛn na go yangara na tɛgɛ ma kala na.
22 Ambɔ ma tɛgɛlɛ ma?
Ambɔ ma sɛnjagara yo wi na ma?
Muwi ma soro na para na ni ma?
Mi ŋa Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi le,
muwi ma yɛgɛ le na ni na para ma?
23 Mɔ̀ɔ pitunmbolo pe tun, a pè pan ma
mi ŋa ye Fɔ na tɛgɛlɛ.
A mà sho fɔ: ‹Mi Senakeribu, na malaga
gbɔnwotoroye pe lɛgɛwɛ pi kala na,
mi yaa lugu wa yanwira ti go na,
mbe sa gbɔn fɔ wa Liban tara ti nando-
gomɔ,
mbe sa Liban tara sɛdiri tire nda tì
tɔnlɔndɔnlɔ ma wɛ ti ni fuun na ti
kɔɔnlɔ
naa sipirɛsi tire nda tì yɔn ma wɛ ti ni
fuun na ti ni.
Mi yaa sa gbɔn wa yanwiga puŋgo wogo
ki go na fun,
mbe sa gbɔn wa ki kɔwɔgɔ ki nawa.›
24 A mà yo fɔ mà kɔlɔye wɔ tara ta yɛgɛ ni,
ma ki tara woolo pe tɔnmɔ pi wɔ,
fɔ ma yaa Ezhipiti tara Nili gbaan njere
tɔnmɔ pi ni fuun pi waga ma
tɔndanra ti ni.

25 «Ɛɛn fɔ Senakeribu, ma faga logo fɔ
muwi mìgi kagala ŋgele ke gbɛgɛlɛ
maga lɛ wa faa,
fɔ mìgi kagala ke kɔn ma ke tɛgɛ maga lɛ
wa wagati ŋa wì toro wi ni?
Koni ŋga kì kɔn ma tɛgɛ, ko mi yɛn na
piin na yɔn finli.
Mìla ki kɔn maga tɛgɛ fɔ cagbɔrɔ nda
malaga sigemboro yɛn mari maga,
mboro ma yaa kari tɔngɔ mberi pye
katara.
26 Ki cara ti woolo pe fanŋga kì kɔ pe ni,
paa fyɛ, fɛrɛ pe yigi.
Pe yɛn paa kɛrɛ yan yɛn,
paa yanmɔli yɛn,
paa yan ŋga ki ma fi wa go ki go na ki
yɛn,
paa bile ŋa wì fi ma waga, na wi fa tinnɛ
wɔ wi yɛn.
27 Mɔ̀ɔ kapyege ki ni fuun ki jɛn.
Mɔ̀ɔ cɛnsanga wi jɛn naa ma yirisanga wi
ni,
naa ma yesanga wi ni konaa ma ma yiri
na kɔrɔgɔ sanga ŋa ni.
28 Ee, mà yiri na kɔrɔgɔ,

† **19:15 19.15:** Ɛki 25.22

ma yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ nda mà yo, mìri logo.
Ki kala na, mi yaa ma numala li furu mbe kannjinɛ le wa,
mbanla karafe wi le wa ma yɔn mbe ta mbaa ma yɛgɛ sinni,
mbɔɔn pye ma sɔngɔrɔ ma toro wa konɔ na mà lɛ ma pan li ni†.
29 «Ezekiyasi, mboro wo na, kacɛn ŋa wi yaa ki naga fɔ na sɛnrɛ ti yɛn kaselege wi ŋa:
‹Yarilire pire nda tì to ma fi ti yɛ, ko yarilire to ye yaa ka yɛlɛ na.
Yelapanna nda ti yaa ka fi ti yɛ, to ye yaa ka ka.
Ɛɛn fɔ yɛlɛ taanri wolo lo ni,
yoro jate ye ye yariluguro ti lugu, ye kari kɔn yaa ti kaa.
Ye ye ɛrɛzɛn tiire sanri, ye kaa ti pire ti kaa.›
30 Ki ka pye ma, Zhuda cɛnlɛ woolo mbele pe yaa ka koro go na,
pe yaa ka pye paa tige yɛn,
ŋga ki yɛn na ninde fɔnndɔ kanni na yiin wa tara, ma sɛ wa naayeri.
31 Ee, leele pele yɛgɛ yaa ka yiri bere wa Zheruzalɛmu ca;
leele pele yaa ka shɔ mbe koro wa Siyɔn yanwiga ki na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, kala na li yaa ka pye ye kan mbe yiri wa li ndanlawa gbɔɔ pi ni, loli yɛɛn†.
32 «Ki kala na, sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo Asiri tara wunlunaŋa wi wogo na, ti nda:
‹Asiri tara wunlunaŋa wi se ye wa ca ki ni.
Wi se ka lere wɔn wanla ni wa ca ki ni;
wi se ka tugurɔn sigeyaraga lɛ mbe to ca ki na,
wi se ka lugusaga gbegele ca ki mɛgɛ ni mbe ye wa ki ni mbe to ki na.
33 Konɔ na wì lɛ ma pan lo wi yaa ka lɛ mbe sɔngɔrɔ.
Wi se ka ye laga ki ca ŋga ki ni.›
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.
34 ‹Mi yaa la ki ca ŋga ki go singi, mbege shɔ wi kɛɛ na yɛɛra mɛgɛ ki gbɔgɔwɔ pi kala na konaa na tunmbyee Davidi wi kala na.› »

Yɛnŋɛlɛ làa Zhuda tara woolo pe shɔ

35 Ki pilige nuŋgba ki yembinɛ li ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si pan wa Asiri tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni, ma lere waga cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ ma yiri kaŋgurugo (185 000) wo gbo pe ni. Ki goto pinliwɛ pi ni, naa pàa kaa yiri, pe mbe wele, mɛɛ pe ni fuun pe yan pè pye gboolo.
36 Kì pye ma, a Asiri tara wunlunaŋa Senakeribu wì suu maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki yirige, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari ma saa cɛn wa Ninive ca.
37 Pilige ka, maa ta wa wi yarisunŋgo Nisirɔki ki gbɔgɔgo ki ni wila ki gbogo, a wi pinambiile shyɛn, Adiramelɛki naa Sarezɛri pè suu gbɔn maa gbo tokobi ni, mɛɛ fe ma kari wa Ararati tara. A wi pinambyɔ Azari Hadɔn wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

20

Ezekiyasi wi yama naa wi sagalama sɛnrɛ (Eza 38.1-8,21-22)

1 Ki wagati wi ni, a Ezekiyasi wì si to na yaa fɔ na kee mbe ku. A Amɔzi pinambyɔ Ezayi ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì si pan wa wi yeri ma suu pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Sɛnrɛ nda ma yaa yo ma go woolo pe kan ti yo pe kan, katugu ma yaa ku, ma se yiri ki yama mba pi na.› »
2 Kona, a Ezekiyasi wì si kanŋga ma yɛgɛ wa mbogo ki yeri ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, ma yo fɔ:
3 «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma nawa to ki na fɔ mì tanga ma yɛgɛ sɔgɔwɔ tagawa ni konaa na kotogo ki ni fuun ni. Kala na lɔ̀ɔn ndanla, lo mì pye.» Kona, a Ezekiyasi wì si gbele fɔ jɛŋgɛ.
4 Kìla Ezayi wi ta wì yiri wa go ki ni, ɛɛn fɔ wi fa ta mbe yiri wa loŋgo ki nawa gbɛn. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para wi ni maa pye fɔ:

† **19:28 19.28:** 2 Wunlu 19.28; Eza 37.29 † **19:31 19.31:** Abi 17; Zhowɛ 3.5.

5 «Sɔngɔrɔ ma saga yo Ezekiyasi, na
woolo pe yɛgɛ sinvɔ wi kan fɔ: ‹Mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi tɛlɛ Davidi wi Yɛnŋɛlɛ
le, pa mì yo yɛɛn fɔ: Mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ pi logo,
mɔɔ yɛntunwɔ pi yan. Wele, mi yaa ma
sagala. Pilige taanri wogo ki na, ma yaa
yiri mbe kari wa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
6 Mi yaa yɛlɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo taga
wa ma yinwege ki na. Mi yaa mboro
naa ki ca ŋga ki ni ye shɔ Asiri tara
wunlunaŋa wi kɛɛ. Mi yaa la ki ca ŋga
ki go singi na mɛgɛ ko kala na konaa na
tunmbyee Davidi wo kala na.› »
7 Kona, a Ezayi wì sho fɔ pe pan figiye
tige pire shashaga nuŋgba ni. A pè si
pan ki ni maga pire ti tire mari taga
wa Ezekiyasi wi naŋgbanga ki na. A
Ezekiyasi wì si sagala.
8 Ezekiyasi wìla Ezayi wi yewe ma yo
fɔ: «Kacɛn wiwiin wi yaa ki naga na na
fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa na sagala konaa
mbe ti pilige taanri wogo ki na mbe kari
wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni?»
9 Kona, a Ezayi wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Kacɛn ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa
ka pye mbege naga fɔ li yaa li sɛnyoro
ti tanga mberi yɔn fili, wi ŋa. Wa go ki
yeyɔngɔ lugusaga ki na, maa jaa yinmɛ
pi kari yɛgɛ sa gbɔn tɔɔrɔ tagasaga kɛ na
lee nakoma pi sɔngɔrɔ puŋgo na sa gbɔn
tɔɔrɔ tagasaga kɛ na?»
10 A Ezekiyasi wì sho fɔ: «Yinmɛ pi kari
yɛgɛ sa gbɔn tɔɔrɔ tagasaga kɛ na, ko
pyewe yaa pye mbe tanla. Ki kala na, mila
jaa pi sɔngɔrɔ puŋgo na sa gbɔn tɔɔrɔ
tagasaga kɛ na.»
11 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ezayi
wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a lì si ti a
yinmɛ pì sɔngɔrɔ puŋgo na, fɔ ma saa
gbɔn tɔɔrɔ tagasaga kɛ na, wa Ahazi go
ki lugusaga ki na†, ko ŋga yinmɛ pìla tigi
wa ki na makɔ we.

Babilɔni tara fɛnnɛ pitunmbolo pèle la pan wa Ezekiyasi wi yeri (Eza 39.1-8)

12 Ki wagati nuŋgba wi ni, Baladan
pinambyɔ Berodaki Baladan ŋa wìla pye
Babilɔni tara wunlunaŋa, wì si pitunm-
bolo torogo sɛwɛ naa yarikanra ni wa
Ezekiyasi wi yeri, katugu wìla ki logo ma
yo Ezekiyasi wi woro ŋgbaan.
13 A Ezekiyasi wì si wagati kan, a
wo naa pitunmbolo pe ni pè cɛn ma
para. Yaara nda fuun tìla pye wa wi
yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro ti tɛgɛsaga
ki ni, a wì siri naga pe na: War-
ifuwe naa tɛ, naa nuwɔ taanyaara
konaa sinmɛ sɔnŋgbanga woo, naa wi
maliŋgbɔnyaara konaa yaara nda fuun
tìla pye wa wi yarijɛndɛ tɛgɛsaga ti ni.
Yaraga ko ka sila koro ŋga Ezekiyasi wi
sila naga pe na wa wi wunluwɔ go ki ni
konaa wa wi wunluwɔ tara ti ni.
14 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ezayi
wì si kari wa wunlunaŋa Ezekiyasi wi
yeri ma saa wi yewe, ma yo fɔ: «Ki leele
mbele pe pan ma yo mɛlɛ ma kan? Pe yiri
se ma pan laga ma yeri?»
A Ezekiyasi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Pè yiri taleere ta ni, fɔ wa Babilɔni tara
ma pan.»
15 Kona, a Ezayi wì sho naa fɔ: «Yiŋgi
naa yiŋgi pe yan laga ma go?»
A Ezekiyasi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yaraga o yaraga ki yɛn laga na go, pège
yan. Yaraga ko ka si koro wa na yarijɛndɛ
tɛgɛsaga ki ni, na mi si ŋga naga pe na.»
16 Kona, a Ezayi wì si Ezekiyasi wi pye
fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti logo.
17 Wele, piliye ya wa na paan, yaara nda
fuun ti yɛn laga ma go konaa yaara nda
fuun ma tɛlɛye pàa tɛgɛ wa, fɔ ma pan ma
gbɔn nala, pe yaa kari koli mbe kari ti ni
wa Babilɔni tara. Ka kpɛ se ka koro wa.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.
18 Pe yaa kɔɔn setirige piile pele koli,
mboro jate piseele, mbe kari pe ni, mbe
sa pe san, mbe pe pye Babilɔni tara
wunlunaŋa wi tunmbyeele wa wunluwɔ
go ki ni†.»
19 A Ezekiyasi wì si Ezayi wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda mà
yo na kan, ti yɛn sɛnjɛndɛ.» A wì sho

† **20:11 20.11:** Pa leele pàa pye na yinmɛ pi cɛnlɔmɔ pi wele wa go ki lugusaga ki na, jaŋgo mbe sɔnlɔ ki gbɔn yɛgɛ ŋga na ki jɛn. † **20:17 20.17:** 2 Wunlu 24.13; 2 Kuro 36.10 † **20:18 20.18:** 2 Wunlu 24.14; Dani 1.1-7

naa fɔ: «Ɛɛn fɔ mbanla ta go na, mì yo yɛyinŋge ki yaa pye laga tara ti ni konaa we yaa pye mbe cɛn pɔw!»

20 Ezekiyasi wi kapyegele sanŋgala, naa wi kotogo kagala ke ni fuun, naa tɔnmɔ wege ŋga wìla wɔ konaa ma tɔnmɔ foŋgologo ŋga wɔ wa tara ti nɔgɔ, ma tɔnmɔ pi tile ma pan pi ni wa Zheruzalɛmu ca, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

21 A Ezekiyasi wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A wi pinambyɔ Manase wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

21

Zhuda tara wunlunaŋa Manase wi sanga
(2 Kuro 33.1-25)

1 Manase wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Hefiziba.

2 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa cɛngɛlɛ ŋgele purɔ ma ke yirige wa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ kàa pye na katijangara nda piin, to wìla pye na piin.

3 Wi to Ezekiyasi wìla sunzara nda jaanri wa tinndiye pe na mari wɔ wa tara ti ni, Manase wìla ti kan naa fɔnŋgɔ. Wìla saraga wɔsara kan yarisunŋgo Baali ki mɛgɛ ni, ma tiyala kan yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ki mɛgɛ ni, paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wìla ki pye we. Wìla pye na fɔli naayeri yanwa yirigeyaara ti ni fuun ti yɛgɛ sɔgɔwɔ konaa nari gbogo.

4 Wìla saara wɔsara ta yɛgɛ kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo fɔ pa li yaa la li yɛɛ nari wa ki laga ki ni, wa Zheruzalɛmu ca.

5 Wìla saara wɔsara ta kan yanwa yirigeyaara nda wa naayeri ti ni fuun ti mɛgɛ ni, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki londo shyɛn ti ni.

6 Wìla wi pinambyɔ wi wɔ saraga maa sogo. Wìla pye na jɛɛrɛ piin konaa na kajɛnmɛ kagala piin. Wìla leele pele tɛgɛ, a paa kuulo pe yinri na pe yewe, na kagala ŋgele kaa paan wa yɛgɛ ke yuun. Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye na piin na kee yɛgɛ suyi, jaŋgo mbeli nawa pi ŋgban.

7 Wìla yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ki yanlɛɛ gbegele ma saa ki tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Ma si yala, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Davidi wi kan, ma kaa ki yo wi pinambyɔ Salomɔ wi kan ma yo fɔ: «Ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga konaa ki Zheruzalɛmu ca ŋga ki ni, to mì wɔ laga Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke sɔgɔwɔ mbaa na yɛɛ nari laga ti ni sanga pyew.

8 Ŋgasegele naa lasiri sɛnrɛ nda fuun mì yo Izirayɛli woolo pe kan, na paga ti ni fuun ti logo mberi lɛ, konaa mbaa tanri na tunmbyee Moyisi wìla lasiri sɛnrɛ nda kan pe yeri ti ni fuun ti na, kona mi se ti pe yiri laga tara nda mìla kan pe tɛlɛye pe yeri ti ni mbaa yanri mbaa toro†.»

9 Ɛɛn fɔ Izirayɛli woolo pe sila logo Yɛnŋɛlɛ li yeri. Manase wìla pe puŋgo maga kan, a pè kapege pye ma wɛ cɛngɛlɛ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tɔngɔ ma ke kɔ wa pe yɛgɛ ke na.

10 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para li tunmbyeele Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɔn, ma yo fɔ:

11 «Kì kaa pye Zhuda tara wunlunaŋa Manase wìgi katijangara nda ti pye, kì kaa pye kapere nda wì pye tì tijanga ma wɛ Amɔri cɛnlɛ woolo mbele pàa pye ma cɛn laga tara ti ni faa pe woro ti na, ma ti a Zhuda tara woolo pè kapege pye wi yarisunndo gbɔgɔwɔ pi kala na,

12 ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa jɔlɔgɔ wa Zheruzalɛmu ca konaa Zhuda tara ti na, fɔ lere ŋa fuun kaga wogo ki logo, ki yaa to wi yɔn na.

13 Mi yaa ti kala na làa pye Samari ca ki na konaa kala na mìla pye Ashabu go woolo pe na, ki kala nuŋgba la mbe pye Zheruzalɛmu ca ki na. Mi yaa Zheruzalɛmu ca ki pɛ, mbe ca woolo pe

† **21:8 21.8:** 1 Wunlu 9.3-5; 2 Kuro 7.12-18

yirige pew paa yɛgɛ ŋga na pe ma tasa nawa sulu mbe suu jiile wi jogoŋgɔlɔ we.
14 Na woolo mbele pe yaa ka koro, mi yaa kɛɛ laga pe na, mbe pe le pe juguye pe kɛɛ. Pe juguye pe ni fuun pe yaa kaa tuun pe na mbaa pe kɛɛ yaara ti shoo, mbaa ti koli pe yeri;
15 katugu ŋga ki yɛn kapege na yɛgɛ na, ko paa piin ma koro nala nawa pi ŋgbanni, maga lɛ wa pilige ŋga ni mì pe tɛlɛye pe yirige wa Ezhipiti tara fɔ ma pan ma gbɔn nala.› »
16 Manase wìla Zhuda tara woolo pe le kapege pyewe pi ni, ma ti a pè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Mbe taga wa ko na, wìla lelɛgɛrɛ gbo, mbele pàa pye jɛrɛgisaga fu, fɔ a pe kasanwa pì wo ma Zheruzalɛmu ca ki yin, maga lɛ go ŋga na ma saa ki wa go ŋga na.
17 Manase wi kapyegele sanŋgala, naa kagala ŋgele fuun wìla pye konaa kapege ŋga wìla pye, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
18 A Manase wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa wi wunluwɔ go laga ki naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni, ko ŋga pàa pye na yinri Uza naŋgɔ kɔlɔgɔ. A wi pinambyɔ Amɔ wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Amɔ wi sanga

19 Amɔ wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri shyɛn mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ shyɛn wìla pye wunluwɔ pi na, wìla pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Meshulemɛti. Naŋa ŋa pàa pye na yinri Haruzi wo sumborombyɔ lawi, ma yiri wa Yotiba ca.
20 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye paa yɛgɛ ŋga na wi to Manase wìla ki pye we.
21 Wìla tanga wa wi to wi tulugo ki ni fuun ki ni. Yarisunndo nda wi to wìla gbɔgɔ to wo fun wìla gbɔgɔ konaa ma fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mari gbɔgɔ.
22 Wìla laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na. Wi sila tanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li konɔ li na.
23 A Amɔ wi legbɔɔlɔ pè si kaa yɔn le wi na, mɛɛ wi gbo wa wi wunluwɔ go ki ni.
24 Ɛɛn fɔ, a ki tara woolo pè si yiri ma legbɔɔlɔ mbele pàa yɔn le wunlunaŋa Amɔ wi na pe tɔngɔ. A pè suu pinambyɔ Zhoziyasi wi tɛgɛ wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
25 Amɔ wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
26 A pè suu le wa wi fanga ki ni, wa naŋa ŋa pàa pye na yinri Uza wi naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni. A wi pinambyɔ Zhoziyasi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

22

Zhuda tara wunlunaŋa Zhoziyasi wi sanga
(2 Kuro 34.1-2)

1 Zhoziyasi wìla ta yɛlɛ kɔlɔtaanri, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Yedida. Yedida to wo lawi ŋa Adaya, ma yiri wa Bozikati ca†.
2 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye. Wìla tanga wa wi tɛlɛ Davidi wi tulugo ki ni fuun ki ni. Wi sila kɛ mbe kari kalige na nakoma kamɛŋgɛ na.

Pàa lasiri sɛwɛ wi yan wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni
(2 Kuro 34.8-28)

3 Zhoziyasi wi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri wolo li ni wa wunluwɔ pi na, pilige ka, a wì si sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shafan wi yeri maa tun wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Shafan wi to wo lawi ŋa Azaliya. Azaliya to wo lawi ŋa Meshulamu. Zhoziyasi wìla wi tun ma yo fɔ:
4 «Yiri ma kari wa saraga wɔfɛnnɛ to Hilikiya wi yeri, ma saga yo wi kan fɔ leele pè pan penjara nda ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, to nda yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pè shɔ pe kɛɛ, wiri jiri.
5 Pege penjara ti kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ jɔgɔsara gbegelefɛnnɛ teele

† **22:1 22.1:** Zhere 3.6

pe yeri. Poro mbaa ti kaan tunmbyeele mbele pe yɛn na shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele pe yeri.
6 Pe yaa la tire tɛfɛnnɛ, naa go ki tunŋgo pyefɛnnɛ konaa go wafɛnnɛ pe sara ti ni, mbe tire naa sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ nda pè tɛtɛ mbe go ki gbegele ti lɔ ta ni.
7 Ɛɛn fɔ penjara nda fuun pe yaa kan pe yeri, pe se ka pe yewe ti yelɔmɔ pi ni, katugu pe yɛn leele mbele pè taga pe na.»
8 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to Hilikiya wì si sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shafan wi pye fɔ: «Mì lasiri sɛwɛ wi yan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.» A Hilikiya wì suu kan Shafan wi yeri. A wì suu kara.
9 Ko puŋgo na, a sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shafan wì si kari wa wunlunaŋa wi yeri ma saa wi pye fɔ: «Penjara nda ti yɛn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma tunmbyeele pèri kan shɛrigo gbɔgɔ jɔgɔsara gbegelefɛnnɛ teele pe yeri.»
10 A sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shafan wì sigi sɛnrɛ nda ti yo naa wunlunaŋa wi kan fɔ: «Saraga wɔfɛnnɛ to Hilikiya wì sɛwɛ wa kan na yeri.» A wì suu kara wunlunaŋa wi yɛgɛ na.
11 Naa wunlunaŋa wìla kaa lasiri sɛwɛ sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi lawɔrɔ ti kala na.
12 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si saraga wɔfɔ Hilikiya wi yeri, naa Shafan pinambyɔ Ahikamu, naa Mishe pinambyɔ Akibɔri, naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shafan konaa wunlunaŋa wi tunmbyee Asaya wi ni ma pe pye fɔ:
13 «Ye kari ye sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe na kan, naa leele pe kan konaa Zhuda tara woolo pe ni fuun pe kan ki sɛwɛ ŋa wè yan wi nawa sɛnrɛ ti wogo na; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì gbɔgɔ. Lì nawa ŋgban we ni fɔ jɛŋgɛ; katugu we tɛlɛye pe sila tanga ki sɛwɛ ŋa wi sɛnrɛ ti na. Kagala ŋgele ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa wi ni, pe sila tanga mbe yala ke ni.»

Wunlunaŋa wìla leele tun, a pè saa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛlɛ Hulida wi yewe

14 Kona, a saraga wɔfɔ Hilikiya, naa Ahikamu, naa Akibɔri, naa Shafan konaa Asaya wi ni, pè si kari wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛlɛ Hulida wi yeri. Hulida wìla pye Tikiva pinambyɔ Shalumu wo jɔ konaa ma pye Harikasi pishyɛnwoo. Shalumu wìla pye shɛrigo gbɔgɔ yaripɔrɔ ti tɛgɛfɔ. Hulida wìla pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca laga fɔnŋgɔ ko ni. A pè si para wi ni.
15 A Hulida wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye saga yo lere ŋa wì ye tun laga na yeri wi kan fɔ:
16 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Mi yaa jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa ki ca ŋga konaa ca woolo pe na, mbe yala sɛnrɛ nda fuun ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ki sɛwɛ ŋa Zhuda tara wunlunaŋa wì kara ti ni.
17 Kì kaa pye pè laga na na ma saa na wusuna nuwɔ taan sori yarisunndo ta yɛgɛ kan, jaŋgo mbanla nawa pi ŋgban pe kapyere ti ni, ki kala na, mì nawa ŋgban ki ca ŋga ki ni fɔ jɛŋgɛ; ki naŋgbanwa pi se kɔ.›
18 Ɛɛn fɔ ye saga yo Zhuda tara wunlunaŋa wi kan, wo ŋa wì ye tun ye pan ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe, yoo pye fɔ: ‹Sɛnrɛ nda mà logo, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn ti wogo na, fɔ:
19 Jɔlɔgɔ naa daŋga kala na mì yo mi yaa wa ki ca ŋga konaa ca woolo pe na mbe pe pye fyɔnwɔ fɛnnɛ, kì kaa pye ki sɛnrɛ nda mà logo tɔ̀ɔn jɔlɔ wa ma kotogo ki na, a mɔ̀ɔ yɛɛ go sogo mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ, a mɔ̀ɔ yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi mbege naga fɔ mɔ̀ɔ yɛɛ tirige konaa ma gbele na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mi fun, mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ pi logo.› Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ muwi mì yo ma.
20 Ki kala na, mi yaa ka ti ma ku ma kari ma tɛlɛye pe kɔrɔgɔ. Pe yaa kɔɔn le yɛyinŋge na wa ma fanga ka ni. Jɔlɔgɔ ŋga fuun mi yaa wa ki laga ŋga ki na, ma sege yan yɛnlɛ ni.»
A pitunmbolo pè si saa ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo wunlunaŋa wi kan.

23

Zhoziyasi wìla yɔn finliwɛ le naa Yɛnŋɛlɛ li ni (2 Kuro 34.29-32)

1 Kona, a wunlunaŋa Zhoziyasi wì si
Zhuda tara lelɛɛlɛ konaa Zheruzalɛmu ca
lelɛɛlɛ pe ni fuun pe yeri ma pe gbogolo
wa wi yɛɛ tanla.
2 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si kari
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni,
naa Zhuda tara woolo pe ni fuun pe ni,
naa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni fuun pe
ni, naa saraga wɔfɛnnɛ pe ni, naa Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni konaa leele pe
ni fuun pe ni, maga lɛ piile pe na fɔ ma
saa ki wa lelɛɛlɛ pe na. Kona, yɔn finliwɛ
sɛnrɛ sɛwɛ ŋa pàa yan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wì suu sɛnrɛ ti ni
fuun ti kara janwa wi ni fuun wi kan.
3 Wunlunaŋa wìla pye ma yere wa
ndɔgɔrɔ ti ni, a wì si yɔn finliwɛ le naa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni, maga kɔn maga tɛgɛ
mbe taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na mbaa tanri
li ŋgasegele, naa li kondɛgɛŋgɛlɛ konaa
li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na wi kotogo ki ni
fuun ni, naa wi jatere wi ni fuun ni; jaŋgo
yɔn finliwɛ sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ
wa ki sɛwɛ wi ni, mberi lɛ mbaa tanri ti
na. A leele pe ni fuun pè si yɛnlɛ ki yɔn
finliwɛ pi na.

Zhoziyasi wìla shɛrɛgɛ
konɔ li gbegele mali tɛgɛ
naa fɔnŋgɔ wa Zhuda tara
(2 Kuro 34.3-5,33)

4 Kona, a wunlunaŋa wì si konɔ
kan saraga wɔfɛnnɛ to Hilikiya wi yeri,
naa saraga wɔfɛnnɛ sanmbala poro naa
shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe
yeri ma yo fɔ yaara nda fuun tìla gbegele
yarisunŋgo Baali ki kan, naa yarisunŋgo
Ashera ki kan konaa yanwa yirigeyaara
nda wa naayeri ti kan, peri wɔ wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. A pè
siri lɛ ma yiri ti ni, ma saa ti sogo wa
Zheruzalɛmu ca ki puŋgo na, wa Sedirɔn
lara ti na, mɛɛ ki cɔnrɔ ti lɛ ma kari ti ni
wa Betɛli ca.
5 Zhuda tara wunlumbolo pàa saraga
wɔfɛnnɛ mbele tɛgɛ faa, a paa wusuna
nuwɔ taan wi sori wa sunzara nda wa
tinndiye pe na ti na, wa Zhuda tara
cara ti ni, naa wa Zheruzalɛmu ca ki
kanŋgara na cara ti ni, konaa mbele
pàa pye na wusuna nuwɔ taan wi sori
yarisunŋgo Baali ki kan, naa yɔnlɔ,
naa yeŋge, naa wɔnŋgɔlɔ konaa naay-
eri yanwa yirigeyaara ti ni fuun ti kan,
Zhoziyasi wìla pe ni fuun pe purɔ ma pe
wɔ wa.
6 Yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ki tiyala na
làa pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
ki ni, a wì sili kɔw ma kari li ni wa
Zheruzalɛmu ca ki puŋgo na, wa Sedirɔn
gbunlundɛgɛ ki yeri, ma saa li sogo wa
Sedirɔn gbunlundɛgɛ ki ni mali pye cɔnrɔ.
A pè sigi cɔnrɔ ti koli ma saa ti wo wa
gboolo lesaga ŋga ki yɛn lere pyew wogo
ki ni†.
7 Jajaala mbele pe yinrɛ tìla pye wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni,
Zhoziyasi wìla ti jaanri, to nda jɛɛlɛ pàa
pye na yaripɔrɔ tiin wa ti ni yarisunŋgo
jɛlɛ Ashera ki kan naga gbogo we.
8 Ko puŋgo na, a Zhoziyasi wì si Zhuda
tara saraga wɔfɛnnɛ pe ni fuun pe yeri ma
pe gbogolo. Saraga wɔfɛnnɛ pàa pye na
wusuna nuwɔ taan wi sori sunzara nda
na wa tinndiye pe na, a wì si ti ni fuun ti
jɔgɔ mari tɛgɛ fyɔngɔ ni, maga lɛ wa Geba
ca fɔ ma saa gbɔn wa Bɛrisheba ca ki na†.
Sunzara nda tìla pye wa ca ki yeyɔnrɔ ti
tanla, wìla ti jɔgɔ. Ŋga kìla pye wa cafɔ
Zhozuwe jate wi yeyɔngɔ ki tanla, ma wa
ca ki yeyɔngɔ ki kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, wìla
ki jɔgɔ fun.
9 Sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe
na, saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na
saara ti woo wa ti na, pe sila yɛnlɛ ki
na poro mbaa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin
naa wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki
na, wa Zheruzalɛmu ca. Ɛɛn fɔ pàa pye na
leve fu buru wo kaa ja pe sefɛnnɛ saraga
wɔfɛnnɛ sanmbala pe ni.

10 Sunzaga ŋga pàa pye na piile woo
saraga na pe sori wa ki na, ko ŋga pàa
pye na yinri Tofɛti, wa Bɛni Hinɔmu
gbunlundɛgɛ ki ni, Zhoziyasi wìla ki jɔgɔ
maga tɛgɛ fyɔngɔ ni, jaŋgo lere kpɛ
ka ka pan mboo pinambyɔ nakoma wi
sumborombyɔ wɔ saraga mboo sogo wa

† **23:6 23.6:** 2 Wunlu 21.3; 2 Kuro 33.3 † **23:8 23.8:** Maga lɛ wa Geba ca fɔ ma saa gbɔn wa Bɛrisheba ca ki na, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ tara ti lagapyew. † **23:10 23.10:** Levi 18.21; Zhere 7.31; 19.1-6; 32.35

ki na yarisunŋgo Molɔki ki kan†.
11 Zhuda tara wunlumbolo pàa shɔnye
mbele tɛgɛ pe yɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ki tanla, mbaa
yɔnlɔ ki gbogo pe ni, Zhoziyasi wìla pe wɔ
wa. Ki shɔnye pàa pye wa ca ki yɛkelewe
Netan Melɛki wi wɔnlɔgo ki tanla, wa
shɛrigo gbɔgɔ laga nawa ki kanŋgara na
yinrɛ ti ni. Malaga gbɔnwotoroye mbele
pàa tɛgɛ na yɔnlɔ ki gbogo pe ni, wìla pe
sogo fun.
12 Zhuda tara wunlumbolo pàa saraga
wɔsara nda kan wa Ahazi wi go ki biri wi
go na konaa saraga wɔsara nda Manase
wìla kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ londo shyɛn ti ni, wunlunaŋa wìla
ti jaanri. Naa wìla kaa ti yaari maga tara
ti koli ma kɔ, a wì si saa ti wa wa Sedirɔn
gbunlundɛgɛ ki ni†.
13 Izirayɛli tara wunlunaŋa Salomɔ wìla
sunzara nda kankan wa tinndiye pe na
wa yanwiga ŋga pe yinri Jɔgɔwɔ yanwiga
ki kalige kɛɛ ki na, wa Zheruzalɛmu ca
ki yɛsinmɛ na, Zhoziyasi wìla ki sun-
zara ti jɔgɔ mari tɛgɛ fyɔngɔ ni. Ki
sunzara nda wa tinndiye pe na tìla kan
Sidɔn ca fɛnnɛ pe yarisunŋgo tijaanga
jɛlɛ Asitarite ko kan, naa Mowabu cɛnlɛ
woolo pe yarisunŋgo tijaanga Kemɔshi
ko kan konaa Amɔ cɛnlɛ woolo pe
yarisunŋgo fyɛrɛ wogo Milikɔmu ko kan†.
14 Sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ nda pàa yerege
yerege na sunnu ti na, Zhoziyasi wìla ti
gbɔn mari yaari, ma yarisunŋgo Ashera
ki tiyagala ŋgele pàa kan naga sunnu ke
kɔɔnlɔ; tìla pye lara nda na, a wì si leele
kajeere wa wa mari tɔn mari tɛgɛ fyɔngɔ
ni.

Zhoziyasi wìla shɛrɛgɛ konɔ li gbegele mali tɛgɛ naa fɔnŋgɔ wa Izirayɛli tara (1 Wunlu 13.1-2,29-32; Yuuro 69.10)

15 Mbe taga wa kona, Nebati pinambyɔ
Yerobowamu wìla saraga wɔsaga ŋga kan
wa Betɛli ca konaa ma sunzaga ŋga kan
wa tinndi wi na ma ti a Izirayɛli woolo
pè kapege pye, Zhoziyasi wìla ti jaanri,
ma sunzaga konaa yarisunŋgo Ashera ki
tiyala li ni ti sogo mari pye cɔnrɔ†.
16 A Zhoziyasi wì si kaa welewele mɛɛ
fanra nda tìla pye wa yanwiga ki na ti
yan. A wì si leele tun, a pè saa gboolo
kajeere ta wɔ wa ki fanra ti ni, a wì pan
mari sogo wa saraga wɔsaga ki na maga
tɛgɛ fyɔngɔ ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ
nda yo li yɔn sɛnrɛ yofɔ wa kan, a wìri yo
ki kagala ke wogo na, kìla pye ma yala ko
sɛnrɛ to ni†.
17 A Zhoziyasi wì si yewe ma yo fɔ:
«Nandowo sinndɛlɛgɛ kikiin mi yɛn na
yaan wamɛ?» A ca woolo pè suu yɔn sogo
ma yo fɔ: «Kagala ŋgele mà pye ki Betɛli
ca saraga wɔsaga ŋga ki na, Yɛnŋɛlɛ lere
ŋa wìla yiri wa Zhuda tara ma pan maga
sɛnrɛ ti yo ma wa ki na wi fanga koyi†.»
18 Kona, a Zhoziyasi wì sho fɔ: «Ye ko
fanga ko yaga wa. Lere kpɛ ka ka jiri wi
kajeere ti na.» Kì pye ma, ki Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ wo naa ŋa wìla yiri wa Samari
tara ma pan†, a pè si poro kajeere to yaga
wa.
19 Yinrɛ nda fuun Izirayɛli tara wun-
lumbolo pàa kan wa sunzara nda tìla pye
wa tinndiye pe na ti na, wa Samari tara
cara ti ni na sunnu wa ti ni, ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban, Zhoziyasi wìla
ti jaanri mari wɔ wa. Ŋga wìla pye Betɛli
ca woro ti na ko nuŋgba ko wìla pye
Samari ca woro ti na.
20 Sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe
na, saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na
tunŋgo piin wa ti na, a wì si pe ni fuun pe
kɔnlɔgi wa saraga wɔsara ti na, ma leele
kajeere sogo wa ti na mari tɛgɛ fyɔngɔ
ni. Ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ wa
Zheruzalɛmu ca.

Paki fɛti wi pyewe (2 Kuro 35.1-19)

21 Kona, a wunlunaŋa wì sigi yo leele
pe ni fuun pe kan ma yo fɔ: «Ye Paki fɛti
wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ni paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
yɔn finliwɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni†.»
22 Ki Paki fɛti ŋa pàa pye, pe fa wa pye
paa wi yɛn, maga lɛ wa sanga ŋa ni kiti

† **23:12 23.12:** 2 Wunlu 21.5; 2 Kuro 33.5 † **23:13 23.13:** 1 Wunlu 11.7 † **23:15 23.15:** 1 Wunlu 12.33 † **23:16 23.16:** 1 Wunlu 13.2 † **23:17 23.17:** 1 Wunlu 13.30-32 † **23:18 23.18:** 1 Wunlu 13.29-31 † **23:21 23.21:** Dete 16.1-8

kɔnfɛnnɛ pàa pye na Izirayɛli tara ti yɛgɛ sinni konaa sanga ŋa fuun wunlumbolo pàa pye Izirayɛli tara naa Zhuda tara ti go na wi ni.

23 Ɛɛn fɔ Zhoziyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri wolo li ni, ko a pè sigi Paki fɛti wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni wa Zheruzalɛmu ca.

24 Mbe taga wa ko na, leele mbele pàa pye na kuulo pe yewe konaa jɛlɛfɛnnɛ pe ni, Zhoziyasi wìla pe ni fuun pe purɔ. Go nawa yarisunndo, naa yarisunndo ta yɛgɛ ni konaa yaara tijangara nda fuun pàa pye na yaan wa Zhuda tara naa Zheruzalɛmu ca ki ni, wìla ti ni fuun ti wɔ wa tara ti ni; jaŋgo mbe ti lasiri sɛwɛ ŋa saraga wɔfɔ Hilikiya wìla yan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa wi ni, leele paa tanri ti na.

25 Wunlumbolo mbele pàa keli ma yiri Zhoziyasi wi yɛgɛ wa kpɛ sila sɔngɔrɔ mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ wi ko-togo ki ni fuun ni, naa wi nawa pi ni fuun ni konaa wi fanŋga ki ni fuun ni paa Zhoziyasi wi yɛn, mbe tanga mbe yala Moyisi lasiri sɛnrɛ ti ni fuun ti ni. Wo puŋgo na, wunlunaŋa wa kpɛ sila si yiri paa wi yɛn.

26 Konaa ki ni fuun, Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ mba pìla pye Zhuda tara woolo pe ni, ki naŋgbanwa pi sila sogo li na, kagala ŋgele fuun Manase wìla pye mali nawa pi ŋgban ke kala na.

27 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Mi yaa Zhuda tara woolo pe purɔ mbe pe wɔ wa na yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ paa yɛgɛ ŋga na mìla Izirayɛli woolo pe purɔ ma pe wɔ wa na yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ. Mi yaa je ki ca ŋga ki na, ki Zheruzalɛmu ca ŋga mìla wɔ we, konaa mbe je shɛrigo gbɔgɔ ki na, ko ŋga mìla yo mi yaa nala yɛɛ nari wa ki ni we†.»

28 Zhoziyasi wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

Zhoziyasi wi kunwɔ
(2 Kuro 35.20-27)

29 Zhoziyasi wi wunluwɔ sanga wi ni, a Ezhipiti tara wunlunaŋa Farawɔn Neko wì si kaa yiri ma kari sa malaga gbɔn Asiri tara wunlunaŋa wi ni wa Efirati gbaan wi yɔn na. Kona, a wunlunaŋa Zhoziyasi wì si yiri ma saa Farawɔn wi fili mbe malaga gbɔn wi ni. Ɛɛn fɔ naa Farawɔn wìla kaa wi yan, a wì suu gbo wa Megido ca†.

30 A wi legbɔɔlɔ pè suu gboo wi lɛ malaga gbɔnwotoro wa ni ma yiri wi ni wa Megido ca ma kari wi ni wa Zheruzalɛmu ca, ma saa wi le wa wi fanga ki ni. A Zhuda tara woolo pè si sinmɛ kpoyi wo Zhoziyasi wi pinambyɔ Yowahazi wi na maa tɛgɛ wunluwɔ pi na wa wi to wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa
Yowahazi wi sanga
(2 Kuro 36.2-4)

31 Yowahazi wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri taanri mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yeŋge taanri wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Hamutali. Zheremi ŋa wìla yiri wa Libina ca wo sumborombyɔ lawi†.

32 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko Yowahazi wìla pye kala li ni fuun ni paa wi tɛlɛye pe yɛn.

33 Farawɔn Neko wìla wi pɔ yɔngɔwɔ ni wa Iribila ca, wa Hamati tara, jaŋgo wiga kaa wunluwɔ pi piin wa Zheruzalɛmu ca naa. A Neko wì si lambo wa Zhuda tara woolo pe na ma yo paa warifuwe tɔni taanri naa culo cɛnmɛ tijɛrɛ konaa tɛ culo nafa ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ kaan wi yeri.

34 A Farawɔn Neko wì si Zhoziyasi pinambyɔ Eliyakimu wi tɛgɛ wunluwɔ pi na wa wi to wi yɔnlɔ. A wì suu mɛgɛ ki kanŋga naa yinri Yehoyakimu. A wì si Yowahazi wi yigi ma kari wi ni wa Ezhipiti tara. Pa wìla saa ku wa†.

35 Farawɔn wìla warifuwe naa tɛ ŋa sɛnrɛ yo, Yehoyakimu wìla ti kan wi yeri. Ɛɛn fɔ mbe ta mbege penjara ti

† **23:27 23.27:** 1 Wunlu 8.29 † **23:29 23.29:** Wunlunaŋa Zhoziyasi wìla yiri ma saa Farawɔn wi fili mbe malaga gbɔn wi ni mboo yɛgɛ kɔn, jaŋgo wiga ka sa malaga gbɔn Babilɔni tara fɛnnɛ pe ni mbe ya pe ni, ko puŋgo na mbe pan mbe to Zhuda tara ti na mbe ya ti ni; 2 Kuro 35.20-24. † **23:31 23.31:** 2 Wunlu 23.31; 2 Kuro 36.2 † **23:34 23.34:** Zhere 22.10-12

kan Farawɔn wi yeri, wìla tara woolo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe penjatara ti jate, ma warifuwe naa tɛ yɔn ka shɔ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri ma yala pe penjatara ti ni. Ko wìla pye mɛɛ ta ma Farawɔn Neko wi penjara ti ta mari kan wi yeri.

Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakimu wi sanga (2 Kuro 36.5-8)

36 Yehoyakimu wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Zebuda. Uruma ca fɛnnɛ naŋa Pedaya wo sumborombyɔ lawi†.

37 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye paa wi tɛlɛye pe yɛn kala li ni fuun ni.

24

1 Yehoyakimu wi wunluwɔ sanga wi ni, a Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wì si pan ma to Zhuda tara ti na. A Yehoyakimu wì si go sogo maa kan ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ taanri. Ɛɛn fɔ ko puŋgo na, a wì si yiri ma je Babilɔni tara wunlunaŋa wi na naa fɔnŋgɔ†.

2 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a beŋganri pyefɛnnɛ pèle yiri wa Kalide tara, naa wa Siri tara, naa wa Mowabu cɛnlɛ li ni konaa wa Amɔ cɛnlɛ li ni ma pan mbe to Yehoyakimu wi na. Yɛnŋɛlɛ làa pe yirige ma pe wa Zhuda tara ti na, jaŋgo mbe pe tɔngɔ pew mbe yala sɛnrɛ nda làa yo li tunmbyeele, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe kan ti ni.

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa ti, a ki jɔlɔgɔ kagala kè gbɔn pe na, katugu làa pye na jaa mbe Zhuda tara woolo pe purɔ mbe pe wɔ li yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ kapere nda fuun Manase wìla pye ti kala na.

4 Mbe taga wa ko na naa, Manase wìla lelɛgɛrɛ gbo mbele pàa pye jɛrɛgisaga fu, a pe kasanwa pì wo ma Zheruzalɛmu ca ki yin lagapyew. Ki kala na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye na jaa mbe pe kala yaga†.

5 Yehoyakimu wi kapyegele sanŋgala, naa kagala ŋgele fuun wìla pye ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

6 A Yehoyakimu wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A wi pinambyɔ Yehoyakini wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

7 Ki wagati wi ni, Ezhipiti tara wunlunaŋa wi sila pye na yinrigi wa wi tara mbe saa malaga gbɔɔn pe ni, katugu tara nda fuun wìla shɔ ma ta, Babilɔni tara wunlunaŋa wìla ti ni fuun ti shɔ, maga lɛ wa Ezhipiti tara lafogo ki na, fɔ ma saa gbɔn wa Efirati gbaan wi na.

Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakini wi sanga (2 Kuro 36.9-10)

8 Yehoyakini wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yeŋge taanri wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Nehushita. Wìla pye Ɛlinatan sumborombyɔ, ma yiri wa Zheruzalɛmu ca.

9 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye kala li ni fuun ni paa wi to wi yɛn.

Pàa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan Zheruzalɛmu ca ki tanla maga yɔn tɔn ma ca woolo pe koli

10 Yehoyakini sanga wi ni, Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi maliŋgbɔɔnlɔ teele naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni pè si pan mbe to Zheruzalɛmu ca ki na, mɛɛ maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ca ki tanla maga yɔn tɔn.

11 Ma maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ta wa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni wa ca ki tanla, a Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wo jate wì si pan wa ca ki yɛsinmɛ na.

12 Kona, a Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakini wì si yiri wa ca ki ni, ma saa wi yɛɛ kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi yeri, wo naa wi nɔ, naa wi maliŋgbɔɔnlɔ teele, naa wi tara teele konaa wi legbɔɔlɔ pe ni. A Babilɔni tara wunlunaŋa wì si pe yigi kasopiile. Ko la yala wunlunaŋa

† **23:36 23.36:** Zhere 22.18-19; 26.1-6; 35.1-19 † **24:1 24.1:** Zhere 25.1-38; Dani 1.1-2 † **24:4 24.4:** 2 Wunlu 21.10-16

Nebukanezari wi yɛlɛ kɔlɔtaanri wolo li ni wa wunluwɔ pi na†.

13 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yarijɛndɛ ti ni fuun naa wunluwɔ go yarijɛndɛ ti ni fuun ti koli. Izirayɛli tara wunlunaŋa Salomɔ wìla yaapire nda fuun gbegele tɛ ni ma tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wìla ti ni fuun ti gbɔn mari yaari paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we†.

14 Wìla Zheruzalɛmu ca woolo pe ni fuun pe koli naa tara teele pe ni, naa maliŋgbɔɔnlɔ teele, naa kapyɔ jɛnfɛnnɛ konaa fɛɛnlɛ pe ni fuun pe ni. Pe ni fuun pàa pye lere waga kɛ (10 000); kaawɔ ca ki fyɔnwɔ fɛnnɛ poro cɛ pàa koro wa ca ki ni.

15 Wìla Yehoyakini wi yigi ma kari wi ni wa Babilɔni tara. Wìla wunlunaŋa wi nɔ, naa wi jɛɛlɛ, naa wi legbɔɔlɔ konaa tara ti fanŋga fɛnnɛ pe yigi wa Zheruzalɛmu ma kari pe ni wa Babilɔni tara†.

16 Babilɔni tara wunlunaŋa wìla maliŋgbɔɔnlɔ waga kɔlɔshyɛn (7 000) pe ni fuun pe yigi ma kari pe ni wa Babilɔni, naa kapyɔ jɛnfɛnnɛ naa fɛɛnlɛ poro waga kele (1 000) ni, konaa nambala kotogofɛnnɛ mbele pe mbaa ya malaga gbɔn pe ni fuun pe ni.

17 Kona, a Babilɔni tara wunlunaŋa wì si Mataniya wi lɛ maa tɛgɛ wunluwɔ wa Yehoyakini wi yɔnlɔ; Mataniya wìla pye Yehoyakini wi to jɛɛ. A wì suu mɛgɛ ki kanŋga naa yinri Sedesiyasi†.

Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi sanga (Zhere 52.1-3)

18 Sedesiyasi wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri nuŋgba mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Hamutali. Libina ca fɛnnɛ naŋa Zheremi wo sumborombyɔ lawi†.

19 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye kala li ni fuun ni paa Yehoyakimu wi yɛn.

20 Ki kagala ke ni fuun kàa pye, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban Zheruzalɛmu ca woolo naa Zhuda tara woolo pe ni, fɔ a lì saa pe purɔ ma pe lali li yɛɛ ni. Ko puŋgo na, a Sedesiyasi wì si kaa yiri ma je Babilɔni tara wunlunaŋa wi na.

25

Babilɔni tara fɛnnɛ pàa pan ma Sedesiyasi wi yigi wa Zheruzalɛmu ca ma kari wi ni (Zhere 52.3-11)

1 Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔjɛrɛ wolo li ni, yeŋge kɛ wogo ki pilige kɛ wogo ki na, a Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wì si pan wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni mbe pan mbe to Zheruzalɛmu ca ki na. A wì si maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa ca ki tanla, ma mboro ta wa lugusara ma ca ki maga†.

2 Maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kìla koro wa Zheruzalɛmu ca ki tanla maga yɔn tɔn, fɔ ma saa gbɔn Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wolo li na.

3 Ki yɛlɛ li yeŋge tijɛrɛ wogo ki pilige kɔlɔjɛrɛ wogo ki na, ma yala fuŋgo kì ŋgban wa ca ki ni, yaakara woro leele pe yeri wa tara ti ni,

4 a Babilɔni tara fɛnnɛ pè si ca ki mbogo ki furu ma torosaga wɔ wa ki ni. A Zhuda tara wunlunaŋa wì si yiri ki yembinɛ li ni wo naa maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, ma toro wa yeyɔngɔ ŋga ki yɛn wa mboro shyɛn ti sɔgɔwɔ pi ni ki ni, wa wunlunaŋa wi naŋgɔ kɔlɔgɔ ki tanla, mɛɛ Zhuridɛn gbaan funwa laga falafala konɔ li lɛ ma kari. Ma si yala Kalide tara fɛnnɛ†† poro la pye ma ca ki maga.

5 Ɛɛn fɔ, a Kalide tara maliŋgbɔɔnlɔ pè si taga wunlunaŋa wi na maa purɔ ma saa wi yigi wa Zheriko funwa laga falafala ki ni. A wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pè si fe ma jaraga.

† **24:12 24.12:** Zhere 22.24-30; 24.1-10; 29.1-2 † **24:13 24.13:** 2 Wunlu 20.17 † **24:15 24.15:** Zhere 22.24-30; 24.1-10; 29.1-2; Eze 17.12 † **24:17 24.17:** Zhere 37.1; Eze 17.13 † **24:18 24.18:** Zhere 27.1-22; 28.1-17 † **25:1 25.1:** Zhere 21.1-10; 34.1-5; Eze 24.2 † **25:4 25.4:** Kalide tara fɛnnɛ poro nuŋgba poro pàa pye na yinri Babilɔni tara fɛnnɛ. † **25:4 25.4:** Eze 33.21

6 A pè si wunlunaŋa wi yigi ma kari wi ni, ma saa wi kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi yeri wa Iribila ca. A pè si kiti kɔn wi na.
7 Sedesiyasi wi pinambiile poro na, pàa pe kɔnlɔgi wi yɛgɛ na, ma wo jate wi yɛngɛlɛ ke yaari wi na, mɛɛ wi pɔ tuguyɛnrɛ yɔngɔwɔ ni maa lɛ ma kari wi ni wa Babilɔni ca†.

Babilɔni tara fɛnnɛ
pàa Zhuda tara woolo sanmbala
pe koli ma kari pe ni
(Zhere 52.12-33)

8 Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ wolo li ni, yeŋge kaŋgurugo wogo, ki pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, Nebuzaradan ŋa wìla pye wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to ma pye wi tara ti legbɔɔ wa, wì si pan wa Zheruzalɛmu ca.
9 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki sogo, naa wunluwɔ go ki ni, naa Zheruzalɛmu ca yinrɛ ti ni fuun ti ni. Go ŋga fuun kìla pye go jɛŋgɛ wìla ki sogo†.
10 Kalide tara maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wi ni, a pè si Zheruzalɛmu ca mbogo ki jaanri.
11 Leele sanmbala mbele pàa koro wa ca ki ni, naa mbele pàa keli ma pe yɛɛ kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi yeri, konaa leele sanmbala pe ni fuun pe ni, Nebuzaradan ŋa wìla pye wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì si pe koli ma kari pe ni.
12 Konaa ki ni fuun, wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wìla ti a Zhuda tara ti fyɔnwɔ fɛnnɛ pèle koro wa tara ti ni, jaŋgo paa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti fali paa kɛɛrɛ kɔɔn.
13 Tuguyɛnrɛ tiyagala ŋgele kàa pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, naa tuguyɛnrɛ wotoroye pe ni konaa tuguyɛnrɛ jogoyaraga gbegbeŋge ŋga kìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, Kalide tara fɛnnɛ pàa ti gbɔn mari yaari, mɛɛ ki tuguyɛnrɛ ti lɛ ma kari ti ni wa Babilɔni ca†.
14 Tuguyɛnrɛ nɛgɛdagala, naa cɔnrɔ koliyaara, naa gbeŋgele, naa wɔjɛŋgɛlɛ konaa tuguyɛnrɛ yaara nda fuun pàa pye na gbegele ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pàa ti lɛ ma kari ti ni fun†.
15 Naŋganra leyaara to naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi leyaara ti ni, wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wìla ti lɛ fun ma kari ti ni, yaraga ŋga fuun kìla pye tɛ wogo konaa yaraga ŋga fuun kìla pye warifuwe wogo wìla ki lɛ†.
16 Tuguyɛnrɛ tiyagala shyɛn, naa jogoyaraga gbegbeŋge konaa wotoroye mbele Salomɔ wìla gbegele ma tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, lere saa ya mbege tuguyɛnrɛ ti nuguwɔ pi jɛn mboo kɔ.
17 Ki tiyagala ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɔlɔjɛrɛ kɔlɔjɛrɛ. Pàa gona tɔnyaara gbegele ke na tuguyɛnrɛ ni. Ti nuŋgba nuŋgba pyew ti yagawa pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba nuŋgba naa kɔngɔ. Pàa tuguyɛnrɛ mɛrɛ naa girenadi tige pire yanlɛrɛ gbegele mari le gona tɔnyaara ti na mari fere ti ni. Ti ti ni fuun tìla pye tuguyɛnrɛ. Tiyagala ke shyɛn kàa pye cɛnlɔmɔ nuŋgba ma pinlɛ ke mɛrɛ ti ni.
18 Wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wìla saraga wɔfɛnnɛ to Seraya wi yigi, naa saraga wɔfɔ Sofoni ŋa wìla pye wi kɛɛ yigifɔ wi ni konaa saraga wɔfɛnnɛ taanri mbele pàa pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ki kɔrɔsi pe ni.
19 Wìla ca ki legbɔɔ wa yigi wa ca ki ni, wo la pye maliŋgbɔɔnlɔ pe go na, naa Zhuda tara wunlunaŋa wi yɛrifɛnnɛ kaŋgurugo mbele pàa koro wa ca ki ni pe ni, naa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege to wi sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ ŋa wìla pye na leele pe lee na pe nii maliŋgbɔɔnlɔ pe ni wi ni, konaa Zhuda tara nambala nafa taanri mbele pàa koro wa ca ki ni pe ni.
20 Wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wìla pe yigi ma kari pe ni, ma saa pe kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi yeri wa Iribila ca.

† **25:7 25.7:** Eze 12.13 † **25:9 25.9:** 1 Wunlu 9.8 † **25:13 25.13:** 1 Wunlu 7.15-26; 2 Kuro 3.15-17; 4.2-5 † **25:14 25.14:** 1 Wunlu 7.45; 2 Kuro 4.16 † **25:15 25.15:** 1 Wunlu 7.45-51

21 A Babilɔni tara wunlunaŋa wì si ti a
pè pe gbɔn ma pe gbo wa Iribila ca, wa
Hamati tara. Pa Zhuda tara woolo pàa pe
koli ma yiri pe ni, wa pe tara ma kari pe
ni wa kulowo pi ni yɛɛn.

Nebukanezari wìla Gedaliya wi tɛgɛ Zhuda tara ti go na (Zhere 40.7-9; 41.1-3)

22 Kona, Babilɔni tara wunlunaŋa
Nebukanezari wìla leele mbele yaga wa
Zhuda tara, a wì si Ahikamu pinambyɔ
Gedaliya wi tɛgɛ pe go na. Gedaliya wìla
pye Shafan wi pishyɛnwoo.
23 Naa Zhuda tara maliŋgbɔɔnlɔ teele
poro naa pe maliŋgbɔɔnlɔ pe ni pàa kaa
ki logo ma yo Babilɔni tara wunlunaŋa
wìla Gedaliya wi tɛgɛ Zhuda tara ti go na,
a pè si kari wa Gedaliya wi yeri wa Mizipa
ca. Poro la wɛlɛ Netaniya pinambyɔ
Ishimayɛli, naa Kareya pinambyɔ Yohana,
naa Tanihumɛti pinambyɔ Seraya ŋa wìla
yiri wa Netofa ca wi ni, naa Maaka se-
tirige pyɔ Yaazaniya wi ni konaa nambala
mbele pàa pinlɛ pe ni.
24 A Gedaliya wì si wugu ma ki
maliŋgbɔɔnlɔ teele poro naa pe woolo pe
kan ma yo fɔ: «Yaga kaa fyɛ Kalide tara
teele pe yɛgɛ mbe yo pe yaa kala la pye ye
na. Ye koro laga tara ti ni, yaa tunŋgo piin
Babilɔni tara wunlunaŋa wi kan, kona ye
yaa yɛyinŋge ta†.»
25 Ɛɛn fɔ, yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo
ki na, Zhuda tara wunlunaŋa wi setirige
piile pe ni, Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli
ŋa wìla pye Elishama pishyɛnwoo, wì si
lere kɛ lɛ ma taga wi yɛɛ na, mɛɛ pan ma
to Gedaliya wi na maa gbɔn maa gbo, wo
naa Zhufuye naa Kalide tara fɛnnɛ mbele
fuun pàa pye wi ni wa Mizipa ca pe ni†.
26 Kona, Zhuda tara fɛnnɛ pe ni fuun,
maga lɛ lepigile ke na fɔ ma saa ki wa
legbɔɔlɔ pe na, konaa maliŋgbɔɔnlɔ teele
pe ni, a pè si yiri ma fe ma kari wa Ezhipiti
tara, katugu pàa pye na fyɛ Kalide tara
fɛnnɛ pe yɛgɛ†.

Babilɔni tara wunlunaŋa wìla Yehoyakini wi wɔ wa kaso wi ni (Zhere 52.31-34)

27 Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakini wi
yigiŋgɔlɔ ma kari wi ni wa kulowo pi ni,
ki yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn
wolo li yeŋge kɛ ma yiri shyɛn wogo, ki
pilige nafa ma yiri kɔlɔshyɛn wogo ki na,
Babilɔni tara wunlunaŋa Evili Merodaki
wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li ni, a wì
si kagbaraga pye Zhuda tara wunlunaŋa
Yehoyakini wi kan maa wɔ wa kaso wi ni.
28 A wì si sɛntanra yo wi ni. Wunlum-
bolo sanmbala mbele fuun pàa yigi, a pè
saa koro wa Babilɔni tara wunlunaŋa wi
ni wa Babilɔni, wìla Yehoyakini wi tɛgɛ
poro pe ni fuun go na.
29 Wìla ti a pè Yehoyakini wi kaso
yaripɔrɔ ti wɔ wi na. Yehoyakini wìla pye
na nii wi ni suyi wi yinwege piliye sannya
yi ni fuun yi ni.
30 Babilɔni tara wunlunaŋa wìla pye na
Yehoyakini wi kala li yɔngɔ wi kan pilige
pyew wi yinwege piliye sannya yi ni fuun
yi ni.

† **25:24 25.22-24:** Zhere 40.7-9 † **25:25 25.25:** Zhere 41.1-3 † **25:26 25.26:** Zhere 43.5-7

Wunlumbolo pe kagala sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa pe yinri
KURONIKI
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Kuroniki sɛwɛ koŋgbanŋa wo naa Kuroniki sɛwɛ shyɛn woo wi ni pàa pye sɛwɛ lomboŋɔ nuŋgba. Ki sɛwɛ pàa wi kɔn, a wì yiri shyɛn, katugu wi kɔnrɔ shyɛn ti sila ya kɔ sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi nuŋgba ni. Kagala ŋgele ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Samiyɛli sɛwɛɛlɛ naa wunlumbolo sɛwɛɛlɛ pe ni, Kuroniki sɛwɛ koŋgbanŋa wo naa Kuroniki sɛwɛ shyɛn woo wi ni pe yɛn na para ki kagala ke gbɔwɔ na. Ɛɛn fɔ Zhufuye mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca, Kuroniki sɛwɛ wì yɔnlɔgɔ ma kan poro yeri. Wi sɛnrɛ ti gbɔwɔ yɛn na para Zhuda tara wunluwɔ po wogo na.

Kuroniki sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1-9) ki yɛn na setirige piile yirisaga ŋga kì yiri ma toro ko mɛrɛ to nari, mbege lɛ Adama wi na fɔ sa gbɔn wunlunaŋa Sawuli wi na. Sɛwɛ wi go kɛwogo (10) ki yɛn na para Sawuli wi kunwɔ wogo ko na. Sɛwɛ wi sɛnrɛ sannda to yɛn na para Davidi sɛnrɛ na, wo kala lo sɛwɛ wì para li na ma wɛ. Davidi wìla pye wunluwɔ, mɛɛ Zheruzalɛmu ca ki gbegele maga tɛgɛ wi wunluwɔ ca gbɔgɔ (11-12). Wìla ti a pè pan yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa Zheruzalɛmu ca (13-16). Wi wunluwɔ kapyegele pè ke yɔnlɔgɔ (17-20), ma pinlɛ wìla wi yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe shɛrigo gbɔgɔ ki kan yɛgɛ ŋga na ki ni (21-29). Wi pinambyɔ Salomɔ wo wìla kaa ki kan wi kuŋgɔlɔ (2 Kuroniki).

Wa Kuroniki sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni, wunlunaŋa Davidi wi kala li yɛn yɛgɛ nagawa. Wìla pye lere wa, ŋa wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na nali gbogo paa yɛgɛ ŋga na ki daga we. Wìla ki jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn wunluwɔ jɛnŋɛ we. Wìla yo fɔ:

Yawe Yɛnŋɛlɛ, gbɔgɔwɔ, naa yawa, naa tiyɔnwɔ, naa gbɔgɔwɔ yanwa konaa tegere ti yɛn ma woro;
katugu yaara nda fuun ti yɛn wa naayeri konaa nda fuun ti yɛn laga tara na, ti yɛn ma woro.
Wunluwɔ pi yɛn ma woo Yawe Yɛnŋɛlɛ.
Mboro ma yɛn yaraga pyew ki go na (1 Kuro 29.11).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Adama wi setirige piile fɔ sa gbɔn wunlunaŋa Sawuli wi na *1–9*
Davidi wi wunluwɔ sanga *10–29*
Sawuli naa wi pinambiile pe kunwɔ *10.1-14*
Davidi wìla pye wunluwɔ *11.1-12*
Davidi wìla pan yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa Zheruzalɛmu ca *13–16*
Salomɔ wi yaa ka shɛrigo gbɔgɔ ki kan *17.1-27*
Davidi wìla yawa ta *18–20*
Davidi wìla shɛrigo gbɔgɔ ki kanga ki gbɛgɛlɛ *21–28*
Leele pàa yarikanra kan *29.1-20*
Pàa Salomɔ wi tɛgɛ wunluwɔ *29.21-25*
Davidi wi kunwɔ *29.26-30*

ADAMA WI SETIRIGE PIILE FƆ SA GBƆN SAWULI WI NA

1–9

Mbege lɛ Adama na
fɔ sa gbɔn Abirahamu na
(Zhenɛ 5.1-32; 10.1-32; 11.10-26)

1 Adama wo wìla Sɛti se. A Sɛti wo Enɔsi se.
2 A Enɔsi wo Kena se. A Kena wo Mahalaleyɛli se. A Mahalaleyɛli wo Yerɛdi se.
3 A Yerɛdi wo Enɔki se. A Enɔki wo Matusalɛmu se. A Matusalɛmu wo Lemɛki se.
4 A Lemɛki wo Nowe se.
A Nowe wo Sɛmu se, naa Kamu, naa Zhafɛti.
5 Zhafɛti pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Gomɛri, naa Magɔgi, naa Madayi, naa Yavan, naa Tubali, naa Meshɛki konaa Tirasi.
6 Gomɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Ashikenazi, naa Difati konaa Togarima.
7 Yavan pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Elisha, naa Tarisisi, naa Kitimu konaa Orodanimu.
8 Kamu pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Kushi, naa Mizirayimu, naa Puti konaa Kana.

9 Kushi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Seba,
naa Havila, naa Sabita, naa Arayema
konaa Sabiteka. Arayema pinambiile pe
mɛrɛ ti nda: Saba konaa Dedan.
10 Kushi wo wìla Nimirɔdi se. Nimirɔdi
wo wìla keli ma cɛn fanŋga ki na laga tara
ti na.
11 Mizirayimu wo wìla pye Ludi cɛnlɛ
woolo pe tɛlɛ, naa Anɛmu cɛnlɛ woolo,
naa Leyabi cɛnlɛ woolo, naa Nafitu cɛnlɛ
woolo,
12 naa Paturusi cɛnlɛ woolo, naa
Kasiluhi cɛnlɛ woolo konaa Kafitɔri cɛnlɛ
woolo pe tɛlɛ we. Pa Filisiti tara fɛnnɛ pàa
yiri wa Kasiluhi cɛnlɛ li ni.

13 Kana wo wìla Sidɔn se, wi pinambyɔ
koŋgbanŋa we, mɛɛ Hɛti taga.
14 Kana wo wìla pye Zhebusi cɛnlɛ
woolo pe tɛlɛ, naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa
Girigasi cɛnlɛ woolo,
15 naa Hɛvi cɛnlɛ woolo, naa Ariki cɛnlɛ
woolo, naa Sini cɛnlɛ woolo,
16 naa Arivadi cɛnlɛ woolo, naa Zemari
cɛnlɛ woolo konaa Hamati cɛnlɛ woolo pe
tɛlɛ we.
17 Sɛmu pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Elamu, naa Asuri, naa Aripakisadi, naa
Ludi, naa Aramu, naa Uzi, naa Huli, naa
Getɛri konaa Meshɛki.
18 Aripakisadi wo wìla Shela se. A Shela
wo Hebɛri se.
19 Pinambiile shyɛn Hebɛri wìla se. Pàa
pye na nuŋgba yinri Pelɛgi, ko kɔrɔ wo
ŋa mbe kɔn yɛɛ na, katugu wi sanga wi
ni ko tara woolo pàa kɔn pe yɛɛ na. Pàa
pye naa pinambyɔ sanŋa wi yinri Yokitan.
20 Yokitan wi pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Alimodadi, naa Shelɛfu, naa Hazari-
mavɛti, naa Yera,
21 naa Hadoramu, naa Uzali, naa Dikila,
22 naa Ebali, naa Abimayɛli, naa Saba,
23 naa Ofiri, naa Havila konaa Yobabu.
Poro pe ni fuun mbele poro la pye Yokitan
wi pinambiile.

24 Sɛmu wo wìla Aripakisadi se. A
Aripakisadi wo Shela se.
25 A Shela wo Hebɛri se. A Hebɛri wo
Pelɛgi se. A Pelɛgi wo Erewu se.
26 A Erewu wo Serugi se. A Serugi wo
Nahɔri se. A Nahɔri wo Tera se.
27 A Tera wo Abiramu se, wo ŋa pàa kaa
na yinri Abirahamu.

Abirahamu pinambiile pe mɛrɛ

Ishimayɛli setirige piile pe mɛrɛ (Zhenɛ 25.12-16)

28 Abirahamu pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Izaki wo naa Ishimayɛli.
29 Pe setirige piile pe mɛrɛ ti nda:
Ishimayɛli pinambyɔ koŋgbanŋa pàa pye
naa yinri Nebayɔti, mɛɛ Kedari taga, naa
Adibeyɛli, naa Mibisamu,
30 naa Mishima, naa Duma, naa Masa,
naa Hadadi, naa Tema,
31 naa Yeturi, naa Nafishi konaa Ked-
ima. Poro pe ni fuun mbele poro pàa pye
Ishimayɛli wi setirige piile wele.

Abirahamu wi cɛnfɔ Ketura wi pinambiile pe mɛrɛ

32 Abirahamu wi cɛnfɔ Ketura wìla
pinambiile mbele se pe mɛrɛ ti nda:
Zimiran, naa Yokishan, naa Medan, naa
Madiyan, naa Ishibaki konaa Shuwa. Yok-
ishan pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Saba
konaa Dedan.
33 Madiyan pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Efa, naa Efɛri, naa Hanɔki, naa Abida
konaa Ɛlidaa. Poro pe ni fuun mbele poro
pàa pye Ketura wi setirige piile wele.

Izaki pinambiile pe mɛrɛ (Zhenɛ 36.1-19)

34 Abirahamu wo wìla Izaki se. A Izaki
wo Ezawu naa Zhakɔbu se.
35 Ezawu pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Elifazi, naa Erewuwɛli, naa Yehushi, naa
Yalamu konaa Kora.
36 Elifazi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Tema, naa Omari, naa Zefi, naa Gatamu,
naa Kenazi, naa Timina konaa Amalɛki.
37 Erewuwɛli pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Nahati, naa Zera, naa Shama konaa Miza.

Edɔmu tara fɛnnɛ

Seyiri setirige piile pe mɛrɛ (Zhenɛ 36.20-30)

38 Seyiri† pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Lotan, naa Shobali, naa Zibewɔn, naa
Ana, naa Dishɔn, naa Ezɛri konaa Dishan.
39 Lotan pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Hɔri konaa Homamu. Lotan wi nɔsepyɔ

† **1:38 1.38:** Seyiri wo naa wi pinambiile pe ni pàa pye Edɔmu cɛnlɛ woolo pe cɛnyɛɛnlɛ; Zhenɛ 36.20.

sumboro la pye wa pàa pye naa yinri Timina.
40 Shobali pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Aliyan naa Manahati, naa Ebali, naa Shefi konaa Onamu. Zibewɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Aya konaa Ana.
41 Ana wi pinambyɔ pàa pye naa yinri Dishɔn. Dishɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Hamiran, naa Eshiban, naa Yitiran konaa Keran.
42 Ezɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Bilihan, naa Zaavan konaa Yaakan. Dishan pinambiile poro la wɛlɛ Uzi konaa Aran.

Edɔmu tara wunlumbolo (Zhenɛ 36.31-43)

43 Wunlumbolo mbele pàa cɛn wunluwɔ pi na Edɔmu tara ti go na maga ta wunluwɔ fa cɛn Izirayɛli tara ti go na gbɛn pe mɛrɛ ti nda: Bewɔri pinambyɔ Bela. Wi ca pàa pye naga yinri Dinaba.
44 Bela wi kuŋgɔlɔ, a Bozira ca fɛnnɛ naŋa Zera wi pinambyɔ Yobabu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
45 Yobabu wi kuŋgɔlɔ, Hushamu ŋa wìla yiri wa Tema setirige piile pe tara, a wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
46 Hushamu wi kuŋgɔlɔ, a Bedadi pinambyɔ Hadadi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ. Wo wìla malaga gbɔn Madiyan cɛnlɛ woolo pe ni, ma ya pe ni wa Mowabu tara wasege ki ni. Wi ca pàa pye naga yinri Aviti.
47 Hadadi wi kuŋgɔlɔ, a Masireka ca fɛnnɛ naŋa Samila wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
48 Samila wi kuŋgɔlɔ, Sawuli ŋa wìla yiri wa Erehobɔti gbaan yɔn tara ti ni, wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
49 Sawuli wi kuŋgɔlɔ, a Akibɔri pinambyɔ Baali Hana wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
50 Baali Hana wi kuŋgɔlɔ, a Hadadi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ. Wi ca pàa pye naga yinri Payi. Pàa pye naa jɔ wi yinri Metabeyɛli. Mezahabu sumborombyɔ Matirɛdi wo sumborombyɔ lawi.
51 Hadadi wi kuŋgɔlɔ, seye teele pàa pye na cɛɛn Edɔmu tara ti go na, pe mɛrɛ ti nda: Sege to Timina, naa sege to Aliva, naa sege to Yetɛti,
52 naa sege to Oholibama, naa sege to Ela, naa sege to Pinɔ,
53 naa sege to Kenazi, naa sege to Tema, naa sege to Mibizari,
54 naa sege to Magidiyɛli konaa sege to Iramu. Poro mbele poro pàa pye Edɔmu tara teele wele.

2

Zhakɔbu pinambiile pe mɛrɛ konaa Zhuda setirige piile

1 Izirayɛli† pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Urubɛn, naa Simeyɔn, naa Levi, naa Zhuda, naa Isakari, naa Zabulɔn,
2 naa Dan, naa Zhozɛfu, naa Bɛnzhamɛ, naa Nɛfitali, naa Gadi konaa Asɛri.

Zhuda wi setirige piile wele

3 Zhuda pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Ɛri, naa Ona konaa Shela†. Wìla ki pinambiile taanri pe se Kana tara fɛnnɛ jɔ Shuwa wo sumborombyɔ na. Zhuda wi pinambyɔ koŋgbanŋa Ɛri wìla pe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. A lì si ti a wì ku.
4 Zhuda wi pijɔ Tamari wìla Perɛzi naa Zera poro se Zhuda wi na†. Zhuda wi pinambiile pe ni fuun pàa pye kaŋgurugo.
5 Perɛzi pinambiile poro la wɛlɛ Hɛzirɔn konaa Hamuli.
6 Zera pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Zimiri, naa Etan, naa Hema, naa Kalikɔli konaa Dara. Pe ni fuun pàa pye kaŋgurugo.
7 Karimi pinambyɔ wo lawi ŋa Akari†. Yaara nda tìla tɛgɛ ti yɛ pew Yɛnŋɛlɛ li kan, wo wìla ta lɛ, ma ti a jɔlɔgɔ to Izirayɛli woolo pe na.
8 Etan pinambyɔ wo lawi ŋa Azariya.

Hɛzirɔn pinambiile wele

9 Hɛzirɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yerameyɛli, naa Aramu konaa Kelubayi†.

† **2:1 2.1:** Izirayɛli wo nuŋgba wo pe maa yinri fun Zhakɔbu (Zhenɛ 35.22-26; Ɛki 1.1-6). † **2:3 2.3:** Zhenɛ 38.2-7; 46.12; Nɔmbu 26.19 † **2:4 2.4:** Zhenɛ 38.24-30 † **2:7 2.7:** Akari wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Akan (Zhozu 7.1-25). † **2:9 2.9:** Kelubayi wo pàa pye na yinri fun Kalɛbu.

10 Aramu wo wìla Aminadabu se. A
Aminadabu wo Naashɔn se. Naashɔn wo
wìla pye Zhuda cɛnlɛ woolo pe go na.
11 A Naashɔn wo Salima se. A Salima
wo Bowazi se.
12 A Bowazi wo Obɛdi se. A Obɛdi wo
Zhese se.
13 A Zhese wì suu pinambyɔ koŋgbanŋa
Eliyabu wi se, naa wi shyɛnwoo Abinad-
abu wi ni, naa wi taanri woo Shimeya wi
ni,
14 naa wi tijɛrɛ woo Netaneyɛli wi ni,
naa wi kaŋgurugo woo Aradayi wi ni,
15 naa wi kɔgɔlɔni woo Ozɛmu wi ni,
mɛɛ Davidi taga kɔlɔshyɛn woo.
16 Pe nɔsepiile sumbonɔ poro la wɛlɛ
Zeruya naa Abigayili. Zeruya pinambiile
pe mɛrɛ ti nda: Abishayi, naa Zhowabu
konaa Azayɛli. Pe ni fuun pàa pye lere
taanri.
17 A Abigayili wo si Amasa se. Amasa
to wo lawi ŋa Yetɛri. Yetɛri wìla pye
Ishimayɛli setirige pyɔ.

Hɛzirɔn pinambyɔ Kalɛbu wi setirige piile wele
(Ɛki 31.1-5; Nɔmbu 32.39-42)

18 Hɛzirɔn wi pinambyɔ Kalɛbu wìla
piile se wi jɔ Azuba wi na konaa Yeriyɔti
wi na. Pinambiile mbele wìla se Azuba wi
na pe mɛrɛ ti nda: Yeshɛri, naa Shobabu
konaa Aridɔn.
19 Naa Azuba wìla kaa ku, a Kalɛbu wì
si Efirata lɛ wi jɔ. A Efirata wì si Huri se
wi kan.
20 A Huri wo Uri se. A Uri wo Bezaleyɛli
se.
21 Ko puŋgo na, a Hɛzirɔn wì si saa
Galaadi to Makiri wi sumborombyɔ wi lɛ
wi jɔ. Hɛzirɔn wìla wi lɛ maga ta wo jate
wì ta yɛlɛ nafa taanri. A wì si Segubu wì
se wi kan.
22 A Segubu wo si Yayiiri se. Ca nafa
ma yiri taanri tìla pye Yayiiri wi yeri wa
Galaadi tara†.
23 Ɛɛn fɔ, a Geshuri tara fɛnnɛ naa Siri
tara fɛnnɛ pè si kaa Yayiiri kapire ti shɔ wi
setirige piile pe yeri mari ta, naa Kenati ca
konaa ki kanŋgara na kapire ti ni. Ti ni
fuun tìla pye ca nafa taanri. Leele mbele
fuun pàa pye ma cɛn wa ki cara ti ni pàa
pye Galaadi to Makiri wo setirige piile.
24 Hɛzirɔn wi kuŋgɔlɔ wa Kalɛbu Efi-
rata ca, a wi jɔ Abiya wì si pinambyɔ se
wi kan, a paa wi yinri Ashihuri, wo wìla
pye Tekowa ca ki kanfɔ we.

Hɛzirɔn pinambyɔ Yerameyɛli wi setirige piile wele

25 Hɛzirɔn pinambyɔ koŋgbanŋa Yer-
ameyɛli wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Wi
pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Aramu,
mɛɛ Buna taga, naa Orɛni, naa Ozɛmu
konaa Ahiya.
26 Jɛlɛ wà yɛgɛ la pye Yerameyɛli wi
yeri, pàa pye naa yinri Atara; wo wìla pye
Onamu wi nɔ we.
27 Yerameyɛli wi pinambyɔ koŋgbanŋa
Aramu wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Maazi, naa Yamini konaa Ekɛri.
28 Onamu pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Shamayi konaa Yada. Shamayi pinam-
biile pe mɛrɛ ti nda: Nadabu konaa
Abishuri.
29 Abishuri wi jɔ pàa pye naa yinri
Abihayili. Wìla Ahiban naa Molidi pe se
wi kan.
30 Nadabu pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Selɛdi konaa Apayimu. Selɛdi wo sila
pinambyɔ se mɛɛ ku.
31 Apayimu wo wìla Yisheyi se. A
Yisheyi wo Sheshan se. A Sheshan wo
Alayi se.
32 Shamayi wi nɔsepyɔ Yoda wi pinam-
biile pe mɛrɛ ti nda: Yetɛri konaa
Zhonatan. Yetɛri wìla ku wi sila pyɔ se.
33 Zhonatan wi pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Pelɛti konaa Zaza. Poro mbele poro
pàa pye Yerameyɛli wi setirige piile wele.
34 Sheshan wo sila pinambyɔ se, ɛɛn
fɔ sumborombiile wìla se. Ezhipiti tara
fɛnnɛ naŋa wà la pye Sheshan wi yeri
kulo, pàa pye naa yinri Yariha.
35 A Sheshan wì suu sumborombyɔ wa
kan wi kulonaŋa Yariha wi yeri wi jɔ. A
wo si pinambyɔ se wi kan, a paa wi yinri
Atayi.
36 A Atayi wo Natan se. A Natan wo
Zabadi se.
37 A Zabadi wo Efilali se. A Efilali wo
Obɛdi se.

† **2:22 2.22:** Nɔmbu 32.41; Dete 3.13-14; Zhozu 13.30; Kiti 10.4; 1 Wunlu 4.13

38 A Obɛdi wo Yehu se. A Yehu wo
Azariya se.
39 A Azariya wo Helɛzi se. A Helɛzi wo
Elasa se.
40 A Elasa wo Sisimayi se. A Sisimayi wo
Shalumu se.
41 A Shalumu wo Yekamiya se. A
Yekamiya wo Elishama se.

Hɛzirɔn pinambyɔ Kalɛbu wi setiriye ye

42 Yerameyɛli wi nɔsepyɔ Kalɛbu wi
pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Wi pinambyɔ
koŋgbanŋa wo lawi ŋa Mesha; wo wìla
pye Zifu to we, mɛɛ Maresha taga. Wo
wìla pye Eburɔn to we.
43 Eburɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Kora, naa Tapuwa, naa Erekɛmu konaa
Shema.
44 A Shema wo Yorikeyamu to Arahamu
wi se. A Erekɛmu wo Shamayi se.
45 Shamayi pinambyɔ wo lawi ŋa
Mawɔn. Mawɔn wo wìla pye Bɛti Zuri to
we.
46 Kalɛbu wi cɛnfɔ Efa wìla pinambiile
mbele se wi kan pe mɛrɛ ti nda: Haran,
naa Moza konaa Gazɛzi. A Haran wo
Gazɛzi se.
47 Yadayi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Eregemu, naa Yotamu, naa Geshan, naa
Pelɛti, naa Efa konaa Shaafu.
48 Kalɛbu wi cɛnfɔ Maaka wi pinambiile
pe mɛrɛ ti nda: Shebɛri konaa Tirihana.
49 Ko puŋgo na, a wì si Madimana
to Shaafu wi se konaa Makibena naa
Gibeya pe to Sheva wi ni. Kalɛbu wi
sumborombyɔ pàa pye naa yinri Akisa.
50 Kalɛbu wi setirige piile pele yɛgɛ
mbele: Kalɛbu wi jɔ Efirata wi pinambyɔ
koŋgbanŋa wo lawi ŋa Huri. Huri
pinambyɔ wo lawi ŋa Shobali. Shobali wo
wìla pye Kiriyati Yeyarimu to we,
51 naa Salima ŋa wìla pye Betilɛɛmu ca
ki kanfɔ, konaa Harɛfu ŋa wìla pye Bɛti
Gadɛri ca ki kanfɔ we.
52 Kiriyati Yeyarimu to Shobali wi se-
tirige piile pe mɛrɛ ti nda: Haroye konaa
Hazi Menuhɔti.
53 Kiriyati Yeyarimu seye yoyi yan:
Yetɛri sege woolo, naa Puti sege woolo,
naa Shumati sege woolo konaa Mishirayi
sege woolo pe ni. Zoreya sege woolo naa
Ɛshitawɔli sege woolo pa pè yiri wa ki
seye yan yi ni.
54 Salima setirige piile poro pàa pye
Betilɛɛmu ca woolo, naa Netofa ca woolo,
naa Atirɔti Bɛti Zhowabu ca woolo, naa
Hazi Manati tara woolo, naa Zoreya ca
woolo pe ni,
55 naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɛnnɛ pe seye yan
yìla pye ma cɛn wa Yabɛzi ca yi ni, naa
Tireyati sege woolo, naa Shimeyati sege
woolo konaa Sukati ca woolo pe ni. Poro
mbele poro pàa pye Keni cɛnlɛ woolo
wele, ma yiri wa Hamati setirige ki ni.
Hamati wo wìla pye Erekabu setirige piile
pe tɛlɛ we.

3

Wunlunaŋa Davidi wi setirige piile wele (2 Sami 3.2-5)

1 Davidi wi pinambiile mbele wìla se
maa ta wa Eburɔn ca pe mɛrɛ ti nda:
Wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa
Aminɔ. Wi jɔ Ahinowamu ŋa wìla yiri
wa Zhizireyɛli ca wo wìla wi se. Wi
pinambyɔ shyɛnwoo wo lawi ŋa Daniyɛli.
Wi jɔ Abigayili ŋa wìla yiri wa Karimɛli ca
wo wìla wi se.
2 Wi pinambyɔ taanri woo wo lawi ŋa
Abisalɔmu. Wi jɔ Maaka ŋa wìla pye
Geshuri ca wunlunaŋa Talimayi wi sum-
borombyɔ wo wìla wi se. Wi pinambyɔ
tijɛrɛ woo wo lawi ŋa Adoniya. Wi jɔ
Hagiti wo wìla wi se.
3 Wi pinambyɔ kaŋgurugo woo wo lawi
ŋa Shefatiya. Wi jɔ Abitali wo wìla wi
se. Wi pinambyɔ kɔgɔlɔni woo wo lawi
ŋa Yitireyamu. Wi jɔ Egila wo wìla wi se.
4 Ki pinambiile kɔgɔlɔni mbele Davidi
wìla pe se maa ta wa Eburɔn ca. Yɛlɛ
kɔlɔshyɛn naa yeŋge kɔgɔlɔni wìla pye
wunluwɔ pi na wa Eburɔn ca, ko puŋgo
na, a wì si saa yɛlɛ nafa ma yiri kɛ
ma yiri taanri pye wunluwɔ pi na wa
Zheruzalɛmu ca†.
5 Pinambiile mbele Davidi wìla se maa
ta wa Zheruzalɛmu ca pe mɛrɛ ti nda:
Shimeya, naa Shobabu, naa Natan konaa

† **3:4 3.4:** 2 Sami 5.4-5; 1 Wunlu 2.11; 1 Kuro 29.27 † **3:5 3.5:** 2 Sami 11.3

Salomɔ. Amiyɛli sumborombyɔ Bati Shuwa wo wìla ki pinambiile tijɛrɛ pe se†.
6 Wìla pinambiile pele yɛgɛ se naa, poro
la wɛlɛ Yibari, naa Elishama, naa Elifelɛti,
7 naa Noga, naa Nefɛgi, naa Yafiya,
8 naa Elishama, naa Eliyada konaa
Elifelɛti. Pàa pye kɔlɔjɛrɛ.
9 Poro pe ni fuun mbele poro pàa pye
Davidi wi pinambiile wele. Pe nɔsepyɔ
sumboro wo lawi ŋa Tamari. Davidi wi
cɛnfɛnnɛ pàa pinambiile pele se wi kan
fun.

Zhuda wunlumbolo pe mɛrɛ

10 Salomɔ wi setirige piile pe mɛrɛ
ti nda: Wi pinambyɔ Orobowamu
wo pinambyɔ lawi ŋa Abiya. Abiya
pinambyɔ wo lawi ŋa Asa. Asa pinambyɔ
wo lawi ŋa Zhozafati.
11 Zhozafati pinambyɔ wo lawi ŋa
Yoramu. Yoramu pinambyɔ wo lawi ŋa
Ahaziya. Ahaziya pinambyɔ wo lawi ŋa
Zhowasi.
12 Zhowasi pinambyɔ wo lawi ŋa
Amaziya. Amaziya pinambyɔ wo lawi ŋa
Azariya. Azariya pinambyɔ wo lawi ŋa
Yotamu.
13 Yotamu pinambyɔ wo lawi ŋa Ahazi.
Ahazi pinambyɔ wo lawi ŋa Ezekiyasi.
Ezekiyasi pinambyɔ wo lawi ŋa Manase.
14 Manase pinambyɔ wo lawi ŋa Amɔ.
Amɔ pinambyɔ wo lawi ŋa Zhoziyasi.
15 Zhoziyasi pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Wi pinambyɔ koŋgbanŋa pàa pye
naa yinri Yohana, na shyɛn woo wi
yinri Yehoyakimu, na taanri woo wi
yinri Sedesiyasi, na tijɛrɛ woo wi yinri
Shalumu.
16 Yehoyakimu wi pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Yekoniya konaa Sedesiyasi.

Yekoniya wi setirige piile wele

17 Yekoniya ŋa pàa yigi kasopyɔ wi
pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Sheyalitiyɛli,
18 naa Malikiramu, naa Pedaya, naa
Shenazari, naa Yekamiya, naa Hoshama
konaa Nedabiya.
19 Pedaya pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Zorobabɛli konaa Shimeyi. Zorobabɛli
pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Meshulamu
konaa Hananiya; pe nɔsepyɔ sumboro wo
lawi ŋa Shelomiti.
20 Pinambiile pèle yɛgɛ la pye wa naa
kaŋgurugo, pe mɛrɛ ti nda: Hashuba,
naa Ohɛli, naa Berekiya, naa Hasadiya,
naa Yushabu konaa Hesɛdi.
21 Hananiya setirige piile pe mɛrɛ ti
nda: Pelatiya konaa Ezayi, naa Ere-
faya pinambiile pe ni, naa Arina pinam-
biile, naa Abidiyasi pinambiile konaa
Shekaniya pinambiile pe ni.
22 Shekaniya pinambyɔ wo lawi ŋa
Shemaya. Shemaya pinambiile pe mɛrɛ
ti nda: Hatushi, naa Igali, naa Bariya,
naa Neyariya konaa Shafati. Pàa pye
kɔgɔlɔni.
23 Neyariya pinambiile pàa pye taanri.
Pe mɛrɛ ti nda: Eliyohenayi, naa
Ezekiyasi konaa Azirikamu.
24 Eliyohenayi pinambiile pàa pye
kɔlɔshyɛn. Pe mɛrɛ ti nda: Hodaviya, naa
Eliyashibu, naa Pelaya, naa Akubu, naa
Yohana, naa Delaya konaa Anani.

4

Zhuda setirige piile pele yɛgɛ

1 Zhuda pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Perɛzi, naa Hɛzirɔn, naa Karimi†, naa
Huri konaa Shobali.
2 Shobali pinambyɔ Erewaya wo wìla
Yahati se. A Yahati wo Ahumayi konaa
Lahadi se. Poro mbele poro pàa pye
Zoreya seye woolo pe tɛlɛye wele.
3 Etamu to wi setirige piile pe mɛrɛ
ti nda: Zhizireyɛli, naa Yishima konaa
Yidiba. Pe nɔsepyɔ sumboro pàa pye naa
yinri Hazelɛliponi.
4 Gedɔri to wo lawi ŋa Penuwɛli. Husha
to wo lawi ŋa Ezɛri. Poro mbele poro pàa
pye Efirata pinambyɔ koŋgbanŋa Huri
wi pinambiile wele. Huri wo wìla pye
Betilɛɛmu ca ki kanfɔ we.
5 Ashihuri ŋa wìla pye Tekowa ca ki
kanfɔ, jɛɛlɛ shyɛn pàa pye wi yeri. Pàa
pye na nuŋgba yinri Heleya nɛɛ sanŋa wi
yinri Naara.
6 Naara wìla pinambiile mbele se wi
kan, pe mɛrɛ ti nda: Ahuzamu, naa
Efɛri, naa Temeni konaa Ahashitari. Poro

† **4:1 4.1:** Naŋa ŋa pàa pye na yinri Kalɛbu wo nuŋgba wo pàa pye na Karimi fun (1 Kuro 2.9,18).

mbele poro pàa pye Naara wi pinambiile wele.
7 Heleya pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Zerɛti, naa Zohari konaa Ɛtina.
8 Kozi wo wìla Anubu konaa Hazobeda pe se. Wo wìla pye Haramu pinambyɔ Ahareyɛli wi seye woolo pe tɛlɛ we.
9 Pàa pye na Yabɛzi wi jate ma wɛ wi nɔsepiile sanmbala pe na. Wi nɔ wìla wi mɛgɛ taga naa yinri Yabɛzi, katugu wìla wi yɛɛ pye fɔ: «Mì jɔlɔ mɛɛ wi se.»
10 A Yabɛzi wì si kaa Izirayɛli Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «E Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma duwaw na na, ma ka taga na tara ti gbemɛ pi na, ma pye na ni, ma kapege ki lali na ni, mala shɔ jɔlɔgɔ ki ni.» A Yɛnŋɛlɛ lì si ŋga wìla yɛnri ki pye wi kan.

Setiriye ya yɛgɛ woolo

11 Shuha wi nɔsepyɔ lenaŋa Kelubu wo wìla Mehiri se. Mehiri wo wìla pye Ɛshitɔn to we.
12 Ɛshitɔn wo wìla Bɛti Arafa se, naa Paseya konaa Tehina. Tehina wo wìla pye Nahashi ca ki kanfɔ we. Poro mbele poro pàa pye Ereka ca fɛnnɛ wele.
13 Kenazi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Otiniyɛli konaa Seraya. Otiniyɛli pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Hatali,
14 konaa Mewonotayi. A Mewonotayi wo Ofira se. A Seraya wo Zhowabu se. Zhowabu wo wìla pye kapyɔ jɛnfɛnnɛ pe gbunlundɛgɛ laga ki kanfɔ we, katugu pàa pye kapyɔ jɛnfɛnnɛ.
15 Yefune pinambyɔ Kalɛbu wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Iru, naa Ela konaa Naamu. Ela wo wìla pye Kenazi wi to we.
16 Yehaleleyɛli pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Zifu, naa Zifa, naa Tiriya konaa Asareyɛli.
17 Ɛsidirasi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yetɛri, naa Merɛdi, naa Efɛri konaa Yalɔn. Merɛdi wi jɔ nuŋgba pinambiile la pye Miriyamu, naa Shamayi, konaa Yishiba. Yishiba wo wìla pye Ɛshitemowa ca ki kanfɔ we.
18 Farawɔn wi sumborombyɔ Bitiya ŋa Merɛdi wìla pɔri wi pinambiile poro la wɛlɛ yɛɛn. Merɛdi wìla Zhuda tara jɛlɛ ŋa pɔri wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yerɛdi, wo wìla pye Gedɔri ca ki kanfɔ we, naa Hebɛri, wo wìla pye Soko ca ki kanfɔ we, konaa Yekutiyɛli, wo wìla pye Zanowa ca ki kanfɔ we.
19 Hodiya jɔ wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Garini, wo wìla pye Keyila ca ki kanfɔ we, konaa Maaka, wo wìla pye Ɛshitemowa ca ki kanfɔ we. Hodiya jɔ wi nɔsepyɔ sumboro lawi ŋa Nahamu.
20 Simɔ pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Aminɔ, naa Irina, naa Bɛni Hana konaa Tilɔn. Yisheyi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Zohɛti konaa Bɛni Zohɛti.

Shela setirige piile wele

21 Zhuda pinambyɔ Shela wi setirige piile pe mɛrɛ ti nda: Ɛri, wo wìla pye Leka ca ki kanfɔ we, naa Layeda, wo wìla pye Maresha ca ki kanfɔ we, konaa seye yan yi woolo pàa pye na lɛn jese paara ti tiin wa Bɛti Ashibeya ca pe ni.
22 Shela wìla pye fun Yokimu naa Kozeba ca fɛnnɛ pe tɛlɛ, naa Zhowasi konaa Sarafu pe tɛlɛ. Poro mbele poro pàa pye ma cɛn Mowabu cɛnlɛ woolo pe go na konaa Yashubi Lehɛmu ca woolo pe go na. Ki kagala ke yɛn kalɛgɛlɛ.
23 Ki leele pàa pye cɔrɔ fanrifɛnnɛ, ma cɛn wa Netayimu ca ki ni konaa wa Gedera ca, wa wunlunaŋa wi tanla, jaŋgo mbaa tunŋgo piin wi kan.

Simeyɔn setirige piile wele

24 Simeyɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Nemuwɛli, naa Yamini, naa Yaribu, naa Zera konaa Sawuli.
25 Sawuli pinambyɔ wo lawi ŋa Shalumu. Shalumu pinambyɔ wo lawi ŋa Mibisamu. Mibisamu pinambyɔ wo lawi ŋa Mishima.
26 Mishima pinambyɔ wo lawi ŋa Hamuwɛli. Hamuwɛli pinambyɔ wo lawi ŋa Zakuri. Zakuri pinambyɔ wo lawi ŋa Shimeyi.
27 Shimeyi wi pinambiile pàa pye kɛ ma yiri kɔgɔlɔni konaa sumborombiile kɔgɔlɔni. Wi nɔsepiile nambala poro sila pinambiile lɛgɛrɛ se. Ki kala na, pe seye woolo pe sila se mbe lɛgɛ paa Zhuda setirige piile pe yɛn.
28 Simeyɔn setirige piile pàa pye ma cɛn wa Bɛrisheba ca, naa Molada ca, naa Hazari Shuwali ca,

29 naa Biliha ca, naa Azɛmu ca, naa Tola ca,
30 naa Betuwɛli ca, naa Ɔrima ca, naa Zikilagi ca,
31 naa Bɛti Marikabɔti ca, naa Hazari Susimu ca, naa Bɛti Bireyi ca, konaa wa Shaarayimu ca. Pe cagbɔrɔ to lari yɛɛn fɔ ma saa gbɔn Davidi wi wunluwɔ sanga wi na.
32 Pe Kapire to lari nda Etamu, naa Ayini, naa Irimɔ, naa Tokɛn konaa Ashan; tìla pye ca kaŋgurugo,
33 naa ki cara ti kanŋgara na kapire ti ni fuun ti ni fɔ saa gbɔn wa Baali ca ki na. Pe cɛnsara naa pe setirige piile poro la wɛlɛ yɛɛn.
34 Simeyɔn setirige piile pe seye teele pe mɛrɛ ti nda: Meshobadi, naa Yamilɛki, naa Amaziya pinambyɔ Yosha,
35 naa Zhowɛli, naa Yehu. Yehu to wo lawi ŋa Yoshibiya. Yoshibiya to wo lawi ŋa Seraya. Seraya to wo lawi ŋa Aziyɛli;
36 mɛɛ Eliyohenayi taga, naa Yaakoba, naa Yeshohaya, naa Asaya, naa Adiyɛli, naa Yesimiyɛli, naa Benaya,
37 naa Shifeyi pinambyɔ Ziza wi ni. Shifeyi to wo lawi ŋa Alɔn. Alɔn to wo lawi ŋa Yedaya. Yedaya to wo lawi ŋa Shimiri. Shimiri to wo lawi ŋa Shemaya.
38 Ki leele mbele pe mɛrɛ tì yeri yɛɛn, pàa pye seye teele. A pe seye woolo pè lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
39 Pàa cɛn ma jaraga ma kari wa Gedɔri ca ki yeri, fɔ ma saa gbɔn ki laga ki gbunlundɛgɛ ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, jaŋgo mbe yaayoro kasara lagaja pe simbaala naa pe sikaala pe kan.
40 Pàa saa laga ka ta yaayoro kasaga tiyɔngɔ, ŋga yan lɛgɛrɛ la pye wa ki ni. Ki tara tìla pye ma gbɔgɔ, a ti cɛnwɛ tanla, ma pye yɛyinŋge laga. Kamu setirige piile poro pele pàa pye ma cɛn wa faa.
41 Leele mbele pe mɛrɛ tì yɔnlɔgɔ yɛɛn, pàa pan wa ki tara ti ni Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wi wunluwɔ sanga wo ni, ma mbele pàa pye wa pe paara yinrɛ naa pe cɛnsara ti jaanri, ma leele pe tɔngɔ ma pe kɔ pew, fɔ ma pan ma gbɔn nala. A pè si cɛn wa tara ti ni pe yɔnlɔ, katugu yaayoro kasara la pye wa pe simbaala naa sikaala pe kan.
42 Simeyɔn setirige piile pèle la kari fun ma saa cɛn wa Seyiri yanwira tara ti ni. Pàa pye lere cɛnmɛ kaŋgurugo (500). Mbele pàa pye pe go na, pe mɛrɛ ti nda: Pelatiya, naa Neyariya, naa Erefaya konaa Uziyɛli. Yisheyi pinambiile la wɛlɛ.
43 Pàa Amalɛki setirige piile sanmbala mbele pàa koro pee ta mbe ku pe gbo, mɛɛ cɛn wa tara ti ni fɔ ma pan ma gbɔn nala.

5

Urubɛn setirige piile pe mɛrɛ

1 Izirayɛli pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Urubɛn. Ɛɛn fɔ wìla wi to fuuro ti tanga†. Ki kala na, lelɛwɛ tɔnli wìla shɔ wi yeri ma kan Izirayɛli pinambyɔ Zhozɛfu wi pinambiile pe yeri. Kì pye ma, pe sila Urubɛn wi mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ paa pinambyɔ koŋgbanŋa yɛn.
2 Zhuda wo la fanŋga ta kaselege ko na wi nɔsepiile pe sɔgɔwɔ. Kì pye ma, wunluwɔ la kaa yiri wa wi setirige ki ni. Ɛɛn fɔ lelɛwɛ tɔnli wo la kan Zhozɛfu sege ko yeri†.
3 Izirayɛli pinambyɔ koŋgbanŋa Urubɛn† wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Hanɔki, naa Palu, naa Hɛzirɔn konaa Karimi.
4 Zhowɛli pinambyɔ wo lawi ŋa Shemaya. Shemaya pinambyɔ wo lawi ŋa Gɔgi. Gɔgi pinambyɔ wo lawi ŋa Shimeyi.
5 A Shimeyi wo Mika se. A Mika wo Erewaya se. A Erewaya wo Baali se.
6 A Baali wo Beera se. Beera wìla pye Urubɛn setirige piile pe to. Asiri tara wunlunaŋa Tigilati Pilinezɛri wìla wi yigi kasopyɔ ma kari wi ni.
7 Beera wi nɔsepiile pe mɛrɛ ti nda, mbe yala pe seye yi ni, paa yɛgɛ ŋga na pe setirige piile pe mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ we. Koŋgbanŋa wo lawi ŋa Yeyiyɛli, a Zakari si taga,
8 konaa Azazi pinambyɔ Bela. Azazi to wo lawi ŋa Shema. Shema to wo lawi ŋa Zhowɛli. Pàa pye ma cɛn wa Aroyɛri ca,

† **5:1 5.1:** Zhenɛ 35.22; 49.4 † **5:2 5.2:** Zhenɛ 49.5-6 † **5:3 5.3:** Zhenɛ 46.9; Nɔmbu 26.5-6

ma kari ma saa gbɔn fɔ wa Nebo yanwiga
ki na konaa wa Baali Meyɔn ca ki na.
9 Wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, pàa pye
ma cɛn maga lɛ wa gbinri wi yɔn na, fɔ
ma saa gbɔn wa Efirati gbaan wi yɔn na,
katugu yaayoro lɛgɛrɛ la pye pe yeri wa
Galaadi tara ti ni.
10 Sawuli wagati wi ni, pàa malaga gbɔn
Hagari cɛnlɛ woolo pe ni, ma ya pe ni,
mɛɛ saa cɛn wa pe paara yinrɛ ti ni wa
Galaadi tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki ni
fuun ki na.

Gadi setirige piile pe mɛrɛ

11 Gadi setirige piile† pàa pye ma cɛn
Urubɛn woolo pe yɛsinmɛ na, wa Bazan
tara fɔ ma saa gbɔn wa Salika ca, wa
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.
12 Zhowɛli sege ko kìla gbɔgɔ ma wɛ yi
ni fuun yi na, mɛɛ Shafamu sege ki taga,
naa Yanayi sege ki ni, konaa Shafati sege
ki ni; pa pàa pye wa Bazan tara ti ni.
13 Pe nɔsepiile pe mɛrɛ ti nda mbe yala
pe seye yi ni: Mikayɛli, naa Meshulamu,
naa Sheba, naa Yorayi, naa Yakan, naa
Ziya konaa Hebɛri. Pàa pye kɔlɔshyɛn.
14 Poro mbele poro pàa pye Abihayili
pinambiile wele. Abihayili to wo lawi ŋa
Huri. Huri to wo lawi ŋa Yarowa. Yarowa
to wo lawi ŋa Galaadi. Galaadi to wo
lawi ŋa Mikayɛli. Mikayɛli to wo lawi
ŋa Yeshishayi. Yeshishayi to wo lawi ŋa
Yado. Yado to wo lawi ŋa Buzi.
15 Abidiyɛli pinambyɔ Ahi ŋa wìla pye
Guni pishyɛnwoo wo wìla pye ki seye yi
to we.
16 Gadi setirige piile pàa pye ma cɛn wa
Galaadi tara, naa wa Bazan tara konaa ti
kanŋgara na cara ti ni konaa wa Sarɔn
laga yaayoro kasaga ki ni fɔ ma saa gbɔn
wa ki tara ti kɔnlɔ li na.
17 Pàa ki cɛnlɛ woolo pe ni fuun pe
mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ wa setirige piile pe mɛrɛ
yɔnlɔgɔsɛwɛ wi ni, Zhuda tara wunlu-
naŋa Yotamu wo naa Izirayɛli tara wun-
lunaŋa Yerobowamu† pe wunluwɔ wagati
wi ni.
18 Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa Gadi cɛnlɛ
woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga
woolo pe ni, nambala kotogofɛnnɛ la
pye pe ni, mbele pe mbaa ya malaga
gbɔn tugurɔn sigeyaara ni, naa tokobi ni
konaa mbe sandiga wɔn. Poro mbele pàa
malaga gbɔngɔ ki yɛgɛ jɛn pàa pye lere
waga nafa shyɛn ma yiri tijɛrɛ, naa cɛnmɛ
kɔlɔshyɛn naa nafa taanri (44 760). Poro
pe ni fuun mbaa ya sa malaga gbɔn.
19 Pàa malaga gbɔn Hagari cɛnlɛ woolo
pe ni, naa Yeturi setirige piile, naa Nafishi
setirige piile konaa Nodabu setirige piile
pe ni.
20 Yɛnŋɛlɛ làa pe saga, ma ti a pè ya Ha-
gari cɛnlɛ woolo poro naa pe pinlɛyɛɛnlɛ
pe ni fuun pe ni, katugu ki malaga ki nɔgɔ,
pàa gbele ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo li pe
saga. A lì si pe yɛnrɛwɛ pi logo, katugu
pàa pe jigi wi taga li na.
21 Pàa pe yaayoro ti ni fuun ti shɔ
pe yeri. Tìla pye yɔngɔmɛye waga nafa
shyɛn ma yiri kɛ (50 000), naa simbaala
konaa sikaala waga cɛnmɛ shyɛn naa
nafa shyɛn ma yiri kɛ (250 000) konaa
sofilele waga shyɛn (2 000) ni. Mbe taga
wa ko na, pàa lere waga cɛnmɛ (100 000)
yigi fun kasopiile.
22 Pàa lelɛgɛrɛ gbo fɔ jɛŋgɛ, katugu
Yɛnŋɛlɛ lo làa pye ki malaga ki gbɔnfɔ we.
Kona, a pè si cɛn wa pe yɔnlɔ, fɔ ma pan
ma gbɔn wagati ŋa pàa leele pe koli ma
kari pe ni wa kulowo pi ni wi na.

Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe setirige piile mbele wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri

23 Manase cɛnlɛ li walaga woolo pàa pye
ma cɛn tara nda ni, tìla lɛ wa Bazan tara
ti na fɔ ma saa gbɔn wa Baali Ɛrimɔ ca
ki na, naa Seniri† yanwiga konaa Ɛrimɔ
yanwiga ki na. Pàa pye ma lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
24 Mbele pàa pye seye teele pe mɛrɛ
ti nda: Efɛri, naa Yisheyi, naa Eliyɛli,
naa Aziriyɛli, naa Zheremi, naa Ho-
daviya konaa Yadiyɛli. Pàa pye nambala
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ, a pe mɛrɛ tì yiri
fɔ jɛŋgɛ; poro pàa pye teele wa pe seye yi
ni.

† **5:11 5.11:** Nɔmbu 26.15-17 † **5:17 5.17:** 2 Wunlu 14.23-29, Yerobowamu shyɛn woo ŋa wìla pye Izirayɛli tara ti wunlunaŋa wo sɛnrɛ ti yɛn na yuun laga ki laga ŋga ki ni. † **5:23 5.23:** Dete 3.8-9; 4.8

25 Ɛɛn fɔ puŋgo na, ki cɛngɛlɛ kàa kaa sɔngɔrɔ ma pye mbasinmbele pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li ni; katugu cɛngɛlɛ ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa tɔngɔ ma wɔ wa tara ti ni pe yɛgɛ, koro yarisunndo to pàa pye na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo.
26 Kì pye ma, a Izirayɛli Yɛnŋɛlɛ lì si Asiri tara wunlunaŋa Puli ŋa pàa pye na yinri fun Tigilati Pilinezɛri wi sun maa wa Urubɛn cɛnlɛ woolo pe na, naa Gadi cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe na. A Tigilati Pilinezɛri wì si pe koli ma kari pe ni wa Hala tara, naa wa Habɔri gbaan wi yɔn na, naa wa Hara tara ti ni konaa wa Gozan ca gbaan yɔn tara ti ni†. Pa pàa koro ma cɛn wa fɔ ma pan ma gbɔn nala.

Levi setirige piile pe mɛrɛ

27 Levi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Gɛrishɔn, naa Kehati konaa Merari.
28 Kehati pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Amiramu, naa Yizehari, naa Eburɔn konaa Uziyɛli.
29 Amiramu pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Arɔn konaa Moyisi, naa wi sumborombyɔ Miriyamu. Arɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Nadabu, naa Abiyu, naa Eleyazari konaa Itamari.
30 Eleyazari wo la Fineyasi se. A Fineyasi wo Abishuwa se.
31 A Abishuwa wo Buki se. A Buki wo Uzi se.
32 A Uzi wo Zeraya se. A Zeraya wo Merayɔti se.
33 A Merayɔti wo Amariya se. A Amariya wo Ahitubu se.
34 A Ahitubu wo Zadɔki se. A Zadɔki wo Ahimaazi se.
35 A Ahimaazi wo Azariya se. A Azariya wo Yohana se.
36 A Yohana wo Azariya se. Ko Azariya wo wìla saraga wɔgɔtunŋgo ki pye wa shɛrigo gbɔgɔ ŋga Salomɔ wìla kan wa Zheruzalɛmu ca ki ni.
37 A Azariya wo Amariya se. A Amariya wo Ahitubu se.
38 A Ahitubu wo Zadɔki se. A Zadɔki wo Shalumu se.
39 A Shalumu wo Hilikiya se. A Hilikiya wo Azariya se.
40 A Azariya wo Seraya se. A Seraya wo Yehozadaki se.
41 Wagati ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti a Nebukanezari wì Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe koli ma kari pe ni kulowo, pàa Yehozadaki wi yigi ma kari wi ni fun.

6

Levi setirige piile sanmbala

1 Levi pinambiile pe mɛrɛ to lari nda: Gɛrishɔmu, naa Kehati konaa Merari.
2 Gɛrishɔmu pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Libini konaa Shimeyi.
3 Kehati pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Amiramu, naa Yizehari, naa Eburɔn konaa Uziyɛli.
4 Merari pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Mahali konaa Mushi. Levi setirige piile pe seye yi yan mbe yala pe tɛlɛye pe mɛrɛ ti ni.
5 Gɛrishɔmu setirige piile pe mɛrɛ ti nda: Gɛrishɔmu wo pinambyɔ lawi ŋa Libini. Libini wo pinambyɔ lawi ŋa Yahati. Yahati pinambyɔ wo lawi ŋa Zima.
6 Zima pinambyɔ wo lawi ŋa Yowa. Yowa pinambyɔ wo lawi ŋa Ido. Ido pinambyɔ wo lawi ŋa Zera. Zera pinambyɔ wo lawi ŋa Yeyatirayi.
7 Keyati setirige piile pe mɛrɛ ti nda. Kehati pinambyɔ wo lawi ŋa Aminadabu. Aminadabu pinambyɔ wo lawi ŋa Kore. Kore pinambyɔ wo lawi ŋa Asiri.
8 Asiri pinambyɔ wo lawi ŋa Ɛlikana. Ɛlikana pinambyɔ wo lawi ŋa Ebiyasafu. Ebiyasafu pinambyɔ wo lawi ŋa Asiri.
9 Asiri pinambyɔ wo lawi ŋa Tahati. Tahati pinambyɔ wo lawi ŋa Uriyɛli. Uriyɛli pinambyɔ wo lawi ŋa Uziya. Uziya pinambyɔ wo lawi ŋa Sawuli.
10 Ɛlikana pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Amasayi konaa Ahimɔti.
11 Ɛlikana wi setirige piile pe mɛrɛ ti nda: Ɛlikana pinambyɔ wo lawi ŋa Zofayi. Zofayi pinambyɔ wo lawi ŋa Nahati.
12 Nahati pinambyɔ wo lawi ŋa Eliyabu. Eliyabu pinambyɔ wo lawi ŋa Yerohamu. Yerohamu pinambyɔ wo lawi ŋa Ɛlikana.

† **5:26 5.26:** 2 Wunlu 17.6

13 Samiyɛli wi pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi
ŋa Zhowɛli†, mɛɛ Abiya taga.
14 Merari setirige piile pe mɛrɛ ti nda:
Merari pinambyɔ wo lawi ŋa Mahali. Ma-
hali pinambyɔ wo lawi ŋa Libini. Libini
pinambyɔ wo lawi ŋa Shimeyi. Shimeyi
pinambyɔ wo lawi ŋa Uza.
15 Uza pinambyɔ wo lawi ŋa Shimeya.
Shimeya pinambyɔ wo lawi ŋa Hagiya.
Hagiya pinambyɔ wo lawi ŋa Asaya.

Levi setirige piile pàa pye yurukɔɔlɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

16 Pàa yɔn finliwɛ kɛsu wi tɛgɛ wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni sanga ŋa ni,
Davidi wìla Levi setirige piile mbele tɛgɛ
yurukɔgɔ ki go na, pe mɛrɛ ti nda.
17 Pàa pye na yurukɔgɔ tunŋgo ki piin
wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go konaa
filisaga paraga go ki yɛgɛ, sanni Salomɔ
wi sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kan
wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye na tunŋgo
piin ma yala kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele pàa kan
pe yeri koro ni.
18 Mbele pàa pye naga tunŋgo ki piin
mbe pinlɛ pe pinambiile pe ni, pe mɛrɛ
ti nda: Kehati setirige piile poro la wɛlɛ
yurukɔɔ Hema. Hema to wo lawi ŋa
Zhowɛli. Zhowɛli to wo lawi ŋa Samiyɛli.
19 Samiyɛli to wo lawi ŋa Ɛlikana.
Ɛlikana to wo lawi ŋa Yerohamu. Yero-
hamu to wo lawi ŋa Eliyɛli. Eliyɛli to wo
lawi ŋa Towa.
20 Towa to wo lawi ŋa Zufu. Zufu to wo
lawi ŋa Ɛlikana. Ɛlikana to wo lawi ŋa
Mahati. Mahati to wo lawi ŋa Amasayi.
21 Amasayi to wo lawi ŋa Ɛlikana.
Ɛlikana to wo lawi ŋa Zhowɛli. Zhowɛli
to wo lawi ŋa Azariya. Azariya to wo lawi
ŋa Sofoni.
22 Sofoni to wo lawi ŋa Tahati. Tahati
to wo lawi ŋa Asiri. Asiri to wo lawi ŋa
Ebiyasafu. Ebiyasafu to wo lawi ŋa Kore.
23 Kore to wo lawi ŋa Yizehari. Yizehari
to wo lawi ŋa Keyati. Kehati to wo lawi
ŋa Levi. Levi to wo lawi ŋa Izirayɛli.
24 Hema wi nɔsepyɔ lenaŋa Asafu wìla
pye na yeregi wa Hema wi kalige kɛɛ
ki na. Asafu to wo lawi ŋa Berekiya.
Berekiya to wo lawi ŋa Shimeya.
25 Shimeya to wo lawi ŋa Mikayɛli.
Mikayɛli to wo lawi ŋa Baazeya. Baazeya
to wo lawi ŋa Malikiya.
26 Malikiya to wo lawi ŋa Etini. Etini
to wo lawi ŋa Zera. Zera to wo lawi ŋa
Adaya.
27 Adaya to wo lawi ŋa Etan. Etan to wo
lawi ŋa Zima. Zima to wo lawi Shimeyi.
28 Shimeyi to wo lawi ŋa Yahati. Yahati
to wo lawi ŋa Gɛrishɔmu. Gɛrishɔmu to
wo lawi ŋa Levi.
29 Pe nɔsepiile mbele pàa pye Merari
setirige piile pe ni, Etan wo wìla pye na
yeregi wa Hema wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.
Etan to wo lawi ŋa Kishi. Kishi to wo lawi
ŋa Abidi. Abidi to wo lawi ŋa Maluki.
30 Maluki to wo lawi ŋa Hashabiya.
Hashabiya to wo lawi ŋa Amaziya.
Amaziya to wo lawi ŋa Hilikiya.
31 Hilikiya to wo lawi ŋa Amizi. Amizi
to wo lawi ŋa Bani. Bani to wo lawi ŋa
Shemɛri.
32 Shemɛri to wo lawi ŋa Mahali. Ma-
hali to wo lawi ŋa Mushi. Mushi to wo
lawi ŋa Merari. Merari to wo lawi ŋa
Levi.
33 Pe nɔsepiile, Levi setirige piile san-
mbala wele, poro la pye na tunndo ti ni
fuun ti piin wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga
go ki ni.

Arɔn wi setirige piile wele

34 Arɔn wo naa wi pinambiile pe ni
poro pàa pye na saara ti woo wa saara
sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga
na ki na, na wusuna nuwɔ taan saara
ti woo wa wusuna nuwɔ taan wi ma
sogo saraga wɔsaga ŋga na ki na. Poro
pàa pye na lajɛŋgɛ kpoyi ki tunŋgo ki ni
fuun ki piin, na kapere ti kala yagawa ja
kapyege ki piin Izirayɛli woolo pe kan, ma
yala ŋga fuun Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi
wìla yo ki ni.
35 Arɔn setirige piile pe mɛrɛ ti nda:
Arɔn pinambyɔ wo lawi ŋa Eleyazari.
Eleyazari pinambyɔ wo lawi ŋa Fineyasi.
Fineyasi pinambyɔ wo lawi ŋa Abishuwa.

† **6:13 6.13:** Zhowɛli mɛgɛ ki woro wa Eburuye sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ wi ni (1 Sami 8.2; 1 Kuro 6.18).

36 Abishuwa pinambyɔ wo lawi ŋa Buki.
Buki pinambyɔ wo lawi ŋa Uzi.
Uzi pinambyɔ wo lawi ŋa Zeraya.
37 Zeraya pinambyɔ wo lawi ŋa
Merayɔti. Merayɔti pinambyɔ wo lawi
ŋa Amariya. Amariya pinambyɔ wo lawi
ŋa Ahitubu.
38 Ahitubu pinambyɔ wo lawi ŋa
Zadɔki. Zadɔki pinambyɔ wo lawi ŋa
Ahimaazi.

Cara nda tìla kan Levi setirige piile pe yeri

39 Tara lara nda pàa kan Arɔn setirige
piile pe yeri, mbe yala pe cɛnsara, naa ti
kanŋgara na lara ti ni konaa ti kɔngɔlɔ ke
ni ti nda. Arɔn setirige pyɔ Kehati wi sege
woolo poro wɛlɛ pɛtɛ gbɔngɔ kìla keli ma
wɔ, a pè pe kan.
40 Eburɔn ca ko naa ki kanŋgara na lara
to pàa kan pe yeri, wa Zhuda tara ti ni.
41 Ɛɛn fɔ ca ki kɛɛrɛ lara to naa ti
kanŋgara na kapire ti ni, pàa to kan
Yefune pinambyɔ Kalɛbu wo yeri†.
42 Eburɔn ca, ko ŋga kìla pye karafari
ca†, pàa ki kan Arɔn setirige piile pe yeri
konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa
Libina ca ko naa ki kanŋgara na lara ti ni,
naa Yatiri ca, naa Ɛshitemowa ca konaa
ti kanŋgara na lara ti ni,
43 naa Hilɛn ca konaa ki kanŋgara na
lara ti ni, naa Debiri ca konaa ki kanŋgara
na lara ti ni,
44 naa Ashan ca konaa ki kanŋgara na
lara ti ni, naa Bɛti Shɛmɛshi ca konaa ki
kanŋgara na lara ti ni.
45 Wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe tara
ti ni, pàa Geba ca naa ki kanŋgara na
lara ti kan pe yeri, naa Alemɛti ca naa
ki kanŋgara na lara ti ni, naa Anatɔti ca
konaa ki kanŋgara na lara ti ni. Pe cara
ti ni fuun tìla pye ca kɛ ma yiri taanri ma
yala pe seye yi ni†.
46 Pàa pɛtɛ wi gbɔn ma ca kɛ kan Kehati
setirige piile sanmbala pe yeri. Ki cara
tìla pye wa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tara,
naa wa Dan cɛnlɛ woolo pe tara, konaa
wa Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe tara.
47 Gɛrishɔmu setirige piile pàa cara nda
ta ma yala pe seye yi ni, tìla pye ca kɛ
ma yiri taanri. Ki cara tìla pye wa Isakari
cɛnlɛ woolo pe tara, naa wa Asɛri cɛnlɛ
woolo pe tara, naa wa Nɛfitali cɛnlɛ woolo
pe tara konaa wa Manase cɛnlɛ walaga
woolo pe tara ti ni, wa Bazan tara.
48 Pàa pɛtɛ wi gbɔn ma ca kɛ ma yiri
shyɛn kan Merari setirige piile pe yeri ma
yala pe seye yi ni. Ki cara tìla pye wa
Urubɛn cɛnlɛ woolo pe tara, naa wa Gadi
cɛnlɛ woolo pe tara konaa wa Zabulɔn
cɛnlɛ woolo pe tara†.
49 Izirayɛli woolo pàa ki cara to naa ti
kanŋgara na lara ti kan Levi setirige piile
pe yeri.
50 Cara nda ti mɛrɛ ti keli ma yeri
wa Zhuda cɛnlɛ woolo pe tara, naa wa
Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe tara konaa wa
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe tara, pàa pɛtɛ
gbɔn mari kan pe yeri.
51 Kehati setirige piile pe seye woolo
sanmbala pàa cara nda ta wa Efirayimu
cɛnlɛ woolo pe tara ti nda:
52 Sishɛmu ca ŋga kìla pye karafari ca,
pàa ki kan pe yeri naa ki kanŋgara na
lara ti ni, wa Efirayimu yanwira tara ti ni,
naa Gezɛri ca konaa ki kanŋgara na lara
ti ni,
53 naa Yokineyamu ca konaa ki
kanŋgara na lara ti ni, naa Bɛti Horɔn
ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni,
54 naa Ayalɔn ca konaa ki kanŋgara lara
ti ni, naa Gati Irimɔ ca konaa ki kanŋgara
na lara ti ni.
55 Wa Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe
tara, cara nda pàa kan pe yeri ti nda:
Anɛri ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni,
naa Bileyamu ca konaa ki kanŋgara na
lara ti ni. Ki cara nda to pàa kan Kehati
setirige piile pe seye woolo sanmbala pe
yeri.
56 Pàa cara ta kan Gɛrishɔmu setirige
piile pe yeri, wa Manase cɛnlɛ li walaga
woolo pe tara ti ni, tori nda: Golan ca ŋga
wa Bazan tara konaa ki kanŋgara na lara
ti ni, naa Ashitarɔti ca konaa ki kanŋgara
na lara ti ni.

† **6:41 6.41:** Zhozu 14.13-14 † **6:42 6.42:** Kìla pye, na lere ka lere gbo, na wi sigi siligi wi ma ya ma fe ma saa lara wa karafari ca ki ni (Nɔmbu 35.9-34; Zhozu 21.5-39). † **6:45 6.45:** Zhozu 21.10-19 † **6:48 6.48:** Zhozu 21.5-8

57 Wa Isakari cɛnlɛ woolo pe tara, cara
nda pàa ta ti nda: Kedɛshi ca konaa ki
kanŋgara na lara ti ni, naa Dabirati ca
konaa ki kanŋgara na lara ti ni,
58 naa Aramɔti ca konaa ki kanŋgara na
lara ti ni, naa Anɛmu ca naa ki kanŋgara
na lara ti ni.
59 Wa Asɛri cɛnlɛ woolo pe tara, cara
nda pàa ta ti nda: Mashali ca konaa ki
kanŋgara na lara ti ni, naa Abidɔn ca
konaa ki kanŋgara na lara ti ni,
60 naa Hukɔki ca konaa ki kanŋgara
na lara ti ni, naa Erehɔbu ca konaa ki
kanŋgara na lara ti ni.
61 Wa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe tara, cara
nda pàa ta ti nda: Kedɛshi ca ŋga wa
Galile tara konaa ki kanŋgara na lara ti
ni, naa Hamɔ ca konaa ki kanŋgara na
lara ti ni, naa Kiriyatayimu ca konaa ki
kanŋgara na lara ti ni.
62 Levi setirige piile mbele pàa koro,
poro mbele pàa pye Merari wi setirige
piile, cara nda pàa kan pe yeri ti nda: Wa
Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe tara, pàa Irimono
ca ki kan pe yeri konaa ki kanŋgara
na lara ti ni, naa Tabɔri ca konaa ki
kanŋgara na lara ti ni.
63 Wa Urubɛn cɛnlɛ woolo pe tara, wa
Zhuridɛn gbaan wi puŋgo na, Zheriko ca
ki yɛsinmɛ na, wa Zhuridɛn gbaan wi
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, pàa cara ta kan
pe yeri fun. Ti mɛrɛ to lari nda: Bezɛri ca
ŋga wa gbinri wi ni konaa ki kanŋgara na
lara ti ni, naa Yaza ca konaa ki kanŋgara
na lara ti ni,
64 naa Kedemɔti ca konaa ki kanŋgara
na lara ti ni, naa Mefaati ca konaa ki
kanŋgara na lara ti ni.
65 Wa Gadi cɛnlɛ woolo pe tara, cara nda
pàa ta ti nda: Aramɔti ca ŋga wa Galaadi
tara konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa
Mahanayimu ca konaa ki kanŋgara na
lara ti ni,
66 naa Ɛshibɔn ca konaa ki kanŋgara
na lara ti ni, naa Yayezɛri ca konaa ki
kanŋgara na lara ti ni†.

7

Isakari setirige piile pe mɛrɛ

1 Isakari pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Tola, naa Puwa, naa Yashubu konaa
Shimirɔn. Pàa pye pinambiile tijɛrɛ.
2 Tola pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Uzi,
naa Erefaya, naa Yeriyɛli, naa Yamayi,
naa Yibisamu konaa Samiyɛli. Poro
mbele poro pàa pye seye teele, ma yiri wa
Tola setirige ki ni. Pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ wa pe seye yi ni. Davidi sanga
wi ni, pàa pye nambala waga nafa ma yiri
shyɛn naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (22 600).
3 Uzi pinambyɔ wo lawi ŋa Yiziraya.
Yiziraya pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Mikayɛli, naa Abidiyasi, naa Zhowɛli
konaa Yishiya. Pe ni fuun pàa pye seye
teele kaŋgurugo.
4 Mbe yala pe setirige ki ni konaa
pe seye yi ni, nambala mbele pàa pye
maliŋgbɔɔnlɔ, pàa pye lere waga nafa ma
yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (36 000); katugu
pe jɛɛlɛ naa piile pàa lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
5 Isakari seye woolo sanmbala pe
ni fuun mbele pàa jiri, pàa pye
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga nafa tijɛrɛ
ma yiri kɔlɔshyɛn (87 000)†.

Bɛnzhamɛ setirige piile pe mɛrɛ

6 Bɛnzhamɛ pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Bela, naa Bekɛri konaa Yediyayɛli. Pàa
pye pinambiile taanri.
7 Bela pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Ɛzibɔn, naa Uzi, naa Uziyɛli, naa Yerimɔti
konaa Iri. Pàa pye seye teele kaŋgurugo,
ma pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ. Pàa pe
seye woolo pe jiri ma pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ
wa setirige piile sɛwɛ wi ni, pàa pye lere
waga nafa ma yiri shyɛn naa nafa ma yiri
kɛ ma yiri tijɛrɛ (22 034).
8 Bekɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Zemira, naa Yowashi, naa Eliyezɛri, naa
Eliyohenayi, naa Omiri, naa Yeremɔti,
naa Abiya, naa Anatɔti konaa Alemɛti.
Poro pe ni fuun mbele poro la pye Bekɛri
wi pinambiile.
9 Ki seye teele pe seye woolo pàa pe
jiri ma pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ wa setirige
piile sɛwɛ wi ni, pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ waga nafa naa cɛnmɛ shyɛn (2
200).

† **6:66 6.51-66:** Zhozu 21.20-29 † **7:5 7.1-5:** Zhenɛ 46.13; Nɔmbu 1.28; 26.23-25

10 Yediyayɛli pinambyɔ wo lawi ŋa Bilihan. Bilihan pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yehushi, naa Bɛnzhamɛ, naa Ehudi, naa Kenaana, naa Zetan, naa Tarisisi konaa Ahishahari.
11 Poro pe ni fuun mbele pàa pye Yediyayɛli wi pinambiile ma pye seye teele; pe seye woolo pe ni, nambala kotogofɛnnɛ waga kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ shyɛn (17 200) la pye pe ni, mbele pe mbaa ya sa malaga gbɔn.
12 Shupimu naa Hupimu poro la pye Iri pinambiile. Hushimu wo la pye Ahɛri pinambyɔ†.

Nɛfitali setirige piile pe mɛrɛ

13 Nɛfitali pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yaziyɛli, naa Guni, naa Yezɛri, konaa Shalumu; pàa pye Biliha wi setirige piile†.

Manase setirige piile pe mɛrɛ

14 Manase pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Asiriyɛli, Siri tara fɛnnɛ jɔ ŋa wìla pye wi cɛnfɔ wo wìla wi se wi kan konaa Galaadi to Makiri wi ni.
15 Makiri wìla jɛlɛ pɔri maa kan Hupimu wi yeri konaa ma wa pɔri maa kan Shupimu wi yeri. Wi nɔsepyɔ sumboro la pye wa, pàa pye naa yinri Maaka. Makiri wi pinambyɔ shyɛn woo pàa pye naa yinri Zelofadi. Sumborombiile Zelofadi wo la se.
16 Makiri wi jɔ Maaka wìla pinambyɔ wa se wi kan maa mɛgɛ taga naa yinri Pɛrɛshi. Pɛrɛshi wi jɔnlɔ pàa pye naa yinri Sherɛshi. Sherɛshi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Ulamu, naa Erekɛmu.
17 Ulamu pinambyɔ wo lawi ŋa Bedan. Poro mbele poro pàa pye Galaadi setirige piile wele. Galaadi to wo lawi ŋa Makiri. Makiri to wo lawi ŋa Manase.
18 Galaadi wi nɔsepyɔ sumboro Hamolekɛti wìla piile mbele se, pe mɛrɛ ti nda: Ishɔdi, naa Abiyezɛri konaa Mala.
19 Shemida pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Ahiyan, naa Sishɛmu, naa Likihi konaa Aniyamu†.

Efirayimu setirige piile pe mɛrɛ

20 Efirayimu pinambyɔ wo lawi ŋa Shutela. Shutela pinambyɔ wo lawi ŋa Berɛdi. Berɛdi pinambyɔ wo lawi ŋa Tahati. Tahati pinambyɔ wo lawi ŋa Eleyada. Eleyada pinambyɔ wo lawi ŋa Tahati.
21 Tahati pinambyɔ wo lawi ŋa Zabadi. Zabadi pinambyɔ wo lawi ŋa Shutela. Efirayimu wi pinambiile sanmbala Ezɛri naa Eleyadi poro na, Gati ca woolo mbele pàa pye ki tara ti piseele, pàa yiri ma pe shyɛn pe gbo, katugu pàa kari sa ca woolo pe yaayoro ti shɔ pe yeri fanŋga na.
22 Pe to Efirayimu wìla pe kunwɔ pi gbele ma mɔ. A wi nɔsepiile pè si pan maa kotogo ki sogo wi na.
23 Ko puŋgo na, a wì si saa sinlɛ wi jɔ wi ni. A jɛlɛ wì si kugbɔ lɛ ma pinambyɔ se wi kan. A wì suu mɛgɛ taga naa yinri Beriya; katugu wìla yo fɔ jɔlɔgɔ to wa wi go ki ni.
24 Efirayimu wi sumborombyɔ wo lawi ŋa Sheera. Sheera wo wìla Bɛti Horɔn ca ŋga wa nɔgɔna, naa Bɛti Horɔn ca ŋga wa gona ki kan konaa Uzɛn Sheera ca ki ni.
25 Beriya pinambyɔ wo lawi ŋa Erefa. Erefa pinambyɔ wo lawi ŋa Ereshɛfu. Ereshɛfu pinambyɔ wo lawi ŋa Tela. Tela pinambyɔ wo lawi ŋa Tahan.
26 Tahan pinambyɔ wo lawi ŋa Layedan. Layedan pinambyɔ wo lawi ŋa Amihudi. Amihudi pinambyɔ wo lawi ŋa Elishama.
27 Elishama pinambyɔ wo lawi ŋa Nuni. Nuni pinambyɔ wo lawi ŋa Zhozuwe.
28 Lara nda tìla kan Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yeri, a tì pye pe woro naa pe cɛnsaga, to lari nda: Betɛli ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, naa Naaran ca ŋga wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, naa Gezɛri ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, naa Sishɛmu ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Aya ca konaa ki kanŋgara na kapire ti na.
29 Manase setirige piile pe cara to lari nda: Bɛti Sheyan ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, naa Taanaki ca konaa ki kanŋgara kapire ti ni, naa Megido ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, naa

† **7:12 7.12:** Zhenɛ 46.2; Nɔmbu 26.38-39; 1 Kuro 8.1-2 † **7:13 7.13:** Zhenɛ 46.24 † **7:19 7.14-19:** Nɔmbu 26.29-34; Zhozu 17.1-18

Dɔri ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni. Izirayɛli pinambyɔ Zhozɛfu wi setirige piile, pa pàa pye ma cɛn wa ki cara nda ti ni†.

Asɛri setirige piile pe mɛrɛ

30 Asɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yimina, naa Yishiva, naa Yishivi konaa Beriya. Pe nɔsepyɔ sumboro wo lawi ŋa Sera.
31 Beriya pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Hebɛri konaa Malikiyɛli. Malikiyɛli wo wìla pye Barizaviti to we.
32 Hebɛri wo la Yafilɛti se, naa Shomɛri, naa Hotamu konaa pe nɔsepyɔ sumboro Shuwa wi ni.
33 Yafilɛti pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Pasaki, naa Bimali konaa Ashivati, poro mbele poro pàa pye Yafilɛti wi pinambiile wele.
34 Shomɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Ahi, naa Orohega naa Uba konaa Aramu
35 Shomɛri wi nɔsepyɔ lenaŋa Helɛmu wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Zofa, naa Yimina, naa Shelɛshi konaa Amali.
36 Zofa pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Suwa, naa Harinefɛri, naa Shuwali, naa Beri, naa Yimira,
37 naa Bezɛri, naa Hodi, naa Shama, naa Shilisha, naa Yitiran konaa Beera.
38 Yetɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yefune, naa Pisipa konaa Ara.
39 Ula pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Ara, naa Haniyɛli konaa Iriziya.
40 Ki leele mbele pe ni fuun pàa pye Asɛri setirige piile. Poro pàa pye pe seye teele wele. Pàa pye nambala fanŋga fɛnnɛ naa kotogofɛnnɛ. Pàa pye seye teele pe go na. Nambala mbele pàa jiri wa pe setirige ki ni, mbele pe mbaa ya sa malaga gbɔn pàa pye lere waga nafa ma yiri kɔgɔlɔni (26 000)†.

8

Bɛnzhamɛ setirige piile sanmbala mbele pàa pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca

1 Bɛnzhamɛ pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Bela, wi shyɛn woo wo lawi ŋa Ashibɛli, wi taanri woo wo lawi ŋa Ahira,
2 wi tijɛrɛ woo wo lawi ŋa Noha, wi kaŋgurugo woo wo lawi ŋa Arafa.
3 Bela pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Adari, naa Gera, naa Abihudi,
4 naa Abishuwa, naa Naama, naa Ahowa,
5 naa Gera, naa Shefufan konaa Huramu†.
6 Ehudi pinambiile mbele pàa pye seye teele wa Geba ca woolo pe sɔgɔwɔ poro wɛlɛ yɛɛn. Pàa pe koli ma kari pe ni wa Manahati ca.
7 Poro la wɛlɛ Naama, naa Ahiya konaa Gera. Gera wo wìla pe koli ma kari pe ni. Wi pinambiile pe mɛrɛ to lari nda: Uza konaa Ayihudi.

8 Shaharayimu wìla pinambiile pele yɛgɛ se, maa ta wa Mowabu tara wasege ki ni, wi jɛɛlɛ shyɛn Hushimu naa Baara pe waŋgɔlɔ.
9 Wìla jɛlɛ wa yɛgɛ lɛ, ŋa pàa pye na yinri Hodɛshi, mɛɛ Yobabu, naa Zibiya, naa Mesha, naa Malikamu,
10 naa Yehuzi, naa Sakiya konaa Mirima pe se wi na. Wi pinambiile poro la wɛlɛ yɛɛn. Pàa pye seye teele.
11 Wi pinambiile mbele wìla se wi jɔ Hushimu wi na, pe mɛrɛ ti nda: Abitubu konaa Elipaali.
12 Elipaali pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Hebɛri, naa Misheyamu, naa Shemɛri. Shemɛri wo wìla Ono ca, naa Lɔdi ca konaa ti kanŋgara na kapire ti kan.

13 Beriya naa Shema poro pàa pye sege teele wa Ayalɔn ca woolo pe sɔgɔwɔ. Poro pàa Gati ca woolo pe purɔ.
14-16 Beriya pinambiile poro la wɛlɛ Ayo, naa Shashaki, naa Yeremɔti, naa Zebadiya, naa Aradi, naa Edɛri, naa Mikayɛli, naa Yishifa konaa Yoha.

17-18 Elipaali pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Zebadiya, naa Meshulamu, naa Hiziki, naa Hebɛri, naa Yishimerayi konaa Yobabu.

19-21 Shimeyi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yakimu, naa Zikiri, naa Zabidi, naa Eliyenayi, naa Zilitayi, naa Eliyɛli, naa Adaya, naa Beraya konaa Shimirati.

† **7:29 7.20-29:** Nɔmbu 26.35; Zhozu 16–17 † **7:40 7.30-40:** Zhenɛ 46.17; Nɔmbu 26.44-46 † **8:5 8.1-5:** 1 Kuro 7.2-12; Zhenɛ 46.21-22; Nɔmbu 26.38-41

22-25 Shashaki pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yishipan, naa Hebɛri, naa Eliyɛli, naa Abidɔn, naa Zikiri, naa Hana, naa Hananiya, naa Elamu, naa Antotiya, naa Yifideya konaa Penuwɛli.

26-27 Yerohamu pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Shamisherayi, naa Shehariya, naa Ataliya, naa Yaareshiya, naa Eliya konaa Zikiri.

28 Ki nambala mbele pe ni fuun pàa pye seye teele ma yala pe setiriye yi ni. Pàa pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca.

Sawuli setirige piile pe mɛrɛ

29 Gabawɔn ca ki kanfɔ† wìla pye ma cɛn wa Gabawɔn ca ki ni; pàa pye naa jɔ wi yinri Maaka.

30 Wi pinambyɔ koŋgbanŋa pàa pye naa yinri Abidɔn, mɛɛ Zuri taga, naa Kishi, naa Baali, naa Nadabu,

31 naa Gedɔri, naa Ayo konaa Zekɛri.

32 Mikilɔti wo la Shimeya se. Poro fun pàa pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca, ma pinlɛ pe sege woolo pe ni.

33 Nɛri wo la Kishi se. A Kishi wo Sawuli se. A Sawuli wo Zhonatan se, naa Malikishuwa, naa Abinadabu konaa Eshibaali.

34 Zhonatan pinambyɔ wo lawi ŋa Meribu Baali. A Meribu Baali wo Mishe se.

35 Mishe pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Pitɔn, naa Melɛki, naa Tayereya konaa Ahazi.

36 Ahazi wo la Yehowada se. A Yehowada wo Alemɛti se, naa Azimavɛti konaa Zimiri. A Zimiri wo Moza se.

37 A Moza wo Bineya se. Bineya pinambyɔ wo lawi ŋa Arafa. Arafa pinambyɔ wo lawi ŋa Elasa. Elasa pinambyɔ wo lawi ŋa Azɛli.

38 Azɛli pinambiile pàa pye kɔgɔlɔni, pe mɛrɛ ti nda: Azirikamu, naa Bokiru, naa Ishimayɛli, naa Sheyariya, naa Abidiyasi konaa Hana. Poro pe ni fuun mbele poro la pye Azɛli wi pinambiile.

39 Azɛli wi nɔsepyɔ lenaŋa Eshɛki wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Ulamu, wi shyɛnwoo wo lawi ŋa Yehushi, wi taanri woo wo lawi ŋa Elifelɛti.

40 Ulamu pinambiile pàa pye nambala maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ konaa sandiga wɔnfɛnnɛ. Pàa pinambiile naa pishyɛnwoolo nambala lɛgɛrɛ ta. Pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150).

Poro pe ni fuun mbele poro pàa pye Bɛnzhamɛ wi setirige piile wele.

9

Leele mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma sɔngɔrɔ ma pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca

1 Pàa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe jiri ma pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe sɛwɛ wi ni†. Zhuda tara woolo pàa pe koli ma kari pe ni kulowo wa Babilɔni tara pe mbasinmɛ pi kala na.

2 Pe sɔngɔrɔsaga ma yiri wa kulowo pi ni, leele mbele pàa keli ma sɔngɔrɔ ma pan ma cɛn wa pe tara lara ti ni, wa pe cara ti ni, poro pàa pye Izirayɛli woolo wele, naa saraga wɔfɛnnɛ pe ni, naa Levi setirige piile poro naa Netiniyɛnye† pàa pye tunmbyeele wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni pe ni.

3 Mbe taga wa ko na, Zhuda cɛnlɛ woolo pèle la pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca, naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pele ni, naa Efirayimu cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ woolo pele ni†.

4 Wa Zhuda cɛnlɛ li ni, mbele pàa yiri wa Perɛzi sege ki ni poro la wɛlɛ Utayi. Utayi to wo lawi ŋa Amihudi. Amihudi to wo lawi ŋa Omiri. Omiri to wo lawi ŋa Imiri. Imiri to wo lawi ŋa Bani.

5 Wa Silo sege ki ni, Asaya wo naa wi pinambiile pe ni poro pàa pye wa. Asaya wo wìla pye wi to wi pinambyɔ koŋgbanŋa we.

6 Wa Zera setirige ki ni, Yewuwɛli wo wìla yiri wa naa wi sefɛnnɛ sanmbala pe

† **8:29 8.29:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, kì yo wa ma wali fɔ Gabawɔn ca ki kanfɔ pàa pye naa yinri Yeyiyɛli (1 Kuro 9.35). † **9:1 9.1:** 2 Sami 24.2konaa mbe kari yɛgɛ. † **9:2 9.2:** ***Netiniyɛnye:*** **Poro pàa pye na tɔnmɔ kori konaa na kanŋgirɛ jaa na paan ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Pàa pye kulolo ma yiri cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni (Ɛsidi 2.43,70; Nehe 7.72).** † **9:3 9.3:** Ɛsidi 2.27; Nehe 7.72

ni. Pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ (690).

7 Wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni,
Meshulamu pinambyɔ Salu wìla pye wa.
Meshulamu to wo lawi ŋa Hodaviya.
Hodaviya to wo lawi ŋa Hasenuwa.
8 Yerohamu pinambyɔ wo lawi ŋa Yibineya.
Uzi pinambyɔ wo lawi ŋa Ela.
Uzi to wo lawi ŋa Mikiri.
Shefatiya pinambyɔ wo lawi ŋa Meshulamu.
Shefatiya to wo lawi ŋa Erewuwɛli.
Erewuwɛli to wo lawi ŋa Yibiniya.
9 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo mbele pàa sɔngɔrɔ ma pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca, ma yala pe setiriye yi ni, pàa pye nambala cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (956). Pe ni fuun pàa pye seye teele wa pe seye yi ni.

Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa sɔngɔrɔ ma pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca

10 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa sɔngɔrɔ ma pan wa Zheruzalɛmu ca, poro la wɛlɛ Yedaya, naa Yehoyaribu, naa Yakini,
11 konaa Hilikiya pinambyɔ Azariya.
Hilikiya to wo lawi ŋa Meshulamu.
Meshulamu to wo lawi ŋa Zadɔki.
Zadɔki to wo lawi ŋa Merayɔti.
Merayɔti to wo lawi ŋa Ahitubu.
Azariya wo wìla pye Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kagala ke yɛgɛ sinvɔ.
12 Adaya wìla pye pe ni fun.
Adaya to wo lawi ŋa Yerohamu.
Yerohamu to wo lawi ŋa Pashuri.
Pashuri to wo lawi ŋa Malikiya; mɛɛ Masayi taga.
Masayi to wo lawi ŋa Adiyɛli.
Adiyɛli to wo lawi ŋa Yazera.
Yazera to wo lawi ŋa Meshulamu.
Meshulamu to wo lawi ŋa Meshilemiti.
Meshilemiti to wo lawi ŋa Imɛri.
13 Mbe pinlɛ pe sefɛnnɛ saraga wɔfɛnnɛ sanmbala pe ni, pàa pye lere waga kele naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa taanri (1 760). Pe ni fuun pàa pye seye teele, ma pye fanŋga fɛnnɛ, na tunŋgo piin wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

Levi setirige piile mbele pàa sɔngɔrɔ ma pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca

14 Levi setirige piile mbele pàa sɔngɔrɔ ma pan wa Zheruzalɛmu ca, poro la wɛlɛ Shemaya.
Shemaya to wo lawi ŋa Hashubu.
Hashubu to wo lawi ŋa Azirikamu.
Azirikamu to wo lawi ŋa Hashabiya.
Pàa pye Merari wi setirige piile.
15 Bakibakari la pye pe ni fun, naa Herɛshi, naa Galali, naa Mataniya.
Mataniya to wo lawi ŋa Mishe.
Mishe to wo lawi ŋa Zikiri.
Zikiri to wo lawi ŋa Asafu;
16 mɛɛ Abidiyasi taga.
Abidiyasi to wo lawi ŋa Shemaya.
Shemaya to wo lawi ŋa Galali.
Galali to wo lawi ŋa Yedutun; mɛɛ Berekiya taga.
Berekiya to wo lawi ŋa Asa.
Asa to wo lawi ŋa Ɛlikana.
Ɛlikana wìla pye ma cɛn wa Netofa ca woolo pe tara ti ni.

Shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ mbele pàa sɔngɔrɔ ma pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca

17 Shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ mbele pàa sɔngɔrɔ ma pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca, poro la wɛlɛ Shalumu, naa Akubu, naa Talimɔ, naa Ahima konaa pe sefɛnnɛ sanmbala pe ni.
Shalumu wo wìla pye pe yɛgɛ sinvɔ.
18 Ali ma pan ma gbɔn nala, wi setirige piile poro pe maa shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ŋga wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri ki kɔrɔsi, ko ŋga pe maa yinri Wunlunaŋa yeyɔngɔ.
Poro mbele poro pàa pye yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ Levi setirige piile pe ni.
19 Shalumu to wo lawi ŋa Kore.
Kore to wo lawi ŋa Ebiyasafu.
Ebiyasafu to wo lawi ŋa Kore wa yɛgɛ.
Shalumu naa wi sefɛnnɛ sanmbala pe ni, poro mbele pàa pye Kore wi setirige piile wele, poro pàa pye filisaga paraga go yeyɔngɔ ki kɔrɔsifɛnnɛ wele, paa yɛgɛ ŋga na pe tɛlɛye pàa pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pe paara yinrɛ cɛnsaga ki yeyɔngɔ ki kɔrɔsi we.
20 Faa Eleyazari pinambyɔ Fineyasi wo wìla pye pe yɛgɛ sinvɔ we, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye wi ni†.

† **9:20 9.20:** Ɛki 6.25; Nɔmbu 25.7

21 Meshelemiya pinambyɔ Zakari wìla
pye filisaga paraga go ki yeyɔngɔ kɔrɔsifɔ
wa fun.
22 Leele mbele pàa wɔ, a pè pye yeyɔngɔ
kɔrɔsifɛnnɛ, pàa pye lere cɛnmɛ shyɛn
naa kɛ ma yiri shyɛn (212). Pàa pe jiri ma
pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ wa setirige piile sɛwɛ
wi ni ma yala pe cara ti ni. Davidi wo naa
Samiyɛli ŋa wìla pye yariyanra yanfɔ wi
ni, poro pàa pe tɛgɛ pe tunŋgo ki na. Pe
tagawa pi kala na.
23 Poro naa pe setirige piile pe ni, pe
tunŋgo ko layi ŋga, mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li cɛnsaga paraga go ki kɔrɔsi, ko ŋga ki
yɛn filisaga paraga go ye.
24 Yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pàa pye filisaga
paraga go ki kanŋgɔlɔyɔ tijɛrɛ yi ni fuun
yi na. Pèle la pye wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri, pèle la pye wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri,
pèle la pye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri, pèle la pye wa yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yeri.
25 Pe sefɛnnɛ sanmbala mbele pàa pye
ma cɛn wa pe cara ti ni, pàa pye na paan
pe kɔrɔgɔ wagati wagati na tunŋgo piin
pe ni yapelege nuŋgba nuŋgba.
26 Katugu yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ mbele
pàa pye yɛkeele, pàa pye tijɛrɛ wa Levi
setirige piile pe ni. Pàa pye na tunŋgo
piin sanga pyew. Poro pàa pye na Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki yumbiile sanmbala
poro naa ki yarijɛndɛ tɛgɛsara ti kɔrɔsi.
27 Poro pàa pye na wɔnlɔ wa Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgara na lara ti
ni, katugu poro pàa daga mbaa ki kɔrɔsi
konaa mbaa ki kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ pinliwɛ
pyew.

Levi setirige piile sanmbala pe kala

28 Shɛrigo gbɔgɔ yaapire pàa ti le Levi
setirige piile pele kɛɛ paa ti kɔrɔsi. Kìla
pye, pe kaa yinrigi ti ni, pe mari jiri, pe
ka sila sɔngɔrɔ ti ni, pe mari jiri.
29 Pèle yɛgɛ la pye na lajɛŋgɛ kpoyi ki
yaapire naa ki tunŋgo pyeyaara ti kɔrɔsi,
naa muwɛ tiyɔɔn pi ni, naa duvɛn ŋa pe
ma wɔ saraga ma wo wi ni, naa sinmɛ
mba pe ma wɔ saraga pi ni, naa wusuna
nuwɔ taan konaa nuwɔ taanyaara ti ni.
30 Ɛɛn fɔ saraga wɔfɛnnɛ poro pele wɛlɛ
pàa pye na nuwɔ taanyaara nda ti ma
pinlɛ ti yɛɛ ni ti gbegele pe yɛ.
31 Wɔn ŋa pàa pye na waa
tuguron sikalaga ni, Shalumu pinambyɔ
koŋgbanŋa Matitiya ŋa wìla pye Levi
setirige pyɔ, ma yiri wa Kore sege ki ni,
wo wìla pye na wo gbegele†.
32 Levi setirige piile pe sefɛnnɛ mbele
pàa pye Keyati sege woolo, pèle la pye
na buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi
gbegele cɛnpilige pyew†.
33 Levi setirige piile mbele pàa pye
seye teele, a pè pe pye yurukɔɔlɔ, pàa
yinrɛ ta kan pe yeri, ma pe kɛɛ laga
tunndo sannda ti na, katugu pàa pye na
pe yurukɔgɔ tunŋgo ki piin yɔnlɔ naa
yembinɛ.
34 Poro mbele poro pàa pye Levi setirige
piile pe seye teele ma yala pe setiriye yi
ni. Pàa pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca.

Wunlunaŋa Sawuli wi tɛlɛye naa wi setirige piile kala (1 Kuro 8.29-38)

35 Gabawɔn ca ki kanfɔ pàa pye naa
yinri Yeyiyɛli, pa wìla pye ma cɛn wa
Gabawɔn ca. Wi jɔ pàa pye naa yinri
Maaka.
36 Wi pinambyɔ koŋgbanŋa pàa pye
naa yinri Abidɔn, mɛɛ Zuri taga, naa
Kishi, naa Baali, naa Nɛri, naa Nadabu,
37 naa Gedɔri, naa Ayo, naa Zakari
konaa Mikilɔti.
38 Mikilɔti wo la Shimeyamu se. Poro
fun pàa pye ma cɛn wa pe sefɛnnɛ pe
tanla. Pàa pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu
ca, ma pinlɛ pe sefɛnnɛ sanmbala pe ni.
39 Nɛri wo la Kishi se. A Kishi wo
Sawuli se. A Sawuli wo Zhonatan se,
naa Malikishuwa, naa Abinadabu konaa
Eshibaali.
40 Zhonatan pinambyɔ wo lawi ŋa
Meribu Baali. A Meribu Baali wo Mishe
se.
41 Mishe pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Pitɔn, naa Melɛki konaa Tareya.
42 Ahazi wo la Yayera se. A Yayera wo
Alemɛti se, naa Azimavɛti konaa Zimiri.
A Zimiri wo Moza se.

† **9:31 9.31:** Levi 2.5 † **9:32 9.32:** Levi 24.5-8

43 A Moza wo Bineya se. Bineya
pinambyɔ wo lawi ŋa Erefaya. Ere-
faya pinambyɔ wo lawi ŋa Elasa. Elasa
pinambyɔ wo lawi ŋa Azɛli.
44 Azɛli pinambiile pàa pye kɔgɔlɔni, pe
mɛrɛ ti nda: Azirikamu, naa Bokiru, naa
Ishimayɛli, naa Sheziriya, naa Abidiyasi
konaa Hana. Poro mbele poro pàa pye
Azɛli wi pinambiile wele.

DAVIDI WI WUNLUWƆ SANGA

10

10–29

Sawuli wi kunwɔ (1 Sami 31.1-13)

1 Pilige ka, Filisiti tara fɛnnɛ pàa saa
to Izirayɛli woolo pe na malaga ni wa
Gilibowa yanwiga ki na. A Izirayɛli woolo
pè si fe pe yɛgɛ. Pàa Izirayɛli woolo pe
lɛgɛrɛ gbo wa.
2 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si taga Sawuli
wo naa wi pinambiile pe na na pe puro,
mɛɛ saa Zhonatan naa Abinadabu konaa
Malikishuwa pe gbo, Sawuli wi pinambi-
ile wele.
3 Kona, a malaga kì si ŋgban Sawuli wo
na koni†. A sandiga wɔnfɛnnɛ pè si saa wi
yan, a wì si fyɛ jɛŋgɛ, fɔ na seri pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
4 Kona, a Sawuli wì suu maliŋgbɔnyaara
lɛfɔ wi pye fɔ: «Ma tokobi wi kɔw wa
wi wofogo ki ni mala gbo, jaŋgo ki leele
mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ paga ka pan mbaa
na jɔlɔ mbaa tɛgɛ na na.» Ɛɛn fɔ, a wi
maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wì si je, katugu wìla
pye na fyɛ fɔ jɛŋgɛ. Kona Sawuli wo jate
wì suu tokobi wi lɛ wi yɛ, mɛɛ yew ma
kan wi na, maa yɛɛ gbo.
5 Naa Sawuli wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ
wìla kaa ki yan Sawuli wì ku, a wì si yew
ma kan wi yɛɛra tokobi wi na fun, mɛɛ
ku.
6 Sawuli wo naa wi pinambiile taanri pe
ni, naa wi go woolo pe ni fuun pe ni, pa
pàa ku yɛɛn wagati nuŋgba wi ni.
7 Kì kaa pye ma, Izirayɛli woolo mbele
fuun pàa pye ma cɛn wa gbunlundɛgɛ
laga ki ni, naa pàa kaa ki yan leele paa
fee konaa maga yan fɔ Sawuli naa wi
pinambiile pe ni pè ku, a pè si yiri wa pe
cara ti ni ma fe. A filisiti tara fɛnnɛ pè si
pan ma cɛn wa ki cara ti ni.
8 Ki goto, Filisiti tara fɛnnɛ pè si kari
mbe sa gboolo pe san. A pè si saa Sawuli
wo naa wi pinambiile taanri pe yan pè
toori ma ku wa Gilibowa yanwiga ki na.
9 A pè si Sawuli wi san, mɛɛ wi go ki kɔw
ma kari ki ni konaa wi maliŋgbɔnyaara ti
ni. Ko puŋgo na, a pè si tun, a pè saa ki
sɛntanra ti yari wa Filisiti tara fɛnnɛ pe
tara ti lagapyew ki ni, konaa maga yari
pe yarisunndo ti kan naa tara woolo pe
kan.
10 A pè si saa Sawuli wi maliŋgbɔnyaara
ti tɛgɛ wa pe yarisunŋgo go ki ni, mɛɛ
Sawuli wi go ki yanŋga wa pe yarisunŋgo
Dagɔn ki gbɔgɔgo ki ni.
11 Yabɛshi ca ŋga wa Galaadi tara, naa
ki ca woolo pàa kaa ŋga fuun Filisiti tara
fɛnnɛ pàa pye Sawuli wi na ki logo,
12 a nambala kotogofɛnnɛ pe ni fuun
pè si yiri ma saa Sawuli gboo wo naa wi
pinambiile pe gboolo pe lɛ, ma kari pe ni
wa Yabɛshi ca. A pè si saa pe kajeere ti le
wa terebɛnti tige ki nɔgɔ, wa Yabɛshi ca.
A pè si yeŋge le piliye kɔlɔshyɛn ni.
13 Sawuli wìla ku wi mbasinmɛ kagala
ŋgele wìla pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na ke kala
na. Wi sila yɛnlɛ mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ ti lɛ. Ɛɛn fɔ leele mbele pe maa
kuulo pe yewe, poro wìla saa jɛlɛ pe yeri.
14 Wi sila yɛnlɛ mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yewe li nandanwa kala li ni. Kì pye
ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti, a pòo gbo, mɛɛ
wunluwɔ pi kan Zhese pinambyɔ Davidi
wi yeri.

11

Davidi wìla pye Izirayɛli tara ti wunlunaŋa (2 Sami 5.1-5)

1 Kona, a Izirayɛli woolo pe ni fuun
pè si saa gbogolo wa Davidi wi tanla wa
Eburɔn ca, ma suu pye fɔ: «Wele, we yɛn
ma cɛnlɛ woolo ma pye kasanwa nuŋgba
ma ni.

† **10:3 10.3:** Ŋga kì yo fɔ: *A malaga kì si ŋgban Sawuli wo na koni,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ Sawuli wìla wɛlɛgɛ.

2 Wagati ŋa wì toro wi ni, sanga ŋa ni
Sawuli wìla pye wunluwɔ, mboro màa
pye na Izirayɛli woolo pe yɛgɛ sinni wa
malaga na kee na paan pe ni. Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ làa ma pye fɔ: ‹Ma
yaa kaa Izirayɛli, na woolo wele, pe yɛgɛ
sinni, mbe cɛn pe go na.› »
3 Kona, a Izirayɛli lelɛɛlɛ pe ni fuun pè
si pan wa Davidi wi yeri wa Eburɔn ca.
A Davidi wì si yɔn finliwɛ le pe ni Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. A pè si sinmɛ
kpoyi wo Davidi wi na maa tɛgɛ wunluwɔ
Izirayɛli tara ti go na, paa yɛgɛ ŋga na
Samiyɛli wìla ki yo, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɛnyoro ti ni.

Davidi wìla Zheruzalɛmu ca ki shɔ maga ta (2 Sami 5.6-10)

4 Kona, Davidi wo naa Izirayɛli woolo
pe ni fuun pe ni, pè si yiri sa to
Zheruzalɛmu ca ki na, ko ŋga pàa pye na
yinri fun Zhebusi ca. Zhebusi cɛnlɛ woolo
mbele pàa pye wa tara ti ni, pa pàa pye
ma cɛn wa†.
5 A Zhebusi ca woolo pè si Davidi wi pye
fɔ: «Ma se ye laga we ca.» Ɛɛn fɔ, a Davidi
wì si malaga sigeca ŋga wa Siyɔn yanwiga
ki na ki shɔ maga ta, ko pe yinri Davidi ca
ye.
6 Davidi wìla ki yo wi maliŋgbɔɔnlɔ pe
kan ma yo fɔ: «Lere ŋa ka keli mbe sa
to Zhebusi cɛnlɛ woolo pe na mbe ya pe
ni, ko fɔ wo yaa pye to naa maliŋgbɔɔnlɔ
pe to.» Kì pye ma, a Zeruya pinambyɔ
Zhowabu wì si keli ma yiri ma saa to pe
na. A pè suu tɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ pe to.
7 A Davidi wì si saa cɛn wa ki malaga
sigeca ki ni. Ko kala na, pàa ki mɛgɛ taga
naga yinri Davidi ca.
8 A Davidi wì si yinrɛ kan ma ca ki
maga, maga lɛ wa Milo laga ki na fɔ
ma saa gbɔn wa ca ki mbogo ki na.
A Zhowabu wo si ca ki lara sannda ti
gbegele.
9 Davidi wìla pye na fanŋga taa na kee
yɛgɛ suyi. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ làa pye wi ni.

Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe mɛrɛ (2 Sami 23.8-39)

10 Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ
mbele pàa pye teele, pe mɛrɛ ti nda. Poro
naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, poro
pàa Davidi wi saga maa tɛgɛ fanŋga ki
na, ma yeresaga kan wi wunluwɔ pi yeri,
ma yala sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Izirayɛli woolo pe wogo na ti ni.
11 Ki maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ poro la
wɛlɛ yɛɛn, mbe yala pe yɔn ki ni: Haki-
moni setirige pyɔ Yashobeyamu† wìla pye
maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ taanri† wo wa.
Wo wìla lere cɛnmɛ taanri (300) gbo wi
njanraga ki ni malaga gbɔnsaga nuŋgba
na.
12 Ŋa wìla taga wo na, wo lawi ŋa
Eleyazari. Ahohi pinambyɔ Dodo wo
pinambyɔ lawi. Eleyazari wìla pye
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ taanri wo wa.
13 Wo wìla pye Davidi wi ni wa Pasi
Damimu laga ki ni, sanga ŋa Filisiti tara
fɛnnɛ pàa pe yɛɛ gbogolo malaga ki na
we. Kɛrɛ tà la pye wa ki laga ki na, ɔrizhi
lɛgɛrɛ la pye wa ti ni. A Izirayɛli woolo pe
nɛɛ fee Filisiti tara fɛnnɛ pe yɛgɛ.
14 Poro pàa saa yere wa kɛrɛ ti nando-
gomɔ nari go singi, mari shɔ, mɛɛ Filisiti
tara fɛnnɛ pe gbo. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti, a
Izirayɛli woolo pè Filisiti tara fɛnnɛ pe ya
gbɔlɔ ya.

15 Pilige ka, wa maliŋgbɔɔnlɔ teele nafa
ma yiri kɛ pe ni, a taanri si yiri ma
kari Davidi wi kɔrɔgɔ wa Adulamu ca
waliwege ki ni. Kìla yala Filisiti tara fɛnnɛ
pàa pan ma pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki
kan wa Erefayi gbunlundɛgɛ ki ni.
16 Ki sanga wi ni, Davidi wìla pye wa wi
larasaga ki ni, wa waliwege ki ni. Filisiti
tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ pèle la pan
ma cɛn wa Betilɛɛmu ca.
17 A wɔgɔ si kaa Davidi wi yigi fɔ
jɛŋgɛ. A wì sho fɔ: «Kɔlɔ ŋa wi yɛn wa
Betilɛɛmu ca yesaga ki na, ambɔ wi mbe
ya saa tɔnmɔ pa ko na kan mboo wɔ?»

† **11:4 11.4:** Zhozu 15.63; Kiti 1.21 † **11:11 11.11:** 1 Kuro 27.2 † **11:11 11.11:** Mbe yala Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, naa sɛwɛ ŋa pe yinri Siriyaki konaa ŋa pe yinri vuligati wi ni, ŋga kì yo fɔ: *Wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ taanri wo wa,* ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa pe ni ma yo fɔ: Wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ nafa ma yiri kɛ wo wa.

18 Kona, a ki maliŋgbɔɔnlɔ teele
taanri pè si saa Filisiti tara fɛnnɛ pe
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki pari ma saa
Betilɛɛmu ca yesaga kɔlɔ tɔnmɔ pa ko
ma pan maa kan Davidi wi yeri. Ɛɛn fɔ,
Davidi wi sila yɛnlɛ mboo wɔ. A wì suu
wo tara maa pye saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ,
19 ma sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lilan shɔ
ki kala na li pyewe ni! Na mi kaga pye,
kona kì cɛn ndɛɛ ki nambala mbele pè pe
yɛɛ go ki pɛrɛ ma kari ma saa tɔnmɔ pi
ko pe kasanwa po mì wɔ, katugu pè pe
yɛɛ go ki pɛrɛ mɛɛ pan ki tɔnmɔ pi ni.»
Kì pye ma, Davidi wi sila yɛnlɛ mboo wɔ.
Ki nambala kotogofɛnnɛ taanri, ŋga pàa
pye koyi yɛɛn.
20 Zhowabu wi jɔnlɔ lenaŋa Abishayi
wo wìla pye ki nambala taanri pe go
na. Wo wìla lere cɛnmɛ taanri (300) gbo
wi njanraga ki ni. Wi mɛgɛ kìla yiri ki
nambala taanri pe sɔgɔwɔ.
21 Ŋgbelege shyɛn wogo ki nambala
taanri pe ni, wo pàa pye na jate ma wɛ.
Wo wìla pye pe go na. Ɛɛn fɔ wi sila yala
nambala koŋgbanmbala taanri poro ni.

22 Kabiseyɛli ca fɛnnɛ naŋa Yehoyada
wi pinambyɔ Benaya wo wìla taga wo
na. Wìla pye maliŋgbɔɔn kotogofɔ. Wìla
kagbɔgɔlɔ lɛgɛrɛ pye. Wìla Mowabu cɛnlɛ
woolo nambala shyɛn gbo mbele pàa pye
kotogofɛnnɛ paa jara yɛn. Nɛzhi wopilige
ka ni, ma yala were tìla pye na kuun
jɛŋgɛ, wo wìla tigi tɔnmɔ wege ka ni, jara
la pye wa, maa gbɔn maa gbo.
23 Wo wìla si Ezhipiti tara fɛnnɛ naŋa
wa gbo, ŋa wi titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ
shyɛn naa kɔngɔ. Njanraga la pye ki
naŋa wi kɛɛ, ŋga ki kanŋgaga ki gbemɛ
pìla pye paa gbɛrɛ baŋgɔlɔma yɛn. Ɛɛn
fɔ, a Benaya wì si saa to ki naŋa wi na
kanŋgaga ni, ma njanraga ki shɔ wi yeri,
mɛɛ wi gbo ki ni.
24 Kagala ŋgele Yehoyada pinambyɔ Be-
naya wìla pye koro wɛlɛ yɛɛn. Wìla mɛgɛ
ta jɛŋgɛ nambala kotogofɛnnɛ taanri pe
sɔgɔwɔ.
25 Wìla mɛgɛ ta ma wɛ nambala nafa
ma yiri kɛ sanmbala pe na. Ɛɛn
fɔ wi sila yala nambala kotogofɛnnɛ
koŋgbanmbala taanri poro ni. A Davidi
wì suu tɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye
na wo jate wi kɔrɔsi pe go na.

26 Maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ sanmbala
pe mɛrɛ ti nda: Zhowabu wi jɔnlɔ lenaŋa
Azayɛli, naa Betilɛɛmu ca fɛnnɛ naŋa
Dodo wi pinambyɔ Ɛlihana,
27 naa Shamɔti ŋa wìla pye Harɔri ca
fɛnnɛ woo wi ni, naa Helɛzi ŋa wìla pye
Pelɔn ca fɛnnɛ woo wi ni;
28 naa Tekowa ca fɛnnɛ naŋa Ikɛshi wi
pinambyɔ Ira wi ni, naa Anatɔti ca fɛnnɛ
naŋa Abiyezɛri wi ni;
29 naa Husha ca fɛnnɛ naŋa Sibekayi wi
ni, naa Ahohi ca fɛnnɛ naŋa Ilayi wi ni;
30 naa Netofa ca fɛnnɛ naŋa Maharayi
wi ni, naa Netofa ca fɛnnɛ naŋa Baana wi
pinambyɔ Helɛdi wi ni;
31 naa Iribayi pinambyɔ Itayi wi ni,
ma yiri wa Gibeya ca, Bɛnzhamɛ cɛnlɛ
woolo pe ca ye, naa Piratɔn ca fɛnnɛ naŋa
Benaya wi ni;
32 naa Nahale Gaashi ca fɛnnɛ naŋa
Hurayi wi ni, naa Bɛti Araba ca fɛnnɛ
naŋa Abiyɛli wi ni;
33 naa Bahurimu ca fɛnnɛ naŋa Azi-
mavɛti wi ni, naa Shaalibɔn ca fɛnnɛ
naŋa Eliyaba wi ni;
34 naa Gizɔn ca fɛnnɛ naŋa Bene
Hashumu wi ni, naa Harari ca fɛnnɛ naŋa
Shage wi pinambyɔ Zhonatan wi ni;
35 naa Harari ca fɛnnɛ naŋa Sakari
wi pinambyɔ Ahiyamu wi ni, naa Uri
pinambyɔ Elifali wi ni;
36 naa Mekera ca fɛnnɛ naŋa Efɛri wi
ni, naa Pelɔn ca fɛnnɛ naŋa Ahiya wi ni;
37 naa Karimɛli ca fɛnnɛ naŋa Heziro wi
ni, naa Ezibayi pinambyɔ Naarayi wi ni;
38 naa Natan wi nɔsepyɔ lenaŋa
Zhowɛli wi ni, naa Hagari pinambyɔ
Mibihari wi ni;
39 naa Amɔ cɛnlɛ woolo naŋa Zelɛki wi
ni, naa Berɔti ca fɛnnɛ naŋa Naharayi
wi ni, wo wìla pye na Zeruya pinambyɔ
Zhowabu wi maliŋgbɔnyaara ti lee;
40 naa Yetɛri ca fɛnnɛ naŋa Ira wi ni,
naa Yetɛri ca fɛnnɛ naŋa Garɛbu wi ni;
41 naa Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wi ni,
naa Alayi pinambyɔ Zabadi wi ni;

42 naa Urubɛn cɛnlɛ woolo naŋa Shiza
wi pinambyɔ Adina wi ni. Wo wìla
pye Urubɛn cɛnlɛ woolo pe go na,
Maliŋgbɔɔnlɔ nafa ma yiri kɛ la pye wi
ni;
43 naa Maaka pinambyɔ Hana wi ni, naa
Mitini ca fɛnnɛ naŋa Zhozafati wi ni;
44 naa Ashitarɔti ca fɛnnɛ naŋa Uziya wi
ni, naa Aroyɛri ca fɛnnɛ naŋa Hotamu wi
pinambiile Shama konaa Yeyiyɛli pe ni;
45 naa Shimiri pinambyɔ Yediyayɛli wi
ni, naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Yoha wi ni ma
yiri wa Tizi ca;
46 naa Mahavimu ca fɛnnɛ naŋa Eliyɛli
wi ni, naa Elinaamu pinambiile Yeribayi
konaa Yoshaviya pe ni, naa Mowabu cɛnlɛ
woolo naŋa Yitima wi ni;
47 naa Eliyɛli, naa Obɛdi konaa Yaasiyɛli
Mezobaya.

12

Maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye Davidi wi ni Sawuli wagati wi ni

1 Wagati ŋa ni Davidi wìla pye na
lara Kishi pinambyɔ Sawuli wi na wa
Zikilagi ca, nambala mbele pàa yiri ma
saa taga wi na, pe mɛrɛ tori nda yɛɛn,
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ mbele pàa Da-
vidi wi saga wa malaga, poro pele la wɛlɛ.
2 Pàa pye sandiga wɔnfɛnnɛ. Kìla pye
pe ma ya ma sinndɛlɛgɛ wa gbafurugo ni
pe kalige naa pe kamɛŋgɛ ki ni, konaa
ma ya ma sandiga ki wɔn fun. Poro naa
Sawuli wi ni pàa pye sege nuŋgba woolo,
ma pye Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo.
3 Ŋa wìla pye pe go na, wo lawi ŋa
Ayezɛri. A Shemaa pinambyɔ Zhowasi wì
si taga ma yiri wa Gibeya ca, naa Azi-
mavɛti pinambiile Yeziyɛli konaa Pelɛti,
naa Beraka, naa Anatɔti ca fɛnnɛ naŋa
Yehu;
4 naa Gabawɔn ca fɛnnɛ naŋa Yishi-
mayeya. Wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ nafa ma yiri kɛ pe ni ma pye
pe to wa;
5 naa Zheremi, naa Yahaziyɛli, naa
Yohana, naa Gedera ca fɛnnɛ naŋa Yoz-
abadi;
6 naa Eluzayi, naa Yerimɔti, naa
Beyaliya, naa Shemariya, naa Harɔfu ca
fɛnnɛ naŋa Shefatiya;
7 naa Ɛlikana, naa Yishiya, naa
Azareyɛli, naa Yoyezɛri konaa Yashobeyamu,
poro la yiri wa Kore setirige ki ni;
8 naa Gedɔri ca fɛnnɛ naŋa Yerohamu
wi pinambiile Yohela konaa Zebadiya.

Nambala mbele pàa yiri wa Gadi cɛnlɛ li ni ma saa taga Davidi wi na

9 Gadi cɛnlɛ li ni, maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ pèle la laga Sawuli wi na, ma
saa taga Davidi wi na wa wi larasaga ki
ni, wa gbinri wi ni. Pàa malaga gbɔngɔ ki
jɛn jɛŋgɛ tuguron sigeyaara naa njaanra
ni. Pàa ŋgban paa jaraye yɛn, mɛɛ sagala
paa lufaala yɛn wa yanwira ti na.
10 Ezɛri wo wìla pye pe go na, a
Abidiyasi wo pye shyɛn woo. A Eliyabu
wo pye taanri woo.
11 A Mishamana wo pye tijɛrɛ woo. A
Zheremi wo pye kaŋgurugo woo.
12 A Atayi wo pye kɔgɔlɔni woo. A
Eliyɛli wo pye kɔlɔshyɛn woo.
13 A Yohana wo pye kɔlɔtaanri woo. A
Elizabadi wo pye kɔlɔjɛrɛ woo.
14 A Zheremi wo pye kɛ woo. A Mak-
ibanayi wo pye kɛ ma yiri nuŋgba woo.
15 Ki Gadi cɛnlɛ woolo mbele pe ni
fuun pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ teele. Ŋa wi
fanŋga kìla kologo pe ni fuun na, wi mbaa
ya malaga gbɔn nambala cɛnmɛ ni; ŋa
wi fanŋga kìla gbɔgɔ pe ni fuun na, wi
mbaa ya malaga gbɔn nambala waga kele
(1 000) ni.
16 Poro mbele poro pàa Zhuridɛn gbaan
wi kɔn ma yiri yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga
ki ni; kìla yala gbaan wì yin ma jaraga
kɛɛ ki ni fuun ki na. Leele mbele pàa
pye ma cɛn wa ki gbunlundɛgɛ lara ti ni,
wa yɔnlɔ yirisaga yeri konaa yɔnlɔ tosaga
yeri, poro mbele poro pàa saa pe purɔ ma
pe yirige wa.

Nambala mbele pàa yiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ naa Zhuda cɛnlɛ li ni ma saa taga Davidi wi na

17 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo konaa Zhuda
cɛnlɛ woolo pèle la kari wa Davidi wi yeri
wa wi larasaga ki ni.
18 A Davidi wì si yiri ma pan ma yere
pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ para pe ni ma yo fɔ:
«Na kaa pye yè pan na kɔrɔgɔ yɛyinŋge
ni konaa mbanla saga, pa mi yaa gbogolo
ye ni nuŋgba. Ɛɛn fɔ na kaa pye yè pan
mbanla fanla mbanla le na juguye pe kɛɛ,
mbe sigi ta mi woro na kapege jate lere ni,
pa kona we tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ li pye sɛrɛfɔ
we sɔgɔwɔ, ligi kiti wi kɔn.»
19 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si
ye Amasayi wi ni, wo ŋa wìla pye
maliŋgbɔɔnlɔ nafa ma yiri kɛ go na. A
wì sho fɔ:
«We yɛn ma ni Davidi,
we yɛn ma ni Zhese pinambyɔ.
Yɛyinŋge, ee, yɛyinŋge mbe pye ma
wogo!
Mbele pe yɛn nɔɔ sari yɛyinŋge mbe pye
pe wogo,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lɔ̀ɔn saga!»
Kì pye ma, a Davidi wì si yɛnlɛ pe na,
mɛɛ pe tɛgɛ teele wa wi maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege ki ni.

Nambala mbele pàa yiri wa Manase cɛnlɛ li ni ma saa taga Davidi wi na

20 Sanga ŋa ni Davidi wìla saa pinlɛ
Filisiti tara fɛnnɛ pe ni mbe sa malaga
gbɔn Sawuli wi ni, Manase cɛnlɛ woolo
pèle la saa taga wi na. Ɛɛn fɔ Davidi
wo naa wi woolo pe ni, pe sila ta mbe
pinlɛ Filisiti tara fɛnnɛ pe ni mbe malaga
ki gbɔn; katugu Filisiti tara teele pàa kaa
pe yɛɛ yan, ma Davidi wi sɔngɔrɔ ma yo
wila kee. Pàa yo fɔ: «Davidi wi yaa ka
sa kanŋga mbe taga wi tafɔ Sawuli wi na
mbe yiri we kɔrɔgɔ mbe we gbo†.»
21 Naa wìla kaa sɔngɔrɔ ma kari wa
Zikilagi ca, Manase cɛnlɛ woolo mbele
pàa taga wi na, pe mɛrɛ ti nda: Adina, naa
Yozabadi, naa Yediyayɛli, naa Mikayɛli,
naa Yozabadi, naa Elihu konaa Zilitayi.
Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pye teele
maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele (1 000) go
na, wa Manase cɛnlɛ li ni.
22 Pe ni fuun pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ, pàa Davidi naa wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe saga. Pàa pe tɛgɛ
maliŋgbɔɔnlɔ teele wa Davidi wi
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni.
23 Pilige pyew leele pèle la pye na paan
na tari Davidi wi na, naa sari. Ki kala
na, wi maliŋgbɔɔnlɔ pàa kaa lɛgɛ paa
Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ li
yɛn.

Izirayɛli woolo mbele pàa kari Davidi wi kɔrɔgɔ wa Eburɔn ca

24 Nambala mbele pe mbaa ya malaga
gbɔn, poro mbele pàa kari wa Eburɔn ca
mbe sa Sawuli wi wunluwɔ pi shɔ mboo
kan Davidi wi yeri, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa sɛnrɛ nda yo ti ni, pe yɔn koyi ŋga
yɛɛn.
25 Zhuda cɛnlɛ woolo pàa pye nambala
waga kɔgɔlɔni naa cɛnmɛ kɔlɔtaanri (6
800). Tugurɔn sigeyaara naa njaanra la
pye pe yeri, pàa gbɛgɛlɛ mbe malaga
gbɔn.
26 Simeyɔn cɛnlɛ woolo pàa pye
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga kɔlɔshyɛn
naa cɛnmɛ (7 100), ma gbɛgɛlɛ mbe
malaga gbɔn.
27 Levi setirige piile pàa pye nambala
waga tijɛrɛ naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (4 600);
28 naa Yehoyada ni, wo la pye Arɔn
setirige piile pe go na. Nambala waga
taanri naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (3 700) pàa
pye wo puŋgo na;
29 naa Zadɔki ni, wìla pye lefɔnŋɔ
maliŋgbɔɔn kotogofɔ, naa maliŋgbɔɔnlɔ
teele nafa ma yiri shyɛn ni, ma yiri wa wi
sege ki ni.
30 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni, poro
mbele pàa pye Sawuli wi sefɛnnɛ, pàa
pye nambala waga taanri (3 000); katugu
maga lɛ wa fɔ ma pan ma gbɔn ki sanga
wi na, ki cɛnlɛ woolo pe lɛgɛrɛ la koro ma
mara Sawuli wi go woolo pe na.
31 Efirayimu cɛnlɛ woolo pàa pye nam-
bala kotogofɛnnɛ waga nafa naa cɛnmɛ
kɔlɔtaanri (20 800). Pe ni fuun pe mɛrɛ
tìla yiri pe setiriye yi ni.

† **12:20 12.20:** 1 Sami 29.1-5

32 Manase cɛnlɛ li walaga woolo mbele pàa pye wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, nambala mbele pàa pe mɛrɛ ti yeri, ma pe wɔ ma pe torogo pe sa Davidi wi tɛgɛ wunluwɔ, pàa pye lere waga kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (18 000).

33 Isakari cɛnlɛ woolo pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ teele cɛnmɛ shyɛn (200) naa pe sefɛnnɛ sanmbala pe ni, pàa pye na poro yɛgɛ sinni. Pàa pye tijinliwɛ fɛnnɛ, na kagala ŋgele Izirayɛli woolo paa daga mbaa piin konaa ke pyesanga wi jɛnni naa yɛgɛ nari.

34 Zabulɔn cɛnlɛ woolo pàa pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri kɛ (50 000). Pàa malaga gbɔngɔ ki fɔrɔgɔ maga jɛn. Maliŋgbɔnyaara cɛnlɛ pyew tà la pye pe yeri. Pàa gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn jatere nuŋgba ni.

35 Nɛfitali cɛnlɛ woolo pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ teele waga kele (1 000) naa maliŋgbɔɔnlɔ waga nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (37 000) ni pe puŋgo na. Pàa pye tugurɔn sigeyaara konaa njaanra ni.

36 Dan cɛnlɛ woolo mbele pàa gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn, pàa pye nambala waga nafa ma yiri kɔlɔtaanri naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (28 600).

37 Asɛri cɛnlɛ woolo mbele pàa malaga gbɔngɔ ki fɔrɔgɔ maga jɛn, ma gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn, pàa pye nambala waga nafa shyɛn (40 000).

38 Wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, Urubɛn cɛnlɛ woolo mbele pàa pye wa, naa Gadi cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe ni, pàa pye nambala waga cɛnmɛ naa nafa (120 000). Maliŋgbɔnyaara cɛnlɛ pyew tà la pye pe yeri.

39 Ki nambala mbele pe ni fuun pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ, ma gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn. Pàa pan wa Eburɔn ca ma tagala pe yɛɛ na, kotojɛŋgɛ ni mbe Davidi wi tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli tara ti ni fuun ti go na. Izirayɛli woolo sanmbala pe ni fuun pàa yɔn wa nuŋgba mbe wunluwɔ pi kan Davidi wi yeri.

40 Pàa piliye taanri yo pye wa Davidi wi ni, na nii na woo, katugu pe sefɛnnɛ pàa yaakara gbɛgɛlɛ pe kan.

41 Tara woolo mbele pàa pye ma cɛn wa pe tanla, ali Isakari cɛnlɛ woolo wele, naa Zabulɔn cɛnlɛ woolo konaa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe ni, pàa pye na paan yaakara ni sofilele na, naa yɔngɔmɛye na, naa sofilele worosoye na konaa nɛrɛ na, nari kaan. Pàa pan muwɛ ni, naa figiye pire wara shashara ni, naa ɛrɛzɛn pire wara ni, naa duvɛn ni, naa sinmɛ ni, naa nɛrɛ konaa simbaala naa sikaala lɛgɛrɛ ni, katugu yɔgɔrimɔ pìla pye wa Izirayɛli tara ti ni.

13

Davidi wìla kari yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa Zheruzalɛmu ca (2 Sami 6.1-11)

1 Kona, a Davidi wì suu maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye lere waga keleŋgele (1 000) go na, naa lere cɛnmɛ cɛnmɛ go na pe yeri konaa kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ pe ni fuun pe ni ma para pe ni.

2 Ko puŋgo na, a wì si para Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe ni, ma yo fɔ: «Na kaa pye ki kala na li yɛn ma yɔn ye yɛgɛ na, na kaa si pye ki yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala, ye ti we tunŋgo torogo Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni we sefɛnnɛ mbele pè koro wa pe yeri, naa saraga wɔfɛnnɛ poro naa levi setirige piile pe yeri wa pe cara ti ni konaa ti kanŋgara na lara ti ni, jaŋgo pe pan pe taga we na.

3 Kona we yaa sa we Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ mbe pan wi ni laga we yɛɛ tanla, katugu Sawuli wi wunluwɔ wagati wi ni, we sila ki kala li jate saa lɛ.»

4 A janwa wi ni fuun wì sigi sɛnrɛ ti yan fɔ ti yɛn ma yɔn, a pe ni fuun pè si yɛnlɛ ti na.

5 Kona, a Davidi wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe gbogolo, maga lɛ wa Ezhipiti tara lafogo yɔn woolo pe na, fɔ ma saa gbɔn wa Lebo Hamati ca yesaga woolo pe na, fɔ pe sa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ wa Kiriyati Yeyarimu ca pe pan wi ni†.

† **13:5 13.5:** 1 Sami 7.1-2

6 Kì pye ma, a Davidi wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, pè si kari wa Baala ca, ko nuŋgba ko pe yinri Kiriyati Yeyarimu ca ye, wa Zhuda tara, mbe sa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ, wo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma cɛn wa sherubɛnye pe sɔgɔwɔ, a li mɛgɛ ki yɛn na yinri wi na we†.

7 A pè si Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ wa Abinadabu wi go maa le wotoro fɔnŋɔ ni, ŋa nɛrɛ maa tilele. Uza naa Ayo poro pàa pye na wotoro wi yɛgɛ sinni.

8 Davidi wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, pàa pye na ŋgɔniye gbɔɔn, naa juruye ni, naa pimbigile ni, naa weere† ni konaa na mbaanra wiin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ pe fanŋga ki ni fuun ni, na yuuro koo.

9 Naa pàa ka saa gbɔn wa Kidɔn yarilire sunsaga ki na, a Uza wì suu kɛɛ ki sanga ma yɔn finliwɛ kɛsu wi yigi, katugu nɛrɛ tìla wɔnri wi ni.

10 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban Uza wi ni fɔ jɛŋgɛ. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu gbɔn maa gbo, katugu wìla wi kɛɛ ki sanga ma jiri yɔn finliwɛ kɛsu wi na. Uza wìla ku le Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

11 A Davidi wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban Uza wi ni maa gbo. A pè sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Perɛzi Uza† ali ma pan ma gbɔn nala.

12 A Davidi wì si fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ki pilige ki ni, mɛɛ yo fɔ: «Mɛlɛ mbee kari Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa na go?»

13 Kì pye ma, wi sila yɛnlɛ mbe kari yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa wi go, wa Davidi ca ki ni. Ɛɛn fɔ, a wì si ti a pè kari ma saa wi tɛgɛ wa Gati ca fɛnnɛ naŋa Obɛdi Edɔmu wi go.

14 Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wìla yeŋge taanri ko pye wa Gati ca fɛnnɛ naŋa Obɛdi Edɔmu wi go. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw Obɛdi Edɔmu naa wi go woolo pe na konaa wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti na.

14

Yɛnŋɛlɛ làa Davidi wunluwɔ pi kan yeresaga ni (2 Sami 5.11-16)

1 Kona, a Tiri ca wunlunaŋa Hiramu wì si leele torogo wa Davidi wi yeri sɛdiri tire ni, naa sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ konaa tire tɛfɛnnɛ ni, pe sa wunluwɔ go ki kan Davidi wi kan.

2 Kì pye ma, a Davidi wì sigi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wi gbegele maa tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli tara ti go na, konaa maa wunluwɔ pi mɛgɛ ki yirige Izirayɛli, li woolo pe kala na.

3 Davidi wìla jɛɛlɛ pele yɛgɛ lɛ naa wa Zheruzalɛmu ca ma pinambiile konaa sumborombiile pele yɛgɛ se.

4 Piile mbele wìla se wa Zheruzalɛmu ca pe mɛrɛ ti nda: Shamuwa, naa Shobabu, naa Natan, naa Salomɔ,

5 naa Yibari, naa Elishuwa, naa Elifelɛti,

6 naa Noga, naa Nefɛgi, naa Yafiya,

7 naa Elishama, naa Beeliyada konaa Elifelɛti.

Davidi wìla malaga gbɔn ma ya Filisiti tara fɛnnɛ pe ni (2 Sami 5.17-25)

8 Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa kaa ki logo ma yo pè sinmɛ kpoyi wo Davidi wi na maa tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli tara ti ni fuun ti go na, a pe ni fuun pè si yiri wi kɔrɔgɔ malaga ni. Naa Davidi wìla kaa ki wogo ki logo, a wì si yiri mbe sa pe fili.

9 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si pan ma jaraga wa Erefayi gbunlundɛgɛ laga ki ni.

10 Kona, a Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe ma yo fɔ: «Mbe ya kari sa to Filisiti tara fɛnnɛ pe na le? Ma yaa pe le na kɛɛ le?»

A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Davidi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ta kee ma sa to pe na, mi yaa pe le ma kɛɛ.»

11 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si kari ma saa gbɔn fɔ wa Baali Perazimu laga ki na; a Davidi wì si malaga gbɔn ma ya pe ni wa ki laga ki na. Kona, a wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tulugo wɔ wa na juguye

† **13:6 13.6:** Ɛki 25.22 † **13:8 13.8:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; 29.25; Ɛsidi 3.10; Nehe 12.27; Yuuro 150.5 † **13:11 13.11:** Maga logo Eburuye sɛnrɛ ti ni Perɛzi Uza ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: Gbɔnrɔ nda tìla Uza gbɔn.

pe ŋgbeleye yi ni na kɛɛ ki fanŋga na, paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ ma kaa tɔnmɔ foŋgologo wɔ we.» Ki kala na, pège laga ki mɛgɛ taga naga yinri Baali Perazimu.

12 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si fe ma kari ma pe yarisunndo ti yaga le ki laga ki na. A Davidi wì si konɔ kan ma yo peri sogo.

13 Pilige ka naa, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si kari ma saa jaraga wa Erefayi gbunlundɛgɛ ki ni.

14 A Davidi wì si Yɛnŋɛlɛ li yewe naa ŋga wìla daga mbe pye ki ni. A Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Maga ka taga pe puŋgo na mbe sa to pe na. Ɛɛn fɔ ma surugu ma toro ma lali pe ni, ma sa yiri pe na wa pe yɛgɛ, wa muriye tire ti yɛsinmɛ na.

15 Na maga kaa tangala nuru wa muriye tire ti go na sanga ŋa ni, pa kona ma yiri ma sa to pe na, kona mà jɛn mi ŋa Yɛnŋɛlɛ, muwi mi yɛn na tanri ma yɛgɛ mbe sa malaga gbɔn Filisiti tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga woolo pe ni.»

16 Ŋga Yɛnŋɛlɛ làa yo Davidi wi kan, a wì sigi pye ma. A wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yì si to Filisiti tara fɛnnɛ pe na malaga ni, ma ya pe ni, maga lɛ wa Gabawɔn ca fɔ ma saa gbɔn wa Gezɛri ca ki na.

17 Davidi wi mɛgɛ kìla yiri tara ti ni fuun ti ni. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti, a cɛngɛlɛ ke ni fuun kaa fyɛ Davidi wi yɛgɛ.

15

Pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ
ma kari wi ni wa Zheruzalɛmu
(2 Sami 6.12-23)

1 Kona, a Davidi wì si ti, a pè yinrɛ kan wi kan wa Davidi ca ki ni. A wì si laga ka gbɛgɛlɛ ma paraga go kan wa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi kan.

2 Ko puŋgo na, a Davidi wì sho fɔ: «Levi setirige piile poro cɛ pe daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu, katugu poro wɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wɔ paa wi tungu konaa mbege pye pe tunŋgo fɔ sanga pyew.»

3 A Davidi wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe gbogolo wa Zheruzalɛmu ca, jaŋgo mbe kari Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa laga ŋga wìla gbegele wi kan ki ni.

4 A wì si Arɔn pinambiile poro naa Levi setirige piile pe yeri ma pe gbogolo.

5 Kehati setirige piile pe ni, Uriyɛli wo wìla pye to; wi sefɛnnɛ nambala cɛnmɛ naa nafa (120) la pye wi ni.

6 Merari setirige piile pe ni, Asaya wo wìla pye pe to; wi sefɛnnɛ nambala cɛnmɛ shyɛn naa nafa (220) la pye wi ni.

7 Gɛrishɔmu setirige piile pe ni, Zhowɛli wo wìla pye pe to; wi sefɛnnɛ nambala cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ (130) la pye wi ni.

8 Elizafan setirige piile pe ni, Shemaya wo wìla pye pe to; wi sefɛnnɛ nambala cɛnmɛ shyɛn (200) la pye wi ni.

9 Eburɔn setirige piile pe ni, Eliyɛli wo wìla pye pe to; wi sefɛnnɛ nambala nafa tijɛrɛ la pye wi ni.

10 Uziyɛli setirige piile pe ni, Aminadabu wo wìla pye pe to; wi sefɛnnɛ nambala cɛnmɛ naa kɛ ma yiri shyɛn (112) la pye wi ni.

11 Davidi wìla saraga wɔfɛnnɛ Zadɔki konaa Abiyatari pe yeri, naa Levi setirige piile Uriyɛli, naa Asaya, naa Zhowɛli, naa Shemaya, naa Eliyɛli konaa Aminadabu pe ni.

12 A wì si pe pye fɔ: «Yoro ye yɛn Levi setirige piile pe seye teele wele. Ye ye yɛɛ pye kpoyi, yoro naa ye sefɛnnɛ pe ni, jaŋgo ye Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ, ye kari wi ni wa laga ŋga mì gbɛgɛlɛ wi kan ki ni.

13 Mà jɛn yɔnlɔ koŋgbanna li na, ye sila pye wa we ni. Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban jɛŋgɛ ma wa gbo we ni, katugu we sila sa yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ mbe yala ki kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni.»

14 Kì pye ma, a saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe ni pè si pe yɛɛ pye kpoyi mbe kari sa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ.

15 Levi setirige piile pàa saa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ pe pajoro ti na wi lɛkanŋgagala ke ni, paa yɛgɛ ŋga na

† **15:15 15.15** Ɛki 25.14

Moyisi wìla ki yo ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti ni†.
16 A Davidi wì sigi yo fun Levi setirige
piile pe yɛkeele pe kan ma yo fɔ pe
sefɛnnɛ mbele pe yɛn yurukɔɔlɔ pe pele
wɔ pe ni, pe pe yarigbɔnrɔ ti lɛ; to ti yɛn
juruye, naa ŋgɔniye konaa weere ni†, paa
ti gbɔɔn jɛŋgɛ mbege naga fɔ paa yɔgɔri.
17 Kì pye ma, a Levi setirige piile
pè si yurukɔɔlɔ pe wɔ. Poro la wɛlɛ
Zhowɛli pinambyɔ Hema, naa wi nɔsepyɔ
Berekiya wi pinambyɔ Asafu wi ni, konaa
Kushaya pinambyɔ Etan wi ni, ma yiri wa
Merari sege ki ni.
18 Pàa Levi setirige piile mbele pàa
pye yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe wɔ ma pe
taga pe na paa pe sari. Pe mɛrɛ ti
nda: Zakari, naa Bɛni, naa Yaaziyɛli, naa
Shemiramɔti, naa Yehiyɛli, naa Uni, naa
Eliyabu, naa Benaya, naa Maaseya, naa
Matitiya, naa Elifelehu, naa Mikineya,
naa Obɛdi Edɔmu konaa Yeyiyɛli.
19 Yurukɔɔlɔ Hema, naa Asafu konaa
Etan poro pàa pye na tuguyɛnrɛ weere ti
gbɔɔn.
20 Zakari, naa Aziyɛli, naa Shemiramɔti,
naa Yehiyɛli, naa Uni, naa Eliyabu, naa
Maaseya konaa Benaya poro la pye na ju-
ruye gbɔɔn, mbele pàa pye magaŋgbanla
ni.
21 Matitiya, naa Elifelehu, naa
Mikineya, naa Obɛdi Edɔmu, naa Yeyiyɛli
konaa Azaziya poro pàa pye na ŋgɔniye
mbele pàa pye maŋgala kɔlɔtaanri
kɔlɔtaanri ni pe gbɔɔn na yurukɔɔlɔ pe
yɛgɛ sinni.
22 Kenaniya ŋa wìla pye Levi setirige
piile pe to, wo wìla pye na yurukɔgɔ ki
yɛgɛ sinni, katugu wìla ki tunŋgo ki yɛgɛ
jɛn fɔ jɛŋgɛ.
23 Berekiya konaa Ɛlikana poro pàa pye
na yɔn finliwɛ kɛsu wi kɔrɔsi.
24 Saraga wɔfɛnnɛ Shebaniya, naa
Zhozafati, naa Netaneyɛli, naa Amasayi,
naa Zakari, naa Benaya konaa Eliyezɛri
poro pàa pye na mbaanra ti wiin wa
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ. Obɛdi
Edɔmu konaa Yehiya poro la pye fun yɔn
finliwɛ kɛsu wi kɔrɔsifɛnnɛ.

Pàa ye Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa Zheruzalɛmu ca (2 Sami 6.12-19)

25 Kona, a Davidi wo naa Izirayɛli
tara lelɛɛlɛpe ni, naa maliŋgbɔɔnlɔ teele
mbele pàa pye lere waga keleŋgele (1
000) go na pe ni, pè si yiri ma kari sa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ wa
Obɛdi Edɔmu go mbe yiri wi ni. Pàa pye
na yɔgɔri fɔ jɛŋgɛ.
26 Yɛnŋɛlɛ li fanŋga na, Levi setirige
piile pàa ya ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi tugo. A pè si napɛnɛ
kɔlɔshyɛn naa simbapɛnɛ kɔlɔshyɛn wɔ
saraga li yeri.
27 Davidi wìla lɛn jese derigbɔgɔ le.
Levi setirige piile mbele pàa yɔn finliwɛ
kɛsu wi tugo to tari pàa le fun, naa
yurukɔɔlɔ pe ni konaa Kenaniya ŋa wìla
pye yurukɔɔlɔ pe to wi ni. Mbe taga wa
ko na, efɔdi lɛ jese woo la pye Davidi wi
na fun.
28 Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa kari
ma saa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wi lɛ na yɔgɔri fɔ jɛŋgɛ, konaa na
simbaala yɛɛnrɛ mbaanra naa tuguyɛnrɛ
mbaanra wiin, na weere, naa ŋgɔniye
konaa juruye gbɔɔn.
29 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu
wìla kaa na yiin wa Davidi ca ki ni sanga
ŋa ni, a Sawuli sumborombyɔ Mikali wì
si wele wa fenɛtiri wi ni, mɛɛ wunlunaŋa
Davidi wi yan wila yoo na yeni nayinmɛ
pi kala na. Kona, a Mikali wì si Davidi wi
tifaga wa wi kotogo ki na.

16

1 Naa pàa kaa kari Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wi ni, a pè si saa wi tɛgɛ wa
paraga go ŋga Davidi wìla kan wi kan ki
nandogomɔ. A pè si saara sogoworo naa
nayinmɛ saara wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri.
2 Naa Davidi wìla kaa saara sogoworo,
naa nayinmɛ saara ti wɔ makɔ, a wì si
duwaw pye leele pe kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛgɛ na.
3 Ko puŋgo na, a wì si buru nuŋgba
nuŋgba, naa kafɔrɔ konaa ɛrɛzɛn pi-
wara shashara nuŋgba nuŋgba kankan

† **15:16 15.16:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; 29.25; Ɛsidi 3.10; Nehe 12.27; Yuuro 150.5

Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yeri, ki nambala naa ki jɛɛlɛ.
4 A wì si Levi setirige piile pele wɔ
ma pe tɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wi tunŋgo ki na, paa Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, paa li
gbogo konaa paa li sɔnni.
5 Asafu wo wìla pye pe to, a Zakari si
taga, naa Yeyiyɛli, naa Shemiramɔti, naa
Yehiyɛli, naa Matitiya, naa Eliyabu, naa
Benaya, naa Obɛdi Edɔmu konaa Yeyiyɛli.
Yarigbɔnrɔ la pye pe yeri, to ti yɛn juruye
naa ŋgɔniye. Asafu wo wìla pye na
weere† ti gbɔɔn.
6 Saraga wɔfɛnnɛ Benaya konaa Ya-
haziyɛli poro la pye na mbaanra ti wiin
suyi Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
7 Ko pilige koyi Davidi wìla ki peli ma
Asafu naa wi sefɛnnɛ pe tɛgɛ paa yuuro
koo paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.

Yurugo ŋga pàa kɔ
(Yuuro 105.1-15)

8 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, yaa li mɛgɛ
ki yinri.
Yaa li kagbɔgɔlɔ pyewe pi sɛnrɛ yuun
cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
9 Yaa yuuro koo li kan, yaa sɔnmɔ yuuro
koo yaa li gbogo.
Yaa li kagbɔgɔlɔ ke yari.
10 Yaa ye yɛɛ gbogo li mɛgɛ kpoyi ki kala
na.
Mbele fuun pe yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
lagajaa, paa yɔgɔri.
11 Yaa wele Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yeri, yaa li
fanŋga ki lagajaa.
Yaa li lagajaa sanga pyew.
12 Yaa ye yɛɛ nawa tuun kajɛŋgɛ
kagbɔgɔlɔ ŋgele lì pye ke na.
Yaa ye yɛɛ nawa tuun li kafɔnŋgɔlɔ naa
li kiti kɔnkagala ke na,
13 yoro Izirayɛli setirige piile, yoro mbele
li tunmbyeele wele,
yoro Zhakɔbu pinambiile, yoro mbele lì
wɔ we.

14 Lo li yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le.
Lo li yɛn fanŋga ki na tara ti lagapyew ki
ni.
15 Yaa nawa tuun li yɔn finliwɛ pi na
sanga pyew,
li sɛnrɛ nda lì kan setirige piile yirisaga
lɛgɛrɛ yeri ti na.
16 Làa ki yɔn finliwɛ pi le Abirahamu wi
ni,
ma wugu pi wogo na ma Izaki wi kan.
17 Làa ki yɔn finliwɛ pi gbegele maa le naa
Zhakɔbu wi ni,
maa pye kondɛgɛlɛ wi kan,
maa pye yɔn finliwɛ mbakɔɔ, wo ŋa
Izirayɛli wi kan†.
18 Làa yo fɔ: «Mi yaa Kana tara ti kan ye
yeri,
ti yaa pye ye kɔrɔgɔ, ŋga kì kan ye yeri†.»

19 Ki wagati wi ni, pàa pye jɛgɛlɛ, pe sila
lɛgɛ.
Pàa pye nambanmbala ma cɛn wa ki tara
ti ni.
20 Pàa pye na yanri cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ na
toro,
pe ma yiri wunluwɔ tara ta ni mbe kari
ta ni.
21 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li sila yere ki na lere wa
mbege kan pe na mbe pe jɔlɔ.
Làa para wunlumbolo pele na pe kala na,
22 ma yo fɔ: «Mbele mì wɔ na yɛɛ kan,
yaga ka jiri pe na.
Yaga ka kapege pye na yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe na†.»

23 Yoro dunruya woolo ye ni fuun,
yaa yuuro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
Yaa ki yari pilige pyew, fɔ lo li yɛn shɔfɔ
we.
24 Yaa li gbɔgɔwɔ pi sɛnrɛ ti yɛgɛ yuun
cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ.
Yaa li kajɛŋgɛ kagbɔgɔlɔ ke sɛnrɛ yuun
leele pe ni fuun pe sɔgɔwɔ.
25 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ,
li daga paa li sɔnni.
Ki daga paa fyɛ li yɛgɛ mbe wɛ yarisun-
ndo ti ni fuun ti na;
26 katugu yarisunndo nda cɛngɛlɛ
sanŋgala ke maa gbogo, ti woro
yaraga ka,

† **16:5 16.5:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; 29.25; Ɛsidi 3.10; Nehe 12.27; Yuuro 150.5 † **16:17 16.17:** Zhenɛ 12.7; 26.3; 28.13; Yuuro 105.10 † **16:18 16.17-18:** Yuuro 105.11 † **16:22 16.21-22:** Zhenɛ 20.3-7; Yuuro 105.15

ma sigi ta Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì naayeri wi da.
27 Gbɔgɔwɔ yanwa naa wunluwɔ pi yɛn li woo.
Fanŋga naa yɔgɔrimɔ maa taa wa li cɛnsaga ki ni.

28 Cɛngɛlɛ ŋgele laga tara na, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
Yaa li gbɔgɔwɔ yanwa naa li fanŋga ki sɛnrɛ yuun.
29 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki gbogo,
li daga ki wogo ki ni.
Yaa paan ye yarikanra ti ni li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Ye ye yɛɛ pye kpoyi, yaa fɔli li yɛgɛ sɔgɔwɔ yaa li gbogo.
30 Dunruya woolo ye ni fuun yaa fyɛ yaa seri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
Tara ti yɛn yeresaga wa ti yɔngɔlɔ ke ni, ti se wɔ wa ti yɔngɔlɔ ke ni fyew.
31 Naayeri yaara yaa yɔgɔri, tara na yaara ti pye nayinmɛ ni.
Paa ki yuun cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ.»
32 Kɔgɔje wo naa wi nawa yaara ti ni fuun tila tinmɛ gbɔɔ yinrigi!
Yan nawa naa yanyaara ti ni fuun tila yɔgɔri!
33 Kɔlɔgɔ tire tila jɔrɔgi nayinmɛ ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
katugu wila paan mbe kiti sinŋɛ kɔn laga tara ti na†.

34 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
katugu li yɛn jɛnnɛ, katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†.
35 Yaa ki yuun fɔ: «E, Yɛnŋɛlɛ, we shɔfɔ, we shɔ.
Ma we gbogolo, ma we shɔ cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ,
jaŋgo waa ma mɛgɛ ŋga ki yɛn kpoyi ki sɔnni.
Waa yɔgɔri waa ma gbogo.
36 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li woo sanga wi ni fuun fɔ tetete!»
Kona, a leele pe ni fuun pè sigi shɔ ma yo fɔ: «Anmiina, sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo†.»

Shɛrɛgɛ ki pyelɔmɔ

37 Kona, a Davidi wì si Asafu naa wi sefɛnnɛ pe yaga wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, jaŋgo paa pe tunŋgo ki piin yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga pyew, mbe yala ki daga mbaa piin yɛgɛ ŋga na pilige pyew ki ni.
38 Wìla Yedutun pinambyɔ Obɛdi Edɔmu, naa Hosa naa pe sefɛnnɛ nafa taanri ma yiri kɔlɔtaanri poro wɔ, ma pe tɛgɛ yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ.
39 Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ŋga kìla pye wa Gabawɔn ca, wìla saraga wɔfɔ Zadɔki naa wi sefɛnnɛ sanmbala pe tɛgɛ paa tunŋgo piin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ŋga kìla pye wa ki ni,
40 jaŋgo paa saara sogoworo woo wa saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na ki na suyi, pinliwɛ naa yɔnlɔkɔgɔ, ŋga fuun ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan Izirayɛli woolo pe yeri mbaa ki yɔn finli.
41 Hema naa Yedutun poro la pye pe ni, konaa leele mbele fuun pàa wɔ pe ni. Pàa pe mɛrɛ ti yeri, jaŋgo poro mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo, katugu li yinriwɛ tawa pi yɛn kɔsaga fu.
42 Hema naa Yedutun poro pàa pye na mbaanra ti wiin, na weere ti gbɔɔn, konaa na yarigbɔnrɔ sannda ti gbɔɔn na yala yuuro nda pàa pye na koo na Yɛnŋɛlɛ gbogo ti ni. Yedutun wi pinambiile poro pàa pye yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ wele.
43 Ko puŋgo na, a leele pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si kari pe yinrɛ. A Davidi wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go mbe sa duwaw pye wi go woolo pe kan†.

17

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe duwaw Davidi wo naa wi setirige piile pe na (2 Sami 7.1-17)

1 Naa Davidi wìla ka saa cɛn wa wi wunluwɔ go ki ni sanga ŋa ni, pilige ka, a wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan wi pye fɔ: «Wele, mi yɛn ma cɛn wunluwɔ go tiyɔngɔ ni, ŋga pè kan sɛdiri tire ni, ma si

† **16:33 16.33:** Yuuro 96 † **16:34 16.34:** 2 Kuro 5.13; Ɛsidi 3.11; Yuuro 100.5; 107.1; 118.1,29; 136.1; Zhere 33.11
† **16:36 16.34-36:** Yuuro 106.1,47-48 † **16:43 16.43:** 2 Sami 6.19-20

yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wo yɛn ma tɛgɛ paraga go ni.»

2 A Natan wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga fuun maa jate wa ma nawa ki pye, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma ni.»

3 Ɛɛn fɔ, ki yembinɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ lì si para Natan wi ni ma yo fɔ:

4 «Kari ma saga yo na tunmbyee Davidi wi kan fɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa mì yo yɛɛn fɔ: ‹Mboro ma, ma daga mbe go kan mi kan mbe cɛn wa ki ni.

5 Mà jɛn maga lɛ mì Izirayɛli woolo pe yirige wa Ezhipiti tara fɔ ma pan ma gbɔn nala, mi fa cɛn go ni gbɛn. Ɛɛn fɔ, mìla pye na cɛɛn paraga go na toro, mbe yiri cɛnsaga ka ni mbe kari ka ni.

6 Mbanla ta wa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe sɔgɔwɔ pè tanga ma toro laga ŋga fuun na, Izirayɛli woolo teele mbele mìla wɔ paa Izirayɛli, na woolo pe yɛgɛ sinni, wiwiin mìla ki yo wi kan fɔ wi go kan na kan sɛdiri tire ni paa na gbogo wa ki ni?›

7 Koni, kari ma saga yo na tunmbyee Davidi wi kan, fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Muwi mì saa ma lɛ wa yaayoro kɔnrisaga ki ni wa simbaala pe puŋgo na, jaŋgo ma pye Izirayɛli, na woolo wele, pe yɛgɛ sinvɔ†.

8 Laga o laga màa kari, mìla pye ma ni ma kapyegele ke ni fuun ke na. Mɔ̀ɔ juguye pe ni fuun pe purɔ ma pe yirige wa ma yɛgɛ. Mi yaa ma mɛgɛ ki gbɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na mɛgbɔgɔfɛnnɛ mbele laga tara na pe woro ti yɛn.

9 Mi yaa tara kan Izirayɛli na woolo pe yeri. Mi yaa pe gbegele mbe pe tɛgɛ, jaŋgo pe cɛn wa ti ni. Yaraga ka kpɛ se ka fyɛrɛ wa pe na naa. Lepeele pe se ka pe jɔlɔ naa, paa yɛgɛ ŋga na pàa pye naga piin faa we,

10 paa yɛgɛ ŋga na wagati ŋa wì toro faa kìla pye we, a mì kiti kɔnfɛnnɛ tɛgɛ Izirayɛli, na woolo wele, pe go na. Mi yaa ma juguye pe go sogo ma kan. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa setirige piile kan ma yeri.

11 Na ma kusanga wiga ka gbɔn, a ma ku ma taga wa ma tɛlɛye pe na sanga ŋa ni, mi yaa mboro jate ma setirige pyɔ wa wɔ mboo tɛgɛ wunluwɔ pi na ma yɔnlɔ, wi yaa pye mboro yɛɛra pinambyɔ. Mi yaa wi wunluwɔ pi kan yeresaga ni†.

12 Wo wi yaa ka go kan na kan. Mi yaa kaa wunluwɔ pi kan yeresaga ni fɔ sanga pyew†.

13 Mi jate mi yaa ka pye wi to, wi yaa ka pye na pinambyɔ. Mi se kanla kagbaraga ki yaga wi kanŋgɔlɔ, paa yɛgɛ ŋga na ŋa wì keli ma cɛn wunluwɔ pi na ma yɛgɛ mìla ki yaga wi kanŋgɔlɔ we†.

14 Mi yaa kaa tɛgɛ na go woolo poro naa na wunluwɔ tara ti go na fɔ sanga pyew. Wi wunluwɔ pi yaa yeresaga ta fɔ sanga pyew.› »

15 A Natan wì si saa ki sɛnrɛ ti ni fuun konaa ki yariyanra ti ni fuun ti yɛgɛ yo Davidi wi kan.

Davidi wi yɛnrɛwɛ sɛnrɛ (2 Sami 7.18-29)

16 Kona, a wunlunaŋa Davidi wì si kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma yo fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ mi yɛn ambɔ fɔ? Na go woolo pe woro yaraga ka, maga cɛnsaga ŋga ki kan na yeri.

17 E, Yɛnŋɛlɛ, ki cɛn ŋga mà pye makɔ ko sɔɔn yɛgɛ tin bere, fɔ a ma yɛn na para mi ŋa ma tunmbyee, na go woolo pe wagati ŋa wila paan wa lege wi sɛnrɛ na? E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ ma yɛn mala yigi paa mɛgbɔgɔfɔ yɛn.

18 Mi yaa yiŋgi sɛnrɛ yo ma kan naa, mi Davidi, mbe sa wɛ gbɔgɔwɔ mba mà kan mi ŋa ma tunmbyee na yeri po na? Mboro jate mà mi ŋa ma tunmbyee na jɛn.

19 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi ŋa ma tunmbyee, mi yɛn mɔɔ ndanla ko kala na màga kagbɔgɔlɔ ŋgele ke ni fuun ke pye, ma yala ma nandanwa kala li ni, jaŋgo mbɔɔn gbɔgɔwɔ pi naga.

20 Yawe Yɛnŋɛlɛ, lere wo wa woro wa paa ma yɛn. Yɛnŋɛlɛ lo la yɛgɛ woro wa mboro puŋgo na, mbe yala ŋga wè yiri na nuru ki ni.

21 Cɛnlɛ liliin li yɛn laga tara na paa Izirayɛli, ma woolo pe yɛn, Yɛnŋɛlɛ, a mà kari ma saa pe go shɔ mbe pe pye ma woolo? Mà kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ

† **17:7 17.7:** 1 Sami 16.11 † **17:11 17.11:** 2 Sami 7.12; 1 Kuro 22.9 † **17:12 17.12:** 2 Sami 7.13 † **17:13 17.13:** 2 Sami 7.14-15; 2 Korɛn 6.18; Ebu 1.5

fyɛrɛ wogolo pye, mɔ̀ɔ yɛɛ mɛgɛ ki yirige; mɔ̀ɔ woolo pe go shɔ ma pe yirige wa Ezhipiti tara, ma cɛngɛlɛ kele yɛgɛ purɔ ma ke yirige wa pe yɛgɛ.

22 Izirayɛli, ma woolo wele, mà pe pye ma woolo fɔ sanga pyew. Mboro jate Yawe Yɛnŋɛlɛ, a mà pye pe Yɛnŋɛlɛ.

23 «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, koni sɛnrɛ nda mà yo mi ŋa ma tunmbyee na kanŋgɔlɔ konaa na go woolo pe kanŋgɔlɔ, ma ti ki sɛnrɛ ti pye kaselege woro, fɔ sanga pyew. Maga pye ma yala ma sɛnyoro ti ni.

24 Ki yɔn fɔlɔ na mà lɛ, ma ti li pye kaselege wolo, jaŋgo gbɔgɔwɔ mbe pye ma woo fɔ sanga pyew, konaa leele paa ki yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, lo li yɛn Izirayɛli woolo pe Yɛnŋɛlɛ le kaselege.› Ma ti mi Davidi ŋa ma tunmbyee, na setirige ki yeresaga ta ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.

25 E, na Yɛnŋɛlɛ, mboro jate mboro màga naga mi ŋa ma tunmbyee na na, fɔ ma yaa setirige kan na yeri. Ko kì ti mi ŋa ma tunmbyee mì kotogo ta naga yɛnrɛgɛ ŋga ki yɛnri ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.

26 Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ le. Mboro mà yɔn fɔlɔ kɔn mbege kajɛŋgɛ ki pye mi ŋa ma tunmbyee na kan.

27 Koni mà yɛnlɛ ki na mbe duwaw mi ŋa ma tunmbyee na setirige ki na, jaŋgo ki koro wa sanga pyew ma yɛgɛ sɔgɔwɔ; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, na mboro ka duwaw yaraga ŋga na, ko ma duwaw ta fɔ sanga pyew.»

18

Davidi wìla ya tara nda ti woolo pàa pye maa maga pe ni (2 Sami 8.1-14)

1 Ko puŋgo na, a Davidi wì si malaga gbɔn ma ya Filisiti tara fɛnnɛ pe ni, a pè go sogo maa kan. Wìla Gati ca konaa ki kanŋgara na kapire ti shɔ pe yeri.

2 Wìla malaga gbɔn ma ya Mowabu cɛnlɛ woolo pe ni, a pè si go sogo maa kan, na nizara woo wi yeri.

3 Davidi wìla malaga gbɔn ma ya Zoba ca wunlunaŋa Hadadezɛri wi ni, wa Hamati ca ki yeri. Ki sanga wi ni Hadadezɛri wìla pye na kee sa Efirati gbaan yɔn tara ti shɔ mbe cɛn ti go na.

4 Davidi wìla Hadadezɛri wi malaga gbɔnwotoroye waga kele (1 000) yigi, naa shɔn lugufɛnnɛ waga kɔlɔshyɛn (7 000) konaa maliŋgbɔɔnlɔ mbele tɔɔrɔ fɛnnɛ pe waga nafa (20 000) ni. Wìla shɔnye mbele pe maa wotoroye tilele pe cɛnmɛ tɛgɛ wi yɛɛ kan, mɛɛ sanmbala pe ni fuun pe pannda ti kɔɔnlɔ pe na.

5 Kona Siri tara fɛnnɛ mbele pàa pye wa Damasi ca, pè si kari ma saa saga Zoba ca wunlunaŋa Hadadezɛri wi na. A Davidi wì si ya pe ni, ma lere waga nafa ma yiri shyɛn (22 000) wo gbo pe ni.

6 Ko puŋgo na, a Davidi wì si maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye tɛgɛtɛgɛ wa Damasi ca wasege ki lagapyew ki ni, wa Siri tara. A Siri tara fɛnnɛ pè si go sogo maa kan, na nizara woo wi yeri. Laga o laga Davidi wìla malaga gbɔn ma toro, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa cew kan wi yeri ki lara ti woolo pe na.

7 Davidi wìla tɛ tugurɔn sigeyaara nda tìla pye Hadadezɛri wi maliŋgbɔɔnlɔ pe yeri ti shɔ pe yeri ma saa ti tɛgɛ wa Zheruzalɛmu ca.

8 Davidi wìla tuguyɛnrɛ lɛgɛrɛ lɛ wa Tibati ca naa Kuni ca ki ni. Ki cara tìla pye Hadadezɛri wo woro. Wunlunaŋa Salomɔ wìla kaa ki tuguyɛnrɛ ti lɛ ma shɛrigo gbɔgɔ ki jogoyaraga gbegbeŋge ki gbegele, naa tiyagala ke ni konaa tuguyɛnrɛ tunŋgo pyeyaara sannda ti ni†.

9 Naa Hamati ca wunlunaŋa Tohu wìla kaa ki logo ma yo Davidi wìla ya Zoba ca wunlunaŋa Hadadezɛri wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni,

10 a wì suu pinambyɔ Hadoramu wi torogo wa wunlunaŋa Davidi wi yeri ma yo wi saa shari wuu sɔn malaga ŋga wìla gbɔn ma ya Hadadezɛri wi ni ki kala na. Tohu wìla ko pye ma, katugu wo naa Hadadezɛri wi ni pàa pye malaga na. Hadoramu wìla kari tɛ yaara, naa warifuwe yaara konaa tuguyɛnrɛ yaara ti

† **18:8 18.8:** 1 Wunlu 7.40-47; 2 Kuro 4.11-18

cɛnlɛ pyew ta ni Davidi wi kan.
11 A wunlunaŋa Davidi wì sigi yaara
ti kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ma pinlɛ
warifuwe naa tɛ ŋa wìla shɔ cɛngɛlɛ
ŋgele fuun wìla ya ke ni ke yeri; koro
ke yɛn Edɔmu cɛnlɛ woolo naa Mowabu
cɛnlɛ woolo, naa Amɔ cɛnlɛ woolo, naa
Filisiti tara fɛnnɛ konaa Amalɛki setirige
piile wele.
12 Zeruya pinambyɔ Abishayi wìla ya
Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni ma lere waga
kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (18 000) gbo pe ni
wa Kɔ gbunlundɛgɛ ki ni†.
13 A wì si maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye
tɛgɛtɛgɛ wa Edɔmu tara. A Edɔmu cɛnlɛ
woolo pe ni fuun pè si go sogo ma Davidi
wi kan. Laga o laga Davidi wìla malaga
gbɔn ma toro, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa cew kan
wi yeri ki lara ti woolo pe na.

Davidi wi legbɔɔlɔ pe mɛrɛ (2 Sami 8.15-18)

14 Davidi wìla cɛn wunluwɔ pi na
Izirayɛli woolo pe ni fuun pe go na. Wìla
pye na kasinŋge piin konaa na tanri
kaselege na wi woolo pe ni fuun pe go na.
15 Zeruya pinambyɔ Zhowabu wo wìla
pye wi maliŋgbɔɔnlɔ pe to. Ahiludi
pinambyɔ Zhozafati wo wìla pye wun-
luwɔ kagala ke sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ.
16 Ahitubu pinambyɔ Zadɔki wo naa
Abiyatari pinambyɔ Abimelɛki poro pàa
pye saraga wɔfɛnnɛ wele. Shavoha wo
wìla pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ we.
17 Yehoyada pinambyɔ Benaya wo wìla
pye Kɛrɛti† cɛnlɛ woolo naa Pelɛti† cɛnlɛ
woolo pe go na. Davidi wi pinambiile
poro pàa pye wunluwɔ kagala ke yɛgɛ
wɔfɛnnɛ wele.

19

Amɔ cɛnlɛ woolo pàa fɛrɛ wa Davidi wi pitunmbolo pe na (2 Sami 10.1-5)

1 Ko puŋgo na, a Amɔ cɛnlɛ woolo
pe wunlunaŋa Nahashi wì si ku, a wi
pinambyɔ wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi
yɔnlɔ.
2 A Davidi wì sho fɔ: «Mi yaa kajɛŋgɛ
pye Nahashi pinambyɔ Hanuni wi kan,
katugu wi to wìla kajɛŋgɛ pye na kan.»
A Davidi wì si pitunmbolo torogo pe sa
Hanuni wi to kunwɔ pi shari poo kotogo
ki sogo wi na. A Davidi wi tunmbyeele
pè si saa gbɔn wa Hanuni wi na, wa Amɔ
cɛnlɛ woolo pe tara, mboo to wi kunwɔ pi
shari.
3 Ɛɛn fɔ, a Amɔ cɛnlɛ woolo teele pè si
pe tafɔ Hanuni wi pye fɔ: «Maa ki jate
ndɛɛ Davidi wila jaa mbɔɔn to wi gbɔgɔ
ko ki ti wì leele torogo pe pan pɔɔn to wi
kunwɔ pi shari wi le? Ma sigi jɛn mbe yo
wi tunmbyeele pè pan mbe tara ti yanri
mberi wele, mberi kagala ke yewe mbe
ke jɛn, jaŋgo mberi tɔngɔ wi le?»
4 Kona, a Hanuni wì si Davidi wi tun-
mbyeele pe yigi, ma ti a pè pe siyɔɔlɔ pe
kulu pe na, ma pe yaripɔrɔ ti kɔɔnlɔ pe na
wa nandogomɔ fɔ ma pan ma gbɔn wa pe
nanjegele ke na. Ko puŋgo na, a wì si pe
wa, a pè kari.
5 Ŋga kìla pye ki nambala pe na, a leele
pèle si saa ki yɛgɛ yo Davidi wi kan. A wì
si leele torogo ma yo pe sa ki nambala pe
fili wa konɔ, katugu kìla fɛrɛ gbɔrɔ wa pe
na. Wunlunaŋa wìla yo pe sa pe pye fɔ:
«Ye koro wa Zheriko ca fɔ ye siyɔ sire ti
sa yiri, ko puŋgo na, ye si sɔngɔrɔ ye pan
ca.»

Davidi wìla malaga gbɔn ma ya Amɔ cɛnlɛ woolo naa Siri tara fɛnnɛ pe ni (2 Sami 10.6-19)

6 Naa Amɔ cɛnlɛ woolo pàa kaa ki
jɛn ma yo pàa Davidi wi kambɛngɛ pye,
a Hanuni wo naa Amɔ cɛnlɛ woolo pe
ni, pè si warifuwe tɔni nafa ma yiri kɛ
wɔ ma torogo Siri tara fɛnnɛ mbele wa
Mezopotami tara pe yeri, naa mbele wa
Maaka† ca konaa wa Zoba ca pe yeri,
jaŋgo mbe pe malaga gbɔnwotoroye naa
shɔn lugufɛnnɛ pele sara mbe taga pe yɛɛ
na.
7 Pàa malaga gbɔnwotoroye waga nafa
ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (32 000) lɛ sara
na, naa Maaka ca wunlunaŋa wo naa wi

† **18:12 18.12:** Yuuro 60.2 † **18:17 18.17:** Kɛrɛti cɛnlɛ woolo naa Pelɛti cɛnlɛ woolo pàa pye tara ta yɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ, mbele pe ma lɛ sara na. Poro pàa pye na wunluwɔ wi kɔrɔsi. † **19:6 19.6:** 2 Sami 10.6

maliŋgbɔɔnlɔ pe ni. A pè si kari ma saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa Medeba ca ki tanla. A Amɔ cɛnlɛ woolo pè si yiri wa pe cara ti ni, ma saa pe yɛɛ gbogolo ma kari sa malaga ki gbɔn.

8 Naa Davidi wìla kaa ki wogo ki logo, a wì si Zhowabu wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe ni fuun pe torogo pe sa malaga gbɔn pe ni.

9 A Amɔ cɛnlɛ woolo pè si yiri ma saa yere malinjɛ wi na wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na. Wunlumbolo mbele pàa pan mbe pe saga, a poro si saa yere malinjɛ wi na pe yɛ wa wasege ki ni.

10 Naa Zhowabu wìla kaa ki yan wi yaa malaga ki gbɔn kanŋgɔlɔyɔ shyɛn ni, wi juguye pele yɛn wa wi yɛgɛ, pele yɛn wa wi puŋgo na, a wì si Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn kotogofɛnnɛ ma wɛ pele wɔ, mɛɛ yere malinjɛ wi na pe ni, ma yɛgɛ wa Siri tara fɛnnɛ pe yeri.

11 A wì suu nɔsepyɔ lenaŋa Abishayi wi tɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ sanmbala pe go na. A poro si yere malinjɛ wi na mbe to Amɔ cɛnlɛ woolo poro na.

12 A Zhowabu wì si Abishayi wi pye fɔ: «Na maga kaga yan Siri tara fɛnnɛ paa fanŋga taa na na, kona ma pan ma saga na na. Na mi ka sigi yan Amɔ cɛnlɛ woolo paa fanŋga taa ma na, pa mi yaa sa saga ma na.

13 Fanŋga le ma yɛɛ ni, we kotogo ta, we malaga ki gbɔn we tara woolo pe kala na konaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li cara ti kala na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lili nandanwa kala lo pye we kan!»

14 Kona, a Zhowabu wo naa maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pinlɛ wi ni, pè si kari sa to Siri tara fɛnnɛ pe na. A poro si fe pe yɛgɛ.

15 Naa Amɔ cɛnlɛ woolo pàa kaa ki yan Siri tara fɛnnɛ paa fee, a poro fun pè si fe Zhowabu wi nɔsepyɔ lenaŋa Abishayi wi yɛgɛ ma ye wa pe ca ki ni. A Zhowabu wì si sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca.

16 Naa Siri tara fɛnnɛ pàa kaa ki yan Izirayɛli woolo pe ya pe ni, a pè si pitun-mbolo torogo wa Siri tara fɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa Efirati gbaan wi kɛɛ sanŋga ki na pe yeri, pe sa pe gbogolo. Wunlunaŋa Hadadezɛri wi maliŋgbɔɔnlɔ to Shofaki wo wìla pye pe go na.

17 A leele pèle si saa ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo Davidi wi kan. A wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe gbogolo, ma Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri, ma saa gbɔn wa pe tanla, mɛɛ yere malinjɛ wi na mbe malaga gbɔn pe ni. Wìla wi maliŋgbɔɔnlɔ pe yerege malinjɛ wi na mbe to Siri tara fɛnnɛ pe na. A Siri tara fɛnnɛ pè si to pe na.

18 Ɛɛn fɔ pe sila ya Izirayɛli woolo pe ni, mɛɛ fe pe yɛgɛ. Davidi wìla malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ waga kɔlɔshyɛn (7 000) gbo pe ni konaa maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn tɔɔrɔ na pe waga nafa shyɛn (40 000) ni. Wìla pe maliŋgbɔɔnlɔ to Shofaki wi gbo fun.

19 Wunlumbolo mbele pàa go sogo Hadadezɛri wi kan, naa pàa kaa ki yan Izirayɛli woolo pe ya pe ni, a pè si kari ma saa yɛyinŋge lagaja Davidi wi yeri, ma go sogo maa kan. Ko puŋgo na, Siri tara fɛnnɛ pe sila yɛnlɛ mbe sa Amɔ cɛnlɛ woolo pe saga naa malaga na.

20

Zhowabu wìla Araba ca ki shɔ maga ta
(2 Sami 11.1; 12.26-31)

1 Ki yelapanna, wunlumbolo pe maa kee malaga na sanga ŋa ni, naa wìla kaa gbɔn, a Zhowabu wì si keli maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ pele yɛgɛ ma saa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara ti tɔngɔ, mɛɛ kari ma saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa Araba† ca ki tanla maga yɔn tɔn. Ɛɛn fɔ Davidi wo la koro wa Zheruzalɛmu ca. A Zhowabu wì si malaga ki gbɔn ma ya Araba ca woolo pe ni, mɛɛ ca ki tɔngɔ.

2 A Davidi wì si kari ma saa Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa wi wunluwɔ njala li kɔw wa wi go na, ma sigi yan fɔ li yɛn tɛ njala. Li nuguwɔ pìla pye culo nafa ma yiri kɛ. Pàa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro maramara li na. A pè sili kan Davidi wi kan. Davidi wìla yarilɛgɛrɛ koli wa ca ki ni ma kari ti ni.

† **20:1 20.1:** 2 Sami 12.26-29; Araba ca ko kìla pye Amɔ cɛnlɛ woolo pe cagbɔgɔ ye

3 Ca woolo poro na, Davidi wìla pe
koli ma kari pe ni ma saa pe wa kulowo
tunndo na. Pèle la pye na tire walagi,
a pele na sinndɛɛrɛ tɛni, a pele na kɔɔn
gbɔɔnrɔ ni. Pa wìla Amɔ cɛnlɛ woolo
pe cara sannda pyew ti pye ma fun. Ko
puŋgo na, a Davidi wì si sɔngɔrɔ wo naa
wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni wa
Zheruzalɛmu ca.

Izirayɛli woolo pàa ya
Filisiti tara fɛnnɛ pe ni
(2 Sami 21.15-22)

4 Ko puŋgo na, a malaga kà si yiri naa
wa Gezɛri ca Filisiti tara fɛnnɛ pe ni.
Kona, Sibekayi ŋa wìla yiri wa Husha ca
wì si Erefayi setirige pyɔ Sipayi wi gbo. A
Filisiti tara fɛnnɛ pè si go sogo.

5 A malaga kì si kaa yiri naa Filisiti tara
fɛnnɛ pe ni. Kona, a Yayiiri pinambyɔ
Ɛlihana wì si Goliyati wi nɔsepyɔ Lami
ŋa wìla yiri wa Gati ca wi gbo. Njanraga
ŋga kìla pye wi yeri ki gbemɛ pìla pye paa
gbɛrɛ baŋgɔlɔma yɛn†.

6 A malaga kà si kaa yiri naa wa Gati
ca. Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wà la pye
wa titɔnlɔwɔ. Wi kɛyɛn naa wi tɔɔrɔ
yombɛgɛlɛ kaa pye kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni. Ke
ni fuun kàa pye nafa ma yiri tijɛrɛ. Wo
fun wìla pye Arafa setirige pyɔ wo wa.

7 Wìla Izirayɛli woolo pe tifaga, na pe
yinri mbe malaga gbɔn pe ni. Ɛɛn fɔ,
a Davidi wi nɔsepyɔ lenaŋa Shimeya wi
pinambyɔ Zhonatan wì suu gbo.

8 Ki nambala pàa pye Arafa setirige
piile, ma yiri wa Gati ca. Davidi naa wi
tunmbyeele pe ni pàa pe gbo.

21

Davidi wìla ti
a pè Izirayɛli woolo pe jiri
(2 Sami 24.1-9)

1 Pilige ka, a Sɔtanla wì si yiri Izirayɛli
woolo pe kɔrɔgɔ. A wì sigi le wa Davidi
wi nawa ma yo fɔ wi Izirayɛli woolo pe
jiri.

2 Kona, a Davidi wì sigi yo Zhowabu wo
naa Izirayɛli tara teele pe kan fɔ: «Ye yiri
ye sa Izirayɛli woolo pe jiri, mbege lɛ wa
Bɛrisheba ca fɔ sa gbɔn wa Dan ca ki na.
Ye sɔngɔrɔ ye pan yege yɛgɛ yo na kan,
jaŋgo mbe ta mbe pe yɔn ki jɛn.»

3 A Zhowabu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti li woolo pe lɛgɛ pe sa
wɛ lɛgɛsaga cɛnmɛ na. E, wunlunaŋa, na
tafɔ, ki leele mbele pe ni fuun pe woro ma
tunmbyeele wi le? Ɛɛn fɔ, na tafɔ, yiŋgi
na ma nɛɛ jaa mbege kala cɛnlɛ na li pye,
mbe ti Izirayɛli woolo pe kapege pye?»

4 Ɛɛn fɔ, wunlunaŋa wi sɛnrɛ tìla
fanŋga ta Zhowabu wi woro ti na. Kì pye
ma, a Zhowabu wì si yiri ma saa Izirayɛli
tara ti ni fuun ti yanri ma leele pe jiri,
maa sɔngɔrɔ ma pan wa Zheruzalɛmu ca.

5 A Zhowabu wì si pan ma leele mbele
pàa jiri pe yɔn ki naga Davidi wi na.
Izirayɛli woolo nambala mbele pe mbaa
ya malaga gbɔn tokobi ni, pàa pye lere
miliyɔn nuŋgba naa waga cɛnmɛ (1 100
000). Zhuda tara woolo poro la pye lere
waga cɛnmɛ tijɛrɛ na nafa taanri ma yiri
kɛ (470 000).

6 Zhowabu wi sila Levi setirige piile naa
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo poro jiri mbe pe
pinlɛ wa, katugu wunlunaŋa wi tunŋgo
kìla Zhowabu wi mbɛn.

Yɛnŋɛlɛ làa jɔlɔgɔ wa
Izirayɛli woolo pe na
Davidi wi kajɔɔgɔ ki kala na
(2 Sami 24.10-17)

7 Tunŋgo ŋga Davidi wìla pye, kìla
Yɛnŋɛlɛ li mbɛn. A lì si jɔlɔgɔ wa Izirayɛli
woolo pe na.

8 A Davidi wì si Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Kala
na mì pye yɛɛn, kapegbɔgɔ mì pye. Koni
Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma mi ŋa ma tunmbyee
na kajɔɔgɔ ki kala yaga na na, katugu mì
tijinliwɛ fu kala pye.»

9 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para li yɔn
sɛnrɛ yofɔ Gadi wi ni, wo ŋa wìla pye na
yariyanra yaan Davidi wi kan, maa pye
fɔ:

10 «Kari ma saga yo Davidi wi kan, fɔ
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa mì yo yɛɛn fɔ:
‹Mi yɛn na jɔlɔgɔ kagala taanri nari ma
na, ma nuŋgba wele ma wɔ, mi yaa li wa
ma na.› »

11 Kona, a Gadi wì si kari wa Davidi wi
yeri ma saa wi pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ:

† **20:5 20.5:** 1 Sami 17

12 ‹Ki kagala taanri ŋgele, la wele ma
wɔ: Maa jaa fuŋgo mbe to wa ma tara
fɔ sa gbɔn yɛlɛ taanri ni lee, nakoma
ma juguye pe ya ma ni, pe pele gbo ye
ni tokobi ni fɔ sa gbɔn yeŋge taanri,
nakosima Yawe Yɛnŋɛlɛ li ye gbɔn li
tokobi wi ni, li tifɛlɛgɛ yama wa wa tara
ti ni piliye taanri ni? Ki piliye taanri yi
ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi yaa jɔgɔwɔ
pye Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni.› Koni
jatere pye, ma ka yo na kan, mbe saga yo
ŋa wìlan tun wi kan.»

13 A Davidi wì si Gadi wi yɔn sogo ma
yo fɔ: «Na nawa pì piri na na fɔ jɛŋgɛ.
Mbanla yɛɛ le Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kɛɛ lilan
jɔlɔ ko mbɔnrɔ na yeri, katugu li yinriwɛ
taga ki yɛn ma gbɔgɔ. Ɛɛn fɔ, kii daga
mbanla yɛɛ le leele poro kɛɛ.»

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tifɛlɛgɛ
yama wa wa Izirayɛli tara, ma lere waga
nafa taanri ma yiri kɛ (70 000) gbo pe ni.
15 A Yɛnŋɛlɛ lì si mɛrɛgɛ wa torogo
wi sa Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔ. Naa
mɛrɛgɛ wìla kaa na ki tɔnri sanga ŋa
ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yan, mɛɛ li
jatere wi kanŋga jɔlɔgɔ ŋga kìla to ca
ki na ki wogo na. A lì sigi yo mɛrɛgɛ
ŋa wìla pye na jɔgɔwɔ pi piin wi kan
fɔ: «Yere ma. Jɔgɔwɔ pi yerege ma!»
Kìla yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wìla pye
wa Zhebusi cɛnlɛ woolo naŋa Ɔrina wi
yarilire sunsaga ki tanla.
16 Naa Davidi wìla kaa wi yɛgɛ ki yirige
ma wele, a wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ
wi yan wì yere tara to naa naayeri wi
sɔgɔwɔ pi ni, wi tokobi wi ni wi kɛɛ, wùu
kɔw wa wi wofogo ki ni, maa yirige maa
yɛgɛ ki sin wa Zheruzalɛmu ca ki yeri. A
Davidi wo naa Izirayɛli tara lelɛɛlɛ pe ni,
pè si to ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara; pàa
jatere piriwɛn yaripɔrɔ le.
17 A Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ:
«Muwi mì yo pe leele pe jiri. Mi nuŋgba
mì kapege ki pye konaa ma jɔgɔwɔ pi pye.
Ɛɛn fɔ ki leele mbele yiŋgi pè pye? Yawe
Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, ma kɛɛ ki yirige ma
jɔlɔgɔ wa mi naa na go woolo woro na.
Ɛɛn fɔ maga ka jɔlɔgɔ wa ma woolo poro
na.»

Davidi wìla saraga wɔsaga kan Yɛnŋɛlɛ li kan (2 Sami 24.18-25)

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wìla ki yo
Gadi wi kan ma yo wi sa para Davidi
wi ni, fɔ wi kari wa Zhebusi cɛnlɛ woolo
naŋa Ɔrina wi yarilire sunsaga ki ni, wi
sa saraga wɔsaga kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan.
19 Kì pye ma, a Davidi wì si yiri ma kari,
ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo
Gadi wi kan, a wìri yo wi kan ti ni.
20 Naa Ɔrina wìla kaa kanŋga ma wele,
mɛɛ mɛrɛgɛ wi yan. A wo naa wi
pinambiile tijɛrɛ mbele pàa pye wa wi ni,
pè si lara. Kìla yala wìla pye na bile suun.
21 Naa Davidi wìla ka saa gbɔn wa Ɔrina
wi tanla, a Ɔrina wì suu yɛgɛ ki yirige ma
wele, mɛɛ Davidi wi yan. A wì si yiri wa
yarilire sunsaga ki na, ma saa sogo maa
yɛgɛ ki jiile tara Davidi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ
maa gbɔgɔ.
22 A Davidi wì si Ɔrina wi pye fɔ: «Ma
yarilire sunsaga ki pɛrɛ na yeri, jaŋgo
mbe saraga wɔsaga kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kan, jaŋgo tifɛlɛgɛ yama mba pi yɛn
leele pe na, pi kɔ pi laga pe na. Ki pɛrɛ
na yeri ma yala ki penjara yɔn ki ni.»
23 A Ɔrina wì si Davidi wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «Laga ki lɛ. Wunlunaŋa,
na tafɔ, yaraga ŋga kɔɔn ndanla, ma ko
pye. Wele, mi yɛn na tunŋgo pyenɛrɛ ti
kaan ma yeri ti pye saraga sogowogo, naa
yarilire sunkanŋgaga† ki ni, ki pye saraga
ki sogokanŋgirɛ konaa bile wi ni, wi pye
muwɛ saraga. Mi yɛn na ki yaara ti ni
fuun ti kaan ma yeri.»
24 Ɛɛn fɔ, a wunlunaŋa Davidi wì si
Ɔrina wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo,
mila jaa mberi lɔ ma yeri ti sɔnŋgɔ ki
na win, mbege penjara ti kan; katugu
mi se yaraga ŋga ki yɛn ma wogo ka lɛ
mbege wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
Mii penjara wɔ yaraga ŋga na, mi se yɛnlɛ
mbege wɔ saraga sogowogo li yeri.»

† **21:23 21.23:** Yarilire sunkanŋgaga ki ma pye papagapa, pe maga tɛ maga pye ŋgundɔ ŋgundɔ, mbe sigi pɔ nɛrɛ shyɛn na, ti maa ki tilele wa yarilire ti ni, nari suun, nari pire ti woo.

25 A Davidi wì si yarilire sunsaga ki lɔ
Ɔrina wi yeri tɛ pyɔ cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600)
na.
26 A Davidi wì si saraga wɔsaga kan wa
ki laga ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, mɛɛ
saara sogoworo naa nayinmɛ saara wɔ
wa ki na li yeri. A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo
kasɔn ni. Kasɔn kìla yiri wa yɛnŋɛlɛ na,
ma pan ma to saara sogoworo ti ma sogo
saraga wɔsaga ŋga na ki na.
27 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
mɛrɛgɛ wi ni, a wì suu tokobi wi le wa
wi wofogo ki ni.
28 Ki wagati wi ni, naa Davidi wìla kaa
ki yan Yawe Yɛnŋɛlɛ lùu yɛnrɛwɛ pi logo
wa Zhebusi cɛnlɛ woolo naŋa Ɔrina wi
yarilire sunsaga ki na, a wi nɛɛ saara woo
wa ki laga ki na.
29 Ki wagati wi ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ
li cɛnsaga paraga go ŋga Moyisi wìla
gbegele konaa saara sogoworo ti ma
sogo saraga wɔsaga ŋga na, tìla pye wa
Gabawɔn ca Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ki ni.
30 Ɛɛn fɔ, Davidi wi saa ya kari wa ki
saraga wɔsaga ki na mbe sa Yɛnŋɛlɛ li
yewe, katugu wìla fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛrɛgɛ wi tokobi wi yɛgɛ.

22

1 Kona, a Davidi wì sho fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ le, pa li shɛrigo ki yaa
ka pye lagamɛ. Izirayɛli woolo pe saara
sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga
na, pa ki yaa ka pye lagamɛ.»

Davidi wìla shɛrigo gbɔgɔ ki kanyaara ti gbɛgɛlɛ (1 Kuro 29.1-5)

2 Davidi wìla yo fɔ nambanmbala mbele
fuun pàa pye ma cɛn wa Izirayɛli tara,
pe pe ni fuun pe yeri, pe pe gbogolo. A
wì si sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ wɔ pe ni, jaŋgo
sinndɛɛrɛ nda ti yaa ka tɛgɛ mbe Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki kan peri tɛ.
3 Wìla tugurɔn lɛgɛrɛ lagaja fun ma
tɛgɛ, nda pe yaa ka pye pɔndiile mbe
yeyɔnrɔ kɔrɔpiile pe kan pe ni, konaa
mbe ta pye kɔɔrɔ ti gbaseere. Wìla
tuguyɛnrɛ lagaja fun lɛgɛrɛ, a tì lɛgɛ fɔ
pe saa ya mberi taanla mberi nuguwɔ pi
jɛn,
4 konaa sɛdiri tire lɛgɛrɛ ni, nda ti yɔn
ki sila jɛn; katugu Sidɔn ca fɛnnɛ naa Tiri
ca fɛnnɛ pàa pan sɛdiri tire lɛgɛrɛ ni mari
kan Davidi wi yeri.
5 Davidi wìla pye na yuun fɔ: «Na
pinambyɔ Salomɔ wi yɛn pyɔ jɛɛ bere, wii
tara ki tunŋgo ŋga ki pyewe ni. Ma si yala
go ŋga ki yaa kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ki
daga mbe pye go tiyɔngɔ jɛŋgɛ, mbe pye
gbɔgɔwɔ ni, ki mɛgɛ ki yiri tara ti ni fuun
ti ni. Ki kala na, mi yaa yaara ta gbɛgɛlɛ
mbe tɛgɛ wi kan.» Kì pye ma, a Davidi wì
si yarilɛgɛrɛ gbɛgɛlɛ ma tɛgɛ sanni wi sa
ku.

Davidi wìla para Salomɔ wi ni shɛrigo gbɔgɔ ki kanga wogo ki na

6 Kona, a Davidi wì suu pinambyɔ
Salomɔ wi yeri maga yo wi kan, fɔ wi
shɛrigo gbɔgɔ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ li kan.
7 Wìla Salomɔ wi pye fɔ: «Na
pinambyɔ, kìla pye na nawa mbe shɛrigo
gbɔgɔ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li
kan.
8 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na
ni ma yo fɔ: ‹Mà malaga tugbɔɔrɔ lɛgɛrɛ
gbɔn, mà lelɛgɛrɛ gbo. Mà lelɛgɛrɛ gbo
na yɛgɛ sɔgɔwɔ laga tara na, ki kala na,
mboro ma ma yaa shɛrigo gbɔgɔ kan na
kan.
9 Wele, ma yaa ka pinambyɔ se, wi yaa
ka pye yɛyinŋgefɔ. Mi yaa ka yɛyinŋge
kan wi yeri, mboo shɔ wi juguye mbele
pe yɛn maa maga pe yeri. Ki kala na,
pe yaa kaa wi yinri Salomɔ†. Wi yinwege
sanga wi ni, mi yaa yɛyinŋge kan Izirayɛli
woolo pe yeri mbe ti kaŋgbanga ka ka
gbɔn pe na.
10 Wo wi yaa ka go kan na kan. Wi yaa
ka pye na pinambyɔ, mi yaa ka pye wi to.
Mi yaa ka yeresaga kan wi wunluwɔ pi
yeri wa Izirayɛli tara fɔ sanga pyew†.› »
11 A Davidi wì sho naa fɔ: «Koni na
pinambyɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye ma ni,

† **22:9 22.9:** Salomɔ mɛgɛ yerege kì yiri sɛnpyɔ ŋa pe ma yo yɛyinŋge Eburuye sɛnrɛ ti ni wi kɔrɔgɔ. † **22:10 22.7-10:** 2 Sami 7.1-16; 1 Kuro 17.1-14

jaŋgo ma kapyegele ke yɔn ma kan, ma ya ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li go ki kan paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo ma kanŋgɔlɔ we.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagala kɔrɔ jɛnmɛ naa tijinliwɛ kan ma yeri, jaŋgo na liga kɔɔn tɛgɛ wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na, ma ya maa tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li lasiri konɔ li na.
13 Kondɛgɛŋgɛlɛ naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan Moyisi wi yeri Izirayɛli woolo pe kan, na maga ke yigi mbaa tanri ke na, pa ma kagala ke yaa la yɔngɔ. Fanŋga le ma yɛɛ ni, ma kotogo ta, maga ka fyɛ, ma sunndo wiga si ka kɔn ma na†.
14 Mìgi ŋgbanga ma yaara nda gbɛgɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanga wogo ki na ti nda: Tɛ tɔni waga taanri (3 000), naa warifuwe tɔni waga nafa ma yiri kɛ (30 000), naa tuguyɛnrɛ konaa tugurɔn lɛgɛrɛ ni, nda ti se ya jiri mbe jɛn. Mì tire naa sinndɛɛrɛ gbɛgɛlɛ fun. Ma mbe ka ya mbe ta taga ti na.
15 Tunmbyeele lɛgɛrɛ yɛn ma ni, poro yɛn sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ, naa mbele pe maa yaara yanlɛrɛ keregi keregi sinndɛɛrɛ naa tire na, konaa kapyɔ tunŋgo cɛnlɛ pyew ki pyefɛnnɛ pe ni.
16 Tɛ, naa warifuwe, naa tuguyɛnrɛ konaa tugurɔn nda tì gbɛgɛlɛ, ti se ya jiri mberi yɔn jɛn. Yiri ma to tunŋgo ki na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye ma ni.»

17 Ko puŋgo na, a Davidi wì si konɔ kan Izirayɛli tara teele pe yeri ma yo fɔ poo pinambyɔ Salomɔ wi saga.
18 Wìla pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn ye ni. Lo lì yɛyinŋge kan ye yeri ye tara ti kɛɛ ki ni fuun ki na. Mà jɛn leele mbele pàa pye ma cɛn laga tara ti ni faa, lì pe le na kɛɛ. Koni tara woolo sanmbala pe yɛn ma go sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa li woolo pe kan.
19 Koni, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li lagajaa ye kotogo naa ye nawa pi ni fuun pi ni. Ye yiri ye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li laga kpoyi ki kan, jaŋgo ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wo naa yaara nda ti yɛn ma tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan ti lɛ ye pan ti ni wa shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki yaa kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ki ni.»

23

Levi setirige piile pe jinriwɛ naa pe tunndo

1 Davidi wìla lɛ fɔ ma yinwetɔnlɔgɔ ta. A wì suu pinambyɔ Salomɔ wi tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli tara ti go na†.
2 Ko puŋgo na, a wì si Izirayɛli tara teele pe ni fuun, naa saraga wɔfɛnnɛ konaa Levi setirige piile pe gbogolo.
3 A pè si Levi setirige piile pe jiri nuŋgba nuŋgba, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ kɛ pe na konaa pe yɛgɛfɛnnɛ pe ni. Pàa pye lere waga nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (38 000).
4 A Davidi wì sho fɔ lere waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) mbe yiri wa pe ni, mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunndo ti piin, lere waga kɔgɔlɔni (6 000) poro mbe pye kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ naa kiti kɔnfɛnnɛ, lere waga tijɛrɛ (4 000) poro mbe pye yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ,
5 konaa lere waga tijɛrɛ (4 000) ni poro mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni yarigbɔnrɔ nda mì gbegele mbaa li sɔnni ti ni.
6 A Davidi wì si pe walagi ŋgbeleye ŋgbeleye, ma yala Levi wi pinambiile taanri pe ni, Gɛrishɔn sege woolo, naa Kehati sege woolo konaa Merari sege woolo.
7 Gɛrishɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Layedan konaa Shimeyi.
8 Layedan pinambiile pàa pye taanri. Wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Yehiyɛli, mɛɛ Zetamu taga konaa Zhowɛli ni.
9 Shimeyi pinambiile pàa pye taanri: Shelomiti, naa Haziyɛli konaa Aran. Poro mbele poro pàa pye Layedan seye teele wele.
10 Shimeyi wi pinambiile tijɛrɛ pele yɛgɛ la wɛlɛ Yahati, naa Ziza, naa Yehushi konaa Beriya.
11 Yahati wo wìla pye pinambyɔ koŋgbanŋa, a Ziza wo pye shyɛnwoo. Yehushi naa Beriya poro sila pinambiile

† **22:13 22.13:** Dete 31.7-8; Zhozu 1.6-9 † **23:1 23.1:** 1 Wunlu 1.1-40

lɛgɛrɛ se. Ki kala na, pàa pe gbogolo ma pe jiri paa sege nuŋgba yɛn.
12 Kehati pinambiile pàa pye tijɛrɛ, poro la wɛlɛ Amiramu, naa Yizehari, naa Eburɔn konaa Uziyɛli.
13 Amiramu pinambiile poro la wɛlɛ Arɔn konaa Moyisi. Pàa Arɔn wo naa wi pinambiile poro tɛgɛ pe yɛ Yɛnŋɛlɛ kan mbe pye kpoyi fɔ sanga pyew, jaŋgo paa tunŋgo piin wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni, paa wusuna nuwɔ taan wi sori Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa tunŋgo piin li kan konaa mbaa duwaw piin leele pe kan li mɛgɛ ki na fɔ sanga pyew†.
14 Moyisi wo na, wìla pye Yɛnŋɛlɛ li lere. Pàa wi pinambiile pe jiri ma pe pinlɛ Levi cɛnlɛ woolo pe ni.
15 Moyisi pinambiile poro la wɛlɛ Gɛrishɔmu konaa Eliyezɛri.
16 Gɛrishɔmu pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Shebuwɛli.
17 Eliyezɛri wìla se pinambyɔ nuŋgba, wo lawi ŋa Erehabiya. Wi sila pinambiile pele yɛgɛ se naa. Ɛɛn fɔ Erehabiya wo pinambiile poro la lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
18 Yizehari pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Shelomiti.
19 Eburɔn pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Yeriya, wi shyɛn woo wo lawi ŋa Amariya, wi taanri woo wo lawi ŋa Yahaziyɛli, wi tijɛrɛ woo wo lawi ŋa Yekameyamu.
20 Uziyɛli pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Mishe, a Yishiya pye shyɛn woo.
21 Merari pinambiile poro la wɛlɛ Mahali konaa Mushi. Mahali pinambiile poro la wɛlɛ Eleyazari konaa Kishi.
22 Eleyazari wo la ku wi sila pinambiile se. Ɛɛn fɔ sumborombiile wìla se pe yɛɛ na. A pe sefɛnnɛ, Kishi pinambiile wele, pè si pe pɔri pe jɛɛlɛ.
23 Mushi pinambiile pàa pye taanri, poro la wɛlɛ Mahali, naa Edɛri konaa Yeremɔti.
24 Poro mbele poro pàa pye Levi setirige piile wele, ma yala pe seye yi ni konaa pe seye teele pe ni. Pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe jiri ma pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ leele pe jirisanga wi ni. Pàa pe tɛgɛ paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo ki piin, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛfɛnnɛ pe ni.
25 Katugu Davidi wìla yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yɛyinŋge kan li woolo pe yeri; lo jate li yaa cɛn wa Zheruzalɛmu ca fɔ sanga pyew.
26 Kona Levi setirige piile pe se kaa yɔn finliwɛ kɛsu wo naa wi tunŋgo pyeyaara ti tungu la yanri ti ni naa.»
27 Levi setirige piile mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛfɛnnɛ pe ni, pàa pe jiri ma yala Davidi wi sɛnrɛ puŋgo woro ti ni.
28 Pe tunŋgo ko layi ŋga mbaa Arɔn setirige piile pe sari Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunndo ti na. Poro pàa pye na londo to naa yumbiile pe kɔrɔsi, yaara nda fuun tì tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, nari piin kpoyi konaa na Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunndo sannda pyew ti piin†.
29 Buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri, poro pàa pye naa gbegele, naa muwɛ tiyɔɔn mba pe ma pye muwɛ saraga pi ni, naa leve fu wɔn wi ni, naa gato ŋa pe ma wa tugurɔn sikalaga ni wi ni konaa ŋa pe ma fɔ wi ni. Poro pàa pye naa tiwiyaara naa titɔnlɔwɔ taanlayaara ti kɔrɔsi†.
30 Mbe taga wa ko na, pinliwɛ pyew naa yɔnlɔkɔgɔ pyew, paa daga mbaa kee wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbe saa yuuro koo mbaa li sɔnni.
31 Paa daga mbaa saara sogoworo ti sori Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ cɛnpiliye yi ni, naa yevɔnndɔ fɛtiye pe na konaa fɛti piliye yi na; lere yɔn ŋga kìla naga pe na, ma yala lasiri konɔ li ni, ko kila daga mbaa ki tunŋgo ki piin.
32 Poro pàa pye na filisaga paraga go konaa laga kpoyi ki ni ti kɔrɔsi; pe sefɛnnɛ Arɔn setirige piile wele, na pe ka sɛnrɛ nda fuun yo pe kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo wogo ki na, ko pe ma pye.

24

Pàa saraga wɔfɛnnɛ pe walagi ŋgbeleye ŋgbeleye

† **23:13 23.13:** Ɛki 28.1 † **23:28 23.28:** Nɔmbu 3.5-9 † **23:29 23.29:** Levi 24.5-9; Nɔmbu 3.5-9

1 Pàa Arɔn wi setirige piile pe walagi ŋgbeleye ŋgbeleye. Arɔn wi pinambiile poro la wɛlɛ Nadabu, naa Abiyu, naa Eleyazari konaa Itamari.
2 Nadabu naa Abiyu poro la keli ma ku pe to wi na maga ta pe fa pinambiile se. Eleyazari naa Itamari poro pàa pye na saraga wɔgɔtunŋgo ki piin†.
3 Puŋgo na, Davidi wo naa Zadɔki ŋa wìla pye Eleyazari setirige pyɔ wi ni, naa Ahimelɛki ŋa wìla pye Itamari setirige pyɔ wi ni, pè si Arɔn setirige piile pe walagi ŋgbeleye ŋgbeleye ma yala pe tunndo ti ni.
4 Pàa kaa ki yan fɔ sege teele lɛgɛrɛ la pye Eleyazari setirige piile pe ni ma wɛ Itamari setirige piile pe na. Kì pye ma, a pè si Eleyazari setirige piile pe walagi, a pè yiri seye teele kɛ ma yiri kɔgɔlɔni, ma Itamari setirige piile pe walagi, a pè yiri seye teele kɔlɔtaanri†.
5 Pàa pɛtɛ gbɔn ma ki setiriye shyɛn piile pe walagi, katugu mbele pàa daga mbe pye teele wa laga kpoyi ki ni konaa mbele paa daga mbe pye Yɛnŋɛlɛ go ki tunŋgo teele, pèle la yiri wa Eleyazari setirige piile pe ni, a pèle yiri wa Itamari setirige piile pe ni.
6 Levi setirige pyɔ Netaneyɛli wi pinambyɔ Shemaya wo wìla pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ we. Wìla pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ wunlunaŋa wi yɛgɛ na, naa tara ti legbɔɔlɔ, naa saraga wɔfɔ Zadɔki, naa Abiyatari pinambyɔ Ahimelɛki, naa saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe seye teele pe ni fuun pe yɛgɛ na. Kìla pye, na paga Eleyazari setirige pyɔ wa wɔ, pe ma Itamari setirige pyɔ wa wɔ.
7 Lere koŋgbanŋa ŋa pɛtɛ gbɔngɔ kìla wɔ wo lawi ŋa Yehoyaribu; wi shyɛn woo wo lawi ŋa Yedaya;
8 taanri woo wo lawi ŋa Harimu; tijɛrɛ woo wo lawi ŋa Seworimu;
9 kaŋgurugo woo wo lawi ŋa Malikiya; kɔgɔlɔni woo wo lawi ŋa Miyamini;
10 kɔlɔshyɛn woo wo lawi ŋa Hakɔzi; kɔlɔtaanri woo wo lawi ŋa Abiya;
11 kɔlɔjɛrɛ woo wo lawi ŋa Zhozuwe; kɛ woo wo lawi ŋa Shekaniya;
12 kɛ ma yiri nuŋgba woo wo lawi ŋa Eliyashibu; kɛ ma yiri shyɛn woo wo lawi ŋa Yakimu;
13 kɛ ma yiri taanri woo wo lawi ŋa Hupa; kɛ ma yiri tijɛrɛ woo wo lawi ŋa Yeshebeyamu;
14 kɛ ma yiri kaŋgurugo woo wo lawi ŋa Biliga; kɛ ma yiri kɔgɔlɔni woo wo lawi ŋa Imɛri;
15 kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn woo wo lawi ŋa Heziri; kɛ ma yiri kɔlɔtaanri woo wo lawi ŋa Hapizɛzi;
16 kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ woo wo lawi ŋa Petaya; nafa woo wo lawi ŋa Ezekiyɛli;
17 nafa ma yiri nuŋgba woo wo lawi ŋa Yakini; nafa ma yiri shyɛn woo wo lawi ŋa Gamuli;
18 nafa ma yiri taanri woo wo lawi ŋa Delaya; nafa ma yiri tijɛrɛ woo wo lawi ŋa Maaziya.
19 Pa pàa pe walagi walagi yɛɛn ma yo paa tunŋgo piin, janŋgo paa yiin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni mbaa pe tunŋgo ki piin, ma yala pe tɛlɛ Arɔn wi kakɔnndɛgɛlɛ li ni, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wi kan we.

Levi setirige piile sanmbala pe mɛrɛ

20 Levi setirige piile seye teele sanmbala pe mɛrɛ ti nda. Wa Amiramu sege woolo pe ni Shubayɛli wo wìla pye to. Wa Shubayɛli sege woolo pe ni Yedeya wo wìla pye to.
21 Wa Erehabiya sege woolo pe ni, Yishiya wo wìla pye to.
22 Wa Yizehari setirige piile pe ni, Shelomɔti wo wìla pye to. Shelomɔti sege woolo pe ni, Yahati wo wìla pye to.
23 Eburɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yeriya wo wìla pye pinambyɔ koŋgbanŋa; Amariya wo wìla pye shyɛn woo; Yahaziyɛli wo wìla pye taanri woo; Yekameyamu wo wìla pye tijɛrɛ woo.

† **24:2 24.2:** Levi 10.1-2 † **24:4 24.4:** Davidi wìla saraga wɔfɛnnɛ pe walagi, a pè yiri ŋgbeleye nafa ma yiri tijɛrɛ paa Levi setirige piile pe yɛn. Kìla pye, ŋgbelege nuŋgba nuŋgba pyew kìla pye na paan na tunŋgo piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni yapeleye shyɛnzhyɛn pyew naga waa na pe yɛɛ kaan.

24 Uziyɛli pinambyɔ Mishe wi sege
woolo pe ni, Shamiri wo wìla pye to.
25 Mishe wi nɔsepyɔ lenaŋa Yishiya wi
sege woolo pe ni, Zakari wo wìla pye to.
26 Merari wi pinambiile poro la wɛlɛ
Mahali, naa Mushi konaa wi pinambyɔ
Yaaziya wi pinambiile pe ni.
27 Merari wi pinambyɔ Yaaziya wi se-
tirige piile pe mɛrɛ ti nda: Shohamu, naa
Zakuri konaa Ibiri.
28 Mahali setirige ki ni, Eleyazari wo
wìla pye to, wi sila pinambyɔ se.
29 Kishi setirige ki ni, wi pinambyɔ
Yerameyɛli wo wìla pye to.
30 Mushi pinambiile pe mɛrɛ to lari nda:
Mahali, naa Edɛri konaa Yerimɔti. Poro
mbele poro pàa pye Levi setirige piile
wele, ma yala pe tɛlɛye seye yi ni.
31 Poro fun pàa pɛtɛ gbɔn ma pe wɔ paa
pe sefɛnnɛ mbele pàa pye Arɔn setirige
piile pe yɛn. Kìla pye wunlunaŋa Davidi
wo naa Zadɔki pe yɛgɛ na, naa Ahimelɛki,
naa saraga wɔfɛnnɛ pe seye teele konaa
Levi setirige piile pe seye teele pe yɛgɛ na.
Kì pye ma, kala nuŋgba lo làa pye seye yi
ni fuun nuŋgba nuŋgba yi kan, ndɔfɔ wi
sege o, jɔnlɔfɔ wi sege o.

25

Yurukɔɔlɔ pe gbogolomɔ

1 Davidi wo naa shɛrigo gbɔgɔ tunmby-
eele teele pele ni, pàa Asafu setirige piile,
naa Hema setirige piile, konaa Yedutun
setirige piile pele wɔ ma pe tɛgɛ pe yɛ,
a paa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun nari
koo yuuro, na juruye, naa ŋgɔniye konaa
weere† gbɔɔn. Ki tunŋgo pàa ki le mbele
kɛɛ pe mɛrɛ ti nda:
2 Asafu pinambiile pe ni, mbele pàa wɔ
poro la wɛlɛ Zakuri, naa Zhozɛfu, naa
Netaniya konaa Asarela. Pàa pye Asafu
wo pinambiile. Asafu wo wìla pye pe yɛgɛ
sinvɔ. Wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
yuun nari koo yuuro, ma yala wunlunaŋa
wi sɛnyoro ti ni.
3 Yedutun pinambiile pe ni, mbele pàa
wɔ poro la wɛlɛ Gedaliya, naa Zeri, naa
Ezayi, naa Hashabiya, naa Matitiya konaa
Shimeyi. Pàa pye lere kɔgɔlɔni. Pe to
Yedutun wo wìla pye pe yɛgɛ sinvɔ. Wìla
pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun nari koo
yuuro, na ŋgɔni gbɔɔn na Yawe Yɛnŋɛlɛ
li gbogo nali sɔnni.
4 Hema pinambiile pe ni, mbele pàa
wɔ poro la wɛlɛ Bukiya, naa Mataniya,
naa Uziyɛli, naa Shebuwɛli, naa Yerimɔti,
naa Hananiya, naa Hanani, naa Eliy-
ata, naa Gidaliti, naa Oromamiti Ezɛri,
naa Yoshibekasha, naa Maloti, naa Hotiri
konaa Mahaziyɔti.
5 Poro pe ni fuun mbele poro la pye
Hema wi pinambiile. Hema wìla pye
wunlunaŋa wi yariyanra yanfɔ. Wìla pye
na Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti taa nari yuun
wunlunaŋa wi kan, jaŋgo mbaa li yawa
pi gbogo. Pinambiile kɛ ma yiri tijɛrɛ
Yɛnŋɛlɛ làa kan Hema wi yeri konaa
sumborombiile taanri ni.
6 Ki leele mbele pe ni fuun pe to wo
wìla pye na pe yɛgɛ sinni yurukɔgɔ ki na,
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
Weere, naa juruye konaa ŋgɔniye la pye
pe yeri mbaa pe gbɔɔn, a paa pe tunŋgo ki
piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Wunlunaŋa
wo wìla pye na Asafu, naa Yedutun konaa
Hema poro yɛgɛ sinni.
7 Ki yurukɔɔlɔ poro naa pe sefɛnnɛ
sanmbala pe ni, pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔyuuro ti kara mari jɛn jɛŋgɛ nari
koo, pe ni fuun pàa pye lere cɛnmɛ shyɛn
naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɔlɔtaanri (288).
8 Pàa pɛtɛ gbɔn ma pe tunndo ti yɛgɛ
naganaga pe na, lepigile naa legbɔɔlɔ,
nagafɛnnɛ naa fɔrɔgɔfɛnnɛ, pe sila lere
wɔ lere ni.
9 Lere koŋgbanŋa ŋa pɛtɛ gbɔngɔ kìla
wɔ, wo lawi ŋa Zhozɛfu ma yiri wa Asafu
sege ki ni. Wi shyɛn woo wo lawi ŋa
Gedaliya, naa wi sefɛnnɛ nambala konaa
wi pinambiile pe ni. Pàa pye lere kɛ ma
yiri shyɛn.
10 Lere taanri woo wo lawi ŋa Zakuri,
naa wi pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nam-
bala pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.
11 Lere tijɛrɛ woo wo lawi ŋa Yizɛri, naa
wi pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nambala
pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.

† **25:1 25.1:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; 29.25; Ɛsidi 3.10; Nehe 12.27; Yuuro 150.5

12 Lere kaŋgurugo woo wo lawi ŋa
Netaniya, naa wi pinambiile konaa wi
sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ
ma yiri shyɛn.
13 Lere kɔgɔlɔni woo wo lawi ŋa Bukiya,
naa wi pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nam-
bala pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.
14 Lere kɔlɔshyɛn woo wo lawi ŋa
Yeshareyela, naa wi pinambiile konaa wi
sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ
ma yiri shyɛn.
15 Lere kɔlɔtaanri woo wo lawi ŋa
Ezayi, naa wi pinambiile konaa wi
sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ
ma yiri shyɛn.
16 Lere kɔlɔjɛrɛ woo wo lawi ŋa
Mataniya, naa wi pinambiile konaa wi
sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ
ma yiri shyɛn.
17 Lere kɛ woo wo lawi ŋa Shimeyi, naa
wi pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nambala
pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.
18 Lere kɛ ma yiri nuŋgba woo wo lawi
ŋa Azareyɛli, naa wi pinambiile konaa wi
sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ
ma yiri shyɛn.
19 Lere kɛ ma yiri shyɛn woo wo lawi
ŋa Hashabiya, naa wi pinambiile konaa
wi sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere
kɛ ma yiri shyɛn.
20 Lere kɛ ma yiri taanri woo wo lawi
ŋa Shubayɛli, naa wi pinambiile konaa wi
sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ
ma yiri shyɛn.
21 Lere kɛ ma yiri tijɛrɛ woo wo lawi
ŋa Matitiya, naa wi pinambiile konaa wi
sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ
ma yiri shyɛn.
22 Lere kɛ ma yiri kaŋgurugo woo
wo lawi ŋa Yeremɔti, naa wi pinambiile
konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye
lere kɛ ma yiri shyɛn.
23 Lere kɛ ma yiri kɔgɔlɔni woo wo lawi
ŋa Hananiya, naa wi pinambiile konaa wi
sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ
ma yiri shyɛn.
24 Lere kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn woo wo
lawi ŋa Yoshibekasha, naa wi pinambiile
konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye
lere kɛ ma yiri shyɛn.
25 Lere kɛ ma yiri kɔlɔtaanri woo wo
lawi ŋa Hanani, naa wi pinambiile konaa
wi sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere
kɛ ma yiri shyɛn.
26 Lere kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ woo wo lawi
ŋa Maloti, naa wi pinambiile konaa wi
sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ
ma yiri shyɛn.
27 Lere nafa woo wo lawi ŋa Eliyata, naa
wi pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nambala
pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.
28 Lere nafa ma yiri nuŋgba woo wo
lawi ŋa Hotiri, naa wi pinambiile konaa
wi sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere
kɛ ma yiri shyɛn.
29 Lere nafa ma yiri shyɛn woo wo lawi
ŋa Gidaliti, naa wi pinambiile konaa wi
sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ
ma yiri shyɛn.
30 Lere nafa ma yiri taanri woo wo lawi
ŋa Mahaziyɔti, naa wi pinambiile konaa
wi sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere
kɛ ma yiri shyɛn.
31 Lere nafa ma yiri tijɛrɛ woo wo
lawi ŋa Oromati Ezɛri, naa wi pinambiile
konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye
lere kɛ ma yiri shyɛn.

26

Shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ

1 Pàa shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ
kɔrɔsifɛnnɛ pe walagi ŋgbeleye
ŋgbeleye yɛgɛ ŋga na ki ŋga. Wa Kore
wi setirige piile pe ni, Kore wi pinambyɔ
Meshelemiya wìla pye wa, ma yiri wa
Asafu† sege ki ni.
2 Meshelemiya pinambiile pe mɛrɛ to
lari nda: Wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo
lawi ŋa Zakari, wi shyɛn woo wo lawi
ŋa Yediyayɛli, taanri woo wo lawi ŋa
Zebadiya, tijɛrɛ woo wo lawi ŋa Yatiniyɛli,
3 kaŋgurugo woo wo lawi ŋa Elamu,
kɔgɔlɔni woo wo lawi ŋa Yohana,
kɔlɔshyɛn woo wo lawi ŋa Eliyohenayi.
4 Obɛdi Edɔmu pinambiile pe mɛrɛ to
lari nda: Wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo

† **26:1 26.1:** Asafu ŋa wi mɛgɛ kì yeri laga ki laga ŋga ki ni, wi yɛn wi yɛ Asafu ŋa wìla pye yurukɔɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni wi ni.

lawi ŋa Shemaya, wi shyɛn woo wo lawi ŋa Yozabadi, taanri woo wo lawi ŋa Yowa, tijɛrɛ woo wo lawi ŋa Sakari, kaŋgurugo woo wo lawi ŋa Netaneyɛli,
5 kɔgɔlɔni woo wo lawi ŋa Amiyɛli, kɔlɔshyɛn woo wo lawi ŋa Isakari, kɔlɔtaanri woo wo lawi ŋa Pewulitayi; katugu Yɛnŋɛlɛ làa duwaw Obɛdi Edɔmu wi na maga pinambiile pe kan wi yeri†.
6 Obɛdi Edɔmu wi pinambyɔ Shemaya wìla pinambiile pele se; poro pàa pye pe sege ki teele wele, katugu pàa pye nambala kotogofɛnnɛ.
7 Shemaya pinambiile pe mɛrɛ to lari nda: Otini, naa Erefayɛli, naa Obɛdi, naa Elizabadi konaa pe sefɛnnɛ nambala sanmbala mbele pàa pye kotogofɛnnɛ pe ni, Elihu naa Samakiya.
8 Poro pe ni fuun mbele poro la pye Obɛdi Edɔmu wi setirige piile, poro naa pe pinambiile konaa pe sefɛnnɛ pe ni. Pàa pye nambala kotogofɛnnɛ, na pe tunŋgo ki piin fanŋga ni. Pàa pye nambala nafa taanri ma yiri shyɛn.
9 Meshelemiya wi pinambiile naa wi sefɛnnɛ pe ni, pàa pye nambala kotogofɛnnɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri.
10 Hosa ŋa wìla pye Merari setirige pyɔ wìla pinambiile se. Pe ni Shimiri wo wìla pye to, ali mbege ta wo ma wìla pye pinambyɔ koŋgbanŋa we. Wi to wìla wi tɛgɛ sanmbala pe go na.
11 Wi pinambyɔ shyɛn woo wo lawi ŋa Hilikiya, taanri woo wo lawi ŋa Tebaliya, tijɛrɛ woo wo lawi ŋa Zakari. Hosa pinambiile konaa wi sefɛnnɛ pe ni fuun pàa pye lere kɛ ma yiri taanri.
12 Shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ ŋgbeleye, naa ki ŋgbeleye yi teele pe ni, konaa leele sanmbala pe ni pàa pye na pe tunŋgo ki piin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
13 Pàa pɛtɛ gbɔn ma yeyɔnrɔ nda pe yaa la kɔrɔsi ti naganaga pe na ma yala pe seye yi ni, sege kì kologo o, kì gbɔgɔ o, pe sila lere wɔ lere ni.
14 Pɛtɛ gbɔngɔ kìla Shelemiya wi wɔ, jaŋgo wo mbaa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki kɔrɔsi. A pɛtɛ gbɔngɔ kì suu pinambyɔ Zakari ŋa wìla pye wunlunaŋa wi yɛrifɔ jɛnŋɛ wi wɔ, jaŋgo wo mbaa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki kɔrɔsi.
15 Pɛtɛ gbɔngɔ kìla yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeyɔngɔ ki wɔ Obɛdi Edɔmu wo kan wila ki kɔrɔsi. A pè si pɛtɛ gbɔn ma yaara tɛgɛsaga yinrɛ ti kan wi pinambiile poro yeri paa ti kɔrɔsi.
16 Pɛtɛ gbɔngɔ kìla yɔnlɔ tosaga yeyɔngɔ ŋga pe yinri Shalɛki ki wɔ Shupimu naa Hosa poro kan paa ki kɔrɔsi. Shalɛki yeyɔngɔ kìla pye wa tinndi konɔ li yɛsinmɛ na. Yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe cɛnsara tìla pye ma yɛgɛ wa ti yɛɛ yeri.
17 Wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki na, Levi setirige piile kɔgɔlɔni pàa pye na cɛɛn wa naga kɔrɔsi pilige nuŋgba nuŋgba pyew. Leele tijɛrɛ la pye na yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki kɔrɔsi pilige nuŋgba nuŋgba pyew. A leele tijɛrɛ na yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeyɔngɔ ki kɔrɔsi pilige nuŋgba nuŋgba pyew. A leele tijɛrɛ na yaara tɛgɛsaga yinrɛ ti kɔrɔsi, pàa pe walagi shyɛnzhyɛn ma pe tɛgɛ cɛnsara shyɛn ni.
18 Laga nawa yinrɛ to na, wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, leele tijɛrɛ pàa pye na yeyɔngɔ ŋga wa koŋgbɔgɔ kɛɛ yeri ki kɔrɔsi, a leele shyɛn na laga nawa yinrɛ ti kɔrɔsi.
19 Shɛrigo gbɔgɔ yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ ŋgbeleye yo layi yɛɛn. Pàa pe wɔwɔ wa Kore naa Merari setirige piile pe ni.

Levi setirige piile pe tunndo sannda

20 Levi setirige piile poro pele wɛlɛ pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki kɔrɔsi konaa yaara nda tìla tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ti tɛgɛsaga ki ni. Ahiya wìla pye wo wa.
21 Poro pàa pye Layedan wi setirige piile, ma yiri wa Gɛrishɔn setirige ki ni. Pàa pye pe tɛlɛye seye yi teele. Poro la wɛlɛ Yehiyɛli,
22 naa wi pinambiile Zetamu naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Zhowɛli wi ni. Pa pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki

† **26:5 26.4-5:** 2 Sami 6.11; 1 Kuro 13.14

yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki le poro kɛɛ paa ki kɔrɔsi.
23 Amiramu sege woolo, naa Yizehari
sege woolo, naa Eburɔn sege woolo konaa
Uziyɛli sege woolo poro na,
24 Moyisi wi pinambyɔ Gɛrishɔmu wi
setirige pyɔ Shebuwɛli wo wìla pye
yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki kɔrɔsifɛnnɛ pe to.
25 Wi sefɛnnɛ poro la wɛlɛ Eliyezɛri
sege woolo wele. Eliyezɛri pinambyɔ wo
lawi ŋa Erehabiya, Erehabiya pinambyɔ
wo lawi ŋa Ezayi, Ezayi pinambyɔ wo
lawi ŋa Yoramu, Yoramu pinambyɔ wo
lawi ŋa Zikiri, Zikiri pinambyɔ wo lawi
ŋa Shelomiti.
26 Wunlunaŋa Davidi wo naa seye teele
pe ni, naa maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa
pye lere waga keleŋgele (1 000) go na, naa
mbele pàa pye lere cɛnmɛ cɛnmɛ go na
konaa maliŋgbɔɔnlɔ teele pàa yaara nda
tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan, Shelomiti wo naa
wi sefɛnnɛ pe ni, poro pàa pye nari kɔrɔsi.
27 Pàa malaga gbɔn pe juguye pe ni
ma yaara nda koli, pàa ta wɔ wa ti ni
mari tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan mbaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki gbegele ti ni.
28 Samiyɛli ŋa wìla pye na yariyanra
yaan, naa Kishi pinambyɔ Sawuli wi ni,
naa Nɛri pinambyɔ Abinɛri konaa Zeruya
pinambyɔ Zhowabu wi ni, pàa yaara nda
fuun tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan konaa mbele
fuun pàa yaara ta tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan,
Shelomiti naa wi sefɛnnɛ pe ni poro pàa
pye nari kɔrɔsi.

29 Wa Yizehari sege ki ni, Kenaniya naa
wi pinambiile poro pàa pye Izirayɛli tara
ti kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ. Poro pàa pye
fanŋga fɛnnɛ konaa kiti kɔnfɛnnɛ.
30 Wa Eburɔn sege ki ni, Hashabiya
naa wi sefɛnnɛ pe ni, poro mbele pàa
pye nambala kotogofɛnnɛ waga kele naa
cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (1 700), poro pàa pye
na Izirayɛli woolo pe tara nda wa yɔnlɔ
tosaga kɛɛ yeri ti kɔrɔsi, ma wa Zhuridɛn
gbaan wi kɛɛ yeri, na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
tunndo to naa wunlunaŋa wi tunndo ti
yɛgɛ woo.
31 Eburɔn sege woolo pe ni, Yeriya wo
wìla pye pe go na ma yala pe tɛlɛye seye yi
ni. Davidi wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa shyɛn
wolo li ni, a pè si yewe yewe ki sege woolo
konaa pe setirige piile pe wogo ki na; a
pè sigi yan fɔ nambala kotogofɛnnɛ pèle
la pye pe ni wa Yayezɛri ca, wa Galaadi
tara.
32 Yeriya wi sefɛnnɛ pàa pye nam-
bala kotogofɛnnɛ waga shyɛn naa cɛnmɛ
kɔlɔshyɛn (2 700). Pàa pye seye
teele. Wunlunaŋa Davidi wìla pe tɛgɛtɛgɛ
Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa Gadi cɛnlɛ
woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga
woolo pe go na, jaŋgo paa Yɛnŋɛlɛ li
tunndo to naa wunlunaŋa wi tunndo ti
yɛgɛ woo.

27

Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ teele pe gbɛgɛlɛlɔmɔ

1 Izirayɛli woolo mbele pàa pye
seye teele, naa mbele pàa pye teele
maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele (1 000)
go na, naa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ
go na konaa tara ti yɛkeele mbele pàa
pye na wunlunaŋa wi sari maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbeleye yi kagala ke yɛgɛ wɔmɔ pi ni,
pe mɛrɛ ti nda. Ki ŋgbeleye yi ni fuun
nuŋgba nuŋgba yìla pye na tunŋgo piin
yeŋge nuŋgba nuŋgba pyew naga waa
na pe yɛɛ kaan yɛlɛ li ni. Ŋgbelege
nuŋgba nuŋgba pyew kìla pye nambala
waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000).
2 Zabidiyɛli pinambyɔ Yashobeyamu wo
wìla pye ŋgbelege koŋgbanŋga ki go na
yeŋge koŋgbanŋga ki ni. Nambala waga
nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi
ŋgbelege ki ni.
3 Yashobeyamu wìla pye Perɛzi setirige
pyɔ. Wo wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ teele pe
ni fuun pe go na yeŋge koŋgbanŋga ki ni.
4 Dodayi ŋa wìla pye Ahohi ca fɛnnɛ
woo, wo wìla pye ŋgbelege shyɛn wogo
ki go na, yeŋge shyɛn wogo ki ni. Mikilɔti
wo wìla pye ki ŋgbelege ki yɛgɛ sinvɔ.
Nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000)
pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.
5 Maliŋgbɔɔnlɔ to ŋa wìla pye
ŋgbelege taanri wogo ki go na yeŋge
taanri wogo ki ni, wo lawi ŋa saraga
wɔfɛnnɛ to Yehoyada wi pinambyɔ
Benaya we. Nambala waga nafa ma yiri

tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.
6 Ki Benaya wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ nafa ma yiri kɛ poro wa
nuŋgba. Wo wìla pye ki maliŋgbɔɔnlɔ
nafa ma yiri kɛ pe go na. Wi pinambyɔ
Amizadabu wìla pye wi maliŋgbɔɔnlɔ to
wo wa.
7 Maliŋgbɔɔnlɔ to tijɛrɛ woo ŋa wìla
pye yeŋge tijɛrɛ wogo ki ŋgbelege ki
go na, wo lawi ŋa Zhowabu wi nɔsepyɔ
lenaŋa Azayɛli. Wi pinambyɔ Zebadiya
wo wìla taga wi na. Nambala waga nafa
ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi
ŋgbelege ki ni.
8 Maliŋgbɔɔnlɔ to kaŋgurugo woo ŋa
wìla pye yeŋge kaŋgurugo wogo ki
ŋgbelege ki go na, wo lawi ŋa Shamehuti
ŋa wìla yiri wa Yizira ca. Nambala waga
nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi
ŋgbelege ki ni.
9 Maliŋgbɔɔnlɔ to kɔgɔlɔni woo ŋa wìla
pye yeŋge kɔgɔlɔni wogo ki ŋgbelege ki
go na, wo lawi ŋa Ikɛshi pinambyɔ Ira ŋa
wìla yiri wa Tekowa ca. Nambala waga
nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi
ŋgbelege ki ni.
10 Maliŋgbɔɔnlɔ to kɔlɔshyɛn woo
ŋa wìla pye yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki
ŋgbelege ki go na wo, lawi ŋa Pelɔn ca
fɛnnɛ naŋa Helɛzi, ma yiri wa Efirayimu
setirige piile pe ni. Nambala waga nafa
ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi
ŋgbelege ki ni.
11 Maliŋgbɔɔnlɔ to kɔlɔtaanri woo
ŋa wìla pye yeŋge kɔlɔtaanri wogo ki
ŋgbelege ki go na, wo lawi ŋa Husha ca
fɛnnɛ naŋa Sibekayi, ma yiri wa Zera sege
ki ni. Nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ
(24 000) pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.
12 Maliŋgbɔɔnlɔ to kɔlɔjɛrɛ woo ŋa wìla
pye yeŋge kɔlɔjɛrɛ wogo ki ŋgbelege ki
go na, wo lawi ŋa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
naŋa Abiyezɛri, ma yiri wa Anatɔti ca.
Nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000)
pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.
13 Maliŋgbɔɔnlɔ to kɛ woo ŋa wìla pye
yeŋge kɛ wogo ki ŋgbelege ki go na, wo
lawi ŋa Netofa ca fɛnnɛ naŋa Maharayi,
ma yiri wa Zera sege ki ni. Nambala waga
nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi
ŋgbelege ki ni.
14 Maliŋgbɔɔnlɔ to kɛ ma yiri nuŋgba
woo ŋa wìla pye yeŋge kɛ ma yiri nuŋgba
wogo ki ŋgbelege ki go na, wo lawi ŋa
Piratɔn ca fɛnnɛ naŋa Benaya, ma yiri wa
Efirayimu setirige piile pe ni. Nambala
waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye
wa wi ŋgbelege ki ni.
15 Maliŋgbɔɔnlɔ to kɛ ma yiri shyɛn
woo ŋa wìla pye yeŋge kɛ ma yiri shyɛn
wogo ki ŋgbelege ki go na, wo lawi ŋa
Netofa ca fɛnnɛ naŋa Hɛlidayi, ma yiri
wa Otiniyɛli sege ki ni. Nambala waga
nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa
wi ŋgbelege ki ni.

Cɛngɛlɛ teele pe mɛrɛ

16 Izirayɛli cɛngɛlɛ teele pe mɛrɛ ti
nda: Zikiri pinambyɔ Eliyezɛri wo wìla
pye Urubɛn cɛnlɛ woolo pe to. Maaka
pinambyɔ Shefatiya wo wìla pye Simeyɔn
cɛnlɛ woolo pe to.
17 Kemuwɛli pinambyɔ Hashabiya wo
wìla pye Levi setirige piile pe to. Zadɔki
wo wìla pye Arɔn setirige piile pe to.
18 Elihu wo wìla pye Zhuda cɛnlɛ woolo
pe to, wìla pye Davidi wi nɔsepiile nam-
bala wo wa nuŋgba. Mikayɛli pinambyɔ
Omiri wo wìla pye Isakari cɛnlɛ woolo pe
to.
19 Abidiyasi pinambyɔ Yishimayeya wo
wìla pye Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe to.
Aziriyɛli pinambyɔ Yerimɔti wo wìla pye
Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe to.
20 Azaziya pinambyɔ Oze wo wìla pye
Efirayimu cɛnlɛ woolo pe to. Pedaya
pinambyɔ Zhowɛli wo wìla pye Manase
cɛnlɛ li walaga woolo mbele pàa pye wa
yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri pe to.
21 Zakari pinambyɔ Yido wo wìla pye
Manase cɛnlɛ li walaga woolo mbele pàa
pye wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri pe to, wa
Galaadi tara. Abinɛri pinambyɔ Yaasiyɛli
wo wìla pye Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe to.
22 Yerohamu pinambyɔ Azareyɛli wo
wìla pye Dan cɛnlɛ woolo pe to. Poro
mbele poro pàa pye Izirayɛli cɛngɛlɛ ke
teele wele.
23 Mbege lɛ leele mbele pàa ta yɛlɛ
nafa nafa pe na konaa pe puŋgofɛnnɛ

pe ni, Davidi wi sila poro jiri, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ma yo fɔ li yaa ti Izirayɛli woolo pe lɛgɛ paa naayeri wɔnŋgɔlɔ ke yɛn†.

24 Zeruya pinambyɔ Zhowabu wìla Izirayɛli woolo pe jirige ki lɛ naga piin, ɛɛn fɔ wi sila kɔ ki tunŋgo ki na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban Izirayɛli woolo pe ni. Ki kala na, leele pe jinriwɛ yɔn ki sila yɔnlɔgɔ wa wunlunaŋa Davidi wi wagati kapyegele sɛwɛ wi ni†.

Wunlunaŋa Davidi wi yarijɛndɛ ti yɛgɛ wɔfɛnnɛ

25 Adiyɛli pinambyɔ Azimavɛti wo wìla pye wunlunaŋa wi yarijɛndɛ tɛgɛsara ti go na. Yarijɛndɛ nda pàa tɛgɛtɛgɛ wa tara ti ni, naa wa cagbɔrɔ to naa kapire ti ni konaa wa malaga sigecara ti ni, Oziyasi pinambyɔ Zhonatan wo wìla pye ti go na.

26 Kɛrɛ kɔnfɛnnɛ mbele pàa pye na fali wa tara ti ni, Kelubu pinambyɔ Eziri wo wìla pye pe go na.

27 Shimeyi ŋa wìla yiri wa Arama ca wo wìla pye ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti go na. Duvɛn tɛgɛsara nda tìla pye wa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni, Zabidi ŋa wìla yiri wa Shefamu ca wo wìla pye ti go na.

28 Oliviye tire kɛɛrɛ, naa sikomɔri tire kɛɛrɛ nda tìla pye wa yanwira tigiwɛn tara ti ni, Gedɛri ca fɛnnɛ naŋa Baali Hana wo wìla pye ti go na. Yowashi wo wìla pye sinmɛ tɛgɛsara ti go na.

29 Nɛrɛ nda tìla pye wa Sarɔn ca yaayoro kɔnrisara ti ni, Sarɔn ca fɛnnɛ naŋa Shitirayi wo wìla pye ti go na. Adilayi pinambyɔ Shafati wo wìla pye nɛrɛ nda pàa pye na kɔnri wa Sarɔn ca funwa lara falafala ti ni ti go na.

30 Ishimayɛli setirige pyɔ Obili wo wìla pye yɔngɔmɛye pe go na. Meronɔti ca fɛnnɛ naŋa Yedeya wo wìla pye sofilele pe go na.

31 Yazizi ŋa wìla yiri wa Hagari setirige ki ni, wo wìla pye simbaala naa sikaala pe go na. Poro pe ni fuun mbele yɛɛn poro pàa pye wunlunaŋa Davidi wi yarijɛndɛ ti yɛgɛ wɔfɛnnɛ wele.

Wunlunaŋa Davidi wi yɛrifɛnnɛ wele

32 Zhonatan ŋa wìla pye Davidi to wi nɔsepyɔ lenaŋa, wìla pye wunlunaŋa Davidi wi yɛrifɔ. Wìla pye ma jilige fɔ jɛŋgɛ konaa ma pye sɛwɛ jɛnfɔ. Hakimoni pinambyɔ Yehiyɛli wo wìla pye wunlunaŋa wi pinambiile pe nagafɔ.

33 Ahitofɛli wìla pye wunlunaŋa wi yɛrifɔ. Ariki cɛnlɛ woolo naŋa Hushayi wo la pye wunlunaŋa wi wɔnlɔ.

34 Benaya pinambyɔ Yehoyada wo wìla kaa cɛn wa Ahitofɛli wi yɔnlɔ wo naa Abiyatari. Zhowabu wo wìla pye wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe go na.

28

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Davidi wìla yo wi pinambyɔ Salomɔ wi kan shɛrigo gbɔgɔ ki kanga wogo ki na

1 Kona, a Davidi wì si Izirayɛli tara teele pe ni fuun pe gbogolo wa Zheruzalɛmu ca, naa cɛngɛlɛ teele pe ni, naa wunlunaŋa wi tunmbyeele ŋgbeleye teele pe ni, naa maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele (1 000) go na, naa mbele pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ go na pe ni, naa teele mbele pàa pye wunlunaŋa wi yarijɛndɛ konaa wo naa wi pinambiile pe yaayoro ti go na pe ni, naa wunlunaŋa wi go legbɔɔlɔ pe ni, naa maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ konaa leele mbele fuun pàa pye mɛgɛ fɛnnɛ pe ni.

2 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa Davidi wì si yiri ma yere mɛɛ para pe ni, ma yo fɔ: «Na sefɛnnɛ, naa na woolo, ye logo na yeri. Kìla pye na nawa mbe go kan mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tɛgɛ wa ki ni, ki pye we Yɛnŋɛlɛ li tɔɔrɔ tagasaga. Mìla pye nala yɛɛ gbɛgɛlɛ mbege go ki kan.

3 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: ‹Mboro ma, ma yaa go kan na kan, katugu ma yɛn maliŋgbɔɔn, mà leele gbo.›

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lìlan wɔ na to go woolo pe ni fuun pe sɔgɔwɔ, jaŋgo mbe pye Izirayɛli tara ti wunluwɔ fɔ sanga pyew; katugu Zhuda cɛnlɛ lo làa wɔ ma yɛkeere ti kan pe yeri.

† **27:23 27.23:** Zhenɛ 15.5; 22.17; 26.4 † **27:24 27.24:** 2 Sami 24.1-5; 1 Kuro 21.1-14

Wa ki cɛnlɛ li ni, a lì silan to sege ki wɔ,
ko puŋgo na, a kì sili ndanla, a lìlan wɔ
na to wi pinambiile pe sɔgɔwɔ mala tɛgɛ
wunluwɔ Izirayɛli tara ti ni fuun ti go na.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pinambiile lɛgɛrɛ kan
na yeri, ɛɛn fɔ, na pinambiile pe ni fuun
pe ni, na pinambyɔ Salomɔ wo lì wɔ
mboo tɛgɛ wunluwɔ pi na Yawe Yɛnŋɛlɛ
li woolo pe go na, Izirayɛli tara re.
6 «Làa na pye fɔ: ‹Ma pinambyɔ Salomɔ
wo wi yaa kanla go ki kan konaa ki londo
ti ni; katugu mùu wɔ wi pye na pinambyɔ,
mi jate mi yaa pye wi to.
7 Na wiga bala mbanla ŋgasegele koro
naa na kakɔnndɛgɛlɛ ke lɛ mbaa tanri ke
na, paa yɛgɛ ŋga na wila ki piin nala, pa
kona mi yaa yeresaga kan wi wunluwɔ pi
yeri fɔ sanga pyew.› »
8 A Davidi wì sho naa fɔ: «Koni, yoro
Izirayɛli woolo ye ni fuun ye yɛgɛ na,
yoro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ
woolo ye ni fuun, konaa we Yɛnŋɛlɛ na
li yɛn na nuru we yeri li yɛgɛ na, mi yɛn
na ye yɛnri ŋgbanga, fɔ yaa tanri Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na ye
ke yɔn fili, jaŋgo ki tara tiyɔnrɔ nda ti pye
ye woro, yoro puŋgo na yeri yaga kɔrɔgɔ
ye setirige piile pe kan fɔ sanga pyew.
9 «Mboro wo na, na pinambyɔ Salomɔ,
mi ŋa ma to, bala mala Yɛnŋɛlɛ li jɛn maa
li gbogo ma kotogo ki ni fuun ki ni konaa
jatere jɛŋɛ ni. Mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li
maa sɛnwee wi nawa kagala ke cancan.
Li yɛn ma kala na fuun li yɛn wa sɛnwee
wi jatere wi na li jɛn. Na ma kaa li lagajaa,
li mali yɛɛ naga ma na. Ɛɛn fɔ, na maga
laga li na, lo fun li yaa je ma na fɔ sanga
pyew.
10 Koni, ki daga maga jɛn fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn wɔ, jaŋgo ma go kan li kan,
ki pye li gbɔgɔsaga. Ki kala na, fanŋga le
ma yɛɛ ni, ma tunŋgo pye.»

Davidi wìla shɛrigo gbɔgɔ ki kanlɔmɔ pi naga Salomɔ wi na

11 Davidi wìla shɛrigo gbɔgɔ ndɔgɔrɔ
ti kanlɔmɔ po naa ki kanŋgara na yinrɛ
ti kanlɔmɔ pi naga Salomɔ wi na, naa
yarijɛndɛ tɛgɛsaga yumbiile pe ni, naa ki
sanŋgazo yumbiile pe ni, naa go nawa
yumbiile pe ni, konaa yɔn finliwɛ kɛsu wi
yaritɔnŋgɔ ŋga ki yɛn kapere ti kasulugo
pyesaga ki yumbyɔ wi ni.
12 Yaraga ŋga fuun kìla pye wa wi jatere
wi ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ londo
ti wogo na, naa ki kanŋgara na yinrɛ ti ni
fuun ti ni, naa shɛrigo gbɔgɔ ki yarijɛndɛ
tɛgɛsara ti ni, konaa yarijɛndɛ kpoyi ti
tɛgɛsara ti ni, wìla ti ni fuun ti kanlɔmɔ
pi kan Salomɔ wi yeri.
13 Wìla saraga wɔfɛnnɛ naa Levi se-
tirige piile pe ŋgbeleye yi naga wi na,
naa tunŋgo ŋga fuun kila daga mbe pye
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, konaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li go tunŋgo pyeyaara ti ni fuun
ti ni.
14 Yaraga o yaraga ki mbaa gbegele
tɛ ni mbe pye tunŋgo ŋga fuun pye-
yaraga, wìla ki tɛ wi nuguwɔ pi naga
wi na; yaraga o yaraga ki mbaa gbegele
warifuwe ni mbe pye tunŋgo ŋga fuun
pyeyaraga, wìla ki warifuwe wi nuguwɔ
pi naga wi na.
15 Wìla fitanladagaye poro naa pe fi-
tanlaye pe tɛ wi nuguwɔ pi naga, konaa
ma fitanladaga nuŋgba nuŋgba pyew naa
wi fitanlaye pe warifuwe wi nuguwɔ pi
naga, ma yala fitanladagaye pe ni fuun pe
tunŋgo ki ni.
16 Buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri,
pe maa wi teri tabaliye mbele na, tɛ ŋa
wìla daga mbe tɛgɛ mbe pe gbegele wìla
wi nuguwɔ pi naga wi na, ma warifuwe
ŋa wìla daga mbe tɛgɛ mbe warifuwe
tabaliye pe gbegele wi nuguwɔ pi naga†.
17 Kara wɔwangala, naa tasaala, naa
cɔpigile ŋgele kaa daga mbe gbegele
tɛ piiri ni, wìla ti gbegelelɔmɔ pi naga
wi na, naa tɛ wɔjɛŋgɛlɛ ke ni fuun
nuŋgba nuŋgba ke tɛ nuguwɔ pi ni,
konaa warifuwe wɔjɛŋgɛlɛ ke ni fuun
nuŋgba nuŋgba ke warifuwe nuguwɔ pi
ni†.
18 Wusuna nuwɔ taan pe maa wi
sori saraga wɔsaga ŋga na wìla ki
gbegelelɔmɔ pi naga, naa tɛ piiri ŋa wi
mbaa tɛgɛ mbege gbegele wi nuguwɔ
pi ni. Wìla wotoro wi gbegelelɔmɔ pi
naga wi na fun, ko ki yɛn tɛ sherubɛnye

† **28:16 28.16:** Levi 24.5-9 † **28:17 28.17:** Ɛki 27.3

yanlɛɛlɛ mbele pe kanwira tìla pye ma sanga ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tɔn we.
19 A Davidi wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate lìgi kagala ŋgele ke ni fuun ke yɔnlɔgɔ ma ke kan na yeri, jaŋgo tunŋgo ŋga fuun ki daga mbe pye mbe yala ki yaara nda ti cɛnlɔmɔ pi ni, mberi kɔrɔ jɛn.»
20 Kona, a Davidi wì suu pinambyɔ Salomɔ wi pye fɔ: «Fanŋga le ma yɛɛ ni, ma kotogo ta, ma tunŋgo ki pye. Maga ka fyɛ, ma sunndo wiga si ka kɔn ma na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ le, li yaa pye ma ni. Li se laga ma na, li se si je ma na fɔ ma sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki tunŋgo ki ni fuun ki pye ki sa kɔ†.
21 Wele, saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pe ŋgbeleye yi yɛn laga ma ni. Pe yɛn ma gbɛgɛlɛ mbe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunndo ti ni fuun ti pye. Leele pe ni fuun pe yɛn laga ma ni fun, mbele pe yaa ki wɔ pe yɛɛ nawa mbe tunndo ti ni fuun ti pye, poro mbele pe yɛn kapyɔ jɛnfɛnnɛ mbe ya mbe tunŋgo cɛnlɛ pyew ki pye. Tara teele konaa leele pe ni fuun pe yɛn laga, maga ŋga yo, pe yaa ki pye.»

29

Yarikanra nda leele pàa kan mbe shɛrigo gbɔgɔ ki kan

1 Kona, a wunlunaŋa Davidi wì sigi yo janwa wi ni fuun wi kan, ma yo fɔ: «Na pinambyɔ Salomɔ wo nuŋgba Yɛnŋɛlɛ lì wɔ, wi si yɛn pyɔ jɛɛ bere, wii tara ki tunŋgo ŋga ki pyewe ni. Ma si yala tunŋgo ki yɛn ma gbɔgɔ, katugu ki go ŋga ki woro na kanni lere kan, ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Yɛnŋɛlɛ lo go yi.
2 Mìgi ŋgbanga na fanŋga ki ni fuun ki ni, mala Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanyaara ti gbɛgɛlɛ; tunŋgo ŋga ki daga mbe pye tɛ ni ko mbe pye tɛ ni, ŋga ki daga mbe pye warifuwe ni ko mbe pye warifuwe ni, ŋga ki daga mbe pye tuguyɛnrɛ ni ko mbe pye tuguyɛnrɛ ni, ŋga ki daga mbe pye tugurɔn ni ko mbe pye tugurɔn ni, ŋga ki daga mbe pye tire ni ko mbe pye tire ni; ɔnikisi sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ti yɛn wa fun, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro nda pe ma maramara ma yaraga fere ti ni, naa sinndɛɛrɛ nda ti maa yɛngɛlɛ, a ti yɛgɛ cɛnwɛ pì lɛgɛ ta ni, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ti cɛnlɛ pyew ta ni, konaa maribiri sinndɛɛrɛ fire fire lɛgɛrɛ ni†.
3 Mbe taga wa ko na, yarijɛndɛ nda ti yɛn mi jate woro, na tɛ wo naa na warifuwe wi ni, mi yɛn nari kaan na Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanwa wogo ki na, mbe taga nda mì gbɛgɛlɛ makɔ Yɛnŋɛlɛ li go kpoyi ki kanwa wogo ki mɛgɛ ni, katugu na Yɛnŋɛlɛ li go ki kala li yɛn mala ndanla fɔ jɛŋgɛ.
4 Mi yɛn na Ofiri tara tɛ tɔni cɛnmɛ kaan, naa warifuwe piiri tɔni cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ni (250) mboo wo shɛrigo gbɔgɔ mboro ti na mberi tɔn.
5 Tunŋgo ŋga ki daga mbe pye tɛ ni ko mbe pye tɛ ni, ŋga ki daga mbe pye warifuwe ni ko mbe pye warifuwe ni konaa tunndo nda fuun kapyɔ jɛnfɛnnɛ pe daga mbe pye ti ni. Koni, ye ni, ambɔ wila jaa mboo kɛɛ yaraga kan mbe yala wi yɛɛra nandanwa kala li ni konaa wi kotogo ki ni fuun ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo wogo ki na?»

6 Kona, a seye teele, naa Izirayɛli cɛngɛlɛ teele, naa teele mbele pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele (1 000) go na, naa mbele pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ go na, konaa wunlunaŋa wi tunndo teele pe ni, pè si yarikanra kan ma yala pe nandanwa kala li ni.
7 Pàa tɛ tɔni cɛnmɛ naa nafa taanri ma yiri kɛ (170) kan Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanga wogo ki na, naa tɛ pyɔ waga kɛ (10 000) ni, naa warifuwe tɔni cɛnmɛ taanri (300) naa ki puŋgo ni, naa tuguyɛnrɛ tɔni cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) si ni, konaa tugurɔn tɔni waga taanri (3 000) naa ki puŋgo ni.
8 Sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro la pye mbele yeri, a pè si pan mari kan Gɛrishɔn setirige pyɔ Yehiyɛli wi yeri, mberi tɛgɛ

† **28:20 28.20:** 1 Kuro 22.13; Dete 31.7-8; Zhozu 1.6-9 † **29:2 29.2:** 1 Kuro 22.5

wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni.
9 Leele pàa pye na yɔgɔri yarikanra nda
pàa kan ma yala pe nandanwa kala li ni ti
wogo ki kala na, katugu pàa ti kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri pe kotogo ki ni fuun ni, ma
yala pe nandanwa kala li ni. Wunlunaŋa
Davidi wi nawa pìla yinŋgi fun fɔ jɛŋgɛ.

Davidi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

10 Kona, a Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shari janwa wi ni fuun wi yɛgɛ na, ma yo
fɔ:
«Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, we tɛlɛ
Izirayɛli wi Yɛnŋɛlɛ li woo sanga
pyew fɔ tetete.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, gbɔgɔwɔ, naa yawa,
naa tiyɔnwɔ, naa gbɔgɔwɔ yanwa
konaa tegere ti yɛn ma woro;
katugu yaara nda fuun ti yɛn wa naayeri
konaa nda fuun ti yɛn laga tara na,
ti yɛn ma woro.
Wunluwɔ pi yɛn ma woo Yawe Yɛnŋɛlɛ.
Mboro ma yɛn yaraga pyew ki go
na†.
12 Yarijɛndɛ tawa naa gbɔgɔwɔ, pa pi maa
yinrigi wa ma yeri.
Mboro ma yɛn yaraga pyew ki go na.
Fanŋga naa yawa pi yɛn mboro
yeri.
Fanŋga yɛn ma ni mbe lere wi yirige mbe
yeresaga kan wi yeri.
13 Koni we Yɛnŋɛlɛ, we yɛn nɔɔ sɔnni nɔɔ
mɛgɛ ki tiyɔnwɔ pi gbogo.
14 Mi yɛn ambɔ fɔ, na woolo pe yɛn
ambɛnɛ, we si ya wege wɔ we yɛɛ
nawa wege yarikanra nda ti cɛnlɛ
kan ma yeri?
Ti ti ni fuun pa tì yiri wa ma yeri.
Yaara nda wè kan ma yeri, mboro màri
kan we yeri.
15 We yɛn nambanmbala naa torofɛnnɛ
ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ ŋga na
we tɛlɛye pàa pye.
We yinwege piliye laga tara ti na, yi yaa
toro paa yɛgɛ ŋga na yinmɛ ma kaa
toro we, jigi tagasaga woro wa.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, ki yarijɛndɛ
lɛgɛrɛ nda fuun wè gbɛgɛlɛ mbe go
kan ma kan, ki pye ma wogo, ma
mɛgɛ kpoyi ki mɛgɛ ni, pa tì yiri wa
ma yeri.
Yaara ti ni fuun ti yɛn ma woro.
17 E, na Yɛnŋɛlɛ, mìgi jɛn fɔ ma maa
sɛnwee wi nawa jatere wi cancan.
Kasinŋge ko ki yɛn mɔɔ ndanla.
Ki kala na, mìgi yarikanra nda ti ni fuun
ti kan ma yeri nawa jatere jɛnŋɛ ni,
ma yala na nandanwa kala li ni.
Koni mìgi yan fun fɔ ma woolo mbele pe
yɛn laga, pe yɛn na pe yarikanra ti
kaan ma yeri yɔgɔrimɔ ni.
18 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we tɛlɛye Abirahamu,
naa Izaki konaa Izirayɛli pe
Yɛnŋɛlɛ, ma ti ki kapyege ŋga
konaa ki jatere jɛnŋɛ ŋa wi koro
wa ma woolo pe kotogo na sanga
pyew,
ma ti pe jatere wi pye ma na.
19 Sunndo jɛnŋɛ kan na pinambyɔ Salomɔ
wi yeri, jaŋgo wɔɔn ŋgasegele,
naa ma kondɛgɛŋgɛlɛ konaa ma
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi wila tanri
ke na,
jaŋgo go kpoyi ŋga mìgi kanyaara ti
gbɛgɛlɛ, wigi kan.»

Pàa Salomɔ wi tɛgɛ wunluwɔ

20 Kona, a Davidi wì si janwa wi ni fuun
wi pye fɔ: «Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
li sɔnni!» A janwa wi ni fuun wì si Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li sɔn. A pè
si fɔli ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mali gbɔgɔ konaa
wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ.
21 Ki goto pinliwɛ pi ni, a pè si saara,
naa saara sogoworo wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri. Pàa napɛnɛ waga kele (1 000) wɔ
saraga, naa simbapɛnɛ waga kele (1 000)
ni, naa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ waga
kele (1 000) ni, ma pinlɛ duvɛn saara nda
pe ma wo ti ni. Pàa saara lɛgɛrɛ ta yɛgɛ
wɔ nda ti mbaa ya Izirayɛli woolo pe kan
pe ka pe tin.
22 Ki pilige ki ni, a pè si li ma wɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ nayinmɛ gbɔɔ ni.
A pè si Davidi wi pinambyɔ Salomɔ wi
tɛgɛ wunluwɔ pi na naa ki yɔnlɔ shyɛn
wogo na. Pàa sinmɛ kpoyi wo wi na maa
wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wi pye

† **29:11 29.11:** Mati 6.13 † **29:22 29.22:** 1 Wunlu 1; 1 Kuro 23.1.

pe yɛgɛ sinvɔ, ma sinmɛ kpoyi wo Zadɔki
wi na maa wɔ maa tɛgɛ fun saraga wɔfɔ†.
23 A Salomɔ wì si cɛn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ jɔngɔ ki na, ma pye wunluwɔ
wi to Davidi wi yɔnlɔ. Wìla ya wi
wunluwɔ pi ni, fɔ a Izirayɛli woolo pe ni
fuun paa nuru wi yeri†.
24 Tara teele pe ni fuun, naa
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun konaa yɛrɛ
Davidi wi pinambiile sanmbala pe ni fuun
pe ni, pàa go sogo wunlunaŋa Salomɔ wi
kan.
25 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Salomɔ wi yirige
maa gbɔgɔ Izirayɛli woolo pe ni fuun pe
yɛgɛ sɔgɔwɔ. Làa wi wunluwɔ pi kan
gbɔgɔwɔ ni jɛŋgɛ. Wunlunaŋa wo wa sila
cɛn Izirayɛli tara ti go na wi yɛgɛ, ŋa wi
wunluwɔ pìla pye gbɔgɔwɔ ni maa woo
pi bɔ.

Wunlunaŋa Davidi wi kunwɔ

26 Zhese pinambyɔ Davidi wìla cɛn
wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti ni fuun ti
go na.
27 Yɛlɛ nafa shyɛn wìla pye wunluwɔ
pi na Izirayɛli tara ti go na. Wìla yɛlɛ
kɔlɔshyɛn pye wa Eburɔn ca, mɛɛ yɛlɛ
nafa ma yiri kɛ ma yiri taanri pye wa
Zheruzalɛmu ca.
28 Wi lelɛwɛ pìla yɔn, a wì tin yinwege
ki na, ma yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta naa gbɔgɔwɔ
ni. A wì si ku. A wi pinambyɔ Salomɔ wì
si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
29 Wunlunaŋa Davidi wi kapyegele
wele, mbege lɛ ke koŋgbanŋgala ke na,
mbe saga wa puŋgo wogolo ke na, ke yɛn
ma yɔnlɔgɔ wa yariyanra yanfɔ Samiyɛli
wi sɛwɛ wi ni, naa wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ Natan wi sɛwɛ wi ni konaa wa
yariyanra yanfɔ Gadi wi sɛwɛ wi ni.
30 Wi wunluwɔ wagati kagala ke ni
fuun, naa wi kotogo kagala ke ni fuun,
naa kagala ŋgele kè pye wa wo jate
wi yinwege ki ni, naa wa Izirayɛli tara
nakoma wa wunluwɔ tara sannda pyew
ti ni, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ki sɛwɛɛlɛ pe
ni.

† **29:23 29.23:** 1 Wunlu 2.12

Wunlumbolo pe kagala sɛwɛ shyɛn woo ŋa pe yinri
KURONIKI
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Kuroniki sɛwɛ shyɛn woo wi yɛn na para na kee yɛgɛ Izirayɛli tara sɛnlɛrɛ to ni, to nda tì peli wa Kuroniki sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni we. Kagala ŋgele ke yɛn wa wunlumbolo sɛwɛ koŋgbanŋa naa shyɛn woo wi ni koro lɛgɛrɛ Kuroniki sɛwɛ shyɛn woo wi yɛn na sɔngɔrɔ na yuun naa. Ɛɛn fɔ, sɛwɛ wìla yɔnlɔgɔ ma kan Zhufuye mbele pàa yiri wa kulowo pi ni, ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca poro yeri, ki kala na wi sɛnrɛ ti gbɔwɔ yɛn na para Zhuda tara wunluwɔ po wogo na.

Kuroniki sɛwɛ shyɛn woo wi sɛnrɛ tìgi peli Salomɔ wi wunluwɔ po na fɔ ma saa gbɔn wi kunwɔ pi na (1-9). Salomɔ wo pe naga wa wi ni, paa yɛgɛ ŋga na wunluwɔ daga mbe pye. Wìla shɛrigo gbɔgɔ kan wa Zheruzalɛmu ca, ma ti a paa Yɛnŋɛlɛ li gbogo wa ki laga ki ni.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (10-36), cɛngɛlɛ ŋgele kàa pye wa tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri kàa yiri ma je, a wunluwɔ pì kɔn shyɛn. Izirayɛli tara wunluwɔ po la pye wa tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kee yeri, Zhuda tara wunluwɔ po la pye wa tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Izirayɛli tara wunluwɔ woolo pàa puŋgo le Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni. Kì pye ma, pe woro na para poro sɛnrɛ na naa. Ma si yala pè para Zhuda tara wunluwɔ kagala ke sɛnrɛ na ma ke wɔ ke yɛɛ ni. Ezekiyasi naa Zhoziyasi pàa pye leele mbele pàa taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, na leele pe yɛgɛ sinni, a paa Yɛnŋɛlɛ li gbogo. Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, pàa Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔ, ma Zhuda tara woolo pe koli ma kari pe ni kulowo; ko la pye, a yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɔgɔlɔni (586) toro na Zhezu wi fa se. Konaa ki ni fuun, jigi tagasaga jɛnri la koro bere. Wa sɛnrɛ ti kɔsaga, a wunlunaŋa Sirusi wì sigi yo maga naga fɔ Zhuda tara woolo pe mbe ya sɔngɔrɔ mbe kari wa Zheruzalɛmu ca. Wo wìla Babilɔni tara ti shɔ mari ta; kìla pye, a yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ (539) toro na Zhezu wi fa se.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Salomɔ wi wunluwɔ sanga *1–10*
Salomɔ wi wunluwɔ pi lɛsaga *1.1-17*
Wunlunaŋa Salomɔ wìla shɛrigo gbɔgɔ ki kan *2.1–7.10*
Wunlunaŋa Salomɔ wi wunluwɔ pi kɔyɛgɛ sɛnrɛ *7.11–9.31*
Zhuda tara wunlumbolo pe kagala *10–36*
Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ pìla yiri ma je *10.1-19*
Zhuda tara wunlumbolo pe kapyegele ma tagala pe yɛɛ na *11.1–36.10*
Zhuda tara wunluwɔ pi kɔwɔ *36.11-21*
Sirusi wìla Zhufuye pe yaga pè sɔngɔrɔ ma kari pe tara *36.22-23*

SALOMƆ WI WUNLUWƆ SANGA

1–9

Wunlunaŋa Salomɔ
wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri tijinliwɛ ni,
mbe ya mbaa wi woolo
pe yɛgɛ sinni
(1 Wunlu 3.1-15)

1 Davidi wi pinambyɔ Salomɔ wi wunluwɔ pìla yeresaga ta. Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ le, làa pye wi ni maa mɛgɛ ki yirige fɔ jɛŋgɛ.

2 A Salomɔ wì si kaa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yeri. Poro la wɛlɛ maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele fuun pàa pye lere waga keleŋgele (1 000) go na, naa mbele pàa pye lere cɛnmɛ cɛnmɛ go na, naa kiti kɔnfɛnnɛ, konaa Izirayɛli tara teele pe ni, poro mbele pàa pye seye teele wele.

3 A Salomɔ wì si kari janwa wi ni fuun wi ni wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ŋga kìla pye wa Gabawɔn ca ki ni, katugu Yɛnŋɛlɛ li filisaga paraga go ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li

† **1:3 1.3:** Ɛki 36.8-38

tunmbyee Moyisi wìla gbegele wa gbinri
wi ni pa kìla pye wa Gabawɔn ca†.
4 Ɛɛn fɔ Davidi wìla Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi lɛ wa Kiriyati Yeyarimu
ca ma kari wi ni wa Zheruzalɛmu ca, ma
saa wi tɛgɛ wa laga ŋga wìla gbegele wi
kan ki ni, katugu wìla paraga go gbegele
wi kan wa Zheruzalɛmu ca†.
5 Tuguyɛnrɛ saraga wɔsaga ŋga Beza-
leyɛli wìla gbegele kìla pye wa Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki yɛgɛ sɔgɔwɔ fun.
Bezaleyɛli to wo lawi ŋa Uri, Uri to wo
lawi ŋa Huri. Salomɔ wo naa janwa wi ni
pa pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe wa ki laga
ki na†.
6 A Salomɔ wì si lugu wa tuguyɛnrɛ
saraga wɔsaga ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ, wa filisaga paraga go ki ni, ma
saara sogoworo waga kele (1 000) wɔ wa
ki na Yɛnŋɛlɛ li yeri.
7 Ki pilige ki yembinɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ lì
sili yɛɛ naga Salomɔ wi na, maa pye fɔ:
«Yaraga ŋga maa jaa, ki yɛnri na yeri, pa
mi yaa ki kan ma yeri.»
8 A Salomɔ wì si Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogo ma
yo fɔ: «Mà kajɛŋgɛ gbɔgɔ pye na to Davidi
wi kan, konaa màla tɛgɛ wunluwɔ pi na
wa wi yɔnlɔ.
9 Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ mboro ŋa ma yɛn
Yɛnŋɛlɛ, sɛnrɛ nda mà yo na to Davidi wi
kan, ma ti tiri yɛɛ yɔn fili. Mà jɛn màla
tɛgɛ wunluwɔ cɛnlɛ la go na, na li leele
pè lɛgɛ paa taambugɔ ki yɛn†.
10 Ki kala na, ki yaga ma tijinliwɛ naa
kagala kɔrɔ jɛnmɛ kan na yeri, jaŋgo mi
yaa la tanri yɛgɛ ŋga na mbanla ta ki leele
mbele pe go na mbege jɛn, nakoma ambɔ
wi mbe ya mbaa ma woolo mbele pè lɛgɛ
yɛɛn pe yɛgɛ sinni?»
11 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si Salomɔ wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Kì kaa pye ko ki yɛn wa
ma kotogo na, kì kaa pye mɛɛ penjagbɔrɔ
yɛnri na yeri, mɛɛ yarijɛndɛ yɛnri na
yeri, mɛɛ gbɔgɔwɔ yɛnri ma yɛɛ kan, mɛɛ
yɛnri ma panrafɛnnɛ poro mbe ku, ma
yɛrɛ si yɛnri mbe yinwetɔnlɔgɔ ta, ɛɛn fɔ,
kì kaa pye tijinliwɛ naa kagala kɔrɔ jɛnmɛ
mà yɛnri ma yɛɛ kan, jaŋgo na woolo
mbele mɔ̀ɔ tɛgɛ wunluwɔ pe go na, mbe
ya mbaa pe yɛgɛ sinni,
12 wele, tijinliwɛ po naa kagala kɔrɔ
jɛnmɛ pi ni mìri kan ma yeri. Mbe
taga wa ko na, mi yaa penjagbɔrɔ, naa
yarijɛndɛ konaa gbɔgɔwɔ pi kan ma yeri.
Wunlumbolo mbele pè keli ma yiri ma na
wa fa ti cɛnlɛ ta ta, mbele pe yaa ka yiri
ma puŋgo na, wa se ka ti cɛnlɛ ta ta.»
13 Ko puŋgo na, a Salomɔ wì si yiri
wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ŋga kìla pye wa
Gabawɔn ca ki ni, ko ŋga filisaga paraga
go kìla pye wa we, mɛɛ sɔngɔrɔ wa
Zheruzalɛmu ca, ma saa naa wunluwɔ pi
piin Izirayɛli woolo pe go na.

Salomɔ wi penjagbɔrɔ tawa naa wi gbɔgɔwɔ
(1 Wunlu 10.26-29; 2 Kuro 9.25-28)

14 Salomɔ wìla malaga gbɔnwotoroye
naa shɔn lugufɛnnɛ gbogolo wi yɛɛ kan.
Malaga gbɔnwotoroye waga kele naa
cɛnmɛ tijɛrɛ (1 400) konaa shɔn lugufɛnnɛ
waga kɛ ma yiri shyɛn (12 000) pàa pye
wi yeri. Wìla pele tɛgɛtɛgɛ wa cara nda
malaga gbɔnwotoroye pàa pye ti ni konaa
ma pele tɛgɛ wo wunlunaŋa wi yɛɛ tanla
wa Zheruzalɛmu†.
15 Wunlunaŋa wìla ti, a warifuwe wo
naa tɛ wi ni tì lɛgɛ wa Zheruzalɛmu ca
paa sinndɛɛrɛ ti yɛn†, ma ti a sɛdiri tire tì
lɛgɛ wa fun paa yɛgɛ ŋga na sikomɔri tire
ti yɛn ma lɛgɛ wa yanwira tigiwɛn tara ti
ni we.
16 Salomɔ wi shɔnye pàa pye na yinrigi
pe ni wa Ezhipiti tara na paan pe ni†.
Wunlunaŋa wi safari wafɛnnɛ poro pele
wɛlɛ pàa pye na kee ma saa na pe loo
ŋgbeleye ŋgbeleye na paan pe ni. Pe
sɔnŋgɔ kìla pye ma jɛn ma tɛgɛ†.
17 Pàa pye na kee ma saa na malaga
gbɔnwotoroye mbele loo wa Ezhipiti tara
na paan pe ni, wi nuŋgba nuŋgba pyew
wi sɔnŋgɔ kìla pye warifuwe pyɔ cɛnmɛ
kɔgɔlɔni (600), shɔn nuŋgba nuŋgba
pyew wi sɔnŋgɔ kìla pye warifuwe pyɔ
cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150).

† **1:4 1.4:** 2 Sami 6.1-17; 1 Kuro 13.5-14; 15.25–16.1 † **1:5 1.5:** Ɛki 38.1-7 † **1:9 1.9:** Zhenɛ 13.16; 28.14 † **1:14 1.14:** 1 Wunlu 5.6; 10.26-29 † **1:15 1.15:** Dete 17.17; 1 Wunlu 10.27 † **1:16 1.16:** Dete 17.16 † **1:16 1.16:** Pa pàa pye na yinrigi shɔnye pe ni wa Ezhipiti tara naa Silisi tara ti ni na paan pe ni Salomɔ wi kan; 1 Wunlu 10.28.

Safari wafɛnnɛ pàa pye na paan pele ni fun na pe pɛrɛ Hɛti cɛnlɛ woolo konaa Siri tara wunlumbolo pe yeri.

Salomɔ wìla wi yɛɛ gbɛgɛlɛ
mbe shɛrigo gbɔgɔ ki kan
(1 Wunlu 5.15-30; 7.13-14)

18 Salomɔ wìla ki kɔn maga tɛgɛ mbe shɛrigo gbɔgɔ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni konaa mbe wunluwɔ go kan wi yɛɛ kan.

2

1 Salomɔ wìla nambala waga nafa taanri ma yiri kɛ (70 000) wɔ poro mbe pye tuguro lɛfɛnnɛ naa nambala waga nafa tijɛrɛ (80 000) ni, poro mbaa sinndɛɛrɛ tɛni wa yanwiga ki na, konaa nambala waga taanri naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (3 600) ni poro mbe pye tunmbyeele pe kɔrɔsifɛnnɛ.

2 A Salomɔ wì si pitunmbolo torogo wa Tiri ca wunlunaŋa Huramu† wi yeri ma yo fɔ: «Ŋga màa pye na to Davidi wi kan ma sɛdiri tire kan wi yeri, jaŋgo wi ta wi wunluwɔ go kan wi yɛɛ kan, mi yɛn nɔɔ yɛnri maga nuŋgba ki pye na kan fun.

3 Wele, mila jaa mbe go kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li kan, mbege kan li yeri, mbaa wusuna nuwɔ taan sori wa ki ni li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa buru ŋa pe ma kan li yeri wi teri wa sanga pyew, mbaa saara sogoworo woo wa ki ni pinliwɛ naa yɔnlɔkɔgɔ, naa cɛnpiliye yi ni, naa yevɔnndɔ fɛti piliye yi na konaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li fɛti piliye sannya yi na; ki ŋgasegele ke yɛn ma tɛgɛ Izirayɛli woolo pe kan fɔ sanga pyew.

4 Shɛrigo ŋga mila jaa mbe kan ki daga mbe gbɔgɔ, katugu we Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ ma wɛ yarisunndo ti ni fuun ti na.

5 Ɛɛn fɔ, ambɔ wi mbe ya mbe go kan li kan? Kì kaa pye naayeri wo naa wi gbemɛ pi ni fuun ni, wi yɛn ma kologo li na we. Mi yɛn ambɔ fɔ mbe si ya mbe go kan li kan? Ɛɛn fɔ ŋga mbe ya pye koyi ŋga, mbe laga ka kan li kan, paa li gbogo wa ki ni, mbaa wusuna nuwɔ taan sori wa ki ni li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

6 Koni, mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma kapyɔ jɛnfɔ wa torogo laga na kan, ŋa wi ma ya na tɛ tunŋgo ki piin jɛŋgɛ, naa warifuwe, naa tuguyɛnrɛ, naa tugurɔn, naa pariyɛnrɛ, naa ŋganra paara, naa kondoro paara tunŋgo ki ni, konaa yaara yanlɛrɛ keregimɛ tunŋgo pyew ki ni, jaŋgo wila tunŋgo piin ja na kapyɔ jɛnfɛnnɛ mbele laga na yeri laga Zhuda tara konaa laga Zheruzalɛmu ca pe ni, poro mbele na to Davidi wìla wɔ we.

7 Ki yaga ma sɛdiri tire, naa sipirɛsi tire konaa santali† tire torogo na kan mbe yiri wa Liban tara, katugu mìgi jɛn ma yo fɔ ma tunmbyeele pè Liban tara tire ti kɔngɔ ki jɛn. Wele, na tunmbyeele pe yaa la tunŋgo piin ma woolo pe ni ja.

8 Mila jaa pe tire lɛgɛrɛ gbɛgɛlɛ na kan, katugu shɛrigo ŋga mi yaa kan, ki yaa pye mbe gbɔgɔ konaa mbe yɔn.

9 Ma tunmbyeele mbele pe yaa tire ti kɔɔnlɔ mberi jaanri, mi yaa ka pe kan bile tɔni waga kɔgɔlɔni (6 000) ni, naa ɔrizhi tɔni waga tijɛrɛ (4 000) ni, naa duvɛn litiri waga cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ (900 000) ni konaa sinmɛ litiri waga cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ (900 000) ni.»

10 Kì kaa pye ma, a Tiri ca wunlunaŋa Huramu wì si sɛwɛ torogo ma Salomɔ wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pèli ndanla, ko kala kì ti lɔ̀ɔn tɛgɛ wunluwɔ pe go na.»

11 A Huramu wì sho naa fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li woo, lo na lì naayeri wo naa tara ti da; katugu lì pinambyɔ kan Davidi wi yeri, ŋa wi yɛn kajɛnŋɛ, naa jatere jɛnŋɛ fɔ konaa tijinliwɛ fɔ, wo wi yaa shɛrigo gbɔgɔ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan konaa mbe wunluwɔ go kan wi yɛɛ kan.

12 Koni mi yaa naŋa kapyɔ jɛnfɔ naa tijinliwɛ gbɔɔ fɔ wa torogo ma kan, ŋa pe maa yinri Huramu Abi.

13 Wi yɛn Dan cɛnlɛ woolo jɔ wo wa pinambyɔ. Wi to wo yɛn Tiri ca fɛnnɛ woo. Wi yɛn ma tɛ, naa warifuwe, naa tuguyɛnrɛ, naa tugurɔn, naa sinndɛɛrɛ

† **2:2 2.2:** 1 Kuro 14.1. Wa 1 Kuro 14.1konaa 1 Wunlu 5.15Huramu mɛgɛ pège yɔnlɔgɔ Hiramu. † **2:7 2.7:** Sipirɛsi tige naa santali tire tìla pye tire jɛndɛ nda pàa pye na kapyɔ tunndo lɛgɛrɛ gbegele ti ni. Pa santali tire tìla pye na yinrigi wa Ɛndi tara.

konaa tire ti tunŋgo ki jɛn fɔ jɛŋgɛ. Wì pariyɛnrɛ, naa kondoro paara, naa ŋganra paara konaa lɛn jese paara ti gbegewe jɛn. Wì yaara yanlɛrɛ keregimɛ tunŋgo pyew ki jɛn. Na paga tunŋgo o tunŋgo kan wi yeri, wi mbe ya mbe ki ni fuun ki pye. Wi yaa ka saa tunŋgo piin ma yɛɛra kapyɔ jɛnfɛnnɛ, konaa na tafɔ Davidi wi kapyɔ jɛnfɛnnɛ pe ni ja.

14 Koni na tafɔ, bile naa ɔrizhi, naa sinmɛ konaa duvɛn ŋa màa sɛnrɛ yo, ti torogo woro mbele ma tunmbyeele we kan.
15 Woro wo na, we yaa tire nda fuun mà jori ti kala ti kɔn wa Liban tara, mberi pɔpɔ pɔgɔlɔ pɔgɔlɔ, mberi torogo ma kan kɔgɔje wi na, fɔ sa gbɔn wa Zhafa ca. Kona mɛɛ pan mari lɛ lema ma kari ti ni wa Zheruzalɛmu ca.»
16 Salomɔ wìla nambanmbala mbele fuun pàa pye wa Izirayɛli tara pe jiri, poro mbele fuun wi to Davidi wìla keli ma pe jiri faa we. Pàa pye lere waga cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ ma yiri taanri naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (153 600).
17 A wì si lere waga nafa taanri ma yiri kɛ (70 000) wɔ ma poro pye tuguro lɛfɛnnɛ, ma lere waga nafa tijɛrɛ (80 000) wɔ ma poro pye sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ wa yanwira ti na, mɛɛ lere waga taanri naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (3 600) wɔ ma poro pye tunmbyeele pe ni fuun pe kɔrɔsifɛnnɛ, mbe ti paa pe tunŋgo ki piin.

3

Shɛrigo gbɔgɔ ki kanwa sɛnrɛ (1 Wunlu 6.1-38)

1 Kona, a Salomɔ wì sigi lɛ na Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanni wa Zheruzalɛmu ca, wa Moriya† yanwiga ki na, wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga wi to Davidi wi na we, wa laga ŋga Davidi wìla gbɛgɛlɛ wa Zhebusi cɛnlɛ woolo naŋa Ɔrina wi yarilire sunsaga ki na we.
2 Wìla shɛrigo gbɔgɔ kanwa pi lɛ wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo li yeŋge shyɛn wogo ki pilige shyɛn wogo ko na.
3 Salomɔ wìla Yɛnŋɛlɛ li go ki kan yɛgɛ ŋga na ki ŋga: Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kɛ, ma yala pàa pye na titɔnlɔwɔ pi taanla faa yɛgɛ ŋga na ki ni; ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ.
4 Ndɔgɔrɔ nda tìla pye wa go ki yɛgɛ kɛɛ yeri ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ, ma yala shɛrigo gbɔgɔ ki gbemɛ pi ni. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Salomɔ wìla tɛ piiri wo go ki nawa pi ni fuun pi na maa tɔn.
5 Wìla sipirɛsi tire tɛgɛ ma yuŋgbɔgɔ ki nawa mboro ti tɔn, ma tɛ piiri wo ti na mari tɔn, mɛɛ sɛngɛmbanra naa yɔngɔwɔ yanlɛrɛ keregi keregi wa mboro ti na.
6 A wì si sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro maramara go ki na maga fere. Parivay-imu laga ki tɛ piiri wo wawi pàa tɛgɛ maga fere.
7 Wìla tɛ wo go ki lagapyew ki na maga tɔn, ko yɛn fɔ go ki nawa, naa ki tiyagala, naa yeyɔnrɔ shɔnye, naa ki mboro konaa yeyɔnrɔ ti kɔrɔ piile pe ni. A Salomɔ wì si ti, a pe sherubɛnye yanlɛɛlɛ keregi keregi wa mboro ti na.

Lajɛŋgɛ kpoyi ki gbegelemɛ

8 Kona, a Salomɔ wì si lajɛŋgɛ kpoyi ki yumbyɔ wi kan wa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa. Wi titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ, ma yala shɛrigo gbɔgɔ ki gbemɛ pi ni. Wi gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Tɛ piiri tɔni nafa wìla wo yumbyɔ wi nawa mboro ti na mari tɔn†.
9 Tɛ pɔndiile mbele pàa gbegele, pe nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600). Wìla tɛ wo sanŋgazo go lara ti na mari tɔn fun.
10 A wì si sherubɛnye yanlɛɛlɛ shyɛn gbegele wa lajɛŋgɛ kpoyi ki yumbyɔ wi ni, ma tɛ wo pe lagapyew ki na ma pe tɔn.
11 Ma sherubɛnye pe kanwira ti ta tì sanga ma kan ti yɛɛ na, ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Sherubɛn nuŋgba wi kanwiga nuŋgba ki titɔnlɔwɔ pìla pye

† **3:1 3.1:** Moriya yanwiga ko nuŋgba ko ki yɛn Siyɔn yanwiga ye, pa Abirahamu wìla kari wa mbe saa pinambyɔ Izaki wi wɔ saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri; Zhenɛ 22.2. Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga fun wa Davidi wi na; 2 Sami 24.16-17; 1 Kuro 21.15–22.1. † **3:8 3.8:** Ɛki 29.37; 1 Wunlu 6.16,20. Shɛrigo gbɔgɔ ki lajɛŋgɛ kpoyi kìla pye ma gbɔgɔ ma wɛ Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go wogo ki na.

mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ, ma sanga na gbɔɔn go mbogo ki kɛɛ nuŋgba na. Wi kanwiga sanŋga kìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ, ma sanga na gbɔɔn sherubɛn shyɛn woo wi kanwiga ki numaga ki na.

12 Sherubɛn shyɛn woo fun wi kanwiga nuŋgba kìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ, ma sanga na gbɔɔn wa go mbogo ki kɛɛ sanŋga ki na. Wi kanwiga sanŋga fun kìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ, ma sanga na gbɔɔn wa sherubɛn koŋgbanŋa wi kanwiga ki numaga ki na.

13 Ki sherubɛnye pe kanwira mari ta tì sanga ma kan ti yɛɛ na, ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Pàa pye ma yere pe tɔɔrɔ ti na ma yɛgɛ wa wa go nawa pi yeri.

14 A Salomɔ wì si paraga ŋga ki yaa pɔ mbe shɛrigo gbɔgɔ ki nawa pi kɔn shyɛn ki ti ŋganra jese ni, naa kondoro jese, naa jese yɛɛn kpanyi konaa lɛn jese ni, mɛɛ sherubɛnye yanlɛɛlɛ gbegele wa ki na†.

Tuguyɛnrɛ tiyagala koro naa saraga wɔsaga ki ni ti gbegelemɛ
(1 Wunlu 7.15-22)

15 Kona, a Salomɔ wì si ti, a pè tiyagala shyɛn gbegele wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ kɛɛ ki na. Ke yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn. Ke gona tɔnyaara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti yagawa pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ.

16 A wì si ti a pè yɔngɔwɔ gbegele maa taga wa tiyagala ke go na, paa Yɛnŋɛlɛ li yuŋgbɔgɔ woo pi yɛn, ma ti a pè girenadi tige pire yanlɛrɛ cɛnmɛ gbegele mari tondo wa yɔngɔwɔ pi na.

17 Wìla tiyagala ke kan wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ kɛɛ ki na, nuŋgba la pye kalige na, sanna li yɛn kamɛŋgɛ na. A wì si kalige wolo li mɛgɛ taga nali yinri Yakini†, ma kamɛŋgɛ wolo li mɛgɛ taga nali yinri Bowazi.

4

Tuguyɛnrɛ saraga wɔsaga konaa jogoyaraga gbegbeŋge ti gbegelemɛ
(1 Wunlu 7.23-51)

1 Kona, a Salomɔ wì si tuguyɛnrɛ saraga wɔsaga ki gbegele. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ, ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ, ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo†.

2 A wì si tuguyɛnrɛ yan ma jogoyaraga gbegbeŋge ki gbegele. Ki yɛgɛ pyɛlɛwɛ pìla pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo. Ki cɛnlɔmɔ pìla pye kiiri. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ. Mbege yɔn ki maga mbege fili, ki mana li titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo.

3 Wa jogoyaraga gbegbeŋge ki yɔn kɛɛrɛ ki nɔgɔna, pàa napɛnɛ yanlɛɛlɛ gbegele koŋgolo shyɛn maga maga, maga fili. Pàa pe pinlɛ ma pe gbegele nuŋgba jogoyaraga gbegbeŋge ki ni. Mɛtɛrɛ kɔngɔ nuŋgba nuŋgba pyew napɛnɛ kɛ pe ma pye le ki fogo ki ni†.

4 Jogoyaraga gbegbeŋge kìla pye ma tɛgɛ tuguyɛnrɛ napɛnɛ yanlɛɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn na. Taanri la pye ma yɛgɛ wa wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, a taanri yɛgɛ wa wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, a taanri yɛgɛ wa wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, a taanri yɛgɛ wa wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Pe ni fuun pàa pye ma puŋgo wa pe yɛɛ yeri.

5 Ki jogoyaraga ki liriwɛn pìla pye paa kɛndala yɛn. Ki yɔn kɛɛrɛ pàa ki gbegele paa wɔjɛnnɛ wogo yɛn, ma yiri masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ kɔrɔgɔ. Litiri ŋa wi mbaa ya ye wa ki ni wi mbaa waga nafa shyɛn (40 000) yɔn ko tin.

6 Wìla jogoyaara kɛ gbegele naa, ma kaŋgurugo tɛgɛ shɛrigo gbɔgɔ ki kalige kɛɛ ki na, ma kaŋgurugo tɛgɛ ki kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, jaŋgo paa jogo wa ti ni. Yaapire nda pàa pye na saara sogoworo ti wɔmɔ tunŋgo ki piin wa ti ni, pàa pye nari jori wa ti ni. Jogoyaraga gbegbeŋge ko la tɛgɛ saraga wɔfɛnnɛ poro mbaa pe yɛɛ jogo wa ki ni†.

† **3:14 3.14:** Ɛki 25.23-30 † **3:17 3.17:** Yakini mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ wì yeresaga ta. Bowazi mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ fanŋga yɛn wi ni. † **4:1 4.1:** Ɛki 27.1-2. Ki saraga wɔsaga kìla gbɔgɔ ma wɛ Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go wogo ki na. † **4:3 4.3:** Wa 1 Wunlu 7.24laga ki ni, pe yɛn na para kolokɛnti tirige pire yanlɛrɛ sɛnrɛ na, ma si yala laga ki laga ŋga ki ni, pe yɛn na para napɛnɛ yanlɛɛlɛ sɛnrɛ na. † **4:6 4.6:** Ɛki 30.17-21

Shɛrigo gbɔgɔ ki tunŋgo pyeyaara (1 Wunlu 7.40-51)

7 Kona, a wì si ti a pè tɛ fitanladagaye kɛ gbegele ma yala gbegelelɔmɔ mba pìla yɔnlɔgɔ ma naga pi ni, mɛɛ pe tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Pàa kaŋgurugo tɛgɛ kalige kɛɛ ki na, ma kaŋgurugo sanmbala pe tɛgɛ kamɛŋgɛ kɛɛ ki na†.

8 A wì si tabaliye kɛ gbegele ma pe tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Wìla kaŋgurugo tɛgɛ kalige kɛɛ ki na, ma kaŋgurugo tɛgɛ kamɛŋgɛ kɛɛ ki na. Tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi wìla pi leyaara cɛnmɛ gbegele tɛ ni†.

9 A wì si saraga wɔfɛnnɛ pe loŋgo ki gbegele konaa loŋgo gbɔgɔ ki ni. Wìla ki kɔɔrɔ ti gbegele ma tuguyɛnrɛ yan ma wo kɔrɔ piile pe na ma pe tɔn.

10 A wì si jogoyaraga gbegbeŋge ki tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki kalige kɛɛ ki na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ naa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.

11 A Huramu wì si cɔnrɔ koliyaara, naa naŋganra wɔyaara konaa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi leyaara ti gbegele. Kì pye ma, tunŋgo ŋga wunlunaŋa Salomɔ wìla kan Huramu wi yeri wi pye wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo ki ni, a wì si kɔ ki na.

12 Ki yaara to lari nda: Tiyagala shyɛn naa ke gona tɔnyaara shyɛn nda ti mbaa jiile wa ke na ti ni, naa mɛrɛ shyɛn nda ti mbaa gona tɔnyaara ti tɔn wa tiyagala ke go na ti ni,

13 naa girenadi tige pire yanlɛrɛ cɛnmɛ tijɛrɛ (400) nda pe mbaa tondo mɛrɛ shyɛn ti na ti ni. Mɛrɛ ti nuŋgba nuŋgba pyew girenadi tige pire yanlɛrɛ koŋgolo shyɛn kàa pye ti na, mbe tiyagala ke gona tɔnyaara ti tɔn wa tiyagala ke go na,

14 naa wotoroye kɛ pe ni konaa jogoyaara kɛ nda pàa le wa wotoroye pe nawa ti ni,

15 naa jogoyaraga gbegbeŋge ki ni, ko ŋga ki cɛnlɛ làa pye li yɛ we, naa napɛnɛ yanlɛɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn mbele kìla pye ma tɛgɛ pe na pe ni,

16 naa cɔnrɔ koliyaara ti ni, naa naŋganra wɔyaara ti ni konaa kara wɔwangala ke ni. Ki yaara nda fuun Huramu Abi wìla gbegele Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kan, ma yala wunlunaŋa Salomɔ wi sɛnyoro ti ni, wìla ti gbegele tuguyɛnrɛ nda tì wɔlɔgɔ to ta ni.

17 Wunlunaŋa wìla ti a pège tuguyɛnrɛ ti yan wa joro laga ki ni, wa Zhuridɛn gbaan wi funwa laga falafala ki ni, wa Sukɔti naa Zereda cara ti sɔgɔwɔ pi ni.

18 Salomɔ wìla ki yaara ti gbegele, a tì lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ, fɔ pe sila ya mbege tuguyɛnrɛ ti culo yɔn ki jate.

19 Salomɔ wìla ti a pè Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yaara sannda ti gbegele. To tìla pye wusuna nuwɔ taan saraga wɔsaga ŋga kìla gbegele tɛ ni, naa buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi ma tɛgɛ tabaliye mbele na pe ni,

20 naa tɛ piiri fitanladagaye poro naa pe fitanlaye pe ni, poro mbele paa daga mbaa muni wa lajɛŋgɛ kpoyi ki yɛgɛ, mbe yala lasiri konɔ làa ki naga yɛgɛ ŋga na ki ni we,

21 naa pe yarifyɛɛnrɛ ti ni, naa pe fitanlaye, naa pe yɔn yirigeyaara ti ni, tìla gbegele tɛ piiri ni;

22 naa gbeŋgele ke ni, naa leyaara ti ni, naa tasaala pe ni, naa tɛ piiri naŋganra wɔyaara ti ni, naa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa yeyɔngɔ kɔrɔ piile pe ni, poro mbele pe yɛn wa lajɛŋgɛ kpoyi ki yeyɔngɔ ki na we, konaa shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ kɔrɔ piile pe ni. Pàa pe gbegele tɛ ni.

5

1 Tunŋgo ŋga fuun Salomɔ wìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni pa kìla kɔ yɛɛn. Ko puŋgo na, wi to Davidi wìla yaara nda tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan, warifuwe, naa tɛ konaa yaapire ti ni fuun ti ni, a wì siri lɛ ma saa ti tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni†.

Pàa kari yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni (1 Wunlu 8.1-9)

2 Kona, a Salomɔ wì si Izirayɛli tara lelɛɛlɛ, naa cɛngɛlɛ teele pe ni fuun

† **4:7 4.7:** Ɛki 25.31-40. Wa Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki ni, fitanladaga nuŋgba wìla pye wa njegele kɔlɔshyɛn ni, ɛɛn fɔ lagamɛ fitanladagaye kɛ sɛnrɛ tì yo. † **4:8 4.8:** Ɛki 25.23-30 † **5:1 5.1:** 2 Sami 8.11; 1 Kuro 19.11

konaa Izirayɛli seye teele pe gbogolo wa Zheruzalɛmu ca, jaŋgo pe kari wa Davidi ca, ko ŋga pe yinri Siyɔn ca ye, pe sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ†.

3 A Izirayɛli tara woolo pe ni fuun pè si saa pe yɛɛ gbogolo wa wunlunaŋa wi tanla mbe shɛrɛgɛ fɛti wi pye, wo ŋa wi ma pye yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki ni we†.

4 A Izirayɛli tara lelɛɛlɛ pe ni fuun pè si pan. A Levi setirige piile pè si yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ.

5 Pàa yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ, naa filisaga paraga go ki ni konaa yaara nda fuun tìla tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan wa ki ni ti ni. Saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe ni, poro pàa ti lɛ ma kari ti ni.

6 Wunlunaŋa Salomɔ wo naa Izirayɛli woolo mbele fuun pàa gbogolo wa wi tanla pè si yere yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pàa simbaala naa nɛrɛ lɛgɛrɛ wɔ saraga. Tìla lɛgɛ fɔ lere saa ya mberi jiri mberi yɔn jɛn.

7 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ pè si kari Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni ma saa wi tɛgɛ wa wi tɛgɛsaga, wa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa, wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni, fɔ wa sherubɛnye pe kanwira ti nɔgɔ.

8 Sherubɛnye pe kanwira tìla pye ma jaraga wa yɔn finliwɛ kɛsu wi tɛgɛsaga ki go na; tìla pye ma yɔn finliwɛ kɛsu wo naa wi lɛkanŋgagala ke tɔn.

9 Pàa wi lɛkanŋgagala ke pye, a kè tɔnlɔndɔnlɔ fɔ lere ma ya ma koro lege yɔn finliwɛ kɛsu wi ni na ke numagala ke yaan wa laga kpoyi ki yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ɛɛn fɔ lere saa ya koro wa funwa na mbe ke yan. Yɔn finliwɛ kɛsu wìla koro ma tɛgɛ wa ki laga ki na fɔ ma pan ma gbɔn nala.

10 Yaraga ka kpɛ sila pye wa yɔn finliwɛ kɛsu wi ni kaawɔ sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn to cɛ. Moyisi wo wìla ti le wa wi ni wa Horɛbu yanwiga† ki na, sanga ŋa ni Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ le Izirayɛli woolo pe ni, pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara we.

11 Kì pye ma, a saraga wɔfɛnnɛ pè si yiri wa laga kpoyi ki ni, katugu poro saraga wɔfɛnnɛ mbele fuun pàa pye le, pàa pe yɛɛ pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ali ŋgbeleye yan saraga wɔgɔtunŋgo ki pyewagati wi sila gbɔn yi na o.

12 Levi setirige piile mbele fuun pàa pye yurukɔɔlɔ, Asafu, naa Hema, naa Yedutun, naa pe pinambiile konaa pe sefɛnnɛ pe ni, pàa pye ma yere wa saraga wɔsaga ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri lɛn yaripɔrɔ ni pe na, naa weere†, naa juruye konaa ŋgɔniye ni pe kɛɛ. Saraga wɔfɛnnɛ cɛnmɛ naa nafa (120) la pye le pe tanla na mbaanra wiin.

13 Mbaanra winfɛnnɛ, naa yurukɔɔlɔ pe ni, pàa gbogolo ja ma pe magala li wa nuŋgba, na Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo nali sɔnni. Pàa pye na mbaanra ti wiin, na weere ti gbɔɔn konaa yarigbɔnrɔ sannda ti ni, na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni na yuun fɔ:

«Katugu li yɛn jɛnnɛ,
li kagbaraga ki yɛn wa fɔ sanga pyew.»

Ki wagati nuŋgba wi ni, a kambaaga kà si pan ma shɛrigo gbɔgɔ ki yin, Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ye.

14 Saraga wɔfɛnnɛ pe sila ya mbe koro wa go ki ni mbe pe saraga wɔgɔtunŋgo ki pye kambaaga ki kala na; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla pye na Yɛnŋɛlɛ li go ki yinni.

6

1 Kona, a Salomɔ wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo fɔ li yaa cɛn wa diwi gbɔlɔ li ni†.

2 Mì wo na, mì go kan ma kan ki pye ma cɛnsaga, laga ŋga ma yaa cɛn wa ki ni fɔ sanga pyew.»

Salomɔ wìla Yɛnŋɛlɛ li sɔn

3 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si kanŋga ma yɛgɛ wa wa Izirayɛli woolo janwa wi ni fuun wi yeri, ma duwaw pye pe kan. Janwa wi ni fuun wìla yiri ma yere.

† **5:2 5.2:** 2 Sami 6.12-15; 1 Kuro 15.25-28 † **5:3 5.3:** Fɛti ŋa wi sɛnrɛ tì yo laga ki laga ŋga ki ni, wo wi yɛn Gbataala nɔgɔ fɛti we (Levi 23.33-43; Nɔmbu 29.12-38; 1 Wunlu 8.2). † **5:10 5.10:** Horɛbu yanwiga ko nuŋgba ko pàa pye na yinri Sinayi yanwiga. † **5:12 5.12:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 29.25; Ɛsidi 3.10; Nehe 12.27; Yuuro 150.5 † **6:1 6.1:** Fenɛtiri sila pye lajɛŋgɛ kpoyi ki na yanwa mbaa yiin wa ki ni (Ɛki 19.9; 20.21; 1 Wunlu 8.12).

4 A wì sho fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li woo.
Lo jate làa sɛnrɛ nda yo ma yɔn fɔlɔ na lɛ
na to Davidi wi yeri, lìli yɔn fili li yawa pi
fanŋga na. Làa yo fɔ:
5 ‹Maga lɛ pilige ŋga ni mìla na woolo
pe yirige wa Ezhipiti tara ti ni, mi fa ca ka
kpɛ wɔ Izirayɛli cɛngɛlɛ la kpɛ ni, jaŋgo
pe shɛrigo gbɔgɔ kan wa ki ni panla mɛgɛ
ki taga ki na. Mi fa si lere wa kpɛ wɔ
mbe yo wi pye Izirayɛli, na woolo pe yɛgɛ
sinvɔ.
6 Ɛɛn fɔ mìla Zheruzalɛmu ca ki wɔ
mbaa na yɛɛ nari wa ki ni, ma Davidi wi
wɔ wi pye Izirayɛli, na woolo pe go na.›
7 «Ma si yala, na to Davidi wìla ki kɔn
maga tɛgɛ wa wi nawa mbe go kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan.
8 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan to
Davidi wi pye fɔ: ‹Kì kaa pye màga jate
wa ma nawa mbe go kan na kan, ki jatere
wi yɛn ma yɔn.
9 Ɛɛn fɔ mboro ma, ma yaa go ki kan
na kan. Ma pinambyɔ, wo ŋa wi yɛn ma
yɛɛra pisee, wo wi yaa ka go ki kan na
kan†.›
10 «Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn
fɔlɔ na kɔn, lìli pye mali yɔn fili. A mì
kaa yiri ma cɛn wa na to Davidi wi yɔnlɔ,
ma cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli woolo pe
go na, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
ki yo we. Mìgi go ki kan Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan.
11 Yɔn finliwɛ kɛsu, wo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma tɛgɛ wa wi
ni, mùu tɛgɛ wa ki ni; ko yɔn finliwɛ po
làa le Izirayɛli woolo pe ni.»

Wunlunaŋa Salomɔ wi yɛnrɛwɛ sɛnrɛ
(1 Wunlu 8.22-53)

12 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa Salomɔ
wì si yiri ma yere wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li saraga wɔsaga ki yɛgɛ, ma yɛgɛ wa
Izirayɛli woolo janwa wi yeri, maa kɛyɛn
yi yirige wa naayeri mbe Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
13 Katugu Salomɔ wìla yeresaga ka
gbegele maga yagara tuguyɛnrɛ ni, maga
tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ loŋgo ki nando-
gomɔ. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn
naa kɔngɔ, ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ
nuŋgba naa kɔngɔ. A wì si saa lugu wa
ki na ma kanŋguuro kan, ma yɛgɛ wa
Izirayɛli woolo janwa wi yeri, maa kɛyɛn
yi yirige wa naayeri
14 ma yo fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa
yɛnŋɛlɛ na, nakoma laga tara na paa ma
yɛn. Ma tunmbyeele mbele pe maa tanri
na yala ma nandanwa kala li ni pe kotogo
ki ni fuun ni, ma ma koro yɔn finliwɛ na
pe ni konaa na kajɛŋgɛ piin pe kan.
15 Kì pye ma, yɔn fɔlɔ na màa lɛ ma
tunmbyee, na to Davidi wi yeri, màga
kala li pye. Sɛnrɛ nda mboro jate màa yo,
màri tanga mari yɔn fili nala ma yawa pi
fanŋga na.
16 «Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ, yɔn fɔlɔ sanna na màa lɛ ma
tunmbyee, na to Davidi wi yeri, li pye
mali yɔn fili. Màa wi pye fɔ: ‹Ma setirige
piile wa yaa kaa taa wa pe ni mbaa cɛɛn
wunluwɔ pi na na yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga
pyew Izirayɛli woolo pe go na. Ko yaa
pye ma, na pe kaa pe tangalɔmɔ pi kɔrɔsi,
mbaa tanri la yala na lasiri wi ni, paa yɛgɛ
ŋga na mboro jate mɔ̀ɔ yinwege ki pye na
yɛgɛ sɔgɔwɔ we†.›
17 «Ki kala na, koni Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, yɔn fɔlɔ na màa
lɛ ma tunmbyee, na to Davidi wi yeri, li
pye mali yɔn fili.
18 «Ɛɛn fɔ kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li
mbe pan mbe cɛn laga tara ti na sɛnwee
wi ni okɛ? Wele ali yɛrɛ naayeri wo naa
wi gbemɛ pi ni fuun pì kologo ma na, si
ka logo go ŋga mì kan ma kan ko.
19 Konaa ki ni fuun, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na
Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma mi ŋa ma tun-
mbyee na yɛnrɛwɛ pi logo, mala yɛnrɛwɛ
gbɔɔ pi logo. Mi ŋa ma tunmbyee, gbelege
ŋga mila gbele nɔɔ yɛnri, maga logo.
20 Ki yaga maa ki go ŋga ki kɔrɔsi yɔnlɔ
naa yembinɛ, katugu mboro jate màa ki
yo ki laga ŋga ki wogo na ma yo fɔ: ‹Pa
mi yaa lanla yɛɛ nari laga ki laga ŋga ki
ni.› Mi ŋa ma tunmbyee, yɛnrɛwɛ mba
mila yɛnri laga ki laga ŋga ki ni, pi logo†.

† **6:9 6.4-9:** 2 Sami 7.1-13; 1 Kuro 17.1-12 † **6:16 6.16:** 2 Wunlu 2.4 † **6:20 6.20:** Dete 12.11

21 Mi ŋa ma tunmbyee konaa Izirayɛli,
ma woolo pe ni, na waga pan mbe yɛgɛ
wa laga ki laga ŋga ki yeri mbɔɔn yɛnri,
maga yaga ma we yɛnrɛwɛ pi logo. Ee,
mbɔɔn ta wa ma cɛnsaga ki ni wa naayeri,
ma we yɛnrɛwɛ pi logo, ma we kapere ti
kala yaga we na.
22 «Na lere wa ka kapege pye wi lewee
yɛnlɛ wa na, na paga wi ŋgbanga mbe
yo wi pan wi wugu ki wogo ki na wa ma
saraga wɔsaga ki yɛgɛ sɔgɔwɔ, laga ki go
ŋga ki ni,
23 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, maga kala
li logo, mali yɛgɛ wɔ, mɔɔ tunmbyeele pe
kiti wi kɔn, ma kapere pyefɔ wi le jɔlɔgɔ
mbe yala wi kapyege ki ni, mbe tanga kan
ŋa wì sin wi yeri mbe yala wi yɛn ma sin
yɛgɛ ŋga na ki ni†.
24 «Na ma woolo, Izirayɛli woolo wele,
paga kari malaga na, a pe juguye pè ya
pe ni, katugu pè kapege pye ma na, na
paga sɔngɔrɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ, mbe
pan mbɔɔn gbɔgɔ, mbɔɔn yɛnri, na paga
ma yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri laga ki go ŋga ki
ni,
25 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, ma logo
pe yeri, mɔɔ woolo, Izirayɛli woolo pe
kapere ti kala yaga pe na. Tara nda màa
kan pe yeri konaa pe tɛlɛye pe yeri, ma
sɔngɔrɔ ma pan pe ni wa ti ni.
26 «Na tisaga wegele ke ka ka tɔn wa
naayeri mbe ti tisaga ki ka kaa paan naa,
katugu ma woolo pè kapege pye ma na,
na paga ma yɛnri laga ki laga ŋga ki
ni, mbɔɔn gbɔgɔ konaa mbe pe kapere ti
yaga, mbe pan ma kɔrɔgɔ, katugu mà pe
jɔlɔ ma kɔ,
27 kona mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, ma
logo pe yeri, mɔɔ tunmbyeele, Izirayɛli
woolo pe kapere ti kala yaga pe na. Pe
daga mbaa tanri konɔ jɛnnɛ na na, mali
naga pe na. Ma tisaga ki yaga ki pan laga
tara ti ni, to nda màa kan ma woolo pe
yeri we.
28 «Na fuŋgo ka ka to wa tara ti ni, na
tifɛlɛgɛ yama ka ka to wa tara ti ni, na
yarilire tiga kaa waga mbaa fɔnri yere na,
na gbatɔ wo naa kambɛɛrɛ ti ni tiga ka
pan mbe yarilire ti jɔgɔ, na juguye paga
ka pan mbe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan
wa ma woolo pe tara, wa pe cara nda pè
malaga sigemboro kan mari maga ti tanla
mbe pe yɔn tɔn, na jɔlɔgɔ cɛnlɛ pyew
konaa yama cɛnlɛ pyew ka ka to pe na,
29 na lere o lere ka kɔɔn yɛnri, mbɔɔn
yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri, nakoma na ma
woolo, Izirayɛli woolo wele, pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba paga ŋga kì pe nawa pi
tanga konaa pe tege ki ni ti jɛn mberi
yaga, na paga pe kɛyɛn yi yirige mbe wa
wa ki go ŋga ki yeri mbɔɔn yɛnri,
30 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na wa ma
cɛnsaga ki ni, ma logo pe yeri, ma pe
kapere ti kala yaga pe na, ma lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi sara ma yala wi kapyege
ki ni, katugu mà lere nuŋgba nuŋgba
pyew wi nawa kala li jɛn; katugu mboro
ma sɛnwee wi nawa kala li jɛn.
31 Ki ka pye ma, pe yaa la fyɛ ma
yɛgɛ konaa mbaa tanri ma koŋgolo ke na
wagati ŋa fuun pe yaa pye laga tara ti ni
wi ni, to nda màa kan we tɛlɛye pe yeri
we.
32 «Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, nam-
banŋa ŋa wi woro Izirayɛli tara woo, ma
woolo wo wa, na wiga ka yiri taleere ta
ni mbe pan ma mɛgbɔgɔ ki kala na, naa
ma fanŋga konaa ma yawa pi kala na, na
wiga ka pan mbɔɔn yɛnri laga ki go ŋga
ki ni,
33 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, wa ma
cɛnsaga ki ni, ma logo ki nambanŋa wi
yeri, ma ŋga fuun wi yɛnri ma yeri ki pye
wi kan, jaŋgo dunruya woolo pe ni fuun
pɔɔn mɛgɛ ki jɛn paa fyɛ ma yɛgɛ, paa
yɛgɛ ŋga na Izirayɛli, ma woolo pe yɛn.
Ko pe yaa ki jɛn mbe yo go ŋga mì kan ki
yɛn mboro wogo.
34 «Na ma woolo paga ka yiri mbe sa
malaga gbɔn pe juguye pe ni, mbe yala
konɔ na ma yaa ka kan pe yeri li ni, na
paga yɛgɛ wa wa ca ŋga mà wɔ konaa
go ŋga mì kan ma mɛgɛ ni ki yeri mbɔɔn
yɛnri,

† **6:23 6.23:** Kìla pye, pe ka baga lere wa na mbe yo wì kapege, na yaraga ka si ta wa mbege naga fɔ ki fɔ wi yɛn kapege pyefɔ nakoma wi yɛn ma sin, pe ma ti ki fɔ wi ma pan wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, mbe pan mbe wugu mbe daŋga sɛnrɛ yo mbe wa wi yɛɛ na ki wogo ki na. Salomɔ wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, laa piin laa yala ki wogo ki ni (1 Wunlu 8.31-32).

35 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, wa ma
cɛnsaga ki ni, ma pe yɛnrɛwɛ naa pe
yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo, ma yere pe kala li
na.
36 «Na Izirayɛli woolo paga kapege pye
ma na, katugu lere wo wa woro wa ŋa
wila kapege pye. Na maga nawa ŋgban
pe ni, mbe pe le pe juguye pe kɛɛ, na pe
juguye paga pe koli mbe kari pe ni kulowo
ni tara ta ni, taleere nakoma tara nda ti
yɛn tɔɔn ta ni,
37 pè pe koli ma kari pe ni tara nda ni,
mbe pe ta wa ti ni, na paga pe jatere wi
kanŋga mbe sɔngɔrɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ,
na paga ma yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri wa tara
nda pè pe koli ma kari wa ti ni, mbe yo
fɔ: ‹Wè kapege pye, ma jɔgɔwɔ pye, ma
kambasinŋge pye,›
38 mbe pe ta wa tara nda pe yɛn wa
kulowo pi ni ti ni, to nda pè pe koli ma
kari pe ni wa, na paga sɔngɔrɔ mbe pan
ma kɔrɔgɔ pe kotogo ki ni fuun ki ni
konaa pe nawa pi ni fuun pi ni, mbe yɛgɛ
wa wa tara nda màa kan pe tɛlɛye pe yeri
ti yeri, naa wa ca ŋga mà wɔ ki yeri konaa
go ŋga mì kan ma mɛgɛ ni ki yeri,
39 kona mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, wa
ma cɛnsaga ki ni, ma pe yɛnrɛwɛ naa pe
yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo, ma yere pe kala li
ni. Mɔɔ woolo pe kapere nda pè pye ma
na ti kala yaga pe na.
40 «Koni, na Yɛnŋɛlɛ, ma yɛngɛlɛ ke
yɛngɛ ma nuŋgbolo jan, yɛnrɛwɛ mba
mɔ̀ɔ yɛnri laga ki laga ŋga ki ni, maa logo!
41 Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ,
yiri ma pan ma cɛn laga laga ŋga
ki yɛn ma wogosaga ki ni.
Ta paan mboro naa ma yɔn finliwɛ kɛsu
wi ni,
wo ŋa ma yawa pi maa pi yɛɛ nari wa we.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ, ki yaga
ma saraga wɔfɛnnɛ pe shɔwɔ pi ta,
paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa wi yɛɛ
fere we.
Mbele pè taga ma na, paa yɔgɔri nayinmɛ
gbɔɔ ni.
42 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ, wun-
luwɔ ŋa mà sinmɛ kpoyi wo wi na
maa wɔ, maga kaa wa.
Yinmɛ kagala ŋgele mà pye ma tunmbyee
Davidi wi kan, ki yaga ma jatere
pye ke na†.»

7

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla shɛrigo gbɔgɔ ki yin (1 Wunlu 8.62-66; Ɛsidi 6.15-18)

1 Naa Salomɔ wìla kaa kɔ wi yɛnrɛwɛ
pi na, a kasɔn si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma
to wa saraga sogowogo ki na, maga sogo
pew konaa saara sannda ti ni. Kona, a
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si pan
ma shɛrigo gbɔgɔ ki yin†.
2 Saraga wɔfɛnnɛ pe sila ya ye wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, katugu
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla
shɛrigo gbɔgɔ ki yin.
3 Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa kasɔn
kì yan kì yiri wa naayeri konaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pi ni na tinri
wa shɛrigo gbɔgɔ ki na. Kona, a pè si fɔli
ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara, wa laga nawa
mba pè wɔlɔgɔ ki na, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔ mali sɔn ma yo fɔ:
«Ee, li yɛn jɛnnɛ,
Ee, li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.»
4 Kona, wunlunaŋa wo naa leele pe ni
fuun pe ni, pè si saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri.
5 Wunlunaŋa Salomɔ wìla nɛrɛ waga
nafa ma yiri shyɛn (22 000) konaa sim-
baala naa sikaala waga cɛnmɛ naa nafa
(120 000) wɔ saraga. Pa wunlunaŋa wo
naa leele pe ni fuun pe ni, pàa Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki yɔn yɛɛngɛ fɛti wi pye
yɛɛn.
6 Saraga wɔfɛnnɛ pàa pye wa pe tunŋgo
ki na. Levi setirige piile pàa pye na
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yarigbɔnrɔ ti gbɔɔn, to
nda wunlunaŋa Davidi wìla gbegele paa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni yuuro ni paa yuun
fɔ: «Ee, li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.»
Davidi wo wìla ki konɔ kan pe yeri ma
yo paa ki yarigbɔnrɔ ti gbɔɔn, paa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni. Saraga wɔfɛnnɛ pàa
pye na mbaanra ti wiin pe yɛsinmɛ na.
Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa pye ma
yere wa.

† **6:42 6.41-42:** Yuuro 132.8-10 † **7:1 7.1:** Levi 9.23-24

7 Kona, a Salomɔ wì si shɛrigo gbɔgɔ
loŋgo ki nandogomɔ pi pye kpoyi, ko
ŋga ki yɛn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki yɛgɛ kɛɛ yeri we. A wì si
saara sogoworo to naa nayinmɛ saara ti
yanlaga ki wɔ mari sogo wa ki laga ki
na, katugu tuguyɛnrɛ saraga wɔsaga ŋga
Salomɔ wìla gbegele kìla kologo ki saara
ti na, saara sogoworo, naa muwɛ saara
konaa nayinmɛ saara ti yanlaga ki ni, ti
saa kun wa ki na.
8 Ki wagati wi ni, Salomɔ wo naa
Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni pàa fɛti
wi pye fɔ ma saa gbɔn pilige kɔlɔshyɛn.
Janwa gbɔlɔ làa yiri tara ti lagapyew ki ni
ma pan, maga lɛ wa Hamati ca wasege ki
na fɔ ma saa gbɔn wa Ezhipiti tara lafogo
ki yɔn na†.
9 Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, a pè
si gbogolo ma shɛri, katugu pàa saraga
wɔsaga ki yɔn yɛɛngɛ fɛti wi pye ma saa
gbɔn pilige kɔlɔshyɛn, mɛɛ fɛti wi pye naa
piliye kɔlɔshyɛn ya yɛgɛ ni.
10 Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige
nafa ma yiri taanri wogo ki na, a Salomɔ
wì si leele pe yaga ma yo paa kee wa
pe paara yinrɛ. Pàa kari yɔgɔrimɔ naa
nayinmɛ ni wa pe kotogo na, kajɛŋgɛ ŋga
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye Davidi wi kan, naa
Salomɔ konaa Izirayɛli, li woolo pe kan ki
kala na.

Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga
Salomɔ wi na ki shyɛn wogo na
(1 Wunlu 9.1-9)

11 Kona, a Salomɔ wì si kɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ kanga konaa wunluwɔ go
kanga ki na. Kì pye ma, tunŋgo ŋga fuun
wìla pye na jaa mbe pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki kanga naa wunluwɔ go
ki kanga wogo ki na kì si kɔ.
12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga
Salomɔ wi na yembinɛ la ni, ma yo fɔ:
«Mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ pi logo. Mìgi laga ŋga ki
wɔ ki pye go ŋga pe yaa la saara woo wa
ki ni na yeri.
13 Na mi ka ka tisaga wegele ke tɔn wa
naayeri mbe ti tisaga ki ka kaa paan naa,
na mi ka ka konɔ kan kambɛɛrɛ ti yeri
mbe yo ti yaara ti ka laga tara ti ni, na mi
ka ka tifɛlɛgɛ yama wa na woolo pe na,
14 kona na woolo poro mbele na mɛgɛ ki
yɛn na yinri pe na, na paga pe yɛɛ tirige,
mbanla yɛnri, mbanla lagaja, na paga
puŋgo wa pe kombegele ke ni, mbanla ta
wa yɛnŋɛlɛ na, mi yaa logo pe yeri, mbe
pe kapere ti kala yaga pe na, mbe pe tara
ti jɔlɔgɔ ki kɔ.
15 Koni na yɛgɛ yaa pye pe na, mi yaa
nuŋgbolo jan mbaa yɛnrɛwɛ mba pila
piin laga ki laga ŋga ki ni pi nuru.
16 Koni mìgi go ŋga ki wɔ maga pye
kpoyi, janŋgo mbaa na yɛɛ nari wa ki ni
sanga pyew. Mi yaa la wele ki na konaa
na jatere wi yaa pye ki na sanga pyew.
17 Mboro wo na, na ma kaa tanri na
yɛgɛ sɔgɔwɔ paa yɛgɛ ŋga na ma to
Davidi wì tanga na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa
ŋga fuun mì yo ma kan ki piin, mbanla
kondɛgɛŋgɛlɛ naa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke lɛ mbaa tanri ke na,
18 pa kona mi yaa yeresaga kan ma
wunluwɔ pi yeri mbe yala yɔn finliwɛ
mba mìla le ma to Davidi wi ni pi ni;
mìla wi pye fɔ: ‹Leele yaa kaa taa ma
setirige piile pe ni mbaa cɛɛn wunluwɔ
pi na Izirayɛli tara ti go na†.›
19 Ɛɛn fɔ na yaga puŋgo wa na yeri, mbe
je na kondɛgɛŋgɛlɛ konaa na ŋgasegele
ŋgele mì kan ye yeri ke na, na yaga kari
mbe saa tunŋgo piin yarisunndo ta yɛgɛ
kan konaa mbaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa
ti gbogo,
20 kona tara nda mì kan ye yeri, mi yaa
ye yirige mbe ye wɔ wa ti ni. Ki shɛrigo
gbɔgɔ ŋga mì pye kpoyi, mbaa na yɛɛ nari
wa ki ni, mi yaa je ki na mbege lali na yɛɛ
ni. Pa mi yaa ti cɛngɛlɛ ke ni fuun kaa ki
la koo ye na, kaa tɛgɛ ye na ki wogo ki na.
21 «Ali mbege ta ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga
ki yaa pye gbɔgɔwɔ ni yɛgɛ o yɛgɛ, leele
mbele fuun pe yaa kaa tooro le ki tanla,
ki yaa ka to pe yɔn na, paa pe yɛɛ yewe
mbaa yuun fɔ: ‹Kì pye mɛlɛ, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì sigi tara nda to naa ki shɛrigo

† **7:8 7.8:** ***Maga lɛ wa Hamati ca wasege ki na fɔ ma saa gbɔn wa Ezhipiti tara lafogo ki yɔn na,*** **ko kɔrɔ wo yɛn maga lɛ tara ti go ŋga na wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri ma saa ki wa tara ti go ŋga na wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.** † **7:18 7.18:** 1 Wunlu 2.4 † **7:21 7.21:** 2 Kuro 36.19

gbɔgɔ ŋga ki ni ti tɛgɛ tɛgɛlɔmɔ mba pi na ma†?›
22 Pa kona leele pe yaa ka pe yɔn sogo
mbe yo fɔ: ‹Ko pye ma, katugu pè laga
Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na, lo
na làa pe yirige wa Ezhipiti tara we. Pè
taga yarisunndo ta yɛgɛ na, na fɔli ti yɛgɛ
sɔgɔwɔ nari gbogo konaa na tunŋgo piin
ti kan. Ko kì ti lìgi jɔlɔgɔ ŋga ki ni fuun
ki wa pe na.› »

8

Salomɔ wìla cara ta yɛgɛ kan (1 Wunlu 9.10-28)

1 Yɛlɛ nafa Salomɔ wìla pye ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ konaa wi yɛɛra
go ki ni ti kan.
2 Kona, Tiri ca wunlunaŋa Huramu wìla
cara nda kan wi yeri, a wì si sɔngɔrɔ mari
kan naa fɔnŋgɔ, mɛɛ Izirayɛli woolo pele
pye, a pè saa cɛn wa ti ni.
3 Ko puŋgo na, a Salomɔ wì si yiri ma
saa to Hamati Zoba ca ki na maga shɔ
maga ta.
4 A wì si Tadimɔri ca ki kan naa fɔnŋgɔ
wa gbinri wi ni konaa cara nda fuun wìla
kan wa Hamati tara mbaa wi yarilire ti
teri wa ti ni.
5 A wì si Bɛti Horɔn ca ŋga wa gona
konaa Bɛti Horɔn ca ŋga wa nɔgɔna ti
kan. Malaga sigecara lari, pàa malaga
sigemboro kan mari maga, kɔɔrɔ la pye
ti na naa sɔgɔyaara ni mari tɔnndɔ.
6 Baalati ca naa cara nda fuun tìla pye
Salomɔ wi woro, naa cara nda fuun wìla
pye naa malaga gbɔnwotoroye pe teri
konaa cara nda fuun wìla pye naa shɔnye
pe teri, wìla ti kan. Yaraga ŋga fuun wìla
pye na jaa mbe kan wa Zheruzalɛmu ca,
naa wa Liban tara konaa wi fanŋga kìla
pye tara ti laga ŋga fuun go na, wìla ki
kan.
7 Leele pèle la pye wa tara ti ni, poro
sila pye Izirayɛli woolo, poro la wɛlɛ Hɛti
cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa
Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo
konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo.
8 Ki cɛngɛlɛ ke setirige piile mbele pàa
koro wa tara ti ni, poro mbele Izirayɛli
woolo pe sila pe tɔngɔ mbe pe kɔ, poro
wɛlɛ Salomɔ wìla lɛ ma wa pɔrɔtɔya
tunndo ti na; pe yɛn ki wogo ki na ali ma
pan ma gbɔn nala.
9 Ɛɛn fɔ Salomɔ wi sila Izirayɛli woo
wo wa pye kulo wa tunndo ti ni, katugu
poro la pye wi maliŋgbɔɔnlɔ. Wìla
pele pye maliŋgbɔɔnlɔ teele, naa wi
malaga gbɔnwotoroye teele konaa wi
shɔn lugufɛnnɛ teele.
10 Teele cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn
ma yiri kɛ (250) wunlunaŋa Salomɔ wìla
wɔ ma tɛgɛ tunmbyeele pe go na paa pe
kɔrɔsi.
11 Salomɔ wìla ti a Farawɔn wi sum-
borombyɔ wì yiri wa Davidi ca ki ni, ma
kanŋga wa go ŋga wìla kan wi kan ki ni;
katugu wìla wi yɛɛ pye fɔ: «Kii daga na
jɔ wi cɛn wa Davidi wi wunluwɔ go ki
ni, Izirayɛli tara wunlunaŋa we; katugu
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu pòo tɛgɛ
laga ŋga na, ki yɛn kpoyi.»

Shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo ki yɛgɛ wɔmɔ

12 Kona Salomɔ wi nɛɛ saara sogoworo
woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wa li saraga
wɔsaga ki na, ko ŋga wìla kan li kan wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ndɔgɔrɔ ti yɛgɛ we.
13 Wìla pye na saara ti woo ki na ma
yala Moyisi wìla ŋga yo pilige nuŋgba
nuŋgba pyew saraga wɔgɔ wogo ki na ki
ni, naa cɛnpiliye woro ti ni, naa yevɔnndɔ
woro ti ni konaa shɛrɛgɛ fɛtiye taanri
mbele pe maa piin yɛlɛ li ni pe woro ti
ni, poro la wɛlɛ leve fu buru fɛti, naa
Pantikɔti fɛti konaa Gbataala nɔgɔ fɛti wi
ni†.
14 Wìla saraga wɔfɛnnɛ ŋgbeleye yi
tɛgɛ pe tunndo ti na, ma yala wi to Davidi
wìla ki kɔn maga tɛgɛ yɛgɛ ŋga na ki ni.
Wìla Levi setirige piile pe tɛgɛ pe tunŋgo
ki na. Ko la pye mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɔnni konaa mbaa tunŋgo piin saraga
wɔfɛnnɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe yala pilige
nuŋgba nuŋgba pyew tunŋgo pyelɔmɔ pi
ni. Wìla yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ ŋgbeleye yi
tɛgɛtɛgɛ yeyɔnrɔ ti na; katugu Yɛnŋɛlɛ li
lere Davidi pa wìla ki yo ma†.
15 Ŋgasele na wunlunaŋa wìla kan
saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile

† **8:13 8.13:** Ɛki 23.14-17; 34.22-23; Levi 23; Nɔmbu 28.17-31; 29.12-39; Dete 16.16 † **8:14 8.14:** 1 Kuro 26

pe wogo na konaa yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki wogo na, pe sila li kɛ.

16 Pa Salomɔ wi tunndo ti ni fuun tìla kɔ yɛɛn, maga lɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li go nɔgɔ lepilige ki na fɔ ma saa gbɔn ki kɔpilige ki na. Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki kanga kì si kɔ.

17 Kona, a Salomɔ wì si yiri ma kari wa Eziyɔn Gebɛri ca konaa wa Eyilati ca, wa Edɔmu tara.

18 Wunlunaŋa Huramu wìla tɔnmɔkɔɔrɔ torogo, mari le wi yɛɛra tunmbyeele poro naa tunmbyeele mbele pe kɔgɔje wi jɛn pe kɛɛ, pe sari kan Salomɔ wi yeri. A pè si saa gbɔn wa Ofiri tara poro naa Salomɔ wi tunmbyeele pe ni, mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan tɛ tɔni kɛ ma yiri kaŋgurugo si ni wunlunaŋa Salomɔ wi kan.

9

Seba tara wunlunjɔ wìla kari ma saa wunlunaŋa Salomɔ wi shari (1 Wunlu 10.1-13)

1 Saba tara wunlunjɔ wìla ki logo ma yo Salomɔ wi mɛgɛ kì yiri, a wì si pan wa Zheruzalɛmu ca, mbe pan mboo wa mbe wele nandaleŋgele ni. Wìla pan lelɛgɛrɛ ni wi puŋgo na, naa yɔngɔmɛye ni mbele tuguro la pye pe na, to la pye nuwɔ taanyaara, naa tɛ lɛgɛrɛ konaa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro. Wìla pan wa Salomɔ wi yeri, ma pan ma sɛnrɛ nda fuun tìla pye wa wi nawa ti yo maa kan.

2 Yewige ŋga fuun wìla yewe, Salomɔ wìla wi yɔn sogo ki ni fuun ki na. Yewige ka kpɛ sila pye ma ŋgban Salomɔ wi yeri, ŋga wi saa ya mboo yɔn sogo ki na.

3 Kona, a Saba tara wunlunjɔ wì sigi wele maga yan fɔ tijinliwɛ gbɔɔ la pye Salomɔ wi yeri. Salomɔ wìla go ŋga kan wìla ki yan fun,

4 naa yaakara nda pàa pye na kaa wa wi go ti ni, naa wi legbɔɔlɔ pe yinrɛ ti ni, naa wi tunmbyeele pe tunŋgo pyelɔmɔ konaa pe yaripɔrɔ ti ni, naa tunmbyeele mbele pàa pye yaara nda pe maa woo ti yɛgɛ wɔfɛnnɛ konaa pe yaripɔrɔ ti ni, konaa saara sogoworo nda wìla pye na woo wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni ti ni. A kì si to wi yɔn na fɔ jɛŋgɛ.

5 Kona, a wì si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Mala ta wa na tara, sɛnrɛ nda mì logo ma kapyegele ke wogo na konaa ma tijinliwɛ pi wogo na, jaga ti yɛn kaselege.

6 Sanga ŋa ni mi fa pan mbege yan na yɛ, sɛnrɛ nda fuun pàa pye na yuun, mi sila taga ti na. Wele, ma tijinliwɛ gbɔɔ pe sila pi walaga sɛnrɛ yo na kan yɛrɛ. Ma mɛgɛ kì yiri yɛgɛ ŋga na, a mì logo, mà wɛ ko na.

7 Fɛrɛwɛ yɛn ma go woolo pe woo! Fɛrɛwɛ yɛn ma tunmbyeele pe woo, poro mbele pe yɛn ma ni nɔɔ tijinliwɛ sɛnrɛ ti nuru we!

8 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li woo, lo na lì kajɛŋgɛ pye ma kan mɔɔ tɛgɛ wa li wunluwɔ jɔngɔ ki na, jaŋgo ma pye wunluwɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na! Mà jɛn Izirayɛli woolo pɔ̀ɔn Yɛnŋɛlɛ li ndanla, a laa jaa pe koro wa fɔ sanga pyew. Ko kì ti lɔ̀ɔn tɛgɛ pe wunlunaŋa, jaŋgo maa pe kagala ke yɛgɛ woo kasinŋge naa kaselege ni.»

9 Ko puŋgo na, a Saba tara wunlunjɔ wì si tɛ tɔni taanri naa kɔngɔ kan wunlunaŋa Salomɔ wi yeri, naa nuwɔ taanyaara lɛgɛrɛ ni konaa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni. Saba tara wunlunjɔ wìla pan ma nuwɔ taanyaara nda kan wunlunaŋa Salomɔ wi yeri, lere fa pan mbe nuwɔ taanyaara ta kan wa Izirayɛli tara mbe wɛ to na†.

10 Huramu wi tunmbyeele naa Salomɔ wi tunmbyeele mbele pàa pan tɛ wi ni ma yiri wa Ofiri tara, pàa pan fun santali tire ni konaa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni†.

11 Wunlunaŋa wìla santali tire ta tɛgɛ ma lugusaga gbegele, mbaa yiin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni konaa wa wunluwɔ go ki ni, ma ta tɛgɛ ma ŋgɔniye naa juruye gbegele yurukɔɔlɔ pe kan. Pe fa ki tire cɛnlɛ ta yan wa Zhuda tara faa.

12 Kona, yaraga ŋga fuun Saba tara wunlunjɔ wìla pye na jaa konaa ŋga fuun wìla yɛnri, Salomɔ wìla ki ni fuun ki kan wi yeri. Wìla yarilɛgɛrɛ kan wunlunjɔ wi yeri ma wɛ nda wìla pan ma kan wunlunaŋa Salomɔ wi yeri ti na. Ko

† **9:9 9.1-9:** Luki 11.31 † **9:10 9.10:** 1 Wunlu 5.6

puŋgo na, a Saba tara wunlunjɔ wo naa wi tunmbyeele pe ni pè si sɔngɔrɔ ma kari pe tara.

Wunlunaŋa Salomɔ wìla pye penjagbɔrɔ fɔ (1 Wunlu 10.14-25; 1 Kuro 1.14-17)

13 Yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew tɛ tɔni nafa pàa pye na paan na kaan Salomɔ wi yeri.
14 Mbe taga wa ko na, safari wafɛnnɛ, naa pɛrɛfɛnnɛ konaa Larabu tara wunlumbolo pàa pye na lambo sara wi yeri; tara ti janmaratigiye pàa pye na nizara woo wi yeri, na paan tɛ naa warifuwe ni wi kan.
15 Wunlunaŋa Salomɔ wìla tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ cɛnmɛ shyɛn (200) gbegele tɛ ŋa pè gbɔn wa ni. Tɛ culo kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni pàa tɛgɛ ma ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti gbegele.
16 A wì tugurɔn sigeyaara jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ cɛnmɛ taanri (300) gbegele tɛ ŋa pè gbɔn wa ni. Tɛ culo taanrindaanri pàa tɛgɛ ma ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti gbegele. A wunlunaŋa wì si saa ti tɛgɛ wa wunluwɔ go ŋga pàa pye na yinri Liban kɔlɔgɔ go ki ni†.
17 A wunlunaŋa wì si wunluwɔ jɔngɔ gbeŋgbeŋge ka gbegele solo ŋgangala ni, mɛɛ tɛ piiri wo ki na maga tɔn.
18 Pàa lugusara kɔgɔlɔni gbegele ki wunluwɔ jɔngɔ ki na, naa tɔɔrɔ tagasaga tɛ wogo nuŋgba ni ki na. Kɛyɛn tagasaga la pye jɔngɔ ki kanŋgɔlɔyɔ shyɛn yi na. Pàa jara yanlɛɛlɛ shyɛn tɛ ma pe yerege yerege kɛyɛn tagasara ti nuŋgba nuŋgba ti tanla.
19 Pàa jara yanlɛɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn gbegele ma pe yerege yerege jɔngɔ ki lugusara kɔgɔlɔni ti kanŋgɔlɔyɔ shyɛn yi na. Ki jɔngɔ cɛnlɛ ka fa gbegele wunluwɔ pa yɛgɛ ni gbɛn.
20 Wunlunaŋa Salomɔ wi wɔjɛŋgɛlɛ ke ni fuun kàa pye tɛ wogolo. Wi wunluwɔ go ŋga pàa pye na yinri Liban kɔlɔgɔ go ki yaapire ti ni fuun tìla pye tɛ piiri woro. Yaraga ko ka sila pye wa warifuwe wogo, katugu Salomɔ wagati wi na, pe sila pye na warifuwe wi jate.
21 Katugu tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ la pye wunlunaŋa Salomɔ wi yeri, nda tìla pye na kee wa Tarisisi ca; Huramu woolo poro pàa pye ti tunmbyeele. Yɛlɛ taanrindaanri pyew tìla pye na paan tɛ, naa warifuwe, naa solo ŋgangala, naa kana konaa sannjɛrɛ nda pe yinri pan ti ni.
22 Wunlunaŋa Salomɔ wi mɛgɛ kìla yiri ma wɛ dunruya wunlumbolo pe ni fuun pe na wi yarijɛndɛ tawa po naa wi tijinliwɛ pi kala na.
23 Dunruya wunlumbolo pe ni fuun pàa pye naga lagajaa mbe wunlunaŋa Salomɔ wi yan, jaŋgo mbe tijinliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ li kan wi yeri pi sɛnrɛ ta logo.
24 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pye na paan pe yarikanra ni wi kan, to lari nda warifuwe yaara, naa tɛ yaara, naa yaripɔrɔ, naa maliŋgbɔnyaara, naa nuwɔ taanyaara, naa shɔnye konaa sofilele worosoye ni. Ko la pye na piin ma yɛlɛ pyew.
25 Shɔnye naa malaga gbɔn wotoroye tɛgɛsara waga tijɛrɛ (4 000) tìla pye Salomɔ wi yeri, naa shɔn lugufɛnnɛ waga kɛ ma yiri shyɛn (12 000) ni. Wi malaga gbɔn wotoroye pàa pye cara nda ni, wìla pele tɛgɛtɛgɛ wa ti ni konaa ma pele tɛgɛ wa wo wunlunaŋa wi yɛɛ tanla wa Zheruzalɛmu.
26 Maga lɛ wa Efirati gbaan wi yɔn na fɔ ma saa gbɔn wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara ti na konaa ma kari ma saa gbɔn fɔ wa Ezhipiti tara kɔnlɔ li na, Salomɔ wìla pye ko wunlumbolo poro pe ni fuun go na†.
27 Wunlunaŋa wìla ti, a warifuwe wì lɛgɛ wa Zheruzalɛmu ca paa sinndɛɛrɛ yɛn, ma ti a sɛdiri tire tì lɛgɛ wa fun paa yɛgɛ ŋga na sikomɔri tire ti yɛn ma lɛgɛ wa yanwira tigiwɛn tara ti ni we†.
28 Pàa pye na yinrigi shɔnye pe ni wa Ezhipiti tara konaa tara sannda ti ni na paan pe ni Salomɔ wi kan†.

Salomɔ wi kunwɔ (1 Wunlu 11.41-43)

† **9:16 9.16:** 1 Wunlu 7.2 † **9:26 9.26:** Zhenɛ 15.18; 1 Wunlu 4.20 † **9:27 9.27:** Dete 17.17; 1 Wunlu 10.27; 1 Kuro 1.15 † **9:28 9.28:** Dete 17.17

29 Salomɔ wi kapyegele sanŋgala, koŋgbanŋgala koro naa puŋgo wogolo ke ni, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan wi kapyegele sɛwɛ wi ni, naa wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ahiya ŋa wìla yiri wa Silo ca wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnyoro ti ni, konaa wa yariyanra yanfɔ Yedo wi yariyanra sɛwɛ wi ni, wo ŋa wìla yɔnlɔgɔ ma para Nebati pinambyɔ Yerobowamu wi wogo na we.

30 Salomɔ wìla yɛgɛlɛ ŋgele pye wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti ni fuun ti go na wa Zheruzalɛmu ca kàa pye nafa shyɛn.

31 Ko puŋgo na, a Salomɔ wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa wi to Davidi wi ca. A wi pinambyɔ Orobowamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

ZHUDA TARA WUNLUMBOLO PE KAGALA

10

10–36

Orobowamu wìla je mbe logo Izirayɛli woolo pe yeri (1 Wunlu 12.1-15)

1 Kona, a Orobowamu wì si yiri ma kari wa Sishɛmu† ca, katugu Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa gbogolo wa mboo tɛgɛ wunluwɔ.

2 A Nebati pinambyɔ Yerobowamu wì sigi wogo ki logo maga ta wìla pye bere wa Ezhipiti tara, to nda wìla fe wunlunaŋa Salomɔ wi yɛgɛ ma saa lara wa we. A wì si yiri wa Ezhipiti tara ma sɔngɔrɔ wa Izirayɛli tara.

3 A pè si leele tun, a pè saa wi yeri ma pan wi ni. Kona, a wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni pè si kari ma saa para Orobowamu wi ni, ma yo fɔ:

4 «Ma to wìla tugugbɔrɔ taga we go na. Koni, na maga pɔrɔtɔya tunndo naa tugugbɔrɔ nda ma to wìla taga we go na ti tifaga we na, pa we yaa la tunŋgo piin ma kan.»

5 A Orobowamu wì si pe pye fɔ: «Ye sɔngɔrɔ gbɛn, mi yaa jatere pye. Piliye taanri toroŋgɔlɔ ye pan laga na yeri.» A leele pè si sɔngɔrɔ ma kari.

6 Kona lelɛɛlɛ mbele pàa pye na tunŋgo piin wunlunaŋa Orobowamu wi to Salomɔ wi ni wi yinwege sanga wi ni, a wì si saa pe gbogolo ma pe yewe ma yo fɔ: «Yoro naga jaa mbe ki leele mbele pe yɔn sogo mbe yo mɛlɛ?»

7 A lelɛɛlɛ pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na maga pye jɛnŋɛ ki leele mbele pe ni, na maga kajɛŋgɛ pye pe kan mbe pe yɔn sogo sɛnjɛndɛ ni, pa pe yaa pye ma tunmbyeele sanga pyew.»

8 Ɛɛn fɔ Orobowamu wi sila lelɛɛlɛ pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti lɛ. Wo naa lefɔnmbɔlɔ mbele pàa yiri ma lɛ ja, poro mbele pàa pye le wi tanla, a wì si poro yewe.

9 Wìla pe pye fɔ: «Ki leele mbele pè pan mala pye ma yo tugugbɔrɔ nda na to wìla taga pe go na, mberi tifaga pe na, yaa jaa mbe pe yɔn sogo mbe yo mɛlɛ?»

10 A wi yɛnlɛzaga lefɔnmbɔlɔ pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki leele mbele pè pan ma sɛnrɛ nda yo ma kan ma yo fɔ ma to wìla tugugbɔrɔ taga pe go na, mari tifaga pe na, pa ma yaa pe yɔn sogo mbe yo yɛɛn fɔ: ‹Na yombɛnjo wì gbɔgɔ ma wɛ na to wi sɛnnɛ li na†.

11 Koni yè yo fɔ na to wìla tugugbɔrɔ taga ye go na, nda mi wo yaa taga ye go na, to yaa nugu na to wo woro to na. Na to wìla pye na ye gbɔɔn na ye yɛrɛgi gbatorogo ni, mi wo yaa la ye yɛrɛgi naala ni†.› »

12 Pilige taanri wogo ki na, a Yerobowamu wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni pè si sɔngɔrɔ ma pan wa wunlunaŋa Orobowamu wi yeri, paa yɛgɛ

† **10:1 10.1:** 1 Wunlu 12.1 † **10:10 10.10:** Ŋga kì yo: *Na yombɛnjo wì gbɔgɔ ma wɛ na to wi sɛnnɛ li na,* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: Fanŋga yɛn na yeri ma wɛ na to wi fanŋga ki na. Faa Izirayɛli woolo pàa pye na sɛnnɛ li jate paa sɛnwee wi fanŋga ki go yɛn, yombɛnjo wo la pye na sɛnwee wi fanŋgɔgɔ ko nari. Kì cɛn ndɛɛ Orobowamu wìla ki naga ma yo wo fanŋgɔgɔ ye, ko yɛn fanŋga ni ma wɛ wi to wi fanŋga ki na. † **10:11 10.11:** Ŋga kì yo fɔ: *Na to wìla pye na ye gbɔɔn na ye yɛrɛgi gbatooro ni, mi wo yaa la ye yɛrɛgi naala ni,* ko yɛn naga nari ma yo tege ŋga Orobowamu wi yaa taga Izirayɛli woolo pe na, ko yaa wɛ ŋga wi to wìla taga pe na ko na. Naala mbele pe sɛnrɛ tì yo, tugurɔn kandɔgɔŋgɔlɔ jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ kele la wɛlɛ. Kìla pye pe ma ke pɔpɔ wa gbatorogo ki numaga ki na; na paga lere gbɔn ki ni pe maga tile, kandɔgɔŋgɔlɔ ke mɛɛ ye wi ni maa kɔɔnlɔ pɔyi pɔyi.

ŋga na wìla ki yo pe kan fɔ: «Ye sɔngɔrɔ ye pan laga na yeri pilige taanri wogo ki na.»
13 A wunlunaŋa wì si pe yɔn sogo sɛnŋgbanra ni. Wi sila leleɛlɛ pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti lɛ.
14 Wìla pe yɔn sogo ma yala lefɔnmbɔlɔ pàa yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda yo to ni. Wìla pe pye fɔ: «Na to wìla tugugbɔrɔ taga ye go na; ɛɛn mi fun, mi yaa ka taga ki tugugbɔrɔ ti na naa ye go na. Na to wìla pye na ye gbɔɔn na ye yɛrɛgi gbatorogo ni, mi wo yaa la ye gbɔɔn mbaa ye yɛrɛgi naala ni.»
15 Kì pye ma, wunlunaŋa wi sila logo leele pe yeri, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa ko pye ma, jaŋgo li yɔn sɛnrɛ yofɔ Ahiya ŋa wìla yiri wa Silo ca, sɛnrɛ nda làa yo wi kan, a wìri yo Nebati pinambyɔ Yerobowamu wi kan, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili[†].

Izirayɛli tara wunluwɔ pìla kɔn shyɛn
(1 Wunlu 12.16-20)

16 Naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa kaa ki yan wunlunaŋa Orobowamu wii yɛnlɛ mbe logo pe yeri, a pè suu pye fɔ:
«We kala woro Davidi wi ni.
Woro naa Zhese pinambyɔ wi ni, kɔrɔgɔ liwɛn woro we sɔgɔwɔ.
Izirayɛli woolo ye yiri yaa kee ye yinrɛ.
Koni, mboro Davidi setirige pyɔ, ta jaan ma go woolo pe ni.»
Kì pye ma, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si yiri ma kari pe yinrɛ.
17 Izirayɛli woolo mbele pàa pye ma cɛn wa Zhuda tara cara ti ni, poro wɛlɛ Orobowamu wìla pye wunluwɔ pe go na.
18 Kona, a wunlunaŋa Orobowamu wì si Hadoramu ŋa wìla pye pɔrɔtɔya tunndo pyefɛnnɛ pe go na wi tun wa Izirayɛli woolo pe yeri. Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli woolo pè suu wa sinndɛɛrɛ ni maa gbo. A Orobowamu wo si bala ma ye wa wi wotoro ŋa shɔn maa tile wi ni ma fe ma kari wa Zheruzalɛmu ca.
19 Kì pye ma, Izirayɛli woolo mbele wa tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, pè si yiri ma je Davidi wi wunluwɔ go woolo pe na fɔ ma pan ma gbɔn nala.

11

Yɛnŋɛlɛ li sila yɛnlɛ Izirayɛli woolo pe malaga gbɔn pe yɛɛ ni
(1 Wunlu 12.21-24)

1 Naa Orobowamu wìla kaa sɔngɔrɔ ma ye wa Zheruzalɛmu ca, a wì si Zhuda cɛnlɛ woolo naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe gbogolo. Pàa pye nambala maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ (180 000), jaŋgo mbe sa malaga gbɔn Izirayɛli woolo sanmbala pe ni, mbe ta mbe Izirayɛli tara wunluwɔ pi sɔngɔrɔ mboo kan Orobowamu wi yeri.
2 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Shemaya wi ni, ma yo fɔ:
3 «Ki yo Salomɔ wi pinambyɔ Orobowamu wi kan, wo ŋa wi yɛn Zhuda tara wunlunaŋa we, naa Izirayɛli woolo mbele fuun pe yɛn Zhuda cɛnlɛ woolo naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe kan ma yo fɔ:
4 ‹Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Yaga ka yiri mbe sa to ye sefɛnnɛ pe na malaga ni. Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye sɔngɔrɔ yaa kee ye yinrɛ, katugu ki kala na pa lì yiri mi yeri.› » A leele pè si logo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari, ma malaga ki yaga Yerobowamu wi ni.

Orobowamu wìla malaga sigemboro kan ma cara ta maga

5 Kona, a Orobowamu wì si cɛn wa Zheruzalɛmu ca. A wì si malaga sigemboro kan ma cara ta maga wa Zhuda tara ti ni.
6 Ki cara to lari nda Betilɛɛmu ca, naa Etamu ca naa Tekowa ca,
7 naa Bɛti Zuri ca, naa Soko ca, naa Adulamu ca,
8 naa Gati ca, naa Maresha ca, naa Zifu ca,
9 naa Adorayimu ca, naa Lakishi ca, naa Azeka ca,
10 naa Zoreya ca, naa Ayalɔn ca konaa Eburɔn ca ki ni. Ki cara nda ti ni fuun pa tìla pye wa Zhuda tara konaa wa Bɛnzhamɛ tara ti ni. Wìla malaga sigemboro kan ma ki cara ti maga.

[†] **10:15 10.15:** 1 Wunlu 11.29-39, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki kɔn maga tɛgɛ mbe jɔlɔgɔ wa Salomɔ wi go woolo pe na wi kapege ko kala na.

11 Wìla ki malaga sigemboro ti gbegele
mari kan jɛŋgɛ. Kona, a wì si teele
tɛgɛtɛgɛ wa ti ni, ma yarilire tɛgɛsara
gbegele wa, naa sinmɛ konaa duvɛn
tɛgɛsara ni.
12 Tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ naa
njaanra la pye wa ki cara ti ni fuun
nuŋgba nuŋgba ti ni. Wìla ti a ki cara
tì fanŋga ta fɔ jɛŋgɛ. Zhuda tara naa
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe tara tìla pye wo
kɛɛ na.

Saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pàa pan ma taga Orobowamu wi na

13 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ poro naa
Levi setirige piile mbele pàa pye wa
Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni, pè si yiri
wa pe tara ti ni fuun ti ni ma pan ma taga
Orobowamu wi na.
14 Levi setirige piile pàa yiri wa pe
cara ti ni konaa ti kanŋgara na lara nda
pàa ta pe woro ti ni, ma pan wa Zhuda
tara konaa wa Zheruzalɛmu ca, katugu
Yerobowamu naa wi pinambiile pe ni
pàa pe yɛgɛ kɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga
wɔgɔtunŋgo ki na.
15 Yerobowamu wìla leele pele wɔ wi yɛ
ma pe tɛgɛ saraga wɔfɛnnɛ wa sunzara
nda wa tinndiye pe na ti go na, a poro
na sikapɛnɛ yanlɛɛlɛ konaa napɛnɛ mbele
wìla gbegele pe gbogo†.
16 Kona, Izirayɛli cɛngɛlɛ woolo mbele
fuun pàa pye na jaa mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li gbogo pe kotogo
ki ni fuun ni, pè si taga Levi setirige
piile pe na ma kari wa Zheruzalɛmu, mbe
saa saara woo Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye
Yɛnŋɛlɛ li yeri.
17 Kì pye ma, pàa yeresaga kan Zhuda
tara wunluwɔ pi yeri konaa ma fanŋga
kan Salomɔ pinambyɔ Orobowamu wi
yeri fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ taanri; katugu
wìla tanga wa Davidi naa Salomɔ pe
tulugo ki ni yɛlɛ taanri ni.

Orobowamu wi go woolo

18 Orobowamu wìla Yerimɔti sum-
borombyɔ Mahalati wi pɔri wi jɔ.
Yerimɔti wìla pye Davidi pinambyɔ.
Mahalati nɔ wo lawi ŋa Abihayili.
Abihayili to wo lawi ŋa Eliyabu. Eliyabu
wìla pye Zhese pinambyɔ.
19 Orobowamu wi jɔ wìla pinambiile
se wi kan, poro la wɛlɛ Yehushi, naa
Shemariya konaa Zahamu.
20 Ko puŋgo na, a wì si Abisalɔmu†
sumborombyɔ Maaka wi lɛ wi jɔ. A
Maaka wì si piile pele se wi kan, poro
la wɛlɛ Abiya, naa Atayi, naa Ziza konaa
Shelomiti.
21 Abisalɔmu sumborombyɔ Maaka
wìla Orobowamu wi ndanla ma wɛ wi
jɛɛlɛ sanmbala naa wi cɛnfɛnnɛ pe ni
fuun pe na. Wi japɔrimbɔlɔ pàa pye
kɛ ma yiri kɔlɔtaanri. Wi cɛnfɛnnɛ
poro la pye nafa taanri. Wi pinambiile
pàa pye nafa ma yiri kɔlɔtaanri, wi
sumborombiile pàa pye nafa taanri.
22 Kona, a Orobowamu wì si yɛkeere ti
kan Maaka pinambyɔ Abiya wi yeri, maa
tɛgɛ wi to seyɛɛnlɛ pe go na, katugu wìla
pye na jaa wo mbe ka pye wunluwɔ.
23 Wìla tijinliwɛ ta maa pinambiile pe
ni fuun pe jaraga wa Zhuda tara naa
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe tara cagbɔrɔ
ti ni, to nda pàa malaga sigemboro kan
mari maga we. Wìla yarilire lɛgɛrɛ kan
pe yeri konaa ma jɛɛlɛ lɛgɛrɛ lagaja pe
kan fɔ jɛŋgɛ.

12

Ezhipiti tara wunlunaŋa Shishaki wìla pan ma to Zhuda tara ti na (1 Wunlu 14.25-28)

1 Naa Orobowamu wi wunluwɔ pìla kaa
yeresaga ta, a wo jate wì fanŋga ta wa
wunluwɔ pi na, a wì si je Yawe Yɛnŋɛlɛ li
lasiri wi na. A Izirayɛli woolo pe ni fuun
pè si taga wi na.
2 Orobowamu wi wunluwɔ pi yɛlɛ
kaŋgurugo wolo li ni, a Ezhipiti tara
wunlunaŋa Shishaki wì si pan ma to
Zheruzalɛmu ca ki na malaga ni, katugu
pàa pye mbasinmbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni.
3 Malaga gbɔnwotoroye waga kele naa
cɛnmɛ shyɛn (1 200) pàa pye wi yeri
konaa shɔn lugufɛnnɛ waga nafa taanri

† **11:15 11.15:** Levi 17.7 † **11:20 11.20:** 2 Sami 3.3; 1 Kuro 3.2

(60 000) ni. Wìla yiri wa Ezhipiti tara ma
pan maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ ni, mbele pe yɔn
ki saa ya jɛn mbe jiri. Poro la wɛlɛ Libi
tara fɛnnɛ, naa Suki cɛnlɛ woolo konaa
Kushi tara fɛnnɛ pe ni†.
4 A wì si Zhuda tara cara nda pàa
malaga sigemboro kan mari maga ti shɔ
fɔ ma saa gbɔn wa Zheruzalɛmu ca.
5 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ She-
maya wì si kari wa Orobowamu wo naa
Zhuda tara teele pe yeri wa Zheruzalɛmu
ca, poro mbele pàa saa gbogolo wa, naa
Shishaki wila kaa na yɔngɔ pe ni we. A wì
si pe pye fɔ: Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: «Yè je na na, ki kala na mi fun mì je
ye na mbe ye le Shishaki wi kɛɛ.»
6 Kì pye ma, a Izirayɛli tara teele poro
naa wunlunaŋa wi ni pè si pe yɛɛ tirige
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma yo fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin!»
7 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa ki yan pè pe
yɛɛ tirige, a lì si para Shemaya wi ni naa
ma yo fɔ: «Kì kaa pye pè pe yɛɛ tirige, mi
se pe tɔngɔ. Sanni jɛnri mi yaa pe shɔ.
Mi se ti Shishaki wilan naŋgbanwa gbɔɔ
pi kayaŋga wɔ Zheruzalɛmu ca ki ni.
8 Konaa ki ni fuun, pe yaa la tunŋgo piin
wi kan. Ki ka pye ma, mbaa tunŋgo piin
mi kan nakoma mbaa tunŋgo piin tara
sannda ti wunlumbolo pe kan ki yɛn yɛgɛ
ŋga na, pa pe yaa ki jɛn.»
9 Kona, a Ezhipiti tara wunlunaŋa
Shishaki wì si saa to Zheruzalɛmu ca ki
na, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
yarijɛndɛ to naa wunluwɔ go yarijɛndɛ ti
koli. Wìla ti ni fuun ti koli. Salomɔ wìla
tugurɔn sigeyaara nda gbegele tɛ ni, wìla
ti lɛ ma kari ti ni†.
10 A wunlunaŋa Orobowamu wì si
tuguyɛnrɛ woro gbegele mari tɛgɛ wa nda
ti yɔnlɔ. Wìla ti kan wunluwɔ go yeyɔngɔ
kɔrɔsifɛnnɛ pe yeri.
11 Sanga o sanga wunlunaŋa wi kaa kee
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni,
laga kɔrɔsifɛnnɛ pe ma pan mari lɛ ma
kari ti ni; ko puŋgo na pe mɛɛ sɔngɔrɔ
ma pan mari tɛgɛ wa kɔrɔsifɛnnɛ pe go
ki ni.
12 Naa Orobowamu wìla kaa wi yɛɛ
tirige, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì si
sogo li na wi kanŋgɔlɔ, kì pye ma, li sila
wi tɔngɔ pew. Mà jɛn yarijɛndɛ la pye wa
Zhuda tara ti ni bere.

Wunlunaŋa Orobowamu wi kunwɔ
(1 Wunlu 14.21-24,29-31)

13 Wunlunaŋa Orobowamu wìla yere-
saga kan wi wunluwɔ pi yeri wa
Zheruzalɛmu ca, a wila wi wunluwɔ pi
piin na kee yɛgɛ. Wìla ta yɛlɛ nafa
shyɛn ma yiri nuŋgba mɛɛ cɛn wunluwɔ
pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn wìla
pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca,
ko ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wɔ† Izirayɛli
cɛngɛlɛ ke ni fuun ke sɔgɔwɔ mbaa li yɛɛ
nari wa we. Orobowamu nɔ pàa pye naa
yinri Naama, ma yiri wa Amɔ cɛnlɛ li ni.
14 Ŋga ki yɛn kapege ko Orobowamu
wìla pye, katugu wi sila yɛnlɛ mbaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li lagajaa wi kotogo ki ni fuun ni.
15 Orobowamu wi kapyegele koŋgbanŋgala
koro naa puŋgo wogolo ke ni, ke yɛn
ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Shemaya wo naa yariyanra yanfɔ Ido
pe kapyegele sɛwɛ wi ni, wo ŋa setirige
piile pe mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa wi ni
we. Malaga la pye Orobowamu wo naa
Yerobowamu pe sɔgɔwɔ sanga pyew.
16 A Orobowamu wì si kaa ku ma taga
wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa Davidi
ca ki ni†. A wi pinambyɔ Abiya wì si cɛn
wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

13

Zhuda tara wunlunaŋa Abiya wi sanga
(1 Wunlu 15.1-8)

1 Yerobowamu wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ
ma yiri kɔlɔtaanri wolo li ni, a Abiya wì
si cɛn wunluwɔ pi na Zhuda tara ti go na.
2 Wìla yɛlɛ taanri pye wunluwɔ pi na
wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa
yinri Mikaya. Mikaya wìla pye Uriyɛli
sumborombyɔ ma yiri wa Gibeya ca.

† **12:3 12.3:** Kushi tara, Lewɔɔlɔ tara laga ko kayi. Kìla Ezhipiti tara laga ka lɛ ma saa pinlɛ Sudan tara laga ka ni.
† **12:9 12.9:** 1 Wunlu 10.16-17; 2 Kuro 9.15-16 † **12:13 12.13:** Dete 12.5; 1 Wunlu 11.36; 2 Kuro 6.6 † **12:16 12.16:** 2 Sami 7.5

Malaga la pye Abiya naa Yerobowamu pe sɔgɔwɔ.
3 Abiya wìla saa to malaga ki na maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga cɛnmɛ tijɛrɛ (400 000) ni, mbele pè malaga gbɔngɔ ki jɛn. A Yerobowamu wì saa yere malinjɛ wi na mbe to wi na maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800 000) ni, mbele pè malaga gbɔngɔ ki jɛn.
4 A Abiya wì si yiri ma yere wa Zemarayimu yanwiga ki na, ko ŋga ki yɛn Efirayimu tara yanwiga ka, mɛɛ yo fɔ: «Yerobowamu naa Izirayɛli woolo pe ni fuun ye logo na yeri.
5 Ye mbe ya mbe yo ye sigi jɛn mbe yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ làa wunluwɔ pi kan Davidi naa wi setirige piile pe yeri fɔ sanga pyew wi le? Làa yɔn finliwɛ le ki wogo ki na, mba pi se ya kanŋga.
6 Ɛɛn fɔ Nebati pinambyɔ Yerobowamu ŋa wìla pye Davidi wi pinambyɔ Salomɔ wi tunmbyee, a wì si yiri ma je wi tafɔ wi na.
7 Leele mbele pe yɛn kayɔngɔ fu ma pye lejagala, a poro pèle si saa taga Yerobowamu wi na, mɛɛ je Salomɔ wi pinambyɔ Orobowamu wi na. Orobowamu wìla pye lefɔnmbyɔ, wi kotogo ki sila pye ma yere wi na, wi sila ya mbe yere mbe pe sige.
8 Koni ye yɛn naga yaan ndɛɛ ye yaa ya Yawe Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni wi le, po mba lì kan Davidi wi setirige piile pe yeri we? Ye yɛn ma lɛgɛ jɛŋgɛ, Yerobowamu wìla napire yanlɛrɛ nda gbegele tɛ ni ye kan, to ti yɛn ye yeri ye yarisunndo†.
9 Arɔn setirige piile mbele pe yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe ni, a yè pe purɔ, mɛɛ saraga wɔfɛnnɛ pele yɛgɛ wɔ ma pe tɛgɛ ye yɛ paa yɛgɛ ŋga na cɛngɛlɛ ke maa ki piin tara sannda ti ni. Lere ŋa fuun ka ya pan napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba naa simbapɛnɛ kɔlɔshyɛn ni, jaŋgo poo le saraga wɔgɔtunŋgo ki ni, ye ma ko fɔ wo pye saraga wɔfɔ, wila tunŋgo piin ye yarisunndo nda ti woro Yɛnŋɛlɛ ti kan.
10 «Woro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ le. Wee je li na. Saraga wɔfɛnnɛ mbele paa tunŋgo piin li kan poro pe yɛn Arɔn setirige piile wele†. Levi setirige piile poro pe yɛn pe sagafɛnnɛ tunŋgo ki na.
11 We maa saara sogoworo woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri pilige pyew pinliwɛ naa yɔnlɔkɔgɔ, na wusuna nuwɔ taan wi sori li kan. Buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri, we maa wi teri li kan wa tabali kpoyi wi na†. Yɔnlɔkɔgɔ pyew we ma tɛ fitanladaga wi fitanlaye pe mu; katugu we yɛn na tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na, ma si yala yoro wo je ti na.
12 Ye wele, Yɛnŋɛlɛ li yɛn we ni ma pye we go na. Mbaanra nda ti maa magala yinrigi† ti yɛn laga li saraga wɔfɛnnɛ pe yeri, pe yɛn ma gbɛgɛlɛ mberi win mbe malaga kɔnnɔ li wa ye mɛgɛ ni. Izirayɛli woolo, yaga ka malaga gbɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li ni, katugu ye se cew ta wa ki kala na li ni.»
13 Ki sanga wi ni, a Yerobowamu wì suu maliŋgbɔɔnlɔ pele torogo, a pè saa lara wa Zhuda tara maliŋgbɔɔnlɔ pe puŋgo na, a sanmbala poro si koro ma yɛgɛ wa pe yeri, ma Zhuda tara woolo pe wa nandogomɔ.
14 Kona, a Zhuda tara maliŋgbɔɔnlɔ pè si pe yɛɛ yan pè pe wa njolo, na malaga gbɔɔn pe ni, pele yɛn pe yɛgɛ, pele yɛn pe puŋgo na. Kì kaa pye ma, a pè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. A saraga wɔfɛnnɛ pè si mbaanra ti win.
15 A Zhuda tara maliŋgbɔɔnlɔ pè si koro le ma malaga kɔnnɔ li wa. Ma pe ta paa jɔrɔgi, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Yerobowamu wo naa Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe gbɔn wa Abiya naa Zhuda tara woolo pe yɛgɛ.
16 A Izirayɛli woolo pè si fe Zhuda tara woolo pe yɛgɛ. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Izirayɛli woolo pe le Zhuda tara woolo pe kɛɛ.
17 Abiya naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, pàa Izirayɛli woolo pe ya fɔ jɛŋgɛ. Pàa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga cɛnmɛ kaŋgurugo (500 000) poro gbo pe ni.

† **13:8 13.8:** 1 Wunlu 12.28 † **13:10 13.10:** Ɛki 28.1; Levi 8 † **13:11 13.11:** Levi 24.5-9 † **13:12 13.12:** Nɔmbu 10.9

18 Ki wagati wi ni, Izirayɛli woolo poro
la go sogo, a Zhuda tara woolo poro
fanŋga ta, katugu pàa pe jigi wi taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na.
19 Abiya wìla taga Yerobowamu wi na
maa purɔ, ma cara ta shɔ wi yeri. To ti
yɛn Betɛli ca naa ki kanŋgara na kapire
ti ni, naa Yeshana ca naa ki kanŋgara
na kapire ti ni konaa Efirɔn ca naa ki
kanŋgara na kapire ti ni.
20 Abiya wi wunluwɔ sanga wi ni fuun
wi ni, Yerobowamu wi sila fanŋga ta naa.
Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu gbɔn,
a wì si ku.
21 Ɛɛn fɔ, a Abiya wi wunluwɔ pì si yere-
saga ta. Wìla pɔri jɛɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ,
mɛɛ se pinambiile nafa ma yiri shyɛn naa
sumborombiile kɛ ma yiri kɔgɔlɔni.
22 Abiya wi kapyegele sanŋgala, naa
kagala ŋgele wìla pye konaa sɛnrɛ nda
wìla yo ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ Ido wi nandowo sɛnrɛ sɛwɛ wi
ni.
23 A Abiya wì si kaa ku ma taga wa wi
tɛlɛye pe na. A pè suu le wa Davidi ca ki
ni. A wi pinambyɔ Asa wì si cɛn wunluwɔ
pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi wunluwɔ sanga (1 Wunlu 15.9-12)

Asa wi wunluwɔ sanga wi ni tara tìla
pye yɛyinŋge na.

14

1 Ŋga ki yɛn ma yɔn konaa ma sin ko
Asa wìla pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na.
2 Wìla yarisunndo nda tìla pye cɛngɛlɛ
kele yɛgɛ woro ti saraga wɔsara ti kɔ
mari wɔ wa tara ti ni konaa sunzara nda
wa tinndiye pe na ti ni. Wìla sinndɛɛrɛ
titɔɔnrɔ nda pàa yerege yerege ti gbɔn
mari yaari konaa ma yarisunŋgo Ashera
ki tiyagala ke kɔɔnlɔ†.
3 Wìla ki yo Zhuda tara woolo pe kan
ma yo fɔ pe mara Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye
Yɛnŋɛlɛ li na, konaa paa tanri li lasiri naa
li ŋgasegele ke na.
4 Wìla sunzara nda wa tinndiye pe na
to naa wusuna nuwɔ taan saara wɔsara†
ti jɔgɔ mari wɔ wa Zhuda tara cara ti ni
fuun ti ni. A tara tì si yɛyinŋge ta wi
wunluwɔ sanga wi na.
5 Ma tara ti ta ki yɛyinŋge sanga wi na,
a wì si malaga sigecara kan wa Zhuda
tara. Malaga kpɛ sila to pe na ki sanga
wi ni, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wogosaga
kan wi yeri.
6 Asa wìla Zhuda tara woolo pe pye
fɔ: «Ye pan wege cara nda ti kan, we
malaga sigemboro kan weri maga, naa
sanŋgazoye ni mbaa ti kɔrɔsi, we kɔɔrɔ
lele yeyɔnrɔ ti na tugurɔn sɔgɔyaara ni ti
na. Tara ti nda we yɛgɛ sɔgɔwɔ ma kari,
katugu wè Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li
lagaja. A lì yɛyinŋge kan we yeri kɛɛ ki
ni fuun ki na.»
Kì pye ma, a pè si to tunŋgo ki na, ma
ya ma cara ti kan cew ni.

Asa wìla ya Kushi tara fɛnnɛ pe ni

7 Asa maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye
Zhuda tara nambala pàa pye waga cɛnmɛ
taanri (300 000). Pe ni fuun pàa
pye tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ konaa
njaanra ni. Wi maliŋgbɔɔnlɔ mbele
pàa pye Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pàa pye
nambala waga cɛnmɛ shyɛn naa nafa
tijɛrɛ (280 000). Tugurɔn sigeyaara jɛgɛlɛ
jɛgɛlɛ la pye pe yeri. Pe ni fuun pàa pye
sandiga wɔnfɛnnɛ konaa maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ.
8 Kona, a Kushi tara† fɛnnɛ naŋa Zera†
wì si yiri mbe sa to pe na maliŋgbɔɔnlɔ
miliyɔn nuŋgba (1 000 000) ni, naa
malaga gbɔnwotoroye cɛnmɛ taanri (300)
ni. Wìla kari fɔ ma saa gbɔn wa Maresha
ca ki na.
9 A Asa wì si yiri maa fili mbe to wi
na. A ki maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye shyɛn
yì si saa yere malinjɛ wi na wa Zefata
gbunlundɛgɛ ki ni, wa Maresha ca ki
tanla.
10 Kona, a Asa wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ,
lere wo wa kpɛ se ya mbe lere ŋa wi
fanŋga kì kologo wi shɔ fanŋga fɔ wi

† **14:2 14.2:** 1 Wunlu 15.13 † **14:4 14.4:** Levi 26.30 † **14:8 14.8:** Kushi tara, Lewɔɔlɔ tara laga ko kayi. Kìla Ezhipiti tara laga ka lɛ ma saa pinlɛ Sudan tara laga ka ni. † **14:8 14.8:** Ki yaa pye Zera wìla pye Ezhipiti tara maliŋgbɔɔnlɔ pe togbɔɔ wo wa.

yeri na mboro ma. Ki kala na, pan ma we saga we Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, katugu mboro ma yɛn we kɛɛndagaserege. Ma mɛgɛ ko fanŋga na wè pan mbe to ki maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ na li na. Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn we Yɛnŋɛlɛ. Maga ka ti sɛnwee mbe fanŋga ta ma na.»

11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Kushi tara fɛnnɛ pe gbɔn wa Asa naa Zhuda tara fɛnnɛ pe yɛgɛ. A Kushi tara fɛnnɛ pè si fe.

12 Asa naa wi woolo pe ni pàa taga pe na ma pe purɔ fɔ wa Gerari ca. Kushi tara fɛnnɛ pe lɛgɛrɛ la toori ma ku, wa kpɛ sila shɔ mbe koro yinwege na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa li maliŋgbɔɔnlɔ pe ni pàa pe tɔngɔ. Asa naa wi woolo pe ni pàa yarilɛgɛrɛ koli ma kari ti ni.

13 Pàa ya Gerari ca ki kanŋgara na cara ti ni fuun ti ni, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa fyɛrɛ gbɔrɔ wa ki cara ti woolo pe na. A pè sigi cara ti ni fuun ti san maga yaara ti koli. Mà jɛn yarilɛgɛrɛ la pye wa ti ni nda pe mbaa ya koli.

14 Pàa yaayoro ŋgbeleye yi paara yinrɛ ti jaanri fun, ma simbaala naa sikaala lɛgɛrɛ koli konaa yɔngɔmɛye lɛgɛrɛ ni. Ko puŋgo na, a pè si sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalɛmu ca.

15

Asa wìla shɛrɛgɛ konɔ li gbegele mali tɛgɛ naa fɔnŋgɔ
(1 Wunlu 15.13-15)

1 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si tigi ma ye Obɛdi pinambyɔ Azariya wi ni.

2 A wì si yiri ma kari wa Asa wi yeri ma saa wi pye fɔ: «Asa, naa Zhuda tara woolo pe ni fuun konaa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo, ye logo na yeri. Na yaga pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni, li yaa pye ye ni. Na yaga li lagaja, ye yaa li yan. Ɛɛn fɔ, na yaga je li na, li yaa je ye na.

3 Maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni, Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ sila pye Izirayɛli woolo pe yeri. Saraga wɔfɔ sila pye pe yeri mbaa pe kara, lasiri sila pye pe yeri†.

4 Ɛɛn fɔ ma pe ta wa pe jɔlɔgɔ ki ni, pè sɔngɔrɔ ma pan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ. Pèli lagaja, a lì ti pèli yan.

5 Ki wagati wi ni, mbele fuun pàa pye na kee lara na, na sɔngɔrɔ na paan, pe sila pye yɛyinŋge kpɛ na, katugu jɔlɔgɔ la pye tara woolo pe ni fuun pe na.

6 Malaga kìla pye na gbɔɔn lagapyew. Cɛnlɛ la ma cɛnlɛ la tɔngɔ, ca ka ma ca ka tɔngɔ, katugu Yɛnŋɛlɛ làa pye na pe jɔlɔ jɔlɔgɔ cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni.

7 Ɛɛn fɔ yoro wo na, ye gbɛgɛlɛ ye yere jɛŋgɛ, yaga ka ti ye wire ti fanla ye na, katugu kapyere nda yaa piin ti tɔnli wi yaa ka kan ye yeri.»

8 Naa wunlunaŋa Asa wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Azariya ŋa wìla pye Obɛdi pinambyɔ wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnyoro ti logo, a wì si kotogo ta. A wì si yarisunndo tijangara ti wɔ wa Zhuda tara ti ni fuun ti ni naa Bɛnzhamɛ tara ti ni, konaa wa cara nda wìla malaga gbɔn mari shɔ wa Efirayimu tara yanwira ti na ti ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ŋga kìla pye wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ndɔgɔrɔ ti yɛgɛ, a wì sigi gbegele naa fɔnŋgɔ.

9 Kona, a wì si Zhuda cɛnlɛ woolo nambala pe ni fuun naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo nambala pe gbogolo, naa Efirayimu cɛnlɛ woolo nambala pe ni, naa Manase cɛnlɛ woolo nambala konaa Simeyɔn cɛnlɛ woolo nambala mbele pàa yiri wa Izirayɛli woolo pe ni ma pan pe ni. Poro pe ni fuun mbele poro la saa taga wi na, katugu pàa ki yan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛn wi ni.

10 Pàa pe yɛɛ gbogolo wa Zheruzalɛmu ca wunlunaŋa Asa wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo wolo li yeŋge taanri wogo ki ni.

11 Ki pilige ki ni, a pè si saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma yiri wa yaara nda pàa koli ti ni. To la pye nɛrɛ cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (700), naa simbaala konaa sikaala waga kɔlɔshyɛn (7 000).

12 Kona, a pè sigi yɔn fɔlɔ kɔn mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li lagajaa

† **15:3 15.3:** Ki yaa pye ki laga ŋga ki yɛn na para kiti kɔnfɛnnɛ pe wagati wo sɛnrɛ na (Kiti 2.10-23). † **15:12 15.12:** Dete 4.29

pe kotogo ki ni fuun ni konaa pe jatere wi ni fuun ni†.
13 Pàa yo fɔ: Na lere ŋa fuun woro na
Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li
lagajaa, wi yɛn pyɔ nakoma lelɛɛ o, wi yɛn
naŋa nakoma jɛlɛ o, wi daga poo gbo.
14 A pè si wugu ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan magaŋgbɔlɔ ni, ma jɔrɔgɔ, konaa ma
mbaanra naa simbapɛnɛ yɛɛnrɛ mbaanra
ti win.
15 Zhuda tara woolo pe ni fuun pàa pye
na yɔgɔri ki wuguro ti kala na, katugu pàa
ki wuguro ti pye pe kotogo ki ni fuun ni.
Pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagaja nandanwa ni,
a lì ti a pèli yan. A lì si wogosaga kan pe
yeri kɛɛ ki ni fuun na.
16 Wunlunaŋa Asa wìla wi mama
Maaka wi laga yɛrɛ wa wunlunjɔ cɛnsaga
ki na, katugu wo la yarisunŋgo Ashera
ka gbegele wi yɛɛ kan. Asa wìla ki
yarisunŋgo ki gbɔn maga jaanri maga pye
muwɛ, maa lɛ ma saa pi sogo wa Sedirɔn
lafogo gbunlundɛgɛ ki ni.
17 Ɛɛn fɔ, ali mbege ta Asa wìla wi
kotogo ki ni fuun ki kan Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri wi yinwege piliye yi ni fuun yi
ni, yarisunndo sunzara nda tìla pye wa
tinndiye pe na, ti sila kɔ mbe wɔ wa
Izirayɛli tara ti ni.
18 Wi to wìla yaara nda tɛgɛ ti yɛ
Yɛnŋɛlɛ li kan konaa wo jate wìla yaara
nda tɛgɛ ti yɛ li kan, warifuwe, naa tɛ
konaa yaara ta yɛgɛ ni, wìla ti lɛ ma saa
ti tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
19 Malaga kpɛ sila pye naa wa tara ti ni
fɔ ma saa gbɔn Asa wi wunluwɔ pi yɛlɛ
nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo wolo
li ni.

16

Asa wìla yiri mbe malaga gbɔn Izirayɛli tara wunlunaŋa Bayesha wi ni
(1 Wunlu 15.17-22)

1 Asa wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma
yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wolo li ni, a
Izirayɛli tara wunlunaŋa Bayesha wì si
saa to Zhuda tara ti na malaga ni. Wìla
malaga sigembogo kan ma Arama ca
ki maga, jaŋgo leele paga ka ya mbaa
yinrigi nakoma mbaa yiin wa Zhuda tara
wunlunaŋa wi tara.
2 Kì pye ma, a Asa wì si warifuwe naa tɛ
wa wɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga konaa wa wunluwɔ
go ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni, maa torogo
Siri tara wunlunaŋa Bɛni Hadadi wi kan,
wo ŋa wìla pye ma cɛn wa Damasi ca,
maga yo wi kan fɔ:
3 «Ki yaga mi naa mboro we yɔn finliwɛ
le we yɛɛ sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ ŋga na ma
to wo naa na to wi ni pàa ki pye we.
Wele, mi yɛn naga warifuwe naa ki tɛ
ŋa wi torogi ma kan yarikanga. Yɔn
finliwɛ mba pi yɛn mboro naa Izirayɛli
tara wunlunaŋa Bayesha wi ni ye sɔgɔwɔ,
ma kari ma saa jɔgɔ, jaŋgo wi kari wi laga
na na.»
4 A Bɛni Hadadi wì si yɛnlɛ wunlunaŋa
Asa wi sɛnrɛ ti na, mɛɛ wi maliŋgbɔɔnlɔ
teele pele torogo, a pè saa to Izirayɛli tara
cara ti na. Pàa ya Iyɔn ca ki ni, naa
Dan ca ki ni, naa Abɛli Mayimu ca ki
ni konaa Nɛfitali tara cara nda tìla pye
yarilire tɛgɛsara ti ni.
5 Naa Bayesha wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo,
a wì si Arama ca mbogo ki yaga maa
tunndo ti yerege.
6 Kona Bayesha wìla pye na Arama ca
mbogo ki kanni sinndɛɛrɛ naa tire nda ni,
a wunlunaŋa Asa wì si Zhuda tara woolo
pe ni fuun pe gbogolo ma yo pe sari koli
pe pan ti ni. A wì siri tɛgɛ ma Geba naa
Mizipa cara ti kan ti ni.
7 Ki wagati wi ni, a yariyanra yanfɔ
Hanani wì si kari wa Zhuda tara wunlu-
naŋa Asa wi yeri, ma saa wi pye fɔ: «Kì
kaa pye Siri tara wunlunaŋa wo mà pye
ma kɛɛndagaserege, mɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma Yɛnŋɛlɛ lo pye ma kɛɛndagaserege, ki
kala na, Siri tara maliŋgbɔɔnlɔ pè shɔ ma
yeri.
8 Ma yɛɛ nawa to ki na fɔ Kushi
tara fɛnnɛ naa Libi tara fɛnnɛ pàa
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege fanŋga wogo
gbɛgɛlɛ, naa malaga gbɔnwotoroye konaa
shɔn lugufɛnnɛ lɛgɛrɛ ni. Ma si yala Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa pe le ma kɛɛ, katugu màa li
pye ma kɛɛndagaserege.
9 Mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa tara ti
lagapyew ki wele na toro; mbele fuun pè

pe yɛɛ kan li yeri pe kotogo ki ni fuun ni, li maa yeresaga kaan pe yeri. Mà tijinliwɛ fu kala pye wa ki kala na li ni. Ki kala na mbege lɛ yiŋgɔ wo ni, malaga ki se kɔ ma na.»
10 A wunlunaŋa Asa wì si nawa ŋgban yariyanra yanfɔ wi ni jɛŋgɛ, a wì si ti a pòo yigi maa le kaso, wi tɔɔrɔ ti ni ŋgbɛɛrɛ na, katugu sɛnrɛ nda wìla yo wi na, tìla kɔnrɔ leŋge wi ni. Ki wagati wi ni, a wunlunaŋa Asa wì sigi kan tara woolo pele na, na pe jɔlɔ.

Wunlunaŋa Asa wi kunwɔ (1 Wunlu 15.23-24)

11 Asa wi kapyegele, ke koŋgbanŋgala naa puŋgo wogolo, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara naa Izirayɛli tara wunlumbolo pe sɛwɛ wi ni.
12 Asa wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ wolo li ni, a yambewe pà si to wi tɔɔrɔ ti na. Tìla pye naa yaa fɔ jɛŋgɛ. Konaa ki ni fuun, ali mboo ta ki yama pi na, wi sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagaja, ɛɛn fɔ wɛrɛ pyefɛnnɛ poro wìla pye na yewe.
13 A Asa wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. Wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri nuŋgba wolo li ni ko wìla ku.
14 A pè suu le fanra nda wìla wɔ ka nuŋgba ni† wa Davidi ca ki ni†. Pàa wi sinŋge sinlɛyaraga ka na, ŋga pàa latikɔrɔ nuwɔ taan naa sinmɛ nuwɔ taanyaara lɛgɛrɛ wo wa ki na. Tìla gbegele ma yala nuwɔ taanyaara gbegelefɛnnɛ pe gbegelelɔmɔ pi ni. A pè si kasɔn gbɔgɔ gbɛri wi mɛgɛ ni maa gbɔgɔ.

17

Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi sanga

1 Kona, a Asa wi pinambyɔ Zhozafati wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ. Wìla fanŋga kan wi wunluwɔ pi yeri Izirayɛli woolo pe mɛgɛ ni.
2 Zhuda tara cara nda fuun pàa malaga sigemboro kan mari maga, wìla maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye tɛgɛtɛgɛ wa ti ni, ma maliŋgbɔɔnlɔ tɛgɛtɛgɛ wa Zhuda tara ti lagapyew ki ni konaa wa cara nda wi to Asa wìla shɔ wa Efirayimu tara ti ni†.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye Zhozafati wi ni, katugu wìla tanga ma yala wi tɛlɛ Davidi wi tangalɔmɔ pi ni wa wi wunluwɔ pi lɛsanga wi ni. Wi sila yɛnlɛ mbe mara yarisunndo Baali ti na.
4 Ɛɛn fɔ wìla pye ma mara wi tɛlɛ wi Yɛnŋɛlɛ li na, na tanri na yala li ŋgasegele ke ni. Wi sila ki pye paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli woolo pàa pye naga piin.
5 Kì pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu wunluwɔ pi kan yeresaga ni. Zhuda tara woolo pe ni fuun pàa pye na kee yarikanra ni Zhozafati wi kan. Wìla yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta konaa ma mɛgbɔgɔ ta jɛŋgɛ.
6 Wìla kotogo le wi yɛɛ ni mbaa tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ li koŋgolo ke na. Kì pye ma, a wì si sunzara nda wa tinndiye pe na to naa yarisunŋgo Ashera ki tiyagala ke wɔ wa Zhuda tara ti ni.
7 Zhozafati wi wunluwɔ pi yɛlɛ taanri wolo li ni, a wì suu legbɔɔlɔ pele torogo wa Zhuda tara cara ti ni pe saa leele pe kara; poro la wɛlɛ Bɛni Hayili, naa Abidiyasi, naa Zakari, naa Netaneyɛli konaa Mikaya.
8 Wìla Levi setirige piile pele pinlɛ pe ni, poro la wɛlɛ Shemaya, naa Netaniya, naa Zebadiya, naa Azayɛli, naa Shemiramɔti, naa Zhonatan, naa Adoniya, naa Tobiya, konaa Tobu Adoniya. Saraga wɔfɛnnɛ Elishama naa Yoramu pàa pinlɛ pe ni fun.
9 Pàa saa na leele pe kara wa Zhuda tara ti ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ wo wìla pye pe yeri. Pàa Zhuda tara cara ti ni fuun ti yanri na leele pe kara.

Zhozafati wìla fanŋga ta

10 Wunluwɔ tara nda fuun tìla pye ma Zhuda tara ti maga ti woolo pàa pye na fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Ki kala na, pe sila yɛnlɛ mbe malaga gbɔn Zhozafati wi ni.
11 Filisiti tara fɛnnɛ pèle la pye na paan yarikanra ni Zhozafati wi kan konaa na lambo sara wi yeri penjara ni. Larabuye

† **16:14 16.14:** Kìla pye faa wunlunaŋa ka ku wa Izirayɛli tara, pe ma kasɔn gbɔgɔ gbɛri wi mɛgɛ ni maa gbɔgɔ.
† **16:14 16.14:** 2 Sami 5.7 † **17:2 17.2:** 2 Kuro 15.8

pàa pye na paan simbaala naa sikaala ni wi kan, simbapɛnɛ waga kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (7 700) konaa sikapɛnɛ waga kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (7 700).

12 Zhozafati wìla pye na fanŋga taa na kee yɛgɛ. A wì si wunluwɔ yinrɛ kan wa Zhuda tara cara ti ni konaa ma cara kan mbaa wi kɛɛ yaara ti teri wa ti ni.

13 Wìla tunŋgo gbɔgɔ pye wa Zhuda tara cara ti ni†. Maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ la pye wi yeri ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca.

14 Ki maliŋgbɔɔnlɔ pe yɔn ko layi ŋga, ma yala pe setiriye yi ni. Wa Zhuda cɛnlɛ li ni, mbele pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele (1 000) go na poro la wɛlɛ yɛɛn: Maliŋgbɔɔnlɔ to Adina. Wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga cɛnmɛ taanri (300 000) go na.

15 A maliŋgbɔɔnlɔ to Yohana wì si taga wo na. Wìla pye nambala waga cɛnmɛ shyɛn naa nafa tijɛrɛ (280 000) go na.

16 A Zikiri pinambyɔ Amaziya wì si taga wo na. Kìla wi ndanla, a wùu yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki yeri. Wìla pye nambala kotogofɛnnɛ waga cɛnmɛ shyɛn (200 000) go na.

17 Wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni, Eliyada wìla pye maliŋgbɔɔn kotogofɔ. Nambala waga cɛnmɛ shyɛn (200 000) pàa pye wi ni sandira naa tugurɔn sigeyaara ni pe yeri.

18 A Yehozabadi si taga wo na. Nambala waga cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ (180 000) pàa pye wi ni, ma gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn.

19 Poro mbele poro pàa pye na tunŋgo piin wunlunaŋa wi kan. Poro la pye pe yɛ mbele wunlunaŋa wìla tɛgɛtɛgɛ wa Zhuda tara cara nda fuun malaga sigemboro la pye mari maga ti woolo pe ni.

18

Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wìla yɔn finliwɛ le Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi ni (1 Wunlu 22.1-28)

1 Zhozafati wìla yarijɛndɛ lɛgɛrɛ naa gbɔgɔwɔ gbembe ta. Wìla pɔrɔgɔ pye ma yɔn finliwɛ le Ashabu wi go woolo pe ni†.

2 Yɛgɛlɛ kele toroŋgɔlɔ, a Zhozafati wì si kari wa Ashabu wi yeri wa Samari ca. A Ashabu wì si simbaala lɛgɛrɛ naa nɛrɛ lɛgɛrɛ gbo Zhozafati wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe kan. Ko puŋgo na, a wì suu sun ma yo wi pinlɛ wi ni pe sa to Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki na†.

3 A Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wì si Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi yewe ma yo fɔ: «Ma mbe yɛnlɛ mbe pinlɛ na ni we sa malaga gbɔn Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki na le?»

A Zhozafati wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yaa pinlɛ ma ni mbe kari, na woolo pe yaa pinlɛ ma woolo pe ni mbe kari. We yaa kari ma ni ja sa malaga ki gbɔn.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Mishe wìla Ashabu wi yɛri

4 Ko puŋgo na, a Zhozafati wì si Izirayɛli tara wunlunaŋa wi pye fɔ: «Koni, ki yaga ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe gbɛn.»

5 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri ma pe gbogolo. Pàa pye na kee lere cɛnmɛ tijɛrɛ (400) wo yeri. A wì si pe yewe ma yo fɔ: «We daga mbe kari sa malaga gbɔn Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki ni lee nakoma mii daga mbe kari?»

A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma mbe ya mbe kari. Yɛnŋɛlɛ li yaa pe le wunlunaŋa ma kɛɛ.»

6 Ɛɛn fɔ, a Zhozafati wì si yewe ma yo fɔ: «Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɔ wa yɛgɛ woro laga naa, ŋa we mbe ya sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe wa wi yeri?»

7 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si Zhozafati wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Naŋa nuŋgba yɛn wa, ŋa we mbe ya sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe wa wi yeri. Ɛɛn fɔ wi kala li silan ndanla, katugu wila Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo mbe sɛntanra yo na kanŋgɔlɔ, na sɛnpere ma. Yimila pinambyɔ Mishe wowi.»

† **17:13 17.13:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, ŋga kì yo fɔ: *Wìla tunŋgo gbɔgɔ pye wa Zhuda tara cara ti ni* ki mbe ya logo fun fɔ yarilire lɛgɛrɛ la pye wi yeri wa Zhuda tara cara ti ni. † **18:1 18.1:** Zhozafati wi pinambyɔ wìla Ashabu sumborombyɔ Atali wi pɔri wi jɔ. † **18:2 18.2:** 1 Wunlu 22.3

A Zhozafati wì sho fɔ: «Wunlunaŋa, maga ka yo ma.»

8 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì suu go tunmbyeele pe yɛgɛfɔ wa yeri maa pye fɔ: «Kari ma sa Yimila pinambyɔ Mishe wi yeri wi pan laga fyaw.»

9 Kìla yala Izirayɛli tara wunlunaŋa wo naa Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi ni pè pe wunluwɔ yaripɔrɔ ti lele ma cɛncɛn wa pe wunluwɔ jɔnrɔ ti na, wa finliwɛ pyesaga ki ni, wa Samari ca mbogo yeyɔngɔ ki tanla. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pàa pye na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun wa pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.

10 Kenaana pinambyɔ Sedesiyasi wìla yɛnŋgɛlɛ gbegele tugurɔn ni wi yɛɛ kan, ma sho fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ma yaa Siri tara fɛnnɛ pe gbɔn ki yɛnŋgɛlɛ ŋgele ke ni fɔ mbe sa pe tɔngɔ mbe pe kɔ yɛɛn pew.› »

11 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pàa pye naga sɛnrɛ nuŋgba ti yuun fun fɔ: «Yiri ma kari Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki kɔrɔgɔ. Ma yaa ya ki ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ca ki le mboro wunlunaŋa ma kɛɛ.»

12 Pitunŋɔ ŋa wìla kari sa Mishe wi yeri, a wo si Mishe wi pye fɔ: «Mishe, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pè yɔn wa nuŋgba na sɛnjɛndɛ yuun wunlunaŋa wi kan. Ma ti ma sɛnyoro ti pye nuŋgba pe woro ti ni. Ma sɛnjɛndɛ yo wi kan.»

13 Ɛɛn fɔ, a Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, na Yɛnŋɛlɛ liga sɛnrɛ nda yo na kan to mi yaa yari leele pe kan.»

14 Naa Mishe wìla ka saa gbɔn wa wunlunaŋa wi na, a wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Mishe, we daga mbe kari sa malaga gbɔn Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki ni lee nakoma we daga mbege yaga?»

A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ta kee fasi! Ma yaa cew ta. Ca woolo pe yaa le ye kɛɛ.»

15 Ɛɛn fɔ, a wunlunaŋa wì suu pye fɔ: «Mi daga mbege yo ma kan sa gbɔn yosaga jori fɔ ma wugu, maga ka yaraga ka kpɛ yo na kan, na kaselege ko cɛ ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na?»

16 A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yan pè jaraga wa yanwira ti na paa simbaala yɛn, mbele kɔnrifɔ† woro pe na. Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Ki leele mbele, to woro pe na. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe sɔngɔrɔ yɛyinŋge na wa pe yinrɛ.› »

17 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si Zhozafati wi pye fɔ: «Mi sigi yo na ma kan? Wila Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo na kanŋgɔlɔ ti pye sɛnjɛndɛ, kaawɔ tipere to cɛ wi ma yo.»

18 Kona, a Mishe wì sho naa fɔ: «Wele, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo: ‹Mì Yawe Yɛnŋɛlɛ li yan lì cɛn wa li wunluwɔ jɔngɔ ki na, naayeri maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe yɛn ma yere li tanla, li kalige kɛɛ naa li kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.›

19 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: ‹Ambɔ wi yaa kari sa Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi fanla mbe ti wi sa to Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki na, wi kɔ wa malaga ki ni?› A naayeri maliŋgbɔɔnlɔ pè si pe woyoro yo, a tì yiri ti yɛ ti yɛ.

20 Kona, a yinnɛ là si pan ma yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma yo fɔ: ‹Mi yaa saa fanla.› A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yewe ma yo fɔ: ‹Ma yaa ki pye mɛlɛ?›

21 A yinnɛ lì sho fɔ: ‹Mi yaa yiri sa yagbogowo sɛnrɛ le wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe yɔn.› A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: ‹A, mboro wo na, ma mbe ya mboo fanla mboo puŋgo. Yiri ma saga pye ma.› »

22 A Mishe wì sho naa fɔ: «Wele, koni Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yagbogolo yinnɛ le ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele fuun pe yɛn laga pe ni; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi kɔn maga tɛgɛ mbe jɔlɔgɔ wa ma na.»

23 Kona, a Kenaana pinambyɔ Sedesiyasi wì si yiri ma fulo wa Mishe wi tanla maa nuŋgbolo li gbɔn, mɛɛ yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì wɔmɔ wɔ mi ni mɛlɛ mɛɛ saa ye mboro ni na para?»

24 A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Pilige ŋga ni maga kaa yiin yumbiile pe ni mbaa lara la toro, kona ma yaa ki jɛn.»

† **18:16 18.16:** Nɔmbu 27.17; 1 Wunlu 22.17; Eze 34.5; Mati 9.36; Maki 6.34

25 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì
sho fɔ: «Ye Mishe wi lɛ ye kari wi ni wa
cafɔ Amɔ wi yeri konaa wa na pinambyɔ
Zhowasi wi yeri.
26 Yege yo pe kan fɔ: ‹Wunlunaŋa wì
yo yege naŋa ŋa wi le kaso, yaa yaakara
jɛnri naa tɔnmɔ jɛnri kaan wi yeri ko cɛ,
fɔ mbe ka sa yiri wa malaga ki na mbe
sɔngɔrɔ yɛyinŋge na.› »
27 A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Na maga sɔngɔrɔ mbe pan yɛyinŋge na,
kona Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma li para na ni,
a mìgi yo.» A wì sho naa fɔ: «Yoro
sanmbala pyew, yege sɛnrɛ nda ti logo.»

Pàa Ashabu wi gbo malaga na (1 Wunlu 22.29-35)

28 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wo
naa Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi
ni pè si yiri ma kari sa to Aramɔti ca ŋga
wa Galaadi tara ki na.
29 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si
Zhozafati wi pye fɔ: «Mi yaa yaripɔrɔ ta
yɛgɛ le, mbanla cɛnlɔmɔ pi kanŋga mbe
kari wa malaga. Ɛɛn fɔ mboro wo na,
mɔɔ wunluwɔ yaripɔrɔ ti yaga ma yɛɛ
na.» Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì
suu yɛɛ cɛnlɔmɔ pi kanŋga ma kari wa
malaga.
30 Ma si yala, Siri tara wunlunaŋa wìla
konɔ kan wi malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ
teele pe yeri, ma yo fɔ: «Yaga ka to lepile
nakoma legbɔɔ na, ɛɛn fɔ ye sa to Izirayɛli
tara wunlunaŋa wo nuŋgba na.»
31 Naa malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ
teele pàa kaa Zhozafati wi yan, a pè sho
fɔ: «Izirayɛli tara wunlunaŋa wo wi ŋa
we.» A wì si gbele ŋgbanga na sagafɔ jaa.
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu saga. Yɛnŋɛlɛ làa
Siri tara fɛnnɛ pe laga wi na.
32 Naa malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ
teele pàa kaa ki yan Izirayɛli tara wun-
lunaŋa wo ma, a pè si sɔngɔrɔ wi puŋgo
na.
33 Kona, a naŋa wà si kaa wanla la wɔn
jaga ma wele. A wanla lì si saa Izirayɛli
tara wunlunaŋa wì sun wa wi malaga
gbɔnderege ki yɔnrɔ ti filisaga ka na. A
wunlunaŋa wì suu malaga gbɔnwotoro
fevɔ wi pye fɔ: «Wotoro wi yɛgɛ kaw
ma wɔ na ni laga malaga gbɔnsaga ki ni,
katugu mì wɛlɛgɛ.»
34 Ɛɛn fɔ, malaga kìla ŋgban ki pilige
ki ni fɔ jɛŋgɛ. Pàa Izirayɛli tara wunlu-
naŋa wi yigi maa yerege wa wi malaga
gbɔnwotoro wi ni, maa yɛgɛ wa wa
Siri tara fɛnnɛ pe yeri, fɔ ma saa gbɔn
yɔnlɔkɔgɔ ki na. A wì si ku ki yɔnlɔkɔgɔ
yɛgɛ ki ni.

19

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Yehu wìla sɛnŋgbanra yo Zhozafati wi na

1 Kona, a Zhuda tara wunlunaŋa
Zhozafati wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go
yɛyinŋge na, wa Zheruzalɛmu ca.
2 A Hanani pinambyɔ Yehu ŋa wìla
pye yariyanra yanfɔ wì si saa wunlunaŋa
Zhozafati wi fili maa pye fɔ: «Maga yan ki
daga pe lepee wi saga le? Nakoma mbele
pe Yawe Yɛnŋɛlɛ li panra pe kala li daga
mbɔɔn ndanla le? Ki wogo ŋga mà pye ki
kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban ma
ni fɔ jɛŋgɛ.
3 Konaa ki ni fuun, lì kajɛŋgɛ yan wa ma
ni bere, katugu yarisunŋgo Ashera mà ki
tiyagala ke ni fuun ke sogo ma ke wɔ laga
tara ti ni, mà Yɛnŋɛlɛ li lagaja ma kotogo
ki ni fuun ni.»

Zhozafati wìla kanŋguwa le wa kiti kɔnlɔmɔ pi ni

4 Zhozafati wìla koro ma cɛn wa
Zheruzalɛmu ca. Ko puŋgo na, a wì
si kaa yiri ma tara ti yanri, maga lɛ
wa Bɛrisheba ca ki na, wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ ki na fɔ ma saa gbɔn wa Efiray-
imu yanwira tara ti na, wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, jaŋgo mbe Izirayɛli
woolo pe pye pe sɔngɔrɔ pe pan Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ.
5 A wì si kiti kɔnfɛnnɛ tɛgɛtɛgɛ Zhuda
tara cara nda fuun pàa malaga sigemboro
kan mari maga ti ni.
6 A wì sigi kiti kɔnfɛnnɛ pe pye fɔ: «Yaa
kɔrɔsiri piin ŋga ye yaa kaa piin ki ni,
katugu ye se kaa kiti kɔngɔ ki piin leele
mɛgɛ na, ɛɛn fɔ ye yaa kaa ki piin Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo mɛgɛ na. Li yaa ka pye ye ni
mbaa ye sari na ye kaa kiti wi kɔɔn we.

7 Ki kala na, koni, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li jate jɛŋgɛ, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn wa
ye kapyere ti ni fuun ti ni, katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ laa mbasinmɛ pi kala yaga, laa si
yɛnlɛ yarikanra na mbe tɔn kaselege na.»
8 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi ni, Zhozafati
wìla Levi setirige piile, naa saraga
wɔfɛnnɛ konaa Izirayɛli seye teele pele
tɛgɛtɛgɛ wa Zheruzalɛmu ca paa kas-
inŋge konɔ li tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ, konaa mbaa ca woolo pe kiti
kɔnkagala ke yɛgɛ woo pe sɔgɔwɔ.
9 Sɛnrɛ nda wìla yo ma ŋgban pe ni tori
nda fɔ: «Yaa ye kiti kɔngɔ ki piin, yaa fyɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Yaa ki piin jatere
jɛnŋɛ ni konaa ye kotogo ki ni fuun ki ni.
10 Ye sefɛnnɛ mbele pe yɛn ma cɛn wa
pe cara ti ni, na paga pan kiti kɔnkala la ni
ye kɔrɔgɔ, li yɛn lere gbokala o, nakoma
lasiri jɔgɔkala o, nakoma ŋgasele
jɔgɔkala o, nakoma kondɛgɛlɛ jɔgɔkala
o, nakoma kakɔnndɛgɛlɛ jɔgɔkala o, ye
pe yɛri, jaŋgo paga ka pye jɔgɔfɛnnɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe ti Yawe
Yɛnŋɛlɛ li nawa ŋgban ye ni konaa ye
sefɛnnɛ pe ni. Yaa ye tunŋgo ki piin
ki pyelɔmɔ pi na ma, pa ye yaa pye
jɛrɛgisaga fu.
11 Ye wele, saraga wɔfɛnnɛ to Amariya
wo wi yaa pye ye go na mbaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke ni fuun ke yɛgɛ
woo. Ishimayɛli pinambyɔ Zebadiya ŋa
wi yɛn Zhuda cɛnlɛ woolo pe go na, wo wi
yaa pye ye go na mbaa wunluwɔ kagala
ke ni fuun ke yɛgɛ woo. Levi setirige piile
pele yaa pye laga ye ni paa kagala yɛgɛ
wɔfɛnnɛ yɛn. Ye kotogo le ye yɛɛ ni, yaa
ki kagala ke piin. Ŋa kaa kajɛŋgɛ piin,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye wi ni!»

20

Mowabu naa Amɔ cɛngɛlɛ
woolo pàa yiri mbe sa to
Zhuda tara ti na;
Zhozafati wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri

1 Ko puŋgo na, Mowabu cɛnlɛ woolo,
naa Amɔ cɛnlɛ woolo, mbe pinlɛ Mawɔn
cɛnlɛ woolo pele ni, pè si kari mbe sa
malaga gbɔn Zhozafati wi ni.
2 A lere wà si pan maga sɛnrɛ
ti yo Zhozafati wi kan, ma yo fɔ:
«Maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ la na paan
mbe to ma na, ma yiri wa kɔgɔje kuwo
wi kɛɛ ŋga na, wa Ɛdɔmu tara. Pè yɛrɛ
gbɔn le Hazazɔn Tamari ca, ko kɔrɔ wo
yɛn Eni Gedi ca ye.»
3 Kì pye ma, a Zhozafati wì si fyɛ, mɛɛ ki
kɔn maga tɛgɛ mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe.
A wì sigi yari Zhuda tara woolo pe ni fuun
pe kan ma yo pe yeŋge le.
4 A Zhuda tara woolo pe ni fuun pè si
gbogolo mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, li pe
saga. Leele pàa yiri Zhuda tara cara ti ni
fuun ti ni ma pan mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri li pe saga.
5 Kona, a Zhozafati wì si yiri ma yere wo
naa Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu
ca woolo gbogolomɔ pi ni, wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma yɛgɛ wa
wa loŋgo fɔnŋgɔ ki yeri.
6 A wì si yɛnri ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ,
we tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma ma yɛn
Yɛnŋɛlɛ wa naayeri wi le? Mboro ma ma
yɛn tara na cɛngɛlɛ ke wunluwɔ pi go na
wi le? Fanŋga naa yawa woro ma ni wi
le? Lere kpɛ se ya yere mbɔɔn sige.
7 E, we Yɛnŋɛlɛ, mbele pàa pye ma cɛn
laga ki tara nda ti ni faa, mì yo mboro
màa pe purɔ Izirayɛli, ma woolo pe yɛgɛ,
mɛɛ ti kan poro mbele pe yɛn Abirahamu
ŋa màa pye maa ndanla wi setirige piile
pe yeri ti pye pe woro fɔ sanga pyew?
8 A pè si cɛn laga ti ni, mɛɛ laga kpoyi
kan laga ti ni ma mɛgɛ ki na, ma sho fɔ:
9 ‹Na jɔlɔgɔ ka to we na, nakoma
malaga, nakoma kaŋgbanga, nakoma
tifɛlɛgɛ yambewe, nakoma fuŋgo, pa we
yaa pan mbe yere laga ki go ŋga ki yɛgɛ
sɔgɔwɔ konaa ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, katugu
ma maa ma yɛɛ nari laga ki laga kpoyi
ŋga ki ni. Mbe we ta wa we jɔlɔgɔ gbɔgɔ
ki ni, we yaa gbele mbɔɔn yɛnri ma we
saga. Pa kona ma yaa logo we yeri mbe
we shɔ.›
10 Koni, wele, Amɔ cɛnlɛ woolo, naa
Mowabu cɛnlɛ woolo konaa mbele pe yɛn
ma cɛn wa Seyiri yanwira tara ti ni, pè
pan mbe to we na. Naa Izirayɛli woolo
pàa yiri wa Ezhipiti tara na paan sanga
ŋa ni, ma sila yɛnlɛ ki na pe ki leele pe

tara ti pari pe toro; ɛɛn fɔ pàa ti sɔlɔgɔ ma toro, pe sila ti tɔngɔ†.

11 Wele, yɛgɛ ŋga na pe yɛn na we sara we! Tasaga ŋga mà kan we yeri, pè pan mbe we purɔ wa ki ni.

12 E, we Yɛnŋɛlɛ, ma sɔɔn kiti sinŋɛ wi kɔn pe na wi le? Katugu we yɛn fanŋga fu ki maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ na laa paan mbe to we na li yɛgɛ sɔgɔwɔ. We yaa ki pye yɛgɛ ŋga na wee jɛn. Ɛɛn fɔ mboro we yɛn na wele ma we saga.»

Yɛnŋɛlɛ làa cew kan Zhuda tara woolo pe yeri

13 Zhuda tara woolo pe ni fuun pàa yiri ma yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, poro naa pe piile tunmɔmbɔlɔ, naa pe jɛɛlɛ konaa pe pinambiile pe ni.

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye Yahaziyɛli wi ni. Yahaziyɛli wìla pye Levi setirige pyɔ ma yiri wa Asafu sege ki ni†. Wìla pye Zakari pinambyɔ. Zakari to wo lawi ŋa Benaya. Benaya to wo lawi ŋa Yeyiyɛli. Yeyiyɛli to wo lawi ŋa Mataniya.

15 A Yahaziyɛli wì sho fɔ: «Zhuda tara woolo, naa Zheruzalɛmu ca woolo konaa mboro wunlunaŋa Zhozafati ma ni, ye nuŋgbolo jan ye logo! Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yaga ka fyɛ, ye sunndo wiga si ka kɔn ye na ki maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ na li kala na, katugu ki malaga ŋga yoro ma ye yaa ki gbɔn, ɛɛn fɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mi na wogo yi.

16 Goto, ye yiri ye sa to pe na. Pe yaa ka lugu wa Zizi tinndi wi na mbe pan. Ye yaa ka sa pe yan wa yanwira ti sɔgɔwɔ tɔnmɔ foŋgologo ki kɔsaga ki na, wa Yeruwɛli gbinri wi yɛsinmɛ na.

17 Yoro se ka malaga ko ka gbɔn yɛrɛ. Ye kari ye sa yere wa ko cɛ. Ye koro le ye yere yɛw. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ye shɔ yɛgɛ ŋga na, pa ye yaa ki yan†. Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo, yaga ka fyɛ, ye sunndo wiga si ka kɔn ye na. Goto ye yiri ye sa to pe na, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa pye ye ni.› »

18 A Zhozafati wì si sogo maa yɛgɛ ki jiile wa tara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mali gbɔgɔ. A Zhuda tara woolo pe ni fuun naa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni, pè si to ma pe yɛɛ go sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mali gbɔgɔ.

19 Kona, Levi setirige piile mbele pàa pye Kehati sege woolo konaa mbele paa pye Kore sege woolo†, pè si yiri ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li sɔn magaŋgbɔlɔ ni.

20 Ki goto, a pè si yiri faa, mɛɛ lɛ na kee wa Tekowa ca gbinri wi ni. Naa paa kaa na kee, a Zhozafati wì si yiri ma yere, ma sho fɔ: «Ye logo na yeri Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo: ‹Ye taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, pa ye yaa fanŋga ta. Ye taga li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe na, pa ye yaa yawa ta.› »

21 Ko puŋgo na, a pè si yo ma yan pe yɛɛ yeri wo naa leele pe ni. Kona, a wì si yurukɔɔlɔ pele wɔ. Poro la fereyaara nda tìla tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ta lele†, nɛɛ tanri maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛgɛ, na yuuro koo na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni na yuun fɔ: «Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.»

22 Naa leele pàa kaa ki lɛ na yuuro koo na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, Amɔ cɛnlɛ woolo, naa Mowabu cɛnlɛ woolo konaa Seyiri yanwira tara woolo mbele pàa pan mbe to Zhuda tara woolo pe na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe kala li gbɔn mali piri, fɔ a Zhuda tara woolo pè ya pe ni.

23 Amɔ cɛnlɛ woolo poro naa Mowabu cɛnlɛ woolo pàa yiri ma to Seyiri yanwira tara woolo pe na ma pe tɔngɔ ma pe kɔ pew. Naa pàa kaa Seyiri yanwira tara woolo pe tɔngɔ ma pe kɔ, a pè si to pe yɛɛ na, na pe yɛɛ kuun.

24 Naa Zhuda tara woolo pàa ka saa gbɔn wa laga ŋga lere ma ya ma wele mbe yan wa gbinri wi ni, a pè si kanŋga ma wele wa pe juguye pe kɛɛ yeri; pe mbe wele, mɛɛ gboolo pe yan pè toori tara ti na, ali lere nuŋgba wo sila shɔ.

† **20:10 20.10:** Nɔmbu 20.14-21; Dete 2.1-9 † **20:14 20.14:** Asafu sege woolo pàa pye yurukɔɔlɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni (1 Kuro 9.15-16; 15.17; 16.37,41-42). † **20:17 20.17:** Ɛki 14.13; Dete 20.1-4; 1 Sami 12.16 † **20:19 20.19:** 1 Kuro 6.16-23 † **20:21 20.21:** Ŋga kì yo fɔ: *Poro la fereyaara nda tìla tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ta lele,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni pège yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Yɛnŋɛlɛ li yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na, poro la pye naga gbogo.

25 A Zhozafati naa wi woolo pe ni pè si pan ma gboolo pe san. Pàa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta wa ki gboolo pe sɔgɔwɔ, naa yaripɔrɔ† ni konaa yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro ni. Pàa yaara lɛgɛrɛ koli fɔ pee ya mbe ti ni fuun ti lɛ mbe kari ti ni. Pàa yaara ti koli fɔ ma saa gbɔn piliye taanri ti lɛgɛwɛ pi na.

26 Ki pilige tijɛrɛ wogo ki na, a pè si saa pe yɛɛ gbogolo wa Beraka† gbunlundɛgɛ ki ni ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn. Ko kala na pe maa ki laga ki yinri Beraka gbunlundɛgɛ ali ma pan ma gbɔn nala.

27 Ko puŋgo na, Zhuda tara woolo pe ni fuun naa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni fuun pe ni, pè si sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalɛmu ca yɔgɔrimɔ ni. Zhozafati wo wìla pye pe yɛgɛ. Pàa pye nayinmɛ gbɔɔ ni, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pe shɔ pe juguye pe kɛɛ.

28 Pàa juruye naa ŋgɔniye gbɔn konaa ma mbaanra win ma ye wa Zheruzalɛmu ca, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

29 Naa tara sannda pyew ti wunluwɔ woolo pàa kaa ki logo ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa malaga gbɔn Izirayɛli woolo pe juguye pe ni, a fyɛrɛ gbɔrɔ si pe yigi.

30 Kì pye ma, a Zhozafati wi wunluwɔ pì si yɛyinŋge ta. A wi Yɛnŋɛlɛ lì si wogosaga kan wi yeri kɛɛ ki ni fuun ki na.

Zhozafati wi wunluwɔ pi kɔwɔ (1 Wunlu 22.41-51)

31 Zhozafati wìla pye wunluwɔ Zhuda tara ti go na. Wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. A wì si yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Azuba, naa nɔ wi to wi yinri Shilishi.

32 Wi to Asa wìla tanga konɔ na na, lo wìla tanga li na, wi sila kɛ mbe wɔ wa li ni. Kala na li yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, lo wìla pye na piin.

33 Konaa ki ni fuun sunzara nda wa tinndiye pe na ti sila kɔ wa tara ti ni. Tara woolo pe sila mara bere pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na pe kotogo ki ni fuun ni.

34 Zhozafati wi kapyegele sanŋgala, ke koŋgbanŋgala naa ke puŋgo wogolo ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Hanani pinambyɔ Yehu wi kapyegele sɛwɛ wi ni. Ke si yɛn ma yɔnlɔgɔ fun wa Izirayɛli woolo pe wunlumbolo sɛwɛ wi ni.

35 Ko puŋgo na, a Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wì si saa yɔn finliwɛ le Izirayɛli tara wunlunaŋa Ahaziya wi ni, wo ŋa wi tangalɔmɔ pi sila yɔn we.

36 A pè si gbogolo ma tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ gbegele mbaa kee ti ni wa Tarisisi ca. Pa pàa saa ki tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ ti gbegele wa Eziyɔn Gebɛri ca.

37 Kona, a Dodava pinambyɔ Eliyezɛri ŋa wìla yiri wa Maresha ca wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo ma wa Zhozafati wi na, ma yo fɔ: «Kì kaa pye mà gbogolo Ahaziya wi ni ja, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma tunŋgo ki jɔgɔ.» Kì pye ma, tɔnmɔkɔɔrɔ tìla jɔgɔ ti sila ya mbe kari Tarisisi naa†.

21

1 A Zhozafati wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na, a pè suu le wa pe tanla, wa Davidi ca ki ni. A wi pinambyɔ Yoramu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Yoramu wi sanga (2 Wunlu 8.16-24)

2 Nɔsepiile nambala la pye Yoramu wi yeri. Poro la wɛlɛ Azariya, naa Yehiyɛli, naa Zakari, naa Azariya, naa Mikayɛli konaa Shefatiya. Pe ni fuun pàa pye Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhozafati wo pinambiile†.

3 Pe to wìla yarikanra lɛgɛrɛ kan pe yeri, to lari nda warifuwe, naa tɛ konaa yaara sɔnŋgbanga woro ni. Mbe taga wa to na, Zhuda tara cara nda pàa malaga sigemboro kan mari maga, wìla ta kan pe yeri. Ɛɛn fɔ wìla wunluwɔ po kan Yoramu

† **20:25 20.25:** Ŋga kì yo fɔ: *Naa yaripɔrɔ ni,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ mbele pe yɛn Eburuye sɛnrɛ ni pele yɛgɛ ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Naa gboolo ni. Yarijɛndɛ nda tì naganaga, gboolo pe se ya pye ki yarijɛndɛ to ta mbe yala yarijɛndɛ sannda ti ni. † **20:26 20.26:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, maga logo Beraka ko kɔrɔ wo ŋa fɔ sɔnmɔ. † **20:37 20.37:** 1 Wunlu 10.22 † **21:2 21.2:** 2 Kuro 11.18-22; 1 Kuro 25.5

wo yeri, katugu wo wìla pye pinambyɔ koŋgbanŋa we.
4 Naa Yoramu wìla kaa cɛn wunluwɔ pi
na wa wi to wi yɔnlɔ sanga ŋa ni, ma kaa
yeresaga ta, a wì suu nɔsepiile nambala
pe ni fuun pe gbo tokobi ni, ma pinlɛ
Izirayɛli tara teele pe ni.

5 Yoramu wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ
ma yiri shyɛn, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na.
Yɛlɛ kɔlɔtaanri wìla pye wunluwɔ pi na
wa Zheruzalɛmu ca†.
6 Izirayɛli tara wunlumbolo pàa tanga
konɔ na na, lo wìla tanga li na, paa yɛgɛ
ŋga na Ashabu go woolo pàa ki pye we,
katugu Ashabu wi sumborombyɔ wo wa
wìla pɔri wi jɔ. Ŋga ki yɛn kapege Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye†.
7 Konaa ki ni fuun, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila
pye na jaa mbe Davidi wi go woolo pe
tɔngɔ mbe pe kɔ yɔn finliwɛ mba làa le
Davidi wi ni pi kala na, katugu làa ki
yɔn fɔlɔ kɔn ma yo fɔ li yaa ti pele mbaa
taa wa wi setirige piile pe ni, mbaa cɛɛn
wunluwɔ pi na fɔ sanga pyew†.

8 Yoramu wi wunluwɔ sanga wi ni, a
Edɔmu cɛnlɛ woolo pè si yiri ma je Zhuda
tara fanŋga ki na, mɛɛ wunluwɔ wa tɛgɛ
pe yɛɛ go na†.
9 Kona, a Yoramu wì si yiri ma kari
wi maliŋgbɔɔnlɔ teele konaa wi malaga
gbɔnwotoroye pe ni fuun pe ni. Ki
yembinɛ li ni, a wì si saa to Edɔmu cɛnlɛ
woolo pe na. Kìla yala poro wa maa maga
makɔ. A Yoramu wì si ya pe ni wo naa wi
malaga gbɔnwotoroye teele pe ni.
10 Maga lɛ le ko na, a Edɔmu cɛnlɛ
woolo pè si yiri ma je Zhuda tara woolo
pe fanŋga ki na fɔ ma pan ma gbɔn nala.
Ki wagati nuŋgba wi ni, Libina ca fɛnnɛ
fun pè si yiri ma je Yoramu wi fanŋga ki
na, katugu wìla je Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye
Yɛnŋɛlɛ li na†.
11 Yoramu wìla sunzara kankan yɛrɛ wa
Zhuda tara yanwira ti na. Ki pyelɔmɔ pi
na, wìla ti Zheruzalɛmu ca woolo pè yɛgɛ
wali ma yiri yarisunndo ti kɔrɔgɔ, nari
gbogo konaa ma ti a Zhuda tara woolo pè
puŋgo.
12 Kì kaa pye ma, a pè si pan ma Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔEli wi sɛwɛ wi kan Yoramu
wi yeri, ma yo fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
tɛlɛ Davidi wi Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kì
kaa pye mɛɛ tanga wa ma to Zhozafati
wi tulugo ki ni, mɛɛ si tanga wa ma tɛlɛ
Asa ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa
wi tulugo ki ni,
13 ɛɛn fɔ pa mà tanga wa Izirayɛli
wunlumbolo pe tulugo ki ni ma ti a Zhuda
tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pè
yɛgɛ wali ma yiri yarisunndo ti kɔrɔgɔ
nari gbogo, paa yɛgɛ ŋga na Ashabu go
woolo pàa ki pye†. Mbe taga wa ko na, ma
to seyɛɛnlɛ mbele pe yɛn ma to go woolo,
mà yɛrɛ pe gbo, poro mbele pàa mbɔnrɔ
ma na wè.
14 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa
yambewe wa ma tara woolo pe na, naa
ma pinambiile, naa ma jɛɛlɛ, konaa ma
yarijɛndɛ ti ni fuun ti na.
15 Mboro wo na, li yaa yambewe wa ma
na, ki yama pi yaa pye lara yama. Pi yaa
kaa seregi ma na pilige pyew, fɔ ma latiire
ti sa yiri funwa na yama pi kayaŋga ki
kala na.› »
16 Kona, Filisiti tara fɛnnɛ naa Larabuye
mbele pàa pye ma cɛn wa Kushi tara
fɛnnɛ pe tanla, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe
yirige ma pe wa Yoramu wi na, jaŋgo pe
malaga gbɔn wi ni.
17 A pè si pan ma to Zhuda tara woolo
pe na. Pàa ye wa tara ti ni, ma yarijɛndɛ
nda tìla pye wa wunluwɔ go ki ni ti koli,
ma pinlɛ wunlunaŋa wi pinambiile konaa
wi jɛɛlɛ pe ni ma kari pe ni kasopiile.
Kaawɔ wi pinambyɔ puŋgofɔ Yowahazi
wo nuŋgba wìla koro wi yeri.
18 Ko kagala koro ke ni fuun puŋgo na,
a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si lara yama wa Yoramu
wi na, mba pi saa ya mbe kɔ.
19 A yama pi nɛɛ seregi na kee yɛgɛ
pilige pyew. Wi yama pi yɛlɛ shyɛn wolo
li kɔsaga, a Yoramu wi latiire tì si yiri
funwa na yama pi kayaŋga ki kala na. A
yama pi jɔlɔgɔ ndorogo kì suu gbo. Wi

† **21:5 21.5:** 2 Wunlu 1.17; 3.1 † **21:6 21.6:** 1 Wunlu 12.26-28 † **21:7 21.7:** 1 Wunlu 11.36; 1 Kuro 17.10-14; 2 Kuro 6.16; 7.18 † **21:8 21.8:** Zhenɛ 27.40 † **21:10 21.10:** 2 Wunlu 8.22; 2 Kuro 12.2 † **21:13 21.13:** 1 Wunlu 16.30-33; 2 Wunlu 8.18,27 † **21:19 21.19:** 2 Kuro 16.14; Zhere 34.5

tara woolo pè si kasɔn gbɔgɔ gbɛri wi mɛgɛ ni maa gbɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na pàa ki pye wi tɛlɛye pe kan we†.

20 Yoramu wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɔlɔtaanri wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi kunwɔ pi sila lere kpɛ wo jori. A pè suu le wa Davidi ca. Ɛɛn fɔ pe sila wi le wa wunlumbolo pe fanra ti ni.

22

Zhuda tara wunlunaŋa Ahaziya wi sanga
(2 Wunlu 8.25-29; 9.27-29)

1 Kona, a Zheruzalɛmu ca woolo pè si Yoramu wi pinambyɔ puŋgofɔ Ahaziya wi tɛgɛ wunluwɔ pi na wa wi to wi yɔnlɔ, katugu maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kà la pan wa Zhuda tara woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni Larabuye ni, ma wi pinambiile lɛrɛfɛnnɛ pe ni fuun pe gbo. Kì pye ma, a Zhuda tara wunlunaŋa wi pinambyɔ Ahaziya wì si cɛn wunluwɔ pi na.

2 Ahaziya wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri shyɛn mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Atali. Atali wo wìla pye Omiri wi pishyɛnwoo.

3 Ashabu go woolo pàa tanga konɔ na na, lo Ahaziya wìla tanga li na fun, katugu wi nɔ wìla pye naa yɛrɛgi wila tipege piin.

4 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye paa Ashabu go woolo pe yɛn. Wi to wi kuŋgɔlɔ, ki woolo poro pàa pye Ahaziya wi yɛrifɛnnɛ maa puŋgo.

5 Pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti kala na, a wì pinlɛ Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi pinambyɔ Yoramu wi ni, ma saa malaga gbɔn Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wi ni wa Aramɔti ca, wa Galaadi tara. A Siri tara fɛnnɛ pè si Yoramu wi wɛlɛgɛ.

6 Siri tara fɛnnɛ pàa Yoramu wi wɛlɛgɛ lara nda na, naa wìla pye na malaga ki gbɔɔn Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wi ni wa Arama ca, a wì si sɔngɔrɔ wa Zhizireyɛli ca mbe sari fɔfɔ. Kona, a Zhuda tara wunlunaŋa Yoramu wi pinambyɔ Ahaziya wì si kari ma saa Ashabu pinambyɔ Yoramu wi shari wa Zhizireyɛli ca, katugu wìla pye na jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.

7 Yɛnnŋɛlɛ làa ti, a Ahaziya wì kari wa Yoramu wi yeri wi sharisaga, jaŋgo mbe Ahaziya wi gbo. Naa wìla ka saa gbɔn wa, a wo naa Yoramu wi ni pè si yiri ma kari wa Nimishi pinambyɔ Yehu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, wo ŋa Yawe Yɛnnŋɛlɛ làa sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ wi Ashabu go woolo pe tɔngɔ we.

8 Maga ta Yehu wìla pye na Yɛnnŋɛlɛ li kiti kɔnkala li piin Ashabu go woolo pe na, a Yehu wì si saa Zhuda tara teele pe yan konaa Ahaziya wi sefɛnnɛ pele ni. Poro la pye na tunŋgo piin Ahaziya wi kan. Kona, a wì si pe gbo†.

9 Ko puŋgo na, a wi nɛɛ Ahaziya wi lagajaa. A pè si saa wi yigi wa Samari ca, wa laga ŋga wìla pye ma lara we. A pè si pan wi ni wa Yehu wi yeri, a Yehu wì suu gbo. A pè suu gboo wi le wi tɛlɛ Zhozafati wo kala na, katugu wo la pye ma mara Yawe Yɛnnŋɛlɛ li na wi kotogo ki ni fuun ki ni. Ko pyeŋgɔlɔ, lere kpɛ sila koro wa Ahaziya wi go woolo pe ni, ŋa wi mbaa ya cɛn wunluwɔ pi na.

Atali wìla cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara
(2 Wunlu 11.1-3)

10 Naa Ahaziya wi nɔ Atali wìla kaa ki yan pòo pinambyɔ wi gbo, a wì si yiri ma saa Zhuda tara wunlunaŋa wi setirige piile pe ni fuun pe gbo.

11 Ɛɛn fɔ pe gbosanga wi ni, wunlunaŋa wi sumborombyɔ Yehoshabeyati ŋa wìla pye Ahaziya wi nɔsepyɔ sumboro, wì si Ahaziya wi pinambyɔ Zhowasi wi lɛ larawa, wa wunlunaŋa wi pinambiile mbele pàa pye na kuun pe sɔgɔwɔ, ma saa wo naa jɛlɛ ŋa wìla pye wi gbegelefɔ pe tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki yumbyɔ ŋa pe maa wɔnlɔ wa ni. Wunlunaŋa Yoramu wi sumborombyɔ Yehoshabeyati ŋa wìla pye saraga wɔfɔ Yehoyada wi jɔ pa wìla Zhowasi wi lara yɛɛn Atali wi na, wi suu ta mboo gbo.

† **22:8 22.8:** 2 Wunlu 10.13-14

12 Wìla koro pe ni wa larasaga wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni fɔ ma saa
gbɔn yɛlɛ kɔgɔlɔni. Kìla yala Atali wi yɛn
wunluwɔ pi na wa tara ti ni.

23

Pàa Zhowasi wi tɛgɛ
wunluwɔ pi na
(2 Wunlu 11.4-16)

1 Ki yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li ni, a saraga
wɔfɔ Yehoyada wì si kotogo le wi yɛɛ ni,
mɛɛ yɔn finliwɛ le maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ
cɛnmɛ teele pe ni. Poro la wɛlɛ Yerohamu
pinambyɔ Azariya, naa Yohana pinambyɔ
Ishimayɛli, naa Obɛdi pinambyɔ Azariya,
naa Adaya pinambyɔ Maaseya konaa
Zikiri pinambyɔ Elishafati.

2 Kona, a poro si yiri ma Zhuda tara
ti yanri ma Levi setirige piile mbele pe
yɛn Zhuda tara cara ti ni fuun ti ni pe
yeri ma pe gbogolo konaa Izirayɛli woolo
seye teele pe ni. A pè si saa gbɔn wa
Zheruzalɛmu ca.

3 A ki janwa wi ni fuun wì si yɔn finliwɛ
le wunlunaŋa wi ni wa Yɛnŋɛlɛ li go ki
ni. Yehoyada wìla pe pye fɔ: «Ye wele,
wunlunaŋa wi pinambyɔ wi ŋa. Wo wi
yaa cɛn wunluwɔ pi na, mbe yala yɔn
fɔlɔ na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kɔn Davidi wi
setirige piile pe wogo na li ni†.

4 Ŋga ye yaa pye ki ŋga: ‹Cɛnpilige
ŋga kila paan ki ni, yoro mbele ye yaa
tunŋgo ki lɛ, saraga wɔfɛnnɛ naa Levi se-
tirige piile pe ni, ye yɛɛ walagi ŋgbeleye
taanri. Ŋgbelege nuŋgba yaa la yeyɔnrɔ
ti kɔrɔsi,

5 ŋgbelege shyɛn wogo ki sa yere kila
wunluwɔ go ki kɔrɔsi. Ŋgbelege taanri
wogo ki sa yere wa Yesɔdi† yeyɔngɔ ki
na mbaa ki kɔrɔsi. Leele sanmbala pe
ni fuun pe yaa pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ laga nawa pi ni.

6 Lere kpɛ si daga mbe ye wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, kaawɔ
saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile
mbele pe yaa pye tunŋgo ki na poro
cɛ. Poro wo na, pe mbe ya mbaa yiin
wa, katugu pe yɛn kpoyi. Ɛɛn fɔ leele
sanmbala poro yaa pye mbe yere wa
shɛrigo gbɔgɔ laga nawa pi ni.

7 Levi setirige piile pe yaa wunlunaŋa
wi maga kɛɛ ki ni fuun ki na, pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe maliŋgbɔnyaara ti ni
pe kɛɛ. Lere ŋa fuun kaa jaa mbe ye wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni, poo gbo. Wunlunaŋa
wi kaa kee laga ŋga fuun na, ye pye wi ni
mbaa wi kɔrɔsi.› »

8 Saraga wɔfɔ Yehoyada wìla sɛnrɛ nda
fuun yo, a Levi setirige piile naa Zhuda
tara woolo pè si tanga ti ni fuun ti na.
Teele pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa
pe maliŋgbɔɔnlɔ pe lɛlɛ, mbele pe mbaa
tunŋgo ki lɛ cɛnpilige ki na konaa mbele
pe mbaa tigi tunŋgo ki na pe ni; katugu
saraga wɔfɔ Yehoyada wi sila ŋgbelege
ka kpɛ yaga ki kari†.

9 Kona wunlunaŋa Davidi wi njaanra
naa wi tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ naa
jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele wìla tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a saraga wɔfɔ
Yehoyada wì siri kan teele mbele pàa
pye maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ go na pe
yeri†.

10 Ko puŋgo na, a wì si leele pe yerege
yerege ma wunlunaŋa wi maga, pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe maliŋgbɔnyaara
ti ni pe kɛɛ, wa saraga wɔsaga konaa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni ti tanla, maga lɛ wa
shɛrigo gbɔgɔ ki kalige kɛɛ ki na fɔ ma
saa gbɔn wa ki kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.

11 Kona, a pè si yiri wunlunaŋa wi
pinambyɔ wi ni, ma wunluwɔ njala li kan
wi kan, mɛɛ yɔn finliwɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi le
wi kɛɛ. A Yehoyada naa wi pinambiile
pe ni pè si sinmɛ kpoyi wo wi na maa
tɛgɛ wunluwɔ. A leele pè si jɔrɔgɔ ma
yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan
wunlunaŋa wi yeri!»

12 Kona, a Atali wì si leele pe tinmɛ ta
paa fee na toro, na wunlunaŋa wi sɔnni.
A wì si pan wa janwa wi tanla, wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki tanla.

† **23:3 23.3:** 1 Kuro 17.10-14; 2 Kuro 6.16; 7.18; 2 Kuro 21.7; 2 Sami 7.12-16 † **23:5 23.5:** 2 Wunlu 11.6 † **23:8 23.8:** Pàa saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pe walagi ŋgbeleye ŋgbeleye, a ki ŋgbeleye yila tunŋgo ki piin naga waa na yi yɛɛ kaan (1 Kuro 24.19; 25.8; 26.1). † **23:9 23.9:** 2 Sami 8.7-12 † **23:13 23.13:** Ŋga kì yo fɔ: *Wa ndɔgɔrɔ ti ni,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki mbe ya logo fun fɔ: Wa tiyala li tanla (2 Wunlu 11.14).

13 Wi mbe wele, mɛɛ wunlunaŋa wi yan
yeresaga wa ndɔgɔrɔ† ti ni, wa yeyɔngɔ
ki na. Maliŋgbɔɔnlɔ teele poro naa
mbaanra winfɛnnɛ pe ni, pàa pye wa wi
tanla. Tara woolo pe ni fuun pàa pye na
yɔgɔri na mbaanra ti wiin; a yurukɔɔlɔ
paa pe yarigbɔnrɔ ti gbɔɔn na yuuro ti
yɛgɛ sinni. Naa Atali wìla kaa ko yan ma,
a wì suu yaripɔrɔ ti walagi naŋgbanwa pi
kala na, mɛɛ yo fɔ: «Pè yɔn le na na! Pè
yɔn le na na!»
14 Kona maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa
pye leele cɛnmɛ go na, na maliŋgbɔɔnlɔ
pe yɛgɛ sinni, a saraga wɔfɔ Yehoyada wì
si pe pye fɔ: «Yoo yigi ye yiri wi ni wa
funwa na ŋgbeleye yi sɔgɔwɔ. Lere ŋa
fuun ka taga wi na, yoo gbo tokobi ni.»
Katugu saraga wɔfɔ wìla yo fɔ kii daga
poo gbo wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
ki ni†.
15 A pè si konɔ li wa wi kan, yeyɔngɔ
ŋga shɔnye pe maa yiin wa ki ni†, mɛɛ
toro ma saa gbɔn wi ni wa ki na, mɛɛ kari
wa wunluwɔ go ki ni, ma suu gbo le ki
laga ki na.

Yehoyada wìla kanŋguwa fɔnmbɔ le wa Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki ni
(2 Wunlu 11.17-20)

16 Kona, a saraga wɔfɔ Yehoyada wì si
yɔn finliwɛ le wo naa leele pe ni konaa
wunlunaŋa wi ni. Ki yɔn finliwɛ pìla pye
naga nari ma yo fɔ leele pe daga mbe pye
Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo.
17 Kona, a leele pe ni fuun pè si kari ma
saa ye wa yarisunŋgo Baali ki gbɔgɔgo ki
ni maga jaanri. A pè sigi saara wɔsara
to naa ki yaara yanlɛrɛ ti yaari, ma
Baali saraga wɔfɔ Matan wi gbo wa saara
wɔsara ti tanla.
18 Kona, a Yehoyada wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki le Levi setirige piile
mbele saraga wɔfɛnnɛ pe kɛɛ paa ki
kɔrɔsi. Poro wɛlɛ Davidi wìla walagi
ŋgbeleye ŋgbeleye paa tunŋgo piin wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, jaŋgo
paa saara sogoworo ti woo li yeri, mbe
yala ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Moyisi
lasiri sɛwɛ wi ni ki ni. Paa ki piin nayinmɛ
ni, Davidi wìla yuuro nda gbɛgɛlɛ, paa ti
koo.
19 A wì si yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe
tɛgɛtɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
yeyɔnrɔ ti na, jaŋgo lere ŋa fuun wi yɛn
fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, ki fyɔngɔ ki
yɛn yɛgɛ o yɛgɛ, wo wa kpɛ ka ka ye wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
20 Kona, maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa
pye leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na, poro naa
legbɔɔlɔ pe ni, naa tara woolo pe ni fuun,
a Yehoyada wì si pe yeri ma pe gbogolo.
A wì si ti a pè yiri wunlunaŋa wi ni wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma
toro wa yeyɔngɔ gbɔgɔ ki ni, ma saa ye
wa wunluwɔ go ki ni. A pè si wunlunaŋa
Zhowasi wi teŋge wa wunluwɔ jɔngɔ ki
na.
21 Tara woolo pe ni fuun pàa pye na
yɔgɔri. Ca fun kìla pye yɛyinŋge na,
katugu pàa Atali wi gbo tokobi ni.

24

Zhuda tara wunlunaŋa Zhowasi wi sanga
(2 Wunlu 12.1-4)

1 Zhowasi wìla ta yɛlɛ kɔlɔshyɛn mɛɛ
cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa shyɛn wìla
pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca.
Pàa pye naa nɔ wi yinri Zibiya ma yiri
wa Bɛrisheba ca.
2 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na, ko Zhowasi wìla pye na piin
saraga wɔfɔ Yehoyada wi yinwege sanga
wi ni fuun wi ni.
3 Yehoyada wìla jɛɛlɛ shyɛn pɔri
Zhowasi wi kan, a Zhowasi wì si
pinambiile naa sumborombiile se.

Zhowasi wìla shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele
(2 Wunlu 12.5-17)

4 Ko puŋgo na, a Zhowasi wì sigi kɔn
maga tɛgɛ mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele.
5 A wì si saraga wɔfɛnnɛ naa Levi
setirige piile pe gbogolo, ma pe pye fɔ:
«Ye kari wa Zhuda tara cara ti ni, ye
saa penjara shoo Izirayɛli tara woolo pe

† **23:14 23.14:** Ndɛɛ pàa Atali wi gbo wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pe mbaa ki tɛgɛ fyɔngɔ ni (Nɔmbu 19.11-16; 2 Wunlu 23.14). † **23:15 23.15:** 2 Wunlu 11.16

ni fuun pe yeri yɛlɛ pyew, jaŋgo mbaa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele. Yege kala li pye fyɛlɛgɛ na.» Ɛɛn fɔ Levi setirige piile pe sila ki kala li pye fyaw.

6 A wunlunaŋa wì si saraga wɔfɛnnɛ to Yehoyada wi yeri maa yewe, ma yo fɔ: «Lambo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla yo Izirayɛli woolo pe daga mbaa woo Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki wogo na, ko ŋga yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ ma tɛgɛ wa ki ni, yiŋgi na mɛɛ sigi yo Levi setirige piile pe kan paa ki lambo wi shoo Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe yeri†?»

7 Katugu kafaara pyefɔ Atali wo naa wi woolo pe ni pè Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔ, ma yaara nda tì tɛgɛ ti yɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni ti lɛ ma saa na tunŋgo piin ti ni yarisunŋgo Baali ki kan.

8 Kona, a wunlunaŋa wì si ti, a pè kɛsu wa gbegele ma saa wi tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ki na, wa funwa na.

9 Kona, a pè sigi yari Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe kan ma yo fɔ lambo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla yo Izirayɛli woolo pe daga mbaa woo ma pe ta wa gbinri wi ni, paa wi woo paa paan wi ni.

10 A teele pe ni fuun naa tara woolo pe ni fuun pè si yɔgɔri ki wogo ki na. A pe nɛɛ paan lambo penjara ti ni nari nii wa kɛsu wi ni, fɔ a wì saa yin.

11 Levi setirige piile pe ma kari kɛsu wi ni wunlunaŋa wi saa wele sanga ŋa ni, na wi ka gbɔn, na pe kaa wele mboo yan penjalɛgɛrɛ yɛn wa wi ni, wunlunaŋa wi sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wo naa saraga wɔfɛnnɛ to wi kagala yɛgɛ wɔfɔ wi ni, pe mɛɛ penjara ti wɔ wa kɛsu wi ni. Ko puŋgo na, Levi setirige piile pe mɛɛ kɛsu wi lɛ ma sɔngɔrɔ ma saa wi tɛgɛ wa wi tɛgɛsaga. Pàa pye naga piin ma pilige pyew fɔ ma saa penjara lɛgɛrɛ gbogolo ti yɛɛ na.

12 Kona wunlunaŋa wo naa Yehoyada wi ni, pe mɛɛ ti kan mbele pe yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunndo pyefɛnnɛ pe go na pe yeri paa ki jɔgɔsara ti gbegele. A pe nɛɛ sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ naa tire tɛfɛnnɛ pe lee sara na, jaŋgo pe Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele; konaa, a pè ta tɛgɛ na tugurɔn tunŋgo pyefɛnnɛ naa tuguyɛnrɛ tunŋgo pyefɛnnɛ pe sara mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele.

13 A tunmbyeele pè si to tunŋgo ki na naga piin. A go ki jɔgɔsara ti nɛɛ gbegele na kee yɛgɛ pe tunŋgo pyewe pi fanŋga na. Pàa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki gbegele maga kɔ maga kan fanŋga ni.

14 Naa pàa kaa kɔ tunŋgo ki na, a pè si saa penjara sannda ti kan wunlunaŋa wo naa Yehoyada pe yeri. A pè siri tɛgɛ ma yaapire gbegele ti ni tunŋgo ŋga ki yaa la piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni ki mɛgɛ ni, ki yaapire tà la pye shɛrɛgɛ pye woro, tà la pye saara sogoworo ti woro, naa wɔjɛŋgɛlɛ ni, naa yaapire ta yɛgɛ ni nda ti yɛn tɛ woro konaa warifuwe woro. Yehoyada wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni pàa pye na saara sogoworo woo wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni suyi.

Yehoyada wi kunwɔ

15 Yehoyada wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ ma tin yinwege ki na, mɛɛ jɛn ma ku. Wi kusanga wi ni, wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ (130).

16 Pàa wi le wa Davidi ca, wa wunlumbolo pe tanla, katugu wìla kajɛŋgɛ pye Izirayɛli woolo pe kan, ma kajɛŋgɛ pye Yɛnŋɛlɛ li kanŋgɔlɔ konaa li shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgɔlɔ fun.

Zhowasi wìla laga Yɛnŋɛlɛ li na na yarisunndo gbogo

17 Yehoyada wi kuŋgɔlɔ, a Zhuda tara teele pè si pan ma fɔli wunlunaŋa Zhowasi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ. A wunlunaŋa wì si logo pe yeri.

18 Kì pye ma, a Izirayɛli woolo pè si je Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki na, ma saa na tunŋgo piin yarisunŋgo Ashera konaa yarisunndo ta yɛgɛ kan. Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni pe kajɔɔgɔ ki kala na.

† **24:6 24.6:** Ɛki 30.12-16

19 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pele torogo wa pe yeri, jaŋgo
mbe pe pye pe sɔngɔrɔ pe pan li kɔrɔgɔ.
A poro pe yɛri, ɛɛn fɔ pee yɛnlɛ mbe logo
pe yeri.
20 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye saraga
wɔfɔ Yehoyada wi pinambyɔ Zakari wi
ni. A wì si kari wa leele pe yɛgɛ sɔgɔwɔ
mɛɛ pe pye fɔ: «Pa Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Yiŋgi na, a ye nɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ŋgasegele ke jogo? Ye kapyege ka kpɛ se
yɔn ye kan, katugu yè laga Yawe Yɛnŋɛlɛ
li na. Lo fun li yaa laga ye na.› »
21 Ɛɛn fɔ, a leele pè si yɔn le Zakari
wi na paa yɛgɛ ŋga na wunlunaŋa wìla
ki yo pe kan we, mɛɛ wi wa sinndɛɛrɛ
ni maa gbo wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ loŋgo ki ni†.
22 Kajɛŋgɛ ŋga Zakari wi to Yehoyada
wìla pye wunlunaŋa Zhowasi wi kan,
Zhowasi wìla fɛgɛ ki na, ma Yehoyada
pinambyɔ wi gbo. Ɛɛn fɔ naa Zakari wila
kaa na kuun sanga ŋa ni, a wì sho fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋga ki yɛn na piin ki
wele, ligi fɔgɔ yewe ma na.»

Zhowasi wi wunluwɔ pi kɔwɔ
(2 Wunlu 12.18-22)

23 Yɛlɛ li filisaga, a Siri tara fɛnnɛ
maliŋgbɔɔnlɔ pè si pan ma to Zhowasi wi
na. Pàa pan ma Zhuda tara ti shɔ konaa
Zheruzalɛmu ca ki ni. Pàa tara teele pe ni
fuun pe tɔngɔ, mɛɛ yaara nda fuun pàa
koli ti torogo wa Damasi ca pe wunlunaŋa
wi kan.
24 Siri tara maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pan
pe sila lɛgɛ. Konaa ki ni fuun, Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa Zhuda tara maliŋgbɔɔnlɔ
lɛgɛrɛ pe le pe kɛɛ, katugu pàa laga Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na. Kì pye
ma, Siri tara fɛnnɛ poro pàa jɔlɔgɔ wa
Zhowasi wi na†.
25 Naa Siri tara fɛnnɛ pàa kaa kari ma
laga wi na, maa ta wìla pye na jɔgɔ fɔ
jɛŋgɛ, a wi legbɔɔlɔ pè si yɔn le wi na
saraga wɔfɔ Yehoyada pinambyɔ ŋa wìla
gbo wi kunwɔ pi kala na†. A pè suu gbɔn
maa gbo wa wi sinlɛyaraga ki na. Wìla
ku, a pòo le wa Davidi ca ki ni. Ɛɛn fɔ pe
sila wi le wa wunlumbolo pe fanra ti ni.
26 Mbele pàa yɔn ki le wi na maa
gbo, poro la wɛlɛ Zabadi naa Yozabadi.
Zabadi wìla pye Amɔ cɛnlɛ woolo jɔ
Shimeyati wo pinambyɔ. Yozabadi wo la
pye Mowabu cɛnlɛ woolo jɔ Shimiriti wo
pinambyɔ.
27 Zhowasi wi pinambiile pe mɛrɛ to na,
naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ lɛgɛrɛ nda tìla yo
ma wa wi na, konaa wìla shɛrigo gbɔgɔ ki
jɔgɔsara ti gbegele yɛgɛ ŋga na, ki sɛnrɛ ti
ni fuun ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa sɛwɛ ŋa wi
maa wunlumbolo pe kagala ke yɛgɛ yuun
wi ni. A wi pinambyɔ Amaziya wì si cɛn
wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

25

Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi sanga
(2 Wunlu 14.1-7)

1 Amaziya wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri
kaŋgurugo, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ
nafa ma yiri kɔlɔjɛrɛ wìla pye wunluwɔ
pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa
pye naa yinri Yehowadan, ma yiri wa
Zheruzalɛmu ca.
2 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na, ko wìla pye. Ɛɛn fɔ wi sila ki
pye wi kotogo ki ni fuun ni.
3 Naa wunluwɔ pìla kaa yeresaga ta
Amaziya wi kɛɛ na sanga ŋa ni, legbɔɔlɔ
mbele pàa wi to, wunlunaŋa we wi gbo,
a wì si pe gbo.
4 Ɛɛn fɔ wi sila pe pinambiile poro gbo.
Wìla ko pye ma, ma yala ŋga ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa lasiri wi ni, wa Moyisi sɛwɛ
wi ni ki ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi ŋgasele na
li kan ma yo fɔ: «Pe se ka teele gbo pe
pinambiile kala na. Pe se ka pinambiile
gbo pe teele kala na. Ɛɛn fɔ lere nuŋgba
pyew wi daga mbe gbo wi yɛɛra kapere
to kala na†.»
5 Kona, a Amaziya wì si Zhuda tara
nambala pe yeri ma pe gbogolo laga

† **24:21 24.21:** Mati 23.35; Luki 11.51 † **24:24 24.24:** Ɛki 12.12; Dete 28.25; Eze 5.10,15; 11.19 † **24:25 24.25:** 2 Wunlu 12.21; wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Eburuye sɛnrɛ ni wi ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ Yehoyada pinambiile; ɛɛn fɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ Yehoyada pinambyɔ. † **25:4 25.4:** Dete 24.16; 2 Wunlu 14.6

nuŋgba, ma pele tɛgɛ teele lere waga keleŋgele (1 000) go na, ma pele tɛgɛ lere cɛnmɛ cɛnmɛ go na ma yala pe tɛlɛye setiriye yi ni, ko yɛn fɔ Zhuda cɛnlɛ woolo naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni fuun. A wì si leele pe jiri, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa pe na konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni. A wì sigi yan fɔ pàa pye nambala waga cɛnmɛ taanri (300 000) mbele pe mbaa ya sa malaga gbɔn njanraga naa tugurɔn sigeyaraga ni.

6 A wì si Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga cɛnmɛ (100 000) sara warifuwe tɔni taanri naa kɔngɔ ni ma taga wa mbele pe na.

7 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lere wà si pan maa pye fɔ: «E, wunlunaŋa, maga ka ti Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ pele mbe pinlɛ ma ni mbe sa malaga gbɔn, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro Izirayɛli woolo pe ni, poro mbele pe yɛn Efirayimu cɛnlɛ woolo wele.

8 Ali na maga si kari pe ni, mbe sa malaga ki gbɔn ma fanŋga ki ni fuun ki ni yɛgɛ o yɛgɛ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma le ma juguye pe kɛɛ, katugu yawa yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni mbe lere saga nakoma mboo jan.»

9 A Amaziya wì si Yɛnŋɛlɛ lere wi pye fɔ: «Warifuwe tɔni taanri naa kɔngɔ ŋga mì kan Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ pe yeri, ko wogo ko yaa pye mɛlɛ?»

A Yɛnŋɛlɛ lere wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa to lɛgɛrɛ kan ma yeri naa mbe wɛ ko na.»

10 Kì pye ma, a Amaziya wì si laga maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa yiri wa Efirayimu cɛnlɛ li ni pe na. A wì si pe yaga ma yo paa kee pe yeri. Ɛɛn fɔ, a pè si nawa ŋgban Zhuda tara woolo pe ni fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari pe yeri naŋgbanwa gbɔɔ ni.

11 Kona, a Amaziya wì si kotogo le wi yɛɛ ni, mɛɛ keli wi maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛgɛ ma kari pe ni wa Kɔ gbunlundɛgɛ ki ni, ma saa malaga gbɔn Seyiri tara fɛnnɛ pe ni ma lere waga kɛ (10 000) gbo pe ni.

12 Zhuda tara woolo pàa lere waga kɛ (10 000) yigi pe ni weele, ma lugu ma kari pe ni walaga ka namunjɔ na, mɛɛ saa pe wɔnrɔgɔ ma pe jaanri wa titɛgɛ ki ni ma pe ni fuun pe gbo.

13 Ɛɛn fɔ ki sanga wi ni, Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ mbele Amaziya wìla sɔngɔrɔ ma yo paga ka pinlɛ wi ni mbe kari wa malaga, a poro si saa to Zhuda tara cara ti na, maga lɛ wa Samari ca ki na fɔ ma saa gbɔn wa Bɛti Horɔn ca ki na. Pàa lere waga taanri (3 000) wo gbo ki cara woolo pe ni, ma yarilɛgɛrɛ koli ma kari ti ni.

Izirayɛli tara wunlunaŋa wìla malaga gbɔn ma ya Amaziya wi ni
(2 Wunlu 14.8-14)

14 Naa Amaziya wìla kaa ya Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni ma sɔngɔrɔ ma pan, wìla pan Seyiri setirige piile pe yarisunndo ti ni, ma pan mari pye wi yɛɛra yarisunndo. Wìla pye na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo, na wusuna nuwɔ taan sori ti kan.

15 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban Amaziya wi ni, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa torogo wa wi yeri ma saa wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a ma si saa ki cɛnlɛ na li yarisunndo ti lagaja, to nda tii ya mberi woolo pe shɔ ma kɛɛ we?»

16 Maga ta Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla pye na para bere, a Amaziya wì si sɛnrɛ ti kɔn wi yɔn na, ma suu pye fɔ: «Mɔɔ tɛgɛ ma pye wunlunaŋa wi yɛrifɔ le? Yiri na ki laga ŋga ki ni. Maga ka ti mbɔɔn gbo dɛ!»

A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì si sɛnrɛ ti kɔn, ma sho fɔ: «Mìgi jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ lìgi kɔn maga tɛgɛ mbɔɔn tɔngɔ, katugu màga kala na li pye, ma je mbanla yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti logo.»

17 Kona, a Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wì suu yɛrifɛnnɛ poro yɛrɛwɛ sɛnrɛ to logo. A wì si pitunmbolo torogo wa Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhowasi wi yeri, wo ŋa wìla pye Yowahazi wi pinambyɔ konaa Yehu pishyɛnwoo, ma yo pe saa pye fɔ: «Pan we fili we malaga gbɔn we yɛɛ ni.»

18 Kì pye ma, a Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhowasi wì si Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Pilige

ka, a Liban tara wuuro tipile là si tun ma yo pe saga yo Liban tara sɛdiri tigbɔgɔ ka kan ma yo fɔ: ‹Ma sumborombyɔ wi kan na pinambyɔ wi yeri wuu pɔri wi jɔ.› Ɛɛn fɔ, a Liban tara woŋgbɔ wà si pan ma wuuro tipile li tangala ma toro.»

19 A Zhowasi wi sho naa fɔ: «Màa ki yuun wa ma nawa fɔ mà ya Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni, a ko ma kan maa ma yɛɛ nari, nɔɔ yɛɛ gbogo. Koni koro wa ma tara. Yiŋgi na ma nɛɛ jaa mbe go le ki jɔlɔgɔ kala na li ni, lo na ma yaa kɔ wa li ni, Zhuda tara woolo pe kɔ wa li ni we?»

20 Ɛɛn fɔ, Amaziya wi sila yɛnlɛ mbe logo wi yeri, katugu ki kala pa làa yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, làa pye na jaa mbe pe le pe juguye pe kɛɛ, katugu pàa kanŋga ma taga Edɔmu tara yarisunndo ti na.

21 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhowasi wì si yiri ma kari sa malaga ki gbɔn. A wo naa Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi ni, pè si saa fili wa Bɛti Shɛmɛshi ca, wa Zhuda tara, ma to pe yɛɛ na.

22 A Izirayɛli woolo pè si ya Zhuda tara woolo pe ni. A Zhuda tara woolo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si fe ma kari pe paara yinrɛ.

23 A Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhowasi wì si Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi yigi maa le kaso wa Bɛti Shɛmɛshi ca. Amaziya wìla pye Zhowasi pinambyɔ konaa ma pye Yowahazi pishyɛnwoo. A wunlunaŋa Zhowasi wì si kari wi ni wa Zheruzalɛmu ca ma saa ca ki mbogo laga ka ya, ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn (200), maga lɛ wa Efirayimu yeyɔngɔ ki na fɔ ma saa gbɔn wa yeyɔngɔ ŋga wa mbogo ki yɛnlɛ li na ki na†.

24 Wìla tɛ wi ni fuun wo naa warifuwe wi lɛ, yarijɛndɛ nda fuun tìla pye wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni Obɛdi Edɔmu wi kɛɛ na, wìla ti lɛ, ma pinlɛ nda tìla pye wa wunluwɔ go ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni ti ni. Wìla leele pele yigi fun, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari wa Samari ca.

Pàa yɔn le ma Amaziya wi gbo (2 Wunlu 14.15-20)

25 Yowahazi pinambyɔ Zhowasi ŋa wìla pye Izirayɛli tara wunlunaŋa wi kuŋgɔlɔ, a Zhowasi pinambyɔ Amaziya ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wì si yɛlɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo pye yinwege ki na naa.

26 Amaziya wi kapyegele, ke koŋgbanŋgala naa puŋgo wogolo ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo naa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

27 Naa Amaziya wìla kaa laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, a pè si yɔn le wi na wa Zheruzalɛmu ca. A wì si fe ma kari wa Lakishi ca. Ɛɛn fɔ, a pè si taga wi na, maa purɔ ma saa wi gbo wa Lakishi ca.

28 Ko puŋgo na, a pè suu gboo wi lɛ shɔn na ma kari wi ni wa Zheruzalɛmu ca, ko ŋga ki yɛn Zhuda cɛnlɛ woolo pe ca ye, ma saa wi le wa wi tɛlɛye pe tanla.

26

Zhuda tara wunlunaŋa Oziyasi wi sanga (2 Wunlu 14.21-22; 15.1-3)

1 Kona, a Zhuda tara woolo pe ni fuun pè si Oziyasi† wi lɛ maa tɛgɛ wunluwɔ wi to Amaziya wi yɔnlɔ. Kìla yala wì ta yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni.

2 Wo wìla Eyilɔti ca ki kan naa fɔnŋgɔ, maga sɔngɔrɔ maga kan Zhuda tara woolo pe yeri wunlunaŋa Amaziya wi kuŋgɔlɔ ma taga wa wi tɛlɛye pe na.

3 Oziyasi wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni sanga ŋa ni wìla cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Yekoliya ma yiri wa Zheruzalɛmu ca.

4 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye kala li ni fuun ni paa yɛgɛ ŋga na wi to Amaziya wìla ki pye we.

5 Zakari† ŋa wìla pye na leele pe nari paa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, wi yinwege sanga wi ni, Oziyasi wìla koro ma mara Yɛnŋɛlɛ li na. Ma Oziyasi wi ta wìla koro ma mara

† **25:23 25.23:** 2 Wunlu 14.13 † **26:1 26.1:** Oziyasi wo nuŋgba wo pàa pye na yiri Azariya (2 Wunlu 14.21-22; 15.1-7). † **26:5 26.5:** Zakari ŋa wi sɛnrɛ tì yo lagamɛ wi yɛn wi yɛ Yehoyada setirige pyɔ Zakari wi ni. Ki yaa pye ndɛɛ wo wìla pye Oziyasi wi yɛrifɔ we.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, Yɛnŋɛlɛ làa pye naa kagala ke yɔngɔ wi kan.

6 A Oziyasi wì si yiri ma saa to
Filisiti tara fɛnnɛ pe na, ma Gati ca
malaga sigembogo ki jaanri, naa Yabine
ca malaga sigembogo konaa Asidɔdi ca
malaga sigembogo ki ni. A wì si cara ta
kan wa Asidɔdi ca wasege ki ni konaa wa
Filisiti tara fɛnnɛ sanmbala pe sɔgɔwɔ.

7 Yɛnŋɛlɛ làa wi saga, a wì malaga gbɔn
Filisiti tara fɛnnɛ pe ni, ma malaga gbɔn
Larabuye mbele pàa pye ma cɛn wa Guri
Baali ca konaa wa Mawɔn ca pe ni.

8 Amɔ cɛnlɛ woolo pàa pye na nizara
woo Oziyasi wi yeri. Wi mɛgɛ kìla yiri fɔ
ma saa gbɔn wa Ezhipiti tara kɔnlɔ li na,
katugu wìla fanŋga ta fɔ jɛŋgɛ.

9 A Oziyasi wì si sanŋgazoye
titɔnlɔmbɔlɔ kan wa Zheruzalɛmu ca, wa
yeyɔngɔ ŋga wa ca ki yɛnlɛ na ki na,
naa wa gbunlundɛgɛ konɔ yeyɔngɔ ki na,
konaa wa ca mbogo ki yɛnlɛ li na. Wìla
sanŋgazoye pe kan, a pè pye fanŋga ni.

10 Wìla sanŋgazoye titɔnlɔmbɔlɔ kan
kɔrɔsiri pyewoolo wa gbinri wi ni, ma
tɔnmɔ were lɛgɛrɛ wɔ wa, katugu yaay-
oro ŋgbeleye lɛgɛrɛ la pye wi yeri wa
yanwira tigiwɛn tara ti ni konaa wa
funwa lara falafala ti ni. Kɛrɛ kɔnfɛnnɛ
naa ɛrɛzɛn kɛrɛ kɔnfɛnnɛ la pye wi yeri
wa yanwira ti na konaa wa Karimɛli
yanwiga ki na, katugu kɛrɛ tunŋgo kìla
pye maa ndanla fɔ jɛŋgɛ.

11 Maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege la pye
Oziyasi wi yeri mbele pe mbaa ya malaga
gbɔn. Sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Yeyiyɛli wo naa
fanŋgafɔ Maaseya poro pàa pye na pe
jinri, na pe mɛrɛ ti yɔnlɔgi, na pe walagi
ŋgbeleye ŋgbeleye paa kee wa malaga.
Hananiya ŋa wìla pye wunlunaŋa wi
maliŋgbɔɔnlɔ teele wo wa, wo wìla pye
na pe yɛgɛ sinni.

12 Seye teele waga shyɛn naa cɛnmɛ
kɔgɔlɔni (2 600) pàa pye ki maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ pe go na.

13 Ki seye teele pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ
mbele go na, pàa pye lere waga
cɛnmɛ taanri ma yiri kɔlɔshyɛn naa
cɛnmɛ kaŋgurugo (307 500). Pàa pye
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ, ma pye fanŋga
ni. Pàa pye na wunlunaŋa wi sari na
malaga gbɔɔn wi juguye pe ni.

14 Oziyasi wìla tugurɔn sigeyaara, naa
njaanra, naa tugurɔn njagala, naa malaga
gbɔndeere, naa sandira konaa gbafuuro
sinndɛɛrɛ kankan maliŋgbɔɔnlɔ pe ni
fuun pe yeri.

15 Wìla ti a kapyɔ jɛnfɔ wa
maliŋgbɔnyaara ta gbegele wa Zheruzalɛmu
ca, mari tɛgɛtɛgɛ wa sanŋgazoye pe go na
konaa ca ki mbogo yɛngɛlɛ ke na, jaŋgo
mbaa wangala wɔnni ti ni konaa mbaa
sinndɛliŋgbɔrɔ waa ti ni. Kì pye ma, a
wi mɛgɛ kì si yiri ma kari fɔ lege, katugu
Yɛnŋɛlɛ làa wi saga ma fanŋga gbɔgɔ kan
wi yeri, a kì pye kafɔnnɔ sagawa.

Yɛnŋɛlɛ làa yayɛnwɛ wa Oziyasi wi na

16 Ɛɛn fɔ, naa Oziyasi wìla kaa fanŋga ta
sanga ŋa ni, a wi nɛɛ wi yɛɛ gbogo fɔ ma
saa kapege pye. Wìla kaa pye mbasinŋɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li ni. Wìla ye
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni,
saraga wɔsaga ŋga pe maa wusuna nuwɔ
taan wi sori ki na, mbe sa wusuna nuwɔ
taan sogo wa ki na†.

17 A saraga wɔfɔ Azariya wì si ye wa
wi kɔrɔgɔ wo naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga
wɔfɛnnɛ nafa tijɛrɛ ni, mbele pàa pye
kotogo ni.

18 A pè si yiri wunlunaŋa Oziyasi wi
kɔrɔgɔ maa pye fɔ: «Oziyasi, mboro ma,
ma daga mbe wusuna nuwɔ taan wi sogo
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Ɛɛn fɔ ki tunŋgo kì
kan saraga wɔfɛnnɛ mbele Arɔn setirige
piile poro yeri. Pè pe tɛgɛ pe yɛ mbaa ki
tunŋgo ki piin. Toro ma yiri wa laga kpoyi
ki ni, katugu mà kambasinŋge pye. Ki
kapyege ki se gbɔgɔwɔ kan ma yeri Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ le, li yɛgɛ sɔgɔwɔ.»

19 Koni wusuna nuwɔ taan leyaraga kìla
pye Oziyasi wi kɛɛ, a wì si nawa ŋgban
saraga wɔfɛnnɛ pe ni. Le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni, a yayɛnwɛ pì si to wi na wa
wi walɛgɛ ki na le saraga wɔfɛnnɛ pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ

† **26:16 26.16:** Kìla pye saraga wɔfɛnnɛ poro cɛ paa daga mbaa wusuna nuwɔ taan wi sori Yɛnŋɛlɛ li kan (Nɔmbu 3.10; 17.5; 18.7; 1 Kuro 23.13). † **26:19 26.19:** Levi 13.14; Nɔmbu 5.2

ki ni, wa wusuna nuwɔ taan pe maa wi sori saraga wɔsaga ŋga na ki tanla†.
20 A saraga wɔfɛnnɛ to Azariya wo naa saraga wɔfɛnnɛ sanmbala pe ni pè suu wele, mɛɛ yayɛnwɛ pi yan pì to wa wi walɛgɛ ki na. A pè suu yirige wa funwa na fyɛlɛgɛ na. A wo jate wì si fyɛɛlɛ ma yiri, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wi gbɔn.

Oziyasi wi wunluwɔ pi kɔwɔ (2 Wunlu 15.5-7)

21 Wunlunaŋa Oziyasi wìla koro yayɛnwɛ fɔ, fɔ ma saa gbɔn wi kupilige ki na. Wi yayɛnwɛ pi kala na, wìla pye go ka ni wi yɛ; katugu wi saa ya mbe ye naa wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Wi pinambyɔ Yotamu ŋa wìla pye wunluwɔ go ki kagala yɛgɛ wɔfɔ wo wìla pye na tara woolo pe yɛgɛ sinni.
22 Oziyasi wi kapyegele sanŋgala, ke koŋgbanŋgala naa ke puŋgo wogolo, Amɔzi pinambyɔ Ezayi ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla ke yɔnlɔgɔ.
23 A Oziyasi wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa wi tɛlɛye pe tanla, wa wunlumbolo pe gboolo lesaga ki ni, naa wìla pye yayɛnwɛ fɔ ki kala na, pe sila wi le wa wunlunaŋa wi fanga ko ni. A wi pinambyɔ Yotamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

27

Zhuda tara wunlunaŋa Yotamu wi sanga (2 Wunlu 15.32-38)

1 Yotamu wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Yerusha. Zadɔki sumborombyɔ lawi.
2 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye, ma tanga paa yɛgɛ ŋga na wi to Oziyasi wìla ki pye kala li ni fuun ni. Konaa ki ni fuun, wi sila ye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni ki pye kapege wi go na. Ɛɛn fɔ leele poro la koro na kapege ki piin.
3 Yotamu wo wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ŋga wa gona ki wa. Wìla Ofɛli laga mbogo ki tunndo ti lɛgɛrɛ pye.
4 Wìla cara kan wa Zhuda yanwira tara ti ni, ma malaga sigecara naa sanŋgazoye kankan wa kɔɔrɔ ti ni.
5 Wìla malaga gbɔn Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa wi ni ma ya pe ni. Ki pye ma, ki yɛlɛ li ni, Amɔ cɛnlɛ woolo pàa lambo sara wi yeri maa kan warifuwe tɔni taanri naa kɔngɔ, naa bile tɔni tijɛrɛ naa kɔngɔ konaa ɔrizhi tɔni tijɛrɛ naa kɔngɔ. Ko yaara to yɔngɔ Amɔ cɛnlɛ woolo pàa kan wi yeri yɛlɛ shyɛn wolo naa taanri wolo li ni.
6 Yotamu wìla fanŋga ta fɔ jɛŋgɛ, katugu wìla pye naa yinwege ki piin sinŋge Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
7 Yotamu wi kapyegele sanŋgala, malaga ŋga fuun wìla gbɔn konaa tunndo nda fuun wìla pye, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo naa Zhuda tara wunlumbolo pe sɛwɛ wi ni.
8 Wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca.
9 A Yotamu wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa Davidi ca. A wi pinambyɔ Ahazi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

28

Zhuda tara wunlunaŋa Ahazi wi sanga (2 Wunlu 16.1-20)

1 Ahazi wìla ta yɛlɛ nafa, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, wi tɛlɛ Davidi wìla ki pye yɛgɛ ŋga na, wo sila ki pye ma.
2 Ɛɛn fɔ wìla tanga wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe tulugo ki ni. Wì yɛrɛ la ti, a pè tugurɔn yan ma yaara yanlɛrɛ gbegele yarisunndo Baali ti gbɔgɔwɔ pi mɛgɛ ni.
3 Wìla pye na wusuna nuwɔ taan sori wa Bɛni Hinɔmu gbunlundɛgɛ ki ni. Wìla wi yɛɛra pinambiile pe sogo ma pe pye

saraga yarisunndo yeri, ma yala katijangara nda cɛngɛlɛ sanŋgala ke maa piin ti ni, koro ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ke purɔ ma ke yirige wa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ we.
4 Wìla pye na yaayoro saara naa wusuna nuwɔ taan saara woo wa sunzara nda wa tinndiye pe na ti na, naa tinndiye pe na konaa wa tire tipiire nda fuun ti yɛn wɛrɛ ni ti nɔgɔ†.
5 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ le, lì suu le Siri tara wunlunaŋa wi kɛɛ. A Siri tara fɛnnɛ pè si malaga gbɔn wi ni ma ya wi ni, ma lelɛgɛrɛ yigi kasopiile ma kari pe ni wa Damasi ca. A lì suu le fun Izirayɛli tara wunlunaŋa wi kɛɛ, a wì malaga gbɔn wi ni ma ya wi ni fɔ jɛŋgɛ.
6 Pilige nuŋgba ka ni, a Eremaliya pinambyɔ Peka wì si Zhuda tara nambala waga cɛnmɛ naa nafa (120 000) gbo pe ni, pe ni fuun nambala kotogofɛnnɛ, katugu pàa laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na.
7 Maliŋgbɔɔn kotogofɔ ŋa pàa pye na yinri Zikiri, ma yiri wa Efirayimu tara, wìla wunlunaŋa wi pinambyɔ Maaseya wi gbo, naa Azirikamu ŋa wìla pye wunluwɔ go ki kagala yɛgɛ wɔfɔ wi ni, konaa Ɛlikana ŋa wìla pye mɛgbɔgɔ fɔ ma taga wunlunaŋa wi na wi ni.
8 Izirayɛli woolo pàa lere waga cɛnmɛ shyɛn (200 000) yigi pe sefɛnnɛ Zhuda tara woolo pe ni kasopiile, poro la wɛlɛ jɛɛlɛ, naa pinambiile konaa sumborombiile; pàa yarilɛgɛrɛ koli wa pe yeri ma kari ti ni wa Samari ca.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wà la yɛrɛwɛ sɛnrɛ kan Izirayɛli woolo pe yeri

9 Wa Samari ca, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɔ wà la pye wa, pàa pye naa yinri Obɛdi. A wì si yiri ma saa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pe fili pe pansaga wa Samari ca, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban Zhuda tara woolo pe ni, ma pe le ye kɛɛ. A yè pe tɔngɔ naŋgbanwa ni fɔ a ki tinmɛ pì gbɔn wa yɛnŋɛlɛ na.
10 Koni ye yɛn naga yuun ma yo fɔ ki Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo mbele yɛɛn, poro ye yaa sa pye ye kulonambala naa ye kulojaala. Ɛɛn fɔ yoro jate, ye woro kajɔɔgɔ pyefɛnnɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wi le?
11 Koni ye logo na yeri. Ye sefɛnnɛ mbele yè yigi kasopiile, ye pe wa paa kee, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban ye ni fɔ jɛŋgɛ.»
12 Kì pye ma, maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa Zhuda tara woolo pe yigi, a Efirayimu cɛnlɛ woolo teele pèle si yiri pe kɔrɔgɔ, poro la wɛlɛ Yohana pinambyɔ Azariya, naa Meshilemɔti pinambyɔ Berekiya, naa Shalumu pinambyɔ Ezekiyasi konaa Hadilayi pinambyɔ Amasa wi ni.
13 Pàa maliŋgbɔɔnlɔ pe pye fɔ: «Ki leele mbele yè yigi kasopiile yɛɛn, yaga ka ye laga pe ni, katugu yaa jaa mbe we pye kajɔɔgɔ pyefɛnnɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Yaa jaa mbe ka taga we puŋguwɔ naa we kapere ti ni. Ma si yala we yɛn kajɔɔgɔ pyefɛnnɛ makɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ pi yɛn woro Izirayɛli woolo we ni makɔ.»
14 Kona, a maliŋgbɔɔnlɔ pè si leele mbele pàa yigi kasopiile pe yaga konaa yaara nda pàa koli ti ni le teele poro naa janwa wi ni fuun wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
15 Ki nambala mbele pè pe mɛrɛ ti yeriyeri, a poro si kasopiile pe kala li yɔn pe kan. Pàa yaripɔrɔ ta lagala wa yaara nda tìla koli ti na mari kankan pe yeri konaa sawira ni, a pèri le. A pè pe kan, a pè li ma wɔ. A pè si mbele pàa wɛlɛgɛ pe fɔfɔ, ma sinmɛ fafa pe wɛlɛgɛsara ti na mari pɔpɔ†. Mbele pe saa ya tanga, a pè si pe ni fuun pe luguro sofilele na ma sɔngɔrɔ pe ni wa Zheriko ca, ko ŋga ki yɛn sɛngɛndire ca ye, ma kari pe ni wa pe sefɛnnɛ pe tanla. Ko pyeŋgɔlɔ, a pè si sɔngɔrɔ wa Samari ca.

Wunlunaŋa Ahazi wìla Asiri tara wunlunaŋa wi yɛnri wuu saga (2 Wunlu 16.7-20)

† **28:4 28.4:** Dete 12.2 † **28:15 28.14-15:** Luki 10.25-37

16 Ki wagati wi ni, a wunlunaŋa Ahazi
wì si tunŋgo torogo wa Asiri tara wunlu-
naŋa wi yeri ma yo wuu saga.
17 Katugu Edɔmu cɛnlɛ woolo pàa pan
naa, ma malaga gbɔn Zhuda tara woolo
pe ni ma ya pe ni, ma pele yigi kasopiile
ma kari pe ni.
18 Ki wagati nuŋgba wi ni, Filisiti tara
fɛnnɛ pàa saa Zhuda tara cara nda wa
yanwira tigiwɛn tara ti ni ti shɔ konaa
nda wa Negɛvu tara ti ni. To tìla pye Bɛti
Shɛmɛshi ca, naa Ayalɔn ca, naa Gederɔti
ca, naa Soko ca konaa ki kanŋgara na
kapire ti ni, naa Timina ca konaa ki
kanŋgara na kapire ti ni, naa Gimizo ca
konaa ki kanŋgara na kapire ti ni. A pè
si cɛn wa ki cara ti ni.
19 Ko la pye ma, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa Zhuda tara woolo pe go sogo Izirayɛli
tara wunlunaŋa Ahazi wi kala na. Mà jɛn
Ahazi wìla Zhuda tara woolo pe le kapege
pyege ki ni konaa ma kambasinŋge pye
Yɛnŋɛlɛ li na.
20 A Asiri tara wunlunaŋa Tigilati Pi-
linezɛri wì si pan ma to Ahazi wi na
malaga ni, maa pye paa wi maliwee yɛn,
wi sila wi saga.
21 Ahazi wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ yarijɛndɛ ti lɛ, naa wunluwɔ go
yarijɛndɛ ti ni konaa wi legbɔɔlɔ pe yinrɛ
yarijɛndɛ ta ni, mari pye yarikanra Asiri
tara wunlunaŋa wi yeri. Ɛɛn fɔ ki wogo
ki sila sagawa kpɛ kan wi yeri.

Wunlunaŋa Ahazi wi kunwɔ

22 Ma wunlunaŋa Ahazi wi ta wìla pye
wa ki jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki ni, wìla koro na
kambasinŋge piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
23 Wìla yaayoro wɔ saraga Damasi ca
yarisunndo ti yeri, a to si ya wi ni. Wìla
wi yɛɛ pye fɔ: «Kì kaa pye Siri tara
wunlumbolo pe yarisunndo tì pe saga, mi
fun mi yaa saara wɔ ti yeri ti ta tilan
saga.» Ɛɛn fɔ ti sila yaraga ka kpɛ yɔn
wi kan, kaawɔ maa jan wo naa Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe ni.
24 A Ahazi wì si Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
yaapire ti ni fuun ti gbogolo, mari gbɔn
mari yaari. Wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ kɔɔrɔ ti tɔnndɔ, ma ti a pè saara
wɔsara kankan wi kan wa Zheruzalɛmu
ca yɛngɛlɛ ke ni fuun ke na.
25 Wìla sunzara kankan wa tinndiye pe
na wa Zhuda tara cara ti ni fuun nuŋgba
nuŋgba ti ni, mbe ta mbaa wusuna nuwɔ
taan sori wa ti na yarisunndo ta yɛgɛ kan.
Kì pye ma, wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi tɛlɛye
Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
26 Ahazi wi kapyegele sanŋgala, naa
tunndo nda fuun wìla pye, koŋgbanŋgala
naa puŋgo wogolo, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Zhuda tara naa Izirayɛli tara wunlumbolo
pe sɛwɛ wi ni.
27 A Ahazi wì si kaa ku ma taga wa wi
tɛlɛye pe na, a pè suu le wa Zheruzalɛmu
ca. Ɛɛn fɔ pe sila wi le wa Izirayɛli
tara wunlumbolo pe fanra ti ni. A wi
pinambyɔ Ezekiyasi wì si cɛn wunluwɔ pi
na wa wi yɔnlɔ.

29

Wunlunaŋa Ezekiyasi wìla shɛrigo gbɔgɔ ki pye kpoyi (2 Wunlu 18.1-3)

1 Ezekiyasi wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri
kaŋgurugo, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ
nafa ma yiri kɔlɔjɛrɛ wìla pye wunluwɔ
pi na wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa
nɔ wi yinri Abiya; Zakari sumborombyɔ
lawi.
2 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na, ko wìla pye kala li ni fuun ni paa
wi tɛlɛ Davidi wi yɛn.
3 Wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li
yeŋge koŋgbanŋga ki na, a wì si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ
mari gbegele.
4 A wì si saraga wɔfɛnnɛ naa Levi
setirige piile pe yeri, ma pe gbogolo wa
laga nawa pi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.
5 A wì si pe pye fɔ: «Yoro Levi setirige
piile, ye logo na yeri. Ye ye yɛɛ pye
kpoyi, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki pye kpoyi. Yaara nda
fuun ti yɛn fyɔngɔ ni wa laga kpoyi ki ni,
yeri wɔ wa.
6 Katugu we tɛlɛye pàa kambasinŋge
pye, ma ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ,
we Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ki pye. Pè laga li na,

ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga ki yaga, ma puŋgo le li ni.
7 Pè yɛrɛ la shɛrigo gbɔgɔ ndɔgɔrɔ
kɔɔrɔ ti tɔnndɔ, ma fitanlaye pe figi. Pe
sila wusuna nuwɔ taan wɔ saraga konaa
mbe saraga sogowogo wɔ Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ li yeri wa laga kpoyi ki ni.
8 Kì pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
nawa ŋgban Zhuda tara woolo naa
Zheruzalɛmu ca woolo pe ni. A lì si jatere
piriwɛn wa pe na, naa jɔlɔgɔ ni konaa ma
pe pye titɛgɛrɛ yaraga paa yɛgɛ ŋga na
yaa ki yaan yɛnlɛ ni we.
9 Ye wele, pàa we tɛlɛye pe gbo tokobi
ni, ma we pinambiile, naa we sumborom-
biile konaa we jɛɛlɛ pe yigi ma kari pe ni
kulolo ki wogo ŋga ki kala na.
10 «Koni mìgi kɔn maga tɛgɛ wa na
nawa mbe yɔn finliwɛ le Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li ni, jaŋgo li
naŋgbanwa gbɔɔ pi kɔ we ni.
11 Koni na pinambiile, yaga ka pye
sambalawa ni, katugu yoro wɛlɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì wɔ yaa yeregi li yɛgɛ sɔgɔwɔ
mbaa tunŋgo piin li kan, konaa mbe pye
li tunmbyeele mbaa wusuna nuwɔ taan
sori li kan.»
12 Kona, a Levi setirige piile pè si yiri
ma yere; poro la wɛlɛ Amasayi pinambyɔ
Mahati, konaa Azariya pinambyɔ Zhowɛli
ma yiri wa Kehati setirige piile pe ni; naa
Abidi pinambyɔ Kishi konaa Yehaleleyɛli
pinambyɔ Azariya ma yiri wa Merari
setirige piile pe ni; naa Zima pinambyɔ
Yowa, konaa Yowa pinambyɔ Edɛn ma
yiri wa Gɛrishɔn setirige piile pe ni;
13 naa Shimiri konaa Yeyiyɛli ma yiri wa
Elizafan setirige piile pe ni; naa Zakari
konaa Mataniya ma yiri wa Asafu setirige
piile pe ni;
14 naa Yehiyɛli konaa Shimeyi ma yiri
wa Hema setirige piile pe ni; naa She-
maya konaa Uziyɛli ma yiri wa Yedutun
setirige piile pe ni.
15 A pè si pe sefɛnnɛ sanmbala pe
gbogolo ma pe yɛɛ pye kpoyi. Ko puŋgo
na, a pè si pan mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki pye kpoyi paa yɛgɛ ŋga
na wunlunaŋa wìla ki yo pe kan, ma yala
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.
16 A saraga wɔfɛnnɛ pè si ye wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki nawa mbege
pye kpoyi. Yaara nda fuun pàa yan fyɔngɔ
woro wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, pàa ti ni fuun ti lɛ ma yiri ti ni, mari
tɛgɛ wa laga nawa. A Levi setirige piile
poro siri lɛ ma yiri ti ni wa funwa na, ma
saa ti wa wa Sedirɔn lafogo gbunlundɛgɛ
ki ni.
17 Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige
koŋgbanŋga ki na, a pè sigi lɛ na shɛrigo
gbɔgɔ ki piin kpoyi. Yeŋge ki pilige
kɔlɔtaanri wogo ki na, a pè si ye wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li go ki ndɔgɔrɔ ti ni. Piliye
kɔlɔtaanri pàa pye ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li go
ki pye kpoyi. Yeŋge koŋgbanŋga ki pilige
kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wogo ki na, a pè si kɔ
ki tunŋgo ki na.
18 Kona, a pè si kari wa wunlunaŋa
Ezekiyasi wi yeri, ma saa wi pye fɔ: «Wè
saa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni
fuun ki pye kpoyi, naa saara sogoworo
ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na ki ni
konaa ki yaapire ti ni fuun ti ni, naa buru
ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi ma tɛgɛ
tabali ŋa na wi ni, konaa wi yaapire ti ni
fuun ti ni.
19 Wunlunaŋa Ahazi wi wunluwɔ sanga
wi ni, wìla yaapire nda fuun tɛgɛ fyɔngɔ
ni wi mbasinmɛ sanga wi ni, wè ti ni
fuun ti gbegele mari pye kpoyi. Ti yɛn ma
tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki
yɛgɛ.»

Ezekiyasi wìla shɛrɛgɛ konɔ lo naa saraga wɔmɔ tunŋgo ki gbegele maga tɛgɛ

20 Ki goto yirifaga ki na, a wunlunaŋa
Ezekiyasi wì si yiri ma ca ki teele pe yeri
ma pe gbogolo, mɛɛ kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
21 A pè si kari napɛnɛ kɔlɔshyɛn ni,
naa simbapɛnɛ kɔlɔshyɛn, naa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn konaa sikapɛnɛ
kɔlɔshyɛn ni mberi pye kapere kala ya-
gawa jasaara wunluwɔ tara ti kan, naa
laga jɛŋgɛ kpoyi ki kan konaa Zhuda tara
woolo pe kan. A wunlunaŋa wì si konɔ
kan saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye Arɔn
setirige piile pe yeri, ma yo peri wɔ saraga
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki na.

22 A saraga wɔfɛnnɛ pè si napɛnɛ pe kɔnlɔgi ma kasanwa pi tɔgɔ maa yanragi yanragi saraga wɔsaga ki na, ma simbapɛnɛ pe kɔnlɔgi ma kasanwa pi tɔgɔ maa yanragi yanragi saraga wɔsaga ki na, ma simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ pe kɔnlɔgi ma kasanwa pi tɔgɔ maa yanragi yanragi saraga wɔsaga ki na.
23 Ko puŋgo na, pe yaa kapere ti kala yagawa ja sikapɛnɛ mbele ni, a pè si pan pe ni wa wunlunaŋa wo naa janwa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. A wunlunaŋa wo naa janwa wi ni pè si pe kɛyɛn yi taga sikapɛnɛ pe na.
24 A saraga wɔfɛnnɛ pè si sikapɛnɛ pe kɔnlɔgi ma pe kasanwa pi tɔgɔ, maa yanragi yanragi saraga wɔsaga ki na, maa pye kapere ti kala yagawa jasaraga, mbe ta mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye Izirayɛli woolo pe kan; katugu wunlunaŋa wìla ki yo ma yo fɔ saraga sogowogo konaa kapere kala yagawa jasaraga ki ni, ti yaa wɔ Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kan.
25 A wì si Levi setirige piile pe tɛgɛtɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni weere† ni pe yeri, naa juruye konaa ŋgɔniye ni, ma yala Davidi naa Gadi ŋa wìla pye wunlunaŋa wi yariyanra yanfɔ konaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan pàa ŋgasele na tɛgɛ li ni. Mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ŋgasele lali, làa li kan li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri, a pèli yo.
26 A Levi setirige piile pè si toro ma yere yarigbɔnrɔ nda Davidi la gbegele ti ni pe kɛɛ, konaa saraga wɔfɛnnɛ pe ni fun pe mbaanra ti ni pe kɛɛ.
27 A Ezekiyasi wì si konɔ kan ma yo pe saraga sogowogo ki wɔ wa saraga wɔsaga ki na. Naa pàa kaa ki lɛ na saraga ki woo sanga ŋa ni, ki sanga nuŋgba wi ni, a pè sigi lɛ fun na yuuro koo, na mbaanra ti wiin, na Izirayɛli tara wunlunaŋa Davidi wi yarigbɔnrɔ ti gbɔɔn, na Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
28 Kona, a janwa wi ni fuun wì si fɔli, a pe nɛɛ yuuro ti koo na mbaanra ti wiin, fɔ a saraga sogowogo ki saa wɔ ma kɔ.
29 Naa pàa kaa saraga sogowogo ki wɔ ma kɔ, a wunlunaŋa wo naa mbele fuun pàa pye wi ni pè si fɔli ma kanŋguuro kan ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara ma Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
30 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa Ezekiyasi wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, pè sigi yo Levi setirige piile pe kan ma yo fɔ yuuro nda Davidi wìla wɔ wo naa yariyanra yanfɔ Asafu wi ni, paa ti koo paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni ti ni. A pè sili sɔn nayinmɛ gbɔɔ ni, ma fɔli ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara mali gbɔgɔ.
31 Kona, a Ezekiyasi wì sho naa fɔ: «Koni yè kaa ye yɛɛ le Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ, ye fulo laga yaa paan saraga yaayoro naa nayinmɛ saara ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.» A janwa wì si pan saraga yaayoro naa nayinmɛ saara ni. Mbele fuun pàa pye nandanwa ni pàa saara sogoworo wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri fun.
32 Saara sogoworo nda janwa wìla wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, tìla pye napɛnɛ nafa taanri ma yiri kɛ, naa simbapɛnɛ cɛnmɛ konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ cɛnmɛ shyɛn (200). Pàa ki yaayoro ti ni fuun ti wɔ saara sogoworo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
33 Mbe taga wa to na, pàa nɛrɛ cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) naa simbaala waga taanri (3 000) tɛgɛ ti yɛ saraga Yɛnŋɛlɛ li kan.
34 Ɛɛn fɔ saraga wɔfɛnnɛ pe sila lɛgɛ, ki kala na, pe sila ya mbe yaayoro nda tìla pye saara sogoworo ti ni fuun ti sɛɛrɛ wɔ. Pe sefɛnnɛ Levi setirige piile pè si pan ma pe saga fɔ ma saa tunŋgo ki kɔ, fɔ saraga wɔfɛnnɛ sanmbala pe sa pe yɛɛ pye kpoyi; katugu kìla pye Levi setirige piile pe kotogo na pe pe yɛɛ pye kpoyi mbe wɛ saraga wɔfɛnnɛ pe na.
35 Mbe taga wa saara sogoworo lɛgɛrɛ ti na, nayinmɛ saara ti yanlaga kìla pye wa, ma pinlɛ duvɛn saraga ŋga ki ma taga saraga sogowogo ki na ti ni.

Pa pàa shɛrɛgɛ konɔ tunŋgo ki gbegele maga tɛgɛ naa fɔnŋgɔ yɛɛn, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
36 A Ezekiyasi wo naa leele pe ni fuun pe ni pè si yɔgɔri Yɛnŋɛlɛ làa ki kala li yɛgɛ sin yɛgɛ ŋga na ki kala na, katugu ki

† **29:25 29.25:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; Ɛsidi 3.10; Nehe 12.27; Yuuro 150.5

kala li sila mɔ pyewe ni.

30

Wunlunaŋa Ezekiyasi wìla Paki fɛti wi gbɛgɛlɛ

1 Kona, a Ezekiyasi wì si pitunmbolo torogo Izirayɛli tara ti lagapyew konaa Zhuda tara ti ni, ma sɛwɛɛlɛ yɔnlɔgɔ fun ma pe torogo Efirayimu cɛnlɛ woolo naa Manase cɛnlɛ woolo pe yeri, jaŋgo pe pan wa Zheruzalɛmu ca, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mbe pan mbe Paki fɛti wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni.

2 Wunlunaŋa wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, naa janwa wi ni fuun wi ni, pàa gbogolo wa Zheruzalɛmu ca ma yo ma yan pe yɛɛ yeri, maga kɔn maga tɛgɛ mbe Paki fɛti wi pye yɛlɛ li yeŋge shyɛn wogo ki na†.

3 Pe sila ya mbe Paki fɛti wi pye wi wagati wi na, katugu saraga wɔfɛnnɛ pe lɛgɛrɛ sila pe yɛɛ pye kpoyi, mbe taga wa ko na, leele pe sila pe yɛɛ gbogolo fun wa Zheruzalɛmu ca.

4 Ki Paki fɛti wi pyekala làa wunlunaŋa wo naa janwa wi ni fuun wi ndanla.

5 A pè sigi kɔn maga tɛgɛ mbege wogo ki yari wa Izirayɛli tara ti ni fuun ti ni, mbege lɛ wa Bɛrisheba ca, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na fɔ sa gbɔn wa Dan ca, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, jaŋgo leele pe pan wa Zheruzalɛmu ca pe pan pe Paki fɛti wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni; katugu lelɛgɛrɛ sila kaa na Paki fɛti wi piin naa, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ we.

6 Wunlunaŋa wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni pàa sɛwɛɛlɛ mbele pye, a pitunmbolo pè si kari pe ni wa Izirayɛli tara ti lagapyew konaa Zhuda tara ti ni. Mbe yala wunlunaŋa wi tunŋgo ki ni, pàa pye na yuun fɔ: «Yoro Izirayɛli woolo wele, yoro mbele yè koro ma ta ma shɔ Asiri tara wunlumbolo pe kɛɛ†, ye sɔngɔrɔ ye pan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, jaŋgo li sɔngɔrɔ li pan ye kɔrɔgɔ fun.

7 Yaga ka pye paa ye tɛlɛye naa ye sefɛnnɛ pe yɛn, poro mbele pàa kambasinŋge pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na we. Ko kala kì ti Yawe Yɛnŋɛlɛ lì jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa pe na laga tara ti ni paa yɛgɛ ŋga na yaa ki yaan we.

8 Koni, yaga ka pye nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ paa ye tɛlɛye pe yɛn. Ye ye yɛɛ tirige Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Yaa paan wa li laga kpoyi ki ni, ko ŋga lì pye kpoyi fɔ sanga pyew. Yaa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan, jaŋgo lili naŋgbanwa gbɔɔ pi kɔ ye ni.

9 Na yaga sɔngɔrɔ mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, pa kona mbele pàa ye sefɛnnɛ naa ye pinambiile pe yigi ma kari pe ni kulowo, pe yaa pe yinriwɛ ta mbe pe yaga pe sɔngɔrɔ laga ki tara nda ti ni naa, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinmɛ kanfɔ konaa yinriwɛ tafɔ†. Na yaga sɔngɔrɔ mbe pan li kɔrɔgɔ, li se puŋgo wa ye ni fyew.»

10 Kona, a pitunmbolo pè si saa na yanri na toro cara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti ni, wa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tara konaa Manase cɛnlɛ woolo pe tara, fɔ ma saa gbɔn wa Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe tara naga sɛnrɛ ti yuun. Ɛɛn fɔ leele pàa pye na pe tifaga, na tɛgɛ pe na.

11 Konaa ki ni fuun, Asɛri cɛnlɛ woolo, naa Manase cɛnlɛ woolo konaa Zabulɔn cɛnlɛ woolo pèle la pe yɛɛ go sogo, ma kari wa Zheruzalɛmu ca.

12 Wa Zhuda tara, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tunŋgo pye leele pe ni, ma ti a pè pe jatere wi wa nuŋgba, ma tanga wunlunaŋa wo naa wi legbɔɔlɔ pe tunŋgo ki na, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.

Wunlunaŋa Ezekiyasi wìla Paki fɛti wi pye

13 Kona, a janwa gbɔlɔ là si gbogolo wa Zheruzalɛmu ca mbe leve fu buru fɛti wi pye yɛlɛ li yeŋge shyɛn wogo ki ni. Ki janwa wìla gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ.

14 Saara wɔsara nda tìla pye wa Zheruzalɛmu ca konaa wusuna nuwɔ taan pàa pye naa sori saara wɔsara nda na, a pè siri jaanri mari wɔ wa ca ki ni ma saa ti wa wa Sedirɔn lafogo ki ni.

† **30:2 30.2:** Ɛki 12.1-12; Nɔmbu 9.2-3,10-11 † **30:6 30.6:** 2 Wunlu 17 † **30:9 30.9:** Ɛki 34.6

15 Ko puŋgo na, a pè si Paki fɛti yaayoro
ti gbo yɛlɛ li yeŋge shyɛn wogo ki pilige kɛ
ma yiri tijɛrɛ wogo ki na. Fɛrɛ la saraga
wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pe ta, naa
pe sila pe yɛɛ pye kpoyi ki kala na. A pè
si pe yɛɛ pye kpoyi, mɛɛ saara sogoworo
wɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
ni.
16 A pè si pe cɛnsara ti lɛlɛ ma yala
Yɛnŋɛlɛ lere Moyisi wi lasiri konɔ li ni†.
Levi setirige piile pàa pye na saraga yaay-
oro ti kasanwa pi kaan saraga wɔfɛnnɛ
pe yeri, a paa pi yanragi yanragi saraga
wɔsaga ki na.
17 Wa janwa wi ni, lelɛgɛrɛ la pye wa,
mbele pe sila pe yɛɛ pye kpoyi. Kì pye
ma, a Levi setirige piile pè si Paki fɛti
saraga yaayoro ti gbo mbele fuun pe sila
pye kpoyi pe kan, jaŋgo mbe pe le Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ.
18 Lelɛgɛrɛ la pye wa janwa wi ni, mbele
pe sila pe yɛɛ pye kpoyi, ma yiri wa
Efirayimu cɛnlɛ li ni, naa Manase cɛnlɛ,
naa Isakari cɛnlɛ konaa Zabulɔn cɛnlɛ li
ni. Poro la Paki fɛti yaakara ti ka ma sigi
ta pe sila ki pye mbe yala ŋga ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ ki wogo na ki ni. Kì pye ma, a
Ezekiyasi wì si yɛnri pe kan ma yo fɔ: «E,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn jɛnŋɛ,
ma pe kala yaga;
19 mbele fuun pège ŋgbanga pe kotogo
ki ni fuun ni ma mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, we tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ, mɔɔ lagaja, ki
yaga ma pe kapere ti kala yaga pe na; ali
mbege ta pee pe yɛɛ pye kpoyi, mbe yala
kapyege ŋga ki ma pye mbe si pye kpoyi
ki ni.»
20 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Ezekiyasi
wi yɛnrɛwɛ pi logo ma leele pe yaga
mbajɔlɔwɔ.
21 Kì pye ma, Izirayɛli woolo mbele
pàa pye wa Zheruzalɛmu ca, pè si leve
fu buru fɛti wi pye fɔ ma saa gbɔn
piliye kɔlɔshyɛn, yɔgɔrimɔ gbɔɔ ni. Pilige
nuŋgba nuŋgba pyew Levi setirige piile
poro naa saraga wɔfɛnnɛ pe ni, pàa pye
na yuuro koo na yarigbɔnrɔ ti gbɔɔn
ŋgbanga na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.
22 Levi setirige piile mbele pàa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li jate, Ezekiyasi wìla para pe
ni ma pe kotogo ki kan pe na. Pàa
fɛti yaakara ti ka ma saa gbɔn piliye
kɔlɔshyɛn, ma nayinmɛ saara wɔ ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li sɔn.
23 A janwa wi ni fuun wì si yere ki
yerewe mbe piliye kɔlɔshyɛn ya yɛgɛ taga
wa Paki fɛti piliye yi na. A pè sigi piliye
yi pye yɔgɔrimɔ ni,
24 katugu Zhuda tara wunlunaŋa
Ezekiyasi wìla napɛnɛ waga kele (1 000)
wɔ naa simbaala konaa sikaala waga
kɔlɔshyɛn (7 000) ni ma kan janwa wi
yeri. A wi legbɔɔlɔ poro napɛnɛ waga
kele (1 000) wɔ, naa simbaala konaa
sikaala waga kɛ (10 000) ni ma kan janwa
wi yeri. Saraga wɔfɛnnɛ pe lɛgɛrɛ la pe
yɛɛ pye kpoyi.
25 Zhuda tara woolo janwa wi ni fuun,
naa saraga wɔfɛnnɛ pe ni, naa Levi se-
tirige piile pe ni, naa leele mbele fuun pàa
yiri wa Izirayɛli wunluwɔ tara ti ni ma
pan, naa nambannjɛɛnlɛ mbele pàa yiri
wa Izirayɛli wunluwɔ tara ti ni ma pan,
nakoma ma pye cɛnfɛnnɛ wa Zhuda tara
ti ni, pàa pye na yɔgɔri.
26 Yɔgɔrimɔ gbɔɔ la pye wa
Zheruzalɛmu ca ki ni. Maga lɛ wa
Izirayɛli tara wunlunaŋa Davidi wi
pinambyɔ Salomɔ wi sanga wi na ki
yɔgɔrimɔ cɛnlɛ pa fa pye wa Zheruzalɛmu
ca.
27 Ki kɔsaga, a saraga wɔfɛnnɛ poro naa
Levi setirige piile pe ni, pè si yiri ma
duwaw pye leele pe kan. A pe yɛnrɛwɛ
pì si gbɔn wa Yɛnŋɛlɛ li na wa li cɛnsaga
kpoyi ki ni, wa yɛnŋɛlɛ na. A lì suu logo.

31

Ezekiyasi wìla shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo ki gbegele maga tɛgɛ naa fɔnŋgɔ

1 Naa pàa kaa kɔ fɛti wi na, Izirayɛli
woolo mbele fuun pàa pye wa, pè si yiri
ma kari wa Zhuda tara cara ti ni, ma
saa sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ nda pàa
yerege yerege ti gbɔn mari yaari, ma
yarisunŋgo Ashera ki tiyagala ke kɔɔnlɔ,
ma sunzara nda wa tinndiye pe na ti

† **30:16 30.16:** Zhozu 8.31; 1 Wunlu 2.3; 2 Wunlu 14.6; Ɛsidi 3.2

jaanri konaa saara wɔsara ti ni wa Zhuda tara ti ni fuun ti ni, naa wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo, naa Efirayimu cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ woolo pe tara ti ni. Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si sɔngɔrɔ ma kari pe cara, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba ma kari wa pe yinrɛ ti ni.

2 A Ezekiyasi wì si saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pe tɛgɛtɛgɛ naa ŋgbeleye ŋgbeleye, ma yala pe ŋgbeleye yi ni. Wìla tunndo kankan pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri. Saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe ni, poro pàa pye na saara sogoworo naa nayinmɛ saara ti woo, na shɛrɛgɛ tunŋgo ki piin, na yuuro koo na Yɛnnŋɛlɛ li gbogo konaa nali sɔnni wa Yawe Yɛnnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yeyɔnrɔ ti na.

3 A wunlunaŋa wo fun wì suu yarijɛndɛ ta kan, a pèri pye saara sogoworo, pinliwɛ naa yɔnlɔkɔgɔ saara sogoworo, naa cɛnpiliye saara sogoworo, naa yevɔnŋgɔ saara sogoworo konaa shɛrɛgɛ fɛtiye sanmbala pe saara sogoworo, ma yala ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yawe Yɛnnŋɛlɛ li lasiri wi ni ki ni†.

4 A wunlunaŋa wì sigi yo Zheruzalɛmu ca woolo pe kan ma yo fɔ yaara nda ti daga mbaa kaan saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe yeri, paa ti kaan pe yeri, jaŋgo pe pe yɛɛ kan pew Yawe Yɛnnŋɛlɛ li tunŋgo ki yeri.

5 Naa ki sɛnrɛ pàa kaa ti yari sanga ŋa ni, a Izirayɛli woolo pè si pan pe yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti lɛgɛrɛ ni ma yiri wa pe bile, naa pe duvɛn, naa sinmɛ, naa sɛnrɛgɛ konaa pe kɛɛrɛ yaara ti ni fuun ti ni ma pan mari kan. Pàa pan pe yarilire ti ni fuun ti yaga wi ni; tìla pye ma lɛgɛ†.

6 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Izirayɛli tara woolo naa Zhuda tara woolo mbele pàa pye ma cɛn wa Zhuda tara cara ti ni, a pè si pan pe nɛrɛ, naa simbaala konaa sikaala yaga wi ni, naa yarikanra nda tìla tɛgɛ ti yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li kan ti yaga wi ni. Pàa ki yaara ti gbogolo gbogolo ti yɛɛ na.

7 Pàa ki lɛ na yaara ti gbogolo ti yɛɛ na yɛlɛ li yeŋge taanri wogo ki ni, ma saa ti gbogolomɔ pi kɔ yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki ni.

8 A Ezekiyasi wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni pè si pan ma yaara nda pàa gbogolo ti wele. A pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari konaa li woolo pe ni, Izirayɛli woolo wele.

9 A Ezekiyasi wì si saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe yewe yaara nda tìla gbogolo gbogolo ti wogo na.

10 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to Azariya ŋa wìla yiri wa Zadɔki sege ki ni, wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Maga lɛ leele pège lɛ na paan yarikanra ti ni laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, waa taa na kaa na tinni, fɔ a ta yɛn na korogi lɛgɛrɛ fɔ jɛŋgɛ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw li woolo pe na. Wele, nda tì koro to tì gbogolo na yɛɛn.»

11 A Ezekiyasi wì si konɔ kan ma yo pe yumbiile pele gbɛgɛlɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. A pè si pe gbɛgɛlɛ.

12 A pè si pan yarikanra to naa yaga wi ni konaa yarikanra nda ti yɛn kpoyi ti ni, mari tɛgɛ wa tagawa ni. Levi setirige pyɔ Konaniya wo wìla pye ki wogo ki yɛgɛ wɔfɔ, a wi nɔsepyɔ lenaŋa Shimeyi wì pye wi sagafɔ.

13 Yehiyɛli, naa Azariya, naa Nahati, naa Azayɛli, naa Yerimɔti, naa Yozabadi, naa Eliyɛli, naa Yisimakiya, naa Mahati konaa Benaya poro pàa pye Konaniya naa wi nɔsepyɔ Shimeyi pe sagafɛnnɛ, ma yala wunlunaŋa Ezekiyasi wo naa saraga wɔfɛnnɛ to Azariya ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki go na pàa ŋga kɔn ma tɛgɛ ki ni.

14 Levi setirige pyɔ Yimina wi pinambyɔ Kore, ŋa wìla pye yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki kɔrɔsifɔ, wo pàa tɛgɛ nayinmɛ yarikanra nda pàa pye na kaan Yɛnŋɛlɛ yeri ti go na, jaŋgo yarikanra nda paa kaan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wila ti yɛɛlɛ konaa yarikanra nda ti yɛn jɛndɛ kpoyi ti ni.

15 Wa saraga wɔfɛnnɛ pe cara ti ni, wìla pye leele mbele go na poro la wɛlɛ Edɛn, naa Miniyamini, naa Zhozuwe, naa Shemaya, naa Amariya konaa Shekaniya.

† **31:3 31.3:** Nɔmbu 28–29 † **31:5 31.4-5:** Nɔmbu 18.12-13,21

Poro pàa tɛgɛ paa yaakara ti yɛɛlɛ pe sefɛnnɛ sanmbala pe na tagawa ni, legbɔɔlɔ naa lepigile ke na mbe yala pe ŋgbeleye yi ni.

16 Nambala mbele fuun pàa jiri ma pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ wa saraga wɔfɛnnɛ pe jirige sɛwɛ wi ni, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ taanrindaanri konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, poro cɛ ma pàa pye na yaakara ti yɛɛlɛ pe na; ɛɛn fɔ mbele fuun pàa pye na paan pilige nuŋgba nuŋgba pyew wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni na tunŋgo piin ma yala pe tunndo naa pe ŋgbeleye yi ni, pàa pye nari yɛɛlɛ pe na fun.

17 Pàa saraga wɔfɛnnɛ pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ ma yala pe setiriye yo ni, ma Levi setirige piile mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa naa ki puŋgo pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ ma yala pe tunndo naa pe ŋgbeleye yi ni.

18 Pàa ki janwa wi leele pe ni fuun pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ ma pinlɛ pe go woolo pe mɛrɛ ti ni, pe jɛɛlɛ, naa pe pinambiile konaa pe sumborombiile pe ni. Ki wogo kìla pye ma fun saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pe ni fuun pe kan, katugu kapyere nda ti maa piin mbe ta mbe pye fyɔngɔ fu pàa pye nari piin tagawa ni mbe ta mbe pye kpoyi.

19 Arɔn setirige piile mbele saraga wɔfɛnnɛ pàa pye ma cɛn wa saraga wɔfɛnnɛ pe cagbɔrɔ ti kanŋgara na lara nda ni, pàa nambala pele mɛrɛ yeriyeri wa ki cara ti nuŋgba nuŋgba pyew ti ni, jaŋgo poro mbaa yaakara ti yɛɛlɛ saraga wɔfɛnnɛ nambala pe ni fuun pe na konaa Levi setirige piile mbele fuun pàa pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ pe na.

20 Pa wunlunaŋa Ezekiyasi wìla ki pye ma wa Zhuda tara ti ni fuun ti ni. Wìla kajɛŋgɛ naa kasinŋge pye konaa ma tanga kaselege na Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

21 Kala o kala wìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo ki ni, naa lasiri wi wogo na konaa ŋgasegele ke wogo na, wìla ki lagaja na Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo piin. Wìla ki kagala ke pye wi kotogo ki ni fuun ki ni, a kè si yɔn maa kan†.

32

Asiri tara fɛnnɛ pàa pan ma Zhuda tara ti tɔn muŋga mbe malaga gbɔn ti ni
(2 Wunlu 18.13; Eza 36.1)

1 Kagala ŋgele Ezekiyasi wìla pye maa tagawa pi naga Yɛnŋɛlɛ li na ke puŋgo na, a Asiri tara wunlunaŋa Senakeribu wì si pan ma ye wa Zhuda tara ti ni. Cara nda pàa malaga sigemboro kan mari maga, a wì si maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsara kan ti tanla, jaŋgo mbe ye wa ti ni mberi shɔ fanŋga na.

2 Naa Ezekiyasi wìla kaa ki yan Senakeribu wìla pye na jaa mbe to Zheruzalɛmu ca ki na,

3 a wo naa wi legbɔɔlɔ poro naa wi maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe ni pè si pe yɛɛ yan, jaŋgo mbe puluyo yan wa ca ki puŋgo na yi tɔnndɔ. A pè suu saga ki wogo ki na.

4 Kona, a lelɛgɛrɛ si gbogolo mboo saga; a pè si puluyo yi ni fuun yi tɔnndɔ ma pinlɛ lafogo ŋga ki maa fuun wa tɔnmɔ foŋgologo ŋga wa tara ti nɔgɔna ki ni†. Pàa pe yɛɛ pye fɔ: «Kii daga Asiri tara wunlumbolo pe pan pe tɔnmɔ lɛgɛrɛ ta laga.»

5 Ko puŋgo na, a Ezekiyasi wì si kotogo le wi yɛɛ ni ma ca ki mbogo ki jɔgɔsara ti wa naa fɔnŋgɔ, ma mbogo ki yagara fɔ ma saa gbɔn sanŋgazoye pe na. A wì si mbogo ka yɛgɛ kan wa ŋga ki puŋgo na, ma Milo laga ki wa naa fɔnŋgɔ wa Davidi ca ki ni. A wì si maliŋgbɔnyaara lɛgɛrɛ gbegele konaa tugurɔn sigeyaara ni.

6 A wì si maliŋgbɔɔnlɔ teele tɛgɛtɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ pe go na, mɛɛ pe gbogolo wa wi yɛɛ tanla wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na, ma para ma kotogo le pe ni, ma yo fɔ:

7 «Ye fanŋga le ye yɛɛ ni, ye kotogo ta. Yaga ka fyɛ, ye sunndo wiga si ka kɔn ye na† Asiri tara wunlunaŋa wo naa maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ mbele pe yɛn wi ni

† **31:21 31.21:** 2 Wunlu 18.5-7 † **32:4 32.4:** 1 Wunlu 1.33; 2 Wunlu 20.20 † **32:7 32.7:** Dete 31.6-8; Zhozu 1.6-9; 1 Kuro 22.13; 28.20; Zhan 14.1

pe yɛgɛ; katugu ŋa wi yɛn we ni wi yɛn fanŋga ni ma wɛ wi wogo ki na.
8 Sɛnweele maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛn wo
yeri, ɛɛn fɔ woro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
we Yɛnŋɛlɛ le, lo li yɛn we ni. Li yaa
pan mbe we saga mbe malaga ki gbɔn we
kan.» Kona, a leele pè si taga Zhuda tara
wunlunaŋa Ezekiyasi wi sɛnyoro ti na.

Sɛnrɛ nda Senakeribu wìla yo Zheruzalɛmu ca woolo pe na (2 Wunlu 18.17-37; Eza 36.2-22)

9 Ko puŋgo na, kìla yala Asiri tara wun-
lunaŋa Senakeribu wìla pye wa Lakishi
ca ki tanla wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe
ni fuun pe ni, a wì si leele tun wa Zhuda
tara wunlunaŋa Ezekiyasi wi yeri konaa
Zhuda tara woolo mbele fuun pàa pye ma
cɛn wa Zheruzalɛmu ca pe yeri, ma pe pye
fɔ:
10 «Pa Asiri tara wunlunaŋa Senakeribu
wì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye ye jigi wi taga ambɔ na
ma, ma si koro laga Zheruzalɛmu ca ki
jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga ki ni†?
11 Ye sigi jɛn mbe yo fɔ Ezekiyasi wi
yɛn na ye fanla mbe ti ye ku fuŋgo
konaa wɔgɔ ki kɛɛ, naa wì yo fɔ: Yawe
Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yaa we shɔ Asiri
tara wunlunaŋa wi kɛɛ we?
12 Naga yɛn ma ko Ezekiyasi wo ma
wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔsara nda wa
tinndiye pe na to naa saara wɔsara ti kɔ
mari wɔ wa tara ti ni, maga yo Zhuda tara
woolo, naa Zheruzalɛmu ca woolo pe kan
fɔ pe pan paa fɔli saraga wɔsaga nuŋgba
yɛgɛ sɔgɔwɔ paa wusuna nuwɔ taan sori
wa ki na?
13 Mi naa na tɛlɛye pe ni ŋga wè pye
tara sannda ti woolo pe na ye sigi jɛn wi
le? Ki tara ti woolo pe yarisunndo tila ya
ma pe tara ti shɔ na kɛɛ le?
14 Ki cɛngɛlɛ ŋgele na tɛlɛye pè tɔngɔ
ke yarisunndo ti ni fuun ti ni, kikiin ki ya
ma ki woolo pe shɔ pe kɛɛ? Ye Yɛnŋɛlɛ li
mbe ya ye shɔ na kɛɛ mɛlɛ?
15 Koni, yaga ka ti Ezekiyasi wi ye fanla,
wi ye puŋgo ki pyelɔmɔ mba pi na. Yaga
ka ye jigi wi taga wi na, katugu cɛnlɛ la
kpɛ yarisunŋgo nakoma wunluwɔ pa kpɛ
yarisunŋgo si ya mbe ki woolo pe shɔ na
kɛɛ nakoma na tɛlɛye pe kɛɛ. Ki pyelɔmɔ
nuŋgba pi na, ye Yɛnŋɛlɛ li se ya mbe ye
shɔ na kɛɛ.› »
16 Senakeribu wi pitunmbolo pàa pye
na sɛnpere yuun Yawe Yɛnŋɛlɛ, lo na
li yɛn Yɛnŋɛlɛ li na konaa li tunmbyee
Ezekiyasi wi na.

Senakeribu wìla Yɛnŋɛlɛ li tɛgɛlɛ (2 Wunlu 19.14-19; Eza 37.14-20)

17 Asiri tara wunlunaŋa Senakeribu
wìla sɛwɛ yɔnlɔgɔ fun ma Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li tɛgɛlɛ wa ma yo
fɔ: «Yɛgɛ ŋga na tara sannda ti woolo
pe yarisunndo ti sila ya mberi woolo pe
shɔ na kɛɛ, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
Ezekiyasi wi Yɛnŋɛlɛ li se ya mbeli woolo
pe shɔ na kɛɛ.»
18 A Senakeribu wi pitunmbolo pè si
para ŋgbanga Eburuye sɛnrɛ ni, mbe
ta mbe fyɛrɛ naa sunndo kɔngɔ wa
Zheruzalɛmu ca woolo pe na, poro mbele
pàa pye wa ca ki mbogo ki go na we, jaŋgo
mbe ta mbe ca ki shɔ.
19 Pàa para Zheruzalɛmu ca Yɛnŋɛlɛ li
wogo na paa tara na cɛngɛlɛ sanŋgala ke
yarisunndo ti yɛn, to nda sɛnwee kɛɛ kìri
gbegele we†.

Asiri tara fɛnnɛ pàa fe; Senakeribu wi kunwɔ (2 Wunlu 19.15,35-37; Eza 37.15,36-38)

20 Kona, a wunlunaŋa Ezekiyasi wo
naa Amɔzi pinambyɔ Ezayi ŋa wìla pye
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi ni pè sigi lɛ na
yɛnri ki wogo ki na, ma gbele ma Yɛnŋɛlɛ
li yeri li pe saga†.
21 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si mɛrɛgɛ wa
torogo, a wì pan wa Asiri tara wunlunaŋa
wi maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni ma saa
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe ni fuun, naa
tara teele konaa maliŋgbɔɔnlɔ teele pe
gbo. Kona, a Asiri tara wunlunaŋa wì si
sɔngɔrɔ wa wi tara fɛrɛ ti ni wi yɛgɛ na.
Pilige ka, a wì si saa ye wa wi yarisunŋgo

† **32:10 32.10:** Ŋga kì yo fɔ: Ma si koro laga Zheruzalɛmu ca ki jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga ki ni, sɛwɛɛlɛ pele ni pège kanŋga ma yo fɔ: Ma si koro laga Zheruzalɛmu ca ŋga pè maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ki tanla mbege yɔn tɔn ki ni. † **32:19 32.19:** 2 Wunlu 18.35 † **32:20 32.20:** 2 Wunlu 19.15-34; Eza 37.15-35 † **32:21 32.21:** 2 Wunlu 19.35-37; Eza 37.36-38

ki gbɔgɔgo ki ni mbege gbɔgɔ, a wi yɛɛra pinambiile pè si saa wi gbɔn wa, maa gbo tokobi ni†.
22 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyasi wo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe shɔ yɛɛn Asiri tara wunlunaŋa Senakeribu wi kɛɛ konaa leele sanmbala pe ni fuun pe kɛɛ. Làa yɛyinŋge kan pe yeri pe tara ti kɛɛ ki ni fuun ki na.
23 Lelɛgɛrɛ la pye na paan wa Zheruzalɛmu ca yarikanra ni nari kaan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri konaa na yarikanra sɔnŋgbanga woro kaan Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wi yeri. Maga lɛ le ko sanga wo na, a cɛngɛlɛ sanŋgala ke nɛɛ wi jate fɔ jɛŋgɛ.

Ezekiyasi wi wunluwɔ pi kɔwɔ (2 Wunlu 20.1-11; Eza 38.1-22)

24 Ki wagati wi ni, a Ezekiyasi wì si to na yaa fɔ na kee kusaga. A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri. A lì suu yɔn sogo ma kacɛn wa naga wi na fɔ wi yaa sagala.
25 Ɛɛn fɔ kajɛŋgɛ ŋga Yɛnŋɛlɛ làa pye Ezekiyasi wi kan wi sila ki jɛn li na; katugu wìla wi yɛɛ gbɔgɔ, fɔ a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban wi ni, naa Zhuda tara woolo poro naa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni.
26 Kona, ma Ezekiyasi wi ta wa wi yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ni, a wì suu yɛɛ tirige ma pinlɛ Zheruzalɛmu ca woolo pe ni. Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila li naŋgbanwa kala li wa pe na Ezekiyasi wi yinwege sanga wi ni.
27 Ezekiyasi wìla yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta konaa gbɔgɔwɔ ni. A wì si yarijɛndɛ tɛgɛsara gbegele wi yɛɛ kan mboo pen-jara, naa tɛ, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro, naa nuwɔ taanyaara, naa tugurɔn sigeyaara† konaa yaara sɔnŋgbanga woro ti cɛnlɛ pyew ti tɛgɛ wa ti ni.
28 Wìla yinrɛ ta kan wi yɛɛ kan yarilire tɛgɛsara mbaa wi bile, naa wi duvɛn konaa wi sinmɛ pi teri wa. Wìla yaayoro tɛgɛsaga gbegele wi yaayoro ti cɛnlɛ pyew ti kan ma naŋgbondo kan wi yaayoro ŋgbeleye yi kan.
29 Wìla cagbɔrɔ gbɔrɔ kan wi yɛɛ kan, ma sikaala naa simbaala konaa nɛrɛ ŋgbeleye lɛgɛrɛ ta wi yɛɛ kan; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ kan wi yeri.
30 Ezekiyasi wo wìla Giyɔn pulugo ki tɔn wa naayeri ma tɔnmɔ foŋgologo ki kɛ, ma ti a pila fuun na kee nɔgɔna wa Davidi ca ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri. Tunndo nda fuun Ezekiyasi wìla lɛ tìla yɔn wi kan.
31 Kafɔnnɔ kala na làa pye wa tara ti ni, Babilɔni tara teele pàa leele torogo pe sa Ezekiyasi wi yewe li wogo ki ni, mbe ta mbeli jɛn†. A Yɛnŋɛlɛ lì si laga wi na maa yaga wi yɛ wa ki kala li ni, mbe ta mboo wa mbe wele.
32 Ezekiyasi wi kapyegele sanŋgala koro naa kagala ŋgele wìla pye tagawa ni ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Amɔzi pinambyɔ Ezayi ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yariyanra sɛwɛ wi ni† konaa wa Zhuda tara naa Izirayɛli tara wunlumbolo pe sɛwɛ wi ni.
33 A Ezekiyasi wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na, a pè suu le wa Davidi setirige piile pe fanwege ŋga wa gona kɛɛ yeri ki ni. A Zhuda tara woolo pe ni fuun naa Zheruzalɛmu ca woolo pè si pan maa gbɔgɔ jɛŋgɛ wi kunwɔ pi nɔgɔ. A wi pinambyɔ Manase wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

33

Zhuda tara wunlunaŋa Manase wi sanga (2 Wunlu 21.1-18)

1 Manase wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca.
2 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa cɛngɛlɛ ŋgele purɔ ma ke yirige wa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ pàa pye na katijangara nda piin, to wìla pye na piin.
3 Manase wi to Ezekiyasi wìla sunzara nda wa tinndiye pe na ti jaanri mari wɔ wa tara ti ni, Manase wìla ti kan naa fɔnŋgɔ. Wìla saara wɔsara kan yarisunŋgo Baali ki mɛgɛ ni, ma tiyagala kan yarisunŋgo Ashera ki gbɔgɔwɔ pi

† **32:27 32.27:** 1 Wunlu 10.16-17 † **32:31 32.31:** 2 Wunlu 20.12-19 † **32:32 32.32:** Ezayi go 36 mbe sa gbɔn go 39

mɛgɛ ni. Wìla pye na fɔli naayeri yanwa yirigeyaara ti ni fuun ti yɛgɛ sɔgɔwɔ konaa nari gbogo†.

4 Wìla saara wɔsara ta yɛgɛ kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki sɛnrɛ nda ti yo ma yo fɔ: «Pa mi yaa lanla yɛɛ nari laga ki laga ŋga ki ni, laga Zheruzalɛmu ca fɔ sanga pyew†.»

5 Wìla saara wɔsara kan yanwa yirigeyaara nda wa naayeri ti gbɔgɔwɔ pi mɛgɛ ni, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki londo shyɛn ti ni.

6 Wìla wi pinambiile pe wɔ saraga ma pe sogo wa Bɛni Hinɔmu gbunlundɛgɛ ki ni. Wìla pye na jɛɛrɛ piin, na kajɛnmɛ kagala piin konaa na lekara piin. Wìla leele tɛgɛ, a paa kuulo pe yinrigi na pe yewe, ma pele tɛgɛ, a paa kagala ŋgele kaa paan wa yɛgɛ ke yuun. Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye na piin na kee yɛgɛ suyi, jaŋgo mbeli nawa pi ŋgban.

7 Wìla yarisunŋgo yanlɛgɛ ka tɛ ma saa ki tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Davidi wi kan, ma kaa ki yo wi pinambyɔ Salomɔ wi kan ma yo fɔ: «Ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga konaa ki Zheruzalɛmu ca ŋga ko mì wɔ laga Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke sɔgɔwɔ mbaa na yɛɛ nari laga sanga pyew.

8 Ŋgasegele ke ni fuun, naa lasiri sɛnrɛ ti ni fuun, naa kondɛgɛŋgɛlɛ konaa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mìla yo Moyisi wi kan, a wì kan Izirayɛli woolo pe yeri, na paga ke yigi mbaa tanri ke na, pa kona tara nda mìla kan pe tɛlɛye pe yeri, mi se ti pe yiri laga ti ni mbe kari lege†»

9 Ɛɛn fɔ Manase wìla Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe puŋgo, ma ti a pè kapege pye ma wɛ cɛngɛlɛ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tɔngɔ ma ke wɔ wa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ ke na.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Manase naa wi woolo pe ni, ɛɛn fɔ pe sila pe yɛɛ yingiwɛ jɛn.

11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Asiri tara wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ teele pe yirige ma pe wa pe na. A pè si pan ma Manase wi yigi maa le tugurɔn ŋgbɛɛrɛ na, mɛɛ wi pɔ tuguyɛnrɛ yɔngɔwɔ ni ma kari wi ni wa Babilɔni ca.

12 Maa ta wa jɔlɔgɔ ki ni, a wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, maa yɛɛ tirige lo na li yɛn wi tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

13 Wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yinriwɛ ta, mɛɛ wi yɛnrɛgɛ ki logo, ma ti a wì sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca, wa wi wunluwɔ tara ti ni. Kona, a Manase wì sigi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le.

14 Ko kagala koro puŋgo na, a Manase wì si mbogo ka kan wa Davidi ca ki puŋgo na, ma toro ki ni wa Giyɔn puluyo yi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri. Kìla toro wa Sedirɔn gbunlundɛgɛ ki ni, fɔ ma saa gbɔn wa Mbɛŋgɛlɛ yeyɔngɔ ki na, ma Ofɛli laga ki maga. Wìla mbogo ki kan maga yagara fɔ jɛŋgɛ. Zhuda tara cara nda fuun pàa malaga sigemboro kan mari maga, wìla maliŋgbɔɔnlɔ teele tɛgɛtɛgɛ wa ti ni.

15 Tara sannda ti yarisunndo to naa yarisunŋgo yanlɛgɛ ŋga kìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wìla ti wɔ wa. Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn yanwiga ŋga na, saara wɔsara nda wìla kankan wa ki na konaa wa Zheruzalɛmu ca ki ni, wìla ti jaanri mari wɔ wa fun, mɛɛ ti koli ma saa ti wa wa ca ki puŋgo na.

16 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki kan naa fɔnŋgɔ, ma nayinmɛ saara wɔ wa ki na li yeri konaa saara ta yɛgɛ ni mali shari. A wì sigi yo Zhuda tara woolo pe kan ma yo fɔ paa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan†.

17 Konaa ki ni fuun leele pàa pye na saara ti woo bere wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsara nda wa tinndiye pe na ti na, ɛɛn fɔ pàa pye nari woo Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba yeri.

18 Manase wi kapyegele sanŋgala, naa yɛnrɛgɛ ŋga wìla yɛnri wi Yɛnŋɛlɛ li yeri konaa sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa yo wi kan ma yiri wa Yawe

† **33:3 33.3:** 1 Sami 9.12; 1 Wunlu 3.2; 1 Wunlu 14.15; 2 Wunlu 21.3 † **33:4 33.4:** Dete 12.5,11; 2 Sami 7–13; 1 Wunlu 11.13; 2 Kuro 5.13-14; 7.16 † **33:8 33.7-8:** 1 Wunlu 9.3-5; 2 Kuro 7.12-18 † **33:16 33.15-16:** 2 Wunlu 23.4-12

Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yeri, ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe sɛwɛ wi ni.

19 Manase wi yɛnrɛwɛ konaa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa wi yɛnrɛwɛ pi logo, naa wi kapere konaa wi kambasinnde nda wìla pye Yɛnŋɛlɛ li na, naa lara nda wìla sunzara nda wa tinndiye pe na ti kankan wa ti na, naa lara nda wìla yarisunŋgo Ashera ki tiyagala ke kankan wa ti na konaa ma yarisunndo yanlɛrɛ ti tɛgɛ wa ti na, mɛɛ kaa jɛn maa yɛɛ tirige Yɛnŋɛlɛ li kan, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Hozayi sɛwɛ wi ni.

20 A Manase wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa wi wunluwɔ go ki ni. A wi pinambyɔ Amɔ wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Amɔ wi sanga
(2 Wunlu 21.19-26)

21 Amɔ wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri shyɛn mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ shyɛn wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca.

22 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye paa yɛgɛ ŋga na wi to Manase wìla ki pye we. Wi to Manase wìla yaara yanlɛrɛ nda gbegele, wìla saara wɔ ti yeri mari gbɔgɔ.

23 Wi sila wi yɛɛ tirige Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ paa yɛgɛ ŋga na wi to Manase wìla ki pye we. Ɛɛn fɔ Amɔ wìla pye na kapere ti piin na kee yɛgɛ.

24 A Amɔ wi legbɔɔlɔ pè si kaa yɔn le wi na mɛɛ wi gbo wa wi wunluwɔ go ki ni.

25 Ɛɛn fɔ, mbele fuun pàa yɔn le wunlunaŋa Amɔ wi na, a tara woolo pè si yiri pe kɔrɔgɔ ma pe gbo. A pè suu pinambyɔ Zhoziyasi wi tɛgɛ wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

34

Zhuda tara wunlunaŋa Zhoziyasi wi sanga
(2 Wunlu 22.1-2; 23.4-20)

1 Zhoziyasi wìla ta yɛlɛ kɔlɔtaanri, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca.

2 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye. Wìla tanga wa wi tɛlɛ Davidi wi tulugo ki ni, wi sila kɛ mbe kari kalige na nakoma kamɛŋgɛ na.

3 Wi yɛlɛ kɔlɔtaanri wolo li ni wa wunluwɔ pi na, maga ta wìla pye pyɔ bere, a wì sigi lɛ na wi tɛlɛ Davidi wi Yɛnŋɛlɛ li lagajaa. Wi yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn wolo li ni wa wunluwɔ pi na, a wì sigi lɛ na Zhuda tara naa Zheruzalɛmu ca ki piin kpoyi, na sunzara nda wa tinndiye pe na ti woo wa tara ti ni, naa yarisunŋgo Ashera ki tiyagala ke ni, naa yarisunndo yanlɛrɛ nda pàa tɛ konaa yarisunndo nda pàa tugurɔn yan mari gbegele ti ni.

4 Pàa yarisunŋgo Baali ki saara wɔsara ti jaanri wi yɛgɛ na. Wusuna nuwɔ taan sogosara nda tìla pye wa Baali saara wɔsara ti go na, a wì siri gbɔn mari jaanri. Wìla yarisunŋgo Ashera ki tiyagala ke kɔɔnlɔ, ma yarisunndo yanlɛrɛ nda pàa tɛ to naa nda pàa tugurɔn yan mari gbegele† ti gbɔn mari yaari, mari pye muwɛ, mɛɛ pi koli ma saa pi wo wa mbele pàa saara ti wɔ yarisunndo ti yeri pe fanra ti ni.

5 Wìla yarisunndo ti saraga wɔfɛnnɛ pe kajeere ti sogo wa pe saara wɔsara ti na mari tɛgɛ fyɔngɔ ni. Pa wìla Zhuda tara to naa Zheruzalɛmu ca ki ni ti pye kpoyi yɛɛn†.

6 Ko puŋgo na, a wì si kari wa Manase cɛnlɛ, naa Efirayimu cɛnlɛ, naa Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe tara cara ti ni, fɔ ma saa gbɔn wa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe cara ti na, maga kala nuŋgba li pye wa ti ni konaa wa katara nda tìla pe maga ti ni fun†.

7 Wìla saara wɔsara ti gbɔn mari jaanri naa yarisunŋgo Ashera ki tiyagala ke ni, ma yarisunndo yanlɛrɛ ti gbɔn mari yaari mari pye muwɛ. Wìla wusuna nuwɔ taan sogosara ti ni fuun ti jaanri mari wɔ wa Izirayɛli tara ti ni. Ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca ki ni.

Saraga wɔfɛnnɛ to wìla Yɛnŋɛlɛ

† **34:4 34.4:** 2 Kuro 33.3-7; 2 Wunlu 21.3-7 † **34:5 34.5:** 1 Wunlu 13.2 † **34:6 34.6:** Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ, Asiri tara fɛnnɛ pàa pan mari tɔngɔ, a tì pye katara, ki yɛlɛ cɛnmɛ toroŋgɔlɔ, a Zhoziyasi wì si cɛn wunluwɔ pi na.

li lasiri sɛwɛ wi yan naa
(2 Wunlu 22.3-10)

8 Zhoziyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma
yiri kɔlɔtaanri wolo li ni, maga ta wìla
pye na tara to naa Zheruzalɛmu ca ki piin
kpoyi, pilige ka, a wì si Azaliya pinambyɔ
Shafan wi tun, naa cafɔ Maaseya wi ni
konaa Yowahazi pinambyɔ Yowa ŋa wìla
pye sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ wi ni ma yo pe sa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
jɔgɔsara ti gbegele.
9 A ki nambala taanri pè si kari wa
saraga wɔfɛnnɛ to Hilikiya wi yeri, ma
saa penjara nda leele pàa pan wa Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki ni ti kan wi yeri. Ko
penjara to Levi setirige piile mbele pàa
pye yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pàa shɔ Manase
cɛnlɛ woolo pe yeri, naa Efirayimu cɛnlɛ
woolo, naa Izirayɛli woolo sanmbala pe ni
fuun pe yeri, naa Zhuda tara woolo pe ni
fuun, naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo konaa
Zheruzalɛmu ca woolo pe yeri.
10 A pè sigi penjara ti kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti
gbegelefɛnnɛ teele pe yeri. A poro siri
kan tunmbyeele mbele pàa pye na shɛrigo
gbɔgɔ tunndo ti piin naga jɔgɔsara ti
gbegele pe yeri.
11 Pàa pye naga penjara ti kaan tire
tɛfɛnnɛ, naa go wafɛnnɛ pe yeri, konaa
mbaa sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ nda pè tɛtɛ ta
loo ti ni, naa go kantire konaa tiyapaara
ni, jaŋgo yinrɛ nda Zhuda tara wunlum-
bolo pàa yaga tì jɔgɔ mberi gbegele.
12 Ki leele pàa pye na pe tunŋgo ki piin
nawa sinmbe ni. Mbele pàa pye pe go
na poro la wɛlɛ Levi setirige piile Yahati,
naa Abidiyasi ma yiri wa Merari sege ki
ni, naa Zakari konaa Meshulamu ma yiri
wa Kehati sege ki ni. Poro pàa pye na
tunndo ti kɔrɔsi. Ki Levi setirige piile pe
ni fuun pàa yarigbɔnrɔ gbɔnwɔ pi yɛgɛ
jɛn fɔ jɛŋgɛ.
13 Pàa pye tuguro lɛfɛnnɛ pe go na.
Tunmbyeele pàa pye na tunndo cɛnlɛ nda
fuun piin poro pàa pye na pe yɛgɛ sinni
wa ti ni. Levi setirige piile pèle yɛgɛ la
pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɛnnɛ, naa teele konaa
yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ.
14 Leele pàa kari penjara nda ni wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, naa
pàa kaa ti wɔ wa kɛsu wi ni ma yiri ti ni
sanga ŋa ni, a saraga wɔfɔ Hilikiya wì si
Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ† wi yan wa,
wo ŋa làa kan Moyisi wi yeri we.
15 Kona, a Hilikiya wì si sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ
Shafan wi pye fɔ: «Mì lasiri sɛwɛ wi yan
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.»
A Hilikiya wì si sɛwɛ wi kan Shafan wi
yeri.
16 A Shafan wì si kari ma saa sɛwɛ wi
kan wunlunaŋa wi yeri, mɛɛ tunŋgo ŋga
kì pye ki yɛgɛ yo wi kan fun, ma yo fɔ:
«Woro mbele ma tunmbyeele tunŋgo ŋga
fuun màa kan we yeri, wège pye.
17 Penjara nda tìla ta wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki ni pè saa ti kan leele
mbele pe yɛn tunmbyeele pe go na pe yeri
konaa mbele pe yɛn na tunndo ti piin pe
yeri.»
18 A sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shafan wì si wun-
lunaŋa wi pye naa fɔ: «Saraga wɔfɔ
Hilikiya wì sɛwɛ wa kan na yeri.» Kona, a
Shafan wì sigi lɛ naa kara wunlunaŋa wi
kan.

Zhoziyasi wìla ti a pè saa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛlɛ
Hulida wi yewe wi kan
(2 Wunlu 22.11-20)

19 Naa wunlunaŋa wìla kaa lasiri sɛwɛ
sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a wì suu yɛɛra
yaripɔrɔ ti walagi lawɔrɔ ti kala na†.
20 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si
Hilikiya, naa Shafan pinambyɔ Ahikamu,
naa Mishe pinambyɔ Abidɔn, naa sɛwɛ
yɔnlɔgɔfɔ Shafan konaa wunlunaŋa wi
tunmbyee Asaya wi ni pe pye fɔ:
21 «Ye kari ye sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe
na kan, naa leele mbele pè koro laga
Izirayɛli tara konaa Zhuda tara ti ni
pe kan ki sɛwɛ ŋa wì yan wi nawa
sɛnrɛ ti wogo na; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ
li naŋgbanwa pì gbɔgɔ we ni. Li
naŋgbanwa pi yɛn we ni, katugu we
tɛlɛye pe sila tanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ
ti na. Ŋga fuun ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ki
sɛwɛ ŋa wi ni, pe sila tanga mbe yala ki
ni.»

† **34:14 34.14:** 2 Wunlu 22.8 † **34:19 34.19:** Zhenɛ 37.34

22 Hilikiya wo naa leele mbele wunlunaŋa wìla wɔ ma tun, pè si kari wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛlɛ Hulida wi yeri. Hulida wìla pye Tokehati pinambyɔ Shalumu wo jɔ konaa ma pye Hasira pishyɛnwoo. Shalimu wìla pye shɛrigo gbɔgɔ yaripɔrɔ ti tɛgɛfɔ. Hulida wìla pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca laga fɔnŋgɔ ki ni. A pè si para wi ni paa yɛgɛ ŋga na pàa yo ma yan pe yɛɛ yeri we.

23 A Hulida wì si pe pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye kari ye saga yo lere ŋa wì ye tun na yeri wi kan fɔ:

24 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Wele, mi yaa jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa wa ki laga ŋga ki ni konaa ki laga woolo pe na. Daŋga kagala ŋgele ke yɛn wa sɛwɛ ŋa pè kara Zhuda tara wunlunaŋa wi yɛgɛ na, mi yaa ke wa pe na†.

25 Kì kaa pye pè laga na na ma saa na wusuna nuwɔ taan sori yarisunndo ta yɛgɛ kan, ma ta mala nawa pi ŋgban pe kapyere ti ni fuun ti ni, ki kala na, mì nawa ŋgban ki laga ŋga ki woolo pe ni fɔ jɛŋgɛ; ki naŋgbanwa pi se si kɔ†.

26 Ɛɛn fɔ, ye saga yo Zhuda tara wunlunaŋa wi kan, wo ŋa wì ye tun ye pan ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe. Yoo pye fɔ: Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn sɛnrɛ nda mà logo ti wogo na fɔ:

27 Sɛnrɛ nda tì yo ki laga ŋga konaa ki woolo pe wogo na, kì kaa pye tɔ̀ɔn jɔlɔ wa ma kotogo na, a mɔ̀ɔ yɛɛ go sogo mì ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ, kì kaa pye mɔ̀ɔ yaripɔrɔ ti walagi ma yɛɛ na mbege naga fɔ mɔ̀ɔ yɛɛ tirige konaa ma gbele na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mi fun mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ pi logo. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.

28 Ki kala na, mi yaa ka ti ma ku ma kari ma tɛlɛye pe kɔrɔgɔ. Pe yaa kɔɔn le yɛyinŋge na wa ma fanga ki ni. Jɔlɔgɔ ŋga fuun mi yaa ka wa ki laga ŋga konaa ki woolo pe na, ma sege yan yɛnlɛ ni†.› »

A pitunmbolo pè si saa ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo wunlunaŋa wi kan.

Zhoziyasi wìla yɔn finliwɛ le naa fɔnŋgɔ Yɛnŋɛlɛ li ni (2 Wunlu 23.1-3)

29 Kona, a wunlunaŋa Zhoziyasi wì si Zhuda tara lelɛɛlɛ konaa Zheruzalɛmu ca lelɛɛlɛ pe ni fuun pe yeri ma pe gbogolo wa wi yɛɛ tanla.

30 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wo naa Zhuda tara woolo pe ni fuun, naa Zheruzalɛmu ca woolo, naa saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile konaa leele pe ni fuun pe ni, maga lɛ lelɛɛlɛ pe na fɔ ma saa ki wa piile pe na. Kona yɔn finliwɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa pàa yan wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wì suu sɛnrɛ ti ni fuun ti kara janwa wi ni fuun wi kan.

31 Wunlunaŋa wìla pye ma yere wa ndɔgɔrɔ ti ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, a wì si yɔn finliwɛ le naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni, maga kɔn maga tɛgɛ mbe taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, mbaa tanri li ŋgasegele, naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ konaa li kondɛgɛŋgɛlɛ ke na wi kotogo ki ni fuun konaa wi jatere wi ni fuun ni†, jaŋgo sɛnrɛ nda fuun ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa yɔn finliwɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, mberi lɛ mbaa tanri ti na.

32 Leele mbele fuun pàa pye wa Zheruzalɛmu ca konaa wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe tara, a wunlunaŋa wì si ti, a pège yɔn finliwɛ nuŋgba pi le fun. Kona, a Zheruzalɛmu ca woolo pè si tanga ma yala Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti ni.

33 Ko puŋgo na, a Zhoziyasi wì si yarisunndo tijangara ti ni fuun ti wɔ wa Izirayɛli woolo pe tara ti lagapyew ki ni. Leele mbele fuun pàa pye wa Izirayɛli tara, a wì si pe ŋgbanga, a paa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li kan. Zhoziyasi wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni, leele pe sila laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na.

35

Wunlunaŋa Zhoziyasi wìla Paki fɛti wi pye (2 Wunlu 23.21-23)

† **34:24 34.24:** Dete 27.15-26; 28.15-68 † **34:25 34.25:** 2 Wunlu 22.17 † **34:28 34.28:** 2 Wunlu 22.20; 2 Kuro 35.24-25 † **34:31 34.31:** Dete 4.29; 1 Kuro 22.19

1 Wunlunaŋa Zhoziyasi wìla Paki fɛti
wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni wa
Zheruzalɛmu ca. Pàa Paki fɛti yaayoro ti
gbo yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige kɛ
ma yiri tijɛrɛ wogo ko ni†.
2 Wìla saraga wɔfɛnnɛ pe tɛgɛ wa pe
tunŋgo ki na, ma kotogo le pe ni Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki tunŋgo wogo
ki na.
3 Levi setirige piile, poro mbele pàa pye
ma tɛgɛ pe yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan konaa
na Izirayɛli woolo pe ni fuun pe nari, a
wì si para pe ni ma pe pye fɔ: «Davidi
wi pinambyɔ Salomɔ ŋa wìla pye Izirayɛli
tara wunlunaŋa, wìla shɛrigo gbɔgɔ ŋga
kan, ye sa yɔn finliwɛ kɛsu wi tɛgɛ wa
ki ni. Koni ye se kaa wi tungu naa wa
ye pajoro ti na. Yaa tunŋgo piin Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan konaa Izirayɛli,
li woolo wele, pe kan.
4 Ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ ye ye yɛɛ walagi mbe
yala ye setirige naa ye ŋgbeleye yi ni,
paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli tara wunlunaŋa
Davidi wo naa wi pinambyɔ Salomɔ wi ni
pàa ki yɔnlɔgɔ we†.
5 Ye sa yere wa laga kpoyi ki ni mbe
yala ye sefɛnnɛ sanmbala mbele pe yɛn
Izirayɛli woolo pe setiriye yi ni konaa mbe
yala Levi setirige piile pe seye yi ŋgbeleye
yi ni.
6 Ye Paki fɛti yaayoro ti gbo. Ye ye
yɛɛ pye kpoyi, ye Paki fɛti wi gbɛgɛlɛ ye
sefɛnnɛ, Izirayɛli woolo pe kan, mbe yala
sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi
kan, a wìri yo ti ni.»
7 A Zhoziyasi wì si simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ naa sikapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ
waga nafa ma yiri kɛ (30 000) kan Izirayɛli
woolo sanmbala pe yeri, jaŋgo pe Paki
fɛti wi pye, ma pinlɛ napɛnɛ waga taanri
(3 000) ni. Ki yaara pa tìla yiri wa
wunlunaŋa wi yarijɛndɛ ti ni.
8 Wi legbɔɔlɔ pàa nandanwa yarikanra
kan tara woolo pe yeri, naa saraga
wɔfɛnnɛ konaa Levi setirige piile pe yeri.
Hilikiya naa Zakari konaa Yehiyɛli, poro
mbele pàa pye Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
tunŋgo ki teele, pè si simbaala waga
shyɛn naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (2 600) kan
saraga wɔfɛnnɛ pe yeri, jaŋgo pe Paki fɛti
wi pye, ma pinlɛ nɛrɛ cɛnmɛ taanri (300)
ni.
9 Konaniya, naa wi nɔsepiile nam-
bala Shemaya konaa Netaneyɛli, naa
Hashabiya, naa Yeyiyɛli konaa Yozabadi
poro pàa pye Levi setirige piile pe teele
wele. Pàa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ naa
sikapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ waga kaŋgurugo
(5 000) kan Levi setirige piile pe yeri,
jaŋgo pe Paki fɛti wi pye, ma pinlɛ nɛrɛ
cɛnmɛ kaŋgurugo (500) ni.
10 Pàa tunŋgo ki pyelɔmɔ pi gbɛgɛlɛ.
A saraga wɔfɛnnɛ pè si saa yere wa pe
tunŋgo pyesara ti ni. A Levi setirige piile
pè pe yɛɛ walagi fun ma yala pe ŋgbeleye
yi ni, paa yɛgɛ ŋga na wunlunaŋa wìla ki
yo we.
11 Ko puŋgo na, a pè si Paki fɛti yaayoro
ti gbo. A Levi setirige piile pe nɛɛ
kasanwa pi kaan saraga wɔfɛnnɛ pe yeri,
a paa pi yanragi saraga wɔsaga ki na.
A Levi setirige piile pè sigi yaayoro ti
kɔɔnlɔ.
12 A pè si yaayoro nda tìla daga mbe pye
saara sogoworo ti tɛgɛ ti yɛ mbe kari kan
Izirayɛli woolo setiriye ŋgbeleye yi yeri,
jaŋgo peri wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni we. Ko nuŋgba
ko pàa pye nɛrɛ ti wogo ki na fun.
13 A pè si Paki fɛti yaayoro ti fɔ
kasɔn na, ma yala ki kakɔnndɛgɛlɛ li ni,
mɛɛ yarikanra nda ti yɛn kpoyi to sɔgɔ
nɛgɛdagala ni, naa cɔrɔ ni konaa tugurɔn
sikaara ni. Kona, a pè si fyɛɛlɛ ma kara
ti wɔwɔ mari yɛɛlɛ Izirayɛli woolo pe ni
fuun pe na†.
14 Ko puŋgo na, a Levi setirige piile
pè si Paki fɛti yaakara pe yɛɛra woro
sɔgɔ konaa saraga wɔfɛnnɛ pe woro ti
ni, katugu saraga wɔfɛnnɛ, Arɔn setirige
piile wele, pe kɛɛ la pye ma yanra saara
sogoworo to naa yanlaga lara ti wɔmɔ pi
na fɔ ma saa gbɔn ki yembinɛ li ni. Ko kì
ti Levi setirige piile pàa Paki fɛti yaakara
pe woro sɔgɔ konaa ma saraga wɔfɛnnɛ,
Arɔn setirige piile wele, pe woro sɔgɔ.
15 Yurukɔɔlɔ, Asafu setirige piile wele,

† **35:1 35.1:** Ɛki 12.1-28; Levi 23.5 † **35:4 35.4:** 2 Kuro 8.14 † **35:13 35.13:** Ɛki 12.8-9

pàa koro yeresaga wa pe tunŋgo ki na ma yala Davidi, naa Asafu, naa Hema konaa wunlunaŋa wi yariyanra yanfɔ Yedutun pe sɛnyoro ti ni. Yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ pàa pye ma yere yeyɔngɔ nuŋgba nuŋgba pyew ki na. Pe sila pe tunŋgo ki yerege, katugu pe sefɛnnɛ, Levi setirige piile wele, pàa pe Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ pe kan†.

16 Ki pilige ki ni, pa pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki ni fuun ki yɛgɛ wɔ yɛɛn, mbe Paki fɛti wi pye konaa mbe saara sogoworo ti wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wa saraga wɔsaga ki na, ma yala wunlunaŋa Zhoziyasi wi sɛnyoro ti ni.

17 Izirayɛli woolo mbele pàa pye wa, pàa Paki fɛti wi pye ki sanga wi ni konaa Leve fu buru fɛti wi ni fɔ ma saa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn†.

18 Maga lɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Samiyɛli wi sanga wi na, pe faga Paki fɛti ŋa wa pye gbɛn wa Izirayɛli tara. Paki fɛti ŋa Zhoziyasi wìla pye wo naa saraga wɔfɛnnɛ pe ni, naa Levi setirige piile pe ni, naa Zhuda tara woolo pe ni fuun, naa Izirayɛli woolo mbele pàa pye wa fɛti wi na pe ni konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni, Izirayɛli tara wunlumbolo wa kpɛ fa ki fɛti ŋa wa pye paa wo yɛn.

19 Zhoziyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri wolo li ni, a pè sigi Paki fɛti wi pye.

Zhoziyasi wi kunwɔ
(2 Wunlu 23.28-30)

20 Ki kagala ke puŋgo na, maga ta Zhoziyasi wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele makɔ, pilige ka, a Ezhipiti tara wunlunaŋa Neko wì si kaa yiri ma kari sa malaga gbɔn wa Karikemishi ca, wa Efirati gbaan wi yɔn na. A Zhoziyasi wì si yiri ma saa wi fili mbe malaga gbɔn wi ni.

21 Ɛɛn fɔ, a Neko wì si pitunmbolo torogo wa Zhoziyasi wi yeri maa pye fɔ: «Zhuda tara wunlunaŋa, yiŋgi ki yɛn mi naa mboro we sɔgɔwɔ? Mi woro na paan mboro kɔrɔgɔ nala malaga ni. Ɛɛn fɔ go ka yɛgɛ woolo mi yɛn na paan pe kɔrɔgɔ malaga ni. Yɛnŋɛlɛ lìgi yo na kan ma yo mbege pye fyaw. Maga ka yiri mbe je Yɛnŋɛlɛ li na, katugu li yɛn na ni, nakoma li yaa ma tɔngɔ.»

22 Ɛɛn fɔ Zhoziyasi wi sila yɛnlɛ mbe sɔngɔrɔ mbe kari mboo yaga. A wì suu yɛɛ cɛnlɔmɔ pi kanŋga mbe sa malaga gbɔn Neko wi ni. Wi sila yɛnlɛ mbe Neko wi sɛnyoro ti logo, ma si yala Yɛnŋɛlɛ lo làa ki sɛnrɛ ti le Neko wi yɔn. A Zhoziyasi wì si pan mbe malaga gbɔn wi ni wa Megido ca gbunlundɛgɛ ki ni.

23 Kona, a sandiga wɔnfɛnnɛ pe si wunlunaŋa Zhoziyasi wi wɔn. A wunlunaŋa wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Yanla lɛ ye kari na ni, katugu mì wɛlɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.»

24 A wi tunmbyeele pè suu wɔ wa wi malaga gbɔnwotoro wi ni, maa le wi magala gbɔnwotoro wa yɛgɛ ni, mɛɛ kari wi ni wa Zheruzalɛmu ca. A wì si ku, a pè suu le wa wi tɛlɛye pe fanga ki ni. A Zhuda tara woolo poro naa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni fuun pè si Zhoziyasi wi kunwɔ pi gbele.

25 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla kunwɔ yurugo kɔ Zhoziyasi wi kunwɔ pi na†. Maga lɛ le ko na, yurukɔɔlɔ, nambala naa jɛɛlɛ pe ni fuun pè para Zhoziyasi wi sɛnrɛ na wa pe kunwɔ yuuro ti ni fɔ ma pan ma gbɔn nala. Ki wogo kì pye kalɛgɛ wa Izirayɛli tara. Ki yuuro ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa kunwɔ yuuro sɛwɛ wi ni.

26 Zhoziyasi wi kapyegele sanŋgala naa kagala ŋgele wì pye tagawa ni, ma yala ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ wi ni,

27 wi kapyegele ke koŋgbanŋgala naa ke puŋgo wogolo, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo konaa Zhuda tara wunlumbolo pe sɛwɛ wi ni.

36

Zhuda tara wunlunaŋa
Yowahazi wi sanga
(2 Wunlu 23.30-34)

1 Kona, a Zhuda tara woolo pè si Zhoziyasi wi pinambyɔ Yowahazi wi lɛ maa tɛgɛ wunluwɔ pi na wa wi to wi yɔnlɔ, wa Zheruzalɛmu ca.

† **35:15 35.15:** 2 Kuro 25.1 † **35:17 35.17:** Ɛki 12.1-20 † **35:25 35.25:** Zhere 22.15-16

2 Yowahazi wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri taanri, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yeŋge taanri wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca.
3 Katugu Ezhipiti tara wunlunaŋa Neko wìla wi laga wa wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca, mɛɛ lambo wɔgɔ wa tara woolo pe na ma yo paa warifuwe culo waga taanri naa cɛnmɛ tijɛrɛ (3 400) konaa tɛ culo nafa ma yiri kɛ kaan wi yeri.
4 Ko puŋgo na, a Ezhipiti tara wunlunaŋa wì si Yowahazi wi nɔsepyɔ lenaŋa Eliyakimu wi tɛgɛ wunluwɔ pi na Zhuda tara naa Zheruzalɛmu ca woolo pe go na. A wì si Eliyakimu wi mɛgɛ ki kanŋga naa yinri Yehoyakimu. A wunlunaŋa Neko wì si Eliyakimu wi nɔsepyɔ lenaŋa Yowahazi wi yigi ma kari wi ni wa Ezhipiti tara†.

Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakimu wi sanga (2 Wunlu 23.36-37)

5 Yehoyakimu wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye†. 6 Kona, a Babilɔni ca wunlunaŋa Nebukanezari wì si yiri ma saa to wi na malaga ni, maa yigi maa pɔ tuguyɛnrɛ yɔngɔwɔ ni, mɛɛ kari wi ni wa Babilɔni ca†.
7 Nebukanezari wìla kari fun Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yaapire ta ni ma saa ti tɛgɛ wa wi wunluwɔ go ki ni, wa Babilɔni ca.
8 Yehoyakimu wi kapyegele sanŋgala, katijangara nda wìla pye konaa ŋga kìla pye wi na, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo konaa Zhuda tara wunlumbolo pe sɛwɛ wi ni. A wi pinambyɔ Yehoyakini wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakini wi sanga (2 Wunlu 24.8-17)

9 Yehoyakini wìla ta yɛlɛ kɔlɔtaanri†, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yeŋge taanri naa pilige kɛ wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye.
10 Ki yelapanna, a wunlunaŋa Nebukanezari wì si ti, a pè Yehoyakini wi lɛ ma kari wi ni wa Babilɔni ca, ma pinlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro ti ni. A wì si Yehoyakini wi nɔsepyɔ lenaŋa Sedesiyasi wi tɛgɛ wunluwɔ Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe go na†.

Sedesiyasi wi wunluwɔ sanga (2 Wunlu 24.18-20; Zhere 52.1-3)

11 Sedesiyasi wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri nuŋgba, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca†.
12 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye. Wi sila wi yɛɛ go sogo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔZheremi wi kan, wo ŋa wìla pye na para wi ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ na we.
13 Mbe taga wa ko na, wìla yiri ma je yɛrɛ wunlunaŋa Nebukanezari wi na. A wo si ti a wì wugu Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na mbe pye sinŋɛ wi kan. Ɛɛn fɔ, a wì si kaa je pew, maa yɛɛ pye nuŋgboŋgbanla fɔ. Wii yɛnlɛ mbe sɔngɔrɔ mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ†.
14 Saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni fuun naa leele pe ni fuun pàa koro na kambasinnde ti piin na kee yɛgɛ, na katijangara nda fuun cɛngɛlɛ sanŋgala kàa pye na piin ti piin. Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ŋga làa pye kpoyi li yɛɛ kan wa Zheruzalɛmu ca, a pè sigi tɛgɛ fyɔngɔ ni.
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ làa pitunmbolo torogo pe yeri ma pe yɛri yɛrisaga lɛgɛrɛ na, katugu poro mbele li woolo pe yinriwɛ la pye li na, ma pinlɛ li cɛnsaga ki ni.

† **36:4 36.4:** Zhere 22.11-12 † **36:5 36.5:** 2 Wunlu 23.36–24.7; Zhere 22.18-19; 26.1-6; 35.1-19; 36 † **36:6 36.6:** 2 Wunlu 24.1; Zhere 25.1-38; 36.1-32; 45.1-5; Dani 1.1-2 † **36:9 36.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Wìla ta yɛlɛ kɔlɔtaanri* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛlɛ mbele pe yɛn Girɛki sɛnrɛ ni pe ni, pège yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri; ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa 2 Wunlu 24.8 laga ki ni. † **36:10 36.10:** Zhere 22.24-30; 24.1-10; 29.1-2; 37.1; Eze 17.13 † **36:11 36.11:** Zhere 27.1-22; 28.1-17 † **36:13 36.13:** Eze 17.15

16 Ɛɛn fɔ pàa pye na tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li pitunmbolo pe na, nali sɛnyoro ti tifaga konaa na tɛgɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe na†, fɔ a Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì saa toro li woolo pe ni, yaraga kpɛ saa ya mboo sogo.

Zhuda tara wunluwɔ pìla kɔ
(2 Wunlu 25.1-21; Zhere 52.3b-11)

17 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Kalide† tara fɛnnɛ wunlunaŋa wi yirige maa wa Zhuda tara fɛnnɛ pe na. A wì pe lefɔnmbɔlɔ pe gbo tokobi ni fɔ wa laga kpoyi ki ni. Wi sila lefɔnŋɔ, nakoma sumboro, nakoma lelɛɛ nakoma yinzifire fɔ wa kpɛ yaga yinwege na†.

18 Nebukanezari wìla Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yaara, tugbɔɔrɔ to naa tumɔɔrɔ ti ni fuun ti lɛ ma kari ti ni wa Babilɔni tara, naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yarijɛndɛ ti ni konaa wunlunaŋa wo naa wi legbɔɔlɔ pe yarijɛndɛ ti ni.

19 A Kalide tara fɛnnɛ pè si Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki sogo konaa ma Zheruzalɛmu ca mbogo ki jan. Pàa kasɔn le wunluwɔ yinrɛ ti ni fuun ti ni mari sogo konaa ma yaara sɔnŋgbanga woro ti ni fuun ti tɔngɔ†.

20 Ko pyeŋgɔlɔ, mbele pàa shɔ tokobi wi kɛɛ, a Nebukanezari wì si pe koli ma kari pe ni wa Babilɔni ca, ma saa pe pye wo naa wi pinambiile pe kulolo fɔ ma saa gbɔn sanga ŋa Pɛrisi tara fɛnnɛ pàa kaa wunluwɔ pi shɔ wi yeri wi na.

21 Ki pyelɔmɔ pi na ma, sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo wa li yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yɔn, a tì siri yɛɛ yɔn fili. Wìla yo fɔ: «Tara ti yaa koro waga fɔ sa gbɔn yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ, ti yaa wogo wagati ŋa ni fɔ wi sa kɔ, ki wogowo wagati ŋa wìla toro pe sila ti yaga ti wogo we.»

Sirusi wìla konɔ kan ma yo
Zhufuye pe sɔngɔrɔ wa pe tara
(Ɛsidi 1.1-3)

22 Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si jatere jɛnŋɛ tirige wi kotogo na, jaŋgo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda le li yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yɔn, a wìri yo ti ta tiri yɛɛ yɔn fili. A Sirusi wì si ti, a pège sɛnrɛ nda ti yari yɔn ni konaa mari yɔnlɔgɔ sɛwɛ na wa wi wunluwɔ tara ti ni fuun ti ni, ma yo fɔ:

23 «Pa Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wì yo yɛɛn fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri, lì tara na wunluwɔ pi ni fuun pi kan na yeri. Lìlan pye ma yo mbe sa go kan li kan wa Zheruzalɛmu ca, wa Zhuda tara. Ye ni, yoro mbele fuun ye yɛn li woolo, ye sɔngɔrɔ ye kari wa Zheruzalɛmu ca. Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye ye ni!› »

† **36:16 36.16:** Zhuda tara fɛnnɛ pàa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti tifaga, fɔ wìla pe yɛri kagala ŋgele wogo na, a kè kaa pan ma pe ta. † **36:17 36.17:** Kalide tara to nuŋgba to pe maa yinri Babilɔni tara. † **36:17 36.17:** Zhere 21.1-10; 34.1-5 † **36:19 36.19:** 1 Wunlu 9.8

ƐSIDIRASI
sɛwɛ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Wa Kuroniki sɛwɛ shyɛn woo wi kɔsaga yeri, Zhufuye mbele pàa koli ma kari pe ni kulowo wa Babilɔni tara, kì yo wa fɔ Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wi yaa pe yaga pe sɔngɔrɔ wa pe tara, mbe konɔ kan pe yeri pe sa Yɛnnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa wa Zheruzalɛmu ca.

Ɛsidirasi sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1-6) kì sɔngɔrɔ ma para ki sɛnrɛ ti na konaa Zhufuye pàa sɔngɔrɔ yɛgɛ ŋga na maga yɛgɛ yo. Ali maga ta kaŋgbangala lɛgɛrɛ la Zhufuye pe ta, shɛrigo gbɔgɔ kìla kan ma kɔ; ko la pye yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo naa kɛ ma yiri kaŋgurugo (515) wolo li ni na Zhezu Kirisi wi fa se.

Sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo (7-10) ko yɛn na para ŋga kìla kaa pye puŋgo na wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi wunluwɔ sanga wi ni ko na. Ki wunlunaŋa wo wìla Zhufuye saraga wɔfɔ wa yeri, ŋa pàa pye na yinri Ɛsidirasi, maa pye fɔ: «Mi wunlunaŋa, mi naa na yɛrifɛnnɛ pe ni wɔ̀ɔn tun ma sa Zhuda tara to naa Zheruzalɛmu ca kala li wele, na kaa pye pe yɛn na tanri ma Yɛnnŋɛlɛ li lasiri wi na, wo ŋa wi sɛwɛ wi yɛn ma kɛɛ, a màa jɛn we» (Ɛsidi 7.14). Saraga wɔfɛnnɛ lɛgɛrɛ la pinlɛ ma kari Ɛsidirasi wi ni wa Zheruzalɛmu ca. Ko la pye yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (450) wolo li ni na Zhezu Kirisi wi fa se. Wìla para leele pe na, katugu pe sila pye na tanri Yɛnnŋɛlɛ li lasiri wi na. Leele pàa pe kapere ti jɛn mari yaga, a Ɛsidirasi wì si Yɛnnŋɛlɛ yɛnri pe kan. Kì pye ma, a konɔ fɔnnɔ si tɛgɛ naa kagala ke yɛgɛ wɔmɔ pi na Yɛnnŋɛlɛ li woolo pe sɔgɔwɔ.

Ɛsidirasi sɛwɛ wi sɛnrɛ sannda ti yɛn wa Nehemi sɛwɛ wi ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Izirayɛli woolo mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma sɔngɔrɔ Zorobabɛli wi ni *1–6*
Zhufuye pe sɔngɔrɔkala ma yiri wa kulowo pi ni *1–2*
Pàa shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa fɔnŋgɔ *3–6*
Ɛsidirasi wi kapyegele *7–10*
Ɛsidirasi wìla sɔngɔrɔ ma kari Zhufuye pe ni wa Zheruzalɛmu ca *7–8*
Ɛsidirasi wìla ki yo maga ŋgban fɔ jɛɛlɛ mbele Zhufuye pè lɛ cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni pe pe wa *9–10*

IZIRAYƐLI WOOLO MBELE PAA YIRI WA KULOWO PI NI MA SƆNGƆRƆ ZOROBABƐLI WI NI

1–6

Sirusi wìla kologo kan ma yo pe shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa (2 Kuro 36.22-23)

1 Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li ni, a Yawe Yɛnnŋɛlɛ lì si jatere jɛnŋɛ tirige wa wi kotogo na, jaŋgo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda le wa li yɔn sɛnrɛ yofɔZheremi† wi yɔn, a wìri yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili. A Sirusi wì si ti, a pège sɛnrɛ nda ti yari yɔn ni konaa mari yɔnlɔgɔ sɛwɛ na wa wi wunluwɔ tara ti ni fuun ti ni, ma yo fɔ:

2 «Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi pa wì yo yɛɛn fɔ: ‹Yawe Yɛnnŋɛlɛ, Yɛnnŋɛlɛ na wa naayeri, lì tara na wunluwɔ pi ni fuun pi kan na yeri. Lìlan pye ma yo mbe sa shɛrigo gbɔgɔ kan li kan wa Zheruzalɛmu ca, wa Zhuda tara†.

3 Ye ni, yoro mbele fuun ye yɛn li woolo, ye sɔngɔrɔ ye kari wa Zheruzalɛmu ca, wa Zhuda tara. Ye sa Yawe Yɛnnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa. Lo li yɛn Yɛnnŋɛlɛ na li yɛn wa Zheruzalɛmu ca we. Ye Yɛnnŋɛlɛ li pye ye ni!

4 Izirayɛli woolo mbele pè koro go na, pe yɛn ma cɛn laga o laga ŋga na, ki laga woolo pe daga mbe warifuwe, naa tɛ, naa yarijɛndɛ, naa yaayoro kan pe yeri, konaa mbe nayinmɛ yarikanra kan pe yeri Yɛnnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanwa wogo ki na, ko ŋga ki yɛn wa Zheruzalɛmu ca we.› »

† **1:1 1.1:** Zhere 25.11; 29.10 † **1:2 1.2:** Eza 44.28

5 Kì pye ma, Zhuda cɛnlɛ naa Bɛnzhamɛ
cɛnlɛ seye teele, naa saraga wɔfɛnnɛ
konaa Levi setirige piile pe ni, poro mbele
fuun Yɛnŋɛlɛ làa ki jatere wi tirige wa pe
kotoro na, pè si yiri mbe kari sa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li go ki kan naa, ko ŋga ki yɛn
wa Zheruzalɛmu ca.
6 Mbele fuun pàa pye ma pe maga, pè si
pe saga ma warifuwe yaara, naa tɛ yaara,
naa yarijɛndɛ, naa yaayoro konaa yaara
sɔnŋgbanga woro kan pe yeri, to la pye
ti yɛ nayinmɛ yarikanra sannda pyew to
ni.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ li go yaapire nda
wunlunaŋa Nebukanezari wìla lɛ wa
Zheruzalɛmu ca ma saa ti tɛgɛ wa wi
yarisunŋgo gbɔgɔgo ki ni, a Pɛrisi tara
wunlunaŋa Sirusi wì siri sɔngɔrɔ pe na†.
8 Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wìla ki
yo wi yarijɛndɛ tɛgɛfɔ Mitiredati wi kan
ma yo wigi yaapire ti yirige, wiri jiri, wiri
kan Zhuda tara to Sheshibazari wi yeri.
9 Ki yaapire ti yɔn ki ŋga: warifuwe
tasaala waga kele (1 000), naa gbeŋgele
nafa ma yiri kɔlɔjɛrɛ†,
10 naa tɛ wɔjɛŋgɛlɛ nafa ma yiri kɛ, naa
warifuwe wɔjɛŋgɛlɛ ŋgele pe ma wa kɛɛ
na ke cɛnmɛ tijɛrɛ naa kɛ (410) ni, konaa
yaapire ta yɛgɛ ni waga kele (1 000)†.
11 Tɛ yaapire to naa warifuwe yaapire
ti ni fuun tìla pye waga kaŋgurugo naa
cɛnmɛ tijɛrɛ (5 400). Sanga ŋa ni leele
mbele pàa koli pàa yiri wa Babilɔni
tara ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca, a
Sheshibazari wì si ti, a pè sɔngɔrɔ ma kari
ti ni fuun ti ni.

2

Zhuda tara woolo mbele pàa sɔngɔrɔ ma pan wa pe tara pàa pe jiri (Nehe 7.6-72)

1 Zhuda tara woolo mbele Babilɔni tara
wunlunaŋa Nebukanezari wìla koli ma
kari pe ni wa Babilɔni tara, poro mbele
pàa yiri wa kulowo pi ni ma sɔngɔrɔ ma
pan wa Zheruzalɛmu ca, wa Zhuda tara,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba, a pè si saa
cɛn wa pe cara, poro la wɛlɛ yɛɛn.
2 Pàa sɔngɔrɔ ma pinlɛ ma pan
Zorobabɛli ni, naa Zhozuwe, naa Nehemi,
naa Seraya, naa Ereelaya, naa Maridoshe,
naa Bilishan, naa Misipari, naa Bigivayi,
naa Erehumu konaa Baana ni, poro pàa
pye na pe yɛgɛ sinni.
Izirayɛli woolo nambala pe yɔn ko layi
yɛɛn:
3 Parewɔshi setirige piile pàa pye lere
waga shyɛn naa cɛnmɛ naa nafa taanri
ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (2 172).
4 Shefatiya setirige piile pàa pye lere
cɛnmɛ taanri naa nafa taanri ma yiri kɛ
ma yiri shyɛn (372).
5 Ara setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ
kɔlɔshyɛn naa nafa taanri ma yiri kɛ ma
yiri kaŋgurugo (775).
6 Pahati Mowabu setirige piile mbele
pàa pye Zhozuwe naa Zhowabu pe se-
tirige piile pàa pye lere waga shyɛn naa
cɛnmɛ kɔlɔtaanri naa kɛ ma yiri shyɛn (2
812).
7 Elamu setirige piile pàa pye lere waga
kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma
yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ (1 254).
8 Zatu setirige piile pàa pye lere
cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri
kaŋgurugo (945).
9 Zakayi setirige piile pàa pye lere
cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa taanri (760).
10 Bani setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ
kɔgɔlɔni naa nafa shyɛn ma yiri shyɛn
(642).
11 Bebayi setirige piile pàa pye lere
cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa ma yiri taanri
(623).
12 Azigadi setirige piile pàa pye lere
waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa ma
yiri shyɛn (1 222).
13 Adonikamu setirige piile pàa pye lere
cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa taanri ma yiri
kɔgɔlɔni (666).
14 Bigivayi setirige piile pàa pye lere
waga shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma
yiri kɔgɔlɔni (2 056).

† **1:7 1.7:** 2 Wunlu 25.13-15; Dani 1.2; 5.2 † **1:9 1.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Gbeŋgele nafa ma yiri kɔlɔjɛrɛ,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. † **1:10 1.10:** Ŋga kì yo fɔ: *Warifuwe wɔjɛŋgɛlɛ ŋgele pe ma wa kɛɛ na ke cɛnmɛ tijɛrɛ naa kɛ (410) ni,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni.

15 Adini setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ (454).
16 Atɛri setirige piile mbele pàa pye Ezekiyasi sege woolo pàa pye lere nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri.
17 Bezayi setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri taanri (323).
18 Yora setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ naa kɛ ma yiri shyɛn (112).
19 Hashumu setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ shyɛn naa nafa ma yiri taanri (223).
20 Gibari setirige piile pàa pye lere nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo.

21 Betilɛɛmu ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri taanri (123).
22 Netofa ca fɛnnɛ pàa pye lere nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni.
23 Anatɔti ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɔlɔtaanri (128).
24 Azimavɛti ca fɛnnɛ pàa pye lere nafa shyɛn ma yiri shyɛn.
25 Kiriyati Arimu ca fɛnnɛ, naa Kefira ca fɛnnɛ konaa Beerɔti ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa shyɛn ma yiri taanri (743).
26 Arama ca naa Geba ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa ma yiri nuŋgba (621).
27 Mikimashi ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri shyɛn (122).
28 Betɛli ca naa Ayi ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ shyɛn naa nafa ma yiri taanri (223).
29 Nebo ca fɛnnɛ pàa pye lere nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn.
30 Magibishi setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (156).
31 Elamu sanŋa wi setirige piile pàa pye lere waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ (1 254).
32 Harimu setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa (320).
33 Lɔdi ca fɛnnɛ, naa Hadidi ca fɛnnɛ konaa Ono ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa ma yiri kaŋgurugo (725).
34 Zheriko ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (345).
35 Senaa ca fɛnnɛ pàa pye lere waga taanri naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa ma yiri kɛ (3 630).

36 Saraga wɔfɛnnɛ poro na, Yedaya setirige piile mbele pàa pye Zhozuwe wi go woolo pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri taanri (973).
37 Imɛri setirige piile pàa pye lere waga kele naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (1 052).
38 Pashuri setirige piile pàa pye lere waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɔlɔshyɛn (1 247).
39 Harimu setirige piile pàa pye lere waga kele naa kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (1 017).

40 Levi setirige piile poro na, Zhozuwe naa Kadimiyɛli pe setirige piile wele, poro mbele pàa pye Hodaviya sege woolo pàa pye lere nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ.
41 Yurukɔɔlɔ poro na, Asafu setirige piile wele, pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɔlɔtaanri (128).

42 Yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe setirige piile poro na, Shalumu setirige piile, naa Atɛri setirige piile, naa Talimɔ setirige piile, naa Akubu setirige piile, naa Hatita setirige piile, konaa Shobayi setirige piile pe ni, pe ni fuun pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ (139).
43 Netiniyɛnye† mbele pàa pye tunmbyeele wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni poro pàa pye Ziha setirige piile wele, naa Hasufa setirige piile, naa Tabawɔti setirige piile,
44 naa Kerɔsi setirige piile, naa Siyaha setirige piile, naa Padɔn setirige piile,

† **2:43 2.43:** ***Netiniyɛnye:*** **Poro pàa pye na tɔnmɔ kori konaa na kanŋgirɛ jaa na paan ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Pàa pye kulolo ma yiri cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni.**

45 naa Lebana setirige piile, naa Hagaba setirige piile, naa Akubu setirige piile,
46 naa Hagabu setirige piile, naa Shamilayi setirige piile, naa Hana setirige piile,
47 naa Gidɛli setirige piile, naa Gahari setirige piile, naa Erewaya setirige piile,
48 naa Erezɛn setirige piile, naa Nekoda setirige piile, naa Gazamu setirige piile,
49 naa Uza setirige piile, naa Paseya setirige piile, naa Besayi setirige piile,
50 naa Asina setirige piile, naa Mewunimu setirige piile, naa Nefusimu setirige piile,
51 naa Bakibuki setirige piile, naa Hakufa setirige piile, naa Harihuri setirige piile,
52 naa Baziluti setirige piile, naa Mehida setirige piile, naa Harisha setirige piile,
53 naa Barikɔsi setirige piile, naa Sisera setirige piile, naa Tama setirige piile,
54 naa Neziya setirige piile konaa Hatifa setirige piile.

55 Salomɔ† tunmbyeele pe setirige piile poro la pye Sotayi setirige piile wele, naa Soferɛti setirige piile, naa Peruda setirige piile,
56 naa Yaala setirige piile, naa Darikɔn setirige piile, naa Gidɛli setirige piile,
57 naa Shefatiya setirige piile, naa Hatili setirige piile, naa Pokerɛti Hazebayimu setirige piile konaa Ami setirige piile.

58 Netiniyɛnye poro naa Salomɔ tunmbyeele pe ni, pe ni fuun pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (392).

59 Leele mbele pàa yiri wa Tɛli Mela ca, naa Tɛli Harisha ca, naa Kerubu Adan ca konaa wa Imɛri ca ma sɔngɔrɔ ma pan, pe sila ya mbe pe seye, naa pe cɛngɛlɛ ke jɛn mbe wali ke na, mbege naga fɔ pe yɛn Izirayɛli woolo poro pele, poro la wɛlɛ yɛɛn:
60 Delaya setirige piile, naa Tobiya setirige piile, konaa Nekoda setirige piile; pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (652).
61 Saraga wɔfɛnnɛ pe ni, mbele pàa pye ki cɛnlɔmɔ nuŋgba pi na, poro la pye Hobaya setirige piile wele, naa Hakɔzi setirige piile, naa Barizilayi† setirige piile. Ko Barizilayi wo la Galaadi tara fɛnnɛ naŋa Barizilayi wi sumborombyɔ pɔri wi jɔ, a pè sigi mɛgɛ ki taga wi na.
62 Pàa pe mɛrɛ ti lagaja wa pe tɛlɛye setirige sɛwɛ wi ni, ɛɛn fɔ pe sila ti yan. A pe nɛɛ pe jate leele mbele pe yɛn fyɔngɔ ni, a pè pe wɔ saraga wɔgɔtunŋgo ki ni.
63 A gboforonɛri wì si pe pye ma yo paga kaa yaara nda ti yɛn ma tɛgɛ ti yɛ pew Yɛnŋɛlɛ kan† ti kaa, fɔ saraga wɔfɔ wa mbe ka sa Yɛnŋɛlɛ li yewe yaara nda pe yinri Urimu naa Tumimu† ti ni pe wogo na.
64 Leele pe gbogolomɔ pi ni fuun pi yɔn kìla pye lere waga nafa shyɛn ma yiri shyɛn naa cɛnmɛ taanri naa nafa taanri (42 360).
65 Pe kulonambala naa pe kulojaala pe sila poro jiri mbe pe taga wa, poro la pye lere waga kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (7 337). Nambala yurukɔɔlɔ naa jɛɛlɛ yurukɔɔlɔ cɛnmɛ shyɛn (200) la pye pe ni.
66 Pe shɔnye pàa pye cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (736). Pe sofilele worosoye pàa pye cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (245).
67 Pe yɔngɔmɛye pàa pye cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (435). Pe sofilele pàa pye waga kɔgɔlɔni naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa (6 720).
68 Naa pàa kaa saa gbɔn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki na wa Zheruzalɛmu ca, a seye teele pe lɛgɛrɛ si nayinmɛ yarikanra kan Yɛnŋɛlɛ li yeri shɛrigo gbɔgɔ ki wogo na, jaŋgo pege kan naa wa ki titɛlɛgɛ ki ni.
69 Pàa tɛ pyɔ waga nafa taanri ma yiri nuŋgba (61 000) kan tunndo ti mɛgɛ ni, naa warifuwe pyɔ waga kaŋgurugo (5 000) ni, konaa saraga wɔmɔ tunŋgo

† **2:55 2.55:** Nehe 7.57,60; 11.3 † **2:61 2.61:** 2 Sami 17.27; 19.32-35 † **2:63 2.63:** Levi 6.22; 7.1; Nɔmbu 27.21
† **2:63 2.63:** Urimu naa Tumimu tìla pye yaara shyɛn ta, nda wee jɛn nala. Kana kanŋgagala la wɛlɛ nakoma yaanŋgumbigile. Pàa ti tɛgɛ na we Fɔ wi yewe ke ni, mbe ta mbaa wi nawa kagala ke jɛnni. Ye wele wa (Nɔmbu 27.21; Nehe 7.65) lara ti ni!

yaripɔrɔ cɛnmɛ ni, ma yala pe mbaa ya kan yɛgɛ ŋga na ki ni.
70 A saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile, naa tara woolo sanmbala pele ni, naa yurukɔɔlɔ, naa yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ, konaa Netiniyɛnye pe ni pè si saa cɛn wa pe cara ti ni. A Izirayɛli woolo pe ni fuun pè saa cɛn wa pe cara ti ni.

3

Pàa saraga wɔsaga ki kan naa konaa ma shɛrɛgɛ ki lɛ naa naga piin

1 Naa yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn† wogo kìla kaa pan ma gbɔn, Izirayɛli woolo pàa pye ma cɛn wa pe cara ti ni. Kona, a leele pè si pe yɛɛ gbogolo wa Zheruzalɛmu ca ma yɔn wa nuŋgba.
2 Kona Yozadaki pinambyɔ Zhozuwe wo naa wi sefɛnnɛ pe ni, poro mbele pàa pye saraga wɔfɛnnɛ wele, naa Sheyalitiyɛli pinambyɔ Zorobabɛli† wo naa wi sefɛnnɛ pe ni, pè si yiri ma Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki kan mbaa saara sogoworo woo wa ki na, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ lere Moyisi wi lasiri wi ni we†.
3 Ali mbege ta pàa pye na fyɛ ki tara woolo pe yɛgɛ, pàa saraga wɔsaga ki kan wa ki titɛlɛgɛ ki ni. A pè si saara sogoworo wɔ wa ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, pinliwɛ saara sogoworo to naa yɔnlɔkɔgɔ saara sogoworo ti ni.
4 Kona, a pè si Gbataala nɔgɔ fɛti wi pye paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ we, mɛɛ pilige pyew saara sogoworo ti wɔ ma yala yɔn ŋga kì tɛgɛ mbaa woo pilige pyew ki ni†.
5 Ko puŋgo na, a pe nɛɛ pilige pyew saraga sogowogo ki woo, naa yevɔnndɔ saara sogoworo ti ni, naa shɛripiliye yan yì tɛgɛ yi yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan yi saara ti ni, konaa nayinmɛ yarikanra nda lere ŋa fuun la pye na paan na kaan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ti ni†.
6 Mbege lɛ yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige koŋgbanŋga ki na, a pè sigi lɛ na saara sogoworo ti woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ma sigi ta pe fa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki nɔgɔ le gbɛn.
7 A pè si penjara kan sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ konaa tire tɛfɛnnɛ pe yeri, ma yarilire, naa yaara nda pe maa woo konaa sinmɛ torogo Sidɔn ca fɛnnɛ pe kan konaa Tiri ca fɛnnɛ pe kan, jaŋgo pe pan Liban tara sɛdiri tire ta ni kɔgɔje wi na fɔ wa Zhafa ca, mbe yala Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wìla sɛnrɛ nda yo pe kan ti ni.
8 Naa pàa ka saa gbɔn wa Yɛnŋɛlɛ li go ki na wa Zheruzalɛmu ca, ki yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge shyɛn wogo ki na, Sheyalitiyɛli pinambyɔ Zorobabɛli, naa Yozadaki pinambyɔ Zhozuwe, konaa pe sefɛnnɛ sanmbala pe ni, naa saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile pe ni konaa mbele fuun pàa yiri wa kulowo pi ni ma pan wa Zheruzalɛmu ca, a pè sigi lɛ na tunŋgo ki piin, ma Levi setirige piile pe tɛgɛtɛgɛ, maga lɛ mbele pè ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki kanwa kagala ke yɛgɛ woo.
9 Zhozuwe, naa wi pinambiile pe ni konaa wi sefɛnnɛ pe ni, naa Kadimiyɛli konaa wi pinambiile pe ni, poro mbele pàa pye Zhuda cɛnlɛ woolo wele, naa Henadadi pinambiile poro naa pe pinambiile pe ni konaa pe sefɛnnɛ mbele Levi setirige piile pe ni, pe ni fuun pè si pe yɛɛ gbɛgɛlɛ ja mbaa mbele pàa pye na tunŋgo piin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni pe kɔrɔsi.
10 Naa tunmbyeele pàa kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki nɔgɔ le sanga ŋa ni, a pè si saraga wɔfɛnnɛ pe yerege wa ki laga ki ni pe mbaanra ti ni pe kɛɛ. Pe saraga wɔgɔ yaripɔrɔ tìla pye pe na. Levi setirige piile mbele pàa pye Asafu wi setirige piile, pàa pye ma yere wa fun tuguyɛnrɛ weere† ni, jaŋgo mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni mbe yala kondɛgɛlɛ na

† **3:1 3.1:** Kìla pye yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki ma saa to ma yala sɛpitamburu yeŋge naa ɔkitɔburu yeŋge ko ni. Shɛrɛgɛ fɛtiye la pye na piin ki yeŋge sanga wi ni (Levi 23.23-43). † **3:2 3.2:** Zorobabɛli wìla pye wunlunaŋa Davidi wi setirige pyɔ (Mati 1.12-13; Luki 3.27). † **3:2 3.2:** Ɛki 27.1 † **3:4 3.4:** Ɛki 23.16; Nɔmbu 29.12-38 † **3:5 3.5:** Nɔmbu 28.11–29.39 † **3:10 3.10:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; 29.25; Nehe 12.27; Yuuro 150.5 † **3:10 3.10:** 1 Kuro 25.1

Izirayɛli tara wunlunaŋa Davidi wìla tɛgɛ li ni†.
11 Pàa pye na yuuro koo nari shoo pe yɛɛ yɔn na, na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, nali shari na yuun fɔ:
«Katugu li yɛn jɛnnɛ,
Li kagbaraga ki yaa koro Izirayɛli woolo
pe ni fɔ sanga pyew.»
A leele pe ni fuun pe nɛɛ jɔrɔgi ŋgbanga yɔgɔrimɔ ni na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, katugu pàa pye nali shɛrigo gbɔgɔ ki nɔgɔ nii†.
12 Ɛɛn fɔ saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile, naa seye teele mbele pàa pye pe ni lelɛŋgbaara, poro mbele pàa shɛrigo gbɔgɔ koŋgbanŋga ki yan, a poro nɛɛ gbele ŋgbanga sanga ŋa ni pàa pye na go ki nɔgɔ ki nii naa fɔnŋgɔ pe yɛgɛ na we. Ma si yala lelɛgɛrɛ la pye na jɔrɔgi ŋgbanga nayinmɛ ni,
13 fɔ lere saa ya mbe yɔgɔrimɔ tinmɛ naa gbeere tinmɛ pi jɛn mboo wɔ pi yɛɛ ni, mà jɛn leele pàa pye na jɔrɔgi ŋgbanga, fɔ a paa ki tinmɛ pi nuru lege.

4

Zhufuye pe juguye pàa yiri ma je ma yo pe shɛrigo gbɔgɔ ki kanga ki yerege

1 Kona, Zhuda cɛnlɛ woolo naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe juguye, a pè sigi logo ma yo mbele pàa koli ma kari wa kulowo pi ni pè pan na shɛrigo gbɔgɔ kanni Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan.
2 Kì pye ma, a pè si pan Zorobabɛli naa seye teele pe kɔrɔgɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Waa jaa mbe ye saga shɛrigo gbɔgɔ ki kanga ki na. Mà jɛn woro fun, ye Yɛnŋɛlɛ lo we maa yɛnri paa yɛgɛ ŋga na ye maa ki piin we. We maa saara woo li yeri maga lɛ wa Asiri tara wunlunaŋa Azari Hadɔn wi wagati wi na, wo ŋa wìla pan we ni lagamɛ we†.»
3 Ɛɛn fɔ, a Zorobabɛli, naa Zhozuwe konaa Izirayɛli tara seye teele pe ni, pè si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Kii daga woro naa yoro we pinlɛ we we Yɛnŋɛlɛ li go ki kan; woro cɛ we yaa ki kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan, paa yɛgɛ ŋga na Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wìgi yo maga ŋgban we ni we.»
4 Kona, a ki tara woolo pè si Zhuda tara woolo pe wire ti fanla pe na, ma pe figiri pe ta pe go ki kanga ki yerege.
5 A pè si yɛrifɛnnɛ pele lɛ sara na, jaŋgo pe go ki kanga ki yerege. A pè ya maga pye ma Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wi wagati wi ni fuun wi na, fɔ ma saa gbɔn Pɛrisi tara wunlunaŋa Dariyusi wi wagati wi na.
6 Wunlunaŋa Sɛrisɛsi† wi wagati wi na, wi wunluwɔ pi lɛsaga, a pè si sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ ma Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ pe le kɛɛ.
7 Ko puŋgo na, Aritasɛrisɛsi† wi wunluwɔ wagati wi ni, a Bishilamu, naa Mitiredati, naa Tabeyɛli konaa pe pinlɛyɛɛnlɛ sanmbala pe ni pè si sɛwɛ wa pye maa torogo Pɛrisi tara wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi kan. Ki sɛwɛ pàa wi yɔnlɔgɔ Aramuye sɛnrɛ yɔnlɔgɔlɔmɔ na, Aramuye sɛnrɛ ni.
8 Tara ti gboforonɛri Erehumu wo naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shimishayi wi ni, poro pàa ki sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi kan Zheruzalɛmu ca ki mɛgɛ ni, ma yo fɔ:
9 «Sɛwɛ pyefɛnnɛ poro wɛlɛ tara ti gboforonɛri Erehumu, naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shimishayi, naa pe pinlɛyɛɛnlɛ sanmbala mbele pè yiri wa Dɛn ca, naa Afarisataki cɛnlɛ woolo, naa Taripɛli cɛnlɛ woolo, naa Afarasi cɛnlɛ woolo, naa Erɛki ca fɛnnɛ, naa Babilɔni tara fɛnnɛ, naa Suzi

† **3:11 3.11:** 1 Kuro 16.34; 2 Kuro 5.13; 17.3; Yuuro 100.5; 106.1; 107.1; 118.1; 136.1; Zhere 33.11 † **4:2 4.2:** 2 Wunlu 17.24-41 † **4:6 4.6:** Wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Sɛrisɛsi; Aritasɛrisɛsi mɛgɛ ko yɛn Eburuye sɛnrɛ ni. Sɛrisɛsi mɛgɛ ko yɛn Girɛki sɛnrɛ ni. Ki yaa pye ndɛɛ Aritasɛrisɛsi wo wìla pye wunlunaŋa Sɛrisɛri Koŋgbanŋa we. Ki yɛn ndɛɛ wo wìla pye Pɛrisi tara ti wunlunaŋa maga lɛ yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa tijɛrɛ ma kɔgɔlɔni (486) wolo li na ma saa gbɔn yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa taanri ma yiri tijɛrɛ (464) wolo li na, na Zhezu wi fa se (Ɛsitɛ 1.1). † **4:7 4.7:** Aritasɛrisɛsi wìla pye Pɛrisi tara ti wunlunaŋa maga lɛ yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa taanri ma yiri tijɛrɛ (464) wolo li na ma saa gbɔn yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa ma yiri tijɛrɛ (424) wolo li na, na Zhezu Kirisi wi fa se.

ca fɛnnɛ, naa Deha cɛnlɛ woolo, naa Elamu tara fɛnnɛ,
10 naa cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni, koro
ŋgele Osinapari ŋa wi yɛn mɛgbɔgɔfɔ naa
fanŋga fɔ wìla pan ke ni ma pan ma ke
tɛgɛ wa Samari ca konaa lara ta yɛgɛ ni,
wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri
we.»
11 Sɛwɛ ŋa pàa yɔnlɔgɔ ma torogo
wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi kan wi nawa
sɛnrɛ to lari yɛɛn: «Ma tunmbyeele wele,
poro mbele ma woolo mbele pe yɛn ma
cɛn wa gbaan wi kɛɛ ŋga na, pɔ̀ɔn shari.
12 Wunlunaŋa, ki jɛn ma yo fɔ Zhufuye
mbele pè yiri wa ma yeri, pè gbɔn laga
we na laga Zheruzalɛmu ca. Pe yɛn na
ki ca pege ŋga kì yiri ma je ki kanni naa
fɔnŋgɔ. Pe yɛn na mbogo ŋga ki yɛn
maga maga ki kanni† naa fɔnŋgɔ, naga
nɔgɔ ŋga kìla le ki gbegele.
13 Wunlunaŋa, ki jɛn ma yo fɔ na ki ca
ŋga ki ka kan naa fɔnŋgɔ, na ki mbogo
kiga kan mbe yirige, pe saa lambo wi sara,
mbaa nizara wi woo konaa mbaa tara
kɔnlɔ kɔnsaga penjara ti sara wunlunaŋa
wi yeri. Ki kɔsaga ki yaa pye kala na
wunlunaŋa wi yaa to li ni.
14 Ki kala na, maga we yɛn na tunŋgo
piin ma kan konaa a wège yan fɔ ki woro
yalaga pɔɔn tifaga wunlunaŋa, kì pye ma,
we yɛn na ki kagala ke torogi ma kan
wunlunaŋa, ma ta ma ke jɛn,
15 jaŋgo ma ti pege lagaja wa ma tɛlɛye
pe nandowo kagala sɛwɛ wi ni, ma yaa ki
yan wa wi ni mbege jɛn fɔ ki ca ŋga ki yɛn
ca ŋga ki maa yinrigi na jege, fɔ kìla pye
na wunlumbolo poro naa tara ti kindaye
kagala ke jogo. Maga lɛ wa wagati ŋa wì
toro faa wi ni, ki ca woolo pe maa yinrigi
na jege suyi. Ko kì ti ki ca ŋga pàa ki ya.
16 We yɛn naga yuun wunlunaŋa ma
kan fɔ na ki ca ŋga ki ka kan naa fɔnŋgɔ,
mbogo ŋga kìgi maga na ki ka kan mbe
yiri, kona ma se tasaga ta naa wa Efirati
gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri.»

Yɔn sogomɔ sɛnrɛ nda wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wìla yo

17 Kona, a wunlunaŋa wì sigi yɔn so-
gomɔ sɛnrɛ nda ti yɔnlɔgɔ mari torogo
tara ti gboforonɛri Erehumu wi kan,
naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shimishayi konaa pe
pinlɛyɛɛnlɛ mbele pàa pye ma cɛn wa
Samari ca pe kan konaa lara ta yɛgɛ ni
wa gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, ma yo
fɔ: «Mì ye shari.
18 Sɛwɛ ŋa yè torogo we kan pòo kara
na kan maa filige.
19 Mì konɔ kan ma yo pege lagaja; a
pège yan fɔ maga lɛ wa faa, ki ca ŋga ki
maa yinrigi na jege wunlumbolo pe na, fɔ
ki maa yinrigi na jege na malaga yinrigi
sanga pyew.
20 Wunlumbolo fanŋga fɛnnɛ la yiri wa
Zheruzalɛmu ca, mbele pàa cɛn tegere
ti na tara nda fuun ti yɛn wa gbaan wi
puŋgo na wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti go
na. Pàa pye na lambo wi sara pe yeri, na
nizara wi woo pe yeri konaa na tara kɔnlɔ
kɔnsaga penjara ti sara pe yeri.
21 Ki kala na, yege konɔ kan fɔ ki leele
pe pe tunndo ti yerege, jaŋgo ki ca ki ka
ka kan naa, fɔ mbe ka saga konɔ kan pe
yeri.
22 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka yaraga
ka pye sambalawa ni wa ki kala na
li ni, jaŋgo kapege naa jɔgɔwɔ ka ka
wunlumbolo pe ta.»
23 Naa pàa kaa wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi
wi sɛwɛ wi kara Erehumu, naa sɛwɛ
yɔnlɔgɔfɔ Shimishayi naa pe pinlɛyɛɛnlɛ
pe yɛgɛ na, a pè si kari fyɛlɛgɛ na wa
Zhufuye pe yeri wa Zheruzalɛmu ca, ma
saa pe ŋgbanga ma pe tunndo ti yerege
ŋgbanga konaa fanŋga na.
24 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li go tunŋgo kì si yere
wa Zheruzalɛmu ca. Kìla yere fɔ ma saa
gbɔn Pɛrisi tara wunlunaŋa Dariyusi wi
wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li na.

5

Pàa ki lɛ na Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanni naa fɔnŋgɔ

1 Pilige ka, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe
wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zakari
ŋa wìla pye Ido wi pishyɛnwoo pè si
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo Zhufuye mbele
pàa pye ma cɛn wa Zhuda tara konaa wa

† **4:12 4.12:** Eza 58.12-14

Zheruzalɛmu ca pe kan Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni†.

2 Kì pye ma, a Sheyalitiyɛli pinambyɔ Zorobabɛli naa Yozadaki pinambyɔ Zhozuwe† wi ni pè si yiri ma to Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki na naga kanni naa wa Zheruzalɛmu. Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa pye wa pe ni na pe sari.

3 Ki wagati nuŋgba wi ni, tara nda tìla pye wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, Tatinayi ŋa wìla pye ti janmaratigi wo naa Shetari Bozinayi konaa pe pinlɛyɛɛnlɛ pe ni pè si pan wa Zhufuye pe kɔrɔgɔ, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Ambɔ wi konɔ kan ye yeri yege go ŋga ki kan naa konaa mbege mboro nda ti kan mberi yirige?»

4 A pè si yewe naa ma yo fɔ: «Mbele pe yɛn naga go ŋga ki kanni, pe maa pe yinri mɛlɛ?»

5 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ làa pye na Zhufuye lelɛɛlɛ pe kɔrɔsi na pe sari. Pe sila pe yɛgɛ kɔn mbe pe tunŋgo ki yerege sanni pe sa keli pe sɛwɛ torogo wa Dariyusi wi yeri ki wogo na, wo mbe pe yɔn sogo ki kala li na.

6 Kona tara nda tìla pye wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti janmaratigi Tatinayi, naa Shetari Bozinayi, konaa pe pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, poro mbele pàa pye tara nda tìla pye wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti teele, pàa sɛwɛ ŋa pye ma torogo wunlunaŋa Dariyusi wi kan, wowi ŋa yɛɛn.

7 Pa pàa sɛwɛ wi torogo wi kan yɛɛn ma yo fɔ:

«Wunlunaŋa Dariyusi, yɛyinŋge jɛŋgɛ mbe pye ma wogo!

8 «Waa jaa wunlunaŋa maga jɛn fɔ wàa kari wa Zhuda kinda wi ni, ma saa gbɔn fɔ wa Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ ki shɛrigo gbɔgɔ ki na. Pe yɛn naga kanni sinndɛɛrɛ nda pè tɛ ta ni, na tire ti tari mboro ti na makɔ†. Tunŋgo ki yɛn na piin tiyɔngɔ, ki nɛɛ kee yɛgɛ pe kɛɛ.

9 Kì pye ma, a wè si lelɛɛlɛ pe yewe, ma para pe ni ma yo fɔ: ‹Ambɔ wi konɔ kan ye yeri ma yo yege go ŋga ki kan naa konaa yege mboro ti gbegele yeri yirige?›

10 A wè si pe yewe fun pe mɛrɛ ti ni, jaŋgo mbe mbele pe yɛn teele pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ mberi torogo ma kan mbe pe naga ma na.

11 «Ki leele pè we yɔn sogo sɛnrɛ nda ni tori nda yɛɛn. Pàa yo fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri konaa laga tara ti na, we yɛn lo tunmbyeele. Shɛrigo ŋga kìla kan faa ko we yɛn na kanni naa. Kì yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ yɔn ka tin, Izirayɛli tara wunlunaŋa gbɔɔ wà laga kan maga kɔ†.

12 Ɛɛn fɔ, a we tɛlɛye pè si kaa Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li nawa pi ŋgban, a lì si pe le Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi kɛɛ, wo ŋa wìla pye Kalide tara fɛnnɛ woo. A wo sigi shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki jan, mɛɛ leele pe koli ma kari pe ni kulowo wa Babilɔni tara†.

13 Konaa ki ni fuun, Babilɔni tara wunlunaŋa Sirusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li ni, a wì si konɔ kan ma yo pe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki kan naa.

14 Wunlunaŋa Nebukanezari wìla tɛ yaapire naa warifuwe yaapire nda lɛ ma yiri ti ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa Zheruzalɛmu ca ma saa ti tɛgɛ wa Babilɔni ca shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wunlunaŋa Sirusi wìla ti lɛ ma yiri ti ni yɛrɛ wa ki shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mari le Shɛshibazari wi kɛɛ, wo ŋa wìla tɛgɛ wi pye tara ti janmaratigi.

15 A wì sigi yo wi kan ma yo wigi yaapire ti lɛ wi kari wi sari tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni wa Zheruzalɛmu ca, ma nuru ma yo fɔ pe shɛrigo gbɔgɔ ki kan wa ki titɛlɛgɛ ki ni.

16 Kì pye ma, a Shɛshibazari wì si pan laga, ma pan ma Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki nɔgɔ le laga Zheruzalɛmu ca. Maga lɛ wa ko wagati wo na fɔ ma pan ma gbɔn nala, ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki yɛn na kanni, ki fa kɔ gbɛn.›

17 «Koni, wunlunaŋa na maga ki yan ki yɛn ma yɔn, ma ti pege saga ja

† **5:1 5.1:** Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ shyɛn pàa para Zhuda tara woolo pe ni ma pe kotogo ki kan pe na, ma yo pe sɔngɔrɔ pege lɛ paa shɛrigo gbɔgɔ ki kanni naa. † **5:2 5.2:** Azhe 1.12; Zaka 3.4; 4.6-9 † **5:8 5.8:** 1 Wunlu 6.14-18,36; 7.12 † **5:11 5.11:** 1 Wunlu 6 † **5:12 5.12:** 2 Wunlu 25.8-12; 2 Kuro 36.17-20; Zhere 52.12-16

wunluwɔ kapyegele sɛwɛɛlɛ pe ni wa Babilɔni ca, jaŋgo mbege jɛn na kaa pye wunlunaŋa Sirusi wìla ki konɔ kan ma yo pe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki kan laga Zheruzalɛmu ca. Ko puŋgo na, wunlunaŋa, mɔɔ nandanwa kala li yo we kan wa ki kala na li ni.»

6

Wunlunaŋa Dariyusi wìla yɔn sogomɔ sɛnrɛ nda yo

1 Kona, a wunlunaŋa Dariyusi wì si konɔ kan ma yo pe wunluwɔ kapyegele sɛwɛɛlɛ pe saga ja wa sɛwɛɛrɛ tɛgɛsaga ki ni, wa laga ŋga pàa pye na yarijɛndɛ ti teri, wa Babilɔni ca.

2 A pè si saa sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wa yan wa Medi kinda wi ni, wa cagbɔgɔ Akibatani ki ni. Ki nandowo sɛnrɛ nda to tìla pye ma yɔnlɔgɔ wa wi ni ma yo fɔ:

3 «Wunlunaŋa Sirusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li ni, a wì si konɔ kan Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ŋga wa Zheruzalɛmu ca ki wogo na ma yo fɔ: ‹Ki daga pe shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa fɔnŋgɔ, ki pye laga ŋga pe yaa la saara woo wa. Ki nɔgɔ pege le ki liri. Ki yagawa pi yaa pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kɛ. Ki gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kɛ.

4 Pe yaa sinndɛɛrɛ nda pè tɛ ti koloyo taanri pye ki na, naa tire nda pè walagi ti kologo nuŋgba ni[†]. Penjara nda ti yaa tɛgɛ mbege kan, pa ti yaa yiri wa wunlunaŋa wi go penjara ti ni.

5 Mbe taga wa ko na, Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki tɛ yaapire naa warifuwe yaapire nda Nebukanezari wìla lɛ ma yiri ti ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni wa Zheruzalɛmu ca ma kari ti ni wa Babilɔni ca, ti daga mbe sɔngɔrɔ sa tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa tɛgɛsaga ŋga tìla pye we, wa Zheruzalɛmu ca. Peri tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.›

6 «Ɛɛn koni, mboro Tatinayi, mboro ŋa ma yɛn tara nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti janmaratigi, naa Shetari Bozinayi konaa ye pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, yoro mbele ye yɛn tara nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti teele wele, ye kɛɛ wɔ ki kala li ni.

7 Ye Yɛnŋɛlɛ li go ki kanga tunŋgo ki yaga kila piin kila kee yɛgɛ. Zhufuye janmaratigi wo naa pe lelɛɛlɛ pe ni pe shɛrigo gbɔgɔ ki kan wa ki titɛlɛgɛ ki ni.

8 Konɔ na mi yɛn na kaan ye yeri ŋga ye yaa pye mbe Zhufuye lelɛɛlɛ pe saga shɛrigo gbɔgɔ ki kanga wogo ki na, loli na fɔ: Ki leele, penjara nda ti yaa pe kala li yɔn, ti daga mbaa woo wa wunlunaŋa wi yarijɛndɛ ti ni mbaa kaan pe yeri suyi, to nda ti maa taa wa nizara ŋa pe maa shoo tara nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti woolo pe yeri we.

9 Pe jorowo yɛn yaraga o yaraga na mbege pye saraga sogowogo Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li yeri, yaa ki kaan pe yeri pilige pyew, ki ka ka pye sambalawa ni, mbe yala Zheruzalɛmu ca saraga wɔfɛnnɛ pe sɛnyoro ti ni, to ti yɛn napɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ, naa simbapɛnɛ, naa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ, naa yarilire nda pe yinri furoma, naa kɔ naa duvɛn konaa sinmɛ ni;

10 jaŋgo paa nuwɔ taan saara woo Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li yeri konaa paa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri wunlunaŋa wo naa wi pinambiile pe kan pe yinwege ta.

11 Ki sɛnrɛ nda, lere o lere kari kɛ, mila ki konɔ na li kaan wi wogo na fɔ: Pe tige ka tile pe wɔ wa wi go ki ni, pege numaga ki filige, pege kan poo nɔri wa ki na. Poo go ki pye kayege.

12 Wunluwɔ o wunluwɔ, naa cɛnlɛ o cɛnlɛ li mbe kɛɛ yirige mbe yo li yaa ki sɛnrɛ nda ti kanŋga mbe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ŋga wa Zheruzalɛmu ca ki jan, ko ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali yɛɛ nari wa ki ni we, Yɛnŋɛlɛ li ki fɛnnɛ pe tɔngɔ. Mi Dariyusi, muwi mìgi konɔ na li kan. Peli sɛnrɛ ti tanga ti kologo ki na cɛ.»

13 Kì pye ma, tara nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti janmaratigi Tatinayi, naa Shetari Bozinayi konaa pe pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, pè si wunlunaŋa Dariyusi wi sɛnyoro ti tanga ti kologo ki na cɛ, to nda wìla torogo pe kan we.

Pàa shɛrigo gbɔgɔ ki kan

† **6:4 6.4:** 1 Wunlu 6.36

maga kɔ konaa
maga yɔn yɛɛngɛ fɛti wi pye

14 Kona, a Zhufuye lelɛɛlɛ pe nɛɛ shɛrigo gbɔgɔ ki kanni na kee ki ni yɛgɛ, a tunŋgo kì saa pye ma yɔn, ma yala Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wo naa Ido pinambyɔ Zakari pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnyoro ti ni. A pè go ki kan maga kɔ ma yala konɔ na Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ làa kan li ni, konaa ma yala konɔ na Sirusi, naa Dariyusi konaa Pɛrisi tara wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi ni pàa kan li ni.

15 Go ki kanga kìla kɔ Adari† yeŋge ki pilige taanri wogo ko ni, wunlunaŋa Dariyusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔgɔlɔni wolo li ni.

16 Izirayɛli woolo, naa saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile konaa mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma pan pè si Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɔn yɛɛngɛ fɛti wi pye nayinmɛ ni†.

17 Mbe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɔn yɛɛngɛ fɛti wi pye, pàa napɛnɛ cɛnmɛ wɔ saraga, naa simbapɛnɛ cɛnmɛ shyɛn (200) konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ cɛnmɛ tijɛrɛ (400) ni; mɛɛ sikapɛnɛ kɛ ma yiri shyɛn pye Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kapere ti kala yagawa jasaraga, ma yala Izirayɛli woolo pe cɛngɛlɛ ke yɔn ki ni†.

18 A pè si saraga wɔfɛnnɛ pe tɛgɛtɛgɛ ma yala pe ŋgbeleye yi ni, ma Levi setirige piile pe tɛgɛtɛgɛ ma yala pe ŋgbeleye yi ni Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo pyege ki na wa Zheruzalɛmu ca, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Moyisi sɛwɛ wi ni†.

Zhufuye pàa Paki fɛti wi pye

19 Kona, mbele pàa yiri wa kulowo pi ni, pè si Paki fɛti wi pye yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki na†.

20 Saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe ni pàa pinlɛ ma pe yɛɛ pye fyɔngɔ fu, a pe ni fuun pè pye fyɔngɔ fu. A pè si Paki fɛti yaayoro ti kɔnlɔgi mbele pàa yiri wa kulowo pi ni pe mɛgɛ ni, naa pe sefɛnnɛ saraga wɔfɛnnɛ pe mɛgɛ ni konaa pe yɛɛ mɛgɛ ni.

21 Izirayɛli woolo mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma pan, pè si Paki fɛti yaakara ti ka ma pinlɛ leele mbele pàa pe yɛɛ pye fyɔngɔ fu ma laga cɛngɛlɛ sanŋgala ke fyɔngɔ kapyere ti na pe ni, poro mbele pàa taga pe na, na Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li lagajaa we.

22 A pè si leve fu buru fɛti wi pye nayinmɛ ni piliye kɔlɔshyɛn ni, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔgɔrimɔ kan pe yeri, ma Asiri† tara wunlunaŋa wi jatere wi kanŋga pe kanŋgɔlɔ, a wì pe saga Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanga tunŋgo ki na.

ƐSIDIRASI WI KAPYEGELE

7

7–10

Ɛsidirasi wìla kari
wa Zheruzalɛmu ca

1 Ki kagala ke puŋgo na, Pɛrisi tara wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi wunluwɔ sanga wi ni, naŋa ŋa pàa pye na yinri Ɛsidirasi wì si pan wa Zheruzalɛmu ca. Ɛsidirasi wìla pye Seraya pinambyɔ. Seraya to wo lawi ŋa Azariya. Azariya to wo lawi ŋa Hilikiya.

2 Hilikiya to wo lawi ŋa Shalumu. Shalumu to wo lawi ŋa Zadɔki. Zadɔki to wo lawi ŋa Ahitubu.

3 Ahitubu to wo lawi ŋa Amariya. Amariya to wo lawi ŋa Azariya. Azariya to wo lawi ŋa Merayɔti.

4 Merayɔti to wo lawi ŋa Zeraya. Zeraya to wo lawi ŋa Uzi. Uzi to wo lawi ŋa Buki.

5 Buki to wo lawi ŋa Abishuwa. Abishuwa to wo lawi ŋa Fineyasi. Fineyasi to wo lawi ŋa Eleyazari. Eleyazari to wo lawi ŋa saraga wɔfɛnnɛ to Arɔn we.

† **6:15 6.15:** Adari yeŋge ki ma saa to ma yala feviriye yeŋge naa marisi yeŋge ki ni. Yɛlɛ cɛnmɛ naa kɛ ma yiri tijɛrɛ (514) wolo li ni maga ta Zhezu Kirisi wi fa se, kìla yala Izirayɛli woolo pe juguye pàa pan ma shɛrigo gbɔgɔ ki tɔngɔ makɔ; ko puŋgo na, yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ toroŋgɔlɔ shɛrigo gbɔgɔ ki tɔngɔŋgɔlɔ, Adari yeŋge ki ni, a pè si nuru maga kan naa fɔnŋgɔ. † **6:16 6.16:** 1 Wunlu 8.63 † **6:17 6.17:** 2 Sami 6.13; 2 Kuro 29.21; 30.24 † **6:18 6.18:** Nɔmbu 3.6-9; 18.1-7; 1 Kuro 24.1-19 † **6:19 6.19:** Ɛki 12.1-20 † **6:22 6.22:** Asiri tara wunlunaŋa ŋa wi sɛnrɛ tì yo lagamɛ wo nuŋgba wo wi yɛn Pɛrisi tara wunlunaŋa ŋa pàa pye na yinri Dariyusi.

6 Ki Ɛsidirasi wì si yiri wa Babilɔni ca
ma pan wa Zheruzalɛmu ca. Wìla pye
lasiri sɛwɛ jɛnfɔ, ma Moyisi lasiri wi kɔrɔ
wi jɛn fɔ jɛŋgɛ; ko lasiri wo Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ làa kan li woolo
pe yeri. Yaraga ŋga fuun wìla pye na jaa,
wunlunaŋa wìla ki ni fuun ki kan wi yeri,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ làa pye
wi ni.
7 Wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi wunluwɔ
pi yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li ni, Izirayɛli
woolo pèle la pan fun wa Zheruzalɛmu
ca, pàa pye saraga wɔfɛnnɛ poro pele, naa
Levi setirige piile pele ni, naa yurukɔɔlɔ
pele ni, naa yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pele ni,
konaa Netiniyɛnye pele ni.
8 Ɛsidirasi wìla pan ma gbɔn wa
Zheruzalɛmu ca pe ni, wunlunaŋa wi
wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li yeŋge
kaŋgurugo wogo ki na.
9 Wìla tangala li lɛ ma yiri wa Ba-
bilɔni ca yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki
pilige koŋgbanŋga ki na ma saa gbɔn wa
Zheruzalɛmu ca yeŋge kaŋgurugo wogo
ki pilige koŋgbanŋga ki na, katugu wi
Yɛnŋɛlɛ làa pye wi ni na wele wi na
tiyɔngɔ.
10 Katugu Ɛsidirasi wìla wi jatere wi
ni fuun wi tɛgɛ na Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri
sɛnrɛ ti kara na tanri ti na, na Izirayɛli
woolo pe nari lasiri wi kondɛgɛŋgɛlɛ naa
wi kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni.

Wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wìla sɛwɛ kan Ɛsidirasi wi yeri

11 Sɛwɛ ŋa wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi
wìla kan saraga wɔfɔ naa lasiri sɛwɛ
jɛnfɔ Ɛsidirasi wi yeri, wo ŋa wìla Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele naa li kondɛgɛŋgɛlɛ
ŋgele làa kan Izirayɛli woolo pe yeri ke
kara ma ke jɛn ma wali ke na, ki sɛwɛ wi
nawa sɛnrɛ tori nda yɛɛn:
12 «Aritasɛrisɛsi ŋa wi yɛn wunlumbolo
pe wunluwɔ, wo wila ki sɛwɛ ŋa wi
kaan saraga wɔfɔ naa lasiri sɛwɛ jɛnfɔ
Ɛsidirasi wi yeri, Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri,
wo ŋa wìli lasiri wi jɛn ma wali wi na we.
13 «Izirayɛli woolo pe ni fuun, naa
saraga wɔfɛnnɛ konaa Levi setirige piile
mbele pe yɛn ma cɛn laga na wun-
luwɔ tara ti ni, nɛɛ ki jaa mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca, mì konɔ kan ma yo pe
pe yaga pe pinlɛ ma ni paa kee.
14 Ki kala na, mi wunlunaŋa, mi naa na
yɛrifɛnnɛ kɔlɔshyɛn pe ni, wɔ̀ɔn tun ma
sa Zhuda tara to naa Zheruzalɛmu ca kala
li welewele na kaa pye pe yɛn na tanri ma
Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na, wo ŋa wi sɛwɛ wi
yɛn ma kɛɛ, a màa jɛn we.
15 Maa kee warifuwe naa tɛ ŋa mi naa
na yɛrifɛnnɛ pe ni wè kan nandanwa ni
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yeri wi ni, lo na
li cɛnsaga ki yɛn wa Zheruzalɛmu ca we.
16 Warifuwe naa tɛ ŋa fuun ma yaa
ta laga Babilɔni kinda wi ni fuun wi
ni, konaa nandanwa yarikanra nda leele
poro naa saraga wɔfɛnnɛ pe yaa kan pe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki mɛgɛ ni wa
Zheruzalɛmu, yaa kee ti ni fun.
17 Ki kala na, ma sa ki penjara ti tɛgɛ
ma napɛnɛ lɔ ti ni yɛtogowo ni, naa sim-
bapɛnɛ konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ
ni, naa muwɛ ni mba pi yaa wɔ saraga,
konaa duvɛn ŋa pe ma wo saraga, ma sari
wɔ saraga wa saraga wɔsaga ŋga wa ye
Yɛnŋɛlɛ li go ki ni ki na, wa Zheruzalɛmu
ca.
18 Warifuwe naa tɛ ŋa wi yaa koro,
yaraga o yaraga ki yɛn ma yɔn mboro naa
ma sefɛnnɛ pe ni ye yɛgɛ na, yoo tɛgɛ
yege pye wi ni mbe yala ye Yɛnŋɛlɛ li
nandanwa kala li ni.
19 Yaapire nda tì kan ma yeri ma
Yɛnŋɛlɛ li go tunŋgo ki kala na, ma
sari tɛgɛ ma Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa
Zheruzalɛmu ca.
20 Ma jorowo ka pye mbe yaara ta yɛgɛ
lɔ ma Yɛnŋɛlɛ li go ki mɛgɛ ni, maga
penjara ti wɔ wa wunlunaŋa wi go ki
yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni.

21 «Mi wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi, pen-
jara tɛgɛfɛnnɛ mbele pe yɛn wa tara nda
wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri
ti ni, mi yɛn na konɔ kaan ye ni fuun ye
yeri fɔ saraga wɔfɔ naa lasiri sɛwɛ jɛnfɔ
Ɛsidirasi ŋa wì Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li
lasiri wi jɛn ma wali wi na, na wi kaa
yaraga o yaraga jaa yege kan wi yeri.
22 Yoo kan ye sa gbɔn fɔ warifuwe culo
waga taanri naa cɛnmɛ kaŋgurugo (3
500), naa bile culo waga nafa ma yiri kɛ
(30 000), naa duvɛn litiri waga tijɛrɛ naa

cɛnmɛ kaŋgurugo (4 500) konaa kɔ ni nandanwa ni.
23 Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri lì konɔ kan
ŋga fuun wogo na li go ki wogo na, ki
daga ki wogo ki gbegele ki yala cɛcɛcɛ,
jaŋgo liga ka nawa ŋgban na wunluwɔ
po naa na setirige pinambiile pe ni.
24 Ki kala na, we yɛn naga yuun ye
kan fɔ lambo, naa nizara konaa tara
kɔnlɔ kɔnsaga penjara si daga mbaa shoo
saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile,
naa yurukɔɔlɔ, naa yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ
konaa Netiniyɛnye naa shɛrigo gbɔgɔ tun-
mbyeele pe yeri.
25 «Mboro wo na Ɛsidirasi, mbe yala
Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ mba mà ta pi ni, ma
kundigile naa kiti kɔnfɛnnɛ tɛgɛtɛgɛ, paa
kiti sinŋɛ kɔɔn mbele fuun pe yɛn wa tara
nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ
yeri pe kan, poro mbele pɔ̀ɔn Yɛnŋɛlɛ li
lasiri koŋgolo ke jɛn we, konaa ma ti paa
lasiri koŋgolo ke nari mbele pee ke jɛn pe
na.
26 Na lere ŋa fuun woro na tanri ma
Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na konaa wunlunaŋa
wi lasiri konɔ li na, wo daga pe kiti kɔn wi
na poo gbo, nakoma poo purɔ poo wɔ pe
yɛɛ sɔgɔwɔ, nakoma pe yigile wa wi na,
nakosima poo le kaso.»

Ɛsidirasi wìla Yɛnŋɛlɛ li shari

27 Kona, a Ɛsidirasi wì sho fɔ: «Sɔnmɔ
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, we tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li
woo, lo na lìgi le wa wunlunaŋa wi kotogo
na wi Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki gbɔgɔ ki
gbɔgɔlɔmɔ mba pi na wa Zheruzalɛmu ca
we.
28 Lì kajɛŋgɛ pye na kan, ma ti a
na kala lì wunlunaŋa wi ndanla, naa
wi yɛrifɛnnɛ, konaa wi legbɔɔlɔ mbele
fanŋga fɛnnɛ pe ni. Kì pye ma, a mì
si fanŋga ta, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, na
Yɛnŋɛlɛ làa pye na ni nala kɔrɔsi. A mì
si Izirayɛli woolo teele pe gbogolo, jaŋgo
pe pinlɛ na ni pe kari.»

8

Izirayɛli woolo mbele pàa pinlɛ Ɛsidirasi wi ni ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca

1 Wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi wunluwɔ
sanga wi ni, seye teele mbele pàa yiri wa
Babilɔni ca ma pinlɛ na ni ma kari wa
Zheruzalɛmu ca, pe mɛrɛ tori yɛɛn ma
yala pe setiriye yi ni:
2 Gɛrishɔmu ma yiri wa Fineyasi se-
tirige piile pe ni; naa Daniyɛli ma yiri wa
Itamari setirige piile pe ni; naa Hatushi
ma yiri wa Davidi setirige piile pe ni;
3 naa Zakari ma yiri wa Shekaniya
setirige piile naa Parewɔshi setirige piile
pe ni, nambala cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma
yiri kɛ (150) la pinlɛ wi ni, mbele pàa pe
mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ;
4 naa Zeraya pinambyɔ Eliyohenayi ma
yiri wa Pahati Mowabu setirige piile pe ni,
nambala cɛnmɛ shyɛn (200) la pinlɛ wi ni;
5 naa Mahaziyɛli pinambyɔ wi ni ma
yiri wa Shekaniya setirige piile pe ni,
nambala cɛnmɛ taanri (300) la pinlɛ wi
ni;
6 naa Zhonatan pinambyɔ Ebɛdi wi ni
ma yiri wa Adini setirige piile pe ni,
nambala nafa shyɛn ma yiri kɛ la pinlɛ
wi ni;
7 naa Ataliya pinambyɔ Ezayi ma yiri
wa Elamu setirige piile pe ni, nambala
nafa taanri ma yiri kɛ la pinlɛ wi ni;
8 naa Mikayɛli pinambyɔ Zebadiya ma
yiri wa Shefatiya setirige piile pe ni,
nambala nafa tijɛrɛ la pinlɛ wi ni;
9 naa Yehiyɛli pinambyɔ Abidiyasi ma
yiri wa Zhowabu setirige piile pe ni,
nambala cɛnmɛ shyɛn ma yiri kɛ ma yiri
kɔlɔtaanri (218) la pinlɛ wi ni;
10 naa Yosifiya pinambyɔ wi ni ma yiri
wa Shelomiti setirige piile pe ni, nambala
cɛnmɛ naa nafa taanri (160) la pinlɛ wi
ni;
11 naa Bebayi pinambyɔ Zakari ma yiri
wa Bebayi setirige piile pe ni, nambala
nafa ma yiri kɔlɔtaanri la pinlɛ wi ni;
12 naa Hakatan pinambyɔ Yohana ma
yiri wa Azigadi setirige piile pe ni, nam-
bala cɛnmɛ ma yiri kɛ (110) la pinlɛ wi
ni;
13 Adonikamu setirige piile, poro mbele
pe yɛn puŋgo woolo wele, pe mɛrɛ tori
nda yɛɛn: Elifelɛti, naa Yeyiyɛli, konaa
Shemaya, nambala nafa taanri la pinlɛ pe

ni;
14 naa Utayi konaa Zakuri ma yiri wa
Bigivayi setirige piile pe ni, nambala nafa
taanri ma yiri kɛ la pinlɛ pe ni†.

15 Kona, a mì si pe gbogolo wa gbaan
ŋa wi maa fuun na kee wa Ahava ca ki
yeri wi yɔn na. A wè si paara yinrɛ kan
ma cɛn le piliye taanri. A mì si leele poro
naa saraga wɔfɛnnɛ pe welewele, mii Levi
setirige pyɔ yan wa pe ni.
16 Kì pye ma, a mì si tun, a pè saa
kundigile pe yeri, Eliyezɛri, naa Ariyɛli,
naa Shemaya, naa Ɛlinatan, naa Yaribu,
naa Ɛlinatan, naa Natan, naa Zakari
konaa Meshulamu, ma taga lasiri na-
gafɛnnɛ Yoyaribu konaa Ɛlinatan pe ni.
17 A mì si konɔ kan pe yeri ma yo pe kari
wa kundigi Ido wi yeri, wo ŋa wìla pye ma
cɛn wa Kasifiya ca we, ma sɛnrɛ le pe yɔn
pe sari yo Ido wo naa wi sefɛnnɛ mbele
pàa pye Netiniyɛnye pe kan, poro mbele
pàa pye wa Kasifiya ca we, jaŋgo paa
paan tunmbyeele ni we kan we Yɛnŋɛlɛ
li go tunŋgo ki mɛgɛ ni.
18 Maga ta Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye na we
kɔrɔsi ki kala na, a pè si pan Sherebiya
ni we kan, wìla pye naŋa tijinliwɛ fɔ ma
yiri wa Mahali setirige piile pe ni. Mahali
wìla pye Levi wi pinambyɔ konaa ma
pye Izirayɛli wi pishyɛnwoo. Sherebiya
wìla pan wo naa wi pinambiile konaa wi
sefɛnnɛ pe ni, pàa pye lere kɛ ma yiri
kɔlɔtaanri;
19 konaa Hashabiya, naa Ezayi ma yiri
wa Merari setirige piile pe ni, naa wi
sefɛnnɛ konaa wi pinambiile pe ni, pàa
pye lere nafa;
20 pàa pan fun Netiniyɛnye cɛnmɛ
shyɛn naa nafa (220) ni. Davidi wo naa
kundigile pe ni pàa Netiniyɛnye mbele
kan, jaŋgo paa Levi setirige piile pe sari,
pàa pye poro setirige piile. Pàa pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti yeri.

21 Kona, a mì sigi yari wa Ahava gbaan
yɔn tara ti ni, ma yo we yeŋge le we
we yɛɛ tirige we Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
jaŋgo mbeli yɛnri li ti we tanga yinŋge,
woro naa we piile konaa we kɛɛ yaara ti
ni fuun ti ni.
22 Ki mbaa pye na yeri fɛrɛ ni
mbe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege konaa shɔn
lugufɛnnɛ yɛnri wunlunaŋa wi yeri paa
we go singi we juguye pe na kondangala
li na; katugu wàa wunlunaŋa wi pye ma
yo fɔ we Yɛnŋɛlɛ li maa mbele fuun pe
maa li lagajaa pe go singi, na kajɛŋgɛ piin
pe kan, ɛɛn fɔ mbele pe ma je li na, li ma
nawa ŋgban pe ni fɔ tipege.
23 Kì pye ma, a wè si yeŋge le ma we
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ki wogo ki na. A lì si logo
we yeri.
24 Kona, a mì si kundigile kɛ ma yiri
shyɛn wɔ saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni, poro
la wɛlɛ Sherebiya, naa Hashabiya konaa
pe sefɛnnɛ leele kɛ ni.
25 A mì si warifuwe, naa tɛ konaa
yarijɛndɛ nda pàa kan ti taanla mari
kan pe yeri, to nda wunlunaŋa wo naa
wi yɛrifɛnnɛ, naa wi kundigile, konaa
Izirayɛli woolo mbele fuun pàa pye wa
tara ti ni pàa kan we Yɛnŋɛlɛ li go ki mɛgɛ
ni we.
26 Kì pye ma, a mì si warifuwe tɔni
nafa kan pe yeri, naa warifuwe yaara tɔni
taanri, naa tɛ tɔni taanri,
27 naa tɛ wɔjɛŋgɛlɛ nafa ni ŋgele kàa
tɛ pyɔ waga kele (1 000) yɔn tin konaa
tuguyɛnrɛ cɔrɔ tiyɔnrɔ shyɛn ni, nda tìla
pye ma yɔn paa tɛ yɛn.
28 Kona, a mì si pe pye fɔ: «Ye yɛn
ma tɛgɛ ye yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ki
yaara nda fun ti yɛn ma tɛgɛ ti yɛ li
kan. Ki warifuwe ŋa naa ki tɛ ŋa wi
yɛn nandanwa yarikanra nda tì kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li yeri.
29 Yaa ki yaara nda ti kɔrɔsi, yeri
yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ fɔ ye ka sari taanla
saraga wɔfɛnnɛ teele pe yɛgɛ na, naa Levi
setirige piile konaa Izirayɛli tara teele pe
yɛgɛ na wa Zheruzalɛmu ca, wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgaga na
yinrɛ ti ni.»
30 Warifuwe, naa tɛ konaa yaara nda
pàa taanla, a saraga wɔfɛnnɛ poro naa
Levi setirige piile pè siri shɔ mbe kari ti

† **8:14 8.1-14:** Nambala mbele pàa jiri laga ki laga ŋga ki ni, pe ni fuun pàa pye lere waga kele naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa kɛ ma yiri shyɛn (1 712); jɛɛlɛ naa piile pe sila poro jiri mbe pe pinlɛ wa.

ni wa Zheruzalɛmu ca, wa we Yɛnŋɛlɛ li go ki ni.
31 Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige
kɛ ma yiri shyɛn wogo ki na, a wè si yiri
wa Ahava gbaan wi yɔn na mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca. We Yɛnŋɛlɛ làa pye we
ni na we kɔrɔsi, ma we go sige we juguye
poro naa beŋganri pyefɛnnɛ pe na we
kondangala li na.
32 Naa wàa ka saa gbɔn wa
Zheruzalɛmu ca, a wè si wogo piliye
taanri ni.
33 Pilige tijɛrɛ wogo ki na, a wè si
warifuwe, naa tɛ konaa yaapire ti taanla
wa we Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, mari le
Uri pinambyɔ Meremɔti ŋa wìla pye
saraga wɔfɔ wi kɛɛ. Fineyasi pinambyɔ
Eleyazari wìla pye wa wi ni. Levi
setirige piile pàa pye wa pe ni, naa
Zhozuwe pinambyɔ Yozabadi konaa Bin-
uyi pinambyɔ Nowadiya.
34 Naa pàa kaa ti ni fuun ti jiri mari
taanla, a pè si ti nuguwɔ pi yɔn ki yɔnlɔgɔ
ki wagati jate wi ni.
35 Kulolo mbele pàa yiri wa kulowo pi
ni ma pan, a pè si saara sogoworo wɔ
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yeri Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe kala na. To la pye
napɛnɛ kɛ ma yiri shyɛn, naa simbapɛnɛ
nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni,
naa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ nafa taanri
ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn, konaa
sikapɛnɛ kɛ ma yiri shyɛn ma poro pye
kapere ti kala yagawa jasaraga. Pàa ti ni
fuun ti wɔ saara sogoworo Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri.
36 A pè si wunlunaŋa wi ŋgasegele
ke kan wunlunaŋa wi kundigile pe yeri
konaa wi gboforonɛriye mbele pe yɛn wa
tara nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga
kɛɛ yeri pe yeri. A poro si leele pe saga
Yɛnŋɛlɛ li go ki kanga wogo ki na.

9

Zhufuye pàa cɛngɛlɛ kele yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri

1 Ki kagala ke ni fuun ke toroŋgɔlɔ, a
kundigile pèle si fulo na tanla mala pye
fɔ: «Izirayɛli woolo, naa saraga wɔfɛnnɛ
konaa Levi setirige piile pee yɛnlɛ mbe
laga ki tara nda ti woolo poro naa pe
katijangara ti na, to nda Kana tara fɛnnɛ
pe maa piin, naa Hɛti cɛnlɛ woolo pe
ni, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Mowabu
cɛnlɛ woolo, naa Amɔ cɛnlɛ woolo, naa
Zhebusi cɛnlɛ woolo, naa Ezhipiti tara
fɛnnɛ konaa Amɔri cɛnlɛ woolo pe ni.
2 Katugu pè ki cɛngɛlɛ ke sumborombi-
ile pele pɔri pe jɛɛlɛ konaa pe pinambiile
pe jɛɛlɛ. Ki pyelɔmɔ pi na ma, poro mbele
cɛnlɛ na li yɛn kpoyi pè pe yɛɛ pinlɛ tara ti
cɛngɛlɛ ke ni. Kundigile poro naa yɛkeele
pe ni, poro pàa pye koŋgbanmbala maga
kapege ki pye.»
3 Naa mìla kaa ki logo sanga ŋa ni, a
mì silan yaripɔrɔ to naa na derigbɔgɔ ki
ni ti tilele mari walagi, mala yinzire to
naa na siyɔ sire ti tilele mari kɔlɔgi jatere
pirindorogo ki na mɛɛ cɛn.
4 Kì pye ma, mbele fuun pàa pye na
fyɛ Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti
yɛgɛ, mbele pàa yiri wa kulowo pi ni
pe mbasinmɛ pi kala na, a pè si pe yɛɛ
gbogolo wa na tanla. Mìla koro ma cɛn le
yɛsanga ni fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ
saraga wɔsanga wi na.

Ɛsidirasi wìla yɛnri mbele pe sila pye ma sin pe kan

5 Yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ saraga wɔsanga wi ni,
mìla pye ma cɛn yɛsanga ni laga ŋga
na, a mì si yiri le na yaripɔrɔ to naa na
derigbɔgɔ ki ni tì walagi na na. A mì si
kanŋguuro kan, mala kɛyɛn yi yirige ma
wa wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li yeri,
6 ma yo fɔ: «Na Yɛnŋɛlɛ, na jatere wì
piri na na, a fɛrɛ na ta, mi se ya mbanla
yɛgɛ ki yirige mbɔɔn wele, e, na Yɛnŋɛlɛ.
We kambasinnde tì lɛgɛ fɔ ma we tɔn, a
we kajɔgɔrɔ tì tanli ti yɛɛ na fɔ ma saa
gbɔn wa yɛnŋɛlɛ na.
7 Maga lɛ wa we tɛlɛye pe sanga wi na
fɔ ma pan ma gbɔn nala, we yɛn kajɔɔgɔ
pyefɛnnɛ fɔ jɛŋgɛ. We kambasinnde ti
kala na, woro naa we wunlumbolo konaa
we saraga wɔfɛnnɛ pe ni pàa we le tara
woolo pe wunlumbolo pe kɛɛ pe we gbo
tokobi ni, pe we koli pe kari we ni kulowo,
pe we kɛɛ yaara ti koli we yeri konaa fɛrɛ
mbe we ta paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn nala
we.

8 Ɛɛn fɔ koni, ki fa mɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
we Yɛnŋɛlɛ, màa yɔn we na ma we pele
yaga wè koro yinwege na, ma larasaga
kan we yeri we cɛn wa ma tara nda ti
yɛn kpoyi ti ni; kì pye ma, we Yɛnŋɛlɛ mà
yanwa yirige we kan konaa ma yinwege
jɛnri kan we yeri wa we kulowo pi ni.
9 Katugu we yɛn kulolo, ɛɛn fɔ we
Yɛnŋɛlɛ lii we yaga wa we kulowo pi
ni. Lì ti a Pɛrisi tara wunlumbolo pè
kajɛŋgɛ pye we kan ma we yaga, a waa
we yinwege ki piin naa, jaŋgo we we
Yɛnŋɛlɛ li go ki kan naa, wege jɔgɔsara ti
gbegele konaa mbe larasaga kan we yeri
wa Zhuda tara konaa wa Zheruzalɛmu ca.
10 «E, we Yɛnŋɛlɛ, koni yiŋgi we yaa yo
ŋga kì pye yɛɛn ko puŋgo na? Mà jɛn wè
je ma ŋgasegele ke na,
11 koro ŋgele màa yo ma tunmbyeele
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe kan, a pè
ke kan we yeri we, ma yo fɔ: ‹Tara nda
ye yaa sa ye wa ti ni mberi shɔ mberi ta
ti pye ye woro, ki tara ti yɛn fyɔngɔ ni tara
woolo pe fyɔngɔ kapyere ti kala na; pèri
yin pe katijangara ti ni, maga lɛ ti go ŋga
na fɔ ma saa ki wa ti go ŋga na†.
12 Ki kala na, yaga kaa ye sumborom-
biile pe kaan pe pinambiile pe yeri pe
jɛɛlɛ, yaga si kaa pe sumborombiile pe
kaan ye pinambiile pe yeri pe jɛɛlɛ. Yaga
kaa ki jaa pe yɛyinŋge ta nakoma mbaa
pe yɔnwɔ jaa. Ki ka pye ma, pa ye yaa
fanŋga ta, mbaa tara ti yarilire tiyɔnrɔ ti
kaa konaa mberi yaga ti pye kɔrɔgɔ sanga
pyew ye piile pe kan†.
13 We Yɛnŋɛlɛ, ŋga fuun ki wè ta ko
yiri we kapyere tijangara naa we kajɔɔgɔ
gbɔgɔ ko yeri, ali konaa ki ni fuun, mɛɛ
we le jɔlɔgɔ mbe yala we kapere ti ni, a
mà pele jɛnri yaga pè koro go na we ni.
14 Mɛlɛ wee nuru naa waa ma
ŋgasegele ke jogo la pɔrɔgɔ piin ki
cɛngɛlɛ ŋgele ke maa katijangara piin ke
ni? Ki ka pye ma, mɛɛ yaa nawa ŋgban
we ni jɛŋgɛ fɔ mbe we tɔngɔ mbe we kɔ
ali pele se koro go na we ni, pele se si shɔ
we ni?
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn sinŋɛ, katugu woro we
yɛn leele jɛnri mbele pè koro go na, ma
shɔ nala. Wele, we mbele ma yɛgɛ sɔgɔwɔ
we kajɔɔgɔ ki ni, mbe sigi ta, wa ko
cɛnlɔmɔ mba po ni, we se ya koro go na
ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.› »

10

Zhufuye pàa jɛɛlɛ mbele pɔri cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni pàa pe wa

1 Ma Ɛsidirasi wi ta wìla pye na gbele
ma kanŋguuro kan wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki yɛgɛ, naga yɛnrɛwɛ mba pi yɛnri
naga nari ma yo pè kapege pye, a Izirayɛli
woolo janwa gbɔlɔ là si gbogolo wa wi
tanla, nambala, naa jɛɛlɛ konaa piile pe
ni. Leele pàa gbele ma yɛntunwɔ lɛgɛrɛ
wɔ.
2 Kona, Yehiyɛli pinambyɔ Shekaniya
ŋa wìla pye Elamu setirige pyɔ wì si sɛnrɛ
ti lɛ, mɛɛ Ɛsidirasi wi pye fɔ: «Wè kapege
pye we Yɛnŋɛlɛ li na ma cɛngɛlɛ kele yɛgɛ
jɛɛlɛ pɔri. Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, jigi
tagasaga yɛn Izirayɛli woolo pe yeri wa
ki kala li ni.
3 Mbege lɛ yiŋgɔ wo ni, ye ti we yɔn
finliwɛ le we Yɛnŋɛlɛ li ni mbege naga
fɔ we yaa ki jɛɛlɛ mbele pe ni fuun poro
naa pe piile pe ni pe yaga paa kee, mbe
yala na tafɔ Ɛsidirasi wi sɛnyoro ti ni
konaa mbele pe maa fyɛ we Yɛnŋɛlɛ li
ŋgasegele ke yɛgɛ pe sɛnyoro ti ni. Ki
pye ki yala ŋgasegele ke ni.
4 Yiri, katugu mboro ma mbe ya mbege
kala na li yɛgɛ wɔ. We yaa pye ma ni.
Fanŋga le ma yɛɛ ni, maga kala li yɛgɛ
wɔ.»
5 Kì pye ma, a Ɛsidirasi wì si yiri, mɛɛ
ki ŋgban saraga wɔfɛnnɛ teele pe na, naa
Levi setirige piile konaa Izirayɛli woolo pe
ni fuun pe na ma yo pe wugu pege naga
fɔ ŋga kì yo pe yaa ki pye. A pè si wugu
ki na.
6 Ko puŋgo na, a Ɛsidirasi wì si yiri
le Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ, mɛɛ
kari ma saa ye wa Eliyashibu pinambyɔ
Yohana wi yumbyɔ wi ni. Naa wìla ka
saa ye wa, wii li, wii si wɔ, katugu kìla pye

† **9:11 9.11:** Ki laga ŋga ki yɛn na para na kee Kana tara fɛnnɛ pe yarisunndo gbɔgɔwɔ po yeri, konaa kɛɛnrɛ limɛ kapyere nda pàa pye na piin na tari wa ti ni (Levi 18.3; 2 Kuro 29.5; Eze 7.20; 36.18). † **9:12 9.12:** Ɛki 34.11-16; Dete 7.1-5; 11.8; 23.7

kunwɔ kayaŋga wi yeri mbele pàa yiri wa kulowo pi ni pe kapege ki kala na.

7 Kona, a pè sigi yari wa Zhuda tara
konaa wa Zheruzalɛmu ca ma yo fɔ mbele
pè yiri wa kulowo pi ni, pe ni fuun pe pe
yɛɛ gbogolo wa Zheruzalɛmu ca.
8 Mbege lɛ sa gbɔn piliye taanri, lere ŋa
fuun si pan mbe yala kundigile poro naa
lelɛɛlɛ pe sɛnyoro ti ni, pe yaa ki fɔ wi
kɛɛ yaara ti shɔ wi yeri mboo purɔ mboo
wɔ wa mbele pe yiri wa kulowo pi ni pe
gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ.

9 Kì pye ma, a Zhuda tara naa Bɛnzhamɛ
tara nambala pe ni fuun pè si pe yɛɛ
gbogolo wa Zheruzalɛmu ca piliye taanri
fogo ni. Ko la pye yɛlɛ li yeŋge kɔlɔjɛrɛ
wogo ki pilige nafa wogo ki na. Janwa
wi ni fuun wìla saa yere wa Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ loŋgo ki nawa pi ni. Pàa
pye na seri ki kala li kala na, konaa katugu
tisaga la pye na paan fun.
10 Ko puŋgo na, a saraga wɔfɔ Ɛsidirasi
wì si yiri ma yere, mɛɛ leele pe pye fɔ:
«Yè kapege pye ma tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri,
ma ti a kà taga Izirayɛli woolo pe kajɔɔgɔ
ki na.
11 Koni, yege yo fɔ yè kapege pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ye
sila pye na li nandanwa kala li piin. Ye ye
yɛɛ laga tara ti cɛngɛlɛ ke na konaa jɛɛlɛ
mbele yè lɛ cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni pe na.»
12 A gbogolomɔ woolo pe ni fuun pè suu
yɔn sogo magaŋgbɔlɔ ni ma yo fɔ: «Ee,
we yaa ki pye paa yɛgɛ ŋga na màga yo
we.»
13 «Ɛɛn fɔ leele pè lɛgɛ, tisaga wagati si
wi, we se ya koro funwa na. Mbe si taga
wa ko na, ki kala na li se ya yɛgɛ wɔ pilige
nuŋgba, nakoma piliye shyɛn, katugu we
lɛgɛrɛ wè kapege pye wa ki kala na li ni.
14 Ki kala na, ki daga we kundigile poro
mbe koro laga gbogolomɔ woolo pe yɔnlɔ.
We cara ti ni, mbele fuun pè tara ta yɛgɛ
jɛɛlɛ pɔri, poro naa pe lelɛɛlɛ pe ni, naa
pe kiti kɔnfɛnnɛ pe ni, paa yinrigi ca
nuŋgba nuŋgba pyew ki ni paa paan pe
kɔrɔgɔ wagati ŋa wi yaa kɔn mbe tɛgɛ
pe kan wi ni, jaŋgo we shɔ we Yɛnŋɛlɛ
li naŋgbanwa gbɔɔ pi ni wa ki kala na li
ni we kanŋgɔlɔ.»

15 Azayɛli pinambyɔ Zhonatan wo naa
Tikiva pinambyɔ Yaziya poro cɛ pàa je
ki sɛnrɛ ti na. A Meshulamu naa Levi
setirige pyɔ Shabetayi poro pe saga.
16 Ɛɛn fɔ mbele pàa yiri wa kulowo pi
ni, a pè si ŋga kìla yo ki pye. A pè si
saraga wɔfɔ Ɛsidirasi wo naa seye teele
pele wɔ ma yala pe setiriye yi ni. Pàa pe
ni fuun pe mɛrɛ ti yeriyeri. A ki leele pè
si gbogolo yɛlɛ li yeŋge kɛ wogo ki pilige
koŋgbanŋga ki na mbege kala li yɛgɛ wɔ.
17 Yɛfɔnnɔ li yeŋge koŋgbanŋga ki
pilige koŋgbanŋga ki na, nambala mbele
fuun pàa tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri, a pè si kɔ
ki woolo pe kala li yɛgɛ wɔmɔ pi ni.

Zhufuye mbele pàa tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri pe mɛrɛ re

18 Wa saraga wɔfɛnnɛ pe ni, mbele pàa
tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri poro wɛlɛ yɛɛn.
Yozadaki pinambyɔ Zhozuwe wi setirige
piile pe ni konaa wi sefɛnnɛ nambala pe
ni, poro la wɛlɛ Maaseya, naa Eliyezɛri,
naa Yaribu konaa Gedaliya.
19 A pè si yere ki yerewe mbe pe jɛɛlɛ pe
wa konaa mbe simbapɔlɔ wɔ saraga mbe
pe kajɔɔgɔ ki gbegele.
20 Wa Imɛri setirige piile pe ni, poro la
wɛlɛ Hanani konaa Zebadiya.
21 Wa Harimu setirige piile pe ni, poro
la wɛlɛ Maaseya, naa Eliya, naa Shemaya,
naa Yehiyɛli konaa Oziyasi.
22 Wa Pashuri setirige piile pe ni, poro
la wɛlɛ Eliyohenayi, naa Maaseya, naa
Ishimayɛli, naa Netaneyɛli, naa Yozabadi
konaa Eleyasa.
23 Levi setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ
Yozabadi, naa Shimeyi, naa Kelaya, wo ŋa
pàa pye na yinri fun Kelita, naa Petaya,
naa Zhuda, konaa Eliyezɛri.
24 Wa yurukɔɔlɔ pe ni, wo lawi ŋa
Eliyashibu. Wa yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe
ni, poro la wɛlɛ Shalumu, naa Telɛmu
konaa Uri.
25 Izirayɛli woolo sanmbala pe ni, wa
Parewɔshi setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ
Aramiya, naa Yiziya, naa Makiya, naa
Miyamini, naa Eleyazari, naa Malikiya
konaa Benaya.

26 Wa Elamu setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ Mataniya, naa Zakari, naa Yehiyɛli,
naa Abidi, naa Yeremɔti konaa Eliya.
27 Wa Zatu setirige piile pe ni, poro
la wɛlɛ Eliyohenayi, naa Eliyashibu, naa
Mataniya, naa Yeremɔti, naa Zabadi
konaa Aziza.
28 Wa Bebayi setirige piile pe ni, poro la
wɛlɛ Yohana, naa Hananiya, naa Zabayi
konaa Atilayi.
29 Wa Bani setirige piile pe ni, poro
la wɛlɛ Meshulamu, naa Maluki, naa
Adaya, naa Yashubu, naa Sheyali konaa
Yeramɔti.
30 Wa Pahati Mowabu setirige piile pe
ni, poro la wɛlɛ Adina, naa Kelali, naa
Benaya, naa Maaseya, naa Mataniya, naa
Bezaleyɛli, naa Binuyi konaa Manase.
31 Wa Harimu setirige piile pe ni, poro la
wɛlɛ Eliyezɛri, naa Yishiya, naa Malikiya,
naa Shemaya, naa Simeyɔn,
32 naa Bɛnzhamɛ, naa Maluki konaa
Shemariya.
33 Wa Hashumu setirige piile pe ni, poro
la wɛlɛ Matinayi, naa Matata, naa Zabadi,
naa Elifelɛti, naa Yeremayi, naa Manase
konaa Shimeyi.
34 Wa Bani setirige piile pe ni, poro la
wɛlɛ Maadayi, naa Amiramu, naa Uwɛli,
35 naa Benaya, naa Bediya, naa Keluhi,
36 naa Vaniya, naa Meremɔti, naa
Eliyashibu,
37 naa Mataniya, naa Matinayi, naa
Yaasayi,
38 naa Bani, naa Binuyi, naa Shimeyi,
39 naa Shelemiya, naa Natan, naa
Adaya,
40 naa Makinadibayi, naa Shashayi, naa
Sharayi,
41 naa Azareyɛli, naa Shelemiya, naa
Shemariya,
42 naa Shalumu, naa Amariya konaa
Zhozɛfu.
43 Wa Nebo setirige piile pe ni, poro la
wɛlɛ Yeyiyɛli, naa Matitiya, naa Zabadi,
naa Zebina, naa Yadayi, naa Zhowɛli
konaa Benaya.
44 Poro pe ni fuun mbele poro la tara ta
yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri. Pe lɛgɛrɛ la piile se ki jɛɛlɛ
pe na.

NEHEMI
sɛwɛ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Nehemi sɛwɛ wi yɛn na para na kee yɛgɛ sɛnlɛrɛ nda tì peli wa Ɛsidirasi sɛwɛ wi ni to na. Nehemi wìla pye Zhufuye mbele pàa koli ma kari pe ni wa kulowo pi ni wo wa. Wìla pye na tunŋgo piin Pɛrisi tara wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wo kan. Naa Nehemi wìla kaa ki logo ma yo Zheruzalɛmu ca mbogo kì jɔgɔ, a wì si saa wunlunaŋa wi yɛnri wuu yaga wi sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca. A wunlunaŋa wì suu tɛgɛ Zhuda tara ti gboforonɛri. A wì si kari ma saa ca ki mbogo waga tunŋgo ki yɛgɛ sin.

Sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki yɛn na para Nehemi wi sɔngɔrɔmɔ wa Zhuda tara ko sɛnrɛ na. Wi kɔnsaga shyɛn wogo ko yɛn naga nari yɛgɛ ŋga na leele pàa ya ma ca ki mbogo ki wa naa fɔnŋgɔ. Ali maga ta wagati lɛgɛrɛ na, leele pèle la yiri pe kɔrɔgɔ, mbe pe yɛgɛ kɔn mbogo ki waga wogo ki na, konaa ki fuun, pàa ya maga wa, a kì kɔ. Ko la pye yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (445) wolo li ni na Zhezu Kirisi wi fa se. Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo ki ni, ca woolo pàa gbogolo mbe logo saraga wɔfɔ Ɛsidirasi wi yeri wi Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ wi kara pe kan. Ki sɛnrɛ tìla leele pe sun wa pe kotogo na. A pè si pe kapere ti jɛn mari yaga, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri. Pàa yere ki yerewe mbaa tanri Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na. Wa sɛwɛ wi kɔsaga, Nehemi wìla leele pe kajɔgɔrɔ ta gbegele konaa ma tara nawa kagala ke gbegele ma ke tɛgɛ naa fɔnŋgɔ.

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, Nehemi wùu yɛɛ naga fɔ wìla pye lere wa, ŋa wìla pye tagawa ni. Ɛɛn fɔ wìla pye fun lere wa, ŋa wìla pye gbegelefɔ. Pàa yiri wi kɔrɔgɔ pyelɔmɔ cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni, ɛɛn fɔ wìla pɔ ki na ma fanŋga ta ma kalɛgɛrɛ pye mari yɔn fili Yɛnŋɛlɛ li woolo pe sɔgɔwɔ.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Nehemi wìla sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca *1–2*
Pàa Zheruzalɛmu ca mboro ti wa naa fɔnŋgɔ *3–7*
Ɛsidirasi wìla Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi kara *8.1-18*
Leele pàa pe kapere ti yo mari filige *9.1-37*
Leele pàa yɔn finliwɛ le naa fɔnŋgɔ Yɛnŋɛlɛ li ni *9.37–10.40*
Nehemi wìla tara nawa kagala ke lɛgɛrɛ gbegele naa fɔnŋgɔ *11–13*

Pàa Zheruzalɛmu ca ki sɛnrɛ yo Nehemi wi kan

1 Hakaliya pinambyɔ Nehemi wi sɛnyoro ti nda.

Wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi† wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa wolo li ni, Kisilevu† yeŋge ki ni, mi Nehemi mala ta wa wunluwɔ ca Suzi ki ni,

2 Hanani ŋa wìla pye na nɔsepiile wo wa, a wo naa leele pele ni pè si yiri wa Zhuda tara ma pan wa Suzi ca. A mì si pe yewe Zhufuye mbele pàa koro go na pe wogo na, poro mbele pàa yiri wa kulowo pi ni wa Babilɔni tara ma sɔngɔrɔ wa Zhuda tara ti ni we, konaa ma yewe Zheruzalɛmu ca ki wogo na.

3 A pè silan yɔn sogo ma yo fɔ mbele pàa koro go na ma yiri wa kulowo pi ni, pe yɛn wa Zhuda kinda wi ni, wa jɔlɔgɔ gbɔgɔ konaa fɛrɛ ti ni. Zheruzalɛmu ca mbogo kì toori fun, a ki yeyɔnrɔ kɔɔrɔ tì sogo†.

Nehemi wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri Zhufuye pe kan

4 Naa mìla kaa ki sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a mì si cɛn ma gbele. Na nawa pìla tanga na na ma piliye lɛgɛrɛ ta. A mì si yeŋge le ma Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li yɛnri ma yo fɔ:

† **1:1 1.1:** Aritasɛrisɛsi: Ki yaa pye ndɛɛ Aritasɛrisɛsi Koŋgbanŋa wo lawi, wìla wi wunluwɔ pi pye maga lɛ yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa taanri ma yiri tijɛrɛ (464) wolo li na ma saa gbɔn yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa ma yiri tijɛrɛ (424) wolo li na, na Zhezu Kirisi wi fa se. † **1:1 1.1:** Kisilɛvu yeŋge ki ma saa to ma yala novamburu yeŋge naa desamburu yeŋge ki ni. † **1:3 1.3:** 2 Wunlu 25.8-10; 2 Kuro 36.19; Zhere 52.12-14

5 «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na wa
naayeri, Yɛnŋɛlɛ ma yɛn ma gbɔgɔ, ma
yɛn fyɛrɛ ni. Ma yɛn ma mbele ndanla, a
pɔ̀ɔn ŋgasegele ke lɛ na tanri ke na, ma
ma koro ma yɔn finliwɛ pi na pe ni, konaa
ma koro sinŋɛ pe ni.
6 Mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma yɛgɛ wa na yeri,
ma nuŋgbolo jan, mi ŋa ma tunmbyee
yɛnrɛwɛ mba mila yɛnri ma yeri, maa
logo. Mi yɛn nɔɔ yɛnri sɔnlɔ naa yem-
binɛ, ma tunmbyeele, Izirayɛli woolo pe
kan. Mì yere woro Izirayɛli woolo we
kapere ti wogo ki na, to nda wè pye ma na
we. Mi naa na go woolo pe ni wè kapere
pye ma na.
7 Wè kapegbɔgɔ pye ma na, katugu
wee ma ŋgasegele, naa ma kondɛgɛŋgɛlɛ
konaa ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa
tanri ke na, koro ŋgele màa kan ma
tunmbyee Moyisi wi yeri we.
8 Sɛnrɛ nda màa yo ma tunmbyee Moy-
isi wi kan, a wìri yo, mila ma yɛnri ma
jatere pye ti na; màa yo fɔ: ‹Na yaga
ka pye mbasinmbele na ni, mi yaa ye
purɔ mbe ye jaraga cɛngɛlɛ sanŋgala ke
sɔgɔwɔ†.
9 Ɛɛn fɔ na yaga sɔngɔrɔ mbe pan na
kɔrɔgɔ, mbanla ŋgasegele ke yigi mbaa
tanri ke na, kona ali na kaa pye yè jaraga
ma kari wa dunruya wi kɔsaga ki na, mi
yaa sa ye gbogolo wa ki laga ki na, laga
ŋga mì wɔ mbaa na yɛɛ nari wa ki ni, mi
yaa ye lɛ mbe pan ye ni wa ki ni†.› »
10 «Pe yɛn ma tunmbyeele ma pye ma
woolo. Mboro mà pe shɔ ma yawa gbɔɔ
po naa ma fanŋga ki ni.
11 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ yɛnri,
maga yaga ma nuŋgbolo jan ma mi ŋa
ma tunmbyee na yɛnrɛwɛ pi logo. Ma
tunmbyeele mbele pè yɛnlɛ na fyɛ ma
yɛgɛ, ma pe yɛnrɛwɛ pi logo fun. Kala
na mila jaa mbe pye nala, ki yaga, ma ti li
yɔn na kan, jaŋgo wunlunaŋa wi kajɛŋgɛ
pye na kan.»

Ma si yala, ki sanga wi ni, wunlunaŋa
wìla pye na yaara nda woo, muwi mìla
pye ti kanfɔ wi yeri.

2

Wunlunaŋa wìla konɔ kan Nehemi wi yeri, a wì sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca

1 Wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi wunluwɔ
pi yɛlɛ nafa wolo li ni, nisan† yeŋge ki
ni, pilige ka, a mì si duvɛn ŋa pàa pan
wunlunaŋa wi kan wi lɛ maa kan wi yeri.
Maga lɛ wa mi fa yɛgɛ san wi yɛgɛ na
gbɛn, na ko pilige ko ma.
2 A wunlunaŋa wì silan yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi na, a mà si yɛgɛ san, ma si yala
ma woro na yaa? Yaraga ka kpɛ ma, ma
nawa po pì piri ma na.»

Kona, a mì si fyɛ fɔ jɛŋgɛ.
3 A mì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma
yo fɔ: «Wunlunaŋa, Yɛnŋɛlɛ sa yin-
wetɔnlɔgɔ kan ma yeri! Ki yaa pye mɛlɛ
mi se si yɛgɛ san? Na tɛlɛye pe fanra ti
yɛn ca ŋga ni kì tɔngɔ, a kasɔn ki yeyɔnrɔ
kɔɔrɔ ti sogo†.»
4 Kona, a wunlunaŋa wì silan yewe ma
yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe pye ma kan?»

A mì si Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li yɛnri,
5 mɛɛ wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ:
«Na kaa pye kɔɔn ndanla wunlunaŋa, na
kaa pye mi ŋa ma tunmbyee na kala lɔɔn
ndanla, konɔ kan na yeri mbe kari wa
Zhuda kinda wi ni, wa ca ŋga na tɛlɛye
pe fanra ti yɛn we, jaŋgo mbe saga kan
naa fɔnŋgɔ.»
6 Ma wunlunjɔ wi ta wìla pye ma cɛn
le wunlunaŋa wi tanla, a wunlunaŋa wì
silan yewe ma yo fɔ: «Wagati jori ma
yaa pye wa ki kondangala li na? Ma yaa
sɔngɔrɔ mbe pan sanga wiwiin ni?» A kì
si wunlunaŋa wi ndanla, a wì si konɔ kan
na yeri. A mì silan pansanga wi naga wi
na.
7 Ko puŋgo na, a mì si wunlunaŋa
wi pye fɔ: «Na kaa pye kɔɔn ndanla
wunlunaŋa, tara nda wa Efirati gbaan
wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, ki yaga ma
sɛwɛɛlɛ kan na yeri mbe sa pe kan ti
gboforonɛriye pe yeri, jaŋgo panla yaga
mbe toro fɔ sa gbɔn wa Zhuda tara.

† **1:8 1.8:** Levi 26.33; Dete 4.27; 28.64; 30.1-4 † **1:9 1.9:** Dete 30.2,4,8; 1 Sami 7.3; 1 Wunlu 8.47 † **2:1 2.1:** Nisan yeŋge ki ma saa to ma yala marisi yeŋge naa avirili yeŋge ki ni. † **2:3 2.3:** 2 Wunlu 25.8-10; 2 Kuro 36.19; Zhere 52.12-14

8 Ma sɛwɛ wa kan na yeri fun mbe
saa kan Asafu wi yeri, wo ŋa wi yɛn
wunlunaŋa wi kɔlɔgɔ ki welefɔ, jaŋgo
wi tire kan na yeri. Mi yaa ti tɛgɛ mbe
malaga sigego ŋga wa shɛrigo gbɔgɔ ki
tanla ki kɔɔrɔ ti gbegele ti ni, naa ca ki
mbogo yeyɔngɔ kɔɔrɔ ti ni, konaa mi jate
na wɔnlɔgo ki ni.» A wunlunaŋa wì sigi
sɛwɛɛlɛ pe kan na yeri, katugu Yɛnŋɛlɛ
làa pye nala go singi.

9 Kona gboforonɛriye mbele pàa pye
wa tara nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ
tosaga kɛɛ yeri, a mì si saa wunlunaŋa wi
sɛwɛɛlɛ pe kan pe yeri. Wunlunaŋa wìla
maliŋgbɔɔnlɔ teele, naa shɔn lugufɛnnɛ
pinlɛ na ni pe sanla torogo†.

10 Sanbala ŋa wìla yiri wa Horɔn ca wo
naa Amɔ cɛnlɛ woolo naŋa Tobiya ŋa wìla
pye wunlunaŋa wi kagala yɛgɛ wɔfɔ, naa
pàa kaa ki logo ma yo fɔ lere wà pan mbe
kajɛŋgɛ pye Izirayɛli woolo pe kan, a kì si
pe mbɛn fɔ jɛŋgɛ.

Nehemi wìla Zheruzalɛmu ca mbogo ki cɛnlɔmɔ pi wele

11 Naa mìla kaa gbɔn wa Zheruzalɛmu
ca, a mì si wogo piliye taanri.

12 Ko puŋgo na, a mì si yiri yembinɛ la
ni mi naa leele pele ni jɛnri. Ɛɛn fɔ ŋga
na Yɛnŋɛlɛ làa le wa na nawa mbe pye
wa Zheruzalɛmu ca, mi sila ki yo lere kpɛ
kan. Yaayogo ka yɛgɛ sila pye wa na yeri
kaawɔ sofile ŋa mi maa nuru wi na wo
cɛ.

13 Mìla yiri yembinɛ li ni ma toro wa
Gbunlundɛgɛ konɔ yeyɔngɔ ki ni, mɛɛ
kari wa Yarifɛlɛgɛ gbegbeŋge pulugo ki
yeri, konaa ma kari wa Kayege yeyɔngɔ
ki yeri, ma Zheruzalɛmu ca mbogo ki wele
jɛŋgɛ ma toro. Mbogo ki lara tà la toori
lagapyew, a ki yeyɔnrɔ kɔɔrɔ tì sogo.

14 Kona, a mì si kari yɛgɛ naa, ma saa
Pulugo yeyɔngɔ ki wele konaa wunlu-
naŋa wi tɔnmɔ wege ki ni. Ɛɛn fɔ mìla
pye sofile ŋa na, wi sila torosaga ta wa ki
laga ki na.

15 Ki yembinɛ nuŋgba li ni, a mì si saa
toro wa Sedirɔn lafoŋgologo ki ni ma
mbogo ki wele. Ko puŋgo na, a mì si
sɔngɔrɔ ma saa ye wa Gbunlundɛgɛ konɔ
yeyɔngɔ ki ni ma kari na go.

16 Ca ki teele pe sila na karisaga ki
jɛn konaa ŋga mìla pye na piin ki ni,
katugu ali ma pan ma gbɔn ki wagati
wi na, mi sila yaraga ka kpɛ yo Zhufuye
pe ni, nakoma saraga wɔfɛnnɛ, nakoma
legbɔɔlɔ, nakoma ca ki teele, nakoma
leele mbele fuun pàa pye na tunŋgo ka
yɛgɛ piin pe ni.

17 Kona, a mì si pe pye fɔ: «Jɔlɔgɔ ŋga
we na, yege wele! Zheruzalɛmu ca kì
tɔngɔ, a kasɔn kìgi yeyɔngɔ kɔɔrɔ ti sogo.
Ye yiri we Zheruzalɛmu ca mbogo ki kan
naa fɔnŋgɔ, jaŋgo mbege fɛrɛ kala li laga
we yɛɛ na.»

18 Na Yɛnŋɛlɛ làa tɔn na na yɛgɛ ŋga
na konaa wunlunaŋa wìla sɛnrɛ nda yo
na kan, a mì siri yɛgɛ yo pe kan. Kona, a
pè sho fɔ: «Ye yiri wege kan!» Kì pye ma,
a pè si kotogo le pe yɛɛ ni mbege tunŋgo
jɛŋgɛ ki pye.

19 Ɛɛn fɔ, Sanbala ŋa wìla yiri wa Horɔn
ca, wo naa Amɔ cɛnlɛ woolo naŋa Tobiya
ŋa wìla pye wunlunaŋa wi kagala yɛgɛ
wɔfɔ, konaa Larabuye naŋa Geshɛmu wi
ni, naa pàa kaa ki wogo ki logo, a pe
nɛɛ tɛgɛ we na, na we tifaga, ma sho fɔ:
«Yiŋgi yaa piin yɛɛn? Yaa jaa mbe yiri
mbe je wunlunaŋa wi na wi le?»

20 A mì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri, li yaa we saga
mbe we tunŋgo ki yɔn. Woro mbele li
tunmbyeele, we yaa yiri mbe to mbogo
ki na mbege kan. Yoro wo na, ye tasaga
woro wa Zheruzalɛmu ca ki ni, fanŋga
kpɛ woro ye ni ki ca ŋga ki go na, pe se
ka nawa to ye na laga ki ni fyew.»

3

Zhufuye pàa Zheruzalɛmu ca mbogo ki kan naa

1 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to Eliyashibu
wo naa wi sefɛnnɛ saraga wɔfɛnnɛ sanm-
bala pe ni, pè si yiri ma Simbaala yeyɔngɔ
mbogo ki kan, maga le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ, mɛɛ
ki kɔrɔ piile pe le. A pè si mbogo ki
kan naa fɔ ma saa gbɔn Meya sanŋgazo
titɔnlɔwɔ wi na, maga le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ

† **2:9 2.9:** Dete 30.1-5

fun, fɔ ma saa gbɔn Hananeyɛli sanŋgazo titɔnlɔwɔ wi na.
2 A Zheriko ca fɛnnɛ pè si mbogo laga ka kan ma taga Eliyashibu wi na. A Imiri pinambyɔ Zakuri wì si mbogo laga ka kan ma taga poro na.
3 A Senaa setirige piile poro si Mbɛŋgɛlɛ yeyɔngɔ mbogo ki kan, maga gona wi biri, ma kɔɔrɔ le ki na, mɛɛ sɔgɔyaara naa gbaseere le ki na.
4 Uri pinambyɔ Meremɔti ŋa wìla pye Hakɔzi pishyɛnwoo, a wì si mbogo laga ka kan ma taga poro na.
Berekiya pinambyɔ Meshulamu ŋa wìla pye Meshezabeyɛli pishyɛnwoo, a wì si mbogo laga ka kan ma taga wo na.
A Baana pinambyɔ Zadɔki wì si mbogo laga ka kan ma taga poro na.
5 A Tekowa ca fɛnnɛ pè si mbogo laga ka kan ma taga wo na. Ɛɛn fɔ Tekowa ca fɛnnɛ pe yɛkeele pe sila yɛnlɛ mbe pe yɛɛ tirige tunŋgo teele pe kan mbe tunŋgo ki pye.
6 Paseya pinambyɔ Yoyada, naa Besodiya pinambyɔ Meshulamu, a poro si Yeyɔngɔ lɛgɛ ki gbegele, maga gona wi biri, ma kɔɔrɔ le ki na, naa ki sɔgɔyaara konaa ki gbaseere ti ni.
7 Gabawɔn ca fɛnnɛ naŋa Melatiya, naa Meronɔti ca fɛnnɛ naŋa Yadɔn, naa Gabawɔn ca fɛnnɛ poro naa Mizipa ca fɛnnɛ pe ni, a poro si mbogo laga ka kan ma taga poro na. Gboforonɛri ŋa wìla pye wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, pa ki woolo pàa pye wa wi kinda wi ni.
8 Haraya pinambyɔ Uziyɛli ŋa wìla pye tɛ gbɔnfɛnnɛ pe ni, a wì si mbogo laga ka kan ma taga poro na.
Hananiya ŋa wìla pye nuwɔ taanyaara gbegelefɔ, a wì si mbogo laga ka kan ma taga le wo na. Pàa tunŋgo ki pye fɔ ma saa gbɔn wa laga ŋga Zheruzalɛmu ca mbogo kìla pye ma liri ki na.
9 A Huri pinambyɔ Erefaya wì si kan ma taga le wo na. Wìla pye Zheruzalɛmu ca kinda wi walaga nuŋgba yɛgɛfɔ.
10 A Harumafu pinambyɔ Yedaya wì si mbogo laga ka kan ma taga wo na, le wi yɛɛra go ki yɛsinmɛ pi na. A Hashabiniya pinambyɔ Hatushi wì si kan ma taga le wo na.
11 Harimu pinambyɔ Malikiya naa Pahati Mowabu pinambyɔ Hashubu poro la mbogo ki laga ka kan ma pinlɛ Yira sanŋgazo laga ki ni.
12 Halohɛshi pinambyɔ Shalumu ŋa wìla pye Zheruzalɛmu ca kinda wi walaga nuŋgba yɛgɛfɔ, a wo naa wi sumborombiile pe ni pè si mbogo laga ka kan ma taga poro na.
13 Hanuni naa Zanowa ca woolo pè si Gbunlundɛgɛ konɔ yeyɔngɔ ki gbegele. Pàa ki kan maga kɔɔrɔ ti le, ma sɔgɔyaara konaa gbaseere le ki na. Mbe taga wa ko na, pàa mbogo ka kan mɛtɛrɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) fɔ ma saa gbɔn wa Kayege yeyɔngɔ ki na.
14 Erekabu pinambyɔ Malikiya ŋa wìla pye Bɛti Hakɛrɛmu ca kinda wi yɛgɛfɔ, a wì si Kayege yeyɔngɔ ki gbegele. Wìla ki kan maga kɔɔrɔ ti le, ma sɔgɔyaara konaa gbaseere le ki na.
15 Kɔli Hoze pinambyɔ Shalumu ŋa wìla pye Mizipa ca kinda wi yɛgɛfɔ, a wì si Pulugo yeyɔngɔ ki gbegele. Wìla ki kan maga gona wi biri, maga kɔɔrɔ ti le, ma sɔgɔyaara konaa gbaseere le ki na. Kona mbogo ŋga kìla pye na kee wa Silowe pulugo ki yeri, wa wunlunaŋa wi naŋgɔ kɔlɔgɔ ki tanla, a wì sigi kan fɔ ma saa gbɔn wa lugusara nda ti maa tinri na yiin wa Davidi ca ki ni ti na.
16 Ŋa wìla tunŋgo pye ma taga wo na, wo lawi ŋa Azibuki pinambyɔ Nehemi. Wìla pye Bɛti Zuri ca kinda walaga ki yɛgɛfɔ. Wìla mbogo ki gbegele fɔ ma saa gbɔn wa Davidi wi gboolo lesaga ki yɛsinmɛ na, fɔ ma saa gbɔn wa tɔnmɔ wege ki na konaa wa maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe go ki na.
17 A Levi setirige piile pèle si mbogo laga ka kan ma taga wo na. Poro la wɛlɛ Bani pinambyɔ Erehumu; a Hashabiya si tunŋgo pye ma taga wo na. Wo wìla pye Keyila ca kinda wi walaga nuŋgba yɛgɛfɔ.
18 Wa wo puŋgo na, Henadadi pinambyɔ Bavayi ŋa wìla pye pe sefɔ wì si kan ma taga wi na. Wìla pye Keyila ca kinda wi walaga nuŋgba yɛgɛfɔ.
19 A Zhozuwe pinambyɔ Ezɛri wì si tunŋgo pye ma taga le wo na. Wìla

pye Mizipa cafɔ. Wìla mbogo ki laga ka yɛgɛ kan. Kìla pye wa maliŋgbɔnyaara tɛgɛsaga ki yɛsinmɛ na fɔ ma saa gbɔn wa mbogo ki yɛnlɛ li na.

20 Wa wo puŋgo na, a Zabayi pinambyɔ Baruki wì si bala ma mbogo laga ka kan ma taga le wo na, maga lɛ le mbogo ki yɛnlɛ li na fɔ ma saa gbɔn wa saraga wɔfɛnnɛ to Eliyashibu wi go yeyɔngɔ ki na.

21 Wa wo puŋgo na, Uri pinambyɔ Meremɔti ŋa wìla pye Hakɔzi pishyɛnwoo wì si mbogo laga ka kan ma taga le wo na, maga lɛ le Eliyashibu go yeyɔngɔ ki na fɔ ma saa gbɔn wa wi go ki kɔsaga ki na.

22 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca ki kanŋgara na lara ti ni, a poro si kan ma taga le wo na.

23 Wa poro puŋgo na, a Bɛnzhamɛ naa Hashubu pè si kan pe yɛɛra yinrɛ ti yɛsinmɛ na ma taga le pe na. A Maaseya pinambyɔ Azariya ŋa wìla pye Ananiya pishyɛnwoo wì si kan ma taga le pe na wa wi go ki yɛsinmɛ na.

24 Wa wo puŋgo na, a Henadadi pinambyɔ Binuyi wì si mbogo laga ka kan ma taga le wi na, maga lɛ le Azariya go ki na fɔ ma saa gbɔn wa mbogo ki yɛnlɛ li na, wa logologo wi ni.

25 A Uzayi pinambyɔ Palali wì si kan wa mbogo ki yɛnlɛ lo naa sanŋgazo titɔnlɔwɔ wi yɛsinmɛ na, ma yɛgɛ wa wunlunaŋa go ki yeri, wa kaso go ki tanla. A Parewɔshi pinambyɔ Pedaya wì si mbogo laga ka kan ma taga le wo na.

26 Netiniyɛnye† poro mbele pàa pye tunmbyeele wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni pàa pye ma cɛn wa Ofɛli tinndi wi na, a poro si mbogo ki kan fɔ ma saa gbɔn wa Tɔnmɔ yeyɔngɔ ki yɛsinmɛ na, ma wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri konaa sanŋgazo titɔnlɔwɔ wi yɛsinmɛ na.

27 A Tekowa ca fɛnnɛ pè si mbogo laga ka kan ma taga le poro na, maga lɛ le sanŋgazo gbɔɔ titɔnlɔwɔ wi yɛsinmɛ pi na fɔ ma saa gbɔn wa Ofɛli tinndi mbogo ki na.

28 Maga lɛ le Shɔnye yeyɔngɔ ki na, a saraga wɔfɛnnɛ pè si mbogo laga ka kan ma kari, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa kan pe yinrɛ ti yɛsinmɛ na.

29 Wa poro puŋgo na, a Imɛri pinambyɔ Zadɔki wì si mbogo laga ka kan ma taga poro na le wi yɛɛra go ki yɛsinmɛ na. Shekaniya pinambyɔ Shemaya ŋa wìla pye yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki kɔrɔsifɔ, a wì si mbogo laga ka kan ma taga wo na.

30 Wa poro puŋgo na, Shelemiya pinambyɔ Hananiya naa Zalafu pinambyɔ kɔgɔlɔni woo Hanuni wi ni, pè si mbogo laga ka kan ma taga poro na. A Berekiya pinambyɔ Meshulamu wì si mbogo laga ka kan ma taga le poro na, wa wi go ki yɛsinmɛ na.

31 Wa wo puŋgo na, Malikiya ŋa wìla pye tɛ gbɔnfɛnnɛ wo wa, a wì si mbogo laga ka kan ma taga wo na, fɔ ma saa gbɔn wa Netiniyɛnye naa pɛrɛfɛnnɛ pe yinrɛ ti na, wa Mifikadi yeyɔngɔ ki yɛsinmɛ pi na, fɔ ma saa gbɔn wa sanŋgazo ŋa wa mbogo ki yɛnlɛ li na wi na.

32 Mbogo ŋga kìla pye sanŋgazo ŋa wa mbogo ki yɛnlɛ li na wo naa Simbaala yeyɔngɔ ki sɔgɔwɔ pi ni, a tɛ gbɔnfɛnnɛ poro naa pɛrɛfɛnnɛ pe ni, pè sigi mbogo ki kan.

Zhufuye pe juguye pàa pye naga jaa mbe pe tunŋgo ki yerege

33 Naa Sanbala wìla kaa ki logo ma yo fɔ we yɛn na Zheruzalɛmu ca mbogo ki kanni sanga ŋa ni, a kì suu mbɛn, a wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ. Kona, a wì nɛɛ tɛgɛ Zhufuye pe na†.

34 Wìla ki yo wi ca woolo poro naa Samari ca maliŋgbɔɔnlɔ pe kan, ma yo fɔ: «Ki Zhufuye fanŋgɔgɔ fɛnnɛ mbele yɛɛn, yiŋgi tunŋgo paa piin yɛɛn? Paa ki yaan ndɛɛ we yaa pe yaga pe pe tunŋgo ki kɔ konaa mbe saraga wɔ pe Yɛnŋɛlɛ li yeri wi le? Pe mbe ya mbe mbogo ki kan mbege kɔ pilige nuŋgba wi le? Sinndɛɛrɛ

† **3:26 3.26:** ***Netiniyɛnye:*** **Poro pàa pye na tɔnmɔ kori konaa na kanŋgirɛ jaa na paan ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Pàa pye kulolo ma yiri cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni (Ɛsidi 2.43).** † **3:33 3.33:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki sɛwɛ ŋa wi go tijɛrɛ wogo pa ki ma lɛ le konɔ nafa ma yiri kɛ ma yiri taanri wolo li lɛsaga.

nda kasɔn kìri sogo, a tì tɔn wa taambugɔ ki ni, poro mbe ya mberi yirige funwa na naa, mbe mbogo ki kan ti ni naa kɛ?»

35 Amɔ cɛnlɛ woolo naŋa Tobiya wìla pye le wi tanla, a wo sho fɔ: «Ye pe yaga pege kan san! Ali na tafɔlɔyan ka yew mbe to pe sinndɛɛrɛ mbogo ŋga ki na, ki yaa toori.»

36 Kona, a mì sho fɔ: «E, we Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma logo we yeri, katugu pe yɛn na we tifaga. Pe yɛn na we tifaga yɛgɛ ŋga na, ki yaga ki tifagawa kala li sɔngɔrɔ poro yɛrɛ jate pe na. Ma pe le tara ta yɛgɛ woolo kɛɛ, pe pe koli pe kari pe ni kulolo tara ta yɛgɛ ni.

37 Maga ka pe kajɔɔgɔ ki kala yaga pe na. Maga ka pe kapere ti kɔ mberi wɔ wa ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, katugu woro mbele we yɛn na mbogo ki kanni pè we tɛgɛlɛ.»

38 Kì pye ma, a wè si mbogo ki kan maga fili. Wàa ki wa maga yirige ma gbɔn fɔ wa ki yagawa pi nandogomɔ, katugu leele pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa tunŋgo ki lɛ pe kotogo ki ni fuun ki ni.

4

1 Ɛɛn fɔ, naa Sanbala, naa Tobiya, naa Larabuye, naa Amɔ cɛnlɛ woolo poro naa Asidɔdi ca fɛnnɛ pe ni pàa kaa ki logo sanga ŋa ni ma yo fɔ Zheruzalɛmu ca mbogo ki kanga ki yɛn na kee yɛgɛ, mbogo ki lara nda tì toori, a ti yɛn na tɔnni na kee, a pè si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ.

2 A pe ni fuun pè si yɔn le mbe kari sa to Zheruzalɛmu ca ki na, jaŋgo mbege gbɔn mbege piri.

3 Kì pye ma, a wè si we Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, mɛɛ kɔrɔsiri pyefɛnnɛ tɛgɛtɛgɛ paa laga ki kɔrɔsi sɔnlɔ naa yembinɛ mbaa we go singi pe na.

4 Konaa ki ni fuun, Zhuda tara woolo pàa pye na yuun fɔ: «Mbele paa tunŋgo ki piin, pe fanŋga kila koo, ma si yala sinndɛɛrɛ gbogolosara ti yɛn ma lɛgɛ bere. We se ya mbege mbogo ŋga ki kan.»

5 We juguye poro na, pàa pye naga yuun ma yo fɔ pe yaa ka pan mbe gbɔn laga we sɔgɔwɔ, we se ka pye ki jɛnmɛ, we se ka yaraga ka yan, fɔ pe yaa ka pan mbe gbɔn laga mbe we gbo mbe tunŋgo ki yerege.

Nehemi wìla maliŋgbɔnyaara kan tunmbyeele pe yeri

6 Ma si yala Zhufuye mbele pàa pye ma cɛn wa we juguye pe ni, pàa pan pansaga kɛ ma pan ma we kɔgɔri fɔ: «Yaga kanŋga kɛɛ ŋga fuun na, pe yaa pan mbe to ye na.»

7 Ki kala na, mbogo kìla pye ma were lara nda na, a mì si leele pele tɛgɛtɛgɛ wa ti puŋgo na, ma pinlɛ ti lara nda tìla pye kpeŋgele ti ni. Mìla pe tɛgɛtɛgɛ seye seye, tokobiye, naa njaanra konaa sandira ni pe kɛɛ.

8 Naa mìla kaa pe wele ma toro ma kɔ, a mì si legbɔɔlɔ, naa tara teele konaa leele sanmbala pe pye fɔ: «Yaga ka fyɛ pe yɛgɛ. Ye nawa to we Fɔ wi na, wo ŋa wì gbɔgɔ ma pye fyɛrɛ ni. Ye malaga ki gbɔn ye sefɛnnɛ, naa ye pinambiile, naa ye sumborombiile, naa ye jɛɛlɛ konaa ye yinrɛ ti kan.»

9 Naa we juguye pàa kaa ki logo ma yo fɔ pè we kɔgɔri, a Yɛnŋɛlɛ lì ŋga pàa kɔn mbe pye ki jɔgɔ, kona, a wè si sɔngɔrɔ ma saa na mbogo ki kanni, we ni fuun nuŋgba nuŋgba naa we tunŋgo.

10 Maga lɛ le ko pilige ko na, we woolo pe walaga la pye na tunŋgo piin, walaga sanŋga ko la pye ma gbɛgɛlɛ njaanra ni pe kɛɛ, naa tugurɔn sigeyaara ni, naa sandira ni konaa malaga gbɔndeere ni pe na. Mbele pàa pye teele pàa pye ma yere wa Zhuda tara woolo pe ni fuun pe puŋgo na.

11 Mbele pàa pye na mbogo ki waa konaa mbele pàa pye na tuguro ti lee nakoma nari tungu, pàa pye na tunŋgo ki piin kɛɛ nuŋgba ni, ma maliŋgbɔnyaara ti yigi kɛɛ sanŋga ki ni.

12 Mbogo wafɛnnɛ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pye pe tokobiye pe ni pè pɔpɔ wa pe sɛnŋgɛlɛ ke na nɛɛ tunŋgo ki piin. Mbanlaga winfɔ wìla pye ma yere le na tanla.

13 A mì sigi yo legbɔɔlɔ, naa teele konaa leele sanmbala pe kan fɔ: «Tunŋgo ki yɛn ma gbɔgɔ, ki fogo ki yɛn ma tɔnlɔ, we si yɛn ma yere mbogo ki tanla ma lalilali we yɛɛ ni.

14 Ki kala na, na yaga ka mbanlaga winmɛ pi logo mbe ye ta laga ŋga fuun

ni, ye pan ye gbogolo laga we tanla. We Yɛnŋɛlɛ li yaa malaga ki gbɔn we kan†.»
15 Pa wàa pye na tunŋgo ki piin ki pyelɔmɔ mba pi na ma. We ni, walaga
nuŋgba la pye na tunŋgo piin njaanra ti
ni pe kɛɛ, mbege lɛ lalaaga ki na fɔ sa
gbɔn wɔnŋgɔlɔ ke sa yiri yembinɛ.
16 Ki wagati wi ni, mìla ki yo leele pe
kan naa ma yo fɔ pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe saa wɔnlɔ wa Zheruzalɛmu
ca poro naa pe tunŋgo pyeyɛɛnlɛ pe ni,
jaŋgo yembinɛ waa ca ki go singi, sɔnlɔ
na we sila tunŋgo ki piin.
17 Mi naa na sefɛnnɛ nambala pe ni, naa
na tunmbyeele konaa laga kɔrɔsifɛnnɛ
mbele pàa pye na ni, we sila we yaripɔrɔ
ti wɔ we yɛɛ na. We ni fuun nuŋgba
nuŋgba we maliŋgbɔnyaara to naa we
tɔnmɔ po cɛ pìla pye we yeri†.

5

Nehemi wìla Zhufuye pe kambasinnde ti yɛgɛ wɔ

1 Ki wagati wi ni, a nambala pèle si yiri
wa janwa wi ni poro naa pe jɛɛlɛ, nɛɛ
para pe sefɛnnɛ Zhufuye pe na.
2 Pèle la pye na yuun fɔ: «Woro naa
we pinambiile naa we sumborombiile wè
lɛgɛ. Waa jaa pe bile wa kan we yeri,
jaŋgo waa kaa we ta we pɔgɔ.»
3 A pele nɛɛ yuun fɔ: «Fuŋgo sanga ni,
we ma we kɛɛrɛ, naa we ɛrɛzɛn kɛɛrɛ
konaa we yinrɛ ti kan yɛrɛ jorowo na mbe
bile ta mbaa kaa, puŋgo na mbe tɔnli taga
wa peri sɔngɔrɔ we na.»
4 Pèle yɛgɛ la pye na yuun fɔ: «We daga
mbe we kɛɛrɛ konaa we ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti
kan mbe penjara jin, puŋgo na mbe tɔnli
taga wa peri sɔngɔrɔ we na, jaŋgo mbe ta
mbe wunlunaŋa wi lambo wi sara.
5 Ma si yala woro naa we tara woolo pe
ni we yɛn cɛnlɛ nuŋgba woolo. We piile
poro naa pe piile pe ni pe yɛn nuŋgba.
Konaa ki ni fuun, wè jori fɔ na we
pinambiile poro naa we sumborombiile
pe kaan kulolo. We sumborombiile pèle
pye kulolo makɔ. Fanŋga si koro we ni
naa, katugu we kɛɛrɛ naa we ɛrɛzɛn kɛɛrɛ
tì pye pele woro.»
6 Naa mìla kaa pe jɔlɔgɔ kala lo naa ki
sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a na nawa pì si
ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
7 A mì sigi kɔn maga tɛgɛ mbe
sɛnŋgbanra yo legbɔɔlɔ poro naa tara
teele pe na. Mìla pe pye fɔ: «Mɛlɛ, a ye
nɛɛ ye sefɛnnɛ pe jinni yaara ni nɛɛ tɔnli
jaa pe go na†?» Kì pye ma, a mì si finliwɛ
gbɔɔ pa pye mbege kala li yɛgɛ wɔ.
8 A mì si pe pye fɔ: «We mbe ya ŋga pye,
wège pye ma we sefɛnnɛ Zhufuye mbele
pàa pe yɛɛ pɛrɛ kulolo cɛngɛlɛ kele yɛgɛ
yeri pe go shɔ. Koni yoro yɛrɛ ye yɛn na
ye sefɛnnɛ pe pɛrɛ. Ye si yɛn na pe pɛrɛ
yɛrɛ we tara woolo poro yeri.» Ɛɛn fɔ, a
pè si pyeri, pe sila na yɔn sogo?
9 Ko puŋgo na, a mì sho naa fɔ: «Ŋga
ye yɛn na piin ki woro ma yɔn. Ye ja
daga mbaa tanri mbaa fyɛ we Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ, jaŋgo we juguye, poro mbele pe yɛn
cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo paga ka fɛrɛ wa
we na.
10 Mi fun, mi naa na sefɛnnɛ pe ni, naa
na tunmbyeele pe ni, wè pele jin penjara
naa yarilire ni. Koni ye ti wege fɔgɔ ki
kala yaga pe na†.
11 Mila ye yɛnri fɔ ye pe kɛɛrɛ, naa pe
ɛrɛzɛn kɛɛrɛ, naa pe oliviye tire konaa pe
yinrɛ ti sɔngɔrɔ pe na nala. Penjara, naa
bile, naa duvɛn fɔnŋɔ konaa sinmɛ mba
yè shɔ pe yeri ye tɔnli, yeri sɔngɔrɔ pe na
fun.»
12 A pè silan yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga
mà yo, we yaa ki pye. We yaa ti ni fuun
ti sɔngɔrɔ pe na. We se yaraga ka kpɛ
shɔ pe yeri naa.» Kona, a mì si saraga
wɔfɛnnɛ pe yeri, ma ti a leele pè wugu pe
yɛgɛ na mbe tanga sɛnrɛ nda pàa yo ti na.
13 Ko puŋgo na, a mì silan derigbɔgɔ
jufa wi yangara ma sho fɔ: «Na lere ŋa

† **4:14 4.14:** Ɛki 14.14; 2 Sami 5.24; 2 Kuro 13.15 † **4:17 4.17:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, pège yo wa ma yo fɔ: We ni fuun nuŋgba nuŋgba we maliŋgbɔnyaara tìla pye we kɛɛ fɔ ndɛɛ na we kaa kee sa woli ko we mari tɛgɛ. † **5:7 5.7:** Ɛki 22.25; Levi 25.35-37; Dete 23.19-20 † **5:10 5.10:** Moyisi lasiri wìla ki naga ma yo lere si daga mbaa nii wi tara woo wa go na, mbaa wi yɛɛ yɔngɔ fyɔnwɔ mba pì to wi tara woo wi na po kala na (Yuuro 119.36; Eza 56.9-12; 57.17; Zhere 6.13; 8.10; 22.13-17; Eze 22.12-13; 33.31). Naa Nehemi wìla kaa ki wogo ki yan ma tara woolo pe na, a wì sho fɔ pe fyɔnwɔ fɛnnɛ pe fɔrɔ ti kala yaga pe na.

fuun si tanga wi sɛnyoro ti na, Yɛnŋɛlɛ ligi fɔ wi yangara ki yangaralɔmɔ mba pi na fun, mboo wɔ wa wi go woolo pe sɔgɔwɔ, wuu kɛɛ yaara ti la, wi kɛwaga mbe yiri.» A janwa wi ni fuun wì sho fɔ: «Anmiina.» A pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn. A leele pè si tanga ma yala pe sɛnyoro ti ni.

14 Maga lɛ pilige ŋga ni wunlunaŋa wìla na tɛgɛ Zhuda kinda wi go na, ko kɔrɔ wo yɛn maga lɛ wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa wolo li na fɔ ma saa gbɔn pi yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn wolo li na, ki yɛgɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke ni, nizara ŋa wi maa woo wunlunaŋa wi yeri, mi naa na sefɛnnɛ pe ni we sila wa kpɛ shɔ leele pe yeri wi pye we yɔn suro.

15 Teele mbele pè keli ma cɛn na yɛgɛ, pàa pye na leele pe tege, na yaakara naa duvɛn shoo pe yeri konaa warifuwe pyɔ nafa shyɛnzhyɛn ni. Ki teele pe tunmbyeele pàa pe tegere ti ŋgban leele pe na. Ɛɛn fɔ, mi wo na, Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fyɛrɛ ti kala na, mi sigi wogo ŋga ka pye.

16 Ɛɛn fɔ, mi jate mì mbogo ki kanga tunŋgo ki pye. Na tunmbyeele pe ni fuun pàa tunŋgo ki pye. Wee kɛrɛ kpɛ lɔ lere yeri.

17 Mbe taga wa ko na, Zhufuye poro naa legbɔɔlɔ mbele pàa pye na nii wa na tabali wi na, pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150); poro la pye pe yɛ mbele pàa pye na yinrigi we kanŋgara na cɛngɛlɛ ke ni na paan we kɔrɔgɔ pe ni.

18 Pilige nuŋgba nuŋgba pyew, napɔlɔ nuŋgba wi ma yiri wa na yeri mbe gbo mbe sɔgɔ, naa simbaala jɛmbɛlɛ kɔgɔlɔni konaa sannjɛrɛ lɛgɛrɛ ni. Piliye kɛ kɛ pyew, pàa pye na duvɛn cɛnlɛ lɛgɛrɛ gbegele na kan ma yala ŋa wìla daga wi ni. Konaa ki ni fuun, tasaga ŋga kìla daga mbaa kaan tara ti to wi yeri, mi sila pye naga shoo leele pe yeri, katugu mbogo tunŋgo kìla pye ma gbɔgɔ leele pe go na ma toro.

19 E, na Yɛnŋɛlɛ, jatere pye na na, ma kajɛŋgɛ pye na kan, ŋga fuun mì pye ki leele mbele pe kan ki kala na.

6

Zhufuye pe juguye

pàa yiri pe kɔrɔgɔ naa

1 Kona, Sanbala, naa Tobiya, naa Larabuye naŋa Geshɛmu konaa we juguye sanmbala pe ni pè sigi logo ma yo fɔ mì mbogo ki kan makɔ, fɔ ki lara nda tìla toori ka sila koro wa naa. Ki sanga wi ni, yeyɔnrɔ kɔɔrɔ to cɛ tìla koro mi sila le.

2 Kona, a Sanbala naa Geshɛmu ni pè si tunŋgo torogo wa na yeri mala pye ma yo fɔ mbe kari wa, mi naa poro ni, we sa we yɛɛ yan wa Kefirimu ca, wa Ono gbunlundɛgɛ ki ni. Pàa pye naga jate mbe kapege pye na na.

3 Ɛɛn fɔ, a mì si pitunmbolo torogo wa pe yeri pe sa pe yɔn sogo pe yo fɔ: «Tunŋgo gbɔgɔ yɛn na na mbe pye, ki kala na, mi se ya kari wa ye yerege ki na. Na mi ka yiri mbe kari wa ye yeri, pa tunŋgo ki yaa yere.»

4 Ɛɛn fɔ, a pè sigi tunŋgo nuŋgba ki tun na yeri fɔ ma saa gbɔn tunsaga tijɛrɛ. A mi fun mì si pe yɔn sogo ki sɛnrɛ nuŋgba nda ti ni.

5 Ki yɔnlɔ kaŋgurugo wolo li na, a Sanbala wì suu tunmbyee lefɔnnɔ wi torogo wa na yeri ki sɛnrɛ nuŋgba ti ni, sɛwɛ wà la pye wi kɛɛ ŋa wìla pye yɛnlɛgɛ.

6 Kìla pye ma yɔnlɔgɔ wa ki sɛwɛ wi ni fɔ: «Pe yɛn naga yuun wa cɛngɛlɛ ŋgele kè ye maga ke sɔgɔwɔ, fɔ mboro naa Zhufuye pe ni yaa jaa mbe yiri mbe je wunlunaŋa wi na. A Geshɛmu fun wìgi wogo nuŋgba ki yo maga filige na kan. Fɔ ko kì ti mà mbogo ki kan naa fɔnŋgɔ. Pe yɛrɛ naga yuun fun fɔ maa jaa mbe pye pe wunlunaŋa.

7 Fɔ mà yɛrɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pele wɔ pege yari wa Zheruzalɛmu ca ma wogo na, fɔ wunlunaŋa yɛn laga Zhuda tara. Koni ki sɛnrɛ cɛnlɛ nda ti se koro na tii gbɔn wa wunlunaŋa wi na. Ki kala na, ma pan we yɛɛ yan.»

8 Kona, a mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Sɛnrɛ nda maa yuun ta kpɛ woro wa kaselege. Mboro màri jate mari yo ma yɛ.»

9 Ki leele mbele pe ni fuun pàa pye na jaa mbe we kan waa fyɛ. Pàa pye naga

jate fɔ ki sɛnrɛ ti yaa we wire ti fanla we na, mbe ti we tunŋgo ki yerege.

E, Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma fanŋga le na ni koni mbe tunŋgo pye!

10 Ko puŋgo na, pilige ka, Delaya pinambyɔ Shemaya ŋa wìla pye Metabeyɛli pishyɛnwoo, a mì si kari wi kɔrɔgɔ wa wi go. Mìla saa wi ta wì go ki tɔn wi yɛɛ na. A wì silan pye fɔ: «Pan we kari wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, wa shɛrigo gbɔgɔ ki laga kpoyi ki ni we sa we yɛɛ yan. We kɔɔrɔ ti tɔn we yɛɛ na, katugu leele pele yɛn na jaa mbe pan mbɔɔn gbo. Pe yaa si pan mbɔɔn gbo yembinɛ.»

11 Ɛɛn fɔ, a mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi woro ko lere wo wa, ŋa wi ma fe. Lere wiwiin wi yɛn paa mi yɛn wi sa ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, poo yaga yinwege na? Mi se ye wa fyew.»

12 A mì sigi wele maga yan fɔ Yɛnŋɛlɛ lo ma làa wi tun na yeri, ɛɛn fɔ Sanbala naa Tobiya poro pàa wi kan penjara ni, a wì si pan maga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yo na wogo na.

13 Pàa ki penjara ti kan wi yeri, jaŋgo wi pan wilan pye mbe fyɛ, mbe ta mbe yɛnlɛ wi sɛnyoro ti na, mbe kapege ka pye. Kona wi mbaa ko kala lo lɛ mbanla mɛgɛ ki jɔgɔ, mbe fɛrɛ wa na na†.

14 E, na Yɛnŋɛlɛ, jatere pye Tobiya naa Sanbala pe na, ma pe sara ma yala pe kapyegele ke ni, ma jatere pye fun Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛlɛ Nowadiya wi na konaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ sanmbala pe na, poro mbele pàa pye na jaa mbanla pye mbaa fyɛ we.

15 Kì pye ma, mbogo ki kanga kìla kɔ Eluli† yeŋge ki pilige nafa ma yiri kaŋgurugo wogo ki na. Pàa ki tunŋgo ki pye piliye nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn ni.

16 Naa we juguye pe ni fuun konaa cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma we maga, pàa kaa ki wogo ki logo, a pè si fyɛ, ma fɛrɛ shɔ fɔ jɛŋgɛ, katugu pàa ki jɛn ma yo fɔ ki tunŋgo kìla pye ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo ni.

17 Ki wagati wi ni, Zhuda tara legbɔɔlɔ pèle la pye na sɛwɛɛlɛ torogi Tobiya wi kan, a wo fun wila pele torogi pe kan.

18 Ko la pye ma, katugu Zhuda tara woolo pe lɛgɛrɛ la wugu ma yɔn kan Tobiya wi yeri mbe pye wi ni, mà jɛn wìla pye Zhufuye naŋa Ara wi pinambyɔ Shekaniya wi nafɔ. Tobiya wi yɛɛra pinambyɔ Yohana wìla Berekiya pinambyɔ Meshulamu wi sumborombyɔ wi pɔri wi jɔ.

19 Pè yɛrɛ la pye na Tobiya wi mɛtanga yinri na yɛgɛ sɔgɔwɔ konaa na kee ma saa nala sɛnrɛ yuun wi kan fun. Tobiya wìla pye na sɛwɛɛlɛ torogi na kan, jaŋgo mbanla kan mbaa fyɛ.

7

Pàa pye na Zheruzalɛmu ca ki go singi

1 Naa mbogo kìla kaa kan ma kɔ, a mì sigi yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti lele. A wè si yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ, naa yurukɔɔlɔ konaa Levi setirige piile pe tɛgɛtɛgɛ wa pe tunndo ti na.

2 A mì si Zheruzalɛmu ca kagala ke go le na nɔsepyɔ Hanani wo naa Hananiya pe kɛɛ, wo ŋa wìla pye malaga sigego ki go na we, katugu wìla pye lesinŋɛ, na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ma wɛ lelɛgɛrɛ na.

3 A mì sigi yo pe kan fɔ Zheruzalɛmu ca kɔɔrɔ tii daga mbaa yɛngɛlɛ fɔ sa gbɔn yɔnlɔ ki sa ŋgban. Yɔnlɔkɔgɔ kɔɔrɔ ti daga mbe tɔnndɔ mbe sɔgɔsɔgɔ sanni yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe sa tigi tunŋgo ki na paa kee. Zheruzalɛmu ca woolo paa ca ki kɔrɔsi paa ki waa paa pe yɛɛ kaan. Pele mbe yere wa ca ki kɔrɔsiri pyesara ti ni. Pele mbe yereyere wa pe yinrɛ ti yɛsinmɛ na.

4 Zheruzalɛmu ca nawa pìla pye ma pyɛɛlɛ konaa ma gbɔgɔ. Ɛɛn fɔ leele pe sila pye ma lɛgɛ wa ki ni, ki yinrɛ ti sila si ta mbe kan naa fɔnŋgɔ.

† **6:13 6.12-13:** Ŋga lasiri wì yo lere si daga mbe pye, naa Shemaya wìla pye na jaa Nehemi wigi pye, ko ki yɛn naga nari ma yo Shemaya wi yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ yagboyoo (Dete 13.3; 18.20; Eza 8.19-20). † **6:15 6.15:** Eluli yeŋge ki ma saa to ma yala uti yeŋge naa sɛpitamburu yeŋge ko ni. Mbogo ki kanga kìla kɔ yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (445) wolo lo ni, eluli yeŋge ki ni, na Zhezu Kirisi wi fa se.

Zhufuye koŋgbanmbala mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma sɔngɔrɔ ma pan pe tara (Ɛsidi 2.1-70)

5 Kona, a na Yɛnŋɛlɛ lì sigi le wa na nawa fɔ mbe legbɔɔlɔ, naa tara teele konaa leele sanmbala pe yeri mbe pe gbogolo mbe pe jiri. Leele mbele pàa keli ma yiri wa kulowo pi ni ma pan, pàa pe jiri ma pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ ŋa ni, a mì suu yan. A mì si wele wa wi ni, maga yan wa fɔ:

6 Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wìla Zhuda kinda woolo mbele koli ma kari pe ni wa kulowo pi ni, mbele pàa kaa sɔngɔrɔ ma yiri wa kulowo pi ni ma pan wa Zheruzalɛmu ca, wa Zhuda kinda wi ni, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba wa pe cara ti ni, pe mɛrɛ ti nda:

7 Zorobabɛli, naa Zhozuwe, naa Nehemi, naa Azariya, naa Araamiya, naa Nahamani, naa Maridoshe, naa Bilishan, naa Misiperɛti, naa Bigivayi, naa Nehumu konaa Baana poro pàa pe yɛgɛ sin ma pan pe ni.

Izirayɛli woolo nambala pe yɔn koyi ŋga yɛɛn:

8 Parewɔshi setirige piile pàa pye lere waga shyɛn naa cɛnmɛ naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (2 172).

9 Shefatiya setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (372).

10 Ara setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (652).

11 Pahati Mowabu setirige piile, poro mbele pàa yiri wa Zhozuwe naa Zhowabu seye yi ni, pàa pye lere waga shyɛn naa cɛnmɛ kɔlɔtaanri naa lere kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (2 818).

12 Elamu setirige piile pàa pye lere waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ (1 254).

13 Zatu setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔtaanri naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (845).

14 Zakayi setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa taanri (760).

15 Binuyi setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa shyɛn ma yiri kɔlɔtaanri (648).

16 Bebayi setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa ma yiri kɔlɔtaanri (628).

17 Azigadi setirige piile pàa pye lere waga shyɛn naa cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri shyɛn (2 322).

18 Adonikamu setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa taanri ma yiri kɔlɔshyɛn (667).

19 Bigivayi setirige piile pàa pye lere waga shyɛn naa nafa taanri ma yiri kɔlɔshyɛn (2 067).

20 Adini setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (655).

21 Atɛri setirige piile mbele pàa yiri wa Ezekiyasi sege ki ni, pàa pye lere nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri.

22 Hashumu setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri kɔlɔtaanri (328).

23 Bezayi setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri tijɛrɛ (324).

24 Harifu setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ naa kɛ ma yiri shyɛn (112).

25 Gabawɔn ca woolo pàa pye lere nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo.

26 Betilɛɛmu ca woolo, naa Netofa ca woolo pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɔlɔtaanri (188).

27 Anatɔti ca woolo pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɔlɔtaanri (128).

28 Bɛti Azimavɛti ca woolo pàa pye lere nafa shyɛn ma yiri shyɛn.

29 Kiriyati Yeyarimu ca woolo, naa Kefira ca woolo konaa Beerɔti ca woolo pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa shyɛn ma yiri taanri (743).

30 Arama ca woolo konaa Geba ca woolo pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa ma yiri nuŋgba (621).

31 Mikimashi ca woolo pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri shyɛn (122).

32 Betɛli ca woolo konaa Ayi ca woolo pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri taanri (123).

33 Nebo ca sanŋga ki woolo pàa pye lere
nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn.
34 Elamu sanŋa wi setirige piile pàa pye
lere waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa
shyɛn ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ (1 254).
35 Harimu setirige piile pàa pye lere
cɛnmɛ taanri naa nafa (320).
36 Zheriko ca woolo pàa pye lere cɛnmɛ
taanri naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo
(345).
37 Lɔdi ca, naa Hadidi ca konaa Ono ca
woolo pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa
nafa ma yiri nuŋgba (721).
38 Senaa ca woolo pàa pye lere waga
taanri naa cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa nafa ma
yiri kɛ (3 930).
39 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye Ye-
daya setirige piile, ma yiri wa Zhozuwe
sege ki ni, pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ
naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri taanri
(973).
40 Imɛri setirige piile pàa pye lere waga
kele naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri
shyɛn (1 052).
41 Pashuri setirige piile pàa pye lere
waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa
shyɛn ma yiri kɔlɔshyɛn (1 247).
42 Harimu setirige piile pàa pye lere
waga kele naa kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (1
017).
43 Levi setirige piile mbele pàa pye
Zhozuwe, naa Kadimiyɛli pe seye woolo
ma yiri wa Hodiva setirige ki ni, pàa pye
lere nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ.
44 Yurukɔɔlɔ mbele pàa pye Asafu se-
tirige piile, pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa
shyɛn ma yiri kɔlɔtaanri (148).
45 Yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ mbele pàa pye
Shalumu setirige piile, naa Atɛri setirige
piile, naa Talimɔ setirige piile, naa Akubu
setirige piile, naa Hatita setirige piile
konaa Shobayi setirige piile, pàa pye
lere cɛnmɛ na nafa ma yiri kɛ ma yiri
kɔlɔtaanri (138).
46 Netiniyɛnye poro la wɛlɛ Ziha se-
tirige piile, naa Hasufa setirige piile, naa
Tabahɔti setirige piile,
47 naa Kerɔsi setirige piile, naa Siya
setirige piile, naa Padɔn setirige piile,
48 naa Lebana setirige piile, naa Hagaba
setirige piile, naa Salimayi setirige piile,
49 naa Hana setirige piile, naa Gidɛli
setirige piile, naa Gahari setirige piile,
50 naa Erewaya setirige piile, naa
Erezɛn setirige piile, naa Nekoda setirige
piile,
51 naa Gazamu setirige piile, naa Uza
setirige piile, naa Paseya setirige piile,
52 naa Besayi setirige piile, naa Mewu-
nimu setirige piile, naa Nefisimu setirige
piile,
53 naa Bakibuki setirige piile, naa Hak-
ufa setirige piile, naa Harihuri setirige
piile,
54 naa Baziliti setirige piile, naa Mehida
setirige piile, naa Harisha setirige piile,
55 naa Barikɔsi setirige piile, naa Sisera
setirige piile, naa Tama setirige piile,
56 naa Neziya setirige piile konaa Hatifa
setirige piile pe ni.
57 Salomɔ tunmbyeele pe setiriye piile
poro la wɛlɛ Sotayi setirige piile, naa
Soferɛti setirige piile, naa Perida setirige
piile,
58 naa Yaala setirige piile, naa Darikɔn
setirige piile, naa Gidɛli setirige piile,
59 naa Shefatiya setirige piile, naa Hatili
setirige piile, naa Pokerɛti Hazebayimu
setirige piile konaa Amɔ setirige piile pe
ni.
60 Netiniyɛnye poro naa Salomɔ tunm-
byeele pe setiriye piile pe ni fuun pàa pye
lere cɛnmɛ taanri naa nafa tijɛrɛ ma yiri
kɛ ma yiri shyɛn (392).
61 Leele mbele pàa yiri wa Tɛli Mela ca,
naa Tɛli Harisha ca, naa Kerubu Adɔn ca
konaa wa Imɛri ca, poro mbele pe sila pe
tɛlɛye setiriye yi jɛn konaa pe cɛngɛlɛ ke
ni, mbege naga fɔ pe yɛn Izirayɛli woolo
poro pele, pe mɛrɛ tori yɛɛn:
62 Delaya setirige piile, naa Tobiya se-
tirige piile konaa Nekoda setirige piile.
Pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa
shyɛn ma yiri shyɛn (642).
63 Saraga wɔfɛnnɛ pèle la pye ki
cɛnlɔmɔ nuŋgba pi na fun. Poro la wɛlɛ
Hobaya setirige piile, naa Hakɔzi setirige
piile konaa Barizilayi setirige piile. Ki
Barizilayi wìla Galaadi tara fɛnnɛ naŋa
Barizilayi wi sumborombiile wa pɔri wi
jɔ, kì pye ma, a pè sigi mɛgɛ ki taga wi na.

64 Pàa pe tɛlɛye setirige mɛrɛ sɛwɛ wi lagaja, pe sila wi yan. Kì pye ma, a pe nɛɛ pe jate fɔ pe yɛn fyɔngɔ ni; a pè si pe wɔ wa saraga wɔgɔtunŋgo ki ni.
65 A gboforonɛri wì si pe pye ma yo fɔ paga kaa yaara nda ti yɛn kpoyi ti kaa, fɔ saraga wɔfɔ wa mbe ka sa ta wi Yɛnŋɛlɛ li yewe Urimu naa Tumimu wi ni gbɛn, mbege kala li yɛgɛ jɛn†.
66 Izirayɛli woolo mbele fuun pàa yiri wa kulowo pi ni ma pan, pàa pye lere waga nafa shyɛn ma yiri shyɛn naa cɛnmɛ taanri naa nafa taanri (42 360).
67 Pe sila pe kulonambala naa pe kulojaala poro jiri mbe pe pinlɛ wa. Poro la pye lere waga kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (7 337). Yurukɔɔlɔ nambala naa jɛɛlɛ la pye pe ni, pàa pye lere cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (245). Shɔnye cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (736) naa sofile worosoye cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (245) la pye pe yeri,
68 naa yɔngɔmɛye cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (435) ni konaa sofilele waga kɔgɔlɔni naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa (6 720) ni.
69 Seye teele lɛgɛrɛ la yarikanra kan mbogo ki kanga wogo ki na. Gboforonɛri wìla tɛ pyɔ waga kele (1 000) kan, naa wɔjɛŋgɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ konaa saraga wɔmɔ tunŋgo yaripɔrɔ cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa ma yiri kɛ (530) ni.
70 Seye teele pàa yarikanra nda kan tunŋgo ki wogo ki na, tìla pye tɛ pyɔ waga nafa (20 000) konaa warifuwe culo waga kele naa cɛnmɛ (1 100) ni.
71 Izirayɛli woolo sanmbala poro la tɛ pyɔ waga nafa (20 000) kan, naa warifuwe culo waga kele (1 000) konaa saraga wɔfɛnnɛ yaripɔrɔ nafa taanri ma yiri kɔlɔshyɛn ni.
72 Kona saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile, naa yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ, naa yurukɔɔlɔ, naa leele sanmbala pe ni, naa Netiniyɛnye konaa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, pè si saa cɛn wa pe cara ti ni.

Ɛsidirasi wìla Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ wi kara janwa wi kan

Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo kìla gbɔn maga ta Izirayɛli woolo pe cɛn wa pe cara ti ni makɔ.

8

1 Kona, laga ŋga ki yɛn wa Tɔnmɔ yeyɔngɔ ki yɛgɛ, a janwa wi ni fuun wì si yɔn wa nuŋgba ma saa pe yɛɛ gbogolo wa ki na. A pè sigi yo lasiri sɛwɛ jɛnfɔ Ɛsidirasi wi kan ma yo wi pan Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni, wo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan Izirayɛli woolo pe yeri we.
2 Kona, yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige koŋgbanŋga ki na†, Ɛsidirasi we, wo ŋa wìla pye fun saraga wɔfɔ wì si pan sɛwɛ wi ni janwa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, nambala naa jɛɛlɛ, konaa mbele fuun pe mbaa ya mbe sɛnrɛ ti logo mberi kɔrɔ jɛn.
3 A wì si sɛwɛ wi kara pe kan maga lɛ pinliwɛ pi ni fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔfugo ki na. Wìla pye ma yere wa laga ŋga kìla pye wa Tɔnmɔ yeyɔngɔ ki yɛgɛ ki na, wa nambala, naa jɛɛlɛ konaa mbele fuun pe mbaa ya mbe sɛnrɛ logo mberi kɔrɔ jɛn pe yɛgɛ sɔgɔwɔ nari kara.
4 Pàa yeresaga ka gbegele tire ni ki kala li mɛgɛ na. Pa lasiri sɛwɛ jɛnfɔ Ɛsidirasi wìla pye ma lugu ma yere ki na. Matitiya, naa Shema, naa Anaya, naa Uri, naa Hilikiya konaa Maaseya poro la pye ma yere wi tanla wa wi kalige kɛɛ ki na; Pedaya, naa Mishayɛli, naa Malikiya, naa Hashumu, naa Hashibadana, naa Zakari konaa Meshulamu poro la pye ma yere wa wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.
5 A Ɛsidirasi wì si sɛwɛ wi yɛngɛ janwa wi ni fuun wi yɛgɛ na, katugu wìla pye ma yere yeresaga ki na leele pe ni fuun pe go na. Naa wìla kaa sɛwɛ wi yɛngɛ sanga ŋa ni, a leele pe ni fuun pè si yiri ma yere.

† **7:65 7.65:** Ɛki 28.30; Dete 33.8 † **8:2 8.2:** Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige koŋgbanŋga ki na, ko yeŋge ko ki ma saa yala ɔkitɔburu yeŋge ki ni. Wagati ŋa wì naga laga ki laga ŋga ki ni wi toroŋgɔlɔ, ki yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (445) wolo li ni, a pè si jɛn ma Zhezu Kirisi wi se. Nala ko pilige ko kì pan ma pye Zhufuye pe yeri yɛlɛ li yeŋge ki pilige koŋgbanŋga ye. Ki fɛti pilige ki ka gbɔn pe ma mbaanra win ki nɔgɔ (Levi 23.24).

6 A Ɛsidirasi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn,
Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ ye. Kona, a leele pe ni
fuun pè sigi shɔ mɛɛ pe kɛyɛn yi yirige wa
naayeri ma yo fɔ: «Anmiina, anmiina!»
Ko puŋgo na, a pè si fɔli ma pe yɛrɛ ti
jiile wa tara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
mali gbɔgɔ.
7 Kona Zhozuwe, naa Bani, naa Sherebiya, naa Yamini, naa Akubu, naa Shabetayi, naa Hodiya, naa Maaseya, naa
Kelita, naa Azariya, naa Yozabadi, naa
Hana, naa Pelaya konaa Levi setirige piile
sanmbala pe ni, pe nɛɛ lasiri sɛnrɛ ti kɔrɔ
wi yuun leele pe kan, ma pe ta wa pe
yeresara ti na.
8 Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ sɛnrɛ
ti kara nari finligi na kee, nari kɔrɔ wi
yuun, jaŋgo nda pè kara leele peri logo
pe wali ti na.
9 Naa janwa wi ni fuun wìla kaa lasiri
sɛwɛ sɛnrɛ ti logo paa ti kara, a pe ni fuun
pe nɛɛ gbele. Kona Nehemi ŋa wìla pye
gboforonɛri wo naa Ɛsidirasi ŋa wìla pye
saraga wɔfɔ naa lasiri sɛwɛ jɛnfɔ konaa
Levi setirige piile mbele pàa pye na leele
pe nari pe ni, pè si leele pe pye fɔ: «Ki
nala pilige ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li kan. Ki kala na
yaga ka yɛgɛ san mbaa gbele.»
10 Ko puŋgo na, a Ɛsidirasi wì si pe pye
naa fɔ: «Yaa kee ye yinrɛ ye sa yaakara
jɛndɛ ka, ye sinmɛ taan wɔ. Yaakara woro
mbele yeri ma gbɛgɛlɛ, ye ta kan pe yeri,
katugu ki pilige ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ
we Fɔ wo kan. Yaga ka pye yɛsanga ni,
mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nayinmɛ mba kan
po pi yɛn ye fanŋga ye.»
11 Levi setirige piile pàa pye na leele
pe kotogo ki sogo pe na na yuun fɔ: «Ye
pyeri, yaga ka yɛgɛ san, katugu ki pilige
ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan.»
12 Kona, a leele pe ni fuun pè si kari
pe yinrɛ mbe sa li mbe wɔ, mbe yaakara
kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri konaa mbe
yɔgɔrimɔ gbɔɔ pye, katugu sɛnrɛ nda pàa
kara mari yɛgɛ yo pe kan, pàa ti logo.

Pàa Gbataala nɔgɔ fɛti wi pye

13 Pilige shyɛn wogo ki na, a Izirayɛli
woolo seye teele pe ni fuun, naa saraga
wɔfɛnnɛ pe ni konaa Levi setirige piile pe
ni, pè si saa pe yɛɛ gbogolo wa lasiri sɛwɛ
jɛnfɔ Ɛsidirasi wi tanla, jaŋgo mbe lasiri
sɛwɛ sɛnrɛ ti cancan jɛŋgɛ.
14 Ki lasiri sɛwɛ ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
kan Moyisi wi yeri, a wùu kan Izirayɛli
woolo pe yeri, a pè sigi yan ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa wi ni fɔ fɛti ŋa wi maa piin
yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki ni wi
nɔgɔ, Izirayɛli woolo pe daga mbaa cɛɛn
gbataala nɔgɔ†.
15 Fɔ ki daga pege wogo ki yari cara ti
ni fuun nuŋgba nuŋgba ti ni konaa wa
Zheruzalɛmu ca mbe yo fɔ: «Ye yiri ye
kari wa yanwira ti na, ye sa oliviye tire
nda pè sanri ti njere ta kɔn ye pan ti
ni, naa yan oliviye tire njere ta ni, naa
miriti tipire njere ta ni, naa sɛngɛmbanra
ni konaa tire nda tì fun ti njere ta ni, ye
pan ye gbataala kan ti ni mbe yala ki yɛn
ma yɔnlɔgɔ yɛgɛ ŋga na ki ni†.»
16 Kona, a leele pè si yiri ma kari ma saa
tire njere ti kɔn ma pan ti ni, mɛɛ gbataala
kankan wa pe biriyinrɛ ti go na, naa wa
pe lara nawa, naa wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ londo ti ni, naa wa Tɔnmɔ yeyɔngɔ
laga ki na konaa wa Efirayimu yeyɔngɔ
laga ki na.
17 Leele mbele fuun pàa yiri wa kulowo
pi ni ma pan, pàa gbataala kan ma cɛn
wa ti ni. Maga lɛ wa Nuni pinambyɔ
Zhozuwe wi wagati wi na fɔ ma pan ma
gbɔn ki pilige ki na, Izirayɛli woolo pe sila
ki fɛti cɛnlɛ wa pye mbe yan gbɛn. Pàa
yɔgɔri fɔ jɛŋgɛ.
18 Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ
sɛnrɛ ti kara pilige nuŋgba nuŋgba pyew,
maga lɛ fɛti wi pilige koŋgbanŋga ki na
fɔ ma saa gbɔn pilige puŋgo wogo ki na.
Pàa fɛti wi pye fɔ ma saa gbɔn piliye
kɔlɔshyɛn. Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, a
pè si gbogolo ma Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔ ma yala
ki lasiri konɔ li ni†.

9

Izirayɛli woolo pàa yere pe kapere ti na

† **8:14 8.14:** Nɔmbu 29.12-39 † **8:15 8.15:** Levi 23.37-40 † **8:18 8.18:** Dete 31.10-11

mari yo Yɛnŋɛlɛ li kan

1 Kona ki yeŋge nuŋgba ki ni, ki pilige
nafa ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, a Izirayɛli
woolo pè si gbogolo ma yeŋge le. Pàa
jatere piriwɛn yaripɔrɔ le konaa ma tara
wo pe yɛɛ na mbege naga fɔ pè pe yɛɛ
tirige.
2 Leele mbele pàa pye Izirayɛli woolo
piseele pè si laga mbele fuun pàa pye
nambanmbala pe na ma cɛn pe yɛ. A pè
sigi yo maga naga fɔ pè kapere pye poro
naa pe tɛlɛye pe ni.
3 A pè si yiri ma yere ma koro wa pe
yeresara, a pè Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ
li lasiri sɛwɛ wi kara pe kan fɔ ma saa
gbɔn lɛri taanri. Ko puŋgo na, a pè si lɛri
taanri pye naa ma pe kapere ti yo, konaa
ma fɔli Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ mali gbɔgɔ.
4 Kona, a Zhozuwe, naa Bani, naa
Kadimiyɛli, naa Shebaniya, naa Buni, naa
Sherebiya, naa Bani konaa Kenani pè
si lugu ma yere wa yeresaga ŋga pàa
gbegele Levi setirige piile pe kan ki na,
ma gbele ŋgbanga ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.
5 Ko puŋgo na, Levi setirige piile wele,
Zhozuwe, naa Kadimiyɛli, naa Bani, naa
Hashabiniya, naa Sherebiya, naa Hodiya,
naa Shebaniya konaa Petaya pè sho fɔ:
«Ye yiri ye yere, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni wagati wi ni fuun konaa
sanga pyew.»

Levi setirige piile
pàa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri

Yawe Yɛnŋɛlɛ, ti leele paa ma mɛgɛ ŋga
kì gbɔgɔ ki sɔnni,
ko ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ duwaw wi ni fuun
naa sɔnmɔ pi ni fuun pi na we.
6 Mboro nuŋgba ma yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
Mboro mà naayeri wo naa wi gbemɛ pi ni
fuun pi da, ma wɔnŋgɔlɔ ke da.
Mà tara to naa yaara nda fuun ti yɛn laga
ti ni ti da,
naa kɔgɔje wo naa wi nawa yaara ti ni
fuun ti ni.
Mboro ma maa yinwege ki kaan ki yaara
ti ni fuun ti yeri.
Naayeri fanŋga yaara ti maa fɔli ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ nɔɔ gbogo.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro màa Abiramu wi
wɔ.
Mboro màa wi yirige wa Uri ca, wa Kalide
tara,
màa wi mɛgɛ ki taga naa yinri Abira-
hamu†.
8 Màa ki yan fɔ wi yɛn ma sin wa wi
kotogo ki na ma ni;
kì pye ma, a mà si yɔn finliwɛ le wi ni
mbe Kana tara fɛnnɛ, naa Hɛti cɛnlɛ
woolo, naa Amɔri cɛnlɛ woolo,
naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Zhebusi cɛnlɛ
woolo konaa Girigasi cɛnlɛ woolo
pe tara ti kan wi setirige piile pe
yeri†.
A mɔ̀ɔ sɛnyoro ti tanga mari yɔn fili,
katugu ma yɛn sinŋɛ.
9 Màa we tɛlɛye pe jɔlɔgɔ ki yan wa
Ezhipiti tara.
Màa pe gbeere ti logo wa Kɔgɔje yɛɛn wi
yɔn na†.
10 Màa kacɛn kagala naa kagbɔgɔlɔ pye
Farawɔn wi na,
naa wi legbɔɔlɔ pe ni fuun pe na
konaa wi tara woolo pe ni fuun pe na,
katugu wa pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ni pàa we
tɛlɛye pe jɔlɔ yɛgɛ ŋga na màga jɛn.
Kona, a mà si ti a ma mɛgɛ kì yiri jɛŋgɛ
fɔ ma pan ma gbɔn nala†.
11 Màa kɔgɔje tɔnmɔ pi kɔn shyɛn wa we
tɛlɛye pe yɛgɛ,
a pè tanga ma toro tawara na wa wi
nandogomɔ.
Ɛɛn fɔ mbele pàa taga pe na na pe puro,
màa pe jaanri wa kɔgɔje wi latijugo ki ni
paa yɛgɛ ŋga na sinndɛlɛgɛ ma kaa tigi
tɔnŋgbɔɔ nɔgɔ we†.
12 Yɔnlɔ na, màa pye na pe yɛgɛ sinni
kambaaga titɔnlɔgɔ yerege ka ni,
yembinɛ na pe yɛgɛ sinni kasɔn titɔnlɔgɔ
yerege ka ni
na yanwa yinrigi pe kan wa konɔ na pe
mbaa lɛ li ni†.
13 Màa tigi wa Sinayi yanwiga ki na.
Màa koro wa naayeri ma para pe ni.
Màa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ sinŋgele kan pe
yeri,

† **9:7 9.7:** Zhenɛ 11.31-32; 12.1; 17.5 † **9:8 9.8:** Zhenɛ 15.18-21 † **9:9 9.9:** Ɛki 3.7; 14.10-12 † **9:10 9.10:** Ɛki 7.3–12.32 † **9:11 9.11:** Ɛki 14.21-29; 15.4-5 † **9:12 9.12:** Ɛki 13.21; 14.19

naa lasiri sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege woro,
naa kondɛgɛŋgɛlɛ ni konaa ŋgasegele tiyɔngɔlɔ ni.
14 Màa pe naga ma cɛnpiligekpoyi ki wogo ki ni.
Màa ŋgasegele, naa kondɛgɛŋgɛlɛ konaa lasiri kan pe yeri ma tunmbyee Moyisi wi yɔn†.
15 Sanga ŋa ni fuŋgo kìla pe yigi,
màa yaakara kan pe yeri ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pe fuŋgo ki kɔ.
Sanga ŋa ni wɔgɔ kìla pe yigi,
màa ti a tɔnmɔ janri ma yiri wa walaga ki ni ma pe wɔgɔ ki kɔ.
Tara nda màa wugu pe kan ti wogo na, mbe kan pe yeri,
màa ki yo pe kan fɔ pe sa ye wa peri shɔ peri ta†.
16 Ɛɛn fɔ poro wele, we tɛlɛye wele,
pàa pe yɛɛ gbɔgɔ, ma pe yɛɛ pye nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ.
Pe sila tanga ma ŋgasegele ke na.
17 Pàa je mbe logo ma yeri, ma fɛgɛ kagbɔgɔlɔ ŋgele màa pye pe kan ke na.
Pàa pe yɛɛ pye nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ,
ma yiri ma je fɔ pe yɛn na to wa jaa mbe tɛgɛ pe yɛɛ go na, mbe sɔngɔrɔ wa pe kulowo pi ni wa Ezhipiti tara.
Ɛɛn fɔ mboro wo na, ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na li maa leele kala yari.
Ma yɛn yinriwɛ tafɔ ma pye yuŋgbɔgɔrɔ tafɔ.
Maa nawa ŋgban jaga jaga, ma kagbaraga kì gbɔgɔ.
Ki kala na, ma sila je pe na†.
18 Ali sanga ŋa ni pàa tugurɔn ti yan ma napige yanlɛgɛ ki gbegele pe yɛɛ kan,
ma yo fɔ: «We Yɛnŋɛlɛ li na,
lo na lì we yirige wa Ezhipiti tara!»
Pàa ki pye ma, ma kapegbɔrɔ pye ma na†.
19 Mboro wo na, wa ma yinriwɛ tawa gbɔɔ pi ni,
ma sila laga pe na wa gbinri wi ni.
Kambaaga titɔnlɔgɔ yerege kìla pye na pe yɛgɛ sinni na konɔ li nari pe na yɔnlɔ na,
ki sila pe yɛgɛ sinmɛ pi yaga.
Yembinɛ, kasɔn titɔnlɔgɔ yerege kìla koro na yanwa yinrigi pe kan
wa konɔ na pe mbaa lɛ li ni†.
20 Màa ma yinnɛ jɛnnɛ li kan pe yeri,
jaŋgo paa kagala kɔrɔ jɛnni.
Ma sila je mbaa manɛ wi kaan pe yeri paa kaa.
Màa tɔnmɔ kan pe yeri ma pe wɔgɔ ki kɔ.
21 Yɛlɛ nafa shyɛn na pàa pye wa gbinri wi ni li ni, màa pe kala li yɔn pe kan.
Pe sila yaraga ka kpɛ la.
Pe yaripɔrɔ ti sila lɛ mbe kɔɔnlɔ, pe tɔɔrɔ ti sila tinndi pe na†.
22 Màa ti a pè ya wunluwɔ tara lɛgɛrɛ naa cɛngɛlɛ ni.
A mà si ki woolo pe tara ti kan pe yeri peri yɛɛlɛ pe yɛɛ na,
fɔ ma saa gbɔn wa ti kɔngɔlɔ ke na.
Pàa Ɛshibɔn ca wunlunaŋa Sihɔn wi tara to naa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi tara ti shɔ mari ta†.
23 Màa setirige piile lɛgɛrɛ kan pe yeri paa naayeri wɔnŋgɔlɔ ke yɛn.
Tara nda màa yo pe tɛlɛye pe sari shɔ peri ta,
màa kari pe ni wa ti ni†.
24 Pe setirige piile pàa saa ye wa ti ni mari shɔ mari ta.
Kona mbele pàa pye ma cɛn wa tara ti ni, Kana tara fɛnnɛ wele,
a mà si ki Kana tara fɛnnɛ pe go sogo pe kan,
ma pe le pe kɛɛ,
ma pinlɛ ki tara ti wunlumbolo konaa ki tara woolo pe ni,
jaŋgo ki ka pe ndanla pe pe yigi yɛgɛ ŋga na, pe pe yigi ma†.
25 Cara nda pè malaga sigemboro kan mari maga,
pàa ti shɔ mari ta konaa tara nda ti yɛn tanra ti ni.
Yinrɛ nda tìla pye ma yin yarijɛndɛ cɛnlɛ pyew ta ni,

† **9:14 9.13-14:** Ɛki 19–23 † **9:15 9.15:** Ɛki 16.14-15; 17.1-7; Dete 1.21 † **9:17 9.16-17:** Nɔmbu 14.1-14; Dete 1.26-33 † **9:18 9.18:** Ɛki 32.1-6 † **9:19 9.19:** Nɔmbu 9.15-23; Dete 8.2-4 † **9:21 9.21:** Dete 2.7; 8.4; 29.5 † **9:22 9.22:** Nɔmbu 21.21-35 † **9:23 9.23:** Zhenɛ 15.5; 22.17; Zhozu 3.14-17 † **9:24 9.24:** Zhozu 11.23

pàa ti shɔ mari ta,
naa tɔnmɔ were ni nda pàa wɔ makɔ,
naa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ni, naa oliviye tire kɛɛrɛ ni
konaa tire nda ti maa sɛni ti lɛgɛrɛ ni.
Ma kajɛŋgɛ gbɔgɔ ki kala na, pè li ma tin, fɔ ma tugbɔlɔ;
pàa pye na pe yinwege ki piin wa tanwa pi ni†.
26 Ɛɛn fɔ pe sila logo ma yeri, pàa yiri ma je ma na.
Pàa puŋgo le ma lasiri wi ni.
Ma yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pàa pye na pe ŋgbanga ma yo pe sɔngɔrɔ ma kɔrɔgɔ pàa pe gbo.
Pàa kapegbɔrɔ pye ma na.
27 Kì pye ma, a mà si pe le pe juguye pe kɛɛ,
a pè pe jɔlɔ jɛŋgɛ.
Ɛɛn fɔ ma pe ta wa pe jɔlɔgɔ ki ni,
pàa gbele mɔɔ yeri ma pe saga.
Mboro wo na, mɔɔ ta wa naayeri, wa yɛnŋɛlɛ na, màa pe gbelege ki logo.
Wa ma yinriwɛ tawa gbɔɔ pi ni, a mà si shɔfɛnnɛ torogo,
a pè pan ma pe shɔ pe juguye pe kɛɛ.
28 Ɛɛn fɔ naa pàa kaa wogosaga ta,
a pè sigi lɛ naa na kapege piin ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Kona, a mà si pe le naa pe juguye pe kɛɛ,
a pè pe jɔlɔ.
Ɛɛn fɔ, a pè si gbele mɔɔ yeri naa fɔnŋgɔ ma pe saga.
Mboro wo na, mɔɔ ta wa naayeri, wa yɛnŋɛlɛ na,
a mà si pe gbelege ki logo.
Wa ma yinriwɛ tawa gbɔɔ pi ni, màa pe shɔ shɔsaga lɛgɛrɛ na†.
29 A mà si pe ŋgbanga ma yo pe sɔngɔrɔ pe pan
paa tanri ma lasiri wi na.
Ɛɛn fɔ pàa pe yɛɛ gbɔgɔ, pe sila yɛnlɛ mbɔɔn ŋgasegele sɛnrɛ ti logo.
Pàa ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke jɔgɔ,
ma sigi ta koro ke ma yinwege kan mbele pe maa tanri ke na pe yeri.
Pàa yiri ma je ma pe yɛɛ pye nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ,
pe sila yɛnlɛ mbe logo†.
30 Màa pe kala li kun ma yɛɛ ni yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ ni.
Màa ma yinnɛ li le ma yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni,
a poro pe yɛri.
Ɛɛn fɔ pe sila nuŋgbolo jan mbe logo.
Kona, a mà si pe le cɛngɛlɛ kele yɛgɛ kɛɛ†.
31 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, wa ma yinriwɛ tawa gbɔɔ pi ni,
ma sila pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew,
ma sila si je pe na,
katugu ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na li maa yinmɛ kaan konaa na leele yinriwɛ taa.
32 Koni, we Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ, yawa yɛn ma ni,
a mà pye fyɛrɛyaraga.
Mà koro sinŋɛ wa ma yɔn finliwɛ pi ni konaa ma koro na kajɛŋgɛ piin we kan;
jɔlɔgɔ ŋga kì we ta,
woro naa we wunlumbolo, naa we tara teele,
naa we saraga wɔfɛnnɛ, naa we Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ,
naa we tɛlɛye konaa tara woolo pe ni fuun pe ni,
maga lɛ wa Asiri tara wunlumbolo pe wagati wi na fɔ ma pan ma gbɔn nala,
maga ka ki jɔlɔgɔ ki jate kala jɛɛlɛ†.
33 Kala na fuun màa ti, a lì we ta,
tanga yɛn ma yeri ki wogo ki ni fuun ki ni,
katugu ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ.
Ɛɛn fɔ woro wo na, wè kapege pye.
34 We wunlumbolo, naa we tara teele,
naa we saraga wɔfɛnnɛ konaa we tɛlɛye pe ni,
pe sila tanga ma lasiri wi na;
pe sila ma ŋgasegele ke yigi,
yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda màa yo pe kan pe sila ti logo.
35 Sanga ŋa ni pàa pye wa pe wunluwɔ tara ti ni,
màa kajɛŋgɛ gbɔgɔ pye pe kan,
ma pe ta pàa pye na yɔgɔri wa ki kajɛŋgɛ ki ni,

† **9:25 9.25:** Dete 6.10-12; 8.7; Zhozu 24.13 † **9:28 9.26-28:** Kiti 6.3-6 † **9:29 9.29:** Levi 18.5 † **9:30 9.30:** 2 Wunlu 17.13-18; 2 Kuro 36.15-21 † **9:32 9.32:** 2 Wunlu 15.19,29; 17.3-6; 18.9,13; 24.10-17; 25.1-22; Ɛsidi 4.1-7

konaa tara gbende tanra nda màa kan pe
yeri,
ma pe ta wa ki tara ti ni,
pe sila ma gbɔgɔ,
pe sila si laga pe kapyere tijangara ti na.
36 Nala, we mbele wè pye kulolo.
Tara nda màa kan we tɛlɛye pe yeri,
jaŋgo paa ti kɛrɛ yarilire naa ti yarijɛndɛ
ti kaa,
wè pye kulolo laga ti ni.
37 Wunlumbolo mbele mà we le pe kɛɛ,
we kapere ti kala na,
poro pe yɛn na ki tara ti yarilire lɛgɛrɛ ti
tɔnli wi nii.
Pe yɛn na we piin yɛgɛ ŋga na kì pe
ndanla,
ma pinlɛ we yaayoro ti ni.
We yɛn jɔlɔgɔ na.

10

Leele pàa yere ki yerewe
mbaa tanri lasiri wi na

1 Kagala ŋgele fuun kè we ta ke kala na,
wège kɔn maga tɛgɛ maga ŋgban, maga
sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ na. We tara teele,
poro naa Levi setirige piile mbele laga we
sɔgɔwɔ konaa we saraga wɔfɛnnɛ pe ni
fuun pè pe kɛɛ yɔnlɔ taga ki sɛwɛ wi na.
2 Leele mbele pàa pe kɛɛ yɔnlɔ li taga
ki sɛwɛ wi na, pe mɛrɛ to lari nda:
Hakaliya pinambyɔ Nehemi ŋa wìla pye
gboforonɛri, naa Sedesiyasi,
3 naa Seraya, naa Azariya, naa Zheremi,
4 naa Pashuri, naa Amariya, naa Ma-
likiya,
5 naa Hatushi, naa Shebaniya, naa
Maluki,
6 naa Harimu, naa Meremɔti, naa
Abidiyasi,
7 naa Daniyɛli, naa Ginetɔn, naa Baruki,
8 naa Meshulamu, naa Abiya, naa
Miyamini,
9 naa Maaziya, naa Biligayi konaa She-
maya. Poro pàa pye saraga wɔfɛnnɛ wele.
10 Mbele pàa pye Levi setirige piile poro
wɛlɛ Azaniya pinambyɔ Zhozuwe, naa
Binuyi ma yiri wa Henadadi setirige ki ni,
naa Kadimiyɛli,
11 naa pe sefɛnnɛ Shebaniya, naa
Hodiya, naa Kelita, naa Pelaya, naa Hana,
12 naa Mika, naa Erehɔbu, naa
Hashabiya,
13 naa Zakuri, naa Sherebiya, naa She-
baniya,
14 naa Hodiya, naa Bani konaa Beninu.
15 Tara teele mbele pàa pe kɛɛ yɔnlɔ li
taga sɛwɛ wi na poro la wɛlɛ Parewɔshi,
naa Pahati Mowabu, naa Elamu, naa Zatu,
naa Bani,
16 naa Buni, naa Azigadi, naa Bebayi,
17 naa Adoniya, naa Bigivayi, naa Adini,
18 naa Atɛri, naa Ezekiyasi, naa Azuri,
19 naa Hodiya, naa Hashumu, naa
Bezayi,
20 naa Harifu, naa Anatɔti, naa Nebayi,
21 naa Magipiyashi, naa Meshulamu,
naa Heziri,
22 naa Meshezabeyɛli, naa Zadɔki, naa
Yaduwa,
23 naa Pelatiya, naa Hana, naa Anaya,
24 naa Oze, naa Hananiya, naa
Hashubu,
25 naa Halohɛshi, naa Piliha, naa
Shobɛki,
26 naa Erehumu, naa Hashabina, naa
Maaseya,
27 naa Ahiya, naa Hana, naa Ana,
28 naa Maluki, naa Harimu konaa
Baana.
29 Mbe taga wa poro na, Izirayɛli
woolo sanmbala, naa saraga wɔfɛnnɛ
pele ni, naa Levi setirige piile pele ni, naa
yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ, naa yurukɔlɔ, naa
Netiniyɛnye konaa leele mbele fuun pàa
laga tara sannda ti cɛngɛlɛ ke na ma mara
Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na, naa pe jɛɛlɛ, naa pe
pinambiile, naa pe sumborombiile, mbele
fuun pàa jilige konaa ma kala jɛn,
30 pàa taga pe sefɛnnɛ mbele pàa pye
na jate pe ni ma wɛ pe na. Pàa yɔn
fɔlɔ lɛ ma wugu ma taga wa mbaa tanri
Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na, wo ŋa làa kan li
tunmbyee Moyisi wi yeri, a wùu kan pe
yeri we; konaa pàa yo fun fɔ pe yaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, we Fɔ we, wi ŋgasegele ke ni
fuun ke yigi mbaa tanri ke na, naa wi
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ konaa wi kondɛgɛŋgɛlɛ
ke ni.
31 Pàa yo naa fɔ: «Wè yɔn fɔlɔ lɛ fɔ we
saa we sumborombiile pe kaan cɛngɛlɛ
kele yɛgɛ woolo yeri paa pe pori, we

se sila pe sumborombiile pele kaan we pinambiile pe yeri paa pe pori pe jɛɛlɛ†.

32 «Na ki cɛngɛlɛ woolo paga pan pe yaripɛɛrɛ ti ni, nakoma yarilire cɛnlɛ nda fuun ni mbe pan mberi pɛrɛ cɛnpilige ni nakoma shɛrɛgɛ fɛti pilige ni†, we se lɔ pe yeri. Yɛlɛ kɔlɔshyɛn kɔlɔshyɛn pyew, we yaa tara ti yaga ti wogo yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li ni†.

33 «Wège ŋgban we yɛɛ na ma ŋgasele tɛgɛ fɔ we yaa la warifuwe giramu tijɛrɛ tijɛrɛ kaan yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew we Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunndo ti wogo na†;

34 jaŋgo mbaa buru ŋa wi ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi gbegele, naa muwɛ saraga konaa saraga sogowogo ŋga ki maa woo pilige pyew ki ni, naa saraga ŋga ki maa woo cɛnpilige ki na, naa yevɔnndɔ fɛti piliye yi na, naa fɛti piliye sannya yi na, naa yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ti ni, naa saara nda ti ma wɔ mbe Izirayɛli woolo pe kapere ti kala yagawa ja ti ni konaa tunŋgo ŋga fuun ki maa piin wa we Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, we yaa la ki warifuwe wi kaan ko kala na.

35 Woro saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile konaa leele sanmbala pe ni, wàa pɛtɛ gbɔn mbe ta mbege jɛn wagati ŋa ni we seye yi nuŋgba nuŋgba pyew yi daga mbaa paan yɛlɛ pyew kanŋgirɛ ni yarikanra wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mbaa ti sori wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki na, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri sɛwɛ wi ni we.

36 «Wège yɔn fɔlɔ lɛ mbaa paan we kɛɛrɛ yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti ni konaa we tige pire koŋgbannda ti ni fuun ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni†.

37 «We yaa la paan we pinambiile koŋgbanmbala pe ni wa we Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni konaa we yaayoro ti pinambire koŋgbannda ti ni, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri sɛwɛ wi ni we; konaa mbaa paan we nɛrɛ, naa simbaala konaa sikaala pe pinambire koŋgbannda ti ni saraga wɔfɛnnɛ pe kan, poro mbele pe yɛn na tunŋgo piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni we†.

38 «We yaa la paan we yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti muwɛ pi ni, naa yarikanra nda we ma lagala we yarilire ti na, naa we tige pire ti ni fuun ta ni, naa we duvɛn fɔnŋɔ konaa we sinmɛ pi ni saraga wɔfɛnnɛ pe kan wa we Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yumbiile pe ni.

«We yaa la we kɛɛrɛ yarilire ti yaga wi kaan Levi setirige piile pe yeri. We yɛn ma cɛn cara nda fuun ni na fali, Levi setirige piile poro jate poro pe yaa la kee saa ki yaga wi shoo we yeri wa ki cara ti ni†.

39 Na Levi setirige piile pe kaa kee saa yaga wi shoo sanga ŋa ni, saraga wɔfɔ ŋa wi yɛn Arɔn setirige pyɔ wa daga mbe pinlɛ pe ni. Na paga yaga wi shɔ, Levi setirige piile pe daga mbe yaga wi yaga wɔ mbe kari wi ni wa we Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa yarijɛndɛ tɛgɛsara ti ni†.

40 Katugu Izirayɛli woolo naa Levi setirige piile pe ni, pe daga mbaa paan pe bile yarikanra, naa pe duvɛn fɔnŋɔ yarikanga konaa pe sinmɛ yarikanra ti ni wa ki yarijɛndɛ tɛgɛsara ti ni. Laga kpoyi ki yaapire ti yɛn ma tɛgɛ wa ki yumbiile pe ni fun. Saraga wɔfɛnnɛ mbele pe maa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin, naa yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ konaa yurukɔɔlɔ pe ni pa pe maa cɛɛn wa ki yumbiile pe ni.

«Ki pyelɔmɔ pi na ma, we se we Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yigi sambalawa ni.»

11

Zhufuye mbele pàa pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca (1 Kuro 9.3-17)

1 Kona, a tara ti teele pè si saa cɛn wa Zheruzalɛmu ca. Leele sanmbala, a poro si pɛtɛ gbɔn ma leele nuŋgba nuŋgba wɔwɔ leele kɛ kɛ tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba pyew ki ni, poro mbe sa cɛn

† **10:31 10.31:** Ɛki 34.15-16; Dete 7.3 † **10:32 10.32:** Yaripɛɛrɛ nda ti sɛnrɛ tì yo to wogo ko na, ye wele wa Ɛki 20.8-11; Dete 5.12-15lara ti ni. † **10:32 10.32:** Wogoyɛlɛ sɛnrɛ yeri wele wa Ɛki 23.10-11; Levi 25.1-7; Dete 15.1-2. † **10:33 10.33:** Ɛki 30.11-16 † **10:36 10.36:** Ɛki 23.19; 34.26; Dete 26.2 † **10:37 10.37:** Ɛki 13.2 † **10:38 10.38:** Nɔmbu 18.21 † **10:39 10.39:** Nɔmbu 18.26

wa Zheruzalɛmu ca, ko ŋga ki yɛn kpoyi we. Leele kɔlɔjɛrɛ kɔlɔjɛrɛ sanmbala poro mbe sa cɛn wa cara sannda ti ni.

2 Leele mbele pàa ki wɔ pe yɛɛ nawa mbe sa cɛn wa Zheruzalɛmu ca, a janwa wì si duwaw pye pe kan.

3 Izirayɛli woolo, naa saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile, naa Netiniyɛnye, konaa Salomɔ tunmbyeele pe setirige piile pe ni, pè si saa cɛn wa Zhuda tara cara ti ni. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa saa cɛn wa tara lara nda pàa ta kɔrɔgɔ ti ni, wa pe yɛɛra cara ti ni. Kinda teele mbele pàa saa cɛn wa Zheruzalɛmu ca poro la wɛlɛ yɛɛn†.

4 Zhuda cɛnlɛ woolo naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pèle la saa cɛn wa Zheruzalɛmu ca. Zhuda cɛnlɛ woolo mbele pàa saa cɛn wa pe mɛrɛ ti nda: Oziyasi pinambyɔ Ataya. Ataya to wo lawi ŋa Zakari. Zakari to wo lawi ŋa Amariya. Amariya to wo lawi ŋa Shefatiya. Shefatiya to wo lawi ŋa Mahalaleyɛli, ma yiri wa Perɛzi sege ki ni;

5 naa Baruki pinambyɔ Maaseya. Baruki to wo lawi ŋa Kɔli Hoze. Kɔli Hoze to wo lawi ŋa Hazaya. Hazaya to wo lawi ŋa Adaya. Adaya to wo lawi ŋa Yoyaribu. Yoyaribu to wo lawi ŋa Zakari. Zakari to wo lawi ŋa Shiloni.

6 Perɛzi setirige piile mbele pàa saa cɛn wa Zheruzalɛmu ca pe ni fuun pàa pye nambala kotogofɛnnɛ cɛnmɛ.

7 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe mɛrɛ ti nda: Meshulamu pinambyɔ Salu. Meshulamu to wo lawi ŋa Yowɛdi. Yowɛdi to wo lawi ŋa Pedaya. Pedeya to wo lawi ŋa Kolaya. Kolaya to wo lawi ŋa Maaseya. Maaseya to wo lawi ŋa Itiyɛli. Itiyɛli to wo lawi ŋa Ezayi.

8 Salu wo puŋgo na, a Gabayi si taga, naa Salayi; pe ni fuun pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa nafa ma yiri kɔlɔtaanri (928).

9 Zikiri pinambyɔ Zhowɛli wo wìla pye pe go na. Hasenuwa pinambyɔ Zhuda wo wìla pye ca ki to shyɛn woo.

10 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa saa cɛn wa Zheruzalɛmu pe mɛrɛ ti nda: Yoyaribu pinambyɔ Yedaya, naa Yakini,

11 naa Hilikiya pinambyɔ Seraya. Hilikiya to wo lawi ŋa Meshulamu. Meshulamu to wo lawi ŋa Zadɔki. Zadɔki to wo lawi ŋa Merayɔti. Merayɔti to wo lawi ŋa Ahitubu. Ahitubu wo wìla pye Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki go na,

12 poro naa pe sefɛnnɛ mbele pàa pye na shɛrigo gbɔgɔ tunndo ti piin; pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔtaanri naa nafa ma yiri shyɛn (822); naa Adaya, Adaya to wo lawi ŋa Yerohamu. Yerohamu to wo lawi ŋa Pelaliya. Pelaliya to wo lawi ŋa Amizi. Amizi to wo lawi ŋa Zakari. Zakari to wo lawi ŋa Pashuri. Pashuri to wo lawi ŋa Malikiya,

13 naa wi sefɛnnɛ mbele pàa pye seye teele poro cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri shyɛn (242) ni, naa Azareyɛli pinambyɔ Amashisayi wi ni. Azareyɛli to wo lawi ŋa Ahizayi. Ahizayi to wo lawi ŋa Meshilemɔti. Meshilemɔti to wo lawi ŋa Imɛri;

14 naa wi sefɛnnɛ nambala kotogofɛnnɛ wɛlimbɛlɛ pele ni, pàa pye nambala cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɔlɔtaanri (128). Gedolimu pinambyɔ Zabidiyɛli wo wìla pye pe go na.

15 Levi setirige piile mbele pàa saa cɛn wa Zheruzalɛmu ca pe mɛrɛ ti nda: Hashubu pinambyɔ Shemaya. Hashubu to wo lawi ŋa Azirikamu. Azirikamu to wo lawi ŋa Hashabiya. Hashabiya to wo lawi ŋa Buni;

16 naa Shabetayi konaa Yozabadi, poro la pye Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ laga nawa tunndo ti yɛgɛ wɔfɛnnɛ. Pàa pye Levi setirige piile poro pele;

17 naa Mataniya, Mataniya to wo lawi ŋa Mishe. Mishe to wo lawi ŋa Zabidi. Zabidi to wo lawi ŋa Asafu. Asafu wo wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro ti yɛgɛ sinni Yɛnŋɛlɛ yɛnrisanga wi ni; a Bakibukiya si taga wo na ma yiri wa wi sefɛnnɛ pe ni, naa Shamuwa pinambyɔ Abida wi ni. Shamuwa to wo lawi ŋa Galali. Galali to wo lawi ŋa Yedutun.

18 Levi setirige piile mbele pàa pye ma cɛn wa ca kpoyi ki ni, pàa pye lere cɛnmɛ shyɛn naa nafa tijɛrɛ ma yiri tijɛrɛ (284).

† **11:3 11.3:** Nehe 7.7

19 Yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ Akubu, naa
Talimɔ konaa pe sefɛnnɛ mbele pàa pye
na yeyɔnrɔ ti kɔrɔsi, pàa pye lere cɛnmɛ
naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn
(172).
20 Izirayɛli woolo sanmbala, naa saraga
wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile sanmbala
pe ni pàa pye ma cɛn wa Zhuda tara cara
ti ni fuun ti ni, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
wa tara lara nda pàa ta ta kɔrɔgɔ ti ni.
21 Netiniyɛnye poro la saa cɛn wa
Zheruzalɛmu ca laga ŋga pe yinri Ofɛli† ki ni. Ziha naa Gishipa poro pàa pye pe go na.
22 Levi setirige piile mbele pàa pye wa
Zheruzalɛmu ca, pe yɛgɛ sinvɔ wo lawi
ŋa Uzi. Uzi to wo lawi ŋa Bani. Bani
to wo lawi ŋa Hashabiya. Hashabiya to
wo lawi ŋa Mataniya. Mataniya to wo
lawi ŋa Mishe, ma yiri wa Asafu sege ki
ni†. Poro pàa pye yurukɔɔlɔ wa Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
23 Wunlunaŋa wìla kala la kɔn ma
tɛgɛ yurukɔɔlɔ pe wogo na, na pe pilige
nuŋgba nuŋgba pyew kala li yɛgɛ woo.
24 Meshezabeyɛli pinambyɔ Petaya wo
wìla pye na wunlunaŋa wi sari leele pe
kagala ke yɛgɛ wɔmɔ pi na. Wìla pye
Zhuda pinambyɔ Zera wo setirige pyɔ.

Zhufuye mbele pàa saa cɛn cara ta yɛgɛ ni

25 Zhuda cɛnlɛ woolo pèle la saa cɛn
wa kapire to naa ti kanŋgara na lara ti
ni; to tìla pye Kiriyati Ariba ca† konaa
ki kanŋgara na kapire ti ni, naa Dibɔn
ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni,
naa Yekabizeyɛli ca konaa ki kanŋgara na
kapire ti ni,
26 naa Yeshuwa ca, naa Molada ca, naa
Bɛti Palɛti ca,
27 naa Hazari Shuwali ca, naa Bɛrisheba
ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni,
28 naa Zikilagi ca, naa Mekona ca konaa
ki kanŋgara na kapire ti ni,
29 naa Eni Irimɔ ca, naa Zoreya ca, naa
Yarimuti ca,
30 naa Zanowa ca, naa Adulamu ca
konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, naa
Lakishi ca konaa ki kɛɛrɛ lara ti ni, naa
Azeka ca konaa ki kanŋgara na kapire ti
ni. Pàa cɛn maga lɛ wa Bɛrisheba ca ki na
fɔ ma saa gbɔn wa Hinɔmu gbunlundɛgɛ
ki na†.
31 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo poro la cɛn
maga lɛ wa Geba ca, naa Mikimashi ca
ki ni, naa Aya ca, naa Betɛli ca konaa ki
kanŋgara na kapire ti ni;
32 naa Anatɔti ca, naa Nɔbu ca, naa
Ananiya ca,
33 naa Hazɔri ca, naa Arama ca, naa
Gitayimu ca,
34 naa Hadidi ca, naa Zeboyimu ca, naa
Nebalati ca,
35 naa Lɔdi ca konaa Ono ca ki ni, ko
laga ko pe yinri kapyɔ jɛnfɛnnɛ gbunlundɛgɛ.
36 Levi setirige piile gbogolomɔ pà la
yiri wa Zhuda cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ ma
saa cɛn wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni.

12

Saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma pan wa Izirayɛli tara (Ɛsidi 2.36-42)

1 Saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile
mbele pàa pinlɛ Sheyalitiyɛli pinambyɔ
Zorobabɛli wo naa Zhozuwe wi ni ma pan
pe mɛrɛ ti nda: Seraya, naa Zheremi, naa
Ɛsidirasi,
2 naa Amariya, naa Maluki, naa Hatushi,
3 naa Shekaniya, naa Erehumu, naa
Meremɔti,
4 naa Ido, naa Ginetoyi, naa Abiya,
5 naa Miyamini, naa Maadiya, naa
Biliga,
6 naa Shemaya, naa Yoyaribu, naa Yedaya,
7 naa Salu, naa Amɔki, naa Hilikiya
konaa Yedaya. Poro mbele poro pàa
pye saraga wɔfɛnnɛ teele, poro naa pe
sefɛnnɛ saraga wɔfɛnnɛ sanmbala pe ni,
Zhozuwe wagati wi na†.

† **11:21 11.21:** Nehe 3.26 † **11:22 11.22:** 1 Kuro 9.15-16; 15.17; 16.37,41-42 † **11:25 11.25:** Zhenɛ 23.2; Zhozu 15.54 † **11:30 11.28-30:** Zhozu 15.31,33,35,39 † **12:7 12.1-7:** 1 Kuro 24.1-19

8 Levi setirige piile mbele pàa pan pe mɛrɛ ti nda: Zhozuwe, naa Binuyi, naa
Kadimiyɛli, naa Sherebiya, naa Zhuda
konaa Mataniya ŋa wìla pye na Yɛnŋɛlɛ
li sɔnmɔ yuuro ti yɛgɛ sinni, ma pinlɛ wi
sefɛnnɛ pe ni.
9 Pe sefɛnnɛ sanmbala Bakibukiya, naa
Uni poro la pye na yeregi pe yɛsinmɛ na,
na yuuro ti shoo pe yɔn na.

10 Zhozuwe wo wìla Yoyakimu se. A
Yoyakimu wo Eliyashibu se. A Eliyashibu
wo Yoyada se.
11 A Yoyada wo Zhonatan se. A
Zhonatan wo Yaduwa se.

12 Yoyakimu wagati wi na, saraga
wɔfɛnnɛ mbele pàa pye seye teele pe
mɛrɛ ti nda: Wa Seraya sege ki ni, Meraya
wìla pye sege to. Wa Zheremi sege ki ni,
Hananiya wìla pye sege to.
13 Wa Ɛsidirasi sege ki ni, Meshulamu
wìla pye sege to. Wa Amariya sege ki ni,
Yohana wìla pye sege to.
14 Wa Meluki sege ki ni, Zhonatan wìla
pye sege to. Wa Shebaniya sege ki ni,
Zhozɛfu wìla pye sege to.
15 Wa Harimu sege ki ni, Adina wìla pye
sege to. Wa Merayɔti sege ki ni, Helikayi
wìla pye sege to.
16 Wa Ido sege ki ni, Zakari wìla pye
sege to. Wa Ginetɔn sege ki ni, Meshu-
lamu wìla pye sege to.
17 Wa Abiya sege ki ni, Zikiri wìla pye
sege to. Wa Miniyamini naa Mowadiya
sege ki ni, Pilitayi wìla pye sege to.
18 Wa Biliga sege ki ni, Shamuwa wìla
pye sege to. Wa Shemaya sege ki ni,
Zhonatan wìla pye sege to.
19 Wa Yoyaribu sege ki ni, Matinayi wìla
pye sege to. Wa Yedaya sege ki ni, Uzi wìla
pye sege to.
20 Wa Salayi sege ki ni, Kalayi wìla pye
sege to. Wa Amɔki sege ki ni, Hebɛri wìla
pye sege to.
21 Wa Hilikiya sege ki ni, Hashabiya
wìla pye sege to. Wa Yedaya sege ki ni,
Netaneyɛli wìla pye sege to.

22 Saraga wɔfɛnnɛ Eliyashibu, naa Yoy-
ada, naa Yohana konaa Yaduwa pe wagati
wi na, pàa Levi setirige piile pe seye teele
poro naa saraga wɔfɛnnɛ pe seye teele pe
mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ. Pàa pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ
fɔ ma saa gbɔn Pɛrisi tara wunlunaŋa
Dariyusi wi wagati wi na.
23 Levi setirige piile pe seye teele pe
mɛrɛ pàa ti yɔnlɔgɔ wa wagati kapyegele
sɛwɛ wi ni fɔ ma pan ma gbɔn Eliyashibu
pishyɛnwoo Yohana wi wagati wi na.
24 Hashabiya, naa Sherebiya, naa
Kadimiyɛli pinambyɔ Yeshuwa wi ni,
poro mbele pàa pye Levi setirige piile pe
seye teele, poro naa pe sefɛnnɛ sanmbala
pe ni, pàa pye na yeregi na yɛgɛ waa pe
yɛɛ yeri, na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro
naa li gbɔgɔ yuuro ti koo naga waa pe
yɛɛ kan gbogolomɔ gbogolomɔ, ma yala
Yɛnŋɛlɛ lere Davidi wi sɛnyoro ti ni†.
25 Mataniya, naa Bakibukiya, naa
Abidiyasi†, naa Meshulamu, naa
Talimɔ konaa Akubu pàa pye yeyɔngɔ
kɔrɔsifɛnnɛ. Pàa pye na yaara tɛgɛsara ti
kɔrɔsi wa shɛrigo gbɔgɔ yeyɔnrɔ ti tanla.
26 Poro pàa pye tunŋgo ki na
Zhozuwe pinambyɔ Yoyakimu ŋa wìla
pye Yozadaki pishyɛnwoo wi wagati wi
na, naa Nehemi ŋa wìla pye gboforonɛri
konaa Ɛsidirasi ŋa wìla pye saraga wɔfɔ
naa lasiri sɛwɛ jɛnfɔ pe wagati wi na.

Zheruzalɛmu ca mbogo ki kanga ki puŋgo na fɛti ŋa pàa pye

27 Zheruzalɛmu ca mbogo ki kanga ki
puŋgo na, naa ki yɔn yɛɛngɛ fɛti wìla kaa
gbɔn, a pè si ti, a Levi setirige piile pè
yiri wa lara nda fuun pàa pye ma cɛn, ma
pan wa Zheruzalɛmu ca; jaŋgo pe pan pe
mbogo ki yɔn yɛɛngɛ fɛti wi pye yɔgɔrimɔ
ni, pe yuuro kɔ pe Yɛnŋɛlɛ li sɔn weere†
ni, naa juruye konaa ŋgɔniye ni.
28 Yurukɔɔlɔ pàa pe yɛɛ gbogolo ma yiri
wa Zheruzalɛmu ca kanŋgara na kapire ti
ni, naa Netofa ca ki kanŋgara na kapire
ti ni,
29 naa wa Bɛti Giligali ca, naa wa Geba
ca konaa wa Azimavɛti ca tara ti ni;

† **12:24 12.24:** Ɛki 15.20-21; 1 Sami 18.7; Ɛsidi 3.11 † **12:25 12.25:** Mbe yala Nehe 11.17; 12.8-9lara ti ni, Mataniya, naa Bakibukiya, naa Abidiyasi pàa pye yurukɔɔlɔ. † **12:27 12.27:** 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; 29.25; Ɛsidi 3.10; Yuuro 150.5

katugu yurukɔɔlɔ pàa kapire ta kan pe yɛɛ kan wa Zheruzalɛmu ca ki kanŋgara lara ti ni.
30 Saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe ni, pàa pe yɛɛ pye fyɔngɔ fu, ma tara woolo pe pye fyɔngɔ fu, ma yeyɔnrɔ to naa mbogo ki ni ti pye fyɔngɔ fu.

31 Kona, a mì si ti, a Zhuda tara teele pè lugu wa mbogo ki go na. A mì si yurukɔɔlɔ ŋgbeleye tugbɔlɔyɔ shyɛn gbɛgɛlɛ. Ŋgbelege koŋgbanŋga kìla pye na tanri na toro wa mbogo ki na, wa ki kalige kɛɛ yeri, ma wa wa Kayege yeyɔngɔ ki yeri.
32 Hoshaya naa Zhuda tara teele pe walaga la taga pe puŋgo na na tanri,
33 naa Azariya, naa Ɛsidirasi, naa Meshulamu,
34 naa Zhuda, naa Bɛnzhamɛ, naa Shemaya konaa Zheremi.
35 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ pèle si taga pe na mbaanra ni pe kɛɛ. Poro la wɛlɛ Zakari, Zakari to wo lawi ŋa Zhonatan, Zhonatan to wo lawi ŋa Shemaya, Shemaya to wo lawi ŋa Mataniya, Mataniya to wo lawi ŋa Mikaya, Mikaya to wo lawi ŋa Zakuri, Zakuri to wo lawi ŋa Asafu;
36 naa Zakari wi tunmbyee yɛɛnlɛ Shemaya, naa Azareyɛli, naa Milalayi, naa Gilalayi, naa Maayi, naa Netaneyɛli, naa Zhuda konaa Hanani; Yɛnŋɛlɛ li lere Davidi wi yarigbɔnrɔ tìla pye pe yeri paa ti gbɔɔn. Lasiri sɛwɛ jɛnfɔ Ɛsidirasi wo wìla pye pe yɛgɛ.
37 Kona, a pè si saa gbɔn wa Pulugo yeyɔngɔ ki na, mɛɛ kari yɛsinmɛ na ma saa gbɔn konɔ na li ma lugu ma kari wa Davidi ca ki yeri li na. A pè si lugu lugusara nda ti yɛn mbogo ki na ma kari wa ki go na, ma saa gbɔn wa Davidi wunluwɔ go ki go na. Ko puŋgo na, a pè si saa gbɔn Tɔnmɔ yeyɔngɔ ki na, wa ca ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.

38 Yurukɔɔlɔ ŋgbelege shyɛn wogo ko la kari mbogo ki kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Mi Nehemi, a mì si taga pe puŋgo na na tanri, mi naa leele pe walaga sanŋga ki ni wa mbogo ki go na. Wàa saa toro wa Yira sanŋgazo wi tanla mɛɛ saa gbɔn wa laga ŋga mbogo kì liri ki na.
39 A wè si saa toro wa Efirayimu yeyɔngɔ ki go na, naa wa ca ki yeyɔngɔ lɛgɛ ki go na, naa wa Mbɛŋgɛlɛ yeyɔngɔ ki go na, ma saa toro Hananeyɛli sanŋgazo wi tanla konaa Meya sanŋgazo wi tanla, mɛɛ saa gbɔn wa Simbaala yeyɔngɔ ki na. Kona, wè si saa yere wa kaso go yeyɔngɔ ki na.
40 A yurukɔɔlɔ pe ŋgbeleye shyɛn yì si saa yere wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni. A mi naa tara teele mbele pàa pye na ni wè si ye ma yere fun,
41 naa saraga wɔfɛnnɛ Eliyakimu, naa Maaseya, naa Miniyamini, naa Mikaya, naa Eliyohenayi, naa Zakari, naa Hananiya, pe mbaanra tìla pye pe kɛɛ,
42 naa Maaseya, naa Shemaya, naa Eleyazari, naa Uzi, naa Yohana, naa Malikiya, naa Elamu konaa Ezɛri. Yurukɔɔlɔ pàa pye na yuuro ti koo ŋgbanga, Yizirahiya wìla pye na pe yɛgɛ sinni.
43 Ki pilige ki ni, leele pàa saara lɛgɛrɛ wɔ, ma yɔgɔri jɛŋgɛ, katugu Yɛnŋɛlɛ làa nayinmɛ gbɔɔ kan li woolo pe yeri. Jɛɛlɛ poro naa piile pe ni pàa yɔgɔri fun. Pàa pye na Zheruzalɛmu ca woolo pe nayinmɛ tinmɛ pi taa fɔ lege.

Pàa yaga wo naa yarikanra ti wɔlɔmɔ pi gbegele maa tɛgɛ

44 Ki wagati wi ni, yarikanra nda pe ma lagala yarilire ti na, naa yarilire fɔnndɔ nda pe ma pye yarikanra to naa yaga wi ni, pe maa ti teri yinrɛ nda ni, pàa nambala pele wɔ ma pe tɛgɛ paa ti kɔrɔsi. Mbe yala lasiri wi ni, tasaga ŋga kìla daga mbaa kaan saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe yeri, mbaa yinrigi wa kɛɛrɛ nda ti cara tì maga ti yarilire ti ni, ki nambala poro pàa tɛgɛ fun paa ki yaara ti shoo. Zhuda tara woolo pàa pye na yɔgɔri maga yan fɔ saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pe ni, pàa pye na pe tunŋgo ki piin.
45 Pàa pye na pe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki piin konaa na kagala ŋgele ke ma lere pye fyɔngɔ fu ke piin. Yurukɔɔlɔ naa yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pàa pye na pe tunŋgo ki piin,

† **12:45 12.45:** 1 Kuro 25.1-8; 26.1-12

ma yala Davidi naa wi pinambyɔ Salomɔ pàa ki kɔn maga tɛgɛ yɛgɛ ŋga na ki ni†;
46 katugu faa Davidi naa Asafu pe wagati wi na, yurukɔɔlɔ teele la pye wa. Pàa pye na yuuro koo na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni konaa nali shari.
47 Zorobabɛli wagati wi na konaa Nehemi wagati wi na, Izirayɛli tara woolo pàa pye na yurukɔɔlɔ naa yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe tasaga ki kaan pe yeri pilige nuŋgba nuŋgba pyew. Pàa pye na yaara nda ti yɛn kpoyi ti kaan Levi setirige piile pe yeri. Levi setirige piile poro mɛɛ tasaga ŋga ki daga mbe kan Arɔn setirige piile pe yeri ki kan pe yeri.

13

Izirayɛli woolo pàa pe yɛɛ laga cɛŋgɛlɛ sanŋgala ke woolo pe na

1 Ki wagati wi ni, pàa pye na Moyisi lasiri sɛwɛ wi kara leele pe yɛgɛ na. Pilige ka, a pè sigi yan ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa wi ni ma yo fɔ Amɔ cɛnlɛ woolo poro naa Mowabu cɛnlɛ woolo pee daga mbe pinlɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo pe ni†;
2 katugu faa, pe sila pan yaakara naa tɔnmɔ ni mbe Izirayɛli woolo pe fili. Ɛɛn fɔ pàa Balaamu wi sun maa wa pe na ma yo wi pe daŋga. Ɛɛn fɔ, we Yɛnŋɛlɛ làa ki daŋga ki kanŋga maga pye duwaw†.
3 Naa leele pàa kaa lasiri sɛwɛ wi sɛnrɛ ti logo, a pè si nambanmbala pe ni fuun pe wɔ wa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni.
4 Sanni ko mbe sa pye, saraga wɔfɔ Eliyashibu pàa wo tɛgɛ wila we Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yumbiile pe kɔrɔsi. Eliyashibu wìla pye Tobiya† wi sege woo wo wa.
5 Ki kala na, wìla shɛrigo gbɔgɔ yumbyɔ gbeŋɛ wa kan Tobiya wi yeri. Faa yarilire nda pàa pye na woo yarikanra, pàa pye nari teri wa wi ni, naa wusuna nuwɔ taan wi ni, naa shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo pyeyaara ti ni, naa bile wi yaga, naa duvɛn fɔnŋɔ wi yaga konaa sinmɛ pi yaga wi ni; ki yaara tìla daga mbaa kaan Levi setirige piile, naa yurukɔɔlɔ konaa yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe yeri, konaa ta la daga mbaa kaan saraga wɔfɛnnɛ pe yeri.
6 Wagati ŋa ni ko ki ni fuun ko la pye na piin, mi sila pye wa Zheruzalɛmu ca, katugu mìla sɔngɔrɔ wa Babilɔni tara wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi† wi tanla wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn wolo li ni. La kee wa yɛlɛ li kɔsaga ki yeri, a mì si wagati wa yɛnri naa wunlunaŋa wi yeri,
7 ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca. Kona, kajɔɔgɔ ŋga Eliyashibu wìla pye ma yumbyɔ wa kan Tobiya wi yeri wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a mì sigi yan.
8 A kì silan mbɛn fɔ jɛŋgɛ. A mì si Tobiya wi yaara ti ni fuun ti yirige mari wa wa funwa na.
9 Ko puŋgo na, a mì si ti a pè yumbiile pe pye fyɔngɔ fu. A mì si ti a pè Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo pyeyaara ti sɔngɔrɔ mari tɛgɛ wa, naa yarikanra ti ni konaa wusuna nuwɔ taan wi ni.

Shɛrigo gbɔgɔ tunmbyeele pe yaakara wogo ki yɛgɛ wɔmɔ

10 Mìla ki logo fun fɔ Levi setirige piile pe tasaga ki sila kaa na kaan pe yeri. Ki kala na, Levi setirige piile naa yurukɔɔlɔ mbele pàa pye na tunŋgo piin wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa fe ma saa cɛn wa pe tara lara ti ni.
11 Kona, a mì si sɛnŋgbanra yo tara teele pe na ki wogo ki na, ma pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a yè si yɔn wɔ Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.» A mì si Levi setirige piile naa yurukɔɔlɔ pe gbogolo, mɛɛ pe tɛgɛtɛgɛ pe tunndo ti na naa.
12 Kì pye ma, a Zhuda tara woolo pe ni fuun pè si pan pe bile yaga, naa pe duvɛn yaga konaa pe sinmɛ yaga wi ni wa yarilire tɛgɛsara ti ni†.
13 A mì si saraga wɔfɔ Shelemiya, naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Zadɔki konaa Levi setirige pyɔ Pedaya pe tɛgɛ paa yarilire tɛgɛsara yumbiile pe kɔrɔsi; Zakuri pinambyɔ Hana ŋa wìla pye Mataniya wi

† **13:1 13.1:** Dete 23.4-6 † **13:2 13.2:** Nɔmbu 22.1-6; Dete 23.6 † **13:4 13.4:** Tobiya wìla pye Amɔ cɛnlɛ woolo wo wa. † **13:6 13.6:** Aritasɛrisɛsi: Ye wele wa Nehe 1.1laga ki ni konaa ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi ni wa ki sɛwɛ pyɔ wi nɔgɔ. † **13:12 13.12:** Mishe 3.10

pishyɛnwoo mìla wi taga pe na wila pe sari, katugu pàa pye leele mbele pè taga pe na. Poro pàa tɛgɛ paa yaakara ti yɛɛlɛ pe sefɛnnɛ pe na.

14 E, na Yɛnŋɛlɛ, jatere pye na na wa ki kala na li ni. Kagala ŋgele mì pye tagawa ni na Yɛnŋɛlɛ ma shɛrigo gbɔgɔ wogo ki na konaa ma tunŋgo wogo ki na, maga ka fɛgɛ ki na.

Nehemi wìla para Zhuda tara woolo pe ni cɛnpilige ki wogo na

15 Ki wagati wi ni, a mì sigi wele maga yan, fɔ wa Zhuda tara leele pele na ɛrɛzɛn pire ti tɔnmɔ woo wa ti tɔnmɔ wɔsara ti ni cɛnpilige ki na. Pèle la pye na pe bile wi tungu sofilele na, naa pe duvɛn wi ni, naa pe ɛrɛzɛn pire ti ni, naa pe figiye pire konaa tuguro cɛnlɛ pyew ta ni na paan ti ni wa Zheruzalɛmu ca cɛnpilige ki ni†. Pilige ŋga ni pàa pye na pe yaripɛɛrɛ ti pɛrɛ, mìla para pe ni ma pe yɛri ŋgbanga ki wogo ki na.

16 Tiri ca fɛnnɛ pèle la pye ma cɛn fun wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye na paan ŋgbanra ni, konaa yaripɛɛrɛ cɛnlɛ pyew ta ni nari pɛrɛ Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe yeri cɛnpilige ki na.

17 Mìla sɛnŋgbanra yo Zhuda tara teele pe na, ma pe pye fɔ: «Ki kapege ŋga yaa piin yɛɛn na cɛnpilige ki jogo, ki go ko yɛn kikiin?

18 Pa ye tɛlɛye pe sila ki pye yɛɛn, ma ti a Yɛnŋɛlɛ ligi jɔlɔgɔ kagala ŋgele ke ni fuun ke wa we na, konaa ki ca ŋga ki na? Ko yoro pan nali cɛnpilige ki jogo naa, na ka tari wa li naŋgbanwa pi na Izirayɛli woolo pe ni.»

19 Maga lɛ le ko na, a mì si konɔ kan ma yo fɔ yembinɛ li kaa woo pe Zheruzalɛmu ca kɔɔrɔ ti tɔnndɔ cɛnpilige ki yɛgɛ. Paga si kari yɛngɛlɛ na cɛnpilige ki fa toro. A mì silan tunmbyeele pele tɛgɛtɛgɛ yeyɔnrɔ ti tanla paa ti kɔrɔsi, jaŋgo tuguro kpɛ ka ka toro mbe ye wa cɛnpilige ki ni.

20 Kona, a safari wafɛnnɛ naa yaara cɛnlɛ pyew ti pɛrɛfɛnnɛ pè si pan ma wɔnlɔsaga nuŋgba naa wɔnlɔsaga shyɛn si wɔnlɔ wa Zheruzalɛmu ca mbogo ki puŋgo na.

21 A mì si pe yɛri ki sɛnrɛ nda ti ni, ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a yè si pan na wɔnlɔ laga ca ki mbogo ki tanla? Na yaga nuru mbe ka pye naa, mi yaa ti pe ye yigi.» Maga lɛ le ko pilige ko na, pe sila pan le naa cɛnpilige ka ni.

22 Kona, a mì sigi yo Levi setirige piile pe kan ma yo pe pe yɛɛ pye kpoyi, pe pan paa yeyɔnrɔ ti kɔrɔsi, jaŋgo cɛnpilige ki ta kila jate kpoyi.

«E, na Yɛnŋɛlɛ, jatere pye na na ki kagala ŋgele ke kala na! Na yinriwɛ ta ma kajɛŋgɛ pyewe gbɔɔ pi kala na.»

Nehemi wìla Zhufuye pe jɛrɛgi jɛɛlɛ mbele pàa pɔri ma yiri tara ta yɛgɛ ni pe wogo na

23 Ki wagati nuŋgba wi ni, a mì sigi wele maga yan fɔ Zhuda tara fɛnnɛ pèle la Asidɔdi ca jɛɛlɛ, naa Amɔ cɛnlɛ woolo jɛɛlɛ konaa Mowabu cɛnlɛ woolo jɛɛlɛ pele pɔri pe jɛɛlɛ.

24 Pe piile pe walaga la pye na Asidɔdi ca fɛnnɛ sɛnrɛ yuun, pe sila Zhufuye sɛnrɛ ti jɛn. Cɛngɛlɛ kele sɛnrɛ pàa jɛn na yuun.

25 A mì si para ki Zhuda tara fɛnnɛ pe na, ma pe daŋga. Mì yɛrɛ la nambala pele gbɔn pe ni, ma pe yinzire ta kɔlɔgi pe na. Ko puŋgo na, a mì si ti, a pè wugu Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, ma yo fɔ: «Ye se kaa ye sumborombiile pe kaan cɛngɛlɛ kele yɛgɛ pinambiile yeri paa pe pori, nakoma mbaa ke sumborombiile pe kaan ye pinambiile pe yeri paa pe pori†.»

26 A mì si pe pye fɔ: «Ki pɔrɔgɔ cɛnlɛ ŋga ko ka ma ki ti Izirayɛli tara wunlu-naŋa Salomɔ wìla kapege pye? Cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ ke ni fuun ke wunlumbolo pe ni, wi yɔngɔ sila pye wa. Wìla pye maa Yɛnŋɛlɛ li ndanla, a lì suu tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli tara ti ni fuun ti go na. Konaa ki ni fuun, cɛngɛlɛ kele yɛgɛ jɛɛlɛ la ti, a wì kapege pye†.

27 We woro na jaa mbege logo ye kanŋgɔlɔ fɔ ye yɛn naga kapegbɔgɔ ŋga

† **13:15 13.15:** Ɛki 20.8-11; Dete 5.12-14; Zhere 17.21-22; Nehe 10.32 † **13:25 13.23-25:** Ɛki 34.11-16; Dete 7.3
† **13:26 13.26:** 2 Sami 12.24-25; 1 Wunlu 11.1-8; 2 Kuro 1.11-12

ka piin, ma cɛngɛlɛ kele yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri ma
pye mbasinmbele we Yɛnŋɛlɛ li ni.»
28 Saraga wɔfɛnnɛ to Eliyashibu wi
pinambyɔ Yehoyada wi pinambiile pe ni,
wà la Horɔn ca fɛnnɛ naŋa Sanbala wi
sumborombyɔ pɔri wi jɔ. Kì pye ma, a
mì si wo purɔ maa lali na yɛɛ ni.
29 «E, na Yɛnŋɛlɛ, jatere pye ki nambala
pe na, katugu pè saraga wɔgɔtunŋgo ki
tɛgɛ fyɔngɔ ni, ma yɔn finliwɛ mba màa
le saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige
piile pe ni, pòo jɔgɔ.»
30 Kì pye ma, mì pe pye kpoyi ma
nambanmbala pe ni fuun pe wɔ wa pe
sɔgɔwɔ, ma saraga wɔfɛnnɛ naa Levi
setirige piile pe tunŋgo wogo ki yɛgɛ wɔ,
jaŋgo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba paa pe
tunŋgo ki piin.
31 Kanŋgirɛ nda ti yaa la woo yarikanra,
mìri wogo ki yɛgɛ wɔ fun, jaŋgo tila kaan
mbe yala wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ wi ni,
konaa yarilire fɔnndɔ koŋgbannda nda ti
yaa la kaan yarikanra ti ni.
«E, na Yɛnŋɛlɛ, jatere pye na na, ma
kajɛŋgɛ pye na kan.»

Sɛwɛ ŋa wi yɛn na para ƐSITƐRI wi sɛnrɛ na

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ɛsitɛri sɛwɛ wi yɛn na para jasumboro wa sɛnrɛ na, ŋa wìla wi yɛɛ go ki pɛrɛ, jaŋgo mboo woolo pe shɔ.

Ki kagala kàa pye Pɛrisi tara wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi wunluwɔ sanga wi ni. Zhufuye pe gbɔwɔ la sɔngɔrɔ ma kari pe tara. Ɛɛn fɔ pèle la koro wa Pɛrisi tara bere. Ki Pɛrisi tara wunluwɔ po pìla saa Babilɔni tara wunluwɔ pi jan. Wunlunaŋa Sɛrisɛsi wìla wi jɔ wi wa, mɛɛ Ɛsitɛri wi pɔri wi jɔ. Ɛsitɛri wìla pye Zhufuye jɔ ŋa wìla pye ma yɔn fɔ jɛŋgɛ. Ki sanga wi ni, tara ti togbɔɔ shyɛn woo ŋa pàa pye na yinri Hama, a wì si yɔn le Zhufuye pe na mbe pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew. A Ɛsitɛri wi ndojɛ Maridoshe wì si yiri ki yɔn lemɛ pi kɔrɔ na. Kona, a Ɛsitɛri wo naa Maridoshe wi ni pè si gbogolo, ma ŋgbeli, ma pe woolo pe shɔ.

Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ kii yeri wa sɛwɛ wi ni, ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ lìli woolo pe shɔ yɛgɛ ŋga na, sɛwɛ wi yɛn na para ko na. Ɛsitɛri wi ndojɛ wìla wi pye fɔ:

> Ambɔ ki jɛn na kaa pye ki wagati ŋa wi kala lo ma li ti mà pye wunlunjɔ (Ɛsitɛ 4.14b).

Zhufuye pe fɛti ŋa pe yinri «Purimu», ki sɛwɛ ŋa wi yɛn na wi yirisaga konaa wi kɔrɔ wi yɛgɛ yuun we kan fun.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Ɛsitɛri wìla pye wunlunjɔ *1–2*
Hama wìla pye na jaa mbe Zhufuye pe gbo *3.1-15*
Maridoshe wìla Ɛsitɛri wi yɛnri wi pe saga *4.1-17*
Wunlunaŋa wìla Maridoshe wi gbɔgɔ *5–6*
Pàa Hama wi gbo *7.1-10*
Zhufuye pàa pe juguye pe gbo *8.1–9.19*
Pàa Purimu fɛti wi pye *9.20-32*
Sɛrisɛri naa Maridoshe pàa fanŋga ta fɔ jɛŋgɛ *10.1-3*

Wunlunaŋa Sɛrisɛsi wìla sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi tara woolo pe kan

1 Ki kagala ŋgele laga, kè pye wunlunaŋa Sɛrisɛsi† wi sanga wo ni. Sɛrisɛsi wìla pye naa wunluwɔ pi piin kinda cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɔlɔshyɛn (127) go na, maga lɛ wa Ɛndi tara ti na fɔ ma saa ki wa Kushi† tara ti na.

2 Ki wagati wi ni, wunlunaŋa Sɛrisɛsi wìla pye ma cɛn wa wi wunluwɔ jɔngɔ ki na, wa wi wunluwɔ ca Suzi† ki ni.

3 Wi wunluwɔ pi yɛlɛ taanri wolo li ni, a wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi tara teele pe ni fuun poro naa wi legbɔɔlɔ pe kan. Pɛrisi tara naa Medi tara maliŋgbɔɔnlɔ teele, naa legbɔɔlɔ konaa tara teele pàa pye wa wi ni.

4 A wì suu wunluwɔ pi yarijɛndɛ tawa pi gbɔgɔwɔ po naa wi wunluwɔ pi gbɔgɔwɔ pi naga pe na piliye lɛgɛrɛ ni, ko yɛn fɔ piliye cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ (180) ni.

5 Ko piliye yo kɔŋgɔlɔ, a wunlunaŋa wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ piliye kɔlɔshyɛn ni wi wunluwɔ ca Suzi woolo pe ni fuun pe kan, legbɔɔlɔ ma pinlɛ lepigile ke ni, wa wi wunluwɔ go laga naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni.

6 Lɛn jese paritiyɔnrɔ fire fire naa ŋganra woro la pye ma pɔ, ma yanŋga yanŋga wa. Pàa ti pɔpɔ maribiri sinndɛɛrɛ tiyagala na lɛn maŋgala figile figile naa yɛngɛlɛ yɛngɛlɛ ni, ŋgele pàa lele warifuwe vegembele ni. A pè si tɛ naa warifuwe sinlɛyaara† tɛgɛtɛgɛ tara laga ŋga pàa wɔlɔgɔ ki na; ko la pye pɔrifiri sinndɛɛrɛ yɛnrɛ ni, naa maribiri sinndɛɛrɛ fire, naa nakiri sinndɛɛrɛ konaa maribiri sinndɛɛrɛ wɔrɔ ni.

† **1:1 1.1:** Wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Sɛrisɛsi; Aritasɛrisɛsi mɛgɛ ko yɛn Eburuye sɛnrɛ ni. Sɛrisɛsi mɛgɛ ko yɛn Girɛki sɛnrɛ ni. Ki yaa pye ndɛɛ Sɛrisɛsi wo wìla pye wunlunaŋa Sɛrisɛri Koŋgbanŋa we. Ki yɛn ndɛɛ wo wìla pye Pɛrisi tara ti wunlunaŋa maga lɛ yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɔgɔlɔni (486) wolo li na ma saa gbɔn yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa taanri ma yiri tijɛrɛ (464) wolo li na, na Zhezu wi fa se (Ɛsidi 4.6). † **1:1 1.1:** Kushi tara, Lewɔɔlɔ tara laga ko kayi. Kìla Ezhipiti tara laga ka lɛ ma saa pinlɛ Sudan tara laga ka ni. † **1:2 1.2:** Nala wo ni Suzi ca pa ki yɛn wa Iran tara. † **1:6 1.6:** Kìla pye faa, liwɛn gbɔɔ na, leele mbele pè yeri pe ma sinlɛ ma sangasanga sinlɛyaara na sila kaa (Amɔ 6.4).

7 Pàa pye na leele pe kaan paa woo tɛ
wɔjɛŋgɛlɛ cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni. Pàa pye na
paan wunlunaŋa wi duvɛn wi ni lɛgɛrɛ
lɛgɛrɛ, ma yala wìla wi kɛɛ ki sanga yɛgɛ
ŋga na ko ni.
8 Jorowo sila pye wa, ma daga mbe wɔ
mbe gbɔn yɛgɛ ŋga na ki wogo na; katugu
wunlunaŋa wìla ki yo wi go tunmbyeele
pe ni fuun pe kan ma yo paa lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi kaan, mbe yala ŋga wila
jaa ko ni.

9 Wunlunjɔ Vasiti wìla sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ
fun jɛɛlɛ pe kan wa wunlunaŋa Sɛrisɛsi
wi wunluwɔ go ki ni.

Wunlunjɔ wi sila logo wunlunaŋa wi yeri, a wunlunaŋa wùu wa

10 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, ma
wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi ta wi nawa pì
yinŋgi wi na duvɛn ŋa wìla wɔ wi kala
na, nambala kɔlɔshyɛn mbele pàa san, a
pè pye wi yɛɛra tunmbyeele: Mehuma,
naa Bizita, naa Haribona, naa Bigita, naa
Abagita, naa Zetari konaa Karikasi, a wì
si tunŋgo yo pe kan,
11 ma yo pe sa wunlunjɔ Vasiti wi pye wi
pan wi yere wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ
wi wunluwɔ njala li ni wa wi go na,
jaŋgo mboo tiyɔnwɔ pi naga janwa wo
naa legbɔɔlɔ pe na, katugu wìla pye ma
yɔn jate.
12 Ɛɛn fɔ, a wunlunjɔ Vasiti wì si je, wii
yɛnlɛ mbe pan mbe yala wunlunaŋa wi
sɛnrɛ ti ni, to nda wìla yo nambala mbele
pàa san, a pè pye wi yɛɛra tunmbyeele pe
kan, a pè saa ti yo wi kan we. Kì pye ma, a
kì si wunlunaŋa wi ya fɔ jɛŋgɛ, maa nawa
pi ŋgban wi na fɔ jɛŋgɛ.

13 Kona, a wunlunaŋa wì si para tijin-
liwɛ fɛnnɛ mbele pàa wagati wi jɛn pe
ni, katugu kìla pye wi ma wunluwɔ kala
li yɛgɛ wɔ, wo naa ŋgasegele jɛnfɛnnɛ
konaa kiti kɔngɔ jɛnfɛnnɛ pe ni,
14 poro mbele pàa pye wi tanla we.
Poro la wɛlɛ Karishena, naa Shetari, naa
Adimata, naa Tarisisi, naa Merɛsi, naa
Marisena konaa Memukan. Ki nambala
kɔlɔshyɛn poro pàa pye Pɛrisi tara naa
Medi tara teele wele, ma yɔngɔ wunlu-
naŋa wi ni. Poro pàa pye wunluwɔ pi
cɛnsara koŋgbannda ti na.
15 Wìla pe pye fɔ: «Yiŋgi we daga mbe
pye wunlunjɔ Vasiti wi na mbe yala lasiri
koŋgolo ke ni? Mà jɛn mi wunlunaŋa
Sɛrisɛsi, tunŋgo ŋga mì yo na tunmbyeele
pe kan, a pè saa yo wi kan, wii yɛnlɛ
mbege pye.»

16 A Memukan wì sigi yo wunlunaŋa
wo naa tara teele pe yɛgɛ na ma yo fɔ:
«Wunlunjɔ Vasiti wì kajɔɔgɔ pye, ɛɛn fɔ
wi sigi pye wunlunaŋa wo nuŋgba na,
wìgi pye tara teele pe ni fuun pe na, naa
leele mbele fuun pe yɛn wa wunlunaŋa
Sɛrisɛsi wi wunluwɔ tara kindaye pe ni
fuun pe ni pe na.
17 Mà jɛn wunlunjɔ wì ŋga pye, pe yaa
ki yo jɛɛlɛ pe ni fuun pe kan. Kona pe
yaa la pe pɛnɛ pe tifaga, mbaa yuun fɔ:
‹Wunlunaŋa Sɛrisɛsi wìla tunŋgo kan ma
yo wunlunjɔ Vasiti wi pan wi yere wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ, ɛɛn fɔ wi sila yɛnlɛ mbe pan.›
18 Mbege lɛ nala wo na, Pɛrisi tara
teele naa Medi tara teele pe jɛɛlɛ pe ni
fuun pe yaa ŋga wunlunjɔ Vasiti wì pye
ki logo mbaa ki sɛnrɛ nuŋgba ti yuun
wunlunaŋa wi tara teele pe na. Pa pe yaa
la pe pɛnɛ pe tifaga mbaa kayaŋga nii pe
ni.
19 Na kaa pye ki wunlunaŋa wi ndanla,
wi kondɛgɛlɛ la tɛgɛ, peli yɔnlɔgɔ wa
Pɛrisi tara naa Medi tara fɛnnɛ pe lasiri
sɛwɛ wi ni, jaŋgo liga ka ya mbe kanŋga,
mbege naga fɔ Vasiti wii daga mbe pan
mbe yere wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ naa. Wunlunaŋa wi wunlunjɔ
cɛnsaga ki shɔ wi yeri wigi kan jɛlɛ wa
yɛgɛ yeri, ŋa wì mbɔnrɔ Vasiti wi na.
20 Wunlunaŋa, na ma kondɛgɛlɛ li sɛnrɛ
tiga ka gbɔn ma wunluwɔ tara ti laga ki
ni fuun ki ni, pa jɛɛlɛ pe yaa la pe pɛnɛ pe
gbogo, legbɔɔlɔ mbe pinlɛ lepigile ke ni.»

21 A ki sɛnrɛ tì si wunlunaŋa wo naa wi
tara teele pe ndanla. A wunlunaŋa wì si
tanga Memukan wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na.
22 A wì si sɛwɛ torogo wi wunluwɔ tara
lagapyew ki ni. Wìla lara pyew ti sɛwɛɛlɛ
pe yɔnlɔgɔ ma yala pe sɛnrɛ yɔnlɔgɔlɔmɔ
po ni konaa cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn wa

ke sɛnrɛ to ni. Kìla yo wa ki sɛwɛɛlɛ pe ni fɔ nambala pe ni fuun pe daga mbe pye pe yinrɛ ti go na, paa pe cɛngɛlɛ ke sɛnrɛ to yuun.

2

Pàa Ɛsitɛri wi wɔ maa pye wunlunjɔ

1 Ki kagala ke puŋgo na, a wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi naŋgbanwa pì si sogo wi na. A wì si nawa to Vasiti wi na, naa ŋga wìla pye wi na ki na, konaa ŋga kìla kɔn ma tɛgɛ wi kanŋgɔlɔ ki na.

2 Kì pye ma, nambala mbele pàa pye na tunŋgo piin wunlunaŋa wi kan pè sho fɔ: «Ye ti we sa sumbonɔ naŋa mbajɛɛnlɛ mbele pe yɔnyɔn jɛŋgɛ pele lagaja wunlunaŋa wi kan.

3 Wunlunaŋa wi teele pele tɛgɛtɛgɛ wi wunluwɔ tara ti lagapyew ki ni, poro mbe sumbonɔ naŋa mbajɛɛnlɛ mbele pè yɔnyɔn pe ni fuun pe gbogolo laga nuŋgba wa wunluwɔ ca Suzi ki ni, wa jɛɛlɛ go ki ni. Pe pe le wunlunaŋa wi go tunmbyee Hegayi ŋa pè san wi kɛɛ wila wele pe na, wo ŋa pè tɛgɛ wila jɛɛlɛ pe kɔrɔsi we. Wila pe wire gbegelesinmɛ yaara ti kaan pe yeri.

4 Sumboro ŋa kala ka ka wunlunaŋa wi ndanla, wo yaa pye wunlunjɔ Vasiti wi yɔnlɔ.»

A ki wogo kì si wunlunaŋa wi ndanla, a wì sigi pye ma.

5 Zhufuye naŋa wà la pye wa wunluwɔ ca Suzi ki ni, pàa pye naa yinri Maridoshe. Pàa pye naa to wi yinri Yayiiri, na Yayiiri to wi yinri Shimeyi, nɛɛ Shimeyi to wi yinri Kishi ma yiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni.

6 Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wìla leele mbele koli wa Zheruzalɛmu ca ma kari pe ni wa kulowo pi ni, ma pinlɛ Zhuda tara wunlunaŋa Yekoniya wi ni, Maridoshe wìla pye pe ni†.

7 Wo wìla Hadasa† ŋa pe yinri Ɛsitɛri wi gbegele. Ki sumboro wìla pye Maridoshe wi to wi nɔsepyɔ lenaŋa wo pyɔ. Wi to naa wi nɔ pàa ku. Sumboro wìla yɔn fɔ jɛŋgɛ. Ɛsitɛri wi to naa wi nɔ pe kuŋgɔlɔ, a Maridoshe wì suu lɛ maa gbegele paa wi yɛɛra sumborombyɔ yɛn.

8 Kì pye ma, naa pàa kaa wunlunaŋa wi konɔ kanga naa wi kondɛgɛlɛ li sɛnrɛ ti yari, a pè si sumbonɔ lɛgɛrɛ gbogolo wa wunluwɔ ca Suzi ki ni, ma pe le Hegayi wi kɛɛ wila wele pe na. Pàa kari Ɛsitɛri wi ni fun wa wunlunaŋa wi go ma saa wi le jɛɛlɛ pe kɔrɔsifɔ Hegayi wi kɛɛ.

9 A sumboro wi kala lì si Hegayi wi ndanla, a wila kajɛŋgɛ piin wi kan. A wì si fyɛɛlɛ ma wi wire gbegelesinmɛ yaara ti kan wi yeri, naa yaakara nda ti daga mbe kan wi yeri ti ni, konaa sumbonɔ tunmbyeele kɔlɔshyɛn mbele pàa wɔ wa wunlunaŋa wi go mbe kan wi yeri pe ni. A wì si cɛnsaga ŋga kì yɔn ma wɛ ki ni fuun na wa jɛɛlɛ pe go ki ni ko kan Ɛsitɛri wo naa wi sumbonɔ tunmbyeele pe yeri.

10 Ɛsitɛri wi sila wi cɛnlɛ naa wi go woolo pe naga lere na, katugu Maridoshe wìla ki yo wi kan ma yo wiga kaga yo lere kan.

11 Pilige pyew Maridoshe wìla pye na yanri na torotoro le jɛɛlɛ pe go yeyɔngɔ ki na, jaŋgo mbege jɛn na kaa pye Ɛsitɛri wi yɛn ŋgbaan konaa paa wi piin yɛgɛ ŋga na.

12 Sumbonɔ pe ni fuun paa daga mbe pe yɛɛ gbegele yeŋge kɛ ma yiri shyɛn ni, mbe yala ŋga kìla tɛgɛ jɛɛlɛ pe yɛɛ gbegewe mbe yɔn ki wogo ki ni, katugu ko wagati wo wìla kɔn ma tɛgɛ pe yɛɛ gbegewe pi mɛgɛ ni. Yeyɛn kɔgɔlɔni yo pe ma pye ma pe yɛɛ gbegele sinmɛ mba pe yinri miiri pa ni, mbe si yeyɛn kɔgɔlɔni sannya yi pye mbe pe yɛɛ gbegele nuwɔ taanyaara naa jɛɛlɛ wire yɔnsinmɛ yaara ni. Ko puŋgo na, ki mɛɛ gbɔn sumboro nuŋgba nuŋgba pyew wi na wi ye wa wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi kɔrɔgɔ.

13 Na sumboro wi kaa kee wa wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ sanga ŋa ni, yaraga ŋga fuun wila jaa, pe maga kan wi yeri, jaŋgo wi yiri ki ni wa jɛɛlɛ pe go ki ni mbe kari wa wunlunaŋa wi go ki ni.

14 Wi ma ye wa yɔnlɔkɔgɔ mbe si yiri wa ki goto pinliwɛ ni, mbe si sa ye wa jɛɛlɛ go shyɛn wogo ki ni, mbe pye

† **2:6 2.6:** 2 Wunlu 24.10-16; 2 Kuro 36.10 † **2:7 2.7:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, Ɛsitɛri mɛgɛ koyi ŋga Hadasa. Ɛsitɛri mɛgɛ ko yɛn Babilɔni tara fɛnnɛ sɛnrɛ ni, ŋga pàa taga sumboro wi na.

Shaashigazi wi kɛɛ na, wunlunaŋa wi go tunmbyee ŋa wìla pye wunlunaŋa wi cɛnfɛnnɛ pe kɔrɔsifɔ we. Ko sumboro wo na sɔngɔrɔ wa wunlunaŋa wi yeri naa, kaawɔ wi kala mbe pye wunlunaŋa wi na konaa wuu mɛgɛ yeri.

15 Maridoshe wi to wi nɔsepyɔ lenaŋa Abihayili wi sumborombyɔ Ɛsitɛri ŋa Maridoshe wìla lɛ ma gbegele, naa kìla kaa gbɔn wi na wi ye wa wunlunaŋa wi go ki ni, wi sila yaraga ko ka kpɛ yɛnri mbe taga wa nda Hegayi wìla ti sɛnrɛ yo wi kan ti na, wo ŋa wìla pye wunlunaŋa wi go tunmbyee konaa ma pye jɛɛlɛ pe kɔrɔsifɔ. Ɛsitɛri wi kala làa mbele fuun pàa wi yan pe ndanla.

16 Pàa kari Ɛsitɛri wi ni wa wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi yeri wa wunluwɔ go ki ni, yɛlɛ li yeŋge kɛ wogo ki ni, ko ŋga pe yinri Tebɛti† yeŋge ye; ko la pye wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li ni.

17 A Ɛsitɛri wì si wunlunaŋa wi ndanla ma wɛ jɛɛlɛ sanmbala pe ni fuun pe na. A wì kajɛŋgɛ naa kagbaraga pye wi kan ma wɛ sumbonɔ naŋa mbajɛɛnlɛ pe ni fuun pe na. A wì si wunluwɔ njala li kan Ɛsitɛri wi kan, maa tɛgɛ wunlunjɔ Vasiti wi yɔnlɔ.

18 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi legbɔɔlɔ naa wi tunmbyeele pe ni fuun pe kan Ɛsitɛri wi gbɔgɔwɔ pi kala na, ma kɔn lambo wi na wa wi wunluwɔ tara kindaye pe ni, ma yarikanra lɛgɛrɛ torogo leele pe kan, ma yala wi kɛɛ ki mbe ya sanga yɛgɛ na ŋga ni ki ni.

Maridoshe wìla wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi shɔ pe suu gbo

19 Naa pàa kaa sumbonɔ naŋa mbajɛɛnlɛ pe gbogolo ki shyɛn wogo ki na†, Maridoshe wìla pye ma cɛn wa wunlunaŋa wi yeyɔngɔ ki na.

20 Ɛsitɛri wo na, wi sila wi go woolo naa wi cɛnlɛ woolo pe naga wunlunaŋa wi na, ma yala yɛgɛ ŋga na Maridoshe wìla ki yo maga ŋgban wi ni ki ni. Ɛsitɛri wìla pye na nuru Maridoshe wi yeri paa yɛgɛ ŋga na wìla pye na nuru wi yeri sanga ŋa ni wìla wi lɛ naa gbegele we.

21 Ki piliye yi ni, ma Maridoshe wi ta wìla pye na cɛɛn le wunlunaŋa wi yeyɔngɔ ki na, a wunlunaŋa wi yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ shyɛn, Bigitan naa Terɛshi, pè si nawa ŋgban wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi kala na, nɛɛ pyelɔmɔ jaa mboo gbo.

22 A Maridoshe wì sigi wogo ki logo. A wì sigi yo maga naga wunlunjɔ Ɛsitɛri wi na. A Ɛsitɛri wì si saa ki yo wunlunaŋa wi kan Maridoshe wi mɛgɛ na.

23 A pè sigi kala li cancan ma wele, maga jɛn ma yo li yɛn kaselege. Kì pye ma, a pè si ki nambala shyɛn pe to tige na. A pè sigi wogo ki yɔnlɔgɔ wa wagati kapyegele sɛwɛ wi ni wunlunaŋa wi yɛgɛ na.

3

Maridoshe wìla Hama wi nawa pi ŋgban

1 Ko kagala koro puŋgo na, a wunlunaŋa Sɛrisɛsi wì si Agagi† setirige pyɔ Hamedata wi pinambyɔ Hama wi gbɔgɔ. Wìla wi yirige maa tɛgɛ cɛnsagbɔgɔ na ma wɛ tara teele sanmbala mbele pàa pye wi tanla pe na.

2 Wunlunaŋa wi tunmbyeele mbele fuun pàa pye na cɛɛn le wunluwɔ go ki yeyɔngɔ ki na, pàa pye na kanŋguuro kanni na go sogo Hama wi nɔgɔ naa gbogo, katugu wunlunaŋa wo wìla ki konɔ kan ma yo kila piin ma wi kan. Ɛɛn fɔ, Maridoshe wi sila yɛnlɛ mbaa kanŋguuro kanni konaa mbaa go sogo Hama wi nɔgɔ mbaa wi gbogo.

3 Wunlunaŋa wi tunmbyeele mbele pàa pye na cɛɛn le wunluwɔ go ki yeyɔngɔ ki na, a pè si Maridoshe wi yewe ma yo fɔ: «Konɔ na wunlunaŋa wì kan, yiŋgi na, a mà si je li na?»

4 Pàa pye naga wogo ki yuun wi ni pilige pyew. Ɛɛn fɔ wii logo pe yeri. Puŋgo na, a pè si kaa ki wogo ki yo Hama wi kan, jaŋgo mbege jɛn na kaa pye Maridoshe,

† **2:16 2.16:** Tebɛti yeŋge ki ma saa yala desamburu yeŋge naa zhanviye yeŋge ki ni. † **2:19 2.19:** Ŋga kì yo fɔ: *Naa pàa sumbonɔ naŋa mbajɛɛnlɛ pe gbogolo ki shyɛn wogo ki na:* Ki mbe ya logo fɔ: Naa pàa kaa sumbonɔ naŋa mbajɛɛnlɛ pe gbogolo wa jɛɛlɛ pe go shyɛn wogo ki ni. † **3:1 3.1:** Amalɛki setirige piile pe wunlunaŋa Agagi wìla pye Izirayɛli woolo pe wunlunaŋa Sawuli wi jugu (1 Sami 15).

wo ŋa wìla pe pye ma yo wi yɛn Zhufuye woo, wi yaa koro mbaa ki piin ma.

5 A Hama wì sigi wele maga yan fɔ Maridoshe wii yɛnlɛ mbaa kanŋguuro kanni konaa mbaa go sogo wi nɔgɔ, mbaa wi gbogo, a kì suu ya fɔ jɛŋgɛ.

6 Mbe Maridoshe wo nuŋgba gbo Hama wìla ki jate fɔ ko suu yɛnlɛ tin. Mà jɛn Maridoshe wìla pye cɛnlɛ ŋa woo, pàa ki yo wi kan. Kì pye ma, Zhufuye mbele fuun pàa pye wa wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi wunluwɔ tara ti lagapyew ki ni, a Hama wi nɛɛ jaa mbe pe gbo, katugu Maridoshe wìla pye ki cɛnlɛ woolo wo wa.

7 Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki na, ko ŋga ki yɛn Nisan yeŋge ye, wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn wolo li ni, a pè si Puri† wi wa, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ a pè si pɛtɛ gbɔn Hama wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, piliye yo naa yɛlɛ li yeyɛn yi ni fuun yi wogo na. A pɛtɛ gbɔngɔ kì si yeŋge kɛ ma yiri shyɛn wogo ko wɔ, ko ŋga ki yɛn Adari† yeŋge ye.

Hama wìla pye na jaa mbe Zhufuye pe ni fuun pe gbo

8 Kona, a Hama wì sigi yo wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi kan fɔ: «Cɛnlɛ la woolo yɛn ma jaraga laga ma wunluwɔ tara ti lagapyew ki ni, cɛngɛlɛ ke ni fuun ke sɔgɔwɔ. Pe yɛn pe yɛ. Pe lasiri koŋgolo ke yɛn ke yɛ cɛngɛlɛ sanŋgala ke wogolo ke ni. Pe woro na tanri wunlunaŋa wi lasiri wi na. Mbe ki leele pe yaga yɛyinŋge na, wunlunaŋa wi tɔnli kpɛ woro wa ki ni.

9 Na kaa pye ki wunlunaŋa wi ndanla, we sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ fɔ pe daga mbe tɔngɔ. Kona mi yaa warifuwe tɔni cɛnmɛ taanri naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (375) taanla mboo kan wunluwɔ kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ pe yeri pe saa le wa wunlunaŋa wi yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni.»

10 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì suu vegeŋɛ wi wɔ wa wi yɛɛra yombɛlɛ li na maa kan Zhufuye pe winfɔ Hama wi yeri, Agagi setirige pyɔ Hamedata wi pinambyɔ we.

11 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì sigi yo Hama wi kan fɔ: «Mìgi warifuwe wi yaga ma kan konaa ki leele pe ni, ŋga kɔɔn ndanla, ma ko pye pe na.»

12 Kona, a pè si wunlunaŋa wi sɛwɛ yɔnlɔgɔfɛnnɛ pe yeri yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga, ki pilige kɛ ma yiri taanri wogo ki na. Sɛnrɛ nda fuun Hama wìla yo, a pè siri yɔnlɔgɔ mari torogo wunluwɔ tara teele pe yeri, naa kindaye teele konaa cɛngɛlɛ teele pe yeri. Wunluwɔ tara ti lara nuŋgba nuŋgba pyew pe sɛwɛ wìla yɔnlɔgɔ ma yala pe sɛnrɛ yɔnlɔgɔlɔmɔ po ni. Cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke woro tìla yɔnlɔgɔ ma yala ke sɛnrɛ to ni. Pàa sɛwɛɛlɛ pe yɔnlɔgɔ wunlunaŋa Sɛrisɛsi wo mɛgɛ na, mɛɛ tɛgɛrɛ tɛgɛ pe na wunlunaŋa wi yombɛlɛ vegeŋɛ† wi ni.

13 Pàa ki sɛwɛɛlɛ pe kan pitunmbolo mbele pè wege poro yeri pe sa pe kan wunlunaŋa wi tara ti kinda nuŋgba nuŋgba pyew wi ni, ma yo pe Zhufuye pe ni fuun pe gbo, pe pe tɔngɔ pe pe kɔ pe pe wɔ wa pilige nuŋgba ki ni, piile naa lelɛɛlɛ, naa jɛɛlɛ konaa piyɛngɛlɛ ke ni. Pege wogo ki pye yɛlɛ li yeŋge kɛ ma yiri shyɛn wogo, ki pilige kɛ ma yiri taanri wogo ko ni; ko ki yɛn Adari yeŋge ye. Fɔ pe pe kɛɛ yaara ti koli fun.

14 Pàa sɛwɛ wi sɛnrɛ nuŋgba ti yɔnlɔgɔ mari torogo tara ti kinda nuŋgba nuŋgba pyew wi ni, maga kala li yari leele pe ni fuun pe kan, jaŋgo pe pe yɛɛ gbɛgɛlɛ ki pilige ki mɛgɛ ni.

15 Pitunmbolo mbele pè wege, a pè si yiri ma fyɛɛlɛ ma kari ma yala wunlunaŋa wi sɛnyoro ti ni. A pè sigi kondɛgɛlɛ li yari fun wa wunluwɔ ca Suzi ki ni. A wunlunaŋa wo naa Hama wi ni pè si cɛn na woo. Ma si yala Suzi ca woolo poro la pye na gbele.

4

Maridoshe wìla Ɛsitɛri wi yɛnri

† **3:7 3.7:** Puri ko kɔrɔ wo yɛn mbe pɛtɛ gbɔn. Kìla pye faa pe ma pɛtɛ gbɔn kala la na. † **3:7 3.7:** Adari yeŋge ki ma saa yala feviriye naa marisi yeŋge ko ni. † **3:12 3.12:** Ki yombɛlɛ vegeŋɛ wìla pye na wunlunaŋa wi yawa po nari. Wunlunaŋa wi yɛɛra tɛgɛrɛ to tìla pye wa vegeŋɛ wi na. Kìla pye pe maa tɛgɛ ma wunlunaŋa wi tɛgɛrɛ ti tɛgɛ sɛwɛɛlɛ pe na. Kìla pye, ki vegeŋɛ wi ka pye lere ŋa yeri, wi ma ya na gbegele wunlunaŋa wi mɛgɛ na.

sagawa ni

1 Naa Maridoshe wìla kaa ŋga fuun kìla
pye ki wogo ki jɛn, a wì suu yaripɔrɔ ti
walagi, ma jatere piriwɛn yaripɔrɔ lɛ ma
le, mɛɛ cɔnrɔ wo wi yɛɛ na. A wì si kari
wa ca ki nandogomɔ, wi nawa pìla pye
ma tanga wi na, a wila kɔnŋgɔlɔ waa.
2 A wì si kari ma saa yere fɔ wa
wunlunaŋa wi yeyɔngɔ ki na, katugu ki
sila daga lere mbe ye wa wunlunaŋa wi
laga nawa jatere piriwɛn yaripɔrɔ ni wi
na.
3 Wunlunaŋa wi sɛnyoro to naa wi sɛwɛ
wi ni tìla gbɔn kinda ŋa fuun ni, kìla pye
kunwɔ kayaŋga Zhufuye pe yeri. A pe nɛɛ
yeŋge nii, na yanli, na gbele. Pe lɛgɛrɛ la
pye na sinlɛlɛ jatere piriwɛn yaripɔrɔ na
konaa wa cɔnrɔ ti ni.
4 Kala na làa pye, a Ɛsitɛri wi tunmby-
eele jɛɛlɛ naa wi go tunmbyeele nambala
pè si pan mali yɛgɛ yo Ɛsitɛri wi kan.
A kì si wunlunjɔ wi jatere wi piri wi
na fɔ jɛŋgɛ. A wì si yaripɔrɔ torogo
wa Maridoshe wi yeri ma yo wi jatere
piriwɛn yaripɔrɔ ti wɔ wi yɛɛ na, wi ko
yaripɔrɔ to le. Ɛɛn fɔ, a Maridoshe wì si
je.
5 Kì pye ma, a Ɛsitɛri wì si tunmbyeele
mbele wunlunaŋa wìla kan wi yeri paa
tunŋgo piin wi kan nuŋgba yeri, pàa pye
naa yinri Hataki. A wì suu tun ma yo wi
sa Maridoshe wi yewe ki wogo ki go ki ni.
6 A Hataki wì si yiri ma kari wa Mari-
doshe wi yeri wa katogo, wa wunlunaŋa
wi go yeyɔngɔ yɛsinmɛ pi na.
7 A Maridoshe wì si kagala ŋgele fuun
kàa pye wi na ke yɛgɛ yo wi kan konaa
penjara yɔn ŋga Hama wìla yo wi yaa le
wa wunluwɔ go yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni ti
ni, jaŋgo mbe Zhufuye pe ni fuun pe gbo.
8 Wunlunaŋa wi kondɛgɛlɛ na pàa yari
Zhufuye pe tɔngɔwɔ wogo ki na wa wun-
luwɔ ca Suzi ki ni, a Maridoshe wì sigi
kondɛgɛlɛ li sɛnrɛ ti sɛwɛ wa kan Hataki
wi yeri fɔ wi saa naga Ɛsitɛri wi na, wiri
yɛgɛ yo wiri filige wi kan, fɔ wi kari wa
wunlunaŋa wi yeri wi saa yɛnri ŋgbanga
fɔ wi yɔn wi woolo pe na.
9 Kì pye ma, a Hataki wì si sɔngɔrɔ ma
saa Maridoshe wi sɛnrɛ ti yɛgɛ yo Ɛsitɛri
wi kan.
10 Ɛɛn fɔ, a Ɛsitɛri wì si tunŋgo kan
Hataki wi yeri ma yo wi saga yɛgɛ yo
Maridoshe wi kan fɔ:
11 «Wunlunaŋa wi tunmbyeele pe ni
fuun, naa wi wunluwɔ tara ti kindaye
woolo pe ni fuun pège jɛn ma yo naŋa
nakoma jɛlɛ ŋa fuun ka ye wa wunlunaŋa
wi kɔrɔgɔ wa wi laga nawa, na pe suu
yeri, lasiri konɔ nuŋgba yɛn wa, na lìgi
naga ma yo ki lerefɔ wi daga poo gbo,
ki lasiri konɔ li yɛn lere pyew wolo;
kaawɔ wunlunaŋa wi kaa tɛ gbɔtangala
li sanga mbeli kan ŋa yeri wo wi ma koro
mbagbowo. Ma si yala, mi wo na, nala
yɛn ki pilige nafa ma yiri kɛ, na pe fanla
yeri mbe kari wa wunlunaŋa wi yeri.»
12 A pè si saa Ɛsitɛri wi sɛnrɛ ti yo
Maridoshe wi kan.
13 Kona, a Maridoshe wì si ti, a pè saa
Ɛsitɛri wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Maga
kaa ki jate ndɛɛ naa mà kaa pye wa
wunluwɔ go ki ni, mboro nuŋgba ma yaa
shɔ Zhufuye pe ni fuun pe sɔgɔwɔ.
14 Katugu nala, na maga pyeri wa ki
kala na li ni, Zhufuye pe yaa sagawa naa
shɔwɔ ta mbe yiri laga ka yɛgɛ ni†, ɛɛn fɔ
mboro naa ma to go woolo pe ni, pe yaa ye
tɔngɔ. Ambɔ ki jɛn na kaa pye ki wagati
ŋa wi kala lo ma li ti ma pye wunlunjɔ?»
15 Kona, a Ɛsitɛri wì si ti, a pè saa
Maridoshe wi yɔn sogo ma yo fɔ:
16 «Kari ma sa Zhufuye mbele fuun pe
yɛn wa wunluwɔ ca Suzi ki ni pe gbogolo
ye yeŋge le na kan. Yaga ka li, yaga si ka
wɔ fɔ sa gbɔn pilige taanri, ki sɔnlɔ naa ki
yembinɛ. Mi jate, mi naa na tunmbyeele
jɛɛlɛ pe ni we yaa yeŋge le fun. Ko puŋgo
na, mi yaa ye wa wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ,
ali mbege ta ki yɛn lasiri konɔ li jɔgɔwɔ.
Na kiga yere mbe ku wi yo, pa mi yaa ku.»
17 Kì pye ma, a Maridoshe wì si kari ma
saa ŋga fuun Ɛsitɛri wìla yo ki pye.

5

Ɛsitɛri wìla sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ

† **4:14 4.14:** Ŋga kì yo fɔ *Zhufuye pe yaa sagawa naa shɔwɔ ta mbe yiri laga ka yɛgɛ ni* ki yɛn na jate ma yo sagawa naa shɔwɔ pi yaa yiri wa Yɛnŋɛlɛ lo yeri.

wunlunaŋa wo naa Hama pe kan

1 Naa pilige taanri wogo kìla kaa gbɔn,
a Ɛsitɛri wì suu wunluwɔ yaripɔrɔ ti le,
ma saa ye ma yere wa wunlunaŋa wi laga
nawa, wa wunlunaŋa wi go ki yɛsinmɛ
na. Wunlunaŋa wìla pye ma cɛn wa wi
wunluwɔ jɔngɔ ki na, wa wunluwɔ go ki
ni, ma yɛgɛ wa wa yeyɔngɔ ki yeri.
2 Naa wunlunaŋa wìla kaa wunlunjɔ
Ɛsitɛri wi yan yeresaga wa laga nawa
sanga ŋa ni, a wì si kajɛŋgɛ pye Ɛsitɛri
wi kan. A wì suu tɛ gbɔtangala na làa
pye wi kɛɛ li sanga mali kan Ɛsitɛri wi
yeri. A Ɛsitɛri wì si fulo wa, mɛɛ jiri tɛ
gbɔtangala li numala li na.
3 A wunlunaŋa wì suu pye fɔ: «Yiŋgi
maa jaa, wunlunjɔ Ɛsitɛri? Yiŋgi maa
jaa mbe yɛnri? Ali na ma kaa wunluwɔ
pi walaga nuŋgba jaa, mi yaa pi kan ma
yeri.»
4 A Ɛsitɛri wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Na kaa pye kɔɔn ndanla wunlunaŋa, mì
sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ ma yo mboro naa Hama
ye sa li wa na yeri nala.»
5 A wunlunaŋa wì si tunŋgo torogo ma
yo pe sa Hama wi pye wi pan fyaw, jaŋgo
pe kari Ɛsitɛri wi yerege ki na.

Kì pye ma, sɔgɔlɔ gbɔlɔ na Ɛsitɛri wìla
sɔgɔ, a wunlunaŋa wo naa Hama wi ni pè
si kari wa ki liwɛn pi na.
6 Ma pe ta pàa pye na duvɛn wi woo, a
wunlunaŋa wì si Ɛsitɛri wi pye fɔ: «Maga
yaraga ŋga fuun yɛnri, ki yaa kan ma
yeri. Yiŋgi maa jaa? Ali na kaa pye
wunluwɔ po walaga yi, pi yaa kan ma
yeri.»
7 A Ɛsitɛri wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yaraga ŋga mila yɛnri, yaraga ŋga mila
jaa we?
8 Na kaa pye na kala lɔɔn ndanla wunlu-
naŋa, na kaa pye ma mbe yɛnlɛ mbe ŋga
mila yɛnri ma yeri ki kan na yeri, mbe
ŋga mila jaa ki pye, mi yaa sɔgɔlɔ gbɔlɔ
la sɔgɔ naa goto, wunlunaŋa, mboro naa
Hama wi ni, ye pan ye li naa. Kona
wunlunaŋa, mi yaa ma yɔn sogo mbe yala
ma sɛnrɛ ti ni.»

Hama wìla pye na jaa
mbe Maridoshe wi gbo

9 Ki pilige ki ni, a Hama wì si yiri wa
wunlunjɔ wi yeri nayinmɛ naa yɔgɔrimɔ
ni. Ɛɛn fɔ, a wì si saa Maridoshe wi yan
wi yɛn ma cɛn le wunluwɔ go ki yeyɔngɔ
ki na. Maridoshe wii yɛnlɛ mbe yiri wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ mboo gbɔgɔ, wii si seri wi
kala na. A wì si nawa ŋgban Maridoshe
wi ni fɔ jɛŋgɛ.
10 Konaa ki ni fuun, a wì sigi kun wi yɛɛ
ni, mɛɛ kari wi go. Wì ka saa gbɔn, a wì
si ti, a pè saa wi wɛnnɛ poro naa wi jɔ
Zerɛshi wi ni pe yeri wi kan.
11 Kona, a wì suu penjagbɔrɔ tawa pi
sɛnrɛ yo pe kan, naa wi piile pe lɛgɛwɛ
wogo ki ni konaa yɛgɛ ŋga na wunlunaŋa
wùu yirige maa gbɔgɔ ma wɛ wi tara teele
naa wi wunluwɔ go tunmbyeele pe na ki
wogo ki ni fuun ki ni.
12 A wì si pe pye naa fɔ: «Mbe taga wa
ko na, wunlunjɔ Ɛsitɛri wì sɔgɔlɔ gbɔlɔ na
sɔgɔ, wii lere wa yeri wì pinlɛ wunlunaŋa
wi ni li na, kaawɔ mi nuŋgba. Wì yɛrɛ mi
naa wunlunaŋa wi ni we yeri naa goto wa
wi yɛɛ yeri.
13 Ɛɛn fɔ ko ka woro na yɛgɛ na yaraga
ka, na mi ka Zhufuye naŋa Maridoshe wi
yan cɛnsaga sanga o sanga le wunlunaŋa
wi yeyɔngɔ ki na we.»
14 Kona, a wi jɔ Zerɛshi wo naa wi
wɛnnɛ pe ni fuun pè suu pye fɔ: «Ti
pe tige titɔnlɔgɔ ka gbegele, pege kan
ki titɔnlɔwɔ pi mɛtɛrɛ nafa ma yiri
kaŋgurugo bɔ. Goto pinliwɛ ni, ma saga
yɛnri wunlunaŋa wi yeri fɔ wigi yaga pe
Maridoshe wi nɔri wa ki na. Ko puŋgo
na, ma yaa pinlɛ mbe kari wunlunaŋa wi
ni nayinmɛ coli wa liwɛn gbɔɔ pi na.»

A ki sɛnrɛ tì si tanla Hama wi ni. A wì
si ti, a pè tige titɔnlɔgɔ ki gbegele maga
kan.

6

Hama wìla go sogo
Maridoshe wi yɛgɛ sɔgɔwɔ

1 Ki pilige ki yembinɛ li ni, wunlunaŋa
wi sila ya mbe wɔnlɔ. A wì sho fɔ pe
pan wagati kapyegele sɛwɛ wi ni, wo ŋa
pàa pye na wunluwɔ tara ti kapyegele ke
yɔnlɔgi wa wi ni we. A pè pan maa kara
wunlunaŋa wi kan.

2 A pè sigi yan wa wi ni fɔ wunlunaŋa wi yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ shyɛn, Bigitan naa Terɛshi, pàa yɔn le wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi na mboo gbo, fɔ a Maridoshe wìgi wogo ki logo maga yo†.

3 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì si yewe ma yo fɔ: «Gbɔgɔwɔ pipiin wè Maridoshe wi gbɔgɔ konaa ma tɔnli wiwiin kan wi yeri ki wogo ki na?»

A wunlunaŋa wi tunmbyeele pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaraga ka si pye wi kan.»

4 A wunlunaŋa wì si yewe ma yo fɔ: «Ambɔ wi yɛn wa laga nawa?» Ko la yala Hama wì pan le wunluwɔ go yeyɔngɔ ki na mbe pan mbege yɛnri wunlunaŋa wi yeri fɔ pe Maridoshe wi yigi poo nɔri wa tige titɔnlɔgɔ ŋga wìla gbɛgɛlɛ wi mɛgɛ ni ki na.

5 Wunlunaŋa wi tunmbyeele nambala pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Hama wi yɛn wa laga nawa.»

A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ye ti wi ye laga.»

6 Kona, a Hama wì si ye. A wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Wunlunaŋa wila jaa mbe naŋa ŋa gbɔgɔ, yiŋgi ki daga mbe pye wi kan?»

A Hama wì suu yɛɛ pye fɔ: «Wunlunaŋa wila jaa mbe ambɔ gbɔgɔ, na mi ma?»

7 A Hama wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa wila jaa mbe naŋa ŋa gbɔgɔ,

8 ki daga pe pan derigbɔgɔ ŋga wunlunaŋa wì le ka ni, naa wunlunaŋa wì lugu shɔnye mbele na wa ni pe wunluwɔ njala kan ki shɔn wi kan.

9 Pe derigbɔgɔ konaa shɔn wi kan wunlunaŋa wi legbɔɔlɔ wa yeri, ŋa wi yɛn mɛgɛfɔ. Wo mbe derigbɔgɔ ki le wunlunaŋa wila jaa mbe naŋa ŋa gbɔgɔ wi na, wuu luguro wa shɔn wi na, wi fefe wi ni wa ca ki katogo ki ni, mbaa jɔrɔgi ŋgbanga wi yɛgɛ, mbaa yuun fɔ: ‹Wunlunaŋa wila jaa mbe naŋa ŋa gbɔgɔ, pa ki yɛn na piin wi kan yɛɛn.› »

10 A wunlunaŋa wì si Hama wi pye fɔ: «Fyɛɛlɛ ma ki derigbɔgɔ konaa ki shɔn wi ni ti lɛ paa yɛgɛ ŋga na màga yo we. Zhufuye naŋa Maridoshe ŋa wi yɛn ma cɛn le wunluwɔ go yeyɔngɔ ki na, maga pye ma wi kan cɛ. Ŋga fuun mà yo, maga ka ka yaga mbapyewe.»

11 Kì pye ma, a Hama wì si saa derigbɔgɔ ki lɛ naa shɔn wi ni, ma derigbɔgɔ ki le Maridoshe wi kan, maa luguro shɔn wi na, ma fefe wi ni wa ca ki katogo ki ni, na jɔrɔgi ŋgbanga wi yɛgɛ, na yuun fɔ: «Wunlunaŋa wila jaa mbe naŋa ŋa gbɔgɔ, pa ki yɛn na piin wi kan yɛɛn.»

12 Ko puŋgo na, a Maridoshe wì si sɔngɔrɔ ma kari wa wunlunaŋa wi yeyɔngɔ ki na, ɛɛn fɔ, a Hama wì si fyɛɛlɛ ma kari wi go yɛsanga ni, maa go ki tɔn fɛrɛ ti kala na.

13 Ŋga fuun kìla pye Hama wi na, a wì sigi yɛgɛ yo wi jɔ Zerɛshi konaa wi wɛnnɛ pe ni fuun pe kan. A wi yɛrifɛnnɛ poro naa wi jɔ wi ni pè suu pye fɔ: «Ki Maridoshe ŋa wi yɛn Zhufuye woo, kì kaa pye ma tolo lì lɛ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma se ya fanŋga ta wi na. Tolo lo na, ma yaa to pew wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.»

14 Ma pe ta pàa pye na para Hama wi ni bere, a wunlunaŋa wi tunmbyeele pè si gbɔn wa, mɛɛ kari Hama wi ni fyɛlɛgɛ na wa Ɛsitɛri wìla sɔgɔlɔ gbɔlɔ na sɔgɔ li laga ki na.

7

Hama wi gbokala

1 Kì pye ma, a wunlunaŋa wo naa Hama wi ni pè si kari wa wunlunjɔ Ɛsitɛri wi go sa liwɛn gbɔɔ pi li.

2 Ki pilige shyɛn wogo ki na, ma pe ta pàa pye na duvɛn wi woo, a wunlunaŋa wì si nuru naa ma Ɛsitɛri wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe yɛnri wunlunjɔ Ɛsitɛri? Ki yaa kan ma yeri. Yiŋgi maa jaa? Ali na kaa pye wunluwɔ pi walaga yi, pi yaa kan ma yeri.»

3 Kona, a wunlunjɔ Ɛsitɛri wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «E, wunlunaŋa, na kaa pye na kala lɔɔn ndanla, na kaa pye kɔɔn ndanla, ŋga mila yɛnri, ko yɛn mala yaga yinwege na, ŋga mila jaa koyi ŋga fɔ na woolo pe koro go na;

4 katugu mi naa na woolo pe ni pè we pɛrɛ, jaŋgo pe we tɔngɔ, pe we gbo pe we

† **6:2 6.2:** Ɛsitɛ 2.21-22

kɔ. Ndɛɛ pè we pɛrɛ we pye kulonambala naa kulojaala, mi se jɛn na para ki na; katugu go se jɛn na pye ki na, mbaa wunlunaŋa ma tege ki kala na li ni†.»

5 Kì pye ma, a wunlunaŋa Sɛrisɛsi wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ wunlunjɔ Ɛsitɛri wi yewe ma yo fɔ: «Ambɔ fɔ wi? Lere ŋa wì kotogo ta maga kala cɛnlɛ na li jate, wi yɛn se yeri?»

6 A Ɛsitɛri wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We winfɔ naa we jugu wo wi yɛn ki lepee Hama ŋa we.»

Kì pye ma, a Hama wi sunndo wì si kɔn wi na fɔ jɛŋgɛ wunlunaŋa wo naa wunlunjɔ wi ni pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.

7 A wunlunaŋa wì si yiri le liwɛn lisaga naŋgbanwa gbɔɔ ni, mɛɛ kari wa wunluwɔ go laga nawa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni. Ɛɛn fɔ, a Hama wì si koro wa na wunlunjɔ Ɛsitɛri wi yɛnri, jaŋgo wuu go shɔ, katugu wìla ki yan fɔ wunlunaŋa wi yaa kapege pye wi na.

8 A wunlunaŋa wì si sɔngɔrɔ ma yiri wa wunluwɔ go laga nawa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni ma pan wa lisaga ki ni. Ɛsitɛri wìla pye sinlɛyaraga ŋga na ma sinlɛ ma sanga, a wì si pan ma Hama wi ta wì to wa ki na.

Kona, a wunlunaŋa wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Wì yɛrɛ to wunlunjɔ wi na naa lagajaa jɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ laga na go ki ni yɛrɛ?» Naa wunlunaŋa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo laga ŋga na, a pè si Hama wi yɛgɛ ki tɔn†.

9 Haribona ŋa wìla pye wunlunaŋa wi go tunmbyeele wa, a wo si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Wele, Hama wo jate wì tige titɔnlɔgɔ ka gbɛgɛlɛ mbe Maridoshe wi nɔri wa ki na, wo ŋa wi sɛnyoro tìla yɔn wunlunaŋa wi na we. Ki tige ki yɛn kansaga wa Hama wi go yɔn ki na, ki titɔnlɔwɔ pi yɛn mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo.»

Kona, a wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ye sa Hama wi nɔri wa ki na.»

10 Kì pye ma, tige titɔnlɔgɔ ŋga Hama wìla gbegele Maridoshe wi mɛgɛ ni, a pè si saa Hama wi nɔri wa ki na. Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wi naŋgbanwa pì si sogo wi na.

8

Wunlunaŋa wìla cɛnsagbɔgɔ kan Maridoshe wi yeri konaa ma kondɛgɛlɛ tɛgɛ mbe yɔn Zhufuye pe na

1 Ki pilige nuŋgba ki ni, a wunlunaŋa Sɛrisɛsi wì si Zhufuye pe winfɔ Hama wi go ki kan wunlunjɔ Ɛsitɛri wi yeri. Ko pyeŋgɔlɔ, a Maridoshe wì si kari wa wunlunaŋa wi yeri, katugu Ɛsitɛri wìla ki yo wi kan ma yo Maridoshe wi yɛn wi go lere.

2 Kona, a wunlunaŋa wì suu vegeŋɛ wi wɔ maa kan Maridoshe wi yeri, katugu wìla wi shɔ Hama wi yeri. A Ɛsitɛri wì si Maridoshe wi tɛgɛ Hama wi go ki go na.

3 Ɛsitɛri wi sila ki yaga ko na. A wì si saa para naa wunlunaŋa wi ni, ma to wi jegele sɔgɔwɔ, maa yɛnri na gbele wuu yinriwɛ ta, jaŋgo Agagi setirige pyɔ Hama wìla kapege naa kala na kɔn ma tɛgɛ Zhufuye pe mɛgɛ ni, wunlunaŋa wigi sa.

4 A wunlunaŋa wì suu tɛ gbɔtangala li sanga mali kan Ɛsitɛri wi yeri. A Ɛsitɛri wì si yiri ma yere wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ,

5 mɛɛ yo fɔ: «Wunlunaŋa, na kaa pye kɔɔn ndanla, na kaa pye ma mbe kajɛŋgɛ pye na kan, na kaa pye ki yala wunlunaŋa ma yɛgɛ na, a na kala lɔɔn ndanla, sɛwɛɛlɛ mbele Hamedata pinambyɔ Hama, ŋa wi yɛn Agagi setirige pyɔ, wìla yɔnlɔgɔ ma torogo wunlunaŋa wi tara kindaye pe ni fuun pe ni, ma yo pe Zhufuye mbele pe yɛn wa pe gbo, wunlunaŋa wigi yaga wi sɛwɛɛlɛ pele yɛgɛ yɔnlɔgɔ wigi katɛɛgɛ ki sa.

6 Katugu jɔlɔgɔ ŋga ki yaa to na woolo pe na, mi yaa ki yan mbe si ya mbege kun na yɛɛ ni mɛlɛ? Mbe ya mbe pye na woolo pe gbowo pi sɛrɛ mbe sigi kun na yɛɛ ni mɛlɛ?»

† **7:4 7.4:** Ŋga kì yo fɔ: *Katugu go se jɛn na pye ki na, mbaa wunlunaŋa ma tege ki kala na li ni,* ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi woro ma jɛn ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. Sɛwɛɛlɛ pele ni kì yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Ɛɛn fɔ, we jugu wì tɔnli ŋa kan, wunlunaŋa wi yaa bɔnlɔ yaraga ŋga na, ki tɔnli wi se ya mbege yɔngɔ sɔngɔrɔ wi na. † **7:8 7.8:** Pàa Hama wi yɛgɛ ki tɔn mbege naga fɔ wila daga poo gbo.

7 Kona, a wunlunaŋa Sɛrisɛsi wì sigi yo wunlunjɔ Ɛsitɛri wo naa Zhufuye naŋa Maridoshe wi kan fɔ: «Wele, mì Hama wi go ki kan Ɛsitɛri wi yeri. A pè Hama wi nɔri wa tige titɔnlɔgɔ ki na, katugu wìla yiri Zhufuye pe kɔrɔgɔ.

8 Yoro wo na, koni, yaraga o yaraga ki ye ndanla Zhufuye pe yɔnwɔ pi kala na, yege yɔnlɔgɔ wunlunaŋa wi mɛgɛ na. Ye wunlunaŋa wi vegeŋɛ tɛgɛrɛ ti taga wi na. Katugu katɛɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma yɔnlɔgɔ wunlunaŋa wi mɛgɛ na, mboo tɛgɛrɛ ti taga wi na, wi sɛnrɛ ti se ya kanŋga.»

9 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, yɛlɛ li yeŋge taanri wogo ki pilige nafa ma yiri taanri wogo ki na, ko ŋga pe yinri Sivan yeŋge ye, a pè si wunlunaŋa wi sɛwɛ yɔnlɔgɔfɛnnɛ pe ni fuun pe yeri. A pè si sɛwɛɛlɛ pele yɔnlɔgɔ ma yala Maridoshe wìla sɛnrɛ nda yo ti ni, ma pe torogo Zhufuye, naa tara teele, naa fanŋga fɛnnɛ, naa kindaye cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɔlɔshyɛn (127) teele pe kan, maga lɛ wa Ɛndi tara fɔ ma pan ma gbɔn wa Kushi tara. Tara nuŋgba nuŋgba pyew ti sɛwɛɛlɛ pàa pe yɔnlɔgɔ ma yala pe sɛnrɛ yɔnlɔgɔlɔmɔ pi ni. Cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew li sɛwɛɛlɛ pàa pe yɔnlɔgɔ ma yala pe sɛnrɛ to ni. Zhufuye pe sɛwɛɛlɛ pàa pe yɔnlɔgɔ ma yala pe sɛnrɛ yɔnlɔgɔlɔmɔ pi ni konaa pe sɛnrɛ ti ni.

10 Pàa sɛwɛɛlɛ pe yɔnlɔgɔ wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi mɛgɛ ki na, maa tɛgɛrɛ ti taga pe na, mɛɛ pe kan pitunmbolo mbele pe maa shɔnye fee pele yeri, a poro kari pe ni wunlunaŋa wi shɔnye pele na, mbele pè wege.

11 Wunlunaŋa wìla konɔ kan wa ki sɛwɛɛlɛ pe ni ma yo Zhufuye pe yɛn ca ŋga fuun ni, pe pe yɛɛ gbogolo laga nuŋgba wa ki laga ki na, paa pe yɛɛ go singi. Wunluwɔ tara ti ni cɛnlɛ na fuun woolo konaa kinda ŋa fuun woolo ka yiri mbe to Zhufuye pe na maliŋgbɔnyaara ni, Zhufuye pe pe tɔngɔ, pe pe gbo pe pe kɔ, mbe pinlɛ pe piile naa pe jɛɛlɛ pe ni, pe pe yaara ti koli.

12 Pege wogo ki pye pilige nuŋgba ki ni wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi tara lagapyew ki ni, yɛlɛ li yeŋge kɛ ma yiri shyɛn wogo, ki pilige kɛ ma yiri taanri wogo ki na, ko ŋga ki yɛn Adari yeŋge ye†.

13 Pàa ki sɛwɛ cɛnlɛ nuŋgba wi yɔnlɔgɔ maa torogo cɛngɛlɛ ke ni fuun ke kan kinda wi ni fuun wi ni, a kì pye kondɛgɛlɛ jaŋgo Zhufuye pe pe yɛɛ gbɛgɛlɛ ki pilige ki na mbe pe kayaŋga wɔ pe juguye pe ni.

14 Pitunmbolo pàa lugu wunlunaŋa wi shɔnye mbele pè wege pe na, ma fyɛɛlɛ ma kari fyɛlɛgɛ na wunlunaŋa wi tunŋgo ki ni. Ki kondɛgɛlɛ li sɛnrɛ pàa ti yari fun wa wunluwɔ ca Suzi ki ni.

15 A Maridoshe wì si yiri wa wunlunaŋa wi yeri wunluwɔ yaripɔrɔ ni wi na, nda tìla pye ŋganra woro konaa ma filige, naa tɛ wunluwɔ njala ni, konaa derigbɔgɔ ni ŋga ki yɛn fige naa yɛngɛ ni. Suzi ca woolo pàa pye na tinni konaa na yɔgɔri nayinmɛ ni.

16 Zhufuye pe yɛgɛ welewe pìla tanla, a kì pye yɔgɔrimɔ, naa nayinmɛ konaa cew tawa.

17 Kinda o kinda, naa ca o ca konaa laga o laga wunlunaŋa wi sɛnyoro naa wi kondɛgɛlɛ li ni ti sɛnrɛ tìla gbɔn wa, kìla pye Zhufuye pe yeri nayinmɛ, naa yɔgɔrimɔ, naa liwɛn gbɔɔ konaa fɛti pilige. Tara woolo pe lɛgɛrɛ la taga Zhufuye pe na, katugu pàa pye na fyɛ Zhufuye pe yɛgɛ.

9

Zhufuye pàa pe juguye pe gbo

1 Yɛlɛ li yeŋge kɛ ma yiri shyɛn wogo, ko ŋga ki yɛn Adari yeŋge ye, ki pilige kɛ ma yiri taanri wogo ki na, a wunlunaŋa wi sɛnyoro naa wi kondɛgɛlɛ li pyesanga wì si gbɔn. Zhufuye pe juguye pàa pye naga jate pe yaa fanŋga ta Zhufuye pe na. Ɛɛn fɔ, a kala lì si wa ma kanŋga, a Zhufuye poro si fanŋga ta pe winfɛnnɛ pe na.

2 Zhufuye pàa pe yɛɛ gbogolo wa pe cagbɔrɔ ti ni, wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi wunluwɔ tara kindaye pe ni fuun pe ni, jaŋgo mbele pàa pye naga jaa mbe kapege pye pe na, pe malaga gbɔn pe ni. Lere kpɛ wo

† **8:12 8.12:** Ki pilige ko Hama wìla ki konɔ kan, maga naga ma yo pe Zhufuye pe tɔngɔ; Ɛsitɛ 3.13.

sila ya yere mbe pe sige, katugu leele pe ni fuun pàa fyɛ pe yɛgɛ.
3 Tara teele pe ni fuun, naa tara ti legbɔɔlɔ, naa kindaye teele konaa legbɔɔlɔ mbele pe ma pye le wunlunaŋa wi tanla, pàa Zhufuye pe saga, katugu pàa pye na fyɛ Maridoshe wi yɛgɛ.
4 Mà jɛn Maridoshe wìla kaa pye legbɔɔ wa wunluwɔ go ki ni. Wi mɛgɛ kìla yiri tara ti lagapyew ki ni. Wìla pye na fanŋga taa na kee yɛgɛ.
5 Kì pye ma, Zhufuye pàa pe juguye pe gbɔɔ gbɔn tokobi ni, ma pe gbo, ma pe tɔngɔ, ma ŋga kì pe ndanla ki pye poro mbele pe winfɛnnɛ pe na.

6 Zhufuye pàa lere cɛnmɛ kaŋgurugo (500) wo gbo wa wunluwɔ ca Suzi ki ni,
7 ma pinlɛ Parishandata ni, naa Dalifɔn, naa Asipata,
8 naa Porata, naa Adaliya, naa Aridata,
9 naa Parimashita, naa Arizayi, naa Aridayi konaa Vayezata.
10 Ki leele kɛ poro pàa pye Hamedata pinambyɔ Hama ŋa wìla pye Zhufuye pe winfɔ wi pinambiile wele. Ɛɛn fɔ Zhufuye pe sila pe kɛɛ yaara ti koli.

11 Leele mbele pàa gbo wa wunluwɔ ca Suzi ki ni, pàa pe yɔn ki naga wunlunaŋa wi na ki pilige nuŋgba ki ni.
12 A wunlunaŋa wì si wunlunjɔ Ɛsitɛri wi pye fɔ: «Zhufuye pè lere cɛnmɛ kaŋgurugo (500) wo gbo laga wunluwɔ ca Suzi ki ni konaa Hama wi pinambiile kɛ pe ni. Yiŋgi pe pye wunluwɔ tara ti lara sannda ti ni? Ɛɛn fɔ yiŋgi maa jaa mbe yɛnri naa? Mi yaa ki pye ma kan. Yiŋgi maa jaa ki pye ma kan naa? Ki yaa kan ma yeri.»

13 A Ɛsitɛri wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na kaa pye kɔɔn ndanla wunlunaŋa, Zhufuye mbele pe yɛn laga wunluwɔ ca Suzi ki ni, ŋga pè pye nala pege yɔngɔ pye naa goto, pe Hama wi pinambiile kɛ pe gboolo pe nɔrɔgi tiye titɔnlɔyɔ ya na.»
14 A wunlunaŋa wì si konɔ kan ma yo ki pye ma. A pè sigi kondɛgɛlɛ li yari wa wunluwɔ ca Suzi ki lagapyew ki ni. A pè si Hama wi pinambiile kɛ pe nɔrɔgi tiye titɔnlɔyɔ ya na.
15 Zhufuye mbele pàa pye wa Suzi ca ki ni, pè si pe yɛɛ gbogolo naa fɔnŋgɔ Adari yeŋge ki pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, mɛɛ lere cɛnmɛ taanri (300) wo gbo wa Suzi ca ki ni; ɛɛn fɔ pe sila pe kɛɛ yaara to ta kpɛ koli.
16 Zhufuye sanmbala mbele pàa pye wunluwɔ tara ti lara sannda ti ni, a pè si pe yɛɛ gbogolo, jaŋgo mbe malaga gbɔn mbe pe yɛɛ go shɔ konaa mbe pe yɛɛ tanga pe juguye pe na. Pàa pe juguye lere waga nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (75 000) gbo pe ni, ɛɛn fɔ pe sila pe kɛɛ yaara to koli.
17 Ko la pye Adari yeŋge ki pilige kɛ ma yiri taanri wogo ki na. Ki pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, a pè si cɛn ma wogo, mɛɛ ki pilige ki pye liwɛn gbɔɔ naa nayinmɛ pilige.
18 Zhufuye mbele pàa pye wa Suzi ca poro na, pàa pe yɛɛ gbogolo yeŋge ki pilige kɛ ma yiri taanri wogo naa tijɛrɛ wogo ki na, mɛɛ cɛn ma wogo pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki na ma ko pye liwɛn gbɔɔ naa nayinmɛ pilige.
19 Ko kì ti Zhufuye mbele pe yɛn ma cɛn wa yan nawa cara ti ni, pè Adari yeŋge ki pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki tɛgɛ, a kì pye nayinmɛ, naa liwɛn gbɔɔ, konaa fɛti pilige, ŋga ni pe maa yaakara torogi pe yɛɛ kan.

Nandowo fɛti ŋa pe yinri Purimu wi lɛsaga

20 Kona, a Maridoshe wì sigi kagala ke ni fuun ke yɔnlɔgɔ sɛwɛɛlɛ na, mɛɛ pe torogo Zhufuye mbele fuun pàa pye wa wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi wunluwɔ tara kindaye pe ni fuun pe ni pe yeri, mbele pè yɔngɔ konaa mbele pè lali pe yeri,
21 maga yo pe kan fɔ pe Adari yeŋge ki pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo naa pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki tɛgɛ, yi pye fɛti piliye yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew.
22 Katugu Zhufuye pàa ya pe juguye pe ni ma wogosaga ta ko piliye yo ni. Ki yeŋge ki ni, a pe jɔlɔgɔ kì kanŋga ma pye nayinmɛ; a pe kunwɔ kayaŋga ki kanŋga ma pye yɔgɔrimɔ. Kì pye ma, a wì sho fɔ pege piliye yi tɛgɛ yi pye liwɛn gbɔɔ naa nayinmɛ piliye, paa yaakara torogi pe yɛɛ

kan konaa paa yarikanra kaan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri.

23 Ki fɛti ŋa Zhufuye pàa nɔgɔ lɛ ma pye konaa kagala ŋgele Maridoshe wìla yɔnlɔgɔ, pàa ke tɛgɛ kalɛgɛ.

24 Katugu Agagi setirige pyɔ Hamedata wi pinambyɔ Hama ŋa wìla pye Zhufuye pe winfɔ, wìla ki kɔn maga tɛgɛ mbe Zhufuye pe tɔngɔ. Wìla Puri wi wa, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wìla pɛtɛ gbɔn mbe pe jɔlɔ konaa mbe pe tɔngɔ.

25 Ɛɛn fɔ, naa Ɛsitɛri wìla kaa kari wa wunlunaŋa wi yeri, a wì si konɔ kan maga yɔnlɔgɔ ma yo fɔ kapege ŋga Hama wìla jate mbe pye Zhufuye pe na, ki sɔngɔrɔ ki to wo jate wi na. Poo nɔri wa tige titɔnlɔgɔ ki na wo naa wi pinambiile pe ni.

26 Ko kì ti pe maa ki fɛti piliye yi yinri Purimu† ma yala Puri mɛgɛ ki ni. Kì pye ma, kagala ŋgele fuun kàa pye ma yɔnlɔgɔ wa sɛwɛ ŋa Maridoshe wìla torogo wi ni, konaa poro jate ŋga pàa yan yɛnlɛ ni naa ŋga kìla pye pe na ki ni,

27 a Zhufuye pè si ko pye kalɛgɛ maga tɛgɛ pe yɛɛ kan, naa pe setirige piile pe kan konaa mbele fuun ka mara pe na pe kan, fɔ pe yaa la ki piliye shyɛn fɛti wi piin yɛlɛ pyew, mbe yala ŋga kì yɔnlɔgɔ ki ni konaa wagati ŋa wì tɛgɛ wi ni.

28 Fɔ pe setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri puŋgo na, paa nawa tuun ki piliye shyɛn fɛti wi na paa wi piin go pyew ki ni, naa kinda pyew wi ni konaa ca pyew ki ni. Ki Purimu fɛti piliye yiga ka sa Zhufuye pe yeri, pe setirige piile paga ka fɛgɛ yi na.

29 Wunlunjɔ Ɛsitɛri, Abihayili sumborombyɔ we, a wì si sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ ma pinlɛ Zhufuye naŋa Maridoshe wi ni, pe fanŋga ki ni fuun ni, jaŋgo mbe Purimu sɛwɛ shyɛnwoo wi kala li yo mbeli filige.

30 Kona, a pè si sɛwɛɛlɛ torogo Zhufuye pe ni fuun pe yeri Sɛrisɛsi wi wunluwɔ tara kindaye cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɔlɔshyɛn (127) pe ni. Yɛyinŋge naa kaselege sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ wa pe ni.

31 A pè si Purimu fɛti piliye wogo ki yo maga filige pe kan fɔ paa wi piin wagati ŋa wì tɛgɛ wi ni, paa yɛgɛ ŋga na Zhufuye naŋa Maridoshe wo naa wunlunjɔ Ɛsitɛri wi ni pàa ki kɔn maga tɛgɛ we; konaa yɛgɛ ŋga na kìla kɔn ma tɛgɛ Zhufuye poro naa pe setirige piile pe kan, ma yala pe yeŋge lege wogo naa pe kunwɔ gbelege wogo ki ni we.

32 Kì pye ma, Ɛsitɛri wi sɛnyoro tìla yeresaga kan Purimu fɛti wogo ki yeri; ki woro ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa sɛwɛ wi ni.

† **9:26 9.26:** Ɛsitɛ 3.7

10

Wunlunaŋa Sɛrisɛsi wo naa Maridoshe pe gbɔgɔwɔ kala

1 Wunlunaŋa Sɛrisɛsi wìla nizara wɔgɔ wa wi wunluwɔ tara woolo pe na, naa leele mbele pàa pye lɔgɔ furo nda wa kɔgɔje wi nandogomɔ pe na.

2 Wìla yawa ta ma kagala ŋgele pye, naa wi kotogo kagala ke ni konaa wìla Maridoshe wi yirige maa tɛgɛ cɛnsagbɔgɔ na yɛgɛ ŋga na, ki kagala ke ni fuun ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Medi tara naa Pɛrisi tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

3 Mà jɛn Zhufuye naŋa Maridoshe wo wìla pye fanŋga fɔ ma taga wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi na. Wìla pye legbɔɔ Zhufuye pe sɔgɔwɔ. Wi kala làa pye maa sefɛnnɛ pe ndanla. Wìla pye naa woolo pe yɔnwɔ pi jaa konaa na para poro mbele wi cɛnlɛ woolo pe yɛyinŋge wogo ki na.

Sɛwɛ ŋa wi yɛn na para ZHƆBU wi sɛnrɛ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhɔbu sɛwɛ wi yɛn na para naŋa wa sɛnrɛ na, ŋa pàa pye na yinri Zhɔbu. Wìla pye ma sin konaa a wi nawa pì filige wi na. Ali mbege ta kaŋgbanra lɛgɛrɛ la gbɔn wi na, wìla koro ma taga Yɛnŋɛlɛ li na.

Pilige ka, a Sɔtanla wì si kari wa Yɛnŋɛlɛ li yeri ma saa na baga Zhɔbu wi na, ma yo fɔ wì taga Yɛnŋɛlɛ li na tɔnli ŋa wila taa wo kala na. Sɔtanla wìla ki naga ma yo fɔ Zhɔbu wì taga Yɛnŋɛlɛ li na katugu lì duwaw wi na. Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si ti, a Sɔtanla wì Zhɔbu wi wa ma wele, maa kɛɛ yaara ti ni fuun ti jɔgɔ. Wi piile pàa ku konaa wi yaayoro ti ni; wi yarijɛndɛ ti ni fuun tìla kɔ. A yambewe pà si kaa to Zhɔbu wi na. Ɛɛn fɔ wa ki jɔlɔgɔ kagala ke ni fuun ke ni, Zhɔbu wi sila wi jɔlɔgɔ ki go jɛn. Kala na làa kɔn ma tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li laga ki na, wi sila li jɛn.

Wɛnnɛ taanri la pye Zhɔbu wi yeri; a poro si pan wa wi yeri, mbe pan mbe yɛrɛwɛ kan wi yeri. Ki sanga wi ni, leele pàa pye naga jate ma yo mbele pe maa kajɛŋgɛ piin, Yɛnŋɛlɛ li ma duwaw pe na sanga pyew; mbele pe maa kapege piin, li ma jɔlɔgɔ wa pe na sanga pyew. Kì pye ma, mbe yala Zhɔbu wi wɛnnɛ taanri pe jatere wi ni, Zhɔbu wi jɔlɔgɔ kìla pye naga nari ma yo wì kapege pye. Ɛɛn fɔ mbe yala Zhɔbu jatere wo ni, ki kala li yɛgɛ yowo pi yɛn le kpɛgɛri ma toro. Ki jɔlɔgɔ cɛnlɛ na lo si daga wi ni, katugu wi tangalɔmɔ pìla pye sinmbe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Wii jɛn yiŋgi na, a Yɛnŋɛlɛ lì si ti, a ki jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga kì si to wi na. A wì sigi yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri ma yo ligi yo ligi filige fɔ wi yɛn sinŋɛ.

Yewige ŋga Zhɔbu wìla yewe, Yɛnŋɛlɛ li sila yɔn sogomɔ kan wi yeri le teere, ɛɛn fɔ làa li yɛɛ naga wi na. Yɛnŋɛlɛ làa kaa ki naga Zhɔbu wi na sɛnyoro fanŋga woro ni, fɔ lo na Yɛnŋɛlɛ li maa ŋga piin, sɛnwee piile pe se ya mbege pye. Pe se si ya mbege kɔrɔ jɛn fyew yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ kala na lo pye nakoma mbe na lo pye. Kona ma Zhɔbu wi ta wa wi dafɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wìla wi yɛɛ tirige ma yere ki na fɔ Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn ma gbɔgɔ konaa ma kala jɛn. Kìla pye naa kɔɔn shyɛn Yɛnŋɛlɛ li wogo ki na yɛgɛ ŋga na, a wì sigi kapege ki jɛn maga yaga.

Wa sɛwɛ wi go kaaga sɛnrɛ ti ni, Yɛnŋɛlɛ làa sɔngɔrɔ ma Zhɔbu wi tɛgɛ wa wi yɔn lɛlɛ li ni. Yaara nda tìla jɔgɔ wi yeri, làa ti yɔngɔ shyɛnzhyɛn kan wi yeri. Zhɔbu wi wɛnnɛ pe sila tanga ta. Zhɔbu wi sila wi jɔlɔgɔ ki kɔrɔ jɛn fyew, ɛɛn fɔ wìla koro ma taga Yɛnŋɛlɛ li na ma yo fɔ:

Ɛɛn fɔ, mi wo na, mìgi jɛn ma yo na go
shɔfɔ wi yɛn yinwege na,
wo wi yaa ka pye puŋgofɔ mbe yiri mboo
yɛɛ naga laga tara ti na.
Ali na na wire ti ka jɔgɔ sa kɔ,
mi jate mi yaa ka Yɛnŋɛlɛ li yan yɛnlɛ ni
(19.25-26).

Zhɔbu sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ (1–2) konaa wi go kaaga sɛnrɛ ti ni (42.7-17), to ti yɛn wa sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ ti nandogomɔ. Sɛnrɛ nda Zhɔbu wo naa wi wɛnnɛ pe ni pàa pye na waa na pe yɛɛ kaan, konaa nda Zhɔbu wo naa Yɛnŋɛlɛ li ni pàa pye na waa na pe yɛɛ kaan, ti yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yala yuuro kɔlɔmɔ ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ*1–3*
Zhɔbu wi kɛɛ yaara ti ni fuun tìla jɔgɔ *1–2*
Zhɔbu wìla wi jɔlɔgɔ ki sɛnrɛ yo *3.1-26*
Zhɔbu wi wɛnnɛ taanri pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ *4–26*
Sɛnrɛ koŋgbannda *4–14*
Sɛnrɛ shyɛn woro *15–21*
Sɛnrɛ taanri woro *22–26*
Zhɔbu wi sɛnyoro puŋgo woro *27–31*
Zhɔbu wìla wugu maga naga fɔ wi yɛn jɛrɛgisaga fu *31.1-40*
Elihu wìla para Zhɔbu wi ni *32–37*
Yɛnŋɛlɛ làa Zhɔbu wi yɔn sogo *38.1–42.6*
Sɛwɛ wi kɔsaga sɛnrɛ: Yɛnŋɛlɛ làa duwaw Zhɔbu wi na *42.7-17*

SƐWƐ WI LƐSAGA SƐNRƐ

1–3

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhɔbu wìla pye ma sin, a wi nawa pì filige wi na

1 Naŋa wà la pye wa Uzi† tara, pàa pye
naa yinri Zhɔbu. Ki naŋa wi nawa pìla
pye ma filige wi na konaa ma pye lesinŋɛ.
Wìla pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, maa yɛɛ
laga kapege pyege ki na.
2 Pinambiile kɔlɔshyɛn naa sumborom-
biile taanri wìla se.
3 Simbaala waga kɔlɔshyɛn (7 000)
pàa pye wi yeri, naa yɔngɔmɛye waga
taanri (3 000) ni, naa nɛrɛ nda ti
maa fali ti shyɛnzhyɛn tɛgɛsaga cɛnmɛ
kaŋgurugo (500) ni, naa sofilele nɛɛlɛ
cɛnmɛ kaŋgurugo (500) ni konaa tunm-
byeele lɛgɛrɛ ni. Ki naŋa pàa pye naa jate
ma wɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ tara woolo pe ni
fuun pe na.
4 Zhɔbu wi pinambiile pàa koro na
tooro pe yɛɛ yinrɛ ti ni na sɔgɔlɔ gbɔlɔ
sori na nii. Pàa pye na pe nɔsepiile
sumbonɔ pe yinri fun na nii na woo ja
pe ni.
5 Ɛɛn fɔ na ki liwɛn piliye yi ka toro
sanga ŋa ni, Zhɔbu wi maa piile pe yeri
mbe pan mbe pe pye kpoyi. Wi ma yiri
faa pinliwɛ ni mbe saraga sogowogo wɔ
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛgɛ ni;
katugu wìla pye naa yɛɛ piin fɔ: «Kana ki
mbe ya pye na piile pè kapege pye, kana
pè Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ wa pe kotogo
na.» Pa Zhɔbu wìla pye naga piin ma
sanga pyew.

Zhɔbu wi jɔlɔgɔ koŋgbanŋga

6 Ma si yala, pilige ka, a Yɛnŋɛlɛ li
mɛrɛgɛye pè si kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ; a Sɔtanla† fun wì si pan ma
yere wa pe sɔgɔwɔ.
7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Sɔtanla wi yewe
ma yo fɔ: «Ma yiri se yeri?» A Sɔtanla
wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogo ma yo fɔ:
«Mì saa tara ti maga, mari yanriyanri ma
toro.»
8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Sɔtanla wi yewe
ma yo fɔ: «Naga yɛn ma, mala tunmbyee
Zhɔbu wi kala li kɔrɔsi mali yan? Lere
kpɛ woro wa tara na paa wi yɛn. Wi yɛn
lere ŋa wi nawa pi yɛn ma filige wi na
konaa ma pye lesinŋɛ. Wi maa fyɛ mi ŋa
Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ, maa yɛɛ laga lali kapege
pyege ki ni?»
9 A Sɔtanla wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sogo ma yo fɔ: «Naga yɛn ma, ma yo fɔ
Zhɔbu wi yɛn na fyɛ mboro Yɛnŋɛlɛ ma
yɛgɛ jaga wi le?
10 Mboro ma ma yɛn naa go singi, wo
naa wi go woolo konaa wi kɛɛ yaara ti
ni fuun ti ni wi le? Màa kɛɛ tunŋgo ki ni
fuun ki yɔn, wi yaayoro tì jaraga laga tara
ti lagapyew ki ni.
11 Ɛɛn fɔ ma kɛɛ ki yirige wi kɛɛ yaara
to naa wi go woolo pe na ma wele; mì
taga ki na ma yo wi yaa ma mɛgɛ ki jɔgɔ
kpeŋgbeleŋgbe.»

12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Sɔtanla wi
pye fɔ: «Wele, mùu kɛɛ yaara ti ni fuun
ti yaga ma kɛɛ na. Ɛɛn fɔ maga ka jiri wo
na.» Kona, a Sɔtanla wì si yiri le Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma kari.

13 Pilige ka, maga ta Zhɔbu wi pinambi-
ile poro naa wi sumborombiile pe ni pàa
pye na nii na duvɛn woo wa pe ndɔ lɛrɛfɔ
wi go ki ni,
14 a pitunŋɔ wà si pan ma gbɔn wa
Zhɔbu wi na, mɛɛ wi pye fɔ: «Falinɛrɛ tì
pye na tunŋgo piin wa kɛrɛ, a sofile nɛɛlɛ
paa nii le pe tanla.
15 A Sabe tara fɛnnɛ† pèle si pan ma to
we na fyɛlɛgɛ na, ma yaayoro ti yigi ma
kari ti ni, mɔɔ tunmbyeele pe ni fuun pe
gbo tokobi ni. Mi nuŋgba mì fe ma shɔ
mbe pan mbege yo ma kan.»

16 Maa ta wìla pye na para bere, a
pitunŋɔ wà yɛgɛ si pan naa, ma yo
fɔ: «Yɛnŋɛlɛ gbanlaga kasɔn kì yiri wa
naayeri ma to ma simbaala naa sikaala
konaa tunmbyeele pe na, ma pe sogo ma

† **1:1 1.1:** Uzi tara tìla pye wa Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ konaa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, wa Edɔmu tara wasege ki ni, wa Larabuye tara ti ni (Zhenɛ 36.28; Zhere 25.20; Yuŋgbɔ 4.21). † **1:6 1.6:** Sɔtanla mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Ŋa wi maa baga leele na, nakoma ŋa wi maa leele waa na wele, nakoma leele winfɔ. † **1:15 1.15:** Sabe tara fɛnnɛ pàa pye beŋganri pyefɛnnɛ pele, mbele pàa pye na yinrigi wa Larabu tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri ma pan na tuun leele pe na wa gbinri wi ni.

pe kɔ pew. Mi nuŋgba mì fe ma shɔ mbe
pan mbege yo ma kan.»
17 Maa ta wìla pye na para bere, a
pitunŋɔ wà yɛgɛ si pan naa, ma yo fɔ:
«Kalide tara fɛnnɛ† pèle pe yɛɛ kɔn ma
yiri gbogolomɔ taanri, ma pan ma to
yɔngɔmɛye pe na, ma pe yigi ma kari
pe ni, ma tunmbyeele pe ni fuun pe gbo
tokobi ni. Mi nuŋgba mì fe ma shɔ mbe
pan mbege yo ma kan.»
18 Maa ta wìla pye na para bere, a
pitunŋɔ wà yɛgɛ si pan naa, ma yo fɔ:
«Ma pinambiile poro naa ma sumborom-
biile pe ni, pè pye na nii na duvɛn woo
wa pe ndɔ lɛrɛfɔ wi go ki ni,
19 le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
tifɛliŋgbɔgɔ kà si yiri wa gbinri kɛɛ ki
yeri, ma pan ma go ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke
gbɔn ŋgbanga ma ke jaanri. Go kì toori
ma piile pe na, a pè ku. Mi nuŋgba mì fe
ma shɔ mbe pan mbege yo ma kan.»
20 Kona, a Zhɔbu wì si yiri ma yere, maa
derigbɔgɔ ki yigi maga wali, maa go ki
kulu mbege naga fɔ kunwɔ kayaŋga gbɔn
wi na; a wì si to tara maa yɛgɛ ki jiile wa
tara ma Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
21 A wì sho fɔ:
Mìla yiri wa na nɔ wi lara ma pan kɛwara,
mi yaa si ka sɔngɔrɔ mbe kari kɛwara.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi kan,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì sigi shɔ.
Waa Yawe Yɛnŋɛlɛ lo mɛgɛ ko sɔnni!

22 Wa ki kagala ŋgele ke ni fuun ke ni,
Zhɔbu wi sila kapege pye. Wi sila yo mbe
ye Yɛnŋɛlɛ li ni.

2

Zhɔbu wi jɔlɔgɔ shyɛn wogo

1 Pilige ka naa, a Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye
pè si pan ma yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ. A Sɔtanla fun wì pan ma yere
wa pe nandogomɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
2 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Sɔtanla wi
yewe ma yo fɔ: «Ma yiri se yeri?»

A Sɔtanla wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sogo ma yo fɔ: «Mì saa tara ti maga mari
yanriyanri ma toro.»
3 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Mala
tunmbyee Zhɔbu wi kala li kɔrɔsi mali
yan kɛ? Lere wo wa woro wa tara na paa
wi yɛn. Wi yɛn lere ŋa wi nawa pi yɛn
ma filige wi na, ma pye sinŋɛ. Wi maa
fyɛ mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ. Wùu yɛɛ laga
lali kapege pyege ki ni. Wì yere ŋgbanga
ma koro wi nawa pi ni pì filige wi na. Ɛɛn
fɔ, a mboro nɛɛ na sunnu nala waa wi na
mboo jɔgɔ go fu.»
4 A Sɔtanla wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sogo ma yo fɔ: «Sɛnwee wi wire to ti ma
tɛgɛ ma sɛnwee wi wire ti sara† sɛnwee
wi mbe ya mboo kɛɛ yaara ti ni fuun ti
kan, jaŋgo mboo yɛɛ go shɔ.
5 Ɛɛn fɔ ma kɛɛ ki taga wi na maa
wire ti jɔlɔ jɛnri ma wele, ki woro na
lere kɔɔn shyɛn, wi yaa ma mɛgɛ ki jɔgɔ
kpeŋgbeleŋgbe.»
6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Sɔtanla wi pye
fɔ: «Wele, wi wire mìri le ma kɛɛ, ɛɛn fɔ
maga kaa gbo.»
7 Kona, a Sɔtanla wì si yiri le Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ kari. A wì
si saa sagbanra tipere wa Zhɔbu wi na
lagapyew, maga lɛ wa wi tɔndagala ke na
fɔ ma saa gbɔn wa wi go ki na.
8 A Zhɔbu wì si tisɛlɛgɛ lɛ naa yɛɛ gbori
ki ni, mɛɛ koro ma cɛn cɔnrɔ ni.
9 A wi jɔ wì suu pye ma yo fɔ: «Ma yɛn
ma pɔ ki na bere ma nawa pi koro pi filige
ma na! Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ ma ku ye!»
10 A Zhɔbu wì suu jɔ wi yɔn sogo ma
yo fɔ: «Ma yɛn na para paa jɛlɛ lembige
yɛn. Naga yɛn ma, kajɛŋgɛ we yaa la taa
Yɛnŋɛlɛ li yeri, we se ka tipege ta li yeri
wi le?»
Wa ki kagala ke ni fuun ke ni, Zhɔbu
wi sila sɛnrɛ ta kpɛ yo mbe kapege pye
Yɛnŋɛlɛ li na.

Zhɔbu wi wɛnnɛ taanri la saa wi kɔn ma wele

† **1:17 1.17:** Kalide tara fɛnnɛ pàa pye leele pele, mbele pàa pye na yanri na cɛɛn na toro wa gbinri wi ni, mbele pàa pye na yinrigi wa Larabu tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. † **2:4 2.4:** Sɛnwee wi wire to ti ma tɛgɛ ma sɛnwee wi wire ti sara, ki yaa pye ki sɛnrɛ nda, yomiyɛlɛ lali, na li kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ sɛnwee wi ma kala li ni fuun li pye, jaŋgo mboo yɛɛ go shɔ. Nakosima, na sɛnwee wi wire ti ka jɔlɔgɔ ta, wi mbe ya sɛnpere yo Yɛnŋɛlɛ li na.

11 Wɔnlɔ nambala taanri la pye Zhɔbu
wi yeri. Pàa pye na nuŋgba yinri Elifazi
ma yiri wa Tema† ca, na wa yinri Bilidadi
ma yiri wa Shuwa tara, na wa yinri Zofari
ma yiri wa Naama tara ti ni. A pè si kaa
jɔlɔgɔ kagala ŋgele fuun kàa Zhɔbu wi ta
ke logo. A pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè
si yiri wa pe tara ti ni, ma yɔn wa nuŋgba
ma pinlɛ mbe sa para Zhɔbu wi ni mboo
kotogo ki sogo wi na.
12 Ma pe ta wa lege, a pè si pe yɛrɛ
ti yirige ma Zhɔbu wi yan, pe suu jɛn,
mɛɛ pe magaŋgala ke yirige ma gbele
ŋgbaŋga. A pè si pe derigbɔrɔ ti walagi,
na taambugɔ koli naga waa wa naayeri,
naga wuun wa pe yinrɛ ti na jatere
pirindorogo ki na.
13 Kona, a pè si saa cɛn le tara wi tanla
piliye kɔlɔshyɛn naa yembinɛ kɔlɔshyɛn;
lere kpɛ sila ya mbe sɛnpyɔ yo wi ni,
katugu paa wi jɔlɔgɔ ki yan kì gbɔgɔ wi
na ma toro.

3

Zhɔbu wìla wi sepilige ki daŋga

1 Ko puŋgo na, a Zhɔbu wì si sɛnrɛ ti lɛ
ma para maa sepilige ki daŋga†.
2 Wìla para ma yo fɔ:
3 Yɛnŋɛlɛ sa ti na sepilige ki kɔ ki wɔ wa,
konaa yembinɛ na ni pège yo ma yo fɔ pè
pinambyɔ wa kugbɔ lɛ, Yɛnŋɛlɛ sa
ti ki yembinɛ li kɔ li wɔ wa!
4 Ki pilige ye, Yɛnŋɛlɛ sa ti ki kanŋga diwi,
mbe Yɛnŋɛlɛ li ta wa naayeri, liga ka
jatere tɛgɛ ki pilige ki na naa fyew.
Yanwa ka ka yiri ki pilige ki ni!
5 Diwi gbɔlɔ mbe ye ki pilige ki ni konaa
kunwɔ pi diwi wi tɔn ki na,
kambaara wɔrɔ mbe tɔn ki na,
diwi fyɛrɛ woo mbe ye ki yɔnlɔ ki na!
6 Diwi gbɔlɔ mbe ye mbege pilige ki tɔn
pew,
yɔgɔrimɔ kpɛ ka ka pye ki yembinɛ li ni
yɛlɛ li piliye sannya yi sɔgɔwɔ,
ki yembinɛ paga kali jiri mbeli pinlɛ
yende piliye sannya yi ni!
7 Ee, ki yembinɛ li ni, jɛlɛ ka ka ya yere
kugbɔ ni,
yɔgɔrimɔ tinmɛ kpɛ ka ka logo ki yembinɛ
li ni!

8 Yɛnŋɛlɛ sa ti mbele pe maa piliye yi
daŋgi pege yembinɛ li daŋga,
poro mbele pe ma ya ma yarifɛlɛgɛ Leviy-
atan ki pye mbege yirige we!

9 Ki yembinɛ li yindogo yɔn wɔnŋgɔlɔ ke
pye diwi,
li lalaaga yanwa pi sige sa te, piga ka pan,
liga ka lalaaga yɔn yanwa pi yan!
10 Katugu lara nda tìla na kugbɔ ki lɛ, ki
yembinɛ li sila kala la pye mbe ti
paga kanla se,
mbe ti mi ka kaa ki jɔlɔgɔ ŋga ki yaan
yɛnlɛ ni.

11 Yiŋgi na mi sila si ku wa na nɔ wi lara
na sesaga?
Yiŋgi na na sesaga ma yiri wa na nɔ wi
lara, wɔnwɔn pi sila si shɔ na yeri?
12 Yiŋgi na lere la si ta mala teŋge wa wi
tɔɔrɔ ti na?
Yiŋgi na yinnɛ la si ta ma kan na yeri, a
mi wɔnri?
13 Ndɛɛ ko sila pye, anmɛ mi yɛn ma sinlɛ
ma pye yɛyinŋge na wa fanga ki ni,
anmɛ mi yɛn wa kunwɔ pi wɔnlɔwɔ pi ni
na wɔnlɔ, anmɛ mi yɛn na wogo.
14 Mi jɛn na pye wa wunlumbolo poro naa
tara ti legbɔɔlɔ pe ni,
poro mbele pe maa wunlumbolo yinrɛ
kanni pe yɛɛ kan we.
15 Mi jɛn na pye wa wunlumbolo piile pe
ni, poro mbele tɛ la pye pe yeri,
a pè pe yinrɛ ti yinyin warifuwe ni.
16 Nakoma mi se jɛn na pye laga, mi jɛn
na pye
paa pyɔ ŋa wì ku wa wi nɔ lara, a pè suu
se wi yɛn,
paa pipigile yɛn, ŋgele kè ku ke sila yɔnlɔ
yanwa pi yan.

17 Wa ko laga ko ni, lepeele pe se ya mbe
kapege pye lere na,
mbele pe yɛn tege na ma pye fanŋga fu
fɛnnɛ, pe yɛn na wogo wa ki laga
ki ni.

† **2:11 2.11:** Tema ca pàa pye naga yinri tijinliwɛ fɛnnɛ ca (Zhere 49.7). Shuwa naa Naama, ki yaa pye cara lari nakoma tara lari; lere sigi cara ti saga jɛn. † **3:1 3.1-19:** Zhere 20.14-18

18 Kasopiile pe yɛn wa yɛyinŋge na,
pe woro na pe jɔlɔfɛnnɛ pe magala li nuru naa.
19 Lepigile naa legbɔɔlɔ pe yɛn ja,
kulo wì shɔ wi tafɔ wi fanŋga ki kɛɛ.
20 Yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ mbele pe yɛn na jɔlɔ pe yaga pe ma yanwa pi yan?
Yiŋgi na mbele pe nawa pì tanga pe na, li mɛɛ pe yaga yinwege na?
21 Pe maa kunwɔ pi singi, ɛɛn fɔ pila pan mbe pe lɛ,
pe maa kunwɔ pi lagajaa ma wɛ pen-jagbɔrɔ jawa na†.
22 Ndɛɛ ki pye pe fanra ti ta, a pe pe le,
pe jɛn na yin nayinmɛ ni mbaa yɔgɔri jɛŋgɛ.
23 Mi yɛn lere wa, ŋa wi suu karisaga ki jɛn,
ŋa Yɛnŋɛlɛ lùu yɔn tɔn kɛɛ ki ni fuun ki na,
yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ li silan yaga yinwege na naa?

24 Katugu jɛngɛ ŋga mila jɛɛn ko ki pye na yaakara re,
na kayaŋga gbelege ki yɛn na yinrigi kɔnlɔ fu.
25 Ŋga mi yɛn na fyɛ ki yɛgɛ, ko ki mala ta,
ŋga kila na sunndo wi kɔɔn na na, ko kì gbɔn na na.
26 Mi woro na yɛɛ kan, yɛyinŋge woro na na, wogosaga si woro na na;
ɛɛn fɔ yɛwɛrɛgɛ ko ki yɛn na na.

ZHƆBU NAA WI WƐNNƐ TAANRI PE SƐNYORO

4

4–26

Elifazi wi sɛnyoro koŋgbannda:
Wì yo Yɛnŋɛlɛ li daga
mbe sɛnwee wi koro

1 Kona, Elifazi ŋa wìla yiri wa Tema ca
wì si sɛnrɛ ti lɛ ma Zhɔbu wi pye fɔ:
2 Na lere wa ka yo wi yaa para ma ni, ki yaa pye ma yeri tɛgɛ le?
Ɛɛn fɔ ambɔ wi mbe si ya pyeri mboo sɛnrɛ ti yaga mbayoro?
3 Wele, mboro mà nagawa kan lelɛgɛrɛ yeri,
mbele pe fanŋga kì kɔ pe ni, a mà fanŋga kan pe yeri.
4 Kìla pye, lere ŋa ka kurugo mbe to, ma yɔn sɛnrɛ ti ma ki fɔ wi kan wi ma yiri,
mbele pàa pye tege ni, màa pe saga ma pe kan fanŋga ni.
5 Koni jɔlɔgɔ kì to mboro jate na, a ma wire tì si fanla ma na!
Koni kì gbɔn mboro na, ma sunndo wila kɔɔn ma na.
6 Ma Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ fyɛrɛ to ma ti daga mbe pye ma kɛɛ kansaga wi le?
Ma nawa mba pì filige ma na, po ma pi daga mbe pye ma jigi tagasaga wi le?
7 Jatere pye ki wogo ŋga ki na, lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu, wiwiin ma yan wi tɔngɔ ma wɔ wa?
Lesinmbele wiwiin ma yan wi kɔ ma wɔ wa?
8 Mi wo na, mìgi wele maga yan fɔ mbele pe maa kambasinnde ti piin,
konaa na tipege ki sanri paa yariluguro yɛn, pe yaa kaga tɔnli wi ta.
9 Yɛnŋɛlɛ li ma pe fɛ li yɔn tifɛlɛgɛ ki ni ma pe tɔngɔ,
li naŋgbanwa tifɛlɛgɛ ki ma pe kɔ ma pe wɔ wa.
10 Kunruwɔ mba pe yɛn na kuunru paa jaraye yɛn, konaa na jɛngɛri paa cɛnrɛ yɛn, Yɛnŋɛlɛ li maga kɔ,
li ma ki jara yirifɔnmbɔlɔ pe ŋgangala ke kaari.
11 Jara wi ma ku kara lawa kala na,
jara piile pe ma gbɔn ma jaraga.

12 Sɛnlaara tari tì ye na nuŋgbolo,
ki kalɛgɛrɛ sɛnrɛ, na nuŋgbogolo kèri logo.
13 Yembinɛ, sanga ŋa ni sɛnwee wi jatere wi ma gbɔn ma piri wɔɔnrɔ na,
sanga ŋa ni sɛnwee wi ma wɔnlɔ ma ku,
14 ki wagati wi ni, a fyɛrɛ naa sunndo kɔngɔ silan yigi;
fɔ a na wire ti ni fuun tila seri na na.
15 A tifɛnɛ yinnɛ là silan fɛ wa na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
a na wire ti ni fuun tì si tɔ na na suu.

† **3:21 3.21:** Naga 9.6

16 Yaraga kà la pye ma yere le ki laga ki
na, ɛɛn fɔ mi saa ya mbege cɛnlɔmɔ
pi jɛn mbe wali pi na;
yaraga ka cɛnlɔmɔ la pye ma yere na yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
A mì si magala jɛɛlɛ la logo ma yo fɔ:
17 «Naga yɛn ma, sɛnwee ŋa wi yɛn kufɔ,
wo mbe ya mbe pye sinŋɛ mɛlɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na?
Naga yɛn ma, sɛnwee wi mbe ya pye
fyɔngɔ fu mɛlɛ wi dafɔ wi yɛgɛ na?
18 Kì kaa pye Yɛnŋɛlɛ lii taga li tunmby-
eele pe na,
kì kaa pye poro mbele li mɛrɛgɛye lì
puŋgosara yan pe na,
19 li yaa taga sɛnwee piile mbele pe wire
ti yɛn joro poro na mɛlɛ?
Poro mbele pè taambugɔ tɛgɛ ma pe
gbegele,
poro mbele pe mbe ya mbe pe purugu wa
tara paa fyɛngɛ yɛn we.
20 Mbege lɛ pinliwɛ ni sa gbɔn yɔnlɔkɔgɔ,
pe ma tɔngɔ ma wɔ wa,
pe ma kɔ ma wɔ wa, lere kpɛ na la jatere
piin pe na naa.
21 Pe yinwege mana li ma kɔn†,
pe ma ku mbege ta pe fa kajɛnmɛ ta
gbɛn.»

5

Elifazi wì yo Zhɔbu wi jɔlɔgɔ kì yiri wo jate yeri

1 Koni yeri ma wele! Ambɔ wi yaa ta
mbɔɔn yɔn sogo?
Mɛrɛgɛkpoyi wiwiin ma yaa yeri wi pan
wɔɔn saga?
2 Naŋgbanwa pi ma lembige ki gbo,
kɔnrɔ tandorogo ki ma kambajɛnŋɛ wi
gbo.
3 Mìla lembige ki yan kila jiti na kee yɛgɛ,
le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mì sigi sege
woolo pe daŋga ma yo fɔ:
4 Yɛnŋɛlɛ sa ti sagafɔ ka ka ta ki piile pe
na,
kiti mbe to pe na, lere ka ka ta mbe yere
pe ni mbe pe shɔ!
5 Yarilire nda pè kɔn, Yɛnŋɛlɛ sa ti fuŋgo
yɛn mbele na, pe pan peri ka pew!
Ali yarilire nda wa wuuro ti sɔgɔwɔ, pe ti
ni fuun ti koli!
Yɛgɛ mbatinwɛ fɛnnɛ poo kɛɛ yaara ti
koli!

6 Jɔlɔgɔ kila fi mbe yiri wa tara paa tige
yɛn,
tege ŋga sɛnwee wi na, kila fi wa tara paa
yan yɛn.
7 Ɛɛn fɔ sɛnwee wi ma se mbaa jɔlɔ,
paa yɛgɛ ŋga na kasɔn ma fugu kparira
ma yiri wa naayeri.

8 Mi wo na, ndɛɛ mi ja pye mboro, mi jɛn
nala kala li le Yɛnŋɛlɛ lo kɛɛ;
mi jɛn nala kala li yɛgɛ yo lo kan.
9 Yɛnŋɛlɛ li maa kagbɔgɔlɔ piin, ŋgele kè
toro sɛnwee wi jatere pyege na;
li maa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele piin ke se ya jɛn
mbe kɔ.
10 Lo li ma ti tisaga ki ma pan laga tara ti
na,
lo li ma ti tɔnmɔ pi ma pan mbe wasege
ki yinŋgi.
11 Li ma mbele pè pe yɛɛ tirige pe yirige
naayeri,
li ma mbele yɛsanga gbɔn pe na pe yirige
mbe pe shɔ.
12 Tijinliwɛ pee fɛnnɛ pè kagala ŋgele kɔn
mbe pye, li ma ke jɔgɔ;
ŋga fuun pè yɔn kɔn na piin ki ma jɔgɔ
pe kɛɛ.
13 Li ma kajɛnmbɛlɛ pe yigi pe yɛɛra
tijinliwɛ pee pi ni,
mbe nambara fɛnnɛ pe kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke jɔgɔ fyɛlɛgɛ na†.
14 Diwi wi ma ye pe na yɔnlɔ na;
yɔnlɔ ŋgbanga na, pe maa talitali na toro
ma mbe yo yembinɛ li.
15 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li ma fyɔnwɔ fɔ wi shɔ
ki leele pe yɔn sɛnpere ti kɛɛ,
mbe pe shɔ mbe pe wɔ wa fanŋga fɛnnɛ
pe kɛɛ.
16 Li ma jigi tagasaga kan ŋa wi fanŋga kì
kɔ wi yeri,
ɛɛn fɔ li ma tipere pyefɛnnɛ pe yɔnrɔ ti
tɔn pe na.

† **4:21 4.21:** Ŋga kì yo fɔ: *Pe yinwege mana li ma kɔn,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ fɔ pe paraga go ki maŋgala pè ke kɔɔnlɔ. † **5:13 5.13:** 1 Korɛn 3.19

17 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li ka lere ŋa jɛrɛgi
mboo le konɔ, fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi
woo;
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ maga ka je
li yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na†.
18 Katugu lo li ma sɛnwee wi wɛlɛgɛ, lo li
mɛɛ wi sagbanra ti fɔ;
lo li maa pye wi maa yaa, lo li mɛɛ wi
sagala.
19 Jorowo kagala kɔgɔlɔni mbe gbɔn ma
na, ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ma shɔ ke
ni fuun ke ni;
ali na li kɔlɔshyɛn wolo ka pan, la mbe
taga lo na, jɔlɔgɔ se gbɔn ma na.
20 Fuŋgo sanga ni, li yaa ma shɔ kunwɔ
pi kɛɛ,
malaga sanga ni, li yaa ma shɔ tokobi wi
kɛɛ.

21 Yɛnŋɛlɛ li yaa ma shɔ lepeele pe lesan-
gara sɛnrɛ ti kɛɛ,
na jɔgɔwɔ ka pan sanga ŋa ni, ma se ka
fyɛ.
22 Ma yaa kaa tɛgɛ jɔgɔwɔ sanga naa
fuŋgo sanga ni, mbege yan fɔ ki
woro yaraga ka,
ma se kaa fyɛ yan woŋgaala pe yɛgɛ;
23 katugu sinndɛɛrɛ se ka pye wa ma kɛɛrɛ
ti ni,
yan woŋgaala pe yaa ka pye yɛyinŋge na
ma ni.
24 Ma yaa kaga yan fɔ yɛyinŋge ki yɛn wa
ma go,
na maga ka sa ma yaayoro ti wele wa ti
kasaga, ma yaa ki yan fɔ ka kpɛ si
la wa ti ni.
25 Ma yaa kaga yan fɔ ma setirige piile pe
yɛn na lege,
fɔ ma sege woolo pe yɛn na lege paa yan
ŋga wa wasege ki yɛn.
26 Ma yaa ka lɛ mbe tin yinwege ki na si
jɛn mbe ku pɔɔn le wa fanga ki ni,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa yarilire pɔgɔlɔ
gbogolo yarilire kɔnsanga ni.

27 Wele, wè ki kala li cancan jɛŋgɛ mali
wele, pa li si yɛn ma.
Mboro ma daga mbege logo, mbɔɔn yɛɛ
kala yɔn li ni.

† **5:17 5.17:** Yomi 3.11-12; Ebu 12.5-6

6

Zhɔbu wìla yɔn sogomɔ kan maa wɛnnɛ pe jɛrɛgi

1 Kona, a Zhɔbu wì si Elifazi wi yɔn sogo
ma yo fɔ:
2 E, ndɛɛ ki pye pe mbe ja ya mbanla
jɔlɔgɔ ki taanla culo na mbege jɛn!
Ndɛɛ ki pye pe mbe ja ya mbanla tege
kagala ke ni fuun ke taga taanla-
yaraga na mbe ke jɛn!
3 Kaselege ko na, na jɔlɔgɔ ki jɛn na nugu
mbe wɛ kɔgɔje yɔn taambugɔ ki na,
ko kì ti mi yɛn na para nala yɛɛ tooro.
4 Katugu Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
lìlan wɔn li jɔlɔgɔ wangala ke ni,
ke shɔnrɔ pere tì ye na wire ti lagapyew
ki ni.
Sunndo kɔngɔ kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ li
maa waa sɛnweele pe na, kè yere
malinjɛ wi na na mɛgɛ ni.

5 Naga yɛn ma, yan sofile wi mbe ya mbaa
gbele yan wogo na mboo ta wi yɛn
ma yere le yan tipirige ki tanla le?
Naga yɛn ma, nɛgɛ ki mbe ya mbaa gbele
mbege ta ki yɛn ma yere le ki
yaakara ti tanla le?
6 Naga yɛn ma, tanwa woro yaakara nda
ni, lere mbe ya mberi ka kɔ fu le?
Naga yɛn ma, ŋgojɛnɛ tipinnɛ tanwa ma
pye wa li nawa lafige ki ni le?
7 Ki yaakara nda mi sila pye na jaa mbe
jiri ti na,
to tì pan ma pye na yaakara re, ali mbege
ta ti yɛn mala mbɛn.

8 E, ŋga mi yɛn na yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri,
ndɛɛ ki pye ki mbe ja ya pye na kan!
Na jigi wi yɛn yaraga ŋga na, ndɛɛ
Yɛnŋɛlɛ li mbe jaga kan na yeri!
9 Mila jaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnlɛ ki na lilan
tɔngɔlɔ,
lili kɛɛ ŋga kila na go singi ki laga na na,
lilan laba teere!
10 Pa kona, na kotogo ki jɛn na sogo na na,
mi jɛn naa yeni mbaa kanni nayinmɛ ni,
ali wa ki jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga ki ni,
katugu mii je Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi li
sɛnrɛ ti na.

11 Ɛɛn fɔ fanŋga si koro na ni naa mbaa
ki kɔsaga tanga singi,
mi yaa kɔ kɔwɔ mba na po yɛn yiŋgi mbe
sigi kun na yɛɛ ni?
12 Naga yɛn ma, na fanŋga ki yɛn paa
sinndɛlɛgɛ fanŋga yɛn wi le?
Na witige ki yɛn paa tuguyɛnrɛ yɛn wi le?
13 Sagafɔ kpɛ woro na na naa,
ali yɛrɛ yirisaga jɛɛlɛ lo si koro na yeri
naa.

14 Lere ŋa wi yɛn na jɔlɔ, wi daga wi
wɛnnɛ pe kagbaraga ki ni,
ali na kaa pye wìgi yaga, wi woro na fyɛ
naa Yafɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
15 Na wɛnnɛ pànla java paa lafogo ma kaa
lere java we,
pànla java paa yanwira lafogo ka yɛn,
ŋga ki lapyɔ wì waga pew.
16 Were sanga wi kɔsaga, tɔnmɔ mba pì
simbi po naa nɛzhi wi ni ti kaa
yanni,
ti tɔnmɔ pi maga yin ma gbɔn ma piri.
17 Ɛɛn fɔ kanga na, ki ma waga,
kafugo sanga ni, tɔnmɔ na pye wa ki ni.
18 Yɔngɔmɛ fɛnnɛ mbele pe maa tooro wa
gbinri wi ni, pe ma koro na tɔnmɔ
lagajaa fɔ ma pe konɔ li wa,
pe ma ye ma kari wa gbinri wi ni ma saa
kɔ wa.
19 Tema ca tangafɛnnɛ mbele pe maa
tooro yɔngɔmɛye na wa gbinri wi
ni, pe ma pe yɛrɛ ti yirige na ki
tɔnmɔ pi lagajaa,
Saba tara tangafɛnnɛ pe ma pe jigi wi taga
ki tɔnmɔ pi na.
20 Ɛɛn fɔ pe jigi ŋa pàa taga pi na, a wì
kanŋga ma pye fɛrɛ pe yeri,
katugu naa pàa ka saa gbɔn wa, a pe jigi
wì si kɔn pe na.

21 Koni, yoro fun pa ye wogo ki yɛn ma na
yeri.
Naa yànla jɔlɔgɔ ki yan, a yè si fyɛ.
22 Naga yɛn ma, mi ye yɛnri ma yo ye
yaraga ka kan na yeri le?
Mi ye pye ma yo ye yarikanra ta lagala
wa ye yarijɛndɛ ti na mberi kan na
kala na le?
23 Mi ye pye ma yo yanla shɔ na jugu wi
kɛɛ le?
Nakoma yanla shɔ lewɛlɛwɛ wi kɛɛ le?

24 Yege naga na na, pa kona mi yaa pyeri,
na puŋgosaga yege naga na na!
25 Kaselege sɛnrɛ ti maa yaa,
ɛɛn fɔ ye sɛnŋgbanra yogo ki yaa yiŋgi
yɔn na kan?
26 Naga yɛn ma, yaa jaa mbanla jɛrɛgi na
sɛnyoro ti kala na wi le?
Mbe lere ŋa wi jigi wì kɔn wi na wi sɛnrɛ
ti jate go fu sɛnrɛ wi le?
27 Ye mbe yɛnlɛ mbe pɛtɛ gbɔn pijiriwe go
na mbe ta mboo tafɔ wi jɛn le?
Ye mbe yɛnlɛ mbe ye wɔnlɔnaŋa wi pɛrɛ
kɛ?
28 Koni ye ye yɛngɛlɛ ke kan na na yaa na
wele,
yege yan mi yɛn na finlɛlɛ ye yɛgɛ sɔgɔwɔ
wi le?
29 Ye ye jatere wi kanŋga, yaga ka kam-
basinŋge pye;
ye ye jatere wi kanŋga, yege jɛn ye yo fɔ
na kala li yɛn ma sin.
30 Naga yɛn ma, ye sɛnrɛ mbasinnde logo
na yɔn le?
Naga yɛn ma, na yɔn ki se ya mbe kapege
sɛnrɛ ti jɛn mberi wɔ ti yɛɛ ni wi
le?

7

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ sanmba:
Wi yɛn naa kayaŋga
ki yɛgɛ yuun Yɛnŋɛlɛ li kan

1 Sɛnwee wi yinwege laga tara ti na, ki yɛn
ma ŋgban paa sorodashe tunŋgo
yɛn;
wi yinwege piliye yi yɛn jɔlɔgɔ ni paa
tunmbyee ŋa pe maa sara wi woyo
yi yɛn.
2 Wi yɛn paa kulo yɛn wa yɔnlɔ ki na, ŋa
wi yɛn na yinmɛ jɛnri lagajaa,
wi yɛn paa tunmbyee yɛn, ŋa wì jori wi
sara wi na naa singi.

3 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, na tasaga ki
pye jɔlɔgɔ maga lɛ yeyɛn lɛgɛrɛ ni,
yembinɛ o yembinɛ tege ki yɛn na na.
4 Na mi ka sinlɛ yembinɛ, mi mala yɛɛ
yewe fɔ: «Mi yaa yiri wagati wi-
wiin?»
Yembinɛ li ma tɔnlɔ na yɛgɛ na,

mi ma koro na waa na kanŋgi wa na
sinlɛsaga fɔ mbe sa laga ki laga.
5 Fyɛnrɛ ye na wire ti lagapyew ki ni, mari
kurukuru paa fɛnrɛgɛ waga yɛn,
na witige kila kɔɔnlɔ sagbanra na finriwɛ
yinrigi.
6 Na yinwege ki yɛn na koo fyɛlɛgɛ na paa
yɛgɛ ŋga na gbɛrɛ tifɔ wi lola wi
maa tooro we,
ki yɛn na koo, jigi tagasaga fun ki yɛn na
koo!
7 E, Yɛnŋɛlɛ, ma jatere wi tɛgɛ ki na fɔ na
yinwege ki yɛn paa tifɛlɛgɛ yɛn;
mi se fɛrɛwɛ po yan yɛnlɛ ni naa fyew.
8 Mboro ŋa maa na wele, ma yɛngɛlɛ ke
se kanla yan naa;
ma yaa kaa na lagajaa ma yɛngɛlɛ ke ni,
ɛɛn fɔ ma se kanla yan.
9 Yɛgɛ ŋga na kambaaga ki ma toro ma kɔ
saw,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, lere na kari wa
kuulo tara mbe sɔngɔrɔ naa.
10 Wi se ka sɔngɔrɔ mbe pan wa wi go
naa,
wìla pye ma cɛn mbele ni, pe ma fɛgɛ wi
na.

11 Ki kala na, mi se ya mbanla yɔn ki tɔn;
mbanla ta na jatere wì piri na na, mi daga
mbe para,
mbanla ta na nawa pì tanga na na, mi yaa
na kayaŋga ki sɛnrɛ yo.
12 Naga yɛn ma, muwi mi yɛn kɔgɔje
we lee nakoma kɔgɔje wi yarifɛlɛgɛ
ye†,
fɔ a ma nɛɛ na kɔrɔsi ma saa gbɔn ma?
13 Na mi ka sinlɛ mi maa ki sɔnri wɔnlɔwɔ
po yaa na kotogo ki sogo na na,
fɔ wa na sinlɛsaga, na kayaŋga ki mbe
mbɔnrɔ na na.
14 Kona, ma ma fyɛrɛ wa na na wɔɔnrɔ
tijangara ni,
mbe yariyanra naga na na, nda ti maa na
sunndo wi kɔɔn.
15 Ki kala na, ndɛɛ mala sere wa na yɔlɔgɔ
ma wɔnwɔn pi kɔn na na, mala gbo
ko mbe ja mbɔnrɔ na na,
kunwɔ po mbɔnrɔ na na, na kajeere ti ni
fuun ti yiri funwa na yɛɛn ko na.
16 Yinwege ki la kì kɔ na na ma, mi se koro
yinwege na fɔ sanga pyew!
Na yaga yɛyinŋge na ma, katugu na
yinwege piliye yi woro yaraga ka.

17 Sɛnwee wi yɛn yiŋgi, a wi kala li si
gbɔgɔ ma yeri ma,
yiŋgi na, a ma nɛɛ jatere piin wi wogo na
ma†?
18 Fɔ pinliwɛ pyew ma ma pan mboo kɔn
mbe wele,
konaa wagati pyew ma maa wa ma wele
mboo kala li jɛn.
19 Ma yaa ma yɛgɛ ki laga na na wagati
wiwiin?
Ma yaa na yaga mbe wogosaga jɛnri ta
mbe cɛnrɛ yɔli wagati wiwiin?
20 Na kaa pye mi kapege pye, yiŋgi mi pye
ma na, sɛnwee piile welefɔ?
Yiŋgi na, a ma nɛɛ na gbɔɔn?
Na kala li yɛn tuguro ma go na wi le?
21 Yiŋgi na ma se si ya mbanla kapere ti
kun ma yɛɛ ni,
konaa mbanla kajɔɔgɔ ki kala yaga na na?
Sanni jɛnri mi yaa ku mbe sinlɛ wa
taambugɔ ki ni,
ma yaa kanla lagaja, ɛɛn fɔ mi se pye wa
naa.

8

Bilidadi wi sɛnyoro koŋgbannda:
Wì yo ki mɔnɔ o mɔnɔ,
kajɔgɔrɔ ti fɔgɔ ki ma tɔn

1 Kona, Bilidadi ŋa wìla yiri wa Shuwa
tara wì si sɛnrɛ ti lɛ mɛɛ Zhɔbu wi pye fɔ:
2 Ma yaa koro mbaa ki sɛnrɛ cɛnlɛ nda ti
yuun fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
Ma yɔn sɛnyoro wara nda ti yɛn paa
tifɛliŋgbɔgɔ yɛn, ti yaa kɔ wagati
wiwiin?
3 Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ li yaa ŋga kì sin
ki kanŋga wi le?
Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ li yaa kaselege konɔ li kanŋga wi
le?
4 Kana ki mbe ya pye fɔ ma pinambiile pè
kapege pye ma ye Yɛnŋɛlɛ li ni,
ko a lì si pe kapere ti go kala li wa pe na.

† **7:12 7.12:** Ki wagati wi ni, leele pèle la pye naga jate ma yo fɔ kɔgɔje wo naa wi yarifɛlɛgɛ ki ni, tìla pye yaara nda pe maa gbogo to ta; fɔ pe yarisunŋgo kìla ya ma malaga gbɔn ma ya kɔgɔje wo naa wi yarifɛlɛgɛ ki ni, mari pɔ mari wa. Ye Eza 27.1naa Yuuro 74.13lara ti kara ye wele. † **7:17 7.17:** Yuuro 8.5; 144.5

5 Ɛɛn fɔ mboro wo na, na ma kaa Yɛnŋɛlɛ
li lagajaa,
na ma kaa Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
li yɛnri lɔɔn yinriwɛ ta,
6 na ma ka pye jɛrɛgisaga fu konaa mbe
pye sinŋɛ,
kona li se mɔ li yaa la wele ma na,
mbe yɛyinŋge le wa ma go ki ni naa, mbe
yala ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na ki
ni.
7 Pa kona ma cɛnlɔmɔ koŋgbanmba, ma
se po jate naa yaraga ka,
ɛɛn fɔ ma cɛnlɔmɔ fɔnmbɔ, po yaa yɔn
mbe wɛ faa woo po na.

8 Faafɛnnɛ pe yewe ma wele,
ŋga pe tɛlɛye pàa cancan ma jɛn, mɔɔ
jatere wi tɛgɛ ki na.
9 Katugu pè woro se yunmbaan, wee
yaraga ka jɛn,
laga dunruya wi ni, we yinwege piliye yi
ma toro paa tige yinmɛ yɛn.
10 Faafɛnnɛ poro pe yaa ma naga, poro pe
yaa ka yo ma kan;
ŋga ki yɛn wa pe nawa, pe yaa ki wogo
ka yo ma kan fɔ:
11 «Gbagara wi mbe ya mbe yiri, na wi
woro lɔgɔ yɔn na le?
Lɔgɔ yɔn yan ki mbe ya mbe fi, na ki woro
tɔnmɔ laga na le?
12 Na tɔnmɔ woro ki nɔgɔ, ki tipirige ki
ma waga fyaw ma yan sanŋga ki
yaga,
mbege ta kì fyɛɛnrɛ yiri, na pe faga kɔn
gbɛn.»

13 Mbele pe ma fɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li na, pa pe
kala li ma pye ma;
pa lepee wi jigi tagasaga ki yaa ka kɔ ma.
14 Wi kɛɛndagaserege ki ma jɔgɔ ma wɔ
wa,
wi jigi tagasaga ki ma tifaga paa sipee
mɛrɛ yɛn.
15 Wì yo wi yaa jiige wi go ki na, ɛɛn fɔ, a
go kì si to;
wì yo wi yaa ki yigi mbe mara ki na, ɛɛn
fɔ kii ya yere.

16 Wi yɛn paa tige yɛn, ŋga kìgi yɛɛ ta wa
yɔnlɔ ki na;
ki njere tì jaraga ma naŋgɔ kɔlɔgɔ tire
sannda ti tɔn.
17 Ki ma ki ninde ti migili ti yɛɛ ni ma ye
fɔ wa sinndɛɛrɛ ti sɔgɔwɔ;
ki ma yesaga lagaja ma kari fɔ wa waara
ti nɔgɔ.
18 Ɛɛn fɔ pilige ŋga ni paga ki kɔw mbege
wɔ wa laga ŋga kìla pye,
ki cɛnsaga ki ma je ki na, maga pye fɔ:
«Mi sɔɔn jɛn fyew.»
19 Wele, nayinmɛ mba ki lerefɔ wi ma ta
laga dunruya wi ni, pi kɔ pow yɛɛn!
Tige ka yɛgɛ mɛɛ fi ma yiri naa wa titɛgɛ
lɛgɛ ki ni.

20 Lere ŋa wi nawa pi yɛn ma filige wi na,
Yɛnŋɛlɛ laa je wo na fyew,
laa si kɛɛ le kapere pyefɛnnɛ pe ni mbe
pe saga.
21 Li yaa ka ti ma tɛgɛ naa wa ma yɔn,
mbe ti maa yɔgɔrimɔ yuuro koo wa ma
yɔn.
22 Mbele fuun pɔ̀ɔn panra, pe yaa ka fɛrɛ
shɔ;
lepeele pe yinrɛ ti yaa ka jɔgɔ mbe wɔ wa.

9

Zhɔbu wìla Bilidadi wi yɔn sogo:
Wì yo Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn
fanŋga ni ma wɛ

1 Kona, a Zhɔbu wì si Bilidadi wi yɔn
sogo ma yo fɔ:
2 Kaselege ko na, mìgi jɛn ma yo ŋga mà
yo, pa ki yɛn ma;
ɛɛn fɔ sɛnwee wì mbe ya mbe sin mɛlɛ
Yɛnŋɛlɛ lo yɛgɛ na?
3 Na maga yo ma yaa kendige wɔ Yɛnŋɛlɛ
li ni,
na li ka yewige waga kele (1 000) yewe,
lere se ya mbe yɔn sogomɔ nuŋgba
kan yɛrɛ.
4 Kajɛnmɛ pi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo woo, yawa si
yɛn li ni fɔ jɛŋgɛ;
ambɔ wi mbe ya yere mbeli sige mbe koro
mbajɔlɔwɔ?

5 Lo li ma yanwira ti kɔlɔgi wa ti yɔngɔlɔ
ke ni, ti yɛrɛ naga jɛn,
na li ka nawa ŋgban, li mari jaanri.
6 Li ma tara ti tigile mari yirige wa ti nɔgɔ
ki na,

li mari nɔgɔna cɛnyaara ti yɛgɛyɛgɛ.
7 Li ma para yɔnlɔ ki ni mbe yo kiga ka yiri, yɔnlɔ kila yiri;
li ma wɔnŋgɔlɔ ke yɔn tɔn kaa ya yiri.
8 Lo nuŋgba li ma naayeri fowaga ki sanga maga jaraga;
li maa tanri kɔgɔje wi tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun pi go na.
9 Lo lì wɔnŋgɔlɔ ke cɛnlɛ pyew ke da;
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wɔnŋgɔlɔ, naa wɔnndaanla pe ni,
naa Ŋgonɔ gbɔgɔ pire konaa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wɔnŋgɔlɔ ke ni.
10 Li maa kagbɔgɔlɔ piin, ŋgele sɛnwee jatere se ya jɛn;
li maa kafɔnŋgɔlɔ piin, ŋgele ke se ya jiri mbe kɔ.

11 Wele, li ma toro na tanla, ɛɛn fɔ mi seli yan,
li ma yiri le na tanla ma kari, mila pye ki jɛnmɛ.
12 Li ka yaraga ŋga yigi fanŋga na, ambɔ wi mbe ya mbege shɔ?
Ambɔ wi mbe ya mbeli pye fɔ: «Yiŋgi maa piin yɛɛn?»

13 Na Yɛnŋɛlɛ li ka nawa ŋgban, lere se ya mbeli naŋgbanwa pi sogo;
kɔgɔje nawa yaripere† to naa ti pinlɛyɛɛnlɛ sanmbala pe ni, ti maa ti yɛɛ go sogo li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
14 Mi wo na, mbe ya mbeli yɔn sogo mbe yo mɛlɛ?
Sɛnrɛ titiin mi yaa ta mbe yo li ni?
15 Ali na mi ka pye sinŋɛ, mi se ya mbeli yɔn sogo;
lo na li yɛn na kiti kɔnfɔ, mbe ya mbeli yɛnri lilan yinriwɛ ta ko cɛ.
16 Na mi kali yeri, ali na li kanla yɔn sogo,
mi se ya taga ki na yɛrɛ mbe yo li nuŋgbolo jan ma logo na yeri.

17 Li yɛn nala tɔngɔlɔ li tifɛliŋgbɔgɔ ki ni,
li yɛn na jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ waa na na go fu.
18 Li woro nala yari mbe wɔn mbe tigi;
li yɛn nala nawa pi tanga na na fɔ jɛŋgɛ.
19 Na mi ka yo mi yaa ki pye fanŋga kala, lo fanŋga ko ki yɛn ma gbɔgɔ;
na mi ka yo mi yaa kari li ni kiti kɔnsaga, ambɔ wi yaa we yeri ki kiti wi na?
20 Ali na kaa pye mi yɛn ma sin, na yɔn ko ki yaa kiti wi jan na na;
ali na kaa pye na nawa pi yɛn ma filige na na, na yɔn sɛnrɛ ti yaa na jɛrɛgi.
21 Naga yɛn ma, na nawa pi yɛn ma filige na na kaselege le? Mi si jɛn yɛrɛ.
Na yinwege ki la kì kɔ na na.

22 Ki ni fuun ki yɛn na yɛgɛ na nuŋgba, ki kala na mì yo fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ li ma lere ŋa wi nawa pi yɛn ma filige wi na wo naa lepee wi ni pe tɔngɔ tɔngɔlɔmɔ nuŋgba na.»
23 Na kapege ka ka fo mbe to lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wa na mboo gbo,
Yɛnŋɛlɛ li maa tɛgɛ wi yɛsanga kala li na.
24 Na tara ta ka ye lepee wa kɛɛ wi cɛn ti go na, Yɛnŋɛlɛ lo li ma ti kiti kɔnfɛnnɛ pe ma pe yɛngɛlɛ ke tɔn kaselege ki na.
Na lo ma, ambɔ mbe ya mbe ko pye?

25 Na yinwege piliye yi yɛn na tooro na fyɛɛlɛ ma wɛ fevɔ ŋa wì wege wi na,
na yinwege ki yɛn na koo, na mi fa fɛrɛwɛ pi yan yɛnlɛ ni.
26 Na yinwege piliye yi yɛn na tooro fyaw fyaw paa gbɛgɛwɛ tɔnmɔkɔrɔ yɛn, ŋga kì tifaga,
paa yɔn yɛn, ŋa wi ma tigi fyɛlɛgɛ na yaraga ŋga wi yaa lɛ ki na.

27 Ali na mi ka yo fɔ mi yaa fɛgɛ na kayaŋga ki na,
mbanla yɛsanga ki yaga, mbaa yɔgɔri,
28 na jɔlɔgɔ ki maa fyɛrɛ waa na na;
katugu mìgi jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li sege jate mbe yo mi yɛn jɛrɛgisaga fu.
29 Muwi mi yaa pye jɔgɔfɔ we;
yiŋgi na mbe sila na yɛɛ tege jaga?
30 Ali na mi ka woli nɛzhi ŋa wì yan wi tɔnmɔ pa ni,
mbanla kɛyɛn yi jogo tafilan ni yi laga,

† **9:13 9.13:** Ŋga kì yo fɔ kɔgɔje nawa yaripere, Eburuye sɛnrɛ ti ni ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ *Arahavu.* Wa Izirayɛli tara kɛɛ ki na, leele pàa pye naga jate ma yo Arahavu, yarifɛlɛgɛ kayi, ŋga pàa pye na gbogo; ye wele wa Zhɔbu 7.12 laga ki ni.

31 konaa ki ni fuun, ma yaa kanla piligi
naa wa fɛnrɛgɛ ki ni,
mi yaa pye mbe tijanga na yaripɔrɔ ti yeri.

32 Yɛnŋɛlɛ li woro sɛnwee paa mi yɛn,
jaŋgo mbeli yɔn sogo,
mi se ya mbeli yeri kiti kɔnsaga.
33 Kasuluwo woro mi naa lo ni we sɔgɔwɔ,
ŋa wi yaa kɛɛ taga we nii shyɛn we na
mbe we kala li yɛgɛ wɔ.
34 Yɛnŋɛlɛ ligi yaga lilan gbɔnrɔ ti yaga
ma li kanŋgala li ni,
fyɛrɛ kagala ŋgele li yɛn na waa na na,
ke ka kaa na sunndo wi kɔɔn naa.
35 Kona mi jɛn na ya mbaa para li ni, mi
se jɛn naa fyɛ li yɛgɛ;
ɛɛn fɔ ki woro ma, mi koro na yɛ.

10

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ sanmba:
Wì yo Yɛnŋɛlɛ làa wi da mboo tɔngɔ

1 Yinwege kì la ki kɔ na na!
Koni mi yaa na kayaŋga ki yɛgɛ yo,
mi yaa para mbe yala na nawa pì tanga
yɛgɛ ŋga na ki ni.
2 Mi yaa ki yo Yɛnŋɛlɛ li kan fɔ maga ka
kiti kɔn na na mbanla le jɔlɔgɔ,
ɛɛn fɔ maa na jɛrɛgi go ŋga na ki yo na
kan!
3 Naga yɛn ma, mbaa na jɔlɔ ko ki yɛn
mɔɔ ndanla wi le?
Mbe je yaraga ŋga mà gbegele ma kɛɛ ki
ni,
konaa mbe ti lepeele pe kɛɛ tunndo
tila yɔngɔ pe kan, ko ki yɛn mɔɔ
ndanla.
4 Naga yɛn ma, sɛnwee yɛngɛlɛ ke yɛn ma
na wi le?
Naga yɛn ma, ma yaara yanlɔmɔ po naa
sɛnwee yanlɔmɔ pi ni, pi yɛn ja wi
le?
5 Naga yɛn ma, ma yinwege piliye yi were
paa sɛnwee woyo yi yɛn wi le?
Ma yɛgɛlɛ yɔn kì were paa sɛnwee wogo
ki yɛn wi le?
6 Yiŋgi na, a ma nɛɛ na puŋgosaga ki jaa
mbege jɛn?
Yiŋgi na, a ma nɛɛ na kapege ki sɛgɛsɛgɛ
mbege jɛn?
7 Ma si yala maga jɛn makɔ ma yo fɔ mi
woro jɔgɔfɔ,
fɔ lere kpɛ se ya mbanla shɔ ma kɛɛ.

8 Yɛnŋɛlɛ, mboro màla da, ma kɛyɛn yo
yìlan wire lombondo ti fanri;
ɛɛn fɔ koni ma yɛn na jaa mbanla tɔngɔ!
9 Ki yaga mɔɔ jatere wi tɛgɛ ki na fɔ màla
fanri paa pe ma kaa yaraga ka fanri
joro ni we;
naga yɛn ma, ma yɛn na jaa mbanla tɔngɔ
mbanla sɔngɔrɔ wa taambugɔ ki ni
wi le?
10 Màa na fyɛnli paa nɔnɔ yɛn mala
gbegele,
a mà ti mì simbi paa nɔnɔ nara yɛn.
11 Kona, a mà si sɛlɛgɛ naa wire kara le
na ni,
mɛɛ na sogolo yɛɛ na kajeere naa kapan-
nda ni.
12 Mà yinwege kan na yeri, ma kagbaraga
pye na kan,
mɔ̀ɔ jatere wi tɛgɛ na na, nala yinwege ki
go singi.

13 Ma si yala, ma yɛn na larawa kala la
lara wa ma kotogo na,
ɛɛn fɔ ŋga ki yɛn wa ma nawa, mìgi jɛn.
14 Màa pye na jaa mbaa na kɔrɔsi mbe ta
mbanla yigi kapege pyege ka go na;
kona ma se yɛnlɛ mbanla puŋguwɔ pi
kala yaga na na.
15 Na kaa pye mi yɛn jɔgɔfɔ, jɔlɔgɔ yɛn na
wogo!
Na kaa si pye mi yɛn sinŋɛ, mi se ya
mbanla go ki yirige,
fɛrɛ tìlan yigi matoro, na fyɔnwɔ pì kɛɛ
toro.
16 Na mi ka yo mi yaa na go ki yirige, ma
maa na puro paa jara yɛn;
ma maga ŋgban na na jɛŋgɛ ma fanŋga
fyɛrɛ wogo ki ni.
17 Ma yɛn na yinrigi na kɔrɔgɔ naga tagala
ki yɛɛ na,
ma naŋgbanwa pi yɛn na seregi na ni;
ma maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛn na tuun na na
naga waa na pe yɛɛ kaan.

18 Yiŋgi na màa si ti, a mì yiri wa na nɔ
wi lara?
Ndɛɛ mìla ku, lere kpɛ se jɛn nala yan
yɛnlɛ ni.

19 Mi jɛn na pye paa lere ŋa wi sila yiri
laga dunruya wi ni;
na nɔ wi mbaa na se mì ku, pe sila kee na
ni teere wa fanga ki ni.

20 Na yinwege piliye yì koro jɛnri.
Koni Yɛnŋɛlɛ lilan yaga ma.
Li laga na na, mbe ta mbe wɔn mbe tigi
jɛnri;
21 sanni mbe sa kari wa laga ŋga mi se
sɔngɔrɔ mbe pan naa,
wa tara nda diwi gbɔlɔ lo naa kunwɔ pi
diwi wi yɛn.
22 Diwi gbɔlɔ tara ri, ki laga kì wɔ conjonjo
paa yembinɛ wɔlɔ yɛn;
kunwɔ pi diwi wowi, laga ŋga kala pyew
lì gbɔn ma piri wa;
ki laga ki yɔnlɔ yanwa pi yɛn paa yembinɛ
wɔlɔ yɛn.

11

Zofari wi sɛnyoro koŋgbannda:
Wì yo Zhɔbu wi sɔngɔrɔ
wi pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ

1 Kona, Zofari ŋa wìla yiri wa Naama
tara wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ Zhɔbu wi pye
fɔ:
2 Naga yɛn ma, yɔn sogomɔ si daga mbe
kan ki sɛnlɛgɛrɛ nda tì yo ti na wi
le?
Naga yɛn ma, yɔn tangawa po mbe ya
mbe tanga kan lere yeri wi le?
3 Naga yɛn ma, ma sɛnlɛgɛrɛ to kala na
leele pe daga mbe pyeri wi le?
Ma yɛn naga lakoo leele sanmbala poro
na, ko lere ka ka mboro tifaga wi
le?

4 Mà yɛrɛ ki yo maga filige ma yo ma
nagawa sɛnrɛ ti yɛn ma sin,
fɔ ma yɛn fyɔngɔ fu Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

5 E! Ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ li mbe ja yɛnlɛ mbe
para,
ndɛɛ li mbe ja yɛnlɛ mbeli yɔn ki yɛngɛ
mbɔɔn yɔn sogo,
6 ndɛɛ li mbe ja li kajɛnmɛ larawa kagala
ke naga ma na,
koro ŋgele kè wɛ sɛnwee tijinliwɛ pi na,
pa ma jɛn naga jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ lɔɔn
kajɔgɔrɔ ta yan, mari kala yaga ma
na.

7 Naga yɛn ma, ma mbe ya mbe Yɛnŋɛlɛ
li larawa kagala ke sɛgɛsɛgɛ mbe ke
jɛn wi le?
Ma mbe ya mbe lo na yawa pi ni fuun fɔ
li kagala ke ni fuun ke jɛn mbe ke
kɔ wi le?
8 Ke yɛn ma yagara ma wɛ naayeri wi na,
yiŋgi ma mbe ya pye?
Ke yɛn ma jugo ma wɛ kuulo tara ti
tijuguwo pi na, yiŋgi ma mbe ya jɛn
wa ko ni?
9 Ke titɔnlɔwɔ pi wɛ tara ti titɔnlɔwɔ pi
na,
ke gbemɛ pì wɛ kɔgɔje wi gbemɛ pi na.

10 Na Yɛnŋɛlɛ li kaa tooro, mbe si lere wa
yigi mbeli le kaso,
na li ka lere wa yeri kiti kɔnsaga, ambɔ
wi mbe ya mbeli yɛgɛ kɔn?
11 Katugu lì leele fanlafɛnnɛ pe jɛn,
li ma kambasinŋge ki yan, laa cɛn laga
saga jaa tetete.
12 Ɛɛn fɔ lembige ki se ya mbe kajɛnmɛ ta
fyew,
fɔ ndɛɛ pilige ŋga ni yan sofile wi ka ca
sofile se ko lembige ki yaa kajɛnmɛ
ta†.

13 Mboro wo na, na maga ma jatere wi
kanŋga mboo wa Yɛnŋɛlɛ li na,
na maga ma kɛyɛn yi yirige wa naayeri
mbeli yɛnri,
14 na maga ma kɛɛ ki wɔ kapege pyege ki
ni,
na mɛɛ yere ki na kambasinŋge ki koro
wa ma go,
15 pa kona ma yaa ma yɔlɔgɔ ki yirige caw,
jɛrɛgisaga se pye ma na;
ma yaa yeresaga ta, ma saa fyɛ yaraga ka
na.
16 Pa ma yaa fɛgɛ ma tege ki na;

† **11:12 11.12:** Ŋga kì yo fɔ: *Fɔ ndɛɛ pilige ŋga ni yan sofile wi ka ca sofile se ko lembige ki yaa kajɛnmɛ ta,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. Ki sɛnrɛ ti mbe ya logo fun fɔ: *Lere ŋa kajɛnmɛ woro wa wi go ki ni, wi se ya pye kajɛnŋɛ paa yɛgɛ ŋga na yan sofile se ya mbe sɛnwee se we.*

ma yaa la nawa tuun ki na paa yɛgɛ ŋga
na tɔnmɔ ma kaa fo ma kari we.
17 Ma yinwege ki yaa ka yanwa ta mbe
laga mbe wɛ yɔnlɔfunŋgbanga
yanwa pi na;
diwi wi yaa pye paa lalaaga yanwa yɛn
ma kan.
18 Pa ma yaa taga ma yɛɛ na, katugu jigi
tagasaga yaa pye ma yeri;
kala li ni fuun li yaa yɔn ma kan, ma yaa
la sinlɛlɛ yɛyinŋge na pɔw.
19 Ma yaa ka sinlɛ mbaa wogo, lere kpɛ se
pan mbɔɔn jɔlɔ;
lelɛgɛrɛ yaa kaa paan mbaa ma yɛnri ma
pe saga.
20 Ɛɛn fɔ lepeele pe yaa ka wele mbe te,
yɛngɛlɛ ke sa wɔ sagawa wogo na;
larasaga kpɛ se ka ta pe na,
jigi tagasaga nuŋgba ŋga ki yaa ka koro
pe yeri, ko ki yaa pye kunwɔ we.

12

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ:
Ŋga ka Yɛnŋɛlɛ li ndanla
ko li ma pye

1 Kona, a Zhɔbu wì si Zofari wi yɔn sogo
ma yo fɔ:
2 Kaselege ko na, sɛnwee piile pe jɛnmɛ pi
ni fuun pi yɛn yoro yeri,
na yoro ka ku, kona kajɛnmɛ po pì ku.
3 Konaa ki ni fuun, mi fun tijinliwɛ yɛn na
ni paa ye yɛn,
ye woro ma mbɔnrɔ na na,
nda yè yo, lere pyew ti jɛn.

4 Mì pye titɛgɛrɛ yaraga na wɛnnɛ pe yeri,
mi ŋa mi ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, jaŋgo lilan
yɔn sogo,
mi ŋa mi yɛn lesinŋɛ, a na nawa pi yɛn
ma filige na na,
mì pye pe yeri titɛgɛrɛ yaraga.
5 Lere ŋa wi yɛn tege na, wo wi ma
tifagawa ta,
ko ki yɛn lere ŋa wi yɛn fɛrɛwɛ na wi
sɔnrimɔ we.
Lere ŋa ka kurugo mbe to, ko fɔ wo daga
mbe tifagawa ta.
6 Ma si yala beŋganri pyefɛnnɛ poro yɛn
yɛyinŋge na wa pe yinrɛ ti ni;
mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li yinjere jaa, poro
yɛn ma cɛn yɛyinŋge na pɔw,
poro mbele pe ma pe yɛɛra fanŋga ki pye
pe yɛnŋɛlɛ le.

7 Ɛɛn fɔ yaayoro ti yewe, ti yaa ma naga;
naayeri sannjɛgɛlɛ ke yewe, ke yaa ka yo
ma kan.
8 Para tara na yaara ti ni, ti yaa ma kara,
kɔgɔje ŋgbanra ti yaa ki yɛgɛ yo ma kan.
9 Ki yaara nda ti ni fuun ti ni, kikiin ki sigi
jɛn
mbe yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi kagala
ŋgele ke pye?
10 Yaara yɛnwere ti ni fuun ti yinwege ki
yɛn lo kɛɛ,
sɛnwee wi yinwege wɔnwɔn pi yɛn lo kɛɛ.

11 Pe maa ki sɛnrɛ nda ti yuun ma yo fɔ:
«Nuŋgbolo li ma sɛnrɛ ti logo ma wali ti
na,
paa yɛgɛ ŋga na yɔn ki ma suro ti tanwa
pi jɛn maa wɔ pi yɛɛ ni we.
12 Kajɛnmɛ yɛn lelɛŋgbaara ti yeri,
kagala kɔrɔ jɛnmɛ yɛn yinwetɔnlɔgɔ
fɛnnɛ pe yeri.»

13 Ɛɛn fɔ kajɛnmɛ naa fanŋga to yɛn
Yɛnŋɛlɛ lo woro,
mbe kala kɔn mbeli tɛgɛ mbeli yɔn konaa
tijinliwɛ, to yɛn li woro.
14 Yɛnŋɛlɛ li ka yaraga ŋga jɔgɔ, lere se ya
mbege gbegele naa,
na li ka kɔrɔ ki tɔn lere ŋa na, lere se ya
mbege kɔrɔ ki yɛngɛ wi na.
15 Na li ka tisaga ki yerege, yaraga pyew
ki ma waga,
na li ka tɔnmɔ pi yaga pila paan, pi ma
tara ti jɔgɔ.
16 Fanŋga naa kapyɔ jɛnmɛ pi yɛn lo ni;
lere ŋa wì puŋgo konaa lere ŋa wì pele
puŋgo, pe ni fuun pe yɛn li woolo.

17 Li ma ti tara ti yɛgɛfɛnnɛ pe maa tanri
tɔɔrɔ wara†,
li ma tara teele pe jatere wi jɔgɔ pe na.
18 Li ma wunlumbolo pe kurusijaraye
mbele mɛgbɔgɔ woolo pe sangala
pe na,

† **12:17 12.17:** Ki sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ: Li ma tara ti yɛgɛfɛnnɛ pe kajɛnmɛ pi shɔ pe yeri, nakoma li ma tara ti yɛgɛ fɛnnɛ pe le kulowo ni.

mbe si pe pɔ kulowo maŋgala ni wa pe
sɛnŋgɛlɛ ke na†.
19 Li ma ti saraga wɔfɛnnɛ pe maa tanri
tɔɔrɔ wara,
mbele pe fanŋga ki gbegele ma cɛn, li ma
pe fanŋga ki jan le yɔnlɔ nuŋgba li
ni.
20 Leele pe jigi wi yɛn leele mbele na, li
ma sɛnrɛ ti kɔ wa pe yɔn,
mbe kagala yɛgɛ jɛnmɛ pi shɔ
lelɛŋgbaara ti yeri.
21 Li ma tifagawa kan mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pe
yeri,
mbe fanŋga fɛnnɛ pe fanŋga ki kɔ le
yɔnlɔ nuŋgba li ni.
22 Li ma diwi kagala ŋgele ke yɛn ma lara
ke yirige funwa na,
mbe kunwɔ pi diwi wi yirige funwa na.
23 Li ma cɛngɛlɛ ke jiti, kona mbe si ke
tɔngɔ,
li ma ti cɛngɛlɛ ke ma lɛgɛ, ko puŋgo na,
li mɛɛ ke jaraga.
24 Li ma tijinliwɛ pi shɔ tara woolo pe
teele pe yeri,
mbe pe yaga paa yanri paa toro faa wa
gbinri wi ni, wo ŋa konɔ woro wa.
25 Pe maa talitali na tooro wa diwi wi ni
yanwa fu;
li ma pe yaga pe maa gbali na tooro paa
sinndire fɛnnɛ yɛn.

13

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ
mbe kari yɛgɛ:
Wila jaa wo naa Yɛnŋɛlɛ li ni
pe para pe yɛɛ ni

1 Ee, kaselege yi, ki kagala mì ke ni fuun
ke yan yɛnlɛ ni,
mì ke logo ma wali ke na wa na
nuŋgbogolo ke ni.
2 Ŋga yè jɛn, mi fun mìgi jɛn;
ye woro ma mbɔnrɔ na na.

3 Ɛɛn fɔ mila jaa mbe para yawa pi ni fuun
fɔ wo ni,
mila jaa mbe para mbanla yɛɛ shɔ
Yɛnŋɛlɛ lo yɛgɛ na.
4 Yoro wo na, ye yɛn na finlɛlɛ na tɔnni
kaselege ki na;
ye yɛn wɛrɛ pyefɛnnɛ mbele pe se ya
yaraga ka yɔn.
5 Ndɛɛ ki pye ye ja pyeri yee para,
ko jɛn na pye ye yeri kajɛnmɛ.

6 Ye logo na yeri, mi yaa para mbanla yɛɛ
shɔ,
sɛnrɛ nda mi yaa yo wa na yɔn, ye
nuŋgbolo jan yeri logo!
7 Naga yɛn ma, ye mbe yɛnlɛ mbe sɛnrɛ
mbasinnde yo Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni wi
le?
Naga yɛn ma, ye mbe ya mbaa yagbogolo
finlɛlɛ mbe si yo Yɛnŋɛlɛ lo yaa sari
wi le?
8 Yaa ki jate mbe gbogolo Yɛnŋɛlɛ li ni wi
le?
Yaa ki jaa mbe para mbeli shɔ wi le?
9 Na Yɛnŋɛlɛ li ka ye sɛgɛsɛgɛ mbe wele,
ki mbe yɔn ye na?
Ye se ya mbe Yɛnŋɛlɛ li fanla paa yɛgɛ ŋga
na pe ma lere fanla.
10 Ki woro na lere kɔɔn shyɛn, pa li yaa
ye jɛrɛgi,
na kaa pye ye yɛn na leele pele mbɔnrɔgi
leele pele na larawa we.
11 Naga yɛn ma, li gbɔgɔwɔ pi se ka fyɛrɛ
wa ye na wi le?
Naga yɛn ma, ye se kaa fyɛ li yɛgɛ wi le?
12 Ye lelɛɛlɛ sɛnyoro nda yè yo, ti yɛn
kayɔngɔ fu paa cɔnrɔ yɛn;
yànla yɔn sogo sɛnrɛ nda ni ti yɛn fanŋga
fu paa joro yɛn.

13 Ye pyeri wa, yanla yaga mi yaa para!
Ŋga ki yaa pye na na, ko mbe pye.
14 Mì cɛn kala li ni fuun li cɛnwɛ,
ali mbanla go ki pɛrɛ.
15 Ki ka Yɛnŋɛlɛ li ndanla lilan gbo, jigi
tagasaga ka yɛgɛ woro na yeri naa.
Ɛɛn fɔ mi yaa para mbanla yɛɛ shɔ li
yɛgɛ na, fɔ na tangalɔmɔ pi yɛn
jɛrɛgisaga fu.
16 Na mi ka ko pye ma, ko mbe ya mbanla
shɔ;
katugu lere ŋa wila la fyɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ, wi se yɛnlɛ mbe yere li yɛgɛ
sɔgɔwɔ.

† **12:18 12.18:** Ki vɛrise ŋa wi kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Li ma wunlumbolo pe fanŋga ki shɔ pe yeri, mbe si pe le kulowo ni.

17 Ye logo na yeri, yanla sɛnrɛ ti logo jɛŋgɛ!
Ye nuŋgbolo jan ye nda mi yaa yo ti logo!
18 Ye wele, mì gbɛgɛlɛ mbege yɛgɛ naga fɔ mi yɛn kaselege ko na;
mìgi jɛn ma yo tanga yɛn na yeri.
19 Ambɔ wila jaa mbe baga na na?
Na ko ka pye, pa mi yaa pyeri mbe ku.

20 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ, mila ma yɛnri, maga kagala shyɛn ŋgele ke pye na kan,
kona mi se lara ma na naa.
21 Ma kɛɛ ŋga kila na tege, ki laga na na,
maga ka ti ma fyɛrɛ kagala kaa na sunndo wi kɔɔn naa.
22 Ko puŋgo na, ma para, pa mi yaa ma yɔn sogo,
nakosima mi ka para, mboro mbanla yɔn sogo.
23 Kambasinnde naa puŋguwɔ jori mi pye?
Na puŋgosara naa na kapere ti naga na na!
24 Yiŋgi na, a ma nɛɛ ma yɛɛ lara na na,
nala jate paa ma jugu yɛn?
25 Naga yɛn ma, wɛwaga ŋga tifɛlɛgɛ kìgi lɛ na kee ki ni, ko ma mbe yɛnlɛ mbaa wiin ki ni wi le?
Ma mbe yɛnlɛ mbe taga yan waga na mbaa ki puro le?
26 Ma yɛn na jɔlɔgɔ kaŋgbangala yɔnlɔgi na mɛgɛ ni;
kajɔgɔrɔ nda mì pye na lefɔnrɔ sanga wi ni, màri go kala li wa na.
27 Màla tɔɔrɔ ti le tugurɔn ŋgbɛɛrɛ na,
ma yɛn nala kapyegele ke ni fuun ke kɔrɔsi;
mà kɔngɔlɔ gbɔn na torosara ti na.
28 Ma si yala na yinwege ki yɛn na jogo
paa yɛgɛ ŋga na kambuguwo ma kaa ye tige ni maga fɔngɔ we,
paa yɛgɛ ŋga na yaawere ma kaa ye paara ni mari jɔgɔ we.

14

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ puŋgo woo:
Wì yo sɛnwee wi yinwege
ki yɛn tege ni

1 Sɛnwee, wo ŋa jɛlɛ wì se,
wi yinwege ki yɛn ma were, ma yin jɔlɔgɔ ni yɛgɛ ki ni fuun ni.
2 Wi yɛn paa yarifyɛɛnrɛ yɛn, ti ma pɛlɛgi, sanni jɛnri mbe si fanla;
wi ma toro paa tige yinmɛ yɛn, pila mɔ.
3 Yɛnŋɛlɛ, ko lere wo ma yɛngɛlɛ ke yɛn wi na naa kɔrɔsi,
màla yigi na kee na ni sa kiti kɔn na ni win!

4 Ambɔ wi mbe ya mbe yaraga ŋga ki yɛn fyɔngɔ fu ka wɔ wa yaraga ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni ki ni?
Ko lere woro wa.
5 Kì kaa pye mà sɛnwee wi yinwege piliye yɔn ki kɔn maga tɛgɛ,
kì kaa pye mà yinwege yeyɛn yɔn ki tɛgɛ,
kì kaa pye mà kɔnlɔ gbɔn wi yinwege ki kan, ŋga wi se ya toro ki na,
6 ki kala na, ma yɛgɛ ki laga wi na, jaŋgo wi wogosaga ta jɛnri,
jaŋgo wi nawa pi yinŋgi paa yɛgɛ ŋga na tunmbyee ŋa pe maa sara, yɔnlɔkɔgɔ wi kaa sara wi ta wi nawa pi ma yinŋgi we.
7 Jigi tagasaga yɛrɛ yɛn tige ki yeri,
na paga ki kɔn, ki ma fun naa,
ki ma koro na njere fɔnndɔ yinrigi.
8 Ali ki ninde ti ka lɛ wa tara ti ni,
ali na ki yunŋgɔngɔ ki ka cɛn ndɛɛ ki ku wa tara ti ni,
9 na tɔnmɔ ka gbɔn ki na ma kɔ, ki ma fun naa,
ki ma njere yirige naa paa tige yirifɔnŋgɔ yɛn.
10 Ɛɛn fɔ na lere wi ka ku, wi fanŋga ki ma kɔ pew;
na sɛnwee wi yinwege wɔnwɔn pi ka kɔ wi ni, wi ma pye yiŋgi?
11 Lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi mbe ya waga,
gbaanla tɔnmɔ pi mbe ya kɔ mbe waga,
12 ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, na sɛnwee wi ka sinlɛ wa kunwɔ pi wɔnlɔwɔ pi ni, wi se yiri naa;
wi se yɛn mbe yiri, fɔ naayeri wi ka sa kɔ wi wɔ wa,
wi se yɛn mbe yiri wɔnlɔwɔ pi na.
13 E, Yɛnŋɛlɛ, ndɛɛ ki pye ma mbe ja yɛnlɛ mbanla lara wa kuulo tara,
mbanla yaga wa larasaga fɔ ma naŋgbanwa pi sa sogo na ni,

mbe wagati wa kɔn mbe tɛgɛ na kan, ŋa
ni ma yaa kɔɔn jatere wi tɛgɛ na na,
ki jɛn nala ndanla!
14 Naga yɛn ma, na sɛnwee wi ka ku, wi
mbe ya yiri mbe pye yinwege na
naa wi le?
Ndɛɛ ki mbe ja ya pye, mi jɛn naga kun na
yɛɛ ni, mbaa singi na tege tunŋgo
wagati wi ni fuun wi ni,
fɔ na wagati wi ka sa gbɔn, wa mbe cɛn
wa na yɔnlɔ.
15 Kona ma jɛn nala yeri, pa mi jɛn nɔɔ
yɔn sogo;
mi ŋa màla da, na la ki jɛn nɔɔ yigi maa
ki jaa mbanla yan.
16 Ma si yala koni, ma yɛn nala yɔngɔlɔ ke
jinri,
ma se jɛn naa na kapege ki wele naa.
17 Ma jɛn nala kapere ti le kasha ka ni,
mberi lara, mbege yɔn ki pɔ ti na,
ma jɛn nala kajɔgɔrɔ ti tɔn.

18 Konaa ki ni fuun, yanwiga ki ma to ma
jaraga,
walaga ki ma jɛɛnri ma wɔ wa ki yɔnlɔ li
ni.
19 Tɔnmɔ pi maa fuun sinndɛlɛgɛ ki na
naga mugu,
pi maa fuun na kee tara ti ni yɛgɛ ŋga na,
mboro fun pa ma ma sɛnwee wi jigi
tagasaga ki jɔgɔ ma.
20 Ma ma to wi na yɔnlɔ nuŋgba, ma ya
wi ni, wi ma toro;
ma maa yɛgɛ cɛnwɛ pi kanŋga, ko puŋgo
na, ma maa purɔ.
21 Wi pinambiile pe yaa ka gbɔgɔwɔ ta
laga wi puŋgo na o, wi se ko jɛn;
pe yaa kaa pe tifaga wi yo, wi se pye ko
jɛnmɛ.
22 Tege ŋga ki ma pye wa wi yɛɛra wire ti
ni ko wi ma jɛn,
wi yinnɛ li ma pye kunwɔ kayaŋga na wi
yɛɛ wogo na.

15

Elifazi wi sɛnyoro shyɛn woro:
Wì yo lepee wi yaa jɔlɔgɔ ta

1 Kona Elifazi ŋa wìla yiri wa Tema ca,
wì si sɛnrɛ ti lɛ ma Zhɔbu wi pye fɔ:

2 Naga yɛn ma, ki yɛn ma yala kajɛnŋɛ wi
lere yɔn sogo jɛnmɛ ni, mba pi yɛn
go fu paa tifɛlɛgɛ yɛn le?
Naga yɛn ma, wi maa fuŋgbolo li yin
yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ wɛrɛgɛ ko ni,
mbe sila para wi le†?
3 Naga yɛn ma, wi maa para mboo yɛɛ shɔ
tɔnli fu sɛnrɛ ni wi le,
nakoma sɛnwara ni wi le?
4 Mboro wo na, mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
ko mboro yɛn na jogo,
leele paa jatere piin Yɛnŋɛlɛ wogo ki na
yɛnrɛwɛ ni, ko ma yɛn na jogo.
5 Ma kajɔgɔrɔ to tɔ̀ɔn yɔn ki le ki sɛnrɛ
nda ti yowo pi ni;
tijinliwɛ pee fɛnnɛ pe sɛnrɛ yolɔmɔ po mà
fɔrɔgɔ mbaa para.
6 Ma yɛɛra yɔn ko kila ma jɛrɛgi, mi ma!
Ma yɛɛra yɔn sɛnrɛ to tì sɛnrɛ ti jan ma
na.

7 Naga yɛn ma, mboro pe keli ma se
sɛnwee piile pe ni fuun pe na wi
le?
Pe keli ma mboro se, mɛɛ kaa jɛn ma
tinndiye poro da wi le?
8 Naga yɛn ma, maa pye Yɛnŋɛlɛ li ni
wa li gbogolomɔ pi ni, mali ŋgundo
kagala ke logo wi le?
Mà kajɛnmɛ pi ni fuun pi shɔ maa ta ma
yɛɛ nuŋgba woo wi le?

9 Yiŋgi ma jɛn, na woro sigi jɛn?
Kagala yɛgɛ jɛnmɛ pipiin pi yɛn ma yeri,
na pi woro we yeri?
10 Yinzifire fɛnnɛ yɛn we ni, lelɛŋgbaara
yɛn we ni,
mbele pè lɛ jɛŋgɛ ma to wi na.
11 Kotogo sogowo mba Yɛnŋɛlɛ lì kan ma
yeri,
konaa sɛnjɛndɛ nda fuun tì yo ma kan, to
sɔɔn yɛnlɛ ti bere!

12 Yiŋgi na, a mà si nawa ŋgban ma?
Yiŋgi na, a ma nɛɛ we kanli ma?
13 Mà kɔnrɔ ta Yɛnŋɛlɛ li ni,
fɔ maga sɛnrɛ cɛnlɛ nda ti yirige wa ma
yɔn!

† **15:2 15.2:** Ki vɛrise ŋa wi kɔrɔ wo wi ŋa fɔ: Ki woro ma yala kajɛnŋɛ wila go fu sɛnrɛ naa sɛnwara yuun.

14 Sɛnwee pyɔ wi yɛn yiŋgi, mbe suu yɛɛ
pye mbe yo wi yɛn kpoyi?
Wo ŋa jɛlɛ wì se, wi mbe ya pye sinŋɛ
mɛlɛ?
15 Wele, Yɛnŋɛlɛ lii taga li mɛrɛgɛye kpoyi
pe na yɛrɛ,
ali naayeri wi woro kpoyi li yɛgɛ na yɛrɛ,
16 pee ka logo sɛnwee pyɔ, ŋa wi yɛn
yaritijaanga, ma jɔgɔ,
wo ŋa wi maa kambasinŋge ki piin maga
pye paa wi tɔnwɔɔ yɛn.

17 Koni logo na yeri, mi yaa ta yɛgɛ yo ma
kan!
Ŋga mì jɛn, mi yaa ki sɛnrɛ yo ma kan.
18 Ŋga kajɛnmbɛlɛ pè yo,
ko ŋga pè logo pe tɛlɛye pe yeri, pee ka
lara wa ki ni.
19 Ki sanga wi ni Yɛnŋɛlɛ làa tara ti kan
poro nuŋgba yeri;
nambanŋa kpɛ sila pan mbe pinlɛ pe ni
gbɛn, mbe pe go jɔgɔ.

20 Lepee wi maa yinwege ki ni fuun ki pye
wa jɔlɔgɔ ki ni;
yɛgɛlɛ ŋgele kè kan lepee wɛlɛwɛ wi yeri,
ke yɔn ki yɛn ma jiri ma jɛn.
21 Magaŋgala ŋgele ke maa fyɛrɛ
waa, koro ke maa yiin wa wi
nuŋgbogolo ke ni;
yɛyinŋge sanga ni, jɔgɔwɔ pyefɔ wa yaa
to wi na.
22 Wi se taga ki na mbe yo fɔ wi mbe ya
shɔ, mbe wɔ wa ki diwi wi ni,
tokobi wi yɛn naa pɛɛlɛ mboo gbo.
23 Wi maa yanri na toro faa, naa yaakara
ti lagajaa†,
wìgi jɛn ma yo pilige ka yɛn ma tɛgɛ naa
singi.
24 Jɔlɔgɔ naa jatere piriwɛn yɛn na sun-
ndo kɔngɔ waa wi na,
ti yɛn na fanŋga taa wi na,
paa yɛgɛ ŋga na wunlunaŋa wa naa wi
maliŋgbɔɔnlɔ ma gbɛgɛlɛ mbe sa to
malaga na;
25 katugu wùu kɛɛ ki yirige Yɛnŋɛlɛ li na,
wì soro ma yere ma Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ li sige.
26 Wùu go ki liri ma yiri na kee sa to
Yɛnŋɛlɛ li na,
naa yɛɛ go singi wi tugurɔn sigeyaraga
lirige ki ni.
27 Wìla tɔrɔ, fɔ a wi yɛgɛ kila yɛngɛlɛ,
wìla gbɔgɔ fɔ ma liri.
28 Ɛɛn fɔ cara nda tì jɔgɔ, pa wi yaa ka sa
cɛn wa ti ni,
mbaa wɔnlɔ wa yinrɛ nda lere woro wa
ti ni, nda tila tuunri we.

29 Ki lerefɔ wi se koro mbe pye penjagbɔrɔ
fɔ fyew,
wi yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ti se yere;
wi kɛɛ yaara ti se lɛgɛ mbe jaraga mbe
gbɔn tara ti lagapyew.
30 Wi se ka shɔ mbe wɔ wa kunwɔ pi diwi
wi ni;
wi yaa pye paa tige yɛn, ŋga kasɔn yinnɛ
ki njere tunmɔɔrɔ ti waga,
Yɛnŋɛlɛ li yɔn tifɛlɛgɛ ki yaa wi lɛ mbe
kari wi ni lege.

31 Wiga kaa jigi wi taga nambara wi na
mboo yɛɛ puŋgo;
katugu nambara wo wi yaa ka sɔngɔrɔ wi
na, mbe pye wi tɔnli.
32 Ki kagala ke yaa pye mbe yɔn fili sanni
wi kupilige ki sa gbɔn;
wi yaa pye paa tige njege yɛn, ŋga ki se
fun naa fyew.
33 Wi yaa pye paa ɛrɛzɛn tirige pire
mbalɛndɛ yɛn, nda tila kɔɔn na
tuun;
nakoma paa oliviye tige yɛn, ŋga ki
fyɛɛnrɛ tila kaanla na tuun.

34 Lere ŋa wila la fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, wi
go ki yaa koro waga piile fu;
leele mbele pe maa yarikanra shoo leele
pe yeri na nii, kasɔn ki yaa ka pe
yinrɛ ti sogo.
35 Pe ma tipege ki jate wa pe nawa,
mbe kambasinŋge pye,
ko maga kan pe ma pe yɛɛ puŋgo.

† **15:23 15.23:** Ŋga kì yo fɔ: Wi maa yanri na toro faa naa yaakara ti lagajaa, wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn girɛki sɛnrɛ ni wi ni, kì yo wa ma yo fɔ: Pɛtɛɛlɛ pe yaa wi wire kara ti yɔli.

16

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ:
Wì yo ŋa wi yɛn wi sɛrɛfɔ
wi yɛn wa yɛnŋɛlɛ na

1 Kona, a Zhɔbu wì si Elifazi wi pye fɔ:
2 Mìgi sɛnrɛ cɛnlɛ nda ti lɛgɛrɛ logo faa;
yoro ye ni fuun yɛn yɛrifɛnnɛ mbele pe
yɛn leele tefɛnnɛ.
3 Ye yaa ki go fu sɛnrɛ ti yowo pi yaga
sanga wiwiin?
Yiŋgi kɔɔn nawa pi tanga ma na, a ma
silan yɔn sogo yɛɛn?

4 Ŋga kì gbɔn na na, ndɛɛ ko ki ja gbɔn ye
na,
mi jɛn na ya mbe para paa yɛgɛ ŋga na
ye yɛn na para we.
Mi jɛn na sɛnrɛ ta gbogolo mbe yo ye na,
mi jɛn na go yangara ye na yinriwɛ tawa
ni.
5 Na yɔn sɛnrɛ ti jɛn na fanŋga kan ye
yeri,
sɛnjɛndɛ nda mi jɛn na yo, ti jɛn na ye
kotoro ti sogo ye na.

6 Koni, na mi ka para, ki se ka kɔn na
jɔlɔgɔ ki na,
na mi ka si pyeri, ko mbe ya mbanla
jɔlɔgɔ ko laga na na wi le?
7 Koni wo na, Yɛnŋɛlɛ lìlan fanŋga ki kɔ
na ni pew!
Yɛnŋɛlɛ, màla go woolo pe ni fuun pe
tɔngɔ.
8 Màla yigi kala li tijanga, a ko pye sɛrɛya
naga nari fɔ tanga woro na yeri;
na cɔgɔrɔ ti yɛn naga nari fɔ mì pye
jɔgɔfɔ.
9 Wa li naŋgbanwa pi ni, Yɛnŋɛlɛ lìlan
kɔɔnlɔ paa yɛgɛ ŋga na cɛngɛ ma
ki kagboro pye we, ma to na na,
li yɛn nala puro nali ŋgangala ke kaa na
mɛgɛ ni;
na jugu wi yɛn nala wele yɛnpele ni.
10 Leele pè pe yɔnrɔ ti yɛngɛ na mɛgɛ ni
mbanla figiri,
pe yɛn nala feele nala tifaga.
Pe ni fuun pè gbogolo ma yiri na kɔrɔgɔ.
11 Yɛnŋɛlɛ lìlan le lembasinmbele pe kɛɛ,
lìlan wɔnrɔgɔ mala wa wa lepeele pe kɛɛ.

12 Mìla pye yɛyinŋge na, ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ lì
pan mala yangara, mala gbɔn mala
piri,
lìlan yigi wa na kɔnɔ li na mala wɔnrɔgɔ,
mala jan, mala kaari kaari;
lìli wangala ke yɛgɛ sin na na mala wɔn.
13 Li wangala ke yɛn na yinrigi kɛɛ ki ni
fuun ki na, nala sugulo;
lìlan wɔn na sɛnnɛ li na mali furugu, ali
yɛrɛ lii yinriwɛ ta,
lìlan tisoolo li furu mali wo tara.
14 Li yɛn na gbinri na tuun na na paa
maliŋgbɔɔn yɛn,
mala wɛlɛgɛ lagapyew.

15 Kunwɔ kayaŋga yaripɔrɔ mì yɔli na nii
nala wire ti tɔnni,
mìlan go ki piligi wa tara ti ni.
16 Na yɛngɛlɛ kè yanlaga gbelege ki kala
na,
kunwɔ pi diwi wi yɛn wa na yɛngɛlɛ ke
ni.
17 Ma sigi ta, mi si kapege pye,
na nawa pi yɛn ma filige na na wa na
Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi ni.

18 E, mboro tara, maga kanla kasanwa
mba pì wo pi tɔn,
jaŋgo na gbelege ki logo lagapyew†.
19 Koni na sɛrɛfɔ wi yɛn wa yɛnŋɛlɛ na
makɔ,
ŋa wi yɛn na para na yɔnlɔ, wi yɛn wa
naayeri lara ti ni.

20 Na wɛnnɛ pe yɛn naga lakoo na na,
ɛɛn fɔ mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
yɛntunwɔ ni.
21 Ki yɛn ma yala na sɛrɛfɔ wi pye kala li
yɛgɛ wɔfɔ leele poro naa Yɛnŋɛlɛ li
sɔgɔwɔ,
wili yɛgɛ wɔ sɛnwee wo naa wi sɛnwee
yɛnlɛ pe sɔgɔwɔ.
22 Katugu na yinwege piliye yi yɛn na kee
kɔsaga;
mi yaa konɔ na lɛ mbe kari, lere na kari
wa mbe sɔngɔrɔ mbe pan.

† **16:18 16.18:** Leele pàa pye naga jate ma yo na pe ka lere wa gbo, na pe suu kasanwa pi tɔn tara ni, ki kasanwa pi gbelege ki ma gbɔn wa Yɛnŋɛlɛ li na, naga yɛnri ligi kayaŋga wɔ legbolere wi ni; Zhenɛ 4.10; Eze 24.7-8.

17

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ
mbe kari yɛgɛ:
Wì yo wi wɛnnɛ
pòo jigi wi kɔn wi na

1 Na wɔnwɔn pi yɛn na koo na kee,
na yinwege kì gbɔn ki kɔsaga,
fanga ko ki yɛn nala singi.
2 Mbele pe maa kala lakoo leele na, poro
pe yɛn mala maga;
mila ya mbanla yɛngɛlɛ ke tɔn mbe
wɔnlɔ, tɛgɛlɛ na paa tegele li kala
na.

3 E, Yɛnŋɛlɛ, yere na kala li ni le ma yɛɛ
tanla;
na mboro ma, ambɔ wi yaa ta mbe yere
na kala li ni?
4 Katugu mà pe jatere wi shɔ pe yeri,
jaŋgo paga ka tijinliwɛ ta,
ki kala na, ma se pe yaga pe cew ta.
5 Pe yɛn paa lere wa yɛn, ŋa wùu wɛnnɛ
yeri lige na†,
ma si yala, fuŋgo ki yɛn na wo jate wi
piile pe gbɔnlɔ fɔ jɛŋgɛ.

6 Leele pànla le yurugo ni,
mi yɛn lere ŋa pe yɛn na cɛnrɛ sunrugu
wa wi yɛgɛ ki na.
7 Na yɛngɛlɛ kè wɔ na na, na nawa mba
pì tanga na na pi kala na;
na wire tì waga na na ma pye paa yaraga
ka yinmɛ yɛn.
8 Lesinmbele paga na kala li wele, ki ma
to pe yɔn na;
mbele pe yɛn jɛrɛgisaga fu, pe ma yiri
mbele paa la fyɛ Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ pe
kɔrɔgɔ.
9 Konaa ki ni fuun, lesinŋɛ wi maa ki piin
papaga ni, ma koro wa wi konɔ li
ni;
leele mbele pe kapyere ti yɛn ma filige,
ka maa tari pe fanŋga ki na na kee
yɛgɛ.

10 Yoro wo na, ye ni fuun ye sɔngɔrɔ ye
sɛnyoro ti na naa ye!
Mi si kajɛnŋɛ nuŋgba yan wa ye sɔgɔwɔ.
11 Na yinwege piliye yì kɔ, kagala ŋgele
mì kɔn ma tɛgɛ, kè jɔgɔ,
konaa kagala ŋgele kànla ndanla wa na
kotogo na ke ni.
12 Pe ma yembinɛ li lɛ nali jate ma yo
yɔnlɔ yi,
pe ma yo yanwa pi laga si lali, mbe sigi ta
diwi wo wi yɛn na paan.
13 Cɛnsaga ŋga mi yɛn na singi, ko ki yɛn
kuulo tara re;
mi yaa sanla sinlɛsaga ki gbegele wa ki
laga ki diwi wi ni.
14 Mi yɛn na jɔrɔgi na fanga ki yinri na
yuun fɔ: «Mboro ma yɛn na to we!»
Mi yɛn naga yuun fyɛnrɛ ti kan fɔ: «Yoro
ye yɛn na nɔ konaa na nɔsepiile
jɛɛlɛ wele.»
15 Na jigi tagasaga ko yɛn se san?
Ambɔ wi yɛn nala jigi tagasaga ki yaan
naa?
16 Ki yaa pinlɛ mbe tigi na ni, mbe kari wa
kuulo tara,
na waga ka pinlɛ mbe ye wa tara ti ni,
mbe saa wogo we.

18

Bilidadi wi sɛnyoro shyɛn woro:
Wì yo lepee wi kɔwɔ pi ma tijanga

1 Kona, Bilidadi ŋa wìla yiri wa Shuwa
tara wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ zhɔbu wi pye fɔ:
2 Ye yaa ki sɛnlɛgɛrɛ nda ti yowo pi yaga
sanga wiwiin?
Ye jatere ta, ko puŋgo na, wee jɛn we
para.

3 Yiŋgi na we sila we yɛɛ piin paa yaayoro
yɛn?
Yiŋgi na ye sila ki yaan ndɛɛ we yɛn
lembire?
4 Zhɔbu, mboro ŋa mà nawa ŋgban, fɔ a
ki naŋgbanwa pila ma jɔlɔ,
naga yɛn ma, mboro yɛn naga jaa dun-
ruya wo mbe koro waga mboro
kala na wi le?
Konaa walaga ki yiri wa ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni wi le?

5 Ee, lepee wi fitanla yanwa pi yaa ka figi,

† **17:5 17.5:** Ŋga kì yo fɔ pe yɛn paa lere wa yɛn, ŋa wùu wɛnnɛ yeri lige na, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Pe yɛn paa lere wa yɛn, ŋa wùu wɛnnɛ fanla tɔnli kala na.

wi gbɔngɔlɔ kasɔn yinnɛ li yaa figi.
6 Yanwa pi yaa kɔ wa wi go ki ni,
wi fitanla ŋa wi maa yanwa yinrigi wi
kan, wi yaa figi.

7 Wìla pye na tanri fanŋga ni, koni wi
tangala li yaa yinŋgi;
kagala ŋgele wì kɔn ma tɛgɛ mbe pye,
koro ke yaa wi jan.
8 Katugu mɛrɛ yaa wi tɔɔrɔ ti yigi,
wi yɛn na kee saa yɛɛ le wa mɛrɛ ti ni tuu
yigi.
9 Pɛnɛ yaa wi yigi wi yeŋgbele li na,
mana yaa wi tɔlɔgɔ ki yigi mbege gbɛrɛ.

10 Wi yigimana li yɛn ma pɛri ma lara wa
tara ti ni,
pɛnɛ yɛn ma pɛri wa wi konɔ li ni.
11 Fyɛrɛ kagala yaa kaa sunndo kɔngɔ
waa wi na kɛɛ ki ni fuun ki na,
koro ke yɛn naa tuuro tɔnri.
12 Fuŋgo ki yaa wi fanŋga ki kɔ,
jɔlɔgɔ ki yɛn le wi tanla.
13 Yama pi yɛn naa sɛlɛgɛ ki nii na kee;
yambewe yɛn naa wire ti ni fuun ti nii na
kee.

14 Wi yɛn ma cɛn wi paraga go ŋga ni
yɛyinŋge na, pe yaa kaa tilele mboo
wɔ wa ki ni,
pe yaa kaa tilele mbe kari wi ni wa
wunluwɔ ŋa wi maa fyɛrɛ waa† wi
yeri.
15 Wi paraga go ki yaa koro waga, lere wa
yɛgɛ wi yaa ye wa ki ni,
pe yaa kiribi wo wi cɛnsaga ki na.
16 Kona wi yaa pye paa tige yɛn, ŋga kì
ku, a ki ninde tì waga wa tara,
a njere tì waga wa naayeri.

17 Lere se ka nawa to wi na naa laga tara
ti ni,
wi mɛgɛ ki se ka yeri laga ka kpɛ ni naa.
18 Pe yaa wi wɔnrɔgɔ mboo wɔ wa yanwa
pi ni, mboo wa wa diwi ni,
pe yaa wi purɔ mboo wɔ laga dunruya wi
ni.
19 Pyɔ nakoma pishyɛnwoo se ka koro wi
puŋgo na, wa wi woolo pe sɔgɔwɔ,
wi lere wa kpɛ se ka koro yinwege na wa
wi go ki ni.

20 Yɔnlɔ tosaga kɛɛ woolo pe yaa kaa
kawa wi tɔngɔkala li wogo na,
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ woolo pe yaa kaa fyɛ
mbaa seri.
21 Pa lepee wi go ki ma kɔ yɛɛn;
lere ŋa wii Yɛnŋɛlɛ jɛn, pa wi laga ki ma
cɛn yɛɛn.

19

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ:
Wì yo Yɛnŋɛlɛ lo li yaa kaa go shɔ

1 Kona, a Zhɔbu wì si Bilidadi wi yɔn
sogo ma yo fɔ:
2 Ye yɛn nala nawa pi tanga na na yɛgɛ
ŋga na,
konaa nala sugulo ye sɛnrɛ ti ni yɛgɛ ŋga
na, ye yaa koro mbaa ki piin ma fɔ
sa gbɔn wagati wiwiin?
3 Wele, yànla tɛgɛlɛ yɔnlɔ lɛgɛrɛ na!
Naa yaa na jɔlɔ yɛɛn, ki fɛrɛ woro ye na
wi le?

4 Ali na kaa pye kaselege yi mì puŋgo,
ki puŋguwɔ pi yɛn mi nuŋgba go kala.
5 Ɛɛn fɔ na kaa pye yaa jaa mbege naga fɔ
ye mbɔnrɔ na na,
mbe koro mbaa na jɛrɛgi na tifagawa kala
li wogo na,
6 kona ye daga mbege jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ lo
jate lìlan wogo ki pɛn,
lo lìlan yigi wa li mɛrɛ ti ni.

7 Ali na mi ka jɔrɔgɔ mbe yo fɔ: «Pe yɛn
nala jɔlɔ,»
lere woro wa mbanla yɔn sogo.
Na mi ka yeri mbe yo panla shɔ,
lere na ta mbanla tanga ki yo.
8 Yɛnŋɛlɛ lì konɔ li tɔn na na, mi se ya
toro,
lì diwi le wa na torokonɔ li ni.
9 Lìlan gbɔgɔwɔ pi shɔ na yeri,
mala wunluwɔ njala li kɔw wa na go na.

10 Lìlan jɔgɔ kɛɛ ki ni fuun ki na, mbanla
wogo ki kɔ;

† **18:14 18.14:** Ŋga kì yo fɔ: *Wunluwɔ ŋa wi maa fyɛrɛ waa,* ko yɛn na para kunwɔ po sɛnrɛ na. Kunwɔ po pi yɛn kuulo pe go na.

lìlan jigi tagasaga ki kɔ na yeri paa pe ma
kaa tige kɔw we.
11 Lì nawa ŋgban na ni fɔ jɛŋgɛ,
mala pye paa li jugu wa yɛn.
12 Li maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yì pinlɛ na
paan,
pè konɔ yɛngɛ fɔ ma pan ma gbɔn laga na
na;
pè pe cɛnsaga ki kan mala paraga go ki
maga.

13 Lìlan sefɛnnɛ pe laga lali na ni,
na jɛnfɛnnɛ pè laga na na.
14 Mbele pè yɔngɔ na ni, pè laga na na,
na wɔnlɔŋgbaala pè fɛgɛ na na.
15 Na laga woolo poro naa na tunmbyeele
jɛɛlɛ pe ni, paa na piin paa nam-
banŋa yɛn;
mì pye pe yeri paa letelewe yɛn.
16 Mi mala tunmbyee wi yeri, wila shɔ na
yeri;
ali na mi kaa yɛnri ŋgbanga o.
17 Na nuwɔ pì la kɔ na jɔ wi na,
na la kì kɔ na piile pe na.
18 Ali yɛrɛ piile pe yɛn nala tifaga,
na mi ka yiri, pe maa tɛgɛ na na.
19 Mbele mìla pye na wɔnlɔŋgbaala, mì
pye pe yeri yaritijaanga;
mbele pe kala làa na ndanla, pè yiri na
kɔrɔgɔ.
20 Mì cɔgɔ fɔ a na kajeere tì yiri funwa na;
kì koro jɛnri mi se jɛn naga go li.

21 Yanla yinriwɛ ta, na wɛnnɛ, yanla
yinriwɛ ta,
katugu Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ kì gbɔn na na!
22 Yiŋgi na yoro fun ye nɛɛ na jɔlɔ paa
Yɛnŋɛlɛ li yɛn?
Na jɔlɔgɔ ŋga yaa jɔlɔ ki fa ye yɛnlɛ tin
bere?
23 E, ndɛɛ na sɛnrɛ peri yɔnlɔgɔ, ki jɛn na
tanla na ni!
Ndɛɛ pe mbe ja ya mberi yɔnlɔgɔ sɛwɛ wa
ni!
24 Ndɛɛ ki pye pe mbe ja ya mberi keregi
keregi walaga ki na
tugurɔn wanga konaa sunmu ni,
jaŋgo ti koro wa fɔ sanga pyew!

25 Ɛɛn fɔ, mi wo na, mìgi jɛn ma yo na go
shɔfɔ wi yɛn yinwege na,
wo wi yaa ka pye puŋgofɔ mbe yiri mboo
yɛɛ naga laga tara ti na.
26 Ali na na wire ti ka jɔgɔ sa kɔ,
mi jate mi yaa ka Yɛnŋɛlɛ li yan yɛnlɛ ni.
27 Mi jate mi yaa ka li yan,
na yɛngɛlɛ ke yaa ka li yan, ki se ka pye
lere wa yɛgɛ yɛngɛlɛ ni;
mi yɛn naga wagati wi singi ma saa jori
wi kala.

28 Yoro mbele ye yɛn naga yuun fɔ: «We
yaa taga wi na mbaa wi puro mɛlɛ
san?
Yiŋgi kala we yaa yan wi na, mbe ta mboo
kiti?»
29 Yaa fyɛ tokobi wi yɛgɛ, wiga ka gbɔn ye
na,
katugu yege ŋgban na na yɛgɛ ŋga na, ki
mbe ya mbe tokobi kunwɔ kan ye
yeri,
kona ye yaa ki jɛn fɔ kiti kɔngɔ yɛn na ye
singi.

20

Zofari wi sɛnyoro shyɛn woro:
Wì yo lepee wi kɛɛ yaara
tila mɔ wi kɛɛ

1 Kona, Zofari ŋa wìla yiri wa Naama
tara wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ Zhɔbu wi pye
fɔ:
2 Koni jatere ŋa wi yɛn na ni, wi yɛn nala
wɔnrɔgi mbe yɔn sogomɔ kan,
na nawa mba pì tanga na na mi se ya
mbege kun na yɛɛ ni.
3 Mì jɛrɛgi sɛnrɛ ta logo, nda ti yɛn nala
tifaga,
ɛɛn fɔ tijinliwɛ jatere ŋa wi yɛn na yeri,
mi yaa yɔn sogomɔ kan ma yeri wo
ni.

4 Ki daga maga jɛn fɔ maga lɛ wa fafafa,
maga lɛ Yɛnŋɛlɛ lì sɛnwee wi da laga tara
ti na,
5 lepeele pe cew tawa pila mɔ,
lere ŋa wila la fyɛ Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ wi nay-
inmɛ pi ma pye wagati jɛnri ni.

6 Ali na wi ka tɔnlɔ fɔ sa gbɔn wa yɛnŋɛlɛ
na,
ali na wi go ki kaa jiinri wa kambaara ti
na,

7 wi yaa ka kɔ mbe wɔ wa paa wi yɛɛra
koŋgaraga ki yɛn,
kona mbele pàa pye naa yaan, pe yaa kaa
yuun fɔ: «Wi yɛn se yeri?»

8 Wi yaa ka toro paa wɔɔnrɔ yɛn, wi se ka
yan naa,
wi yaa ka kɔ mbe wɔ wa, paa yɛgɛ ŋga na
lere ma kaa yariyanra yan yembinɛ
we.
9 Mbele pàa pye naa yaan, pe se kaa yan
naa,
wi cɛnsaga woolo pe se kaa yan naa.

10 Wi pinambiile, ki pe ndanla ma pe
mbɛn, pe yaa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kɛɛ
yaara ti sɔngɔrɔ pe na;
yarijɛndɛ nda wìla ta, wo jate wi kɛɛ ki
yaa ti sɔngɔrɔ pe na.
11 Wi kajeere tìla pye fanŋga ni paa wi
lefɔnrɔ sanga wi yɛn,
konaa ki ni fuun, ti yaa ka pinlɛ mbe ye
wi ni wa fanga, wa tara ti ni.

12 Tipege kìla tanla wa wi yɔn,
fɔ wi maga tɛgɛ wa wi ŋgayinnɛ li nɔgɔ.
13 Wi maga tɛgɛ ki ma mɔ, wila yɛnlɛ
mbege yaga,
wi maga yigi maga yaga wa wi yɔn.
14 Ɛɛn fɔ ki yaakara ti yaa kanŋga, mbe
fɔngɔ wa wi lara ti ni;
ti yaa kanŋga mbe pye wɔɔgɔ shɔnrɔ wa
wi nawa.

15 Yarijɛndɛ lɛgɛrɛ nda wì li leele pe yeri,
wi yaa kari tuguru;
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ti ni fuun ti yirige mberi
wɔ wa wi lara.
16 Wɔɔgɔ shɔnrɔ wìla pye na mugu,
ki kala na, mɛrɛgɛ ki yaa kaa nɔ mboo
gbo.
17 Wi se ka sɛnrɛgɛ naa nɔnɔ lɛgɛrɛ yan
tila fuun naa,
paa gbaan tɔnmɔ nakoma lafogo tɔnmɔ
yɛn.

18 Yaraga o yaraga wì ta, wi yaa kaga
sɔngɔrɔ mbege kan, wi se kaga li;
safari ŋa wila waa, wi se ka ki tɔnli wi
tanwa pi li.
19 Katugu wìla fyɔnwɔ fɛnnɛ pe tɔnyɔgɔ,
fɔ ma pe kɛyɛn yi yaga waga,
wìla pe yinrɛ ti shɔ pe yeri fanŋga, wii ka
kan nuŋgba.

20 Kìla pye yaraga naa yɛnlɛ tin,
ɛɛn fɔ wi se ya yaraga ŋga ki wogo kì
gbɔgɔ wi yeri ki shɔ jɔgɔwɔ pi yeri.
21 Wi yɛgɛmbatinwɛ pi kala na, wi sila
yaraga ka kpɛ yaga kuu toro;
ki kala na, wi fɛrɛwɛ pi se mɔ.

22 Ali mbege ta yarijɛndɛ lɛgɛrɛ yɛn wi
yeri, nandangawa yaa gbɔn wi na;
jɔlɔgɔ ki cɛnlɛ pyew ka yaa to wi na.
23 Na wi kaa wi fuŋgbolo li yinni sanga
ŋa ni,
ko sanga wo ni, Yɛnŋɛlɛ li yaa pye
naŋgbanwa gbɔɔ ni wi ni,
pi yaa to wi na paa tisaga yɛn, mbe pye
wi yaakara.

24 Na wi ka fe mbe shɔ tugurɔn
maliŋgbɔnyaara ti kɛɛ,
sandiga tuguyɛnrɛ wanla yaa wi sun
mboo furu.
25 Na wi ka ki wanla li tile mbeli kɔw wa
wi pɔgɔlɔ,
na wi ka ki wanla numala pyembye wolo
li tile mbeli kɔw wa wi lara ti na,
kona sunndo kɔngɔ kunwɔ wogo yaa to
wi na.

26 Diwi gbɔlɔ li yɛn ma tɛgɛ wi kan, mboo
yarijɛndɛ ti jɔgɔ;
kasɔn yaa wi sogo, ŋga sɛnwee ma wigi
gbɛri.
Yaraga o yaraga kì koro wa wi go ki ni,
kasɔn yaa ki ni fuun ki sogo.
27 Wi kolomɔ pi yaa jɛn wa yɛnŋɛlɛ na,
tara ti yaa yiri wi kɔrɔgɔ mbe yo wi yɛn
jɔgɔfɔ.
28 Wi go yarijɛndɛ ti yaa ka pɛ mbe wɔ
wa,
Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pilige ki na, pe yaa
kari koli mbe kari ti ni.

29 Ko ki yɛn tasaga ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
kaan lepee wi yeri,
ko kɔrɔgɔ ko Yɛnŋɛlɛ lì wɔ ma tɛgɛ wi
kan.

21

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ:
Wì yo lepee wi kala li maa yɔngɔ
na kee yɛgɛ

1 Kona, a Zhɔbu wì si Zofari wi yɔn sogo
ma yo fɔ:
2 Ye nuŋgbolo jan, yanla sɛnrɛ ti logo
jɛŋgɛ,
yege yaga ye ko kala nuŋgba lo pye yanla
kotogo ki sogo na na!
3 Yanla kala li kun ye yɛɛ ni, jaŋgo mbe
para,
na mi ka para mbe kɔ, yaa ki lakoo na na.

4 Naga yɛn ma, na kayaŋga ki yɛn sɛnwee
wo ni wi le?
Yiŋgi na mi se si kɔnrɔ ta?
5 Ye kanŋga yanla kala li wele, ki yaa to
ye yɔn na,
fɔ ye yaa kɛɛ taga yɔn na mbe pyeri.
6 Na mi kaa sɔnri na yɛɛ kala li na, na
sunndo wi maa kɔɔn na na,
fɔ na wire ti maa seri na na fɔ jɛŋgɛ.

7 Yiŋgi na lepeele pe si yɛn yinwege na?
Yiŋgi na pe mɛɛ lɛ fɔ ma fanŋga ta?
8 Pe setirige piile pe ma yiri ma fanŋga ta
pe yɛgɛ na, ma pye le pe ni;
pe pishyɛnwoolo pe ma yiri ma lɛ pe yɛgɛ
na.
9 Yɛyinŋge ki yɛn wa pe yinrɛ ti ni, fyɛrɛ
kpɛ woro pe na;
Yɛnŋɛlɛ li leele gbɔngbɛgɛ kila gbɔn pe
na.

10 Pe napɛnɛ pe ma pye fanŋga ni, na siin
nanɛɛlɛ pe na;
pe nanɛɛlɛ pe maa siin, wa kugbɔ na jɔgɔ.
11 Pe ma pe piile tumɔmbɔlɔ pe yaga
pe maa fee na mari paa sim-
baŋgbelege yɛn;
pe piile pe maa jinrigi na yeni na kanni.
12 Pe maa yuuro koo na pimbigile naa
juruye gbɔɔn,
na yɔgɔri wegele winmɛ ni.
13 Pe ma pe yinwege ki pye wa fɛrɛwɛ pi
ni,
ko puŋgo na, pe ma tigi ma kari yɛw wa
kuulo tara.
14 Ma sigi ta, poro pàa pye naga yuun
Yɛnŋɛlɛ li kan fɔ: «Ma yɛɛ laga lali
we ni,
we woro na jaa mbɔɔn koŋgolo ke jɛn.
15 Ambɔ wi yɛn yawa pi ni fuun fɔ wo, we
sila wi gbogo?
Na we kaa li yɛnri, yiŋgi we yaa ta wa ki
ni?»

16 Mbe sigi ta, ki leele pe fɛrɛwɛ pi woro
poro jate kɛɛ.
Yɛnŋɛlɛ sanla shɔ mbe taga ki lepeele pe
kagala ŋgele pè kɔn mbe pye ke na!
17 Naga yɛn ma, ki yɛn kaselege fɔ lepeele
pe yinwege fitanla wi ma figi fyaw
le?
Naga yɛn ma, jɔgɔwɔ maa tuun pe na wi
le?
Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa kala
li yaa to pe na wi le?
18 Leele pe maa ki yuun ma yo fɔ ki
daga pe pye paa yan waga yɛn, ŋga
tifɛlɛgɛ ki maga lɛ,
nakoma paa yan sigire yɛn, nda tisaga
tifɛliŋgbɔgɔ ki mari lɛ mbe kari ti
ni.
19 Ye maa ki yuun ma yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa
ka lepee wi kapere ti fɔgɔ tɔn wi
piile pe na;
ɛɛn fɔ ki ja daga Yɛnŋɛlɛ ligi fɔgɔ tɔn wo
yɛrɛ jate wi na, jaŋgo wigi jɛn ki
yɛn yɛgɛ ŋga na.
20 Ki ja daga lepee wuu yɛɛra jɔlɔgɔ
kagala ke yan yɛnlɛ ni,
Yawa pi ni fuun fɔ wi naŋgbanwa kala li
daga mbe to wo na.
21 Na wi yinwege kiga ka kɔ mbe wɔ wa,
wi kala la na pye wi go woolo pe ni naa
wi puŋgo na.

22 Lere se ya mbe jɛnmɛ naga Yɛnŋɛlɛ li
na,
lo na li maa mɛrɛgɛye pe kiti wi kɔɔn we.
23 Lere wa ma ku mboo ta wi witige
fanŋga ki ni bere,
wi ma ku yɛyinŋge na konaa jatere wi ni
wi yɛn ma cɛn wi na.
24 Wi ma gbɔgɔ ma liri wi kanŋgaya yi na,
wi kajeere ti ma pye ma yinyin sɔmbɛ ni.
25 Lere wa yɛgɛ ma ku wi nawa pi ni pì
tanga wi na,

wila fɛrɛwɛ kpɛ ta.
26 Ɛɛn fɔ ki leele shyɛn pe ni fuun pe ma
ye wa fanga ki ni,
fyɛnrɛ ma ye pe ni fuun shyɛn pe ni.

27 Ye wele, mì ye nawa jatere wi jɛn,
ye yɛn na tipege ŋga sɔnri na ni, mìgi jɛn.
28 Ye maa ki yuun ma yo fɔ: «Ki naŋa
fanŋga fɔ wi go ki yɛn se yeri
yiŋgɔ?
Ki lepee wìla pye ma cɛn paraga go ŋga
ni, ki yɛn se yeri?»
29 Naga yɛn ma, ye sila kondorowolo pe
yewe wi le?
Ŋga pàa yan ma yo ye kan, ye woro na
jaa mbe yɛnlɛ ki na wi le?

30 Jɔlɔgɔ ki panmbilige, lepee wi ma shɔ
ki kɛɛ,
Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pilige ki na, yaraga
ka na pye wi na.
31 Ambɔ wi mbe ya yere wi yɛgɛ sɔgɔwɔ
mboo jɛrɛgi?
Ambɔ wi yaa ta mboo kapege ki fɔgɔ tɔn
wi na?
32 Na wi ka ku, pe maa gboo wi lɛ ma kari
wi ni wa fanra ti ni,
pe maa wele wi fanga ki na.
33 Leele pe ni fuun pe ma taga wi gboo wi
pũŋgo na,
janwa gbɔlɔ ma keli wa gboo wi yɛgɛ na
tanri,
fanga ki kanimboro ti ma tifaga wi na.

34 Naga yɛn ma, ye mbe ya mbanla kotogo
ki sogo mɛlɛ ye sɛnwara ti ni?
Sɛnrɛ nda fuun yè yo mala yɔn sogo, ti
yɛn leele fanlasɛnrɛ.

22

Elifazi wi sɛnyoro taanri woro:
Wì yo Zhɔbu wi yɛn
kaselege ko na jɔgɔfɔ

1 Kona, Elifazi ŋa wìla yiri wa Tema ca
wì si Zhɔbu wi yɔn sogo ma yo fɔ:
2 Sɛnwee wi mbe ya mbe yiŋgi yɔn
Yɛnŋɛlɛ li kan?
Kajɛnŋɛ wi kayɔngɔ ki ma pye wi yɛɛ
wogo.
3 Na ma ka pye mbe sin ko yaa yiŋgi yɔn
Yawa pi ni fuun fɔ wi kan?
Na ma nawa pi ka pye mbe filige ma na,
yiŋgi tɔnli wi yaa ta wa ko ni?

4 Ma nawa po ni, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jɔlɔgɔ
waa ma na konaa na kiti kɔɔn ma
na,
naa ma yɛn na fyɛ li yɛgɛ ko kala na le?
5 Ma tipere lɛgɛrɛ to kala li,
ma kajɔgɔrɔ ti se ya mbe jiri mbe kɔ.

6 Màa pye na yaara shoo ma sefɛnnɛ pe
yeri go fu nari teri fɔgɔ yɔn na,
màa pye na pe yaripɔrɔ ti shoo pe yeri na
pe yari witiwaga.
7 Mbele wɔgɔ la pye pe na, ma sila
wɔtɔnmɔ kan pe yeri,
mbele fuŋgo la pye pe na, màa je mbe
yaakara kan pe yeri.
8 Màa tara ti yaga, a lewɛlimbɛlɛ pèri shɔ,
ma mbele pe yɛn yɛɛ gbɔgɔwɔ ni pe tɛgɛ
ti go na.
9 Màa pye na naŋgunjaala pe yari paa kee
kɛɛ wara,
na pijiriwele pe fanŋga ki koo pe ni.
10 Ko kì ti ki pɛŋgɛlɛ ŋgele kè le mɔɔ maga
kɛɛ ki ni fuun ki na;
fyɛrɛ gbɔrɔ to ma na go nuŋgba nɔɔ
sunndo wi kɔɔn.

11 Diwi wì ye ma na fɔ ma se ya yan naa,
tɔnŋgbɔɔ pɔ̀ɔn li.

12 Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ li woro wa
naayeri, wa yɛnŋɛlɛ na wi le?
Wɔnŋgɔlɔ ke wele wa naayeri, paa yɛgɛ
ŋga na ke yɛn ma lali we!
13 A mbòro sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lo yiŋgi jɛn?
Naga yɛn ma, li mbe ya koro wa kam-
baara diwi wi ni mbe kiti kɔn lere
na wi le?
14 Kambaara tìli tɔn, li woro na yaraga ka
yaan,
li maa yanri na mari naayeri wi go na.»

15 Naga yɛn ma, kolɛlɛ lo maa jaa mbaa
tanri li na wi le,
kapege pyefɛnnɛ pàa tanga konɔ na na
we?
16 Pàa kari ma wɔ wa, na pe wagati wi fa
gbɔn,
paa yɛgɛ ŋga na lɔgbɔgɔ tɔnmɔ ma kaa fo
ma kari mbogo ni.

17 Ki leele pàa pye naga yuun Yɛnŋɛlɛ li
kan fɔ: «Ma yɛɛ laga lali we ni.
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li mbe ya
mbe yiŋgi pye we kan?»
18 Ma sigi ta Yɛnŋɛlɛ lo làa pe yinrɛ ti
yinyin yarijɛndɛ ti ni;
Yɛnŋɛlɛ sanla shɔ mbe taga ki lepeele pe
kagala ŋgele pè kɔn mbe pye ke na!
19 Lesinmbele pe yaa ka pe tɔngɔkala li
yan, mbaa yɔgɔri,
mbele pe yɛn jɛrɛgisaga fu pe yaa kaa ki
lakoo pe na, mbaa yuun fɔ:
20 «We winfɛnnɛ pe mbele pè tɔngɔ ma
wɔ wa,
kasɔn kì pe kɛɛ yaara ti sogo wɛlɛ wɛlɛ
wɛlɛ.»

21 Ki kala na, ki yaga ma yɔn wa nuŋgba
Yɛnŋɛlɛ li ni, pa ma yaa yɛyinŋge
ta;
ki ka pye ma, ma wogo ki yaa yɔn.
22 Nagawa sɛnrɛ nda li yɛn na kaan, yɛnlɛ
ti na,
li sɛnyoro ti tɛgɛ wa ma kotogo na.
23 Na ma ka sɔngɔrɔ mbe pan Yawa pi ni
fuun fɔ wi kɔrɔgɔ, wi yaa ma tɛgɛ
wa ma yɔnlɛlɛ li ni;
ma yɛɛ laga lali kambasinŋge ki ni.
24 Ma tɛ wi wa wa taambugɔ ki ni,
mɔɔ Ofiri tara tɛ† wi wa wa yanwira
laforo sinndɛɛrɛ ti sɔgɔwɔ.
25 Kona Yawa pi ni fuun fɔ wo wi yaa pye
ma tɛ we,
mbe pye ma yeri ma warifuwe lɛgɛwɛ.

26 Kona Yawa pi ni fuun fɔ wo wi yaa pye
ma nayinmɛ kala le,
ma mbe ya mbɔɔn yɛgɛ ki yirige mbaa
Yɛnŋɛlɛ li wele.
27 Maga li yɛnri, li yaa ma yɔn sogo;
pa ma yaa yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mà lɛ li yeri
ke yɔn fili.
28 Maga kala o kala na kɔn mbe pye, li yaa
yɔn ma kan;
yanwa yaa yiri ma kan wa ma koŋgolo ke
ni.
29 Na lere wa ka go sogo, mboro ma yaa
kaa yirige;
katugu lere ŋa wùu yɛɛ go sogo, Yɛnŋɛlɛ
li maa saga.
30 Ali yɛrɛ ŋa wi yɛn jɔgɔfɔ, li yaa wi shɔ
tipege ki kɛɛ;
li yaa ma shɔ ma kɛyɛn yan fyɔngɔ fu yi
kapyere ti kala na.

23

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ:
Wì yo Yɛnŋɛlɛ lì je mbe para wi ni
1 Kona, a Zhɔbu wì si Elifazi wi yɔn sogo
ma yo fɔ:
2 Ali ma pan ma gbɔn, na kayaŋga ki yɛn
na seregi na kee yɛgɛ,
jɔlɔgɔ ŋga Yɛnŋɛlɛ lì taga na na, kì wɛ
jɛngɛ ŋga mila jɛɛn ki na.

3 Ɛnhɛn! Ndɛɛ ki pye Yɛnŋɛlɛ li yɛn laga
ŋga na migi jɛn,
mi jɛn na kari fɔ wa li cɛnsaga!
4 Mi jɛn na kari sanla kala li yɛgɛ yo,
mbanla tanga ki naga,
mi jɛn na sa sɛnlɛgɛrɛ yo na tanga ki wogo
na.
5 Sɛnrɛ nda li jɛn na yo mbanla yɔn sogo,
mi jɛn nari jɛn;
mi jɛn nali woyoro ti kɔrɔ jɛn.

6 Naga yɛn ma, li yaa li fanŋga ki ni fuun
ki tɛgɛ mbe win na ni wi le?
Ayoo dɛ! Ɛɛn fɔ lo na, li yaa nuŋgbolo jan
mbe logo na yeri.
7 Li jɛn naga jɛn fɔ lesinŋɛ wawi wi yɛn
na para li ni;
lo na li yɛn na kiti kɔnfɔ, li jɛn na tanga
ki kan na yeri sanga pyew.

8 Ɛɛn fɔ na mi ka kari wa yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri, li woro wa ma,
na mi ka kari wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri,
mi seli yan wa ma.
9 Naga yɛn ma, li kɛɛ yɛn ma yanra
tunŋgo ka na wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri wi le? Ayoo mi
seli yan wa ma.
Li saa lara wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
yeri wi le? Na yɛnlɛ li se taga li na?

10 Konaa ki ni fuun, mi yɛn na tanri konɔ
na na, lìli jɛn;

† **22:24 22.24:** Ofiri tara tɛ wo wìla pye ma yɔn tɛ wi ni fuun wi na (1 Wunlu 9.28).

na li kanla wa mbe wele, pa mi yaa yiri kpoyi paa tɛ yɛn.
11 Katugu mi yɛn na tanri wa li tulugo ki ni suyi;
mi yɛn na tanri li konɔ li na, mii kɛ mbe wɔ wa li ni.
12 Mii je mbaa tanri li ŋgasegele ke na;
mìlan nandanwa kala li yaga wa, ma tanga ma yala li yɔn sɛnyoro ti ni.

13 Ɛɛn fɔ na li ka kala na kɔn mbe tɛgɛ, ambɔ wi mbe ya mbeli kanŋga.
Kala na kali ndanla, lo li ma pye.
14 Ŋga lì kɔn ma tɛgɛ na kanŋgɔlɔ, ko li yaa pye,
lì ko kagala koro cɛnlɛ lɛgɛrɛ gbɛgɛlɛ ma tɛgɛ na kan.
15 Ki kala na, na sunndo wi yɛn na kɔɔn na na wa li yɛgɛ sɔgɔwɔ;
na mi kaa sɔnri li wogo ki na, mi maa fyɛ.
16 Yɛnŋɛlɛ lo lìlan fanŋga ki kɔ na ni,
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lìlan sunndo wi kɔn na na.
17 Konaa ki ni fuun, ali mbege ta diwi ye na na, kii na yɔn ki tɔn na na;
ali mbege ta diwi gbɔlɔ na tɔn.

24

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ sanmba:
Wì yo Yɛnŋɛlɛ li ma kapege pyefɔ
wi yaga wi yɛɛ na

1 Yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lii si piliye ya tɛgɛ mbaa kiti kɔɔn yi ni;
yiŋgi na mbele pèli jɛn, pe si woro nali yaan laa kala la piin?
2 Leele pe ma pe kɛrɛ ŋgɔngɔlɔ ke kɛ ma ye pe lewee yɛɛnlɛ pe ni, mbe ka taga pe yɛɛra kɛɛrɛ ti na†;
pe ma saa yaayoro yu ma saa nari kɔnri nari kaan tila kaa.
3 Pe ma pijiriwe wi sofile wi shɔ wi yeri ma kari wi ni,
pe ma naŋgunjɔ wi nɛgɛ ki shɔ wi yeri mbege tɛgɛ fɔgɔ ŋga pè le wi na ki yɔnlɔ.
4 Pe maga pye, ma mbele pe yɛn tege ni pe wɔ wa konɔ li ni,
pe maga ŋgban tara ti fyɔnwɔ fɛnnɛ pe ni fuun pe na, fɔ pe maa lara.
5 Fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yɛn paa yan sofilele yɛn wa gbinri wi ni;
pe ma yiri pinliwɛ ni faa, ma kari pe tunŋgo ki na, mbe sa yaakara la-gaja;
pa pe ma yaakara ta wa funwa laga falafala ki ni mbe kan pe piile pe yeri.

6 Pe ma saa yaayoro yan kɔn wa yan,
mbe sa lepee wi ɛrɛzɛn pire ti cɔ wi kan.
7 Pe ma sinlɛ witiwaga yembinɛ, paraga lama pi kala na,
paritɔnŋgɔ woro pe yeri mbe pe yɛɛ tɔn were ti na.
8 Tisara tugbɔɔrɔ nda ti maa paan wa yanwira ti na, ti ma pe gbɔn,
pe ma tɛlɛgɛ yanwira sinndɛɛrɛ ta na, naa larasaga woro pe yeri ki kala na.

9 Lepeele pe ma pijiriwe wi tile maa shɔ wi nɔ wi yeri fanŋga na,
pe ma yaraga ka shɔ ŋa wi yɛn yuŋgbɔgɔrɔ ni wi yeri, mbege tɛgɛ fɔgɔ ŋga pè le wi na ki yɔnlɔ.
10 Pe maga ŋgban pe na, pe maa yanri na toro witiwaga.
Pe ma pe yaga fuŋgo ki ni, mbe pe ŋgbanga mbe yo paa yarilire pɔgɔlɔ ke tungu wa kɛrɛ.
11 Pe maa oliviye tire pire sinmɛ pi woo wa ti wɔsara ti ni pe tafɛnnɛ pe kan;
pe maa ɛrɛzɛn pire ti tangala nari tɔnmɔ pi woo wa ti wɔsara pe kan, mbe sigi ta wɔgɔ yɛn poro yɛrɛ jate pe na.

12 Leele mbele pe yɛn na kuun jɔlɔgɔ ki kɛɛ, pe gbelege ki yɛn na yinrigi wa ca nawa,
mbele pè wɛlɛgɛ pe yɛn na gbele na sagawa jaa;
ɛɛn fɔ ki kambapyere nda tila piin pe na,
Yɛnŋɛlɛ li woro nari jate.

† **24:2 24.2:** Mbe yala Izirayɛli woolo pe lasiri wi ni, kɔngɔlɔ ŋgele kàa gbɔn kɛɛrɛ ti sɔgɔwɔ, lere kpɛ sila daga mbe ki kɔngɔlɔ ke kanŋga jaŋgo mbe ka taga wi yɛɛra kɛrɛ ti na; Dete 19.14; Oze 5.10; Yomi 22.28.

13 Lepeele pe ma yiri ma je yanwa pi na,
yanwa yɛn koŋgolo ŋgele ni, paa koro lɛ,
paa la tanri wa ko koŋgolo koro ni.
14 Legbolere wi ma yiri yirifaga na,
wi ma fyɔnwɔ fɔ ŋa wi yɛn tege na wi gbo;
na yembinɛ li ka wɔ, wi ma kanŋga ma pye yoo.
15 Naŋa jataa wi maa yɔnlɔ ki singi ki kɔ;
wi ma yo fɔ: «Lere kpɛ sanla yan!»
Wi maa yɛɛ go ki tɔn paraga ni.
16 Yembinɛ, wa wɔwɔ pi ni, yoolo pe ma kɔrɔ ki kaw ma ye;
ɛɛn fɔ yɔnlɔ na, pe ma pe yɛɛ tɔn wa pe yinrɛ ti ni ma koro wa,
paa yɔnlɔ yanwa pi jɛn.
17 Pinliwɛ pi ma pye ki leele pe yɛgɛ na paa kunwɔ pi diwi wi yɛn,
katugu kunwɔ pi diwi wi maa sunndo kɔngɔ ŋga kaan, pège jɛn.

18 Ɛɛn fɔ ye maa yuun fɔ: «Lepee wi yɛn ma tifaga, na paga wi wa tɔnmɔ go na, pi yaa kari wi ni fyaw!
Wi tasaga ki yɛn ma daŋga wa tara ti ni.
Wi soo ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ konɔ li lɛ naa.
19 Wawa po naa yɔnlɔ tufunwɔ pi ni, ti ma nɛzhi wi yan maa kɔ yɛgɛ ŋga na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, kuulo tara diwi wi ma kapere pyefɛnnɛ pe tɔn saw.
20 Pe nɔsee wi ma fɛgɛ pe na,
pe ma pye fanga fyɛnrɛ ti yaakara tanra;
lere na la nawa tuun pe na naa,
kambasinŋge ki yaa ka tɔngɔ, paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa tige kɔn maga jan we.»

21 Ki leele poro pàa pye na jambasee, jɛlɛ ŋa pyɔ woro wi yeri, wi kɛɛ yaara ti shoo wi yeri;
pe sila naŋgunjɔ wi yigi kala li yɔn.

22 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li ma lewɛlimbɛlɛ pe purɔ li yawa pi fanŋga na†;
na li ka yiri pe kɔrɔgɔ, paa taga ki na mbe yo pe yaa koro go na.
23 Yɛnŋɛlɛ li ma pe yaga, pe maga yan ndɛɛ pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge na pɔw,
ɛɛn fɔ li yɛgɛ yɛn pe tangalɔmɔ pi na.
24 Pe ma yiri wagati jɛnri ni, ko puŋgo na mbe si kɔ mbe wɔ wa;
pe ma to paa yɛgɛ ŋga na yarifyɛɛnrɛ ma kaanla ma toori we,
pe ma kɔn ma to, paa yɛgɛ ŋga na pe ma yarilire sheshegele kɔn we.
25 Ambɔ wi mbe ya mbanla yɔn kanŋga mbe yo nda mì yo ti yɛn yagbolo, kaselege ma?
Ambɔ wi yaa ta mbanla sɛnrɛ ti kanŋga sɛnwara?

25

Bilidadi wi sɛnyoro taanri woro:
Wì yo sɛnwee wi se ya pye kpoyi
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na

1 Kona, Bilidadi ŋa wìla yiri wa Shuwa tara, wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ Zhɔbu wi pye fɔ:
2 «Tegere ti yɛn Yɛnŋɛlɛ lo woro, a li yɛn sunndo kɔngɔ yaraga;
li ma ti yɛyinŋge ma pye wa naayeri lara ti ni.
3 Naga yɛn ma, ambɔ wi mbe ya mbeli maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi jiri?
Ambɔ wi yɛn laga, ŋa li yanwa pi woro na gbɔɔn wi na?
4 Sɛnwee pyɔ wo mbe ya mbe sin mɛlɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na?
Sɛnwee ŋa jɛlɛ wì se, wo mbe ya pye kpoyi mɛlɛ?
5 Wele, yeŋge ki yɛrɛ woro ma filige Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na,
wɔnŋgɔlɔ ke yɛrɛ woro fyɔngɔ fu li yɛgɛ na;
6 pee ka logo sɛnwee pyɔ, wo ŋa wi yɛn paa fyɛngɛ yɛn,
sɛnwee wi woro yaraga ka, na ndɔŋgɔ ma.»

26

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ:
Wì yo lere se ya mbe Yɛnŋɛlɛ
li kapyegele ke kɔrɔ jɛn

† **24:22 24.22:** Ŋga kì yo fɔ: *Yɛnŋɛlɛ li ma lewɛlimbɛlɛ pe purɔ li yawa pi fanŋga na,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Yɛnŋɛlɛ li ma lewɛlimbɛlɛ pe yinwege piliye yi lɛgɛ li yawa pi fanŋga na.

1 Kona, a Zhɔbu wì si Bilidadi wi yɔn
sogo ma yo fɔ:
2 E, lere ŋa fanŋga woro wi ni, maa
sagalɔmɔ pi jɛn fasi!
Lere ŋa wi yɛn fanŋga fu fɔ, maa shɔlɔmɔ
pi jɛn dɛ!
3 Ma kambajɛnŋɛ wi yɛrilɔmɔ pi jɛn dɛ!
Ma yɛn nɔɔ jɛnmɛ pi nari gbɔgɔ dɛ!
4 Maa ki sɛnrɛ nda ti yuun ambɔ fɔ kan
ma?
Ambɔ wigi sɛnrɛ nda ti le ma yɔn ma?

5 Kuulo pe yɛn na seri
wa kɔgɔje wo naa wi nawa yaara ti nɔgɔ.
6 Kuulo tara ti yɛn ma yɛngɛ
kpeŋgbeleŋgbe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na,
wege tijugo ki woro ma lara li na.

7 Yɛnŋɛlɛ lo lì naayeri wi yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ ki tɛgɛ wa fowaga ki
go na,
lì tara ti yerege, ma sigi ta li siri yerege
yaraga na.
8 Li ma tɔnmɔ pi gbogolo pi yɛɛ na wa li
kambaara ti ni,
ɛɛn fɔ kambaara tila si walagi tɔnmɔ pi
nuguwɔ pi kala na.
9 Li ma li wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ tɔn,
li ma kambaara ti tɛgɛ mali wunluwɔ
jɔngɔ ki tɔn.

10 Lì perege kacɛn wogo kɔn wa kɔgɔje wi
na,
ma ko pye yanwa po naa diwi wi ni ti
filisaga.
11 Na li ka gbanla,
naayeri wi nɔgɔna cɛnyaara ti ma tigile fɔ
ma yɛgɛyɛgɛ.

12 Li ma kɔgɔje tɔnmɔ pi tigile li yawa pi
fanŋga na,
li ma kɔgɔje yarifɛlɛgɛ Arahavu† ki tɔngɔ
li kajɛnmɛ pi fanŋga na.
13 Li yɔn tifɛlɛgɛ ki ma yɛnŋɛlɛ li pɛ mali
sulu coyi,
li kɛɛ ki ma wɔɔgɔ pepege† ŋga kila fee ki
furugu.
14 Ma si yala, ko wogo ŋga ko yɛn Yɛnŋɛlɛ
li kapyegele ke ke ni fuun jɛɛlɛ le.
Tinmɛ jɛnri wè logo cɛ wa ki kagala ke ni;
na liga ka li yawa pi naga paa yɛnŋɛlɛ
gbaanra yɛn, ambɔ wi mbe ya
mberi jɛn mbe wali ti na?

ZHƆBU WI SƐNYORO PUŊGO WORO

27

27–31

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ sanmba:
Wì yo wi yɛn jɛrɛgisaga fu

1 Kona, a Zhɔbu wì si ka taga wi lelɛɛlɛ
sɛnyogo ki na, ma yo fɔ:
2 Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, mì wugu li
mɛgɛ ki na, lo na lì je mbanla tanga
ki yo,
lo na yawa pi ni fuun fɔ ŋa wìlan nawa
pi tanga na na,
3 mbanla ta yinwege na sanga ŋa fuun ni,
mbege ta Yɛnŋɛlɛ li wɔnwɔn tifɛlɛgɛ ki
yɛn na yinrigi wa na numawegele
ke ni sanga ŋa fuun ni,
4 mi se sɛnrɛ mbasinnde yo,
mi se si java sɛnrɛ yo wa na yɔn.
5 Mi kɔnli se tanga kan ye yeri fyew!
Fɔ sa gbɔn na kunwɔ pi na, mi yɛn
jɛrɛgisaga fu, mi se je ki na.
6 Mì taga ki na ma yo mi yɛn sinŋɛ, mi se
ki wogo ki yaga;
na nawa pii na jɛrɛgi kala la kpɛ na, na
yinwege ki ni.

7 Ŋga ki ma pye lepee wi na, ko mbe pye
na jugu wi na,
lere ŋa wi woro ma sin, ŋga ki ma pye wi
na, ko mbe pye na winfɔ wi na.
8 Jigi tasaga kikiin ki yaa koro ŋa wi woro
na fyɛ Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ wi kan naa,
na wi yinwege ki ka ka kɔ,
a Yɛnŋɛlɛ lùu ni wi wɔ we?
9 Naga yɛn ma, na jɔlɔgɔ ki ka gbɔn wi na
sanga ŋa ni,
Yɛnŋɛlɛ li maa wi gbelege ki nuru wi le?
10 Naga yɛn ma, wi mbe yɔgɔrimɔ ta yawa
pi ni fuun fɔ wi yeri naa wi le?
Naga yɛn ma, wi mbe koro mbaa Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri sanga wi ni fuun wi le?

† **26:12 26.12:** Sɛnrɛ nda tì yo kɔgɔje yarifɛlɛgɛ Arahavu ki wogo na, yege sɛnrɛ ti wele wa Zhɔbu 7.12; 9.13lara ti ni. † **26:13 26.13:** Ki wɔɔgɔ pepege ki sɛnrɛ tì yo fun wa Eza 27.1laga ki ni.

11 Koni, mi yaa ye naga Yɛnŋɛlɛ li yawa
kapyegele ke ni,
mi se yawa pi ni fuun fɔ wi nawa kagala
ke lara ye na.
12 Ye ni fuun yège yan yɛnlɛ ni;
naga yɛn ma, yiŋgi ki yɛn na ye nii ki
jatere fu sɛnrɛ nda ti yowo pi ni?

13 Wele, tasaga ŋga lì tɛgɛ lepee wi kan
koyi yɛɛn;
kɔrɔgɔ ŋga yawa pi ni fuun fɔ wila kaan
lepee wɛlɛwɛ wi yeri koyi we†.
14 Na wi ka piile lɛgɛrɛ ta, tokobi wi yaa
pe gbo,
wi setirige piile pe se kaa yaakara taa
mbaa tinni.
15 Mbele ka shɔ mbe koro go na, tifɛlɛgɛ
yama yaa ka poro gbo,
pe naŋgunjaala pe se ka ya mbe pe
kunwɔ pi gbele.
16 Ali na paga warifuwe lɛgɛrɛ gbogolo pe
yɛɛ kan paa taambugɔ yɛn,
ali na paga yaripɔrɔ lɛgɛrɛ gbogolo ti yɛɛ
na paa joro yɛn,
17 ye pe yaga paa ti gbogolo, ɛɛn fɔ lesinŋɛ
wa wi yaa kaa ti nii;
ki warifuwe wi yaa ka pye lere ŋa wi yɛn
jɛrɛgisaga fu wo wa woo.

18 Lepee wi ma go ŋga kan, ki ma tifaga
paa fyɛngɛ forogo yɛn;
ki maa yɛgɛ paa kɛrɛ welefɛnnɛ gbata
yɛn.
19 Wi ma sinlɛ na wɔnlɔ paa penjagbɔrɔ
fɔ yɛn, ɛɛn fɔ ki mɛɛ pye ko ki yɛn
wi kɔsaga ye;
na wi ka ka yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, yaraga kpɛ
na koro wi kɛɛ naa.
20 Fyɛrɛ gbɔrɔ ma fo maa yigi paa yɛgɛ
ŋga na tɔnŋgbɔɔ ma kaa fo ma
yaraga lɛ;
tifɛlinjolo maa lɛ ma kari wi ni yembinɛ.
21 Yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ wɛrɛgɛ ki maa lɛ
ma kari wi ni lege,
ki maa lɛ fanŋga na maa wɔ wa wi
cɛnsaga ki ni.
22 Yɛnŋɛlɛ li maa wɔn wangala ke ni, laa
wi yinriwɛ ta,
wo wi ma bala ma fe, jaŋgo mboo yɛɛ shɔ
ke kɛɛ.
23 Pe maa kɛndagala gbɔɔn wi tolo li kala
na,
wìla pye ma cɛn laga ŋga na, pe maa ki
wele na kawa, fɔ na wofegele wiin.

28

Kajɛnmɛ pi ma ta se yeri

1 Warifuwe wi wɔsaga yɛn wa,
tɛ wi ma jogo ma cɔnri laga ŋga na ki yɛn
wa.
2 Pe maa tugurɔn ti woo wa tara ti ni,
pe ma yaanŋguro ti yan ma tuguyɛnrɛ ti
wɔ.

3 Leele pe ma ye kasɔn yanwa ni wa tara
ti nɔgɔ, ma diwi wi kɔ maa wɔ wa,
pe maa tara ti tunru nari, sanni ma tigi fɔ
wa nɔgɔna,
pe ma saa na sinndɛɛrɛ wɔrɔ ti lagajaa
wa diwi wi ni, wa diwi wɔlɔ li ni.
4 Pe ma were ti wɔ mari jugo, mari laga
lali leele pe cɛnsara ti ni,
lara nda sɛnwee se ya yere wa tɔɔrɔ na;
pe ma manda pɔ mari yigi na yɔlɔ ti na
wa ki were ti ni, to nda ti ma pye
ma lali leele pe ni.
5 Sɛnwee wi yaakara ti maa taa na yinrigi
tara nda ni,
pe ma ki tara ti nɔgɔna wi tugu, mari
pagala, mari wa mari kanŋga,
maga tɛgɛ ndɛɛ kasɔn yaraga sogo.
6 Pa pe maa safiri sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga
woro ti taa wa ki yaanŋguro ti ni,
pa pe maa tɛ muwɛ pi taa wa fun.

7 Kara kasannjɛrɛ ti sigi konɔ li saga jɛn,
pɛtɛɛlɛ pe faga konɔ li yan yɛnlɛ ni.
8 Yan yaara ti wunluwɔ wi fa gbɔn wa
gbɛn;
jara wi fa gbɔn wa ki laga ki na gbɛn.

9 Sɛnwee piile pe ma saa to walaga ki na
mbege ya,
pe ma yanwiga ki pagala fɔ wa ki nɔgɔ ki
na.

† **27:13 27.13:** Mbege lɛ konɔ 13 sa gbɔn 23, sɛnrɛ nda tì yo le ki laga ki ni, tì yiri Zhɔbu wi wɛnnɛ pe sɛnyoro ti kɔrɔgɔ. Ki kala na, pele yɛn naga jate ndɛɛ Zofari wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ taanri woro tori.

10 Pe ma walaga ki ya ma torosaga wɔ wa
ki nawa;
pe ma tara ti nɔgɔna yarijɛndɛ ti ni fuun
ti yan yɛnlɛ ni.
11 Pe ma tɔnmɔ wegele ke tɔn ma ke fanri,
ma yarijɛndɛ nda ti yɛn ma lara wa ti lɛ
ma yiri ti ni funwa na.

12 Ɛɛn fɔ kajɛnmɛ pi maa taa se yeri?
Tijinliwɛ pi tasaga ki yɛn se yeri?
13 Sɛnwee wi se ya mboo sɔnŋgɔ ki jɛn,
katugu pila la taa mbele pe yɛn yinwege
na laga tara na poro sɔgɔwɔ.
14 Tɔnŋgbɔɔ tijuguwo pì yo fɔ: «Pi woro
laga mi ni!»
Kɔgɔje wì yo fɔ: «Pi woro laga mi yeri!»

15 Lere se ya mbe kajɛnmɛ pi suru tɛ piiri
na,
lere se ya mboo lɔ warifuwe ni.
16 Ofiri tara tɛ ŋa wì yɔn ma wɛ, wi se ya
taanla pi ni,
ɔnikisi sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo
nakoma safiri sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga
wogo ki se ya taanla pi ni.
17 Tɛ nakoma duwale sɔnŋgbanga woo† wi se ya taanla pi ni,
pe se ya mboo suru tɛ piiri cɔlɔ yɛnlɛ na.
18 Sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro nda pe
yinri Korayi† nakoma Kirisitali ti
woro yaraga le pi tanla;
kajɛnmɛ pì mbɔnrɔ somu sɔnŋgbanga
woo na.
19 Etiyopi tara topazi sinndɛlɛgɛ
sɔnŋgbanga wogo ki se ya taanla
pi ni,
tɛ piiri wi se ya taanla pi ni.

20 Ɛɛn fɔ kajɛnmɛ pi maa yinrigi se yeri?
Tijinliwɛ pi tasaga ki yɛn se yeri?
21 Pi yɛn ma lara yaraga yɛnwege pyew ki
na,
pi yɛn ma lara naayeri sannjɛrɛ ti na.
22 Kuulo tara to naa kunwɔ pi ni, tì yo fɔ:
«We nuŋgbogolo kàa pi sɛnrɛ logo jate.»
23 Yɛnŋɛlɛ lo lì pi konɔ li saga jɛn,
lo nuŋgba lì pi laga ki saga jɛn;
24 katugu lo li maa wele na gbɔɔn fɔ wa
tara ti kɔsaga ki na,
yaraga o yaraga ki yɛn laga tara na, li yɛgɛ
yɛn ki ni fuun ki na.

25 Sanga ŋa ni làa tifɛlɛgɛ ki nuguwɔ pi
kɔn maa tɛgɛ,
sanga ŋa ni làa tɔnmɔ pi lɛgɛwɛ pi jate
maa tɛgɛ,
26 sanga ŋa ni làa ŋgasele kɔn ma tɛgɛ
tisaga ki kan,
ma koŋgolo wɔ yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ naa
yɛnŋɛlɛ gbaanra ti kan,
27 ko sanga wowi làa kajɛnmɛ pi yan, ma
para pi wogo na,
maa gbegele maa tɛgɛ, maa cancan jɛŋgɛ
ma pi lɔmɔ pi naga.
28 Ko puŋgo na, a lì si sɛnwee wi pye fɔ:
«Wele, mbaa fyɛ we Fɔ wi yɛgɛ, ko ki yɛn
kajɛnmɛ we!
Mbɔɔn yɛɛ laga kapege ki na, ko ki yɛn
tijinliwɛ we!»

29

Zhɔbu wìla para
wi faa yinwege ki sɛnrɛ na

1 Kona, a Zhɔbu wì si ka taga wi lelɛɛlɛ
sɛnyogo ki na naa, ma yo fɔ:
2 E, ndɛɛ ki pye mbe ja ya sɔngɔrɔ mbe
pye paa wagati ŋa wì toro faa wi
yɛn,
mbe pye paa wagati ŋa Yɛnŋɛlɛ làa pye
na wele na na wi yɛn!
3 Wagati ŋa ni li fitanla wìla pye na yiin
na go na,
a li yanwa pìla na yɛgɛ sinni wa diwi wi
ni.

4 E, ndɛɛ ki pye mbe ja ya pye paa yɛgɛ
ŋga na mìla pye wa na lefɔnrɔ
sanga wi ni;
ki wagati wi ni, Yɛnŋɛlɛ làa pye wɛɛnrɛ
na na ni, na wele na go ki go na.
5 Ki wagati wi ni, Yawa pi ni fuun fɔ wìla
pye na ni,
na piile pe ma cɛn mala maga.
6 Ki wagati wi ni, kìla pye ma tanla, a mila
na tɔɔrɔ ti jogo wa nɔnɔ wi ni,

† **28:17 28.17:** Kìla pye faa, duwale wi tawa sila tanla, ki kala na wìla pye yaraga sɔnŋgbanga wogo. † **28:18 28.18:** ***Korayi,* sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ŋga ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn yɛɛn nakoma fuwe?**

oliviye tige pire sinmɛ lɛgɛrɛ la pye na
fuun na yinrigi wa walaga ki ni na
kan†.

7 Kìla pye, na mi kaa kee wa lelɛɛlɛ
pe gbogolosaga wa ca ki mbogo
yeyɔngɔ ki na,
mbe sa cɛn wa finliwɛ pyesaga, wa
katogo,
8 na lefɔnmbɔlɔ pe kanla yan mila paan,
pe ma yiri wa, ma laga ki kan na
yeri,
lelɛŋgbaara ti ma yiri ma yere mbanla
gbɔgɔ.
9 Ca ki fanŋga fɛnnɛ pe ma pe sɛnrɛ ti
yerege,
mbe kɛɛ taga yɔn na, mbe pyeri mbanla
gbɔgɔ.
10 Ca ki teele pe ma pe magaŋgala ke sogo,
pe ŋgayinŋgele ke ma mara wa pe yɔnrɔ
ti naayeri.

11 Lere ŋa wìla pye na nuru na yeri, wo la
pye na yuun fɔ fɛrɛwɛ yɛn na woo;
lere ŋa wìla pye nala yaan, wo la pye nala
mɛtanga yinri;
12 katugu kìla pye, mi ma fyɔnwɔ fɔ ŋa
wìla pye na sagawa jaa wi shɔ,
sagafɔ sila pye pijiriwe ŋa na, mi maa
saga.
13 Kìla pye, lere ŋa kaa jaa mbe ku wi ma
duwaw pye na kan;
mìla pye na naŋgunjaala pe nawa pi
yinŋgi pe na.

14 Mbe pye mbe sin kìla pye na yeri paa
yaripɔrɔ yɛn na na,
na kaselege ko kìla pye paa derigbɔgɔ yɛn
na yeri konaa paa gbɔgɔwɔ njala
yɛn.
15 Muwi mìla pye fyɔɔn wi yɛngɛlɛ wele,
mbaa wi yɛgɛ sinni,
konaa jejɔgɔlɔ fɔ wi jegele wele mbaa wi
sari.
16 Muwi mìla pye fyɔnwɔ fɛnnɛ pe to we,
na pe go sinni,
kìla pye mi ma nambanmbala pe kala li
cancan jɛŋgɛ mbe yere pe ni.
17 Ɛɛn fɔ kìla pye mi ma lembasinmbele
pe tugbilala pe kaari pe na,
mbe yaara nda pè shɔ ti tile mberi wɔ wa
pe yɔn.

18 Ki wagati wi ni, mìla pye nala yɛɛ piin
fɔ mi yaa ka ku yɛyinŋge na wa na
go,
fɔ na yinwege piliye yi yaa lɛgɛ paa kɔgɔje
yɔn taambugɔ ki yɛn.
19 Mi yɛn paa tige yɛn, ŋga ki niŋge kì ye
ma gbɔn wa tɔnmɔ pi na,
yembinɛ fɔɔngɔ ki ma wo na njere
tunmɔɔrɔ ti na.
20 Kona mi yaa koro mbaa gbɔgɔwɔ
fɔnmbɔ taa suyi,
na sandiga ki yaa koro mbaa fanŋga taa
na kɛɛ sanga pyew.

21 Ki wagati wi ni, pàa pye na nuru na
yeri, nala singi,
pe ma pyeri mbe ta mbanla yɛrɛwɛ sɛnrɛ
ti logo.
22 Na mi ka para mbe kɔ, lere nala sɛnrɛ
ti kɛ;
na sɛnrɛ tìla pye na yiin pe ni, na taan pe
ni paa yɛgɛ ŋga na fɔɔngɔ ma kaa
na wuun we.
23 Leele pàa pye nala singi, paa yɛgɛ ŋga
na pàa pye na tisaga ki singi,
pàa pe yɔn ki yɛngɛ na singi, paa
yɛgɛ ŋga na pe ma kaa na tisaga
koŋgbanŋga singi.
24 Na pe kɛɛ ka kɔn pe na sanga ŋa ni, mi
maa tɛgɛ pe ni fuwɛɛ mbe nayinmɛ
kan pe yeri,
yaraga ka nala yɛgɛ kɔn mbe kajɛŋgɛ pye
pe kan.
25 Mìla pye na konɔ na pe yaa lɛ li nari pe
na, mìla pye pe yɛgɛ sinvɔ;
mìla pye pe sɔgɔwɔ paa yɛgɛ ŋga na
wunluwɔ ma pye wi maliŋgbɔɔnlɔ
sɔgɔwɔ,
paa lere ŋa wi maa mbele pe jatere wì piri
pe na pe kotogo ki sogo pe na.

30

*Zhɔbu wi sɛnrɛ
puŋgo woro sannda:*

† **29:6 29.6:** Mbe tɔɔrɔ ti jogo wa nɔnɔ wi ni, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ nɛrɛ lɛgɛrɛ la pye wi yeri; oliviye tige pire sinmɛ lɛgɛrɛ la pye na fuun na yinrigi wa walaga ki ni, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wi kɛɛrɛ tìla pye na yɔngɔ fɔ jɛŋgɛ.

Wi yɛn na para wi nala yinwege
ki sɛnrɛ na

1 Ɛɛn fɔ koni, mbele pe yɛn na kɔrɔgɔ
jɛɛnlɛ, poro pe yɛn na tɛgɛ na na,
poro mbele pe teele mi sila pye na pe jate
yaraga ka,
mi sila yɛnlɛ yɛrɛ mbe pe pinlɛ na
pyɔɔnlɔ pe ni pe taga na yaayoro
ti puŋgo na, mbaa ti kɔrɔsi.
2 Naga yɛn ma yɛrɛ, yiŋgi ki leele pe
fanŋga kɛɛ ki mbe ya yɔn na kan
san?
Poro mbele pe fanŋga kìla kɔ pe ni makɔ
we.
3 Fyɔnwɔ po naa fuŋgo ki ni, tìla pe
fanŋga ki kɔ pe ni,
pàa pye na yanri na yaakara jaa wa
lawaga ki ni,
wa tara nda tɔnmɔ woro wa, konaa laga
ŋga ki yɛn ma tijanga.
4 Pàa pye na yanwɛrɛ ti kologi wa tipire ti
nɔgɔ,
tipigile ninde to tìla pye pe yaakara re.

5 Pàa pe purɔ ma pe yirige wa pe woolo
pe sɔgɔwɔ,
pàa pye na jɔrɔgi pe na, paa yɛgɛ ŋga na
pe maa jɔrɔgi yoo na.
6 Kìla pye, pe ma saa koro yanwira were
ta ni,
naa waliwere konaa tara were ta ni.
7 Leele pàa pye na pe gbeere ti nuru wa
tipire ti sɔgɔwɔ,
pe ma saa gbogolo pe yɛɛ na wa wuuro ti
sɔgɔwɔ.
8 Pàa pye lejagala naa lewee cɛnlɛye,
mbele pàa gbɔn, ma pe purɔ, ma pe yirige
wa tara ti ni.

9 Koni, muwi paa na mɛgɛ ki koo wa pe
yuuro ti ni,
pe yɛn nala sɛnrɛ yuun wa pe baro pyege
ki ni.
10 Mi la kɔ pe na, fɔ a pè pe yɛɛ laga na
na,
pe yɛrɛ na singi mbe cɛnrɛ surugu wa na
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
11 Katugu Yɛnŋɛlɛ lìlan sandiga maŋga ki
sanga mala go sogo;
leele pee pe yɛɛ yigi na ni naa.

12 Lejagala pèle yiri na kɔrɔgɔ mbe ta mbe
baga na na,
pe yɛn nala jele li lee mbe ta mbanla jan,
pe yɛn na tuun na na mbe ta mbanla
tɔngɔ.
13 Pè konɔ pyew li tɔn na na,
pe yɛn nala tɔngɔsaga jaa,
pe ni wa kpɛ woro na sagawa jaa.
14 Mbogo ŋga kìla pye mala maga nala go
singi, pège furu,
pè toro wa ki wege ki ni mbogo sinndɛɛrɛ
nda tì toori ti na, na paan na
kɔrɔgɔ.
15 Fyɛrɛ gbɔrɔ yɛn nala yinri;
na gbɔgɔwɔ pì kɔ paa yɛgɛ ŋga na tifɛlɛgɛ
ma kaa kari yaraga ni we,
na fɛrɛwɛ pì kari ma wɔ wa paa kam-
baara yɛn.

16 Koni, mila kee kusaga,
jɔlɔgɔ piliye gbɔn na na.
17 Yembinɛ, yama pi maa na kaa fɔ wa na
kajeere ti na,
yama pila na kaa win, pila ya sinlɛ.
18 Yɛnŋɛlɛ lìlan yigi na yaripɔgɔ ki na li
fanŋga ki ni fuun ki ni,
lìlan yɔlɔgɔ ki fyɛnri na na paa derege
ŋga ki yɔlɔgɔ ma lere yigi ki yɛn.
19 Lìlan jan wa fɛnrɛgɛ ki ni,
mì pye paa gbanŋgban naa cɔnrɔ yɛn.

20 E Yɛnŋɛlɛ, mi maa gbele nɔɔ yinri mala
saga, ɛɛn fɔ maa na yɔn sogo;
mi ma yere ma yɛgɛ sɔgɔwɔ mbɔɔn yɛnri,
ɛɛn fɔ maa yɛnlɛ mbanla wele.
21 Mà pe na ni fɔ tipege,
mà to na na ma fanŋga ki ni fuun ki ni.
22 Mà ti a tifɛlɛgɛ kìlan lɛ ma kari na ni,
a tisaga tifɛlɛgɛ kìlan lɛ na mari na ni kɛɛ
ki ni fuun ki na.
23 Mìgi jɛn ma yo ma yɛn na kee na ni wa
kunwɔ pi ni,
wa lere pyew wi karisaga ki ni.

24 Ɛɛn fɔ lere ŋa wila kee kuwele, wii daga
mboo kɛɛ ki yirige mbɔɔn yɛnri wi
le?
Naga yɛn ma, lere ŋa jɔlɔgɔ gbɔn wi na,
wo si daga mbɔɔn yeri maa saga wi
le?
25 Naga yɛn ma, mi sila pye na gbele ja
mbele pàa pye na jɔlɔ pe ni wi le?

Naga yɛn ma, na nawa pi sila pye ma
tanga na na fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kala
na wi le?
26 Mìla pye na fɛrɛwɛ singi, ɛɛn fɔ, a
kapege si pan;
mìla pye naga singi yanwa mbe yiri na na,
ɛɛn fɔ, a diwi si tɔn na na.

27 Na nawa pì wɔ na na kɔnlɔ fu,
maga lɛ ki jɔlɔgɔ ŋga kì to na na.
28 Mi yɛn na tanri na nawa pi ni pì tanga
na na, yɔnlɔ yanwa woro wa mbe
nayinmɛ kan na yeri;
mi ma kaa yiri ma yere wa janwa wi
sɔgɔwɔ, mbe gbele ŋgbanga mbe
yo panla saga.
29 Na jatere piriwɛn gbeere ti kala na, mì
pye paa dabaala pe sefɔ yɛn,
konaa ma pye paa kɔnrɔsogolo wi
pinlɛyɛnlɛ yɛn†.
30 Na wire tì wɔ na na tititi fɔ na fogolo,
witiwɛrɛwɛ pìlan kajeere ti gbo na na.
31 Na ŋgɔni wì koro koni na gbɔɔn kunwɔ
yuuro na,
na wele lì koro na wiin kunwɔ gbelefɛnnɛ
yuuro na.

31

Zhɔbu wi sɛnrɛ
puŋgo woro sannda:
Wi yɛn na tanga kaan wi yɛɛ yeri

1 Mìla yɔn fɔlɔ kɔn na yɛnmbigile ke kan,
ma yo fɔ mi se sumboro wele mbe yɛgɛ
yirige wi na.
2 Na ki yɛn yɛɛn, tasaga kikiin Yɛnŋɛlɛ lì
tɛgɛ na kan wa yɛnŋɛlɛ na?
Kɔrɔgɔ kikiin Yawa pi ni fuun fɔ wi yaa
kan na yeri wa yɛnŋɛlɛ na?
3 Naga yɛn ma, jɔgɔwɔ pi woro ma gbɛgɛlɛ
ma tɛgɛ lepee wi kan wi le?
Naga yɛn ma, jɔlɔgɔ ki woro ma gbɛgɛlɛ
ma tɛgɛ kapere pyefɛnnɛ poro kan
wi le?
4 Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ li woro nala
tangalɔmɔ pi yaan wi le?
Naga yɛn ma, li woro nala yɔngɔlɔ ke
yaan wi le?
5 Naga yɛn ma, mì tanga yagbogolo na wi
le?
Naga yɛn ma, mila jele li le nambara
kapyere ni wi le?
6 Ki yɛn ma yala Yɛnŋɛlɛ lìlan taanla wa
li culo ŋa wì yala wi na!
Kona li yaa ki jɛn fɔ mi yɛn jɛrɛgisaga fu.
7 Na kaa pye mì kɛ ma wɔ wa kozinnɛ li
ni,
na kaa pye na yɛngɛlɛ ke yɛn na ŋga yaan
pa na jatere wi yɛn ki na,
na kaa pye mi kala la pye na kɛyɛn yi ni,
na lìlan tɛgɛ fyɔngɔ ni,
8 kona yariluguro nda mì lugu, lere wa
yɛgɛ mbe ki yarilire ti kɔlɔgi wiri
li,
na yariluguro nda tì fi, peri kɔlɔgi peri wa.

9 Na kaa pye jɛlɛ wa na nɛgɛ, a mì yɛgɛ
yirige wi na,
na kaa pye mi saa lara na cɛnyɛnlɛ wa
yeyɔngɔ na naa jɔ wi singi,
10 kona Yɛnŋɛlɛ li ti na jɔ wi saa muwɛ
tire naŋa wa yɛgɛ kan†,
nambala pele yɛgɛ mbe sinlɛ wi ni.
11 Katugu ki jɛn na pye kapegbɔgɔ,
kambasinŋge yi ŋga ki daga kiti kɔnfɛnnɛ
pe kiti kɔn ki pyefɔ wi na.
12 Kasɔn kayi ŋga ki jɛn na jɔgɔwɔ pye
mbe tigi fɔ wa kuulo tara,
ki mbe ya ti na kɛɛ yaara ti ni fuun ti jɔgɔ
na yeri.

13 Na kaa pye kiti kɔnkala la ye mi naa na
tunmbyee naŋa nakoma tunmbyee
jɛlɛ wa sɔgɔwɔ, a mùu tanga ki
tifaga,
14 kona na Yɛnŋɛlɛ li ka ka yiri ki sɛnrɛ ti
ni, yiŋgi mi yaa pye?
Na li ka kanla yewe ki kala li ni, mi yaa li
yɔn sogo mbe yo mɛlɛ?
15 Yɛnŋɛlɛ na lìlan gbegele wa na nɔ
wi lara, lo ma lilan tunmbyee wi
gbegele fun wi le?
Yɛnŋɛlɛ nuŋgba lo ma li we ni fuun shyɛn
we fanri wa we nɛɛlɛ pe lara wi le?

† **30:29 30.29:** Dabaala konaa kɔnrɔsogolo wi ni, ti maa gbele ti yɛ yɛgɛ ŋga na wa wasege ki ni, pa Zhɔbu wi wogo kì pan ma pye ma. † **31:10 31.10:** Na jɔ wi saa muwɛ tire naŋa wa yɛgɛ kan, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li ti na jɔ wi pye naŋa wa yɛgɛ tunmbyee.

16 Naga yɛn ma, fyɔnwɔ fɛnnɛ panla yɛnri
yaraga ni, a mì je le?
Naga yɛn ma, naŋgunjɔ wilan wele ma te
mi suu saga wi le?
17 Naga yɛn ma, mila yaakara ti ka na yɛ
wi le?
Mi si pijiriwe wi tasaga kan wi yeri wi le?
18 Katugu maga lɛ wa na lefɔnrɔ sanga wi
ni, mì pijiriwe wi gbegele ma pye
paa wi to yɛn;
maga lɛ pànla se, mi yɛn naŋgunjɔ wi
yɛgɛ sinvɔ.
19 Naga yɛn ma, lere ŋa wi yɛn tege ni, mi
wa yan yaripɔrɔ fu,
konaa ma fyɔnwɔ fɔ wa yan paritɔnŋgɔ
fu,
20 na mi silan simbaala pe sire nda pè ti
yaripɔrɔ ta kan ki fɔ wi yeri wuu
yɛɛ tɔn were ti na,
mbe ti wila duwaw piin na kan wi le?
21 Na kaa pye mi pijiriwe wa figiri kiti
kɔnsaga na,
katugu kiti kɔnfɛnnɛ pe mbe ya mbanla
saga,
22 kona na kɛyɛn yi kɔɔnlɔ yi laga wa na
pajoro ti na,
na kɛyɛn yi kɔɔnlɔ wa na kanmishoolo pe
na yi toori.
23 Katugu mìla pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ
wa na na,
mi saa ya mbe yaraga ka pye li gbɔgɔwɔ
gbembe pi yɛgɛ sɔgɔwɔ.

24 Naga yɛn ma, mila na jigi wi taga tɛ na
wi le?
Naga yɛn ma, mila ki yo tɛ piiri wi kan
ma yo fɔ: «Pa na jigi wi yɛn mboro
na wi le?»
25 Na kaa pye mi yɛn na yɔgɔri na pen-
jagbɔrɔ tawa pi wogo na,
konaa na yarijɛndɛ ti lɛgɛwɛ pi kala na,
26 na kaa pye mi yɔnlɔ ki yan kila yinrigi
ŋgbanga,
nakoma ma yeŋge ki yan kì pan na finri,
27 na kaa pye na jatere wìlan fanla mala
puŋgo larawa,
na kaa pye mìlan kɛɛ ki taga wa na yɔn ki
na ki yaara ti mɛgɛ ni mari gbɔgɔ,
28 ki pyewe pi na ma, ki jɛn na pye kapege
na na, ŋga kiti daga mbe kɔn ki na,
kona mi jɛn na Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li
java.

29 Naga yɛn ma, mila pye na yɔgɔri na
jugu wi jɔlɔgɔ ki wogo na wi le?
Naga yɛn ma, mìla pye na yeni nayinmɛ
ni kapege ŋga kùu ta ki kala na wi
le?
30 Mi sila yɛnlɛ yɛrɛ na yɔn ki para ki wa
ki la,
mbe daŋga sɛnrɛ yo mbe wa wi na, mbaa
ki jaa wi ku.
31 Leele mbele pàa pye wa na go ki ni, pàa
pye na yuun fɔ:
«Ambɔ wi fa kara ka wa wi yeri mbe tin?»
32 Nambanŋa na wɔnlɔ na yeri laga
funwa na;
na go kìla pye ma yɛngɛ ma nambanm-
bala pe kan.
33 Naga yɛn ma, mila kapere ti lara paa
sɛnwee piile sanmbala pe yɛn wi
le?
Mila kambasinnde ti tɔn wa na nawa pi
ni wi le?
34 Mi sila pye na fyɛ janwa wi sɛnyoro ti
yɛgɛ,
leele paa na tifaga ki sila pye na sunndo
kɔngɔ waa na na,
mbanla kan mbe pyeri mbe koro wa na
go.

35 Ɛnhɛn, mi yaa ambɔ fɔ ta wi logo na
yeri?
Na sɛnrɛ puŋgo woro tori yɛɛn.
Ki yɛn ma yala Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lilan yɔn sogo!
Sɛwɛ ŋa na winfɔ wì yɔnlɔgɔ na baga na
na,
36 mi yaa wi lɛ wa na pajoro ti na,
mboo pye paa wunluwɔ njala yɛn, mbeli
kan wa na go ki na.
37 Mi yaa na yɔngɔlɔ yɔn ki ni fuun ki yɛgɛ
yo Yɛnŋɛlɛ li kan;
mi yaa fulo li tanla paa wunluwɔ pyɔ yɛn.

38 Na kaa pye na kɛɛrɛ ti yɛn na gbele na
baga na na ma yo mìri yu,
na kaa pye na kɛɛrɛ palaye pe yɛn na
yanli nala jɛrɛgi,
39 na kaa pye mì kɛɛrɛ ti yarilire ti li mi
siri sara,

na kaa pye mì ti jɔlɔgɔ to ti tunmbyeele
pe na mbaa pe kuun,
40 kona wuuro mbe fi wa kɛɛrɛ ti ni bile
wi yɔnlɔ,
yanpege mbe fi wa ɔrizhi wi yɔnlɔ.

Zhɔbu wi sɛnrɛ pa tì kɔ namɛna.

ELIHU WI SƐNYORO

32

32–37

Elihu wi yɛn naga yɛgɛ yuun
kɔrɔ ŋa wì ti wi daga mbe para

1 Kona, a ki nambala taanri pè si Zhɔbu
wi yɔn sogomɔ pi yaga, katugu Zhɔbu
wìla pye naa yɛɛ jate lesinŋɛ.
2 A ko si Barakɛli pinambyɔ Elihu wi ya
fɔ jɛŋgɛ. Elihu wìla pye Buzi cɛnlɛ woo,
ma yiri wa Aramu setirige ki ni. Wìla
nawa ŋgban Zhɔbu wi ni fɔ jɛŋgɛ, katugu
wìla pye naa yɛɛ piin ma yo wi yɛn ma sin
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
3 Wìla nawa ŋgban fun Zhɔbu wi
wɛnnɛ taanri pe ni, katugu pe sila sɛnrɛ
ta mbe Zhɔbu wi yɔn sogo, ɛɛn fɔ pàa pye
naa jɛrɛgi.
4 Maga ta leele sanmbala pàa pye ma
lɛ Elihu wi na, kì pye ma Elihu wìla sige
gbɛn, mɛɛ kaa jɛn ma para Zhɔbu wi ni.
5 Naa Elihu wìla kaa ki yan sɛnrɛ sila ta
ki nambala taanri pe yeri mbe Zhɔbu wi
yɔn sogo, a wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
6 Kona, Barakɛli pinambyɔ Elihu ŋa
wìla pye Buzi cɛnlɛ woo, wì si sɛnrɛ ti lɛ
ma yo fɔ:
Muu yɛn pyɔ jɛɛ, yoro wo yɛn
lelɛŋgbaara,
ki kala na, mi yɛn na fyɛ, a kila na kɔɔn
shyɛn mbanla nawa jatere wi yɛgɛ
yo ye kan.
7 Mìla pye nala yɛɛ piin ma yo fɔ yoro
mbele yè lɛ, yoro ye daga mbe para,
yoro mbele yè yɛlɛ yɔn ka ta, yoro ye yaa
kajɛnmɛ pi yɛgɛ naga.
8 Ɛɛn fɔ kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lo
li ma tijinliwɛ kan sɛnwee wi yeri,
Yawa pi ni fuun fɔ wi yɔn tifɛlɛgɛ ko ki
ma jɛnmɛ kan wi yeri.
9 Yɛgɛlɛ yɔn lɛgɛrɛ ko ma ki ma sɛnwee
wi pye kajɛnŋɛ,
lelɛwɛ po ma pi ma kaselege ki kɔrɔ
jɛnmɛ pi kan sɛnwee wi yeri.
10 Ki kala na, mì yo ye logo na yeri,
mi fun mi yaa ŋga mì jɛn ki yɛgɛ yo.
11 Ye wele, mìla sige mbe ye woyoro ti
logo,
mìla nuŋgbolo jan ma ye sɛnrɛ yolɔmɔ pi
logo,
ma ye yaga, a yèri cancan fɔ ma saa gbɔn
wa ye sɛnrɛ ti kɔsaga ki na.
12 Mìla na jatere wi tɛgɛ laga nuŋgba, ma
logo ye yeri jɛŋgɛ,
ye ni, wa kpɛ si ya yo mbe sɛnrɛ ti kɔ wa
Zhɔbu wi yɔn;
wa kpɛ si ya mbe yɔn sogomɔ kan wi
sɛnyoro ti na.
13 Konaa ki ni fuun, yaga ka yo fɔ we pye
tijinliwɛ fɛnnɛ,
Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li mbe ya mbe tanga ta
Zhɔbu wi na, ɛɛn fɔ sɛnwee se ya.
14 Ma si yala Zhɔbu wi suu sɛnrɛ ti yo
mberi sin mi na,
ki kala na, mi se ye sɛnyoro lɔmɔ po lɛ
mboo yɔn sogo.

15 Wele, kì to pe yɔn na, pee ya yɔn
sogomɔ kan naa,
sɛnrɛ tì kɔ wa pe yɔn.
16 Mìla pe sige pe para, ɛɛn fɔ kì kaa pye
pe woro na para naa,
kì kaa pye pè sɛnrɛ ti yerege, pe woro na
yɔn sogomɔ kaan naa,
17 kì pye ma, mi fun mi yaa na yɔn sogomɔ
kan;
mi fun mi yaa ŋga mì jɛn ki yɛgɛ naga.
18 Katugu sɛnlɛgɛrɛ yɛn na yeri mbe yo,
na nawa jatere wi yɛn nala wɔnrɔgi mbe
para.
19 Ki yɛn paa duvɛn yɛn, ŋa wi yɛn na
kanni wa na nawa,
paa sɛlɛgɛ kashara fɔnndɔ yɛn, nda
duvɛn wi yɛn na jaa mberi walagi.
20 Ki kala na, mi yaa para mbe ta mbanla
yɛɛ ta,
mi yaa na yɔn ki yɛngɛ mbe yɔn sogomɔ
kan.
21 Mi se para mbe lere wɔ lere ni,
mi se para mbe lere fanla.
22 Katugu mi si lefanlaga jɛn,
na mi kaga pye, na Dafɔ wi yaa na wɔ laga
fyɛlɛgɛ na.

33

Elihu wì yo Yɛnŋɛlɛ
li maa sɛnwee
wi nari jɔlɔgɔ sanga ni

1 Koni Zhɔbu, na sɛnrɛ ti logo na yeri!
Nuŋgbolo jan mala sɛnrɛ ti ni fuun ti logo!
2 Wele, mi yaa na yɔn ki yɛngɛ mbe para,
mi yaa na yɔn sɛnrɛ ti yo.
3 Kaselege ŋga ki yɛn wa na kotogo na, ko mi yaa yo,
jɛnmɛ mba pi yɛn na ni, po sɛnrɛ mi yaa yo wa na yɔn mboo filige.

4 Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lo lìlan gbegele, Yawa pi ni fuun fɔ wi yɔn tifɛlɛgɛ ko kìgi kan mi yɛn yinwege na.
5 Na kaa pye ma mbe ya mbanla yɔn sogo,
ma yɛɛ gbɛgɛlɛ ma yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mɔɔ woyoro ti yo!
6 Wele, mi naa mboro ni we yɛn ja Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na,
katugu mi fun joro pè tɛgɛ mala fanri.
7 Ki kala na, kii daga ma sunndo wila kɔɔn maa seri na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mi se ya mbanla fanŋga ki taga ma na.

8 Mà para, na nuŋgbogolo yɛn ki sɛnrɛ ti na,
ma sɛnyoro mìri logo.
9 Mà yo fɔ: «Mi yɛn kpoyi ma pye kapege fu,
mi yɛn ma yala, kajɔɔgɔ kpɛ woro na na.
10 Konaa ki ni fuun, Yɛnŋɛlɛ li yɛn nala jɛrɛgisaga jaa,
li yɛn nala jate paa li jugu yɛn.
11 Lìlan tɔɔrɔ ti le ŋgbɛɛrɛ na,
li yɛn nala torosaga pyew ki kɔrɔsi.»
12 Mi yɛn nɔɔ yɔn sogo Zhɔbu naga yuun ma kan fɔ tanga woro ma yeri wa ki kala na li ni,
katugu Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ ma wɛ sɛnwee wi na.
13 Yiŋgi na ma nɛɛ kendige woo li ni,
fɔ li woro na li kapyegele ke pyego ki yuun lere kan?
14 Yɛnŋɛlɛ li ma para yɛgɛ ka na wagati wa ni,
mbe ka para yɛgɛ ka yɛgɛ na wagati wa ni,
ɛɛn fɔ sɛnwee wo wila laga kɔrɔsi.
15 Li ma para sɛnwee wi ni wɔɔnrɔ na,
naa yariyanra ni yembinɛ,
sanga ŋa ni sɛnwee wi ma wɔnlɔ ma ku we,
sanga ŋa ni wi ma pye ma sinlɛ na wɔnlɔ wa wi sinlɛyaraga ki na we.
16 Ko sanga wowi li ma sɛnrɛ le sɛnwee piile pe nuŋgbolo,
mbe nagawa kan pe yeri jɛŋgɛ;
17 jaŋgo mbe sɛnwee wi laga wi kapyere tijangara ti na,
mboo shɔ yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kɛɛ.
18 Ki ka pye ma, wi yaa wi yɛɛ shɔ fanga ki kɛɛ,
konaa mboo yɛɛ shɔ sɔgbɔ kunwɔ pi kɛɛ.

19 Mbe taga wa ko na, Yɛnŋɛlɛ li ma yama tɛgɛ ma lere wa koro, mboo ta sinlɛsaga wa wi fuuro ti na;
kona wi wire ti maa seri wi na wɛrɛwɛ pi kala na.
20 Yaakara tila tanla wi yɔn naa,
ali yaakara tanra ti la ma kɔ wi na.
21 Wi ma cɔgɔ ma cɛn kɛkɛlɛkɛ,
wi kajeere nda ti sila pye na yaan, koni wi ma koro kajeere.
22 Ko sanga wo ni, wi ma yɔngɔ fanga ki ni,
wi yinwege ki ma pye kunwɔ mɛrɛgɛ wi kɛɛ na.

23 Ɛɛn fɔ, na ki ka pye mɛrɛgɛ wa yɛn le ki naŋa wi tanla,
na mɛrɛgɛ nuŋgba pe ka yiri wa Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye mbele kasulumbolo pe waga kele (1 000) sɔgɔwɔ,
mbe kaselege konɔ li naga ki naŋa wi na,
24 na ko mɛrɛgɛ wo kaa yinriwɛ ta, mbe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ:
«Wi shɔ wiga ka ta mbe tigi wa fanga ki ni,
katugu mùu go shɔgɔ sara wi ta.»
25 Kona wi wire ti ma kanŋga ma pye paa wi punwɛ sanga wire ti yɛn,
wi ma sɔngɔrɔ ma pye paa wi lefɔnrɔ sanga wi yɛn.
26 Wi ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, li maa yɛnrɛwɛ pi logo;
wi ma kari wa li yɛgɛ sɔgɔwɔ yɔgɔrimɔ ni,

katugu Yɛnŋɛlɛ lo li ma sɔngɔrɔ na
sɛnwee wi jate naa lesinŋɛ.
27 Ki lerefɔ wi maa yuuro koo leele pe yɛgɛ
na na yuun fɔ:
«Mìla kapege pye, mi sila tanga kasinŋge
ki na,
ɛɛn fɔ ŋga kila daga mbe pye na na,
Yɛnŋɛlɛ lii ko pye na na.
28 Yɛnŋɛlɛ lìlan shɔ, jaŋgo mi ka ka tigi
wa fanga ki ni,
kì pye ma, mi yɛn yinwege na, mi yɛn na
yanwa pi yaan.»

29 Wele, Yɛnŋɛlɛ lo li maa ko ki ni fuun
ŋga ko piin sɛnwee wi kan,
li maga pye pyesaga shyɛn, maga pye
pyesaga taanri,
30 jaŋgo mbe sɛnwee wi yinwege ki shɔ
mbege wɔ wa fanga ki ni,
jaŋgo mbe weele pe yanwa pi yirige wi
kan.
31 Koni Zhɔbu, nuŋgbolo jan ma logo na
yeri,
pyeri maga yaga mi yaa para.
32 Na kaa pye sɛnrɛ yɛn ma yeri mbanla
yɔn sogo, ti yo!
Ma para, katugu ki yɛn mala ndanla
mbege yan ma tanga ta.
33 Na kaa si pye sɛnrɛ si woro ma yeri, ma
logo na yeri!
Ma pyeri mi yaa ma naga kajɛnmɛ pi ni.

34

Elihu wì yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin

1 Kona, a Elihu wì si sɛnrɛ ti lɛ ma yo
fɔ:
2 Yoro kajɛnmbɛlɛ, yanla sɛnrɛ ti logo!
Yoro mbele jɛnmɛ pi yɛn ye yeri, ye
nuŋgbogolo jan ye logo na yeri!
3 Katugu nuŋgbolo li ma sɛnrɛ ti sɛgɛsɛgɛ
mari jɛn yɛgɛ ŋga na,
pa yɔn ki ma yaakara ti nɛnɛ mari tanwa
pi jɛn ma fun.
4 Koni ŋga ki yɛn ma sin, we ko wɔ,
ŋga ki yɛn ma yɔn, waa ko jaa we yɛɛ
sɔgɔwɔ.
5 Zhɔbu wìgi yo ma yo fɔ: «Mi yɛn sinŋɛ,
ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ lì je mbe tanga ki kan na
yeri.
6 Ali mbege ta mi yɛn sinŋɛ, pe yɛn nala
jate yagbogolo fɔ,
na wɛlɛgɛsaga yama pi woro na koo, ma
sigi ta mii kapege pye.»

7 Lere wiwiin wi yɛn wa paa Zhɔbu wi
yɛn,
wo ŋa wi maa yɛɛ nagawa sɛnrɛ yuun paa
lere ma kaa na tɔnmɔ woo we?
8 Wo ŋa wì kapere pyefɛnnɛ pe pye wi
tangayɛɛnlɛ,
ma lepeele pe pye wi pinlɛyɛɛnlɛ.
9 Katugu wi ma yo fɔ: «Na lere kaa ki jaa
wi kala li Yɛnŋɛlɛ li ndanla,
tɔnli woro ki ni.»

10 Ki kala na, ye logo na yeri, yoro
kajɛnmbɛlɛ wele,
tipewe pi laga yɛn ma lali Yɛnŋɛlɛ li ni,
kambasinŋge ki laga yɛn ma lali Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ li ni.
11 Li ma sɛnwee wi sara mbe yala wi
kapyegele ke ni,
li ma lere nuŋgba nuŋgba pyew wi sara
mbe yala wi tangalɔmɔ pi ni.
12 Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ laa tipege pye,
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ laa kiti kɔn
mbe kasinŋge ki kɛ.
13 Ambɔ wi tara ti tegere ti kan li yeri?
Ambɔ wi dunruya wi ni fuun wi le li kɛɛ?
14 Na kaa pye Yɛnŋɛlɛ làa pye na jatere
piin li yɛɛra wogo ko cɛ na,
ndɛɛ ki pye lili yinnɛ lo naa li yinwege
wɔnwɔn pi sɔngɔrɔ maa wɔ we ni,
15 yaara yɛnwere pyew ti jɛn na ku mbe
wɔ wa yɔnlɔ nuŋgba,
sɛnwee pyɔ wi jɛn na sɔngɔrɔ wa taam-
bugɔ ki ni.

16 Zhɔbu, na kaa pye ma jilige, ma logo na
yeri,
ma nuŋgbolo jan mala sɛnrɛ ti logo!
17 Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ li mbe ya cɛn
dunruya wi go na mbege ta li yɛn
ma kasinŋge ko panra wi le?
Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ na sinnɛ naa
fanŋga fɔ, mboro mbe ya kiti kɔn
wi to li na wi le?
18 Lo li maga yo wunluwɔ wa kan fɔ: «Ma
woro yaraga ka,»

mbege yo fannŋga fɛnnɛ pe kan fɔ: «Ye
yɛn lepeele!»
19 Yɛnnŋɛlɛ laa fannŋga fɛnnɛ pe wɔ pe yɛ
leele sanmbala pe ni,
laa si yarijɛndɛ tafɔ wi mbɔnrɔ fyɔnwɔ fɔ
wi na,
katugu lo lì pe ni fuun shyɛn pe gbegele li
kɛɛ ki ni.
20 Pe ma ku le yɔnlɔ nuŋgba li ni,
tara woolo pe ma yiri ma je yindɛgɛ na,
kundigile pe ma tɔngɔ ma wɔ wa,
fannŋga fɛnnɛ pe ma kɔ ma wɔ wa, mbe
sigi ta lere kɛɛ na gbɔn pe na.
21 Katugu Yɛnnŋɛlɛ li yɛgɛ yɛn sɛnwee wi
tangalɔmɔ pi na,
li yɛn na sɛnwee wi yɔngɔlɔ ke ni fuun ke
yaan.
22 Diwi wo wa woro wa nakoma kunwɔ pi
diwi wo wa woro wa,
ŋa tipege pyefɛnnɛ pe mbe ya lara wa wi
ni.
23 Yɛnnŋɛlɛ lii jori mbe lere kala wele mbe
mɔ,
mbe si ka jɛn mbe kiti kɔn wi na wa li yɛɛ
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
24 Li ma fannŋga fɛnnɛ pe jan laa cɛn mbaa
yewe pe wogo na,
mbe si pele yɛgɛ tɛgɛ wa pe yɔnlɔ;
25 katugu lì pe kapyegele ke jɛn,
li ma pe jan yembinɛ ma pe tɔngɔlɔ.
26 Li ma pe gbɔn lere pyew wi yɛgɛ na,
paa lepeele yɛn.
27 Katugu pàa pe yɛɛ laga Yɛnnŋɛlɛ li na,
pe sila yɛnlɛ mbe tanga li koŋgolo ke ni
fuun ke na.
28 Pàa ti a fyɔnwɔ fɛnnɛ pe gbelege mbe
sagawa ja kì gbɔn wa li na,
a lì mbele pe yɛn tege ni pe gbelege ki
logo.

29 Na Yɛnnŋɛlɛ li ka pyeri lii yaraga ka pye,
ambɔ wi mbe ya mbeli jɛrɛgi?
Na li ka li yɛgɛ ki lara, ambɔ wi mbe ya
mbeli yan?
Konaa ki ni fuun, li maa cɛngɛlɛ ke kɔrɔsi
yɛgɛ ŋga na, pa li maa sɛnwee piile
pe kɔrɔsi ma;
30 janŋgo mbele pe woro na fyɛ Yɛnnŋɛlɛ li
yɛgɛ, mbe pe yɛgɛ kɔn wa ka ka cɛn
fannŋga ki na,
konaa paga ka pye paa pɛnɛ yɛn tara
woolo pe na.

31 Ndɛɛ ki pye lere wa mbe ja ya mbege
yo Yɛnnŋɛlɛ li kan mbe yo fɔ:
«Mìlan kapege ki jɔlɔgɔ ki jɔlɔ makɔ, mi
se kapege pye naa.
32 Yaraga ŋga mi woro na yaan, ki naga
na na,
na kaa pye mi kambasinŋge pye, mi se ka
pye naa.»
33 Naga yɛn ma, mboro ŋa mà je Yɛnnŋɛlɛ
li kapyegele ke na,
mbe yala ma jatere wi ni, li daga mbe ki
lerefɔ wi le jɔlɔgɔ wi le?
Mboro ma daga mbe ka yo, mi ma.
Ŋga mà jɛn ki yo na kan!

34 Leele mbele pè jilige,
mbe pinlɛ kajɛnmbɛlɛ mbele pe yɛn na
nuru na yɔn na pe ni, pe yaa kanla
pye fɔ:
35 «Zhɔbu wi yɛn na para jɛnmɛ fu,
tijinliwɛ woro wa wi sɛnrɛ ti ni.
36 Ki kala na, ki daga Zhɔbu wi wa-
mawelewe pi pye wi na fɔ sa gbɔn
wa pi kɔsaga ki na,
katugu wùu yɔn sogomɔ pi kan paa lepee
yɛn.
37 Katugu wi yɛn na yinrigi na jege, na ka
tari wa wi kapege ki na,
wi yɛn na sɛnlɛgɛrɛ yuun Yɛnnŋɛlɛ li na,
maga kan we jatere wi yɛn na kɔɔn
shyɛn we na.»

35

Elihu wì yo go fu sɛnrɛ
Zhɔbu wi yɛn na yuun

1 Kona, a Elihu wì si ka taga wa wi sɛnrɛ
ti na, ma yo fɔ:
2 Naga yɛn ma, maa ki sɔnri tanga yɛn ma
yeri wi le?
Naa mà yo fɔ: «Mi yɛn ma sin Yɛnnŋɛlɛ li
yɛgɛ na we!»
3 Mà yo naa fɔ: «Na mii kapege pye, yiŋgi
tɔnli mi yaa ta wa ki ni? Yiŋgi ki
yaa yɔn na kan†?»

4 Muwi mi yaa ma yɔn sogo,

† **35:3 35.3:** Ŋga kì yo fɔ: *Yiŋgi ki yaa yɔn na kan,* ki mbe ya logo fɔ: Yiŋgi ki yaa yɔn ma kan.

mboro naa ma wɛnnɛ pe ni.
5 Ma yɛngɛlɛ ke kan ma naayeri wi wele jɛŋgɛ,
kambaara ti wele wa naayeri fɔ wa lege!
6 Na maga kapege pye, ko yaa yiŋgi jɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li na?
Na ma kapere ti ka lɛgɛ, ko yaa yiŋgi pye Yɛnŋɛlɛ na?
7 Na maga pye mbe sin, ma yaa yiŋgi kan Yɛnŋɛlɛ li yeri?
Yiŋgi li yaa ta ma yeri?
8 Ma lewee yɛɛnlɛ poro wɛlɛ ma tipewe pi yaa la jɔlɔ;
maga pye mbe sin, ki yaa la ma lewee yɛɛnlɛ poro kala yɔngɔ.

9 Leele pe maa gbele, na pe jɔlɔfɛnnɛ paga jɔlɔgɔ taga pe na sa toro;
pe maa gbele na sagafɔ jaa wi pe shɔ fanŋga fɛnnɛ pe kɛɛ.
10 Ɛɛn fɔ lere kpɛ na ta mbe yo fɔ: «Na Dafɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn se yeri,
lo na li ma ti sɛnwee wi maa sɔnmɔ yuuro koo yembinɛ,
11 lo na li ma we naga ma we pye tijinliwɛ fɛnnɛ ma wɛ yan woŋgaala pe na,
ma we pye tijinliwɛ fɛnnɛ ma wɛ naayeri sannjɛrɛ ti na.»

12 Leele pe maa gbele na sagafɔ jaa, ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ laa pe yɔn sogo,
lepeele pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kala na.
13 Kaselege ko na, pe yɛn na gbele wagafe; Yɛnŋɛlɛ li woro na nuru pe yeri,
Yawa pi ni fuun fɔ wi suu jatere wi tɛgɛ pe na.

14 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ma yɔn sogo mɛlɛ, mboro ŋa mà yo ma woro nali yaan,
fɔ mɔ̀ɔ kala li le li kɛɛ, mali sige ma saa te.
15 Hɛɛn koni, mbege ta li naŋgbanwa pi woro na yaraga ka piin lere na,
a kì cɛn ndɛɛ naa sɛnwee wi ma yiri ma je li woro naga jate;
16 kì pye ma, Zhɔbu wùu yɔn ki yɛngɛ na sɛnwara yuun,
wi yɛn na sɛnlɛgɛrɛ yuun, nda ti yɛn jɛnmɛ fu.

36

Elihu wì yo Yɛnŋɛlɛ
li ma lere wi koro jɔlɔgɔ ni

1 Kona, a Elihu wì si para Zhɔbu wi ni naa, ma yo fɔ:
2 Na sige naa jɛnri, mi yaa ma yɛgɛ naga,
katugu sɛnrɛ yɛn na yeri bere mbe yo ma kan Yɛnŋɛlɛ li wogo na.
3 Mi yaa na jɛnmɛ pi lagaja mbe yiri fɔ lege,
mi yaa para mbe tanga kan na Dafɔ wi yeri.
4 Kaselege ko na, na sɛnrɛ ti woro yagbo-gowo sɛnrɛ;
lere ŋa wi jɛnmɛ pi yɛn jɛmbɛ ma yɔn fili, wo wi yɛn na ma yɛgɛ sɔgɔwɔ yɛɛn.

5 Wele, Yɛnŋɛlɛ li yɛn yafɔ, laa lere tifaga;
li yawa pì gbɔgɔ li tijinliwɛ gbɔɔ pi fanŋga na.
6 Laa yere ki na lepee wi yinwege ta;
ɛɛn fɔ mbele pe yɛn tege ni, li ma pe tanga ki kan pe yeri.
7 Laa li yɛgɛ ki laga lesinmbele pe na mbe puŋgo le pe ni,
li ma pe teŋge wunluwɔ jɔngɔ na paa wunlumbolo yɛn;
li ma pe tɛgɛ wunluwɔ pi na fɔ sanga pyew,
jaŋgo mbe pe yirige.
8 Na paga yɔngɔwɔ le pe na,
nakoma na jɔlɔgɔ ka to pe na,
9 kona Yɛnŋɛlɛ li ma pe kapyere ti yirige funwa na mari naga pe na,
mbe taga wa ko na, naa pè yiri ma je pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kala na we.
10 Li ma ti pe ma nuŋgbolo jan nali yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti nuru,
li maga yo pe kan fɔ pe kambasinnde ti yaga.
11 Na paga logo li yeri mbe yere li wogo ki na,
pa pe yaa pe yinwege ki pye ki sa kɔ wa fɛrɛwɛ pi ni,
pe yɛgɛlɛ yɔn ki yaa sa kɔ wa yɔgɔrimɔ pi ni.
12 Ɛɛn fɔ na pee logo li yeri, li yaa ti pe pe gbo sɔgbɔ ni,
pe yaa ku wa pe kambajɛnmɛ pi ni.

13 Mbele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
pe ma nawa ŋgban li ni,
ali na Yɛnŋɛlɛ li ka pe pɔ li yɔngɔwɔ pi ni,
paa gbele mbeli yeri li pe saga.
14 Ki kala na, pe ma ku wa pe lefɔnrɔ
sanga wi ni,
pe ma ku paa nambala jajara pyefɛnnɛ
yɛn†.
15 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li ma ŋa wi yɛn tege ni
wi tege ki tɛgɛ mboo shɔ,
li ma jɔlɔgɔ ki tɛgɛ mboo yɛri.
16 Mboro fun, li yaa ma tile mbɔɔn wɔ wa
jɔlɔgɔ ki ni,
mbɔɔn kɛɛ yaara ti lɛgɛ, yaraga ka sɔɔn
yanra,
mbe ti yaakara tanra ti lɛgɛ le ma tanla.
17 Ɛɛn fɔ koni, jɔlɔgɔ ŋga ki daga mbe to
lepeele pe na, ko kì to ma na;
kiti wo naa jɔlɔgɔ ki ni, tì to ma na.
18 Ɛɛn fɔ maga ka ti naŋgbanwa pɔɔn kan
ma yiri ma je;
maga kaa ma yɛɛ fanla mbaa ki sɔnri
ndɛɛ ma yaa Yɛnŋɛlɛ li go jɔgɔ
yarikanra lɛgɛrɛ ni.
19 Naga yɛn ma, gbelege ŋga maa gbele
na sagafɔ jaa ki mbe ya mbɔɔn shɔ
jɔlɔgɔ ki ni wi le?
Ma yɛɛra fanŋga ki ni fuun ki se ya
mbɔɔn shɔ ki ni†.
20 Ma kaa ki yegeri yembinɛ li wɔ,
ki yembinɛ na cɛngɛlɛ ke yaa ka yiri wa
ke cɛnsara ti ni.
21 Ma yɛɛ yingiwɛ jɛn, maga kɔɔn yɛɛ kan
kapege pyege ki yeri;
katugu ko kì ti ma yɛn na jɔlɔ.

22 Wele, Yɛnŋɛlɛ li yɛn fanŋga fɔ li yawa
pi fanŋga na;
ambɔ wi mbe ya mbe lere naga paa lo
yɛn?
23 Ambɔ wi mbe ya mbe konɔ na li daga
mbe tanga li naga li na?
Ambɔ wi mbe ya mbege yo li kan fɔ li
kambasinŋge pye?
24 Ma jatere wi tɛgɛ ki na, maa Yɛnŋɛlɛ li
gbogo li kapyege ki kala na,
ko ŋga sɛnwee piile pe maa ki sɔnni
yuuro ni.
25 Sɛnwee pyɔ pyew wi yɛn naga yaan,
lere pyew wi ma koro lege naga wele
jɛŋgɛ.
26 Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma gbɔgɔ, li gbemɛ pì
toro we jatere wi kɔsaga ki na;
lere se ya mbeli yɛgɛlɛ yɔn ki jiri mbege
jɛn.

27 Li ma tɔnmɔ pi tile jɛɛnnjɛnri ma kari
pi ni wa naayeri,
mbe suu kanŋga mboo pye tisaga wa
kambaara ti ni.
28 Kona kambaara ti mɛɛ tisaga ki yaga ki
ma tigi,
ki ma to sɛnwee piile janwa lɛgɛlɛ li na.
29 Ambɔ wi mbe ya mbe kambaara ti
torolɔmɔ pi jɛn
konaa yɛnŋɛlɛ gbanlaga ki ma tin yɛgɛ
ŋga na wa yɛnŋɛlɛ na ki ni?
30 Wele, Yɛnŋɛlɛ li ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ
pye li kɛɛ ki ni fuun ki na wa
naayeri,
mbe kɔgɔje wi latijuro ti tɔn diwi ni.
31 Li ma ki kagala ke tɛgɛ ma kiti kɔn
cɛngɛlɛ ke na,
li ma yaakara lɛgɛrɛ kan ke yeri.
32 Li ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pi yigi wa li
kɛyɛn yi ni,
mbe suu torogo wa pi karisaga.
33 Li ma li yɛɛ naga wa yɛnŋɛlɛ gbaanra
ti ni,
yaayoro ti ma pye li panga ki jɛnmɛ.

37

Yɛnŋɛlɛ li kapyege ki yɛn ma gbɔgɔ

1 A Elihu wì sho naa fɔ:
Na sunndo wi yɛn na kɔɔn na na ki kagala
ŋgele ke kala na,
fɔ a wila suun na jaa mbe wɔ wa wi yɔnlɔ
li ni.

2 Ye pyeri ye logo, ye Yɛnŋɛlɛ li gbanlaga
magala li logo,

† **36:14 36.14:** Nambala jajara pyefɛnnɛ pa pàa pye na ki jajara ti piin wa pe yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti ni. Pa jɛɛlɛ pàa pye na kee ki nambala pe kɔrɔgɔ wa, ki wogo kìla pye yarisunndo ti ŋgasele la (Dete 23.18; 1 Wunlu 14.24). † **36:19 36.19:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki vɛrise ŋa wi yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Naga yɛn ma, yarijɛndɛ ti mbe ya mbɔɔn shɔ jɔlɔgɔ ki ni wi le? Ma tɛ wo naa ma fanŋga ki ni fuun ki se ya mbɔɔn shɔ ki ni.

konaa gbaanra nda ti yɛn na yinrigi wa li yɔn ti ni!
3 Li yɛn na yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ piin naay-
eri wi lagapyew,
li yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pi ma gbɔn fɔ wa
tara ti kɔsaga ki na.

4 Ko puŋgo na, pe ma Yɛnŋɛlɛ li magala
gbɔlɔ li logo,
li ma yɛnŋɛlɛ tinmɛ yirige ŋgbanga,
ko sanga wo ni li ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ
pi torogo kɛɛ ki ni fuun ki na.
5 Yɛnŋɛlɛ li ma tin ŋgbanga fɔ ki ma pye
kafɔnnɔ,
li maa kagbɔgɔlɔ piin, ŋgele we se ya ke
kɔrɔ jɛn.
6 Li maga yo sinndɛɛrɛ tisaga ki kan ma
yo fɔ ki to laga tara ti na,
li ma tisaga ki pye ki ma pan, mbe
tisagbɔgɔ ki pye ki ma pan.
7 Ki pyewe pi na ma, li ma sɛnwee pyɔ
pyew wi tunŋgo ki yerege,
jaŋgo pe ni fuun pege jɛn fɔ lo kɛɛ tunŋgo
yi.
8 Yan yaara ti ma ye wa ti were ti ni,
ti ma koro wa ti sinlɛsara ti ni.
9 Tisaga tifɛlɛgɛ ki maa paan na yinrigi wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri,
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tifɛlɛgɛ ko
maa paan were ni.
10 Yɛnŋɛlɛ li yɔn tifɛlɛgɛ ki ma tɔnmɔ pi
simbi,
tɔnmɔ pi gona wi ma simbi paa
sinndɛlɛgɛ yɛn.
11 Li ma kambaara ti yin tɔnmɔ pi ni;
yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ maa piin kambaara ti
sɔgɔwɔ kɛɛ ki ni fuun ki na.
12 Li ma ti ti maa kee na mari na yala li
nandanwa kala li ni,
jaŋgo ŋga fuun li yɛn na jaa, paa ki piin
laga tara ti na.
13 Na li ka yo li yaa tara ti gbɔn li gbɛgɛ ki
ni,
nakoma na li ka yo li yaa kagbaraga pye,
ko yaara to li ma torogo†.
14 Zhɔbu, nuŋgbogolo jan ki kagala ke
yeri ma ke logo!
Ma yere jɛnri, ma sɔnri Yɛnŋɛlɛ li
kagbɔgɔlɔ ke na.
15 Yɛnŋɛlɛ li maa ki yaara ti yɛgɛ sinni
yɛgɛ ŋga na,
konaa li maa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pi
piin yɛgɛ ŋga na wa kambaara ti
sɔgɔwɔ, maga jɛn le?
16 Kambaara ti ma yere yɛgɛ ŋga na wa
naayeri fowaga ki ni, maga jɛn le?
Ŋa wi jɛnmɛ pi yɛn ma yɔn fili wo wi ma
ko kafɔnnɔ tunŋgo ko pye.
17 Na yɔnlɔparawa kalige kɛɛ tifɛlɛgɛ ki
kaa gbɔɔn mbe tara ti wɛri,
mboro ŋa ma yaripɔrɔ ti maa kafugo waa
ma na,
18 naga yɛn ma, mboro mbaa ya mbe
Yɛnŋɛlɛ li saga mbe naayeri wi
gbegele mboo jaraga le,
nakoma mboo pye wi sheli paa duwale ŋa
pè tugurɔn tɛgɛ maa gbegele wi yɛn
le?

19 Ŋga we daga mbe yo Yɛnŋɛlɛ li kan ki
naga we na,
woro se ka jɛn mbe yo, we yɛn wa wɔwɔ
pi ni.
20 Naga yɛn ma, sanni mbe sa para, ki
daga pege yo li kan wi le?
Naga yɛn ma, lere daga mbe Yɛnŋɛlɛ li
kɔgɔri kala la na, jaŋgo li ta li ki
kala li jɛn wi le†?
21 Yɔngɔlɔ ke ni, kambaara ti ma kaa
yɔnlɔ yanwa pi tɔn lere naa yan,
ɛɛn fɔ tifɛlɛgɛ ka mɛɛ kaa pan mari pɛ
mari laga wa.
22 Yanwa pa na yinrigi wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, na yɛngɛlɛ paa
tɛ yɛn;
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pi yɛn fyɛrɛ ni
dɛ.
23 Yɛnŋɛlɛ li yɛn yawa pi ni fuun fɔ, we se
ya gbɔn li na,
lì gbɔgɔ li yawa pi fanŋga na naa li
kasinŋge ki fanŋga na,
laa jɔlɔgɔ wa lesinŋɛ wi na.

† **37:13 37.13** Ki vɛrise ŋa, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Na li ka yo li yaa jɔlɔgɔ wa tara ti na, nakoma mberi suguru tɔnmɔ ni, nakoma mbe duwaw ti na, ko yaara to li ma torogo. † **37:20 37.20:** Ŋga kì yo fɔ: Naga yɛn ma, lere daga mbe Yɛnŋɛlɛ li kɔgɔri kala la na, jaŋgo li ta li ki kala li jɛn wi le? Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Ambɔ wila jaa poo tɔngɔ?

24 Ki kala na sɛnwee piile pe daga mbaa fyɛ li yɛgɛ;
ɛɛn fɔ mbele pe maa pe yɛɛ jate kajɛnmbɛlɛ laa la pe jate.

YƐNŊƐLƐ LAA ZHƆBU WI YƆN SOGO

38

38.1–42.6

Yɛnŋɛlɛ làa naayeri wo naa tara ti dakala li yɛgɛ yo Zhɔbu wi kan

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si yɔn sogomɔ kan Zhɔbu wi yeri, mali ta wa tisaga tifɛlɛgɛ ki nandogomɔ, ma yo fɔ:
2 Ambɔ wi mboro, mboro ŋa maa na kagala ŋgele mì kɔn mbe pye ke tɔnni
ma kambajɛnmɛ sɛnrɛ ti ni we?
3 Ma kurusijara wi pɔ wa ma sɛnnɛ paa lenaŋa kotogofɔ yɛn;
mi yaa ma yewe, mala naga.

4 Sanga ŋa ni mìla pye na tara ti nɔgɔ nii,
maa pye se yeri?
Ki yo na kan na kaa pye tijinliwɛ yɛn ma ni.
5 Ambɔ wila tara ti gbemɛ naa ti titɔnlɔwɔ pi kɔn maa tɛgɛ, maa jɛn le?
Ambɔ wila mana li sanga mari taanla?
6 Tara ti nɔgɔ ki yɛn ma teŋge yiŋgi na?
Ambɔ wila ti yɛnlɛ sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga ki tɛgɛ;
7 sanga ŋa lalaaga wɔnŋgɔlɔ kaa pinlɛ na yɔgɔrimɔ yuuro koo,
a Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye paa yɔgɔri na jɔrɔgi we?

8 Sanga ŋa ni kɔgɔje wìla janri ma yiri ndɛɛ pòo se,
ambɔ wila saa kɔɔrɔ le wi na, maa yɔn tɔn maa yerege?
9 Sanga ŋa ni mìla kambaara ti pye wi yaripɔrɔ maa tɔn,
ma diwi gbɔlɔ lo pye wi paara maa maga we?
10 Sanga ŋa ni mìla ŋgasegele tɛgɛ wi na,
ma kɔɔrɔ le wi na maa yɔn tɔn, ma sɔgɔyaara le wi na we?
11 A mì suu pye ma yo fɔ:
«Ma yaa pan mbe gbɔn fɔ namɛna, ɛɛn fɔ mɛɛ daga mbe ko laga ŋga ko kaanla,
katugu ma tɔnŋgbɔɔ mba pi maa kɔɔn na tuun, pa pi yɛɛ gbɔgɔwɔ pi yaa yere namɛna!»

12 Maga lɛ ma yɛn yinwege na, maa ki yo lalaaga ki kan ma yo ki laga le?
Maa lalaaga ki lagasanga wi naga ki na le,
13 jaŋgo ki yanwa pi tara ti lagapyew ki laga,
mbe lepeele pe purɔ le?
14 Ko wagati wo ni, tara ti yɛgɛ cɛnwɛ pi ma kanŋga paa joro yɛn, nda pè mɛgɛ tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga taga ti na,
ti ma pye ndɛɛ tiri yɛɛ fere yaripɔrɔ ni.
15 Ɛɛn fɔ lepeele pe yanwa pi ma shɔ pe yeri;
kɛɛ ŋga pàa yirige mbe gbɔnrɔ pye, ki ma kaari.

16 Naga yɛn ma, ma ye ma gbɔn wa kɔgɔje wi tɔnmɔ pi yirisaga ki na le?
Ma ye maa latijuro ti yanri mari yan le?
17 Pe kunwɔ pi yeyɔngɔ kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ mari naga ma na le?
Naga yɛn ma, ma kunwɔ pi diwi yeyɔngɔ ki yan le?
18 Naga yɛn ma, ma tara ti gbemɛ pi yan maa jɛn ma kɔ le?
Na kaa pye ma ki kagala ke ni fuun ke jɛn, ki yo!

19 Yanwa pi ca konɔ li yɛn se yeri?
Diwi wi cɛnsaga ki yɛn se yeri?
20 Ma mbe ya yanri mberi wele fɔ wa ti cɛnsaga,
na kaa pye pe ma gbɔn wa ti na yɛgɛ ŋga na maga jɛn we?
21 Màga jɛn jate, katugu kìla yala pɔ̀ɔn se makɔ,
ma yɛgɛlɛ yɔn kì lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ!

22 Maa gbɔn wa nɛzhi wi tɛgɛsaga ki na wi le?
Maa sinndɛɛrɛ tisaga ki tɛgɛsaga ki yan wi le?
23 Mì ki yaara ti tɛgɛ wa pilipeye yo kala na,
malaga gbɔnpilige naa malaga ko kala na.

24 Yanwa pi ma toro konɔ liliin ni mbe si
gbɔn lagapyew ki ni?
Yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ ki ma yiri se yeri
mɛɛ tara ti tɔn?
25 Ambɔ wi ma konɔ yɛngɛ tisaga ki kan?
Ambɔ wi ma konɔ wɔ yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ
naa yɛnŋɛlɛ gbaanra ti kan?
26 Tara nda lere woro ma cɛn wa ti ni,
ambɔ wi ma ti tisaga ki ma to wa
ti ni,
mbe ti ki ma to wa gbinri ŋa lere woro
wa wi ni,
27 jaŋgo mbe tara nda tì waga ma jɔgɔ ti
kan tɔnmɔ ni,
mbe ti yan mbe fi wa ki yiri?
28 Naga yɛn ma, to yɛn tisaga ki yeri le?
Ambɔ wi fɔɔngɔ ŋga ki maa wuun ki
sɔɔlɔsaga nuŋgba nuŋgba pyew ki
da?
29 Tɔnmɔ mba pi ma simbi pi ma yiri se
yeri?
Ambɔ wi tisaga yaanŋgumbire ti da?
30 Ko sanga wo ni, tɔnmɔ pi ma simbi ma
sheli paa sinndɛlɛgɛ yɛn,
pi gona wi ma pinlɛ ma sheli ma pye
nuŋgba.

31 Wɔnŋgɔlɔ ke wele, mboro mbe ya mbe
Ŋgonɔ gbɔgɔ pire ti pɔ ti yɛɛ na,
nakoma mbe wɔnndaanla pe sangala mbe
pe lagala pe yɛɛ na?
32 Ma mbe ya ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
wɔnŋgɔlɔ kaa yinrigi ke yirisanga
wi ni le?
Ma mbe ya mbe konɔ wɔ yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ wɔnŋgɔlɔ naa ke
wɔnmbigile ke kan le?
33 Naga yɛn ma, ma naayeri kondɛgɛŋgɛlɛ
ke jɛn wi le,
ke maa ŋga piin laga tara ti ni mboro ma
maa ki yɛgɛ nari ke na wi le?

34 Naga yɛn ma, mboro mbe ya para
ŋgbanga kambaara ti ni,
mbe ti ti pan tisagbɔgɔ ni ma na wi le?
35 Mboro ma ma ti yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pi
maa yinrigi na kee wa pi karisaga
wi le?
Naga yɛn ma, na maga pi yeri pi mɔɔ pye
mbe yo fɔ: «Mi ŋa» wi le?
36 Ambɔ wila kajɛnmɛ pi le wa sɛnwee wi
kotogo na,
ambɔ wila kagala kɔrɔ jɛnmɛ pi le wa wi
tijinliwɛ pi ni†?
37 Ambɔ wi mbe ya wi kajɛnmɛ pi ni mbe
kambaara ti jiri?
Ambɔ mbe ya mbe naayeri tɔnmɔ kug-
boro ti go sogo mbe ti tisara ti pan,
38 mbe taambugɔ ki yinŋgi mbege pye
fɛnrɛgɛ,
mbe tara ti kanimboro ti mara ti yɛɛ na?

39 Mboro ma ma kara lagaja mberi kan
jara nɔ wi yeri wi le?
Mboro ma ma yaakara kan jara piile pe
yeri mbe pe fuŋgo ki kɔ wi le,
40 sanga ŋa ni ti ma pye ma sinlɛ wa ti
were ti ni,
nakoma sanga ŋa ni ti ma pye ma lara wa
kɔlɔgɔ ki ni na kara singi mbe to ti
na we?
41 Na kaankaan pire ti kaa gbele mbaa
Yɛnŋɛlɛ li yinri liri saga sanga ŋa
ni,
mbaa yanri la toro yaakara lama pi kala
na,
ambɔ wi ma ti yaakara ti kan ti yeri?

39

Yɛnŋɛlɛ li yɛn woŋgaala pe tafɔ

Likatɔlɔ

1 Likatɔlɔye pe ma pe piile pe se sanga ŋa
ni, maa jɛn le?
Lufanɛɛlɛ pe kaa siin sanga ŋa ni, ma maa
pe yaan le?
2 Pe ma yeyɛn yɔn ŋga pye kugbɔ ki ni
mbe si jɛn mbe se, ma maga jɛn le?
Pe ma kaa pe piile pe se sanga ŋa ni, maa
jɛn le?
3 Pe ma sugulo, mɛɛ pe piile pe se;
kona pe mɛɛ shɔ pe sege jɔlɔgɔ ki kɛɛ.
4 Pe piile pe ma fanŋga ta, ma lɛ wa yan,
pe ma kaa lagala pe nɛɛlɛ pe na, paa
sɔngɔrɔ mbe pan pe kɔrɔgɔ naa.

Yan sofile

† **38:36 38.36:** Ki vɛrise ŋa, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Ambɔ wi kajɛnmɛ pi kan tɔnmɔ sannjɛgɛ ki yeri, konaa ma tijinliwɛ pi kan ŋgopɔlɔ wi yeri, a wi sigi jɛn ma yo gbaan wi yaa yin?

5 Ambɔ wi yan sofile wi yaga wi yɛɛ kan
wila kee?
Ambɔ wi mana li sangala wi na maa wa?
6 Tara nda ti yɛn ma waga, mìri pye wi
laga,
ma tara laga falafala ŋga ki yɛn kɔ ni ki
pye wi cɛnsaga.
7 Wi kala woro wa ca nawa tinmɛ pi ni,
wotoroye mbele sofilele maa tilele, wila
la pe fevɛnnɛ pe jɔrɔgɔmɔ mba pe
maa jɔrɔgi pe na pi nuru.
8 Wi maa yanri na toro wa yanwira ti na
naa yaakara ti lagajaa,
wi maa yan tipirige cɛnlɛ pyew ki lagajaa.

Yannɔ

9 Naga yɛn ma, yannɔ wi mbe yɛnlɛ mbaa
tunŋgo piin ma kan le?
Wi mbe yɛnlɛ mbe sinlɛ wa naŋgboŋgo
ki ni le?
10 Ma mbe ya mboo le maŋga na mbe yo
wila fali ma kan le?
Wi mbe yɛnlɛ mbaa falinɛrɛ capire ti tile
ma puŋgo na, mbɔɔn kɛrɛ laga ki
yɔn yala wa gbunlundɛgɛ ki ni le?
11 Naga yɛn ma, mboro mbe yɛnlɛ mbɔɔn
jigi wi taga wi na, fɔ wi yɛn fanŋga
ni,
ki kala na ma yaa ma kɛrɛ tunndo ti ni
fuun ti le wi kɛɛ le?
12 Ma mbe yɛnlɛ mbe taga ki na fɔ wi yaa
ma yarilire ti shiye ma kan,
mbe kari sari gbogolo wa ma yarilire
sunsaga ki na le?

Kɔnrɔsogolo

13 Kɔnrɔsogolo wi maa wi kanwira ti
gbɔɔn yɔgɔrimɔ ni,
ɛɛn fɔ wi se ya yiri sire na paa jagapan
yɛn.
14 Wi maa jɛnrɛwɛ pi se le tara, mbe kari
mboo toro le,
mbe ti taambugɔ ki tufunwɔ pi maa wɛri.
15 Wi ma fɛgɛ ki na fɔ yaraga ka mbe ya
mboo tangala mboo yaari tɔlɔgɔ ni,
wi ma fɛgɛ ki na fɔ woŋgbɔ wa mbe ya
mboo tangala mboo purugu.
16 Wi yɛn ma wɛli wi piile pe ni, ndɛɛ wo
yɛɛra piile ma,
wila la wi pisege tege ko jate.
17 Katugu Yɛnŋɛlɛ lii kajɛnmɛ kan wi yeri,
lii si tijinliwɛ kan wi yeri.
18 Ɛɛn fɔ na wi ka yiri mbe yere mbaa fee,
wi ma fe ma saa shɔn naa wi fevɔ pe toro
pew.

Shɔn

19 Naga yɛn ma, mboro ma fanŋga kan
shɔn wi yeri wi le?
Mboro ma mbɛlɛwɛ kan wi yeri maa
yɔlɔgɔ ki fere wi le?
20 Mboro ma ti wi ma ya na yeni paa gbatɔ
yɛn wi le?
Wi yɛɛ gbɔgɔwɔ gbelege ki maa fyɛrɛ waa
lere na.
21 Wi maa gbunlundɛgɛ tara ti gbɔɔn wi
yenjoro ti ni, na yɔgɔri wi fanŋga
ki kala na,
wi ma fe mbe sa maliŋgbɔɔnlɔ pe fili.
22 Wila la fyɛrɛ ti jate yaraga ka, yaraga
ko ka kpɛ na sunndo kɔngɔ wa wi
na,
wila tokobi fɔ yan mbe sɔngɔrɔ puŋgo na.
23 Sanŋgbɔ ŋa wi yɛn ma yanŋga wi
kanŋgaga ki na, wi maa tinni wan-
gala ke ni,
naa njanraga ŋga ki maa yɛngɛlɛ ki ni
konaa sɔgbɔ wi ni.
24 Wi maa wire mbaa fee mbaa kee
lagapyew,
na pe ka mbanlaga ki win, wi se ya yere
laga nuŋgba naa.
25 Na paga mbanlaga ki win, wi ma gbele
maga shɔ hanhan,
wi ma koro lege na malaga ki nuwɔ taa,
wi maa maliŋgbɔɔnlɔ teele pe jɔrɔgɔmɔ
pi nuru,
na maliŋgbɔɔnlɔ pe tinmɛ taa.

Gbinlɛ naa yɔn

26 Naga yɛn ma, mboro ma ma tijinliwɛ pi
kan gbinlɛ wi yeri, wi mɛɛ ya ma
yiri sire na wi le?
Mboro ma ma, ti wi mɛɛ kanwira ti jaraga
ma kari wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
yeri wi le?
27 Naga yɛn ma mboro ma ma konɔ kan
yɔn wi yeri wi mɛɛ yiri wa naayeri
wi le?
Mboro ma maga yo wi kan fɔ wi sa sere
ti pɔ lege wa naayeri wi le?
28 Pa wi cɛnsaga ki ma pye wa waara ti
sɔgɔwɔ, pa wi maa wɔnlɔ wa,

yanwiga titɔnlɔgɔ ki namunjɔ wo wi ma
pye wi larasaga ye.
29 Wi ma koro wa ki laga ki na, na wi
kagboro ti pɛɛlɛ,
wi ma koro wa lege nari yaan.
30 Wi piile pe ma kasanwa pi wɔ,
yarikugo ka pye laga ŋga na, pa wi ma
pye wa†.

40

Yɛnŋɛlɛ lì yo Zhɔbu wili yɔn sogo

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhɔbu wi
pye fɔ:
2 «Mboro ŋa ma yɛn na kendige woo mi
ŋa Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
na ni, naga yɛn ma, maa jaa mbe
kiti kɔn na ni wi le?
Mboro ŋa maa mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na jɛrɛgi,
ma mbe ya mbe yɔn sogomɔ kan
yewige ŋga mì yewe ki na le?»
3 Kona, a Zhɔbu wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sogo ma yo fɔ:
4 «Wele, mi woro yaraga ka, mi yaa ma
yɔn sogo mbe yo mɛlɛ?
Mi yaa na kɛɛ ki taga wa na yɔn ki na mbe
pyeri.
5 Mì para parasaga koŋgbanŋga na makɔ,
mi se yɔn sogomɔ kan naa,
ma nuru ma para parasaga shyɛn wogo
na, mi se ta taga to na naa.»

Yɛnŋɛlɛ lì yo
fanŋga woro Zhɔbu wi ni

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa koro wa tisaga
tifɛliŋgbɔgɔ ki nandogomɔ ma Zhɔbu wi
yɔn sogo ma yo fɔ:
7 Kurusijara lɛ maa pɔ wa ma sɛnnɛ paa
lenaŋa kotogofɔ yɛn,
mi yaa ma yewe, ma nagawa kan na yeri.
8 Naga yɛn ma, maa jaa na kiti kɔngɔ kila
lere kɔɔn shyɛn wi le?
Naga yɛn ma, ma yɛn na jaa mbanla jɛrɛgi
mbe tanga kan ma yɛɛ yeri wi le?
9 Naga yɛn ma, ma fanŋga kɛɛ ki yɛn paa
mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na wogo ki yɛn wi
le?
Naga yɛn ma, ma magala li maa yɛnŋɛlɛ
gbaanra yinrigi paa mi ŋa Yɛnŋɛlɛ
na woro ti yɛn wi le?
10 Na kaa pye pa ki yɛn ma, ma yɛɛ fere
wunluwɔ naa gbemɛ ni;
ma gbɔgɔwɔ naa tiyɔnwɔ kan ma yɛɛ
yeri!
11 Ma naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa leele pe
na paa tɔnŋgbɔɔ yɛn,
mbele fuun pe maa pe yɛɛ gbogo, pe wele
ma pe tirige!
12 Mbele fuun pe maa pe yɛɛ gbogo, pe
wele ma pe go sogo!
Lepeele pe purugu yɔnlɔ nuŋgba!
13 Ki yaga pe ni fuun pe pinlɛ pe tigi wa
tara ti nɔgɔ yɔnlɔ nuŋgba,
ma pe yɔn tɔn wa kunwɔ pi kaso wi ni.
14 Pa kona mi jate mi yaa ma shari mbɔɔn
sɔn,
katugu ma yɛɛra fanŋga ko kì cew kan
ma yeri.

Yɛnŋɛlɛ làa tɔnmɔ yaara
ta sɛnrɛ yo Zhɔbu wi ni

Ŋgundurɔ

15 Ŋgundurɔ wi wele, mùu da paa yɛgɛ
ŋga na mɔ̀ɔ da we;
wi maa yan ki kaa paa nɛgɛ yɛn.
16 Ɛɛn fɔ wi wele, fanŋga yɛn wa wi sɛnnɛ
li ni,
fanŋga yɛn wa wi lara kafyoolo pe ni.
17 Wi maa naga ki yirige maga sheli paa
sɛdiri tige yɛn,
kapannda nda ti yɛn ma ti yɛɛ faara wa
wi jegbɔgɔlɔ ke ni, ti yɛn fanŋga ni.
18 Wi kajeere tì sheli paa tuguyɛnrɛ
tugumbogoŋgolo yɛn,
wi kendiŋgaanra ti yɛn paa tugumbiile
yɛn.
19 Wi yɛn kafɔnnɔ yaraga yaara nda mi
ŋa Yɛnŋɛlɛ mì da ti ni,
mi ŋa wi dafɔ mi nuŋgba mbe ya fanŋga
ta wi na.
20 Wi maa wi yaakara ti taa wa yanwira
ti na,
wa laga ŋga woŋgaala pe ni fuun pe maa
fee na jinrigi.
21 Wi ma saa sinlɛ wa lɔgɔ yɔn tire ti nɔgɔ,
wi ma lara wa gbagara wi sɔgɔwɔ, wa
ŋgbɔrɔgɔ tɔnmɔ pi ni.
22 Lɔgɔ yɔn tire ti yinmɛ pi ma tɔn wi na,
yanwira laforo yɔn sɔli tire ti ma pye maa
maga.

† **39:30 39.30:** Ki sɛnrɛ nda tì yo fun wa (Mati 24.28; Luki 17.37).

23 Ali na gbaan wi ka yin yɛgɛ o yɛgɛ, wila
la fyɛ wi yɛgɛ,
ali na Zhuridɛn gbaan wi ka yin mbe
gbɔn wa wi koŋgo ki na, wi ma cɛn
yɛyinŋge na pɔw.
24 Mboo yɛngɛlɛ ke ta ke yɛn ma yɛngɛ,
ambɔ wi mbe ya mboo yigi?
Ambɔ wi mbe ya mboo yigi pɛnɛ ni mboo
numaga ki furu wanga ni?

Yarifɛlɛgɛ Leviyatan ki sɛnrɛ

25 Naga yɛn ma, ma mbe ya mbe
yarifɛlɛgɛ Leviyatan ki yigi njegenɛ
ni le?
Ma mbe ya mbege ŋgayinnɛ li pɔ mana
ni le?
26 Naga yɛn ma, ma mbe ya mbe mana le
ki numaga ki na le?
Ma mbe ya mbege tugbila wi furu wanga
ni le?
27 Maa ki jate ki yaa ma yɛnri ŋgbanga
mbe yo maga yaga wi le?
Nakoma maa ki jate ki yaa sɛntanra yo
ma ni wi le?
28 Ma nawa po ni ki yaa tanwa le ma ni,
mbege yɛɛ pye ma kulo fɔ sanga pyew wi
le?
29 Naga yɛn ma, ma yaa la jinrigi ki ni paa
sannjɛlɛ yɛn wi le,
nakoma ma yaa ki pɔ mana ni ma sum-
borombiile paa jinrigi ki ni wi le?
30 Naga yɛn ma, ŋgbanra wɔfɛnnɛ gbo-
golomɔ pi mbe ya mbege yigi mbaa
ki pɛrɛ wi le?
Pe mbe yɛnlɛ mbege kɔɔnlɔ mbege yɛɛlɛ
jawo pyefɛnnɛ pe na wi le?
31 Ma mbe ya mbege wɔn wangala ni
mbege sɛlɛgɛ ki furugu lagapyew
wi le,
nakoma ma mbe ya mbege go ki furu laje
ni wi le?
32 Ma kɛɛ ki taga ki na ma wele, na ma
kaa ki jate malaga ni,
ŋga ki yaa yiri wa, ma se ka ki shyɛn wogo
pye naa.

41

1 Wele, na maga ma jigi wi taga ki na
mbe yo fɔ ma yaa ya yarifɛlɛgɛ
Leviyatan ki ni, maa ma yɛɛ fanla
wi;
na maga kaga yan le teere, ma mɛɛ laga
ma to sunndo kɔngɔ ki kala na.
2 Lere se ya soro mbe yere mbege yɔn ja.

Ko mi ŋa Yɛnŋɛlɛ, ambɔ wi mbe ya yere
mbanla sige?
3 Ambɔ wi fɔgɔ taga na na, jaŋgo mbege
tɔn wi yeri?
Yaraga ŋga fuun ki yɛn laga dunruya wi
ni, ki yɛn na wogo.

4 Koni mi se ya pyeri na mi si para
yarifɛlɛgɛ Leviyatan ki witige ki
sɛnrɛ na,
naa ki fanŋga konaa ki witige cɛnlɔmɔ pi
tiyɔnwɔ pi sɛnrɛ na.
5 Ambɔ wi mbe ya mbege sɛlɛgɛ ki wɔ?
Ambɔ wi mbe ya ye wa ki ŋgangala
koŋgolo shyɛn sɔgɔwɔ pi ni?
6 Ambɔ wi ya maga yɔn ki yɛngɛ ma wele?
Ki ŋgangala ke maa sunndo kɔngɔ waa
lere na.
7 Ki pɔgɔlɔ sɛlɛgɛ ki yɛn kɔɔrɔ ni, ma tanli
paa tugurɔn sigeyaara yɛn naga go
singi†.
Tì maramara ma ye ti yɛɛ ni paa tɛgɛrɛ
tɛgɛyaraga yɛn.
8 Tì maramara ti yɛɛ na jɛŋgɛ,
ali yɛrɛ tifɛlɛgɛ se ya toro wa ti sɔgɔwɔ pi
ni.
9 Ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti yɛn ma pɔ
ti yɛɛ na, ma ti yɛɛ yigi,
ti yɛn mari yɛɛ yigi, ti se ya laga ti yɛɛ na.

10 Na ki ka jiri, yanwa pi ma janri ma yiri;
ki yɛngɛlɛ ke maa yɛngɛlɛ paa lalaaga
yɔnlɔ yanwa pi yɛn.
11 Kasɔn yinŋgele maa janri na yinrigi wa
ki yɔn,
kasɔn njaanra maa yinrigi wa ki yɔn.
12 Wirige maa yinrigi wa ki numawegele
ke ni,
paa yɛgɛ ŋga na nɛgɛdaga nakoma cɔgɔ
gbeŋge ma kaa na kanni kasɔn na,
na tufunwɔ yinrigi.

† **41:7 41.7:** Ŋga kì yo fɔ: Ki pɔgɔlɔ sɛlɛgɛ ki yɛn kɔɔrɔ ni, ma tanli paa tugurɔn sigeyaara yɛn naga go singi, ki kɔrɔ wi mbe ya pye fun fɔ: Ki pɔgɔlɔ sɛlɛgɛ ki yɛn kɔɔrɔ ni, ma tanli paa tugurɔn sigeyaara yɛn; to ti maa ki yɛɛ gbɔgɔwɔ pi nari.

13 Ki yɔn tifɛlɛgɛ ki yɛn ma wɛri fɔ ki mbe
ya mbe kasɔn naŋganra fɛ mberi
yigi,
kasɔn naŋganra maa janri na yinrigi wa
ki yɔn.
14 Ki fanŋga ki yɛn wa surugubari wo ni,
ki maa sunndo kɔngɔ waa mbele fuun
kaga yan pe na.
15 Ki witige lara pyew ti yɛn ma sogolo ma
pye ti yɛɛ ni,
tì fanri ma ye ti yɛɛ ni, ma sheli paa tira
pyɔ yɛn.
16 Ki sunndo wì sheli paa sinndɛlɛgɛ yɛn,
wì sheli paa tira pyɔ yɛn.
17 Na ki ka yiri mbe yere, nambala mbele
kotogofɛnnɛ jɛmbɛlɛ pe maa seri
fyɛrɛ ti kala na;
sunndo kɔngɔ ki kala na, pe maa fee.
18 Ma kaga gbɔn tokobi ni, kila ya yaraga
ka kpɛ pye ki na,
njanraga nakoma wangala nakoma sɔgbɔ,
tila ya mbe yaraga ka kpɛ pye.
19 Tugurɔn ti yɛn ki yɛgɛ na paa yan waga
yɛn,
tuguyɛnrɛ ti yɛn ki yɛgɛ na paa tige
fɔɔngɔ yɛn.
20 Sandiga wanla lo se ya ti ki fe,
gbafurugo sinndɛlɛgɛ ki yɛn ki yɛgɛ na
paa yan waga yɛn.
21 Ŋgbogo ki yɛn ki yɛgɛ na paa yan waga
yan;
njanraga ki kaa tinni la toro, ki kala na
pye wa.
22 Kɔɔrɔ nda ti yɛn wa ki fuŋgbogo ki na,
ti yɔnrɔ tì wɔwɔ ma tanla;
ki ka toro wa fɛnrɛgɛ ki ni, ki ma pye ndɛɛ
falinɛrɛ capire kì fulo ma toro.
23 Na ki ka tigile wa tɔnmɔ pi nɔgɔ, ki ma
latijugo tɔnmɔ pi yirige paa yɛgɛ
ŋga cɔgɔ tɔnmɔ ma kaa na kanni
kasɔn na we;
ki ma gbaan tɔnmɔ pi tɔngɔlɔ maa tɛgɛ
paa sinmɛ nuwɔ taan cɔgɔ yɛn.
24 Ki torosaga tulugo tɔnmɔ pi maa
ŋgbɔrɔgɔ kɔɔn na yɛngɛlɛ ki puŋgo
na;
latijugo tɔnmɔ pi yɛgɛ ki ma filige paa
yinzifire yɛn.
25 Yaraga ko ka woro wa ŋga ki yɛn ki to
laga tara ti na;
pège da ki ka ka fyɛ yaraga ko ka kpɛ na.
26 Yaara tugbɔɔrɔ nda fuun tì da, ki maa
ti tifaga;
ko ki yɛn woŋgaala mbele fuun pe yɛn
yɛɛ gbɔgɔwɔ ni pe wunluwɔ.

42

Zhɔbu wìgi jɛn ma yo
wi yɛn kambajɛnŋɛ

1 Kona, a Zhɔbu wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sogo ma yo fɔ:
2 Mìgi jɛn ma yo fɔ ma mbe ya kala pyew
li pye,
yaraga ko ka kpɛ se ya mbɔɔn
kakɔnndɛgɛlɛ li sa.

3 Màa ki yo na kan ma yo fɔ mi yɛn nɔɔ
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke gbɔɔn na ke
pinri na kambajɛnmɛ sɛnyoro ti ni.
Kaselege yi, kagala ŋgele mii ke kɔrɔ jɛn,
koro sɛnrɛ mi yɛn na yuun,
kafɔnŋgɔlɔ ŋgele kè toro na jɛnmɛ pi na,
koro sɛnrɛ mì para ke na†.

4 Màa na pye fɔ: «Ki yaga ma logo na yeri,
mi yaa para ma ni;
mi yaa ma yewe, mala naga†.»
5 Na nuŋgbolo làa ma sɛnrɛ logo,
ɛɛn fɔ koni mi yɛn nɔɔ yaan yɛnlɛ ni.
6 Ki kala na, mi yɛn nala yɛɛ jɛrɛgi; mìlan
kapere ti jɛn mari yaga,
mala yɛɛ tirige ma cɛn wa taambugɔ
konaa cɔnrɔ ti ni.

SƐWƐ WI KƆSAGA SƐNRƐ
42.7-17

Yɛnŋɛlɛ làa sɔngɔrɔ
ma Zhɔbu wi wogo ki yɔn naa

7 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa para Zhɔbu
wi ni ma saa kɔ, a lì si para Elifazi ŋa
wìla yiri wa Tema ca ki ni, maa pye fɔ:
«Mì nawa ŋgban mboro naa ma wɛnnɛ
shyɛn pe ni fɔ jɛŋgɛ, katugu yee para na
sɛnrɛ na kaselege ni paa yɛgɛ ŋga na na
tunmbyee Zhɔbu wìgi pye we.
8 Ki kala na, ye sa napɛnɛ kɔlɔshyɛn naa
simbapɛnɛ kɔlɔshyɛn lagaja, ye kari pe ni
na tunmbyee Zhɔbu wi kɔrɔgɔ; yeri wɔ
saraga sogoworo ye kajɔgɔrɔ ti kala na.
Pa wi yaa na yɛnri ye kan. Kona mi yaa wi

† **42:3 42.3:** Zhɔbu 38.2 † **42:4 42.4:** Zhɔbu 38.3

yɛnrɛwɛ pi logo, pa mi se ye yigi mbe yala
ye kambajɛnmɛ pi ni, katugu yee para na
sɛnrɛ na kaselege ni paa yɛgɛ ŋga na na
tunmbyee Zhɔbu wìgi pye.»

9 Kona, Elifazi ŋa wìla yiri wa Tema ca,
naa Bilidadi ŋa wìla yiri wa Shuwa tara
konaa Zofari ŋa wìla yiri wa Naama tara,
pè si kari ma saa ki pye paa yɛgɛ ŋga na
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo pe kan we. A Yawe
Yɛnŋɛlɛ li si Zhɔbu wi yɛnrɛwɛ pi logo.

10 Naa Zhɔbu wìla kaa yɛnri wi wɛnnɛ
pe kan ma kɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhɔbu
wi sɔngɔrɔ maa tɛgɛ wa wi faa cɛnlɔmɔ
pi ni. Yaara nda fuun tìla pye wi yeri faa,
a lì siri yɔngɔ shyɛnzhyɛn kan wi yeri.

11 Kona, Zhɔbu wi sefɛnnɛ nambala naa
jɛɛlɛ konaa mbele fuun pàa wi jɛn faa, pè
si pan maa shari. A pè pinlɛ ma li wi
ni wa wi go. Jɔlɔgɔ kagala ŋgele fuun
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti, a kè gbɔn wi na,
a pè si para wi ni maa kotogo ki sogo
wi na ke wogo na. Ko puŋgo na, a pe
ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si warifuwe
pyɔ nuŋgba nuŋgba naa tɛ kannjiŋgele
nuŋgba nuŋgba kan wi yeri yarikanra.

12 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw Zhɔbu
wi yinwege puŋgo wogo ki na ma wɛ
ŋga wìla pye faa ki na. Wìla simbaala
waga kɛ ma yiri tijɛrɛ (14 000) ta naa, naa
yɔngɔmɛye waga kɔgɔlɔni (6 000) ni, naa
falinɛrɛ waga shyɛn (2 000) konaa sofile
jɛɛlɛ waga kele (1 000) ni.

13 Wìla pinambiile kɔlɔshyɛn naa sum-
borombiile taanri se naa.

14 Wìla wi sumborombyɔ koŋgbanŋa
wi mɛgɛ taga naa yinri Yemima, na shyɛn
woo wi yinri Keziya, nɛɛ taanri woo wi
yinri Kerɛni Hapuki†.

15 Tara ti ni fuun ti ni, jɛlɛ sila pye wa
tiyɔɔn paa Zhɔbu sumborombiile pe yɛn.
Wìla pe tasaga kan pe yeri wa wi kɔrɔgɔ
ki ni ma yala pe nɔsepiile nambala pe ni.

16 Ko puŋgo na, a Zhɔbu wì si yɛlɛ
cɛnmɛ naa nafa shyɛn (140) pye naa. Wìla
wi piile naa wi pishyɛnwoolo pe yan fɔ
ma saa gbɔn wi setirige piile yirisaga
tijɛrɛ wogo ki na.

17 Zhɔbu wìla lɛ ma tin yinwege ki na,
mɛɛ jɛn ma ku.

† **42:14 42.14:** Yemima mɛgɛ ki kɔrɔ wo yɛn fɔ jɛndɛtuwa, Keziya mɛgɛ ki kɔrɔ wo yɛn fɔ yarifyɛɛnrɛ, Kerɛni Hapuki mɛgɛ ki kɔrɔ wo yɛn fɔ yɛngɛlɛ kale.

Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔ
YUURO
sɛwɛ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yuuro sɛwɛ wi yɛn Zhufuye poro Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro naa pe Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ sɛwɛ. Ki yuuro ti yɛn cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150), ti wɔfɛnnɛ pe yɛn pe yɛ pe yɛ; ti wɔmɔ pòo pye yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ ni. Ko puŋgo na, a pè si kaa ti gbogolo ti yɛɛ na mari le sɛwɛ kaŋgurugo ni.

Ki yuuro ti yɛn na para sɛnrɛ yinrɛ lɛgɛrɛ na nda ti yɛn ti yɛ ti yɛ: Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔyuuro naa li sɔnmɔ woro wa. Mbeli yɛnri lɔɔn saga ko yuuro yɛn wa, laa ma go singi ko woro yɛn wa, lɔɔn shɔ nakoma lɔɔn kala yaga ko woro yɛn wa. Yɛnŋɛlɛ li sharaga yuuro yɛn wa li kajɛŋgɛ pyege ki kala na, konaa mbeli yɛnri li jɔlɔgɔ wa juguye pe na ko woro yɛn wa. Ki yɛnrɛwɛ yuuro ta yɛn na leele nuŋgba nuŋgba jatere nari, ta yɛn na gbogolomɔ woolo pe jatere wo nari, ma si yala, ta yɛn wa, to yɛn na Yɛnŋɛlɛ woolo pe ni fuun pe jorowo kagala koro nari konaa ŋga ki yɛn wa pe nawa ki ni.

Leele mbele pège yuuro nda ti wɔ, wee ka jɛn jɛŋgɛ pe wogo na. Wagati lɛgɛrɛ ni, wee jɛn yiŋgi na ki yurugo ŋga nakoma yurugo ŋga ko yɛn sɛwɛ ŋa nakoma sɛwɛ ŋa wo ni. Wagati wa ni, sɛnrɛ go jɛɛlɛ la ma pye yurugo ka lɛsaga na, na kala la yɛgɛ nari we na ki wogo na. Wa sɛwɛ koŋgbanŋa naa shyɛn woo wi ni, yuuro lɛgɛrɛ yɛn wa, pe yɛn na to kaan wunlunaŋa Davidi wo yeri (Yuuro 52-65; 67-71). Wa sɛwɛ taanri woo wi ni, yuuro ta yɛn wa to yɛn Kore go gbogolomɔ woolo poro woro (Yuuro 42-49; 84-88) konaa Asafu woro (Yuuro 73-83). Wa sɛwɛ tijɛrɛ woo wi ni, yuuro nda ti yɛn na para wunluwɔ wi sɛnrɛ na pa ti yɛn wa (Yuuro 93-99) ti ni. Wa sɛwɛ kaŋgurugo woo wi ni, yuuro nda tìla pye na shoo tangala gbɔgɔlɔ ke na mbe kari wa Zheruzalɛmu ca sa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔ, to ti yɛn wa (Yuuro 120-134) ti ni. Sɛwɛ wi nuŋgba nuŋgba pyew wi ma saa kɔ Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro ni.

† **1:3 1.3:** Zhere 17.8

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ koŋgbanŋa wi yuuro *1–41*
Sɛwɛ shyɛn woo wi yuuro *42–72*
Sɛwɛ taanri woo wi yuuro *73–89*
Sɛwɛ tijɛrɛ woo wi yuuro *90–106*
Sɛwɛ kaŋgurugo woo wi yuuro *107–150*

SƐWƐ KOŊGBANŊA

1

Yuuro 1–41

Konɔ sinnɛ na li maa fɛrɛwɛ kaan

1 Lere ŋa wi woro na tanri lepeele pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na,
wii si kapere pyefɛnnɛ pe konɔ li lɛ,
wi si woro na cɛɛn mbele pe maa tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ na pe ni,
fɛrɛwɛ yɛn ki lerefɔ wi woo!
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ to ti yɛn maa ndanla,
wi maa jatere piin ki lasiri sɛnrɛ ti na sɔnlɔ naa yembinɛ.

3 Ki lerefɔ wi yɛn paa tige yɛn, ŋga pè sanri lafogo yɔn na,
ki maa sɛni ki sɛsanga wi na,
ki wɛrɛ tila fanla.
Kala o kala ki lerefɔ wi ma pye li ma yɔn wi kan†.

4 Ɛɛn fɔ lepeele poro wogo ko woro ma.
Pe yɛn paa yan sigire yɛn, ŋga tifɛlɛgɛ ki maga lɛ ma kari ki ni.
5 Ki kala na, lepeele pe se ka yeresaga ta kiti kɔnpilige;
poro mbele kapere pyefɛnnɛ pe se ka cɛnsaga ta wa lesinmbele pe gbogolomɔ pi ni.

6 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa wele lesinmbele pe konɔ li na,
ɛɛn fɔ lepeele pe konɔ li yaa pe jɔgɔ mbe pe wɔ wa.

2

Wunluwɔ ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ ma tɛgɛ

1 Yiŋgi na cɛngɛlɛ kè si yiri ma je ma?
Yiŋgi na tara woolo pe nɛɛ yɔn nii wagafe ma?
2 Tara na wunlumbolo pe yɛn na pe yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn,
tara teele pe yɛn na pe yɛɛ gbogolo mbe yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ,
konaa wunlunaŋa ŋa lì sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ wi kɔrɔgɔ†.
3 Pè yo fɔ: «Ye pan we pe manda ti kɔɔnlɔ we yɛɛ na,
yɔngɔwɔ mba pè le we na, woo kɔɔnlɔ kporo kporo kporo†.»

4 Ɛɛn fɔ ŋa wi yɛn ma cɛn wi wunluwɔ jɔngɔ ki na wa yɛnŋɛlɛ na, wi nɛɛ tɛgɛ pe na,
we Fɔ wi yɛn naga la koo pe na.
5 Kona, wi nɛɛ para pe ni naŋgbanwa ni,
a wi naŋgbanwa ndorogo ki nɛɛ pe sun-ndo wi kɔɔn pe na.
6 A wì sho fɔ: «Muwi mìlan wunlunaŋa wi tɛgɛ
wa Siyɔn yanwiga ki na, na yanwiga kpoyi ye.»

7 (A wunlunaŋa wì sho fɔ:)
«Mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li kakɔnndɛgɛlɛ li yari ye kan.
Lìlan pye fɔ: ‹Ma yɛn na pinambyɔ,
a mì pye ma to nala†.
8 Na yɛnri, pa mi yaa cɛngɛlɛ ke ni fuun ke kan ma yeri kɔrɔgɔ,
pa dunruya wi ni fuun wi yaa pye ma woo.
9 Ma yaa ka ya pe ni tugurɔn kanŋgala ni,
ma yaa ka pe tɔngɔlɔ paa yɛgɛ ŋga na cɔgɔ ma kaa yaari we†.› »

10 Koni yoro wunlumbolo wele, ye tijin-liwɛ ta!
Ye yɛnlɛ ki na paa ye yɛrɛgi, yoro mbele tara ti teele wele!
11 Ye go sogo yaa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, yaa fyɛ li yɛgɛ!
Yaa yɔgɔri yaa seri li yɛgɛ!
12 Yeli pinambyɔ wi kanŋguuro ti yigi yoo gbɔgɔ,
jaŋgo liga ka nawa ŋgban ye ni,
ye kɔ wa konɔ na yè lɛ li ni;
katugu li mbe ya mbe nawa ŋgban yɔnlɔ nuŋgba!

Mbele fuun pe mali pye pe larasaga, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!

3

Juguye pe yɛn mala maga,
Yɛnŋɛlɛ na shɔ

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo, sanga ŋa ni wìla pye na fee mbe shɔ wi pinambyɔ Abisalɔmu wi kɛɛ†.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na juguye pè lɛgɛ dɛ!
Lelɛgɛrɛ yiri na kɔrɔgɔ.
3 Lelɛgɛrɛ pe yɛn naga yuun na kanŋgɔlɔ fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ li soo shɔ.»
Wɔnmatigiwɛn laga.
†

4 Ɛɛn fɔ mboro wo na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn paa na tugurɔn sigeyaraga yɛn nala go singi.
Mboro ma yɛn na gbɔgɔwɔ pi tago ye,
màla yɔlɔgɔ ki yirige caw.
5 Mi ka gbele ŋgbanga mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri lilan saga,
mbeli ta wa li yanwiga kpoyi ki na, li mala yɔn sogo.
Wɔnmatigiwɛn laga.

6 Mi ma sinlɛ ma wɔnlɔ;

† **2:2 2.1-2:** Ki laga ŋga ki yɛn na para Izirayɛli tara wunlunaŋa wo sɛnrɛ na, kana ŋa pàa pye na yinri Davidi; puŋgo na tagafɛnnɛ pe kaa naga laga ŋga ki jate ma yo ki yɛn na para shɔfɔ Zhezu ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ wo sɛnrɛ na (Kapye 4.25-26). Kìla pye, pe kaa jaa mbe lere tɛgɛ wunluwɔ, pe ma sinmɛ kpoyi wo wa wi go ki na mbege naga fɔ pòo tɛgɛ wunluwɔ. † **2:3 2.3:** Ŋga kì yo fɔ: *Ye pan we pe manda ti kɔɔnlɔ we yɛɛ na, yɔngɔwɔ mba pè le we na woo kɔɔnlɔ kporo kporo kporo* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ye pan we je pe fanŋga ki na, we pe tegere ti laga we yɛɛ go na. † **2:7 2.7:** Kapye 13.33; Ebu 1.5; 5.5 † **2:9 2.9:** Naga 2.26-27; 12.5; 19.15 † **3:1 3.1:** 2 Sami 15.13–17.23 † **3:3 3.3:** Ŋga kì yo fɔ wɔnmatigiwɛn laga, Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛnpyɔ wowi ŋa: Sela. Ki sɛnpyɔ wi kɔrɔ wi woro ma jɛn ma filige; ɛɛn fɔ ki kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ mbe yarigbɔnrɔ ti yerege jɛnri mbege yaga yurugo kɔgɔ ko na, nakoma mbe yurugo ki yerege jɛnri mbege yaga yarigbɔnrɔ ti gbɔngɔ ko na.

mi ma yɛn ma yiri, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì tɔgɔ na ni.
7 Janwa gbɔlɔ na lì gbogolo mala maga
lagapyew mbe to na na,
mi woro na fyɛ li yɛgɛ.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiri!
Na Yɛnŋɛlɛ, na shɔ!
Katugu màla juguye pe ni fuun pe feele
pe mbateere ti na,
mà poro mbele lepeele pe ŋgangala ke
kaari.

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma maa leele pe
shoo;
ki yaga ma duwaw ma woolo pe na!
Wɔnmatigiwɛn laga.

4

Yɛnŋɛlɛ lo li maa yɛyinŋge kaan

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga pe
maa koo na ŋgɔni gbɔɔn. Davidi yurugo.
2 E Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa màla pye sinŋɛ,
na mi kɔɔn yeri mbe yo mala saga, mala
yɔn sogo!
Wa na jatere pirindorogo ki ni, ma mala
shɔ.
Na yinriwɛ ta, mala yɛnrɛwɛ pi logo!

3 Yoro sɛnwee piile wele, ye yaa lanla
gbɔgɔwɔ pi tifaga fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
Ki yɛn ma ye ndanla mbaa na jɛrɛgi
jaga konaa mbaa yagbogolo finlɛlɛ
mbaa tari na na fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
Wɔnmatigiwɛn laga.

4 Yege jɛn ye yo fɔ ŋa wi maa yɛɛ kan,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa wɔ li yɛɛ kan.
Na mi ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, li ma logo
na yeri.

5 Na yaga nawa ŋgban, yaga ka kapege
pye;
ɛɛn fɔ mbe ye ta wa ye sinlɛsaga yembinɛ,
ye jatere pye, ye cɛn yɛw.

6 Saara nda tì yala yaa to woo,
ye ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
7 Lelɛgɛrɛ maa yuun fɔ:
«Ambɔ wi yaa ti we fɛrɛwɛ ta?»
E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma kajɛŋgɛ pye
we kan!
8 Pe yarilire to naa pe duvɛn wi ni, na tiga
lɛgɛ pe yeri sanga ŋa ni,
pe ma nayinmɛ ta yɛgɛ ŋga na,
ma ma nayinmɛ kan na yeri ma wɛ ko na.
9 Kona, mi ka sinlɛ le teere, mi ma wɔnlɔ
yɛyinŋge na;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro nuŋgba ma
ma ti mi ma pye yɛyinŋge na pɔw
wa na cɛnsaga.

5

*Yɛnŋɛlɛ lì yɛnlɛ lere ŋa na,
wi yɛnrɛwɛ*

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga pe
maa koo na wegele wiin. Davidi yurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan mala
sɛnyoro ti logo,
mi yɛn na jɛɛn yɛgɛ ŋga na maga logo!
3 Mboro ŋa na wunluwɔ naa na Yɛnŋɛlɛ,
gbelege ŋga mila gbele na sagawa jaa ki
logo!
Katugu mboro mi yɛn na yɛnri ma yeri.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, pinliwɛ ni, ma mala
yɛnrɛwɛ magala li logo;
pinliwɛ ni, mi mala yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe kari
wa ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa ma singi.
5 Katugu ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na tipege ki
woro mali ndanla;
lepee wi se ya cɛnsaga ta wa ma tanla.
6 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, pe se ya
yere ma yɛgɛ sɔgɔwɔ;
tipege pyefɛnnɛ pe kala li yɛn mɔɔ mbɛn.
7 Ma ma yagboyoolo pe tɔngɔ ma pe wɔ
wa;
legboleele poro naa nambara pyefɛnnɛ pe
kala li yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ
ma yɛgɛ na.

8 Ɛɛn fɔ mi wo na, ma kagbaraga gbɔgɔ ki
kala na, mbe ya ye wa ma go ki ni;
mi yaa fɔli mbɔɔn gbɔgɔ wa ma shɛrigo
gbɔgɔkpoyi ki yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa
fyɛ ma yɛgɛ.

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn sinŋɛ,
ki yaga maa na yɛgɛ sinni, mbele
pe yɛn nala pɛɛlɛ pe kala na;

ma yɛn na jaa mbe konɔ na lɛ, li gbɛgɛlɛ na kan!
10 Katugu lere se ya taga pe yɔn sɛnrɛ ti na;
ŋga pe maa jate ko yɛn mbe jɔgɔwɔ pye,
sɛnrɛ nda ti maa yinrigi wa pe yagbotiire ti ni, ti yɛn ma tisaw paa fanga yɛn, ŋga ki yɛn ma yɛngɛ,
pe ma pe ŋgayinŋgele ke tɛgɛ na leele lɛlɛ†.

11 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki naga pe na fɔ pe yɛn kajɔɔgɔ pyefɛnnɛ!
Kagala ŋgele paa kɔɔn mbe pye, ki yaga ke sɔngɔrɔ pe na, ke pe jan!
Pe purɔ pe kapere lɛgɛrɛ ti kala na,
katugu pè yiri ma je ma na!

12 Ɛɛn fɔ, mbele fuun pe pe yɛɛ karafa ma na, pe yaa kaa yɔgɔri,
pe yaa kaa jɔrɔgi nayinmɛ ni sanga pyew,
katugu ma yɛn na pe go singi.
Ma mɛgɛ ki yɛn ma mbele ndanla, pe yaa kaa yɔgɔri ma kala na.
13 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma ma duwaw lesinŋɛ wi na;
ma kagbaraga pyege ki ma tɔn wi na naa go singi, paa tugurɔn sigeyaraga yɛn.

6

Yawe Yɛnŋɛlɛ na saga

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga pe maa koo na ŋgɔni maŋgala kɔlɔtaanri woo gbɔɔn. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ maga kanla jɛrɛgi naŋgbanwa ni!
Maga kanla le jɔlɔgɔ naŋgbanwa gbɔɔ ni†!
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yinriwɛ ta, katugu fanŋga si koro na ni!
Na sagala, katugu na wire lombondo tila seri na na!
4 Na jatere wì piri na na fɔ ma saa toro;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ko yaa pye ma fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, sɔngɔrɔ ma pan mala shɔ;
mala go yirige ma kagbaraga ki kala na!
6 Katugu mbele pè ku, pe se ya mbaa jatere piin ma na naa;
wa kuulo tara ambɔ wi yaa lɔɔn sɔnni?

7 Na fanŋga kì saa kɔ, naa mì koro na jɛɛn we;
yembinɛ pyew mi ma gbele fɔ mala sinlɛyaraga ki yinŋgi pɔtɔɔ,
na yɛntunwɔ pi mala sinlɛsaga ki yinŋgi pɔtɔɔ.
8 Na yɛgɛ kì tiletile jatere pirindorogo ki na,
na yɛngɛlɛ ke woro na yaan naa jɛŋgɛ na winfɛnnɛ pe ni fuun pe kala na.

9 Ye laga na na tanla, yoro kapere pyefɛnnɛ ye ni fuun,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan gbelege ki logo†.
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo,
lì yɛnlɛ na yɛnrɛwɛ pi na.
11 Na juguye pe ni fuun pe yaa fɛrɛ shɔ mbaa fyɛ fɔ jɛŋgɛ,
fɛrɛ ti yaa pe go sogo, pe sɔngɔrɔ fyaw.

7

Yawe Yɛnŋɛlɛ, tanga kan na yeri

1 Davidi yuŋgbɔgɔrɔ yurugo. Wìla ki kɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa Kushi† wi wogo na.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, mila yɛɛ karafa ma na;
na shɔ mbele fuun paa na jɔlɔ pe kɛɛ,
mala go yirige!
3 Nakoma pe yaa na kɔɔnlɔ yuroyuroyuro,
paa yɛgɛ ŋga na jara ma kaa ki pye,
lere se ta mbanla shɔ pe kɛɛ.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, na kaa pye ŋga pè yo pa mìgi pye ma,
na kaa pye mì kambasinŋge pye,
5 na kaa pye mi naa lere ŋa yɛyinŋge yɛn we sɔgɔwɔ, mì kapege pye wa na,
na kaa pye mìla winfɛnnɛ wa yaara koli go fu,

† **5:10 5.10:** Ɔrɔmu 3.13 † **6:2 6.2:** Yuuro 38.2 † **6:9 6.9:** Mati 7.23; Luki 13.27 † **7:1 7.1:** Ki Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa Kushi wi woro ma jɛn. Ki yaa pye ndɛɛ wìla pye Davidi wi jugu wa, ŋa wìla pye na tunŋgo piin wa wunlunaŋa Sawuli wi laga nawa.

6 pa kona ma ti na jugu wa mbanla purɔ
wi sanla yigi,
wilan jan wilan tangala mbanla purugu
wee le tara,
wilan gbɔgɔwɔ pi jan wuu piligi wa
fɛnrɛgɛ ki ni!
Wɔnmatigiwɛn laga.

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiri naŋgbanwa ni!
Yiri na winfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, poro mbele
pe yɛn ma yin naŋgbanwa gbɔɔ ni
we!
Yɛn ma yiri ma yere na ni, mboro ŋa ma
ma kasinŋge ki kɔn mbege tɛgɛ we!
8 Ki yaga cɛngɛlɛ gbogolomɔ woolo pe pan
pe gbogolo pɔɔn maga,
ma cɛn pe go na, mbɔɔn ta wa ma
wunluwɔ jɔngɔ ki na, wa naayeri!
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li maa kiti kɔɔn cɛngɛlɛ
ke na;
Yawe Yɛnŋɛlɛ, kiti kɔn na na mbe yala mi
yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na konaa na
nawa pi yɛn ma filige yɛgɛ ŋga na
ki ni.
10 Ma ti lepeele pe pe tipewe kapyere ti
yaga;
ma yeresaga kan lesinmbele pe yeri,
mboro ŋa ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ma
sin, ma maa sɛnweele pe jatere naa
pe nawa kagala ke cancan†!

11 Na tugurɔn sigeyaraga ŋga ki yɛn nala
go singi, ko ki yɛn Yɛnŋɛlɛ le,
lo li maa lesinmbele pe shoo.
12 Yɛnŋɛlɛ li yɛn kiti kɔnfɔ sinŋɛ,
ɛɛn fɔ li yɛn pilige pyew Yɛnŋɛlɛ na li mbe
ya nawa ŋgban.

13 Na lepee wii kanŋga,
wi maa tokobi wi yɔ,
wi maa sandiga wanla li taga mbe taanla.
14 Wi ma mara yaara nda ti ma lere gbo
ta gbɛgɛlɛ wi yɛɛ kan;
wi ma wangala kasɔn wogolo gbɛgɛlɛ.

15 Ye wele, lepee wi maa tipere gbɛgɛlɛ,
wi maa kapege jate wa wi nawa mbe pye,
mbe sila kafaara piin.
16 Wi ma titɛgɛ wɔ maga jugo,
ɛɛn fɔ wo jate wi ma to wa ki pɛnɛ na wì
pɛri li ni.
17 Tipege ŋga wì gbɛgɛlɛ, ki yaa sɔngɔrɔ
mbe to wi na,
wi lewɛlɛwɛ kapyere wi yaa ti go kala li
lɛ.

18 Mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn, naa li yɛn
ma sin ki kala na;
mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun
ti go na li mɛgɛ ki sɔn yurugo ni.

8

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa konaa sɛnwee wì gbɔgɔ yɛgɛ ŋga na

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga pe
maa koo na Gati ca ŋgɔni gbɔɔn. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Fɔ,
ma mɛgɛ kì gbɔgɔ laga tara ti lagapyew ki
ni.

Ma gbɔgɔwɔ yanwa pì gbɔgɔ ma wɛ
naayeri wi gbemɛ pi na.
3 Màga pye, a piile poro naa piyɛngɛlɛ ke
ni pe yɛn nɔɔ sɔnni wa pe yɔn†,
mbɔɔn yawa pi naga ma winfɛnnɛ pe
yɛgɛ na,
mbe sɛnrɛ ti kɔ wa ma juguye tipeele pe
yɔn.

4 Na mi ka naayeri wi wele, wo ŋa wi yɛn
ma kɛɛ yɔnlɔ tunŋgo,
naa yeŋge konaa wɔnŋgɔlɔ ke ni, to nda
mà gbegele ma tɛgɛ we,
5 mi maa na yɛɛ yewe fɔ:
«Sɛnwee wi yɛn yiŋgi, fɔ a maa jatere
piin wi wogo na?
Sɛnwee pyɔ wi yɛn yiŋgi, fɔ a maa wi
kɔrɔsi†?»
6 Ma si yala, màa da maa tirige jɛnri ma
wɛ mboro Yɛnŋɛlɛ ma yɛɛ na†;
mà gbɔgɔwɔ naa sɔnmɔ kan wi yeri paa
wunluwɔ njala yɛn.
7 Màa tɛgɛ yaara nda mà da ti go na;
mà yaara ti ni fuun ti tirige mari tɛgɛ wi
nɔgɔ†:

† **7:10 7.10:** Naga 2.23 † **8:3 8.3:** Mati 21.16 † **8:5 8.5:** Zhɔbu 7.17-18; Yuuro 144.3; Ebu 2.6-8 † **8:6 8.6:** Ŋga kì yo fɔ: *Màa da maa tirige jɛnri ma wɛ mboro Yɛnŋɛlɛ ma yɛɛ na,* ki mbe ya logo fun fɔ: Màa da maa tirige jɛnri ma wɛ mɛrɛgɛye pe na. † **8:7 8.7:** Zhenɛ 1.28; 1 Korɛn 15.27; Efɛ 1.22; Ebu 2.8

8 simbaala naa sikaala konaa nɛrɛ ti ni,
ali yɛrɛ yan woŋgaala pe ni,
9 naa naayeri sannjɛrɛ to naa kɔgɔje
ŋgbanra ti ni,
konaa yaara nda fuun ti maa yanri na
toro wa tɔnmɔ ti ni.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Fɔ,
ma mɛgɛ kì gbɔgɔ laga tara ti lagapyew ki
ni.

9

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ
naa mbele pe yɛn yuŋgbɔgɔrɔ ni
pe shɔfɔ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe maa
ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na, pe maa ki
yinri pinambyɔ kunwɔ. Davidi Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa lɔɔn sɔnni na
kotogo ki ni fuun ki ni,
mi yaa lɔɔn kafɔnŋgɔlɔ ke ni fuun ke
sɛnrɛ yuun†.
3 Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa yaara ti ni fuun ti
go na, mi yaa yin nayinmɛ ni mbaa
yɔgɔri ma kala na,
mi yaa lɔɔn mɛgɛ ki sɔnni yuuro ni.

4 Na na juguye paga puŋgo kanŋga mbaa
fee,
pe ma kurugo ma toori ma ku ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
5 Mà tanga ki kan na yeri, ma yere na ni;
ma yɛn ma cɛn wa ma wunluwɔ jɔngɔ
ki na, mboro ŋa ma yɛn kiti kɔnfɔ
sinŋɛ.

6 Ma ma cɛngɛlɛ sanŋgala ke jɔlɔ, mbe
lepeele pe tɔngɔ;
ma ma pe mɛgɛ ki kɔ mbege wɔ wa sanga
pyew fɔ tetete.
7 Juguye pè kɔ ma wɔ wa,
pè tɔngɔ ma kɔ pew fɔ sanga pyew.
Pe cara nda mà tɔngɔ, lere se ka nawa to
ti na naa.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ fɔ sanga
pyew;
lìli wunluwɔ jɔngɔ ki gbegele maga tɛgɛ
mbe kiti kɔn.
9 Lo li yɛn na dunruya woolo pe yɛgɛ sinni
kasinŋge ni,
na kiti kɔɔn cɛngɛlɛ ke na kaselege ni.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn larasaga lere ŋa wi
yɛn tege na wi kan,
li yɛn larasaga jɔlɔgɔ sanga ni.
11 Ki kala na, mbele pɔ̀ɔn jɛn, pè pe jigi wi
taga ma na,
katugu mbele paa ma lagajaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma se pe wa.

12 Yaa sɔnmɔ yuuro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan,
lo na li yɛn ma cɛn wa Siyɔn ca ki ni we!
Yaa li kagbɔgɔlɔ ke yari wa cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ!
13 Katugu li yaa legboleele pe yewe pe yɔn
sɛnrɛ ni, pe legbogo ki wogo na,
li maa jatere piin piile mbele pè gbo pe
na,
li se fɛgɛ jɔlɔgɔ fɛnnɛ pe gbelege ki na.

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yinriwɛ ta,
na panrafɛnnɛ pè jɔlɔgɔ ŋga wa na na, ki
wele!
Na shɔ kunwɔ pi ni,
15 jaŋgo mbaa ma sɔnni, mbaa ma sɔnmɔ
pi sɛnrɛ yuun leele pe kan wa Siyɔn
ca mbogo yeyɔnrɔ ti na†.
Mi yaa kaa yɔgɔri, naa màla shɔ ki kala
na.

16 Cɛngɛlɛ sangala kè titɛgɛ ŋga wɔ, kè
toori wa ki ni,
mɛrɛ nda pè jan wa larawa, tì pe yigi pe
tɔɔrɔ ti na!
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli yɛɛ naga, li yɛn na
kasinŋge piin;
lepee wi yɛɛra pɛnɛ lì sɔngɔrɔ maa yigi.

Wɔnmatigiwɛn laga.

† **9:2 9.2:** Ki yurugo ŋga ki vɛrise nuŋgba nuŋgba pyew wì lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ wi sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu, mbege lɛ go 9 ki na sa gbɔn go 10 ki na. † **9:15 9.15:** Wa Izirayɛli tara, kìla pye pe cagbɔgɔ pyew, pe ma mbogo kan maga maga, maga fili, jaŋgo mbe ta mbaa ca ki go singi pe juguye pe na. Kìla pye, ki mbogo ki ma liri ma yagara. Pa lelɛɛlɛ pàa pye na cɛɛn wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na, na kagala ke yɛgɛ woo; Zhenɛ 19.1.

18 Lepeele pe sɔngɔrɔ paa kee wa kuulo
tara,
ki cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke ma fɛgɛ Yɛnŋɛlɛ
li na we!
19 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li se fɛgɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe na tatata,
mbele pe yɛn tege na, pe jigi tagasaga ki
se kɔ fɔ sanga pyew.

20 Yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga ka ti sɛnwee
pyɔ mbe cew ta ma na!
Ki yaga kiti mbe kɔn cɛngɛlɛ sanŋgala ke
na ma yɛgɛ sɔgɔwɔ!
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ, fyɛrɛ gbɔrɔ wa ke na!
Ki yaga cɛngɛlɛ sanŋgala kɔɔn jɛn fɔ ke
yɛn sɛnwee piile ko cɛ!

10

Yɛnŋɛlɛ li ma ŋa wi yɛn tege na wi shɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a mà sɔɔn yɛɛ
laga lali na ni?
Yiŋgi na jɔlɔgɔ sanga ni, ma mɛɛ ma yɛɛ
lara?
2 Lepeele, wa pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ni,
pe ma taga jɔlɔgɔ fɛnnɛ pe na na pe tege.
Yɔn lemɛ mba pè le, pe ma pe yigi wa pi
ni
3 Lepee wi maa wi yɛɛ gbogo wa wi
jogopere ti ni,
lere ŋa wi maa tɔnli pee jaa fanŋga na,
wi maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tegele nali
tifaga.

4 Lepee, wa wi yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ni, wi maa
yuun fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ woro wa. Li se lere le jɔlɔgɔ.»
Wi jatere wi kɔ wowi yɛɛn.
5 Wi kapyegele ke ni fuun ke maa yɔngɔ
wi kan sanga pyew,
Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ kila gbɔn wi na;
wi ma wi juguye pe pɛ ma pe wɔ wa.

6 Wi maa wi yɛɛ piin fɔ: «Yaraga ko ka
kpɛ silan ta,
jɔlɔgɔ ko ka kpɛ se gbɔn na na fɔ sanga
pyew.»
7 Daŋga sɛnrɛ, naa lefanlaga sɛnrɛ konaa
lewɛlɛwɛ sɛnrɛ ti yɛn wa wi yɔn,
tipege naa mbasinmɛ sɛnrɛ ti maa yinrigi
wa wi yɔn ki ni†.

8 Wi ma saa lara na singi le cara ti tanla,
wi ma lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wi gbo
larawa;
wi maa fanŋga fu fɔ wi wele tipege ni.
9 Wi ma lara na singi wa wi larasaga paa
jara ma kaa pye wa wi wege,
wi ma lara na singi mbe to fyɔnwɔ fɔ wi
na,
wi maa nɛgɛ mboo le wa wi mɛrɛ ti ni,
mbe suu yigi.
10 Wi ma gbɔw, ma sogo,
ŋa wi yɛn tege na, wi mɛɛ to wa ki lepee
wi fanŋga ki nɔgɔ.
11 Lepee wi mɛɛ wi yɛɛ pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
li yɔn woro wa,
li woro na jaa mbe ka jɛn wa,
li woro na yaraga ka kpɛ yaan.»

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiri! Yɛnŋɛlɛ, kala la
pye!
Maga ka fɛgɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na!
13 Yiŋgi na lepee wi nɛɛ tɛgɛ ma na
Yɛnŋɛlɛ,
nɛɛ ki yuun wa wi nawa fɔ ma se kaa
yewe wi yɔn sɛnrɛ?

14 Yɛnŋɛlɛ, ŋa wi yɛn tege na, mboro maa
wi jɔlɔgɔ naa wi tege ki yaan;
maa wi wele mboo kala li lɛ.
Ŋa wi yɛn tege na, wi maa kala li le mboro
kɛɛ,
mboro ma yɛn pijiriwe wi sagafɔ we.

15 Lepee tipee we, maa fanŋga ki jɔgɔ!
Maa yewe tipege ŋga wì pye, wigi yɛgɛ
naga,
jaŋgo ki tulugo kpɛ ka ka yan naa!
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ sanga
pyew fɔ tetete;
cɛngɛlɛ sanŋgala kè kɔ ma wɔ wa li tara.

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbele pe yɛn tege na,
ŋga paa jaa, ma maga logo,
ma ma kotogo kan pe yeri,
ma ma nuŋgbolo jan ma logo pe yeri,
18 mbe ta mbe tanga kan pijiriwe wi yeri
konaa ŋa paa jɔlɔ wi yeri.

† **10:7 10.7:** Ɔrɔmu 3.14

Kona sɛnwee pyɔ ŋa laga tara na, wo wa
se lere kan wi sunndo wila kɔɔn wi
na naa.

11

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn larasaga jɛŋgɛ ye

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Pa mìlan yɛɛ karafa Yawe Yɛnŋɛlɛ lo na.
Mɛlɛ, a ye nɛɛ ki yuun na kan fɔ:
«Yiri ma fe paa sannjɛlɛ yɛn, ma kari wa
yanwira ti na (mbe sa lara)?»
2 Wele, lepeele pe yɛn na pe sandira ti
tilele,
pè pe wangala ke taga sandira ti na na
taanla,
jaŋgo mbe leele mbele pe yɛn sinmbele
wa pe kotogo na pe wɔn wa wɔwɔ
pi ni.
3 Na kagala ke nɔgɔ lɛsara to ka piri,
yiŋgi lesinŋɛ wo mbe ya pye naa?

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa li shɛrigo
gbɔgɔkpoyi ki ni,
li wunluwɔ jɔngɔ ki yɛn wa yɛnŋɛlɛ na;
li yɛgɛ yɛn sɛnwee piile pe na,
li maa pe kagala ke cancan.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa lesinŋɛ wo naa
lepee wi ni pe kagala ke cancan,
ɛɛn fɔ lewɛlɛwɛ kapyere ti yɛn ma lere ŋa
ndanla, wi kala li yɛn mali mbɛn.
6 Li yaa kasɔn naŋganra konaa kiribi
kasɔn wo lepeele pe na,
tifɛlɛgɛ ŋga ki ma wɛri, ka yaa gbɔn pe
na;
ko ki yɛn pe tasaga ye.
7 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin, kasinŋge
ko ki yɛn mali ndanla;
lesinmbele poro pe yaa kali yan gbɔgɔyi.

12

Mbe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri lɔɔn saga

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga pe
maa koo na ŋgɔni maŋgala kɔlɔtaanri
woo gbɔɔn. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma we shɔ,
katugu leele mbele pe maa fyɛ Yɛnŋɛlɛ
yɛgɛ pè kɔ!
Leele mbele pe yɛn tagawa ni pe yɛn na
koo sɛnwee piile pe sɔgɔwɔ.
3 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe maa
yagbogolo finlɛlɛ na pe yɛɛ kaan,
pe maa yɔn tangawa sɛnrɛ yuun na yɛɛ
fanla,
paa pe nawa pi filige pe yɛɛ kan.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbele fuun pe maa yɔn
tangawa sɛnrɛ yuun na leele fanla,
pe tɔngɔ ma pe wɔ wa;
mbele fuun pe maa yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ
yuun, pe tɔngɔ ma pe wɔ wa,
5 konaa mbele pe yɛn na yuun fɔ:
«Wè yawa ta we yɔn sɛnrɛ to fanŋga na,
wè sɛnrɛ jɛn,
ambɔ wi mbe ya cɛn we go na?»

6 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Kì kaa pye pe yɛn na fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
jɔlɔ,
mbele pe yɛn yuŋgbɔgɔrɔ ni pe yɛn na
jɛɛn,
koni mi yaa yiri mbe pe shɔ, poro mbele
pe yɛn na jɔlɔ we.»

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn ma filige,
ti yɛn paa warifuwe yɛn, ŋa pè yan
fugufugu kasɔn ni maa pye kpoyi
fɔ ma saa ta yansaga kɔlɔshyɛn.
8 Mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ta we go
singi!
Maa we kɔrɔsi ki leele cɛnlɛ pe na fɔ
sanga pyew!
9 Lepeele pe yɛn na yanri na mari la-
gapyew;
jɔgɔwɔ pi yɛn na kee yɛgɛ sɛnwee piile pe
sɔgɔwɔ.

13

We Fɔ ma yaa koro
mbaa fɛgɛ na na fɔ sa gbɔn
wagati wiwiin?

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yaa koro mbaa fɛgɛ
na na fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
Ma yaa ma yɛɛ lara na na fɔ sa gbɔn
wagati wiwiin?
3 Na jatere wi yaa pye mbe piri na na fɔ
sa gbɔn wagati wiwiin?

Na nawa pi yaa pye mbe tanga na na
pilige pyew fɔ sa gbɔn wagati wi-
wiin?
Na jugu wi yaa koro mbe fanŋga ta na na
fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, na wele mala
yɔn sogo!
Fanŋga le na ni, nakoma mi yaa ku!
5 Na ko ka si pye, pa na juguye pe yaa yo
pe ya na ni,
pa na winfɛnnɛ pe yaa la yɔgɔri na tolo li
kala na.

6 Ɛɛn fɔ mi wo na, mìlan jigi wi taga ma
kagbaraga ki na,
mi yɛn na yɔgɔri wa na nawa, naa màla
shɔ we.
Mi yaa la yurugo koo mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɔnni,
katugu lì kajɛŋgɛ pye na kan.

14

Lesinmbele poro naa pe Yɛnŋɛlɛ
laga dunruya ŋa wì jɔgɔ wi ni
(Yuuro 53)

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Tijinliwɛ fu fɔ wi maga yo wa wi nawa fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ woro wa.»
Pè pe yɛɛ jɔgɔ,
pe yɛn na katijangara piin;
kajɛŋgɛ pyefɔ kpɛ woro wa.
2 Ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ta wa naayeri, lìli
yɛgɛ ki sogo na sɛnwee piile pe
wele,
jaŋgo mbege jɛn na kaa pye tijinliwɛ fɔ
yɛn pe ni, ŋa wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li
lagajaa.

3 Pe ni fuun pè puŋgo,
pe ni fuun pè pinlɛ ma jɔgɔ;
kajɛŋgɛ pyefɔ kpɛ woro pe ni, ali nuŋgba
san†.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Naga yɛn ma, mbele fuun pe yɛn na
kapere ti piin, pee kala jɛn wi le?
Pe yɛn nala woolo pe nii, paa yɛgɛ ŋga na
pe maa suro nii we;
paa sila yɛnri mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yeri.»

5 Kooŋga fyɛrɛ gbɔrɔ yaa ka pe yigi fɔ paa
seri,
katugu Yɛnŋɛlɛ li ma pye wa lesinmbele
poro sɔgɔwɔ na pe sari.
6 Yaa jaa mbe fyɔnwɔ fɔ wi kagala ŋgele
wì kɔn mbe pye ke jɔgɔ;
ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn wi larasaga
ye.

7 Ambɔ wi yaa yiri wa Siyɔn ca mbe pan
mbe Izirayɛli woolo pe shɔ, na lo
ma?
Na Yawe Yɛnŋɛlɛ liga kali woolo pe
cɛnlɔmɔ pi kanŋga,
poro mbele Zhakɔbu setirige piile pe yaa
la yɔgɔri,
poro Izirayɛli woolo pe yaa yin nayinmɛ
ni.

15

Ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa
mbele pè taga li na pe yeri

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ambɔ wi yaa ka sa cɛn wa
ma shɛrigo gbɔgɔ ki ni?
Ambɔ wi yaa ka sa cɛn wa ma yanwiga
kpoyi ki na mbɔɔn gbɔgɔ?
2 Ko fɔ wo wi yɛn lere ŋa wi tangala li yɛn
jɛrɛgisaga fu,
a wila kasinŋge piin,
na kaselege yuun wi nawa pi ni fuun pi
ni.
3 Wila lere mɛpege yeri wa wi yɔn,
wila tipege pye wi lewee yɛnlɛ na,
wila sila wi cɛnyɛɛnlɛ pe tegele.
4 Mbele pè je Yɛnŋɛlɛ li na, pe yɛn maa
mbɛn;
ɛɛn fɔ mbele pe maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ, wi maa pe gbogo.
Wi ka wugu mbe yo wi yaa kala na pye,
wi mali pye, ali na li ka pye mbe
ŋgban o.
5 Wi ka lere jin penjara ni, wila la tɔnli jaa
ti go na;
wila yɛnlɛ mbe yarikanga shɔ mbe lere
ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wa le kɛɛ.

† **14:3 14.1-3:** Ɔrɔmu 3.10-12

Lere ŋa kaa tanri ma, wi se to fyew.

16

Lesinŋɛ wi yaa tasaga ŋga ta Yɛnŋɛlɛ li yeri

1 Davidi yurugo.
Yɛnŋɛlɛ, ki yaga maa na go singi, katugu
pa mìlan yɛɛ karafa ma na.
2 Mìgi yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan fɔ: «Mboro
ma yɛn na Fɔ we.
Pa na fɛrɛwɛ pi yɛn na taa mboro nuŋgba
yeri.»

3 Mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi laga
tara ti ni,
poro wo na, pe yɛn legbɔɔlɔ mbele pe kala
li yɛn mala ndanla fɔ jɛŋgɛ.

4 Mbele pe yɛn na fee yarisunndo ta yɛgɛ
puŋgo na nari gbogo,
poro yɛn na ka tari pe jɔlɔgɔ ki na na kee
yɛgɛ.
Mi se ka saraga yaayoro wɔ mberi
kasanwa pi wo ti kan,
mi se ka ti ti mɛgɛ mbe yiri wa na yɔn.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn na kala li
ni fuun, ma pye na tasaga ye,
na goto kala li yɛn mboro kɛɛ.
6 Na tasaga ki yɛn ma yɔn jɛŋgɛ,
ŋga kì kan na yeri kɔrɔgɔ, ki yɛn ma yɔn
fɔ jɛŋgɛ.

7 Mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, lo na li
maa na yɛrɛgi;
ali yembinɛ, na nawa jatere wi mala yɛri.
8 Na yɛgɛ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li na na yɛgɛ
sɔgɔwɔ sanga pyew,
kì kaa pye li yɛn na kalige kɛɛ ki na, mi
se wɔ mbe to†.

9 Ki kala na, na nawa pì yinŋgi na na, a
mila yɔgɔri wa na nawa,
mi yɛn yɛyinŋge na pɔw.
10 Katugu ma sanla yinnɛ li yaga kuulo
tara ti kan,
ma se yɛnlɛ ki na ma woo kpoyi wi fɔngɔ†.

11 Ma yaa ka yinwege konɔ li naga na na;
mi yɛn ma yin nayinmɛ gbɔɔ ni wa ma
yɛgɛ sɔgɔwɔ,
fɛrɛwɛ mbakɔɔ maa taa wa ma tanla†!

17

Lesinŋɛ ŋa wì Yɛnŋɛlɛ li yeri luu shɔ wi juguye pe kɛɛ

1 Davidi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yɛnrɛwɛ sinmbe pi
logo!
Nuŋgbolo jan gbelege ŋga mila gbele nɔɔ
yɛnri ki yeri!
Nuŋgbolo jan yɛnrɛwɛ mba mila yɛnri
nawa jɛmbɛ ni maa logo!
2 Kiti kɔn na na, mala tanga ki yo!
Ki yaga ma ŋga ki yɛn ma sin ki yan!
3 Ma mala nawa pi cancan,
mala wa ma wele yembinɛ.
Màla wa ma wele, ɛɛn fɔ mɛɛ jɛrɛgisaga
kpɛ yan na na.
Na jatere wo naa na yɔn sɛnrɛ ti ni, ti yɛn
nuŋgba.

4 Na mi ka sɛnweele pe kapyere ti wele,
ma sɛnrɛ ti mala kan mi mala yɛɛ yigi
lewɛlimbɛlɛ pe koŋgolo ke ni.
5 Mì yeresaga ta wa ma konɔ li ni,
mii kɛ mbe wɔ wa li ni.

6 E, Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ yinri, katugu ma
mala yɔn sogo;
nuŋgbolo jan na yeri mala sɛnrɛ ti logo!
7 Ma kagbaraga kafɔnnɔ wogo ki naga na
na!
Mbele pe ma pe yɛɛ karafa ma na,
mboro ma ma pe shɔ pe juguye pe kɛɛ.

8 Tanla go singi, paa yɛgɛ ŋga na lere maa
wi yɛnmbyɔ wi go singi!
Na lara wa ma kanwira ti nɔgɔ,
9 mala shɔ lepeele mbele pe yɛn nala jɔlɔ
pe yeri,
konaa na juguye tipeele mbele pè yiri
mala maga pe yeri!

10 Paa lere yinriwɛ ta fyew,
yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ to pe maa yuun wa pe
yɔn.

† **16:8 16.8:** Kapye 2.25-28 † **16:10 16.10:** Kapye 13.35 † **16:11 16.8-11:** Kapye 2.25-28

11 Pe yɛn nala tuuro tɔnri, pè yɛrɛ wa
mala maga makɔ;
pe yɛn na pɛɛlɛ naga jaa mbanla jan.
12 Pe yɛn paa jara yɛn, ŋa wila jaa mbe
kara ka,
paa cɛngɛ yɛn, ŋga kì lara na singi.

13 Yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma to na juguye pe na, ma pe go sogo;
mala shɔ lepeele pe yeri ma tokobi wi ni!
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na shɔ ki leele mbele pe
yeri ma yawa pi ni,
mala shɔ ki fɔnmɔ woolo pe yeri!
Ki dunruya yinwege ŋga ko mbe pye pe
tasaga ye!
Pe kan pe ka ŋgbanga ŋgbanga, pe tin
ŋga mà tɛgɛ pe kan ki ni,
pe piile pe ka pe tin pe sanŋga yaga pe
pishyɛnwoolo pe kan!

15 Mi wo na, naa mi yɛn ma sin ki kala na,
mi yaa kɔɔn yan gbɔgɔyi.
Na mi ka ka yɛn mbe yiri, mbaa ma wele,
ko yaa na bɔ.

18

Wunlunaŋa wa cew taŋgɔlɔ,
wi nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li shari
(2 Sami 22.1-51)

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Yawe
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Davidi wi yurugo.
Davidi wìla ki yurugo ŋga ki kɔ ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɔn sanga ŋa ni làa wi shɔ wi
juguye pe ni fuun pe kɛɛ konaa sawuli wi
kɛɛ.
2 Wìla yo fɔ:
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn na
fanŋga ye,
ma yɛn mala ndanla.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa na walaga yɛn,
naa na malaga sigeca konaa na go
shɔfɔ;
na Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa na walaga ŋga ki
yɛn na larasaga,
li yɛn paa na tugurɔn sigeyaraga yɛn nala
go singi konaa fanŋga gbɔgɔ ŋga ki
yɛn nala shoo,
li yɛn na malaga sigembogo mala maga.

4 Mi yɛn na jɔrɔgi na yuun fɔ: Sɔnmɔ yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo!
Mìli yeri lilan saga,
a lìlan shɔ na juguye pe kɛɛ.

5 Kunwɔ pìla gbɔn na na, mala sere pi
mana li ni,
na fyɛrɛ waa na na paa lafogo ŋga ki maa
jɔgɔwɔ piin ki yɛn.
6 Kuulo tara ti maŋgala kaa migili na ni
makɔ,
a kunwɔ pi mɛrɛ tìlan yigi.
7 Mala ta wa na jɔlɔgɔ ki ni, mìla gbele ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
na Yɛnŋɛlɛ mìla li yeri lilan saga.
Mali ta wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, làa na
magala li logo,
li nuŋgbolo la pye na gbelege ki na.

8 Kona, a tara tì si tigile, ma yɛgɛyɛgɛ,
yanwira ti yɛn ma cɛn yaara nda na, tìla
yɛgɛyɛgɛ;
tìla tigile, katugu Yɛnŋɛlɛ li nawa pìla
ŋgban.
9 Wirige la pye na yinrigi wa li nu-
mawegele ke ni na kee wa naayeri,
kasɔn la pye na yinrigi wa li yɔn na sori,
a kasɔn naŋganra na janri na yinrigi wa
ki ni.

10 Làa naayeri wi tirige tɔɔn, mɛɛ tigi ma
pan,
kambaaga wɔgɔ kà la pye wa li tɔɔrɔ ti
nɔgɔ.
11 Làa pye ma lugu sherubɛnye wa na, ma
yiri sire na,
làa pan tifɛlɛgɛ ki na.
12 Làa wɔwɔ pi tɛgɛ mali yɛɛ fo, ma lara
wa ki yinmɛ pi ni,
làa pye ma tɔn kambaaga wɔgɔ ni, ŋga
kìla pye ma yin tɔnmɔ lɛgɛrɛ ni.
13 Yanwa mba pìla pye li yɛgɛ,
kambaara, naa sinndɛɛrɛ tisaga konaa
kasɔn naŋganra la pye na yinrigi
wa pi ni.

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì gbanla ŋgbanga wa
naayeri,
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na lìli
magala li yirige ma gbanla;
a sinndɛɛrɛ tisaga naa kasɔn naŋganra
tigi.

15 Làa wangala wɔn, a na juguye pè gbɔn ma jaraga,
ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pye, a pè fe ma jaraga.
16 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, naa mɔ̀ɔ juguye pe figiri,
naa mɔ̀ɔ naŋgbanwa tifɛlɛgɛ ki wɔn, a pè kɔgɔje wi nɔgɔna tara ti yan,
a dunruya wi nɔgɔna cɛnyaara tì yiri funwa na.

17 Yɛnŋɛlɛ làa koro wa naayeri mali kɛɛ ki sanga mala yigi,
mala tile mala wɔ wa tɔnŋgbɔɔ pi ni.
18 Làa na shɔ na mbɛnfɔ ŋa wi yɛn fanŋga ni wi kɛɛ,
mala shɔ na panrafɛnnɛ pe kɛɛ, poro mbele pè ŋgban ma wɛ na na we.
19 Na jɔlɔgɔ pilige ki ni, pàa pan ma to na na;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa pye na kɛɛ kansaga ye.
20 Làa na yirige wa jorowo laga ki ni, ma wogosaga kan na yeri;
làa na shɔ, katugu na kala li yɛn mali ndanla.

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan yigi ma yala mi yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na ko ni;
lìlan sara ma yala na kɛyɛn yi yɛn fyɔngɔ fu yɛgɛ ŋga na ki ni;
22 katugu mì Yawe Yɛnŋɛlɛ li koŋgolo ke yigi jɛŋgɛ na tanri ke na;
mi fa nambewe pye mbe laga na Yɛnŋɛlɛ li na.
23 Li kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke yɛn na yɛgɛ sɔgɔwɔ, a mila tanri ke na,
mi fa kɛ mbe laga li ŋgasegele ke na.
24 Mi yɛn jɛrɛgisaga fu li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mìlan yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo mi ka ka kapege pye.
25 Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan sara ma yala mi yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na ki ni,
konaa mi yɛn fyɔngɔ fu yɛgɛ ŋga na li yɛgɛ sɔgɔwɔ ki ni.

26 Yawe Yɛnŋɛlɛ, lere ŋa ka pye sinŋɛ ma ni, ma ma pye sinŋɛ wi ni;
lere ŋa ka pye jɛrɛgisaga fu ma ni, ma mɔɔ yɛɛ naga jɛrɛgisaga fu wi na.
27 Lere ŋa ka pye fyɔngɔ fu, ma mɔɔ yɛɛ naga fyɔngɔ fu wi na;
ɛɛn fɔ ma ma lembasinŋɛ wi sara mbe yala wi mbasinmɛ pi ni.

28 Leele mbele pe yɛn fyɔnwɔ ni, ma ma pe shɔ;
ɛɛn fɔ, mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, ma ma pe tirige.
29 Ee, mboro ma yɛn na yanwa mba pi yɛn na yinrigi;
Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, ma mɔɔ yanwa pi yirige, ma wɔwɔ mba pi yɛn na ni pi kɔ.
30 Mboro fanŋga na, mi ma fyɛɛlɛ ma saa to maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege na;
na Yɛnŋɛlɛ li fanŋga na, mi ma ya ma malaga sigembogo kaanla.

31 Yɛnŋɛlɛ li koŋgolo ke yɛn ma yɔn fili,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn kaselege.
Mbele fuun pe ma pe yɛɛ karafa li na, li maa pe go singi paa tugurɔn sigeyaraga yɛn.
32 Ambɔ wi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo, na Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma?
Ambɔ wi yɛn paa walaga yɛn na we go singi, na we Yɛnŋɛlɛ lo ma?

33 Yɛnŋɛlɛ lo li maa fanŋga nii na ni;
lo li maa na yɛgɛ sinni wa kozinnɛ li ni.
34 Lì ti, a mì feŋge jɛn paa lufaa yɛn;
li mala lurugo mala shɔ wa tinndiye mbele pe yagara pe go na†.
35 Li maa na nari malaga gbɔngɔ ki ni,
fɔ na kɛɛ ki ma ya na tuguyɛnrɛ sandiga ki waa.

36 Ma tugurɔn sigeyaraga ŋga ki ma lere shɔ, màga kan na yeri;
ma fanŋga kɛɛ ki mala tɔgɔ.
Ma kajɛŋgɛ ŋga mà pye na kan, kì gbɔgɔwɔ kan na yeri.
37 Ma fanŋga ki na, mi maa fee fyɛlɛgɛ na,
na yɔngɔlɔ ke se wa mbe la fyew.

38 Mi mala juguye pe purɔ mbe sa pe yigi;

† **18:34 18.34:** Aba 3.19

mila sɔngɔrɔ mbe pan, na mi fa pe tɔngɔ
mbe pe kɔ.
39 Mi ma pe tɔngɔ, paa ya mbe yiri naa;
pe ma toori na jegele sɔgɔwɔ.
40 Ma ma fanŋga le na ni malaga gbɔngɔ
ki na,
ma mala winfɛnnɛ pe kunnu na nɔgɔ.
41 Ma ma ti na juguye pe maa fee na yɛgɛ,
mi yaa na panrafɛnnɛ pe tɔngɔ.
42 Pe maa gbele na sagawa jaa, ɛɛn fɔ
sagafɔ na yiri pe na;
pe ma gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe
saga, ɛɛn fɔ laa pe yɔn sogo.
43 Mi ma pe tire paa taambugɔ yɛn, ŋga
tifɛlɛgɛ ki maga lɛ ma kari ki ni;
mi ma pe pɛ ma pe wɔ wa paa konɔ
fɛnrɛgɛ yɛn.

44 Màla shɔ tara woolo mbele pè yiri ma
je pe kɛɛ,
mala tɛgɛ cɛngɛlɛ ke go na;
leele mbele mi sila jɛn, poro yɛn na
tunŋgo piin na kan.
45 Mi ka ya para mbe sɛnrɛ nda yo, pe
mari lɛ.
Tara ta yɛgɛ woolo ma pan ma go sogo na
kan.
46 Tara ta yɛgɛ woolo kɛɛ kansaga na koo
pe yeri na kee,
pe yɛn na seri na yinrigi wa pe malaga
sigeca ki ni, fyɛrɛ ti kala na.

47 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinwege wolo.
Lo na li yɛn paa na walaga yɛn nala go
singi, sɔnmɔ yɛn li woo!
Lo na li yɛn nala shoo, gbɔgɔwɔ yɛn li
woo!
48 Lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li maa na kayaŋga
ki woo na juguye pe ni,
lo li maa cɛngɛlɛ ke go sogo na kan.
49 Lo li mala shɔ na juguye pe kɛɛ;
ee, Yɛnŋɛlɛ, màla yirige na winfɛnnɛ pe
go na,
màla shɔ lewɛlimbɛlɛ pe kɛɛ.
50 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa kaa
ma gbogo cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ;
mi yaa kaa yuuro koo mbaa ma mɛgɛ ki
sɔnni†.
51 Yɛnŋɛlɛ li maa kagbɔgɔlɔ piin na wun-
lunaŋa ŋa lì wɔ wi sari.
Ŋa lì sinmɛ kpoyi wo wi na maa tɛgɛ
wunluwɔ pi na, li maa kagbaraga
piin wi kan;
li maa ko piin mi Davidi na kan, konaa na
setirige piile mbele pe yaa ka yiri
puŋgo na pe kan, fɔ sanga pyew.

19

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi ma yan
wa yaara nda lì da ti ni
konaa wa li lasiri sɛnrɛ ti ni
1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Naayeri wi ni fuun wi maa Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔwɔ pi nari,
naayeri wi fowaga ki maa Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ
tunŋgo ki nari.
3 Pilige ka ma ki yɛɛ wogo yari pilige ka
yɛgɛ kan,
yembinɛ la ma li yɛɛ wogo yɛgɛ yo yem-
binɛ la yɛgɛ kan.
4 Ki woro na piin sɛnyoro ni, nakoma
sɛnrɛ ni,
magala si ma li ma logo.
5 Konaa ki ni fuun, ŋga ti yɛn na yuun,
ki yɛn na gbɔɔn fɔ wa dunruya wi kɔsara
ti na.

Yɛnŋɛlɛ lì paraga go ka kan wa naayeri
yɔnlɔ ki kan†.
6 Pinliwɛ ni, yɔnlɔ ki ma yiri na paan wa
paa japɔlɔ yɛn, ŋa wì yiri wa wi
wɔnlɔgo ki ni;
ki ma ki konɔ li lɛ na kee yɔgɔrimɔ ni paa
maliŋgbɔɔn kotogofɔ yɛn.
7 Ki ma yiri tara ti go ŋga na,
mbe toro sa to wa ti go ŋga na;
yaraga ko ka na shɔ ki tufunwɔ pi yeri.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn ma yɔn fili,
wi maa yinwege kaan.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn
kaselege,
ke maa tijinliwɛ kaan kambajɛnŋɛ wi
yeri.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ li katɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn ma
sin, ke maa yɔgɔrimɔ kaan sɛnwee
wi yeri.

† **18:50 18.50:** Ɔrɔmu 15.9 † **19:5 19.5:** Ɔrɔmu 10.18

Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke yɛn ma filige,
ke ma sɛnwee wi yɛngɛlɛ ke yɛngɛ.
10 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ki yɛn ma yɔn, ki wogo ki yaa koro wa fɔ sanga pyew.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn kaselege, ke ni fuun ke yɛn ma sin.
11 Ke yɛn ma yɔn ma wɛ tɛ na, ma wɛ yɛrɛ tɛ piiri lɛgɛrɛ na.
Ke yɛn ma tanla ma wɛ sɛnrɛgɛ na, ma wɛ yɛrɛ sɛnrɛgɛ tunwɔ mba pi ma pye wa fanvan fiile pe ni ki na.

12 Mi ŋa ma tunmbyee, mi maa yɛrɛwɛ taa wa ke ni fun;
lere ŋa ka ke yigi mbaa tanri ke na, wi ma tɔnli ta wa ke ni.
13 Lere wiwiin wi yɛn wa ŋa wi maa puŋgosara ti jɛn mberi kɔ?
Puŋguro nda mì pye kambajɛnmɛ na, mari kala yaga na na!
14 Mi ŋa ma tunmbyee, ki yaga mala shɔ mbele pe maa pe yɛɛ gbogo pe kɛɛ;
maga ka ti pe cɛn na go na!
Pa kona mi yaa pye sinŋɛ konaa jɛrɛgisaga fu kapegbɔgɔ pyewe kanŋgɔlɔ.

15 Ki yaga ma yɛnlɛ na yɔn sɛnrɛ to naa na nawa jatere wi na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn paa na walaga yɛn konaa na go shɔfɔ!

20

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ
wunlunaŋa wi kan
jaŋgo wi cew ta wa malaga ki ni

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔɔn yɔn sogo wunlunaŋa, ma nandangawa pilige ki na!
Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ† lo jate laa ma go singi!

3 Mbeli ta wa li cɛnsaga kpoyi ki ni, li pan lɔɔn saga!
Li pan lɔɔn tɔgɔ, mbeli ta wa Siyɔn yanwira ti na we!
4 Li jatere wi koro ma yarikanra ti ni fuun ti na,
li yɛnlɛ ma saraga sogoworo ti na!
Wɔnmatigiwɛn laga.
5 Ŋga maa jaa wa ma kotogo na, ligi kan ma yeri!
Kagala ŋgele fuun mà kɔn ma tɛgɛ mbe pye, li ke yɔn ma kan!

6 Kona we yaa yɔgɔri ma cew tawa pi wogo na,
we yaa we dirapo wi yirige wa naayeri mbe we Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki gbɔgɔ.
Ŋga fuun maa yɛnri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ligi pye ma kan!

7 Mìgi jɛn koni ma yo lere ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ, li maa shɔ;
mbeli ta wa li cɛnsaga kpoyi ki ni wa yɛnŋɛlɛ na, li ma wi yɛnrɛwɛ pi logo,
li yaa wi shɔ li yawa gbɔɔ pi fanŋga na.

8 Pele ma pe jigi wi taga pe malaga gbɔnwotoroye poro na,
pele ma pe jigi wi taga pe malaga gbɔnshɔnye poro na;
ɛɛn fɔ woro wo na, wè we jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ko na.
9 Poro wo na, pe yɛn na gbali na woo na tuun;
ɛɛn fɔ woro wo na, we yɛn yeresaga ma koro ma yere kpanw.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ, cew kan wunlunaŋa wi yeri!
Na waga wi yeri wi we saga sanga ŋa ni, wi we yɔn sogo!

21

Wunlunaŋa wi jigi wi yɛn
Yɛnŋɛlɛ lo na

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, wunlunaŋa wi yɛn na yɔgɔri ma fanŋga ko kala na.

† **20:2 20.2:** ***Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Izirayɛli woolo pe Yɛnŋɛlɛ le.**

Naa màa shɔ ki kala na, wi yɛn ma yin
nayinmɛ ni.
3 Ŋga wìla pye na jaa wa wi nawa, màga
kan wi yeri,
ŋga wìla pye na yɛnri ma yeri, ma sila je
ki na.
Wɔnmatigiwɛn laga.

4 Màa pan wi kɔrɔgɔ mbe duwaw jɛnŋɛ
lɛgɛrɛ tirige wi na;
mà tɛ piiri wunluwɔ njala kan wi kan.
5 Wìla ma yɛnri yinwege ki ni, a màga kan
wi yeri,
mà yinwetɔnlɔgɔ kan wi yeri sanga pyew
fɔ tetete.

6 Naa màa shɔ ki kala na, wi gbɔgɔwɔ
gbembe ta;
màa fere gbɔgɔwɔ naa tiyɔnwɔ pi ni.
7 Màa pye duwaw pyɔ fɔ sanga pyew;
mà nayinmɛ kan wi yeri ma yɛɛ yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
8 Ee, wunlunaŋa wùu jigi wi taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na;
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li
kagbaraga ki kala na, yaraga ko ka
se wunlunaŋa wi ta.

9 E, wunlunaŋa, ma yaa kɔɔn juguye pe
ni fuun pe yigi ma kɛɛ ki ni;
ma fanŋga kɛɛ ki yaa kɔɔn panrafɛnnɛ pe
yigi.
10 Na maga kɔɔn yɛɛ naga, ma yaa ka pe
sogo kasɔn ni paa yira kasɔn yɛn.
Wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ pi
ni, li yaa ka pe jɔgɔ,
kasɔn ki yaa ka pe sogo mbe pe kɔ.
11 Ma yaa ka pe setirige piile pe kɔ mbe
pe wɔ laga tara ti ni,
ma yaa ka pe cɛnlɛ li kɔ mbeli wɔ sɛnwee
piile pe sɔgɔwɔ.
12 Na paga tipege jate ma ni,
na paga yɔn le ma na,
pe se ya yaraga ko ka kpɛ pye ma na,
13 katugu ma yaa ka pe wɔn ma wangala
ke ni,
pe yaa ka fe ma yɛgɛ.

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiri mɔɔ fanŋga ki naga!
Woro wo na, we yaa kaa yuuro koo mbaa
ma sɔnni ma yawa pi kala na.

22

Na Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na,
a ma si je na na?
1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe maa
ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na, pe maa
ki yinri: «Pinliwɛ yɔn safuwe». Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Na Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a ma
si je na na?
Yiŋgi na, a ma sɔɔn yɛɛ laga lali na ni?
Ma yɛn nala yuŋgbɔgɔrɔ gbelege ki nuru,
ma si woro nala shoo†.

3 Na Yɛnŋɛlɛ, yɔnlɔ na mi ma gbele
mbɔɔn yeri mala saga,
ɛɛn fɔ maa na yɔn sogo;
yembinɛ fun, mila wogosaga ta.

4 Ma si yala mboro ŋa ma yɛn Yɛnŋɛlɛ
kpoyi, ma yɛn ma cɛn wa ma wun-
luwɔ jɔngɔ ki na;
a Izirayɛli woolo paa ma sɔnni yuuro ni
suyi.
5 We tɛlɛye pa pàa pe jigi wi taga mboro
na;
pàa pe jigi wi taga ma na, a mà pe shɔ.
6 Pàa gbele mɔɔ yeri ma pe saga, a mà pe
shɔ;
pàa pe jigi wi taga ma na, pe sila fɛrɛ shɔ.

7 Mi wo na, mi yɛn paa fyɛngɛ yɛn,
mi si sɛnwee wo wa bɔ naa yɛrɛ.
Leele paa na tegele,
tara woolo paa na tifaga.
8 Mbele fuun paa na yaan, pe yɛn na tɛgɛ
na na;
pe maa ki yɔgɔri na na, na go yangara na
na†.
9 Pe maa yuun fɔ: «Wùu jigi wi taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na,
ɛɛn, luu shɔ ye!
Wi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla,
ɛɛn luu shɔ ye wege yan†!»

10 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro mala yirige
wa na nɔ wi lara,

† **22:2 22.2:** Mati 27.46; Maki 15.34 † **22:8 22.8:** Mati 27.39; Maki 15.29; Luki 23.35 † **22:9 22.9:** Mati 27.43

màa jigi kan na yeri mala ta na nɔ wìlan lɛ wa wi kotogo ki na.
11 Maga lɛ pànla se, a pè silan karafa ma na;
mala ta wa na nɔ wi lara, màa pye na Yɛnŋɛlɛ.
12 Jɔlɔgɔ ki kaa yɔngɔ na ni sanga ŋa ni, maga kɔɔn yɛɛ laga lali na ni,
sagafɔ wa yɛgɛ woro na na naa!

13 Na winfɛnnɛ pe yɛn mala maga paa napɛnɛ lɛgɛmbɛlɛ yɛn,
pè perege kɔn mala maga paa Bazan tara napɛnɛ ŋgbaanla pe yɛn.

14 Pe yɛn paa jaraye yɛn, mbele pe yɛn na kuunru,
mbele pè pe yɔnrɔ ti yɛngɛ mbe nɔɔri mbe kɔɔnlɔ.

15 Na fanŋga ki yɛn na koo na kee paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ ma kaa na fuun,
mi se ya yere na tɔɔrɔ ti na.
Kotogo ŋga ki yɛn na ni, ki yɛn paa sɛnriŋguro yɛn na yanni wa na lara.
16 Na fanŋga ki kɔ na ni mala waga paa fɛnrɛgɛ yɛn,
na ŋgayinnɛ lì mara wa na yɔn ki naayeri.
Mà ti kunwɔ pi wirige ki yɛn na tɔnni na na.

17 Kapege pyefɛnnɛ ŋgbelege na maga mala fili,
ki pyɔɔnlɔ wele, pee yirisaga yaga na kan;
pànla kɛyɛn yo naa na tɔɔrɔ ti pɔ†.
18 Mì cɔgɔ fɔ na kajeere tì yiri funwa na, mbe ya mberi jiri.
Na winfɛnnɛ pè pe yɛngɛlɛ ke kan na na nala wele.
19 Pànla yaripɔrɔ ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na,
pè pɛtɛ gbɔn na derigbɔgɔ ki wogo na†.

20 Mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga ka lali na ni!
Mboro ŋa ma yɛn na fanŋga ye, fyɛɛlɛ ma pan mala saga!
21 Na shɔ tokobi kunwɔ pi kɛɛ!
Na shɔ ki pyɔɔnlɔ tipeele pe ŋgangala ke kɛɛ!
22 Na shɔ jaraye pe yɔn nɔŋgɔ ki kɛɛ,
mala shɔ yannɔ wi yɛnŋgɛlɛ ke kɛɛ!

Ee, màla yɔn sogo.
23 Mi yaa kaa ma sɛnrɛ yuun na sefɛnnɛ pe kan,
mi yaa kaa ma sɔnni wa janwa wi sɔgɔwɔ†.

24 Yoro mbele ye maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa li sɔnni!
Yoro Zhakɔbu setirige piile ye ni fuun yaa li gbogo!
Yoro Izirayɛli woolo, yaa seri fyɛrɛ ti na li yɛgɛ sɔgɔwɔ!
25 Katugu ŋa wi yɛn na jɔlɔ, li soo tifaga, li se je wi na jɔlɔgɔ sanga ni.
Lii puŋgo wa wi yeri;
ɛɛn fɔ, na wi ka gbele mbeli yeri luu saga sanga ŋa ni, li ma logo wi yeri.

26 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma fanŋga na, mi yaa lɔɔn sɔnni wa janwa gbɔlɔ li sɔgɔwɔ;
yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mì kɔn ma yeri, mi yaa ka ke tɔn mbe ke yɔn fili mbele pe maa fyɛ ma yɛgɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
27 Fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaa kaa kaa mbaa tinni.
Mbele pe yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagajaa, paa li sɔnni!
Yɛnŋɛlɛ sa ti pe yinwetɔnlɔgɔ ta!
28 Mbele fuun pe yɛn wa tara ti kɔsaga kɛɛ ki na, pe yaa ka nawa to Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, mbe sɔngɔrɔ mbe pan li kɔrɔgɔ;
cɛngɛlɛ ke seye woolo pe ni fuun pe yaa kaa fɔli mbaa pe yɛrɛ ti jiile wa tara li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
29 Katugu wunluwɔ pi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo woo,
li yɛn ma cɛn cɛngɛlɛ ke go na.
30 Fanŋga fɛnnɛ mbele fuun laga tara na, paa nii paa fɔli li yɛgɛ sɔgɔwɔ fun, paa li gbogo!

† **22:17 22.17:** Ŋga kì yo fɔ: *Pànla kɛyɛn yo naa na tɔɔrɔ ti pɔ,* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛkiye sɛnrɛ ni wi ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Pànla kɛyɛn yo naa na tɔɔrɔ ti furugu.* † **22:19 22.19:** Mati 27.35; Maki 15.24; Luki 23.34; Zhan 19.24 † **22:23 22.23:** Ebu 2.12

Mbele fuun pe yɛn kufɛnnɛ mbe sɔngɔrɔ
wa taambugɔ ki ni, pe yaa
kanŋguuro kan li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
poro mbele pe se ya koro yinwege na we.
31 Pe setirige piile pe yaa kaa tunŋgo piin
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan,
pe yaa kaa li sɛnrɛ yuun mbele pe yaa ka
yiri poro puŋgo na pe kan.
32 Pe yaa kaa li kasinŋge wogo ki yuun
mbele pe yaa ka se puŋgo na pe
kan,
mbaa ŋga lì pye mali woolo pe shɔ ki yari.

23

Yɛnŋɛlɛ li yɛn na go sigefɔ
paa yaayoro kɔnrifɔ yɛn

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kɔnrifɔ,
mi se yaraga ko ka kpɛ la.
2 Li ma ti mi ma sinlɛ na wogo yantipirige
laga na,
li ma kari na ni tɔnmɔ yɔn na, mba pi yɛn
yinmbe pɔw†.

3 Li maa fanŋga fɔnŋgɔ kaan na yeri;
li maa na yɛgɛ sinni wa kozinnɛ li ni li
mɛgɛ gbɔgɔwɔ pi kala na.

4 Ali na mi kaa tanri la toro wa kunwɔ pi
gbunlundɛgɛ ki diwi wi ni,
mi se ka fyɛ yaraga ko ka kpɛ na,
katugu ma yɛn na ni.
Ma maa na yɛgɛ sinni ma yaayoro
kɔnrikanŋgala li ni,
na kotogo nii na ni ma gbɔtangala li ni.

5 Ma ma yaakara tiyɔnrɔ tɛgɛ na yɛgɛ
sɔgɔwɔ na winfɛnnɛ pe yɛgɛ na;
ma mala yigi tiyɔngɔ, ma sinmɛ nuwɔ
taan wo na go ki na†
Ma mala wɔjɛnnɛ li yin fɔ li maa wuun.

6 Ee, ma kajɛŋgɛ naa ma kagbaraga pyege
ki yaa pye na ni na yinwege piliye yi ni
fuun yi ni;
mi yaa kaa sɔngɔrɔ mbaa paan wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni
na yinwege sanga wi ni fuun wi ni.

24

Yɛnŋɛlɛ li yaa ye
wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun ti yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo woro;
dunruya wo naa wi nawa yaara ti ni fuun
ti yɛn lo woro†.
2 Lo lì tara ti teŋge wa kɔgɔjeye pe na,
ma ti a ti yere jɛŋgɛ wa gbaanla pe na.

3 Ambɔ wi mbe ya lugu wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yanwiga ki na?
Ambɔ wi yaa ka sa yere wa li cɛnsaga
kpoyi ki ni?
4 Wo wi yɛn lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu,
a wi nawa pì filige wi na†,
wi suu yɛɛ kan yagbogowo pi yeri,
wila wugu yagbolo na.
5 Ko lerefɔ wo yaa duwaw ta Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri,
wi shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa laa jate lesinŋɛ.
6 Ko woolo poro pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li
lagajaa jɛŋgɛ;
poro pe maa Zhakɔbu wi Yɛnŋɛlɛ li laga-
jaa.
Wɔnmatigiwɛn laga.

7 Yoro yeyɔnrɔ kɔɔrɔ, ye yɛngɛlɛ!
Yeyɔnrɔ kɔɔrɔ nda wa maga lɛ wa fafafa,
ye yɛngɛlɛ tiyɔngɔ,
jaŋgo wunlunaŋa ŋa wi yɛn gbɔgɔwɔ fɔ
wi ye!
8 Ambɔ wi yɛn ki wunlunaŋa ŋa wi yɛn
gbɔgɔwɔ fɔ wo?
Wo wi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na fanŋga fɔ naa
yafɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yafɔ wa malaga ki
ni.

9 Yoro yeyɔnrɔ kɔɔrɔ, ye yɛngɛlɛ!
Yoro yeyɔnrɔ kɔɔrɔ nda wa maga lɛ wa
fafafa, ye yɛngɛlɛ tiyɔngɔ,
jaŋgo wunlunaŋa ŋa wi yɛn gbɔgɔwɔ fɔ
wi ye!
10 Ambɔ wi yɛn ki wunlunaŋa ŋa wi yɛn
gbɔgɔwɔ fɔ wo?

† **23:2 23.2:** Naga 7.17 † **23:5 23.5:** Kìla pye, Zhufuye pe ka lere yeri liwɛn gbɔɔ na, pe ma sinmɛ nuwɔ taan wo wi go ki na maa gbɔgɔ (2 Sami 12.20; Dani 10.3). † **24:1 24.1:** 1 Korɛn 10.26 † **24:4 24.4:** Mati 5.8

Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ loli.
Lo li yɛn wunlunaŋa ŋa wi yɛn gbɔgɔwɔ
fɔ we.
Wɔnmatigiwɛn laga.

25

Yɛnŋɛlɛ, konɔ na maa jaa mbe lɛ,
li naga na na

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn na wele mboro
yeri†.
2 Na Yɛnŋɛlɛ, mìlan jigi wi taga mboro na,
maga ka ti mbe fɛrɛ shɔ,
maga ka ti na juguye paa yɔgɔri na na!
3 Mbele pè pe jigi wi taga ma na, wo wa
se fɛrɛ shɔ;
ɛɛn fɔ, mbele pè yiri ma je ma na go fu,
poro yaa ka fɛrɛ shɔ.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma koŋgolo ke naga na
na,
mala kara ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni!
5 Tanla yɛgɛ sinni wa ma kaselege konɔ li
ni, maa na nari;
katugu mboro ma yɛn na shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ
le.
Na jigi wi yɛn mboro na pilige pyew.

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ, jatere pye ma yinriwɛ
tawa naa ma kagbaraga ki na,
katugu maga lɛ wa, ti yɛn kɔsaga fu.
7 Maga kaa jatere piin na lefɔnrɔ sanga
kajɔgɔrɔ to naa na kapere ti na!
Ma kagbaraga ki kala na, ta nawa tuun na
na Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn
ma yɔn!

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma yɔn, ma pye
sinnɛ;
ko kala na li ma konɔ na li daga mbe lɛ li
naga kapere pyefɛnnɛ pe na.
9 Leele mbele pè pe yɛɛ go sogo, li maa pe
yɛgɛ sinni wa kasinŋge ki ni,
na pe kara li konɔ li ni.
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li koŋgolo ke maa li
kagbaraga naa kasinŋge ki nari
mbele pe mali yɔn finliwɛ naa li
kondɛgɛŋgɛlɛ ke lɛ na tanri ke na
pe na.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma mɛgɛ gbɔgɔwɔ pi
kala na, na kapere ti kala yaga na
na,
katugu ti yɛn ma lɛgɛ.
12 Lere ŋa wi maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ,
konɔ na ki lerefɔ wi daga mbe lɛ, li mali
naga wi na.
13 Ki fɔ wi yaa wi yinwege ki pye wa
fɛrɛwɛ pi ni,
wi setirige piile pe yaa tara ti ta pe kɔrɔgɔ.
14 Leele mbele pe maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ, li ma li ŋgundo kagala ke
telege pe na,
ma li yɔn finliwɛ pi naga pe na.

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo mi yɛn na wele suyi,
katugu li yaa na tɔɔrɔ ti wɔ wa na
yigimɛrɛ ti ni.
16 We Fɔ, ki yaga ma yɛgɛ wa na yeri, mala
yinriwɛ ta,
katugu mì koro na yɛ, ma pye fyɔnwɔ fɔ!
17 Na nawa pì tanga na na fɔ jɛŋgɛ.
Ki yaga mala shɔ na jatere piriwɛn pi ni!
18 Na tege naa na jɔlɔgɔ ki wele,
mala kapere ti ni fuun ti kala yaga na na!
19 Ki wele, yɛgɛ ŋga na na juguye pe yɛn
ma lɛgɛ we,
a pànla panra fɔ tipege.
20 Tanla go singi mala shɔ!
Mboro mìlan yɛɛ karafa ma na, maga ka
ti mbe fɛrɛ shɔ!
21 Ki yaga maa na go singi nawa jɛmbɛ
naa kasinŋge ki kala na,
katugu mìlan jigi wi taga ma na.

22 E, Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo pe shɔ pe
jɔlɔgɔ ki ni fuun ki ni!

26

Lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu
wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, tanga kan na yeri,

† **25:1 25.1:** Ki yurugo ŋga ki vɛrise nuŋgba nuŋgba pyew wì lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ wi sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu.

katugu mi yɛn jɛrɛgisaga fu wa na tangalɔmɔ pi ni!
Mìlan jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
mi se to fyew.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na sɛgɛsɛgɛ mala wa ma wele!
Na jatere naa na nawa kagala ke cancan ma wele!
3 Ma kagbaraga ki yɛn na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mi yɛn na tanri fun ma kaselege ki na.
4 Mila la cɛɛn nambara fɛnnɛ pe ni,
mila sila pinlɛlɛ kopiire fɛnnɛ pe ni.
5 Kapere pyefɛnnɛ gbogolomɔ pi yɛn mala mbɛn;
mila la cɛɛn lepeele pe ni ja.

6 Mi yaa na kɛyɛn yi jogo mbege naga fɔ mi yɛn jɛrɛgisaga fu,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa yere wa ma saraga wɔsaga ki yɛgɛ sɔgɔwɔ;
7 jaŋgo mbe ta mbɔɔn sɔn sharaga ni,
konaa mbaa ma kafɔnŋgɔlɔ ke ni fuun ke yɛgɛ yuun.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yɛn mala ndanla mbe sa koro wa ma go,
wa laga ŋga ma gbɔgɔwɔ pi yɛn we.
9 Maga kanla yigi paa kapere pyefɛnnɛ pe yɛn!
Maga kanla gbo mbe pinlɛ legboleele pe ni!
10 Poro mbele pe kɛyɛn yi yɛn wa katijangara ti ni;
pe kalire ti yɛn ma yin yarikanra ni mbaa leele yinrɛ jogo.

11 Mi wo na, na yinwege ki yɛn jɛrɛgisaga fu;
na yinriwɛ ta mala shɔ!
12 Mi yɛn na tanri wa kozinnɛ li ni.
Mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn wa janwa wi sɔgɔwɔ.

27

Mi yɛn we Fɔ wi ni,
tipege se ya gbɔn na na

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yanwa konaa nala shoo,
mi yaa la fyɛ ambɔ fɔ yɛgɛ?
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na go sigefɔ,
na sunndo wi yaa la kɔɔn ambɔ fɔ yɛgɛ?

2 Na lepeele pe kaa fulo na tanla mbe yo pe yaa na kɔɔnlɔ yuroyuroyuro paa cɛnrɛ yɛn,
poro mbele na winfɛnnɛ naa na juguye, poro pe yaa kurugo mbe toori.

3 Na maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ka pan mbe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan mbanla yɔn tɔn,
na sunndo wi se kɔn na na.
Ali na paga yiri malaga ni na kɔrɔgɔ,
konaa ki ni fuun, na jigi wi yaa pye mbe cɛn.

4 Yaraga nuŋgba mi yɛn na yɛnri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
ko mi yɛn na jaa fɔ jɛŋgɛ.
Ko yɛn fɔ mila jaa mbe cɛn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni na yinwege piliye yi ni fuun yi ni,
jaŋgo mbaa li tiyɔnwɔ pi wele
konaa mbaa li nandanwa kala li jaa wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

5 Katugu li yaa lanla go singi wa li paraga go ki ni jɔlɔgɔ pilige ki na,
mbanla lara wa li cɛnsaga paraga go ki logologo wi ni.
Li yaa kanla yerege walaga ka go na, ŋga tipege se ya gbɔn na na.

6 Koni mbe ya mbanla yɔlɔgɔ ki yirige caw na juguye mbele pànla maga pe go na;
mi yaa kaa yɔgɔrimɔ saara woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wa li go ki ni;
mi yaa kaa yuuro koo mbaa sɔnmɔ yuuro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ yɛnri, logo na yeri!
Ki yaga mala yinriwɛ ta, mala yɔn sogo!
8 Sɛnrɛ nda mà yo, mi yɛn na jatere piin ti na, fɔ: «Yaa na lagajaa!»
E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ lagajaa!
9 Maga ka puŋgo wa na yeri,
maga ka je mi ŋa ma tunmbyee na na naŋgbanwa ni!
Mboro ma yɛn na sagafɔ,

maga kanla wa, maga ka je na na, na
shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ!
10 Ali na to wo naa na nɔ wi ni paga je na
na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro yaa na yigi.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma konɔ li naga na na,
na yɛgɛ sin wa kozinnɛ li ni mbele paa na
pɛɛlɛ pe kala na!
12 Na winfɛnnɛ paa ŋga jaa, maga kanla
le ki kɛɛ,
katugu yagbogolo sɛrɛya yofɛnnɛ naa
lewɛlimbɛlɛ yiri na kɔrɔgɔ.

13 Ndɛɛ na jigi wi sila pye ki na mbe Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pyege ki yan,
mbe we ta yinwege na laga ki dunruya ŋa
wi ni, mbe ja pye mɛlɛ?

14 Ma jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na!
Fanŋga le ma yɛɛ ni, ma kotogo ta!
Ma jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na!

28

Lere ŋa wì yɔngɔ kunwɔ pi ni
wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro mi yɛn na yinri
mala saga!
Mboro ŋa ma yɛn paa na walaga yɛn nala
go singi,
maga kɔɔn nuŋgbogolo ke tɔn na
yɛnrɛwɛ pi na!
Na maga pyeri, mɛɛ na yɔn sogo,
pa mi yaa pye paa lere wa yɛn, ŋa wi
wogo kì kɔ.
2 Na mi kɔɔn yeri mbe yo mala saga,
na mi kanla kɛyɛn yi yirige mbe wa wa
ma cɛnsaga ki lajɛŋgɛ kpoyi ki yeri
mbɔɔn yɛnri,
maga yaga mala yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo!

3 Maga ka mi naa lepeele naa kapere
pyefɛnnɛ we le kasha nuŋgba ni;
poro mbele pe maa yɛyinŋge sɛnrɛ yuun
pe lewee yɛɛnlɛ pe kan,
mbe sigi ta kapege ko ki yɛn wa pe kotogo
na.
4 Ma pe sara wi kan pe yeri mbe yala pe
kapyere ti ni,
mbe yala pe tipewe pi ni!
Ma pe sara wi kan pe yeri mbe yala pe
kɛɛ tunŋgo ki ni;
ŋga pè pye, maga yɔngɔ sɔngɔrɔ pe na†!
5 Katugu pe woro na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kapyegele ke jate konaa li kɛɛ tun-
ndo ti ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li pe tɔngɔ paga ka ya yiri
naa!

6 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo!
Katugu lìlan yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na fanŋga naa na
tugurɔn sigeyaraga ye.
Mìlan jigi wi taga li na na kotogo ki ni
fuun ni.
Nayinmɛ gbɔɔ yɛn na yeri wa na kotogo
na;
mi yaa yuuro kɔ mbeli sɔn.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn li woolo pe
fanŋga ye;
li yɛn paa malaga sigego yɛn mbe wun-
luwɔ ŋa lì sinmɛ kpoyi wo wi na
maa wɔ wi shɔ.
9 We Fɔ, ma woolo pe shɔ, poro mbele pe
yɛn ma kɔrɔgɔ ye, duwaw pe na!
Ki yaga ma pye pe yɛgɛ sinvɔ konaa pe
sagafɔ sanga pyew!

29

Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yoro naayeri fanŋga fɛnnɛ†, yaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li gbogo!
Yaa li gbogo yaa li fanŋga ki sɔnni!
2 Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki gbɔgɔ!
Ye fɔli ye ye yɛrɛ ti jiile wa tara Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ yeli gbɔgɔ,
li yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na ki kala†!

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li yɛn na yinrigi
wa tɔnmɔ pi go na,
Yɛnŋɛlɛ na gbɔgɔwɔ wolo li yɛn na
yɛnŋɛlɛ gbaanra piin;
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn tɔnŋgbɔɔ pi go na.

† **28:4 28.4:** Naga 22.12 † **29:1 29.1:** Naayeri fanŋga fɛnnɛ poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye wele; Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Yɛnŋɛlɛ li pinambiile. † **29:2 29.1-2:** Yuuro 96.7-9

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li yɛn fanŋga ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li yɛn fanŋga gbɔgɔ ni.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li ma sɛdiri tire ti walagi,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma Liban tara sɛdiri tire ti walagi mari jaanri.
6 Li ma ti Liban tara yanwira ti maa yeni na kanni paa napɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ yɛn;
li ma ti Ɛrimɔ yanwira ti maa yeni na kanni paa yannɔ yirifɔnmbɔlɔ yɛn.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li maa kasɔn ŋgbanli janri na yinrigi.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li maa gbinri wi tigile,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa Kadɛshi gbinri wi tigile.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li ma safuwe wi ŋgbanga wi ma se†;
li magala li ma ti kɔɔrɔ ti ma koro waga.
Wa li gbɔgɔgo ki ni, pe ni fuun pe yɛn na yuun fɔ: «Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ li woo!»

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye wunluwɔ tɔnŋgbɔɔ pi pansanga wi ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ fɔ sanga pyew.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga kan li woolo pe yeri;
li duwaw pe na, li yɛyinŋge kan pe yeri!

30

Yɛnŋɛlɛ, mboro màla kan yinwege ni

1 Yurugo ŋga kìla kɔ ma shɛrigo gbɔgɔ ki le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ma sɔn,
katugu mala yirige mala wɔ wa wetijugo† ki ni.
Mɛɛ yere ki na na juguye paa yɔgɔri na kala na.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ,
mìla gbele mɔɔ yeri mala saga, a màla shɔ.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, màla wɔ wa kuulo tara ti ni;
na jele nuŋgba la pye wa fanga ki ni,
ɛɛn fɔ màla yinwege ki sɔngɔrɔ maga kan na yeri.

5 Yoro mbele ye yɛn sinmbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni,
yaa li sɔnni yuuro ni!
Li yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na, yaa ki sɔnni!
6 Katugu li naŋgbanwa pi ma mɔ wagati jɛnri ni mbe si kɔ,
ɛɛn fɔ li kagbaraga pyewe po yɛn wa fɔ sanga pyew.
Ali na kaa pye yembinɛ, gbelege ma pye wa,
pinliwɛ ni, yɔgɔrimɔ ma pan.

7 Mi wo na, mala ta mìla pye ma cɛn pɔw, mìla pye na yuun fɔ:
«Kaŋgbanga kpɛ se ya gbɔn na na.»
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kagbaraga pyege ki kala na, mi yɛn yanwiga ŋga na, màa fanŋga kan ki yeri.
Ɛɛn fɔ màa puŋgo le na ni, a na jatere wì piri na na.

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mìla gbele mɔɔ yeri mala saga;
na Fɔ mboro mila yɛnri mala yinriwɛ ta.
10 Na mi ka ku, na mi ka tigi wa fanga ki ni,
yiŋgi ma yaa ta san?
Lere ŋa wi yɛn gbanŋgban ko cɛ, wo mbe ya mbaa ma sɔnni mɛlɛ?
Ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na, wo mbe ya mbege yari mɛlɛ?
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, logo na yeri mala yinriwɛ ta!
Yawe Yɛnŋɛlɛ, pan mala saga!

12 Na nawa mba pì tanga na na, màa kanŋga maa pye yɔgɔrimɔ kala;
jatere piriwɛn yaripɔrɔ nda na na, màri wɔ na na, ma fɛti yaripɔrɔ le na kan;

† **29:9 29.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li ma safuwe wi ŋgbanga wi ma se,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, kì yo fɔ: *Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li ma tigbɔrɔ gbɔrɔ ti tigile.* † **30:2 30.2:** Wetijugo ŋga ki sɛnrɛ tì yo laga ki laga ŋga ki ni, ki yɛn na para kuulo tara to sɛnrɛ na.

13 jaŋgo mbaa ma sɔnni yuuro ni wa na
kotogo na, mi ka ka pyeri mbege
yaga.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, mi yaa lɔɔn
sɔnni fɔ sanga pyew.

31

Yɛnŋɛlɛ mboro ma yɛn
na go sigefɔ we

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa mìlan yɛɛ karafa
mboro na;
maga ka ti mbe fɛrɛ shɔ fyew!
Na shɔ, naa ma yɛn ma sin ko kala na!
3 Nuŋgbolo jan ma logo na yeri, fyɛɛlɛ ma
pan mala shɔ!
Ki yaga ma pye walaga ŋga ki yɛn na
larasaga,
konaa malaga sigeca ŋga ki yɛn nala
shoo!
4 Ee, mboro ma yɛn na walaga ŋga ki yɛn
na larasaga, naa na malaga sigeca
nala shoo.
Ma mɛgɛ ko kala na, ki yaga maa na kɔnri
konaa maa na yɛgɛ sinni!
5 Na wɔ wa mɛrɛ nda pè jan na na ti ni,
katugu mboro ma yɛn na go sigefɔ we.

6 Mi yɛn nala yinnɛ li nii ma kɛɛ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ na kase-
lege wolo, na go shɔ†!

7 Mbele pe maa yarisunndo gbogo, pe kala
li yɛn mala mbɛn;
mi wo na, mìlan jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo na.

8 Mila jaa mbaa yɔgɔri jɛŋgɛ konaa mbaa
nayinmɛ nii ma kagbaraga ki kala
na;
katugu ma yɛgɛ yɛn na tege ki na,
na nawa pì tanga yɛgɛ ŋga na màga jɛn.
9 Mɛɛ na le jugu wi kɛɛ,
ɛɛn fɔ màla yirige mala yerege na tɔɔrɔ ti
na, ma ti a mì koro na yɛɛ kan.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yinriwɛ ta,
katugu na nawa pì tanga na na;
lawɔrɔ ti na, na yɛngɛlɛ kè jɔgɔ na na,
na wire tì wɔ ti yɛɛ yɔnlɔ, a na jatere wì
piri na na.
11 Mi yɛn nala yinwege ki piin nandan-
gawa ni,
mi yɛn na jɛɛn wa jɔlɔgɔ ki ni na yinwege
piliye yi ni fuun ni.
Na fanŋga ki yɛn na koo na ni na kajɔgɔrɔ
ti kala na,
na kajeere ti yɛn na kuun na na.

12 Na juguye pe ni fuun pe yɛn nala tegele
lagapyew,
mì pye titɛgɛrɛ yaraga na cɛnyɛɛnlɛ pe
yeri fun;
mì pye fyɛrɛ yaraga na wɛnnɛ pe yeri,
leele mbele ka fili na ni wa konɔ, poro ma
fe ma laga na na.
13 Pè fɛgɛ na na, paa yɛgɛ ŋga na pe ma
kaa fɛgɛ lere ŋa wì ku wi na we;
mi yɛn paa yaapige ŋga kì jɔgɔ ki yɛn.
14 Sɛnpere nda lelɛgɛrɛ yɛn na yuun na
na, mi yɛn nari nuru;
fyɛrɛ kapyere to ti yɛn mala maga la-
gapyew.
Pe yɛn na pe yɛɛ yaan na mɛgɛ ni,
pe yɛn na yɔn nii na na mbanla gbo.

15 Ɛɛn fɔ mi wo na, mìlan jigi wi taga ma
na Yawe Yɛnŋɛlɛ;
mi yɛn na yuun fɔ: «Mboro ma yɛn na
Yɛnŋɛlɛ le!»
16 Na yinwege ki yɛn ma kɛɛ,
na shɔ na juguye poro naa na jɔlɔfɛnnɛ
pe kɛɛ!
17 Mi ŋa ma tunmbyee, ki yaga mala wele
kajɛŋgɛ ni!
Na shɔ ma kagbaraga ki kala na!

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na mi kɔɔn yɛnri sanga
ŋa ni, maga ka ti mbe fɛrɛ shɔ;
lepeele poro mbe fɛrɛ shɔ,
pe tigi yɔnmboro wa kuulo tara!
19 Yagbogolo yofɛnnɛ pe yɔnrɔ ti tɔn pe
na,
poro mbele pe maa yɔn gbɔgɔwɔ sɛnrɛ
yuun lesinŋɛ wi na, naga piin yɛɛ
gbɔgɔwɔ ni konaa leele tifagawa ni!

20 Ma kajɛŋgɛ pyege kì gbɔgɔ,

† **31:6 31.6:** Luki 23.46

ma maa ki piin mbele pe maa fyɛ ma yɛgɛ
pe kan,
naga piin mbele pe ma pe yɛɛ karafa ma
na pe kan sɛnwee piile pe yɛgɛ na.
21 Ma ma pe lara ma yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ
mbele pe maa pe jɔlɔ pe na.
Ma ma pe lara wa ma paraga go ki ni,
sɛnjagara nda ti maa yuun ti na.

22 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo!
Katugu lìli kagbaraga ŋga ki yɛn kafɔnnɔ
wogo ki naga na na,
mi ŋa mìla pye ndɛɛ ca yi, ŋga pè
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ki tanla
maga yɔn tɔn we.
23 Na jatere wìla piri na na, fɔ a mì yo fɔ:
«Pànla purɔ mala wɔ wa ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ.»
Ɛɛn fɔ, naa mìla kaa ma yɛnrɛwɛ gbɔɔ
yɛnri,
màa na yɛnrɛwɛ pi logo.

24 Yoro mbele fuun ye yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
li lesinmbele,
ye ti li ye ndanla!
Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa mbele pè taga li na
pe go singi,
ɛɛn fɔ mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, li ma
jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa poro na.
25 Yoro mbele fuun yè ye jigi wi taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na,
ye fanŋga le ye yɛɛ ni, ye kotogo ta!

32

Lere ŋa wi kapere ti kala yaga wi na, wi yɛn fɛrɛwɛ na

1 Davidi yurugo. Nagawa yurugo.
Lere ŋa wi kajɔɔgɔ kì kɔ ma wɔ wa,
a wi kapere ti kala yaga wi na,
fɛrɛwɛ yɛn wi woo!
2 Lere ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro naa
kajɔɔgɔ ki jate wi go na naa,
wo ŋa nambara woro wa wi jatere wi ni,
fɛrɛwɛ yɛn wi woo†!

3 Sanga ŋa ni mìla na yɔn ki tɔn na kapere
ti na,
na fanŋga kìla pye na koo, a mila jɛɛn
sanga pyew;
4 katugu màa pye nala jɔlɔ sɔnlɔ naa
yembinɛ.
Na fanŋga kìla pye na koo paa tipile ma
kaa na yangara kanga na we.

Wɔnmatigiwɛn laga.

5 Ɛɛn fɔ puŋgo na, mìla na kapege ki yo
ma kan,
mi sila na kajɔɔgɔ ki lara ma na.
Mìla yo fɔ: «Mì yere na kolomɔ pi na
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.»
Mboro wo na, a mà silan kajɔɔgɔ ki kala
yaga na na†.

Wɔnmatigiwɛn laga.

6 Ki kala na, mbele pe yɛn sinmbele ma
ni, pe daga mbaa ma yɛnri wagati
jɛnŋɛ wi na;
kona, ali na kaŋgbanga kaa jaa mbe pe
ta, ki se gbɔn pe na.
7 Mboro ma yɛn na larasaga ye,
ma maa na shoo jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki kɛɛ;
màla maga nala shoo,
ki kala na, mi yɛn na yɔgɔrimɔ yuuro koo.

Wɔnmatigiwɛn laga.

8 We Fɔ wì yo fɔ:
«Mi yaa ma kara mbɔɔn naga konɔ na ma
daga mbe lɛ li ni;
mi yaa yɛrɛwɛ kan ma yeri, na yɛgɛ yaa
pye ma na.
9 Maga ka pye tijinliwɛ fu fɔ paa shɔn
nakoma sofile woroso yɛn;
poro mbele pe ma karafe naa mana le wa
pe yɔnrɔ ti na, na pe yeregi konaa
na pe yɛgɛ sinni,
jaŋgo paa ma sɛnrɛ ti nuru†.»

10 Jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ yɛn ma gbɛgɛlɛ lepee wi
kan,
ɛɛn fɔ lere ŋa wùu jigi wi taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na, li yinriwɛ tawa pi ma
tɔn wi na.
11 Yoro lesinmbele, yaa yɔgɔri Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni!

† **32:2 32.1-2:** Ɔrɔmu 4.7-8 † **32:5 32.5:** 2 Sami 12.13 † **32:9 32.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Jaŋgo paa ma sɛnrɛ ti nuru,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki mbe ya logo fun fɔ: *Jaŋgo yaraga ka kpɛ ka kɔɔn ta.*

Ye yin nayinmɛ ni, yaa yɔgɔrimɔ yuuro
koo, yoro mbele fuun ye nawa pi
yɛn ma sin we!

33

*Yɛnŋɛlɛ na li yɛn dafɔ konaa shɔfɔ,
sɔnmɔ yɛn li woo*

1 Yoro mbele ye yɛn lesinmbele, yaa jɔrɔgi
yaa yɔgɔri Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni;
ki yɛn ma yala mbele pe nawa pi yɛn ma
filige paa li sɔnni.
2 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari ŋgɔni ni,
yaa juru maŋgala kɛ woo wi gbɔɔn yaa li
sɔnni!
3 Ye yurugo fɔnŋgɔ wɔ yege kɔ li mɛgɛ ni,
ye ye yarigbɔnrɔ ti gbɔn yeri kɛnlɛgi, ye
ti magala li yirige yeli sɔn!

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn ma sin,
lere mbe ya taga li kapyegele ke ni fuun
ke na.
5 Kasinŋge naa kaselege ko ki yɛn mali
ndanla;
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga kì dunruya wi
lagapyew ki yin.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì naayeri wi da li sɛnrɛ to
fanŋga na;
naayeri wi nawa yaara tì da li yɔn tifɛlɛgɛ
ko fanŋga na.
7 Li ma kɔgɔje tɔnmɔ pi ni fuun pi gbogolo
laga nuŋgba,
li ma tɔnŋgbɔɔ pi gbogolo maa tɛgɛ wa
titɛgbɔrɔ ti ni.

8 Tara woolo, ye ni fuun yaa fyɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ!
Dunruya woolo, yaa seri fyɛrɛ ti na li
yɛgɛ!
9 Katugu li ka sɛnrɛ nda yo, ki kala li ma
pye;
li ka yo yaraga ŋga mbe pye, ko ki ma pye.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma cɛngɛlɛ kè kagala
ŋgele kɔn mbe pye ke sa;
lo li ma kagala ŋgele leele pe yɛn na jate
mbe pye ke jɔgɔ.
11 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kagala ŋgele kɔn
mbe pye ke yaa koro wa ke yɔnlɔ li
ni suyi;
li nawa kagala ŋgele lì kɔn ma tɛgɛ, ke
yaa koro wa ke yɔnlɔ li ni sanga
pyew fɔ tetete.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn cɛnlɛ na woolo
Yɛnŋɛlɛ, fɛrɛwɛ yɛn pe woo;
leele mbele lì wɔ li woolo, fɛrɛwɛ yɛn pe
woo!

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma koro wa naayeri na
wele,
li yɛgɛ yɛn sɛnwee piile pe ni fuun pe na.

14 Mbeli ta wa li cɛnsaga ki ni, li yɛn na
tara woolo pe ni fuun pe wele.
15 Lo li jatere pyelɔmɔ le sɛnwee pyew wi
ni;
li yɛn na pe kapyegele ke ni fuun ke
kɔrɔsi.

16 Maliŋgbɔɔnlɔ pe lɛgɛwɛ po ma pi ma
wunlunaŋa wi shɔ wa malaga,
maliŋgbɔɔn kotogofɔ wi fanŋga gbɔgɔ ko
ma ki maa shɔ.
17 Mbɔɔn jigi wi taga malaga gbɔnshɔn na
mbe yo wɔɔn shɔ wa malaga, ko
yɛn wagafe,
shɔn wo naa wi fanŋga ki ni fuun ni, wi
se ya lere shɔ.
18 Ɛɛn fɔ mbele pe maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ, li maa wele pe na,
poro mbele pe ma pe jigi wi taga li
kagbaraga ki na we;
19 jaŋgo mbe pe shɔ kunwɔ pi kɛɛ,
mbe pe kala li yɔn pe kan fuŋgo sanga ni.

20 Woro wo na, we jigi wi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo na;
lo li yɛn we sagafɔ konaa we tugurɔn
sigeyaraga na we go singi.
21 Ee, we yɛn na yɔgɔri wa we nawa lo
kala na,
wè we jigi wi taga lo na, Yɛnŋɛlɛ kpoyi lo
na.

22 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma kagbaraga
pye we kan,
katugu we jigi wi yɛn mboro na!

34

Yɛnŋɛlɛ lìlan shɔ na fyɛrɛ kagala ke ni fuun ke ni

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Davidi
wìla wi yɛɛ pye paa yarafɔ yɛn wunlu-
naŋa Abimelɛki wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Naa wo
la kaa wi purɔ maa yirige wa wi yɛɛ yeri,
a Davidi wì sigi yurugo ŋga ki yɔnlɔgɔ†.
2 Mi yaa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari wagati
wi ni fuun ni,
mi yaa la li sɔnni sanga wi ni fuun ni wa
na yɔn†.
3 Na nayinmɛ pi go koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ
le;
yoro mbele yè ye yɛɛ tirige, ye logo na
yeri, ye ta yaa yɔgɔri!
4 Ye pan we pinlɛ waa ki yari fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ,
we pinlɛ waa li mɛgɛ ki gbogo!

5 Mìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, a lìlan yɔn
sogo,
làa na shɔ na fyɛrɛ kagala ke ni fuun ke
ni.
6 Mbele pe maa wele li yeri, nayinmɛ maa
yaan wa pe yɛgɛ ki na;
fɛrɛ se ka pe yigi.
7 Na fyɔnwɔ fɔ wi kaa gbele mbaa sagawa
jaa, Yawe Yɛnŋɛlɛ li maga logo;
li maa shɔ wi jɔlɔgɔ kagala ke ni fuun ke
kɛɛ.
8 Mbele pe maa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ† wi maa wele pe
na,
ma pe shɔ kaŋgbanga ki ni.

9 Ye pan yege nɛnɛ ye wele, yege jɛn yɛgɛ
ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma yɔn;
lere ŋa wi maa yɛɛ karafa li na, fɛrɛwɛ
yɛn wi woo!
10 Yoro mbele ye yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li leele
kpoyi, yaa fyɛ li yɛgɛ;
katugu mbele pe maa fyɛ li yɛgɛ, yaraga
ko ka se pe la.
11 Ali yɛrɛ jara yirifɔnmbɔlɔ pe ma kaa
na jɔlɔ yaakara lama konaa fuŋgo
ki kɛɛ;
ɛɛn fɔ mbele pe maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
lagajaa, poro na jori yarijɛŋgɛ ko
ka kpɛ na.

12 Yaa paan na piile, ye pan ye logo na
yeri;
mi yaa ye naga yɛgɛ ŋga na ye daga mbaa
fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
13 Yinwege ki yɛn ma ambɔ ndanla?
Ambɔ wila jaa mbe pye fɛrɛwɛ na wi
yinwege ki ni?
14 Ki fɔ wuu yɛɛ yigi sɛnpere yogo ki ni;
wuu yɔn ki yigi yagbogowo sɛnyogo ki ni.
15 Ki fɔ wuu yɛɛ laga lali kapege ki ni, wila
kajɛŋgɛ piin,
wila yɛyinŋge ki lagajaa wi mara ki na.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ yɛn lesinmbele pe
na,
li nuŋgbolo yɛn pe gbeere ti na.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma yiri kapege
pyefɛnnɛ pe kɔrɔgɔ,
jaŋgo mbe pe tɔngɔ mbe pe mɛgɛ ki kɔ
mbege wɔ laga tara ti ni.
18 Na lesinmbele pe kaa gbele mbaa
sagafɔ jaa, Yawe Yɛnŋɛlɛ li maga
logo,
mbe pe shɔ mbe pe wɔ wa pe jɔlɔgɔ ki ni.

19 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma pye mbele pe nawa
pì tanga pe na pe tanla,
li ma mbele pe jatere wì piri pe na pe shɔ.

20 Jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ mbe ya gbɔn lesinŋɛ wi
na,
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa wi shoo ki ni
fuun ki ni.
21 Li maa wi witige lara ti ni fuun ti kɔrɔsi,
pe se ka wi kajelege ka kpɛ kaw†.

22 Tipewe po pi ma kaa lepee wi gbo,
mbele pe ma lesinŋɛ wi panra, pe yaa ka
pe le jɔlɔgɔ.

† **34:1 34.1:** Ki kagala ŋgele pa ke yɛn wa 1 Sami 21.11-16laga ki ni. Wunlunaŋa Abimelɛki wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Akishi, Filisiti tara fɛnnɛ wunlunaŋa we. Ki yaa pye pe sege kìla pye wunluwɔ tulugo. † **34:2 34.2:** Ki yurugo ŋga ki vɛrise nuŋgba nuŋgba pyew wì lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ wi sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu. † **34:8 34.8:** Ŋga kì yo fɔ: *Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ*, Yɛnŋɛlɛ lo jate lo laa li yɛɛ naga paa mɛrɛgɛ yɛn (Zhenɛ 16.7). † **34:21 34.21:** Ki sɛnrɛ nda tì yo Zhezu Kirisi wi wogo na wa (Ɛki 12.46; Nɔmbu 9.12; Zhan 19.36) lara ti ni.

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa li tunmbyeele pe go shoo,
mbele pe ma pe yɛɛ karafa li na, wo wa kpɛ se ka ye jɔlɔgɔ.

35

Lesinŋɛ ŋa wi yɛn na jɔlɔ wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma pye na winfɛnnɛ pe winfɔ,
mbele pe yɛn na malaga gbɔɔn na ni, maa malaga gbɔɔn pe ni!
2 Ma tugurɔn sigeyaraga jɛgɛ ki lɛ konaa ma tugurɔn sigeyaraga gbegbeŋge ki ni,
ma yiri ma pan mala saga malaga ki na!
3 Sɔgbɔ wo naa njanraga ki ni, ti yirige na jɔlɔfɛnnɛ pe na;
maga yo na kan fɔ mboro ma yɛn na shɔfɔ we!

4 Mbele paa jaa mbanla gbo, ma ti pe fɛrɛ shɔ konaa pe go sogo!
Mbele paa kapege jate na ni, ma ti pe sɔngɔrɔ puŋgo, fɛrɛ mbe pe yigi!
5 Pe pye paa yan waga yɛn, ŋga tifɛlɛgɛ ki maga lɛ ma kari ki ni;
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi taga pe na wila pe puro!
6 Diwi mbe ye wa pe konɔ li ni konaa laa wɔnri;
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wila pe puro!

7 Pè baga na na go fu, ma titɛgɛ kɔn, ma mɛrɛ jan ki na, na mɛgɛ ni;
pè titɛgɛ wɔ go fu, jaŋgo mbe to wa ki ni.
8 Ki daga jɔlɔgɔ mbe fo ki to pe na, ŋga pee cɛn ki cɛnwɛ;
ki mɛrɛ ti pe yigi mbe pe tɔngɔ!

9 Mi wo na, mi yaa kaa yɔgɔri Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga na;
mi yaa kaa nayinmɛ nii li shɔwɔ mba lìlan shɔ pi kala.
10 Mi yaa kaa ki yuun na nawa pi ni fuun ni fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ, ambɔ wi yɛn fanŋga ni paa ma yɛn?
Mboro ma ma fyɔnwɔ fɔ wi shɔ wi winfɛnnɛ mbele pe fanŋga kì wɛ wi na pe kɛɛ;
ma ma fyɔnwɔ fɔ wo naa ŋa wi yɛn tege na pe shɔ mbele pe yɛn na nii pe go na pe kɛɛ.»

11 Sɛrɛfɛnnɛ yagboyoolo pèle yiri na kɔrɔgɔ;
pe yɛn nala yewe kagala ŋgele mii jɛn ke wogo na.
12 Kajɛŋgɛ ŋga mì pye, pe maga fɔgɔ tɔn kapege ni;
leele pe je na na.

13 Ma si yala, mi wo na, sanga ŋa ni pàa pye na yaa, mi ma jatere piriwɛn yaripɔrɔ le pe wogo na;
mi mala yɛɛ tirige ma yeŋge le,
mi ma koro na yɛnri pe kan suyi.
14 Mìla pye naga piin, paa yɛgɛ ŋga na ma wɔnlɔ nakoma ma nɔsepyɔ kala ma pye;
na jatere wìla piri na na, a mì yɛgɛ san na toro shɔɔn, paa yɛgɛ ŋga na lere nɔ ma kaa ku we.

15 Ɛɛn fɔ na jɔlɔgɔ ka to na na, pe ma saa pe yɛɛ gbogolo na yɔgɔri;
pe ma saa pe yɛɛ gbogolo mbe yiri na kɔrɔgɔ, mila pye ki jɛnmɛ;
pe maa gbele na na sanga pyew.
16 Na pe kanla yan mì kurugo, pe maa tɛgɛ na na fɔ jɛŋgɛ,
fɔ na pe ŋgangala ke kaa nala fingiri.

17 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yaa pyeri laga kala li wele fɔ sa gbɔn wagati wi wiin?
Na go shɔ ki jɔgɔwɔ pyefɛnnɛ pe kɛɛ;
na shɔ ki jaraye pe kɛɛ!
18 Kona, mi yaa kaa sharaga kaan ma yeri wa janwa gbɔlɔ li sɔgɔwɔ;
mi yaa kaa ma sɔnni wa lelɛgɛrɛ ti sɔgɔwɔ.

19 Mbele pe yɛn nala wiin go fu, maga ka ti paa tɛgɛ na na!
Mbele pànla panra go fu, maga ka ti paa yɛngɛlɛ kɔɔn na na mbaa na tegele!
20 Katugu paa la yɛyinŋge sɛnrɛ yuun fyew,

mbele pe yɛn ma cɛn pɔw laga tara ti ni,
pe yɛn na lesangara sɛnrɛ yuun pe mɛgɛ ni.
21 Pe yɛn na yɔngbɔgɔ yuun na na, na yuun fɔ:
«Ɛnhɛɛn cɔ, wòo yan gbɔgɔyi we yɛngɛlɛ ke ni.»

22 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga kì pye màga yan,
maga ka pyeri pe na;
maga ka ma yɛɛ laga lali na ni Yawe Yɛnŋɛlɛ!
23 Yɛn ma yiri, yiri ma pan mala tanga ki kan na yeri,
na Yɛnŋɛlɛ, na Tafɔ, yere na kala li ni!
24 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, na kiti wi
kɔn ma yala ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na ki ni,
jaŋgo paga kaa yɔgɔri na kala na!
25 Paga kaa ki yuun mbe yo fɔ: «Ɛnhɛɛn,
ŋga wàa pye na jaa koyi ŋga yɛɛn.»
Paga kaa ki yuun mbe yo fɔ: «Wòo jɔgɔ pew!»

26 Mbele fuun pe yɛn na yɔgɔri na jɔlɔgɔ ki kala na, fɛrɛ mbe pe yigi, pe go sogo;
mbele pè yiri na kɔrɔgɔ, pe fɛrɛ shɔ, pe go sogo!

27 Ɛɛn fɔ mbele paa ki jaa mbege yan fɔ
mi yɛn jɛrɛgisaga fu,
poro mbaa jɔrɔgi nayinmɛ ni paa yɔgɔri;
pe yaa koro mbaa ki yuun suyi fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ le, li yɛn ma gbɔgɔ,
lo na li maa ki jaa li tunmbyee wi pye yɛyinŋge na we!»
28 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na, mi yaa la ki wogo ki yɛgɛ yuun,
mbaa ma sɔnni sanga pyew.

36

Lere ŋa lepeele paa puro
wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ,
jaŋgo laa wi go singi

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Davidi wi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Lepee wo ŋa wì yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na,
wi maa sɛnrɛ nda yuun ti yɛn wa na nawa;
wi ma yo fɔ go woro ki na lere mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
3 Katugu wi maa wi yɛɛ yaan ndɛɛ wi si woro,
ki kala na, wila yere wi kapege ki ni,
mboo kapege ki panra.
4 Wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn mbasinnde ma pye nambara ni;
mbaa kajɛŋgɛ piin ki yɛn go fu kala wi yɛgɛ na.
5 Mboo ta wa wi sinlɛyaraga ki na yembinɛ, kapege ko wi maa sɔnri mbe pye;
konɔ na li woro ma yɔn lo wi ma lɛ, wila yɛnlɛ mbe je kapege pyege ki na.

6 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kagbaraga kì gbɔgɔ maga lɛ laga tara na fɔ wa yɛnŋɛlɛ na;
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ fɔ sa gbɔn wa kambaara ti na.
7 Ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na, kì wɛ yanwira nda tì yagara ti ni fuun ti na;
kagala ŋgele mà kɔn mbe pye, ke yɛn ma jugo paa tɔnŋgbɔɔ tijuguwo pi yɛn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma maa sɛnwee piile pe shoo, naa yanyaara konaa yaayoro ti ni.
8 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ ma kagbaraga ki yɛn ma gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ!
Sɛnwee piile pe maa pe yɛɛ lara wa ma kanwira ti nɔgɔ.
9 Ma mɔɔ go yarijɛndɛ ti kan pe yeri fɔ ti ma pe yɛnlɛ tin;
ma maa ma kajɛŋgɛ ki piin pe kan paa lafogo tɔnmɔ ma kaa na fuun we.
10 Katugu yinwege pulugo ko yi mboro we,
ma yanwa po pi ma ti we maa yanwa pi yaan.

11 Mbele pɔ̀ɔn jɛn, ma koro maa ma kagbaraga ki piin pe kan,
mbele pe nawa pi yɛn ma sin pe na, ma koro sinŋɛ pe ni!
12 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, maga ka ti pe gbɔn laga na na;
maga ka ti lepeele pe ya panla purɔ!
13 Lepeele poro wɛlɛ pe yɛn na tuun yɛɛn,
pè to, pe se ya yiri naa.

37

Maga ka nawa ŋgban
lepee wi yaritara ti kala na

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Maga ka nawa ŋgban lepeele pe kala na,
maga kaa yɛgɛ yinrigi mbele pe yɛn na
kapere piin pe na†!
2 Pe yaa ka fanla fyaw paa yan yɛn,
pe yaa ka waga paa yantipirige ma kaa ku
we.

3 Ma jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, maa
kajɛŋgɛ piin,
kona ma yaa cɛn laga tara ti ni, mbaa ma
yinwege ki piin yɛyinŋge na.
4 Ma ti Yawe Yɛnŋɛlɛ li kala lɔɔn ndanla
jɛŋgɛ mbe wɛ yaraga ki ni fuun na,
pa kona li yaa yaraga ŋga maa jaa wa ma
kotogo na ki kan ma yeri.

5 Ma kala li le Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ,
mɔɔ jigi wi taga li na, lo li yaa ma kala li
yɛgɛ wɔ.
6 Ma yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na, li yaa ki
yirige funwa na paa yanwa yɛn,
mbɔɔn tanga ki yirige funwa na paa
yɔnlɔfunŋgbanga yɛn.

7 Pyeri maa Yawe Yɛnŋɛlɛ lo wele, maga
kun ma yɛɛ ni maa li singi,
leele mbele pe kagala kaa yɔngɔ na kee
yɛgɛ, maga ka nawa ŋgban pe kala
na,
maga ka kɔnrɔ ta katijangara pyefɛnnɛ pe
kala na!
8 Maga ka nawa ŋgban, naŋgbanwa
ndorogo ki yaga;
maga ka nawa ŋgban, nakoma ki yaa ma
le kapege.
9 Katugu kapere pyefɛnnɛ pe yaa ka kɔ
mbe wɔ wa,
ɛɛn fɔ mbele pè pe jigi wi taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na, pe yaa ka tara ti ta
pe woro.

10 Sanni wagati jɛnri ni, lepee wi se yan
naa,
ma yaa ka wele wa wi cɛnsaga ki ni, ma
soo yan naa.

11 Ɛɛn fɔ, leele mbele pè pe yɛɛ tirige, poro
pe yaa tara ti ta pe woro;
pe yaa ka yɛyinŋge gbɔgɔ ta mbaa yɔgɔri.

12 Lepee wi ma yɔn le lesinŋɛ wi na,
wi maa wi ŋgangala ke kaa naa fingiri ke
ni.
13 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tɛgɛ
kapege pyefɔ wi na,
katugu li yɛgɛ yɛn wi jɔlɔgɔ pilige ki na
kila paan tɔɔn.

14 Lepeele pe yɛn na pe tokobiye pe kologi
wa pe woforo ti ni,
pè pe sandira ti taga,
jaŋgo mbe lere ŋa wi yɛn tege ni konaa
fyɔnwɔ fɔ wi ni pe wɔn mbe pe gbo,
mbe ta mbe mbele pe yɛn na tanri
kozinnɛ li na pe kɔnlɔgi.
15 Ɛɛn fɔ, pe tokobiye pe yaa ka poro yɛrɛ
jate pe sugulo wa pe sunndoolo pe
na,
pe sandira ti yaa ka kaari.

16 Lesinŋɛ wi yarijɛndɛ jɛnri ta
ko mbɔnrɔ lepeele pe yarijɛndɛ tawa po
na;
17 katugu lepee wi fanŋga ki yaa ka to,
ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma lesinmbele pe
tɔgɔ.

18 Leele mbele pe nawa pi yɛn ma filige
pe na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa jatere
piin pe wogo na;
tara nda pè ta kɔrɔgɔ ti yaa ka koro pe
kan fɔ sanga pyew.
19 Jɔlɔgɔ sanga ni, pe se ka fɛrɛ shɔ;
fuŋgo gbɔgɔ sanga ni, pe yaa kaa yaakara
taa mbaa kaa mbaa tinni.

20 Ee, lepeele pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li juguye pe yaa ka kɔ mbe
wɔ wa paa yarifyɛɛnrɛ yɛn,
pe yaa ka kɔ saw, pe yaa ka kɔ saw paa
wirige yɛn.

21 Lepee wi ma saa jin, ɛɛn fɔ wila ti
sɔngɔrɔ mberi kan;

† **37:1 37.1-39:** Ki yurugo ŋga ki vɛriseye pèle lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ wi sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu.

εεn fɔ, lesinŋɛ wo maa leele yinriwɛ taa, nɛɛ kaan.
22 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka duwaw leele mbele na, poro yaa ka tara ti ta pe woro;
εεn fɔ li ka leele mbele daŋga, poro yaa ka kɔ mbe wɔ wa.

23 Lere ŋa wi tangalɔmɔ pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla,
li ma yeresaga kan ki fɔ wi yinwege ki yeri.
24 Na wi ka kurugo, wila to,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa yigi kɛɛ na.

25 Mìla pye pyɔ jɛɛ, koni mì lɛ ma pye lelɛŋgbaraga,
mi faga yan gbɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li je lesinŋɛ wi na,
nakoma wi setirige piile pe yɛn na yaakara yɛnri.
26 Lesinŋɛ wi maa sɛnwee yinriwɛ taa pilige pyew, na fɔrɔ tari leele pe na;
wi setirige piile pe yaa duwaw ta.

27 Ma yɛɛ laga lali tipege ki ni, maa kajɛŋgɛ piin,
pa ma yaa koro wa tara ti ni fɔ sanga pyew!
28 Katugu ŋga kì sin ko ki yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla;
laa li lesinmbele pe wa.

Li maa pe kɔrɔsi sanga pyew,
εεn fɔ lepeele pe setirige piile pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa.
29 Lesinmbele pe yaa ka tara ti ta pe woro,
pe yaa ka cɛn wa tara ti ni fɔ sanga pyew.

30 Kajɛnmɛ sɛnrɛ ti maa yinrigi wa lesinŋɛ wi yɔn,
ŋga kì sin ko wi maa yuun.
31 Wi Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn wa wi kotogo na,
wa wi tangala li ni, wi se kurugo mbe to.

32 Lepee wi ma pɛri na lesinŋɛ wi wele,
wi maa ki lagajaa mboo gbo.
33 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ laa wi le wi kɛɛ;
na paga kari wi ni sa kiti kɔn wi na, laa ti kiti wi to wi na mboo le jɔlɔgɔ.

34 Ma jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, maa tanri li konɔ li na,
li yaa kɔɔn yirige mbe tara ti kan ma yeri ti pye ma woro;
ma yaa ka lepeele pe yan pe yɛn na koo na woo wa.

35 Mì lepee wi yan wa wi lewɛlɛwɛ kapyere ti ni,
wi fanŋga kìla pye na gbogo na kee yɛgɛ paa tigbɔgɔ yɛn, ŋga kì fun.
36 Ɛɛn fɔ wì toro, wii yan naa,
mùu lagaja, εεn fɔ mi suu yan naa.

37 Lere ŋa wi nawa pi yɛn ma filige wi na, taa kɔrɔsi, ŋa wi yɛn ma sin maa wi wele;
ma yaa ki yan fɔ lere ŋa wi yɛn yɛyinŋgefɔ, wi yaa yinwetɔnlɔgɔ ta!
38 Ɛɛn fɔ mbele pe ma yiri ma je, pe ni fuun pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa,
lepee wi goto kala li yaa ka pye jɔgɔwɔ.

39 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma lesinmbele pe shɔ,
lo li ma pye pe larasaga jɔlɔgɔ sanga ni.
40 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma pe kɛɛ tɔgɔ, mbe pe shɔ;
li ma pe wɔ wa lepeele pe kɛɛ, mbe pe shɔ,
katugu pè pe yɛɛ karafa li na.

38

Lere ŋa wi yɛn na jɔlɔ,
wa yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri,
jaŋgo luu kala yaga

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Nandowo yurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mà nawa ŋgban na ni, εεn fɔ maga kanla jɛrɛgi;
ma yɛn naŋgbanwa gbɔɔ ni na ni, εεn fɔ maga ka jɔlɔgɔ wa na na.
3 Katugu ma wangala kànla sugulo,
ma kɛɛ kì gbɔn na na.
4 Na wire ti ni fuun ti yɛn nala yaa ma naŋgbanwa gbɔɔ pi kala na,
yaraga ko ka kpɛ woro ma yɔn wa na kajeere ti ni, na kapege ki kala na.
5 Katugu na kambasinnde tì lɛgɛ ma gbogolo na go na,
ti yɛn paa tugugbɔrɔ yɛn na yiin na ni.

6 Na sagbanra tì fɔngɔ ma finriwɛ le,
ko pye ma, na lembigewe pi kala na.
7 Mì te, na fanŋga kì kɔ na ni pew fɔ mala kuru,
pilige nuŋgba nuŋgba pyew na jatere wi yɛn ma piri na na.
8 Na sɛnnɛ li yɛn nala sorogi fɔ jɛŋgɛ,
na wire ti ni fuun ti yɛn nala yaa.
9 Fanŋga si koro na ni naa, na wire ti ni fuun tì ku na na pew,
mi koro na jɛɛn, katugu mi yɛn na jɔlɔ wa na kotogo na.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga mi yɛn na jaa, maga jɛn;
ŋga ki yɛn mala nawa pi tanga na na, ki woro ma lara ma na.
11 Na sunndo wi yɛn na kɔɔn na na ŋgbanga, na fanŋga ki yɛn na koo,
na yɛngɛlɛ ke woro na yiin naa.
12 Na wɛnnɛ naa na pinlɛyɛɛnlɛ pè laga na na, na jɔlɔgɔ ki kala na;
na sefɛnnɛ pè pe yɛɛ laga lali na ni.
13 Mbele pe yɛn naga jaa mbanla gbo, pe yɛn na pɛŋgɛlɛ nii na na,
mbele pe yɛn na jaa kapege mbanla ta, pe yɛn nala jɔgɔsɛnrɛ yuun,
pilige ki lomboŋgo ki ni, pe ma koro na yɔn nii na na.

14 Ɛɛn fɔ mi wo na, mi yɛn paa nuŋgbojili yɛn, mila logo;
mi yɛn paa bombo yɛn, mi sanla yɔn ki yɛngɛ mbe sɛnpyɔ kpɛ yo.
15 Mi yɛn paa lere ŋa wi woro na nuru,
ŋa wila lere yɔn sogo sɛnpyɔ ni.

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro mìlan jigi wi taga ma na,
mboro ma yaa na yɔn sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ.
17 Ko mì yo fɔ: «Maga ka ti paa tɛgɛ mbaa yɔgɔri, naa mì wɔnri ki kala na;
maga ka ti paa pe yɛɛ gbogo na na, na mi ka kurugo mbe to we.»
18 Katugu kì koro jɛnri, mi yaa to,
na jɔlɔgɔ ki si ŋga na na bere.
19 Ee, mì yere na kajɔgɔrɔ ti ni,
na kapege kìlan jatere wi piri na na.
20 Na juguye pe yɛn ŋgbaanla, ma pye fanŋga ni,
mbele pànla panra go fu, pe yɛn ma lɛgɛ.
21 Pe mala kajɛŋgɛ ki fɔgɔ tɔn kapege ni,
pe maa na jɛrɛgi, katugu mi yɛn naga lagajaa mbaa kajɛŋgɛ piin.
22 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga kanla wa!
Na Yɛnŋɛlɛ, maga kɔɔn yɛɛ laga lali na ni!
23 We Fɔ, na shɔfɔ, fyɛɛlɛ ma pan mala saga!

39

Sɛnwee wi yinwege ki woro yaraga ka

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, Yedutun† yurugo. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Mìla pye na yuun fɔ: «Mi yaa lanla tangalɔmɔ pi kɔrɔsi,
jaŋgo mi ka ka kapege pye wa na sɛnyoro ti ni;
na lepee wi ka pye na tanla sanga ŋa ni, mi yaa na yɔn ki tɔn.»
3 Kì pye ma, a mì si pyeri, mi sila para,
mìla pyeri, mi si sɛnpyɔ wo yo;
ɛɛn fɔ, a na jɔlɔgɔ ki nɛɛ gbogo na seregi.
4 Na kotogo kìla pye nala sorogi,
na mi ka jatere pye, ki ma pye ndɛɛ kasɔn ki yɛn wa na nawa;
a kìgi kan mìlan yɔn ki yɛngɛ na para.

5 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yinwege kɔsanga wi naga na na;
na yinwege piliye yi koro jori;
jaŋgo mbege jɛn fɔ na yinwege ki woro yaraga ka.
6 Wele, màla yinwege ki titɔnlɔwɔ pi were paa kɛndala gbemɛ yɛn,
na yinwege piliye yi woro yaraga ka ma yɛgɛ sɔgɔwɔ;
ee, sɛnwee ŋa fuun wì yiri laga, wi yinwege ki yɛn paa yɔn tifɛlɛgɛ yɛn.
Wɔnmatigiwɛn laga.
7 Ee, sɛnwee wi maa kee na paan paa tige yinmɛ yɛn,
wi maa yɛɛ yɛgɛ ki wɛri, ɛɛn fɔ wi ma kaa toro paa tifɛlɛgɛ yɛn;
wi maa yarijɛndɛ gbogolo wi yɛɛ kan, ɛɛn fɔ wila ki jɛn ti yaa ka pye ambɔ woro wi puŋgo na.

† **39:1 39.1:** Yedutun wìla pye yurukɔɔlɔ to wo wa wunlunaŋa Davidi wi wagati wi ni (1 Kuro 25.1,3,6).

8 Koni, we Fɔ, mi yaa na jigi wi taga yiŋgi na san?
Pa na jigi wi yɛn mboro na.
9 Na shɔ na kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti kɛɛ,
maga ka ti kambajɛnŋɛ wila na tifaga.
10 Mi yaa pyeri, mi sanla yɔn ki yɛngɛ naa;
katugu mboro ma yɛn ki kagala ke pyefɔ we.
11 Na gbɔnrɔ ti yaga ma,
gbɔnrɔ nda maa na gbɔɔn tì wɛ na fanŋga ki na.
12 Ma ma sɛnwee wi koro mbe jɔlɔgɔ wa wi na wi kajɔɔgɔ ki kala na;
yaraga ŋga ki yɛn kagbɔgɔ yɔn wi yeri, ma maga jɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na fyɛnrɛ ma kaa yaraga jɔgɔ we.
Ee, sɛnwee pyɔ wi woro yaraga ka, kaawɔ tifɛlɛgɛ.
Wɔnmatigiwɛn laga.

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yɛnrɛgɛ ki logo,
nuŋgbolo jan, mala yerege ki logo;
maga kɔɔn yɛngɛlɛ ke tɔn na gbelege ki na,
katugu mi yɛn nambanŋa wa ma yeri, mi yɛn nambanndorowo paa na tɛlɛye pe yɛn.

14 Ma yɛgɛ ki laga na na, jaŋgo na yɛgɛ welewe pi ta pi tanla,
sanni mbe sa kari mbe wɔ wa pew.

40

Yurugo mbe Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga ki yɛgɛ yo

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Mìla na jigi wi ni fuun wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
a lì nuŋgbolo jan, mala yerege ki logo.
3 Lìlan tile mala wɔ wa jɔgɔwɔ wegbɔgɔ ki ni,
mala wɔ wa fɛnrɛgɛ ki ni, wa wetijugo ki ni;
lìlan yerege na tɔɔrɔ ti na wa walaga ki na, mala jegele ke yeregelɔmɔ pi yɔn.
4 Lì yurugo fɔnŋgɔ le wa na yɔn, a mìgi kɔ,
a kì pye sɔnmɔ yurugo, mbege kɔ we Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni.
Lelɛgɛrɛ yaa ki wogo ki yan mbaa fyɛ li yɛgɛ,
mbe pe jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
5 Lere ŋa kaa jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, fɛrɛwɛ yɛn wi woo!
Wila yɛnlɛ mbe yɛgɛ wa mbele pe maa pe yɛɛ gbogo pe yeri konaa yagbogolo yofɛnnɛ pe yeri.

6 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ,
kagbɔgɔlɔ ŋgele mà pye we kan, konaa kajɛŋgɛ ŋga fuun mà kɔn ma tɛgɛ mbe pye we kan, kè lɛgɛ;
yaraga ko ka kpɛ woro wa ma yala ma ni.
Na mi ka yo fɔ mi yaa ke ni fuun ke yo, mbe ke yari,
mi se ya mbege pye, katugu kè lɛgɛ ma toro.

7 Saara to naa yarikanra to ma ti yɛn mɔɔ ndanla,
mà ko sɛnrɛ to yo mari filige na kan jɛŋgɛ.
Ma woro na saara sogoworo naa kapere kala yagawa jasaara jaa na yeri.
8 Kona, a mì sho fɔ: «Mi ŋa mi yɛn na paan ma kɔrɔgɔ,
mi na kala li yɛn ma yɔnlɔgɔ wa sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi ni†.»

9 Na Yɛnŋɛlɛ, mila jaa mbaa ma nandanwa kala li piin;
ma lasiri sɛnrɛ mìri tɛgɛ wa na nawa.
10 Ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na mi yɛn naga sɛntanra ti yari wa ma janwa gbɔlɔ woolo pe sɔgɔwɔ.
Wele, mii na yɔn ki tɔn ki wogo ki na;
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro jate maga jɛn.
11 Mi woro nɔɔ kasinŋge ki lara wa na kotogo na;
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na konaa ma shɔwɔ pi ni, mi yɛn naga wogo ki yari;
mi woro nɔɔ kagbaraga konaa ma kaselege ki lara wa ma janwa gbɔlɔ woolo pe sɔgɔwɔ.

† **40:8 40.7-8:** Ki sɛnrɛ nda ti yɛn na para Zhezu Kirisi wo sɛnrɛ na wa Eburuye sɛwɛ wi ni (Ebu 10.5-7).

12 Mboro wo na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma se je
mbanla yinriwɛ ta;
ma kagbaraga konaa ma yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na, ki yaa
lanla go singi sanga pyew.
13 Jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ to na na mala maga,
yɔn woro ki jɔlɔgɔ ki na.
Na kambasinnde ti go kala lì to na na,
mi se ya mbege kun na yɛɛ ni mbaa ti
yaan.
Tì lɛgɛ ma wɛ na yinzire ti na,
na jigi wì kɔn na na pew.

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga mala shɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, fyɛɛlɛ ma pan mala saga!
15 Mbele fuun paa ki jaa mbanla gbo, fɛrɛ
mbe pe ta, pe go sogo!
Mbele paa ki jaa jɔlɔgɔ mbe to na na, poro
mbe gbɔgɔwɔ la fɔ mbaa sɔngɔrɔ
puŋgo na!
16 Mbele pe yɛn na tɛgɛ na na kiyakiya
kiyakiya,
fɛrɛ gbɔrɔ mbe pe yigi fɔ mbe pe yɔn ki
tɔn pe na!

17 Ɛɛn fɔ mbele fuun pe yɛn nɔɔ lagajaa,
poro mbaa nayinmɛ nii paa yɔgɔri ma
kala na!
Mboro ŋa ma yɛn shɔfɔ, ma yɛn ma
mbele ndanla,
poro mbaa ki yuun suyi fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ!»
18 Mi wo na, mi yɛn tege na ma pye
fyɔnwɔ fɔ,
ɛɛn fɔ we Fɔ wi yɛn na jatere piin na na.
Mboro ma yɛn na sagafɔ konaa na shɔfɔ;
na Yɛnŋɛlɛ, maga ka mɔ na sagawa pi ni!

41

Yaŋa wa Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ sɛnrɛ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Lere ŋa wi maa fyɔnwɔ fɔ wi jate,
fɛrɛwɛ yɛn wi woo!
Jɔlɔgɔ sanga ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa shɔ.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa wi go singi, mboo
yaga yinwege na,
li ma fɛrɛwɛ kan wi yeri laga tara ti na.
Laa wi le wi juguye pe kɛɛ.
4 Mboo ta wa wi yama fuuro ti na wila
jɔlɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa saga;
li maa wi kala yɔngɔ wi yama sanga ni.

5 Mi wo na, mì yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki
yaga mala yinriwɛ ta!
Na sagala, katugu mì kapege pye ma na!»
6 Na juguye pe yɛn na sɛnpere yuun na na
fɔ:
«Wi yaa ku wagati wiwiin mbe wɔ wa,
jaŋgo wi mɛgɛ ki ta ki kɔ ki wɔ
wa?»
7 Na wa ka pan mbanla wele, wi maa tuun
na tanla wa wi sɛnyoro ti ni,
wi ma jatere pere ti gbogolo wa wi nawa,
na wi ka ka yiri mbe kari, wi ma saa nari
yuun.
8 Mi yɛn ma mbele fuun mbɛn, pe maa
kalɛgɛrɛ sɛnrɛ yuun pe yɛɛ kan na
kanŋgɔlɔ,
pe maa tipege jate na ni.
9 Pe ma yo fɔ: «Jɔlɔgɔ gbɔgɔ kì to wi na
yɛɛn!
Wi ŋa wa wì sinlɛ, wi se ya yiri naa.»
10 Ali na wɔnlɔ jɛnŋɛ, wo ŋa mìla na jigi
wi taga wi na,
wo ŋa wìla pye na nii ja na ni,
wì yiri na kɔrɔgɔ†.

11 Ɛɛn fɔ mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na
yinriwɛ ta, mala yirige,
jaŋgo mbanla kayaŋga ki wɔ pe ni.

12 Na na jugu wii cew ta na na,
pa kona mi yaa ki jɛn mbe yo fɔ na kala
li yɛn mɔɔ ndanla.
13 Mi wo na, ma yɛn mala tɔgɔ, naa na
nawa pi yɛn ma filige na na ki kala
na;
màla tɛgɛ ma yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ na wele na
na fɔ sanga pyew.

14 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ li woo, sanga pyew
fɔ tetete!
Anmiina! Anmiina!

SƐWƐ SHYƐN WOO

42

Yuuro 42–72

† **41:10 41.10:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ tì yo Zhezu Kirisi wo naa Zhudasi pe wogo na (Zhan 13.18).

Lere ŋa wila Yɛnŋɛlɛ li jaa,
wi jigi tagasaga ko ki yɛn
Yɛnŋɛlɛ le

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Kore
pinambiile pe nagawa yurugo†.
2 Safuwe ŋa wɔgɔ wì yigi wi maa lafogo
tɔnmɔ pi lagajaa yɛgɛ ŋga na,
ee, na Yɛnŋɛlɛ, pa mi yɛn nɔɔ lagajaa ma.
3 Yɛnŋɛlɛ li la ki yɛn na na paa tɔnmɔ
wɔgɔ ma kaa lere yigi we, Yɛnŋɛlɛ
na yinwege wolo le.
Mi yaa ka ye wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni
wagati wiwiin mbe sa yere li yɛgɛ
sɔgɔwɔ?

4 Yɔnlɔ naa yembinɛ, yɛntunwɔ po mi yɛn
pi na suyi paa na suro yɛn;
ma si yala, pe maa ki yuun na na sanga
pyew fɔ: «Ma Yɛnŋɛlɛ lo yɛn na
yiŋgi piin?»
5 Ma si yala, na mi ka nawa to ki kagala
ŋgele ke na,
ke mala jatere wi lɛgɛ na na, fɔ:
Faa, mìla pye na tanri wa janwa gbɔlɔ li
sɔgɔwɔ;
mi ma keli pe yɛgɛ na tanri na kee wa
Yɛnŋɛlɛ li go ki yeri,
wa yɔgɔrimɔ yuuro naa Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ
yuuro ti sɔgɔwɔ;
maga ta janwa wìla pye na yɔgɔri fɛti wi
na fɔ jɛŋgɛ.

6 E, mi we, yiŋgi na mbe silan wire ti fanla
na yɛɛ na?
Yiŋgi na mbe sila yogo mbaa na yɛɛ tooro
na cɛnlɔmɔ pi kala na?
Mbanla jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na ko
mbɔnrɔ, katugu mi yaa li shari
mbeli sɔn naa,
lo li yɛn na shɔfɔ konaa na Yɛnŋɛlɛ.

7 Na Yɛnŋɛlɛ, na nawa pì wɔ na na;
ki kala na, mbanla ta wa Zhuridɛn gbaan
yɔn tara ti ni, naa wa Ɛrimɔ yan-
wira lara ti na, konaa wa Mizeyari
yanwira lara ti na,
na jatere wi yɛn ma na.
8 Ma ma tɔnŋgbɔɔ pi pye pi maa tinmɛ
gbɔɔ yinrigi,
tɔnŋgbɔɔ pa ma taga tɔnŋgbɔɔ pa yɛgɛ
na, na fuun na tinni ŋgbanga;
ma tɔnmɔ mba pila fuun konaa mba pila
yinrigi na tuun ŋgbanga, mà ti a pì
toro na go na, mala li pew.

9 Yɔnlɔ na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma li kag-
baraga ki pye na kan,
yembinɛ mi yaa yurugo kɔ li mɛgɛ ni;
Yɛnŋɛlɛ na lì ti mi yɛn yinwege na, mi yaa
lali yɛnri.
10 Mi yɛn na jaa mbege yo Yɛnŋɛlɛ li kan,
lo na li yɛn na walaga, nala go singi
fɔ:
«Yiŋgi na, a ma si fɛgɛ na na?
Yiŋgi na, mbe sila tanri mbaa tooro
nandangawa ni,
jɔlɔgɔ ŋga na juguye paa na jɔlɔ ki kala
na?»
11 Na winfɛnnɛ pe yɛn nala tifaga
fɔ mala wire ti gbo na na;
pe yɛn naga yuun na na sanga pyew fɔ:
«Ma Yɛnŋɛlɛ li yɛn se yeri?»

12 E, mi we, yiŋgi na, mbe silan wire ti
fanla na yɛɛ na?
Yiŋgi na mbe sila yogo mbaa na yɛɛ tooro
na cɛnlɔmɔ pi kala na?
Mbanla jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na ko
mbɔnrɔ, katugu mi yaa li shari
mbeli sɔn naa;
lo li yɛn na shɔfɔ konaa na Yɛnŋɛlɛ.

43

1 E, Yɛnŋɛlɛ, na kiti wi kɔn, mala tanga ki
kan na yeri,
yere na kala li ni mbele pe woro na fyɛ
Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ pe kanŋgɔlɔ;
na shɔ leele fanlafɛnnɛ naa katijangara
pyefɛnnɛ pe kɛɛ.
2 Mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ konaa na go
sigefɔ.
Yiŋgi na, a ma silan wa?
Yiŋgi na mbe sila tanri mbaa tooro nan-
dangawa ni,
jɔlɔgɔ ŋga na juguye paa na jɔlɔ ki kala
na?

† **42:1 42.1:** Kore naa wi setirige woolo poro fun pàa pye yurukɔɔlɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni (1 Kuro 6.17-22).

3 Ma yanwa pi naga na na konaa ma kaselege ki ni,
ti ta tila na yɛgɛ sinni mbe kari na ni wa ma yanwiga kpoyi ki na, wa ma cɛnsaga ki ni.
4 Kona, Yɛnŋɛlɛ, mi yaa kari wa ma saraga wɔsaga ki tanla, wa Yɛnŋɛlɛ ma yeri,
mboro ŋa ma yɛn na nayinmɛ po naa na yɔgɔrimɔ pi go ye;
mi yaa ka ŋgɔni gbɔn mbɔɔn sɔn, mboro ŋa ma yɛn Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ le!
5 E, mi we, yiŋgi na mbe silan wire ti fanla na yɛɛ na?
Yiŋgi na mbe sila yogo mbaa na yɛɛ tooro na cɛnlɔmɔ pi kala na?
Mbanla jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na ko mbɔnrɔ, katugu mi yaa li shari mbeli sɔn naa;
lo li yɛn na shɔfɔ konaa na Yɛnŋɛlɛ.

44

Mbaa yɛnri Yɛnŋɛlɛ laa ma go singi

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Kore pinambiile pe nagawa yurugo.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, kagala ŋgele mà pye we tɛlɛye pe sanga wi na,
maga lɛ wa fafafa,
wè ke logo we nuŋgbogolo ke ni;
we tɛlɛye pè ke yɛgɛ yo we kan.
3 Màa ma fanŋga ki tɛgɛ ma cɛngɛlɛ kele purɔ, ma cɛnsaga kan we tɛlɛye pe yeri laga tara ti ni;
màa cɛngɛlɛ kele tɔngɔ,
jaŋgo we tɛlɛye pe tara gbende ta pe cɛn.
4 We tɛlɛye pe sila malaga gbɔn mbe tara ti shɔ pe tokobiye poro ni,
pe yɛɛra fanŋga ko ma kila cew kan pe yeri,
ɛɛn fɔ, ma fanŋga, naa ma yawa konaa ma kagbaraga pyege ko fanŋga na kìla pye,
katugu pe kala làa ma ndanla.

5 E, Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn na wunlu-naŋa we,
mboro màga kɔn maga tɛgɛ mbe woro Zhakɔbu setirige piile we shɔ we juguye pe kɛɛ.
6 Mboro fanŋga na, we ma we juguye pe purɔ,
ma mɛgɛ ki fanŋga na, we ma we winfɛnnɛ pe tɔngɔ.
7 Katugu na jigi wi woro na sandiga ko na,
na tokobi wo ma wi yaa na shɔ.
8 Ɛɛn fɔ, mboro ma ma we shɔ we juguye pe kɛɛ,
we yɛn ma mbele mbɛn, ma ma fɛrɛ wa pe na.
9 Yɛnŋɛlɛ, we maa ma gbogo pilige pyew,
we maa ma mɛgɛ ki sɔnni sanga pyew.
Wɔnmatigiwɛn laga.

10 Konaa ki ni fuun ni, mà we wa, mà fɛrɛ wa we na,
ma woro na pinlɛlɛ na kee we maliŋgbɔɔnlɔ pe ni naa wa malaga gbɔnsaga.
11 Mà ti, a waa fee we juguye pe yɛgɛ,
we yɛn ma mbele mbɛn, pe yɛn na we yaara ti koli paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma pe ndanla.
12 Ma wè le pe kɛɛ paa simbaala yɛn, mbele pe yɛn na kee pe ni wa pe gbosaga;
mà we jaraga wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
13 Mɔ̀ɔ cɛnlɛ woolo pe pɛrɛ sɔnndanga na,
ali yɛrɛ mɛɛ ya mbe pe sɔnŋgɔ ki ŋgban jɛnri.
14 Mà ti we cɛnyɛɛnlɛ pe yɛn na we tifaga,
mbele pe yɛn ma we maga, pe yɛn na tɛgɛ naga lakoo we na.
15 Mà ti a cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛn na yomiyɛgɛlɛ waa we mɛgɛ ni;
tara woolo pe yɛn na go yangara na tɛgɛ we na.

16 Fɛrɛ ti yɛn na na sanga pyew,
fɛrɛ tìlan go ki sogo na na;
17 katugu mi yɛn nala tɛgɛlɛ sɛnrɛ naa na mɛjɔɔgɔ sɛnrɛ ti nuru,
na yɛgɛ yɛn na jugu wi na, wi yɛn na jaa mboo kayaŋga ki wɔ na ni.

18 Ki kagala ŋgele ke ni fuun ke yɛn na gbɔɔn we na, konaa ki ni fuun ni, wee si fɛgɛ ma na;
wee sɔɔn yɔn finliwɛ pi jɔgɔ.
19 Wee we jatere wi laga ma na,

wee sɔɔn konɔ li wa.
20 Ma si yala, mà we tɔngɔ ma we cɛnsaga
ki pye dabaala cɛnsaga†;
mà we tɔn kunwɔ pi diwi wi ni.
21 Ndɛɛ kì pye we fɛgɛ ma na, we Yɛnŋɛlɛ,
ndɛɛ ki pye we we kɛyɛn yi yirige ma
yarisunndo ta yɛgɛ yɛnri,
22 Yɛnŋɛlɛ, ma se jɛn naga jɛn wi le?
Katugu mà sɛnwee wi ŋgundo kagala ke
ni fuun ke jɛn.
23 Ɛɛn fɔ ma kala na, pe yɛn na we kuun
pilige pyew,
pe yɛn na we jate paa simbaala mbele pe
yɛn pe gbosaga.

24 We Fɔ, yiri! Yiŋgi na, a ma nɛɛ wɔnlɔ?
Yɛn ma yiri! Maga ka we wa fɔ sanga
pyew.
25 Yiŋgi na, a ma sɔɔn yɛɛ lara we na?
Yiŋgi na, a ma si fɛgɛ we tege naa we
jɔlɔgɔ ki na?
26 Ma si yala, wè to wa taambugɔ ki ni
ndɛɛ kunwɔ kayaŋga to we na;
wè to ma mara tara ti na kpanŋgbanŋgban.
27 Yiri ma pan ma we saga;
we shɔ ma kagbaraga ki kala na!

45

Wunlunaŋa wa jayire yurugo

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe maa
ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na pe maa
ki yinri «Masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ.» Kore
pinambiile pe nagawa yurugo. Ndanlawa
yurugo yi.
2 Na nawa pi yɛn ma yin sɛntanra ti ni fɔ
nala wire;
ko mì yo mi yaa na yurugo ki kɔ mbe
wunlunaŋa wi tanga.
Mila jaa na yɔn ki pye paa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ
jɛnŋɛ wi sɛwɛ yɔnlɔgɔ kanŋgala
yɛn.

3 Ma yɛn ma yɔn ma wɛ sɛnwee piile pe
ni fuun pe na;
ma yɔn sɛnrɛ ti yɛn ma tanla,
ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì duwaw ma na fɔ
sanga pyew.
4 Mboro ŋa maliŋgbɔɔn kotogofɔ, ma
tokobi wi pɔ wa ma sɛnnɛ;
wi yɛn ma dɛŋgɛ konaa ma gbɔgɔwɔ!
5 Wa ma gbɔgɔwɔ pi ni, ye wa ma malaga
gbɔnwotoro wi ni,
ma sa malaga gbɔn ma jugu wi ni ma cew
ta;
malaga ki gbɔn kaselege, naa nandanwa
konaa kasinŋge ki kala na.
Ma fanŋga kɛɛ ki ya ki maliŋgbɔngɔ
kagbɔgɔlɔ pye ma kan!
6 Ma wangala ke yɔnrɔ tì tanla;
ke yaa wunlunaŋa ma juguye pe kotoro ti
furugu,
tara woolo pe yɛn na tuun ma fanŋga ki
nɔgɔ.

7 E, Yɛnŋɛlɛ, ma wunluwɔ pi yaa koro wa
sanga pyew fɔ tetete;
ma yɛn nɔɔ wunluwɔ pi yɛgɛ sinni kas-
inŋge ni.
8 Kasinŋge ki yɛn mɔɔ ndanla, a tipewe
pɔ̀ɔn mbɛn,
Ko kala kì ti, Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn
wɔ,
ma sinmɛ kpoyi wo wa ma go ki na, mba
pi yɛn yɔgɔrimɔ woo, mɔɔ kala li
mbɔnrɔ ma wɛ ma pinlɛyɛɛnlɛ pe
na†.
9 Sinmɛ nuwɔ taan mba pe yinri miiri,
naa alowɛsi konaa kasi ti nuwɔ
taan pi yɛn ma yaripɔrɔ ti na;
ma wunluwɔ go ŋga pè gbegele ma fere
solo ŋgangala ni,
yarigbɔnrɔ magaŋgala tangala na yinrigi
wa ki ni, na nayinmɛ kaan ma yeri.
10 Wunlunaŋa sumborombiile yɛn wa
jɛɛlɛ mbele pɔ̀ɔn ndanla pe ni;
wunlunjɔ wi yɛn ma yere wa ma kalige
kɛɛ ki na, wi yɛn maa yɛɛ fere Ofiri
tara tɛ piiri ni.

11 Na sumborombyɔ, logo na yeri! Wele,
ma nuŋgbogolo ke jan ma logo na
yeri;
maga kaa jatere piin ma cɛnlɛ woolo naa
ma to go woolo pe na!
12 Wunlunaŋa wi yɛgɛ yiri ma na ma
tiyɔnwɔ pi kala na;

† **44:20 44.20:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe cɛnsaga kì jɔgɔ ma pye kataga. † **45:8 45.7-8:** Ki sɛnrɛ koŋgolo shyɛn ŋgele ke sɛnrɛ ti yɛn wa Ebu 1.8-9laga ki ni. Ki sɛnrɛ tì yo Zhezu Kirisi wo sɛnrɛ na.

wo wi yɛn ma tafɔ we, kanŋguuro kan wi
nɔgɔ maa gbɔgɔ.
13 Kona, Tiri cafɛnnɛ wele,
poro mbele leele mbele pe yɛn pen-
jagbɔrɔ fɛnnɛ ma wɛ,
pe yaa kaa paan yarikanra ni ma kan,
jaŋgo mbe ti pe kala lɔɔn ndanla.

14 Wunlunaŋa sumborombyɔ wi yɛn wa
wunluwɔ go ki ni, wi yɛn gbɔgɔwɔ
ni lagapyew;
wi yaripɔrɔ pèri sɔgɔ tɛ ni.
15 Pè kari wi ni wa wunlunaŋa wi yeri, wi
yaripɔrɔ nda pè sɔgɔ ti ni wi yɛɛ na.
Sumbonɔ pele yɛn wi puŋgo na, wi
wɔnlɔnjaala wele, pe yɛn na kee pe
ni wa wunlunaŋa ma tanla.
16 Pe yɛn na kee pe ni wa yɔgɔrimɔ naa
nayinmɛ pi sɔgɔwɔ,
pè ye wa wunlunaŋa wi go ki ni.

17 Wunlunaŋa, pilige ka, ma pinambiile
pe yaa ka cɛn wa ma tɛlɛye pe
yɔnlɔ,
ma yaa ka pe pye kundigile tara ti la-
gapyew ki ni.
18 Mi wo na, mi yaa kaa ma mɛgɛ ki yari
setirige piile mbele fuun pe yaa ka
yiri puŋgo na pe kan;
kona cɛngɛlɛ ke yaa lɔɔn gbogo sanga
pyew fɔ tetete.

46

Yɛnŋɛlɛ li yɛn we ni

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, Kore
pinambiile pe Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo, ŋga
pe maa koo magambile ni.
2 Yɛnŋɛlɛ li yɛn we larasaga konaa we
kɛɛndagaserege;
li yɛn ma gbɛgɛlɛ mbe we saga wa we
jɔlɔgɔ ki ni.
3 Ki kala na, we woro na fyɛ, ali na tara ti
kaa yɛgɛ,
ali na yanwira ti ka kɔlɔgi mbe sa toori
wa kɔgɔje wi latijugo ki ni,
4 ali na kɔgɔje wi tɔnmɔ mba pi maa yin-
rigi na tuun pi kaa tinni ŋgbanga
mbaa ŋgbɔrɔgɔ kɔɔn,
konaa mbaa yinrigi wa naayeri fɔ mbaa
yanwira ti yɛgɛyɛgɛ.
Wɔnmatigiwɛn laga.

5 Gbaan wa yɛn wa, ŋa wi njere ti maa
fuun na nayinmɛ kaan Yɛnŋɛlɛ li ca
woolo pe yeri,
ki ca ŋga ki yɛn Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni
fuun ti go na li cɛnsaga kpoyi ye.
6 Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa ki ca ki ni, yaraga ko
ka kpɛ sege jan;
pa laga kila lari, Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ pan mbe
pe saga.
7 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛn na tinni, wun-
luwɔ pi yɛn na yɛgɛ;
Yɛnŋɛlɛ li ka li magala li yirige, tara ti ma
yan ma kɔ saw.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li
yɛn we ni,
Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ le, li yɛn we larasaga.
Wɔnmatigiwɛn laga.

9 Ye pan ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke
wele,
lì jɔgɔwɔ gbɔɔ mba pye laga tara ti na, ye
pan yoo wele!
10 Lo li ma maara ti kɔ fɔ mbe sa gbɔn wa
tara ti go ŋga na,
li ma sandira ti kaari, mbe njaanra ti
kaari,
li ma kasɔn le malaga gbɔnwotoroye pe
ni mbe pe sogo.

11 We Fɔ wì yo fɔ: «Yege yerege ma, yege
jɛn ye yo fɔ muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ
le;
muwi mi yɛn cɛngɛlɛ ke go na,
muwi mi yɛn tara ti go na.»
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li
yɛn we ni,
Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ le, li yɛn we larasaga.
Wɔnmatigiwɛn laga.

47

*Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ dunruya
wi ni fuun wi go na*

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Kore
pinambiile pe Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yoro cɛngɛlɛ woolo yaa kɛndagala
gbɔɔn,
yaa yɔgɔri yaa jɔrɔgi yaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

3 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na
yaara ti ni fuun ti go na, li yɛn
fyɛrɛyaraga gbɔgɔ;
li yɛn wunluwɔ gbɔɔ tara ti ni fuun ti go
na.
4 Li ma tara woolo pe go sogo ma we kan,
li ma tara na cɛngɛlɛ ke tirige we jegele.
5 Lì we tara ti wɔ we kan kɔrɔgɔ,
ki yɛn we gbɔgɔwɔ pi go, woro mbele
Zhakɔbu woolo mbele we yɛn mali
ndanla we.

6 Yɛnŋɛlɛ li yɛn na nuru na kee wa li
shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa li woolo pe
yɔgɔrimɔ jɔrɔgɔmɔ pi sɔgɔwɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na nuru na kee
wa mbaanra winmɛ magaŋgala ke
sɔgɔwɔ.

7 Ye yuuro kɔ ye Yɛnŋɛlɛ li sɔn, ye yuuro
kɔ yeli sɔn!
Ee, ye yuuro kɔ ye we wunlunaŋa wi sɔn,
ye yuuro kɔ yoo sɔn!
8 Katugu Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn tara ti ni fuun
ti wunluwɔ we;
ye yurutanga shɔ yeli sɔn!
9 Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ cɛngɛlɛ ke go
na,
Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma cɛn wa li wunluwɔ
jɔngɔ kpoyi ki na.
10 Cɛngɛlɛ teele pe yɛn na pe yɛɛ gbogolo
na pinlɛlɛ Abirahamu Yɛnŋɛlɛ li woolo pe
ni,
katugu dunruya wunlumbolo pe yɛn ma
cɛn ma Yɛnŋɛlɛ lo kan.
Li yɛn yaara ti ni fuun ti go na.

48

Zheruzalɛmu,
wunluŋgbɔɔ wi ca ye
1 Yurugo. Kore pinambiile pe Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma gbɔgɔ, ki daga
paa li sɔnni jɛŋgɛ,
paa li sɔnni wa li ca ki ni, wa li yanwiga
kpoyi ki na.
3 Ki yanwiga ki cɛnlɔmɔ pi yɛn ma yɔn;
ki yɛn na yɔgɔrimɔ kaan dunruya woolo
pe ni fuun pe yeri.
Ko ki yɛn Siyɔn yanwiga ye, Yɛnŋɛlɛ li
cɛnsaga ye;
wunluŋgbɔɔ wi ca koyi.
4 Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa Siyɔn ca wunluwɔ
yinrɛ tugbɔɔrɔ ti ni,
pège jɛn ma yo lo li yɛn larasaga jɛŋgɛ ye.

5 Wele, wunlumbolo pàa saa pe yɛɛ gbo-
golo,
ma pinlɛ ma yiri ca ki kɔrɔgɔ.
6 Ɛɛn fɔ, naa pàa yɛgɛ taga we Fɔ wi na
sanga ŋa ni, kì si to pe yɔn na,
a pe sunndo wì si kɔn pe na, a pè si fe.
7 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pe nɛɛ seri
le teere fyɛrɛ ti na,
paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ selara ma kaa yiri wi
ni we;
8 paa yɛgɛ ŋga na yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ
ki ma kaa na gbɔɔn
mbaa Tarisisi ca tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ† ti
kaari we.

9 Ŋga wàa logo, ko wè yan
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li
ca ki ni,
wa we Yɛnŋɛlɛ li ca ki ni;
Yɛnŋɛlɛ li yaa yeresaga kan ca ki yeri fɔ
sanga pyew.

10 E Yɛnŋɛlɛ, mbe we ta wa ma shɛrigo
gbɔgɔ ki ni,
we yɛn na jatere piin ma kagbaraga ki na.
11 E, Yɛnŋɛlɛ, pe yɛn nɔɔ sɔnni fɔ wa
dunruya wi kɔsaga ki na,
ma mɛgɛ kì yiri dunruya wi kɛɛ ki ni fuun
ki na.
Kasinŋge ko ma maa piin ma fanŋga kɛɛ
ki ni.
12 Yaa yɔgɔri wa Siyɔn yanwiga ki na,
Zhuda tara cara woolo ye yin nayinmɛ ni,
kiti ŋa mà kɔn wi kala na!

13 Ye yiri ye Siyɔn ca ki maga,
ye ki sanŋgazoye pe jiri!
14 Ye mbogo ŋga ki ca ki maga ki wele,
ye wunluwɔ yinrɛ tugbɔɔrɔ ti wele jɛŋgɛ,
jaŋgo ye kaga yege yɛgɛ yo setirige piile
mbele pe yaa ka yiri puŋgo na pe
kan;

† **48:8 48.8:** ***Tarisisi ca tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ,*** **ko kɔrɔ wo yɛn tɔnmɔkɔɔrɔ nda ti maa kee lege.**

15 fɔ Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ sanga
pyew fɔ tetete;
lo li yaa la we yɛgɛ sinni fɔ sa gbɔn kunwɔ
pi na.

49

Sɛnwee wi ka ku,
wila kari yaraga ka kpɛ ni

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Kore
pinambiile pe Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yoro tara woolo ye ni fuun yege wogo
ŋga ki logo,
dunruya woolo ye ni fuun ye nuŋgbolo
jan ye logo,
3 yoro lepigile naa legbɔɔlɔ pe ni,
penjagbɔrɔ fɛnnɛ naa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe ni.
4 Mi yaa kajɛnmɛ sɛnrɛ yo wa na yɔn,
katugu tijinliwɛ sɛnrɛ ti yɛn wa na kotogo
na.
5 Mi ma nuŋgbolo jan na kajɛnmbɛlɛ pe
yomiyɛgɛlɛ ke nuru;
mi yaa la ke kɔrɔ wi yuun ŋgɔni gbɔngɔ
ni.

6 Ali na tipege ka gbɔn na na,
na na winfɛnnɛ paga na maga pe kam-
basinnde ti ni sanga ŋa ni,
yiŋgi na mbe sila fyɛ pe yɛgɛ?
7 Pe jigi wi yɛn pe yarijɛndɛ to na,
pe maa pe yɛɛ gbogo pe penjagbɔrɔ lɛgɛrɛ
to kala na.
8 Ma si yala, lere wa kpɛ se ya mboo lewee
yɛnlɛ wa go shɔ,
nakoma mboo yɛɛra go shɔgɔ sara wi kan
Yɛnŋɛlɛ li yeri.
9 Pe go shɔgɔ sara wi sɔnŋgɔ kì ŋgban ma
toro,
lere se ya mbege sara fyew.
10 Pe yɛn naga yaan ndɛɛ pe yaa koro
yinwege na suyi,
pe se ka ye wa fanga ki ni wi le?
11 We yɛn naga yaan fɔ kajɛnŋɛ wi ma ku,
lembige ko naa tijinliwɛ fu fɔ wi ni pe ma
ku,
pe ma kari ma pe yarijɛndɛ ti yaga pele
yɛgɛ kan.
12 Pe maa ki sɔnri pe yinrɛ ti yaa koro wa
sanga pyew,
pe cɛnsara ti yaa koro wa sanga pyew fɔ
tetete,
fɔ pe mɛrɛ ti yaa tagataga pe tara lara ti
na.
13 Ɛɛn fɔ sɛnwee mboo ta wa wi fɛrɛwɛ pi
ni, wila ki jɛn mbe yo fɔ wi se mɔ,
wi yɛn paa yaayoro yɛn, nda ti ma ku.

14 Mbele pe ma pe jigi wi taga pe yɛɛ na,
pa pe kɔwɔ pi yaa ka pye ma,
mbele pe maa jaa mbaa para paa nuru pe
yeri, pa pe kɔwɔ pi yaa ka pye ma.
Wɔnmatigiwɛn laga.
15 Pe maa pe kɔnri paa simbaŋgbelege
yɛn na kee pe ni wa kuulo tara,
kunwɔ po pi yɛn pe kɔnrifɔ we.
Pinliwɛ yɛgɛ ni, lesinmbele pe yaa cɛn pe
go na,
pe tiyɔnwɔ pi yaa ka kɔ saw,
kuulo tara to ti yɛn pe cɛnsaga ye.
16 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa na go shɔ, mbanla
wɔ wa kuulo tara ti ni,
ee, li yaa na shɔ.
Wɔnmatigiwɛn laga.

17 Na lere wa ka pye penjagbɔrɔ fɔ, kiga
ka ma jatere wi piri ma na,
na wi go woolo pe yarijɛndɛ ti kaa lege la
kee yɛgɛ, kiga ka ma jatere wi piri
ma na;
18 katugu na wiga ka ku, wi se ka kari
yaraga ka kpɛ ni,
wi yarijɛndɛ ti se taga wi na wa fanga ki
ni.
19 Mboo ta yinwege na sanga ŋa ni, wi
mbe ya mbe yo fɔ wi yɛn fɛrɛwɛ
na,
katugu na dunruya wi ka tanla ma na,
leele pe maa ma sɔnni.
20 Konaa ki ni fuun ni, wi yaa ka ku
mbe taga wa wi tɛlɛye pe na wa pe
karisaga,
poro mbele pe se ka sɔngɔrɔ mbe pan
mbe yanwa pi yan naa fyew.
21 Ɛɛn fɔ sɛnwee mboo ta wa wi fɛrɛwɛ pi
ni, wila ki jɛn mbe filige ki na,
fɔ wi yɛn paa yaayoro yɛn, nda ti ma ku.

† **50:1 50.1:** Asafu wìla pye yurukɔɔlɔ to wo wa wunlunaŋa Davidi wi wagati wi ni (1 Kuro 6.16-17,24; 25.1; 2 Kuro 35.15), ma taga naŋa ŋa pàa pye na yinri Hema wi ni (Yuuro 88.1); konaa Yedutun ni (Yuuro 39.1).

50

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ jɛmbɛ

1 Asafu† Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ le, lì para.
Lì tara woolo pe ni fuun pe yeri, maga lɛ
wa yɔnlɔ yirisaga fɔ ma saa gbɔn
wa yɔnlɔ tosaga ki na.
2 Wa Siyɔn ca, ko ŋga ki tiyɔnwɔ pi yɛn
ma pi yɛɛ yɔn fili,
Yɛnŋɛlɛ lì li yɛɛ naga wa li gbɔgɔwɔ
yanwa pi ni.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na paan, li se pyeri;
kasɔn ki yɛn na yaraga pyew ki sori wa li
yɛgɛ,
tifɛliŋgbɔgɔ ki yɛn na gbɔɔn mali maga.
4 Yɛnŋɛlɛ li yɛn na naayeri wi yinri wa go
na,
konaa na tara ti yinri ti pye sɛrɛfɔ mbe
kiti kɔn li woolo pe na.
5 Lì yo fɔ: «Yanla lesinmbele pe gbogolo
na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
poro mbele pè saraga wɔ na yeri ma yɔn
finliwɛ le na ni we.»
6 Naayeri wi yɛn naga yari fɔ Yɛnŋɛlɛ li
yɛn ma sin,
Yɛnŋɛlɛ lo jate, lo li yɛn kiti kɔnfɔ we.

Wɔnmatigiwɛn laga.

7 «Na woolo, ye logo na yeri, sɛnrɛ yɛn na
yeri mbe yo ye kan;
Izirayɛli woolo, mi yaa ye jɛrɛgi!
Muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.
8 Mi woro na ye jɛrɛgi ye saara nda ye
maa woo to kala na,
ye maa saara sogoworo woo na yeri suyi.
9 Mi se napɛnɛ shɔ mbe yiri wa ye go ki
ni,
mi se ka sikapɛnɛ yigi mbe yiri wa ye
sikaala jasaala pe ni fun.
10 Katugu yan woŋgaala pe ni fuun pe yɛn
na woolo,
yaayoro waga lɛgɛrɛ nda wa yanwira ti
na, ti yɛn na woro.
11 Sannjɛrɛ nda fuun ti yɛn wa naayeri,
mìri jɛn,
yanyaara nda fuun ti yɛn wa yan, ti yɛn
na woro.
12 Ndɛɛ ki pye fuŋgo yɛn na na, mi se jɛn
naga yo ye kan,
katugu dunruya wo naa wi nawa yaara ti
ni fuun ti yɛn na woro.
13 Naga yɛn ma, mi maa napɛnɛ kara kaa
wi le?
Naga yɛn ma, mi maa sikapɛnɛ kasanwa
woo wi le?
14 Ŋga kìlan ndanla, ko yɛn fɔ ma sharaga
kan mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yeri paa
saraga yɛn,
mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na,
yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mà lɛ na yeri, ma
ke tɔn ma ke yɔn fili!
15 Kona ma jɔlɔgɔ pilige ki na, mala yeri
mbɔɔn saga,
pa mi yaa ma shɔ, ma sila na gbogo.»

16 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga yuun lepee
wi kan fɔ:
«Ki tɔnli wo yɛn se? Mboro ŋa ma maa
na kondɛgɛŋgɛlɛ ke kara,
ma koro naga yuun wa ma yɔn ko ni ma
yo mà yɔn finliwɛ le na ni.
17 Mbe sigi ta, na yɛrɛwɛ sɛnrɛ to yɛn mɔɔ
mbɛn;
a mà je na sɛnrɛ ti na.
18 Na maga yoo yan, ma maa pye ma
pinlɛyɛnlɛ,
jataala poro pe yɛn ma cɛnyɛɛnlɛ wele.
19 Sɛnpere to ti yɛn wa ma yɔn ki ni,
lefanlaga sɛnrɛ to ti maa yinrigi wa ma
yɔn.
20 Na maga sa cɛn pele ni, ma maa ma sefɔ
wi sanga;
ma maa ma nɔsepyɔ ŋa wi yɛn nɔ yinnɛ
nuŋgba ma ni wi mɛgɛ ki jogo.
21 Ko kapyere nda to maa piin, mi si para
ma ni,
ki pye ma, maa ki jate ndɛɛ mi yɛn paa
ma yɛn.
Ɛɛn fɔ koni, mi yaa ma jɛrɛgi, mbɔɔn
kolomɔ kapyere ti tanli ti yɛɛ na ma
yɛgɛ sɔgɔwɔ.»

22 «Yoro mbele ye yɛn na fɛgɛ mi ŋa
Yɛnŋɛlɛ na na, yanla sɛnrɛ nda ti
logo ye wali ti na,
nakoma mi yaa ye kɔɔnlɔ curo curo curo,
lere kpɛ se ya mbe ye shɔ.
23 Lere ŋa wi ma sharaga kan na yeri, ko
ki yɛn saraga ŋga ki maa na gbogo,

lere ŋa wi maa wi tangalɔmɔ pi kɔrɔsi, mi
yaa ki naga wi na fɔ mi ŋa Yɛnŋɛlɛ
mi yɛn wi shɔfɔ.»

51

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ
mbe kapere kala yagawa ja

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Naa Davidi wìla sinlɛ Uri jɔ Batisheba wi
ni, ko puŋgo na, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Natan wì si kari wa wi yeri ma saa para
wi ni ki kala li wogo na. A Davidi wì sigi
yɛnrɛgɛ ŋga ki yɛnri†.

3 E, Yɛnŋɛlɛ, na yinriwɛ ta ma kagbaraga
ko kala na;
ma yinriwɛ tawa gbɔɔ pi kala na, na
kambasinnde ti kɔ mari wɔ wa.
4 Na woli mala kajɔɔgɔ ki laga na na pew,
mala kapege ki kɔ mala pye fyɔngɔ fu.

5 Katugu na kambasinnde mìri jɛn;
mi yɛn nala kapere ti yaan na yɛɛ yɛgɛ
sɔgɔwɔ sanga pyew.
6 Mboro nuŋgba pe, mboro mì kapege pye
ma na,
ŋga ki yɛn tipege ma yɛgɛ na, ko mì pye.
Ki kala na, tanga yɛn ma yeri, na maga
ŋga fuun kɔn mbe tɛgɛ na mɛgɛ ni;
ma yɛn jɛrɛgisaga fu wa ma kiti kɔngɔ ki
ni na na†.

7 Wele, pànla se wa kambasinŋge ki ni.
Maga lɛ na nɔ wìlan kugbɔ ki lɛ, mi yɛn
wa kapege ki ni.
8 Ɛɛn fɔ ma maa ki jaa kaselege mbe pye
wa sɛnwee wi kotogo na.
Ki yaga ma kajɛnmɛ kan na yeri wa na
nawa pi ni fuun pi ni!

9 Na kapere ti laga na na yizɔpi† wɛrɛ ni,
pa mi yaa pye fyɔngɔ fu.
Na woli pa mi yaa laga mbe filige yege
yege yege.
10 Ki yaga mbe nayinmɛ naa yɔgɔrimɔ
sɛnrɛ logo,
jaŋgo mi ŋa mà kaari, mbe yɔgɔrimɔ ta
naa!
11 Maga kanla kapere ti wele,
na kambasinŋge ki kɔ maga wɔ wa!

12 E, Yɛnŋɛlɛ, kotogo kpoyi kan na yeri,
jatere jɛnŋɛ fɔnŋɔ le na ni, ŋa wi yaa koro
ma na!
13 Maga kanla wa lege mbanla lali ma yɛɛ
ni!
Maga kɔɔn yinnɛ na li yɛn kpoyi li wɔ na
ni!
14 Shɔwɔ mba màla shɔ ki yɔgɔrimɔ pi
kan na yeri naa fɔnŋgɔ,
ma kajɛŋgɛ pyege jatere le wa na nawa!

15 Kona, mi yaa kaa leele mbele pè yiri ma
je ma na pe nari ma koŋgolo ke ni,
pa kona kapere pyefɛnnɛ pe yaa sɔngɔrɔ
mbe pan ma kɔrɔgɔ.
16 E, Yɛnŋɛlɛ, na shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ, na shɔ
kasanwa mba mì wo ki kapege ki
kɛɛ,
pa kona ma yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na, mi
yaa laga yari nayinmɛ ni!
17 Na Fɔ, na yɔn ki yɛngɛ,
jaŋgo mbe ya mbaa ma sɔnni!

18 Saara ma ti yɛn mɔɔ ndanla mbe wɔ ma
yeri,
nakoma mi jɛn na ta wɔ ma yeri;
Saara sogoworo ma ti yɛn mɔɔ ndanla.
19 Saraga ŋga ki yɛn mɔɔ ndanla Yɛnŋɛlɛ,
ko ki yɛn lere ŋa wi kapege kì ye wi go
na.
Lere ŋa wi kapege kì ye wi go na, maa
nawa pi tanga wi na,
Yɛnŋɛlɛ, maa je ko fɔ wo na.

20 Wa ma kagbaraga pyege ki ni, kajɛŋgɛ
pye Siyɔn ca ki kan;
ko ŋga ki yɛn Zheruzalɛmu ca ye, ma ti
pege malaga sigembogo ki kan naa
fɔnŋgɔ mbege maga!
21 Kona saara nda ti maa woo na yala
kasinŋge ki ni ti yaa pye mbɔɔn
ndanla,
to ti yɛn saara sogoworo to naa yarikanra
nda pe ma sogo pew ti ni.

† **51:2 51.2:** 2 Sami 11.1–12.15 † **51:6 51.6:** Ɔrɔmu 3.4 † **51:9 51.9:** ***Yizɔpi*** **tipile lali. Kìla pye pe mali wɛrɛ ta kɔn ma tɔnmɔ nakoma kasanwa mba pi ma yaraga nakoma lere pye fyɔngɔ fu pi yanragi yanragi ti ni.**

Kona pe yaa kaa napɛnɛ woo saraga wa
ma saraga wɔsaga ki na.

52

Yɛnŋɛlɛ li yaa lere ŋa
wi maa wi yɛɛ gbogo
na kapege piin wi tɔngɔ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi
nagawa yurugo.
2 Wìla ki yurugo ki kɔ, naa Edɔmu cɛnlɛ
woolo naŋa Dowɛgi wìla kari ma saa ki
yo Sawuli wi kan ma yo Davidi wìla kari
wa saraga wɔfɔ Ahimelɛki wi yeri we†.
3 Mboro ŋa fanŋga fɔ, yiŋgi na, a ma nɛɛ
ma yɛɛ gbogo ma kapege pyege ki
kala na?
Ma si yala Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga ki yɛn wa
fɔ sanga pyew.
4 Ma mɔɔ yɔn sɛnrɛ ti lɛ na legbogo kagala
gbɛgɛlɛ mbe pye,
ma yɔn kì tanla paa yunŋguluwo yɛn,
ma yɛn nambara fɔ.
5 Kapege kɔɔn ndanla ma wɛ kajɛŋgɛ ki
na,
yagbogowo pɔɔn ndanla ma wɛ kaselege
ki na.
Wɔnmatigiwɛn laga.

6 Lere jɔgɔsɛnrɛ to ti mɔɔ ndanla;
mboro ŋa ma maa lere fanla ma yɔn ki ni
we.
7 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li yaa kɔɔn jɔgɔ
mbɔɔn wɔ wa fɔ sanga pyew,
li yaa ma yigi mbɔɔn tile mbɔɔn wɔ wa
ma paraga go ki ni,
li yaa kɔɔn kɔlɔgi mbɔɔn wɔ laga leweele
pe tara ti ni.
Wɔnmatigiwɛn laga.

8 Kona lesinmbele pe yaa kaga wogo ki
yan mbaa fyɛ,
pe yaa kaa tɛgɛ wi na, mbaa yuun fɔ:
9 Ki naŋa fanŋga fɔ ŋa, yoo wele! Wo ŋa
wi sila Yɛnŋɛlɛ li pye wi go sigefɔ.
Wìla wi jigi wi taga wi penjagbɔrɔ to na.
Wìla pye naa yɛɛ jate fanŋga fɔ wi
kapyere tijangara ti kala na†.

10 Ɛɛn fɔ mi wo na, mi yɛn paa oliviye
tige yɛn, ŋga kì fun ma wɛrɛ ta wa
Yɛnŋɛlɛ li go ki ni;
mìlan jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga ki
na sanga pyew fɔ tetete.

11 Mi yaa lɔɔn sɔnni sanga pyew ŋga mà
pye ki kala na;
mi yaa na jigi wi taga ma na, mbele pè
taga ma na pe yɛgɛ sɔgɔwɔ,
katugu ma yɛn jɛnŋɛ.

53

Leele mbele
pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ,
pe yaa ka kɔ yɛgɛ ŋga na
(Yuuro 14)

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, pe maa
ki koo na wegele† wiin. Davidi nagawa
yurugo.
2 Lembige ki maga yo wa ki nawa fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ woro wa.»
Pè pe yɛɛ jɔgɔ.
Pe yɛn na katijangara piin.
Kajɛŋgɛ pyefɔ kpɛ woro wa.
3 Ma Yɛnŋɛlɛ li ta wa naayeri, lìli yɛgɛ ki
sogo na sɛnwee piile pe wele,
jaŋgo mbege jɛn na kaa pye tijinliwɛ fɔ
yɛn pe ni, ŋa wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li
lagajaa.
4 Pe ni fuun pè laga Yɛnŋɛlɛ li na,
pe ni fuun pè pinlɛ ma jɔgɔ.
Kajɛŋgɛ pyefɔ kpɛ woro pe ni, ali nuŋgba
san†.

5 Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Naga yɛn ma, mbele fuun pe yɛn na
kapere ti piin, pee kala jɛn wi le?
Pe yɛn nala woolo pe nii, paa yɛgɛ ŋga na
pe ma kaa na suro nii we.
Pe woro na yɛnri mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yeri.»

† **52:2 52.2:** Ki laga ŋga ki yɛn na para ŋga Dowɛgi wìla pye ko sɛnrɛ na. Wìla Davidi wi fanla ma saraga wɔfɔ Ahimelɛki wi gbo (1 Sami 21–22.1-23). † **52:9 52.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Wìla pye naa yɛɛ jate fanŋga fɔ wi kapyere tijangara ti kala na,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Naa wìla pye penjagbɔrɔ fɔ, wìla pye naa yɛɛ jate fanŋga fɔ. † **53:1 53.1:** Ŋga kì yo fɔ, wegele ki sɛnpyɔ wi woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. † **53:4 53.2-4:** Ɔrɔmu 3.10-12

6 Kooŋga fyɛrɛ gbɔrɔ yaa ka pe yigi fɔ paa seri,
mbe sigi ta fyɛrɛ kala woro wa;
ee, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li woolo pe juguye pe tɔngɔ mbe pe kajeere ti jaraga lagapyew.
Fɛrɛ yaa ka pe yigi, katugu Yɛnŋɛlɛ lì je pe na.

7 Ambɔ wi yaa yiri wa Siyɔn ca mbe pan mbe Izirayɛli woolo pe shɔ, na lo ma?
Na Yɛnŋɛlɛ liga ka li woolo pe cɛnlɔmɔ pi kanŋga,
poro mbele Zhakɔbu setirige piile pe yaa kaa yɔgɔri,
poro mbele Izirayɛli woolo pe yaa ka yin nayinmɛ ni.

54

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ
lɔɔn shɔ juguye pe kɛɛ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga pe maa koo na ŋgɔni gbɔɔn. Davidi nagawa yurugo.
2 Naa Zifu ca woolo pàa saa ki yo wunlu-naŋa Sawuli wi kan ma yo fɔ Davidi wi yɛn ma lara wa pe yeri, a Davidi wì sigi yurugo ki kɔ ma yo fɔ†:

3 E, Yɛnŋɛlɛ, na shɔ ma mɛgɛ ko kala na,
na kiti kala li yɛgɛ wɔ, ma tanga kan na yeri ma yawa gbɔɔ pi fanŋga na!
4 E, Yɛnŋɛlɛ, na yɛnrɛwɛ pi logo!
Nuŋgbolo jan mala yɔn sɛnrɛ ti logo!
5 Katugu nambanmbala† pèle yiri na kɔrɔgɔ,
lewɛlimbɛlɛ pèle yiri nala lagajaa mbanla gbo.
Ki leele pe woro na Yɛnŋɛlɛ li jate.
Wɔnmatigiwɛn laga.

6 Ɛɛn fɔ, wele, Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na sagafɔ we,
We Fɔ wo wi yɛn na kɛɛndagaserege ye.
7 Yɛnŋɛlɛ sa ti jɔlɔgɔ ki sɔngɔrɔ ki to na juguye pe na!
Ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na, ki naga na na ma pe tɔngɔ ma pe wɔ wa!
8 Mi yaa ka saara wɔ ma yeri nandanwa ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa lɔɔn mɛgɛ ki sɔnni yuuro ni,
katugu ma yɛn ma yɔn.
9 Màla shɔ na jɔlɔgɔ kagala ke ni fuun ke ni.
Koni mi yɛn naga yaan nayinmɛ ni fɔ yawa ta na juguye pe na.

55

Lere ŋa pòo java
wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga pe maa koo na ŋgɔni gbɔɔn. Davidi nagawa yurugo.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan mala yɛnrɛwɛ pi logo,
na mi kaa ma yɛnriŋgbanga yɛnri sanga ŋa ni, maga ka ma yɛɛ lara na na!
3 Logo na yeri mala yɔn sogo!
Na jatere wì piri na na, na nandangawa pi kala na.
Mi yɛn na jɛɛn,
4 na juguye pe sɛnyoro ti kala na,
konaa jɔlɔgɔ ŋga lepeele pe yɛn na tari na na ki kala na.
Pe yɛn na tipege piin na na,
pè yiri na kɔrɔgɔ naŋgbanwa ni.
5 Na sunndo wila kɔɔn na na,
kunwɔ pi fyɛrɛ tìlan yigi.
6 Fyɛrɛ gbɔrɔ na yigi, a mila seri;
sunndo kɔngɔ gbɔgɔ to na na.

7 Kona, a mì sho fɔ: «Ndɛɛ ki pye mi kanwira ta paa jɛndɛtuwa woro yɛn,
mi jɛn na yiri sire na mbe sa cɛn laga ka yɛgɛ ni.
8 Pa kona mbe ja fe mbe kari fɔ lege,
mbe ja kari sa cɛn wa gbinri wi ni.
Wɔnmatigiwɛn laga.
9 Mi jɛn na fyɛɛlɛ mbe sa larasaga lagaja,
mbe fyɛɛlɛ mbe lara tifɛliŋgbɔgɔ konaa tisaga tifɛlɛgɛ ki na.»

† **54:2 54.2:** 1 Sami 23.15-28; 26.1 † **54:5 54.5:** Pele naga jate ma yo nambanmbala mbele pe sɛnrɛ tì yo laga ki laga ŋga ki ni, Zifu ca woolo poro la wɛlɛ. Pàa Davidi wi fanla.

10 E we Fɔ, na juguye pe yɔn sɛnrɛ ti gbɔn
mari piri, ma ti pe yɔn ki yiri ki yɛ
ki yɛ;
katugu lewɛlɛwɛ kapyere naa maara to
mila yaan laga ca ki ni.
11 Sɔnlɔ naa yembinɛ ko kapyere to ti yɛn
na piin wa ca ki malaga sigembogo
ki go na, naga mari;
jɔlɔgɔ naa tege ko ki yɛn laga ca ki ni.
12 Legbogo ko cɛ ki yɛn na piin wa ca
nawa pi ni;
wa katoro ti ni, lejɔlɔgɔ kapyere naa
nambara wo paa piin pe lewee
yɛɛnlɛ pe na.
13 Ndɛɛ ki pye na jugu wo wa wila na
tegele, pa mbe ja ya mbege kun na
yɛɛ ni;
ndɛɛ ki pye ŋa wìlan panra wo wa wì yiri
na kɔrɔgɔ, pa mbe ja ya mbe lara
wi na.
14 Ɛɛn fɔ mboro wi, mboro ŋa mi naa
mboro we yɛn ja, ma yɛn na wɔnlɔ
konaa na pinlɛyɛnlɛ.
15 Wàa tanla fɔ na ŋgundo sɛnrɛ yuun we
yɛɛ kan;
kìla pye mi naa mboro we ma pinlɛ
janwa wi ni mbe kari wa Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

16 Yɛnŋɛlɛ sa ti kunwɔ pilan juguye pe fo
pi to pe na,
pe tigi weele wa kuulo tara ti ni,
katugu tipewe po pi yɛn wa pe yinrɛ ti ni,
po pi yɛn wa pe kotoro na!

17 Mi wo na, Yɛnŋɛlɛ lo mi yɛn na yinri
lilan saga,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa na shɔ.
18 Pinliwɛ, naa yɔnlɔfugo konaa
yɔnlɔkɔgɔ, mi maa yuŋgbɔgɔrɔ
sɛnrɛ yuun na jɛɛn,
ɛɛn fɔ li nuŋgbolo yɛn na magala li na.
19 Malaga ŋga pè yiri ki ni na kɔrɔgɔ, li
yaa na shɔ ki kɛɛ, mbe yɛyinŋge
kan na yeri;
katugu mbele pè yiri na kɔrɔgɔ, pè lɛgɛ.
20 Yɛnŋɛlɛ li yaa na yɛnrɛwɛ pi logo mbe
pe go sogo,
lo na li yɛn wunluwɔ fɔ sanga pyew.
Wɔnmatigiwɛn laga.
Pe se kanŋga fyew,
pe si woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
21 Na pinlɛyɛnlɛ lɛɛ wì yiri wi wɛnnɛ pe
kɔrɔgɔ,
ma yɔn finliwɛ mba wìla le pe ni pi jɔgɔ.
22 Wi yɔn sɛnrɛ tì tanla ma wɛ sɛnrɛgɛ na,
ɛɛn fɔ malaga ko ki yɛn wa wi kotogo na.
Wi sɛnrɛ tì tanla ma cɛn pɔw ma wɛ
sinmɛ liwoo na,
ɛɛn fɔ ti yɛn paa tokobi yɛn, ŋa pè kɔw
mbe jɔgɔwɔ pye.

23 Ma jatere lɛgɛrɛ ti ni fuun ti le Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ, pa li yaa ma tɔgɔ;
li se yɛnlɛ mbe lesinŋɛ wi yaga wi to.
24 Mboro wo na, Yɛnŋɛlɛ, ma yaa ti ki leele
pe ku pe tigi wa fanga ki ni.
Poro mbele pe yɛn legboleele naa nam-
bara fɛnnɛ, pe se pe yinwege ki
walaga pye.
Ɛɛn fɔ mi wo na, mìlan jigi wi taga ma na.

56

*Mìlan jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na,
mi woro na fyɛ*

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe
maa ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na, pe
maa ki yinri: «Tigbɔrɔ nda wa lege ti
jɛndɛtuwa.» Davidi yurugo yi, wìla ki kɔ
sanga ŋa ni Filisiti tara fɛnnɛ pàa pan
maa yigi wa Gati ca†.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, na yinriwɛ ta, katugu leele
pe yɛn nala puro nala tege;
pe yɛn na wiin na ni pilige pyew, nala jɔlɔ.
3 Pilige pyew na juguye pe yɛn nala puro
nala tege,
pe yɛn ma lɛgɛ, poro mbele paa wiin na
ni yɛɛ gbɔgɔwɔ ni.
4 Ɛɛn fɔ fyɛrɛ ti kanla yigi sanga ŋa ni,
pa mi mala jigi wi taga mboro na.
5 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni li sɛnrɛ ti kala
na,
mìlan jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ lo na, mi woro
na fyɛ;
yiŋgi sɛnwee mbe ya pye na na?
6 Pilige pyew pe maa na jɔlɔ pe sɛnrɛ ti ni,
kapege ko cɛ pe maa jate na ni.
7 Pe ma yɔn le na na,
pe maa na torosara ti kɔrɔsi,

† **56:1 56.1:** 1 Sami 21.11-16

katugu paa jaa mbanla gbo.
8 Naga yɛn ma, pe mbe shɔ mbege ta paa
ki kambasinnde nda ti piin le?
E, Yɛnŋɛlɛ, wa ma naŋgbanwa pi ni, ki
leele pe tɔngɔ!

9 Màla yɔngɔlɔ kansara ti jɛn, sanga ŋa ni
mìla pye na fee nala yɛɛ go jaa we,
ta nawa tuun na yɛntunwɔ pi na suyi;
naga yɛn ma, pi wɔmɔ kala li woro ma
yɔnlɔgɔ wa ma sɛwɛ wi ni wi le?

10 Na mi kɔɔn yeri pilige ŋga ni mala saga,
ko pilige ko ni, na juguye pe yaa sɔngɔrɔ
puŋgo na.
Mìgi jɛn fɔ mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ ma yɛn na
ni.
11 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni li sɛnrɛ ti
kala na,
mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni li sɛnrɛ
ti kala na.
12 Mìlan jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na, mi woro
na fyɛ,
yiŋgi sɛnwee mbe ya pye na na?

13 E, Yɛnŋɛlɛ, yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mì kɔn ma
yeri, mi yɛn na jaa mbe ke tɔn mbe
ke yɔn fili,
mi yaa ka nayinmɛ saara wɔ ma yeri
mbɔɔn shari,
14 katugu màla shɔ kunwɔ pi kɛɛ,
ma ti mii kurugo mbe to,
jaŋgo mbaa tanri Yɛnŋɛlɛ ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ mbaa na yinwege ki piin
wa yanwa pi ni.

57

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ lɔɔn saga

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe maa
ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na, pe maa
ki yinri: «Maga kaga tɔngɔ.» Davidi
yurugo yi, wìla ki kɔ sanga ŋa ni wìla fe
wunlunaŋa Sawuli wi yɛgɛ ma saa lara
wa waliwege ki ni†.
2 Na yinriwɛ ta, e Yɛnŋɛlɛ, na yinriwɛ ta!
Katugu mboro mìlan yɛɛ karafa ma na.
Mì lara wa ma kanwira ti nɔgɔ, fɔ jɔlɔgɔ
sanga wi sa toro.
3 Mi yɛn na gbele na Yɛnŋɛlɛ na yaara ti
ni fuun ti go na li yinri,
Yɛnŋɛlɛ na li ma kala li ni fuun li pye na
kan mbeli yɔn fili we.
4 Mbeli ta wa naayeri, li yaa na shɔ,
li yaa fɛrɛ wa mbele pe yɛn nala jɔlɔ pe
na.
Wɔnmatigiwɛn laga.
Yɛnŋɛlɛ li yaa li kagbaraga konaa li yɛn
sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na, ki
pye mbege naga na na.

5 Mi yɛn jaraye sɔgɔwɔ,
mi yɛn ma sinlɛ lewɛlimbɛlɛ sɔgɔwɔ;
pe ŋgangala ke yɛn pyombyo paa njaanra
naa sandiga wangala yɛn.
Pe yɔnrɔ ti yɛn ma pe paa shɔrina taan
yɛn.

6 E, Yɛnŋɛlɛ, ma gbemɛ po mba pì wɛ
naayeri wi ni fuun wi na, pi naga;
ki yaga ma gbɔgɔwɔ pi pye tara ti la-
gapyew ki ni!

7 Pàa mɛrɛ jan wa na yɛgɛ mbe ta mbanla
jan,
na jatere wìla piri na na fɔ jɛŋgɛ;
pàa titɛgɛ kɔn wa na yɛgɛ,
ɛɛn fɔ poro yɛrɛ pè kaa to wa ki titɛgɛ ki
ni.

8 Na jatere wi yɛn ma cɛn na na, e
Yɛnŋɛlɛ, na jatere wi yɛn ma cɛn
na na;
mi yaa yurugo shɔ, mi yaa yurugo shɔ
mbe Yɛnŋɛlɛ li sɔn yarigbɔnrɔ ni.
9 Na jatere, yɛn ma yiri!
Na juru naa na ŋgɔni, ye yɛn ye yiri;
mi yaa keli mbe yɛn lalaaga ki yɛgɛ, mbe
leele pe yɛn.

10 We Fɔ, mi yaa ma sɔn tara woolo pe
sɔgɔwɔ,
mi yaa yurugo kɔ mbɔɔn sɔn cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ;
11 katugu ma kagbaraga kì gbɔgɔ ma gbɔn
fɔ wa yɛnŋɛlɛ na,
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na,
kì yagara ma wɛ kambaara ti na.

† **57:1 57.1:** Waliwege ŋga ki sɛnrɛ tì yo, ki mbe ya pye Adulamu ca waliwege koyi, 1 Sami 22.1-2; nakoma Ɛni Gedi ca waliwege koyi, 1 Sami 24.1-23.

12 E, Yɛnŋɛlɛ, ma gbemɛ po mba pì wɛ
naayeri wi ni fuun wi na, pi naga;
ki yaga ma gbɔgɔwɔ pi pye tara ti la-
gapyew ki ni!

58

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba
li yɛn tara woolo
pe kiti kɔnfɔ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe maa
ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na, pe maa ki
yinri: «Maga kaga tɔngɔ.» Davidi yurugo.
2 Yoro fanŋga fɛnnɛ wele, naga yɛn ma,
lere mbe ya mboo jigi taga ye na
kiti kɔnkala ni okɛ?
Naga yɛn ma, ye kaa sɛnwee piile pe kiti
wi kɔɔn, ye maa kɔn kasinŋge ni
okɛ?
3 Ayoo, ye maga siligi na kambasinŋge ki
piin,
lewɛlɛwɛ kapyere to ye yɛn na piin laga
tara ti ni.

4 Lepee wi ma kombele li lɛ, mbege lɛ le
wi sepilige ki na,
yagboyoo wi maa yɛɛ puŋgo mbege lɛ le
wi sepilige ki na.
5 Shɔnrɔ nda ti yɛn pe ni, tì pe paa wɔɔgɔ
shɔnrɔ yɛn,
pe yɛn paa mɛrɛgɛ yɛn, ŋga ki woro na
nuru, ŋga kìgi nuŋgbogolo ke tɔn;
6 jaŋgo ki ka ka ta mbe wɔɔrɔ yigifɛnnɛ
pe magala li logo,
ali kajɛnmɛ pyefɔ ŋa wì jilige ma wɛ, kiga
ka ta mboo magala li logo†.

7 E Yɛnŋɛlɛ, ki lepeele pe ŋgangala ke
kaari wa pe yɔn,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, poro mbele pe yɛn paa jara
yirifɔnmbɔlɔ yɛn, pe tugbilala pe
kaari pe na.
8 Ki yaga pe kɔ pe wɔ wa paa yɛgɛ ŋga na
tɔnmɔ ma kaa fo ma kari we,
na paga pe sandira ti wɔn, pe wangala ke
ka ka yaraga ka yɔn!
9 Ki yaga pe pye paa ndɔŋgɔ yɛn, ŋga ki
maa tanri na kee mbe sa koro wa
mbe waga,
pe pye paa pyɔ yɛn, ŋa wi kugbɔ si lɛ, a
pè suu se, ŋa wii sɔnlɔ ki yan.
10 Sanni pe wuuro ti sa yiri ti pye
yuguyugu,
ti yɛn tipire o, nakoma tì waga o, ko
yaa yala tifɛlinjolo li pan ma poro
mbele lepeele pe pɛ ma kari pe ni.

11 Lesinŋɛ wi yaa yɔgɔri, katugu wi yaa
kaga yan fɔ Yɛnŋɛlɛ lì kayaŋga wɔ
lepeele pe ni;
wi yaa kaa tɔɔrɔ ti jogo wa lepeele pe
kasanwa pi ni.
12 Kona, leele pe yaa kaa yuun fɔ: «Kase-
lege ko na, tɔnli yɛn lesinŋɛ wi
woo.
Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa, lo li
yɛn na kiti wi kɔɔn laga dunruya
wi ni.»

59

Yɛnŋɛlɛ, na shɔ na juguye pe kɛɛ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe maa
ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na, pe maa ki
yinri: «Maga kaga tɔngɔ.» Davidi yurugo
yi, wìla ki kɔ sanga ŋa ni wunlunaŋa
Sawuli wìla leele torogo, a pè saa Davidi
wi go ki maga, mbe ta mboo yigi mboo
gbo†.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, na shɔ na juguye pe kɛɛ,
mbele pè yiri na kɔrɔgɔ, na go yirige mala
shɔ pe kɛɛ!
3 Na shɔ kambasinŋge pyefɛnnɛ pe kɛɛ,
na shɔ legboleele pe kɛɛ!
4 Wele, pe saa lara nala singi mbanla gbo,
lewɛlimbɛlɛ pè gbogolo mbe to na na;
ma sigi ta, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi si kajɔɔgɔ
kpɛ pye,
mi si kapege pye.
5 Mi si kapege kpɛ pye,
ɛɛn fɔ pe yɛn na fee na pe yɛɛ gbɛgɛlɛ
mbe to na na.

Yɛn ma yiri, ma pan na kɔrɔgɔ, mala saga!
6 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ,
yiri ma win cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni,

† **58:6 58.6:** Mbele pe maa taluguya piin mbe ta mbaa wɔɔrɔ ti piin, paa yɛgɛ ŋga na ki pe ndanla, ki laga ŋga ki yɛn na para ki leele poro sɛnrɛ na, ɛɛn fɔ ko kayi ki ma kaa wa nɔ maa gbo pe ni. † **59:1 59.1:** 1 Sami 19.11-17

maga ka ki javafɛnnɛ naa ki lembasinm-
bele wa kpɛ yinriwɛ ta.

Wɔnmatigiwɛn laga.
7 Yɔnlɔkɔgɔ, pe ma sɔngɔrɔ ma pan,
pe maa wɛli paa pyɔɔnlɔ yɛn,
na ca ki mari na toro.
8 Wele, sɛnpere to ti maa yinrigi wa pe
yɔn,
pe yɔn sɛnrɛ ti maa sugulo paa shɔrinaye
yɛn,
pe maa yuun fɔ: «Ambɔ wi yɛn na we
magala li nuru?»

9 Ɛɛn fɔ mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
yɛn na tɛgɛ pe na?
Ma yɛn naga lakoo cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
na.
10 Mboro ŋa ma yɛn na fanŋga ye, mboro
mi yɛn na wele,
katugu Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn na go
sigefɔ we.

11 Yɛnŋɛlɛ, lo na li yɛn na kagbaraga
pyefɔ, li yaa pan na kɔrɔgɔ mbanla
saga,
li yaa ti mbaa na juguye pe tolo li wele
nayinmɛ ni.
12 Maga ka pe gbo fɔɔnfɔɔn ŋga na, jaŋgo
cew ŋa mà ta, na woolo paga ka
fɛgɛ wi na;
ɛɛn fɔ ma yawa pi tɛgɛ ma pe jaraga ma
pe tɔngɔ,
konaa ma pe jaanri;
we Fɔ, mboro ma yɛn we tugurɔn sige-
yaraga na we go singi.
13 Sɛnrɛ nda ti maa yinrigi wa pe yɔn ki
ni, ti yɛn kapege,
ki yaga pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi pye paa pɛnɛ
yɛn mbe pe yigi,
katugu daŋga sɛnrɛ naa yagbogowo sɛnrɛ
to pe maa yuun!
14 Wa ma naŋgbanwa gbɔɔ pi ni, pe tɔngɔ,
pe tɔngɔ pe kɔ pe wɔ wa!
Jaŋgo pege jɛn fɔ sa gbɔn wa dunruya wi
kɔsaga, fɔ mboro Yɛnŋɛlɛ, mboro
ma yɛn wunluwɔ Zhakɔbu setirige
piile† pe go na.

15 Yɔnlɔkɔgɔ pe ma sɔngɔrɔ ma pan,
pe maa wɛli paa pyɔɔnlɔ yɛn,
na ca ki mari na toro.
16 Pe maa yanri na toro na pe yaakara jaa,
na pee ka mbe tin, pe ma yembinɛ li pye
na kɔngɔri.

17 Mi wo na, mi yaa yurugo kɔ mbɔɔn
fanŋga ki wogo yo,
pinliwɛ ni, mi yaa ma kagbaraga wogo ki
yari.
Katugu ma yɛn paa na malaga sigeca yɛn,
jɔlɔgɔ sanga ni, mi ma karafa ma na.
18 Mboro ŋa ma yɛn na fanŋga ye, mi yaa
yurugo kɔ mbɔɔn sɔn,
katugu ma yɛn paa na malaga sigeca yɛn,
Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn kajɛŋgɛ pyefɔ na kan.

60

Yɛnŋɛlɛ li mali woolo
pe yɛnrɛwɛ pi logo
1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, pe maa
ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na, pe maa
ki yinri: «Sɛrɛya masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ
wogo na.» Davidi yurugo.
2 Wìla ki yurugo ki kɔ sanga ŋa ni, ko
kìla yala wìla saa malaga ki gbɔn Siri tara
fɛnnɛ mbele pàa pye wa Mezopotami tara
konaa wa Zoba tara pe ni. Ko puŋgo na,
wi maliŋgbɔɔnlɔ togbɔɔ Zhowabu wì si
sɔngɔrɔ ma pan ma Edɔmu tara fɛnnɛ
maliŋgbɔɔnlɔ waga kɛ ma yiri shyɛn (12
000) gbo pe ni wa Kɔ gbunlundɛgɛ ki ni†.
3 E, Yɛnŋɛlɛ, mà we wa, mà ti a wè gbɔn
ma jaraga.
Mà nawa ŋgban we ni, ɛɛn fɔ ki yaga ma
yɛnlɛ we na naa!
4 Mà tara ti yɛgɛ, ma ti a tì jɛɛnri,
ki yaga mari jɛɛnrisara ti gbegele, katugu
ti yɛn na tigile!
5 Woro mbele ma woolo, mà ti a
kaŋgbanga we ta,
a ki cɛn ndɛɛ mà we ŋgbanga ma duvɛn
ŋa wi maa yɛgɛ kanŋgi wa kan we
yeri wè wɔ.
6 Mbele paa fyɛ ma yɛgɛ, mà dirapo kan
pe yeri paa kacɛn yɛn, mbe pe yɛri,
jaŋgo paa fee pe shɔ pe juguye pe wan-
gala ke yeri.

† **59:14 59.14:** ***Zhakɔbu setirige piile*** **poro nuŋgba poro pe yɛn Izirayɛli woolo wele.** † **60:2 60.2:** 2 Sami 8.3-14; 1 Kuro 18.12

Wɔnmatigiwɛn laga.
7 We yɔn sogo, ma we shɔ ma fanŋga kɛɛ ki ni,
jaŋgo woro mbele we kala li yɛn mɔɔ ndanla, we ta we shɔ†!

8 Yɛnŋɛlɛ lì para wa li cɛnsaga kpoyi ki ni, ma yo fɔ: «Mi yaa cew ta.
Mi yaa Sishɛmu ca ki yɛɛlɛ,
mbe Sukɔti gbunlundɛgɛ ki taanla mana ni mbege kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ.
9 Galaadi tara ti yɛn na woro,
Manase tara ti yɛn na woro;
Efirayimu tara ti yɛn paa na tugurɔn njala yɛn mala go ki tɔn;
Zhuda tara to yɛn paa na wunluwɔ kanŋgala yɛn.
10 Mowabu tara to yɛn paa na woliyaraga yɛn, ŋga mi maa wunru wa ki ni,
Edɔmu tara tegere ti yɛn na yeri, mi mala sawira ti wɔ mberi wa wa;
mi yɛn na cew tawa kɔnnɔ waa Filisiti tara ti mɛgɛ ni.»

11 Yɛnŋɛlɛ, ambɔ wi yaa kari na ni wa ca ŋga pè malaga sigembogo kan maga maga ki ni?
Ambɔ wi yaa sanla torogo fɔ wa Edɔmu tara?
12 Kaawɔ Yɛnŋɛlɛ mboro ma mbe ya mbege pye, mboro ŋa màa we wa we.
E, Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma sila pye na pinlɛlɛ we maliŋgbɔɔnlɔ pe ni mbaa kee wa malaga.
13 Pan ma we saga, ma we shɔ we winfɛnnɛ pe kɛɛ,
katugu sɛnwee piile pe sagawa pi woro yaraga ka!
14 Na Yɛnŋɛlɛ li ka pye we ni, we yaa kagbɔgɔlɔ pye,
lo li yaa we winfɛnnɛ pe tɔngɔ.

61

Mila jaa mbe koro
wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni suyi
1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga pe maa koo na ŋgɔni gbɔɔn. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.

2 E, Yɛnŋɛlɛ, na gbelege ki logo,
nuŋgbolo jan mala yɛnrɛgɛ ki logo!
3 Mbanla ta wa tara ti kɔsaga ki na, mi yɛn na gbele nɔɔ yinri,
katugu na jigi wì kɔn na na.
Walaga ŋga ki yɛn ma yagara ma pye mi se ya gbɔn ki na,
na luguro wa ki na, maa wele na na;
4 katugu mboro ma yɛn na larasaga ye,
ma yɛn paa malaga sigesanŋgazo yɛn mbanla shɔ na juguye pe yeri!

5 Mila jaa mbe koro wa ma go ki ni fɔ sanga pyew,
mbanla yɛɛ lara wa ma kanwira ti nɔgɔ.
Wɔnmatigiwɛn laga.
6 Katugu Yɛnŋɛlɛ, yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mì lɛ ma yeri kagala ŋgele fuun na, mà ke pye ma ke yɔn fili;
mbele pe maa fyɛ ma yɛgɛ, kɔrɔgɔ ŋga mà tɛgɛ pe kan, ma yaa ki kan na yeri.

7 Ki yaga ma ka taga wunlunaŋa wi yinwege piliye yi na,
wi yinwetɔnlɔgɔ ta fɔ jɛŋgɛ!
8 Ki yaga wi koro wa wunluwɔ pi na mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ ma yɛgɛ sɔgɔwɔ fɔ sanga pyew!
Ma ti ma kagbaraga konaa ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na tila wi kɔrɔsi!
9 Pa kona mi yaa la yuuro koo mbaa ma sɔnni sanga pyew,
yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mì kɔn ma yeri, mi yaa la ke tɔnni mbaa ke yɔn fili pilige pyew.

62

Le Yɛnŋɛlɛ li tanla,
mbe ya pye yɛyinŋge na
1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, mbe yala Yedutun† wi yurugo kɔlɔmɔ pi ni. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Pa mi ma yɛyinŋge ta le Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba tanla,
mi maa shɔwɔ pi taa lo nuŋgba yeri.
3 Lo nuŋgba li yɛn walaga nala go singi naa na shɔfɔ,

† **60:7 60.7:** Yuuro 108.7-14 † **62:1 62.1:** Yuuro 39.1

li yɛn paa na malaga sigeca yɛn, yaraga
ko ka kpɛ sanla kan mbe to.

4 Ye yaa koro mbaa gbogolo mbe to lere
na fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
Ye maa wi jaa mboo gbo, paa yɛgɛ ŋga na
mbogo ŋga kì yɛri pe ma gbogolo
ki na mbege jan we,
nakoma paa yɛgɛ ŋga na lere ma jasa
mbogo ŋga kì jɔgɔ ki jan we.

5 Ye ma yɔn wa nuŋgba mbe ki lerefɔ wi
jan mboo laga wa wi cɛnsagbɔgɔ ki
na,
yagbogolo koro ke yɛn ma pe ndanla.
Pe maa duwaw piin wa pe yɔn ko ni,
ɛɛn fɔ wa pe nawa po ni, pe maa na
daŋgi.

Wɔnmatigiwɛn laga.

6 Pa mi yaa yɛyinŋge ta le Yɛnŋɛlɛ lo
nuŋgba tanla,
katugu lo li yaa jigi tagasaga kan na yeri.
7 Lo nuŋgba li yɛn walaga nala go singi
naa na shɔfɔ,
li yɛn paa na malaga sigeca yɛn, yaraga
ka kpɛ sanla kan mbe to.
8 Pa na shɔwɔ po naa na gbɔgɔwɔ pi ni, ti
maa yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li yeri;
Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn walaga ŋga ki yɛn
fanŋga ni nala go singi konaa na
larasaga.
9 Yoro sɛnwee piile wele, ye ye jigi wi taga
li na sanga pyew;
yaa ye nawa kagala ke yɛgɛ yuun, yaa ke
tanli li yɛgɛ sɔgɔwɔ;
katugu Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we larasaga ye.

Wɔnmatigiwɛn laga.

10 Ee, sɛnwee piile pe ma toro paa tifɛlɛgɛ
yɛn,
sɛnweele pe woro yaraga ka ndɛɛ yagboy-
oolo.
Ali na ma ka pe ni fuun pe pinlɛ mbe pe
taga culo na,
pe ni fuun pe yaa tifaga mbe wɛ tifɛlɛgɛ
ki na.

11 Yaga ka ye jigi wi taga lewɛlɛwɛ
kapyere ti na,
yaga ka ye jigi wi taga yaara nda yè shɔ
fanŋga na ti na.
Na ye yarijɛndɛ ti kaa lege la kee yɛgɛ,
yaga ka ye jigi wi taga ti na.
12 Yɛnŋɛlɛ lì keli ma para ki koŋgbanŋga
na,
ma nuru ma para ki shyɛn wogo na maga
ŋgban, a mìgi logo;
lì yo fɔ: «Mi ŋa Yɛnŋɛlɛ, muwi mi yɛn
yawa pi ni fuun fɔ we.»
13 We Fɔ, mboro ma yɛn fun kagbaraga fɔ
we;
katugu ma yaa ka sɛnwee nuŋgba
nuŋgba pyew wi sara mbe yala wi
kapyegele ke ni†.

63

*Yɛnŋɛlɛ, ma kagbaraga ki tawa
pì mbɔnrɔ yaraga pyew ki na*

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Wìla ki
kɔ sanga ŋa ni, wìla pye wa Zhuda tara
gbinri wi ni†.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn na Yɛnŋɛlɛ le,
mi yɛn nɔɔ lagajaa, ma la ki yɛn na na
paa tɔnmɔ wɔgɔ yɛn;
na wire ti lombondo ti yɛn na tile nɔɔ
lagajaa
paa yɛgɛ ŋga na tara nda tì waga ma
jɛɛnri, ma pye tɔnmɔ woro ti ni,
tɔnmɔ kala li ma pye ti na we.
3 Ki kala na, mbanla ta wa ma laga kpoyi
ki ni, mi yɛn nɔɔ wele jɛŋgɛ,
mbe ta mbɔɔn yawa po naa ma gbɔgɔwɔ
pi yan.
4 Katugu ma kagbaraga ki tawa pì mbɔnrɔ
yinwege ki na,
ki kala na, mi yaa la yuuro koo mbaa ma
sɔnni.

5 Kì pye ma, mi yaa lɔɔn shari na yinwege
piliye yi ni fuun ni,
mi yaa lanla kɛyɛn yi yinrigi wa naayeri
ma mɛgɛ ni mbaa ma yɛnri.
6 Ki yaa na yɛnlɛ ti, paa yɛgɛ ŋga na lere
ma kaa yaakara tanra ka, nda ti yɛn
yanlaga naa sɔmbɛ ni;
mi yaa kaa ma sɔnni yɔgɔrimɔ gbɔɔ ni.

† **62:13 62.13:** Zhɔbu 34.11; Zhere 17.10; Mati 16.27; Ɔrɔmu 2.6; Naga 2.23 † **63:1 63.1:** 1 Sami 23.14

7 Na mi ka pye wa na sinlɛsaga, na jatere
wi ma tigi ma na,
mi ma koro na jatere piin ma wogo ki na
yembinɛ li ni fuun ni,
8 katugu mboro ma yɛn na sagafɔ we.
Mbanla ta larasaga wa ma kanwira ti
nɔgɔ, mi yɛn na jɔrɔgi nayinmɛ ni.
9 Mì mara ma na na kotogo ki ni fuun ni,
ma kalige kɛɛ ki yɛn mala tɔgɔ.

10 Ɛɛn fɔ, mbele paa ki jaa mbanla gbo,
ki yaga pe tigi wa tara ti nɔgɔ, wa ti
latijugo ki ni!
11 Ki yaga pe pe gbo tokobi ni,
pe pye dabaala pe yaakara!
12 Ɛɛn fɔ wunlunaŋa wi yaa yɔgɔrimɔ ta
Yɛnŋɛlɛ li kala na;
lere o lere wi ma wugu Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
na, wo yaa ka gbɔgɔwɔ ta,
katugu yagboyoolo pe yɔn ki yaa ka tɔn
pe na.

64

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔlɔgɔ wa
sɛnpere yofɛnnɛ pe na

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, mila jɛɛn na gbelege ŋga
gbele, ki logo;
na go shɔ na juguye pe yeri, poro mbele
mila fyɛ pe yɛgɛ we!
3 Na shɔ lepeele pe yɔn lemɛ pi na,
konaa mala shɔ kapege pyefɛnnɛ pe du
lemɛ pi na!

4 Pe yɔnrɔ tì tanla paa tokobi yɛn ŋa pè
yɔ;
pe sɛnrɛ tì pe na sugulo, paa wangala yɛn
ŋgele pè gbɛgɛlɛ.
5 Pe ma lara mbe lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga
fu wi wɔn ke ni;
pe ma fo maa wɔn, pe yɛrɛ na fyɛ.
6 Pe maa fanŋga nii pe yɛɛ ni kapege
pyewe pi na,
pe maa para pɛŋgɛlɛ ŋgele pe yaa sa le
larawa ke wogo na,
pe maa yuun fɔ: «Lere kpɛ se kala la jɛn
wa ki wogo ki ni.»
7 Kapege ko pe maa jate mbe pye,
pe ma yo fɔ: «We yɔn lemɛ pì gbɛgɛlɛ ma
yala dɛ!»
Kaselege kona, sɛnwee wi nawa kagala
naa kagala ŋgele ke yɛn wa wi
kotogo na, ke yɛn paa wetijugo yɛn,
ŋga ki tijuguwo pi se jɛn.

8 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yaa pe wɔn wangala
ni,
ke yaa pe ta, mbe pe fo, mbe pe jaanri.
9 Pe yɛɛra yɔn sɛnrɛ to ti yaa pe yigi mbe
pe jan,
lere o lere ka pe yan, wi yaa la go fingi
mbaa tɛgɛ pe na.
10 Lere pyew wi yaa ka fyɛ,
pe yaa kaa Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke yɛgɛ
yuun,
mbe kagala ŋgele lì pye ke kɔrɔ jɛn.
11 Lesinmbele pe yaa kaa yɔgɔri Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kapyege ki kala na,
mbe pe yɛɛ karafa li na;
leele mbele fuun pe nawa pi yɛn ma filige
pe na, pe yaa kaa yɔgɔri ki kala na.

65

Yɛnŋɛlɛ li daga waa li sɔnni
yarijɛndɛ nda li yɛn na kaan
we yeri ti kala na

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Yurugo.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, ma daga paa ma sɔnni wa
Siyɔn ca,
leele pè yɔn fɔgɔlɔ ŋgele kɔn ma yeri, pe
yaa ka ke yɔn fili.
3 Mboro ŋa ma maa yɛnrɛwɛ pi nuru,
leele pe ni fuun pe yaa la paan ma kɔrɔgɔ
mbaa ma gbogo.
4 We kajɔgɔrɔ ti go kala lì wɛ we na,
ɛɛn fɔ mboro mbe ya mbe we kapere ti
kala yaga we na.
5 Yɛnŋɛlɛ, lere ŋa ma ma wɔ, mboo fulo
ma yɛɛ tanla,
mbe ti wi koro wi cɛn wa ma go ki ni,
fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!
Yaritiyɔnrɔ nda ti yɛn wa ma go ki ni, ki
yɛn ma we ndanla waa ti tanwa pi
nii,
ma shɛrigo gbɔgɔkpoyi ki tanwa we.

6 We shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma
kafɔnŋgɔlɔ pye ma we yɔn sogo,
wa ma kasinŋge ki ni,
leele pe ni fuun pe jigi wi yɛn ma na, mbe
sa gbɔn fɔ wa tara ti kɔsaga ki na,
fɔ sa gbɔn wa kɔgɔje wi kɔsaga ki na!

7 Yɛnŋɛlɛ lo lì yanwira ti teŋge li fanŋga
ki ni,
yawa yɛn li ni.
8 Li ma kɔgɔjeye pe tinmɛ pi yerege,
mbe kɔgɔje tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na
tuun pi tinmɛ pi yerege,
mbe cɛngɛlɛ ke tinmɛ gbɔɔ pi yerege.
9 Leele mbele pe yɛn ma cɛn fɔ wa
dunruya wi kɔsaga ki na, ma
kafɔnŋgɔlɔ ke yɛn na pe sunndo wi
kɔɔn pe na,
ma ma ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ woolo naa
yɔnlɔ tosaga kɛɛ woolo pe ma yin
nayinmɛ ni.
10 Ma maa jatere piin tara ti wogo na, na
tisaga kaan ti yeri;
ma ma tara ti pye ti ma tanla;
Yɛnŋɛlɛ ma mɔɔ lafogo ki yin tɔnmɔ pi ni;
ma maa yarilire ti yɔngɔ sɛnweele pe kan,
katugu mà tara ti gbɛgɛlɛ ko kala na.
11 Ma ma kɛɛrɛ ti sɔnyɔ yi suguru tɔnmɔ
ni jɛŋgɛ,
mbe ti kanimboro ti ma pe ma yɔn yala;
ma ma ti tisara ti ma tara ti pe pugɔ,
ma ma fanŋga kan yariluguro ti yeri ti ma
fi.
12 Ma yarijɛndɛ ti kala na, ma ma ti yɛlɛ
li lombonɔ li ma kɔ tanga,
maga toro laga o laga, ko yaara to ma yɔn.
13 Naniwɛ mba wa gbinri wi ni, pi maa
yɔngɔ na kee yɛgɛ,
yɔgɔrimɔ gbeere yɛn na yinrigi wa tin-
ndiye pe na lagapyew.
14 Simbaala naa sikaala pè naniwɛ pi yin
lagapyew,
kɛɛrɛ nda wa gbunlundɛrɛ ti ni tì yin
yarilire ti ni,
ti ni fuun ti yɛn na yɔgɔri na yuuro koo
paa sɛnwee yɛn.

66

Ye we shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ li sɔn

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Yurugo.
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni yɔgɔrimɔ gbɔɔ ni,
yoro dunruya woolo wele!
2 Yaa yuuro koo yaa li mɛgɛ ki gbɔgɔwɔ pi
yari,
yaa li sɔnni yaa li gbogo!
3 Yege yo Yɛnŋɛlɛ li kan fɔ: «Ma kapyegele
ke yɛn fyɛrɛ gbɔrɔ ni,
ma yawa gbɔɔ pi kala na, ma juguye pe
yɛn na kanŋguuro kanni ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
4 Dunruya woolo pe ni fuun pe yɛn na fɔli
ma yɛgɛ sɔgɔwɔ nɔɔ gbogo,
na yuuro koo nɔɔ gbogo,
na yuuro koo nɔɔ mɛgɛ ki gbogo.»
Wɔnmatigiwɛn laga.
5 Ye pan ye Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke wele,
kagala ŋgele li yɛn na piin sɛnwee piile
pe kan ke yɛn fanŋga ni!
6 Lì kɔgɔje wi waga ma tawara yirige,
ma ti a leele pè tanga tɔɔrɔ na maa kɔn
ma yiri.
Ki kala na, we yɛn na yɔgɔri li kapyegele
ke kala na†.
7 Li yɛn tegere ti na yaraga pyew ki go na
fɔ sanga pyew, li yawa pi fanŋga
na;
li yɛgɛ yɛn cɛngɛlɛ ke na, na ke kɔrɔsi,
janŋgo mbele pè yiri ma je, paga ka pe yɛɛ
yirige.
Wɔnmatigiwɛn laga.
8 Yoro cɛngɛlɛ woolo, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shari!
Ye ye magaŋgala ke yirige yaa li sɔnni!
9 Lo fanŋga na we yɛn yinwege na,
lii yere ki na we to.

10 E, Yɛnŋɛlɛ, mà we wa ma wele,
mà we wa ma wele, paa yɛgɛ ŋga na pe
ma warifuwe wa mbe wele kasɔn
mboo pye kpoyi.
11 Mà we le mɛrɛ ni,
mà jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa we na.
12 Mà ti we juguye pè pe shɔnye pe fe ma
lugu we yinrɛ ti na ma toro;
a wè jɔlɔ ndɛɛ wè kasɔn naa tɔnmɔ kɔn
ma yiri,

† **66:6 66.6:** Ɛki 14.21-22; Zhozu 3.14-17

ɛɛn fɔ mà we tile ma we wɔ wa ki kagala
ke ni ma we kan wogosaga ni.

13 Mi yaa kari wa ma shɛrigo gbɔgɔ ki ni
mbe sa saara sogoworo wɔ ma yeri,
mi yaa yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mìla kɔn ma yeri
ke tɔn.
14 Ki yɔn fɔgɔlɔ koro wɛlɛ mìla kɔn na yɔn
sɛnrɛ ti ni,
sanga ŋa ni mìla pye na jɔlɔ we.
15 Mi yaa yaayoro nda tì tɔrɔ ta wɔ ma
yeri saara sogoworo,
naa simbapɛnɛ konaa wusuna nuwɔ taan
saara ni;
mi yaa napɛnɛ konaa sikapɛnɛ wɔ ma
yeri saraga.
Wɔnmatigiwɛn laga.
16 Yoro mbele fuun ye maa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ, ye pan ye logo,
ŋga Yɛnŋɛlɛ lì pye na kan, mi yaa ki yɛgɛ
yo ye kan!
17 Mì gbele mali yeri lilan saga,
a mì ya mali sɔn wa na yɔn.
18 Ndɛɛ ki pye mì kapege yaga wa na
nawa,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li se jɛn na logo na yeri.
19 Ɛɛn fɔ, ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì logo na
yeri,
lì nuŋgbolo jan mala yɛnrɛwɛ pi logo.
20 Sɔnmɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ li woo,
katugu lii je na yɛnrɛwɛ pi na;
lii si je mbeli kagbaraga ki pye na kan!

67

Cɛngɛlɛ ke ni fuun kaa Yɛnŋɛlɛ
li sɔnni

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga
pe maa koo na ŋgɔni gbɔɔn. Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo. Yurugo.
2 Yɛnŋɛlɛ sa we yinriwɛ ta, li duwaw we
na!
Laa we wele kajɛŋgɛ ni!
Wɔnmatigiwɛn laga.
3 Jaŋgo laga tara na, leele pɔɔn kapyege
ki jɛn,
cɛngɛlɛ ke ni fuun kege jɛn fɔ mboro ma
yɛn shɔfɔ we!

4 E, Yɛnŋɛlɛ, ki yaga cɛngɛlɛ kaa ma sɔnni!
Ki yaga cɛngɛlɛ ke ni fuun kaa ma sɔnni!
5 Tara woolo paa yɔgɔri paa nayinmɛ
yuuro koo;
katugu ma maa kiti wi kɔɔn cɛngɛlɛ ke na
kasinŋge ni.
Ma maa tara woolo pe yɛgɛ sinni laga tara
na.
Wɔnmatigiwɛn laga.
6 E, Yɛnŋɛlɛ, ki yaga cɛngɛlɛ kaa ma sɔnni!
Ki yaga cɛngɛlɛ ke ni fuun kaa ma sɔnni!

7 Tara na yarilire ti maa yɔngɔ.
Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, ma maa duwaw we
na.
8 Ee, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw we na!
Leele pe ni fuun paa fyɛ li yɛgɛ fɔ sa gbɔn
wa dunruya wi kɔsaga ki na!

68

Mbe yurugo kɔ
mbe Yɛnŋɛlɛ na cew tafɔ li sɔn

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Yurugo.
2 Yɛnŋɛlɛ lì yiri, a li juguye pè gbɔn ma
jaraga,
mbele pèli panra, pè fe li yɛgɛ.
3 Yɛgɛ ŋga na wirige ki ma jaraga ma kɔ
saw, pa li ma pe jaraga pe ma kɔ
ma;
yɛgɛ ŋga na kasɔn ma sɛnriŋguro yan,
pa lepeele pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma.
4 Ɛɛn fɔ, lesinmbele pe yaa kaa yɔgɔri,
pe yaa kaa nayinmɛ nii jɛŋgɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ,
pe yaa ka yin nayinmɛ ni fɔ jɛŋgɛ.
5 Yaa yuuro koo Yɛnŋɛlɛ li kan, yaa
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro koo, yeli mɛgɛ
ki gbɔgɔ;
yeli fili yeli gbɔgɔ, lo na li ma kambaara ti
pye paa li malaga gbɔnwotoro yɛn
na paan ti na!
Li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, yaa
yɔgɔri li yɛgɛ sɔgɔwɔ!
6 Lo li yɛn pijiriwele pe to we, konaa li ma
yere naŋgunjaala pe ni kiti kɔngɔ
na.
Yɛnŋɛlɛ pa li yɛn ma, mbeli ta wa li
cɛnsaga kpoyi ki ni.
7 Leele mbele pè koro pe nuŋgba nuŋgba,
Yɛnŋɛlɛ lì pe pye leele fɛnnɛ,

lo li ma kasopiile pe yirige, mbe pe yaga
yɛyinŋge na, mbe nayinmɛ kan pe
yeri.
Ɛɛn fɔ mbele pè yiri ma je li na, poro pe
yaa ka cɛn wa tara lara nda tì waga
ti ni.
8 E, Yɛnŋɛlɛ, naa màa yiri ma keli ma
woolo pe yɛgɛ sanga ŋa ni,
naa màa kari wa gbinri wi ni sanga ŋa ni,

Wɔnmatigiwɛn laga
9 tara tìla yɛgɛ, a naayeri wì tisaga ki yaga
kì pan;
ko la pye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, Yɛnŋɛlɛ
na lìli yɛɛ naga wa Sinayi yanwiga
ki na we;
ko la pye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ le†.
10 E, Yɛnŋɛlɛ, mà tisagbaraga ki kan we
yeri jɛŋgɛ,
ma tara tìla waga, a mà yinmɛ tirige ti na.
11 Pa ma woolo pè cɛn wa ki laga ki na.
E, Yɛnŋɛlɛ, ma kajɛŋgɛ ki kala na, màga
laga ki gbɛgɛlɛ mbele pe yɛn tege
na pe kan.

12 We Fɔ wì para,
jɛɛlɛ mbele ki sɛntanra ti yarifɛnnɛ, pè
pan ma pye janwa gbɔlɔ.
13 Juguye pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye naa
pe wunlumbolo pe yɛn na fee, pe
yɔngɔlɔ kè wege;
jɛɛlɛ mbele pè koro wa yinrɛ ti ni, pe yɛn
na juguye pe kɛɛ yaara ti yɛɛlɛ pe
yɛɛ na.
14 Ali ye ni, yoro mbele yè koro ma sinlɛ
wa simbaŋgbondo ti sɔgɔwɔ,
jɛndɛtuwaye yanlɛɛlɛ yɛn wa, mbele pè
warifuwe wo pe kanwira ti na mari
tɔn,
ma tɛ piiri wo pe kanwira sire ti na mari
tɔn†.
15 Sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ làa wunlumbolo pe gbɔn ma pe
jaraga,
kìla cɛn ndɛɛ fɔɔngɔ kila wuun wa Zalimɔ
yanwiga ki na.
16 Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ye, Bazan tara
yanwiga ye,
yanwiga ŋga ki yinrɛ ti yɛn ma lɛgɛ,
Basan tara yanwiga ye.
17 Yɛnŋɛlɛ lì yanwiga ŋga wɔ mbege pye
li cɛnsaga,
yiŋgi na yoro yanwira nda ye yinrɛ ti yɛn
ma lɛgɛ, kì si yenjaga yirige ye ni?
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ki pye li cɛnsaga fɔ
sanga pyew.

18 Yɛnŋɛlɛ li malaga gbɔnwotoroye pe yɛn
wagaye yɔn lɛgɛrɛ,
pe yɛn wagaye yɔn lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pan pe ni, ma yiri wa
Sinayi yanwiga ki na, ma ye wa li
lajɛŋgɛ kpoyi ki ni.
19 Mà lugu ma kari wa naayeri,
mà pele yigi kasopiile ma kari pe ni.
Mà yarikanra shɔ leele pe yeri, ali leele
mbele pè yiri ma je pe yeri†;
jaŋgo mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma ki
Siyɔn yanwiga ki pye ma cɛnsaga.

20 Ki daga waa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari pilige
pyew!
Lo li yɛn ma yere we go kala li ni,
we shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ loli.
Wɔnmatigiwɛn laga.
21 Ko Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ, na we
shoo;
Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Fɔ we, pyelɔmɔ yɛn wi
yeri mbe we shɔ kunwɔ pi kɛɛ.
22 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa kali juguye pe
yinrɛ ti yaari;
mbele pè koro na kapere ti piin na kee
yɛgɛ, li yaa ka pe yinrɛ ti yaari mbe
pinlɛ pe yinzire ti ni.

23 We Fɔ wì yo fɔ: «Mi yaa sɔngɔrɔ mbe
pan ye juguye pe ni, mbe yiri wa
Bazan yanwiga ki na;
mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan pe ni, mbe yiri
fɔ wa kɔgɔje wi nɔgɔ;
24 jaŋgo ye ye tɔɔrɔ ti jogo wa pe kasanwa
pi ni,

† **68:9 68.9:** Ɛki 19.18 † **68:14 68.14:** Ki jɛndɛtuwaye yanlɛɛlɛ pe mbe ya pye Izirayɛli woolo pe juguye pe kɛɛ yaara nda pè shɔ pe yeri to ta. Ki yaa pye ndɛɛ ki laga ŋga ki yɛn na para malaga ka sɛnrɛ na, ŋga Yɛnŋɛlɛ làa cew kan li woolo pe yeri pe juguye pe na, a jɛɛlɛ pè juguye pe kɛɛ yaara ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na. Ki malaga ki sɛnrɛ ti woro ma yɔnlɔgɔ wa Bibulu wi ni. † **68:19 68.19:** Efɛ 4.8

ye pyɔɔnlɔ pe pe tasaga ta wa ye juguye
pe kasanwa pi ni poo laala.»

25 E, Yɛnŋɛlɛ, pɔ̀ɔn cew tawa tangala li
yan ma woolo pe ni,
ma tangala lɔmɔ pòo yan ma ye wa laga
kpoyi ki ni, mboro ŋa na Yɛnŋɛlɛ
naa na wunluwɔ.
26 Yurukɔɔlɔ poro pàa keli yɛgɛ, a
yarigbɔnrɔ fɛnnɛ pè si taga pe na;
sumborombiile poro la pye wa nando-
gomɔ na pimbigile gbɔɔn.

27 Yaa Yɛnŋɛlɛ li shari wa janwa wi
gbogolosara ti ni!
Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari, yoro mbele yè
yiri wa Izirayɛli setirige ki ni.
28 Bɛnzhamɛ ŋa wi yɛn pe pe ni fuun
jɔnlɔ, wi cɛnlɛ woolo poro pe yɛn
koŋgbanmbala wele;
a Zhuda cɛnlɛ woolo teele pè si taga, naa
pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni,
naa Zabulɔn cɛnlɛ woolo teele pe ni konaa
Nɛfitali cɛnlɛ woolo teele pe ni.

29 Ma Yɛnŋɛlɛ lìgi konɔ kan ma yo ma
fanŋga ta†.
E, Yɛnŋɛlɛ ŋga mà pye we kan, yeresaga
kan ki yeri!
30 Mbɔɔn ta wa ma shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ko
ŋga kì yiri Zheruzalɛmu ca ki go na,
wunlumbolo pe yaa kaa paan yarikanra
ni wa ma kan.
31 Sɛnŋgbanra yo Ezhipiti tara ti na,
to nda ti yɛn paa wojɔn yɛn wa
gbagara wi sɔgɔwɔ;
sɛnŋgbanra yo cɛngɛlɛ ke na, koro ŋgele
ke yɛn paa napɛnɛ ŋgbelege yɛn
mbe pinlɛ ki napire ti ni.
Poro mbele pe ma pan na kanŋguuro
kanni na warifuwe kaan ma yeri;
malaga ki yɛn ma cɛngɛlɛ ŋgele ndanla,
ma ke purɔ ma ke jaraga!
32 Legbɔɔlɔ† yiri wa Ezhipiti tara na paan;
Etiyopi tara fɛnnɛ pè pe kɛyɛn yi yirige
fyɛlɛgɛ na wa Yɛnŋɛlɛ li yeri mbeli
yɛnri.
33 Dunruya wunluwɔ pyew yaa yuuro koo
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan;
yaa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro koo we Fɔ wi
kan.

Wɔnmatigiwɛn laga.
34 Lì lugu naayeri wi na paa shɔn yɛn,
naayeri ŋa wì da maga lɛ wa fafafa;
ye wele, li yɛn nali magala li yinrigi, li yɛn
nali magala na yawa wolo li yinrigi.
35 Yege jɛn ye yo fɔ yawa pi yɛn Yɛnŋɛlɛ
lo yeri,
li tegere ti yɛn Izirayɛli woolo pe go na,
li yawa pi yɛn naayeri wi lagapyew.
36 E, Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn fyɛrɛ ni, mbɔɔn ta
wa ma cɛnsaga kpoyi ki ni!
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lo li ma fanŋga
naa yawa kan poro mbele li woolo
pe yeri.
Sɔnmɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ li woo!

69

Yɛnŋɛlɛ lo li ma sɛnwee wi shɔ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe maa
ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na, pe maa ki
yinri «Masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ.» Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 E, Yɛnŋɛlɛ na shɔ,
katugu tɔnmɔ pìlan li ma gbɔn fɔ wa na
yɔlɔgɔ.
3 Mì tigi wa fɛnrɛgɛ ki ni fɔ wa nɔgɔna,
mi si yeresaga ta na yɛɛ na.
Mì tigi wa tɔnmɔ pi latijugo ki ni,
tɔnmɔ mba pi yɛn na fuun pìlan li.
4 Mi yɛn na gbele na sagawa jaa, fɔ a na
magala lì wɔ;
mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li wele konɔ, fɔ a na
yɛngɛlɛ ke saa te welege ki na.

5 Leele mbele pànla panra go fu pè lɛgɛ
ma wɛ na yinzire ti na,
mbele paa ki jaa mbanla gbo, pe fanŋga
kì gbɔgɔ;
pe yɛn na baga na na wi.
Mii yaraga ŋga lɛ, pe ma yo mbe ko yɔngɔ
kan.

† **68:29 68.29:** Ŋga kì yo fɔ: *Ma Yɛnŋɛlɛ lìgi konɔ kan ma yo ma fanŋga ta,* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛlɛɛlɛ mbele pe yɛn Girɛki sɛnrɛ ni konaa ŋa pe yinri Siriyaki wi ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *E, Yɛnŋɛlɛ, ma yawa pi naga.*
† **68:32 68.32:** Ŋga kì yo fɔ *legbɔɔlɔ,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni.

6 E, Yɛnŋɛlɛ, màla kambajɛnmɛ pi jɛn,
na kajɔgɔrɔ ti woro ma lara ma na.
7 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa yawa pi
ni fuun fɔ,
mbele pè pe jigi wi taga ma na, maga ka
ti pe fɛrɛ shɔ na kala na!
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ,
mbele pe yɛn nɔɔ lagajaa, maga ka ti pe
fɛrɛ shɔ na kala na!
8 Katugu mboro kala na, pe yɛn nala
tegele, mìgi kun na yɛɛ ni;
mboro kala na, fɛrɛ tìlan go sogo.
9 Mì pye nambanŋa na sefɛnnɛ pe yeri,
mì pye cɛnlɛ la yɛgɛ woo na nɔsepiile pe
yɛgɛ na.
10 Ma go ki yɛn mala ndanla ndanlawa
mba ni, pi yɛn paa kasɔn yɛn nala
sori wa na kotogo na†;
mbele pe yɛn nɔɔ tegele, pe tɛgɛlɛ lì to na
na†.
11 Mi mala yɛɛ tirige ma yeŋge le,
ko maga kan pe maa na tegele.
12 Na mi ka jatere piriwɛn yaripɔrɔ le,
pe mala mɛgɛ ki lɛ maga le yomiyɛlɛ.
13 Mbele pe maa cɛɛn wa ca ki mbogo
yeyɔngɔ ki na, pe maa baro piin
nala sanga,
sinwɔɔlɔ pànla mɛgɛ ki le yurugo.

14 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro mi yɛn na
yɛnri;
wagati ŋa wo wì yala mɔɔ kagbaraga ki
pye.
E, Yɛnŋɛlɛ, ma kagbaraga kì gbɔgɔ, ki kala
na, na yɔn sogo;
na shɔ mbe yala ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba
yofɔ yɛgɛ ŋga na ki ni!
15 Na tile mala wɔ wa fɛnrɛgɛ ki ni, jaŋgo
mi ka ka liwi wa ki ni naa,
na shɔ na panrafɛnnɛ pe kɛɛ;
na tile mala shɔ tɔnŋgbɔɔ pi yeri!
16 Maga ka ti tɔnmɔ mba pila fuun pi kari
na ni,
maga ka ti tɔnmɔ pi latijugo kilan li,
maga ka ti fanga kilan yɔn tɔn.

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yɔn sogo, katugu ma
kagbaraga ki yɛn ma yɔn;
ma yinriwɛ tawa gbɔɔ pi kala na, ki yaga
ma kanŋga ma yɛgɛ wa na yeri
mala saga!
18 Mi ŋa ma tunmbyee, maga ka puŋgo
wa na yeri!
Tege yɛn na na, ki yaga mala yɔn sogo
fyaw!
19 Fulo na tanla mala go shɔ,
pan mala shɔ na juguye pe kɛɛ!
20 Pànla tifaga, ma fɛrɛ ti wa na na konaa
mala go sogo yɛgɛ ŋga na, màga
jɛn;
ma yɛgɛ yɛn na winfɛnnɛ pe ni fuun pe
na.
21 Tɛgɛlɛ na paa na tegele, lìlan nawa pi
tanga na na fɔ mala pye yaŋa;
mìla pye naga sɔnri ndɛɛ lere wa yaa
na yinriwɛ ta, ɛɛn fɔ lere sila na
yinriwɛ ta;
mìla pye naga sɔnri ndɛɛ lere wa yaa ta
mbanla kotogo ki sogo na na, ɛɛn fɔ
lere sila ta.
22 Pè shɔnrɔ le wa na yaakara ti ni,
wɔgɔ la pye na na, a pànla kan duvɛn
tangara ni mbe wɔ†.
23 Yɛnŋɛlɛ sa ti pe liwɛn pi pye paa pɛnɛ
yɛn wa pe yɛgɛ,
pe fɛrɛwɛ pi pye paa mɛrɛ yɛn mbe pe
yigi.
24 Pe yɛngɛlɛ ke wɔ pe na binriw paga kaa
yaan naa,
pe sɛnŋgɛlɛ ke kurukuru pe na fɔ sanga
pyew!
25 Ma ti naŋgbanwa gbɔɔ mbe pye ma ni
pe ni,
ma naŋgbanwa ndorogo ki gbɔn pe na!
26 Ma ti pe cɛnsara ti jɔgɔ ti wɔ wa pew,
lere kpɛ ka ka cɛn wa pe paara yinrɛ ti ni
naa†!
27 Katugu mboro jate mà jɔlɔgɔ wa lere ŋa
na makɔ, pe maa wi jɔlɔgɔ ki seregi
wi na naa;
lere ŋa ma kɛɛ kì gbɔn wi na, wi jɔlɔgɔ ko
sɛnrɛ pe maa yari na toro.
28 Pe kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti taga pe go na,
maga ka pe yigi paa lesinmbele yɛn!
29 Pe mɛrɛ ti gbo mari wɔ wa yinwege
sɛwɛ wi ni,

† **69:10 69.10:** Zhan 2.17 † **69:10 69.10:** Ɔrɔmu 15.3 † **69:22 69.22:** Ki sɛnrɛ nda tìla yo Zhezu wi wogo na (Mati 27.48; Maki 15.36; Luki 23.36; Zhan 19.28-29). † **69:26 69.26:** Kapye 1.20 † **69:29 69.29:** Ɛki 32.32; Naga 3.5; 13.8; 17.8

maga kaa pe jate mbe pe pinlɛ lesinmbele
pe ni†.

30 Mi wo na, mi yɛn fyɔnwɔ fɔ na jɔlɔ,
e, Yɛnŋɛlɛ, na shɔ mala yirige!
31 Mi yaa la yuuro koo mbaa Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni,
mi yaa la li gbogo mbaa li shari.
32 Paa ma sɔnni Yawe Yɛnŋɛlɛ, ko yɛn mɔɔ
ndanla ma wɛ pe nɛgɛ wɔ ma yeri
saraga ko na;
konaa ma wɛ napɔlɔ ŋa wì yɛnŋgɛlɛ yiri
ma pye yenjoro ni wi na.
33 Leele mbele pè pe yɛɛ tirige, pe yaa ki
wogo ki yan mbaa yɔgɔri;
yoro mbele ye yɛn na Yɛnŋɛlɛ li lagajaa,
Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan ye
yeri!
34 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa nuru
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri,
li woolo mbele kasopiile li se pe tifaga.

35 Naayeri wo naa tara ti ni, ti daga mbaa
li sɔnni,
kɔgɔje wo naa wi nawa yaara ti ni fuun ti
daga mbaa li sɔnni!
36 Katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa Siyɔn ca ki shɔ,
li yaa ti pe Zhuda tara cara ti kan naa
fɔnŋgɔ,
li woolo pe yaa ka cɛn wa ti ni naa, mberi
pye pe woro.
37 Li tunmbyeele pe setirige piile pe yaa
ka ki tara ti ta pe kɔrɔgɔ,
li yɛn ma leele mbele ndanla, ti yaa ka pye
pe cɛnsaga.

70

Yawe Yɛnŋɛlɛ,
pan mala saga fyaw
(Yuuro 40.14-18)

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Nandowo yurugo.
2 E, Yɛnŋɛlɛ na shɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, fyɛɛlɛ ma pan mala saga!
3 Mbele paa ki jaa mbanla gbo, Yɛnŋɛlɛ sa
ti pe fɛrɛ shɔ, pe go ki sogo pe na!
Mbele paa ki jaa tipege mbanla ta,
Yɛnŋɛlɛ sa ti pe tifaga fɔ paa
sɔngɔrɔ puŋgo na!
4 Mbele paa tɛgɛ na na kiyakiya kiyakiya,
paa sɔngɔrɔ puŋgo na fɛrɛ nda tì pe yigi
ti kala na!
5 Mbele fuun pe yɛn nɔɔ lagajaa,
poro mbe yin nayinmɛ ni, paa yɔgɔri ma
kala na!
Mboro ŋa ma yɛn shɔfɔ, ma yɛn ma
mbele ndanla,
poro mbaa ki yuun suyi fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì
gbɔgɔ.»
6 Mi wo na, mi yɛn tege na, ma pye fyɔnwɔ
fɔ.
E, Yɛnŋɛlɛ, fyɛɛlɛ ma pan mala saga!
Mboro ma yɛn na sagafɔ konaa na shɔfɔ;
Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga ka mɔ na sagawa pi
ni!

71

Lelɛɛ wa Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro mìlan yɛɛ karafa
ma na;
maga ka ti mbe fɛrɛ shɔ!
2 Mboro ŋa ma yɛn sinŋɛ, na shɔ, mala
saga!
Nuŋgbolo jan ma logo na yeri, mala shɔ!
3 Pye paa walaga yɛn na kan, ŋga ki yɛn
na larasaga,
laga ŋga mbe ya sa lara wa sanga pyew
mbe shɔ.
Ee, màga kɔn maga tɛgɛ mbanla shɔ,
katugu ma yɛn paa walaga yɛn na kan
konaa malaga sigeca yɛn nala go
singi.

4 E, na Yɛnŋɛlɛ, na shɔ lepeele pe kɛɛ,
na shɔ ki lembasinmbele naa lewɛlimbɛlɛ
pe kɛɛ.
5 Katugu na Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma
yɛn na jigi tagasaga ye;
mboro mìlan jigi wi taga ma na maga lɛ
wa na punwɛ pi ni.
6 Maga lɛ pànla se, mi yɛn ma kɛɛ kan
mboro na,
maga lɛ wa na sepilige ki na, ma yɛn na
wele na na.
Ki kala na, go yɛn ki na mbaa ma sɔnni
suyi.

7 Mì pye paa kafɔnnɔ yaraga yɛn lelɛgɛrɛ
yeri,
ɛɛn fɔ mboro ma yɛn na larasaga jɛŋgɛ
ye.
8 Ma sɔnmɔ yuuro ti se kɔ wa na yɔn,

mi yaa lɔɔn gbɔgɔwɔ pi sɛnrɛ yuun pilige
pyew.

9 Na lelɛwɛ sanga ni, maga kanla wa,
na na fanŋga ki ka kaa koo na ni sanga
ŋa ni, maga ka je na na!
10 Katugu na juguye pe maa para na sɛnrɛ
na,
mbele pe yɛn nala pɛɛlɛ, pe yɛn na yɔn
nii na na.
11 Pe yɛn na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì laga wi
na;
ye pan woo purɔ woo yigi,
lere woro wa mboo shɔ.»

12 E, Yɛnŋɛlɛ, maga kɔɔn yɛɛ laga lali na
ni!
Mboro ŋa na Yɛnŋɛlɛ, fyɛɛlɛ ma pan mala
saga!
13 Mbele pe yɛn na baga na na, poro mbe
fɛrɛ shɔ pe kɔ pe wɔ wa!
Mbele paa ki jaa mbe tipege pye na na,
fɛrɛ mbe pe yigi, pe go ki sogo pe
na!

14 Mi wo na, na jigi wi yɛn ma na sanga
pyew,
mi yaa koro mbaa ma sɔnni suyi.
15 Mi yaa laga yɛgɛ yuun yɛgɛ ŋga na ma
yɛn sinŋɛ,
mbaa ma shɔwɔ pi sɛnrɛ yuun,
katugu ma kajɛŋgɛ pyege ki se ya jɛn mbe
kɔ.
16 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa kari wa
ma yeri saa ma yawa kagbɔgɔlɔ ke
sɛnrɛ yuun;
mi yaa lɔɔn kasinŋge ki sɛnrɛ yuun,
mboro nuŋgba wogo ye.

17 E, Yɛnŋɛlɛ, màla naga maga lɛ wa na
punwɛ pi ni,
ali ma pan ma gbɔn nala, mi yɛn nɔɔ
kagbɔgɔlɔ ke sɛnrɛ yuun.
18 E, Yɛnŋɛlɛ, ali na mi ka ka lɛ, na yinzire
ti ka filige,
maga kanla wa,
pa kona mi yaa lɔɔn fanŋga ki sɛnrɛ yuun
nala pilige woolo pe kan,
mbaa ma yawa pi sɛnrɛ yuun setirige piile
mbele fuun pe yaa ka yiri puŋgo na
pe kan!

19 E, Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na,
kì yiri ma gbɔn fɔ wa naayeri,
katugu mà kagbɔgɔlɔ pye.
E, Yɛnŋɛlɛ, ambɔ wi yɛn paa ma yɛn?
20 Mboro kala na, tege lɛgɛrɛ naa jɔlɔgɔ
lɛgɛrɛ gbɔn na na,
ɛɛn fɔ, ma yaa pan mbe yinwege kan na
yeri naa;
ma yaa kanla yirige mbanla wɔ wa
wegbɔgɔ tijugo ki ni.
21 Ki yaga mala gbɔgɔwɔ pi kan na yeri
naa fɔnŋgɔ,
mala kotogo ki sogo na na naa fɔnŋgɔ.

22 Kona mi wo na, mboro ŋa na Yɛnŋɛlɛ,
mi yaa lɔɔn sɔnni ŋgɔni ni, ma yɛn
sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na ki
kala na.
Mboro ŋa Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi
le, mi yaa la juru gbɔɔn mbaa ma
gbogo.
23 Na mi ka kaa yarigbɔnrɔ gbɔɔn mbaa
ma gbogo, mi yaa la jɔrɔgi nayinmɛ
ni;
mi yaa la yuuro koo mbaa ma sɔnni,
katugu màla go shɔ.
24 Ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na, mi yaa laga
sɛnrɛ yuun wa na yɔn pilige pyew,
katugu mbele pàa pye naga jaa tipege
mbanla ta, pè fɛrɛ shɔ, a pe go kì
sogo pe na.

72

Mbe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
li duwaw wunlunaŋa wi na

1 Wunlunaŋa Salomɔ wi yurugo.
E, Yɛnŋɛlɛ, wunlunaŋa wi naga ma kiti
kɔnlɔmɔ pi ni,
ma kasinŋge jatere wi kan wunlunaŋa
pinambyɔ wi yeri!
2 Ki ka pye ma, wi yaa la kiti wi kɔɔn ma
woolo pe na kasinŋge ni,
mbaa ma woolo mbele pe yɛn tege na pe
kiti wi kɔɔn mbe yala kaselege ki
ni.
3 Yanwira ti yaa ka pan yɛyinŋge ni leele
pe kan,
tinndiye fun pe yaa ka pan yɛyinŋge ni
leele pe kan kasinŋge ki fanŋga na.

4 Wi woolo pe ni, mbele pe yɛn fyɔnwɔ
fɛnnɛ, wi yaa ka pe tanga ki kan pe
yeri,
mbe mbele pe yɛn tege na pe shɔ,
mbe mbele pe yɛn na pe jɔlɔ pe tɔngɔ.

5 Kona mbe yɔnlɔ konaa yeŋge ki ni ti ta
ti yɛn na yinrigi fɔ mbe sa dunruya
wi kɔ,
leele pe yaa la fyɛ ma yɛgɛ fɔ sanga pyew.
6 Wunlunaŋa wi yaa pye paa tisaga
yɛn, ŋga ki ma pan yariluguro
yirifɔnndɔ na,
paa tisafoŋgo yɛn, ŋga ki ma tara ti
yinŋgi jɛŋgɛ.
7 Kasinŋge ki yaa fanŋga ta wi wunluwɔ
sanga wi ni,
mbe yeŋge ki ta ki yɛn na yinrigi fɔ sa
dunruya wi kɔ, yarijɛndɛ ti yaa la
lege mbaa kee yɛgɛ.

8 Wi yaa ka cɛn tara ti ni fuun ti go na,
mbege lɛ Efirati gbaan wi na fɔ sa gbɔn
wa tara ti kɔsaga ki na.
9 Mbele pe yɛn ma cɛn wa gbinri wi ni, pe
yaa kaa kanŋguuro kanni wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ mbaa wi gbogo,
wi juguye pe yaa kaa taambugɔ ki mugu
(mbege naga fɔ wì ya pe ni).
10 Tarisisi tara wunlumbolo konaa lɔgɔ
furo nda wa kɔgɔje wi ni wa lege, ti
wunlumbolo pe yaa kaa paan mbaa
boyan yaara kaan wi yeri;
Saba tara wunlumbolo naa Seba tara
wunlumbolo pe yaa kaa paan
yarikanra ni wi kan†.
11 Wunlumbolo pe ni fuun pe yaa ka pan
mbaa fɔli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa wi
gbogo,
cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yaa ka go sogo mboo
kan.
12 Katugu mbele pe yɛn tege na, na gbele
naa yinri wi pe saga, wi yaa ka pe
shɔ,
mbe fyɔnwɔ fɛnnɛ mbele sagafɔ woro pe
na pe shɔ.
13 Wi yaa ka fanŋgɔgɔ fɛnnɛ poro naa
mbele pe yɛn tege na pe yinriwɛ ta;
wi yaa ka fyɔnwɔ fɛnnɛ pe go shɔ.
14 Wi yaa ka pe shɔ pe jɔlɔfɛnnɛ poro naa
lewɛlimbɛlɛ pe kɛɛ,
katugu pe yinwege wogo ki yɛn ma gbɔgɔ
wi yeri fɔ jɛŋgɛ.
15 Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan wunlu-
naŋa wi yeri!
Leele mbaa yinrigi tɛ ni wa Saba tara, paa
paan wi ni wi kan!
Leele mbaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri wi kan sanga
pyew,
mbaa duwaw piin wi kan pilige pyew!
16 Yɛnŋɛlɛ sa ti yarilire tila yɔngɔ jɛŋgɛ
wa tara ti ni,
yarilire sheshere mbe pye fɔ wa yanwira
ti go na mbaa fige,
ti yɔn paa yɛgɛ ŋga na tire ti ma kaa
fyɛnwɛ wa Liban tara yanwira ti na
we.
Leele pe lɛgɛ wa cara ti ni, paa yɛgɛ ŋga
na yan ki yɛn wa wasege ki ni!
17 Yɛnŋɛlɛ sa ti wi mɛgɛ ki koro wa fɔ
sanga pyew;
wi mɛgɛ ki ka ka kɔ paa yɛgɛ ŋga na yɔnlɔ
ki yɛn wa suyi.
Leele paa duwaw piin pe yɛɛ kan wi mɛgɛ
ki ni;
cɛngɛlɛ kaa ki yuun fɔ wi yɛn fɛrɛwɛ na!

18 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ le,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li woo,
lo nuŋgba pe, lo li maa kagbɔgɔlɔ piin!
19 Yɛnŋɛlɛ na gbɔgɔwɔ wolo, sɔnmɔ yɛn
li woo fɔ sanga pyew!
Li gbɔgɔwɔ yanwa pi tara ti lagapyew ki
yin!
Anmiina! Anmiina!

20 Zhese pinambyɔ Davidi wi Yɛnŋɛlɛ
yɛnrɛwɛ sɛnrɛ pa tì kɔ lagamɛ.

SƐWƐ TAANRI WOO

73

73–89

† **72:10 72.10:** Ki woro na lere kɔɔn shyɛn, Saba tara ki yaa pye tìla pye wa Larabu tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Seba tara ki yaa pye to la pye wa lewɔɔlɔ tara nda pe yinri nala pilige ki na Sudan wa ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Ki laga ŋga ki yɛn na para faa woolo pàa tara ti kɔngɔlɔ ke jɛn ma gbɔn lara nda ni to sɛnrɛ na. Efirati gbaan wo la pye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, Saba naa Seba tara to la pye wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ naa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, Tarisisi tara to la pye wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na.

Yɛnŋɛlɛ li maa kasinŋge piin

1 Asafu† Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li yɛn jɛnnɛ
Izirayɛli woolo pe ni,
li yɛn jɛnnɛ mbele pe nawa pi yɛn ma
filige pe na pe ni.
2 Ma si yala, mi wo na, kìla koro jɛnri na
tɔɔrɔ ti mbaa wɔnri,
kìla koro jɛnri anmɛ mila wɔ ma to;
3 katugu mbele pe maa pe yɛɛ gbogo,
yenjaga la pye na ni pe ni,
naa mìla pye na poro kapere pyefɛnnɛ pe
yaan pe kagala kaa yɔngɔ na kee
yɛgɛ we.
4 Ki leele kaŋgbanra kpɛ woro na gbɔɔn
pe na fɔ sa gbɔn kunwɔ pi na,
pe yɛn ma yɔn wire na, ma tugbɔlɔ.
5 Jɔlɔgɔ ŋga ki maa sɛnweele pe taa ko ka
na gbɔn pe na;
kapege na pe ta paa leele sanmbala pe
yɛn.
6 Ki kala na, yɛɛ gbɔgɔwɔ pi yɛn pe yeri
paa fereyaraga yɛn wa pe yɔlɔgɔ,
lewɛlɛwɛ kapyere ti yɛn pe yeri paa
yaripɔrɔ yɛn ma pe tɔn.
7 Pè tɔrɔ tɔrɔ fɔ a pe yɛngɛlɛ kaa yɛngɛlɛ
pe na,
jatere pere nda ti yɛn wa pe kotogo na, ti
yɛn kɔnlɔ fu.
8 Pe maa kala lakoo leele na, na
sɛnŋgbanra yuun mbe kapege pye,
pe maa para na yɛgɛ tungu leele na, mbaa
pe jɔlɔ.
9 Pe ma para ma ye Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri
li ni,
pe yɔn sɛnrɛ ti maa jɔgɔwɔ piin tara ti
lagapyew.
10 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li woolo pe ma taga
pe puŋgo na,
ma pe sɛnrɛ ti lɛ na tanri ti na, paa yɛgɛ
ŋga na pe maa tɔnmɔ woo we.
11 Ki leele pe maa yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li
mbe ya mbege jɛn mɛlɛ?
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, li mbe
ya mbege jɛn mɛlɛ?»
12 Pa lepeele pe kala li yɛn ma,
pe yɛn yɛyinŋge na, a pe koro na ka tari
pe yarijɛndɛ ti na na kee yɛgɛ.
13 Kaselege ko na, ki cɛn ndɛɛ mìlan nawa
pi yaga pì filige na na jaga win,
mìlan kɛyɛn yi jogo mbege naga fɔ mi yɛn
jɛrɛgisaga fu jaga win.
14 Katugu tege ki yɛn na na pilige pyew,
pinliwɛ nuŋgba nuŋgba pyew jɔlɔgɔ ki
ma gbɔn na na.
15 Ndɛɛ mìla yo mi yaa la para paa pe yɛn,
kona mi jɛn nɔɔ woolo pe fanla.

16 Kì pye ma, a mì si jatere pye ki kala li
na, mbe ta mbeli kɔrɔ jɛn,
a mì sigi yan fɔ li yɛn ma ŋgban.
17 Fɔ naa mìla ka saa ye wa ma shɛrigo
gbɔgɔ ki ni pilige ŋga ni,
lepeele pe yaa kɔ yɛgɛ ŋga na, a mì si jɛn
maga kɔrɔ jɛn.
18 Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ, ma pe le konɔ
la ni, na li maa wɔnri,
jaŋgo mbe pe jan mbe pe tɔngɔ!
19 E, wele, pè tɔngɔ ma wɔ wa yɔnlɔ
nuŋgba!
Pè kɔ ma wɔ wa, fyɛrɛ gbɔrɔ tì pe tɔngɔ
pew.
20 We Fɔ, na maga yiri pe kɔrɔgɔ, pe yaa
kɔ saw,
paa yɛgɛ ŋga na lere ka wɔɔnrɔ wɔnlɔ
mbe yaara yan, wi ka yɛn mbe yiri,
ti ma kɔ wi yɛgɛ na we.
21 Sanga ŋa ni na nawa pìla tanga na na,
a kayaŋga kìlan jatere wi piri na na fɔ ma
saa toro,
22 mìla pye lembige, mi sila kala jɛn,
mìla pye tijinliwɛ fu fɔ paa yaayogo yɛn
ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.

23 Konaa ki ni fuun, mi yɛn ma ni sanga
pyew,
màla yigi na kalige kɛɛ ki na.
24 Ma maa na yɛrɛgi nala yɛgɛ sinni wa
konɔ li ni,
ko puŋgo na, ma yaa kanla leŋge wa ma
gbɔgɔwɔ yanwa pi ni.

25 Ambɔ wi yɛn na yeri wa yɛnŋɛlɛ na
mbanla saga, na mboro ma?
Mi woro na yaraga ko ka jaa laga tara ti
ni, na mboro ma.
26 Na wire ti fanŋga ki mbe ya kɔ, na
jatere wi kɔ na na,

† **73:1 73.1:** Yuuro 50.1

εεn fɔ Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na kɛɛndagaserege,
naa na tasaga fɔ sanga pyew!

27 Wele, mbele pe ma pe yɛɛ laga ma na,
pe ma puŋgo,
mbele pe woro sinmbele ma ni, ma ma pe
tɔngɔ ma pe wɔ wa.
28 Mi wo na, mbe koro mbe mara ma na
Yɛnŋɛlɛ, ko ki yɛn na fɛrɛwɛ we,
pa mìlan jigi wi taga mboro na we Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ,
jaŋgo mbe ya mbaa ma kapyegele ke ni
fuun ke yɛgɛ yuun.

74

Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a mà si juguye
pe yaga pè shɛrigo gbɔgɔ ki tɔngɔ

1 Asafu† nagawa yurugo.
E, Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a ma si we wa pew?
Woro mbele we yɛn ma simbaŋgbelege
ŋga ma maa kɔnri,
yiŋgi na, a ma si nawa ŋgban we ni?
2 Ki yaga ma jatere pye ma gbogolomɔ
woolo pe na,
poro mbele màa wɔ ma yɛɛ kan maga lɛ
wa fafafa!
Ki cɛnlɛ na li yɛn ma woolo, a mà pe go
shɔ, jatere pye pe na;
jatere pye Siyɔn yanwiga ŋga ki yɛn ma
cɛnsaga ki na!

3 Kari ma sa jɔgɔwɔ mba pì pye, a kì mɔ
pi wele;
we juguye pè yaraga pyew ki jɔgɔ wa ma
laga kpoyi ki ni.
4 Ma winfɛnnɛ pè cew tawa kɔnnɔ wa wa
laga ŋga leele pe maa finli ma ni ki
ni yɛrɛ,
pè pe dirapoye pe pɔ wa, mbege naga fɔ
pè cew ta.
5 Pè pe yɛɛ naga paa tire janfɛnnɛ yɛn,
mbele pè pe gbɔɔnrɔ ti yirige tire ti na wa
kɔlɔgɔ ki ni.
6 Yaara yanlɛrɛ nda tìla pye ma shɛrigo
gbɔgɔ ki nawa pi fere,
pèri gbɔn mari yaari gbɔɔnrɔ naa mari-
toye pe ni.
7 Pè kasɔn le ma cɛnsaga kpoyi ki ni maga
sogo;
ma mɛgɛ ki yɛn go ŋga na, pège jan maga
tɛgɛ fyɔngɔ ni.
8 Pàa pye naga yuun wa pe yɛɛ nawa fɔ:
«We yaa pe ni fuun pe pinlɛ mbe pe
tɔngɔ pew.»
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsara nda fuun ti yɛn wa
tara ti ni, pè ti ni fuun ti sogo.
9 We woro nɔɔ kacɛn kagala ke yaan naa,
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ woro wa naa,
lere kpɛ woro we ni, ŋa wi yɛn ma ki kala
na li kɔsanga wi jɛn.
10 E, Yɛnŋɛlɛ, we winfɛnnɛ pe yaa lɔɔn
tegele fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
Naga yɛn ma, pa we jugu wi yaa koro
mbaa ma tifaga yɛɛn wi le?
11 Yiŋgi na, ma si woro na kala la piin mbe
we saga?
Ma kɛɛ ki yirige ma pe tɔngɔ!

12 E, Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn na wunlu-
naŋa maga lɛ wa fafafa;
mboro ma maa leele pe shoo tara ti
lagapyew ki ni.
13 Mboro màa kɔgɔje tɔnmɔ pi kɔn shyɛn
ma yawa pi fanŋga na;
mboro màa yarifɛlɛyɛ yi yinrɛ ti yaari wa
tɔnmɔ pi ni.
14 Mboro màa yarifɛlɛgɛ Leviyatan† ki
yinrɛ ti yaari,
mɛɛ ki kara ti kan yanyaara ti yeri
yaakara wa gbinri wi ni.
15 Mboro mà puluyo naa laforo ti yɔn
yɛngɛ, a tila fuun,
gbaanla mbele pe tɔnmɔ pila waga, mà ti
a pè waga.
16 Yɔnlɔ ki yɛn ma wogo, yembinɛ li yɛn
ma wolo;
mboro mà yɔnlɔ naa yeŋge ki da.
17 Mboro mà tara ti kɔngɔlɔ ke ni fuun ke
gbɔn,
mboro mà kanga naa yɔnrɔ ti tɛgɛ.

18 Ma jatere wi tɛgɛ ki wogo ŋga ki na
Yawe Yɛnŋɛlɛ, fɔ we juguye pe yɛn
nɔɔ tegele,

† **74:1 74.1:** 50.1; 73.1 † **74:14 74.14:** ***Leviyatan,*** **yarifɛlɛgɛ tipege kayi, ŋga pàa pye na para ki sɛnrɛ na muŋgooro ni faa wa Izirayɛli tara kɛɛ ki yeri. Kìla pye ma taanla tipege fanŋga ko ni. Pàa pye naga jate yanyaraga cinjannji kayi, ŋga yinrɛ kɔlɔshyɛn la pye ki na, nakoma naga jate paa wɔɔgɔ nakoma wojɔn yɛn.**

cɛnlɛ na li woolo pe yɛn tijinliwɛ fu fɛnnɛ
pe yɛn nɔɔ tifaga.
19 Ma woolo poro mbele pe yɛn kagbɔgɔ
yɔn ma yeri, maga ka pe go pɛrɛ
yan cɛnrɛ ti yeri†;
ma woolo mbele pe yɛn tege na, maga ka
fɛgɛ pe na fɔ sanga pyew!
20 Ta jatere piin yɔn finliwɛ mba mà le pe
ni pi na;
katugu lewɛlimbɛlɛ pe yɛn na lewɛlɛwɛ
kapyere piin tara ti lologoŋgolo ke
ni fuun ke ni.
21 Maga ka ti lere ŋa wi yɛn tege na, wi
sɔngɔrɔ wi kari fɛrɛ ni;
Ma ti mbele pe yɛn yuŋgbɔgɔrɔ ni konaa
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe ni paa ma sɔnni!
22 E, Yɛnŋɛlɛ, yiri ma yere ma yɛɛ ni,
ma jatere wi tɛgɛ ki na fɔ tijinliwɛ
fu fɛnnɛ pe yɛn nɔɔ tegele pilige
nuŋgba nuŋgba pyew.
23 Kɔŋgɔlɔ ŋgele ma winfɛnnɛ paa waa,
maga ka fɛgɛ ke na;
mbele pè yiri ma kɔrɔgɔ pe yɛn na tinmɛ
gbɔɔ mba tinni suyi, maga ka fɛgɛ
pi na!

75

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn kiti kɔnfɔ we

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe maa
ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na, pe maa ki
yinri: «Maga kaga tɔngɔ.» Asafu Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo. Yurugo.
2 We yɛn nɔɔ sɔnni, e, Yɛnŋɛlɛ, we yɛn
nɔɔ sɔnni;
ma yɛn yɛgɛ ŋga na we yɛn naga sɛnrɛ
yuun.
We yɛn nɔɔ kagbɔgɔlɔ ke yari.
3 Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Wagati ŋa mi yaa ka
kɔn mbe tɛgɛ, na wiga ka gbɔn,
mi jate mi yaa ka kiti wi kɔn kasinŋge ni.
4 Tara ti kaa yɛgɛ to naa ti nawa woolo pe
ni fuun pe ni,
muwi mi mari yerege ti nɔgɔna cɛnyaara
ti na.»
Wɔnmatigiwɛn laga.
5 Mi yɛn naga yuun mbele pe maa pe yɛɛ
gbogo pe kan fɔ: «Yaga kaa ye yɛɛ
gbogo,»
naga yuun lepeele pe kan fɔ: «Yaga kaa
ye yɛɛ nari.»
6 «Yaga kaa ye yɛgɛ ki tungu ma,
yaga ka ye yɛgɛ ki waga mbaa yɛɛ
gbɔgɔwɔ sɛnrɛ yuun.»
7 Katugu gbɔgɔwɔ tawa pila yiri wa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri,
pila yiri wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri,
pila si yiri wa gbinri wi ni.
8 Mà jɛn Yɛnŋɛlɛ lo li ma kiti wi kɔn;
li ma lere wa tirige, mbe wa yirige.
9 Wɔjɛnnɛ la yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ,
na li yɛn ma yin duvɛn wɛlɛwɛ ni, ŋa wi
yɛn ma pinlɛ wi yɛɛ ni na ŋgbɔrɔgɔ
kɔɔn.
Li yɛn naa kanŋgi lepeele mbele fuun pe
yɛn laga tara na pe kan poo wɔ;
pe daga mboo wɔ fɔ mbe sa sindɛrɛ ti ni
fuun ti pinlɛ mberi wɔ.

10 Mi wo na, mi yaa laga wogo ki yari suyi;
mi yaa la yuuro koo mbaa Zhakɔbu
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.
11 Mi yaa ka lepeele pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kɔ
mboo wɔ wa;
ma si yala, lesinmbele poro yɔlɔgɔ ko yaa
ka yiri caw.

76

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn cew tafɔ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga pe
maa koo na ŋgɔni gbɔɔn. Asafu Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo. Yurugo.
2 Zhuda tara woolo pè Yɛnŋɛlɛ li jɛn,
li mɛgɛ ki yɛn ma gbɔgɔ wa Izirayɛli tara
ti ni.
3 Li paraga go ki yɛn ma kan wa Salɛmu†
ca;
li cɛnsaga ki yɛn wa Siyɔn ca.
4 Pa làa juguye pe sandiga wangala kasɔn
wogolo ke kaari wa ki laga ki na,
naa pe tugurɔn sigeyaara ti ni, naa toko-
biye konaa maliŋgbɔnyaara san-
nda ti ni.

† **74:19 74.19:** Ŋga kì yo fɔ: *Ma woolo mbele pe yɛn kagbɔgɔ yɔn ma yeri,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Ma jɛndɛtuwa.* Izirayɛli woolo poro pe yɛn ma taanla jɛndɛtuwa wi ni, poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li jɛndɛtuwa ŋa wi kala li yɛn ma ŋgban li ni. † **76:3 76.3:** Zheruzalɛmu ca ko nuŋgba ko pe maa yinri Salɛmu.

Wɔnmatigiwɛn laga.
5 E, Yɛnŋɛlɛ, ma gbɔgɔwɔ yanwa naa ma
tiyɔnwɔ pi ni,
tì wɛ yanwira tugbɔɔrɔ nda tì da maga lɛ
wa fafafa ti na†.
6 Yɛnŋɛlɛ lì maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe
kɛɛ yaara ti koli pe yeri;
pe yɛn na wɔnlɔ, pe se ka yɛn naa.
Ki maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe ni fuun
wa kpɛ si ya mbe kɛɛ yirige mbe
kala la kpɛ pye.
7 Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ, naa mà pe figiri,
shɔn lugufɛnnɛ konaa shɔnye pè si toori,
fɔ a pe yɛgɛ wɔ pe na.

8 Mboro Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn fyɛrɛ yaraga
gbɔgɔ,
na ma nawa piga ŋgban, ambɔ wi mbe
ya yere ma yɛgɛ?
9 Mà koro wa yɛnŋɛlɛ na ma kiti wi kɔn,
dunruya woolo pè fyɛ ma pyeri dinw;
10 naa mboro Yɛnŋɛlɛ, mà yiri ma kiti wi
kɔn,
mbe mbele fuun pe yɛn tege ni laga tara
na pe shɔ we.
Wɔnmatigiwɛn laga.
11 Ali na sɛnwee wi nawa pi ka ŋgban, ma
ma ti wi maa ma gbogo;
mbele pè shɔ ma naŋgbanwa pi kɛɛ, ma
ma pe mara ma yɛɛ na†.
12 Yaa yɔn fɔgɔlɔ kɔɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yeri, yaa ke yɔn fili;
yoro mbele fuun ye yɛn ma cɛn mali
maga, yaa paan yarikanra ni
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn fyɛrɛ wolo li kan.
13 Li ma kundigile pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kɔ
pe ni,
li maa fyɛrɛ gbɔrɔ waa dunruya wunlum-
bolo pe na.

77

Wa na jɔlɔgɔ ki ni, mi maa
Yɛnŋɛlɛ ma kagbɔgɔlɔ
ke sɛnrɛ yuun

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, mbe yala
Yedutun† yurugo kɔlɔmɔ pi ni. Asafu
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Mi yɛn nala magala li yinrigi na gbele na
Yɛnŋɛlɛ li yinri;
mi yɛn nala magala li yinrigi na Yɛnŋɛlɛ li
yinri, janŋgo li nuŋgbolo jan li logo
na yeri.
3 Sanga ŋa ni mìla pye na jɔlɔ, mìla Yawe
Yɛnŋɛlɛ li lagaja.
Yembinɛ li ni, mìla na kɛyɛn yi yirige wa
naayeri na yɛnri li yeri, mi sila te;
mi sila yere ki na lere mbanla kotogo ki
sógo na na.
4 Na mi kaa sɔnri Yɛnŋɛlɛ li wogo ki na,
mi maa jɛɛn;
na mi kaa jatere piin li wogo ki na, na
nawa pi ma tanga na na.
Wɔnmatigiwɛn laga.
5 Yɛnŋɛlɛ, mà ti a wɔnlɔwɔ pi gbaanri na
na;
na jatere wì piri na na, mi se ya mbe para
naa.
6 Mi yɛn na sɔnri piliye yan yì toro faa yi
wogo na;
konaa wagati titɔnlɔwɔ ŋa wì toro wa
fafafa wi wogo na.
7 Yuuro nda mìla pye na koo, mi maa
nawa tuun ti na yembinɛ;
mi maa jatere piin ki kagala ke na wa na
nawa,
mi maa na yɛɛ yewe na yuun fɔ:
8 Naga yɛn ma, we Fɔ wì je we na fɔ sanga
pyew wi le?
Naga yɛn ma, we kala li soo ndanla naa
fɔnŋgɔ wi le?
9 Naga yɛn ma, wi kagbaraga ki kɔ we kan
wi le?
Naga yɛn ma, sɛnrɛ woro wi yeri wi yo
we kan naa, sanga pyew fɔ tetete
wi le?
10 Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ li fɛgɛ mbaa we
yinriwɛ taa wi le?
Naga yɛn ma, wa li naŋgbanwa pi ni, li je
mbaa we yinriwɛ taa wi le?
Wɔnmatigiwɛn laga.
11 Kona, a mì silan yɛɛ pye fɔ: «Ŋga ki yɛn
nala jɔlɔ,
ko yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go
na, li woro na yaraga ka kpɛ piin
naa we kan.»

† **76:5 76.5:** Ŋga kì yo fɔ: *Yanwira tugbɔɔrɔ nda tì da maga lɛ wa fafafa,* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn girɛki sɛnrɛ ni wi ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Yarijɛndɛ kolifɛnnɛ yanwira.* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛnrɛ ti woro ma filige. † **76:11 76.11:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ ti woro ma filige kpayi Eburuye sɛnrɛ ti ni. † **77:1 77.1:** Yuuro 39.1

12 Mi yaa ka nawa to Yawe Yɛnŋɛlɛ ma
kagbɔgɔlɔ ke na,
mi yaa kaa jatere piin ma kafɔnŋgɔlɔ
ŋgele màa pye maga lɛ wa fafafa
ke na.
13 Mi yaa ka ma kapyegele ke ni fuun ke
jatere wi lɛ,
mi yaa ka sɔnri ma kagbɔgɔlɔ ke na.

14 E, Yɛnŋɛlɛ, ma koŋgolo ke yɛn kpoyi;
Yɛnŋɛlɛ liliin li yɛn ma gbɔgɔ paa mboro
Yɛnŋɛlɛ ma yɛn?
15 Mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na li maa
kafɔnŋgɔlɔ piin.
Mɔ̀ɔ yawa pi pye maa naga cɛngɛlɛ
sanŋgala pe na†.
16 Mɔ̀ɔ woolo pe shɔ ma fanŋga ki ni,
poro mbele pe yɛn Zhakɔbu naa Zhozɛfu
pe setirige piile wele.
Wɔnmatigiwɛn laga.
17 E, Yɛnŋɛlɛ, tɔnmɔ pìla ma yan.
Tɔnmɔ pìla ma yan ma yiri ma tin;
latijugo tɔnmɔ pìla yɛgɛyɛgɛ†.
18 Kambaara tìla tisaga lɛgɛrɛ kan fɔ
jɛŋgɛ;
Yɛnŋɛlɛ làa wɔ, a yɛnŋɛlɛ gbaanra yiri,
ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pìla pye na
yɛngɛlɛ na kee paa wangala yɛn kɛɛ
ki ni fuun ki na.
19 Ma yɛnŋɛlɛ gbaanra tìla yiri wa
tifɛlinjolo li sɔgɔwɔ,
yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pìla dunruya wi filige
lagapyew pow;
tara tìla tigile fɔ ma yɛgɛ.
20 Màa ma konɔ li wɔ wa kɔgɔje wi
nandogomɔ,
màa ma torosaga ki wɔ wa tɔnŋgbɔɔ pi
nandogomɔ;
ɛɛn fɔ ma toroŋgɔlɔ, ma tuuro si yan.
21 Màa keli ma woolo pe yɛgɛ na pe yɛgɛ
sinni paa simbaŋgbelege yɛn,
Moyisi naa Arɔn poro màa pye pe yɛkeele.

78

Yɛnŋɛlɛ làa kagala ŋgele pye fafafa
Izirayɛli woolo pe kan,
pee daga mbe fɛgɛ ke na

1 Asafu nagawa yurugo.
Na woolo, yanla nagawa sɛnrɛ ti logo!
Ye nuŋgbogolo ke jan yanla yɔn sɛnrɛ ti
logo!
2 Mi yaa na yɔn ki yɛngɛ mbe para ye ni
yomiyɛgɛlɛ ni;
larawa kagala ŋgele kɛ̀ pye wa wagati ŋa
wì toro faa wi ni, mi yaa ke yɛgɛ yo
ye kan†.

3 Kagala ŋgele wè logo konaa ŋgele wè
jɛn,
koro ŋgele wè tɛlɛye pè ke yɛgɛ yo we
kan,
4 we se ke lara we piile pe na,
ɛɛn fɔ we yaa kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kapyegele tugbɔŋgɔlɔ ke yuun se-
tirige piile mbele pe yaa ka yiri
puŋgo na pe kan;
we yaa kaa li yawa po naa kagbɔgɔlɔ
ŋgele lì pye ke sɛnrɛ yuun pe kan.

5 Yɛnŋɛlɛ làa kondɛgɛlɛ kan Zhakɔbu
setirige piile pe yeri,
làa lasiri kan poro mbele Izirayɛli woolo
pe yeri.
Làa konɔ kan we tɛlɛye pe yeri ma yo paa
wi nari pe piile pe na;
6 jaŋgo setirige piile mbele pe yaa ka yiri
puŋgo na,
piile mbele pe yaa ka se mbe yiri puŋgo
na,
poro fun pe kaa jɛn,
pe ka sɔngɔrɔ poo yɛgɛ yo pe yɛɛra piile
pe kan.
7 Na ki ka pye ma, pe yaa ka pe jigi wi taga
Yɛnŋɛlɛ li na,
pe se ka fɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke na;
pe yaa ka li ŋgasegele ke yigi mbaa tanri
ke na.
8 Pa pe se ka pye paa pe tɛlɛye pe yɛn,
mbe pye nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ konaa
leele mbele pè yiri ma je,
mbe pye leele mbele pe jatere wi woro
ma cɛn laga nuŋgba konaa pe woro
tagawa ni Yɛnŋɛlɛ li na.

9 Efirayimu cɛnlɛ woolo maliŋgbɔɔnlɔ
mbele pàa pye sandira ti ni kɛɛ,
pàa fe ma sɔngɔrɔ malaga gbɔnpilige ki
na.

† **77:15 77.15:** Ɛki 15.11 † **77:17 77.17:** Ɛki 14.21 † **78:2 78.2:** Mati 13.35

10 Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ mba le pe ni, pe sila pi yigi mbaa tanri pi na,
pàa je mbe tanga li lasiri wi na.
11 Pàa fɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li kagbɔgɔlɔ ke na,
kafɔnŋgɔlɔ ŋgele làa pye, a pè yan, pàa fɛgɛ ke na.
12 Làa kafɔnŋgɔlɔ pye pe tɛlɛye pe yɛgɛ na†,
wa Ezhipiti tara, wa Zowan ca† wasege ki ni.
13 Làa kɔgɔje wi kɔn shyɛn, ma ti a pè toro wa wi nandogomɔ,
làa tɔnmɔ pi yerege maa gbogolo pi yɛɛ na paa mbogo yɛn†.
14 Yɔnlɔ na, làa pye na pe yɛgɛ sinni kambaaga ni,
yembinɛ na pe yɛgɛ sinni kasɔn yanwa ni†.
15 Làa walaga ka wali wa gbinri wi ni,
ma tɔnmɔ lɛgɛrɛ yirige wa ki ni pe kan, a pè wɔ, ma mbe yo pì yiri latijugo ni.
16 Làa ti a tɔnmɔ janri ma yiri wa walaga ki ni na fuun,
pìla pye na fuun paa gbaan yɛn†.

17 Ɛɛn fɔ pàa koro na kapere piin Yɛnŋɛlɛ li na na kee yɛgɛ,
pàa yiri ma je Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li na, wa tara nda ti yɛn ma waga ti ni.
18 Pàa Yɛnŋɛlɛ li wa ma wele wa pe kotogo na,
ma yaakara yɛnri li yeri ma yala ŋga paa jaa ki ni.
19 Pàa sɛnpere yo Yɛnŋɛlɛ li na ma yo fɔ:
«Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ li mbe ya yaakara kan we yeri laga gbinri wi ni we ka?
20 Ki yɛn kaselege, làa walaga ko gbɔn, a tɔnmɔ janri ma yiri
fɔ na fuun lɛgɛrɛ.
Ɛɛn fɔ naga yɛn ma, li mbe ya yaakara ta kan fun,
konaa mbe kara kan woro mbele li woolo we yeri?»

21 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi logo mɛɛ nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ;
a lì si kasɔn ka mu ma wa poro Zhakɔbu setirige piile pe na,
li naŋgbanwa pìla yiri poro Izirayɛli woolo pe mɛgɛ ni;
22 katugu pe sila taga Yɛnŋɛlɛ li na,
pe sila pe jigi wi taga li na fɔ li mbe ya mbe pe shɔ.
23 Konaa ki ni fuun, làa para kambaara ti ni wa naayeri,
ma naayeri wegele ke yɛngɛ.
24 Làa manɛ wi tirige paa tisaga yɛn poo pye pe yaakara,
làa naayeri yaakara kan pe yeri.
25 Pe ni fuun pàa mɛrɛgɛye yaakara ka,
làa yaakara lɛgɛrɛ kan pe yeri, fɔ a pè ka ma tin.

26 Ko puŋgo na, làa yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ ki yirige, a kila gbɔɔn wa naayeri;
li yawa pi fanŋga na, làa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ tifɛlɛgɛ ki yirige, a kila gbɔɔn.
27 Làa kara tirige pe kan lɛgɛrɛ paa gbanŋgban yɛn;
sannjɛrɛ lɛgɛrɛ naa ti mɛgɛ, paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn.
28 Làa ti tirige wa pe paara yinrɛ cɛnsaga ki ni,
ma pe paara yinrɛ ti maga.
29 Pàa ti ka ma tin fɔ jɛŋgɛ,
yaraga ŋga pàa pye na jaa, làa ki kan pe yeri.
30 Ɛɛn fɔ maga ta ti la sila kɔ pe na gbɛn,
ma yaakara ti ta bere wa pe yɔn,
31 a Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì si yiri pe kɔrɔgɔ.
A lì si mbele fuun pàa pye fanŋga ni pe gbo,
làa Izirayɛli woolo lefɔnmbɔlɔ pe gbo ma pe jaanri tara†.

32 Konaa ki ni fuun, pàa koro na kapere ti piin,
pe sila taga li kafɔnŋgɔlɔ ke na.
33 Ki kala na, làa ti a pe yinwege piliye yì pye tɔnli fu,

† **78:12 78.12:** Ɛki 7.8–12.32 † **78:12 78.12:** Zowan ca ko nuŋgba ko pàa pye na yinri Aramisɛsi nakoma Tanisi. Kìla pye pe ka yo Zowan fun, ki maga naga ma yo Ezhipiti tara to paa piin. † **78:13 78.13:** Ɛki 14.21-22 † **78:14 78.14:** Ɛki 13.21-22 † **78:16 78.15-16:** Ɛki 17.1-7; Nɔmbu 20.2-13 † **78:31 78.18-31:** Ɛki 16.2-15; Nɔmbu 11.4-23,31-35

ma sunndo kɔngɔ wa pe na wa pe yin-
wege ki kɔsaga yeri.

34 Na Yɛnŋɛlɛ li ka pele gbo pe ni sanga
ŋa ni, pe mɛɛ nali lagajaa,
pe ma pe kapere ti jɛn mari yaga nɛɛ li
lagajaa.
35 Kona pe mɛɛ nawa to ki na fɔ Yɛnŋɛlɛ
lo li yɛn pe walaga na pe go singi,
fɔ Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na lo
li yɛn pe go shɔfɔ we.
36 Ɛɛn fɔ pàa pye na ko ki ni fuun ko piin
ma, na Yɛnŋɛlɛ li fanla pe yɔn sɛnrɛ
ti ni;
pàa pye na finlɛlɛ li kan pe sɛnyoro ti ni.
37 Pe sila pe yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li yeri pe
kotogo ki ni fuun ni,
pe sila pye tagawa ni li yɔn finliwɛ pi
kanŋgɔlɔ.
38 Ɛɛn fɔ, lo na li yɛn yinriwɛ tafɔ,
ki kala na, làa pye na pe kapere ti kala
yari pe na,
li sila pye na pe tɔnri.
Wagati lɛgɛrɛ na, li ma li naŋgbanwa pi
sogo pe ni,
laa yɛnlɛ mbe li naŋgbanwa gbɔɔ kala li
wa pe na.
39 Li jatere wìla pye ki na fɔ pe yɛn
sɛnweele ko cɛ,
ma pye tifɛlɛgɛ ŋga ki ma toro, kila
sɔngɔrɔ naa.

40 Pàa yiri ma je li na wagati lɛgɛrɛ ni wa
gbinri wi ni,
pàa li nawa pi tanga li na wa tara nda
tɔnmɔ woro wa ti ni.
41 Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn jaa sanga
pyew,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi pàa pye na
li nawa pi tanga li na.
42 Pe sila nawa to li yawa pi na,
konaa pilige ŋga ni làa pe shɔ pe juguye
pe kɛɛ ki na.
43 Pe sila nawa to kacɛn kagala ŋgele làa
pye wa Ezhipiti tara ke na,
konaa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele làa pye wa
Zowan ca wasege ki ni ke na.
44 Làa pe Nili gbaan wi njere ti tɔnmɔ pi
kanŋga kasanwa,
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe sila ya mbege
tɔnmɔ pa wɔ naa†.
45 Làa nakɔɔnrɔ shɔnrɔ woro yirige ma
wa pe na, a tì pe nɔɔri,
ma ŋgbeye yirige pe kɔrɔgɔ, a pè yaraga
pyew ki jɔgɔ†.
46 Làa pe yarilire ti kan kambɛɛrɛ ti yeri,
a tìri ka,
ma pe tunŋgo tɔnli wi kan gbatɔ wi yeri†.
47 Làa pe ɛrɛzɛn tiire kɛɛrɛ ti jɔgɔ
sinndɛɛrɛ tisaga ki ni,
ma ti a were tì pan ma pe sikomɔri tire ti
gbo.
48 Làa ti a sinndɛɛrɛ tisaga kì pan ma pe
simbaala naa sikaala pe gbo,
ma ti a yɛnŋɛlɛ gbaanra tì pe nɛrɛ ti gbo†.
49 Làa li naŋgbanwa gbɔɔ pi naga pe na,
naa li naŋgbanwa ndorogo ki ni, naa li
kɔnrɔ tandorogo ki ni, konaa jɔlɔgɔ
gbɔgɔ ni;
làa mɛrɛgɛye mbele pe maa jɔgɔwɔ piin
pe lɛgɛrɛ torogo pe kɔrɔgɔ.
50 Làa kologo yaga li naŋgbanwa pi kan;
li sila pe shɔ kunwɔ pi yeri,
ɛɛn fɔ làa yambewe wa pe na.
51 Làa Ezhipiti tara pinambiile
koŋgbanmbala pe ni fuun pe gbo,
poro mbele pàa pye Kamu wi setirige piile
wele, mbele pàa se pe fanŋga sanga
wi ni†.

52 Kona, a lì si li woolo pe yirige ma kari
pe ni,
làa pe yɛgɛ sin wa gbinri wi ni, paa yɛgɛ
ŋga na simbaala kɔnrifɔ maa wi
simbaala kɔnri† we.
53 Làa pe yɛgɛ sin ma kari pe ni yɛyinŋge
na pɔw, pe sila pye na fyɛ;
ɛɛn fɔ kɔgɔje wìla pe juguye pe li†.
54 Làa kari pe ni wa li tara kpoyi ti yɔn na,
ma saa gbɔn fɔ wa yanwiga ki na, ko ŋga
làa shɔ li yawa pi ni we†.
55 Làa cɛngɛlɛ kele purɔ ma ke yirige wa
pe yɛgɛ,
ma pɛtɛ gbɔn pe tara ti na, mari yɛɛlɛ pe
na ti pye pe kɔrɔgɔ;

† **78:44 78.44:** Ɛki 7.17-21 † **78:45 78.45:** Ɛki 8.20-24; 8.1-6 † **78:46 78.46:** Ɛki 10.12-15 † **78:48 78.47-48:** Ɛki 9.22-25 † **78:51 78.51:** Ɛki 12.29 † **78:52 78.52:** Ɛki 13.17-22 † **78:53 78.53:** Ɛki 14.26-28 † **78:54 78.54:** Ɛki 15.17; Zhozu 3.14-17 † **78:55 78.55:** Zhozu 11.16-23

làa Izirayɛli woolo pe tɛgɛ wa ki cɛngɛlɛ
ke paara yinrɛ ti ni†.

56 Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, pàa Yɛnŋɛlɛ
na yaara ti ni fuun ti go na li wa
ma wele;
pàa yiri ma je li na, pe sila tanga li
kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.
57 Pàa pe yɛɛ laga Yɛnŋɛlɛ li na, ma pye
javafɛnnɛ paa pe tɛlɛye pe yɛn;
sandiga ŋga ki woro ma yɔn, ki wanla li
ma fɛngɛ ma konɔ li wa yɛgɛ ŋga
na,
pa pè kɛ ma konɔ li wa ma.
58 Pàa li nawa pi ŋgban pe yarisunndo
sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe
na ti ni;
pàa yenjaga yirige li ni pe yaara yanlɛrɛ
nda pàa gbegele mbaa gbogo ti kala
na.

59 Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa ki yan ma, a lì si
nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ,
mɛɛ je Izirayɛli woolo pe na pew.
60 A lì si cɛnsaga ŋga kìla pye wa Silo ca
ki yaga,
li cɛnsaga paraga go ŋga kìla pye wa
sɛnweele pe sɔgɔwɔ, a lì si je ki na†.
61 Li yɔn finliwɛ kɛsu ŋa wi yɛn li yawa pi
kacɛn, làa wi yaga, a pe juguye pòo
lɛ ma kari wi ni;
làa li gbɔgɔwɔ pi yaga juguye pe kɛɛ†.
62 Làa li woolo pe yaga, a pè pe gbo tokobi
ni,
katugu làa nawa ŋgban pe ni.
63 Kasɔn la pe lefɔnmbɔlɔ pe sogo,
jayire yuuro sila ya mbe kɔ pe sumbonɔ
pe kan.
64 Pàa pe saraga wɔfɛnnɛ pe gbo tokobi
ni,
pe naŋgunjaala pe sila ya mbe kunwɔ pi
gbele.

65 Ko puŋgo na, a we Fɔ wì si yiri, ma mbe
yo lere yɛn ma yiri wɔnlɔwɔ na,
wìla pye paa yɛgɛ ŋga na duvɛn ma kaa
maliŋgbɔɔn yigi maa pye lewɛlɛwɛ.
66 Wìla wi juguye pe gbɔn, a pè fe ma
sɔngɔrɔ puŋgo na;
wìla fɛrɛ wa pe na, nda kɔsaga woro ti na.
67 Ɛɛn fɔ wìla je Zhozɛfu setirige piile pe
na,
wi sila yɛnlɛ mbe poro mbele Efirayimu†
cɛnlɛ woolo pe wɔ naa.
68 Zhuda cɛnlɛ woolo poro wìla wɔ,
Siyɔn yanwiga ŋga wa, ko kìla wi ndanla.
69 A wì suu cɛnsaga kpoyi ki kan wa, ma
yeresaga kan ki yeri paa naayeri wi
yɛn,
maga nɔgɔ ki teŋge paa tara ti yɛn, ki
koro wa ki yɔnlɔ fɔ sanga pyew.

70 A wì suu tunmbyee Davidi wi wɔ fun,
wìla wi lɛ maa wɔ wa simbaala jasaala pe
ni.
71 Wìla saa wi lɛ maa wɔ wa simbaala
mbele pe yɛn piile fɛnnɛ pe puŋgo
na,
jaŋgo wi pan wi pye wi woolo mbele
Zhakɔbu setirige piile pe kɔnrifɔ,
poro mbele pe yɛn Izirayɛli woolo mbele
pe yɛn wi kɔrɔgɔ ye†.
72 A Davidi wì si pe kɔnri wi nawa pi ni
pì filige wi na,
wìla pe kɔnri tijinliwɛ ni.

79

Lere ŋa wi jigi wì kɔn wi na
wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Asafu Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
E, Yɛnŋɛlɛ, cɛngɛlɛ kèle yɛgɛ pan ma tara
nda ti yɛn ma woro ti tɔn muŋga,
pɔ̀ɔn cɛnsaga kpoyi ki tɛgɛ fyɔngɔ ni,
pè Zheruzalɛmu ca ki ya maga pye
kataga†.
2 Pɔ̀ɔn tunmbyeele pe gbo ma pe gboolo
pe kan naayeri sannjɛrɛ ti yeri
yaakara.
Poro mbele pe maa ma gbogo, pè pe wire
kara ti kan yan cɛnrɛ ti yeri.
3 Pè pe kasanwa pi wo paa tɔnmɔ yɛn ma
Zheruzalɛmu ca ki maga;

† **78:60 78.60:** Zhozu 18.1; Zhere 7.12-14; 26.6 † **78:61 78.61:** 1 Sami 4.4-22 † **78:67 78.67:** Efirayimu mɛgɛ na pe kaga yeri laga ka na, ki maga naga ma yo Zhozɛfu naa wi setirige piile poro wɛlɛ paa piin. Efirayimu wi yɛn ma taanla cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn wa Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ ki na koro ni (Zhenɛ 48.1-20). † **78:71 78.70-71:** 1 Sami 16.11-12; 2 Sami 7.8; 1 Kuro 17.7 † **79:1 79.1:** 2 Wunlu 25.8-10; 2 Kuro 36.17-19; Zhere 52.12-14

lere kpɛ sila ta mbe pe gboolo pe le fanra
ni.
4 We cɛnyɛɛnlɛ pe yɛn na we tifaga,
cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma we maga, ke yɛn
na tɛgɛ we na, naga lakoo we na.

5 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yaa koro mbe nawa
ŋgban we ni suyi fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
Yenjaga ŋga ki yɛn ma ni we kala na paa
kasɔn yɛn, ki yaa koro wa fɔ sa
gbɔn wagati wiwiin?
6 Ma kɔnrɔ tandorogo ki naga cɛngɛlɛ
sanŋgala koro na, koro ŋgele kee
ma jɛn we;
maga naga wunluwɔ tara nda ti woolo pe
woro nɔɔ gbogo poro na.
7 Katugu pè Zhakɔbu setirige piile pe
tɔngɔ,
pè pe cɛnsaga ki jɔgɔ maga yaga waga.

8 Maga ka ma jatere wi tɛgɛ we kajɔgɔrɔ
nda wè pye faa ti na,
ki yaga ma we yinriwɛ ta fyaw,
katugu we fanŋga kì kɔ fɔ ma toro!
9 We shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ, pan ma we saga, ma
mɛgbɔgɔ ko kala na;
we shɔfɔ, ma we kapere ti kala yaga we
na ma mɛgɛ ko kala na!
10 Yiŋgi na ma yaa si ti cɛngɛlɛ sanŋgala
kaa ki yuun we na fɔ:
«Pe Yɛnŋɛlɛ li yɛn se yeri?»
Ma tunmbyeele mbele ki cɛngɛlɛ kè gbo
ma pe kasanwa pi wo, ki kayaŋga
ki wɔ pe ni;
jaŋgo woro yɛrɛ wege yan yɛnlɛ ni konaa
cɛngɛlɛ sanŋgala kege jɛn.

11 Nuŋgbolo jan ma kasopiile pe gbelege
ki logo,
pège kɔn maga tɛgɛ mbe mbele gbo, ki
yaga ma pe shɔ ma yawa gbɔɔ pi
fanŋga na!
12 We Fɔ, we cɛnyɛɛnlɛ pɔ̀ɔn tifaga yɛgɛ
ŋga na,
ma ki tifagawa pi yɔngɔ kɔlɔshyɛn
sɔngɔrɔ pe na!
13 Ɛɛn fɔ, woro wo na, woro mbele
ma woolo, konaa ma pye ma sim-
baŋgbelege,
we yaa lɔɔn gbogo suyi,
we yaa lɔɔn sɔnni wagati wi ni fuun fɔ
tetete.

80

Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa Izirayɛli woolo pe kɔnrifɔ, nuŋgbolo jan ma logo

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga
pe maa yinri «Masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ.»
Sɛrɛya. Asafu Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Izirayɛli woolo kɔnrifɔ, nuŋgbolo jan!
Mboro ŋa ma maa Zhozɛfu setirige piile
pe yɛgɛ sinni paa simbaŋgbelege
yɛn, nuŋgbolo jan ma logo!
Mboro ŋa ma yɛn ma cɛn wunluwɔ
pi na sherubɛnye pe sɔgɔwɔ, ma
gbɔgɔwɔ yanwa pi naga†!
3 Ma fanŋga ki pye maga naga Efirayimu
cɛnlɛ woolo, naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ
woolo konaa Manase† cɛnlɛ woolo
pe na,
ma pan ma we shɔ!
4 E, Yɛnŋɛlɛ, we pye we sɔngɔrɔ ma
kɔrɔgɔ naa!
Ki yaga ma we wele kajɛŋgɛ ni, pa we yaa
shɔ!

5 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yawa pi ni fuun fɔ, ma
yaa koro mbe nawa ŋgban,
ma se yɛnlɛ mbɔɔn woolo pe yɛnrɛwɛ pi
logo fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
6 Mà ti pe yɛsanga yɛntunwɔ pì kanŋga
ma pye pe yaakara,
mà yɛntunwɔ lɛgɛrɛ kan pe yeri pi pye pe
tɔnwɔɔ.
7 Mà ti we cɛnyɛɛnlɛ pe yɛn na kendige
woo pe yɛɛ ni we tara ti go na,
we juguye pe yɛn naga lakoo we na.
8 E, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, we pye
we sɔngɔrɔ ma kɔrɔgɔ naa!
Ki yaga ma we wele kajɛŋgɛ ni, pa we yaa
shɔ!

† **80:2 80.2:** Ɛki 25.22 † **80:3 80.3:** Efirayimu konaa Manase pàa pye Zhozɛfu wi pinambiile (Zhenɛ 41.50-52; 48.1-22); a Bɛnzhamɛ wo pye wi nɔsepyɔ kpaw (Zhenɛ 30.22-24; 35.16-25). † **80:9 80.9:** Ɛrɛzɛn tirige ŋga sɛnrɛ tì yo ko yɛn ma taanla Izirayɛli woolo poro ni, Yɛnŋɛlɛ li woolo wele (Eza 3.14; 5.1-7; Zhere 2.21; 12.10; Eze 17.6-8; 19.10-14; Oze 10.1; 14.8; Mishe 7.1).

9 Yɛnŋɛlɛ, màa ɛrɛzɛn tirige† ka kɔw wa
Ezhipiti tara ma pan ki ni;
màa cɛngɛlɛ kele purɔ ma ke yirige, mɛɛ
ki sanri wa ke tara ti ni.
10 Mà laga gbɛgɛlɛ ki kan jɛŋgɛ wa ki yɛgɛ,
kì ndire kan ma ye tara ti ni fɔ ma tara ti
yin lagapyew.
11 Ki yinmɛ pìla yanwira ti tɔn,
ki njere tìla pye paa Yɛnŋɛlɛ li sɛdiri tire
tugbɔɔrɔ ti njere ti yɛn.
12 Ki njere tìla tɔnlɔndɔnlɔ ma saa gbɔn
fɔ wa kɔgɔje wi na,
a ki njere tunmɔɔrɔ tì saa gbɔn fɔ wa
Efirati gbaan wi na.

13 Yiŋgi na mbogo ŋga kìgi maga, a ma
sigi jan,
maga kan torofɛnnɛ pe ni fuun pe yɛn
naga pire ti yuun.
14 Yan cɛlɛ wi yɛn naga kaa naga jogo,
woŋgaala pe yɛn na paan naga kaa.

15 Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, sɔngɔrɔ
ma pan we kɔrɔgɔ!
Mbɔɔn ta wa naayeri, ma yɛgɛ ki sogo ma
wele, ma ki ɛrɛzɛn tirige ki shɔ!
16 Mboro jate ŋga mà sanri, taga go singi!
Ki pinambyɔ ŋa mà wɔ, ma fanŋga kan
wi yeri!
17 Kasɔn kì ɛrɛzɛn tirige ki sogo, a pège
kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ,
pe tɔngɔ ma pe wɔ wa ma kayaŋga gbɔgɔ
ki ni!
18 Lere ŋa mà wɔ, wi yɛn wa ma kalige
kɛɛ ki na,
kɛɛ taga wi na maa wele wi na;
ki lere ŋa mà fanŋga kan wi yeri,
kɛɛ taga wi na maa wele wi na.
19 Ki ka pye ma, we se laga ma na fyew,
fanŋga fɔnŋgɔ le we ni, pa we yaa lɔɔn
sɔnni!
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, we pye we sɔngɔrɔ ma
kɔrɔgɔ naa!
Ta we wele kajɛŋgɛ ni, pa we yaa shɔ!

81

Sɛnwee wi daga
mbaa nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, pe maa ki
koo na Gati ca fɛnnɛ ŋgɔni gbɔɔn. Asafu
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yaa yuuro koo Yɛnŋɛlɛ li kan yɔgɔrimɔ
ni,
katugu lo li maa fanŋga kaan we yeri!
Yaa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ li sɔnni ma-
gaŋgbɔlɔ ni!
3 Yaa yuuro koo, yaa pimbigile gbɔɔn,
yaa ŋgɔni magandanla woo gbɔɔn konaa
juru ni.
4 Yaa mbanlaga ki wiin yevɔnŋgɔ fɛti wi
na,
na yeŋge kiga ka wali, ye mbanlaga win
we fɛti pilige ki na†.
5 Katugu ki yɛn kondɛgɛlɛ ma Izirayɛli
woolo pe kan,
ki yɛn Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ lo kakɔnndɛgɛlɛ.
6 Ki yɛn ŋgasele na làa kan Zhozɛfu
setirige piile pe yeri,
sanga ŋa ni làa yiri Ezhipiti tara fɛnnɛ pe
kɔrɔgɔ we.

Mìla magala la logo, na mi sila jɛn, ma yo
fɔ:
7 «Mì tuguro ti tugu mari laga wa ye
pajoro ti na,
ma ye kɛyɛn yi wɔ tunŋgbanra ti kan-
japige lɛmɛ pi ni.
8 Wagati ŋa ni yàa ye wa jɔlɔgɔ ki ni, yàa
gbele mala yeri, a mì ye shɔ.
Mala ta wa yɛnŋɛlɛ gbaanra ti sɔgɔwɔ,
mìla ye yɔn sogo,
mìla ye wa ma wele wa Meriba tɔnmɔ
laga ki ni†.
Wɔnmatigiwɛn laga.
9 Na woolo, yaa nuru na yeri, mi yaa
yɛrɛwɛ kan ye yeri!
E, Izirayɛli woolo, ndɛɛ ki pye ye mbe ja
yɛnlɛ mbaa nuru na yeri, ki mbe
jaga jɛn!
10 Yarisunŋgo ka yɛgɛ si daga mbe yan wa
ye yeri,

† **81:4 81.4:** Zhufuye pàa pye na yevɔnŋgɔ fɛtiye piin, (Ɛki 28.11-15; Amɔ 8.5). Na yeŋge kiga ka wali, pe ma gbogolo fun ma fɛti wa yɛgɛ pye (Levi 23.24,34; Nɔmbu 29.12-39). † **81:8 81.8:** Ɛki 17.7; Nɔmbu 20.13 † **81:10 81.10:** Ɛki 20.2-3; Dete 5.6-7

yaga ka kanŋguuro kan cɛnlɛ la yɛgɛ
yarisunŋgo yɛgɛ sɔgɔwɔ mbege
gbɔgɔ†.
11 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
le,
na lì ye yirige ma ye wɔ wa Ezhipiti tara;
ye ye yɔn ki yɛngɛ jɛŋgɛ, mi yaa ye kan
ye tin.

12 «Ɛɛn fɔ, na woolo pee logo na yeri,
Izirayɛli woolo pee yɛnlɛ na na.
13 Kona, a mì si pe yaga wa pe
nuŋgboŋgbanla li ni,
a pe nɛɛ tanri pe yɛɛra nandanwa
koŋgolo ke na.

14 «E, ndɛɛ ki pye na woolo pe mbe ja
yɛnlɛ mbaa nuru na yeri,
ndɛɛ Izirayɛli woolo pe mbe ja yɛnlɛ
mbaa tanri na koŋgolo ke na,
15 mi jɛn na pe juguye pe go sogo pe kan
le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni,
mi jɛn nala kɛɛ ki yirige pe winfɛnnɛ pe
na.
16 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma mbele
mbɛn, pe jɛn naa fɔli li yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
Pa ko ki jɛn na kɔn mbe tɛgɛ pe kan fɔ
sanga pyew†.
17 Yɛnŋɛlɛ li jɛn naa pe baro bile wi ni
fuun tiyɔɔn wo ni,
mbe waliwege sɛnrɛgɛ kan pe yeri pe ka
pe tin jɛŋgɛ.»

82

Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kiti kɔɔn
dunruya kiti kɔnfɛnnɛ pe na

1 Asafu Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma cɛn wa li kiti kɔnfɛnnɛ
janwa wi sɔgɔwɔ,
li yɛn na kiti wi kɔɔn wa yɛngɛŋgɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
2 Lì yo fɔ: «Naga yɛn ma, ye yaa koro
mbaa kiti mbasinŋɛ kɔɔn,
mbaa tanga ki kaan lepeele pe yeri fɔ sa
gbɔn wagati wiwiin?
Wɔnmatigiwɛn laga.
3 Yaa mbele pe yɛn tege ni poro naa
pijiriwele pe tanga ki kaan pe yeri,
yaa fyɔnwɔ fɛnnɛ poro naa yuŋgbɔgɔrɔ
fɛnnɛ pe kiti wi kɔɔn kasinŋge ni.
4 Yaa mbele pe yɛn tege ni poro naa
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe shoo,
yaa pe shoo lepeele pe kɛɛ.

5 «Ɛɛn fɔ, pee yaraga ka kpɛ jɛn, pee kala
la kɔrɔ jɛn;
pe yɛn na tanri wa wɔwɔ pi ni,
katugu dunruya wi ni, kasinŋge ki
nɔgɔna cɛnyaara ti yɛn na yɛri na
woo wa ti yɔnlɔ li ni.
6 Mìla ki yo ye kan fɔ ye yɛn yɛngɛŋgɛlɛ
kele,
ye ni fuun ye yɛn Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni
fuun ti go na li piile†.
7 Konaa ki ni fuun, ye yaa ka ku paa
sɛnwee piile pe yɛn,
ye yaa ka sinlɛ paa dunruya teele sanm-
bala pe yɛn.»

8 E, Yɛnŋɛlɛ, yiri ma kiti kɔn dunruya
woolo pe na,
katugu cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yɛn ma
wogolo!

83

Izirayɛli woolo pe yɛn
na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li yiri
pe juguye pe kɔrɔgɔ

1 Yurugo. Asafu Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, maga ka koro na mɛɛ para,
maga ka pyeri,
maga ka koro kapyegele fu.
3 Wele, ma juguye pe yɛn na tinni mbe
kala la pye,
ma yɛn ma mbele mbɛn, pe yɛn na yɛgɛ
tungu.
4 Pe yɛn na yɔn lemɛ tipee nii ma woolo
pe na,
pe yɛn na pe yɛɛ gbogolo na pe yɛɛ yaan
ma woolo mbele ma yɛn na pe go
singi pe na.
5 Pe yɛn na pe yɛɛ piin fɔ: «Ye pan we pe
tɔngɔ we pe wɔ cɛngɛlɛ sanŋgala
ke sɔgɔwɔ,

† **81:16 81.16:** Ŋga kì yo fɔ: *Pa ko ki jɛn na kɔn mbe tɛgɛ pe kan fɔ sanga pyew,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Pa kona Izirayɛli woolo pe jɛn na fɛrɛwɛ ta fɔ sanga pyew.* † **82:6 82.6:** Zhan 10.34

jaŋgo lere ka ka nawa to Izirayɛli mɛgɛ ki
na naa.»
6 Pe yɛn na yɔn nii jatere nuŋgba ni,
na yɔn finliwɛ nii pe yɛɛ ni ma mɛgɛ ni.
7 Poro pe yɛn Edɔmu cɛnlɛ woolo, naa
Ishimayɛli setirige piile pe ni,
naa Mowabu tara woolo, naa Hagari
setirige piile pe ni,
8 naa Gebali cɛnlɛ woolo, naa Amɔ cɛnlɛ
woolo, naa Amalɛki setirige piile,
naa Filisiti tara fɛnnɛ konaa Tiri ca fɛnnɛ
pe ni.
9 Asiri tara fɛnnɛ pè taga wa pe na fun,
poro fun pàa Lɔti setirige piile pe saga.
Wɔnmatigiwɛn laga.
10 Ki yaga ma pe pye paa yɛgɛ ŋga na màa
Madiyan tara fɛnnɛ pe pye we,
paa yɛgɛ ŋga na màa Sisera naa Yabini
pe pye wa Kishɔn lafogo ki yɔn na
we†!
11 Màa pe tɔngɔ wa Eni Dɔri wasege ki ni,
ma pe gboolo pe pye fyɔngɔ wa tara ti na.
12 Pe fanŋga fɛnnɛ pe pye paa yɛgɛ ŋga na
màa Orɛbu naa Zɛɛbu pe pye we;
pe kundigile pe ni fuun pe pye paa yɛgɛ
ŋga na màa Zeba naa Salimuna pe
pye we†!
13 Poro wɛlɛ pàa pye na yuun fɔ: «We yaa
Yɛnŋɛlɛ li tara laga ki shɔ
mbege pye we yɛɛ wogo!»

14 E, na Yɛnŋɛlɛ, pe pye paa tifɛlinjolo
gbanŋgban yɛn,
pe pye paa yan sigire yɛn, nda tifɛlɛgɛ ki
mari lɛ ma kari ti ni we!
15 Yɛgɛ ŋga na kasɔn ma kaa to kɔlɔgɔ
maga sogo,
yɛgɛ ŋga na kasɔn yinnɛ maa yanwira
lara sori,
16 tisaga tifɛlɛgɛ ki yirige ma pe purɔ ma,
ma tifɛliŋgbɔgɔ yirige ma sunndo kɔngɔ
wa pe na!
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ, fɛrɛ gbɔrɔ wa pe na,
jaŋgo paa ma lagajaa!
18 Ti fɛrɛ mbe pe yigi, pe sunndo wila
kɔɔn pe na sanga pyew,
ti pe fɛrɛ shɔ, pe tɔngɔ pe wɔ wa!
19 Pege jɛn fɔ ma mɛgɛ koyi ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ,
fɔ mboro nuŋgba ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na
yaara ti ni fuun ti go na tara ti laga
ki ni fuun ni.

84

Yɛnŋɛlɛ li laga kpoyi ki yɛn mali woolo pe ndanla

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga pe
maa koo na Gati ca fɛnnɛ ŋgɔni gbɔɔn.
Kore pinambiile pe Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
ma go ki yɛn mala ndanla!
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma shɛrigo gbɔgɔ londo
nawa pi la kìlan yigi fɔ mala
fanŋga ki kɔ na ni,
mi yɛn na yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa na
kotogo naa na wire ti ni fuun ni
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li kala na.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, na
wunluwɔ konaa na Yɛnŋɛlɛ,
ali yɛrɛ karikana le, li ma cɛnsaga ta,
ndinɛ li ma sere pɔ mbeli piile pe tɛgɛ wa,
wa ma saraga wɔsara ti kanŋgara
na.
5 Mbele pe yɛn ma cɛn wa ma shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!
Katugu pe yaa lɔɔn sɔnni suyi.
Wɔnmatigiwɛn laga.
6 Mbele pe maa pe fanŋga ki taa na yinrigi
wa ma yeri,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo!
Ma shɛrigo gbɔgɔ konɔ tangala li yɛn ma
mbele ndanla mbaa kee wa,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo!
7 Ali na pe kaa Baka gbunlundɛgɛ† ki kɔɔn
mbe yiri,
ki ma pye puluyo na tɔnmɔ yinrigi wa pe
puŋgo na,
kanga tisaga ki ma pan fun ma yinmɛ
tirige ki na.
8 Mbe pe ta paa kee, ka maa tari pe fanŋga
ki na suyi,
fɔ sa gbɔn wa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa
Siyɔn ca.

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, ki yaga mala yɛnrɛwɛ pi
logo,

† **83:10 83.10:** Kiti 4.6-22; 7.1-23 † **83:12 83.12:** Kiti 7.25; 8.12 † **84:7 84.7:** Baka gbunlundɛgɛ ki yɛn wasege ka, ŋga ki yɛn ma waga, tɔnmɔ na pye wa, mbe tanga mbe toro wa ki ni, ki yɛn ma ŋgban fɔ jɛŋgɛ.

Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma logo
na yeri!
Wɔnmatigiwɛn laga.
10 E, Yɛnŋɛlɛ, wunlunaŋa wi wele kajɛŋgɛ
ni, wo ŋa wi yɛn paa we tugurɔn
sigeyaraga yɛn na we go singi;
wo ŋa mà wɔ ma sinmɛ fa wi na, wi yigi
jɛŋgɛ!

11 Mbe pilige nuŋgba pye wa ma shɛrigo
gbɔgɔ londo ti nawa,
ko mbɔnrɔ mbe sa pilige wagakele (1 000)
pye laga ka yɛgɛ ni ko na;
mbe yere le na Yɛnŋɛlɛ li go yeyɔngɔ shɔn
wi na,
ko na ndanla ma wɛ mbe sa cɛn ja lepeele
pe ni wa pe paara yinrɛ ti ni ko na.
12 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ le, li
yɛn paa yɔnlɔ yɛn, paa tugurɔn
sigeyaraga yɛn mbaa lere go singi.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa kagbaraga naa
gbɔgɔwɔ kaan lere yeri;
mbele pe maa tanri pe nawa pi ni pì filige
pe na,
laa je mbe kajɛŋgɛ pye pe kan.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
lere ŋa wi maa jigi wi taga ma na, fɛrɛwɛ
yɛn wi woo!

85

Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yɛyinŋge
sɛnrɛ yuun li woolo pe ni

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Kore
pinambiile pe Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mà kajɛŋgɛ pye ma tara
woolo pe kan,
Zhakɔbu setirige piile mbele pàa yigi
kasopiile, mà sɔngɔrɔ ma pan pe ni.
3 Mɔ̀ɔ woolo pe kajɔgɔrɔ ti laga pe go na,
mà pe kapere ti ni fuun ti kala yaga pe na.

Wɔnmatigiwɛn laga.
4 Mɔ̀ɔ naŋgbanwa gbɔɔ pi ni fuun pi sogo
we ni,
mɔ̀ɔ kɔnrɔ tandorogo ki kɔ we ni.

5 We shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ, sɔngɔrɔ ma we lɛ naa,
mɔɔ naŋgbanwa pi kɔ we kanŋgɔlɔ!
6 Naga yɛn ma, ma yaa koro mbe nawa
ŋgban we ni suyi wi le?
Naga yɛn ma, ma yaa koro mbɔɔn
naŋgbanwa pi tɛgɛ we ni sanga
pyew fɔ tetete wi le?
7 Naga yɛn ma, mboro ma ma yaa sɔngɔrɔ
mbe pan mbe fanŋga fɔnŋgɔ le we
ni,
jaŋgo woro mbele ma woolo, waa yɔgɔri
ma ni wi le?
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kagbaraga ki pye we
kan,
ma we shɔ!

9 Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ŋga yuun, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ŋga yuun, mi yaa
ki logo;
li yɛn na yɛyinŋge sɛnrɛ yuun li woolo pe
ni, poro mbele pè pe yɛɛ kan li yeri
pe ni;
jaŋgo paga ka sɔngɔrɔ naa wa pe tijinliwɛ
fu kapyere ti ni.
10 Kaselege ko na, mbele pe maa fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, li shɔwɔ pi yɛn ma
yɔngɔ pe ni,
jaŋgo sanni jɛnri, li gbɔgɔwɔ yanwa pi
pan pi koro laga we tara ti ni.

11 Kagbaraga konaa kaselege ki ni, tìri yɛɛ
fili,
kasinŋge konaa yɛyinŋge ki ni tìri yɛɛ
yigi.
12 Kaselege ki ma yiri laga tara ti ni paa
yɛgɛ ŋga na yariluguro ma fi;
kasinŋge ko ma yiri wa naayeri ma tigi
laga tara na.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa fɛrɛwɛ kan
we yeri,
kona tara ti yarilire ti yaa la yɔngɔ.
14 Kasinŋge ki yaa pye wa we Fɔ wi yɛgɛ,
mbaa wi konɔ li gbɛgɛlɛ wi kan.

86

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ
mba pi ma pye jɔlɔgɔ sanga

1 Davidi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ nuŋgbolo jan na yeri, mala
yɔn sogo,
katugu mi yɛn fyɔnwɔ fɔ, ma pye
yuŋgbɔgɔrɔ ni!
2 Tanla go singi, katugu mìlan yɛɛ kan ma
yeri!
Mboro ma yɛn na Yɛnŋɛlɛ le,

mi ŋa ma tunmbyee, na shɔ, mìlan jigi wi
taga ma na!
3 We Fɔ, na yinriwɛ ta,
katugu mboro mi yɛn na gbele na yinri
pilige pyew!
4 Ki yaga ma nayinmɛ kan mi ŋa ma
tunmbyee na yeri,
katugu na jatere wi yɛn ma tɛgɛ mboro
na we Fɔ!
5 Ee, ma yɛn jɛnŋɛ we Fɔ, ma maa kapere
ti kala yari.
Ma kagbaraga ki yɛn ma gbɔgɔ mbele
fuun pe maa gbele nɔɔ yinri pe kan.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan mala
yɛnrɛwɛ pi logo,
mala yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo!
7 Mi kaa jɔlɔ sanga ŋa ni, mi ma gbele
mbɔɔn yeri mala saga,
katugu ma mala yɔn sogo.

8 We Fɔ, yarisunndo ti ni, ka woro wa paa
mboro yɛn,
yaraga ka kpɛ se ya mbe ŋga mà pye ki
pye.
9 Cɛngɛlɛ ŋgele fuun mà da,
ke yaa kaa paan mbaa kanŋguuro kanni
ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, we Fɔ,
mbaa ma mɛgɛ ki gbogo.
10 Katugu ma yɛn ma gbɔgɔ, ma maa
kagbɔgɔlɔ piin,
mboro nuŋgba ma yɛn Yɛnŋɛlɛ le.

11 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na naga ma konɔ li ni!
Pa mi yaa la tanri ma kaselege ki na;
na jatere wi pye nuŋgba, mbaa fyɛ ma
yɛgɛ.
12 We Fɔ, na Yɛnŋɛlɛ, mi yaa lɔɔn sɔnni
na kotogo ki ni fuun ni,
mi yaa lɔɔn mɛgɛ ki gbogo wagati wi ni
fuun ni.
13 Katugu ma kagbaraga kì gbɔgɔ na
kanŋgɔlɔ,
màla shɔ kunwɔ pi wetijugo ki kɛɛ.

14 E, Yɛnŋɛlɛ, mbele pe maa pe yɛɛ gbogo,
pèle yiri na kɔrɔgɔ,
lewɛlimbɛlɛ pele yɛn naga jaa mbanla
gbo,
pe woro na jatere piin ma wogo ki na.
15 Ɛɛn fɔ mboro wo na we Fɔ, ma
yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yinriwɛ tafɔ
konaa yuŋgbɔgɔrɔ tafɔ,
maa la nawa ŋgbanni jaga jaga, ma
kagbaraga kì gbɔgɔ, a ma yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ.
16 Ki yaga ma yɛgɛ wa na yeri mala
yinriwɛ ta,
ma fanŋga ki le mi ŋa ma tunmbyee na
ni,
mi ŋa ma tunmbyee jɛlɛ wi pinambyɔ, na
shɔ!
17 Kacɛn wa pye maga naga na na fɔ ma
yaa kajɛŋgɛ pye na kan,
jaŋgo na juguye pe ki kacɛn wi yan, ki
fɛrɛ wa pe na;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro màla saga,
mala kotogo ki sogo na na!

87

Siyɔn ca ko ki yɛn cɛngɛlɛ
ke ni fuun ke cagbɔgɔ ye

1 Kore pinambiile pe Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yurugo.
Yɛnŋɛlɛ lì Zheruzalɛmu ca ki nɔgɔ le wa
yanwira kpoyi ti go na.
2 Siyɔn ca ki yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla ma wɛ Zhakɔbu setirige
piile pe cara sannda ti ni fuun ti na.
3 E, mboro Yɛnŋɛlɛ ca ye,
ŋga ki yɛn na yuun ma wogo na, ki yɛn
ma gbɔgɔwɔ kala.
Wɔnmatigiwɛn laga.
4 Na jɛnfɛnnɛ pe ni, mi yɛn na Ezhipiti
tara fɛnnɛ pe mɛgɛ yinri, naa Ba-
bilɔni tara fɛnnɛ,
ma pinlɛ Filisiti tara fɛnnɛ, naa Tiri ca
fɛnnɛ konaa Etiyopi tara fɛnnɛ pe
ni;
ki woolo pa pè se wa ki tara ti ni.
5 Siyɔn ca ko na, ki daga paa ki yuun ki
wogo na fɔ:
«Pa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè se laga
ki ni.
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, lo lì
ca ki kan yeresaga ni.»
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na cɛngɛlɛ ke jinri
na ke mɛrɛ ti yɔnlɔgi,
naga yuun ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke
wogo na fɔ: «Pa cɛnlɛ na lì se laga
Siyɔn ca ki ni.»

Wɔnmatigiwɛn laga.
7 Yurukɔɔlɔ naa yɔfɛnnɛ pe yɛn naga
yuun Siyɔn ca ki wogo na fɔ:
«Pa na fɛrɛwɛ pyew pì yiri laga ma ni.»

88

Lere ŋa wi yɛn na kee kuwele
wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Yurugo. Kore pinambiile pe Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo. Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ
yurugo, pe maa ki koo na wegele wiin.
Ezirahi setirige pyɔ Hema wo nagawa
yurugo yi.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ,
mi yɛn na gbele ma yɛgɛ sɔgɔwɔ yɔnlɔ
naa yembinɛ fɔ mala saga.
3 Ki yaga na yɛnrɛwɛ pi gbɔn wa ma na,
nuŋgbolo jan mala gbelege ki logo!
4 Katugu jɔlɔgɔ kìlan sɛn,
mì yɔngɔ kunwɔ pi ni tɔɔn.
5 Pe yɛn nala jate makɔ kufɛnnɛ pe ni,
mi yɛn paa lere ŋa fanŋga kɔ wi ni.
6 Mi yɛn sinlɛsaga wa gboolo pe sɔgɔwɔ,
paa leele mbele pè ku makɔ, a pè pe
sinŋge wa fanra ti ni pe yɛn,
poro mbele ma jatere wi woro pe na naa,
ma woro na yaraga ka kpɛ piin pe kan
naa.
7 Màla wa wetijugo ka ni,
màla wa wa diwi gbɔlɔ li ni, wa wege ki
nɔgɔna.
8 Ma naŋgbanwa gbɔɔ pì gbɔn na na,
ma pye paa kɔgɔje tɔnmɔ mba pi maa
yinrigi na tuun pi yɛn mala yɔn tɔn.
Wɔnmatigiwɛn laga.
9 Màla jɛnfɛnnɛ pe laga na na,
mala pye paa yaritijaanga yɛn pe yɛgɛ na.
Màla yɔn tɔn jɔlɔgɔ ki ni, yirisaga woro
na na.
10 Jɔlɔgɔ kìlan yɛngɛlɛ ke wɔ na na binriw.
E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, pilige nuŋgba nuŋgba
pyew mi ma gbele mbɔɔn yeri mala
saga,
mi mala kɛyɛn yi yirige ma wa wa ma yeri
nɔɔ yɛnri.

11 Naga yɛn ma, ma yaa ma kafɔnŋgɔlɔ ke
pye kuulo poro kan wi le?
Naga yɛn ma, kuulo pe mbe ya yiri naa
mbɔɔn sɔn wi le?
Wɔnmatigiwɛn laga.
12 Naga yɛn ma, mbe pe ta wa fanra ti
ni, pe yaa ma kagbaraga ki sɛnrɛ
yo wa wi le?
Naga yɛn ma, ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ
yɛgɛ ŋga na, pe yaa ki yɛgɛ yo wa
kuulo tara wi le?
13 Ambɔ wi yaa ma kagbɔgɔlɔ koro jɛn wa
kunwɔ pi diwi wi ni?
Ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na, ambɔ wi yaa
ko jɛn wa fɛgɛrɛ tara ti ni?

14 Ɛɛn fɔ, mi wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro
mi yɛn na gbele nɔɔ yinri mala
saga,
pinliwɛ ni mi mɔɔ yɛnri.
15 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a ma silan
je?
Yiŋgi na, a ma sɔɔn yɛɛ lara na na?
16 Maga lɛ na puwɛn pi ni, mi yɛn na jɔlɔ,
ma yɔngɔ kunwɔ pi ni tɔɔn,
mà fyɛrɛ gbɔrɔ wa na na fɔ mala jigi wi
kɔn na na.
17 Ma naŋgbanwa kayaŋga kì to na na,
fyɛrɛ kagbɔgɔlɔ ŋgele mà wa na na, kànla
yinwege ki jɔgɔ pew.
18 Ke yɛn mala maga pilige pyew paa
tɔnŋgbɔɔ yɛn,
mala tɔn kɛɛ ki ni fuun na.
19 Màla wɛnnɛ naa na cɛnyɛɛnlɛ pe laga
na na,
diwi wo cɛ wì koro na cɛnyɛnlɛ we.

89

We Fɔ, yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mà kɔn
wunlunaŋa Davidi wi yeri,
ke koro se yeri?

1 Ezirahi setirige pyɔ Etan wi nagawa
yurugo†.
2 Mi yaa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga ki
koo yurugo ni sanga pyew,
mà yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na,
mi yaa laga yari sanga pyew fɔ
tetete.
3 Mi yɛn naga yuun fɔ ma kagbaraga ki
yɛn wa fɔ sanga pyew,
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na,
mà yeresaga kan ki yeri wa yɛnŋɛlɛ
na.

† **89:1 89.1:** 1 Wunlu 5.11

4 We Fɔ, màa ki yo ma yo fɔ: «Mì yɔn
finliwɛ le na tunmbyee Davidi ŋa
mì wɔ wi ni,
mìla wugu maa kan ma yo fɔ:
5 ‹Mi yaa yeresaga kan ma setirige piile
pe yeri fɔ sanga pyew,
mi yaa yeresaga kan ma wunluwɔ pi yeri
sanga pyew fɔ tetete†.› »

Wɔnmatigiwɛn laga.

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ, naayeri wo naa wi nawa
yaara ti ni ti yɛn nɔɔ sɔnni ma
kagbɔgɔlɔ ke kala na,
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na,
mbele pe yɛn kpoyi† pe yaa laga
wogo ki yari.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ambɔ wi yɛn wa naayeri,
ŋa wi mbe ya mboo yɛɛ taanla ma
ni?
Yɛngɛŋgɛlɛ ke ni, liliin li yɛn wa paa
mboro yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ?
8 Yɛnŋɛlɛ li yɛn fyɛrɛ yaraga wa mbele pe
yɛn kpoyi pe gbogolomɔ pi sɔgɔwɔ,
li yɛn fyɛrɛ ni ma wɛ mbele fuun pe yɛn
mali maga pe na.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, yawa yɛn ambɔ ni paa
mboro yɛn, Yawe Yɛnŋɛlɛ?
Ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ mɔɔ yɛɛ maga
kɛɛ ki ni fuun na.
10 Kɔgɔje wi ka yiri mbaa tinni, mboro ma
maa pye wi ma sinlɛ,
na wi tɔnmɔ pi kaa yinrigi mbaa tuun,
mboro ma maa sinŋge.
11 Mboro mà kɔgɔje yaripege Arahavu† ki
purugu maga pye gboo,
màa ma juguye pe gbɔn ma pe jaraga ma
yawa gbɔɔ pi ni.
12 Naayeri wi yɛn ma woo, tara ti yɛn ma
woro fun,
mboro mà dunruya wo naa wi nawa
yaara ti ni fuun ti da.
13 Mboro ma yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
naa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki ni ti
da,
Tabɔri yanwiga naa Ɛrimɔ yanwiga ki ni,
ti yɛn na jɔrɔgi na yɔgɔri ma mɛgɛ
ni.
14 Fanŋga yɛn ma kɛɛ ki ni fɔ jɛŋgɛ,
yawa yɛn ma kɛɛ ki ni,
ma fanŋga kɛɛ ki yɛn ma yiri wa naayeri.
15 Kasinŋge ko naa kaselege ki ni, to tɔ̀ɔn
wunluwɔ pi teŋge,
kagbaraga konaa mbe pye sɛnrɛ nuŋgba
yofɔ, to ti maa yaan wa ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ.

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbaa ma sɔnni yuuro ni,
cɛnlɛ na li woolo pe yɛn maga jɛn,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo!
Pe yaa la tanri ma yɛgɛ, wa ma yanwa pi
ni.
17 Pe yaa la yɔgɔri suyi ma mɛgɛ ki kala
na,
ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na, ki maa
gbɔgɔwɔ kaan pe yeri.
18 Katugu mboro ma yɛn pe gbɔgɔwɔ naa
pe fanŋga ye,
ma kagbaraga ko fanŋga na we ma cew
ta.
19 Kaselege ko na, we tugurɔn sigeyaraga
ki yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ mboro kɛɛ na,
mboro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi le,
we wunlunaŋa wi yɛn mboro kɛɛ.

20 Pilige ka, màa ma yɛɛ naga yariyanga†
ni, mbele pè pe yɛɛ kan ma yeri, ma
para pe ni, ma yo fɔ:
Mì maliŋgbɔɔn kotogofɔ wa saga,
mì lefɔnŋɔ wa wɔ wa janwa wi sɔgɔwɔ.
21 Mìlan tunmbyee Davidi wi ta,
mìla sinmɛ kpoyi pi wo wi na maa wɔ†.
22 Mi jate mi yaa kɛɛ le wi ni mboo tɔgɔ,
na yawa pi yaa fanŋga le wi ni.
23 Wi jugu wi se ya pan mboo fo,
lepee wi se ya mbe fanŋga ta wi na.
24 Mi yaa kaa winfɛnnɛ pe tɔngɔlɔ wa wi
yɛgɛ,
mbe win wi panrafɛnnɛ pe ni.
25 Mi yaa pye sɛnrɛ nuŋgba yofɔ wi ni
mbe kagbaraga pye wi kan,

† **89:5 89.4-5:** 2 Sami 7.12-16; 1 Kuro 17.11; Yuuro 132.11; Kapye 2.30 † **89:6 89.6:** Ŋga kì yo fɔ *mbele pe yɛn kpoyi* ko yɛn na para mɛrɛgɛye poro sɛnrɛ na. † **89:11 89.11:** Faa, Babilɔni tara fɛnnɛ pe muŋgooro nda ti maa para dunruya wì da yɛgɛ ŋga na ki na, wa ti ni, yaripege ŋga pe yinri Arahavu ki yɛn ma taanla kɔgɔje wo ni. Laga ki laga ŋga ki ni, ki yaa pye Arahavu wi yɛn ma taanla Ezhipiti tara to ni. † **89:20 89.20:** 2 Sami 7.4-17; 1 Kuro 17.1-15 † **89:21 89.21:** 1 Sami 13.14; 16.12; Kapye 13.22

wi wunluwɔ fanŋga ki yaa la gbogo mbaa
kee yɛgɛ na mɛgɛ ko kala na.
26 Mi yaa kɔgɔje wi le wi kɛɛ,
mboo tɛgɛ gbaanla pe go na†.
27 Wo na, wi yaa kaa na yɛnri mbaa yuun
fɔ:
«Na to, na Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn walaga
ŋga kìlan shɔ.»
28 Mi wo na, mi yaa kaa pye na pinambyɔ
koŋgbanŋa,
mboo yirige mbe wɛ dunruya wunlum-
bolo pe ni fuun pe na†.
29 Mi yaa ti na kagbaraga ki koro wi ni fɔ
sanga pyew,
mi yaa ti na yɔn finliwɛ mba mì le wi ni
pi yeresaga ta wi ni.
30 Mi yaa ti setirige piile mbaa yinrigi wi
puŋgo na suyi,
mbe ti wi wunluwɔ pi koro wa suyi paa
yɛgɛ ŋga na naayeri wi yɛn wa we.

31 «Na wi setirige piile paga na lasiri wi
wa,
na pe woro na tanri mbaa yala na
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni,
32 na paga na kondɛgɛŋgɛlɛ ke jɔgɔ,
na pee na ŋgasegele ke lɛ mbaa tanri ke
na,
33 pa kona mi yaa yiri pe kɔrɔgɔ
kanŋgaga ni mbe pe jɔlɔ pe mbal-
ogowo pi kala na;
mbe yiri pe kɔrɔgɔ mbe pe gbɔn pe
mbasinmɛ pi kala na.
34 Ɛɛn fɔ mi se na kagbaraga ki yaga wi
kanŋgɔlɔ,
mi yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na,
mi sege wogo ki sa wi ni.
35 Mi se na yɔn finliwɛ pi jɔgɔ wi ni,
mi se na yɔn sɛnrɛ ti kanŋga wi kanŋgɔlɔ.
36 Mìla wugu wugusaga nuŋgba ki wogo
na, mi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na ki na,
fɔ mi se Davidi wi fanla.
37 Setirige piile yaa la yinrigi wi puŋgo na
suyi,
wi wunluwɔ pi yaa mɔ na yɛgɛ sɔgɔwɔ
paa yɔnlɔ ki yɛn.
38 Pi yaa yeresaga ta fɔ sanga pyew paa
yeŋge ki yɛn,
ko ŋga ki yɛn sɛrɛfɔ ŋa wi yɛn kaselege
fɔ wa kambaara ti puŋgo na.»

Wɔnmatigiwɛn laga.

39 Ɛɛn fɔ, we Fɔ, konaa ki ni fuun, mà je
wunluwɔ ŋa mà sinmɛ kpoyi wo wi
na maa wɔ wi na, màa wa,
mà nawa ŋgban wi ni.
40 Yɔn finliwɛ mba màa le ma tunmbyee
wi ni, màa jɔgɔ,
màa wunluwɔ njala li kɔw wa wi go na
mali wa tara mali tɛgɛ fyɔngɔ ni.
41 Màa malaga sigemboro ti ni fuun ti
jaanri,
ma malaga sigecara ti tɔngɔ.
42 Torofɛnnɛ pe ni fuun pòo yaara ti koli,
wi cɛnyɛɛnlɛ pe yɛn naa tifaga.
43 Wi winfɛnnɛ mà pe kotogo ki kan pe
na,
mà yɔgɔrimɔ kan wi juguye pe ni fuun pe
yeri.
44 Màa ti wi tokobi wii ya kala la yɔn,
ma suu saga malaga ki na.
45 Wi wunluwɔ gbɔgɔwɔ màa kɔ,
màa wunluwɔ jɔngɔ ki jan tara.
46 Màa wi lefɔnrɔ piliye yi were,
ma fɛrɛ gbɔrɔ wa wi na.

Wɔnmatigiwɛn laga.

47 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yaa koro mbaa ma
yɛɛ lara fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
Ma naŋgbanwa pi yaa koro mbaa yiin
paa kasɔn yɛn fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
48 Ma jatere wi tɛgɛ ki na fɔ na yinwege
ki woro sa,
ma kaga wele, ma maga yan sɛnwee piile
mà pe da pe kɔ pe wɔ wa.
49 Lere wiwiin wi yɛn wa, wi yaa koro
yinwege na wi se ka ku?
Ambɔ wi mbe ya mboo yɛɛ shɔ kunwɔ pi
kɛɛ?

Wɔnmatigiwɛn laga.

50 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, kagbaraga ŋga màa
pye na piin fafafa, ki kari se yeri?
Màa wugu mbe kagbaraga ŋga pye Davidi
wi kan mbe yala ma yɛn sɛnrɛ

† **89:26 89.26:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ ti kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa wi tɛgɛ tara lombondo ti go na. † **89:28 89.28:** Naga 1.5

nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na ki ni, ki
koro se yeri?
51 E, we Fɔ, leele pe yɛn nɔɔ tunmbyeele
pe tifaga yɛgɛ ŋga na, ma jatere wi
tɛgɛ ki na,
ma jatere wi tɛgɛ ki na fun fɔ ki janwa
gbɔlɔ na, pa li go tuguro ti yɛn mi
go na.
52 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma jatere wi tɛgɛ ki
na fɔ ma juguye pe yɛn nala tifaga,
lere ŋa mà sinmɛ pi wo wi na maa wɔ,
ma juguye pe yɛn naa tuuro lee naa
tifaga.

53 Sɔnmɔ mbe pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo fɔ
sanga pyew!
Anmiina, anmiina.

SƐWƐ TIJƐRƐ WOO

90

Yuuro 90–106

Yɛnŋɛlɛ li yɛn kɔsaga fu,
ɛɛn fɔ sɛnwee wi yɛn torofɔ

1 Yɛnŋɛlɛ li lere Moyisi wi Yɛnŋɛlɛ
yɛnrɛwɛ.
We Fɔ, mboro ma yɛn we larasaga sanga
wi ni fuun, fɔ tetete.
2 Sanni ma sa yanwira ti da,
sanni ma sa dunruya wi da,
mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ sanga pyew fɔ
tetete.
3 Mboro ma ma ti sɛnwee wi ma sɔngɔrɔ
wa taambugɔ ki ni,
ma maa pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, sɔngɔrɔ wa
tara ti ni†.»
4 Katugu yɛlɛ wagakele (1 000) li yɛn ma
yɛgɛ na paa yunmbaan pilige ŋga
kì toro ki yɛn,
nakoma paa yembinɛ lɛri yɔn ka yɛn†.

5 Ma ma sɛnwee piile pe yinwege ki pɛ
mbege wɔ wa,
ki ma kɔ paa wɔnlɔwɔ jɛnri ma kaa kɔ
pinliwɛ yɔn na we,
ki ma kɔ paa yan yɛn.
6 Pinliwɛ ni, yan ki ma fyɛnwɛ, ma pɛlɛgi,
yɔnlɔkɔgɔ ki ma fanla, mɛɛ waga.
7 Ma naŋgbanwa pì we jɔgɔ,
ma naŋgbanwa gbɔɔ pi yɛn na we sun-
ndo wi kɔɔn we na.
8 Ma yɛgɛ yɛn we kajɔgɔrɔ ti na,
mà we kagala ŋgele ke yɛn ma lara ke
yirige funwa na, ma ke tɛgɛ ma
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
9 We yinwege ki yɛn na were na kee ma
naŋgbanwa pi kala na,
we yɛgɛlɛ yɔn ki ma kɔ paa yɔn tifɛlɛgɛ
wɔnsaga nuŋgba yɛn.
10 We yinwege piliye yi mbe ya yɛlɛ nafa
taanri ma yiri kɛ yɔn ko tin,
na leele mbele ka pye fanŋga ni, poro
mbe ya mbe yɛlɛ nafa tijɛrɛ ta.
Ɛɛn fɔ wa ko yinwege ko ni, tege naa
jɔlɔgɔ ki yɛn wa;
dunruya yinwege ki ma kɔ fyaw, woro
fun waa toro na kee win.
11 Ambɔ wɔɔn naŋgbanwa pi kɔsaga jɛn?
Ma naŋgbanwa gbɔɔ mba pi ma ti leele
pe maa ma fyɛ, ambɔ wuu kɔsaga
jɛn?
12 We naga wege jɛn fɔ we yinwege piliye
yi yɛn ma jiri,
jaŋgo we ya we kajɛnmɛ ta wa we kotogo
na!

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yaa nawa ŋgban we
ni fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
Sɔngɔrɔ ma pan we kɔrɔgɔ,
ma we yinriwɛ ta!
14 Pinliwɛ ni, ma kagbaraga ki pye we kan
ma we yɛgɛ tin,
pa we yaa la jɔrɔgi nayinmɛ ni we yin-
wege piliye yi ni fuun ni.
15 Mà fɛrɛ ti wa we na ma saa gbɔn piliye
yɔn ŋga na, nayinmɛ kan we yeri
mbe yala ki piliye yɔn ki ni;
wè jɔlɔ ma saa gbɔn yɛlɛ yɔn ŋga na,
yɔgɔrimɔ kan we yeri mbe yala ki
yɛlɛ yɔn ki ni!
16 Ki yaga mɔɔ kapyegele ke naga woro
mbele ma tunmbyeele we na,
mɔɔ gbɔgɔwɔ yanwa pi naga we setirige
piile pe na!
17 We Fɔ, we Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma yinmɛ
pi tɔn we na!
Ma ti we kɛɛ tunndo tila yɔngɔ tila kee
yɛgɛ!
Ee, ma ti we kɛɛ tunndo tila yɔngɔ tila kee
yɛgɛ!

† **90:3 90.3:** Zhenɛ 3.19 † **90:4 90.4:** 2 Pyɛ 3.8

91

Yɛnŋɛlɛ li yɛn li woolo pe larasaga

1 Lere ŋa fuun wi maa yɛɛ lara wa Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li tanla,
wo ma wogosaga ta wa lo na yawa pi ni fuun fɔ li yinmɛ pi ni.

2 Wi ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Ma yɛn na larasaga, ma pye na malaga sigeca,
ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na mìlan jigi wi taga li na.»

3 Katugu lo li mɔɔ shɔ mɛrɛ janfɔ wi mɛrɛ ti kɛɛ,
mɔɔ shɔ yambewe mba pi maa jɔgɔwɔ piin pi kɛɛ.
4 Li yaa tɔn ma na paa yɛgɛ ŋga na ŋgolo ma kaa wi piile tɔn wi kanwira sire ti nɔgɔ,
ma yaa ma yɛɛ lara wa li yeri paa yɛgɛ ŋga na ŋgolo ma kaa wi piile lara wi kanwira nɔgɔ.
Li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na, ki yɛn paa tugurɔn sigeyaraga yɛn nakoma paa malaga gbɔnderege yɛn nɔɔ go singi.
5 Kona yaara nda ti maa fyɛrɛ waa lere na yembinɛ, ma se ka fyɛ ko ka na,
nakoma wangala ŋgele pe mbe ya mbɔɔn wɔn ke ni yɔnlɔ na;
6 nakoma yambewe mba pi maa tooro wa diwi wi ni mbe sa to lere na,
nakoma kapege ŋga ki ma to lere na mboo gbo yɔnlɔ ŋgbanga na, ma se ka fyɛ ko ka na.

7 Ali na lere wagakele (1 000) ka to mbe ku le ma tanla,
lere wagakɛ (10 000) mbe to wi ku wa ma kalige kɛɛ ki na,
yaraga kpɛ se mboro ta.
8 Mboro wo na, ma yɛngɛlɛ ke kan maa wele,
ma yaa ki yan yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li yaa lepeele pe sara.
9 Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn laga ŋga mà saa karafa wa,
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, màli pye ma larasaga.
10 Kapege kpɛ se gbɔn ma na,
yambewe kpɛ se gbɔn ma go woolo pe na;
11 katugu li yaa konɔ kan li mɛrɛgɛye pe yeri,
mbe yo paa wele ma na wa ma koŋgolo ke ni fuun ke ni†.
12 Pe yaa ma tɔgɔ wa pe kɛyɛn yi ni, jaŋgo maga kɔɔn tɔlɔgɔ ki kurugo sinndɛlɛgɛ ka na†.

13 Ma yaa ka jara wi tangala mbe toro, mbe mɛrɛgɛ ki tangala mbe toro,
ma yaa ka jara yirifɔnŋɔ wi tangala mbe toro, mbe wɔɔgɔ pege ki tangala mbe toro, yaraga ka se pye ma na†.
14 We Fɔ wì yo fɔ: «Kì kaa pye mi yɛn maa ndanla, mi yaa wi shɔ ti yeri,
mi yaa laa go singi, katugu wìlan jɛn.
15 Na wi kanla yeri mboo saga, pa mi yaa wi saga;
wi jɔlɔgɔ sanga ni, mi jate mi yaa pye wi ni,
mi yaa wi shɔ mbe gbɔgɔwɔ kan wi yeri.
16 Mi yaa ka yinwetɔnlɔgɔ kan wi yeri mboo yɛnlɛ tin,
mi yaa ki naga wi na fɔ muwi mi yɛn shɔfɔ we.»

92

Ki yɛn ma yɔn mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni

1 Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Cɛnpilige yurugo.
2 Ki yɛn ma yɔn mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
mbaa yuuro koo mbaa lo na yaara ti ni fuun ti go na li mɛgɛ ki sɔnni;
3 mbaa ma kagbaraga ki sɛnrɛ yuun pinliwɛ ni,
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na, mbaa ki yari yembinɛ;
4 mbaa ki piin ŋgɔni maŋgala kɛ woo ni,
naa juru ni konaa ŋgɔni gbɔngɔ ni.

5 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, kapyegele ŋgele mà pye, kè yɔgɔrimɔ kan na yeri,

† **91:11 91.11:** Mati 4.6; Luki 4.10 † **91:12 91.12:** Mati 4.6; Luki 4.11 † **91:13 91.13:** Luki 10.19

mi yɛn na jɔrɔgi nayinmɛ ni ma kɛɛ
tunŋgo ki kala na.
6 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kapyegele kè
tugbɔlɔ,
ma jatere wi yɛn ma jugo.
7 Kambajɛnŋɛ wila kala lo la jɛn wa ki ni,
lembige kila tijinliwɛ ta mbege kɔrɔ jɛn.
8 Ali na lepeele paga yiri mbe jiti paa yan
yɛn,
ali na kapere pyefɛnnɛ pe kagala ke kaa
yɔngɔ la kee yɛgɛ,
pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa pew.

9 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma yɛn yaara ti ni fuun ti go na fɔ sanga
pyew.
10 E, ma juguye pe wele Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma juguye pe wele pe yɛn na koo na woo
wa,
mbele fuun pe yɛn na kambasinnde ti
piin, ma yaa pe gbɔn mbe pe jaraga.

11 Ma ma fanŋga kan na yeri paa yannɔ
wogo yɛn,
mà sinmɛ nuwɔ taan fɔnmbɔ wo na na
mala nawa pi yinŋgi.
12 Mi yɛn nala winfɛnnɛ pe tolo li yaan,
mbele pe yɛn na yinrigi na kɔrɔgɔ mbe
kapege pye na na, na nuŋgbolo yɛn
pe gbelege ki na.

13 Ɛɛn fɔ lesinmbele pe kagala ke maa
yɔngɔ na kee yɛgɛ paa sɛngɛndige
ma kaa na tɔnlɔ we,
pe maa fanŋga taa na kee yɛgɛ paa Liban
tara sɛdiri tire ti yɛn.
14 Pe yɛn paa tige yɛn ŋga pè sanri wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni,
pe ma yiri ma yɔn wa we Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ londo nawa pi ni.
15 Ali mbege ta pè lɛ, pe maa siin,
pe yɛn tɔnmɔ ni na funnu;
16 ki ka pye ma, ki maga naga fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin,
lo li yɛn na walaga mbaa na go singi,
kambasinŋge kpɛ woro li ni.

93

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ,
gbɔgɔwɔ pi yɛn mali fere paa yaripɔrɔ
yɛn,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli yɛɛ fere jate, fanŋga yɛn
li ni mali maga paa kurusijara yɛn.
Ki kala na, dunruya wi yɛn ma gbegele
ma cɛn, wi se ya wɔ wa wi yɔnlɔ.

2 We Fɔ, ma wunluwɔ pi yɛn ma gbegele
ma tɛgɛ maga lɛ wa fafafa,
ma yɛn Yɛnŋɛlɛ, maga lɛ wa fafafa fɔ
tetete.

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, gbaanla tɔnmɔ pi yɛn na
tinmɛ yinrigi,
gbaanla tɔnmɔ pi yɛn na tinni,
gbaanla tɔnmɔ pi yɛn na kunlu ŋgbanga.
4 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yaara ti ni
fuun ti go na wa naayeri lara ti ni.
Li fanŋga kì gbɔgɔ ma wɛ tɔnŋgbɔɔ tinmɛ
na,
kì gbɔgɔ ma wɛ kɔgɔje tɔnmɔ mba pi maa
yinrigi na tuun pi fanŋga ki na.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn
kaselege piiri,
mbe dunruya wi ta wa sanga ŋa fuun ni,
ma shɛrigo gbɔgɔ ki daga mbe pye
kpoyi.

94

Leele pe kambasinnde
ti kayaŋga wɔ pe ni, Yɛnŋɛlɛ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ, kayaŋga wɔfɔ Yɛnŋɛlɛ,
kayaŋga wɔfɔ Yɛnŋɛlɛ, ma yɛɛ naga!
2 Mboro ŋa dunruya kiti kɔnfɔ, yiri ma
yere,
mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, ma pe sara
ma yala pe kapyegele ke ni!

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, naga yɛn ma, lepeele pe
yaa koro mbaa yɔgɔri fɔ sa gbɔn
wagati wiwiin?
Ɛnhɛn, pe yaa koro mbaa yɔgɔri fɔ sa
gbɔn wagati wiwiin?
4 Pe maa yɔngbɔgɔwɔ sɛnrɛ yuun na leele
pe tifaga,
ki tipere pyefɛnnɛ pe ni fuun pe maa pe
yɛɛ gbogo.
5 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe yɛn nɔɔ woolo pe
jɔlɔ,

poro mbele ma kɔrɔgɔ ye, pè pe yigilɔmɔ pi tisaw.
6 Pe yɛn na naŋgunjaala naa nam-bannjɛɛnlɛ pe kuun,
na pijiriwele pe kuun.
7 Pe ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro na yaraga ka yaan.
Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ lii kala la kpɛ jɛn wa ki ni.»

8 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yoro lembire re,
yoro tijinliwɛ fu fɛnnɛ, ye yaa tijinliwɛ ta wagati wiwiin?
9 Yɛnŋɛlɛ na lì nuŋgbolo li kan sɛnwee wi yeri, naga yɛn ma, laa la nuru wi le?
Yɛnŋɛlɛ na lì yɛnmbyɔ wi gbegele sɛnwee wi na, laa la yaan wi le?
10 Yɛnŋɛlɛ na li maa cɛngɛlɛ ke koro na ke nii konɔ, naga yɛn ma, li se ka ye le jɔlɔgɔ wi le?
Lo na li maa leele pe nari jɛnmɛ pi ni, li mbe ya pye tijinliwɛ fu fɔ wi le?
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnweele pe jatere wi jɛn,
lìgi jɛn ma yo wi yɛn wagafe.

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ka lere ŋa koro mboo le konɔ, fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo,
na maga ma lasiri wi naga lere ŋa na, fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!
13 Na jɔlɔgɔ sanga ka gbɔn wi na, ma maa kotogo ki sogo wi na,
ma si yala, wege ki yɛn na kɔɔn lepee wo mɛgɛ ni.
14 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ laa li woolo pe wa,
poro mbele pe yɛn li kɔrɔgɔ ye, laa si je pe na.
15 Kiti wi yaa kaa kɔɔn naa kaselege ni,
mbele fuun pe nawa pi yɛn ma sin pe na, pe yaa yɛnlɛ wi na.

16 Ambɔ wi yaa yere na kala li ni lepeele pe yɛgɛ na, wa kiti kɔnsaga?
Ambɔ wi yaa taga na puŋgo na mbe yiri ki kapege pyefɛnnɛ mbele pe kɔrɔgɔ?
17 Ndɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila na saga,
anmɛ mìla ku makɔ.
18 Sanga o sanga mìla yo fɔ: «Na tɔɔrɔ ti yɛn na wɔnri;»
ko sanga wo ni, ma kagbaraga ki ma fanŋga le na ni Yawe Yɛnŋɛlɛ.
19 Na na jatere wi ka lɛgɛ na na sanga ŋa ni,
ma mala kotogo ki sogo na na, mbe nayinmɛ kan na yeri.

20 Naga yɛn ma, mboro mbe yɛnlɛ mbe gbogolo ki kiti kɔnfɛnnɛ legboleele pe ni,
poro mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ li kondɛgɛŋgɛlɛ ke wa, mbe si jɔlɔgɔ wa leele pe na?
21 Pe ma pe yɛɛ gbogolo ma yiri lesinŋɛ wi kɔrɔgɔ,
pe ma kiti wi kɔn mboo jan lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wi na, mboo gbo jaga.
22 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn paa na malaga sigeca yɛn nala go singi,
na Yɛnŋɛlɛ li yɛn walaga ŋga ki yɛn na larasaga.
23 Li yaa ti pe kapere ti go kala li to pe na,
li yaa pe tɔngɔ pe tipewe pi kala na.
Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe tɔngɔ.

95

Leele pe daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo konaa mbaa li sɔnni

1 Ye pan waa jɔrɔgi yɔgɔrimɔ ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni;
waa yuuro koo nayinmɛ ni, mbaa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn paa we walaga yɛn konaa we shɔfɔ li sɔnni!
2 Ye pan we kari wa li yɛgɛ sɔgɔwɔ, we sharaga kan li yeri,
waa yuuro koo nayinmɛ ni waa li sɔnni!
3 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ ye,
li yɛn wunluwɔ gbɔɔ yarisunndo ti ni fuun ti go na.
4 Tara ti latijuguwo lara ti yɛn li kɛɛ,
yanwira titɔɔnrɔ ti namunjɔye pe yɛn li woolo.
5 Kɔgɔje wi yɛn li woo, lo lùu da;
tara fun lo kɛɛ tunŋgo yi.

6 Ye pan we go sogo, we fɔli li yɛgɛ sɔgɔwɔ weli gbɔgɔ,

Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì we da, we kanŋguuro
kan li nɔgɔ mbeli gbɔgɔ!
7 Katugu lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ le,
we yɛn li woolo mbele li yɛn na kɔrɔsi,
we yɛn paa simbaŋgbelege yɛn, ŋga lo
jate li yɛn na kɔnri.

Ki kala na, na ye ka li magala li logo nala,
8 yaga ka ye kotoro ti ŋgban ye yɛɛ na,
paa yɛgɛ ŋga na kìla pye wa Meriba
laga ki na,
paa yɛgɛ ŋga na kìla pye wa Masa† laga
ki na, wa gbinri wi ni†.
9 Wa ki laga ki na, ye tɛlɛye pàa na wa ma
wele,
pàa na yɔn ja wa ki lara ti na, ali maga ta
pàa na kapyegele ke yan o†.
10 Maga yigi fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa
shyɛn, ki cɛnlɛ woolo pe la kìla kɔ
na na;
a mì sho fɔ: «Pe yɛn cɛnlɛ woolo mbele
pè wa ma la wa pe kotogo na,
pe fanla koŋgolo ke jɛn.»
11 Ki kala na, wa na naŋgbanwa pi ni, mì
wugu ma yo fɔ:
«Pe se ye wa na wogosaga ki ni fyew†.»

96

Ki daga dunruya woolo
paa yurugo koo
paa Yɛnŋɛlɛ li gbogo
(1 Kuro 16.23-33)

1 Ye yurugo fɔnŋgɔ kɔ ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɔn!
Dunruya woolo ye ni fuun yaa yuuro koo
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan!
2 Yaa yuuro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, yaa
li sɔnni,
yaa ki sɛntanra ti yari pilige nuŋgba
nuŋgba pyew fɔ lo li yɛn shɔfɔ we.
3 Yaa li gbɔgɔwɔ yanwa pi sɛnrɛ yuun
dunruya cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ,
yaa li kagbɔgɔlɔ ke yɛgɛ yuun tara
nuŋgba nuŋgba pyew ti woolo pe
kan.
4 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma gbɔgɔ, li
daga paa li sɔnni fɔ jɛŋgɛ;
li yɛn fyɛrɛ yaraga ma wɛ yarisunndo ti
ni fuun ti na.
5 Katugu yarisunndo nda fuun cɛngɛlɛ
sanŋgala ke maa gbogo ti woro
yaraga ka,
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì naayeri wi da.
6 Gbɔgɔwɔ yanwa naa tiyɔnwɔ pi yɛn li
woo,
fanŋga naa tiyɔnwɔ pi yɛn wa li cɛnsaga
kpoyi ki ni.

7 Cɛngɛlɛ ŋgele laga tara na, yaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
yaa li gbɔgɔwɔ yanwa naa li yawa pi
sɛnrɛ yuun!
8 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki gbogo,
yaa paan ye yarikanra ti ni yaa yiin wa li
shɛrigo gbɔgɔ londo ti ni.
9 Ye fɔli ye ye yɛrɛ ti jiile wa tara Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ yeli gbɔgɔ, li
yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na ki kala na†!
Dunruya woolo ye ni fuun yaa fyɛ yaa seri
li yɛgɛ!

10 Yaa ki yuun wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn wunluwɔ
we!»
Ko kì ti tara ti yɛn wa ti yɔngɔlɔ ke ni, ti
se yɛri mbe wɔ wa ti yɔngɔlɔ ke ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn cɛngɛlɛ ke
na kasinŋge ni.
11 Naayeri yaara, yaa yɔgɔri, tara na
yaara, ye yin nayinmɛ ni,
kɔgɔje wo naa wi nawa yaara ti ni fuun,
yaa tinmɛ gbɔɔ yinrigi!
12 Yan nawa naa yanyaara ti ni fuun yaa
yɔgɔri!
Kɔɔrɔ tire ti ni fuun yaa jɔrɔgi nayinmɛ
ni!
13 Yaa ki piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
katugu li yɛn na paan,
li yɛn na paan mbe kiti sinŋɛ kɔn tara
woolo pe na,
li yaa kiti kɔn dunruya woolo pe na mbe
yala kasinŋge ki ni,
li yaa kiti kɔn cɛngɛlɛ ke na mbe yala li
kaselege ki ni.

† **95:8 95.8:** *Meriba* naa *Masa* wogo ko na, ye wele wa Ɛkizɔdi 17.7; 20.13 lara ti ni ki lara shyɛn ti wogo na. † **95:8 95.7-8:** Ebu 3.15; 4.7 † **95:9 95.9:** Ɛki 17.1-7; Nɔmbu 20.2-13 † **95:11 95.11:** Nɔmbu 14.20-23; Dete 1.34-36; 12.9-10; Ebu 4.3,5 † **96:9 96.9:** Yuuro 29.1-2

97

Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ dunruya wi go na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn wunluwɔ we,
tara na woolo yaa yɔgɔri,
lɔgɔ furo janwa woolo† ye yin nayinmɛ ni!

2 Kambaaga naa diwi wɔlɔ yɛn mali maga,
kasinŋge ko naa kaselege ki ni, to tɔɔn wunluwɔ pi teŋge.
3 Kasɔn maa yiin wa li yɛgɛ,
ŋga ki maa wi juguye pe sorogi kɛɛ ki ni fuun ki na.
4 Li yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pi ma yanwa yirige dunruya wi kan,
tara woolo pe maga yan nɛɛ seri fyɛrɛ ti kala na.
5 Yanwira ti yɛn na yanni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ paa sɛnriŋguro yɛn
ti yɛn na yanni Yɛnŋɛlɛ na dunruya wi ni fuun tafɔ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
6 Li yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na, naayeri wi yɛn naga wogo ki sɛnrɛ yuun,
dunruya woolo pe ni fuun paa li gbɔgɔwɔ yanwa pi yaan.

7 Mbele fuun pe maa yaara yanlɛrɛ nda pè tɛ ti gbogo,
poro mbele pe maa pe yɛɛ gbogo yarisunndo ti kala na,
pe yaa ka fɛrɛ shɔ;
yarisunndo sannda pyew yaa kanŋguuro kanni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa li gbogo!

8 Siyɔn ca woolo pe yaa ki wogo ki logo mbe yin nayinmɛ ni,
Zhuda tara cara ti woolo pe yɛn na yɔgɔri kiti ŋa mà kɔn wi kala na.
9 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na laga tara ti ni fuun ti ni,
ma yɛn yarisunndo sannda pyew ti go na pew.

10 Yoro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma ye ndanla, ye ti kapege ki ye mbɛn;
mbele pè pe yɛɛ kan li yeri li maa pe yinwege ki kɔrɔsi,
li ma pe shɔ lepee wi kɛɛ.
11 Yɛnŋɛlɛ li ma li kajɛŋgɛ yanwa pi yirige lesinŋɛ wi kan,
mbele pe nawa pi yɛn ma filige pe na, li ma nayinmɛ kan pe yeri.
12 Yoro lesinmbele wele, yaa yɔgɔri Yawe Yɛnŋɛlɛ li kala na,
ye yuuro kɔ yeli sɔn li yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na ki kala na!

98

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn dunruya wi go na

1 Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Ye yurufɔnŋgɔ kɔ ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn,
katugu lì kagbɔgɔlɔ pye!
Lì cew ta li fanŋga kɛɛ ko naa li yawa kpoyi pi fanŋga na.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi naga dunruya woolo pe na fɔ lo li yɛn shɔfɔ we,
li yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na, lìgi naga cɛngɛlɛ ke na.
3 Li jatere wi yɛn li kagbaraga ki na konaa li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na ki na Izirayɛli woolo pe kanŋgɔlɔ;
dunruya wi kɛɛ ki ni fuun ki na, leele pège yan fɔ we Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn shɔfɔ we.

4 Dunruya woolo ye ni fuun yaa jɔrɔgi yɔgɔrimɔ ni yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
yaa jɔrɔgi nayinmɛ ni, yaa yuuro koo yaa li sɔnni!
5 Yaa yuuro koo ŋgɔni ni yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
yaa li sɔnni ŋgɔni magala naa yuuro shɔgɔ ni!
6 Yaa li sɔnni mbaanra winmɛ konaa simbapɛnɛ yɛɛnrɛ mbaanra winmɛ ni,
yaa jɔrɔgi yɔgɔrimɔ ni wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le!
7 Kɔgɔje wo naa wi nawa yaara ti ni fuun, tila tinmɛ gbɔɔ yinrigi,
tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun, tila tinmɛ gbɔɔ yinrigi!
8 Ŋgbaanla tɔnmɔ pila kɛndagala gbɔɔn,

† **97:1 97.1:** Lɔgɔ furo janwa woolo ko kɔrɔ wo yɛn fɔ cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn fɔ wa lege.

yanwira ti pinlɛ pi ni tila jɔrɔgi nayinmɛ ni!
9 Tila ki piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
katugu li yɛn na paan mbe kiti kɔn dunruya woolo pe na!
Li yaa kiti kɔn dunruya woolo pe na mbe yala kasinŋge ki ni,
li yaa kiti kɔn cɛngɛlɛ ke na mbe yala kaselege ki ni.

99

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn kpoyi

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ, dunruya woolo pe yɛn na seri li yɛgɛ sɔgɔwɔ fyɛrɛ ti kala na;
li wunluwɔ jɔngɔ ki yɛn ma tɛgɛ wa Sherubɛnye pe go na, tara ti yɛn na yɛgɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma gbɔgɔ wa Siyɔn ca ki ni,
li yɛn wa naayeri dunruya woolo pe ni fuun pe go na.

3 Ki daga leele paa ma sɔnni, mboro ŋa ma mɛgɛ kì gbɔgɔ, a ma yɛn fyɛrɛ yaraga;
Yɛnŋɛlɛ li yɛn kpoyi.
4 Mboro ma yɛn wunluwɔ, ki daga paa ma yawa pi sɔnni,
kaselege ki yɛn mɔɔ ndanla,
ma ma kasinŋge ki kan yeresaga ni,
mboro ma ma kaselege naa kasinŋge ki le wa Zhakɔbu setirige piile pe sɔgɔwɔ.
5 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
ye fɔli ye ye yɛrɛ ti jiile wa tara le li tɔɔrɔ ti nɔgɔ!
Yɛnŋɛlɛ li yɛn kpoyi.

6 Moyisi naa Arɔn pàa pye li saraga wɔfɛnnɛ poro pele,
Samiyɛli wìla pye li yɛnrifɛnnɛ wo wa;
pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga, a lì pe yɔn sogo.
7 Làa pye na para pe ni wa kambaaga titɔnlɔgɔ ki ni;
pàa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi na tanri ke na,
ma li kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele làa kan pe yeri ke tanga ma ke yɔn fili.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, mboro màa pe yɔn sogo;
màa pye pe Yɛnŋɛlɛ, na làa pye na pe kala yari,
ɛɛn fɔ màa pye na pe kambasinnde ti fɔgɔ tɔnni pe na.

9 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
yaa fɔli yaa li gbogo wa li yanwiga kpoyi ki yɛgɛ sɔgɔwɔ,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛn kpoyi!

100

Leele pe ni fuun pe daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo

1 Yurugo mbe Yɛnŋɛlɛ shari.
Dunruya woolo ye ni fuun yaa yɔgɔri yaa yuuro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni!
2 Yaa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan yɔgɔrimɔ ni!
Yaa paan li yɛgɛ sɔgɔwɔ nayinmɛ yuuro ni!
3 Yege jɛn ye yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ le.
Lo lì we da, we yɛn lo woolo.
We yɛn li woolo ma pye paa li sim-baŋgbelege yɛn ŋga li yɛn na kɔnri.

4 Yaa yiin wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni yaa li shari yuuro ni!
Yaa yiin wa li shɛrigo gbɔgɔ londo ti ni yaa li sɔnni yuuro ni!
Yaa li sɔnni yaa li mɛgɛ ki gbogo!

5 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma yɔn,
li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.
Li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ wagati wi ni fuun ni fɔ tetete.

101

Wunlunaŋa wì yere ki yerewe mbaa tanri kasinŋge ki na

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Mi yaa la yuuro koo mbaa Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga naa li kasinŋge ki wogo yuun;
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa la yuuro koo mbaa ma gbogo.

2 Mbele pe nawa pi yɛn ma filige pe na,
mi yaa bala mbaa tanri pe konɔ li na;
Yɛnŋɛlɛ, ma yaa pan na kɔrɔgɔ wagati wiwiin ni?
Mi yaa la tanri nawa jɛmbɛ ni na go woolo pe sɔgɔwɔ.
3 Mi se yere ki na tipege mbaa piin na yɛgɛ sɔgɔwɔ;

mbele pee Yɛnŋɛlɛ jɛn pe tangalɔmɔ pi yɛn mala mbɛn,
mi se gbogolo pe ni ki wogo ki na.
4 Mi yaa na yɛɛ laga lali nambewe fɔ wi ni,
mi se kapege kpɛ pye.

5 Lere o lere wi maa wi lewee yɛnlɛ wi mɛgɛ jogo larawa, mi yaa wi tɔngɔ mboo wɔ wa;
mbele pe maa yɛgɛ tungu leele na konaa mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, mi se pe kala li kun na yɛɛ ni.
6 Na yɛgɛ ki yaa pye lesinmbele mbele laga tara ti ni pe na,
mbe ti pe ka cɛn le na tanla.
Leele mbele pe nawa pi yɛn ma filige pe na, lere o lere kaa tanri pe konɔ li na, wo yaa la tunŋgo piin na kan.

7 Lere o lere wi maa nambara piin,
wo wa se ka cɛn wa na go ki ni,
lere o lere wi maa finlɛlɛ,
wo wa se ka yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ.

8 Pinliwɛ nuŋgba nuŋgba pyew,
mi yaa yiri mbe lepeele mbele laga tara ti ni pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa,
jaŋgo mbe kapege pyefɛnnɛ pe ni fuun pe kɔ,
mbe pe wɔ laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li ca ki ni.

102

Lere ŋa wi yɛn na jɔlɔ wa yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri luu saga

1 Jɔlɔgɔfɔ wa Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ, mbege ta wi fanŋga kìla kɔ wi ni, a wì si yɛnri maa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ ti yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yɛnrɛwɛ pi logo,
yerege ŋga mila ma yinri mala saga, ki yaga ki gbɔn wa ma na!
3 Na mi kaa jɔlɔ pilige ŋga ni, maga kɔɔn yɛɛ lara na na!
Nuŋgbolo jan ma logo na yeri!
Na mi ka gbele mbɔɔn yeri mala saga, mala yɔn sogo fyaw!
4 Katugu na yinwege piliye yi yɛn na koo na kee paa wirige yɛn.
Na fanŋga kì kɔ paa yɛgɛ ŋga na kasɔn naŋganra ma kaa sogo ma kɔ we.
5 Na jatere wì kɔ na yeri, ma koro paa yan yɛn ŋga pè kɔn kila waga.
Mi ma fɛgɛ yɛrɛ na yaakara ti na.
6 Mì koro na jɛɛn,
fɔ mì saa cɔgɔ ma koro kajeere.
7 Mi yɛn paa lɔgɔ sumbyɔ yɛn, ŋa wi ma pye wa gbinri wi ni.
Mi yɛn paa kuwegbɔgɔ ma kaa pye ki yɛ yumbara na.
8 Wɔnlɔwɔ pì gbaanri na na.
Mi yɛn paa sannjɛlɛ nuŋgbanna yɛn, na li yɛn ma cɛn go go na.
9 Na juguye pe yɛn nala tifaga pilige pyew.
Poro mbele na winfɛnnɛ pe yɛn na tɛgɛ na na,
na leele pe daŋgi pe cɛnlɔmɔ pi pye paa na woo pi yɛn.
10 Cɔnrɔ to tì pye na yaakara wa suro ti yɔnlɔ.
Na yɛntunwɔ pi ma pinlɛ na tɔnwɔɔ pi ni.
11 Ko yɛn na piin ma, ma kɔnrɔ tandorogo naa ma naŋgbanwa gbɔɔ pi kala na,
katugu màla lɛ mala wa fɔ lege.
12 Na yinwege piliye yi yɛn na tooro paa yɔnlɔkɔgɔ yinmɛ yɛn.
Mi yɛn paa yan yɛn, ŋga ki yɛn ma waga.

13 Ɛɛn fɔ, mboro wo na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn wunluwɔ fɔ sanga pyew.
Wagati ŋa fuun wila paan wi woolo pe yaa lɔɔn mɛgɛ ki yinri fɔ ma yɛn Yɛnŋɛlɛ.
14 Ma yaa ka yiri mbe Siyɔn ca ki yinriwɛ ta;
katugu wagati wì gbɔn mbe yinmɛ tirige ki na,
wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ ki pyewe na wì gbɔn.

15 Woro mbele ma tunmbyeele, Siyɔn ca
ki sinndɛɛrɛ ti yɛn ma we ndanla.
Ki kataga ki yinriwɛ yɛn na we taa.
16 Pa kona cɛngɛlɛ ke yaa la fyɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
Tara na wunlumbolo pe ni fuun pe yaa
kɔɔn gbɔgɔwɔ yanwa pi jɛn.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Siyɔn ca ki kan
naa fɔnŋgɔ,
li yaa kali yɛɛ naga wa li gbɔgɔwɔ yanwa
pi ni.
18 Li ma mbele pe yɛn tege na pe yɛnrɛwɛ
pi logo.
Li se je pe yɛnrɛwɛ pi na.
19 Ki wogo yege yɔnlɔgɔ yege tɛgɛ mbele
pe yaa ka yiri puŋgo na pe kan.
Cɛnlɛ fɔnnɔ na li yaa ka yiri puŋgo na li
ta laa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
20 Ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ta wa yɛnŋɛlɛ na, lì
go sogo na wele;
mali ta wa li laga kpoyi ki ni, lì go sogo na
wele laga tara na.
21 Lì ko pye, jaŋgo kasopiile pe yɛn na
jɛngɛ ŋga jɛɛn mbege logo,
konaa mbe mbele kunwɔ pi gbɛrɛ gbɔn
pe na pe shɔ;
22 jaŋgo paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yari
wa Siyɔn ca,
paa li sɔnni yuuro ni wa ko ŋga ki yɛn
Zheruzalɛmu ca ki ni;
23 ko sanga wo ni, cɛngɛlɛ naa wunlum-
bolo pe yaa ka pe yɛɛ gbogolo,
mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

24 Yɛnŋɛlɛ lìlan fanŋga ki kɔ mala yaga
konɔ;
lì ka kɔn na yinwege piliye yi na.
25 Ki kala na, mì yo fɔ: «Na Yɛnŋɛlɛ,
mboro ŋa ma yɛn wa fɔ sanga
pyew,
maga kanla lɛ mbanla yinwege ki kɔn
shyɛn!»
26 Mà tara ti da maga lɛ wa fafafa.
Naayeri wi yɛn ma kɛɛ yɔnlɔ tunŋgo.
27 Ti yaa ka kɔ, ɛɛn fɔ mboro yaa koro wa
fɔ sanga pyew.
Ti ni fuun ti yaa ka lɛ paa yaripɔrɔ yɛn.
Ma yaa kari kanŋga paa yɛgɛ ŋga na pe
ma yaripɔrɔ kanŋga we; pa ti yaa
si kanŋga.
28 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, ma yaa koro wa
ma cɛnlɔmɔ nuŋgba pi na.
Ma yɛgɛlɛ ke se kɔ†.
29 Ma tunmbyeele pe piile pe yaa ka
cɛnsaga ta.
Pe setirige piile pe yaa ka yeresaga ta ma
yɛgɛ sɔgɔwɔ.

† **102:28 102.28:** Ebu 1.10-12

103

Mila jaa mbaa Yɛnŋɛlɛ
na li yɛn yinmɛ kanfɔ li shari

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Mi we, mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ kpoyi ki
sɔnni na nawa pi ni fuun ni.
2 Ee, mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
mi se fɛgɛ li kajɛŋgɛ pyege ka kpɛ na.

3 Lo li mɔɔ kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti kala yaga
ma na,
lo li mɔɔ sagala ma yama pi ni fuun pi ni.
4 Lo li mɔɔ go shɔ wetijugo ki ni,
mbe kagbaraga pye ma kan konaa mbɔɔn
yinriwɛ ta fɔ jɛŋgɛ.
5 Lo li ma fɛrɛwɛ kan ma yeri ma lelɛwɛ
pi ni,
mɔɔ pye lefɔnŋɔ caricari, mbe fanŋga
fɔnŋgɔ kan ma yeri paa yɔn yɛn.

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa kasinŋge piin,
pe yɛn na mbele fuun jɔlɔ, li ma tanga kan
pe yeri.
7 Làa li koŋgolo ke naga Moyisi wi na,
mali kagbɔgɔlɔ ke pye ma ke naga
Izirayɛli woolo pe na.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinriwɛ tafɔ naa
yuŋgbɔgɔrɔ tafɔ,
laa la nawa ŋgbanni jaga jaga.
Li kagbaraga ki yɛn ma gbɔgɔ.
9 Li se koro mbaa leele jɛrɛgi sanga pyew,
Laa si gbu tɛgɛ lere ni kudɛyi.
10 Laa we yigi mbe yala we kapere ti ni,
laa si we sara mbe yala we kajɔgɔrɔ ti ni.
11 Tara to naa naayeri wi ni ti fogo ki yɛn
ma gbɔgɔ yɛgɛ ŋga na,

pa Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga ki yɛn ma gbɔgɔ
ma mbele pe maa fyɛ li yɛgɛ pe kan.
12 Yɛgɛ ŋga na yɔnlɔ yirisaga ki yɛn ma
lali yɔnlɔ tosaga ki ni,
pa li ma we kajɔgɔrɔ ti laga lali we ni ma.
13 Yɛgɛ ŋga na tofɔ maa wi piile yinriwɛ
taa,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li maa mbele pe maa fyɛ
li yɛgɛ pe yinriwɛ taa.
14 Katugu yaraga ŋga lì tɛgɛ ma we
gbegele lo yɛrɛ lìgi jɛn.
Li jatere wi yɛn ki na fɔ we yɛn taambugɔ.

15 Sɛnwee wi yinwege piliye yi yɛn paa
yan yɛn;
ki ma gbɔgɔwɔ ta paa yan fyɛɛnrɛ yɛn.
16 Na tifɛlɛgɛ jɛnri ka ka gbɔn ti na, ti ma
waga saw, tila yan naa.
Tìla pye laga ŋga na, ko na jɛn naa.
17 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga ki yɛn
kɔsaga fu mbele pe maa fyɛ li yɛgɛ
pe kan sanga pyew naa wagati wi
ni fuun;
li yaa koro sinnɛ pe piile poro naa pe piile
pe ni,
18 naa mbele pe yaa koro mbeli yɔn
finliwɛ pi yigi,
mbaa nawa tuun li katɛgɛŋgɛlɛ ke na
mbaa tanri ke na pe ni.

19 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli wunluwɔ jɔngɔ ki tɛgɛ
wa yɛnŋɛlɛ na,
li yɛn wunluwɔ pi na yaraga pyew ki go
na.
20 Yoro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye,
yaa li sɔnni!
Yoro mbele fanŋga gbɔgɔ yɛn ye ni,
a yaa tanri li sɛnrɛ ti na nari yɔn finli, na
nuru li yeri.
21 Yoro mbele fuun ye yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
li maliŋgbɔɔnlɔ, yaa li sɔnni!
Yoro mbele ye yɛn na tunŋgo piin li kan
konaa nali nandanwa kala li piin
we.
22 Yoro mbele fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ lì da,
li tegere tì gbɔn laga ŋga fuun ni,
yaa li sɔnni!

Mi we, mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

† **104:4 104.4:** Ebu 1.7

104

Ki daga yaara nda Yɛnŋɛlɛ lì da tila li sɔnni

1 E, mi we, mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni!
Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn ma
gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ;
gbɔgɔwɔ naa tiyɔnwɔ pi yɛn mali fere paa
yaripɔrɔ yɛn.
2 Mà yanwa pi tɛgɛ mɔɔ yɛɛ fo paa
derigbɔgɔ yɛn,
mà naayeri wi sanga maa jaraga paa
paraga go yɛn.
3 Mɔ̀ɔ cɛnsaga ki gbegele maga tɛgɛ wa
naayeri tɔnmɔ pi go na,
kambaara to ti yɛn ma malaga
gbɔnwotoro we,
ma maa tanri tifɛlɛgɛ ko na.
4 Ma ma tifɛɛrɛ ti pye ma pitunmbolo,
mbe kasɔn yinŋgele ke pye ma tunmby-
eele†.
5 Mà tara ti teŋge wa ti nɔgɔna cɛnyaara
ti na,
ti se ya yɛri mbe wɔ wa ti yɔnlɔ fyew.
6 Màa tara ti tɔn tɔnŋgbɔɔ pi ni paa
paraga yɛn,
tɔnmɔ pìla yiri ma saa gbɔn fɔ wa yan-
wira ti namunjɔye pe na.
7 Ɛɛn fɔ màa gbanla pi na, a pì fe ma tigi,
màa yɛnŋɛlɛ gbaanra ti yirige sanga ŋa
ni, a pì si fyɛɛlɛ ma kari pew.
8 Pìla lugu yanwira ti na ma kari, ma tigi
wa yanwira gbunlundɛrɛ ti ni,
ma saa koro wa pi yeresara nda màa
gbegele pi kan ti ni.
9 Mà kɔngɔlɔ gbɔn tɔnmɔ pi kan, pii daga
mbe koro kaanla,
janŋgo piga ka sɔngɔrɔ mbe tara ti tɔn naa.
10 Ma ma ti puluyo yi ma pulo, na fuun,
na yiin wa laforo ti ni,
yi maa fuun na toro wa yanwira ti sɔgɔwɔ
pi ni.
11 Yan woŋgaala pe ni fuun pe ma pan na
woo wa yi ni,
yan sofilele pe ma pan na woo wa yi ni.
12 Naayeri sannjɛrɛ ti ma pan ma ti sere
ti pɔ wa ki tɔnmɔ pi yɔn na,
ti ma koro na gbele wa tire wɛrɛ ti
sɔgɔwɔ.

13 Ma ma koro wa ma cɛnsaga ki ni wa
yɛnŋɛlɛ na, mbe ti tisaga ki ma pan
wa yanwira ti na,
ma kɛɛ yɔnlɔ tunŋgo tɔnli wì tara ti yin.
14 Ma ma ti yan ki ma fi yaayoro ti kan,
ma ma ti yariluguro ti ma fi sɛnweele pe
kan,
jaŋgo paa pe yɔn suro ti taa paa yinrigi
wa tara ti ni;
15 konaa duvɛn ni, ŋa wi ma nayinmɛ kan
sɛnwee wi yeri,
naa sinmɛ fawoo ni mba pi ma yɛgɛ ki
kan ki maa yɛngɛlɛ,
konaa yaakara nda ti maa fanŋga kaan
wi yeri.

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ li tigbɔrɔ gbɔrɔ ti ma
tɔnmɔ ta fɔ ma tin pi na,
Liban tara sɛdiri tire nda lì sanri, ti ma
tɔnmɔ ta.
17 Pa sannjɛrɛ ti ma pan mari sere ti pɔ
wa,
jagapan wi maa sere ti pɔ wa sipirɛsi
tigbɔrɔ ti ni.
18 Yanwira nda ti yagara to yɛn likatɔlɔye
poro cɛnsara,
waara to yɛn damaye† poro larasaga.

19 Mboro mà yeŋge ki gbegele, jaŋgo
mbaa wagati wi nari mbaa wi woo
wi yɛɛ ni,
yɔnlɔ fun kìgi tosanga wi jɛn.
20 Ma ma ti diwi wi ma ye, yembinɛ li ma
wɔ,
ko wagati wo ni, kɔlɔgɔ woŋgaala pe ma
yiri na yanri.
21 Jara yirifɔnmbɔlɔ pe maa gbele pe
yaakara ti puŋgo na,
pe maa pe yaakara ti yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri.
22 Ɛɛn fɔ pa yɔnlɔ kila yinrigi, pe mɛɛ
sɔngɔrɔ
ma saa sinlɛ wa pe were ti ni.
23 Ko sanga wo ni, sɛnwee wi mɛɛ yiri ma
kari wi tunŋgo yeri,
wi ma koro wa wi tunŋgo ki na fɔ sa gbɔn
yɔnlɔkɔgɔ.

24 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kapyegele kè lɛgɛ
fɔ jɛŋgɛ,
mà ke ni fuun ke pye ma kajɛnmɛ po ni;
tara ti yɛn ma yin yaara nda mà da ti ni.
25 Kɔgɔje wi wele, pa wì gbɔgɔ ma jaraga
ma kari pya!
Yaara yɛnwere nda ti yɛn wa wi ni na
yanri na mari, ti yɔn ki se jɛn mbe
kɔ,
ti tunmɔɔrɔ naa ti tugbɔɔrɔ.
26 Tɔnmɔkɔɔrɔ gbende ti maa yanri wa wi
ni,
naa yarifɛlɛgɛ Leviyatan ki ni, ko ŋga mà
da jaŋgo kila jinrigi wa wi ni†.

27 Kì yaara ti ni fuun ti yɛn na wele mboro
yeri,
jaŋgo maa ti yaakara ti kaan ti yeri ti
kasanga wi na.
28 Ma mari kan ti yeri, ti mari shɔ,
ma mɔɔ kɛɛ ki sanga na kaan, ti mɔɔ
yarijɛndɛ ti ta fɔ ti mari yɛnlɛ tin.

29 Ɛɛn fɔ na ma kɔɔn yɛɛ lara ti na, ti
sunndo wi ma kɔn ti na,
na ma kɔɔn yinwege wɔnwɔn pi shɔ ti
yeri, ti ma ku,
ti ma sɔngɔrɔ ma pye naa taambugɔ.
30 Ɛɛn fɔ na ma kɔɔn yinwege wɔnwɔn pi
kan ti yeri, ta ma se naa fɔnndɔ,
kona yaraga pyew ki ma pye yarifɔnŋgɔ
laga tara ti na.

31 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ti ma gbɔgɔwɔ yanwa pi
koro wa fɔ sanga pyew!
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ta yɔgɔri ma kapyegele ke
kala na!
32 Na maga tara ti wele, ti maa seri;
na maga jiri yanwira ti na, ti maa wirige
yinrigi.

33 Mbanla ta yinwege na, mi yaa la yuuro
koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan,
mbanla ta go na, mi yaa lanla Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni!
34 Ki yaga na sɔnrimɔ pɔɔn ndanla;
mi wo na, mi yaa la yɔgɔri Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kala na!
35 Ki yaga kapere pyefɛnnɛ pe kɔ pe wɔ
laga tara ti ni,
lepeele paga ka pe yan naa!

† **104:18 104.18:** Damaye pe yɛn ma yiri polo kɔrɔgɔ.

† **104:26 104.26:** Zhɔbu 40.25; Yuuro 74.14; Eza 27.1

Mi we, mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

105

Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ
li yɔn finliwɛ pi kanŋgɔlɔ
(1 Kuro 16.8-22)

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, yaa li mɛgɛ
ki yinri!
Yaa li kagbɔgɔlɔ pyewe pi sɛnrɛ yuun
cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ!
2 Yaa yuuro koo li kan, yaa sɔnmɔ yuuro
koo yaa li gbogo;
yaa li kagbɔgɔlɔ ke ni fuun ke yari!
3 Yaa ye yɛɛ gbogo li mɛgɛ kpoyi ki kala
na,
mbele fuun pe yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
lagajaa, paa yɔgɔri!
4 Yaa wele Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yeri, yaa li
fanŋga ki lagajaa,
yaa li lagajaa sanga pyew!

5 Yaa ye yɛɛ nawa tuun kajɛŋgɛ kagbɔgɔlɔ
ŋgele lì pye ke na,
yaa ye yɛɛ nawa tuun li kafɔnŋgɔlɔ naa
li kiti kɔnkagala ke na,
6 yoro Abirahamu setirige piile, yoro
mbele li tunmbyeele wele,
yoro Zhakɔbu setirige piile, yoro mbele lì
wɔ we!

7 Lo li yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le.
Lo li yɛn fanŋga ki na tara ti lagapyew ki
ni.

8 Li jatere wi yɛn li yɔn finliwɛ pi na sanga
pyew,
li sɛnrɛ nda lì kan setirige piile yirisaga
lɛgɛrɛ yeri we.

9 Làa ki yɔn finliwɛ pi le Abirahamu wi
ni,
ma wugu pi wogo na ma Izaki wi kan†.
10 Làa ki yɔn finliwɛ pi gbegele maa le naa
Zhakɔbu wi ni, maa pye kondɛgɛlɛ
wi kan,
maa pye yɔn finliwɛ mbakɔɔ wo ŋa
Izirayɛli wi kan.
11 Làa yo fɔ: «Mi yaa Kana tara ti kan ye
yeri,
ti yaa pye ye kɔrɔgɔ ŋga ki kan ye yeri†.»

12 Ki wagati wi ni, pàa pye jɛgɛlɛ, pe sila
lɛgɛ,
pàa pye nambanmbala ma cɛn wa tara ti
ni.
13 Pàa pye na yanri cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ na
toro,
pe ma yiri wunluwɔ tara ta ni mbe kari
ta ni.
14 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li sila yere ki na lere wa
mbege kan pe na mbe pe jɔlɔ,
làa para wunlumbolo pele na pe kala na.
15 Làa pe pye fɔ: «Mbele mì wɔ na yɛɛ
kan, yaga ka jiri pe na,
yaga ka kapege pye na yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe na†.»

16 Làa fuŋgo wa wa tara ti ni,
a yarilire tì kɔ leele pe yeri pew†.
17 Làa lere wa torogo wa pe yɛgɛ,
wo wi yɛn Zhozɛfu we, wo ŋa pàa pɛrɛ, a
wì pye kulo†.
18 Pàa wi tɔɔrɔ ti pɔ yɔngɔwɔ ni,
ma tugurɔn ŋgbɛɛrɛ le wa wi yɔlɔgɔ,
19 fɔ ma saa gbɔn pilige ŋga ni sɛnrɛ nda
wìla yo, a tì saa ti yɛɛ yɔn fili;
a Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tì tanga kan wi
yeri†.

20 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì si konɔ kan
ma yo poo wa,
wo ŋa tara ti kundigi wì sho fɔ poo wɔ wa
kaso†.
21 A wunlunaŋa wì suu tɛgɛ to wi go ki go
na,
maa tɛgɛ wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti go na†;
22 jaŋgo wila wunlunaŋa wi legbɔɔlɔ pe
nari, mbe yala wi yɛɛra nandanwa
kala li ni,
wila lelɛɛlɛ pe nari kajɛnmɛ ni.

23 Ko puŋgo na, a Izirayɛli wì si kari wa
Ezhipiti tara,

† **105:9 105.9:** Zhenɛ 12.7; 17.8; 26.3 † **105:11 105.10-11:** Zhenɛ 28.13 † **105:15 105.15:** Zhenɛ 20.3-7 † **105:16 105.16:** Zhenɛ 41.53-57 † **105:17 105.17:** Zhenɛ 37.28; 45.5 † **105:19 105.18-19:** Zhenɛ 39.20–40.23 † **105:20 105.20:** Zhenɛ 41.14 † **105:21 105.21:** Zhenɛ 41.39-41 † **105:23 105.23:** Zhenɛ 46.6; 47.11. Ezhipiti tara to pe maa yinri fun Kamu tara.

wo ŋa Zhakɔbu, a wì si saa cɛn wa to nda
ti yɛn Kamu tara ti ni†.
24 Yɛnŋɛlɛ làa ti, a li woolo pè se ma lɛgɛ
fɔ jɛŋgɛ,
mɛɛ fanŋga kan pe yeri ma wɛ pe juguye
pe na.
25 Puŋgo na, a lì si kaa Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe jatere wi kanŋga pe na,
ma ti a Yɛnŋɛlɛ li woolo pe kala li pe
mbɛn;
a paa poro mbele Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele
pe java†.
26 Kona, a lì sili tunmbyee Moyisi wi tun
wa pe yeri,
konaa Arɔn ni, wo ŋa làa wɔ we†.
27 Pàa kacɛn kagbɔgɔlɔ pye Yɛnŋɛlɛ li
fanŋga na wa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe
sɔgɔwɔ,
ma kafɔnŋgɔlɔ pye wa to nda ti yɛn Kamu
tara ti ni.

28 Yɛnŋɛlɛ làa diwi wi leŋge wa tara ti ni,
a diwi wì ye tara ti lagapyew ki ni;
lere kpɛ sila je li sɛnrɛ ti na†.
29 Làa pe lɔrɔ tɔnmɔ pi kanŋga kasanwa,
ma pe ŋgbanra ti gbo†.
30 Pe tara tìla yin ŋgbeye pe ni lagapyew,
fɔ ma saa ye wa pe wunlumbolo pe wɔnlɔ
yinrɛ ti ni†.
31 Yɛnŋɛlɛ làa para, a nakɔɔnrɔ nda ti yɛn
shɔnrɔ ni to naa namara pan,
ma tara ti tɔn lagapyew†.
32 Làa ti, a sinndɛɛrɛ tisaga pan tisaga
jɛŋgɛ ki yɔnlɔ,
ma ti a yɛnŋɛlɛ gbanlaga kasɔn ki to wa
tara ti ni.
33 Làa pe ɛrɛzɛn tiire naa figiye tire ti jɔgɔ,
ma pe tara tire ti kaari kaari†.
34 Làa para, a kambɛɛrɛ pan,
a gbatɔ lɛgɛrɛ pan, ŋa wi saa ya mbe jiri;
35 tìla pe tara yan ki ni fuun ki ka,
ma pe tara yarilire ti ka pew†.
36 Làa pe pinambiile koŋgbanmbala pe ni
fuun pe gbo,
poro mbele pàa pye pe fanŋga ki ni fuun
ki yaraga koŋgbanŋga ye†.
37 Làa ti, a li woolo pè yiri wa Ezhipiti tara
warifuwe naa tɛ ni,
pe cɛngɛlɛ ke ni, wa kpɛ sila te mbe koro
puŋgo na.
38 Pe yinriwɛ wa tara ti ni kìla yɔgɔrimɔ
kan Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yeri,
katugu pe kala làa sunndo kɔngɔ wa
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na†.

39 Yɛnŋɛlɛ làa kambaaga yirige ma li
woolo pe tɔn,
ma kasɔn mu na yanwa yinrigi pe kan†.
40 Pàa li yɛnri kara ni, a lì si siriŋgbangala
torogo pe kan,
ma yaakara kan pe yeri ma yiri wa
yɛnŋɛlɛ na, a pè ka ma tin†.
41 Làa walaga ki yɔn yɛngɛ, a tɔnmɔ pì
yiri na fuun,
pìla yiri na fuun paa gbaan yɛn wa gbinri†
wi ni.
42 Katugu li jatere wìla pye li sɛnrɛ kpoyi
nda làa yo ti na,
konaa li tunmbyee Abirahamu wi na.
43 Làa li woolo pe yirige wa tara ti ni
yɔgɔrimɔ ni,
poro mbele li woolo làa pe yirige nayinmɛ
gbɔɔ ni.
44 Làa cɛngɛlɛ kele yɛgɛ tara kan pe yeri,
ma leele pele yɛgɛ kɛɛ tunŋgo tɔnli kan
pe yeri†,
45 jaŋgo paa tanri li kondɛgɛŋgɛlɛ ke na
konaa pe lasiri sɛnrɛ ti lɛ paa tanri ti na.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

106

Izirayɛli woolo
pe sɛnrɛ mbalogowo
konaa Yɛnŋɛlɛ
li kagbaraga pyege

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari yaa li sɔnni,
katugu li yɛn ma yɔn;
li kagbaraga ki yɛn wa fɔ sanga pyew†.

† **105:25 105.25:** Ɛki 1.7-14 † **105:26 105.26:** Ɛki 3.1–4.17 † **105:28 105.28:** Ɛki 10.21-23 † **105:29 105.29:** Ɛki 7.17-21 † **105:30 105.30:** Ɛki 7.26–8.1 † **105:31 105.31:** Ɛki 8.12-13,16-20 † **105:33 105.32-33:** Ɛki 9.22-25 † **105:35 105.34-35:** Ɛki 10.12-15 † **105:36 105.36:** Ɛki 12.29 † **105:38 105.37-38:** Ɛki 12.33-36 † **105:39 105.39:** Ɛki 13.21-22 † **105:40 105.40:** Ɛki 16.2-15 † **105:41 105.41:** Ɛki 17.1-7; Nɔmbu 20.2-13 † **105:44 105.44:** Zhozu 11.16-23 † **106:1 106.1:** 1 Kuro 16.34; 2 Kuro 5.13; Ɛsidi 3.11; Yuuro 105; 107.1; 118.1; 136.1; Zhere 33.11

2 Ambɔ wi mbe ya mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kagbɔgɔlɔ ke yɛgɛ yo?
Ambɔ wi mbe ya mbeli sɔnmɔ kagala ke
ni fuun ke yɛgɛ yo?
3 Mbele pe maa tanri kaselege ki na,
konaa mbele pe maa kasinŋge piin,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo!

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na ma kaa kagbaraga piin
ma woolo pe kan sanga ŋa ni, ma
jatere pye na na;
ma kaa pe shoo sanga ŋa ni, mala shɔ fun,
5 jaŋgo ma woolo mbele mà wɔ, mbe pe
yan pe yɛn na fɛrɛwɛ taa,
na yɔlɔgɔ ki yiri caw ma kɔrɔgɔ woolo pe
sɔgɔwɔ.

6 Wè kapere pye paa we tɛlɛye pe yɛn,
we kajɔgɔrɔ pye, ma tipere pye.
7 Ma we tɛlɛye pe ta wa Ezhipiti tara, pe
sila ma kafɔnŋgɔlɔ ke kɔrɔ jɛn,
kajɛŋgɛ lɛgɛrɛ ŋga màa pye pe kan, pe
sila nawa to ki na,
pàa yiri ma je wa kɔgɔje wi tanla, wa
Kɔgɔje yɛɛn wi tanla†.
8 Ɛɛn fɔ làa pe shɔ li yɛɛra mɛgɛ ko kala
na,
mbe ta mbeli yawa pi naga.
9 Làa para ŋgbanga Kɔgɔje yɛɛn wi na,
a wì waga le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke
ni,
a lì si ti li woolo pè tanga ma toro wa
lawege ki ni
ndɛɛ pe yɛn na tanri na toro wa gbinri wi
ni†.
10 Làa pe shɔ pe mbɛnfɛnnɛ pe yeri,
ma pe tile ma pe shɔ pe juguye pe kɛɛ.
11 Tɔnmɔ pìla pe winfɛnnɛ pe li,
ali lere nuŋgba wo sila shɔ mbe to pe ni.
12 Kona, a pè si taga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na,
ma yuuro kɔ mali sɔn†.

13 Ɛɛn fɔ sanni jɛnri, a pè si fɛgɛ li
kapyegele ke na,
pe sila ya mbege kun pe yɛɛ ni, mbe
kagala ŋgele lì kɔn mbe pye ke sige,
mbe ke kɔsaga ki yan.
14 Ma pe ta wa gbinri wi ni, jogo pege la
yiri pe ni,
ma pe ta wa wasege ŋga tɔnmɔ woro wa
ki ni, pàa Yɛnŋɛlɛ li wa ma wele.
15 A Yɛnŋɛlɛ lì si yaraga ŋga pàa yɛnri ki
kan pe yeri,
ɛɛn fɔ ko puŋgo na, a lì si yambewe wa
pe na†.

16 Ma pe ta wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni,
pàa pye na yenjaga piin Moyisi wi
ni,
konaa Arɔn wi ni, wo ŋa wìla pye kpoyi
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan we.
17 Kona, a tara tì si jɛnw ma Datan wi yɔli,
tìla Abiramu naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe tɔn.
18 Kasɔn kìla pe gbogolomɔ woolo pe sogo,
kasɔn yinnɛ làa poro kapere pyefɛnnɛ pe
sogo†.

19 Pàa napige yanlɛgɛ gbegele pe yɛɛ kan
wa Horɛbu yanwiga ki tanla,
ki yarisunŋgo ŋga pàa tugurɔn yan maga
gbegele,
pàa pye na fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ naga
gbogo.
20 Pàa nɛgɛ yanlɛgɛ gbegele, ko ŋga ki
maa yan kaa,
ma ko tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn pe
gbɔgɔwɔ li yɔnlɔ.

21 Pàa fɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li na, pe Shɔfɔ we,
lo na làa kagbɔgɔlɔ pye wa Ezhipiti tara
we;
22 lo na làa kafɔnŋgɔlɔ pye wa to nda
Kamu tara ti ni,
konaa ma kagbɔgɔlɔ fyɛrɛ wogolo pye wa
Kɔgɔje yɛɛn wi ni we.
23 Làa para ma yo li yaa pe tɔngɔ,
kaawɔ Moyisi wo nuŋgba, wo ŋa làa wɔ
we;
wo wìla yiri ma yere lo naa poro ni pe
sɔgɔwɔ,
jaŋgo mbeli naŋgbanwa gbɔɔ pi sogo li
na, liga ka ta mbe pe tɔngɔ.

24 Pàa ki tara tiyɔnrɔ ti kala li tifaga,
katugu pe sila taga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na.
25 Pàa pye na kɔngɔri wa pe paara yinrɛ
ti ni,
pe sila logo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.

† **106:7 106.7:** Ɛki 14.10-12 † **106:9 106.9-12:** Ɛki 14.21-31 † **106:12 106.12:** Ɛki 15.1-21 † **106:15 106.14-15:** Nɔmbu 11.4-34 † **106:18 106.16-18:** Nɔmbu 16.1-35

26 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si kɛɛ yirige ma wugu
pe kan,
ma yo li yaa ti pe ku wa gbinri wi ni†,
27 mbe ti pe setirige piile pe jaraga pe kari
tara sannda pyew ti ni,
mbe ti pe ku wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke
sɔgɔwɔ†.

28 Ko puŋgo na, pàa pe yɛɛ kan na
yarisunŋgo Baali Pewɔri ki gbogo,
saara nda pàa pye na woo kuulo yeri, pàa
pye nari kaa.
29 Pàa Yɛnŋɛlɛ li nawa ŋgban pe kapyere
ti ni,
kì pye ma, a yambewe pà si to pe na.
30 Ɛɛn fɔ Fineyasi wìla pye wa, a wo si yiri
maga kala li yɛgɛ wɔ,
a yambewe pì si yere.
31 A Yɛnŋɛlɛ lì suu jate lesinŋɛ ki kapyege
ki kala na,
sanga pyew fɔ tetete†.

32 Pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa ŋgban fun
wa Meriba tɔnmɔ lara ti ni,
ma ti a Moyisi wi jɔlɔgɔ ta pe kala na;
33 katugu pàa Moyisi wi jatere wi piri wi
na,
maga kan a wì para wii jatere pye†.

34 Cɛngɛlɛ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo pe
ke tɔngɔ,
pe sila ke tɔngɔ paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo
we.
35 Pàa pe yɛɛ pinlɛ ki cɛngɛlɛ sanŋgala ke
ni,
ma pe kapyere ti fɔrɔgɔ nari piin.
36 Pàa pye na ki woolo pe yarisunndo ti
gbogo,
a tì pye pɛnɛ ma pe yigi†.
37 Pàa pe pinambiile naa pe sumborombi-
ile pe wɔ saraga
ma pe kan gboshugulo yeri†.
38 Pàa leele mbele pàa pye jɛrɛgisaga fu
pe gbo,
ko kɔrɔ wo yɛn pàa pe pinambiile naa pe
sumborombiile pe gbo,
ma pe wɔ saraga ma pe kan Kana tara
yarisunndo ti yeri;
a ki legbogo ki tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni†.
39 Pe kapyere tìla pe tɛgɛ fyɔngɔ ni,
pe kapyere ti kala na, pè pye kalikalawa
pyefɛnnɛ.

40 Kona, Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì si
yiri li woolo pe kɔrɔgɔ paa kasɔn
yɛn,
poro mbele li woolo, a pè sili mbɛn.
41 Làa pe le cɛngɛlɛ kele yɛgɛ kɛɛ,
pe mbɛnfɛnnɛ pàa cɛn pe go na.
42 Pe juguye pàa pe jɔlɔ,
a pè go sogo pe juguye pe nɔgɔ.
43 Wagati lɛgɛrɛ na Yɛnŋɛlɛ làa pe shɔ,
ɛɛn fɔ pàa pe yɛɛ pye leele mbele pè yiri
ma je,
na ka tari pe kajɔgɔrɔ ti na, na kee yɛgɛ.
44 Ɛɛn fɔ pàa pye na gbelege ŋga gbele
nali yinri, naa làa kaa ki logo,
a lì si pe jɔlɔgɔ ki wele maga yan.
45 Làa li jatere wi tɛgɛ li yɔn finliwɛ pi na
pe kanŋgɔlɔ,
ma pe yinriwɛ ta li kagbaraga gbɔgɔ ki
kala na.
46 Mbele fuun pàa pe yigi kulolo ma kari
pe ni, làa ti, a pe yinriwɛ ki woolo
pe ta†.

47 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, we shɔ!
We yirige wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ
ma we gbogolo,
jaŋgo waa ma shari waa ma sɔnni ma
mɛgɛ kpoyi ki kala na;
konaa we yɛɛ gbɔgɔwɔ pi go ko mbe pye
mbaa ma sɔnni.

48 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ li woo sanga pyew
fɔ tetete!
Leele pe ni fuun pege yo fɔ: «Anmiina†.»

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

SƐWƐ KAŊGURUGO WOO

107

107–150

† **106:26 106.24-26:** Nɔmbu 14.1-35 † **106:27 106.27:** Levi 26.33 † **106:31 106.28-31:** Nɔmbu 25.1-13 † **106:33 106.32-33:** Nɔmbu 20.2-13 † **106:36 106.36:** Kiti 2.1-3; 3.5-6 † **106:37 106.37:** 2 Wunlu 17.17 † **106:38 106.38:** Nɔmbu 35.33 † **106:46 106.40-46:** Kiti 2.14-18 † **106:48 106.47-48:** 1 Kuro 16.35-36

Waa Yɛnŋɛlɛ li shari li kajɛŋgɛ ki kala na

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari katugu li yɛn jɛnnɛ,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†.
2 Leele mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pe go shɔ paa ki wogo ki yuun,
poro mbele lì shɔ pe winfɛnnɛ pe kɛɛ we;
3 poro mbele lì pe gbogolo ma yiri tara pyew ti ni,
ma yiri wa yɔnlɔ yirisaga naa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri,
naa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ naa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri.

4 Pèle la puŋgo na yanri na toro wa gbinri wi ni,
pe sila konɔ ta mbe kari ca ka kpɛ ni, ŋga pe mbaa ya sa cɛn wa ki ni.
5 Fuŋgo naa wɔgɔ ki ni tìla pe yigi,
pe fanŋga kìla pye na koo.
6 Ma pe ta wa pe jɔlɔgɔ ki ni, a pè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri lì pe saga,
a lì si pe shɔ ma pe wɔ wa pe kaŋgbanga ki ni.

7 Làa pe yɛgɛ sin wa kozinnɛ li ni,
mbe ta mbe kari ca ka ni, ŋga pe mbaa ya cɛn wa ki ni.
8 Ki daga leele paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari paa li sɔnni li kagbaraga ki kala na,
konaa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele lì pye sɛnweele pe kan ke kala na!
9 Katugu wɔgɔ la pye mbele na, làa pe wɔgɔ ki kɔ,
fuŋgo la pye mbele na, làa pe kan yarijɛndɛ ni ma pe yɛnlɛ tin.

10 Pèle la pye ma cɛn wa kunwɔ pi diwi wɔlɔ li ni,
pàa pye wa kaso na jɔlɔ, a pè pe pɔ yɔngɔwɔ ni,
11 katugu pàa yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na,
ma lo na li yɛn yaara ti ni fuun ti go na li tifaga.
12 Ko kala na làa tege wa pe na ma pe go sogo,
pàa kurugo ma to, lere kpɛ sila ta mbe pe saga.
13 Ma pe ta wa pe jɔlɔgɔ ki ni, a pè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri lì pe saga,
a lì si pe shɔ ma pe wɔ wa pe kaŋgbanga ki ni.

14 Làa pe yirige ma pe wɔ wa kunwɔ pi diwi wɔlɔ li ni,
ma manda nda tìla pye ma pe pɔ ti kɔɔnlɔ pe na.
15 Ki daga leele paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari paa sɔnni li kagbaraga ki kala na,
konaa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele lì pye sɛnweele pe kan ke kala na!
16 Katugu lì tuguyɛnrɛ kɔɔrɔ ti kaari,
ma ti sɔgɔyaara nda ti yɛn tugurɔn woro ti kaari mbeli woolo pe shɔ†.

17 Tijinliwɛ fu fɛnnɛ pèle la pye na kapere piin,
fɔ a pe kajɔgɔrɔ tì tege wa pe na ma pe jɔgɔ.
18 Yaakara cɛnlɛ pyew ti la kìla kɔ pe na,
pàa pye ma yɔngɔ kunwɔ pi ni tɔɔn.
19 Ma pe ta wa pe jɔlɔgɔ ki ni, a pè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri lì pe saga,
a lì si pe shɔ ma pe wɔ wa pe kaŋgbanga ki ni.

20 Naa làa kaa para, a li sɛnrɛ tì si pe sagala,
a lì si pe shɔ kunwɔ pi kɛɛ.
21 Ki daga leele paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari paa sɔnni li kagbaraga ki kala na,
konaa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele lì pye sɛnweele pe kan ke kala na!
22 Pe daga mbe nayinmɛ saara wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri mbeli shari,
mbaa jɔrɔgi nayinmɛ ni mbaa li kapyegele ke yɛgɛ yuun.

23 Pèle la pye na tangala piin wa kɔgɔje wi na, ma ye tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ ni,
pàa pye na safari waa wa tɔnmɔ pi go na.
24 Ki woolo pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke yan,

† **107:1 107.1:** 1 Kuro 16.34; 2 Kuro 5.13; 7.3; Ɛsidi 3.11; Yuuro 100.5; 106.1; 118.1; 136.1; Zhere 33.11 † **107:16 107.16:** Eza 45.1-2

ma li kagbɔgɔlɔ ŋgele lì pye wa lati-
juguwo pi ni ke yan.

25 Làa para, ma ti a tifɛliŋgbɔgɔ kà yiri na
gbɔɔn,
kìla ti, a kɔgɔje tɔnmɔ pi yɛn na yinrigi
na tuun.
26 Pe tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ tìla pye na
yinrigi wa naayeri, na sɔngɔrɔ na
tinri wa tɔnmɔ pi ni,
pe sunndo wìla kɔn pe na fɔ ma pe jatere
wi piri pe na.
27 Yɛkanŋguwa la pye pe na, a paa tanri
na gbali ndɛɛ sinwɔɔlɔ wɛlɛ;
pe kajɛnmɛ pyew pìla kɔ pe yeri.

28 Wa pe jɔlɔgɔ ki ni, a pè si gbele ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga,
a lì si pe wɔ wa pe kaŋgbanga ki ni.
29 Làa tifɛliŋgbɔgɔ ki yerege,
ma ti tɔnmɔ mba pi yɛn na yinrigi na
tuun, a pì sinlɛ.
30 Naa laga kìla kaa yere ma pyeri dinw,
a kì si yɔgɔrimɔ kan pe yeri,
làa pe yɛgɛ sin fɔ ma saa gbɔn wa pe
yeresaga.
31 Ki daga leele paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari
paa li sɔnni li kagbaraga ki kala na,
konaa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele lì pye sɛnweele
pe kan ke kala na!
32 Ki daga paa li gbogo wa li gbogolomɔ
woolo pe sɔgɔwɔ,
paa li sɔnni wa lelɛɛlɛ pe finliwɛ pyesaga
ki ni!

33 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma gbaanla pe waga
mbe pe kanŋga gbinri,
mbe puluyo yi kanŋga mbeyi pye tawara.
34 Li ma tara nda tì tanla ti kanŋga mberi
pye gbanŋga tara,
mbele pe yɛn ma cɛn wa tara ti ni pe
tipewe pi kala na.
35 Li ma gbinri wi kanŋga fun mboo pye
lambaaga,
mbe tawara laga ki kanŋga mbege pye
puluyo laga.

36 Li ma ti funŋgo yɛn mbele na pe ma cɛn
wa,
mbe ti pe ma ca kan mbe cɛn wa ki ni.
37 Li ma ti pe ma kɛɛrɛ kɔn ma yariluguro
lugu,
mbe ɛrɛzɛn tiire sanri, nda ti maa pire
lɛgɛrɛ sɛni.
38 Li ma duwaw pe na, pe ma se ma lɛgɛ
fɔ jɛŋgɛ,
ka na kɔn wa pe yaayoro lɛgɛwɛ pi na.

39 Ɛɛn fɔ pele yɔn la pye na kologi na kee,
fɔ a pe go kì sogo pe na,
tege naa jɔlɔgɔ ŋga pàa taga pe na ki kala
na.
40 Yɛnŋɛlɛ lì ti, a fanŋga fɛnnɛ pè tifagawa
ta,
ma ti a paa yanri na toro faa wa gbinri wi
ni yirisaga fu.
41 Li ma fyɔnwɔ fɔ wi shɔ mboo wɔ wa
jɔlɔgɔ ki ni,
mbe pe seye woolo pe pye pe ma se ma
lɛgɛ paa yaayoro ŋgbeleye yɛn.
42 Lesinmbele pe ma ki kagala ke yan ma
ke kɔrɔ jɛn, nɛɛ yɔgɔri,
ɛɛn fɔ lepeele pe ni fuun pe yɔn ki ma tɔn
pe na.
43 Lere ŋa wi yɛn kajɛnŋɛ wila ki kagala
ŋgele ke kɔrɔsi,
pa wi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga ki
jɛn.

108

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ mbe cew ta

1 Yurugo. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Na jatere wi yɛn ma cɛn na na, e,
Yɛnŋɛlɛ;
mi yaa yurugo shɔ, mi yaa yurugo shɔ
mbe Yɛnŋɛlɛ li sɔn yarigbɔnrɔ ni.
3 Na juru naa na ŋgɔni, ye yɛn ye yiri!
Mi yaa keli mbe yɛn lalaaga ki yɛgɛ mbe
leele pe yɛn.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ma sɔn tara woolo
pe sɔgɔwɔ,
mi yaa yurugo kɔ mbɔɔn sɔn cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ;
5 katugu ma kagbaraga kì gbɔgɔ ma gbɔn
fɔ wa yɛnŋɛlɛ na,
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na,
kì yagara ma wɛ kambaara ti na.

6 E, Yɛnŋɛlɛ, ma gbɔgɔwɔ po mba pì wɛ
naayeri wi ni fuun wi na, pi naga,

ki yaga ma gbɔgɔwɔ yanwa pi pye tara ti
lagapyew ki ni†!
7 Na yɔn sogo, ma we shɔ ma fanŋga ki
ni,
jaŋgo woro mbele we kala li yɛn mɔɔ
ndanla we ta we shɔ!

8 Yɛnŋɛlɛ lì para wa li cɛnsaga kpoyi ki ni
ma yo fɔ: «Mi yaa cew ta.
Mi yaa Sishɛmu ca ki yɛɛlɛ,
mbe Sukɔti gbunlundɛgɛ ki taanla mana
ni, mbege kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ.
9 Galaadi tara ti yɛn na woro,
Manase tara ti yɛn na woro;
Efirayimu tara ti yɛn paa na tugurɔn njala
yɛn mala go ki tɔn;
Zhuda tara to yɛn paa na wunluwɔ
kanŋgala yɛn.
10 Mowabu tara to yɛn paa na woliyaraga
yɛn, ŋga mi maa wunru wa ki ni,
Edɔmu tara ti tegere ti yɛn na yeri, mi
mala sawira ti wɔ mberi wa wa;
mi yɛn na cew tawa kɔnnɔ waa Filisiti
tara ti mɛgɛ ni.»

11 Ambɔ wi yaa kari na ni wa ca ŋga pè
malaga sigembogo kan maga maga
ki ni?
Ambɔ wi yaa sanla torogo fɔ wa Edɔmu
tara?
12 Kaawɔ Yɛnŋɛlɛ mboro ma mbe ya
mbege pye, mboro ŋa màa we wa
we.
E, Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma sila pye na
pinlɛlɛ we maliŋgbɔɔnlɔ pe ni
mbaa kee wa malaga we.

13 Pan ma we saga, ma we shɔ we
winfɛnnɛ pe kɛɛ,
katugu sɛnweele pe sagawa pi woro
yaraga ka!
14 Na Yɛnŋɛlɛ li ka pye we ni, we yaa
kagbɔgɔlɔ pye,
lo li yaa we winfɛnnɛ pe tɔngɔ†.

109

Lere ŋa wi yɛn tege ni
wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
E, Yɛnŋɛlɛ, mboro mi maa sɔnni, maga ka
pyeri na na!
2 Katugu lepeele naa nambara fɛnnɛ pè pe
yɔn ki yɛngɛ na na, na baga na na,
pe yɛn na finlɛlɛ na tari na na.
3 Mbɛnwɛ sɛnrɛ to pe maa yuun na na
lagapyew,
pe yɛn na wiin na ni go fu.
4 Ali mbege ta poro yɛn ma mi ndanla, pe
yɛn mala panra,
ɛɛn fɔ mi wo na, mi yɛn na yɛnri pe kan.
5 Pe mala kajɛŋgɛ ki fɔgɔ tɔn kapege ni,
mala ndanlawa mba pi yɛn na ni pe kan
pi fɔgɔ tɔn mbɛnwɛ ni.

6 Pe yɛn na yuun fɔ: «Ki daga lepee wa
mbe yiri wi kɔrɔgɔ mboo le kɛɛ,
ŋa wi yaa baga wi na, wa mbe yere wa wi
kalige kɛɛ ki na.
7 Na pe ka kiti kɔn wi na, kiti wi to wi na,
wi yɛnrɛwɛ paa pi jate kapege wi go na.

8 «Ki daga wi yinwege piliye yi were,
lere wa yɛgɛ mbe cɛn tunŋgo ki na wa wi
yɔnlɔ†!
9 Ki daga wi piile pe pye pijiriwele,
wi jɔ wi pye naŋgunjɔ.
10 Ki daga wi piile pe pye lejagala paa
yaara yɛnri,
pe yiri wa pe yumbara ti ni, pe saa
yaakara yɛnri fɔ lalerege na!
11 Ki daga fɔrɔ fɛnnɛ pe saa pe kɛɛ yaara
ti ni fuun ti koli,
leele pele yɛgɛ mboo kɛɛ tunŋgo tɔnli wi
lɛ!
12 Ki daga lere kpɛ ka ka kajɛŋgɛ pye wi
kan,
lere kpɛ ka ka pijiriwele mbele wi yaa
yaga wi yɛɛ puŋgo pe yinriwɛ ta!
13 Ki daga wi setirige piile pe tɔngɔ pe wɔ
wa,
pe mɛgɛ ki kɔ ki wɔ wa setirige piile
mbele pe yaa ka yiri puŋgo na pe
sɔgɔwɔ!

† **108:6 108.2-6:** Yuuro 57.8-12 † **108:14 108.7-14:** Yuuro 60.7-14 † **109:8 109.8:** Kapye 1.20

14 Ki daga Yawe Yɛnŋɛlɛ li jatere wi pye
wi tɛlɛye pe kajɔgɔrɔ ti na,
wi nɔ wi kapere tiga ka kala yaga wi na!
15 Ki daga pe kapere ti pye Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga pyew,
li pe mɛgɛ ki kɔ ligi wɔ laga tara ti ni!

16 «Ko yaa pye ma, katugu ki lerefɔ wi sila
ki jate mbe kagbaraga pye lere kan,
wìla yiri fyɔnwɔ fɔ, naa yuŋgbɔgɔrɔ fɔ
konaa ŋa wì jatere wi piri wi na pe
kɔrɔgɔ, ma pe jɔlɔ mbe pe gbo.
17 Mbaa leele daŋgi ko kìla wi ndanla,
koni daŋga mbe wo jate wi yigi!
Mbaa duwaw piin leele kan, ki sila wi
ndanla,
koni duwaw wi laga mbe lali wo yɛrɛ jate
wi ni!
18 Wìla pye na leele pe daŋgi suyi, koni ki
daga daŋga kuu le derege,
ki ye wa wi nawa paa tɔnmɔ yɛn,
ki ye wi kajeere ti ni paa sinmɛ yɛn.
19 Daŋga ki pye paa yaripɔrɔ yɛn mboo
tɔn,
ki pye wi na suyi paa wi kurusijara yɛn.»

20 Mbele pe yɛn na baga na na konaa
mbele pe yɛn na sɛnpere yuun na
na,
ko kagala koro Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tɛgɛ
mbe pe sara ke ni.

21 Ɛɛn fɔ mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na
Fɔ, na saga ma mɛgɛ ko kala na,
na shɔ, katugu ma kagbaraga kì yɔn!
22 Mi yɛn yuŋgbɔgɔrɔ fɔ naa fyɔnwɔ fɔ,
na nawa pì tanga na na.
23 Mi yɛn na koo na kee paa yɛgɛ ŋga
na yɔnlɔkɔgɔ yinmɛ ma kaa kɔ ma
kari,
pe yɛn nala yangara nala puro paa gbatɔ
yɛn.
24 Na kanŋguuro ti yɛn na seri na na
yeŋge lemɛ pi kala na,
fɔ a mì cɔgɔ ma waga.
25 Ki leele pe yɛn nala tifaga,
na paga na yan pe maa pe yinrɛ ti fingi
na tɛgɛ na na†.
26 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, na saga!
Na shɔ ma kagbaraga ki kala na!
27 Na juguye pege jɛn fɔ ma yawa po pì ko
pye ma,
pege jɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro jate
màga pye.
28 Ali na poro kaa na daŋgi, mboro wo na,
ma yaa duwaw na na,
na paga yiri na kɔrɔgɔ, pe yaa fɛrɛ shɔ;
kona mi ŋa ma tunmbyee, mi yaa la
yɔgɔri.
29 Mbele pe yɛn na baga na na, poro mbe
tifaga,
fɛrɛ mbe pe yigi mbe pe tɔn paa derigbɔgɔ
yɛn!
30 Mi yaa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari mbaa li
sɔnni magaŋgbɔlɔ ni,
mi yaa lali sɔnni wa li janwa woolo pe
sɔgɔwɔ;
31 katugu li ma yere fyɔnwɔ fɔ wi tanla
mboo saga,
mboo shɔ mbele pe yɛn na wi jɛrɛgi pe
kɛɛ.

110

Ŋa wi yɛn wunlunaŋa
naa saraga wɔfɔ

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo maga ŋgban na tafɔ
wi ni, ma yo fɔ:
«Cɛn wa na kalige kɛɛ ki na
fɔ mbe sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe ŋgbanga,
mbe pe pye ma tɔɔrɔ ti tɛgɛsaga†.»
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ti ma wunluwɔ
fanŋga ki lɛ le Siyɔn ca ki na, mbe
kari fɔ lege;
ma yaa cɛn ma juguye mbele pɔ̀ɔn maga
pe go na.
3 Pilige ŋga ni ma kaa ma maliŋgbɔɔnlɔ
pe gbogolo,
ma woolo pe yaa pan kotogo ni, mbe pinlɛ
ma ni.
Wa yanwira kpoyi ti na, ma lefɔnmbɔlɔ
pe yɛn na paan ma kɔrɔgɔ,
paa pinliwɛ yɔn fɔɔngɔ yɛn.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wugu ki na, li se yɔn
sɔngɔrɔ naa fyew, ma yo fɔ:

† **109:25 109.25:** Mati 27.39; Maki 15.29 † **110:1 110.1:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ tì yo wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi lara ti lɛgɛrɛ ni (Mati 22.44; Maki 12.36; Luki 20.42-43; Kapye 2.34-35; 1 Korɛn 15.25; Efɛ 1.20-22; Kolɔ 3.1; Ebu 1.13; 8.1; 10.12-13).

«Ma yɛn saraga wɔfɔ fɔ sanga pyew,
paa yɛgɛ ŋga na Mɛlikisedɛki wìla pye†.»
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa ma kalige kɛɛ ki
na nɔɔ sari,
li yaa wunlumbolo pele tɔngɔlɔ li
naŋgbanwa pilige ki na.
6 Li yɛn na kiti kɔɔn cɛngɛlɛ sanŋgala
ke na, gboolo pè wo pe yɛɛ na
lagapyew.
Li yɛn na teele mbele pe yɛn laga tara ti
lagapyew ki ni pe tɔngɔlɔ.

7 Mbe wunlunaŋa wi ta wa konɔ, wi yaa
wɔ wa lafogo ki ni,
kona wi yɔlɔgɔ ki yaa pye wi na caw.

111

Leele pe daga
mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni
1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

Mi yaa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari mbaa li
sɔnni na kotogo ki ni fuun ni,
wa lesinmbele pe finliwɛ pi na, wa janwa
wi gbogolomɔ pi sɔgɔwɔ†.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke yɛn ma
tugbɔlɔ,
ke yɛn ma mbele ndanla pe maa sɔnri ke
na.
3 Tiyɔnwɔ naa gbɔgɔwɔ yɛn wa li
kapyegele ke ni,
li yɛn ma sin fɔ sanga pyew.

4 Li yɛn na jaa leele paa nawa tuun li
kafɔnŋgɔlɔ ke na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn jɛnnɛ konaa ma pye
leele yinriwɛ tafɔ.
5 Mbele pe maa fyɛ li yɛgɛ, li maa pe yɔn
suro ti kaan pe yeri,
li jatere wi yɛn li yɔn finliwɛ pi na fɔ
sanga pyew.
6 Lìli fanŋga ki naga li woolo pe na wa li
kapyegele ke ni,
ma cɛngɛlɛ sanŋgala ke tara ti shɔ mari
kan pe yeri.
7 Li kapyegele ke ni fuun ke yɛn naga nari
fɔ li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ konaa
ma sin,
lere mbe ya taga li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni
fuun ke na.
8 Ke yɛn ma gbegele ma tɛgɛ mbe koro wa
sanga pyew fɔ tetete,
ke nɔgɔ ki yɛn ma cɛn kaselege naa
kasinŋge ko na.
9 Lìli woolo pe go shɔ,
ma yɔn finliwɛ mbakɔɔ le pe ni;
li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi, ma pye
fyɛrɛ yaraga.
10 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko ki yɛn
kajɛnmɛ pi lɛsaga ye,
mbele fuun pe maa yigi na tanri pi na,
poro yɛn tijinliwɛ fɛnnɛ.
We Fɔ wi daga paa wi sɔnni fɔ sanga
pyew†!

112

Lere ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
fɛrɛwɛ yɛn wi woo
1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

Lere ŋa wi maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
ma li ŋgasegele ke yigi na tanri ke na
nayinmɛ ni,
fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo†!
2 Wi setirige piile pe yaa fanŋga ta laga
tara ti ni,
Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw lesinmbele pe se-
tirige piile pe na.
3 Ki lerefɔ wi ma yarijɛndɛ lɛgɛrɛ naa
penjagbɔrɔ ta wa wi go,
Wi maa kasinŋge piin sanga pyew.
4 Wa diwi wi ni, yanwa pi maa yinrigi
lesinmbele pe kan,
lesinŋɛ wi maa kajɛŋgɛ piin, na leele
yinriwɛ taa.

5 Lere ŋa wi maa leele yinriwɛ taa, na fɔrɔ
tari pe na,
naa kapyegele ke piin na yala kaselege ki
ni,

† **110:4 110.4:** Zhenɛ 14.18; Ebu 5.6; 6.20; 7.17,21 † **111:1 111.1:** Ki yurugo ŋga ki sɛnyoro nuŋgba nuŋgba pyew tì lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ ti sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu. † **111:10 111.10:** Zhɔbu 28.28; Yomi 1.7; 9.10 † **112:1 112.1:** Ki yurugo ŋga ki sɛnyoro nuŋgba nuŋgba pyew ti lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ ti sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu.

ki lerefɔ wi yɛn jɛnŋɛ.
6 Ki lerefɔ wi se fige mbe wɔ wa wi yɔnlɔ
fyew,
leele pe yaa la nawa tuun lesinŋɛ wi na
fɔ sanga pyew.
7 Wila la fyɛ mbe sɛnpere logo,
wi jatere wi ma pye ma cɛn wi na,
wi maa jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
8 Wi kotogo ki ma pye ma kan wi na, wila
la fyɛ,
ki kɔsaga wi yaa kaa yɛngɛlɛ ke kan wi
winfɛnnɛ pe na, mbaa pe tolo li
wele.

9 Wi kɛɛ ki yɛn ma sanga, wi maa fyɔnwɔ
fɛnnɛ pe kaan,
wi yaa koro sinŋɛ fɔ sanga pyew,
wi yaa la fanŋga taa gbɔgɔwɔ ni†.
10 Lepee wi maa yan, ki maa wi yaa,
wi maa wi ŋgangala ke kaa yenjaga ki na,
fɔ mboo yɛɛ fanŋga ki kɔ;
lepeele pe maa ŋga jaa mbe pye ki ma yiri
waga.

113

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔngɔ woro wa

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni†!

Yoro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele
yaa li sɔnni,
yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki sɔnni!
2 Ki daga paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
sɔnni,
mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga pyew!
3 Mbege lɛ wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri fɔ
saga wa wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na,
ki daga paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
sɔnni!

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa cɛngɛlɛ ke ni
fuun ke go na,
li gbɔgɔwɔ pì gbɔn fɔ wa naayeri wi go
na.
5 Ambɔ wi yɛn paa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we
Yɛnŋɛlɛ li yɛn?
Lo na li yɛn ma cɛn wa naayeri wi go na.
6 Ɛɛn fɔ li ma li yɛgɛ ki sogo
ma naayeri wo naa tara ti wele.
7 Li ma ŋa wi yɛn tege ni wi yirige wa tara
ti na mboo yerege,
mbe fyɔnwɔ fɔ wi yirige mboo wɔ wa
fyɔngɔ ki ni;
8 mbe pe kan cɛnsaga ni wa legbɔɔlɔ pe
sɔgɔwɔ,
wa li woolo pe legbɔɔlɔ pe sɔgɔwɔ.
9 Li ma go woolo kan jambasee wi yeri,
mboo pye nɔfɔ ŋa wi nawa pì yinŋgi wi
piile pe sɔgɔwɔ.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

114

Yɛnŋɛlɛ làa kagbɔgɔlɔ ŋgele pye
Izirayɛli woolo pe yirisanga wi ni
wa Ezhipiti tara

1 Sanga ŋa ni Izirayɛli woolo pàa yiri wa
Ezhipiti tara,
sanga ŋa ni poro Zhakɔbu setirige piile
pàa yiri wa ki cɛnlɛ woolo mbele
nambanmbala pe sɔgɔwɔ†;
2 Zhuda tara tìla kanŋga ma pye we Fɔ wi
cɛnsaga kpoyi,
a Izirayɛli tara tì pye wi tara.

3 Naa kɔgɔje wìla Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yan
sanga ŋa ni, a wì si fe ma wɔ wa,
a Zhuridɛn gbaan tɔnmɔ pì sɔngɔrɔ
puŋgo na†.
4 Yanwira tìla pye na yeni na kanni paa
simbapɛnɛ yɛn,
a tinndiye paa yeni na kanni paa simbapi-
ile yɛn.

5 Kɔgɔje, mboro wo feŋgala ma wɔ wa?
Zhuridɛn gbaan, mboro wo sɔngɔrɔkala
puŋgo na?
6 Yanwira, yoro yewile kala na kanni paa
simbapɛnɛ yɛn?
Tinndiye, yoro yewile kala na kanni paa
simbapiile yɛn?

† **112:9 112.9:** 2 Korɛn 9.9 † **113:1 113.1:** Mbege lɛ go 113 ki na sa gbɔn go 118 ki na, pe maa ki yuuro ti yinri Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn. Pàa pye na ki yuuro ti koo Zhufuye Paki fɛti wo na. Kìla pye go woolo pe ma keli mbe go 113 mbe sa gbɔn 114 ko yuuro to kɔ gbɛn, mbe si jɛn mbe fɛti yaakara ti ka. Paga ka li mbe kɔ, pe mɛɛ go 115 mbe sa gbɔn 118 ki yuuro ti kɔ (Mati 26.30; Maki 14.26). † **114:1 114.1:** Ɛki 12.51 † **114:3 114.3:** Ɛki 14.21; Zhozu 3.16

7 Tara, mboro mbaa seri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
maa seri Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ!
8 Lo na li ma walaga ki kanŋga mbege pye lambaaga,
mbe waliŋguŋgo ki kanŋga mbege pye pulugo†.

115

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li daga mbaa gbogo

1 Woro ma we daga mbe gbɔgɔwɔ ta, Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro ma we daga mbe gbɔgɔwɔ ta,
ɛɛn fɔ gbɔgɔwɔ kan ma yɛɛ mɛgɛ ki yeri,
ma kagbaraga konaa ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na ki kala na.
2 Yiŋgi na cɛngɛlɛ sanŋgala ke sila yuun fɔ:
«Pe Yɛnŋɛlɛ li yɛn se yeri?»
3 We Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa yɛnŋɛlɛ na,
kala o kala kali ndanla, lo li ma pye.

4 Pe yarisunndo ti yɛn warifuwe naa tɛ woro,
sɛnwee kɛɛ kìri gbegele.
5 Yɔn yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbaa para,
yɛngɛlɛ yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbaa yaan.
6 Nuŋgbogolo yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbaa nuru,
numagala yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila la nuwɔ taa.
7 Kɛyɛn yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbe yaraga yigi,
tɔɔrɔ yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbe tanga,
magala kpɛ na ya yiri wa ti yagbowegele ke ni.
8 Ti gbegelefɛnnɛ poro naa mbele pe ma pe jigi wi taga ti na,
poro naa ki yarisunndo ti ni pè yala†.

9 Izirayɛli woolo ye ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ lo na!
Lo li yɛn ye sagafɔ konaa ye tugurɔn sigeyaraga na ye go singi.
10 Yoro Arɔn setirige piile ye ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na!
Lo li yɛn ye sagafɔ konaa ye tugurɔn sigeyaraga na ye go singi.
11 Yoro mbele ye maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, ye ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na!
Lo li yɛn ye sagafɔ konaa ye tugurɔn sigeyaraga na ye go singi.

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ li jatere wi yɛn we na, li yaa duwaw we na;
li yaa duwaw Izirayɛli woolo pe na,
li yaa duwaw Arɔn setirige piile pe na.
13 Lo na Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbele pe maa fyɛ li yɛgɛ, li yaa duwaw pe na,
lepigile mbe pinlɛ legbɔɔlɔ pe ni†.

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti ye seye woolo pe lɛgɛ,
yoro naa ye piile pe ni ye lɛgɛ!
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ye na,
lo na lì naayeri wo naa tara ti da we!

16 Naayeri wi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba woo,
ɛɛn fɔ lì tara to kan sɛnwee piile poro yeri.

17 Kuulo poro ma pe maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
mbele pè tigi wa kuulo tara, poro ma pe maa li sɔnni.
18 Ɛɛn fɔ woro we yaa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga pyew.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

116

Lere ŋa wì shɔ kunwɔ pi kɛɛ wi Yɛnŋɛlɛ sharaga

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn mala ndanla,
katugu na mi ka gbele mbeli yeri, mbeli yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri, li ma logo na yeri.
2 Li ma nuŋgbolo jan ma logo na yeri,
mi yaa la li yɛnri na yinwege piliye yi ni fuun yi ni.

3 Kunwɔ pìla gbɔn na na, mala sere pi mana li ni,

† **114:8 114.8:** Ɛki 17.1-7; Nɔmbu 20.2-13 † **115:8 115.4-8:** Yuuro 135.15-18; Naga 9.20 † **115:13 115.13:** Naga 11.18; 19.5

kuulo tara ti jatere pirindorogo kìla gbɔn
na na,
jɔlɔgɔ naa lawɔrɔ ndorogo gbɔn na na.
4 Ɛɛn fɔ, a mì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
yeri, ma yo fɔ:
«E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na shɔ!»

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa yinmɛ kaan, li yɛn
ma sin;
we Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinriwɛ tafɔ.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa wele mbele pè pe
yɛɛ tirige pe na;
mìla pye tege na, a lìlan shɔ.
7 Na jatere, sɔngɔrɔ ma cɛn yɛw laga
nuŋgba,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kajɛŋgɛ pye na
kan!
8 Kaselege yi, màla shɔ kunwɔ pi kɛɛ,
ma yɛntunwɔ pi kɔ wa na yɛgɛ ki na,
màla shɔ mii kurugo mbe to.
9 Koni mi yaa la tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ,
laga ki leweele tara nda ti ni.
10 Mìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, ali sanga ŋa ni
mìla pye na yuun fɔ:
«Mi yɛn tege na ma toro†.»
11 Na jatere pirindorogo ki kala na, mìla
pye na yuun fɔ:
«Sɛnweele pe ni fuun pe yɛn yagboy-
oolo.»

12 Yiŋgi mbe ya kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
kajɛŋgɛ ŋga fuun lì pye mala kan ki kala
na?
13 Mi yaa wɔjɛnnɛ li yirige li pye na shɔwɔ
pi kacɛn†,
mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yeri mbeli
shari.
14 Mi yaa kanla yɔn fɔgɔlɔ ke tɔn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri,
li gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na.

15 Mbele pè taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
pe kunwɔ wogo ki yɛn ma ŋgban li na.
16 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn ma tunmbyee,
kaselege yi, mi yɛn ma tunmbyee, mi yɛn
ma tunmbyee jɛlɛ wo pinambyɔ.
Mboro màla pɔmanda ti sangala mala
shɔ.
17 Ki kala na, mi yaa saraga wɔ ma yeri
mbɔɔn shari,
mi yaa mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ ma mɛgɛ
ki yeri mbɔɔn shari.
18 Mi yaa kanla yɔn fɔgɔlɔ ke tɔn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri,
li gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na.
19 Mi yaa ka ko pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
londo nawa pi ni,
wa mboro Zheruzalɛmu ca nandogomɔ pi
ni.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

117

Leele pe ni fuun pe daga
mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni

1 Cɛngɛlɛ woolo ye ni fuun yaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Yoro dunruya woolo ye ni fuun yaa li
gbogo!
2 Katugu li kagbaraga pyege we kan kì
gbɔgɔ jɛŋgɛ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ
sanga pyew.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

118

Mi yaa lanla yinwege ki piin
mbaa Yɛnŋɛlɛ li kapyegele
ke sɛnrɛ yuun

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari yaa li sɔnni,
katugu li yɛn jɛnnɛ,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†!
2 Izirayɛli woolo pe daga mbaa ki yuun fɔ:
«Li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.»
3 Arɔn setirige piile pe daga mbaa ki yuun
fɔ:
«Li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.»
4 Mbele pe maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
pe daga mbaa ki yuun fɔ:
«Li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.»

† **116:10 116.10:** 2 Korɛn 4.13 † **116:13 116.13:** Wɔjɛnnɛ na li sɛnrɛ tì yo lagamɛ, lo yɛn wɔjɛnnɛ na kìla pye pe ma duvɛn le wa li ni, mboo wɔ saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbege naga fɔ pe yɛn nali shari li kajɛŋgɛ pyege ki kala na. † **118:1 118.1:** 1 Kuro 16.34; 2 Kuro 5.13; 7.3; Ɛsidi 3.11; Yuuro 100.5; 106.1; 107.1; 136.1; Zhere 33.11

5 Mala ta wa na jɔlɔgɔ ki ni, mìla Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri lilan saga,
a Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan yɔn sogo, ma
wogosaga kan na yeri.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ni, mi woro na
fyɛ yaraga ko ka yɛgɛ.
Yiŋgi sɛnwee mbe ya pye na na†?
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ni, lo li yɛn na
sagafɔ we;
mi yaa kanla juguye pe tolo li yan.
8 Mɔɔ yɛɛ karafa Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
kò mbɔnrɔ mɔɔ jigi wi taga sɛnwee na ko
na.
9 Mɔɔ yɛɛ karafa Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
kò mbɔnrɔ mɔɔ jigi wi taga legbɔɔlɔ na
ko na.

10 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun kàa wa
mala maga,
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki fanŋga na,
mìla pe tɔngɔ.
11 Pàa wa mala maga, mala wa njolo,
ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki fanŋga
na, mìla pe tɔngɔ.
12 Pàa wa mala maga paa sɛnrɛgɛ yɛn,
ɛɛn fɔ pàa ku ma wɔ wa paa wuuro kasɔn
ma kaa figi we;
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki fanŋga na, mìla
pe tɔngɔ.

13 Pàa na wɔnrɔgɔ ŋgbanga mbe ta mbe
to,
ɛɛn fo, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan saga.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na fanŋga ye, mi
maa yuuro koo nali gbogo.
Lo li yɛn na shɔfɔ we†.

15 Lesinmbele pe yɛn na jɔrɔgi nayinmɛ
ni,
na cew tawa kɔŋgɔlɔ waa wa pe paara
yinrɛ ti ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga kɛɛ ki yɛn na
kagbɔgɔlɔ piin.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli fanŋga kɛɛ ki yirige
mbe cew kan,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga kɛɛ ki yɛn na
kagbɔgɔlɔ piin.

17 Mi se ku, ɛɛn fɔ mi yaa koro go na,
jaŋgo mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagala ke
yɛgɛ yuun.
18 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì jɔlɔgɔ wa na na fɔ
jɛŋgɛ,
ɛɛn fɔ li silan yaga kunwɔ pi kan.

19 Ye kasinŋge go kɔɔrɔ† ti yɛngɛlɛ na kan,
jaŋgo mbe ye mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari
mbeli sɔn.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ li go yeyɔngɔ koyi ŋga
yɛɛn,
pa lesinmbele pe maa yiin wa ki ni.
21 We Fɔ, mi yaa ma shari mbɔɔn sɔn,
katugu màla yɔn sogo,
mboro ma yɛn na shɔfɔ we.

22 Go wafɛnnɛ pè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ
koŋgbanŋga ye†.
23 Pa ko wogo ŋga kò yiri wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri,
a kì pye kagbɔgɔ we yɛgɛ na†.

24 Ko pilige ŋga yɛɛn, ko Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
kɔn ma tɛgɛ,
ye pan waa yɔgɔri waa nayinmɛ nii ki ni!
25 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma we shɔ!
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga we cew ta!

26 Ŋa wila paan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
na, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!
Mbe we ta wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, we yaa duwaw pye ye
kan†!
27 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ le,
li maa yanwa yinrigi we kan!
Ye pan wa gbogolomɔ pi ni fɛti wi na, tige
njere ni wa ye kɛyɛn yi ni,
fɔ sa gbɔn wa saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ
ke tanla!

28 Mboro ma yɛn na Yɛnŋɛlɛ le, mi yaa
lɔɔn shari mbaa ma sɔnni,
na Yɛnŋɛlɛ, mi yaa lɔɔn sɔnni.
29 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari yaa li sɔnni,
katugu li yɛn jɛnnɛ,
li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.

† **118:6 118.6:** Ebu 13.6 † **118:14 118.14:** Ɛki 15.2; Eza 12.2 † **118:19 118.19:** Kasinŋge go kɔɔrɔ to ti yɛn Zheruzalɛmu ca shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔnrɔ re. † **118:22 118.22:** Luki 20.17; Kapye 4.11; 1 Pyɛ 2.7 † **118:23 118.22-23:** Mati 21.42; Maki 12.10-11 † **118:26 118.25-26:** Mati 21.39; Maki 11.9; Luki 13.5; 19.38; Zhan 12.13

119

Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn ma yɔn

1 Leele mbele pe tangalɔmɔ pi yɛn ma sin,
poro mbele pe maa tanri na yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo†!
2 Leele mbele fuun pe ma li kondɛgɛŋgɛlɛ ke lɛ na tanri ke na,
konaa naga lagajaa mbaa li nandanwa kala li piin pe kotogo ki ni fuun ni,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo!
3 Poro na la kambasinŋge piin,
Yɛnŋɛlɛ li koŋgolo koro pe maa tanri ke na.
4 We Fɔ, mɔ̀ɔ katɛgɛŋgɛlɛ ke naga we na,
jaŋgo we ke yigi waa tanri ke na tiyɔngɔ.
5 Ki yaga na tangalɔmɔ pi pye pi sin,
jaŋgo mbe ya mbɔɔn katɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa tanri ke na!
6 Pa kona mi se ka fɛrɛ shɔ,
na mi kaa ma ŋgasegele ke ni fuun ke jate we.
7 Mi yaa lɔɔn shari lɔɔn sɔnni kotogo sinŋge ni,
mbe koro mbaa ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke kara, koro ŋgele ke yɛn ma sin we.
8 Mi yaa ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa tanri ke na,
ki kala na, maga kanla wa pew!

9 Lefɔnnɔ wi mbe ya mboo tangalɔmɔ pi pye fyɔngɔ fu mɛlɛ?
Kaawɔ wɔɔn sɛnrɛ to yigi wila tanri ti na.
10 Mi yɛn nɔɔ lagajaa na kotogo ki ni fuun ni,
maga ka ti mbe wa mbe la ma ŋgasegele ke na!
11 Mɔ̀ɔ sɛnyoro ti tɛgɛ wa na kotogo na,
jaŋgo mi ka ka kapege pye ma na.
12 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ sɔnni!
Na naga ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni!
13 Kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele fuun mà yo wa ma yɔn,
mi yɛn na ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke yɛgɛ yuun.
14 Mbaa tanri ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, ki ma nayinmɛ kan na yeri,
ma pye ndɛɛ mì yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta.
15 Mi yɛn na sɔnri ma katɛgɛŋgɛlɛ ke na,
konaa màla jatere wi tɛgɛ ma koŋgolo ke na.
16 Ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn mala ndanla,
mi se fɛgɛ ma sɛnrɛ ti na.

17 Kajɛŋgɛ pye mi ŋa ma tunmbyee na kan,
jaŋgo mbe koro yinwege na mbɔɔn sɛnrɛ ti yigi mbaa tanri ti na!
18 Na yɛngɛlɛ ke yɛngɛ,
jaŋgo kagbɔgɔlɔ ŋgele wa ma lasiri wi ni, mbe ke yan!
19 Mi yɛn nambanŋa laga tara ti na,
maga kɔɔn ŋgasegele ke lara na na!
20 Ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke la yɛn na na sanga pyew,
fɔ a ke wogo kì ŋgban na ni wa na kotogo na.
21 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, ma ma sɛnŋgbanra yo pe na,
poro mbele pe yɛn ma daŋga we,
poro mbele pè pe yɛɛ puŋgo ma lali ma ŋgasegele ke ni we.
22 Na shɔ tɛgɛlɛ na paa na tegele konaa tifagawa mba paa na tifaga pi kɛɛ,
katugu mi yɛn na tanri ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.
23 Ali na kundigile paga cɛn mbe yɔn le na mɛgɛ ni,
mi ŋa ma tunmbyee, mi wo yaa la jatere piin ma kondɛgɛŋgɛlɛ koro na.
24 Ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn mala ndanla,
koro ke yɛn na yɛrifɔ we.

25 Mi ŋa mì sinlɛ tara, wa taambugɔ ki ni,
yinwege kan na yeri naa, mbe yala ma sɛnrɛ ti ni!
26 Mìlan kagala ke yɛgɛ yo ma kan, a màla yɔn sogo;
ki yaga mɔɔ kondɛgɛŋgɛlɛ ke naga na na!
27 Ma katɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn na konɔ na nari,
ki yaga mbeli jɛn mbe wali li na,
jaŋgo mbaa sɔnri ma kafɔnŋgɔlɔ ke na!
28 Jatere pirindorogo kìlan nawa pi tanga na na,

† **119:1 119.1:** Ki yurugo ŋga ki koŋgolo kɔlɔtaanri tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba pyew kì lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ ti sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu. Ki koŋgolo ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke yɛn na Yɛnŋɛlɛ li lasiri wo mɛgɛ yinri, ke ni fuun kè lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni.

na yirige mala saga, mbe yala ma sɛnrɛ ti ni!
29 Yagbogolo konɔ li laga lali na ni;
ɛɛn fɔ ki yaga ma yɔn na na, ma ti mbɔɔn lasiri koŋgolo ke jɛn mbaa tanri ke na!
30 Kaselege konɔ lo mì lɛ,
mi yɛn na tanri na yala ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni.
31 Mi yaa koro mbe mara ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga ka ti fɛrɛ mbanla ta!
32 Mi yɛn na fogolo mbaa tanri wa ma ŋgasegele konɔ li ni,
katugu màla jatere wi yɛngɛ na kan.

33 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na naga ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni,
jaŋgo mbaa tanri ke na fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga!
34 Tijinliwɛ kan na yeri, jaŋgo mbe ya mbaa tanri ma lasiri wi na,
mboo yigi mbaa tanri wi na, na kotogo ki ni fuun ni!
35 Na yɛgɛ sin mbaa tanri wa ma ŋgasegele konɔ li ni,
katugu ki wogo ki yɛn mala ndanla!
36 Ma ti na jatere wi pye ma kondɛgɛŋgɛlɛ koro na,
wiga ka kari na yɛɛra tɔnli jawa po yeri!
37 Ma ti na yɛgɛ ki wɔ wa yaara nda ti yɛn go fu ti yeri,
ma ti mbaa tanri wa ma konɔ li ni!
38 Yɔn fɔlɔ na mà kɔn mbele pe maa fyɛ ma yɛgɛ pe yeri,
li yɔn fili mi ŋa ma tunmbyee na kanŋgɔlɔ!
39 Mi yɛn na fyɛ tifagawa sɛnrɛ nda yɛgɛ, ti laga lali na ni,
katugu ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn ma yɔn!
40 Wele, ma katɛgɛŋgɛlɛ ke la yɛn na na fɔ jɛŋgɛ,
yinwege kan na yeri ma kasinŋge ki fanŋga na!

41 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga mɔɔ kagbaraga ki pye na kan;
na shɔ, mbe yala ma yɔn fɔlɔ na mà kɔn li ni!
42 Ki ka pye ma, mbele pe yɛn nala tegele, mbe ya mbe pe yɔn sogo,
katugu mì taga ma sɛnrɛ ti na.
43 Maga ka ti kaselege sɛnrɛ ti kɔ wa na yɔn,
katugu na jigi wi yɛn ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ koro na.
44 Mi yaa la tanri ma lasiri koŋgolo ke na suyi,
mbe koro ki na fɔ tetete.
45 Mi yaa la tanri yɛyinŋge na yinwege ki ni,
katugu mi yɛn naga lagajaa mbaa tanri ma katɛgɛŋgɛlɛ koro na.
46 Mi yaa lɔɔn kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛgɛ yuun wunlumbolo pe kan,
ki se pye na yeri fɛrɛ ni.
47 Ma ŋgasegele ke kala li yɛn mala ndanla,
ke yɛn mala ndanla.
48 Mìlan kɛyɛn yi yirige ma ŋgasegele ke yeri nɔɔ yɛnri, katugu ke yɛn mala ndanla;
mila jaa mbaa sɔnri ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.

49 Sɛnrɛ nda mà yo mi ŋa ma tunmbyee na kanŋgɔlɔ, ma jatere wi tɛgɛ ti na,
to ti yɛn na jigi tagasaga kaan na yeri.
50 To ti maa na kotogo ki sogo na na jɔlɔgɔ sanga ni,
katugu yɔn fɔlɔ na mà lɛ na yeri, li yɛn na yinwege kaan na yeri.
51 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, pe yɛn naga lakoo na na,
ɛɛn fɔ mi se kɛ mbe wɔ wa ma lasiri konɔ li ni.
52 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mà kan we yeri maga lɛ wa faa, na mi ka nawa to ke na,
ki mala kotogo ki sogo na na.
53 Kayaŋga gbɔgɔ ma pye na ni,
na mi ka lepeele pe yan pè je ma lasiri wi na we.
54 Mi yɛn nɔɔ kondɛgɛŋgɛlɛ ke koo yu-rugo,
mbanla ta laga ki tara nda ti ni paa nambanŋa yɛn.
55 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi maa jatere piin ma wogo ki na yembinɛ,
mɔ̀ɔ lasiri konɔ li yigi na tanri li na.

56 Ŋga ki yɛn na tasaga ye,
ko yɛn fɔ mbɔɔn katɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa tanri ke na.

57 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga ki yɛn na tasaga ye, mi yaa sɔngɔrɔ mbege yo,
ko ki yɛn mbɔɔn sɛnrɛ ti yigi mbaa tanri ti na.
58 Mi yɛn naga jaa na kotogo ki ni fuun ni, na kala lɔɔn ndanla,
yinmɛ tirige na na, mbe yala ma sɛnyoro ti ni!
59 Mìlan tangalɔmɔ pi cancan ma wele,
mila jaa mbe sɔngɔrɔ mbaa tanri ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.
60 Mi woro na mɔlɔ, mila fyɛɛlɛ,
mbɔɔn ŋgasegele ke yigi mbaa tanri ke na.
61 Lepeele pànla yigi pe mɛrɛ ti ni,
ɛɛn fɔ, mii fɛgɛ ma lasiri wi na.
62 Mi ma yiri yindɛgɛ na mɔɔ sɔn,
ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke kala na, koro ŋgele ke yɛn ma sin we.
63 Mbele fuun pe maa fyɛ ma yɛgɛ,
konaa mbele pe maa tanri ma katɛgɛŋgɛlɛ ke na, mi yɛn pe wɔnlɔ.
64 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kagbaraga kì tara ti yin,
ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke naga na na!

65 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma maa kajɛŋgɛ piin mi ŋa ma tunmbyee na kan,
ma yala ma sɛnrɛ ti ni.
66 Na naga mbaa kagala ke jɛnni mbaa ke woo ke yɛɛ ni konaa kajɛnmɛ ni,
katugu mì taga ma ŋgasegele ke na!
67 Sanni ma sanla le jɔlɔgɔ, mìla puŋgo,
ɛɛn fɔ koni, mɔ̀ɔ sɛnyoro ti yigi na tanri ti na.
68 Ma yɛn jɛnŋɛ, ma maa kajɛŋgɛ piin;
ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke naga na na!
69 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, pe yɛn na finlɛlɛ na tari na na;
ɛɛn fɔ mi wo na, mi yɛn na tanri ma katɛgɛŋgɛlɛ ke na, na kotogo ki ni fuun ni.
70 Pe jatere wì tɔn pe na,
ɛɛn fɔ mi wo na, ma lasiri wi yɛn mala ndanla.
71 Naa màla le jɔlɔgɔ, kì pye katiyɔngɔ na yeri,
katugu kìlan kan mila ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke kara.
72 Lasiri sɛnrɛ nda tì yiri wa ma yɔn, tì mbɔnrɔ na yeri
ma wɛ tɛ naa warifuwe yaara waga lɛgɛrɛ na.

73 Ma kɛyɛn yo yìlan fanri mala gbegele,
tijinliwɛ kan na yeri, jaŋgo mbɔɔn ŋgasegele ke kara mbe ke jɛn.
74 Mbele pe maa fyɛ ma yɛgɛ, pe yaa na yan mbaa yɔgɔri,
katugu pe yaa ki yan fɔ na jigi wi yɛn ma sɛnrɛ to na.
75 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mìgi jɛn ma yo ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn ma sin,
mà jɔlɔgɔ wa na na, ma yala ma kaselege ki ni.
76 Ma kagbaraga kìlan kotogo ki sogo na na,
ma yala ma sɛnyoro ti ni mi ŋa ma tunmbyee na kan.
77 Ki yaga mala yinriwɛ ta, jaŋgo mbe yinwege ta,
katugu ma lasiri wi kala li yɛn mala ndanla!
78 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo nala jɔlɔ go fu, fɛrɛ mbe pe yigi!
Mi wo na, mi yɛn na jatere piin ma katɛgɛŋgɛlɛ ke na.
79 Mbele pe maa fyɛ ma yɛgɛ, poro mbe sɔngɔrɔ pe pan na kɔrɔgɔ,
konaa mbele pɔ̀ɔn kondɛgɛŋgɛlɛ ke jɛn pe ni.
80 Ti mbaa tanri ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke na nawa jɛmbɛ ni,
pa kona mi se fɛrɛ shɔ.

81 Ma shɔwɔ pi la yɛn na na fɔ ma saa toro, fɔ nala tege;
ɛɛn fɔ na jigi wi yɛn ma sɛnrɛ ti na.
82 Ma sɛnyoro mìri kapyege ki wele konɔ, fɔ a yɛngɛlɛ kè saa te,
ko mila na yɛɛ yewe fɔ: «Ma yaa na kotogo ki sogo na na wagati wiwiin ni?»
83 Mi yɛn paa sɛlɛgɛ kasha yɛn wirige go na, ŋga ki se ya yaraga ka yɔn,
ɛɛn fɔ mii fɛgɛ ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.
84 Mi ŋa ma tunmbyee, na yinwege piliye yi koro jori?

Mbele pe yɛn nala jɔlɔ, ma yaa kiti wi kɔn
pe na wagati wiwiin ni mbe pe jɔlɔ?
85 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, pele yɛn
na wege kɔɔn wa na yɛgɛ mbanla
yigi,
mbe sigi ta ki woro ma yala ma lasiri konɔ
li ni.
86 Ma ŋgasegele ke ni fuun ke yɛn kase-
lege,
pe yɛn nala jɔlɔ go fu, ki yaga mala saga!
87 Kìla koro jɛnri anmɛ paa na gbo mala
wɔ laga tara ti ni,
ɛɛn fɔ mi wo na, mii je ma katɛgɛŋgɛlɛ ke
na.
88 Ma kagbaraga ki kala na, yinwege kan
na yeri,
jaŋgo sɛrɛya sɛnrɛ nda tì yiri wa ma yɔn
mbaa tanri ti na!

89 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma sɛnrɛ ti yɛn wa fɔ
sanga pyew,
ti yɛn kɔsaga fu wa yɛnŋɛlɛ na.
90 Ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ sanga pyew
fɔ tetete,
mà tara ti gbegele mari teŋge, ti yɛn wa
ti yɔngɔlɔ ke ni.
91 Ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ koro fanŋga na
yaara ti ni fuun ti yɛn wa nala,
katugu yaraga pyew ki yɛn na tunŋgo piin
mboro kan.
92 Ndɛɛ ki pye ma lasiri wi kala li sila na
ndanla,
anmɛ mìla ku wa na jɔlɔgɔ ki ni.
93 Mi se fɛgɛ ma katɛgɛŋgɛlɛ ke na fyew,
katugu koro fanŋga na, mà yinwege ki
kan na yeri.
94 Mi yɛn mboro woo, na shɔ,
katugu mi yɛn na jaa mbaa tanri ma
katɛgɛŋgɛlɛ koro na.
95 Lepeele pe yɛn nala singi mbanla gbo,
ɛɛn fɔ ma kondɛgɛŋgɛlɛ koro mi yɛn na
nuru.
96 Mìgi yan fɔ yaraga pyew kɔsaga yɛn ki
na,
ɛɛn fɔ ma ŋgasegele ke yɛn kɔnlɔ fu.

97 Wele, ma lasiri wi yɛn mala ndanla fɔ
jɛŋgɛ,
mi maa sɔnri wi na pilige pyew.
98 Ma ŋgasegele kànla kan kajɛnmɛ ni
ma wɛ na juguye pe na,
katugu ke yɛn na ni wagati wi ni fuun ni.
99 Kagala kɔrɔ jɛnmɛ yɛn na yeri ma wɛ
na nagafɛnnɛ pe na,
katugu mi maa sɔnri jɛŋgɛ ma
kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.
100 Tijinliwɛ yɛn na yeri ma wɛ
lelɛŋgbaara ti na,
katugu mɔ̀ɔ katɛgɛŋgɛlɛ ke yigi na tanri
ke na.
101 Mi mala jele li kɔrɔsi kombele li ni,
jaŋgo mbe ya mbɔɔn sɛnrɛ ti yigi mbaa
tanri ti na.
102 Mi se laga ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na
fyew,
katugu mboro màla naga ke ni.
103 Ma sɛnrɛ ti yɛn ma tanla wa na yɔn,
tì tanla na ni ma wɛ sɛnrɛgɛ na.
104 Ma katɛgɛŋgɛlɛ kè tijinliwɛ kan na
yeri,
ki kala na, yagbogolo koŋgolo ke yɛn
mala mbɛn.

105 Ma sɛnrɛ ti yɛn paa fitanla yɛn wa na
tɔɔrɔ ti nɔgɔ,
ti yɛn paa yanwa yɛn wa na konɔ li ni.
106 Mì wugu ki na, mi yaa sigi pye mbege
yɔn fili,
fɔ mi yaa ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi
mbaa tanri ke na, koro ŋgele ke
yɛn ma sin we.
107 Màla le jɔlɔgɔ mala go ki sogo na na fɔ
jɛŋgɛ;
Yawe Yɛnŋɛlɛ, yinwege kan na yeri mbe
yala ma sɛnrɛ ti ni!
108 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yɛnrɛgɛ ŋga mila
yɛnri maga pye paa saraga yɛn ma
yeri, yɛnlɛ ki na!
Mala kara ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni!
109 Na yinwege ki yɛn kunwɔ pi yɔn na
sanga pyew,
ɛɛn fɔ mi se fɛgɛ ma lasiri wi na.
110 Lepeele pè pɛŋgɛlɛ le na na,
ɛɛn fɔ, mi se ka laga ma katɛgɛŋgɛlɛ ke
na.
111 Ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn na kɔrɔgɔ
tiyɔngɔ fɔ sanga pyew,
ti maa yɔgɔrimɔ kaan na yeri wa na
kotogo na.
112 Mìgi kɔn wa na kotogo na mbaa tanri
ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke na,
wagati wi ni fuun ni, fɔ sa gbɔn wa ki
kɔsaga.

113 Leele mbele pe nawa pi yɛn pe na
shyɛnzhyɛn, pe kala lìlan mbɛn,
ma lasiri wo wi yɛn mala ndanla.
114 Mboro ma yɛn na larasaga naa na
tugurɔn sigeyaraga mbaa na go
singi,
na jigi wi yɛn ma sɛnrɛ to na.
115 Yoro lepeele wele, ye ye yɛɛ laga lali
na ni,
jaŋgo mbaa tanri na Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele
ke na!
116 Na tɔgɔ ma yigi na ni, mbe yala ma
sɛnyoro ti ni, jaŋgo mbe go ta;
maga ka ti mbe fɛrɛ shɔ na jigi tagasaga
wogo ki na!
117 Na tɔgɔ ma yigi na ni, jaŋgo mbe ta
mbe shɔ,
jaŋgo na yɛgɛ ki koro ma kondɛgɛŋgɛlɛ
ke na fɔ sanga pyew!
118 Mbele fuun pe ma pe yɛɛ puŋgo ma
laga ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, ma
ma je poro na;
katugu pe nambara kapyere ti yɛn yagbo-
gowo.
119 Lepeele mbele fuun pe yɛn laga tara ti
na, ma ma pe wa paa tugurɔn fire
yɛn;
ki kala na, ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn mala
ndanla.
120 Mi yɛn na fyɛ ma yɛgɛ fɔ na seri,
mi yɛn na fyɛ ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke
yɛgɛ.

121 Mi yɛn na tanri kaselege konaa kas-
inŋge na,
maga kanla le na jɔlɔfɛnnɛ pe kɛɛ!
122 Mi ŋa ma tunmbyee, yere na ni mala
wogo ki yɔn,
maga ka ti mbele pe maa pe yɛɛ gbogo
panla yigi tijaanga!
123 Ma sagawa po naa shɔwɔ mba màa pi
yɔn fɔlɔ lɛ mbanla shɔ,
mì wele ma saa te pi wogo na.
124 Mi ŋa ma tunmbyee, ki yaga mala yigi
ma yala ma kagbaraga ki ni,
mala naga ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni!
125 Mi yɛn ma tunmbyee, tijinliwɛ kan na
yeri,
jaŋgo mbɔɔn kondɛgɛŋgɛlɛ ke jɛn!
126 Yawe Yɛnŋɛlɛ, wagati wì gbɔn ma kala
la pye;
katugu leele pɔ̀ɔn lasiri wi jɔgɔ.
127 Mi wo na, ma ŋgasegele ke yɛn mala
ndanla,
ke yɛn mala ndanla ma wɛ tɛ na, ma wɛ
tɛ piiri na.
128 Ki kala na, ma katɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun
ke yɛn ma sin na yɛgɛ na,
yagbogolo konɔ pyew li yɛn mala mbɛn.

129 Ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn yaritiyɔngɔ,
ki kala na, mi yaa ti yigi mbaa tanri ti na.
130 Ma sɛnrɛ ti jɛnmɛ pi ma yanwa yirige
lere kan,
ti ma tijinliwɛ kan kambajɛnŋɛ wi yeri.
131 Ma sɛnrɛ ti la kìlan yigi jɛŋgɛ,
ma ŋgasegele ke la yɛn na na fɔ jɛŋgɛ.
132 Surugu ma yɛgɛ wa na yeri, mala
yinriwɛ ta,
paa yɛgɛ ŋga na ma yɛn ma mbele
ndanla, màga kɔn maga tɛgɛ pe
kan we!
133 Yeresaga kan na tangalɔmɔ pi yeri,
mbe yala ma sɛnrɛ ti ni,
maga ka ti tipege ka kpɛ mbe fanŋga ta
na na!
134 Na shɔ leele pe jɔlɔgɔ ki kɛɛ,
jaŋgo mbɔɔn katɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa
tanri ke na!
135 Mi ŋa ma tunmbyee, ki yaga mala wele
kajɛŋgɛ ni,
mala naga ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni!
136 Mi yɛn na gbele na yɛntunwɔ lɛgɛrɛ
woo,
katugu leele pe woro na tanri ma lasiri
konɔ li na.

137 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn ma sin,
ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn ma sin.
138 Mɔ̀ɔ kondɛgɛŋgɛlɛ ke kan kasinŋge ni,
konaa ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ
ŋga na ki ni.
139 Kayaŋga gbɔgɔ yɛn na ni fɔ jɛŋgɛ,
katugu na winfɛnnɛ pè fɛgɛ ma sɛnrɛ ti
na.
140 Ma sɛnyoro tìri yɛɛ naga fɔ ti yɛn
kaselege fɔ jɛŋgɛ,
mi ŋa ma tunmbyee ti yɛn mala ndanla.
141 Mì kologo, leele pe woro nala jate,
ɛɛn fɔ mi se fɛgɛ ma katɛgɛŋgɛlɛ ke na.
142 Ma kasinŋge ki yɛn kasinŋge ŋga ki
yɛn kɔsaga fu,
ma lasiri wi yɛn kaselege.

143 Jɔlɔgɔ naa jatere piriwɛn yɛn na na,
konaa ki ni fuun, ma ŋgasegele ke maa nayinmɛ kaan na yeri.
144 Ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn ma sin fɔ sanga pyew,
tijinliwɛ kan na yeri, mberi jɛn mbe wali ti na, jaŋgo mbe go ta!

145 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ yɛnri na kotogo ki ni fuun ni mala saga, na yɔn sogo,
jaŋgo mbɔɔn kondɛgɛŋgɛlɛ ke lɛ mbaa tanri ke na!
146 Mi yɛn nɔɔ yinri fɔ mala shɔ,
jaŋgo mbɔɔn kondɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa tanri ke na.
147 Mi ma keli lalaaga ki yɛgɛ mɔɔ yeri mala saga,
katugu na jigi wi yɛn ma sɛnrɛ to na.
148 Yembinɛ sanga wi ni fuun wi ni, mila la wɔnlɔ,
mi maa jatere piin ma sɛnyoro ti na.
149 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga mala yerege ki logo ma kagbaraga ki kala na,
ki yaga mbe koro go na, mbe yala ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni!
150 Mbele pe maa tipege gbɛgɛlɛ mbe pye, pe yɛn na fulo na tanla,
pe yɛn na pe yɛɛ laga lali ma lasiri wi ni.
151 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn ma yɔngɔ na ni,
ma ŋgasegele ke ni fuun ke yɛn kaselege.
152 Maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni, mìgi jɛn
ma yo ma kondɛgɛŋgɛlɛ màa ke kan ke koro wa fɔ sanga pyew.

153 Na jɔlɔgɔ kagala ke wele, mala shɔ,
katugu mi se fɛgɛ ma lasiri wi na!
154 Yere na kala li ni, mala go shɔ,
na yaga go na, mbe yala ma sɛnyoro ti ni!
155 Shɔwɔ pi laga yɛn ma lali lepeele pe ni,
katugu pe woro nɔɔ kondɛgɛŋgɛlɛ ke lagajaa.
156 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yinriwɛ tawa pi yɛn ma gbɔgɔ,
na yaga go na ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke fanŋga na!
157 Na jɔlɔfɛnnɛ naa na winfɛnnɛ pe yɛn ma lɛgɛ,
ɛɛn fɔ mi se kɛ mbe laga ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.
158 Mì leele javafɛnnɛ pe yan, fɔ a pe la kì kɔ na na,
poro mbele pe sɔɔn sɛnyoro ti yigi mbaa tanri ti na.
159 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki jɛn maga jɛn fɔ ma katɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn mala ndanla,
ki yaga mbe go ta ma kagbaraga ki kala na!
160 Ma sɛnrɛ ti go ko yɛn kaselege,
ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn ma sin fɔ sanga pyew.

161 Kundigile pèle yiri nala jɔlɔ go fu,
ɛɛn fɔ, ma sɛnrɛ to nuŋgba ti maa fyɛrɛ waa na na.
162 Mi yɛn na yɔgɔri ma sɛnyoro ti kala na,
ma mbe yo fɔ lere ŋa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta.
163 Yagbogowo pi yɛn mala mbɛn, pi yɛn ma tijanga na yeri,
ɛɛn fɔ ma lasiri wi yɛn mala ndanla.
164 Mi mɔɔ sɔn sɔnsaga kɔlɔshyɛn pilige nuŋgba ki ni,
ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele ke yɛn ma sin ke kala na.
165 Ma lasiri wi yɛn ma mbele ndanla, yɛyinŋge gbɔgɔ yɛn pe wogo,
yaraga ka kpɛ se ya mbe pe kan pe kurugo pe to.
166 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na jigi wi yɛn ma na mala shɔ,
ma ŋgasegele koro mi yɛn na tanri ke na.
167 Mɔ̀ɔ kondɛgɛŋgɛlɛ ke yigi na tanri ke na, na kotogo ki ni fuun ni,
ti yɛn mala ndanla fɔ jɛŋgɛ.
168 Mɔ̀ɔ katɛgɛŋgɛlɛ koro naa ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yigi na tanri ke na,
katugu ma yɛgɛ yɛn na kapyegele ke ni fuun ke na.

169 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga na yɛnrɛgɛ gbelege ki gbɔn wa ma na,
tijinliwɛ kan na yeri mbe yala ma sɛnrɛ ti ni.
170 Ki yaga na yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi gbɔn wa ma na,
na shɔ mbe yala ma sɛnyoro ti ni!
171 Ki yaga mbaa ma sɔnni lɛgɛrɛ,
katugu ma yɛn nala nari ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni!

172 Ki yaga mbaa ma sɛnyoro ti koo yurugo wa na yɔn,
katugu ma ŋgasegele ke yɛn ma sin!
173 Na saga ma kɛɛ ki ni,
katugu ma katɛgɛŋgɛlɛ koro mì wɔ mbaa piin!
174 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki la ki yɛn na na mala shɔ,
ma lasiri wi yɛn mala ndanla.
175 Ki yaga mbe koro go na mbaa ma sɔnni,
ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke pye na sagawa!
176 Mi yɛn na yanri na toro paa simbapyɔ yɛn, ŋa wì puŋgo, yiri ma mi ŋa ma tunmbyee na lagaja;
katugu mii fɛgɛ ma ŋgasegele ke na!

120

Lere ŋa pè baga wi na wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Tangala yurugo mbe kari wa Zheruzalɛmu ca.
Mala ta wa na jɔlɔgɔ ki ni, mìla gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri lilan saga,
a lìlan yɔn sogo.
2 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na shɔ yagboyoolo pe kɛɛ,
na shɔ leele fanlafɛnnɛ pe kɛɛ!

3 Yoro leele fanlafɛnnɛ, yiŋgi ki yaa ka pye ye sara we?
Yiŋgi tɔnli wi yaa ka kan ye yeri?
4 Malaga gbɔnwangala ŋgele pè ke le naŋganra kasɔn ni ma ke yɔnrɔ ti wɔwɔ,
koro ke yaa ka pye ye sara we.

5 Jɔlɔgɔ yɛn na wogo, katugu mì saa cɛn wa Meshɛki tara ti ni,
katugu mì saa cɛn wa Kedari tara cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ†.
6 Ki leele mbele yɛyinŋge ki yɛn ma pe mbɛn,
mì cɛn ma mɔ wa pe sɔgɔwɔ matoro.
7 Yɛyinŋge mi wo yɛn na jaa,
ɛɛn fɔ na mi ka ya para ki wogo na, poro ma yo malaga.

121

Na go sigefɔ wo wi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le

1 Tangala yurugo mbe kari wa Zheruzalɛmu ca.
Mìlan yɛgɛ ki yirige ma wele wa yanwira ti kɛɛ yeri,
na sagawa pi yaa yiri se yeri?
2 Na sagawa pa pi yaa yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
lo na lì naayeri wo naa tara ti da.

3 Li se ti ma tɔlɔgɔ ki wɔnri.
Ŋa wi yɛn nɔɔ go singi wi se wɔnlɔ.
4 Ye wele, Izirayɛli woolo pe go sigefɔ wila wɔnlɔ mbe tigi,
wila si wɔnlɔ.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn nɔɔ go singi,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinmɛ ma go na nɔɔ go singi, ma pye le ma tanla.
6 Yɔnlɔ na, yɔnlɔ ki sɔɔn ya,
yesogo ki se sɔɔn jɔlɔ yembinɛ.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa lɔɔn go singi kapege ki ni fuun ki na,
li yaa lɔɔn yinwege ki go singi.
8 Ma karisaga naa ma sɔngɔrɔsaga, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa lɔɔn go singi,
mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga pyew!

122

Yaa yɛnri Zheruzalɛmu ca ki yɛyinŋge ta

1 Tangala yurugo mbe kari wa Zheruzalɛmu ca. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Na paga na pye mbe yo fɔ:
«Yaa shokari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni,»
ki ma pye na yeri yɔgɔrimɔ ni!

2 Zheruzalɛmu ca, wè pan ma yere koni na ma yeyɔnrɔ ti na.
3 Zheruzalɛmu, ma yɛn ca ŋga ki yɛn ma kan ma yɔn,
malaga sigembogo yɛn ma kan mɔɔ maga.
4 Izirayɛli cɛngɛlɛ woolo pa pe maa kee wa,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li cɛngɛlɛ woolo wele,

† **120:5 120.5:** Ki laga ŋga ki yɛn naga nari ma yo sɛnrɛ ti yofɔ wìla pye ma cɛn laga ŋga na, ki leele pàa pye paa Meshɛki tara naa Kedari tara fɛnnɛ pe yɛn. Ki leele pàa pye kababaara pyefɛnnɛ konaa legboleele.

jaŋgo mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ,
paa yɛgɛ ŋga na làa ki kondɛgɛlɛ li kan Izirayɛli woolo pe yeri paa ki piin we.

5 Davidi naa wi setirige piile pa pe wun-luwɔ jɔngɔ ki yɛn wa,
pa pe maa cɛɛn wa mbaa leele pe kiti wi kɔɔn.

6 Yaa yɛnri Zheruzalɛmu ca ki yɛyinŋge ta.
Zheruzalɛmu, ma yɛn ma mbele ndanla, Yɛnŋɛlɛ sa ti pe cɛn pɔw!
7 Yɛyinŋge mbe pye wa ca ki ni,
tanwa mbe pye wa wunluwɔ yinrɛ ti ni!
8 Na sefɛnnɛ naa na wɛnnɛ pe kala na,
mi yɛn na jaa yɛyinŋge mbe pye wa ma ni!
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le, li go ŋga ki yɛn mala ndanla ki kala na,
mi yɛn na jaa fɛrɛwɛ mbe pye ma woo!

123

Yawe Yɛnŋɛlɛ, we yinriwɛ ta

1 Tangala yurugo mbe kari wa Zheruzalɛmu ca.
Mìlan yɛgɛ ki yirige na wele wa ma yeri,
mboro ŋa ma yɛn ma cɛn wunluwɔ pi na wa yɛnŋɛlɛ na.

2 Yɛgɛ ŋga na kulonambala maa wele pe tafɔ naŋa yeri, wi yere pe ni,
yɛgɛ ŋga na kulojaala maa wele pe tafɔ jɛlɛ yeri, wi yere pe ni,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, woro fun we yɛn na wele wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, fɔ li ka sa yinmɛ kan we yeri.
3 Yinmɛ kan we yeri Yawe Yɛnŋɛlɛ, yinmɛ kan we yeri;
katugu tifagawa mba pè we tifaga pì saa kɛɛ toro.
4 Leele mbele pe maa pe yɛɛ nari, pè tɛgɛ we na ma ta ma,
mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, pè we tifaga ma ta ma.

124

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Izirayɛli woolo pe shɔfɔ we

1 Tangala yurugo mbe kari wa Zheruzalɛmu ca. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Ndɛɛ ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye we ni,
Izirayɛli woolo pege yo fɔ:
2 Ndɛɛ ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye we ni,
sanga ŋa ni leele pàa yiri we kɔrɔgɔ,
3 naa pàa nawa ŋgban we ni,
pe mbaa we kɔ mbe we wɔ wa weele.
4 Pa kona tɔnmɔ pi mbaa we li,
lafogo tɔnmɔ pi mbaa fo mbe toro we go na.
5 Tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun ŋgbanga pi mbaa fo
mbe toro we go na.

6 Ɛɛn fɔ sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo!
Lo na lii yɛnlɛ ki na mbe we le we juguye pe kɛɛ, paa pe kagboro yɛn.
7 Wè shɔ pe kɛɛ, paa yɛgɛ ŋga na sannjɛlɛ ma fegele mali yɛɛ shɔ sannjɛgɛlɛ yigifɔ wi mɛrɛ ti kɛɛ we;
mɛrɛ tìla kɔɔnlɔ, a wè fe ma shɔ.
8 We sagawa pa pi ma yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
lo na lì naayeri wo naa tara ti da we.

125

Mbele pè pe jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na li maa pe kɔrɔsi

1 Tangala yurugo mbe kari wa Zheruzalɛmu ca.
Mbele pè pe jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na
pe yɛn paa Siyɔn yanwiga ki yɛn;
ki se yɛgɛyɛgɛ fyew,
ki yɛn wa ki yɔnlɔ li ni fɔ sanga pyew.

2 Yanwira ti yɛn ma Zheruzalɛmu ca ki maga yɛgɛ ŋga na,
pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn mali woolo pe maga ma fun,
mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga pyew.
3 Lepeele pe se ka koro mbe cɛn fanŋga ki na lesinmbele pe tara ti go na,

jaŋgo lesinmbele paga kaa tilele mbe saa
kapege piin.

4 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, kajɛŋgɛ pye lejɛmbɛlɛ
pe kan,
konaa mbele pe nawa pi yɛn ma sin pe na
pe ni!
5 Ɛɛn fɔ mbele pe yɛn na tanri wa koŋgolo
ŋgele kè koolo ke ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe pɛ mbe pe wɔ
wa,
mbe pinlɛ kambasinnde pyefɛnnɛ pe ni.

Yɛnŋɛlɛ sa yɛyinŋge kan Izirayɛli woolo
pe yeri!

126

Yɛnŋɛlɛ sa ti li woolo
pe yɛsanga ki sɔngɔrɔ
ki pye yɔgɔrimɔ

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca.
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɔngɔrɔ ma pan mbele
pàa yigi kasopiile pe ni wa Siyɔn ca
sanga ŋa ni,
kìla pye we yeri paa wɔɔnrɔ yɛn.
2 Ki sanga wi ni, wàa koro na tɛgɛ fɔ jɛŋgɛ,
wàa pye na jɔrɔgi nayinmɛ ni.
Cɛngɛlɛ sanŋgala kàa pye naga yuun fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kagbɔgɔlɔ pye pe kan
haan!»
3 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kagbɔgɔlɔ pye we
kan,
ki kala na, we yɛn na yɔgɔri.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we wogo ki sɔngɔrɔ maga
yɔn naa,
paa yɛgɛ ŋga na laforo nda tì waga wa
Negɛvu tara ti ni, ma ma ti ti maa
fuun!
5 Mbele pe maa yariluguro ti nuru
yɛntunwɔ ni,
pe ma kaa yarilire ti kɔn yɔgɔrimɔ ni.
6 Mbele pe maa yanli yariluguro ni pe kɛɛ
na kee sari lugu,
pe ma kaa sɔngɔrɔ nayinmɛ gbɔɔ ni
yarilire pɔgɔlɔ ni pe kɛɛ ma pan.

127

Yɛnŋɛlɛ lo li ma go pyew ki pye go

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca. Salomɔ Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo.
Na Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro na go ŋga kanni,
mbele pe yɛn naga kanni, poro yɛn na pe
yɛɛ tege jaga.
Na Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro na ca ŋga kɔrɔsi,
mbele pe yɛn naga kɔrɔsi, poro yɛn na
wɔnlɔwɔ gbaanri pe yɛɛ na jaga.
2 Ye ma yɛn ma yiri faa, yaa si sinlɛ faa,
na ye yɛɛ tege jaga na ye yɔn suro ti jaa;
ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa ti nuŋgba
ti kaan li yɛn ma mbele ndanla pe
yeri, ali mbe pe ta pe yɛn na wɔnlɔ.

3 Ye wele, piile pe yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
yarikanga wa sege ki ni,
pisege ki yɛn li duwaw.
4 Wangala ke ma pye yɛgɛ ŋga na wa
maliŋgbɔɔn wi kɛɛ,
piile mbele naŋa wi ma se wa wi lefɔnrɔ
sanga wi ni, pa pe ma pye ma wi
kɛɛ.
5 Lere ŋa wi ma ke ta maa sanŋgbɔ wi
yin, fɛrɛwɛ yɛn wi woo!
Na wi kaa para wi juguye pe ni wa kiti
kɔnsaga wa ca ki mbogo yeyɔngɔ
ki na, wi se fɛrɛ shɔ.

128

Mbele pe maa nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri,
pe yaa fɛrɛwɛ ta

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca.
Lere o lere wi maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ konaa na tanri li koŋgolo ke
na,
fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!
2 Ma yaa kɔɔn kɛɛ tunŋgo tɔnli wi li,
ma yaa pye fɛrɛwɛ na, ma kapyere ti ni
fuun ti yaa la yɔngɔ la kee yɛgɛ.
3 Ma jɔ wi yaa pye wa ma go paa ɛrɛzɛn
tirige yɛn,
ŋga ki maa pire lɛgɛrɛ sɛni;
ma piile pe yaa cɛn mbɔɔn maga wa
lisaga
paa oliviye tire yirifɔnndɔ yɛn.
4 Lere ŋa wi maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,

pa li yaa duwaw wi na yɛɛn.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa koro wa Siyɔn ca
mbe duwaw ma na,
kona mbɔɔn ta yinwege na sanga ŋa fuun
ni, ma yaa Zheruzalɛmu ca fɛrɛwɛ
pi yan.
6 Ma yaa kɔɔn piile pe piile pe yan yɛnlɛ
ni.

Yɛnŋɛlɛ sa yɛyinŋge kan Izirayɛli woolo
pe yeri!

129

Pànla jɔlɔ,
ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ lìlan shɔ

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca.
Pànla jɔlɔ jɛŋgɛ maga lɛ wa na punwɛ
sanga wi ni.
Izirayɛli woolo pe daga mbege yo ma!
2 Pànla jɔlɔ jɛŋgɛ maga lɛ wa na punwɛ
sanga wi ni,
ɛɛn fɔ pee cew ta na na.
3 Pànla gbɔn ma sagbanra tuuro kɔɔnlɔ
wa na pɔgɔlɔ,
paa yɛgɛ ŋga na kɛkɔɔnlɔ ma kaa palaye
wari we.
4 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin,
lì lepeele pe manda ti sangala na na.

5 Siyɔn ca ki yɛn ma mbele fuun mbɛn,
fɛrɛ mbe pe ta fɔ paa sɔngɔrɔ puŋgo na.
6 Pe pye paa yan ŋga ki ma fi wa birigo ki
go na ki yɛn,
ko ŋga ki ma waga sanni ki sa yiri ki lɛ.
7 Kila ki kɔlɔgifɔ wi kɛɛ ki yin,
ki pɔfɔ wila ki pɔlɔ ta mbege lɛ mboo
kanŋgaga ki yin ki ni.
8 Torofɛnnɛ pe se ka pe pye mbe yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ye na!
We yɛn na duwaw piin ye kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ na!»

130

Wa jɔlɔgɔ ki ni,
Yɛnŋɛlɛ li mali woolo pe saga

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca.
Mbanla ta wa wegbɔgɔ tijugo ki ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ yinri mala
saga!
2 We Fɔ, na yerege ki logo,
nuŋgbolo jan mala yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo!

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ndɛɛ ki pye ma yɛn na we
kajɔgɔrɔ ti jate,
ambɔ wi jɛn na koro yinwege na?
4 Ɛɛn fɔ mboro wo na, ma maa kapere ti
kala yari,
ki kala na leele pe daga mbaa fyɛ ma yɛgɛ!

5 Mìlan kɛɛ ki kan Yawe Yɛnŋɛlɛ lo na,
mìlan kɛɛ ki kan lo na kaselege,
na jigi wi yɛn li sɛnrɛ ti na.
6 Yɛgɛ ŋga na ca welefɛnnɛ pe maa
yindogo ki singi ki gbɔn,
yɛgɛ ŋga na pe maa lalaaga ki singi ki
gbɔn,
mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li singi lilan saga
ma wɛ poro na.

7 Yoro Izirayɛli woolo, ye ye jigi wi taga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
katugu kagbaraga ki ma ta lo yeri;
li ma sɛnwee wi go shɔ pyelɔmɔ lɛgɛrɛ ni.
8 Lo li yaa Izirayɛli woolo pe go shɔ
pe kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti ni†.

131

Na jigi wi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo na,
ki woro nala kɔɔn shyɛn

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca. Davidi Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, yɛɛ gbɔgɔwɔ woro wa na
kotogo na,
mila la yɛgɛ tungu leele na.
Mila la sɔnri kagbɔgɔlɔ pyewe na
konaa kagala ŋgele kè wɛ na na ke na.

2 Ɛɛn fɔ mì pyeri ma cɛn yɛw,
paa pyɔ ŋa wì wɔnri ma tin ma cɛn wi nɔ
tɔɔrɔ na wi yɛn,
na jatere wì cɛn na na, paa pyɔ ŋa wì
wɔnri ma tin ma cɛn wi nɔ tɔɔrɔ
na wi yɛn.

† **130:8 130.8:** Yuuro 25.22; 111.9; Mati 1.21; Tite 2.14; Mati 1.21

3 Izirayɛli woolo, ye kɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ
li na,
mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga pyew!

132

Siyɔn ca ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga konaa Davidi wi ca

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca.
E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma jatere wi tɛgɛ Davidi
wi wogo ki na,
ma jatere wi tɛgɛ jɔlɔgɔ ŋga fuun wì jɔlɔ
ki na.
2 Wìla ki wuguro nda ti wugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan,
ma ki yɔn fɔlɔ na li lɛ lo na li yɛn Zhakɔbu
Yɛnŋɛlɛ na fanŋga gbɔgɔfɔ li yeri
ma yo fɔ:
3 «Mi se ye wa na paraga go ki ni fyew,
mi se sinlɛ na sinlɛyaraga ki na fyew,
4 mi se ti wɔnlɔwɔ mbanla yigi,
mi se ti wɔnlɔwɔ pilan yɛngɛlɛ ke tɔn na
na,
5 fɔ mbe ka sa laga ka ta Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan li wogo,
fɔ mbe ka sa cɛnsaga ta Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ
na fanŋga gbɔgɔfɔ li kan.»

6 Wele, wè yɔn finliwɛ kɛsu wi sɛnrɛ logo
wa Efirata ca,
wàa saa wi yan wa Yahari† ca wasege ki
ni.
7 Yoo kari wa li cɛnsaga ki ni,
we fɔli we we yɛrɛ ti jiile wa tara li tɔɔrɔ
ti nɔgɔ†.

8 Yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma pan wa ma
wogosaga ki ni,
ma pan mboro naa ma yɔn finliwɛ kɛsu
wi ni, wo ŋa wi yɛn nɔɔ yawa pi
nari we!
9 Ma saraga wɔfɛnnɛ pe pye sinmbele, ki
sinmɛ pi pye paa derege yɛn pe na,
mbele pè pe yɛɛ kan ma yeri, paa
yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa!
10 Davidi ŋa wìla pye ma tunmbyee wi
kala na,
wunlunaŋa ŋa mà wɔ, maga ka je wi na†!

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wugu Davidi wi kan
kaselege ko na, li se yɔn sɔngɔrɔ;
làa yo fɔ: «Ma setirige pyɔ wo wa mi
yaa ka tɛgɛ wunluwɔ pi na wa ma
yɔnlɔ†.
12 Na ma piile paga na yɔn finliwɛ pi yigi
konaa na sɛrɛya sɛnrɛ ti ni,
mbaa tanri ti na, to nda mì naga pe na we,
pa kona pe setirige piile fun,
pe yaa la cɛɛn wunluwɔ pi na fɔ sanga
pyew.»

13 Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Siyɔn
ca ki wɔ,
ko laga ko kì li ndanla mbege pye li
cɛnsaga.
14 Làa yo fɔ: «Ki laga ŋga ko ki yɛn na
wogosaga ye, fɔ sanga pyew;
pa mi yaa cɛn wa ki ni, katugu ki kala li
yɛn mala ndanla.
15 Mi yaa duwaw pe yarilire ti na fɔ jɛŋgɛ,
mbe yaakara kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri pe
ka pe tin.
16 Mi yaa ca ki sagara wɔfɛnnɛ pe shɔ, ki
shɔwɔ pi pye paa derege yɛn pe na,
ca ki woolo mbele pè pe yɛɛ kan ma yeri,
yaa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa.
17 Ko laga koyi mi yaa ka Davidi fanŋga
ki kan ki gbɔgɔ,
wunluwɔ ŋa mì wɔ, wi yaa koro paa
fitanla yɛn, ŋa wi yɛn na yiin†.
18 Mi yaa ka fɛrɛ wa wi juguye pe na, ti
pye pe na paa derege yɛn,
ɛɛn fɔ mi yaa ka wunluwɔ njala kan wo
kan, na li yɛn na yɛngɛlɛ.»

133

Ki yɛn ma yɔn sefɛnnɛ pe pye laga nuŋgba

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca. Davidi Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo.
Kaselege ko na, sefɛnnɛ paa ki taa pe yɛɛ
yeri pe cɛn laga nuŋgba,
ki yɛn ma yɔn, ki si yɛn ma tanla.
2 Ki yɛn paa sinmɛ nuwɔ taan yɛn, mba
pè wo wa Arɔn wi go ki na,

† **132:6 132.6:** Ŋga kì yo fɔ *Yahari,* ki yaa pye Kiriyati Yeyarimu ca mɛgɛ ko pàa yeri maga were, ki ca kìla pye wa Zheruzalɛmu ca ki tanla. † **132:7 132.7:** Yuuro 99.5 † **132:10 132.8-10:** 2 Kuro 6.41-42 † **132:11 132.11:** 2 Sami 7.12-16; 1 Kuro 17.11-14; Yuuro 89.4-5; Kapye 2.30 † **132:17 132.17:** 1 Wunlu 11.36

a pì fo ma tigi wa wi siyɔ wi na,
ma fo ma tigi fɔ wa Arɔn wi siyɔ wi na,
ma tigi ma gbɔn fɔ wa wi yaripɔrɔ ti yɔlɔgɔ ki na†.
3 Ki yɛn paa Ɛrimɔ yanwiga fɔɔngɔ ŋga
ki maa tinri wa Siyɔn yanwira ti na ki yɛn;
katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa duwaw leele pe na wa ki laga ki na,
konaa na yinwege ki kaan fɔ sanga pyew.

134

Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele pe daga mbaa li sɔnni

1 Tangala yurugo mbe kari wa Zheruzalɛmu ca.
Yoro mbele fuun ye yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele, yaa li sɔnni!
Yoro mbele fuun ye maa tunŋgo piin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni yembinɛ li ni fuun ni, yaa li sɔnni!
2 Ye ye kɛyɛn yi yirige ye wa wa li laga kpoyi ki yeri,
yaa li sɔnni!
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li koro wa Siyɔn ca li duwaw ma na,
lo na lì naayeri wo naa tara ti da we!

135

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni li yawa pi kala na

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki sɔnni!
Yoro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele, yaa li sɔnni,
2 yoro mbele ye maa tunŋgo piin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni we,
wa we Yɛnŋɛlɛ li go londo ti ni we!

3 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, katugu li yɛn ma yɔn,
yaa yuuro koo yaa li mɛgɛ ki sɔnni, katugu li yɛn nandanwa ni.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Zhakɔbu setirige piile pe wɔ li yɛɛ kan,
lì poro Izirayɛli woolo pe wɔ ma pe pye li yɛɛ woolo.
5 Kaselege ko na, mìgi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma gbɔgɔ,
fɔ we Fɔ wì wɛ yarisunndo ti ni fuun ti na.
6 Kala o kala li yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla, li mali pye,
wa yɛnŋɛlɛ na konaa laga tara na,
wa kɔgɔjeye pe ni konaa wa pe wetijuro ti ni.
7 Li ma kambaara ti yirige mbege lɛ fɔ wa tara ti kɔsaga ki na,
li ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yirige mbe ti tisaga ki ma pan;
li ma ti tifɛlɛgɛ ki ma yiri wa ki cɛnsaga na funlu.

8 Làa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe pinambiile koŋgbanmbala pe gbo,
maga lɛ sɛnwee piile pe na fɔ ma saa ki wa yaayoro ti na.
9 Làa kacɛn kagala naa kafɔnŋgɔlɔ pye wa mboro Ezhipiti tara ma ni,
ma ke pye Farawɔn wo naa wi tunmbyeele pe ni fuun pe na.

10 Làa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ tɔngɔ,
ma wunlumbolo fanŋga fɛnnɛ gbo.
11 Poro wɛlɛ Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn,
naa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi,
konaa Kana tara wunlumbolo pe ni.
12 Làa pe tara ti kan kɔrɔgɔ li woolo pe yeri,
làa ti kan kɔrɔgɔ Izirayɛli, li woolo pe yeri.

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma mɛgɛ ki yaa koro wa fɔ sanga pyew,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, leele pe jatere wi yaa pye ma mɛgɛ ki na sanga pyew fɔ tetete.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn li woolo pe na, mbe tanga ki kan pe yeri,
li yaa li tunmbyeele pe yinriwɛ ta.

15 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke yarisunndo ti yɛn warifuwe naa tɛ woro,
sɛnwee kɛɛ kìri gbegele.
16 Yɔn yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbaa para,

† **133:2 133.2:** Kìla pye faa, pe ma sinmɛ nuwɔ taan wo saraga wɔfɔ wi go ki na mboo pye kpoyi, mboo tɛgɛ wi yɛ wila tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan.

yɛngɛlɛ yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbaa
yaan.
17 Nuŋgbogolo yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila ya
mbaa nuru,
yɔn tifɛlɛgɛ kpɛ na la yinrigi wa ti yɔn.
18 Ti gbegelefɛnnɛ poro naa mbele fuun
pe ma pe jigi wi taga ti na,
poro naa ki yarisunndo ti ni pè yala†.

19 Yoro Izirayɛli cɛngɛlɛ woolo, yaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Yoro Arɔn setirige piile, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɔnni!
20 Yoro Levi setirige piile, yaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Yoro mbele ye maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
21 Ki daga paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni wa
Siyɔn yanwiga ki na,
lo na lì Zheruzalɛmu ca ki pye li cɛnsaga!

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

136

*Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga
ki yɛn kɔsaga fu*

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
katugu li yɛn ma yɔn,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†!
2 Yɛnŋɛlɛ na lì wɛ yarisunndo ti ni fuun ti
na, yaa li sɔnni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
3 Lo na li yɛn tafɛnnɛ pe ni fuun Fɔ, yaa
li sɔnni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!

4 Lo nuŋgba lo li maa kafɔnŋgɔlɔ
tugbɔŋgɔlɔ piin,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
5 Lo lì naayeri wi gbegele tijinliwɛ ni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†!
6 Lo lì tara ti gbegele mari tɛgɛ tɔnŋgbɔɔ
pi go na,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†!
7 Lo lì yanwa yirigeyaara tugbɔɔrɔ ti
gbegele,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
8 Lo lì yɔnlɔ ki gbegele, jaŋgo ki cɛn pilige
ki go na,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu;
9 ma yeŋge ko naa wɔnŋgɔlɔ ke gbegele,
jaŋgo ke cɛn yembinɛ li go na,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†!

10 Lo làa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe pinambiile
koŋgbanmbala pe gbo,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†!
11 Lo làa Izirayɛli woolo pe yirige ma pe
wɔ wa Ezhipiti tara,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†!
12 Làa ki pye li fanŋga ko naa li yawa po
ni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
13 Làa Kɔgɔje yɛɛn wi tɔnmɔ pi kɔn shyɛn,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu;
14 ma ti a Izirayɛli woolo pè tanga ma
kɔgɔje wi kɔn wa wi nandogomɔ
ma yiri,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
15 Ɛɛn fɔ làa Farawɔn wo naa wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe jaanri wa Kɔgɔje
yɛɛn wi ni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†!

16 Lo làa li woolo pe yɛgɛ sin wa gbinri wi
ni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
17 Lo làa wunlumbolo tugbɔmbɔlɔ tɔngɔ,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
18 Lo làa wunlumbolo fanŋga fɛnnɛ gbo,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
19 Lo làa Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlu-
naŋa Sihɔn wi gbo,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†.
20 Lo làa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi
gbo,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†!
21 Làa pe tara ti shɔ mari kan li woolo pe
yeri kɔrɔgɔ,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
22 Làa ti kan Izirayɛli woolo, li tunmby-
eele pe yeri kɔrɔgɔ,

† **135:18 135.15-18:** Yuuro 115.4-8; Naga 9.20 † **136:1 136.1:** 1 Kuro 16.34; 2 Kuro 5.13; Ɛsidi 3.11; Yuuro 100.5; 106.1; 107.1; 108.1; Zhere 33.11 † **136:5 136.5:** Zhenɛ 1.1 † **136:6 136.6:** Zhenɛ 1.2 † **136:9 136.7-9:** Zhenɛ 1.16 † **136:10 136.10:** Ɛki 12.29 † **136:11 136.11:** Ɛki 12.51 † **136:15 136.13-15:** Ɛki 14.21-29 † **136:19 136.19:** Nɔmbu 21.21-30 † **136:20 136.20:** Nɔmbu 21.31-35

katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!

23 Lo làa jatere pye we na sanga ŋa ni wàa
pye wa we jɔlɔgɔ ki ni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
24 Lo làa we shɔ we jɔlɔfɛnnɛ pe kɛɛ,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
25 Lo li maa yaakara kaan yaara nda fuun
tì da ti yeri,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
26 Yaa Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li sɔnni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!

137

Izirayɛli woolo pe jɔlɔgɔ ma pe ta pe yɛn ma cɛn wa Babilɔni tara gbaanla pe yɔn na

1 Ma we ta wàa pye ma cɛn wa Babilɔni
tara gbaanla pe yɔn na,
wa ki laga ki na, a Siyɔn ca wogo kì si tigi
wa we kotogo na,
a we nɛɛ gbele.
2 Tipire nda tìla pye wa ki laga ki na,
wàa we ŋgɔniye pe yanŋga yanŋga wa ti
ni.
3 Ma we ta wa ki laga ki na, mbele pàa we
yigi kasopiile,
pàa pye naga yuun we kan ma yo waa
yuuro koo;
we jɔlɔfɛnnɛ pàa pye na we piin ma yo
we yuuro kɔ we pe nawa pi yinŋgi.
Pàa yo fɔ: «Ye Siyɔn ca yuuro ta kɔ we
kan ye!»
4 Naga yɛn ma, we mbe ya mbaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yuuro ti koo
tara ta yɛgɛ ni mɛlɛ san?
5 E, Zheruzalɛmu ca, na mi ka fɛgɛ ma na,
pa kona, na kalige kɛɛ ki shɔ na na!
6 Na mi woro na nawa tuun ma na,
na mi woro na Zheruzalɛmu ca ki jate
mbe wɛ na yɔgɔrimɔ kagala ke ni
fuun ke na,
pa kona na ŋgayinnɛ li mara wa na yɔn
ki naayeri!
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga Edɔmu cɛnlɛ woolo
pàa pye we na, ma jatere wi tɛgɛ ki
na,
pilige ŋga ni Babilɔni tara fɛnnɛ pàa
Zheruzalɛmu ca ki shɔ we;
poro pàa pye naga yuun fɔ: «Ye ca ki ya,
ye ca ki ya,
fɔ sa gbɔn wa yinrɛ ti nɔrɔ nda pè le ti
na†!»
8 Mboro Babilɔni tara, sanni jɛnri pe yaa
ma tɔngɔ;
tipege ŋga mà pye we na, lere o lere wi
yaa ki yɔngɔ pye ma na,
fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo†!
9 Lere o lere wi yaa ma piile pe yigi, mbe
pe gbɔn mbe pe tɔngɔlɔ wa walaga
ki na,
fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!

138

Lere pyew wi daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni wi nawa pi ni fuun pi ni

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ mi yɛn nɔɔ shari nɔɔ sɔnni
na kotogo ki ni fuun ki ni,
mi yaa la yuuro koo mbaa ma sɔnni
mɛrɛgɛye pe yɛgɛ sɔgɔwɔ†.
2 Mi yaa fɔli mbe yɛgɛ wa wa ma shɛrigo
gbɔgɔkpoyi ki yeri mbɔɔn gbɔgɔ,
mi yɛn nɔɔ shari nɔɔ sɔnni ma kagbaraga
konaa ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ
yɛgɛ ŋga na ki kala na;
katugu ŋga mà pye, kì wɛ ŋga mà yɔn fɔlɔ
kɔn mbe pye ki na,
ma wɛ ŋga waa singi ma yeri ki na.
3 Pilige ŋga ni mìla ma yeri mala saga,
màa na yɔn sogo;
màa kotogo le na ni, ma fanŋga kan na
yeri.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, tara na wunlumbolo pe
yaa lɔɔn sɔnni,
na paga ma yɔn sɛnyoro ti logo we!
5 Pe yaa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke
koo yuuro,

† **137:7 137.7:** Eza 63.1-4; Zhere 49.7-22; Eze 25.8,12-14; 35; Abi 11-14 † **137:8 137.8:** Naga 18.6 † **138:1 138.1:** Ŋga kì yo fɔ *mɛrɛgɛye,* pa ki yɛn wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ sanmbala pe ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ *tara na wunlumbolo* nakoma *kiti kɔnfɛnnɛ.*

katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa
pì gbɔgɔ.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa naayeri, ɛɛn fɔ
li yɛgɛ yɛn leele mbele pè pe yɛɛ
tirige pe na;
leele mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, li ma
koro wa lege ma pe jɛn.

7 Ali na mi ka pye wa jɔlɔgɔ ki ni, ma mala
shɔ,
ma mɔɔ kɛɛ ki sanga mbanla shɔ na
juguye pe naŋgbanwa pi kɛɛ,
ma mala shɔ ma fanŋga kɛɛ ki ni.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, li yaa kala li ni fuun li pye
mbeli yɔn fili na kan.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kagbaraga ki yɛn
kɔsaga fu!
Ma yɛɛra kɛɛ tunŋgo maga kaga wa!

139

Yɛnŋɛlɛ lì sɛnwee
wi nawa kala li ni fuun li jɛn
1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, màla jatere wi cancan ma
wele,
mala nawa kala li jɛn.
2 Ma mala cɛnsanga naa na yirisanga wi
jɛn,
mbɔɔn ta wa lege màla jatere wi jɛn.
3 Na mi kaa tanri konaa na mi ka sinlɛ,
ma maga jɛn,
màla kala pyew li jɛn.
4 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, sanni sɛnpyɔ mbe
sa yiri wa na yɔn,
ki ma yala sɛnrɛ nda mi yaa yo, mboro to
ti ni fuun to jɛn makɔ.
5 Ma yɛn na puŋgo na, ma yɛn na yɛgɛ,
mɔɔ kɛɛ ki taga na na nala go singi.
6 Ki jɛnmɛ mba màla jɛn pi yɛn kagbɔgɔ
ma toro na jatere wi na,
pì toro na kagala kɔrɔ jɛnmɛ pi na pew.

7 Mbe ya kari se mbe lali ma ni?
Mbe ya fe mbe kari se, na ma woro nala
yaan?
8 Na mi ka lugu mbe kari wa naayeri, ma
yɛn wa;
na mi ka tigi mbe kari wa kuulo tara, ma
yɛn wa.
9 Na mi ka yiri sire na mbe kari fɔ wa
yɔnlɔ yirisaga ki kɔsaga ki na,
mbe sa cɛn fɔ wa kɔgɔje wi kɔsaga ki na,
wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri,
10 ali mbanla ta wa ki laga ki na, ma yaa
nala yɛgɛ sinni ma kɛɛ ki ni,
ma fanŋga kɛɛ ki sanla wa fyew.
11 Na mi ka yo fɔ diwi wi ye wilan tɔn,
kona yembinɛ li ma kanŋga yɛrɛ ma pye
yɔnlɔ yanwa mala maga.
12 Ali yɛrɛ diwi wila ya pye diwi ma yɛgɛ
na;
yembinɛ li maa yanwa yinrigi paa yɔnlɔ
yɛn,
diwi wi yɛn paa yanwa yɛn ma yɛgɛ na.

13 Mboro màla nawa lagapyew ki da,
mboro màla gbegele mala sogolo na yɛɛ
na wa na nɔ lara.
14 Mi yɛn nɔɔ shari nɔɔ sɔnni, katugu
màla da mala pye yarigbɔgɔ
kafɔnnɔ wogo,
yaara nda fuun mà da ti yɛn yarijɛndɛ
tiyɔnrɔ;
mi jate mìgi jɛn ma wali ki na.
15 Na witige laga ka kpɛ woro ma lara ma
na,
sanga ŋa ni màa pye nala wire ti gbegele
wa larawa we,
sanga ŋa ni màa na witige lara ti sogolo
ti yɛɛ na wa na nɔ lara we.
16 Ali sanga ŋa ni na wire ti fa gbegele
mbe kɔ, màa pye nala yaan.
Piliye yɔn ŋga kìla kɔn ma tɛgɛ na kan,
kìla yɔnlɔgɔ makɔ wa ma sɛwɛ wi ni,
ma si yala, ki piliye ka kpɛ fa gbɔn gbɛn.

17 E, Yɛnŋɛlɛ, ma sɔnrimɔ kagala ke kɔrɔ
jɛnmɛ pi yɛn ma ŋgban na yeri,
ke yɔn ki se ya jɛn mbe kɔ.
18 Na mi ka yo mi yaa ke jiri,
kè lɛgɛ ma wɛ kɔgɔje yɔn taambugɔ ki na.
Na mi ka yɛn sanga o sanga,
mi naa mboro we ma pye we yɛɛ ni bere†.

19 E, Yɛnŋɛlɛ, ndɛɛ ki pye ma mbe ja yɛnlɛ
mbe lepee wi gbo, ki mbe jaga jɛn!

† **139:18 139.18:** Ŋga kì yo fɔ *na mi ka yɛn sanga o sanga, mi naa mboro we ma pye we yɛɛ ni bere,* ki mbe ya logo fun fɔ: Ali ndɛɛ ki pye mi ya ma ke jiri ma ke yɔn jɛn, mi se ya mbɔɔn kɔrɔ jɛn mbe sa yiri.

Yoro legboleele, ye ye yɛɛ laga lali na ni!
20 Pe maa para ma kanŋgɔlɔ tipege ni,
pe maa ma mɛgɛ ki yinri mbe ta mbaa finlɛlɛ, ma winfɛnnɛ wele.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn ma mbele mbɛn pe yɛn mala mbɛn;
mbele pè yiri ma kɔrɔgɔ, pe kala li yɛn mala mbɛn.
22 Pànla mbɛn fɔ jɛŋgɛ,
pè pye mi jate na juguye.

23 E, Yɛnŋɛlɛ, na cancan ma wele, mala jatere wi jɛn,
mala wa ma wele mala nawa kagala ke jɛn.
24 Ki wele, na kaa pye mi yɛn kombele ni,
mala yɛgɛ sin wa ma konɔ na li yɛn kɔsaga fu li ni!

140

Yɛnŋɛlɛ li ma lere
ŋa pe maa mɛgɛ ki jɔgɔ wi shɔ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na shɔ lepeele pe kɛɛ,
na go sige lewɛlimbɛlɛ pe na.
3 Kapege ko cɛ pe maa jate wa pe kotogo na mbaa piin,
pe maa maara kɔɔn pilige pyew.
4 Pe maa pe ŋgayinŋgele ke yinrigi na ke piin pyembye paa wɔɔgɔ yɛn,
pe yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa mɛrɛgɛ shɔnrɔ yɛn.

Wɔnmatigiwɛn laga.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na shɔ lepeele pe kɛɛ,
na go sige lewɛlimbɛlɛ pe na,
poro mbele pe yɛn naga jaa mbanla jan we.
6 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, pè pɛnɛ le na na, ma mana yanŋga na na,
pè mɛrɛ jan na na konɔ yɔn ki na;
pè leele lara paa na singi.

Wɔnmatigiwɛn laga.

7 Mìgi yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan fɔ: «Mboro ma yɛn na Yɛnŋɛlɛ le.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan mala yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo!
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Fɔ, mboro ma yɛn fanŋga fɔ ŋa wìlan shɔ,
mboro ma mala go sige malaga gbɔnpilige ki na.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga ka ti ŋga lepee wi yɛn na jaa ki pye!
Maga ka ti kagala ŋgele wì kɔn ma tɛgɛ mbe pye ke yɔn,
nakoma wi yaa la wi yɛɛ nari!

Wɔnmatigiwɛn laga.

10 Na juguye mbele pànla maga,
tipege sɛnrɛ nda pè gbɛgɛlɛ na mɛgɛ ni,
ki tipege ki sɔngɔrɔ ki to poro jate pe na.
11 Kasɔn naŋganra mbe wo pe na,
pe pe wa kasɔn ka ni,
wetijuro ta ni, nda pe se ya yiri wa ti ni naa fyew!
12 Lere ŋa wi maa sɛnpere yuun, wiga ka yeresaga ta laga tara ti ni,
jɔlɔgɔ ki taga lewɛlɛwɛ wi puŋgo na sanga pyew!

13 Mìgi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka mbele pe yɛn tege na pe kiti wi kɔn, mbe ŋga kì sin ki yo;
mbe tanga ki kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri.
14 Kaselege ko na, lesinmbele pe yaa lɔɔn shari mbaa ma sɔnni,
leele mbele pe nawa pì filige pe na, pe yaa ka cɛn wa ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.

141

Yɛnŋɛlɛ, tanla kɔrɔsi

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma fyɛɛlɛ ma pan mala saga!
Na mi kɔɔn yeri mala saga, ma nuŋgbolo jan ma logo na yeri!
2 Ma ti na yɛnrɛwɛ pi tanla ma ni paa wusuna nuwɔ taan yɛn;
na mi kanla kɛyɛn yi yirige wa ma yeri mbɔɔn yɛnri, ki tanla ma ni paa yɔnlɔkɔgɔ saraga yɛn.

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, tanla yɔn ki kɔrɔsi sɛnpere yogo ki na,
na yɔn ki yingiwɛ jɛn sɛnpere yogo ki na!
4 Maga ka ti na jatere wila na tilele mbaa kee kapege pyege ki kɔrɔgɔ,
maga ka ti mbe kɛɛ le katijangara pyege ni,

mbanla jele li migi kambasinŋge pyefɛnnɛ pe ni,
maga ka ti mbe pe liwɛn gbɔɔ suro ta li!

5 Lesinŋɛ wo mbanla gbɔn, ko yɛn kag-
baraga na yeri;
na wi kanla jɛrɛgi mbanla le konɔ kona kì
cɛn ndɛɛ wì sinmɛ nuwɔ taan wo
wa na go ki na;
mi se je ki sinmɛ pi wogo na wa na go ki
na.
Ɛɛn fɔ sanga pyew mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri lepeele pe kapyere tijangara
ti jɔgɔ.
6 Yɛnŋɛlɛ sa ti pe pe kiti kɔnfɛnnɛ pe
wɔnrɔgɔ pe pe jaanri walaga ka na!
Na ki ka pye ma, pa pe yaa na sɛnyoro ti
logo, mbege jɛn mbe yo ti yɛn ma
tanla.
7 Yɛgɛ ŋga na kɛrɛ kɔnfɔ wi kaa palaye
pe wari wi ma tara ti walagi mberi
jaraga,
pa pe kajeere ti yaa ka jaraga ma wa fanga
ki yɔn na wa kuulo tara†.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Fɔ, mboro mi yɛn na
wele,
pa mìlan yɛɛ karafa mboro na; maga
kanla yaga mbe ku!

9 Pɛnɛ na pè le na na, na shɔ li ni,
mala shɔ kambasinnde pyefɛnnɛ mbele
pè lara nala singi pe kɛɛ!
10 Yɛnŋɛlɛ sa ti lepeele pe yɛɛra mɛrɛ ti pe
yigi,
ɛɛn fɔ, mi wo na, mbe shɔ pe yeri!

142

Lere ŋa paa jɔlɔ,
Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn wi larasaga ye

1 Davidi nagawa yurugo, sanga ŋa ni wìla
pye ma lara wa waliwege ki ni. Yɛnŋɛlɛ
yɛnrɛwɛ†.
2 Mi yɛn na gbele ŋgbanga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yinri lilan saga,
mìlan magala li yirige na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri.
3 Mi yɛn nala nawa kala li yɛgɛ yuun li
kan,
mi yɛn nala jɔlɔgɔ kagala ke yɛgɛ nari li
na.
4 Na na jatere wi ka piri na na, mboro ma
mala torosaga ki jɛn;
pè mɛrɛ jan na na wa konɔ na mì lɛ na
kee li ni.
5 Wele mala maga,
ma yaa ki yan fɔ lere woro wa, ŋa wi yɛn
na nawa tuun na na;
larasaga si koro na yeri,
na kala lii lere kpɛ jori.

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro mi yɛn na gbele
na yinri, mì yo fɔ: «Mboro ma yɛn
na larasaga ye;
mboro ma yɛn na tasaga ye, laga ki
dunruya ŋa sɛnweele pe yɛn laga
wi ni.»
7 Nuŋgbolo jan mala yɛnrɛwɛ gbelege
ki logo, katugu mi yɛn tege na fɔ
jɛŋgɛ!
Na shɔ mbele paa na puro pe kɛɛ, katugu
pe fanŋga kì wɛ na wogo ki na.
8 Na shɔ mala wɔ wa kaso wi ni, jaŋgo
mbaa ma shari mbaa ma sɔnni!
Lesinmbele pe yaa ka pan mbanla maga,
katugu mà kajɛŋgɛ pye na kan.

143

Yɛnŋɛlɛ, maga ka kiti kɔn na na

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yɛnrɛwɛ pi logo,
nuŋgbolo jan mala yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo!
Na yɔn sogo, naa ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba
yofɔ konaa ma pye sinŋɛ ki kala na!
2 Mi ŋa ma tunmbyee, maga ka ti kiti
kɔnkala mbe ye mi naa mboro we
sɔgɔwɔ,
katugu sɛnwee wo wa woro wa, ŋa wi yɛn
sinŋɛ ma yɛgɛ na†.

3 Na jugu wì taga na na nala jɔlɔ,
wìlan jan tara nala tunrugu makɔ,
wìlan wa wa diwi gbɔlɔ li ni,
paa yɛgɛ ŋga na mbele pè ku maga lɛ wa
faa pe yɛn.
4 Na jatere wì piri na na,

† **141:7 141.7:** Mbege lɛ vɛrise kaŋgurugo mbe pan mbe gbɔn kɔlɔshyɛn, ki laga ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni, ti kɔrɔ wi logowo pi yɛn ma ŋgban. † **142:1 142.1:** 1 Sami 22.1; 24.1-4 † **143:2 143.2:** Ɔrɔmu 3.20; Gala 2.16

na jigi wì kɔn na na pew.

5 Mi yɛn na nawa tuun wagati ŋa wì toro wa faa wi na,
mi yɛn na jatere piin ma kapyegele ke ni fuun ke na,
mi yɛn na sɔnri ma kɛɛ tunndo ti na.
6 Mìlan kɛyɛn yi yirige ma wa wa ma yeri na yɛnri,
ma la kìlan yigi paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ kala ma pye tawara na we.
Wɔnmatigiwɛn laga.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ, fyɛɛlɛ mala yɔn sogo,
tɔtɔgɔtɔ wo si koro na ni naa!
Maga kɔɔn yɛɛ lara na na,
nakoma mi yaa pye paa mbele pe ma tigi wa fanga pe yɛn.
8 Pinliwɛ ni, ma ti mbɔɔn kagbaraga ki yan,
katugu mìlan jigi wi taga ma na!
Konɔ na mi daga mbaa tanri li na, li naga na na,
katugu mboro mi yɛn na wele ma yeri!

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na shɔ mala wɔ wa na juguye pe kɛɛ!
Mi yɛn nala yɛɛ lara le ma tanla!
10 Na kara mbaa ma nandanwa kala li piin,
katugu mboro ma yɛn na Yɛnŋɛlɛ le!
Ki yaga ma yinnɛ jɛnnɛ laa na yɛgɛ sinni wa konɔ na li yɛn ma yɔn yala li ni!

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma yinwege kan na yeri ma mɛgɛ ko kala na;
naa ma yɛn sinŋɛ ki kala na, na tile mala wɔ wa na jɔlɔgɔ ki ni!
12 Ma kagbaraga ki kala na, ma yaa na juguye pe kɔ mbe pe wɔ wa,
mbanla winfɛnnɛ pe ni fuun pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa,
katugu mi yɛn ma tunmbyee.

144

Wunlunaŋa wa na Yɛnŋɛlɛ li shari cew ŋa lì kan wi yeri wi juguye pe na wi wogo na

1 Davidi wogo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn paa na walaga yɛn nala go singi, sɔnmɔ yɛn ma woo!
Lo lìlan kɛyɛn yi fɔrɔgɔ malaga gbɔngɔ ki ni,
mala yombɛgɛlɛ ke naga malaga gbɔnlɔmɔ pi ni.

2 Lo li yɛn na kajɛŋgɛ pyefɔ konaa na go sigefɔ,
naa na malaga sigeca, ŋga ni mìlan yɛɛ karafa konaa na shɔfɔ;
lo li yɛn na tugurɔn sigeyaraga nala go singi konaa na larasaga,
lo lì ti, a na woolo pe go sogo na kan.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, sɛnwee wi yɛn yiŋgi fɔ a maa jatere piin wi wogo na?
Lere wi yɛn yiŋgi fɔ a maa sɔnri wi wogo na?
4 Sɛnwee wi yɛn paa tifɛlɛgɛ yɛn,
wi yinwege piliye yi yɛn paa yinmɛ yɛn, mba pi ma toro ma kɔ.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga mɔɔ naayeri wi tirige tɔɔn, ma tigi laga,
ma jiri yanwira ti na, jaŋgo tila wirige yinrigi!
6 Yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yirige mala juguye pe gbɔn ma pe jaraga,
pe wɔn ma wangala ke ni ma pe jaraga!
7 Mbɔɔn ta wa naayeri, ma kɛɛ ki sanga mala shɔ,
mala tile mala shɔ wa tɔnŋgbɔɔ tijuguwo pi ni,
na shɔ cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe kɛɛ!
8 Poro mbele pe maa finlɛlɛ wa pe yɔn we,
pe ma pe kalige kɛɛ ki yirige, mbe wugu yagbolo li na.
9 E, Yɛnŋɛlɛ, mi yaa yurugo fɔnŋgɔ shɔ ma kan mbɔɔn gbɔgɔ,
mi yaa yurugo kɔ mbɔɔn sɔn ŋgɔni maŋgala kɛ woo ni.
10 Mboro ma maa wunlumbolo pe shoo,
mboro mɔ̀ɔ tunmbyee Davidi wi shɔ tokobi ŋa wi ma lere gbo wi kɛɛ.

11 Na shɔ, mala wɔ wa cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe kɛɛ,
poro mbele pe maa finlɛlɛ wa pe yɔn we,
pe ma pe kalige kɛɛ ki yirige, mbe wugu yagbolo li na.

12 Yɛnŋɛlɛ sa ti we pinambiile pe pye
paa tire yɛn, nda ti yirilɔmɔ pì yɔn
maga lɛ wa ti yirifɔnmɔ pi ni,
we sumborombiile pe pye paa tiyagala
yɛn, ŋgele pè tɛ ma yerege wa
wunluwɔ go ki ni maga fere.
13 We bondoolo pe yinyin,
pe yin yarilire cɛnlɛ pyew ta ni!
We simbaala naa we sikaala pe lɛgɛ pe
pye wagaye lɛgɛrɛ,
pe lɛgɛ pe pye waga kɛ kɛ tɛgɛsaga lɛgɛrɛ
wa wasege ki ni!
14 We nɛrɛ ti tugbɔlɔ ti tɔrɔ!
We juguye paga ka ya pan mbe to we na
naa, mbe we yigi kasopiile mbe kari
we ni naa;
paga ka jɔlɔgɔ gbelege logo wa we katoro
ti ni naa!
15 Cɛnlɛ na ka pye ko cɛnlɔmɔ mba po na,
fɛrɛwɛ yɛn li woo!
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka pye cɛnlɛ na woolo
Yɛnŋɛlɛ, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!

145

Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ
pi yɛn kɔsaga fu

1 Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yurugo. Davidi wogo.
Na Yɛnŋɛlɛ, mi yaa lɔɔn gbogo, mboro ŋa
na wunluwɔ,
mi yaa lɔɔn sɔnni sanga pyew fɔ tetete†.
2 Mi yaa lɔɔn shari pilige nuŋgba nuŋgba
pyew,
mi yaa lɔɔn sɔnni sanga pyew fɔ tetete.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ, li daga paa li
sɔnni fɔ jɛŋgɛ,
li gbɔgɔwɔ pi yɛn kɔnlɔ fu.

4 Sɛrɛ nuŋgba woolo yirisaga ŋga fuun ki
yaa yiri, paa ma kapyegele ke sɛnrɛ
yuun puŋgofɛnnɛ pe kan,
paa ma kagbɔgɔlɔ ke yɛgɛ yuun pe kan;
5 paa ma gbɔgɔwɔ gbembe naa ma
tiyɔnwɔ pi sɛnrɛ yuun!
Mi yaa la jatere piin ma kapyegele
kafɔnnɔ wogolo ke na.
6 Pe yaa kaa para ma fanŋga gbɔgɔ ki
sɛnrɛ na, ko ŋga ki yɛn fyɛrɛ ni we;
mà gbɔgɔ yɛgɛ ŋga na, mi yaa kaa ki yɛgɛ
yuun.
7 Pe yaa kaa nawa tuun ma kajɛŋgɛ gbɔgɔ
ki na, mbaa ki sɛnrɛ yuun,
ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na mbaa ki wogo
ki yuun yɔgɔrimɔ ni.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinriwɛ tafɔ naa
yuŋgbɔgɔrɔ tafɔ,
laa la nawa ŋgbanni jaga jaga, li kag-
baraga ki yɛn ma gbɔgɔ.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn jɛnnɛ lere pyew wi
ni,
li maa yaara nda fuun lì da ti yinriwɛ taa.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ yaara nda fuun mà da, ti
yɛn nɔɔ shari nɔɔ sɔnni,
mbele pè pe yɛɛ kan ma yeri, pe yaa lɔɔn
sɔnni.
11 Pe yaa kaa ma wunluwɔ pi gbɔgɔwɔ pi
sɛnrɛ yuun,
mbaa ma yawa pi sɛnrɛ yuun.
12 Pe yaa ka ti leele pɔɔn kapyegele
tugbɔŋgɔlɔ ke jɛn
konaa mbɔɔn wunluwɔ pi gbɔgɔwɔ
yanwa pi jɛn.
13 Ma wunluwɔ pi yɛn wa fɔ sanga pyew,
ma fanŋga ki yɛn wa sanga pyew fɔ tetete.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma li yɔn sɛnrɛ ti tanga
mari yɔn fili,
ŋga fuun li ma pye, ki maa li kajɛŋgɛ ki
nari†.

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma mbele fuun pe yɛn
na tuun pe tɔgɔ,
li ma mbele pè kurukuru pe yirige mbe
pe sin.

15 Lere pyew wi yɛn na wele mboro yeri,
mboro ma maa pe yaakara ti kaan pe yeri
ti kansanga wi na.
16 Ma mɔɔ kɛɛ ki sanga mbe kan,
mbe yaraga ŋga fuun ki yɛn yinwege na
ki kan mbege yɛnlɛ tin.

† **145:1 145.1:** Ki yurugo ŋga ki vɛrise nuŋgba nuŋgba pyew wì lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ ti sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu. † **145:13 145.13:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ puŋgo woro ti woro Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ mbele pe yɛn Eburuye sɛnrɛ ni pe ni fuun ni, ɛɛn fɔ pa ti yɛn wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ mbele pe yinri Sɛpitanti naa Siriyaki poro ni.

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin wa li kagala ke ni fuun ke ni,
li maa li kapyegele ke ni fuun ke piin kajɛŋgɛ ni.
18 Mbele fuun pe maa yɛnri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, li ma pye pe tanla tɔɔn,
poro mbele fuun pe maa li mɛgɛ ki yinri kaselege ni we.
19 Mbele pe maa fyɛ li yɛgɛ, li maa pe kandanlaŋgala ke piin pe kan,
li ma pe gbelege ki logo ma pe shɔ.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma mbele fuun ndanla, li maa pe go singi,
ɛɛn fɔ li ma lepeele pe ni fuun pe tɔngɔ.

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti mbaa li sɔnni wa na yɔn,
yaraga ŋga fuun kì da, kila Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi li sɔnni sanga pyew fɔ tetete!

146

Mbele pe fanŋga kì kologo,
Yɛnŋɛlɛ li yɛn pe sagafɔ

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.
2 Mi yaa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni na yinwege sanga wi ni fuun wi ni,
mi yaa la yuuro koo mbaa na Yɛnŋɛlɛ li gbogo, mbanla ta yinwege na sanga ŋa ni.

3 Yaga ka ye jigi wi taga legbɔɔlɔ na,
yaga ka ye jigi wi taga sɛnwee na, wo ŋa wi se ya mbe lere shɔ we.
4 Na wi yinwege wɔnwɔn piga yere pilige ŋga ni, wi ma sɔngɔrɔ wa taambugɔ ki ni;
ki pilige nuŋgba ki ni, ŋga fuun wìla pye na jate, ko ma kɔ saw.

5 Lere ŋa ka Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ li pye wi sagafɔ, fɛrɛwɛ yɛn wi woo;
lere ŋa ka wi jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li na, fɛrɛwɛ yɛn wi woo!
6 Lo lì naayeri wo naa tara ti da,
naa kɔgɔje wo naa wi nawa yaara ti ni fuun ti ni;
li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ fɔ sanga pyew.
7 Pe yɛn na mbele jɔlɔ, li ma pe tanga ki kan pe yeri,
fuŋgo yɛn mbele na, li ma yaakara kan pe yeri.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma kasopiile pe shɔ.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma fyɔɔnlɔ pe yɛngɛlɛ ke yɛngɛ,
mbele pè kurukuru, Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma pe yirige mbe pe sin,
lesinmbele pe yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa nambanmbala pe go singi,
li maa pijiriwele poro naa naŋgunjaala pe sari;
ɛɛn fɔ lepeele pè kagala ŋgele kɔn mbe pye, li ma ke jɔgɔ.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ fɔ sanga pyew;
yoro Siyɔn ca woolo, lo li yɛn ye Yɛnŋɛlɛ sanga pyew fɔ tetete.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

147

Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
li daga paa li sɔnni

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Katugu ki yɛn ma yɔn waa yuuro koo waa we Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
ki yɛn ma yɔn waa li sɔnni, konaa ma yala!

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na Zheruzalɛmu ca ki kanni naa fɔnŋgɔ;
Izirayɛli woolo mbele pàa koli ma kari pe ni tara ta yɛgɛ ni, li yaa pe gbogolo.
3 Mbele pe nawa pì tanga pe na, li ma pe kotogo ki sogo pe na,
ma pe wɛlɛgɛsara ti fɔfɔ pe na.

4 Lì wɔnŋgɔlɔ ke yɔn ki jɛn,
lì mɛgɛ taga ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke na.
5 We Fɔ wi yɛn ma gbɔgɔ, wi fanŋga ki yɛn ma gbɔgɔ,
wi tijinliwɛ pi yɛn kɔnlɔ fu.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma mbele pe yɛn tege na pe tɔgɔ;
ɛɛn fɔ li ma lepeele pe go sogo fɔ wa tara.

7 Ye yuuro kɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan yeli sɔn,
ye yuuro kɔ ŋgɔni ni, ye we Yɛnŋɛlɛ li sɔn!
8 Li ma kambaara ti yirige ma naayeri wi tɔn,
li ma tisaga ki gbɛgɛlɛ, ki ma pan tara ti na,
li ma ti yan ki ma fi yanwira ti na.
9 Li maa yaakara kaan yaayoro ti yeri;
na kaankaanye pire ti kaa gbele fuŋgo ki kɛɛ sanga ŋa ni, li ma ti yaakara ti kan ti yeri†.

10 Yɛnŋɛlɛ lii jori malaga gbɔnshɔn fanŋga na,
sɛnwee fanŋga ki woro yaraga li yɛgɛ na.
11 Ɛɛn fɔ mbele pe maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, poro kala lo li yɛn mali ndanla,
poro mbele pè pe jigi wi taga li kagbaraga ki na we.

12 Yoro Zheruzalɛmu ca woolo, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
yoro Siyɔn ca woolo, yaa ye Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
13 Katugu li ma mbogo ŋga kì ca ki maga ki yeyɔnrɔ kɔɔrɔ tì sɔgɔyaara ti kan fanŋga ni,
lì duwaw ye piile pe na wa ki ni.
14 Li ma yɛyinŋge le wa tara ti ni,
li ma yarilire ti ni fuun tiyɔnrɔ ti kan ye yeri, fɔ ye ma ka ma tin.

15 Li ma li yɔn sɛnrɛ ti torogo laga tara ti ni,
li sɛnrɛ ti ma kari lagapyew ki ni fyɛlɛgɛ na.
16 Li ma nɛzhi wi tirige wi ma filige paa simbasire yɛn,
li ma ti fɔɔngɔ ki ma wo ma simbi lagapyew, ma cɛn paa cɔnrɔ yɛn.
17 Li ma ti sinndɛɛrɛ tisaga ki ma pan;
ambɔ wi mbe ya yere mbeli were ti sige?
18 Ɛɛn fɔ na li ka para, ki yaara ti ma yan,
li ma li tifɛlɛgɛ ki pye ki maa gbɔɔn, tɔnmɔ pi mɛɛ nɛɛ fuun.

19 Làa li sɛnrɛ ti yo Zhakɔbu setirige piile pe kan,
ma li kondɛgɛŋgɛlɛ naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke naga poro Izirayɛli woolo pe na.
20 Li sigi wogo ka pye cɛngɛlɛ sanŋgala la kpɛ kan,
ke sili kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke jɛn.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

148

Yaara nda fuun tì da ti yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

Yoro naayeri yaara, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
yaa li sɔnni wa naayeri lara ti ni!
2 Yoro mbele li mɛrɛgɛye, ye ni fuun yaa li sɔnni!
Yoro naayeri maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye† ye ni fuun, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
3 Yɔnlɔ naa yeŋge, yaa li sɔnni!
Yoro wɔnŋgɔlɔ ŋgele fuun ke maa yiin, yaa li sɔnni!
4 Naayeri lara to naayeri, yaa li sɔnni!
Tɔnmɔ mba pi yɛn wa naayeri wi go na, pila li sɔnni!
5 Ki yaara ti ni fuun tila Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Katugu làa para ma konɔ kan, a ki yaara tì si da.
6 Lìri tɛgɛ ti tɛgɛsaga, ti koro wa fɔ sanga pyew,
lì kondɛgɛlɛ tɛgɛ ti go na, na li se ya kanŋga.

7 Yoro tara na yaara, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Kɔgɔje nawa yaritugbɔɔrɔ, naa tɔnŋgbɔɔ tijuguwo pi ni, yaa li sɔnni,
8 Yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ naa sinndɛɛrɛ tisaga ki ni, naa nɛzhi wi ni, naa fɔɔngɔ ki ni,
konaa tisaga tifɛlɛgɛ ki ni, ko ŋga ki maa tanri li sɛnrɛ ti na we!
9 Yaa li sɔnni, yoro yanwira konaa tin-ndiye pe ni fuun,
naa tire nda ti maa pire sɛni konaa sɛdiri tire ti ni fuun ti ni,
10 naa woŋgaala konaa yaayoro ti ni,

† **147:9 147.9:** Kaankaan, sannjɛgɛ kayi, ŋga leele pàa pye na jate ma yo kila ki jatere wi tɛgɛ ki pire ti na.
† **148:2 148.2:** Mɛrɛgɛye poro pe yɛn naayeri maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye ye.

naa yaara nda ti maa fulolo lara na konaa
sannjɛrɛ ti ni!
11 Yaa li sɔnni, yoro dunruya wunlumbolo
naa cɛngɛlɛ ke ni fuun,
naa fanŋga fɛnnɛ konaa dunruya kiti
kɔnfɛnnɛ pe ni fuun,
12 naa lefɔnmbɔlɔ konaa sumbonɔ pe ni,
naa lelɛɛlɛ konaa piile pe ni!
13 Pe ni fuun paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
sɔnni,
katugu lo nuŋgba mɛgɛ ko ki yɛn ma
gbɔgɔ,
li yawa pi yɛn naayeri wo naa tara ti go
na!
14 Lì fanŋga le li woolo pe ni,
jaŋgo mbele pè pe yɛɛ kan li yeri, paa li
sɔnni,
konaa Izirayɛli woolo pe ni, poro mbele
pe yɛn cɛnlɛ na li wogo ki yɛn ma
ŋgban li ni we.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

149

Yɛnŋɛlɛ li yaa cew kan
li woolo pe yeri

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

Ye yurugo fɔnŋgɔ kɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan,
ye yurugo shɔ yeli sɔn wa mbele pè pe yɛɛ
kan li yeri pe gbogolomɔ woolo pe
sɔgɔwɔ!
2 Izirayɛli woolo, yaa yɔgɔri ye dafɔ wi
kala na,
Siyɔn ca woolo, ye yin yɔgɔrimɔ ni ye
wunlunaŋa wi kala na!
3 Yaa wi mɛgɛ ki sɔnni yɔrɔ ni,
yaa yuuro koo yaa wi sɔnni, yaa pimbigile
naa juruye gbɔɔn!
4 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yɛn
mali ndanla,
li maa mbele pè pe yɛɛ tirige pe jate mbe
pe shɔ.

5 Mbele pè pe yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri, paa yɔgɔri li gbɔgɔwɔ pi kala
na;
paa jɔrɔgi yɔgɔrimɔ ni, ali mbe pe ta wa
pe sinlɛyaara ti na!
6 Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro to mbe pye wa
pe yɔn,
tokobi yɔn shyɛn taan woo mbe pye wa
pe kɛɛ;
7 jaŋgo mbe kayaŋga wɔ cɛngɛlɛ
sanŋgala ke ni,
mbe jɔlɔgɔ wa cɛngɛlɛ ke na;
8 mbe pe wunlumbolo pe pɔ yɔngɔwɔ ni,
mbe pe fanŋga fɛnnɛ pe le tugurɔn
ŋgbɛɛrɛ na!
9 Kiti kɔngɔ ŋga kìla yɔnlɔgɔ pe mɛgɛ ni,
mbe ki kiti wi kɔn pe na mbe yala
ki ni!
Ko yaa gbɔgɔwɔ kan mbele fuun pè pe yɛɛ
kan li yeri pe yeri.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

150

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni wa li laga kpoyi
ki ni!
Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni wa naayeri
fowaga ki ni, wa laga ŋga li maa
li yawa pi nari we!
2 Yaa li sɔnni li kagbɔgɔlɔ pyewe pi kala
na!
Yaa li sɔnni mbe yala li gbɔgɔwɔ gbembe
pi ni!
3 Yaa li sɔnni mbanlaga winmɛ ni!
Yaa li sɔnni ŋgɔni naa juru gbɔngɔ ni!
4 Yaa li sɔnni pimbile gbɔngɔ naa yɔrɔ ni!
Yaa li sɔnni ŋgɔni gbɔngɔ naa wegele
winmɛ ni!
5 Yaa li sɔnni weere† maganŋgbɔlɔ woro ni!
Yaa li sɔnni weere maganŋgbanla woro ni!

6 Yaraga o yaraga ki maa wɔɔn, kila Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

† **150:5 150.5:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; 29.25; Ɛsidi 3.10; Nehe 12.27

YOMIYƐGƐLƐ
sƐwƐ
SƐwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yomiyɛgɛlɛ sɛwɛ wi yɛn nagawa pa mba pì gbogolo pi yɛɛ na, ma pye yomiyɛgɛlɛ naa nandaleŋgele. Ki yomiyɛgɛlɛ kè lɛgɛrɛ ta ma yiri wa wunlunaŋa Salomɔ wi yeri (1-29), a kèle ta ma yiri wa Aguri wi yeri (30), a kèle ta ma yiri wa wunlunaŋa Lemuwɛli wi yeri (31).

Ki yomiyɛgɛlɛ ke yɛn naga nari we na yɛgɛ ŋga na we daga mbaa we yinwege ki piin pilige nuŋgba nuŋgba pyew. Ki yomiyɛgɛlɛ kele yɛn na para seye woolo pe yɛɛ sɔgɔwɔ kagala koro na, kele yɛn na para jawo kapyere na. Tangalɔmɔ pi daga mbe pye yɛgɛ ŋga na cɛnwɛ pi ni, ke lɛgɛrɛ yɛn na ko nari fun, konaa ma daga mbɔɔn yɛɛ yingiwɛ jɛn yɛgɛ ŋga na ki ni. Sɛnwee wi daga mboo yɛɛ go sogo yɛgɛ ŋga na, ke yɛn na para ki wogo ki na, naa mbaa kagala kunni yɛɛ ni, naa mbaa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe jate konaa tagawa mba pi daga mbe pye wɛnnɛ sɔgɔwɔ pi wogo ki na. Yomiyɛgɛlɛ sɛwɛ wi yɛn naga nari fɔ sɛnweele pe daga mbaa ŋga ki daga sanmbala pe ni ki jate, mbe pye mbe go sogo, mbaa kasinŋge ki lagajaa, naa kaselege ki ni, konaa kajɛnmɛ pi ni. Sɛwɛ wi lɛsaga ki yɛn naga nari we na yɛgɛ ŋga na we daga mbege lɛ mbaa jaa, fɔ:

Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko ki yɛn kajɛnmɛ pi lɛsaga ye (Yomi 1.7).

Yomiyɛgɛlɛ ke gbɔɔ yɛn sɛnrɛ koŋgolo shyɛnzhyɛn, ŋgele ke ma pye ma yala. Mbe ke kara go ni mbe ke jɛn ki yɛn ma tanla. Wagati wa ni, pe ma yomiyɛgɛlɛ ke lɛgɛrɛ wa na para sɛnrɛ go ka na paa kajɛnmɛ konaa tijinliwɛ fu wogo yɛn (9.1-18), naa katiyɔngɔlɔ ŋgele ke ma pye jɛlɛ jɛnŋɛ ni (31.1-31) konaa sɛnrɛ yinrɛ ta yɛgɛ ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Kajɛnmɛ pi daga mbe lagaja *1–9*
Wunlunaŋa Salomɔ wi yomiyɛgɛlɛ *10–29*
Naŋa ŋa pàa pye na yinri Aguri wo naa Lemuwɛli pe sɛnyoro *30–31*
Aguri wi yomiyɛgɛlɛ *30.1-33*
Lemuwɛli wi nɔ wìla wi yɛri kagala ŋgele ni *31.1-31*

KAJƐNMƐ PI DAGA MBE LAGAJA

1–9

Sɛwɛ wì yɔnlɔgɔ go ŋga na

1 Davidi wi pinambyɔ Salomɔ ŋa wìla pye Izirayɛli tara ti wunlunaŋa wi yomiyɛgɛlɛ wele†.

2 Ki yomiyɛgɛlɛ ke go ko yɛn mbaa kajɛnmɛ kaan sɛnwee wi yeri, mbaa wi nari,
konaa mbaa tijinliwɛ sɛnyoro ti kɔrɔ jɛnni;

3 mbaa wi nari wila tanri tijinliwɛ ni,
mbe pye sinŋɛ, mbe pye mbe yala, mbaa tanri kaselege ki na;

4 mbe kambajɛnmbɛlɛ pe kan pe jilige,
mbe jɛnmɛ naa jatere pyelɔmɔ jɛmbɛ kan lefɔnmbɔlɔ pe yeri.

5 Kajɛnŋɛ wi kaa ke nuru, wi ma ka taga wi kajɛnmɛ pi na;
lere ŋa wi yɛn ma jilige, ke ma yɛgɛ sinmɛ kan wi yeri.

6 Ke ma ti sɛnwee wi maa yomiyɛgɛlɛ naa nandaleŋgele ke kɔrɔ jɛnni,
mbaa kajɛnmbɛlɛ pe sɛnrɛ to naa pe ŋgundo sɛnrɛ ti kɔrɔ jɛnni.

7 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko ki yɛn kajɛnmɛ pi lɛsaga ye,
ɛɛn fɔ lembire ti maa tijinliwɛ naa nagawa sɛnrɛ ti tifaga†.

Piile pe daga mbaa pe sevɛnnɛ pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti nuru

8 Na pinambyɔ, tɔɔn to wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti nuru,
maga ka si je ma nɔ wi nagawa sɛnrɛ ti na;

9 katugu ti yɛn paa wunluwɔ njala gbɔgɔwɔ wolo yɛn wa ma go ki na,
ma pye paa fereyaara yɛn wa ma yɔlɔgɔ.

10 Na pinambyɔ, na kapere pyefɛnnɛ pe kaa jaa mbɔɔn fanla mbɔɔn puŋgo,

† **1:1 1.1:** 1 Wunlu 5.9-14 † **1:7 1.7:** Zhɔbu 28.28; Yuuro 111.10; Yomi 9.10

maga ka yere ki na.
11 Na paga ma pye mbe yo fɔ: «Shokari,
we sa lara we lere wa sige, woo gbo;
we sa mɛrɛ jan, we to lere ŋa wi yɛn
jɛrɛgisaga fu wa na go fu.
12 We pe tɔngɔ weele mbe pe kɔ, paa yɛgɛ
ŋga na kunwɔ ma kaa leele kɔ ma
kari pe ni kuulo tara,
mbe pe kɔ mbe pe wɔ wa, paa yɛgɛ ŋga
na pe ma kaa gboo le fanga we;
13 kona, pa we yaa yarijɛndɛ ti cɛnlɛ pyew
ta ta,
mberi koli mbe we yinrɛ ti yinyin ti ni.
14 Mboro fun ma yaa ma tasaga ta wa ti
ni we ni,
ki penjara ti yaa pye we ni fuun woro.»
15 Na pinambyɔ, maga kaa tanri ki leele
cɛnlɛ pe ni,
ma jele li wɔ wa pe konɔ li ni pew;
16 katugu pe yɔngɔlɔ kè wege kapege
pyege ki na,
pè wege legbogo ki na.
17 Mbe mɛrɛ ti jan sannjɛlɛ li na li yɛgɛ
na,
ko mɛrɛ to jan wagafe.
18 Ɛɛn fɔ ki leele mbele pe yɛn na lara na
leele singi mbe gbo, poro yɛrɛ jate
pe yaa pe gbo;
mɛrɛ nda pe yɛn na jaan, ti yaa ka poro
yɛrɛ jate pe yigi.
19 Mbele fuun pe maa tɔnli pee jaa, pa pe
wogo ki yaa ka kɔ yɛɛn;
tɔnli pee wi ma kaa wi tafɔ wi gbo.

Kajɛnmɛ pi maa we yɛrɛgi

20 Kajɛnmɛ pi yɛn na jɔrɔgi ŋgbanga wa
ca nawa koŋgolo ke ni,
pi magala li yɛn na yinrigi ŋgbanga wa
katoro ti ni.
21 Pi yɛn na jɔrɔgi ŋgbanga wa janwa lara
ti na,
pi yɛn naga yuun leele pe kan wa ca ki
mbogo yeyɔnrɔ ti na fɔ†:
22 «Yoro kambajɛnmbɛlɛ wele, kam-
bajɛnmɛ pi yaa ye ndanla fɔ sa
gbɔn wagati wiwiin?
Yoro mbele ye maa tɛgɛ leele na, ye yaa la
yɔgɔri wa ki titɛgɛrɛ ti ni fɔ sa gbɔn
wagati wiwiin?
Yoro lembire re, kajɛnmɛ pi yaa ye mbɛn
fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
23 Ye sɔngɔrɔ ye pan yanla yɛrɛwɛ
sɛnŋgbanra ti logo.
Ye wele, mi yaa na yinnɛ li tirige ye na.
Mi yaa ti yanla sɛnrɛ ti jɛn.
24 Ɛɛn fɔ kì kaa pye mì ye yeri, a yè je,
a mìlan kɛɛ ki sanga ye kan, lere kpɛ sigi
jate;
25 kì kaa pye yè je na yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti ni
fuun ti na,
yee si yɛnlɛ na korowo sɛnrɛ ti na;
26 ki kala na mi fun, mi yaa kaa tɛgɛ ye na,
na jɔlɔgɔ ki ka ka to ye na sanga ŋa
ni we,
mi yaa kaa ki la koo ye na, na fyɛrɛ gbɔrɔ
ka ka ye yigi sanga ŋa ni we.
27 Na fyɛrɛ gbɔrɔ ka ye yigi paa
tifɛliŋgbɔgɔ yɛn,
na jɔlɔgɔ ka to ye na paa tifɛlinjolo yɛn,
na yɛsanga naa jatere piriwɛn ka ka to ye
na,
pa mi yaa kaa ki la koo ye na fun.
28 Kona pe yaa kanla yeri mbe pe saga,
ɛɛn fɔ mi se kaga shɔ;
pe yaa kaa na lagajaa, ɛɛn fɔ pe se kanla
yan.
29 Katugu pè je kajɛnmɛ pi na,
pee yɛnlɛ mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
30 katugu pee yɛnlɛ na yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti ni
fuun ti na,
pànla korowo sɛnrɛ ti tifaga.
31 Ki kala na, pe yaa ka pe kapyere ti tɔnli
wi ta;
pe yɛɛra yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti tɔnli wo pe yaa
ka li mbe tin wi na,
32 katugu lembire ti ka puŋgo le kajɛnmɛ
pi ni, ki ma kaa ti gbo,
kambajɛnmbɛlɛ pe jatere mbatawa pi ma
kaa pe tɔngɔ.
33 Ɛɛn fɔ lere ŋa kaa nuru na yeri, wi yaa
pye mbe cɛn yɛyinŋge na pɔw;
wi yaa pye mbe cɛn pɔw, wi se fyɛ tipege
kpɛ yɛgɛ.»

2

Kajɛnmɛ pi ma lere shɔ kapege ki ni

1 Na pinambyɔ, na maga yɛnlɛ na sɛnrɛ ti
na,

† **1:21 1.21:** Yomi 8.1-3

na maga na ŋgasegele ke yigi mbaa tanri
ke na,
2 na maga nuŋgbolo jan mbaa kajɛnmɛ
sɛnrɛ ti nuru,
na maga ma kotogo ki yaga kila jɛnmɛ pi
jaa,
3 na maga tijinliwɛ pi yeri pɔɔn saga,
na maga ma magala li yirige mbe kagala
kɔrɔ jɛnmɛ pi lagaja pɔɔn saga,
4 na ma kaa pi lagajaa paa warifuwe yɛn,
na ma kaa pi lagajaa jɛŋgɛ paa yarijɛndɛ
nda ti yɛn ma lara ti yɛn,
5 kona, mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ pa
ma yaa ki kɔrɔ jɛn,
konaa mbe Yɛnŋɛlɛ li jɛn.
6 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li maa kajɛnmɛ
pi kaan,
kajɛnmɛ naa jɛnmɛ pa pi maa taa na
yinrigi wa li yɔn sɛnrɛ ti ni.
7 Li ma shɔwɔ kan lesinmbele pe yeri;
mbele pe tangalɔmɔ pi yɛn ma sin, li
yɛn pe tugurɔn sigeyaraga na pe go
singi.
8 Mbele pe maa tanri kaselege konɔ li na,
li maa wele pe na,
nali lesinmbele pe konɔ li kɔrɔsi.

9 Ki ka pye ma, pa ma yaa kasinŋge ki
kɔrɔ jɛn, naa ŋga kì yala ki ni,
naa kaselege konaa koŋgolo ŋgele ke ma
lere wogo yɔn ke ni.
10 Kona, kajɛnmɛ pi yaa pan wa ma kotogo
na,
jɛnmɛ pi yaa ma ndanla wa ma kotogo na.
11 Kagala ke cancan jatere pyelɔmɔ jɛmbɛ
pi yaa kɔɔn shɔ punŋguwɔ pi ni,
kagala kɔrɔ jɛnmɛ pi yaa lɔɔn go singi.
12 Pi yaa ma shɔ kombele li ni,
mbɔɔn shɔ sɛnpere yofɛnnɛ pe kɛɛ,
13 mbɔɔn shɔ mbele pe ma kaselege konɔ
li wa pe kɛɛ,
naa mbele pe maa tanri wa diwi konɔ li
ni pe kɛɛ.
14 Poro mbele pe maa kapege ki piin na
yɔgɔri wa ki ni,
na kajagara ti piin na nayinmɛ nii wa ti
ni.
15 Ki leele wele, koŋgolo ŋgele ke ma lere
puŋgo koro pe ma lɛ,
pe maa tanri koŋgolo ŋgele na, ke yɛn ma
koolo koolo.

16 Ki ka pye ma, pa ma yaa ma yɛɛ shɔ
nanjaa wi kɛɛ,
ki jɛlɛ nambanŋa ŋa wi yɔn kì tanla wi
kɛɛ.
17 Wo ŋa wì je wi sumborowo sanga pɔlɔ
wi na,
ma fɛgɛ yɔn finliwɛ mba wìla le wi
Yɛnŋɛlɛ li ni pi na.
18 Wi go ki konɔ li yɛn na kee wa kunwɔ
pi yeri;
konɔ na wì lɛ, li yɛn na kee wi ni wa kuulo
tara.
19 Mbele fuun pe maa yiin wi kɔrɔgɔ, wo
wa kpɛ na sɔngɔrɔ mbe pan naa,
wo wa kpɛ se yinwege konɔ li ta naa.
20 Ki kala na, maa tanri wa lejɛmbɛlɛ pe
kologo ki ni,
ma koro wa lesinmbele pe koŋgolo ke ni.
21 Katugu lesinmbele poro pe yaa cɛn laga
tara ti ni,
mbele pe nawa pì filige pe na, poro pe yaa
ka koro wa ti ni.
22 Ɛɛn fɔ lepeele pe yaa ka pɛ mbe wɔ laga
tara ti ni,
mbasinmbele pe yaa ka kɔ mbe wɔ laga
ti ni.

3

Mbe kajɛnmɛ ta
konaa mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ

1 Na pinambyɔ, maga ka fɛgɛ na nagawa
sɛnrɛ ti na,
na ŋgasegele ke tɛgɛ wa ma kotogo na
maa tanri ke na;
2 katugu ki sɛnrɛ ti yaa yinwetɔnlɔgɔ kan
ma yeri,
mbe ka taga ma yinwege piliye yi na, mbe
yɛyinŋge kan ma yeri.
3 Maga ka ti kagbaraga pyege konaa mbe
pye tagawa ni tɔɔn la,
mari pye fereyaara wa ma yɔlɔgɔ,
ma ti ti cɛnsaga ta wa ma kotogo na.
4 Kona, ma kala li yaa Yɛnŋɛlɛ li ndanla
mbe sɛnweele pe ndanla,
pe yaa lɔɔn jate tijinliwɛ fɔ†.

† **3:4 3.4:** Luki 2.52

5 Ma jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na ma
kotogo ki ni fuun ni,
maga ka kɛɛ kan ma yɛɛra tijinliwɛ po na.
6 Ma li wogo ki tɛgɛ wa ma jatere wi na
ma kapyege ki ni fuun ni,
ki ka pye ma, li yaa ma koŋgolo ke yɔn
yala ma kan.
7 Maga kaa ma yɛɛ jate kajɛnŋɛ,
ɛɛn fɔ ta fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
mɔɔ yɛɛ laga kapege pyege ki na†.
8 Ko ki yaa ma wire ti sagala,
mbɔɔn kajeere ti kan fanŋga ni.

9 Ta Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo ma kɛɛ yaara
ti ni,
maa li gbogo ma kɛɛrɛ yarilire pyew ti
koŋgbannda ti ni.
10 Pa kona ma bondoolo pe yaa yinyin
yarilire ti ni fɔ mbaa wuun,
ma kopɛrɛ ti yaa yinyin ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ
pi ni fɔ mbaa wuun.

11 Na pinambyɔ, maga ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li
korowo pi tifaga,
maga ka ti li yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti pye tege ni
ma yeri†;
12 katugu ŋa wi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla, li maa koro,
paa yɛgɛ ŋga na pyɔ ŋa wi yɛn maa to
ndanla wi maa wi koro we†.

Kajɛnmɛ pi tɔnli wi yɛn ma gbɔgɔ

13 Lere ŋa ka kajɛnmɛ pi ta, fɛrɛwɛ yɛn
wi woo,
lere ŋa ka tijinliwɛ pi ta, fɛrɛwɛ yɛn wi
woo!
14 Katugu pi tawa pì mbɔnrɔ ma wɛ
warifuwe tawa na,
tɔnli ŋa wi maa taa wa pi ni, wì wɛ tɛ na.
15 Kajɛnmɛ pi sɔnŋgɔ kì ŋgban ma wɛ
somu sɔnŋgbanga woo na;
yaraga ŋga fuun ma yɛgɛ maa yinrigi
ki na, ko ka kpɛ woro kayɔngɔ ni
mboo bɔ.
16 Yinwetɔnlɔgɔ maa taa wa pi kalige kɛɛ
ki ni,
yarijɛndɛ naa gbɔgɔwɔ maa taa wa pi
kamɛŋgɛ kɛɛ ki ni.
17 Pi maa kee sɛnwee wi ni koŋgolo ŋgele
ni, ke tangala yɛn ma tanla;
yɛyinŋge yɛn wa pi kombigile ke ni fuun
ke ni.
18 Pi yɛn yinwege tige ma mbele kaa yigi
pe kan,
mbele kaa yigi mbe koro pi na, fɛrɛwɛ yɛn
pe woo.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tara ti nɔgɔ ki teŋge
kajɛnmɛ po fanŋga na;
tijinliwɛ po fanŋga na, lì naayeri wi
gbegele maa tɛgɛ.
20 Li jɛnmɛ po fanŋga na, tara ti nɔgɔna
tɔnmɔ were tì yɛngɛlɛ;
po fanŋga na kambaara ti maa fɔɔngɔ
wuun.

Yɛnŋɛlɛ lo
li maa kajɛnŋɛ wi go singi

21 Na pinambyɔ, tijinliwɛ po naa jatere
pyelɔmɔ jɛmbɛ pi yigi ma mara pi
na,
maga ka ti pi lali ma ni.
22 Ti yaa yinwege kan ma yeri,
mbe pye fereyaara wa ma yɔlɔgɔ.
23 Pa kona ma yaa la tanri wa ma konɔ li
ni yɛyinŋge na pɔw,
ma se kurugo yaraga ka kpɛ na.
24 Na maga sinlɛ, ma se ka fyɛ yaraga ka
kpɛ na,
na maga sinlɛ, ma yaa wɔnlɔ yinŋge.
25 Fyɛrɛ kala kɔɔn fo, maga ka fyɛ;
nakoma na lepeele paga yiri ma kɔrɔgɔ,
maga ka fyɛ;
26 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pye ma jigi
tagasaga,
mbaa ma tɔlɔgɔ ki kɔrɔsi kiga ka ye pɛnɛ.

Ma lewee yɛnlɛ
wi daga mbɔɔn ndanla

27 Na kaa pye lere wa daga ma kajɛŋgɛ
pye wi kan,
na ki fanŋga ka pye ma ni, maga pye wi
kan,
maga ka je mbege kajɛŋgɛ ki pye wi kan.
28 Maga kɔɔn lewee yɛnlɛ wi pye mbe yo
fɔ:
«Kari ma sɔngɔrɔ ma pan, goto mi yaa ki
kan ma yeri,»
mbe sigi ta yaraga yɛn ma yeri maa kan.
29 Maga ka kapege jate ma lewee yɛnlɛ wi
ni,

† **3:7 3.7:** Ɔrɔmu 12.16 † **3:11 3.11:** Zhɔbu 5.17 † **3:12 3.11-12:** Ebu 12.5-6; Naga 3.19

wo ŋa wi yɛn ma cɛn le ma tanla, maa jigi
wi taga ma na we.
30 Maga ka win lere ni go fu,
ŋa wii kapege kpɛ pye ma na.
31 Maga ka yɛgɛ yirige lewɛlɛwɛ wa na,
maga kaa tanri wi tangalɔmɔ pa kpɛ na.
32 Katugu lepeele pe kala li yɛn ma tijanga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ li ma wɛɛnrɛ le lesinmbele poro ni.
33 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma lepee wi go ki
daŋga,
ɛɛn fɔ li ma duwaw lesinŋɛ wi go ki na.
34 Mbele pe maa tɛgɛ li na, li maa tɛgɛ pe
na fun,
ɛɛn fɔ mbele pè pe yɛɛ tirige, li yɛn na
yinmɛ kaan pe yeri†.
35 Kajɛnmbɛlɛ pe yaa gbɔgɔwɔ ta kɔrɔgɔ,
ɛɛn fɔ lembire to yaa fɛrɛ gbɔrɔ shɔ.

4

Pinambyɔ wi ma kajɛnmɛ ta wi to wi yeri

1 Na pinambiile, yaa ye to wi nagawa
sɛnrɛ ti nuru,
ye nuŋgbogolo jan yaa nuru, ye ta ye pye
tijinliwɛ fɛnnɛ;
2 katugu mi yɛn na jɛnmɛ jɛmbɛ kaan ye
yeri,
ki kala na, yaga ka je na nagawa sɛnrɛ ti
na.
3 Mi fun, mìla pye pinambyɔ na to wi yeri,
na kala làa na nɔ wi ndanla paa
pinuŋgbanna yɛn.
4 Na to wìla pye nala nari na yuun fɔ:
«Na sɛnrɛ ti yigi mari tɛgɛ wa ma kotogo
na;
ta tanri na ŋgasegele ke na, pa ma yaa
yinwege ta.
5 Kajɛnmɛ pi lagaja, ma tijinliwɛ pi lagaja,
maga ka fɛgɛ na yɔn sɛnyoro ti na, maga
si ka laga ti na.
6 Maga ka laga kajɛnmɛ pi na, pa pi yaa
la wele ma na;
pi yaga pɔɔn ndanla, pa pi yaa lɔɔn go
singi.
7 Kajɛnmɛ pi lɛsaga koyi ŋga fɔ ma bala
ma kajɛnmɛ pi lagaja;
ma yaritaga ki ni fuun ki ni, tijinliwɛ pi
lagaja.
8 Ta kajɛnmɛ pi jate kagbɔgɔ yɔn, pa pi
yaa ma mɛgɛ ki yirige;
na maga pi yigi kɛyɛn shyɛn, pa pi yaa
gbɔgɔwɔ kan ma yeri.
9 Pi yaa pye paa fereyaraga tiyɔngɔ yɛn
wa ma go ki na,
mbe pye paa wunluwɔ njala gbɔgɔwɔ
wolo yɛn wa ma go ki na.»

Kajɛnmɛ pi yaa yinwetɔnlɔgɔ kan ma yeri mbaa ma kɔrɔsi

10 Na pinambyɔ, nuŋgbolo jan mala sɛnrɛ
ti logo,
pa ma yaa yinwetɔnlɔgɔ ta.
11 Mɔ̀ɔ naga kajɛnmɛ konɔ li ni,
mɔ̀ɔ yɛgɛ sin wa kasinŋge konɔ li ni.
12 Na ma kaa tanri, yaraga ka sɔɔn yɛgɛ
kɔn;
na ma kaa fee, ma se kurugo mbe to.
13 Nagawa sɛnrɛ nda tì kan ma yeri, ti yigi
jɛŋgɛ, maga ka ti ti shɔ ma yeri;
mari yigi tiyɔngɔ, katugu ma yaa yinwege
ta to fanŋga na.
14 Maga kaa tanri wa lepeele pe konɔ li ni,
maga ka kapere pyefɛnnɛ pe tulugo ki lɛ.
15 Ki konɔ li yan mali yaga wa, maga ka
toro wa li ni;
kɛ ma lali li ni, maa kee ma konɔ.
16 Katugu ki leele paa ya wɔnlɔ na pe fa
kapege pye,
wɔnlɔwɔ na pe yigi na pe fa tipege pye
lere wa na;
17 katugu tipewe pyewe po pi yɛn pe
yaakara re,
lewɛlɛwɛ kapyere pyege ki maa yinrigi pe
ni paa duvɛn wɔgɔ yɛn.
18 Lesinmbele pe tangalɔmɔ pi yɛn paa
lalaaga yanwa yɛn;
ki yanwa pi maa yinrigi na kee yɛgɛ fɔ
mbe sa gbɔn yɔnlɔfugo na.
19 Lepeele pe tangalɔmɔ pi yɛn paa diwi
yɛn,
yaraga ŋga ki yaa pe kan pe kurugo pe to
paa ki jɛn.

Ma tangalɔmɔ pi yaga pi koro jɛmbɛ

20 Na pinambyɔ, tanla sɛnrɛ ti nuru jɛŋgɛ,
nuŋgbolo jan mala sɛnyoro ti logo.
21 Maga ka ti ti fɛgɛ ma ni fyew,
ti tɛgɛ wa ma nawa pi ni;

† **3:34 3.34:** Zhaki 4.6; 1 Pyɛ 5.5

22 katugu mbele fuun pe ma yɛnlɛ ti na, ti ma yinwege kan pe yeri,
mbe ŋgbanwa kan pe yeri wa pe wire ti ni.
23 Jatere ŋa wa ma kotogo na, taa kɔrɔsi ma wɛ yaraga ki ni fuun ki na,
katugu pa ma yinwege kagala ke maa yinrigi wa ma kotogo ki ni.
24 Ma yɔn ki yingiwɛ jɛn yagbogowo sɛnrɛ ti ni,
ma lefanlaga sɛnrɛ ti lali ma yɔn ki ni.
25 Ta wele wa ma yɛɛ yɛgɛ, maa kee,
ma yɛngɛlɛ ke kan maa wele wa ma yɛɛ yɛgɛ.
26 Konɔ na ma yaa lɛ, li gbegele mali yɔn yala,
pa kona ma koŋgolo ke ni fuun ke yaa pye mbe sin†.
27 Maga ka kɛ mbe kari kalige na nakoma kamɛŋgɛ na,
ma yɛɛ laga lali kapege ki ni.

5

Mbaa ma yɛɛ kɔrɔsi jɛlɛ kalikalifɔ wi ni

1 Na pinambyɔ, na kajɛnmɛ sɛnrɛ ti logo,
ma nuŋgbolo jan mala tijinliwɛ sɛnrɛ ti logo;
2 jaŋgo ma jatere pyelɔmɔ jɛmbɛ ta,
kajɛnmɛ sɛnrɛ mbaa yinrigi wa ma yɔn.
3 Katugu jɛlɛ kalikalifɔ wi yɔn sɛnrɛ tì tanla ndɛɛ sɛnrɛgɛ yi;
ti ma wɔlɔgɔ paa sinmɛ fawoo yɛn.
4 Ɛɛn fɔ wa kala li kɔsaga, ti ma sori paa kurugbɛgɛ yɛn,
wi yɔn sɛnrɛ ti maa sugulo paa tokobi yɔn shyɛn fɔ yɛn.
5 Wi tangalɔmɔ pi maa kee wa kunwɔ pi yeri,
wi yɔngɔlɔ ke ma sin na kee wi ni wa kuulo tara.
6 Konɔ na li maa yinwege kaan, wila lo lɛ,
wi ma puŋgo wi konɔ li na, wila sigi jɛn.

7 Koni na pinambiile, yaa nuru na yeri,
yaga ka je na yɔn sɛnrɛ ti na.
8 Ma konɔ li laga lali ki jɛlɛ cɛnlɛ wi ni,
maga ka fulo wa wi go yeyɔngɔ ki tanla.
9 Jaŋgo maga kɔɔn gbɔgɔwɔ pi kan leele pele yɛgɛ yeri,
mbe ti naŋa yinriwɛ mbataa wa mbɔɔn yinwege ki jɔgɔ ma yeri;
10 jaŋgo cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo ka ka pan mbe tege ŋga mà te ki yarijɛndɛ ti koli mberi ta;
ma tunŋgo ki tɔnli wi kari pele yɛgɛ yinrɛ ni.
11 Jaŋgo wa ma yinwege ki kɔsaga maga kaa jɛɛn,
na ma fanŋga kiga ka kɔ, a ma wire ti te ma na we.
12 Jaŋgo maga ka yo fɔ: «Ki pye mɛlɛ, a mi si je nagawa sɛnrɛ ti na?
Ki pye mɛlɛ, a yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti silan mbɛn?
13 Ki pye mɛlɛ mii si yɛnlɛ mbanla na-gafɛnnɛ pe sɛnrɛ ti logo?
Mii si yɛnlɛ mbe nuŋgbolo jan, mbanla karafɛnnɛ pe nagawa sɛnrɛ ti logo?
14 Kì koro jɛnri anmɛ mi jɔgɔ ma kɔ ma wɔ wa pew,
wa na woolo pe gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ.»

Ma pye sinŋɛ ma jɔ wi ni konaa wɔɔn ndanla

15 Ma yɛɛra tɔnmɔ wege ta ko tɔnmɔ po woo,
tɔnmɔ mba pila pulo na yinrigi wa ma kɔlɔ wi ni, maa po woo†.
16 Yiŋgi na mɛɛ ma pulugo tɔnmɔ pi yaga, pila wuun funwa na jaga?
Yiŋgi na mɛɛ ma lɔgɔ tɔnmɔ pi yaga pila fuun, mbaa kee wa katoro ti ni†?
17 Ki tɔnmɔ pi daga mbe pye mboro nuŋgba woo,
pii daga mbe pye leele pele yɛgɛ woo.
18 Yɛnŋɛlɛ sa duwaw ma pulugo ki na,
jɛlɛ ŋa mà pɔri ma lefɔnrɔ sanga wi ni, ta yɔgɔri wi ni!
19 Wi yɛn ma yɔn paa lufanɔ yɛn, paa dagbɛ nɔ tiyɔɔn yɛn.
Wi tiyɔnwɔ pɔɔn yɛnlɛ tin fɔ sanga pyew,
wi ndanlawa pi nayinmɛ kan ma yeri fɔ sanga pyew.

20 Na pinambyɔ, yiŋgi na mɛɛ sa yɛgɛ yirige jɛlɛ kalikalifɔ wa na?

† **4:26 4.26:** Ebu 12.13 † **5:15 5.15:** Ki vɛrise ŋa wi yɛn na para naŋa naa wi japɔrɔwɔ poro sinlɛsaga wogo na.
† **5:16 5.16:** Ki vɛrise ŋa wi yɛn naga nari ma yo lere ŋa wì pɔrɔgɔ pye, wii daga mbe kari jɛlɛ nakoma naŋa wa yɛgɛ kɔrɔgɔ.

Yiŋgi na mɛɛ sa jɛlɛ wa yɛgɛ yinŋgele yigi?
21 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ yɛn sɛnwee wi koŋgolo ke na,
li maa wi koŋgolo ke ni fuun ke yaan.
22 Lepee wi yɛɛra kajɔgɔrɔ ti maa yigi paa pɛnɛ yɛn,
wi yɛɛra kapere ti ma pye maŋgala maa pɔ.
23 Wi yaa ku wi mbakorowo pi kala na,
mbe kɔ mbe wɔ wa, naa wi yɛn lembige ma toro ki kala na.

6

Na maga yɔn fɔlɔ kɔn mali tɔn

1 Na pinambyɔ, na maga yere ma lewee yɛnlɛ wa fɔgɔ kala ni, mbe yo ma yaa ki tɔn,
na maga kɛɛ le lere wa yɛgɛ kɛɛ, mbe yɔn kan wi yeri, mbe yere wi fɔgɔ kala li ni;
2 na ma yɔn sɛnrɛ tiga ma yigi wa ki kala li ni,
na ma sɛnyoro tiga ma pɔ;
3 na pinambyɔ, ma yaa ki pye yɛgɛ ŋga na mbɔɔn yɛɛ wɔ wa ki kala li ni, koyi ŋga yɛɛn:
Kì kaa pye mɔ̀ɔ yɛɛ le ma lewee yɛnlɛ wi kɛɛ makɔ,
kari wi kɔrɔgɔ, ma sɔɔn yɛɛ tirige wi nɔgɔ, maa yɛnri ŋgbanga.
4 Maga kaga yaga wɔnlɔwɔ mbɔɔn yigi,
maga kaga yaga wɔnlɔwɔ pɔɔn yɛngɛlɛ ke tɔn, na ki kala li fa yɛgɛ wɔ.
5 Ma yɛɛ shɔ wi yeri paa yɛgɛ ŋga na lufaa ma kaa wi yɛɛ shɔ koniyɛɛn yeri we,
paa yɛgɛ ŋga na sannjɛlɛ ma fegele mali yɛɛ shɔ li yigifɔ yeri we.

Ma yɛɛ yigi, maga ka pye tiyanŋa

6 Mboro tiyanŋa, kari ma sa mimbele pe wele;
ma pe tunmbyege ki wele, ma kajɛnmɛ ta.
7 To woro pe go na,
tunŋgo welefɔ woro pe go na, yɛgɛfɔ woro pe yeri.
8 Ɛɛn fɔ, pe ma pe yaakara ti wulo mari tɛgɛ kanga na;
pe ma pe yaakara ti gbogolo yarilire kɔnsanga ni.
9 Mboro tiyanŋa, ma yaa koro mbe sinlɛ fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
Ma yaa ka yɛn mbe yiri wa wɔnlɔwɔ pi na wagati wiwiin?
10 Mbe wɔnlɔ jɛnri, mbe wɔnlɔ mbe tigi jɛnri,
mbɔɔn kɛyɛn yi migi yi yɛɛ ni, mbe sinlɛ jɛnri.
11 Maga koro ko na, fyɔnwɔ pi yaa ka pan mbɔɔn fo paa yoo ma kaa lere fo we,
jɔlɔgɔ ki yaa pan mbɔɔn fo paa maliŋgbɔɔn beŋganri pyefɔ ma kaa lere fo we†.

Lepee wi wogo ki se yɔn

12 Lejaga ŋgbali, wo ŋa wi woro ma sin,
wi maa yanri na toro yagbogowo sɛnrɛ ti ni wa wi yɔn.
13 Wi maa wi yɛngɛlɛ ke gbɔɔnŋgbɔɔn na sɛnrɛ ta yuun,
na para tɔɔrɔ ni,
na kacɛn wa piin wi yombɛgɛlɛ ke ni na sɛnrɛ ta yuun.
14 Nambara wi yɛn wa wi kotogo na,
kapege pyewe po wi maa jate sanga pyew,
na leele pe pinri.
15 Ki kala na, jɔlɔgɔ ki yaa ka to wi na le yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni;
wi yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa yɔnlɔ nuŋgba, wɛrɛ se ka pye ki na.

Kagala kɔlɔshyɛn ŋgele kee Yɛnŋɛlɛ li ndanla

16 Kagala kɔgɔlɔni yɛn wa, ŋgele ke yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li mbɛn;
ke yɛrɛ mbe kɔlɔshyɛn bɔ, ŋgele ke yɛn ma tijanga li yɛgɛ na:
17 Lere ŋa wi maa yɛgɛ tungu leele na, yɔn ŋga ki maa finlɛlɛ,
ŋa wi ma lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wi gbo,
18 lere ŋa wi kotogo ki maa kapege gbɛgɛlɛ mbe pye,
lere ŋa wi yɔnlɔ lì wege kapege pyege ki puŋgo na,
19 sɛrɛfɔ yagboyoo ŋa wi maa yagbogolo finlɛlɛ,
konaa ŋa wi maa leele pinri pe yɛɛ ni.

† **6:11 6.10-11:** Yomi 24.33-34

Ma yɛɛ yigi kalikalawa pi ni

20 Na pinambyɔ, tɔɔn to wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti nuru,
maga ka si je ma nɔ wi nagawa sɛnrɛ ti na.
21 Ki sɛnrɛ ti gbegele mari tɛgɛ wa ma kotogo na sanga pyew,
mari pye fereyaara wa ma yɔlɔgɔ.
22 Na ma kaa tanri, ti yaa lɔɔn yɛgɛ sinni,
na maga sinlɛ, ti yaa lɔɔn go singi,
na maga yɛn mbe yiri, ti yaa la para ma ni.
23 Katugu ki yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti yɛn paa fitanla yɛn,
ki nagawa sɛnrɛ ti yɛn paa yanwa yɛn,
yɛrɛwɛ mba pi maa taa wa ki korowo pi ni, pi yɛn yinwege konɔ.
24 To ti yaa ma shɔ jɛlɛ kalikalifɔ wi yeri,
mbɔɔn shɔ nambannjɔ yɔn tangafɔ wi yeri.
25 Maga ka yɛgɛ yirige wi na wa ma kotogo na wi tiyɔnwɔ po kala na,
maga ka ti wi la mbɔɔn ta wi welelɔmɔ po kala na.
26 Katugu nanjaa wi ma lere wi kɛɛ yaara ti li mberi kɔ pew, mboo yaga siŋgbele nuŋgba ni kɛɛ;
ɛɛn fɔ japɔrɔwɔ ŋa wi yɛn nandaa, wo ma lere wi yinwege ŋga ki yɛn kagbɔgɔ yɔn ma wɛ yaraga ki ni fuun na ki le jɔlɔgɔ.

27 Naga yɛn ma, lere mbe ya mbe kasɔn le wa wi jufa wi ni,
na wi yaripɔrɔ tii sogo le?
28 Naga yɛn ma, lere mbe ya tanga naŋganra na, na ti suu tɔɔrɔ ti sogo le?
29 Lere ŋa wi ma fili wi lewee yɛnlɛ wi jɔ wi ni, pa ki yɛn ma fun;
lere o lere ka jiri wi lewee yɛnlɛ wi jɔ wi na, wi se koro mbajɔlɔwɔ.
30 Yoo ŋa fuŋgo wi yigi, a wì saa yu ma ka fuŋgo ki kala na,
pe se ya mboo tifaga.
31 Konaa ki ni fuun, na paga wi yigi, yaraga ŋga wì yu, wi yaa ki yɔngɔ kɔlɔshyɛn sara,
wi yaa wi go yaara ti ni fuun ti kan.
32 Lere ŋa ka wa yɛgɛ jɔ ta, wi yɛn tijinliwɛ fu fɔ;
lere ŋa wi maa ko piin, wo yɛn na wi yɛɛ jogo.
33 Ki lerefɔ gbɔnrɔ naa fɛrɛ ti yɛn wi woro,
ki fɛrɛ ti se kɔ wi na fyew.
34 Katugu yenjara ti ma japɔlɔ wi naŋgbanwa pi yirige fɔ ma toro;
wi kaa jaa mboo kayaŋga ki wɔ pilige ŋga ni, wi se lere yinriwɛ ta.
35 Ali maa kan yiŋgi yarikanga ni, wi sege jate;
ali ma yarikanra ti lɛgɛ yɛgɛ o yɛgɛ, wi se yɛnlɛ ti na.

7

Jɛlɛ kɛɛnrɛ lifɔ wi ma lefɔnŋɔ wi fanla mboo le kapege

1 Na pinambyɔ, na sɛnrɛ ti lɛ,
mala ŋgasegele ke tɛgɛ wa ma kotogo na.
2 Maa tanri na ŋgasegele ke na, pa ma yaa yinwege ta;
maa na nagawa sɛnrɛ ti kɔrɔsi jɛŋgɛ paa ma yɛnmbyɔ wi yɛn.
3 Mari le wa ma yombɛgɛlɛ ke na paa vegeŋɛ yɛn,
ma ti ti cɛnsaga ta wa ma kotogo na.
4 Maga yo kajɛnmɛ pi kan fɔ ma yɛn na nɔsepyɔ sumboro,
ma tijinliwɛ pi pye ma wɔnlɔnjɔ;
5 jaŋgo pila ma go singi nanjaa wi na,
mbɔɔn shɔ nambannjɔ yɔn tangafɔ wi kɛɛ.

6 Pilige ka, mìla pye wa na go ki fenɛtiri wi na,
mìla pye na wele wa fenɛtiri wi tugurɔn nda tì paragi paragi ti wegele ke ni.
7 A mì si lefɔnŋɔ wa yan wa lembire ti sɔgɔwɔ,
ma lefɔnŋɔ tijinliwɛ fu fɔ wa yan wa lefɔnmbɔlɔ pe sɔgɔwɔ.
8 Wìla pye na tooro wa ca nawa konɔ li ni, le ki jɛlɛ cɛnlɛ wa laga tanla;
a wì sigi jɛlɛ wi go konɔ li lɛ na kee.
9 Kìla pye yɔnlɔ tosanga wi ni, yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ni;
laga kìla pye na woo makɔ, a diwi wila yiin.
10 Mbe ka wele, mɛɛ jɛlɛ wa yan wi pan mboo fili;

wìla wi yɛɛ pɔ paa nanjaa yɛn, tijinliwɛ pee la pye wa wi kotogo na.
11 Wìla pye wɛrɛwɛrɛfɔ naa fɛrɛmbandaa;
wi nanjegele kaa kan wa wi go.
12 Sanni jɛnri wi ma pye wa ca nawa koŋgolo ke ni, sanni jɛnri mbe pye wa katoro ti ni;
wi maa yeregi koŋgɛgɛlɛ ke ni fuun ke na, na nambala pe singi.
13 A ki jɛlɛ wì si yiri ma lefɔnŋɔ wi yigi, ma magala wi ni,
mɛɛ ki yo wi kan wii fɛrɛ ta, ma yo fɔ:
14 «Mila daga mbe nayinmɛ saraga† wɔ mbanla yɔn fɔlɔ tɔn,
mìgi wɔ maga yɔn fɔlɔ li tɔn nala.
15 Ko kala na mì yiri ma pan mbɔɔn fili,
mìla pye naga jaa mbɔɔn yan, kooŋga mɔ̀ɔ yan.
16 Mì yarisinlɛɛrɛ ti jan mala sinlɛsaga ki gbegele maga yɔn makɔ;
mì Ezhipiti tara lɛn jese yarisinlɛɛrɛ tiyɔnrɔ ta jan wa ti na.
17 Mì nuwɔ taanyaara wo wa na sinlɛsaga ki na,
nuwɔ taanyaara nda pe yinri miiri, naa alowɛsi konaa sinamɔmu.
18 Pan we sa ndanlawa kala li pye we tin li na, we yɛgɛ kila kanŋgi fɔ sa gbɔn goto pinliwɛ ni,
we we yɛɛ la kɔ jɛŋgɛ wa ndanlawa pi ni.
19 Katugu na pɔlɔ wi woro ca,
wì kari ca na fɔ lege.
20 Wùu penjara bɔtɛlɛ li lɛ mali yin penjara ni,
wi se sɔngɔrɔ mbe pan fɔ sa gbɔn yevɔnŋgɔ ki nandogomɔ.»

21 A ki jɛlɛ wì si lefɔnŋɔ wi fanla, ma fanŋga ta wi na wi yɔn sɛnrɛ ti ni;
a wì suu tile wi yɔn tangawa sɛnrɛ ti ni ma kari wi ni.
22 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, lefɔnŋɔ wì si yiri ma taga wi na,
paa nɔ yɛn ŋa wi yɛn na kee wa yaayoro gbosaga,
paa yarafɔ yɛn ŋa pè pɔ na kee wi ni mbe saa gbɔn;
23 fɔ wanla la mbe ka pan luu sunndo wi sun mboo furu,
paa sannjɛlɛ yɛn na lì gbinri ma saa ye mɛrɛ ni,
katugu wi sigi jɛn mbe yo fɔ wi go ki yaa kɔ wa ki ni.

24 Koni na pinambiile, yaa nuru na yeri,
ye nuŋgbolo jan yanla sɛnrɛ ti logo!
25 Maga ka ma jatere wi yaga wɔɔn tile mbe taga ki jɛlɛ cɛnlɛ ŋa wa puŋgo na,
maga kaa tulugo ki lɛ mbɔɔn yɛɛ puŋgo.
26 Katugu wì nambala lɛgɛrɛ jan ma pe gbo;
mbele fuun wì si gbo, pàa pye fanŋga ni fun.
27 Wi go ko ki yɛn kuulo tara konɔ le,
li ma tigi ma kari lere wi ni wa kunwɔ pi ca ki ni.

8

Kajɛnmɛ pi yɛn na para we ni naa

1 Kajɛnmɛ po ma pi yɛn na leele pe yinri yɛɛn?
Tijinliwɛ pi magala lo ma li yɛn na yinrigi yɛɛn?
2 Pi yɛn ma yere wa tinndiye pe na, wa konɔ li yɔn na,
pi yɛn ma yere wa koŋgolo ke filisara ti na.
3 Pi yɛn wa ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti tanla, wa ca ki yeyɔngɔ shɔn wi na;
pi yɛn wa yeyɔnrɔ nda pe maa tooro na yiin wa ti ni ti tanla, na jɔrɔgi na yuun fɔ†:
4 «Yoro leele wele, yoro mi yɛn na jɔrɔgi na yinri;
yoro sɛnweele wele, yoro mi yɛn na para ye ni!
5 Yoro lembire re, yaa kagala kɔrɔ jɛnmɛ pi jaa.
Yoro tijinliwɛ fu fɛnnɛ wele, ye tijinliwɛ ta!
6 Yaa nuru, katugu kagala ŋgele ke yɛn kagbɔgɔ yɔn, mi yaa ke yo;
mi yaa na yɔn ki yɛngɛ mbe nagawa kan ŋga ki yɛn ma sin ki wogo na.

† **7:14 7.14:** Kìla pye, pe ka nayinmɛ saraga yaayogo ki wɔ, pe maga kara ta sɔgɔ mbe ka. Jɛlɛ wìla yiri ma saa lefɔnŋɔ wi fili mboo yeri ko yaakara to na. Mbe sigi ta wìla pye na finlɛlɛ win (Levi 7.11-21). † **8:3 8.1-3:** Yomi 1.20-21

7 Katugu kaselege ko mi maa yuun wa na yɔn,
ɛɛn fɔ sɛnpere to yɛn mala mbɛn wa na yɔn.
8 Na yɔn sɛnrɛ ti ni fuun ti yɛn ma sin,
yagbogolo nakoma nambara kpɛ woro wa na sɛnrɛ ti ni.
9 Ti ti ni fuun ti yɛn ma filige tijinliwɛ fɔ wi kan,
konaa ma sin kajɛnŋɛ wi kan.
10 Yanla nagawa sɛnrɛ ti lɛ ye wɛ penjara ti na,
kajɛnmɛ pi mbɔnrɔ ye yeri mbe wɛ tɛ piiri wi na.
11 Katugu kajɛnmɛ pì mbɔnrɔ somu sɔnŋgbanga woo na,
yaraga ŋga fuun lere yɛgɛ maa yinrigi ki na, ko ka woro kayɔngɔ ni mboo bɔ.»

Kajɛnmɛ pi yɛn na pi yɛɛ nari

12 Mi ŋa kajɛnmɛ we, mi naa tijinliwɛ pi ni, woro we yɛn ma cɛn ja,
jɛnmɛ po naa jatere pyelɔmɔ jɛmbɛ pi yɛn na yeri.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fyɛrɛ ti yɛn lere ŋa ni, kapege ki maa mbɛn;
yɛɛ nagawa, naa yɛɛ gbɔgɔwɔ, naa tangalɔmɔ pee konaa yɔn ŋga ki maa finlɛlɛ ti yɛn mala mbɛn.
14 Yɛrɛwɛ po naa jatere jɛnŋɛ wi ni, ti yɛn na yeri;
muwi mi yɛn tijinliwɛ we, fanŋga ki yɛn na yeri.
15 Wunlumbolo pe maa pe wunluwɔ pi piin mi fanŋga na,
tara teele pe maa kondɛgɛŋgɛlɛ sinŋgele teri mi fanŋga na.
16 Kundigile, naa legbɔɔlɔ konaa kiti kɔnfɛnnɛ pe ni fuun pe maa pe tegere ti piin mi fanŋga na.

17 Mi we, mi yɛn ma mbele ndanla pe yɛn mala ndanla,
mbele pe yɛn nala lagajaa poro mala yan.
18 Penjagbɔrɔ tawa naa gbɔgɔwɔ pi maa taa mi yeri,
yarijɛndɛ nda ti ma mɔ konaa fɛrɛwɛ pi maa taa mi yeri.
19 Tɔnli ŋa wi ma ta na ni, wì mbɔnrɔ tɛ wi na, ali tɛ piiri wi na;
tɔnli ŋa wi ma ta na ni, wì mbɔnrɔ warifuwe wi ni fuun tiyɔɔn wi na.

20 Mi yɛn na tanri konɔ na lì sin li na,
mi yɛn na toro wa kaselege konɔ li ni.
21 Jaŋgo mbe yarijɛndɛ wo mbele mi yɛn ma ndanla pe na,
mbe pe yarijɛndɛ tɛgɛsara ti yinyin.

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan gbegele li tunmbyege ki lɛsanga wi ni,
li kɛɛ tunndo koŋgbannda ti yɛgɛ†.
23 Pànla tɛgɛ maga lɛ wa fafafa;
maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, maga lɛ wa tara ti dasanga wi yɛgɛ.
24 Mìla pan maga ta tɔnŋgbɔɔ tijuguwo pi woro wa gbɛn,
mìla pan maga ta puluyo tɔnŋgbɔɔ pi woro wa gbɛn.
25 Mìla pan maga ta yanwira ti fa tɛgɛ gbɛn,
mìla pan maga ta tinndiye pe fa tɛgɛ gbɛn;
26 ko la yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li fa tara to naa yan nawa pi da,
li fa ali dunruya tambyɔ koŋgbanŋa wi da.

27 Sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ làa naayeri wi gbegele maa tɛgɛ wa wi yɔnlɔ, mìla pye wa;
sanga ŋa ni làa tɔnŋgbɔɔ tijuguwo pi koŋgo ki wɔ,
28 sanga ŋa ni làa kambaara ti tɛgɛ wa naayeri,
sanga ŋa ni làa ti, a tɔnŋgbɔɔ tijuguwo pì janri ma yiri fanŋga ni, mìla pye wa.
29 Sanga ŋa ni làa kɔgɔje koŋgo ki wɔ,
jaŋgo wi tɔnmɔ piga ka toro wi koŋgo ki na,
sanga ŋa ni làa tara ti nɔgɔ ki teŋge, mìla pye wa.
30 Mìla pye le li tanla wa li tunŋgo ki ni.
Mìla pye nali kandanlaga ki piin pilige pyew,
na yɔgɔri li yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga pyew.
31 Mìla pye na yɔgɔri laga li tara ti na,
ma pye nayinmɛ ni sɛnwee piile pe sɔgɔwɔ.

† **8:22 8.22:** Naga 3.14

Lere ŋa wi maa nuru kajɛnmɛ
pi yeri, fɛrɛwɛ yɛn wi woo

32 Koni, na pinambiile, yaa nuru na yeri!
Mbele pe maa tanri na koŋgolo ke na,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo!
33 Yanla nagawa sɛnrɛ ti logo, ye ta ye pye
kajɛnmbɛlɛ,
yaga kari yigi sambalawa ni.
34 Lere ŋa wi maa nuru na yeri,
ŋa wi maa yeregi le na go yɔn ki na na
nuru pilige pyew,
ŋa wi maa na yeyɔngɔ ki kɔrɔsi,
fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!
35 Katugu lere ŋa ka mi ta ko fɔ wo yaa
yinwege ta;
ki fɔ wi kala li yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
36 Ɛɛn fɔ lere ŋa ka wa mbe la na na, ko
fɔ wo kapege pye wi yɛɛ na;
mbele fuun pànla panra, kunwɔ po pi yɛn
ma poro ndanla.

9

Kajɛnmɛ pi yɛn
na leele pe yinri naa

1 Kajɛnmɛ pì tiyagala kɔlɔshyɛn tɛ,
ma go kan pi yɛɛ kan.
2 Pì yaayoro kɔnlɔgi sɔgɔlɔ gbɔlɔ mɛgɛ ni,
ma pi duvɛn taan wi gbɛgɛlɛ.
Pì pi lisaga ki gbɛgɛlɛ ma kɔ.
3 Pì pi tunmbyeele jɛɛlɛ pe tun ma yo pe
saga yerege ŋga ki yari.
Pe yɛn wa ca ki tinndiye pe namunjɔ wi
na, naga yari fɔ:
4 «Lere o lere wi yɛn kambajɛnŋɛ, wo
mbe toro laga na yeri!»
Mbele tijinliwɛ woro pe ni, pi yɛn naga
yuun pe kan fɔ:
5 «Ye pan yanla suro ti li,
yanla duvɛn taan ŋa mì gbɛgɛlɛ wi wɔ!
6 Ye kambajɛnmɛ kagala ke yaga wa, pa
ye yaa yinwege ta;
yaa tanri wa kagala kɔrɔ jɛnmɛ konɔ lo
ni!»

Kajɛnŋɛ wo
naa yɛɛ gbɔgɔwɔ fɔ wi ni pè jɛn
ma wɔ pe yɛɛ ni yɛgɛ ŋga na

7 Lere ŋa ka sɛnŋgbanra yo yɛɛ gbɔgɔwɔ
fɔ wi na mbe ta mboo le konɔ, wi
ma ti pe maa tifaga;
lere ŋa kaa lepee wi yɛrɛgi, wo ma kaa
tɛgɛlɛ ta.
8 Maga ka lere ŋa wi maa kala lakoo wi
yɛri, nakoma wi yaa ma panra;
ɛɛn fɔ kajɛnŋɛ wo yɛri, pa ma yaa pye
mboo ndanla.
9 Ta kajɛnŋɛ wi nari, pa ka yaa taga wi
kajɛnmɛ pi na;
lesinŋɛ wi kara jɛnmɛ pi ni, pa wi yaa ka
taga wi jɛnmɛ pi na.
10 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko ki yɛn
kajɛnmɛ pi lɛsaga ye;
mbe Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li jɛn ko ki yɛn
tijinliwɛ we†.
11 Ee, mi ŋa kajɛnmɛ we, mi yaa ka taga
ma yinwege piliye yi na;
ma yaa yinwetɔnlɔgɔ ta.
12 Na maga pye kajɛnŋɛ, mboro ma yaa
ma kajɛnmɛ tɔnli wi li ma yɛ;
na maga sila kala lakoo, mboro ma yaa ki
go kala li lɛ ma yɛ.

Leele mbele pee jilige,
kambajɛnmɛ pi yɛn na pe yinri

13 Kambajɛnmɛ pi yɛn paa jɛlɛ
pyɛnpyɛnfɔ yɛn, ŋa wii kala jɛn;
ŋa wii kala la kpɛ kɔrɔ jɛn.
14 Wi ma cɛn wa wi go yɔn ki na,
wi ma cɛn jɔngɔ na wa ca ki laga ŋga kì
yaraga ki go na,
15 mbaa jɔrɔgi la torofɛnnɛ pe yinri
ŋgbanga,
poro mbele pe ma sin na kee pe konɔ li ni
we.
16 Wi ma yo fɔ: «Lere o lere wi yɛn
kambajɛnŋɛ, wo mbe toro laga na
yeri;»
tijinliwɛ woro mbele ni wi yɛn na pe piin
fɔ:
17 «Tɔnmɔ mba mà yu ma wɔ, pi ma tanla
fɔ jɛŋgɛ,
yaakara nda mà lara ma ka, ti ma tanla fɔ
jɛŋgɛ†.»
18 Ɛɛn fɔ ki leele pe sigi jɛn mbe yo fɔ pa
kunwɔ pi yɛn wa ki laga ki ni,

† **9:10 9.10:** Yuuro 111.10; Yomi 1.7 † **9:17 9.17:** Ki vɛrise ŋa wi yɛn na para jɛɛlɛ kala naa nambala kala na li maa piin wa larawa, a Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ tì je li na ko sɛnrɛ na.

fɔ leele mbele ki jɛlɛ wì yeri, pe yɛn na kee wa kuulo tara ti gbunlundɛgɛ ki ni.

WUNLUNAŊA SALOMƆ WI YOMIYƐGƐLƐ

10

10–29

Wunlunaŋa Salomɔ
wìla yomiyɛgɛlɛ ŋgele wa

1 Wunlunaŋa Salomɔ wi yomiyɛgɛlɛ.

Pinambyɔ kajɛnŋɛ wi maa to wi nawa pi yinŋgi,
ɛɛn fɔ pinambyɔ ŋa wi yɛn lembige wi maa nɔ wi nawa pi tanga wi na.

2 Yarijɛndɛ nda tì ta nambara ni tila tɔnli kan lere yeri;
ɛɛn fɔ mbe pye sinŋɛ ki ma lere shɔ kunwɔ pi yeri.

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ laa lesinŋɛ wi yaga fuŋgo mbe to wi na;
ɛɛn fɔ ŋga lepeele pe maa tilele na jaa, li maga laga lali pe ni.

4 Tiyanra ti maa paan fyɔnwɔ ni;
ɛɛn fɔ kɛyɛn yan yi maa tunŋgo piin jɛŋgɛ, yi ma lere pye yarijɛndɛ lɛgɛrɛ tafɔ.

5 Lere ŋa wi maa yarilire ti kɔn yarilire kɔnsanga ni mari gbogolo, wo yɛn tijinliwɛ fɔ;
ɛɛn fɔ ŋa wi ma sinlɛ na wɔnlɔ yarilire kɔnsanga ni, wo maa fɛrɛ waa lere na.

6 Duwaw ma tigi lesinŋɛ wi na;
ɛɛn fɔ lewɛlɛwɛ kapyere to ti ma pye ma lara wa lepee wi yɔn sɛnrɛ ti ni.

7 Mbe nawa to lesinŋɛ wi kala li na, ki ma pye duwaw ni leele pe yeri,
ɛɛn fɔ pe ma fɛgɛ lepee wo mɛgɛ ko na pew.

8 Lere ŋa wi yɛn kajɛnŋɛ wa wi kotogo na, wi ma yɛnlɛ ŋgasegele ke na;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa para faa, wi ma wi yɛɛ jɔgɔ.

9 Lere ŋa wi maa tanri konɔ sinnɛ li na, wi maa tanri yɛyinŋge na pɔw;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa tanri koŋgolo ŋgele kè koolo ke na, wi kala li yaa ka yiri funwa na.

10 Lere ŋa wi maa yɛngɛlɛ ke gbɔnŋgbɔn mbe kaselege ki lara, wi ma jɔlɔgɔ wa sanmbala pe na;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa para faa, wi ma wi yɛɛ jɔgɔ.

11 Lesinŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa pulugo tɔnmɔ yɛn, mba pi maa yinwege kaan;
ɛɛn fɔ lewɛlɛwɛ kapyere to ti ma pye ma lara wa lepee wi yɔn sɛnrɛ ti ni.

12 Lepanraga ki maa paan maara ni;
ɛɛn fɔ ndanlawa pi maa kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti kala yari†.

13 Kajɛnmɛ maa taa wa tijinliwɛ fɔ wi yɔn sɛnrɛ ti ni;
ɛɛn fɔ lere ŋa tijinliwɛ woro wi ni, sanwiga ki ma pye wi pɔgɔlɔ ke na mboo koro.

14 Kajɛnmbɛlɛ pe maa jɛnmɛ pi taa na kee yɛgɛ;
ɛɛn fɔ tijinliwɛ fu fɔ wi yɔn ko ki ma kaa wi jan fyaw.

15 Penjagbɔrɔ fɔ wi yarijɛndɛ ti maa wi go singi paa malaga sigembogo yɛn;
ɛɛn fɔ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe fyɔnwɔ po pi ma kaa pe jan.

16 Lesinŋɛ wi tunŋgo sara wi maa kan yinwege ni;
ɛɛn fɔ lepee wi tunŋgo tɔnli wi maa kan wi maa kapege piin.

17 Lere ŋa wi maa nagawa sɛnrɛ ti nuru, wi ma pye wa yinwege konɔ li ni,
ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma je yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na, wi maa yɛɛ puŋgo.

† **10:12 10.12:** Zhaki 5.20; 1 Pyɛ 4.8

18 Lere ŋa wi maa lewee yɛnlɛ wi panra
larawa, wi maa yagbogolo finlɛlɛ,
lere ŋa wi maa leele mɛgɛ jogo na toro,
wi yɛn lembige.

19 Lere ŋa kaa para mbe sa toro, wi ma
puŋgo fyaw;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa yɔn ki yingiwɛ jɛn
wo yɛn tijinliwɛ fɔ.

20 Lesinŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa wari-
fuwe piiri yɛn;
ɛɛn fɔ lepee wi jatere wi woro kagbɔgɔ
yɔn.

21 Lesinŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti ma lelɛgɛrɛ kala
yɔn;
ɛɛn fɔ tijinliwɛ fu fɛnnɛ pe yaa ku pe
tijinliwɛ lawa pi kala na.

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw wo wi ma lere
pye yarijɛndɛ tafɔ,
lewee wi yɛɛra fanŋga ko se ya yaraga ka
kpɛ taga wa.

23 Mbaa kapege ki piin ki yɛn paa jiire
pyewe yɛn lembige ki yeri;
ɛɛn fɔ tijinliwɛ fɔ wi kandanlaga ko yɛn
mbe yin kajɛnmɛ ni.

24 Ŋga lepee wi maa fyɛ, ko ki maa ta;
ŋga lesinŋɛ wi maa jaa, ko ki ma pye wi
kan.

25 Na kaŋgbanga ka pan sanga ŋa ni,
lepee wi ma tɔngɔ ma wɔ wa;
ɛɛn fɔ lesinŋɛ wo ma koro wa wi yɔnlɔ li
ni sanga pyew.

26 Tɔnndangara ti ma ŋgangala ke tanga
yɛgɛ ŋga na,
wirige ki maa yaa wa yɛngɛlɛ ke ni yɛgɛ
ŋga na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, pa tiyanŋa wi
maa wi tafɔ wi jɔlɔ ma fun.

27 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, ki ma
yinwetɔnlɔgɔ kan lere yeri,
ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li ma lepee wi yinwege ki
were.

28 Lesinmbele pe jigi tagasaga ki ma pe
kan yɔgɔrimɔ ni;
ɛɛn fɔ lepeele pe jigi wi ma kɔn pe na.

29 Mbaa tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ li konɔ li na,
ki yɛn paa malaga sigeca yɛn lere
ŋa wi nawa pi yɛn ma filige wi kan;
ɛɛn fɔ li ma mbele pe maa tipege piin pe
tɔngɔ.

30 Lesinŋɛ wo na fige mbe wɔ wa wi yɔnlɔ
fyew;
ɛɛn fɔ lepeele pe se koro mbe mɔ laga tara
ti na.

31 Lesinŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti maa kajɛnmɛ
kaan,
ɛɛn fɔ yɔn ŋga ki maa finlɛlɛ, ki ŋgayinnɛ
li daga mbe kɔn.

32 Lesinŋɛ wi yɔn ki ma sɛnyoro jɛn;
ɛɛn fɔ lepeele wele, lefanlaga sɛnrɛ pe
maa yuun.

11

1 Culo ŋa wi yɛn ma gbɔn maa piri, wi
kala li yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ puwakuru ŋa wì yala, wo yɛn mali
ndanla.

2 Mbaa ma yɛɛ nari ki maa lere tifaga,
ɛɛn fɔ mbɔɔn yɛɛ go sogo ki maa kajɛnmɛ
kaan.

3 Lesinmbele pe nawa mba pì filige pe na,
pi maa pe yɛgɛ sinni;
ɛɛn fɔ nambara fɛnnɛ pe kambasinnde ti
yaa ka pe jɔgɔ.

4 Kiti kɔnpilige, yarijɛndɛ ti se yaraga ka
yɔn;
ɛɛn fɔ tangalɔmɔ sinmbe po pi ma lere
shɔ kunwɔ pi yeri.

5 Lere ŋa wi nawa pì filige wi na wi
kasinŋge ki maa le konɔ jɛnɛ ni;
ɛɛn fɔ lepee wi tipewe pi maa jan.

6 Lesinŋɛ wi kasinŋge ki maa shɔ
kaŋgbanga ki ni;

ɛɛn fɔ nambara fɛnnɛ pe yɛgɛmbatinwɛ pi ma pye paa pɛnɛ yɛn mbe pe yigi.

7 Na lepee wi ka ku, wi jigi tagasaga ki ma kɔ;
wìla wi kɛɛ ki kan fanŋga ŋga na, ki ma kɔ ma wɔ wa.

8 Lesinŋɛ wi ma shɔ jɔlɔgɔ ki kɛɛ;
ɛɛn fɔ lepee wo ma ye wa jɔlɔgɔ ki ni wi yɔnlɔ.

9 Lere ŋa wii Yɛnŋɛlɛ jɛn, wi maa jaa mboo lewee yɛnlɛ wi tɔngɔ wi yɔn sɛnrɛ ti ni;
ɛɛn fɔ lesinmbele pe yaa shɔ jɛnmɛ po fanŋga na.

10 Na lesinmbele pe kala liga yɔn, ca woolo pe maa nayinmɛ nii;
ɛɛn fɔ lepee wi ka ku, pe maa yɔgɔri.

11 Lesinmbele pè duwaw ŋa ta wi fanŋga na, ca ki mɛgɛ ki ma yiri;
ɛɛn fɔ lepeele pe yɔn sɛnrɛ ti ma ca ki jɔgɔ.

12 Lere ŋa wi maa wi lewee yɛnlɛ wi tifaga wi yɛn tijinliwɛ fu fɔ;
ɛɛn fɔ lere ŋa wì jilige wo ma pyeri.

13 Lere ŋa wi maa leele sanga na toro, wi maa leele pe ŋgundo kagala ke yinrigi funwa na;
ɛɛn fɔ lere ŋa pè taga wi na, wo ma ke tɛgɛ wa wi nawa.

14 Na yɛgɛ sinfɔ jɛnŋɛ woro cɛnlɛ na go na, ki cɛnlɛ woolo pe ma to;
ɛɛn fɔ na yɛrifɛnnɛ paga lɛgɛ, ki ma pan cew tawa ni.

15 Lere ŋa ka yɔn kan mbe yere wa fɔgɔ tɔnŋgɔ ni, wi yɛn na tege waa wi yɛɛ na;
ɛɛn fɔ lere ŋa si yɛnlɛ mbe yɔn kan mbe yere wa fɔgɔ tɔnŋgɔ ni, wo yaa koro wi yɛɛ kan.

16 Jɛlɛ ŋa wi nawa pi yɛn jɛmbɛ, wo wi ma gbɔgɔwɔ ta;
ɛɛn fɔ fanŋga fɔ, yarijɛndɛ lɛgɛrɛ wo ma ta cɛ.

17 Kagbaraga pyefɔ wi kagbaraga ki tɔnli wi ma pye wi woo;
ɛɛn fɔ, lewɛlɛwɛ wi maa tipege piin wi yɛɛ na.

18 Lepee wi maa tɔnli lagajaa wi yɛɛ kan, ŋa wi yɛn kayɔngɔ fu;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa kasinŋge piin wo yaa tɔnli jɛnŋɛ ta.

19 Mbaa tanri kasinŋge na, ki ma yinwege kan lere yeri;
ɛɛn fɔ lere ŋa kaa yɛɛ kan kapege pyewe pi yeri, wi ma kunwɔ ta.

20 Mbele pe nawa pi woro ma filige pe na, pe kala li yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ mbele pe tangalɔmɔ pi yɛn ma sin, pe kala li yɛn mali ndanla.

21 Ki woro na lere kɔɔn shyɛn, lepee wi se ka koro mbajɔlɔwɔ;
ɛɛn fɔ lesinmbele pe setirige piile pe yaa ka shɔ jɔlɔgɔ ki kɛɛ.

22 Jɛlɛ tiyɔɔn tijinliwɛ fu fɔ
wi yɛn paa pe ma kaa tɛ vegeŋɛ le cɛlɛ numaga na we.

23 Lesinmbele pe sɔnrimɔ pi puŋgo kala lo yɛn kagbaraga;
ɛɛn fɔ lepee wi jigi wi yaa ka sa kɔ Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ po ni.

24 Wa kɛɛ ma pye ma sanga wi na, ɛɛn fɔ wo maa jiti na kee yɛgɛ;
wa ma pye kɛŋgbanga ni fɔ ma saa toro ki da wi na, ɛɛn fɔ wo maa piin fyɔnwɔ fɔ na kee.

25 Lere ŋa wi maa kaan nandanwa ni, wi yarijɛndɛ ti ma jiti;
lere ŋa wi maa tɔnmɔ kaan sanmbala pe yeri, wi wɔgɔ ki yaa ka kɔ.

26 Lere ŋa wi ma je ma yo wi soo yarilire
ti pɛrɛ ti jasanga wi ni, leele pe ma
wo daŋgɑ;
ɛɛn fɔ ŋa wi maa yarilire ti pɛrɛ ti jasanga
wi ni, wo ma duwaw ta.

27 Lere ŋa kaa ki jaa mbaa kajɛŋgɛ piin,
wi kala li ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla;
ɛɛn fɔ lere ŋa kaa ki jaa mbe tipege pye,
tipege ma kaa wi ta.

28 Lere ŋa kaa jigi wi taga wi penjagbɔrɔ
ti na, wi ma kaa to;
ɛɛn fɔ lesinmbele pe yaa la yɔngɔ mbaa
kee yɛgɛ, paa yɛgɛ ŋgɑ na tige ma
kaa fun ma wɛrɛ ta we.

29 Lere ŋa wi ma jɔlɔgɔ wa wi yɛɛra go ki
na, wi kɛwaga yaa yiri;
tijinliwɛ fu fɔ wi ma pye kajɛnŋɛ wi kulo.

30 Lesinŋɛ wi kapyere ti yɛn paa tige yɛn,
ŋga ki pire ti maa yinwege kaan;
lere ŋa wi yɛn kajɛnŋɛ wi ma leele ta wi
yɛɛ kan.

31 Ye wele, lesinŋɛ wi maa kapyere ti sara
wi ta laga dunruya wi ni,
pee ka logo lepeele poro naa kapere
pyefɛnnɛ poro†.

12

1 Korowo pi yɛn ma lere ŋa ndanla, jɛnmɛ
pi yɛn maa ndanla fun;
ɛɛn fɔ yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma lere ŋa
mbɛn, wo yɛn lembige.

2 Kajɛŋgɛ pyefɔ wi kala li yɛn ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ndanla;
ɛɛn fɔ ŋa wi maa kapege jatere piin, li yaa
ko fɔ wo jɛrɛgi.

3 Lere se ya yeresaga ta wi tipewe po
fanŋga na;
ɛɛn fɔ lesinŋɛ wi ndire ti se ya kɔlɔgi wa
ti yɔnlɔ.

4 Jɛlɛ jɛnŋɛ wi yɛn paa wi pɔlɔ wi wun-
luwɔ njala yɛn;
ɛɛn fɔ ŋa wi maa fɛrɛ waa wi pɔlɔ wi
na, wo yɛn paa sagbanpanraga yɛn,
ŋga ki maa kajelege ki mugu.

5 Lesinŋɛ wi jatere wi ma pye kaselege ko
na;
ɛɛn fɔ lepeele poro jatere wo ma pye
nambara cɛ.

6 Lepee wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa beŋganri
pyefɔ ma kaa lara na singi mbe
legbogo pye;
ɛɛn fɔ lesinŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti ma lere shɔ.

7 Na lepee wiga tɔngɔ mbe wɔ wa, yaraga
kpɛ na koro wi puŋgo na;
ɛɛn fɔ lesinmbele pe yinrɛ ti ma koro wa
suyi.

8 Pe ma lere wi sɔn wi tijinliwɛ po kala
na;
ɛɛn fɔ ŋa wi nawa pì pe wi na leele pe
maa wi tifaga.

9 Paa ma tifaga mbege ta tunmbyee
nuŋgba wi yɛn ma kɛɛ na,
ko mbɔnrɔ maa ma yɛɛ gbogo mbe sigi ta
yaakara woro ma yeri ko na.

10 Lesinŋɛ wi maa wi yɛɛra yaayoro ti kala
yɔngɔ nari kaan yaakara ni;
ɛɛn fɔ lepeele wele, lewɛlɛwɛ kapyere pe
maa piin.

11 Lere ŋa wi maa wi kɛrɛ ti tunŋgo ki
piin, wi ma yaakara lɛgɛrɛ ta;
ɛɛn fɔ ŋa wi maa tɔnli fu kapyere piin, wo
yɛn tijinliwɛ fu fɔ.

12 Yarijɛndɛ nda ti ma ta nambara wi
fanŋga na, to lepeele pe maa yɛgɛ
yinrigi ti na;
ɛɛn fɔ lesinmbele pe ma ndire kan fɔ ma
pye tɔnli ni.

13 Lepee wi yɔn sɛnpere ti ma pye paa
pɛnɛ yɛn mboo yigi;
ɛɛn fɔ, lesinŋɛ wi ma shɔ ma wɔ wa
kaŋgbanga ki ni.

† **11:31 11.31:** 1 Pyɛ 4.17-18

14 Yɔn sɛnyogo jɛŋgɛ ki ma tɔnli kan lere yeri,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, lere wi kɛɛ tunŋgo ki sara wo wi ma ta.

15 Tijinliwɛ fu fɔ wo yɛgɛ na, wi konɔ li yɛn ma sin;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma yɛnlɛ yɛrɛwɛ sɛnrɛ na, wo wi yɛn kajɛnŋɛ we.

16 Tijinliwɛ fu fɔ wi maa naŋgbanwa pi naga le yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni;
ɛɛn fɔ lere ŋa wì jilige wi ma tɛgɛlɛ li kun wi yɛɛ ni.

17 Lere ŋa wi maa kaselege yuun, wi ma ŋga ki yɛn ma sin ki yɛgɛ yo;
ɛɛn fɔ sɛrɛfɔ yagboyoo wo maa leele fanla.

18 Lere ŋa wi maa para faa, wi sɛnrɛ ti maa sugulo paa tokobi yɛn;
ɛɛn fɔ kajɛnmbɛlɛ pe yɔn sɛnrɛ ti maa kotogo sogowo kaan.

19 Yɔn ŋga ki maa kaselege yuun, ki sɛnrɛ ti ma koro wa suyi;
ɛɛn fɔ yɔn ŋga ki maa yagbogowo yuun, ki sɛnrɛ ti mɔnɔ li yɛn mbe yɛnlɛ li gbɔn mbeli yɛngɛ.

20 Mbele pe maa kapege pyewe jatere piin, lefanlaga ko ki ma pye wa pe kotogo na;
ɛɛn fɔ mbele pe maa yɛrɛwɛ kaan yɛyinŋge wogo na, pe ma nayinmɛ ta.

21 Tipege kpɛ na lesinŋɛ wi ta;
ɛɛn fɔ jɔlɔgɔ ki yɛn lepeele pe wogo.

22 Yɔn ŋga ki maa finlɛlɛ ki yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ mbele pe maa tanri kaselege ki na, pe kala li yɛn mali ndanla.

23 Lere ŋa wì jilige wi maa jɛnmɛ pi lara;
ɛɛn fɔ kambajɛnŋɛ wi maa wi kambajɛnmɛ pi nari na toro.

24 Lere ŋa wi kɛyɛn yì ŋgban tunŋgo ki na, wo wi ma cɛn tegere ti na;
ɛɛn fɔ tiyanŋa wo ma kaa ye pɔrɔtɔya tunŋgo.

25 Sɛnwee wi jatere pirindorogo ki maa fanŋga ki kɔ;
ɛɛn fɔ sɛnjɛndɛ ti ma nayinmɛ kan sɛnwee wi yeri.

26 Lesinŋɛ wi maa wi lewee yɛnlɛ wi nii konɔ jɛnɛ;
lepee wi tangalɔmɔ pi maa puŋgo.

27 Koniyɛɛn tiyanŋa wi se ya kara gbo mbe ta fɔ;
ɛɛn fɔ mbaa tunŋgo piin jɛŋgɛ, tɔnli gbɔɔ yɛn ki ni.

28 Yinwege ki ma ta wa kasinŋge konɔ li ni,
kunwɔ woro wa ki konɔ li ni.

13

1 Pyɔ kajɛnŋɛ wi ma wi to wi nagawa sɛnrɛ ti logo;
ɛɛn fɔ pyɔ ŋa wi maa kala lakoo wila yɛrɛwɛ sɛnrɛ logo.

2 Lejɛnŋɛ wi sɛnyoro ti fanŋga na, wi ma yarijɛndɛ ta tɔnli;
ɛɛn fɔ lewɛlɛwɛ kapyere to javafɛnnɛ pe maa jaa mbaa piin.

3 Lere ŋa wi maa yɔn ki yingiwɛ jɛn, wi maa yɛɛ shɔ;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi yɛn yɔngbɔgɔwɔ ni, wi maa yɛɛ jɔgɔ.

4 Tiyanŋa wi yɛgɛ maa yinrigi yaara na, wi se siri ta;
ɛɛn fɔ mbele pe maa tunŋgo piin jɛŋgɛ, poro ma yarilɛgɛrɛ ta.

5 Yagbogowo sɛnrɛ ti ma pye ma lesinŋɛ wi mbɛn;
ɛɛn fɔ lepee wi maa sanmbala pe tifaga na fɛrɛ waa pe na.

6 Lere ŋa wi tangalɔmɔ pi yɛn ma filige, kasinŋge ki maa shɔ;

ɛɛn fɔ lepee wi kapege ki maa jɔgɔ pew.

7 Wa maa yɛɛ pye penjara fɔ, mbe sigi ta
yaraga woro wi yeri;
wa yɛgɛ maa yɛɛ pye fyɔnwɔ fɔ, mbe sigi
ta penjagbɔrɔ yɛn wi yeri.

8 Wagati wa ni, penjara fɔ wi ma kaa wi
penjara ta kan maa yɛɛ go shɔ;
ɛɛn fɔ fyɔnwɔ fɔ wo na la fyɛ mbe yo pe
yaa wi figiri.

9 Lesinmbele pe maa yɛngɛlɛ paa yanwa
yɛn;
lepeele poro yɛn paa fitanla yɛn, ŋa wi
yɛn na finri.

10 Yɛɛ gbɔgɔwɔ pi maa maara kɔɔn;
ɛɛn fɔ mbele pe maa yɛrɛwɛ sɛnrɛ nuru,
poro yɛn kajɛnmbɛlɛ.

11 Penjagbɔrɔ nda ti ma ta fyaw, pa ti maa
koo na kee fyaw ma;
ɛɛn fɔ nda ti maa taa jɛɛnnjɛnri ti ma kaa
lɛgɛ.

12 Sɛnwee wi jigi wi yɛn yaraga ŋga na,
na ki ka mɔ mbe toro, wi nawa pi
ma tanga wi na;
yaraga ŋga ki la yɛn ma na, ki ka kan ma
yeri, ki ma yinwege kan ma yeri.

13 Lere ŋa wi maa sɛnrɛ tifaga, ki fɔgɔ ki
ma tɔn wi na;
lere ŋa wi maa tanri ŋgasegele ke na, wo
yaa tɔnli ta.

14 Kajɛnŋɛ wi nagawa sɛnrɛ ti maa yin-
wege kaan lere yeri,
ti ma lere shɔ kunwɔ pi yanwa pi kɛɛ.

15 Tijinliwɛ jɛmbɛ pi ma ti lere kala ma
leele pe ndanla;
ɛɛn fɔ nambara fɛnnɛ pe konɔ li yɛn ma
ŋgban.

16 Leele mbele fuun pè jilige, pe maa pe
kagala ke piin tijinliwɛ ni;
ɛɛn fɔ kambajɛnŋɛ wi maa kambajɛnmɛ
pi naga lere pyew wi na.

17 Pitunŋɔ tipee wi ma ti jɔlɔgɔ ma pan;
ɛɛn fɔ pitunŋɔ ŋa pè taga wi na, wi ma
kotogo sogowo kan lere yeri.

18 Lere ŋa wi ma je nagawa sɛnrɛ ti na,
wi wogo ki yɛn fyɔnwɔ naa fɛrɛ;
ɛɛn fɔ ŋa wi ma yɛnlɛ ki na poo jɛrɛgi, wo
yaa gbɔgɔwɔ ta.

19 Ŋga sɛnwee wila jaa, wi kaga ta ki ma
tanla wi ni;
Kambajɛnmbɛlɛ pe kapege ki yaga, ki ma
pe mbɛn.

20 Lere ŋa wi maa tanri kajɛnmbɛlɛ pe ni,
wi ma kala jɛn;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma lembire ti pye wi
cɛnyɛɛnlɛ, wi ma tege ta.

21 Jɔlɔgɔ ko ki ma pye kapere pyefɛnnɛ pe
puŋgo na;
ɛɛn fɔ kajɛŋgɛ ko ki yɛn lesinmbele pe
tɔnli we.

22 Lere jɛnŋɛ wi ma kɔrɔgɔ yaga wi
pishyɛnwoolo pe kan;
ɛɛn fɔ kapere pyefɛnnɛ pe kɔrɔgɔ ki yɛn
ma tɛgɛ lesinmbele poro kan.

23 Kɛrɛ nda fyɔnwɔ fɔ wì fali, ti yarilire ti
ma yɔn jɛŋgɛ;
ɛɛn fɔ lere wa woro ma jɔgɔ wi mbasinmɛ
pi kala na.

24 Lere ŋa wi ma korowo sanwiga ki wa,
wi pinambyɔ wi suu ndanla;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi pinambyɔ wi yɛn maa
ndanla, wila la singi mboo koro.

25 Lesinŋɛ wi ma li ma tin;
ɛɛn fɔ lepee wi fuŋgbolo li yaa koro waga.

14

1 Jɛlɛ kajɛnŋɛ wi maa go ki kan;
ɛɛn fɔ jɛlɛ ŋa wi yɛn lembige, wi maa go
ki ya wi yɛɛra kɛyɛn yi ni.

2 Lere ŋa wi maa tanri kozinnɛ li na, wo
maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ;
ɛɛn fɔ ŋa wi maa tanri koŋgolo ŋgele kè
koolo ke na, wo maa li tifaga.

3 Kambajɛnŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa
gbɛgɛ yɛn, mboo gbɔn mboo yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi laga wi na;
ɛɛn fɔ kajɛnmbɛlɛ pe yɔn sɛnrɛ ti ma pe
shɔ.

4 Na falinɛrɛ woro wa, bondoolo pe ma
koro waga;
ɛɛn fɔ falinɛrɛ ti fanŋga na, yarilire lɛgɛrɛ
ma ta.

5 Sɛrɛfɔ sinŋɛ na yagbolo finlɛ;
ɛɛn fɔ sɛrɛfɔ tipee wo maa yagbogolo
finlɛlɛ.

6 Ŋa wi maa tɛgɛ leele na, wi maa kajɛnmɛ
pi lagajaa, wi se suu ta;
ɛɛn fɔ tijinliwɛ fɔ wi jɛnmɛ taga si ŋgban.

7 Ma yɛɛ laga lali lembige ki ni,
katugu mɛɛ yaa jɛnmɛ ta mbe yiri wa wi
yɔn sɛnrɛ ti ni.

8 Lere ŋa wì jilige wi kajɛnmɛ pi maa wi
kologo ki yɛgɛ finligi wi kan;
ɛɛn fɔ kambajɛnŋɛ wi kambajɛnmɛ pi
maa wi punŋgu.

9 Kambajɛnmbɛlɛ pe ma yo go woro ki na
mbe kajɔɔgɔ gbegele;
ɛɛn fɔ wa lesinmbele pe sɔgɔwɔ kajɛŋgɛ
ko ki ma pye wa.

10 Lere wi nawa pì tanga yɛgɛ ŋga na, wo
wi maga jɛn wa wi nawa;
na nayinmɛ ka si pye wa, lere wa yɛgɛ se
ya mbege tanwa pi jɛn.
11 Lepee wi go ki yaa ka ya;
ɛɛn fɔ lesinŋɛ wi go ki yaa la jiti mbaa kee
yɛgɛ.

12 Konɔ la ma pye ma sin lere wa yɛgɛ na,
ma si yala li puŋgo kala lo yɛn kunwɔ
konɔ.

13 Lere mbe ya mbaa tɛgɛ mbe sigi ta wi
nawa pi yɛn ma tanga wi na;
nayinmɛ pi kɔsaga ki mbe ya pye nandan-
gawa.

14 Lere ŋa wi sɔ wi yɛn ma tijanga, wi yaa
kaa kapyere ti tɔnli wi ta;
lejɛnŋɛ wi yaa kaa tɔnli wi ta mbe tin wi
na.

15 Kambajɛnŋɛ wi ma taga sɛnrɛ nda fuun
pe ma yo wi kan ti na;
ɛɛn fɔ lere ŋa wì jilige, wi maa wi
tangalɔmɔ pi kɔrɔsi.

16 Kajɛnŋɛ wi maa fyɛ kapege pyewe pi
na, mboo yɛɛ laga lali ki ni;
ɛɛn fɔ lembige kila ki yɛɛ yingiwɛ jɛn,
katugu ki ma taga ki yɛɛ na.

17 Lere ŋa wi maa nawa ŋgbanni jaga
jaga, wi maa kajagara piin;
lere ŋa wi maa tipege jaa mbe pye, leele
pe maa panra.

18 Kambajɛnmbɛlɛ pe kɔrɔgɔ ko ki yɛn
kambajɛnmɛ we;
ɛɛn fɔ jɛnmɛ po pi yɛn mbele pè jilige pe
gbɔgɔwɔ we.

19 Lepeele pe yaa ka kanŋguuro kan
lejɛmbɛlɛ pe nɔgɔ;
kapere pyefɛnnɛ pe yaa ka kanŋguuro
kan wa lesinmbele pe go yeyɔnrɔ
ti na mbe pe yɛnri.

20 Fyɔnwɔ fɔ wi cɛnyɛɛnlɛ yɛrɛ pe maa
panra;
ɛɛn fɔ penjagbɔrɔ fɔ wi wɛnnɛ pe ma pye
ma lɛgɛ.

21 Lere ŋa wi maa cɛnyɛnlɛ wi tifaga, wi
yɛn kapege pyefɔ;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa lere ŋa wi yɛn tege
na wi yinriwɛ taa, fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ
wi woo!

22 Mbele pe maa kapege ki jate mbege pye,
naga yɛn ma, paa la pe yɛɛ punŋgu
wi le?
Mbele pe maa kajɛŋgɛ ki jate mbege pye,
pe maa tanri kagbaraga pyege naa
kaselege na.

23 Sɛnwee wi ma te tunŋgo ŋga fuun ni,
tɔnli ma ta ki ni;
ɛɛn fɔ sɛnwara yogo ki maa paan fyɔnwɔ
ni.

24 Penjagbɔrɔ tawa po pi yɛn kajɛnmbɛlɛ
pe wunluwɔ njala le;
tijinliwɛ fu fɔ wi wogo ko ki yɛn tijinliwɛ
fu kapyere re.

25 Sɛrɛfɔ ŋa wi maa kaselege yuun, wi ma
lere shɔ;
ɛɛn fɔ sɛrɛfɔ ŋa wi yɛn yagboyoo, wi maa
nambara piin.

26 Lere ŋa wi maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ, jigi tagasaga gbɔgɔ yɛn wi
yeri;
katugu li maa wi pinambiile pe go singi.

27 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, ki ma
yinwege kan lere yeri;
ki ma sɛnwee wi shɔ kunwɔ pi yanwa pi
kɛɛ.

28 Na tara ti woolo paga lɛgɛ, ki ma
gbɔgɔwɔ kan wunlunaŋa wi yeri;
ɛɛn fɔ na tara ti woolo paga pye mbe
kologo, ki ma pye wunlunaŋa pyɔ
wi towo.

29 Lere ŋa wila la nawa ŋgbanni jaga jaga,
tijinliwɛ gbɔɔ yɛn wi yeri;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa nawa ŋgbanni jaga
jaga, wo maa wi lembigewe pi nari.

30 Kotoyinŋge ki ma ŋgbanwa kan witige
ki yeri;
ɛɛn fɔ yenjaga ko yɛn paa sagbanpanraga
yɛn, ŋga ki maa witige ki nii.

31 Lere ŋa wi maa fyɔnwɔ fɔ wi jɔlɔ, wi
maa ŋa wùu da wi tifaga;
ɛɛn fɔ lere ŋa ka fyɔnwɔ fɔ wi yinriwɛ ta,
wo ma ŋa wùu da wi gbɔgɔ.

32 Lepee wi tipege ko ki maa jan;
ɛɛn fɔ lesinŋɛ wi jigi wi ma koro ma cɛn
wi na, ali sa gbɔn wi kunwɔ pi na.

33 Kajɛnmɛ pi ma pye wa tijinliwɛ fɛnnɛ
pe kotogo na;
ɛɛn fɔ pi se ya jɛn wa lembire ti sɔgɔwɔ.

34 Mbaa kasinŋge piin wa tara ti ni, ki ma
tara ti mɛgɛ ki yirige;
ɛɛn fɔ kapege pyege ko maa fɛrɛ waa tara
woolo pe na.

35 Tunmbyee ŋa wì jilige wi kala li ma
wunlunaŋa wi ndanla;
ɛɛn fɔ tunmbyee ŋa wi ma fɛrɛ wa wi na,
wi ma nawa ŋgban wo ni.

15

1 Mbe lere wi yɔn sogo sɛntanra ni, ki ma
naŋgbanwa gbɔɔ sinŋge;
ɛɛn fɔ sɛnjagara ti ma lere nawa ŋgban.

2 Kajɛnŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti maa jɛnmɛ pi
tanwa nii lere ni;
ɛɛn fɔ tijinliwɛ fu fɔ, lembigewe sɛnrɛ ti
maa yinrigi wa wi yɔn.

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa yaan lagapyew;
li maa lepeele naa lejɛmbɛlɛ pe wele.

4 Sɛnrɛ nda ti maa fanŋga kaan, ti yɛn paa
tige yɛn, ŋga ki maa yinwege kaan;
ɛɛn fɔ sɛnpere to maa lere jɔlɔ wa wi
kotogo na.

5 Kambajɛnŋɛ wila wi to wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ
ti lɛ;
ɛɛn fɔ ŋa wi ma yɛnlɛ yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na,
wo yɛn tijinliwɛ fɔ.

6 Yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ma pye wa lesinŋɛ wi
go;
ɛɛn fɔ lepee wi tawa pi ma jɔlɔgɔ wa wi
na.

7 Kajɛnŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti maa jɛnmɛ kaan
lere yeri;
ɛɛn fɔ ko wogo ŋga ko ka se ya yiri wa
lembige ki kotogo na.

8 Saraga ŋga lepeele pe ma wɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri, ki ma pye ma ti-
janga li yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ li ma yɛnlɛ lesinmbele pe yɛnrɛwɛ
pi na.

9 Lepee wi tangalɔmɔ pi yɛn ma tijanga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ mbele pe maa kasinŋge piin, poro
yɛn mali ndanla.

10 Lere ŋa wi ma kozinnɛ li wa, wo pe ma korowo gbɛgɛ ki lɛ wi na;
lere ŋa pe kaa yɛri sɛnŋgbanra ni ki maa mbɛn, wo yaa ku.

11 Kì kaa pye kuulo tara to naa kuulo ca ki ni, ki kala la si fun Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
lì sɛnwee wi nawa kala li jɛn pyew.

12 Lere ŋa wi maa kala lakoo, kila wi ndanla poo jɛrɛgi,
wila kari mbe sa kajɛnmbɛlɛ pe yewe poo yɛri.

13 Nayinmɛ ka pye lere ŋa ni, wi yɛgɛ welewe pi ma tanla;
ɛɛn fɔ lere ŋa nawa ka piri wi na, wi nawa pila tanla wi na.

14 Lere ŋa wì jilige, wi maa jɛnmɛ pi lagajaa;
ɛɛn fɔ lembige, tijinliwɛ fu kapyere to ti maa nayinmɛ kaan ki yeri.

15 Piliye yi ni fuun yi yɛn pilipeye lere ŋa wi yɛn tege na wi yeri;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi yɛn fɛrɛwɛ na, wo maa nayinmɛ nii pilige pyew.

16 Tawa jɛnri mbe pye ma yeri, ma sila fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
ko mbɔnrɔ penjagbɔrɔ mbe pye ma yeri, mɛɛ pye yɛwɛrɛgɛ na ko na.

17 Pe sɛgɛwɛrɛ sɔgɔ ma kan yaakara ndanlawa ni,
ko mbɔnrɔ pe nɔ kara tanra jɛndɛ sɔgɔ peri kan ma yeri mbɛnwɛ ni ko na.

18 Lere ŋa wi maa nawa ŋgbanni jaga jaga, wi maa maara kɔɔn;
lere ŋa wi maa kala kunni wi yɛɛ ni, wi ma malaga kɔ.

19 Tiyanŋa wi konɔ li yɛn ma yin wuuro yuguyugu ni;
ɛɛn fɔ lesinmbele pe konɔ li yɛn ma laga kpoyi.

20 Pyɔ kajɛnŋɛ wi maa to wi nawa pi yinŋgi;
ɛɛn fɔ pyɔ tijinliwɛ fu fɔ wi maa wi nɔ wi tifaga.

21 Lembigewe kapyere ti maa nayinmɛ kaan tijinliwɛ fu fɔ wi yeri;
ɛɛn fɔ lere ŋa wì jilige, wi ma sin wa wi tangalɔmɔ pi ni.

22 Na yɛrifɛnnɛ woro wa mbe yo mbe yan pe yɛɛ yeri, kagala ŋgele kè kɔn ma tɛgɛ mbe pye, ke ma jɔgɔ;
na yɛrifɛnnɛ paga lɛgɛ, kagala ke maa yɔngɔ.

23 Lere ŋa wi ma lere yɔn sogo sɛnjɛndɛ ni, ki ma nayinmɛ kan wi yeri;
na sɛnrɛ ti ka yo ti yosanga na, ki ma pye ma yɔn.

24 Lere ŋa wi yɛn tijinliwɛ fɔ, konɔ na li maa kee wa naayeri na yinwege kaan lere yeri, lo wi ma lɛ;
ɛɛn fɔ konɔ na li maa tinrigi wa nɔgɔna wa kuulo tara, wi maa yɛɛ shɔ li ni.

25 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma pe yinrɛ ti tɔngɔ;
ɛɛn fɔ li maa wele naŋgunjɔ wi laga ki na.

26 Jatere pere ti yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ sɛnjɛndɛ ti ma pye ma laga li yɛgɛ na.

27 Lere ŋa wi yɛnlɛ na tin tɔnli pee jawa na, wi ma jɔlɔgɔ wa wi go woolo pe na;
ɛɛn fɔ lere ŋa yarikanra nambara woro ti yɛn maa mbɛn, wi yaa yinwege ta.

28 Lesinŋɛ wi ma jatere pye jɛŋgɛ gbɛn mbe si jɛn mbe yɔn sogomɔ kan lere yeri;
ɛɛn fɔ sɛnpere to ti maa yinrigi wa lepee wi yɔn.

29 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma lali lepeele pe ni;
ɛɛn fɔ li ma lesinmbele pe yɛnrɛwɛ pi logo.

30 Welelɔmɔ jɛmbɛ pi ma nayinmɛ kan
lere yeri wa wi kotogo na,
sɛntanra logowo pi ma fanŋga le lere ni.

31 Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda ti ma lere le konɔ
jɛnnɛ ni, lere ŋa kaa ti nuru,
wi yaa ka cɛn wa kajɛnmbɛlɛ pe sɔgɔwɔ.

32 Lere ŋa wi ma je yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na, wi
yɛɛra yinwege ki yɛn maa mbɛn;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma yɛnlɛ yɛrɛwɛ
sɛnŋgbanra ti na, wo ma tijinliwɛ
ta.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn fanŋga fɔ kala li ni fuun ni

33 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ki maa
kajɛnmɛ nari lere na;
gbɔgɔwɔ pi ma ta yɛɛ go sogowo po
puŋgo na.

16

1 Sɛnwee wi ma kagala kele kɔn ma tɛgɛ
wa wi nawa mbe pye;
ɛɛn fɔ ke pyewe po yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
wogo.

2 Sɛnwee wi kapyegele ke ni fuun ke yɛn
ma yɔn wi yɛɛ yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li sɛnwee wi jatere
pyelɔmɔ pi jɛn.

3 Ma kala li le Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ,
pa kagala ŋgele mà kɔn ma tɛgɛ mbe pye
ke yaa yɔn ma kan.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yaara ti ni fuun ti da go
ka na;
ali yɛrɛ lepee lùu da jɔlɔgɔ pilige ko kala
na.

5 Lere ŋa fuun wi maa wi yɛɛ gbogo, wi
kala li yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ;
ki woro na lere kɔɔn shyɛn, ki lerefɔ
Yɛnŋɛlɛ li se kaa yaga mbajɔlɔwɔ.

6 Mbaa kajɛŋgɛ piin konaa mbe pye lere
ŋa pè taga wi na, ki ma ti ma
kajɔɔgɔ ki ma kala yaga ma na;
lere ŋa wi maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
wi ma kapege pyege ki yaga.

7 Na lere ŋa tangalɔmɔ ka Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ndanla,
li ma tanwa le ki fɔ wo naa wi mbɛnfɛnnɛ
pe sɔgɔwɔ.

8 Ma yaara jɛnri ta kasinŋge ni,
ko mbɔnrɔ ma yarilɛgɛrɛ ta nambara ni
ko na.

9 Sɛnwee wi ma kagala kɔn ma tɛgɛ mbe
pye;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma ti ke ma pye.

Wunlumbolo pe kala

10 Wunlunaŋa wi sɛnyoro ti yɛn paa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ yɛn;
wi kaa kiti wi kɔɔn wii daga mbe puŋgo.

11 Culo kanŋgaga woo naa culo ŋa wì yala
poro pe yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla;
puwakuruye mbele pe ma pye wa kasha
ki ni, lo kɛɛ tunŋgo yi.

12 Kapege pyewe pi yɛn ma tijanga wun-
lumbolo pe yɛgɛ na,
katugu mbaa kasinŋge piin ko ki ma
wunluwɔ pi kan yeresaga ni.

13 Mbele pe maa sɛnsinnde yuun, pe kala
li yɛn ma wunlumbolo pe ndanla;
lere ŋa wi maa kaselege yuun, wi yɛn ma
pe ndanla.

14 Wunlunaŋa wi ka nawa ŋgban, wi mbe
ya ti pe lere gbo;
ɛɛn fɔ sɛnwee kajɛnŋɛ wi maa
naŋgbanwa pi sogo wi na.

15 Wunlunaŋa wi yɛgɛ welewe pi ka tanla,
leele pe ma yinwege ta;
wi kagbaraga pyege ki yɛn paa yɔnrɔ
tisaga koŋgbanŋga yɛn.

Lerewe kapyere cacɛnwɛ pi ni

16 Mbe kajɛnmɛ ta kì mbɔnrɔ ma wɛ tɛ
tawa na;
mbe tijinliwɛ ta kì mbɔnrɔ ma wɛ wari-
fuwe tawa na.

17 Lesinmbele pe tangalɔmɔ po yɛn mbe
yɛɛ laga kapege ki na;

lere ŋa wi maa wi tangalɔmɔ pi kɔrɔsi,
wo maa wi yɛɛ yinwege ki kɔrɔsi.

18 Yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ma lere jɔgɔ;
yɛɛ nagawa pi ma lere jan.

19 Mbɔɔn yɛɛ tirige mbe pinlɛ mbele pe
yɛn tege na pe ni,
ko mbɔnrɔ ma wɛ ma sa pinlɛ mbele pe
maa pe yɛɛ gbogo, na yaara nda pè
koli na yɛɛlɛ pe yɛɛ na ko na.

20 Lere ŋa wi ma jatere pye kala na, wi
wogo ki ma yɔn;
lere ŋa wi maa jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ
li na, fɛrɛwɛ yɛn wi woo!

21 Lere ŋa wì jilige wa wi kotogo na, wo
pe maa yinri tijinliwɛ fɔ;
sɛnjɛndɛ yogo ki ma fanŋga ta lere na.

22 Kagala kɔrɔ jɛnmɛ pi ma yinwege kan
mbele pè kala jɛn pe yeri;
ɛɛn fɔ lembire ti kambajɛnmɛ pi ma
jɔlɔgɔ wa ti na.

23 Sɛnwee kajɛnŋɛ wi ma jatere pye gbɛn
mbe si jɛn mbe para;
ko ki ma fanŋga kan wi yɔn sɛnrɛ ti yeri.

24 Sɛnjɛndɛ ti yɛn paa sɛnrɛgɛ yɛn,
ti ma kotoyinŋge kan sɛnwee wi yeri
konaa maa wire ti pagala.

25 Konɔ la ma pye sinnɛ lere wa yɛgɛ na,
ɛɛn fɔ li kɔsaga ko ma pye kunwɔ.

26 Sɛnwee wi fuŋgbolo lo li maa le tunŋgo
pyege ki ni;
wi yɔn suro jawa pi maa wa tunŋgo na.

27 Lejaga wi ma tipege ki gbɛgɛlɛ,
wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn ma pe paa kasɔn
ŋgbanli yɛn.

28 Tijinliwɛ pee fɔ wi maa maara kɔɔn;
leele sangafɔ wi ma wɛnnɛ kɔn pe yɛɛ na.

29 Lewɛlɛwɛ wi maa lewee yɛnlɛ wi fanla
mboo puŋgo,
mboo le kombege.

30 Lere ŋa wi maa yɛngɛlɛ ke tɔn na tipege
jatere piin mbe pye, konaa mboo
yɔngbasɛlɛgɛ ki nɔ ko jatere wo ni,
ki fɔ wì tipege pye makɔ.

31 Lelɛwɛ yinzifire ti yɛn gbɔgɔwɔ wun-
luwɔ njala,
mbele pe tangalɔmɔ pì sin poro pe mali
tà.

32 Lere ŋa wila la nawa ŋgbanni jaga jaga,
wì mbɔnrɔ maliŋgbɔɔn kotogofɔ
na;
lere ŋa wi maa yɛɛ yingiwɛ jɛn, wì
mbɔnrɔ lere ŋa wi ma malaga gbɔn
ma ca shɔ ma ta wi na.

33 Leele pe ma pɛtɛ gbɔn mbe ta mbe kala
la kɔn mbe tɛgɛ;
ɛɛn fɔ kala o kala li ma kɔn ma tɛgɛ, li ma
yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yeri.

17

1 Ma yaakara wara jɛnri ta ma ka
yɛyinŋge na,
ko mbɔnrɔ go kì yin kara ni maa kaa, mbe
sigi ta maara yɛn wa ki ni ko na.

2 Kulo ŋa wi yɛn tijinliwɛ fɔ wi yaa ka cɛn
wi tafɔ wi pinambyɔ lejaga wi go
na;
wi yaa ka wi tasaga ta wa wi tafɔ wi
pinambiile sanmbala pe kɔrɔgɔ ki
ni.

3 Pe ma warifuwe wi yan wa fugufugu
kasɔn ki ni, mbe tɛ wi yan wa yira
kasɔn ki ni mberi pye kpoyi,
ki pyelɔmɔ nuŋgba fun, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
li ma sɛnwee wi sunndo wi cancan
mbe wele, mboo tiyɔnwɔ pi jɛn.

4 Kapege pyefɔ wo wi maa nuru sɛnpere
yofɔ wi yeri;
yagbogolo fɔ wo wi ma nuŋgbolo jan
sɛnjagara yofɔ wi yeri.

5 Lere ŋa wi maa tɛgɛ fyɔnwɔ fɔ wi na, wi
dafɔ wo ki fɔ wi maa tifaga;
lere ŋa wi maa yɔgɔri lere wa jɔlɔgɔ wogo
na, Yɛnŋɛlɛ li se ka ki fɔ wi yaga
mbajɔlɔwɔ.

6 Pishyɛnwoolo pe yɛn paa wunluwɔ njagala yɛn lelɛŋgbaŋgala ke kan;
piile pe gbɔgɔwɔ po pi yɛn pe sevɛnnɛ wele.

7 Sɛnjɛndɛ ti woro ma yala wa lembige ki yɔn;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, yagbolo mbe yiri wa yɛkelewe wi yɔn kì tijanga ma wɛ.

8 Yarikanra nda ti ma kan larawa, ti yɛn paa sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo yɛn ti kanfɛnnɛ pe yɛgɛ na;
pe maa ki jate ma yo ti kanwa pi kala na, paga kɛɛ le kala o kala ni, li yaa yɔn.

9 Lere ŋa wi ma kajɔɔgɔ ŋga kì pye wi na ki kala yaga, wi maa ki jaa ndanlawa mbe pye pe sɔgɔwɔ;
ɛɛn fɔ, ŋa wi ma koro na kajɔɔgɔ ŋga kì pye ki sɛnrɛ yuun suyi, wi ma wɛnnɛ jɛmbɛlɛ kɔn pe yɛɛ na.

10 Lere ŋa wì jilige mboo jɛrɛgi, ki ma ye wi ni,
ma wɛ pe lembige gbɔn gbatorogo yɛnlɛ cɛnmɛ ni ki na.

11 Lepee wi maa ŋga jaa ko yɛn mbe yiri mbe je;
ɛɛn fɔ pitunŋɔ ŋa wila lere yinriwɛ ta, pe yaa ka wa torogo wa wi yeri.

12 Cɛngɛ urusi ŋga ki piile pè wɔ ki kɛɛ, a kì jangari, mbe sa fili ko ka ni,
ki mbɔnrɔ ma sa fili lembige ka ni, ŋga ki yɛn naga lembigewe kapyere piin ko na.

13 Lere ŋa wi ma kajɛŋgɛ ki fɔgɔ tɔn tipege ni,
tipege ki se kɔ wa ki fɔ wi go ki ni.

14 Mbe malaga kɔn ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na ma ma kaa lasulugo yɛngɛ we;
sanni maara ti sa yiri ti ŋgban, ma yɛɛ wɔ wa ti ni.

15 Lere ŋa wi ma tanga kan lepee wi yeri, konaa ŋa wi ma lesinŋɛ wi le jɔlɔgɔ, pe ni fuun shyɛn pe kala li yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

16 Mbe penjara le lembige ki kɛɛ ki sa kajɛnmɛ lɔ,
ko yaa yiŋgi yɔn ki kan? Mà jɛn tijinliwɛ woro ki ni.

17 Wɛnnɛ pe ma pye ma pe yɛɛ ndanla wagati pyew,
nɔsepyɔ wo ma pye le mbɔɔn saga jorowo sanga ni.

18 Tijinliwɛ fu fɔ wo wi ma yɔn kan,
mbe yere wi lewee yɛnlɛ wa fɔgɔ ni mbege tɔn.

19 Lere ŋa maara yɛn maa ndanla, kapege ko ki yɛn maa ndanla;
lere ŋa wi maa wi yɛɛ nari, wi maa wi yɛɛ jɔgɔsaga jaa.

20 Lere ŋa wi nawa pi woro ma filige wi na, wi se fɛrɛwɛ ta;
lere ŋa wi yɔn kì pe wi na, jɔlɔgɔ yaa to wi na.

21 Lere ŋa wi ma lembige ki se, wi wogo yɛn jatere piriwɛn;
kambajɛnŋɛ wi to wila ya mbaa yɔgɔri.

22 Nayinmɛ pi maa yambagawa kaan;
ɛɛn fɔ jatere piriwɛn pi ma lere fanŋga kɔ.

23 Lepee wi ma yarikanra nambara woro shɔ larawa,
mbe kiti wi kɔn mbe tɔn ŋga ki yɛn ma sin ki na.

24 Tijinliwɛ fɔ wila puŋgo kajɛnmɛ po na;
ɛɛn fɔ lembige ki yɛngɛlɛ ke ma pye yaara nda ki se ya ta to na.

25 Pyɔ ŋa wi yɛn lembige, wi maa to wi nawa pi tanga wi na;
mboo nɔ wi jatere wi piri wi na.

26 Ki woro ma yɔn pe wɔnɔ wa lesinŋɛ wa na;
ki woro ma yala fun pe fanŋga fɔ wi gbɔn wi kasinŋge pyewe pi kala na.

27 Lere ŋa wi maa wi sɛnyoro ti kɔrɔsi, wo yɛn ma kala jɛn;
lere ŋa wùu yɛɛ yingiwɛ jɛn, wo yɛn tijinliwɛ fɔ.

28 Ali yɛrɛ tijinliwɛ fu fɔ, na wi ka pyeri, pe maa ki jate ndɛɛ wi yɛn kajɛnŋɛ;
na wi kaa yɔn ki tɔn, pe maga yan ndɛɛ wi yɛn tijinliwɛ fɔ.

18

1 Lere ŋa wi maa cɛɛn wi yɛ, wi yɛɛra tɔnli wo wi maa jaa;
paga yo pe yaa wi saga jatere jɛnŋɛ ni, wi ma nawa ŋgban.

2 Ŋga ki yɛn ma lembige ki ndanla ko ma ki yɛn tijinliwɛ we;
ɛɛn fɔ mboo yɛɛra nawa kala li naga, ko ki yɛn maa ndanla.

3 Tipewe pi maa paan letifagawa ni;
mbe yɛɛ tifaga ki maa paan fɛrɛ ni.

4 Sɛnwee wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn ma jugo paa kɔgɔje yɛn;
ti yɛn paa lafogo yɛn ŋga kì yin ma jaraga, ti maa kajɛnmɛ kaan.

5 Ki woro ma yɔn pe gbogolo lepee wi ni, pe tanga ki kan wi yeri;
mbe si kiti kɔn mbe tanga ki shɔ lesinŋɛ wi yeri, ki woro ma yɔn.

6 Lembige ki sɛnyoro ti maa maara kɔɔn;
ki yɔn sɛnrɛ ti ma kaa wi kan pe maa gbɔn.

7 Lembige ki sɛnyoro ti maga jɔgɔ,
ki yɛɛra yɔn sɛnrɛ ti maga yigi paa pɛnɛ yɛn.

8 Leele sangafɔ wi sɛnrɛ ti yɛn paa sutanra yɛn,
ti ma ye ma gbɔn fɔ wa sɛnwee wi sunndo wi na.

9 Lere ŋa wi maa tiyanra piin wa wi tunŋgo ki ni,
wo naa jɔgɔwɔ pyefɔ wi ni pe ni fuun pe yɛn nuŋgba.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa malaga sigesanŋgazo yɛn,
lesinŋɛ wi ma fe ma saa lara wa mbe shɔ.

11 Penjagbɔrɔ fɔ wi penjara ti yɛn wi yeri paa malaga sigeca yɛn;
wi maa ki jate ndɛɛ malaga sigembogo yi, ŋga ki maa wi go singi yaraga pyew ki na.

12 Yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ka pan wa sɛnwee wi kotogo na, ki puŋgo kala li yɛn jɔgɔwɔ;
ɛɛn fɔ mbe yɛɛ tirige, ki puŋgo kala li yɛn gbɔgɔwɔ.

13 Lere ŋa wi ma yɔn sogowo kan sɛnrɛ na, na wi fari logo mbe wali ti na, ki fɔ wi yɛn tijinliwɛ fu fɔ,
fɛrɛ ti yɛn wi woro.

14 Sɛnwee wi jatere wi ka pye mbe cɛn wi na, ki maga kan wi ma ya yama pi ni;
ɛɛn fɔ jatere wi ka piri wi na, ambɔ wi yaa fanŋga kan wi yeri?

15 Lere ŋa wì jilige wi ma yɛnlɛ mbe jɛnmɛ ta,
kajɛnmbɛlɛ pe maa nagawa sɛnjɛndɛ jaa mbe logo.

16 Yarikanra ti ma konɔ kan sɛnwee wi yeri,
mbe ti wi ya wila gbɔɔn legbɔɔlɔ pe na.

17 Lere ŋa wi ma keli ma wi kiti kɔnkala li yɛgɛ yo, pe maga yan ndɛɛ wo wogo ko ki tanla;
ɛɛn fɔ na wi maliwee wi ka ka pan mboo woyoro ti yo, pe mɛɛ ti sɛgɛsɛgɛ mbe sa yiri wa.

18 Mbe pɛtɛ gbɔn mbe kaselege ki jɛn, ki ma malaga kɔ,
mbe kala la kɔn mbe tɛgɛ fanŋga fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ.

19 Sefɔ ŋa pè ye wi tɛgɛ, mbe fulo wi tanla kì ŋgban ma wɛ, ma sa to malaga sigeca na maga shɔ ko na;

malaga ki kɔwɔ pì ŋgban ma wɛ mbe
wunluwɔ go ki sɔgɔyaara ti kaari
ko na.

20 Sɛnwee wi maa wi yɔn suro ti taa wi
yɔn sɛnrɛ to fanŋga na;
wi yɔn sɛnyoro ti fanŋga na, wi maa kaa
na tinni.

21 Sɛnwee wi sɛnyoro ti mbe ya ti wi
kunwɔ ta nakoma wi yinwege ta,
yogo ki ka lere ŋa ndanla, wi ma kaa ki
tɔnli wi ta.

22 Lere ŋa wì jɛlɛ ta ma pɔri, fɛrɛwɛ yɛn
wi woo;
kagbaraga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pye ki fɔ wi
kan.

23 Fyɔnwɔ fɔ wi maa para go sogowo ni,
ɛɛn fɔ penjagbɔrɔ fɔ wi maa yɔn sogo
sɛnŋgbanra ni.

24 Wɛnnɛ lɛgɛrɛ ka pye lere ŋa yeri, wi
mbe ya jɔlɔgɔ ta,
ɛɛn fɔ wɔnlɔ ŋgbarawa wi ma mara ma
na ma wɛ nɔsepyɔ na.

19

1 Fyɔnwɔ fɔ ŋa wi nawa pi yɛn ma filige
wi na,
wo mbɔnrɔ lembige ŋga ki maa finlɛlɛ ko
na.

2 Mbe ye kala li ni li mbajɛnmɛ, ko si yɔn;
mbe fyɛɛlɛ mbe toro, ki ma lere puŋgo.

3 Sɛnwee wi lembigewe pi maa le
kombege;
kona wi mɛɛ nawa ŋgban Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo ni.

4 Penjagbɔrɔ tawa pi ma sɛnwee wi
wɛnnɛ pe lɛgɛ;
ɛɛn fɔ fyɔnwɔ fɔ wi wɛnnɛ pe ma laga wi
na.

5 Sɛrɛfɔ yagboyoo wi se ka koro
mbajɔlɔwɔ;
lere ŋa wi maa yagbogolo finlɛlɛ wi se ka
shɔ jɔlɔgɔ ki ni.

6 Lelɛgɛrɛ pe maa ki jaa pe kala li legbɔɔ
wi ndanla;
lere ŋa wi maa kaan, wi ma pye leele pe
ni fuun pe wɔnlɔ.

7 Fyɔnwɔ fɔ wi nɔsepiile pe ni fuun pe
maa panra;
wi wɛnnɛ poro wogo ko wɛ, pe ma laga
wi na;
ali na wi kaa jaa mbe para pe ni, wila lere
yan.

8 Lere ŋa wi maa ki jaa mbaa jatere piin,
wi yɛɛra kala li yɛn maa ndanla;
lere ŋa wi ma kagala kɔrɔ jɛnmɛ pi ta,
fɛrɛwɛ yɛn wi woo!

9 Sɛrɛfɔ yagboyoo wi se ka koro
mbajɔlɔwɔ;
lere ŋa wi maa yagbogolo finlɛlɛ wi yaa
ka tɔngɔ mbe wɔ wa.

10 Mbaa ma yinwege ki piin paa legbɔɔ
yɛn, kii daga lembige ni;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, kulo wii
daga mbe cɛn wunluwɔ piile go na.

11 Lere ŋa wì jilige wi maa kala kunni wi
yɛɛ ni;
wi ma kajɔɔgɔ ŋga kì pye wi na ki kala
yaga, ko ma pye wi gbɔgɔwɔ.

12 Wunlunaŋa wi naŋgbanwa pi yɛn
fyɛrɛ ni paa jara gbelege yɛn;
ɛɛn fɔ wi kagbaraga ki yɛn paa fɔɔngɔ
yɛn, ŋga kì wo yan na.

13 Pyɔ ŋa wi yɛn lembige, wi ma jɔlɔgɔ wa
wi to wi na;
jɛlɛ maara kɔnfɔ wi ma pye paa tɔnmɔ
sɔlɔsaga yɛn, ŋga ki maa sɔɔlɔ suyi.

14 Lere mbe ya mbe go naa penjagbɔrɔ ta
kɔrɔgɔ wi teele pe yeri;
ɛɛn fɔ jɛlɛ ŋa wì jilige, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li
ma wo kan lere yeri.

15 Tiyanra ti ma wɔnlɔwɔ gbɔɔ wa lere na,
lere ŋa wi ma koro tunŋgo mbapyege,
fuŋgo ma to wi na.

16 Lere ŋa wi maa tanri ŋgasegele ke na,
wi maa wi yɛɛra yinwege ki kɔrɔsi;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi woro naa tangalɔmɔ pi
kɔrɔsi, wo yaa ku.

17 Lere ŋa ka kajɛŋgɛ pye fyɔnwɔ fɔ
wi kan, ki fɔ wì fɔgɔ taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na;
li yaa ka ki fɔ wi kajɛŋgɛ ki fɔgɔ tɔn wi
yeri.

18 Ma pyɔ wi koro sanga ŋa ni ma jigi wi
yɛn ki na mboo saga;
ɛɛn fɔ maga ka nawa ŋgban wi ni fɔ mbe
saa wi gbosaga jaa.

19 Lere ŋa wì nawa ŋgban na lewɛlɛwɛ
kapyere piin, wi daga mbe
yariwɔndɔ wɔ;
nakoma ma kaa kala yaga, wi yaa nuru
mbe ka pye naa.

20 Ta yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti nuru, ma yɛnlɛ
nagawa sɛnrɛ ti na;
jaŋgo ko puŋgo na, ma pye kajɛnŋɛ!

21 Kagala lɛgɛrɛ yɛn wa sɛnwee wi nawa
mbe pye,
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka ŋga kɔn mbe
tɛgɛ ko ki yaa pye.

22 Ŋga pe maa jaa sɛnwee wi yeri ko yɛn
fɔ wi pye lere ŋa pe taga wi na;
ma pye fyɔnwɔ fɔ ko mbɔnrɔ ma pye
yagbogolo fɔ ko na.

23 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ki ma
yinwege kan lere yeri;
wi ma tin wi yɛɛ ni, ma cɛn yɛyinŋge na,
tipege kpɛ se ya gbɔn wi na.

24 Tiyanŋa wi maa kɛɛ ko le wa sogbolo lo
ni,
ɛɛn fɔ wila ya mbege sɔngɔrɔ yɛrɛ mbe
kari ki ni wa wi yɔn ko yeri.

25 Lere ŋa wi maa kala lakoo, na ma kaa
gbɔn, kambajɛnŋɛ wi kaga yan, wi
ma tijinliwɛ ta;
na maga tijinliwɛ fɔ wi yɛri, ki ma ka taga
wi jɛnmɛ pi na.

26 Pyɔ ŋa wi maa to wi wogo ki jɔgɔ, mboo
nɔ wi purɔ,
wi yɛn pyɔ ŋa wi ma fɛrɛ wa lere na, ma
letifagawa kala pye.

27 Na pinambyɔ, na mɛɛ yɛnlɛ mbaa
nagawa sɛnrɛ ti nuru,
ma yaa ma yɛɛ laga lali jɛnmɛ pi ni.

28 Sɛrɛfɔ tipee wi maa tɛgɛ kaselege ki na;
kapege pyege ki yɛn ma lepee wi ndanla.

29 Jɔlɔgɔ yɛn ma gbɛgɛlɛ na mbele pe maa
kala lakoo pe singi;
gbɔnrɔ yɛn ma gbɛgɛlɛ na lembige ki
pɔgɔlɔ ke singi.

20

1 Duvɛn wi ma lere kan wi maa wi yɛɛ
gbogo,
sinmɛ wɛlɛwɛ pi maa paan yogo lɛgɛrɛ ni;
lere o lere wi maa pi woo na tinni wo yɛn
kambajɛnŋɛ.

2 Wunlunaŋa wi naŋgbanwa pi yɛn fyɛrɛ
ni paa jara yirifɔnŋɔ ma kaa na
gbele we;
lere ŋa ka wi nawa pi ŋgban, wi maa yɛɛ
go ki pɛrɛ.

3 Mbɔɔn yɛɛ laga lali maara ti ni, ki ma
gbɔgɔwɔ kan lere yeri;
ɛɛn fɔ kambajɛnŋɛ wi maa maara kɔɔn.

4 Were ti kala na, tiyanŋa wila yɛnlɛ mbaa
fali wa wi kɛrɛ,
na yarilire kɔnsanga wiga ka pan mbe
gbɔn, wi maa ki jaa mbe yarilire
kɔn,
ɛɛn fɔ wila yaraga ka kpɛ ta.

5 Kagala ŋgele sɛnwee wi ma kɔn ma tɛgɛ
wa wi nawa ke yɛn ma lara paa
latijugo tɔnmɔ yɛn,
ɛɛn fɔ lere ŋa wì jilige, wo wi ma ke yirige
funwa na.

6 Lelɛgɛrɛ pe maa ki yuun ma yo pe yɛn
leele mbele pe mbe ya taga pe na;
ɛɛn fɔ lere ŋa pe mbe ya taga wi na wo
tawa si tanla.

7 Lesinŋɛ wi tangalɔmɔ pi yɛn ma filige,
wi puŋgo na, fɛrɛwɛ yɛn wi piile pe woo!

8 Na wunlunaŋa wi ka cɛn kiti kɔngɔ ki
na sanga ŋa ni,
ŋga fuun ki yɛn tipege, wi maga yan
teere.

9 Ambɔ wi mbe ya mbege yo mbe yo fɔ:
«Mìlan nawa pi pye pì filige,
na kapere pyew tì laga na na mala pye
kpoyi?»

10 Mbaa pɛrɛgɛ naa lɔnɔ piin puwaku-
ruye cɛnlɛ shyɛn nakoma tiwiyaara
cɛnlɛ shyɛn ni,
ki kagala shyɛn ke yɛn ma tijanga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

11 Ali yɛrɛ pyɔ jɛɛ wi kapyegele ke maga
naga,
na kaa pye wi tangalɔmɔ pi yaa ka pye
jɛrɛgisaga fu konaa mbe sin.

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì nuŋgbogolo ke da
mbaa nuru ke ni,
konaa ma yɛngɛlɛ ke da mbaa yaan ke ni.

13 Maga ka ti wɔnlɔwɔ pɔɔn ndanla mbe
sa toro, jaŋgo maga ka pye fyɔnwɔ
fɔ;
ɛɛn fɔ maa yinrigi faa, pa ma yaa la
yaakara taa mbaa tinni.

14 Lɔfɔ wi maa gbele na yuun fɔ: «Ki woro
ma yɔn! Ki woro ma yɔn!»
Na wiga ka lɔ mbaa kee, wi mɛɛ yo fɔ wì
yɛrijɛgɛ ta.

15 Tɛ wi ma ta, somu sɔnŋgbanga woo wi
lɛgɛrɛ ma ta,
ɛɛn fɔ lere ŋa jɛnmɛ sɛnrɛ maa yinrigi
wa wi yɔn, wo yɛn yaraga ŋga ki
yɛn sɔnŋgbanga wogo naa ma wɛ
to na.

16 Na lere wa ka yere letelewe wa fɔgɔ go
kala ni, ki fɔ wi derege ki shɔ wi
yeri maga tɛgɛ fɔgɔ ki yɔnlɔ;
na wi ka yere nambanŋa wa fɔgɔ go kala
ni, yaraga ka shɔ wi yeri maga tɛgɛ
fɔgɔ ki yɔnlɔ.

17 Suro nda tì ta nambara ni, ti ma tanla
wa sɛnwee wi yɔn;
ɛɛn fɔ puŋgo na, ti ma pye paa yɛlɛgɛ yɛn
maa yɔn ki yin kanw.

18 Kagala ŋgele sɛnwee wì kɔn ma tɛgɛ
mbe pye, ke ma pye ma yɔn fili
yɛrɛwɛ po fanŋga na;
na ma kaa kee malaga, ma daga mbe
jatere pye ma kagala ke na.

19 Lere ŋa wi maa lesangara sɛnrɛ yuun,
wi ma ŋgundo kagala ke yirige
funwa na;
tɔɔn yɛɛ kɔrɔsi lere ŋa wi yɔn ki yɛn
forifori wi ni.

20 Lere ŋa wi maa to naa wi nɔ pe tifaga,
wi yaa wi yɛɛ yinwege ki yan kila koo paa
fitanla yɛn, ŋa wi yaa figi diwi wɔlɔ
ni.

21 Penjagbɔrɔ nda tì ta fyɛlɛgɛ na wa ki
lɛsaga,
puŋgo na duwaw na pye ti ni.

22 Maga ka yo fɔ: «Kapege ŋga kì pye na
na, mi yaa ki fɔgɔ tɔn.»
Ma jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, pa li
yaa ma shɔ.

23 Puwakuru ŋa pe ma gbɔn ma piri, wi
kala li yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na;
mbe culo wi nambara ki woro ma yɔn.

24 Sɛnwee wi yinwege kala pyew li yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kɛɛ;
sɛnwee yinwege ki yɛn na kee laga ŋga
na, wi mbe ya mbege jɛn mɛlɛ?

25 Lere ŋa wi ma yɔn fɔlɔ kɔn fyɛlɛgɛ na
mbe yo wi yaa yaraga ka kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri,
ki yɔn fɔlɔ li lɛŋgɔlɔ mbe si jɛn mbaa
jatere piin, ki fɔ wi maa yɛɛ le pɛnɛ.

26 Wunlunaŋa ŋa wi yɛn kajɛnŋɛ, wi ma
lepeele pe pɛ ma pe wɔ wa;
wi ma pe le jɔlɔgɔ, wila pe yinriwɛ ta.

27 Sɛnwee wi jatere wo wi yɛn fitanla
yanwa mba Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan wi
yeri,
jaŋgo mbaa wi nawa kagala ŋgele ke yɛn
ma jugo ke cancan mbe ke jɛn.

28 Kagbaraga konaa mbe pye tagawa ni,
ko ki maa wunlunaŋa wi go singi;
kagbaraga pyege ko ki maa wunluwɔ pi
kan yeresaga ni.

29 Lefɔnmbɔlɔ pe fanŋga ko ki yɛn paa pe
fereyaraga yɛn;
lelɛɛlɛ pe yinzifire to ti yɛn pe gbɔgɔwɔ
we.

30 Gbɔnrɔ sagbanra to ti yɛn kapege pyefɔ
wi kapege ki wɛrɛ re;
gbɔnrɔ nda ti ma ye sɛnwee wi ni, ti maa
nawa jatere wi kanŋga maa pye
kpoyi.

21

1 Wunlunaŋa wi jatere wi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ, na wi yɛgɛ sinni paa
lafogo tɔnmɔ yɛn,
laga ŋga ka li ndanla li ma pi yɛgɛ sin wa
ma.

2 Sɛnwee wi kapyegele ke ni fuun ke yɛn
ma yɔn wi yɛɛ yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma sɛnwee wi
jatere pyelɔmɔ pi jɛn.

3 Mbaa ŋga ki yɛn ma yala konaa ma sin
ki piin,
ko yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla ma wɛ
saraga wɔmɔ na li yeri ko na.

4 Mbaa yɛɛ tungu leele na konaa mbaa yɛɛ
gbogo,
ki yɛn kagala ŋgele ke maa lepee wi
kapege ki nari.

5 Lere ŋa wi ma kagala kele kɔnkɔn ma
tɛgɛtɛgɛ wi tunŋgo ki pyelɔmɔ pi
na, wi ma kaa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma fo ma kɛɛ le kala ni,
ki kɔsaga wi ma pye fyɔnwɔ fɔ.

6 Mbele pe ma yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta yagbo-
gowo pi fanŋga na,
ki yɛn paa tifɛlɛgɛ torowogo yɛn, ŋga ki
ma kunwɔ kan lere yeri.

7 Lepeele pe lewɛlɛwɛ kapyere ti yaa ka
pe jɔgɔ mbe pe wɔ wa,
katugu paa yɛnlɛ mbaa kasinŋge piin.

8 Kajɔɔgɔ pyefɔ wi tangalɔmɔ pi yɛn ma
kolo,
ɛɛn fɔ lere ŋa wi nawa pì filige wi na, wi
tangalɔmɔ pi ma pye ma sin.

9 Maa wɔnlɔ wa birigo ki go na logologo
wa ni,
ko mbɔnrɔ ma pye go nuŋgba ni jɛlɛ
malinjagara winfɔ wi ni ko na.

10 Kapege pyege ki la ma pye lepee wi na,
wila wi wɔnlɔ jate wi yinriwɛ ta yɛrɛ.

11 Ŋa wi maa kala lakoo, na paga wi le
jɔlɔgɔ, ki ma kajɛnmɛ kan kam-
bajɛnŋɛ wi yeri;
na maga tijinliwɛ fɔ wi yɛgɛ naga, wi ma
jɛnmɛ ta.

12 Yɛnŋɛlɛ le, lo na li yɛn ma sin, li yɛgɛ
yɛn ŋga ki yɛn na piin wa lepee wi
go ki na;
li ma jɔlɔgɔ wa lepee wi na fyaw.

13 Ŋa wi yɛn tege na wi kaa gbele
mbaa sagawa jaa, lere ŋa wi maa
nuŋgbogolo ke tɔn ki na,
wo fun wi yaa ka yeri mbe sagawa ja, ɛɛn
fɔ pe se kaa yɔn sogo.

14 Mbe yarikanga kan naŋgbanwa fɔ wi
yeri larawa, ki maa naŋgbanwa pi
sogo wi na;
mbe yarikanga ki kan ŋgundo ni, ki maa
naŋgbanwa gbɔɔ pi kɔ.

15 Mbaa tanri ŋga kì sin ki na, ki ma pye
nayinmɛ lesinŋɛ wi yeri;
ɛɛn fɔ ki ma pye fyɛrɛ gbɔrɔ ni kapege
pyefɔ wi yeri.

16 Lere o lere kaa yɛɛ laga tijinliwɛ konɔ
li na,
sanni jɛnri wi yaa wi yɛɛ yan wa kuulo pe
sɔgɔwɔ.

17 Katangala ke yɛn ma lere ŋa ndanla, wi
ma kaa pye tege na;
duvɛn wo naa legbɔɔlɔ lige ki yɛn ma lere
ŋa ndanla, wo se pye penjagbɔrɔ fɔ
fyew.

18 Lepee wo wi yaa ka pye lesinŋɛ wi go
shɔgɔ sara;
leele fanlafɔ wo wi yaa ka pye lejɛnŋɛ wi
go shɔgɔ sara we.

19 Lere mbe sa cɛn wa gbinri wi ni wi yɛ,
ko mbɔnrɔ wi sa cɛn jɛlɛ ŋa wi yɛn
malinjagara fɔ naa cɛnŋgbanwa fɔ
wi ni ko na.

20 Yarijɛndɛ tiyɔnrɔ naa sinmɛ liwoo ma
pye wa kajɛnŋɛ wi go;
ɛɛn fɔ lembige ko ma ki woro ti ni fuun ti
li yɔn.

21 Lere ŋa kaa kasinŋge naa kajɛŋgɛ jaa
mbaa piin, ko fɔ wo yaa yinwege ta;
pe yaa wi yigi kasinŋge ni mbaa wi gbogo.

22 Kajɛnŋɛ wi ma ya ma ye, ma
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ ca shɔ
maga ta;
pe jigi wi yɛn ca ki fanŋga laga ŋga na,
wi maga tɔngɔ.

23 Lere ŋa wi maa yɔn konaa wi sɛnyoro
ti yingiwɛ jɛn,
ko fɔ wo maa yɛɛ shɔ nandangawa kagala
ke na.

24 Lere ŋa wi maa wi yɛɛ nari naa yɛɛ
gbogo, wo wi maa kala la koo leele
na;
wi maa wi kagala ke ni fuun ke piin yɛɛ
gbɔgɔwɔ ni.

25 Kagala ŋgele ke la yɛn tiyanŋa wi na,
ke mbapyewe po pi yaa kaa gbo;
katugu wila yɛnlɛ mbaa tunŋgo piin wi
wire ti ni.

26 Pilige lomboŋgo ki ni, wi yɛgɛ maa
yinrigi yaara ti na, tila wi yɛnlɛ tin;
ma si yala lesinŋɛ wo maa kaan wila kɛɛ
ŋgban.

27 Lepee wi saraga ki yɛn yaritijaanga,
pee ka logo wìgi wɔ nawa jatere pee ni.

28 Yagbogolo sɛrɛya yofɔ wi yaa ka tɔngɔ
mbe wɔ wa;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma sɛnrɛ ti logo ma wali
ti na, wo wi ma yosaga ta na para
suyi.

29 Lepee wi maa go ki sheli na kagala ke
piin,
ɛɛn fɔ lesinŋɛ wi maa wi tangalɔmɔ pi
kɔrɔsi.

30 Sɛnwee wi kajɛnmɛ, naa wi tijinliwɛ,
konaa wi jatere pyewe po pa se ya mbe
Yawe Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li
kanŋga.

31 Sɛnwee wi ma shɔn gbɛgɛlɛ malaga
gbɔnpilige ki mɛgɛ ni,
ɛɛn fɔ cew tawa pa po ma yiri wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo yeri.

22

1 Mɛtanga kì mbɔnrɔ yarijɛndɛ lɛgɛrɛ
tawa na,
ma kala li ka leele pe ndanla ko mbɔnrɔ
warifuwe naa tɛ na.

2 Penjagbɔrɔ fɔ wo naa fyɔnwɔ fɔ wi ni
pe yɛn ja,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì pe ni fuun shyɛn pe da.

3 Lere ŋa wì jilige, wi ka tipege ki yan kila
paan, wi ma lara;
ɛɛn fɔ kambajɛnŋɛ wo ma tipege ki yan,
ma saa ye wa ki ni ma jɔlɔgɔ wa wi
yɛɛ na.

4 Mbɔɔn yɛɛ go sogo, konaa mbaa fyɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
ki tɔnli wo wi yɛn penjagbɔrɔ tawa, naa
gbɔgɔwɔ konaa yinwetɔnlɔgɔ.

5 Wuuro naa pɛŋgɛlɛ ma pye wa lembas-
inŋɛ wi konɔ li ni,

ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa wi yɛɛ yinwege ki
jaa, wi maa yɛɛ laga lali li ni.

6 Konɔ jɛnnɛ na pyɔ wi daga mbaa tanri
li na, wi naga li ni,
ali na wi ka ka yiri mbe lɛ, wi se wɔ wa li
ni.

7 Penjagbɔrɔ fɔ wi ma cɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe go na,
fɔgɔ kɔnfɔ wi ma pye fɔgɔ tagafɔ wi kulo.

8 Lere ŋa kaa kambasinŋge piin, tipege wi
ma ta,
wi lewɛlɛwɛ kapyere wi maa ti piin
fanŋga ŋga ni, ki yaa ka kɔ.

9 Lere ŋa wi maa kajɛŋgɛ piin wi yaa
duwaw ta,
katugu wi maa wi yaakara ta kaan
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri.

10 Lere ŋa wi maa tɛgɛ leele na, wi purɔ,
pa malaga ki yaa kɔ;
kendige wɔgɔ konaa mbaa ye yɛɛ tifaga
ki yaa kɔ fun.

11 Lere ŋa ki yɛn maa ndanla wi nawa pi
filige wi na, a wila sɛnjɛndɛ yuun,
wi mbe ya pye wunlunaŋa wi wɔnlɔ.

12 Jɛnmɛ jɛmbɛ pi yɛn lere ŋa yeri, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li maa wele wi na;
ɛɛn fɔ li ma nambara fɔ wi sɛnrɛ to jɔgɔ.

13 Tiyanŋa wi ma yo fɔ: «Jara yɛn wa
funwa na!
Na mi ka yiri, wi yaa na gbo wa konɔ!»

14 Jɛɛlɛ nandaala pe yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa
wetijugo yɛn,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka nawa ŋgban naŋa ŋa
ni, wo wi ma to wa ki ni.

15 Tijinliwɛ fu kapyere to ti ma pye wa pyɔ
wi kotogo na,
mboo gbɔn sanwiga ni mboo koro, ko ki
maa wɔ ti ni.

16 Lere ŋa wi ma fyɔnwɔ fɔ wi jɔlɔ mbe
ta mbe ka taga wi yarijɛndɛ ti na,
nakoma lere ŋa wi ma yarikanra kan
penjagbɔrɔ fɔ wi yeri, ki lerefɔ wi
ma kaa pye fyɔnwɔ fɔ.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ kagala kele na ke yɛ ke yɛ

17 Nuŋgbolo jan ma kajɛnmbɛlɛ pe sɛnrɛ
ti logo,
ma jatere wi tɛgɛ jɛnmɛ sɛnrɛ nda mila
yuun ti na.
18 Katugu ki yaa nayinmɛ kan ma yeri, na
ma kari tɛgɛ wa ma nawa we;
ma gbɛgɛlɛ maa ti yuun na sɛnrɛ ka pan.
19 Mila jaa mbɔɔn naga nala,
jaŋgo mɔɔ jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
20 Mi yo mì yɛrɛwɛ sɛnrɛ nafa ma yiri kɛ
yɔnlɔgɔ ma kan ma yeri,
mbaa ma yɛrɛgi konaa mbaa jɛnmɛ kaan
ma yeri?
21 Jaŋgo mbe ŋga ki yɛn tagawa ni konaa
kaselege ki ni, ti naga ma na;
ki ka pye ma, lere ŋa wɔ̀ɔn tun ma sa
kaselege ki lagaja, ma ta ma yɔn
sogomɔ jɛmbɛ kan wi yeri.

22 Maga ka fyɔnwɔ fɔ wi kɛɛ yaara ti shɔ
wi yeri, katugu wi yɛn fyɔnwɔ fɔ;
lere ŋa wi yɛn tege na ma pye lere si
yere wi ni, maga kaa jɔlɔ wa kiti
kɔnsaga;
23 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yere pe
kala li ni,
pe kɛɛ yaara mbele pèri shɔ pe yeri, li yaa
ka pe yinwege ki kɔ.

24 Maga ka wɛɛnrɛ le lere ŋa wi maa nawa
ŋgbanni jaga jaga wi ni,
maga kaa pinlɛlɛ lewɛlɛwɛ ni.
25 Nakoma ma yaa kaa wi tangalɔmɔ pi
fɔrɔgi,
mbe ka sa ma yɛɛ le pɛnɛ.

26 Maga ka yere ki yerewe mbe yere lere
wa go fɔgɔ ni,
maga ka yɔn kan mbe pye lere wa fɔgɔ
sɛrɛfɔ.
27 Na kaa pye yaraga woro ma yeri ma
fɔgɔ ki tɔn,
yiŋgi na ma yaa si ti pe pan pɔɔn
sinlɛyaraga ki wɔ wa ma nɔgɔ,
mbege shɔ ma yeri?

28 Ma tɛlɛye pàa sinndɛɛrɛ nda yerege
maga lɛ wa fafafa, ma kɛɛrɛ ti
kɔngɔlɔ ke gbɔn,
maga ka ka wɔ wa ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke
ni.

29 Maga lere o lere yan wì yɛgɛ to naa
tunŋgo ki piin jɛŋgɛ,
ki kɔsaga wi ma ka saa na tunŋgo piin
wunlumbolo kan;
wi se koro mbaa tunŋgo piin leele mbele
pee pe mɛgɛ jɛn poro kan.

23

1 Na ma ka sa cɛn lisaga legbɔɔ wa ni,
lere ŋa wi yɛn ma cɛn ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, ta
wi kɔrɔsi.
2 Na kaa pye ma yɛn mafɛ fɔ,
mɔɔ mafɛ suro lige ki yerege.
3 Ma yɛgɛ ka ka yiri wi yaakara tanra ti
nà,
pe yɛn nari kaan ma yeri nɔɔ lɛlɛ.

4 Maga kaa ma yɛɛ tege mbaa penjagbɔrɔ
lagajaa,
maga kaa ki wogo ki jate yɛrɛ.
5 Ma yɛngɛlɛ kaa tuun penjagbɔrɔ ti na, ti
mɛɛ kɔ le teere saw;
ki ma cɛn ndɛɛ ti kanwira kan ti yɛɛ na,
mbe yiri sire na paa yɔn yɛn, mbe kari
lege wa naayeri.

6 Maga ka yɛnlɛ mbe sa lere ŋa wila ma
wele tipege ni wi suro li;
ma yɛgɛ ka ka yiri wi yaakara tanra ti na;
7 katugu ŋga ki yɛn wa wi nawa konaa
ŋga wi ma yo, ki woro nuŋgba;
wi ma yo fɔ: «Ta nii, ta woo,» mbe sigi ta
ki woro na yiin wa wi nawa.
8 Ko puŋgo na, siŋgbele na mà li, ma yaa
li tuguru;
sɛntanra nda mà yo wi ni, ti yaa yiri waga.

9 Maga ka sɛnrɛ yo lembige ki kan,
katugu ki yaa ma tijinliwɛ sɛnrɛ ti tifaga.

10 Sinndɛɛrɛ nda pè yerege maga lɛ wa
fafafa, ma lara ti kɔngɔlɔ ke gbɔn,
maga kari wɔ wa ti yɔngɔlɔ ke ni,
mbe kɛrɛ kɔn mbe ye wa pijiriwele pe
lara ti ni;
11 katugu pe go shɔfɔ, fanŋga yɛn wi ni;
wi yaa ka yere pe go kala li ni mbe win
ma ni.

12 Kara ŋa paa kaan ma yeri, ma yɛɛ kan
wi yeri ma kotogo ki ni fuun ni,
ma nuŋgbolo jan ma jɛnmɛ sɛnrɛ ti logo!

13 Maga ka pyɔ wi yaga mbakorowo,
na ma kaa gbɔn sanwiga ni mboo koro,
wi se ku.
14 Na ma kaa gbɔn sanwiga ni mboo koro,
ma yaa wi shɔ kunwɔ pi kɛɛ.

Yɛrɛwɛ mba teele pè kan pe pinambiile pe yeri

15 Na pinambyɔ, na kajɛnmɛ ka pye wa
ma kotogo na,
pa mi fun mi yaa yɔgɔrimɔ ta wa na
kotogo na.
16 Na ma kaa kaselege sɛnrɛ yuun,
mi yaa la yɔgɔri wa na nawa.

17 Maga kaa yɛgɛ yinrigi kapere pyefɛnnɛ
pe na,
ɛɛn fɔ, maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
wagati wi ni fuun ni.
18 Ki ka pye ma, pa ma goto wi yaa yɔn,
ma jigi tagasaga ki se kɔ.

19 Na pinambyɔ mboro wo na, logo na
yeri, ma pye kajɛnŋɛ,
mɔɔ jatere wi tɛgɛ kozinnɛ li na.
20 Maga ka pye sinwɔɔlɔ pe ni,
nakoma mbele pe wogo yɛn mbaa kara
lɛgɛrɛ kaa pe ni;
21 katugu sinwɔɔlɔ poro naa sugbɔrɔ
lifɛnnɛ pe ni, ki kɔsaga pe ma kaa
pye fyɔnwɔ fɛnnɛ;
pe tiyanra ti kala na, pe yaa kaa yaripɔrɔ
kɔnrɔkɔnrɔ nii.

22 Ta nuru ma to wi yeri, wo ŋa wɔ̀ɔn se
we;
maga ka ma nɔ wi tifaga, ali na wi ka ka
lɛ.
23 Kaselege ki lagaja maga ta, maga ka ti
ki shɔ ma yeri;
ma kajɛnmɛ naa nagawa konaa tijinliwɛ
pi lagaja, maa ta fun!
24 Yɔgɔrimɔ yɛn lesinŋɛ wi to wi woo,

lere ŋa ka pyɔ kajɛnŋɛ se, nayinmɛ yɛn
wi woo!
25 Ki yaga ma to naa ma nɔ wi ni paa
yɔgɔri,
ki yaga ma nɔ ŋa wɔ̀ɔn se wi nayinmɛ ta!

26 Na pinambyɔ, ma jigi wi taga na na,
maga yaga na tangalɔmɔ pɔɔn ndanla!
27 Katugu nanjaa wi yɛn paa wetijugo yɛn,
jɛlɛ kalikali fɔ wi yɛn paa kɔlɔ yɛn, ŋa wi
wele li yɛn ma jori.
28 Wi ma lara na singi paa beŋganri pyefɔ
yɛn;
wi ma nambala lɛgɛrɛ le kalikalawa pi ni.

Sinwɔɔlɔ pe kala

29 Ambɔ wi ma yo fɔ: «How?» Ambɔ wi
ma yo fɔ: «Ew?»
Ambɔ wi maa wiin suyi? Ambɔ wi nawa
yɛn ma tanga wi na?
Ambɔ pe maa gbɔɔn go fu naa wɛlɛgi
sanga pyew?
Ambɔ yɛngɛlɛ ke yɛn ma yanlaga wi na?
30 Mbele pe maa cɛɛn na mɔni wa duvɛn
wɔgɔ ki na, poro wɛlɛ;
mbele pe maa duvɛn cɛngɛlɛ ke pinlɛlɛ ke
yɛɛ ni naa woo poro wɛlɛ.
31 Maga kaa duvɛn wi yɛnwɛ tiyɔnwɔ po
wele mbaa yɛgɛ yinrigi wi na,
maga kaa wi ŋgbɔrɔgɔ konaa wi yɛn
sooro yɛgɛ ŋga na wa wɔjɛnnɛ li ni
ki wele mbaa yɛgɛ yinrigi wi na.
Wi tigiwɛn po yɛn ma tanla wa sɛnwee wi
yagbolo lo ni,
32 ɛɛn fɔ ki kɔsaga, wi ma kaa ma nɔ paa
wɔɔgɔ yɛn;
wi ma kaa ma nɔ paa firisho yɛn.
33 Kona ma yɛgɛ ki yaa la kanŋgi maa
yaara ta yɛgɛ yaan,
ma jatere wi yaa ma kan maa go fu sɛnrɛ
yuun.
34 Ma yaa pye paa lere wa yɛn, ŋa wi yɛn
ma sinlɛ wa kɔgɔje wi nandogomɔ,
paa lere wa yɛn, ŋa wi yɛn ma sinlɛ
wa tiyala na li ma pye tɔnmɔkɔrɔ
gbeŋge ki go na li naayeri, a laa
fingi wi ni.
35 Ma yaa yo fɔ: «Pànla gbɔn, ɛɛn fɔ kii
na ya;
pànla faragi, ɛɛn fɔ mi sigi sanga jɛn;
na mi ka ka yɛn, mi yaa sa pa lagaja mbe
wɔ naa.»

24

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda tì kan kajɛnŋɛ wo naa lepee wi yeri

1 Maga kaa yɛgɛ yinrigi lepeele pe na,
maga kaa ki jaa mbe pye pe pinlɛyɛɛnlɛ;
2 katugu lewɛlɛwɛ kapyere to pe maa jate
mbaa piin,
tipege ŋga pe yaa pye ko sɛnrɛ pe maa
yuun.

3 Kajɛnmɛ po fanŋga na lere ma ya ma go
kan,
tijinliwɛ po fanŋga na ki ma yeresaga ta.
4 Jɛnmɛ pi fanŋga na, pe ma yumbiile pe
yinyin
yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro ti cɛnlɛ pyew
naa ti tiyɔnrɔ ta ni.

5 Sɛnwee kajɛnŋɛ wi ma pye fanŋga ni,
lere ŋa wì jɛnmɛ ta wi maa ka tari wi
fanŋga ki na.
6 Kagala pyelɔmɔ jatere jɛnŋɛ wi ma ti ma
ma ya ma malaga gbɔn;
na yɛrifɛnnɛ paga lɛgɛ, ma ma cew ta.

7 Kajɛnmɛ pi laga yɛn ma lali tijinliwɛ fu
fɔ wi ni,
ki kala na wi se ya para wa kagala yɛgɛ
wɔsaga, wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki
na.

8 Lere ŋa wi maa ki sɔnri mbe kapege pye,
pe maa ko fɔ wo yinri jɔgɔfɔ.
9 Tijinliwɛ fu fɔ, kapege ko wi maa jate
mbaa piin,
lere ŋa wi maa kala lakoo, wi kala li ma
tijanga leele pe yɛgɛ.

10 Na maga kotogo la kaŋgbanga sanga ni,
kona ma fanŋga kì kologo fɔ jɛŋgɛ.

11 Pe yɛn na kee mbele ni sa pe gbo, pe
shɔ,
pe yɛn na mbele tilele na kee pe gbosaga,
pe shɔ.
12 Nakoma, na ma ka yo fɔ: «Mi sila ki
jɛn!»
Kona ŋa wi maa sɛnwee wi nawa pi
cancan na wele, wo sege yan wi le?
Ŋa wi yɛn nɔɔ yinwege ki kɔrɔsi, wo sege
jɛn wi le?

Wi yaa ka sɛnwee nuŋgba nuŋgba pyew
wi sara mbe yala wi kapyege ki ni.

13 Na pinambyɔ, sɛnrɛgɛ ki ka, katugu ki
yɛn ma yɔn;
sɛnrɛgɛ sheshege ki ma tanla wa ma yɔn.
14 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, ki jɛn ma yo
fɔ kajɛnmɛ pi yɛn ma yɔn fun wa
ma kotogo na,
na ma kaa ta, pi yaa ma wogo ki yɔn goto;
ma jigi wi se kɔn ma na.

15 Maga ka pye lepee mbe sa lara mbe
lesinŋɛ wi sige wa wi go yɔn ki na;
maga si kaa cɛnsaga ki jɔgɔ wi yeri;
16 katugu lesinŋɛ wi mbe ya to sa gbɔn
tosaga kɔlɔshyɛn, ɛɛn fɔ wi yaa si
yiri ki ni fuun ki na,
ɛɛn fɔ na jɔlɔgɔ ka to lepee wi na, wi ma
kɔ wa ki ni.

17 Na ma jugu wi ka to, maga kaa yɔgɔri
wi na;
na wi ka si kurugo, ki ka kɔɔn nawa pi
yinŋgi ma na.
18 Nakoma Yawe Yɛnŋɛlɛ li kaga yan ma,
ki yaa li mbɛn;
pa kona, naŋgbanwa mba pìla pye li ni
ma jugu wi ni, li yaa pi kɔ.

19 Maga ka nawa ŋgban kapege pyefɔ wi
kala na,
maga kaa yɛgɛ yinrigi lepeele pe na;
20 katugu lepee wi goto wi se yɔn,
lepee wi yinwege ki yɛn paa fitanla yɛn,
ŋa wi yaa ka figi.

21 Na pinambyɔ, ta fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ konaa wunlunaŋa wi yɛgɛ,
maga ka pinlɛ leele mbele pè yiri ma je
pe ni;
22 katugu jɔgɔwɔ pi yaa fo mbe to pe na;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa wunlunaŋa wi ni pe
yaa jɔlɔgɔ ŋga wa ma na, ambɔ wi
mbe ya ko jɛn?
23 Sɛnrɛ ta yɛgɛ nda, ma yiri wa
kajɛnmbɛlɛ pe yeri.

Mbe lere wa mbɔnrɔ wa na kiti kɔngɔ na,
ki woro ma yɔn.

24 Lere ŋa wi ma lepee wi pye fɔ: «Ma yɛn
ma sin!»
Janwa wi yaa wi daŋga,
leele pe yaa wi mɛgɛ ki pɛn.
25 Ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma kapege pyefɔ wi
jɛrɛgi, ki fɔ wi wogo ki yaa yɔn,
wi yaa duwaw naa mɛtanga ta leele pe
yeri.

26 Mbe yɔn sogomɔ kan lere yeri nawa
jɛmbɛ ni,
ko ki maga naga ma yo ma yɛn wɛɛnrɛ
jɛndɛ na ki fɔ wi ni.

27 Ma tunndo ti gbɛgɛlɛ mari yala wa
funwa na,
mɔɔ kɛɛrɛ tunndo ti gbɛgɛlɛ mari yala,
ko puŋgo na, ma mbe ya mbɔɔn go ki kan.

28 Maga ka sɛrɛya pee yo mbe taga ma
lewee yɛnlɛ wi na go fu,
maga ka lere fanla mboo puŋgo ma sɛnrɛ
ti ni.

29 Maga ka yo fɔ: «Ŋga wì pye na na, ko
yɔngɔ mi yaa pye wi na fun;
mi yaa ŋga wì pye na na ki fɔgɔ tɔn wi
na.»

Nga tiyanra ti maa piin

30 Mìla toro tiyanŋa wa kɛrɛ tanla,
konaa tijinliwɛ fu fɔ wa ɛrɛzɛn kɛrɛ tanla.
31 Mbe ka wele, a mì si wuuro yan tì fi
kɛrɛ ti lagapyew ki ni,
yan pege la fi ma lagapyew ki tɔn;
sinndɛɛrɛ mbogo ŋga pàa kan mari maga,
kìla toori.
32 Ŋga mìla yan, a mì si jatere pye ki na
jɛŋgɛ,
a kì si nagawa kan na yeri.
33 Mbe wɔnlɔ jɛnri, mbe wɔnlɔ mbe tigi
jɛnri,
mbe sinlɛ mbɔɔn kɛyɛn yi migi yi yɛɛ ni,
34 na maga koro ko na, fyɔnwɔ pi yaa ka
to ma na mbɔɔn fo paa yoo yɛn,
jɔlɔgɔ ki yaa ka pan mbɔɔn fo paa
beŋganri pyefɔ yɛn.

25

Ki daga paa wunluwɔ wi gbogo

1 Wunlunaŋa Salomɔ wi yomiyɛgɛlɛ
kele yɛgɛ ŋgele; Zhuda tara wunlunaŋa
Ezekiyasi wi sɛwɛ yɔnlɔgɔfɛnnɛ poro pàa
ke gbogolo ma ke yɔnlɔgɔ.

2 Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ po yɛn mbe kagala
kele lara,
ɛɛn fɔ mbaa kagala ke cancan, ko yɛn
wunlunaŋa wi gbɔgɔwɔ.
3 Naayeri wi yagawa pi se ya jɛn mbe kɔ,
tara ti tijuguwo pi se ya jɛn mbe kɔ;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, wunlunaŋa
wi nawa jatere wi se ya cancan mbe
jɛn.

4 Na warifuwe wi fyɔngɔ ki ka jogo mbe
wɔ wi ni,
kona warifuwe gbɔnfɔ wi ma ya ma
leyaraga ka gbegele wi ni.
5 Na paga lepee wi purɔ mboo wɔ le
wunlunaŋa wi tanla,
wi wunluwɔ pi yaa yeresaga ta kasinŋge
pyege ki fanŋga na.

6 Maga ka ma yɛɛ gbɔgɔ wunlunaŋa wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ,
maga ka ma yɛɛ tɛgɛ legbɔɔlɔ cɛnsaga.
7 Pɔɔn yeri pe yo fɔ: «Yiri ma pan ma cɛn
laga yɛgɛ, laga cɛnsagbɔgɔ ŋga ko
ni,
ko mbɔnrɔ pɔɔn tifaga fanŋga fɔ wa yɛgɛ
na ko na.»

Pyelɔmɔ jɛmbɛ konaa sɛnrɛ yolɔmɔ jɛmbɛ

8 Ŋga mà yan ma yɛngɛlɛ ke ni,
maga ka fogolo mbe saga yo kiti kɔnsaga.
Na lere wa yɛgɛ ka yiri mbege naga fɔ
tanga woro ma yeri,
pa ma yaa ki pye mɛlɛ san?

9 Na kala la ka ye mboro naa ma lewee
yɛnlɛ ye sɔgɔwɔ, mali yɛgɛ wɔ
mboro naa wo sɔgɔwɔ;
ɛɛn fɔ maga ka lere wa yɛgɛ ŋgundo
sɛnrɛ yo.
10 Nakoma na ki fɔ wi ka kaga logo, wi yaa
ma tɛgɛlɛ,
ma mɛpɛngɛ ki yaa koro mbaa yinri.
11 Sɛnrɛ jɛndɛ nda tì yo ti yosanga na,
ti yɛn kagbɔgɔ yɔn paa pɔmu tige pire
yanlɛrɛ yɛn, nda pè tɛ tɛgɛ mari
gbegele, mɛɛ ti fere warifuwe ni.
12 Kajɛnŋɛ wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti yɛn kagbɔgɔ
yɔn wa ti logofɔ wi nuŋgbolo
paa tɛ nuŋgbolo naa tɛ fereyaara yɛn.

13 Yarilire kɔnsanga ni, sanga ŋa ni laga kì
wɛri, tɔnyinmɛ pi ma nayinmɛ kan
yɛgɛ ŋga na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, pitunŋɔ ŋa
wùu tunŋgo ki pye ki kologo ki na,
pa wi ma pye ma wi tunvɔ wi kan,
wi ma nayinmɛ kan wi kundigi wi yeri.

14 Lere ŋa wi maa wi yɛɛ gbogo naga
yuun fɔ wi maa yarikanra kaan
leele yeri, mbe sigi ta wi woro naga
piin,
ko fɔ wo yɛn paa Yɛnŋɛlɛ wɔwɔ naa
tifɛlɛgɛ yɛn, nda tii pan tisaga ni.

15 Na ma kaa kagala kunni ma yɛɛ ni, ma
mbe ya mbe fanŋga fɔ wi jatere wi
kanŋga wi na;
sɛntanra ti ma ya ma lere ŋa wùu kala
li yerege laga nuŋgba wi nawa pi
kanŋga.

16 Na maga sɛnrɛgɛ ta, ŋga ki yaa yala ma
ni, ma ko ka;
nakoma, na maga ki ka mbe tin mbe toro,
pa ma yaa ki tuguru.
17 Maga ka koro mbaa kee wa ma cɛnyɛnlɛ
wi go sanga pyew†,
nakoma wi yaa ka te ma ni, maa mbɛn.

18 Lere ŋa wi ma yagbogowo sɛrɛya yo ma
taga wi lewee yɛnlɛ na,
ki ma tipege pye paa simbinɛ, nakoma
tokobi, nakoma wanga yɛn, ŋga
pège yɔn ki wɔ.

19 Mbɔɔn jigi wi taga nambara fɔ na
kaŋgbanga sanga ni,
ki yɛn tijinliwɛ fu kala paa yɛgɛ ŋga lere
ma kaa na kaa wi ŋganla na li yɛn

† **25:17 25.17:** Wa Zhufuye pe yeri mbe koro mbaa kee wa ma cɛnyɛnlɛ wi go sanga pyew ki woro ma yɔn.

na yɛgɛyɛgɛ li ni, nakoma wi ma jiige wi jele na wi yɛn na sege li na.

20 Mbaa nayinmɛ yuuro koo lere ŋa wi nawa pì tanga wi na wi kan,
ki yɛn tijinliwɛ fu kala paa yɛgɛ ŋga na lere ma tondara wɔ wi yɛɛ na were sanga ni, nakoma mbe vinɛgiri wo sagbanga na†.

21 Na fuŋgo ka pye ma jugu wi na, maa kan wi ka;
na wɔgɔ ka pye wi na, maa kan wi wɔ.
22 Na ma kaa ki piin ma, kona kì cɛn ndɛɛ ma yɛn na kasɔn naŋganra gbogolo wa wi go ki na†.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tɔnli kan ma yeri.

23 Yɔnlɔ parawa kamɛŋgɛ kɛɛ tifɛlɛgɛ ki ma pan tisaga ki ni fyɛlɛgɛ na yɛgɛ ŋga na†,
yɔn ŋga ki maa finlɛlɛ larawa, pa ki maa leele nawa ŋgbanni ma.

24 Maa wɔnlɔ wa birigo ki go na logologo wa ni,
ko mbɔnrɔ ma pye go nuŋgba ni jɛlɛ malinjagara winfɔ wi ni ko na†.

25 Tɔnyinmɛ pi ma kajɛŋgɛ pye lere ŋa wɔgɔ wì yigi wi kan yɛgɛ ŋga na,
sɛntanra nda ti ma logo ma yiri taleere ni, pa ti ma pye ma.

26 Lesinŋɛ ŋa kaa yɛɛ yaga lepee wi fanŋga ta wi na,
wi ma pye paa pulugo tɔnmɔ mba pì tɔngɔlɔ pi yɛn, nakoma kɔlɔ tɔnmɔ mba pì jɔgɔ pi yɛn.

27 Mbe sɛnrɛgɛ ki ka mbe sa toro, ki woro ma yɔn;
mbaa ki lagajaa paa ma gbogo, ki woro ma yɔn.

28 Lere ŋa wila ya mboo yɛɛ yigi,
wi yɛn paa ca yɛn, ŋga ki yɛn yɛnlɛgɛ, malaga sigembogo woro maga maga.

26

Lembigewe kala

1 Were tii daga kafugo sanga ni,
tisaga kii daga yarilire kɔnsanga ni;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, gbɔgɔwɔ pii daga lembige ki ni paa ki gbogo.

2 Karikana li ma yiri ma kari yɛgɛ ŋga na,
nakoma ndinɛ li ma yiri sire na na toro yɛgɛ ŋga na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, maga lere daŋga go fu, ki ma toro kila wi yigi.

3 Sapige ki daga shɔn wi ni, karafe wi daga sofile wi ni,
gbɔnkanŋgala li daga lembige ki pɔgɔlɔ ke ni mbege koro.

4 Maga ka lembige ki yɔn sogo mbe yala ki lembigewe sɛnyogo ki ni,
nakoma ma yaa ka pye mbe yala ki ni.
5 Lembige ki yɔn sogo mbe yala ki lembigewe pi ni,
nakoma ki yaa la ki yɛɛ jate kajɛnŋɛ.

6 Lere ŋa ka tijinliwɛ fu fɔ tun tunŋgo ni,
ki fɔ wì lembigewe kala pye, paa yɛgɛ ŋga lere ma kaa wi yɛɛra tɔlɔgɔ ki kɔn we,
katugu wi yɛn na kaŋgbanra lagajaa wi yɛɛ kan.

7 Jejɔgɔlɔ fɔ wi jele li ma pye fanŋga fu yɛgɛ ŋga na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, yomiyɛlɛ li woro fanŋga ni wa lembige ki yɔn.

8 Mbe lembige ki gbɔgɔ,
ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na lere ma sinndɛlɛgɛ pɔ gbafurugo na mbe si yo wi yaa ki wa.

9 Yomiyɛlɛ li ma pye wa lembige ki yɔn

† **25:20 25.20:** Ŋga kì yo fɔ: *Mbe vinɛgiri wo sagbanga na,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ fɔ: Mbe vinɛgiri wo gbanŋga na. † **25:22 25.21-22:** Ko ki naga ma yo na ma kaa ki piin ma, ma yaa ka fɛrɛ wa wi na (Ɔrɔmu 12.20). † **25:23 25.23:** Wa ki tara ti ni, tifɛlɛgɛ ki ma kaa fo ma yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, ma pan tisaga ni, ŋga ki ma ya ma jɔgɔwɔ pye. † **25:24 25.24:** Yomi 21.9

paa wuuro sanwiga ma kaa pye sinwɔɔ
wi kɛɛ mbe gbɔn.

10 Lere ŋa wi ma lembige ki lɛ tunŋgo na,
nakoma mbe torofɔ wa lɛ tunŋgo na,
wi yɛn paa sandiga fɔ yɛn, ŋa wi yɛn na
lere pyew wi wɛlɛgi.

11 Yɛgɛ ŋga na pyɔn wi ma sɔngɔrɔ wi
tuguro ti kɔrɔgɔ nari kaa†,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, lembige ki
ma sɔngɔrɔ mbaa ki lembigewe
kapyere ti piin.

12 Na maga lere yan wi yɛn naa yɛɛ piin
kajɛnŋɛ,
kona mɔɔ jigi wi taga lembige na ko
mbɔnrɔ ma wɛ wo na.

Tiyanŋa kala

13 Tiyanŋa wi ma yo fɔ: «Cɛngɛ yɛn wa
konɔ!
Jara yɛn wa ca nawa koŋgolo ke ni!»

14 Yɛgɛ ŋga na kɔrɔ pyɔ wi maa sunrugu
sunrugu wa sariyɛnye pe na,
pa tiyanŋa wi maa sunrugu sunrugu wa
wi sinlɛyaraga ki na ma.

15 Tiyanŋa wi maa kɛɛ ki le wa sogbolo li
ni,
ɛɛn fɔ mbege sɔngɔrɔ mbe kari ki ni wa
yɔn ki yeri, wi maga yan ki yɛn tege
ni.

16 Tiyanŋa wi maa wi yɛɛ jate wi yɛn
kajɛnŋɛ
ma wɛ leele kɔlɔshyɛn na, mbele pè yɔn
sogomɔ kanga jɛn tijinliwɛ ni.

Maara kɔnfɔ wi kala

17 Torofɔ ŋa wi maa yɛɛ le malaga ka ni,
ŋga ki woro wi wogo,
wi yɛn paa lere wa yɛn, ŋa wi ma pyɔn
yan wila toro, mbe si yo wi yaa wi
yigi wi nuŋgbogolo ke na.

18 Yarafɔ wi maa kasɔn sumboyuro ti waa,
na wangala ke wɔnni, na legbogo kagala
piin yɛgɛ ŋga na,

19 lere ŋa wi maa lewee yɛnlɛ wi fanla
mboo puŋgo,
mbe si sɔngɔrɔ mbe yo fɔ: «Sagbasi mì
pye na waa ma ni;» pa ki fɔ wi yɛn
ma.

20 Na kanŋgirɛ ti ka kɔ wa kasɔn ki ni, ki
ma figi;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na lesan-
gara fɔ woro wa, malaga ki ma kɔ.

21 Naŋganra ti kaa yiin ti ma pye kasɔn
naŋganra,
kanŋgirɛ ti maa yiin ma pye kasɔn;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, maara
kɔnfɔ wi maa malaga ki seregi.

22 Lesangara fɔ wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa
sutanra yɛn,
nda ti ma tigi ma ni fɔ ma gbɔn wa latiire
ti na.

23 Yɔn sɛntanra yofɔ ŋa wi nawa pi yɛn
ma pe wi na,
wi yɛn paa pe ma kaa warifuwe ŋa fire ni
wa yan mboo fa joro cɔgɔ na.

24 Lere ŋa wi maa leele panra, wi maga
lara wi yɔn sɛnrɛ ti ni,
mbe sigi ta tipewe po pi yɛn wa wi kotogo
na.
25 Ali na wi kaa yɔn sɛnrɛ ti tanla yɛgɛ o
yɛgɛ, maga ka taga wi na;
katugu jatere tijangara lɛgɛrɛ ti yɛn wa wi
nawa.
26 Wi mbe ya mboo lepanraga ki lara wi
tijinliwɛ pee pi ni;
ɛɛn fɔ wi tipewe pi yaa ka yiri funwa na
janwa wi yɛgɛ na.

27 Lere ŋa ka titɛgɛ wɔ lere mɛgɛ ni, wo
jate wi ma kaa to wa ki ni;
lere ŋa kaa sinndɛlɛgɛ koŋgi mbege wa
lere na, ki ma kaa sɔngɔrɔ ma to
wo yɛɛ jate na.

28 Yagboyoo wi ma finlɛlɛ ma ye leele
mbele ni, wi ma pe panra fun;
yɔn ŋga ki maa leele lɛlɛ, ki maa jɔgɔwɔ
piin.

† **26:11 26.11:** 2 Pyɛ 2.22

27

Yomiyɛgɛlɛ kele yɛgɛ

1 Ŋga ma yaa pye goto, maga kaa ma yɛɛ
gbogo ki wogo na;
katugu ŋga ki yaa pye nala yɛrɛ, ma sigi
jɛn†.

2 Ki yaga lere wa yɛgɛ mbaa ma sɔnni,
mboro yɛrɛ ka kaa ma yɛɛ sɔnni;
lere wa yɛgɛ mbege pye, ki ka ka yiri wa
mboro yɛrɛ jate ma yɔn.

3 Sinndɛlɛgɛ ki ma nugu, taambugɔ fun ki
yɛn ma nugu;
ɛɛn fɔ tijinliwɛ fu fɔ wi ma gbu ŋa tɛgɛ
lere ni, wi ma nugu ma wɛ ki yaara
shyɛn ti na.

4 Kɔnrɔ tandorogo ki yɛn ma tijanga
fɔ jɛŋgɛ, naŋgbanwa pi yɛn paa
lafogo yɛn ŋga kì yin, ma jaraga;
ɛɛn fɔ ambɔ wi mbe ya yere mbe yenjaga
winfɔ wi sige?

5 Lere mbɔɔn jɛrɛgi nawa jɛmbɛ ni,
ko mbɔnrɔ wɛɛnrɛ nda ti mɔɔ jɛrɛgisaga
ki lara ma na to na.

6 Wɔnlɔ ŋa wi mɔɔ jɛrɛgi kaselege na, ko
maga naga fɔ wi yɛn sinŋɛ ma ni;
ɛɛn fɔ ma jugu wi kɛɛ wa ma yɔlɔgɔ
mbɔɔn shari, ko yɛn nambara
wogo.

7 Lere ŋa wi yɛn ma tin, wi ma je sɛnrɛgɛ
na;
ɛɛn fɔ fuŋgo fɔ wo na, yaraga pyew ki
ma pye ma tanla, ali ŋga ki yɛn ma
sori.

8 Lere ŋa wi ma yiri na yanri, ma lali wi
to ca ki ni,
wi yɛn paa sannjɛlɛ na lì yiri ma kari lege,
ma lali li sere ti ni li yɛn.

9 Sinmɛ nuwɔ taan naa wusuna nuwɔ
taan yaara ti ma nayinmɛ kan
sɛnwee wi yeri;
ɛɛn fɔ wɛɛnrɛ ti tanwa pi ma nayinmɛ
kan ma wɛ ko na.

10 Maga ka ma wɔnlɔ wi wa, nakoma ma
to wi wɔnlɔ we;
kaŋgbanga ka gbɔn ma na sanga ŋa ni,
maga ka kari ma nɔsepyɔ wi kɔrɔgɔ
wa wi go;
katugu ma cɛnyɛnlɛ ŋa wì yɔngɔ ma ni,
wi ma mbɔnrɔ ma nɔsepyɔ ŋa wi
yɛn ma lali ma ni wi na.

11 Na pinambyɔ, pye kajɛnŋɛ mala nawa
pi yinŋgi na na;
ki ka pye ma, lere ŋa kaa na tifaga, pa
mbe ya mboo yɔn sogo.

12 Lere ŋa wì jilige, wi ka kapege ki yan
kila paan, wi ma lara;
ɛɛn fɔ kambajɛnŋɛ wo ma kapege ki yan,
ma saa ye wa ki ni, ma jɔlɔgɔ ta.

13 Na lere wa ka yere letelewe wa fɔgɔ go
kala ni, ki lerefɔ wi derege ki shɔ
wi yeri maga tɛgɛ fɔgɔ ki yɔnlɔ;
na wi ka yere nambannjɔ wa fɔgɔ go kala
ni, yaraga ka shɔ ki lerefɔ wi yeri
maga tɛgɛ fɔgɔ ki yɔnlɔ.

14 Na lere wa ka sa wi cɛnyɛnlɛ shari
magaŋgbɔlɔ ni yirifaga na,
ki ma jate ndɛɛ daŋga yi.

15 Jɛlɛ malinjagara winfɔ wi yɛn paa
go ŋga ki ma koro na sɔɔlɔ, na tisaga kaa
paan we.
16 Na lere ŋa kaa jaa mboo yerege wi
malinjagara ti na, ki ma cɛn ndɛɛ
tifɛlɛgɛ ko wila jaa mbe yerege,
nakoma wila jaa mbe sinmɛ tɔnmɔ yigi
wa wi kɛndala.

17 Tugurɔn to ti ma tugurɔn ti yɔ mberi
yɔn ki tanla;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, sɛnwee wi ma
wi sɛnwee yɛnlɛ wi kan tijinliwɛ ni.

18 Lere ŋa kaa wi figiye tige ki gbegele, wi
ma kaa ki pyɔ wa ka;
lere ŋa kaa wi tafɔ wi gbegele, pe ma kaa
wi gbɔgɔ.

† **27:1 27.1:** Zhaki 4.13-16

19 Ma kaa wele tɔnmɔ, ma maa ma yɛɛ yɛgɛ ki yaan wa cɛ;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, na maga ma sɛnwee yɛnlɛ wa nawa jatere can-can mbe wele, ma mɔɔ yɛɛra jogo wi jɛn.

20 Yɛgɛ ŋga na kuulo tara to naa wege tijugo ki ni, ti fa yin mbege yan,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, sɛnwee wi yɛgɛ na tin yaara welege na.

21 Pe ma warifuwe wo naa tɛ wi ni ti le kasɔn mberi yan mberi tiyɔnwɔ pi jɛn;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, sɔnmɔ mba pe maa sɛnwee wi sɔnni, po pi maga naga wi yɛn yɛgɛ ŋga na.

22 Ali na ma ka kambajɛnŋɛ wi le sugulo mboo sun paa yarilire ti yɛn,
wi kambajɛnmɛ pi se ya laga wi na.

23 Ma daga mbɔɔn yaayoro ti cɛnlɔmɔ pi jɛn jɛŋgɛ,
ma jatere wi pye ma yaayoro ŋgbeleye yi na jɛŋgɛ;
24 katugu penjagbɔrɔ tila koro lere yeri fɔ sanga pyew,
wunluwɔ pila koro mbaa kaan setirige nuŋgba piile yeri.
25 Yan ki kɔn maga wo, na yan fɔnŋgɔ ki kaa yinrigi,
ma yaa yan waga ki koli wa yanwira ti na.
26 Ma mbe ya mbaa ma yaripɔrɔ ti gbegele ma simbaala pe sire ti ni,
mbaa ma sikapɛnɛ poro pɛrɛ, mbe kɛrɛ fɔnndɔ lɔ.
27 Nɔnɔ lɛgɛrɛ ŋa wi maa taa wa ma sikanɛɛlɛ pe ni, maa pye ma yaakara, naa ma go woolo pe yaakara,
konaa maa ma tunmbyeele jɛɛlɛ pe kala yɔngɔ wi ni.

28

1 Lepee wi maa fee ali mbege ta lere woro naa puro;
ɛɛn fɔ, lesinŋɛ wi ma taga wi yɛɛ na paa jara yirifɔnŋɔ yɛn.

2 Na tara woolo paga yiri mbe je, teele pe ma lɛgɛ,
ɛɛn fɔ na tijinliwɛ fɔ naa kagala kɔrɔ jɛnfɔ ka pye wa, tara ti ma yeresaga ta ma mɔ.

3 Kundigi ŋa wi yɛn fyɔnwɔ fɔ, mɛɛ fyɔnwɔ fɔ wi yigi kala li tijanga,
wi yɛn paa tisagbɔgɔ ŋga ki ma pan ma yarilire ti jɔgɔ ki yɛn.

4 Leele mbele pe ma je Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na, poro maa lepeele pe sɔnni;
ɛɛn fɔ mbele pe maa tanri lasiri wi na, poro maa wiin lepeele pe ni.

5 Lepeele paa kasinŋge ki kɔrɔ jɛn;
ɛɛn fɔ mbele pe maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagajaa, poro ma ki ni fuun ki kɔrɔ jɛn.

6 Fyɔnwɔ fɔ ŋa wi nawa pi yɛn ma filige wi na, wì mbɔnrɔ
penjagbɔrɔ fɔ ŋa wi yɛn na tanri konɔ na lì kolo li na wi na.

7 Pyɔ ŋa wi maa tanri Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na, wo yɛn tijinliwɛ fɔ;
ɛɛn fɔ pyɔ ŋa wi maa yɛɛ pinlɛ kalikali pyefɛnnɛ pe ni, wi maa fɛrɛ waa wi to wi na.

8 Lere ŋa wi maa leele jinni penjara ni na tɔnli gbɔɔ jaa ti go na, jaŋgo mbe ka taga wi penjara ti lɛgɛwɛ pi na,
wi maa ti gbogolo, ti ma kaa pye lere wa yɛgɛ woro, ŋa wi maa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yinriwɛ taa.

9 Lere ŋa wi maa nuŋgbogolo ke tɔn, jaŋgo wiga ka ta mbe lasiri wi sɛnrɛ ti logo,
ki fɔ wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ jate pi ma pye yaritijaanga.

10 Lere ŋa wi maa lesinmbele pe punŋgu na pe nii kombege,
ki fɔ wi yaa to wa wege ŋga wo jate wì kɔn ki ni;
ɛɛn fɔ, lesinmbele poro yaa ka fɛrɛwɛ ta kɔrɔgɔ.

11 Penjagbɔrɔ fɔ wi maa wi yɛɛ jate wi yɛn kajɛnŋɛ,
ɛɛn fɔ fyɔnwɔ fɔ tijinliwɛ fɔ wi mbe ya mboo fo furu.

12 Na lesinmbele paga cew ta, ki ma pye yɔgɔrimɔ gbɔɔ;
ɛɛn fɔ na lepeele poro ka fanŋga ki ta, lere pyew wi maa wi yɛɛ go jaa.

13 Lere ŋa wi maa wi kajɔgɔrɔ ti lara, wi kapyegele kaa la yɔngɔ;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma yere wi kajɔgɔrɔ ti na, mberi yo konaa mberi yaga, Yɛnŋɛlɛ li ma ki fɔ wi yinriwɛ ta.

14 Lere ŋa wi maa fyɛ mbe tipege pye, fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!
Ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa kotogo ki ŋgban wi yɛɛ na, jɔlɔgɔ yaa to wi na.

15 Na lepee ka cɛn tegere ti na fyɔnwɔ fɛnnɛ pe go na,
wi ma pye paa jara ŋa wi yɛn na kuunru wi yɛn, nakoma paa cɛngɛ urusi ŋga fuŋgo kì yigi ki yɛn.

16 Kundigi ŋa ka pye tijinliwɛ fu fɔ, wi kambasinnde to ti ma lɛgɛ;
ɛɛn fɔ tɔnli ŋa wi ma ta nambara ni, wi yɛn ma lere ŋa mbɛn, wo yaa yinwetɔnlɔgɔ ta.

17 Lere ŋa wì lere gbo, a kila wi jɔlɔ wa wi nawa,
wi maa fee mbe sa to wa wi yɛɛra fanga ki ni.
Lere kpɛ ka kaa yerege.

18 Lere ŋa kaa tanri wi nawa pi ni pì filige wi na, wi yaa shɔ;
ɛɛn fɔ lere ŋa kaa koŋgolo shyɛn tanri, ŋgele kè koolo koolo, ki kɔsaga wi yaa ka to nuŋgba ni.

19 Lere ŋa wi maa wi kɛrɛ ti fali, wi maa yaakara taa suyi;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa go fu kagala piin, fyɔnwɔ pi yaa to wo na suyi.

20 Lere ŋa pè taga wi na, wi yaa duwaw lɛgɛrɛ ta;
ɛɛn fɔ lere ŋa wila ki jaa mbe pye penjagbɔrɔ fɔ fyaw, wi se ka koro mbajɔlɔwɔ.

21 Mbe lere wa mbɔnrɔ wa na kiti kɔngɔ na, ki woro ma yɔn;
ma si yala pele ma kapege pye ki wogo ki na siŋgbele nuŋgba kala na.

22 Yɛgɛ mbatinwɛ fɔ wi maa gbinri pen-jara ti na,
ɛɛn fɔ wila ki jɛn mbe yo fɔ fyɔnwɔ yaa ka to wi na.

23 Na lere wa kaa lewee yɛnlɛ wa jɛrɛgi wi punŋguwɔ na,
ki lerefɔ wi kala li ma kaa sɔngɔrɔ maa ndanla ma wɛ ŋa wi maa wi lɛlɛ naa fanla wi na.

24 Lere ŋa wi maa to nakoma wi nɔ wi yu mbe sho fɔ kapege ma,
ki fɔ wi yɛn jɔgɔwɔ pyefɔ wi pinlɛyɛnlɛ.

25 Lere ŋa wi maa yɛgɛ tungu leele na, wi maa maara kɔɔn;
ɛɛn fɔ lere ŋa kaa jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, wi yaa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta.

26 Lere ŋa wi maa jigi wi taga wi yɛɛra nawa jatere wi na, ki fɔ wi yɛn lembige;
ɛɛn fɔ ŋa wi maa tanri na yala kajɛnmɛ pi ni, wo yaa ka shɔ.

27 Lere o lere wi maa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kaan, wo se ka yaraga ka la;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi woro na jaa mbaa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaan, daŋga yaa wo yigi.

28 Na lepeele paga fanŋga ki ta, lere pyew wi maa wi yɛɛ go jaa;
ɛɛn fɔ, na paga laga wa fanŋga ki na, lesinmbele pe ma lɛgɛ.

29

1 Lere ŋa pè yɛri yɛrɛwɛ lɛgɛrɛ ni, a wùu
nuŋgbolo li ŋgban ma je pi na,
ki fɔ wi yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa yɔnlɔ
nuŋgba, wɛrɛ se ka ta wi kala li na.

2 Na lesinmbele paga lɛgɛ†, tara woolo pe
maa yɔgɔri;
ɛɛn fɔ na lepeele paga cɛn fanŋga ki na,
tara woolo pe maa jɛɛn jɔlɔgɔ ki
kɛɛ.

3 Lere ŋa kajɛnmɛ pi yɛn maa ndanla, wi
maa to wi nawa pi yinŋgi;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa kee nanjaala
kɔrɔgɔ, wi maa yarijɛndɛ ti jɔgɔ.

4 Wunlunaŋa ŋa wi maa wi wunluwɔ pi
piin na kasinŋge piin, wi tara ti ma
yeresaga ta;
ɛɛn fɔ ŋa wi ma nizara wɔgɔ ki ŋgban
tara woolo pe na, wo ma tara ti
jɔgɔ.

5 Lere ŋa wi maa wi lewee yɛnlɛ wi lɛlɛ,
ki fɔ wi yɛn na mɛrɛ jaan wa wi yɛɛ yɛgɛ.

6 Lepee wi kajɔgɔrɔ ti ma pye pɛnɛ wi na,
ɛɛn fɔ lesinŋɛ wo maa nayinmɛ nii na
yɔgɔri.

7 Lesinŋɛ wi ma ŋga ki daga fyɔnwɔ fɔ wi
ni ki jɛn;
ɛɛn fɔ lepee wila ko jɛnmɛ po ta.

8 Mbele pe maa tɛgɛ leele na, pe ma ca ki
gbɔn mbege piri;
ɛɛn fɔ mbele pè kala jɛn, poro ma ca
woolo pe naŋgbanwa pi sogo pe na.

9 Na kiti kɔnkala ka ye kajɛnŋɛ wo naa
kambajɛnŋɛ wi ni pe sɔgɔwɔ,
kambajɛnŋɛ wi mbe ya nawa ŋgban
nakoma mbaa tɛgɛ, ɛɛn fɔ wi se
yɛyinŋge ta wa ki kala li ni.

10 Lere ŋa wi nawa pi yɛn ma filige wi na,
legboleele pe maa panra;
ɛɛn fɔ lesinmbele poro maa pye pe
cɛnyɛnlɛ.

11 Lembige ki maga naŋgbanwa kapyere
ti ni fuun ti naga kpeŋgbeleŋgbe;
ɛɛn fɔ kajɛnŋɛ wo maa naŋgbanwa pi
yingiwɛ jɛn mboo sogo.

12 To ŋa kaa yagbogolo sɛnrɛ nuru,
wi tara legbɔɔlɔ pe ni fuun pe ma pye
lepeele.

13 Fyɔnwɔ fɔ wo naa ŋa wi maa nii
fyɔnwɔ fɔ wi go na wi ni, kala
nuŋgba li yɛn ma pe pinlɛ, lo yɛn
fɔ:
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yɛngɛlɛ kan pe ni fuun
shyɛn pe yeri mbaa yaan.

14 Wunlunaŋa ŋa wi maa fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe kiti wi kɔɔn na kasinŋge piin,
wi wunluwɔ pi ma yeresaga ta fɔ sanga
pyew.

15 Korowo gbɔnrɔ to naa yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti
ni, ti ma kajɛnmɛ kan lere yeri;
ɛɛn fɔ pyɔ ŋa ka koro wi yɛɛ na, wi ma
fɛrɛ wa wi nɔ wi na.

16 Na lepeele paga lɛgɛ, kapere pyege ki
ma lɛgɛ;
ɛɛn fɔ pilige ka, lesinmbele pe yaa ka
lepeele pe yan pe yɛn na tuun.

17 Ma pyɔ wi koro jɛŋgɛ, pa kona wi yaa
ka yɛyinŋge kan ma yeri,
mbɔɔn nawa pi yinŋgi ma na.

18 Na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti kanagala
woro wa (mbaa leele pe yɛrɛgi),
tara woolo pe tangalɔmɔ pi ma piri;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa tanri lasiri sɛnrɛ ti
na, fɛrɛwɛ yɛn wi woo!

19 Yɔn sɛnyoro to cɛ ma ti ma tɛgɛ ma kulo
wi koro,
katugu, ali na wi kari logo mbe wali ti na,
wila tanga ti na.

† **29:2 29.2:** Ŋga kì yo fɔ: *Na lesinmbele paga lɛgɛ,* Eburuye sɛnrɛ ti ni ki mbe ya logo fun fɔ: *Na lesinmbele paga cɛn fanŋga ki na.*

20 Na maga lere yan, ŋa wi ma para wila
jatere pye,
kona mɔɔ jigi wi taga lembige na ko
mbɔnrɔ ma wɛ wo na.

21 Lere ŋa kaga tanla wi kulo wi na mbe sa
toro, mbege lɛ wa wi punwɛ sanga
wi ni,
ki kɔsaga, wi ma kaa yo wi yɛn wi tafɔ wo
pyɔ.

22 Lere ŋa wi maa nawa ŋgbanni jaga
jaga, wi maa maara kɔɔn;
lere ŋa wi kotogo ki yɛn ma gbɔgɔ wi na,
wi maa kapere lɛgɛrɛ piin.

23 Sɛnwee wi yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ma kaa wi
tifaga;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa yɛɛ tirige, wi yaa
ka gbɔgɔwɔ ta.

24 Lere ŋa ka yɔn wa nuŋgba yoo ni, wi
yɛɛ yinwege ko wì panra;
wi maa daŋga ŋga ki yaa to wi na ki sɛnrɛ
nuru, ɛɛn fɔ wila yɛnlɛ mbe yoo wi
naga.
25 Ma kaa fyɛ sɛnweele pe yɛgɛ, ki ma pye
pɛnɛ wa ma tɔɔrɔ ti nɔgɔ;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa jigi wi taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na, tipege se gbɔn wo na.

26 Lelɛgɛrɛ pe maa ki jaa pe kala li pe
kundigi wi ndanla;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi kala li cancan
kasinŋge ni.

27 Leele mbele pee sin pe kala li yɛn ma
tijanga lesinmbele pe yɛgɛ na;
lesinmbele pe kala li yɛn ma tijanga
lepeele pe yɛgɛ na.

AGURI WO NAA LEMUWƐLI PE SƐNYORO

30

30–31

Aguri wi sɛnrɛ

1 Yake pinambyɔ Aguri wi sɛnyoro ti
nda. Sɛnrɛ nda to ki naŋa wìla yo Itiyɛli
wi kan. Wìla ti yo Itiyɛli wo naa Ukali pe
kan.

2 Ee, mi yɛn lembige ma wɛ sɛnwee pyew
wi na;
sɛnwee tijinliwɛ woro na yeri.
3 Mi si kajɛnmɛ pi ta,
mba pi yaa ti mbe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi
li jɛn.

4 Ambɔ wi lugu ma kari wa yɛnŋɛlɛ na,
ma yiri wa ma tigi?
Ambɔ wila ya ma tifɛlɛgɛ ki yigi maga
kuru wa wi kɛndala li ni?
Ambɔ wila ya ma tɔnmɔ pi fo wa wi
derigbɔgɔ ki ni?
Ambɔ wi tara ti kɔngɔlɔ ke gbɔn?
Ki fɔ wi mɛgɛ ko yɛn kikiin? Wi pinambyɔ
wi mɛgɛ ko yɛn kikiin?
Na kaa pye maga jɛn, ki yo!

5 Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti ni fuun ti yɛn kase-
lege,
li yɛn paa tugurɔn sigeyaraga yɛn mbele
fuun pe ma pe yɛɛ karafa li na pe
kan.
6 Maga ka yaraga ka taga li sɛnrɛ ti na,
nakoma li yaa ma jɛrɛgi mbege naga fɔ
ma yɛn yagboyoo.

7 Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn na kagala shyɛn yɛnri
ma yeri,
maga ka je mbe ke pye na kan sanni mbe
sa ku.
8 Nambara sɛnrɛ naa yagbogowo sɛnrɛ ti
laga lali na ni;
maga kanla pye fyɔnwɔ fɔ mbe sa toro,
maga si kanla pye penjagbɔrɔ fɔ
mbe sa toro,
ɛɛn fɔ yɔn suro nda ti yala na ni mbaa na
yinwege ki piin, ma to kan na yeri.
9 Mà jɛn na mi ka pye penjagbɔrɔ fɔ mbe
sa toro mi yaa ka ya mbe je ma na,
mbe yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yɛn ambɔ
fɔ?»
Nakosima na mi ka pye fyɔnwɔ fɔ mbe sa
toro, mi yaa ka ya mbaa yuun,
mbe mboro ŋa na Yɛnŋɛlɛ ma mɛgɛ ki
jɔgɔ.

10 Maga ka sa tunmbyee wa mɛpege yeri
wi tafɔ wi kan;
nakoma wi yaa ma daŋga, ma yaa sɔɔn
kajɔɔgɔ ki go kala li lɛ.

11 Leele pele yɛn wa, pe ma pe teele pe daŋga,
paa si sɛntanra yo pe nɛɛlɛ pe ni.
12 Leele pele yɛn wa, pe maa pe yɛɛ jate pe yɛn fyɔngɔ fu,
mbe sigi ta pe fa pe kapere fyɔngɔ ki jogo mbege laga wa.
13 Leele pele yɛn wa, pe maa pe yɛɛ gbogo fɔ ma saa toro,
ali yɛrɛ pe maa leele pe wele taw.
14 Leele pele yɛn wa, pe ŋgangala ke yɛn paa tokobiye yɛn,
pe tugbilala ŋgangala ke yɛn paa gbeŋgele yɛn;
pe ma mbele pe yɛn tege na pe kɔ mbe pe wɔ wa tara ti ni,
mbe fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kɔ mbe pe wɔ wa sɛnwee piile pe sɔgɔwɔ.

Yomiyɛgɛlɛ ŋgele ke yɛn na yaara yɔn nari

15 Sumbonɔ shyɛn yɛn kasanwa shɔnrindɔŋgɔ ki yeri,
mbele pe maa yuun fɔ: «Ki kan! Ki kan.»

Yaara taanri yɛn wa, nda ti yɛnlɛ na tin yaraga na,
ti yɛrɛ yɛn fɔ yaara tijɛrɛ, nda tila yo fɔ: «Ki yala ma!»
16 Kuulo tara re, naa jambasee,
naa tara nda tɔnmɔ nari labɔ,
konaa kasɔn ki ni, ko ŋga kila yo fɔ: «Ki yala ma!»

17 Lere ŋa wi maa tɛgɛ wi to na,
konaa mbe je mbaa nuru wi nɔ wi yeri,
yanwira laforo kaankaanye pe yaa kaa yɛngɛlɛ ke sugulo mbe ke wɔwɔ,
yɔn piile pe yaa kaa yɔli.

18 Yaara taanri wa, nda tì toro na jɛnmɛ pi na,
ti yɛrɛ yɛn fɔ yaara tijɛrɛ, nda mi siri kɔrɔ jɛn.
19 Yɔn wi torokonɔ wa naayeri,
naa wɔɔgɔ ki torokonɔ wa walaga ki na,
naa tɔnmɔkɔrɔ ki torokonɔ wa kɔgɔje wi nandogomɔ,
konaa naŋa wi torokonɔ mbe kari wa sumboro wi yeri†.

20 Nandaa wi maa piin yɛgɛ ŋga na koyi yɛɛn:
Wi ma li mboo yɔn ki turugo,
mbe sho fɔ: «Mii kapege pye†.»

21 Yaara taanri yɛn wa, nda ti ma ti tara ti ma yɛgɛyɛgɛ,
ti yɛrɛ yɛn yaara tijɛrɛ nda ti kala li se kun tara ti ni.
22 Kulonaŋa wi pye wunluwɔ,
tijinliwɛ fu fɔ wi yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta wi tin,
23 jɛlɛ ŋa wi jogo wii yɔn, wi naŋa ta wi pɔri wi yeri,
konaa kulojɔ wi cɛn wi tafɔ jɛlɛ wi yɔnlɔ.

24 Yaara yɛnwere tijɛrɛ yɛn laga tara ti na,
nda ti yɛn ma tunmɔlɔ fɔ jɛŋgɛ,
ɛɛn fɔ kajɛnmɛ gbɔɔ si yɛn ti yeri jɛŋgɛ.
25 Mimbele pe yɛn yaara cɛnlɛ na fanŋga woro li ni,
ɛɛn fɔ pe ma pe yaakara ti wulo mari gbogolo yarilire kɔnsanga ni.
26 Yan yaara nda pe yinri damaye†, pe yɛn yaara cɛnlɛ na fanŋga woro li ni,
ɛɛn fɔ pe ma saa pe sinlɛsara ti gbegele wa waliwere ti sɔgɔwɔ.
27 Wunluwɔ woro kambɛɛrɛ ti go na,
ɛɛn fɔ ti maa yinrigi ŋgbeleye ŋgbeleye na kee na yala.
28 Lere mbe ya faramandana li yigi kɛɛ,
ɛɛn fɔ li ma ye wa wunlumbolo pe wunluwɔ yinrɛ ti ni.

29 Yaara yɛnwere taanri wa, nda ti tangala lɔmɔ pi yɛn ma yɔn,
ti yɛrɛ yɛn yaara yɛnwere tijɛrɛ, nda ti karilɔmɔ pi yɛn ma yɔn.
30 Jara we, wo ŋa wi yɛn kotogo ni ma wɛ woŋgaala pe ni fuun pe na,
wila sɔngɔrɔ puŋgo yaraga ka kpɛ yɛgɛ.

† **30:19 30.19:** Ŋga kì yo fɔ: *Konaa naŋa wi torokonɔ mbe kari wa sumboro wi yeri* pele maa ki jate ma yo ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi mbe ya logo fun fɔ naŋa naa jɛlɛ pe ma pe yɛɛ ndanla yɛgɛ ŋga na mbe sa gbɔn pe yɛɛ na. † **30:20 30.20:** ***Wi ma li mboo yɔn ki turugo,* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ na wi ka saa naŋgala li pye mbe kɔ, wi ma saa woli jaŋgo lere ka kaga jɛn.** † **30:26 30.26:** Dama wi yɛn ma yiri polo kɔrɔgɔ. † **30:31 30.31:** Sikapɔlɔ ŋa sɛnrɛ tì yo wi ma pye ma yagara ma tɔnlɔ, wi tangala lɔmɔ pi si yɛn ma yɔn.

31 Ŋgopɔlɔ we, wo ŋa wi ma yiri ma yere
wi tɔɔrɔ ti na konaa sikapɔlɔ† wi ni;
naa wunlunaŋa ŋa wi ma keli
maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛgɛ na tanri.

32 Na kaa pye kambajɛnmɛ pì toro ma ni,
fɔ a mɔ̀ɔ yɛɛ gbɔgɔ,
nakoma na kaa pye mà jatere pee pye,
koni ma daga mbɔɔn yɔn ki tɔn mbe
pyeri;
33 katugu na maga nɔnɔ ŋa wì tanga wi
gbɔn, wi ma yiri nɔnɔ nara;
na maga ma numala li tɛrɛ, li ma kasanwa
yiri;
na maga naŋgbanwa kala pye, ma ma
maara kɔn.

31

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda wunlunaŋa Lemuwɛli wi nɔ wìla kan wi yeri

1 Wunlunaŋa Lemuwɛli wi sɛnrɛ ti nda,
wi nɔ wìla wi naga ma yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda
yo wi kan tori yɛɛn.
2 Na pinambyɔ, mbe yiŋgi yo ma kan san?
Na latirige pyɔ, mbe yiŋgi yo ma kan?
Mboro ŋa mì yɔn fɔlɔ kɔn mɛɛ ma se, mbe
yiŋgi yo ma kan?
3 Maga kɔɔn fanŋga ki kɔ jɛɛlɛ wogo na,
jɛɛlɛ mbele pe maa wunlumbolo pe
punŋgu, maga kɔɔn yɛɛ le pe kɛɛ!
4 Lemuwɛli, duvɛn wii daga wunlumbolo
pe ni,
fanŋga fɛnnɛ pee daga mbaa sinmɛ
wɛlɛwɛ lagajaa mbaa woo.
Wunluwɔ si daga mbaa ko piin.
5 Nakoma na wi ka wɔ mbe tin, wi yaa
fɛgɛ kondɛgɛŋgɛlɛ ke na,
mbe mbele fuun pe yɛn tege na pe tanga
ki shɔ pe yeri.
6 Ye sinmɛ wɛlɛwɛ pi kan lere ŋa wi yɛn
na kee kusaga wo yeri,
ye duvɛn wi kan lere ŋa wi nawa pì tanga
wi na wo yeri.
7 Wi ta wuu wɔ wi fɛgɛ wi fyɔnwɔ pi na,
wi ta wi nawa wɔ wi tege ki na pew!
8 Mbele sɛnyogo ki yɛn ma ŋgban pe yeri,
ma daga mbe para mbe yere pe ni,
pè je mbele na, ma daga mbe para mbe
yere pe ni.
9 Ma daga mbaa para, mbaa kiti sinŋɛ
kɔɔn,
mbe yere fyɔnwɔ fɛnnɛ naa yuŋgbɔgɔrɔ
fɛnnɛ pe ni.

Jɛlɛ ŋa wi yɛn jɛnŋɛ

10 Ambɔ wi mbe ya mbe jɛlɛ jɛnŋɛ ta?
Wi sɔnŋgɔ kì wɛ lagba sɔnŋgbanga woo
na†.
11 Wi pɔlɔ wi ma taga wi na fɔ jɛŋgɛ,
yarijɛŋgɛ ko ka soo pɔlɔ wi la wa go ki ni.
12 Wi maa kajɛŋgɛ piin wi pɔlɔ wi kan,
wila tipege kpɛ pye wi na wi yinwege
piliye yi ni fuun yi ni.
13 Wi ma simbasire naa lɛn jese lagaja,
mberi tunŋgo pye wi yɛɛra kɛyɛn yi ni
nayinmɛ ni.
14 Wi ma pye paa safari wafɛnnɛ pe
tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ ti yɛn,
wi maa yinrigi wi yaakara ti ni lege na
paan ti ni.
15 Wi ma yiri faa na laga ki fa laga gbɛn,
mbe yaakara gbegele wi go woolo pe kan,
mbe tunndo ti yɛɛlɛ wi tunmbyeele jɛɛlɛ
pe na.
16 Wi ma jatere pye kɛrɛ ta wogo na, mbe
siri lɔ,
wi ka tɔnli ŋa ta wa wi tunŋgo ki ni, wi
maa lɛ ma ɛrɛzɛn tiire sanri.
17 Wi maa kurujara wi pɔ mbe fanŋga le
wi yɛɛ ni,
mboo kɛyɛn yi ŋgban tunŋgo ki na.
18 Wi maga yan fɔ wi yɛn na tɔnli lɛgɛrɛ
taa wa wi safari waga ki ni,
wi fitanla wila figi yembinɛ, (wi maa
tunŋgo piin wi na).
19 Wi ma kaande wi yigi mbaa pinli,
mbaa vaan wi sunrugu wi yombɛgɛlɛ ke
ni.
20 Wi maa kɛɛ ki sanga na fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe kaan;
wi maa kɛɛ ki sanga na mbele pe yɛn tege
na pe sari.

† **31:10 31.10:** Mbege lɛ vɛrise kɛ woo wi na fɔ sa gbɔn vɛrise nafa ma yiri kɛ woo wi na, vɛrise nuŋgba nuŋgba pyew wì lɛ Eburu sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ wi sɛnpyɔ koŋgbanŋga wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu.

21 Were sanga ni, wila la fyɛ mbe yo were
yaa wi go woolo pe yigi,
katugu yaripɔrɔ liire yɛn pe ni fuun pe
yeri.
22 Wi ma danŋgoolo ti wi yɛɛ kan;
lɛn jese yaripɔrɔ naa kondoro yaripɔrɔ
tiyɔnrɔ yɛn wi yeri fun.
23 Na wi pɔlɔ wi ka sa cɛn wa ca lelɛɛlɛ pe
ni, wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na,
leele pe maa wi jate.
24 Wi maa yaripɔrɔ tiin nari pɛrɛ,
na kurusijaraye gbegele na pe kaan safari
wafɛnnɛ pe yeri paa pe pɛrɛ.
25 Fanŋga konaa gbɔgɔwɔ pi ni, to ti yɛn
wi fereyaara re;
wi maa sɔnri wi goto kala li na, na tɛgɛ.
26 Wi maa para kajɛnmɛ ni,
yɛrɛwɛ sɛnrɛ jɛndɛ to ti maa yinrigi wa
wi yɔn.
27 Wi maa wi go kagala ke kɔrɔsi,
wila la tiyanra piin mbaa wi yɔn suro ti
taa.
28 Wi piile pe ma yiri naa mɛtanga yinri,
wi pɔlɔ wi maa wi sɔnni na yuun fɔ:
29 «Jɛɛlɛ lɛgɛrɛ yɛn wa, mbele pe tan-
galɔmɔ pi yɛn ma yɔn,
ɛɛn fɔ mboro wogo ko wɛ pe ni fuun pe
wogo ki na.»

30 Wire ti ka pye sara ni ki maa lere fanla,
tiyɔnwɔ pi ma kaa kɔ,
ɛɛn fɔ jɛlɛ ŋa wi maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ, wo pe yaa ka sɔn.
31 Wi tunŋgo ki tɔnli wi daga yoo kan wi
yeri;
ca woolo pe daga mbaa wi gbogo wi
tunŋgo ki kala na.

YƐNNŊƐLƐ SƐNRƐ YOFƆ

wi sɛwɛ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ wi sɛwɛ mɛgɛ kì ta ma yiri wa Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpyɔ ŋa pe yinri «Kohelɛti» wo ni. Maga logo Kohelɛti ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Nagafɔ» nakoma «Leele gbogolofɔ.» Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn na lere wa jatere yɛgɛ nari we na, ŋa wìla jatere pye jɛŋgɛ yinwege ki kɔrɔ wi na konaa tɔnli ŋa pe mbe ya ta wa ki ni wi na. Mbe yala jɛnmɛ pi ni, ki kajɛnŋɛ wi yɛn na yinwege kagala ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke cancan na wele konaa na ke kayɔngɔ ki taanla taanla na wele. Koro ke yɛn mbaa jɛnmɛ pi lagajaa, mbaa yarijɛndɛ gbogolo yɛɛ kan, konaa ki dunruya ŋa wi katangala ke ni. Wìgi sɛnrɛ ti go kaw ma yo fɔ to ti ni fuun to yɛn tifɛlɛgɛ. Ki sɛnpyɔ pe maa kanŋga ki gbɔɔ na mbe yala wi kɔrɔ koŋgbanŋa pe maa logo logowo mba na po ni, ko yɛn fɔ: «Ki woro pyewe.» Wìgi jɛn ma filige ki na ma yo yinwege ki yɛn ma were konaa kaŋgbangala yɛn wa ki ni; koro ke yɛn mbe yɛsanga wa lere na, naa jɔlɔgɔ konaa kambasinnde.

Ki kagala ŋgele ke jɛnwɛ po naa ki ni fuun, kajɛnŋɛ wìgi jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa. Zhɔbu wìla ki yo yɛgɛ ŋga na, wo fun wìgi yan ma fɔ sɛnwee wi se ya mbe ŋga Yɛnŋɛlɛ laa piin ki kɔrɔ jɛn, nakoma mbeli jatere wi tijuguwo pi kɔrɔ jɛn. Mbe kajɛnŋɛ wi ta wa ki kagala ke kɔrɔ mbajɛnmɛ pi ni, wì kala la wele ma yan, ma yo fɔ:

Mìgi jɛn fɔ sɛnwee pyɔ wila yɔgɔri, wila kajɛŋgɛ piin wi yinwege piliye yi ni, yaraga ka woro wa ma yɔn wi yeri mbe sa wɛ ko na. Lere o lere wi maa nii, na woo, na yɔgɔri wi tunndo ti ni fuun ti tɔnli wi kala na, ko yɛn Yɛnŋɛlɛ li yarikanga (3.12-13).

Nagafɔ wìgi naga ma yo wo yɛrɛ jate wi yɛn na para, ɛɛn fɔ wagati wa ni, ki yɛn ma ŋgban mbe sɛnrɛ ti kɔnsara ti jɛn mberi wɔwɔ ti yɛɛ ni wa sɛwɛ wi ni. Wo jate wi yɛn na para kagala ŋgele na, kè pinlɛ yuuro jɛndɛ tanra ta ni (1.3-11; 3.1-8), naa kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ kele ni (4.7-8) konaa yomiyɛgɛlɛ ni, ŋgele ke yɛn ma gbogolo ke yɛɛ na (7.1-14; 10.1–11.6). Maga lɛ wa wagati ŋa wì toro wa fafafa wi ni, leele pè ki kajɛnŋɛ ŋa wi sɛnrɛ ti kɔrɔ wi logo logolɔmɔ lɛgɛrɛ na, mba pì yiri pi yɛ pi yɛ. Ɛɛn fɔ we daga mbege jɛn fɔ ki nagafɔ wùu sɛnrɛ ti go kaw ma sɛnrɛ nda yo, ti yɛn lere sagaworo ma wɛ ti se ya mbe lere saga ko na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Kajɛnŋɛ wi sɛnrɛ *1.1–6.9*
Go yɛn sɛnwee wi yinwege ki na le? *1–2*
Kala pyew naa li wagati *3.1-8*
Nagafɔ wi yɛn na jatere piin yinwege kagala kele na *3.9–6.9*
Nagafɔ wi Kajɛnmɛ yɛrɛwɛ sɛnrɛ *6.10–12.14*
Yinwege kagala ke yɛgɛ *6.10–8.15*
Yeresaga yɛn kajɛnmɛ pi na *8.16–9.10*
Kajɛnmɛ naa Yara kapyere *9.11–11.6*
Yaa Yɛnŋɛlɛ li jate yaa tanri li sɛnrɛ ti na 11.7-12

KAJƐNNŊƐ WI SƐNRƐ

1.1–6.9

Yiŋgi ki yɛn wa yinwege ki ni

1 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ wi sɛnyoro ti nda,
Davidi wi pinambyɔ we, wo ŋa wìla pye
Zheruzalɛmu ca ki wunlunaŋa.
2 Wagafe naa wagafe, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ
wo wì yo ma,
wagafe naa wagafe, yaara ti ni fuun ti yɛn
wagafe.
3 Sɛnwee pyɔ wi maa yɛɛ yɛgɛ ki wɛri
tunŋgo ŋga na laga dunruya wi ni,
yiŋgi tɔnli wi ma kaa ta wa ki ni?
4 Sɛrɛ nuŋgba woolo yirisaga ka ma
yiri ma kari, sɛrɛ nuŋgba woolo
yirisaga ka yɛgɛ ma pan,
ɛɛn fɔ tara ti yɛn wa ti yɔngɔlɔ ke ni sanga
pyew.
5 Yɔnlɔ ki ma yiri, yɔnlɔ ki ma saa to,
ko puŋgo na, ki ma fyɛɛlɛ ma sɔngɔrɔ wa
ki yirisaga naa.
6 Tifɛlɛgɛ ki ma gbɔn ma kari
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri,
mbe gbɔn mbe kari yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri;

ki maa gbɔɔn na sunrugu sunrugu,
mbe si sɔngɔrɔ wa ki torosaga lɛgɛ ki ni naa.
7 Gbaanla pe ni fuun pe maa fuun ma saa na yiin wa kɔgɔje wi ni,
ɛɛn fɔ kɔgɔje wi fa yin gbɛn;
ma sigi ta gbaanla pe maa fuun na kee kɛɛ ŋga na,
pa pe koro na fuun na kee wa ki kɛɛ ki na suyi.
8 Yaara pyew ti yɛn tege na;
lere se ya mbege wogo ki yo mbege kɔ,
yɛnlɛ laa te welege na,
nuŋgbolo laa te logowo na.
9 Kagala ŋgele kàa pye wa faa, ke yaa pan naa fɔnŋgɔ;
kagala ŋgele kàa pye ma toro wa faa, ke yaa pye naa;
yaraga ko ka kpɛ woro fɔnŋgɔ laga tara ti na.
10 Ali na lere wa ka yaraga ka yan mbege yo ki wogo na fɔ: «Ye wele, yaraga ŋga ko yɛn fɔnŋgɔ,»
ma yaa saga yan fɔ ki kala làa pye na piin faa, wagati titɔnlɔwɔ ŋa wì toro wa fafafa we yɛgɛ wi ni.
11 Kagala ŋgele kè pye ma toro wa faa, lere se ya nawa to ke na naa,
kagala ŋgele ke yaa pye puŋgo na, mbele pe yaa ka yiri puŋgo na, pe se ka nawa to ke na†.

Kajɛnmɛ pi yɛn wagafe

12 Mi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ mìla pye Izirayɛli tara ti wunlunaŋa, ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca.
13 Kala o kala li yɛn na piin laga tara ti na, mìla ki kɔn maga tɛgɛ ma yewe jɛŋgɛ ke ni fuun ke wogo na konaa ma ke cancan ma wele, ma yala kajɛnmɛ pi ni. Ke yɛn tege gbɔgɔ ka, ŋga Yɛnŋɛlɛ lì wa sɛnwee piile pe na paa tege.
14 Koni mìgi wele maga yan fɔ kala o kala li yɛn na piin laga tara ti na, koro ke ni fuun yɛn wagafe,
paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we.
15 Yaraga ŋga kì kuru ki se ya mbe sin,
yaraga ŋga woro wa, pe se ya mbege jiri.
16 Mìla na yɛɛ pye fɔ: «Wele, mì kari yɛgɛ ma kajɛnmɛ gbɔɔ ta ma wɛ mbele fuun pàa keli ma cɛn wunluwɔ pi na na yɛgɛ wa Zheruzalɛmu ca pe na.» Mì kajɛnmɛ gbɔɔ naa jɛnmɛ gbɔɔ ta†.
17 Mìla ki kɔn maga tɛgɛ wa na kotogo na mbege lagaja mbege jɛn yiŋgi ki yɛn kajɛnmɛ we, mbege jɛn yiŋgi ki yɛn lembigewe konaa yara kapyere ti ni. Ɛɛn fɔ mìgi wele maga yan fɔ ko fun ki yɛn paa lere ma kaa na tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we.
18 Katugu na maga kajɛnmɛ gbɔɔ ta, jatere piriwɛn gbɔɔ yɛn ma woo;
maga jɛnmɛ gbɔɔ ta, tege gbɔgɔ ki yɛn ma wogo.

2

Dunruya katangala naa yarijɛndɛ ti ma yiŋgi yɔn

1 Mìla na yɛɛ pye fɔ: «Koni, mi yaa yɔgɔrimɔ kapyere pye mbe wele, mbe katangala ke tanwa pi li mbe wele.»
Ɛɛn fɔ ko ki ni fuun ŋga ko yɛn wagafe.
2 A mì sho fɔ:
«Titɛgɛrɛ ti yɛn lembigewe kala,
yɔgɔrimɔ pila si kala yɔn.»
3 Kona, a mì sigi kɔn maga tɛgɛ wa na nawa fɔ mi yaa koro wa na tijinliwɛ konɔ li ni, mbanla yɛɛ kan duvɛn wɔgɔ ki yeri, konaa mbanla yɛɛ le lembigewe pi ni. Mìla pye na jaa mbege jɛn ki tunŋgo ŋga sɛnwee piile paa piin laga tara ti na pe yinwege piliye yi ni, ki ma kajɛŋgɛ ŋga pye pe kan.
4 Mì tunŋgbɔrɔ pye, ma yinrɛ kan na yɛɛ kan, ma ɛrɛzɛn tiire sanri na yɛɛ kan†.
5 Mì naŋgɔ kɔlɔyɔ kɔn, ma tire kɛɛrɛ sanri na yɛɛ kan; mì tire nda ti maa sɛni ti cɛnlɛ pyew ta sanri wa ti ni.
6 Mì tɔnmɔ were wɔ na yɛɛ kan, mbe ta mbaa tipire yirifɔnndɔ ti sugurun ti tɔnmɔ pi ni.
7 Mì kulonambala naa kulojaala lɔ na yɛɛ kan. A pè piile se wa na go ki ni. Mì nɛrɛ naa simbaala konaa sikaala lɛgɛrɛ ta

† **1:11 1.11:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ ti mbe ya logo naa fɔ: Faa woolo mbele pè toro, lere se ya nawa to pe kagala ke na naa; mbele pe yaa yiri puŋgo na, pe kagala wele, mbele pe yaa ka yiri poro puŋgo na, pe se ka nawa to ke na. † **1:16 1.16:** 1 Wunlu 3.12; 5.9-14 † **2:4 2.4-8:** 1 Wunlu 10.23-27; 2 Kuro 9.22-27

ma wɛ mbele fuun pàa keli ma cɛn na na wa Zheruzalɛmu ca pe na†.

8 Mì warifuwe, naa tɛ gbogolo na yɛɛ kan fun, konaa wunlumbolo yarijɛndɛ naa tara ta yɛgɛ yarijɛndɛ ni. Mì yu-rukɔɔlɔ nambala naa jɛɛlɛ lagaja yu-rukɔgɔ ki na na yɛɛ kan. Mì jɛɛlɛ lɛgɛrɛ ta na yɛɛ kan fun, poro mbele pe yɛn nambala pe kandanlaga ye†.

9 Mìla pye legbɔɔ ma wɛ mbele fuun pàa keli ma cɛn na na wa Zheruzalɛmu ca pe na. Konaa ki ni fuun, na kajɛnmɛ pìla pye na ni†.

10 Yaraga ŋga fuun na yɛgɛ la yiri ki na, mi sila na yɛɛ kun ko ka kpɛ ni. Mi sila na yɛɛ kun yɔgɔrimɔ kala la kpɛ ni; katugu mìla pye na yɔgɔri na tunŋgo ki fanŋga na, ko kìla pye na tunŋgo tege ki ni fuun ki tɔnli we.

11 Ko puŋgo na, tunndo nda fuun mì pye konaa tege ŋga mì te mari pye, a mì si jatere pye ki na. A mì sigi yan fɔ ko ki ni fuun ko yɛn wagafe, paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we. Tɔnli woro ko ka kpɛ ni laga tara ti na.

Lere pyew wi yɛn kufɔ

12 Kona, a mì sigi lagaja mbe kajɛnmɛ, naa kambajɛnmɛ konaa yara kapyere ti cancan mbe wele. A mì silan yɛɛ yewe fɔ lere ŋa wi yaa ka cɛn wunluwɔ pi na wunlunaŋa wi yɔnlɔ, yiŋgi wi yaa ka pye fɔnŋgɔ, ŋga ki fa pye faa gbɛn?

13 Kì pye ma, mìgi wele maga yan fɔ kajɛnmɛ pì mbɔnrɔ ma wɛ lembigewe pi na, paa yɛgɛ ŋga na yanwa pì mbɔnrɔ ma wɛ diwi wi na we.

14 Kajɛnŋɛ wi maa karisaga ki jɛn;
ɛɛn fɔ lembige ki maa tanri wa diwi wi ni.
Konaa ki ni fuun, mìgi kɔrɔsi maga yan, fɔ pe pe ni fuun shyɛn pe kɔlɔmɔ pi yɛn nuŋgba.

15 A mì silan yɛɛ pye fɔ: «Lembige ki yaa ka kɔ yɛgɛ ŋga na, pa mi yaa ka kɔ ma fun. Kì pye ma, na kajɛnmɛ pi tɔnli wo yɛn yiŋgi?» A mì silan yɛɛ pye ma yo fɔ ko fun ko yɛn wagafe.

16 Katugu leele pe se koro mbaa nawa tuun kajɛnŋɛ wi kala li na mbe mɔ mbe sa wɛ lembige ki kala li na. Sanni la kee wa yɛgɛ, leele pe ma fɛgɛ pe ni fuun shyɛn pe kala li na. Ɛnhɛn, kajɛnŋɛ wi ma ku, lembige ki ma ku fun.

17 Kì pye ma, yinwege kìlan mbɛn, katugu mi wo yeri, kagala ŋgele ke yɛn na piin laga tara ti na, ke yɛn jɔlɔgɔ; ko ki ni fuun ko yɛn wagafe paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we.

Mbaa tunŋgo piin la tege ki tɔnli wo yɛn yiŋgi

18 Tunŋgo ŋga fuun mì pye ma te laga tara ti na, ki ni fuun kìlan mbɛn; katugu mi yaa ka kari mbege tɔnli wi yaga ŋa wi yaa ka pan na puŋgo na wo kan.

19 Ambɔ ki jɛn na kaa pye wi yaa ka pye kajɛnŋɛ nakoma lembige? Ma si yala mìlan yɛɛ te ma tunŋgo ŋga fuun pye na kajɛnmɛ pi ni laga tara ti na, ko fɔ wo wi yaa ka pye ki tɔnli wi tafɔ. Ko ki ni fuun ŋga ko yɛn wagafe.

20 Kì pye ma, tunŋgo ŋga fuun mì pye laga tara ti na, a kì silan jatere wi piri na na.

21 Lere wa maa tunŋgo ki pye kajɛnmɛ ni, naa jɛnmɛ ni konaa mbe fanŋga ta ki ni. Ɛɛn fɔ wi ma kaa ki tɔnli wi yaga wa yɛgɛ kan, ŋa wi sigi tege ka te. Ko fun ko yɛn wagafe, ma pye kayaŋga gbɔgɔ.

22 Tunŋgo ŋga fuun sɛnwee wi maa piin na tege laga tara ti na, konaa tege ŋga fuun wi ma taga wi yɛɛ na wa ki ni, yiŋgi tɔnli wi yaa ka ta wa ki ni?

23 Wi yinwege piliye yi ni fuun yi ma pye tege ni, wi tunndo ti maa jatere wi piri wi na. Ali yɛrɛ yembinɛ wila wogosaga ta. Ko fun ko yɛn wagafe†.

24 Yaraga ko ka woro wa ma mbɔnrɔ sɛnwee wi yeri mbe pye, kaawɔ mbe li mbe wɔ konaa mbaa yɔgɔri wi tunŋgo tɔnli wi kala na. Ɛɛn fɔ ko fun mìgi wele maga yan fɔ Yɛnŋɛlɛ lo li ma ko pye sɛnwee wi kan†.

25 Ambɔ wi mbe ya mbaa nii mbaa yɔgɔri, na Yɛnŋɛlɛ li sigi kan wi yeri?

† **2:7 2.7:** 2 Kuro 8.8-9 † **2:8 2.8:** 1 Wunlu 10.10,14-22 † **2:9 2.9:** 1 Kuro 29.25 † **2:23 2.23:** Zhɔbu 5.7; 14.1
† **2:24 2.24:** Yofɔ 3.13; 5.17; 9.7; Eza 56.12; Luki 12.19; 1 Korɛn 15.32

26 Katugu lere ŋa kala ka Yɛnŋɛlɛ li
ndanla, li ma kajɛnmɛ, naa jɛnmɛ konaa
yɔgɔrimɔ kan wi yeri. Ɛɛn fɔ li ma ti
kapege pyefɔ wo maa tunŋgo piin na
yarijɛndɛ gbogolo, mbe kari yaga ŋa wi
kala li yɛn mali ndanla wo kan†. Ko fun
ko yɛn wagafe, paa yɛgɛ ŋga na lere ma
kaa na tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we.

3

Kala li ni fuun naa li wagati

1 Kala li ni fuun naa li wagati,
kala pyew naa li pyesanga laga tara ti na.
2 Lere sesanga yɛn wa, kusanga yɛn wa.
Tire sanrisanga yɛn wa, ti kɔlɔgisanga
yɛn wa.
3 Lere gbosanga yɛn wa, wi sagalama
sanga yɛn wa.
Go jansanga yɛn wa, ki kansanga yɛn wa.
4 Gbelesanga yɛn wa, titɛgɛrɛ sanga yɛn
wa.
Kunwɔ gbelesanga yɛn wa, yɔrɔ sanga
yɛn wa.
5 Sinndɛɛrɛ wasanga yɛn wa, sinndɛɛrɛ
gbogolosanga yɛn wa.
Mbe magala yɛɛ ni mbe shari ko sanga
yɛn wa, yaga ka magala ye yɛɛ ni
mbe shari ko sanga yɛn wa.
6 Yaraga jasanga yɛn wa, yaraga
puŋgosanga yɛn wa.
Yaraga tɛgɛsanga yɛn wa, yaraga wasanga
yɛn wa.
7 Paraga ki walisanga yɛn wa, ki yɔlisanga
yɛn wa.
Lere wi pyerisanga yɛn wa, wi parasanga
yɛn wa.
8 Ndanlawa sanga yɛn wa, lere pan-
rasanga yɛn wa.
Malaga gbɔnsanga yɛn wa, yɛyinŋge
sanga yɛn wa.
9 Tunmbyee wi ma tege ŋga te, yiŋgi
tɔnli wi ma ta wa ki ni?
10 Tege ŋga Yɛnŋɛlɛ lì wa sɛnwee piile
pe na mbe pe kuru, mìgi wele maga yan.
11 Lì kala pyew li pye ma li yɔn li sanga
wi na. Lì yɛrɛ wagati kɔsaga fu woo
wi jatere wi le wa sɛnwee wi kotogo na.
Konaa ki ni fuun, tunŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ lì
pye, mbege lɛ wa ki lɛsaga fɔ sa gbɔn wa
ki kɔsaga, sɛnwee wi se ya mbege kɔrɔ wi
jɛn mbe sa yiri wa.

† **2:26 2.26:** Zhɔbu 32.8; Yomi 2.6

12 A mì sigi jɛn fɔ kala lo la woro ma
mbɔnrɔ sɛnwee wi yeri mbe pye, kaawɔ
mbaa yɔgɔri konaa mbaa katangala ke
tanwa pi nii wi yinwege piliye yi ni.
13 Na lere o lere kaa nii, mbaa woo,
mbaa wi kɛɛ tunndo ti tɔnli wi nii, wi
daga mbege jɛn fɔ ko yɛn Yɛnŋɛlɛ li
yarikanga.
14 Mìgi kɔrɔsi maga yan fɔ yaraga ŋga
fuun Yɛnŋɛlɛ li ma gbegele, ki ma koro wa
fɔ sanga pyew. Yaraga ka se ya taga ki na,
yaraga ka se si ya kɔn ki na. Yɛnŋɛlɛ lì ko
pye ma, jaŋgo sɛnwee wila fyɛ li yɛgɛ.
15 Kala o kala li yɛn wa nala, làa pye faa
ma toro;
kala o kala li yaa ka pye puŋgo na, lo la
pye faa makɔ.
Kagala ŋgele kè toro makɔ, Yɛnŋɛlɛ li ma
ti ke ma sɔngɔrɔ ma pan.

Kala pyew li kɔsaga ko ki yɛn kunwɔ we

16 Mìgi wele maga yan laga tara ti na
naa, fɔ kaselege ki ja daga mbe pye laga
ŋga na, tipege ki maa piin wa ki yɔnlɔ;
kasinŋge ki ja daga mbaa piin laga ŋga
na, tipege ki maa piin wa ki yɔnlɔ.
17 Kona, a mì silan yɛɛ pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
li yaa ka kiti kɔn lesinŋɛ wo naa lepee
wi na, katugu kala pyew naa li pyesanga,
kapyege pyew naa ki pyesanga.»
18 A mì sigi yo na yɛɛ kan sɛnwee piile
pe wogo na, fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn na pe waa
na wele, jaŋgo mbege naga pe na fɔ poro
naa yaayoro ti ni pe yɛn yaraga nuŋgba.
19 Katugu sɛnwee wi kɔlɔmɔ po naa
yaayogo ki kɔlɔmɔ pi ni pi yɛn nuŋgba.
Sɛnwee wi ma ku, yaayogo ki ma ku fun.
Yinwege wɔnwɔn nuŋgba po pi yɛn pe
ni fuun shyɛn pe ni. Sɛnwee wii mbɔnrɔ
yaayogo ki na kala la kpɛ ni, katugu kala
pyew li yɛn wagafe.
20 Pe ni fuun pe yɛn na kee wa laga
nuŋgba ki ni. Pa pe ni fuun pè yiri wa
taambugɔ ki ni, pa pe ni fuun pe yaa ka
sɔngɔrɔ wa taambugɔ ki ni naa.
21 Ambɔ ki jɛn na kaa pye sɛnwee ka ku
wi yinnɛ li ma kari naayeri wa yɛnŋɛlɛ
na, yaayogo ka ku ko yinnɛ lo ma tigi wa
tara ti nɔgɔna.

22 Mìgi wele maga yan fɔ kala lo la
woro ma mbɔnrɔ sɛnwee wi yeri mbe
pye, kaawɔ mbaa yɔgɔri wi tunŋgo tɔnli
wi kala na. Ko ki yɛn wi tasaga ye, katugu
ŋga ki yaa kaa piin laga wi puŋgo na wi
kuŋgɔlɔ, ambɔ wi yaa kaa sɔngɔrɔ laga
dunruya na wi pan wigi yan?

4

Sɛnwee piile pe yɛɛ jɔlɔkala naa pe tege laga cɛnwɛ pi ni

1 Ko puŋgo na, jɔlɔgɔ ŋga fuun leele pe
maa tari pe yɛɛ na laga tara ti na, a mì
sigi wele maga yan fun.
Pe yɛn na mbele jɔlɔ, pe yɛn na gbele, ɛɛn
fɔ lere kpɛ woro wa mbe pe kotogo
ki sogo pe na.
Fanŋga ki yɛn pe jɔlɔfɛnnɛ pe yeri, ɛɛn fɔ
lere kpɛ woro wa mbe pe kotogo ki
sogo pe na.
2 Kona, a mì sigi yo ma yo fɔ mbele pè ku
makɔ, poro wogo ko mbɔnrɔ weele poro
na, poro mbele pe yɛn yinwege na we.
3 Ɛɛn fɔ lere ŋa pe fa se, wo ŋa wi fa tipere
nda ti yɛn na piin laga tara na ti yan, wo
mbɔnrɔ poro pe ni fuun shyɛn poro na.
4 Mìgi wele maga yan fun fɔ sɛnwee wi
maa wi yɛɛ tege na wi tunŋgo ki piin kila
yɔngɔ, katugu wi cɛnyɛɛnlɛ pe yaritara ti
ma yenjara yirige wi ni. Ko fun ki yɛn
wagafe, paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na
tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we.
5 Lembige ki maga kɛyɛn yi migi yi yɛɛ
ni ma cɛn na wele, mbege yɛɛ jɔgɔ.
6 Ma kɛɛ yɛnlɛ nuŋgba ta konaa
wogosaga jɛnri ni, ko mbɔnrɔ ma kɛɛ
yɛnlɛ shyɛn ta konaa yɛwɛrɛgɛ ni ko na.
Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na
tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we.
7 Mì kala la wele ma yan, na li yɛn
wagafe laga tara ti na.
8 Lere wa ma pye wa, wi yɛn wi
nuŋgba, lere wa yɛgɛ woro wi ni. Pyɔ
woro wi yeri, nɔsepyɔ woro wi yeri. Ɛɛn
fɔ wi maa tunŋgo piin sanga pyew. Wi
yɛgɛ na tin yarijɛndɛ lɛgɛrɛ tawa na.
Konaa ki ni fuun, wi maa yɛɛ pye fɔ: «Mi
yɛn naga tunŋgbɔlɔ na li piin, mala yɛɛ
kun katangala ke ni ambɔ fɔ kan?» Ko
fun ko yɛn wagafe, ma pye nandangawa
kala.
9 Leele shyɛn mbe pye pe yɛɛ ni ko
mbɔnrɔ lere nuŋgba na, katugu leele
shyɛn tunŋgo tɔnli wo ma pye ma gbɔgɔ.
10 Pe shyɛn pe ni, na nuŋgba ka to,
sanŋa wi maa yirige. Ɛɛn fɔ lere ŋa wi
yɛn wi nuŋgba, tege yɛn ki fɔ wi wogo,
na wi ka to, lere woro wa mboo yirige.
11 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, na leele
shyɛn ka sinlɛ pe yɛɛ tanla, pe maa
tufunwɔ nii pe yɛɛ ni. Ɛɛn fɔ lere ŋa wi
maa sinlɛ wi yɛ, wi yaa tufunwɔ po le wi
yɛɛ ni mɛlɛ?
12 Lere nuŋgba mbe ya naŋa nuŋgba
ni, ɛɛn fɔ nambala shyɛn poro mbe ya
yere mboo sige. Mana na pè pili garipiile
taanri ni, li kɔnwɔ na tanla.
13 Lefɔnŋɔ fyɔnwɔ fɔ ŋa wi yɛn kajɛnŋɛ,
wì mbɔnrɔ wunlunaŋa lelɛɛ ŋa wi yɛn
lembige wi na, wo ŋa wila yɛnlɛ yɛrɛwɛ
sɛnrɛ na we.
14 Ali na ki ka pye ki lefɔnŋɔ wì yiri
wa kaso wi ni, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na,
nakoma ki pye poo se wa fyɔnwɔ pi ni
wa wunluwɔ tara ti ni, ko mbɔnrɔ.
15 Mìgi wele maga yan fɔ sɛnwee piile
mbele fuun pe yɛn yinwege na laga tara
ti na, ko lefɔnŋɔ cɛnlɛ ŋa wi yaa cɛn
wunluwɔ pi na wa wunlunaŋa lɛɛ wi
yɔnlɔ, wo pe ma taga wi puŋgo na.
16 Leele mbele pàa taga ki wunlunaŋa
wi puŋgo na, ki janwa wi yɔn ki saa jɛn.
Ma si yala, setirige piile mbele pe yaa ka
yiri puŋgo na, wi kala li se ka yɔgɔrimɔ
kan poro yeri. Ko fun ko yɛn wagafe, paa
yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na tifɛlɛgɛ ki
puro mbege yigi we.

Sɛnwee wi daga mbaa wi sɛnyoro ti kɔrɔsi

17 Na ma kaa yiin wa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔgo
ki ni, ma daga mbaa ma tangalɔmɔ pi
kɔrɔsi. Ma fulo wa maa nuru Yɛnŋɛlɛ
li yeri, ko mbɔnrɔ ma sa saraga wɔ paa
lembige saraga wɔmɔ yɛn ko na; katugu
lembire to naga jɛn mbe yo kapege ti yɛn
na piin.

5

1 Maga ka fyɛɛlɛ mbe sɛnrɛ ta yirige wa
ma yɔn, maga ka fogolo mbe yɔn fɔlɔ lɛ

Yɛnŋɛlɛ li yeri; katugu Yɛnnŋɛlɛ lo yɛn wa yɛnŋɛlɛ na, mboro wo yɛn laga tara ti na. Ki kala na, maga kɔɔn sɛnyoro ti lɛgɛ.

2 Jatere lɛgɛrɛ ti maa paan wɔɔnrɔ ni, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, sɛnlɛgɛrɛ maa yinrigi wa lembige ki yɔn.

3 Na maga yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ li yeri, maga ka mɔ mbeli yɔn fili, katugu lembire ti kapyege ki woro ma Yɛnnŋɛlɛ li ndanla. Ki kala na, na maga yɔn fɔlɔ kɔn, mali yɔn fili†.

4 Maga ka yɔn fɔlɔ kɔn ko mbɔnrɔ mali kɔn maga si kali tɔn ko na.

5 Maga ka ti ma yɔn kɔɔn le kapege. Maga kaga yo Yɛnŋɛlɛ li pitunŋɔ† wi kan fɔ: «Mìla wa ma la maga yɔn fɔlɔ li kɔn win.» Ki ka pye ma, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa nawa ŋgban ma ni ma sɛnyoro ti kala na, mbɔɔn kɛɛ tunŋgo pyew ki jɔgɔ.

6 Yɛgɛ ŋga na wɔɔnrɔ ti ka lɛgɛ mbe toro, ti ma pye go fu, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, sɛnrɛ ti ka lɛgɛ mbe toro, ti ma pye go fu. Ki kala na, ma daga mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.

Fanŋga fɛnnɛ pe lejɔlɔgɔ

7 Na maga ki yan tara ta ni pe yɛn na fyɔnwɔ fɛnnɛ pe jɔlɔ, ma je kaselege konaa kasinŋge ki na, kiga ka to ma yɔn na; katugu fanŋga fɔ wa ma pye fanŋga fɔ wa go na, fanŋga fɔ wa yɛgɛ yɛn poro pe ni fuun shyɛn poro go na.

8 Tara ti tɔnli wi ma pye lere pyew wi woo. Ali wunlunaŋa wo jate wi kala pyew pa li maa yinrigi wa kɛɛrɛ ti ni†.

Penjagbɔrɔ ti yɛn toroyaraga

9 Lere o lere penjara ti yɛn maa ndanla, wi yɛnlɛ na tin ti na. Lere o lere yarijɛndɛ tawa pi yɛn maa ndanla, wi tawa pila wi yɛnlɛ tin. Ko fun ko yɛn wagafe.

10 Na ma yarijɛndɛ ti ka lɛgɛ, ti lifɛnnɛ pe ma lɛgɛ fun. Naga yɛn ma, ti tafɔ wo tɔnli wo yɛn yiŋgi? Kaawɔ naa wìri yan yɛnlɛ ni ko cɛ.

11 Tunmbyee wi yaakara jɛnri ta ma ka wi yo, nakoma wi yaakara lɛgɛrɛ ta ma ka wi yo, wi ma wɔnlɔndanwa ta yembinɛ. Ɛɛn fɔ penjagbɔrɔ fɔ wi tawa gbɔɔ pi maga kan wila ya mbe wɔnlɔ.

12 Mì kapege gbɔgɔ ka yan laga tara ti na, ko yɛn fɔ: Penjagbɔrɔ fɔ wi maa wi penjara ti gbogolo wi yɛɛra jɔlɔgɔ ki mɛgɛ ni.

13 Ki penjagbɔrɔ ti ma kaa jɔgɔ wi yeri kawaga ka ni. Ali na ki lerefɔ wi ka ka pyɔ se, ki pyɔ wila ka yaraga ka kpɛ ta wa ki penjara ti ni.

14 Ki naŋa wìla yiri wa wi nɔ wi lara ma pan kɛwara yɛgɛ ŋga na, pa wi yaa ka sɔngɔrɔ mbe kari kɛwara ma, wi se ka kari wi tunŋgo tɔnli wa kpɛ ni wi kɛɛ†.

15 Ko fun ki yɛn kapege gbɔgɔ ka. Sɛnwee wìla se ma pan waga yɛgɛ ŋga na, pa wi yaa ka sɔngɔrɔ mbe kari waga ma. Kona yiŋgi tɔnli wì ta wa wi tunŋgo ki ni? Wi tunŋgo tɔnli wì yiri tifɛlɛgɛ.

16 Mbe taga wa ko na, wùu yinwege ki ni fuun ki pye wa yɛsanga ki ni, naa jɔlɔgɔ ki ni, naa nandangawa pi ni konaa kayaŋga ki ni.

17 Mìgi wele maga yan fɔ ŋga kì mbɔnrɔ sɛnwee wi yeri mbe pye, ko yɛn mbaa nii mbaa woo konaa mbaa yɔgɔri wi tunŋgo tɔnli wi kala na, wi yinwege piliye yan Yɛnŋɛlɛ lì kan wi yeri yi ni. Ko ki yɛn wi tasaga ye.

18 Na Yɛnŋɛlɛ li ka penjagbɔrɔ ti kan lere o lere yeri mboo pye yarijɛndɛ tafɔ, mbe ti ki fɔ wila ti tanwa pi nii, mbaa yɔgɔri wi tunŋgo tɔnli wi kala na, ko yɛn Yɛnŋɛlɛ li yarikanga.

19 Ki lerefɔ wila la sɔnri wi yinwege kì were yɛgɛ ŋga na ki na naa, katugu Yɛnŋɛlɛ lùu nawa pi yin yɔgɔrimɔ ni.

6

Mbe yarijɛndɛ ta, maga ka ya mberi tanwa pi li

1 Mì kapege ka yɛgɛ yan laga tara ti na, ŋga ki yɛn na sɛnwee piile pe jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.

† **5:3 5.3:** Yuuro 66.13-14 † **5:5 5.5:** Pitunŋɔ ŋa sɛnrɛ tì yo wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɔ we. † **5:8 5.8:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, ŋga kì yo fɔ: *Ali wunlunaŋa wo jate wi kala pyew pa li maa yinrigi wa kɛɛrɛ ti ni* ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi logowo pi yɛn ma ŋgban. Pèle ki kanŋga ma yo fɔ: *Wunlunaŋa ŋa wi ma ti kɛɛrɛ tunŋgo wogo ki ma pye kagbɔgɔ yɔn, wo wi yɛn ma yɔn tara ti go na.* † **5:14 5.14:** Zhɔbu 1.21; Yuuro 49.18; 1 Timo 6.7

2 Lere wa yɛn wa, Yɛnŋɛlɛ li ma pen-
jagbɔrɔ kan wi yeri, naa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ
ni konaa gbɔgɔwɔ ni. Yaraga ŋga fuun
ki la yɛn wi na, wi maga ta. Konaa ki ni
fuun, Yɛnŋɛlɛ laa wi yaga wila ti tanwa
pi nii, ɛɛn fɔ lere wa yɛgɛ wi ma kaa nari
nii. Ko fun ki yɛn wagafe, ma pye jɔlɔgɔ
gbɔgɔ.
3 Lere wa mbe ya mbe pyɔ cɛnmɛ
se, mbe yinwetɔnlɔgɔ ta. Ali na wi ka
yinwetɔnlɔgɔ ta yɛgɛ o yɛgɛ, mbe sigi ta
wii yɔgɔrimɔ kpɛ ta wi yarijɛndɛ ti ni,
fanga yɛrɛ si ta mboo gboo wi le, kona,
mi wo yeri, pyɔ ŋa pè se, a wì toro, wi
wogo kì mbɔnrɔ wi na.
4 Katugu ki pyɔ pòo se wagafe, wì
sɔngɔrɔ ma kari wa diwi wi ni. Wi mɛgɛ
kì koro wa larawa.
5 Ki pyɔ wii funwa pi yan, wii si yinwege
kala la kpɛ jɛn. Wo yɛn yɛyinŋge na ma
wɛ ŋa wì yinwetɔnlɔgɔ ta wi na.
6 Ali na lere wa ka yɛlɛ waga keleŋgele
tɛgɛsaga shyɛn ta yinwege ki ni, mbe sigi
ta wii fɛrɛwɛ ta, ko yaa yiŋgi yɔn wi kan?
Katugu pa pe ni fuun paa kee wa laga
nuŋgba ki ni.

Sɛnwee wi yɛnlɛ na tin yaraga na

7 Sɛnwee wi maa tunŋgo piin na tege
wi yɔn suro to kala na; konaa ki ni fuun,
wi yɛgɛ na tin yaraga na.
8 Yiŋgi tɔnli kajɛnŋɛ wi ta ma saa wɛ
lembige ki na? Na fyɔnwɔ fɔ wi ka wi
yɛɛ yingiwɛ jɛn sɛnwee piile pe sɔgɔwɔ,
ko yaa yiŋgi yɔn wi kan?
9 Sɛnwee wi kaa yaraga ŋga yaan yɛnlɛ
ni, ko mbɔnrɔ ma wɛ wi jatere wila wi
tile wila kee wi yɛnlɛ yaara ti kɔrɔgɔ ko
na. Ko fun ki yɛn wagafe paa yɛgɛ ŋga
na lere ma kaa na tifɛlɛgɛ ki puro mbege
yigi we.

NAGAFƆ WI KAJƐNMƐ YƐRƐWƐ SƐNRƐ

6.10–12.14

Kajɛnmɛ yɛrɛwɛ

10 Yaraga o yaraga ki yɛn laga makɔ, ki
mɛgɛ kì jɛn maga lɛ wa faa. Sɛnwee wi
yɛn yaraga ŋga cɛnlɛ, ki yɛn ma jɛn. Wila
ya mbe kendige wɔ lere ŋa wi fanŋga kì
wɛ wi wogo ki na wi ni.
11 Na sɛnrɛ ti ka lɛgɛ, ti gbɔɔ ma pye
wagafe. Lere na tɔnli kpɛ ta wa ti ni.
12 Sɛnwee wi yinwege piliye yi woro
yaraga ka. Wi yinwege ŋga kì were, ki
ma toro paa yinmɛ yɛn. Yaraga ŋga kì yɔn
sɛnwee wi kan, ambɔ ki jɛn? Ŋga ki yaa
ka pye laga tara na wi puŋgo na, ambɔ wi
mbe ya mbege yo wi kan?

7

Ŋga kì yɔn sɛnwee wi kan
wi yinwege ki ni

1 Mɛtanga tawa pì mbɔnrɔ sinmɛ nuwɔ
taan sɔnŋgbanga woo na,
sɛnwee wi kupilige kì mbɔnrɔ wi sepilige
ki na.

2 Mbe kari kunwɔ go ni
kì mbɔnrɔ mbe kari liwɛn gbɔɔ lisaga ko
na;
katugu kunwɔ po pi yɛn lere pyew wi
kɔsaga ye.
Sɛnwee piile pe daga mbaa sɔnri ki wogo
ki na jɛŋgɛ.

3 Yɛsanga kì mbɔnrɔ titɛgɛrɛ na,
katugu yɛsanga ki ma ti sɛnwee wi ma
jatere jɛnŋɛ ta.

4 Kajɛnŋɛ wi maa jatere piin kunwɔ go
wogo ki na,
ɛɛn fɔ lembige ko maa jatere piin katan-
gala pyege go ko na.

5 Mbe kajɛnŋɛ wi yɛrɛwɛ sɛnŋgbanra ti
logo,
ko mbɔnrɔ lembige ki yuuro logowo po
na.

6 Wuuro ti maa fuunru wa kasɔn ki ni
cɔgɔ ki nɔgɔ yɛgɛ ŋga na,
pa lembige ki titɛgɛrɛ ti ma pye ma fun.
Ko fun ki yɛn wagafe.

7 Mbe jɔlɔgɔ ki taga kajɛnŋɛ wi na, ki maa
pye lembige,
yarikanra ti ma sɛnwee wi jatere jɛnŋɛ wi
jɔgɔ wi na.

8 Kala li kɔsaga kì mbɔnrɔ li lɛsaga ki na,

mbaa kala kunni yɛɛ ni kì mbɔnrɔ yɛɛ
gbɔgɔwɔ na.

9 Maga kaa kɔnrɔ taa jaga jaga,
katugu naŋgbanwa pi ma pye lembire to
woo†.

10 Maga ka yewe mbe yo fɔ: «Yiŋgi na faa
wagati wo la si tanla nala wo na?»
Katugu ki yewige ki woro kajɛnmɛ wogo.

11 Kajɛnmɛ pi yɛn ma yɔn paa kɔrɔgɔ yɛn,
mbele fuun pe yɛn yinwege na, pe maa
tɔnli taa wa pi ni.
12 Kajɛnmɛ pi ma lere fɛrɛ tɔn paa yɛgɛ
ŋga na penjara ti ma lere fɛrɛ tɔn
we;
ɛɛn fɔ kajɛnmɛ pi kayɔngɔ ko yɛn fɔ
mbele kaa ta, pi ma yinwege kan
pe yeri.
Ki kala na, mboo jɛn ki yɛn tɔnli ni.

13 Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke wele!
Yaraga ŋga kì kuru, ambɔ wi mbe ya
mbege sin?
14 Fɛrɛwɛ pilige ka pan, maa yɔgɔri!
Ɛɛn fɔ jɔlɔgɔ pilige ka pan, maa sɔnri!
Katugu Yɛnŋɛlɛ lo lìgi kagala shyɛn ke pye
ma ke yala,
jaŋgo ŋga ki yaa ka pye sɛnwee wi puŋgo
na, wiga kaga jɛn.

Sɛnwee wi daga mbaa kasinŋge piin konaa mbe kajɛnmɛ ta

15 Na yinwege jɛnri ŋga mì pye ki ni,
ko ŋga ki woro yaraga ka, mìgi kagala
ŋgele ke ni fuun ke yan. Lesinŋɛ wa ma
ku fyaw, ali mbege ta wi yɛn ma sin; ma
si yala lepee wa ma yinwetɔnlɔgɔ ta wi
tipewe po naa ki ni fuun ni.
16 Maga kɔɔn yɛɛ pye lesinŋɛ mbe sa
toro, maga si kɔɔn yɛɛ pye kajɛnŋɛ mbe
sa toro. Yiŋgi na mɛɛ ma yɛɛ jɔgɔ?
17 Maga ka pye lepee mbe sa toro, maga
si ka pye lembige fun. Yiŋgi na ma yaa
ti ma ku fyaw, na ma kusanga wi fa gbɔn
gbɛn?
18 Ki yɛn ma yɔn, maga yɛrɛwɛ sɛnrɛ
shyɛn nda ti yigi, maga ka ti ta mbe shɔ
ma yeri ti shyɛn ti ni; katugu lere o lere wi
maa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, wi yaa yigilɔmɔ
ta ki kagala shyɛn ŋgele ke na.
19 Kajɛnmɛ pi ma fanŋga kan kajɛnŋɛ
wi yeri mbe wɛ ca ki fanŋga fɛnnɛ kɛ na.
20 Lere wo wa woro sinŋɛ laga dunruya
wi ni, ŋa wi maa kajɛŋgɛ piin, wi fa wa
mbe la mbe kapege pye.
21 Maga kaa sɛnrɛ nda fuun leele pe
maa yuun ti nuru, nakoma ma yaa kaga
logo fɔ ma tunmbyee wi yɛn na sɛnpere
yuun ma kanŋgɔlɔ;
22 katugu mboro yɛrɛ jate màga jɛn ma
yo wagati lɛgɛrɛ na mà sɛnpere yo pele
yɛgɛ na.
23 Mìgi kagala ŋgele ke ni fuun ke
cancan ma wele kajɛnmɛ pi fanŋga na,
a mì silan yɛɛ pye fɔ: «Mila jaa mbe
kajɛnmɛ ta.» Ɛɛn fɔ kajɛnmɛ pi laga la
lali na ni.
24 Yaraga ŋga ki yɛn wa, ki yɛn ma lali,
ki kɔrɔ wì jugo fɔ ma jugo. Ambɔ wi mbe
ya mbege jɛn mbe wali ki na?
25 Kona, a mì silan yɛɛ kan na kotogo
ki ni fuun ki ni, jaŋgo mbe kajɛnmɛ po
naa kagala ke pyego ki ni ti sagaja, mberi
cancan mbe wele, mberi kɔrɔ jɛn; a mì
sigi wele maga yan fɔ mbe pye lepee ki
yɛn lembigewe, fɔ kambajɛnmɛ pi yɛn
yara kapyere.
26 Mì kala la yɛgɛ wele ma yan, na lì pe
ma wɛ kunwɔ pi na. Lo yɛn fɔ jɛlɛ ŋa wi
yɛn paa pɛnɛ yɛn mbe lere yigi, wi nawa
pi yɛn paa mɛrɛ yɛn, wi kɛyɛn yi yɛn paa
yɔngɔwɔ yɛn, mba pi ma lere pɔ. Lere
ŋa wi kala li yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla,
wo ma shɔ wi yeri. Ɛɛn fɔ wi ma kapege
pyefɔ wo yigi.
27 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ wì yo fɔ: «Mì
kagala ke cancan nuŋgba nuŋgba mbe ke
pyego ki jɛn, ŋga mì yan wa koyi ŋga.
28 Mi yɛn na yaraga nuŋgba ki lagajaa
ali ma pan ma gbɔn yiŋgɔ, mi fa yɛgɛ ta ki
na gbɛn. Mì naŋa nuŋgba ta wa nambala
wagakele (1 000) sɔgɔwɔ; ŋa wi yɛn ki
naŋa sinŋɛ we; ɛɛn fɔ wa jɛɛlɛ pe ni fuun
pe sɔgɔwɔ, mii jɛlɛ nuŋgba yan wa, ŋa wi
yɛn ki jɛlɛ.

† **7:9 7.9:** Zhaki 1.19

29 Kala nuŋgba mì yan wa, loli na fɔ:
‹Yɛnŋɛlɛ lì sɛnwee wi da lesinŋɛ, ɛɛn
fɔ sɛnwee wo wì kapyere ti lagaja mari
ŋgban wi yɛɛ na.› »

8

Mbaa wunlunaŋa wi gbogo,
ko ki naga fɔ ma yɛn kajɛnŋɛ

1 Ambɔ wi yɛn kajɛnŋɛ jate wo?
Ambɔ wi mbe ya mbe kagala ke kɔrɔ jɛn?
Kajɛnmɛ pi ma ti sɛnwee wi yɛgɛ welewe
pi ma tanla,
wi yɛsanga ki ma kɔ ma kanŋga
yɔgɔrimɔ.
2 Mì yo fɔ: «Ta tanri wunlunaŋa wi
sɛnyoro ti na,
wuguro nda mà wugu ki wogo ki na
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ti kala na.»
3 Maga ka fyɛɛlɛ mbe yiri le wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ (mbe je wi fanŋga ki na).
Kapyege ŋga ki yɛn maa mbɛn, maga ka
koro mbaa ki piin kapɔrɔ ni,
katugu kala o kala li wunlunaŋa wi
ndanla, lo wi ma pye.
4 Ma jɛn wunlunaŋa wi sɛnyoro ti ma pye
fanŋga ni,
ambɔ wi mbe ya mboo yɔn kanŋga, mbe
yo fɔ: «Yiŋgi maa piin yɛɛn?»
5 Lere ŋa kaa tanri wi sɛnyoro ti na,
kapege se gbɔn wo na;
ɛɛn fɔ kajɛnŋɛ wi maga jɛn fɔ kiti sinŋɛ
kɔnsanga yɛn wa.
6 Katugu kala pyew naa li pyesanga konaa
li pyelɔmɔ wi;
ɛɛn fɔ kapegbɔgɔ kayi ki yɛn sɛnwee pyɔ
wi na.
7 Ŋga ki yaa ka pye puŋgo na, sɛnwee se
ya mbege jɛn.
Ki yaa ka pye yɛgɛ ŋga na, ambɔ wi mbe
ya mbege yo wi kan?
8 Sɛnwee pyɔ wo wa kpɛ yinwege woro wi
kɛɛ mbe yo wi se ku,
lere se ya mbe fanŋga ta wi kupilige ki
na;
lere kpɛ se ya mboo yɛɛ shɔ ki malaga ŋga
ki ni.
Lepee wi tipewe fun pi se ya mboo shɔ.
9 Mìgi kagala ŋgele ke ni fuun ke yan,
ma jatere pye jɛŋgɛ ŋga fuun ki yɛn na
piin laga tara ti ni ki na. Wagati wa
ni, lere wa maa fanŋga ki taga wi lewee
yɛnlɛ wa na, mbe jɔlɔgɔ wa wi na.

Lere ŋa wi kapege
kì koro mbajɔlɔwɔ
ki ma pele kan pe ma puŋgo

10 Mìgi wele maga yan fun fɔ pe ma
lepeele pe gboolo pe gbegele ma pe le
tiyɔngɔ. Leele pàa pye na kee na paan
na yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li laga kpoyi ki ni,
na ki leele pe sɔnni wa ca ki ni, ki ca ŋga
pàa pe kapere ti pye wa ki ni we†. Ko fun
ko yɛn wagafe.
11 Kì kaa pye kapere nda tì pye ti fɔgɔ
kila tɔn le teere ti pyefɔ wi na, ki kala
na sɛnwee pyɔ wi kotogo ki yɛn ma yin
kapege pyela ki ni.
12 Ali na kapege pyefɔ wiga kapege ki
pye sa gbɔn fɔ kapege pyesaga cɛnmɛ,
mbe si yinwetɔnlɔgɔ ta, konaa ki ni fuun,
mìgi jɛn ma yo mbele pe maa fyɛ Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ, pe yaa ka fɛrɛwɛ ta pe Yɛnŋɛlɛ
yɛgɛ fyɛrɛ ti kala na.
13 Ɛɛn fɔ lepee wi se fɛrɛwɛ ta; wi se
yinwetɔnlɔgɔ ta, wi yaa ka toro paa yinmɛ
yɛn, katugu wi woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ.
14 Kawaga ka yɛgɛ yɛn na piin laga tara
ti na. Wagati wa ni, ma maga yan fɔ
ŋga ki daga mbe pye lepeele pe na, ko
ki ma pye lesinmbele pe na; ŋga ki daga
lesinmbele pe ni, ko ki ma pye lepeele pe
kan. Mi yɛn naga yuun fɔ ki wogo fun ki
yɛn wagafe.
15 Ki kala na, mi yɛn naga yuun fɔ mbaa
yɔgɔri ko ki yɛn ma yɔn; katugu kala lo la
si mbɔnrɔ sɛnwee wi yeri mbe pye laga
tara ti na, kaawɔ mbaa nii, mbaa woo
konaa mbaa yɔgɔri ko cɛ. Ko wi daga
mbaa piin mboo ta wa wi tunŋgo ki ni
wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni, yo yan
Yɛnŋɛlɛ lì kan wi yeri wi pye laga tara ti
na we.

† **8:10 8.10:** Ŋga kì yo fɔ: *Leele pàa pye na kee na paan na yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li laga kpoyi ki ni, na ki leele pe sɔnni wa ca ki ni, ki ca ŋga pàa pe kapere ti pye wa ki ni we,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Leele pàa pye na kee na paan na yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li laga kpoyi ki ni, na ki leele pe sɔnni wa ca ki ni, ɛɛn fɔ pàa fɛgɛ mbele pàa pye na kasinŋge ki piin wa ca ki ni poro na.*

Yeresaga yɛn sɛnwee pyɔ wi kajɛnmɛ pi na

16 Naa mìla ki kɔn maga tɛgɛ wa na
kotogo na mbege lagaja mbege jɛn yiŋgi
yi kajɛnmɛ we, mbe jatere pye sɛnwee
piile pe kapyegele ke na laga tara ti na,
maga wele maga yan fɔ pe se wɔnlɔ sɔnlɔ
naa yembinɛ;
17 kona, a mì si Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki ni
fuun ki wele maga yan; kagala ŋgele ke
maa piin laga tara ti na, lere se ya mbe ke
kɔrɔ jɛn. Sɛnwee wi maa wi yɛɛ tege na
yaraga ŋga jaa mbe jɛn, wi se ya mbege
jɛn. Ali na kajɛnŋɛ wa kaa ki jate mbe
yo wìgi jɛn, ma yaa saga yan fɔ wi se ya
mbege kɔrɔ jɛn mbe wali ki na.

9

Kunwɔ pi yaa gbɔn lere pyew wi na

1 Kona, a mì si jatere pye ki kagala ŋgele
ke ni fuun ke na. Mìgi cancan maga yan
fɔ lesinmbele poro naa kajɛnmbɛlɛ pe ni,
konaa pe kapyegele ke ni fuun ke yɛn
Yɛnŋɛlɛ lo kɛɛ. Sɛnwee wi mbe ka sa fili
ndanlawa ni wi yo, nakoma mbɛnwɛ ni
wi yo, wi se ya mbe ko jɛn.
2 Kala nuŋgba lo li ma lere pyew wi ta.
Kala na li ma lesinŋɛ wi ta, lo nuŋgba lo
li ma lepee wi ta fun; li nuŋgba lo li ma
lejɛnŋɛ wo naa ŋa wi yɛn fyɔngɔ fu konaa
ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni pe ta; li ma ŋa wi yɛn
na saraga woo wi ta mbe ŋa wi woro na
saraga woo wi ta; li ma lejɛnŋɛ wo naa
kapege pyefɔ wi ta; li ma lere ŋa wi ma
wugu mbe yɔn kan Yɛnŋɛlɛ yeri konaa ŋa
wi maa fyɛ mbe wugu mbe yɔn kan li yeri
wi ta.
3 Kapyere nda fuun ti maa piin laga tara
ti na, wa ti sɔgɔwɔ kapegbɔgɔ kayi ŋga
yɛɛn, fɔ kala nuŋgba lo li ma sɛnwee piile
pe ni fuun pe ta. Mbe taga wa ko na,
sɛnwee wi kotogo ki yɛn ma yin tipewe
pi ni. Yara kapyere to ti yɛn wa sɛnwee
wi kotogo na wi yinwege piliye yi ni. Ko
puŋgo na, wi mɛɛ ku ma taga wa kuulo
pe na.
4 Lere ŋa wi yɛn yinwege na leweele pe
sɔgɔwɔ, jigi tagasaga yɛn wi yeri; pyɔn ŋa
wi yɛn wee wo mbɔnrɔ jara kugo na.
5 Leele mbele pe yɛn yinwege na, pège
jɛn ma yo fɔ pe yaa ka ku. Ɛɛn fɔ kuulo
poro si yaraga ka jɛn naa. Tasaga si koro
pe yeri naa, katugu lere woro na nawa
tuun pe na naa.
6 Pe ndanlawa, naa pe mbɛnwɛ konaa
pe yenjara ti ni tì kɔ ma wɔ wa. Ŋga fuun
ki yɛn na piin laga tara ti na, tasaga ka kpɛ
woro pe yeri naa fyew wa ki ni.
7 Kari ma saa ma suro ti nii yɔgɔrimɔ
ni, maa ma duvɛn wi woo nayinmɛ ni,
katugu Yɛnŋɛlɛ lì yɛnlɛ ma kapyegele ke
na makɔ.
8 Maa yaripɔrɔ fire nii sanga pyew,
maga ka ti sinmɛ nuwɔ taan pi kɔ wa ma
go ki na.
9 Jɛlɛ ŋa wɔ̀ɔn ndanla, ta yɔgɔri wi ni
ma yinwege piliye jɛnri yi ni fuun yi ni,
yo yan Yɛnŋɛlɛ lì kan ma yeri laga tara
ti na we; ko ki yɛn ma tasaga jɛŋgɛ ye
laga dunruya wi ni, mbɔɔn ta wa tege ŋga
fuun ma yɛn na tege laga tara ti na ki ni.
10 Tunŋgo o tunŋgo mà ta mbe pye, ki
pye fanŋga ŋga ki yɛn ma ni ki ni; katugu
ma yɛn na kee laga ŋga na, ko ŋga ki yɛn
kuulo tara re, tunŋgo, naa jatere pyege,
naa jɛnmɛ konaa kajɛnmɛ woro wa.

Kunwɔ pi ma pan pila sara lere na

11 Mìgi wele maga yan naa laga tara ti
na, fɔ mbele pè feŋge ya poro ma pe ma
fe ma yiri koŋgbanmbala kashara fenɛ li
na; maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ poro ma
pe ma cew ta wa malaga; kajɛnmbɛlɛ
poro ma pe ma yaakara ta; tijinliwɛ fɛnnɛ
poro ma pe ma penjagbɔrɔ ta; jɛnmɛ yɛn
mbele yeri poro ma pe ma gbɔgɔwɔ ta;
katugu yɛnlindanga konaa yɛwɔgɔ ki ni,
ti maa gbɔɔn pe ni fuun pe na.
12 Sɛnwee pyɔ wi suu kusanga wi jɛn.
Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na ŋgbanra yigimɛrɛ
ma ŋgbanla yigi li gbowo pi mɛgɛ ni,
nakoma paa sannjɛgɛlɛ yɛn, ŋgele pɛnɛ
ma ke yigi. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, pa
kapɛnlɛ li ma fo mbe to sɛnwee wi na ma,
mboo yigi.

Kajɛnmɛ pì mbɔnrɔ fanŋga na

13 Mìgi wele maga yan naa kajɛnmɛ pi
wogo na laga tara ti na, fɔ pi yɛn kagbɔgɔ
yɔn na yɛgɛ na.

14 Capile là la pye wa, na li leele pe sila
lɛgɛ. A wunlunaŋa faŋŋga fɔ wà si pan
ma to li na, ma maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan
ma ca ki yɔn tɔn; mɛɛ lugusara gbegele ca
ki mbogo ki na maga maga.
15 Naŋa fyɔnwɔ fɔ wà la pye wa ki ca ki
ni, ŋa wìla pye kajɛnŋɛ. Wìla ki ca ki shɔ
wi kajɛnmɛ pi faŋŋga na. Ma si yala, lere
kpɛ sila pye na nawa tuun ki naŋa wi na
naa.
16 Kona, a mì sho fɔ:
Kajɛnmɛ pì mbɔnrɔ faŋŋga na;
ɛɛn fɔ pe maa fyɔnwɔ fɔ wi kajɛnmɛ pi
tifaga,
lere na sila wi sɛnyoro ti nuru.
17 Kajɛnŋɛ ŋa wi maa para pɔw, mbaa wi
sɛnrɛ ti nuru,
ko mbɔnrɔ to ŋa wi maa jɔrɔgi ŋgbanga
wa lembire ti sɔgɔwɔ wi sɛnrɛ to
na.
18 Kajɛnmɛ pì mbɔnrɔ ma wɛ
maliŋgbɔnyaara na;
ɛɛn fɔ kapege pyefɔ wi kajɔɔgɔ nuŋgba ki
ma kajɛŋgɛ lɛgɛrɛ jɔgɔ.

10

Kajɛnmɛ pi faŋŋga konaa sɛnwee wi yara kapyere ti ni

1 Tishɔnrɔ ti ka ku wa sinmɛ nuwɔ taan
pi ni, ti maa jɔgɔ mboo nuwɔ pi
ŋgban yɛgɛ ŋga na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, lembigewe
jɛnri pi ma kajɛnmɛ pi jɔgɔ mbe
sɛnwee wi gbɔgɔwɔ pi laga wi na.

2 Kajɛnŋɛ wi jatere wi maa kee wi ni
kalige na,
ɛɛn fɔ lembige ki jatere wo maa kee ki ni
kamɛŋgɛ na.

3 Ali na lembige ki kaa tanri la kee wa
konɔ, tijinliwɛ na pye ki ni,
ki maa ki nari lere pyew wi na ma yo ki
yɛn lembige†.

4 Na kundigi wi ka nawa ŋgban ma ni, ma
koro le ma cɛnsaga,
katugu mbe pyeri yɛw, ki ma kajɔgɔrɔ
lɛgɛrɛ kɔ.

5 Mì kapege ka yan laga tara ti na,
ko ki yɛn tara teele pe punŋguwɔ we.
6 Lembige ka ma kaa cɛnsagbɔgɔ ta,
ma si yala, mɛgbɔgɔ fɛnnɛ† poro yɛn ma
cɛn wa nɔgɔna.
7 Mì kulolo pele yan pè lugu shɔnye na,
ma si yala, wunluwɔ piile pele yɛn na
tanri tara paa kulolo yɛn.
8 Lere ŋa wi yɛn na titɛgɛ woo, ki fɔ wi
mbe ya to wa ki ni;
lere ŋa wi yɛn na mbogo jaanri, ki fɔ
wɔɔgɔ mbe ya mboo nɔ.
9 Lere ŋa wi yɛn na sinndɛɛrɛ woo, ki fɔ
sinndɛlɛgɛ mbe ya mboo wɛlɛgɛ;
lere ŋa wi yɛn na kanŋgirɛ walagi, ki fɔ
kaŋgbanga mbe ya mboo ta.
10 Na gbɔnlɔgɔ ki yɔn kiga pɛn, na lere sigi
yɔn ki yɔ,
kona tunmbyee ŋa wila kɔɔn ki ni, wo wi
daga mbe ka taga wi faŋŋga ki na;
ɛɛn fɔ kajɛnmɛ pi maga kan tunŋgo ki ma
pye ma yɔn.
11 Sanni wɔɔrɔ yigifɔ wi saa jɛnmɛ pi pye,
na wɔɔgɔ ka lere wa nɔ,
kona go woro ki na wɔɔrɔ yigifɔ wuu
jɛnmɛ pi pye naa.

Maga kaa para mbe sa toro

12 Kajɛnŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti ma ti leele pe
ma yɛnlɛ wi na;
ɛɛn fɔ lembige ki yɔn ki maga jɔgɔ.
13 Ki ma ki sɛnrɛ ti lɛ lembigewe sɛnrɛ ni,
mbe sari kɔ yara tijangara sɛnrɛ ni.
14 Lembige ki maa sɛnrɛ ti lege na kee.

Sɛnwee se ya mbe kala na laa paan wa
yɛgɛ li jɛn.
Ŋga ki yaa ka pye wi punŋgo na, ambɔ
wi mbe ya mbege yo wi kan?

15 Lembige ki tunŋgo ki maga te jaga,
ali yɛrɛ ki ca konɔ kila li jɛn mbeli lɛ.

16 Tara nda ti wunlunaŋa wi yɛn pyɔ jɛɛ,

† **10:3 10.3:** Ŋga kì yo fɔ: *Ki maa ki nari lere pyew wi na ma yo ki yɛn lembige,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki mbe ya logo fun fɔ: Ki maa ki yuun lere pyew wi kan ma yo pe yɛn lembire. † **10:6 10.6:** Ŋga kì yo fɔ mɛgbɔgɔ fɛnnɛ, ki mbe ya kanŋga fun fɔ penjagbɔrɔ fɛnnɛ.

to nda ti teele pe maga lɛ pinliwɛ ni na liwɛn gbɔɔ nii,
jɔlɔgɔ yɛn ki tara ti wogo!
17 Ɛɛn fɔ tara nda ti wunlunaŋa wi sege ki yɛn mɛgbɔgɔ fɛnnɛ wogo,
to nda ti legbɔɔlɔ pe maa nii na yala wagati ŋa wì yala wi ni, jaŋgo mbe ta mbe fanŋga ta,
paa si sinmɛ wɔ mbe tin,
fɛrɛwɛ yɛn ki tara ti wogo!

18 Tiyanra to ti ma ti sɛnwee wi go ki naayeri wi ma kɔn ma to;
na lere ŋa woro na tunŋgo piin, tisaga ki maa yiin wa wi go.

19 Leele pe ma sɔgɔlɔ gbɔlɔ li sɔgɔ mbe nayinmɛ li,
duvɛn wi ma yɔgɔrimɔ kan pe yeri,
penjara ti ma kala pyew li yɛgɛ wɔ.

20 Maga ka sɛnpere yo wunlunaŋa wi na, ali yɛrɛ wa ma kotogo na;
maga ka sɛnpere yo penjagbɔrɔ fɔ wa na, ali yɛrɛ wa ma yumbyɔ ŋa ma maa wɔnlɔ wi ni;
katugu sannjɛlɛ la mbe ya mbɔɔn sɛnyoro ti lɛ mbe kari ti ni;
kanwira fɔ wa mbe ya mbe kari saga sɛnrɛ ti yari lagapyew.

11

Mbɔɔn yɛɛ yingiwɛ jɛn kaŋgbangala ke ni

1 Ma yaakara ti wa wa lɔgɔ tɔnmɔ pi go na,
ki mɔnɔ o mɔnɔ, ma yaa kari ta pilige ka†.
2 Ma kɛɛ yaara ta kan leele kɔlɔshyɛn, nakoma leele kɔlɔtaanri yeri yɛrɛ,
katugu jɔlɔgɔ ŋga ki yaa to tara ti na, lere si ko jɛn.

3 Na kambaara ti ka yin tɔnmɔ pi ni,
ti ma ti tisaga ki ma pan.
Na tige ki ka to mbe wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, nakoma mbe wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
kì to laga ŋga na, pa ki yaa koro le ki laga ki na.
4 Lere ŋa kaa tifɛlɛgɛ ki gbɔnlɔmɔ po kɔrɔsi, ko fɔ wo na yariluguro lugu;
lere ŋa ka koro mbaa tisaga kambaara to wele, ko fɔ wo na yarilire kɔn.
5 Yɛgɛ ŋga na mɛɛ tifɛlɛgɛ ki torokonɔ li jɛn,
yɛgɛ ŋga na pyɔ wi wire ti ma gbegele wa wi nɔ lara, ma sigi jɛn,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kagala ke ni fuun ke pyefɔ, ma se ya mbeli kapyegele ke kɔrɔ jɛn.
6 Tɔɔn yariluguro ti nuru pinliwɛ yɔn na,
maga ka wogosaga kan ma yɛɛ yeri yɔnlɔkɔgɔ yɔn na;
katugu nda ti yaa ka yɔn nakoma nda ti yaa ka jɔgɔ, ma sigi jɛn,
na kaa pye ti ni fuun ti yaa ka yɔn, ma sigi jɛn.

7 Yanwa pi yɛn ma yɔn,
sɛnwee wila yɔnlɔ yanwa pi yaan yɛngɛlɛ ni, ko yɛn yaritanga.
8 Na lere ŋa ka yinwetɔnlɔgɔ ta, wi daga mbaa yɔgɔri ki yɛgɛlɛ nuŋgba nuŋgba ke ni fuun ke ni;
ɛɛn fɔ wi daga mbaa nawa tuun ki na fɔ piliye tipeye lɛgɛrɛ yaa ka pan.
Ŋga fuun ki yaa ka pan mbe pye, ko yɛn wagafe.

Ta yɔgɔri ma lefɔnrɔ sanga wi ni, ɛɛn fɔ maga ka fɛgɛ ma dafɔ wi na

9 Mboro lefɔnŋɔ, ta yɔgɔri ma lefɔnrɔ sanga wi ni,
maa nayinmɛ nii wa ma kotogo na ma lefɔnrɔ piliye yi ni;
kala o kala kɔɔn ndanla, maa li piin,
ma yɛgɛ ki ka yiri kala o kala na, maa li piin.
Ɛɛn fɔ maga jɛn ma yo fɔ kiti kɔnpilige, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka sɔɔn yewe ki kagala ke ni fuun ke ni.
10 Ki kala na, yɛsanga kagala ke wɔ wa ma kotogo na,
kala na li yaa jɔlɔgɔ wa ma wire ti na, mali laga lali ma yɛɛ ni;

† **11:1 11.1:** Ki vɛrise ŋa wi kɔrɔ wo yɛn fɔ: Ma yɛɛ le kapyege ka ni, ko puŋgo na, ŋga ki ma ta wa, ma yaa kaga ta.

katugu lefɔnrɔ sanga wo naa wi fanŋga ki ni fuun ni, wi ma toro fyaw paa lalaaga yɔn yɛn.

12

1 Ta nawa tuun ma Dafɔ wi na ma lefɔnrɔ sanga wi ni,
sanni piliye tipeye yi sa gbɔn,
sanni yɛgɛlɛ yɔn ki sa koro jɛnri,
yɛgɛlɛ ŋgele ni mboro yɛrɛ jate ma yaa kaa yuun fɔ: «Yaraga ko ka kpɛ la woro na na naa.»
2 Ta nawa tuun ma Dafɔ wi na sanni yɔnlɔ konaa yanwa pi ni ti sa pye diwi,
sanni yesogo konaa wɔnŋgɔlɔ ke ni ti sa pye diwi,
sanni kambaara ta yɛgɛ mbe sa yiri ti pan naa tisaga ki panŋgɔlɔ†.

3 Ko sanga wo ni, go ki kɔrɔsifɛnnɛ pe yaa la seri,
nambala fanŋga fɛnnɛ pe yaa kurukuru,
muwɛ sunvɛnnɛ pe yaa sugo ki yaga, katugu pèle wɔ wa pe ni,
mbele pe maa wele wa fenɛtiri wi ni, pe yaa wɔ binriw†.
4 Yeyɔngɔ kɔrɔ piile shyɛn mbele pe yɛn yɛnlɛgɛ ma wa wa konɔ li yeri, pe yaa tɔn,
muwɛ sugo magala li yaa jerege,
sɛnwee wi ma yɛn sannjɛlɛ gbelesanga ni,
yurukɔɔlɔ pe magala li yaa jerege†.
5 Ko sanga wo ni, sɛnwee wi maa fyɛ mbe lugu laga ŋga kì yagara ki na,
kondangala li sunndo kɔngɔ ma pye wi na;
amandi tige ki ma fyɛnwɛ ma filige pow,
kambɛrɛgɛ kila ya mbaa yeni naa†,
yaraga ko ka kpɛ tanwa na koro wi ni naa;
katugu pilige ka sɛnwee wi yɛn na kee wa wi cɛnsaga kɔsaga fu wogo ki ni,
cɛnsaga ŋga wi yaa sa koro wa tetete fɔ sanga pyew;
kunwɔ gbelefɛnnɛ pe yɛn na gbele makɔ wa ca nawa koŋgolo ke ni.
6 Ta nawa tuun ma Dafɔ wi na, sanni warifuwe mana li sa kɔn,
sanni tɛ cɔlɔ li sa ya,
sanni kojɛnɛ li sa ya wa pulugo ki yɔn na,
sanni mana li ma pɔ tugurɔn nda na, ti sa kaw ti to wa kɔlɔ wi ni†.
7 Ta nawa tuun ma Dafɔ wi na, sanni taambugɔ ki sa sɔngɔrɔ wa tara ti ni,
paa yɛgɛ ŋga na kìla yiri wa tara ti ni we,
sanni sɛnwee wi yinwege wɔnwɔn pi sa sɔngɔrɔ wa pi kanfɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri.
8 Wagafe naa wagafe, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ wì yo ma,
yaara ti ni fuun ti yɛn wagafe.

Sɛnrɛ puŋgo woro

9 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ wi sila pye kajɛnŋɛ ko cɛ, ɛɛn fɔ wìla leele pe naga jɛnmɛ pi ni. Wìla yomiyɛgɛlɛ lɛgɛrɛ cancan ma wele, ma ke kɔrɔ wi lagaja, ma ke sogolo sogolo ke yɛɛ na ma ke yɔnlɔgɔ.
10 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ wìla ki ŋgbanga ma sɛnjɛndɛ yo, mari yɔnlɔgɔ mari yɔn, ma yala kaselege ki ni.
11 Kajɛnŋɛ wi sɛnrɛ ti yɛn paa yaayoro kɔnrikanŋgagala yɛn, ŋgele pè ke numara ti yɔn wɔwɔ. Wi yomiyɛgɛlɛ ke yɛn paa wangala yɛn, ŋgele pè kan wa tara, a kè yere kinw. Ki sɛnrɛ nda pa tì yiri wa Yɛnŋɛlɛ nuŋgba li yeri, lo na li yɛn simbaala kɔnrifɔ jɛnŋɛ we.
12 Mbe taga wa ko na, na pinambyɔ, ma yɛɛ yingiwɛ jɛn, maga ka ka taga ki sɛnrɛ nda ti na. Sɛwɛɛlɛ mbele sɛnwee pyɔ wi mbe ya wɔ, yɔn woro pe na. Mbe kara wi pye mbe sa toro, ki ma sɛnwee pyɔ wi fanŋga ki kɔ.
13 Sɛnrɛ nda fuun tì yo, ti go kaaga sɛnrɛ tori nda: Ta fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, maa tanri

† **12:2 12.1-2:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnpiile pe yɛn na kunwɔ pi kacɛn wo nari. † **12:3 12.3:** Go ki kɔrɔsifɛnnɛ poro pe yɛn sɛnwee wi kɛyɛn ye; na lelɛwɛ pi ka pan sɛnwee wi yeri, wi kɛyɛn yi maa seri. Nambala fanŋga fɛnnɛ poro pe yɛn jegele wele. Muwɛ sunvɛnnɛ poro pe yɛn ŋgangala wele. Mbele pè maa wele wa fenɛtiri wi ni poro pe yɛn yɛngɛlɛ wele. † **12:4 12.4:** Yeyɔngɔ kɔrɔ piile shyɛn mbele pe yɛn yɛnlɛgɛ, poro pe yɛn sɛnwee wi nuŋgbogolo wele. Muwɛ sugo magala naa yurukɔɔlɔ poro pe yɛn sɛnwee wi magala le. † **12:5 12.5:** Amandi tige ki ma fyɛnwɛ, ko ki yɛn sɛnwee wi lelɛwɛ yinzifire re. Kambɛrɛgɛ kila ya mbaa yeni, ko yɛn naga nari ma yo lere wi ka lɛ wi kala pyew li ma yinŋgi. † **12:6 12.6:** Ki sɛnrɛ nda ti yɛn na para kunwɔ po sɛnrɛ na. Sanga o sanga wi ka kunwɔ pi ndanla, pi mbe ya pan. Ko kì ti sɛnwee wi daga mbe wo naa Yɛnŋɛlɛ sɔgɔwɔ pi gbegele.

li ŋgasegele ke na. Ko sɛnwee pyɔ wi daga mbaa piin.

14 Katugu Yɛnnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn sɛnwee piile pe kapyegele ke ni fuun ke na, ali ŋgele ke yɛn ma lara o, kajɛŋgɛ konaa tipege ki ni.

YUURO TI YURUTANGA
sɛwɛ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛwɛ ŋa pe maa wi yinri «Salomɔ yuuro ti yurugo,» ko kɔrɔ wo yɛn fɔ «yurugo ŋga kì tanla ma wɛ yuuro ti ni fuun na» nakoma «yuuro ti ni fuun tiyɔngɔ.» Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, pe maa wi yinri «Salomɔ yurugo,» katugu Eburuye sɛnrɛ ti ni, sɛwɛ wi yɛn na para na kee Salomɔ wo kanŋgɔlɔ (1.1).

Ki sɛwɛ ŋa, yuuro nakoma lelɛwɛ sɛnyogo yuuro ti yɛn wa wi ni; ti yɛn na para ndanlawa mba pi yɛn lefɔnŋɔ wa naa sumboro wa sɔgɔwɔ po sɛnrɛ na. Wagati wa ni, ki leele shyɛn mbele pe yɛn ma pe yɛɛ ndanla, pe maa para pe yɛɛ ni. Wagati wa ni, ki ma cɛn ndɛɛ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛn na para pe yɛ pe yɛ, nakoma pe yɛn na para gbogolomɔ woolo pele ni, pe ma yo fɔ: «Zheruzalɛmu ca sumbonɔ.»

Zhufuye poro na, pe yɛn naga jate ma yo nuŋgbanma mba pi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo naa li woolo pe sɔgɔwɔ, yuuro ti yɛn na ko wogo ko nari. Ma si yala, tagafɛnnɛ poro yɛn naga jate ma yo ndanlawa mba pi yɛn Kirisi wo naa wi legilizi woolo pe sɔgɔwɔ, ti yɛn na ko wogo ko nari. Pele yɛgɛ yɛn naga jate ma yo ndanlawa gbɔɔ mba pi ma pye naŋa naa jɛlɛ sɔgɔwɔ, ti yɛn na ko wogo ko nari. Wa ki yuuro ti ni, wège yan fɔ ndanlawa sɛnyogo yɛn ma lara wa kacɛn yaara ta ni, to ti yɛn tige pire, naa yarifyɛɛnrɛ konaa naniwɛ. Wagati wa ni, ki ma pye ma ŋgban mbe ya mbe sɛwɛ wi kɔɔnlɔ kɔnsara kɔnsara, nakoma mbe lere ŋa wi yɛn na para sɛwɛ wi laga ka ni wi jɛn. Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pe lɛgɛrɛ ni, lere ŋa wi yɛn na para pe maa naga sɛnrɛ ti karafɔ wi na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yurugo koŋgbanŋga 1.1–2.7
Yurugo shyɛn wogo 2.8–3.5
Yurugo taanri wogo 3.6–5.1
Yurugo tijɛrɛ wogo 5.2–6.3
Yurugo kaŋgurugo wogo 6.4–8.4
Yurugo kɔgɔlɔni wogo 8.5-14

1 Yurugo ŋga kì tanla ma wɛ yuuro ti ni
fuun na; Salomɔ wìla ki yɔnlɔgɔ.

Mbele pè pe yɛɛ ndanla
pe baro pyege
(Sumboro wi sɛnyoro)

2 Tanla talitali, tanla talitali na witige ki
lagapyew!
Katugu ma ndanlawa pì tanla ma wɛ
duvɛn na.
3 Ma sinvawa pi nuwɔ pì tanla fɔ jɛŋgɛ!
Ma mɛgɛ ki yɛn paa sinmɛ nuwɔ taan
yɛn, mba pi nuwɔ taan pì jaraga
lagapyew.
Ko kala na ma yɛn ma sumbonɔ pe
ndanla.
4 Na yigi mala taga ma yɛɛ puŋgo na, we
pinlɛ waa fee!
Wunlunaŋa, ye na ni wa ma go ki ni!
Ti waa nayinmɛ nii waa yɔgɔri ma kala
na!
Wɔɔn ndanlawa pi tanwa pi li fɔ mbe sa
wɛ duvɛn wi na!
Sumbonɔ pe tanga yi ma yɛn ma pe
ndanla.

5 Zheruzalɛmu ca sumbonɔ, na witige ki
yɛn ma wɔ, ɛɛn fɔ mi yɛn ma yɔn,
paa Kedari cɛnlɛ woolo pe paara yinrɛ ti
yɛn,
paa Salomɔ wunluwɔ go ki yeyɔngɔ
tɔnpaara tiyɔnrɔ ti yɛn.
6 Yaga kaa na witige wɔmɔ po wele,
yɔnlɔ ko kìlan witige ki wɔ,
na nɔsepiile nambala pè nawa ŋgban na
ni,
mala tɛgɛ ma yo mbaa ɛrɛzɛn tiire kɛɛrɛ
singi.
Ɛɛn fɔ na yɛɛra ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ mi woro
na to singi.

7 Ɛnhɛn, mboro ŋa ma yɛn mala ndanla,
ki yo na kan san!
Ma ma saa nɔɔ yaayoro ti kɔnri, nari kaan
ti maa kaa se yeri?
Ma ma saa ti yerege se yeri, mari yaga ti
ma wogo yɔnlɔfugo na?
Na mi kaga jɛn, mi se sa koro mbaa
yanri la toro ma pinlɛyɛɛnlɛ yaay-
oro kɔnrifɛnnɛ pe yaayoro ti puŋgo
na.
(Simbaala kɔnrifɛnnɛ pe sɛnyoro)

8 Mboro ŋa ma yɛn ma yɔn ma wɛ jɛɛlɛ
pe ni fuun pe na, na ma sigi saga
jɛn,
ma yiri ma yaayoro ti tuuro tɔnri,
mɔɔ sikapigile ke kɔnri ma kari ke ni ke
saa nii wa yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe
segbara ti tanla.
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
9 E, na wɔnlɔnjɔ jɛnŋɛ, mi yɛn nɔɔ
tiyɔnwɔ pi taanla
shɔnye mbele pe maa Farawɔn wi wun-
luwɔ wotoro wi tilele pe ni.
10 Ma yɛgɛ ki yɛn ma yɔn wa nuŋgbogolo
ŋgele mà le ke sɔgɔwɔ,
ma yɔlɔgɔ ki yɛn ma yɔn wa ma yɔlɔgɔ
somu wi ni.
(Simbaala kɔnrifɛnnɛ pe sɛnyoro)
11 We yaa tɛ nuŋgbogolo gbɔn ma kan,
mbe ke kɛnlɛgi kɛnlɛgi warifuwe ni.
(Sumboro wi sɛnyoro)
12 Mbanla wunlunaŋa wo naa wi
cɛnyɛɛnlɛ pe ta wa cɛnsaga,
a na sinmɛ nuwɔ taan pi nuwɔ pi nɛɛ
jaragi lagapyew.
13 Na ndanlafɔ wi yɛn na yeri paa nuwɔ
taanyaara nda pe yinri miiri ti
wofolo yɛn,
wi yɛn ma sinlɛ wa na yinŋgele shyɛn ke
sɔgɔwɔ pi ni.
14 Na ndanlafɔ wi yɛn na yeri paa jabi tire
nuwɔ taan yarifyɛɛnrɛ shashaga
yɛn,
wa Eni Gedi tɔnmɔ lara ti ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti
sɔgɔwɔ.
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
15 E, ma yɛn ma yɔn, na wɔnlɔnjɔ jɛnŋɛ,
ma yɛn ma yɔn!
Ma yɛnmbigile ke yɛn ma yɔn paa
jɛndɛtuwa yɛn.
(Sumboro wi sɛnyoro)
16 Mboro fun na ndanlafɔ, ma yɛn ma
yɔn, ma kala li yɛn mala ndanla fɔ
jɛŋgɛ.
We sinlɛyaraga kì gbegele ma yɔn, ki yɛgɛ
cɛnwɛ pi ni paa yantipirige yɛn.
17 We go ki tiyapaara ti yɛn Sɛdiri tire
tiyɔnrɔ ni,
ki mbogo ki yɛn sipirɛsi tire tiyɔnrɔ ni.

2

1 Mi wo na, mi yɛn ma yɔn paa
yarifyɛɛnrɛ yɛn wa Sarɔn funwa
laga falafala ki ni,
mi yɛn paa masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ yɛn,
nda ti ma fi wa yanwira gbun-
lundɛrɛ ti ni.
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
2 Yɛgɛ ŋga na masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ
tiyɔnrɔ ma pye wuuro sɔgɔwɔ,
pa na wɔnlɔnjɔ jɛnŋɛ wi yɛn ma wa
sumbonɔ sanmbala pe sɔgɔwɔ.
(Sumboro wi sɛnyoro)
3 Yɛgɛ ŋga na pɔmu tige ki ma pye wa
kɔlɔgɔ tire ti sɔgɔwɔ,
pa na ndanlafɔ wi yɛn ma wa lefɔnmbɔlɔ
sanmbala pe sɔgɔwɔ.
Ki yɛn mala ndanla mbaa cɛɛn wa wi
yinmɛ pi ni,
wi tige pire ti yɛn ma tanla wa na yɔn.
4 Wì ye na ni wa nayinmɛ go ki ni,
wùu ndanlawa pi tɛgɛ mala go tɔn.
5 Ye ɛrɛzɛn piwara shashara kan na yeri
mbe ka mbe fanŋga ta,
ye pɔmu tige pire kan na yeri mbe ka mbe
fanŋga le na yɛɛ ni;
katugu ndanlawa kala lìlan tɛgɛ yaŋa.
6 Wi kamɛŋgɛ ko mbanla go ki tɔgɔ,
wi kalige ko mbaa na talitali.
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
7 Zheruzalɛmu ca sumbonɔ, mi yɛn na ye
yɛnri ŋgbanga,
lufaala naa safiile pe mɛgɛ ni†,
yaga kanla ndanlafɔ wi yirige,
yaga kaa yɛn mboo yirige
mbege ta wi faa ki jaa gbɛn.

Lefɔnŋɔ wi yɛn na paan

(Sumboro wi sɛnyoro)
8 Ye wele, na ndanlafɔ wi magala lo li.
Wi ŋa wila paan!
Wi yɛn na yeni wa yanwira ti na,
wi yɛn na yeni na kanni wa tinndiye pe
na na paan!
9 Na ndanlafɔ wi yɛn ma yɔn paa lufaa
yɛn,

† **2:7 2.7:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, lufaa mɛgɛ konaa Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, ki mɛrɛ shyɛn ti yerewe pì kari pi yɛɛ kɔrɔgɔ; safuwe mɛgɛ konaa Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, ki mɛrɛ shyɛn ti yerewe pì kari pi yɛɛ kɔrɔgɔ. Wa Izirayɛli tara kɛɛ ki yeri, kìla pye faa, lufaa wo naa safuwe wi ni pàa pye ndanlawa pi kacɛn.

nakoma paa safuwe pyɔ yɛn.
Ye wele, wi yɛn ma yere wa funwa na, wa we go mbogo ki puŋgo na.
Wi yɛn na wele wa fenɛtiri wi ni,
wì yɛgɛ le na wele wa fenɛtiri mɛrɛ wegele ke ni.

10 Na ndanlafɔ wì para na ni ma yo fɔ:
«Yiri, na wɔnlɔnjɔ, na sumboriŋgbarawa, ma pan laga!
11 Wele, were sanga wì toro,
tisara tì yere, tisara tì kari.
12 Yan yaara ti yɛn na fyɛnwɛ laga tara ti na;
yuuro kɔsanga wì gbɔn,
keteŋgele ke magaŋgala ke yɛn na yinrigi laga we tara ti ni.
13 Figiye tire pire koŋgbannda ti yɛn na yanlagi makɔ,
ɛrɛzɛn tiire tì fyɛnwɛ na nuwɔ taan yinrigi.
Yiri, na wɔnlɔnjɔ, na sumboriŋgbarawa, ma pan laga!
14 E, na Jɛndɛtuwa, mboro ŋa ma yɛn fɔ wa waliwere ti sɔgɔwɔ,
ma yɛn ma lara wa yanwira were ti ni.
Ki yaga mbɔɔn yɛgɛ ki yan,
ki yaga mbɔɔn magala li logo,
katugu ma magala li yɛn ma tanla, ma yɛgɛ ki yɛn ma yɔn.»
(Sumboro wi nɔ wi sɛnyoro)
15 Ye dabaala pe yigi we kan,
ki dabaala tunmɔmbɔlɔ mbele pe yɛn na ɛrɛzɛn tiire ti jogo we,
ma si yala, we ɛrɛzɛn tiire tì fyɛnwɛ.
(Sumboro wi sɛnyoro)
16 Na ndanlafɔ wi yɛn na woo, mi fun mi yɛn wi woo.
Wi maa wi yaayoro ti kɔnri tila kaa wa masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ ti sɔgɔwɔ.
17 Sanni yɔnlɔ ki sa tigi wa,
sanni tire yinmɛ pi sa to tara mbe kari yɛgɛ,
ma sɔngɔrɔ ma pan na ndanlafɔ;
maa fee maa paan paa lufaa yɛn,
nakoma paa safuwe pyɔ yɛn, ŋa wi yɛn wa Betɛri† yanwira ti na.

3

Sumboro wìla wɔɔnrɔ wɔnlɔ lefɔnŋɔ wi ni
(Sumboro wi sɛnyoro)
1 Mala ta wa na sinlɛyaraga ki na yembinɛ li ni,
ŋa wi yɛn mala ndanla wa na kotogo na, mùu lagaja,
maa lagaja ma saa te, mi suu yan.
2 A mì si yiri ma ca ki yanri ma toro;
ŋa wi yɛn mala ndanla wa na kotogo na, a mùu lagaja
wa ca nawa koŋgolo ke ni konaa wa katoro ti ni.
Mùu lagaja ma saa te, mi suu yan.
3 Ca ki go sigefɛnnɛ mbele pe yɛn na ca ki mari naga go singi,
a mì si saa fili pe ni.
A mì si pe yewe ma yo fɔ: «Ŋa wi yɛn mala ndanla wa na kotogo na, yoo yan laga le?»
4 Pa mila pe tooro,
a mì si ŋa wi yɛn mala ndanla wa na kotogo na wi yan le teere.
A mì suu yigi kɛɛ na, mi soo wa naa,
fɔ mbe ka sa ye wi ni wa na nɔ wi go,
wo ŋa wìlan se, wa wi go†.
5 Zheruzalɛmu ca sumbonɔ, mi yɛn na ye yɛnri ŋgbanga,
lufaala naa safiile pe mɛgɛ ni,
yaga kanla ndanlafɔ wi yirige,
yaga kaa yɛn mboo yirige,
mbege ta wi faa ki jaa gbɛn.
6 Ambɔ wi yɛn na yinrigi wa gbinri wi ni na paan ma,
paa wirige gbɔgɔ titɔnlɔgɔ yɛn?
Nuwɔ taanyaara nda pe yinri miiri, naa wusuna nuwɔ taan,
konaa nuwɔ taanyaara gbegelefɛnnɛ pe nuwɔ taanyaara ti ni fuun ti nuwɔ taan pa yɛn wi na.
7 Ye wele, wunlunaŋa Salomɔ pe maa wi lee sinlɛyaraga ŋga na koyi.
Maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ nafa taanri yɛn maa maga na tanri,
Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn pe pe ni fuun kotogofɛnnɛ poro wɛlɛ.
8 Pe ni fuun pe yɛn tokobiye ni,

† **2:17 2.17:** Betɛri kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ yanwira nda tì lagala ti yɛɛ na nakoma yanwira nda tì tigitigi ma yiriyiri. † **3:4 3.4:** Ŋga kì yo fɔ: Wo ŋa wìlan se, wa wi go, ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ wo ŋa wìlan kugbɔ ki lɛ, nakoma wa laga ŋga mbe ya mbe kugbɔ lɛ.

pè malaga gbɔngɔ ki fɔrɔgɔ maga jɛn jɛŋgɛ,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe tokobiye pe yɛn ma pɔpɔ wa pe sɛnŋgɛlɛ ke na,
mbaa pe yɛɛ go singi kaŋgbangala ke na yembinɛ.

9 Wunlunaŋa Salomɔ pe maa wi lee sinlɛyaraga ŋga na,
wìla ki gbegele Liban tara tire tiyɔnrɔ ni.
10 Wìla ki jegele ke gbegele warifuwe ni,
ma ki tɛlɛgɛsaga ki gbegele tɛ ni,
ma ki cɛnsaga ki gbegele kondoro paraga tiyɔngɔ ni.
Zheruzalɛmu ca sumbonɔ, pège nawa pi gbegele, maa sɔgɔ, maa yɔn ndanlawa pi kala na.
11 Siyɔn ca sumbonɔ, ye yiri, ye pan ye wunlunaŋa Salomɔ wi wele,
wunluwɔ njala li ni wa wi go na!
Lo wi nɔ wìla kan wi kan wi jayire pilige ki na.
Ko pilige ko kìla pye wi nayinmɛ pilige ye.

4

(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)

1 E, ma yɛn ma yɔn, na wɔnlɔnjɔ, ma yɛn ma yɔn fɔ jɛŋgɛ!
Ma yɛngɛlɛ ke yɛn ma yɔn paa jɛndɛtuwaye yɛn wa ma gbato wi nɔgɔ.
Ma yinzire ti yɛn ma tɔnlɔndɔnlɔ ma wɔ paa sikaŋgbelege yɛn,
ŋga ki yɛn na tinri ma yiri wa Galaadi tara yanwira ti na.
2 Ma ŋgangala kè filige pow paa simbafi-ile ŋgbelege yɛn,
mbele pè pe sire ti kɔɔnlɔ pe na, a pè yiri wa pe wolisaga na paan;
pe pe ni fuun naa pe waan yɛɛnlɛ,
wa kpɛ suu woo la.
3 Ma yɔngbasɛŋgɛlɛ kè yanlaga ma yɔn paa mana yɛnlɛ yɛn,
ma yɔn cɛnwɛ pi yɛn ma yɔn
ma kanŋguŋgolo ke ni fuun nuŋgba nuŋgba kè yanlaga ma yɔn paa girenadi tige pige walaga yɛn,
wa ma gbato wi nɔgɔ.
4 Ma yɔlɔgɔ ki yɛn ma tɔnlɔ ma yɔn, paa wunlunaŋa Davidi wi sanŋgazo ki-iri tiyɔɔn wi yɛn,
wo ŋa pè kan maa pye maliŋgbɔnyaara tɛgɛsaga.
Tugurɔn sigeyaara waga kele (1 000) yɛn ma yanŋga wa wi nawa,
ti ni fuun ti yɛn maliŋgbɔɔnlɔ koto-gofɛnnɛ woro.
5 Ma yinŋgele shyɛn ke yɛn jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ma yɔn paa safuwe piile shyɛn yɛn,
ke yɛn paa lufanɔ piile waanla yɛn,
mbele pe yɛn na nii wa masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ ti sɔgɔwɔ.
6 Sanni tifɛnɛ li sa yinŋgi yɔnlɔkɔgɔ,
sanni yinmɛ pi sa kari,
mi yaa lugu wa ki nuwɔ taanyaara nda pe yinri miiri ti yanwiga ki na,
mi yaa kari wa ki wusuna nuwɔ taan tipire yanwiga ki na.

7 Na wɔnlɔnjɔ, ma yɛn ma yɔn fɔ jɛŋgɛ,
tɛgɛlɛsaga kpɛ woro ma na.
8 Yiri wa Liban tara yanwira ti na ma pan na kɔrɔgɔ, na katogo jɔ,
yiri wa Liban tara yanwira ti na ma pan na kɔrɔgɔ.
Tigi ma yiri wa Amana yanwira ti na, ma pan ma wele,
tigi ma yiri wa Seniri yanwira ti na, ma pan ma wele,
tigi ma yiri wa Ɛrimɔ yanwira ti na, ma pan ma wele,
wa jaraye pe were ti yɔn na,
wa ki yanwira nda ti yɛn kamɛɛlɛ pe larasaga ye.
9 E, na jɔnlɔ sumboro, na katogo jɔ, ma kala lìlan kotogo ki yigi.
Naa màla wele welesaga nuŋgba ko cɛ, ma kala lìlan kotogo ki yigi.
Ma yɔlɔgɔ somu tinnɛ nuŋgba lo cɛ lìlan kotogo ki yigi.
10 Na jɔnlɔ sumboro, na katogo jɔ, ma ndanlawa pì tanla na ni dɛ;
ma ndanlawa pì tanla ma wɛ duvɛn na.
Ma sinmɛ nuwɔ taan pi nuwɔ pì tanla ma wɛ nuwɔ taanyaara ti ni fuun ti na.

11 Na katogo jɔ, sɛnrɛgɛ yɛn na sɔɔlɔ na yinrigi wa ma yɔngbasɛŋgɛlɛ ke ni,

sɛnrɛgɛ naa nɔnɔ yɛn wa ma ŋgayinnɛ li nɔgɔ.
Ma yaripɔrɔ ti nuwɔ pì tanla paa Liban tara tire ti nuwɔ pi yɛn.
12 Na jɔnlɔ sumboro, na katogo jɔ, ma yɛn paa naŋgɔ yɛn, ŋa pè jasa le wi na na kan,
paa pulugo yɛn, ŋga pè jasa le ki na na kan,
paa kɔlɔ yɛn, ŋa pòo yɔn ki sɔgɔ na kan.
13 Ma yɛn paa girenadi tire kɛrɛ tiyɔnrɔ yɛn,
nda ti maa pire jɛndɛ sɛni, ti pire ti yɛn ma tanla;
jabi tire naa nari tire nuwɔ taan woro yɛn wa ti ni.
14 Nari tire, naa safiran tire nuwɔ taan woro yɛn wa ti ni,
naa gbagara kanŋgirɛ, naa sinamɔmu tire konaa tire nda fuun pe ma tɛgɛ na wusuna nuwɔ taan wi gbegele ti ni,
miiri tire naa alowɛsi tire
konaa nuwɔ taanyaara nda fuun ti nuwɔ pì tanla ma wɛ ti ni†.
15 Ma yɛn paa pulugo yɛn wa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki nawa,
paa lɔgɔ yɛn, ŋga ki tɔnmɔ pi yɛn na fuun,
mba pi yɛn na yinrigi fɔ wa Liban tara yanwira ti na.
(Sumboro wi sɛnyoro)
16 Yɔnlɔ parawa kamɛŋgɛ kɛɛ tifɛlɛgɛ, yiri maa gbɔn!
Yɔnlɔ parawa kalige kɛɛ tifɛlɛgɛ, ta gbɔɔn maa paan!
Ta gbɔɔn wa na naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni,
jaŋgo mbege nuwɔ taan pi yirige mboo jaraga!
Mboro wo na, na ndanlafɔ, pan ma ye laga ma naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni,
maga pire tanra ta cɔ ma ka!

5

(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
1 Mi yɛn na paan wa na naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni, na jɔnlɔ sumboro, na katogo jɔ.
Mi yaa na miiri tipire ta cɔ konaa na nuwɔ taanyaara sannda ta ni.
Mi yaa na sɛnrɛgɛ shashaga ki ka naa ki tunwɔ pi ni;
mi yaa na duvɛn wo naa na nɔnɔ wi wɔ.
(Wɛnnɛ pe sɛnyoro)
Na wɛnnɛ, yaa nii yaa woo, yaa ndanlawa kala li piin fɔ li saa ye yɛgɛ kanŋgi!

Sumboro wi sila yeyɔngɔ ki yɛngɛ fyaw
(Sumboro wi sɛnyoro)
2 Mìla pye na wɔnlɔ, ɛɛn fɔ mi sila wɔnlɔ mbe fɛgɛ.
Mìlan ndanlafɔ wi magala li logo, wi yɛn na kɔrɔ ki gbɔɔn, ma yo fɔ:
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
«Kɔrɔ ki yɛngɛ na kan, na jɔnlɔ sumboro, na wɔnlɔnjɔ,
na jɛndɛtuwa tiyɔɔn, na jɔ ŋa wi yɛn maa yɛɛ yɔn fili.
Fɔɔngɔ kì wo mala go ki yinŋgi,
yembinɛ fɔɔngɔ kì wo mala yinzire ti yinŋgi.»
(Sumboro wi sɛnyoro)
3 Mìlan yaripɔrɔ ti wɔ na yɛɛ na makɔ,
naga yɛn ma, mi yaa ti le naa wi le?
Mìlan tɔɔrɔ ti jogo makɔ,
naga yɛn ma, mi yaa ti tɛgɛ fyɔngɔ ni naa wi le?
4 Na ndanlafɔ wùu kɛɛ ki le wa kɔrɔ wele li ni,
a na jatere wì si piri na na wi kala na.
5 A mì si yiri mbe sa kɔrɔ ki yɛngɛ na ndanlafɔ wi kan;
ma si yala miiri sinmɛ nuwɔ taan pìla pye na fuun na kɛyɛn yi na,
miiri sinmɛ nuwɔ taan pìla pye na yinrigi wa na yombɛgɛlɛ ke na
na sɔɔlɔ kɔrɔ ki sɔgɔyaraga ki yigisaga ki na.
6 A mì si kɔrɔ ki yɛngɛ na ndanlafɔ wi kan,
ɛɛn fɔ, a kì si yala wì puŋgo le ma kari makɔ.
Mi sila na yɛɛ yɛgɛ jɛn naa, wi karaga ki kala na.
A mùu lagaja ma saa te, mi suu yan;
a mùu yeri ma saa te, wii na yɔn sogo.
7 Ca ki go sigefɛnnɛ mbele pe yɛn na ca ki mari, pè si saa fili na ni;
a pè silan gbɔn fɔ mala wɛlɛgɛ.
Poro mbele pe yɛn ca ki mbogo ki go sigefɛnnɛ, a pè silan laŋgana li shɔ na yeri.

† **4:14 4.13-14:** Tire nda fuun tì mɛgɛ ki yeri laga ki vɛriseye shyɛn mbele pe ni, pe mari tɛgɛ na nuwɔ taanyaara muwɛ gbegele ti ni.

8 Zheruzalɛmu ca sumbonɔ, mi yɛn na ye yɛnri ŋgbanga,
na ye kanla ndanlafɔ wi yan,
ye yaa yo mɛlɛ wi kan san?
Yege yo wi kan fɔ wi ndanlawa pìlan tɛgɛ yaŋa.
(Sumbonɔ pe sɛnyoro)
9 E, mboro ŋa ma yɛn jɛɛlɛ pe ni fuun tiyɔɔn,
yiŋgi ki yɛn ma ndanlafɔ wi na ma saa wɛ nambala sanmbala pe na ma?
Yiŋgi ki yɛn ma ndanlafɔ wi na ma saa wɛ nambala sanmbala pe na ma,
fɔ a maa we yɛnri ŋgbanga ma?
(Sumboro wi sɛnyoro)
10 Na ndanlafɔ wì yanlaga ma yɔn, wi wire ti yɛn na yɛngɛlɛ.
Wi yɔngɔ woro ali nambala waga kɛ (10 000) sɔgɔwɔ.
11 Wi go ki yɛn paa tɛ piiri yɛn,
wi yinzire ti yɛn milɔnli milɔnli ma tɔnlɔndɔnlɔ na yɔlɔ,
ti yɛn ma wɔ binriw paa kaankaan sire yɛn.
12 Wi yɛnmbigile ke yɛn ma yɔn paa lɔgɔ yɔn keteŋgele yɛn,
ŋgele kè woli nɔnɔ ni ma filige, ke cɛnlɔmɔ pi yɛn ma yɔn.
13 Wi kanŋguŋgolo ke yɛn paa naŋgɔ kɔlɔgɔ laga ŋga ki yɛn yan wɛrɛ nuwɔ taan woro ni ki yɛn,
ŋga wusuna nuwɔ taan tipire yɛn wa ki ni.
Wi yɔngbasɛŋgɛlɛ ke yɛn ma yɔn paa masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ yɛn,
ŋgele miiri sinmɛ nuwɔ taan yɛn na yinrigi wa ke ni.
14 Wi kɛyɛn yi yɛn paa tɛ kannjiŋgele kɛɛ wogolo yɛn,
ŋgele pè kɛnlɛgi kɛnlɛgi kirizoliti sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo ka ni.
Wi witige ki yɛn ma yɔn paa solo ŋganla yɛn, na li yɛn ma wɔlɔgɔ,
na pè safiri sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo ka wo li na mali fo.
15 Wi jegele ke yɛn ma yɔn paa maribiri sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro fire fire ti yɛn,
nda pè yerege yerege tɛ piiri na.
Wi yɛgɛ yanwa pi yɛn ma yɔn paa Liban tara yanwira ti yɛn,
wi tiyɔnwɔ pi yɛn paa sɛdiri tige yɛn, ŋga ki yɔngɔ woro tire sannda ti sɔgɔwɔ.
16 Wi yɔn sɛnrɛ tì tanla,
wi lagapyew ki yɛn mala ndanla.
Pa na ndanlafɔ wi yɛn ma, pa na wɔnlɔ wi yɛn ma,
yoro Zheruzalɛmu ca sumbonɔ wele.

6

(Sumbonɔ pe sɛnyoro)
1 Mboro ŋa ma yɛn jɛɛlɛ pe ni fuun tiyɔɔn,
ma ndanlafɔ wi kari se yeri?
Ma ndanlafɔ wi kari kɛɛ kikiin na? Ki yo we kan wɔɔn saga woo lagaja.
(Sumboro wi sɛnyoro)
2 Na ndanlafɔ wì kari wa wi naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni,
wa laga ŋga tipire nuwɔ taan woro ti yɛn;
jaŋgo mbe saa wi yaayoro ŋgbelege ki kɔnri kila kaa wa,
mbe masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ ta kɔn wa.
3 Mi yɛn na ndanlafɔ wi woo,
na ndanlafɔ fun wi yɛn na woo;
wi yɛn naa yaayoro ti kɔnri tila kaa wa masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ ti sɔgɔwɔ.

Sumboro wi tiyɔnwɔ sɛnrɛ
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
4 E, na wɔnlɔnjɔ, ma yɛn ma yɔn dɛ, paa Tiriza ca tiyɔngɔ ki yɛn,
ma yɛn letiyɔɔn paa Zheruzalɛmu ca ki yɛn,
ma yɛn sunndo kɔngɔ ni paa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege yɛn ki dirapoye pe ni.
5 Ma yɛgɛ ki laga na na,
katugu ma welege ki mala jatere wi piri na na.
Ma yinzire ti yɛn ma tɔnlɔndɔnlɔ ma wɔ paa sikaŋgbelege yɛn,
ŋga ki yɛn na tinri ma yiri wa Galaadi tara yanwira ti na.
6 Ma ŋgangala kè filige paa simbafiile ŋgbelege yɛn,
mbele pè yiri wa pe wolisaga na paan;
pe pe ni fuun naa pe waan yɛɛnlɛ,
wa kpɛ suu woo la.

7 Ma kanŋguŋgolo ke ni fuun nuŋgba
nuŋgba kè yanlaga ma yɔn paa
girenadi tige pige walaga yɛn,
wa ma gbato wi nɔgɔ.
8 Wunlunaŋa jɛɛlɛ pe mbe ya pye nafa
taanri,
wi cɛnfɛnnɛ pè pye nafa tijɛrɛ,
konaa wi sumbonɔ pe yɔn kiga ka ya mbe
jɛn.
9 Ɛɛn fɔ mi wo yeri, jɛlɛ nuŋgba pe wi yɛn
laga dunruya wi ni,
wo wi yɛn na jɛndɛtuwa tiyɔɔn we, na jɔ
ŋa wi yɛn maa yɛɛ yɔn fili.
Wo nuŋgba pe wi yɛn wi nɔ wi yeri,
wi kala li yɛn ma gbɔgɔ wi nɔsee wi yeri.
Sumbonɔ sanmbala pe kaa yan, pe maa
ki yuun wi wogo na ma yo wi yɛn
fɛrɛwɛ na.
Wunlunaŋa jɛɛlɛ poro naa wi cɛnfɛnnɛ pe
ni pe kaa yan, pe maa wi sɔnni.

10 Jɛlɛ tiyɔɔn wiwiin wi yɛn na paan wa
yɛɛn paa lalaaga yɔn yɛn?
Wi yɛn ma yɔn paa yeŋge ki yɛn,
wi yɛn na yɛngɛlɛ paa yɔnlɔ ki yɛn;
wi yɛn sunndo kɔngɔ ni paa
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege yɛn ki
dirapoye pe ni.

11 Mì tigi wa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni, ko ŋga
tire nda ti yɛn pire sɛworo ti yɛn
wa we,
mbe sa yaara ti finmɛ pi wele wa gbun-
lundɛgɛ ki ni,
mbege wele na kaa pye ɛrɛzɛn tiire ti yɛn
na funnu,
mbege wele na kaa pye girenadi tire ti yɛn
na fyɛnwɛ.
12 Mi woro na kala lo la jɛnni naa, nay-
inmɛ pi kala na,
ma mbe yo fɔ lere ŋa yɛn na malaga
gbɔnwotoro fee mɛgbɔgɔfɔ ni†.

7

(Jɛɛlɛ naa sumbonɔ pe sɛnyoro)

1 Sɔngɔrɔ maa paan, sɔngɔrɔ maa paan,
Sulamu ca sumboro!
Sɔngɔrɔ maa paan, sɔngɔrɔ maa paan,
jaŋgo wɔɔn wele jɛŋgɛ!
(Sumboro wi sɛnyoro)
Yiŋgi na ye sila Sulamu ca sumboro wi
wele jɛŋgɛ,
wo ŋa pòo fɔrɔgɔ leele gbogolomɔ shyɛn
yɔrɔ ni we†?
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
2 E, wunlunaŋa sumborombyɔ, ma tɔɔrɔ
tì yɔn wa ma sawira ti ni dɛ!
Ma sɛnnɛ lì kɔn kiiri ma yɔn paa yɔlɔgɔ
somu yɛn,
ŋa wi yɛn kapyɔ jɛnfɔ kɛɛ tunŋgo.
3 Ma fuŋgbolo nɔgɔ kì kɔn kiiri ma yɔn
paa wɔjɛnnɛ yɛn,
na duvɛn nuwɔ taan na kɔ wa li ni;
ma fuŋgbolo li yɛn paa bile ŋa wi yɛn ma
gbogolo wi yɛn,
ŋa masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ yɛn maa
maga.
4 Ma yinŋgele shyɛn ke yɛn jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ
paa safuwe piile shyɛn yɛn,
ke yɛn paa lufaa piile waanla yɛn.
5 Ma yɔlɔgɔ ki yɛn kiiri ma tɔnlɔ ma yɔn
paa sanŋgazo yɛn,
ŋa pè kan solo ŋgangala ni.
Ma yɛnmbigile ke yɛn na yɛngɛlɛ paa
Ɛshibɔn ca tɔnmɔ were ti yɛn,
wa ca ki yeyɔngbɔgɔ ŋga pe yinri Bati
Arabimu ki tanla.
Ma numala li yɛn ma yɔn paa Liban tara
sanŋgazo wi yɛn,
ŋa wi yɛn ma kan ma yɛgɛ wa wa Damasi
ca ki yeri.
6 Ma go ki yɛn caw ma yɔn ma na paa
Karimɛli yanwiga ki yɛn,
ma go ŋga kì ti ki njegele ke yɛn ma yɔn
paa kondoro pariyɛɛgɛ yɛn.
Ma go njegele ke tiyɔnwɔ pi mbe ya mbe
wunlunaŋa wi yigi mboo jan.
7 E, ma yɛn ma yɔn dɛ, ma kala lìlan
ndanla jɛŋgɛ,
na ndanlafɔ, na lendanlawa.
8 Ma tɔnlɔ faraw ma yɔn paa sɛngɛndige
yɛn,
ma yinŋgele ke yɛn paa sɛngɛzhara yɛn.
9 A mì sho fɔ mi yaa lugu wa sɛngɛndige
ki ni, mbe sa ki shashara ti yigi.

† **6:12 6.12:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ ti woro ma filige. † **7:1 7.1:** Ŋga kì yo fɔ: *Wo ŋa pòo fɔrɔgɔ leele gbogolomɔ shyɛn yɔrɔ ni,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni.

Ki yɛn ma yala ma yinŋgele ke pye
lɛgɛlɛgɛ na yeri paa ɛrɛzɛn
shashaga yɛn.
Ki yɛn ma yala ma yɔn ki nuwɔ pi pye
pi tanla paa pɔmu tige pire pende
nuwɔ yɛn.
10 Ma yɔn ki pye ki tanla paa duvɛn taan
yɛn.
(Sumboro wi sɛnyoro)
E, ki duvɛn taan wi yɛn ma tɛgɛ na
ndanlafɔ wo kan,
wi maa fuun wa we yɔngbasɛŋgɛlɛ ke na
fɔ we ma ka saa wɔnlɔ.

Nayinmɛ mba pi ma pye wa,
na yaga ye yɛɛ ndanla
(Sumboro wi sɛnyoro)
11 Mi yɛn na ndanlafɔ wi woo,
na la ki yɛn wi na fɔ jɛŋgɛ.
12 Na ndanlafɔ, pan we kari wa kɛɛrɛ ti
ni,
we yaa sa wɔnlɔ wa kɛrɛ kapige ka ni.
13 Pinliwɛ ni yirifaga na, we yaa kari wa
ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni
mbe sari wele na kaa pye ɛrɛzɛn tiire tì
fun, na kaa pye ti fyɛnwɛ ma pɛlɛgi;
na kaa pye girenadi tire ti fyɛnwɛ.
Wa ki laga ki na, mi yaa ki naga ma na fɔ
ma yɛn mala ndanla.
14 Yan wɛrɛ nda pe yinri madiragɔri†
ti nuwɔ taan pì yiri ma jaraga
lagapyew;
tige pire nda tì tanlandanla ti cɛnlɛ pyew
ta yɛn le we yeyɔngɔ ki na,
tige pire fɔnndɔ nda tì cɔ to naa lɛrɛ ti ni.
Na ndanlafɔ, mìri tɛgɛ mboro kan.

8

1 E, ndɛɛ ki pye ma yɛn na nɔsepyɔ
lenaŋa,
ŋa mi naa wo, wè nɔ yinnɛ nuŋgba li
wɔnri ma we yɛɛ kan,
mi jɛn na yiri mbɔɔn fili wa funwa na,
mbe kɛyɛn wa ma yɔlɔgɔ,
lere kpɛ se jɛn naa na tifaga.
2 Mi jɛn na kari ma ni, mbe sa ye ma ni
wa na nɔ wi go,
ma jɛn nala naga ndanlawa kala li ni.
Mi jɛn na duvɛn taan kan ma yeri maa
wɔ,
mbanla girenadi tige pire tɔnmɔ pa kan
ma yeri.

3 Wi kamɛŋgɛ ko mbanla go ki tɔgɔ,
wi kalige ko mbaa na talitali.
4 Zheruzalɛmu ca sumbonɔ, mi yɛn na ye
yɛnri ŋgbanga,
yaga kanla ndanlafɔ wi yirige,
yaga kaa yɛn mboo yirige
mbege ta wi faa ki jaa gbɛn.
(Sumbonɔ pe sɛnyoro)
5 Ambɔ wi yɛn ki jɛlɛ ŋa wi yɛn na yinrigi
wa gbinri wi ni na paan,
ma tɛlɛgɛ wi ndanlafɔ wi na?

Ndanlawa pi yɛn fanŋga ni
paa kunwɔ pi yɛn
(Sumboro wi sɛnyoro)
Mɔ̀ɔ yɛn mɔɔ yirige wa pɔmu tige ki nɔgɔ,
wa laga ŋga ma nɔ wìla ma kugbɔ ki lɛ,
wa laga ŋga wìla ma se we.
6 Na kala li tɛgɛ wa ma kotogo ki na paa
tɛgɛrɛ yɛn,
na tɛgɛ ma yɛɛ tanla paa tɛgɛrɛ
tɛgɛyaraga yɛn wa ma kɛɛ ki na;
katugu ndanlawa pi yɛn fanŋga ni paa
kunwɔ pi yɛn,
yenjaga kì pe paa kuulo tara ti yɛn.
Ndanlawa pi kasɔn ki yɛn paa kasɔn
ŋgbanli yɛn,
paa yɛnŋɛlɛ gbanlaga kasɔn gbɔgɔ yɛn
ma yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
7 Tɔnŋgbɔɔ pi ni fuun pi se ya mbe
ndanlawa pi kasɔn ki figi,
gbaanla tɔnmɔ pi se ya mbe ndanlawa pi
tɔn.
Ali na lere wa ka wi go yarijɛndɛ ti ni fuun
ti kan mbe yo wi yaa ndanlawa pi
lɔ,
wi se yaraga ko ka ta, kaawɔ tifagawa.
(Sumboro wi nɔsepiile nambala
pe sɛnyoro)
8 We jɔnlɔ sumboro wa yɛn wa,
wi fa yinŋgele yiri gbɛn.
Yiŋgi we yaa ka pye mbe we jɔnlɔ sum-
boro wi saga,
na paga kaa ki jaa mboo pɔri pilige ŋga
ni we?
9 Ndɛɛ ki pye we jɔnlɔ wi yɛn paa malaga
sigembogo yɛn,

† **7:14 7.14:** Leele pàa pye naga jate ma yo yan wɛrɛ nda pe yinri madiragɔri ti pire ti ma ti jɛlɛ wi ma pye sevɔ (Zhenɛ 30.13-14).

we jɛn na warifuwe sanŋgazo kan wa wi
go na mbaa wi go singi.
Ndɛɛ ki pye wi yɛn paa yeyɔngɔ yɛn,
we jɛn naga tɔn mbege fere sɛdiri tire
papara papara fanŋga woro ni.
(Sumboro wi sɛnyoro)
10 Mi yɛn paa malaga sigembogo yɛn,
ɛɛn fɔ koni na yinŋgele ke yɛn paa
sanŋgazoye yɛn.
Kì pye ma, mi wo na, mi yɛn na ndanlafɔ
wi yeri paa yɛyinŋge ki kanfɔ yɛn
wi yeri.
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
11 Ɛrɛzɛn kɛɛrɛ la pye Salomɔ wi yeri wa
Baali Hamɔ laga ki na,
a wì siri telege kɛrɛ welefɛnnɛ pele na paa
ti wele.
Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba paa daga
mbaa wi kaan warifuwe pyɔ waga
kele ŋgele (1 000) ni wi tige pire ti
sɔnŋgɔ.
12 Mi na ɛrɛzɛn kɛrɛ to yɛn laga na yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
Salomɔ, mboro mbaa kee ma warifuwe
pyɔ waga kele (1 000) wi ni,
warifuwe pyɔ cɛnmɛ shyɛnzhyɛn (200)
wo mbe pye kɛrɛ welefɛnnɛ poro
woo.

13 Mboro sumboro ŋa ma yɛn ma cɛn wa
naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni,
na pinlɛyɛɛnlɛ pèle nuŋgbogolo jan naga
jaa mbɔɔn magala li logo.
Ki yaga mbɔɔn magala li logo san!
(Sumboro wi sɛnyoro)
14 Ta fee maa paan, na ndanlafɔ,
paa lufaa yɛn, nakoma paa safuwe pyɔ
yɛn,
ŋa wi yɛn na yeni na kanni wa yanwira
nda nuwɔ taan tipire ti yɛn wa ti go
na.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
EZAYI
wi sɛwɛ we
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ezayi wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ gbɔɔ wa, ŋa wìla wi yinwege ki pye wa Zheruzalɛmu ca. Wi mɛgɛ ko pè taga ki sɛwɛ ŋa wi na. Wi mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa leele shoo. Yɛnŋɛlɛ làa wi yeri wila li yɔn sɛnrɛ ti yuun, a ki yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa shyɛn (740) yɔn ko tin Zhezu Kirisi wi sege ki yɛgɛ. Wìla wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yo yɛlɛ nafa shyɛn ni. Ɛɛn fɔ kagala ŋgele ke yɛn ma yɔnlɔgɔ laga sɛwɛ wi ni, koro wagati wo tɔnlɔ ma wɛ, ke yɛn na kee yɛlɛ cɛnmɛ shyɛn (200) yeri. Sɛwɛ wì kɔɔnlɔ ma yiri kɔnsara tugbɔɔrɔ taanri. Ki kɔnsara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti yɛn na para kagala ŋgele na, ke wagati wi yɛn wi yɛ wi yɛ.

Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni, mbege lɛ go nuŋgba sa gbɔn go nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ (1–39), Ezayi wi yɛn naga yuun leele pe kan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban lewɛlɛwɛ kapyere, naa kambasinnde konaa java kapyere nda ti yɛn na piin wa tara ti ni ti kala na. Yɛnŋɛlɛ li yɛn kpoyi, li si yɛn tara lombondo ti wunluwɔ. Li se li woolo pe kapere to naa cɛngɛlɛ sanŋgala ke kapere ti kala yaga, na lii pe jɔlɔ. Yɛnŋɛlɛ li yaa Asiri tara woolo naa Babilɔni tara woolo pe yirige mbe pe wa li woolo pe na. Ali mbege ta Yɛnŋɛlɛ làa ki sɛnŋgbanra ti yo, Yɛnŋɛlɛ lì yo li woolo pe mbe ya sɔngɔrɔ mbe pan li kɔrɔgɔ. Wagati wa yɛn wa na paan, leele pe ni fuun pe yaa ka pye yɛyinŋge na.

Sɛwɛ wi go nafa shyɛn mbe sa gbɔn nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (40-55), ko yɛn na para wagati ŋa Zhuda tara woolo pàa pe gbɔɔ yigi kasopiile ma kari pe ni wa Babilɔni tara. Pè jigi wìla kɔn pe na, a pe fanŋga kì kɔ pe ni. A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì sigi yo pe kan ma yo Yɛnŋɛlɛ li yaa poro mbele li woolo pe shɔ mbe sɔngɔrɔ pe ni wa Zheruzalɛmu ca. Kagala ŋgele kè pye ma toro faa konaa ŋgele ke yɛn na piin, Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ke fɔ we. Li yaa Izirayɛli woolo poro tɛgɛ mbe duwaw cɛngɛlɛ sanŋgala ke na. Wa ki kɔnsaga shyɛn wogo ŋga ki ni, lara ta yɛn wa ti yɛn na para «Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee» sɛnrɛ na. Ki lara ti yɛn ma jɛn jɛŋgɛ wa Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛ wi ni.

Sɛwɛ wi go nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni mbe sa gbɔn nafa taanri ma yiri kɔgɔlɔni (56-66), ko yɛn na para mbele pàa yigi kasopiile ma kari tara ta yɛgɛ ni, wagati ŋa pe gbɔɔ la sɔngɔrɔ ma pan wa pe tara wo sɛnrɛ na. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yɛn naga nari ma yo mbaa cɛnpilige ki cɛɛn, naa saara wɔmɔ konaa Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi ni, ti yɛn kagbɔgɔ yɔn. Yɛnŋɛlɛ lìgi yo maga filige li woolo pe kan ma yo fɔ na paga koro sinmbele li kan, li yaa duwaw pe na. Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi sila wi sɛnrɛ ti yo Zhuda tara to cɛ kan, wìla ti yo fun cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn laga tara na ke kan. Koro fun ke yaa ka ke tasaga ta wa naayeri fɔnŋɔ wo naa tara fɔnndɔ nda Yɛnŋɛlɛ li yaa ka da ti ni. Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ fɔ:

Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
Naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ nda mi yaa ka da,
ti yaa mɔ na yɛgɛ sɔgɔwɔ yɛgɛ ŋga na,
pa ye setirige piile konaa ye mɛgɛ ki ni, ti yaa koro mbe mɔ na yɛgɛ sɔgɔwɔ ma fun.
Yevɔnŋgɔ o yevɔnŋgɔ, naa cɛnpilige o cɛnpilige,
sɛnwee piile pe ni fuun pe yaa kaa paan mbaa fɔli na yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa na gbogo (Eza 66.22-23).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga *1–39*
Yɛnŋɛlɛ li yɛn na Zhuda tara woolo konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe jɛrɛgi *1–5*
Yɛnŋɛlɛ làa Ezayi wi yeri wi pye li yɔn sɛnrɛ yofɔ *6.1-13*
Zhuda tara ti yaa ka tɔngɔ konaa pe yaa ka sɔngɔrɔ mberi kan naa fɔnŋɔ *7–12*
Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke na *13–23*

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka cew ta *24–27*
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn li woolo pe na *28–31*
Yɛnŋɛlɛ li yaa Edɔmu cɛnlɛ woolo pe le jɔlɔgɔ, mbe duwaw Zheruzalɛmu ca woolo pe na *32–35*
Pàa Ezekiyasi wi tɛgɛ wunluwɔ *36–39*
Sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo *40–55*
Yɛnŋɛlɛ li yaa li woolo pe shɔ *40–48*
Yɛnŋɛlɛ li yaa tunmbyee wa kan *49–53*
Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ na lɛ, li yaa li tɔn *54–55*
Sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo *56–66*
Cɛngɛlɛ sanŋgala ke yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ li woolo pele fun *56.1-8*
Tara ti yɛkeele pe yaa ka jɔlɔgɔ ta *56.9–59.21*
Zheruzalɛmu ca ki yaa ka gbɔgɔwɔ ta *60–62*
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka dunruya fɔnŋɔ da *63–66*

SƐWƐ WI KƆNSAGA KOŊGBANŊGA

1–39

1 Yariyanra nda to Amɔzi pinambyɔ
Ezayi wìla yan Zhuda tara naa
Zheruzalɛmu ca ki wogo na; kìla pye
Zhuda tara wunlumbolo Oziyasi, naa
Yotamu, naa Ahazi, konaa Ezekiyasi pe
wagati wi na ma tagala pe yɛɛ na†.

Yɛnŋɛlɛ woolo pe kambajɛnmɛ we

2 Mboro naayeri, ta nuru. Mboro tara,
nuŋgbogolo jan ma logo†!
Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na para fɔ:
«Mì piile gbegele ma pe koro, ɛɛn fɔ pè
yiri ma je na na.
3 Nɛgɛ kìgi tafɔ wi jɛn,
sofile wùu kayaraga ki jɛn wa wi tafɔ wi
laga.
Ɛɛn fɔ Izirayɛli woolo pee yaraga ka kpɛ
jɛn,
na woolo pee kala la kɔrɔ jɛn.»

Yarijɛŋgɛ ka si koro naa wa Zhuda tara

4 Yoro cɛnlɛ woolo mbele kapere
pyefɛnnɛ, jɔlɔgɔ yɛn ye wogo!
Ye kajɔgɔrɔ ti yɛn ma lɛgɛ!
Yoro cɛnlɛ woolo mbele tipeele!
Yoro pijɔgɔmbɔlɔ wele!
Yè je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
yè Izirayɛli Yɛnŋɛlɛ kpoyi li tifaga,
yè puŋgo le li ni.

5 Mi yaa ye gbɔn laga kikiin ni naa?
Naa ye koro na yinrigi na jege suyi we?
Ye go ki yɛn sagbanra ni lagapyew,
ye nawa pi yɛn ma tanga ye na.
6 Mbege lɛ wa ye tɔndanra ti na fɔ sa gbɔn
wa ye go ki na,
ŋgbanwa laga ka kpɛ si koro;
lagapyew wɛlɛgɛsaga, naa gbɔnrɔ tuuro,
naa sagbanra nda tì kɔɔnlɔ pɔyi
pɔyi;
pee ti fɔ, sinmɛ si taga ti na, mberi pɔpɔ.
7 Ye tara tì tɔngɔ ma koro waga,
kasɔn ye cara ti sogo;
nambanmbala pele pè pan na ye tara ti
tɔnli wi nii ye yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Tì tɔngɔ ma koro waga,
paa nambanmbala ma kaa laga ŋga jɔgɔ
we.
8 Siyɔn ca kì koro ki yɛ
paa segbaga yɛn ɛrɛzɛn kɛrɛ ta nawa,
paa gbata yɛn kɔnkɔnmburu kɛrɛ ta
nawa,
paa ca yɛn ŋga pè maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
kan ki tanla maga yɔn tɔn.
9 Ndɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ li sila leele pele jɛnri yaga we ni
yinwege na,
anmɛ we tɔngɔ paa Sodɔmu ca ki yɛn,
anmɛ we pye paa Gomɔri ca ki yɛn†.

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ mba pi sili ndanla

10 Yoro Sodɔmu ca teele ye Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɛnrɛ ti logo!

† **1:1 1.1:** 2 Wunlu 15.1-7; 15.32–16.20; 18.1-20; 2 Kuro 26.1-3; 27.1-9; 28.1-27; 29.1–32.33 † **1:2 1.2:** Ki sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ li mari yo mbe naayeri wo naa tara ti pye paa sɛrɛfɛnnɛ shyɛn yɛn, mbeli woolo pe jɛrɛgi pe kapere ti wogo na. Ki sɛnrɛ ti yɛn fun wa Dete 4.26; 30.19; 31.28; 32.1lara ti ni. † **1:9 1.9:** Sodɔmu ca fɛnnɛ naa Gomɔri ca fɛnnɛ pàa kapere lɛgɛrɛ pye faa, ki kala na, Yɛnŋɛlɛ làa ki cara ti tɔngɔ. Ki sɛnrɛ ti yɛn wa Zhenɛ 19.24-25laga ki ni. † **1:10 1.10:** Laga ki laga ŋga ki ni, Ezayi wìla Zhuda tara naa Izirayɛli tara teele pe taanla Sodɔmu naa Gomɔri cara teele pe ni; Sodɔmu naa Gomɔri tìla pye cara shyɛn ta, nda tìla tipege pye fɔ ma saa toro.

Yoro Gomɔri ca woolo†, ye nuŋgbolo jan
ye Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ ti logo!
11 Ye saara lɛgɛrɛ nda ye yɛn na woo, ti
yaa yiŋgi yɔn na kan?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mì tin ye simbapɛnɛ saara sogoworo ti na,
naa ye napire saara yanlaga ki na.
Ye napɛnɛ, naa ye simbapiile konaa ye
sikapɛnɛ pe kasanwa pì la kɔ na na.
12 Ye ma pan ma yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
ambɔ wi maga konɔ kan ye yeri yaa tanri
wa na shɛrigo gbɔgɔ laga nawa pi
ni?
13 Ye kayɔngɔ fu yarikanra nda ye yɛn na
kaan na yeri, yege yaga;
ye wusuna nuwɔ taan wi yɛn mala mbɛn.
Ye yevɔnndɔ fɛtiye, naa ye cɛnpilige
shɛrɛgɛ konaa ye gbogolomɔ gbɔɔ
mba ye ma pye mbanla gbɔgɔ, mi
se yɛnlɛ ti na naa;
ye shɛrɛgɛ gbogolomɔ mba ye maa piin
na pinlɛlɛ ye kapere tugbɔɔrɔ ti ni,
mi woro nari jaa.
14 Ye yevɔnndɔ fɛtiye sanmbala pe yɛn
mala mbɛn.
Pe yɛn paa tugugbɔrɔ yɛn na go na,
mi se ya mberi kun na yɛɛ ni naa.
15 Na yaga ye kɛyɛn yi yirige mbaa na
yɛnri,
mi yaa na yɛgɛ ki lara ye na, jaŋgo mi ka
ka ye yan.
Ali na ye kaa yɛnri lari lege yɛgɛ o yɛgɛ,
mi se logo ye yeri,
katugu ye kɛyɛn yi yɛn ma fa legbogo
kasanwa pi ni.
16 Ye ye yɛɛ woli ye pye fyɔngɔ fu,
ye ye kapyere tijangara ti kɔ yeri wɔ na
yɛgɛ sɔgɔwɔ,
ye kapere pyege ki yaga.
17 Yaa kajɛŋgɛ pyege ki fɔrɔgi,
yaa kasinŋge ki lagajaa.
Pe yɛn na mbele jɔlɔ, yaa pe shoo,
yaa pijiriwele pe kiti wi kɔɔn kasinŋge ni.
Ye yere naŋgunjaala pe ni.

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Koni, ye pan we yo we yan we yɛɛ yeri.
Ali na kaa pye ye kapere tì yanlaga
kpanyi,
ti yaa filige pow paa nɛzhi yɛn.
Ali na kaa pye tì yanlaga fɔ ma saa na
woo,
ti yaa filige pow paa simbasifire yɛn.
19 Na yaga yɛnlɛ mbaa nuru na yeri,
tara ti yarilire ti ni fuun tiyɔnrɔ to ye yaa
la kaa.
20 Ɛɛn fɔ na yaga je mbe yo ye se logo, na
yaga yiri mbe je na na,
kona tokobi wo wi yaa ye tɔngɔ mbe ye
kɔ,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì para wa li yɔn.»

Zheruzalɛmu ca ki kapere re

21 Ki cɛn mɛlɛ? Ca ŋga kìla pye ma sin,
ko kì sɔngɔrɔ ma pye paa nanjaa yɛn.
Kìla pye ma yin kaselege ki ni,
kasinŋge la pye na piin wa ki ni.
Ɛɛn fɔ koni, kì kanŋga ma pye legboleele
cɛnsaga.
22 Zheruzalɛmu ca woolo, ye warifuwe wì
kanŋga ma pye tugurɔn fire;
tɔnmɔ ye wa ye duvɛn taan wi ni maa
pɛn.
23 Ye yɛkeele pe yɛn leele mbele pè yiri ma
je;
yoolo poro pe yɛn pe pinlɛyɛɛnlɛ wele.
Yarikanra nda ti maa leele go jogo, to ti
yɛn ma pe ni fuun pe ndanla,
boyan yaara to pe maa fee ti puŋgo na.
Paa kiti wi kɔn mbe pijiriwe wi tanga ki
kan wi yeri;
naŋgunjɔ wi go kala lii pe jori.

24 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ na fanŋga
gbɔgɔfɔ, lo lì yo ma fɔ:
«E, mi yaa na kayaŋga ki fɔgɔ tɔn na
winfɛnnɛ pe na;
mi yaa na kayaŋga ki wɔ na juguye pe ni.
25 Mi yaa na kɛɛ ki yirige mboro
Zheruzalɛmu ca ma na naa,
mi yaa kasɔn tɛgɛ mbɔɔn pye kpoyi,
mbɔɔn tugurɔn ti yan mberi fire ti
wɔ wa ma ni,
paa yɛgɛ ŋga na gbanŋga maga pye we;
mi yaa fyɔngɔ pyew ki wɔ ma ni, mbɔɔn
pye kpoyi.
26 Mi yaa kiti kɔnfɛnnɛ kan ma yeri naa,
paa yɛgɛ ŋga na kìla pye faa we,
mbe yɛrifɛnnɛ kan ma yeri naa, paa
wagati ŋa wì toro faa wi yɛn.

Ko puŋgo na, pa pe yaa lɔɔn yinri ‹kasinŋge ca› konaa ‹ca ŋga ki yɛn sinŋge mi Yɛnŋɛlɛ na ni.› »

27 Siyɔn ca ki yaa go shɔsaga ta kaselege
ko fanŋga na,
ca woolo na paga pe kapere ti jɛn mberi
yaga, pe yaa go shɔsaga ta kasinŋge
ko fanŋga na.
28 Ɛɛn fɔ mbele pè yiri ma je konaa kapere
pyefɛnnɛ pe ni, poro yaa ka tɔngɔ,
mbele pè je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, pe yaa ka
kɔ mbe wɔ wa.

29 Pa kona terebɛnti tire nda tì ye ndanla,
a yaa sunnu wa ti nɔgɔ,
ye yaa fɛrɛ shɔ ti kala na;
naŋgɔ kɔɔrɔ nda yàa wele ma wɔ na
sunnu wa ti nɔgɔ,
fɛrɛ yaa ye ta ti kala na.
30 Katugu ye yaa ka pye paa terebɛnti tige
yɛn, ŋga ki wɛrɛ tì fanla;
mbe pye paa naŋgɔ kɔlɔgɔ yɛn, ŋga
tɔnmɔ woro wa mbaa yaara ti sug-
uru.
31 Naŋa ŋa wi yɛn ma ŋgban, wi yaa ka
pye paa kanŋgewaga fɔɔngɔ yɛn,
wi kapyegele ke yaa ka pye paa kasɔn
njaanra yɛn.
Pe ni fuun shyɛn pe yaa ka pinlɛ mbe
sogo,
lere kpɛ se ka ta mbege kasɔn ki figi.

2

Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yaa ka kari wa Zheruzalɛmu

1 Kagala ŋgele koro Yɛnŋɛlɛ làa naga
Amɔzi pinambyɔ Ezayi wi na Zhuda tara
naa Zheruzalɛmu ca ki wogo na.
2 Wagati wa yɛn wa na paan, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn ma
kan yanwiga ŋga na,
ko ki yaa ka pye yanwira ti ni fuun ti go
na;
ki yaa ka yagara tinndiye pe ni fuun pe
na.
Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yaa kaa gbinri mbaa
paan wa ki na.
3 Tara lɛgɛrɛ woolo yaa kaa paan wa,
mbaa yuun fɔ:
«Ye pan we lugu we kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yanwiga ki na,
wa lo na Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni,
jaŋgo li we naga li koŋgolo ke ni,
waa tanri li koŋgolo ke na.
Katugu pa lasiri sɛnrɛ ti yaa ka yiri wa
Siyɔn ca ki ni,
pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yaa ka yiri wa
ko ŋga Zheruzalɛmu ca ki ni.»
4 Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa kiti wi kɔɔn cɛngɛlɛ
ke sɔgɔwɔ,
li yaa kaa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ woolo kagala
yɛgɛ woo.
Kona pe yaa ka pe tokobiye pe gbɔn mbe
pe pye falinɛrɛ capire,
mbe pe njaanra ti gbɔn mberi pye mali
kɔngbeŋgele.
Cɛnlɛ la se ka yiri cɛnlɛ la yɛgɛ kɔrɔgɔ
malaga ni naa,
pe se kaa malaga gbɔngɔ ki fɔrɔgi naa†.

5 Yoro Zhakɔbu setirige piile,
ye pan waa tanri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yanwa pi ni.

Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnpilige ki yɛn na paan

6 Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mà je ma
woolo, Zhakɔbu setirige piile pe na,
katugu pe tara ti yɛn ma yin yɔnlɔ yirisaga kɛɛ woolo pe kalɛgɛlɛ ke ni;
pe maa jɛɛrɛ kapyere piin paa Filisiti tara
fɛnnɛ pe yɛn;
pè pye tara ta yɛgɛ woolo pinlɛyɛɛnlɛ.
7 Pe tara ti yɛn ma yin warifuwe naa tɛ wi
ni,
yɔn woro pe yarijɛndɛ tɛgɛsara yarijɛndɛ
ti na.
Pe tara ti yɛn ma yin shɔnye pe ni,
yɔn woro pe malaga gbɔn wotoroye pe na.
8 Pe tara ti yɛn ma yin yarisunndo ti ni.
Pe maa fɔli yaara nda poro yɛrɛ jate pè
gbegele ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo;
pe maa fɔli pe yɛɛra kɛɛ tunndo ti yɛgɛ
sɔgɔwɔ nari gbogo.
9 Ki kala na, sɛnwee piile pe yaa ka go
sogo,
sɛnweele pe yaa ka fɛrɛ shɔ.

† **2:4 2.4:** Zhowɛ 4.10 † **2:10 2.10:** 2 Tesa 1.9; Naga 6.15

Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga ka pe kala yaga!
10 Ye sa ye wa waliwere ti ni,
ye lara wa tara ti nɔgɔ†,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na sunndo kɔngɔ ŋga waa, ye lali ki ni,
konaa li gbɔgɔwɔ yanwa pi ni.

11 Lere ŋa wi maa yɛgɛ tungu leele na, wi yaa ka go sogo,
lere ŋa wi maa wi yɛɛ mbɔnrɔgi leele na, wi yaa ka fɛrɛ shɔ;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba pe lo li yaa ka gbɔgɔwɔ ta ko pilige ko ni.
12 Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lì pilige ka kɔn ma tɛgɛ,
mbe yiri mbele fuun pe maa yɛgɛ tungu leele na konaa mbele pe maa pe yɛɛ gbogo pe kɔrɔgɔ;
jaŋgo mbe pe tirige.
13 Li yaa ka yiri Liban tara sɛdiri tire nda tì tɔnlɔndɔnlɔ ma yagara ti ni fuun ti kɔrɔgɔ,
naa Bazan tara tigbɔrɔ ti ni fuun ti kɔrɔgɔ.
14 Li yaa ka yiri yanwira titɔɔnrɔ ti ni fuun ti kɔrɔgɔ,
konaa tinndiye mbele fuun pè yagara pe kɔrɔgɔ;
15 mbe yiri malaga sigesanŋgazoye titɔnlɔmbɔlɔ pe kɔrɔgɔ,
konaa malaga sigemboro nda tì liri ti ni fuun ti kɔrɔgɔ;
16 mbe yiri Tarisisi tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ ti ni fuun ti kɔrɔgɔ,
konaa tɔnmɔkɔɔrɔ tiyɔnrɔ sɔnŋgbanga woro ti ni fuun ti kɔrɔgɔ.
17 Sɛnwee pyɔ ŋa wi maa yɛgɛ tungu leele na, wi yaa ka go sogo,
lere ŋa wi maa wi yɛɛ mbɔnrɔgi leele na, wi yaa ka fɛrɛ shɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba pe lo li yaa ka gbɔgɔwɔ ta ko pilige ko ni.

18 Yarisunndo ti ni fuun ti yaa ka kɔ mbe wɔ wa.
19 Leele pe yaa ka ye wa waliwere ti ni,
mbe ye fɔ wa tara ti nɔgɔ,
mbe lara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na sunndo kɔngɔ ŋga waa ki yɛgɛ,
konaa li gbɔgɔwɔ yanwa pi yɛgɛ,
na liga ka yiri mbe fyɛrɛ wa tara woolo pe na sanga ŋa ni we.
20 Ko pilige ko ni, warifuwe yarisunndo konaa tɛ yarisunndo nda sɛnwee piile pè gbegele,
na foli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo,
pe yaa kari wa ndagasɛnɛ naa ndiire ti kan.
21 Leele pe yaa ka ye wa waliwere ti ni,
mbe ye fɔ wa yanwira were ti ni,
mbe lara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na sunndo kɔngɔ ŋga waa ki yɛgɛ,
konaa li gbɔgɔwɔ yanwa pi yɛgɛ,
na liga ka yiri mbe fyɛrɛ wa tara woolo pe na sanga ŋa ni we.
22 Yaga ka ye jigi wi taga sɛnwee pyɔ na,
katugu na wi yinwege wɔnwɔn po ka ya yere, wi wogo ki ma kɔ.
Yiŋgi wi mbe ya yɔn naa?

3

Zhuda tara naa Zheruzalɛmu ca kagala kè gbɔn ma piri

1 Ye wele, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
li yaa Zheruzalɛmu ca woolo naa Zhuda tara woolo pe sagawa pi yirisaga ki ni fuun ki shɔ pe yeri konaa pe kɛɛndagaserege ki ni fuun ki ni,
li yaa pe yaakara tasara ti ni fuun konaa pe tɔnmɔ tasara ti ni fuun ti kɔ mberi wɔ wa;
2 naa nambala kotogofɛnnɛ konaa maliŋgbɔɔnlɔ pe ni,
naa kiti kɔnfɛnnɛ konaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni,
naa jɛlɛfɛnnɛ konaa lelɛɛlɛ pe ni;
3 naa maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pe yɛn nambala nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ go na
konaa legbɔɔlɔ pe ni,
naa yɛrifɛnnɛ konaa kapyɔ jɛnfɛnnɛ pe ni,
naa lekara jɛnfɛnnɛ jɛmbɛlɛ pe ni.
4 Mi yaa lefɔnmbɔlɔ kan pe yeri pe pye pe teele;
piile pe yaa ka cɛn pe go na.
5 Tara woolo pe yaa kaa pe yɛɛ jɔlɔ,
wa yaa yiri wa kɔrɔgɔ,
cɛnyɛnlɛ wa yaa yiri wi cɛnyɛnlɛ wa kɔrɔgɔ,

lefɔnŋɔ wi yaa yiri mbe je lelɛgbaraga ki na,
lejaga wi yaa yiri mbe je legbɔɔ wi na.
6 Ko wagati wo ni, lere wa yaa ka saa nɔsepyɔ lenaŋa wa yigi
wa wi tosee wi go ki ni, mboo pye fɔ:
«Derigbɔgɔ nuŋgba yɛn mboro yeri, pan ma pye we to!
Cɛn tegere ti na, maa ki katara nda ti yɛgɛ sinni!»
7 Ɛɛn fɔ ko pilige ko ni, ki lerefɔ wi yaa kaa yɔn sogo mbe yo fɔ:
«Mi woro lɔgɔtɔrɔ mbe ye yama pi gbara!
Yarikara kpɛ woro wa na go, yaripɔrɔ si woro wa;
yaga kanla tɛgɛ tara woolo pe to!»
8 Ee, Zheruzalɛmu ca teele pè kurugo,
Zhuda tara teele pè toori,
katugu pè yiri ma je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na wa pe sɛnyoro to naa pe kapyere ti ni;
pè je li gbɔgɔwɔ pi na.
9 Poro jate pe yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn na pe jɛrɛgi,
pe yɛn na pe kapere ti piin kpeŋgbeleŋgbe paa Sodɔmu† ca ki yɛn,
pe yɛrɛ woro nari lara.
Jɔlɔgɔ yɛn pe wogo,
katugu pe yɛn na jɔlɔgɔ gbɛgɛlɛ pe yɛɛ kan.

10 Ye mbe ya mbaa ki yuun fɔ lesinŋɛ wi wogo kì yɔn,
katugu wi yaa kaa kapyere jɛndɛ ti tɔnli wi ta.
11 Ɛɛn fɔ lepee wo na, jɔlɔgɔ ki yɛn wi wogo, kapege ki yaa kaa ta,
katugu kapyere nda wì pye, ko sara wo wi yaa ta.

12 Piile pe yɛn nala woolo pe jɔlɔ,
jɛɛlɛ pe yɛn ma cɛn pe go na.
Na woolo, ye yɛkeele pe yɛn na ye punŋgu,
pe yɛn na ye nii kombele.

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn li woolo pe na

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yiri mbe leele pe jɛrɛgi,
lì yiri ma yere mbe kiti kɔn li woolo pe na.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na li woolo pe lelɛɛlɛ poro naa teele pe yinri kiti na,
lì yo fɔ: «Yoro yè ɛrɛzɛn kɛrɛ† ti jɔgɔ;
yè fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kɛɛ yaara ti shɔ ma ye yinrɛ ti yin.
15 Yiŋgi na, ye nɛɛ na woolo pe jɔlɔ?
Yiŋgi na, ye nɛɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe tege?
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.»

Yɛnŋɛlɛ làa yɛrɛwɛ kan Zheruzalɛmu ca jɛɛlɛ pe wogo na

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Siyɔn ca jɛɛlɛ pe maa yɛgɛ tungu leele na,
pe ma pe yɔlɔgɔ ki yirige caw na tanri,
na nambala pe nɛgɛnɛgɛ pe welelɔmɔ pi ni.
Pe maa sumborowo tangala li tanri yɔɔrɔ,
na pe tɔɔrɔ wenjanra ti tinni.
17 Ki kala na, we Fɔ wi yaa Siyɔn ca jɛɛlɛ pe yinrɛ ti kulu;
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pe fɛrɛ ti yirige funwa na.»
18 Ko pilige ko ni, we Fɔ wi yaa ka pe fereyaara ti ni fuun ti wɔ pe na, to ti yɛn pe tɔɔrɔ wenjanra, naa gbatoye, naa yɔlɔgɔ somu kiiri kiiri wi ni,
19 naa nuŋgbogolo, naa kɛɛ kan-njiŋgele, naa pe go tɔnmbɔgɔlɔ ke ni,
20 naa wunluwɔ njagala ŋgele pè fere ke ni, naa pe tɔɔrɔ yɔngɔwɔ pi ni, naa kurusijaraye, naa latikɔrɔ nuwɔ taan kug-bogolo ke ni, naa tafoolo pe ni,
21 naa vegembele, naa numala kan-njiŋgele,
22 naa fɛti yaripɔrɔ, naa bunduye, naa derigbɔrɔ, naa kɛɛ kashara,
23 naa duwaleele, naa yaripɔrɔ nda ti yɛn milɛnmilɛn, naa gbɔgɔwɔ njagala, konaa laŋganaye pe ni.
24 Pe sinmɛ nuwɔ taan pi yaa ka kanŋga mbe pye yarifɔngɔ nuwɔ,
manda ti yaa ka pye pe na kurusijaraye pe yɔnlɔ,

† **3:9 3.9:** Ye Sodɔmu ca woolo pe kala li wele wa Eza 1.9laga ki ni. † **3:14 3.14:** Ɛrɛzɛn kɛrɛ nda ti sɛnrɛ tì yo, ti yɛn ma taanla Izirayɛli tara to ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo wele; Eza 5.1-7.

go yinzire nda tì kɔlɔgi kɔlɔgi, to ti yaa ka pye pe na yinrɛ nda tì ti ma yɔn ti yɔnlɔ,
kunwɔ yaripɔrɔ ti yaa ka pye pe na derigbɔrɔ tiyɔnrɔ ti yɔnlɔ,
pe witire tiyɔnwɔ pi yaa kanŋga mbe tijanga.

Zheruzalɛmu ca jɛɛlɛ pe kɔlɔmɔ

25 Mboro Siyɔn ca, tokobi wi yaa ma maliŋgbɔɔnlɔ pe gbo,
ma maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe yaa ku malaga.
26 Kona, ca woolo pe yaa kaa jɛɛn mbaa kunwɔ gbelege gbele,
pe yaa ka koro kɛwara mbe cɛn tara.

4

1 Ko pilige ko ni, jɛɛlɛ kɔlɔshyɛn yaa ka gbogolo naŋa nuŋgba na mboo pye fɔ:
«We yaa yere we yɔn suro ti ni, mbe yere we yaripɔrɔ wogo ki ni,
ɛɛn fɔ ki yaga ma we lɛ ma jɛɛlɛ,
jaŋgo mbe we fɛrɛ ti laga we na.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Zheruzalɛmu ca woolo pele yaga go na

2 Ko wagati wo ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka vile na yirige wa tara ti ni, li yaa ka pye tiyɔnwɔ naa gbɔgɔwɔ ni; li yaa ka tɔnli ŋa leŋge wa tara ti ni, wi yaa ka gbɔgɔwɔ naa fɛrɛwɛ kan Izirayɛli woolo mbele pe yaa ka koro yinwege na pe yeri.
3 Ko wagati wo ni, mbele pe yaa ka koro yinwege na wa Siyɔn ca ki ni, poro mbele pe yaa ka koro go na wa ko ŋga Zheruzalɛmu ca ki ni, pe yaa kaa pe yinri leele mbele pe yɛn kpoyi; poro pe ni fuun poro mɛrɛ to ti yaa yɔnlɔgɔ, mbaa pe yinwege ki piin wa Zheruzalɛmu ca.
4 We Fɔ wi yaa ka Siyɔn ca jɛɛlɛ pe fyɔngɔ ki jogo mbege laga pe na; leele pè leele mbele gbo wa ki Zheruzalɛmu ca ki ni, mbe pe kasanwa pi jogo mboo wɔ wa ki ni wi kiti sinŋɛ kɔngɔ konaa wi tifɛlɛgɛ kasɔn ŋga ki maa jɔgɔwɔ piin ki fanŋga na.
5 Ko sanga wo ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kambaaga naa wirige yirige wa Siyɔn yanwiga ki lagapyew ki ni, konaa janwa ŋa fuun wi ma gbogolo wa ki na wi go na yɔnlɔ na, mbe kasɔn yinnɛ gbɔlɔ yanwa yirige wa ki go na yembinɛ; li gbɔgɔwɔ yanwa po pi yaa ka tɔn yaara ti ni fuun ti na†.
6 Ki yaa ka pye paa segbaga yɛn, mbaa yinmɛ kaan yɔnlɔ tufunwɔ sanga ni, mbe pye larasaga naa gona tɔnyaraga tisaga tifɛliŋgbɔrɔ to naa tisara ti na.

5

Yawe Yɛnŋɛlɛ li ɛrɛzɛn kɛɛrɛ kala

1 Yege yaga mbe yurugo kɔ na wɔnlɔ wi kan,
mi yɛn na jaa mbege yurugo ki kɔ na ndanlafɔ wi kan wi ɛrɛzɛn kɛrɛ ti wogo na.
Ɛrɛzɛn kɛrɛ tà la pye na ndanlafɔ wi yeri yanwiga tigiwɛn pa na, tara tanra ta na.
2 A wì sigi laga ki tugu maga sinndɛɛrɛ ti wɔ,
mɛɛ ɛrɛzɛn tiire jɛndɛ sanri wa ki ni.
A wì si kɛrɛ sigewe gbata titɔnlɔwɔ wa kan wa kɛrɛ ti nandogomɔ,
ma wege wɔ ma ɛrɛzɛn pire ti tɔnmɔ wɔsaga ki gbegele wa.
Wìla pye naga sɔnri ndɛɛ kɛrɛ ti yaa ɛrɛzɛn pire jɛndɛ sɛ wi kan,
ɛɛn fɔ, a tì si kaa ɛrɛzɛn pire tijangara sɛ†.

3 Koni, yoro Zheruzalɛmu ca woolo naa Zhuda tara woolo,
mi yɛn na ye yɛnri fɔ ye kiti wi kɔn mi naa na ɛrɛzɛn kɛrɛ ti ni we sɔgɔwɔ.
4 Yiŋgi kì koro mbe pye na ɛrɛzɛn kɛrɛ ti kan,
ŋga mi si pye ti kan?
Mìla pye naga sɔnri ma yo tila pire jɛndɛ sɛni,
yiŋgi na, a tì si pire tijangara sɛ?

5 Koni ŋga mi yaa pye na ɛrɛzɛn kɛrɛ ti na,
mi yaa ki yo ye kan.
Jasa ŋa mìla le mari maga, mi yaa wi kɔlɔgi,
jaŋgo yaayoro tiri ka.

† **4:5 4.5:** Ɛki 13.21-22; 16.10; 24.17; 40.34-35 † **5:2 5.2:** Mati 21.33; Maki 12.1; Luki 20.9

Mbogo ŋga ki yɛn mari maga, mi yaa ki jan,
jaŋgo leele paa ti tangala.
6 Mi yaa ti jɔgɔ mberi yaga waga;
lere se ka ta mberi yaanla, mberi nɔgɔ ki fali naa.
Yantiire naa wuuro ti yaa fi wa ti ni.
Mi yaa kaga yo kambaara ti kan fɔ tiga ka ti tisaga mbe pan ti na.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li ɛrɛzɛn kɛrɛ to ti yɛn Izirayɛli woolo wele;
Zhuda tara woolo poro pe yɛn ɛrɛzɛn kɛrɛ nda ti yɛn mali ndanla we.
Làa pye naga sɔnri pe yaa la tanri kaselege na,
ɛɛn fɔ kambasinnde to pàa pye na piin,
làa pye naga sɔnri pe yaa la tanri kasinŋge na,
ɛɛn fɔ pe yɛn na mbele tege, pe gbeere to ti yɛn na yinrigi wa†.

Jɔlɔgɔ yɛn kambasinnde pyefɛnnɛ pe wogo

8 Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro mbele ye maa yinrɛ kanni nari tagala yinrɛ na,
na kɛɛrɛ shoo nari tagala kɛɛrɛ na,
fɔ laga ka kpɛ si koro naa,
mbe ti yoro cɛ mbe cɛn laga tara ti ni.
9 Wuguro sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì le na nuŋgbolo ma yo fɔ:
«Ki woro nala kɔɔn shyɛn, ki yinrɛ lɛgɛrɛ nda ti yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa,
ki yinrɛ tugbɔɔrɔ tiyɔnrɔ nda ti yaa ka koro waga,
lere se ka pye mbe cɛn wa ti ni.
10 Ɛrɛzɛn kɛrɛ ɛkitari taanri, ki ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ pe kaa wɔ, pi se toro litiri nafa shyɛn ma yiri kɛ na,
yariluguro ti culo cɛnmɛ pe kaa lugu, ki yarilire tiga ka kɔn, ti se toro culo kɛ na.»

11 Mbele pe ma yiri yirifaga na,
na fee sinmɛ wɛlɛwɛ pi puŋgo na,
jɔlɔgɔ yɛn pe wogo;
poro mbele yige ki ma saa lɛ mbe pe ta pe yɛn ma tin duvɛn wi ni we.
12 Pe maa pe sinndire ti piin na ŋgɔni, naa juru konaa pimbigile gbɔɔn, na wegele wiin,
na duvɛn wi woo wa pe liwɛn gbɔɔ lara ti ni.
Ɛɛn fɔ paa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke jate,
paa la li kɛɛ yɔnlɔ tunŋgo ki yaan.
13 Ki kala na, pe yaa na woolo pe yigi mbe kari pe ni kulowo ni,
pe kambajɛnmɛ pi kala na.
Pe legbɔɔlɔ pe yaa kaa kuun funŋgo ki kɛɛ,
wɔgɔ ki yaa kaa pe janwa woolo pe kuun.
14 Ki kala na, kuulo tara tìri yɔn ki yɛngɛ gbegbeŋge,
tìri yɔn ki yɛngɛ maga piyɛɛlɛ kɔnlɔ fu,
pe legbɔɔlɔ poro naa ca ki janwa woolo pe yaa tigi wa ti ni,
mbe pinlɛ pe tinmɛ gbɔɔ naa pe yɔgɔrimɔ pi ni.
15 Ki kala na, sɛnwee pyɔ wi yaa ka go sogo,
sɛnwee wi yaa ka tirige,
mbele pe maa yɛgɛ tungu leele na, pe yaa ka go sogo.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yaa ka gbɔgɔwɔ ta li kaselege ki fanŋga na,
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi, li yaa kaga naga fɔ li yɛn kpoyi kasinŋge ki fanŋga na.
17 Simbaala pele yaa ka saa kaa wa ca ki kataga ki ni paa yaayoro kasaga yɛn;
penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe lara nda tì tɔngɔ, to ti yaa pye sikapire ti kasara.

18 Leele mbele fuun pe ma yagbogowo pi pye paa maŋga yɛn ma pɔ kambasinŋge ki na,
na kapege ki tile pe yɛɛ puŋgo na, paa pe ma kaa wotoro pɔ shɔn na maŋgala ŋgbangala ni, jɔlɔgɔ yɛn pe wogo.
19 Pe maa yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ ligi pye fyaw ye,
lili kapyegele ke pye fyaw, jaŋgo we ke yan.

† **5:7 5.1-7:** Ɛrɛzɛn kɛrɛ sɛnrɛ nda tì yo ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li woolo poro sɛnrɛ na; Eza 3.14; 27.2-7; Zhere 12.10; Eze 17.6; Oze 10.1; Yuuro 80.9-17; Mati 20.1; 21.33; Zhan 15

Izirayɛli Yɛnŋɛlɛ kpoyi lì kagala ŋgele kɔn ma tɛgɛ mbe pye,
li ke pye li ke yɔn fili fyaw,
jaŋgo wege jɛn.»

20 Leele mbele pe maa kapege ki yinri kajɛŋgɛ,
na kajɛŋgɛ ki yinri kapege, jɔlɔgɔ yɛn pe wogo!
Poro mbele pe ma yanwa pi pye diwi
mbe diwi wi pye yanwa,
mbe yaritisorogo ki pye mbe yo kì tanla,
mbe yaritanga ki pye mbe yo kì sori.

21 Leele mbele pe maa pe yɛɛ jate kajɛnmbɛlɛ,
konaa na pe yɛɛ yaan tijinliwɛ fɛnnɛ, jɔlɔgɔ yɛn pe wogo!

22 Leele mbele pe maa pe yɛɛ jate pe yɔngɔ woro wa duvɛn wɔgɔ ki na,
mbele pe maa sinmɛ wɛlɛwɛ pi pinlɛlɛ pi yɛɛ ni, mbe pe yɛɛ wɛri, jɔlɔgɔ yɛn pe wogo!
23 Pe ma tanga ki kan jɔgɔfɔ wi yeri yarikanga na,
mbe tanga ki shɔ lesinŋɛ wi yeri.
24 Ki kala na, kasɔn yinnɛ li ma yan waga ki sogo yɛgɛ ŋga na,
kasɔn yinnɛ li ma yan sigire ti sogo mberi kɔ yɛgɛ ŋga na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, pè ndire nda kan ti yaa ka fɔngɔ,
tifɛlɛgɛ yaa ka pe yarifyɛɛnrɛ ti lɛ mbe kari ti ni paa gbanŋgban yɛn;
katugu pè je Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li lasiri wi na,
pè Izirayɛli Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li sɛnrɛ ti tifaga.

25 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban li woolo pe ni fɔ jɛŋgɛ,
lìli kɛɛ ki yirige pe na ma pe gbɔn.
Yanwira tì tigile;
pe gboolo pe yɛn na tuunri wa ca nawa koŋgolo ke ni paa kayangara yɛn.
Konaa ki ni fuun, li naŋgbanwa pi fa sogo li na gbɛn,
li kɛɛ ki yɛn ma yirige pe na bere.

Yɛnŋɛlɛ lì cɛngɛlɛ kele yɛgɛ yeri ma wa Izirayɛli woolo pe na

26 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa dirapo wa yirige mboo naga taleere woolo pele na;
li yaa wofele win mbe pe yeri, mbe yiri fɔ wa dunruya wi go ka na.
Pe mbele pe yɛn na fyɛɛlɛ na paan.
27 Pe ni, wa kpɛ si te, wa kpɛ si kurugo mbe to,
wa kpɛ woro na wɔnlɔ na tingi, wa kpɛ woro na wɔnlɔ,
wa kpɛ suu kurusijara wi sanga,
wa kpɛ sawira manda si sangala.
28 Pè pe wangala ke yɔnrɔ ti wɔwɔ,
ma pe sandira ti ni fuun ti wangala ke taga mbe wɔn;
pe shɔnye pe yenjoro tì sheli paa sinndɛɛrɛ yɛn,
pe malaga gbɔnwotoroye pe ŋgeere tì wege paa tifɛlinjolo yɛn.
29 Ti yɛn na tinmɛ yinrigi paa jara nɔ ma kaa na kuunru we,
pe yɛn na gbele paa jara yirifɔnmbɔlɔ yɛn;
pe yɛn na jɛngɛri, ma pe kagboro ti yigi na kee ti ni,
lere se ya mberi shɔ pe yeri.

30 Ko pilige ko ni, tinmɛ gbɔɔ pa yaa yiri ki tara nda ti go na,
paa kɔgɔje tinmɛ gbɔɔ pi yɛn.
Na maga ka tara ti wele, diwi naa jɔlɔgɔ ma yaa yan;
kambaara wɔrɔ ta yaa ka pan, mbe yanwa pi tɔn, mbe laga ki pye diwi.

6

Yɛnŋɛlɛ làa Ezayi wi yeri

1 Wunlunaŋa Oziyasi wi kuyɛlɛ li ni,
a mì si we Fɔ wi yan wi yɛn ma cɛn wunluwɔ jɔngɔ ka na, ŋga kì yaraga wa naayeri fɔ jɛŋgɛ. Wi wunluwɔ derege yɔnrɔ tìla shɛrigo gbɔgɔ ki yin†.
2 Mɛrɛgɛye mbele pe yinri Serafɛnye pèle la pye ma yere wa wi go na. Kanwira kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni tìla pye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na. Pe ma shyɛn tɛgɛ ma pe yɛrɛ ti tɔn, mbe shyɛn tɛgɛ mbe

† **6:1 6.1:** Oziyasi wo nuŋgba wo pàa pye na yinri fun Azariya; 2 Wunlu 15.7.

pe tɔɔrɔ ti tɔn, mbe si shyɛn tɛgɛ mbaa yinrigi sire na.
3 Pàa pye na para pe yɛɛ ni na yuun fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
li yɛn kpoyi, kpoyi, kpoyi;
tara ti ni fuun ti yɛn ma yin li gbɔgɔwɔ
yanwa pi ni.»
4 Pe jɔrɔgɔmɔ pi kala na, shɛrigo gbɔgɔ
yeyɔnrɔ ti nɔgɔ leyaara tìla pye na tigile,
a wirige si shɛrigo gbɔgɔ ki yin.
5 Kona, a mì sho fɔ: «E! Jɔlɔgɔ yɛn na
wogo, na wogo kì kɔ†, katugu mi yɛn lere
ŋa wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn fyɔngɔ ni. Mi
yɛn ma cɛn leele mbele sɔgɔwɔ pe yɔn
sɛnrɛ ti yɛn fyɔngɔ ni fun, ma si yala, mì
wunlunaŋa, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ li yan yɛnlɛ ni.»
6 Ɛɛn fɔ mɛrɛgɛye mbele pe yinri
Serafɛnye, a nuŋgba si yiri sire na ma
pan na kɔrɔgɔ kasɔn naŋganga ni wi
kɛɛ; wìla ki wɔ wa saraga wɔsaga ki na
kamilan ni.
7 A wì sigi jiri na yɔn ki na, mɛɛ yo fɔ:
«Koni naa ŋga kì jiri ma yɔngbasɛɛrɛ ti
na,
ma kajɔɔgɔ kì laga ma na,
ma kapege kì kala yaga ma na.»
8 Ko puŋgo na, a mì si we Fɔ wi magala
li logo ma yo fɔ:
«Ambɔ fɔ mi yaa tun?
Ambɔ wi yaa kari we tunŋgo ki na?»
A mì sigi shɔ ma yo fɔ: «Mi ŋa, na tun!»
9 Kona, a wì sho fɔ:
«Kari ma saga yo ki leele mbele pe kan fɔ:
‹Ye yaa kaa nuru jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ ye se kaa
ti kɔrɔ jɛnni,
ye yaa kaa wele jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ ye se kaa
yaan!›
10 Ma ti ki leele mbele pe kotogo ki ŋgban
pe na,
ma pe pye nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ,
ma pe yɛngɛlɛ ke tɔn pe na,
jaŋgo paga kaa yaan pe yɛngɛlɛ ke ni,
paga kaa nuru pe nuŋgbogolo ke ni,
paga kaa kagala kɔrɔ jɛnni wa pe kotogo
na,
jaŋgo paga ka kanŋga mbe pan mi
Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ mbe ta mbe
sagala†.»
11 A mì si yewe ma yo fɔ: «Ko yaa pye
ma fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?» A wì sho
fɔ: «Ki yaa pye ma fɔ cara ti sa tɔngɔ, lere
ka ka pye wa ti ni naa,
sɛnwee pyɔ kpɛ ka ka pye go ka ni naa,
fɔ pe tara ti sa tɔngɔ ti koro waga.

12 «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka sɛnwee piile pe
purɔ mbe kari pe ni fɔ lege,
lalɛgɛrɛ yaa ka koro waga wa tara ti ni.
13 Ali na tara woolo pe kɔnsaga kɛwogo ki
leele paga koro wa tara ti ni,
poro fun pe yaa ka tɔngɔ;
ɛɛn fɔ yɛgɛ ŋga na pe ka terebɛnti tige
kɔn nakoma pe ka tigbɔgɔ kɔn, ki
yunŋgɔngɔ ki ma koro wa tara,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, ki leele pe
yunŋgɔngɔ ki yaa setirige piile
yirige, mbele pe yaa pye kpoyi.»

7

Yɛnŋɛlɛ làa Ezayi wi tun wa wunlunaŋa Akazi wi yeri

1 Oziyasi pinambyɔ Yotamu wi
pinambyɔ Ahazi wi wunluwɔ sanga wi ni
wa Zhuda tara ti ni, a Siri tara wunlunaŋa
Erezɛn wo naa Eremaliya pinambyɔ Peka
ŋa wìla pye Izirayɛli tara wunlunaŋa wi
ni, pè si kari sa to Zheruzalɛmu ca ki na,
mbe malaga gbɔn ki ni, ɛɛn fɔ pe sila ya
mbe ca ki shɔ.
2 A pè si saa ki sɛnrɛ ti yo Davidi
wi go woolo pe kan, ma yo fɔ: «Siri
tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ pè pan ma pe
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa Efiray-
imu tara†.» A wunlunaŋa Akazi wo naa
wi woolo pe ni pe sunndo wi nɛɛ suun
pe na fyɛrɛ ti kala na, paa yɛgɛ ŋga na
tifɛlɛgɛ ma kaa na kɔlɔgɔ tire fingi we.

† **6:5 6.5:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele yɛgɛ ni, ŋga kì yo fɔ: *Na wogo kì kɔ*, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: *Mì puŋgo.* † **6:10 6.10:** Mbege lɛ konɔ kɔlɔjɛrɛ mbe gbɔn kɛ (9-10), ki sɛnrɛ tì yo wa Mati 13.14-15; Maki 4.12; Luki 8.10; Zhan 12.40; Kapye 28.26-27lara ti ni. † **7:2 7.2:** Efirayimu tara tìla pye Izirayɛli tara ti laga ŋga wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na; ki laga ki sila lali Zheruzalɛmu ca ki ni. † **7:3 7.3:** ***Sheyari Yashubu*** **mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ leele pele jɛnri yaa ka koro, mbe sɔngɔrɔ mbe pan (10.21). Pinambiile shyɛn Ezayi wìla se. Ŋga ki mbaa pye Izirayɛli woolo pe na, pe mɛrɛ tìla pye na ko kɔrɔ wo nari.**

3 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Ezayi wi pye
fɔ: «Yiri mboro naa ma pinambyɔ Sheyari
Yashubu† wi ni, ma sa Ahazi wi fili wa
tɔnmɔ foŋgologo ki kɔsaga ki na, ko ŋga
ki ma saa ye wa tɔnmɔ wege ŋga wa ca
ki go na ki ni we, wa konɔ na li maa kee
wa paara jogofɛnnɛ pe paara jogosaga ki
ni.
4 Maga yo wi kan fɔ: ‹Ma jatere wi
tɛgɛ laga nuŋgba, maga ka fyɛ. Ma
sunndo wiga ka kɔn ma na, ma wire
tiga ka fanla ma na Siri tara fɛnnɛ naŋa
Erezɛn wo naa Eremaliya pinambyɔ pe
naŋgbanwa pi kala na, poro mbele pe yɛn
paa sumboyuro shyɛn yɛn, nda ti yɛn na
wirige yinrigi.
5 Ki yɛn kaselege fɔ Siri tara fɛnnɛ, naa
Efirayimu tara fɛnnɛ konaa Eremaliya
pinambyɔ wi ni, pège kɔn maga tɛgɛ mbe
kapege pye ma na. Pe yɛn na yuun fɔ:
6 Yoo kari we sa to Zhuda tara ti na, we
sunndo kɔngɔ wa ca woolo pe na, we pe
tara ti shɔ, we Tabeyɛli pinambyɔ wi tɛgɛ
pe go na wunluwɔ.
7 Ɛɛn fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ:
Ki kala li se yere,
li se si pye.
8 Katugu Damasi ca ko ki yɛn Siri tara ti
cagbɔgɔ ye,
a Erezɛn wo pye Damasi ca ki to we;
sanni sa gbɔn yɛlɛ nafa taanri ma yiri
kaŋgurugo Efirayimu cɛnlɛ woolo
pe yaa tɔngɔ,
pe se pye naa cɛnlɛ.
9 Samari ca ko ki yɛn Efirayimu tara ti
cagbɔgɔ ye,
a Eremaliya pinambyɔ wo pye Samari ca
ki to we.
Na yee yeresaga ta wa tagawa pi ni, pa ye
se fanŋga ta mbe yere.› »

Pyɔ ŋa pe yaa ka se mboo mɛgɛ taga Emanuwɛli

10 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para naa Ahazi
wi ni, maa pye fɔ:
11 «Kacɛn wa yɛnri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ li yeri luu naga ma na, mbe yiri
wa tara ti nɔgɔna, wa kuulo tara, nakoma
mbe yiri wa naayeri, wa yɛnŋɛlɛ na.»
12 A Ahazi wì sho fɔ: «Mi se yaraga ko
ka kpɛ yɛnri, mi se si Yawe Yɛnŋɛlɛ li wa
mbe wele.»
13 Kona, a Ezayi wì sho fɔ: «Yaa nuru,
yoro Davidi go woolo wele! Naa ye yɛn
na leele pe tege, ko si ye bɔ bere, fɔ a yaa
jaa mbaa na Yɛnŋɛlɛ li tege!
14 Ki kala na, we Fɔ wo jate wi yaa ka
kacɛn wa naga ye na, wo yɛn fɔ sumboro
ŋa wii naŋa kala jɛn, wi yaa ka kugbɔ lɛ
mbe pinambyɔ se, mboo mɛgɛ taga mbaa
wi yinri Emanuwɛli†.
15 Nɔnɔ nara naa sɛnrɛgɛ wi yaa kaa
kaa, fɔ wi sa kala jɛn, mbe je kapege ki
na, mbe kajɛŋgɛ ki jɛn mbaa ki piin.
16 Ɛɛn fɔ sanni pyɔ wi sa kapege ki jɛn
mbe je ki na, mbe kajɛŋgɛ ki jɛn mbaa
ki piin, ki wunlumbolo shyɛn mbele maa
fyɛ pe yɛgɛ, pe tara ti yaa jɔgɔ mbe koro
waga.
17 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ti jɔlɔgɔ
wagati wa mbe gbɔn mboro naa ma tara
woolo konaa ma go woolo ye na; ki wagati
wi yɔngɔ fa pan gbɛn, maga lɛ Efirayimu
tara tì wali ma laga Zhuda tara ti na†. Ki
sɛnrɛ ti yɛn na para Asiri tara wunlunaŋa
wi sanga wo na.»

Asiri tara fɛnnɛ pe yaa ka ŋga pye Zhuda tara ti na

18 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka
tishɔnrɔ nda wa Ezhipiti tara Nili gbaan
wi lago ki na ti yeri wofele ni, mbe pan ti
ni konaa sɛnrimbire† nda wa Asiri tara ti
ni.
19 Ti ni fuun ti yaa ka pan mbe cɛncɛn
wa yanwira tigiwɛn lawere tijangara ti ni,
naa wa waliwere ti ni, naa wa kɔmbigile
ke ni fuun ke ni, konaa wa tɔnmɔ lara ti
ni fuun ti ni.
20 Ko pilige ko ni, we Fɔ wi yaa ka
yunŋguluwo wa lɛ sara na mbe yiri wa
Efirati gbaan wi kɛɛ sanŋga ki na. Wo wi

† **7:14 7.14:** Emanuwɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn we ni. Ki sɛnrɛ tì yo wa Mati 1.23laga ki ni.
† **7:17 7.17:** Ki laga ŋga ki yɛn na para wagati ŋa sɛnrɛ na, ki kala làa pye yɛgɛlɛ cɛnmɛ shyɛn (200) koro la toro Ezayi sanga wi yɛgɛ. † **7:18 7.18:** Tishɔnrɔ to naa sɛnrimbire kacɛn wi yɛn na para tara shyɛn nda tìla pye fanŋga ni ki sanga wi ni to sɛnrɛ na; ki tara shyɛn, Yɛnŋɛlɛ li yaa ti torogo ti sa to Zhuda tara ti na.

yɛn Asiri tara wunlunaŋa we. Wi yaa ka ye yinrɛ ti kulu, naa ye tɔɔrɔ sire to naa ye siyɔɔlɔ pe ni†.
21 Ko pilige ko ni, lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yaa kaa nasumboro nuŋgba naa simbanɛɛlɛ shyɛn koro.
22 Nɔnɔ lɛgɛrɛ yaa kaa taa wa ki yaayoro ti ni, fɔ nɔnɔ nara wo wi yaa ka pye leele pe yaakara. Mbele pe yaa ka koro go na wa tara ti ni, nɔnɔ nara naa sɛnrɛgɛ ki yaa ka pye pe yaakara†.
23 Ko pilige ko ni, ɛrɛzɛn tiire wagakele (1 000) ka ka pye kɛrɛ nda ni, kɛrɛ nda ti sɔnŋgɔ ki mbe ya mbe warifuwe pyɔ wagakele (1 000) bɔ, ti yaa ka koro wa yantiire to naa wuuro ti sɔgɔwɔ.
24 Leele pe yaa kaa kee mbe saa yanri wa sandira naa wangala ni, katugu tara ti lagapyew ki yaa ka pye yantiire naa wuuro ni.
25 Yanwira tigiwɛn lara nda leele pàa pye na fali ti na capire ni, leele pe se ka ya mbaa yiin wa ti ni, yantiire to naa wuuro ti fyɛrɛ ti kala na. Pe yaa ka nɛrɛ ti wa tila kaa wa, mbe simbaala naa sikaala pe yaga paa yanri wa.

8

Kapege ŋga Asiri tara fɛnnɛ pe yaa ka pye

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa na pye fɔ: «Yiri ma walaga gbeŋɛ wa lagaja, ma yɔɔnrɔ tugbɔɔrɔ ta yɔnlɔgɔ wi na, ma yo fɔ: ‹Mahɛri Shalali Hashi Bazi›, ko kɔrɔ wo ŋa fɔ: ‹Ye fyɛɛlɛ ye yaara ti koli, ye gbinri ye yarijɛndɛ ti shɔ†!› »
2 A mì si leele pele lɛ ma pe pye na sɛrɛfɛnnɛ jɛmbɛlɛ. Poro pàa pye saraga wɔfɔ Uri konaa Yeberekiya pinambyɔ Zakari.
3 Ko puŋgo na, a mì si ye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛlɛ wi kɔrɔgɔ, wo ŋa wi yɛn na jɔ we. A wì si kugbɔ lɛ ma pinambyɔ se. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: «Wi mɛgɛ ki taga maa wi yinri: ‹Mahɛri Shalali Hashi Bazi,› ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: ‹Ye fyɛɛlɛ ye yaara ti koli, ye gbinri ye yarijɛndɛ ti shɔ!›
4 Katugu sanni pyɔ wi sa ya wi yo fɔ: ‹Baba› nakoma ‹Nɔ,› Asiri tara wunlunaŋa wi yaa pan mbe Damasi ca yarijɛndɛ naa Samari ca fɛnnɛ pe kɛɛ yaara ti koli mbe kari ti ni.»
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni naa, ma yo fɔ:
6 «Kì kaa pye ki tara nda ti woolo pè je Silowe lawege tɔnmɔ pi na,
po mba pi ma yɛgɛ to na fuun yɔɔrɔ,
ma saa na yɔgɔri Erezɛn wo naa Eremaliya pinambyɔ pe kala na†,
7 ki kala na, ye wele, we Fɔ wi yaa Efirati gbaan tɔnŋgbɔɔ mba pi yɛn fanŋga ni pi yirige mboo wa pe na;
po pi yɛn Asiri tara wunlunaŋa wo naa wi fanŋga ki ni fuun.
Gbaan wi yaa yin fɔ mbe toro wi yɔn koŋgo ki na, mbe jaraga mboo kanŋgara lara ti ni fuun ti yin.
8 Wi yaa ka fo mbe ye wa Zhuda tara ti ni,
wi yaa ka yin mbe fo mbe lagapyew ki shɔ,
tɔnmɔ pi yaa ka leele pe yigi yɔlɔgɔ†.
Pi yaa jaraga mbe kari fɔ lege, mbɔɔn tara ti lagapyew ki yin, Emanuwɛli.»

Emanuwɛli wi cew tawa kacɛn

9 Yoro cɛngɛlɛ woolo wele, yaa malaga koŋgɔlɔ waa;
fyɛrɛ gbɔrɔ yaa ka ye yigi.
Ye ni fuun ye nuŋgbogolo jan,
yoro taleere fɛnnɛ wele.
Ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ malaga ki na;

† **7:20 7.20:** Wi yaa ka ye yinrɛ ti kulu, naa ye tɔɔrɔ sire to naa ye siyɔɔlɔ pe ni: Ki kapyege kìla pye kacɛn wa, ŋa wìla pye naga nari fɔ fɛrɛ nakoma kunwɔ to leele mbele pàa kulu pe na, naga nari fun fɔ pè pe yigi malaga kasopiile. † **7:22 7.21-22:** Nɔnɔ, naa nɔnɔ nara konaa sɛnrɛgɛ ki ni, ti yɛn naga nari fɔ Yɛnŋɛlɛ li woolo jɛnri mbele pe yaa ka koro, li yaa ka kagbaraga pye pe kan, mbe yaakara lɛgɛrɛ kan pe yeri. † **8:1 8.1:** Sɛnrɛ nda tì yo fɔ: Ye fyɛɛlɛ ye yaara ti koli, ye gbinri ye yarijɛndɛ ti shɔ, ki sɛnrɛ ti yɛn na para Asiri tara fɛnnɛ poro sɛnrɛ na. Pe yaa ka pan mbe to Izirayɛli tara ti na mberi shɔ, mbe pe yarijɛndɛ ti koli mbe kari ti ni. † **8:6 8.6:** Erezɛn wìla pye Siri tara to wunlunaŋa konaa ma pye Eremeliya wi pinambyɔ; Peka wìla pye Izirayɛli tara ti wunlunaŋa; Eza 7.1. † **8:8 8.8:** Tɔnmɔ pi ka leele pe yigi yɔlɔgɔ, go ŋga kì koro, ko yɛn ma taanla Zheruzalɛmu ca ko ni, Zhuda tara cagbɔgɔ ye; ko nuŋgba ki yaa ka koro juguye pe se ya mbege shɔ. Ki kala làa kaa pye ki yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔshyɛn ma yiri nuŋgba (701), na Zhezu wi fa se. Ye sɛwɛ wi yinrɛ 36-37 lara ti wele.

fyɛrɛ gbɔrɔ yaa ka ye yigi.
Ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ malaga ki na;
fyɛrɛ gbɔrɔ yaa ka ye yigi.
10 Ye kagala kele kɔn ye tɛgɛ mbe pye;
ke yaa ka jɔgɔ.
Ye yo ye ye yɔn ki wa nuŋgba;
ki kala li se yɔn,
katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛn we ni.

We daga mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ lo yɛgɛ

11 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo na kan yɛɛn,
sanga ŋa ni làa na yigi li kɛɛ ki ni, mala
yɛri ma yo mi ka kaa tanri ki tara woolo
pe tangalɔmɔ pi na.
12 Lì yo fɔ: «Yaraga ŋga ki leele mbele pe
maa yinri yɔnlemɛ,
yaga kaa ki yinri yɔnlemɛ.
Pe maa fyɛ yaraga ŋga yɛgɛ, yaga kaa fyɛ
ki yɛgɛ;
ki ka kaa ye sunndo wi kɔɔn ye na fun.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo
ye daga mbaa jate Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
kpoyi,
lo ye daga mbaa gbogo,
lo ye daga mbaa fyɛ li yɛgɛ.
14 Li yɛn larasaga ŋga ki yɛn kpoyi,
ɛɛn fɔ li yaa ka pye sinndɛlɛgɛ ŋga leele
pe yaa kaa kunrugu ki na;
li yaa ka pye walaga ŋga Izirayɛli tara
wunluwɔ shyɛn woolo pe yaa kaa
kunrugu ki na mbaa tuunri,
mbe pye paa mɛrɛ naa pɛnɛ yɛn
Zheruzalɛmu ca woolo pe na.
15 Lelɛgɛrɛ yaa ka kurugo ki na,
pe yaa ka toori mbe pe yɛɛ kaari;
pe yaa ka pe yigi pɛnɛ ni, na pe se ya wɔ
wa li ni.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li singi

16 Ki sɛrɛya sɛnrɛ nda ti gbegele mari
tɛgɛ, ki nagawa sɛnrɛ nda ti tɔn ma tɛgɛrɛ
tɛgɛ ti na, mari tɛgɛ na fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
kan.
17 Mi yɛn na wele Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yeri,
lo na lìli yɛɛ lara Zhakɔbu setirige piile pe
na we; mìlan jigi wi taga lo na.
18 Piile mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan na
yeri, mi ŋa pe ni. We yɛn kagala ŋgele
ke yɛn na paan ke kacɛn konaa ma pye
yaraga ŋga ki ma lere nuŋgbolo kan laga
Izirayɛli tara ti ni; pa ki wogo kì yiri wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yeri,
lo na li cɛnsaga ki yɛn wa Siyɔn yanwiga
ki na we.

19 Na leele pele ka ye pye mbe yo fɔ leele
mbele pe maa kuulo pe yewe, ye kari ye
sa pe yewe konaa jɛlɛfɛnnɛ pe ni, poro
mbele pe maa kalɛgɛrɛ sɛnrɛ yuun, na
kɔngɔri; na paga yo fɔ: «Naga yɛn ma,
cɛngɛlɛ kee daga mbaa ke yarisunndo ti
gbogo wi le? Konaa mbaa kuulo pe yewe
weele pe kan wi le?» Kona ye pe yɔn sogo
fɔ:
20 «Yɛnŋɛlɛ li lasiri naa li sɛrɛya sɛnrɛ
to we daga mbaa tanri ti na.» Na lere ŋa
si para mbe yala ko sɛnrɛ to ni, wo se ka
lalaaga yanwa pi yan.
21 Pe yaa ka tara ti pari mbe toro,
tege naa fuŋgo ki ni; na fuŋgo ki ka ka
wɛri pe na, pe yaa ka nawa ŋgban mbaa
pe wunlunaŋa wi daŋgi konaa mbaa pe
yɛngɛŋgɛlɛ ke daŋgi. Pe yaa ka pe yɛrɛ ti
yirige wa naayeri,
22 ko puŋgo na, mbe yɛrɛ ti sogo mbaa
tara ti wele. Pe se ka yaraga ko ka yan,
kaawɔ jatere piriwɛn, naa diwi konaa
lawɔrɔ ndorogo. Pe Yaa ka pye wa diwi
wɔlɔ li ni.

Pè pyɔ se we kan

23 Ɛɛn fɔ koni, lawɔrɔ ti yɛn leele pe na
laga tara nda ni, diwi wi se koro wa ki tara
ti ni sanga pyew. Ali mbege ta Zabulɔn
tara naa Nɛfitali tara tìla tifagawa ta
wagati ŋa wì toro faa wi ni, ɛɛn fɔ wa
wagati ŋa wila paan wi ni, gbɔgɔwɔ yaa
ka pye ki kɔgɔje konɔ yɔn tara ti na,
Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ tara
ti na, konaa Galile tara nda ti yɛn cɛngɛlɛ
sanŋgala ke tara ti na.

9

1 Leele mbele pe yɛn na tanri wa diwi
wi ni,
pè yanwa gbɔɔ yan.
Mbele pàa pye ma cɛn wa kunwɔ ca ki
diwi wi ni,
yanwa yiri pe kan†.

† **9:1 9.1:** Ki sɛnrɛ nda tì yo Zhezu Kirisi wi wogo na wa Mati 4.16naa Luki 1.79lara ti ni.

2 We Fɔ, mà nayinmɛ gbɔɔ kan cɛnlɛ
woolo pe yeri,
ma yɔgɔrimɔ lɛgɛrɛ kan pe yeri.
Pe yɛn na yɔgɔri ma yɛgɛ sɔgɔwɔ
paa yɛgɛ ŋga na leele ma kaa na yɔgɔri
yarilire kɔnsanga ni we,
nakoma paa yɛgɛ ŋga na maliŋgbɔɔnlɔ
ma kaa na yɔgɔri yaara nda pè koli
ti yɛɛlɛsanga ni we.
3 Katugu nɛrɛ tunŋgo pyetige ŋga kìla pye
na yiin pe ni,
naa gbɔnrɔ kanŋgala na làa tɛgɛ na pe
gbɔɔn wa pe pɔgɔlɔ,
naa pe jɔlɔfɛnnɛ pàa pye na pe gbɔɔn
sanwiga ŋga ni,
màri kaari
paa yɛgɛ ŋga na màa ki pye Madiyan tara
fɛnnɛ pe sɔnlɔ ki na, ma ya pe ni†.
4 Sawira nda fuun leele paa le ma kari wa
malaga gbɔnsaga,
derigbɔrɔ nda fuun pè piligi wa kasanwa
pi ni,
to ti ni fuun to yaa ka wa wa kasɔn ki ni,
mbe sogo mbe kɔ.

5 Katugu pè pyɔ wa se we kan,
pinambyɔ kan we yeri.
Tegere ti yaa ka kan wi yeri,
pe yaa kaa mɛgɛ taga mbaa wi yinri
«Yɛrifɔ ŋa wi yɛn kafɔnnɔ pyefɔ,
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yafɔ,
To Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu, Yɛyinŋge
wunluwɔ.»
6 Wi fanŋga ki yaa ka gbɔgɔ mbe kari
yɛgɛ,
wi yaa ka yɛyinŋge mbakɔgɔ kan Davidi
wunluwɔ pi yeri konaa wi wun-
luwɔ tara ti yeri.
Wi yaa ka yeresaga kan pi yeri, mboo
gbegele mboo teŋge kaselege naa
kasinŋge ki fanŋga na,
mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga pyew.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yaa
ko kala lo pye li ndanlawa gbɔɔ pi
kala na.

Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Izirayɛli wunluwɔ pi na

7 We Fɔ wì sɛnrɛ ta yo Zhakɔbu setirige
piile pe na,
ki sɛnrɛ tì to Izirayɛli tara ti na.
8 Leele pe ni fuun pe yaa ka ki kala li jɛn,
Efirayimu tara woolo naa Samari ca fɛnnɛ
wele,
poro mbele pe maa pe yɛɛ gbogo na pe
yɛɛ nari na yuun fɔ:
9 «Tofa mboro tì toori,
ɛɛn fɔ we yaa ti wa naa sinndɛɛrɛ nda pè
tɛtɛ to ta ni.
Sikomɔri tire tiyapaara tì kaari,
ɛɛn fɔ sɛdiri tire tiyapaara we yaa tɛgɛ wa
ti yɔnlɔ.»

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa cew kan Erezɛn wi
juguye pe yeri mbe pe yirige mbe
pe wa Izirayɛli woolo pe na,
mbe poro mbele pe winfɛnnɛ pe sun mbe
pe wa pe na†.
11 Siri tara fɛnnɛ mbe yiri wa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri,
Filisiti tara fɛnnɛ mbe yiri wa yɔnlɔ
tosaga kɛɛ yeri;
pe yaa pan mbe Izirayɛli tara ti tɔngɔ.
Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, li naŋgbanwa pi
woro na sogo li na,
li yɛn mali kɛɛ ki yirige pe na bere.

12 Izirayɛli woolo pee sɔngɔrɔ mbe pan pe
gbɔnfɔ wi kɔrɔgɔ,
pee sɔngɔrɔ mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ li kɔrɔgɔ.
13 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa Izirayɛli
tara ti go naa ti naga ki kɔn mberi
wɔ wa,
mbe sɛngɛmbanra to naa gbagara wi ni,
ti kɔn mberi wɔ wa pilige nuŋgba
ki ni†.
14 Lelɛɛlɛ poro naa mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pe ni,
poro pe yɛn go ye,
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo
poro pe yɛn nɔgɔna we.
15 Ki leele mbele pe yɛkeele pe yɛn na pe
punŋgu,

† **9:3 9.3:** Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti, a Zhedewɔn wì ya Madiyan tara fɛnnɛ pe ni ko pilige ko ni (Kiti 6–7). † **9:10 9.10:** Wunlunaŋa Erezɛn wi juguye poro pàa pye Asiri tara fɛnnɛ wele (2 Wunlu 16.8-9; Eza 7.1). † **9:13 9.13:** Mbege lɛ konɔ 13 mbe gbɔn 16, ki laga ki yɛn na para tara woolo pe yɛkeele poro sɛnrɛ na. Sɛngɛmbanra to naa gbagara wi ni, ti yɛn yaara ta nda ti yɛn ma taanla legbɔɔlɔ poro naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni (Eza 19.15; Dete 28.13,44).

mbele pè pe yɛɛ yaga pe yɛn na pe yɛgɛ sinni, poro fun pè wa ma la.
16 Ki kala na, we Fɔ wi nawa pi woro ma yinŋgi pe lefɔnmbɔlɔ pe ni,
wi se pe pijiriwele poro naa pe naŋgunjaala pe yinriwɛ ta;
katugu pe ni fuun pe yɛn mbasinmbele ma pye lepeele,
sɛnfaara ti maa yinrigi wa pe ni fuun pe yɔn.
Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, wi naŋgbanwa pi woro na sogo wi na, wi yɛn maa kɛɛ ki yirige pe na bere.

17 Kaselege ko na, nambewe pi maa jɔgɔwɔ piin paa kasɔn yɛn;
ki ma yantiire naa wuuro ti sogo mari kɔ,
ki ma wirige gbɔgɔ yirige ma kari wa naayeri pya.
18 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li naŋgbanwa gbɔɔ pi kala na,
tara ti yɛn na sori.
Leele pe yɛn ndɛɛ kasɔn yɛn na pe sori,
lere kpɛ woro naa nɔsepyɔ wi yinriwɛ taa.
19 Pe ma wa yigi pe kalige kɛɛ ki na mbe ka,
ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, funŋgo yɛn pe na bere;
pe ma wa yigi pe kamɛŋgɛ kɛɛ ki na mbe ka,
ɛɛn fɔ pe se si tin.
Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛn na pe lewee yɛɛnlɛ pe kaa.
20 Manase cɛnlɛ woolo pe yɛn na Efiray-imu cɛnlɛ woolo pe kaa,
Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yɛn na Manase cɛnlɛ woolo pe kaa;
poro pe ni fuun shyɛn poro gbogolo ma saa to Zhuda cɛnlɛ woolo pe na.
Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, li naŋgbanwa pi woro na sogo li na,
li yɛn mali kɛɛ ki yirige pe na bere.

10

Zhuda tara yɛkeele mbele pe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi yirige

1 Leele mbele pe ma kondɛgɛŋgɛlɛ mbas-inŋgele tɛgɛtɛgɛ,
poro mbele pe ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ tɛgɛ ma ke yɔnlɔgɔ,
jɔlɔgɔ yɛn pe wogo!
2 Pe ma ko pye ma, jaŋgo mbe mbele pe yɛn tege ni pe tanga ki shɔ pe yeri,
na woolo mbele pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ, mbe ŋga ki daga pe ni ki shɔ pe yeri.
Pe ma naŋgunjaala pe pye paa yarijɛndɛ nda pè koli ti yɛn,
mbe pijiriwele pe san mbe pe kɛɛ yaara ti shɔ pe yeri.
3 Na ye kapere ti fɔgɔ tɔnpilige ki ka ka gbɔn, yiŋgi ye yaa ka pye san?
Na jɔlɔgɔ ki ka ka yiri wa lege mbe pan mbe to ye na pilige ŋga ni, yiŋgi ye yaa ka pye san?
Ye yaa ka fe mbe kari ambɔ fɔ kɔrɔgɔ mbe yo wi ye shɔ?
Ye yaa ka ye yarijɛndɛ ti tɛgɛ se yeri?
4 Ye se ka ya mbe kala la yɛgɛ pye, kaawɔ mbe gbɔw wa kasopiile sanmbala pe sɔgɔwɔ,
mbe to tara leele mbele pe yaa gbo pe ni.
Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, we Fɔ wi naŋgbanwa pi woro na sogo wi na,
wi yɛn maa kɛɛ ki yirige pe na bere.

Jɔlɔgɔ yɛn Asiri tara fɛnnɛ pe wogo

5 We Fɔ wì yo fɔ: «Jɔlɔgɔ yɛn Asiri tara fɛnnɛ pe wogo,
poro mbele pe yɛn paa na naŋgbanwa kanŋgaga yɛn.
Ŋgbologo ŋga ki yɛn pe kɛɛ,
ko yɛn nala kɔnrɔ tandorogo ki nari.
6 Mi ma pe yirige mbe pe wa cɛnlɛ na li woro na fyɛ mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ li na,
cɛnlɛ na kanla nawa pi ŋgban, mi ma pe yeri mbe pe wa ki cɛnlɛ woolo pe na,
jaŋgo pe sa pe kɛɛ yaara ti koli, pe pe san pe pe yarijɛndɛ ti shɔ pe yeri,
mbe pe tangala paa ca nawa koŋgolo fɛnrɛgɛ yɛn.

7 «Ɛɛn fɔ Asiri tara fɛnnɛ pe sigi jɛn mbe wali ki na ma,
pee jatere pye ki na ma.
Ɛɛn fɔ poro jatere wo yɛn mbaa jɔgɔwɔ piin,
mbe cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ tɔngɔ.

8 Katugu pè yo fɔ: ‹Naga yɛn ma, we
kundigile pe ni fuun pe woro wun-
lumbolo wi le?
9 Naga yɛn ma, we sila Kalino ca ki pye
paa yɛgɛ ŋga na wàa Karikemishi
ca ki pye wi le?
Ma Hamati ca ki pye paa yɛgɛ ŋga na wàa
Aripadi ca ki pye wi le,
ma Samari ca ki pye paa yɛgɛ ŋga na wàa
Damasi ca ki pye wi le†?
10 Kì kaa pye wè ya ma kɛɛ taga wunluwɔ
tara nda ti maa yarisunndo gbogo
ti na mari shɔ,
ma si yala, ki yarisunndo tì lɛgɛ ma
wɛ Zheruzalɛmu ca naa Samari ca
woro ti na,
11 kona ŋga wè pye Samari ca naa ki
yarisunndo ti na,
naga yɛn ma, we se ya mbege nuŋgba ki
pye Zheruzalɛmu ca naa ki yarisun-
ndo yanlɛrɛ ti na wi le?› »

12 Ɛɛn fɔ na we Fɔ wi ka ka wi
kapyegele ke pye mbe ke yɔn fili sanga
ŋa ni wa Siyɔn yanwiga ki na, konaa
wa Zheruzalɛmu ca ki ni, wi yaa yo fɔ:
«Mi yaa yiri Asiri tara wunlunaŋa wi
kɔrɔgɔ wi yɛɛ gbɔgɔwɔ jatere konaa wi
yɛɛ nagawa mba wi maa piin na yɛgɛ
tungu pi kala na.

13 Katugu Asiri tara wunlunaŋa wì yo
fɔ:
‹Mì ki ni fuun ki pye na yɛɛra fanŋga ki
ni,
konaa na yɛɛra kajɛnmɛ pi ni, katugu mì
jilige;
mì cɛngɛlɛ sanŋgala ke tara kɔngɔlɔ ke
wɔ wa ke yɔngɔlɔ ke ni, ma ka taga
na tara ti na,
mì pe yarijɛndɛ ti shɔ pe yeri.
Mì wunlumbolo tirige ma pe laga wa pe
jɔnrɔ ti na,
paa lenaŋa kotogofɔ yɛn.
14 Mì leele pe yarijɛndɛ ti shɔ pe yeri na
kɛɛ ki ni,
paa yɛgɛ ŋga na lere ma kàa sannjɛsere
laga we;
mì tara woolo pe ni fuun pe yarijɛndɛ ti
koli pe yeri,
paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa sannjɛlɛ
jɛnrɛwɛ koli we.
Yaraga ka kpɛ si kanwiga gbɔn,
nakoma mbe yɔn yɛngɛ, nakoma mbe
sɛnpyɔ yo.› »

15 Naga yɛn ma, gbɔnlɔgɔ ki maa ki yɛɛ
gbogo ŋa wila kɔɔn ki ni wi na wi
le?
Naga yɛn ma, tire kɔnsi wi maa yɛɛ
mbɔnrɔ ŋa wila kɔɔn wi ni wi na
wi le?
Ki yɛn ndɛɛ kanŋgaga ko ki yɛn na ki
yigifɔ wi kɛɛ ki yinrigi,
ki yɛn ndɛɛ ŋgbologo ko ki yɛn na ki
yigifɔ wi kɛɛ ki yinrigi.
16 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ li yaa cɔgɔrɔ
yama wa Asiri tara maliŋgbɔɔnlɔ
mbele pe yɛn fanŋga ni pe na;
pe gbɔgɔwɔ kala li yaa ka sogo paa yɛgɛ
ŋga na kasɔn ma kaa na yiin ma
yaara sogo.
17 Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Izirayɛli woolo pe
yanwa, li yaa ka pye paa kasɔn yɛn;
Izirayɛli woolo pe Yɛnŋɛlɛ kpoyi li yaa ka
pye paa kasɔn yinnɛ yɛn,
na li yaa yantiire naa wuuro pyew ti sogo,
mberi kɔ pilige nuŋgba ki ni.
18 Li yaa ka pe kɔɔrɔ tiyɔnrɔ naa pe tire
kɛɛrɛ tiyɔnrɔ ti sogo mberi kɔ pew,
ki yaa ka pye paa yaŋa yɛn, ŋa yama pùu
fanŋga ki kɔ.
19 Pe kɔɔrɔ tire nda ti yaa ka koro, ti yaa
ka pye jɛgɛlɛ,
fɔ pyɔ jɛɛ mbe ka ya mberi jiri mberi yɔn
jɛn.

Izirayɛli woolo mbele pe yaa ka koro go na pe kala

20 Ko sanga wo ni, Izirayɛli woolo san-
mbala mbele pe yaa ka koro go na, poro
Zhakɔbu setirige piile mbele pe yaa ka shɔ
mbe koro yinwege na, pe se ka kɛɛ kan
mbele paa pe gbɔɔn pe na naa. Ɛɛn fɔ
pe yaa ka kɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi lo na kaselege ni.
21 Pe sanmbala mbele pe yaa ka koro,
pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan, poro Zhakɔbu
setirige piile mbele pe yaa ka koro, pe yaa
ka sɔngɔrɔ mbe pan Yɛnŋɛlɛ na fanŋga fɔ
li kɔrɔgɔ.

† **10:9 10.9:** Asiri tara fɛnnɛ pàa malaga gbɔn ki cara ti ni, ma ya ti ni.

22 E, Izirayɛli woolo, ali na yaga lɛgɛ paa
kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn, ye jɛnri ye
yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan. Ye tɔngɔ kala lì
kɔn ma tɛgɛ makɔ. Ko yaa ti kasinŋge ki
yaa la kee yɛgɛ.
23 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, li tɔngɔwɔ kala na kɔn ma tɛgɛ,
li yaa li pye mbeli yɔn fili tara ti lagapyew
ki ni†.

Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa
Asiri tara fɛnnɛ pe na

24 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Na
woolo, yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa
Siyɔn ca, yaga kaa fyɛ Asiri tara fɛnnɛ pe
yɛgɛ. Pe yɛn na ye gbɔɔn kanŋgaga ni,
ma pe ŋgbologo ki yirige ye na paa yɛgɛ
ŋga na Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa pye naga
piin we.
25 Ɛɛn fɔ sanni wagati jɛnri ni, na
naŋgbanwa gbɔɔ pi yaa kɔ ye ni, ɛɛn fɔ
na kɔnrɔ tandorogo ki yaa pye poro Asiri
tara fɛnnɛ poro ni mbe pe tɔngɔ.»
26 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
li yaa yiri pe kɔrɔgɔ sapige ni, paa yɛgɛ
ŋga na làa ki pye Madiyan tara fɛnnɛ pe
na wa Orɛbu walaga ki tanla we. Li yaa
ka li kanŋgala li yirige wa kɔgɔje wi go
na, paa yɛgɛ ŋga làa li yirige Ezhipiti tara
ti na we†.
27 Ko pilige ko ni, Asiri tara fɛnnɛ pe
tugugbɔrɔ nda wa ye pajoro ti na,
ti yaa laga wa ti na;
pe nɛrɛ tunŋgo pyetige ŋga pè taga wa ye
yɔlɔgɔ ki na kila yiin ye ni,
ki yaa ka laga wa;
ye yaa ka tugbɔlɔ, fɔ mbege kaari mbege
laga wa†.

Juguye pè yɔngɔ
Zheruzalɛmu ca ki ni

28 Juguye pè gbɔn wa Ayati ca ki na,
pè Migirɔn ca ki kɔn ma yiri,
pè saa pe tuguro ti tɛgɛ wa Mikimashi ca.
29 Ye wele, pe yɛn na tooro wa yanwira ti
sɔgɔwɔ kombile li ni.
Pè yo fɔ: «Ye pan we sa wɔnlɔ wa Geba
ca!»
Arama ca woolo pe yɛn na seri fyɛrɛ ti
kala na;
Gibeya ca woolo, ko ŋga ki yɛn Sawuli ca
ye, pe yɛn na fee.
30 Yoro Galimu ca woolo, yaa jɔrɔgi!
Yoro Layisha ca woolo, yaa ye yɛɛ kɔrɔsi!
Yoro Anatɔti ca woolo, jɔlɔgɔ yɛn ye
wogo!
31 Madimena ca woolo pè gbɔn ma jaraga,
Gebimu ca woolo pe yɛn na fee na
larasaga jaa!
32 Nala yɛrɛ, juguye pe yaa sa yere wa
Nɔbu ca;
pe yaa pe kɛɛ ki yirige Siyɔn ca woolo pe
yanwiga ki mɛgɛ ni,
ko ŋga ki yɛn Zheruzalɛmu ca tinndi we.

33 Ye wele, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ,
li yɛn na tige njere ti yaanla fanŋga gbɔgɔ
ni;
li yɛn na tire tugbɔɔrɔ ti kɔɔnlɔ,
na tire titɔɔnrɔ tugbɔɔrɔ ti kɔɔnlɔ nari
jaanri.
34 Li yɛn na kɔlɔgɔ tire ti kɔɔnlɔ gbɔnlɔgɔ
ni nari jaanri,
paa yɛgɛ ŋga na Liban tara sɛdiri tire
tiyɔnrɔ ti yɛn na tuunri tara we†.

11

Zhese setirige pyɔ
wi wunluwɔ fɔnmbɔ

1 Koni, tige njege fɔnŋgɔ yaa yiri wa Zhese
wi tige yuŋgɔngɔ ki na,
vile fɔnnɔ yaa ka fi mbe yiri wa wi ndire
ti na†.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ li yaa ka pye wi
ni;
li yɛn yinnɛ na li yaa kajɛnmɛ naa tijin-
liwɛ kan wi yeri,
yinnɛ na li yaa yɛrɛwɛ kajɛnmɛ naa
fanŋga kan wi yeri,
yinnɛ na li yaa Yɛnŋɛlɛ jɛnmɛ naa li yɛgɛ
fyɛrɛ ti kan wi yeri.

† **10:23 10.23:** Ɔrɔmu 9.27-28 † **10:26 10.26:** Kiti 7.25; Ɛki 14.15-28 † **10:27 10.27:** Ŋga kì yo fɔ: Ye yaa ka tugbɔlɔ, fɔ mbege kaari mbege laga wa, ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. † **10:34 10.34:** Eza 37.24; Nawu 1.1-4; Sofo 2.13-15 † **11:1 11.1:** Zhese wìla pye wunlunaŋa Davidi wo to. Ki vɛrise ŋa wi kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ka lere wa yirige wa pe setirige piile pe sɔgɔwɔ, mboo pye Yɛnŋɛlɛ lere. Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma yɛgɛ sin we Fɔ Zhezu wo sɛnrɛ na (1 Sami 16.18-19; Naga 5.5; 22.16).

3 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko ki yaa
ka pye wi kandanlaga gbɔgɔ ye.
Wi se kaa kiti wi kɔɔn mbaa leele yɛgɛ
wele;
wi se kaa kagala ke yɛgɛ woo, mbaa yala
nuŋgbolo li yɛn na nda nuru to ni.
4 Ɛɛn fɔ wi yaa kaa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kiti
wi kɔɔn mbe yala kasinŋge ko ni;
wi yaa kaa tara woolo mbele pe yɛn tege
ni pe kagala ke yɛgɛ woo, mbaa
yala kaselege ko ni.
Wi yɔn sɛnrɛ ti yaa kaa dunruya woolo
pe gbɔɔn paa kanŋgaga yɛn,
wi yɔn sɛnyoro tifɛlɛgɛ ki yaa la lepeele
pe kuun†.
5 Kasinŋge ki yaa ka pye paa kurusijara
yɛn wa wi sɛnnɛ;
mbe pye sɛnrɛ nuŋgba yofɔ ki yaa ka pye
paa kurusijara yɛn wa wi nando-
gomɔ†.

6 Kona, kombokaga konaa simbapyɔ wi
ni, ti yaa ka pinlɛ mbe cɛn laga
nuŋgba,
kamɔlɔ wo naa sikapile li ni, pe yaa ka
sinlɛ pe yɛɛ tanla.
Napige ko naa jara yirifɔnŋɔ wi ni, naa
yaayoro nda pè gbegele tì tɔrɔ ti ni,
ti yaa ka pye laga nuŋgba;
lenambile lali li yaa kaa ti kɔnri.
7 Nanɔ wo naa cɛngɛ urusi ki ni, pe yaa
ka pinlɛ mbaa kaa laga nuŋgba,
pe piile pe yaa kaa sinlɛlɛ pe yɛɛ tanla;
jara wi yaa kaa yan ki kaa paa nɛgɛ yɛn.
8 Piyɛnlɛ li yaa kaa jinrigi wa mɛrɛgɛ ki
wege ki yɔn na,
pyɔ ŋa wì laga yinnɛ na, wi yaa kaa
kɛɛ ki le wa firisho wi wege ki ni
kaŋgbanga fu.
9 Pe se ka tipege nakoma jɔgɔwɔ pye wa
Yɛnŋɛlɛ li yanwiga kpoyi ki na;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɛnmɛ pi yaa ka
tara ti yin, paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ
pi ma kɔgɔje wi yin we†.

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yaa ka yeresaga ta

10 Ko pilige ko ni, Zhese setirige pyɔ wi
yaa ka yiri mbe yere, mbe pye paa kacɛn
yaraga yɛn, ŋga pè yirige tara sannda ti
woolo pe kan. Cɛngɛlɛ ke yaa ka sɔngɔrɔ
mbe pan wi kɔrɔgɔ. Wi yaa ka pye
mbe cɛn laga ŋga na, Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
yanwa pi yaa kaa yiin wa†.
11 Ko pilige ko ni, we Fɔ wi yaa kaa
kɛɛ ki sanga naa ki shyɛn wogo na, mboo
woolo mbele pè koro yinwege na pe go
shɔ, poro mbele pe yaa koro go na wa
Asiri tara, naa wa Ezhipiti tara, naa wa
Patirɔsi tara, naa wa Etiyopi tara, naa wa
Elamu tara, naa wa Sineyari tara, naa wa
Hamati ca konaa wa lɔgɔ furo nda wa
kɔgɔje wi ni ti ni.
12 We Fɔ wi yaa kacɛn yaraga ka yirige wa
naayeri cɛngɛlɛ sanŋgala ke kan;
wi yaa ka Izirayɛli woolo mbele pè yigi
malaga kasopiile pe gbogolo naa,
mbe Zhuda tara woolo mbele pè gbɔn
ma jaraga tara ti go tijɛrɛ ki na pe
gbogolo pe yɛɛ na naa.
13 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yenjaga ki yaa
ka kɔ Zhuda tara woolo pe ni,
Zhuda tara woolo pe yaa ka pe tipewe pi
yaga Efirayimu cɛnlɛ woolo pe ni.
14 Pe yaa ka gbogolo mbe gbinri sa to
Filisiti tara fɛnnɛ pe na wa yɔnlɔ
tosaga kɛɛ yeri,
mbe gbogolo mbe sa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
tara woolo pe kɛɛ yaara ti koli pe
yeri.
Pe yaa ka Edɔmu tara naa Mowabu tara
ti shɔ mberi ta;
Amɔ cɛnlɛ woolo pe yaa ka go sogo pe
kan.

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Ezhipiti tara
kɔgɔje wi waga;
li yaa ka li kɛɛ ki yirige mbege fige Efirati
gbaan wi go na,
mbe tifɛliŋgbɔgɔ ka yirige kila gbɔɔn wi
na,
mboo gbɔn mboo kɔɔnlɔ wi yiri lɔpigile
kɔlɔshyɛn,
ŋgele lere mbe ya mbe ke kɔn mbe yiri
wi sawira ti ni wi tɔɔrɔ na.
16 Li woolo sanmbala mbele pe yaa ka
koro wa Asiri tara,
pe yaa ka konɔ ta mbe pan,

† **11:4 11.4:** 2 Tesa 2.8 † **11:5 11.5:** Efɛ 6.14 † **11:9 11.9:** Aba 2.14 † **11:10 11.10:** Ɔrɔmu 15.12

paa yɛgɛ ŋga na fafafa Izirayɛli woolo pàa
konɔ ta ma pan,
pilige ŋga ni pàa yiri wa Ezhipiti tara we.

12

Yurugo ŋga kì kɔ
mbe Yɛnŋɛlɛ na shɔfɔ li sɔn

1 Ko pilige ko ni, ma yaa kaga yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ mi yɛn nɔɔ sɔnni;
katugu màa nawa ŋgban na ni.
Ɛɛn fɔ ma naŋgbanwa pì kɔ na ni,
a màla kotogo ki sogo na na.
2 Ee, Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na shɔfɔ we,
na jigi wi yɛn li na, mi woro na fyɛ yaraga
ko ka na;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ le, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
li yɛn na fanŋga ye,
mi yaa la yurugo koo mbaa li sɔnni;
lo li yɛn na shɔfɔ we†.
3 Ye yaa kaa yɔgɔri mbe saa kori wa
shɔwɔ pulugo ki ni.»

4 Ko pilige ko ni, ye yaa kaa yuun fɔ:
«Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, yaa li mɛgɛ ki
gbogo!
Yaa li kagbɔgɔlɔ ke yari wa cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ,
yaa ke nawa tuun ki na fɔ li mɛgɛ ki yɛn
ma gbɔgɔ.
5 Yaa yuuro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan,
katugu lì katiyɔngɔlɔ tugbɔŋgɔlɔ pye.
Tara woolo pe ni fuun pe daga mbe ke
jɛn.»
6 Yoro Siyɔn ca woolo, yaa yɔgɔrimɔ
kɔŋgɔlɔ waa, yaa jɔrɔgi nayinmɛ
ni,
katugu Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi na
wa ye sɔgɔwɔ, li yɛn ma gbɔgɔ.

13

Babilɔni tara ti tɔngɔkala

1 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ làa
naga Amɔzi pinambyɔ Ezayi wi na Ba-
bilɔni tara ti wogo na.
2 We Fɔ wì yo fɔ: «Ye kacɛn yaraga ka
yirige wa naayeri yanwiga ka go na,
ŋga ki yɛn waga!
Ye ye magala li yirige ye leele pe yeri!
Ye kɛɛ wa pe yeri,
pe pan pe ye wa legbɔɔlɔ pe yeyɔngɔ ki
ni.
3 Nambala mbele pè tɛgɛ pe yɛ na kan, mì
konɔ kan pe yeri,
mìlan maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe yeri,
poro mbele mi yaa ti panla naŋgbanwa
pi kayaŋga wɔ we;
poro mbele na gbɔgɔwɔ kala li yɛn ma pe
ndanla we.»

4 Tinmɛ gbɔɔ pa yɛn na yinrigi wa yan-
wira ti go na,
paa janwa gbɔlɔ tinmɛ yɛn!
Wunluwɔ tara woolo poro tinmɛ gbɔɔ wi,
cɛngɛlɛ ŋgele kè gbogolo koro tinmɛ gbɔɔ
wi!
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yɛn
nali maliŋgbɔɔnlɔ pe jinri malaga
ki mɛgɛ ni.
5 Pe yɛn na paan ma yiri taleere ta ni,
ma yiri fɔ wa dunruya wi kɔsaga ki na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa li naŋgbanwa pi
kayaŋga wɔfɛnnɛ pe ni,
pe yaa ka ki tara nda ti ni fuun ti tɔngɔ.

6 Yaa kunwɔ gbelege gbele,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige kì yɔngɔ;
ki yɛn na paan, ko ki yɛn yawa pi ni fuun
fɔ wi jɔgɔwɔ pyepilige gbɔgɔ ye†.
7 Ki kala na, leele pe ni fuun pe kɛyɛn yì
fanla pe na,
lere pyew wi sunndo wila kɔɔn wi na.
8 Fyɛrɛ gbɔrɔ pe yigi,
jɔlɔgɔ naa tege yɛn pe na.
Pe yɛn na nagala jɔlɔgɔ ki kala na paa jɛlɛ
selara ma kaa yiri wi ni we.
Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛn na pe
yɛɛ wele lawɔrɔ ni;
pe yɛnlɛ lì yanlaga pe na.

9 Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki yɛn na
paan,
ki yɛn pilipege, naa kɔnrɔ tandorogo
konaa naŋgbanwa gbɔɔ pilige.
Li yaa ka tara ti tɔngɔ ti koro waga,
mbe kapere pyefɛnnɛ pe kɔ mbe pe wɔ
wa.
10 Naayeri wɔnŋgɔlɔ koro naa ke
wɔnŋgɔlɔ gbogolomɔ pi ni, ke se
kaa yanwa yinrigi naa.

† **12:2 12.2:** Ɛki 15.2; Yuuro 118.14 † **13:6 13.6:** Zhowɛ 1.5

Yɔnlɔ ki yaa ka kanŋga diwi ki yirisanga wi ni,
yeŋge ki se ka ki yanwa pi yirige†.
11 We Fɔ wì yo fɔ: «Mi yaa ka jɔlɔgɔ wa dunruya woolo pe na pe tipewe pi kala na,
mbe lepeele pe jɔlɔ pe kapere ti kala na.
Mi yaa ka mbele pe maa yɛgɛ tungu leele na pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kɔ,
mbe lewɛlimbɛlɛ pe yɛɛ nagawa pi kɔ.
12 Mbe sɛnwee yan, mi yaa ka ti ki ŋgban mbe wɛ tɛ piiri wi yanga na,
mbe ti sɛnwee piile pe yanga ki ŋgban mbe wɛ Ofiri tara tɛ wi na.»

13 Ki kala na, mi yaa naayeri wi tigile,
mbe tara ti yɛgɛ mberi fɛngɛ wa ti nɔgɔna cɛnyaara ti na.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ na naŋgbanwa gbɔɔ pi kala na,
pilige ŋga ni na kɔnrɔ tandorogo ki yaa yiri we.
14 Kona, pe yaa pye paa lufaa yɛn, ŋa pe yɛn na puro,
paa simbaala yɛn, mbele kɔnrifɔ woro pe na mbe pe gbogolo.
Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa ka sɔngɔrɔ wa pe cɛnlɛ woolo pe yeri,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa ka fe mbe kari pe tara.
15 Na paga ka mbele fuun yan, pe yaa ka pe furugu wangala ni;
na paga ka mbele fuun yigi, pe yaa ka poro gbo tokobi ni.
16 Pe yaa ka pe piile tunmɔmbɔlɔ pe wa tara, mbe pe tɔngɔlɔ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ;
pe yaa ka pe go nawa yaara ti koli,
mbe pe jɛɛlɛ pe yigi mbe sinlɛ pe ni fanŋga na.
17 Wele, mi yaa Medi tara fɛnnɛ pe sun mbe pe wa Babilɔni tara fɛnnɛ pe na.
Poro woro na warifuwe wi jate,
pee si jori tɛ kala.
18 Pe yaa ka pe lefɔnmbɔlɔ pe wɔn pe wangala ke ni, mbe pe jaanri tara;
piile pe yuŋgbɔgɔrɔ se ka pye pe na,
pe se ka piile tunmɔmbɔlɔ pe yinriwɛ ta.
19 Kona, Babilɔni ca ŋga kìla pye wunluwɔ tara pyew ti ca tiyɔngɔ ye,
ko ŋga kìla pye Babilɔni tara fɛnnɛ pe yɛɛ fereyaraga konaa pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi go ye,
ki yaa pye paa Sodɔmu naa Gomɔri cara nda Yɛnŋɛlɛ làa tɔngɔ ti yɛn†.
20 Lere se ka pye mbe cɛn wa ki ni,
ki yaa ka koro waga sanga pyew fɔ tetete.
Ali mbele pe maa yanri na cɛɛn pe yaayoro ti ni na toro, pe se ka pe paara yinrɛ ti kan wa,
yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe se ka cɛn wa pe yaayoro ti ni tila wogo wa.
21 Ɛɛn fɔ yanyaara nda wa gbinri wi ni to ti yaa kaga pye ti sinlɛsaga,
kuwere to ti yaa ka ye wa pe yinrɛ ti ni mberi yin.
Kɔnrɔsogoloye pe yaa kaga pye pe cɛnsaga,
sikapɛnɛ pe yaa kaa yeni mbaa kanni wa†.
22 Komboolo poro pe yaa kaa gbele wa pe wunluwɔ yinrɛ ti ni,
dabaala poro pe yaa kaa gbele wa pe yuŋgbɔrɔ ŋgbɔrɔ tiyɔnrɔ ti ni.
Babilɔni ca ki kɔsanga wì gbɔn,
ka se taga wa ki piliye yɔn ki na naa.

14

Izirayɛli woolo pe yaa yiri wa kulowo pi ni mbe sɔngɔrɔ wa pe tara

1 Ki yɛn ma filige fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa Zhakɔbu setirige piile pe yinriwɛ ta naa, li yaa ka poro Izirayɛli woolo pe wɔ naa. Li yaa ka sɔngɔrɔ pe ni wa pe tara ti ni naa. Nambanmbala yaa ka pan mbe taga pe na, pe yaa ka pinlɛ mbe cɛn poro Zhakɔbu setirige piile pe ni.
2 Cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo yaa ka pe lɛ mbe kari pe ni wa Izirayɛli tara. Izirayɛli woolo pe yaa ka ki cɛngɛlɛ woolo pe pye pe kulonambala naa pe kulojaala wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tara ti ni. Cɛngɛlɛ woolo mbele pàa Izirayɛli woolo pe yigi malaga kasopiile, Izirayɛli woolo pe yaa ka poro fun pe yigi malaga kasopiile, mbele pàa pye ma cɛn Izirayɛli woolo pe go na,

† **13:10 13.10:** Eze 32.7; Mati 24.29; Maki 13.24-25; Luki 21.25; Naga 6.12-13; 8.12 † **13:19 13.19:** Zhenɛ 19.24
† **13:21 13.21:** Naga 18.2

Izirayɛli woolo poro pe yaa ka cɛn poro go na.

Babilɔni tara wunlunaŋa wi kunwɔ sɛnrɛ

3 Na Yawe Yɛnŋɛlɛ liga ka wogosaga kan
yoro Izirayɛli woolo ye yeri sanga ŋa ni,
ye tege naa ye jɔlɔgɔ ki puŋgo na, konaa
kulowo tunŋgbanra nda tìla taga ye na ti
puŋgo na,
4 pa kona yege yurugo ŋga ki le Babilɔni
tara wunlunaŋa wi na, ye yo fɔ:
E, kì pye mɛlɛ, leele jɔlɔfɔ wì wogo kì si
kɔ yɛɛn?
Wi fanŋga ŋga wìla taga leele pe na kì kɔ.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì lepeele pe fanŋga
kanŋgala li kaari,
ma fanŋga fɛnnɛ tipeele pe wunluwɔ
kanŋgala li kaari.
6 Wo wìla koro na tara sannda ti woolo pe
kuun wa wi naŋgbanwa gbɔɔ pi ni,
na pe kuun kɔnlɔ fu;
wa wi kɔnrɔ tandorogo ki ni, wìla cɛngɛlɛ
sanŋgala ke go sogo fanŋga na,
ma jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa pe na, ŋga kɔsaga
woro ki na.

7 Koni tara ti ni fuun ti yɛn yɛyinŋge na
na wogo;
leele pe yɛn na yɔgɔrimɔ yuuro koo.
8 Ali yɛrɛ sipirɛsi tire to naa Liban tara
sɛdiri tire ti yɛn na yɔgɔri ma tolo
li kala na.
Tì yo fɔ: «Maga lɛ mà to,
tire kɔnfɛnnɛ pe woro na paan mbaa we
kɔɔn.»
9 Kuulo tara ti yɛn na tinni wa nɔgɔna,
nɔɔ panga ki singi mbɔɔn fili;
ti yɛn na kuulo pe yɛnni ma kala na,
mbele fuun pàa pye legbɔɔlɔ laga dun-
ruya wi ni we.
Ti yɛn na cɛngɛlɛ ke wunlumbolo pe ni
fuun pe yinrigi wa pe wunluwɔ
jɔnrɔ ti na ma kala na.
10 Pe ni fuun pe yaa ka sɛnrɛ ti lɛ mbɔɔn
pye fɔ:
«Mboro fun ma pye fanŋga fu fɔ paa we
yɛn,
mboro fun mà pye paa we yɛn.»
11 Ma yɛɛ gbɔgɔwɔ pì tigi wa kuulo tara ti
ni,
konaa ma juruye magaŋgala ke ni;
fanga fyɛnrɛ to tì pye ma sinlɛyaraga ye,
fyɛnrɛ tunmɔɔrɔ to tì pye ma paritɔnŋgɔ
ye.
12 E, yindogo wɔnnɔ, lalaaga wɔnnɔ!
Mboro mà yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma to yɛɛn?
Pɔ̀ɔn wa tara,
mboro ŋa màa fanŋga ta cɛngɛlɛ
sanŋgala ke na we†.
13 Màa pye naga yuun wa ma nawa fɔ:
«Mi yaa lugu mbe kari fɔ wa yɛnŋɛlɛ na,
mi yaa sanla wunluwɔ jɔngɔ ki tɛgɛ fɔ wa
Yɛnŋɛlɛ li wɔnŋgɔlɔ ke go na;
mi yaa sa cɛn fɔ wa yanwiga ŋga
yɛngɛŋgɛlɛ ke maa ke yɛɛ gbogolo
wa ki na,
fɔ wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki
puŋgo na†.
14 Mi yaa lugu mbe kari fɔ wa kambaara
ti go na,
mi yaa pye paa Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni
fuun ti go na li yɛn†.»
15 Ɛɛn fɔ pɔ̀ɔn wɔnrɔgɔ mɔɔ tirige wa
kuulo tara ti ni,
fɔ wa wegbɔgɔ tijugo ki nɔgɔna.
16 Leele mbele kɔɔn yan, poro yaa pe
yɛngɛlɛ ke kan ma na lɔɔn wele,
pe yaa lɔɔn kɔrɔsi jɛŋgɛ mbe yo fɔ:
«E, naŋa ŋa wìla pye na tara ti tigile,
wowi yɛɛn gbari?
Wo ŋa wìla pye na wunluwɔ tara sannda
ti yɛgɛyɛgɛ we.
17 Wo ŋa wìla pye na tara ti kanŋgi nari
piin gbinri na kee,
na cara ti tɔnri;
kìla pye, mbele wì yigi malaga kasopiile,
wila yɛnlɛ mbe wa wa fyew.»
18 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke wunlumbolo pe ni
fuun,
ee, pe ni fuun pe yɛn ma sinlɛ na wogo
wa pe fanra ti ni gbɔgɔwɔ ni.
19 Ɛɛn fɔ mboro wo na, pɔ̀ɔn wa wa funwa
na, mɔɔ laga lali ma fanga ki ni.
Mà pye paa pyɔ ŋa wì ku wa wi nɔ lara,
a pè suu se;
ŋa wi kala li lakɔ leele pe na.

† **14:12 14.12:** Naga 8.10; 9.1 † **14:13 14.13:** Fafafa Kana tara fɛnnɛ pàa pye naga sɔnri ndɛɛ pe yɛngɛŋgɛlɛ kàa pye na ke finliwɛ pi piin yanwiga ka na, fɔ wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki puŋgo na, na dunruya kagala ke kɔɔn na ke teri. † **14:14 14.14:** Mati 11.23; Luki 10.15

Pòɔn yɔn tɔn wa leele mbele pè gbo pe
sɔgɔwɔ,
poro mbele pè pe gbo tokobi ni, ma pe
gboolo pe wa waliwege ka ni wa
sinndɛɛrɛ ti na.
Mà pye paa gboo yɛn, ŋa leele pòo tan-
gala.
20 Pe se kɔɔn le fanga ni paa wunlumbolo
sanmbala pe yɛn,
katugu mɔ̀ɔ tara ti jɔgɔ,
mɔ̀ɔ tara woolo pe gbo.
Lepee wi cɛnlɛ li mɛgɛ ki se ka yeri naa
fyew.

21 Ye pe piile pe gbo kala li gbɛgɛlɛ,
pe teele pe kambasinnde ti kala na,
jaŋgo paga ka yiri pilige ka mbe tara ti
shɔ mberi ta,
mbe pe cara ti kan lagapyew ki ni.
22 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo
lì yo ma fɔ: «Mi yaa ka yiri pe kɔrɔgɔ. Mi
yaa ka Babilɔni ca ki tɔngɔ mbege mɛgɛ
ki kɔ mbege wɔ wa, naa leele jɛnri mbele
pe yaa ka koro wa ki ni pe ni, naa ki piile
konaa ki setirige piile pe ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo lì yo ma.
23 Mi yaa kaga pye njuguniye pe
cɛnsaga konaa mbege pye laŋgɔrɔgɔ. Mi
yaa kaga pɛ kambɛrɛ nda ti maa jɔgɔwɔ
piin ta ni.» Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lo lì yo ma†.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo
Asiri tara ti wogo na

24 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì
wugu ma yo fɔ:
«Ŋga mì sɔnri mbe pye, ko ki yaa pye.
Ŋga mì kɔn ma tɛgɛ mbe pye, ki yaa pye
mbe yɔn fili!
25 Mi yaa ka Asiri tara fɛnnɛ pe tɔngɔ laga
na tara ti ni,
mi yaa ka pe tangala wa na yanwira ti na.
Nɛrɛ tunŋgo pyetige ŋga pè taga na woolo
pe na na pe tege, mi yaa ki laga pe
na,
tuguro nda pè taga pe na, mi yaa ti laga
wa pe pajoro ti na.»
26 Kala na we Fɔ wì kɔn ma tɛgɛ dunruya
lomboŋɔ wi wogo na, loli na;
lìli kɛɛ ki yirige cɛngɛlɛ ke ni fuun ke na,
mbe kala na pye ke na, loli na.
27 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo
lìgi kala na li kɔn ma li tɛgɛ;
ambɔ wi mbe ya mbeli sa?
Lìli kɛɛ ki yirige mbeli pye,
ambɔ wi mbe ya mbege yerege†?

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo
Filisiti tara ti wogo na

28 Wunlunaŋa Ahazi wìla ku yɛlɛ na ni
ko ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo, ma
yo fɔ†:
29 Yoro Filisiti tara lombondo, yaga kaa
yɔgɔri
mbe yo fɔ ye gbɔnkanŋgaga kì kaari;
katugu firisho yaa yiri wa wɔɔgɔ kugo ki
ni,
ko yaa pyɔ ŋa se, wo yaa pye wɔɔgɔ pege,
ŋga ki yɛn kanwira wogo†.
30 Pa kona, mbele pe yɛn tege na ma wɛ
pe ni fuun na, pe yaa la yaakara taa
mbaa kaa,
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaa wogosaga ta mbe
pye yɛyinŋge na pɔw.
Ɛɛn fɔ yoro Filisiti tara fɛnnɛ, mi yaa ye
setirige piile pe gbo fuŋgo ni,
ye woolo mbele fuun pe yaa ka koro
yinwege na, mi yaa ka pe gbo.

31 Mboro ca yeyɔngɔ, ta gbele!
Mboro cagbɔgɔ, ta jɔrɔgi;
yoro Filisiti tara lombondo, yaa seri fyɛrɛ
ti na,
katugu wirige ka yɛn na yinrigi wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri na
paan,
wa ki leele pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki
ni, lere wa kpɛ si koro puŋgo na†.
32 Ki cɛnlɛ na li pitunmbolo, we yaa pe
yɔn sogo yiŋgi ni?
Fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì Siyɔn ca ki kan,
fɔ wa li woolo pe ni, mbele pe yɛn fyɔnwɔ
fɛnnɛ pe yaa larasaga ta wa.

† **14:23 13.1–14.23:** Eza 47.1-15; Zhere 50.1–51.64 † **14:27 14.27:** Eza 10.5-34; Nawu 1.1-13; Sofo 2.13-15 † **14:28 14.28:** 2 Wunlu 16.20; 2 Kuro 28.27 † **14:29 14.29:** Ŋga kì yo fɔ: *Ye gbɔnkanŋgaga* konaa *wɔɔgɔ pege ŋga ki yɛn kanwira wogo*, ki sɛnrɛ ti yɛn na para Asiri tara to naa ti wunlunaŋa wo sɛnrɛ na, poro mbele pe yɛn juguye wele. † **14:31 14.29-31:** Zhere 47.1-7; Eze 25.15-17; Zhowɛ 3.4-5; Amɔ 1.6-8; Sofo 2.4-7; Zaka 9.5-7

15

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Mowabu tara fɛnnɛ pe wogo na

1 Sɛnŋgbanra nda tìla yo Mowabu tara ti
wogo na.

Ee, Ari ca ŋga wa Mowabu tara kì tɔngɔ
yembinɛ nuŋgba li ni!
Ee, Kiri ca ŋga wa Mowabu tara kì tɔngɔ
yembinɛ nuŋgba li ni†!
2 Dibɔn ca woolo pè kari wa pe
yarisunŋgo gbɔgɔgo ki ni,
pè kari wa pe sunzara nda wa tinndiye pe
na ti na, mbe sa gbele wa.
Mowabu cɛnlɛ woolo pe yɛn na kunwɔ
gbelege gbele Nebo ca naa Medeba
ca ki kala na.
Pe ni fuun pè pe yinrɛ ti kulu, ma pe
siyɔɔlɔ pe kulu.
3 Pè jatere piriwɛn yaripɔrɔ le pe yɛɛ na
wa ca nawa koŋgolo ke ni;
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛn na
gbele,
pe yɛn na yɛntunwɔ woo
wa pe biriyinrɛ ti go na konaa wa pe
katoro ti ni.
4 Ɛshibɔn ca woolo naa Eleyale ca woolo
pe yɛn na jɔrɔgi na sagawa jaa.
Pe jɔrɔgɔmɔ pi yɛn na gbɔɔn fɔ wa Yahazi
ca.
Ki kala na, Mowabu cɛnlɛ woolo pe
maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛn na kɔŋgɔlɔ
waa,
pe sunndo wila kɔɔn pe na fɔ jɛŋgɛ.

5 Na nawa pì tanga na na Mowabu cɛnlɛ
woolo pe wogo na;
pe woolo mbele pe yɛn na fee malaga ki
yɛgɛ, pè saa gbɔn wa Sowari ca,
fɔ ma saa gbɔn wa Egilati Shelishiya ca.
Pe yɛn na gbele na nuru na kee wa Luhiti
ca ki yeri;
ma pe ta wa Horonayimu ca konɔ li na
paa kee, pe yɛn na kɔŋgɔlɔ waa
jɔgɔwɔ mba pì pye pe na pi kala na.

6 Nimirimu ca tɔnmɔ lara tì waga,
yan kì waga,
wasege yan kì kɔ,
yan tipirige woro laga ka kpɛ ni.
7 Ki kala na, pe kɛɛ yaara nda tì koro pe
yeri,
konaa tɛgɛwɛ mba fuun pàa ya ma tɛgɛ,
sɔli tire ti yɛn yanwira lafogo ŋga ni, pe
yɛn nari koli na kee ti ni wa ki
puŋgo na.
8 Katugu gbeere yɛn na yinrigi Mowabu
tara ti kɛɛ ki ni fuun ki na,
pe gbelege ki yɛn na gbɔɔn fɔ wa Egilay-
imu ca ki na,
na gbɔɔn fɔ wa Bɛri Elimu ca ki na.
9 Dimɔ ca lɔrɔ tɔnmɔ pi ni fuun pì kanŋga
kasanwa;
ɛɛn fɔ mi yaa ka jɔlɔgɔ kagala kele yɛgɛ
taga Dimɔ ca wogolo ke na naa.
Mowabu cɛnlɛ woolo mbele pè shɔ ma
koro go na, mbele pè koro wa tara
ti ni,
mi yaa ti jara mbe yiri pe kɔrɔgɔ mbe to
pe na.

16

Mowabu cɛnlɛ woolo pe yɛn na Zheruzalɛmu ca woolo pe yɛnri pe pe saga

1 Ye simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ wa torogo tara ti
wunlunaŋa wi kan yarikanga,
mbe yiri wi ni wa Sela ca mbe toro wa
gbinri konɔ li ni,
mbe saa kan wi yeri fɔ wa Siyɔn yanwiga
ki na.

2 Mowabu tara jɛɛlɛ pe yaa ka pye wa laga
ŋga pe maa Arinɔ lafogo ki kɔɔn
tɔɔrɔ na we,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa sannjɛlɛ purɔ
mali yirige li sere ni, li maa mari na
toro faa.
3 Pe yɛn naga yuun Zheruzalɛmu ca woolo
pe kan fɔ: «Yaa yɛrɛwɛ kaan we
yeri,
ye kala la kɔn ye tɛgɛ we wogo na;
ye pye yinmɛ ye tɔn we na yɔnlɔ
fuŋgbanga na, paa yɛgɛ ŋga na
diwi ma kaa ye laga ni we.
We woolo mbele pe yɛn na fee mbe shɔ,
ye pe lara;
mbele pe yɛn na fee malaga ki yɛgɛ, yaga
ka pe java.

† **15:1 15.1–16.14:** Eza 25.10-12; Zhere 48.1-47; Eze 25.8-11; Amɔ 2.1-3; Sofo 2.8-11

4 Yege yaga Mowabu cɛnlɛ woolo mbele
pè purɔ, pe sa karafa wa ye yeri,
ye pye pe larasaga mbe pe shɔ jɔgɔwɔ
pyefɔ wi kɛɛ.»

Katugu pilige ka, lepee wi yaa ka kɔ mbe
wɔ wa,
jɔlɔgɔ ki yaa ka kɔ,
jɔgɔwɔ pyefɔ wi yaa kɔ mbe wɔ wa tara
ti ni.
5 Ko puŋgo na, wunlunaŋa wa yaa ka yiri
mbe cɛn wunluwɔ pi na Davidi wi
yɔnlɔ.
Wi wunluwɔ pi yaa ka yeresaga ta,
katugu wi yaa kaa leele pe yɛgɛ sinni
kajɛŋgɛ ni konaa mbe pye sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ;
wi yaa kaa kiti wi kɔɔn kaselege ni,
mbaa fyɛɛlɛ kasinŋge pyege ki na.

Zheruzalɛmu woolo pe se ya mbe Mowabu cɛnlɛ woolo pe saga

6 Wè Mowabu cɛnlɛ woolo pe yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi sɛnrɛ logo,
naa pe yɛɛ gbɔgɔwɔ ndorogo ki ni,
naa pe yɛɛ nagawa po naa pe yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi ni,
naa pe yɔn gbɔgɔwɔ sɛnyoro ti ni konaa
pe maa pe yɛɛ mbɔnrɔgi leele na,
na sɛnwara nda yuun ti ni.
7 Ki kala na, Mowabu cɛnlɛ woolo pe yɛn
na gbele Mowabu tara ti wogo na,
pe ni fuun pe yɛn na gbele.
Yaa yuŋgbɔgɔrɔ gbelege gbele, ye jatere
wi piri ye na,
katugu pe se ka ɛrɛzɛn gato gbegele wa
Kiri Haresɛti ca naa.
8 Ɛshibɔn ca kɛɛrɛ tì waga,
naa Sibima ca ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni.
Cɛngɛlɛ sanŋgala ke teele pè ki ɛrɛzɛn
tiire njere ti kaari kaari,
to nda tìla jaraga ma kari fɔ wa Yayezɛri
ca,
ma saa gbɔn fɔ wa gbinri wi ni.
Ti njere tìla fun ma tɔnlɔndɔnlɔ ma gbɔn
fɔ wa Kɔgɔje kuwo wi puŋgo na.

9 Ki kala na, mi yɛn na gbele ja Yayezɛri
ca fɛnnɛ pe ni
Sibima ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti wogo na;
e, Ɛshibɔn ca woolo! E, Eleyale ca woolo!
Mi yɛn na yɛntunwɔ lɛgɛrɛ woo na ye
yinŋgi;
katugu malaga kɔŋgɔlɔ kele yɛn na yin-
rigi
ma ye yarilire kɔngɔ yɔgɔrimɔ po naa ye
ɛrɛzɛn pire cɔgɔ yɔgɔrimɔ pi kɔ.
10 Yɔgɔrimɔ po naa nayinmɛ pi ni, ti kɔ
wa ye tire kɛɛrɛ ti ni,
nayinmɛ yuuro woro na shoo wa ɛrɛzɛn
kɛɛrɛ ti ni,
yɔgɔrimɔ tinmɛ woro wa naa.
Lere kpɛ woro na ɛrɛzɛn pire ti tangala
mbaa ti tɔnmɔ pi woo wa ti pire
tɔnmɔ wɔsaga ki ni naa,
katugu mì ti, a pe nayinmɛ gbeere tì kɔ.
11 Ki kala na, na nawa pì tanga na na
Mowabu cɛnlɛ woolo pe wogo na,
paa ŋgɔni yɛn, ŋa pe yɛn na gbɔɔn na
yuŋgbɔgɔrɔ yuuro koo wi ni;
na jatere wì piri na na Kiri Haresɛti ca ki
wogo na.

12 Mowabu cɛnlɛ woolo pe yɛn na pe yɛɛ
tege na kee wa pe sunzara nda wa
tinndiye pe na ti na,
pe yɛn na kee wa pe yarisunndo
gbɔgɔyinrɛ ti ni, ma saa nari yɛnri
wa,
ɛɛn fɔ ko se ya yaraga ka kpɛ yɔn.
13 Sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Mowabu cɛnlɛ woolo pe wogo na, maga
lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni.
14 Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Sanni
yɛlɛ taanri ni, mbe yala tunmbyee ŋa pe
maa sara wi maa yɛlɛ yɔn ki jinri yɛgɛ
ŋga na ki ni, Mowabu tara gbɔgɔwɔ pi
yaa kɔ, ali mbege ta janwa gbɔlɔ yɛn wa
tara ti ni; leele jɛnri mbele pe yaa ka koro
yinwege na, pe yaa ka kologo, pe se ka
fanŋga ta.»

17

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Damasi ca naa Izirayɛli woolo pe wogo na

1 Sɛnŋgbanra nda tìla yo Damasi ca ki
wogo na.
Wele, Damasi ca ki se ka pye ca naa;

† **17:1 17.1:** Damasi ca ko kìla pye Siri tara ti cagbɔgɔ ye (Eza 10.9). Damasi ca ki tɔngɔwɔ sɛnrɛ tì yo wa 2 Wunlu 16.9laga ki ni.

ki yaa ka tɔngɔ mbe pye kataga†.
2 Aroyɛri ca ki kanŋgara na cara ti yaa ka koro waga,
ti yaa ka pye yaayoro ŋgbeleye yi cɛnsaga,
ti yaa ka pye ti sinlɛsara,
lere kpɛ se kaa ti maga wa.
3 Malaga sigecara ti yaa ka kɔ mbe wɔ wa Efirayimu tara ti ni,
Damasi ca tara wunluwɔ pi yaa ka kɔ mbe wɔ wa,
Siri tara fɛnnɛ, jɛnri mbele pe yaa ka koro pe ni,
pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa, paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli tara woolo pe gbɔgɔwɔ pì kɔ ma wɔ wa we.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.

4 Ko pilige ko ni, Zhakɔbu setirige piile pe gbɔgɔwɔ pi yaa ka kologo;
pe yaa ka cɔgɔ cɔgɔ, yanlaga ki kɔ ki wɔ wa pe witire ti ni.
5 Yarilire nda ti ma pye yere na, yarilire kɔnfɛnnɛ pe maa ti yinri kɛyɛn ni nari kɔɔn yɛgɛ ŋga na,
pa Izirayɛli woolo pe yaa ka pye ma;
pe yaa ka pye paa yɛgɛ ŋga na pe maa yarilire sheshegele wulowulo wa Erefayi gbunlundɛgɛ ki ni.
6 Izirayɛli woolo jɛnri mbele pe yaa ka koro go na, pe yaa ka pye paa yɛgɛ ŋga na pe ma oliviye tige yangara mbege pire ti wo tara;
pe yaa ka pye paa tige pire shyɛn, nakoma taanri yɛn, nda tì koro wa tige namunjɔ wi na,
nakoma paa tige pire tijɛrɛ nakoma kaŋgurugo yɛn, nda tì koro wa njere nda ti maa sɛni jɛŋgɛ ti na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

7 Ko pilige ko ni, sɛnwee piile pe yaa ka kanŋga mbe yɛgɛ wa pe Dafɔ wi yeri, pe yaa kaa wele Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi li yeri.
8 Pe se ka yɛgɛ wa saara wɔsara nda pè gbegele pe kɛyɛn yi ni to yeri naa; yaara nda pè gbegele pe yɛɛra kɛyɛn yi ni, yarisunŋgo jɛlɛgɛ Ashera ki tiyagala koro naa saara wɔsara nda pe maa wusuna nuwɔ taan wi sori ti na, pe se kaa to wele naa.
9 Ko pilige ko ni, Izirayɛli woolo pe malaga sigecara ti yaa ka koro waga, paa yɛgɛ ŋga na cara nda tìla pye katara wa kɔɔrɔ ti sɔgɔwɔ konaa wa yanwira ti go na† fafafa ti yɛn, to nda leele pàa fe mari yaga waga, sanga ŋa ni Izirayɛli woolo pàa pan ma to pe na mari shɔ we. Pa Izirayɛli woolo pe cara ti yaa ka koro waga ma.
10 Katugu yoro Izirayɛli woolo, yè fɛgɛ ye shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ li na,
yee nawa to ŋa wi yɛn paa ye walaga yɛn na fanŋga kaan ye yeri wi na.
Ki kala na yè tire kɛrɛ tiyɔnrɔ kɔn,
ma ɛrɛzɛn njere luguworo ti lugu yarisun-ndo nambannda ta mɛgɛ ni mbaa ti gbogo.
11 Pilige ŋga ni yèri lugu, ki pilige nuŋgba ki ni, a yè siri yan tì fi ma yiri;
ki goto pinliwɛ pi ni, a yè siri yan tì fyɛnwɛ.
Ɛɛn fɔ yarilire kɔnsanga ni, yaraga ka kpɛ se ta wa,
wɛrɛ woro ki jɔlɔgɔ ŋga ki na.

Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma yere li woolo pe ni

12 E, cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ tinmɛ yɛn na yinrigi!
Ki tinmɛ pi yɛn paa kɔgɔje tinmɛ yɛn.
Cɛngɛlɛ tugbɔŋgɔlɔ kunluwɔ yɛn na yin-rigi,
ki kunluwɔ pi yɛn paa tɔnŋgbɔɔ ma kaa na kunlu.
13 Cɛngɛlɛ tugbɔŋgɔlɔ kele yɛn na kunlu paa yɛgɛ ŋga na tɔnŋgbɔɔ ma kaa na kunlu we;
ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe figiri,
pe yaa ka fe mbe kari fɔ lege.
Li yaa ka pe gbɔn mbe pe jaraga paa yɛgɛ ŋga na tifɛlɛgɛ ma kaa yiri yanwira go na ma yan waga fɛ ma kari ki ni we;
paa yɛgɛ ŋga na tisaga tifɛlɛgɛ ma kaa gbanŋgban yirige tifɛlinjolo ni we.

† **17:9 17.9:** Ŋga kì yo: Wa kɔɔrɔ ti sɔgɔwɔ konaa wa yanwira ti go na, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Amɔri cɛnlɛ woolo pe cara.

14 Yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ni, fyɛrɛ gbɔrɔ ma pe yigi,
ɛɛn fɔ sanni lalaaga yɛgɛ ni, pe ma kɔ saw ma wɔ wa.
Mbele pe yɛn na we kɛɛ yaara ti koli we yeri, ko ki yɛn pe tasaga ye;
mbele pe yɛn na we sanni na we yaara ti shoo, ko ki yɛn pe tasaga ye.

18

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Etiyopi tara ti wogo na

1 E, jɔlɔgɔ yaa to mboro tara nda ma na, tara nda kanwira tinmɛ yɛn na yinrigi wa ti ni†,
tara nda ti yɛn wa Kushi† tara gbaanla pe puŋgo na we.
2 Mboro tara nda ma yɛn na pitunmbolo tugbɔmbɔlɔ pe torogi tɔnŋgbɔɔ pi na,
poro mbele pe ma ye tɔnmɔkɔɔrɔ ni, nda pè gbegele gbagara kanŋgirɛ ni we.
Yoro pitunmbolo mbele ye yɛn ma wege,
yaa kee ki cɛnlɛ woolo mbele pe kɔrɔgɔ,
poro mbele pe yɛn ma tɔnlɔndɔnlɔ, a pe wire tì wɔlɔgɔ pe na;
poro cɛnlɛ woolo mbele pe maa fyɛrɛ waa leele mbele pe yɛn tɔɔn
konaa mbele pe yɛn wa lege pe na.
Cɛnlɛ woolo mbele pe yɛn fanŋga ni,
poro mbele pe ma yaraga pyew ki tɔngɔlɔ tɔɔrɔ ni we.
Gbaanla pè pe tara ti pari ma yiri.

3 Yoro dunruya woolo ye ni fuun,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn laga tara ti na,
na paga ka dirapo wi yirige wa yanwira ti na sanga ŋa ni, yaa wi wele!
Na paga ka mbanlaga ki win sanga ŋa ni, yege logo!
4 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo na kan ma yo fɔ:
«Mi yaa koro wa na cɛnsaga mbaa wele;
mi yaa cɛn yɛw
paa yɛgɛ ŋga na kafugo ma kaa na wuun yɔnlɔfunŋgbanga na tinmɛ fu,
paa yɛgɛ ŋga na kambaaga ma kaa fɔɔngɔ wo yarilire kɔnsanga ni kafugo wagati ni.»

5 Ma si yala, na ɛrɛzɛn wi ka ka fyɛnwɛ mbe kɔ, ɛrɛzɛn wi cɔsanga wi yɛgɛ,
na wi fyɛɛnrɛ tiga ka kanŋga mbe pye shashara nda ti pire tì lɛ,
pe ma njere tunmɔɔrɔ fɔnndɔ ti yaanla mari wɔ wa mali kɔngbeŋgele ni,
mbe njewara ti kɔɔnlɔ mberi wɔ wa.
6 Pe yaa ka maliŋgbɔɔnlɔ pe gboolo† pe ni fuun pe yaga wa,
pe yaa ka pye kara kasannjɛrɛ nda ti ma pye wa yanwira ti na to woro,
mbe pye yan woŋgaala pe yaakara.
Kara kasannjɛrɛ ti yaa ka kafugbɔgɔ sanga wi pye wa pe na,
yan woŋgaala pe ni fuun pe yaa ka weresanga wi pye wa pe na.
7 Ko wagati wo ni, leele pe yaa kaa paan yarikanra ni Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li kan, mbaa yinrigi wa cɛnlɛ woolo mbele pè tɔnlɔndɔnlɔ, a pe wire tì wɔlɔgɔ pe na pe yeri. Cɛnlɛ woolo mbele pe maa fyɛrɛ waa leele mbele pe yɛn tɔɔn konaa leele mbele pe yɛn wa lege pe na. Cɛnlɛ woolo mbele pe yɛn fanŋga ni, poro mbele pe ma yaraga pyew ki tɔngɔlɔ tɔɔrɔ ni we. Poro mbele gbaanla pè pe tara ti pari ma yiri we. Pe yaa kaa paan yarikanra ni Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li kan, wa laga ŋga li mɛgɛ ki yɛn na yinri ki na, wa Siyɔn yanwiga ki na.

19

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Ezhipiti tara ti wogo na

1 Sɛnŋgbanra nda tìla yo Ezhipiti tara ti wogo na.
Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì lugu kambaaga ŋga kì wege ka na,
li yɛn na paan wa Ezhipiti tara.
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yarisunndo ti yɛn na seri li yɛgɛ sɔgɔwɔ fyɛrɛ ti kala na.

† **18:1 18.1:** Tinmɛ mba pi sɛnrɛ ti yɛn na yuun laga ki laga ŋga ki ni, pi mbe ya pye gbatɔ tinmɛ nakoma tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ nda parigbɔrɔ ma pye ma pɔ ti na to ta tinmɛ. † **18:1 18.1:** Kushi tara, Lewɔɔlɔ tara laga ko kayi. Kìla Ezhipiti tara laga ka lɛ ma saa pinlɛ Sudan tara laga ka ni. † **18:6 18.6:** Gboolo mbele pe sɛnrɛ tì yo laga ki laga ki ni, pe mbe ya pye Asiri tara maliŋgbɔɔnlɔ pe gboolo poro pele.

Ezhipiti tara fɛnnɛ pe sunndo wi yɛn na
kɔɔn pe na.
2 We Fɔ wì yo fɔ:
«Mi yaa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe sun mbe
pe wa pe yɛɛ na.
Nɔsepiile nambala pe yaa ka wiin pe yɛɛ
ni,
wɛnnɛ pe yaa kaa wiin pe yɛɛ ni,
cara ti yaa kaa wiin ti yɛɛ ni, wunluwɔ
tara ti yaa kaa wiin ti yɛɛ ni.
3 Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaa ka kotogo la,
kagala ŋgele pè kɔn ma tɛgɛ mbe pye mi
yaa ka ke jɔgɔ.
Pa kona pe yaa ka saa jɛlɛ pe yarisun-
ndo fɛnnɛ pe yeri, naa kajɛnmɛ
pyefɛnnɛ pe yeri
naa kuulo yewefɛnnɛ konaa jɛlɛfɛnnɛ pe
yeri.
4 Mi yaa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe le tafɔ
wɛlɛwɛ wa kɛɛ,
wunlunaŋa tipee wɛlɛwɛ wa wi yaa ka
cɛn pe go na.
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lo lì yo ma.»

5 Kɔgɔje tɔnmɔ pi yaa ka waga,
Nili gbaan tɔnmɔ pi yaa ka kɔ.
6 Gbaanla tɔnmɔ pi yaa ka jɔgɔ,
Ezhipiti tara Nili gbaan njere tɔnmɔ pi
yaa ka tigi mbe waga;
gbagara wo naa yan ki ni, ti yaa ka waga.
7 Yan ŋga fuun ki yɛn Nili gbaan wi yɔn
ki na ma kari, konaa wa gbaan wi
yesaga wa kɔgɔje wi ni,
yaraga o yaraga pe ma lugu Nili gbaan wi
yɔn na, ki ni fuun ki yaa ka waga,
tifɛlɛgɛ ki yaa kaga lɛ mbe kari ki ni,
mbege kɔ pew.
8 Ŋgbanra wɔfɛnnɛ pe yɛn na jɛɛn,
mbele pe maa njegeŋgele ke waa wa Nili
gbaan wi ni, pe yaa kaa kunwɔ
gbelege gbele,
mbele pe yɛn na mɛrɛ ti waa wa Nili
gbaan wi ni, pe jigi wi yaa ka kɔn
pe na.
9 Mbele pe maa lɛn jese tiyɔɔn wi tunŋgo
piin, pe jatere wi yaa piri pe na;
jɛɛlɛ mbele pe maa jese wi cɔnri
konaa nambala mbele pe maa
parisanyɛɛrɛ fire fire ti tiin, pe yaa
ka fɛrɛ shɔ.
10 Pe gbɛrɛ tifɛnɛ pe jigi wi yaa ka kɔn pe
na,
mbele pe yɛn na tunŋgo piin sara na, pe
jatere wi yaa ka piri pe na.

11 Zowan† ca teele pe yɛn lembire,
Farawɔn wi kajɛnmbɛlɛ mbele pe yɛn wi
yɛrifɛnnɛ, pe yɛn tijinliwɛ fu fɛnnɛ.
Ye mbe ya saga yo Farawɔn wi kan mɛlɛ
mbe yo fɔ:
«We yɛn kajɛnmbɛlɛ piile,
we yɛn wunlumbolo lɛɛlɛ piile?»
12 Ye kajɛnmbɛlɛ pe yɛn se san?
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì
kagala ŋgele kɔn ma tɛgɛ Ezhipiti
tara ti wogo na,
ye ti pe ke yo ye kan ye ke jɛn yiŋgɔ ye!
13 Zowan ca teele pe jatere wì jɔgɔ pe na,
Mɛfisi† ca teele pe yɛn na pe yɛɛ fanla;
Ezhipiti tara cɛngɛlɛ teele paa Ezhipiti
tara fɛnnɛ pe fanla na pe punŋgu.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yɛkanŋguwa yama wa
pe na,
ma ti Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yɛn na
punŋgu wa pe kapyere ti ni fuun
ti ni,
paa yɛgɛ ŋga na sinwɔɔ ma kaa gbali ma
to wa wi yɛɛra tuguro ti ni we.
15 Lere kpɛ se ka ta wa Ezhipiti tara mbe
kala la yɔn tara ti kan naa;
yɛkelewe se ka ya, puŋgofɔ se ka ya,
legbɔɔ se ka ya, lepile se ka ya†.

16 Ko pilige ko ni, Ezhipiti tara fɛnnɛ pe
yaa ka pye paa jɛɛlɛ yɛn. Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ, na liga kali kɛɛ ki
yirige pe na mbege fige pe go na, pe yaa
kaa seri fyɛrɛ ti kala na.
17 Zhuda tara ti yaa ka pye sunndo
kɔngɔ yaraga Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yeri.
Na lere wa ka ka Zhuda tara mɛgɛ ki yeri
pe yɛgɛ na sanga o sanga, pe yaa la fyɛ
kagala ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni

† **19:11 19.11:** Zowan ca kìla pye Ezhipiti tara ca ko ka; kìla pye wa Nili gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Pàa pye naga ca ki yinri fun Tanisi. † **19:13 19.13:** Mɛfisi ca kìla pye Ezhipiti tara cagbɔgɔ ko ka; pàa pye naga yinri fun Nɔfu. † **19:15 19.15:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, yɛkelewe wo wi yɛn go ye, puŋgofɔ wo wi yɛn naga ye; legbɔɔ wo wi yɛn sɛngɛmbanra re; lepile lo li yɛn gbagara we.

fuun fɔ lì kɔn ma tɛgɛ mbe pye pe na ke kala na.
18 Ko pilige ko ni, cara kaŋgurugo yaa ka ta wa Ezhipiti tara, nda ti woolo pe yaa kaa Eburuye sɛnrɛ ti yuun. Pe yaa kaa wungu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li mɛgɛ ki na. Wa ki cara ti ni, pe yaa kaa nuŋgba yinri Yɔnlɔ ca†.
19 Ko pilige ko ni, saraga wɔsaga ka yaa ka pye wa Ezhipiti tara ti nandogomɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni; pe yaa ka sinndɛlɛgɛ titɔnlɔgɔ ka yerege wa tara ti kɔnlɔ li na Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni, mbege pye nandowo yaraga.
20 Ki yaa ka pye kacɛn naa sɛrɛya yaraga Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li wogo na, mbege naga fɔ li yɛn wa Ezhipiti tara ti ni; na paga kaa gbele mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinri pe jɔlɔfɛnnɛ pe kɛɛ sanga ŋa ni, pa li yaa ka shɔfɔ torogo pe kan, ŋa wi yaa ka yere pe go kala li ni, mbe pe shɔ pe juguye pe kɛɛ.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li yɛɛ naga Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na; Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaa ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɛn pe Yɛnŋɛlɛ ko pilige ko ni. Pe yaa kaa li gbogo saara wɔgɔ naa yarikanra ni. Pe yaa ka yɔn fɔgɔlɔ kɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbe ke yɔn fili.
22 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Ezhipiti tara fɛnnɛ pe jɔlɔ; li yaa ka pe jɔlɔ, ɛɛn fɔ li yaa ka pe sagala. Poro jate pe yaa ka sɔnrɔgɔ mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ. Li yaa ka yɛnlɛ pe yɛnrɛwɛ pi na, mbe pe sagala.
23 Ko pilige ko ni, koŋgbɔgɔ ka yaa ka yiri wa Ezhipiti tara mbe kari wa Asiri tara. Asiri tara fɛnnɛ pe yaa kaa kee wa Ezhipiti tara, Ezhipiti tara fɛnnɛ paa paan wa Asiri tara. Ezhipiti tara fɛnnɛ poro naa Asiri tara fɛnnɛ pe ni, pe yaa ka pinlɛ mbaa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
24 Ko pilige ko ni, Izirayɛli tara to ti yaa ka pye tara taanri woro mbe taga Ezhipiti tara naa Asiri tara ti na; ki tara taanri ti kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka duwaw dunruya woolo pe na.
25 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yaa ka duwaw pe na, mbe yo fɔ: «Fɛrɛwɛ yɛn Ezhipiti tara fɛnnɛ pe woo, poro mbele pe yɛn na woolo; fɛrɛwɛ yɛn Asiri tara fɛnnɛ pe woo, poro mbele mì da na kɛɛ ki ni we; fɛrɛwɛ yɛn Izirayɛli woolo pe woo, poro mbele pe yɛn na kɔrɔgɔ ye.»

20

Ezayi kala làa pye Ezhipiti tara fɛnnɛ naa Etiyopi tara fɛnnɛ pe tege ki kacɛn

1 Yɛlɛ na ni Asiri tara wunlunaŋa Sarigɔn wìla wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye togbɔɔ wi torogo, a wì saa malaga gbɔn Asidɔdi ca ki ni maga shɔ,
2 ki wagati wi ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Amɔzi pinambyɔ Ezayi wi ni ma yo fɔ: «Jatere piriwɛn yaripɔrɔ nda ti yɛn ma na, kari ma sari wɔ mari tɛgɛ, mɔɔ sawira ti wɔ wa ma tɔɔrɔ ti na.» A Ezayi wì sigi pye ma, nɛɛ yanri witiwaga naa tɔwara†.
3 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Na tunmbyee Ezayi wì tanga witiwaga naa tɔwara fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ taanri, a kì pye kacɛn konaa na kagala ŋgele ke yɛn na paan ke yɛgɛ nari Ezhipiti tara naa Etiyopi tara ti wogo na yɛgɛ ŋga na,
4 ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, Asiri tara wunlunaŋa wi yaa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yigi malaga kasopiile, mbe Etiyopi tara fɛnnɛ pe koli mbe kari pe ni kulowo ni. Wi yaa kari lefɔnmbɔlɔ naa lelɛɛlɛ pe ni witiwaga naa tɔwara, konaa nawewara; ko yaa pye fɛrɛ gbɔrɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yeri.
5 «Kona, mbele pàa pe jigi wi taga Etiyopi tara ti na, na pe yɛɛ gbogo Ezhipiti tara ti sagawa pi kala na, sunndo kɔngɔ naa fɛrɛ yaa pe ta.
6 Ko pilige ko ni, ki kɔgɔje yɔn tara fɛnnɛ pe yaa kaa yuun fɔ: ‹Ye wele, wàa we jigi wi taga leele mbele na, poro mbele wàa pye we larasaga ma yo pe we saga, mbe we shɔ Asiri tara wunlunaŋa wi kɛɛ, ŋga kì poro ta koyi yɛɛn; woro wo yaa shɔ mɛlɛ koni?› »

† **19:18 19.18:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ŋga kì yo fɔ *Yɔnlɔ ca*, pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Tɔngɔwɔ ca. † **20:2 20.2:** Kìla pye pe ka lere wa yigi malaga kasopyɔ, wi maa yanri witiwaga naa tɔwara; Eza 3.24; 2 Kuro 28.15.

21

Babilɔni tara ti tolo kala

1 Sɛnŋgbanra nda tìla yo kɔgɔje yɔn
tara gbinri wi wogo na, fɔ:
Yɛgɛ ŋga na tifɛliŋgbɔgɔ ma yiri ma pan
ma Negɛvu tara ti pari ma toro,
pa juguye pe yɛn na paan ma, ma yiri wa
gbinri wi ni,
ma yiri wa tara nda ti yɛn fyɛrɛ ni ti ni.
2 Kaŋgbanga kayi kì naga na na
yariyanga ni.
Leele javafɔ wi yɛn na java wi piin,
jɔgɔwɔ pyefɔ wi yɛn na jɔgɔwɔ pi piin.
Elamu tara maliŋgbɔɔnlɔ, ye yiri ye sa to
malaga ki na!
Medi tara† maliŋgbɔɔnlɔ ye sa
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ye ca
ki yɔn tɔn!
We Fɔ wì yo fɔ: «Leele pe yɛn na jɛngɛ
ŋga jɛɛn, mi yaa ki ni fuun ki kɔ.»

3 Ki kala na, na sɛnnɛ li yɛn nala yaa
jɛŋgɛ,
lara ti yɛn nala yaa paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ
selara ma kaa yiri wi ni.
Na jigi wì kɔn na na fɔ mi woro na nuru
naa,
sunndo kɔngɔ ki kala na, mi woro na yaan
naa.
4 Na jatere wì piri na na,
fyɛrɛ gbɔrɔ na yigi.
Mìla pye na yembinɛ li singi, mbe ta mbe
tifɛnɛ tanla ta,
ɛɛn fɔ lì kanŋga ma pye fyɛrɛ ni na yeri.

5 Pe yɛn na lisaga ki gbɛgɛlɛ, na paara ti
jaan,
pe yɛn na nii, pe yɛn na woo.
Ɛɛn fɔ pe yaa ka fo mbege logo fɔ:
«Yoro maliŋgbɔɔnlɔ teele, ye yiri!
Ye sinmɛ fa ye tugurɔn sigeyaara ti na!»

6 Katugu we Fɔ wìgi yo na kan fɔ:
«Kari ma sa kɔrɔsiri pyefɔ wa tɛgɛ wila
laga ki kɔrɔsi,
fɔ na wi ka yaraga ŋga yan wigi yo.»
7 Na wi ka malaga gbɔnwotoro yan
shɔnye shyɛn na tilele,
na wi ka leele pele yan pè lugu sofilele na,
mbe pele yan pè lugu yɔngɔmɛye na,
wila kɔrɔsiri piin jɛŋgɛ,
wila kɔrɔsiri piin jɛŋgɛ tiyɔngɔ.
8 A kɔrɔsiri pyefɔ wì si kaa gbele ŋgbanga
paa jara yɛn, ma yo fɔ:
«Na tafɔ, sanŋgazo ŋa pe maa kɔrɔsiri
piin wi na mì yere wa wi go na, na
kɔrɔsiri piin pilige lomboŋgo ki ni;
mì koro ma yere wa na yeresaga na wele
yembinɛ li ni fuun li ni.
9 Ye wele, naŋa wa yɛn na paan wa,
malaga gbɔnwotoro na,
ŋa shɔnye shyɛn na tilele.
Wì sɛnrɛ ti lɛ na yuun fɔ:
‹Kì to, Babilɔni ca kì to!
Pe yarisunndo yanlɛrɛ tì toori tara, ma
yaari.› »

10 E, na woolo, yoro mbele pè ye sun paa
yarilire yɛn, wa na yarilire sunsaga
ki ni,
ŋga mì logo Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li
yeri,
koyi ŋga mì yo ye kan we.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Duma tara ti wogo na

11 Sɛnŋgbanra nda tìla yo Duma† tara ti
wogo na.
Lere wa koro wa Seyiri† tara ma gbele
ŋgbanga mala yeri, ma yo fɔ:
«Kɔrɔsiri pyefɔ, yembinɛ li yɛn mɛlɛ?
Kɔrɔsiri pyefɔ, yembinɛ li yɛn mɛlɛ?»
12 A kɔrɔsiri pyefɔ wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ:
«Lalaaga ki ma pan, yembinɛ fun li ma
wɔ.
Na kaa pye ye yɛn na jaa mbe yewe, ye
yewe;
ko puŋgo na, ye sɔngɔrɔ ye pan naa
fɔnŋgɔ.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Larabu tara ti wogo na

† **21:2 21.2:** Elamu tara fɛnnɛ naa Medi tara fɛnnɛ pe tara to tìla pye nala pilige Iran tara re. † **21:11 21.11:** Duma tara ti yɛn wa Larabuye tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, wa Babilɔni tara naa Siri tara ti shyɛn ti sɔgɔwɔ pi ni. Leele pele maa ki sɔnri ma yo Duma tara to ti yɛn Edɔmu tara re. Duma kɔrɔ wowi ŋa fɔ «pyerege.»
† **21:11 21.11:** Seyiri tara to pe maa yinri fun Edɔmu.

13 Sɛnŋgbanra nda tìla yo Larabu tara
ti wogo na.
Yoro Dedan ca yɔngɔmɛ fɛnnɛ mbele
tangafɛnnɛ,
ye yaa sa wɔnlɔ wa Larabu tara yan nawa
pi ni.
14 Yoro Tema tara fɛnnɛ,
ye sa mbele wɔgɔ yɛn pe na pe fili, ye
tɔnmɔ kan pe yeri.
Ye sa yaakara kan mbele paa fee mbe shɔ
pe yeri.
15 Katugu pe yɛn na fee tokobi wi yɛgɛ,
tokobi ŋa pè kɔw wa wi wofogo ki ni, pe
yɛn na fee wi yɛgɛ,
naa sandiga ŋga pe yɛn na tile pe na ki
yɛgɛ,
naa malaga ki jɔlɔgɔ ki yɛgɛ.
16 Katugu pa we Fɔ wìgi yo na kan yɛɛn
fɔ: «Sanni yɛlɛ nuŋgba, mbe yala tunm-
byee ŋa pe maa sara wi tunŋgo pyeyɛlɛ
li ni, mi yaa Kedari tara ti gbɔgɔwɔ pi kɔ
pew.
17 Kedari tara maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe
yɛn sandira wɔnfɛnnɛ jɛmbɛlɛ, pe yaa
ka koro jɛgɛlɛ. Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

22

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Zheruzalɛmu ca ki wogo na

1 Sɛnŋgbanra nda tìla yo yariyanra
gbunlundɛgɛ ki wogo na.
Zheruzalɛmu ca, ki cɛn mɛlɛ?
Yiŋgi na, a ca woolo pe ni fuun pè si lugu
wa biriyinrɛ ti go na?
2 Mboro ca ŋga tinmɛ gbɔɔ maa yinrigi
wa ma ni,
ca ŋga ki yɛn ma yin tinmɛ lɛgɛrɛ naa
yɔgɔrimɔ ni we.
Ma woolo mbele pè ku, tokobi ma wi pe
gbo,
pee pe gbo malaga gbɔnsaga na.
3 Ma maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni fuun pè
pinlɛ ma fe,
sandiga wɔnfɛnnɛ pè pe yigi malaga ka-
sopiile.
Pɔ̀ɔn ca woolo mbele fuun pe yan pe yigi
malaga kasopiile,
ali mbele pàa fe ma kari lege pè pe yigi
malaga kasopiile.
4 Ki kala na, mi yɛn naga yuun ye kan fɔ:
«Ye ye yɛrɛ ti laga na na,
yanla yaga mbe gbele jɛŋgɛ.
Yaga kaa ye yɛɛ tege mbe yo fɔ ye yaa na
kotogo ki sogo na na,
na woolo pe tɔngɔwɔ pi kala na.
5 Katugu ki nala pilige ŋga ki yɛn
yɛwɛrɛgɛ pilige,
naa jatere piriwɛn pilige konaa lawɔrɔ
pilige.»
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ lo lì ko wa we na wa
yariyanra gbunlundɛgɛ ki ni.
Pe yɛn na ca ki malaga sigembogo ki
jaanri,
jɔlɔgɔ gbeere yɛn na yinrigi wa yanwira
kɛɛ yeri na sagawa jaa.
6 Elamu tara maliŋgbɔɔnlɔ pè pe
sanŋgbɔye pe lɛ;
maliŋgbɔɔnlɔ yɛn wa pe malaga
gbɔnwotoroye pe ni, a pèle lugu
shɔnye na.
Kiri ca maliŋgbɔɔnlɔ pè pe tugurɔn
sigeyaara ti yirige funwa na.
7 E, Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ, ye gbun-
lundɛrɛ nda tì yɔn ti ni fuun ti na,
ti yɛn ma yin malaga gbɔnwotoroye
pe ni!
Maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn shɔn
lugufɛnnɛ, pè pan ma yere malinjɛ
wi na wa ye ca mbogo yeyɔngɔ ki
na.
8 Pè Zhuda tara woolo pe go sigeyaara ti
shɔ pe yeri.

Ko pilige ko ni, go ŋga pàa pye na yinri
Kɔlɔgɔ go pa pe jigi wìla pye ki
maliŋgbɔnyaara ti na.
9 Mbogo ŋga ki yɛn ma Davidi ca ki maga,
ki jɛɛnri sara lɛgɛrɛ yèri yan;
yàa tɔnmɔ yɛtɛgɛwɛ tɛgɛ ye yɛɛ kan wa
nɔgɔna tɔnmɔ wege ki ni.
10 Yàa Zheruzalɛmu ca yinrɛ ti jiri mari
yɔn jɛn,
ma yinrɛ ta jaanri ti ni, mbe ta mbe
ka taga ca ki malaga sigembogo ki
liriwɛn pi na.
11 Yàa tɔnmɔ wege ka wɔ wa mboro shyɛn
ti sɔgɔwɔ pi ni, jaŋgo mbe tɔnmɔ
wege lɛgɛ ki tɔnmɔ pi tile mboo le
wa ki ni.

Ɛɛn fɔ ŋa wi yɛn ki kagala ŋgele ke pyefɔ,
ye sila pye na wo wele.
Ŋa wìgi kagala ke gbɛgɛlɛ maga lɛ wa
fafafa, ye sila wi jate.

12 Ko pilige ko ni, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ làa ye yeri,
ma yo fɔ yaa gbele, yaa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ
yuun,
ye ye yinrɛ ti kulu, ye jatere piriwɛn
yaripɔrɔ le ye yɛɛ na.
13 Ɛɛn fɔ, ye wele, ye yɛn nayinmɛ na, na
yɔgɔri!
Ye yɛn na nɛrɛ kuun, na simbaala kɔnlɔgi,
na kara ti kaa, na duvɛn woo.
Ye yɛn na yuun fɔ: «Ye ti waa nii waa
woo,
katugu goto we yaa ku†!»
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lìgi
sɛnrɛ nda ti le na nuŋgbolo ma yo
fɔ:
«Ki kajɔɔgɔ ŋga ki se kala yaga ye na fɔ
ye sa ku.»
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Shebina wi wogo na

15 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Yiri ma kari
wa Shebina wi yeri, wo ŋa wi yɛn ma cɛn
wunluwɔ go ki go na, maga yo wi kan fɔ:
16 ‹Yiŋgi yaraga ki yɛn ma yeri lagamɛ,
ma sege woo wiwiin wi yɛn ma yeri
lagamɛ,
fɔ a maa fanga woo ma yɛɛ kan lagamɛ?
Ma yɛn na fanga woo ma yɛɛ kan wa
yanwira ti go na,
nɔɔ gboo wi sinlɛsaga ki tɛni wa walaga
ki ni mbege tɛgɛ.
17 Wele, mboro ŋa naŋa fanŋga fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma yigi mbɔɔn
kunnu jɛŋgɛ,
mbɔɔn wa fanŋga ni fɔ lege.
18 Li yaa kɔɔn wa maa koŋgi, maa koŋgi
paa fuŋgɔrɔgɔ yɛn,
mbe kari tara ta ni, nda ti nawa pì gbɔgɔ.
Pa ma yaa ka sa ku wa, ma malaga
gbɔnwotoroye mbele pe yɛn
gbɔgɔwɔ ni, pa pe yaa ka koro wa,
mboro ŋa màa fɛrɛ wa ma tafɔ wi go
woolo pe na we.
19 Mi yaa kɔɔn purɔ mbɔɔn laga wa ma
tunŋgo ki na,
we Fɔ wo wì yo ma, fɔ mi yaa kɔɔn tile
mbɔɔn laga wa ma cɛnsaga ki na.
20 Ko pilige ko ni, mi yaa kanla tunmbyee
wi yeri,
Hilikiya pinambyɔ Eliyakimu we.
21 Mi yaa kɔɔn legbɔɔlɔ derigbɔgɔ ki le wi
kan,
mbɔɔn kurusijara wi pɔ wa wi sɛnnɛ,
mbɔɔn fanŋga ki le wi kɛɛ.
Wi yaa ka pye Zheruzalɛmu ca woolo pe
to,
mbe pye Zhuda tara wunluwɔ pi to.
22 Mi yaa ka Davidi wi wunluwɔ go lakile
wi le wi kɛɛ.
Wi ka go ŋga yɛngɛ, lere kpɛ se ya mbege
tɔn.
Wi ka go ŋga tɔn, lere kpɛ se ya mbege
yɛngɛ†.
23 Mi yaa kaa kan mboo yerege wa tara
ti na, paa tugumbolo yɛn lashelege
ka na;
wi wunluwɔ jɔngɔ ki yaa ka gbɔgɔwɔ ta,
mbe mɛgbɔgɔ kan wi to go woolo
pe yeri.›
24 «Wi go woolo pe ni fuun pe yaa ka
pye mbe yanŋga yanŋga wi na, legbɔɔlɔ
mbe pinlɛ lepigile ke ni, paa yɛgɛ ŋga na
pe ma kaa yaapire yanŋga tugumbolo na,
mbege lɛ wɔjɛŋgɛlɛ ke na mbe saga wa
cɔgbɔrɔ ti na.»
25 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo
lì yo ma fɔ: «Ko pilige ko ni, ki tugumbolo
na pàa kan mali yerege lashelege ka na, li
yaa ka kɔw mbe wɔ wa. Pe yaa kali kaari
mbeli jaanri. Tuguro nda fuun tìla pye
ma yanŋga yanŋga li na, ti yaa ka toori
mbe jɔgɔ.» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

† **22:13 22.13:** Pɔli wìla ki sɛnrɛ nda ti yo wa 1 Korɛn 15.32laga ki ni. † **22:22 22.22:** Mati 16.19; Naga 1.18; 3.7
† **23:1 23.1:** Tiri naa Sidɔn cara tìla pye Fenesi tara ti cagbɔrɔ shyɛn to ta. Ki cara tìla pye wa kɔgɔje wi yɔn na. Tɔnmɔkɔɔrɔ yeresara la pye wa ki cara ti ni fun. Lelɛgɛrɛ tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ la pye na paan wa yarilɛgɛrɛ ni.

23

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo
Tiri naa Sidɔn cara ti wogo na

1 Sɛnŋgbanra nda tìla yo Tiri† ca ki wogo na.
Yoro Tarisisi ca tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ, yaa yuŋgbɔgɔrɔ gbelege gbele,
katugu Tiri ca kì tɔngɔ!
Yinrɛ woro wa naa, tɔnmɔkɔɔrɔ yeresaga woro wa naa!
Pe yirisanga wi ni wa Shipiri lɔgɔ fugo tara ti ni ma pan, pàa ki sɛnrɛ ti yo pe kan.
2 Yoro kɔgɔje yɔn tara fɛnnɛ, ye pyeri fyɛrɛ ti kala na,
yoro Sidɔn ca safari wafɛnnɛ, ye pyeri,
yoro mbele ye pitunmbolo pe maa yanri na kee na paan wa kɔgɔje wi na.
3 Yariluguro nda pàa pye na nuru wa Nili gbaan wi yɔn na,
ki yarilire nda pàa pye na kɔɔn wa gbaan wi yɔn na,
to tìla pye Sidɔn ca fɛnnɛ pe yarijɛndɛ tawa pi go ye.
Pe ca ko kìla pye cɛngɛlɛ sanŋgala ke safari wasaga ye.

4 Mboro Sidɔn ca, ki yala fɛrɛ mbɔɔn yigi,
mboro ŋa ma yɛn kɔgɔje yɔn tara cagbɔgɔ ŋga ki yɛn fanŋga ni we;
katugu pa kɔgɔje wì yo yɛɛn fɔ:
«Mi si selara yama jɛn, mi fa pyɔ se;
mi si pinambiile koro,
nakoma mbe sumborombiile gbegele†.»
5 Na Ezhipiti tara fɛnnɛ paga ki sɛnrɛ ti logo,
na paga Tiri ca tolo wogo ki logo,
pe yaa la seri fyɛrɛ ti kala na.

6 Ye kɔgɔje wi kɔn ye kari wa Tarisisi ca,
yoro kɔgɔje yɔn tara woolo, yaa yuŋgbɔgɔrɔ gbelege gbele!
7 Ye ca ŋga kìla pye yɔgɔrimɔ ni, ko ki cɛn yɛɛn gbari?
Ki ca ŋga kì kan maga lɛ wa fafafa wa;
ca ŋga ki woolo pàa pye na tanri na kee fɔ lege,
ma saa yinrɛ kan ma cɛn wa cɛngɛlɛ kele yɛgɛ go na fanŋga na.

8 Ambɔ wìgi kala na li kɔn mali tɛgɛ Tiri ca ki mɛgɛ ni ma?
Ca ŋga kìla pye na wunluwɔ njagala ke kaan we,
ko ŋga ki safari wafɛnnɛ pàa pye na jate paa fanŋga fɛnnɛ yɛn,
ko ŋga ki pɛrɛfɛnnɛ pàa pye mɛgbɔgɔ fɛnnɛ laga dunruya wi ni we.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lìgi kala na li kɔn mali tɛgɛ,
jaŋgo mbe leele mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, mbe pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kɔ,
mbe legbɔɔlɔ mbele fuun pe yɛn laga dunruya wi ni pe tirige.

10 Yoro Tarisisi ca fɛnnɛ, ye yiri yaa ye tara ti fali,
paa yɛgɛ ŋga na Ezhipiti tara fɛnnɛ pe maa Nili gbaan yɔn tara ti fali we;
katugu tɔnmɔkɔɔrɔ yeresaga woro wa ye yeri naa.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì li kɛɛ ki yirige kɔgɔje wi na,
li yɛn na wunluwɔ tara pyew ti tigile.
Lì konɔ kan leele pele yeri ma yo pe Kana tara fɛnnɛ† pe malaga sigeyinrɛ ti jaanri.
12 Lì yo fɔ: «Yoro Sidɔn ca woolo, ye se ka yɔgɔri naa,
yoro mbele ye yɛn paa sumboro naŋambajɛɛn yɛn, ŋa pè sinlɛ wi ni fanŋga na.
Ye yiri ye kɔgɔje wi kɔn ye kari wa Shipiri lɔgɔ fugo tara ti ni, ye sa cɛn wa,
ɛɛn fɔ ali mbe ye ta wa ki laga ki na, ye se wogosaga ta.»
13 Ye Kalide tara fɛnnɛ pe tara ti wele,
pe cɛnlɛ lì kɔ ma wɔ wa.
Asiri tara fɛnnɛ pège laga ki shɔ maga pye yanyaara ti cɛnsaga.

† **23:4 23.4:** Ki sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wo yɛn fɔ Fenesi tara fɛnnɛ pe se ka yarijɛndɛ ta naa tunŋgo ŋga paa piin wa kɔgɔje wi ni ki fanŋga na. Lagamɛ pè kɔgɔje wi taanla jɛlɛ ŋa pè pɔri wa ni, katugu ki leele pàa pye naga sɔnri ndɛɛ kɔgɔje wi yɛn pe cɛnlɛ woolo pe jɔ. † **23:11 23.11:** Fenisi tara fɛnnɛ pàa pye Kana tara fɛnnɛ poro pele (Zhenɛ 10.15), wagati wa ni, pàa pye na safari wafɛnnɛ pe yinri fun Kana tara fɛnnɛ.

Pè lugusara gbegele ma Babilɔni ca
mbogo ki maga,
ma pe wunluwɔ yinrɛ ti jaanri, mari pye
kataga.
14 Yoro Tarisisi ca tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ,
yaa yuŋgbɔgɔrɔ gbelege gbele,
katugu pè ye malaga sigeca ki jaanri.
15 Ko wagati wo ni, leele pe yaa ka fɛgɛ
Tiri ca ki na, fɔ sa gbɔn yɛlɛ nafa taanri
ma yiri kɛ; ko yɛn wunlunaŋa nuŋgba
yinwege yɛgɛlɛ yɔn. Na ki yɛgɛlɛ nafa
taanri ma yiri kɛ ke ka ka ke yɛɛ yɔn fili,
Tiri ca kala li yaa ka pye paa nanjaa ŋa
wi sɛnrɛ ti yo wa yurugo ki ni, ma yo fɔ:
16 «Mboro nanjaa ŋa leele pè fɛgɛ ma
kala,
ŋgɔni wa lɛ maa ca ki mari.
Maa ŋgɔni wi gbɔɔn jɛŋgɛ, maa yuuro
lɛgɛrɛ koo,
jaŋgo nambala pe ta pe nawa to ma na
naa.»
17 Na yɛgɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ ke
ka ka toro mbe kɔ, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa
jatere pye Tiri ca ki na naa. Pa ca ki yaa
sɔngɔrɔ naa, mbaa ki penjara mbasinnde
woro ti taa; ki yaa ka koro mbaa nanjara
piin wunluwɔ tara ti ni fuun ti ni laga tara
ti na.
18 Ɛɛn fɔ ki tɔnli wo naa ki yaritara nda
ti yɛn fyɔngɔ woro, ti yaa ka tɛgɛ ti yɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Pe se kari gbogolo
ti yɛɛ na, pe se si kari tɛgɛ naa. Mbele
pe yɛn na tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ, ti yaa ka pye poro woro,
jaŋgo paa yaakara taa paa tinni, konaa
paa yaripɔrɔ tiyɔnrɔ taa paa nii.

24

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tara ti tɔngɔ

1 Wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tara ti
tɔngɔ mberi yaga waga;
li yaa kari gbɔn mberi piri mbe leele pe
jaraga.
2 Ŋga ki yaa pye leele sanmbala pe na,
ko nuŋgba ko ki yaa pye saraga
wɔfɛnnɛ pe na,
ŋga ki yaa pye kulonaŋa wi na, ko
nuŋgba ko ki yaa pye wi tafɔ wi na,
ŋga ki yaa pye kulojɔ wi na, ko nuŋgba
ko ki yaa pye wi tafɔ jɛlɛ wi na,
ŋga ki yaa pye pɛrɛfɔ wi na, ko nuŋgba
ko ki yaa pye lɔfɔ wi na,
ŋga ki yaa pye leele jinfɔ wi na, ko
nuŋgba ko ki yaa pye ŋa wi saa jin
wi na,
ŋga ki yaa pye fɔgɔ kɔnfɔ wi na, ko
nuŋgba ko ki yaa pye fɔgɔ tagafɔ
wi na.
3 Tara ti yaa ka tɔngɔ pew mbe koro waga;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi sɛnrɛ nda ti
yo.

4 Tara ti yɛn na kunwɔ gbelege gbele, ti
fanŋga kì kɔ,
tara woolo pe yɛn tege na, pe yɛn na cogo,
dunruya legbɔɔlɔ pe yɛn na cogo.
5 Tara woolo pè tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni,
katugu pè Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi jɔgɔ,
mali kondɛgɛŋgɛlɛ ke kanŋga,
mali yɔn finliwɛ mbakɔɔ pi jɔgɔ.
6 Ki kala na daŋga tara ti yigi nari jogo,
tara woolo pe kajɔgɔrɔ ti go kala lì to pe
na.
Ki kala na tara woolo pe yɛn na koo na
kee,
leele jɛnri pè koro ko cɛ.

7 Duvɛn fɔnŋɔ wì kɔ pew,
ɛrɛzɛn tiire tì waga;
leele mbele fuun pàa pye nayinmɛ na, pe
yɛn na jɛɛn.
8 Pimbigile gbɔngɔ yɔgɔrimɔ pì kɔ,
leele pe yɔgɔrimɔ tinmɛ pì yere,
ŋgɔni magala tanla lì kɔ.
9 Lere woro na duvɛn woo na yuuro koo
naa;
sinmɛ wɛlɛwɛ pì sori wa pi wɔfɛnnɛ pe
yɔn.
10 Ca kì ya ma koro waga;
yinrɛ ti ni fuun ti yɛn ma tɔn,
lere kpɛ woro na yiin wa ti ni naa.
11 Leele pe yɛn na gbele wa ca nawa
koŋgolo ke ni,
katugu duvɛn wì jerege.
Yɔgɔrimɔ pì kɔ pew,
nayinmɛ pì kɔ laga tara ti ni.
12 Ca ki ni fuun kì tɔngɔ ma koro waga,
ca ki yeyɔnrɔ kɔɔrɔ tì kaari ma jɔgɔ.

13 Ŋga ki yaa ka pye laga tara ti ni, konaa
cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ,

ki yaa ka pye paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa
oliviye tige ki yangara mbege pire
ti wo we,
konaa paa yɛgɛ ŋga na ɛrɛzɛn pire ti
cɔŋgɔlɔ, pe ma kaa ɛrɛzɛn kɛrɛ ti
san we.

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yɛn na yɔgɔri,
na yɔgɔrimɔ wagati wi fa gbɔn

14 Ɛɛn fɔ mbele pè shɔ, pè pe magaŋgala
ke yirige na nayinmɛ kɔŋgɔlɔ waa;
pe yɛn na yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa, na
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo, ma yiri wa
yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri.
15 Ki kala na, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo
wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ tara ti ni;
yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki gbogo wa lɔgɔ
furo tara nda wa kɔgɔje wi ni ti ni.
16 We yɛn na yuuro shɔgɔ nuru na yinrigi
wa dunruya wi kɔsaga ki na, na
yuun fɔ:
«Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn sinnɛ li
woo!»
Ɛɛn fɔ, a mì sho fɔ: «E, na wogo kì jɔgɔ!
Na wogo kì jɔgɔ!
Jɔlɔgɔ yɛn na wogo!»
Java pyefɛnnɛ pe yɛn na java wi piin!
Java wo wi!
Java pyefɛnnɛ pe yɛn na java wi piin!
17 Sunndo kɔngɔ, naa wetijugo konaa
mɛrɛ ti ni,
to ti yɛn wa ye yɛgɛ, yoro tara woolo wele.
18 Lere ŋa kaa fee sunndo kɔngɔ kagala
ke yɛgɛ,
wo yaa sa to wa wetijugo ki ni,
lere ŋa ka yiri wa wetijugo ki ni,
mɛrɛ ti yaa wo yigi;
katugu naayeri wegele kè yɛngɛ,
tara ti nɔgɔna cɛnyaara ti yɛn na
yɛgɛyɛgɛ.
19 Tara tì jɛɛnri na lagala,
tara tì yaari fɔ na pagala,
tara ti yɛn na yɛgɛyɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
20 Tara ti yɛn na fingi paa sinndire fɔ yɛn;
ti yɛn na yɛgɛ paa segbaga yɛn.
Ti kapere ti yɛn ma nugu ti go na;
ti yaa to, ti se ya yiri naa.

Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka pye
wunluwɔ wa Zheruzalɛmu ca

21 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa
ka naayeri fanŋga yaara ti fɔgɔ tɔn ti
na, mbe tara na wunlumbolo pe kapere
ti fɔgɔ tɔn pe na.
22 Pe yaa ka pe gbogolo pe yɛɛ na paa
kasopiile yɛn wege ka ni. Pe yaa ka kaso
go ki yɔn tɔn pe na; na wagati titɔnlɔwɔ
wa ka ka toro, pe yaa ka pe le jɔlɔgɔ.
23 Yeŋge ki yaa ka go sogo,
yɔnlɔ ki yaa ka fɛrɛ shɔ;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ li yaa ka cɛn wunluwɔ pi na
wa Siyɔn yanwiga ki na konaa wa
Zheruzalɛmu ca.
Li gbɔgɔwɔ yanwa pi yaa kaa yɛngɛlɛ li
tara lelɛɛlɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.

25

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe daga
mbaa li sɔnni

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn na Yɛnŋɛlɛ
le.
Mi yaa lɔɔn sɔnni mbaa ma gbogo,
katugu mà kagbɔgɔlɔ pye.
Ŋga mà kɔn ma tɛgɛ, maga lɛ wa wagati
titɔnlɔwɔ ni, ki yaa koro wa ki
yɔnlɔ li ni, ki se kanŋga.

2 Mà ca ki tɔngɔ maga pye kataga,
ko ŋga malaga sigeca, màga jɔgɔ maga
pye sinndɛɛrɛ gbogolosaga,
ko ŋga nambanmbala pe wunluwɔ go
gbɔgɔ ye, màga ya, pe se kaga kan
naa.
3 Ki kala na, cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn fanŋga
ni ke yɛn nɔɔ gbogo;
cɛngɛlɛ woolo mbele pe yɛn lewɛlimbɛlɛ
pe cara ti yɛn na fyɛ ma yɛgɛ.

4 Mboro ma yɛn fanŋga fɛnnɛ pe larasaga
ye,
mboro ma yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ pe larasaga
pe jorowo sanga ni,
mboro ma yɛn pe larasaga ye tisagbɔgɔ
wagati ni,
mboro ma yɛn paa pe yinmɛ yɛn kafugo
sanga ni,
katugu lewɛlimbɛlɛ pe naŋgbanwa pi yɛn
paa tisagbɔgɔ ma kaa na paan na
mbogo gbɔɔn we;

5 nakoma paa yɛgɛ ŋga na yɔnlɔ tufunwɔ
pi ma tawara ti wɛri we.
Mboro ma ma cɛngɛlɛ ke yɛɛ gbɔgɔwɔ
tinmɛ pi kɔ;
yɛgɛ ŋga na kambaara ti ma yɔnlɔ ki tɔn
mbege tufunwɔ pi yerege,
mboro fun pa ma ma lewɛlimbɛlɛ pe
yurukɔgɔ ki kɔ ma.

Yɛnŋɛlɛ li yɛn
na liwɛn gbɔɔ gbɛgɛlɛ
cɛngɛlɛ ke ni fuun ke kan

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li
yɛn na liwɛn gbɔɔ gbɛgɛlɛ cɛngɛlɛ
ke ni fuun ke kan,
wa Siyɔn yanwiga ki na.
Yanlaga kara naa duvɛn taan yɛn wa pi
ni,
naa kara nda ti sɔgɔlɔ lì yɔn konaa ti
sinmɛ pi ni,
konaa duvɛn taan ŋa pè fyɛnli tiyɔngɔ!
7 Wa ki yanwiga nuŋgba ki na, yɛsanga
mbɔgbɔgɔ ŋga ki yɛn ma tara na
leele pe ni fuun pe yɛgɛ ki tɔn, li
yaa kaga walagi;
paritɔnŋgɔ ŋga ki yɛn ma cɛngɛlɛ ke ni
fuun ke yɛgɛ ki tɔn, li yaa kaga
walagi†.
8 Li yaa ka kunwɔ pi fanŋga ki kɔ pew,
we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yɛntunwɔ
pi tulu wa pe ni fuun pe yɛrɛ ti na†.
Tifagawa mba pìla pye li woolo pe na, li
yaa pi kɔ mboo laga pe na tara ti
lagapyew ki ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Izirayɛli woolo pe yaa yɛyinŋge ta,
Mowabu tara woolo
poro yaa jɔlɔgɔ ta

9 Ko pilige ko ni, pe yaa ka yo fɔ:
«We Yɛnŋɛlɛ loli na yɛɛn,
wè we jigi wi taga lo na,
lo lì we shɔ.
Lo li yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na wè we jigi wi
taga li na;
ye ti waa yɔgɔri we yin nayinmɛ ni,
katugu lì we shɔ.
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li kɛɛ ki taga
ki yanwiga ŋga ki na mbaa ki go
singi.»
Ɛɛn fɔ pe yaa ka Mowabu tara ti tangala
mberi tɔngɔlɔ yɔnlɔ nuŋgba,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa yan waga
kaari mbege le titɛgɛ mbege fɔngɔ
mbege pye fyɔngɔ.
11 Mbe pe ta wa ki titɛgɛ ki ni, pe yaa kaa
kɛyɛn yi yinrigi mbaa yi fingi,
paa yɛgɛ ŋga na lɔgɔ gbɔnfɔ maa wi
kɛyɛn yi yinrigi na lɔgɔ gbɔɔn we;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi kɔ
konaa pe fanŋga kagala ke ni.

12 Yoro Mowabu tara fɛnnɛ, ye malaga
sigemboro nda tì yagara ma pye
fanŋga ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kari yaari mberi
jaanri,
mberi sinŋge tara wa taambugɔ ki ni.

26

Cagbɔgɔ ŋga ki yɛn fanŋga ni
ki cew tawa yurugo

1 Ko pilige ko ni, pe yaa kaga yurugo ŋga
ki shɔ wa Zhuda tara mbe yo fɔ:
«Malaga sigeca yɛn we yeri;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate lì nawa mboro naa
puŋgo mboro wa maga maga,
jaŋgo mbe we shɔ.
2 Ye ca ki yeyɔnrɔ ti yɛngɛlɛ,
ye cɛnlɛ na li woolo pe yɛn ma sin pe yaga
pe ye,
ki cɛnlɛ na li woolo pe yɛn tagawa ni we.
3 Lere ŋa wi jatere wi yɛn ma cɛn wi na
laga nuŋgba,
ma ma yɛyinŋge jɛŋgɛ kan wi yeri,
katugu wùu jigi wi taga ma na.
4 Ye ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na fɔ
sanga pyew,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa walaga
yɛn na we go singi wagati wi ni
fuun.
5 Leele mbele pàa pye ma cɛn wa yanwira
ti go na yɛɛ gbɔgɔwɔ ni, lì pe tirige,
lì cagbɔgɔ ŋga kìla pye fanŋga ni ki jan
tara,
maga jan maga sinŋge wa taambugɔ ki
ni.
6 Leele pe yɛn naga tangala tɔɔrɔ ni,

† **25:7 25.7:** 1 Wunlu 19.13; Eza 29.10-12; 2 Korɛn 3.13-18 † **25:8 25.8:** 1 Korɛn 15.54; Naga 7.17; 21.4

fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yɛn naga tangala,
mbele pe yɛn tege na, pe yɛn naga tangala.»

Yɛnŋɛlɛ jafɛnnɛ pe Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

7 Lesinŋɛ wi konɔ li yɛn sinnɛ;
we Fɔ, mboro ŋa ma yɛn sinŋɛ, ma ma lesinŋɛ wi konɔ li yɔn yala wi kan.
8 Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn na konɔ na nari, we yaa koro wa li ni;
we yɛn na wele mboro yeri.
We nandanwa kala lo yɛn mbaa ma mɛgɛ ki yinri konaa mbaa ma gbogo.
9 Yembinɛ ma wogo ki ma pye wa na jatere wi na;
mi maa ma lagajaa na kotogo ki ni fuun ki ni.
Na ma kiti kɔnkala li ka to dunruya woolo pe na sanga ŋa ni,
ko sɛnwee piile pe maa kasinŋge konɔ li lagajaa.
10 Ali na pe ka lepee wi yinriwɛ ta,
wila kasinŋge konɔ li lagaja.
Wi ma koro na kapege ki piin wa lesinmbele pe tara ti ni;
wila la Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi jate.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mɔ̀ɔ kɛɛ ki yirige lepeele pe na,
ɛɛn fɔ pe woro naga yaan.
Ŋga ma yaa pye ma woolo pe kan ma ndanlawa gbɔɔ pi fanŋga na,
pe yaa ki yan fɔ mbe fɛrɛ shɔ.
Kasɔn ŋga kì gbɛgɛlɛ ma juguye pe mɛgɛ ni, ko ki yaa ka lepeele pe sogo pew.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma maa yɛyinŋge kaan we yeri;
katugu kala o kala we ka li nɔgɔ lɛ, mboro ma mali pye mbeli yɔn fili.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, tafɛnnɛ pèle yɛgɛ cɛn we go na, mbele pe yɛn pe yɛ mboro ni,
ɛɛn fɔ, ma fanŋga na, mboro nuŋgba pe, mboro mɛgɛ ko we yɛn na gbogo.
14 Mbele pè ku makɔ, pe se ka yiri mbaa pe yinwege ki piin naa;
kuulo pe se ka yiri naa.
Kì pye ma, mà yiri pe kɔrɔgɔ ma pe tɔngɔ,
ma pe mɛgɛ ki kɔ maga wɔ wa leele pe jatere wi ni.
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we cɛnlɛ woolo pe pye pe lɛgɛ,
we cɛnlɛ li pye li lɛgɛ, mɔɔ gbɔgɔwɔ pi naga;
ma we tara ti kɔngɔlɔ ke kanŋga ma ka taga we tara ti gbemɛ pi na.

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ, sanga ŋa ni wàa pye wa jɔlɔgɔ ki ni, wàa ma lagaja;
sanga ŋa ni màa we le jɔlɔgɔ, wàa ma yɛnri jɛŋgɛ ma yo ma we saga.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ, wàa pye ma yɛgɛ sɔgɔwɔ paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ selara ma kaa yiri wi ni,
ŋa wi yɛn na gbele na nagala lara yama pi kɛɛ.
18 Wàa kugbɔ lɛ, ma selara yama pi jɛn,
ɛɛn fɔ tifɛlɛgɛ wàa kaa se.
Wee ya mbe kala la pye mbe tara woolo pe shɔ,
wee ya mbe piile se mbe taga wa dunruya woolo pe na.

Kuulo pe yaa ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni

19 Na woolo, ye woolo mbele pè ku pe yaa ka yɛn mbe pye yinwege na,
ye kuulo pe yaa ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.
Yoro mbele ye yɛn ma sinlɛ wa tara ti nɔgɔna,
ye yɛn ye yiri wa kunwɔ pi ni, yaa jɔrɔgi nayinmɛ ni;
katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa li fɔɔngɔ ŋga ki maa yanwa kaan ki tirige tara ti na,
pa kona tara ti yaa ti leele mbele pè ku pe sɔngɔrɔ pe yɛn pe yiri.

20 Na woolo, ye kari ye sa ye wa ye yinrɛ ti ni,
ye kɔɔrɔ ti tɔn ye yɛɛ na,
ye lara wa wagati jɛnri ni,
sanni we Fɔ wi naŋgbanwa wagati wi sa kɔ.
21 Katugu, ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yinrigi wa li cɛnsaga ki ni,
jaŋgo mbe tara na woolo pe kapere ti fɔgɔ tɔn pe na.
Leele mbele pè gbo, tara ti yaa ka pe kasanwa pi yirige funwa na;
leele mbele pè gbo, ti se ka pe lara naa.

27

Pè cew ta yarifɛlɛgɛ Leviyatan ki na

1 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka
li tokobi pee, ŋa wi yɛn gbegbeŋɛ, ma pye
fanŋga ni wi lɛ yarifɛlɛgɛ Leviyatan ki na,
mbege le jɔlɔgɔ; ko ŋga ki yɛn wɔɔgɔ ŋga
ki yɛn na fee we; yarifɛlɛgɛ Leviyatan, ko
ŋga ki yɛn wɔɔgɔ ŋga kì kuuro kuuro we!
Li yaa ka ki yarifɛlɛgɛ ŋga wa kɔgɔje wi
ni ki gbo.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li ɛrɛzɛn kɛrɛ kala

2 Ko pilige ko ni, ye yurugo shɔ
ye ɛrɛzɛn kɛrɛ nda ti maa duvɛn taan
kaan ti sɔn!
3 Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mi yɛn ti welefɔ;
mi yaa lari suguru tɔnmɔ ni sanga pyew.
Mi yaa lari go singi sɔnlɔ naa yembinɛ,
jaŋgo yaraga kpɛ ka ka pan mberi jɔgɔ.
4 Naŋgbanwa kpɛ woro na ni naa;
ɛɛn fɔ, na mi ka wuuro naa yantiire
wuuro yan wa ti ni,
kona mi yaa yiri ti kɔrɔgɔ mbe malaga
gbɔn ti ni,
mbe ti ni fuun ti pinlɛ mberi sogo.
5 Kaawɔ panla pye pe larasaga,
pe yɛyinŋge le mi naa poro sɔgɔwɔ,
ee, pe yɛyinŋge le mi naa poro sɔgɔwɔ.

Izirayɛli woolo pe kapere ti yaa ka kala yaga pe na

6 Wagati wa yɛn wa na paan, Zhakɔbu
setirige piile pe yaa ka ndire kan,
poro Izirayɛli woolo pe yaa ka njere
fɔnndɔ yirige, mbe fyɛnwɛ,
fɔ mbe dunruya wi yin pe pire ti ni.
7 Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pe gbɔn
paa yɛgɛ ŋga na làa pe gbɔnfɛnnɛ
pe gbɔn wi le?
Naga yɛn ma, làa pe gbo paa yɛgɛ ŋga làa
pe gbofɛnnɛ pe gbo wi le?
8 Ayoo, lì pe kiti wi kɔn maa yala:
Lì pe purɔ ma kari pe ni kulowo ni tara
ta yɛgɛ ni;
lì pe fɛ li yɔn tifɛlɛgɛ ŋgbanga ki ni ma
kari pe ni,
paa yɔnlɔ yirisaga tifɛliŋgbɔgɔ ki yirip-
ilige ka yɛn.
9 Ki pyewe pi na ma, pa Zhakɔbu setirige
piile pe kajɔgɔrɔ ti kasulugo ki yaa
ka pye yɛɛn,
pe kapere ti ka kala yaga pe na ki puŋgo
kala lo li na:
Pe yaa ka pe yarisunndo saara wɔsara
sinndɛɛrɛ ti ni fuun ti yaari mberi
pye muwɛ
paa pe ma kaa supugu purugu maa pye
muwɛ we.
Yarisunŋgo jɛlɛgɛ Ashera ki tiyagala
ŋgele pe ma kan naga gbogo konaa
wusuna nuwɔ taan saara wɔsara ta
se ka pye wa naa.

10 Ee, malaga sigeca gbɔgɔ kì pye kataga;
leele pe ni fuun pè kari maga yaga waga,
a kì pye paa gbinri yɛn.
Napire to ti maa nii na sinlɛlɛ wa,
na tipire ti wɛrɛ ti kaa.
11 Na ti njere tiga ka waga, pe mari kaari
kaari,
jɛɛlɛ pe ma saa ti lɛ mbe sa kasɔn gbɛri ti
ni.
Ki cɛnlɛ woolo pe yɛn tijinliwɛ fu fɛnnɛ,
ki kala na, pe dafɔ wi sila pe yinriwɛ ta,
ŋa wìla pe fanri pe yuŋgbɔgɔrɔ woro wi
na.

Izirayɛli woolo mbele paa yigi malaga kasopiile pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan

12 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa
yarilire tiire ti yangara,
mbege lɛ Efirati gbaan wi na fɔ saga wa
Ezhipiti tara lafogo ki na.
Ɛɛn fɔ yoro Izirayɛli woolo wele, li yaa ka
ye wulowulo nuŋgba nuŋgba.

13 Ko pilige ko ni, pe yaa ka mbanlaga
gbegbeŋge ki win;
kona mbele pàa puŋgo wa Asiri tara ti ni,
mbele pàa purɔ ma kari pe ni wa Ezhipiti
tara,
pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan.
Pe yaa ka pan mbaa fɔli Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa li gbogo,
wa li yanwiga kpoyi ki na wa
Zheruzalɛmu ca.

† **28:1 28.1:** Samari ca ko kìla pye Izirayɛli wunluwɔ tara nda wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri ti cagbɔgɔ ye.

28

Efirayimu tara ti yaa ka tɔngɔ

1 Jɔlɔgɔ yɛn Samari† ca ki wogo,
ki ca ŋga ki yɛn paa wunluwɔ njala yɛn,
ko ŋga ki yɛn ma cɛn wa gbunlundɛgɛ
tara tanra ti sɔgɔwɔ.
Ko Efirayimu tara sinwɔɔlɔ pe maa pe yɛɛ
gbogo ki kala na.
Pe fereyaara ti yɛn yarifyɛɛnrɛ nda tì
fanla ko cɛ wa pe sinwɔɔlɔ pe go
na.
2 Ye wele, naŋa wà yiri wa we Fɔ wi yeri,
naŋa ŋa wi yɛn fanŋga ni ma pye koto-
gofɔ†;
wi yɛn na paan paa sinndɛɛrɛ tisaga yɛn,
paa tisaga tifɛliŋgbɔgɔ ŋga ki maa jɔgɔwɔ
piin ki yɛn,
paa tisagbɔgɔ yɛn, ŋga ki ma pan ma lɔrɔ
ti fo.
Wi lewɛlɛwɛ kapyere ti yaa yaraga pyew
ki jan tara.
3 Ki wunluwɔ njala na lì ti a Efirayimu
tara sinwɔɔlɔ pe nɛɛ pe yɛɛ gbogo,
leele pe yaa kali tangala tɔɔrɔ ni.
4 Ki yarifyɛɛnrɛ nda tì fanla, a pèri pye pe
fereyaara,
to nda ti yɛn wa pe gbunlundɛgɛ tara
tanra ti go na,
ti yaa ka pye paa figiye pige yɛn,
ŋga kì keli ma pe sannda ti na ti cɔsanga
wi yɛgɛ.
Lere ŋa kaga yan, wi maga cɔ,
mbe sigi ka le teere.
5 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, li woolo sanmbala mbele pè
koro go na, li yaa ka pye paa pe wunluwɔ
njala gbɔgɔwɔ wolo yɛn, konaa mbe pye
paa pe fereyaraga tiyɔngɔ yɛn.
6 Mbele pe yaa ka cɛn mbaa kiti wi
kɔɔn, li yaa ka kasinŋge jatere kan pe
yeri; mbele pe ma malaga kì gbɔn juguye
pe ni, mbe pe wɔnrɔgɔ fɔ wa ca ki
yeyɔngɔ ki na, li yaa kotogo le pe ni.

Sinwɔɔlɔ pe yɛn na tɛgɛ
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe na

7 Zhuda tara woolo poro fun pe yɛn na
gbali duvɛn wi kala na,
sinmɛ wɛlɛwɛ pì pe puŋgo.
Saraga wɔfɛnnɛ poro naa Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn na gbali
sinmɛ wɛlɛwɛ pi kala na,
pè tin duvɛn wi ni;
sinmɛ wɛlɛwɛ pì pe puŋgo,
pe kaa pe yariyanra ti sɛnrɛ yuun pe maa
gbali,
pe maa fingi nɛɛ kiti wi kɔɔn.
8 Pe tabaliye pe ni fuun pe yɛn ma yin pe
tuguro naa pe fyɔngɔ yaara ti ni,
laga ka si koro naa kpoyi wa tabaliye pe
na.

9 Pe yɛn na yuun fɔ: «Ambɔ Ezayi wila jaa
mbaa nari kajɛnmɛ ni okɛ?
Wila jaa mbaa kagala kɔrɔ jɛnmɛ kaan
ambɔ yeri yɛrɛ?
Wi yɛn naga sɔnri ndɛɛ piile mbele pè
laga yinnɛ na fɔnŋgɔ poro pele
wɛlɛ woro wi le?
Piile mbele pè wɔ yinnɛ ni fɔɔnfɔɔn ŋga,
we yɛn poro pele wi le?
10 Katugu wi yɛn na yuun fɔ: ‹Ye toro
lagamɛ, ye ye lagamɛ,
yege pye yɛɛn, ye kari yɛɛn,
ye jɛnri pye lagamɛ, ye jɛnri pye wamɛ†.›
»

11 Ki kala na, pe woro na leele mbele sɛnrɛ
nuru,
to nda ti yɛn cɛnlɛ la yɛgɛ woolo sɛnrɛ,
ko sɛnrɛ to Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tɛgɛ
mbaa para pe ni.
12 Làa ki yo pe kan fɔ: «Lagamɛ wi yɛn
wogosaga ye,
ye leele mbele pè te pe yaga pe cɛn pe
wogo.
Wogosaga koyi yɛɛn.»
Ɛɛn fɔ pe sila yɛnlɛ mbe logo na yeri†.
13 Ki kala na, poro wo yeri, Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɛnrɛ ti yaa pye fɔ:
«Ye toro lagamɛ, ye ye lagamɛ,
yege pye yɛɛn, ye kari yɛɛn,
ye jɛnri pye lagamɛ, ye jɛnri pye wamɛ.»

† **28:2 28.2:** Naŋa ŋa wi yɛn fanŋga ni ma pye kotogofɔ wo wi yɛn Asiri tara wunlunaŋa we. † **28:10 28.10:** Ki sɛnrɛ cɛnlɛ nda leele pàa pye nari yuun mbege naga fɔ pe woro piile mbele pe yɛn na kara poro pele, jaŋgo mbaa tɛgɛ konaa mbaa ki lakoo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi na. † **28:12 28.12:** Ki sɛnrɛ nda tì yo wa 1 Korɛn 14.21laga ki ni.

Kona, pe yaa gbali mbe to mbe jali pe
sɛnnɛ li na, mbeli kɔn,
pe yaa ka ye pɛnɛ ni, li pe yigi.

Go yɛnlɛ sinndɛlɛgɛ

14 Ki kala na, yoro mbele ye maa kala
lakoo leele na,
ma pye ma cɛn Zheruzalɛmu ca woolo pe
go na,
ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo!
15 Ye maa yuun fɔ: «Wè yɔn finliwɛ le
kunwɔ pi ni,
ma yɔn fɔlɔ lɛ kuulo tara ti yeri.
Ali na jɔlɔgɔ jɔgɔwɔ pyewogo ka pan, ki
se gbɔn we na;
katugu wè nambara wi pye we larasaga,
ma yagbolo li tɛgɛ na we yɛɛ tɔnni.»

16 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ:
«Ye wele, mi yɛn na sinndɛlɛgɛ ka teri
mbege pye gonɔgɔ lege sinndɛlɛgɛ
wa Siyɔn ca;
Ki yɛn sinndɛlɛgɛ jɛŋgɛ,
go yɛnlɛ sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga yi,
sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo yi, go
nɔgɔ lege sinndɛlɛgɛ jɛŋgɛ yi.
Lere ŋa kaga pye wi kɛɛ ndagaserege, wi
se ka fyɛ mbe fe†.
17 Mi yaa kaselege ki pye na taanlamana,
mbe kasinŋge ki pye na mbogo sinmana.
Ye larasaga ŋga ki yɛn yagbogowo we,
sinndɛɛrɛ tisaga ki yaa ki pɛ mbege
wɔ wa;
tɔnŋgbɔɔ pa yaa pan mbe ye yagbogowo
mba pi yɛn ye larasaga pi kɔ mboo
wɔ wa.»
18 Kona, yɔn finliwɛ mba yè le kunwɔ pi
ni, pi yaa ka jɔgɔ mbe wɔ wa,
yɔn fɔlɔ na yè kɔn kuulo tara ti yeri, li se
ka koro wa naa.
Jɔlɔgɔ ŋga ki maa jɔgɔwɔ piin, na ka ka
pan,
ki yaa ka ye purugu mbe toro.
19 Na jɔlɔgɔ ki kaa toro sanga o sanga, ki
yaa gbɔn ye na;
katugu ki yaa kaa tooro pinliwɛ pyew, naa
yɔnlɔ pyew konaa yembinɛ pyew;
ki sɛnrɛ ti logowo po cɛ ko yaa sunndo
kɔngɔ wa ye na.
20 Sinlɛyaraga ki yaa ka pye mbe were, fɔ
lere se ka ya mbe sinlɛ ki na mbe
sanga,
paritɔnŋgɔ ki yaa ka pye mbe kologo, fɔ
lere se ka ya mboo yɛɛ tɔn ki ni†.

Ŋga Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pye lepeele pe na

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yiri paa yɛgɛ
ŋga na làa yiri wa Perazimu yan-
wiga ki na we†;
li yaa ka nawa ŋgban paa yɛgɛ ŋga na
làa nawa ŋgban wa Gabawɔn† ca
gbunlundɛgɛ ki ni we.
Li yaa ka li kapyege ki pye, kapyege ŋga
ki cɛnlɛ la fa pye;
li yaa kali tunŋgo ki pye, kafɔnnɔ tunŋgo
ŋga ki cɛnlɛ la fa pye.
22 Ki kala na koni, yaga ka koro mbaa kala
lakoo leele na,
jaŋgo ye pɔmaŋgala kaga ka ye sere mbe
ŋgban ye na;
katugu mìgi logo we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ li yeri fɔ tara ti
ni fuun ti tɔngɔkala lì kɔn ma tɛgɛ.

Kɛrɛ falifɔ wi tijinliwɛ konaa Yɛnŋɛlɛ li kajɛnmɛ kala

23 Koni ye nuŋgbolo jan ye logo na yeri,
yanla sɛnrɛ ti logo ye wali ti na.
24 Naga yɛn ma, lere ŋa kaa laga fali mbe
yariluguro lugu, wi ma koro na fali
suyi wi le?
Naga yɛn ma, wi ma koro na palaye wari,
nakoma na tara ti yɔn yala sanga
pyew wi le†?
25 Na wi ka laga ki yɔn yala mbe kɔ,
ko puŋgo na, wi mɛɛ jɛn ma sɛrɛ yaara
nda pe yinri nizhɛli ti pire ta yan-
ragi wa, konaa mbe nda pe yinri
kumɛ ti pire ta lugu wa;

† **28:16 28.16** Ki sɛnrɛ nda tì yo wa Yuuro 118.22-23; Ɔrɔmu 9.33; 10.11; 1 Pyɛ 2.6. † **28:20 28.20:** Sinlɛyaraga naa paritɔnŋgɔ ŋga ki sɛnrɛ tì yo, to yɛn ma taanla sɛnwee piile pe yaara nda ki mbatagambala pè pe jigi wi taga ti na to sɛnrɛ na. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yɛn na tɛgɛ ko yaara to na. † **28:21 28.21:** 2 Sami 5.20 † **28:21 28.21:** Zhozu 10.10-11; 1 Kuro 14.16 † **28:24 28.24:** Yɛgɛ ŋga na falifɔ wila koro mbaa fali suyi, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnsanga wi yɛn ma tɛgɛ wa wagati wi ni.

ko puŋgo na, wi mɛɛ jɛn ma bile wi lugu
koloyo koloyo,
mbe si ɔrizhi wi lugu kɛrɛ ti laga ka yɛgɛ
ni,
mbe si jɛn mbe shɔgɔlɔ ke lugu mbe kɛrɛ
ti maga.
26 Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lo lùu naga ki
pyelɔmɔ pi ni,
ma ki nagawa pi kan wi yeri.

27 Paa yarilire sunkanŋgaga pɔ nɛgɛ na
mbaa sɛrɛ yaara nizhɛli ti suun
mbaa ti pire ti woo;
paa lugu sɛrɛ yaara kumɛ ti na wotoro
ŋgerege ni mbaa ti pire ti woo.
Ɛɛn fɔ pe ma nizhɛli wi sun simbinɛ ni
mboo pire ti wɔ,
mbe kumɛ wi gbɔn kanŋgagala ni mboo
pire ti wɔ.
28 Pe ma bile wi sun mboo muwɛ wɔ mboo
pye buru,
ɛɛn fɔ paa koro mbaa wi suun mbaa wi
pyɔ wi woo.
Pe ma lugu yarilire ti na wotoro ŋgeere
naa nɛrɛ ni, nari tangala nari pire
ti woo,
ɛɛn fɔ paa ti tangala mberi purugu†.
29 Ko wogo ŋga fun pa ko yiri wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li
yeri,
kagala ŋgele lì kɔn ma tɛgɛ mbe pye ke
yɛn kafɔnnɔ wogolo,
li kajɛnmɛ pì gbɔgɔ.

29

Jɔlɔgɔ yɛn Zheruzalɛmu ca ki wogo

1 Jɔlɔgɔ yɛn Ariyɛli† laga ki wogo, jɔlɔgɔ
yɛn Ariyɛli laga ki wogo!
Davidi wìla saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
kan ma ca ŋga yɔn tɔn we.
Yɛlɛ o yɛlɛ, ye maa ye shɛrɛgɛ fɛtiye pe
piin.
2 Konaa ki ni fuun, mi yaa Ariyɛli laga ki
jori;
gbeere naa yɛntunwɔ pi yaa ka pye wa.
Mi yaa ka ca ki tɛgɛ paa saara sogoworo
ti maa woo saraga wɔsaga ŋga na
ki yɛn.
3 Mi yaa ka maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan
mbe ye yɔn tɔn kɛɛ ki ni fuun na;
mi yaa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye tɛgɛtɛgɛ
mbe ye maga,
mi yaa lugusara gbegele ca ki mbogo ki
na mberi yagara ye mɛgɛ ni.
4 Ye yaa ka to bugu bugu bugu,
ye sɛnpaara ti yaa kaa yinrigi ndɛɛ ye yɛn
tara;
ye sɛnyoro ti yaa kaa tigi ndɛɛ ti yɛn na
yinrigi wa taambugɔ ki ni;
ye magala li yaa kaa yinrigi wa tara ti
nɔgɔna paa gboo yinnɛ wolo yɛn,
ye sɛnyoro ti yaa kaa yinrigi wa tara ti
nɔgɔna paa kalɛgɛrɛ sɛnrɛ yɛn.

5 Ye juguye janwa wi yaa ka pye paa
gbanŋgban yɛn;
ki lewɛlimbɛlɛ janwa wi yaa ka pye paa
yan waga yɛn, ŋga tifɛlɛgɛ ki maga
lɛ.
Ki kagala ke yaa ka fo mbe pye yɔnlɔ
nuŋgba li ni†.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li
yaa ka ye saga;
li yaa ka yɛnŋɛlɛ gbaanra pye, naa tara
tigilemɛ ni, naa tinmɛ gbɔɔ ni,
naa tisagbɔgɔ konaa tifɛliŋgbɔgɔ ni,
konaa kasɔn yinnɛ ni, na li yɛn na
sorogi.
7 Cɛngɛlɛ woolo lɛgɛrɛ mbele pàa pye na
malaga gbɔɔn Ariyɛli laga woolo pe
ni,
poro mbele fuun pàa yiri ma to pe na,
ma to poro naa pe malaga sigeyinrɛ ti na
ma pe jori,
pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa paa wɔɔnrɔ yɛn,
paa yariyanra yɛn yembinɛ†.

8 Ki yaa ka pye paa fuŋgo fɔ wa yɛn, ŋa
wi yɛn na wɔɔnrɔ wɔnlɔ maga yan
ndɛɛ wi yɛn na nii,

† **28:28 28.28:** Yɛgɛ ŋga na paa yarilire pire ti tangala mberi purugu, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, pe se ka Yɛnŋɛlɛ li woolo pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew. † **29:1 29.1:** Maga logo lagamɛ Ariyɛli, Zheruzalɛmu ca ko pe yɛn na piin. Ariyɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ saraga wɔsaga ki gbɔngɔlɔ; ko laga koyi pàa pye na saara yaayoro ti sori wa ki na; 2 Sami 5.6-7. † **29:5 29.5:** Ki laga ŋga ki yɛn na para Asiri tara fɛnnɛ poro sɛnrɛ na, pe yaa ka pan mbe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan mbe Zheruzalɛmu ca ki yɔn tɔn. † **29:7 29.6-7:** Eza 36–37

ɛɛn fɔ na wi ka ka yɛn, wi mɛɛ ki yan fɔ
wi lara ti yɛn waga.
Nakoma ki yaa ka pye paa lere wa yɛn,
ŋa wɔgɔ wì yigi, a wi nɛɛ wɔɔnrɔ
wɔnlɔ maga yan ndɛɛ wi yɛn na
woo,
ɛɛn fɔ na wi ka ka yɛn, wi mɛɛ wi yɛɛ yan
wi yɛn ma te wɔgɔ ki kɛɛ, yagbolo
lì waga wi na.
Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, cɛngɛlɛ
woolo lɛgɛrɛ mbele pe yɛn na
malaga gbɔɔn Siyɔn yanwiga ki ni,
pa pe yaa ka pye ma.

Yɛnŋɛlɛ woolo pe kagala kɔrɔ mbajɛnmɛ

9 Yaa kawa, ki to ye yɔn na;
ye pye fyɔɔnlɔ, yaga kaa yaan.
Pe yɛrɛ tila kanŋgi pe na, ma si yala
duvɛn ma pe wɔ;
pe yɛn na tanri na gbali, ma si yala sinmɛ
wɛlɛwɛ ma pe wɔ.
10 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì ye jatere wi tɔn
ye na;
lì yoro Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ ye
yɛngɛlɛ ke tɔn ye na,
lì yoro yariyanra yanfɛnnɛ ye yɛrɛ ti tɔn
paraga ni.
11 Koni, kagala ŋgele fuun kè naga ye
na, ke yɛn ye yeri paa sɛlɛgɛ sɛwɛ wa
nawa sɛnrɛ yɛn, nda pè sɛlɛgɛ sɛwɛ wi
migili ti na, maa yɔn tɔn maa mara tɛgɛrɛ
ni. Na ma kaa kan sɛwɛ jɛnfɔ wa yeri mbe
yo wuu kara, wi yaa ma yɔn sogo mbe yo
fɔ: «Mi se ya mboo kara, katugu wi yɔn
ki yɛn ma tɔn, ma mara tɛgɛrɛ ni.»
12 Nakoma, na pe ka ki sɛlɛgɛ sɛwɛ wi
kan sɛwɛ mbajɛɛn wa yeri mbe yo fɔ: «Ki
yaga maga sɛwɛ ŋa wi kara.» Wi yaa ki fɔ
wi yɔn sogo mbe yo fɔ: «Mi si sɛwɛ jɛn.»
13 We Fɔ wì yo fɔ: «Ki leele mbele pe maa
fulo na tanla nala gbogo pe yɔn ko
ni win,
pe maa na gbogo pe yɔn sɛnrɛ to ni win,
ɛɛn fɔ wa pe nawa jatere wo ni, pe yɛn
ma lali na ni.
Na yɛgɛ fyɛrɛ nda ti yɛn pe ni, to ti yɛn
ŋgasegele ŋgele pe ma fɔrɔgɔ ma
jɛn sɛnwee piile pe yeri koro cɛ†.
14 Ki kala na, ye wele, mi yaa koro mbaa
kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ piin,
mbe ti kaa tuun ki leele mbele pe yɔn na;
kajɛnmbɛlɛ pe kajɛnmɛ pi yaa kɔ,
tijinliwɛ fɛnnɛ pe tijinliwɛ pi yaa yiri
waga†.»

15 Jɔlɔgɔ yɛn pe wogo,
leele mbele pe maa pe kagala ŋgele pè
kɔn ma tɛgɛ mbe pye ke lara fɔ lege
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
poro mbele pe maa pe kapyegele ke piin
wa diwi wi ni,
na yuun fɔ: «Ambɔ wi yɛn na we yaan?
Ambɔ wi we jɛn?»
16 Ye ta ma pye kagala pirifɛnnɛ!
Naga yɛn ma, ki daga paa cɔgɔ fanrifɔ wi
jate paa joro ti yɛn wi le?
Naga yɛn ma, yaraga ŋga pè gbegele, ki
daga mbege gbegelefɔ wi pye mbe
yo fɔ: «Mboro ma mala gbegele wi
le?»
Nakoma cɔgɔ ki daga mbege yo ki
gbegelefɔ wi kan mbe yo fɔ: «Ti-
jinliwɛ woro ma ni wi le†?»

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li woolo pe jatere wi kanŋga pe na

17 Naga yɛn ma, ye sigi jɛn wi le?
Sanni wagati jɛnri ni, Liban tara ti yaa
kanŋga mbe pye tire kɛrɛ,
ki tire kɛrɛ ti yaa kanŋga mbe pye kɔlɔgɔ.
18 Ko pilige ko ni, nuŋgbojiile pe yaa kaa
sɛwɛ wi sɛnrɛ ti nuru.
Fyɔɔnlɔ pe yaa ka yiri wa wɔwɔ pi ni, wa
diwi wɔlɔ li ni; pe yaa kaa yaan pe
yɛngɛlɛ ke ni.
19 Mbele pè pe yɛɛ tirige, ka yaa ka koro
mbaa tari pe yɔgɔrimɔ pi na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li fanŋga na;
sɛnwee piile pe sɔgɔwɔ, mbele pe yɛn
fyɔnwɔ fɛnnɛ ma wɛ, pe yaa
kaa nayinmɛ nii Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ kpoyi li kala na.
20 Katugu lewɛlimbɛlɛ se ka pye wa naa,
mbele pe maa tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ na pe yaa ka
kɔ;
mbele pàa pye na leele pe pɛɛlɛ mbe
kapege pye pe na, pe yaa ka kɔ mbe
wɔ wa;

† **29:13 29.13:** Mati 15.8-9; Maki 7.6-7 † **29:14 29.14:** 1 Korɛn 1.19 † **29:16 29.16:** Eza 45.9

21 poro mbele pàa pye na baga leele pe
na ma yo pè kapege pye wa kiti
kɔnsaga,
na pɛŋgɛlɛ nii ca ki kiti kɔnfɛnnɛ pe
na, na pe punŋgu wa ca ki mbogo
yeyɔngɔ ki na,
na lesinmbele pe tanga ki shoo pe yeri go
fu.

22 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na làa Abira-
hamu wi go shɔ,
pa lì yo yɛɛn Zhakɔbu setirige woolo pe
kan fɔ:
«Koni, Zhakɔbu setirige piile pe se ka fɛrɛ
shɔ naa,
pe se ka go sogo naa.»
23 Katugu na pe piile paga kanla kɛɛ yɔnlɔ
tunŋgo ki yan wa pe yɛɛ sɔgɔwɔ
sanga ŋa ni,
pa pe yaa lanla mɛgɛ ki jate fɔ ki yɛn
kpoyi,
mi ŋa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi pe
yaa lanla jate,
mbaa mi ŋa Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ na
gbogo.
24 Mbele pe jatere wìla pye na pe punŋgu,
pe yaa tijinliwɛ ta;
mbele pàa pye na kɔngɔri, pe yaa nagawa
ta.

30

Ezhipiti tara sagawa
pi se yaraga ka yɔn

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Piile mbele pè yiri ma je, jɔlɔgɔ yɛn pe
wogo,
pe ma pe kagala ke kɔn ma ke tɛgɛ, ma si
yala kee yiri mi yeri.
Pe ma saa yɔn finliwɛ le, mba pi woro na
nandanwa kala,
ma koro na kapere ta tari kapere ta na.
2 Pe ma konɔ li lɛ ma kari wa Ezhipiti tara,
ma si yala paa na yewe,
pe ma saa pe yɛɛ karafa wa Farawɔn wi
fanŋga ki nɔgɔ,
mbe sa larasaga ja wa Ezhipiti tara yinmɛ
pi ni.
3 Ye larasaga wa Farawɔn wi yeri, ki yaa
ka sɔngɔrɔ mbe pye fɛrɛ kala ye
yeri;
ye larasaga wa Ezhipiti tara, ki yaa ka
sɔngɔrɔ mbe pye go sogowo kala ye
yeri.
4 Ye yɛkeele pè ye wa Zowan ca makɔ,
ye pitunmbolo gbɔɔlɔ pè gbɔn wa Hanɛsi
ca makɔ.
5 Ɛɛn fɔ pe ni fuun pe yaa ka fɛrɛ shɔ
Ezhipiti tara woolo pe wogo na,
katugu pe yɛn cɛnlɛ woolo mbele pe se ya
yaraga ka yɔn lere kan,
pe se ka ya mbe pe saga,
nakoma mbe pe wogo ki yɔn;
ɛɛn fɔ Ezhipiti tara woolo pe kala li yaa ka
pye pe yeri fɛrɛ naa tifagawa kala.»

6 Sɛnrɛ nda tì yo Negɛvu tara yaayoro ti
wogo na ti nda fɔ:
«Tara nda jɔlɔgɔ naa lawɔrɔ yɛn wa ti ni,
jara nɛɛlɛ naa jara pɛnɛ pe yɛn wa ti ni,
mɛɛrɛ naa wɔɔgɔ pege ŋga ki maa yinrigi
sire na ti yɛn wa ti ni,
pe ma pe yarijɛndɛ tuguro ti taga sofilele
pe na,
ma pe yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro ti taga
yɔngɔmɛye pe na, ma ki tara ti kɔn
ma yiri,
mbe sa ki yarijɛndɛ ti kan cɛnlɛ la yɛgɛ
yeri, cɛnlɛ na li se ya yaraga ka yɔn
pe kan.
7 Ezhipiti tara sagawa pi yɛn wagafe, pi se
ya yaraga ka yɔn.
Ki kala na, mi yɛn naga yuun ki tara ti
wogo na fɔ:
‹Tinmɛ gbɔɔ yirigefɔ, mba pi se ya yaraga
ka pye.› »

Yɛnŋɛlɛ li woolo pè yiri ma je

8 Koni, yiri ma sa ki kagala ke yɔnlɔgɔ pe
yɛgɛ na sinndɛlɛgɛ paparapa ka na;
ma ke yɔnlɔgɔ sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi
wa na,
jaŋgo ke koro wa wagati ŋa wila paan wa
yɛgɛ wi kala na,
mbe pye paa sɛrɛfɔ yɛn sanga pyew fɔ
tetete.
9 Katugu pe yɛn cɛnlɛ na lì yiri ma je,
pe yɛn piile mbele pe maa yagbogolo
finlɛlɛ,
pe yɛn piile mbele pe woro na jaa mbaa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ ti nuru.
10 Pe maa ki yuun Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe kan fɔ:

«Yaga kaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun naa.»
Pe maa ki yuun yariyanra yanfɛnnɛ pe kan fɔ:
«Yaga kaa yariyanra kaselege woro yuun we kan!
Yaa sɛntanra to cɛ yuun we kan,
yaa lefanlaga sɛnrɛ yuun we kan.
11 Ye kɛɛ wɔ wa konɔ jɛnɛ li ni,
ye kɛ ye kozinnɛ li wa!
Yaga kaa Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi li sɛnrɛ yuun we yɛgɛ sɔgɔwɔ naa.»

12 Ki kala na, pa Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi lì yo yɛɛn fɔ:
«Kì kaa pye yè je ki sɛnrɛ nda ti na,
ma ye jigi wi taga lewɛlɛwɛ kapyere naa nambara wo na,
mari pye ye kɛɛndagaserege,
13 ki kala na, ki kambasinnde ti yaa pye ye yeri
paa jɛnwsaga ma kaa pye mbogo ŋga kì yaraga ki na, ma yɛri we,
ki mbogo ki ma kaa fo ma to yɔnlɔ nuŋgba.
14 Ki yaa ka to mbe yaari paa yɛgɛ ŋga na joro cɔgɔ ma to ma yaari we,
mbe yaari wɔngɔwɔngɔ fɔ yaraga se koro wa ki ni,
tisɛgɛ se ta wa ki ni ŋga pe mbe ya tɛgɛ mbaa kasɔn woo ki ni,
nakoma mbaa tɔnmɔ kori ki ni tɔnmɔ wege ni.»

Ye koro yɛw ye taga Yɛnŋɛlɛ li na

15 Kona, a we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi lì sho fɔ:
«Na yaga sɔngɔrɔ mbe pan mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ, mbe ye jatere wi tɛgɛ laga nuŋgba, pa ye yaa shɔ.
Na yaga yɛgɛ to, mbe ye jigi wi taga na na, pa ye yaa fanŋga ta.
Ɛɛn fɔ yee si yɛnlɛ ki na.
16 A ye sho fɔ: ‹Ayoo, we yaa lugu shɔnye na mbe fe!›
Ɛɛn koni, yaa fee fasi!
A yè sho fɔ: ‹We yaa lugu shɔnye na, mbele pè wege!›
Ki kala na, mbele pe yaa taga ye na mbaa ye puro, pe yaa wege mbe wɛ ye na.
17 Ye ni, nambala wagakele (1 000) yaa ka fe ye juguye nuŋgba yɛgɛ;
ye juguye kaŋgurugo yaa ti ye ni fuun ye fe,
fɔ mbe ti ye sanmbala ye koro nuŋgba nuŋgba paa pe ma kaa tiyala kan yanwira go na,
paa dirapoye yɛn tinndi wa go na.»

Yɛnŋɛlɛ li yinriwɛ taga kì gbɔgɔ

18 Konaa ki ni fuun, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbe ye yinriwɛ ta,
ye yuŋgbɔgɔrɔ yɛn na jaa mbe pye li na,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ma sin.
Mbele fuun pe maa wele li yeri, fɛrɛwɛ yɛn pe woo.
19 Yoro Siyɔn ca fɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca,
ye se kaa gbele naa.
Na yaga ka gbele mbe Yɛnŋɛlɛ li yeri, a lìgi logo,
li yaa ye yinriwɛ ta.
Na liga ka ye gbelege ki logo, li yaa ye yɔn sogo.
20 We Fɔ wi yaa yaakara kan ye yeri ye jorisanga wi ni,
mbe ye kan tɔnmɔ ni ye jɔlɔgɔ sanga wi ni.
Ye nagafɛnnɛ pe se ka lara ye na naa;
ɛɛn fɔ ye yaa kaa pe yaan gbɔgɔyi.
21 Na ye kaa kee kalige kɛɛ yeri, nakoma kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
ye yaa kaa ki sɛnrɛ nda ti nuru ye puŋgo na fɔ:
«Konɔ li na, yaa tanri li na!»

22 Kona, warifuwe ŋa yè maramara ye yaara yanlɛrɛ nda yè tɛ ti na,
konaa tɛ ŋa yè gbɔn ma mara ye yarisun-ndo nda yè gbegele tugurɔn ni ti na,
ye daga mbaa ti jate fyɔngɔ ni.
Ye yaa ka ki yaara ti koli mbe sari wa paa fyɔngɔ yaara yɛn,
mbe sigi yo ti kan fɔ: «Ye kari ye wɔ laga!»
23 Pa ko na, yariluguro nda yè lugu wa tara ti ni,
Yɛnŋɛlɛ li yaa tisaga ki yaga ki pan ti na.
Yarilire nda ti yaa ka yiri wa tara ti ni, ti yaa pye mbe yɔn, mbaa fanŋga nii lere ni.
Ko wagati wo ni, ye yaayoro kasara ti yaa ka pye mbe yɔn mbe tugbɔlɔ.

24 Nɛrɛ to naa sofilele mbele pe maa fali
wa kɛrɛ ti ni,
pe yaakara ti yaa ka pye kɔ ni, mbe tanla;
yan ŋga pe maa kaa, pe yaa kaga fɛ
mbege cɔnri yarilire fɛkanŋgaga
naa teli ni.
25 Ye juguye pe gbopilige ki na,
ki pilige ŋga sanŋgazoye titɔnlɔmbɔlɔ pe
yaa ka toori,
tɔnmɔ yaa kaa fuun lɛgɛrɛ mbaa yinrigi
wa yanwira nda tì yagara ti ni fuun
na ti go na,
konaa tinndiye mbele fuun pè yagara pe
go na.
26 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka kaa li woolo pe
sagbanra ti foo pilige ŋga ni,
mbaa pe wɛlɛgɛsara ti sagala pilige ŋga
ni,
pa yeŋge ki yanwa pi yaa ka gbɔgɔ paa
yɔnlɔ ki yanwa pi yɛn.
Yɔnlɔ ko yanwa po yaa ka gbɔgɔ
gbɔgɔsaga kɔlɔshyɛn,
mbe pye paa piliye kɔlɔshyɛn yɔnlɔ
yanwa yɛn, mba pì gbogolo pi yɛɛ
na.

Yɛnŋɛlɛ li yaa malaga gbɔn Asiri tara fɛnnɛ pe ni

27 Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yɛrɛ jate lì yiri
taleere ta ni na paan,
li naŋgbanwa pi yɛn na sorogi ma wɛli
paa kasɔn yɛn.
Li yɛn na paan paa kambaaga wɔgɔ
gbeŋge yɛn;
li sɛnpaara ti yɛn na fyɛrɛ gbɔrɔ waa,
li yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa kasɔn yɛn, ŋga ki
yɛn na sorogi.
28 Li yɔn tifɛlɛgɛ ki yɛn paa lafogo yɛn ŋga
kì yin ma jaraga,
ŋga ki tɔnmɔ pi ma lere yigi fɔ wa wi
yɔlɔgɔ;
li yaa ka cɛngɛlɛ ke jɛlɛ mbe ke yuguyugu
wa li jɔgɔwɔ pye kɛnmɛ wi ni.
Li yaa ka karafe le wa cɛngɛlɛ woolo pe
yɔnrɔ ti na, mbe kari pe ni wa laga
ŋga pe woro na jaa.
29 Yoro Zheruzalɛmu ca woolo, yoro wo
na, ye yaa kaa yuuro koo, paa yɛgɛ ŋga
na ye maa ki piin yembinɛ ye fɛtiye piliye
yi na we. Ye nawa pi yaa ka yinŋgi, paa
yɛgɛ ŋga na pe ma kaa na wegele wiin
leele mbele kan, pe yɛn na tanri na kee
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ki na, wa
Izirayɛli woolo pe go sigefɔ ŋa wi yɛn paa
walaga yɛn wi yeri.
30 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li wunluwɔ magala
li yirige mbe para,
leele pe yaa kali fanŋga kɛɛ ki yan ki yɛn
na tinrigi pe na, mbe pe gbɔn wa li
naŋgbanwa gbɔɔ pi ni,
naa li kasɔn yinnɛ na li yɛn na sorogi li
ni,
naa tisagbɔgɔ ni, naa tisaga tifɛlɛgɛ ni,
konaa sinndɛɛrɛ tisaga ni.
31 Kona, na Asiri tara fɛnnɛ paga ka Yawe
Yɛnŋɛlɛ li magala li logo, pa pe yaa
la seri fyɛrɛ ti kala na;
li yaa ka pe gbɔn li gbɛgɛ ki ni.
32 Gbɛgɛ gbɔnsaga nuŋgba nuŋgba ŋga
fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pe gbɔn mbe pe
koro, pe yaa pimbigile naa ŋgɔni magala
logo li woolo pe yeri. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate
li yaa ka malaga ki gbɔn pe ni li fanŋga
kɛɛ ki ni.
33 Maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni, kasɔn
gbɔgɔ ka yɛn ma gbɛgɛlɛ makɔ,
ki yɛn ma gbɛgɛlɛ Asiri tara wunlunaŋa
wo mɛgɛ ni.
Ki yɛn ma jugo, ma pyɛɛlɛ,
kasɔn gbɔlɔ li, naa kanŋgirɛ lɛgɛrɛ ni;
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn tifɛlɛgɛ ko ki yaa
ki mu mbege pye paa kiribi kasɔn
yinnɛ gbɔlɔ yɛn.

31

Mbele pè pe jigi wi taga Ezhipiti tara ti na, jɔlɔgɔ yɛn pe wogo

1 Leele mbele pe yɛn na kee wa Ezhipiti
tara, mbe sa sagawa lagaja wa,
jɔlɔgɔ yɛn pe wogo!
Poro mbele pe ma pe kɛɛ ki kan ma sere
Ezhipiti tara shɔnye pe na,
ma pe jigi wi taga malaga gbɔnwotoroye
pe lɛgɛwɛ pi na,
konaa ma pe jigi wi taga shɔn lugufɛnnɛ
pe fanŋga ki na;
ɛɛn fɔ paa la wele Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
kpoyi lo yeri,
paa sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagajaa.
2 Ma si yala lo fun, li yɛn ma jilige,
li ma jɔlɔgɔ wa lere na,

laa li yɔn sɛnrɛ ti kanŋga.
Li ma yiri lepeele pe gbogolomɔ pi kɔrɔgɔ,
li ma kambasinnde pyefɛnnɛ pe sagawa pi jɔgɔ.
3 Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yɛn sɛnwee piile, pe woro Yɛnŋɛlɛ;
pe shɔnye pe yɛn yaayoro ko cɛ, pe woro Yɛnŋɛlɛ yinnɛ.
Na Yawe Yɛnŋɛlɛ li kali kɛɛ ki yirige,
ŋa wila sagawa piin, wi yaa kurugo,
ŋa pe yɛn na sari wi yaa to.
Pe ni fuun shyɛn pe yaa pinlɛ mbe tɔngɔ mbe kɔ ja.

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Zheruzalɛmu ca ki shɔfɔ

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo na kan fɔ:
«Jara nakoma jara yirifɔnŋɔ wi maa ku-unru wi kagboro ti go na yɛgɛ ŋga na,
ali na paga yaayoro kɔnrifɛnnɛ lɛgɛrɛ yeri wi na,
pe tinmɛ pila fyɛrɛ wa wi na,
pe lɛgɛwɛ pila wi sunndo wi kɔn wi na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, li yaa ka tigi
mbe pan mbe malaga gbɔn wa Siyɔn yanwiga ki na, konaa wa ki tinndi wi na.
5 Yɛgɛ ŋga na sannjɛlɛ li ma li kanwira ti sanga mari jaraga mali piile pe tɔn,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yaa kaa Zheruzalɛmu ca ki go singi mbege shɔ,
li yaa kaga go yirige mbege wɔ kala.»
6 Koni, yoro Izirayɛli woolo wele, Yɛnŋɛlɛ na yè yiri ma je li na pew, ye sɔngɔrɔ ye pan li kɔrɔgɔ.
7 Ko pilige ko ni, ye warifuwe yarisunndo, naa ye tɛ yarisunndo nda yè gbegele ye kapere kɛyɛn yi ni, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye yaa kari wa.
8 «Tokobi wa yaa ka Asiri tara fɛnnɛ pe gbo, ŋa wi woro lere woo;
tokobi ŋa wi woro sɛnwee pyɔ woo, wo wi yaa ka pe tɔngɔ.
Pe yaa ka fe ki tokobi wi yɛgɛ mbe ta mbe shɔ.
Pe juguye pe yaa ka pe lefɔnmbɔlɔ pe yigi mbe kari pe ni kulowo tunndo ni.
9 Ŋa wi yɛn pe lenaŋa fanŋga fɔ jɛnŋɛ, wi yaa ka fe fyɛrɛ ti kala na;
pe maliŋgbɔɔnlɔ teele pe yaa ka fyɛ mbe fe mbe pe dirapo wi yaga.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma,
lo na li kasɔn ki yɛn na yiin wa Siyɔn ca,
lo na li kasɔn gbɔgɔ ki yɛn wa Zheruzalɛmu ca.

32

Wunlunaŋa ŋa wi yɛn ma sin wi kala

1 Ye wele, wunlunaŋa wa yaa ka cɛn mbaa wi wunluwɔ pi piin kasinŋge ni†;
wi tara teele pe yaa kaa tara ti yɛgɛ sinni kaselege ni.
2 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa ka pye paa larasaga yɛn, mbaa lere go singi tifɛlɛgɛ ki na,
mbe pye paa go yɛn, ŋga ki ma lere go tɔn tisaga tifɛlɛgɛ ki na,
mbe pye paa lafogo yɛn, ŋga ki yɛn na fuun wa lawaga ki ni,
paa waliŋguŋgo gbeŋge ka yɛn, ŋga ki yɛn na yinmɛ waa lawaga tara ta na.
3 Leele mbele pe yɛn na yaan, pe yɛngɛlɛ ke se ka wɔ pe na;
mbele pe yɛn na nuru, pe yaa ka nuŋgbolo jan jɛŋgɛ.
4 Leele mbele jatere woro pe ni, pe yaa ka tijinliwɛ ta mbaa kagala kɔrɔ jɛnni;
mbele pe yɛn dagbara fɛnnɛ, pe yaa kaa para pe sɛnrɛ ti laga.
5 Pe se ka lembige ki tɛgɛ mɛgbɔgɔ na,
nakoma mbe nambara fɔ wi pye legbɔɔ.

6 Lembige ki maa lembigewe sɛnrɛ yuun,
kapege ko wi maa sɔnri wa wi kotogo na mbe pye;
wi maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tifaga,
na para nali mɛgɛ jogo.
Wi ma lere ŋa fuŋgo yɛn wi na, wi yaga lawara ni,
mbe lere ŋa wɔgɔ yɛn wi na, wi kun tɔnmɔ pi ni.

† **32:1 32.1:** Wunlunaŋa wa yaa ka cɛn mbaa wi wunluwɔ pi piin kasinŋge ni: Ki yaa pye ki wunlunaŋa wo wìla pye Ezekiyasi we.

7 Nambara fɔ wi kapyere ti ma pye ma tisaw;
wi ma kapege ki gbɛgɛlɛ wa wi nawa,
jaŋgo mbaa mbele pe yɛn tege na pe jɔlɔ wi yagbogowo sɛnrɛ ti ni,
ali mbege ta fyɔnwɔ fɔ wi yɛn wi tanga na wa ŋga wila yuun ki ni.
8 Ɛɛn fɔ lejɛnŋɛ we, kajɛŋgɛ ko wi maa sɔnri,
wi ma koro na kajɛŋgɛ piin.

Yɛrɛwɛ mba pìla kan
Zheruzalɛmu ca jɛɛlɛ pe yeri

9 Yoro jɛɛlɛ mbele ye yɛn na ye yinwege ki piin yɛyinŋge na,
ye yiri ye logo na yeri!
Yoro sumbonɔ mbele ye yɛn ma taga ye yɛɛ na,
ye nuŋgbolo jan yanla sɛnrɛ ti logo!
10 Na yɛlɛ nuŋgba naa piliye jɛnri ka toro mbe kɔ,
yoro mbele ye yɛn ma taga ye yɛɛ na, ye yaa kaa seri;
katugu ɛrɛzɛn pire se ka ta mbe cɔ,
yarilire kɔngɔ se ka pye wa naa.
11 Yoro jɛɛlɛ mbele ye yɛn na ye yinwege ki piin yɛyinŋge na, ye sunndo wi yaa kaa kɔɔn ye na!
Yoro mbele ye yɛn ma taga ye yɛɛ na, yaa seri fyɛrɛ ti kala na!
Ye ye yaripɔrɔ ti wɔ ye yɛɛ na, ye koro waga,
ye jatere piriwɛn yaripɔrɔ le ye yɛɛ na.
12 Yaa ye kotoro ti gbɔɔn kayaŋga ki kala na,
yaa gbele ye kɛɛrɛ tiyɔnrɔ ti kala na,
konaa ye ɛrɛzɛn kɛɛrɛ nda ti maa sɛni jɛŋgɛ ti jɔgɔwɔ pi kala na.
13 Yaa gbele na woolo pe tara ti kala na,
to nda wuuro naa yantiire wuuro yiri wa ti ni mari tɔn,
ali ma yiri fun wa pe yinrɛ ti ni fuun ti ni, to nda nayinmɛ la pye wa ti ni
konaa ma yiri wa ki ca ŋga kìla pye ma yin yɔgɔrimɔ ni ki ni.
14 Katugu wunluwɔ go kì koro waga,
ca ŋga kìla pye na tinmɛ gbɔɔ yinrigi pège yaga waga.
Ofɛli laga tinndi wo naa malaga sige-sanŋgazo titɔnlɔwɔ wi ni, ti yaa ka pye kataga fɔ sanga pyew;
ti yaa ka pye yan sofilele pe yanrisaga konaa mbe pye yaayoro ti kasaga.

Kasinŋge ki tɔnli
wi yaa pye yɛyinŋge

15 Ki yaa pye ma fɔ sa gbɔn pilige ŋga ni Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ li yaa ka yiri wa naayeri mbe tigi we na;
kona gbinri wi yaa ka kanŋga mbe pye tire kɛrɛ,
mbe tire kɛrɛ ti kanŋga mberi pye kɔlɔgɔ.
16 Ko sanga wo ni, pe yaa kaa tanri kasinŋge na wa gbinri wi ni,
kasinŋge yaa ka pye wa tire kɛrɛ ti yɛn tara nda ni ti ni.
17 Kasinŋge ki tɔnli wi yaa ka pye yɛyinŋge,
kasinŋge ki puŋgo kala li yaa ka pye mbe koro ma yɛɛ kan
konaa mbe pye yɛyinŋge na pɔw fɔ sanga pyew.
18 Na woolo pe yaa ka pye mbe cɛn yɛyinŋge laga na,
wa yinrɛ nda kaŋgbanga se ya gbɔn pe na we,
wa wogosara nda ti yɛn pɔw.
19 Sinndɛɛrɛ tisaga ki yaa ka kɔlɔgɔ tire ti tɔngɔ,
mbe ca ki ya pew.
20 Ɛɛn fɔ yoro wo na, fɛrɛwɛ yɛn ye woo,
yoro mbele ye maa yariluguro nuru lɔrɔ yɔnrɔ ti lagapyew ki na,
mbe ye nɛrɛ naa ye sofilele pe sanga mbe pe wa paa yanri pe yɛ.

33

Jɔgɔwɔ pyefɔ wi jɔlɔgɔ kala

1 Mboro ŋa ma yɛn na jɔgɔwɔ pi piin, mbe sigi ta pe fɔɔn jɔgɔ gbɛn,
mboro ŋa ma yɛn na java wi piin, mbe sigi ta pe fɔɔn java gbɛn,
jɔlɔgɔ yɛn ma wogo!
Na maga ka jɔgɔwɔ pi pye mbe kɔ sanga ŋa ni,
pe yaa kɔɔn jɔgɔ fun;
na maga ka java wi pye mbe sa kɔ sanga ŋa ni,
pe yaa kɔɔn java fun.

2 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we yinriwɛ ta,
we jigi wi yɛn mboro na.

Ki yaga maa fanŋga kaan we yeri pilige pyew,
konaa maa we shoo we jɔlɔgɔ sanga ni.

3 Na ma ka tinmɛ gbɔɔ yirige, leele pe maa fee;
na ma ka yiri mbe yere, cɛngɛlɛ ke ma gbɔn ma jaraga.
4 Juguye pe yɛn na pe kɛɛ yaara ti koli pe yeri paa yɛgɛ ŋga na gbatɔ ma kaa yarilire ka we,
pe yɛn na gbinri ti na paa kambɛɛrɛ lɛgɛrɛ yɛn.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yaraga pyew ki go na,
katugu li yɛn ma cɛn wa naayeri,
lì kaselege konaa kasinŋge ki ni ti leŋge wa Siyɔn ca lagapyew ki ni.
6 Yoro mbele ye yɛn we Fɔ wi woolo, ye yinwege piliye yi ni fuun yi ni, wi yaa la ye go singi;
tijinliwɛ po naa kajɛnmɛ pi ni, ti yɛn yarijɛndɛ nda ti ma shɔwɔ kan lere yeri;
mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko ki yɛn ye yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro re.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li woolo pe saga

7 Ye wele, nambala kotogofɛnnɛ pe yɛn na jɔrɔgi wa ca nawa koŋgolo ke ni,
pitunmbolo mbele pàa kari sa yɛyinŋge ki lagaja pe yɛn na paan na gbele ŋgbanga†.
8 Koŋgbɔrɔ tì koro waga,
lere kpɛ woro na toro wa koŋgolo ke ni naa.
Jɔgɔwɔ pyefɔ wì yɔn finliwɛ pi jɔgɔ,
wì sɛrɛfɛnnɛ pe tifaga,
wii lere wo wa kpɛ jate.
9 Kunwɔ kayaŋga to wa tara ti ni, tì tɔngɔ.
Liban tara tì fɛrɛ shɔ, tire ti yɛn na waga,
Sarɔn tara tì pye paa gbinri yɛn,
Bazan tara tire naa Karimɛli yanwira tire ti ni tì yangara ma wo.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Koni mi yaa yiri mbe kala la pye,
koni mi yaa yiri mbe yere,
ee, koni mi yaa na gbɔgɔwɔ pi naga.
11 Kagala ŋgele yè kɔn ma tɛgɛ mbe pye, ke yɛn paa yan waga yɛn,
na kaga ka pye sanga ŋa ni, ke yaa pye paa yan sigire yɛn;
ye yɔn tifɛlɛgɛ ki yaa pye paa kasɔn yɛn mbe ye sogo.
12 Cɛngɛlɛ woolo pe yaa ka sogo, mbe pye paa cɔnrɔ fire yɛn,
nakoma paa wuuro yɛn nda pè kɔn ma wa kasɔn, ti yɛn na sori.»

13 Yoro mbele ye yɛn wa lege, ye nuŋgbolo jan ye kapyegele ŋgele mì pye ke sɛnrɛ logo,
yoro mbele ye yɛn na tɔɔn, yawa mba pi yɛn na ni ye daga mboo jɛn.
14 Kapere pyefɛnnɛ pe sunndo wi yɛn na kɔɔn pe na wa Siyɔn ca,
mbele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ pe yɛn na seri fyɛrɛ ti kala na.
Pe yɛn na pe yɛɛ piin fɔ: «We ni, ambɔ wi mbe ya koro le ki kasɔn ŋgbanli ŋga ki se figi ki tanla?»
15 Lere ŋa wi maa tanri kasinŋge ki na,
lere ŋa wi maa kaselege sɛnrɛ yuun,
lere ŋa wi ma je tɔnli pee na,
lere ŋa wi ma je yarikanra nda pe ma shɔ mbe tɔn kaselege ki na ti na,
lere ŋa wi maa nuŋgbogolo ke tɔn, jaŋgo wiga ka ta mbaa legbogo sɛnrɛ nuru,
lere ŋa wi maa yɛngɛlɛ ke tɔn, jaŋgo wiga ka ta mbaa kapege pyewe pi yaan yɛnlɛ ni,
16 ko lerefɔ wo wi yaa ka cɛn wa naayeri lara ti ni,
waara lara nda ti yɛn fanŋga ni, to ti yaa pye wi larasaga ye;
yaakara ti yaa la kaan wi yeri,
tɔnmɔ fun pi se kɔ wi yeri.

Zheruzalɛmu ca ki yaa ka shɔ

17 Ye yaa ka wunlunaŋa wo naa wi tiyɔnwɔ pi yan yɛngɛlɛ ni,
ye yaa ka tara ti yan naa ti gbemɛ pi ni fuun pi ni.
18 Ye yaa ka nawa to ye fyɛrɛ kagala ŋgele kè toro faa ke na.

† **33:7 33.7:** 2 Wunlu 18.13-37

Ye yaa kaa yewe mbaa yuun fɔ: «Sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ ŋa wi maa nizara penjara ti jinri wi yɛn se yeri?
Nizara shɔfɔ wi yɛn se yeri?
Sanŋgazoye titɔnlɔmbɔlɔ kɔrɔsifɔ wi yɛn se yeri?»
19 Ye se ka ki leele mbele pe yɛn yɛɛ nagawa ni pe yan naa;
ki leele mbele pe sɛnrɛ ti logowo pi yɛn ma ŋgban, ye se ya mberi jɛn;
ki leele mbele pe sɛnrɛ ti yɛn ma piri, ye se ya mberi logo mbe wali ti na.

20 Ye Siyɔn ca ki wele, we maa we shɛrɛgɛ fɛtiye pe piin ca ŋga ni koyi;
ye yaa ka Zheruzalɛmu ca ki yan, ki ca ŋga ki yɛn pɔw we;
ki paara yinrɛ ti se ka kɔlɔgi mbe wɔ wa ti yɔngɔlɔ ke ni,
paara yinrɛ ti kankanŋgagala ke se ka kɔlɔgi naa,
ti pɔmanda ti se ka kɔɔnlɔ naa.
21 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li gbɔgɔwɔ pi naga we na wa ki laga ki na;
ki yaa pye laga ŋga gbaanla tugbɔmbɔlɔ yɛn wa konaa laforo tugbɔɔrɔ ni.
Maliŋgbɔɔnlɔ tɔnmɔkɔɔrɔ se kaa tooro wa,
tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ ti se kaa tooro wa fun.

22 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we yɛgɛ sinvɔ we,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we yɛkelewe we,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we wunluwɔ we,
lo li yaa we shɔ.

23 Yoro Asiri tara fɛnnɛ wele, ye tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki manda tì yɔgɔrɔ,
tɔnmɔkɔrɔ ki parigbɔgɔ ki ma pɔ tiyala titɔɔnlɔ na na, manda ti woro ma pɔ ma ŋgban li na,
tii ya mbaa tɔnmɔkɔrɔ ki parigbɔgɔ ki tile naa, mbege kan ki yɛngɛ tifɛlɛgɛ ki na.

Kì pye ma, pe yaa ka pe kɛɛ yaara ti lɛgɛrɛ koli mberi yɛɛlɛ pe yɛɛ na;
ali jejɔgɔlɔ fɛnnɛ pe yaa ka sa yaara ta koli fun.
24 Zheruzalɛmu ca woolo wa kpɛ se ka yo fɔ: «Mi woro ŋgbaan.»
Leele mbele pe yɛn ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca, pe kambasinnde ti yaa ka kala yaga pe na.

34

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn Edɔmu tara woolo pe na

1 Cɛngɛlɛ woolo ye fulo laga ye logo!
Tara nuŋgba nuŋgba pyew woolo, ye nuŋgbolo jan ye logo!
Tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun, yaa nuru,
konaa dunruya wo naa wi nawa yaara ti ni fuun ti ni.
2 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni,
li kɔnrɔ tandorogo ki yɛn ke maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni fuun yi ni.
Li yaa ke tɔngɔ mbe ke wɔ wa,
li yaa ke kan pe ke gbogbɔlɔ gbo.
3 Pe woolo mbele pè gbo, pe yaa ka pe wa wa tara ti na,
gboolo pe yaa kaa lugo, pe kasanwa pi yaa kaa fuun wa yanwira ti na.
4 Yaara nda fuun ti yɛn wa yɛnŋɛlɛ na, ti yaa ka yan,
naayeri wi yaa ka migili paa yɛgɛ ŋga na pe ma sɛlɛgɛ sɛwɛ migili we;
naayeri yaara ti ni fuun ti yaa ka toori
paa yɛgɛ ŋga na ɛrɛzɛn tirige wɛrɛ ma kaa fanla ma kaanla ma toori,
paa yɛgɛ ŋga na figiye tige wɛrɛ ma kaa fanla ma kaanla ma toori we†.

5 Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: Na tokobi wì tin kasanwa pi ni wa naayeri, fɔ a wi yɛgɛ kila kanŋgi;
koni wi yɛn na tinrigi Edɔmu cɛnlɛ woolo pe na,
ki leele mbele mìgi kɔn maga tɛgɛ mbe pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew we.

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li tokobi wi yɛn ma fa kasanwa pi ni lagapyew,
yanlaga ki yɛn ma fa wi na.

† **34:4 34.4:** Naga 6.13-14

To ti yɛn simbapiile naa sikapɛnɛ kasanwa we,
naa simbapɛnɛ pe jinŋgele yanlaga ki ni;
katugu pe yaa saraga ka wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wa Bozira† ca,
pe yaa leele pe gbogbɔlɔ gbo wa Edɔmu tara.
7 Ki wagati nuŋgba wi ni, yannɛrɛ ti yaa ka toori,
naa napɛnɛ konaa nanɛɛlɛ pe ni;
pe tara ti yaa ka kasanwa pi wɔ mbe tin,
taambugɔ ki yaa kaa yanni yanlaga ki ni†.
8 Katugu ki pilige ki yɛn kayaŋga wɔpilige Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
konaa ma pye kapere ti fɔgɔ tɔn yɛlɛ, mbe Siyɔn ca ki kayaŋga wɔ.

9 Edɔmu tara laforo tɔnmɔ pi yaa ka kanŋga mbe pye ŋguro wɔrɔ tɔnmɔ;
ti taambugɔ ki yaa kanŋga mbe pye paa kiribi yɛn,
tara ti yaa ka pye paa ŋguro wɔrɔ tɔnmɔ yɛn, mba pi yɛn na sori.
10 Ki kasɔn ki se figi yɔnlɔ na, ki se si figi yembinɛ;
ki wirige ki yaa la yinrigi sanga pyew.
Edɔmu tara ti yaa ka koro kataga sanga pyew fɔ tetete,
lere kpɛ se ka toro wa ti ni naa fyew.
11 Lɔgɔ simbaala naa njuguniye poro pe yaa kari shɔ mberi ta;
gbinŋgbiinle naa kaankaanye poro pe yaa kari pye pe cɛnsaga.
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔgɔwɔ pyemana tɛgɛ mbe tara ti taanla mberi tɔngɔ,
mbe mbogo sinmana tɛgɛ mberi taanla mberi jɔgɔ.
12 Legbɔɔlɔ se ka pye wa pe ni mbe wunluwɔ wa yɛgɛ tɛgɛ,
tara teele pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa.
13 Wuuro yuguyugu wi yaa ka fi wa pe wunluwɔ yinrɛ ti ni,
yanpege naa wurufire yaa ka fi wa pe malaga sigeyinrɛ ti ni.
Ti yaa ka pye kombokara ti cɛnsara konaa kɔnrɔsogoloye pe larasaga.
14 Cɛnrɛ to naa komboolo pe ni, pe yaa kaa pe yɛɛ finli wa;
likatɔlɔye pe yaa kaa pe yɛɛ yinri wa,
gbinŋgbiinle† pe yaa kari pye pe cɛnsaga,
katugu pe yaa ka wogosaga ta wa ti ni.
15 Wɔɔgɔ ki yaa titɛgɛ kɔn wa mbege jɛnrɛwɛ pi se wa,
mboo tɔn fɔ pi sa jiri, mbe sigi pire ti gbogolo wa ki yɛɛ nɔgɔ.
Pɛtɛɛlɛ pe yaa kaa pe yɛɛ gbogolo wa,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba naa pe pinlɛyɛɛnlɛ.

16 Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ sɛwɛ wi sɛgɛsɛgɛ, yoo kara, ye yaa ki yan wa fɔ:
Ki yanyaara nda ka kpɛ se la wa ti ni,
ka kpɛ se kaga pinlɛyɛnlɛ wi la;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate lìgi yo wa li yɔn ki ni,
li yinnɛ lo lì ki yaara ti gbogolo.
17 Yɛnŋɛlɛ lo jate lì pɛtɛ gbɔn ma ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti tasaga kan ti yeri,
lo jate lo lì tara ti taanla mana ni mari yɛɛlɛ ti na.
Ti yaa ka pye ti woro fɔ sanga pyew,
ti yaa ka cɛn wa ti ni sanga pyew fɔ tetete.

35

Yɛnŋɛlɛ woolo pe sɔngɔrɔkala ma yiri wa kulowo pi ni

1 Gbinri wo naa tara nda tì waga ti ni, ti yaa kaa yɔgɔri,
funwa laga falafala tara nda tì waga ti yaa kaa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa,
tire yaa fi wa mbe yarifyɛɛnrɛ yirige mbe yɔn, paa wasege yan yɛn.
2 Funwa laga falafala ki yaa ka yarifyɛɛnrɛ yirige lagapyew,
lagapyew ki yaa kaa nayinmɛ nii, mbaa yɔgɔrimɔ yuuro koo.
Liban tara yanwira ti gbɔgɔwɔ po cɛnlɛ li yaa kan ti yeri,

† **34:6 34.6:** Bozira ca kìla pye Edɔmu tara ca ko ka, ŋga yaayoro korowo pìla pye ma gbɔgɔ wa ki ni. Kìla pye wa Kɔgɔje kuwo wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki na mbe kari yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri; ti sɔgɔwɔ pi mbaa culo nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo yɔn ko tin. † **34:7 34.5-7:** Eza 63.2-6; Zhere 49.7-22; Eze 25.12-14; 35.1-15; Amɔ 1.11-12; Abi 1-14; Mala 1.2-5 † **34:14 34.14:** Ŋga kì yo fɔ *Gbinŋgbiinle:* Eburuye sɛnrɛ ti ni pège yo ma yo fɔ Liliti. Pele yɛn naga sɔnri ma yo fɔ wa Babilɔni tara fɛnnɛ pe yeri, ki mɛgɛ kìla pye gbosho nɔ wo wa mɛgɛ.

Karimɛli yanwira to naa Sarɔn laga
falafala ki ni, ti tiyɔnwɔ po cɛnlɛ li
yaa kan ki yeri.
Leele pe yaa ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
yanwa pi yan,
pe yaa kali tiyɔnwɔ pi yan.

3 Leele mbele pè te, a pe kɛyɛn yì fanla pe
na, ye fanŋga le pe ni;
mbele pe kanŋguuro tila seri pe na, ye
fanŋga le pe ni.
4 Mbele pe sunndo wila kɔɔn pe na, yege
yo pe kan fɔ:
«Ye kotogo le ye yɛɛ ni, yaga ka fyɛ.
Ye wele, ye Yɛnŋɛlɛ li na li yɛn na paan
mbe ye kayaŋga ki wɔ ye kan,
mbe kapege ŋga ye juguye pè pye ye na
ki fɔgɔ tɔn pe na ye kan.
Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa pan mbe ye shɔ.»

5 Ko wagati wo ni, fyɔɔnlɔ pe yaa kaa
yaan,
nuŋgbojiile pe yaa kaa nuru.
6 Jejɔgɔlɔ fɛnnɛ pe yaa kaa yeni mbaa
kanni paa wolowo yɛn,
bomboolo pe yaa kaa yɔgɔrimɔ yuuro koo
wa pe yɔn.
Katugu tɔnmɔ yaa ka janri mbe yiri wa
gbinri wi ni mbaa fuun,
laforo yaa kaa fuun wa lawaga tara ti ni†.
7 Lawaga tara nda ti maa sorogi, ti yaa ka
kanŋga mbe pye lambaaga,
tara nda tɔnmɔ woro wa ti yaa kanŋga
mbe pye puluyo ni.
Kombokara tìla pye na sinlɛlɛ lara nda na,
gbagara naa lɔgɔ yɔn yan yaa ka fi
wa ti ni.
8 Konɔ la yaa ka pye wa ki laga ki ni, pe
yaa kaa li yinri Konɔ kpoyi.
Lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni wa kpɛ se ka
toro wa li ni,
kaawɔ Yɛnŋɛlɛ li woolo poro cɛ pe yaa ka
toro wa li ni,
ali mbele pe yɛn lembire wa se sa puŋgo
wa li ni.
9 Jara se ka pye wa ki konɔ li ni,
cɛngɛ ŋga kì pe ka se ka yan wa ki konɔ
li ni;
pe se ka fili ki cɛnrɛ nda ka kpɛ ni wa ki
konɔ li ni.
Yɛnŋɛlɛ lì leele mbele go shɔ, poro pe yaa
kaa tanri wa li ni.
10 Ki pyewe pi na ma, leele mbele Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì pe go shɔ,
pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan,
mbe pan mbe ye wa Siyɔn ca ki ni
yɔgɔrimɔ yuuro ni paa koo.
Nayinmɛ mba pi yɛn kɔsagafu, pa yaa ka
pye wa pe go ki na paa wunlunjala
yɛn.
Nayinmɛ naa yɔgɔrimɔ yaa ka pye pe
yeri,
yɛsanga konaa mbaa jɛɛn, ti yaa ka kɔ
mbe wɔ wa.

36

Asiri tara wunlunaŋa wìla pan mbe to Zheruzalɛmu ca ki na (2 Wunlu 18.13,17-37)

1 Wunlunaŋa Ezekiyasi wi wunluwɔ pi
yɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ wolo li ni, a Asiri
tara wunlunaŋa Senakeribu wì si pan ma
to Zhuda tara cara nda fuun pè malaga
sigemboro kan mari maga ti na mari shɔ.
2 Kona, a Asiri tara wunlunaŋa wì suu
laga kɔrɔsifɛnnɛ to wi tun wa wunlunaŋa
Ezekiyasi wi yeri wa Zheruzalɛmu ca,
ma yiri wa Lakishi ca, ma maliŋgbɔɔnlɔ
lɛgɛrɛ pinlɛ wi ni. A laga kɔrɔsifɛnnɛ to
wì si saa yere wa tɔnmɔ wege ŋga wa
gona kɛɛ yeri ki lafoŋgologo ki tanla, wa
Jogofɛnnɛ kɛrɛ ŋgonɔ li ni†.
3 Kona, a Hilikiya pinambyɔ Eliyakimu
ŋa wìla pye wunluwɔ go ki kagala
yɛgɛwɔfɔ wì si yiri ma kari wa wi tanla,
wo naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shebina wi ni,
konaa Asafu pinambyɔ Yowa ŋa wìla pye
sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ wi ni.
4 A Asiri tara wunlunaŋa wi laga
kɔrɔsifɛnnɛ to wì si pe pye fɔ: «Ye
saga sɛnrɛ nda ti yo Ezekiyasi wi kan fɔ
wunlunaŋa gbɔɔ, Asiri tara wunlunaŋa
we, pa wì yo yɛɛn fɔ: ‹Mɔɔ jigi wi taga
yiŋgi na ma?
5 Mi yɛn naga yuun ma kan fɔ, na
kaa pye ma yɛn naga yuun ma yo
fɔ malaga gbɔngɔ tijinliwɛ, naa malaga
gbɔngɔ fanŋga yɛn ma ni, to yɛn go fun

† **35:6 35.6:** Mati 11.5; Luki 7.22 † **36:2 36.2:** Eza 7.3; 2 Wunlu 18.17

sɛnrɛ. Koni mɔɔ jigi wi taga yiŋgi na ma, mɛɛ yiri ma je na na?

6 Wele, mɔ̀ɔ jigi wi taga Ezhipiti tara to na, to nda ti yɛn paa gbagara kanŋgaga yɛn, ŋga kì kaw we. Lere ŋa fuun wi maa jigi wi taga ki na ma jiige ki na, ki maa kɛɛ ki sun maga furu. Pa Ezhipiti tara wunlunaŋa Farawɔn wi yɛn ma. Leele mbele fuun pe ma pe jigi wi taga wi na, pa wi yɛn ma pe kanŋgɔlɔ.›

7 «Kana ma yaa na pye mbe yo fɔ yè ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo na. Ɛɛn fɔ, mì yo ko Yɛnŋɛlɛ lo Ezekiyasi wìla li gbɔgɔsara nda wa tinndiye pe na to naa li saara wɔsara ti kɔ mari wɔ wa tara ti ni, mɛɛ ki yo Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe kan ma yo fɔ saraga wɔsaga ŋga wa Zheruzalɛmu ca, pe pan paa fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ paa li gbogo wa!

8 Koni, yɔn kan na tafɔ wi yeri, Asiri tara wunlunaŋa we. Ki ka pye ma, pa mi yaa shɔnye waga shyɛn (2 000) kan ma yeri, na kaa pye ma mbe shɔn lugufɛnnɛ pele ta paa nuru pe na we.

9 Ma yaa ki pye mɛlɛ mbe si ya mbanla tafɔ wi maliŋgbɔɔnlɔ teele wa nuŋgba kan wi fe, ali na kaa pye wo wi yɛn pe pe ni fuun jɛɛ we? Mɔɔ jigi wi taga Ezhipiti tara to na, ma yo fɔ pe yaa malaga gbɔnwotoroye naa shɔn lugufɛnnɛ kan ma yeri.

10 Koni maa ki jate ndɛɛ ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo ja ma, mbe ja ya pan mbe to ki tara nda ti na mberi tɔngɔ wi le? Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìlan pye fɔ: ‹Yiri ma sa to ki tara nda ti na, mari tɔngɔ.› »

11 Kona, a Hilikiya pinambyɔ Eliyakimu, naa Shebina konaa Yowa wi ni, pè sigi yo Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wi kan fɔ: «Ki yaga maa para we ni Aramuye sɛnrɛ ni, katugu we maa ti nuru. Maga kaa para we ni Eburuye sɛnrɛ ni, mbe ti leele mbele pe yɛn ma cɛn wa ca ki mbogo ki na, paa nuru we yeri.»

12 A Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaa ki jate ndɛɛ na tafɔ wìlan tun mbe pan mbege sɛnrɛ nda ti yo mboro naa ma tafɔ wi ni, yoro cɛ kan wi le? Ki sɛnrɛ nda ti yɛn ki leele mbele fuun pe yɛn ma cɛn wa ca ki mbogo ki na pe woro, poro mbele pe yaa ka jori mbaa pe koŋgaraga ki kaa konaa mbaa pe finriwɛ pi woo mbe pinlɛ ye ni we.»

13 Kona, a Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì si yiri ma yere, mɛɛ para ŋgbanga wi fanŋga ki ni fuun ni Eburuye sɛnrɛ ni, ma yo fɔ: «Ye wunlunaŋa gbɔɔ wi sɛnyoro ti logo, Asiri tara wunlunaŋa we.

14 Pa wunlunaŋa wì yo yɛɛn fɔ: ‹Yaga ka ye yɛɛ yaga Ezekiyasi wi ye fanla, katugu wi se ya mbe ye shɔ.

15 Yaga ka ye yɛɛ yaga Ezekiyasi wi ye puŋgo mbe ye kan ye ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, mbe yo fɔ: Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa we shɔ, ki ca ŋga ki se le Asiri tara wunlunaŋa wi kɛɛ.

16 Yaga ka logo Ezekiyasi wi yeri, katugu pa Asiri tara wunlunaŋa wì yo yɛɛn fɔ: Ye yɛyinŋge le na ni, ye ye yɛɛ kan na yeri, kona ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye yaa la ye ɛrɛzɛn naa ye figiye tire pire ti kaa konaa mbaa ye kɔlɔye tɔnmɔ pi woo;

17 fɔ mbe ka sa pan mbe ye lɛ mbe kari ye ni tara ta ni, paa ye woro ti yɛn, tara nda bile naa duvɛn yɛn wa ti ni, tara nda yaakara naa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ yɛn wa ti ni.

18 Ki kala na, yaga ka ti Ezekiyasi wi ye puŋgo, mbe yo fɔ: Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa we shɔ. Cɛngɛlɛ sanŋgala ke yarisunndo ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti ya ma ke shɔ Asiri tara wunlunaŋa wi kɛɛ le?

19 Hamati ca naa Aripadi ca yarisunndo ti ya ma yiŋgi pye? Sefarivayimu ca yarisunndo tìla koro se yeri? Ki yarisunndo tìla ya ma Samari ca ki shɔ na kɛɛ le?

20 Ki tara nda ti yarisunndo ti ni fuun ti ni, kikiin kila ya ma ki tara woolo pe shɔ na kɛɛ? Ko Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yaa ka Zheruzalɛmu ca ko shɔ na kɛɛ!› »

21 A leele pè si pyeri dinw, pe sila wi yɔn sogo sɛnpyɔ nuŋgba ni, katugu wunlunaŋa Ezekiyasi wìla konɔ kan ma yo paga kaa yɔn sogo.

22 Ko puŋgo na, Hilikiya pinambyɔ Eliyakimu ŋa wìla pye wunluwɔ go ki

kagala yɛgɛ wɔfɔ, naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shebina konaa Asafu pinambyɔ Yowa ŋa wìla pye sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ wi ni, pè si sɔngɔrɔ ma kari wa wunlunaŋa Ezekiyasi wi tanla. Pàa pe yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi jatere piriwɛn pi kala na. Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wìla sɛnrɛ nda yo, a pè siri yo Ezekiyasi wi kan.

37

Ezekiyasi wìla saa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ezayi wi yewe wi tijinliwɛ kan wi yeri
(2 Wunlu 19.1-7)

1 Naa wunlunaŋa Ezekiyasi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi ma jatere piriwɛn yaripɔrɔ lɛ ma le, mɛɛ yiri ma kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

2 Ko puŋgo na, a wì si Eliyakimu ŋa wìla pye wunluwɔ go ki kagala yɛgɛ wɔfɔ, naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shebina konaa saraga wɔfɛnnɛ lɛɛlɛ pe tun wa Amɔzi pinambyɔ Ezayi ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yeri. Jatere piriwɛn yaripɔrɔ tìla pye pe ni fuun pe na.

3 Pàa Ezayi wi pye fɔ: «Ezekiyasi wì yo wege yo ma kan fɔ: ‹Ki nala pilige ŋga ki yɛn jatere pirindorogo, naa jɔlɔgɔ konaa fɛrɛ pilige. We yɛn paa kugbɔrɔ fɛnnɛ yɛn, mbele pe selara yiri pe ni, ɛɛn fɔ fanŋga woro pe ni pe ya pe se.

4 Asiri tara wunlunaŋa wùu laga kɔrɔsifɛnnɛ to wi tun, a wì pan ma wi tafɔ wunlunaŋa wi sɛnrɛ nda yo ma Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li tɛgɛlɛ, kana Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa ki tɛgɛlɛ sɛnrɛ ti logo mberi fɔgɔ tɔn wi na. Ki kala na, woro mbele wè koro yinwege na, ma Yɛnŋɛlɛ yɛnri we kan.› »

5 Kona, a wunlunaŋa Ezekiyasi wi tunmbyeele pè si saa gbɔn wa Ezayi wi na.

6 A Ezayi wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye saga yo ye tafɔ wi kan fɔ pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Sɛnrɛ nda mà logo, Asiri tara wunlunaŋa wi tunmbyeele lefɔnmbɔlɔ pè pan mala tɛgɛlɛ sɛnrɛ nda ni we, maga ka fyɛ ti yɛgɛ.

7 Wele, wi yaa ka sɛnrɛ ta logo. Ti logoŋgɔlɔ mi yaa wi jatere wi kanŋga, mbe ti wi sɔngɔrɔ wa wi tara. Pa kona mi yaa ti poo gbo tokobi ni wa wi tara.› »

Senakeribu wìla sɛwɛ wa torogo Ezekiyasi wi kan
(2 Wunlu 19.8-13)

8 Kona, a Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì sigi logo ma yo fɔ wunlunaŋa wì yiri wa Lakishi ca ma saa to Libina ca ki na. Kì pye ma, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wi kɔrɔgɔ wa.

9 A Asiri tara wunlunaŋa wì si kaa sɛnrɛ ta logo Etiyopi tara wunlunaŋa Tiraka wi kanŋgɔlɔ, ma yo fɔ wi yɛn na paan mbe to wi na malaga ni. Naa wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si pitunmbolo torogo wa Ezekiyasi wi yeri, maa pye fɔ:

10 «Ye saga yo Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wi kan fɔ: ‹Mɔ̀ɔ jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ na na, maga kɔɔn yɛɛ yaga lɔɔn fanla mbe yo fɔ Asiri tara wunlunaŋa wi se ya mbe Zheruzalɛmu ca ki shɔ.

11 Asiri tara wunlumbolo pè ŋga pye tara sannda pyew ti na, mboro jate maga logo. Pèri tɔngɔ pew, a mboro nɛɛ ki jate ndɛɛ ma yaa shɔ na yeri?

12 Na tɛlɛye paa cɛngɛlɛ ŋgele tɔngɔ, ke yarisunndo tila ya ma ke shɔ le? Koro ŋgele kàa pye wa Gozan ca, naa Haran ca, naa Erezɛfu ca konaa Edɛn setirige piile mbele pàa pye ma cɛn wa Telesari ca ki ni we.

13 Hamati ca, naa Aripadi ca, naa Sefarivayimu ca, naa Hena ca konaa Iva ca ki ni, ti wunlumbolo pe pye mɛlɛ?› »

Ezekiyasi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ
(2 Wunlu 19.14-19)

14 Kona, a Ezekiyasi wì si sɛwɛ wi shɔ Asiri tara pitunmbolo pe yeri maa kara. Ko puŋgo na, a wì si kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma saa wi yɛngɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

15 A Ezekiyasi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ:

16 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn ma cɛn wa Sherubɛnye pe go na, mboro nuŋgba ma yɛn Yɛnŋɛlɛ dunruya

† **37:16 37.16:** Ɛki 25.22

wunluwɔ pi ni fuun pi go na. Mboro mà
naayeri wo naa tara ti da†.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma logo!
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛngɛlɛ ke yɛngɛ ma
wele! Senakeribu wi sɛnyoro ti ni fuun ti
logo, wo ŋa wì lere torogo, a wì pan ma
mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo ma
tɛgɛlɛ we.
18 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yɛn kaselege fɔ
Asiri tara wunlumbolo pè cɛngɛlɛ sangala
ke ni fuun koro naa ke tara ti tɔngɔ,
19 ma ke yarisunndo ti wa wa kasɔn
mari sogo. Ɛɛn fɔ ko yarisunndo to sila
pye Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le. Sɛnwee kɛɛ tunndo
lari, nda pàa tire naa sinndɛɛrɛ tɛgɛ mari
gbegele. Ki kala na, pàa ya mari jɔgɔ.
20 Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, we
shɔ Senakeribu wi kɛɛ, jaŋgo tara na
wunluwɔ pi ni fuun pigi jɛn fɔ mboro
nuŋgba mboro ma yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyasi wi yɛnrɛwɛ pi logo

21 Kona, a Amɔzi pinambyɔ Ezayi wì si
leele tun ma yo pe saga yo Ezekiyasi wi
kan fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ le, lo na màli yɛnri Asiri tara
wunlunaŋa Senakeribu wi wogo na, pa lì
yo yɛɛn.
22 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ma wa
wi na ti nda fɔ:
‹Siyɔn ca ŋga ki yɛn paa sumboro naŋa
mbajɛɛn yɛn, ki yɛn nɔɔ tifaga, ki
yɛn na tɛgɛ ma na;
Zheruzalɛmu ca ŋga ki yɛn paa sumboro
yɛn, ki yɛn na go yangara na tɛgɛ
ma kala na.
23 Ambɔ ma tɛgɛlɛ ma?
Ambɔ ma sɛnjagara yo wi na ma?
Muwi ma soro na para na ni ma?
Mi ŋa Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi le,
muwi ma yɛgɛ le na ni na para ma?
24 Ma pitunmbolo mà pe tun, a pè pan ma
mi ŋa ye Fɔ na tɛgɛlɛ.
A mà sho fɔ: Mi Senakeribu, na malaga
gbɔnwotoroye pe lɛgɛwɛ pi kala na,
mi yaa lugu wa yanwira ti go na,
mbe sa gbɔn fɔ wa Liban tara tì nando-
gomɔ,
mbe sa Liban tara sɛdiri tire nda tì
tɔnlɔndɔnlɔ ma wɛ ti ni fuun na ti
kɔɔnlɔ
naa sipirɛsi tire nda tì yɔn ma wɛ ti ni
fuun na ti ni.
Mi yaa sa gbɔn wa yanwiga puŋgo wogo
ki go na fun,
mbe sa gbɔn wa ki kɔwɔgɔ ki nawa.›
25 A mà yo fɔ mà kɔlɔye wɔ tara ta yɛgɛ ni,
ma ki tara woolo pe tɔnmɔ pi wɔ,
fɔ ma yaa Ezhipiti tara Nili gbaan njege
tɔnmɔ pi ni fuun pi waga ma
tɔndanra ti ni.»

26 Ɛɛn fɔ Senakeribu, ma faga logo fɔ
muwi mìgi kagala ŋgele ke gbɛgɛlɛ
maga lɛ wa faa,
fɔ mìgi kagala ke kɔn ma ke tɛgɛ maga lɛ
wa wagati ŋa wì toro wi ni?
Koni ŋga kì kɔn ma tɛgɛ, ko mi yɛn na
piin na yɔn finli.
Mìla ki kɔn maga tɛgɛ fɔ cagbɔrɔ nda
malaga sigemboro yɛn mari maga,
mboro ma yaa kari tɔngɔ mberi pye
katara.
27 Ki cara ti woolo pe fanŋga kì kɔ pe ni,
paa fyɛ, fɛrɛ pe yigi.
Pe yɛn paa kɛrɛ yan yɛn, paa yanmɔli yɛn,
paa yan ŋga ki ma fi wa go ki gona ki yɛn,
ko ŋga ki ma waga na ki fa tinnɛ wɔ.

28 Ɛɛn fɔ mɔ̀ɔ cɛnsanga wi jɛn,
naa ma yirisanga wi ni, naa ma yesanga
wi ni,
konaa ma ma yiri na kɔrɔgɔ sanga ŋa ni
wi ni.
29 Ee, mà yiri na kɔrɔgɔ,
ma yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ nda mà yo, mìri
logo.
Ki kala na, mi yaa ma numala li furu mbe
kannjinɛ le wa,
mbanla karafe wi le wa ma yɔn, mbe ta
mbaa ma yɛgɛ sinni,
mbɔɔn pye ma sɔngɔrɔ ma toro wa konɔ
na mà lɛ ma pan li ni.
30 «Ezekiyasi, mboro wo na, kacɛn ŋa
wi yaa ki naga fɔ na sɛnrɛ ti yɛn kaselege
wi ŋa:
‹Yariluguro nda tì to ma fi ti yɛ, ko yarilire
to ye yaa ka yɛlɛ na.
Yelapanna nda ti yaa ka fi ti yɛ, to ye yaa
ka ka.
Ɛɛn fɔ yɛlɛ taanri wolo lo ni,

yoro jate ye ye yariluguro ti lugu, ye kari
kɔn yaa ti kaa.
Ye ye ɛrɛzɛn tiire ti sanri, ye kaa ti pire ti
kaa.›
31 Na ki ka pye ma, Zhuda cɛnlɛ woolo
mbele pe yaa ka koro go na, pe yaa
ka pye paa tige yɛn,
ŋga ki yɛn na ninde fɔnndɔ kanni na yiin
wa tara, ma sɛ wa naayeri.
32 Ee, leele pele yɛgɛ yaa ka yiri bere wa
Zheruzalɛmu ca;
leele pele yaa ka shɔ mbe koro wa Siyɔn
yanwiga ki na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, kala
na li yaa ka pye ye kan mbe yiri wa
li ndanlawa gbɔɔ pi ni, loli yɛɛn.
33 «Ki kala na, sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo Asiri tara wunlunaŋa wi wogo na ti
nda:
‹Asiri tara wunlunaŋa wi se ye wa ca ki
ni.
Wi se ka lere wɔn wanla ni wa ca ki ni,
wi se ka tugurɔn sigeyaraga lɛ mbe to ca
ki na,
wi se ka lugusaga gbegele ca ki mɛgɛ ni,
mbe ye wa ki ni, mbe to ki na.
34 Konɔ na wì lɛ ma pan, lo wi yaa ka lɛ
mbe sɔngɔrɔ,
wi se ka ye laga ki ca ŋga ki ni.›
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.
35 ‹Mi yaa la ki ca ŋga ki go singi, mbege
shɔ wi kɛɛ,
na yɛɛra mɛgɛ ki gbɔgɔwɔ pi kala na
konaa na tunmbyee Davidi wi kala
na.› »

Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa Zhuda tara woolo pe shɔ
(2 Wunlu 19.35-37)

36 Kì pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛrɛgɛ wì si pan wa Asiri tara fɛnnɛ pe
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni, ma lere waga
cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ ma yiri kaŋgurugo
(185 000) wo gbo pe ni. Ki goto pinliwɛ pi
ni, naa pàa kaa yiri, pe mbe wele, mɛɛ pe
ni fuun pe yan pe pye gboolo.
37 Kì pye ma, a Asiri tara wunlunaŋa
Senakeribu wì suu maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
ki yirige, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari ma saa cɛn
wa Ninive ca.
38 Pilige ka, maa ta wa wi yarisunŋgo
Nisirɔki ki gbɔgɔgo ki ni wila ki gbogo,
a wi pinambiile shyɛn, Adiramelɛki naa
Sarezɛri pè suu gbɔn maa gbo tokobi ni,
mɛɛ fe ma kari wa Ararati tara. A wi
pinambyɔ Azari Hadɔn wì si cɛn wun-
luwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

38

Ezekiyasi wi yama
naa wi sagalama sɛnrɛ
(2 Wunlu 20.1-11)

1 Ki wagati wi ni, a Ezekiyasi wì si to na
yaa fɔ na kee mbe ku. A Amɔzi pinambyɔ
Ezayi ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ,
wì si pan wa wi yeri ma suu pye fɔ: «Pa
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Sɛnrɛ nda
ma yaa yo ma go woolo pe kan, ti yo pe
kan, katugu ma yaa ku, ma se yiri ki yama
mba pi na.› »
2 Kona, a Ezekiyasi wì si kanŋga ma
yɛgɛ wa mbogo ki yeri, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri.
3 Wìla pye na yuun fɔ: «E, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma nawa to ki na fɔ mì
tanga ma yɛgɛ sɔgɔwɔ tagawa ni konaa na
kotogo ki ni fuun ni. Kala na lɔ̀ɔn ndanla,
lo mì pye.» Kona, a Ezekiyasi wì si gbele
fɔ jɛŋgɛ.
4 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Amɔzi
pinambyɔ Ezayi wi ni, ma yo fɔ:
5 «Kari ma saga yo Ezekiyasi wi kan fɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ le, wi tɛlɛ Davidi wi Yɛnŋɛlɛ
le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ pi
logo, mɔ̀ɔ yɛntunwɔ pi yan. Wele, mi yaa
yɛlɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo taga wa ma
yinwege ki na.
6 Mi yaa mboro naa ki ca ŋga ki ni ye
shɔ Asiri tara wunlunaŋa wi kɛɛ. Mi yaa
la ki ca ŋga ki go singi.
7 Kacɛn ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pye
ma kan, mbege naga fɔ li yaa li sɛnyoro ti
tanga mberi yɔn fili, wi ŋa.
8 Wele, Ahazi go yeyɔngɔ lugusaga ŋga
yɔnlɔ kì pye ki na, yinmɛ mba pì tigi ki
na, mi yaa ti pi sɔngɔrɔ puŋgo na, mbe
sa gbɔn fɔ tɔɔrɔ tagasaga kɛ na.› » Kì pye
ma, yinmɛ pìla pye yeyɔngɔ lugusaga ŋga
na, a yɔnlɔ kì si sɔngɔrɔ ki na naa, ma saa
gbɔn fɔ tɔɔrɔ tagasaga kɛ na.

Ezekiyasi wi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo
wi sagalama pi puŋgo na

9 Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wìla
yurugo ŋga yɔnlɔgɔ wi yama po naa wi
sagalama pi wogo na koyi ŋga fɔ:
10 «Mìla pye nala yɛɛ piin fɔ, mbanla ta
mila na yinwege ki piin yɛyinŋge
na,
mi daga mbe ku makɔ mbe kari wa kuulo
tara,
mbe sanla yinwege sanŋga ki pye wama.
11 Mìla pye na yuun fɔ mi se ka Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yan naa,
mi se ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li yan sɛnwee
piile mbele pe yɛn yinwege na laga
dunruya wi ni pe sɔgɔwɔ naa,
mi se ka sɛnwee pyɔ kpɛ yan laga dun-
ruya woolo pe sɔgɔwɔ naa.
12 Mìla yo fɔ na yinwege kì wɔ na ni, ma
kari lege, ma lali na ni,
paa yɛgɛ ŋga na simbaala kɔnrifɔ wi
paraga go ki ma pye ma lali wi ni
we.
Mìla yo fɔ na yinwege kì kɔn, paa yɛgɛ
ŋga na gbɛrɛ tifɔ ma kaa pariyɛɛgɛ
migi baŋgɔlɔma na, mbe si jɛn
mbege kɔn jese piile pe na.
Mìla yo fɔ sanni yɔnlɔ ki sa kɔ mbe sa
gbɔn yembinɛ li na, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma yaa kɔ na ni!
13 Mìlan jɔlɔgɔ ki kun na yɛɛ ni ma saa
gbɔn lalaaga ki na.
Yɛnŋɛlɛ làa na kajeere ti yaari na na paa
jara yɛn.
Mìla yo fɔ sanni yɔnlɔ ki sa kɔ mbe sa
gbɔn yembinɛ li na, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma yaa kɔ na ni.
14 Mìla pye na gbele paa yɛgɛ ŋga na
ndinɛ maa gbele na toro wa naay-
eri we;
mìla pye na jɛɛn paa jɛndɛtuwa yɛn.
Mìla pye na wele wa naayeri, fɔ a na
yɛngɛlɛ ke saa wɔ binriw.
E, we Fɔ, mi yɛn na jɔlɔ; pan mala saga!

15 «Yiŋgi mbe ya yo koni?
Lìlan yɔn sogo, lo jate lo lìgi kagala ke
pye.
Mi yaa la tanri go sogowo ni† na yinwege
piliye yi ni fuun yi ni na nawa mba
pì tanga na na pi kala na.
16 E, we Fɔ, sɛnwee wi ma yinwege ta ma
kajɛŋgɛ kagala koro fanŋga na,
koro kala na mi yɛn yinwege na bere;
ma yɛn nala sagala, na yinwege kaan na
yeri.
17 Wele, na nandangawa pì kanŋga ma
pye yɛyinŋge;
mboro wo na, ma ndanlawa pi kala na,
màla tile mala wɔ wa wegbɔgɔ
tijugo ki ni,
màla kapere ti wa wa ma yɛɛ puŋgo na.
18 Katugu kuulo tara fɛnnɛ poro ma pe yaa
kaa ma shari mbaa ma gbogo,
kuulo poro ma pe yaa kaa ma sɔnni;
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na,
mbele pè tigi wa kuulo tara, pe jigi wi
woro ki na naa.
19 Leele mbele pe yɛn yinwege na, poro cɛ
pe maa ma shari nɔɔ gbogo,
paa yɛgɛ ŋga na mi yɛn naga piin nala
we.
Ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na,
teele pe ma pe piile pe kara, pe ta pege
jɛn.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan shɔ!
We yaa la sɔnmɔ yuuro koo li kan we
yarigbɔnrɔ ti ni we yinwege piliye
yi ni fuun ni,
wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.»
21 Kona, a Ezayi wì sho fɔ pe pan
figiye tige pire shashaga nuŋgba ni, peri
tire peri taga wa naŋgbanga ki na, pa
Ezekiyasi wi yaa sagala.
22 A Ezekiyasi wì si Ezayi wi yewe ma
yo fɔ: «Kacɛn wiwiin wi yaa ki naga na
na fɔ mi yaa ka kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki ni naa?»

39

Babilɔni tara pitunmbolo pèle la pan wa Ezekiyasi wi yeri (2 Wunlu 20.12-19)

1 Ki wagati nuŋgba wi ni, Baladan
pinambyɔ Berodaki Baladan ŋa wìla pye
Babilɔni tara wunlunaŋa, wì si pitunm-
bolo torogo sɛwɛ naa yarikanra ni wa
Ezekiyasi wi yeri, katugu wìla Ezekiyasi
wi yama naa wi sagalama wogo ki logo.

† **38:15 38.15:** Ŋga kì yo fɔ: Mi yaa la tanri go sogowo ni, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Mi se ya mbe wɔnlɔ.

2 A kì si tanla Ezekiyasi wi ni fɔ jɛŋgɛ.
Kì pye ma, yaara nda fuun tìla pye wa wi
yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro ti tɛgɛsaga
ki ni, a wì siri naga pitunmbolo pe na:
Warifuwe, naa tɛ, naa nuwɔ taanyaara,
naa sinmɛ sɔnŋgbanga woo, naa wi
maliŋgbɔnyaara konaa yaara nda fuun
tìla pye wa wi yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni ti
ni. Yaraga ko ka sila koro, ŋga Ezekiyasi
wi sila naga pe na wa wi wunluwɔ go ki
ni konaa wa wi wunluwɔ tara ti ni.

3 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi
wì si kari wa wunlunaŋa Ezekiyasi wi
yeri, ma saa yewe ma yo fɔ: «Ki leele
mbele pè pan ma yo mɛlɛ ma kan? Pè
yiri se ma pan laga ma yeri?»

A Ezekiyasi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Pè yiri taleere ta ni, fɔ wa Babilɔni tara,
ma pan mbanla yan.»

4 Kona, a Ezayi wì sho naa fɔ: «Yiŋgi
naa yiŋgi pè yan laga ma go?»

A Ezekiyasi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yaraga o yaraga ki yɛn laga na go, pège
yan. Yaraga ko ka si koro wa na yarijɛndɛ
tɛgɛsaga ki ni, na mi si ŋga naga pe na.»

5 Kona, a Ezayi wì si Ezekiyasi wi pye
fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
li sɛnyoro ti logo!

6 Wele, piliye ya wa na paan, yaara nda
fuun ti yɛn laga ma go konaa yaara nda
fuun ma tɛlɛye pàa tɛgɛ wa, fɔ ma pan ma
gbɔn nala, pe yaa kari koli mbe kari ti ni
wa Babilɔni tara. Ka kpɛ se ka koro wa.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

7 Pe yaa kɔɔn setirige piile pele koli,
mboro jate piseele, mbe kari pe ni, mbe
sa pe san mbe pe pye Babilɔni tara
wunlunaŋa wi tunmbyeele wa wunluwɔ
go ki ni.»

8 A Ezekiyasi wì si Ezayi wi yɔn sogo ma
yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda mà yo
na kan ti yɛn sɛnjɛndɛ.» A wì sigi sɛnrɛ
nda ti taga wa naa fɔ: «Ɛɛn fɔ mbanla ta
go na, mì yo yɛyinŋge ki yaa pye laga tara
ti ni, konaa we yaa pye mbe cɛn pɔw!»

SƐWƐ WI KƆNSAGA SHYƐN WOGO

40

40–55

Yɛnŋɛlɛ làa Zheruzalɛmu ca woolo pe kotogo ki sogo pe na

1 Ye pe kotogo ki sogo pe na, yanla woolo
pe kotogo ki sogo pe na,
ye Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
2 Ye para Zheruzalɛmu ca ki ni, yege
kotogo ki sogo ki na,
yege yari ki kan fɔ pe jɔlɔgɔ tunŋgbanra
tì kɔ,
fɔ pe kajɔgɔrɔ tì kala yaga pe na,
fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì ki kapere ti ni fuun ti
fɔgɔ ki tɔn ki na fɔ tɔnsaga shyɛn.

3 Lere wa magala yɛn na yinrigi na yuun
fɔ:
«Ye konɔ li gbegele Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan
wa gbinri wi ni,
ye koŋgbɔgɔ wɔ, yege yala we Yɛnŋɛlɛ li
kan wa ki tara nda tì waga ti ni†.
4 Ye yanwira gbunlundɛrɛ ti ni fuun ti
yinyin,
ye yanwira to naa tinndiye pe ni ti yaari
yeri yɔn yala,
ye mbogolo ke jaraga ye ke pye falafala,
ye tigiwɛn lara nda tì tijanga ti yɔn yala.
5 Kona, Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa
pi yaa pi yɛɛ naga,
sɛnwee pyɔ pyew wi yaa kaa yan;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.»

6 Magala la yɛn na yuun fɔ: «Ta jɔrɔgi!»
A mì sho fɔ: «Mi yaa la jɔrɔgi mbaa yuun
mɛlɛ?»
A magala lì sho fɔ: «Sɛnwee pyɔ pyew wi
yɛn paa yan yɛn,
pe tiyɔnwɔ pi yɛn paa yanfyɛɛnrɛ yɛn wa
wasege.
7 Na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn tifɛlɛgɛ ki ka yan
ki fɛ,
ki ma waga, ki fyɛɛnrɛ ti ma fanla.
Kaselege ko na, sɛnwee piile pe yɛn paa
yan yɛn.
8 Yan ki ma waga, ki fyɛɛnrɛ ti ma fanla,
ɛɛn fɔ we Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yaa koro wa
ti yɔnlɔ fɔ sanga pyew†.»

Sɛntanra nda ti daga mbe yari

† **40:3 40.3:** Mati 3.3; Maki 1.3; Zhan 1.23 † **40:5 40.5:** Luki 3.4-6 † **40:8 40.6-8:** Zhaki 1.10-11; 1 Pyɛ 1.24-25

9 Mboro Siyɔn ca, lugu yanwiga titɔnlɔgɔ ka go na,
mboro ca ŋga ma maa sɛntanra ti yari we.
Mboro Zheruzalɛmu ca, ma magala li yirige ŋgbanga,
mboro ca ŋga ma maa sɛntanra ti yari we.
Maga ka fyɛ, maga yo Zhuda tara cara ti kan fɔ:
«Ye Yɛnŋɛlɛ li na!»
10 Wele, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na paan fanŋga gbɔgɔ ni,
li yɛn nali tegere ti piin li fanŋga kɛɛ ki ni.
Li yɛn na paan li sara wi ni li kɛɛ,
li tunŋgo tɔnli wì keli li yɛgɛ†.
11 Li yaa kaa li woolo pe kɔrɔsi paa simbaala kɔnrifɔ yɛn;
wi yaa ka simbapiile pe gbogolo wi kɛɛ ki ni,
mbe pe lɛ mbe pe taga kotogo na.
Li yaa kaa simbanɛɛlɛ mbele piile na wɔnri pe na pe kɔnri yɔɔrɔ†.

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ po naa li tijinliwɛ gbɔɔ

12 Ambɔ wila kɔgɔje tɔnmɔ pi taanla wi kɛndala li ni?
Ambɔ wila naayeri wi taanla wi kɛndala gbemɛ pi ni?
Ambɔ wila tara ti gbanŋgban wi ni fuun wi le tiwiyaraga ni maa taanla?
Ambɔ wila yanwira to naa tinndiye pe nuguwɔ pi taanla culo na?
13 Ambɔ wi Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa jatere gbemɛ pi jɛn?
Ambɔ wi yɛn li yɛrifɔ mali naga†?
14 Laa yɛrɛwɛ pi lagaja ambɔ yeri, jaŋgo mbe kagala kɔrɔ jɛnmɛ pi ta?
Ambɔ wi kasinŋge konɔ tangala li naga wi na?
Ambɔ wili naga jɛnmɛ pi ni,
ma kajɛnmɛ konɔ li naga li na?

15 Wele, cɛngɛlɛ ke yɛn li yɛgɛ na paa tɔnmɔ sɔlɔsaga nuŋgba yɛn, ma yiri kpoŋgbo ni,
ke yɛn paa tambyɔ nuŋgba yɛn culo na;
lɔgɔfuro tara ti yɛn li yɛgɛ na paa gbanŋgban yɛn wa naayeri.
16 Liban tara tire ti ni fuun ti se ya mbeli saraga sogowo kanŋgirɛ ti bɔ,
ti yaayoro ti se ka bɔ mbe pye li saara sogoworo.
17 Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke woro yaraga ka li yɛgɛ na,
li yɛn na ke jate kayɔngɔ fu yaara, ma pye wagafe.

Yɛnŋɛlɛ li yɔngɔ woro wa

18 Ye yɛn na jaa mbe Yɛnŋɛlɛ li taanla yiŋgi yaraga ni?
Yaraga yanlɛgɛ kikiin ye mbe gbegele ki yiri li kɔrɔgɔ?
19 Kapyɔ jɛnfɔ wi ma tugurɔn ti yan ma yaraga yanlɛgɛ ka gbegele,
tɛ gbɔnfɔ wi ma tɛ wi yan mboo wo ki na,
mbe si warifuwe yɔngɔwɔ yaŋgala kele tɛgɛ mbege fere.
20 Lere ŋa ka pye fyɔnwɔ fɔ mbe sa toro,
mbe pye wi se ya ko wogo ŋga ko ka ta,
ko fɔ wo ma saa tige ka lagaja, ŋga kambuguwo se ya mbege jɔgɔ.
Wi mɛɛ saa kapyɔ jɛnfɔ wa lagaja,
wo mbe yaraga yanlɛgɛ ka gbegele yarisunŋgo, ŋga wi mbe ya yerege, ki yere tiyɔngɔ.

21 Ye sigi jɛn wi le? Ye faga logo wi le?
Pe faga yo ye kan maga lɛ wa fafafa wi le?
Pe tara ti nɔgɔ ki teŋge yɛgɛ ŋga na, ye sigi wogo ki jɛn mbe wali ki na wi le?
22 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ma cɛn wa tara ti go na, to nda ti yɛn kiiri,
tara na woolo pe yɛn li yɛgɛ na paa kambɛɛrɛ yɛn.
Lo lì naayeri wi jaraga paa parigbɔgɔ fɛgɛfɛgɛ yɛn,
ma naayeri wi pye paa paraga go yɛn, mbe cɛn wa ki nawa.
23 Li ma tara ti fanŋga fɛnnɛ pe pye yarijagara,
mbe dunruya kiti kɔnfɛnnɛ pe pye leele mbele pe woro yaraga ka.

† **40:10 40.10:** Ŋga kì yo fɔ li sara naa li tunŋgo tɔnli, ki mbe ya mbe pye Izirayɛli tara woolo poro, poro mbele Yɛnŋɛlɛ làa pe yirige ma pe wɔ wa Babilɔni tara fanŋga ki nɔgɔ, ma sɔngɔrɔ pe ni wa pe tara ti ni. † **40:11 40.11:** Yuuro 23.1; 80.2; Zhan 10.11 † **40:13 40.13:** Ɔrɔmu 11.34; 1 Korɛn 2.16

24 Na pè pe tɛgɛ, pa paa cɛɛn,
pe yɛrɛ fa ta mbe ndire kan wa tara,
a Yɛnŋɛlɛ lì si pe fɛ li yɔn tifɛlɛgɛ ki ni, a pè si waga.
A tisaga tifɛlɛgɛ kì si pe lɛ paa yan waga yɛn.

25 Yɛnŋɛlɛ na kpoyi lì yo fɔ:
«Ye yɛn na jaa mbanla taanla ambɔ fɔ ni?
Mi naa ambɔ we yala?»
26 Ye ye yɛrɛ ti yirige ye wele wa naayeri!
Ambɔ wigi yaara nda ti da?
Wo wi yɛn ŋa wi ma wɔnŋgɔlɔ ke yirige ma ke tanli ke yɛɛ na paa maliŋgbɔɔnlɔ yɛn,
wi maa ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke yinri ke mɛrɛ ti na.
Wi fanŋga gbɔgɔ ko naa wi yawa gbɔɔ pi kala na, ali nuŋgba lo na la wa ke ni.

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka fanŋga fɔnŋgɔ le fanŋga fu fɛnnɛ pe ni

27 Yoro Zhakɔbu setirige piile, yiŋgi na, a ye nɛɛ ki sɛnrɛ nda ti yuun?
Yoro Izirayɛli woolo wele, yiŋgi na, a ye nɛɛ ki sɛnrɛ nda ti yuun nari tagala ti yɛɛ na fɔ:
«We yinwege kala li yɛn ma lara Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
we daga mbe tanga ta laga ŋga na, li woro naga jate.»
28 Ye sigi jɛn wi le?
Ye faga logo wi le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu,
lo lì tara ti da ma gbɔn fɔ wa ti kɔsaga ki na.
Li fanŋga ki se kɔ, li se te,
li tijinliwɛ pi se ya jɛn mbe kɔ.
29 Li ma fanŋga kan ŋa wì te wi yeri,
mbe fanŋga le ŋa wi fanŋga kì kɔ wi ni.
30 Lefɔnmbɔlɔ yirifɔnmbɔlɔ pe ma te, pe fanŋga ki ma kɔ pe ni;
ali lefɔnmbɔlɔ tugbɔmbɔlɔ pe ma kurugo ma to.
31 Ɛɛn fɔ mbele pe maa wele Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
pe maa fanŋga taa.
Pe maa yinrigi sire na paa yɔn yɛn,
pe maa fee, paa te,
pe maa tanri, pe fanŋga kila kɔ.

41

Shɔfɔ ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì torogo

1 Yoro lɔgɔ furo tara woolo, ye pyeri ye logo na yeri!
Cɛngɛlɛ woolo, ye fanŋga le ye yɛɛ ni;
ye fulo laga na tanla ye para,
ye pan we pinlɛ we sa we kiti kɔnkala li yɛgɛ wɔ.

2 Ambɔ wìgi cew tafɔ ŋa wi yeri ma yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri,
wo ŋa wì kasinŋge ki lɛ naga piin la-gapyew?
Ambɔ wi cɛngɛlɛ ke le wi kɛɛ,
ma wunlumbolo pe go sogo wi nɔgɔ?
Wi tokobi wi yaa ka pe tɔngɔ, mbe pe tɛgɛ paa taambugɔ yɛn,
wi wangala ke yaa ka pe gbɔn mbe pe jaraga, paa yɛgɛ ŋga na tifɛlɛgɛ ma kaa yan waga jaraga we†.
3 Wi ma taga pe na ma pe purɔ, ma toro na kee, yaraga naa ta,
wa konɔ na wi fa yɔnlɔ kan wa li ni faa.
4 Ambɔ wigi kagala ŋgele ke pye ma ke yɔn fili?
Ŋa wì wagati wi ni fuun woolo pe yeri maga lɛ wa fafafa, wowi.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi ŋa mi yɛn koŋgbanŋa konaa mi ŋa mi yɛn puŋgofɔ, muwi.

5 Lɔgɔ furo tara woolo pàa ki wogo ki yan ma fyɛ fɔ jɛŋgɛ;
mbele pe yɛn wa tara ti kɔsaga ki na, pe yɛn na seri fyɛrɛ ti kala na,
pe yɛn na fulo na paan.
6 Pe yɛn na pe yɛɛ sari,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛn naga yuun pe yɛɛ kan fɔ: «Ye kotogo le ye yɛɛ ni.»

† **41:2 41.2:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yɛn na para lere ŋa sɛnrɛ na wo wi yɛn Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi we. Wo wi mbaa ka malaga gbɔn Babilɔni tara fɛnnɛ pe ni mbe pe fanŋga ki shɔ pe yeri. Wo wìla Izirayɛli woolo pe yaga, a pè sɔngɔrɔ wa pe tara, ma pan ma Zheruzalɛmu ca ko naa shɛrigo gbɔgɔ ki ni ti lɛ nari kanni (Ɛsidi 1.2; Eza 41.25; 44.28; 45.1).

7 Kapyɔ jɛnfɔ wi maa kotogo nii tɛ gbɔnfɔ wi ni,
ŋa wi ma tugurɔn ti wɔlɔgɔ marito wi ni, wi maa kotogo nii ŋa wi maa tunŋgo piin fɛɛnlɛ sinndɛlɛgɛ na wi ni;
wi ma yo fɔ: «Tugurɔn ti maralɔmɔ pì yɔn!»
Pe ma yarisunŋgo ki gbegele, mbege kan pɔndiile ni, mbege yerege, jaŋgo ki ka kaa yɛgɛyɛgɛ.

Yaga kaa fyɛ koni

8 Ɛɛn fɔ yoro Izirayɛli woolo, yoro mbele na tunmbyeele,
yoro Zhakɔbu setirige piile, yoro mbele mì wɔ,
yoro Abirahamu setirige piile mbele na wɛnnɛ,
9 yoro mbele mì saa yigi kɛɛ na ma yiri ye ni fɔ wa tara ti kɔsaga ki na,
mì saa ye yeri ma yiri fɔ wa tara ti lologoŋgolo ke ni.
Mìgi yo ye kan, ma yo fɔ yoro ye yɛn na tunmbyeele wele,
mì ye wɔ, mi se je ye na.
10 Yaga kaa fyɛ, katugu mi yɛn ye ni,
ye jatere wiga ka piri ye na, katugu muwi mi yɛn ye Yɛnŋɛlɛ le.
Mi yaa fanŋga le ye ni mbe ye saga,
mi yaa la ye tɔgɔlɔ na yawa gbɔɔ mba pi ma cew ta pi ni.

11 Ye wele, mbele fuun pàa nawa ŋgban ye ni,
pe yaa ka fɛrɛ shɔ mbe go sogo;
mbele pe yɛn na wiin ye ni,
pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa pew.
12 Mbele pè yiri ye kɔrɔgɔ,
ye yaa ka pe lagaja, ɛɛn fɔ ye se ka pe yan naa;
mbele pe yɛn na malaga gbɔɔn ye ni,
pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa.
13 Katugu muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le;
muwi mì ye yigi kɛɛ na, mɛɛ ye pye ma yo fɔ:
«Yaga ka fyɛ, mi yaa ye saga.»
14 Yaga ka fyɛ, yoro Zhakɔbu setirige piile wele, fanŋga fu fɛnnɛ paa fyɛngɛ yɛn,
yoro Izirayɛli woolo mbele fanŋgɔgɔ fɛnnɛ,
mi jate mi yaa ye saga.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye go shɔfɔ we, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi le, lo lì yo ma.

15 Ye wele, mi yɛn na ye piin paa yarilire sunkanŋgaga yɛn, ŋga ki maa yarilire ti suun nari pire ti woo,
ŋga ki yɛn fɔnŋgɔ, ma pye ŋgangala ni, ŋgele ke yɔnrɔ ti yɛn ma tanla.
Ye yaa ka yanwira ti walagi mberi yaari,
mbe tinndiye pe jaraga mbe pe pye paa yan waga yɛn†.
16 Ye yaa kari fɛ paa yarilire yɛn, tifɛlɛgɛ ki yaa kari lɛ mbe kari ti ni,
tisaga tifɛlɛgɛ ki yaa kari jaraga.
Ɛɛn fɔ yoro wo na, ye yaa ka yɔgɔrimɔ ta Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
ye yaa kaa ye yɛɛ gbogo Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi li fanŋga na.

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka gbinri
ŋa wì waga wi kanŋga
mboo pye tɔnmɔ tara

17 Fyɔnwɔ fɛnnɛ poro naa fanŋgɔgɔ fɛnnɛ pe yɛn na tɔnmɔ lagajaa,
ɛɛn fɔ pe woro na tɔnmɔ taa,
pe yagbogolo kè waga pe na wɔgɔ ki kala na.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ka pe yɔn sogo,
mi ŋa Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, mi se je pe na.
18 Yanwira nda tire woro wa ti go na, mi yaa ti gbaanla mbe janri mbe yiri wa ti go na mbaa fuun,
mbe ti puluyo yila fuun wa yanwira gbunlundɛrɛ ti ni;
mi yaa gbinri wi kanŋga mboo pye lam-baaga,
mbe tara nda tì waga ti pye tɔnmɔ mbaa fuun wa ti ni.
19 Mi yaa ti sɛdiri tire mbe fi wa gbinri wi ni, naa akasiya tire ni, naa miriti tire ni konaa oliviye tire ni,

† **41:15 41.15:** Yɛgɛ ŋga na yarilire sunkanŋgaga ma yarilire sun mari pire ti wɔ, pa Izirayɛli woolo pe yaa ka pe juguye pe tɔngɔlɔ ma; Eza 28.27.

mi yaa ti sipirɛsi tire mbe fi wa tara nda
tì waga ti ni, naa pɛn tire ni konaa
buyisi tire ni, ti ni fuun ti yaa fi wa
ja;
20 jaŋgo leele pege yan pege jɛn,
pe jatere pye ki na, pege kɔrɔ jɛn,
fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ ko kìgi kagala
ŋgele ke pye,
fɔ Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi lo lìri da.

Yarisunndo ti se ya yaraga ka yɔn

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Yoro
yarisunndo re, ye pan ye ye yɛɛ go
sɛnrɛ ti yo!»
Zhakɔbu setirige piile pe wunlunaŋa wo
wì yo ma fɔ: «Ŋga ki yɛn ye yeri,
yege yo!»
22 Kala na li yɛn na paan wa yɛgɛ, ye pan
yeli yɛgɛ yo we kan.
Kagala ŋgele kè pye ma toro faa, ye ke
naga we na;
pa kona we yaa jatere pye ke na, mbe ŋga
ki yaa pye puŋgo na ki jɛn,
nakosima kagala ŋgele ke yɛn na paan
goto, ye ke yo we kan.
23 Kagala ŋgele ke yɛn na paan wa puŋgo
na, ye ke yari we kan,
pa kona we yaa ki jɛn mbe yo fɔ kaselege
ko na, ye yɛn yɛngɛŋgɛlɛ kele.
Ye kajɛŋgɛ nakoma kapege ka pye,
jaŋgo wege yan, ki ta ki to we yɔn na.
24 Ye wele, ye woro yaraga ka.
Ye kapyegele ke yɛn wagafe!
Ki yɛn katijaanga lere wa mbe ye wɔ paa
wi yɛnŋɛlɛ yɛn.

25 Mì lere wa yirige wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
wì pan ma yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri;
na mɛgɛ ko wi yɛn na yinri.
Wi yɛn na tara teele pe tangala tɔɔrɔ ni
paa joro yɛn,
paa yɛgɛ ŋga na cɔrɔ fanrifɔ wi maa joro
ti tangala we.
26 Ambɔ wigi kagala ke yan ma ke yo
maga lɛ wa faa, jaŋgo we ke jɛn?
Ambɔ wìla keli ma ke sɛnrɛ yo we kan,
jaŋgo we yo fɔ kaselege yi?
Lere kpɛ sila ki wogo ki yo, lere kpɛ sila
ki yari,
lere kpɛ sila yaraga ka logo ye yeri ki
wogo na.
27 Ɛɛn fɔ muwi mì pye koŋgbanŋa maga
yo Siyɔn ca ki kan fɔ:
«Wele, pe mbele paa paan!»
Mì sɛntanra yofɔ wa torogo wa
Zheruzalɛmu.

28 Ma si yala, na mi ka wele, mila lere kpɛ
yan;
yɛrifɔ kpɛ woro wa ki yarisunndo ti
sɔgɔwɔ.
Na mi ka yewe, ka woro wa mbe ya
mbanla yɔn sogo.
29 Ye wele, ti ti ni fuun ti woro yaraga ka,
ti kapyegele ke yɛn wagafe.
Pe tugurɔn yarisunndo ti yɛn tifɛlɛgɛ ma
pye yarijagara.

42

Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee wi kala

Yurugo koŋgbanŋga

1 We Fɔ wì yo fɔ: «Na tunmbyee wi ŋa,
wo ŋa mi yɛn ma tɔgɔ we;
wo wi yɛn ŋa mì wɔ,
wi kala li yɛn mala ndanla fɔ jɛŋgɛ.
Mìlan yinnɛ li le wi ni,
wi yaa kaa kasinŋge ki nari cɛngɛlɛ woolo
pe na.
2 Wi se ka jɔrɔgɔ, wi se kaa magala li
yirige ŋgbanga;
pe se kaa yogo logo wa ca nawa koŋgolo
ke ni.
3 Wi se ka gbagara kanŋgala na lì kunnu
li kaari,
wi se ka fitanla ŋa wi yɛn na finri wi figi;
wi yaa kaa kiti wi kɔɔn mbaa yala kase-
lege ki ni.
4 Wi fanŋga ki se ka kɔ wi ni, wi wire ti
se ka fanla wi na,
fɔ wi ka sa kasinŋge ki kan ki yeresaga ta
laga tara ti na.
Lɔrɔ furo tara fɛnnɛ pe yaa ka pe jigi wi
taga wi lasiri wi na†.»

Yanwa mba pì yiri
cɛngɛlɛ woolo pe kan

5 Yɛnŋɛlɛ le, Yawe Yɛnŋɛlɛ le, lo lì naayeri
wi da maa sanga ma kari,

† **42:4 42.4:** Mati 12.18-21

ma tara ti jaraga lagapyew, ma yaara nda
ti ma fi ti yirige wa ti na,
ma yinwege kan tara woolo pe yeri,
ma yinwege wɔnwɔn pi le mbele pe maa
yanri tara ti na pe ni†; lì yo fɔ:
6 «Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mɔ̀ɔ yeri, ma
ta maa kasinŋge ki nari;
mi yaa kɔɔn yigi kɛɛ na, mbaa wele ma
na.
Mi yaa kɔɔn tɛgɛ mbɔɔn pye na yɔn fin-
liwɛ pi lefɔ mi naa leele pe sɔgɔwɔ,
mbɔɔn pye paa yanwa yɛn cɛngɛlɛ ke
kan†,
7 jaŋgo mbe fyɔɔnlɔ pe yɛngɛlɛ ke yɛngɛ,
mbe kasopiile pe wɔ wa kaso wi ni,
mbe mbele pe yɛn ma tɔn wa diwi ni pe
tile mbe pe wɔ wa wi ni†.

8 «Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le, ko ki yɛn
na mɛgɛ ye;
mi se na gbɔgɔwɔ pi kan wa yɛgɛ yeri,
sɔnmɔ mba pi daga paa na sɔnni, mi se ti
poo kan yarisunndo tige woro yeri.
9 Ye wele, kagala ŋgele kàa keli ma yo faa,
kè pye ma yɔn fili;
koni mi yɛn na kagala fɔnŋgɔlɔ yɛgɛ yuun
ye kan,
sanni ke sa pye, mi yaa ti yege jɛn.»

Dunruya woolo pe ni fuun pe yaa kaa Yɛnŋɛlɛ li cew tawa pi sɔnni

10 Ye yurugo fɔnŋgɔ shɔ ye Yawe Yɛnŋɛlɛ
li gbɔgɔ,
yaa li sɔnni fɔ wa tara ti kɔsaga ki na,
yoro mbele ye maa tangaŋgala piin
tɔnmɔkɔɔrɔ ti ni wa kɔgɔje wi na,
naa kɔgɔje nawa yaara ti ni fuun,
naa lɔgɔ furo tara to naa ti nawa fɛnnɛ pe
ni.
11 Gbinri wo naa cara nda wa gbinri wi ni
tiri magaŋgala ke yirige mbeli sɔn,
konaa Kedari cɛnlɛ woolo pe kapire ti ni.
Yoro Sela waara lara woolo yaa yɔgɔrimɔ
yuuro koo;
ye koro wa yanwira ti go na yaa yɔgɔrimɔ
kɔŋgɔlɔ waa.
12 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
yoro lɔgɔ furo tara woolo yaa li sɔnni.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yinrigi paa
maliŋgbɔɔn kotogofɔ yɛn,
li yɛn nali kayaŋga ki yinrigi li yɛɛ ni paa
maliŋgbɔɔn yɛn;
li yɛn na malaga kɔŋgɔlɔ waa, na ma-
gaŋgbɔlɔ yinrigi,
li yɛn na cew taa li juguye pe na.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kali tunŋgo ki yɔn fili

14 We Fɔ wì yo fɔ: «Mìla pyeri ma mɔ;
mi sila para, mila na yɛɛ yingiwɛ jɛn.
Ɛɛn fɔ koni, mi yɛn na jɛɛn paa kugbɔfɔ
selara ma kaa yiri wi ni we,
ŋa wi wɔnwɔn pì gbɔn ma piri wi na, a
wila wɔɔn na kologi.
15 Mi yaa ka yanwira naa tinndiye pe
tɔngɔ,
mbe yan tipirige naa tige tipirige pyew ki
waga;
mi yaa ka gbaanla pe kanŋga mbe pe pye
lawaga tara,
mbe lambaara ti waga.
16 Mi yaa ka ti fyɔɔnlɔ paa tanri konɔ la
ni,
konɔ na pee jɛn;
konɔ na pee jɛn, pa mi yaa pe yɛgɛ le wa
li ni.
Mi yaa ka diwi wi kanŋga mboo pye
yanwa wa pe yɛgɛ,
mbe lara nda tì yagara yagara ti yɔn yala.
Ko kagala ŋgele koro mi yaa pye;
mi se ka ke yaga mbapyewe.

17 «Mbele pe ma pe jigi wi taga yarisun-
ndo yanlɛrɛ nda pè tɛ ti na,
pe yaa ka sɔngɔrɔ puŋgo ni, mbe fɛrɛ shɔ
fɔ jɛŋgɛ;
poro mbele pe maa ki yuun tugurɔn
yarisunndo ti kan fɔ:
‹Yoro ye yɛn we yarisunndo re!› »

Iziraɣɛli woolo pe yɛn nuŋgbojiile naa fyɔɔnlɔ

18 Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Yoro nuŋgbojiile, yaa
nuru!
Yoro fyɔɔnlɔ, yaa wele, yaa yaan!
19 Ambɔ wi yɛn fyɔɔn wo, na na tunmbyee
wo ma?
Ambɔ wi yɛn nuŋgbojili wo paa na yɛɛra
pitunŋɔ ŋa mì tun wi yɛn?

† **42:5 42.5:** Kapye 17.24-25 † **42:6 42.6:** Eza 49.6; Luki 2.32; Kapye 13.47; 26.25 † **42:7 42.7:** Luki 4.18

Ambɔ wi yɛn fyɔɔn wo paa ŋa wì yɛyinŋge ta wi yɛn?
Ambɔ wi yɛn fyɔɔn wo paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee wi yɛn?
20 Yè yarilɛgɛrɛ yan, ɛɛn fɔ ye siri jate;
ye nuŋgbogolo ke yɛn ma yɛngɛ ye na, ɛɛn fɔ yee yaraga ko ka logo.»
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin, ki kala na,
làa pye na jaa mbe gbɔgɔwɔ kan li lasiri wi yeri, mboo tiyɔnwɔ pi naga.
22 Ɛɛn fɔ Izirayɛli woolo pe mbele, leele pèle pan ma to pe na,
ma pe kɛɛ yaara ti koli, ma pe san mari shɔ pe yeri.
Pe ni fuun pè toori wegbɔgɔ ka ni, a kì pye pɛnɛ ma pe yigi;
pàa pe yigi ma pe tɔn kaso.
Pàa pe kɛɛ yaara ti koli, lere kpɛ sila ta mbe pe shɔ.
Pàa pe san ma pe yarijɛndɛ ti shɔ pe yeri, ɛɛn fɔ lere kpɛ sila ta mbe yo fɔ yeri sɔngɔrɔ pe na.
23 Ɛɛn fɔ ye ni, ambɔ wi yaa nuŋgbolo jan ki kagala ke yeri, mbe ke tɛgɛ wi nawa?
Ambɔ wi yaa nuŋgbolo jan, mbe kagala ŋgele ke yɛn na paan wa yɛgɛ ke logo?
24 Naga yɛn ma, ambɔ wi Zhakɔbu setirige piile pe kɛɛ yaara ti le mbele pè pe san mari shɔ pe yeri pe kɛɛ?
Ambɔ wi pe yarijɛndɛ ti le mbele pèri koli pe kɛɛ?
Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma wi le? Lo na wè kapege pye li na we.
Wee yɛnlɛ mbe tanga li konɔ li na,
wee yɛnlɛ mbeli lasiri sɛnrɛ ti logo.
25 Ki kala na, naŋgbanwa gbɔɔ yɛn li ni Izirayɛli woolo pe ni,
a lì malaga wa pe na fɔ tipege.
Ki malaga kasɔn kìla pye na sori kɛɛ ki ni fuun ki na, ɛɛn fɔ pe sila kala la kɔrɔ jɛn;
ki kasɔn kìla pe sogo, ɛɛn fɔ pe sila ki kala li yigi kala.

43

Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Izirayɛli woolo pe shɔfɔ we

1 Koni, Zhakɔbu setirige piile, Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì ye da,
lo na lì ye gbegele yoro Izirayɛli woolo wele,
pa lì yo yɛɛn fɔ: «Yaga ka fyɛ, katugu mì ye go shɔ;
muwi mì ye yeri ye mɛgɛ ki na, ye yɛn na woolo.
2 Ali na ye kaa tɔnŋgbɔɔ kɔɔn mbe yiri, mi yaa pye ye ni,
ali na yaga gbaan wi pari mboo kɔn mbe yiri, wi se ye li;
ali na ye kaa tanri wa kasɔn ki nando-gomɔ, ki se ye sogo,
kasɔn yinnɛ li se ye sogo.

3 «Katugu muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le;
muwi mi yɛn yoro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi le, ye shɔfɔ we.
Mi yaa Ezhipiti tara ti kan, ti pye ye go shɔgɔ sara,
mbe Etiyopi tara naa Seba tara ti kan ye yɔnlɔ, mbe ye shɔ.
4 Kì kaa pye ye kala li yɛn ma ŋgban na ni,
ye kala li yɛn ma gbɔgɔ na yeri, ye si yɛn mala ndanla,
ki kala na, leele pele yɛgɛ mi yaa kan ye yɔnlɔ,
mbe cɛngɛlɛ kele yɛgɛ kan mbe ye go shɔ.

5 «Ki kala na, yaga ka fyɛ, katugu mi yɛn ye ni.
Mi yaa ka ye setirige piile pe yirige wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, mbe pan pe ni,
mbe ye yirige wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, mbe pan mbe ye gbogolo.
6 Mi yaa kaga yo yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti kan fɔ: ‹Ye pe kan na yeri,›
mbege yo yɔnlɔparawa kalige kɛɛ tara ti kan fɔ: ‹Yaga ka pe yaga wa ye yɛɛ yeri naa.›
Yanla pinambiile pe yirige wa taleere ti ni, pe pan,
yanla sumborombiile pe yirige fɔ wa tara ti kɔsaga ki na, pe pan.
7 Poro mbele fuun na mɛgɛ ki yɛn na yinri pe na,

poro mbele fuun mì da paa na gbogo,
poro mbele fuun mì fanri ma pe gbegele we.»

Izirayɛli woolo poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li sɛrɛfɛnnɛ wele

8 Ye ki leele mbele pe yaga paa paan,
poro mbele pe woro na yaan, ma si yala yɛngɛlɛ yɛn pe na;
poro mbele pe woro na nuru, ma si yala nuŋgbogolo yɛn pe na.
9 Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke daga mbe gbogolo,
leele pe ni fuun pe daga mbe pile pe yɛɛ na.
Pe ni ambɔ wila ki kagala ke yan ma ke yo?
Ambɔ wila kagala ŋgele kè pye ma toro faa ke sɛnrɛ yo we kan?
Pe pan pe sɛrɛfɛnnɛ pe ni, pege naga fɔ tanga yɛn pe yeri;
ki sɛrɛfɛnnɛ pe logo pe yeri, pege yo pege filige fɔ: «Kaselege yi.»

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: Yoro Izirayɛli woolo, yoro ye yɛn na sɛrɛfɛnnɛ wele;
yoro ye yɛn na tunmbyeele mbele mì wɔ,
jaŋgo yege jɛn; ye taga na na,
ki filige ye kan fɔ muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ le.
Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ sila pye wa na yɛgɛ,
la yɛgɛ se si pan mi puŋgo na.
11 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le,
mbe wɔ mi wo ni, shɔfɔ wa yɛgɛ woro wa naa.
12 Muwi mìla ki kagala ke yo, muwi mì ye shɔ, muwi mìla ke yo ma ke naga;
yarisunndo nambannda nda wa ye sɔgɔwɔ ko ka ma.
Yoro ye yɛn na sɛrɛfɛnnɛ wele,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ le.
13 Mi yɛn Yɛnŋɛlɛ wagati wi ni fuun ni,
lere se ya yaraga ka shɔ na kɛɛ.
Mi ka kala na pye, ambɔ wi mbe ya mbeli kanŋga?

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa sagafɔ torogo Izirayɛli woolo pe yeri

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ye go shɔfɔ we, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi le, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Yoro kala na, mi yaa lere wa torogo wa Babilɔni tara malaga ni,
wi sa Babilɔni tara fɛnnɛ pe tirige wi pe jan;
pe yaa ka ye wa pe tɔnmɔkɔɔrɔ ti ni mbe fe,
to nda pàa pye na jɔrɔgi wa ti ni nayinmɛ ni.
15 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ kpoyi le,
yoro Izirayɛli woolo dafɔ we, ye wunlu-naŋa we.»

16 Faa Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa kologo wɔ wa kɔgɔje wi ni,
ma torosaga wɔ wa tɔnŋgbɔɔ mba pi yɛn fanŋga ni pi ni.
17 Lo làa malaga gbɔnwotoroye poro naa shɔnye pe yirige, ma pe torogo malaga ki na,
konaa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege naa maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe ni.
Pè toori ma sinlɛ sinlɛ, pe se ka yiri naa,
pè figi paa fitanla maŋga yɛn†.
18 Pa lì yo yɛɛn fɔ: «Yaga kaa nawa tuun kagala ŋgele kè pye ma toro faa ke na naa,
yaga kaa jatere piin faa kagala ke na naa.
19 Ye wele, mi yaa kala fɔnnɔ la pye,
li yɛrɛ lɛ na piin makɔ, ye woro na li yaan wi le?
Mi yaa konɔ wɔ wa gbinri wi ni,
mbe ti gbaanla mbaa fuun wa lawaga tara ti ni.
20 Yan woŋgaala pe yaa kaa na gbogo,
poro pe yɛn dabaala poro naa kɔnrɔsogolo ye wele;
katugu mi yaa ka tɔnmɔ yirige wa gbinri wi ni,
mbe ti gbaanla mbaa fuun wa lawaga tara ti ni,
mbe ta mbe tɔnmɔ kan na woolo pe yeri poo wɔ, poro mbele mì wɔ we.
21 Leele mbele mì gbɛgɛlɛ na yɛɛ kan,
pe yaa kaa na gbɔgɔwɔ wogo ki yari.»

† **43:17 43.17:** Ki laga ŋga ki yɛn na nandowo kaan Moyisi sanga wo na, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe shɔ Farawɔn wi kɛɛ, ma ti a pè Kɔgɔje yɛɛn wi kɔn ma yiri we (Ɛki 14.1-31).

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn
na li woolo pe jɛrɛgi

22 «Konaa ki ni fuun, yoro Zhakɔbu se-
tirige piile, ye sila na mɛgɛ ki yeri
mbanla gbɔgɔ,
yoro Izirayɛli woolo yè te na ni.
23 Ye sila ye simbapiile pe wɔ na yeri
saraga sogowogo,
ye sila pye na ye saara ti woo mbaa mi
gbogo;
mi sila ye ŋgbanga mbe yo fɔ yaa
yarikanra kaan na yeri,
nakoma mbe ye te wusuna nuwɔ taan
saara wɔgɔ ni.
24 Ye sila penjara wɔ mbe gbagara
kanŋgirɛ nuwɔ taan woro lɔ na
kan,
ye sila na nawa pi yinŋgi ye yaayoro
saara yanlaga lara ti ni;
ɛɛn fɔ yàa ye kapere tuguro ti taga na go
na,
yàa na te ye kambasinnde ti ni.
25 Konaa ki ni fuun, mi jate, muwi mi yɛn
na ye kapere ti kala yari ye na, na
yɛɛra gbɔgɔwɔ pi kala na;
mi se jatere pye ye kapere ti na naa.

26 «Yanla nawa to ŋga mì pye ki na, we
yo we yan we yɛɛ yeri;
yoro jate ye para yege naga fɔ ye tanga ta.
27 Ye tɛlɛ koŋgbanŋa wìla kapege pye,
a ye sɛnrɛ yofɛnnɛ pè yiri ma je na na.
28 Ki kala na, mìla shɛrigo gbɔgɔ kpoyi ki
yɛkeele pe tifaga,
ma Zhakɔbu setirige piile pe tɔngɔ, ma
poro Izirayɛli woolo pe kan paa
tɛgɛ pe na.»

44

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ
na li yaa li woolo pe saga

1 Koni, yoro Zhakɔbu† setirige piile, yoro
mbele na tunmbyeele,
yoro Izirayɛli woolo, yoro mbele mì wɔ,
yaa nuru!
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì ye da, lo na lì ye
gbegele wa ye nɔ wi lara sanni ye
sa sɛ,
lo na li yɛn ye sagafɔ we, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Yaga kaa fyɛ, Zhakɔbu setirige piile yoro
mbele na tunmbyeele,
yoro Yeshuruni† woolo, yoro mbele mì wɔ
we.
3 Mi yaa tɔnmɔ yirige pila fuun wa tara
nda tɔnmɔ woro wa ti ni,
mbe laforo yirige tila fuun wa lawaga tara
ti ni.
Mi yaa kanla yinnɛ li tirige ye setirige
piile pe na,
mbe duwaw ye piile pe na.
4 Pe yaa ka yiri mbe jiti paa lɔgɔ yɔn yan
yɛn,
paa laforo yɔn sɔli tire yɛn.
5 Lere wa yaa ka yo fɔ: ‹Mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li woo!›
Wa yaa ka yo fɔ mi yɛn Zhakɔbu setirige
pyɔ.
Wa yɛgɛ yaa kaga yɔnlɔgɔ wa wi kɛɛ ki na
mbe yo fɔ: ‹Mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li
woo!›
Pe yaa kaa pe yɛɛ gbogo Izirayɛli mɛgɛ ki
kala na.»

Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo puŋgo na

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo wunlu-
naŋa we, lo na li yɛn na pe go shoo,
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì
yo yɛɛn fɔ:
«Muwi mi yɛn koŋgbanŋa, muwi mi yɛn
puŋgofɔ,
mbe wɔ mi wo ni, Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro
wa†.
7 Ambɔ wi yɛn paa na yɛn, ki fɔ wi yiri
wigi yo!
Ki fɔ wi para wigi filige, wigi yɛgɛ naga
na na,
kagala ŋgele kè pye maga lɛ na woolo mì
pe tɛgɛ wa fafafa;
kagala ŋgele ke yɛn na paan konaa ŋgele
ke yaa ka pye koro puŋgo na, wi ke
yo!

8 «Yoro mbele na woolo, yaga ka fyɛ, yaga
kaa seri fyɛrɛ ti kala na;

† **44:1 44.1:** Zhakɔbu mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ lere ŋa wi maa leele fanla; Zhenɛ 27.36; Eza 41.8; 42.23. † **44:2 44.2:** Izirayɛli woolo poro pe maa yinri fun Yeshuruni. Ki mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ mbe pye mbe sin, mbe pye tagawa ni; Dete 32.15; 33.5,26. † **44:6 44.6:** Eza 48.12; Naga 1.17; 22.13

naga yɛn ma, mi sila ki kagala ke yo ma
ke naga ye na maga lɛ wa faa wi le?
Yoro ye yɛn na sɛrɛfɛnnɛ wele:
Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ yɛn wa mi
puŋgo na le?
Walaga ka yɛgɛ woro wa, mi si ka yɛgɛ
jɛn†.»

Yarisunndo gbegelefɛnnɛ pe kala

9 Leele mbele pe maa yaara yanlɛrɛ
ti gbegele yarisunndo, pe woro
yaraga ka;
pe yarisunndo nda pè gbegele, wa ti ni,
ŋga ki yɔn ma wɛ ti ni fuun na, ki
yɛn wagafe.
Mbele pe yɛn ki yarisunndo ti sɛrɛfɛnnɛ
pe woro na yaan, pee yaraga ko ka
jɛn,
ki kala na, pe yaa ka fɛrɛ shɔ.
10 Mbe yarisunŋgo gbegele ma yɛɛ kan
nakoma mbe tugurɔn yan mbe
yaraga yanlɛgɛ ka gbegele,
ko yaa yiŋgi yɔn lere kan, mbe sigi ta tɔnli
woro ki ni?
11 Wele, mbele fuun pe maa ki yarisunndo
ti gbogo, pe yaa ka fɛrɛ shɔ;
yarisunndo gbegelefɛnnɛ pe yɛn sɛnwee
piile ko cɛ.
Ki daga pe ni fuun pe pan pe gbogolo, pe
ni fuun pe pan pe yere lagamɛ!
Pe ni fuun pe sunndo wi yaa ka kɔn pe
na, pe yaa fɛrɛ shɔ.

12 Fɛnlɛnaŋa wi ma tugurɔn ti kɔn mberi
le wa kasɔn ki ni,
mbe siri gbɔn marito ni, mbe yarisunŋgo
gbegele.
Wi maa ki tunŋgo ki piin wi kɛɛ fanŋga
ki ni fuun ki ni.
Ɛɛn fɔ na fuŋgo kaa yigi wi fanŋga ki ma
kɔ,
na wii tɔnmɔ ta mbe wɔ, wi ma te.

13 Tire tɛfɔ wi ma mana li sanga mbe tige
ki taanla,
mbe sigi tuuro ti kerikeri naŋganga ni,
ko puŋgo na, wi mɛɛ kotɛnɛ li lɛ mbege
tɛ,
wi maa ki taanla taanlayaraga ki ni, naga
tɛni naga yɔn yala.
Wi maga tɛ maga pye paa lere yɛn,
mbege pye ki ma yiri sɛnwee kɔrɔgɔ, ma
yɔn,
mbe saga yerege go ka ni.

14 Wi ma sɛdiri tire ta kɔn,
nakoma wi ma sipirɛsi tire naa shɛni tire
ta cɔnri, mbe to yaga ti tugbɔlɔ wa
kɔlɔgɔ tire ti sɔgɔwɔ;
nakosima wi ma pɛn tire ta sanri wi yɛ,
tisara ti mɛɛ pan ti na mberi lɛ.
15 Ko tire nuŋgba to tari sɛnwee wi ma
pye kanŋgirɛ mbaa gbɛri,
wi ma ta le wa kasɔn ki ni mbaa ki waga,
mbe ta lɛ mbe kasɔn gbɛri, mbe yaakara
ti sɔgɔ ki na.
Wi ma ka gbegele mbege pye yɛnŋɛlɛ,
mbaa ki gbogo,
mbe ka gbegele yarisunŋgo, mbaa fɔli ki
yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ki gbogo.
16 Wi ma tige ki walaga pye kanŋgirɛ,
mberi le kasɔn, mbe kara sɔgɔ ki
na;
wi ma kara ta fɔ ki na mbe ka mbe tin.
Wi maa ki kasɔn ki waga fun mbe sho fɔ:
«E, mi yɛn na waga jɛŋgɛ, kasɔn yinnɛ li
wele!»
17 Wi mɛɛ tige walaga sanŋga ki lɛ mbege
gbegele yɛnŋɛlɛ la, mbege pye wi
yarisunŋgo;
wi maa fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ, naga gbogo.
Wi maa ki yɛnri na yuun fɔ:
«Na shɔ, katugu mboro ma yɛn na
yɛnŋɛlɛ le!»

18 Ki leele pee kala jɛn, pee kala kɔrɔ jɛn;
pe yɛngɛlɛ ke yɛn ma tɔn pe na, jaŋgo
paga kaa yaan,
pe jatere wi yɛn ma tɔn pe na, jaŋgo paga
kaa kagala kɔrɔ jɛnni.
19 Lere kpɛ woro na jatere piin wa wi
nawa,
nakoma mbe kajɛnmɛ ta, nakoma mbe
tijinliwɛ ta mbe yo fɔ:
«Mì tige ki walaga pye kanŋgirɛ mari le
wa kasɔn,
ma yaakara sɔgɔ ki naŋganra ti na,
ma kara fɔ mari ka.
Yiŋgi na mi nɛɛ yarisunŋgo tijaanga
gbegele ki tige sanŋga ki ni?
Yiŋgi na mbe sila fɔli ki tikɔngɔ ki yɛgɛ
sɔgɔwɔ mbaa ki gbogo?»

† **44:8 44.8:** Eza 17.10

20 Lere ŋa wi maa ki piin, wi yɛn paa lere
ŋa wi maa fee cɔnrɔ puŋgo na,
wi jatere ŋa wì jɔgɔ wi na, wi maa puŋgo.
Wi se ya mboo yɛɛ shɔ, wi se suu yɛɛ pye
fɔ:
«Yaraga ŋga ki yɛn na kɛɛ, ki yɛn lere
fanlayaraga.»

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Izirayɛli woolo pe go shɔfɔ we

21 Yoro Zhakɔbu setirige piile, yaa nawa
tuun ki na;
yoro Izirayɛli woolo, yoro ye yɛn na
tunmbyeele wele.
Muwi mì ye gbegele, jaŋgo ye pye na
tunmbyeele;
yoro Izirayɛli woolo, mi se fɛgɛ ye na.
22 Mì ye kapere ti jogo mari wɔ wa, paa
yɛgɛ ŋga na kambaaga wɔgɔ ma
kaa kɔ ma wɔ wa,
mì ye kajɔgɔrɔ ti jogo mari wɔ wa, paa
yɛgɛ ŋga na kambaaga ma kaa kari
ma wɔ wa.
Ye sɔngɔrɔ ye pan na kɔrɔgɔ,
katugu mì ye go shɔ.

23 Mboro naayeri, ta yɔgɔri maa jɔrɔgi,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi kala na li pye!
Tara ti nɔgɔna latijuro, yaa nayinmɛ yu-
uro koo!
Yoro yanwira, yaa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa,
Yoro fun kɔlɔyɔ konaa tire ti ni fuun, yaa
yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Zhakɔbu setirige
piile pe go shɔ,
mali gbɔgɔwɔ pi naga poro Izirayɛli
woolo pe na.

24 Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ye go shɔfɔ,
lo na làa ye gbegele wa ye nɔ wi lara sanni
ye sa se, lì yo fɔ:
«Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mi yɛn na ki
kagala ŋgele ke ni fuun ke piin;
mi nuŋgba muwi mì naayeri wi sanga
maa jaraga,
mì nuŋgba muwi mì tara ti jaraga la-
gapyew.
25 Mi ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yag-
boyoolo pe kacɛn kagala ke jɔgɔ,
mbe yara sɛnyogo le jɛlɛfɛnnɛ pe yɔn;
mi ma kajɛnmbɛlɛ pe sɔngɔrɔ puŋgo na,
mbe pe kajɛnmɛ pi kanŋga lembigewe.
26 Ɛɛn fɔ mi yɛn naga yuun naga finligi,
fɔ na tunmbyee wi sɛnrɛ ti yɛn
kaselege,
mi yɛn nala yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnyoro ti piin nari yɔn finli.
Mi yɛn naga yuun Zheruzalɛmu ca ki
wogo na fɔ: ‹Leele yaa ka cɛn wa
ki ni naa,›
naga yuun Zhuda tara woolo pe cara ti
wogo na fɔ:
‹Pe yaa kari kan naa fɔnŋgɔ,
mi yaa ka pe katara ti kan mberi yirige
naa fɔnŋgɔ.›
27 Mi maga yo kɔgɔje wi latijugo ki kan fɔ:
‹Waga!
Mi yaa ma tɔnmɔ pi ni fuun pi waga!›
28 Mi maga yo Sirusi wi kan fɔ: ‹Wi yɛn
na woolo pe kɔnrifɔ.
Wi yaa kanla nandanwa kagala ke ni fuun
ke pye.
Wi yaa ka yo fɔ pe Zheruzalɛmu ca ki kan
naa fɔnŋgɔ,
mbe yo fɔ pe shɛrigo gbɔgɔ ki nɔgɔ le naa
fɔnŋgɔ†.› »

45

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Sirusi wi wɔ ma tunŋgo kan wi yeri

1 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn Sirusi wi kan,
wo ŋa wi yɛn lere ŋa lì wɔ we;
wo ŋa lì yigi kɛɛ na ma fanŋga le wi ni,
jaŋgo mbe cɛngɛlɛ sanŋgala ke go sogo
wi fanŋga ki nɔgɔ,
mbe wunlumbolo pe fanŋga ki shɔ pe
yeri,
mbe cara ti kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ wi kan,
tiga ka ya mbe tɔn naa†. Lì yo fɔ:
2 «Mi jate mi yaa keli ma yɛgɛ mbaa tanri,
mbe tinndiye pe yɔn yala mbe pe pye
falafala,
mbe tuguyɛnrɛ kɔɔrɔ ti kaari,
mbe tugurɔn sɔgɔyaara ti kaari kaari.
3 Mi yaa ka yarijɛndɛ nda ti yɛn ma lara
ti kan ma yeri,
mbe yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro nda ti
yɛn wa larasaga ti kan ma yeri,

† **44:28 44.28:** 2 Kuro 36.23; Ɛsidi 1.2; Eza 41.2 † **45:1 45.1:** Eza 41.1-4

jaŋgo maga jɛn fɔ mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mɔ̀ɔ yeri ma mɛgɛ ki na,
muwi mi yɛn Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le.

4 «Na tunmbyeele, Zhakɔbu setirige piile pe kala na,
poro Izirayɛli woolo mbele mì wɔ pe kala na,
mɔ̀ɔ yeri ma mɛgɛ ki na,
ma mɛgbɔgɔ kan ma yeri, ma sigi ta ma silan jɛn.
5 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le, Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa,
Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa mi puŋgo na.
Mì fanŋga kan ma yeri, ma sigi ta ma silan jɛn.
6 Ko pye ma, jaŋgo mbege lɛ wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki na mbe saga wa wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na,
leele pege jɛn fɔ mbe wɔ mi wo ni, Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa;
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le, Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa mi puŋgo na.
7 Muwi mi ma yanwa pi pye pi ma yiri,
mbe diwi wi pye wi ma ye;
muwi mi ma yɛyinŋge ki pye ki ma pan,
mbe jɔlɔgɔ ki pye ki ma pan.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mi yɛn na ki kagala ke ni fuun ke piin.

8 «Naayeri wi ti kasinŋge ki tigi ki pan paa fɔɔngɔ yɛn,
kambaara ti ti kasinŋge ki pan paa tisaga yɛn;
tara tiri yɔn ki yɛngɛ, jaŋgo shɔwɔ pi pan fun,
kasinŋge ki fi ki pan.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mi yɛn na ki kagala ke ni fuun ke piin.»

Yaara nda tì da to naa ti dafɔ

9 Lere ŋa wi maa kendige woo wi dafɔ wi ni, daŋga yɛn wi wogo,
ma sigi ta mboro jate ma yɛn joro cɔgɔ wa cɔrɔ sannda ti sɔgɔwɔ.
Naga yɛn ma, joro ti mbe ya mbege yo cɔgɔ fanrifɔ wi kan fɔ: «Yiŋgi maa piin yɛɛn?»
Nakoma «Ma tunŋgo kii pye mbe yɔn†.»
10 Lere ŋa wi maga yo wi to wi kan fɔ: «Yiŋgi na ma sanla se?»
Nakoma mbege yo wi nɔ wi kan fɔ: «Yiŋgi pyɔ ma se?»
Jɔlɔgɔ yɛn wi wogo.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi le, lo na li yɛn pe dafɔ lì yo fɔ:
«Naga yɛn ma, na piile pe yaa ka pye yɛgɛ ŋga na, yoro ye daga mbanla yewe ko ni wi le?
Yoro ye daga mbanla kapyegele ke naga na na wi le?
12 Muwi mì tara ti da,
ma sɛnwee piile pe da, ma pe tɛgɛ wa ti ni.
Mi jate muwi mì naayeri wi sanga maa jaraga na kɛyɛn yi ni,
muwi mi yɛn naayeri wi yanwa yirigeyaara ti go na.»
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma fɔ:
«Muwi mì Sirusi wi sun maa yirige na kasinŋge pyege ki kala na;
mi yaa wi koŋgolo ke ni fuun ke yɔn yala wi kan.
Wi yaa kanla Zheruzalɛmu ca ki kan naa fɔnŋgɔ,
mbanla woolo mbele pàa yigi ma kari pe ni pe yaga, pe sɔngɔrɔ pe pan,
wi se ka go shɔgɔ sara shɔ pe yeri nakoma yarikanra.»

Yɛnŋɛlɛ li yɛn Izirayɛli woolo pe ni

14 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaritara, naa Etiyopi tara fɛnnɛ pe tɔnli wi ni,
naa Seba tara fɛnnɛ mbele letitɔɔnrɔ pe ni,
to ti ni fuun to yaa ka pan wa ye yeri, mbe pye ye woro.
Ki cɛngɛlɛ woolo pe yaa ka taga ye puŋgo na, mbe pye mbe pɔ yɔngɔwɔ ni.
Pe yaa kaa fɔli ye yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ye gbogo,
mbaa ye yɛnri mbaa yuun fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ li yɛn laga yoro cɛ yeri, Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa naa.
Yarisunndo ti yɛn wagafe.»

† **45:9 45.9:** Ɔrɔmu 9.20

15 Kaselege ko na, mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ
na li yɛn ma lara;
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn
shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ le.

16 Yarisunndo gbegelefɛnnɛ pè fɛrɛ shɔ, a
pe go kì sogo pe na;
pe ni fuun pe yɛn na sɔngɔrɔ na kee fɛrɛ
ti kala na.
17 Ɛɛn fɔ Izirayɛli woolo poro na, pè
shɔwɔ mbakɔɔ ta Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
fanŋga na.
Ye se ka fɛrɛ shɔ,
ye se ka go sogo fɔ sanga pyew.

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì naayeri wi da,
lo nuŋgba lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ na lì tara ti
gbegele,
mari gbɛgɛlɛ, mari kan yeresaga ni.
Li siri da mberi yaga waga,
ɛɛn fɔ lìri da, jaŋgo leele mbe cɛn wa ti
ni,
pa lì yo yɛɛn fɔ: «Muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le,
Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa mi puŋgo na.
19 Mi sila para larawa,
mi sila para tara ti diwi laga ka ni,
mi sila ki yo Zhakɔbu setirige piile pe kan
fɔ:
‹Yaa na lagajaa wagafe!›
Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga ki yɛn ma sin ko mi
maa yuun,
ŋga ki yɛn kaselege ko mi maa yari.»

Cɛngɛlɛ sanŋgala
ke yaa ka Yɛnŋɛlɛ li jɛn
20 Yoro cɛngɛlɛ sanŋgala ŋgele yè koro
yinwege na, ye gbogolo ye pan,
ye pinlɛ ye fulo laga!
Mbele pe ma pe yarisunndo tire woro ti
tugo na yanri ti ni, pee kala la jɛn;
pe maa yɛnri yɛnŋɛlɛ la yeri, na li se ya
mbe pe shɔ.

21 Ye ye woyoro ti yo, ye kagala ŋgele ke
yɛn ye yeri ke yɛgɛ naga.
Ye cɛn ye yo ye logo ye yɛɛ yeri!
Ambɔ wigi kagala ŋgele kè yo maga lɛ wa
wagati titɔnlɔwɔ ni?
Ambɔ wi ke yɛgɛ yo maga lɛ wa faa?
Naga yɛn ma, mi Yawe Yɛnŋɛlɛ mi ma wi
le?
Mbe wɔ mi ni, yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa
naa;
Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa, na li yɛn ma sin,
na li ma lere shɔ;
mbe wɔ mi ni, la yɛgɛ woro wa naa.
22 Ye kanŋga ye yɛgɛ wa na yeri, jaŋgo ye
ta ye shɔ,
yoro mbele ye yɛn fɔ wa dunruya wi
kɔsaga ki na;
katugu muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ le,
la yɛgɛ woro wa mi puŋgo na.
23 Mì wugu na yɛɛra mɛgɛ ki na,
sɛnsinnde ti maa yinrigi wa na yɔn,
sɛnrɛ nda ti se ya mbe kanŋga, fɔ:
«Sɛnwee piile pe ni fuun pe yaa ka
kanŋguuro kan na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
leele pe ni fuun pe yaa kaa wungu na
mɛgɛ ki na†.
24 Pe yaa kaa ki yuun na wogo na fɔ:
‹Kasinŋge naa fanŋga ki maa taa Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba yeri.› »
Mbele fuun pàa nawa ŋgban li ni,
pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan li kɔrɔgɔ fɛrɛ
ni pe na.
25 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo fanŋga na, Izirayɛli
setirige piile pe ni fuun pe yaa ka
kasinŋge ta,
konaa mbaa pe yɛɛ tanga.

46

Babilɔni tara yarisunndo kala
to naa Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ li ni
1 Yarisunŋgo Bɛli kì kanŋguuro kan,
yarisunŋgo Nebo† ki fanŋga kì kɔ;
pè ki yaara yanlɛrɛ ti pɔ mari taga yaay-
oro nda ti maa tuguro lee ta na.
Yàa pye na ki yarisunndo ti tungu faa na
kee ti ni,
tì pye tuguro nda ti yɛn ma nugu wa
yaayoro ti pɔgɔlɔ ke na, nari tege.
2 Ki yarisunndo ti fanŋga kì kɔ, tì
kanŋguuro kan,
ti se ya mberi yɛɛ shɔ;
pè to jate ti yigi kasopiile na kee ti ni tara
ta yɛgɛ ni.

† **45:23 45.23:** Ɔrɔmu 14.11; Fili 2.10-11 † **46:1 46.1:** Bɛli naa Nebo pàa pye Babilɔni tara fɛnnɛ poro yarisunndo.

3 Yoro Zhakɔbu setirige piile, ye logo na yeri,
yoro Izirayɛli woolo sanmbala mbele fuun yè koro go na, ye logo na yeri.
Yoro mbele mì yere ye go kala li ni maga lɛ wa ye sesanga wi ni,
ma ye kala li lɛ maga lɛ wa ye sepilige ki na.
4 Mi yaa koro ma ye ni fɔ sa gbɔn ye lelɛwɛ sanga wi na;
mi yaa la ye sari fɔ ye yinzire ti ka sa filige.
Muwi mì yere ye ni, mi yaa si yere ye ni bere;
mi yaa ye go kala li lɛ mbe ye shɔ.

5 Ye yɛn na jaa mbanla taanla ambɔ ni,
mbe yo fɔ mi naa ki fɔ wi ni we yɛn ja?
Ye yɛn na jaa mbanla yala ambɔ ni,
mbe yo fɔ mi naa ki fɔ wi ni we yɛn nuŋgba?
6 Leele pele ma tɛ ŋa wa pe bɔtɛ pile li ni wi wɔ,
mbe pe warifuwe wi taanla taanlayaraga ni,
pe mɛɛ tɛ gbɔnfɔ wa sara mberi kan wi yeri, mbe yo wiri gbegele pe kan yarisunŋgo,
kona pe mɛɛ la fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ naga gbogo.
7 Pe maga lɛ pe pajogo ki na, mbe kari ki ni,
mbe saga tɛgɛ ki tɛgɛsaga, ki ma koro wa;
kila ya yiri wa ki yɔnlɔ li ni.
Ali na lere wa kaga yeri ŋgbanga, kila ya mbege shɔ;
kila ya mbe lere shɔ mboo wɔ wa jɔlɔgɔ ki ni.

8 Ye ye yɛɛ nawa to ki wogo ŋga ki na, ye pye lenambala!
Yoro mbele yè yiri ma je, ye jatere pye jɛŋgɛ!
9 Ye ye yɛɛ nawa to kagala ŋgele kè pye ma toro faa ke na,
katugu muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ le, Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa mi puŋgo na;
muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ le, la yɛgɛ woro wa paa mi yɛn.
10 Kala na li yaa ka pye, mi mali yo wa li lɛsaga
kagala ŋgele ke fa pye gbɛn, mì ke yo maga lɛ wa fafafa.
Mì yo fɔ: «Kagala ŋgele mì kɔn ma tɛgɛ mbe pye, ke yaa yeresaga ta,
mi yaa na nandanwa kala li ni fuun li pye mbeli yɔn fili.»

11 Mi yaa kara kasannjɛgɛ† ka yeri mbe yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri,
naŋa wa wi, ŋa mi yaa yeri mbe yiri fɔ taleere ta ni,
wi yaa kagala ŋgele mì kɔn ma tɛgɛ mbe pye ke yɔn fili;
ŋga mì yo, mi yaa ti ki pye,
ŋga mì kɔn ma tɛgɛ mbe pye, mi yaa ki pye mbege yɔn fili.

12 Yoro kotoŋgbanga fɛnnɛ, ye logo na yeri,
yoro mbele ye yɛn ma lali kasinŋge ki ni we.
13 Mi yɛn na paan na kasinŋge ki ni,
ki laga woro ma lali naa;
mi se mɔ ye shɔwɔ pi ni naa.
Mi yaa Siyɔn ca ki shɔ,
mbanla gbɔgɔwɔ yanwa pi kan Izirayɛli woolo pe yeri.

47

Babilɔni ca ki yaa to

1 We Fɔ wì yo fɔ: «Yoro Babilɔni ca woolo, ye tigi ye cɛn wa taambugɔ ki ni!
Ye tigi ye cɛn tara, katugu wunluwɔ jɔngɔ woro ye yeri naa, yoro Kalide tara fɛnnɛ† wele.
Lere se kaa ye ca ki yinri naa fɔ: ‹Ca tiyɔngɔ, ca ŋga ki yɛn fɛrɛwɛ na!›
2 Ye yiri ye tirara shyɛn lɛ, ye muwɛ pi tire.
Ye ye gbato wi laga wa ye go ki na,
ye ye deritɔnlɔgɔ ki yirige, ye ye saanra ti yirige funwa na, ye gbaan wi kɔn ye yiri.

† **46:11 46.11:** ***Kara kasannjɛgɛ:*** **Yɔn wìla pye wunlunaŋa Sirusi wi kacɛn yaraga. Mbe to tara na malaga ni mberi shɔ, Sirusi wìla pye ma wege ki pyewe pi na paa yɛgɛ ŋga na yɔn yɛn ma wege (Eza 8.8; Zhere 49.22).** † **47:1 47.1:** Kalide tara fɛnnɛ poro nuŋgba poro pe yɛn Babilɔni woolo wele.

3 Pe yaa ka ye witiwaga ki yan,
ye fɛrɛ laga ki yaa ka yiri funwa na.
Mi yaa kanla kayaŋga ki wɔ ye ni,
lere kpɛ se kanla yɛgɛ kɔn mbege pye†.»

4 We go shɔfɔ pe maa wi yinri Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi le.

5 «Babilɔni ca woolo, ye cɛn ye koro ye
pyeri,
ye ye wa diwi wi ni ye lara;
pe se kaa ye yinri naa cɛngɛlɛ ke wun-
luwɔ ca.
6 Mìla nawa ŋgban na woolo pe ni fɔ
jɛŋgɛ,
poro mbele pe yɛn na kɔrɔgɔ ye, mìla pe
tifaga,
ma pe le ye kɛɛ.
Ɛɛn fɔ ye sila pe yinriwɛ ta,
yàa jɔlɔgɔ gbɔgɔ taga lelɛɛlɛ pe na.
7 Yàa pye na yuun fɔ: ‹We ca ki yaa koro
wunluwɔ ca fɔ sanga pyew.›
Ye sila ki kagala ke yigi kala,
ki yaa ka sa kɔ yɛgɛ ŋga na, ye sila sɔnri
ki na.

8 «Koni yaa nuru na yeri, yoro mbele
katangala ke yɛn ma ye ndanla.
Yoro mbele ye yɛn ma cɛn yɛyinŋge na
pɔw, naga yuun wa ye yɛɛ nawa fɔ:
‹Woro wo na, we yɔngɔ woro wa!
We se ka pye naŋgunjaala fyew,
we se ka we piile pe la fyew!›
9 Ki jɔlɔgɔ kagala shyɛn ke yaa gbɔn ye na
yɔnlɔ nuŋgba ni, pilige nuŋgba ki
ni;
ye yaa ka ye piile pe la, mbe pye
naŋgunjaala.
Ki kagala ke yaa gbɔn ye na fɔ mbe
tijanga,
ye lekara kapyere to naa ki ni fuun ni,
konaa ye dobodobo kapyere lɛgɛrɛ
to naa ki ni fuun ni.

10 «Yàa ye jigi wi taga ye kapere pyege ko
na;
yàa pye na yuun fɔ: ‹Lere kpɛ woro na
we yaan!›
Ye tijinliwɛ po naa ye kajɛnmɛ pì ye
puŋgo.
Yàa pye na ye yɛɛ piin fɔ: ‹Woro wo na,
we yɔngɔ woro wa.›
11 Jɔlɔgɔ ka yaa to ye na,
ye se kaga yigilɔmɔ pi jɛn;
jɔgɔwɔ pa yaa gbɔn ye na,
ye se ka ya shɔ pi kɛɛ.
Kapege ka yaa fo mbe to ye na,
sanni ye saga jɛn.

12 «Ye koro yaa ye dobodobo kapyere ti
piin san, konaa lekara kapyere ti ni,
to nda yè ye yɛɛ kan ti tunŋgo ki yeri,
maga lɛ wa ye punwɛ pi ni we.
Kana ye yaa ka tɔnli ta wa ti ni,
kana ti yaa ti paa fyɛ ye yɛgɛ.
13 Yè ye yɛɛ te wa jɛɛrɛ kapyere ti ni san!
Koni mbele pe naayeri kacɛn kagala ke
kɔrɔ jɛn, mbele pe maa jɛɛrɛ piin
wɔnŋgɔlɔ ke kacɛn wi ni,
mbele pe maa yevɔnndɔ kacɛn wi wele na
kagala ŋgele kaa paan wa yɛgɛ ke
yuun ye kan,
poro mbe yiri pe ye shɔ san!

14 «Wele, pe ni fuun pe yaa ka pye paa
yan waga yɛn,
ŋga kasɔn yaa ki sogo.
Pe se ya mbe pe yɛɛ shɔ ki kasɔn yinnɛ li
yeri.
Naŋganra kasɔn ŋga lere ma yaakara
sɔgɔ ki na, ko ka ma,
lere ma cɛn kasɔn ŋga tanla na waga ko
ka ma.
15 Ye wele, yàa pye na ye yɛɛ tege mbele
kala na, na kanuŋgbaŋga piin pe
ni,
poro mbele yàa pye na yewe, maga lɛ wa
ye punwɛ pi ni,
pe yaa ka pye yɛgɛ ŋga na, koyi ŋga yɛɛn;
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa ka
gbɔn mbe jaraga, mbe kari pe yɛ pe
yɛ.
Lere kpɛ se ka ye shɔ.»

48

We Fɔ wi yɛn na kagala fɔnŋgɔlɔ kele sɛnrɛ yuun

† **47:3 47.3:** Tunndo nda Babilɔni tara fɛnnɛ pe yaa la piin konaa tifagawa mba pe yaa ta, ti yaa pye kulolo woro.

1 Yaa nuru, yoro Zhakɔbu setirige piile wele,
yoro mbele Izirayɛli mɛgɛ ki yɛn ye na we,
yoro mbele yè yiri wa Zhuda sege ki ni we,
yoro mbele ye maa wungu Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na we,
yoro mbele ye maa Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yɛnri;
ɛɛn fɔ ye woro naga piin kaselege naa kasinŋge ni.
2 Ma sigi ta ye maa ye yɛɛ gbogo na ye yɛɛ yinri ca kpoyi ki woolo,
ma ye kɛɛ ki kan Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lo na,
lo na pe maa yinri Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ.

3 Kagala ŋgele kè pye ma toro,
mìla ke sɛnrɛ yo ma ke naga, maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni.
Ki sɛnrɛ tìla yiri wa na yɔn, a mìri yo ye kan.
A mì si kaa ki pye le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni,
a kì pye ma ki yɛɛ yɔn fili.
4 Katugu mìgi jɛn ma yo yoro Izirayɛli woolo, ye yɛn nuŋgboŋgbangala fɛnnɛ,
ye yɔlɔgɔ kì sheli ye na paa tugurɔn yɛn,
ye go kì liri ye na paa tugurɔn yɛn.
5 Mìla ki kagala ke yo ye kan maga lɛ wa faa,
mìla ke sɛnrɛ yo ye kan sanni ke sa gbɔn ye na,
jaŋgo yaga kaa ki yuun mbe yo fɔ ye yarisunndo to tigi kagala ke pye,
fɔ ye yaara yanlɛrɛ tire woro nakoma tuguyɛnrɛ woro to tìgi kagala ke kɔn ma ke tɛgɛ.
6 Nda mì yo yeri logo, yoro jate yège yan fɔ ti ni fuun tìri yɛɛ yɔn fili,
naga yɛn ma, ye se ki wogo ki yari fun wi le?

Koni mi yaa ti ye kagala fɔnŋgɔlɔ sɛnrɛ logo,
kagala ŋgele ke yɛn ma lara,
ŋgele ye sila ke jɛn faa.
7 Yiŋgɔ ko ke yaa pye, ke woro kagala ŋgele kè toro wa faa;
fɔ ma pan ma gbɔn yiŋgɔ, ye fa ke sɛnrɛ logo gbɛn;
jaŋgo yaga kaa ki yuun mbe yo fɔ yàa ke jɛn faa!
8 Ye sila ki kagala ke sɛnrɛ logo, ye sila kala la jɛn ke wogo na,
maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni, ye sila yɛnlɛ mbe logo.
Mìgi jɛn ma yo ye yɛn leele fanlafɛnnɛ ko cɛ,
maga lɛ wa ye sesanga wi na, pe maa ye yinri leele mbele pè yiri ma je.

9 Ɛɛn fɔ na mɛgɛ ki kala na, mìla naŋgbanwa gbɔɔ pi sogo,
na gbɔgɔwɔ pi kala na, mìlan yɛɛ yigi
jaŋgo mi ka ka ye tɔngɔ.
10 Ye wele, mì ye wa ma wele, ma ye pye fyɔngɔ fu,
ɛɛn fɔ kii pye paa yɛgɛ ŋga na pe ma warifuwe wi wa maa wele kasɔn ni;
mì ye wa ma wele wa jɔlɔgɔ ki kasɔn ki ni.
11 Mi yaa ko pye ma, na mɛgɛ ko kala na,
na yɛɛra mɛgɛ ko kala na,
katugu mi se yere ki na panla mɛgɛ ki jɔgɔ.
Mi sanla gbɔgɔwɔ pi kan lere wa yɛgɛ yeri.

Yɛnŋɛlɛ làa tunŋgo kan wunlunaŋa Sirusi wi yeri

12 Yoro Zhakɔbu setirige piile, ye logo na yeri,
yoro Izirayɛli woolo, yoro mbele mì yeri, ye logo na yeri!
Muwi mi yɛn koŋgbanŋa, muwi mi yɛn puŋgofɔ†.
13 Na yɛɛra kɛɛ ko kì tara ti nɔgɔ ki teŋge,
na kalige kɛɛ ko kì naayeri wi jaraga ma kari lagapyew;
na mi kari yeri, ti ma pinlɛ ma pan.
14 Ye ni fuun ye pan ye gbogolo, ye logo na yeri!
Ye ni ambɔ wi keli ma ki kagala ke yo?
Lere ŋa wi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla, wi yaa li nandanwa kala li pye Babilɔni tara ti na,

† **48:12 48.12:** Eza 41.4; 44.6; Naga 1.17; 2.8; 22.13

wi yaa wi kɛɛ ki yirige poro Kalide tara
fɛnnɛ pe na.
15 Mi kpaw, muwi mì para, muwi mùu
yeri;
muwi mùu pye wì pan, wi kagala ke yaa
si yɔn.

16 Ye fulo laga na tanla, yege sɛnrɛ nda ti
logo!
Maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, mii para
larawa.
Maga lɛ wa ki kagala ke lɛsaga ki na, mìla
pye wa.

Koni we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan tun mali
yinnɛ li tirige na na.

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ye go shɔfɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi le, pa
lì yo yɛɛn fɔ:
«Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
le,
na li yɛn na ye nari ye tɔnli wo kala na,
na ye yɛgɛ sinni wa konɔ na ye daga mbaa
tanri li ni.
18 Ndɛɛ kì pye yaa yɛnlɛ ma ye jatere wi
tɛgɛ na ŋgasegele ke na,
ye mbe ja yɛyinŋge ta ki pye paa gbaan
yɛn mbaa fuun,
kasinŋge ki jɛn na lɛgɛ ye sɔgɔwɔ paa
kɔgɔje tɔnmɔ mba pi maa yinrigi
na tuun pi yɛn.
19 Ye setirige piile pe jɛn na lɛgɛ paa
taambugɔ ki yɛn,
ye piile pe jɛn na lɛgɛ paa taayɛngɛ ki yɛn.
Pe mɛgɛ ki se jɛn na kɔ nakoma mbe
tɔngɔ mbe kɔ mbe wɔ wa na yɛgɛ
sɔgɔwɔ.»

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yaa ka yiri wa Babilɔni ca

20 Ye yiri wa Babilɔni ca ki ni, ye fe ye
yiri wa poro Kalide tara fɛnnɛ pe
sɔgɔwɔ.
Yaa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa, yaa ki wogo
ŋga ki yari, mbe ti lere pyew wigi
logo;
yege sɛnrɛ ti jaraga fɔ wa dunruya wi
kɔsaga ki na,
yege yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì li tunmbyeele
Zhakɔbu setirige piile pe go shɔ.
21 Lì pe yɛgɛ sin wa gbinri ŋa wì waga wi
ni, wɔgɔ si pe yigi;
lì ti tɔnmɔ janri ma yiri wa walaga ki ni,
lì walaga ki jɛnw, a tɔnmɔ janri ma yiri
wa ki ni†.

22 Ɛɛn fɔ lepeele pe se yɛyinŋge ta fyew.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

49

Yurugo shyɛn wogo: Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee

1 Yoro lɔgɔ furo tara fɛnnɛ, ye logo na
yeri!
Yoro taleere fɛnnɛ, ye nuŋgbolo jan na
yeri!
Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan yeri mala ta wa na nɔ
wi lara,
làa na mɛgɛ ki taga maga lɛ wa na sesanga
wi ni†.
2 Lìlan yɔn ki pye kì tanla, paa tokobi yɔn
tanga woo yɛn,
lìlan lara wa li kɛɛ ki nɔgɔ.
Lìlan pye paa wanla yɛn, na pèli yɔn ki
wɔ,
lìlan lara wa li sanŋgbɔ wi ni.
3 Lìgi yo na kan fɔ: «Mboro Izirayɛli tara,
mboro ma yɛn na tunmbyee we,
mboro mi yaa tɛgɛ mbanla gbɔgɔwɔ pi
naga.»
4 Mi wo na, a mì silan yɛɛ pye fɔ: «Mìlan
yɛɛ te jaga,
mìlan fanŋga kì kɔ wagafe, tɔnli fu kala
na.
Ɛɛn fɔ ŋga ki daga na ni, ki yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo yeri,
na sara wi yɛn wa Yɛnŋɛlɛ lo yeri.»

5 Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì para,
lo lìlan fanri maga lɛ wa na nɔ wi lara,
mala pye li tunmbyee,
jaŋgo mbe ti Zhakɔbu setirige piile pe
sɔngɔrɔ li kɔrɔgɔ,
mbe poro Izirayɛli woolo pe gbogolo wa
li tanla.
Mì gbɔgɔwɔ ta Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
na Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na fanŋga ye.
6 Làa na pye fɔ: «Mbɔɔn pye na tunm-
byee,

† **48:21 48.21:** Ɛki 17.1-7; Nɔmbu 20.1-13 † **49:1 49.1:** Zhere 1.5; Gala 1.15

mbe ta mbe Zhakɔbu setirige piile pe
cɛnlɛ li yirige,
mbe ta mbe poro Izirayɛli woolo sanm-
bala mbele pè koro go na pe pye pe
sɔngɔrɔ pe pan,
ki kɔ wo ma.
Ɛɛn fɔ mi yaa ma pye paa yanwa yɛn
cɛngɛlɛ sanŋgala ke kan,
jaŋgo na shɔwɔ kala li gbɔn fɔ wa tara ti
kɔsaga ki na.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pan Izirayɛli woolo pe ni

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Izirayɛli woolo pe
go shɔfɔ, ma pye pe Yɛnŋɛlɛ kpoyi
le;
lere ŋa pe yɛn na tifaga,
a wì pye yaritijaanga cɛngɛlɛ sanŋgala ke
yɛgɛ na,
ma pye fanŋga fɛnnɛ pe kulo,
Yawe Yɛnŋɛlɛ na Izirayɛli woolo pe go
shɔfɔ, ma pye pe Yɛnŋɛlɛ kpoyi le,
pa lì yo yɛɛn wi wogo na fɔ:
«Na wunlumbolo paga kɔɔn yan, pe yaa
yiri mbe yere;
na tara teele paga kɔɔn yan, pe yaa fɔli
ma yɛgɛ sɔgɔwɔ mbɔɔn gbɔgɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ
li kala na,
lo na li yɛn Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi
na lɔ̀ɔn wɔ we.»

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ pi
logo na wagati jɛnŋɛ wi ni,
mɛɛ ma saga shɔwɔ pilige ki ni.
Mi yaa lɔɔn go singi, mbɔɔn tɛgɛ ma pye
yɔn finliwɛ pi lefɔ mi naa leele pe
sɔgɔwɔ,
mbe tara ti yirige naa fɔnŋgɔ,
mbe kɔrɔgɔ tara nda tì jɔgɔ ma koro waga
ti yɛɛlɛ pe na naa;
9 mbege yo kasopiile pe kan fɔ: ‹Ye yiri
wa kaso,›
mbege yo mbele pe yɛn wa diwi wi ni pe
kan fɔ: ‹Ye yiri wa diwi wi ni!›
Pa kona, pe yaa kaa taa mbaa nii koŋgolo
ke yɔn na,
mbaa yaakara taa mbaa kaa wa tinndiye
pe ni fuun pe na, paa yaayoro
ŋgbelege yɛn.
10 Fuŋgo se ka pe yigi naa, wɔgɔ se ka pe
yigi naa,
gbinri tifɛlɛgɛ tufunwɔ naa yɔnlɔ se ka pe
ya naa;
katugu ŋa wi yɛn na pe yinriwɛ taa, wi
yaa pe yɛgɛ sin,
mbe kari pe ni puluyo tɔnmɔ tanla.
11 Mi yaa koŋgolo wɔ wa na yanwira ti ni
fuun ti go na,
mbanla koŋgbɔrɔ ti yɔn yala.
12 Na woolo pe mbele paa paan ma yiri fɔ
lege,
pele mbele pè yiri wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, konaa ma yiri
wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri;
pele mbele pe yɛn na paan ma yiri wa
Sinimu tara.»
13 Mboro naayeri, ta nayinmɛ kɔŋgɔlɔ
waa!
Mboro tara, ta yɔgɔri!
Yoro yanwira, yaa nayinmɛ yuuro koo!
Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali woolo pe
kotogo ki sogo pe na,
li yɛn na li woolo mbele pe yɛn tege na pe
yinriwɛ taa.

Yɛnŋɛlɛ li se fɛgɛ li woolo pe na

14 Siyɔn ca woolo pàa pye na yuun fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ lì we wa,
we Fɔ wì fɛgɛ we na.»
15 Naga yɛn ma, jɛlɛ wi mbe ya mbe fɛgɛ
wi pyɔ ŋa wi yɛn na wɔnri wi na,
wi na le?
Naga yɛn ma, wi soo yɛɛra pisee wi
yinriwɛ ta wi le?
Ali na wi ka fɛgɛ wi na, mi wo se fɛgɛ ye
na fyew.
16 Wele, mboro Siyɔn ca, mɔ̀ɔ kerikeri wa
na kɛndala paa tɛgɛrɛ yɛn,
mbogo ŋga ki yɛn mɔɔ maga, ki yɛn na
yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga pyew.
17 Ma piile pe yɛn na fee na paan,
ma si yala, mbele pɔ̀ɔn tɔngɔ konaa mɔɔ
jɔgɔ mɔɔ pye kataga, pe yaa kari
mbe laga ma na.
18 Ma yɛgɛ ki yirige ma wele mɔɔ yɛɛ
maga,
ma piile pe ni fuun pe yɛn na pe yɛɛ
gbogolo na paan ma kɔrɔgɔ.
Mbege ta mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo,
mì wugu fɔ ma yaa ka pe pɔ ma yɛɛ na
paa fereyaara yɛn,
mbɔɔn yɛɛ fere pe ni paa pijɔ fɔnŋɔ yɛn.

Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
19 Ma ca ŋga kì pye kataga, naa ma lara
nda tì koro waga,
konaa ma tara nda tì jɔgɔ ti ni,
ti yaa ka kologo ma woolo pe na.
Mbele pàa pye nɔɔ jogo, pe yaa ka fe mbe
kari mbe laga ma na.
20 Màa pye naga sɔnri mà la ma piile
mbele ni,
pe yaa kaa ki yuun wa ma nuŋgbolo fɔ:
«Laga kì kologo we na, laga ka kan we
yeri we ta we cɛn wa ki ni.»
21 Kona, ma yaa kaa ma yɛɛ piin fɔ:
«Ambɔ wigi piile mbele pe se na kan?
Katugu mìla pye piile fu, ma pye jam-
basee.
Pàa na yigi ma kari na ni kasopyɔ,
mala purɔ ma kari na ni tara ta yɛgɛ ni.
Naga yɛn ma, ambɔ wigi piile mbele pe
gbegele?
Mì koro na yɛ, mbele yɛɛn poro la pye se
yeri?»

22 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Mi yaa na kɛɛ ki yirige mbe wa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke yeri,
mbanla dirapo wi yirige tara woolo pe
kan.
Kona, pe yaa ma pinambiile pe lɛ kɛyɛn
na, mbe pan pe ni,
mbɔɔn sumborombiile pe lɛ pajoro na
mbe pan pe ni.
23 Wunlumbolo poro pe yaa ka pye teele
mbele pe yɛn ma piile pe na-
gafɛnnɛ,
wunlunjaala poro pe yaa ka pye
nɛɛlɛ mbele pe yɛn ma piile pe
gbegelefɛnnɛ;
pe yaa kaa fɔli ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa
pe yɛrɛ ti jiile wa tara, mbaa ma
gbogo,
mbaa ma tɔɔrɔ gbanŋgban wi laala.
Pa kona, ma yaa ki jɛn mbe yo fɔ muwi
mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le,
fɔ mbele pè pe jigi wi taga na na, pe se ka
fɛrɛ shɔ.»

24 Naga yɛn ma, maliŋgbɔɔn kotogofɔ wì
yaara nda koli wa malaga,
ti mbe ya shɔ wi yeri le?
Naga yɛn ma, lewɛlɛwɛ wì lere ŋa yigi
kasopyɔ, wi mbe ya shɔ wi yeri wi
le?
25 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Maliŋgbɔɔn kotogofɔ wì yaara nda koli
wa malaga ki na, ti yaa ka shɔ wi
yeri,
lewɛlɛwɛ wì kasopyɔ ŋa yigi wa malaga,
wi yaa ka shɔ wi yeri.
Mi yaa ka malaga gbɔn ma winfɛnnɛ pe
ni,
mbɔɔn piile pe shɔ.
26 Mi yaa ka ti mbele pe yɛn nɔɔ jɔlɔ, pe
pe yɛɛra wire kara ti ka;
pe yaa ka pe yɛɛra kasanwa pi wɔ paa
duvɛn fɔnŋɔ yɛn, fɔ wila pe yɛgɛ ki
kanŋgi.
Pa kona lere pyew wi yaa ki jɛn fɔ muwi
mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ma
shɔfɔ we,
naa ma go shɔfɔ, konaa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ
na fanŋga gbɔgɔfɔ.»

50

Yɛnŋɛlɛ lii je li woolo pe na

1 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Pɔrɔgɔ jɔgɔsɛwɛ ŋa mì kan ye nɔ ŋa wi
yɛn Zheruzalɛmu ca ki yeri, ma wi
pɔrɔgɔ ki sa, wi yɛn se yeri?
Ambɔ fɔgɔ kila pye na na, fɔ a mi ye pɛrɛ
ki fɔ wi yeri kulolo mala fɔgɔ ki
tɔn?
Ɛɛn fɔ yege jɛn ye yo fɔ pè ye pɛrɛ ye
kajɔgɔrɔ to kala na;
ye nɔ wi pɔrɔgɔ kì jɔgɔ, naa yè yiri ma je
ki kala na.
2 Naa mìla pan, yiŋgi na mi sila si lere
yan?
Mìla ye yeri, ɛɛn fɔ lere kpɛ sigi shɔ.
Naga yɛn ma, na kɛɛ ki were ma toro mbe
ye shɔ wi le?
Naga yɛn ma, fanŋga woro na ni mbe ya
mbe ye shɔ wi le?
Ma si yala, na mi ka gbanla nuŋgba
kɔgɔje wi na, wi ma waga,
mi ma gbaanla pe kanŋga ma pe pye
lawaga;
ŋgbanra ti ma fɔngɔ tɔnmɔ lama pi kala
na,
katugu wɔgɔ ki mari gbo.

3 Mi ma diwi wi le wa naayeri maa fo paa paraga yɛn,
mbe naayeri lara ti tɔn paa lere ma kaa jatere piriwɛn yaripɔrɔ le wi yɛɛ na we.»

Yurugo taanri wogo:
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee wi kala

4 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan naga sɛnrɛ yolɔmɔ pi ni,
jaŋgo lere ŋa wi yɛn tege na, mbe ya mboo saga na sɛnyoro ti ni.
Pinliwɛ nuŋgba nuŋgba pyew li mala yɛn,
li mala yɛn, jaŋgo mbe nuŋgbolo jan mbaa nuru paa fɔrɔgɔfɛnnɛ yɛn.
5 Ee, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan nuŋgbogolo ke yɛngɛ;
mii yiri mbe je, mii si sɔngɔrɔ puŋgo na.
6 Mìla na pɔgɔlɔ ke kan na gbɔnfɛnnɛ pe yeri,
mala mbatelege ki jan mbele pàa pye nala siyɔ wi kologi pe kan;
mbele pàa pye nala tegele konaa na cɛnrɛ ti surugun na na,
mi sila na yɛgɛ ki lara pe na.

7 Ɛɛn fɔ we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan saga,
ki kala na, mi sila go sogo,
ki kala na, mìla na go ki sheli paa sinndɛlɛgɛ yɛn;
katugu mìla ki jɛn ma yo mi se fɛrɛ shɔ.
8 Ŋa wi yɛn na tanga ki kaan na yeri, wi yɛn na tanla tɔɔn;
ambɔ wila jaa mbe kiti kɔn na na?
Ki lerefɔ wi pan we kari wa kiti kɔnsaga.
Ambɔ wi yɛn na winfɔ wo?
Ki lerefɔ wi yiri wi pan na mɛgɛ ni.
9 Ee, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan saga,
ambɔ wi mbe ya mbe kiti kɔn mboo jan na na?
Na winfɛnnɛ pe ni fuun pe yaa kɔn mbe toori paa parisankɔnrɔ kɔnrɔ yɛn,
fyɛnrɛ yaa ka ye pe ni mbe pe ka mbe pe kɔ.

10 Ye ni, ambɔ wi maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
nali tunmbyee wi sɛnrɛ ti nuru?
Lere o lere wi yɛn na tanri wa wɔwɔ pi ni;
yanwa kpɛ si woro wi yeri wa wi konɔ li ni,
wo mboo jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
wuu kɛɛ ki kan wi Yɛnŋɛlɛ lo na.
11 Ɛɛn fɔ yoro mbele fuun ye yɛn na kasɔn ki muni,
ma ye yɛɛ maga wangala kasɔn wogolo ni,
yaa kee ye sa ye wa kasɔn ŋga yè mu ye yɛ ki ni,
konaa wa ye wangala kasɔn wogolo ke sɔgɔwɔ.
Muwi mi yaa ti ki wogo ŋga ki gbɔn ye na,
ye yaa ka sinlɛ mbe ku wa jɔlɔgɔ ki ni.

51

Yɛnŋɛlɛ li shɔwɔ pi yɛn kɔsaga fu

1 Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Yoro mbele yè taga kasinŋge ki na naga jaa, yoro mbele ye yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li laga jaa,
ye logo na yeri!
Pè ye tɛ ma ye wɔ walaga ŋga ni, yege walaga ki wele,
pè ye tile ma ye wɔ waliwege ŋga ni, yege wele!
2 Ye ye tɛlɛ Abirahamu wi wele
konaa Sara ŋa wì ye se wi ni;
mìla Abirahamu wi yeri sanga ŋa ni, kìla yala pyɔ woro wi yeri,
ɛɛn fɔ, a mì si duwaw wi na ma setirige piile kan wi yeri†.»
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Siyɔn ca woolo pe kotogo ki sogo pe na,
mbe lara nda tì jɔgɔ ma koro waga ti kotoro ti sogo ti na.
Li yaa ka gbinri wi kanŋga mboo pye paa Edɛn naŋgɔ kɔlɔgɔ ki yɛn.
Nayinmɛ naa yɔgɔrimɔ yaa ka pye wa ki ni,
naa Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro konaa yuuro shɔgɔ ni.

4 «Yoro mbele na woolo, ye logo na yeri,
yoro mbele cɛnlɛ na li yɛn na woolo, ye nuŋgbolo jan na yeri!
Katugu pa lasiri sɛnrɛ ti yaa yiri laga na yeri mbe kan ye yeri;

† **51:2 51.2:** Zhenɛ 12.2; Dete 7.12-14

mi yaa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ tɛgɛ, mbe ta
mbe yanwa yirige cɛngɛlɛ ke kan.
5 Na kasinŋge wagati wì yɔngɔ,
na shɔwɔ wagati wì gbɔn makɔ;
mi jate mi yaa kiti kɔn cɛngɛlɛ sanŋgala
ke na,
lɔgɔ furo tara woolo pe yaa ka pe jigi wi
taga na na,
mbe pe jigi wi taga na fanŋga ki na.
6 Ye ye yɛrɛ ti yirige ye naayeri wi wele,
ye ye yɛrɛ ti sogo ye tara ti wele;
katugu naayeri wi yaa ka kɔ saw paa
wirige yɛn,
tara ti yaa ka lɛ mbe wɔ ti yɛɛ ni paa
parisankɔnrɔ kɔnrɔ yɛn,
tara woolo pe yaa ka ku paa tishɔnrɔ yɛn.
Ɛɛn fɔ shɔwɔ mba mi yɛn na kaan, pi yaa
koro wa fɔ sanga pyew,
na kasinŋge ki se kɔ fyew.

7 «Yoro mbele ye yɛn ma kasinŋge ki jɛn,
ye logo na yeri,
yoro mbele na lasiri sɛnrɛ ti yɛn wa ye
kotogo na we!
Yaga ka fyɛ sɛnwee piile pe tifagawa sɛnrɛ
ti yɛgɛ,
ye sunndo wiga ka kɔn ye na pe tɛgɛlɛ li
kala na.
8 Yaawere yaa ka ye pe ni, mbe pe ka paa
paraga yɛn,
fyɛnrɛ yaa ka pe ka paa simbasire
yaripɔrɔ yɛn.
Ɛɛn fɔ na kasinŋge ki yaa koro wa fɔ
sanga pyew;
na shɔwɔ mba mi yɛn na kaan, pi yaa
koro wa sanga pyew fɔ tetete.»

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yɛnrɛwɛ pì pe saga

9 Yɛn ma yiri, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yɛn ma yiri,
mɔɔ fanŋga ki le ma yɛɛ ni!
Yɛn ma yiri paa yɛgɛ ŋga na màa pye
naga piin fafafa we,
wa wagati ŋa wì toro faa wi ni.
Naga yɛn ma, mboro ma maa yaripege
Arahavu ki tɔngɔ wi le?
Mboro ma maa kɔgɔje yarifɛlɛgɛ ki gbo
wi le?
10 Naga yɛn ma, mboro ma maa kɔgɔje wi
waga,
ma latijugo tɔnŋgbɔɔ pi waga wi le?
Naga yɛn ma, mboro ma maa torosaga wɔ
wa kɔgɔje wi nandogomɔ,
ma woolo mbele mà pe go shɔ, ma ti a pe
toro wi le†?

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele lì pe go
shɔ, pa pe yaa ka sɔngɔrɔ ma;
pe yaa ka pan mbe ye wa Siyɔn ca
yɔgɔrimɔ yuuro ni,
nayinmɛ mbakɔɔ yaa ka pye pe yeri paa
wunluwɔ njala yɛn pe go na.
Yɔgɔrimɔ naa nayinmɛ yaa ka pye pe yeri,
yɛsanga naa jɛngɛ ki ni, ti laga yaa ka lali
pe ni.

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe daga mbaa fyɛ

12 Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Mi we, muwi mi yaa
ye kotogo ki sogo ye na;
yiŋgi na ye sila fyɛ sɛnwee yɛgɛ, wo ŋa
wi yɛn kufɔ we?
Yiŋgi na ye sila fyɛ sɛnwee pyɔ yɛgɛ, wo
ŋa wi yɛn paa yan yɛn we?
13 Ye pye mɛlɛ mɛɛ fɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
na, lo na li yɛn ye dafɔ we?
Lo lì naayeri wi jaraga ma kari, ma tara
ti nɔgɔ ki teŋge.
Ye yɛn na fyɛ suyi ye jɔlɔfɔ wi yɛgɛ pilige
pyew,
fɔ wì gbɛgɛlɛ mbe pan mbe ye tɔngɔ.
Ɛɛn fɔ ye jɔlɔfɔ wi naŋgbanwa pi yɛn se
koni?
14 Sanni jɛnri, mbele pè pɔ ma le wa kaso,
pe yaa pe wa pe koro pe yɛɛ kan;
pe se koro wa kaso go ki ni mbe ku,
pe se ka pe yɔnsuro ti la fun.
15 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
le;
muwi mi ma ti kɔgɔje wi maa tinmɛ
yinrigi,
mbe ti wi tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na
tuun, pi maa kunlu ŋgbanga.
Na mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ.
16 Mìlan sɛnrɛ ti le ma yɔn,
mala kɛɛ yinmɛ pi tɛgɛ mɔɔ tɔn.
Muwi mì naayeri wi jaraga ma kari la-
gapyew, ma tara ti nɔgɔ ki teŋge,
maga yo Siyɔn ca fɛnnɛ pe kan fɔ: ‹Yoro
ye yɛn na woolo wele.› »

Zheruzalɛmu ca, yɛn ma yiri

† **51:10 51.10:** Ɛki 14.21

17 Yɛn ma yiri, Zheruzalɛmu ca, yɛn ma yiri,
ma yiri ma yere.
Yoro mbele yàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa wɔjɛnnɛ li shɔ li kɛɛ ma li wɔ we.
Yàa li wɔ mali kɔ pew, fɔ ma saa gbɔn sinndɛɛrɛ ti na, fɔ a ye yɛgɛ kila kanŋgi.
18 Pàa piile mbele fuun se,
ali lere nuŋgba wo sila ta wa pe ni mbe pe yɛgɛ sin;
pàa piile mbele fuun gbegele,
ali lere nuŋgba wo sila ta wa pe ni mbe pe yigi kɛɛ na.
19 Jɔlɔgɔ kagala shyɛnzhyɛn gbɔn ye na,
koro ke yɛn tɔngɔwɔ naa jɔgɔwɔ, naa fuŋgo konaa tokobi wi ni.
Ambɔ fɔ wi yaa gbele mbe ye kan?
Ambɔ fɔ wi yaa ye kotogo ki sogo ye na?
20 Ye piile pe fanŋga kì kɔ pe ni,
pè toori, ma sinlɛ wa ca nawa koŋgolo ke ni fuun ke yɔn na,
paa pe ma kaa woŋgoli yigi mɛrɛ ni we.
Ko pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ mba pi yɛn li ni pe ni pi kala na,
konaa naa Yɛnŋɛlɛ lì yiri pe kɔrɔgɔ we.

21 Ki kala na, ye logo na yeri, yoro Zheruzalɛmu ca woolo mbele yuŋgbɔgɔrɔ ni,
yoro mbele ye yɛgɛ ki yɛn na kanŋgi, ma si yala duvɛn ma ye wɔ.
22 Ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le,
lo na li yɛn ma yere yoro mbele li woolo ye go kala li ni, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye wele, wɔjɛnnɛ na li yɛn ye kɛɛ,
lo na li duvɛn wi maa lere yɛgɛ kanŋgi,
mi yaa li shɔ ye yeri.
Na naŋgbanwa wɔjɛnnɛ ye se wɔ wa li ni naa.
23 Mi yaa li le ye jɔlɔfɛnnɛ pe kɛɛ;
poro mbele pàa pye na ye piin fɔ:
‹Ye sinlɛ, we yaa lugu ye na, mbe ye tangala mbe toro!›
Ko sanga wo ni, yàa ye pɔgɔlɔ ke pye paa tara ti yɛn,
paa torokonɔ yɛn torofɛnnɛ pe kan.»

52

Zheruzalɛmu ca ki yaa ka yiri naa fɔnŋgɔ

1 Yɛn ma yiri, yɛn ma yiri!
Siyɔn ca, yiri ma fanŋga le ma yɛɛ ni!
Mboro Zheruzalɛmu ca ŋga ki yɛn kpoyi, ma yaripɔrɔ tiyɔnrɔ ti le ma yɛɛ na!
Katugu leele mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ konaa leele mbele pe yɛn fyɔngɔ ni, wo wa kpɛ se ka ye wa ma ni naa.
2 Yiri ma gbanŋgban wi yangara, maa lagala ma yɛɛ na,
ma pan ma cɛn wa ma cɛnsaga, mboro Zheruzalɛmu ca ye!
Kulowo maŋga ŋga pè le wa ma yɔlɔgɔ, ki sanga,
mboro Siyɔn ca ŋga paa sumboro yɛn.
3 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Kì kaa pye pàa ye pɛrɛ sɔnŋgɔ fu na, penjara se ka sara fun mbe ye go shɔ.»
4 Katugu pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Maga lɛ wa faa, na woolo pàa kari wa Ezhipiti tara ma saa cɛn wa; ko puŋgo na, a Asiri tara fɛnnɛ pè si pan ma baga pe na ma pe jɔlɔ go fu.»
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Koni yiŋgi mi daga mbe pye? Katugu pànla woolo pe yigi ma kari pe ni kulowo ni wagafe. Mbele pè cɛn pe go na fanŋga, pe yɛn na cew tawa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa. Pe yɛn nala mɛgɛ ki jogo pilige pyew. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
6 Ki kala na, pilige ka, na woolo pe yaa kanla mɛgɛ ki jɛn. Ko pilige ko ni, pe yaa kaga jɛn fɔ muwi mì para. Mi kpaw muwi!»

Yɛnŋɛlɛ li yaa sɔngɔrɔ mbe pan wa Zheruzalɛmu ca

7 Mbele pe yɛn na paan sɛntanra ti ni mberi yo,
pe panlɔmɔ pi yɛn ma yɔn wa yanwira ti na,
poro mbele pe yɛn na yɛyinŋge sɛnrɛ ti yari,
na yarijɛndɛ sɛntanra ti yuun,
na shɔwɔ pi sɛnrɛ ti yari,
naga yuun Siyɔn ca ki kan fɔ: «Ye Yɛnŋɛlɛ lo lì yɛn wunluwɔ we†!»

† **52:7 52.7:** Ki sɛnrɛ nda tì yo wa Ɔrɔmu 10.15laga ki ni.

8 Ye ca kɔrɔsifɛnnɛ pe magaŋgala ke yɛn
na yinrigi,
pè pinlɛ na cew tawa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ
waa;
katugu poro jate pe yɛn naga yaan yɛnlɛ
ni
fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sɔngɔrɔ na paan wa
Siyɔn ca.
9 Zheruzalɛmu katara woolo, ye pinlɛ yaa
jɔrɔgi nayinmɛ ni;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
Zheruzalɛmu ca woolo pe kotoro
ti sogo pe na,
li yaa Zheruzalɛmu ca ki go shɔ.
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli yawa po naa li yɛn
kpoyi yɛgɛ ŋga na ki naga cɛngɛlɛ
sanŋgala ke yɛgɛ na;
leele pe ni fuun pe yaa ka we Yɛnŋɛlɛ li
shɔwɔ pi yan sa gbɔn fɔ wa tara ti
kɔsaga ki na.

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe yirige wa Babilɔni tara

11 Yaa kee, yaa kee ye yiri laga ki laga ŋga
ki ni!
Yaga ka jiri fyɔngɔ yaraga ka kpɛ na.
Ye yiri wa Babilɔni ca ki ni, ye ye yɛɛ pye
kpoyi,
yoro mbele ye maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔyaara ti lee we†.
12 Yaga ka yiri wa fyɛlɛgɛ na,
yaga ka fe mbe yiri,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka keli ye
yɛgɛ,
lo na Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, li yaa ka
pye ye puŋgo na.

Yurugo tijɛrɛ wogo: Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee wi jɔlɔgɔ kala

13 Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Wele, na tunmbyee
wi kagala ke yaa kaa yɔngɔ mbaa
kee yɛgɛ,
wi yɔlɔgɔ ki yaa ka yiri caw,
wi yaa ka gbɔgɔwɔ ta,
wi yaa ka yiri naayeri fɔ jɛŋgɛ.
14 Wìla pye fyɛrɛ yaraga lelɛgɛrɛ yeri,
katugu wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla jɔgɔ ma piri,
pi sila yiri sɛnwee woo kɔrɔgɔ,
wi cɛnlɔmɔ pi sila sɛnwee pyɔ woo lɛ.
15 Ki kala na, wi kala lì to cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ
yɔn na fun,
wunlumbolo pele yaa ka pyeri dinw wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ,
katugu kala na pe fa li yɛgɛ yo pe kan faa,
lo pe yaa yan.
Kala na pe fa logo faa, pe yaa li kɔrɔ jɛn.»

53

1 Sɛnrɛ nda tì yo we kan, ambɔ wi taga ti
na?
Ambɔ wi Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga ki jɛn†?
2 Wìla yiri ma lɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ paa tipile yirifɔnnɔ yɛn,
paa tige niŋge yɛn, ŋga kì fi ma yiri
tawara na.
Tiyɔnwɔ kpɛ sila pye wi na, wi sila pye
sara ni, jaŋgo leele paa wi wele;
gbɔgɔwɔ kpɛ sila pye wi na mbe ti lere
mbaa yɛgɛ yinrigi wi na.
3 Leele pàa wi tifaga ma je wi na,
wìla pye tege na, ma tara wa jɔlɔgɔ ki ni.
Wìla pye lere ŋa lere kpɛ sila pye na jaa
mbaa wi wele;
wàa wi tifaga, we sila pye naa jate.

4 Ma si yala, wìla we jɔlɔgɔ kagala ke lɛ
we yɔnlɔ,
ma we tege ki go tugo.
A woro nɛɛ ki jate ma yo Yɛnŋɛlɛ lo lì
jɔlɔgɔ wa wi na,
maa gbɔn maa tifaga.
5 Ɛɛn fɔ pàa wi furugu we kapere to kala
na,
pàa wi gbɔn maa tɔngɔlɔ we kajɔgɔrɔ to
kala na;
jɔlɔgɔ ŋga ki mbaa yɛyinŋge ki kan we
yeri, kì to wo na,
wi wɛlɛgɛsara to fanŋga na wè sagala.
6 We ni fuun wàa puŋgo na yanri faa paa
simbaala yɛn,
we ni fuun nuŋgba nuŋgba wàa pye na
kee we yɛɛra koŋgolo koro ni;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa we ni fuun we
kajɔgɔrɔ tuguro ti taga wi go na†.
7 Pàa wi jɔlɔ fɔ tipege, a wùu yɛɛ tirige pe
kan,
wi suu yɔn ki yɛngɛ.
Wìla pye paa simbapyɔ yɛn, ŋa pè yigi na
kee wi ni wa wi gbosaga,
paa sumbyɔ yɛn, ŋa wì pyeri wi sire
kɔnfɛnnɛ pe kɛɛ,

† **52:11 52.11:** 2 Wunlu 24.13; 25.13-14 † **53:1 53.1:** Zhan 12.38; Ɔrɔmu 10.16 † **53:6 53.6:** 1 Pyɛ 2.24-25

wi suu yɔn ki yɛngɛ.
8 Pàa wi yigi fanŋga ma kiti kɔn wi na,
maa yigi ma kari wi ni.
Wi wagati woolo wi kala li sila wa kpɛ
jori,
naa pàa wi yinwege ki kɔn, maa wɔ laga
dunruya wi ni weele pe sɔgɔwɔ we.
Pàa wi gbo na woolo pe kapere to kala
na†.
9 Pàa wi le wa lepeele pe sɔgɔwɔ,
wi kuŋgɔlɔ, pàa saa wi gboo wi le wa pen-
jagbɔrɔ fɛnnɛ pe gboolo pe lesaga
ki ni;
ma si yala, wi sila lewɛlɛwɛ kapyege kpɛ
pye,
lefanlaga sɛnrɛ kpɛ sila yiri wa wi yɔn.

10 Ɛɛn fɔ kìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla
mbeli tunmbyee wi jɔlɔ, mboo
tɔngɔlɔ.
Wùu yɛɛ kan ma pye kapere ti kala
yagawa jasaraga.
Wi yaa ka setirige piile ta,
mbe yinwetɔnlɔgɔ ta;
wi yaa ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala
li pye mbeli yɔn fili.
11 Wi jɔlɔgɔ gbɔgɔ ko puŋgo na, wi yaa
yinwetanga ta fɔ kuu yɛnlɛ tin.
Naa lelɛgɛrɛ yaa kaa jɛn,
ki kala na, na tunmbyee sinŋɛ wi yaa ka
ki leele pe jate lesinmbele,
wi yaa ka yere pe kapere ti go kala li ni.
12 Ki kala na, mi yaa ka wi tasaga ki kan
wi yeri wa legbɔɔlɔ pe sɔgɔwɔ,
wo naa mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pe ni, pe yaa ka
yarijɛndɛ nda tì koli ti yɛɛlɛ pe yɛɛ
na;
katugu wì yere ki na maa yɛɛ kan ma ku.
Pòo jate kapere pyefɛnnɛ wo wa;
ma si yala, wì lelɛgɛrɛ kapere tuguro lɛ,
ma yɛnri kajɔgɔrɔ pyefɛnnɛ pe kan†.

54

Zheruzalɛmu ca ki yaa ka gbɔgɔwɔ ta naa

1 «Mboro ŋa jambasee, ta yɔgɔri!
Mboro ŋa ma fa pyɔ se mbe yan, ta nay-
inmɛ nii, maa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ
waa!
Katugu jɛlɛ ŋa pè wa,
wi piile pe yaa ka lɛgɛ mbe wɛ jɛlɛ ŋa wì
pɔri naŋa yeri wi woolo pe na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.»
2 Ka taga ma paraga go ki gbemɛ pi na,
ma paraga go ki tɔnpaara ti sangala jɛŋgɛ
maga gbɔgɔ,
maga kaa ki sɔnŋgɔ ko jate.
Ma ka taga ki pɔmanda ti titɔnlɔwɔ pi na,
ma ki kankanŋgagala ke kan ke yere
tiyɔngɔ.
3 Katugu ma piile pe yaa ka lɛgɛ mbe
jaraga mbe kari kɛɛ ki ni fuun ki
na.
Ma setirige piile pe yaa ka cɛngɛlɛ
sanŋgala ke tara ti shɔ ke yeri
mberi ta,
mbe cɛn wa ma cara nda tì koro waga ti
ni, mberi yin leele pe ni naa.

4 Maga ka fyɛ, katugu ma se ka fɛrɛ shɔ
naa;
ma jatere wiga ka piri ma na, katugu pe
se kɔɔn tifaga.
Fɛrɛ nda tìla ma ta ma sumborowo sanga
wi ni, ma yaa ka fɛgɛ ti na;
tifagawa mba màa ta ma naŋgunjagara
sanga wi ni, ma se ka nawa to pi
na naa.
5 Katugu ma Dafɔ wo wi yaa pye ma
nambɔrɔwɔ we;
wi mɛgɛ koyi ŋga «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ.»
Ma go shɔfɔ wo wi yɛn Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ kpoyi le;
li mɛgɛ koyi ŋga Tara ti ni fuun Yɛnŋɛlɛ.

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn nɔɔ yinri naa,
paa jɛlɛ yɛn ŋa wì pɔlɔ wi wa, a wi jatere
wì piri wi na.
Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Ma lefɔnrɔ sanga
japɔrɔwɔ ma mbe ya mboo je mɛlɛ?
7 Mìla ma je wagati jɛnri ni ko cɛ;
ɛɛn fɔ na yinriwɛ tawa gbɔɔ pi kala na,
mi yaa ma lɛ naa.
8 Wa na naŋgbanwa gbɔɔ pi ni ma ni,
mìla na yɛgɛ ki lara ma na wagati jɛnri
ni;

† **53:8 53.8:** Kapye 8.32-33 † **53:12 53.12:** Maki 15.28; Luki 22.37 † **54:1 54.1:** Ki sɛnrɛ nda tì yo fun wa Galasi sɛwɛ wi ni (Gala 4.27).

ɛɛn fɔ wa na ndanlawa mba pi yɛn kɔsaga fu pi ni,
mi yaa kɔɔn yinriwɛ ta naa.»
Ma go shɔfɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le, lo lì yo ma.

9 «Mi yaa ki pye paa yɛgɛ ŋga na mìla ki pye Nowe† sanga wi ni.
Mìla wugu ma yo fɔ tɔnŋgbɔɔ po pa se pan mbe tara ti li naa, paa Nowe sanga woo pi yɛn.
Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, mì wugu ki na fɔ mi se ka nawa ŋgban ma ni naa,
mi se ka yiri ma kɔrɔgɔ naa.
10 Ali na yanwira ti ka yiri wa ti yɔngɔlɔ ke ni,
ali na tinndiye paga tigile,
na kagbaraga pyege ma kan ki se wɔ wa ki yɔnlɔ li ni;
na yɛyinŋge yɔn finliwɛ mba mì le ma ni, pi se kanŋga.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn nɔɔ yinriwɛ taa lo lì yo ma.»

Zheruzalɛmu ca ki yaa ka kanŋga fɔnŋgɔ

11 E, mboro ca ŋga ki yɛn na jɔlɔ, a tisaga tifɛlɛgɛ kɔ̀ɔn fige mɔɔ jan,
lere kpɛ wo sila ta mbɔɔn kotogo ki sogo ma na.
«Wele, sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro mi yaa tɛgɛ mbɔɔn kan,
mbɔɔn nɔgɔ ki le safiri sinndɛɛrɛ ni.
12 Mi yaa ma naayeri mboro ti wa mberi yirige urubisi sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni,
mbe ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti gbegele ɛsikaribukili sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni,
mbe mboro nda ti ca ki maga maga fili ti wa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni†.

13 «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka pye ma piile pe ni fuun pe nagafɔ,
ma piile pe yaa ka fɛrɛwɛ gbɔɔ ta.
14 Ma yaa ka yeresaga ta yɛyinŋge ki fanga na,
ma yaa ka shɔ leele pe jɔlɔgɔ ki kɛɛ;
ma se kaa fyɛ yaraga ko ka kpɛ yɛgɛ,
ma yaa ka shɔ sunndo kɔngɔ kagala ke kɛɛ,
sunndo kɔngɔ se ka gbɔn ma na naa.
15 Na lere wa ka yiri mbe to ma na malaga ni,
ko se ka yiri mi yeri;
lere o lere wi yaa ka yiri mbe yo wi yaa to ma na,
ki fɔ wi yaa to ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
16 Wele, fɛnlɛnaŋa wi ma naŋganra kasɔn ki fɛ
mbe maliŋgbɔnyaraga ka gbegele kala la mɛgɛ ni,
muwi mì wo da.
Ɛɛn fɔ jɔgɔwɔ pyefɔ ŋa wi ma ki maliŋgbɔnyaraga ki jɔgɔ, muwi mì wo fun wi da.
17 Maliŋgbɔnyaraga ŋga fuun pè gbegele ma mɛgɛ ni,
ko ka se ka ya yaraga ka kpɛ yɔn;
lere o lere ka yiri ma kɔrɔgɔ, mbe yo wi yaa kiti kɔn mboo jan ma na kiti kɔnsaga,
kiti wi yaa to ko fɔ wo na.»
Ko ki yaa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele pe tasaga ye,
pa mi yaa tanga ki kan pe yeri yɛɛn;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

55

Yɛnŋɛlɛ li ma li kajɛŋgɛ ki pye we kan waga

1 Yoro mbele fuun wɔgɔ yɛn ye na,
ye pan tɔnmɔ pi kɔrɔgɔ ye wɔ!
Ali yoro mbele penjara woro ye yeri,
ye pan ye lɔ ye ka.
Ye pan ye duvɛn naa nɔnɔ lɔ penjara fu, penjara wɔmɔ woro wa.

2 «Yaraga ŋga ki se ya mbe ye baro, yiŋgi na, a ye nɛɛ ye penjara ti nii wa ko ni?
Yaraga ŋga ki se ya lere tin, yiŋgi na, a ye nɛɛ ye yɛɛ tege ko kala na?
Yaa nuru na yeri jɛŋgɛ, pa kona ye yaa la yaakara jɛndɛ kaa,
ye yaa la yaakara tanra kaa.
3 Ye nuŋgbolo jan na yeri, ye pan na kɔrɔgɔ!
Yaa nuru na yeri, pa ye yaa yinwege ta.

† **54:9 54.9:** Zhenɛ 9.8-17 † **54:12 54.12:** Naga 21.18-21

Mi yaa yɔn finliwɛ mbakɔɔ le ye ni.
Kajɛŋgɛ ŋga mìla ki yɔn fɔlɔ lɛ mbe pye
Davidi wi kan, mi yaa ki pye ye kan
kasinŋge ni†.
4 Wele, mìla wi pye na kapyegele ke sɛrɛfɔ
wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ,
maa pye cɛngɛlɛ ke yɛgɛ sinfɔ konaa ke
fanŋga fɔ.
5 Wele, cɛnlɛ na yee jɛn, ye yaa ka ki cɛnlɛ
woolo pe yeri pe pan ye kɔrɔgɔ;
cɛnlɛ na lii ye jɛn, ki cɛnlɛ woolo pe yaa
ka fe mbe pan ye kɔrɔgɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kala na,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi li
kala na,
lo na lì gbɔgɔwɔ kan ye yeri we.»

Yɛnŋɛlɛ li ka yɔn fɔlɔ na lɛ,
li ma li yɔn fili

6 «Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagajaa, sanga ŋa
ni ye mbe ya mbeli yan we,
yaa li yinri, sanga ŋa ni li yɛn ma yɔngɔ
ye ni we.
7 Lepee wi wɔ wa wi kombele li ni,
kapege pyefɔ wuu jatere pere ti yaga;
wi sɔngɔrɔ wi pan Yawe Yɛnŋɛlɛ, we
Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ,
pa li yaa wi yinriwɛ ta;
katugu li maa kapere ti kala yari lɛgɛrɛ
lɛgɛrɛ.

8 «Katugu na jatere wi woro paa ye woo
wi yɛn,
na koŋgolo ke woro paa ye wogolo ke yɛn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
9 Naayeri wi yɛn ma lali tara ti ni yɛgɛ ŋga
na,
pa na koŋgolo ke yɛn ma lali ye wogolo
ke ni ma,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, pa na jatere wi
yɛn ma lali ye woo wi ni ma.

10 «Yɛgɛ ŋga na tisaga konaa nɛzhi wi ni
ti ma yiri wa naayeri ma pan,
ɛɛn fɔ tila sɔngɔrɔ mbe kari, na tii tara ti
yinŋgi mberi pe,
mbe ti yariluguro ti fi ti yiri,
mbe yariluguro kan kɛrɛ kɔnfɔ wi yeri,
konaa mbe ti ti fɛnnɛ pe ma pe yɔn suro
ti ta,
11 ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, sɛnrɛ nda ti
ma yiri wa na yɔn pa ti yɛn ma.
Tila sɔngɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ wagafe,
na tii ŋga mila jaa ki pye mbege yɔn fili,
na tii ŋga mìla kɔn ma tɛgɛ ki pye.

12 «Ee, ye yaa ka yiri wa Babilɔni tara
yɔgɔrimɔ ni mbe kari,
pe yaa ka keli ye yɛgɛ mbe kari ye ni
yɛyinŋge na;
yanwira to naa tinndiye pe ni, ti yaa kaa
yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa wa ye yɛgɛ,
yan nawa tire ti ni fuun ti yaa kaa
kɛndagala gbɔɔn ye kan†.
13 Sipirɛsi tire tiyɔnrɔ yaa ka fi wa wuuro
yuguyugu wi yɔnlɔ,
miriti tire wɛtipiire woro yaa ka fi wa
yanpege ki yɔnlɔ;
ki yaa ka gbɔgɔwɔ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri,
mbe pye kacɛn ŋa wi yɛn kɔsaga fu, ŋa
wi se wɔ wa wi yɔnlɔ.»

SƐWƐ WI KƆNSAGA TAANRI WOGO

56

56–66

Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yaa
ka pye cɛngɛlɛ ke ni fuun wogo

1 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Yaa tanri kaselege ki na,
ŋga kì sin yaa ko piin;
katugu shɔwɔ mba mi yaa ye shɔ pì gbɛrɛ
pan,
na kasinŋge ki yaa ki yɛɛ naga wagati ŋa
ni wì yɔngɔ.
2 Lere ŋa kaa tanri ŋga mìla yuun ki na,
sɛnwee pyɔ ŋa kaga yigi jɛŋgɛ, mbe koro
mbaa tanri ki na,
mbaa cɛnpilige ki cɛɛn, wiga kaa ki jogo,
mbe kɛɛ wɔ kapege pyege cɛnlɛ pyew ki
ni,
fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!»

† **55:3 55.3:** Kapye 13.34 † **55:12 55.12:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yaa ka yiri wa Babɔlɔni tara, to nda ti yɛn pe juguye pe tara re, mbe sɔngɔrɔ wa pe yɛɛra tara ti ni. Ki yaa ka pye nayinmɛ konaa yɔgɔrimɔ lɛgɛrɛ ni.

3 Nambanŋa ŋa fuun ka mara Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na, wiga kaa ki jate mbe
yo fɔ:
«Ki woro nala kɔɔn shyɛn, Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yaa na laga li woolo pe na!»
Naŋa ŋa pè san wiga ka yo fɔ: «E, mi wo
yɛn paa tiwaga yɛn!»
4 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Ki nambala mbele pè san, na pe kaa na
cɛnpilige ki cɛɛn,
mbaa na nandanwa kala li piin,
mbe koro mbe mara na yɔn finliwɛ pi na,
5 pa mi yaa nandowo yaraga ka gbegele
pe mɛgɛ ni,
mbe mɛgbɔgɔ kan pe yeri wa na shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, wa na go ki nawa,
mɛgɛ ŋga kì mbɔnrɔ ma wɛ pinambiile
konaa sumborombiile na.
Mi yaa mɛgɛ kan pe yeri, ŋga ki yɛn
kɔsaga fu,
mɛgɛ ŋga ki se ka kɔ mbe wɔ wa.»
6 Nambanmbala mbele pe yaa ka mara
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
mbaa tunŋgo piin li kan, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛgɛ ki pe ndanla,
mbe pye li tunmbyeele,
mbele fuun pe yaa kaa cɛnpilige ki cɛɛn,
pe se kaga jɔgɔ,
mbe koro mbe mara na yɔn finliwɛ pi na,
7 pa mi yaa kari pe ni wa na yanwiga
kpoyi ki na,
mbe yɔgɔrimɔ kan pe yeri wa na yɛnrigo
ki ni.
Pe saara sogoworo to naa pe yaayoro
saara nda pe maa woo na yeri wa
saraga wɔsaga ki na,
pa mi yaa yɛnlɛ ti na;
katugu na go pe yaa kaa ki yinri cɛngɛlɛ
ke ni fuun ke Yɛnŋɛlɛ yɛnrigo†.
8 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì Izirayɛli
woolo mbele pàa jaraga pe gbogolo,
lo lì yo ma fɔ: «Na woolo mbele mì
gbogolo makɔ, mi yaa pele yɛgɛ
gbogolo mbe taga wa pe na.»

Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli tara teele pe jɛrɛgi

9 Yoro yan woŋgaala ye ni fuun yaa paan,
yoro yanyaara nda fuun ti yɛn wa kɔlɔgɔ
ki ni, yaa paan ye ka!

10 Izirayɛli tara kɔrɔsifɛnnɛ pe ni fuun pè
pye fyɔɔnlɔ,
pee kala la kpɛ jɛn;
pe yɛn paa pyɔɔnlɔ bomboolo yɛn,
mbele pe se ya mbaa wɛli.
Pe ma sinlɛ na wɔnlɔ, na wɔɔnrɔ wɔnlɔ;
wɔnlɔwɔ po pi yɛn ma pe ndanla.
11 Pe yɛn paa pyɔɔnlɔ yɛn, mbele pe yɛn
mafɛ ni, paa ka mbe tin;
pe yɛn simbaala kɔnrifɛnnɛ mbele pee
kala la kɔrɔ jɛn.
Pe pe ni fuun pe yɛn na tanri pe yɛɛra
koŋgolo koro na,
pe pe ni fuun pe yɛɛra tɔnli wo pe yɛn na
lagajaa†.
12 Pe ma yo fɔ:
«Ye pan we sa duvɛn lagaja we wɔ,
we sinmɛ wɛlɛwɛ wɔ we tin, pila we yɛrɛ
ti kanŋgi;
goto we nuru wege pye ma naa,
katugu pi lɛgɛrɛ pi yɛn wa mbe wɔ.»

57

Yɛnŋɛlɛ làa li woolo pe jɛrɛgi yarisunndo ta yɛgɛ wogo na

1 Lesinŋɛ wi ma ku,
ɛɛn fɔ lere kpɛ na laga wogo ki jate;
lejɛnŋɛ wi ma ku ma wɔ wa,
ɛɛn fɔ lere kpɛ naga kɔrɔ jɛn,
mbe yo fɔ lesinŋɛ wi ma ku mbe ta mbe
shɔ jɔlɔgɔ ko kɛɛ†.
2 Yɛyinŋge ki yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan,
mbele pe yɛn na tanri wa kozinnɛ li ni,
pe yaa ka sinlɛ mbaa wogo yɛyinŋge na.

3 Ɛɛn fɔ yoro wo na, ye fulo laga,
yoro lekaajɔ piile wele,
yoro cɛnlɛ woolo mbele kɛɛnrɛ piile
konaa nanjara piile.
4 Ye yɛn naga lakoo ambɔ na ma?
Ye yɛn na tɛgɛ ambɔ na ma, fɔ na ye
ŋgayinnɛ li yinrigi nali waa?

† **56:7 56.7:** We Fɔ Zhezu wìla ki sɛnrɛ ti yo wa (Mati 21.13; Maki 11.17) konaa (Luki 19.46) lara ti ni. † **56:11 56.11:** Simbaala kɔnrifɛnnɛ poro pe yɛn Izirayɛli tara teele wele. † **57:1 57.1:** Ŋga ki yo fɔ: Lesinŋɛ wi ma ku mbe ta mbe shɔ jɔlɔgɔ ko kɛɛ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Lesinŋɛ wi ma ku lepeele pe tipewe po kala na.

Naga yɛn ma, ye woro leele mbele pe yiri
ma je konaa yagboyoolo wi le?
5 Nanjara la ki ma yiri ye ni wa terebɛnti
tire ti nɔgɔ
konaa wa tire nda fuun ti yɛn wɛtipiire ni
ti nɔgɔ;
ye maa ye piile pe kɔnlɔgi na pe piin
saraga,
wa yanwira laforo ti ni konaa wa wali-
were ti ni.

6 Yanwira laforo sinndɛŋgɛlɛ ŋgele kè
wɔlɔgɔ, koro ye pye yarisunndo
nda ye maa gbogo;
koro yè pye ye yaritara re.
Duvɛn saraga ŋga pe ma wo, pa ye maa
ki woo ki sinndɛŋgɛlɛ ke yeri,
na ye yarilire saraga sogoworo ti woo ke
yeri.
Naga yɛn ma, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ, mbaa
yarisunndo ti gbogo ki mbe ya
mbanla kotogo ki sogo mɛlɛ na na?

7 Ye ma saa ye sinlɛyaraga ki gbɛgɛlɛ
yanwiga ŋga kì yaraga ka go na
kalikalawa pi mɛgɛ ni†;
ye ma lugu wa ti go na, ma saa na ye saara
ti woo wa fun.
8 Ye ma ye yarisunndo nandowo woro ti
yanŋga wa kɔɔrɔ ti puŋgo na,
konaa wa yeyɔnrɔ kɔɔrɔ tire ti na.
Yè lara na na, ma ye yɛɛ pagala,
ma lugu wa ye sinlɛyaraga ki na,
ma ye yarisinlɛgɛ ki pyɛɛlɛ.
Ye yɛn na kɛɛnlɛ jaa ye yɛɛ kan,
poro mbele ki yɛn ma ye ndanla yaa
sinlɛlɛ pe ni,
yaa pe witiwaga ki wele.

9 Ye ma tangala tanga ma kari wa wun-
luŋgbɔɔ† wi yeri;
ye ma saa wi gbɔgɔ sinmɛ nuwɔ taan ni.
Yè pitunmbolo torogo fɔ wa lege,
yège pye ma, ma tigi ma kari fɔ wa kuulo
tara.
10 Yè tanga fɔ ma saa te,
ɛɛn fɔ ye fa sho fɔ: «Ki yɛn go fu kala.»
Yè fanŋga le ye yɛɛ ni naa,
kì pye ma, ye fanŋga kii kɔ.

11 «Kì pye ma, yaa fyɛ ambɔ yɛgɛ?
Ambɔ wila fyɛrɛ waa ye na, fɔ a yànla
java,
ma ye jatere wi laga na na,
mala kala li wɔ wa ye kotogo na?
Naga yɛn ma, naa mì pyeri maga lɛ wa
wagati titɔnlɔwɔ ni, ko kì ti wi le?
Naga yɛn ma, ko kì ti ye woro na fyɛ na
yɛgɛ wi le?
12 Koni, mi yaa ye kasinŋge konaa ye
kapyegele ke yirige funwa na;
ɛɛn fɔ ki kagala ke se yaraga ka yɔn ye
kan.
13 Na yaga kaa gbele mbaa sagafɔ jaa
sanga ŋa ni,
kona ye yarisunndo lɛgɛrɛ ti yiri ti ye shɔ!
Tifɛlɛgɛ kayi ki yaa ka ti ni fuun ti lɛ mbe
kari ti ni,
tifɛlɛgɛ kayi ki yaa kari pɛ mbe kari ti ni.
Ɛɛn fɔ lere ŋa kaa yɛɛ karafa na na,
wo yaa tara ti ta kɔrɔgɔ,
na yanwiga kpoyi ki yaa ka pye wi wogo.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe yinriwɛ ta

14 We Fɔ wì yo fɔ:
«Ye konɔ li wɔ, ye konɔ li wɔ, yeli yɛngɛ,
ye kurugosara ti ni fuun ti wɔ wa na
woolo pe konɔ li ni.»
15 Katugu Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go
na,
lo na li cɛnsaga ki yɛn kɔsaga fu wogo,
lo na li mɛgɛ ki yɛn kpoyi, lì yo fɔ:
«Mi yɛn ma cɛn wa naayeri lara to naa
laga kpoyi ki ni;
ɛɛn fɔ mi yɛn mbele pe yɛn tege na pe ni
konaa mbele pè pe yɛɛ go sogo pe
ni,
jaŋgo mbe mbele pè pe yɛɛ go sogo pe
yirige,
mbe mbele pe yɛn tege na pe yirige.
16 Mi se koro mbaa leele pe jɛrɛgi sanga
pyew;
nakoma mbe nawa ŋgban pe ni sanga wi
ni fuun ni;
na ko ka pye, sɛnwee piile mbele mì da,

† **57:7 57.7:** Pe ma saa pe sinlɛyaraga ki gbɛgɛlɛ nanjara ti mɛgɛ ni. Kìla pye faa, pe kaa yarisunndo ti gbogo, pe maa nanjara ti piin wa fun. Mbaa yarisunndo ti gbogo kìla pye katijangara Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na konaa ma pye paa nanjara yɛn. † **57:9 57.9:** Ŋga kì yo fɔ wunluŋgbɔɔ, ki yaa pye yarisunŋgo Molɔki ko pàa pye na yinri ma.

pe jɛn na pe yinwege wɔnwɔn pi la, mbe
ku mbe wɔ wa na yɛgɛ sɔgɔwɔ.

17 «Izirayɛli woolo pe yɛgɛ mbatinwɛ
tipewe pi kala na,
mìla nawa ŋgban pe ni, ma jɔlɔgɔ wa pe
na;
na naŋgbanwa gbɔɔ pi na, mìla na yɛɛ
lara pe na.
Konaa ki ni fuun, pàa koro mbalogom-
bolo, na kee wa pe yɛɛra nawa
jatere koŋgolo koro ni.
18 Mì pe tangalɔmɔ pi yan,
ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, mi yaa ka pe
sagala;
mi yaa ka keli pe yɛgɛ
mbe pe kotogo ki sogo pe na;
mbe pinlɛ pe woolo mbele pe yɛn yɛsanga
ni pe ni.
19 Mi yaa ka sɔnmɔ yuuro le wa pe yɔn
paa koo.
Yɛyinŋge naa yɛyinŋge mbe pye ŋa wi
yɛn wa lege wi wogo, konaa ŋa wi
yɛn tɔɔn wi wogo!
Mi yaa ka pe sagala.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

20 Ɛɛn fɔ lepeele poro yɛn paa kɔgɔje
tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun
pi yɛn,
mba pi se ya sinlɛ yɛw.
Pi maa fɛnrɛgɛ konaa kayangara ti yin-
rigi.
21 «Lepeele pe se yɛyinŋge ta fyew.»
Na Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

58

Yeŋge lege ŋga
ki yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla

1 We Fɔ wì yo fɔ: «Ta jɔrɔgi ŋgbanga ma
yagbotirige ki ni fuun ki ni,
maga ka pyeri;
ma magala li yirige paa mbanlaga magala
yɛn,
mala woolo pe kambasinnde ti naga pe
na,
ma poro Zhakɔbu setirige piile pe kapere
ti yo pe kan.
2 Pe yɛn nala lagajaa pilige pyew,
pe yɛn naga jaa mbanla koŋgolo ke jɛn;
pè pe yɛɛ pye paa cɛnlɛ la yɛn, na li yɛn
na tanri kasinŋge ki na,
na lii je li Yɛnŋɛlɛ li kakɔnndɛgɛlɛ na li
yɛn ma sin li na.
Pe maa jaa mbaa pe kiti wi kɔɔn mbaa
yala kasinŋge ki ni,
pe maa jaa mi ŋa Yɛnŋɛlɛ mbe fulo pe
tanla.

3 «Ɛɛn fɔ, pe maa yuun fɔ:
‹We yeŋge lege ki go ko yɛn kikiin,
mbege ta ma woro na we yaan we!
We yɛɛ tigiwɛn pi go ko yɛn kikiin,
mbege ta ma woro naga jate we?›
Kona, a mì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
Ye yeŋge lepilige ki na, ye nandanwa
kagala koro ye maa piin,
ye maga ŋgban ye tunmbyeele pe ni fuun
pe na.
4 Wele, na yaga yeŋge ki le,
kendige ye maa woo ye yɛɛ ni na maara
wiin,
na leele pe gbɔɔn ye kɛŋguŋgolo ke ni
tipewe pi kala na;
yeŋge lege cɛnlɛ ŋga yaa piin nala, ye
woro naga piin na yala ki lelɔmɔ pi
ni,
jaŋgo ye yɛnrɛwɛ pi logo wa yɛnŋɛlɛ na.
5 Naga yɛn ma, yeŋge lege cɛnlɛ ŋga ki
yɛn mala ndanla pa ki yɛn yɛɛn le?
Sɛnwee wi daga mboo yɛɛ tirige yɛgɛ ŋga
na koyi yɛɛn wi le?
Na sɛnwee wi kaa go ki sogo paa gbagara
kanŋgaga yɛn,
mbe jatere piriwɛn yaripɔrɔ le wi yɛɛ na,
mbe sa sinlɛ wa cɔnrɔ ti ni,
naga yɛn ma, ko ye maa yinri yeŋge lege
wi le?
Ko pilige ko mbe ya ti ye kala li Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ndanla mɛlɛ?

6 «Yeŋge lege ŋga ki yɛn mala ndanla koyi
ŋga fɔ:
‹Yè yɔngɔwɔ pi le leele mbele na ye
tipewe pi kala, yoo sangala pe na,
fanŋga ŋga yè taga leele pe na kila dingi
pe na, yege laga pe na,
leele mbele pe yɛn na jɔlɔ, ye pe wa paa
kee,
ye kulowo cɛnlɛ pyew pi laga leele pe go
na.

7 Fuŋgo yɛn mbele na, ye yaakara kan pe yeri,
fyɔnwɔ fɛnnɛ mbele sinlɛsaga woro pe yeri, ye pe leŋge wa ye yinrɛ ti ni.
Ye yaripɔrɔ le lere ŋa wi yɛn witiwaga wi na,
yaga ka puŋgo le ye lewee yɛnlɛ wi ni†.›

8 «Pa kona ki yaa pye yanwa, mbaa yinrigi ye kan paa pinliwɛ yɔn yɔnlɔ yɛn,
pa mi yaa ye yama pi kɔ le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni;
ye kasinŋge ki yaa ka pye paa ye yɛkelewe yɛn,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi yaa pye ye puŋgo na, mbaa ye kɔrɔsi.
9 Pa kona yaga yeri, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ye yɔn sogo,
na yaga gbele mbeli yɛnri sagawa ni, pa li yaa yo fɔ: ‹Mi ŋa!›

«Na yaga jɔlɔgɔ ŋga ye yɛn na tari leele pe na ki yaga,
na yaga yombɛlɛ na ye maa nari pe na konaa mbe sɛnpere nda ye maa yuun pe na ti yaga.
10 Na ye kaa ye yɛɛra yaakara ta kaan mbele fuŋgo yɛn pe na pe yeri,
na ye kaa mbele pe yɛn tege na pe kala li yɔngɔ,
pa kona yanwa yaa yiri ye kan wa diwi wi ni;
ye yembinɛ li yaa kanŋga mbe pye paa yɔnlɔ fuŋgbanga yanwa yɛn.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa la ye yɛgɛ sinni sanga pyew,
li yaa la ye kala li yɔngɔ ali wa lawaga tara ti ni,
mbe fanŋga le ye ni.
Ye yaa ka pye paa naŋgɔ kɛrɛ yɛn, nda ti yɛn tɔnmɔ lɛgɛrɛ laga na,
paa pulugo yɛn, ŋga ki tɔnmɔ pila waga fyew.
12 Pa ye woolo pe yaa ka ye katara lɛrɛ ti gbegele mberi kan naa fɔnŋgɔ,
yinrɛ lɛrɛ nda ti nɔgɔ kìla le maga lɛ wa faa, ye yaa ka ki mboro ti kan mberi yirige naa.
Pe yaa ka ye mɛgɛ taga mbaa ye yinri: ‹Mbogo ŋga kì jɛɛnri ki gbegelefɛnnɛ›
konaa ‹koŋgolo gbegelefɛnnɛ jaŋgo tara ti pye leele cɛnsaga naa.› »

Cɛnpilige ŋga ki yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla

13 «Na ye kaa cɛnpilige ki cɛɛn ye woro naga jogo,
na ye woro na kee mbe saa ye nandanwa kagala piin na pilige kpoyi ki ni,
na yaga cɛnpilige ki pye ye nandanwa pilige,
na yaga gbɔgɔwɔ taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li cɛnpilige kpoyi ki na,
na ye kaa ki gbogo mbe ye yɛɛra koŋgolo ke yaga wa, ye woro na tanri ye yɛɛra nandanwa kagala ke na,
nakoma mbaa sɛnwara yuun,
14 pa kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li wogo ki yaa yɔgɔrimɔ kan ye yeri,
mi yaa ka ye tara ti yirige tara sannda pyew ti go na.
Ye tɛlɛ Zhakɔbu wìla tara nda ta kɔrɔgɔ, mi yaa ti yeri tanwa pi li.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

59

Leele pe kapere tì fogo le poro naa Yɛnŋɛlɛ li sɔgɔwɔ pi ni

1 Ayoo, Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ kii were mbege kan liga ka ya mbe ye shɔ;
li woro nuŋgbojili mbege kan liga ka ya mbe logo ye yeri.
2 Ɛɛn fɔ ye kambasinnde to tì fogo le yoro naa ye Yɛnŋɛlɛ li sɔgɔwɔ pi ni;
ye kapere to tìli yɛgɛ ki lara ye na,
maga kan li se yɛnlɛ mbe logo ye yeri.
3 Leele mbele yè gbo pe kasanwa pì ye kɛyɛn yi tɛgɛ fyɔngɔ ni,
ye kapere tì ye yombɛgɛlɛ ke tɛgɛ fyɔngɔ ni;
ye maa yagbogolo finlɛlɛ wa ye yɔn ki ni,
ye ŋgayinŋgele ke maa sɛnrɛ mbasinnde yuun kalɛgɛrɛ ni.

4 Lere kpɛ woro na kiti wi kɔɔn kasinŋge ni,

† **58:7 58.7:** Mati 25.35

lere kpɛ woro na kiti kɔngɔ ki piin kaselege ni.
Pe ma kɛɛ kan yagbogowo sɛrɛya na, na go fu sɛnrɛ yuun;
pe ma tipege ki sɔnri wa pe nawa, mɛɛ kapege ki pye.
5 Pe ma sinlɛ firisho jɛnrɛwɛ pi na maa jiri,
mbe mɛrɛ wa paa sipee mɛrɛ yɛn.
Lere ŋa ka ki wɔɔgɔ jɛnɛ la ka, wo yaa ku;
lere ŋa ka ki wɔɔgɔ jɛnɛ la jiri, mɛrɛgɛ ki ma yiri wa li ni.
6 Mɛrɛ nda pe ma wa paa sipee mɛrɛ yɛn, pe se ya mberi ti paraga,
pe se ya mbege tɛgɛ mbe pe yɛɛ tɔn ki ni;
pe kapyegele ke yɛn kapyegele tipegele,
lewɛlɛwɛ kapyere to cɛ pe maa piin pe kɛyɛn yi ni.
7 Pe maa fee kapege pyege ki puŋgo na,
pe maa fyɛɛlɛ mbe lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wi gbo.
Pe sɔnrimɔ po yɛn mbaa kapege piin,
jɔgɔwɔ naa tɔngɔwɔ po pi yɛn wa pe torosara ti ni.
8 Pee yɛyinŋge konɔ li jɛn,
kasinŋge woro wa pe torosara ti ni;
koŋgolo ŋgele kè koolo koro pe maa tanri ke na,
lere o lere ka ki konɔ li lɛ, wo se yɛyinŋge ki yan yɛnlɛ ni.

Yɛnŋɛlɛ li woolo pàa pe kapere ti jɛn ma yere ti na

9 Ko kì ti kasinŋge ki laga yɛn ma lali we ni,
shɔwɔ pi se gbɔn we na.
Wàa pye na yanwa pi singi,
ɛɛn fɔ diwi wo cɛ wì ye.
Wàa pye na lalaaga ki singi ki pan,
ɛɛn fɔ we yɛn na tanri wa wɔwɔ pi ni.
10 We yɛn na talitali paa fyɔɔn ma kaa na talitali na mbogo ka sɔlɔgi na kee;
we yɛn na talitali paa leele mbele yɛngɛlɛ woro pe na pe yɛn.
We yɛn na kunrugu yɔnlɔfunŋgbanga na ma mbe yo fɔ yembinɛ wɔ;
we yɛn ŋgbaanla, ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, we yɛn paa gboolo yɛn.
11 We ni fuun we yɛn na kuunru paa cɛnrɛ urusiye pe yɛn;
we yɛn na kɔngɔri paa keteŋgele yɛn.
Wàa pye naga sɔnri Yɛnŋɛlɛ li yaa pan mbe we shɔ, ɛɛn fɔ lii we shɔ.
Wàa pye naga sɔnri mbe shɔwɔ pi ta, ɛɛn fɔ pi laga lali we ni.

12 Katugu we lasiri jɔgɔwɔ pì lɛgɛ ma yɛgɛ sɔgɔwɔ we Fɔ,
we kapere ti yɛn na we jɛrɛgi,
we kajɔgɔrɔ ti yɛn we na;
wè we kambasinnde ti jɛn.
13 Wè pye mbalogombolo ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanla,
wè puŋgo le we Yɛnŋɛlɛ li ni.
We yɛn na lewɛlɛwɛ kapyere sɛnrɛ yuun, ma yiri ma je li na,
we yɛn na yagbogowo sɛnrɛ sɔnri wa we nawa nari yuun.
14 Kì pye ma, ŋga ki yɛn ma yala kì puŋgo le we ni,
a kasinŋge kì laga lali we ni;
kaselege kii yeresaga ta wa we katoro ti ni,
ŋga ki yɛn ma sin kii yeresaga ta wa.
15 Kaselege kì kɔ ma wɔ wa;
lere ŋa kaa yɛɛ laga kapege ki na, pe ma wo kɛɛ yaara to koli wi yeri.

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe shɔ

Ŋga ki yɛn ma yala ki woro na piin,
ki wogo ki Yawe Yɛnŋɛlɛ li mbɛn.
16 Lìgi wele maga yan, fɔ ali lere kpɛ wo woro wa,
kì to li yɔn na fɔ lere kpɛ woro wa na kasulugo piin.
Kì pye ma, a li yɛɛra kɛɛ kì pye li sagawa,
a li kasinŋge kì pye li kɛɛndagaserege†.
17 Lì kasinŋge ki le li yɛɛ na paa malaga gbɔnderege yɛn,
ma shɔwɔ pi pye paa tugurɔn njala yɛn, mali kan wa li go ki na.
Lì li kayaŋga wɔmɔ pi pye paa derege yɛn, maga le li yɛɛ na,
ma li lewɛlɛwɛ kapyere ti pye paa derigbɔgɔ yɛn, maga le†.
18 Li yaa ka lere nuŋgba nuŋgba pyew wi sara mbe yala wi kapyegele ke ni,
mbe pye naŋgbanwa gbɔɔ ni li winfɛnnɛ pe ni.

† **59:16 59.16:** Eza 63.5 † **59:17 59.17:** Efɛ 6.14-17; 1 Tesa 5.8

Li yaa ka li juguye pe sara, mbe yala ŋga
ki daga pe ni ki ni,
mbe lɔgɔ fugo tara fɛnnɛ mbele wa lege
pe le jɔlɔgɔ, mbe yala ŋga ki daga
pe ni ki ni.

19 Ki ka pye ma, mbege lɛ wa yɔnlɔ tosaga
kɛɛ yeri, pe yaa la fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li mɛgɛ ki yɛgɛ,
mbe sa gbɔn wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri,
pe yaa la fyɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pi
yɛgɛ.
Li yaa ka pan paa tɔnŋgbɔɔ yɛn, mba pi
yɛn na fuun ŋgbanga,
mba Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn tifɛlɛgɛ kùu
wɔnrɔgɔ.
20 Go shɔfɔ wa yaa pan wa Siyɔn ca;
Zhakɔbu setirige piile mbele ka pe kapere
ti jɛn mberi yaga, wi yaa ka poro go
shɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Mi wo na, yɔn
finliwɛ mba mi yaa le pe ni, powi mba:
‹Na yinnɛ li yaa pye pe ni, na sɛnrɛ nda
mì le pe yɔn, ti se ka shɔ pe yeri, ti se ka
shɔ pe piile pe yeri, ti se ka shɔ pe piile
poro piile pe yeri, mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga
pyew†.› Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

60

Zheruzalɛmu ca ki yaa gbɔgɔwɔ ta

1 «Zheruzalɛmu ca, yiri maa yɛngɛlɛ,
katugu ma yanwa pì pan.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pi yɛn na
yinrigi ma kan.
2 Wele, diwi wì tara ti tɔn muŋga,
diwi wɔlɔ lì ye ma cɛngɛlɛ ke yɔn tɔn;
ɛɛn fɔ mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa
yanwa yirige ma kan,
li gbɔgɔwɔ yanwa pi yaa la yinrigi ma
kan.
3 Cɛngɛlɛ kele yɛgɛ yaa kaa tanri mbaa
paan ma yanwa pi na,
yanwa mba pila yinrigi ma kan, wunlum-
bolo pele yaa kaa tanri, mbaa paan
wa pi na.
4 «Ma yɛgɛ ki yirige ma wele mɔɔ yɛɛ
maga;
pe pe ni fuun pe yɛn na pe yɛɛ gbogolo,
mbe pan ma kɔrɔgɔ.
Ma pinambiile pè yiri fɔ lege na paan,
pɔ̀ɔn sumborombiile pe lɛ pajoro na na
paan pe ni.
5 Na maga ka pe yan, ma nawa pi yaa
yinŋgi,
ma yaa la yɔgɔri fɔ sa toro ki da wi na;
katugu pe yaa ka pan kɔgɔje wi nawa
yarijɛndɛ ti ni ma kɔrɔgɔ,
cɛngɛlɛ sanŋgala ke yarijɛndɛ ti yaa ka
pan ma kɔrɔgɔ.

6 «Yɔngɔmɛye lɛgɛrɛ yaa ka pan mbɔɔn
tara ti yin,
Madiyan tara naa Efa tara yɔngɔmɛye
wele.
Pe ni fuun pe yaa ka yiri wa Saba tara
mbe pan;
pe yaa ka pan tɛ naa wusuna nuwɔ taan
ni,
pe yaa kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ kagala
ke yari yuuro ni.
7 Kedari tara yaayoro ŋgbeleye yi ni fuun
yi yaa ka yi yɛɛ gbogolo wa ma
tanla,
Nebayɔti cɛnlɛ woolo pe simbapɛnɛ pe
yaa ka pye ma kɛɛ na.
Pe yaa ka pye saraga sogoworo wa na
saraga wɔsaga ki na, saraga ŋga ki
yɛn mala ndanla.
Mi yaa na gbɔgɔwɔ yanwa pi tɛgɛ mbe
gbɔgɔwɔ taga na shɛrigo gbɔgɔ ki
na†.

8 «Ambɛnɛ pe yiri na toro wa naayeri paa
kambaara yɛn,
paa jɛndɛtuwaye yɛn, mbele pe yɛn na
kee pe sinlɛsaga?
9 Lɔgɔ furo tara fɛnnɛ mbele wa kɔgɔje wi
puŋgo na, pe jigi wi yɛn mi na,
Tarisisi tara tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ to ti
yaa keli yɛgɛ,
ti yaa kɔɔn piile pe lɛ fɔ wa taleere ti ni,
mbe pan pe ni;
ti yaa pan pe warifuwe naa pe tɛ wi ni,

† **59:21 59.21:** Ezayi wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ pi sɛnrɛ yari naa fɔnŋgɔ, paa yɛgɛ ŋga na Zheremi naa Ezekiyɛli pàa keli maga pye we (Zhere 31.31-34; Eze 36.26-27). † **60:7 60.6-7:** Cara nda fuun ti mɛrɛ tì yeri laga ki laga ki ni, tìla pye Larabu tara cara to ta.

pe yaa pan mbe gbɔgɔwɔ taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi na lì
gbɔgɔwɔ kan ma yeri we.

10 «Cɛnlɛ la yɛgɛ woolo yaa ka pan mbɔɔn
ca mboro ti kan,
pe wunlumbolo pe yaa kaa tunŋgo piin
ma kan;
na naŋgbanwa pi kala na mìla ma gbɔn,
ɛɛn fɔ koni, na kajɛŋgɛ pyege ki kala na,
mi yaa ma yinriwɛ ta.
11 Ma ca mboro yeyɔnrɔ ti yaa koro
yɛlɛndɛ sanga pyew,
ti se ka tɔn yɔnlɔ na, ti se si ka tɔn
yembinɛ,
jaŋgo cɛngɛlɛ sanŋgala ke yarijɛndɛ ti
pan ti ye laga ma ni,
pe wunlumbolo fun pe tanli pe yɛɛ na, pe
pan pe ye laga ma ni.

12 «Katugu cɛnlɛ nakoma wunluwɔ tara
nda ti woolo pee yɛnlɛ mbaa
tunŋgo piin ma kan, poro yaa kɔ
mbe wɔ wa,
ki cɛngɛlɛ ke yaa tɔngɔ pew.

13 «Liban tara gbɔgɔwɔ pi yaa ka pan mbe
pye ma woo,
mi yaa ti sipirɛsi tire, naa pɛn tire konaa
buyisi tire mbe pan wa ma ni,
jaŋgo mberi tɛgɛ mbanla laga kpoyi ki
gbegele mbege fere ti ni,
mbe gbɔgɔwɔ kan na cɛnsaga ki yeri.
14 Ma jɔlɔfɛnnɛ pe pinambiile pe yaa ka
pan, mbaa pe yɛɛ tinrigi ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ;
mbele pàa pye nɔɔ tifaga pe yaa ka pan,
mbaa fɔli ma jegele.
Pe yaa kaa ma yinri fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ca›,
konaa ‹Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi li ca
Siyɔn.›

15 «Leele pàa je ma na, mɔɔ panra,
lere kpɛ sila pye na paan wa ma yeri naa;
ɛɛn fɔ mi yaa ma yɔlɔgɔ ki yirige caw fɔ
sanga pyew,
mbe ti setirige piile mbele fuun pe yaa ka
yiri puŋgo na, paa yɔgɔri ma kala
na.
16 Ma yaa kaa cɛngɛlɛ sanŋgala ke nɔnɔ
wi woo,
wunlumbolo pe yaa kaa ma yɔn suro ti
woo, paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ maa pyɔ
kaan wi maa wɔnri we.
Pa kona ma yaa ki jɛn mbe yo fɔ muwi mi
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma shɔfɔ we,
konaa ma go shɔfɔ, Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ na
fanŋga gbɔgɔfɔ we.

17 «Mi yaa ka pan tɛ ni ma kan tuguyɛnrɛ
ti yɔnlɔ,
mbe pan warifuwe ni ma kan tugurɔn ti
yɔnlɔ,
mbe pan tuguyɛnrɛ ni ma kan tire ti
yɔnlɔ,
mbe pan tugurɔn ni ma kan sinndɛɛrɛ ti
yɔnlɔ.
Mi yaa ka yɛyinŋge ki kan kila ye go singi,
mbe kasinŋge ki pye ye kagala yɛgɛ wɔfɔ.
18 Pe se kaa beŋganri kapyere sɛnrɛ nuru
wa ma tara naa,
jɔgɔwɔ nakoma tɔngɔwɔ sɛnrɛ se ka logo
fɔ sa gbɔn wa ma tara kɔngɔlɔ ke
na.
Ɛɛn fɔ ma yaa kɔɔn ca mboro ti mɛgɛ taga
mbaa ti yinri Shɔwɔ,
mbe yeyɔnrɔ ti mɛgɛ taga mbaa ti yinri
Yɛnŋɛlɛ li Sɔnmɔ.

19 «Yɔnlɔ na, yɔnlɔ ko ma ki yaa kaa
yanwa yinrigi ma kan,
yembinɛ, yeŋge ko ma ki yaa kaa yanwa
yinrigi ma kan;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka pye
yanwa ma kan fɔ sanga pyew,
ma Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka pye ma gbɔgɔwɔ
yanwa we†.
20 Ma yɔnlɔ ki se ka to naa,
ma yeŋge ki se ka ye diwi naa;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa pye ma
yanwa fɔ sanga pyew,
ma kunwɔ gbelege ki yaa ka kɔ.

21 «Ma woolo pe ni fuun pe yaa ka pye
lesinmbele,
pe yaa ka tara ti ta ti pye pe woro fɔ sanga
pyew;

† **60:19 60.19:** Naga 21.23; 22.5

katugu pe yɛn paa tige vige yɛn, ŋga mi sanri na yɛ,
na kɛyɛn yo yìgi tunŋgo ki pye, jaŋgo mbe gbɔgɔwɔ taga na yɛɛ na.
22 Ma woolo pe ni, sege ŋga kì kologo, poro yaa ka lɛgɛ mbe pye lere waga kele (1 000),
cɛnlɛ na lì kologo ma wɛ ke ni fuun na, lo yaa ka pye cɛnlɛ gbenɛ fanŋga wolo.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa fyɛɛlɛ mbe ki kagala ke pye mbe ke yɔn fili ke wagati wi na.»

61

Yawe Yɛnŋɛlɛ li pitunŋɔ wi tunŋgo konaa wi sɛnyoro

1 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ li yɛn na ni,
katugu lì sinmɛ kpoyi wo na na mala wɔ.
Lìlan tun mbe saa sɛntanra ti yuun fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kan,
mbaa jigi kaan mbele pe jigi wì kɔn pe na pe yeri,
mbaa ki yari mbele pè yigi kulolo pe kan fɔ pe yaa ka koro pe yɛɛ kan,
mbaa ki yari kasopiile pe kan fɔ pe yaa ka pe wa,
2 mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pyeyɛlɛ li wogo ki yari,
we Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li kayaŋga ki wɔ li juguye pe ni pilige ŋga ni, mbaa ki wogo ki yari fun.
Lìlan tun mbaa mbele fuun kunwɔ kayaŋga gbɔn pe na pe kotogo ki sogo pe na†.
3 Siyɔn ca woolo mbele kunwɔ kayaŋga gbɔn pe na, lìlan tun mbe pe pye pe pyeri,
mbe wunluwɔ njala kan pe yeri cɔnrɔ ti yɔnlɔ†,
mbe nayinmɛ sinmɛ nuwɔ taan wo pe yinrɛ ti na kunwɔ gbelege ki yɔnlɔ,
mbe sɔnmɔ yaripɔrɔ le pe kan yɛsanga ki yɔnlɔ.
Pa kona leele pe yaa kaa pe yinri kas-inŋge ki terebɛnti tire,
ki tire nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sanri mbaa li gbɔgɔwɔ pi nari.
4 Pe yaa ka katara lɛrɛ ti kan mberi yirige naa fɔnŋgɔ;
yinrɛ nda tìla toori maga lɛ wa faa, pe yaa kari kan naa fɔnŋgɔ,
cara nda tìla tɔngɔ ma koro waga maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni,
pe yaa kari kan naa fɔnŋgɔ.

5 Nambanmbala pele yaa ka pan mbaa ye simbaala naa sikaala pe kɔnri,
cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo pe yaa ka pan mbaa ye kɛɛrɛ ti kɔɔn ye kan konaa mbaa ye ɛrɛzɛn tiire kɛɛrɛ ti fali ye kan.
6 Ɛɛn fɔ yoro wo na, pe yaa kaa ye yinri: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ,»
leele pe yaa kaa ye yinri: «We Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele.»
Ye yaa kaa cɛngɛlɛ sanŋgala ke yarijɛndɛ ti tanwa pi nii,
mbe pe gbɔgɔwɔ pi lɛ, mbe ye yɛɛ fere pi ni.

7 Ye yaa gbɔgɔwɔ shyɛn ta fɛrɛ nda tìla ye ta ti yɔnlɔ;
ye yaa yɔgɔrimɔ ta tifagawa mba pìla gbɔn ye na pi yɔnlɔ.
Ye yaa ka ye tara ti gbemɛ pi yɔngɔ shyɛnzhyɛn ta wa pe tara ti ni;
ye nayinmɛ pi se ka kɔ fyew.
8 «Katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, kaselege ko ki yɛn mala ndanla,
ɛɛn fɔ beŋganri kapyere to naa nambara wi ni ti yɛn mala mbɛn;
mi yaa ka pe kajɛŋgɛ ki sara wi kan pe yeri, mbe yala mi yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na ki ni,
mi yaa ka yɔn finliwɛ mbakɔɔ le pe ni.»
9 Pe yaa ka ye setirige piile pe jɛn mbe pe wɔ pe yɛ wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ,
mbe ye piile pe jɛn mbe pe wɔ pe yɛ wa tara sannda ti ni.
Leele mbele fuun ka ka pe yan,
pe yaa ki jɛn mbe yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw cɛnlɛ na na lo li.

† **61:2 61.1-2:** Eza 63.4; Luki 4.18-19 † **61:3 61.3:** Kìla pye faa, na jɔlɔgɔ gbɔgɔ nakoma yɛsanga kala ka gbɔn lere wa na, wi ma cɔnrɔ wo wa wi yɛɛra go ki na mbege naga fɔ yɛsanga gbɔn wi na.

Zheruzalɛmu ca woolo pe yaa ka Yɛnŋɛlɛ li shari yurugo ni

10 Zheruzalɛmu ca kì yo fɔ:
«Mi yaa la nayinmɛ nii jɛŋgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kala na,
mi yaa la yɔgɔri wa na nawa na Yɛnŋɛlɛ li kala na;
katugu lì shɔwɔ pi le na na paa yaripɔrɔ yɛn,
ma kasinŋge ki le na na paa derigbɔgɔ yɛn,
paa yɛgɛ ŋga na japɔlɔ ma kaa nɔrɔmiri wi migi wa wi yɛɛ go na, maa yɛɛ fere we,
paa yɛgɛ ŋga na pijɔ ma kaa wi fereyaara le wi yɛɛ na we†.»
11 Tara ti ma ti yariluguro ti ma fi ma yiri yɛgɛ ŋga na,
naŋgɔ kɛrɛ ti ma ti sɛgɛ yaara ti ma fi ma yiri yɛgɛ ŋga na,
pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kasinŋge konaa li sɔnmɔ pi ni ti pye mberi yirige cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yɛgɛ na ma.

62

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Zheruzalɛmu ca ki shɔ

1 Siyɔn ca ki yɛn mala ndanla yɛgɛ ŋga na ki kala na, mi se ya mbe pyeri;
Zheruzalɛmu ca ŋga kìlan ndanla ki kala na, mi se wogosaga kan na yɛɛ yeri,
fɔ Yɛnŋɛlɛ li ka sa pe kasinŋge ki naga paa pinliwɛ yɔnlɔ yanwa yɛn,
mbe pe shɔwɔ kala li filige paa yangambɔlɔ kasɔn yanwa yɛn.
2 Pa kona cɛngɛlɛ ke yaa ma kasinŋge ki yan,
wunlumbolo pe ni fuun pe yaa ma gbɔgɔwɔ pi yan.
Pe yaa ka mɛgɛ fɔnŋgɔ taga ma na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa kaga mɛgɛ ki yeri wa li yɔn.
3 Ma yaa ka pye paa wunluwɔ njala gbɔgɔwɔ wolo yɛn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ,
mbe pye paa gbɔgɔwɔ njala yɛn wa ma Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ.
4 Pe se kaa ma yinri naa fɔ: «Ca ŋga pè fe ma yaga.»
Pe se kaa ma tara ti yinri naa fɔ: «Tara nda tì koro waga.»
Ɛɛn fɔ pe yaa kaa ma yiri fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li nandanwa laga,»
katugu ma kala li yaa ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla,
li yaa kɔɔn tara ti lɛ mberi pye li woro.
5 Lefɔnŋɔ ma sumboro naŋa mbajɛɛn pɔri yɛgɛ ŋga na,
pa ma piile pe yaa kɔɔn lɛ mbɔɔn tɛgɛ ma;
pijɔ wi ma japɔlɔ wi nawa pi yinŋgi yɛgɛ ŋga na,
pa ma yaa kɔɔn Yɛnŋɛlɛ li nawa pi yinŋgi ma.

6 Zheruzalɛmu ca, mì kɔrɔsiri pyefɛnnɛ tɛgɛ wa mbogo ŋga kɔ̀ɔn maga ki go na;
pe se ka pyeri yɔnlɔ naa yembinɛ.
Yoro mbele ye maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yinri, nali nawa tuun Zheruzalɛmu ca ki wogo na,
yaga ka wogosaga kan ye yɛɛ yeri.
7 Yaga ka wogosaga yaga li kan, fɔ li sa Zheruzalɛmu ca ki kan naa fɔnŋgɔ,
mbe ti dunruya woolo pe ni fuun paa ki gbogo.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli kalige kɛɛ ki yirige,
lìli fanŋga kɛɛ ki yirige ma wugu ma yo fɔ:
«Mi se kɔɔn bile wi kan ma juguye pe yeri yaakara naa,
tara ta yɛgɛ woolo se kɔɔn ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ pa wɔ naa,
po mba mà te pi tunŋgo ki na we.
9 Ɛɛn fɔ mbele pe yaa ka yarilire ti lugu mbe kari kɔn,
poro pe yaa kaa ti kaa mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni;
mbele pe yaa ka ɛrɛzɛn tiire sanri mbe kari pire ti cɔ,
poro pe yaa kaa ti tɔnmɔ pi woo wa na laga kpoyi ki laga nawa pi ni.»

10 Zheruzalɛmu ca woolo, ye yiri, ye yiri fyaw wa ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti ni!
Ye konɔ yɛngɛ na woolo mbele paa sɔngɔrɔ na paan pe kan!

† **61:10 61.10:** Naga 21.2

Ye konɔ wɔ, ye konɔ wɔ yeli yɔn yala!
Ye sinndɛɛrɛ ti wɔ wa konɔ li ni!
Ye kacɛn yaraga ka yirige wa naayeri
cɛngɛlɛ ke kan!
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li yɛn na yinrigi
na gbɔɔn wa dunruya wi kɔsaga ki
na, na yuun fɔ:
«Ye saga yo Siyɔn ca woolo pe kan fɔ:
‹Ye Shɔfɔ wi yɛn na paan;
wi yɛn na paan wi sara wi ni wi kɛɛ,
wi yɛn na paan wi tunŋgo tɔnli wi ni wi
yɛgɛ†.› »
12 Pe yaa kaa ki leele pe yinri «Cɛnlɛ na li
yɛn kpoyi,
leele mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pe go shɔ.»
Mboro Zheruzalɛmu ca, mboro wo na, pe
yaa kaa ma yinri fɔ:
«Ca ŋga ki mɛgɛ kì tanla, ca ŋga kii koro
waga.»

63

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe kayaŋga ki wɔ

1 Ambɔ fɔ wì yiri wa Edɔmu tara na paan
yɛɛn?
Ambɔ fɔ wì yiri wa ti cagbɔgɔ Bozira ki ni
yaripɔrɔ yɛnrɛ ni wi na?
Ambɔ fɔ wi yaripɔrɔ gbɔgɔwɔ woro le,
na tanri na paan wi yɔlɔgɔ ki ni caw, wi
fanŋga ki ni fuun ki ni?

«Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ muwi, mi ŋa mi yɛn na
para na yala kasinŋge ki ni,
mi ŋa ki fanŋga yɛn na yeri mbanla
woolo pe shɔ!»
2 Yiŋgi na, a ma deere tì si yanlaga,
a ma yaripɔrɔ tì cɛn paa lere ŋa wi yɛn na
ɛrɛzɛn pire tangala wa ɛrɛzɛn pire
tɔnmɔ wɔsaga wi woro ti yɛn?

3 «Ee, mi nuŋgba mì ɛrɛzɛn pire ti tan-
gala wa ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga
ki ni;
cɛngɛlɛ ke ni, lere wa kpɛ sila pye wa na
ni.
Wa na naŋgbanwa pi ni, mìla leele pe
tangala,
wa na kɔnrɔ tandorogo ki ni, mìla pe
tɔngɔlɔ;
pe kasanwa pìla janri ma wo na yaripɔrɔ
ti na,
mala deere ti ni fuun ti toŋgitoŋgi†.
4 Katugu mìla ki kɔn maga tɛgɛ wa na
kotogo na, mbanla kayaŋga ki wɔ
nala;
mi yaa na woolo pe go shɔ yɛlɛ na ni lo lì
gbɔn.
5 Mìla welewele, ɛɛn fɔ mi sila sagafɔ yan;
kìla to na yɔn na maga yan fɔ lere sila pye
wa mbe saga na na.
Kì pye ma, a na yɛɛra kɛɛ kì silan saga,
a na naŋgbanwa gbɔɔ pì tɔgɔ na ni†.
6 Wa na naŋgbanwa pi ni, mìla leele pele
tangala;
wa na kɔnrɔ tandorogo ki ni, mìla pe kan
pè wɔ, fɔ a pe yɛgɛ kila kanŋgi,
mìla pe kasanwa pi wo tara, fɔ a pila
fuun†.»

Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pyege li woolo pe kan

7 Mila jaa mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ
pyege ki yari,
konaa li kapyegele ŋgele ke daga sɔnmɔ
ni ke ni,
mbe yala kajɛŋgɛ ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì pye we kan ki ni,
naa kajɛŋgɛ gbɔgɔ ŋga lì pye woro
Izirayɛli woolo we kan ki ni,
lìgi pye ma yala li yinriwɛ tawa
konaa li kagbaraga pyege ki ni.

8 Làa ki yo Izirayɛli woolo pe wogo na ma
yo fɔ: «Kaselege ko na, pe yɛn na
woolo,
pe yɛn na piile mbele pe se kanla fanla.»
Kì pye ma, a lì si pye pe shɔfɔ.
9 Wa pe jorowo sanga wi ni fuun wi ni,
jorowo la gbɔn lo jate li na.
Li mɛrɛgɛ ŋa wi yɛn le li tanla, wo wìla
pe shɔ;
lo yɛrɛ làa pe go shɔ li ndanlawa po naa
li yinriwɛ tawa pi kala na;
làa pe kala li lɛ ma yere pe go kala li ni,
wagati ŋa wì toro maga lɛ wa faa
wi ni fuun wi ni.

† **62:11 62.11:** Eza 40.10; Naga 22.12 † **63:3 63.3:** Naga 14.20; 19.13,15 † **63:5 63.5:** Eza 59.16 † **63:6 63.1-6:** Eza 34.5-17; Zhere 49.7-22; Eze 25.12-14; 35.1-15; Amɔ 1.11-12; Abi 1.1-14; Mala 1.2-5

10 Ɛɛn fɔ pàa yiri ma je,
ma yɛsanga wa Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ kpoyi li na;
a Yɛnŋɛlɛ lì kanŋga ma pye pe jugu,
a lo jate li yɛn na malaga gbɔɔn pe ni.

11 Kona, a li woolo pè si nawa to fafafa wagati ŋa wì toro wi na,
wagati ŋa ni Moyisi wìla pye pe ni we.
A pè sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ na làa ti, a li woolo pè kɔgɔje wi kɔn ma yiri,
ma ti a simbaala kɔnrifɛnnɛ poro naa simbaŋgbelege ki ni pòo kɔn ma yiri, li yɛn se yeri?
Yɛnŋɛlɛ na làa li yinnɛ kpoyi li tirige wa pe sɔgɔwɔ li yɛn se yeri?
12 Yɛnŋɛlɛ làa pye Moyisi wi tanla,
naa sari li fanŋga kɛɛ ŋga ki yɛn gbɔgɔwɔ ni ki ni;
làa kɔgɔje wi kɔn shyɛn wa pe yɛgɛ,
ma mɛgbɔgɔ kan li yɛɛ yeri, ŋga ki yɛn kɔsaga fu†.
13 Làa toro pe ni wa tɔnŋgbɔɔ pi latijugo ki ni,
paa yɛgɛ ŋga na shɔn ma kaa gbinri kɔn ma yiri we, pe sila kurugo mbe to.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ làa kari pe ni wogosaga na,
paa yɛgɛ ŋga na simbaŋgbelege maa nii ma tigi gbunlundɛgɛ ni we.»
Pa màa keli ma woolo pe yɛgɛ yɛɛn we,
ma gbɔgɔwɔ gbembe kan ma yɛɛra mɛgɛ ki yeri.

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yɛnrɛwɛ

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, wa ma cɛnsaga kpoyi ŋga ki yɛn gbɔgɔwɔ ni ki ni,
ma yɛgɛ ki sogo ma wele!
Ma ndanlawa gbɔɔ po naa ma yawa gbɔɔ pi kari se yeri?
Ma yinrindawa gbɔɔ po naa ma yuŋgbɔgɔrɔ tawa gbɔɔ pi ni, tì ti yɛɛ laga lali we ni.
16 Konaa ki ni fuun, mboro ma yɛn we to we,
Abirahamu wì sila we jɛn,
Izirayɛli wi jatere wi sila pye we na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn we to we;
maga lɛ wa fafafa mboro we maa yinri we go shɔfɔ.

17 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a ma si we yaga we puŋgo ma lali ma koŋgolo ke ni?
Yiŋgi na, a ma si ti we kotoro ti ŋgban we na, we woro na fyɛ ma yɛgɛ?
Ma yɛɛ yaga, ma sɔngɔrɔ ma pan woro mbele ma tunmbyeele we kala na,
ma tara woolo pe kala na.
18 Woro mbele ma woolo kpoyi, tara tìla koro we kɛɛ na wagati jɛnri ni;
ko puŋgo na, a we juguye pè si pan mɔɔ laga kpoyi ki tangala.
19 Maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni, wè pye paa leele mbele ma woro pe go na,
paa leele mbele ma mɛgɛ ki woro na yinri pe na.

E, ndɛɛ kì pye ma mbe ja yɛnlɛ mbe naayeri wi jɛnw mbe tigi,
yanwira ti jɛn na tigile ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.

64

1 Kasɔn ki ma yimbiwara ti sogo yɛgɛ ŋga na,
kasɔn ki ma ti tɔnmɔ mba pè taga pi maa kanni yɛgɛ ŋga na,
pa ma juguye pe yaa ma mɛgɛ ki jɛn ma,
mbe ti cɛngɛlɛ kaa fyɛ fɔ mbaa seri ma yɛgɛ.
2 Sanga ŋa ni màa kagbɔgɔlɔ fyɛrɛ wogolo ke pye ma we fo,
naa màa tigi, a yanwira tì si yɛgɛyɛgɛ.

3 Lere kpɛ faga logo,
lere kpɛ nuŋgbolo faga logo,
lere faga yan yɛnlɛ ni,
mbe yo fɔ yarisunŋgo ka yɛgɛ yɛn wa,
kaawɔ Yɛnŋɛlɛ mboro ŋa ma maa kagbɔgɔlɔ piin mbele pe maa wele ma yeri pe kan,
mboro nuŋgba ko cɛ.
4 Leele mbele pe maa kasinŋge ki piin nayinmɛ ni,
mbele pe maa tanri ma koŋgolo ke na, na jatere piin ma wogo ki na,
ma ma poro fili.
Ɛɛn fɔ màa nawa ŋgban we ni,
katugu wàa kapege pye.
We yaa shɔ, na we kaa tanri ki faa koŋgolo ke na we.

† **63:12 63.12:** Ɛki 14.21

5 We ni fuun we yɛn leele mbele pe yɛn
fyɔngɔ ni;
we kasinŋge ŋga fuun wè pye, kì kanŋga
ma pye paa yaripɔrɔ yɛn, nda ti yɛn
fyɔngɔ ni.
We ni fuun wè pye paa wɛrɛ yɛn nda tì
fanla,
we kambasinnde ti yaa kari we ni paa
tifɛlɛgɛ yɛn.
6 Lere kpɛ woro nɔɔ mɛgɛ ki yinri naa,
lere kpɛ si yiri mbe yere, mbe mara ma
na;
katugu mɔ̀ɔ yɛgɛ ki lara we na,
mà we yaga, a pè we tɔngɔ we kajɔgɔrɔ ti
kala na.

7 Konaa ki ni fuun, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro
ma yɛn we To we;
woro we yɛn joro re, mboro ma yɛn we
fanrifɔ we.
We ni fuun we yɛn mboro kɛɛ yɔnlɔ
tunŋgo.
8 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga ka nawa ŋgban
we ni mbe sa toro,
maga ka ma jatere wi tɛgɛ we kajɔgɔrɔ ti
na fɔ sanga pyew;
ki yaga maa wele we na, we ni fuun we
yɛn ma woolo.

9 Ma cara kpoyi tì koro waga;
Siyɔn ca kì kanŋga ma pye gbinri,
Zheruzalɛmu ca kì kanŋga ma pye kataga.
10 We shɛrigo gbɔgɔ kpoyi ŋga kìla pye
gbɔgɔwɔ ni,
ko ŋga we tɛlɛye pàa pye nɔɔ sɔnni wa ki
ni,
kasɔn yinŋgele kè ki sogo.
Ki laga ŋga fuun kìla pye kagbɔgɔ yɔn we
yeri,
ki ni fuun kì kanŋga ma pye kataga.
11 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki kagala ŋgele koro
ke ni fuun puŋgo na,
ma yaa pyeri ma se kala la pye we kan wi
le?
Ma yaa pyeri mbe we yaga wa jɔlɔgɔ ki
ni,
fɔ sa toro ki da wi na wi le?

65

Kiti kɔngɔ ŋga ki yɛn na paan

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Leele mbele pe sila pye na yaraga ka yewe
na wogo na,
mìla na yɛɛ naga pe na.
Leele mbele pe sila pye nala lagajaa, mìla
ti a pòro na yan.
Cɛnlɛ na li sila pye nala mɛgɛ ki yinri,
mìla ki yo li kan ma yo fɔ: «Mi ŋa, mi ŋa
lagamɛ!»
2 Mìla na kɛyɛn yi sanga pilige lomboŋgo
ki ni cɛnlɛ la woolo kan, mbele pè
yiri ma je,
mbele pe yɛn na tanri kombele na,
mbele pe yɛn na tanri na yala pe yɛɛra
nawa jatere wo ni†.
3 Pe yɛn cɛnlɛ na lìgi siligi nala
naŋgbanwa kagala ke piin na yɛgɛ
sɔgɔwɔ suyi;
pe ma saa na saara woo wa pe naŋgɔ tire
kɔlɔyɔ yi nawa,
na wusuna nuwɔ taan wi sori sinndɛɛrɛ
tofa wi na.
4 Pe ma saa na cɛɛn wa fanra ti sɔgɔwɔ,
ma saa na wɔnlɔ wa waliwere ti ni.
Pe maa cɛlɛ kara ti kaa;
yaakara nda ti yɛn fyɔngɔ ni, to ti yɛn ma
pe leyaara ti yinyin.
5 Pe maa sanmbala pe piin fɔ: «Ye fulo
wa, yaga ka yɔngɔ we ni, mbe jiri
we na,
nakoma we yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na, ki yaa
ye gbo!»

Mi ka ki kagala ke yan, ke mala nawa pi
ŋgban, ma pye paa wirige yɛn na
yiin wa na numawegele ke ni,
ma pye paa kasɔn yɛn, ŋga ki yɛn na sori
suyi.
6 Ye wele, ye kapyegele ke ni fuun ke yɛn
ma yɔnlɔgɔ na yɛgɛ sɔgɔwɔ;
mi se pyeri mbege yaga ma, fɔ mbege fɔgɔ
ki tɔn ye na.
Kaselege ko na, mi yaa pe kapere ti sara
wi kan pe yeri mboo yɔn fili.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Mi yaa pe kajɔgɔrɔ to naa pe tɛlɛye pe
kajɔgɔrɔ ti fɔgɔ tɔn pe na,
katugu pàa pye na wusuna nuwɔ taan
sori yarisunndo kan wa yanwira ti
na,

† **65:2 65.1-2:** Ɔrɔmu 10.20-21

pàa pye nala tifaga wa tinndiye pe na.
Pe kapyere nda pè pye maga lɛ wa faa, mi yaa ti fɔgɔ tɔn pe na,
mbege yɔn fili.»

8 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
Na lere wa ka ɛrɛzɛn shashaga ka yan ki pire ti yɛn tɔnmɔ ni wa ɛrɛzɛn tirige ki na,
wi ma yo fɔ: «Yaga kaga jɔgɔ, katugu duvɛn tiyɔɔn yaa yiri wa ki ni.»
Ko nuŋgba ko mi yaa pye na tunmbyeele pe wogo na,
jaŋgo mi ka ka pe ni fuun pe tɔngɔ.
9 Mi yaa ka setirige piile kan Zhakɔbu wi yeri,
mbe piile yirige wa Zhuda cɛnlɛ li ni, mbele pe yaa kanla yanwira ti ta ti pye pe woro;
leele mbele mì wɔ ti yaa ka pye pe woro,
poro mbele na tunmbyeele, pe yaa ka cɛn wa ti na.
10 Sarɔn laga falafala ki yaa ka pye simbaala naa sikaala pe kasaga,
Akɔri gbunlundɛgɛ ki yaa ka pye nɛrɛ ti sinlɛsaga,
na woolo mbele paa na lagajaa, poro pe yaa kaga laga ki ta†.

11 Ɛɛn fɔ yoro mbele yè je mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na na,
ma fɛgɛ na yanwiga kpoyi ki na,
ma saa na yaakara kaan yarisunŋgo Gadi ki yeri saraga,
na duvɛn ŋa pè pinlɛ wi yɛɛ ni wi kaan saraga yarisunŋgo Mɛni† ki yeri,
12 mi yaa ti tokobi mbe ye gbo.
Ye ni fuun ye yaa ka kanŋguuro kan pe ye kɔnlɔgi;
katugu mìla ye yeri, ɛɛn fɔ yee na yɔn sogo,
mìla para ye ni, ɛɛn fɔ ye sila logo na yeri.
Ŋga ki yɛn mala mbɛn, ko pàa pye,
ŋga ki woro mala ndanla, ko pàa wele ma wɔ na piin.

13 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye wele, na tunmbyeele pe yaa ka yaakara ta mbe ka,
ɛɛn fɔ yoro wo na, funŋgo yaa ka pye ye na.
Ye wele, na tunmbyeele pe yaa ka tɔnmɔ ta mbe wɔ,
ɛɛn fɔ yoro wo na, wɔgɔ yaa ka pye ye na.
Ye wele, na tunmbyeele pe yaa kaa yɔgɔri,
ɛɛn fɔ yoro wo na, ye yaa ka fɛrɛ shɔ.
14 Ye wele, na tunmbyeele pe yaa kaa jɔrɔgi yɔgɔrimɔ ni, mbe pye nayinmɛ ni wa pe kotogo na,
ɛɛn fɔ yoro wo na, ye yaa kaa gbele nandangawa ni,
ye yaa kaa jɔrɔgi yɛsanga ki kala na.
15 Na woolo mbele mì wɔ, pe yaa kaa ye mɛgɛ ki yinri mbaa leele daŋgi ki ni,
mbaa yuun fɔ: ‹We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti ye ku paa lere tisilan wi yɛn!› »
Ɛɛn fɔ na tunmbyeele poro na, mɛgɛ fɔnŋgɔ ki yaa ka taga poro na.
16 Lere o lere kaa jaa mbe duwaw pye lere wa kan laga tara ti na,
ki fɔ wi yaa ka ki duwaw wi pye Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kaselege wolo li mɛgɛ ko na.
Lere o lere kaa jaa mbe wugu laga tara ti ni,
ki fɔ wi yaa ka wugu Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kaselege wolo li mɛgɛ ko na;
katugu jɔlɔgɔ ŋga kì pan ma toro faa, pe yaa ka fɛgɛ ki na,
ki kagala ke yaa ka kɔ mbe wɔ wa na yɛgɛ sɔgɔwɔ.

Naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ

17 Ye wele, mi yaa naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ da;
lere se ka nawa to kagala ŋgele kè pye ma toro faa ke na,
lere jatere se ka pye ke na naa†.
18 Ki daga yaa yɔgɔri, yaa nayinmɛ nii sanga pyew,
yaara nda mi yaa da ti kala na;
katugu mi yaa ka Zheruzalɛmu ca ki kan naa fɔnŋgɔ, mbege kan yɔgɔrimɔ ni,
mbe ca woolo pe pye pe yin nayinmɛ ni.

† **65:10 65.10:** Zhozu 7.24-26 † **65:11 65.11:** Faa wa Izirayɛli tara kɛɛ yeri, leele pàa pye naga jate ma yo, yarisunŋgo Gadi kìla pye na yɛrijɛgɛ kaan leele pe yeri, yarisunŋgo Mɛni ko ma yeresaga kan sɛnwee wi yinwege kala li yeri. † **65:17 65.17:** Eza 66.22; 2 Pyɛ 3.13; Naga 21.1

19 Mi yaa kaa yɔgɔri Zheruzalɛmu ca ki
kala na,
mbaa nayinmɛ nii na woolo pe kala na;
pe se kaa gbelege nakoma kɔŋgɔlɔ nuru
wa ki ni naa†.
20 Piyɛnlɛ se ka pye wa, na li yaa piliye
jɛnri pye mbe si ku;
lelɛɛ se ka pye wa, na wi suu yinwege
piliye yi pye mbeyi yɔn fili;
katugu lere ŋa ka ka ku mbege ta wì ta
yɛlɛ cɛnmɛ, pe yaa ka yo fɔ wì ku
wa wi punwɛ pi ni.
Kapege pyefɔ ŋa ka ku mbege ta wi fa yɛlɛ
cɛnmɛ ta, pe yaa la ko fɔ wo jate wì
daŋga.

21 Pe yaa ka yinrɛ kan mbe cɛn wa ti ni,
mbe ɛrɛzɛn kɛrɛ kɔn mbaa ti pire ti kaa.
22 Pe se ka yinrɛ kan, lere wa yɛgɛ mbe
cɛn wa ti ni,
pe se ka ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ kɔn, lere wa
yɛgɛ mbe kaa ki pire ti kaa;
katugu na woolo pe yaa ka yinwetɔnlɔgɔ
ta paa tige yɛn;
poro mbele mì wɔ, pe yaa kaa pe tunŋgo
tɔnli wi nii.
23 Pe se kaa tege jaga naa,
pe se kaa piile siin mbaa pe yaan paa
kuun;
katugu pe yaa ka pye cɛnlɛ na li woolo pe
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw piile,
poro naa pe setirige piile pe ni.

24 Kona, sanni pe sanla yɛnri, pa mi yaa
pe yɔn sogo,
sanni pe sa yo pe para makɔ, pa mi yaa
logo pe yeri.
25 Kombokaga konaa simbapyɔ wi ni, pe
yaa ka pinlɛ mbaa kaa,
jara wi yaa kaa yan kaa paa nɛgɛ yɛn;
wɔɔgɔ ko na, gbanŋgban wo wi yaa pye
ki yaakara re.
Kapege kpɛ nakoma jɔgɔwɔ kpɛ se ka pye
wa na yanwiga kpoyi ki laga ka kpɛ
ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.

† **65:19 65.19:** Naga 21.4 † **65:25 65.25:** Eza 11.6-9 7.49-50

66

Yɛnŋɛlɛ li woolo pè kanŋga ma pye fɔnmbɔlɔ

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ jɛmbɛ

1 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Naayeri wi yɛn na wunluwɔ jɔngɔ,
tara ti yɛn na tɔɔrɔ tɛgɛsaga;
Yiŋgi go ye mbe ya kan na kan naa?
Laga kikiin ki yɛn wa mbe pye na
wogosaga†.
2 Ki yaara nda ti ni fuun, mìri gbegele na
kɛɛ ki ni,
ki yaara ti yɛn wa mi fanŋga na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Wele, lere ŋa wi kala li yɛn ma gbɔgɔ na
yeri,
wo wi yɛn fyɔnwɔ fɔ ŋa wùu yɛɛ go sogo,
wi nawa pi yɛn ma tanga wi na,
ŋa wi maa fyɛ na sɛnrɛ ti yɛgɛ†.

3 «Lere ŋa wi ma nɛgɛ wɔ saraga,
wo nuŋgba wo wi ma lere gbo fun.
Lere ŋa wi ma sumbyɔ wɔ saraga,
wo nuŋgba wo wi ma pyɔn wi go ki ya.
Lere ŋa wi ma muwɛ saraga ki wɔ,
wo nuŋgba wo wi ma cɛlɛ gbo mboo
kasanwa pi wɔ saraga.
Lere ŋa wi ma wusuna nuwɔ taan wi sogo
saraga,
wo nuŋgba wo wi maa yarisunndo ti
sunnu.
Ki leele mbele pe ni fuun pe yɛɛra nan-
danwa koŋgolo koro wɛlɛ pe wele
ma wɔ,
pe katijangara to ti yɛn ma pe ndanla.
4 Ki kala na, mi fun ki yaa na ndanla mbe
jɔlɔgɔ wa pe na,
jɔlɔgɔ kagala ŋgele ke yɛn na fyɛrɛ waa
pe na, koro mi yaa wa pe na;
katugu mì pe yeri, ɛɛn fɔ lere kpɛ si shɔ
na yeri,
mì para pe ni, ɛɛn fɔ pee logo na yeri.
Ɛɛn fɔ ŋga kìlan mbɛn, ko pè pye,
ŋga ki woro mala ndanla, ko pè wele ma
wɔ.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe saga

5 Yoro mbele ye maa fyɛ na seri Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛgɛ,

† **66:1 66.1:** Mati 5.34-35; 23.22 † **66:2 66.2:** Kapye

yeli sɛnrɛ ti logo.
Ye sefɛnnɛ mbele pè ye panra,
poro mbele pè je ye na na mɛgɛ ki kala na,
pe yɛn naga yuun ye kanŋgɔlɔ fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lili gbɔgɔwɔ pi naga,
jaŋgo we ye yɔgɔrimɔ pi yan ye!»
Ɛɛn fɔ poro yɛrɛ jate fɛrɛ yaa ka pe yigi.
6 Tinmɛ gbɔɔ pa yɛn na yinrigi wa ca nawa,
magala gbɔlɔ la yɛn na yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala loli,
li yɛn nali juguye pe kapere ti fɔgɔ ki tɔnni pe na.

Pe yaa ka Zheruzalɛmu ca ki tɛgɛ wa ki yɔnlɔ li ni

7 Sanni Siyɔn ca ki selara ti sa yiri ki ni, a kì si se!
Sanni selara yama pi sa yiri ki ni, a kì si pinambyɔ se!
8 Ambɔ wila ki wogo cɛnlɛ ŋga ka logo?
Ambɔ wila ki wogo cɛnlɛ ŋga ka yan?
Naga yɛn ma, pe mbe ya mbe tara lombondo se pilige nuŋgba ki ni le?
Naga yɛn ma, pe mbe ya mbe cɛnlɛ nuŋgba se yɔnlɔ nuŋgba ni le?
Ma si yala, pa selara ti yɛn na yinrigi Siyɔn ca ki ni,
le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a kì si piile se.
9 Mi ŋa mi ma ti jɛlɛ wi kugbɔ ki ma gbɔn ki sesanga wi na,
naga yɛn ma, muwi mi yaa ki yɛgɛ kɔn mbe yo wiga ka se le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mi ŋa mi ma ti lere mɛɛ pyɔ se,
naga yɛn ma, muwi mi yaa sege ki yɛgɛ kɔn le?
Ma Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

10 Yoro mbele fuun Zheruzalɛmu ca ki yɛn ma ye ndanla,
yaa nayinmɛ nii ki kala na,
yege pye ye yɔgɔrimɔ pi go.
Yoro mbele fuun yaa pye na gbele Zheruzalɛmu ca ki kala na,
yaa yɔgɔri.
11 Katugu ki yaa ka kotogo sogowo kan ye yeri, mbe ye yɛnlɛ tin
paa yɛgɛ ŋga na piyɛnlɛ ma yinnɛ wɔnri ma tin we,
jaŋgo ki gbɔgɔwɔ mba pi yɛn wa pi pi yɛɛ yɔn fili,
yoo tanwa pi jɛn ye wali pi na.

12 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Mi yaa yɛyinŋge kan Zheruzalɛmu ca ki yeri paa gbaan tɔnmɔ yɛn,
mbe cɛngɛlɛ ke yarijɛndɛ ti kan ki yeri lɛgɛrɛ paa yɛgɛ ŋga na lafogo ma kaa yin ma jaraga.
Pa kona pe yaa ka ye lɛ mbaa yinriwɛ kaan ye yeri,
mbe ye taga tɔɔrɔ na mbaa ye talitali.
13 Pyɔ nɔ wi ma wi pyɔ wi kotogo ki sogo wi na yɛgɛ ŋga na,
pa mi yaa ka ye kotogo ki sogo ye na ma fun;
mi yaa ka ye kotogo ki sogo ye na wa Zheruzalɛmu ca.
14 Ye yaa kaga yan, ye nawa pi yaa yinŋgi ye na;
ye wire ti yaa ka pagala paa yan tipirige yɛn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kali fanŋga ki naga li tunmbyeele pe na,
ɛɛn fɔ li yaa ka pye naŋgbanwa ni li juguye pe ni.»

Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnkala

15 Wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na paan wa kasɔn ki nandogomɔ,
li malaga gbɔnwotoroye mbele shɔnye maa titele pè wege paa tifɛlinjolo yɛn.
Li yɛn na paan mbeli juguye pe sara wa li naŋgbanwa gbɔɔ pi ni,
mbe leele pe kambasinnde ti fɔgɔ tɔn pe na kasɔn yinŋgele ni.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn leele pe ni fuun pe na kasɔn ni;
li yaa ka kiti kɔn sɛnwee piile pe ni fuun pe na tokobi ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka mbele gbo, pe yaa ka lɛgɛ.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mbele pe ma pe yɛɛ pye fyɔngɔ fu konaa mbe pe yɛɛ pye kpoyi mbe kari wa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni mbe saa sunnu,
pe ma tagala pe yɛɛ na, ma saa yereyere ma lere nuŋgba wa nandogomɔ;
pe ma saa na cɛlɛ kara ti kaa, naa yaritijangara to naa sacuulo pe ni.

Ki leele pe ni fuun pe yaa ka tɔngɔ.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali yɛɛ naga cɛngɛlɛ woolo pe na

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Mì pe
kapyegele koro naa pe nawa jatere wi jɛn.
Wagati wì gbɔn mi yaa cɛngɛlɛ ke ni fuun
ke gbogolo naa, naa sɛnrɛ pyew ti woolo
pe ni. Pe yaa ka pan mbanla gbɔgɔwɔ pi
yan.
19 Mi yaa ka kacɛn wa pye wa pe
sɔgɔwɔ. Pe woolo mbele pe yaa ka shɔ
na kiti kɔngɔ ki kɛɛ mbe koro go na, mi
yaa ka poro pele tun cɛngɛlɛ ke yeri wa
Tarisisi tara, naa wa Puli konaa Ludi tara.
Ko leele poro pe sandiga wɔnmɔ pi jɛn
jɛŋgɛ. Mi yaa ka pele tun wa Tubali tara
naa Yavan tara konaa wa lɔgɔ fugo tara
nda wa lege ti ni, poro mbele pe fanla
sɛnrɛ ti logo faa fyew, pe fa silan gbɔgɔwɔ
pi yan yɛnlɛ ni. Pe yaa kaa na gbɔgɔwɔ
pi sɛnrɛ yuun ki cɛngɛlɛ ke kan†.
20 Pe yaa ka ye sefɛnnɛ pe ni fuun
pe lɛ wa cɛngɛlɛ ke ni fuun ke sɔgɔwɔ,
mbe pan pe ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan paa
saraga yɛn. Pe yaa ka pele lɛ shɔnye
na, mbe pele lɛ wotoroye mbele shɔnye
maa tilele pele na, mbe pele lɛ mɛrɛ ni,
mbe pele lɛ sofilele worosoye na, mbe
pele lɛ yɔngɔmɛye na, mbe pan pe ni wa
na yanwiga kpoyi ki na, wa Zheruzalɛmu
ca. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Pe yaa
ka pan paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli woolo
pe maa paan yarikanra ni, leyaara nda ti
yɛn fyɔngɔ fu ta ni, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki ni we.
21 Mi yaa ka pele wɔ wa ki leele pe ni,
mbe poro pye saraga wɔfɛnnɛ naa Levi
setirige piile. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ nda mi
yaa ka da,
ti yaa koro mbe mɔ na yɛgɛ sɔgɔwɔ yɛgɛ
ŋga na,
pa ye setirige piile konaa ye mɛgɛ ki ni, ti
yaa koro mbe mɔ na yɛgɛ sɔgɔwɔ
ma fun†.»
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Yevɔnŋgɔ o yevɔnŋgɔ, naa cɛnpilige o
cɛnpilige,
sɛnwee piile pe ni fuun pe yaa kaa paan
mbaa fɔli na yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa na
gbogo.
24 Na leele paga ka yiri wa ca ki ni,
pe yaa leele mbele pàa yiri ma je na na
pe gboolo pe yan.
Fyɛnrɛ nda ti yaa kaa pe kaa, ti se ka ku
fyew;
kasɔn ŋga ki yaa kaa pe sori, ki se ka figi.
Pe yaa ka pye yaritijaanga leele pe ni fuun
pe yeri†.»

† **66:19 66.19:** Tarisisi tara pa ti mbaa pye wa Ɛsipayin tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri; Puli tara naa Ludi tara to yɛn Lewɔɔlɔ tara lara to ta, ma mara wa Somali tara naa Libi tara ti na; Tubali tara to yɛn nala pilige Turiki tara laga ko ka; Yavan tara to ti yɛn Girɛsi tara naa ti lɔgɔ furo tara re. † **66:22 66.22:** Eza 65.17; 2 Pyɛ 3.13; Naga 21.1 † **66:24 66.24:** Maki 9.48

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ZHEREMI wi sɛwɛ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla ki yari fun paa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ sanmbala pe yɛn, fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Zhuda tara woolo pe na pe kapere naa pe yarisunndo gbɔgɔwɔ pi kala na. Ɛɛn fɔ Zheremi wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yolɔmɔ pìla pye pi yɛ sanmbala pe woo pi ni, katugu wo la pye na leele pe yɛrɛgi ma yo pe pe yɛɛ go sogo pe juguye pe kan. Ki kala na, tara woolo pàa pye na Zheremi wi jate paa leele fanlafɔ yɛn. Kì pye ma, pàa wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda fuun Zheremi wìla yo, ti kagala kàa kaa pye wi yɛgɛ na konaa tara woolo pe yɛgɛ na. Wunlunaŋa Nebukanezari wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yìla pan ma to Zheruzalɛmu ca ki na, ma shɛrigo gbɔgɔ ki tɔngɔ. Pàa Zhuda tara wunlunaŋa wo naa tara woolo pe lɛgɛrɛ yigi kasopiile, ma kari pe ni tara ta yɛgɛ ni.

Zheremi wìla pye lere wa, ŋa kala maa jori. Yɛnŋɛlɛ làa kiti kɔngɔ ŋga sɛnrɛ yo tara woolo pe kanŋgɔlɔ ma yo wiri yo pe kan, ki sɛnrɛ tìla wi jatere wi piri wi na. Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tìla pye paa kasɔn yinnɛ yɛn, na sori wa wi kotogo ki na, wi saa ya mbe pyeri na wi woro nari yuun. Ŋga kìla pye sagawa po ni, ko yɛn fɔ Zheremi wi sila pye na jɔlɔgɔ sɛnrɛ to cɛ yuun. Wìla pye naga yari fun fɔ Zhuda tara woolo mbele pàa yigi kasopiile, ma kari pe ni tara ta yɛgɛ ni, pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan, mbe cɛn wa Zhuda tara naa fɔnŋgɔ. Wìla pye na para fun pilige ka wogo na, ŋga ni Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yɔn finliwɛ fɔnmbɔ le lo naa sɛnwee wi ni pe sɔgɔwɔ. Ki sɛnrɛ ti nda fɔ:

Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:

«Yɔn finliwɛ mba mi yaa ka le Izirayɛli woolo pe ni, pow mba fɔ:

‹Mi yaa kanla lasiri sɛnrɛ ti le wa pe nawa,
mberi yɔnlɔgɔ wa pe kotoro ti na.
Mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ, pe yaa ka pye na woolo› » (Zhere 31.33).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Zhuda tara woolo konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe na *1–26*
Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Zhuda tara ti na *1–12*
Zheremi wìla yo pe yaa Izirayɛli woolo pe yigi kulolo mbe kari pe ni *13–20*
Zhuda tara woolo poro naa Zheruzalɛmu ca woolo pe jɔlɔgɔ kagala *21–26*
Zheremi wìla yiri Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe kɔrɔgɔ *27–29*
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka sɔngɔrɔ li woolo pe ni wa pe tara 30–33
Sɛnrɛ nda Zheremi wìla yo Sedesiyasi wo naa Erekabu setirige piile pe kan *34–35*
Zheremi wìla jɔlɔ maga ta wi yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ 36–45
Pàa Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔ 36–42
Zheremi wi karaga wa Ezhipiti tara 43–44
Yɛnŋɛlɛ làa para Baruki wi ni 451.1-5
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔlɔgɔ wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke na 46–51
Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔwɔ sɛnrɛ ti yɛn na yuun naa 52.1-34

YƐNŊƐLƐ LI YAA JƆLƆGƆ WA ZHUDA TARA TI NA

1.1–12.17

Yɛnŋɛlɛ làa Zheremi wi yeri

1 Naŋa ŋa pàa pye na yinri Hilikiya wi pinambyɔ Zheremi wo sɛnrɛ ri nda. Hilikiya wìla pye Anatɔti† ca saraga wɔfɛnnɛ wo wa, ma yiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe tara ti ni.

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti yo Zheremi wi kan Zhuda tara wunlunaŋa Zhoziyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri taanri wolo li ni. Zhoziyasi wìla pye Amɔ pinambyɔ.

† **1:1 1.1:** Anatɔti ca kìla pye saraga wɔfɛnnɛ poro ca. Kìla pye wa Zheruzalɛmu ca ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri; culo kaŋgurugo wìla pye ti sɔgɔwɔ pi ni.

3 Làa para wi ni naa Zhoziyasi wi
pinambyɔ Yehoyakimu wi wunluwɔ
sanga wi na Zhuda tara ti go na, ma saa
gbɔn Zhoziyasi wi pinambyɔ Sedesiyasi
wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba
wolo li na Zhuda tara ti go na, fɔ ma saa
gbɔn ki yɛlɛ li yeŋge kaŋgurugo wogo
ki na, sanga ŋa ni pàa Zheruzalɛmu ca
woolo pe koli ma kari pe ni kulowo ni
we.
4 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni
ma yo fɔ:
5 «Sanni mbe sɔɔn gbegele wa ma nɔ wi
lara, mìla ma jɛn;
sanni pe sɔɔn se, mìla ma wɔ mɔɔ tɛgɛ
ma yɛ na yɛɛ kan,
mɔɔ pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ cɛngɛlɛ
ke kan.»
6 A mì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «E, na Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi si sɛnrɛ jɛn, katugu mi
yɛn pyɔ jɛɛ.»
7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ:
«Maga ka yo ma yɛn pyɔ jɛɛ;
katugu mi yaa ma tun leele mbele fuun
yeri, ma yaa kari pe kɔrɔgɔ,
nda fuun mi yaa yo ma kan, ma sari yo
pe kan.
8 Maga ka fyɛ pe yɛgɛ,
katugu mi yaa pye ma ni, mbaa ma shoo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»
9 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si li
kɛɛ ki sanga ma jiri na yɔn ki na, mɛɛ na
pye fɔ:
«Wele, mìlan sɛnrɛ ti le ma yɔn.
10 Wele, mi yɛn nɔɔ teri nala cɛngɛlɛ koro
naa wunluwɔ tara pyew ti go na,
jaŋgo ma pe kɔlɔgi ma pe jaanri,
ma pe jɔgɔ ma pe tɔngɔ,
ma pe yerege ma pe sanri.»

Amandi tige konaa nɛgɛdaga
ŋa wi yɛn na kanni kasɔn na
pe kala.

11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na
ni ma yo fɔ: «Zheremi, yiŋgi ma yɛn na
yaan?»
A mì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «Na yɛgɛ
yɛn amandi tige njege na†.»
12 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: «Màga
yan ma wali ki na jate, katugu na jatere
wi yɛn na sɛnyoro ti na mberi yɔn fili.»
13 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni
ki shyɛn wogo na, mala pye fɔ: «Yiŋgi ma
yɛn na yaan?»
A mì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «Na yɛgɛ
yɛn nɛgɛdaga wa na, ŋa wi yɛn na kanni,
ma wa wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri.»
14 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ:
«Pa jɔlɔgɔ ki yaa ka yiri wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
mbe pan mbe to tara woolo pe ni fuun pe
na.
15 Katugu mi yaa ka cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
yeri,
mbe yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
wunluwɔ tara pyew ti ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke yaa ka pan,
mbe ke wunluwɔ jɔnrɔ ti tɛgɛtɛgɛ wa
Zheruzalɛmu ca yeyɔnrɔ ti tanla,
mbe ca ki mbogo ki maga,
konaa mbe cɛn Zhuda tara cara ti ni fuun
ti tanla mbe to ti na.
16 Mi yaa na kiti wi kɔn mboo jan pe na
pe tipere ti ni fuun ti kala na,
katugu pè je na na.
Pe saa na wusuna nuwɔ taan sori yarisun-
ndo ta yɛgɛ kan nari gbogo,
ki yarisunndo nda pe yɛɛra kɛyɛn yìri
gbegele, to pe maa fɔli ti yɛgɛ
sɔgɔwɔ nari gbogo.

17 «Mboro wo na Zheremi, yiri mɔɔ ku-
rusijara wi pɔ, ma gbɛgɛlɛ;
sɛnrɛ nda fuun mi yaa yo ma kan,
ma yiri ma sari yo pe kan.
Maga kaa fyɛ pe yɛgɛ,
nakoma pa mi jate mi yaa sunndo kɔngɔ
wa ma na, maa seri pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
18 Wele, mi wo na, mbege lɛ nala wo na,
mì fanŋga kan ma yeri,
paa ca ŋga malaga sigembogo yɛn maga
maga ki yɛn,
mɔɔ pye paa tugurɔn tiyala yɛn,
mɔɔ pye paa tuguyɛnrɛ mbogo yɛn,

† **1:11 1.11-12:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, amandi tige mɛgɛ yerege kì yiri sɛnpyɔ ŋa wi ma yo mbaa ki kɔrɔsi wi kɔrɔgɔ. Ki kologo ko na, kanga na, ki tige ki ma cɛn ndɛɛ ki yɛn na kɔrɔsiri piin, katugu ko ki ma keli ma fyɛnwɛ.

mbe yiri Zhuda tara ti ni fuun ti kɔrɔgɔ,
mbe yiri ti wunlumbolo naa ti legbɔɔlɔ pe kɔrɔgɔ,
naa ti saraga wɔfɛnnɛ konaa tara woolo pe kɔrɔgɔ.
19 Pe yaa ka malaga gbɔn ma ni,
ɛɛn fɔ pe se ka ya ma ni,
katugu mi yɛn ma ni mbɔɔn shɔ.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

2

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye
na Izirayɛli woolo pe kala yɔngɔ

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni,
ma yo fɔ:
2 «Yiri ma saga yari ŋgbanga Zheruzalɛmu ca woolo pe kan fɔ: ‹Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
Yàa pye ma mara na na ye punwɛ sanga wi ni yɛgɛ ŋga na, na jatere wi yɛn ki na,
sanga ŋa ni mìla pye ma ye ndanla, paa yɛgɛ ŋga na pijɔ fɔnŋɔ wi pɔlɔ wi maa ndanla we,
sanga ŋa ni yàa taga na puŋgo na wa gbinri wi ni,
wa tara nda yaraga se ya lugu wa.
3 Ko sanga wo ni, Izirayɛli woolo yàa pye ma tɛgɛ ye yɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na kan,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma yarilire fɔnndɔ koŋgbannda tɛgɛ ti yɛ na kan we.
Lere o lere ka ta ka, wi ma pye kajɔɔgɔ pyefɔ;
jɔlɔgɔ ma to wi na.› »
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Izirayɛli woolo pe tɛlɛye
pàa kapere nda pye

4 «Yoro Zhakɔbu setirige piile, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo, konaa yoro mbele fuun ye yɛn Izirayɛli seye woolo ye ni fuun.
5 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Naga yɛn ma, yiŋgi kambasinŋge ye tɛlɛye pe yan na na,
ŋga kìgi kan, a pè si laga na na,
ma saa taga go fu yaara na,
fɔ a poro jate pè kanŋga ma pye go fu yaara?›
6 «Pe sila yewe mbe yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn se yeri?
Lo na làa we yirige wa Ezhipiti tara ti ni,
lo na làa keli we yɛgɛ wa gbinri wi ni,
wa tara nda ti yɛn ma waga naa titɛrɛ lara ti ni,
wa ki lawaga tara ti ni, ki tara tipere ti ni,
wa tara nda lere kpɛ na toro wa ti ni,
wa laga ŋga sɛnwee pyɔ kpɛ woro ma cɛn wa.›
7 Ma si yala, mì pan ye ni laga tara nda tì tanla ti ni,
jaŋgo yaa ti yarilire ti kaa, yaa yɔgɔri ti yarijɛndɛ ti kala na.
Ɛɛn fɔ naa yè pan ma ye wa, yànla tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni,
mala kɔrɔgɔ tara ti pye yaritijaanga.
8 Saraga wɔfɛnnɛ pe sila yewe mbe yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn se yeri,
lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe sila na jɛn.
Kundigile pàa yiri ma je na na, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa pye na para yarisunŋgo Baali ko mɛgɛ na,
yaara nda ti se ya mbe pe kala yɔn, to pè taga ti puŋgo na.› »

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn
na Izirayɛli woolo pe jɛrɛgi

9 «Ki kala na, mi yɛn na ye jɛrɛgi naa,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mi yɛn na ye piile pe piile pe jɛrɛgi.
10 Ye kɔgɔje wi kɔn ye kari fɔ wa lege, wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, wa lɔgɔ fugo ŋga pe yinri Kitimu ki na ye sa wele wa,
ye leele torogo pe sa yewe jɛŋgɛ wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, wa Kedari tara ti ni,
na kaa pye ŋga ye yɛn na piin laga ko nuŋgba ko pe yɛn na piin wa.
11 Naga yɛn ma, cɛnlɛ liliin li yɛn wa li mbe yɛnlɛ mbeli yarisunndo ti suru yarisunndo ta yɛgɛ na,
ali na kaa pye li yarisunndo ti woro yarisunndo jɛndɛ?
Ma sigi ta, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na woolo pe gbɔgɔwɔ, pànla suru yaraga ŋga ki yɛn tɔnli fu ka na.
12 Yoro naayeri yaara, ye ti ki to ye yɔn na,
ye wire ti fanla ye na yaa seri fyɛrɛ ti kala na fɔ jɛŋgɛ!
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

13 Kapere shyɛn na woolo pè pye:
Pè je na na, mi ŋa mi yɛn paa yinwege
pulugo tɔnmɔ yɛn we,
ma saa tɔnmɔ were wɔ pe yɛɛ kan, nda tì
jɛɛnri jɛɛnri,
nda tɔnmɔ se ya yere wa ti ni.»

Na ma ka je Yɛnŋɛlɛ li na ki yɛn ma tisaw

14 «Naga yɛn ma, Izirayɛli woolo pe yɛn
kulolo mbele pè lɔ poro pele lee,
nakoma mbele pè se wa kulowo pi ni go
ka ni poro pele?
Ɛɛn fɔ (na kaa pye pe woro kulolo) yiŋgi
na, a pe juguye pe nɛɛ pe kɛɛ yaara
ti koli pe yeri?
15 Pe yɛn na kuunru pe na paa jara
yirifɔnmbɔlɔ yɛn,
na gbele pe na ŋgbanga,
pè pe tara ti jɔgɔ mari yaga waga,
pè pe cara ti sogo, lere woro ma cɛn wa ti
ni.
16 Ali yɛrɛ Mɛfisi ca woolo konaa Tapanɛsi
ca woolo pe ni,
pe yaa ka pan mbe ye yinrɛ ti kulu ye na†.
17 Ko kagala koro yɛn na piin ye na ma,
katugu yè je Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
na,
sanga ŋa ni làa pye na ye yɛgɛ sinni wa
konɔ jɛnɛ li ni we.
18 Koni, ki yaa yiŋgi kan ye yeri, na yaga
kari wa Ɛzhipiti tara,
mbe saa Nili gbaan tɔnmɔ pi woo?
Yiŋgi tɔnli ye yaa ta, na yaga kari wa Asiri
tara,
mbe saa Efirati gbaan tɔnmɔ pi woo we?
19 Ye tipewe pi sara wi yaa kan ye yeri,
ye mbasinmɛ pi sara wi yaa jɔlɔgɔ wa ye
na.
Kona ye yaa ki yan mbege jɛn fɔ ki
yɛn nandangawa kala, ma pye ma
tisaw,
na yaga je mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ na na,
na ye woro na fyɛ na yɛgɛ we.
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lo lì yo ma.»

Izirayɛli woolo pàa je mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ

20 We Fɔ wì yo fɔ: «Izirayɛli woolo, maga
lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni, yè yiri
ma je na na,
ma we sɔgɔwɔ pi jɔgɔ.
Ye yɛn na yuun fɔ: ‹We woro na jaa mbe
pye lere wa kulo naa.›
Ki kala na, ye yɛn na sinlɛlɛ paa nanjaala
yɛn na nanjara piin wa tinndiye
mbele pè yagara pe go na,
konaa wa tigbɔrɔ nda fuun ti yɛn
wɛtipiire ni ti nɔgɔ†.
21 Ma si yala, mìla ye sanri paa ɛrɛzɛn
tirige jɛŋgɛ yɛn,
ŋga ki yɛn ɛrɛzɛn tirige tiyɔngɔ jɛŋgɛ ko
ka.
Kì pye mɛlɛ, a yè si wa ma kanŋga ma pye
paa ɛrɛzɛn tirige tijaanga yɛn?
22 Ali na ye ka woli gbanŋga tɔnmɔ ni,
mbe ye yɛɛ jogo tafilan lɛgɛrɛ ni,
ye kajɔgɔrɔ ti yaa koro ye na paa tuuro
yɛn na yɛgɛ sɔgɔwɔ.»
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
23 «Ye mbe ya mbege yo mɛlɛ mbe yo fɔ
ye woro fyɔngɔ ni,
fɔ yee taga yarisunŋgo Baali ki na mbaa
ki gbogo?
Ye sa ye yɔngɔlɔ ke wele wa gbunlundɛgɛ†
ki ni yɛgɛ ŋga na yège pye we!
Ŋga yè pye, yege jɛn ye wali ki na.
Ye yɛn paa yɔngɔmɛ nɔ yɛn,
ŋa wi yɛn na fee na jiire lagapyew.
24 Ye yɛn paa yan sofile yɛn, ŋa wi yɛn ma
tara wa gbinri wi ni.
Na wi lugusanga wi ka gbɔn, wi maa sofile
pɛnɛ pe nuwɔ pi lee tifɛlɛgɛ na.
Nambala kala li maa ta, ambɔ wi mbe ya
mbeli wogo ki sa wi yeri?

† **2:16 2.16:** Mɛfisi naa Tapanɛsi cara tìla pye Ezhipiti tara cara to ta. Kìla pye paga leele mbele yigi wa malaga kasopiile, pe ma pe yinrɛ ti kulu; Eza 7.20. † **2:20 2.20:** Ki vɛrise ŋa wi yɛn naga nari ma yo Izirayɛli woolo pàa yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na, na yarisunndo ta yɛgɛ gbogo. Ko yɛn paa nanjara yɛn Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na; Oze 4.12-14. Ki yarisunndo tìla pye Kana tara fɛnnɛ poro woro. Ki yarisunndo ti gbɔgɔsara pa tìla pye wa tinndiye naa yanwira ti na, konaa tigbɔrɔ nda fuun ti yɛn wɛtipiire ni ti nɔgɔ. † **2:23 2.23:** Gbunlundɛgɛ ŋga ki sɛnrɛ tì yo, ki yaa pye Hinɔmu gbunlundɛgɛ ko layi; pa kìla pye wa Zheruzalɛmu ca ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Leele pàa pye na pe piile pe woo wa saraga na pe sori kasɔn ni, konaa na katijangara ta yɛgɛ piin. To ti ni fuun nda to la pye Yɛnŋɛlɛ li kambɛngɛ, Zhere 7.31-32; 19.2-6; 32.35; 2 Wunlu 23.10.

Nambala mbele pe maa wi jaa mbe lugu wi na, paa la pe yɛɛ tege yɛrɛ,
katugu pe maa ta yɛɛn fyaw, wi lugusanga wi ni.»

25 We Fɔ wì yo fɔ: «Izirayɛli woolo, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn!
Yaga ka ti ye tɔɔrɔ ti koro waga sawira fu mbe ye yɛɛ wɛlɛgɛ.
Tɔnmɔ wɔgɔ kiga ka ye yagbolo li waga ye na, ye yarisunndo gbɔgɔwɔ pi kala ni!
Ɛɛn fɔ, a yè sho fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ, ma kaa ma yɛɛ tege.
Yarisunndo nambannda to ti yɛn ma we ndanla,
to waa jaa mbe taga ti na.› »

Izirayɛli woolo pe daga jɔlɔgɔ mbe to pe na

26 «Pe ka yoo yigi, fɛrɛ ti maa yigi yɛgɛ ŋga na,
pa fɛrɛ ti yaa Izirayɛli woolo pe yigi ma,
poro naa pe wunlumbolo pe ni, naa pe tara teele pe ni,
naa pe saraga wɔfɛnnɛ konaa pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni.
27 Poro mbele pe maga yo tikɔngɔ ki kan fɔ: ‹Mboro ma yɛn na to we!›
Mbege yo sinndɛlɛgɛ ki kan fɔ: ‹Mboro ma yɛn na nɔ ŋa wìlan se!›
Katugu pè puŋgo le na ni,
pee yɛgɛ wa na yeri.
Ɛɛn fɔ na jɔlɔgɔ ka to pe na sanga ŋa ni,
pe mɛɛ na yeri mbe yo fɔ: ‹Yiri ma pan ma we shɔ!›
28 Naga yɛn ma, ye yarisunndo nda yè gbegele ye yɛɛ kan, to kari se yeri?
Na kaa pye ti mbe ya, ti yiri ti ye shɔ ye jɔlɔgɔ sanga wi ni!
Katugu yoro Zhuda tara woolo, ye cara tì lɛgɛ yɛgɛ ŋga na,
pa ye yarisunndo tì lɛgɛ ma fun.

29 «Yiŋgi na ye nɛɛ na jɛrɛgi,
ma si yala, ye ni fuun ye yiri ma je na na?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
30 Mì ye piile pe gbɔn ma saa te, kii yaraga ka yɔn.
Pee yɛnlɛ na yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na.
Yàa ye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo tokobi ni,
paa jara yɛn, ŋa wi maa jɔgɔwɔ piin.
31 Yoro nala pilige woolo, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ŋga yuun,
yege logo.
Naga yɛn ma, mì pye paa gbinri yɛn,
nakoma paa diwi tara yɛn Izirayɛli woolo pe yeri wi le?
Yiŋgi na, a na woolo pè sho fɔ: ‹Wè koro we yɛɛ woolo,
we se sɔngɔrɔ li kɔrɔgɔ naa?›
32 Naga yɛn ma, sumborombyɔ wi mbe fɛgɛ wi fereyaara ti na le?
Nakoma pijɔ wi mbe ya fɛgɛ wi pijɔ paraga ki na le?
Ma sigi ta, na woolo poro na, pè fɛgɛ na na,
maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni.

33 «Haan! Ye ma ye yɛɛ gbegele tiyɔngɔ na ye ndanlafɛnnɛ pe lagajaa dɛ!
Wa ye tangalɔmɔ pi ni, ye mbe ya yɛrɛ mbaa jɛlɛ ŋa wì pe ma wɛ jɛɛlɛ pe ni fuun na wi nari.
34 Fyɔnwɔ fɛnnɛ mbele jɛrɛgisaga fu, yè baga pe na ma pe gbo go fu,
pe kasanwa pi yɛn bere wa ye yaripɔrɔ ti yɔnrɔ ti na,
ma si yala, ye sila pe yigi pe yɛn na ye kɔrɔ ki kaari mbe yu.
35 Konaa ki ni fuun, ye ma yo fɔ: ‹We yɛn jɛrɛgisaga fu!
Yɛnŋɛlɛ li yaa li naŋgbanwa pi laga lali we ni.›
Ki kala na, mi yaa kiti kɔn ye na,
katugu yè yo fɔ yee kapege pye.
36 Yiŋgi na, a ye nɛɛ fogolo na ye konɔ li kanŋgi?
Ye yaa ka sa fɛrɛ shɔ wa Ezhipiti tara,
paa yɛgɛ ŋga na yàa fɛrɛ shɔ wa Asiri tara we.
37 Ye yaa ka kɛyɛn taga wa ye yinrɛ ti na fɛrɛ ti kala na,
mbe yiri wa ki laga ki ni;
katugu poro mbele yè ye jigi wi taga pe na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì je pe na;
ye kala la kpɛ se yɔn wa pe yeri.»

3

Izirayɛli woolo pàa je Yɛnŋɛlɛ li na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Na naŋa wa kaa
jɔ je,
na ki jɛlɛ wi ka sa naŋa wa yɛgɛ tɛgɛ,
naga yɛn ma, wi pɔlɔ lɛɛ wi mbe yɛnlɛ
mbege jɛlɛ wi lɛ naa le?
Ayoo, na ki ka pye ma, ki yaa ki tara ti ni
fuun ti tɛgɛ fyɔngɔ ni†.
Yoro fun yè yiri ma saa nanjara pye
nambala lɛgɛrɛ ni;
mɛlɛ, a yè sho fɔ ye yaa sɔngɔrɔ mbe pan
na kɔrɔgɔ?» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma.
2 Ye ye yɛrɛ ti yirige ye wele wa tinndiye
pe na,
laga kikiin ki koro yee nanjara pye wa ki
na?
Ye ma saa cɛn wa koŋgolo ke yɔn na, na
ye nanjara pyeyɛɛnlɛ pe singi,
paa yɛgɛ ŋga na beŋganri pyefɔ ma lara
na singi wa gbinri wi ni.
Yè tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni ye nanjara naa
tipege ŋga yè pye ki ni.
3 Ko kala na tisara tì yere,
tisara puŋgo woro tii pan.
Konaa ki ni fuun, yè ye yinrɛ ti liri na ye
nanjara ti piin, yee yere ki na mbe
yo fɔ ye fɛrɛ shɔ.

4 Koni ko yège jɛn na gbele nala yinri, na
yuun fɔ: «We to!
Mboro ma yɛn we wɔnlɔ, maga lɛ wa we
punwɛ sanga wi ni!»
5 Ye yɛn na yewe na yuun fɔ:
«Naga yɛn ma, li yaa nawa ŋgban we ni
sanga pyew wi le?
Naga yɛn ma, li yaa gbu tɛgɛ we ni sanga
pyew wi le?»
Ko sɛnrɛ to ye yɛn na yuun,
ɛɛn fɔ, a yè si koro na kapege ki piin
fanŋga ni na kee yɛgɛ.

Izirayɛli tara woolo naa Zhuda tara woolo pe yɛn ma taanla nɔsepiile sumbonɔ shyɛn ni, mbele pe woro ma sin

6 Kona, wunlunaŋa Zhoziyasi wi wagati
wi na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni
ma yo fɔ: «Izirayɛli† woolo mbasinmbele
pè kala na pye, mali yan kɛ? Pè kari
wa yanwira titɔɔnrɔ ti ni fuun ti go na,
konaa ma kari wa tigbɔrɔ nda fuun ti yɛn
wɛtipiire ni ti nɔgɔ, ma saa na nanjara
piin wa.»
7 Mìla na yɛɛ pye fɔ: «Ko kagala ŋgele
koro ke ni fuun pyeŋgɔlɔ, pe yaa sɔngɔrɔ
mbe pan na kɔrɔgɔ. Ɛɛn fɔ pee sɔngɔrɔ
mbe pan na kɔrɔgɔ. Pe nɔsepyɔ Zhuda
tara woolo javapyefɛnnɛ pàa pye ki ka-
gala ke sɛrɛfɛnnɛ fun.
8 Mì Izirayɛli woolo mbasinmbele pe
wa, ma pɔrɔgɔ jɔgɔ sɛwɛ kɔn ma kan pe
yeri pe nandara ti kala na. Konaa ki ni
fuun, mìgi wele maga yan fɔ ko ka si
fyɛrɛ wa pe nɔsepyɔ Zhuda tara woolo
javapyefɛnnɛ pe na. Ɛɛn fɔ poro fun paa
saa na nanjara piin.
9 Izirayɛli woolo pè tara ti tɛgɛ fyɔngɔ
ni pe nanjara tipere ti ni; pè kalikalawa
pye yarisunndo sinndɛɛrɛ woro konaa
tire woro ti ni.
10 «Konaa ki ni fuun, pe nɔsepyɔ Zhuda
tara woolo javapyefɛnnɛ pe sila sɔngɔrɔ
mbe pan na kɔrɔgɔ pe kotogo ki ni fuun
ni. Ɛɛn fɔ pàa pye naga piin kopiire ni.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye naa fɔ:
«Izirayɛli woolo mbasinmbele poro pe
yɛɛ naga ndɛɛ pè sin ma wɛ Zhuda tara
woolo java pyefɛnnɛ poro na.
12 Yiri ma saga sɛnrɛ nda ti yari wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti yeri fɔ:
‹Yoro Izirayɛli woolo mbasinmbele, ye
sɔngɔrɔ ye pan!›
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
‹Mi se yɛgɛ san ye ni naa,
katugu mi yɛn kagbaraga pyefɔ.›
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
‹Mila gbu tɛgɛ lere ni sanga pyew.
13 Ye ye kajɔɔgɔ ki jɛn ye yere ki na ko cɛ,
yege jɛn ye yo fɔ yè yiri ma je mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ na na.
Ye saa na yanri na toro yarisunndo nam-
bannda puŋgo na,
wa tigbɔrɔ nda fuun ti yɛn wɛtipiire ni ti
nɔgɔ;

† **3:1 3.1:** Ye wele wa Dete 24.1-4laga ki ni. † **3:6 3.6:** Naa Izirayɛli tara wunluwɔ pìla kɔn shyɛn, lagamɛ Izirayɛli mɛgɛ ŋga ki yeri, ko yɛn na para yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ tara to sɛnrɛ na. Asiri tara woolo pàa pan ma pe koli ma kari pe ni kulolo wa Asiri tara; 2 Wunlu 17. † **3:13 3.13:** Ye wele wa Zhere 2.20laga ki ni.

yee yɛnlɛ mbe logo na yeri.› »
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.

Yɛnŋɛlɛ li yɛn na li woolo pe yinri pe sɔngɔrɔ pe pan li kɔrɔgɔ

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Ye sɔngɔrɔ ye pan na kɔrɔgɔ, yoro piile
mbele yè yiri ma je,
katugu muwi mi yɛn ye tafɔ we.
Mi yaa ka nuŋgba nuŋgba lɛ ye ni, mbe
yiri cara ti ni,
mbe shyɛnzhyɛn lɛ ye ni, mbe yiri seye yi
ni,
mbe sɔngɔrɔ ye ni wa Siyɔn ca.
15 «Mi yaa ka kundigile tɛgɛ ye go na
mbe yala na nandanwa kala li ni. Pe yaa
kaa ye yɛgɛ sinni kajɛnmɛ naa tijinliwɛ
ni.
16 Na yaga ka lɛgɛ wa tara ti ni, mbe
piile lɛgɛrɛ se sanga ŋa ni, ki wagati wi
ni, pe se kaa para mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yɔn finliwɛ kɛsu wi wogo na naa. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Wi wogo ki se ka tigi
lere nawa naa, pe se ka nawa to wi na
naa, pe se si ka wa yɛgɛ gbegele naa.
17 Ko wagati wo ni, pe yaa kaa
Zheruzalɛmu ca ki yinri ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ jɔngɔ›. Cɛngɛlɛ ke ni fuun
ke yaa ka sa ke yɛɛ gbogolo wa, wa
Zheruzalɛmu ca mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
gbogo. Pe se koro mbaa tanri mbaa yala
pe yɛɛra nawa jatere pere to ni.
18 Ki wagati wi ni, Zhuda tara woolo
pe yaa ka pan mbe taga Izirayɛli woolo
pe na. Pe yaa ka pinlɛ mbe yiri wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti yeri,
mbe sɔngɔrɔ wa pe tara ti ni, tara nda
mìla kan pe tɛlɛye pe yeri ti pye pe kɔrɔgɔ
ye.»

Izirayɛli tara woolo pe sɔngɔrɔkala Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ

19 We Fɔ wì yo fɔ:
«Mìla pye nala yɛɛ piin ma yo
mìla jaa mbaa ye jate paa na piile yɛn,
mìla pye naga jaa mbe tara nda tì tanla ti
kan ye yeri;
mbe tara laga tiyɔngɔ kan ye yeri, ŋga
ki yɔngɔ woro cɛngɛlɛ sanŋgala ke
sɔgɔwɔ.
Mìla pye naga yuun fun fɔ ye yaa kaa na
yinri we to,
fɔ ye se ka laga na na fyew.
20 Ɛɛn fɔ, jɛlɛ ŋa wii sin wi maa pɔlɔ wi
java yɛgɛ ŋga na,
pa yoro Izirayɛli woolo yànla java ma.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

21 «Magaŋgala yɛn na yinrigi wa tinndiye
pe na,
Izirayɛli woolo pe gbeere naa pe
yɛnriŋgbanga ŋga pe yɛn na yɛnri
koyi,
katugu pè kombele lɛ;
pè fɛgɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ
na na.
22 Yoro piile mbele yè yiri ma je, ye
sɔngɔrɔ ye pan na kɔrɔgɔ!
Pa mi yaa ye sagala, mbe ye shɔ ye
kambasinnde ti ni.»

Kona, a leele pè sho fɔ: «We mbele, wè
sɔngɔrɔ na paan ma kɔrɔgɔ,
katugu mboro ma yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, we
Yɛnŋɛlɛ le.
23 Kaselege ko na, yarisunndo gbɔgɔwɔ
mba pi yɛn na piin wa tinndiye pe
na,
ki tinmɛ mba fuun pi yɛn na yinrigi wa
yanwira ti na,
pe yɛn na we fanla wi wagafe.
Ɛɛn fɔ kaselege ko na, pa Izirayɛli woolo
pe yaa shɔwɔ pi ta Yawe Yɛnŋɛlɛ,
we Yɛnŋɛlɛ lo yeri.»

24 «Maga lɛ wa we punwɛ sanga wi ni,
yarisunndo fɛrɛ woro nda we tɛlɛye pàa
pye na gbogo, tì pe tunŋgo tɔnli wi
li,
pe simbaala naa sikaala konaa pe nɛrɛ ti
ni,
naa pe pinambiile konaa pe sumborombi-
ile pe ni.
25 We daga mbe sinlɛ fɛrɛ ti ni,
we tifagawa pì pye paa we tɔnparaga yɛn;
katugu wè kapere pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, we
Yɛnŋɛlɛ li na, woro naa we tɛlɛye
pe ni,
maga lɛ wa we punwɛ sanga wi ni fɔ ma
pan ma gbɔn nala.
Wee yɛnlɛ mbe logo Yawe Yɛnŋɛlɛ, we
Yɛnŋɛlɛ li yeri.»

4

Yɛnŋɛlɛ lì yo Izirayɛli woolo pe pe kapere ti jɛn peri yaga

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Izirayɛli woolo, na yaga sɔngɔrɔ mbe pan,
na yaga sɔngɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ,
na yaga ye yarisunndo tijangara ti kɔ mberi wɔ wa na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
na yee koro mbaa yanri la kee kɛɛ ki ni fuun ki na,
2 na yaga wugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo na mɛgɛ ki na,
na yaga ki pye kaselege ni, naa nawa lagawa ni konaa kasinŋge ni,
pa kona cɛngɛlɛ sanŋgala ke yaa nala yɛnri mbe duwaw ke na,
pa ke yaa gbɔgɔwɔ ta na fanŋga na.»
3 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga yuun Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe kan fɔ:
«Ye kɛrɛ fɔnndɔ kɔn ye yɛɛ kan,
yaga ka yariluguro lugu wa wuuro ti sɔgɔwɔ naa.
4 Yoro Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo,
ye ye yɛɛ kɛnrɛkɛnrɛ mbege naga fɔ yè pye mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na woolo,
ye ye kotoro ti pye kpoyi.
Nakoma na naŋgbanwa pi yaa yiri ye kɔrɔgɔ paa kasɔn yɛn,
mbaa sori ŋga lere se ya figi,
ye kapyere tijangara ti kala na.»

Jɔlɔgɔ ŋga ki yaa to Zhuda tara woolo pe na

5 «Ye saga wogo ŋga ki yari Zhuda tara woolo pe kan,
ye ti Zheruzalɛmu ca woolo pege wogo ki jɛn!
Ye mbanlaga win wa tara ti ni ye leele pe yɛri,
ye ye magaŋgala ke yirige yege yo fɔ leele pe pe yɛɛ gbogolo wa cara nda pè malaga sigemboro kan mari maga ti ni.
6 Ye kacɛn yaraga ka pye yege yirige wa naayeri mbaa Siyɔn ca kɛɛ ki nari!
Yaa fee, yaga ka yere!
Katugu mi yaa ti jɔlɔgɔ mbe yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri mbe pan,
ki yaa ka pye jɔgɔwɔ gbɔɔ.
7 Jara† wì yew ma yiri wa wi larasaga;
cɛngɛlɛ ke tɔngɔfɔ wi yɛn wa konɔ na paan.
Wì yiri wa wi cɛnsaga ki ni,
mbe pan mbe ye tara ti jɔgɔ mberi yaga waga;
ye cara ti yaa ka tɔngɔ mbe pye katara,
lere se ka pye wa ti ni.
8 Ki kala na, ye jatere piriwɛn yaripɔrɔ le ye yɛɛ na;
yaa kunwɔ gbele, yaa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ yuun,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ pi se kɔ ye ni.»

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Ko pilige ko ni, wunlumbolo naa kundig-ile pe ni, pe yaa ka kotogo la.
Saraga wɔfɛnnɛ pe jigi wi yaa ka kɔn pe na,
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe nawa pi yaa ka wɔ pe na.»

10 Kona, a mì sho fɔ: «E, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
kì cɛn mà ki cɛnlɛ woolo mbele poro naa Zheruzalɛmu ca woolo pe fanla wi,
maga yo pe kan fɔ: ‹Ye yaa ka yɛyinŋge ta›,
ma si yala, tokobi wi yɛn wa pe yɔlɔgɔ ki na makɔ!»

11 Ko sanga wo ni, pe yaa kaga yo ki cɛnlɛ woolo poro naa Zheruzalɛmu ca woolo pe kan fɔ:
«Tifɛlɛgɛ wɛrɛgɛ ka yɛn na gbɔɔn na yinrigi wa gbinri wi ni, wa tinndiye pe na.
Ki yɛn na gbɔɔn na paan na woolo pe kɔrɔgɔ.
Ki woro na paan mbe yarilire sigire fɛ, nakoma mbe yarilire pyɔ fɛ.
12 Tifɛliŋgbɔgɔ kayi,
ŋga kì yiri wa na paan, mbe pan mbanla nandanwa kala li pye.
Koni mi jate mi yaa kiti wi kɔn pe na.»

† **4:7 4.7:** Jara ŋa sɛnrɛ tì yo, wo wi yɛn Babilɔni tara re, to ti yɛn cɛngɛlɛ ke tɔngɔfɔ we.

13 Leele pe yɛn na yuun fɔ: «Wele, juguye
pe yɛn na paan paa kambaara yɛn.
Pe malaga gbɔnwotoroye pe yɛn paa
tifɛlinjolo yɛn;
pe shɔnye pè wege ma wɛ yɔnye na.
Jɔlɔgɔ yɛn we wogo, katugu pè we tɔngɔ
pew.»

14 «Zheruzalɛmu ca woolo, ye ye kotoro ti
pye kpoyi, ye tipere pyew ti wɔ wa,
jaŋgo ye ta ye shɔ.
Ye yaa jatere pere ti yaga wa ye kotoro na
sa gbɔn fɔ wagati wiwiin?
15 Pe yɛn na sɛnrɛ ta nuru na yinrigi
wa Dan tara ti ni, wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
ti yɛn na jɔlɔgɔ panga wogo yari na
yinrigi wa Efirayimu tara yanwira
ti na.
16 Yege sɛnrɛ nda ti yo ye cɛngɛlɛ
sanŋgala ke kan,
ye ti Zheruzalɛmu ca woolo peri logo fɔ:
Maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe ma pan ma ca
ki yɔn tɔn mbege shɔ, pele yɛn na
paan, ma yiri taleere ta ni.
Pe yɛn na malaga kɔŋgɔlɔ waa na paan
Zhuda tara cara ti mɛgɛ ni.
17 Pe yaa pan mbe Zheruzalɛmu ca ki
maga mbege fili paa yɛgɛ ŋga na
kɛrɛ sigefɛnnɛ maa ki piin we,
katugu pè yiri ma je na na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
18 Ye tangalɔmɔ pee po naa ye kapere
tijangara to tì ti
ki wogo ŋga kì gbɔn ye na.
Ye tipere ti tɔnli wowi,
kaselege yi, kì ye nawa pi tanga ye na,
ki yɛn na ye jɔlɔ fɔ wa ye sunndo wi na.»

Tara woolo pe kala
làa Zheremi wi nawa pi tanga wi na

19 E, na nawa, na nawa!
Kayaŋga yɛn wa na kotogo na fɔ jɛŋgɛ.
Na kotogo ki yɛn ma wɛri na na;
mi se ya mbe pyeri,
katugu mì mbanlaga winmɛ pi logo,
ma malaga kɔŋgɔlɔ ke logo.
20 Tɔngɔwɔ naa tɔngɔwɔ sɛnrɛ pe yɛn na
yari,
pè tara ti ni fuun ti tɔngɔ.
Pànla paara yinrɛ ti jaanri yɔnlɔ nuŋgba,
mala wɔnlɔsara ti jɔgɔ go nuŋgba.
21 Mi yaa koro mbaa ki malaga gbɔnkacɛn
ŋa wi yaan fɔ sa gbɔn wagati wi-
wiin?
Mi yaa koro mbaa ki mbanlaga magala li
nuru fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?

22 «Kaselege ko na, na woolo pe yɛn
kambajɛnmbɛlɛ,
pee na jɛn;
pe yɛn piile mbele pe yɛn lembire,
tijinliwɛ woro pe ni.
Kapege pyege ko cɛ pè jɛn,
ɛɛn fɔ kajɛŋgɛ pyege pee ko jɛn.»

Jɔgɔwɔ gbɔɔ pyesanga

23 Mì tara ti wele, mari yan ti woro ma
yala, ti yɛn waga!
Mì naayeri wi wele, mì si yanwa kpɛ yan.
24 Mì yanwira ti wele, mɛɛ ti yan ti yɛn na
yɛgɛyɛgɛ!
Tinndiye pe ni fuun pe yɛn na tigile tigile.
25 Mì wele, mi si sɛnwee pyɔ kpɛ yan naa!
Naayeri sannjɛrɛ ti ni fuun tì fe ma kari.
26 Mì wele, mɛɛ tara ti kɛrɛ kɔnsara
tiyɔnrɔ ti yan tì kanŋga ma pye
gbinri ŋa wì waga!
Ki cara ti ni fuun tìla kanŋga ma pye
katara,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, li
naŋgbanwa gbɔɔ pi kala na.

27 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Tara ti ni fuun ti yaa ka koro waga,
ɛɛn fɔ mi se ka ti ti ni fuun ti tɔngɔ pew.
28 Ki kala na, tara ti yaa ka kunwɔ gbele.
Wa naayeri, wa yɛnŋɛlɛ na, diwi wi yaa
yé;
katugu mìgi yo, maga kɔn maga tɛgɛ.
Ki kala li se ye na go na,
mi se si yɔn kanŋga.»

Siyɔn ca ki tɔngɔkala

29 Shɔn lugufɛnnɛ naa sandira wɔnfɛnnɛ
pe tinmɛ pi kala na,
ca woolo pe ni fuun pè fe.
Pe yɛn na lara wa kɔɔrɔ ti ni.
Pè fe ma lugu wa waara ti na.
Cara ti ni fuun tì koro waga,
lere kpɛ si koro wa ca ki ni naa.
30 Mboro Zheruzalɛmu ca ŋga pè tɔngɔ
makɔ, yiŋgi ma yaa pye san?

Ali na ma kaa pariyɛnrɛ sɔnŋgbanga
woro nii,
mbaa tɛ fereyaara nii,
mbaa kale nii wa ma yɛngɛlɛ ke ni,
maa ko piin nɔɔ yɛɛ gbegele wagafe.
Ma kɛɛnlɛ pè je ma na,
pe yɛn naga jaa ma ku.
31 Mi yɛn na jɔrɔgɔmɔ pa nuru paa jɛlɛ ŋa
wi selara yiri wi ni wi jɔrɔgɔmɔ pi
yɛn,
na jɔlɔgɔ jɛngɛ ka nuru paa jɛlɛ ŋa wi yɛn
na wi pyɔ koŋgbanŋa siin wi yɛn.
Siyɔn ca woolo pe jɔrɔgɔmɔ powi;
pe yɛn na jɛɛn, na pe kɛyɛn yi yinrigi wa
naayeri na yuun fɔ:
«Ow! We wogo kì jɔgɔ!
We yɛn na kuun legboleele pe gbɔnrɔ ti
kɛɛ.»

5

*Zheruzalɛmu ca woolo pe kapere
tì saa toro ti da wi na*

1 Ye Zheruzalɛmu ca ki yanri ye toro wa
ki nawa koŋgolo ke ni,
ye wele jɛŋgɛ, ye ca kagala ke yewe ye ke
jɛn;
ye wele wa katoro ti ni yege jɛn,
na kaa pye mbe lere nuŋgba ta wa,
lere nuŋgba pe, ŋa wi yɛn na kasinŋge ki
piin,
ŋa wi yɛn naga jaa mbaa tanri kaselege
na;
pa kona mi yaa Zheruzalɛmu ca ki kala
yaga.
2 Ali na paga ki yo mbe yo fɔ: «Mì wugu ki
na Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo
li mɛgɛ ki na,»
yagbogowo wuguro pe ma wugu.

3 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, naga yɛn ma, kaselege
ko ma ma yɛn na lagajaa wi le?
Mà pe gbɔn, ɛɛn fɔ kii pe ya.
Mà pe tɔngɔ, ɛɛn fɔ pee yɛnlɛ ma yɛrɛwɛ
sɛnrɛ ti na.
Pè pe yɛrɛ ti waga ma wɛ walaga na,
pee yɛnlɛ mbe sɔngɔrɔ mbe pan ma
kɔrɔgɔ.

4 Mìla pye nala yɛɛ piin fɔ: «Ki leele mbele
pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ,
tijinliwɛ woro pe ni;
katugu pee Yawe Yɛnŋɛlɛ li konɔ li jɛn,
pee pe Yɛnŋɛlɛ li kakɔnndɛgɛlɛ li jɛn.
5 Ki kala na, mi yaa kari wa pe legbɔɔlɔ
pe yeri,
mbe sa para pe ni;
ki woro nala kɔɔn shyɛn, poro wo na, pè
Yawe Yɛnŋɛlɛ li konɔ li jɛn,
pè pe Yɛnŋɛlɛ li kakɔnndɛgɛlɛ li jɛn.»
Ɛɛn fɔ poro fun, pè yiri ma je paa yɛgɛ
ŋga na falinɛrɛ ma kaa ti tunŋgo
pyetige ki kaw maga laga ti yɛɛ na,
ma pe manda nda tìla pye ma pe pɔ pe
Yɛnŋɛlɛ li na ti sangala†.
6 Ki kala na, jara yaa yiri wa kɔlɔgɔ ki ni
mbe to pe na,
dabaaga yaa yiri wa funwa lara falafala ti
ni, mbe pan mbe pe kɔɔnlɔ,
kamɔlɔ yaa pan mbe lara wa pe cara ti
tanla, mbaa pe singi.
Lere o lere ka yiri wa ca, wi yaa to wo na
mboo kɔɔnlɔ yuroyuroyuro;
katugu pe kajɔgɔrɔ tì lɛgɛ,
pe mbasinmɛ pì gbɔgɔ.

7 Zheruzalɛmu ca woolo, mi yaa ye kapere
ti kala yaga ye na mɛlɛ?
Ye piile pè je na na;
yaara nda ti woro Yɛnŋɛlɛ,
to pe yɛn na wungu ti mɛgɛ ki na.
Mìla pe kala yɔn yaara ti ni fuun ti kan
pe yeri,
konaa ki ni fuun, pe yɛn na jatara naa
nandara piin.
Pe ma kari lɛgɛrɛ ma saa nanjaa wi go ki
yin kanw.
8 Pe yɛn paa shɔnye nambala yɛn, mbele
pè tin pe yɛɛ ni pe lugusanga ni,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛn na
gbele pe nambala yɛɛnlɛ pe jɛɛlɛ pe
puŋgo na.
9 Naga yɛn ma, mii daga mbe jɔlɔgɔ wa pe
na ki kagala ke mɛgɛ ni wi le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Naga yɛn ma, mii daga mbanla kayaŋga
ki wɔ ki cɛnlɛ woolo mbele pe cɛnlɛ
li ni wi le?

† **5:5 5.5:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pè yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na, ma poro naa Yɛnŋɛlɛ sɔgɔwɔ pi jɔgɔ.

10 Mbogo ŋga kì pe ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti maga,
yege kaanla ye ye wa ti ni yeri jɔgɔ,
ɛɛn fɔ yaga kari tɔngɔ pew.
Ye ɛrɛzɛn tiire njere ti kɔɔnlɔ,
katugu ti woro mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
woro.
11 Kaselege ko na, Izirayɛli tara woolo naa
Zhuda tara woolo
pànla java wi;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pe kiti kala

12 Zhuda tara woolo pè finlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li wogo na, ma yo fɔ:
«Li se ya yaraga ka pye we na!
Jɔlɔgɔ kpɛ se gbɔn we na!
Malaga se gbɔn we na, fuŋgo se si to we
na.
13 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe woro
yaraga ka naa, kaawɔ tifɛlɛgɛ ko cɛ;
pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yɛn wagafe.
Jɔlɔgɔ kagala ŋgele pe yɛn na yari, ke
sɔngɔrɔ ke to pe na!»

14 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Kì kaa pye ko sɛnrɛ nda to yè yo,
wele, mi yaa ti na sɛnrɛ ti pye paa kasɔn
yɛn wa mboro Zheremi ma yɔn;
ki leele mbele pe yaa pye paa kanŋgirɛ
yɛn, nda ki kasɔn ki yaa sogo.
15 Wele, yoro Izirayɛli woolo wele,
mi yaa cɛnlɛ la yirige mbe wa ye na, mbe
yiri fɔ wa lege;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Cɛnlɛ lali na li yɛn fanŋga ni,
cɛnlɛ na li yɛn wa maga lɛ wa fafafa;
cɛnlɛ na ye sili sɛnrɛ ti jɛn,
ye woro nali sɛnrɛ ti nuru.
16 Pe sanŋgbɔ wi yɛn paa fanga yɛn, ŋga
ki yɔn ki yɛn ma yɛngɛ;
pe ni fuun pe yɛn maliŋgbɔɔnlɔ koto-
gofɛnnɛ.
17 Pe yaa ka ye yarilire naa ye yaakara ti
ka,
mbe ye pinambiile naa ye sumborombiile
pè tɔngɔ,
mbe ye simbaala naa ye nɛrɛ ti ka,
mbe ye ɛrɛzɛn tiire naa ye figiye tire ti
jɔgɔ;
ye malaga sigecara nda yè ye jigi wi taga
ti na,
pe yaa kari tɔngɔ tokobi ni.»

18 «Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, ko wagati
wo ni, mi se ka ye tɔngɔ mbe ye kɔ pew.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
19 Na paga ka yewe mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi
na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lì si ki wogo
ŋga ki ni fuun ki pye we na?› Kona ma
pe yɔn sogo, fɔ mì yo fɔ: ‹Kì kaa pye yè je
na na, na yarisunndo ta yɛgɛ gbogo laga
ye tara, ki kala na, ye yaa ka saa tunŋgo
piin cɛnlɛ la yɛgɛ woolo kan tara ta yɛgɛ
ni, nda ti woro ye tara.› »

Yɛnŋɛlɛ làa li woolo pe yɛri ma yo li yaa jɔlɔgɔ wa pe na

20 «Yege sɛnrɛ nda ti yari Zhakɔbu se-
tirige piile pe kan,
ye ti Zhuda tara woolo peri logo, fɔ:
21 ‹Yege sɛnrɛ nda ti logo,
yoro cɛnlɛ woolo mbele tijinliwɛ fufɛnnɛ
naa kambajɛnmbɛlɛ!
Yɛngɛlɛ yɛn ye na, ɛɛn fɔ ye woro na
yaan;
nuŋgbogolo yɛn ye na, ɛɛn fɔ ye woro na
nuru†.
22 Ye woro na fyɛ na yɛgɛ wi le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Ye woro na seri fyɛrɛ ti na na yɛgɛ sɔgɔwɔ
wi le?
Muwi mì taambugɔ ki tɛgɛ ma kɔnlɔ gbɔn
kɔgɔje wi kan,
maga pye kɔnlɔ na li yɛn kɔsagafu, na wi
se ya kaanla.
Kɔgɔje wi tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na
tuun, pi maa tinni ŋgbanga, ɛɛn fɔ
pi se ya mbeli kaanla;
pi maa tinmɛ gbɔɔ yinrigi, ɛɛn fɔ pi se ya
toro kɔnlɔ lo na.›
23 Ɛɛn fɔ ki cɛnlɛ na li woolo pe yɛn
kotoŋgbanga fɛnnɛ, ma pye leele
mbele pè yiri ma je;
pè je na konɔ li na ma kari pe yɛɛ konɔ.
24 Pe yɛrɛ woro naga yuun wa pe yɛɛ
nawa mbe yo fɔ:
‹Ye ti waa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ,

† **5:21 5.21:** Ye ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ ti taanla Eza 6.9-10naa Maki 8.18lara ti ni.

lo na li ma tisara ti kan we yeri ti wagati
wi na we,
tisara koŋgbannda naa puŋgo woro ti ni,
mbe yapeleye ya kan we yeri yarilire
kɔnyapeleye.›
25 Ye kajɔgɔrɔ to tì ti ki kagala kè gbɔn ma
piri;
ye kapere to tì ti yè ki yarijɛndɛ ti la.

26 «Katugu lepeele yɛn wa na woolo pe
sɔgɔwɔ.
Pe ma lara na leele pe singi, paa
sannjɛgɛlɛ yigifɔ yɛn;
pe ma mɛrɛ jan wa leele pe yɛgɛ na pe
yinri.
27 Sannjɛgɛlɛ yigifɔ wi maa ŋgonjogo ki
yin sannjɛgɛlɛ ke ni yɛgɛ ŋga na,
pa pè pe yinrɛ ti yin ma, yaara nda pè ja
nambara ni ti ni.
Pa pège pye ma, ma fanŋga ta konaa ma
yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta.
28 Pè tugbɔlɔ ma tɔrɔ na yɛngɛlɛ;
pe kapege pyewe pì kɛɛ toro.
Paa kiti wi kɔn kaselege na, mbe pijiriwe
wi tanga ki kan wi yeri,
ɛɛn fɔ poro wogo ko yɛn na yɔngɔ na kee
yɛgɛ.
Paa yɛnlɛ mbe fyɔnwɔ fɔ wi tanga ki kan
wi yeri.
29 Naga yɛn ma, mii daga mbe ki kagala
ke fɔgɔ tɔn pe na wi le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Naga yɛn ma, mii daga mbanla kayaŋga
ki wɔ ki cɛnlɛ woolo mbele pe cɛnlɛ
li ni wi le?
30 Kapegbɔgɔ naa katijangara yɛn na piin
wa tara ti ni.
31 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn na
yagbogowo sɛnrɛ yuun,
saraga wɔfɛnnɛ pe yɛɛra tɔnli wo cɛ pe
yɛn na jaa.
Ki kagala koro ke yɛn mala woolo pe
ndanla!
Ɛɛn fɔ wa ki kagala ke kɔsaga, ye yaa ki
pye mɛlɛ san?»

6

Zheruzalɛmu ca juguye pe pan maga maga, maga fili

1 «Yoro Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo, ye fe ye
yiri wa Zheruzalɛmu ca ki ni.
Ye mbanlaga ki win wa Tekowa ca.
Ye wirige ka yirige paa kacɛn yɛn wa Bɛti
Hakɛrɛmu ca;
katugu jɔlɔgɔ naa jɔgɔwɔ gbɔɔ pà yiri wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri na
paan.
2 Siyɔn ca tiyɔngɔ naa ki mɛgɛ, ko ŋga ki
yɛn dɛŋgɛ ni,
mi yaa ki tɔngɔ yɛɛn pew.
3 Leele pele yɛn na paan ca ki mɛgɛ ni
paa simbaala kɔnrifɛnnɛ yɛn, naa
pe simbaŋgbeleye ni.
Pè pe maliŋgbɔɔnlɔ paara yinrɛ ti kan
maga maga;
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe simbaala
pe yɛn na pe tasaga yan ki kaa†.
4 Pe yɛn na yuun fɔ: ‹Ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ ye
sa to ca ki na!
Ye yiri we sa to ki na yɔnlɔ fuŋgbanga na!
E, jɔlɔgɔ yɛn we wogo, katugu yɔnlɔ kila
tuun makɔ,
yinmɛ pila tuun tara.
5 Ye yiri we sa to pe na yembinɛ,
we pe wunluwɔ yinrɛ ti jaanri.› »

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa
lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye tire kɔn ye lugusara gbegele
Zheruzalɛmu ca ki na.
Ca kayi ŋga ki daga jɔlɔgɔ mbe to ki na;
lewɛlɛwɛ kapyere to ti yɛn na piin wa ki
ni.
7 Pulugo tɔnmɔ maa pulo na yinrigi yɛgɛ
ŋga na,
pa ki ca ki tipere ti maa pulo ma.
Lewɛlɛwɛ kapyere naa jɔgɔwɔ kapyere to
cɛ ti yɛn na piin wa ki ni.
Jɔlɔgɔ naa tege ki yɛn na yɛgɛ sɔgɔwɔ
sanga pyew.

8 «Zheruzalɛmu ca woolo, ye yɛnlɛ na
yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na,
nakoma mi yaa na yɛɛ laga ye na,
mi yaa Zheruzalɛmu ca ki kanŋga mbege
pye laga ŋga ki yɛn waga,
laga ŋga lere se ya cɛn wa ki ni.»

† **6:3 6.3:** Ŋga kì yo fɔ: *Simbaala kɔnrifɛnnɛ naa pe simbaŋgbeleye* ko yɛn na para wunlumbolo pele naa pe maliŋgbɔɔnlɔ sɛnrɛ na, mbele pe yaa pan mbe to Zheruzalɛmu ca ki na.

Izirayɛli woolo pè je mbe logo Yɛnŋɛlɛ li yeri

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa
lì yo yɛɛn fɔ:
«Izirayɛli woolo sanmbala mbele pè koro
go na,
ye pe wulowulo pyew paa yɛgɛ ŋga na pe
ma kaa ɛrɛzɛn pire cɔ pew we;
ko puŋgo na, ye sɔngɔrɔ yeri san paa yɛgɛ
ŋga na ɛrɛzɛn pire cɔfɔ wi ma kaa
ɛrɛzɛn tiire ti san we.»

10 Mi yaa para ambɔ ni?
Ambɔ mi yaa yɛrɛwɛ kan wi yeri wi logo
na yeri?
Wele, pe nuŋgbogolo kè jili pe na,
pe se ya jatere tɛgɛ na sɛnrɛ ti yeri.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti pye pe yeri
tifagawa yaraga,
pe woro na tanwa kpɛ yaan wa ti ni.
11 Na nawa pì yin na na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa pi ni,
mi se ya mboo kun na yɛɛ ni naa.

Yɛnŋɛlɛ, ma naŋgbanwa kala li wa piile
pe na wa ca nawa koŋgolo ke ni,
konaa lefɔnmbɔlɔ mbele pè gbogolo pe
na.
Pe yaa ka ki naŋgbanwa kala li wa naŋa
wo naa jɛlɛ wi na,
naa lelɛɛlɛ poro naa lelɛŋgbaŋgala ke na.
12 Pe yinrɛ ti yaa ka pye leele pele yɛgɛ
woro,
naa pe kɛɛrɛ konaa pe jɛɛlɛ pe ni;
katugu mi yaa kɛɛ wa ki tara nda ti woolo
pe na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
13 Mbege lɛ piile pe na mbe saga wa lelɛɛlɛ
pe na,
pe ni fuun pe yɛɛra tɔnli wo pe yɛn na
jaa;
mbege lɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
na mbe saga wa saraga wɔfɛnnɛ pe
na,
pe ni fuun pe yɛn yagbogolo yofɛnnɛ.
14 Pe woro na yɛgɛ teri na woolo pe yama
wogo ki yeri,
mbe pe wɛrɛ pye tiyɔngɔ.
Pe yɛn naga yuun wi cɛ fɔ: «Yɛyinŋge
pan, yɛyinŋge pan!»
Ma si yala, yɛyinŋge woro wa.
15 Naga yɛn ma, fɛrɛ pe yigi pe katijangara
nda pè pye ti kala na wi le?
Ayoo, ali yɛrɛ fɛrɛ yana lo si pe yigi,
pee fɛrɛ jɛn naa.
Ki kala na, pe yaa ka to mbe tɔngɔ,
mbe pinlɛ mbele pe yaa ka to mbe tɔngɔ
pe ni.
Na mi ka ka jɔlɔgɔ wa pe na sanga ŋa ni,
pe yaa ka kurugo mbe to.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

16 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ye
sa yere wa koŋgolo ke na, ye
welewele!
Ye yewe kolɛgɛlɛ ke wogo na,
ye konɔ jɛnnɛ li lagaja yaa tanri li na.
Pa kona ye yaa yɛyinŋge ta.»
Ɛɛn fɔ, a yè sho fɔ: «We se tanga ki konɔ
li na.»
17 «Kona, a mì si kɔrɔsiri pyefɛnnɛ tɛgɛ
wa ye sɔgɔwɔ paa ye yɛrɛgi,
yaa nuŋgbolo jaan mbanlaga magala li
yeri.
Ɛɛn fɔ, a yè sho fɔ: ‹We se logo li yeri!›
18 ‹Ki kala na, cɛngɛlɛ woolo, ye nuŋgbolo
jan ye logo!
Yoro janwa woolo, yege jɛn ye wali ki na,
kala na li yaa ka pe ta we.
19 Tara woolo, yege sɛnrɛ nda ti logo!
Mi yaa jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa ki leele mbele pe
na;
ko ki yɛn pe jatere pere tɔnli we;
katugu pee yɛnlɛ mbanla sɛnrɛ ti jate,
pè je na lasiri sɛnrɛ ti na.
20 Wusuna nuwɔ taan ŋa wì yiri wa Saba
tara, mi yaa yiŋgi pye wo ni?
Gbagara kanŋgirɛ nuwɔ taan woro nda tì
yiri wa taleere ti ni, mi yaa yiŋgi
pye to ni?
Ye saara sogoworo ti silan ndanla;
ye yaayoro saara ti la woro na na.› »
21 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ:
«Ye wele, mi yaa kurugo yaraga tɛgɛ wa
konɔ, wa ki leele mbele pe yɛgɛ pe
kurugo ki na;
teele naa piile pe yaa kurugo ki na,
pe cɛnyɛɛnlɛ naa pe wɛnnɛ pe yaa kurugo
ki na,
pe ni fuun pe yaa ka tɔngɔ.»

Izirayɛli woolo pe juguye
pe yɛn na paan

22 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ye
wele, cɛnlɛ là yiri wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti yeri na paan,
cɛnlɛ gbenɛ la na yinrigi fɔ wa tara ti
kɔsaga ki na na paan.
23 Sandira naa njaanra yɛn pe kɛɛ, pèri
yirige.
Pe yɛn lewɛlimbɛlɛ, paa lere yinriwɛ ta.
Pe tinmɛ pi yɛn paa kɔgɔje tinmɛ yɛn,
pe yɛn ma lugu shɔnye na.
Pè gbɛgɛlɛ malaga ki na paa lere nuŋgba
yɛn,
mbe pan mbe malaga gbɔn mboro Siyɔn
ca ma ni.»

24 «Naa wège sɛnrɛ ti logo,
a we wire tì si fanla we na;
we sunndo wì kɔn we na,
a waa jɔlɔ paa jɛlɛ selara ma kaa yiri wi
ni we.
25 Yaga ka yiri mbe kari wa wasege ki ni
dɛ,
yaga ka kari wa koŋgolo ke ni dɛ;
katugu juguye pe yɛn wa, tokobiye pe yɛn
pe kɛɛ,
sunndo kɔngɔ ki yɛn kɛɛ ki ni fuun ki na.»

26 «Na woolo, ye jatere piriwɛn yaripɔrɔ
le ye yɛɛ na,
yaa koŋgi wa cɔnrɔ ti ni yɛsanga ki kala
na.
Yaa gbele paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na
wi pinambyɔ nuŋgba kunwɔ gbele
we;
yaa gbele yaa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnlɛgɛrɛ
yuun,
katugu jɔgɔwɔ pyefɔ wi yaa ka pan mbe
fo mbe to ye na.»

Izirayɛli woolo
pe jatere wi se ya kanŋga

27 «Zheremi, mɔ̀ɔ tɛgɛ wa na woolo pe
sɔgɔwɔ paa fɛnlɛ yɛn, ŋa wì ma
tugurɔn ti sɛgɛsɛgɛ ma wele;
jaŋgo ma pe sɛgɛsɛgɛ ma pe tangalɔmɔ pi
jɛn.
28 Pe ni fuun pe yɛn leele mbele pè yiri ma
je konaa nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ,
pe yɛn leele mɛgɛ jɔgɔfɛnnɛ;
pe kotoro tì ŋgban pe na paa tuguyɛnrɛ
naa tuguwɔrɔ yɛn,
pe ni fuun pe yɛn jɔgɔwɔ pyefɛnnɛ.
29 Fɛnlɛnaŋa wi fugufugu wi ma kasɔn ki
fɛ jɛŋgɛ,
kasɔn ki ma sunmu wi sogo mboo yan;
ɛɛn fɔ wi maa wi yɛɛ tege jaga, ma yo fɔ
wi yaa tugurɔn ti yan mberi fire ti
wɔ ti ni,
katugu fire ti se ya wɔ ti ni.
30 Pe yaa kaa ki leele pe yinri warifuwe
ŋa wi yɛn tɔnli fu,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li je pe na.»

7

Zheremi wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo
wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɔn na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki sɛnrɛ nda ti yo
Zheremi wi kan ma yo fɔ:
2 «Kari ma sa yere wa shɛrigo gbɔgɔ ki
yɔn na, maga sɛnrɛ nda ti yo, ma yo fɔ:
‹Yoro Zhuda tara woolo mbele fuun ye
maa yiin laga ki yeyɔnrɔ nda ti ni, ma saa
na fɔli Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ nali
gbogo, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo.›
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Ye ye tangalɔmɔ naa ye kapyere ti
kanŋga. Na ki ka pye ma, pa mi yaa ye
yaga ye cɛn laga ki tara nda ti ni.
4 Yaga ka ye jigi wi taga ki yagbogowo
sɛnrɛ nda ti na, mbe koro mbaa ki yuun
fɔ: Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn
namɛna! Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
ki yɛn namɛna! Ee, lagamɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn!
5 Na yaga ye tangalɔmɔ naa ye kapyere
ti kanŋga kaselege na, na ye kaa leele pe
kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo kasinŋge ni,
6 na ye woro na nambannjɛɛnlɛ, naa
pijiriwele konaa naŋgunjaala pe jɔlɔ, na
ye woro na leele mbele jɛrɛgisaga fu
pe kuun laga tara ti ni, na yee taga
yarisunndo ta yɛgɛ puŋgo na mbe jɔlɔgɔ
wa ye yɛɛ na,
7 pa kona mi yaa ye yaga ye cɛn laga
ki laga ŋga ki ni, ki tara nda mì kan ye
tɛlɛye pe yeri, ti pye pe woro sanga pyew
fɔ tetete.›
8 «Ɛɛn fɔ ye wele, yè ye jigi wi taga
yagbogowo sɛnrɛ na, nda ti se ya mbe
yaraga ka yɔn ye kan.

9 Yiŋgi! Ye maa yuun, na leele kuun,
na nandara naa jatara piin, na wungu
yagbolo na; ye maa wusuna nuwɔ taan
sori yarisunŋgo Baali ki kan, yè taga
yarisunndo ta yɛgɛ na, nda yee jɛn;
10 ko puŋgo na, ye mɛɛ pan ma yere
na yɛgɛ sɔgɔwɔ laga ki go ŋga ki ni, ko
ŋga na mɛgɛ ki yɛn na yinri ki na, mbe
sho fɔ yè shɔ, mbe si yala ye yɛn naga
katijangara nda ti ni fuun ti piin bere.
11 Naga yɛn ma, ki go ŋga na mɛgɛ
ki yɛn na yinri ki na, yaa ki jate ki yɛn
beŋganri pyefɛnnɛ larasaga wi le†?
Ma si yala, mi wo yɛn naga yaan ma.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
12 «Ye kari wa Silo ca, wa laga ŋga na
cɛnsaga kpoyi kìla pye we, ko ŋga mìla
keli mala mɛgɛ ki taga ki na we. Ŋga mì
pye ki laga ki na, Izirayɛli woolo mbele na
woolo pe kapere ti kala na, ye saga wele†.
13 Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: Kì
kaa pye yè ki kagala ŋgele ke ni fuun ke
pye, kì kaa pye mì para ye ni pilige pyew,
ɛɛn fɔ yee yɛnlɛ mbe logo na yeri; kì kaa
pye mì ye yeri, ɛɛn fɔ yee shɔ na yeri,
14 ki kala na, ki go ŋga na mɛgɛ ki yɛn
na yinri ki na, ko ŋga yè ye jigi wi taga ki
na, ki laga ŋga mìla kan ye tɛlɛye pe yeri,
mi yaa ki go ŋga ki pye paa yɛgɛ ŋga na
mìla Silo ca wogo ki pye we.
15 Mi yaa ye purɔ na yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mbe ye lali na yɛɛ ni, paa yɛgɛ ŋga na
mìla ye sefɛnnɛ, Efirayimu setirige piile
pe purɔ na yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ we.»

Yɛnŋɛlɛ lì yo li se logo Izirayɛli woolo pe yeri naa

16 «Mboro wo na Zheremi, maga ka
yɛnri ki leele mbele pe kan, maga ka
gbele mbanla yɛnri pe kan, maga kanla
yɛnriŋgbanga yɛnri pe kan, katugu mi se
logo ma yeri.
17 Ŋga pe yɛn na piin wa Zhuda tara
cara ti ni konaa wa Zheruzalɛmu ca nawa
koŋgolo ke ni, ma woro naga yaan wi le?
18 Piile pe yɛn na kanŋgirɛ jaa, teele
pe yɛn na kasɔn gbɛri, jɛɛlɛ pe yɛn na
muwɛ gbɔɔn mbe wɔn wa mboo kan pe
yarisunŋgo ŋga pe yinri ‹naayeri wun-
lunjɔ›† ki yeri. Pe yɛn na duvɛn ŋa pe ma
wo saraga wa kaan yarisunndo ta yɛgɛ
yeri mala naŋgbanwa pi yirige na ni.
19 Naga yɛn ma, mi na nawa po pe yɛn
na ŋgbanni wi le? Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma. Ayoo dɛ, pe yɛn naga piin pe yɛɛ na,
mbe fɛrɛ wa pe yɛɛ na.»
20 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: «Wele, na naŋgbanwa naa na
naŋgbanwa gbɔɔ kala li yaa to ki laga ŋga
ki na, naa sɛnweele poro naa yaayoro ti
na, naa yan nawa tire to naa kɛrɛ yarilire
ti na. Pi yaa jɔgɔwɔ pye paa kasɔn yɛn,
ŋga ki se figi.»

Izirayɛli woolo pè je mbe logo Yɛnŋɛlɛ li yeri

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye ye saara sogoworo to naa ye yaayoro
saara sannda ti taga ti yɛɛ na, yeri kara ti
ka!
22 Katugu sanga ŋa ni mìla ye tɛlɛye
pe yirige wa Ezhipiti tara, mi sila yaraga
ka yo pe kan. Mi sila konɔ kan pe
yeri saara sogoworo naa saara sannda ti
wɔmɔ wogo na.
23 Ɛɛn fɔ sɛnrɛ nda mìla yo pe kan ti nda
fɔ: ‹Yaa nuru na yeri, pa kona mi yaa pye
ye Yɛnŋɛlɛ, yoro fun ye yaa pye na woolo.
Konɔ na fuun mì kan ye yeri, yaa tanri li
na, kona ye yaa fɛrɛwɛ ta.›
24 Ɛɛn fɔ pe sila logo na yeri, pe sila si
nuŋgbolo jan na sɛnrɛ ti yeri. Pè tanga
ma yala pe yɛɛra nandanwa kala lo ni, pe
yɛɛra jatere pere to ni. Kì pye ma, pee
kari yɛgɛ, pè sɔngɔrɔ puŋgo na wi.
25 «Maga lɛ pilige ŋga ni ye tɛlɛye
pè yiri wa Ezhipiti tara fɔ ma pan ma
gbɔn nala, mìlan tunmbyeele, Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe torogo

† **7:11 7.11:** Zhezu Kirisi wìla ki sɛnrɛ nda ti yo fun; Mati 21.13; Maki 11.17. † **7:12 7.12:** Silo ca ko kìla pye faa ca kpoyi ye, Zhozu 18.1; 1 Sami 1.3; 3.21; 4.3; Yuuro 78.60; Zhere 26.6. Ɛɛn fɔ leele pe kapere ti kala na, Yɛnŋɛlɛ làa yere ki na, a pège tɔngɔ. † **7:18 7.18:** Naayeri wunlunjɔ, Babilɔni tara fɛnnɛ pe yarisunŋgo jɛlɛgɛ Ishitari ko pàa pye na yinri ma. Kìla pye pe kagbɔgɔ yɔn fɔ jɛŋgɛ, paa yɛgɛ ŋga na Kana tara fɛnnɛ pe yarisunŋgo Asitarite kìla pye; 1 Sami 7.3.

wa ye yeri. Mìla koro na pe tunnu ye yeri suyi pilige pyew.
26 Ɛɛn fɔ ye sila logo na yeri, ye sila nuŋgbolo jan na sɛnrɛ ti yeri. Yàa ye nuŋgbolo li ŋgban, ma kapere pye ma wɛ ye tɛlɛye pe na.
27 «Mboro Zheremi, na maga ka saga sɛnrɛ nda ti ni fuun ti yo pe kan, pe se logo ma yeri. Na maga pe yeri, pe se ma yɔn sogo.
28 Kona, maga yo pe kan, ma pe pye fɔ: ‹Ye yɛn cɛnlɛ woolo mbele pe woro na nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li yeri, pee si yɛnlɛ yɛrɛwɛ sɛnrɛ na. Kaselege kì kɔ ma wɔ wa pew, kaselege sɛnrɛ woro wa pe yɔn naa.› »

Kapegbɔgɔ wagati

29 We Fɔ wì yo fɔ: «Yoro Zhuda tara
woolo,
ye yinzire titɔɔnrɔ nda ti yɛn naga nari
ma yo yè ye yɛɛ kan na yeri,
yeri kɔɔnlɔ yeri wa†.
Ye kari wa tinndiye pe go na ye saa kunwɔ
yuuro koo,
katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mì je ki leele
mbele pe na,
mì pe wa, naa pànla naŋgbanwa pi yirige
na ni we.»
30 «Zhuda tara woolo pè kapege pye na yɛgɛ sɔgɔwɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Go ŋga na mɛgɛ ki yɛn na yinri ki na, pè pe yarisunndo tijangara ti tɛgɛ wa ki ni maga tɛgɛ fyɔngɔ ni.
31 Wa Bɛni Hinɔmu gbunlundɛgɛ ki ni, pè sunzaga kan wa, ŋga pe yinri Tofɛti, jaŋgo mbaa pe pinambiile naa pe sumborombiile pe piin saraga, mbaa pe sori kasɔn ni wa ki na. Ma si yala, mi sila ki wogo ŋga ki konɔ kan pe yeri, mi sila si sɔnri ki na yɛrɛ.»
32 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Pilige ka yɛn wa na paan, pe se kaa yuun naa fɔ Tofɛti, nakoma Bɛni Hinɔmu gbunlundɛgɛ; ɛɛn fɔ pe yaa kaa ki yinri fɔ: ‹Legbogo gbunlundɛgɛ.› Pe yaa kaa gboolo pe nii wa Tofɛti laga ki ni, laga lama pi kala na†.
33 Ki leele mbele pe gboolo pe yaa ka pye naayeri sannjɛrɛ to naa yanyaara ti yaakara; lere se ka ta mberi purɔ.
34 Mi yaa ti nayinmɛ yuuro, naa yɔgɔrimɔ yuuro, naa japɛnɛ yuuro naa pijaala yuuro ti kɔ ti wɔ wa Zhuda tara cara ti ni konaa wa Zheruzalɛmu ca nawa koŋgolo ke ni; katugu tara ti yaa ka koro kataga.»

8

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Ko sanga wo ni, pe yaa ka Zhuda tara wunlumbolo pe kajeere ti wɔ wa fanra ti ni, naa tara teele pe woro ti ni, naa saraga wɔfɛnnɛ pe woro ti ni, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe woro ti ni konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe woro ti ni.
2 Pe yaa ka ki kajeere ti jaraga yɔnlɔ naa yeŋge konaa wɔnŋgɔlɔ ke ni fuun ke yɛgɛ sɔgɔwɔ; katugu ko yaara to tìla pe ndanla, a paa saara woo ti yeri, ma taga ti na, na jɛlɛ ti yeri konaa nari gbogo. Lere se ka ta mbe ki kajeere ti wɔ mberi le fanga ni naa; ti yaa ka pye fyɔngɔ wa tara ti na.
3 Mi yaa ka ki lepeele mbele pe purɔ mbe kari pe ni laga o laga ŋga ni, sanmbala mbele fuun pe yaa ka koro go na pe ni, kunwɔ po yaa ka mbɔnrɔ pe yeri mbe wɛ yinwege ko na. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔlɔgɔ wa li woolo pe na pe kapere ti kala na

4 «Ki yo ki leele mbele pe kan fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ:
‹Naga yɛn ma, na lere ka to wila yiri naa
wi le?
Naga yɛn ma, na lere ka puŋgo mbe konɔ
li wa, wila sɔngɔrɔ wa li ni naa wi
le?
5 Yiŋgi na Zheruzalɛmu ca woolo pè si yiri
ma je,
ma koro wa pe mbasinmɛ pi ni sanga
pyew?
Yiŋgi na pè si koro na kee yɛgɛ wa pe
kombele li ni,

† **7:29 7.29:** Kìla pye Izirayɛli woolo pele ma pe yinzire ti yaga ti ma tɔnlɔndɔnlɔ, mbege naga fɔ pe yɛn ma tɛgɛ pe yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan; Nɔmbu 6.5,9; Kiti 13.5,7; 16.17; 1 Sami 1.11. † **7:32 7.32:** Mbege ta Tofɛti laga ko kìla pye pe sunzaga, pe sila daga mbaa gboolo pe nii wa ko laga ko ni, katugu ki wogo ki mbaa sunzaga ki jɔgɔ pe yeri.

ma je mbe sɔngɔrɔ mbe pan mi ŋa pe
Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ?›
6 Mì nuŋgbolo jan ma logo pe yeri,
pe woro na sɛnsinnde yuun.
Wa kpɛ suu tipere ti yaga mbe yo fɔ:
‹Yiŋgi mì pye yɛɛn?›
Pe ni fuun pe yɛn na fee na kee yɛgɛ go
fu,
paa yɛgɛ ŋga na shɔn ma kaa na gbinri
na kee malaga na we.
7 Ali yɛrɛ jagapan mboo ta wa naayeri,
wuu pansanga wi jɛn;
ketenɛ, naa ndinɛ konaa kunaagbɛ wi ni,
pè pe sɔngɔrɔsanga wi jɛn.
Ɛɛn fɔ na woolo poro na, pee mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke jɛn.»

8 «Mɛlɛ ye ma sila ye yɛɛ piin ma yo fɔ:
‹We yɛn kajɛnmbɛlɛ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
lasiri wi yɛn we yeri?
Ma si yala, kaselege ko na, lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe sɛwɛ yɔnlɔgɔ
kanŋgagala, yagbogowo sɛnrɛ ke
maa yɔnlɔgi;
pè lasiri sɛnrɛ ti kanŋga mari pye yagbo-
gowo sɛnrɛ.
9 Kajɛnmbɛlɛ pè fɛrɛ shɔ,
pe sunndo wila kɔɔn pe na, pɛnɛ pe yigi,
katugu pè Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti tifaga.
Naga yɛn ma, pe kajɛnmɛ pi yɛn se yeri?›
»

10 We Fɔ wì yo fɔ: «Mi yaa pe jɛɛlɛ pe kan
nambala pele yɛgɛ yeri,
mbe pe kɛɛrɛ ti kan ti shɔfɛnnɛ pe yeri;
katugu mbege lɛ piile jɛɛlɛ jɛɛlɛ pe na
mbe saga wa lelɛɛlɛ pe na,
pe ni fuun pe yɛɛra tɔnli wo pe yɛn na
jaa;
mbege lɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
na mbe saga wa saraga wɔfɛnnɛ pe
na,
pe ni fuun pe yɛn yagbogolo yofɛnnɛ.
11 Pe woro na yɛgɛ teri na woolo pe yama
wogo ki yeri
mbe pe wɛrɛ pye tiyɔngɔ.
Pe maa ki yuun wi cɛ ma yo fɔ: ‹Yɛyinŋge
pan! Yɛyinŋge pan!›
Ma si yala yɛyinŋge woro wa.
12 Naga yɛn ma, fɛrɛ pe yigi pe katijangara
nda pè pye ti kala na wi le?
Ayoo, ali yɛrɛ fɛrɛ yanna lo si pe yigi,
pee fɛrɛ jɛn naa.
Ki kala na, pe yaa ka to mbe tɔngɔ
mbe pinlɛ mbele pe yaa ka to mbe tɔngɔ
pe ni,
na mi ka ka jɔlɔgɔ wa pe na sanga ŋa ni,
pe yaa ka kurugo mbe to.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Mi yɛn na jaa mbe kɔ pe ni pew.
Ɛrɛzɛn pire kpɛ se ka yan ɛrɛzɛn tiire na
naa,
figiye tige pire kpɛ se ka yan figiye tire na
naa.
Ti wɛrɛ ti yaa ka fanla;
yaraga ŋga mìla kan pe yeri, mi yaa kaga
shɔ pe yeri.»

14 «Yiŋgi na we si koro we cɛn laga
nuŋgba?
Ye pan we gbogolo we kari malaga sige-
cara ta ni we sa ku wa,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbe
we gbo;
lì shɔnrɔ tɔnmɔ kan we yeri ma yo woo
wɔ,
katugu wè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
15 We jigi wìla pye mbe yɛyinŋge ta, ɛɛn
fɔ we si yaraga kpɛ yan;
we jigi wìla pye we jɔlɔgɔ ki kɔwɔ po na,
ɛɛn fɔ sunndo kɔngɔ ki yɛn we na.
16 Pe yɛn na juguye pe shɔnye pe tinmɛ pi
nuru na yinrigi wa Dan tara ti kɛɛ
yeri,
pe shɔnye nambala pe gbelege ki yɛn na
tara ti ni fuun ti tigile.
Pe yɛn na paan na tara to naa ti nawa
yaara ti ni fuun ti nii,
konaa cara to naa mbele pe yɛn ma cɛn
wa ti ni pe ni.»

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Ye wele,
mi yaa wɔɔrɔ pere yirige mbe wa
ye na,
nda lere se ya mbe jɛnmɛ pye mberi yigi;
ti yaa kaa ye nɔɔri.»

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe kapyere tìla Zheremi wi nawa pi tanga wi na

18 E, na nawa mba pì tanga, wɛrɛ se ta mbege kɔ,
na jatere wì piri na na fɔ jɛŋgɛ.
19 Ye wele, mi yɛn nala woolo pe gbeere ti nuru
na yinrigi taleere ta ni na sagafɔ jaa.
Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro wa Siyɔn ca ki ni naa wi le?
Siyɔn ca ki wunlunaŋa wi woro wa ca ki ni wi le?

Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Yiŋgi na, a pè silan nawa pi ŋgban pe yaara yanlɛrɛ nda paa gbogo ti ni,
ki yarisunndo go fu woro nda ti yɛn cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woro ti ni?»

20 Zheremi wì yo fɔ: «Yarilire kɔnsanga wì toro makɔ, yɔnrɔ tì kɔ,
ɛɛn fɔ ali ma pan ma gbɔn, we fa shɔ gbɛn!»
21 Jɔlɔgɔ ŋga kì to na woolo pe na, ki yɛn nala jɔlɔ wa na kotogo na fɔ jɛŋgɛ;
yɛsanga gbɔn na na, sunndo kɔngɔ na ta.
22 Naga yɛn ma, wɛrɛ faworo woro wa Galaadi tara ti ni wi le?
Wɛrɛ pyefɔ woro wa naa wi le?
Yiŋgi na, na woolo pe yama pi si woro na koo?
23 E, ndɛɛ ki pye na go ki ja kanŋga ma pye lɔgɔ,
ndɛɛ ki pye na yɛngɛlɛ ke ja kanŋga ma pye pulugo ma yin yɛntunwɔ ni,
mi jɛn naa gbele yɔnlɔ naa yembinɛ,
na woolo pe gbogo ki kala na.

9

Yagbogowo pì tara ti yin

1 E, ndɛɛ ki pye mi jɛn na saga ta wa gbinri wi ni paa canakarifɛnnɛ pe yɛn,
mi jɛn na laga na woolo pe na, mbe kari fɔ lege;
katugu pe ni fuun pe yɛn jataala naa nandaala,
pe yɛn javapyefɛnnɛ.
2 Pè pe ŋgayinŋgele ke yirige ma ke gbɛgɛlɛ mbaa finlɛlɛ
paa pe ma kaa sandiga maŋga tile maga ŋgban mbe wɔn.
Pè fanŋga ta wa tara ti ni, ɛɛn fɔ kii pye kaselege ko ni;
pe yɛn na kapege ki piin na ka tari ki na suyi,
pe silan jɛn naa.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

3 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè pe yɛɛ yingiwɛ jɛn pe wɛnnɛ pe ni,
lere kpɛ ka ka taga wi nɔsepyɔ wi na;
katugu nɔsepiile pe ni fuun pe maa pe yɛɛ fanla,
wɛnnɛ pe ni fuun pe yɛn leele mɛgɛ jɔgɔfɛnnɛ.
4 Pe yɛn na pe lewee yɛɛnlɛ pe fanla,
pe woro na kaselege yuun.
Pè pe yɔn ki tara yagbogolo yomɔ pi ni,
pè bala na kapege ki piin fɔ ma pe yɛɛ fanŋga ki kɔ.
5 Pe yɛn ma cɛn wa yagbogowo pi sɔgɔwɔ;
pe yagbogowo pi kala na, pè je mbanla jɛn pe Yɛnŋɛlɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

6 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye wele, mi yaa pe yan paa warifuwe yɛn, mbe pe sɛgɛsɛgɛ mbe wele.
Nakoma yiŋgi kala mi yaa pye na woolo pe kapere ti wogo na naa?
7 Pe ŋgayinŋgele ke yɛn paa lere gbowan-gala yɛn, ŋgele pè ke yɔnrɔ ti wɔ;
yagbogowo sɛnrɛ to cɛ ti maa yinrigi wa pe yɔn.
Pe maa yɛyinŋge sɛnrɛ yuun wa pe yɔn pe lewee yɛɛnlɛ pe ni,
ma si yala wa pe nawa po ni, pe maa pɛŋgɛlɛ nii pe na.
8 Naga yɛn ma, mi si daga mbe pe le jɔlɔgɔ pe kapere ti kala na wi le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Naga yɛn ma, mii daga mbanla kayaŋga ki wɔ ki cɛnlɛ woolo mbele pe cɛnlɛ li ni wi le?»

Yɛnŋɛlɛ lì yo Zheruzalɛmu ca ki yaa ka pye kataga

9 Mi yaa la gbele mbaa jɛɛn yanwira ti wogo na;

mi yaa la kunwɔ yuuro koo wa gbinri wi
ni yaayoro kasara ti wogo na,
katugu tì sogo, lere woro na toro wa ki
lara ti ni naa.
Pe woro na yaayoro gbelege nuru wa naa;
mbege lɛ sannjɛrɛ ti na saga wa yan
woŋgaala pe na, ti ni fuun tì fe ma
kari.

10 We Fɔ wì yo fɔ: «Mi yaa Zheruzalɛmu
ca ki pye kataga,
mbege pye kombokara ti larasaga.
Mi yaa Zhuda tara cara ti jɔgɔ mberi yaga
waga,
laga ŋga lere se ka cɛn wa ki ni naa.
11 Lere wiwiin wi yɛn kajɛnŋɛ,
ŋa wi mbe ya mbege kagala ke kɔrɔ jɛn?
Yawe Yɛnŋɛlɛ ligi kagala ke yɛgɛ yo ambɔ
fɔ kan?
Ki lerefɔ wìgi yo we kan.
Yiŋgi na, a tara tì si jɔgɔ,
ma sogo ma cɛn paa gbinri yɛn,
ŋa lere woro na toro wa wi ni naa.»
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Ko pye ma,
katugu lasiri ŋa mìla kan pe yeri pè je wi
na. Pee yɛnlɛ mbe logo na yeri, pee tanga
na sɛnyoro ti na.
13 Ɛɛn fɔ pè tanga ma yala pe yɛɛra
kotoŋgbanga jatere wo ni, ma taga
yarisunŋgo Baali ki puŋgo na, paa yɛgɛ
ŋga na pe tɛlɛye pàa pe naga ki ni we.
14 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa
lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa yaritisorogo kan
ki cɛnlɛ woolo mbele pe yeri pe ka, mbe
shɔnrɔ tɔnmɔ kan pe yeri poo wɔ.
15 Mi yaa pe jaraga wa cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ, ŋgele poro naa pe tɛlɛye pe ni
pee ke jɛn. Mi yaa taga pe na tokobi ni, fɔ
mbe sa pe tɔngɔ mbe pe kɔ.› »
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa
lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye jatere pye! Ye sa jɛɛlɛ mbele pe maa
kunwɔ gbele pe yeri pe pan.
Jɛɛlɛ mbele pè kunwɔ gbelege ki yɛgɛ jɛn,
ye sa pele lagaja ye pan.
17 Pe fyɛɛlɛ pe pan pe kunwɔ yuuro kɔ we
kala na,
fɔ we yɛngɛlɛ ke yin yɛntunwɔ ni,
yɛntunwɔ mbaa fuun pila yinrigi wa we
yɛngɛlɛ ke ni.»
18 Zheremi wì yo fɔ:
«Katugu kunwɔ gbelege yɛn na yinrigi
wa Siyɔn ca na yuun fɔ:
‹Ow! We wogo kì jɔgɔ pew.
Fɛrɛ gbɔrɔ to we na.
We daga mbe yiri laga we tara ti ni,
pè we yinrɛ ti jaanri.› »

19 Yoro jɛɛlɛ wele, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ ti logo!
Ye ye nuŋgbogolo ke yɛngɛ ye ŋga lì yo
wa li yɔn ki logo.
Ye ye sumborombiile pe naga kunwɔ
gbelege ki ni,
yaa ye yɛɛ nari kunwɔ yuuro shɔgɔ ki ni.
20 Katugu kunwɔ pì lugu ma ye wa we
fenɛtiriye pe ni,
pì ye wa wunluwɔ yinrɛ ti ni;
pi yɛn na piile pe kuun wa ca nawa
koŋgolo ke yɔn na,
na lefɔnmbɔlɔ pe kuun wa katoro ti ni.
21 Zheremi, ki yo pe kan fɔ pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Sɛnwee piile pe gboolo pe yaa ka jaraga
tara ti na,
paa pe ma kaa fyɔngɔ le kɛrɛ we,
paa yɛgɛ ŋga na yarilire sheshegele ma
kaa toori yarilire kɔnfɛnnɛ puŋgo
na, lere na ta mbe ke wulo.»

Mbe Yɛnŋɛlɛ li jɛn ko ki yɛn kajɛnmɛ jɛmbɛ we

22 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Kajɛnŋɛ wiga kaa wi yɛɛ gbogo wi
kajɛnmɛ pi kala na,
ŋa wi yɛn fanŋga ni wiga kaa wi yɛɛ
gbogo wi fanŋga ki kala na,
penjagbɔrɔ fɔ wiga kaa wi yɛɛ gbogo wi
penjagbɔrɔ ti kala na.
23 Ɛɛn fɔ lere ŋa kaa jaa mbaa wi yɛɛ
gbogo,
wila wi yɛɛ gbogo, katugu wì tijinliwɛ ta
mala jɛn,
maga jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
le,
fɔ mi maa kagbaraga piin,
na tanri kaselege naa kasinŋge na laga
tara ti na;
katugu ko ki yɛn mala ndanla.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Cɛnlɛ na lii yɛnlɛ
mbeli jogo wi kanŋga

24 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Wele,
pilige ka yɛn wa na paan, mbele pè
kɛnrɛkɛnrɛ wire ti kanŋgɔlɔ mbe sigi ta
pe nawa po si kanŋga, mi yaa ka yiri pe
kɔrɔgɔ.
25 Poro wɛlɛ Ezhipiti tara fɛnnɛ naa
Zhuda tara fɛnnɛ, naa Edɔmu tara woolo,
naa Amɔ cɛnlɛ woolo naa Mowabu cɛnlɛ
woolo konaa leele mbele pe yɛn ma cɛn
wa gbinri wi ni, poro mbele pe maa pe
siyɔ wi kanŋgara ti kunlu†; katugu ki
cɛngɛlɛ ke ni fuun kee kɛnrɛkɛnrɛ mbe ke
jogo wi kanŋga, Izirayɛli tara woolo pee
kɛnrɛkɛnrɛ mbe pe jogo wi kanŋga.»

10

Yarisunndo ti se ya taanla
Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ li ni

1 Yoro Izirayɛli woolo, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛn na sɛnrɛ nda yuun na waa ye na, yeri
logo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Yaga kaa cɛngɛlɛ sanŋgala ke kapyere ti
fɔrɔgi;
kacɛn kagala ŋgele wa yɛnŋɛlɛ na, yaga
kaa fyɛ ke yɛgɛ,
ali na kaa pye cɛngɛlɛ sanŋgala ke maa
fyɛ ke yɛgɛ o.
3 Katugu cɛngɛlɛ sanŋgala ke kalɛgɛlɛ ke
yɛn wagafe.
Pe ma saa tige ki kɔn wa kɔlɔgɔ ki ni,
kapyɔ jɛnfɔ wi maga tɛ kotɛnɛ ni
yarisunŋgo.
4 Pe maga fere warifuwe naa tɛ ni,
pe ma marito tɛgɛ maga kan pɔndiile ni,
jaŋgo ki ta ki yere.
5 Ki yarisunndo ti yɛn paa kɛrɛ sigewe
yɛn, ŋa wi maa fingifingi na
sannjɛrɛ ti puro wa kɛrɛ nawa,
ti se ya para.
Lere wi mari lɛ,
katugu ti se ya mbe tanga.
Yaga kaa fyɛ ti yɛgɛ,
katugu ti se ya kapege pye,
ti se si ya fun mbe kajɛŋgɛ pye.»
6 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ ma yɔngɔ woro wa!
Ma yɛn ma gbɔgɔ, ma mɛgɛ kì gbɔgɔ ma
yawa pi fanŋga na!
7 Ambɔ wi se fyɛ ma yɛgɛ, mboro ŋa
cɛngɛlɛ ke wunluwɔ?
Ki daga paa fyɛ ma yɛgɛ,
katugu wa cɛngɛlɛ ke kajɛnmbɛlɛ pe ni
fuun pe ni, wa pe wunluwɔ tara ti
ni fuun ti ni,
ma yɔngɔ woro wa.

8 Pe ni fuun pe yɛn tijinliwɛ fu fɛnnɛ naa
lembire.
Pe yarisunndo ti se ya lere naga yaraga ko
ka kpɛ ni, katugu ti yɛn tire ko cɛ.
9 Pe maa paan warifuwe ŋa pè gbɔn
papara papara wi ni na yinrigi wa
Tarisisi ca,
na paan tɛ ni fun na yinrigi wa Ufazi† tara.
Kapyɔ jɛnfɔ wi mari tunŋgo pye,
tɛ gbɔnfɔ wi mari gbegele.
Ki yarisunndo pe mari fere ŋganra
yaripɔrɔ tiyɔnrɔ konaa kondoro
yaripɔrɔ ni.
Ti ni fuun ti yɛn kapyɔ jɛnfɛnnɛ poro kɛɛ
yɔnlɔ tunŋgo.

10 Ɛɛn fɔ kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
li yɛn Yɛnŋɛlɛ le;
li yɛn Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo konaa
wunluwɔ fɔ sanga pyew.
Na li ka nawa ŋgban, tara ti maa
yɛgɛyɛgɛ,
cɛngɛlɛ ke se ya yere mbeli kɔnrɔ tan-
dorogo ki sige.
11 Ye yaa ki yo pe kan fɔ yarisunndo nda
ti sila naayeri wo naa tara ti da, ti yaa ka
kɔ mbe wɔ wa laga tara ti ni, ti yaa ka kɔ
mbe wɔ laga dunruya wi ni.

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tara ti da li yawa pi
fanŋga na,
ma dunruya wi da li kajɛnmɛ pi fanŋga
na,
ma naayeri wi gbegele li tijinliwɛ pi
fanŋga na.
13 Na li ka gbanla, tɔnmɔ pi ma gbogolo pi
yɛɛ na wa yɛnŋɛlɛ na,

† **9:25 9.25** Cɛngɛlɛ kèle la pye na pe siyɔ wi kanŋgara ti kunlu ma yala pe yarisunndo ti kalɛgɛlɛ ke ni. Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li sila yɛnlɛ ki na li woolo paa ki kalɛgɛlɛ ke fɔrɔgi. † **10:9 10.9:** Pa Tarisisi ca kìla pye wa Ɛsipayin tara, tɔnmɔkɔɔrɔ yeresagbɔgɔ la pye wa ki ca ki ni. Ufazi tara pàa to jɛn ti tɛ piiri wogo ki na.

li ma ti kambaara ti ma yiri fɔ wa tara ti
kɔsaga ma pan;
li ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pye mbe ti tisaga
ki ma pan,
li ma ti tifɛlɛgɛ ki ma yiri wa ki cɛnsaga
na gbɔɔn.

14 Sɛnwee piile pe ni fuun pe yɛn tijinliwɛ
fu fɛnnɛ, wa kpɛ si kala jɛn;
tɛ gbɔnfɛnnɛ pe ma yarisunndo nda
gbegele, fɛrɛ ma kaa pe yigi ti kala
na;
katugu ki yaara yanlɛrɛ nda pe ma
gbegele, ti maa leele fanla,
yinwege wɔnwɔn kpɛ woro ti ni.
15 Ki yaara ti yɛn wagafe, ma pye titɛgɛrɛ
yaara;
na pe kiti kɔnwagati wiga ka gbɔn, ti yaa
ka kɔ mbe wɔ wa.
16 Ɛɛn fɔ Zhakɔbu setirige piile pe Yɛnŋɛlɛ
li woro paa ki yarisunndo ti yɛn;
katugu lo lì yaara ti ni fuun ti da.
Izirayɛli woolo poro pe yɛn cɛnlɛ na li yɛn
li kɔrɔgɔ ye.
Li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ.

Jɔgɔwɔ pì yɔngɔ Zheruzalɛmu ca ki ni tɔɔn

Zheremi wi sɛnyoro

17 Zheruzalɛmu ca woolo, yoro mbele pè
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ma ye
yɔn tɔn,
ye yiri ye ye tuguro ti koli wa tara ti na.
18 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Wele, yiŋgɔ wo ni, mi yaa tara ti woolo
pe purɔ mbe pe wa fɔ lege paa
gbafurugo fuŋgɔrɔgɔ yɛn;
mi yaa jɔlɔgɔ wa pe na mbe pe jori, jaŋgo
pe juguye pe pe yigi.»

Zheruzalɛmu ca woolo pe sɛnyoro

19 E, jɔlɔgɔ to na na, pànla tɔngɔ;
na sagbanga kɔsaga woro ki na!
Mìla pye naga yuun ma yo fɔ: «Tege gbɔn
na na, ɛɛn fɔ mi yaa ki kun na yɛɛ
ni.
20 Na paraga go kì jɔgɔ, ki pɔmanda ti ni
fuun tì kɔɔnlɔ.
Na piile pe ni fuun pè kari mala yaga, wa
kpɛ woro wa naa.
Lere woro na yeri mbanla paraga go ki
kan naa fɔnŋgɔ,
mbanla wɔnlɔgo ki yirige naa.»

Zheremi wi sɛnyoro

21 Simbaala kɔnrifɛnnɛ† pè pye tijinliwɛ
fu fɛnnɛ,
pee Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagaja;
ki kala na, pe tunŋgo kii yɔn,
pe simbaala pe ni fuun pè gbɔn ma jaraga.
22 Ye tinmɛ pa logo! Pi yɛn na yinrigi na
yɔngɔ we ni!
Tinmɛ gbɔɔ pa yɛn na yinrigi wa
yɔnlɔparaga kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti ni.
Pe yaa Zhuda tara cara ti tɔngɔ mberi pye
tara nda ti yɛn waga,
mberi pye kombokara ti cɛnsaga.

Zheremi wìla yɛnri wi cɛnlɛ woolo pe kan

23 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mìgi jɛn ma yo sɛnwee
pyɔ wi yinwege kala li woro wi yɛɛ
kɛɛ,
sɛnwee wi se ya mbaa wi tangalɔmɔ pi
yɛgɛ sinni wa konɔ sinnɛ li ni.
24 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na gbɔn mala le konɔ,
ɛɛn fɔ maga pye maga yala;
maga kaga pye naŋgbanwa ni, nakoma
ma yaa na tɔngɔ pew.
25 Ma naŋgbanwa pi yirige cɛngɛlɛ
sanŋgala ŋgele kee ma jɛn koro ni,
ki leele mbele pe woro nɔɔ mɛgɛ ki gbogo
we.
Katugu poro pe yɛn na Zhakɔbu setirige
piile pe tɔnri,
pe yɛn na pe tɔnri mbe pe kɔ, mbe pe wɔ
wa;
pè pe tara ti jɔgɔ mari yaga waga.

11

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ mba le Izirayɛli woolo pe ni pàa pi jɔgɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki sɛnrɛ nda ti yo
Zheremi wi kan ma yo fɔ:
2 «Ye ki yɔn finliwɛ sɛnrɛ nda ti
logo. Mari yo Zhuda tara woolo naa
Zheruzalɛmu ca woolo pe kan.

† **10:21 10.21:** ***Simbaala kɔnrifɛnnɛ:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ tara ti yɛkeele wele, pee ya mbe tara ti yɛgɛ si tiyɔngɔ.**

3 Ki yo pe kan fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
Lere o lere wii yɛnlɛ mbe yɔn finliwɛ
sɛnrɛ ti yigi mbaa tanri ti na, ko fɔ wo
mbe daŋga.
4 Ki yɔn finliwɛ sɛnrɛ mìla ti kan ye
tɛlɛye pe yeri, sanga ŋa ni mìla pe yirige
wa Ezhipiti tara, wa yira kasɔn ki ni; mìla
pe pye fɔ: Yaa nuru na yeri, ŋga fuun mì
yo ma ye kan, yaa ki ni fuun ki piin, kona
ye yaa pye na woolo, mi fun mi yaa pye
ye Yɛnŋɛlɛ.
5 Kona mìla wuguro nda wugu ye tɛlɛye
pe kan ma yo mi yaa tara kan pe yeri, nda
nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ maa fuun wa ti ni, mi
yaa ki kala li pye mbeli yɔn fili; ki tara to
ye yɛn laga ti ni nala we.› »

Kona, a mì sigi shɔ ma yo fɔ: «Anmiina,
Yawe Yɛnŋɛlɛ!»

6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye naa fɔ:
«Kari ma saga sɛnrɛ nda ti ni fuun ti yari
wa Zhuda tara cara to naa Zheruzalɛmu
ca nawa koŋgolo ke ni, ma pe pye fɔ: ‹Ye
ki yɔn finliwɛ sɛnrɛ nda ti logo, yeri lɛ yaa
tanri ti na.
7 Katugu maga lɛ pilige ŋga ni mì ye
tɛlɛye pe yirige wa Ezhipiti tara fɔ ma pan
ma gbɔn nala, mì pe yɛri yɛrisaga lɛgɛrɛ
na ma yo fɔ: Yaa nuru na yeri.
8 Ɛɛn fɔ pe sila logo na yeri, pe sila
nuŋgbolo jan na yeri; pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pè koro na tanri na yala pe nawa
jatere pere to ni pe kotoŋgbanga ki kala
na. Kì pye ma, yɔn finliwɛ mba mìla le pe
ni ma yo paa tanri pi sɛnrɛ ti na, ɛɛn fɔ
pee si tanga ti na, mì pi jɔlɔgɔ kagala ke
ni fuun ke wa pe na.› »

9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye naa fɔ:
«Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca
woolo pe yɛn na yɔn lemɛ piin.
10 Pe tɛlɛye koŋgbanmbala pàa
kajɔgɔrɔ nda pye, to pè sɔngɔrɔ na piin,
poro mbele pàa je mbanla sɛnrɛ ti logo
we. Pàa taga yarisunndo ta yɛgɛ na nari
gbogo. Yɔn finliwɛ mba mìla le pe tɛlɛye
pe ni, Izirayɛli tara woolo naa Zhuda tara
woolo pòo jɔgɔ.

11 «Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa jɔlɔgɔ ka wa pe na,
ŋga pe se ya mbe pe yɛɛ shɔ ki ni. Pe yaa
ka gbele mbanla yeri mbe pe saga, ɛɛn fɔ
mi se ka logo pe yeri.
12 Kona, Zhuda tara cara sannda woolo
konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni,
pàa pye na wusuna nuwɔ taan wi sori
yarisunndo nda kan, pe yaa kaa gbele
mbaa ti yinri ti pe saga, ɛɛn fɔ ti se ka
ya mbe pe shɔ wa pe jɔlɔgɔ sanga wi ni.
13 Katugu yoro Zhuda tara woolo, ye
cara tì lɛgɛ yɛgɛ ŋga na pa ye yarisunndo
tì lɛgɛ ma fun. Yoro Zheruzalɛmu ca
fɛnnɛ, ye ca nawa koŋgolo kè lɛgɛ yɛgɛ
ŋga na, pa yè ye saara wɔsara nda ti yɛn
fɛrɛ woro ti kan mari lɛgɛ ma fun, ki saara
wɔsara nda yè kan mbaa wusuna nuwɔ
taan sori wa ti na yarisunŋgo Baali ki kan
we.›
14 «Mboro Zheremi, maga ka yɛnri
ki leele mbele pe kan naa; maga kɔɔn
magala li yirige mbe gbele mbanla yɛnri
pe kan, katugu na paga gbele mbanla
yɛnri pe jɔlɔgɔ ki kala na, mi se logo pe
yeri.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa li woolo pe tɔngɔ poro mbele pe yɛn paa oliviye tige yɛn

15 We Fɔ wì yo fɔ:
«Na lendanlambala pe yɛn na yiŋgi piin
naa laga na go ki ni,
ma si yala pe yɛn na nambara kapyere
lɛgɛrɛ piin?
Yaa ki jate ndɛɛ yɔn fɔgɔlɔ ŋgele yaa kɔɔn
konaa saara nda yaa woo, ti mbe ya
mbe ye shɔ jɔlɔgɔ ki kɛɛ wi le?
Naga yɛn ma, ko mbe ya mbe yirisaga kan
ye yeri wi le?»
16 Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mìla ye mɛgɛ taga
na ye yinri:
Oliviye tige ŋga wɛtipiire ni, pire tiyɔnrɔ
sɛfɔ!
Ɛɛn fɔ tinmɛ gbɔɔ pa yaa yiri,
mi yaa kasɔn le tige ki ni mbege njere ti
ni fuun ti jɔgɔ.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
lo làa ye sanri, lìgi kɔn maga tɛgɛ mbe
jɔlɔgɔ wa ye na, yoro Izirayɛli tara woolo
naa Zhuda tara woolo, kapere nda yè pye
ti kala na; katugu yeli nawa pi ŋgban,
naa ye saa na wusuna nuwɔ taan sori
yarisunŋgo Baali ki kan we.

Zheremi wi woolo pàa yɔn le wi na

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki naga na na, a
mìgi jɛn. Koni ma tì, a mì pe kapyere
tijangara ti yan.
19 Mìla pye paa simbapyɔ yɛn, ŋa wi yɛn
pɔw, a pòo yigi na kee wi ni wa yaayoro
gbosaga. Mi sila ki jɛn mbe yo fɔ ye yɛn na
yɔn nii na na, ma yo fɔ: «Ye pan we tige ki
tɔngɔ konaa ki pire ti ni. Wege kɔw wege
wɔ laga sɛnweele pe dunruya wi ni. Lere
kpɛ ka ka nawa to ki mɛgɛ ki na naa.»
20 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ li yɛn kiti kɔnfɔ sinŋɛ,
li ma sɛnwee wi nawa kagala naa wi
jatere wi cancan mboo jɛn.
Yɛnŋɛlɛ, ma yaa ma kayaŋga ki wɔ pe ni
yɛgɛ ŋga na, ti mbege yan yɛnlɛ ni;
katugu pa mìlan kala li le mboro kɛɛ.
21 Ki kala na, sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo Anatɔti ca fɛnnɛ pe na, poro mbele
pe yɛn nɔɔ gbosaga jaa, na yuun fɔ:
«Maga kaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na nakoma we yaa ma
gbo.»
22 Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Mi yaa yiri pe
kɔrɔgɔ. Pe juguye pe yaa pe lefɔnmbɔlɔ
pe gbo tokobi ni, fuŋgo ki yaa ka pe
pinambiile naa pe sumborombiile pe gbo.
23 Wa se shɔ mbe to pe ni. Yɛlɛ na ni mi
yaa Anatɔti ca fɛnnɛ pe kapere ti fɔgɔ ki
tɔn pe na, mi yaa ka jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa pe
na.»

12

Zheremi wìla Yɛnŋɛlɛ li yewe kagala kele wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn sinŋɛ wagati wi
ni fuun ni,
mbe ya mbe kendige wɔ ma ni mɛlɛ?
Konaa ki ni fuun, mila jaa mbɔɔn yewe
kiti kɔnkagala wogo na.
Yiŋgi na lepeele pe kapyegele ke ma sila
yɔngɔ pe kan?
Yiŋgi na java pyefɛnnɛ pe si yɛn yɛyinŋge
na?
2 Mà pe sanri paa tige yɛn, fɔ a pè ndire
kan;
pe yɛn na gbogo fɔ na pire sɛni.
Ma mɛgɛ ki yɛn wa pe yɔn wagati pyew,
ma si yala, pe nawa jatere wi yɛn ma lali
ma ni.
3 Ɛɛn fɔ mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, màla
jɛn, ma yɛgɛ yɛn na na;
màla nawa jatere wi cancan ma wele,
maga jɛn ma yo na jatere wi yɛn
mboro na.
Lepeele pe yigi paa simbaala yɛn, mbele
pe yɛn na kee pe ni wa yaayoro
gbosaga;
pe tɛgɛ pe yɛ pe gbopilige ki kan!

4 Tara woolo pe yaa koro mbaa kunwɔ
gbelege gbele fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
Yan ki yaa koro mbe waga wa wasege ki
ni fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
Tara woolo pe tipewe pi kala na,
woŋgaala naa sannjɛrɛ ti yɛn na
kuun;
katugu pe yɛn na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lii we
goto kala li jɛn.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn sogomɔ kan

5 Kì kaa pye mbaa fee tɔɔrɔ fɛnnɛ pe ni
kɔ̀ɔn te,
ma yaa pye mɛlɛ mbe si ya mbaa fee shɔn
lugufɛnnɛ poro ni?
Kì kaa pye tara ti ka yinmɛ ta ko mboro
ma pye yɛyinŋge na pɔw,
koni na maga ka sa cɛn wa Zhuridɛn
gbaan tɔnmɔ tinmɛ gbɔɔ pi sɔgɔwɔ,
ma yaa ki pye mɛlɛ?
6 Katugu ali yɛrɛ ma nɔsepiile naa ma go
woolo pe ni, pe yɛn nɔɔ java;
pe yɛn na pe magaŋgala ke yinrigi na
sɛnpere yuun ma na.
Ki kala na, maga ka taga pe na,
ali na pe kaa sɛntanra yuun ma ni o!

Yɛnŋɛlɛ lì je li shɛrigo gbɔgɔ konaa li woolo pe na

7 Mì je na gbɔgɔgo ki na,
mìlan woolo pe wa;
poro mbele pàa pye mala ndanla we,
mì pe le na juguye pe kɛɛ.
8 Na woolo pè kanŋga ma pye na yeri paa
jara yɛn wa kɔlɔgɔ ki ni,
pe yɛn na kuunru na na;
ki kala na, pe yɛn mala mbɛn.
9 Ma yo mɛlɛ hɛn? Na woolo pè kanŋga
ma pye na yeri paa sannjɛgɛ

tiyɔngɔ yɛn, ŋga kasanwa yɛn ki na,
kara kasannjɛrɛ tì pan maga maga kɛɛ ki ni fuun na.
Ye sa woŋgaala pe ni fuun pe gbogolo,
pe pan liwɛn gbɔɔ pi na.
10 Yaayoro kɔnrifɛnnɛ lɛgɛrɛ pan mala ɛrɛzɛn kɛrɛ ti jɔgɔ,
pànla kɛrɛ ti tangala ma toro;
pànla kɛrɛ tiyɔnrɔ ti jɔgɔ mari pye laga ŋga ki yɛn waga, laga ŋga kì tɔngɔ.
11 Pèri jɔgɔ mari yaga waga;
tì koro yɛsanga ni,
pèri tɔngɔ mari yaga waga na yɛgɛ sɔgɔwɔ.
«Tara ti ni fuun tì jɔgɔ ma koro waga,
katugu lere kpɛ suu jatere wi tɛgɛ ti na.
12 Jɔgɔwɔ pyefɛnnɛ pe yɛn na paan,
na yinrigi wa gbinri wi yanwira nda fuun ti yɛn waga ti go na;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li tokobi wi yɛn na jɔgɔwɔ piin,
maga lɛ tara ti go ŋga na mbe saga wa ti go ŋga na.
Lere kpɛ se yɛyinŋge ta.
13 Pè yariluguro lugu, ma kaa pan ma wuuro kɔn wa yarilire ti yɔnlɔ;
pè pe yɛɛ te pee tɔnli ta wa.
Ye yarilire kɔngɔ kì pye fɛrɛ ni ye yeri,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban ye ni fɔ jɛŋgɛ.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa yiri Izirayɛli woolo pe cɛnyɛɛnlɛ pe kɔrɔgɔ

14 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Tara nda mì kan Izirayɛli woolo, na woolo pe yeri ti pye pe woro, na cɛnyɛɛnlɛ tipeele mbele fuun ka kɛɛ taga ti na, mi yaa ka pe ni fuun pe purɔ mbe pe yirige wa pe tara ti ni, mbe Zhuda tara woolo pe yirige mbe pe wɔ wa pe sɔgɔwɔ fun.
15 Ɛɛn fɔ na mi ka ka pe purɔ mbe pe yirige mbe kɔ, mi yaa ka sɔngɔrɔ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe ni wa pe tara ti ni.
16 Na paga ka yɛnlɛ mbanla woolo pe tangalɔmɔ pi fɔrɔgɔ, mbaa tanri pi ni, na pe kaa wungu na mɛgɛ ki na mbaa yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na› paa yɛgɛ ŋga na pàa na woolo pe naga ma yo paa wungu yarisunŋgo Baali ki mɛgɛ ki na, pa kona pe yaa cɛnsaga ta wa na woolo pe sɔgɔwɔ.
17 Ɛɛn fɔ na cɛnlɛ na si yɛnlɛ mbe logo na yeri, mi yaa ki cɛnlɛ li tɔngɔ mbeli kɔ pew. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

13

Izirayɛli woolo pe yɛn paa kurusijara yɛn ŋa wì fɔngɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para na ni ma yo fɔ: «Kari ma sa kurusijara lɔ, ŋa pè gbegele lɛn jese ni, maa pɔ wa ma sɛnnɛ. Ɛɛn fɔ maga kaa le tɔnmɔ mboo jogo.»
2 Kona, a mì si saa kurusijara wa lɔ ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni na kan, maa pɔ wa na sɛnnɛ.
3 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni naa ki shyɛn wogo na, ma yo fɔ:
4 «Kurusijara ŋa mà lɔ maa pɔ wa ma sɛnnɛ, wi lɛ ma kari wi ni wa Efirati gbaan wi kɛɛ yeri, ma saa lara wa wali-wege ka ni.»
5 A mì si kari ma saa wi lara wa Efirati gbaan wi tanla, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo na kan we.
6 Naa wagati titɔnlɔwɔ wà la kaa toro, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni ma yo fɔ: «Yiri ma kari wa Efirati gbaan wi yeri, kurusijara ŋa mìla yo ma sa lara, ma saa lɛ.»
7 A mì si yiri ma kari wa Efirati gbaan wii tanla, mìla kurusijara wi lara laga ŋga na, a mì saa ki jɛrɛgi maa wɔ. Ɛɛn fɔ, a mì sigi yan fɔ kurusijara wì fɔngɔ, wi saa ya yaraga ka yɔn naa.
8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni naa, ma yo fɔ:
9 «Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa mì yo yɛɛn fɔ: ‹Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, pa mi yaa Zhuda tara woolo pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kɔ yɛɛn, konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe yɛɛ gbɔgɔwɔ ndorogo ki ni.
10 Ki cɛnlɛ woolo tipeele pè je mbanla sɛnrɛ ti logo, poro mbele pe yɛn na tanri pe yɛɛra nawa jatere wi na nuŋgboŋgbanla ni, ma taga yarisunndo ta yɛgɛ na na tunŋgo piin ti kan, konaa na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo. Ki leele pe yaa pye paa ki kurusijara ŋa wi se ya yaraga ka yɔn wi yɛn.

11 Katugu yɛgɛ ŋga na lere maa yɛɛ
pɔ kurusijara ni wa wi sɛnnɛ, pa mìla
Izirayɛli tara woolo naa Zhuda tara woolo
pe ni fuun pe pɔ na yɛɛ na ma. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma; jaŋgo pe pye na
woolo, mbe ti na mɛgɛ ki yiri, mbe pye
na sɔnmɔ pi go konaa na gbɔgɔwɔ yanwa.
Ɛɛn fɔ pee logo na yeri.› »

Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa Izirayɛli woolo pe ni

12 Maga sɛnrɛ nda ti yo pe kan, fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì
yo yɛɛn fɔ: «Duvɛn cɔgɔlɔ ke ni fuun ke
daga mbe yin duvɛn ni.» Kona pe yaa ma
yɔn sogo mbe yo fɔ: «Naga yɛn ma, we
sigi jɛn mbe yo fɔ duvɛn cɔgɔlɔ ke daga
mbe yin duvɛn ni wi le?
13 Kona ma pe pye ma yo fɔ, pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa ki tara nda
ti woolo pe ni fuun pe kan pe wɔ pe tin;
wunlunaŋa ŋa wi yɛn ma cɛn wunluwɔ pi
na Davidi wi yɔnlɔ, naa saraga wɔfɛnnɛ
pe ni, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
ni, konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni
fuun pe ni, mi yaa pe ni fuun pe kan pe
wɔ pe tin fɔ pe yɛgɛ kila kanŋgi.
14 Mi yaa pe gbɔn pe yɛɛ na mbe pe
purugu, teele poro naa piile pe ni. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Mi se ka wa kpɛ yaga,
mi se ka pe yinriwɛ ta, wa yuŋgbɔgɔrɔ se
kanla ta. Yaraga ka se kanla yɛgɛ kɔn mbe
pe tɔngɔ.› »

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ sanni ki kala li sa gbɔn

15 Yaa nuru, ye nuŋgbogolo jan ye logo
jɛŋgɛ,
yaga kaa ye yɛɛ nari, katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na para.
16 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li shari,
sanni li sa diwi wi tirige ye na,
sanni ye ka sa kurugo yanwira ti na yɔnlɔ
tosanga diwi wi ni.
Ye yaa kaa yanwa pi yinri pi pan,
ɛɛn fɔ li yaa kaa kanŋga kunwɔ diwi,
li yaa kaa pye diwi wɔlɔ conjonjo.
17 Na yee ki sɛnrɛ nda ti logo,
pa mi yaa sa lara mbe gbele ye yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi kala na;
mi yaa yanli mbe yɛntunwɔ lɛgɛrɛ wɔ,
katugu pe yaa ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li sim-
baala ŋgbelege† ki yigi mbe kari ki
ni.

Sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ làa yo wunlunaŋa wi go woolo pe kan

18 Maga yo wunlunaŋa wo naa wunlu-
naŋa nɔ wi kan fɔ:
«Ye tigi ye cɛn tara,
katugu wunluwɔ njala gbɔgɔwɔ wolo na
làa pye wa ye go na,
lì kɔw ma to.
19 Negɛvu tara cara ti yeyɔnrɔ tì tɔn,
lere woro wa mbe ya mberi yɛngɛ.
Pè Zhuda tara woolo pe ni fuun pe koli
ma kari pe ni kulowo ni,
pè pe ni fuun pe koli ma kari pe ni
kulolo.»

Fɛrɛ yaa Zheruzalɛmu ca woolo pe ta

20 «Zheruzalɛmu ca, ma yɛgɛ ki yirige ma
wele,
ma juguye mbele pè yiri wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri na paan pe wele!
Simbaŋgbelege ŋga kìla kan ma yeri, ki
yɛn se yeri?
Ki simbaŋgbelege ŋga kìla pye na
gbɔgɔwɔ kaan ma yeri we.
21 Leele mbele mboro yɛrɛ jate mà pe kara
ma pe pye teele,
na paga ka yiri mbe cɛn ma go na, ma yaa
yo mɛlɛ san?
Naga yɛn ma, kayaŋga ma ki yaa ka to ma
na,
paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ selara ma kaa yiri wi
ni wi le?
22 Na maga kɔɔn yɛɛ yewe mbe yo fɔ:
‹Yiŋgi na ki kagala ŋgele ke nɛɛ gbɔɔn na
na?›
Ma kapere lɛgɛrɛ to kala na,
pɔ̀ɔn paraga ki yirige ma na ma kari
naayeri,
a pè to ma na fanŋga na.

23 «Naga yɛn ma, Etiyopi tara fɛnnɛ woo
mbe ya mboo witige cɛnlɔmɔ pi
kanŋga wi le?
Nakoma kamɔlɔ wi mbe ya mboo witige
yɔɔnrɔ ti kanŋga wi le?

† **13:17 13.17** Simbaala ŋgbelege, ko kɔrɔ wo yɛn Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ wele, pe juguye pe yaa ka pan mbe pe koli mbe kari pe ni kulowo ni.

Ayoo. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, yoro
mbele yè tara kapege pyege ki na,
ye mbe ya mbaa kajɛŋgɛ ko piin mɛlɛ?
24 Mi yaa ka ye jaraga
paa yɛgɛ ŋga na gbinri tifɛlɛgɛ ki ma yan
waga ki lɛ maga jaraga we.

25 «Ko ki yɛn ma tasaga ye,
ŋga mì kɔn ma tɛgɛ ma kan we.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma;
katugu mà fɛgɛ na na,
mà saa ma jigi wi taga yarisunndo yagbo-
golo woro na.
26 Mi yaa ma paraga ki yirige ma na, mbe
sa gbɔn fɔ wa ma yɛgɛ sɔgɔwɔ,
jaŋgo pɔɔn fɛrɛ ti yan.
27 Mɔ̀ɔ nandara kapyere ti yan, naa ma
naŋgala gbelege ki ni,
naa ma nanjara fɛrɛ woro nda maa
piin wa tinndiye pe na konaa wa
wasege ki ni ti ni.
Mɔ̀ɔ yarisunndo tijangara ti yan.
E, Zheruzalɛmu, jɔlɔgɔ yɛn ma wogo!
Mboro ŋa mɛɛ ma yɛɛ pye kpoyi, ma
yaa koro ma fɔ sa gbɔn wagati wi
wiin?»

14

Zheremi wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri tisaga wogo na wawa pa kala na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo
Zheremi wi kan wawa mba pìla to pi
wogo na, ti nda:
2 «Zhuda tara woolo pe yɛn kunwɔ
kayaŋga na,
pe cara ti yɛn na tuun na kee,
yɛsanga gbɔn leele pe na, pe yɛn ma cɛn
tara;
Zheruzalɛmu ca woolo pe gbelege ki yɛn
na yinrigi na sagawa jaa.
3 Legbɔɔlɔ pe ma pe tunmbyeele pe tun
pe sa tɔnmɔ ko pe kan,
pe ma lɛ ma kari wa tɔnmɔ were ti yɔn
na, ɛɛn fɔ paa sa tɔnmɔ yan wa.
Pe ma sɔngɔrɔ ma pan pe koyaara ti ni
waga.
Pe jigi ŋa wì kɔn pe na konaa jatere
piriwɛn pi kala na, pe ma pe yɛrɛ
ti tɔn fɛrɛ ti na.
4 Tara tì waga fɔ ma jɛɛnri,
katugu tisaga woro na paan wa tara ti ni.
Ki kala na, kɛrɛ kɔnfɛnnɛ pe jigi wì kɔn
pe na, fɔ a pè pe yɛrɛ ti tɔn fɛrɛ ti
na.
5 Ali yɛrɛ safuwe ŋa wa wasege ki ni, wi
ma se ma kari maa pyɔ wi toro,
katugu yan woro wa.
6 Yan sofilele pe ma saa na yeregi wa
tinndiye pe go na,
na tifɛlɛgɛ ki shoo paa dabaala yɛn;
pe yɛngɛlɛ ke saa na woo pe na, katugu
yan woro wa pe ka.»

Tara woolo pe sɛnyoro re

7 «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ali na kaa pye we
kajɔgɔrɔ ti yɛn na we jɛrɛgi,
kala la pye ma we saga ma mɛgɛ ko kala
na!
Katugu we kambasinnde tì lɛgɛ,
wè kapege pye ma na.
8 Mboro ŋa ma yɛn Izirayɛli woolo pe jigi
tagasaga ye,
mboro ŋa pe shɔfɔ jɔlɔgɔ sanga ni,
yiŋgi na mɛɛ ma yɛɛ pye paa nambanŋa
yɛn laga tara ti ni?
Nakoma paa canakarifɔ yɛn, ŋa wi yaa
pan mbe wɔnlɔsaga nuŋgba wɔnlɔ
mbe si kari?
9 Yiŋgi na mɛɛ ma yɛɛ pye paa lere wa
yɛn, ŋa wì fanŋga kì kɔ,
paa maliŋgbɔɔn kotogofɔ yɛn, ŋa wi se ya
mbe lere shɔ?
Ma si yala, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn laga we
sɔgɔwɔ,
ma mɛgɛ ki yɛn we na;
maga ka we wa!»
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na sɛnrɛ nda
yuun ki leele mbele pe wogo na ti nda:
«Kaselege ko na, mbaa yanri faa la toro
ko ki yɛn ma pe ndanla. Paa ya cɛn laga
nuŋgba. Ki kala na, pe kala li woro ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla. Koni li yaa li
jatere wi tɛgɛ pe kajɔgɔrɔ ti na, mbe pe
kapere ti fɔgɔ tɔn pe na.»
11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye naa fɔ:
«Maga kanla yɛnri mbe yo mbe kajɛŋgɛ
pye ki leele mbele pe kan.
12 Ali na pe ka yeŋge le mbanla yɛnri,
mi se pe sagawa jagbelege ki logo. Na pe
ka saara sogoworo naa muwɛ saara wɔ na
yeri, mi se yɛnlɛ ti na. Katugu mi yaa pe
tɔngɔ tokobi, naa fuŋgo konaa yambewe
ni.»

13 A mì sho fɔ: «E, we Fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn naga
yuun pe kan fɔ: ‹Tokobi kpɛ se gbɔn ye
na, fuŋgo se to ye na. Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li
yaa yɛyinŋge jɛŋgɛ kan ye yeri laga ki
laga ŋga ki ni.› »
14 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye naa fɔ:
«Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, yagbogolo
sɛnrɛ pe yɛn na yuun na mɛgɛ ki na. Mi
si pe tun, mi sigi konɔ kan pe yeri, mi si
sɛnrɛ kpɛ le pe yɔn. Yariyanra yagbogolo
woro, naa jɛɛrɛ kapyere konaa lefanlaga
sɛnrɛ nda ti yɛn na yinrigi wa pe yɛɛra
nawa jatere wi ni, to pe yɛn na yuun ye
kan ma yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ri.»
15 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo ma
yo fɔ: «Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
yɛn na para na mɛgɛ ni, naga yuun ma yo
fɔ malaga naa fuŋgo se to laga tara ti ni,
ma si yala, mi ma mi pe tun. Ki Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ wele, tokobi naa fuŋgo
ki yaa pe gbo.
16 Pe yɛn na ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti
yuun leele mbele kan, tokobi naa fuŋgo
ki yaa pe gbo fun mbe pe jaanri wa
Zheruzalɛmu ca nawa koŋgolo ke ni.
Lere se ka ta mbe poro naa pe jɛɛlɛ, naa
pe pinambiile konaa pe sumborombiile
pe gboolo pe le. Mi yaa pe kapege ki yaga
ki sɔngɔrɔ ki to pe na.»

Zheremi wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li leele pe kapere ti kala yaga pe na

17 Ki sɛnrɛ nda ti yo leele pe kan fɔ:
«Na yɛntunwɔ pi yɛn na fuun yɔnlɔ naa
yembinɛ,
pi woro mbe yere,
katugu jɔlɔgɔ to na woolo mbele na len-
danlambala pe na,
pè wɛlɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
18 Na mi ka kari wa wasege ki ni,
tokobi wì leele mbele gbo, poro mi ma yan
wa;
na mi ka ye wa ca nawa,
fuŋgo ki yɛn na leele mbele jɔlɔ, poro mi
ma yan wa.
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ poro naa
saraga wɔfɛnnɛ pe ni, pe yɛn na
tara ti yanri na toro,
ɛɛn fɔ pe woro na kala la kɔrɔ jɛnni.»

Tara woolo pe sɛnyoro re

19 «Yɛnŋɛlɛ, naga yɛn ma, ma Zhuda tara
woolo pe wa pew wi le?
Naga yɛn ma, Siyɔn ca woolo pe lakɔ ma
na wi le?
Yiŋgi na, a ma si jɔlɔgɔ wa we na,
ŋga wɛrɛ woro ki na?
Wàa pye naga singi mbe yɛyinŋge ta,
ɛɛn fɔ wee yaraga ka kpɛ yan;
wàa pye na we jɔlɔgɔ ki mbɔnrɔsanga wi
singi,
ɛɛn fɔ kì pan ma pye we yeri sunndo
kɔngɔ gbɔgɔ.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ, wè yɛnlɛ we kapere ti
na,
we tɛlɛye pe kajɔɔgɔ wège jɛn;
katugu wè kapege pye ma na.
21 Ma mɛgɛ ki kala na, maga ka we tifaga,
maga kɔɔn wunluwɔ jɔngɔ ŋga gbɔgɔwɔ
ni ki tifaga!
Yɔn finliwɛ mba mà le we ni, ma jatere
wi tɛgɛ pi na.
Maga kaa jɔgɔ.
22 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke yarisunndo nda ti
woro yaraga ka, ti ni fuun ti ni,
kikiin ki mbe ya mbe tisaga ki pye ki pan?
Naga yɛn ma, naayeri wo cɛ wi ma ti
tisaga ki maa paan wi le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, mboro ma, ma
ma ti tisaga ki ma pan wi le?
We jigi wi yɛn ma na,
katugu mboro ma yɛn ki kagala ke ni fuun
ke pyefɔ we.»

15

Jɔlɔgɔ yaa to Yɛnŋɛlɛ li woolo pe na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ:
«Ali Moyisi naa Samiyɛli pe ka pan mbe
yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbanla yɛnri ki
leele mbele pe kan, mi se yɛnlɛ pe na naa.
Pe purɔ ma pe wɔ na yɛgɛ sɔgɔwɔ, pe
yaga paa kee!
2 Na pe kɔɔn yewe mbe yo fɔ: ‹We yaa
kari se yeri?› Ma pe yɔn sogo ma yo fɔ,
pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Mbele pe daga mbe ku, poro mbe ku;
mbele pe daga tokobi mbe gbo, tokobi
mbe poro gbo;

mbele pe daga fuŋgo mbe to pe na, fuŋgo
mbe to poro na;
mbele pe daga mbe yigi mbe kari pe ni
kulowo ni, pe poro yigi pe kari pe
ni kulowo ni.› »
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Jɔlɔgɔ
cɛnlɛ tijɛrɛ mi yaa wa pe na. Pe yaa ka pe
gbo tokobi ni, pyɔɔnlɔ pe yaa kaa pe wire
kara ti tilele mbaa ti kɔɔnlɔ, sannjɛrɛ ti
yaa ka pe wire kara ti yɔli, cɛnrɛ ti yaa ka
pe ka mbe pe jɔgɔ.
4 Mi yaa ti pe kala laa fyɛrɛ gbɔrɔ waa
dunruya wunluwɔ pyew pi na; mi yaa
ko pye ma Ezekiyasi pinambyɔ Manase
ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wi
kapere to kala na, to nda fuun wìla pye
wa Zheruzalɛmu we†.»

Zheruzalɛmu ca woolo,
Yɛnŋɛlɛ li se ye yinriwɛ ta

5 «E, Zheruzalɛmu, ambɔ wi yaa ma
yinriwɛ ta san?
Ambɔ wi yaa ma kotogo ki sogo ma na?
Ambɔ wi yaa laa yɛɛ tege mbe pan mbaa
ma kala yewe?
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
‹Mboro mà je mi na,
mà puŋgo le na ni;
ki kala na, mìlan kɛɛ ki yirige ma na
mbɔɔn tɔngɔ,
mì te ma yinriwɛ tawa pi ni.
7 Mi yaa na woolo pe fɛ mbe pe yirige
wa tara ti ni yarilire fɛkanŋgaga ni,
mbe pe jaraga;
mi yaa ti pe pe piile pe la.
Mi yaa pe tɔngɔ,
katugu pee pe tangalɔmɔ pi kanŋga.
8 Muwi mì ti, a pe naŋgunjaala pè si lɛgɛ
ma wɛ kɔgɔje yɔn taambugɔ ki na.
Mi yaa jɔgɔwɔ pyefɔ wi torogo yɔnlɔ
fuŋgbanga na maliŋgbɔɔn lefɔnŋɔ
wi nɔ wi kɔrɔgɔ,
mi yaa fo mbe fyɛrɛ naa sunndo kɔngɔ
wa ye na.
9 Jɛlɛ ŋa wì pinambiile kɔlɔshyɛn se, wi
fanŋga kì kɔ wi ni,
wi yinwege wɔnwɔn pì shɔ wi yeri.
Yembinɛ lì wɔ wi na ma yɔnlɔ ki yaga go
na;
fɛrɛ tùu yigi fɔ maa go sogo.
Mbele ka koro yinwege na, mi yaa pe le
juguye pe kɛɛ,
pe pe gbo tokobi ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.› »

Yɛnŋɛlɛ li yaa fanŋga le
Zheremi wi tunŋgo ki ni

10 «E, na nɔ, jɔlɔgɔ yɛn na wogo, katugu
màla se!
Muwi mì pye kendige wɔfɔ naa maara
kɔnfɔ tara woolo pe ni fuun pe yeri.
Mi si fɔgɔ kɔn lere yeri, mi si fɔgɔ taga
lere na,
ma si yala lere pyew wi yɛn nala daŋgi.»

11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan yɔn sogo
ma yo fɔ:
«Kaselege ko na, mi yaa ma shɔ ma
jɔlɔgɔ sanga naa ma jorowo sanga
wi ni;
ma juguye poro pe yaa ka pan mbaa ma
yɛnri.
12 Naga yɛn ma, lere mbe ya mbe tugurɔn
kaw le,
tugurɔn nda tì yiri wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti ni, nakoma
tuguyɛnrɛ le?»

We Fɔ wi sɛnyoro

13 «Mi yaa ti leele pe pan pe ye kɛɛ yaara
naa ye yarijɛndɛ ti ni fuun ti koli,
pe se yaraga ka sara ye yeri;
ko yaa pye ma, ye kapere nda fuun yè pye
to kala na, to nda yè pye laga tara
ti lagapyew ki ni.
14 Mi yaa ti ye sa pye ye juguye pe kulolo,
tara ta yɛgɛ ni, nda yee jɛn;
katugu na naŋgbanwa pì yiri na ni paa
kasɔn yɛn,
ŋga ki yɛn na sori ye mɛgɛ ni.»

Zheremi wi sɛnyoro

15 «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mà kala pyew li jɛn,
ma jatere wi tɛgɛ na na, ma yere na kala
li ni,
mala kayaŋga ki wɔ na jɔlɔfɛnnɛ pe ni;
maga kaa pe kala li kunni ma yɛɛ ni mbe
ti panla gbo.
Ki jɛn ma yo fɔ mboro kala na, pe yɛn
nala tifaga, a mìgi kun na yɛɛ ni.

† **15:4 15.4:** Manase kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ lara nda na, tori nda yɛɛn: 2 Wunlu 21.1-16; 2 Kuro 33.1-20.

16 Ma sɛnrɛ ti ka gbɔn na na sanga ŋa ni,
mi mari yigi mari tɛgɛ wa na nawa;
ma sɛnrɛ tìlan nawa pi yinŋgi, ma
yɔgɔrimɔ kan na yeri,
katugu ma mɛgɛ ko ki yɛn na yinri na na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ.
17 Mi fa sa cɛn mbele pe maa kala lakoo
leele na pe ni, mbaa tɛgɛ pe ni ja;
ma fanŋga kɛɛ kìlan jori, a mì koro na yɛ,
katugu mala nawa pi ŋgban na na jɛŋgɛ
leele pe ni.
18 Yiŋgi na, a na jɔlɔgɔ ki nɛɛ seregi na
kee yɛgɛ?
Yiŋgi na, na yama pì si panra na na, pi si
woro na koo?
Naga yɛn ma, ma yɛn na jaa mbe pye na
yeri kaselege ko na paa pulugo yɛn,
ŋga ki maa lere fanla wi le,
pulugo ŋga lere se ya mboo jigi wi taga ki
tɔnmɔ pi na wi le?»

19 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ:
«Na ma ka sɔngɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ,
mi yaa ma lɛ naa mbɔɔn pye na tunm-
byee.
Na ma ka yarijɛndɛ ti wɔ ti yɛ nda ti yɛn
kayɔngɔ fu ti ni,
pa kona ma yaa pye na yɔn sɛnrɛ yofɔ.
Ɛɛn fɔ leele poro pe daga mbe sɔngɔrɔ
mbe pan ma kɔrɔgɔ,
mboro ma ma daga mbe sɔngɔrɔ mbe
kari poro kɔrɔgɔ.
20 Mi yaa ma tɛgɛ ki leele mbele pe
yɛgɛ sɔgɔwɔ paa tuguyɛnrɛ malaga
sigembogo yɛn;
pe yaa malaga gbɔn ma ni,
ɛɛn fɔ pe se ya ma ni,
katugu mi yaa pye ma ni, jaŋgo mbɔɔn
shɔ mbɔɔn go yirige.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
21 «Mi yaa ma shɔ lepeele pe yeri,
mbɔɔn go shɔ lewɛlimbɛlɛ pe kɛɛ.»

16

Zheremi wì koro wi yɛ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para na ni ma yo fɔ:
2 «Maga ka jɛlɛ pɔri, maga ka pinambi-
ile nakoma sumborombiile se laga ki laga
ŋga ki ni.
3 Katugu pinambiile, naa sumborombi-
ile mbele pe yaa se laga ki laga ki ni, naa
pe nɛɛlɛ poro naa pe teele mbele pe yaa
ka pe se pe ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn
pe wogo na fɔ:
4 ‹Yambewe pi yaa ka pe gbo, lere se
ka ta mbe pe kunwɔ pi gbele, pe se ka
pe gboolo pe le. Pe gboolo pe yaa ka pye
fyɔngɔ wa tara ti na. Tokobi naa fuŋgo ko
ki yaa ka pe tɔngɔ mbe pe kɔ. Pe gboolo
pe yaa pye naayeri sannjɛrɛ to naa cɛnrɛ
ti yaakara.› »
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa na pye naa fɔ:
«Maga ka ye kunwɔ go ni, maga ka kari
kunwɔ na, maga ka lere kunwɔ gbele,
katugu mìla yɛyinŋge, naa na yinriwɛ
tawa konaa na kagbaraga pyege ki ni ti
kɔ mari wɔ wa ki leele pe sɔgɔwɔ. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
6 Legbɔɔlɔ naa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaa ka
ku laga ki tara nda ti ni. Lere se ka ta
mbe pe gboolo pe le, lere se ka pe kunwɔ
pi gbele. Lere kpɛ se ka wi witige jɛɛnri
jɛɛnri nakoma mboo go ki kulu mbege
naga fɔ yɛsanga to wi na pe kala na.
7 Lere se ka sɔgɔlɔ sɔgɔ mbe suro kan
kunwɔ fɔ wi yeri, mbe ta mboo kotogo
ki sogo wi na. Lere se ka tɔnmɔ jɛnɛ ko
kunwɔ fɔ wi kan, mbe ta mboo kotogo ki
sogo wi na wi to nakoma wi nɔ kunwɔ pi
wogo na.
8 «Maga ka sa ye liwɛn gbɔɔ go ka ni,
mbe sa cɛn mbaa nii mbaa woo lifɛnnɛ pe
ni.
9 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa nayinmɛ yuuro, naa
yɔgɔrimɔ yuuro, naa japɛnɛ yuuro konaa
pijaala yuuro ti shɔgɔ ki kɔ laga ki laga
ŋga ki ni ye yɛgɛ sɔgɔwɔ, ye wagati wi
na.›
10 «Na maga saga sɛnrɛ nda ti ni fuun ti
yo ki leele mbele pe kan, na paga ma yewe
mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi na Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi
kɔn maga tɛgɛ mbe jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga ki ni
fuun ki wa we na? Yiŋgi kapege we pye
ma? Yiŋgi kajɔɔgɔ we pye Yawe Yɛnŋɛlɛ,
we Yɛnŋɛlɛ li na ma?›

11 Kona ma pe yɔn sogo ma yo fɔ, pa
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ko pye ma,
katugu ye tɛlɛye pàa je na na, ma saa taga
yarisunndo ta yɛgɛ na, na tunŋgo piin ti
kan, na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo. Mi
wo na, pè je na na, pe woro na tanri na
lasiri sɛnrɛ ti na.
12 Yoro wo na, yè tipege pye ma wɛ ye
tɛlɛye pe na; ye ni fuun nuŋgba nuŋgba
ye yɛn na tanri ye nawa jatere pere to na,
ye woro na nuru na yeri.
13 Ki kala na, mi yaa ye purɔ mbe ye
yirige laga ki tara nda ti ni, mbe sa ye wa
tara ta yɛgɛ ni, nda yoro naa ye tɛlɛye pe
ni ye siri jɛn. Mbe ye ta wa ki tara ti ni, ye
yaa kaa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo sɔnlɔ
naa yembinɛ, katugu mi se ka ye yinriwɛ
ta naa.› »

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ti li woolo pe sɔngɔrɔ wa pe tara

14 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma
fɔ: «Piliye ya yɛn wa na paan, pe se kaa
ki yuun naa fɔ: ‹Mì wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, lo na làa
Izirayɛli woolo pe yirige ma pe wɔ wa
Ezhipiti tara we.›
15 Ɛɛn fɔ pe yaa kaa yuun fɔ: ‹Mì wugu
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki
na, lo na lì sɔngɔrɔ ma Izirayɛli woolo
pe yirige ma pe wɔ wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti ni, konaa tara sannda
nda fuun làa pe purɔ ma kari pe ni wa
we.› Mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan pe ni
wa pe tara, to nda mìla kan pe tɛlɛye pe
yeri we.»
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Wele,
mi yaa ka ŋgbanra wɔfɛnnɛ lɛgɛrɛ
torogo, poro yaa ka kari sa pe yigi; ko
puŋgo na, mi yaa ka koniyɛɛnlɛ lɛgɛrɛ
torogo, poro yaa ka sa pe purɔ wa yan-
wira ti ni fuun ti na konaa tinndiye pe ni
fuun pe na, fɔ mbe sa ye wa waliwere ti
ni.
17 Katugu na yɛgɛ yɛn pe kapyegele ke
ni fuun ke na, pe kala la kpɛ woro ma lara
na na, pe kajɔgɔrɔ ti se ya lara na na.
18 Mi yaa keli mbe pe kajɔgɔrɔ to naa pe
kapere ti fɔgɔ tɔn pe na gbɛn fɔ tɔnsaga
shyɛn, katugu pànla tara ti tɛgɛ fyɔngɔ
ni pe yarisunndo yinwege fu woro ti ni,
mala laga ki yin pe yarisunndo tijangara
ti ni.»
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn na
fanŋga, ma pye paa na malaga
sigeca yɛn
konaa na larasaga jɔlɔgɔ sanga ni.
Cɛngɛlɛ ke yaa kaa yinrigi fɔ wa dunruya
wi kɔsaga ki na mbaa paan ma
kɔrɔgɔ,
mbaa yuun fɔ: «We tɛlɛye pe yɛngɛŋgɛlɛ
ke sila pye Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ;
kàa pye yarisunndo nda ti yɛn wagafe,
nda ti se ya yaraga ka yɔn.
20 Naga yɛn ma, sɛnwee pyɔ mbe ya mbe
yɛngɛŋgɛlɛ gbegele wi yɛɛ kan le?
Ayoo, ki yaara nda wi ma gbegele, ti se ya
pye yɛngɛŋgɛlɛ!»

21 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Yɔnlɔ na lo na, mi yaa na fanŋga naa na
yawa pi naga pe na,
pa kona pe yaa ki jɛn fɔ na mɛgɛ koyi ŋga
Yawe Yɛnŋɛlɛ.»

17

Yɛnŋɛlɛ li yɛn na para Zhuda tara woolo pe na pe kapere ti wogo na

1 «Zhuda tara woolo pe kapere ti yɛn
paa yɔɔnrɔ yɛn, nda pè yɔnlɔgɔ
tugurɔn yɔnlɔgɔkanŋgala ni,
nda pè yɔnlɔgɔ lulu pɔnde ni;
ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa pe kotoro ti na,
konaa wa pe saara wɔsara ti yɛnŋgɛlɛ ke
na†.
2 Ki pyelɔmɔ pi na ma, pe pinambiile pe
yaa la nawa tuun pe saara wɔsara
ti na,
naa pe yarisunŋgo jɛlɛgɛ Ashera ki tiya-
gala ŋgele pè kan na sunnu ke na,
koro ŋgele pè kan wa tigbɔrɔ nda ti yɛn
wɛtipiire ni ti nɔgɔ na, naa tinndiye
mbele pè yagara pe go na,
3 naa yanwira ti na, konaa wa wasege ki
ni.

† **17:1 17.1:** Ŋga kì yo fɔ: *Pe kapere ti yɛn paa yɔɔnrɔ yɛn nda pè yɔnlɔgɔ tugurɔn yɔnlɔgɔkanŋgala ni, nda pè yɔnlɔgɔ lulu pɔnde ni,* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ki sɛwɛ yɔɔnrɔ ti se jɔgɔ mbe wɔ wa.

Yoro Zhuda tara woolo, mi yaa ye
yarijɛndɛ naa ye kɛɛ yaara ti ni
fuun ti le leele pe kɛɛ, peri koli pe
kari ti ni,
mbe pinlɛ ye yarisunndo sunzara ti ni!
Mi yaa ko pye, ye kapere nda yè pye
wa tara ti lagapyew ki ni, to kala na.
4 Tara nda mìla kan ye yeri, yoro jate ye
yaa ka ti peri shɔ ye yeri.
Mi yaa ka ti ye pye ye juguye pe kulolo
tara ta yɛgɛ ni, nda yee jɛn;
katugu yànla naŋgbanwa pi yirige na ni
paa kasɔn yɛn,
ŋga ki yɛn na sori fɔ sanga pyew.»

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn jigi tagasaga jɛŋgɛ ye

5 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Lere ŋa wi maa jigi wi taga sɛnwee pyɔ
na,
mbe sɛnwee wi pye wi kɛɛndagaserege,
mbe laga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na na,
ki fɔ wi yɛn ma daŋga.
6 Ki lerefɔ wi yɛn paa tipile yɛn wa gbinri
ŋa wì waga wi ni,
wi se fɛrɛwɛ ta.
Wi yaa koro mbe cɛn wa tara nda tì waga
ti ni,
tara nda ti yɛn kɔ ni, lere woro wa ti ni.

7 «Ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa jigi wi taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na,
mboo kala pyew li le li kɛɛ,
fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!
8 Wi yɛn paa tige yɛn, ŋga ki yɛn ma sanri
lɔgɔ yɔn na,
ki ndire ti ma ye ma kari wa tɔnmɔ pi
yeri;
na kafugo sanga wi ka gbɔn, kila yaraga
ka kpɛ pye ki na,
ki wɛrɛ ti ma koro tipiire sanga pyew.
Ali na wawa pi ka yere yɛlɛ na ni, kila
yaraga ka kpɛ pye ki na,
ki maa sɛni sanga pyew.»

9 «Sɛnwee wi nawa jatere wì tisaw ma wɛ
yaraga ki ni fuun ki na,
wɛrɛ woro wa mboo sagala.
Ambɔ wi mbe ya mboo nawa pi jɛn?
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma sɛnwee wi nawa
jatere wi cancan mbe wele,
mboo nawa kagala ke sɛgɛsɛgɛ mbe ke
jɛn,
jaŋgo mbe lere nuŋgba nuŋgba pyew wi
sara mbe yala wi tangalɔmɔ pi ni,
konaa mbe yala wi kapyere ti ni.

11 «Lere ŋa wi ma penjagbɔrɔ ti ta kam-
basinnde ti fanŋga na,
wi yɛn paa sico yɛn, ŋa wì sinlɛ jɛnrɛwɛ
pa na, mba wo ma wuu se.
Wi yinwege ki ka ka gbɔn nandogomɔ
sanga ŋa ni, wi penjagbɔrɔ ti mɛɛ
fe maa wa,
wa wi kala li kɔsanga wi ni, wi ma kaa
pye lembige.

12 «We shɛrigo gbɔgɔkpoyi ki yɛn wun-
luwɔ jɔngɔ gbɔgɔwɔ wogo,
ŋga ki yɛn ma yagara maga lɛ wa dun-
ruya wi dasanga wi ni.
13 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn
Izirayɛli woolo pe jigi tagasaga,
lere o lere ka je ma na, ko fɔ wo yaa fɛrɛ
shɔ.
Mbele ka laga ma na, poro go ko yaa kɔ
wa taambugɔ ki ni;
katugu pè je yinwege pulugo tɔnmɔ pi na,
po mba pi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

Zheremi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

14 «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na sagala, pa kona
mi yaa sagala;
na shɔ, pa kona mi yaa shɔ.
Mboro mi maa sɔnni.
15 Wele, leele pe yɛn nala piin fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo li yaa ŋga pye, kì koro
se yeri?
Ligi pye kɛ!›
16 Ɛɛn fɔ, mi wo na, mi se je mbe taga ma
na, mbe pye simbaala kɔnrifɔ ma
kan.
Mi sila pye na jaa jɔlɔgɔ mbe gbɔn pe na;
mboro jate mà ko jɛn.
Sɛnrɛ nda fuun tì yiri wa na yɔn, màri jɛn,
ta si fun ma na.
17 Maga ka pye fyɛrɛyaraga na yeri,
katugu jɔlɔgɔ sanga ni, mboro ma yɛn na
larasaga ye.
18 Ki yaga na jɔlɔfɛnnɛ pe fɛrɛ shɔ,
ɛɛn fɔ, mi wo ka ka fɛrɛ shɔ;
ki yaga pe sunndo wi kɔn pe na,
ɛɛn fɔ na sunndo wi ka ka kɔn na na.

Jɔlɔgɔ wa pe na,
ma pe tɔngɔ tɔngɔsaga shyɛn.»

Yɛnŋɛlɛ lì yo paa li cɛnpilige ki jate

19 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para na ni yɛɛn,
ma yo fɔ: «Kari ma sa yere wa ca ki
mbogo yeyɔngɔ ŋga pe yinri Tara woolo
pe yeyɔngɔ ki na, Zhuda tara wunlumbolo
pe maa yiin na yinrigi yeyɔngɔ ŋga ni
we, konaa ma sa yere fun Zheruzalɛmu
ca yeyɔnrɔ sannda ti ni fuun ti na.
20 Maga yo leele pe kan fɔ: ‹Ye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo, yoro Zhuda tara
wunlumbolo, naa Zhuda tara woolo ye ni
fuun konaa yoro Zheruzalɛmu ca woolo
ye ni fuun, yoro mbele ye maa yiin na
yinrigi wa ki yeyɔnrɔ nda ti ni we.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: Ye ye yɛɛ
yingiwɛ jɛn, yaga kaa tuguro tungu
cɛnpilige ki na, yaga kaa yiin tuguro ni
laga Zheruzalɛmu ca ki ni.
22 Yaga ka tuguro lɛ mbe yiri ti ni wa ye
yinrɛ ti ni cɛnpilige ki na. Yaga ka tunŋgo
kpɛ pye, ɛɛn fɔ ye cɛnpilige ki tɛgɛ ki yɛ na
kan, paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yo ye tɛlɛye
pe kan we.›
23 «Ɛɛn fɔ pee yɛnlɛ mbe logo na yeri,
pee nuŋgbolo jan na yeri. Pàa pe
nuŋgbogolo ke ŋgban ma je mbe logo na
yeri, pe sila yɛnlɛ na yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na.»
24 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Na yaga yɛnlɛ
mbaa nuru na yeri jɛŋgɛ, na ye woro na
tuguro tungu mbaa yiin ti ni laga ki ca
ŋga ki yeyɔnrɔ ti ni cɛnpilige ki na, na
yaga cɛnpilige ki tɛgɛ ki yɛ na kan, na ye
woro na tunŋgo ka kpɛ piin ki pilige ki
na,
25 pa kona wunlumbolo mbele pe yaa
kaa cɛɛn wunlunaŋa Davidi wi wunluwɔ
jɔngɔ ki na wi yɔnlɔ, poro naa pe legbɔɔlɔ
pe ni, pe yaa kaa tooro mbaa yiin laga ki
ca ŋga ki yeyɔnrɔ ti ni. Pe yaa ka pye pe
wotoroye mbele shɔnye maa tilele pe na,
konaa shɔnye na, poro naa pe legbɔɔlɔ
pe ni, naa Zhuda tara woolo pe ni konaa
Zheruzalɛmu ca woolo pe ni. Leele yaa
ka pye mbe cɛn laga ki ca ŋga ki ni sanga
pyew.
26 Pa kona leele pe yaa kaa yinrigi
wa Zhuda tara cara ti ni, naa wa
Zheruzalɛmu kanŋgara na cara ti ni, naa
wa Bɛnzhamɛ tara ti ni, naa wa yanwira
tigiwɛn tara ti ni, naa wa yanwira tara ti
ni konaa wa Negɛvu tara ti ni, mbe pan
mbaa saara sogoworo woo, naa saara ta
yɛgɛ ni, naa muwɛ saara ni, naa wusuna
nuwɔ taan ni konaa nayinmɛ saara ni wa
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na shɛrigo gbɔgɔ ki
ni.
27 Ɛɛn fɔ na yee yɛnlɛ mbe logo na yeri,
na yee cɛnpilige ki tɛgɛ ki yɛ na kan,
na ye kaa tuguro tungu mbaa yiin wa
Zheruzalɛmu ca yeyɔnrɔ ti ni cɛnpilige ki
na, pa kona mi yaa kasɔn le ca ki yeyɔnrɔ
ti ni; ki kasɔn ki yaa Zheruzalɛmu ca
wunluwɔ yinrɛ ti sogo, ki kasɔn ki se si
figi.»

18

Zheremi wìla kari cɔgɔ fanrifɔ wa yeri

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
Zheremi wi yeri, ma yo fɔ:
2 «Yiri ma kari wa cɔrɔ fanrifɔ wi go,
na maga sa gbɔn wa, sɛnrɛ nda ti yɛn na
yeri, mi yaa ti yo ma kan.»
3 Kona, a mì si kari wa cɔrɔ fanrifɔ wi
go, mɛɛ saa wi yan wila cɔgɔ ka fanri wa
cɔrɔ fanripɛlɛ li ni.
4 Cɔgɔ ŋga wìla pye na fanri joro ti ni,
a kì si jɔgɔ wi kɛɛ. A wì si cɔgɔ ka yɛgɛ
fanri ki joro nuŋgba ti ni, paa yɛgɛ ŋga
kùu ndanla we.
5 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan na yeri ma yo fɔ:
6 «Yoro Izirayɛli woolo, naga yɛn ma,
ŋga ki cɔrɔ fanrifɔ ŋa wì pye, mi se ya
mbege kala nuŋgba li pye ye na wi le?»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Joro ti yɛn
wa cɔrɔ fanrifɔ wi kɛɛ yɛgɛ ŋga na, yoro
Izirayɛli woolo, pa ye yɛn na kɛɛ ma.
7 Sanga wa ni, mi ma para cɛnlɛ la wogo
na, nakoma wunluwɔ tara ta wogo na
mbe yo fɔ mi yaa pe yirige wa pe yɔnlɔ,
mbe pe gbɔn, mbe pe tɔngɔ.
8 Ɛɛn fɔ ki cɛnlɛ na mi ma para li wogo
na, na li woolo paga pe kapege ki jɛn
mbege yaga, pa kona jɔlɔgɔ ŋga mìla pye
na jaa mbe wa pe na, mi maga yaga.

9 Sanga wa ni fun, mi ma para cɛnlɛ
la wogo na, nakoma wunluwɔ tara ta
wogo na mbe yo fɔ mi yaa ti gbegele mbe
yeresaga kan ti yeri.
10 Ɛɛn fɔ na ki cɛnlɛ woolo pe kaa ŋga
ki yɛn mala mbɛn ki piin, na pe woro na
nuru na yeri, pa kona kajɛŋgɛ ŋga mìla
pye na jate mbe pye pe kan, mi maga
yaga.
11 «Koni, ki yo Zhuda tara woolo pe kan
konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe kan fɔ,
pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yɛn
na jɔlɔgɔ ka gbɛgɛlɛ ye mɛgɛ ni, mi yɛn
na kala la kɔɔn na teri ye mɛgɛ ni. Ki
kala na, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba, ye
sɔngɔrɔ ye yiri wa ye kombegele ke ni, ye
ye tangalɔmɔ naa ye kapyere ti kanŋga.›
12 Ɛɛn fɔ pe yaa ma yɔn sogo mbe yo fɔ:
‹Maga kaa ma yɛɛ tege! Ŋga we yɛn na
sɔnri, ko we yaa pye; we ni fuun nuŋgba
nuŋgba we yaa la tanri mbaa yala we
nawa jatere pere to ni.› »

Izirayɛli woolo pè fɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li na

13 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ:
«Ye kari ye sa cɛngɛlɛ sanŋgala ke yewe;
ambɔ wila ki kala cɛnlɛ na la logo faa?
Izirayɛli woolo pè kapegbɔgɔ pye fɔ ma
toro.
14 Naga yɛn ma, yaa nɛzhi wi yan wi kɔ
wa Liban tara yanwira ti go na, wa
wasege ki ni wi le?
Naga yɛn ma, tɔnyinmɛ mba pi maa
yinrigi fɔ wa lege na fuun na tinri,
pi mbe ya waga wi le?
15 Ma si yala na woolo pè fɛgɛ na na,
pe saa na wusuna nuwɔ taan sori yarisun-
ndo nda ti yɛn wagafe ti kan.
Tì pe kan pe yɛn na kunrugu wa pe
kondangala li ni;
pè kɛ ma wɔ wa pe kolɛlɛ li na,
ma koŋgolo kele yɛgɛ lɛ, ŋgele ke woro
ma yɔn.
16 Pège pye, a pe tara tì jɔgɔ ma koro
waga,
ma pye titɛgɛrɛ yaraga fɔ sanga pyew.
Kì to torofɛnnɛ pe ni fuun pe yɔn na,
fɔ pe maa go fingi ti na.
17 Mi yaa ka pe gbɔn mbe pe jaraga wa pe
juguye pe yɛgɛ,
paa yɛgɛ ŋga na yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ ki
ma yaara ti gbɔn mberi jaraga we.
Pe jɔlɔgɔ sanga ni, mi yaa puŋgo wa pe
yeri,
mi se yɛgɛ wa pe yeri mbe pe saga.»

Leele pàa yɔn le Zheremi wi na, konaa Zheremi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

18 Leele pàa yo fɔ: «Ye pan we yɔn
le Zheremi wi na. We se saraga wɔfɔ
la, mbaa we nari Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni,
kajɛnŋɛ se la we yeri, mbaa yɛrɛwɛ jɛmbɛ
kaan we yeri, we se Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ la, mbaa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yuun we kan.
Ye pan woo mɛgɛ ki jɔgɔ we yɔn sɛnrɛ ti
ni; waga kaa wi sɛnrɛ ti jate.»
19 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, logo na yeri;
na winfɛnnɛ pe yɛn na sɛnrɛ nda yuun, ti
logo!
20 Naga yɛn ma, ki daga pe kajɛŋgɛ ki fɔgɔ
tɔn kapege ni le?
Ma si yala, pè titɛgɛ wɔ wa na yɛgɛ, jaŋgo
mbe to wa ki ni.
Yɛnŋɛlɛ, ma jatere wi tɛgɛ ki na fɔ mìla
yere ma yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mɔɔ yɛnri ma kajɛŋgɛ pye na kan,
jaŋgo mbɔɔn naŋgbanwa pi laga lali pe
ni.
21 Ki kala na, ma ti fuŋgo mbe to pe piile
pe na;
pe pe gbo tokobi ni.
Pe jɛɛlɛ pe pe piile pe la, pe pye
naŋgunjaala;
ma ti yambewe mbe pe pɛnɛ pe gbo,
tokobi mbe pe lefɔnmbɔlɔ pe gbo malaga
na.
22 Na maga ka pe fo mbe beŋganri
pyefɛnnɛ torogo pe yeri sanga ŋa
ni,
ma ti gbeere mbaa yinrigi wa pe yinrɛ ti
ni,
katugu pè titɛgɛ wɔ wa na yɛgɛ mbanla
yigi.
Pè mɛrɛ jan na na mbanla yigi.

23 «Ɛɛn fɔ, mboro wo na Yawe Yɛnŋɛlɛ,
yɔn lemɛ mba fuun pè le na na mbe
ta mbanla gbo,
màa jɛn.
Maga ka pe kajɔɔgɔ ki kala yaga pe na,
maga ka pe kapere ti kɔ mberi wɔ wa ma
yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ.

Ma ti pe toori ma yɛgɛ sɔgɔwɔ,
na ma naŋgbanwa sanga wi ka gbɔn, ma
yiri pe kɔrɔgɔ.»

19

Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Zheremi wi kan ma yo wi cɔgɔ lɛ wigi ya

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para na ni ma yo
fɔ: «Kari ma sa cɔgɔ ka lɔ cɔgɔ fanrifɔ
wa yeri, kona mɛɛ sa ca lelɛɛlɛ poro naa
saraga wɔfɛnnɛ lelɛɛlɛ pele yeri ma pinlɛ
ma yɛɛ ni.
2 Ye yiri ye kari wa Bɛni Hinɔmu gbun-
lundɛgɛ ki ni, wa Cɔyaara yeyɔngɔ † ki
yɔn na. Na yaga sa gbɔn wa, sɛnrɛ nda
mi yaa yo ma kan, mari yari ŋgbanga.
3 Ma pe pye fɔ: ‹Yoro Zhuda tara wun-
lumbolo konaa Zheruzalɛmu ca woolo,
ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo! Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa li yo yɛɛn fɔ: Mi yaa
jɔlɔgɔ gbɔgɔ ka wa ki laga ŋga ki na, lere
o lere wi yaa ki sɛnrɛ ti logo, ti yaa to wi
yɔn na mboo yɔn tɔn.
4 Katugu pè je na na, maga laga ŋga ki
kanŋga maga tɛgɛ tɛgɛlɔmɔ pa na, ŋga
lere sege yan mbege jɛn. Pè wusuna nuwɔ
taan sogo yarisunndo ta yɛgɛ kan, nda
poro yɛrɛ jate, naa pe tɛlɛye pe ni, konaa
Zhuda tara wunlumbolo pe ni, pe sila ti
jɛn. Leele mbele pe yɛn jɛrɛgisaga fu, pè
baga pe lɛgɛrɛ na ma pe gbo laga ki laga
ŋga ki ni.
5 Pè sunzara kan yarisunŋgo Baali ki
kan, mbaa pe pinambiile pe sori kasɔn ni,
mbaa pe piin saara sogoworo yarisunŋgo
Baali ki yeri; ma si yala, mi sila ki wogo
ki konɔ kan pe yeri, mi sila para ki wogo
na, mi sila si sɔnri ki na yɛrɛ.› »
6 «Ki kala na, ye wele, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ: ‹Pilige ka yɛn wa na paan,
pe se kaa ki laga ŋga ki yinri naa Tofɛti,
nakoma Bɛni Hinɔmu gbunlundɛgɛ. Ɛɛn
fɔ pe yaa kaa ki yinri Legbogo gbun-
lundɛgɛ.
7 Mi yaa ka Zhuda tara woolo
poro naa Zheruzalɛmu ca woolo pe
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke jɔgɔ laga ki laga ŋga
ki ni. Mi yaa ti pe juguye pe pe gbo
tokobi ni, mi yaa pe le mbele pe yɛn na
pe gbosaga jaa pe kɛɛ. Mi yaa pe gboolo
pe kan naayeri sannjɛrɛ naa yan cɛnrɛ ti
yeri ti yaakara.
8 Mi yaa ti ki ca ŋga ki jɔgɔ ki koro
waga, ki pye titɛgɛrɛ yaraga. Torofɛnnɛ
mbele ka gbɔn le ki tanla, ki yaa to pe
yɔn na, pe yaa la tɛgɛ ki na ki jɔlɔgɔ ki ni
fuun ki kala na.
9 Mi yaa ka ti paa pe pinambiile naa
pe sumborombiile pe wire kara ti kaa.
Pe yaa kaa pe yɛɛ wire kara ti kaa; ko
yaa ka yala pe juguye mbele pe yɛn na
pe gbosaga jaa, pè maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
kan ma pe yɔn tɔn konaa ma pe jori fɔ
jɛŋgɛ.›
10 «Ko puŋgo na, lelɛɛlɛ mbele pè pinlɛ
ma kari ma ni, ma yaa cɔgɔ ki ya pe yɛgɛ
na, mbe si pe pye fɔ:
11 ‹Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lì yo yɛɛn fɔ: Pa mi yaa ki leele mbele
poro naa ki ca ŋga ki ni ti tɔngɔ yɛɛn, paa
yɛgɛ ŋga na pe ma cɔgɔ yaari, ŋga ki se
ya gbegele naa. Pe yaa kaa gboolo pe nii
wa Tofɛti laga ki na, gboolo lesaga lama
pi kala na†.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: Ki wogo
ŋga ko mi yaa pye ki laga ŋga konaa ki
woolo pe na. Mi yaa ki ca ŋga ki pye paa
Tofɛti laga ki yɛn.
13 Pàa pye na wusuna nuwɔ taan wi
sori saara Zheruzalɛmu ca yinrɛ nda ni,
konaa Zhuda tara wunluwɔ yinrɛ nda
fuun go na, na naayeri yaara ti gbogo,
konaa na duvɛn saara nda pe ma wo ti
woo yarisunndo nda yeri, mi yaa ka ki
yinrɛ ti tɛgɛ fyɔngɔ ni paa Tofɛti laga ki
yɛn.› »
14 Ko puŋgo na, a Zheremi wì si yiri wa
Tofɛti laga ki na ma sɔngɔrɔ, ko laga koyi
Yɛnŋɛlɛ làa wi tun wa, wi sa li yɔn sɛnrɛ
ti yo we. A wì si pan ma yere wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ loŋgo ki nawa,
maga yo leele pe ni fuun pe kan fɔ:
15 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ:

† **19:2 19.2:** Pa pàa pye na kayangara ti waa wa Cɔyaara yeyɔngɔ ki tanla. † **19:11 19.11:** Mbege ta Tofɛti laga ko kìla pye pe sunsaga, pe sila daga mbaa gboolo nii wa ko ni, katugu ki wogo ki mbaa sunzaga ki jɔgɔ pe yeri.

‹Jɔlɔgɔ ŋga fuun mìla ki sɛnrɛ yo ma yo mi yaa ki wa ki ca ŋga konaa ki kanŋgaga na cara ti na, mi yaa ki wa ti na, katugu pè pe nuŋgbogolo ke ŋgban, pee yɛnlɛ mbanla sɛnrɛ ti logo.› »

20

Pàa Zheremi wi le kaso

1 Zheremi wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ nda yuun, Imɛri pinambyɔ Pashuri ŋa wìla pye saraga wɔfɔ konaa ma pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ welefɛnnɛ to, wìla ki sɛnrɛ ti logo.

2 Kona, a Pashuri wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi gbɔn, ma saa wi le ŋgbɛɛrɛ na, maa le kaso wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ŋga wa gona ki tanla, ko ŋga pe maa yinri Bɛnzhamɛ yeyɔngɔ.

3 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Pashuri wì si Zheremi wi wɔ wa ŋgbɛɛrɛ ti na, maa yirige wa kaso wi ni. A Zheremi wì suu pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li saa ma yinri naa Pashuri, ɛɛn fɔ li yaa lɔɔn yinri Magɔri Misabibu, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ‹Sunndo kɔngɔ ki yɛn kɛɛ ki ni fuun ki na.›

4 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa fyɛrɛ gbɔrɔ wa ma na, mboro naa ma wɛnnɛ pe ni fuun pe ni. Pe juguye pe yaa pe gbo tokobi ni ma yɛgɛ sɔgɔwɔ. Mi yɛn na Zhuda tara ti ni fuun ti nii Babilɔni tara wunlunaŋa wi kɛɛ. Wi yaa pe koli mbe kari pe ni wa Babilɔni tara, mbe sa pe gbo tokobi ni.

5 Ki ca ŋga ki yarijɛndɛ ti ni fuun, naa ki tunŋgo tɔnli wi ni fuun, naa yaara sɔnŋgbanga woro ti ni fuun konaa Zhuda tara wunlumbolo pe yarijɛndɛ ti ni fuun, mi yaa ti le pe juguye pe kɛɛ. Pe yaa ti koli, mberi lɛ, mbe kari ti ni wa Babilɔni tara.

6 Mboro Pashuri, mboro wo na, pe yaa mboro naa ma go woolo ye ni fuun ye yigi kulolo mbe kari ye ni. Ma yaa kari wa Babilɔni tara. Pa ma yaa ka ku wa, pɔɔn le wa, mboro naa ma wɛnnɛ pe ni fuun pe ni, poro mbele màa ma yagbogowo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yo pe kan we.› »

Jɔlɔgɔ ŋga kì taga Zheremi wi na mbege ta wi yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ

7 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, màla nɛgɛ mala fanla,
a mìlan yɛɛ yaga màla nɛgɛ mala fanla.
Màla yigi fanŋga, mà cew ta na na.
Pilige pyew, leele pe yɛn na tɛgɛ na na;
leele pe ni fuun pe yɛn naga lakoo na na.
8 Katugu sanga o sanga mi kaa para, mi ma daga mbaa gbele ŋgbanga;
mi maa para ŋgbanga na leele pe lewɛlɛwɛ kapyere to naa jɔgɔwɔ mba paa piin pi sɛnrɛ yuun.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ nda mila yuun ti kala na, pe yɛn nala tifaga konaa na tɛgɛ na na.
9 Na mi ka yo fɔ mi se para li sɛnrɛ na naa,
fɔ mi se para li mɛgɛ ki na naa,
kona li sɛnrɛ ti ma pye paa kasɔn yɛn nala sori wa na nawa,
ki ma pye ndɛɛ kasɔn ki ye na kajeere ti ni nari sori;
mi maga ŋgbanga mbege kun na yɛɛ ni,
ɛɛn fɔ mila ya.

10 Janwa wi yɛn na sɛnpere nda yuun na na, mi yɛn nari nuru.
Pànla mɛgɛ taga nala yinri «Fyɛrɛ gbɔrɔ ti yɛn kɛɛ ki ni fuun ki na!»
Pe yɛn na yuun fɔ: «Yoo sɛnrɛ yo! Ee, ye ti woo sɛnrɛ yo fanŋga fɛnnɛ pe kan!»
Na wɛnnɛ pe ni fuun pe yɛn nala pɛɛlɛ na wele, na kaa pye mi yaa to.
Paa yuun fɔ: «Kana wi yaa wi yɛɛ yaga poo nɛgɛ poo fanla,
pa kona we yaa cew ta wi na,
mbe we kayaŋga ki wɔ wi ni.»

11 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ni paa maliŋgbɔɔn kotogofɔ yɛn;
ki kala na, na jɔlɔfɛnnɛ pe yaa ka kurugo mbe to,
pe se cew ta.
Pe yaa ka fɛrɛ shɔ jɛŋgɛ mbege yan fɔ pee cew ta;
ki fɛrɛ ti yaa koro pe na fɔ sanga pyew,
lere se ka fɛgɛ ki fɛrɛ ti na fyew.

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
li ma lesinŋɛ wi kala li cancan ma wele,
li ma sɛnwee wi jatere naa wi nawa kagala ke jɛn.
Yɛnŋɛlɛ, na kayaŋga ki wɔ na juguye pe ni, ma ti mbege yan,
katugu mboro mìlan kala li le ma kɛɛ.

13 Yaa yuuro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, yaa li sɔnni,
katugu li ma fyɔnwɔ fɔ wi go shɔ,
maa wɔ wa lepeele pe kɛɛ.

14 Yɛnŋɛlɛ sa ti na se pilige ki daŋga!
Na nɔ wìlan se pilige ŋga ni, Yɛnŋɛlɛ ka ka duwaw ki na!
15 Lere ŋa wìla saa na sege ki sɛnrɛ yo na to wi kan maa nawa pi yinŋgi,
ma yo fɔ: «Mà pinambyɔ se!»
Yɛnŋɛlɛ sa ki lerefɔ wi daŋga.
16 Ki lerefɔ wì pye paa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa cara nda tɔngɔ pew ti yɛn,
nda li sila ti yinriwɛ ta.
Pinliwɛ ni, wila gbeere nuru,
yɔnlɔ ŋgbanga na, wila maliŋgbɔɔnlɔ kɔŋgɔlɔ nuru!
17 Yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ li sila si ti mbe ku wa na nɔ wi lara?
Kona na nɔ wi lara to ti jɛn na pye na fanga ye,
mi jɛn na koro wa wi nawa fɔ sanga pyew.
18 Yiŋgi na, mìla si yiri wa na nɔ wi lara ti ni,
ma pan naga jɔlɔgɔ naa ki tege ŋga ki yaan,
konaa mbanla yinwege piliye yi pye mbeyi kɔ wa fɛrɛ ti ni?

21

Yɛnŋɛlɛ làa wunlunaŋa Sedesiyasi wi yɔn sogo

1 Sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Zheremi wi kan wunlunaŋa Sedesiyasi† wi woro. Ki sanga wi ni, Wunlunaŋa wìla Malikiya pinambyɔ Pashuri wo naa saraga wɔfɔ Sofoni ŋa wìla pye Maaseya pinambyɔ pe torogo wa Zheremi wi yeri, ma yo pe saa pye fɔ:

2 «Ki yaga ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe we kan, katugu Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi yɛn na malaga gbɔɔn we ni. Kana Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li kafɔnŋgɔlɔ la pye we kanŋgɔlɔ, jaŋgo wi kari wi laga we na†.»

3 Kona, a Zheremi wì si pitunmbolo pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye kari ye saga yo Sedesiyasi wi kan fɔ:

4 ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: Ye yɛn na malaga gbɔɔn Babilɔni tara wunlunaŋa wo naa Kalide tara fɛnnɛ pe ni ye maliŋgbɔnyaara ti ni ye kɛɛ, wa ca ki malaga sigemboro ti puŋgo na, katugu pè pan ma maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ma ca ki yɔn tɔn; ɛɛn fɔ ye maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn na malaga ki gbɔɔn wa ca ki mboro ti puŋgo na, mi yaa pe ŋgbanga pe wa pe kanŋga pe yɛgɛ kan wa ca nawa pi yeri.

5 Mi jate mi yaa malaga gbɔn ye ni na yawa naa na fanŋga ki ni, naa na naŋgbanwa pi ni, naa na kɔnrɔ tan-dorogo konaa na naŋgbanwa gbɔɔ pi ni.

6 Mi yaa ca ŋga ki nawa yaara ti ni fuun ti tɔngɔ, sɛnweele mbe pinlɛ yaayoro ti ni; tifɛlɛgɛ yambewe pa yaa pe gbo.

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ko puŋgo na, Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, naa tara woolo poro naa mbele fuun pe yaa ka shɔ laga ki ca ŋga ki ni tifɛlɛgɛ yambewe pi kɛɛ, naa tokobi wo naa fuŋgo ki kɛɛ, mi yaa ka pe le Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi kɛɛ. Mi yaa pe le pe juguye pe kɛɛ, poro mbele pe yɛn na pe gbosaga jaa we. Nebukanezari wi yaa ka pe gbo tokobi ni; wi se ka pe yinriwɛ ta, wi se ka wa kpɛ yaga, pe yuŋgbɔgɔrɔ se ka pye wi na.› »

8 Ki leele mbele poro na, ki yo pe kan naa fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mì yinwege konɔ lo naa kunwɔ konɔ li ni ke tɛgɛ ye yɛgɛ sɔgɔwɔ.

† **21:1 21.1:** Sedesiyasi wìla pye Zhoziyasi wi pinambyɔ taanri woo. Wo wìla pye Zhuda tara ti wunlunaŋa puŋgo woo wa Zheruzalɛmu ca; 2 Wunlu 24.17–25.7. † **21:2 21.2:** Zhuda tara woolo poro naa Babilɔni tara fɛnnɛ pe ni, pe malaga sɛnrɛ tì yo wa 2 Wunlu 25.1-11; 2 Kuro 36.17-21lara ti ni.

9 Lere o lere ka ka koro laga ki ca
ŋga ki ni, tokobi naa fuŋgo ki yaa wo
gbo, nakoma tifɛlɛgɛ yambewe. Ɛɛn fɔ
lere ŋa fuun ka yiri mbe saa yɛɛ kan
Kalide tara fɛnnɛ pe yeri, poro mbele pè
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ma ca ki yɔn
tɔn, wo yaa shɔ, wi yinwege ko ki yaa pye
wi tɔnli we.
10 Katugu mì yɛgɛ wali ma yiri ki ca
ŋga ki kɔrɔgɔ, jaŋgo mbe kapege pye ki
na, kajɛŋgɛ ma mi yaa pye ki kan. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Mi yaa ki ca ŋga ki le
Babilɔni tara wunlunaŋa wi kɛɛ wigi sogo
kasɔn ni.› »

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔlɔgɔ wa wunlunaŋa wo naa wi go woolo pe na

11 Zhuda tara wunlunaŋa wi go woolo,
ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo!
12 Yoro Davidi setirige piile, pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Yaa kiti wi kɔɔn yaa yala kasinŋge ki ni
pilige pyew.
Pe yɛn na mbele jɔlɔ, ye pe shɔ pe
jɔlɔfɛnnɛ pe kɛɛ.
Jaŋgo na naŋgbanwa piga ka yiri ye
kɔrɔgɔ paa kasɔn yɛn, mbaa sori,
ŋga lere se ya figi.
Ko yaa pye ye kapyere tijangara ti kala
na.»

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mi naa yoro ni we yɛn we yɛɛ na,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa
gbunlundɛgɛ ki go na we,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa walaga ki
na, wa funwa laga falafala ki ni we.
Yoro mbele ye yɛn na yuun fɔ: ‹Ambɔ wi
mbe ya tigi mbe pan mbe to we na?
Ambɔ wi mbe ya ye fɔ laga we larasaga
ki ni, mbe to we na?›
14 Mi yaa ye sara mbe yala ye kapyegele
ke ni.
Mi yaa kasɔn le wa ye tire kɔlɔgɔ ki ni,
mbe ye kanŋgara lara ti ni fuun ti
sogo†.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

22

Yɛnŋɛlɛ làa Zheremi wi tun wa Zhuda tara wunlunaŋa wi go woolo pe yeri

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Zheremi wi ni
ma yo fɔ: «Kari wa Zhuda tara wunlu-
naŋa wi go, ma saga sɛnrɛ nda ti yo wi
kan.
2 Maa pye fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
sɛnrɛ nda yuun ti logo, mboro Zhuda tara
wunlunaŋa, mboro ŋa mà cɛn wa Davidi
wunluwɔ jɔngɔ ki na wi yɔnlɔ, mboro
naa ma legbɔɔlɔ pe ni, konaa ma woolo
sanmbala pe ni, poro mbele pe maa yiin
laga ki yeyɔnrɔ nda ti ni we.›
3 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yaa
tanri kaselege naa kasinŋge na. Pe yɛn na
mbele jɔlɔ, ye pe shɔ pe jɔlɔfɛnnɛ pe kɛɛ.
Yaga kaa nambannjɛɛn wo naa pijiriwe
konaa naŋgunjɔ wi ni pe jɔlɔ. Yaga kaa
lewɛlɛwɛ kapyere piin pe na. Yaga ka lere
ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wa gbo laga ki laga
ŋga ki ni.
4 Katugu kaselege ko na, na ye kaa tanri
ki sɛnrɛ nda ti na, pa kona wunlumbolo
yaa la taa mbaa cɛɛn wa Davidi wunluwɔ
jɔngɔ ki na wi yɔnlɔ; pe yaa ka lugu wa
wotoroye mbele shɔnye maa tilele pe ni
konaa pe shɔnye pe na mbaa yiin laga
ki go ŋga ki yeyɔnrɔ ti ni, poro naa pe
legbɔɔlɔ konaa pe tara woolo pe ni.
5 Ɛɛn fɔ, na yee na sɛnrɛ ti logo, mì
wugu na yɛɛra mɛgɛ ki na, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo lì yo ma, fɔ ki laga ŋga ki yaa ka pye
kataga.› »
6 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
Zhuda tara wunlunaŋa wi wunluwɔ go ki
wogo na fɔ:
«Ma yɛn ma yɔn na yɛgɛ na, paa Galaadi
tara ti yɛn,
paa Liban tara yanwira ti go na wi yɛn;
konaa ki ni fuun, mi yaa kɔɔn pye paa
gbinri yɛn,
mbɔɔn pye paa ca yɛn, ŋga lere woro wa
ki ni.
7 Mi yɛn na jɔgɔwɔ pyefɛnnɛ gbɛgɛlɛ ma
mɛgɛ ni,

† **21:14 21.14:** Wunluwɔ go ŋga kìla pye wa Zheruzalɛmu ca, a paa ki yinri Liban kɔlɔgɔ go, ki yaa pye ki laga ŋga ki yɛn na para ko sɛnrɛ na; 1 Wunlu 7.2.

pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe maliŋgbɔnyaara ti yɛn pe kɛɛ.
Pe yaa kɔɔn wunluwɔ go ki sɛdiri tire tiyɔnrɔ ti kɔɔnlɔ mberi wa wa kasɔn.
8 «Cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ woolo yaa kaa tooro laga ki ca ŋga ki yɔn na; pe yaa kaa pe yɛɛ yewe mbaa yuun fɔ: ‹Yiŋgi na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi cagbɔgɔ ŋga ki tɛgɛ ki tɛgɛlɔmɔ mba pi na ma?›
9 Pa kona pe yaa pe yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Katugu pè je Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ pi na, ma saa na fɔli yarisunndo ta yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo.› »

Sɛnrɛ nda tìla yo wunlunaŋa Shalumu wi wogo na

10 Yaga kaa gbele ŋa wì ku wo kala na,
yaga kaa wi kunwɔ pi gbele.
Ɛɛn fɔ ŋa pè yigi ma kari wi ni, yaa gbele wo kala na,
katugu wi se sɔngɔrɔ naa,
pòo se tara nda ni, wi seri yan yɛnlɛ ni naa.
11 Ki sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo Zhuda tara wunlunaŋa Zhoziyasi wi pinambyɔ Shalumu wi wogo na, wo ŋa wìla cɛn wunluwɔ pi na wi to Zhoziyasi wi yɔnlɔ. A pè si kaa wi yigi ma kari wi ni, ma yiri laga ki tara nda ti ni; lìgi yo ma yo wi se sɔngɔrɔ laga naa fyew.
12 Pòo yigi ma kari wi ni tara nda ni, pa wi yaa ku wa ti ni, wi sege tara nda ti yan naa.

Sɛnrɛ nda tìla yo wunlunaŋa Yehoyakimu wi wogo na

13 Lere ŋa wi maa go ki kan kambasinŋge ki fanŋga na,
mboo sanŋgazo yumbiile pe wa, wila sila tanri kaselege na,
wi lewee yɛnlɛ wi maa tunŋgo piin wi kan, wila suu sara,
daŋga yɛn ki fɔ wi wogo!
14 Wo ŋa wi maa yɛɛ pye fɔ: «Mi yaa yuŋgbɔgɔ ka kan na yɛɛ kan,
mbe ki naayeri yumbiile pe tugbɔlɔ,
mbe ki fenɛtiriye pe wɔ mbe pe yɔn,
mbe sɛdiri tire papara papara maramara ki nawa mbogo ki na mbege tɔn,
mbege fa penduru yɛɛn ni!
15 Naga yɛn ma, maa ki jate ndɛɛ na maga ma wunluwɔ go ki kan sɛdiri tire lɛgɛrɛ ni
ko ki yaa yeresaga kan ma wunluwɔ pi yeri wi le?
Naga yɛn ma, ma to wi sila pye na nii na woo paa leele sanmbala pe yɛn wi le?
Konaa ki ni fuun, wìla pye na tanri kaselege naa kasinŋge konɔ li na;
ki kala na, wi kagala kàa pye na yɔngɔ wi kan.
16 Wìla pye na fyɔnwɔ fɛnnɛ poro naa mbele pe yɛn tege na pe kiti wi kɔɔn naa yɔngɔ,
ki kala na, wi kagala kaa pye na yɔngɔ wi kan.
Ko kapyege ŋga ko ki maa ki nari ma yo ki lerefɔ wì mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na jɛn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

17 Ɛɛn fɔ mboro wo na, ma yɛgɛ woro yaraga ka kpɛ na, ma woro na yaraga ka kpɛ jate,
kaawɔ ma yɛɛra tɔnli wo cɛ,
konaa mbaa baga leele mbele pe yɛn jɛrɛgisaga fu pe na mbaa pe kuun,
mbaa leele pe jɔlɔ mbe pe yigilɔmɔ pi tisaw.
18 Ki kala na, Zhoziyasi pinambyɔ Yehoyakimu ŋa wi yɛn Zhuda tara ti wunlunaŋa, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn wi wogo na fɔ:
«Lere se ka wi kunwɔ pi gbele paa yɛgɛ ŋga na ki maa piin, mbe yo fɔ:
‹E, na nɔsepyɔ lenaŋa!› Nakoma ‹E, na nɔsepyɔ sumboro!›
Lere se ka wi kunwɔ pi gbele paa yɛgɛ ŋga na ki maa piin, mbe yo fɔ:
‹E, we tafɔ!› Nakoma ‹E, we wunluwɔ!›
19 Pe yaa kaa gboo wi le paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa sofile gboo le we;
pe yaa kaa fulolo mbe saa wa wa Zheruzalɛmu ca ki puŋgo na.»

Jɔlɔgɔ yaa to Zheruzalɛmu ca ki na

20 Lugu wa Liban tara yanwiga ki na ma jɔrɔgɔ!
Lugu wa Bazan tara yanwiga ki go na mɔɔ magala li yirige ŋgbanga!
Lugu wa Abarimu yanwira ti go na ma jɔrɔgɔ!

Katugu ma ndanlafɛnnɛ pè tɔngɔ ma wɔ wa.
21 Sanga ŋa ni màa pye kaŋgbanga se gbɔn ma na, mìla ma yɛri;
ɛɛn fɔ màa pye na yuun fɔ: «Mi se logo!»
Pa ma yɛn na tanri ma, maga lɛ wa ma punwɛ sanga wi ni;
mɛɛ logo na yeri.
22 Tifɛlɛgɛ yaa ka kari ma simbaala kɔnrifɛnnɛ pe ni fuun pe ni,
pe yaa kɔɔn ndanlafɛnnɛ pe koli mbe kari pe ni tara ta yɛgɛ ni;
ko sanga wo ni, fɛrɛ ti yaa ma yigi fɔ mbɔɔn go ki sogo ma na,
ma kapere ti ni fuun ti kala na.
23 Mboro ŋa ma yɛn ma cɛn wa Liban tara†,
mɔɔ cɛnsaga ki gbegele sɛdiri tire tiyɔnrɔ ti ni we.
Na jɔlɔgɔ ka ka gbɔn ma na sanga ŋa ni,
jɔlɔgɔ ŋga ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ selara ma kaa yiri wi ni,
ma yaa kaa jɛɛn fɔ jɛŋgɛ.

Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Yehoyakimu pinambyɔ Koniya wi na

24 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Mì wugu mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo na yɛɛ mɛgɛ ki na, fɔ ali ndɛɛ ki pye Yehoyakimu pinambyɔ Koniya† ŋa wi yɛn Zhuda tara ti wunlunaŋa wi ja pye paa vegeŋɛ yɛn wa na kalige kɛɛ ki na, mi jɛn naa tile mboo wɔ wa.
25 Mi yaa ma le mbele pe yɛn nɔɔ gbosaga jaa pe kɛɛ, poro mbele ma yɛn na fyɛ pe yɛgɛ we, Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wo naa Kalide tara fɛnnɛ wele.
26 Mi yaa ka mboro naa ma nɔsee wi ni ye purɔ mbe kari ye ni tara ta yɛgɛ ni, nda pe sila ye se wa ti ni. Pa ye yaa ka sa ku wa ma.
27 Ye tara ti la yaa ka ye ta fɔ yaa ki jaa mbe sɔngɔrɔ wa ti ni, ɛɛn fɔ ye se ka sɔngɔrɔ wa ti ni naa fyew.»
28 Leele pe yaa kaa yuun fɔ: «Naga yɛn ma, Koniya wi yɛn paa cɔgɔ ŋga kì ya ka yɛn, ŋga lere woro naga jate wi le? Wi yɛn paa leyaraga yɛn, ŋga lere woro ki kɔrɔgɔ naa wi le? Yiŋgi na, a pe si wo naa wi piile pe purɔ ma saa pe wa tara ta yɛgɛ ni, nda pee jɛn?»
29 E, na tara, na tara, na tara, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo!
30 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ye ki naŋa ŋa wi mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ ndɛɛ lere ŋa pyɔ woro wi yeri, ndɛɛ lere ŋa wi wogo kì jɔgɔ wi yinwege piliye yi ni; katugu wi setirige pyɔ wa se ka ta mbe cɛn wi yɔnlɔ, wa Davidi wunluwɔ jɔngɔ ki na, mbe cɛn Zhuda tara ti go na.»

23

Simbaala kɔnrifɛnnɛ tipeele konaa simbaala kɔnrifɛnnɛ jɛmbɛlɛ kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Simbaala kɔnrifɛnnɛ† mbele pe yɛn nala simbaŋgbelege ki punŋgu, nala simbaala pe jaragi, jɔlɔgɔ yɛn pe wogo!»
2 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, sɛnrɛ nda to lì yo simbaala kɔnrifɛnnɛ mbele pe yɛn nali woolo pe kɔrɔsi pe wogo na, ma yo fɔ: «Yoro yànla simbaala pe purɔ ma pe jaraga. Yee ye jatere wi tɛgɛ pe na. Ki kala na, mi yaa ye sara ye kapyere tijangara ti kala na.» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
3 «Na simbaala mì pe purɔ ma kari pe ni tara nda fuun ni, mbele pè koro go na, mi jate mi yaa ka pe gbogolo laga nuŋgba. Mi yaa ka sɔngɔrɔ pe ni wa pe laga ki na, pe yaa ka se mbe lɛgɛ jɛŋgɛ.
4 Mi yaa ka simbaala kɔnrifɛnnɛ tɛgɛ na woolo pe go na, mbele pe yaa la pe kɔrɔsi. Pe se kaa fyɛ naa, pe sunndo wi se kaa kɔɔn pe na naa; wa kpɛ se ka puŋgo pe ni naa.» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Wele, piliye ya yɛn wa na paan,

† **22:23 22.23:** Ŋga kì yo fɔ Liban tara, wunluwɔ go ŋga kìla pye wa Zheruzalɛmu ca, a paa ki yinri Liban kɔlɔgɔ go ko sɛnrɛ ti yɛn na yuun laga ki laga ŋga ki na; 1 Wunlu 7.2. † **22:24 22.24:** Koniya wo nuŋgba wo wìla pye Yekoniya we. Ki mɛgɛ ŋga kìla pye wunlunaŋa Yehoyakini wi mɛgɛ ko ka. Wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo li ni, ko pàa Zhuda tara woolo pe koli ma kari pe ni wa Babilɔni tara; 2 Wunlu 24.8-16; 2 Kuro 36.8-10. † **23:1 23.1:** Simbaala kɔnrifɛnnɛ mbele pe sɛnrɛ tì yo, poro pe yɛn Izirayɛli tara wunlumbolo wele, simbaŋgbelege ko ki yɛn tara woolo wele.

mi yaa ka lesinŋɛ wa yirige wa Davidi
setirige ki ni,
ŋa wi yaa ka cɛn wunluwɔ pi na mbaa wi
wunluwɔ pi piin tijinliwɛ ni.
Wi yaa kaa tanri kasinŋge naa kaselege
na laga tara ti ni.
6 Wi wunluwɔ sanga wi na, Zhuda tara
woolo pe yaa ka shɔ,
Izirayɛli woolo pe yaa ka cɛn yɛyinŋge na
pɔw;
pe yaa kaa mɛgɛ taga mbaa wi yinri:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we kas-
inŋge fɔ.› »
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Ki kala
na, piliye ya yɛn wa na paan, leele pe
se kaa ki yuun naa fɔ: ‹Mì wugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, lo
na làa Izirayɛli woolo pe yirige ma pe wɔ
wa Ezhipiti tara we.›
8 Ɛɛn fɔ pe yaa kaa yuun fɔ: ‹Mì wugu
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki
na, lo na lì sɔngɔrɔ ma Izirayɛli setirige
piile pe yirige ma pe wɔ wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ tara† ti ni, konaa tara san-
nda nda fuun làa pe purɔ ma kari pe ni
wa ti ni.› Pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe cɛn wa
pe tara ti ni naa.»

Sɛnrɛ nda Zheremi wìla yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ tipeele pe wogo na

9 Sɛnrɛ da to tì yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe wogo na ma yo fɔ:
«Na nawa pi tanga na na,
fɔ a na wire ti ni fuun tila seri na na.
Mì cɛn paa lere ŋa sinmɛ wɔ ma tin,
paa lere ŋa sinmɛ wɔ pila wi yɛgɛ kanŋgi,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa li sɛnrɛ nda ti yɛn
kpoyi ti kala na.
10 Katugu tara tì yin nandara naa jatara ti
ni,
tara ti yɛn na kunwɔ gbelege gbele, daŋga
ŋga kì to ti na ki kala na.
Yaayoro kasara nda wa gbinri wi ni, tì
waga.
Leele pe yɛn na fee kapege ki puŋgo na,
pe ma kotogo le pe yɛɛ ni na kambasinŋge
ki piin.
11 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ naa saraga
wɔfɛnnɛ pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ;
ali wa na shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mì pe tipere
ti yan wa.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
12 Ki kala na, pe konɔ li yaa kaa wɔnri
mbe pye diwi ni pe na.
Pe yaa ka pe wɔnrɔgɔ, pe yaa wɔ mbe
toori;
katugu mi yaa ka yiri pe kɔrɔgɔ sanga ŋa
ni,
mi yaa ka jɔlɔgɔ wa pe na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

13 «Mì kambapyere yan wa Samari tara
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri,
pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun
yarisunŋgo Baali ki mɛgɛ ni,
pànla woolo, Izirayɛli woolo pe puŋgo.
14 Ɛɛn fɔ, Zheruzalɛmu ca Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ poro na, mì katijan-
gara yan wa pe yeri;
pe yɛn na jatara naa nandara piin, na
tanri yagbolo na.
Pe yɛn na kotogo nii kapere pyefɛnnɛ pe
ni,
jaŋgo wa kpɛ ka kaa tipege pyege ki yaga.
Pe ni fuun pe yɛn na yɛgɛ sɔgɔwɔ paa
Sodɔmu ca woolo pe yɛn,
Zheruzalɛmu ca woolo pe yɛn na yeri paa
Gomɔri ca woolo pe yɛn†.»

15 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe wogo na fɔ:
«Wele, mi yaa pe kan yaritisorogo ni pe
ka,
mbe tɔnmɔ mba pi yɛn shɔnrɔ ni pa kan
pe yeri poo wɔ;
katugu Zheruzalɛmu ca Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ poro pè ti
leele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ tara
ti lagapyew ki ni.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì
yo fɔ:

† **23:8 23.8:** Yɔnlɔ parawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara to ti yɛn Babilɔni tara re. † **23:14 23.14:** Gomɔri naa Sodɔmu tìla pye fafafa cara ta, nda leele pàa kapere lɛgɛrɛ pye wa ti ni; Zhenɛ 19.1-29.

«Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn na
sɛnrɛ nda yuun ye kan, yaga kaa ti
nuru,
katugu pe yɛn na ye nɛgɛ ki sɛnwara ti ni.
Pe yɛn na yariyanra nda sɛnrɛ yuun ye
kan, ti yɛn poro yɛɛra nawa jatere,
ki sɛnrɛ tii yiri mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mi
yɔn.
17 Pe ma soro naga yuun mbele pe maa na
tifaga pe kan fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ ye yaa yɛyinŋge
ta.›
Pe maa ki yuun mbele fuun pe yɛn na
tanri pe yɛɛra nawa jatere wi na pe
kan fɔ:
‹Jɔlɔgɔ kpɛ se gbɔn ye na!›
18 Naga yɛn ma, ambɔ wìla pye wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ni wa ŋga làa kɔn ma
tɛgɛ ki kɔnsaga?
Ambɔ wìla li yan mali sɛnrɛ ti logo?
Ambɔ wìla nuŋgbolo jan li sɛnrɛ ti yeri
ma ta mari logo?»

Zheremi wi woyoro

19 «Wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tisaga tifɛlɛgɛ ki
yirige,
li naŋgbanwa po pì yiri;
pi yɛn paa tifɛliŋgbɔgɔ yɛn na gbɔɔn na
sunrugu,
na funlu wa lepeele pe go na.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi se sogo
li na,
fɔ li ka sa ŋga lì kɔn ma tɛgɛ wa li nawa
ki pye mbege yɔn fili.
Wagati ŋa wila paan wa puŋgo na wi ni,
ye yaa ka ki kagala ke kɔrɔ jɛn.»

Yɛnŋɛlɛ li woyoro

21 «Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, mi ma
mi pe tun,
ɛɛn fɔ, a pè si fe ma kari mbe sa tunŋgo
yo;
mi sila sɛnrɛ le pe yɔn,
ɛɛn fɔ, a pe saa nala yɔn sɛnrɛ yuun.
22 Ndɛɛ ki pye paa pye na ni wa ŋga mìla
kɔn ma tɛgɛ ki kɔnsaga,
pe jɛn nala sɛnrɛ ti yo na woolo pe kan,
mbe ti pe sɔngɔrɔ pe wɔ wa pe kombele
li ni,
mbe pe katijangara pyege ki yaga.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn lagapyew

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Naga yɛn ma, mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
tɔɔn ko cɛ wi le?
Naga yɛn ma, mi woro Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
wa lege fun wi le?
24 Naga yɛn ma, lere wa mbe ya sa lara
larasaga ka ni, ŋga mi soo yan le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Naga yɛn ma, mi woro ma naayeri wo naa
tara ti yin lagapyew wi le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Yarilire sigire to naa ti pyɔ wi ni ti ma jɛn ma wɔ ti yɛɛ ni

25 «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn
na sɛnrɛ nda yuun, mìri logo, poro mbele
pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun na
mɛgɛ ki na, na finlɛlɛ na yuun fɔ: ‹Mì
wɔɔnrɔ wɔnlɔ, ee, mì wɔɔnrɔ wɔnlɔ.›
26 Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn
na yagbogowo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda
yuun, na lefanlaga sɛnrɛ nda yuun na
yala pe yɛɛra nawa jatere wi ni, pe yaa
koro mbaa ti yuun fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin ni?
27 Pè koro na pe wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yuun
pe yɛɛ kan, pe yɛn naga sɔnri ndɛɛ ko
yaa ti na woolo pe fɛgɛ na mɛgɛ ki na,
paa yɛgɛ ŋga na pe tɛlɛye pàa fɛgɛ na na
yarisunŋgo Baali ki kala na we.
28 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ŋa ka wɔɔnrɔ
wɔnlɔ, wo mbaa wi wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yuun;
ɛɛn fɔ na sɛnrɛ ti ka gbɔn lere ŋa na, wo
mbaa na sɛnrɛ ti yuun kaselege ni.
Yiŋgi na yarilire sigire ti sila jate ti yɛn ja
yarilire pyɔ† wi ni?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
29 Naga yɛn ma, na sɛnrɛ ti woro paa
kasɔn yɛn wi le?
Naga yɛn ma, ti woro paa marito yɛn, ŋa
wi ma walaga ki ya wi le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
30 «Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele
pe mala sɛnrɛ ti yu pe yɛɛ yeri nari yɛgɛ
yuun, mi yaa yiri pe kɔrɔgɔ.›
31 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma
fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pe
maa yɔn tangawa piin, na pe yɛɛra sɛnrɛ

† **23:28 23.28:** Yarilire sigire to yɛn ma taanla yagbogowo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ to ni, yarilire pyɔ wo yɛn ma taanla Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ jate to ni.

yuun ma yo fɔ: Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo, mi yaa yiri pe kɔrɔgɔ.›
32 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: ‹Mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun na yagbogowo wɔɔnrɔ yɛgɛ yuun, mi yaa yiri pe kɔrɔgɔ. Poro mbele pe yɛn na pe wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yuun, nala woolo pe punŋgu pe yagbogowo sɛnrɛ naa pe yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ ti ni. Ma si yala, mi si pe tun, mi sigi konɔ kan pe yeri. Pe se yaraga ka yɔn na woolo pe kan.› Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yaa kiti kɔn li woolo pe na

33 Na ki leele mbele, nakoma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa, nakosima saraga wɔfɔ wa kɔɔn yewe mbe yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ to yɛn titiin? Yiŋgi tuguro li taga we go na?» Pa kona ma pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yoro jate yoro ye yɛn tuguro re, mi yaa ki tuguro ti laga na yɛɛ go na.» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
34 Na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ, nakoma saraga wɔfɔ wa, nakosima tara woolo wa ka yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li tuguro tori nda we go na!» Pa kona mi yaa yiri ki fɔ wo naa wi go woolo pe kɔrɔgɔ, mbe jɔlɔgɔ wa pe na.
35 Ki daga yaa ye cɛnyɛɛnlɛ nakoma ye nɔsepiile pe yewe fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì we yɔn sogo ma yo mɛlɛ? Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo mɛlɛ?»
36 Ɛɛn fɔ yaga kaa ki yuun naa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li tuguro tori nda we go na! Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn tuguro sɛnwee wi go na wi le? Ayoo! Na ye kaa ki yuun ma, kona ye yɛn na Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li sɛnrɛ ti waa nari kanŋgi, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, we Yɛnŋɛlɛ le.»
37 Ye daga mbe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yewe mbe yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔɔn yɔn sogo ma yo mɛlɛ?» Nakoma: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo mɛlɛ?»
38 Ɛɛn fɔ na yaga koro mbaa ki yuun fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li tuguro tori nda we go na!» Kona pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Kì kaa pye ye yɛn naga sɛnrɛ nda ti yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li tuguro tori nda we go na,› ma si yala, mì yɛrɛwɛ kan ye yeri ma yo yaga kaa ki yuun ma,
39 kì pye ma, mi yaa je ye na pew. Mi yaa yoro naa ye ca ki ni ye wa fɔ lege, mbe ye purɔ mbe ye laga na yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ, ki ca ŋga mì kan ye yeri we, ko ŋga mìla kan yoro naa ye tɛlɛye pe yeri we.
40 Mi yaa fɛrɛ wa ye na, nda ti yɛn kɔsaga fu; fɛrɛ gbɔrɔ nda ti yaa ye go ki sogo ye na. Lere se ka fɛgɛ ti na fyew.»

24

Kanja pire shyɛn nda tìla pye ma yin figiye pire ni

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si kanja pire shyɛn naga na na, nda tìla pye ma yin figiye pire ni. Ki kanja pire tìla pye ma tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ sɔgɔwɔ. Kìla pye ma yala Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wìla pan ma Yehoyakimu pinambyɔ Yekoniya ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wi yigi wa Zheruzalɛmu ca, ma kari wi ni wa Babilɔni tara, naa Zhuda tara teele pe ni, naa kapyɔ jɛnfɛnnɛ konaa tugurɔn tunŋgo pyefɛnnɛ pe ni†.
2 Kanja pige nuŋgba figiye pire la pye ma yɔn fɔ jɛŋgɛ, paa figiye pire koŋgbannda nda pe ma cɔ ti yɛn. Kanja pige sanŋga ki figiye pire to la pye ma tisaw, tìla tisaw fɔ lere saa ya mberi ka.
3 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan yewe ma yo fɔ: «Zheremi, yiŋgi maa yaan?»

A mì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yɛn na figiye pire yaan. Ti tiyɔnrɔ tì yɔn fɔ jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ ti tisawira tì tisaw fɔ jɛŋgɛ, pe se ya mberi ka ti tisawima pi kala na.»
4 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi sɛnrɛ nda ti yo na kan ma yo fɔ:
5 «Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa mì yo yɛɛn fɔ: ‹Yɛgɛ ŋga na ki ma tanla ma ni mbaa figiye pire tiyɔnrɔ ti wele, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mi yɛn na Zhuda tara woolo pe wele kajɛŋgɛ ni, poro mbele pàa pe koli ma kari pe ni, poro mbele mìla pe purɔ ma pe wɔ laga ki laga ŋga ki ni, ma kari pe ni wa Kalide tara we.

† **24:1 24.1:** 2 Wunlu 24.12-16

6 Mi yaa kaa pe wele kajɛŋgɛ ni, mbe ti
pe sɔngɔrɔ laga ki tara nda ti ni naa. Mi
yaa ka pe kan pe yeresaga ta, mi se ka pe
tɔngɔ naa; mi yaa ka pe yerege mbe pe
sanri, mi se ka pe kɔlɔgi naa.
7 Mi yaa ka ti pege jɛn wa pe kotogo
na fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le. Pe
yaa ka pye na woolo, mi yaa ka pye pe
Yɛnŋɛlɛ, katugu pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe
pan na kɔrɔgɔ pe kotogo ki ni fuun ki ni.›
8 «Ɛɛn fɔ figiye pire nda tì tisaw fɔ
jɛŋgɛ, to nda pe se ya mberi pire ti ka ti
tisawima pi kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn ti wogo na fɔ: ‹Pa mi yaa Zhuda
tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi pye ma, wo
naa wi legbɔɔlɔ pe ni, naa Zheruzalɛmu
ca woolo sanmbala mbele pe yaa ka koro
go na pe ni, poro mbele pe yaa ka pye
laga ki tara nda ti ni konaa mbele pe yaa
ka pye mbe cɛn wa Ezhipiti tara ti ni.
9 Mi yaa ka ti pe pye sunndo kɔngɔ
yaraga dunruya wunluwɔ pyew pi yeri,
mbe jɔlɔgɔ wa pe na. Mi yaa ka pe purɔ
mbe kari pe ni tara nda fuun ni, ki lara
woolo pe yaa kaa pe tifaga, mbaa pe mɛrɛ
ti nii wa pe yomiyɛgɛlɛ ke ni, mbaa ki
lakoo pe na konaa mbaa pe daŋgi.
10 Mi yaa ka malaga, naa fuŋgo konaa
yambewe wa pe na, fɔ pe sa tɔngɔ pe kɔ
pe wɔ wa tara nda mìla kan poro naa pe
tɛlɛye pe yeri ti ni.› »

25

Zheremi wìla Yɛnŋɛlɛ
li yɔn sɛnrɛ yo
leele pe kan ma saa gbɔn
yɛlɛ nafa ma yiri taanri

1 Sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan
Zheremi wi yeri Zhuda tara woolo pe ni
fuun pe wogo na, Zhoziyasi pinambyɔ
Yehoyakimu ŋa wìla pye Zhuda tara wun-
lunaŋa wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo
li ni; ko la yala Babilɔni tara wunlu-
naŋa Nebukanezari wi wunluwɔ pi yɛlɛ
koŋgbanna li ni.
2 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla
ki sɛnrɛ ti yo Zhuda tara woolo naa
Zheruzalɛmu ca woolo pe ni fuun pe yɛgɛ
na, ma yo fɔ:
3 «Maga lɛ wa Amɔ pinambyɔ Zhoziyasi
ŋa wìla pye Zhuda tara ti wunlunaŋa wi
wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri taanri wolo li
ni fɔ ma pan ma gbɔn nala, ki yɛlɛ nafa
ma yiri taanri wolo loli na, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì li sɛnrɛ ti kan na yeri. A mì koro nari
yuun ye kan pilige pyew, ɛɛn fɔ yee logo
na yeri.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli tunmbyeele pe ni
fuun pe torogo ye yeri, li yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ wele. Làa pye na pe tunnu ye
yeri suyi, ɛɛn fɔ ye sila logo pe yeri, ye
sila nuŋgbolo jan mbe logo pe yeri.
5 Pàa pye naga yuun ye kan fɔ: ‹Ye
ni fuun nuŋgba nuŋgba ye wɔ wa ye
kombegele ke ni, ye ye kapyere tijangara
ti yaga, pa kona tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa kan yoro naa ye tɛlɛye pe yeri, ye
yaa koro mbe cɛn wa ti ni sanga pyew fɔ
tetete.
6 Yaga ka taga yarisunndo ta yɛgɛ na
mbaa tunŋgo piin ti kan, mbaa fɔli ti yɛgɛ
sɔgɔwɔ mbaa ti gbogo. Yaga kanla nawa
pi ŋgban ye yarisunndo nda yè gbegele
ye yɛɛra kɛyɛn yi ni ti ni, pa kona mi se
kapege kpɛ pye ye na.›
7 Ɛɛn fɔ yee yɛnlɛ mbe logo na yeri;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Yàa na nawa
pi ŋgban ye yarisunndo nda yè gbegele
ye yɛɛra kɛyɛn yi ni ti ni, ma jɔlɔgɔ wa ye
yɛɛ na.
8 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye
yee na sɛnrɛ ti logo,
9 ye wele, mi yaa ka tun pe sa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara woolo pe
yeri, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma, mbe pinlɛ
Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari
ŋa wi yɛn na tunmbyee wi ni. Mi yaa
ti pe pan ki tara nda to naa tara woolo
pe kɔrɔgɔ, konaa cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke
yɛn ma pe maga ke kɔrɔgɔ, jaŋgo mbe
pe tɔngɔ pew, mbe pe kala li pye sunndo
kɔngɔ kala konaa paa ki lakoo pe na, mbe
ti pe tara ti koro kataga fɔ sanga pyew.
10 Mi yaa ti pe yɔgɔrimɔ yuuro, naa pe
nayinmɛ yuuro, naa japɛnɛ yuuro, naa
pijaala yuuro konaa muwɛ tire tinmɛ pi
kɔ wa pe sɔgɔwɔ, mbe pe fitanlaye yanwa

† **25:10 25.10:** Zhere 7.34; 16.9; Naga 18.22-23

pi figi†.
11 Ki tara nda ti ni fuun ti yaa ka pye
kataga mbe koro waga. Ki cɛngɛlɛ ŋgele
ke ni fuun ke yaa ka go sogo Babilɔni tara
wunlunaŋa wi kan fɔ sa gbɔn yɛlɛ nafa
taanri ma yiri kɛ.›
12 «Ɛɛn fɔ na ki yɛlɛ nafa taanri ma
yiri kɛ liga kali yɛɛ yɔn fili, mi yaa yiri
Babilɔni tara wunlunaŋa wo naa wi tara
woolo pe kɔrɔgɔ pe kambasinnde ti kala
na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma; mi yaa
jɔlɔgɔ wa poro Kalide tara fɛnnɛ pe na,
mbe pe tara ti pye kataga fɔ sanga pyew.
13 Jɔlɔgɔ kagala ŋgele fuun mìla ke
sɛnrɛ yo ki tara nda ti wogo na, mi yaa ti
ke to ti na; ki sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ
laga ki sɛwɛ ŋa wi ni we, to nda Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla yo cɛngɛlɛ
ke ni fuun ke na we.
14 Katugu cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn fanŋga
ni, koro naa wunlumbolo tugbɔmbɔlɔ
pele yaa ka yiri mbe Babilɔni tara fɛnnɛ
poro fun pe go sogo pe yɛɛ kan. Mi yaa ka
pe sara mbe yala pe kapyere to naa tipege
ŋga fuun pè pye ki ni.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔlɔgɔ wa cɛngɛlɛ ke na

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Ki wɔjɛnnɛ
na li shɔ na kɛɛ, li yɛn ma yin duvɛn
ŋa ni, na naŋgbanwa pow. Mi yɛn nɔɔ
tunnu cɛngɛlɛ ŋgele fuun yeri, maa kan
ki woolo pe yeri pe pa wɔ.
16 Pe yaa kaa wɔ mbe tin, mbaa gbali,
mbe pye ndɛɛ yarafɛnnɛ wɛlɛ, tokobi ŋa
mi yaa torogo wa pe sɔgɔwɔ wi yanga ki
kala na.»
17 Kona, a mì si wɔjɛnnɛ li shɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri; làa na tun cɛngɛlɛ ŋgele
fuun yeri, a mì saa li kan ke yeri koo wɔ.
18 Mìla ki lɛ Zheruzalɛmu ca ki na, naa
Zhuda tara cara ti ni, naa wunlumbolo
poro naa legbɔɔlɔ pe ni, ma pe kan pè
wɔ, jaŋgo mbe pe tɔngɔ mbe pe tara ti
pye katara, mberi yaga waga, mberi pye
titɛgɛrɛ yaraga, konaa mbe pe daŋga paa
yɛgɛ ŋga na ki yɛn nala we.
19 Mìla Ezhipiti tara wunlunaŋa
Farawɔn wi kan, a wì wɔ, wo naa wi
tunmbyeele pe ni, naa wi legbɔɔlɔ konaa
wi tara woolo pe ni fuun pe ni;
20 naa cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn ma cɛn
wa pe ni ke ni, naa Uzi tara wunlumbolo
pe ni fuun pe ni, naa Filisiti tara fɛnnɛ
pe wunlumbolo pe ni fuun pe ni, poro
mbele pe yɛn wa Asikalɔn ca, naa wa
Gaza ca, naa Ekirɔn ca, naa Asidɔdi ca
woolo sanmbala mbele pè koro pe ni;
21 naa Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni, naa
Mowabu tara woolo pe ni, naa Amɔ cɛnlɛ
woolo pe ni;
22 naa Tiri ca wunlumbolo pe ni fuun pe
ni, naa Sidɔn ca wunlumbolo pe ni fuun
pe ni, naa wunlumbolo mbele fuun pe yɛn
ma cɛn wa lɔgɔ furo ti ni wa kogɔje wi
puŋgo na pe ni;
23 naa Dedan ca woolo pe ni, naa Tema
ca woolo pe ni, naa Buzi ca woolo pe
ni, naa mbele fuun pe maa pe siyɔ wi
kanŋgara na lara ti kunlu pe ni†;
24 naa Larabu tara wunlumbolo pe ni
fuun pe ni, naa cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma
cɛn wa gbinri wi ni ke wunlumbolo pe ni;
25 naa Zimiri tara wunlumbolo pe ni
fuun pe ni, naa Elamu tara wunlumbolo
pe ni fuun pe ni, naa Medi tara wunlum-
bolo pe ni fuun pe ni;
26 naa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara
wunlumbolo pe ni fuun pe ni, mbele pe
yɛn ma yɔngɔ pe yɛɛ ni konaa mbele pe
yɛn ma lali pe yɛɛ ni konaa wunluwɔ mba
fuun pi yɛn laga dunruya wi ni pi ni.
Sheshaki† tara wunlunaŋa wo wi yaa ka
wɔ pe ni fuun pe puŋgo na.

27 Maga yo pe kan fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yege duvɛn
wi wɔ, ye tin, yaa tunguru, ye to tara
yaga ka ya mbe yiri naa, tokobi ŋa mi yaa
torogo wa ye sɔgɔwɔ wi yanga ki kala na.›

28 «Na paga je mbe yo pe se wɔjɛnnɛ li
shɔ ma kɛɛ mbe pa wɔ, pa kona maga yo
pe kan fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: Ye yaa pi wɔ kpa!

† **25:23 25.23:** Mbele pe maa pe siyɔ wi kanŋgara na lara ti kunlu, ki sɛnrɛ ti wele wa Zhere 9.25laga ki ni.
† **25:26 25.26:** Sheshaki, ko kɔrɔ wo yɛn Babilɔni tara re.

29 Ye wele, na mɛgɛ ki yɛn na yinri laga
ki ca ŋga ni, pa mi yaa ki lɛ le ki na mbaa
jɔgɔwɔ pi piin. Naga yɛn ma, yoro wo na,
yaa ki jate mi yaa ye yaga mbajɔlɔwɔ wi
le? Mi se ye yaga mbajɔlɔwɔ dɛ! Katugu
mi yaa malaga yirige mbe wa dunruya
woolo pe ni fuun pe na. Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.› »
30 Mboro wo na Zheremi, Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ ti yo ki kagala ke ni fuun ke wogo
na, ma pe pye fɔ:
«Ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ta wa naayeri, li yɛn
na gbanla paa cɛngɛ yɛn,
mali ta wa li cɛnsaga kpoyi ki ni, lìli
magala li yirige;
li yɛn na gbanla li cɛnsaga woolo pe na
paa cɛngɛ yɛn;
li yɛn na jɔrɔgi paa mbele pe ma pye wa
ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga pe yɛn,
li yɛn na jɔrɔgi dunruya woolo pe ni fuun
pe na.
31 Ki tinmɛ pi yɛn na gbɔɔn fɔ wa tara ti
kɔsaga ki na,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn kiti na cɛngɛlɛ
ke ni,
li yɛn na kiti kɔɔn sɛnweele pe ni fuun pe
na.
Li yaa lepeele pe ni fuun pe gbo tokobi ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

32 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye wele, jɔlɔgɔ ka yɛn na paan,
ki yaa to cɛnlɛ la na, mbe yiri le ma mbe
to cɛnlɛ la yɛgɛ na.
Tifɛliŋgbɔgɔ kà yiri fɔ wa dunruya wi
kɔsaga na paan.»
33 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka mbele gbo ki
pilige ki ni, pe gboolo pe yaa ka jaraga
mbege lɛ tara ti go ka na mbe saga wa tara
ti go ka na. Lere se ka ta mbe pe kunwɔ
pi gbele; lere se ka ta mbe pe gboolo pe lɛ,
pe se ka pe le. Pe yaa ka tɔngɔ mbe pye
paa fyɔngɔ yɛn wa tara ti na.

34 Yaa gbele, yoro simbaala kɔnrifɛnnɛ†
wele, yaa jɔrɔgi!
Ye to yaa koŋgi tara ti na, yoro sim-
baŋgbeleye teele wele;
katugu pe yaa ye kɔnlɔgi pilige ŋga ni kì
gbɔn.
Ye yaa ka toori mbe yaari paa yɛgɛ ŋga
na yaapige sɔnŋgbanga wogo ma
to ma yaari we.

35 Larasaga se ka ta simbaala kɔnrifɛnnɛ
pe na naa,
shɔsaga se ka pye simbaŋgbeleye teele pe
na.
36 Yaa simbaala kɔnrifɛnnɛ pe gbelege ki
nuru!
Yaa simbaŋgbeleye teele pe jɔrɔgimɔ pi
nuru,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na pe yaayoro
kɔnrisara ti tɔnri!
37 Pe yaayoro kɔnrisara nda tìla pye
yɛyinŋge na, tì jɔgɔ ma koro waga,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa ndorogo ki
fanŋga na.
38 Lì yiri wa li cɛnsaga ki ni paa yɛgɛ ŋga
na jara yirifɔnŋɔ ma kaa yiri wi
larasaga we;
katugu pe tara tì jɔgɔ ma koro waga,
jɔgɔwɔ pyefɔ wi naŋgbanwa gbɔɔ pi kala
na,
konaa we Fɔ wi naŋgbanwa ndorogo ki
kala na.

26

Zheremi wi juguye pàa pye na jaa mboo gbo

1 Zhoziyasi pinambyɔ Yehoyakimu ŋa
wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wi wun-
luwɔ pi lɛsanga wi ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
sigi sɛnrɛ nda ti yo Zheremi wi kan ma yo
fɔ:
2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yiri
ma sa yere wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ loŋgo nawa pi ni; leele mbele pe
yɛn na yinrigi wa Zhuda tara cara ti ni
fuun ti ni, na paan nali gbogo laga li go ki
ni, ma sɛnrɛ nda fuun mì le ma yɔn ti yo
pe kan, maga ka sɛnpyɔ nuŋgba wɔ wa ti
ni.
3 Kana pe yaa ma sɛnrɛ ti logo, pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa sɔngɔrɔ mbe
wɔ wa pe kombele li ni; pa kona kapege
ŋga mìla kɔn ma tɛgɛ mbe pye pe na pe
kapyere tijangara ti kala na, pa mi yaa ki
yaga.›

† **25:34 25.34:** Simbaala kɔnrifɛnnɛ poro pe yɛn janwa wi yɛgɛ sinvɛnnɛ wele.

4 Maga yo pe kan fɔ pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Na ye woro na nuru na yeri,
mbaa tanri mbaa yala na lasiri ŋa mì kan
ye yeri wi ni,
5 na yee na tunmbyeele mbele Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ ti logo, poro
mbele mìla pye na tunnu ye yeri pilige
pyew, a yè je mbe logo pe yeri,
6 pa kona mi yaa ki go ŋga ki pye
paa yɛgɛ ŋga na mìla Silo ca ki pye we†,
mbege Zheruzalɛmu ca ŋga ki pye ca ŋga
pe yaa laga mɛgɛ yinri mbaa leele daŋgi
dunruya cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yɛgɛ na.›
»
7 Kì pye ma, saraga wɔfɛnnɛ, naa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ konaa tara
woolo pe ni fuun pe ni, pàa ki sɛnrɛ ti logo
Zheremi wi yeri wila ti yuun wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
8 Sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa le
Zheremi wi yɔn ma yo wiri yo leele pe
kan, naa wìla kaa ti yo ma kɔ ti na, a
saraga wɔfɛnnɛ, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ konaa leele pe ni fuun pe ni, pè
suu yigi ma yo fɔ: «Ki daga pɔɔn gbo.
9 Yiŋgi na ma nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
yuun Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni, ma yo fɔ ki
shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki yaa ka pye paa yɛgɛ
ŋga na Silo ca kìla pye, fɔ ki ca ŋga ki yaa
ka tɔngɔ mbe koro waga, leele se ka pye
mbe cɛn laga ki ni?» Kona, a leele pe ni
fuun pè si gbogolo ma Zheremi wi maga
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
10 Naa Zhuda tara teele pàa kaa ki
kagala ke logo, a pè si yiri wa wunlunaŋa
wi go ki ni ma kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma saa cɛn wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ki na.
11 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ poro naa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni, pè sigi
yo tara teele poro naa leele pe ni fuun
pe kan fɔ: «Ki naŋa ŋa ki daga poo gbo,
katugu wì Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo ma wa ki
ca ŋga ki na. Yoro jate yège sɛnrɛ ti logo
wa ye nuŋgbogolo ke ni.»
12 Kona, a Zheremi wì sigi yo tara teele
pe ni fuun poro naa leele pe ni fuun
pe kan fɔ: «Sɛnrɛ nda fuun yè logo,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìlan tun ma yo mbe pan
mbege Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yo mbe wa ki
go ŋga konaa ki ca ŋga ki na.
13 Koni ye ye tangalɔmɔ po naa ye
kapyere ti kanŋga, yaa nuru Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri; pa kona
kapege ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kɔn ma tɛgɛ
mbe pye ye na, li yaa li jatere wi kanŋga
mbege wogo ki yaga.
14 Mi wo na, mi yɛn ye kɛɛ, ŋga ka ye
ndanla, mbe pye sinŋge ye yɛgɛ na, ye ko
pye na na.
15 Ɛɛn fɔ yege jɛn ye yo fɔ na yaga na
gbo, kona yè lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga
fu wa gbo ma ki kapege ki go kala li lɛ,
yoro naa ki ca ŋga konaa ca woolo pe ni;
katugu kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
lìlan tun ye yeri mbe pan mbege sɛnrɛ
nda ti ni fuun ti yo ye kan.»
16 Kona tara teele poro naa leele pe ni
fuun pe ni, pè si saraga wɔfɛnnɛ poro naa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe pye fɔ: «Ki
naŋa ŋa kii daga poo gbo, katugu wì para
we ni Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lo mɛgɛ
ni.»
17 A tara ti lelɛɛlɛ pèle si yiri maga yo
janwa wi ni fuun wi kan fɔ:
18 «Mishe ŋa wìla yiri wa Moreshɛti
ca, wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
yuun Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wi
wagati wi na. Wìla pye naga yuun Zhuda
tara woolo pe ni fuun pe kan fɔ:

‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa
lì yo yɛɛn fɔ:
Pe yaa ka Siyɔn ca ki wari paa kɛrɛ yɛn,
Zheruzalɛmu ca ki yaa ka pye kataga.
Shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn yanwiga ŋga na,
tire yaa ka fi wa mbe pye kɔlɔgɔ†.›

19 «Naga yɛn ma, Zhuda tara wunlu-
naŋa Ezekiyasi wo naa Zhuda tara woolo
pe ni fuun pe ni, paa Mishe wi gbo wi
le? Naga yɛn ma, Ezekiyasi wi sila pye
na fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, mbeli yɛnri
wi le? Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki kɔn
maga tɛgɛ mbe jɔlɔgɔ ŋga wa pe na, a lì
sili jatere wi kanŋga maga yaga. Na waga
ki naŋa ŋa wi gbo, we yaa kapegbɔgɔ pye
we yɛɛ na.»

† **26:6 26.6:** Zhozu 18.1; Yuuro 78.60; Zhere 7.12-14 Mishe 3.12.

† **26:18 26.18:** Ki sɛnrɛ nda tì yo wa Mishe sɛwɛ wi ni;

Wunlunaŋa Yehoyakimu
wìla Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Uriya
wi gbo

20 Naŋa wa yɛgɛ la pye wa, wo fun
wila pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni. Pàa pye naa
yinri Uriya, Shemaya pinambyɔ lawi, ma
yiri wa Kiriyati Yeyarimu ca. Wìla pye
na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun na waa
Zheruzalɛmu ca ki na konaa Zhuda tara
ti na, paa yɛgɛ ŋga na Zheremi wìla ki
pye wɛ.
21 Wunlunaŋa Yehoyakimu, wo naa wi
maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe ni fuun pe
ni konaa wi tara teele pe ni pàa ki sɛnrɛ
ti logo. A wunlunaŋa wi nɛɛ ki lagajaa
mboo gbo. Naa Uriya wìla kaa ki sɛnrɛ
ti logo, a wì si fyɛ, mɛɛ fe ma kari wa
Ezhipiti tara.
22 Kona, a wunlunaŋa Yehoyakimu wì
si nambala pele pinlɛ Akibɔri pinambyɔ
Ɛlinatan wi ni, ma pe tun wa Ezhipiti tara.
23 A pè saa Uriya wi yigi wa Ezhipiti tara
ma yiri wi ni, ma pan maa kan wunlu-
naŋa Yehoyakimu wi yeri. A wunlunaŋa
wì si ti, a pe Uriya wi gbo tokobi ni, ma
saa wi gboo wi wa wa lere pyew gboolo
lesaga ki ni.
24 Ɛɛn fɔ Shafan pinambyɔ Ahikamu
wìla Zheremi wi go sige, jaŋgo paga kaa
le leele pe kɛɛ poo gbo.

ZHEREMI WILA YIRI YƐNŊƐLƐ YƆN SƐNRƐ YOFƐNNƐ YAGBOYOOLO PE KƆRƆGƆ

27

27–29

Cɛngɛlɛ sanŋgala
ke yaa ka go sogo
mbe Babilɔni tara wunlunaŋa
wi kan

1 Zhuda tara wunlunaŋa Zhoziyasi wi
pinambyɔ Yehoyakimu wi wunluwɔ pi
lɛsanga wi ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi sɛnrɛ
nda ti yo Zheremi wi kan;
2 pa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para na ni yɛɛn,
ma yo fɔ: «Maŋgala pili konaa ma nɛrɛ
tunŋgo pyetire gbegele ma yɛɛ kan, mari
pɔ wa ma yɔlɔgɔ ki na†.
3 Ko puŋgo na, ma tunŋgo torogo wa
Edɔmu cɛnlɛ wunlunaŋa wi yeri, naa
Mowabu tara wunlunaŋa wi yeri, naa
Amɔ cɛnlɛ wunlunaŋa wi yeri, naa Tiri
ca wunlunaŋa wi yeri konaa Sidɔn ca
wunlunaŋa wi yeri. Ki wunlumbolo
pe pitunmbolo gbɔɔlɔ mbele pè pan wa
Zheruzalɛmu ca, wa Zhuda tara wunlu-
naŋa Sedesiyasi wi yeri, maga tunŋgo ki
le poro kɛɛ†.
4 Maga yo pe kan fɔ tunŋgo ŋga mi yɛn
na kaan, pe saga yo pe tafɛnnɛ pe kan cɛ,
fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, lì yo pe saga
yo pe tafɛnnɛ pe kan pe yo fɔ:
5 ‹Muwi mì tara ti da, ma sɛnwee piile
poro naa yaayoro nda ti yɛn laga tara ti
ni ti da. Mìri da na yawa gbɔɔ po naa na
fanŋga gbɔgɔ ki ni. Lere ŋa kala kanla
ndanla, mi ma tara ti kan wo yeri.
6 Koni mi yɛn naga tara nda ti ni fuun ti
nii na tunmbyee Nebukanezari ŋa wi yɛn
Babilɔni tara wunlunaŋa wi kɛɛ. Mì yan
woŋgaala pe le wi kɛɛ fun, jaŋgo pe go
sogo wi kan.
7 Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yaa ka go sogo
mboo kan, mbe ka go sogo wi pinambyɔ
wi kan, mbe ka go sogo wi pishyɛnwoo
wi kan, fɔ wo jate wi tara ti wagati wi ka
sa gbɔn fun, wagati ŋa ni cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ
konaa wunlumbolo fanŋga fɛnnɛ yaa ka
yiri mboo go sogo fun.›
8 «Cɛnlɛ o cɛnlɛ, nakoma wunluwɔ
tara o wunluwɔ tara ti woolo pee yɛnlɛ
mbe go sogo Babilɔni tara wunlunaŋa
Nebukanezari wi kan, na pee yɛnlɛ wuu
tunŋgo pyetige ki taga pe na, mi yaa yiri
ko cɛnlɛ lo kɔrɔgɔ mbeli gbo tokobi ni,

† **27:2 27.2:** Nɛrɛ tunŋgo pyetige, ki yɛn kanŋgaga ka ŋga pe ma tɛ ki ma pye ma nugu, pe maga pɔ nɛrɛ shyɛn yɔɔrɔ na, ma cafalaga nakoma wotoro pɔ ti na ma ta nari kɔnri. Lagamɛ tunŋgo pyetire ti yɛn paa kacɛn yɛn na para Babilɔni tara fanŋga ko sɛnrɛ na. † **27:3 27.3:** Mbe yala Eburuye sɛnrɛ ti ni, pele yɛn naga jate ma yo tunŋgo pyetire to Zheremi wìla torogo wa ki wunlumbolo pe yeri, ɛɛn fɔ pele yɛn naga jate ma yo sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ làa yo, to Zheremi wìla yo pitunmbolo gbɔɔlɔ pe kan ma yo pe sari yo wunlumbolo pe kan. Ki yaa pye ndɛɛ ki pitunmbolo gbɔɔlɔ pàa pan ma yɛɛ yan mbe yɔn le Babilɔni tara wunlunaŋa wo na; ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì si li yɔn sɛnrɛ yofɔ wi torogo wa pe yeri ma yo paga kaga pye.

naa fuŋgo ni konaa yambewe ni, fɔ mbe ti Nebukanezari wigi cɛnlɛ li tɔngɔ wili kɔ pew. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

9 Yoro wo na, yaga kaa nuru ye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri, naa ye jɛlɛfɛnnɛ pe yeri, naa ye wɔɔnrɔ kɔrɔ yofɛnnɛ pe yeri, naa ye kuulo yewe fɛnnɛ konaa taluguya pyefɛnnɛ pe yeri, poro mbele pe yɛn naga yuun ye kan ma yo fɔ ye se ka go sogo Babilɔni tara wunlunaŋa wi kan we.

10 Katugu pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnyoro ti yɛn yagbogowo sɛnrɛ, ti yaa ye kan pe ye purɔ mbe ye lali ye tara ti ni, mbe kari ye ni lege mbe ye tɔngɔ pew.

11 Ɛɛn fɔ na cɛnlɛ na ka yɛnlɛ Babilɔni tara wunlunaŋa wuu tunŋgo pyetige ki taga li na, mbe go sogo mboo kan, pa mi yaa yɛyinŋge kan ki cɛnlɛ woolo pe yeri wa pe tara ti ni, mbe ti pe cɛn wa ti ni paa ti fali. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

12 Kì pye ma, ko sɛnrɛ nuŋgba to mìla yo Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi kan, ma yo fɔ: «Ye yɛnlɛ ki na Babilɔni tara wunlunaŋa wuu tunŋgo pyetige ki taga ye na, ye go sogo wo naa wi tara woolo pe kan, pa kona ye yaa koro yinwege na.

13 Yiŋgi na mboro naa ma woolo pe ni ye yaa si ti tokobi, naa fuŋgo konaa yambewe pi ni, ti ye gbo, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo cɛnlɛ o cɛnlɛ na li se yɛnlɛ mbe go sogo Babilɔni tara wunlunaŋa wi kan li wogo na we?

14 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pe yɛn naga yuun ye kan ma yo fɔ: ‹Ye se ka go sogo mbe Babilɔni tara wunlunaŋa wi kan,› yaga kaa poro sɛnrɛ to nuru. Katugu pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yɛn yagbogowo.»

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Mi ma mi pe tun. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda pe yɛn na yuun na mɛgɛ ni, ti yɛn yagbogowo. Na ye kaa nuru pe yeri, mi yaa ye purɔ laga, ye yaa tɔngɔ mbe kɔ pew, yoro naa ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pe yɛn naga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yuun ye kan pe ni.»

16 Ko puŋgo na, mi Zheremi, a mì sigi sɛnrɛ nda ti yo saraga wɔfɛnnɛ poro naa ki leele mbele pe ni fuun pe kan fun ma yo fɔ, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn na sɛnrɛ nda yuun ye kan, ma yo fɔ: ‹Ye wele, sanni jɛnri pe yaa yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yaapire ti ni wa Babilɔni tara mbe sɔngɔrɔ mbe pan ti ni!› Yaga kaa ki sɛnrɛ ti nuru, katugu pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda pe yɛn na yuun ti yɛn yagbogowo.

17 Yaga kaa nuru pe yeri, ɛɛn fɔ ye go sogo ye Babilɔni tara wunlunaŋa wi kan, pa kona ye yaa koro yinwege na. Yiŋgi na, ye yaa si ti ki ca ŋga ki pye kataga?»

18 «Na kaa pye pe yɛn kaselege Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, na kaa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate li yɛn na para pe ni, pa kona pe Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yɛnri, jaŋgo yaapire sannda nda tì koro wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, naa nda tì koro wa Zhuda tara wunlunaŋa wi go ki ni, konaa wa Zheruzalɛmu ca ki ni, Babilɔni tara fɛnnɛ paga ka pan mberi koli mbe kari ti ni wa Babilɔni tara.

19 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo yɛɛn ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki tiyagala ke wogo na, naa jogoyaraga gbegbeŋge, naa nɔgɔna cɛnyaara to naa yaapire sannda nda fuun tì koro laga ki ca ŋga ki ni ti wogo na;

20 ko yaara nda to Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi sila ta mbe koli mbe kari ti ni, sanga ŋa ni wìla Yehoyakimu pinambyɔ Yekoniya ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wi yigi wa Zheruzalɛmu ca, ma kari wi ni wa Babilɔni tara, wo naa Zhuda tara naa Zheruzalɛmu ca legbɔɔlɔ pe ni fuun pe ni.

21 Yaapire nda tì koro wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, naa wa Zhuda tara wunlunaŋa wi go ki ni konaa wa Zheruzalɛmu ca ki ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn ti wogo na fɔ:

22 ‹Pe yaa ka ki yaara nda ti koli mbe kari ti ni wa Babilɔni tara; ti yaa sa koro wa fɔ sa gbɔn pilige ŋga ni mi yaa ka yiri ti lɛmɛ pi mɛgɛ ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ko pilige ko ni, mi yaa ti lɛ mbe sɔngɔrɔ mbe pan ti ni laga ki laga ŋga ki

ni.› »

28

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Hananiya wìla yiri Zheremi wi kɔrɔgɔ

1 Ki yɛlɛ nuŋgba li ni, ko yɛlɛ lo làa
pye Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi
wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo le, wi
wunluwɔ pi lɛsanga wi ni, ki yɛlɛ li yeŋge
kaŋgurugo wogo ki ni, pilige ka, a Azuri
pinambyɔ Hananiya ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ, ma yiri wa Gabawɔn ca,
wì sigi yo na kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki ni, saraga wɔfɛnnɛ poro
naa leele pe ni fuun pe yɛgɛ na ma yo fɔ:
2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ:
‹Babilɔni tara wunlunaŋa wì nɛrɛ tunŋgo
pyetige ŋga taga ye na, mi yaa ki kaari
mbege laga wa ye yɔlɔgɔ ki na!
3 Sanni yɛlɛ shyɛn ni, Babilɔni tara
wunlunaŋa Nebukanezari wìla Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yaapire nda lɛ
laga ki laga ŋga ki ni ma kari ti ni wa
Babilɔni tara, mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan ti
ni laga ki laga ŋga ki ni naa.
4 Mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan Yehoyakimu
pinambyɔ Yekoniya ŋa wi yɛn Zhuda
tara wunlunaŋa wi ni laga ki laga ŋga
ki ni, konaa Zhuda tara woolo mbele
fuun pàa yigi ma kari pe ni kasopiile wa
Babilɔni tara pe ni, katugu Babilɔni tara
wunlunaŋa wì nɛrɛ tunŋgo pyetige ŋga
taga ye na, mi yaa ki kaari mbege laga
wa ye yɔlɔgɔ ki na.› » Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì
yo ma.
5 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Zheremi wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Hananiya wi yɔn sogo saraga wɔfɛnnɛ pe
yɛgɛ na konaa leele mbele fuun pàa pye
ma yere wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
ki ni pe yɛgɛ na.
6 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla
wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Anmiina! Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ti ki pye ma! Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ nda mà yo, Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti tiri
yɛɛ yɔn fili, li ti li shɛrigo gbɔgɔ yaapire
konaa leele mbele fuun pàa yigi ma kari
pe ni kasopiile, pe yiri wa Babilɔni tara
pe sɔngɔrɔ pe pan laga ki laga ŋga ki ni!
7 Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, sɛnrɛ nda mi
yaa le wa ma nuŋgbolo konaa leele pe ni
fuun pe nuŋgbolo, ki sɛnrɛ ti logo.
8 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pè
keli ma toro wa fafafa mi naa mboro
we yɛgɛ, pàa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo ma
wa tara lɛgɛrɛ na konaa wunluwɔ tara
tugbɔɔrɔ na ma yo malaga, naa jɔlɔgɔ
konaa yambewe yaa ka to pe na.
9 Ɛɛn fɔ na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa
ka para yɛyinŋge wogo na, sɛnrɛ nda wì
yo, na tiga ka ti yɛɛ yɔn fili, ko leele pe
maga jɛn mbe yo kaselege wi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li pitunŋɔ.»
10 Kona, nɛrɛ tunŋgo pyetige ŋga kìla
pye wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi
wi yɔlɔgɔ ki na, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Hananiya wì sigi laga wa maga kaari.
11 Kona, a Hananiya wì sigi yo leele
pe ni fuun pe yɛgɛ na ma yo fɔ, pa
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Sanni yɛlɛ
shyɛn nɛrɛ tunŋgo pyetige ŋga Babilɔni
tara wunlunaŋa Nebukanezari wì taga
wa cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yɔlɔgɔ ki na, pa
mi yaa ki kaari yɛɛn mbege laga wa ki
na.»
Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi
wì si toro maa konɔ lɛ ma kari.
12 Naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Hananiya
wìla kaa nɛrɛ tunŋgo pyetige ki laga wa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yɔlɔgɔ
ki na, maga kaari sanga ŋa ni, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si para Zheremi wi ni ma yo
fɔ:
13 «Kari ma saga yo Hananiya wi kan fɔ,
pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mà ya ma
nɛrɛ tunŋgo pyetige ko kaari, ɛɛn fɔ nɛrɛ
tunŋgo pyetige tugurɔn wogo ma yaa tɛgɛ
wa ki yɔnlɔ.
14 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo
yɛɛn fɔ: Mì nɛrɛ tunŋgo pyetige tugurɔn
wogo taga wa ki cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
yɔlɔgɔ ki na, jaŋgo ke go sogo Babilɔni
tara wunlunaŋa Nebukanezari wi kan.
Ke yaa si go sogo mbaa tunŋgo piin wi
kan. Mi yɛn na yan woŋgaala pe nii wi
kɛɛ fun.› »
15 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Zheremi wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Hananiya wi pye ma yo fɔ: «Hananiya,

logo na yeri! Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔɔn tun. Konaa ki ni fuun, ma ti a ki leele mbele pè pe jigi wi taga yagbogowo sɛnrɛ na.
16 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa ma yirige mbɔɔn wɔ laga tara ti ni, ma yaa ku yɛlɛ na li ni; katugu mà yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na wa ma sɛnyoro ti ni.› »
17 A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Hananiya wì si ku ki yɛlɛ nuŋgba li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki ni.

29

Zheremi wìla sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ ma torogo Zhufuye mbele pàa pye wa Babilɔni tara pe yeri

1 Nebukanezari wìla leele mbele fuun yigi kasopiile wa Zheruzalɛmu ca ma kari pe ni wa Babilɔni tara, lelɛɛlɛ mbele pàa koro yinwege na pe ni, poro naa saraga wɔfɛnnɛ pe ni, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ konaa leele pe ni fuun pe ni, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla koro wa Zheruzalɛmu ma sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ maa torogo pe kan. Ki sɛwɛ wi sɛnrɛ tori nda yɛɛn.
2 Wìla ki sɛwɛ wi torogo maga ta wunlunaŋa Yekoniya wo naa wi nɔ, naa wunluwɔ go legbɔɔlɔ pe ni, naa Zhuda tara konaa Zheruzalɛmu ca teele pe ni, naa kapyɔ jɛnfɛnnɛ konaa tugurɔn tunŋgo pyefɛnnɛ pe ni pàa pe yigi kasopiile makɔ ma yiri pe ni wa Zheruzalɛmu ca.
3 Zheremi wìla ki sɛwɛ wi kan Shafan pinambyɔ Eleyasa wo naa Hilikiya pinambyɔ Gemariya poro yeri, katugu Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wìla pe tun wa Babilɔni tara, wa Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi yeri. Kìla yo wa sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:
4 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yoro mbele fuun mì ti pè ye yigi kasopiile ma kari ye ni, yoro mbele fuun mì yirige laga Zheruzalɛmu ca ma kari wa Babilɔni tara,
5 ye yinrɛ kan ye cɛn wa ti ni, ye naŋgɔ kɛɛrɛ kɔn yaa ki naŋgɔ kɛɛrɛ yaara ti kaa.
6 Yaa jɛɛlɛ pori yaa pinambiile naa sumborombiile siin. Yaa jɛɛlɛ kaan ye pinambiile pe yeri, yaa ye sumborombiile pe kaan nambala yeri, jaŋgo pe pinambiile naa sumborombiile se. Ye ta yaa lege yaa kee yɛgɛ wa ki laga ki ni, yaga kaa kologi.
7 Mì ti pè ye yigi kasopiile ma kari ca ŋga ni, yaa yɛyinŋge jaa ki ca ki kan. Yaa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛnri ki kan, katugu ki ka yɛyinŋge ta, yoro fun ye yaa yɛyinŋge ta.›
8 «Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yaga ka ti ye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ poro naa ye jɛlɛfɛnnɛ mbele pe yɛn wa ye sɔgɔwɔ pe ye fanla pe ye puŋgo. Yaga kaa wɔɔnrɔ nda ye maa wɔnlɔ ti jate.
9 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda pe maa yuun ye kan na mɛgɛ ni, ti ni fuun ti yɛn yagbogowo. Mi ma mi pe tun.› » Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
10 «Ɛɛn fɔ pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Na Babilɔni tara wunluwɔ piga ka ta yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ sanga ŋa ni, pa kona mi yaa ye saga, sɛnjɛndɛ nda mìla yo ye wogo na, mi yaa ki kala li pye mbeli yɔn fili, mbe sɔngɔrɔ mbe pan ye ni naa laga ki tara nda ti ni.
11 Katugu kagala ŋgele mì kɔn ma tɛgɛ mbe pye ye kan, mi jate mìgi jɛn. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Yɛyinŋge mi yaa kan ye yeri, jɔlɔgɔ kala ma, jaŋgo mbe ye goto kala li yɔn, mbe jigi jɛnŋɛ kan ye yeri.
12 Pa kona, yaga na mɛgɛ ki yeri, mbanla yɛnri, pa mi yaa logo ye yeri.
13 Ye yaa kaa na lagajaa, pa ye yaa na yan, katugu ye yaa kaa na lagajaa ye kotogo ki ni fuun ni.
14 Mi yaa ka ti yanla yan. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ye woolo mbele pàa yigi kasopiile ma kari pe ni, mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan pe ni. Mìla ye purɔ ma kari ye ni cɛngɛlɛ ŋgele fuun sɔgɔwɔ konaa laga ŋga fuun ni, mi yaa ka ye yirige wa ki lara ti ni, mbe pan mbe ye gbogolo laga naa; Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Mìla ye purɔ ma ye yirige tara nda ni, mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan ye ni wa ti ni naa.› »
15 «Ma si yala, ye yɛn na yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pele

yirige we kan wa Babilɔni tara.›
16 «Koni, wunlunaŋa ŋa wi yɛn ma cɛn
wa wunlunaŋa Davidi wi wunluwɔ jɔngɔ
ki na wa wi yɔnlɔ, naa leele mbele fuun
pe yɛn ma cɛn laga ki ca ŋga ki ni, konaa
ye sefɛnnɛ mbele pe sila pe yigi kasopiile
mbe kari pe ni wa Babilɔni tara, pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn pe wogo na;
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mi yaa pe gbo
tokobi ni, mbe fuŋgo konaa yambewe wa
pe na, mbe pe pye paa figiye tige pire
fɔnrɔ yɛn, nda ti se ya ka, naa tì jɔgɔ ki
kala na.
18 Mi yaa taga pe puŋgo na tokobi,
naa fuŋgo konaa yambewe ni. Mi yaa
ti pe pye fyɛrɛ yaraga tara na wunluwɔ
pyew pi yeri. Mi yaa ka pe purɔ mbe
pe jaraga cɛngɛlɛ ŋgele fuun sɔgɔwɔ, mi
yaa ka pe pye daŋga yaraga, naa sunndo
kɔngɔ yaraga, naa laŋgɔgɔ yaraga konaa
tifagawa yaraga wa ke yɛgɛ na,
19 katugu pee na sɛnrɛ ti logo; Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ma si yala, mìla
na tunmbyeele mbele Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe tun wa pe yeri. Mìla pye na pe
tunnu wa pe yeri pilige pyew, ɛɛn fɔ pee
yɛnlɛ mbe logo na yeri.› Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
lì yo ma.
20 «Koni, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti
logo, yoro mbele fuun pè ye yigi kasopiile
ma kari ye ni, yoro mbele mìla ye yirige
laga Zheruzalɛmu ca ma kari ye ni wa
Babilɔni tara we.
21 «Kolaya pinambyɔ Ashabu wo naa
Maaseya pinambyɔ Sedesiyasi wi ni, poro
mbele pe yɛn na yagbogowo Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yuun Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ni, pa lì yo yɛɛn pe wogo na fɔ: ‹Ye wele,
mi yaa pe le Babilɔni tara wunlunaŋa
Nebukanezari wi kɛɛ, wi yaa pe gbo ye
yɛgɛ na.›
22 Zhuda tara woolo mbele fuun pàa
yigi kasopiile ma kari wa Babilɔni tara,
pe yaa ki nambala shyɛn pe kala li lɛ, na
pe kaa jaa mbe lere wa daŋga, mbaa pe
mɛgɛ yinri mbaa yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ
lɔɔn pye paa yɛgɛ ŋga na Babilɔni tara
wunlunaŋa wìla Sedesiyasi naa Ashabu
pe sogo weele we.›
23 Katugu pè kapege tijaanga pye laga
Izirayɛli tara, ma jatara pye na sinlɛlɛ
pe sɛnwee yɛɛnlɛ pe jɛɛlɛ pe ni, na
yagbogowo sɛnrɛ yuun na mɛgɛ ni, ma si
yala mi sigi konɔ kan pe yeri. Mi jate mì
pe kapyege ki jɛn, ma pye ki sɛrɛfɔ. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Shemaya wìla sɛwɛ ŋa torogo Sofoni wi kan

24 Maga yo Shemaya ŋa wì yiri wa
Nehelamu ca wi kan fɔ:
25 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Mà sɛwɛɛlɛ pele torogo ma yɛɛ mɛgɛ
ki na wa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni
fuun pe yeri, naa saraga wɔfɔ Maaseya wi
pinambyɔ Sofoni wi yeri konaa wa saraga
wɔfɛnnɛ sanmbala pe ni fuun pe yeri, ma
yo fɔ:
26 Mboro Sofoni, mboro Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
tɛgɛ saraga wɔfɔ wa saraga wɔfɔ Yehoy-
ada wi yɔnlɔ, jaŋgo maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo ki kɔrɔsi; jaŋgo lere o lere ka yara
leŋge wi yɛɛ ni mboo yɛɛ pye Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ, maa le ŋgbɛɛrɛ na, maa
le kaso.
27 Koni yiŋgi na mɛɛ si yaraga ka pye
Anatɔti ca fɛnnɛ naŋa Zheremi wo na, wo
ŋa wùu yɛɛ pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
wa ye sɔgɔwɔ we?
28 Wì yɛrɛ sɛwɛ torogo we yeri laga
Babilɔni tara ma yo fɔ: Ye yaa cɛn mbe
mɔ wa Babilɔni tara ti ni, ki kala na, ye
yinrɛ kan ye cɛn wa ti ni, ye naŋgɔ kɛɛrɛ
kɔn yaa ki naŋgɔ kɛɛrɛ yaara ti kaa.› »
29 Kona, a saraga wɔfɔ Sofoni wì sigi
sɛwɛ wi kara Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Zheremi wi yɛgɛ na.
30 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Zheremi wi
ni ma yo fɔ:
31 «Tunŋgo torogo wa leele mbele pè
yigi kasopiile ma kari pe ni pe yeri, fɔ
pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn Nehelamu ca
fɛnnɛ naŋa Shemaya wi wogo na fɔ: ‹Kì
kaa pye Shemaya wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yuun wa ye sɔgɔwɔ, ma si yala, mi
ma muu tun, ma ti a yè ye jigi wi taga
yagbogowo sɛnrɛ na,

32 ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: Mi yaa yiri Nehelamu ca fɛnnɛ
naŋa Shemaya wo naa wi setirige piile pe
kɔrɔgɔ. Wi lere wa kpɛ se ka koro go na
wa ki leele mbele pe sɔgɔwɔ. Kajɛŋgɛ ŋga
mi yaa ka pye na woolo pe kan, wi lere wa
kpɛ se kaga yan yɛnlɛ ni; Katugu wi sɛnrɛ
tì ti, a leele pè yiri ma je na na. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.› »

YƐNŊƐLƐ LI YAA KA SƆNGƆRƆ IZIRAYƐLI WOOLO PE NI WA PE TARA

30

30–33

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe shɔ li juguye pe kɛɛ

1 Sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Zheremi wi kan; làa yo fɔ:
2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Sɛnrɛ nda fuun
mì yo ma kan, ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ wa na.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: Piliye
ya yɛn wa na paan, na woolo, Izirayɛli
woolo naa Zhuda tara woolo wele, mi yaa
ka sɔngɔrɔ pe ni mbe yiri wa kulowo pi
ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: Mi yaa
sɔngɔrɔ pe ni wa tara nda mìla kan pe
tɛlɛye pe yeri ti ni, peri lɛ ti pye pe woro.›
»
4 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Izirayɛli tara naa Zhuda tara ti wogo na
tori nda.
5 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«We yɛn na sunndo kɔngɔ magala nuru;
fyɛrɛ kala li, yɛyinŋge kala ma.
6 Ye yewe jɛŋgɛ yege jɛn,
na kaa pye naŋa ma kugbɔ lɛ ma pyɔ se!
Yiŋgi na mi nɛɛ nambala pe ni fuun pe
yaan pe pe sɛnŋgɛlɛ ke tɔgɔtɔgɔ
paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ selara ma kaa yiri wi
ni we?
Yiŋgi na pe ni fuun pe si yɛgɛ san?
7 Jɔlɔgɔ ko kala li! Katugu ki pilige ki yɛn
pilipege!
Ki pilige ki yɔngɔ woro wa.
Ki yɛn jɔlɔgɔ wagati Zhakɔbu setirige piile
pe yeri.
Ɛɛn fɔ pe yaa ka shɔ mbe wɔ wa ki ni.»
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
lo lì yo ma fɔ: «Ko pilige ko ni, mi yaa
nɛrɛ tunŋgo pyetige ŋga ki yɛn wa pe
yɔlɔgɔ ki na ki kaari mbege wɔ wa, mbe
pe pɔmanda ti kɔɔnlɔ; nambanmbala se
ka pe pye kulolo naa.
9 Pe yaa kaa tunŋgo piin mi Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ na kan konaa pe
wunlunaŋa Davidi wi setirige pyɔ ŋa mi
yaa ka tɛgɛ pe go na wi kan.»
10 «Yoro Zhakɔbu setirige piile, yoro
mbele na tunmbyeele, yaga ka fyɛ!
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Yoro Izirayɛli woolo, ye sunndo wiga ka
kɔn ye na;
katugu mi yaa ka ye shɔ mbe ye wɔ wa
taleere ti ni,
mbe ye setirige piile pe shɔ, mbe pe wɔ
wa tara nda pàa pe yigi kasopiile
ma kari wa pe ni ti ni.
Zhakɔbu setirige piile ye yaa ka sɔngɔrɔ
mbe pan,
ye yaa kaa yɔgɔri wogosaga naa yɛyinŋge
ŋga ye yaa ta ki kala na,
lere kpɛ se ka pan mbaa ye jɔlɔ naa.
11 Katugu mi yɛn ye ni, mbe ye shɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mìla ye jaraga ma kari ye ni cɛngɛlɛ ŋgele
fuun sɔgɔwɔ,
mi yaa ka ke ni fuun ke tɔngɔ pew;
ɛɛn fɔ yoro wo na, mi se ka ye tɔngɔ pew.
Mi yaa ka ye jɔlɔ mbe yala kaselege ki ni,
mi se ka ye yaga jɛrɛgisaga fu.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe sagala

12 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ye yama
pi yɛn ma tijanga,
ye jɔlɔgɔ ki kayaŋga kì gbɔgɔ.
13 Lere kpɛ se ta mbe yere ye kala li ni,
mbe ye sagbanra ti fɔ;
wɛrɛ tanra woro wa mbe ye yama pi kɔ.
14 Yàa pye ma mbele fuun ndanla, pè fɛgɛ
ye na.
Pe woro na sɔnri ye wogo na naa;
katugu mì ye gbɔn paa yɛgɛ ŋga na lere
ma kaa wi jugu gbɔn we;
mì ye jɔlɔ ŋgbanga ye kajɔgɔrɔ nda ti se
jɛn mbe kɔ ti kala na,
ye kapere lɛgɛrɛ ti kala na.

15 Yiŋgi na ye nɛɛ gbele ye yama pi kala na?
Ye kayaŋga ki woro kɔwogo.
Ye kajɔgɔrɔ nda ti se jɛn mbe kɔ to naa ye kapere lɛgɛrɛ to kala na,
mìgi jɔlɔgɔ ŋga ki wa ye na.
16 Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, mbele fuun pe yɛn na ye tɔnri, mi yaa ka pe tɔngɔ;
mbele fuun pe yɛn na ye jɔlɔ, pe yaa ka pe yigi kasopiile mbe kari pe ni.
Mbele pe yɛn na ye kɛɛ yaara ti shoo ye yeri, pe yaa ka poro fun pe kɛɛ yaara ti shɔ pe yeri;
mbele fuun pe yɛn na ye kɛɛ yaara ti koli, mi yaa ka ti pe pe kɛɛ yaara ti koli fun.
17 Katugu mi yaa ka ye sagala,
mbe ye yama pi kɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma;
katugu leele pe yɛn na ye yinri na yuun fɔ: ‹Leele mbele pè purɔ,
Siyɔn ca woolo, poro mbele lere kpɛ woro na pe lagajaa.› »

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye wele, Zhakɔbu setirige piile mbele pàa yigi kasopiile ma kari pe ni, mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan pe ni,
mi yaa ka pe yinrɛ ti yinriwɛ ta naa.
Cara ti yaa ka sɔngɔrɔ mbe kan naa wa ti katara ti ni.
Wunluwɔ go ki yaa sɔngɔrɔ mbe kan naa wa ki yɔnlɔ lɛlɛ li ni.
19 Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro naa yɔgɔrimɔ tinmɛ yaa kaa yinrigi wa pe sɔgɔwɔ.
Mi yaa ka ti pe lɛgɛ, ka se ka kɔn pe lɛgɛwɛ pi na;
mi yaa ka gbɔgɔwɔ kan pe yeri,
mi se ka pe tifaga.
20 Pe piile pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pye paa yɛgɛ ŋga na pàa pye faa we,
pe gbogolomɔ woolo pe yaa ka yeresaga ta na yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Mi yaa ka yiri mbele fuun pe yɛn na pe jɔlɔ pe kɔrɔgɔ.
21 Pe yɛkelewe wi yaa ka yiri wa poro yɛrɛ jate pe ni,
pe kundigi wi yaa ka yiri wa poro yɛrɛ jate pe sɔgɔwɔ.
Mi yaa kaa fulo na yɛɛ tanla,
wo fun wi yaa pan na kɔrɔgɔ.
Nakoma ambɔ wi yaa soro mbe yo wi yaa fulo na tanla wi yɛɛ fanŋga?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
22 Ye yaa ka pye na woolo,
mi fun mi yaa ka pye ye Yɛnŋɛlɛ.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ li tifɛliŋgbɔgɔ ye

23 Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li tifɛliŋgbɔgɔ kila paan,
li naŋgbanwa po pì yiri;
pi yɛn paa tisaga tifɛliŋgbɔgɔ yɛn na gbɔɔn na sunrugu,
ki yɛn na funlu wa lepeele pe go na.
24 Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ pi se sogo li na,
fɔ li ka sa ŋga lì kɔn ma tɛgɛ wa li nawa ki pye mbege yɔn fili.
Wagati ŋa wila paan wa puŋgo na wi ni,
ye yaa ka ki kagala ke kɔrɔ jɛn.

31

Izirayɛli woolo pe yaa ka sɔngɔrɔ wa pe tara ti ni

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Ko sanga wo ni, mi yaa ka pye Izirayɛli seye woolo pe ni fuun pe Yɛnŋɛlɛ, poro fun pe yaa ka pye na woolo.»
2 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Leele mbele pè shɔ tokobi wi kɛɛ,
poro wɛlɛ pe kala li yɛn ma mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na ndanla wa gbinri wi ni.
Izirayɛli woolo pe yɛn na kee wa pe wogosaga kɛɛ ki yeri.»
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli yɛɛ naga we na maga lɛ wa faa, ma yo fɔ:
«Ye yɛn mala ndanla ndanlawa mbakɔɔ ni,
ko kala kì ti mì koro ma mara ye na wa na kagbaraga pyege ki ni.
4 Mi yaa ye tɛgɛ naa fɔnŋgɔ wa ye cɛnsaga lɛgɛ ki ni, ye yaa si koro mbe yeresaga ta,
yoro Izirayɛli woolo mbele na lendanlam-bala!
Ye yaa ka ye pimbigile ke lɛ naa paa ye yɛɛ fereyaara yɛn,
ye yaa ka yiri mbe pinlɛ mbaa yoo yɔfɛnnɛ mbele paa yɔgɔri pe ni.

5 Ye yaa ka ɛrɛzɛn tiire sanri naa wa
Samari yanwira ti na,
mbele pe yaa ti sanri pe yaa kaa ki pire ti
kaa.
6 Pilige ka yɛn wa na paan,
ca ki kɔrɔsifɛnnɛ pe yaa kaa kɔŋgɔlɔ waa
wa Efirayimu yanwira ti na, mbe yo
fɔ:
‹Ye yiri we kari wa Siyɔn ca,
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yeri!› »

7 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Yaa jɔrɔgi nayinmɛ ni Zhakɔbu setirige
piile pe kala na;
yaa yɔgɔri nayinmɛ gbɔɔ ni pe cɛnlɛ li
kan,
lo na li yɛn cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yɛgɛ we.
Ye ye magaŋgala ke yirige yaa Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni yaa yuun fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma woolo pe shɔ, Izirayɛli
woolo sanmbala mbele pè koro go
na we.›
8 Ye wele, mi yaa ka pe yirige wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti
ni mbe sɔngɔrɔ pe ni;
mi yaa ka pe gbogolo mbe yiri fɔ wa tara
ti kɔsaga ki na.
Fyɔɔnlɔ na jejɔgɔlɔ fɛnnɛ yaa ka pye pe
ni,
naa kugbɔrɔ fɛnnɛ konaa jɛɛlɛ mbele pe
selara yiri pe ni;
janwa gbɔlɔ li yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan
laga ki laga ŋga ki ni.
9 Pe yaa kaa paan mbaa gbele.
Mi yaa ka keli pe yɛgɛ mbe sɔngɔrɔ
pe ni, mbe pe ta pe yɛn nala
yɛnriŋgbanga yɛnri we.
Mi yaa ka kari pe ni laforo yɔn na,
mi yaa ka toro pe ni konɔ na li yɛn ma
yala la ni,
na pe se kurugo wa li ni;
katugu muwi mi yɛn Izirayɛli woolo pe to
we,
Efirayimu wo wi yɛn na pinambyɔ
koŋgbanŋa we.»

10 Yoro cɛngɛlɛ woolo wele, ye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo,
ye kari ye saga sɛnrɛ ti yari wa lege, wa
lɔgɔ furo tara ti ni.
Yege yo fɔ: «Ŋa wìla Izirayɛli woolo pe
gbɔn ma pe jaraga, wo wi yaa ka
pe gbogolo naa;
wi yaa kaa pe kɔrɔsi paa yɛgɛ ŋga na
simbaala kɔnrifɔ ma kaa naa sim-
baŋgbelege kɔrɔsi we.
11 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na
Zhakɔbu setirige piile pe go shoo;
ŋa wi yɛn fanŋga ni ma wɛ pe na, li yɛn
na pe shoo wi kɛɛ.
12 Pe yaa ka pan mbaa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ
waa wa Siyɔn yanwira ti na;
pe yaa kaa gbinri mbaa paan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yarijɛndɛ ti kɔrɔgɔ:
Bile, naa ɛrɛzɛn tɔnmɔ, naa sinmɛ liwoo,
naa simbaala, naa sikaala konaa nɛrɛ ni.
Pe yaa ka pye paa naŋgɔ kɛrɛ yɛn, nda pe
yɛn na suguru tɔnmɔ ni jɛŋgɛ,
pe jatere wi se ka piri pe na naa.
13 Ko sanga wo ni, sumboro naŋa mbajɛɛn
wi yaa kaa yoo yɔgɔrimɔ ni,
lefɔnmbɔlɔ naa lelɛŋgbaara ti ni, pe yaa
kaa yɔgɔri ja.
Mi yaa ka pe kunwɔ gbelege ki kanŋga
mbege pye yɔgɔrimɔ kala,
mbe pe kotogo ki sogo pe na;
mi yaa pe nandangawa pi kɔ mbe
yɔgɔrimɔ kan pe yeri.
14 Mi yaa saraga wɔfɛnnɛ pe kan saraga
kara yanlaga woro ni pe tin;
mi yaa na woolo pe kan pe tin na
yarijɛndɛ ti ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa Izirayɛli woolo pe yinriwɛ ta

15 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Paa gbeere nuru wa Arama ca,
nandangawa gbeere ri.
Arashɛli† wo wila wi piile pe kunwɔ pi
gbele,
wi woro na jaa poo kotogo ki sogo wi na,
katugu pè ku.»
16 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye ye gbelege ki yaga, ye ye yɛntunwɔ pi
tulu;
katugu ye yaa ye tunŋgo ki sara wi ta.

† **31:15 31.15:** Lagamɛ Arashɛli wi yɛn ma taanla Izirayɛli tara ti ni fuun ti ni. Ki sɛnrɛ nda ti yo fun wa Matiye sɛwɛ wi ni, wa go 2.18 laga ki ni.

Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Ye piile pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe yiri wa pe
juguye pe tara.
17 Ye setirige piile pe yaa ka jigi tagasaga
ta.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Ye piile pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan laga
pe yɛɛra tara ti ni.

18 «Mì Efirayimu† cɛnlɛ woolo pe
yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ ti logo, pe yɛn
na yuun fɔ:
‹Mà we koro, a wè koro
paa napige yɛn, ŋga ki fa koro gbɛn.
Sɔngɔrɔ ma pan we ni ma yɛɛ kɔrɔgɔ,
pa we yaa sɔngɔrɔ mbe pan ma
kɔrɔgɔ,
katugu mboro ma yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, we
Yɛnŋɛlɛ le.
19 Wàa laga ma na, ɛɛn fɔ koni wè we
kapere ti jɛn mari yaga;
naa wè kaa ki wogo ki jɛn sanga ŋa ni,
ndajɛn we yigi, fɔ a waa we kotogo ki
gbɔɔn.
Fɛrɛ tì we yigi, a wè go sogo;
katugu kapyere nda wè pye we punwɛ
sanga wi ni, ki fɛrɛ ti yɛn we na.›
20 Efirayimu wi yɛn na pinambyɔ ŋa wi
kala li yɛn ma gbɔgɔ na yeri,
pyɔ ŋa wi kala li yɛn mala ndanla fɔ
jɛŋgɛ.
Sanga o sanga mi kaa para wi sɛnrɛ na,
mi maa jatere piin wi wogo na naa.
Ki kala na, wi wogo ki yɛn ma gbɔgɔ wa
na kotogo ki na.
Mi yaa ka pe yinriwɛ ta naa fɔ jɛŋgɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Izirayɛli woolo ye sɔngɔrɔ ye pan

21 «Ye tɛgɛrɛ yaara tɛgɛ ye torokonɔ li yɔn
na,
ye tire kankan tila konɔ li nari;
konɔ na yè lɛ yaa li kɔrɔsi jɛŋgɛ.
Ye sɔngɔrɔ ye pan, Izirayɛli woolo, yoro
mbele ye yɛn na lendanlambala,
ye sɔngɔrɔ ye pan wa ye ca ki ni.
22 Ye yaa koro mbaa mari la toro fɔ sa
gbɔn wagati wiwiin,
yoro mbele ye yɛn paa sumboro ŋa wì yiri
ma je we?
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kala fɔnnɔ pye laga
tara ti ni.
Jɛlɛ wo wi yaa kaa naŋa wi lagajaa†.»

Zhuda tara woolo pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe cɛn wa pe yɔnlɔ li ni

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn
fɔ: «Zhuda tara woolo mbele pàa yigi
kasopiile, na mi ka ka sɔngɔrɔ mbe pan pe
ni sanga ŋa ni, kona wa Zhuda tara konaa
ti cara ti ni, leele pe yaa kaa ki yuun fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ma na,
mboro Siyɔn yanwiga kpoyi ye,
mboro ŋa kasinŋge ki cɛnsaga ye.›
24 «Kona Zhuda tara woolo poro naa
Zhuda cara woolo pe ni fuun pe yaa ka
cɛn wa ki laga ki ni, naa kɛrɛ kɔnfɛnnɛ
poro naa mbele pe maa yanri na toro pe
yaayoro ŋgbeleye yi ni.
25 Katugu mi yaa ka fanŋga kan mbele
pè te pe yeri, mbe fanŋga gbɔgɔ le mbele
fuun pe fanŋga kì kɔ pe ni.
26 Ko sanga wo ni, a mì si yɛn ma yiri
wa na wɔnlɔwɔ pi na, a mì sigi yan fɔ na
wɔnlɔwɔ pì tanla.»
27 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Piliye
ya yɛn wa na paan, mi yaa ka Izirayɛli
tara naa Zhuda tara ti yin sɛnwee piile
naa yaayoro ti ni, paa yɛgɛ ŋga na pe ma
kaa yariluguro yanragi kɛrɛ we.
28 Mìla yɛgɛ kan pe na ma pe kɔlɔgi, ma
pe jan, ma pe jɔgɔ, ma pe tɔngɔ ma pe kɔ
konaa ma kapege pye pe na yɛgɛ ŋga na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mi yaa yɛgɛ
kan pe na mbe pe gbegele mbe pe tɛgɛ
konaa mbe yeresaga kan pe yeri. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
29 Ko piliye yo ni, pe se kaa ki yuun fɔ:
‹Teele pè ɛrɛzɛn pire tugbɔɔnrɔ ti ka,
a piile pe ŋgangala kè tanga pe na.›
30 «Ɛɛn fɔ lere nuŋgba nuŋgba pyew wi
yaa ka ku wi yɛɛra kajɔgɔrɔ to kala na.
Lere o lere ka ɛrɛzɛn pire tugbɔɔnrɔ ka,
ko fɔ wo ŋgangala koro ke yaa tanga wi
na.»

† **31:18 31.18:** Laga ki laga ŋga ki ni, Efirayimu mɛgɛ ŋga ki yeri ko kɔrɔ wo yɛn Izirayɛli tara woolo wele.
† **31:22 31.22:** Ki sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wi mbe ya pye fun fɔ: Jɛlɛ wo wi yaa kaa naŋa wi go singi.

31 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Wele,
piliye ya yɛn wa na paan, mi yaa ka yɔn
finliwɛ fɔnmbɔ le Izirayɛli woolo poro
naa Zhuda tara woolo pe ni.
32 Ki yɔn finliwɛ pi se ka pye paa yɔn
finliwɛ mba mìla le pe tɛlɛye pe ni pi yɛn,
pilige ŋga ni mìla pe yigi kɛɛ na ma yiri pe
ni wa Ezhipiti tara ti ni we; ki yɔn finliwɛ
mba pàa jɔgɔ we, ma sigi ta muwi mìla
pye pe Fɔ we. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
33 Ɛɛn fɔ ko piliye yan yo puŋgo na, yɔn
finliwɛ mba mi yaa ka le Izirayɛli woolo
pe ni pow mba yɛɛn. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì
yo ma fɔ: Mi yaa kanla lasiri sɛnrɛ ti le
wa pe nawa, mberi yɔnlɔgɔ wa pe kotoro
ti na. Mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ, pe yaa ka
pye na woolo.
34 Lere se kaa wi lewee yɛnlɛ wi kara
naa, nakoma mbaa wi sefɔ wi kara naa,
mbaa yuun fɔ: ‹Ki daga ma Yawe Yɛnŋɛlɛ
li jɛn.› Katugu leele pe ni fuun pe yaa
kanla jɛn, mbege lɛ lepigile ke na mbe sa
gbɔn legbɔɔlɔ pe na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma. Mi yaa ka pe kajɔgɔrɔ ti kala yaga pe
na, mi se kanla jatere wi tɛgɛ pe kapere ti
na naa.»
35 Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì yɔnlɔ ki tɛgɛ, jaŋgo
kila yanwa yinrigi yɔnlɔ na,
lo na lìgi kɔn maga tɛgɛ yeŋge konaa
wɔnŋgɔlɔ ke kan, jaŋgo kaa yanwa
yinrigi yembinɛ,
lo na li ma kɔgɔje wi yirige mbe ti wi
tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun
pila tinmɛ yinrigi,
lo na pe maa li yinri Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn
fɔ:
36 «Ki kagala ŋgele kè kɔn ma tɛgɛ, na
koro ka ya kɔ mbe wɔ wa na yɛgɛ
sɔgɔwɔ,
pa kona Izirayɛli setirige piile pe mbe ya
kɔ mbe wɔ wa na yɛgɛ sɔgɔwɔ, pa
pe se pye naa cɛnlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»
37 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Ndɛɛ ki pye lere mbe ya mbe naayeri wi
yagawa pi taanla,
ndɛɛ ki pye lere mbe ya mbe tara ti
tijuguwo pi taanla mbe gbɔn fɔ wa
ti nɔgɔna cɛnyaara ti na,
pa kona mi jɛn na je Izirayɛli setirige piile
pe ni fuun pe na,
kapyere nda fuun pè pye ti kala na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»
38 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Ye
wele, piliye ya yɛn wa na paan, pe yaa ka
Zheruzalɛmu ca ki kan naa fɔnŋgɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan, mbege lɛ le Hananeyɛli
sanŋgazo wi na fɔ sa gbɔn wa ca ki
mbogo ki yɛnlɛ yeyɔngɔ ki na.
39 Pe yaa ka taanlamana li wa mbeli sin
naa perew, mbe ca ki kɔngɔlɔ ke gbɔn
mbe kari sa gbɔn fɔ wa Garɛbu tinndi wi
na, kona mbe sili kɛ mbe taanla mbe kari
wa Gowati laga kɛɛ ki yeri.
40 Pe maa gboolo pe nii konaa na cɔnrɔ
ti waa gbunlundɛgɛ ŋga ni ki ni fuun,
naa kɛɛrɛ lara ti ni fuun fɔ mbe sa gbɔn
Sedirɔn lafogo ki na, mbe sa gbɔn fɔ wa
Shɔnye yeyɔngɔ ki yɛnlɛ li na, wa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri, ko lara to ti ni fuun
to yaa tɛgɛ ti yɛ mbe kan Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri. Ki lara ta kpɛ se ka jaanri naa,
nakoma mbe tɔngɔ naa†.»

32

Zheremi wìla kɛrɛ ta lɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Zheremi wi
ni Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi
wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ wolo li ni. Kìla pye
Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari
wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri
wolo li ni.
2 Ki wagati wi ni, Babilɔni tara wunlu-
naŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ pàa maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga kan ma Zheruzalɛmu ca ki yɔn
tɔn. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi pàa
wi yigi maa le kaso wa Zhuda tara wun-
lunaŋa wi go welefɛnnɛ pe laga nawa.
3 Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wo
wìla wi le kaso, ma yo yiŋgi na Zheremi
wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun,
ma yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Ye
wele, mi yaa ki ca ŋga ki le Babilɔni tara
wunlunaŋa wi kɛɛ, wi yaa sigi shɔ.

† **31:40 31.40:** Ko sɛnrɛ nda to yɛn naga nari ma yo fɔ ka yaa ka taga ca ki gbemɛ pi na, konaa ki yaa ka pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ kan. † **32:4 32.4:** Kalide tara to pe maa yinri fun Babilɔni tara.

4 Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi
se shɔ mbe to Kalide† tara fɛnnɛ pe
kɛɛ, ɛɛn fɔ mi yaa kaa le Babilɔni tara
wunlunaŋa wi kɛɛ. Wi yaa kaa yan
gbɔgɔyi mbe para wi ni yɔn naa yɔn.
5 Pe yaa ka Sedesiyasi wi yigi mbe kari
wi ni wa Babilɔni tara. Wi yaa ka sa koro
wa fɔ sa gbɔn pilige ŋga ni mi yaa yere
wi kala li ni. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi
mì yo ma. Na ye kaa malaga gbɔɔn Kalide
tara fɛnnɛ pe ni, ye se ya pe ni.»
6 Zheremi wìla yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa para na ni ma yo fɔ:
7 ‹Wele, ma tojɛɛ Shalumu wi pinambyɔ
Hanameyɛli wi yaa pan laga ma kɔrɔgɔ,
mbe pan mbɔɔn pye mbe yo fɔ wi kɛrɛ
nda wa Anatɔti ca, mari lɔ; katugu ti go
shɔgɔ kologo ki yɛn ma yeri mberi lɔ,
mberi pye ma woro†.› »
8 Kona, a na tojɛɛ wi pinambyɔ
Hanameyɛli wì si pan na kɔrɔgɔ wa
wunlunaŋa wi go welefɛnnɛ pe laga nawa
pi ni, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti
ni. A wì silan pye fɔ: «Na kɛrɛ nda wa
Anatɔti ca, wa Bɛnzhamɛ tara, mi yɛn nɔɔ
yɛnri mari lɔ, katugu ti go shɔgɔ kologo
ki yɛn ma yeri mberi lɔ, mberi pye ma
woro.»
Kona, a mì sigi jɛn ma filige ki na ma yo
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate sɛnrɛ tì yo na kan.
9 Kì pye ma, a mì sigi kɛrɛ nda wa
Anatɔti ca ti lɔ na tojɛɛ wi pinambyɔ
Hanameyɛli wi yeri. A mì si warifuwe pyɔ
kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn jiri ma kan wi yeri
kɛrɛ ti sɔnŋgɔ.
10 A mì si kɛrɛ ti lɔsɛwɛ wi gbegele
ma pe pye shyɛn, mɛɛ nuŋgba tɔn mala
tɛgɛrɛ ti tɛgɛ wi na. Mìla sɛrɛfɛnnɛ yeri,
a kì pye pe yɛgɛ na, a mì si warifuwe wi
taanla culo na maa nuguwɔ pi jɛn.
11 Ko puŋgo na, kɛrɛ ti lɔsɛwɛ ŋa wìla
pye ma tɔn, tɛgɛrɛ ti yɛn wi na, wo ŋa
kɛrɛ ti lɔkala naa tì lɔ magala na ni, tìla
pye ma yɔnlɔgɔ wa wi ni, a mì suu lɛ,
konaa sɛwɛ sanŋa ŋa wìla pye ma yɛngɛ
wi ni.
12 A mì sigi kɛrɛ lɔsɛwɛ wi kan Neriya
pinambyɔ Baruki wi yeri; Neriya to wo
lawi ŋa Maseya. Mìla wi kan wi yeri na
tojɛɛ wi pinambyɔ Hanameyɛli wi yɛgɛ
na, naa sɛrɛfɛnnɛ mbele pàa pe kɛɛ yɔnlɔ
li taga kɛrɛ lɔsɛwɛ wi na pe yɛgɛ na,
konaa Zhuda tara woolo mbele fuun pàa
pye wa wunlunaŋa wi go welefɛnnɛ pe
laga nawa pi ni pe yɛgɛ na.
13 A mì sigi konɔ na li kan Baruki wi
yeri pe yɛgɛ na, ma yo fɔ:
14 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ:
‹Kɛrɛ ti lɔsɛwɛɛlɛ mbele pe lɛ, ŋa tɛgɛrɛ
ti yɛn ma tɛgɛ wi na kona ŋa wi yɛn ma
yɛngɛ wi ni, ma sa pe le cɔgɔ ŋga pè fanri
ka ni, jaŋgo pe koro wa tɛgɛsaga mbe mɔ
wa.› 15 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Pe yaa ka yinrɛ, naa kɛɛrɛ
konaa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ lɔ laga ki tara nda ti
ni naa.› »

Zheremi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

16 Naa mìla kaa kɛɛrɛ ti lɔsɛwɛ wi kan
Neriya pinambyɔ Baruki wi yeri sanga ŋa
ni, a mì sigi yɛnrɛgɛ ŋga ki yɛnri Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri ma yo fɔ:
17 «E, na Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, wele, mboro
mà naayeri wo naa tara ti da ma yawa
gbɔɔ po naa ma fanŋga gbɔgɔ ki ni.
Yaraga ko ka woro wa ma ŋgban ma yɛgɛ
na.
18 Ma mɔɔ kagbaraga ki pye sɛnwee wi
kan fɔ mbe sa gbɔn wi setirige piile pe
yirisaga waga lɛgɛrɛ na. Ɛɛn fɔ ma ma
teele pe kajɔgɔrɔ ti fɔgɔ tɔn pe piile pe na,
poro puŋgo na. Ma yɛn Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ
konaa fanŋga fɔ, ma mɛgɛ koyi ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ.
19 Ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn ma
tugbɔlɔ, ma maa ma kapyegele ke piin
yawa ni. Ma yɛgɛ yɛn sɛnwee piile pe
tangalɔmɔ pi ni fuun pi na. Ma ma lere
nuŋgba nuŋgba pyew wi sara mbe yala
wi tangalɔmɔ pi ni konaa mbe yala wi
kapyegele ke ni.
20 «Màa kacɛn kagala naa kafɔnŋgɔlɔ
pye wa Ezhipiti tara; ali ma pan ma gbɔn
nala, ma yɛn na ke piin Izirayɛli woolo

† **32:7 32.7:** Kìla pye, na naŋa wa ka ku, na wi go lere ka pye wa lenaŋa, a ki yala kufɔ wìla wi yaraga ka kan fɔgɔ yɔn paa laga yɛn, ko naŋa wo ma ya maga lɔ naa mbege go shɔ, mbege yaga sege woolo pe kan; Levi 25.25-28.

poro naa sɛnwee piile pe kan. Mɔ̀ɔ yɛɛ mɛgɛ ki gbɔgɔ fɔ ma pan ma gbɔn nala.
21 Ma woolo, Izirayɛli woolo wele, màa
pe yirige wa Ezhipiti tara kacɛn kagala ni,
naa kafɔnŋgɔlɔ, naa fanŋga gbɔgɔ, naa
yawa gbɔɔ ni, konaa ma fyɛrɛ gbɔrɔ wa
leele pe na.
22 Màa wugu pe tɛlɛye pe kan mbege
tara nda ti kan pe yeri, a mà pan mari
kan pe yeri; to nda nɔnɔ wo naa sɛnrɛgɛ
ki ni, ti yɛn na fuun wa ti ni we.
23 A pè si pan maga tara nda ti shɔ mari
ta. Ɛɛn fɔ pe sila logo ma yeri, pe sila
tanga ma lasiri wi na, ŋga fuun màa yo
pe kan ma yo pe pye, pe sila ka kpɛ pye.
Ko kala kì ti mà ki jɔlɔgɔ ŋga ki ni fuun
ki wa pe na.
24 «Wele, Kalide tara fɛnnɛ pe yɛn na
lugusara kanni na ca ki mbogo ki mari,
mbe ca ki shɔ. Pè yiri ca ki kɔrɔgɔ, ki
yaa ye pe kɛɛ tokobi naa fuŋgo konaa
yambewe pi fanŋga na. Ŋga màa yo, koyi
ŋga kì gbɔn yɛɛn, ma yɛn naga yaan.
25 Konaa ki ni fuun, we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, màa ki yo na kan ma yo fɔ
mbe sa kɛrɛ ta lɔ penjara na, mberi sara
sɛrɛfɛnnɛ yɛgɛ na, ma si yala, ca kì ye
Kalide tara fɛnnɛ pe kɛɛ.»

Yɛnŋɛlɛ làa Zheremi wi yɔn sogo

26 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
Zheremi wi yeri ma yo fɔ:
27 «Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, sɛnwee
piile pe ni fuun pe Yɛnŋɛlɛ le. Naga yɛn
ma, yaraga ka yɛn wa mala pari le?»
28 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: «Wele, mi yɛn naga ca ŋga ki nii
Kalide tara fɛnnɛ pe kɛɛ, naga nii Babilɔni
tara wunlunaŋa Nebukanezari wi kɛɛ. Wi
yaa ki shɔ.
29 Kalide tara fɛnnɛ mbele pè pan ma
to ki ca ŋga ki na, pe yaa ye wa ki ni,
mbe kasɔn le ki ni, mbege sogo. Biriyinrɛ
nda pàa pye na wusuna nuwɔ taan wi sori
yarisunŋgo Baali ki kan wa ti go na, na
duvɛn saara ti woo yarisunndo ta yɛgɛ
yeri wa ti go na, jaŋgo mbanla nawa pi
ŋgban, pe yaa ka ki yinrɛ ti sogo.»
30 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Katugu maga lɛ wa pe punwɛ pi ni,
Izirayɛli woolo naa Zhuda tara woolo, na
kambɛngɛ ko cɛ pè koro na piin na yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Izirayɛli woolo pè koro nala
nawa pi ŋgbanni pe kapyere ti ni.
31 Katugu maga lɛ wa ki ca ŋga ki
kanpilige ki na fɔ ma pan ma gbɔn nala,
ki yɛn na naŋgbanwa po naa na kɔnrɔ
tandorogo ki go. Ki kala na, mi yaa ki jɔgɔ
mbege wɔ wa na yɛgɛ sɔgɔwɔ.
32 Izirayɛli woolo naa Zhuda tara woolo
pè kapere pye na na mala nawa pi
ŋgban, poro naa pe wunlumbolo pe ni,
naa pe yɛkeele pe ni, naa pe saraga
wɔfɛnnɛ pe ni, naa pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe ni, naa Zhuda tara woolo
konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni.
33 Pe puŋgo wa na yeri, pee yɛgɛ wa na
yeri; ma si yala mi yɛn na pe nari pilige
pyew, ɛɛn fɔ pee yɛnlɛ mbe logo na yeri,
pee silan yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti lɛ.
34 Go ŋga na mɛgɛ ki yɛn na yinri ki na,
pàa pe yarisunndo tijangara ti tɛgɛ wa ki
ni maga tɛgɛ fyɔngɔ ni.
35 Pàa sunzara kan yarisunŋgo Baali
ki kan wa Bɛni Hinɔmu gbunlundɛgɛ ki
ni, jaŋgo mbaa pe pinambiile naa pe
sumborombiile pe woo saraga, mbaa pe
sori kasɔn ni yarisunŋgo Molɛki ki kan.
Ma si yala, mi sila ki wogo ŋga ki konɔ
kan pe yeri, mi sila si sɔnri ki na yɛrɛ,
mbe yo fɔ pege katijangara cɛnlɛ li pye,
mbe ti Zhuda tara fɛnnɛ pe pye kapere
pyefɛnnɛ.»
36 «Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, ye yɛn
naga yuun ki ca ŋga ki wogo na ma yo
fɔ ki yaa ka le Babilɔni tara wunlunaŋa
wi kɛɛ tokobi, naa fuŋgo konaa yambewe
po fanŋga na. Ɛɛn fɔ koni Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga sɛnrɛ
nda ti yuun ki ca ŋga ki wogo na, ma yo
fɔ:
37 ‹Wele, mìla na woolo pe purɔ ma kari
pe ni tara nda fuun ni na naŋgbanwa,
naa na kayaŋga konaa na kɔnrɔ tan-
dorogo ki kala na, mi yaa ka pe gbogolo
mbe yiri wa pe ni, mbe pan pe ni laga
ki laga ŋga ki ni, mbe ti pe cɛn laga
yɛyinŋge na pɔw.
38 Pe yaa ka pye na woolo, mi yaa ka
pye pe Yɛnŋɛlɛ.
39 Mi yaa ka pe jatere wi pye nuŋgba,

mbe pe tangalɔmɔ pi pye nuŋgba, mbe
ti paa fyɛ na yɛgɛ sanga pyew, jaŋgo pe
wogo ki yɔn, poro naa pe piile mbele pe
yaa ka yiri puŋgo na pe ni.
40 Mi yaa ka yɔn finliwɛ mbakɔɔ le pe
ni. Mi se ka puŋgo wa pe yeri naa, mi yaa
la kajɛŋgɛ piin pe kan. Mi yaa kanla yɛgɛ
fyɛrɛ ti le wa pe kotogo na, jaŋgo paga ka
pe yɛɛ laga na na.
41 Mi yaa kaa kajɛŋgɛ piin pe kan
nayinmɛ ni; mi yaa yeresaga kan pe yeri
jɛŋgɛ laga ki tara nda ti ni, na kotogo ki
ni fuun ni konaa na nawa pi ni fuun ni.›
»
42 «Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Yɛgɛ ŋga na mìla ti, a ki jɔlɔgɔ gbɔgɔ
ŋga kì gbɔn ki leele mbele pe na, ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, kajɛŋgɛ ŋga
fuun mìgi sɛnrɛ yo, mi yaa ki ni fuun ki
pye pe kan.
43 Ye yɛn naga yuun ki tara nda ti wogo
na ma yo fɔ tì jɔgɔ ma koro waga, sɛnwee
pyɔ woro wa ti ni, yaayoro woro wa ti ni,
fɔ tì ye Kalide tara fɛnnɛ pe kɛɛ. Pe yaa
ka kɛɛrɛ ta lɔ laga tara nda ti ni naa.
44 Pe yaa ka kɛɛrɛ lɔ penjara na, mbe
kɛrɛ lɔsɛwɛɛlɛ pye, mbe tɛgɛrɛ tɛgɛ pe na,
mbe sɛrɛfɛnnɛ lɛ ki pye pe yɛgɛ na. Ki
yaa ka pye wa Bɛnzhamɛ tara ti ni, naa
wa Zheruzalɛmu kanŋgara na lara ti ni,
naa wa Zhuda tara cara ti ni, naa cara nda
wa yanwira ti na ti ni, naa cara nda wa
yanwira tigiwɛn tara ti ni konaa cara nda
wa Negɛvu tara ti ni; katugu leele mbele
pàa yigi kasopiile ma kari pe ni, mi yaa
ka sɔngɔrɔ mbe pan pe ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo lì yo ma.› »

33

Izirayɛli tara cara ti yaa ka kan naa fɔnŋgɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
Zheremi wi yeri naa ki shyɛn wogo na,
maa ta wi yɛn ma tɔn bere wa kaso wi ni,
wa wunlunaŋa wi go welefɛnnɛ pe laga
nawa, ma yo fɔ:
2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì tara ti da, Yawe
Yɛnŋɛlɛ na lìri gbegele mari yerege, lo na
pe maa yinri Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn
fɔ:
3 ‹Na yɛnri, mi yaa ma yɔn sogo. Mi yaa
kagbɔgɔlɔ sɛnrɛ yo ma kan, kagala ŋgele
ke yɛn ma lara, ŋgele mɛɛ ke jɛn.›
4 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn ki ca ŋga ki yinrɛ
ti wogo na konaa Zhuda tara wunlumbolo
pe yinrɛ ti wogo na. To nda pe yaa ka
jaanri mbege sinndɛɛrɛ ti tɛgɛ mbe ca ki
mbogo ki gbegele ti ni, jaŋgo pe juguye
mbele pè pan ma ca ki maga, paga ka
lugusara ta mbe ye wa ca ki ni, mbe pe
gbo tokobi ni.
5 Ki yaa pye mbege ta wagati ŋa ni
poro naa Kalide tara fɛnnɛ pe ni, pe yɛn
malaga na. Ki yinrɛ ti yaa ka yin gboolo
pe ni, poro mbele mi yaa ka gbo na
naŋgbanwa naa na kɔnrɔ tandorogo ki
kala we. Mi yaa na yɛgɛ ki lara ki ca ŋga
ki na pe tipere nda pè pye ti kala na.
6 «Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, mi yaa ka pe
wɛrɛ pye, mbe pe sagala; mi yaa yɛyinŋge
gbɔgɔ kan pe yeri, pe koro pe yɛɛ kan
kaŋgbanga fu.
7 Zhuda tara woolo mbele pàa yigi ka-
sopiile konaa Izirayɛli tara woolo mbele
pàa yigi kasopiile, mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe
pan pe ni naa, mbe ti pe pan pe cɛn laga
pe tara ti ni, paa yɛgɛ ŋga na pàa pye faa
we.
8 Kajɔgɔrɔ nda fuun pè pye ma kapege
pye na na, mi yaa pe pye kpoyi mberi laga
pe na. Kajɔgɔrɔ nda fuun pè pye ma yiri
ma je na na, mi yaa ti ni fuun ti kala yaga
pe na.
9 Ki Zheruzalɛmu ca ŋga ki yaa kanla
mɛgɛ ki yirige, mbe pye na nayinmɛ pi go,
naa na sɔnmɔ pi go konaa na gbɔgɔwɔ pi
go tara na cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ;
katugu mi yaa kajɛŋgɛ ŋga fuun pye pe
kan, tara na cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yaa
kaga logo; kajɛŋgɛ naa yɛyinŋge ŋga
fuun mi yaa ka kan pe yeri, cɛngɛlɛ
sanŋgala ke yaa kaga yan, mbaa fyɛ fɔ
mbaa seri.»
10 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ye
yɛn naga yuun ki laga ŋga ki wogo na ma
yo kì pye kataga, fɔ leele woro wa ki ni, fɔ
yaayoro woro wa ki ni, fɔ Zhuda tara cara
naa Zheruzalɛmu ca nawa koŋgolo kè
koro waga, fɔ lere woro wa ti ni, yaayoro
si woro wa ti ni.

11 Ɛɛn fɔ pe yaa kaa yɔgɔrimɔ tinmɛ taa,
mbaa nayinmɛ yuuro nuru wa naa, naa
japɛnɛ yuuro, naa pijaala yuuro ni, konaa
mbele pe yaa kaa nayinmɛ saara woo wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mbaa
yuuro koo mbaa yuun fɔ:
‹Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
li shari yaa li sɔnni,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma yɔn,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.›
Katugu tara ti woolo mbele pàa yigi
kasopiile, mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan pe ni,
mbe pan mbe pe tɛgɛ wa, paa yɛgɛ ŋga
na pàa pye faa we. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma.»
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
pa lì yo yɛɛn fɔ: «Ki laga ŋga kì koro waga
yɛɛn, sɛnwee pyɔ woro wa ki ni, yaayogo
woro wa ki ni, yaayoro kɔnrisara yaa ka
pye wa naa fɔnŋgɔ yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe
kan, wa ki cara ti ni fuun ti ni; pe yaa kaa
pe simbaala naa sikaala pe kɔnri wa naa
yembinɛ.
13 Cara nda ti yɛn wa yanwira ti na, naa
cara nda ti yɛn wa yanwira tigiwɛn tara ti
ni, naa cara nda ti yɛn wa Negɛvu tara ti
ni, naa nda ti yɛn wa Bɛnzhamɛ tara ti ni,
naa nda ti yɛn wa Zheruzalɛmu kanŋgara
na lara ti ni konaa Zhuda tara cara sannda
ti ni, leele pe yaa kaa pe simbaala naa pe
sikaala pe jinri naa fɔnŋgɔ wa ti ni. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Yɛnŋɛlɛ li ka yɔn fɔlɔ na kɔn, li ma li yɔn fili

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Wele,
piliye ya yɛn wa na paan, kajɛŋgɛ sɛnrɛ
nda mìla yo Izirayɛli tara woolo naa
Zhuda tara woolo pe wogo na, mi yaa ki
pye mbege yɔn fili.
15 Ko piliye yo ni, naa ki wagati wi ni, mi
yaa lesinŋɛ wa yirige wa Davidi setirige
ki ni, ŋa wi yaa ka ti paa tanri kaselege
konaa kasinŋge na wa tara ti ni.
16 Ko piliye yo ni, Zhuda tara woolo
pe yaa ka shɔ, Zheruzalɛmu ca woolo pe
yaa ka pye yɛyinŋge na pɔw. Pe yaa
kaa Zheruzalɛmu ca ki yinri yɛgɛ ŋga na
ki ŋga fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we
kasinŋge fɔ.› »
17 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Wa Davidi setirige ki ni, lere yaa la taa
mbaa cɛɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli woolo
pe go na.
18 Saraga wɔfɛnnɛ, Levi setirige piile
wele, pele yaa la taa sanga pyew mbaa
yeregi na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa saara so-
goworo woo, mbaa muwɛ saara woo
mbaa ti sori, konaa mbaa saara woo na
yeri pilige pyew.»
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
Zheremi wi yeri naa ma yo fɔ:
20 «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Na
kaa pye ye mbe ya mbe yɔn finliwɛ mba
pi yɛn mi naa yɔnlɔ ki ni pi jɔgɔ, mbe
yɔn finliwɛ mba pi yɛn mi naa yembinɛ
li ni pi jɔgɔ, mbe ti yɔnlɔ ki ka ka yiri ki
yirisanga wi ni, mbe ti yembinɛ li ka ka
wɔ li wɔsanga wi ni,
21 pa kona yɔn finliwɛ mba mì le na
tunmbyee Davidi wi ni, po fun pi mbe
ya jɔgɔ; pinambyɔ se ta wa wi setirige
ki ni mbe cɛn wunluwɔ pi na wa wi
yɔnlɔ. Kona yɔn finliwɛ mba mì le saraga
wɔfɛnnɛ pe ni, poro Levi setirige piile
mbele pe yɛn na tunŋgo piin na kan, pa
pi yaa jɔgɔ fun.
22 Yɛgɛ ŋga na lere se ya mbe wɔnŋgɔlɔ
ke jiri mbe ke yɔn jɛn, yɛgɛ ŋga na lere
se ya mbe kɔgɔje yɔn taambugɔ ki jiri,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mi yaa na
tunmbyee Davidi wi setirige piile pe lɛgɛ
konaa Levi setirige piile mbele pe yɛn na
tunŋgo piin na kan pe ni.› »
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
Zheremi wi yeri naa ma yo fɔ:
24 «Ki leele mbele pe yɛn na sɛnrɛ nda
yuun, ma woro nari nuru wi le? Pe yɛn
na yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ làa seye shyɛn
yan wɔ, lì je yi na.› Pe yɛn naga piin ma,
nala woolo pe tifaga. Pe woro nala woolo
pe jate naa paa cɛnlɛ yɛn naa.»
25 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ndɛɛ
mi sila na yɔn finliwɛ pi le yɔnlɔ ki
ni, mboo le yembinɛ li ni, ndɛɛ mi sila
ŋgasegele tɛgɛ naayeri wo naa tara ti na,
26 kona mi jɛn na je Zhakɔbu setirige
piile pe na konaa na tunmbyee Davidi wi
setirige piile pe na; mi se jɛn na wi setirige
pyɔ wa wɔ wa pe ni, mboo tɛgɛ tegere ti

na Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu setirige piile pe go na. Ki kala na, pe woolo mbele pàa yigi kasopiile ma kari pe ni, mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan pe ni, mbe pe yinriwɛ ta.»

SƐNRƐ NDA ZHEREMI WILA YO SEDESIYASI WO NAA EREKABU SETIRIGE PIILE PE KAN

34

34–35

Sɛnrɛ nda Zheremi wìla yo Sedesiyasi wi wogo na

1 Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, naa wunluwɔ tara nda fuun tìla pye wa wi fanŋga ki nɔgɔ, naa cɛngɛlɛ ŋgele fuun kàa pye wa wi fanŋga ki nɔgɔ, pàa pye na malaga gbɔɔn Zheruzalɛmu ca konaa ki kanŋgara na cara ti ni sanga ŋa ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan Zheremi wi yeri ma yo fɔ:

2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kari ma saga yo Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi kan, maa pye fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: Wele, mi yɛn naga ca ŋga ki nii Babilɔni tara wunlunaŋa wi kɛɛ, wi yaa ka kasɔn le ki ni mbege sogo.

3 Mboro jate ma se ka shɔ wi yeri; pe yaa kɔɔn yigi fanŋga mbɔɔn le wi kɛɛ. Mboro naa Babilɔni tara wunlunaŋa wi ni, ye yaa ka ye yɛɛ yan gbɔgɔyi, mbe para ye yɛɛ ni yɔn naa yɔn. Pe yaa ka kari ma ni wa Babilɔni.›

4 «Ɛɛn fɔ mboro wo na, Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo. Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn ma wogo na fɔ: ‹Pe se kɔɔn gbo tokobi ni›

5 Ma yaa ka ku yɛyinŋge na. Wunlumbolo lɛɛlɛ mbele pè keli ma toro ma na, poro mbele ma tɛlɛye wele, pàa wusuna nuwɔ taan sogo pe gboolo pe kan yɛgɛ ŋga na, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, mboro fun pe yaa ka wusuna nuwɔ taan wa sogo ma kan. Pe yaa kɔɔn kunwɔ pi pye mbaa yuun fɔ: ‹E, we tafɔ wì ku.› Muwi mìgi sɛnrɛ nda ti yo. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

6 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla saa ki sɛnrɛ nda ti ni fuun ti yo Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi kan wa Zheruzalɛmu ca.

7 Ki wagati wi ni, Babilɔni tara wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ pàa pye na malaga gbɔɔn Zheruzalɛmu ca ki ni, naa Zhuda tara cara sannda ti ni, Lakishi ca naa Azeka ca ye; katugu ko cara shyɛn to tìla koro malaga sigecara wa Zhuda tara cara ti ni.

Kulolo pe tafɛnnɛ pàa pe kulolo pe wɔ wa kulowo pi ni, ma sɔngɔrɔ ma pe le naa wa pi ni

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan Zheremi wi yeri naa; ki wagati wi ni, wunlunaŋa Sedesiyasi wìla yɔn finliwɛ le Zheruzalɛmu ca woolo pe ni, ma yo ki daga pege yari lagapyew fɔ pe kulolo pe wɔ wa kulowo pi ni.

9 Leele pe ni fuun nuŋgba nuŋgba paa daga mbe pe kulonambala nakoma kulojaala mbele Eburuye woolo pe wɔ wa kulowo pi ni. Lere kpɛ sila daga mboo sefɔ Eburuye woo wa yaga wa wi yɛɛ yeri wa kulowo pi ni naa.

10 Tara ti teele poro naa leele sanmbala pe ni fuun mbele pàa ki yɔn finliwɛ pi le, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa yere ki na mbe pe kulonambala naa kulojaala pe wɔ wa kulowo pi ni, jaŋgo paga ka koro wa kulowo pi ni wa pe yɛɛ yeri. Pàa tanga ki sɛnrɛ ti na ma pe kulolo pe wɔ wa kulowo pi ni.

11 Ɛɛn fɔ puŋgo na, a pè si kaa pe jatere wi kanŋga, pàa pe kulonambala naa kulojaala mbele wɔ wa kulowo pi ni, a pè si saa pe yigi naa, ma pan ma pe le naa wa kulowo pi ni.

12 Kì kaa pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan naa Zheremi wi yeri, ma yo fɔ:

13 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Pilige ŋga ni mìla ye tɛlɛye pe yirige wa Ezhipiti tara, wa kulowo tara ti ni, mìla yɔn finliwɛ le pe ni ma pe pye fɔ:

14 Ye sefɛnnɛ Eburuye mbele ka pe yɛɛ pɛrɛ ye yeri, mbe pye ye kulolo, pe kulowo pi yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li ni, ye daga mbe pe wɔ wa kulowo pi ni. Pe daga mbe tunŋgo pye ye kan sa gbɔn

yɛlɛ kɔgɔlɔni, ko puŋgo na, pe pe wɔ wa kulowo pi ni paa kee pe yinrɛ.› Ɛɛn fɔ ye tɛlɛye pe sila logo na yeri, pe sila nuŋgbolo jan na sɛnrɛ ti yeri.

15 Yoro wo na, nala ŋa wi na, yàa ye tangalɔmɔ pi kanŋga, ma ŋga ki yɛn ma sin na yɛgɛ na ki pye. Ye cɛnyɛɛnlɛ mbele pe yɛn kulolo wa ye yeri, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yàa ki yari ma yo ye yaa pe wɔ wa kulowo pi ni. Yoro jate yàa yɔn finliwɛ le na yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa go ŋga na mɛgɛ ki yɛn na yinri ki na ki ni.

16 Ɛɛn fɔ yè sɔngɔrɔ ma ye jatere wi kanŋga, mala mɛgɛ ki jɔgɔ. Ye kulonambala naa ye kulojaala mbele yàa wɔ wa kulowo pi ni ma yo pè koro pe yɛɛ kan, yè sɔngɔrɔ ma saa pe yigi ma pe ŋgbanga pe pye naa ye kulonambala naa ye kulojaala.»

17 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: «Kì kaa pye yee yɛnlɛ mbe logo na yeri, ye sefɛnnɛ naa ye cɛnyɛɛnlɛ mbele pe yɛn kulolo, yee yɛnlɛ mbe pe wɔ wa kulowo pi ni, mi fun mi yaa ye le tokobi, naa yambewe konaa fuŋgo ki kɛɛ. Mi yaa ti ye kala laa fyɛrɛ gbɔrɔ waa dunruya wunluwɔ pi ni fuun pi na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

18 Ki leele mbele pàa yɔn fɔlɔ na kɔn na yeri ma sɔngɔrɔ mali jɔgɔ, poro mbele pàa yɔn fɔlɔ li kɔn na yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma napige wɔ saraga maga kɔn shyɛn, ma toro wa ki kɔnrɔ shyɛn ti sɔgɔwɔ pi ni†, ɛɛn fɔ pee si ka ki yɔn finliwɛ pi kala li pye mbeli yɔn fili, mi yaa ki leele pe le pe juguye pe kɛɛ.

19 Zhuda tara teele, naa Zheruzalɛmu ca teele, naa wunluwɔ go tunmbyeele teele pe ni, naa saraga wɔfɛnnɛ konaa tara woolo mbele fuun pè toro wa napige ki kɔnrɔkɔnrɔ shyɛn ti sɔgɔwɔ pi ni,

20 mi yaa pè le pe juguye pe kɛɛ, poro mbele pe yɛn na pe gbosaga jaa pe kɛɛ. Pe gboolo pe yaa ka pye sannjɛrɛ to naa cɛnrɛ ti yaakara.

21 Mi yaa Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi naa wi tara teele pe le pe juguye pe kɛɛ, mi yaa pe le mbele pe yɛn na pe gbosaga jaa pe kɛɛ. Mi yaa pe le Babilɔni tara wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe kɛɛ, poro mbele pè kari ma laga ye na we.»

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Wele, mi yaa konɔ kan pe yeri pe sɔngɔrɔ pe pan ki ca ŋga ki mɛgɛ ni naa. Pe yaa ka malaga gbɔn ca ki ni mbege shɔ, mbe kasɔn le ki ni mbege sogo. Mi yaa ka Zhuda tara cara ti pye katara, lere se ka pye wa ti ni.»

35

Zheremi naa Erekabu setirige piile pe kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan Zheremi wi yeri, Zhoziyasi pinambyɔ Yehoyakimu ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wi wagati wi ni, ma yo fɔ:

2 «Kari wa Erekabu setirige piile pe yeri ma sa para pe ni, ma pan pe ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma duvɛn kan pe yeri poo wɔ.»

3 Kona, Zheremi† pinambyɔ Yaazaniya ŋa wìla pye Habaziniya pishyɛnwoo, a wì si saa wi lɛ wo naa wi sefɛnnɛ nambala, naa wi pinambiile pe ni fuun pe ni, konaa Erekabu setirige piile sanmbala pe ni fuun pe ni.

4 A mì si kari pe ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa Igidali pinambyɔ Hana wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe go ki ni, Hana wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ. Ki go kìla pye wa shɛrigo gbɔgɔ teele pe go ki tanla; kìla pye wa Shalumu pinambyɔ Maaseya wi yumbyɔ wi go na. Shalumu wìla pye shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ki kɔrɔsifɔ.

5 A mì si pan cɔgɔlɔ kele ni, ŋgele kè yin duvɛn ni konaa wɔjɛŋgɛlɛ ni, ma ke tɛgɛ le Erekabu setirige piile pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye duvɛn wa wɔ!»

† **34:18 34.18:** Kìla pye faa, na leele pe ka yɔn finliwɛ le pe yɛɛ sɔgɔwɔ, pe ma ki saraga cɛnlɛ ŋga ki wɔ mbege naga fɔ pè yɔn finliwɛ le pe yɛɛ ni, ma yere kagala kele na mbaa ke piin. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ na lere ŋa si yɔn fɔlɔ na wì lɛ li yɔn fili, pe mbaa ya mbe ki fɔ wi gbo mboo pye yɛgɛ ŋga pàa yaayogo ki gbo maga kɔn shyɛn we (Zhenɛ 15.10). † **35:3 35.3:** Zheremi ŋa sɛnrɛ tì yo, Zheremi wa yɛgɛ lawi wo.

6 Ɛɛn fɔ, a pè silan yɔn sogo ma yo fɔ:
«We se duvɛn wɔ, katugu we tɛlɛ Yonad-
abu ŋa wìla pye Erekabu wi pinambyɔ
wìla ki yo we kan ma yo fɔ: ‹Yoro naa
ye piile pe ni, yaga ka duvɛn wɔ fyew.
7 Yaga ka yinrɛ kan, yaga ka kɛrɛ kɔn
mbe yariluguro lugu, yaga ka ɛrɛzɛn tiire
sanri, ki yaara ta si daga mbe pye ye
yeri yɛrɛ. Ɛɛn fɔ ye yinwege piliye yi
ni fuun yi ni, ye yaa la cɛɛn paara yinrɛ
ni; pa kona ki tara nda ye yɛn ma cɛn
wa ti ni paa nambanmbala yɛn, ye yaa
yinwetɔnlɔgɔ ta wa ti ni.›
8 «We tɛlɛ Yonadabu ŋa wìla pye Erek-
abu wi pinambyɔ wìla sɛnrɛ nda fuun yo
we kan, to we yɛn na tanri ti na. We
yinwege piliye yi ni fuun yi ni, we woro
na duvɛn woo, woro naa we jɛɛlɛ, naa we
pinambiile konaa we sumborombiile pe
ni.
9 We se yinrɛ kan mbe cɛn wa ti ni,
ɛrɛzɛn kɛɛrɛ woro we yeri, kɛrɛ woro
we yeri, tara woro we yeri we yariluguro
lugu wa.
10 We maa cɛɛn paara yinrɛ nɔgɔ; sɛnrɛ
nda fuun we tɛlɛ Yonadabu wìla yo we
kan, to we yɛn na tanri ti na ti yɛgɛ ki na.
11 Wagati ŋa ni Babilɔni tara wunlu-
naŋa Nebukanezari wìla pan ma to ki tara
nda ti na malaga ni, a wè sho fɔ: ‹Ye
pan we kari wa Zheruzalɛmu ca, we fe
Kalide tara fɛnnɛ naa Siri tara fɛnnɛ pe
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi yɛgɛ.› Ko kì ti
we yɛn ma cɛn laga Zheruzalɛmu ca.»
12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan Zheremi wi yeri ma yo fɔ:
13 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ:
‹Kari ma saga yo Zhuda tara woolo konaa
Zheruzalɛmu ca woolo pe kan fɔ: Naga
yɛn ma, ye sanla sɛnrɛ ti logo mbaa tanri
ti na wi le? Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
14 Erekabu pinambyɔ Yonadabu wìla ki
yo wi piile pe kan ma yo paga ka duvɛn
wɔ, a pège sɛnrɛ ti lɛ na tanri ti na fɔ ma
pan ma gbɔn nala, paa duvɛn wɔ, katugu
pe yɛn na tanri na yala pe tɛlɛ wi sɛnrɛ
to ni. Ɛɛn fɔ mi wo na, mi yɛn na para ye
ni maga lɛ wa, mi yɛn na para ye ni pilige
pyew, ɛɛn fɔ yee yɛnlɛ mbe logo na yeri.
15 Mìla na tunmbyeele Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe tun wa
ye yeri. Mìla pye na pe tunnu wa ye
yeri sanga pyew, a pe saa naga yuun ye
kan fɔ: Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba, ye
sɔngɔrɔ ye yiri wa ye kombegele ke ni,
ye ye tangalɔmɔ pi kanŋga, yaga ka taga
yarisunndo ta yɛgɛ na mbaa ti gbogo. Pa
kona tara nda mì kan ye yeri, yoro naa ye
tɛlɛye ye yeri, ye yaa koro wa ti ni. Ɛɛn fɔ
ye sila nuŋgbolo jan na yeri, ye sila yɛnlɛ
mbe logo na yeri.
16 Erekabu pinambyɔ Yonadabu wi se-
tirige piile pe yɛn na tanri na yala pe tɛlɛ
wi sɛnrɛ ti ni, ɛɛn fɔ ki cɛnlɛ woolo mbele
poro woro na nuru na yeri.› »
17 Kona, a Zheremi wì sho naa fɔ: «Ki
kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le,
pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, jɔlɔgɔ ŋga fuun
mìgi sɛnrɛ yo ma yo mi yaa wa Zhuda
tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe
ni fuun pe na, mi yaa ki ni fuun ki wa pe
na, katugu mì para pe ni, pee logo na yeri;
mì pe yeri, pee shɔ na yeri.› »
18 Kona, a Zheremi wì sigi yo Erekabu
setirige piile pe kan fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye yè
ye tɛlɛ Yonadabu wi sɛnrɛ ti lɛ, ma tanga
ma yala wi sɛnyoro ti ni fuun ti ni, ma
ŋga fuun wì yo ye kan ki pye,
19 ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa
lì yo yɛɛn fɔ: Lere yaa la taa wa Erekabu
pinambyɔ Yonadabu wi setirige piile pe
ni sanga pyew, mbaa tunŋgo piin na yɛgɛ
sɔgɔwɔ.› »

ZHEREMI WILA JƆLƆ MAGA TA WI YƐN YƐNNJƐLƐ YƆN SƐNRƐ YOFƆ

36

36–45

Wunlunaŋa Yehoyakimu wìla Zheremi wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ sɛwɛ wi sogo

1 Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakimu
ŋa wìla pye Zhoziyasi pinambyɔ wi wun-
luwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo li ni, a Yawe

Yɛnŋɛlɛ lì siri sɛnrɛ ti kan Zheremi wi yeri, ma yo fɔ:

2 «Sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wa lɛ,
sɛnrɛ nda fuun mì yo ma kan Izirayɛli
tara, naa Zhuda tara, konaa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke ni fuun ke wogo na, maga lɛ
wa wunlunaŋa Zhoziyasi wi wagati wi na
fɔ ma pan ma gbɔn nala, ma ki sɛnrɛ ti ni
fuun ti yɔnlɔgɔ wa ki sɛwɛ wi ni†.
3 Kana kapege ŋga fuun mila sɔnri mbe
pye Zhuda tara woolo pe na, na pe kaga
sɛnrɛ ti logo, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pe yaa sɔngɔrɔ mbe yiri wa pe kombegele
ke ni; pa kona mi yaa pe kajɔgɔrɔ to naa
pe kapere ti kala yaga pe na.»

4 Kì pye ma, a Zheremi wì si Neriya
pinambyɔ Baruki wi yeri. Sɛnrɛ nda fuun
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Zheremi wi kan, a wì
si ti ni fuun ti yo Baruki wi kan, a Baruki
wì siri yɔnlɔgɔ wa ki sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe
ma migi wi ni.

5 Ko puŋgo na, a Zheremi wì sigi konɔ
na li kan Baruki wi yeri ma yo fɔ: «Pànla
yigi mala jori lagamɛ, mi se ya kari wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

6 Ki kala na, mboro jate ma kari wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda mì yo ma kan, a màri
yɔnlɔgɔ wa sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi
ni, ma sari kara leele pe yɛgɛ na yeŋge
lege pilige ka ni. Mari kara fun Zhuda
tara woolo mbele fuun pe yaa ka yiri wa
pe cara ti ni mbe pan wa pe yɛgɛ na.

7 Kana ko yaa ki kan pe Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛnriŋgbanga yɛnri, pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe sɔngɔrɔ pe yiri wa pe
kombegele ke ni; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa naa li kɔnrɔ tandorogo ŋga
ki sɛnrɛ tì yo ki leele mbele pe mɛgɛ ni, kì
gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ.»

8 Kala na fuun Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Zheremi wìla yo Neriya pinambyɔ Baruki
wi kan, wìla li pye. Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ
nda tìla pye ma yɔnlɔgɔ wa sɛwɛ ŋa pe
ma migi wi ni, wìla ti kara wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

9 Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakimu
ŋa wìla pye Zhoziyasi pinambyɔ wi wun-
luwɔ pi yɛlɛ kaŋgurugo wolo li yeŋge
kɔlɔjɛrɛ wogo ki na, a pè si yeŋge lege
pilige ka yari Zheruzalɛmu ca woolo pe ni
fuun pe kan, konaa Zhuda tara cara woolo
mbele fuun pàa pan wa Zheruzalɛmu ca
pe kan, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

10 Ki sanga wi ni, a Baruki wì si Zheremi
wi sɛnrɛ ti kara ma yiri wa sɛwɛ wi ni,
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni
leele pe ni fuun pe yɛgɛ na. Pa wìla pye
wa Shafan pinambyɔ Gemariya wi go ki
ni, Gemariya wìla pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ;
ki go kìla pye wa shɛrigo gbɔgɔ loŋgo
ki naayeri, wa shɛrigo gbɔgɔ Yeyɔngɔ
fɔnŋgɔ ki tanla.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda fuun tìla
kara wa sɛwɛ wi ni, Gemariya pinambyɔ
Mishe ŋa wìla pye Shafan pishyɛnwoo
wìla ki sɛnrɛ ti ni fuun ti logo.

12 A wì si tigi ma kari wa wun-
luwɔ go ki ni, ma saa ye wa sɛwɛ
yɔnlɔgɔfɔ wi go ki ni. Tara ti teele
pe ni fuun pàa pye wa na finliwɛ piin.
Elishama ŋa wìla pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ
wìla pye wa, naa Shemaya pinambyɔ
Delaya, naa Akibɔri pinambyɔ Ɛlinatan,
naa Shafan pinambyɔ Gemariya, naa
Hananiya pinambyɔ Sedesiyasi konaa
tara teele sanmbala pe ni fuun pe ni.

13 Sanga ŋa ni Baruki wìla pye na sɛwɛ
wi kara leele pe yɛgɛ na, sɛnrɛ nda fuun
Mishe wìla logo, a wì si ti ni fuun ti yɛgɛ
yo pe kan.

14 Kona, a tara teele pe ni fuun pè si
Yehudi wi tun wa Baruki wi yeri, Yehudi
to wo lawi ŋa Netaniya, Netaniya to wo
lawi ŋa Shelemiya, Shelemiya to wo lawi
ŋa Kushi; pàa wi pye ma yo wi saga yo
Baruki wi kan fɔ sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma
migi, wo ŋa wì kara leele pe kan, wi pan
wi ni. A Neriya pinambyɔ Baruki wì si
saa sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi shɔ ma
kari wi ni pe kɔrɔgɔ.

15 A pè suu pye fɔ: «Cɛn ma sɛwɛ wi
kara we kan.» A Baruki wì si cɛn maa
kara pe kan.

16 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti ni fuun ti
logo sanga ŋa ni, a pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ

† **36:2 36.2:** Ki wagati wi ni, pàa pye na yɔnlɔgi sɛlɛgɛ na, ŋga pe ma migi maga pɔ. Ko pàa pye na yinri sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi.

pe yɛɛ welewele, ma si Baruki wi pye fɔ:
«We yaa ki sɛnrɛ nda ti ni fuun ti yɛgɛ yo
wunlunaŋa wi kan.»

17 Kona, a pè si Baruki wi yewe naa
ma yo fɔ: «Maga sɛnrɛ nda ti ni fuun
ti yɔnlɔgɔ yɛgɛ ŋga na, ki yo we kan.
Zheremi wo wìri yo ma kan wi le?»
18 A Baruki wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Wìla pye naga sɛnrɛ ti ni fuun ti yuun
yɔn ni na kan, a mi nɛɛ ti yɔnlɔgi laga ki
sɛwɛ ŋa wi ni lankiri tɔnmɔ ni.»
19 A tara teele pè si Baruki wi pye fɔ:
«Mboro naa Zheremi wi ni ye kari ye sa
lara. Yaga ka ti lere mbe ye saga jɛn.»
20 Ko puŋgo na, a tara teele pè si kari wa
wunlunaŋa wi laga. Pàa sɛwɛ wi yaga wa
sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Elishama wi go, mɛɛ saa
wi sɛnrɛ ti ni fuun ti yɛgɛ yo wunlunaŋa
wi kan.
21 Kona, a wunlunaŋa wì si Yehudi wi
tun ma yo wi sa sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma
migi wi lɛ. A Yehudi wì si kari ma saa
wi lɛ wa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Elishama wi go,
ma pan maa kara wunlunaŋa wi yɛgɛ na
konaa tara teele mbele fuun pàa pye wa
wunlunaŋa wi tanla pe yɛgɛ na.
22 Ki wagati wi ni, kìla yala wunlunaŋa
wìla pye ma cɛn wa wi were sanga go ki
ni; yɛlɛ li yeŋge kɔlɔjɛrɛ wogo ko layi.
Kasɔn la pye furunɛ wa ni le wunlunaŋa
wi tanla.
23 Kìla pye, na Yehudi wi ka sɛlɛgɛ
sɛwɛ ŋa pe ma migi wi go taanri nakoma
go tijɛrɛ kara, wunlunaŋa wi ma ki kɛɛ
ŋga kì sanga ma tigi ki kɔɔnlɔ sɛwɛ
yɔnlɔgɔfɔ wi yunŋguluwo wi ni, maga wa
wa furunɛ kasɔn ki ni. Wìla ki pye ma fɔ
ma saa sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi ni
fuun wi sogo maa kɔ pew.
24 Kì pye ma, wunlunaŋa wo naa wi tara
teele mbele fuun pàa ki sɛnrɛ ti ni fuun
ti logo pe sila fyɛ, pe sila si pe yaripɔrɔ ti
walagi mbege naga fɔ yɛsanga pe ta†.
25 Konaa ki ni fuun, Ɛlinatan, naa De-
laya konaa Gemariya poro la wunlunaŋa
wi yɛnri ŋgbanga ma yo paga ka sɛwɛ wi
sogo; ɛɛn fɔ wi sila logo pe yeri.
26 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì
si konɔ kan wi pinambyɔ Yerameyɛli,
naa Aziriyɛli pinambyɔ Seraya konaa
Abideyɛli pinambyɔ Shelemiya pe yeri ma
yo pe sa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Baruki wo naa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi pe yigi
pe pan pe ni. Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pe
lara.

Jɔlɔgɔ sɛnrɛ nda tìla yo wunlunaŋa wi kanŋgɔlɔ

27 Sɛnrɛ nda fuun Zheremi wìla yo
Baruki wi kan, a wìri yɔnlɔgɔ, naa wunlu-
naŋa wìla kaa ki sɛlɛgɛ sɛwɛ sɛnrɛ ti sogo
sanga ŋa ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan Zheremi wi yeri ma yo fɔ:
28 «Sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wa yɛgɛ
lɛ naa; sɛnrɛ nda fuun tìla pye wa sɛlɛgɛ
sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni, mari yɔnlɔgɔ
wa wi ni, wo ŋa Zhuda tara wunlunaŋa
Yehoyakimu wìla sogo we.»
29 Ki yo Zhuda tara wunlunaŋa Yehoy-
akimu wi kan fɔ, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: «Mboro mà ki sɛlɛgɛ sɛwɛ
ŋa wi sogo, ma yo fɔ: ‹Yiŋgi na, a mà
sigi sɛnrɛ nda ti yɔnlɔgɔ? Ma nuru ma
yo fɔ Babilɔni tara wunlunaŋa wi yaa
pan kaselege, mbe pan mbege tara nda ti
tɔngɔ, mbe sɛnwee piile poro naa yaayoro
ti tɔngɔ mberi wɔ wa!›
30 «Ki kala na, ŋga ko Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakimu wi
mɛgɛ ni, fɔ wi setirige piile wa kpɛ se ka
cɛn wa Davidi wunluwɔ jɔngɔ ki na fyew;
yɔnlɔ na, wi gboo wi yaa ka pye mbe wa
wa yɔnlɔ ki na; yembinɛ wi yaa pye wa
were ti ni.
31 Mi yaa ka yiri wo naa wi setirige piile
pe kɔrɔgɔ konaa wi tara teele pe kɔrɔgɔ,
mbe pe sara pe kajɔgɔrɔ ti kala na. Mìla
para pe ni, ma jɔlɔgɔ ŋga fuun sɛnrɛ yo
pe kan, a pè je mbe logo na yeri, mi yaa
ka ki jɔlɔgɔ ki ni fuun ki wa poro naa
Zheruzalɛmu ca woolo konaa Zhuda tara
woolo pe na.»
32 Kona, a Zheremi wì si sɛlɛgɛ sɛwɛ
ŋa pe ma migi wa yɛgɛ lɛ maa kan
Neriya pinambyɔ Baruki wi yeri; wo ŋa
wìla pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ we. Zhuda tara
wunlunaŋa Yehoyakimu wìla sɛlɛgɛ sɛwɛ
ŋa sogo, a Zheremi wì sigi sɛlɛgɛ sɛwɛ wi
nawa sɛnrɛ ti ni fuun ti yo yɔn ni Baruki

† **36:24 36.24:** 1 Wunlu 22.11

wi kan, a wìri yɔnlɔgɔ. Wìla sɛnrɛ ta yɛgɛ yo naa lɛgɛrɛ ma taga wa, paa ki woro cɛnlɛ nda ti yɛn.

37

Wunlunaŋa Sedesiyasi wìla leele tun pe sa Zheremi wi yewe

1 Kona, wunlunaŋa Sedesiyasi ŋa wìla
pye Zhoziyasi pinambyɔ wì si cɛn wun-
luwɔ pi na wa Yehoyakimu pinambyɔ
Koniya† wi yɔnlɔ. Babilɔni tara wun-
lunaŋa Nebukanezari wo wìla wi tɛgɛ
wunluwɔ pi na Zhuda tara ti go na.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda le Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yɔn, a wì yo,
Sedesiyasi wo naa wi tunmbyeele pe ni,
konaa wi tara woolo pe ni pe sila yɛnlɛ
mbege sɛnrɛ ti logo.
3 Konaa ki ni fuun, wunlunaŋa
Sedesiyasi wìla Shelemiya pinambyɔ
Yehukali naa saraga wɔfɔ Maaseya wi
pinambyɔ Sofoni pe tun wa Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yeri ma yo pe saga
yo wi kan fɔ: «Ki yaga ma Yawe Yɛnŋɛlɛ,
we Yɛnŋɛlɛ li yɛnri we kan.»
4 Kìla yala pe fa Zheremi wi le wa kaso
wi ni gbɛn. Wìla pye na yanri na kee na
paan tara woolo pe sɔgɔwɔ.
5 Ki wagati wi ni, Ezhipiti tara wunlu-
naŋa Farawɔn wi maliŋgbɔɔnlɔ pàa yiri
wa Ezhipiti tara na paan. Kalide tara
fɛnnɛ mbele pàa pan ma maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga kan le Zheruzalɛmu ca ki tanla
maga yɔn tɔn, naa pàa kaa ki finlɛwɛ kɔn,
a pè si laga le Zheruzalɛmu ca ki tanla.
6 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi
yeri ma yo fɔ:
7 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye saga yo
Zhuda tara wunlunaŋa wi kan, wo ŋa wì
ye tun ma yo ye pan yanla yewe wi kan
fɔ: Ye wele, Farawɔn wi maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege ŋga kìla yiri mbe pan mbe ye
saga, ko ki yɛn na sɔngɔri wa ki tara, wa
Ezhipiti.
8 Kalide tara fɛnnɛ pe yaa sɔngɔrɔ mbe
pan naa, pe yaa pan mbe to ki ca ŋga ki
na, mbe kasɔn le ki ni mbege sogo.›
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Yaga kaa ye
yɛɛ fanla mbaa yuun fɔ Kalide tara fɛnnɛ
pe yaa kari lege mbe laga we na; katugu
pe se kari mbe laga ye na.
10 Kalide tara fɛnnɛ mbele pe yɛn na
malaga ki gbɔɔn ye ni, ali na ye ka ya pe
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni, ali na paga
sa koro mbele pè wɛlɛgɛ poro cɛ, pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa ka yiri wa
pe paara yinrɛ ti ni mbe pan mbe kasɔn
le ki ca ŋga ki ni mbege sogo.› »

Pàa Zheremi wi le kaso

11 Sanga ŋa ni Kalide tara maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege kìla kari ma laga Zheruzalɛmu
ca ki na Farawɔn wi maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege ki kala na,
12 a Zheremi wi nɛɛ ki jaa mbe yiri wa
Zheruzalɛmu ca mbe kari wa Bɛnzhamɛ
tara, mbe sa tara wi tasaga ta wa wi woolo
pe sɔgɔwɔ.
13 Naa wìla ka saa gbɔn wa Bɛnzhamɛ
yeyɔngɔ ki na, kìla yala yeyɔngɔ
kɔrɔsifɛnnɛ to ŋa pàa pye na yinri Yiriya
wi yɛn le. Hananiya pinambyɔ Shelemiya
wo pinambyɔ lawi. A wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yigi ma suu pye fɔ:
«Ma yɛn na kee sa taga Kalide tara fɛnnɛ
pe na win!»
14 A Zheremi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Kaselege ma! Mi woro na kee sa taga
Kalide tara fɛnnɛ pe na.» Ɛɛn fɔ Yiriya wi
sila yɛnlɛ mbe logo Zheremi wi yeri. A wì
suu yigi ma saa wi kan tara teele pe yeri.
15 A tara teele pè si nawa ŋgban
Zheremi wi ni, mɛɛ wi yigi maa gbɔn,
ma saa wi le kaso, wa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ
Zhonatan wi go, katugu pàa ki go ki
kanŋga maga pye kaso go.
16 Kì pye ma, pàa saa Zheremi wi le
kaso, wa yumbyɔ ŋa wi yɛn wa tara ti
nɔgɔ wa ni. Wìla koro wa ma mɔ.

Wunlunaŋa wìla saa Zheremi wi yewe sɛnrɛ ta ni larawa

17 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa
Sedesiyasi wì si lere tun ma yo pe sa

† **37:1 37.1:** Koniya wo nuŋgba wo wi yɛn Yehoyakini we.

Zheremi wi yirige pe pan wi ni, wa wi wunluwɔ go ki ni. A wunlunaŋa wì suu yewe larawa ma yo fɔ: «Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sɛnrɛ ta yo ma kan we wogo na le?» A Zheremi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee.» Kona, a wì sigi yo maga taga wa ma yo fɔ: «Pe yaa kɔɔn le Babilɔni tara wunlunaŋa wi kɛɛ.»

18 A Zheremi wì si wunlunaŋa Sedesiyasi wi pye naa fɔ: «Yiŋgi kapege mì pye ma na, naa tara teele konaa tara woolo pe na, fɔ a yànla yigi ma pan mala le kaso?

19 Ye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yuun ye kan ma yo fɔ Babilɔni tara wunlunaŋa wi se ka pan mbe to ye na, konaa mbe to ki tara nda ti na, pe yɛn se yeri?

20 Koni, wunlunaŋa, na tafɔ, mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma logo na yeri. Mi yɛn nɔɔ yɛnriŋgbaŋga ŋga yɛnri, ki yaga maga logo! Maga ka ti mbe sɔngɔrɔ naa wa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Zhonatan wi go ki ni, jaŋgo mi ka ka ku wa!»

21 Kì pye ma, a wunlunaŋa Sedesiyasi wì si konɔ kan ma yo pe Zheremi wi tɛgɛ wa wunluwɔ go kɔrɔsifɛnnɛ pe laga nawa pi ni, paa buru nuŋgba nuŋgba kaan wi yeri pilige nuŋgba nuŋgba pyew, mbaa yinrigi wa buru fɔfɛnnɛ pe yeri, fɔ yaakara ti sa kɔ wa ca ki ni. Kì pye ma, a Zheremi wì si koro wa wunluwɔ go kɔrɔsifɛnnɛ pe laga nawa pi ni.

38

Pàa Zheremi wi wa tɔnmɔ wege ka ni na jaa mboo gbo

1 Matan pinambyɔ Shefatiya, naa Pashuri pinambyɔ Gedaliya, naa Shelemiya pinambyɔ Yukali konaa Malikiya pinambyɔ Pashuri wi ni, pàa sɛnrɛ nda Zheremi wìla yo tara woolo pe ni fuun pe kan ti logo; wìla pye na yuun fɔ:

2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Lere o lere ka koro laga ki ca ŋga ki ni, tokobi, nakoma fuŋgo, nakoma yambewe pi yaa wo gbo. Ɛɛn fɔ lere o lere ka yiri mbe saa yɛɛ le Kalide tara fɛnnɛ pe kɛɛ, wo yaa shɔ; wi yinwege ko ki yaa pye wi yaritaga ye. Wi yaa koro yinwege na.› »

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: «Kaselege ko na, ki ca ŋga ki yaa le Babilɔni tara wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki kɛɛ; ki yaa ka ca ki shɔ.»

4 Kona, a tara teele pè si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Ki naŋa ŋa ki daga poo gbo! Katugu maliŋgbɔɔnlɔ mbele pè koro laga ki ca ŋga ki ni konaa leele pe ni fuun pe ni, wo wi yɛn na pe wire ti fanla pe na ki sɛnrɛ nda wila yuun ti ni. Ki naŋa ŋa wi woro na tara woolo pe yɔnwɔ po jaa, ɛɛn fɔ pe jɔlɔgɔ ko wi yɛn na jaa.»

5 Kona, a wunlunaŋa Sedesiyasi wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Wi ŋa, wi yɛn ye kɛɛ, mi yɛn wunluwɔ konaa ki ni fuun, mi se ya yaraga ka pye ye na.»

6 Kì pye ma, a pè si Zheremi wi yigi ma saa wi wa wa wunlunaŋa wi pinambyɔ Malikiya wi tɔnmɔ wege ki ni; ki tɔnmɔ wege kìla pye wa wunluwɔ go kɔrɔsifɛnnɛ pe laga nawa pi ni. Pàa Zheremi wi tirige wa tɔnmɔ wege ki ni maŋgala ni. Tɔnmɔ sila pye wa ki ni, ɛɛn fɔ fɛnrɛgɛ la pye wa ki ni. Zheremi wìla tigi wa fɛnrɛgɛ ki ni.

7 Ma si yala, Etiyopi tara fɛnnɛ naŋa wà la pye wa, ŋa pàa pye na yinri Ebɛdi Mɛlɛki. Wìla pye wunluwɔ go ki yɛkelewe wa; a wì sigi logo ma yo pàa Zheremi wi yigi maa tirige wa tɔnmɔ wege ki ni. Wunlunaŋa wìla pye ma cɛn wa Bɛnzhamɛ yeyɔngɔ ki na.

8 A Ebɛdi Mɛlɛki wì si yiri wa wunluwɔ go ki ni, mɛɛ saa para wunlunaŋa wi ni ma yo fɔ:

9 «E, wunlunaŋa, na tafɔ, kagala ŋgele fuun ki leele mbele pè pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi na, ki yɛn kapege. Pè saa wi wa wa tɔnmɔ wege ki ni. Fuŋgo ko ki yaa wi gbo wa, katugu yaakara tì kɔ laga ca ki ni.»

10 A wunlunaŋa wì sigi konɔ na li kan Etiyopi tara fɛnnɛ naŋa Ebɛdi Mɛlɛki wi yeri, ma yo fɔ: «Nambala nafa ma yiri kɛ lɛ laga, ma kari pe ni ye sa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi wɔ wa tɔnmɔ wege ki ni, sanni wi sa ku.»

11 A Ebɛdi Mɛlɛki wì sigi nambala pe lɛ ma kari pe ni wa wunluwɔ go ki ni, ma ye yumbyɔ wa ni wa yarijɛndɛ tɛgɛsaga

go ki nɔgɔna. A pè si parisankɔɔnrɔ naa yaripɔrɔ lɛrɛlɛrɛ ta lɛ, mari tirige wa Zheremi wi kɔrɔgɔ wa tɔnmɔ wege ki ni maŋgala ni.

12 A Etiyopi tara fɛnnɛ naŋa Ebɛdi Mɛlɛki wì si Zheremi wi pye fɔ: «Ki parisankɔɔnrɔ naa yaripɔrɔ lɛrɛlɛrɛ nda ti le wa ma yanfoforo ti ni maŋgala ke na.» A Zheremi wì sigi pye ma.

13 A pè si Zheremi wi tile maŋgala ke ni, maa wɔ wa tɔnmɔ wege ki ni. A Zheremi wì si koro wa wunluwɔ go kɔrɔsifɛnnɛ pe laga nawa pi ni.

Wunlunaŋa Sedesiyasi wìla saa Zheremi wi yewe ki puŋgo wogo na

14 Kona, a wunlunaŋa Sedesiyasi wì si tun, a pè saa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yeri wi kan. A wì si kari wi ni kanŋgaga na wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ taanri wogo ki yɔn na. A wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Mila jaa mbɔɔn yewe kala la ni, ɛɛn fɔ maga ka yaraga ka lara na na.»

15 A Zheremi wì si Sedesiyasi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Na mi ka kaselege ki yo ma kan, ma se na gbo wi le? Ali na mi ka yɛrɛwɛ kan ma yeri, ma se yɛnlɛ mbe logo na yeri.»

16 A wunlunaŋa Sedesiyasi wì si wugu larawa Zheremi wi kan ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, lo na li maa yinwege ki kaan we yeri li mɛgɛ ki na, mi sɔɔn gbo, mi se sɔɔn le mbele paa jaa mbɔɔn gbo pe kɛɛ.»

17 Kona, a Zheremi wì si Sedesiyasi wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Na maga yiri mbe sɔɔn yɛɛ kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi tara teele pe yeri, pa ma yaa shɔ, ki ca ŋga fun pe sege sogo kasɔn ni, mboro naa ma go woolo pe ni ye yaa koro yinwege na.

18 Ɛɛn fɔ na mɛɛ yiri mbe sɔɔn yɛɛ kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi tara teele pe yeri, pa kona ki ca ŋga ki yaa le Kalide tara fɛnnɛ pe kɛɛ, pe yaa ki sogo kasɔn ni, mboro fun ma se shɔ pe kɛɛ.› »

19 A wunlunaŋa Sedesiyasi wì si Zheremi wi pye fɔ: «Na jatere wì piri na na Zhuda tara fɛnnɛ mbele pè saa pe yɛɛ kan Kalide tara fɛnnɛ pe yeri pe wogo na. Mi yɛn na fyɛ paga kanla le pe kɛɛ panla jɔlɔ.»

20 A Zheremi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Babilɔni tara fɛnnɛ pe sɔɔn le pe kɛɛ, ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo, to nda mila yuun ma kan we. Pa ma wogo ki yaa yɔn, ma yinwege ki yaa shɔ fun.

21 Ɛɛn fɔ, na ma ka je, mɛɛ yiri mbe sɔɔn yɛɛ kan pe yeri, ki sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ma naga na na fɔ:

22 ‹Jɛɛlɛ mbele fuun pe yaa ka koro wa Zhuda tara wunlunaŋa wi go ki ni, pe yaa ka pe ni fuun pe yirige mbe kari pe ni wa Babilɔni tara wunlunaŋa wi tara teele pe yeri. Ki jɛɛlɛ pe yaa kaa yuun fɔ:

Ma wɛnnɛ mbele pàa pye na yɛyinŋge sɛnrɛ yuun ma ni,

pɔ̀ɔn fanla ma ya ma ni!

Naa ma tɔɔrɔ tì kaa yanra wa fɛnrɛgɛ ki ni,

a pè si puŋgo le ma ni ma kari mɔɔ toro le!›

23 «Pe yaa kɔɔn jɛɛlɛ pe ni fuun konaa ma piile pe lɛ mbe kari pe ni wa Kalide tara fɛnnɛ pe yeri; mboro fun ma se ka shɔ pe kɛɛ, katugu Babilɔni tara wunlunaŋa wi yaa kɔɔn yigi, pe yaa ka kasɔn le ca ki ni mbege sogo.»

24 Kona, a Sedesiyasi wì si Zheremi wi pye fɔ: «Maga ka ti lere mbege sɛnrɛ nda ti logo, pa kona ma se ku.

25 Na tara teele paga ki logo mbe yo fɔ mì para ma ni, na paga pan mbɔɔn yewe mbe yo fɔ: ‹Sɛnrɛ nda mà yo wunlunaŋa wi kan konaa wunlunaŋa wì nda yo ma kan, ti yo we kan, maga ka yaraga ka kpɛ lara we na, pa kona we sɔɔn gbo.›

26 Kona, ma pe yɛri fɔ: ‹Mì pye na wunlunaŋa wi yɛnriŋgbanga yɛnri, jaŋgo wiga ka ti mbe sɔngɔrɔ naa wa Zhonatan wi go ki ni, nakoma mi yaa ku wa.› »

27 Kì pye ma, a tara teele pe ni fuun pè si pan wa Zheremi wi yeri, ma pan maa yewe. A wì si pe yɔn sogo ma yala wunlunaŋa wìla ki yo wi kan yɛgɛ ŋga na ki ni. Kona, a pè si kari maa yaga yɛw, katugu sɛnrɛ nda wunlunaŋa wo

naa Zheremi pàa yo pe yɛɛ kan, lere kpɛ sila ka jɛn wa ti ni.

28 Kì pye ma, Zheremi wìla koro wa wunluwɔ go kɔrɔsifɛnnɛ pe laga nawa pi ni, fɔ ma saa gbɔn pilige ŋga ni pàa kaa Zheruzalɛmu ca ki shɔ ki na.

39

Babilɔni tara fɛnnɛ pàa pan ma Zheruzalɛmu ca ki shɔ
(2 Wunlu 25.1-12; 2 Kuro 36.15-19; Zhere 52.4-16)

1 Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔjɛrɛ wolo li yeŋge kɛ wogo ki na, a Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wì si pan wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni fuun ki ni, ma pan ma maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan Zheruzalɛmu ca ki tanla maga yɔn tɔn.

2 Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wolo li yeŋge tijɛrɛ wogo ki pilige kɔlɔjɛrɛ wogo ki na, a Babilɔni tara fɛnnɛ pe si ca ki malaga sigembogo ki furu ma torosaga wɔ wa ki ni.

3 Kona, Babilɔni tara wunlunaŋa wi tara teele pe ni fuun pè si ye wa ca ki ni, ma saa cɛn wa ca ki mbogo Nandogomɔ yeyɔngɔ ki na. Poro la wɛlɛ Nɛrigali Sarezɛri, naa Samugari Nebu, naa Sarisekimu ŋa wìla pye wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to, naa Nɛrigali Sarezɛri ŋa wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ togbɔɔ, konaa Babilɔni tara wunlunaŋa wi tara teele sanmbala pe ni fuun pe ni.

4 Naa Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wo naa maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pàa kaa pe yan sanga ni, a pè si fe ma yiri wa ca ki ni yembinɛ li ni. Wunlunaŋa wi naŋgɔ kɔlɔgɔ konɔ lo pàa lɛ; yeyɔngɔ ŋga ki yɛn wa mboro shyɛn ti sɔgɔwɔ pi ni, a pè si saa toro ma yiri wa ki ni, mɛɛ konɔ na li maa kee wa Zhuridɛn gbaan funwa laga falafala ki ni li lɛ na kee.

5 Ɛɛn fɔ, a Kalide tara maliŋgbɔɔnlɔ pè si taga pe na, na pe puro, mɛɛ saa Sedesiyasi wi yigi wa Zheriko funwa laga falafala ki ni. A pè suu lɛ ma kari wi ni wa Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi yeri, wa Iribila ca, wa Hamati tara. A Nebukanezari wì si kiti kɔn wi na wa.

6 Babilɔni tara wunlunaŋa wì si ti, a pè Sedesiyasi wi pinambiile pe kɔnlɔgi le wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa Iribila ca. Wìla ti, a pè Zhuda tara teele pe ni fuun pe kɔnlɔgi fun.

7 A wì si ti, a pè Sedesiyasi wi yɛngɛlɛ ke yaari wi na, maa le tuguyɛnrɛ ŋgbɛɛrɛ na, mɛɛ kari wi ni wa Babilɔni tara.

8 Kalide tara fɛnnɛ pàa wunlunaŋa wi go ki sogo konaa ma leele pe yinrɛ ti sogo, mɛɛ Zheruzalɛmu ca mbogo ki jaanri.

9 Ko puŋgo na, leele sanmbala mbele pàa koro wa ca ki ni, naa leele mbele pàa yiri ma saa pe yɛɛ kan Nebukanezari wi yeri, konaa tara woolo sanmbala mbele pàa koro, wunlunaŋa laga ki kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wìla ki woolo pe yigi kasopiile ma kari pe ni wa Babilɔni tara.

10 Ɛɛn fɔ mbele pàa pye fanŋgɔgɔ fɛnnɛ wa leele pe sɔgɔwɔ, mbele yaraga sila pye pe yeri, wunlunaŋa laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wìla poro yaga wa Zhuda tara. A wì si ɛrɛzɛn kɛɛrɛ naa kɛɛrɛ kankan pe yeri ki wagati nuŋgba wi ni.

Pàa Zheremi wi wɔ wa kaso

11 Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wìla konɔ kan wunlunaŋa laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wi yeri Zheremi wi wogo na ma yo fɔ:

12 «Kari ma saa lɛ maa wele wi na, maga ka kapege kpɛ pye wi na. Wi ka yaraga ŋga fuun yɛnri ma yeri, maga pye wi kan.»

13 Kona, wunlunaŋa laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan, naa go nawa tunmbyeele to Nebushaziban, naa Nɛrigali Sarezɛri ŋa wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ togbɔɔ konaa Babilɔni tara wunlunaŋa wi tara teele pe ni fuun,

14 pè si pitunmbolo torogo, a pè saa Zheremi wi lɛ ma yiri wi ni wa wunlunaŋa laga kɔrɔsifɛnnɛ pe laga nawa pi ni, ma saa wi karafa Shafan pinambyɔ Ahikamu wi pinambyɔ Gedaliya wi na, ma yo wi kari wi ni wa wi go. Kì pye ma, a Zheremi wì si koro wa leele pe ni.

Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn fɔlɔ lɛ mbaa Ebɛdi Mɛlɛki wi go singi

15 Sanga ŋa ni Zheremi wìla pye wa kaso wi ni, wa wunlunaŋa laga

kɔrɔsifɛnnɛ pe laga nawa pi ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan wi yeri ma yo fɔ:
16 «Kari ma saga yo Etiyopi tara fɛnnɛ naŋa Ebɛdi Mɛlɛki wi kan fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: Wele, sɛnrɛ nda mìla yo ki ca ŋga ki wogo na, mi yaa ti ki kala li pye ca ki na; ki yaa pye jɔlɔgɔ kala, ki se pye kajɛŋgɛ. Ki kala li yaa pye ki wagati wi ni ma yɛgɛ na.
17 Ɛɛn fɔ ki pilige ki ni, mi yaa ma shɔ; Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ma yɛn na fyɛ leele mbele yɛgɛ, ma se ka ye pe kɛɛ.
18 Mi yaa ti ma shɔ pe yeri, pe sɔɔn gbo tokobi ni. Ma yinwege ko ki yaa pye ma tasaga ye, katugu mà taga na na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.› »

40

Zheremi wìla saa koro wa Gedaliya wi ni

1 Wunlunaŋa laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wìla Zheremi wi wɔ wa kaso maa yirige wa Arama ca sanga ŋa ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan Zheremi wi yeri. Pilige ŋga ni wìla kari ma saa wi wɔ wa kaso wi ni, wìla saa Zheremi wi ta pòo pɔ yɔngɔwɔ ni wa Zheruzalɛmu woolo naa Zhuda tara woolo mbele pàa yigi kasopiile mbe kari pe ni wa Babilɔni tara pe sɔgɔwɔ.
2 A wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì si ti, a pè Zheremi wi lɛ ma yiri wi ni wa leele pe sɔgɔwɔ, ma suu pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, làa ki jɔlɔgɔ ŋga ki wogo ki yari ki laga ŋga ki wogo na.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ŋga yo, koyi ŋga kì gbɔn, a lìgi kala li pye mali yɔn fili; katugu yè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na. Ye sila logo li yeri. Ki kala na, ŋga làa yo, kì ye ta.
4 Koni, wele, yɔngɔwɔ mba wa ma kɛɛ ki na, mi yaa pi sangala ma na nala, mbɔɔn yaga. Na kaa pye ma yɛn na jaa mbe pinlɛ na ni mbe kari wa Babilɔni tara, ma pan we kari, mi yaa saa ma kɔrɔsi. Ɛɛn fɔ na ma si woro na jaa mbe pinlɛ na ni mbe kari wa Babilɔni tara, ma koro laga. Tara ti ni fuun ti nda ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, laga ŋga kɔɔn ndanla, mbe pye mbe yala ma yɛgɛ na, ma kari wa ma.»
5 Naa Zheremi wila kaa na mɔni mboo yɔn sogo, a Nebuzaradan wì suu pye fɔ: «Sɔngɔrɔ ma kari wa Gedaliya wi yeri, Shafan pinambyɔ Ahikamu wi pinambyɔ we; wo ŋa Babilɔni tara wunlunaŋa wì tɛgɛ Zhuda tara cara ti go na we. Kari ma sa koro wa wi ni, wa leele sanmbala pe sɔgɔwɔ; nakosima laga ŋga fuun kɔɔn ndanla, maa kee wa ma.» A wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì si yarilire naa yarikanra kan Zheremi wi yeri, mɛɛ wi yaga wila kee.
6 A Zheremi wì si kari wa Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wi yeri wa Mizipa ca, ma saa koro wa wi ni wa leele sanmbala mbele pàa koro wa tara ti ni pe sɔgɔwɔ.

Zhuda tara woolo pàa saa gbogolo wa Gedaliya wi tanla
(2 Wunlu 25.22-26)

7 Zhuda tara maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele fuun pàa pye wa wasege ki ni, poro naa nambala pe ni, a pè sigi logo ma yo fɔ Babilɔni tara wunlunaŋa wìla Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wi tɛgɛ tara ti go na, ma tara ti fyɔnwɔ fɛnnɛ pe le wi kɛɛ wila pe kɔrɔsi, ki nambala naa ki jɛɛlɛ konaa piile pe ni, poro mbele pe sila yigi kasopiile mbe kari pe ni wa Babilɔni tara we.
8 Kì pye ma, a pè si kari Gedaliya wi kɔrɔgɔ wa Mizipa ca. Poro la wɛlɛ Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli, naa Kareya pinambiile Yohana naa Zhonatan, naa Tanihumɛti pinambyɔ Seraya, naa Efayi pinambiile pe ni ma yiri wa Netofa ca, naa Maaka setirige pyɔ Yezaniya konaa poro naa pe lenambala pe ni.
9 Gedaliya ŋa wìla pye Shafan pinambyɔ Ahikamu wi pinambyɔ, a wì si wugu ma poro naa pe lenambala pe kan ma yo fɔ: «Yaga kaa fyɛ mbe ye yɛɛ go sogo Kalide tara fɛnnɛ pe kan; ye cɛn laga tara ti ni, ye go sogo Babilɔni tara wunlunaŋa wi kan, pa kona ye yaa fɛrɛwɛ ta.
10 Mi wo na, mi yaa koro laga Mizipa ca, Kalide tara fɛnnɛ mbele ka pan laga we yeri, mi yaa yere ye yɔnlɔ pe yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ yoro wo na, yaa ye ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ pi

woo, yaa ye tige pire ti coo, yaa ye sinmɛ liwoo pi woo, yaa ti nii leyaara ni yaa ti teri. Ye Yɛn ma cɛn cara nda ni, ye koro wa ki cara ti ni.»
11 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Zhuda tara fɛnnɛ mbele fuun pàa pye wa Mowabu tara, naa wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara, naa wa Edɔmu tara konaa wa tara sannda pyew ti ni, a pè sigi logo ma yo fɔ Babilɔni tara wunlunaŋa wìla leele pele yaga wa Zhuda tara, ma Shafan pinambyɔ Ahikamu wi pinambyɔ Gedaliya wi tɛgɛ pe go na.
12 Ki Zhuda tara fɛnnɛ pàa jaraga ma kari lara nda fuun ni, a pe ni fuun pè si yiri wa ki lara ti ni ma sɔngɔrɔ wa Zhuda tara, wa Gedaliya wi tanla, wa Mizipa ca. Pàa kɛɛrɛ kɔn ma ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ lɛgɛrɛ ta konaa tige pire lɛgɛrɛ ni.

Pàa Gedaliya wi gbo kala li yo

13 Pilige ka, a Kareya pinambyɔ Yohana wo naa maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele fuun pàa pye wa wasege ki ni, pè si yiri wa ma pan wa Gedaliya wi yeri wa Mizipa ca.
14 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Naga yɛn ma, ma sigi jɛn mbe yo fɔ Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Baalisi wi Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wi torogo wi pan wɔɔn gbo wi le?» Ɛɛn fɔ Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wi sila taga pe sɛnrɛ ti na.
15 Ko puŋgo na, a Kareya pinambyɔ Yohana wì sigi yo Gedaliya wi kan larawa, ma pe ta wa Mizipa ca ma yo fɔ: «Ki yaga ma konɔ kan na yeri mbe sa Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wi gbo, lere kpɛ sege jɛn. Yiŋgi na ma yaa si ti pɔɔn gbo? Yiŋgi na ma yaa si ti Zhuda tara woolo mbele pè pan ma gbogolo laga ma tanla pe jaraga naa, konaa leele sanmbala mbele pè koro laga Zhuda tara pe tɔngɔ pe wɔ wa?»
16 Ɛɛn fɔ, a Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wì si Kareya pinambyɔ Yohana wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Maga kaga pye, katugu sɛnrɛ nda ma yɛn na yuun Ishimayɛli wi kanŋgɔlɔ, ti yɛn yagbolo.»

41

Ishimayɛli wìla Gedaliya wi gbo

1 Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki na, Elishama pinambyɔ Netaniya wi pinambyɔ Ishimayɛli ŋa wìla pye wunluwɔ go setirige woo wa, wì si pan wunlunaŋa wi legbɔɔlɔ pele ni konaa nambala kɛ ni wa Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wi yeri, wa Mizipa ca. A pè si pinlɛ ma li ja wa Mizipa ca.
2 Kona, a Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wì si yiri wo naa nambala kɛ mbele pàa pye wi ni pe ni, ma to Shafan pinambyɔ Ahikamu wi pinambyɔ Gedaliya wi na, maa gbɔn maa gbo tokobi ni. Naŋa ŋa Babilɔni tara wunlunaŋa wìla tɛgɛ Zhuda tara ti go na, pa Ishimayɛli wìla wi gbo yɛɛn.
3 Ko puŋgo na, Zhufuye mbele fuun pàa pye wa Gedaliya wi ni wa Mizipa ca, a Ishimayɛli wì si pe gbo fun konaa Kalide tara maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye wa pe ni.

Ishimayɛli wìla Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔfɛnnɛ nafa tijɛrɛ gbo

4 Gedaliya wi gboŋgɔlɔ, ki pilige shyɛn wogo ki na, maga ta lere kpɛ fa ki kala li jɛn gbɛn,
5 a nambala nafa tijɛrɛ si yiri wa Sishɛmu ca, naa Silo ca konaa wa Samari tara ma pan. Pàa pe siyɔɔlɔ pe kulu kulu, ma pe yaripɔrɔ ti walagi pe yɛɛ na, ma pe yɛɛ wire ti kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ jatere piriwɛn pi na; pàa pan muwɛ saara, naa wusuna nuwɔ taan ni mbe pan mberi wɔ saraga wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
6 A Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wì si yiri wa Mizipa ca mbe sa pe fili. Wìla pye na tanri na gbele na kee pe kɔrɔgɔ. Naa wìla ka saa gbɔn wa pe na, a wì si pe pye fɔ: «Ye pan we kari wa Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wi yeri.»
7 Ɛɛn fɔ naa pàa ka saa gbɔn wa ca nawa sanga ŋa ni, a Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wo naa nambala mbele pàa pye wi ni, pè si pe kɔnlɔgi, mɛɛ pe gboolo pe wa tɔnmɔ wege ka ni.
8 Ɛɛn fɔ, wa ki leele pe ni, nambala kɛ la pye wa, a poro si Ishimayɛli wi pye fɔ: «Maga ka we gbo, katugu we yɛn ma yarilire lara wa kɛɛrɛ ti ni: Bile, naa ɔrizhi, naa sinmɛ liwoo, konaa sɛnrɛgɛ

ni.» Kì pye ma, a wì si poro yaga, wii poro
pinlɛ mbe pe gbo pe sefɛnnɛ sanmbala pe
ni.
9 Ishimayɛli wìla leele mbele gbo ma
pinlɛ Gedaliya wi ni, wìla pe gboolo
pe ni fuun pe wa tɔnmɔ wege ŋga ni,
wunlunaŋa Asa wìla ki tɔnmɔ wege gbɔgɔ
ki wɔ maga pye wi larasaga, sanga ŋa
ni wìla pye na malaga gbɔɔn Izirayɛli
tara wunlunaŋa Bayesha wi ni. Ki tɔnmɔ
wege ko Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli
wìla yin gboolo pe ni.
10 Ko puŋgo na, leele sanmbala mbele
pàa koro wa Mizipa ca, Ishimayɛli wìla
pe yigi kasopiile ma kari pe ni. Poro la
wɛlɛ wunlunaŋa wi sumborombiile wele,
konaa leele sanmbala mbele pàa koro wa
Mizipa ca pe ni, poro mbele wunlunaŋa
wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wìla
le Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wi kɛɛ
we. Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wìla
kari pe ni kasopiile wa Amɔ cɛnlɛ woolo
pe tara.

Yohana wìla leele mbele Ishimayɛli wìla yigi kasopiile pe shɔ

11 Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wìla
kapege ŋga fuun pye, Kareya pinambyɔ
Yohana wo naa maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele
fuun pàa pye wi ni, pàa ki sɛnrɛ ti logo.
12 A pè si pe maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun
pe lɛ mbe kari sa to Netaniya pinambyɔ
Ishimayɛli wi na. Pàa saa wi yigi wa
Gabawɔn ca tɔnmɔ were tugbɔɔrɔ ti
tanla.
13 Leele mbele fuun Ishimayɛli wìla yigi
kasopiile ma pinlɛ wi yɛɛ ni, naa pàa
kaa Kareya pinambyɔ Yohana wo naa
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege teele pe ni fuun
pe yan sanga ŋa ni, a pe nawa pì si yinŋgi
pe na.
14 Kì pye ma, leele mbele fuun Ishi-
mayɛli wìla yigi kasopiile wa Mizipa, pè
si wa ma kanŋga, mɛɛ sɔngɔrɔ ma saa
taga Kareya pinambyɔ Yohana wi na.
15 Ɛɛn fɔ Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli
wo naa wi lenambala kɔlɔtaanri pe ni, pè
si fe ma shɔ Yohana wi yeri, mɛɛ kari wa
Amɔ cɛnlɛ woolo pe yeri.
16 Ko puŋgo na, Netaniya pinambyɔ
Ishimayɛli wìla leele mbele yigi kasopiile
ma yiri wa Mizipa ca, Ahikamu pinambyɔ
Gedaliya wi gboŋgɔlɔ, Kareya pinambyɔ
Yohana wo naa maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele
fuun pàa pye wi ni, pè si ki leele pe lɛ ma
pe taga pe yɛɛ na; wa pe ni, maliŋgbɔɔnlɔ
la pye wa, naa jɛɛlɛ, naa piile konaa
wunluwɔ go legbɔɔlɔ pe ni. Yohana wìla
yiri pe ni wa Gabawɔn ca ma sɔngɔrɔ pe
ni.
17 A pè si konɔ li lɛ na kee, mɛɛ saa yere
wa Kimihamu nambanmbala tugugo laga
ki ni, wa Betilɛɛmu ca ki tanla. Pàa pye
naga sɔnri mbe kari wa Ezhipiti tara,
18 jaŋgo pàa pye na fyɛ Kalide tara
fɛnnɛ mbele yɛgɛ, mbe ta mbe lali pe
ni, katugu Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli
wìla Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wi gbo,
wo ŋa Babilɔni tara wunlunaŋa wìla tɛgɛ
Zhuda tara ti go na we.

42

Zheremi wìla yo leele paga ka kari wa Ezhipiti tara

1 Kona, maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni
fuun, naa Kareya pinambyɔ Yohana, naa
Hoshaya pinambyɔ Yezaniya konaa leele
sanmbala pe ni fuun, maga lɛ lepigile ke
na ma saa ki wa legbɔɔlɔ pe na, pè si kari
2 wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi
yeri, ma saa wi pye fɔ: «Yɛnriŋgbanga
ŋga we yɛn nɔɔ yɛnri, ki yaga maga logo.
Ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
woro sanmbala mbele wè koro we kan;
katugu wàa pye ma lɛgɛ, koni wè koro
jɛgɛlɛ, paa yɛgɛ ŋga na ma yɛn naga yaan
we.
3 Konɔ na we daga mbe lɛ konaa ŋga
we daga mbe pye, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ li yewe ligi naga we na.»
4 A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wì
si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mìgi logo, mi
yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ye
kan, mbe yala yɛgɛ ŋga na yège yo ki ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ liga ka sɛnrɛ nda fuun yo,
mi yaa ti yo ye kan, mi se ta kpɛ lara ye
na.»
5 A pè si Zheremi wi pye fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li ka kɔɔn tun we
yeri, mbe sɛnrɛ nda fuun yo ma kan, na
wee tanga mbe yala ti ni ki yɛgɛ ki na, pa

kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li yiri we kɔrɔgɔ, mbe pye sɛrɛfɔ jɛnŋɛ konaa kaselege yofɔ.
6 Ki tanla o, ki pɛn o, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ na we yɛn nɔɔ tunnu li yeri, li ka sɛnrɛ nda fuun yo, we yaa tanga ti na; katugu we yaa pye yɛyinŋge na, na we kaa nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yeri we.»
7 Kì pye ma, piliye kɛ toroŋgɔlɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan Zheremi wi yeri.
8 A Zheremi wì si Kareya pinambyɔ Yohana wi yeri, naa maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye wi ni pe ni, konaa leele sanmbala pe ni fuun pe ni, maga lɛ lepigile ke na ma saa ki wa legbɔɔlɔ pe na.
9 A wì si pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, lo na yàa na tun li yeri ma yo mbe ti ye yɛnrɛgɛ ki gbɔn wa li na, pa lì yo yɛɛn fɔ:
10 ‹Na yaga koro mbe cɛn laga ki tara nda ti ni, mi yaa yeresaga kan ye yeri, mi se ye tɔngɔ; mi yaa ye yerege mbe ye sanri, mi se ka ye kɔlɔgi; katugu jɔlɔgɔ ŋga mì wa ye na, mi yaa na jatere wi kanŋga mbege wogo ki yaga.
11 Babilɔni tara wunlunaŋa ŋa yaa fyɛ wi yɛgɛ, yaga kaa fyɛ wi yɛgɛ. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma, katugu mi yɛn ye ni, mi yaa ye shɔ, mbe ye shɔ wi kɛɛ.
12 Mi yaa ye yinriwɛ ta, mbe ti wi ye yinriwɛ ta, mbe ye yaga ye sɔngɔrɔ, ye pan ye cɛn wa ye tara ti ni.› »
13 «Ɛɛn fɔ na yaga yo fɔ: ‹We se cɛn laga ki tara nda ti ni,› na yee yɛnlɛ mbe logo Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri,
14 na yaga yo fɔ: ‹We se yɛnlɛ ki na, we yaa kari wa Ezhipiti tara, wa laga ŋga we se malaga yan, we se maliŋgbɔɔnlɔ mbanlaga tinmɛ logo wa, we se yaakara la wa, pa we yaa sa cɛn wa ki laga ki ni.›
15 Ko ka pye ma, yoro Zhuda tara woolo sanmbala mbele yè koro, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Na yaga yere ki yerewe mbe kari wa Ezhipiti tara, na yaga kari mbe sa cɛn wa,
16 pa kona tokobi ŋa ye yɛn na fyɛ wi yɛgɛ, wi yaa ye tɔn wa Ezhipiti tara; ye jatere wì lɛgɛ ye na fuŋgo ŋga wogo na, ki yaa to ye na wa Ezhipiti tara. Pa ye yaa ku wa ki tara ti ni.
17 Leele mbele fuun pe yaa ki kɔn mbege tɛgɛ, mbe kari wa Ezhipiti tara, mbe sa cɛn wa, tokobi, naa fuŋgo konaa yambewe pi yaa poro pe ni fuun poro gbo. Pe ni, wa kpɛ se ka koro go na, jɔlɔgɔ ŋga mi yaa wa pe na, wa kpɛ se ka shɔ ki kɛɛ.› »
18 «Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yɛgɛ ŋga na mìlan naŋgbanwa naa na kɔnrɔ tandorogo kala li wa Zheruzalɛmu ca woolo pe na, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na yaga kari wa Ezhipiti tara, na naŋgbanwa kala li yaa to ye na. Ye yaa ka pye mɛjɔɔgɔ yaraga, naa sunndo kɔngɔ yaraga, naa daŋga yaraga konaa tifagawa yaraga leele pe yɛgɛ na. Kona ye se ka ki tara nda ti yan yɛnlɛ ni naa.› »
19 «Yoro Zhuda tara woolo sanmbala mbele yè koro, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Yaga ka kari wa Ezhipiti tara. Yege jɛn ye wali ki na fɔ mi yɛn na ye yɛrɛgi nala.›
20 Yoro jate yè wa ma la, katugu yàa na tun Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri, ma yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛnri we kan; na Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li ka sɛnrɛ nda fuun yo, mari yo we kan, we yaa ki kala li pye.›
21 Koni, mìgi yo ye kan nala, ɛɛn fɔ yee yɛnlɛ mbe logo Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri, sɛnrɛ nda fuun lì yo na kan mbe yo ye kan, yee yɛnlɛ mberi logo.
22 Yege jɛn ye filige ki na koni, fɔ yaa jaa mbe kari sa cɛn laga ŋga na, tokobi naa fuŋgo konaa yambewe pi yaa ye gbo wa ki laga ki ni.»

43

Pàa Zheremi wi yigi ma kari wi ni wa Ezhipiti tara

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda fuun yo Zheremi wi kan ma yo wiri yo leele pe kan, naa wìla kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti ni fuun ti yo pe kan makɔ sanga ŋa ni,
2 kona, a Hoshaya pinambyɔ Azariya, naa Kareya pinambyɔ Yohana konaa ki

leele mbele fuun pàa pye yɛɛ gbɔgɔwɔ ni, pè si Zheremi wi pye fɔ: «Sɛnrɛ nda mà yo, mà finlɛ; Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lo ma lɔɔn tun ma pan maga yo we kan, fɔ waga ka kari sa cɛn wa Ezhipiti tara.

3 Neriya pinambyɔ Baruki wo wi yɛn nɔɔ sunnu nɔɔ waa we na, jaŋgo mbe we le Kalide tara fɛnnɛ pe kɛɛ, pe ta pe we gbo nakoma pe we yigi kasopiile mbe kari we ni wa Babilɔni tara.»

4 Kona, Kareya pinambyɔ Yohana wo naa maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni fuun pe ni, konaa leele mbele fuun pàa pye pe ni, pee yɛnlɛ mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo ti logo, mbe koro mbe cɛn wa Zhuda tara ti ni.

5 Kona, a Kareya pinambyɔ Yohana wo naa maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni fuun pè si Zhuda tara woolo sanmbala pe ni fuun pe lɛ, poro mbele fuun pàa pe gbɔn ma pe jaraga wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, a pè sɔngɔrɔ ma pan ma cɛn wa Zhuda tara ti ni naa we.

6 Pàa pye nambala, naa jɛɛlɛ, naa pi-ile, naa wunlunaŋa wi sumborombiile, konaa leele mbele fuun wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wìla le Shafan pinambyɔ Ahikamu wi pinambyɔ Gedaliya wi kɛɛ pe ni, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi ni konaa Neriya pinambyɔ Baruki wi ni.

7 A pè si kari wa Ezhipiti tara, katugu pe sila logo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. A pè si saa gbɔn wa Tapanɛsi ca.

Zheremi wì yo Babilɔni tara fɛnnɛ pe yaa pan mbe to Ezhipiti tara ti na

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan Zheremi wi yeri wa Tapanɛsi ca, ma yo fɔ:

9 «Kari ma sa sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ ta lɛ ma sari lara wa joro ti ni, wa tofa gbɔnsaga ki ni, wa wunlunaŋa Farawɔn wi go yɔn ki na, wa Tapanɛsi ca, Zhuda tara fɛnnɛ pe yɛgɛ na.

10 Maga yo pe kan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mi yaa sa na tunmbyee Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi yeri wi pan. Mi yaa ka wi wunluwɔ jɔngɔ ki tɛgɛ ki sinndɛɛrɛ nda ti na, to nda mì lara wa joro ti ni we. Pa wi yaa ka wi wunluwɔ paraga go ki kan wa ti go na.

11 Wi yaa ka pan mbe malaga gbɔn Ezhipiti tara ti ni. Mbele pe yaa ku, poro yaa ku; pe yaa mbele yigi kasopiile, pe yaa poro yigi kasopiile; pe yaa mbele gbo tokobi ni, pe yaa poro gbo tokobi ni.

12 Mi yaa ti wi kasɔn le Ezhipiti tara yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti ni. Wi yaa ka yarisunndo ta sogo konaa mbe ta koli mbe kari ti ni wa Babilɔni tara. Yaayoro kɔnrifɔ wi maa derigbɔgɔ ki migi wi yɛɛ na yɛgɛ ŋga na, pa wi yaa ka Ezhipiti tara yarijɛndɛ ti koli mboo yɛɛ migi ti ni ma. Wi yaa ka yiri wa tara ti ni mbe kari yɛyinŋge na.

13 Yarisunŋgo ŋga ki yɛn yɔnlɔ ki kacɛn, ki sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ nda pè yerege yerege wa ki gbɔgɔgo ki ni wa Ezhipiti tara, wi yaa kari gbɔn mberi yaari, mbe kasɔn le Ezhipiti tara yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti ni, mberi sogo.› »

44

Zhuda tara fɛnnɛ mbele pàa kari wa Ezhipiti tara, Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo pe wogo na

1 Zhuda tara fɛnnɛ mbele fuun pàa pye wa Ezhipiti tara ma cɛn wa Migidɔli ca, naa wa Tapanɛsi ca, naa wa Mɛfisi ca konaa wa Patirɔsi tara, ki sɛnrɛ nda to we Fɔ wìla kan Zheremi wi yeri pe wogo na, ma yo fɔ:

2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Jɔlɔgɔ ŋga fuun mì wa Zheruzalɛmu ca konaa Zhuda tara cara sannda ti ni fuun ti na, yège yan. Ye wele, ti ni fuun tì pye katara nala wo ni, lere woro ma cɛn wa ti ni.

3 Ko pye ma, kapege ŋga ki leele pè pye ko kala na, katugu pànla nawa pi ŋgban na na, naa pàa saa na wusuna nuwɔ taansaara woo yarisunndo ta yɛgɛ yeri nari gbogo, to nda poro jate pe sila ti jɛn, yoro naa ye tɛlɛye pe ni, ye sila ti jɛn.

4 Ma si yala, mìla na tunmbyeele, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe

torogo wa ye yeri; mìla koro na pe tunnu wa ye yeri suyi, ma yo pe saga yo ye kan fɔ yaga kaa ki katijangara nda ti piin, to nda ti yɛn mala mbɛn we.

5 Ɛɛn fɔ yee logo na yeri, yee nuŋgbolo jan mbanla sɛnrɛ ti logo; yee yɛnlɛ mbe ye tipere pyege ki yaga, yee yɛnlɛ mbe wusuna nuwɔ taan saara wɔgɔ ki yaga yarisunndo ta yɛgɛ yeri.

6 Kì pye ma, na kɔnrɔ tandorogo naa na naŋgbanwa pì si yiri na ni paa kasɔn yɛn, ma Zhuda tara cara to naa Zheruzalɛmu ca nawa koŋgolo ke ni ti sogo mari tɛgɛ katara, a tì koro waga.› »

7 Kona, a Zheremi wì sho naa fɔ: «Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yiŋgi na, a yè sigi kapege gbɔgɔ cɛnlɛ ŋga ki pye ye yɛɛ na, mbe ti Zhuda tara woolo, nambala naa jɛɛlɛ, piile konaa piyɛngɛlɛ ke tɔngɔ ke wɔ wa, ali lere kpɛ ka ka koro go na ye ni?

8 Ye yɛn nala nawa pi ŋgbanni ye kapyere nda yaa piin ti ni, na wusuna nuwɔ taan saara woo yarisunndo ta yɛgɛ yeri wa Ezhipiti tara, to nda ye yɛn ma cɛn wa ti ni we. Ye yaa ki kan pe ye tɔngɔ, mbe pye cɛnlɛ na lì daŋga konaa mbe pye tifagawa yaraga cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke sɔgɔwɔ.

9 Naga yɛn ma, kapere nda ye tɛlɛye pè pye, naa nda Zhuda tara wunlumbolo pè pye, naa nda pe jɛɛlɛ pè pye, naa nda yoro jate yè pye konaa nda ye jɛɛlɛ pè pye wa Zhuda tara konaa wa Zheruzalɛmu ca nawa koŋgolo ke ni, ye fɛgɛ ti na wi le?

10 Ali ma pan ma gbɔn nala, ki kala li fa ye lere kpɛ go na, lere kpɛ woro na fyɛ na yɛgɛ; na lasiri wo naa na kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mìla kan yoro naa ye tɛlɛye pe yeri, yee yɛnlɛ mbe tanga ki konɔ li na.› »

11 Kona, Zheremi wì sho naa fɔ: «Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ, mbe jɔlɔgɔ wa ye na, mbe Zhuda tara woolo pe ni fuun pe tɔngɔ.

12 Zhuda tara woolo sanmbala mbele pè yere ki yerewe mbe kari sa cɛn wa Ezhipiti tara, mi yaa yiri pe kɔrɔgɔ; pe ni fuun pe yaa tɔngɔ mbe toori wa Ezhipiti tara ti ni. Tokobi naa fuŋgo ki yaa pe gbo, mbege lɛ piile pe na fɔ mbe saga wa lelɛɛlɛ pe na. Pe yaa ka pye mɛjɔɔgɔ yaraga, naa sunndo kɔngɔ yaraga, naa daŋga yaraga konaa tifagawa yaraga.

13 Mbele pè saa cɛn wa Ezhipiti tara, mi yaa ka yiri pe kɔrɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na mìla yiri Zheruzalɛmu ca woolo pe kɔrɔgɔ, ma pe gbo tokobi, naa fuŋgo konaa yambewe ni.

14 Zhuda tara woolo sanmbala mbele pè pan ma cɛn laga Ezhipiti tara ti ni, wa kpɛ se ka shɔ, wa kpɛ se ka koro go na. Poro mbele ki la yɛn pe na mbe sɔngɔrɔ mbe sa cɛn naa wa Zhuda tara ti ni, wo wa kpɛ se ka sɔngɔrɔ wa ti ni naa; kaawɔ leele jɛnri pe yaa ka shɔ mbe sɔngɔrɔ ko cɛ.› »

Yarisunndo ta yɛgɛ sɛnrɛ

15 Kona, nambala mbele fuun pàa ki jɛn ma yo pe jɛɛlɛ pàa pye na wusuna nuwɔ taan sori yarisunndo ta yɛgɛ kan, naa jɛɛlɛ mbele fuun pàa pye wa na gbogolo ma pye janwa gbɔlɔ konaa leele mbele fuun pàa pye ma cɛn wa Ezhipiti tara, wa Patirɔsi ca, a pè si Zheremi wi yɔn sogo ma yo fɔ:

16 «Sɛnrɛ nda mà yo we kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni, we se yɛnlɛ mberi logo, mbe tanga ti na.

17 Ɛɛn fɔ sɛnrɛ nda wè yo wa we yɔn, to we yaa la tanri ti na, to yɛn fɔ we yaa la wusuna nuwɔ taan sori yarisunŋgo naayeri wunlunjɔ ki kan, mbaa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki woo ki yeri, paa yɛgɛ ŋga na woro naa we tɛlɛye, naa we wunlumbolo konaa we tara teele pe ni, wàa pye naga piin wa Zhuda tara cara ti ni konaa wa Zheruzalɛmu ca nawa koŋgolo ke ni. Ki wagati wi ni, wàa pye na yaakara taa na kaa na tinni, ma pye fɛrɛwɛ na, jɔlɔgɔ kpɛ sila pye we na.

18 Ɛɛn fɔ maga lɛ wè wusuna nuwɔ taan saraga wɔmɔ naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki wɔmɔ pi yaga yarisunŋgo naayeri wunlunjɔ ki yeri, a wè si yaraga pyew ki la, a tokobi naa fuŋgo ki ni ti nɛɛ we kuun»

19 Kona, a jɛɛlɛ pè sho fɔ: «Na we kaa wusuna nuwɔ taan wi sori yarisunŋgo naayeri wunlunjɔ ki kan, mbaa duvɛn

saraga ŋga pe ma wo ki woo ki yeri, naga yɛn ma, we maa ki piin we pɛnɛ pe fu na wi le? Poro jate pège jɛn ma yo we ma wɔn wa, maa pye paa ki yanlɛɛ yɛn, mbe duvɛn saraga ŋga pe ma wo ka wɔ ki yeri.»

20 Kona, leele mbele fuun pàa ki sɛnrɛ ti yo ma Zheremi wi yɔn sogo, nambala naa ki jɛɛlɛ, a Zheremi wì si pe pye fɔ:

21 «Wusuna nuwɔ taan ŋa yàa pye na sori wa Zhuda tara cara ti ni konaa wa Zheruzalɛmu ca nawa koŋgolo ke ni, yoro naa ye tɛlɛye pe ni, naa ye wunlumbolo pe ni, naa ye tara teele pe ni konaa leele pe ni fuun pe ni, naga yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li jatere wi woro ti na nari jate wi le?

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila ka ya mbege wogo ki kun li yɛɛ ni mbe kari yɛgɛ, ye kapyere tipere ti kala na konaa katijangara nda yè pye ti kala na. Ki kala na, ye tara tì pye kataga, ma pye laga ŋga lere woro ma cɛn wa ki ni; ma pye daŋga yaraga paa yɛgɛ ŋga na pe yɛn naga yaan nala we.

23 Ki jɔlɔgɔ ŋga kì to ye na, katugu yè wusuna nuwɔ taan sogo yarisunndo ta yɛgɛ kan, ma kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na. Ye sila logo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ye sila tanga li lasiri, naa li kondɛgɛŋgɛlɛ, konaa li sɛrɛya sɛnrɛ ti na. Ko kala kì ti ki jɔlɔgɔ ŋga kì gbɔn ye na, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn nala we.»

24 Kona, a Zheremi wì sigi yo naa leele pe ni fuun pe kan konaa jɛɛlɛ pe ni fuun pe kan fɔ: «Yoro Zhuda tara woolo mbele fuun ye yɛn laga Ezhipiti tara, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo.

25 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yoro naa ye jɛɛlɛ pe ni, yàa sɛnrɛ nda yo wa ye yɔn ki ni, yè ki kala li pye mali yɔn fili ye kɛyɛn yi ni. Yàa ki yo ma yo fɔ: Wàa yɔn fɔlɔ lɛ ma yo fɔ we yaa wusuna nuwɔ taan sogo konaa mbe duvɛn saraga ŋga pe ma wo ka wɔ yarisunŋgo naayeri wunlunjɔ ki yeri, kaselege ko na, we yaa ki yɔn fɔlɔ li yɔn fili.› Koni yɔn fɔlɔ na yàa lɛ ye sali yɔn fili fasi, sɛnrɛ nda yàa yo wa ye yɔn, ye saga kala li pye fasi!

26 Yoro Zhuda tara woolo mbele fuun ye yɛn ma cɛn laga Ezhipiti tara, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo! Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: Mì wugu na yɛɛra mɛgɛ ŋga kì gbɔgɔ ki na, fɔ Zhuda tara woolo wa kpɛ se kanla mɛgɛ ki yeri naa mbe yɔn fɔlɔ lɛ. Wa Ezhipiti tara ti ni fuun ti ni, lere kpɛ se kaga yo naa mbe yo fɔ: ‹Mì wugu we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na.›

27 Wele, mi yaa la wele pe na mbe kapege pye pe na, mi se ka kajɛŋgɛ pye pe kan. Zhuda tara woolo mbele fuun pe yɛn ma cɛn laga Ezhipiti tara, tokobi naa fuŋgo ki ni, to ti yaa ka pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew.

28 Leele jɛnri pe yaa ka shɔ tokobi wi kɛɛ mbe yiri wa Ezhipiti tara, mbe sɔngɔrɔ wa Zhuda tara. Pa kona, leele jɛnri mbele pe yaa ka koro go na Zhuda tara woolo mbele pè pan ma cɛn laga Ezhipiti tara ti ni, pe yaa kaga jɛn, fɔ mi na sɛnrɛ to naa pe sɛnrɛ ti ni, titiin ti yaa ti yɛɛ yɔn fili.»

29 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Ye wele, kacɛn ŋa wo wi yaa ki naga ye na fɔ mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ laga ki laga ŋga ki ni, jaŋgo yege jɛn fɔ jɔlɔgɔ ŋga mìla ki sɛnrɛ yo ye kan, ki kala li yaa pye ye na.

30 Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa mì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mi yaa Ezhipiti tara wunlunaŋa Farawɔn Hofira wi le wi juguye pe kɛɛ, poro mbele pe yɛn naga jaa mboo gbo we, paa yɛgɛ ŋga na mìla Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi le Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari ŋa wìla pye wi jugu wi kɛɛ, wo ŋa wìla pye naga jaa mboo gbo we.› »

45

Zheremi wìla Baruki wi kotogo ki sogo wi na

1 Zhoziyasi pinambyɔ Yehoyakimu ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo li ni, sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla yo Neriya pinambyɔ Baruki wi kan, a wìri yɔnlɔgɔ sɛwɛ wa ni tori nda. Wìla yo fɔ:

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn mboro Baruki ma wogo na fɔ:

3 «Ma yɛn naga yuun ma yo fɔ: ‹Jɔlɔgɔ
yɛn na wogo, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
jatere piriwɛn taga wa na jɔlɔgɔ ki na. Mi
yɛn na jɛɛn, fɔ a na fanŋga kila koo na ni.
Mi woro na wogosaga taa.›
4 Ɛɛn fɔ sɛnrɛ nda to ma yaa yo wi kan
mbe yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Yaraga ŋga mìla kan, mi yaa ki jan;
yaraga ŋga mìla sanri, mi yaa ki kɔlɔgi;
mi yaa ko pye ma tara ti ni fuun ti na.
5 Naga yɛn ma, mboro bere yɛn na
kagbɔgɔ ka lagajaa ma yɛɛ kan wi le?
Maga kaa ko ka lagajaa, katugu mi yaa
jɔlɔgɔ wa sɛnwee piile pe ni fuun pe na.
Ɛɛn fɔ mboro wo na, maga kari laga o
laga, mi yaa ma yinwege ki kan ma yeri
ki pye ma yaritaga. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma.› »

YƐNNŊƐLƐ LI YAA KA JƆLƆGƆ WA CƐNGƐLƐ SANNŊGALA KE NA

46

46–51

*Babilɔni tara fɛnnɛ pàa ya
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ni
wa Karikemishi ca*

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda kan
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yeri
cɛngɛlɛ sanŋgala ke wogo na, tori nda
yɛɛn:
2 Sɛnrɛ nda to tì yo Ezhipiti tara
ti wogo na konaa Ezhipiti tara wunlu-
naŋa Farawɔn Neko wi maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege ki wogo na. Ma pe ta wa
Efirati gbaan wi tanla, wa Karikemishi ca,
Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari
wìla malaga gbɔn ma ya Farawɔn wi ni;
kìla pye Yehoyakimu pinambyɔ Zhoziyasi
ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wi
wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo lo ni. Tì yo
fɔ:
3 «Ye tugurɔn sigeyaara jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ
naa tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ
gbɛgɛlɛ,
ye yiri ye kari malaga na!
4 Ye malaga gbɔnwotoroye pe pɔpɔ
shɔnye pe na!
Yoro shɔn lugufɛnnɛ, ye ye wa ye
wotoroye pe ni!
Ye ye tugurɔn njagala ke kan ye yere!
Ye ye njaanra ti yɔnrɔ ti wɔwɔ!
Ye ye malaga gbɔndeere ti lele!

5 «Yiŋgi mi yɛn na yaan yɛɛn?
Pe sunndo wì kɔn pe na, pe yɛn na
sɔngɔrɔ puŋgo na.
Pe maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ, juguye pè
ya pe ni.
Pe yɛn na fee, na fee pe yɛrɛ woro na wele
wa pe puŋgo na.
Fyɛrɛ gbɔrɔ yɛn kɛɛ ki ni fuun ki na!
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
6 Ŋa wì feŋge ya ma wɛ, wi se ya fe mboo
yɛɛ shɔ!
Maliŋgbɔɔn kotogofɔ wi se ya fe mboo
yɛɛ shɔ!
Pe yɛn na kunrugu na tuun,
wa Efirati gbaan wi yɔn na, wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.

7 «Ambɔ fɔ wi yɛn na yinrigi yɛɛn paa Nili
gbaan tɔnmɔ pi yɛn,
paa yɛgɛ ŋga na gbaan ma kaa yin ma
jaraga we.
8 Ezhipiti tara to ti yɛn na yinrigi paa Nili
gbaan wi yɛn,
paa gbaan ŋa wì yin wi tɔnmɔ pì jaraga
na fuun.
Tì yo fɔ: ‹Mi yaa yiri mbe fo mbe tara ti
tɔn muŋga;
mi yaa cara to naa cara woolo pe tɔngɔ.›

9 «Shɔnye, yaa gbinri yaa kee,
malaga gbɔnwotoroye, yaa fee yaa kee!
Yoro maliŋgbɔɔnlɔ ye yiri:
Etiyopi tara maliŋgbɔɔnlɔ naa Puti tara
maliŋgbɔɔnlɔ,
yoro mbele ye maa tugurɔn sigeyaara lee;
naa Ludi tara maliŋgbɔɔnlɔ ye ni,
yoro mbele yè sandiga wɔnmɔ pi jɛn!

10 «Ɛɛn fɔ ko pilige ko yɛn we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo
wogo,
li kayaŋga wɔpilige koyi,
pilige ŋga ni li yaa kali kayaŋga ki wɔ li
juguye pe ni we.
Tokobi wi yaa ka jɔgɔwɔ pye fɔ mbe tin,

wi yaa ka kasanwa pi wɔ mbe tin.
Katugu ki yɛn saraga we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ li kan,
wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti ni,
wa Efirati gbaan yɔn ki na.

11 «Yoro Ezhipiti tara fɛnnɛ wele,
ye yiri ye kari wa Galaadi tara, ye sa wɛrɛ
faworo lagaja!
Ye yɛn na wɛrɛ lɛgɛrɛ piin wagafe,
ti se ya mbe ye sagala.
12 Cɛngɛlɛ sanŋgala kè ye fɛrɛ kala li
sɛnrɛ logo,
Ye gbeere tì gbɔn tara ti lagapyew ki ni;
katugu maliŋgbɔɔn wà kurugo
maliŋgbɔɔn wa na,
a pe ni fuun shyɛn pè pinlɛ ma toori.»

Babilɔni tara fɛnnɛ pe yaa ka Ezhipiti tara ti shɔ

13 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi kan
Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari
wi panga ki wogo na, wo ŋa wìla pye na
paan mbe malaga gbɔn Ezhipiti tara ti ni,
ki sɛnrɛ ti nda:
14 «Ye saga sɛnrɛ nda ti yari wa Ezhipiti
tara,
yeri yo wa Migidɔli ca,
yeri yo fun wa Mɛfisi naa Tapanɛsi cara
ti ni!
Yege yo fɔ: ‹Ye yiri, ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ,
katugu tokobi wi yɛn na jɔgɔwɔ piin na
ye mari.
15 Yiŋgi na, a ye yarisunŋgo Apisi† kì se
fe?
Ye napɔlɔ wii ya koro yeresaga, katugu
Yawe Yɛnŋɛlɛ lùu jan tara.›
16 Li yaa ti lelɛgɛrɛ mbe kurugo,
pe yaa la tuunri pe yɛɛ na.
Pe yɛn naga yuun pe yɛɛ kan fɔ: ‹Ye ti we
yiri we sɔngɔrɔ we kari we woolo
pe kɔrɔgɔ,
wa tara nda pè we se ti ni,
mbe wɔ laga ki tokobiye legbogo ki
sɔgɔwɔ.›
17 Na paga sa gbɔn wa, pe yaa la Farawɔn
wi yinri mbaa yuun fɔ:
‹Ezhipiti tara wunlunaŋa wi woro yaraga
ka, kaawɔ tinmɛ wagafe yirigefɔ;
wi wagati wì toro wi na makɔ.›

18 «Wunlunaŋa ŋa wi mɛgɛ koyi ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì
yo ma fɔ:
‹Mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo na mɛgɛ
ki na,
yɛgɛ ŋga na Tabɔri yanwiga ki yɛn ma ya-
gara wa yanwira sannda ti sɔgɔwɔ,
yɛgɛ ŋga na Karimɛli yanwiga ki yɛn ma
yaraga kɔgɔje wi go na,
pa jugu wi yaa pan ma fun.›
19 Ezhipiti tara fɛnnɛ, ye ye tuguro ti
gbɛgɛlɛ,
pe yaa ye yigi kasopiile mbe kari ye ni.
Katugu Mɛfisi ca ki yaa ka jɔgɔ mbe koro
waga,
pe yaa kaga sogo, lere se ka pye mbe cɛn
wa ki ni naa.

20 «Ezhipiti tara ti yɛn paa nasumboro
tiyɔɔn yɛn,
ɛɛn fɔ nakɔnɔ là yiri wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri na paan wi
kɔrɔgɔ.
21 Maliŋgbɔɔnlɔ mbele pè lɛ sara na,
pe yɛn ma tɔrɔ tɔrɔ wa tara ti ni
paa napire yirifɔnndɔ yɛn wa
naŋgboŋgo.
Ɛɛn fɔ poro fun pe yaa ka puŋgo le mbe
fe,
pe ni fuun pe yaa ka fe, pe se ka ya mbe
yere naa mbe sige;
katugu pe tɔngɔpilige kila paan mbe gbɔn
pe na,
pe jɔlɔgɔ sanga wì gbɔn.
22 Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yɛn na fee, ki
tinmɛ pi yɛrɛ si wɔɔgɔ tinmɛ bɔ,
katugu pe juguye pe yɛn na paan
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ni pe
kɔrɔgɔ,
pe yɛn na paan pe kɔrɔgɔ gbɔɔnrɔ ni
paa tire janfɛnnɛ yɛn.
23 Pe yɛn na paan mbe pe kɔlɔgɔ ki jan,
ali mbege ta ki yɛn kɔwɔgɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma;

† **46:15 46.15:** Apisi wìla pye Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yarisunŋgo ka. Pa kìla pye wa Mɛfisi ca. Ki kacɛn ŋa pàa gbegele wo la pye napɔlɔ. Pàa pye naga jate ma yo ko kìla pye na pe go singi tipege ki na. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ŋga kì yo fɔ Apisi, pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ maliŋgbɔɔnlɔ pè toori.

katugu pe juguye pè lɛgɛ ma wɛ gbatɔ wi
na,
lere se ya mbe pe jiri.
24 Ezhipiti tara woolo pè fɛrɛ shɔ,
Yɛnŋɛlɛ lì pe le yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ tara woolo pe kɛɛ!»
25 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Wele,
mi yaa ka yiri pe yarisunŋgo Amɔ ŋga
wa Tɛbu ca ki kɔrɔgɔ, mbe yiri Farawɔn
wi kɔrɔgɔ, naa Ezhipiti tara ti kɔrɔgɔ, naa
ti yarisunndo ti kɔrɔgɔ konaa ti wunlum-
bolo pe kɔrɔgɔ; mi yaa yiri Farawɔn wi
kɔrɔgɔ konaa mbele pè pe jigi wi taga wi
na pe kɔrɔgɔ.
26 Mi yaa pe le mbele pe yɛn na pe
gbosaga jaa pe kɛɛ, Babilɔni tara wun-
lunaŋa Nebukanezari wi kɛɛ konaa wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe kɛɛ. Ko puŋgo na leele
yaa ka sɔngɔrɔ mbe sa cɛn wa Ezhipiti
tara naa, paa yɛgɛ ŋga na kìla pye faa we.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Izirayɛli woolo pe shɔwɔ kala

27 «Yoro Zhakɔbu setirige piile, na tunm-
byeele wele, yaga ka fyɛ,
yoro mbele na tunmbyeele wele!
Yoro Izirayɛli woolo, ye sunndo wiga ka
kɔn ye na!
Katugu mi yaa ka ye shɔ mbe ye yirige wa
taleere ti ni,
mbe ye setirige piile pe shɔ mbe pe yirige
wa ki tara ti ni,
pàa pe yigi kasopiile ma kari pe ni tara
nda ni we.
Zhakɔbu setirige piile pe yaa ka sɔngɔrɔ
mbe pan,
pe yaa ka cɛn pɔw mbe pye yɛyinŋge na;
lere kpɛ se kaa pe jɔlɔ naa.
28 Yoro Zhakɔbu setirige piile, na tunmby-
eele wele, yaga ka fyɛ,
katugu mi yɛn ye ni;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mìla ye purɔ ma ye jaraga cɛngɛlɛ ŋgele
fuun sɔgɔwɔ,
mi yaa ka ke ni fuun ke tɔngɔ mbe ke kɔ.
Ɛɛn fɔ yoro wo na, mi se ka ye tɔngɔ mbe
ye kɔ.
Mi yaa ka ye koro mbe yala kasinŋge ki
ni;
katugu mi se ka ye yaga jɛrɛgisaga fu.»

47

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Filisiti tara ti wogo na

1 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi kan
Filisiti tara fɛnnɛ pe wogo na, sanni
Farawɔn wi sa pan wi to Gaza ca ki na
ti nda.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Wele, tɔnŋgbɔɔ pa yɛn na yinrigi wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri
na paan,
pi kanŋga ma pye paa lafogo yɛn, ŋga kì
yin ma jaraga na fuun.
Pì pan na tara ti nii konaa ti nawa yaara
ti ni,
na cara to naa ti woolo pe ni fuun pe nii.
Leele pe yɛn na jɔrɔgi,
tara woolo pe ni fuun pe yɛn na
yuŋgbɔgɔrɔ gbeere gbele.
3 Shɔnye fanŋga fɛnnɛ, naa paa gbinri, pe
yenjoro tinmɛ pi kala na,
naa malaga gbɔnwotoroye tinmɛ pi kala
na,
naa malaga gbɔnwotoroye ŋgeere tinmɛ
pi kala na,
teele pe yɛrɛ woro na kanŋgi na pe piile
pe wele naa,
katugu pe wire ti fanŋga kì kɔ pe ni.
4 Filisiti tara ti tɔngɔpilige kì gbɔn,
mbele fuun pàa koro go na mbe ya mbaa
Tiri naa Sidɔn cara ti sari,
pe yaa ka pe ni fuun pe gbo;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Filisiti tara
ti jɔgɔ,
poro mbele pe yɛn Kafitɔri lɔgɔ fugo tara
fɛnnɛ sanmbala wele.
5 Gaza ca woolo pè pye yumbɛrɛ fɛnnɛ
jatere piriwɛn pi na,
Asikalɔn ca fɛnnɛ pè pyeri dinw.
Yoro sanmbala mbele yè koro wa funwa
laga falafala ki ni,
ye yaa koro mbaa njelewe gbɔɔn ye yɛɛ
na† sa gbɔn fɔ wagati wiwiin?

† **47:5 47.5:** Ki laga ŋga ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ leele pàa pe yinrɛ ti kulu, ma njelewe gbɔn pe yɛɛ na ma yala pe kalɛgɛ ko ni, mbege naga fɔ kapege gbɔgɔ pe ta.

6 «Ye yɛn na yuun fɔ: ‹E, Yawe Yɛnŋɛlɛ tokobi,
ma yaa ma legbogo ki yerege mbe cɛn mbe wogo sanga wiwiin ni san?
Ye wa ma wofogo ki ni ma,
yere yɛw ma koro yɛyinŋge na!›

7 «Ɛɛn fɔ tokobi wi yaa wogo mɛlɛ san?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì konɔ kan wi yeri,
ma yo wi kari Asikalɔn ca naa kɔgɔje yɔn tara ti mɛgɛ ni.
Pa lùu tun wa ki lara ti ni.»

48

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Mowabu tara ti wogo na

1 Sɛnrɛ nda tì yo Mowabu tara ti wogo na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Jɔlɔgɔ yɛn Nebo ca woolo pe wogo, katugu pège tɔngɔ!
Kiriyatayimu ca kì fɛrɛ shɔ, katugu juguye pège shɔ!
Malaga sigego gbɔgɔ woolo pè fɛrɛ shɔ, a pe sunndo wì kɔn pe na!
2 Gbɔgɔwɔ mba pìla pye Mowabu tara ti na pì kɔ!
Pe yɛn na kapege gbɛgɛlɛ ki mɛgɛ ni wa Ɛshibɔn ca.
Pè yo fɔ: ‹Ye pan we saga tɔngɔ wege mɛgɛ ki kɔ wege wɔ wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ!›
Yoro Madimɛni ca fɛnnɛ, ye tinmɛ pi se ka logo naa;
katugu tokobi wi yɛn ye puŋgo na.
3 Jɔrɔgɔmɔ pa yɛn na yinrigi wa Horonayimu ca,
jɔgɔwɔ naa jɔgɔwɔ, pe yɛn naga tɔnri!
4 Pè Mowabu tara ti tɔngɔ,
tara piile pe yɛn na gbele.
5 Pe yɛn na gbele suyi na nuru na kee wa Luhiti laga tinndi wi yeri;
jɔlɔgɔ gbeere yɛn na yinrigi wa Horonayimu ca konɔ tigiwɛn pi ni,
jɔgɔwɔ pi kala na.
6 Yaa fee ye ye yɛɛ go shɔ,
ye sa koro wa gbinri wi ni paa yan sofile yɛn.
7 Kì kaa pye Mowabu tara fɛnnɛ yè ye jigi wi taga ye kɛɛ tunndo to naa ye yarijɛndɛ to na,
ki kala na, pe yaa ka ye yigi fun.
Pe yaa ka ye yarisunŋgo Kemɔshi ki yigi kasopyɔ mbe kari ki ni, naa ki saraga wɔfɛnnɛ poro naa ki yɛkeele pe ni.
8 Jɔgɔwɔ pyefɔ wi yaa ka ye ca nuŋgba nuŋgba pyew ki ni,
ca ko ka kpɛ se ka shɔ mbe to.
Gbunlundɛgɛ laga ki yaa ka jɔgɔ,
funwa laga falafala ki yaa ka tɔngɔ.
Ko sɛnrɛ to Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo.
9 Ye kanwira kan Mowabu tara fɛnnɛ pe yeri,
jaŋgo pe yiri sire na pe kari lege†!
Katugu pe cara ti yaa tɔngɔ mbe koro wàga.
Lere se ka pye mbe cɛn wa ti ni.
10 Lere ŋa wi maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki piin sambalawa ni, daŋga yɛn ki fɔ wi wogo!
Lere ŋa wi woro na jaa mbe legbogo pye wi tokobi wi ni, daŋga yɛn ki fɔ wi wogo!

11 «Mowabu tara fɛnnɛ pàa pye ma cɛn pɔw maga lɛ wa pe puwɛn sanga wi ni,
pe fa pe yigi kasopiile mbe kari pe ni.
Pe yɛn paa duvɛn yɛn, ŋa wi yɛgɛ kì sulu; wi sindɛrɛ ti yɛn ma sinlɛ wa nɔgɔna;
ŋa pe faa wɔ leyaraga ka ni mboo kanŋga ka yɛgɛ ni.
Ki kala na, wi tanwa pì koro wi ni,
wi nuwɔ taan pii kanŋga.»

12 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Piliye ya yɛn wa na paan, mi yaa ka leele pele torogo pe saa kanŋga poo wɔ leyaara ta ni mboo le ta yɛgɛ ni. Pe yaa kaa kanŋga mboo wɔ wa leyaara ti ni, mbe cɔrɔ ti yaari.

† **48:9 48.9:** Ŋga kì yo: *Ye kanwira kan Mowabu tara fɛnnɛ pe yeri, jaŋgo pe yiri sire na pe kari lege,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Ye kɔ wo Mowabu tara ti na, katugu ti yaa tɔngɔ mbe wɔ wa. Nakoma: Ye fanga gbɛgɛlɛ Mowabu tara ti kan.

13 Kona Mowabu cɛnlɛ woolo pe yaa
fɛrɛ shɔ pe yarisunŋgo Kemɔshi ki wogo
na, paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli woolo pàa
fɛrɛ shɔ Betɛli ca yarisunŋgo ki wogo na,
ko ŋga pàa pe jigi wi taga ki na we.

14 «Mowabu cɛnlɛ woolo, naga yɛn ma, ye
mbe ya mbege yo mɛlɛ mbe yo fɔ:
‹We yɛn lenambala
ma pye maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ?›
15 Mowabu tara tì jɔgɔ pew,
pe cara ti sogowo wirige ki yɛn na yinrigi
wa naayeri.
Pe lefɔnmbɔlɔ mbele pe yɛn fanŋga ni ma
wɛ, pè pe yigi na kee pe ni wa pe
gbosaga.»
Wunlunaŋa ŋa wi mɛgɛ ki yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
wo wì yo ma.
16 Mowabu tara jɔgɔsanga wì gbɛrɛ gbɔn,
ti jɔlɔgɔ ki yɛn na fyɛɛlɛ mbe pan mbe to
ti na.
17 Yoro mbele fuun ye yɛn ma cɛn mari
maga, yaa gbele ti wogo na,
Yoro mbele fuun yàa ti mɛgbɔgɔ ki jɛn,
yaa ki yuun fɔ:
«Ki wunluwɔ kanŋgala fanŋga wolo na lì
pye mɛlɛ mɛɛ kaari?
Lo na làa pye gbɔgɔwɔ ni we!»

18 Yoro Dibɔn ca fɛnnɛ, ye tigi ye yiri wa
ye cɛnsaga gbɔgɔwɔ wogo ki na,
ye pan ye cɛn wa tawara ti na†.
Katugu Mowabu tara tɔngɔfɔ wi yɛn na
paan mbe to ye na,
wi yaa ye malaga sigecara ti tɔngɔ.
19 Yoro Aroyɛri ca woolo, ye sa yere wa
konɔ li yɔn na yaa kɔrɔsiri piin;
naŋa ŋa wila fee konaa jɛlɛ ŋa wila
fee mboo yɛɛ shɔ, ye pe yewe fɔ:
«Yiŋgi ki pye?»
20 Mowabu cɛnlɛ woolo pè fɛrɛ shɔ,
katugu pè sunndo wì kɔn pe na.
Yaa gbele ŋgbanga yaa jɔrɔgi!
Ye saga yari wa Arinɔ lafogo ki yɔn na, fɔ
Mowabu tara tì tɔngɔ.

21 Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ kì to funwa laga
falafala tara woolo pe na, naa Holɔn ca,
naa Yaza ca konaa Mefaati ca ki na,
22 naa Dibɔn ca, naa Nebo ca konaa Bɛti
Dibilatayimu ca ki na,
23 naa Kiriyatayimu ca, naa Bɛti Gamuli
ca konaa Bɛti Mewɔn ca ki na,
24 naa Keriyɔti ca, naa Bozira ca konaa
Mowabu tara cara ti ni fuun ti na, nda ti
yɛn wa lege konaa nda ti yɛn na tɔɔn.
25 «Mowabu tara ti fanŋga kì to,
ti fanŋga kɛɛ kì kaw.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»
26 We Fɔ wì yo fɔ: «Ye Mowabu cɛnlɛ
woolo pe kan pe wɔ pe tin pe yɛgɛ kila
kanŋgi; katugu pè pe yɛɛ gbɔgɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na. Ki yɛn ma yala pe tuguru
paa koŋgi wa pe tuguro ti ni. Pe pye
titɛgɛrɛ yaraga leele pe yeri.
27 Naga yɛn ma, ye sila Izirayɛli woolo
pe pye ye titɛgɛrɛ yaraga wi le? Naga yɛn
ma, paa pe yigi yuro go na wi le, fɔ na ye
kaa para pe sɛnrɛ na sanga o sanga, ye
maa go yangara na tɛgɛ pe na?
28 Yoro Mowabu cɛnlɛ woolo, ye yiri wa
ye cara ti ni,
ye sa cɛn wa waara ti sɔgɔwɔ;
ye pye paa ketenɛ yɛn,
na li ma saa li sere ti pɔ wa waliwege ki
yɔn na.
29 Wè Mowabu cɛnlɛ woolo pe yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi sɛnrɛ logo,
pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pì kɛɛ toro,
naa pe yɛɛ nagawa pi ni, naa pe yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi ni,
naa pè pe yɛɛ bɔ yɛgɛ ŋga na ki ni, konaa
pe yɛɛ mbɔnrɔwɔ leele na pi ni.»
30 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Mì pe
yɛgɛ tuguwo kala li jɛn, ɛɛn fɔ ko yɛn
wagafe; pe yɛɛ nagawa sɛnyoro to naa pe
kapyere ti yɛn wagafe.»
31 Ki kala na, na mi kaa jatere piin
Mowabu tara ti wogo na, mi maa
gbele,
mi yɛn na gbele ŋgbanga Mowabu tara ti
ni fuun ti wogo na,
mi yɛn na jɛɛn Kiri Haresɛti ca woolo pe
kala na.

† **48:18 48.18:** Ŋga kì yo fɔ: *Ye pan ye cɛn wa tawara ti na,* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn girɛki sɛnrɛ ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Ye pan ye cɛn wa kayangara ti ni.* † **48:32 48.32:** Sibina ca ɛrɛzɛn kɛrɛ, ko kɔrɔ wo yɛn Sibina ca fɛnnɛ.

32 E, Sibima ca ɛrɛzɛn kɛrɛ†, mi yɛn na
gbele ma wogo na ma wɛ
mi yɛn na gbele Yayezɛri ca woolo pe
wogo na yɛgɛ ŋga na ki na.
Ma njere tìla tɔnlɔndɔnlɔ fɔ ma kari wa
kɔgɔje wi puŋgo na,
ma saa gbɔn fɔ wa Yayezɛri ca ki na.
Ɛɛn fɔ jɔgɔwɔ pyefɔ wì pan ma to ye
tige pire to naa ye ɛrɛzɛn pire ti na
mberi jɔgɔ.
33 Nayinmɛ naa yɔgɔrimɔ pì kɔ wa
Mowabu tara tige pire kɛɛrɛ ti ni,
konaa wa tara ti lara sannda ti ni.
Mì ti, a duvɛn wì waga wa wi leyaara ti
ni.
Lere woro wa mbaa ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ
pi woo wa ti wɔsaga, mbaa jɔrɔgi
nayinmɛ ni;
gbeere ta na yinrigi, ɛɛn fɔ to woro
nayinmɛ gbeere.
34 Pe yɛn na Ɛshibɔn ca fɛnnɛ pe gbeere
ti nuru wa Eleyale ca, ti yɛn na gbɔɔn wa
Yahazi ca. Pe yɛn nari nuru wa Sowari
ca, fɔ ma saa gbɔn wa Horonayimu ca, fɔ
ma saa gbɔn wa Egilati Shelishiya laga ki
na; katugu ali yɛrɛ Nimirimu laga tɔnmɔ
pì waga fun.
35 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Mbele
pe maa saara sogoworo woo wa sunzara
nda wa tinndiye pe na ti na, konaa
mbele pe maa wusuna nuwɔ taan sori pe
yarisunndo ti kan, mi yaa ka pe tɔngɔ pew
wa Mowabu tara ti ni.»
36 Ki kala na, na nawa pì tanga na na
Mowabu cɛnlɛ woolo naa Kiri Haresɛti
ca fɛnnɛ pe wogo na, paa yɛgɛ ŋga na
lere ma kaa wele win kunwɔ na, katugu
yarijɛndɛ nda fuun pàa gbogolo pe yɛɛ
kan, tì wɔ pe kɛɛ.
37 Pe ni fuun pe yinrɛ tì kulu, pe siyɔɔlɔ
pe ni fuun pè kulu, pè njelewe gbɔn pe
kɛyɛn yi ni fuun yi na, ma jatere piriwɛn
yaripɔrɔ le pe yɛɛ na.
38 Kunwɔ gbeere ti yɛn na yinrigi wa
biriyinrɛ ti ni fuun ti go na, wa Mowabu
tara konaa wa katoro ti ni; katugu mì
Mowabu tara ti ya paa yɛgɛ ŋga na pe
ma cɔgɔ yaari, ŋga lere woro na jaa ki
na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
39 E, Mowabu tara tì to! Yaa gbele!
Mowabu cɛnlɛ woolo pè puŋgo le, fɛrɛ
nda tì pe yigi ti kala na. Mowabu cɛnlɛ
woolo pe kala lì pye titɛgɛrɛ kala konaa
sunndo kɔngɔ gbɔgɔ tara woolo mbele
fuun pe yɛn ma pe maga pe yeri.
40 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Wele,
ki yaa ka pye paa yɔn yɛn,
ŋa wì yiri maa kanwira ti jaraga Mowabu
tara ti go na.
41 Keriyɔti ca pège shɔ, ma malaga sigey-
inrɛ ti shɔ;
ko pilige ko ni, Mowabu tara
maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe
nawa pi yaa ka tanga pe na,
paa jɛlɛ ŋa wila jaa mbe se wi yɛn.
42 Mowabu cɛnlɛ woolo pe yaa tɔngɔ pew,
pe se pye naa cɛnlɛ lo la,
katugu pè pe yɛɛ yirige ma wɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
43 Sunndo kɔngɔ, naa wegbɔgɔ tijugo
konaa mɛrɛ
to ti yɛn wa ye yɛgɛ, yoro Mowabu cɛnlɛ
woolo wele. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma.
44 Ŋa kaa fee sunndo kɔngɔ kagala ke
yɛgɛ,
wo yaa sa to wegbɔgɔ tijugo ni,
ŋa ka yiri wa wegbɔgɔ tijugo ki ni,
mɛrɛ yaa wo yigi;
katugu yɛlɛ na ni mi yaa Mowabu cɛnlɛ
woolo pe kapere ti fɔgɔ tɔn pe na,
mi yaa yiri pe kɔrɔgɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
45 Mbele paa fee, a pe fanŋga kì saa kɔ,
pè saa yere wa Ɛshibɔn ca yinmɛ pi ni.
Ɛɛn fɔ kasɔn janri ma yiri wa Hɛshibɔn
ca ki ni,
kasɔn yinnɛ yiri wa wunlunaŋa Sihɔn wi
wunluwɔ go ki ni,
ki yɛn na Mowabu tara kanŋgara na lara
ti sori,
na tinmɛ yirigefɛnnɛ pe yuŋgɔrɔgɔ ki
sori†.
46 Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro Mowabu cɛnlɛ
woolo wele!
yoro mbele cɛnlɛ na li yɛn yarisunŋgo
Kemɔshi ki woolo, pè ye tɔngɔ;

† **48:45 48.45:** Ŋga kì yo fɔ: *Na tinmɛ yirigefɛnnɛ pe yuŋgɔrɔgɔ ki sori,* ko kɔrɔ wo yɛn mbe lɛ wa Mowabu tara ti kɔngɔlɔ ke na fɔ sa gbɔn wa ti nandogomɔ, wa yanwira lara ti na.

katugu pè ye pinambiile naa ye sum-
borombiile pe yigi kasopiile,
ma kari pe ni tara ta yɛgɛ ni.
47 Ɛɛn fɔ wa wagati ŋa wila paan wa wi
ni,
mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe Mowabu cɛnlɛ
woolo pe tɛgɛ wa pe cɛnsaga
koŋgbanŋga ki ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»
Kiti kɔngɔ sɛnrɛ nda tìla yo ma wa
Mowabu tara ti na, pa tì kɔ na ki laga ŋga
ki ni.

49

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo
Amɔ cɛnlɛ woolo pe wogo na

1 Sɛnrɛ nda tìla yo Amɔ cɛnlɛ woolo pe
wogo na.
Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Naga yɛn ma, pinambyɔ woro Izirayɛli
wi yeri wi le?
Naga yɛn ma, kɔrɔgɔ lifɔ woro wi yeri wi
le?
Yiŋgi na, a yarisunŋgo Milikɔmu ki
gbɔgɔfɛnnɛ pè si pan ma Gadi tara
ti shɔ?
Yiŋgi na, a Amɔ cɛnlɛ woolo pè si pan ma
cɛn wa Gadi tara cara ti ni?»
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Ki kala na,
ye wele, piliye ya yɛn wa na paan,
mi yaa ka ti paa malaga kɔŋgɔlɔ nuru
Amɔ cɛnlɛ woolo pe cagbɔgɔ Araba
ki mɛgɛ ni.
Ki yaa ka pye kataga mbe koro waga,
ki kanŋgaga na kapire ti yaa ka sogo
kasɔn ni.
Pa kona mbele pàa Izirayɛli woolo pe tara
ti shɔ pe yeri,
Izirayɛli woolo pe yaa sari shɔ pe yeri
fun.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

3 «Ɛshibɔn ca woolo yaa gbele, katugu pè
Ayi ca ki jɔgɔ!
Araba ca woolo, yaa jɔrɔgi,
ye jatere piriwɛn yaripɔrɔ le;
yaa fee yaa tooro tooro yaa ca ki mbogo
ki mari.
Katugu pe yaa ka yarisunŋgo Milikɔmu ki
yigi mbe kari ki ni kulowo ni,
naa ki saraga wɔfɛnnɛ konaa ki tara teele
pe ni.
4 Yoro mbele yè yiri ma je, yiŋgi na ye nɛɛ
ye yɛɛ gbogo ye gbunlundɛrɛ ti kala
na,
ye gbunlundɛrɛ tara tanra ti kala na?
Yè ye jigi wi taga ye yarijɛndɛ ti na ma yo
fɔ:
‹Ambɔ wi mbe ya pan mbe to we na?›
5 Ye wele, mi yaa sunndo kɔngɔ wa ye na;
we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, lo lì yo ma.
Ki sunndo kɔngɔ ki yaa pan mbe yiri ye
kɛɛ ki ni fuun ki na;
pe yaa ka ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye
purɔ, ye yaa ka kari ye yɛ ye yɛ ye
karisara.
Lere kpɛ se ka ta mbe mbele paa fee pe
gbogolo.
6 Ɛɛn fɔ ko puŋgo na, mi yaa ka sɔngɔrɔ
mbe Amɔ cɛnlɛ woolo pe tɛgɛ wa pe
cɛnsaga koŋgbanŋga ki ni.» Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo
Edɔmu cɛnlɛ woolo pe wogo na

7 Sɛnrɛ nda tìla yo Edɔmu tara ti wogo na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì
yo yɛɛn fɔ:
«Naga yɛn ma, kajɛnŋɛ woro wa Tema
tara ti ni naa wi le?
Naga yɛn ma, yɛrifɛnnɛ pe yɛrɛwɛ jɛmbɛ
pi kɔ wi le?
Tijinliwɛ fɛnnɛ pe tijinliwɛ pi kɔ wi le?
8 Yoro Dedan ca fɛnnɛ, ye puŋgo le yaa
fee,
ye kari ye sa lara fɔ wa yanwira were ti
nawa!
Katugu mi yaa Ezawu setirige piile pe
tɔngɔ,
ko wagati wo mi yaa pe kapere ti fɔgɔ tɔn
pe na.
9 Na ɛrɛzɛn pire cɔfɛnnɛ pele ka pan wa
ye yeri,
ali ɛrɛzɛn pile nuŋgba pe se ka lo toro pe
yɛɛ puŋgo na.
Na yoolo paga pan wa ye yeri yembinɛ,
yaraga ŋga fuun ka pe ndanla, ko pe yaa
lɛ.
10 Ɛɛn fɔ mi wo na, mi yaa Ezawu setirige
piile pe gbori mbe pe kɛɛ ki yaga
waga;
mi yaa pe larasara ti yirige funwa na,
pe se ka ya lara naa.

Pe setirige piile, naa pe sefɛnnɛ konaa pe
cɛnyɛɛnlɛ pe ni, pe yaa ka tɔngɔ,
wa kpɛ se ka koro pe ni, ŋa wi yaa yo fɔ:
11 ‹Yaga kaa ye pijiriwele poro wogo ko
gbele,
muwi mi yaa la pe baro;
ye naŋgunjaala pe pe jigi wi taga na na!›
»
12 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ye
wele, mbele kiti wi sila to pe na mbe pe
kan pe wɔ wa na naŋgbanwa wɔjɛnnɛ li
ni, poro yaa wɔ wa li ni. Ɛɛn fɔ yoro wo
na Edɔmu cɛnlɛ woolo, ye yɛn naga sɔnri
ye yaa koro mbajɔlɔwɔ wi le? Ayoo, ye se
koro mbajɔlɔwɔ. Yoro fun ye yaa wɔ wa
ki wɔjɛnnɛ li ni.
13 Katugu mì wugu na yɛɛra mɛgɛ ki na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma, fɔ Bozira ca
ki yaa pye sunndo kɔngɔ laga, mbe pye
tifagawa yaraga, naa kataga konaa laga
ŋga kì daŋga. Ki kanŋgara na cara ti ni
fuun ti yaa ka pye katara fɔ sanga pyew.»
14 Mì sɛnrɛ ta logo ma yiri wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri,
lì pitunŋɔ wa torogo wa cɛngɛlɛ ke yeri
wi saga yo ke kan fɔ:
«Ye ye yɛɛ gbogolo ye yiri Edɔmu tara ti
kɔrɔgɔ,
ye yiri ye sa to ti na malaga ni!»
15 «Edɔmu cɛnlɛ woolo, mi yaa ti ye kol-
ogo cɛngɛlɛ ke ni fuun ke sɔgɔwɔ,
mi yaa ti sɛnwee piile paa ye tifaga.
16 Fyɛrɛ nda leele paa fyɛ ye yɛgɛ konaa
ye yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ni tì ye puŋgo,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa waliwere ti
ni,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa tinndiye pe
go na.
Ɛɛn fɔ ali na yaga sa ye sere ti pɔ fɔ wa
lege, wa naayeri mbe wɛ yɔn wi na,
mi yaa ye tirige mbe yiri wa.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
17 «Edɔmu tara ti yaa ka tɔngɔ mbe
koro waga. Mbele fuun pe yaa kaa
tooro wa ti tanla, pe yaa kaa kawa mbaa
wofegele wiin ti jɔlɔgɔ kagala ke ni fuun
ke kala na.
18 Sodɔmu ca naa Gomɔri ca konaa ti
kanŋgara na cara ti ni tìla tɔngɔ yɛgɛ ŋga
na, pa Edɔmu tara ti yaa ka pye ma. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Lere kpɛ se ka cɛn wa
ti ni naa, sɛnwee pyɔ kpɛ se ka tugu wa ti
ni.»

19 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Wele, yɛgɛ ŋga na jara wi ma yiri wa
Zhuridɛn gbaan yɔn kɔlɔgɔ ki ni,
mbe sa to yaayoro ti na wa naŋgboŋgo
tiyɔngɔ ka ni,
pa mi yaa ka Edɔmu cɛnlɛ woolo pe purɔ
ma fun,
mbe pe yirige wa pe tara ti ni le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni.
Mi jate mi yaa ka lere wa wɔ mboo tɛgɛ
pe go na;
naga yɛn ma, ambɔ wi mbe ya mboo yɛɛ
taanla na ni?
Ambɔ wi mbe ya mbanla yewe na yɔn
sɛnrɛ ti ni?
Yɛkelewe wiwiin wi mbe ya yere mbanla
sige?»
20 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kagala ŋgele
kɔn ma tɛgɛ Edɔmu cɛnlɛ woolo pe
wogo na,
konaa kagala ŋgele lì gbɛgɛlɛ mbe pye
Tema ca fɛnnɛ pe na, ye ke logo!
Ki woro na lere kɔɔn shyɛn, pe yaa ka pe
yigi mbe pe tilele mbe kari pe ni
paa simbapiile yɛn, mbele fanŋga
woro pe ni.
Ki woro na lere kɔɔn shyɛn, pe yaa ka pe
tara ti tɔngɔ mberi yaga waga.
21 Pe tolo li tinmɛ pi yaa ka ti tara ti
yɛgɛyɛgɛ;
pe yaa kaa pe gbelege ki nuru fɔ wa
Kɔgɔje yɛɛn wi na.
22 Ye wele, ki yɛn paa yɔn yɛn, ŋa wì yiri
na toro wa naayeri,
wùu kanwira ti sanga mari jaraga wa
Bozira ca ki go na.
Ko pilige ko ni, Edɔmu tara maliŋgbɔɔnlɔ
kotogofɛnnɛ pe nawa pi yaa ka
tanga pe na,
paa jɛlɛ ŋa wila jaa mbe se wi yɛn.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tì yo Damasi ca ki wogo na

23 Sɛnrɛ nda tìla yo Damasi ca ki wogo na.
«Hamati ca naa Aripadi ca fɛnnɛ pè fɛrɛ
shɔ,
katugu pè sɛnpere ta logo.
Pe sunndo wila kɔɔn pe na,
pe jatere wì piri pe na,

paa kɔgɔje tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na
tuun pila ya sinlɛ pi yɛn.
24 Damasi ca fɛnnɛ pe fanŋga kì kɔ,
pè puŋgo le na fee.
Pe yɛn na seri fyɛrɛ ti na,
jatere piriwɛn naa jɔlɔgɔ yɛn pe na,
paa jɛlɛ ŋa wila jaa mbe se wi yɛn.
25 Ki panwa pan mɛlɛ, a pè sigi ca ŋga ki
yaga,
ki ca ŋga ki mɛgɛ kì gbɔgɔ we,
ko ŋga mìla pye na yɔgɔri ki kala na we?
26 Ki kala na, pe lefɔnmbɔlɔ pe yaa ka
toori mbe ku wa pe katoro ti ni,
ko pilige ko ni, pe maliŋgbɔɔnlɔ pe ni
fuun pe yaa ka ku.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì
yo ma.
27 Mi yaa kasɔn le Damasi ca mbogo ki ni
mbege sogo;
ki kasɔn ki yaa Bɛni Hadadi wunluwɔ
yinrɛ ti sogo.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Kedari cɛnlɛ woolo naa Hazɔri ca tara woolo pe wogo na

28 Sɛnrɛ nda to tìla yo Kedari cɛnlɛ
woolo pe wogo na konaa Hazɔri ca tara
woolo pe wogo na, to nda Babilɔni tara
wunlunaŋa Nebukanezari wìla malaga
gbɔn ma ya ti ni we.
Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye yiri ye sa to Kedari cɛnlɛ woolo pe na,
ye sa tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ woolo pe
tɔngɔ.
29 Ki daga juguye pe pe paara yinrɛ naa
pe yaayoro ŋgbeleye yi koli,
pe pe paara yinrɛ ti tɔnpaara naa pe
tuguro konaa pe yɔngɔmɛye pe
koli.
Leele paa gbele pe na fɔ: ‹Fyɛrɛ kagala ke
yɛn ye kɛɛ ki ni fuun ki na!›
30 Yaa fee, yoro Hazɔri ca fɛnnɛ wele!
Yaa kee fyɛlɛgɛ na!
Ye sa lara fɔ wa waliwere ti nɔgɔ!
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Katugu Babilɔni tara wunlunaŋa
Nebukanezari wì ka kɔn ma tɛgɛ
ye mɛgɛ ni,
wì kala la gbɛgɛlɛ ye mɛgɛ ni.

31 «Ye yiri ye sa to cɛnlɛ la woolo na,
mbele pe yɛn yɛyinŋge na,
cɛnlɛ na li woolo pe yɛn ma cɛn pɔw
kaŋgbanga fu pe na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Kɔrɔ woro pe ca mbogo yeyɔngɔ ki na,
sɔgɔyaraga woro ki na;
pe yɛn ma cɛn wa pe yɛ.
32 Pe juguye pe yaa ka pe yɔngɔmɛye pe
koli
mbe pe yaayoro ŋgbeleye lɛgɛrɛ yi koli
mbe kari ti ni.
Mi yaa ka pe fɛ mbe pe jaraga kɛɛ ki ni
fuun ki na,
ki leele mbele pe ma pe siyɔ wi kanŋgara
ti kulu we.
Mi yaa jɔlɔgɔ wa pe na mbe yiri kɛɛ ki ni
fuun ki na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
33 Hazɔri ca tara ti yaa ka pye dabaala
larasaga,
mbe jɔgɔ mbe koro waga fɔ sanga pyew.
Lere kpɛ se ka cɛn wa ti ni naa,
sɛnwee pyɔ kpɛ se ka tugu wa ti ni naa.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Elamu tara ti wogo na

34 Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi
wunluwɔ pi lɛsanga wi ni, sɛnrɛ nda to
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ Zheremi wi yeri Elamu tara ti wogo
na, ma yo fɔ:
35 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa
lì yo yɛɛn fɔ:
«Wele, mi yaa Elamu tara woolo pe
sandiga ki kaari,
ko ŋga ki yɛn pe fanŋga ye.
36 Mi yaa tifɛlɛyɛ tijɛrɛ yirige mbe wa
Elamu tara ti na,
mbe yiri wa naayeri wi go tijɛrɛ ki ni fuun
ki na.
Mi yaa Elamu tara woolo pe fɛ mbe pe
jaraga kɛɛ ki ni fuun ki na,
tara to ta se ka koro, na pee Elamu tara
woolo pe gbɔn mbe pe jaraga mbe
kari wa pe ni.
37 Mi yaa ka sunndo kɔngɔ wa Elamu
tara woolo pe na mbe ti paa seri pe
juguye pe yɛgɛ sɔgɔwɔ,
poro mbele pe yɛn na pe gbosaga jaa we.
Mi yaa ka jɔlɔgɔ wa pe na, na naŋgbanwa
gbɔɔ pi kala na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mi yaa ka pe purɔ tokobi ni,

mbe sa pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew.
38 Mi yaa ka Elamu tara wunlunaŋa wo
naa wi legbɔɔlɔ pe tɔngɔ mbe pe
wɔ wa,
mbe silan wunluwɔ jɔngɔ ki tɛgɛ wa
Elamu tara.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
39 Ɛɛn fɔ wa wagati ŋa wila paan wi ni,
mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe Elamu tara woolo
pe tɛgɛ wa pe cɛnsaga koŋgbanŋga
ki ni;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

50

Babilɔni tara ti tɔngɔkala konaa Izirayɛli woolo pe shɔkala

1 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yeri
Babilɔni ca konaa Babilɔni tara ti wogo
na tori nda.
2 «Ye saga sɛnrɛ nda ti yari wa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ,
ye ti keri logo!
Ye kacɛn wa yirige wa naayeri mbege
yari!
Yaga kari lara, yeri yo fɔ:
‹Babilɔni ca pège shɔ,
ki yarisunŋgo Bɛli kì fɛrɛ shɔ,
ki yarisunŋgo Merodaki† ki sunndo wì
kɔn ki na.
Pe yarisunndo tì fɛrɛ shɔ,
yaara yanlɛrɛ nda pe maa gbogo, ti sun-
ndo wì kɔn ti na.
3 Katugu cɛnlɛ la woolo yɛn na yinrigi wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri na
paan mbe to pe na,
mbe tara ti jɔgɔ mberi yaga waga.
Lere kpɛ se ka pye wa ti ni naa,
sɛnwee piile poro naa yaayoro ti ni, pe
yaa ka fe mbe kari.› »

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Ko piliye yo ni, konaa ki wagati wi ni,
Izirayɛli woolo naa Zhuda tara woolo pe
yaa ka pinlɛ mbe sɔngɔrɔ mbe pan;
pe yaa kaa gbele mbaa tanri mbaa paan,
mbe pan mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ
li lagaja.
5 Pe yaa ka yewe Siyɔn ca konɔ li wogo
na,
pe yaa ka kanŋga mbe yɛgɛ wa wa ki yeri.
Pe yaa ka yo fɔ ye pan we mara Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na,
mbe yɔn finliwɛ mbakɔɔ le li ni, mba lere
se ka fɛgɛ pi na fyew.
6 Na woolo pàa pye paa simbaŋgbelege
yɛn, ŋga kì puŋgo,
pe kɔnrifɛnnɛ pàa pe puŋgo,
ma ti a paa yanri na toro wa yanwira ti
na.
Pe ma yiri yanwira ta go na mbe kari
tinndi wa go na,
ma fɛgɛ pe simbaŋgboŋgo ki na.
7 Mbele fuun ka sa fili pe ni, pe ma to pe
na na pe kaa;
pe juguye pàa pye na yuun fɔ:
‹We woro jɔgɔfɛnnɛ,
katugu poro pè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na,
lo na li yɛn pe cɛnsaga mbe yala kasinŋge
ki ni,
konaa ma pye Yawe Yɛnŋɛlɛ na pe tɛlɛye
pe jigi wìla pye li na we.›

8 «Ye fe ye yiri wa Babilɔni ca ki ni,
ye yiri wa poro Kalide tara fɛnnɛ pe tara
ti ni,
ye fyɛɛlɛ ye keli yɛgɛ, paa yɛgɛ ŋga na
sikapɛnɛ ma kaa fyɛɛlɛ ma keli
simbaŋgbelege yɛgɛ we.
9 Katugu mi jate mi yaa ka cɛngɛlɛ
tugbɔŋgɔlɔ kele woolo sun mbe pe
yirige mbe pe gbogolo ke yɛɛ na,
mbe yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
tara ti ni mbe pe wa Babilɔni tara
ti na.
Pe yaa ka yere malinjɛ wi na mbe to
Babilɔni tara ti na mberi shɔ.
Pe wangala ke yɛn paa maliŋgbɔɔn
wɛlɛwɛ kɛɛ sinŋɛ fɔ wangala yɛn,
wila kari malaga na mbe sɔngɔrɔ waga.
10 Pe yaa ka Babilɔni tara yaara ti ni fuun
ti koli mbe kari ti ni,
ti kolifɛnnɛ pe yaa ti koli mbe sa tin ti na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
11 Ee, yaa yɔgɔri, yaa nayinmɛ nii,
yoro mbele yànla woolo pe san ma pe
yaara ti koli we.

† **50:2 50.2:** Babilɔni tara fɛnnɛ pe yarisunndo mɛrɛ to ta lari nda Bɛli konaa Merodaki; Eza 46.1.

Ee, yaa yeni yaa kanni paa nɔ yirifɔnŋɔ
yɛn, ŋa wi yɛn naniwɛ pa ni,
yaa gbele paa sofile yɛn, ŋa wi yɛn fanŋga
ni.
12 Ki kala na, fɛrɛ gbɔrɔ ye nɔ ca ki ta,
yè se tara nda ni, fɛrɛ ti yigi.
Ye wele, to ti yɛn cɛngɛlɛ ke ni fuun
puŋgofɔ we,
ma pye gbinri, naa lawaga tara konaa tara
nda ti yɛn waga.»

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ pi
kala na, lere se ka sa cɛn wa ti ni
naa,
tara ti ni fuun ti yaa ka jɔgɔ mbe koro
waga.
Lere ŋa fuun wi yaa ka toro le Babilɔni ca
ki tanla, ki yaa to ki fɔ wi yɔn na,
fɔ wila wofegele wiin ki jɔlɔgɔ kagala ke
kala na.

14 Yoro sandira wɔnfɛnnɛ ye ni fuun,
ye yere malinjɛ wi na ye Babilɔni ca ki
maga.
Yaa ki wɔnni ye wangala ke ni,
yaga ka la kpɛ yaga;
katugu pè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
15 Yaa malaga kɔŋgɔlɔ waa ca ki na kɛɛ ki
ni fuun ki na!
Koni ca woolo pè pe yɛɛ le pe juguye pe
kɛɛ.
Pe sanŋgazoye pè toori,
pe ca ki malaga sigembogo kì toori,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na kayaŋga
woo pe ni.
Ye ye kayaŋga ki wɔ pe ni!
Ŋga pàa pye sanmbala pe na, yege yɔngɔ
pye pe na!
16 Ye yariluguro lugufɛnnɛ pe wɔ wa
Babilɔni ca ki ni,
yarilire kɔnfɛnnɛ mbele pe maa kɔɔn
mali kɔngbenɛ li ni yarilire
kɔnsanga ni, ye pe wɔ wa ki ni.
Jɔgɔwɔ pyefɔ wi tokobi legbogo ki kala na,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba paa kee
pe woolo pe kɔrɔgɔ,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba paa fee paa
kee wa pe tara.

17 Izirayɛli woolo pàa pye paa sumbyɔ
yɛn, ŋa wì puŋgo.
Jaraye pàa pye naa puro.

Ŋa wìla keli maa yigi maa ka, wo wi yɛn
Asiri tara wunlunaŋa we. Ŋa wìla kaa
wi kajeere ti yaari puŋgo na, wo wi yɛn
Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari
we.
18 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le,
pa lì yo yɛɛn fɔ: «Wele, mi yaa ka yiri
Babilɔni tara wunlunaŋa wo naa wi tara
ti kɔrɔgɔ, paa yɛgɛ ŋga na mìla yiri Asiri
tara wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ we.
19 Mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe kari Izirayɛli
woolo pe ni wa pe tara ti ni;
pe lisara ti yaa ka pye wa Karimɛli yan-
wiga ki na konaa wa Bazan tara ti
ni.
Pe yaa ka li mbe tin wa Efirayimu tara
yanwira to naa Galaadi tara yan-
wira ti na.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: ‹Ko piliye
yo ni, ko wagati wo ni, pe yaa ka
Izirayɛli woolo pe kajɔɔgɔ ki lagaja,
ɛɛn fɔ pe se kaga yan naa;
pe yaa ka Zhuda tara woolo pe kapere ti
lagaja,
ɛɛn fɔ pe se kari yan naa;
katugu mbele pe yaa ka koro go na, mi
yaa ka pe kapere ti kala yaga pe
na.› »

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Ye yiri ye sa to Meratayimu tara ti na!
Ye sa to Pekɔdi ca woolo pe na!
Ye taga pe puŋgo na ye pe gbo,
ye pe tɔngɔ pew.
Ŋga fuun mì yo ye kan, ye ki ni fuun ki
pye.
22 Malaga tinmɛ yɛn na yinrigi wa tara ti
ni,
jɔgɔwɔ gbɔɔ wi.
23 E, dunruya wi ni fuun marito gbɔgɔ ko
kì kaari ma jɔgɔ yɛɛn;
koni Babilɔni tara tì jɔgɔ ma koro waga
wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
24 Babilɔni tara, mì pɛnɛ le ma na,
a lɔ̀ɔn yigi, ma sigi kala jɛn.
Ma juguye pɔ̀ɔn yan mɔɔ yigi,
katugu mà yiri na wiin mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na ni.»

25 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli maliŋgbɔnyaara ti
tɛgɛsaga ki yɔn yɛngɛ,

li maliŋgbɔnyaara nda ti yaa li naŋgbanwa kala li pye, lìri yirige funwa na;
katugu we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo tunŋgo yi,
ŋga li yaa pye Kalide tara ti na.
26 Ye yiri tara ti kɛɛ ki ni fuun ki na, ye pan ye to ti na,
ye pe bondoolo pe yɔnrɔ ti yɛngɛlɛ,
ye pe yarijɛndɛ ti koli yeri gbogolo ti yɛɛ na,
paa pe ma kaa yarilire pɔgɔlɔ gbogolo we.
Yeri tɔngɔ pew, yaraga kpɛ ka ka koro wa.
27 Ye pe maliŋgbɔɔnlɔ jɛmbɛlɛ pe ni fuun pe gbo,
ki yɛn ma yala pe tigi wa yaayoro gbosaga, ye pe kɔnlɔgi.
Jɔlɔgɔ yɛn pe wogo, katugu pe pilige kì gbɔn,
pe kapere ti fɔgɔ tɔnsanga wì gbɔn pe na.
28 Mbele pè fe ma shɔ ma yiri wa Babilɔni tara ti ni,
yaa pe magala li nuru.
Pè pan naga sɛnrɛ nda ti yuun wa Siyɔn ca ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lìli kayaŋga ki wɔ Babilɔni tara woolo pe ni,
lìli shɛrigo gbɔgɔ ŋga pè jɔgɔ ki kayaŋga ki wɔ pe ni.»
29 Ye sandiga wɔnfɛnnɛ pe yeri pe pan pe to Babilɔni ca ki na,
mbele fuun pe sandiga wɔnmɔ pi yɛgɛ jɛn we!
Ye maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan yege yɔn tɔn;
lere kpɛ ka ka fe mbe shɔ!
Ye pe sara mbe yala pe kapyegele ke ni;
ŋga pè pye, yege yɔngɔ pye pe na ma cɛ!
Katugu pè yiri yɛɛ gbɔgɔwɔ ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ,
ma yiri yɛɛ gbɔgɔwɔ ni lo na li yɛn Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi li kɔrɔgɔ.
30 Ki kala na, pe lefɔnmbɔlɔ pe yaa ka toori mbe kuku wa pe katoro ti ni, pe yaa ka pe maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe gbo ki pilige ki ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
31 «We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma fɔ:
Ye wele, mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ, yoro Babilɔni ca fɛnnɛ wele, yoro mbele ye yɛn yɛɛ nagawa ni we!
Katugu ye pilige kì gbɔn, ye kapere ti fɔgɔ tɔnsanga wì gbɔn.
32 Mboro tara nda ma yɛn yɛɛ nagawa ni, ma yaa kurugo mbe to,
lere se ta mbɔɔn yirige.
Mi yaa kasɔn le ma cara ti ni,
kasɔn ki yaa ki kanŋgara na lara ti ni fuun ti sogo.»

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Izirayɛli woolo pe shɔfɔ we

33 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Pe yɛn na Izirayɛli woolo naa Zhuda tara woolo pe jɔlɔ.
Mbele fuun pàa pe yigi kasopiile ma kari pe ni,
pè pe yigi ma pe yaga wa,
pè je mbe pe yaga paa kee.
34 Ɛɛn fɔ pe go shɔfɔ wi yɛn fanŋga ni,
wo ŋa pe yinri Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ.
Li yaa ka yere pe kala li ni,
jaŋgo mbe yɛyinŋge le wa tara ti ni,
konaa mbe yɛwɛrɛgɛ wa Babilɔni tara woolo pe na.»

Ŋga Yɛnŋɛlɛ làa kɔn mbe pye Babilɔni tara woolo pe wogo na

35 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Tokobi wi yiri Babilɔni tara woolo pe kɔrɔgɔ!
Tokobi wi yiri Babilɔni ca fɛnnɛ pe kɔrɔgɔ,
naa pe fanŋga fɛnnɛ konaa pe kajɛnmbɛlɛ pe kɔrɔgɔ!
36 Tokobi wi yiri Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagbogolo yofɛnnɛ,
pe pye paa tijinliwɛ fu fɛnnɛ yɛn!
Tokobi wi yiri maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe kɔrɔgɔ,
pe sunndo wi kɔn pe na.
37 Tokobi wi yiri pe shɔnye naa pe malaga gbɔnwotoroye pe kɔrɔgɔ!
Tokobi wi yiri cɛngɛlɛ sanŋgala ŋgele fuun ke yɛn wa pe sɔgɔwɔ ke kɔrɔgɔ,
pe pye paa jɛɛlɛ yɛn!

Tokobi wi yiri pe yarijɛndɛ tɛgɛsara ti
kɔrɔgɔ,
pe pe yarijɛndɛ ti koli pe kari ti ni!
38 Wawa mbe yere pe lɔrɔ ti na,
jaŋgo ti ta ti waga!
Katugu yarisunndo tara ri,
pe yaara yanlɛrɛ tijangara nda ti yɛn
fyɛrɛ ni, tì pe go ki jɔgɔ pe na.
39 Ki kala na, dabaala pe yaa ka pe tara
ti pye pe cɛnsaga, konaa komboolo
pe ni;
kɔnrɔsogoloye pe yaa kari pye pe cɛnsaga.
Lere se ka cɛn wa Babilɔni ca ki ni naa,
ki yaa ka koro waga sanga pyew fɔ tetete.
40 Ki yaa ka pye paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ
làa Sodɔmu ca, naa Gomɔri ca
konaa ki kanŋgara na cara ti tɔngɔ
we;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Lere kpɛ se ka cɛn wa ki ni naa,
sɛnwee pyɔ kpɛ se katugu wa ki ni.
41 Ye wele, cɛnlɛ là yiri wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti yeri na paan,
cɛnlɛ gbenɛ lali,
wunlumbolo fanŋga fɛnnɛ yiri fɔ wa tara
ti kɔsaga ki na na paan.
42 Sandira naa njaanra yɛn pe kɛɛ pèri
yirige;
pè pe fɔ jɛŋgɛ, paa lere yinriwɛ ta;
pe tinmɛ pi yɛn paa kɔgɔje tinmɛ pi yɛn;
pe yɛn ma lugu shɔnye na,
pè gbɛgɛlɛ malaga ki na paa lere nuŋgba
yɛn,
mbe pan mbe malaga gbɔn mboro Ba-
bilɔni ca ma ni.
43 Babilɔni tara wunlunaŋa wìgi sɛnrɛ ti
logo,
a wi wire tì si fanla wi na,
wi sunndo wì kɔn wi na,
wila jɔlɔ paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ selara ma
kaa yiri wi ni we
44 Ye wele, yɛgɛ ŋga na jara wi ma yiri wa
Zhuridɛn gbaan yɔn kɔlɔgɔ ki ni,
mbe sa to yaayoro ti na wa naŋgboŋgo
tiyɔngɔ ka ni,
pa mi yaa ka Babilɔni tara woolo pe purɔ
ma fun,
mbe pe yirige wa pe tara ti ni ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni.
Mi jate mi yaa ka lere wa wɔ mboo tɛgɛ
pe go na;
naga yɛn ma, ambɔ wi mbe ya mbanla
yewe na yɔn sɛnrɛ ni?
Yɛkelewe wiwiin wi mbe ya yere mbanla
sige.»

45 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kagala ŋgele
kɔn ma tɛgɛ Babilɔni tara woolo pe
wogo na,
konaa kagala ŋgele lì gbɛgɛlɛ mbe pye
poro Kalide tara woolo pe na, yè ke
logo!
Ki woro na lere kɔɔn shyɛn, pe yaa ka pe
yigi mbe pe tilele mbe kari pe ni
paa simbapiile yɛn, mbele fanŋga
woro pe ni.
Ki woro na lere kɔɔn shyɛn, pe yaa ka pe
tara ti tɔngɔ mberi yaga waga.
46 Babilɔni tara nda pè shɔ, ki tinmɛ pi
yaa ka ti tara ti yɛgɛyɛgɛ;
pe yaa kaa pe gbelege ki nuru wa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ.

51

Babilɔni tara
ti yaa jɔlɔgɔ gbɔgɔ ta

1 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye wele, mi yaa tifɛliŋgbɔgɔ ŋga ki
maa jɔgɔwɔ piin ka yirige mbe wa
Babilɔni tara ti na,
mbege wa Lɛvu Kamayi† ca woolo pe na.
2 Mi yaa yarilire fɛfɛnnɛ pele torogo wa
Babilɔni tara ti ni,
pe sa pe fɛ paa yarilire yɛn,
mbe yaara ti koli mbe tara ti yaga waga.
Na jɔlɔgɔ pilige ki ka ka gbɔn,
pe yaa ka yiri kɛɛ ki ni fuun ki na mbe
pan mbe to ti na.»

3 Yaga ka ti sandira wɔnfɛnnɛ peri taga
peri tile,
yaga ka ti pe pe malaga gbɔndeere ti
lesaga ta!
Yaga ka pe lefɔnmbɔlɔ wa kpɛ yaga,
ye pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki tɔngɔ
pew!
4 Pe yaa ka wɛlɛgɛ mbe toori, mbe kuku
wa Babilɔni tara ti ni,

† **51:1 51.1:** Lɛvu Kamayi kɔrɔ wo yɛn mbele pè yiri na kɔrɔgɔ pe kotogo ki ni, ko leele poro pe yɛn Babilɔni tara woolo wele.

pe yaa ka pe sugulo, pe gboolo pe toori wa
Babilɔni ca nawa koŋgolo ke ni.
5 Katugu Izirayɛli tara woolo naa Zhuda
tara woolo pe Yɛnŋɛlɛ le,
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lii
kari mbe pe yaga paa naŋgunjaala
yɛn;
ali mbege ta pè kapere pye tara ti
lagapyew ki ni Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ kpoyi li na o.

6 «Ye fe ye yiri wa Babilɔni ca,
ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye fe ye ta ye
shɔ,
jaŋgo yaga ka pinlɛ mbe tɔngɔ ki ni ki
kapege ki kala na,
katugu ko ki yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li kayaŋga
wɔsanga we.
Li yaa pe sara mbe yala ŋga ki daga pe ni
ki ni.
7 Babilɔni tara tìla pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ
paa tɛ wɔjɛnnɛ yɛn;
tara lombondo woolo pe ni fuun pè wɔ
wa li ni, a pe yɛgɛ kila kanŋgi,
cɛngɛlɛ kè li duvɛn wi wɔ, ki kala na, yara
ye ke ni.
8 Ɛɛn fɔ Babilɔni tara tì to le yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni fɔ ma jɔgɔ.
Yaa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ yuun ki na,
ye wɛrɛ faworo lagaja pe sagbanra ti na,
kana ko yaa pe sagala.
9 Wàa ki ŋgbanga ma Babilɔni tara ti
wɛrɛ pye,
ɛɛn fɔ tii ya mbe sagala.
Ye pan weri yaga wa,
we ni fuun nuŋgba nuŋgba we kari we
tara;
katugu ti kiti kɔnkala lì yiri ma gbɔn fɔ
wa yɛnŋɛlɛ na,
ma gbɔn fɔ wa kambaara ti na.
10 We yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lìgi yirige funwa na;
ye pan waa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li
kapyegele ke yari wa Siyɔn ca.»

11 «Ye ye sandira wangala ke yɔnrɔ ti
wɔwɔ,
ye ye sanŋgbɔ wi yin ke ni!
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Medi tara wunlumbolo pe
sun ma pe yirige,
katugu lìgi kɔn maga tɛgɛ mbe Babilɔni
tara ti tɔngɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbeli kayaŋga
ki wɔ,
mbeli kayaŋga ki wɔ li shɛrigo gbɔgɔ ki
wogo na.
12 Ye kacɛn yaraga ka yirige wa naayeri
Babilɔni ca mboro ti jaanrikala li
mɛgɛ ni!
Ye leele pele taga ca ki welefɛnnɛ pe na,
ye kɔrɔsi pyefɛnnɛ yerege yerege ca ki na,
ye maliŋgbɔɔnlɔ pele lara paa juguye pe
singi,
katugu ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kɔn ma tɛgɛ,
ŋga lì yo Babilɔni ca woolo pe wogo na, li
yaa ki pye.
13 Mboro Babilɔni ca ye, mboro ŋa ma yɛn
ma cɛn wa gbaan gbeŋɛ† wi yɔn na,
mboro ŋa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ yɛn ma yeri,
ma kɔsanga wì gbɔn
ma java wì kɛɛ toro.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì
wugu li yɛɛra mɛgɛ ki na, ma yo fɔ:
‹Kaselege ko na, mi yaa ti lelɛgɛrɛ mbe
pan pɔɔn yin paa gbatɔ yɛn,
pe yaa kaa cew tawa kɔŋgɔlɔ waa ma
mɛgɛ ni.› »

15 «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tara ti da li yawa pi
fanŋga na,
ma dunruya wi da li kajɛnmɛ pi fanŋga
na,
ma naayeri wi gbegele maa jaraga li
tijinliwɛ pi fanŋga na.
16 Na li ka gbanla, tɔnŋgbɔɔ pi ma gbogolo
pi yɛɛ na wa yɛnŋɛlɛ na;
li ma ti kambaara ti ma yiri fɔ wa tara ti
kɔsaga ma pan.
Li ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pye mbe ti
tisaga ki ma pan,
li ma ti tifɛlɛgɛ ki ma yiri wa ki cɛnsaga
na gbɔɔn.
17 Kì pye ma, sɛnwee piile pe ni fuun pe
yɛn tijinliwɛ fu fɛnnɛ, wa kpɛ si
kala jɛn;
tɛ gbɔnfɛnnɛ pe ma yarisunndo nda
gbegele, fɛrɛ ma kaa pe yigi ti kala
na;
katugu ki yaara yanlɛrɛ nda pe ma
gbegele, ti maa leele fanla,

† **51:13 51.13:** Gbaan gbeŋɛ ŋa wi sɛnrɛ tì yo wo wi yɛn Efirati gbaan we.

yinwege wɔnwɔn kpɛ woro ti ni.
18 Ki yaara ti yɛn wagafe, ma pye titɛgɛrɛ yaara;
na pe kiti kɔnwagati wiga ka gbɔn, pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa.
19 Ɛɛn fɔ Zhakɔbu setirige piile pe Yɛnŋɛlɛ li woro paa ki yarisunndo ti yɛn;
katugu lo lì yaara ti ni fuun ti da.
Izirayɛli woolo poro pe yɛn cɛnlɛ na li yɛn li kɔrɔgɔ ye.
Li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ.»

Babilɔni tara wunluwɔ pi yaa ka kɔ yɛgɛ ŋga na

20 We Fɔ wì yo fɔ:
«Babilɔni tara, màa pye na yeri paa tugumbolo yɛn, paa malaga gbɔnyaraga yɛn;
mɔ̀ɔ tɛgɛ ma cɛngɛlɛ ke gbɔn ma ke tɔngɔlɔ,
mɔ̀ɔ tɛgɛ ma wunluwɔ tara lɛgɛrɛ tɔngɔ.
21 Mɔ̀ɔ tɛgɛ ma shɔn wo naa shɔn lugufɔ wi ni pe tɔngɔ,
mɔ̀ɔ tɛgɛ ma malaga gbɔnwotoro wo naa wi fevɔ wi ni pe tɔngɔ.
22 Mɔ̀ɔ tɛgɛ ma nambala naa jɛɛlɛ pe tɔngɔ,
mɔ̀ɔ tɛgɛ ma lelɛŋgbaara naa piile pe tɔngɔ,
mɔ̀ɔ tɛgɛ ma pinambiile naa sumborombiile pe tɔngɔ.
23 Mɔ̀ɔ tɛgɛ ma yaayoro kɔnrifɛnnɛ naa yaayoro ŋgbeleye yi tɔngɔ,
mɔ̀ɔ tɛgɛ ma falifɛnnɛ naa pe nɛrɛ nda ti maa fali ti tɔngɔ,
mɔ̀ɔ tɛgɛ ma tara teele naa fanŋga fɛnnɛ pe tɔngɔ.»

24 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Babilɔni ca woolo naa Babilɔni tara fɛnnɛ pe ni fuun pè kapege ŋga pye Siyɔn ca ki na,
mi yaa ki fɔgɔ ki tɔn pe na ye yɛgɛ sɔgɔwɔ.
25 Wele, mboro Babilɔni tara, mi naa mboro we yɛn we yɛɛ na,
mboro ŋa ma yɛn paa yanwiga ŋga ki maa jɔgɔwɔ piin we!
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mboro ŋa màa pye na tara ti ni fuun ti tɔnri,
mi yaa na kɛɛ ki yirige ma na,
mbɔɔn koŋgo mbe yiri wa walaga ki go na mbɔɔn jan,
mbɔɔn pye yanwiga ŋga ki yɛn na sori.
26 Pe se ka sinndɛlɛgɛ ta wa ma ni naa, mbe pye go yɛnlɛ sinndɛlɛgɛ,
nakoma mbe pye go nɔgɔ lesinndɛlɛgɛ;
katugu ma yaa jɔgɔ mbe pye kataga fɔ sanga pyew.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

27 «Ye kacɛn yaraga ka yirige wa naayeri laga tara ti ni malaga gbɔngɔ ki mɛgɛ ni,
ye mbanlaga ki win wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ malaga gbɔngɔ ki mɛgɛ ni;
ye cɛngɛlɛ ke gbɛgɛlɛ ye ke wa Babilɔni tara ti na.
Ye ki wunluwɔ tara nda ti yeri ti mɛgɛ ni:
Ararati, naa Mini, konaa Ashikenazi.
Ye maliŋgbɔɔnlɔ teele yeri ye wa ti na,
ye yiri ti kɔrɔgɔ shɔnye lɛgɛrɛ ni paa gbatɔ yɛn.
28 Ye cɛngɛlɛ ke gbɛgɛlɛ ye ke wa ti na,
naa Medi tara wunlumbolo pe ni,
naa pe tara teele naa pe fanŋga fɛnnɛ pe ni,
konaa pe yɛn ma cɛn tara nda fuun go na ti ni.
29 Tara tì yɛgɛyɛgɛ, ma tigile,
katugu ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kɔn ma tɛgɛ Babilɔni tara ti wogo na, ko li yɛn na piin.
Li yaa Babilɔni tara ti jɔgɔ mberi yaga waga,
lere se ka pye mbe cɛn wa ti ni naa.
30 Babilɔni tara maliŋgbɔɔnlɔ pè malaga gbɔngɔ ki yaga;
pè koro wa malaga sigeyinrɛ ti ni.
Pe fanŋga kì kɔ;
pè kanŋga ma pye paa jɛɛlɛ yɛn.
Pe juguye pè kasɔn le wa pe cɛnsara ti ni,
ma pe ca mboro yeyɔnrɔ ti sɔgɔyaara ti kaari kaari.
31 Mbele paa fee, paa fee na finli pe yɛɛ ni,
Pitunmbolo paa fee na finli pe yɛɛ ni,
jaŋgo mbe saga yo Babilɔni tara wunlunaŋa wi kan,
fɔ pòo ca ki shɔ kɛɛ ki ni fuun ki na.
32 Pè torosara ti shɔ,
ma kasɔn le lɔrɔ yɔn yan ki ni,

maliŋgbɔɔnlɔ pe sunndo wì kɔn pe na.
33 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, pa
lì yo yɛɛn fɔ:
‹Babilɔni ca kì pye paa yarilire sunsaga
yɛn,
wagati ŋa ni pe maa ki tangala we.
Sanni jɛnri, yarilire sunsanga wi yaa gbɔn
ki na, pe yaa ki tɔngɔ.› »

Yɛnŋɛlɛ li yaa li woolo pe kayaŋga ki wɔ

34 «Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari
wì we ka ma we kɔ pew;
wì we pye paa leyaraga yɛn, ŋga kì koro
waga.
Wì we yɔli paa yarifɛlɛgɛ ma kaa lere yɔli
we,
wùu fuŋgbolo li yin we yarijɛndɛ tiyɔnrɔ
ti ni,
kona mɛɛ we wa fɔ lege.
35 Tege naa jɔlɔgɔ ŋga Babilɔni tara woolo
pè taga we na,
Yɛnŋɛlɛ sa ti ki fɔgɔ mbe tɔn pe na!
Siyɔn ca woolo poro pè yo ma.
Babilɔni tara fɛnnɛ pè we gbo ma we
kasanwa mba wo,
Yɛnŋɛlɛ sa ti ki fɔgɔ mbe tɔn pe na!
Zheruzalɛmu ca woolo poro pè yo ma.»
36 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ:

«Ye wele, mi yaa yere ye kala li ni,
mi yaa ye kayaŋga ki wɔ ye kan;
mi yaa Babilɔni tara lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi
waga,
mbe pulugo ki waga.
37 Babilɔni ca ki yaa tɔngɔ mbe pye
sinndɛɛrɛ gbogolosaga,
mbe pye kombokara ti cɛnsaga.
Pe yaa kaa kawa ki na konaa mbaa tɛgɛ
ki na,
lere kpɛ se ka cɛn wa ki ni naa.
38 Ca woolo pe yɛn na kuunru ja paa jara
yirifɔnmbɔlɔ yɛn,
pe yɛn na gbele ja paa jara piile yɛn.
39 Na pe jogo wiga ka yiri pe ni jɛŋgɛ
sanga ŋa ni,
pa kona mi yaa sɔgɔlɔ gbɔlɔ gbɛgɛlɛ pe
kan;
mi yaa pe kan pe wɔ pe tin fɔ pe yɛgɛ kila
kanŋgi,
mbe ti paa yɔgɔri.
Ko puŋgo na, pe yaa wɔnlɔwɔ pa wɔnlɔ
mba pe se yiri pi na naa fyew;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì ma.
40 Mi yaa pe yigi mbe tigi pe ni wa pe
gbosaga,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kari simbapyɔ ni
wa wi gbosaga we,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kari simbapɛnɛ
naa sikapɛnɛ ni pe gbosaga we.»

Babilɔni tara woolo pe yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ

41 E, Sheshaki† ca ko pè shɔ ma!
Ko ŋga dunruya lomboŋgo woolo pàa pye
naga sɔnni, ko kì kari yɛɛn gbari!
Kì pye mɛlɛ, a Babilɔni ca kì si pye laga
ŋga pè tɔngɔ cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ?
42 Kɔgɔje wì yiri ma Babilɔni ca ki li,
wi tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun, pì
ca ki tɔn pew.
43 Babilɔni tara cara tì jɔgɔ ma koro waga,
tara tì pye lawaga, naa laga ŋga tɔnmɔ
woro wa;
ti yɛn tara nda lere se cɛn wa ti ni naa,
sɛnwee pyɔ kpɛ se ka toro wa ti ni naa.
44 We Fɔ wì yo fɔ:
«Mi yaa ka yiri Babilɔni tara yarisunŋgo
Bɛli† ki kɔrɔgɔ;
yaara nda kì yɔli, mi ya kari tile mberi wɔ
wa ki yɔn.
Cɛngɛlɛ sanŋgala ke se kaa kee ki kɔrɔgɔ
mbaa ki gbogo naa;
Babilɔni ca malaga sigembogo ki yaa ka
toori.
45 Na woolo, ye fe ye yiri wa Babilɔni ca
ki ni,
ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye ye yɛɛ go
shɔ,
ye lali Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa kala li
ni.
46 «Sɛnrɛ nda ye yaa logo laga tara ti ni,
yaga ka ti ti ye wire ti fanla ye na, nakoma
mbe ye sunndo wi kɔn ye na; katugu yɛlɛ
la ni, tinmɛ pa ma yiri, yɛlɛ la yɛgɛ ni,
tinmɛ pa yɛgɛ ma yiri. Lewɛlɛwɛ kapyere
ti yaa ka lɛgɛ laga tara ti ni, to wa yaa ka
yiri to wa yɛgɛ kɔrɔgɔ.

† **51:41 51.41:** Sheshaki ca ko nuŋgba ko pe yinri Babilɔni ca ye. † **51:44 51.44:** Bɛli wìla pye Babilɔni tara fɛnnɛ poro yarisunŋgo; Eza 46.1; Zhere 50.2.

47 Ki kala na, piliye ya yɛn wa na paan,
mi yaa ka yiri Babilɔni tara yarisunndo ti kɔrɔgɔ;
tara woolo pe ni fuun pe yaa ka fɛrɛ shɔ,
pe gboolo pe ni fuun pe yaa ka toori tara ti na wa ca ki ni.
48 Naayeri wo naa tara ti ni konaa ti nawa yaara ti ni fuun ti ni,
ti yaa kaa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa Babilɔni ca ki wogo na;
katugu jɔgɔwɔ pyefɛnnɛ pe yaa ka yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri mbe pan mbe to ki na.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi sɛnyoro

49 Babilɔni tara woolo pe daga mbe toori fun Izirayɛli tara woolo mbele pè gbo ma jaanri pe kala na,
paa yɛgɛ ŋga na Babilɔni tara woolo pè leele pe gbo ma pe jaanri tara lombondo ti ni we.
50 Yoro mbele yè shɔ tokobi wi kɛɛ,
yaa kee yaga ka yere!
Mbe ye ta taleere wa lege, yaa sɔnri Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
Zheruzalɛmu ca wogo ki pye wa ye kotogo na.

Yɛnŋɛlɛ woolo pe sɛnyoro

51 Fɛrɛ la we yigi, naa wàa pye na we tɛgɛlɛ sɛnrɛ ti nuru we,
fɛrɛ tìla we go ki sogo we na,
katugu tara ta yɛgɛ woolo pan ma ye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki lajɛndɛ kpoyi ti ni.

Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro

52 «Ki kala na, piliye ya yɛn wa na paan,
mi yaa ka yiri pe yarisunndo ti kɔrɔgɔ,
leele mbele pè gbɔn ma wɛlɛgɛ,
pe yaa kaa jɛɛn wa tara ti ni lagapyew.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
53 Ali na Babilɔni ca ki ka lugu mbe kari fɔ wa yɛnŋɛlɛ na,
ali na ki ka sa malaga sigeyinrɛ kan wa, nda lere se ya gbɔn ti na,
konaa ki ni fuun, mi yaa jɔgɔwɔ pyefɛnnɛ pele yirige mbe wa ki na»;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

54 Jɔrɔgɔmɔ pa yɛn na yinrigi wa Babilɔni tara ti ni na sagawa jaa,
jɔgɔwɔ pyege tinmɛ gbɔɔ yɛn na yinrigi wa ki Kalide tara fɛnnɛ pe tara ti ni.
55 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na Babilɔni tara ti tɔnri,
li yaa ti pe tinmɛ gbɔɔ pi kɔ.
Pe juguye pe yɛn na tinmɛ gbɔɔ yinrigi paa kɔgɔje tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun pi yɛn,
pe tinmɛ pi yɛn paa tɔnŋgbɔɔ mba pi yɛn na tinni ŋgbanga pi yɛn.
56 Ee, jɔgɔwɔ pyefɔ wa yɛn na paan ca ki kɔrɔgɔ,
wi yɛn na paan Babilɔni ca ki kɔrɔgɔ.
Wì ki maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe yigi,
pe sandira tì kaari,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li maa leele pe sara,
li yaa ka lere nuŋgba nuŋgba pyew wi sara mbe yala ŋga ki daga wi ni ki ni.
57 «Mi yaa ka ca ki fanŋga fɛnnɛ, naa kajɛnmbɛlɛ, naa janmaratigiye, naa kiti kɔnfɛnnɛ konaa maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe kan pe wɔ pe tin, pe yɛgɛ kila kanŋgi. Pe yaa kaa wɔnlɔwɔ pa wɔnlɔ suyi, mba pe se ka yiri pi na naa.
Wunlunaŋa ŋa pe yinri Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.»
58 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Babilɔni ca mboro tugbɔɔrɔ liire ti yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa pew,
ki yeyɔngɔ kɔɔrɔ nda tì yagara yagara ti yaa ka sogo.
Pe yɛn na tunŋgo piin jaga,
cɛngɛlɛ ke yɛn na ke yɛɛ tege na ke tunŋgo ki piin kasɔn ko kan.»

Zheremi wìla wi sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ mari torogo wa Babilɔni tara

59 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wì si tunŋgo kan Neriya pinambyɔ Seraya ŋa wìla pye Maseya pishyɛnwoo wi yeri; ki wagati wi ni, Seraya wìla pinlɛ Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi ni na kee wa Babilɔni tara.
Kìla pye Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo lo ni. Kìla yala Seraya wi yɛn Zhuda tara wunlunaŋa wi tunmbyeele pe to.

60 Jɔlɔgɔ kagala ŋgele fuun ke mbaa to
Babilɔni tara ti na, konaa kagala ŋgele
fuun kàa pye ma yɔnlɔgɔ Babilɔni tara ti
wogo na, Zheremi wìla ti yɔnlɔgɔ sɛlɛgɛ
sɛwɛ wa na.
61 A Zheremi wì sigi yo Seraya wi kan
fɔ: «Na maga ka sa gbɔn wa Babilɔni ca,
ma bala maga sɛnrɛ nda ti ni fuun ti kara
ŋgbanga.
62 Kona, ma sigi yo ma yo fɔ: ‹Yawe
Yɛnŋɛlɛ, mboro jate mboro màa ki yo ki
ca ŋga ki wogo na ma yo ma yaa ki tɔngɔ,
jaŋgo lere ka ka cɛn wa ki ni nakoma
yaayogo; ɛɛn fɔ kì koro waga fɔ sanga
pyew.›
63 Na maga ka ki sɛwɛ ŋa wi kara mbe
kɔ sanga ŋa ni, maa pɔ sinndɛlɛgɛ na,
maa wa wa Efirati gbaan wi nandogomɔ.
64 Kona, ma sho fɔ: ‹Pa Babilɔni ca ki
yaa ka kɔ mbe wɔ wa yɛɛn. Jɔlɔgɔ ŋga
mi yɛn na waa ki na, ki se ka ya yiri mbe
wɔ wa ki ni fyew. Ca woolo pe yɛn na
tege.› »

Pa Zheremi wi sɛnrɛ tì kɔ namɛna.

ZHERUZALƐMU CA KI TOLO LE

52

52.1-34

Juguye pàa Zheruzalɛmu ca ki shɔ (2 Wunlu 24.18–25.1-7; 2 Kuro 36.11-13; Zhere 39.1-7)

1 Sedesiyasi wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri
nuŋgba mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ
kɛ ma yiri nuŋgba wìla pye wunluwɔ
pi na wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa
nɔ wi yinri Hamutali, Libina ca fɛnnɛ
naŋa ŋa pàa pye na yinri Zheremi† wo
sumborombyɔ lawi.
2 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na, ko Sedesiyasi wìla pye paa yɛgɛ
ŋga na Yehoyakimu wìla ki pye we.
3 Ki kagala ke ni fuun kàa pye,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban
Zheruzalɛmu ca woolo konaa Zhuda tara
woolo pe ni, fɔ a lì saa pe purɔ ma pe lali
li yɛɛ ni.

Ko puŋgo na, a Sedesiyasi wì si kaa yiri
ma je Babilɔni tara wunlunaŋa wi na.
4 Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ
kɔlɔjɛrɛ wolo li ni, yeŋge kɛ wogo ki
pilige kɛ wogo ki na, a Babilɔni tara
wunlunaŋa Nebukanezari wì si pan wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, mbe pan
mbe to Zheruzalɛmu ca ki na. A wì si
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa ca ki tanla,
ma mboro ta wa lugusara ma ca ki maga.
5 Maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kìla koro wa
Zheruzalɛmu ca ki tanla fɔ ma saa gbɔn
Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri
nuŋgba wolo li na.
6 Ki yɛlɛ li yeŋge tijɛrɛ wogo ki pilige
kɔlɔjɛrɛ wogo ki na, ma yala fuŋgo kì
ŋgban wa ca ki ni, yaakara woro leele pe
yeri wa tara ti ni,
7 a pè si ca ki mbogo ki furu ma
torosaga wɔ wa ki ni. Kona, a Zhuda
tara maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pè si yiri
wa ki ni ki yembinɛ li ni, ma toro wa
yeyɔngɔ ŋga ki ma toro wa mboro shyɛn
ti sɔgɔwɔ pi ni ki ni, wa wunlunaŋa
wi naŋgɔ kɔlɔgɔ ki tanla, mɛɛ Zhuridɛn
gbaan funwa laga falafala konɔ li lɛ ma
kari. Ma si yala, Kalide tara fɛnnɛ poro la
pye ma ca ki maga.
8 Ɛɛn fɔ, a Kalide tara maliŋgbɔɔnlɔ pè
si taga wunlunaŋa Sedesiyasi wi na maa
purɔ ma saa wi yigi wa Zheriko funwa
laga falafala ki ni. A wi maliŋgbɔɔnlɔ pi
ni fuun pè si fe ma jaraga ma kari lege
maa yagà.
9 A pè si wunlunaŋa wi yigi ma kari
wi ni, ma saa wi kan Babilɔni tara wun-
lunaŋa wi yeri wa Iribila ca, wa Hamati
tara. A pè si kiti kɔn wi na.
10 A Babilɔni tara wunlunaŋa wì si
Sedesiyasi wi pinambiile pe kɔnlɔgi wa wi
yɛgɛ na. A wì si ti, a pè Zhuda tara teele
pe ni fuun pe kɔnlɔgi fun wa Iribila ca.
11 Ko puŋgo, a Babilɔni tara wunlu-
naŋa wì si Sedesiyasi wo jate wi yɛngɛlɛ
ke yaari wi na, mɛɛ wi pɔ tuguyɛnrɛ
yɔngɔwɔ ni; a wì suu lɛ ma kari wi ni wa
Babilɔni tara, ma saa wi le kaso fɔ ma saa
gbɔn wi kupilige ki na.

Nebuzaradan wìla Zheruzalɛmu ca sanŋga ki tɔngɔ maga wɔ wa (2 Wunlu 25.8-21; Zhere 39.8-10)

† **52:1 52.1:** Zheremi ŋa wi sɛnrɛ tì yo na ki laga ŋga ki ni, wi yɛn wi yɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi ni.

12 Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezariyaraga gbegbeŋge ki ni, naa tuguyɛnrɛ wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ wolo, li yeŋge kaŋgurugo wogo ki pilige napɛnɛ kɛ ma yiri shyɛn mbele pàa jokɛ wogo ki na, Nebuzaradan ŋa wìla pye wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to, ma pye wi tara ti legbɔɔ wa, wì si pan wa Zheruzalɛmu ca.

13 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki sogo, naa wunluwɔ go ki ni, naa Zheruzalɛmu ca yinrɛ ti ni fuun ti ni. Go ŋga fuun kìla pye go jɛŋgɛ wìla ki sogo.

14 Kalide tara maliŋgbɔɔnlɔ mbele fuun pàa pye wi ni, a pè si Zheruzalɛmu ca mbogo ki ni fuun ki jaanri.

15 Nebuzaradan ŋa wìla pye wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to, wì si tara woolo mbele pàa pye fyɔnwɔ fɛnnɛ pele yigi ma kari pe ni, naa leele sanmbala mbele pàa koro wa ca ki ni pe ni, naa mbele pàa keli ma pe yɛɛ kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi yeri pe ni, konaa kapyɔ jɛnfɛnnɛ sanmbala mbele pàa koro pe ni.

16 Konaa ki ni fuun, Nebuzaradan ŋa wìla pye wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to, wìla ti, a tara ti fyɔnwɔ fɛnnɛ pèle koro wa Zhuda tara ti ni, jaŋgo paa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti fali paa kɛɛrɛ kɔɔn.

17 Tuguyɛnrɛ tiyagala ŋgele kàa pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, naa tuguyɛnrɛ wotoroye pe ni konaa tuguyɛnrɛ jogoyaraga gbegbeŋge ŋga kìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, Kalide tara fɛnnɛ pàa ti gbɔn mari yaari, mɛɛ ki tuguyɛnrɛ ti ni fuun ti lɛ ma kari ti ni wa Babilɔni ca.

18 Tuguyɛnrɛ nɛgɛdagala, naa cɔnrɔ koliyaara, naa gbeŋgele, naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi leyaara ti ni, naa wɔjɛŋgɛlɛ konaa tuguyɛnrɛ yaara nda fuun pàa pye na gbegele ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pàa ti lɛ ma kari ti ni.

19 Tasaala, naa naŋganra wɔyaara, naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi leyaara ti ni, naa nɛgɛdagala, naa fitanladagaye, naa wɔjɛŋgɛlɛ konaa pɛgɛlɛ ke ni, wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wìla ti lɛ fun ma kari ti ni; yaraga ŋga fuun kìla pye tɛ wogo konaa yaraga ŋga fuun kìla pye warifuwe wogo wìla ki lɛ.

20 Tuguyɛnrɛ tiyagala shyɛn, naa jogoyaraga gbegbeŋge ki taga pe na konaa wotoroye pe ni, to nda wunlunaŋa Salomɔ wìla gbegele ma tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, lere saa ya mbege tuguyɛnrɛ ti nuguwɔ pi jɛn mboo kɔ.

21 Tiyagala koro na, ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɔlɔjɛrɛ kɔlɔjɛrɛ. Mbe li nuŋgba li maga mbeli fili, ki mana li titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɔgɔlɔni. Wege la pye wa li nawa. Li tuguyɛnrɛ liriwɛn pìla pye paa yombɛgɛlɛ tijɛrɛ gbemɛ yɛn.

22 Pàa gona tɔnyaara gbegele tuguyɛnrɛ ni ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke na. Ti nuŋgba nuŋgba pyew ti yagawa pìla pye mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn naa kɔngɔ. Pàa tuguyɛnrɛ mɛrɛ naa girenadi tige pire yanlɛrɛ gbegele mari le gona tɔnyaara ti na, mari maga mari fere ti ni. Ti ni fuun tìla pye tuguyɛnrɛ. Tiyagala ke shyɛn kàa pye cɛnlɔmɔ nuŋgba naa ke girenadi tige pire yanlɛrɛ ti ni.

23 Girenadi tige pire yanlɛrɛ nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni tìla pye ke kanŋgara ti na; mbe mɛrɛ ti maga mberi fili, girenadi tige pire yanlɛrɛ tìla pye cɛnmɛ.

24 Wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wìla saraga wɔfɛnnɛ to Seraya wi yigi, naa saraga wɔfɔ Sofoni ŋa wìla pye wi kɛɛ yigifɔ wi ni konaa saraga wɔfɛnnɛ taanri mbele pàa pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ki kɔrɔsi pe ni.

25 Wìla ca ki legbɔɔ wa yigi wa ca ki ni, wo la pye maliŋgbɔɔnlɔ pe go na, naa Zhuda tara wunlunaŋa wi yɛrifɛnnɛ kɔlɔshyɛn mbele pàa koro wa ca ki ni pe ni, naa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege to wi sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ ŋa wìla pye na leele pe lee na pe nii maliŋgbɔɔnlɔ pe ni wi ni, konaa Zhuda tara nambala nafa taanri mbele pàa koro wa ca ki ni pe ni.

26 Wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wìla pe yigi ma kari pe ni, ma saa pe kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi yeri wa Iribila ca.

27 A Babilɔni tara wunlunaŋa wì si ti, a pè pe gbɔn ma pe gbo wa Iribila ca, wa

Hamati tara. Pa Zhuda tara woolo pàa pe
koli ma yiri pe ni wa pe tara, ma kari pe
ni wa kulowo pi ni yɛɛn.
28 Nebukanezari wìla leele mbele koli
ma kari pe ni, poro wɛlɛ yɛɛn: Wi
wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li na,
wìla Zhuda tara woolo lere waga taanri
naa nafa ma yiri taanri (3 023) poro yigi
ma kari pe ni.
29 Wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri
kɔlɔtaanri wolo li ni, a wì si lere cɛnmɛ
kɔlɔtaanri naa nafa ma yiri kɛ ma yiri
shyɛn (832) yigi wa Zheruzalɛmu ca ma
kari pe ni.
30 Wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri
taanri wolo li ni, wunlunaŋa wi laga
kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wì si pan ma
Zhuda tara woolo lere cɛnmɛ kɔlɔshyɛn
naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (745)
yigi ma kari pe ni. Leele mbele fuun pàa
yigi ma kari pe ni, pàa pye waga tijɛrɛ naa
cɛnmɛ kɔgɔlɔni (4 600).

Babilɔni tara wunlunaŋa wìla Yehoyakini wi wɔ wa kaso (2 Wunlu 25.27-30)

31 Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakini wi
yigiŋgɔlɔ ma kari wi ni wa kulowo pi ni,
ki yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn
wolo li yeŋge kɛ ma yiri shyɛn wogo, ki
pilige nafa ma yiri kaŋgurugo wogo ki na,
Babilɔni tara wunlunaŋa Evili Merodaki
wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li ni, a wì
si kagbaraga pye Zhuda tara wunlunaŋa
wi kan, maa wɔ wa kaso wi ni.
32 A wì si sɛntanra yo wi ni. Wunlum-
bolo mbele fuun pàa yigi, a pè saa koro
wa Babilɔni tara wunlunaŋa wi ni wa
Babilɔni, wìla Yehoyakini wi tɛgɛ poro pe
ni fuun go na.
33 Wìla ti, a pè Yehoyakini wi kaso
yaripɔrɔ ti wɔ wi na. Yehoyakini wìla pye
na nii wi ni suyi wi yinwege piliye sannya
yi ni fuun yi ni.
34 Babilɔni tara wunlunaŋa wìla pye na
Yehoyakini wi kala li yɔngɔ wi kan pilige
pyew, wi yinwege piliye sannya yi ni fuun
yi ni, fɔ a wì saa ku.

YUŊGBƆGƆRƆ SƐNRƐ
sɛwɛ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zheremi yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn sɛwɛ wa, ŋa yuuro tɛgɛsaga kaŋgurugo yɛn wa wi ni. Ki yuuro ti yɛn na para Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔwɔ po sɛnrɛ na, mba pi yɛn jatere piriwɛn ni. Ki yuuro tì kɔ ma yala Eburuye pe kunwɔ yuuro kɔlɔmɔ po ni. Sɛwɛ wi go nuŋgba nuŋgba pyew fɔ sa gbɔn wa ki go ki kɔsaga ki na, ki vɛrise nuŋgba nuŋgba pyew wì lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ ti sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu.

Yurukɔɔ wi yɛn na wi nandangawa pi wogo ki yɛgɛ nari kacɛn kagala lɛgɛrɛ ni, ŋgele ke yɛn fanŋga ni. Konaa ki ni fuun, wùu jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na, wi jigi wi yɛn li na sanga pyew. Wì yo fɔ:

«Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga kii kɔ,
li yinriwɛ tawa pi fa gbɔn wa pi kɔsaga ki na.
Li kagbaraga konaa li yinriwɛ tawa pi ni ti maa kanŋgi fɔnndɔ pilige nuŋgba nuŋgba pyew;
li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma gbɔgɔ» (Yuŋgbɔ 3.22-23).

Zhufuye cɛnlɛ woolo pe maa yɛfiile shɛrɛgɛ ŋga shɛri na nawa tuun shɛrigo gbɔgɔ ki tɔngɔwɔ wogo ki na, na ki ka gbɔn, pe maa ki yuuro ti koo. Shɛrigo gbɔgɔ kìla tɔngɔ ki yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɔgɔlɔni (586) Zhezu Kirisi wi sege ki yɛgɛ.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Kunwɔ yurugo koŋgbanŋga: Yɛnŋɛlɛ lì je Zheruzalɛmu ca ki na 1
Kunwɔ yurugo shyɛn wogo: Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye paa jugu yɛn 2
Kunwɔ yurugo taanri wogo: Jigi tasaga yɛn wa bere 3
Kunwɔ yurugo tijɛrɛ wogo: Zheruzalɛmu ca kì tɔngɔ pew 4
Kunwɔ yurugo kaŋgurugo wogo: Leele pe yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi lagajaa 5

Zheruzalɛmu ca ki yɛn
paa naŋgunjɔ yɛn,
ŋa pè je wi na

1 E, kì pye mɛlɛ! Zheruzalɛmu ca kì koro waga,
ki cagbɔgɔ ŋga kìla pye ma yin lelɛgɛrɛ ni faa we!
Kì kanŋga ma pye paa naŋgunjɔ yɛn,
ko ŋga ki mɛgɛ kìla yiri wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ faa we!
Ki ca ŋga kìla pye paa wunluwɔ sumborombyɔ yɛn, ma cɛn kindaye pe go na,
koni kì kanŋga na kulowo tunndo piin!

2 Ca ki yɛn na gbele yembinɛ li ni fuun li ni,
ki yɛntunwɔ pi yɛn na tinri na fuun wa ki mbateere ti na.
Kìla pye ma mbele fuun ndanla,
wa kpɛ si ta wa pe ni mbege kotogo ki sogo ki na.
Ki wɛnnɛ pe ni fuun pège java,
pè kanŋga ma pye ki juguye.

3 Pè Zhuda tara woolo pe koli ma kari pe ni;
pe go kì sogo pe na, a paa kulowo tunndo ŋgbanra piin.
Pe yɛn ma cɛn wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ,
ɛɛn fɔ pe woro na wogosaga taa.
Pe purɔfɛnnɛ pè pe purɔ ma saa pe yigi,
ma pe jori jɛŋgɛ fɔ yirisaga si ta pe na.

4 Siyɔn ca koŋgolo kè pye kunwɔ gbelesara,
katugu lere kpɛ woro na paan mbaa shɛrɛgɛ fɛtiye pe piin wa.
Ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti ni fuun tì jɔgɔ,
ki saraga wɔfɛnnɛ pe yɛn na jɛɛn kayaŋga ki kala na;
ca ki sumbonɔ naŋambajɛɛnlɛ pe yɛn na jɔlɔ,
kala pyew li yɛn nandangawa kala Siyɔn ca ki kan.

5 Pe winfɛnnɛ pè cew ta pe na,

pe juguye pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge na pe
gɔ na;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi jɔlɔgɔ ki wa
pe na
pe kapere lɛgɛrɛ pyewe pi kala na.
Pè pe piile pe yigi ma kari pe ni,
pè pye pe juguye pe kasopiile.

6 Siyɔn ca ki gbɔgɔwɔ pì kɔ ma wɔ wa,
ca ki legbɔɔlɔ pè pye paa wolowoye yɛn,
mbele kasaga woro pe yeri naa.
Pe yɛn na fee pe purɔfɔ wi yɛgɛ,
fanŋga kpɛ si koro pe ni.

7 Yarijɛndɛ nda tìla pye Zheruzalɛmu ca
woolo pe yeri faa,
koni wa pe jɔlɔgɔ wagati wi ni,
ma pe ta pe yɛn na yanri na toro,
pe yɛn na nawa tuun ki yarijɛndɛ ti ni
fuun ti na.
Naa ca woolo pàa ye pe juguye pe kɛɛ,
lere kpɛ sila ta mbe pe shɔ.
Pe winfɛnnɛ pàa pe tɔngɔwɔ pi yan,
nɛɛ tɛgɛ pe na.

8 Zheruzalɛmu ca ki kapere tì lɛgɛ fɔ ma
toro,
ki kala na kì kanŋga ma pye fyɔngɔ
yaraga.
Mbele fuun pàa pye naga jate,
pe yɛn naga tifaga,
katugu pège fɛrɛ laga ki yan.
Ko jate ki yɛn na jɛɛn kayaŋga ki kala na,
fɔ naga yɛgɛ ki lara.

9 Ki fyɔngɔ ki yɛn wa ki deritɔnlɔgɔ ki
nɔgɔna yɔnrɔ ti na.
Ki sila jatere pye ŋga ki mbaa kaga ta ki
na.
Ki tolo lì pye kaparaga,
lere kpɛ si ta mbege kotogo ki sogo ki na.
Kì yo fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na jɔlɔgɔ ki
wele,
katugu na jugu wì cew ta na na.»

10 Juguye pè Zheruzalɛmu ca yarijɛndɛ
sɔnŋgbanga woro ti ni fuun ti koli.
Kì cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo yan paa yiin
wa laga kpoyi ki ni,
ma si yala mboro Yɛnŋɛlɛ, màa ki cɛngɛlɛ
ke yɛgɛ kɔn
ma yo kee daga mbe ye wa ma woolo pe
gbogolomɔ pi ni.

11 Zheruzalɛmu ca woolo pe ni fuun pe
yɛn na jɛɛn,
na pe yaakara ti lagajaa.
Pe yarijɛndɛ nda ti wogo kì ŋgban pe ni,
pe yɛn nari kaan yaakara na,
janŋgo mbe yaakara ta mbe ka mbe
fanŋga jɛnri ta.
Zheruzalɛmu ca kì yo fɔ: «E, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma yɛgɛ ki yirige ma wele,
yɛgɛ ŋga na pe yɛn nala tifaga we!»

12 Yoro mbele fuun ye yɛn na tooro wa
konɔ li ni,
we jɔlɔgɔ ki woro yaraga ka ye yɛgɛ na wi
le?
Yege wele yege yan,
na kaa pye we jɔlɔgɔ ki cɛnlɛ lere wa ta?
Ko ŋga kì to we na we.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi jɔlɔgɔ ki wa we na,
li naŋgbanwa gbɔɔ pilige ki na.

13 Lì kasɔn tirige we na ma yiri wa
naayeri,
a kì ye we ni na we sori fɔ wa kajeere ti
na;
lì mɛrɛ jan we na wa we tɔɔrɔ ti nɔgɔ,
lì we jan ma kari we ni puŋgo na.
Lì we yaga we yɛ pew,
we yɛn jɔlɔgɔ gbɔgɔ na pilige pyew.

14 Lì yɛgɛ yɛn we kambasinnde ti na,
lìri pɔ ti yɛɛ na li kɛyɛn yi ni;
lìri pɔ ti yɛɛ na mari taga wa we yɔlɔgɔ
ki na,
fɔ ma we fanŋga ki kɔ we ni.
We Fɔ wì we le leele pele kɛɛ,
mbele we fanŋga ki se ya pe ni.

15 Maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ mbele fuun
pàa pye we ni,
we Fɔ wì pe purɔ;
wì maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ka yeri we na,
janŋgo mbe we lefɔnmbɔlɔ pe tɔngɔlɔ;
we Fɔ wì Zhuda ca tiyɔngɔ ki tɔngɔlɔ,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa ɛrɛzɛn pire
tangala mari tɔngɔlɔ wa ti tɔnmɔ
wɔsaga ki ni.

16 Poro kala na we yɛn na gbele,
we yɛngɛlɛ kè yin yɛntunwɔ pi ni,
katugu ŋa wi yaa we kotogo ki sogo we na, wùu yɛɛ laga lali we ni,
wo ŋa wi mbe ja ya mbe kotogo le we ni we.
We piile pè tɔngɔ ma kɔ,
katugu we juguye pè fanŋga ta we na.
17 Siyɔn ca kìgi kɛyɛn yi yirige na sagawa jaa,
ɛɛn fɔ lere kpɛ si ta mbege kotogo ki sogo ki na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì konɔ kan Zhakɔbu setirige piile pe juguye pe yeri,
fɔ pe pan pe pe maga kɛɛ ki ni fuun ki na.
Zheruzalɛmu ca kì pye fyɔngɔ yaraga wa pe sɔgɔwɔ.

18 Tanga yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
katugu muwi mì je li sɛnrɛ ti na.
Yoro cɛngɛlɛ sanŋgala woolo, ye ni fuun ye logo na yeri!
Yanla jɔlɔgɔ ki wele!
Na sumborombiile naa na lefɔnmbɔlɔ pè pe koli ma kari pe ni kulowo ni.

19 Mìla pye ma mbele ndanla faa, mì pe yeri panla saga,
ɛɛn fɔ pànla fanla.
Na saraga wɔfɛnnɛ naa na lelɛɛlɛ pe ni,
pè ku wa ca nawa.
Pàa pye na yaakara lagajaa mbe ka,
janŋgo mbe fanŋga le pe yɛɛ ni.

20 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yɛsanga kala li wele.
Na nawa pì wɔ na na fɔ ma toro;
na jatere wì piri na na,
katugu mì yiri ma je kaselege.
Wa funwa na, pànla piile pe gbo tokobi ni,
wa go ki ni, kunwɔ po pi yɛn leele pe na.

21 Mìla pye na jɛngɛ ŋga jɛɛn, leele pàa ki logo,
ɛɛn fɔ lere kpɛ sila pan mbanla kotogo ki sogo na na.
Jɔlɔgɔ ŋga kìlan ta, na juguye pe ni fuun pège wogo ki logo;
mboro Yɛnŋɛlɛ naa mà yɛnlɛ ma ko pye na na, pe nawa pì yinŋgi pe na.
Pilige ŋga sɛnrɛ màa yo, ki yaga ki gbɔn, ma ti na juguye pe kala li pye paa na wolo li yɛn.

22 Tipege ŋga pè pye na na, ki wele!
Ŋga mà pye na na, na kambasinnde ti kala na,
ma ko cɛnlɛ pye pe na;
katugu mi yɛn na jɛngɛ lɛgɛrɛ jɛɛn,
na jatere wì piri na na.

2

Yɛnŋɛlɛ lìli yɛɛ pye
Zheruzalɛmu ca woolo pe jugu

1 E, kì pye mɛlɛ! We Fɔ, wa wi naŋgbanwa gbɔɔ pi ni,
wì kambaara tɛgɛ ma Siyɔn ca ki tɔn ti ni, ma diwi le wa ki ni!
Ŋga kìla pye Izirayɛli tara ti gbɔgɔwɔ, wì koro wa yɛnŋɛlɛ na maga kɔ maga laga ti na,
maga wa tara.
Ki ca ŋga kìla pye paa wi tɔɔrɔ tagasaga yɛn,
wi sila wi jatere wi tɛgɛ ki na, wi naŋgbanwa pilige ki ni.

2 We Fɔ wì Zhakɔbu setirige piile pe yinrɛ ti tɔngɔ pew,
wii pe yinriwɛ ta.
Wa wi kɔnrɔ tandorogo ki ni, wì Zhuda tara tiyɔnrɔ ti malaga sigecara ti jɔgɔ pew,
mari jaanri tara.
Wì wunluwɔ tara to naa fanŋga fɛnnɛ pe jan ma fɛrɛ wa pe na.

3 Wa wi naŋgbanwa gbɔɔ pi ni,
wì Izirayɛli woolo pe fanŋga ki jan maga jɔgɔ.
Sanga ŋa ni juguye pè yiri wi woolo pe kɔrɔgɔ,
wi sila wi fanŋga kɛɛ ki yirige mbe pe saga.
Wìla kasɔn le wa poro mbele Zhakɔbu setirige piile pe yinrɛ ti ni,
a kila sori kɛɛ ki ni fuun ki na.

4 Wùu sandiga ki taga naga tile wi woolo pe mɛgɛ ni,
paa pe jugu yɛn.

Wùu kalige kɛɛ ki gbɛgɛlɛ mboo woolo pe wɔn,
paa pe winfɔ yɛn.
Leele pàa pye na yɛgɛ yinrigi mbele fuun na,
wì pe ni fuun pe gbo.
Wùu naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa Siyɔn ca shɛrigo gbɔgɔ ki na,
paa kasɔn yɛn.

5 We Fɔ wì pye paa Izirayɛli woolo pe jugu yɛn,
wì pe tɔngɔ ma pe wɔ wa.
Wì pe wunluwɔ yinrɛ ti ni fuun ti tɔngɔ,
ma pe malaga sigecara ti jɔgɔ.
Wì yɛsanga naa jɔlɔgɔ wa Zhuda tara woolo pe na lagapyew.

6 Wùu yɛɛra cɛnsaga ki jɔgɔ,
paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa naŋgɔ jasa jan we.
Wi maa finli leele pe ni laga ŋga na, wìgi jɔgɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì ti, a leele pè fɛgɛ shɛrɛgɛ fɛtiye naa cɛnpiliye yi na wa Siyɔn ca ki ni.
Wa li naŋgbanwa gbɔɔ pi ni,
lì wunlunaŋa wo naa saraga wɔfɛnnɛ pe tifaga.

7 We Fɔ wì je wi saraga wɔsaga ki na;
wi cɛnsaga kpoyi ki lakɔ wi na.
Wì Siyɔn ca wunluwɔ yinrɛ ti le juguye pe kɛɛ.
Pe tinmɛ pì gbɔgɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni,
paa fɛti pilige tinmɛ yɛn.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi kɔn maga tɛgɛ,
mbe Siyɔn ca malaga sigembogo ki jan.
Lìgi taanla mbogo sinmana li ni mbege jan,
lii yɛnlɛ mbege janga ki yaga fyew!
Lì ca ki malaga sigembogo ŋga wa puŋgo na konaa ca ki malaga sigembogo ŋga wa nawa ti jɔgɔ
mari tɛgɛ ndɛɛ ti yɛn na kunwɔ gbele;
ti yɛn na tuunri ti yɛɛ na.

9 Ca ki mbogo yeyɔngɔ kɔɔrɔ ti kaari ma toori fɔ ma ye wa tara ti ni;
lì kɔɔrɔ ti sɔgɔyaara ti kaari mari jɔgɔ pew.
Ca ki wunlunaŋa wo naa ki legbɔɔlɔ pe ni, pè ye cɛngɛlɛ kele yɛgɛ kɛɛ,
Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi woro wa naa.
Ali yɛrɛ ca ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe woro na yariyanra yaan,
mbaa yinrigi wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.

10 Siyɔn ca lelɛɛlɛ pè cɛn tara
ma pyeri dinw na wele.
Pè taambugɔ ki wo wa pe yɛɛ yinrɛ ti na,
ma jatere piriwɛn yaripɔrɔ le pe yɛɛ na.
Zheruzalɛmu ca sumbonɔ naŋambajɛɛnlɛ pè pe yinrɛ ti sogo tara nandangawa pi na.

11 Na yɛngɛlɛ kè te na na gbelege ki kala na;
na nawa pì wɔ na na;
na jatere wì piri na na,
na woolo pe jɔlɔgɔ ki kala na;
katugu piile tumɔmbɔlɔ naa piyɛngɛlɛ ke yɛn na kee kuwele wa katoro ti ni fuŋgo naa wɔgɔ ki na.

12 Pe yɛn naga yuun pe nɛɛlɛ pe kan fɔ:
«We yaa yaakara naa ɛrɛzɛn tɔnmɔ ta se mbe ka konaa mbe wɔ.»
Pàa pye na kee kuwele wa katoro ti ni,
paa leele mbele pè wɛlɛgɛ pele yɛn.
Pàa pye na kuun
ma pe ta wa pe nɛɛlɛ pe kɛyɛn yi ni.

13 Zheruzalɛmu ca woolo yiŋgi sɛnrɛ mi yaa yo ye kan naa?
Mi yaa ye taanla ambɔ ni?
Mi yaa ye kala li taanla ambɔ wolo ni,
mbe si ye kotogo ki sogo ye na, yoro Siyɔn ca woolo wele?
Katugu ye jɔlɔgɔ kì gbɔgɔ paa kɔgɔje yɛn,
ambɔ wi mbe ya mbe ye shɔ mbe ye wɔ wa ki kala li ni?

14 Ye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pè kagala ŋgele yan ma yo ye kan,
ke yɛn yagbogolo sɛnrɛ naa go fu sɛnrɛ.
Pe sila ye kajɔgɔrɔ ti naga mberi filige ye kan,
jaŋgo mbe ye shɔ, yaga ka ye kulowo ni.
Kagala ŋgele pè yan ma yo ye kan,

ke yɛn lefanlaga sɛnrɛ konaa punŋguwɔ
sɛnrɛ.

15 Kondorowolo pe ni fuun pe yɛn na
kɛndagala gbɔɔn na kawa
ma tɔngɔwɔ pi kala na.
Pe yɛn na wofegele wiin, na go fingi naga
lakoo
Zheruzalɛmu ca woolo pe na.
Pe yɛn na yuun fɔ:
«Ca ŋga paa pye naga yuun ki wogo na
ma yo ki yɛn ma yɔn, ma ki yɛɛ yɔn
fili,
ko ŋga tara lombondo ti maa yɔgɔri ki
kala na, ko ki cɛn yɛɛn gbari?»

16 Ye juguye pe ni fuun pè pe yɔnrɔ ti
yɛngɛ
na para ye na.
Pe yɛn na wofegele wiin na pe ŋgangala
ke kaa ye na,
na yuun fɔ: «Wè pe tɔngɔ pew.
Pilige ŋga wàa pye na singi,
koyi ŋga kì gbɔn yɛɛn, a wège yan yɛnlɛ
ni.»

17 Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kɔn mbe pye, lìgi
pye.
Sɛnrɛ nda làa yo maga lɛ wa faa, lìri yɔn
fili.
Lì jɔgɔwɔ pye,
ali yɛrɛ lii lere yinriwɛ ta.
Lì ti, a ye juguye paa tɛgɛ ye na;
lì fanŋga le ye juguye pe ni.

18 Siyɔn ca woolo, yaa gbele ye kotogo ki
ni fuun ni,
ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li ye shɔ.
Yaa gbele ye yɛntunwɔ pila fuun sɔnlɔ
naa yembinɛ
paa lafogo yɛn.
Yaga ka te gbelege ki ni,
yaga ka yɛntunwɔ wɔgɔ ki yaga.

19 Ye yiri yaa gbele yembinɛ,
yaa gbele yembinɛ wagati wi ni fuun wi
ni.
Ye ye nawa sɛnrɛ ti yo yeri tanli Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ ma kaa wo na
fuun we.
Ye ye kɛyɛn yi yirige wa naayeri ye wa wa
Yɛnŋɛlɛ li yeri, yeli yɛnri,
jaŋgo ye piile pe yinwege ta;
katugu pe yɛn na kuun fuŋgo ki kɛɛ wa
ca nawa koŋgolo filisara pyew ti ni.

20 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛngɛlɛ ke kan we
na ma wele,
ambɛnɛ ma yɛn na jɔlɔ ki jɔlɔlɔmɔ mba
pi na ma?
Naga yɛn ma, ki daga jɛlɛ wuu yɛɛra
pisege ki ka wi le,
wo ŋa wi ma pye maa ndanla we?
Naga yɛn ma, ki daga pe saraga wɔfɛnnɛ
naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
gbo
wa mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ ma laga kpoyi
ki ni wi le?

21 Piile naa lelɛɛlɛ pe gboolo pe yɛn ma
toori toori tara,
wa ca nawa koŋgolo ke ni.
Pànla sumbonɔ naŋambajɛɛnlɛ naa na
lefɔnmbɔlɔ
pe gbo tokobi ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma naŋgbanwa pilige ki
ni, màa pe gbo;
màa pe kɔnlɔgi, ma sila lere yinriwɛ ta.

22 Màa mbele pe maa sunndo kɔngɔ waa
we na pe yeri kɛɛ ki ni fuun ki na
we na,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa leele yeri
shɛrɛgɛ fɛti pilige na we.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pilige ki ni,
lere kpɛ sila shɔ mbe to,
lere kpɛ sila koro yinwege na.
Piile mbele wàa gbegele, a pe we ndanla,
we juguye pè pe tɔngɔ ma pe wɔ wa pew.

3

Jɔlɔgɔ naa jigi tagasaga

1 Mi yɛn lere ŋa jɔlɔgɔ gbɔn wi na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi kala na, lì
jɔlɔgɔ wa na na.
2 Lìlan yɛgɛ sin ma kari na ni wa diwi wi
ni;
lii kari na ni wa yanwa pi na.
3 Lìli kɛɛ ki yirige mi nuŋgba na,
nala gbɔɔn pilige pyew.

4 Lì ti mì cɔgɔ, fɔ a na witige sɛlɛgɛ kì tiletile;
lìlan kajeere ti kaari na ni.
5 Lì nandangawa naa jɔlɔgɔ ki tɛgɛ
mala maga paa mbogo yɛn.
6 Lìlan tɛgɛ wa diwi wi ni,
paa mbele pè ku maga lɛ wa fafafa pe yɛn.

7 Lì mbogo wa mala maga, jaŋgo mi ka ka ta mbe yiri;
lì tugurɔn yɔngɔwɔ le na na, mba pì nugu.
8 Mì gbele ŋgbanga, ma yeri na sagafɔ jaa,
ɛɛn fɔ lii na yɛnrɛwɛ pi logo.
9 Lìlan konɔ li tɔn sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ nda pè tɛtɛ ta ni,
lìlan koŋgolo ke gbɔn ma ke piri.

10 Lì lara nala singi paa yɛgɛ ŋga na cɛngɛ urusi ki ma lara na singi we,
lì pye paa jara yɛn, ŋa wì lara na singi.
11 Lìlan wɔ wa na konɔ li ni, mala kɔɔnlɔ yuroyuroyuro paa cɛngɛ yɛn;
lìlan wa mala yaga na yɛ.
12 Lì li sandiga wanla li taga naga tile;
lìlan taanla mbanla wɔn.

13 Lìlan wɔn mala furugu
li sanŋgbɔ wangala ke ni fuun ke ni.
14 Mì pye titɛgɛrɛ yaraga na woolo pe ni fuun pe yeri;
pe yɛn nala mɛgɛ ki koo wa pe yuuro ti ni pilige pyew.
15 Lìlan nawa pi tanga na na yaanga taanga ni,
lìlan jatere wi piri na na fɔ nala yɛgɛ ki kanŋgi.

16 Lìlan yɔn ki kan wa yaanŋgumbire ti na mala ŋgangala ke kaari;
lìlan jan wa cɔnrɔ ti ni mala go ki sogo na na.
17 Màla wa lege mala laga lali yɛyinŋge ki ni,
yaraga ŋga pe maa yinri fɛrɛwɛ, mi si ko ka jɛn naa.
18 Ki kala na, mì yo fɔ: «Na goto wì jɔgɔ pew;
na jigi wi woro yaraga ko ka kpɛ na mbe yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.»

19 Na mi kaa sɔnri na jɔlɔgɔ naa na tege ki na,
ki ma pye na yeri paa yaritisorogo naa shɔnrɔ yɛn.
20 Mi yɛn na nawa tuun ki na suyi,
a kìlan wire ti gbo na na.
21 Ɛɛn fɔ kala na mi yɛn na sɔnri li na, loli na yɛɛn,
na jigi wi yɛn ŋga na, koyi ŋga yɛɛn fɔ:

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga pyege kii kɔ,
li yinriwɛ tawa pi fa gbɔn wa pi kɔsaga ki na.
23 Ti maa kanŋgi fɔnndɔ pinliwɛ nuŋgba nuŋgba pyew.
Li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na, ki yɛn ma gbɔgɔ.
24 Mi yɛn naga yuun wa na nawa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na tasaga ye;
ko kì ti na jigi wi yɛn li na.»

25 Lere ŋa kaa jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
lere ŋa kaa li lagajaa,
li ma kajɛŋgɛ pye ko fɔ wo kan.
26 Mbe pyeri mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li singi lɔɔn shɔ,
ki yɛn ma yɔn sɛnwee wi kan.
27 Mbe jɔlɔgɔ ki kun ma yɛɛ ni ma lefɔnrɔ sanga wi ni,
ki yɛn ma yɔn sɛnwee wi kan.

28 Na Yɛnŋɛlɛ li ka wamawelewe wa wi na,
ki daga wi cɛn wi yɛ wi pyeri.
29 Ki daga wi fɔli wuu yɔn ki kan wa taambugɔ ki ni,
kona wi mbe ya jigi tagasaga ta bere.
30 Ki daga wuu mbatelege ki jan wi felefɔ wi kan,
wigi yaga poo tifaga jɛŋgɛ.
31 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ laa sɛnwee wi wa fɔ sanga pyew.
32 Ɛɛn fɔ ali na li kɔɔn le jɔlɔgɔ, li maa yinriwɛ taa,
mbege ta li kagbaraga pyege ki yɛn ma gbɔgɔ we;
33 katugu ki woro li nandanwa kala mbe jɔlɔgɔ wa sɛnwee wi na,
ki woro li nandanwa kala mbe sɛnwee wi jɔlɔ.

34 Ɛɛn fɔ na ye kaa tara ti kasopiile pe ni fuun pe
tangala tɔɔrɔ ni la toro,
35 na yaga sɛnwee wi kaselege ki kanŋga mbe tɔn ki na,
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
36 na yaga lere wi kiti wi kɔn mboo kolo wa kiti kɔnsaga,
naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ laa ki wogo ki yan wi le?

37 Ambɔ wi mbe ya para mbe ti kala la mbe pye,
na Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma lìgi kɔn maga tɛgɛ ma yo li pye?
38 Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, lo ma li maga yo
tipege nakoma kajɛŋgɛ ki mɛɛ pye wi le?
39 Yiŋgi na sɛnwee mboo ta yinwege na, wii je wila kɔngɔri?
Sɛnwee nuŋgba nuŋgba pyew wi daga mbe baga wi yɛɛ na wi kapere to kala na.

40 We we tangalɔmɔ pi sɛgɛsɛgɛ, we sɔnri pi na jɛŋgɛ,
we sɔngɔrɔ we pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ.
41 Ye pan we we kɛyɛn yi yirige we wa wa Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li yeri,
weli yɛnri we kotogo ki ni fuun ki ni.
42 Woro wo na, wè kapere pye ma na, ma yiri ma je;
mboro fun, mɛɛ yɛnlɛ mbe we kala yaga.

43 Mɔ̀ɔ naŋgbanwa gbɔɔ pi lara, ma taga we na ma we purɔ;
mà we gbo mɛɛ we yinriwɛ ta.
44 Màa ma yɛɛ fo kambaaga ka ni,
jaŋgo we yɛnrɛwɛ piga ka gbɔn wa ma na.
45 Mà we pye paa kayangara nda pe ma pɛ ti yɛn,
paa yaraga laŋgɔgɔ wogo yɛn cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.

46 We juguye pe ni fuun pè pe yɔnrɔ ti yɛngɛ
na para we na.
47 Sunndo kɔngɔ konaa mbe to wetijugo ni to ti yɛn we woro,
tɔngɔwɔ naa jɔgɔwɔ pi ni, to ti yɛn we woro.
48 Na yɛntunwɔ pila fuun paa lafogo yɛn,
na woolo mbele pè tɔngɔ ki kala na.

49 Na yɛntunwɔ pi yɛn na tinri kɔnlɔ fu jatere piriwɛn pi kala na,
mi woro mbe gbelege ki yaga;
50 fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ mbeli ta wa naayeri,
li ka sa li yɛgɛ ki sogo li wele, ligi yan.
51 Ŋga kì gbɔn na ca sumborombiile pe na,
na mi kaga wele, ki maa na jɔlɔ wa na kotogo ki na.

52 Mbele pè pye na juguye go fu,
pe yɛn nala puro paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa na sannjɛlɛ puro we.
53 Pàa na wa wege ka ni naga jaa mbanla gbo,
pàa sinndɛlɛgɛ taga ki yɔn na maga tɔn na na.
54 Tɔnmɔ pìla toro na go na.
A mì sho fɔ: «E, na wogo kì kɔ.»

55 A mì si koro wa wege ki nɔgɔna,
ma mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ ma mɛgɛ ki yeri mala saga.
56 Màla magala li logo, ma yo fɔ:
«Maga kɔɔn nuŋgbogolo ke tɔn jɛngɛ ŋga mila jɛɛn ki na,
konaa na sagawa jagbelege ki na.»
57 Mìla ma yeri mala saga pilige ŋga ni, màa fulo na tanla;
màa na pye fɔ: «Maga ka fyɛ.»

58 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mà yere na kala li ni ma para,
màla go ki shɔ.
59 Yawe Yɛnŋɛlɛ, kapere nda pè pye na na, màri yan,
na kiti wi kɔn mala tanga ki yo.
60 Kayaŋga ŋga pè wɔ na ni, màga yan,
yɔn lemɛ mba fuun pè le na na, màa yan.

61 Yawe Yɛnŋɛlɛ, tɛgɛlɛ na fuun paa na tegele, màli logo,
yɔn lemɛ mba fuun paa nii na na, màa jɛn.
62 Pe yɛn na pe sɛnrɛ ti yuun na waa na na,

pe yɛn na sɔnrimbere piin na mɛgɛ ni
pilige pyew.
63 Wele, pe yɛn ma cɛn o, pe yɛn ma yere
o,
na mɛgɛ ko pe maa koo wa pe lesangara
yuuro ti ni.

64 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga pè pye na na,
ma pe sara ma yala ki kapyege nuŋgba ki
ni.
65 Pe kotogo ki ŋgban pe na,
mɔɔ daŋga ki wa pe na.
66 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma naŋgbanwa pi tɛgɛ
ma pe purɔ,
ma pe tɔngɔ ma pe wɔ laga tara ti yɛgɛ ki
na.

4

Zheruzalɛmu ca woolo pe jɔlɔgɔ kala

1 E, ki pye mɛlɛ, a tɛ wi yɛgɛ kì si wɔ ma!
Kì pye mɛlɛ, a tɛ piiri wi yɛgɛ cɛnwɛ pì si
kanŋga ma!
Laga kpoyi ki sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga
woro to tì jaraga wa koŋgolo ke yɔn
ki na lagapyew gbari?

2 Siyɔn ca pinambiile pàa pye kagbɔgɔ
yɔn,
pàa pye kagbɔgɔ yɔn jɛŋgɛ paa tɛ piiri
yɛn;
kì pye mɛlɛ pe nɛɛ pe jate koni paa joro
cɔgɔ yɛn,
ŋga ki yɛn cɔrɔ fanrifɔ wi kɛɛ yɔnlɔ
tunŋgo?

3 Ali kombokara re, ti maga jɛn fɔ ti daga
mbe yinnɛ kan ti pire ti yeri,
ti mari kan ti ma wɔnri.
Ɛɛn fɔ na woolo pè kanŋga ma pye leele
yinriwɛ mbataala,
paa kɔnrɔsogolo† yɛn wa gbinri wi ni.

4 Piyɛngɛlɛ ke yagbowegele kè waga pe na
tɔnmɔ wɔgɔ ki kala na;
piile jɛɛlɛ jɛɛlɛ pe yɛn na gbele na yaakara
lagajaa,
ɛɛn fɔ lere kpɛ si yaraga ka kan pe yeri.

5 Mbele pàa pye na yaakara tanra kaa,
poro yɛn na kuun fuŋgo ki kɛɛ wa ca
nawa koŋgolo ke ni.
Mbele pàa pe koro wa paara sɔnŋgbanga
woro ti sɔgɔwɔ,
poro pe yɛn na kayege ki jɛrɛgi na
yaakara lagajaa.

6 Na woolo pe kajɔɔgɔ kì tijanga ma wɛ
Sodɔmu ca woolo pe kapere ti na;
ko ŋga kìla tɔngɔ le yɔngɔlɔ nuŋgba ke
ni,
lere kpɛ kɛɛ sila gbɔn ki na.

7 Siyɔn ca fanŋga fɛnnɛ pàa pye ma laga
ma wɛ nɛzhi wi na,
pàa pye ma filige ma wɛ nɔnɔ na.
Pe wire tìla pye ma yanlaga ma yɔn paa
lagba pyɔ yɛɛn yɛn;
pe wire tìla wɔlɔgɔ na yɛngɛlɛ paa safiri
sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo yɛn.

8 Ɛɛn fɔ koni pe yɛgɛ cɛnwɛ pì kanŋga ma
wɔ paa nawirige yɛn,
pe woro na pe yaan na pe jɛnni naa wa
ca nawa koŋgolo ke ni.
Pè cɔgɔ cɔgɔ fɔ a pe kajeere tì yiri funwa
na;
pe witire tì wagawaga pe na paa tiwaga
yɛn.

9 Mbele pè gbo tokobi ni, poro wogo ko
mbɔnrɔ
ma wɛ fuŋgo kìla mbele gbo poro wogo
ko na;
fuŋgo kìla pe fanŋga ki ni fuun ki kɔ,
kɛɛrɛ yarilire ti mbatawa pi kala na.

10 Jɛɛlɛ mbele pàa pye yinriwɛ tafɛnnɛ
gbɔɔlɔ,
poro yɛrɛ pàa pye na pe piile pe kuun na
pe kara ti sori pe yɛ.
To tìla pye pe yaakara re,
ko kagala koro la pye na woolo pe
tɔngɔsanga wi ni.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì gbɔn fɔ
wa pi da wi na,
lì li naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa Siyɔn ca
ki na.
Lì kasɔn le Siyɔn ca ki ni,

† **4:3 4.3:** Faa pàa pye na kɔnrɔsogolo nɔ wi jate paa sannjɛgɛ ŋga ki yɛn ma pe; katugu wi ma wi jɛnrɛwɛ pi se mbe kari mboo toro, mboo yaga pi yɛ wa yɔnlɔ ki na.

maga nɔgɔ ŋga kì le ki sogo.

12 Dunruya wunlumbolo wa kpɛ saa ya
taga ki na,
dunruya woolo pe ni fuun wa kpɛ saa ya
taga ki na,
fɔ pilige ka Zheruzalɛmu ca winfɛnnɛ naa
pe juguye
pe mbaa ya ye wa Zheruzalɛmu ca
yeyɔnrɔ ti ni.

13 Ko jɔgɔwɔ po la pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe kapere to kala na,
konaa saraga wɔfɛnnɛ pe kajɔgɔrɔ ti kala
na;
poro mbele pàa lesinmbele pe gbo,
ma pe kasanwa pi wo wa ca nawa pi ni
we.

14 Ɛɛn fɔ koni, pe yɛn na talitali na toro wa
ca nawa koŋgolo ke ni paa fyɔɔnlɔ
yɛn;
pe legbogo kì pe tɛgɛ fyɔngɔ ni,
fɔ maga kan lere yɛrɛ na yɛnlɛ mbe jiri,
ali pe yaripɔrɔ ti na.

15 Na pe kaa paan, leele pe maa jɔrɔgi na
yuun fɔ: «Ye yiri wa, yoro fyɔnrɔ
fɛnnɛ wele!
Ye yiri wa, yaga ka jiri we na.»
Maga ta pàa pye na fee na jiire, na yanri
faa,
cɛngɛlɛ sanŋgala kàa pye naga yuun fɔ:
«Kii daga pe cɛn laga we sɔgɔwɔ
naa!»

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate lì pe gbɔn ma pe
jaraga,
li woro na jaa mbaa pe yaan naa.
Leele pe sila saraga wɔfɛnnɛ pe jate,
pe sila si lelɛɛlɛ pe yinriwɛ ta.

17 Wè wele konɔ ma saa te,
wè sagafɔ ja we yɛɛ na, a kì saa we ya.
Wè wele konɔ ma mɔ, wàa we jigi wi taga
cɛnlɛ na na,
ki cɛnlɛ woolo pe sila pan mbe we shɔ.

18 We juguye pàa pye na we tuuro tɔnri
na we kɔrɔsi,
jaŋgo mbe we yɛgɛ kɔn waga ka ta mbaa
kee wa we katoro ti ni!
We kɔsanga wì yɔngɔ, we yinwege piliye
yì kɔ,
we kɔsanga wì gbɔn.

19 We purɔfɛnnɛ pè wege ma wɛ yɔn wi
na wa naayeri;
pè taga we na na we puro wa yanwira ti
na,
ma saa lara na we singi wa gbinri wi ni.

20 We jigi wìla pye ŋa na, wo ŋa wi yɛn
lere ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wɔ†,
wàa pye naga yuun wi wogo na ma yo,
we yaa cɛn wa wi yinmɛ pi ni mbaa
we yinwege ki piin wa cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ;
kooŋga wo fun wì to wa juguye pe pɛnɛ
li ni.

21 Edɔmu tara woolo, yoro mbele ye yɛn
ma cɛn wa Uzi tara,
yaa yɔgɔri yaa nayinmɛ nii!
Ɛɛn fɔ yoro fun ye yaa ka wɔ wa jɔlɔgɔ
wɔjɛnnɛ li ni;
ye yaa ka wɔ mbe tin fɔ ye yɛgɛ kila
kanŋgi ye na,
mbe ye yɛɛ pagala mbe koro witiwaga.

22 Siyɔn ca woolo ye kapere ti fɔgɔ kì tɔn
ye na makɔ,
pe se ye koli mbe kari ye ni kulowo naa;
ɛɛn fɔ Edɔmu tara woolo yoro wo na,
Yɛnŋɛlɛ li yaa ye kajɔgɔrɔ ti fɔgɔ
tɔn ye na,
li yaa ka ye kapere ti yirige funwa na.

5

*Yɛnŋɛlɛ, ki yaga we sɔngɔrɔ
we pan ma kɔrɔgɔ*

1 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma jatere wi tɛgɛ ŋga
kì pye we na ki na,
fɛrɛ nda tì we ta ti wele mari yan!
2 We kɔrɔgɔ kì sɔngɔrɔ ma pye cɛngɛlɛ
kele yɛgɛ wogo,
we yinrɛ tì sɔngɔrɔ ma pye letelewele
pele yɛgɛ woro.
3 Wè pye pijiriwele, to woro we na;
we nɛɛlɛ pè pye paa naŋgunjaala yɛn.

† **4:20 4.20:** Lere ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wɔ wo wìla pye wunlunaŋa Sedesiyasi we.

4 We yɛn na we tɔnwɔɔ pi loo penjara ni,
kanŋgirɛ nda we maa sori ti na, we maa ti loo.
5 We jɔlɔfɛnnɛ pe yɛn we puŋgo na suyi,
wè te pe se wogosaga yaga we kan.
6 Ezhipiti tara fɛnnɛ konaa Asiri tara fɛnnɛ pe ni, poro we ma kɛɛ sanga na tali pe yeri,
jaŋgo mbe we yɔn suro ti ta mbe li mbe tin.
7 We tɛlɛye pàa kambasinnde pye, pe si woro wa nala;
pe kajɔgɔrɔ ti go kala lì to woro na.
8 Kulolo poro pè cɛn we go na,
lere kpɛ woro wa mbe we shɔ pe kɛɛ.
9 We yɛn na we go ki pɛrɛ na we yɔn suro ti jaa,
katugu beŋganri pyefɛnnɛ pe yɛn na tuun we na ti jasaga wa gbinri wi ni.
10 Fuŋgo kì ŋgban we na, ma we wire ti wɛri we na,
ndɛɛ we yɛn yira kasɔn ni.
11 Pe yɛn na tuun Siyɔn ca jɛɛlɛ pe na na sinlɛ pe ni fanŋga,
na tuun Zhuda tara sumbonɔ pe na, na sinlɛ pe ni fanŋga.
12 Pàa we tara teele pele to tire na ma pe gbo,
pe sila lelɛŋgbaara ti jate.
13 Lefɔnmbɔlɔ poro pàa pye na tira sinndɛlɛgɛ ki tungu,
lenambiile poro pàa pye na kanŋgepɔgɔlɔ ke tungu na tuunri ke ni.
14 Lelɛɛlɛ pe woro na gbogolo naa wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na mbaa finliwɛ piin,
lefɔnmbɔlɔ pe woro na yuuro koo na yɔgɔri naa.
15 Yɔgɔrimɔ pì kɔ wa we kotoro ti na,
we nayinmɛ yɔrɔ tì kanŋga ma pye kunwɔ gbelege.
16 We wunluwɔ njala lì kɔw wa we go na ma to,
jɔlɔgɔ yɛn we wogo, katugu wè kapege pye.
17 Yaraga ŋga kì ti we nawa pì tanga we na,
yaraga ŋga kì ti yɛntunwɔ pì si we yɛngɛlɛ ke yin ma ke wɔ we na,
18 ko yɛn fɔ Siyɔn yanwiga kì jɔgɔ ma koro waga;
kì pye dabaala pe yanrisaga.

19 Ɛɛn fɔ mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn ma wunluwɔ pi na fɔ sanga pyew,
ma wunluwɔ pi yaa pye wa sanga pyew fɔ tetete.
20 Yiŋgi na ma yaa si ma jatere wi laga we na fɔ sanga pyew?
Naga yɛn ma, ma yaa si je we na we yinwege ki ni fuun ki ni wi le?
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma we sɔngɔrɔ ma pan we ni ma yɛɛ kɔrɔgɔ,
pa we yaa sɔngɔrɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ.
We sɔngɔrɔ ma we pye paa yɛgɛ ŋga na wàa pye faa we.
22 Naga yɛn ma, ma yaa je we na pew wi le?
Naga yɛn ma, ma yaa nawa ŋgban we ni fɔ sa toro ki da wi na wi le?

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
EZEKIYƐLI
wi sɛwɛ we
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ezekiyɛli wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ konaa saraga wɔfɔ. Zhufuye mbele wunlunaŋa Nebukanezari wìla yigi malaga kasopiile ma kari pe ni wa Babilɔni tara, Ezekiyɛli wìla pye wa pe ni. Wìla pye naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yuun mbele pàa yigi malaga kasopiile poro kan; ɛɛn fɔ wìla pye nari yuun maga ta pe fa Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔ gbɛn, wìla kaa nari yuun fun Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔŋgɔlɔ. Wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ tìla pye na para kiti kɔnsɛnrɛ naa jigi tagasaga sɛnrɛ na.

Ezekiyɛli sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ kɔnsagbɔgɔ kaŋgurugo.

Wa wi sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1–3), Ezekiyɛli wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li yan yariyanga ka ni konaa a lùu yeri ma yo wi pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (4–24), Ezekiyɛli wìla Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ lɛgɛrɛ yo ma wa Zhuda tara woolo pe na. Pe yaa ka jɔlɔgɔ ta, katugu pe woro na nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (25–32), Ezekiyɛli wìla pye na para cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma Zhuda tara ti maga ke wogo na konaa na Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki sɛnrɛ yuun pe kan.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga tijɛrɛ wogo ki ni (33–39), Ezekiyɛli wìla ki logo makɔ fɔ juguye pè pan ma maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan Zheruzalɛmu ca ki tanla maga yɔn tɔn. Koni wogo ko na, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ tìla pye na kotogo kaan leele pe yeri. Yɛnŋɛlɛ li yaa li woolo pe kala yaga mbe sɔngɔrɔ pe ni wa pe tara ti ni.

Sɛwɛ wi kɔnsaga kaŋgurugo wogo (40–48) ki yɛn na para yariyanga ŋga Ezekiyɛli wìla yan shɛrigo gbɔgɔ fɔnŋgɔ ki wogo na ki sɛnrɛ na.

Ezekiyɛli wìla pye lere wa ŋa wi tagawa pìla pye ma gbɔgɔ, a wì jatere wì tanla wi na. Wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ tìla pye na paan wi yeri yariyanra ni konaa kacɛn kagala ni. Kìla pye wa wi jatere wi na jɛŋgɛ wi kotogo ki kanŋga naa fɔnŋgɔ. Lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yaa kaa kapere ti go kala li lɛ; konaa ki ni fuun Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yinwefɔnŋgɔ kan li woolo pe yeri. Làa Ezekiyɛli wi pye ma yo Izirayɛli woolo pe yɛn na yuun fɔ: «We yɛn paa ki gboolo kajeriwara nda ti yɛn, we jigi wì kɔn we na, we wogo kì jɔgɔ.» Ki kala na, Ezekiyɛli wi daga mbe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo mbe pe pye fɔ pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Yoro mbele na woolo, mi yaa ka ye fanra ti yɛngɛlɛ, mbe ti ye yiri wa ti ni. Mi yaa ti ye sɔngɔrɔ wa Izirayɛli tara, ye tara ti ni naa» (Eze 37.11b-12).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyɛli wi yeri *1–3*
Zheruzalɛmu ca ki yaa ka tɔngɔ *4–24*
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn cɛngɛlɛ ke na *25–32*
Yɛnŋɛlɛ li yaa Izirayɛli woolo pe sɔngɔrɔ mbe pe tɛgɛ wa pe faa yɔnlɔ li ni *33–39*
Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔgɔlɔ kɔn li woolo pe yeri *33–37*
Pe yaa ka ya Gɔgi wi ni *38–39*
Shɛrigo gbɔgɔ fɔnŋgɔ konaa Izirayɛli tara ti kala *40–48*

YƐNNŊƐLƐ LAA EZEKIYƐLI WI YERI

1–3

Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga Ezekiyɛli wi na yariyanga ka ni maa yeri wi pye li tunmbyee

1 Yɛlɛ nafa ma yiri kɛ† wolo li yeŋge tijɛrɛ wogo ki pilige kaŋgurugo wogo ki na, leele mbele pàa yigi malaga kasopiile, mi Ezekiyɛli mìla pye wa pe sɔgɔwɔ, wa Kebari gbaan wi yɔn na. A mì si naayeri wi yan wì yɛngɛ; a Yɛnŋɛlɛ lì si yariyanra ta naga na na†.

2 Naa pàa wunlunaŋa Yehoyakini wì yigi malaga kasopyɔ ma kari wi ni, ki yɛlɛ

† **1:1 1.1:** Yɛlɛ nafa ma yiri kɛ sɛnrɛ nda tì yo, ki yɛlɛ li yɛn na para yaraga ŋga sɛnrɛ na, ko si jɛn. † **1:1 1.1:** Naga 19.11 † **1:2 1.2:** 2 Wunlu 24.10-16; 2 Kuro 36.9-10

kaŋgurugo wolo lo lali. Yeŋge ki pilige kaŋgurugo wogo ki na†,
3 a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan mi ŋa saraga wɔfɔ Buzi wi pinambyɔ Ezekiyɛli na yeri. Pa kìla pye wa Kalide tara† fɛnnɛ pe tara, wa Kebari gbaan wi yɔn na. Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yawa pìla ye na ni wa ki laga ki na.
4 Mì kaa wele, a mì si tisaga tifɛliŋgbɔgɔ ka yan kì yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri na paan kambaaga gbɔgɔ ka ni, kasɔn la pye na janri na yinrigi ki kɛɛ ki ni fuun ki na. Yanwa gbɔɔ la pye ma kambaaga ki maga. Ki kasɔn yinnɛ làa pye ndɛɛ yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pi yɛn na yinrigi wa ki nandogomɔ, paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa tuguyɛnrɛ le kasɔn, ti ma pe ma yanlaga we.
5 Yaara yɛnwere tijɛrɛ cɛnlɔmɔ la pye wa ki nandogomɔ; ti cɛnlɔmɔ pìla pye ma yiri sɛnwee piile kɔrɔgɔ†.
6 Yɛrɛ tijɛrɛ tijɛrɛ tìla pye ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti na konaa kanwira tijɛrɛ tijɛrɛ ni.
7 Ti jegele kàa pye ma sinzin. Ti tɔndanra tìla pye paa napige yenjoro yɛn. Tìla pye na yɛngɛlɛ paa tuguyɛnrɛ nda tì wɔlɔgɔ ti yɛn.
8 Sɛnwee kɛyɛn la pye wa ti kanwira ti nɔgɔ kanŋgɔlɔyɔ tijɛrɛ yi ni fuun yi na. Ki kɛyɛn tijɛrɛ yi ni fuun yìla pye ma surugu ma yɛgɛ wa wa kanŋgɔlɔyɔ tijɛrɛ yi yeri. Yɛrɛ tijɛrɛ tijɛrɛ naa kanwira tijɛrɛ tijɛrɛ tìla pye yaara yɛnwere tijɛrɛ ti nuŋgba nuŋgba pyew ti na.
9 Ti kanwira ti numara tìla pye na jiinri ti yɛɛ na. Ti kaa kee tila kanŋga mbe wele; ɛɛn fɔ ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti ma sin na kee wa ti yɛɛ yɛgɛ.
10 Ti yɛrɛ cɛnlɔmɔ po na, sɛnwee yɛrɛ tìla pye ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti na wa yɛgɛ kɛɛ yeri. Jara yɛgɛ la pye ti ni fuun tijɛrɛ ti na kalige kɛɛ ki na, nɛgɛ yɛgɛ la pye ti ni fuun tijɛrɛ ti na kamɛŋgɛ kɛɛ ki na; yɔn yɛgɛ la pye ti ni fuun tijɛrɛ ti na wa ti puŋgo kɛɛ yeri†.
11 Pa yaara yɛnwere ti yɛrɛ tìla pye ma. Kanwira shyɛnzhyɛn tɛgɛsaga shyɛnzhyɛn la pye ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti na. Ki kanwira ti shyɛn la jaraga ma kari naayeri, na jiinri sannda ti woro ti na. Kanwira shyɛn sannda tìla ti tɛgɛ ma ti witige ki tɔn ti ni.
12 Ti ni fuun nuŋgba nuŋgba tìla sin perew na kee wa ti yɛɛ yɛgɛ. Yɛnŋɛlɛ li yawa pìla pye na jaa tila kee laga ŋga na, pa tìla pye na kee wa. Na ti kaa kee tila wa mbe kanŋga.
13 Yaara yɛnwere ti cɛnlɔmɔ pìla pye ma yiri kasɔn naŋganra kɔrɔgɔ, nda tìla pye na yiin; kìla pye paa yangambɔlɔ kasɔn yinnɛ yɛn. Ki kasɔn yanwa pìla pye ma gbɔgɔ. Yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ la pye na janri na yinrigi wa kasɔn ki ni†.
14 Yaara yɛnwere tìla pye na kee na paan fyɛlɛgɛ na paa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yɛn.
15 Mìla pye na yaara yɛnwere ti wele, mɛɛ wotoro ŋgerege yan ti tijɛrɛ ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti tanla le tara.
16 Ki wotoro ŋgeere ti yɛgɛ cɛnwɛ po naa ti gbegelelɔmɔ pi ni, tìla pye na yɛngɛlɛ paa Kirizoliti sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo yɛn. Ŋgeere ti ni fuun tijɛrɛ ti cɛnlɔmɔ pìla pye nuŋgba. Ti yɛgɛ cɛnwɛ po naa ti gbegelelɔmɔ pi ni tìla pye ndɛɛ peri gbegele ma ŋgerege ka le ka nawa.
17 Na ki kaa kee, ti ma ya na kee kɛɛ tijɛrɛ ki ni fuun ki na, ɛɛn fɔ tila yɛgɛ wa mbe kanŋga.
18 Ŋgeere ti nawa tugurɔn kiiri kiiri tìla pye ma yagara ma pye fyɛrɛ ni. Yɛngɛlɛ la pye ki ŋgeere tijɛrɛ ti na mari maga mari fili†.
19 Na yaara yɛnwere ti kaa kee, ŋgeere ti maa kee fun ti kanŋgaga na. Na ti ka yiri tara ti na mbe kari naayeri, ŋgeere fun ti ma pinlɛ ma yiri ti ni mbe kari naayeri.
20 Yɛnŋɛlɛ li yawa pi kaa kee laga ŋga fuun na, pa ti ma kari wa ki laga ki na. Wotoro ŋgeere ti ma pinlɛ ma yiri ti ni, katugu yaara yɛnwere ti yinnɛ làa pye ŋgeere ti ni.
21 Na yaara yɛnwere ti kaa kee, ŋgeere ti maa kee fun, na yaara yɛnwere ti ka

† **1:3 1.3:** Kalide tara to nuŋgba to tìla pye Babilɔni tara re. † **1:5 1.5:** Naga 4.6 † **1:10 1.10:** Eze 10.14; Naga 4.7 † **1:13 1.13:** Naga 4.5 † **1:18 1.18:** Naga 4.8

yere, ŋgeere ti ma yere fun. Na ti ka yiri tara ti na mbe kari naayeri, ŋgeere ti ma yiri tara ti na fun mbe kari naayeri ti ni ja; katugu yaara yɛnwere ti yinnɛ làa pye ŋgeere ti ni†.

22 Wa yaara yɛnwere ti yinrɛ ti go na, fowaga kiiri kà la pye wa paa duwale gbeŋɛ yɛn, ŋa wila yɛngɛlɛ. Kìla pye kafɔnnɔ yaraga†.

23 Wa ki fowaga kiiri ki nɔgɔ, yaara yɛnwere ti ni fuun nuŋgba nuŋgba tìla ti kanwira shyɛnzhyɛn yirige mari sin wa naayeri, a tila jiinri sannda ti woro ti na. A tì si kanwira shyɛnzhyɛn sannda ti tɛgɛ ma ti yɛɛ witige ki tɔn ti ni.

24 Naa tìla pye na kee, a mì siri kanwira ti tinmɛ pi logo paa tɔnŋgbɔɔ tinmɛ yɛn, paa Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li magala li yɛn. Ki tinmɛ pìla pye paa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege gbɔgɔ tinmɛ yɛn. Na ti ka sa yere, ti mari kanwira ti tirige†.

25 Fowaga kiiri ŋga kìla pye wa pe yinrɛ ti go na, magala là la pye na yinrigi wa ki ni.

26 Fowaga kiiri ŋga kìla pye wa yaara yɛnwere ti yinrɛ ti go na, yaraga kà la pye wa, ŋga ki yɛgɛ cɛnwɛ pìla pye paa safiri sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo yɛn, paa wunluwɔ jɔngɔ yɛn. Wa ki wunluwɔ jɔngɔ yanlɛgɛ ki go na, wa naayeri, yaraga yanlɛgɛ kà la pye wa paa sɛnwee pyɔ cɛnlɔmɔ yɛn†.

27 A mì si ko yan kila yɛngɛlɛ paa tuguyɛnrɛ yɛn, nda pè le kasɔn mari wɔlɔgɔ, ma pye paa kasɔn yanwa yɛn maga maga. Mbege lɛ le laga ŋga kìla pye paa ki sɛnnɛ yɛn mbe kari naayeri, kìla pye na yiin paa kasɔn yinnɛ yɛn. Mbege lɛ le ki nandogomɔ mbe tigi nɔgɔna, kìla pye paa kasɔn yɛn, na yiin maga maga†.

28 Tisaga panmbilige, yaanŋgondi ŋa wi ma yiri wa naayeri wa kambaara ti ni, wi maa yɛngɛlɛ yɛgɛ ŋga na, yanwa mba pìla pye maga maga, pa pìla pye ma. Pi cɛnlɔmɔ pìla pye paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pi yɛn. Naa mìla kaa ki yan ma, a mì si to mala yɛgɛ ki jiile wa tara, mɛɛ lere wa magala logo, wi yɛn na para na ni.

2

Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyɛli wi tun Izirayɛli woolo pe yeri

1 A magala lì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, yiri ma yere ma tɔɔrɔ ti na, mi yaa para ma ni.»

2 Naa làa kaa para na ni makɔ, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye na ni, ma ti a mì yiri ma yere na tɔɔrɔ ti na; kona, ŋa wìla pye na para na ni, a mì suu magala li logo.

3 Wìla na pye ma yo fɔ: «Sɛnwee pyɔ, mi yɛn nɔɔ tunnu wa Izirayɛli woolo pe yeri. Ki cɛnlɛ na lì yiri ma je we, ki leele mbele pè yiri ma je na na we. Poro naa pe tɛlɛye pe ni, pè kapege pye na na fɔ ma pan ma gbɔn nala.

4 Mi yɛn nɔɔ tunnu ki leele mbele yɛwaga fɛnnɛ konaa nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ poro yeri, ma sa pe pye fɔ: ‹We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.›

5 Pe yɛn leele mbele pè yiri ma je; ki kala na, pe logo ma yeri o, pee yɛnlɛ mbe logo ma yeri o, pe yaa ki jɛn mbe yo fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa yɛn wa pe sɔgɔwɔ.

6 Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, maga ka fyɛ pe yɛgɛ, maga ka fyɛ pe sɛnyoro ti na. Pe yaa kaa kendige woo ma ni, ki yaa ka pye ma yeri ndɛɛ ma yɛn yanpege naa wuuro sɔgɔwɔ konaa ma cɛn naala sɔgɔwɔ. Pe yɛn leele mbele pè yiri ma je, ɛɛn fɔ maga ka fyɛ pe sɛnyoro ti na, ma sunndo wiga si ka kɔn pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.

7 Pe yɛn leele mbele pè yiri ma je, ki kala na, pe logo ma yeri o, pee yɛnlɛ mbe logo ma yeri o, mboro mbaa na sɛnrɛ to yuun pe kan.

8 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, sɛnrɛ nda mi yaa yo ma kan, ti logo. Maga ka pye lere ŋa wì yiri ma je, paa yɛgɛ ŋga na ki leele mbele pè yiri ma je pe yɛn. Koni yaraga ŋga mi yaa kan ma yeri, ma yɔn ki yɛngɛ maga ka.»

9 Kona, a mì si wele mɛɛ kɛɛ ka yan ki yɛn ma sanga ma wa na yeri, sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wa ni wa ki ni.

† **1:21 1.15-21:** Eze 10.9-13 † **1:22 1.22:** Naga 4.6 † **1:24 1.24:** Naga 1.15; 19.6 † **1:26 1.26:** Eze 10.1; Naga 4.2-3 † **1:27 1.27:** Eze 8.2

10 A kɛɛ kì si sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi
wi sangala na yɛgɛ sɔgɔwɔ; sɛwɛ yɔɔnrɔ
la pye ki sɛwɛ wi kanŋgɔlɔyɔ shyɛn yi na.
Kunwɔ gbelege sɛnrɛ, naa yɛsanga sɛnrɛ
konaa jɔlɔgɔ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ wa
wi ni†.

3

1 Ŋa wìla pye na para na ni, a wì silan
pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, yaraga ŋga kì kan
ma yeri, ki ka! Ki sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa wi ka,
mɛɛ kari ma sa para Izirayɛli woolo pe
ni.»
2 A mì silan yɔn ki yɛngɛ, a wì si ti, a mi
sɛlɛgɛ sɛwɛ wi ka.
3 A wì silan pye naa fɔ: «Mboro wo na,
sɛnwee pyɔ, sɛwɛ ŋa wì kan ma yeri, wi
ka wi ye wa ma lara, mɔɔ fuŋgbolo li yin
wi ni.» Kì pye ma, a mì suu ka, a wì si
tanla wa na yɔn paa sɛnrɛgɛ yɛn.
4 A wì silan pye naa fɔ: «Sɛnwee pyɔ,
yiri ma kari wa Izirayɛli woolo pe yeri,
ma sanla sɛnrɛ ti yo pe kan.
5 Mi woro nɔɔ tunnu cɛnlɛ la yeri, na
li woolo pe maa sɛnrɛ nambannda yuun,
nda ti logowo pi yɛn ma ŋgban. Ɛɛn fɔ mi
yɛn nɔɔ tunnu Izirayɛli woolo poro yeri.
6 Mi woro nɔɔ tunnu cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ
kele yeri, ŋgele ke sɛnrɛ ti yɛn sɛnrɛ
nambannda, nda ti logowo pi yɛn ma
ŋgban, nda mɛɛ jɛn. Ndɛɛ mɔɔ tun koro
yeri, ke jɛn na logo ma yeri yɛrɛ.
7 Ɛɛn fɔ Izirayɛli woolo pe se yɛnlɛ
mbe logo ma yeri, katugu pe woro na jaa
mbe logo na yeri. Izirayɛli woolo pe ni
fuun pe yɛn nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ naa
kotoŋgbanga fɛnnɛ.
8 Wele, mi yaa ti mboro fun ma
pye yɛwaga ni paa pe yɛn, mbɔɔn pye
nuŋgboŋgbanla fɔ paa pe yɛn.
9 Mi yaa ma go ki pye ki ŋgban ma na
paa yɛgɛ ŋga na lulu ma sheli we, mbɔɔn
go ki pye ki ŋgban mbe wɛ walaga na.
Maga ka fyɛ pe yɛgɛ, katugu pe yɛn cɛnlɛ
na lì yiri ma je.»
10 A wì silan pye naa fɔ: «Sɛnwee
pyɔ, sɛnrɛ nda mi yɛn na yuun ma kan,
nuŋgbolo jan mari logo jɛŋgɛ, mari tɛgɛ
wa ma kotogo na.

† **2:10 2.10:** Naga 5.1

11 Yiri ma kari wa ma woolo pe yeri,
poro mbele pàa yigi malaga kasopiile we,
ma sa para pe ni. Pe logo ma yeri o, pee
yɛnlɛ mbe logo ma yeri o, maga yo pe kan
fɔ: ‹Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn.› »
12 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì silan lɛ
ma kari na ni wa naayeri. A mì si tinmɛ
gbɔɔ pa logo na puŋgo na, na yuun fɔ:
«Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, mbeli ta wa
li cɛnsaga ki ni, li maa li gbɔgɔwɔ pi nari.»
13 A mì si yaara yɛnwere ti kanwira ti
tinmɛ ta, tila ti gbɔɔn ti yɛɛ na konaa
ŋgeere nda tìla pye ti tanla ti tinmɛ pi
ni. Ki tinmɛ pìla pye ma gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ.
14 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì silan
yirige naayeri, mɛɛ kari na ni. Mìla koro
nandangawa naa jatere piriwɛn ni. Yawe
Yɛnŋɛlɛ li fanŋga kìla pye na tunŋgo piin
na ni ŋgbanga.
15 Leele mbele pàa yigi malaga kasopi-
ile, a mì si saa gbɔn wa pe tanla, wa Tɛli
Abibu ca, poro mbele pàa pye ma cɛn wa
Kebari gbaan yɔn ki na, wa pe tanla. Pa
pàa pye ma cɛn wa ki laga ki na. Mìla
piliye kɔlɔshyɛn yo pye wa pe sɔgɔwɔ.
Na jatere wìla piri na na jɛŋgɛ, fɔ mii ya
para.

Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyɛli wi wɔ maa pye kɔrɔsiri pyefɔ

16 Naa piliye kɔlɔshyɛn yìla kaa toro
makɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan
na yeri naa, ma yo fɔ:
17 «Sɛnwee pyɔ, mɔ̀ɔ tɛgɛ ma pye
kɔrɔsiri pyefɔ Izirayɛli woolo pe go na.
Ma yaa lanla yɔn sɛnrɛ ti nuru, mbaa pe
yɛrɛgi na kan.
18 Na mi ka lepee wi pye mbe yo fɔ: ‹Ma
yaa ku!› Na ma suu yɛri, na mɛɛ para ki
lepee wi ni mboo yɛri, jaŋgo wi wɔ wa wi
kombele li ni, mbe ta mboo go shɔ, pa wi
yaa ku wi kambasinnde ti kala na; ɛɛn fɔ
mi yaa wi kunwɔ pi fɔgɔ ki yewe ma na.
19 Ɛɛn fɔ na maga lepee wi yɛri, na
wii yɛnlɛ mboo kapere ti yaga, mbe wɔ
wa wi kombele li ni, wi yaa ku wa wi
kambasinnde ti ni, ɛɛn fɔ mboro wo na,
ma yaa ma yɛɛ go shɔ.
20 Na lesinŋɛ wa ka laga kasinŋge ki na
mbaa kapege piin, mi yaa ti pɛnɛ mboo

yigi, wi yaa si ku. Na ma suu yɛri, wi yaa
ku wi kapere ti kala na. Kasinŋge ŋga wì
pye faa, pe se kaga jate naa; ɛɛn fɔ mi yaa
wi kunwɔ pi fɔgɔ ki yewe ma na.
21 Ɛɛn fɔ na maga lesinŋɛ wi yɛri mbe
yo wiga ka kapege pye, na wii kapege pye,
kona wi yaa koro go na ma yɛrɛwɛ sɛnrɛ
ti fanŋga na. Mboro wo na, pa ma yaa
ma yɛɛ go shɔ.»

Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyɛli
wi pye bombo
ma saa gbɔn wagati wa ni

22 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yawa pì si ye
na ni naa, a lì silan pye fɔ: «Yiri ma kari
wa gbunlundɛgɛ laga ki ni, mi yaa para
ma ni wa ki laga ki na.»
23 A mì si yiri mɛɛ kari wa gbunlundɛgɛ
laga ki ni. A Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
yanwa pì si pi yɛɛ naga wa na na, paa
yɛgɛ ŋga na mìla pi yan wa Kebari gbaan
wi tanla we. Kona, a mì si to mala yɛgɛ ki
jiile wa tara, ma Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
24 A Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye na ni mala
yirige mala yerege na tɔɔrɔ ti na. A Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni, ma yo fɔ: «Kari
wa ma go ma sa kɔrɔ ki tɔn ma yɛɛ na.
25 Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, wele, pe
yaa ka maŋgala le ma na, pe yaa kɔɔn
pɔ fɔ ma se ka ya mbaa kee wa janwa wi
sɔgɔwɔ.
26 Mi yaa kɔɔn ŋgayinnɛ li mara wa ma
yɔn ki naayeri wi na, mbɔɔn pye bombo,
jaŋgo maga kaa sɛnŋgbanra yuun pe
na mbaa pe yɛrɛgi, katugu pe yɛn leele
mbele pè yiri ma je.
27 Ɛɛn fɔ na mi kaa jaa mbe para ma ni
sanga ŋa ni, pa mi yaa ma yɔn ki yɛngɛ,
jaŋgo maga yo pe kan fɔ: ‹Pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Lere ŋa kaa jaa mbe
logo na yeri, wo mbe logo na yeri; lere
ŋa woro na jaa mbe logo na yeri, wiga
ka logo na yeri; katugu pe yɛn cɛnlɛ na li
woolo pè yiri ma je.› »

ZHERUZALƐMU CA KI YAA KA TƆNGƆ

4

4–24

Juguye pe yaa to
Zheruzalɛmu ca ki na

1 We Fɔ wìla na pye fɔ: «Mboro wo na,
sɛnwee pyɔ, tofa pyɔ lɛ maa tɛgɛ ma yɛɛ
yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma Zheruzalɛmu ca kacɛn
wi gbegele wa wi na.
2 Maga gbegele maga naga ndɛɛ juguye
pè pan ma maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan
maga yɔn tɔn, ma mboro wa lugusara
ki tanla, ma tara gbogolo tinndiye ca ki
mbogo ki na, ma maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege
tɛgɛ ma ca ki maga, ma mbogo jaan-
riyaara gbegele ca mbogo ki mɛgɛ ni.
3 Ko puŋgo na, ma tugurɔn paparapa ka
lɛ, maga tɛgɛ paa mbogo yɛn mboro naa
ca ki sɔgɔwɔ pi ni. Ma yɛgɛ wa ki yeri,
mɔɔ yɛngɛlɛ ke kan ki na, maa ki wele.
Ki yaa pye ndɛɛ juguye pè maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga kan maga yɔn tɔn. Mboro ma yɛn
ŋa wì pan ma to ca ki na maga yɔn tɔn.
Ki kala li yaa pye paa kacɛn yɛn Izirayɛli
woolo pe kan.
4 «Ko puŋgo na, ma sinlɛ ma kamɛŋgɛ
kɛɛ ki na. Mbɔɔn ta ma yɛn ma sinlɛ ki
kɛɛ ki na, ma yaa Izirayɛli wunluwɔ tara
woolo pe kambasinnde ti go kala li lɛ; ma
yaa yere pe kapere ti go kala li ni, mbe
yala piliye yɔn ŋga ma yaa pye mbe sinlɛ
ki ni.
5 Yɛlɛ yɔn ŋga pè pye wa kambasinnde
ti ni, ko piliye yɔn nuŋgba ko mi yaa kan
ma yeri. Kì pye ma, ma yaa yere Izirayɛli
woolo pe kapere ti go kala li ni fɔ sa gbɔn
piliye cɛnmɛ taanri naa nafa tijɛrɛ ma yiri
kɛ (390).
6 Na ko wagati wo ka ka sa kɔ sanga ŋa
ni, ma yaa kanŋga mbe sinlɛ ma kalige
kɛɛ ki na, mbe yere Zhuda wunluwɔ tara
woolo pe kapere ti go kala li ni sa gbɔn fɔ
piliye nafa shyɛn. Yɛlɛ nuŋgba nuŋgba
pyew li yɛn ma taanla piliye nuŋgba
nuŋgba ni.
7 «Kona, mɛɛ ma yɛgɛ ki kan
Zheruzalɛmu ca ki na, ko ŋga pè
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan maga yɔn tɔn
we. Mɛɛ ma kɛwaga ki yirige maga sin
wa ca ki yeri, ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo
ma wa ki na.
8 Wele, mi yaa ma pɔ mana ni, jaŋgo
maga ka ya mbe wa mbe kanŋga kɛɛ
ka na, mbe kari ka na, fɔ maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga ki yaa Zheruzalɛmu ca ki yɔn tɔn
piliye yɔn ŋga na, ki sa ki yɛɛ yɔn fili.

9 «Koni yiri ma bile, naa ɔrizhi, naa
yara fire, naa yara yɛnrɛ, naa shɔgɔlɔ
konaa bile ŋa wi ma sheli wa lɛ, mari
pinlɛ ti yɛɛ ni cɔgɔ nuŋgba ni, mari pye
buru. Wo wi yaa pye ma yaakara piliye
cɛnmɛ taanri naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ
(390) yan fuun ma yaa pye yi ni, mbɔɔn
ta sinlɛsaga ma kanŋgaga ki na.
10 Yaakara nda ma yaa la kaa, pilige
nuŋgba nuŋgba pyew ti yaa pye buru
giramu cɛnmɛ shyɛn (200). Wo wi yaa pye
ma pilige nuŋgba yaakara re.
11 Ma yaa kaa ma tɔnwɔɔ pi taanla
fun. Pilige nuŋgba nuŋgba pyew, litiri
nuŋgba ma yaa wɔ. Po pi yaa pye ma
pilige nuŋgba tɔnwɔɔ we.
12 Ma yaa kaa ma yaakara ti sori paa
ɔrizhi wɔn yɛn. Sɛnwee fiwara ma yaa
kaa nii wa kasɔn ki ni, mbaa ma yaakara
ti foo leele pe ni fuun pe yɛgɛ na.»
13 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho naa fɔ: «Mi
yaa ka Izirayɛli woolo pe gbɔn mbe pe
jaraga cɛngɛlɛ ŋgele sɔgɔwɔ, pa pe yaa
kaa pe yaakara nda fyɔngɔ ni ti kaa wa
ke sɔgɔwɔ ma.»
14 Kona, a mì sho fɔ: «E, we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, maga lɛ na puwɛn sanga wi na
fɔ ma pan ma gbɔn nala, mi fanla yɛɛ tɛgɛ
fyɔngɔ ni fyew wa na kotogo na. Yaayogo
ŋga kì ku ki yɛ nakoma ŋga cɛngɛ gbo, mi
fa ka ka fyew; kara nda ti yɛn fyɔngɔ ni,
ta fa ye wa na yɔn fyew.»
15 A lì silan yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì
yɛnlɛ ki na ma nafire lɛ sɛnwee fire ti
yɔnlɔ, maa ma yaakara ti sori ti na.»
16 A lì silan pye naa fɔ: «Sɛnwee pyɔ,
mi yaa ti yaakara wogo ki ŋgban wa
Zheruzalɛmu ca ki ni. Leele pe yaa kaa pe
yaakara ti taanla jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ mbaa ti kaa
jatere piriwɛn ni; pe yaa kaa pe tɔnwɔɔ pi
taanla jɛɛnnjɛnri mbaa pi woo, pe nawa
pi ni pì tanga pe na.
17 Yaakara naa tɔnmɔ pi ni, ti yaa ka kɔ
pe yeri fɔ pe sunndo wila kɔɔn pe na; pe
yaa ka cɔgɔ cɔgɔ pe kajɔgɔrɔ ti kala na.»

5

Yɛnŋɛlɛ li yaa Izirayɛli woolo pe jɔlɔ

1 Yɛnŋɛlɛ làa na pye fɔ: «Mboro wo na,
sɛnwee pyɔ, tokobi yɔn taan wa lɛ maa
pye yunŋguluwo, mɔɔ go konaa ma siyɔ
wi kulu wi ni. Kona mɛɛ culo wa lɛ ma ki
sire ti nuguwɔ pi taanla, mɛɛ ti kɔɔnlɔ ti
yiri tɛgɛsaga taanri.
2 Pè maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ma
Zheruzalɛmu ca ki yɔn tɔn sanga ŋa ni,
na wiga ka toro mbe kɔ, ma yinzire ti
tɛgɛsaga nuŋgba lɛ ma saga sogo kasɔn ni
wa ca ki nandogomɔ. Kona, mɛɛ tɛgɛsaga
shyɛn wogo ki lɛ, maga gbɔn tokobi ni, ma
ca ki maga. Mɛɛ tɛgɛsaga taanri wogo ki
jaraga tifɛlɛgɛ ki kan. Pa kona mi jate mi
yaa na tokobi wi kɔw wa wi wofogo ki ni,
mbe taga pe na mbaa pe purɔ.
3 Ɛɛn fɔ ma yaa yinzire ta yaga jɛnri,
mberi le wa ma derigbɔgɔ ki jufa wi ni.
4 Ko puŋgo na, ma yaa jɛnri wɔ wa ki
woro ti ni, mberi wa kasɔn mberi sogo.
Kasɔn yaa ka yiri wa ki ni mbe Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe sogo.

5 «We Fɔ; Yawe Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Zheruzalɛmu ca koyi yɛɛn! Mìla ki
tɛgɛ wa cɛngɛlɛ ke nandogomɔ, ma tara
sannda ti tɛgɛ maga maga.
6 Ɛɛn fɔ ca woolo pè yiri ma je mala
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke jɔgɔ, ma tipege pye
ma wɛ cɛngɛlɛ sanŋgala ke na. Pànla
ŋgasegele ke jɔgɔ ma wɛ tara nda tì pe
maga ti woolo pe na, katugu ca woolo pè
je na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na, pee tanga
na ŋgasegele ke na.›

7 «Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yè jɔgɔwɔ pye ma
wɛ tara nda tì ye maga ti woolo pe na.
Yee tanga na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na, yee
silan ŋgasegele ke yigi mbaa tanri ke na.
Yee si ya yɛrɛ mbe cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn
ma ye maga ke kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi
mbaa tanri ke na.›
8 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le, pa
lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ,
yoro Zheruzalɛmu ca woolo wele. Mi yaa
na kiti wi kɔn mboo jan ye na wa cɛngɛlɛ
ke yɛgɛ sɔgɔwɔ.
9 Ye katijangara ti ni fuun ti kala na, mi
yaa kala la pye ye na, na mi fa pye ye na
faa, na mi se kali cɛnlɛ la pye ye na naa
fyew.

10 Teele pe yaa kaa pe yɛɛra piile pe
wire kara ti kaa; piile pe yaa kaa pe teele
pe wire kara ti kaa. Mi yaa ka kiti kɔn
mboo jan ye na. Mbele pe yaa ka koro
yinwege na, mi yaa ka pe gbɔn mbe pe
jaraga, mbe kari dunruya wi kɛɛ ki ni
fuun ki na.›
11 «Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn naga
yuun fɔ: ‹Kì kaa pye yànla cɛnsaga kpoyi
ki tɛgɛ fyɔngɔ ni ye katijangara to naa ye
yarisunndo tijangara ti ni, mi fun mi yaa
ye tɔngɔ mbe ye kɔ. Mi se ye yinriwɛ ta,
mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ, ye yuŋgbɔgɔrɔ se
pye na na.
12 Yambewe po naa fuŋgo ki ni, ti yaa
ka ca woolo pe walisaga nuŋgba woolo
pe gbo wa ca nawa, juguye pe yaa ka
walisaga shyɛn wogo ki woolo pe gbo
tokobi ni wa ca ki kanŋgara na; mi jate
mi yaa ka walisaga taanri wogo ki woolo
pe gbɔn mbe pe jaraga dunruya wi kɛɛ ki
ni fuun ki na, mbe taga pe na mbaa pe
puro tokobi ni.›
13 «Mi yaa na naŋgbanwa pi yaga pi pi
wogo pye, mi yaa na naŋgbanwa ndorogo
kala li pye ye na fɔ sa gbɔn wa li kɔsaga
ki na. Mi yaa na kayaŋga ki wɔ ye ni.
Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ mi Yawe Yɛnŋɛlɛ,
muwi mì para ye na, katugu mi se ya mbe
ye mbasinmɛ pi kun na yɛɛ ni naa.
14 Cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma ye maga
konaa leele mbele fuun pe yaa kaa tooro
wa Zheruzalɛmu ca ki tanla, pe yaa ki yan
fɔ mìgi ca ŋga ki pye kataga, konaa ma ye
pye tifagawa yaraga.
15 Na mi ka kanla kiti wi kɔn mboo jan
ye na, na naŋgbanwa po naa na kɔnrɔ
tandorogo ki ni, mbe sɛnŋgbanra yo ye
na naŋgbanwa gbɔɔ ni, pa kona ye yaa
pye tifagawa yaraga, naa tɛgɛlɛ yaraga,
naa yɛrɛwɛ konaa fyɛrɛ yaraga cɛngɛlɛ
ŋgele fuun kè ye maga ke yɛgɛ na. Mi
Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.
16 «Mi yaa ka fuŋgo wa ye na paa
jɔgɔwɔ pye wangala yɛn, jaŋgo mbe ye
tɔngɔ. Mi yaa kaga wa ye na mbe taga
wa ye jɔlɔgɔ ki na. Mi yaa ka ti fuŋgo ki
ŋgban ye na, mbe yaakara ti kɔ ye yeri.
17 Mi yaa ka fuŋgo wa ye na konaa mbe
cɛnrɛ yirige mbe wa ye na, ti ye piile pe
gbo. Yambewe naa legbogo yaa gbɔn ye
na; mi yaa ti pe pan pe to ye na tokobi ni.
Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.»

6

Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yarisunndo suvɛnnɛ pe jɛrɛgi

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti ka na yeri,
ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, ma yɛgɛ ki surugu ma
wa wa Izirayɛli tara yanwira ti yeri, ma
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ma wa ti na.
3 Ma yaa ki yo mbe yo fɔ: ‹Yoro Izirayɛli
tara yanwira, ye We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ ti logo.› We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa
lì yo yɛɛn yoro yanwira tara woolo, naa
mbele pe wa tinndiye pe ni fuun pe na,
naa mbele pe wa yanwira ti sɔgɔwɔ pi ni
konaa wa gbunlundɛrɛ ti ni pe kan fɔ: ‹Ye
wele, mi yaa tokobi yirige mbe wa ye na,
mbe ye gbo; mi yaa ye sunzara nda wa
tinndiye pe na ti tɔngɔ.
4 Mi yaa ti pe ye saara wɔsara ti jɔgɔ, ye
maa ye wusuna nuwɔ taan wi sori saara
wɔsara nda na, mi yaa ti peri tɔngɔ. Mi
yaa ti ye gboolo pe toori wa ye yarisunndo
ti yɛgɛ sɔgɔwɔ.
5 Mi yaa ka Izirayɛli woolo pe gboolo pe
jaanri wa pe yarisunndo ti yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mbe pe kajeere ti jaraga mbe pe saara
wɔsara ti maga.
6 Ye yaa ka pye mbe cɛn laga ŋga fuun
ni, ye cara ti yaa ka tɔngɔ mbe pye katara,
ye sunzara nda wa tinndiye pe na, ti yaa
ka jɔgɔ mbe koro waga; ki pyelɔmɔ pi na
ma, pe yaa ka ye saara wɔsara ti jaanri
mberi jɔgɔ, mbe ye yarisunndo ti kaari,
mberi kɔ mberi wɔ wa. Pe yaa ye wusuna
nuwɔ taan sogoyaara ti yaari, mbe yaara
nda fuun yè gbegele ti jɔgɔ.
7 Lelɛgɛrɛ yaa ka to mbe ku wa ye
sɔgɔwɔ, pa kona ye yaa ki jɛn mbe yo fɔ
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
8 « ‹Konaa ki ni fuun, mi yaa ka leele
pele yaga jɛnri ye ni yinwege na; mi yaa
ka pe shɔ tokobi wi kɛɛ mbe pe jaraga wa
tara na cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
9 Ki leele mbele pè shɔ ma koro yinwege
na, pe yaa ka pe yigi malaga kasopiile
mbe kari pe ni cɛngɛlɛ ŋgele sɔgɔwɔ, mbe

pe ta wa ke sɔgɔwɔ, pe yaa nawa to na na. Pe jatere wi yaa ka pye ki na, fɔ naa pè kanŋga ma pye mbasinmbele na ni, ma puŋgo le na ni, ma pe yɛgɛ ki kan pe yarisunndo ti na, ko kì ti mì pe jatere wi kan wì piri pe na. Pa kona pe yaa lakɔ pe yɛɛ na, pe kapere nda pè pye konaa pe katijangara nda fuun pè pye ti kala na.

10 Pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le, fɔ kapege ŋga mìla yo mi yaa
pye pe na, fɔ mi sila ki sɛnrɛ ti yo wagafe.›
»

11 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: «Yaa kɛyɛn gbɔɔn, yaa tɔɔrɔ ti suun
tara ti na, yaa gbele ŋgbanga yaa yuun
fɔ: ‹Izirayɛli woolo pe kapere tugbɔɔrɔ
tijangara ti ni fuun ti kala na, tokobi naa
fuŋgo konaa yambewe pi ni, ti yaa ka pe
tɔngɔ mbe pe wɔ wa.

12 Mbele pe yɛn wa lege, yambewe pi
yaa ka pe gbo. Mbele pe yɛn tɔɔn, tokobi
wi yaa ka poro gbo. Pe ni, leele mbele pe
yaa ka koro go na wa ca ki ni, poro mbele
juguye pe yaa ka maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
kan mbe ca ki yɔn tɔn, fuŋgo ki yaa ka
poro gbo. Mi yaa kanla naŋgbanwa gbɔɔ
kala li pye pe na, fɔ sa gbɔn wa pi kɔsaga
ki na.

13 Na paga ka pe gboolo pe yan pe toori
tara ti na wa pe yarisunndo ti sɔgɔwɔ,
mbe gboolo pe yan pe pe saara wɔsara
ti maga, mbe pe yan wa tinndiye pe ni
fuun pe go na, naa wa yanwira ti ni fuun
ti go na, naa tigbɔrɔ nda ti yɛn wɛtipiire
ni ti nɔgɔ, naa terebɛnti tire nda wɛrɛ ni
ti nɔgɔ konaa wa lara nda fuun pàa pye
na wusuna nuwɔ taan wi woo saraga pe
yarisunndo ti ni fuun ti yeri, pa kona pe
yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
le.

14 Mi yaa kanla kɛɛ ki yirige pe na, mbe
pe tara ti jɔgɔ mberi yaga waga. Leele pe
yɛn ma cɛn lara nda fuun ni, mi yaa ka
ti ni fuun ti jɔgɔ, mbege lɛ wa gbinri wi
na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri fɔ sa
gbɔn wa Dibila ca ki na, wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Pa kona pe yaa ki jɛn
fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

7

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli tara ti kɔsanga wogo ki yo

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na
yeri, ma yo fɔ:

2 Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, mi ŋa
ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le, pa mì yo
yɛɛn Izirayɛli tara woolo pe wogo na
fɔ: «Izirayɛli tara ti kɔsanga wì gbɔn,
kɔsanga wì gbɔn tara ti kɛɛ tijɛrɛ ki ni
fuun ki na.

3 Koni ye wogo ki kɔsanga wì gbɔn; mi
yaa na naŋgbanwa kala li wa ye na. Mi
yaa kiti kɔn ye na mbe yala ye tangalɔmɔ
pi ni, mbe ye katijangara nda fuun yè pye
ti go kala li taga ye na.

4 Mi se ka ye wele ye yuŋgbɔgɔrɔ mbe
pye na na, mi se ka ye yinriwɛ ta; katugu
mi yaa ye tangalɔmɔ pi fɔgɔ tɔn ye na
konaa ye katijangara ti ni, to nda ye koro
na piin wa ye yɛɛ sɔgɔwɔ. Pa kona ye yaa
ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

5 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Jɔlɔgɔ, jɔlɔgɔ yɛn na paan, ŋga lere faga
cɛnlɛ yan!

6 Kɔsanga wi yɛn na paan! Ee, kɔsanga
wi yɛn na paan! Jɔlɔgɔ ki yɛn na paan ye
mɛgɛ ni; ki wele kila paan.

7 Yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa tara ti ni,
ye tɔngɔsanga wì gbɔn. Wagati wì gbɔn,
kiti kɔnwagati wì yɔngɔ. Jatere piriwɛn
tinmɛ pi yɛn wa yanwira ti na, yɔgɔrimɔ
tinmɛ ma pi yɛn wa.

8 Koni, mi yaa na naŋgbanwa gbɔɔ kala
li wa ye na, mbanla naŋgbanwa ndorogo
kala li pye ye na fɔ sa gbɔn wa li kɔsaga
ki na. Mi yaa kiti kɔn ye na mbe yala ye
koŋgolo ke ni, mbe ye katijangara ti go
kala li taga ye na.

9 Mi se ka ye wele ye yuŋgbɔgɔrɔ
mbanla ta, mi se ka ye yinriwɛ ta; katugu
mi yaa ye tangalɔmɔ pi fɔgɔ tɔn ye na
konaa ye katijangara ti ni, to nda ye koro
na piin wa ye yɛɛ sɔgɔwɔ. Pa kona ye yaa
ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le, na
li yɛn na ye gbɔɔn.

10 «Kiti kɔnpilige ki wele! Ki ŋga ki
yɛn na paan! Jɔgɔwɔ pi yɛn na paan.
Lewɛlɛwɛ kapyere ti yɛn na lege na kee
yɛgɛ, yɛɛ gbɔgɔwɔ pi yɛn na gbogo na kee
yɛgɛ.

11 Lewɛlɛwɛ kapyere tì kanŋga ma pye
paa kanŋgaga yɛn, ŋga pè yirige mbaa
kapege piin ki ni. Lere wo wa kpɛ se ka
koro wa pe ni, pe yarijɛndɛ ta kpɛ se ka
koro, pe lɛgɛwɛ po naa pi ni fuun, wa se
ka koro, pe gbɔgɔwɔ pa se ka koro.
12 Wagati wì gbɔn, kiti kɔnpilige kì
yɔngɔ. Kii daga lɔfɔ wila yɔgɔri, kii
daga pɛrɛfɔ wi pye yɛsanga ni; katugu na
naŋgbanwa gbɔɔ pi yaa yiri leele pe ni
fuun pe kɔrɔgɔ.
13 Pɛrɛfɔ wi se ka ya mboo yaripɛrɛgɛ ki
ta naa, ali na wiga koro go na o; katugu
yariyanga ŋga ki yɛn naga nari fɔ ki
janwa ŋa wi ni fuun wi yaa ka tɔngɔ, ki
kala li se koro mbapyewe. Pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe kambasinŋge ki kala
na, lere kpɛ se ka ya mboo yɛɛ shɔ.
14 Pe yaa ka mbanlaga ki win mbe kala
pyew li gbɛgɛlɛ, ɛɛn fɔ lere kpɛ se ka
ta mbe kari wa malaga ki na, katugu na
naŋgbanwa pi yaa yiri janwa wi ni fuun
wi kɔrɔgɔ.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa Izirayɛli woolo pe kapere ti fɔgɔ tɔn pe na

15 «Tokobi wi yaa kaa jɔgɔwɔ piin wa
ca ki puŋgo na, yambewe po naa fuŋgo
ki ni, ti yaa ka pye wa ca nawa pi ni. Lere
ŋa ka pye wa wasege ki ni, tokobi wi yaa
wo gbo; lere ŋa ka pye wa ca nawa, fuŋgo
konaa yambewe pi ni, ti yaa wo gbo.
16 Leele mbele ka ka koro go na, poro
yaa fe mbe kari wa yanwira ti na, paa
yanwira gbunlundɛrɛ keteŋgele yɛn; pe
ni fuun pe yaa kaa jɛɛn pe yɛɛra kajɔgɔrɔ
ti kala na.
17 Pe ni fuun pe kɛyɛn yi yaa ka fanla pe
na,
pe kanŋguuro ti yaa kaa seri pe na.
18 Pe yaa ka jatere piriwɛn yaripɔrɔ le pe
yɛɛ na,
sunndo kɔngɔ yaa ka pe yigi.
Fɛrɛ yaa ka pye pe yɛrɛ ti na,
pe yaa ka pe ni fuun pe yinrɛ ti kulu pe
na jatere piriwɛn pi na.
19 Pe yaa ka pe warifuwe wi wa wa ca
nawa koŋgolo ke ni,
pe tɛ wi yaa ka pye pe yeri paa fyɔngɔ
yaraga yɛn.
Pe warifuwe nakoma pe tɛ wi se ka
ya mbe pe shɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa pilige ki na.
Pe se ka yaraga ka ta mbe ka mbe pe
fuŋgo ki kɔ,
nakoma mbe ka mbe tin;
katugu ko yarijɛndɛ to tìla pye pe
puŋguwɔ pi go ye, ma ti a pè
kapege pye.
20 Pe fereyaara tiyɔnrɔ tìla pye pe yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi go;
a pè si ta lɛ ma yarisunndo yanlɛrɛ
gbegele ti ni, nda tì tijanga ma
tisaw.
Ki kala na, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ti
kanŋga mberi tɛgɛ fyɔngɔ yaara pe
kan.
21 Mi yaa ti nambanmbala pele mbe pan
pe pe kɛɛ yaara ti shɔ pe yeri,
mbe ti lepeele pele mbe ki yaara ti koli
mbe kari ti ni, mberi tɛgɛ fyɔngɔ
ni.
22 Mi yaa ka puŋgo le pe ni,
pe yaa kanla kɔrɔgɔ† ki tɛgɛ fyɔngɔ ni.
Beŋganri pyefɛnnɛ pele yaa ka pan mbe
ye wa ki ni, mbege tɛgɛ fyɔngɔ ni.

23 «Ye yɔngɔwɔ gbegele†,
katugu tara tì yin legbogo kiti kagala ke
ni,
a ca kì yin lewɛlɛwɛ kapyere ti ni.
24 Mi yaa ti cɛngɛlɛ ŋgele kè pe ke ni fuun
na, ke pan,
mbe pan mbe pe yinrɛ ti shɔ pe yeri mberi
ta.
Mi yaa ka pe fanŋga fɛnnɛ pe yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi kɔ,
mbe pe yarisunndo gbɔgɔsara ti tɛgɛ
fyɔngɔ ni.
25 Jatere piriwɛn yaa ka pan pe yeri,
pe yaa kaa yɛyinŋge lagajaa, ɛɛn fɔ pe se
sigi ta.
26 Jɔlɔgɔ ka yaa kaa tari jɔlɔgɔ ka na,

† **7:22 7.22:** Kɔrɔgɔ: Ki kɔrɔgɔ ŋga ki sɛnrɛ tì yo ki mbe ya pye Izirayɛli woolo poro, nakoma Zheruzalɛmu ca ko, nakosima shɛrigo gbɔgɔ ko. † **7:23 7.23:** Ye yɔngɔwɔ gbegele: Ko sɛnrɛ to yɛn naga nari fɔ pe yaa ka Izirayɛli tara woolo pe yigi malaga kasopiile mbe kari pe ni tara ta yɛgɛ ni; katugu faa kìla pye, pe ma malaga kasopiile pe pɔ yɔngɔwɔ ni.

sɛnpere ta yaa kaa nuru mbaa tari
sɛnpere ta na.
Pe yaa kaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
yɛnri mbe yo paa yariyanra yaan
pe kan,
saraga wɔfɔ wi se kaa lasiri sɛnrɛ ti nari
leele pe na naa,
yɛrɛwɛ sɛnrɛ se kaa taa lelɛɛlɛ pe yeri
naa.
27 Wunlunaŋa wi jatere wi yaa ka piri wi
na,
wunluwɔ pyɔ wi sunndo wi yaa kaa kɔɔn
wi na;
tara woolo pe kɛyɛn yi yaa kaa seri pe na
fyɛrɛ ti kala na.
Mi yaa ka pe sara mbe yala pe tangalɔmɔ
pi ni;
mi yaa ka kiti kɔn pe na mbe yala pe
kapyegele ke ni.
Pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

8

Izirayɛli woolo pàa pye na yarisunndo gbogo wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

1 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ malaga kasopiile, ki yɛlɛ kɔgɔlɔni wolo li yeŋge kɔgɔlɔni wogo, ki pilige kaŋgurugo wogo ki na, mi Ezekiyɛli mìla pye ma cɛn wa na go; Zhuda tara lelɛɛlɛ pàa pye ma cɛn le na tanla. A we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga kì si ye na ni le teere.

2 A mì si wele mɛɛ cɛnlɔmɔ pa yan, pìla pye ma yiri sɛnwee pyɔ cɛnlɔmɔ kɔrɔgɔ. Mbege lɛ wa ki sɛnnɛ li na mbe tigi, kìla pye paa kasɔn yɛn. Mbege lɛ le ki sɛnnɛ li na mbe kari go kɛɛ yeri, kìla pye na yɛngɛlɛ paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa tuguyɛnrɛ wɔlɔgɔ, ti maa yɛngɛlɛ†.

3 A ki sɛnwee cɛnlɔmɔ pì suu kɛɛ ki sanga mala yigi wa na yinzire ti na. Kona, wa ki yariyanga ŋga Yɛnŋɛlɛ làa naga na na ki ni, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì silan yirige mala yerege tara to naa naayeri wi sɔgɔwɔ pi ni, mɛɛ na lɛ ma kari na ni wa Zheruzalɛmu ca. Shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ŋga kìla pye wa nawa kɛɛ ki na, ma yɛgɛ wa wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, a lì si kari na ni wa ki yeyɔngɔ ki na. Yarisunŋgo yanlɛgɛ ŋga kìla pye na kayaŋga nii Yɛnŋɛlɛ li ni, pa pàa ki tɛgɛ wa ki laga ki na.

4 Wele, a Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì sili gbɔgɔwɔ yanwa pi naga na na wa ki laga ki na, paa yɛgɛ ŋga na mìla keli ma yariyanga ki yan wa gbunlundɛgɛ ki ni we†.

5 A Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, ma yɛgɛ ki yirige ma wele wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.» A mì silan yɛgɛ ki yirige ma wele wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Wele, a mì si yarisunŋgo yanlɛgɛ ŋga kìla pye na kayaŋga nii Yɛnŋɛlɛ li ni ki yan; kìla pye wa saraga wɔsaga ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki na.

6 A lì silan pye naa fɔ: «Sɛnwee pyɔ, ŋga pe yɛn na piin, maga yan kɛ? Katijangara tugbɔɔrɔ nda Izirayɛli woolo paa piin, jaŋgo mbanla laga lali na cɛnsaga kpoyi ki ni, mari yan kɛ? Ɛɛn fɔ, ma yaa katugbɔɔrɔ tijangara ta yɛgɛ yan naa.»

7 Kona, a lì si kari na ni wa shɛrigo gbɔgɔ loŋgo ki yeyɔngɔ ki na. Wele, a mì si wege yan wa ca ki mbogo ki na.

8 A lì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, mbogo ki tugu maga furu!» A mì si mbogo ki tugu maga furu, ma torosaga wɔ wa ki ni.

9 A lì silan pye naa fɔ: «Ye ma kapere tijangara nda paa piin laga ti wele!»

10 Kona, a mì si ye wa ma wele. Wele, a mì si yaara nda ti maa fulolo lara na konaa yanyaara nda ti yɛn fyɔngɔ ni ti cɛnlɛ pyew ti yanlɛrɛ ta yan, peri kerikeri wa mbogo ki na maga maga; Izirayɛli woolo pe yarisunndo yanlɛrɛ ti ni fuun tìla pye ma kerikeri wa mbogo ki na.

11 Izirayɛli tara lelɛɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ la pye ma yere wa ki yarisunndo yanlɛrɛ ti yɛgɛ sɔgɔwɔ, Shafan pinambyɔ Yaazaniya wìla pye wa pe ni. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pye pe wusuna nuwɔ taan sogoyaara ti ni pe kɛɛ, a wusuna nuwɔ taan wirige gbɔgɔ yɛn na yinrigi wa ki ni na kee wa naayeri.

12 A lì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, Izirayɛli tara lelɛɛlɛ pe yɛn na kapyere nda piin wa larawa, wa pe yarisunndo

† **8:2 8.2:** Eze 1.27 † **8:4 8.4:** Eze 1.28

gbɔgɔyinrɛ ti ni, maa ti yaan kɛ? Pe yɛn
na yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro na we
yaan, lì je we tara ti na!› »
13 Kona, a lì sho fɔ: «Ma yaa katijangara
tugbɔɔrɔ ta yɛgɛ yan paa piin naa.»
14 Kona, a lì silan lɛ ma kari na ni wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ
ki na, ma wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri. A mì si jɛɛlɛ pele yan, pe yɛn ma
cɛn na yarisunŋgo Tamuzi† ki kunwɔ pi
gbele.
15 A lì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, maga
wogo ŋga ki yan kɛ? Ma yaa katijangara
ta yɛgɛ yan, nda tì wɛ ki woro nda ti na.»
16 Kona, a lì si kari na ni wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ loŋgo nawa
pi ni. A mì si saa nambala nafa ma
yiri kaŋgurugo si yan wa shɛrigo gbɔgɔ
yeyɔngɔ ki na, wa ndɔgɔrɔ to naa saraga
wɔsaga ti sɔgɔwɔ pi ni. Pàa yere ma
puŋgo le Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
ki ni, ma yɛgɛ wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri,
na kanŋguuro kanni na yɔnlɔ ki gbogo.
17 A lì silan pye naa fɔ: «Sɛnwee pyɔ,
maga yan kɛ? Zhuda tara woolo pe yɛn
na katijangara nda piin laga ki laga ŋga
ki ni, to si pe bɔ bere? Koni pe yɛn na
tara ti yinni lewɛlɛwɛ kapyere ti ni, ma
koro nala nawa pi ŋgbanni. Wele, pe yɛn
na tige njege ka fulo pe numala li tanla†.
18 Ki kala na, mi fun mi yaa pye
naŋgbanwa gbɔɔ ni pe ni. Mi se ka pe
wele pe yuŋgbɔgɔrɔ mbe pye na na, mi
se si ka pe yinriwɛ ta. Pe yaa kaa gbele
ŋgbanga wa na nuŋgbolo mbe yo mbe
pe saga, ɛɛn fɔ mi se ka logo pe yeri.»

9

Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Zheruzalɛmu ca ki na

1 Ko puŋgo na, a We Fɔ wì si para
ŋgbanga ma yo fɔ: «Yaa paan, yoro
mbele kì kan ye yeri ye jɔlɔgɔ wa ca ki na
we! Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yaa paan
ye maliŋgbɔnyaraga ŋga ki maa jɔgɔwɔ
piin ki ni.»
2 Kona, shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ŋga
ki yɛn gona kɛɛ yeri, wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri, a mì si nam-
bala kɔgɔlɔni yan, pè yiri wa na paan,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba naa pe
maliŋgbɔnyaraga, ŋga ki maa jɔgɔwɔ
piin ki ni. Wa pe sɔgɔwɔ, naŋa nuŋgba la
pye wa, lɛn jese yaripɔrɔ ni wi na, sɛwɛ
yɔnlɔgɔyaara la pye ma yanŋga wa wi
kurusijara wi na, wa wi sɛnnɛ. A pè si
ye ma yere le tuguyɛnrɛ saraga wɔsaga ki
tanla.
3 Kona, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔwɔ yanwa mba pìla pye wa
sherubɛnye pe go na, pì si yiri le ki
laga ki na, mɛɛ kari wa shɛrigo gbɔgɔ
ki yeyɔngɔ shɔn wi na. Naŋa ŋa wìla lɛn
jese yaripɔrɔ ti le, sɛwɛ yɔnlɔgɔyaara ti
ni wa wi kurusijara wi na, a we Fɔ wì si
wo yeri,
4 maa pye fɔ: «Ye wa ca ki ni, ma
Zheruzalɛmu ca ki yanri ma toro. Leele
mbele fuun pe yɛn wa yɛsanga ni, na jɛɛn
katijangara nda fuun ti yɛn na piin wa ti
kala na, ma tɛgɛrɛ tɛgɛ pe walɛrɛ ti na.»
5 Ko puŋgo na, a wì sigi yo leele
sanmbala pe kan na yɛgɛ na fɔ: «Ye taga
ki naŋa ŋa wi puŋgo na, ye ye wa ca
nawa, yaa leele pe kuun; yaga kaa leele
pe wele mbaa pe yinriwɛ taa, yaga ka ti
pe yuŋgbɔgɔrɔ mbe pye ye na.
6 Ye lelɛŋgbaara, naa lefɔnmbɔlɔ, naa
sumborombiile, naa piile konaa jɛɛlɛ pe
gbo ye pe kɔ pew. Ɛɛn fɔ tɛgɛrɛ ti yaa
ka pye mbele fuun walɛrɛ na, yaga ka
jiri poro na. Yege lɛ le na cɛnsaga kpoyi
woolo poro na.» Kì pye ma, lelɛɛlɛ mbele
pàa pye le shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ na, a pè
sigi lɛ le poro na.
7 A wì si pe pye naa fɔ: «Ye sa shɛrigo
gbɔgɔ ki tɛgɛ fyɔngɔ ni, ye ki loŋgo nawa
pi yin gboolo pe ni.» A pè si yiri ma saa
na leele pe kuun wa ca nawa.
8 Maga ta pàa pye na leele pe kuun, mìla
pye na yɛ. A mì si to mala yɛgɛ ki jiile wa
tara ma yo fɔ: «E, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
naga yɛn ma, ma yaa ma naŋgbanwa kala

† **8:14 8.14:** Tamuzi wìla pye Babilɔni tara fɛnnɛ poro yarisunŋgo. Pàa pye naga kunwɔ pi piin yɛlɛ pyew. † **8:17 8.17:** Pe yɛn na tige njege ka fulo pe numala li tanla: Ki kapyege ki mbe ya pye mbatagambala pele yarisunndo kalɛgɛ, ŋga Yɛnŋɛlɛ làa je ki na.

li wa Zheruzalɛmu ca ki na mbe Izirayɛli woolo mbele fuun pè koro go na pe tɔngɔ wi le?»
9 A Lì silan yɔn sogo, ma yo fɔ: «Izirayɛli tara woolo naa Zhuda tara woolo pe kambasinŋge kì gbɔgɔ fɔ ma saa toro ki da wi na. Legbogo ko ki yɛn na piin wa tara ti ni lagapyew; kambasinnde to ti yɛn ma ca ki yin, katugu leele pe yɛn na yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lì je tara ti na, li woro na we yaan.›
10 Ki kala na, mi fun mi se ka pe wele pe yuŋgbɔgɔrɔ mbe pye na na; mi se ka pe yinriwɛ ta. Mi yaa ti pe pe kapere ti go kala li lɛ.
11 Ki sanga wi ni, naŋa ŋa lɛn jese yaripɔrɔ tìla pye wi na konaa sɛwɛ yɔnlɔgɔyaara ti ni wa wi kurusijara wi na, a wì si pan maga yo Yɛnŋɛlɛ li kan fɔ: ‹Tunŋgo ŋga mà yo na kan, mìgi pye.› »

10

Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga naa Ezekiyɛli wi na

1 Kona, a mì si wele, mɛɛ ki yan fɔ fowaga kiiri ŋga kìla pye wa sherubɛnye pe go na, yaraga kà la pye wa paa safiri sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo yɛn. Ki cɛnlɔmɔ pìla pye paa wunluwɔ jɔngɔ† yɛn.
2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si naŋa ŋa lɛn jese yaripɔrɔ tìla pye wi na wi pye fɔ: «Wotoro ŋgeere nda ti yɛn wa sherubɛnye pe nɔgɔ, sa ye wa ti sɔgɔwɔ. Kasɔn naŋganra nda wa sherubɛnye pe sɔgɔwɔ, ma ta wɔ ma kɛɛ ki ni maga yin, ma sari wo ca ki na†.»
A mì si naŋa wi yan wila kee.
3 Naa naŋa wìla kaa na kee wa ti sɔgɔwɔ, kìla yala sherubɛnye pe yɛn wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri. A kambaaga wirige wogo kà si pan ma shɛrigo gbɔgɔ loŋgo nawa pi tɔn lagapyew.
4 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pì si yiri wa sherubɛnye pe go na, ma saa cɛn wa shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ shɔn wi na. A kambaaga kì si pan ma shɛrigo gbɔgɔ ki yin, ma si yala, Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa po la pan ma shɛrigo gbɔgɔ loŋgo nawa po yin lagapyew.
5 Sherubɛnye pe kanwira tinmɛ pìla pye na gbɔɔn fɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki loŋgo ŋga wa funwa kɛɛ yeri ki ni. Ki tinmɛ pìla pye paa Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li magala li yɛn, na li kaa para we.
6 Naŋa ŋa lɛn jese yaripɔrɔ tìla pye wi na, naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wi pye ma yo wi kari wi sa kasɔn naŋganra ta wɔ wa ŋgeere ti sɔgɔwɔ, wa sherubɛnye pe nɔgɔ, a wì si kari ma saa yere wa wotoro ŋgeere ti tanla.
7 A sherubɛn nuŋgba suu kɛɛ ki sanga sherubɛnye sanmbala pe sɔgɔwɔ, ma wa wa kasɔn ki yeri, wa pe sɔgɔwɔ, mɛɛ kasɔn naŋganra ta wɔ mari le naŋa ŋa lɛn jese yaripɔrɔ tìla pye wi na wi kɛɛ. A naŋa wì siri shɔ ma yiri ti ni.
8 Sɛnwee kɛyɛn cɛnlɔmɔ la pye sherubɛnye pe na wa pe kanwira ti nɔgɔ.
9 A mì si wele, mɛɛ wotoro ŋgeere tijɛrɛ yan yeresaga sherubɛnye pe tanla. Ŋgeere nuŋgba nuŋgba la pye sherubɛnye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe tanla. Ki wotoro ŋgeere tìla pye na yɛngɛlɛ paa kirizoliti sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo yɛn.
10 Ŋgeere ti ni fuun tijɛrɛ ti cɛnlɔmɔ pìla pye nuŋgba. Tìla pye ndɛɛ pè ŋgerege ka le ka nawa.
11 Na ti kaa kee, ti ma ya na kee kɛɛ tijɛrɛ ki ni fuun ki na, ɛɛn fɔ tila wa mbe kanŋga. Sherubɛnye pe ka yɛgɛ kan laga ŋga na, pa ŋgeere ti maa kee wa ki kɛɛ ki na; ti kaa kee, tila wa mbe kanŋga.
12 Yɛnmbigile la pye sherubɛnye pe wire ti na lagapyew mari maga: Pe pɔgɔlɔ, naa pe kɛyɛn, naa pe kanwira konaa wotoro ŋgeere ti na yɛrɛ, pe ni fuun tijɛrɛ pe ŋgeere ti na.
13 A mì sigi logo ma yo pàa pye na ki ŋgeere ti yinri «Tifɛlinjolo.»
14 Yɛrɛ tijɛrɛ tijɛrɛ tìla pye sherubɛnye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na. Yɛgɛ koŋgbanga ko la pye sherubɛn yɛgɛ, yɛgɛ shyɛn wogo ko la pye sɛnwee pyɔ yɛgɛ, yɛgɛ taanri wogo ko la pye jara yɛgɛ, yɛgɛ tijɛrɛ wogo ko la pye yɔn yɛgɛ†.

† **10:1 10.1:** Eze 1.26; Naga 4.2 † **10:2 10.2:** Naga 8.5 † **10:14 10.14:** Eze 1.10; Naga 4.7

15 A sherubɛnye pè si yiri ma kari naayeri; yaara yɛnwere nda mìla yan wa
Kebari gbaan wi yɔn na, to nuŋgba to lari.
16 Na sherubɛnye pe kaa kee, ŋgeere
ti ma pinlɛ na kee pe ni ja; na pe ka
pe kanwira ti jaraga mbe yiri tara ti na,
ŋgeere tila laga pe na.
17 Na pe ka yere, ŋgeere ti ma yere;
na pe ka yiri tara ti na mbe kari naayeri,
ŋgeere ti ma pinlɛ ma yiri pe ni; katugu
yaara yɛnwere ti yinnɛ làa pye ŋgeere ti
ni.
18 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
yanwa pì si yiri wa shɛrigo gbɔgɔ ki
yeyɔngɔ shɔn wi na ma saa cɛn wa
sherubɛnye pe go na.
19 A sherubɛnye pè si pe kanwira ti
jaraga, ma yiri tara ti na na kee na yɛgɛ
na, a ŋgeere tì si pinlɛ pe ni ma kari.
A pè si saa yere wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ki na, ma wa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri. Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
li gbɔgɔwɔ yanwa pìla pye pe na, wa pe
go na.
20 Yaara yɛnwere nda mìla yan wa
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li nɔgɔna, wa
Kebari gbaan wi yɔn na, to lari. Kona, a
mì sigi jɛn ma yo fɔ sherubɛnye la wɛlɛ.
21 Yɛrɛ tijɛrɛ tijɛrɛ la pye pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe na konaa kanwira
tijɛrɛ tijɛrɛ ni. Sɛnwee pyɔ kɛyɛn yanlɛɛlɛ
la pye wa pe kanwira ti nɔgɔ.
22 Pe yɛrɛ tìla yiri yaara yɛnwere nda
mìla yan wa Kebari gbaan wi yɔn na
ti woro ti kɔrɔgɔ. Pe ni fuun pe yɛgɛ
cɛnwɛ pila pye ja. Poro jate poro la wɛlɛ.
Sherubɛnye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pàa sin perew na kee wa pe yɛɛ yɛgɛ.

11

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn Zheruzalɛmu ca ki na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì silan
lɛ ma kari na ni wa li shɛrigo gbɔgɔ
yeyɔngɔ ŋga wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri ki
na, ŋga ki yɛn ma yɛgɛ wa yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri. A mì si nambala nafa ma yiri
kaŋgurugo yan wa yeyɔngɔ ki na. A mì
si tara teele pele yan wa pe sɔgɔwɔ, poro
la wɛlɛ Azuri pinambyɔ Yaazaniya konaa
Benaya pinambyɔ Pelatiya.
2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ:
«Sɛnwee pyɔ, ki nambala mbele pe yɛn
na tipege sɔnri konaa na yɛrɛwɛ tipee
kaan leele pe yeri laga ki ca ŋga ki ni.
3 Pe yɛn na yuun fɔ: ‹Yinrɛ kansanga
wo ma ŋa; ki ca ŋga ki yɛn paa nɛgɛdaga
yɛn, woro wo na, we yɛn paa kara yɛn wa
ki nawa.›
4 Ki kala na, mboro ŋa sɛnwee pyɔ,
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo ma wa pe na,
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo!»
5 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si tigi
na na, mɛɛ na pye ma yo mbege yo fɔ: «Pa
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yoro Izirayɛli
woolo, sɛnrɛ nda ye yɛn na yuun, mìri jɛn.
6 Yè lelɛgɛrɛ gbo laga ki ca ŋga ki ni, ye
ca nawa koŋgolo ke yɛn ma yin gboolo pe
ni.›
7 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ: ‹Leele mbele yè gbo wa ca
nawa, poro pe yɛn paa kara yɛn, a ca ko
pye paa nɛgɛdaga yɛn. Ɛɛn fɔ yoro wo na,
mi yaa ka ye purɔ mbe ye yirige wa ki ni.
8 Ye yɛn na fyɛ tokobi ŋa yɛgɛ, mi yaa ti
ki tokobi wi pan ye kɔrɔgɔ. We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
9 Mi yaa ka ye purɔ mbe ye yirige laga ki
ca ŋga ki ni, mbe ye le tara ta yɛgɛ woolo
kɛɛ; mi yaa kanla kiti wi kɔn mboo jan ye
na.
10 Mi yaa ka kiti kɔn mboo jan ye na
laga Izirayɛli tara nawa, mbe ti pe ye gbo
tokobi ni. Na ki ka pye ma, pa ye yaa ki
jɛn fɔ muwi mi yɛn, ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
le.
11 Ki ca ŋga ki se ka pye ye yeri paa
nɛgɛdaga yɛn naa, yoro fun ye se ka pye
paa kara yɛn wa ki nawa naa. Mi yaa ka
kiti wi kɔn mboo jan ye na laga Izirayɛli
tara ti nawa.
12 Pa kona, ye yaa ki jɛn mbe yo fɔ muwi
mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le. Yee tanga na
kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, yee si tanga mbe yala
na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni. Ɛɛn fɔ cɛngɛlɛ
ŋgele ke yɛn ma ye maga, yàa tanga ma
yala koro kalɛgɛlɛ koro ni.› »
13 Kona, maga ta mìla pye na Yɛnŋɛlɛ
li yɔn sɛnrɛ ti yuun, a Benaya pinambyɔ
Pelatiya wì si ku. A mì si to mala yɛgɛ

ki jiile wa tara, ma para ŋgbanga ma yo fɔ: «E, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, naga yɛn ma, ma yaa Izirayɛli woolo jɛnri mbele pè koro go na pe tɔngɔ wi le?»

Yɛnŋɛlɛ làa ka li woolo pe gbogolo naa wa pe tara

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri ma yo fɔ:
15 «Sɛnwee pyɔ, leele mbele pe yɛn ma sefɛnnɛ, ma yɛɛra sefɛnnɛ, naa ma go woolo, konaa ma pye Izirayɛli woolo pe ni fuun, Zheruzalɛmu ca woolo pe yɛn naga wogo ŋga ki yuun pe kan fɔ: ‹Ye ye yɛɛ laga lali Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni, katugu woro wɛlɛ ki tara nda ti kan we yeri ti pye we woro.›
16 Ki kala na, maga yo pe kan fɔ, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ali na kaa pye mì ye purɔ ma kari ye ni fɔ lege, wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, ma ye jaraga wa tara sannda ti ni, konaa ki ni fuun, yè kari tara nda ni, mi yaa pye wa ye ni, jaŋgo yaa na gbogo wa, fɔ mbe sa gbɔn wagati wa ni.›
17 Ki kala na, maga yo pe kan fɔ we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa ka ye gbogolo mbe yiri wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ; mìla ye jaraga ma kari ye ni tara nda ni, mi yaa ka ye yirige mbe ye wɔ wa ti ni, mbe pan mbe Izirayɛli tara ti kan ye yeri, ti pye ye woro naa.›
18 «Kona, na paga ka sɔngɔrɔ mbe pan wa ti ni, pe yaa yarisunndo tijangara ti ni fuun to naa katijangara ti ni fuun ti wɔ wa tara ti ni.
19 Mi yaa pe nawa jatere wi pye nuŋgba, mbe yinnɛ fɔnnɔ le pe ni. Kotoŋgbanga ŋga ki yɛn pe ni paa sinndɛlɛgɛ yɛn, mi yaa ko wɔ wa, mbe jatere tiyɔɔn le pe ni.
20 Ki ka pye ma, pe yaa la tanri na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, mbaa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke piin. Pa kona, mi yaa pe pye na woolo, mi yaa pye pe Yɛnŋɛlɛ.
21 Ɛɛn fɔ mbele pe jatere wi yɛn na tile na kee yarisunndo tijangara to naa katijangara ti yeri, mi yaa ti pe pe tangalɔmɔ pi go kala li lɛ. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì kari ma laga Zheruzalɛmu ca ki na

22 Kona, a sherubɛnye pè si pe kanwira ti jaraga ma yiri; wotoro ŋgeere tìla pinlɛ pe ni. Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla pye na yɛngɛlɛ pe go na.
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si yiri wa ca ki nandogomɔ, ma saa cɛn yanwiga ka na, wa Zheruzalɛmu ca ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.
24 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì silan lɛ ma kari na ni wa Kalide tara, wa Izirayɛli woolo mbele pàa yigi malaga kasopiile pe tanla. Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lo làa ki yaara ti naga na na yariyanra ni. Kona, a ki yariyanra tì si kɔ ma wɔ wa.
25 Kì pye ma, kagala ŋgele fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga na na, mbele pàa yigi malaga kasopiile, a mì si ke ni fuun ke yɛgɛ yo pe kan.

12

Ezekiyɛli wìla kacɛn wa pye mbege naga fɔ pe yaa ka Izirayɛli woolo pe yigi malaga kasopiile

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, ma yɛn ma cɛn leele mbele pè yiri ma je poro pele sɔgɔwɔ. Yɛngɛlɛ yɛn pe na mbaa yaan, ɛɛn fɔ pe woro na yaraga ka yaan; nuŋgbogolo yɛn pe na mbaa nuru, ɛɛn fɔ pe woro na yaraga ka kpɛ nuru; katugu pe yɛn leele mbele pè yiri ma je†.
3 Ki kala na, mboro wo na, sɛnwee pyɔ, ma tuguro ti sogolo, paa pe ma kaa lere yigi malaga kasopyɔ na kee wi ni tara ta yɛgɛ ni. Ma yiri wa ma cɛnsaga yɔnlɔ na pe yɛgɛ na, maa kee paa pe ma kaa lere yigi malaga kasopyɔ ma kari wi ni tara ta yɛgɛ ni. Kana pa pe yaa ki yan, mbege jɛn mbe yo pe yɛn leele mbele pè yiri ma je.
4 Mɔɔ tuguro ti yirige yɔnlɔ fuŋgbanga na pe yɛgɛ na, paa lere ŋa pè yigi malaga kasopyɔ wa tuguro yɛn. Mboro wo na, ma yaa yiri yɔnlɔkɔgɔ pe yɛgɛ na mbaa kee, paa yɛgɛ ŋga na leele mbele pè yigi malaga kasopiile pe ma yiri na kee.

† **12:2 12.2:** Eza 6.9-10; Zhere 5.21; Maki 8.18

5 Ma ca ki mbogo ki furu pe yɛgɛ na,
mɔɔ tuguro ti yirige wa ki wege ki ni.
6 Mɔɔ tuguro ti lɛ wa ma pajogo ki na
pe yɛgɛ na. Lawɔrɔ sanga ni, ma yiri
ti ni maa kee. Mɔɔ yɛgɛ ki tɔn, jaŋgo
maga ka tara ti yan ma karisaga. Mi yɛn
nɔɔ kapyege ki piin paa kacɛn yɛn, mbe
yɛrɛwɛ kan Izirayɛli woolo pe yeri.»
7 Kì pye ma, a mì sigi pye paa yɛgɛ
ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo na kan
we. Mìla na tuguro ti yirige yɔnlɔfugo
ki na paa malaga kasopyɔ tuguro yɛn.
Yɔnlɔkɔgɔ ki ni, a mì si ca ki mbogo ki
furu na kɛɛ ki ni, mɛɛ tuguro ti yirige
lawɔrɔ ti ni, mari taga na pajogo ki na pe
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
8 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì si para na ni naa, ma yo fɔ:
9 «Sɛnwee pyɔ, naga yɛn ma, Izirayɛli
woolo wele, ki leele mbele pè yiri ma je,
pe sɔɔn yewe mbe yo fɔ yiŋgi maa piin
wi le?
10 Maga yo pe kan fɔ we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ki Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ nda ti yɛn na yuun ŋa wi yɛn
Zheruzalɛmu ca ki to wo wogo na konaa
Izirayɛli woolo mbele fuun pe yɛn ma cɛn
wa ki ni pe wogo na.›
11 Maga yo pe kan, fɔ mà pye paa kacɛn
yɛn pe kan, fɔ ŋga mà pye, ko ki yaa pye
mbe yɔn fili pe na. Pe yaa ka pe yigi
malaga kasopiile mbe kari pe ni.
12 Tara ti to ŋa wi yɛn ma cɛn pe go na,
wi yaa ka tuguro ti taga wi pajogo ki na
lawɔrɔ sanga ni, mbe yiri wa ca ki ni. Pe
yaa ka ca ki mbogo ki furu mbe ti wi yiri
wa ki wege ki ni. Wi yaa kaa yɛgɛ ki tɔn,
jaŋgo wiga ka tara ti yan wi karisaga.
13 Mi yaa na mɛrɛ ti jan wi na, mboo
yigi wa na pɛnɛ li ni. Mi yaa kari wi ni
wa Babilɔni tara, wa to nda Kalide tara
fɛnnɛ pe tara. Ɛɛn fɔ wi se kari yan yɛnlɛ
ni, pa wi yaa ka ku wa.
14 Leele mbele fuun pe yɛn maa
maga, naa wi kɔrɔsifɛnnɛ konaa wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, mi yaa ka
pe gbɔn mbe pe jaraga kɛɛ ki ni fuun ki
na, mbe taga pe na mbaa pe puro tokobi
ni.
15 Na mi ka ka pe gbɔn mbe pe jaraga
cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ konaa mbe
pe jaraga tara ta yɛgɛ ni, pa pe yaa ki jɛn
fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
16 Ɛɛn fɔ, wa pe ni, mi yaa ka leele pe
jɛnri yaga, mbele pe yaa ka shɔ tokobi,
naa fuŋgo konaa yambewe pi kɛɛ; jaŋgo
pe saa pe katijangara ti yɛgɛ yuun wa
cɛngɛlɛ ŋgele pe yaa ka sa cɛn wa ke
sɔgɔwɔ ke kan. Pa kona pe yaa ki jɛn fɔ
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»
17 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan na yeri naa, ma yo fɔ:
18 «Sɛnwee pyɔ, tɔɔn yaakara ti kaa
maa seri, maa ma tɔnmɔ pi woo jatere
piriwɛn ni konaa fyɛrɛ ni.
19 Maga yo tara woolo pe kan fɔ, pa
we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Zheruzalɛmu ca woolo mbele pè koro ma
cɛn wa Izirayɛli tara ti ni, pe yaa kaa pe
yaakara ti kaa pe jatere piriwɛn ni, mbaa
pe tɔnmɔ pi woo lawɔrɔ ni; katugu pe tara
ti yaa ka tɔngɔ mbe koro waga, mbele pe
yɛn ma cɛn wa ti ni pe lewɛlɛwɛ kapyere
ti kala na.
20 Cara nda leele yɛn ma cɛn wa ti ni, ti
yaa ka tɔngɔ mbe pye katara; tara ti yaa
ka tɔngɔ mbe koro waga. Pa kona ye yaa
ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.›
»

Yawe Yɛnŋɛlɛ lì ŋga yo, li yaa ki pye

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na
yeri naa, ma yo fɔ:
22 «Sɛnwee pyɔ, yiŋgi na leele pe nɛɛ
ki yomiyɛlɛ na li waa laga Izirayɛli tara ti
ni, na yuun fɔ: ‹Wagati wi yɛn na toro na
kee, ɛɛn fɔ yariyanra kagala la kpɛ fa li
yɛɛ yɔn fili.›
23 Ki kala na, ki yo pe kan fɔ, pa we
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa
ki yomiyɛlɛ li kɔ mbeli wɔ wa. Pe se kaa
li waa naa wa Izirayɛli tara.› Maga yo pe
kan fɔ yariyanra tì kagala ŋgele naga, ke
yaa pye mbe ke yɛɛ yɔn fili wagati ŋa ni,
wì yɔngɔ.
24 Pe se kaa yariyanra yagbogolo woro
yaan naa wa Izirayɛli tara, pe se kaa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ lefanlaga woro yuun
wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ naa.
25 Kaselege ko na, mi Yawe Yɛnŋɛlɛ,
muwi mi yɛn na para. Sɛnrɛ nda mi yaa

yo, ki kala li yaa pan mbe pye mbe yɔn fili, ki se mɔ. Ee, yoro mbele yè yiri ma je, ye yinwege sanga wi ni, mi yaa sɛnrɛ nda yo, mi yaa ti pye mberi yɔn fili. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

26 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan na
yeri naa, ma yo fɔ:
27 «Sɛnwee pyɔ, wele, sɛnrɛ nda to
Izirayɛli woolo pe yɛn na yuun ma yo fɔ:
‹Yariyanga ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì
yan, ki kagala ke yaa mɔ mbe si jɛn mbe
pye. Wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda
yuun, ti yɛn wagati titɔnlɔwɔ ŋa wa yɛgɛ
wo woro.›
28 Ki kala na, maga yo pe kan fɔ, pa we
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Sɛnrɛ nda
fuun mi yaa yo, mi yaa ki kagala ke pye
mbe ke yɔn fili, ki se mɔ. We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.› »

13

Sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan na yeri ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo
ma wa Izirayɛli tara Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe na; maga yo poro mbele pe
maa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun na yala pe
yɛɛra nawa jatere wi ni pe kan, ma pe pye
fɔ: ‹Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo.›
3 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Jɔlɔgɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
tijinliwɛ fufɛnnɛ pe wogo, poro mbele pe
maa para na yala pe yɛɛra nawa jatere wi
ni, mbe si yala Yɛnŋɛlɛ lii yaraga ka kpɛ
naga pe na.›
4 Yoro Izirayɛli woolo, yɛgɛ ŋga na
kombokara ti maa yanri wa katara ti ni
na toro, pa ye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe yɛn ma.
5 Ye sila lugu mbe sa ki ca mbogo
ki furusara ti gbegele, ye sila si mbogo
fɔnŋgɔ kan mbe Izirayɛli woolo pe go sige
malaga ki na, jaŋgo pe ka ya pe yere jɛŋgɛ
pe malaga ki sige, Yawe Yɛnŋɛlɛ li kiti
kɔnpilige ki na.
6 Pe yariyanra ti yɛn leele fanlaworo, pe
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnyoro ti yɛn yagbogowo.
Pe maa yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma,› mbe sigi ta Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma li pe
tun. Konaa ki ni fuun, pe maa ki sɔnri
ndɛɛ li yaa ti pe sɛnrɛ tiri yɛɛ yɔn fili.
7 Yoro Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, naga
yɛn ma, yariyanra nda yè yan, ti woro
leele fanlaworo wi le? Ye Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ nda yè yo, naga yɛn ma, ti woro
yagbogowo sɛnrɛ wi le? Ye ma yo fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma,› mbe sigi ta
mi si yaraga ka kpɛ yo ye kan.
8 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye ye sɛnyoro ti yɛn
lefanlaga sɛnrɛ, kì kaa pye ye yariyanra
ti yɛn yagbogowo sɛnrɛ, mi yaa yiri ye
kɔrɔgɔ mbe jɔlɔgɔ wa ye na.› We Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
9 Mi yaa na kɛɛ ki yirige Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe na, poro mbele pe
yariyanra ti yɛn wagafe, pe Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ ti yɛn yagbogowo sɛnrɛ. Pe se ka
cɛnsaga ta wa na woolo pe gbogolomɔ
pi sɔgɔwɔ. Pe mɛrɛ ti se ka yɔnlɔgɔ wa
Izirayɛli woolo pe mɛrɛ yɔnlɔgɔsɛwɛ wi
ni. Pe se ka sɔngɔrɔ mbe sa cɛn wa
Izirayɛli tara naa. Ki ka pye ma, pa pe
yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn ye Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.

10 «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn
nala woolo pe punŋgu naga yuun pe
kan fɔ: ‹Yɛyinŋge kì pan,› mbe sigi ta
yɛyinŋge woro wa. Na woolo pe yɛn na
mbogo waa, a poro naga tinri fɛnrɛgɛ ni.
11 Ki yo mbele pe yɛn na mbogo ki tinri
pe kan fɔ ki yaa ka toori. Tisagbɔgɔ ka yaa
ka pan, sinndɛɛrɛ tisaga yaa ka to, tisaga
tifɛliŋgbɔgɔ ka yaa ka yiri mbaa gbɔɔn.
12 Koni mbogo ki ŋga kila tuun san.
Naga yɛn ma, leele pe se kaa ye yewe
mbaa yuun fɔ: ‹Yè fɛnrɛgɛ ki tɛgɛ ma
mbogo ŋga tiri ki ni, ki yɛn se yeri?›
13 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Wa na naŋgbanwa gbɔɔ pi ni,
mi yaa tisaga tifɛliŋgbɔgɔ ka yirige; wa na
naŋgbanwa ndorogo ki ni, tisagbɔgɔ naa
tisaga sinndɛɛrɛ yaa pan fanŋga ni mbe
yaraga pyew ki tɔngɔ mbege wɔ wa.
14 Mbogo ŋga yè fɛnrɛgɛ ki tɛgɛ maga
tiri, mi yaa ki jan, mbege sinŋge tara,
mbege nɔgɔna leyaara ti yirige funwa na;

mboro ti yaa ka toori, yoro fun ye yaa ka tɔngɔ wa ti sɔgɔwɔ. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

15 Mi yaa na naŋgbanwa ndorogo kala
li pye mbogo konaa mbele pège tiri
fɛnrɛgɛ ni pe na fɔ sa gbɔn wa li kɔsaga.
Kona mi yaa ki yo ye kan fɔ: Mbogo woro
wa naa, ki tirifɛnnɛ pe woro wa naa.
16 Izirayɛli tara Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ mbele pàa pye na Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ ti yuun Zheruzalɛmu ca ki wogo na,
ma yo pège yan, fɔ ki yaa ka yɛyinŋge ta,
ma si yala, yɛyinŋge woro wa, ki Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe se ka pye wa naa.
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.› »

Kiti ŋa wi yaa ka kɔn jɛɛlɛ mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe na

17 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, Izirayɛli
tara jɛɛlɛ mbele pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ yuun na yala pe yɛɛra nawa jatere
wi ni, kanŋga ma yɛgɛ wa pe yeri, ma
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ma wa pe na!
18 Maga yo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yoro jɛɛlɛ mbele ye
ma tafoolo gbegele mbe pe pɔ wa leele pe
kɛɛ yɔɔrɔ ti ni fuun ti na, mbe mbɔgbɔrɔ
ti gbegele mberi pɔ lere cɛnlɛ pyew wi
kan, mbe ta mbe fanŋga ta pe na, jɔlɔgɔ
yɛn ye wogo! Yaa jaa mbanla woolo poro
yinwege ko kɔn, mbe si yoro wogo ko
yaga.
19 Ye yɛn nala mɛgɛ ki jogo na woolo
pe sɔgɔwɔ yarilire pire kɛɛ yɛngɛlɛ jɛnri
konaa buru kɔnrɔkɔnrɔ jɛnri kala na.
Leele mbele pee daga gbowo ni, ye ma
poro gbo. Leele mbele pee daga mbe koro
yinwege na, ye ma poro yaga yinwege na;
katugu ye yɛn na yagbogowo sɛnrɛ yuun
na woolo pe kan, a poro fun paa nuru ye
yeri.›
20 «Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mi yaa yiri ye kɛyɛn
tafoolo pe kɔrɔgɔ, poro mbele ye ma tɛgɛ
nala woolo pe yinri paa sannjɛgɛlɛ yɛn.
Mi yaa ka pe kɔɔnlɔ mbe pe wɔ wa ye
kɛyɛn yi na. Leele mbele yè yigi paa
sannjɛgɛlɛ yɛn, mi yaa pe shɔ ye kɛɛ.
21 Mi yaa ka ye mbɔgbɔrɔ ti walagi,
mbanla woolo pe shɔ ye kɛɛ. Ki mbɔgbɔrɔ
ti se ka pye ye kɛɛ naa paa pɛnɛ yɛn mbe
pe yigi. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
22 Katugu ye ma lesinmbele pe jatere wi
piri pe na ye yagbogowo sɛnrɛ ti ni, mbe
sigi ta mi sila pye na jaa mbe pe nawa
pi tanga pe na. Ye maa kotogo nii lepee
wi ni, mbege kan wila ya mbe wɔ wa wi
kombele li ni, mbe yinwege ta.
23 Koni, ye se ka yariyanra lefanlaga
woro yan naa. Ye se ka Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yagbogowo woro yo naa. Mi yaa kanla
woolo pe shɔ ye kɛɛ. Pa kona ye yaa ki
jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

14

Izirayɛli woolo pe daga mbe yarisunndo gbɔgɔwɔ pi yaga

1 Kona, a Izirayɛli tara lelɛɛlɛ pèle si
pan ma pan ma cɛn na yɛgɛ sɔgɔwɔ
mbanla yewe.
2 Kì pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
na ni naa, ma yo fɔ:
3 «Sɛnwee pyɔ, ki leele mbele yɛɛn, pe
yarisunndo wogo ki yɛn wa pe kotogo na.
Yaraga ŋga ki yaa pe kan pe kurugo pe
to kapege, ko pe yɛn na yɛgɛ yinrigi ki
na. Naga yɛn ma, mi yaa yere ki na panla
yewe yaraga ka ni wi le?
4 Ki kala na, para pe ni, maga yo pe
kan fɔ, pa We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Izirayɛli woo ŋa fuun wi yarisunndo
wogo ki yɛn wa wi kotogo na, a wi yɛgɛ
yɛn na yinrigi yaraga ŋga ki yaa wi kan
wi kurugo wi to kapege ki na, na ki fɔ
wi ka pan mbe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi
yewe, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mi yaa
wi yɔn sogo; mi yaa wi yɔn sogo mbe yala
wi yarisunndo lɛgɛrɛ nda wi maa gbogo ti
wogo ki ni.
5 Ki ka pye ma, pa mi yaa Izirayɛli woolo
pe jatere wi kanŋga pe na, mbe ti pe
sɔngɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ; katugu pè je
na na pe yarisunndo tijangara ti kala na.›
6 «Ki kala na, ki yo Izirayɛli woolo pe
kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: ‹Ye sɔngɔrɔ ye pan, ye laga
yarisunndo ti na, ye ye yɛgɛ ki laga ye
yaara yanlɛrɛ tijangara ti ni fuun ti na.›

7 Izirayɛli woo nakoma nambanŋa ŋa
wi yɛn ma cɛn laga Izirayɛli tara, na wa
ka wi yɛɛ laga lali na ni, a yarisunndo
wogo ki yɛn wa wi kotogo na, a wi yɛgɛ
yɛn na yinrigi yaraga ŋga ki yaa wi kan
wi kurugo wi to kapege ka na, na ki fɔ wi
ka pan Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi kɔrɔgɔ
mbe yo wilan yewe wi kan, kona mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi jate mi yaa wi yɔn sogo.
8 Mi yaa yiri ki fɔ wi kɔrɔgɔ mbe win
wi ni, mi yaa ki fɔ wi pye paa kacɛn yɛn
konaa leele paa ki yuun paa yomiyɛlɛ yɛn,
jaŋgo mbe sanmbala pe yɛri. Mi yaa kaa
wɔ wa na woolo pe sɔgɔwɔ. Pa kona ye
yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
le.
9 «Na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa ka wi
yɛɛ yaga poo fanla, mbe sɛnrɛ ta yo, pa
kona ki yaa pye ndɛɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ,
muwi mùu fanla. Pa mi yaa yiri wi kɔrɔgɔ
mboo tɔngɔ mboo wɔ wa Izirayɛli, na
woolo pe sɔgɔwɔ.
10 Pe ni fuun shyɛn pe yaa pe kapere
ti go kala li lɛ. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi
kapege ki yɛn yɛgɛ ŋga na, lere ŋa wì pan
maa yewe, pa wi wogo ki yɛn ma fun.
11 Ki ka pye ma, Izirayɛli woolo pe se ka
puŋgo mbe lali na ni naa, pe se ka pe yɛɛ
tɛgɛ fyɔngɔ ni pe kambasinnde nda fuun
pe yɛn na piin ti ni. Pa kona pe yaa ka
pye na woolo, mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ.
Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo
ma.»

Yaraga ka kpɛ se ya mbe Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki sa

12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan na yeri naa, ma yo fɔ:
13 «Sɛnwee pyɔ, ndɛɛ ki pye tara ta
woolo kapege pye mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na na,
mbe pye mbasinmbele na ni, kona mi yaa
yiri ki tara ti kɔrɔgɔ na yawa pi ni, mbe pe
yaakara ti jɔgɔ mberi wɔ wa, mbe fuŋgo
wa pe na. Mi yaa leele pe tɔngɔ mbe pe
wɔ wa konaa yaayoro ti ni.
14 Ali na ki nambala taanri mbele,
Nowe, naa Daniyɛli konaa Zhɔbu pe ka
pye wa tara woolo pe sɔgɔwɔ, poro cɛ pe
yaa shɔ, naa pè sin ki kala na. We Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
15 «Nakosima na mi ka cɛnrɛ pere
yirige mbe wa wa tara ti ni mbaa leele pe
kuun, tara ti yaa tɔngɔ mbe koro waga;
katugu cɛnrɛ ti yaa ka tara woolo pe ni
fuun pe tɔngɔ, lere se ka toro wa naa, ti
fyɛrɛ ti kala na.
16 Ali na ki leele taanri mbele paga
pye wa tara ti ni, mi ŋa ye Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, na mɛgɛ ki na,
mi yɛn naga yuun fɔ: ‹Pe se ka ya mbe pe
pinambiile nakoma pe sumborombiile pe
shɔ, poro taanri cɛ pe yaa ka shɔ; tara ti
yaa ka tɔngɔ mbe koro waga.›
17 «Nakosima na mi ka tokobi yirige
mbe wa tara ti na, na mi ka yo fɔ tokobi
wi toro tara ti lagapyew, mbe leele pe gbo
konaa yaayoro ti ni,
18 ali na ki leele taanri mbele paga pye
wa tara ti ni, mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi
yɛn naga yuun fɔ: ‹Pe se ka ya mbe pe
pinambiile nakoma pe sumborombiile pe
shɔ, poro taanri cɛ pe yaa ka shɔ.›
19 «Nakosima na mi ka yambewe wa
ki tara woolo pe na, mbanla naŋgbanwa
gbɔɔ kala li wa pe na, mbe jɔgɔwɔ pye,
mbe leele poro naa yaayoro ti gbo mberi
wɔ wa,
20 ali na ki leele taanri mbele, Nowe,
naa Daniyɛli konaa Zhɔbu paga pye wa
tara woolo pe sɔgɔwɔ, mi ŋa ye Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, na mɛgɛ ki na,
mi yɛn naga yuun fɔ: ‹Pe se ka ya mbe
pe pinambiile nakoma sumborombiile pe
shɔ; naa pè sin ki kala na, poro cɛ pe yaa
ka shɔ.› »
21 Ko puŋgo na, a we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì si para na ni naa, ma yo fɔ: «Ali na
mi kanla jɔlɔgɔ kagala tugbɔŋgɔlɔ tijɛrɛ
ke wa Zheruzalɛmu ca ki na, koro ke yɛn
tokobi, naa fuŋgo, naa cɛnrɛ pere konaa
yambewe pi ni, jaŋgo mbe leele poro naa
yaayoro ti gbo,
22 konaa ki ni fuun leele pele jɛnri yaa
ka koro go na. Pinambiile naa sumborom-
biile yaa ka yiri wa ki woolo pe ni. Pe
yaa ka pan ye kɔrɔgɔ. Na yaga ka pe
tangalɔmɔ naa pe kapyere ti yan, pa ye
kotogo ki yaa sogo ye na jɔlɔgɔ ŋga ki yaa
to Zheruzalɛmu ca ki na ki wogo na.

23 Ee, na yaga ka pe tangalɔmɔ naa pe
kapyegele ke yan, ki yaa ye kotogo ki sogo
ye na. Kiga pye ma, ye yaa ki jɛn fɔ kagala
ŋgele fuun mì pye ca ki na, mi si ke pye
jaga. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

15

Zheruzalɛmu ca woolo pe yɛn
paa ɛrɛzɛn tirige yɛn,
ŋga ki yaa sogo

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan na yeri naa, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, mboro wo naga jate
ndɛɛ ɛrɛzɛn tirige ki mbɔnrɔ kɔlɔgɔ tire
sannda ti na wi le? Maa ki jate ki njere ti
mbɔnrɔ kɔlɔgɔ tire sannda pyew ti njere
ti na wi le?
3 Naga yɛn ma, lere mbe ya mbege tirige
ka lɛ mbe yaraga ka gbegele ki ni le? Naga
yɛn ma, lere mbe ya mbege njege ka kan
mbogo na mbaa yaara yanŋgi ki na le?
4 Ayoo, pe maga le wa kasɔn ki ni, kasɔn
ki maga sogo. Ki maga yinrɛ shyɛn ti sogo,
mbege nandogomɔ pi sogo; naga yɛn ma,
ki mbe ya yaraga ka yɔn naa wi le?
5 Sanga ŋa ni ki yɛn lomboŋgo, kii ya
yaraga ka yɔn lere kan; koni kì kaa sogo
makɔ, yiŋgi lere mbe ya pye ki ni naa?»
6 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: «Yɛgɛ ŋga na pe ma ɛrɛzɛn
tirige kanŋgaga ki wɔ wa kɔlɔgɔ tire
sannda ti sɔgɔwɔ mbege le kasɔn mbege
sogo, pa mi yaa ka jɔlɔgɔ wa Zheruzalɛmu
ca woolo pe na ma fun.
7 Mi yaa yiri pe kɔrɔgɔ, mbe jɔlɔgɔ wa
pe na. Pè shɔ ma yiri kasɔn ka ni, ɛɛn fɔ
kasɔn ki yaa ka pe sogo. Na mi ka ka yiri
pe kɔrɔgɔ, mbe jɔlɔgɔ wa pe na sanga ŋa
ni, pa ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn ye Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
8 Mi yaa ti pe tara ti jɔgɔ ti koro waga,
katugu pè pye mbasinmbele na ni.» We
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

16

Zheruzalɛmu ca ki yɛn paa jɛlɛ
ŋa wi woro ma sin wi pɔlɔ wi ni

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan na yeri naa, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, Zheruzalɛmu ca kì kati-
jangara nda pye, ti naga ki na!
3 Maga yo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn Zheruzalɛmu ca ki
wogo na fɔ: Kana tara to ti yɛn ma tɛlɛye
pe tara re, pa pɔ̀ɔn se wa ti ni. Ma to wìla
pye Amɔri cɛnlɛ woo, a ma nɔ wì pye Hɛti
cɛnlɛ woo.
4 Ma sepilige ki ni, lere sila ta mbɔɔn
kundinɛ li kɔn, lere sila ta mbɔɔn woli
tɔnmɔ ni mbɔɔn pye kpoyi. Lere sila ma
witige ki fa kɔ† ni paa yɛgɛ ŋga na pe
maa ki piin piyɛngɛlɛ ke kan; lere sila
parisanyɛɛrɛ tɛgɛ mbɔɔn fo.
5 Lere kpɛ sila ma yinriwɛ ta mbege
kagala ŋgele la nuŋgba pye ma kan,
mbɔɔn shɔ. Ɛɛn fɔ ma sepilige ki ni, pàa
ma wa wa yan, katugu ma la kìla kɔ pe
na.

6 «Kona, maga ta mìla pye na toro le
ma tanla, a mì sɔɔn yan ma yɛn na pinligi
wa ma kasanwa pi ni. A mì sɔɔn pye fɔ:
‹Mbɔɔn ta wa ma sege kasanwa pi ni, ma
daga mbe pɔgɔ, ma daga mbe pɔgɔ!›
7 Mìla ti, a mà yiri ma lɛ paa wasege
yan yɛn. Mà gbɔgɔ, ma tɔnlɔ, ma yɔn
fɔ jɛŋgɛ. Ma yinŋgele kàa tugbɔlɔ, a
mà sire yiri. Ɛɛn fɔ màa pye witiwaga
kpeŋgbeleŋgbe.

8 «Ko puŋgo na, a mì si toro le ma tanla
naa, mɔɔ wele; a mì sigi yan fɔ mà gbɔn
pɔrɔgɔ na. Kona, a mì silan derigbɔgɔ ki
nɔgɔna yɔnrɔ ti wa ma na mɔɔ witiwaga
ki tɔn ti ni. A mì si wugu ma kan, ma yɔn
finliwɛ le ma ni. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
lì yo ma. Koni mà pye na woo.
9 A mì sɔɔn woli tɔnmɔ ni, ma kasanwa
pi laga ma na, mɛɛ sinmɛ fa ma na.
10 A mì si yaripɔrɔ le ma na, nda pè
sɔgɔ, ma sɛlɛgɛ sawira tiyɔnrɔ le ma tɔɔrɔ
ti na, ma kurusijara ŋa pè gbegele lɛn jese
ni wa kan ma yeri, konaa ma suwa jese
derigbɔgɔ le ma na.
11 A mì si fereyaara le ma na, ma kɛɛ
yɔlɔgɔ kannjinɛ le ma kɛɛ ki na, ma
yɔlɔgɔ somu le wa ma yɔlɔgɔ.

† **16:4 16.4:** Faa kìla pye pe ma kɔ fa piyɛnlɛ li na mbe fanŋga le li ni.

12 A mì si numala kannjinɛ le wa ma
numala li na, ma nuŋgbogolo le ma kan
konaa ma wunluwɔ njala tiyɔnlɔ kan wa
ma go ki na.
13 A mì sɔɔn fere tɛ naa warifuwe yaara
ni, naa lɛn jese yaripɔrɔ ni, naa suwa jese
yaripɔrɔ ni, konaa yaripɔrɔ nda pè sɔgɔ.
Ma yaakara tìla pye muwɛ tiyɔɔn, naa
sɛnrɛgɛ, konaa oliviye tige pire sinmɛ. A
mà si kanŋga ma yɔn fɔ jɛŋgɛ, ma pye
paa wunlunjɔ yɛn.
14 Ma mɛgɛ kìla yiri wa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke ni ma tiyɔnwɔ pi kala na. Ma
tiyɔnwɔ pìla pi yɛɛ yɔn fili, katugu mìla
ma fere, ma gbɔgɔwɔ kan ma yeri. We
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Zheruzalɛmu ca kì pye paa nanjaa yɛn

15 «Ɛɛn fɔ màa ma jigi wi taga ma
tiyɔnwɔ pi na, ma mɛgɛ ŋga kì yiri ki kala
na, a kìgi kan mà pye nanjaa. Màa ma yɛɛ
pɛrɛ torofɔ pyew wi yeri, màa ma yɛɛ kan
lere pyew wi yeri.
16 Màa ma yaripɔrɔ tiyɔnrɔ ta lɛ mari
tɛgɛ mɔɔ yarisunndo gbɔgɔsara nda wa
tinndiye pe na ti fere ti ni, nɔɔ nanjara ti
piin wa ti na. Ki kala cɛnlɛ la fa pye gbɛn,
la se si ka pye naa.
17 Tɛ fereyaara naa warifuwe fereyaara
nda mìla kan ma yeri, màri lɛ ma
yaara yanlɛrɛ gbegele nambala, mari pye
yarisunndo, nɛɛ nanjara piin ti ni.
18 Ma yaripɔrɔ tiyɔnrɔ nda pè sɔgɔ, to
mà tɛgɛ ma ki yarisunndo ti tɔn ti ni; na
sinmɛ po naa na wusuna nuwɔ taan ŋa
mila kan ma yeri, a màri wɔ saraga ti yeri.
19 Yaakara nda mìla kan ma yeri, to yɛn
fɔ muwɛ tiyɔɔn naa sinmɛ konaa sɛnrɛgɛ
ni, ma ta mari pye ma yɔn suro, mà ti
ni fuun ti lɛ mari pye wusuna nuwɔ taan
saraga, mari kan yarisunndo ti yeri. Ŋga
kì pye koyi yɛɛn.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo lì yo ma.
20 «Pinambiile naa sumborombiile
mbele màa se na kan, màa pe wɔ
saraga yarisunndo ti yeri, janŋgo pe pye
ti yaakara. Ma nanjara ti sila ma yɛnlɛ
tin wi le?
21 Màa na piile pe kɔnlɔgi ma pe pye
saraga, ma pe sogo kasɔn ma yarisunndo
ti kan.
22 Mbɔɔn ta wa ma katijangara to naa
ma nanjara ti ni, ma sila nawa to ma
punwɛ sanga wi na, sanga ŋa ni màa
pye witiwaga kpolokpolo konaa ma to na
pinligi wa ma kasanwa pi ni.»

23 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Kapege ŋga fuun màa pye ki kala na,
jɔlɔgɔ yaa ma ta. Jɔlɔgɔ yɛn ma wogo!
24 Mà yarisunndo yinrɛ kan, mà sun-
zara gbegele katoro pyew ti ni.
25 Mà sunzara gbegele koŋgolo filisara
ti ni fuun ti na. Ma tiyɔnwɔ màa jɔgɔ,
mɔ̀ɔ yɛɛ kan torofɔ pyew wi yeri, mɔ̀ɔ
nanjara kapyere ti lɛgɛ.
26 Mà nanjara pye ma cɛnyɛɛnlɛ, Ezhip-
iti tara fɛnnɛ pe nambala mbele fanŋga ni
pe ni, mɔ̀ɔ nanjara ti lɛgɛ fɔ mala nawa pi
ŋgban na na.
27 Ki kala na, mì yiri fanŋga ni ma
kɔrɔgɔ, mì ka kɔn wa ma tasaga ki na,
mɔ̀ɔ le ma juguye pe kɛɛ, Filisiti tara
fɛnnɛ sumbonɔ† wele, poro mbele ma
katijangara tìla pye na fɛrɛ waa pe na we.
28 Màa nanjara pye Asiri tara fɛnnɛ pe
ni, katugu nda màa pye ti sila ma yɛnlɛ
tin. Màa nanjara pye pe ni, ɛɛn fɔ ti sila
ma yɛnlɛ tin.
29 Màa pye nɔɔ nanjara ti piin Kana
tara fɛnnɛ pe ni nari lege, fɔ ma saa gbɔn
wa Kalide tara, poro mbele pe yɛn safari
wafɛnnɛ wele, konaa ki ni fuun ti sila ma
yɛnlɛ tin.

Zheruzalɛmu ca kapere tìla toro ti da wi na

30 «E, ma kotogo kì ku ma na dɛ! Mi
ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.
Màa si kotogo le ma yɛɛ ni, naga kagala
ke ni fuun ke piin paa nanjaa jɛnŋɛ yɛn.
31 Sanga ŋa ni màa ma yarisunndo
yinrɛ ti kan koŋgolo ke ni fuun ke filisara
ti na, ma sunzara gbegele wa katoro ti ni
fuun ti ni, ma sila pye paa nanjaa yɛn, ŋa
wi maa penjara shoo.

† **16:27 16.27:** Filisiti tara fɛnnɛ sumbonɔ poro pe yɛn Filisiti tara cara re.

32 Màa pye jɛlɛ nandaa ŋa wi maa yɛɛ
kan nambanmbala yeri, maa yɛɛra pɔlɔ
wi yaga wa.
33 Nanjaa pyew pe maa sara, ɛɛn fɔ
mboro wo na, mà yarikanra kankan ma
kɛɛnlɛ pe ni fuun pe yeri. Mà pe sara,
jaŋgo mbe pe tile mbe pan pe ni ma yɛɛ
kɔrɔgɔ, mbe yiri kɛɛ ki ni fuun ki na, mbe
pan mbaa nanjara piin ma ni.
34 Wa ma nanjara ti ni, mɔ̀ɔ kala li
yirige li yɛ nanjaala sanmbala pe wolo li
ni. Nambala poro pe ma saa na nanjaa
wi lagajaa, poro pe ma nanjaa wi sara,
ma si yala, mboro màa pye na poro sara.
Ki kala na, ma kala lì yiri li yɛ nanjaala
sanmbala pe wolo li ni.

35 «Ki kala na, mboro Zheruzalɛmu ca
ŋga nanjaa, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo.
36 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
Mɔ̀ɔ yɛɛ pagala, mɔ̀ɔ fɛrɛ ti yirige funwa
na ma nanjara ti kala na, ma kɛɛnlɛ pe ni
konaa ma yarisunndo tijangara ti ni fuun
ti ni; mɔ̀ɔ piile pe gbo ma pè wɔ saraga
ma yarisunndo ti yeri.
37 Ki kala na, mi yaa ma kɛɛnlɛ pe ni
fuun pe gbogolo, poro mbele pe kala làa
pye mɔɔ ndanla we, poro mbele fuun pe
yɛn mɔɔ ndanla konaa mbele pe yɛn mɔɔ
mbɛn pe ni. Mi yaa ka pe gbogolo mbe
yiri kɛɛ ki ni fuun ki na, mbe pe wa ma
na, mbɔɔn fɛrɛ ti yirige funwa na pe yɛgɛ
na, jaŋgo pɔɔn witiwaga ki yan.
38 Mi yaa kiti kɔn ma na, paa yɛgɛ ŋga
na pe ma kiti kɔn jɛɛlɛ nandaala konaa
jɛɛlɛ legboleele pe na. Na naŋgbanwa
gbɔɔ po naa na kayaŋga ŋga mi yaa wɔ
ki kala na, mi yaa kɔɔn gbo.
39 Mi yaa kɔɔn le ma kɛɛnlɛ pe kɛɛ.
Pe yaa kɔɔn yarisunndo yinrɛ ti jaanri,
mbɔɔn sunzara ti jɔgɔ. Pe yaa kɔɔn
yaripɔrɔ ti wɔ ma na, mbɔɔn fereyaara
nda gbɔgɔwɔ woro ti wɔ ma na, mbɔɔn
yaga witiwaga.
40 Pe yaa ka janwa gbɔlɔ la yirige mbe
wa ma na; pe yaa kɔɔn wa sinndɛɛrɛ ni,
mbɔɔn furugu tokobi ni.
41 Pe yaa kɔɔn yinrɛ ti sogo, mbe kiti
kɔn ma na jɛɛlɛ lɛgɛrɛ yɛgɛ na. Mi yaa
kɔɔn nanjara ti kɔ, kona ma se kɔɔn kɔnlɔ
wa sara naa.
42 Mi yaa kanla naŋgbanwa gbɔɔ kala
li pye ma na fɔ sa gbɔn wa li kɔsaga,
yenjaga ŋga ki yɛn na ni ma kala na, ki
yaa kɔ. Na nawa pi yaa yinŋgi, mi se ka
nawa ŋgban naa.
43 Ŋga mìla pye ma kan ma punwɛ
sanga wi ni, mɛɛ nawa to ki na, ɛɛn fɔ
màa na nawa pi ŋgban ma kapyere ti ni
fuun ti ni. Ki kala na, mi fun, mi yaa ti
mɔɔ kapyere ti go kala li lɛ. Mi ŋa ye Fɔ,
Yawe yɛnŋɛlɛ le, muwi mì yo ma. Naga
yɛn ma, mɛɛ ma kalikalawa pi pye maa
taga wa ma katijangara ti ni fuun ti na wi
le?»

Zheruzalɛmu ca kapyere tì tijanga ma wɛ cara sannda ti woro ti na

44 «Wele, leele mbele fuun pe maa
yomiyɛgɛlɛ waa, pe yaa kaa ki yomiyɛlɛ
na li waa ma na, mbaa yuun fɔ: ‹Yɛgɛ
ŋga na nɔfɔ wi yɛn, pa sumborombyɔ wi
yɛn ma fun.›
45 Ma yɛn ma nɔ wi yɛɛra pisee, wo ŋa
wùu pɔlɔ wo naa wi piile pe wa we. Ma
yɛn ma nɔsepiile jɛɛlɛ pe nɔsepyɔ piiri,
poro mbele pè pe pɛnɛ poro naa pe piile
pe wa we. Ye nɔ wìla pye Hɛti cɛnlɛ woo,
a ye to wo pye Amɔri cɛnlɛ woo.
46 Ma njɔ ŋa wi yɛn ma cɛn wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, wo wi
yɛn Samari ca konaa ki kanŋgara na cara
ti ni. Ma jɔnlɔ sumboro ŋa wi yɛn ma
cɛn wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, wo
wi yɛn Sodɔmu ca konaa ki kanŋgara na
cara ti ni.
47 Mbaa tanri mbaa yala pe tangalɔmɔ
pi ni konaa pe katijangara pyege ki ni, ma
sigi da ko cɛ na, ɛɛn fɔ ma kapyere ti ni
fuun tì tijanga ma wɛ pe woro ti na.
48 Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yin-
wege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn naga
yuun fɔ: ‹Mboro naa ma kanŋgara cara
ti ni, ŋga yàa pye, ma jɔnlɔ sumboro,
Sodɔmu ca ye, ko naa ki kanŋgara na cara
ti ni, ti sila ki pye fyew.
49 Wele, ma jɔnlɔ sumboro, sodɔmu ca
ye, ki kapere tori nda yɛɛn: Kìla pye yɛɛ
gbɔgɔwɔ ni, ma yaakara ta ma tin fɔ ma
toro, ma pye yɛyinŋge na konaa fyɛrɛ fu.
Ko naa ki kanŋgara na cara ti ni, ti sila

mbele pe yɛn tege na poro naa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe saga.
50 Pàa pye na yɛgɛ tungu leele na, na katijangara piin na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Naa mìla kaa ki yan ma, a mì si pe tɔngɔ ma pe wɔ wa.
51 Samari ca ko na, kapere nda mà pye, ki siri walaga pye. Ma katijangara nda mà pye, tì wɛ Samari ca woro ti na. Samari ca naa Sodɔmu ca ki ni, to nda ti yɛn ma nɔsepiile jɛɛlɛ, na lere ka pe katijangara nda fuun pè pye ti taanla ma woro ti ni, pe yaa yo fɔ poro sin ma wɛ mboro na.
52 Koni mboro fun, ma daga mbɔɔn fɛrɛ ti kun ma yɛɛ ni ma kapere ti kala na. Mà tanga kan ma nɔsepiile jɛɛlɛ pe yeri, kì kaa pye mà kajɔgɔrɔ pye, nda ti yɛn ma tijanga ma wɛ pe woro ti na we. A kì cɛn ndɛɛ pè sin ma wɛ ma na. Koni kì gbɔn ma na ma fɛrɛ shɔ, ma go kì sogo ma na, mà jɛn màga naga fɔ ma nɔsepiile jɛɛlɛ pè sin ma wɛ ma na.›
53 Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, Sodɔmu ca naa ki kanŋgara na cara ti ni konaa Samari ca naa ki kanŋgara na cara ti ni, mi yaa sɔngɔrɔ mberi tɛgɛ wa ti yɔnlɔ li ni naa. Mi yaa ka mboro fun ma sɔngɔrɔ mbɔɔn tɛgɛ wa ma yɔnlɔ li ni.
54 Pa kona ma yaa fɛrɛ shɔ, fɔ ma go ki sogo ma na, ŋga fuun mà pye ki kala na. Ko yaa ki kan ki cara ti kotogo sogowo ta.
55 Ma nɔsepiile jɛɛlɛ wele, Sodɔmu ca konaa ki kanŋgara na cara ti ni, ti yaa ka sɔngɔrɔ mbe cɛn wa ti faa yɔnlɔ li ni. Ma nɔsepyɔ sumboro, Samari ca ye, ko naa ki kanŋgara na cara ti ni, ti yaa ka sɔngɔrɔ mbe cɛn wa ti faa yɔnlɔ li ni. Mboro naa ma kanŋgara na cara ti ni, ye yaa ka sɔngɔrɔ mbe cɛn wa ye faa yɔnlɔ li ni.
56 Sanga ŋa ni màa pye nɔɔ yɛɛ gbogo, ma sila pye na para nɔɔ nɔsepyɔ sumboro, Sodɔmu ca ki tifaga wi le?
57 Ki sanga wi ni, kìla yala ma tipewe pi fa yiri funwa na gbɛn. Koni kì gbɔn ma na, Aramu tara cara to naa ti kanŋgara na cara ti ni fuun ti ni, ti yɛn nɔɔ tifaga; Filisiti tara cara ti yɛn nɔɔ tegele kɛɛ ki ni fuun ki na.
58 Koni ma yaa yere ma kalikalawa kapyere naa ma katijangara ti go kala li ni.» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ pi yɛn kɔsaga fu

59 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ŋga mà pye, mi yaa ki yɔngɔ pye ma na fun. Yɔn finliwɛ mba pi yɛn we sɔgɔwɔ màa jɔgɔ, màa wugu ma sɛnrɛ nda yo, ma siri jate.
60 Konaa ki ni fuun, yɔn finliwɛ mba mìla le ma punwɛ sanga wi ni, na jatere wi yaa koro pi na. Mi yaa yɔn finliwɛ mbakɔɔ le ma ni.
61 Kiga pye ma, na maga kɔɔn njɛɛlɛ naa ma jɛɛnlɛ sumbonɔ pe yan naa, pa ma yaa nawa to ma kapyere ti na mbe fɛrɛ shɔ. Mi yaa ka pe kan ma yeri, pe pye paa ma sumborombiile yɛn; ɛɛn fɔ mi woro na ko piin yɔn finliwɛ mba pi yɛn mi naa mboro sɔgɔwɔ po kala na.
62 Mi yaa kanla yɔn finliwɛ pi le ma ni naa; pa kona ma yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
63 Kona, ma yaa nawa to ma faa kapyere ti na, jaŋgo ki fɛrɛ wa ma na, ma go ki sogo ma na. Kona, na mi ka kɔɔn kapere ti ni fuun ti kala yaga ma na sanga ŋa ni, ma se ka ya mbɔɔn yɔn ki yɛngɛ mbe para naa, fɛrɛ ti kala na.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

17

Yomiyɛlɛ na làa wa yɔnye shyɛn naa ɛrɛzɛn kɛrɛ sɛnrɛ na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, nandalenɛ wa, ma yomiyɛlɛ la wa Izirayɛli woolo pe kan.
3 Maga yo pe kan fɔ pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yɔn gbegbeŋɛ wà la pye wa, ŋa wi kanwira tìla pye ma tɔnlɔndɔnlɔ, a kanwira sire tì tɔnlɔndɔnlɔ. Wi sire tìla pye ma yɔnlɔgɔ yɔnlɔgɔ. Pilige ka, a wì si pan wa Liban tara yanwira ti go na, mɛɛ sɛdiri tige ka namunjɔ njege kaw ma kari ki ni†.

† **17:3 17.3:** Yɔn gbegbeŋɛ ŋa sɛnrɛ tì yo wo yɛn ma taanla Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wo ni. Wo wìla pan ma malaga gbɔn Zheruzalɛmu ca ki ni maga shɔ (Eze 12).

4 Tige njege ŋga kìla yagara ma wɛ ti
ni fuun ti na, a wì sigi kaw ma kari ki ni
safari wafɛnnɛ pele tara ni, ma saa ki tɛgɛ
jawo pyefɛnnɛ cagbɔgɔ ka ni†.
5 « ‹Ko puŋgo na, a wì si Izirayɛli tara
tipile yirifɔnnɔ la lɛ ma saa li sanri laga
ŋga kì fugurɔ ka ni. Wìla li sanri tɔnmɔ
lɛgɛrɛ pa tanla, paa yɛgɛ ŋga na sɔli tire
ma yiri tɔnmɔ laga na we†.
6 Ki tipile yirifɔnnɔ lì si kaa yiri ma pye
ɛrɛzɛn tirige tiyɔngɔ, ma fulolo tara ti na.
Ki njere tìla tɔnlɔndɔnlɔ ma kari wa yɔn
wi kɛɛ yeri. Ki ninde tìla kari wa wi nɔgɔ.
Kìla yiri ma pye ɛrɛzɛn tirige, ma njere
tugbɔɔrɔ naa njere tumɔɔrɔ yirige.
7 Ɛɛn fɔ, a yɔn wà yɛgɛ si pan; wìla pye
gbegbeŋɛ, wi kanwira tìla tɔnlɔndɔnlɔ, a
wi sire tì lɛgɛ. Kona, a ɛrɛzɛn tirige kì sigi
ninde ti yɛgɛ sin ma kari wa wo fun wi
yeri, ma ki njere ti jaraga ma kari wa wi
yeri. Ɛrɛzɛn tirige kìla pye naga jate fɔ ki
yaa tɔnmɔ lɛgɛrɛ ta wa ko laga ko na mbe
wɛ kìla pye laga koŋgbanŋga ŋga na ko
na†.
8 Pàa ɛrɛzɛn tirige ki sanri tara tiyɔnrɔ
ta na, tɔnmɔ lɛgɛrɛ pa tanla, jaŋgo ki
njere wɔ, ki sɛ mbe pye ɛrɛzɛn tirige
tiyɔngɔ.›
9 «Maga yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ,
pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Naga yɛn ma, ki ɛrɛzɛn tirige ki mbe
ya mbege yɛɛ ta le? Naga yɛn ma, yɔn
koŋgbanŋa wi sege ninde ti kɔlɔgi mbege
pire ti jɔgɔ konaa mbe ti ki waga, jaŋgo ki
wɛfunfunndo ti ni fuun ti waga wi le? Wi
yaa ki ɛrɛzɛn tirige ki tile mbege kɔw ki
ninde ti ni. Wi se ka jori fanŋga gbɔgɔ
na nakoma janwa gbɔlɔ na, mbege tile
mbege kɔlɔgi.
10 Koni ɛrɛzɛn tirige pè ko sanri, ɛɛn
fɔ ki mbe ya mbege yɛɛ ta le? Na yɔnlɔ
yirisaga tifɛlɛgɛ wɛrɛgɛ kiga kaa gbɔɔn
mbaa waa ki na, naga yɛn ma, ki se waga
wi le? Ki yaa waga wa tara nda pège sanri
ti na.› »

Ezekiyɛli wìla yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo Izirayɛli woolo pe kan

11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan na yeri naa, ma yo fɔ:
12 «Ki cɛnlɛ woolo mbele pè yiri ma je,
ki yo pe kan fɔ: ‹Yee ki yomiyɛlɛ na li
kɔrɔ wi jɛn wi le?› Maga yo pe kan fɔ:
‹Ye wele, Babilɔni tara wunlunaŋa wì kari
wa Zheruzalɛmu ca ma saa Zhuda tara
wunlunaŋa wo naa wi tara teele pe yigi,
ma kari pe ni wa Babilɔni tara.
13 Ko puŋgo na, a wì si wunluwɔ go woo
wa wɔ, ma yɔn finliwɛ le wi ni, ma ti a wì
wugu maa kan mbe koro sinŋɛ wi ni. A
wì si tara teele pe yigi ma kari pe ni wa
Babilɔni tara,
14 jaŋgo tara ti fanŋga ki kologo, tiga ka
ya mbe yiri naa, leele pe koro yɔn finliwɛ
na wo nuŋgba ni.
15 Ɛɛn fɔ, a wì si kaa yiri ma je
Nebukanezari wi na, mɛɛ pitunmbolo
torogo wa Ezhipiti tara ma yo wunlunaŋa
wi shɔnye naa maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ kan
wi yeri. Naga yɛn ma, ko wogo ŋga wì
pye yɛɛn, wi mbe cew ta mɛlɛ? Mbege ta
wì yɔn finliwɛ pi jɔgɔ, wi yaa wi yɛɛ shɔ
mɛlɛ?› »

16 Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yin-
wege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn naga
yuun fɔ: «Wunlunaŋa ŋa wìla ki lerefɔ wi
tɛgɛ wunluwɔ pi na, wi yaa ka sa ku wa
ki wunlunaŋa wi tara ti ni, wa Babilɔni
ca; katugu wìla wugu ma wunlunaŋa wi
kan ma sɛnrɛ nda yo, wì siri jate, wì yɔn
finliwɛ pi jɔgɔ.
17 Ali na Ezhipiti tara wunlunaŋa
Farawɔn wiga pan maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege fanŋga wogo ni konaa
maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ ni, pe se ka ya mbe
ki wunlunaŋa wi saga malaga sanga wi
ni; katugu Babilɔni tara fɛnnɛ pe yaa ka
pan mbe lugusara gbegele konaa mbe
tara gbogolo gbogolo ca ki mbogo ki na
mbege fili, mbe ta mbe lelɛgɛrɛ tɔngɔ.

† **17:4 17.4:** Ki sɛnrɛ nda ti yɛn na para Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakini wo naa wi tara legbɔɔlɔ pe yingiwɛ po sɛnrɛ na. Pàa Yehoyakini wi yigi malaga kasopyɔ ma kari wi ni wa Babilɔni tara. † **17:5 17.5:** Izirayɛli tara tipile yirifɔnnɔ lo li yɛn wunlunaŋa Sedesiyasi we. Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wìla Sedesiyasi wi tɛgɛ Zhuda tara ti wunlunaŋa (2 Wunlu 24.17). † **17:7 17.7:** Yɔn shyɛn woo wo yɛn ma taanla Ezhipiti tara wunlunaŋa Farawɔn wo ni; wunlunaŋa Sedesiyasi wìla pye naga jate mbe yɔn finliwɛ le wi ni (Eze 17.15).

18 Ki wunlunaŋa wì yɔn finliwɛ pi jɔgɔ,
katugu wìla wugu ma sɛnrɛ nda yo, wii ti
jate. Wìla wi yɛɛ kan ma ki kagala ŋgele
ke ni fuun ke pye. Koni wi se ya mboo yɛɛ
shɔ naa.»
19 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa
lì yo yɛɛn fɔ: «Mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo, na mɛgɛ ki na, ki wunlunaŋa wìla
wuguro nda wugu na yɛgɛ sɔgɔwɔ, wi siri
jate; wìlan yɔn finliwɛ pi jɔgɔ. Ki kala na,
mi yaa wi kapere ti go kala li taga wi na.
20 Mi yaa na mɛrɛ ti jan wi na, mboo
yigi wa na pɛnɛ li ni. Mi yaa wi lɛ mbe
kari wi ni wa Babilɔni tara, mbe sa kiti
kɔn wi na wa ki laga ki na wi mbasinmɛ
kapyere nda wì pye na na ti kala na.
21 Wi maliŋgbɔɔnlɔ mbele fuun pe yaa
kaa fee mbe shɔ, pe yaa ka pe gbo tokobi
ni; mbele pe yaa ka koro go na pe ni, pe
yaa ka gbɔn mbe jaraga mbe kari kɛɛ ki
ni fuun ki na. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì para.»

Yɛnŋɛlɛ lìgi yɔn fɔlɔ kɔn mbe Izirayɛli wunluwɔ pi sɔngɔrɔ mboo tɛgɛ wa pi yɔnlɔ

22 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Mi jate mi yaa ka njege ka kaw sɛdiri
tige ka namunjɔ na mbe saga sanri. Mi
yaa ki njege yirifɔnŋgɔ ka kɔn wa njere ti
ni fuun ti go na, mbe saga sanri yanwiga
titɔnlɔgɔ ŋga kì yaraga ka go na†. 23 Mi
yaa saga sanri Izirayɛli tara yanwiga ŋga
kì yaraga ti ni fuun ti na wa ki go na. Ki
yaa ka yiri mbe njere wɔ, mbe pire sɛ,
mbe pye sɛdiri tige tiyɔngɔ. Sannjɛrɛ ti
cɛnlɛ pyew ti yaa ka pan mbaa cɛɛn wa
ki yinmɛ pi ni; ti yaa kaa cɛɛn wa ki njere
ti yinmɛ pi ni.
24 Pa kona yan tire ti ni fuun ti yaa ki jɛn
fɔ mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mi ma tigbɔgɔ
ki tirige, ma tipile li yirige. Mi ma tige
tipirige ki waga, ma tiwaga ki pye ki ma
fun. Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì para, mi
yaa sigi pye.»

18

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn lere pyew wi na mbe yala wi kapyere ti ni

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan na yeri naa, ma yo fɔ:
2 «Yiŋgi na, a ye nɛɛ ki yomiyɛlɛ na li
waa Izirayɛli tara ti wogo na, na yuun fɔ:
‹Teele pè ɛrɛzɛn pire tugbɔɔnrɔ ti ka,
a pe piile pe ŋgangala kè tanga pe na†.›
3 Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn naga yuun
fɔ ye se kaa ki yomiyɛlɛ na li waa laga
Izirayɛli tara naa.
4 Ye wele, sɛnwee piile pe ni fuun pe
yinŋgele ke yɛn na wogolo. Teele pe
yinŋgele o, piile pe yinŋgele o, ke yɛn
na wogolo. Lere ŋa ka kapege pye wo wi
daga mbe ku.
5 «Lesinŋɛ wi yɛn yɛgɛ ŋga na ki ŋga,
wi maa tanri kaselege na, na kasinŋge
piin.
6 Saara nda pe maa woo wa yanwira
ti na wila la ta kaa, wila la yɛgɛ yinrigi
Izirayɛli woolo yarisunndo ti na. Wila wi
lewee yɛnlɛ wi jɔ wi ta. Wila sinlɛ jɛlɛ ŋa
wi yɛn naa jogolo yaan wi ni.
7 Wila li lere go na; wi ka lere jin mboo
kɛɛ yaraga shɔ mbege tɛgɛ fɔgɔ ki yɔnlɔ,
wi ma kaa ki sɔngɔrɔ ki fɔ wi na. Wila
yu. Fuŋgo yɛn mbele na, wi maa yaakara
kaan pe yeri, wi ma yaripɔgɔ kan lere ŋa
wi yɛn witiwaga wi yeri.
8 Wila fɔgɔ le lere na mbaa tɔnli jaa ki
go na, wila la tɔnli pee jaa. Wi maa kɛɛ
kì wɔ kambasinŋge pyege ki ni, wi ma
kiti wi kɔn kaselege na lere naa wi lewee
yɛnlɛ pe sɔgɔwɔ.
9 Wi maa tanri na kondɛgɛŋgɛlɛ koro
naa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na ma yala
kaselege ki ni. Ki lerefɔ wi yɛn lesinŋɛ.
Wi yaa laa yinwege ki piin. We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ le, lo lì yo ma.
10 «Ɛɛn fɔ, na ki lerefɔ wi ka pinambyɔ
se, ŋa wi pye lepee konaa legbolere,
nakoma wi pye ki kapyere cɛnlɛ nda ka
pyefɔ,
11 mbe sigi ta wi to wi sila ki cɛnlɛ ka
pye, na ki pyɔ wi ka saa saara nda pe maa

† **17:22 17.22:** Njege yirifɔnŋgɔ ŋga ki sɛnrɛ tì yo, ki yɛn ma taanla Izirayɛli tara wunlunaŋa wo ni (Eze 34.23; 2 Sami 7.12-16). Yanwiga titɔnlɔgɔ ŋga kì yaraga, ko ki yɛn Zheruzalɛmu ca ye. † **18:2 18.2:** Zhere 31.29

woo wa yanwira ti na ti kaa, na wi kaa lewee yɛnlɛ wi jɔ wi ta,
12 na wi kaa nii fyɔnwɔ fɛnnɛ poro naa leele mbele pe yɛn tege na pe go na, na wi kaa yuun, yaraga ŋga wì shɔ fɔgɔfɔ wi yeri maga tɛgɛ fɔgɔ ki yɔnlɔ, na wi sigi sɔngɔrɔ wi na, na wi kaa yɛgɛ yinrigi yarisunndo ti na, mbaa katijangara piin,
13 na wi ka fɔgɔ le lere na mbaa tɔnli jaa ki go na, na wi kaa tɔnli pee shoo, naga yɛn ma, ki pyɔ wi yaa koro mbaa wi yinwege ki piin wi le? Ayoo wi se koro mbaa wi yinwege ki piin. Ki katijangara nda fuun wì pye ti kala na, pe yaa kaa gbo; wi yaa suu yɛɛra kunwɔ pi go kala li lɛ.
14 «Ɛɛn fɔ na pinambyɔ ka pye naŋa wa yeri, kapere nda fuun wi to wì pye, na wi ka pye ti jɛnmɛ, na wi kari yan, na wii yɛnlɛ mbaa ti nuŋgba ti piin,
15 na wi woro na saara nda pe maa woo wa yanwira ti na ti kaa, na wi woro na yɛgɛ yinrigi Izirayɛli tara yarisunndo ti na, na wi suu lewee yɛnlɛ wi jɔ wi ta;
16 na wi woro na nii lere go na, na wi woro na yaraga ka shoo fɔgɔfɔ wi yeri mbege tɛgɛ fɔgɔ ki yɔnlɔ, na wi woro na yuun, na wi kaa yaakara kaan fuŋgo fɔ wi yeri mbaa yaripɔrɔ kaan ŋa wi yɛn witiwaga wi yeri;
17 na wi woro na kambasinŋge piin lere na, na wi woro na tɔnli jaa fɔgɔ go na, na wi si woro na tɔnli pee shoo, na wi kaa tanri na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ naa na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, ki lerefɔ wi se ku wi to wi kajɔɔgɔ ki kala na; wi yaa laa yinwege ki piin, ki woro na lere kɔɔn shyɛn.
18 Wi to wo wì leele pe jɔlɔ, ma pe kɛɛ yaara ti yu, ma kambasinnde pye wi tara woolo pe na. Wowi wi daga mbe ku wi kapere ti kala na.

19 «Ye maa yuun fɔ: ‹Yiŋgi na kapere nda tofɔ wì pye, ti fɔgɔ kii si daga mbe tɔn pyɔ wi na?› Ki se pye ma, katugu pyɔ wì tanga kaselege naa kasinŋge ki na, konaa mala kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke yigi na tanri ke na. Ki pyɔ wi yaa laa yinwege ki piin, ki woro na lere kɔɔn shyɛn.
20 Lere ŋa ka kapege ki pye, ko fɔ wo wi daga mbe ku. Tofɔ wi kajɔɔgɔ ki go kala li se to pyɔ wi na, pyɔ wi kajɔɔgɔ ki go kala li se to tofɔ wi na. Lesinŋɛ wi yaa kaa kasinmɛ pi tɔnli wi ta, lepee wi tipewe pi go kala li yaa ka to wi na.»

Kapege pyefɔ naa lesinŋɛ pe sara

21 «Na lepee wi ka puŋgo le wi kapere nda fuun wì pye ti ni mberi yaga, na wi kaa tanri na kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke na, mbaa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ naa na kasinŋge ki piin, ki woro na lere kɔɔn shyɛn, wi yaa laa yinwege ki piin, wi se ku.
22 Kapere nda fuun wì pye ka kpɛ se jate wi go na naa; kasinŋge konɔ na wì tanga li kala na, wi yaa laa yinwege ki piin.
23 Naga yɛn ma, yaa ki jate ndɛɛ lepee wi kunwɔ po pilan ndanla wi le? We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Mi maa ki jaa wi wɔ wa wi kombegele ke ni, wila wi yinwege ki piin.
24 «Na lesinŋɛ wi kaa kasinŋge pyege ki yaga, mbaa kambasinŋge ki piin, lepee wi maa katijangara nda fuun piin, na wi kaa ti fɔrɔgi, naga yɛn ma, wi yaa laa yinwege ki piin wi le? Wi kasinŋge ŋga fuun wì pye pe se nawa to ka kpɛ na. Wi yaa ku wi kambasinmɛ naa wi kapere nda wì pye ti kala na.
25 «Ye maa yuun naa fɔ: ‹We Fɔ wi konɔ li woro ma yala.› Yoro Izirayɛli woolo ye logo na yeri jɛŋgɛ. Naga yɛn ma, mi na koŋgolo koro ke woro ma yala wi le? Naga yɛn ma, yoro koŋgolo koro ma ke woro ma yala?
26 Na lesinŋɛ wa kaa kasinŋge pyege ki yaga mbaa kambasinŋge piin mbe si ku, ki fɔ wì ku wi kambasinŋge ko kala na.
27 Ɛɛn fɔ na lepee wa kaa kapege pyege ki yaga mbaa tanri kaselege naa kasinŋge na, wi yaa wi yinwege ki ta.
28 Na wi ka jatere ta mboo kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti jɛn mberi yaga, pa wi yaa laa yinwege ki piin, wi se ku.
29 «Ɛɛn fɔ yoro Izirayɛli woolo ye yɛn na yuun fɔ: ‹We Fɔ wi konɔ li woro ma yala.› Yoro Izirayɛli woolo, naga yɛn ma, mi na koŋgolo koro ke woro ma yala wi le? Naga yɛn ma, yoro koŋgolo koro ma ke woro ma yala?

30 «Ki kala na, mi yaa ka kiti kɔn ye
ni fuun nuŋgba nuŋgba ye na mbe yala
ye kapyegele ke ni, yoro Izirayɛli woolo
wele. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Ye ye tangalɔmɔ pi kanŋga, ye sɔngɔrɔ
ye puŋgo wa ye kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti yeri,
jaŋgo ye kajɔgɔrɔ tiga ka ti ye tɔngɔ.
31 Kajɔgɔrɔ nda fuun yaa piin, ye laga
ti na, ye ye kotogo ki kanŋga fɔnŋgɔ,
ye nawa jatere fɔnŋɔ le ye yɛɛ ni. Yoro
Izirayɛli woolo, yiŋgi na ye nɛɛ jaa mbe
ku?
32 Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì
yo ma fɔ: ‹Lere mbe ku ki woro mala
ndanla. Ki kala na, ye ye tangalɔmɔ pi
kanŋga ye kapege ki yaga, jaŋgo yaa ye
yinwege ki piin.› »

19

Kunwɔ yurugo ŋga kìla kɔ Izirayɛli tara yɛkeele pe wogo na

1 Kona, a we Fɔ wì sho fɔ: «Mboro
wo na, Ezekiyɛli, ma kunwɔ yurugo kɔ
Izirayɛli tara teele pe wogo na, ma yo fɔ:
2 E, ma nɔ wìla pye paa jara nɔ gbɔɔ† yɛn
jaraye pe sɔgɔwɔ!
Wìla pye ma sinlɛ wa jara yirifɔnmbɔlɔ
pe sɔgɔwɔ, naa piile pe yɔn suro ti
woo.
3 Wìla wi pyɔ wa koro,
a wì yiri ma pye jara yirifɔnŋɔ.
Ŋa wìla kagbogo ki fɔrɔgɔ,
a wila leele pe kuun.
4 Cɛngɛlɛ kèle yɛgɛ woolo la wi kala li
logo,
a pè ti wì to wege ka ni.
A pè suu yigi ma tugurɔn kannjinɛ le wa
wi numala li na, mɛɛ kari wi ni wa
Ezhipiti tara†.

5 «Naa jara nɔ wìla kaa ki yan wùu
pinambyɔ wi sige ma saa te,
a wi jigi wì si kɔn wi na.
A wì suu pyɔ wa yɛgɛ lɛ maa koro,
maa pye jara yirifɔnŋɔ.
6 A wi nɛɛ yanri jara sanmbala pe sɔgɔwɔ.
Wìla yiri ma pye jara yirifɔnŋɔ;
wìla kagbogo ki fɔrɔgɔ,
a wila leele pe kaa.
7 Wìla pe malaga sigeyinrɛ ti jaanri†, ma
pe cara ti tɔngɔ.
Wi gbelege ki kala na, tara to naa ti nawa
yaara ti ni fuun ti sunndo wìla kɔn
ti na.
8 Cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn maa maga, kè si
yiri wi kɔrɔgɔ,
ma yiri kɛɛ ki ni fuun ki na.
Kàa ke mɛrɛ ti jan wi na,
a wì to wa ke wege ki ni.
9 Pàa tugurɔn kannjinɛ le wa wi numaga
ki na
maa le gbaga ka ni,
ma kari wi ni wa Babilɔni tara wunlu-
naŋa wi yeri.
Pàa saa wi tɔn malaga sigego ka ni,
jaŋgo paga kaa magala li logo naa wa
Izirayɛli tara yanwira ti na.»

Kunwɔ yurugo ŋga kìla kɔ ɛrɛzɛn tirige ki wogo na

10 Ma nɔ wìla pye paa ɛrɛzɛn tirige yɛn,
ŋga ki yɛn ma sanri lɔgɔ yɔn na.
Pire lɛgɛrɛ naa njere lɛgɛrɛ la pye ki na
tɔnmɔ lɛgɛwɛ pi kala na.
11 Njere tugbɔɔrɔ la pye ki na,
a ki njere tì pye wunlumbolo pe
kanŋgala.
Kìla tɔnlɔ ma yagara ma wɛ tire sannda
ti na;
pe ma koro lege naga yaan ki yagawa,
naa ki njere lɛgɛrɛ ti kala na.
12 Ɛɛn fɔ pàa ki kɔw naŋgbanwa gbɔɔ ni
maga wa tara;
yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ kìla ki pire ti waga,
a tì toori.
Ki njere tugbɔɔrɔ tìla kaari ma waga;
a kasɔn kìri sogo.
13 Koni pè saa ɛrɛzɛn tirige ki sanri wa
gbinri wi ni, wa lawaga tara nda
tɔnmɔ woro wa.
14 Kasɔn yiri wa ki tirige ki ni maga njere
to naa ki pire ti sogo.
Njege gbeŋge si koro ki na naa, ŋga ki
mbe ya pye wunluwɔ kanŋgala.

† **19:2 19.2:** Jara nɔ gbɔɔ ŋa wi sɛnrɛ tì yo, wo yɛn ma taanla Zheruzalɛmu ca ko ni nakoma Zhuda cɛnlɛ lo ni.
† **19:4 19.4:** Ki sɛnrɛ nda ti yɛn na para Zhuda tara wunlunaŋa Yowahazi wo sɛnrɛ na. † **19:7 19.7:** Ki laga ŋga ki sɛnrɛ ti woro ma filige Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Aramuye sɛnrɛ ni wi ni.

Ki yurugo ŋga ki yɛn kunwɔ yurugo; ki yaa koro mbaa koo kunwɔ yurugo yɛn.

20

Yɛnŋɛlɛ làa pye na Izirayɛli woolo pe yɛgɛ sinni,
ali mbege ta pàa yiri ma je

1 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ malaga kasopiile, ki yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li yeŋge kaŋgurugo wogo ki pilige kɛ wogo ki na, a Izirayɛli tara lelɛɛlɛ pèle si pan ma cɛn na yɛgɛ sɔgɔwɔ, jaŋgo mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe mbeli nandanwa kala li jɛn.

2 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan na yeri ma yo fɔ:

3 «Sɛnwee pyɔ, ki yo Izirayɛli tara lelɛɛlɛ pe kan fɔ mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le, pa mì yo yɛɛn fɔ: ‹Naga yɛn ma, muwi ye pan mbe yewe mbanla nandanwa kala li jɛn wi le? Kaselege ko na, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi se ti yanla yewe.› We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

4 «Sɛnwee pyɔ, ma yɛɛ gbɛgɛlɛ, ma kiti kɔn pe na, ki pyewe piga kaa ma kɔɔn shyɛn. Pe tɛlɛye pàa katijangara nda pye, ma pe nawa to ti na.

5 Maga yo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Pilige ŋga ni, mìla Izirayɛli woolo pe wɔ, mìlan kɛɛ ki yirige ma wugu ki Zhakɔbu setirige piile pe kan. Mìla na yɛɛ naga pe na wa Ezhipiti tara. Mìlan kɛɛ yirige ma wugu pe kan ma yo fɔ: Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.›

6 Ki pilige ki ni, mìla wugu ma pe kan, ma yo mi yaa pe yirige wa Ezhipiti tara mbe kari pe ni tara ta ni, nda mìla gbɛgɛlɛ pe kan, nda nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ yɛn na fuun wa ti ni. Tara nda ti yɛn ma yɔn ma wɛ tara ti ni fuun ti na†.

7 Mìla pe pye fɔ: ‹Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba, yarisunndo tijangara nda ye yɛn na yɛgɛ yinrigi ti na, yeri wa. Yaga ka ye yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni mbaa Ezhipiti tara yarisunndo ti gbogo. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.›

8 «Ɛɛn fɔ pàa yiri ma je na na, pe sila yɛnlɛ mbe logo na yeri. Pe ni wa kpɛ sila yarisunndo tijangara nda pàa pye na yɛgɛ yinrigi ti na ti wa, pe sila je Ezhipiti tara yarisunndo ti na. Mìla ki sɔnri mbanla naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa pe na, mbanla naŋgbanwa kala li pye pe na fɔ sa gbɔn wa li kɔsaga, wa Ezhipiti tara ti ni.

9 Ɛɛn fɔ mi sila yɛnlɛ mbege pye pe na ma, na mɛgɛ ko kala na, jaŋgo pàa pye ma cɛn cɛngɛlɛ ŋgele sɔgɔwɔ, na mɛgɛ ki ka ka jɔgɔ ke yɛgɛ sɔgɔwɔ, poro wɛlɛ mìla na yɛɛ naga pe na, ma pe yirige ma pe wɔ wa Ezhipiti tara.

10 «Mìla pe yirige wa Ezhipiti tara ma kari pe ni wa gbinri wi ni.

11 A mì silan kondɛgɛŋgɛlɛ ke kan pe yeri, mala kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke naga pe na; sɛnwee wi daga mbaa tanri ke na, jaŋgo mbaa wi yinwege ki piin ke fanŋga na.

12 Mìla na cɛnpilige ki kan pe yeri, ki pye paa kacɛn yɛn mi naa poro sɔgɔwɔ, jaŋgo pege jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le, na lì pe pye kpoyi†.

13 Ɛɛn fɔ Izirayɛli woolo pàa yiri ma je na na wa gbinri wi ni. Pe sila tanga na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na; pàa je na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na, koro ŋgele sɛnwee wi daga mbaa tanri ke na, jaŋgo mbaa wi yinwege ki piin ke fanŋga na. Pàa na cɛnpilige ki jɔgɔ fɔ tipege. A mì sigi sɔnri mbanla naŋgbanwa kala li wa pe na wa gbinri wi ni, mbe pe tɔngɔ pew.

14 Ɛɛn fɔ mi sila ki pye ma, na yɛɛra mɛgɛ ko kala na, jaŋgo mìla pe yirige wa Ezhipiti tara ti ni cɛngɛlɛ ŋgele yɛgɛ na, na mɛgɛ ki ka ka jɔgɔ wa ke yɛgɛ sɔgɔwɔ.

15 Muwi mìla na kɛɛ ki yirige ma wugu pe kan wa gbinri wi ni, ma yo fɔ mi se kari pe ni wa tara nda mìla kan pe yeri ti ni; to nda nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ yɛn na fuun wa ti ni, ti si yɛn ma yɔn ma wɛ tara ti ni fuun ti na.

16 Mìla ko pye ma, katugu pàa je na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na. Pe sila pye na tanri na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na; pàa pye nala cɛnpiliye yi jogo, katugu pe jatere wìla

† **20:6 20.6:** Ɛki 6.2-8 † **20:12 20.12:** Na lì pe pye kpoyi, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ na lì pe tɛgɛ pe yɛ li yɛɛ kan; Ɛki 31.13; Levi 20.8; 22.9.

koro pe yarisunndo to na.
17 Konaa ki ni fuun, mìla pe wele ma
pe yinriwɛ ta, mi sila pye na jaa mbe pe
tɔngɔ; mi sila pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa
gbinri wi ni.
18 «Mìla ki yo pe piile pe kan wa
gbinri wi ni fɔ: ‹Yaga kaa tanri ye tɛlɛye
pe kondɛgɛŋgɛlɛ ke na. Yaga ka pe
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa tanri ke
na, yaga kaa pe yarisunndo ti gbogo mbe
ye yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni.
19 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ le. Yaa tanri na kondɛgɛŋgɛlɛ
ke na, yanla kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi yaa
tanri ke na.
20 Yanla cɛnpiliye yi pye kpoyi, pa kona
ki yaa pye paa kacɛn yɛn mi naa yoro
sɔgɔwɔ, jaŋgo yege jɛn fɔ muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.›
21 «Ɛɛn fɔ pe piile fun pàa yiri ma je na
na. Pe sila tanga na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na,
pe sila na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa
tanri ke na; koro ŋgele sɛnwee wi daga
mbaa tanri ke na, jaŋgo mbaa wi yinwege
ki piin ke fanŋga na. Pàa na cɛnpiliye yi
jɔgɔ. A mì sigi sɔnri mbanla naŋgbanwa
gbɔɔ kala li wa pe na wa gbinri wi ni,
mbanla naŋgbanwa kala li pye pe na fɔ
sa gbɔn wa li kɔsaga.
22 Ɛɛn fɔ mi sila ki pye, na yɛɛra mɛgɛ ko
kala na, jaŋgo mìla pe yirige wa Ezhipiti
tara cɛngɛlɛ ŋgele yɛgɛ na, na mɛgɛ ki ka
ka jɔgɔ ke yɛgɛ sɔgɔwɔ.
23 Muwi mìla na kɛɛ ki yirige ma wugu
pe kan fun wa gbinri wi ni, mbe pe jaraga
wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, mbe pe
jaraga mbe kari tara pyew ti ni.
24 Katugu pe sila pye nala kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke piin; pàa je na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na,
mala cɛnpiliye yi jɔgɔ. Pàa pye na yɛgɛ
yinrigi pe tɛlɛye pe yarisunndo ti na.
25 Kì pye ma, a mì si kondɛgɛŋgɛlɛ kan
pe yeri, ŋgele ke sila pye ma yɔn, ma
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ kan pe yeri, ŋgele pe
saa ya mbaa pe yinwege ki piin ke fanŋga
na.
26 Mìla ti, a pè pe yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni
pe saara ti ni; to tìla pye pe pinambiile
koŋgbanmbala mbele fuun pàa pye na
woo saraga na pe sori kasɔn ni. Mìla ki
pye ma, ma jɔlɔgɔ wa pe na, jaŋgo pege
jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

Izirayɛli woolo pe sila logo Yɛnŋɛlɛ li yeri wa Kana tara

27 Ki kala na, sɛnwee pyɔ, para Izirayɛli
tara woolo pe ni, maga yo pe kan fɔ: «Pa
we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye
tɛlɛye pàa na tifaga fun, katugu pe sila
koro sinmbele na ni.
28 Mìlan kɛɛ ki yirige ma wugu, ma yo
mi yaa tara nda kan pe yeri, a mì si kari
pe ni wa ti ni. Ɛɛn fɔ, a pè si saa na yɛgɛ
yinrigi tinndiye titɔnlɔmbɔlɔ pe na konaa
tigbɔrɔ nda fuun ti yɛn wɛrɛ ni ti na. Pa
pàa pye na pe saara ti woo wa ki lara ti
ni; pàa pye na pe yarilire saara ti woo
wa, naa pe wusuna nuwɔ taan saara ti ni
konaa pe duvɛn saraga ŋga pe ma wɔ ma
wo ki ni ma ta mala naŋgbanwa pi yirige
na ni.›
29 Kona, a mì si pe yewe ma yo fɔ: ‹Ye
maa kee wa sunzara nda wa tinndiye pe
na, ko yɛn yiŋgi?› Ali ma pan ma gbɔn
nala, pe maa ki lara ti yinri sunzara.
30 «Ki kala na, ki yo Izirayɛli tara woolo
pe kan fɔ: ‹Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: Naga yɛn ma, ye si ye yɛɛ tɛgɛ
fyɔngɔ ni paa ye tɛlɛye pe yɛn wi le? Naga
yɛn ma, ye woro na kalikalawa piin na pe
yarisunndo tijangara ti gbogo wi le?
31 Ali ma pan ma gbɔn nala, ye yɛn na
ye yɛɛ teri fyɔngɔ ni, naa ye yɛn na ye
saara ti woo, na ye piile pe woo saraga na
pe sori kasɔn ni ye yarisunndo ti ni fuun ti
kan we. Yoro Izirayɛli woolo, yaa ki sɔnri
ndɛɛ mi yaa ye yaga yanla yewe wi le?
Ayoo dɛ. Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn naga
yuun fɔ mi se yɛnlɛ ki na yanla yewe.›
32 «Ye yɛn naga sɔnri wa ye nawa naga
jaa mbe pye paa cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛn,
konaa mbe pye paa tara sannda ti woolo
pe yɛn, mbaa tire naa sinndɛɛrɛ ti gbogo.
Ɛɛn fɔ ki wogo ki se pye.
33 Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yin-
wege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn naga
yuun fɔ mi yaa cɛn wunluwɔ pi na ye
go na, na fanŋga konaa na yawa pi ni,
mbanla naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa ye na.

34 Mi yaa ka ye yirige mbe ye wɔ wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ; mìla ye jaraga ma kari ye ni tara nda ni, mi yaa ka ye yirige wa ti ni, mbe ye gbogolo naa na fanŋga konaa na yawa pi ni, mbanla naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa ye na.
35 Mi yaa ka kari ye ni gbinri wa ni, mbe ye laga cɛngɛlɛ sanŋgala ke na, we sa we yɛɛ yan gbɔgɔyi, mbe kiti kɔn ye na.
36 Yɛgɛ ŋga na mìla kiti kɔn ye tɛlɛye pe na wa Ezhipiti tara ti ni, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mi yaa kiti kɔn yoro fun ye na.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
37 Mi yaa ka ye yɛgɛ sin na yaayoro kɔnrikanŋgala li ni mbe kari ye ni wa na yɔn finliwɛ laga ki ni.
38 Leele mbele pè yiri ma je na na konaa mbele pee logo na yeri, mi yaa pe cɔnri mbe pe wɔ wa ye sɔgɔwɔ. Pe yɛn ma cɛn tara nda ni ma pye nambanmbala, mi yaa ka pe yirige wa ti ni. Ɛɛn fɔ pe se ka sɔngɔrɔ mbe pan laga Izirayɛli tara ti ni. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
39 «Yoro wo na, yoro Izirayɛli woolo wele, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yaa kee ye saa ye yarisunndo ti gbogo fasi! Ɛɛn fɔ ko puŋgo na, ki ye ndanla ma ye mbɛn ye yaa kaa nuru na yeri. Na mɛgɛ ŋga ki yɛn kpoyi, ye se kaga tɛgɛ fyɔngɔ ni naa ye yarikanra to naa ye yarisunndo ti ni.›
40 Katugu Izirayɛli tara woolo pe ni fuun, mbele fuun pe yaa ka pye mbe cɛn wa tara ti ni, pe yaa kaa paan mbaa na gbogo wa na yanwiga kpoyi ki na, yanwiga ŋga kì yagara Izirayɛli tara yanwira ti ni fuun ti na we. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Pa mi yaa ka yɛnlɛ ye na wa ki laga ki na. Mi yaa ka yo yaa paan ye yarikanra ti ni, naa ye yarilire fɔnndɔ koŋgbannda saara ti ni konaa yaara nda fuun ye yaa ka tɛgɛ ti yɛ na kan ti ni.
41 Yè gbɔn ma jaraga ma kari cɛngɛlɛ ŋgele sɔgɔwɔ konaa tara nda ni, na mi ka ka ye yirige wa ke sɔgɔwɔ mbe ye gbogolo naa, pa mi yaa ka yɛnlɛ ye na paa saraga nuwɔ taan wogo yɛn. Kiga pye ma, kagala ŋgele mi yaa pye ye ni ke kala na, mi yaa ki naga cɛngɛlɛ sanŋgala ke na fɔ muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi.
42 Na mi ka ka sɔngɔrɔ mbe pan ye ni wa Izirayɛli tara ti ni, to nda mìla na kɛɛ ki yirige ma wugu mberi kan ye tɛlɛye pe yeri, pa kona ye yaa ki jɛn mbe yo fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
43 Wa ki laga ki na, ye yaa ka nawa to ye tangalɔmɔ lɛɛ pi na konaa ye kapyere nda yè pye ma ye yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni ti na. Ye yaa ka lakɔ ye yɛɛ na kapere nda fuun yè pye ti kala na.
44 Yoro Izirayɛli woolo wele, mi se ka ye yigi mbe yala ye tangalɔmɔ pee po naa ye kafaara ti ni, ɛɛn fɔ mi yaa ka ye yigi jɛŋgɛ na yɛɛra mɛgɛ ko kala na. Pa kona ye yaa ki jɛn mbe yo fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, lo lì yo ma.

21

Fyɛrɛ sɛnrɛ nda tìla yo Zhuda tara ti wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, kanŋga ma yɛgɛ wa wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ tara ti yeri, ma para ma wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ tara ti na, ma Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ma wa mbele pe yɛn ma cɛn wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ tara† kɔlɔgɔ ki ni pe na.
3 Maga yo yɔnlɔparawa kalige kɛɛ kɔlɔgɔ woolo pe kan fɔ pe Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa kasɔn le ye ni. Ki kasɔn ki yaa ka ye laga tire tipiire naa tiwara ti ni fuun ti sogo. Ki kasɔn yinnɛ li se ka figi. Ki yaa ka lere pyew wi yɛgɛ ki mulugu, mbege lɛ wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na fɔ sa gbɔn wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.
4 Kona leele pe ni fuun pe yaa ki yan mbege jɛn fɔ mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mìgi kasɔn ki le; ki se si ya figi.› »
5 Kona, a mì sho fɔ: «E, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, leele pe yɛn naga yuun fɔ: ‹Ki naŋa ŋa wi yɛn na yomiyɛgɛlɛ waa ko cɛ!› »

† **21:2 21.2:** Ŋga kì yo fɔ yɔnlɔparawa kalige kɛɛ tara, ko yɛn na para Zhuda tara to sɛnrɛ na.

6 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan na yeri naa, ma yo fɔ:
7 «Sɛnwee pyɔ, kanŋga ma yɛgɛ wa wa
Zheruzalɛmu ca ki yeri, ma para ma wa ki
lara kpoyi ti na, ma Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
yo ma wa Izirayɛli tara ti na.
8 Maga yo Izirayɛli tara ti kan fɔ, pa
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa yiri
ye kɔrɔgɔ; mi yaa na tokobi wi kɔw wa
wi wofogo ki ni mbe lesinmbele poro naa
lepeele pe ni fuun pe tɔngɔ wa ma ni.
9 Kì kaa pye mi yɛn na jaa mbe lesinm-
bele poro naa lepeele pe tɔngɔ wa ma ni,
ki kala na, mi yaa na tokobi wi kɔw wa
wi wofogo ki ni mbe leele pe ni fuun pe
tɔngɔ, mbege lɛ wa yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ ki yeri mbe saga wa wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri.
10 Kiga pye ma, lere pyew wi yaa ki jɛn
fɔ mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, mìlan tokobi wi kɔw
wa wi wofogo ki ni, wi se si sɔngɔrɔ mbe
ye wa naa.›
11 «Mboro wo na sɛnwee pyɔ, ta jɛɛn!
Ma gbɔw ma jigi wi ni wì kɔn ma na
konaa nandangawa ni pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
12 Na paga ma yewe mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi
na ma nɛɛ jɛɛn?› Ma pe yɔn sogo ma yo
fɔ: ‹Katugu mì fyɛrɛ sɛnrɛ ta logo ti yɛn
na paan. Leele pe sunndo wi yaa ka kɔn
pe na, pe kɛyɛn yi yaa ka fanla pe na, pe
jatere wi yaa ka piri pe na, pe kanŋguuro
ti yaa ka fanla pe na. Ee, ti yɛn na paan!
Ki yaa pye kaselege!› » We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ li tokobi kala

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na
yeri naa, ma yo fɔ:
14 «Sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti
yo ma yo fɔ, pa we Fɔ wì yo yɛɛn fɔ:
‹Tokobi! Tokobi!
Pòo yɔn ki yɔ, maga filige!
15 Tokobi yɔn kì yɔ legbogo ko kala na,
pòo yɔn ki turugo, jaŋgo wila yɛngɛlɛ.
Naga yɛn ma, we mbe ya mbaa yɔgɔri
mɛlɛ we pinambyɔ wi wunluwɔ
kanŋgala li wogo na?
Wunluwɔ kanŋgala li yɛn na tire sannda
pyew ti tifaga.
16 Pè tokobi wi kan, pe ta poo yɔ,
jaŋgo lere wa mboo yigi wa wi kɛɛ;
tokobi wi yɔn kì yɔ, pòo yɔn ki turugo
jaŋgo mboo le gbofɔ wi kɛɛ.
17 Sɛnwee pyɔ, ta gbele ŋgbanga maa
jɔrɔgi,
katugu pè tokobi wi kɔw na woolo pe na,
konaa Izirayɛli tara teele pe ni fuun pe na.
Pè pe le tokobi wi kɛɛ poro naa na woolo
sanmbala pe ni fuun pe ni;
ki kala na, tɔɔn jegbɔlɔ li gbɔɔn jatere
piriwɛn pi kala na.›
18 Katugu ki yɛn kaŋgbanga jɛŋgɛ;
tokobi wi woro na wunluwɔ kanŋgala na
jate, lo ka kɔ mbe wɔ wa, ki yaa pye
mɛlɛ?
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

19 «Koni, sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
ti yo.
Ma kɛndagala ke gbɔn ke yɛɛ na
naŋgbanwa ni.
Tokobi wi yaa gbɔn gbɔnsaga shyɛn,
gbɔnsaga taanri.
Legbogo tokobi wowi;
legbogo gbɔgɔ tokobi wowi.
Wi yɛn na gbɔɔn kɛɛ ki ni fuun ki na.
20 Wi yaa ti sunndo kɔngɔ mbe leele pe ta,
jaŋgo pe lɛgɛrɛ mbe kurugo mbe toori.
Ki kala na, mì legbogo tokobi wi torogo
wa pe yeyɔnrɔ nuŋgba nuŋgba
pyew ti na.
Pè tokobi wi yɔn ki yɔ wila yɛngɛlɛ,
pòo yɔn ki yɔ wila legbogo piin.
21 Tokobi taan, ta kuun kalige na,
maa kuun kamɛŋgɛ na!
Maga yɛgɛ sin laga o laga, maa kuun!
22 Mi fun mi yaa kaa na kɛndagala ke gbɔn
ke yɛɛ na,
mi yaa kanla naŋgbanwa kala li pye fɔ
sa gbɔn wa li kɔsaga.» Mi Yawe
Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.

Babilɔni tara wunlunaŋa wi yaa Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔ

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na
yeri ma yo fɔ:
24 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, koŋgolo
kacɛn wogolo shyɛn gbegele, ŋgele Ba-
bilɔni tara wunlunaŋa wi tokobi fɛnnɛ
pe mbe ya toro wa ke ni mbe pan. Ki
koŋgolo shyɛn ke daga mbe yiri tara
nuŋgba ni. Ma kacɛn wa pye wa koŋgolo

shyɛn ke ni fuun ke lɛsaga ki na, jaŋgo tokobi wi yɛn na kee ca ŋga ni, mbaa ki nari.
25 Ma konɔ nuŋgba kacɛn pye, na tokobi wi yaa toro wa li ni mbe kari wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe cagbɔgɔ Araba ki ni; mɛɛ konɔ la yɛgɛ kacɛn pye, na tokobi wi yaa toro wa li ni mbe pan wa Zhuda tara, wa Zheruzalɛmu ca ŋga pè malaga sigembogo kan maga maga we.
26 Katugu Babilɔni tara wunlunaŋa wi yɛn ma yere wa koŋgɛgɛlɛ ke na, wa koŋgolo shyɛn ke lɛsaga ki na. Wi yɛn naa jɛɛrɛ ti piin mbege jɛn konɔ na wi yaa lɛ. Wi yɛn na jɛlɛ wi wangala ke ni, na wi go nawa yarisunndo ti yewe. Wi yɛn na saraga yaayoro kara yinŋgele ke cancan na jɛlɛ ke ni.
27 Jɛɛrɛ pyewanla na làa Zheruzalɛmu ca ki naga, lì si to wa wi kalige kɛɛ ki na. Kì pye ma, wi yaa pan mbe mbogo jaanriyaara tɛgɛ le ki ca mboro ti tanla, mbe malaga kɔnnɔ wa, mbe legbogo pye. Pe yaa ka mbogo jaanriyaara yerege yerege wa ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti puŋgo na, mbe tara gbogolo lugusara mbogo ki na, mbe malaga gbɔnlugusara gbegele.
28 «Ɛɛn fɔ, Zheruzalɛmu ca woolo pe yɛn naga sɔnri ndɛɛ ki jɛɛrɛ kapyere ti woro yaraga ka pe yɛgɛ na; katugu pàa wugu ma pe yɛɛ kan fɔ yaraga ka se pe ta. Konaa ki ni fuun, Babilɔni tara wunlunaŋa wi yaa pe nawa to pe kambasinnde ti wogo na, mbe pe kɔgɔri fɔ pe yaa ka pe yigi malaga kasopiile mbe kari pe ni.»
29 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Kì kaa pye ye yɛn nala nawa tuun ye kambasinnde ti wogo na, na ye kolomɔ kapyere ti piin nari yinrigi funwa na, na ye kapere ti nari wa ye kapyegele ke ni fuun ke ni, mala nawa to ti ni fuun ti na, ki kala na, ye juguye pe yaa kɛɛ taga ye na mbe kari ye ni.
30 «Mboro wo na, Izirayɛli tara ti wunluwɔ pyɔ, ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ jɔgɔfɔ konaa lepee; ma kapere ti fɔgɔ tɔnpilige kì gbɔn. Ma kajɔgɔrɔ tì gbɔn wa ti kɔsaga ki na, ki kala na, ti fɔgɔ tɔnpilige kì gbɔn†.
31 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Nɔrɔmiri wi yaa ka kɔw mbe laga wa ma go na, wunluwɔ njala li yaa ka kɔw mbe wɔ wa ma go ki na. Yaara ti ni fuun tì kanŋga. Ŋa wìla go sogo, wo yaa ka yiri; ŋa wìla yiri, wo yaa go sogo.
32 Kataga naa kataga! Mi yaa ka Zheruzalɛmu ca ki jɔgɔ mbege pye kataga. Ki jɔgɔwɔ cɛnlɛ pa fa pye gbɛn. Mi yaa ki pye ma, fɔ sa gbɔn ŋa wi daga mbe pan mbe kiti wi kɔn, wi sa pan, wo ŋa mìgi le wi kɛɛ we.›

Yɛnŋɛlɛ li yaa malaga gbɔn Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni

33 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo, ma yo fɔ: ‹We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn Amɔ cɛnlɛ woolo pe wogo na konaa tɛgɛlɛ na paa tegele li wogo na fɔ:

Tokobi, tokobi pòo kɔw wa wi wofogo ki ni legbogo ki mɛgɛ ni,
pòo yɔn ki turugo maga filige mbe gboro pye,
maa yɔ wila yɛngɛlɛ paa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yɛn.

34 Ye jɛɛrɛ sɛnrɛ nda ti yɛn go fu sɛnrɛ to naa ye yariyanra yagbogolo woro ti ni, mbe ye ta wa ti ni, tokobi wì gbɛgɛlɛ mbe lepeele tipeele pe kɔnlɔgi; pe kambasinnde tì gbɔn wa ti kɔsaga ki na, ki kala na, pe kajɔgɔrɔ ti fɔgɔ tɔnpilige kì gbɔn koni.›
35 «Ye ye tokobi wi le wa wi wofogo ki ni. Mì ye da ma ye tɛgɛ laga ŋga na, ye setirige kì yiri tara nda ni, pa mi yaa sa kiti kɔn wa ye na.
36 Mi yaa na naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa ye na, mbanla kɔnrɔ tandorogo kasɔn ki fɛ mbege wa ye na. Mi yaa ye le lewɛlimbɛlɛ pele kɛɛ, mbele pe tunŋgo ki yɛn mbaa jɔgɔwɔ piin.
37 Kasɔn ki yaa ka ye sogo. Ye kasanwa pi yaa ka wo wa tara ti na. Lere se ka nawa to ye na naa; katugu mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì para.»

22

Zheruzalɛmu ca woolo pàa kapere pye

† **21:30 21.30:** 2 Wunlu 25.4-7

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na
yeri, ma yo fɔ:
2 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, ma yɛɛ
gbɛgɛlɛ ma kiti kɔn Zheruzalɛmu ca ŋga
ki yɛn legbogo ca ki na. Ma kiti kɔn ki na.
Katijangara nda fuun pè pye, ma ti yɛgɛ
naga pe na.
3 Maga yo pe kan fɔ: ‹Pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Wele, ki ca ŋga ki
woolo pe yɛn na leele pe kuun wa ca ki ni,
jaŋgo ki tɔngɔpilige ki fyɛɛlɛ ki gbɔn; pe
yɛn na yarisunndo tijangara gbegele, ma
pe yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni ti ni.
4 Legbogo ŋga yè pye, kì ye pye
jɔgɔfɛnnɛ. Yarisunndo nda yè gbegele,
tì ye tɛgɛ fyɔngɔ ni. Yège pye ma ye
yinwege piliye yi were, ma ti a ye yɛgɛlɛ
yɔn kì gbɔn wa ki kɔsaga ki na. Ki kala na,
mi yaa ye pye tifagawa yaraga wa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke yɛgɛ sɔgɔwɔ, konaa titɛgɛrɛ
yaraga tara sannda pyew ti yɛgɛ sɔgɔwɔ.
5 Mbele pe yɛn ye tanla tɔɔn konaa
mbele pe yɛn wa lege, pe yaa kaa tɛgɛ ye
na, katugu ye ca ki mɛgɛ kì jɔgɔ konaa ma
yin kafaara ni.
6 « ‹Wele, Izirayɛli tara teele pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe yɛn na pe fanŋga ki
piin naga nari wa ye yeri, na leele pe
kuun.
7 Wa ye yeri, leele pe yɛn na pe teele naa
pe nɛɛlɛ pe tifaga. Wa ye sɔgɔwɔ, leele pe
yɛn na nambannjɛɛnlɛ pe jɔlɔ lewɛlɛwɛ
kapyere ni. Wa ye yeri, leele pe maa nii
pijiriwele naa naŋgunjaala pe go na†.
8 Ye yɛn nala cɛnsaga kpoyi ki tifaga,
nala cɛnpiliye yi jogo†.
9 Wa ye yeri, leele pele yɛn wa, poro
maa finlɛlɛ na leele mɛgɛ jogo mbe ta
mbaa leele kuun. Wa ye yeri, leele
pele maa yarisunndo saara yaara kaa wa
yanwira ti na. Pe maa kalikalawa piin wa
ye sɔgɔwɔ.
10 Wa ye yeri, pele maa sinlɛlɛ pe teele
jɛɛlɛ ni, pele maa sinlɛlɛ jɛɛlɛ mbele pe
yɛn jorowo pe ni fanŋga na.
11 Wa ye yeri, pele maa katijangara piin
pe lewee yɛɛnlɛ pe jɛɛlɛ pe ni. Pele maa
kalikalawa piin pe piile pe jɛɛlɛ pe ni, ma
pe yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni. Pele maa sinlɛlɛ pe
jɛɛnlɛ sumbonɔ pe ni fanŋga na, mbele
pe yɛn pe toseyɛɛnlɛ wele†.
12 Wa ye yeri, pe maa yarikanra shoo
mbe ta mbaa leele kuun? Ye maa fɔrɔ tari
na tɔnli konaa tɔnli pee jaa ti go na. Ye
maa ye lewee yɛɛnlɛ pe tɔnyɔgɔ, mbe ta
mbe pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ. Ɛɛn fɔ mi wo
na, yè fɛgɛ na na.› » We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo lì yo ma.
13 «Ye wele, mi yɛn nala kɛndagala ke
gbɔɔn ke yɛɛ na naŋgbanwa pi na, katugu
yè leele pe tɔnyɔgɔ, ma penjagbɔrɔ ta
konaa ye yɛn na leele kuun wa ye ca ki
ni.
14 Na mi ka ka yiri ye kɔrɔgɔ pilige ŋga
ni, naga yɛn ma, ye mbe kotogo ta le?
Naga yɛn ma, fanŋga mbe pye ye ni naa
le? Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ muwi mì para,
mi yaa sigi pye.
15 Mi yaa ka ye gbɔn mbe ye jaraga
wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, mbe ye
jaraga mbe kari ye ni tara ta yɛgɛ ni, mbe
ye fyɔngɔ kapyere ti kɔ mberi wɔ laga ye
sɔgɔwɔ pew.
16 Yoro jate ye yaa ka ye yɛɛ tifaga
cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pa
kona ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.»
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na
yeri naa, ma yo fɔ:
18 «Sɛnwee pyɔ, Izirayɛli woolo pe yɛn
na yɛgɛ na paa tugurɔn fire yɛn. Pe ni
fuun pe yɛn paa tuguyɛnrɛ yɛn, nakoma
paa fuwa yɛn, nakoma paa tugurɔn yɛn,
nakoma paa sunmu yɛn tugurɔn yancɔlɔ
la ni. Pe yɛn paa warifuwe fire yɛn.
19 Ki kala na, pa we Fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye ye ni fuun yè pye
paa tugurɔn fire yɛn, ye wele, mi yaa ye
gbogolo wa Zheruzalɛmu ca ki nawa.
20 Yɛgɛ ŋga na pe ma warifuwe,
nakoma tuguyɛnrɛ, nakoma tugurɔn,
nakoma sunmu nakoma fuwa wi gbogolo
mboo le tugurɔn yancɔlɔ la ni, mbe kasɔn
gbɛri li na mberi yan, ki pyelɔmɔ nuŋgba
pi na, mi fun wa na naŋgbanwa po naa
na kɔnrɔ tandorogo ki ni, mi yaa ka ye
gbogolo mbe ye pile, mbe kasɔn le ye ni,
mbe ye yan fun.

† **22:7 22.7:** Ɛki 20.12; 22.20-21; Dete 5.15; 24.17 † **22:8 22.8:** Ɛki 20.8; Levi 26.2 † **22:11 22.11:** Levi 18.7-20

21 Mi yaa ka ye gbogolo ye yɛɛ na, mbe
silan naŋgbanwa kasɔn ki fɛ mbege wa
ye na. Kona, ye yaa ka sogo mbe yan wa
Zheruzalɛmu ca ki nandogomɔ.
22 Yɛgɛ ŋga na warifuwe wi ma yan wa
tugurɔn yancɔlɔ li ni, pa ye yaa ka yan
ma fun wa ca ki nandogomɔ. Pa kona ye
yaa ki jɛn fɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi
mìlan naŋgbanwa kala li wa ye na.› »

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na
yeri naa, ma yo fɔ:
24 «Sɛnwee pyɔ, ki yo Zheruzalɛmu ca
ki kan fɔ: ‹Ma yɛn tara nda fyɔngɔ kii wɔ
ti ni; tisaga se pan ma na na naŋgbanwa
wagati wi na.›
25 Pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn
na yɔn lemɛ piin wa ca ki ni. Pe yɛn na
tuun leele pe na, paa yɛgɛ ŋga na jara
ŋa wila kuunru wi ma to wi kagboro ti
na mberi kɔɔnlɔ yuro yuro we; pe yɛn
na leele pe yarijɛndɛ to naa pe yaara
sɔnŋgbanga woro ti shoo pe yeri. Pe yɛn
na jɛɛlɛ lɛgɛrɛ piin naŋgunjaala wa ca ki
ni.
26 Pe saraga wɔfɛnnɛ pe yɛn nala lasiri
wi jogo, lara nda tì tɛgɛ ti yɛ na kan, pe
yɛn nari teri fyɔngɔ ni. Yaara nda ti yɛn
kpoyi konaa nda ti woro kpoyi pe woro
nari woo ti yɛɛ ni; yaara nda ti yɛn fyɔngɔ
ni konaa nda ti yɛn fyɔngɔ fu pe woro na
leele pe nari peri jɛn peri wɔ ti yɛɛ ni. Pe
woro nala cɛnpiliye yi jate. Mi yɛn kpoyi
yɛgɛ ŋga na, pege tɛgɛ fyɔngɔ ni wa pe
sɔgɔwɔ.
27 Pe tara teele pe yɛn paa kombokara
yɛn, nda ti maa ti kagboro ti kɔɔnlɔ yuro
yuro. Pe maa leele kuun, na leele pele
yinwege jogo, mbe ta mbe pye penjagbɔrɔ
fɛnnɛ.
28 Pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
yɛn na tɔnni leele pe kapere ti na, paa
yɛgɛ ŋga na pe ma kaa fɛnrɛgɛ tɛgɛ ma
mbogo tiri maga filige. Pe yariyanra nda
paa yaan ti yɛn wagafe, pe Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnyoro ti yɛn yagbogolo woro. Pe maa
yuun fɔ: ‹Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn.› Ma si yala, Yawe Yɛnŋɛlɛ lii para
pe ni.
29 Tara woolo pe yɛn na leele pe jɔlɔ, na
pe kɛɛ yaara ti yuun pe yeri. Pe yɛn na nii
mbele pe yɛn tege na konaa fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe go na. Pe yɛn na nambannjɛɛnlɛ pe
jɔlɔ na pe tanga ki shoo pe yeri.
30 Mìla lere wa lagaja wa pe sɔgɔwɔ,
ŋa wi mbaa mbogo ki wa mbege yirige,
mbaa leele pe go singi, ŋa wi yaa yere ca
ki malaga sigembogo ki jɛɛnrisara ti tanla
na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe tara ti shɔ, jaŋgo mi
ka ka ta mbe ca ki tɔngɔ; ɛɛn fɔ mi sila
lere kpɛ ta wa pe ni.
31 Ki kala na, mi yaa na kɔnrɔ tan-
dorogo kala li wa pe na, mbe pe sogo na
naŋgbanwa kasɔn ki ni mbe pe kɔ. Mi
yaa ti pe pe kapyegele ke go kala li lɛ.»
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

23

Samari tara ti nanjara kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri
ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, jɛɛlɛ shyɛn la pye wa, pe
shyɛnmɛ pàa pye jɛlɛ nuŋgba sumborom-
biile.
3 Pàa pe yɛɛ kan nanjara ti yeri wa
Ezhipiti tara. Pàa nanjara pye pe sum-
borowo sanga wi ni. Nambala pàa pye
na pe yinŋgele ke yinri wa ki laga ki na.
Pàa pye na pe kotoro ti talitali pe na, mbe
pe ta sumbonɔ naŋambajɛɛnlɛ.
4 Njɔfɔ pàa pye naa yinri Ohola, na
jɔnlɔfɔ wi yinri Oholiba†. Pàa pye na
jɛɛlɛ. Pàa pinambiile naa sumborombiile
se na kan. Ŋa pàa pye na yinri Ohola wo
wi yɛn Samari ca ye, a Oholiba wo pye
Zheruzalɛmu ca ye.
5 «Ɛɛn fɔ Ohola wìla pye na nanjara
piin ali mbege ta wìla pye na jɔ. Asiri
tara fɛnnɛ mbele pàa pye wi kɛɛnlɛ, wi
cɛnyɛɛnlɛ wele, pe la kìla wi yigi fɔ ma
saa toro.
6 Poro pàa pye na deriyɛnrɛ tiyɔnrɔ ti
nii. Pàa pye gboforonɛriye konaa fanŋga
fɛnnɛ. Pe ni fuun pàa pye lefɔnmbɔlɔ
tiyɔɔnlɔ, ma pye shɔn lugufɛnnɛ na nuru
shɔnye na.

† **23:4 23.4:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, Ohola mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa «Wi cɛnsaga paraga go», Oholiba mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa «Na cɛnsaga paraga go ki yɛn wa wi ni.»

7 Ohola wìla wi yɛɛ kan poro yeri, ma
nanjara ti pye. Pe ni fuun pàa pye Asiri
tara nambala pe ni fuun tiyɔɔnlɔ. Poro pe
ni fuun pe la kìla wi yigi fɔ ma saa toro,
a wùu yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni pe ni konaa pe
yarisunndo ti ni.
8 Nanjara nda wìla pye na piin maga lɛ
wa Ezhipiti tara, wi sila ti yaga; katugu
maga lɛ wa wi sumboro sanga wi na,
nambala pàa pye na sinlɛlɛ wi ni. Maa
ta naŋambajɛɛn, pàa pye naa yinŋgele ke
yinri, maa le nanjara ti ni fɔ jɛŋgɛ.
9 Ki kala na, mùu le wi kɛɛnlɛ, Asiri tara
fɛnnɛ pe kɛɛ, poro mbele pe la kìla wi yigi
fɔ ma saa toro we.
10 Poro pàa wi witiwaga ki yirige funwa
na. Pàa wi pinambiile naa wi sumborom-
biile pe yigi ma kari pe ni, mɛɛ wo jate wi
gbo tokobi ni. Pàa kiti kɔn ma jɔlɔgɔ wa
wi na, a wi kala lì pye yɛgɛ nagawa jɛɛlɛ
sanmbala pe yeri.

Zheruzalɛmu ca ki nanjara kala

11 «Wi jɔnlɔ sumboro Oholiba wìla ki
kala li yan, ɛɛn fɔ wo nambala jogo ko
la pe ma wɛ njɔfɔ wo wogo ko na.
12 Asiri tara nambala la kìla wi yigi
fɔ ma saa toro, poro mbele pàa pye
gboforonɛriye konaa fanŋga fɛnnɛ. Pàa
pye wi cɛnyɛɛnlɛ, na yaripɔrɔ tiyɔnrɔ nii.
Pe ni fuun pàa pye shɔn lugufɛnnɛ na
nuru shɔnye na. Pe ni fuun pàa pye
lefɔnmbɔlɔ tiyɔɔnlɔ.
13 A mì sigi yan fɔ wo fun wùu yɛɛ
tɛgɛ fyɔngɔ ni, konɔ nuŋgba lo pe ni fuun
shyɛn pàa tanga li na.
14 Jɔnlɔfɔ wìla ka taga wi nanjara ti
na. Wìla nambala pele yanlɛɛlɛ yan
pè pe gbegele mbogo na; wìla Kalide
tara nambala yanlɛɛlɛ pele yan mbogo
na, mbele pè penduru yɛɛn tɛgɛ ma pe
gbegele.
15 Kurusijaraye la pye ma pɔpɔ wa
pe sɛnŋgɛlɛ ke na; gbɔgɔwɔ njagala
tiyɔngɔlɔ la pye ma pɔpɔ wa pe yinrɛ ti
na. Pe ni fuun pàa pye paa maliŋgbɔɔnlɔ
yɛn. Pàa pye ma yiri Babilɔni tara fɛnnɛ
pe kɔrɔgɔ, ki Kalide tara to ti yɛn pe yɛɛra
tara nda pàa se wa ti ni we.
16 Naa Oholiba wìla kaa pe yan, a pe
la kì suu yigi fɔ ma saa toro. A wì si
pitunmbolo torogo pe yeri wa Kalide tara,
pe sa pe yeri wi kan.
17 A poro Babilɔni tara nambala pè si
pan wa wi yeri, ma pan ma sinlɛ wi ni
wa wi sinlɛsaga, maa tɛgɛ fyɔngɔ ni pe
nanjara ti ni. Naa wìla kaa wi yɛɛ tɛgɛ
fyɔngɔ ni pe ni, a pe la kì si kɔ wi na.
18 Wìla wi nanjara ti yirige funwa na
kpeŋgbeleŋgbe, maa witiwaga ki yirige
funwa na. Kì pye ma, a mì si je wi na paa
yɛgɛ ŋga na mìla je wi njɔ wi na we.
19 A wì si ka taga wi nanjara ti na mari
lɛgɛ; wìla nawa to wi sumboro sanga
nanjara ti na, sanga ŋa ni wìla pye nari
piin wa Ezhipiti tara we.
20 Wi kɛɛnlɛ pe la kìla wi yigi fɔ ma
saa toro, poro mbele pe fanŋga kìla pye
paa sofile naŋa wogo yɛn, paa shɔn naŋa
wogo yɛn.

Zheruzalɛmu ca ki jɔlɔgɔ kala

21 «Oholiba, koni ma yɛn na nawa tuun
kalikalawa mba màa pye ma sumborowo
sanga wi ni pi na; ki sanga wi ni, Ezhipiti
tara nambala pàa pye nɔɔ kotogo ki tali-
tali, nɔɔ sumborowo yinŋgele ke yinri.
22 «Ki kala na, mboro Oholiba, pa we Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa ma
kɛɛnlɛ pe yirige mbe pe wa ma na, poro
mbele pe la kì kɔ ma na yiŋgɔ we. Mi yaa
ti pe yiri ma kɔrɔgɔ kɛɛ ki ni fuun ki na.
23 Mi yaa ka ti Babilɔni ca fɛnnɛ pe
pan, konaa poro Kalide tara fɛnnɛ pe ni
fuun, naa Pekɔdi cɛnlɛ woolo, naa Showa
cɛnlɛ woolo konaa Kowa cɛnlɛ woolo pe
ni, mbe si pinlɛ Asiri tara fɛnnɛ pe ni fuun
pe ni. Pe yɛn lefɔnmbɔlɔ tiyɔɔnlɔ, naa
gboforonɛriye, naa fanŋga fɛnnɛ konaa
maliŋgbɔɔnlɔ teele tugbɔmbɔlɔ pe ni; pe
ni fuun pe yɛn ma lugu shɔnye na.
24 Pe yaa ka yiri ma kɔrɔgɔ, mbe pan
mbe yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri maliŋgbɔnyaara ni, naa wotoroye
mbele shɔnye maa tilele, naa malaga
gbɔnwotoroye, naa leele janwa gbɔlɔ ni.
Pe yaa ka yere mbɔɔn maga kɛɛ ki ni fuun
ki na pe tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ naa
tugurɔn sigeyaara tumɔɔrɔ ti ni, konaa pe
tugurɔn njagala ke ni. Kiti ŋa wi yaa kɔn
ma na, mùu le pe kɛɛ. Pe yaa kiti kɔn ma
na mbe yala pe kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni.

25 Mi yaa na kayaŋga kala li wa ma
na. Ki leele pe yaa kɔɔn jɔlɔ naŋgbanwa
gbɔɔ ni. Pe yaa kɔɔn numala naa ma
nuŋgbogolo ke kɔɔnlɔ mbe ke laga wa.
Ma woolo sanmbala mbele pe yaa ka
koro, pe yaa ka poro gbo tokobi ni. Pe yaa
kɔɔn pinambiile poro nɔɔ sumborombiile
pe yigi mbe kari pe ni. Leele mbele ka ka
koro wa ma ni, pe yaa ka poro sogo kasɔn
ni.
26 Pe yaa kɔɔn yaripɔrɔ ti wɔ ma na,
mbɔɔn fereyaara ti wɔ ma na.
27 Kiga pye ma, mi yaa ma kalikalawa
kapyere to naa ma nanjara ti kɔ, to nda
màa pye na piin maga lɛ wa Ezhipiti tara.
Ma se kaa yɛgɛ yinrigi pe na naa, ma
jatere wi se ka pye Ezhipiti tara kapyere
ti na naa.
28 «Katugu pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa ma le mbele pe yɛn
nɔɔ mbɛngɛ pe kɛɛ; mi yaa ma le mbele
pe la kɔ ma na pe kɛɛ.
29 Pe yaa kɔɔn yigi tijaanga mbɛnwɛ ni.
Pe yaa kɔɔn tunndo tɔnli wi lɛ. Pe yaa
ka kari mbɔɔn yaga waga, witiwaga kpele
kpele kpele. Ma nanjara fɛrɛ ti yaa yiri
funwa na, naa ma fyɔnrɔ kapyere to naa
ma kalikalawa pi ni.
30 Pe yaa ka ki kagala ke pye ma na,
katugu mà nanjara pye cɛngɛlɛ kele yɛgɛ
ni, mɔɔ yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni pe yarisunndo
ti ni.
31 Mà tanga wa ma njɔ Ohola wi tulugo
ki ni; ki kala na, wì wɔ na naŋgbanwa
wɔjɛnnɛ na ni, mi yaa ti ma wɔ wa li
nuŋgba li ni.› »
32 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Ma njɔ Ohola wì wɔ wɔjɛnnɛ na ni, ma
yaa wɔ wa li ni fun.
Ki wɔjɛnnɛ lì gbɔgɔ, ma jugo.
Leele pe yaa kaa tɛgɛ ma na, mbaa ki
lakoo ma na;
katugu wɔjɛnnɛ li yɛn ma yin fɔ jɛŋgɛ.
33 Ma yaa ka yɛkanŋguwa ta naa nandan-
gawa ni,
katugu ma njɔ, Samari ca ye, kì wɔ
wɔjɛnnɛ na ni, li yɛn jɔgɔwɔ naa
sunndo kɔngɔ wolo.
34 Ma yaa kali wɔ, mbeli wɔ mbeli kɔ pew,
mbeli yaari kporo kporo kporo,
mbɔɔn yinŋgele ke kɔɔnlɔ li kɔnrɔkɔnrɔ
ti ni. Katugu muwi mì para.» We
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
35 «Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye mà fɛgɛ na na,
kì kaa pye màla wa wa ma yɛɛ puŋgo na,
ma yaa ma kalikalawa naa ma nanjara ti
go kala li lɛ.› »

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn Samari ca naa Zheruzalɛmu ca ki na

36 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ:
«Sɛnwee pyɔ, naga yɛn ma, ma woro na
kiti kɔɔn Ohola naa Oholiba pe na wi le?
Pe katijangara nda pè pye, ti yɛgɛ yo pe
kan.
37 Katugu pè nandara pye; pe kɛyɛn yi
yɛn ma fa legbogo kasanwa pi ni. Pè
nandara pye pe yarisunndo ti ni. Mbe
taga wa ko na, piile mbele mìla se pe na,
pàa pe wɔ saraga yarisunndo yeri ma pe
sogo.
38 Ŋga pàa pye na na naa, koyi ŋga.
Pàa na cɛnsaga kpoyi ki tɛgɛ fyɔngɔ ni
ki pilige nuŋgba ki ni, mala cɛnpilige ki
tifaga.
39 Pilige ŋga ni pàa pe pinambiile pe
kɔnlɔgi ma pe wɔ saraga pe yarisunndo ti
yeri, ki pilige nuŋgba ki ni, pàa pye wa na
cɛnsaga kpoyi ki ni maga tɛgɛ fyɔngɔ ni.
Ko kala lo pàa pye wa na shɛrigo gbɔgɔ ki
ni.
40 «Yàa leele tun yɛrɛ, a pè saa nambala
yeri ma yiri fɔ lege. Pa pitunmbolo paa
gbɔɔn wa, a ki nambala pè si pan teere
ye kɔrɔgɔ. Kona, a yè si yiri ma woli, ma
kale wi le, ma ye yɛɛ fere ki nambala pe
kala na.
41 A yè si cɛn sinlɛyaraga tiyɔngɔ ka na.
A yè si tabali wa tɛgɛ ye yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mɛɛ na wusuna nuwɔ taan wo naa na
sinmɛ nuwɔ taan pi ni ti taga wa wi na.
42 Janwa gbɔlɔ là la pan wa. Ki leele
pàa pye na tinmɛ gbɔɔ yinrigi jatere fu.
Wa pe sɔgɔwɔ, nambala pèle la pan ma
yiri wa gbinri tara ti kɛɛ ki ni fuun ki
na. Pàa kɛɛ kannjiŋgele le nɔsepiile
jɛɛlɛ shyɛn pe kɛyɛn yi na, ma wunluwɔ
njagala tiyɔngɔlɔ kan wa pe yinrɛ ti na.
43 «Kì pye ma, a mì sho fɔ: ‹Nandara tì
jɛlɛ ŋa jɔgɔ makɔ, wo mbe ya mboo yɛɛ
kan nanjara ti yeri mɛlɛ naa?

44 Nambala pàa pye na yiin wi kɔrɔgɔ,
paa yɛgɛ ŋga na lere ma kari nanjaa kɔrɔgɔ we. Pa nambala pàa pye na yiin
wa Ohola naa Oholiba pe kɔrɔgɔ ma na
sinlɛlɛ pe ni, ki jɛɛlɛ kalikali pyefɛnnɛ
wele.
45 Ɛɛn fɔ nambala mbele pe yɛn sin-
mbele, poro pele pe yaa kiti kɔn pe na,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa kiti kɔn jɛlɛ
nandaa wi na konaa jɛlɛ legbolere wi na
we; katugu pe yɛn nandaala, pe kɛyɛn fun
yi yɛn ma fa legbogo kasanwa pi ni.› »
46 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye janwa gbɔlɔ la yirige ye wa pe na. Ye
ti pe sunndo kɔngɔ wa pe na, pe pe kɛɛ
yaara ti koli.
47 Ki janwa gbɔlɔ li yaa ka pe wa
sinndɛɛrɛ ni, mbe pe gbo tokobi ni. Pe yaa
ka pe pinambiile naa pe sumborombiile
pe gbo, mbe kasɔn le wa pe yinrɛ ti ni
mberi sogo.
48 Pa mi yaa kalikalawa pi kɔ mboo wɔ
laga tara ti ni yɛɛn. Ki wogo ki yaa yɛrɛwɛ
kan jɛɛlɛ pe ni fuun pe yeri, pa pe se yɛnlɛ
mbaa kalikalawa piin paa ye woo pi yɛn.
49 Pe yaa ye kalikalawa pi go kala li wa
ye na. Kapere nda yè pye wa yarisunndo
gbɔgɔwɔ pi ni, ye yaa ti go kala li lɛ. Ki
ka pye ma, ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn
ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

24

Zheruzalɛmu ca ki yɛn ma taanla nɛgɛdaga ni, ŋa so wùu yigi

1 Leele pe yigiŋgɔlɔ malaga kasopiile, ki
yɛlɛ kɔlɔjɛrɛ wolo, li yeŋge kɛ wogo ki
pilige kɛ wogo ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
sili sɛnrɛ ti kan na yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, ki nala pilige ŋga ki
yɔnlɔgɔ, ki pilige jate ŋga ki yɔnlɔgɔ
maga tɛgɛ; katugu ki nala pilige ŋga koyi
Babilɔni tara wunlunaŋa wìgi lɛ mbe to
Zheruzalɛmu ca ki na†.
3 Ma yomiyɛlɛ la wa ki cɛnlɛ woolo
mbele pè yiri ma je pe wogo na, ma pe
pye fɔ: ‹Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ:
Nɛgɛdaga wa lɛ maa taga kasɔn na,
ma tɔnmɔ le wa wi ni.
4 Kara ti kɔɔnlɔ ma kayinŋgele ke le wa
wi ni,
kayinŋgele tiyɔngɔlɔ ke ni fuun, naa
jegbɔlɔ lo naa pɔgɔ ki ni;
mɛɛ kajeere kara tiyɔnrɔ ta taga wa maa
fuŋgo.
5 Simbaala pe pe ni fuun tiyɔɔnlɔ wa wɔ
maa kara ti le wa cɔgɔ ki ni;
ma kanŋgirɛ le wa kasɔn ki ni wa
nɛgɛdaga wi nɔgɔ.
Mari yaga ti kan jɛŋgɛ,
ma ti kajeere kara ti pe fun.› »
6 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ:
«Jɔlɔgɔ yɛn ki legbogo ca ŋga ki wogo.
Ki yɛn paa nɛgɛdaga yɛn, ŋa so ye wi ni,
ŋa so wi se ya jogo mbe laga wi na.
Kayinŋgele ke wɔ nuŋgba nuŋgba wa
nɛgɛdaga wi ni,
maga ka pɛtɛ gbɔn la na si jɛn mbeli wɔ.
7 Katugu Zheruzalɛmu ca woolo pè leele
mbele gbo, pe kasanwa pi yɛn wa
ca ki nawa;
ki kasanwa pòo wo wa walaga ŋga ki yɛn
waga ki na,
pe sila pi wo tara, jaŋgo lere mboo tɔn
taambugɔ ni.
8 Mi fun, mìla kasanwa pi yaga wa walaga
ŋga ki yɛn waga ki na,
wa laga ŋga pi se ya mbe tɔn,
jaŋgo pilan naŋgbanwa pi yirige na ni,
mbe ta mbe kayaŋga wɔ pe ni.»
9 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ:
«Jɔlɔgɔ yɛn ki legbogo ca ŋga ki wogo,
katugu mi fun mi yaa kanŋgirɛ lɛgɛrɛ kɔn
mbe kasɔn gbɔgɔ gbɛri.
10 Kanŋgirɛ lɛgɛrɛ gbogolo ma kasɔn
gbɛri,
ma kara ti sɔgɔ ti pe jɛŋgɛ, ma sɛgɛ yaara
le wa ti ni.
Ma ti kajeere kara ti pe ti sogo.
11 Ko puŋgo na, ma nɛgɛdaga wi taga
waga wa naŋganra ti na,
jaŋgo wi wɛri fɔ wi tuguyɛnrɛ ti yanlaga
kpanyi;
wi fyɔngɔ ki ta ki yan ki wɔ wa wi nawa,
so wi kɔ wi wɔ wa wi ni.»
12 Ɛɛn fɔ ko tege ŋga ko ki ni fuun ŋga
ko yɛn wagafe; so ŋa wì ye nɛgɛdaga wi

† **24:2 24.2:** 2 Wunlu 25.1; Zhere 52.4

ni, wi woro na woo wi ni; kasɔn yɛrɛ ki se ya mboo wɔ wi ni.
13 «Yoro Zheruzalɛmu ca woolo wele, ye kalikalawa pì ye tɛgɛ fyɔngɔ ni. Mìla pye na jaa mbe ye pye kpoyi, yee yɛnlɛ mbe pye kpoyi, mbe wɔ wa ye fyɔngɔ ki ni. Ki kala na, ye se ya pye kpoyi naa, fɔ mbe sanla naŋgbanwa kala li wa ye na mbe sa gbɔn wa li kɔsaga sanga ŋa ni.
14 Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì para. Ki wogo ki yaa pye. Mi yaa sigi pye. Mi sege yaga mbapyewe, mi se ye yinriwɛ ta, ki se si ye na go na. Mi yaa kiti kɔn ye na mbe yala ye tangalɔmɔ po naa ye kapyegele ke ni.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Ezekiyɛli jɔ wi kunwɔ kala

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:
16 «Sɛnwee pyɔ, wele, lere ŋa wi kala lì gbɔgɔ ma yeri, mi yaa fo mboo lɛ le ma tanla yɔnlɔ nuŋgba. Ɛɛn fɔ, mɛɛ daga mboo kunwɔ pi gbele, mɛɛ daga mbe jɔrɔgɔ, mɛɛ si daga mbe yɛntunwɔ wɔ.
17 Maa jɛɛn yɔɔrɔ; maga ka kunwɔ gbelege gbele. Ma gbɔgɔwɔ njala li kan wa ma go ki na, mɔɔ sawira ti le wa ma tɔɔrɔ ti na. Maga kɔɔn siyɔ wi tɔn, maga ka kunwɔ suro li leele ni.»
18 Kona, ki goto pinliwɛ pi ni, a mì si para janwa wi ni. Ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni, a na jɔ wì si ku. Ki goto pinliwɛ pi ni, sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ làa yo na kan, a mì sigi kala li pye.
19 A leele pè silan pye fɔ: «Kala na mà pye, ki yɛn na ŋga nari ki kɔrɔ wi yo we kan.»
20 A mì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli sɛnrɛ ti kan na yeri ma yo fɔ:
21 ‹Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Mi yaa na cɛnsaga kpoyi ki tɛgɛ fyɔngɔ ni, ko ŋga ki yɛn ye fanŋga konaa ye yɛɛ gbɔgɔwɔ pi go ye, naa ye yɛnlɛ yaraga, ŋga ki kala lì gbɔgɔ ye yeri. Ye pinambiile naa ye sumborombiile mbele ye yaga wa Zheruzalɛmu ca, pe yaa ka pe gbo tokobi ni.
22 Kona, ye yaa ki pye paa yɛgɛ ŋga na mìgi pye we. Ye se ka ye siyɔ wi tɔn, ye se si ka kunwɔ suro li.
23 Ye yaa ka ye gbɔgɔwɔ njagala ke kan wa ye yinrɛ ti na, mbe ye sawira ti le wa ye tɔɔrɔ ti na. Ye se ka kunwɔ gbelege gbele, ye se ka gbele. Ye yaa ka cɔgɔ cɔgɔ ye kajɔgɔrɔ ti kala na; ye yaa kaa jɛɛn ye yɛɛ kala na.
24 Ezekiyɛli wi kala li yaa ka pye kacɛn ye kan; wìgi pye yɛgɛ ŋga na, pa ye yaa kaga pye ma cɛ. Na ki kagala ke ka ka pye, pa ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le.›
25 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, ŋga ki yɛn ki leele pe fanŋga ye, naa pe yɔgɔrimɔ pi go, naa pe yɛɛ gbɔgɔwɔ, naa pe yɛnlɛ yaraga, ŋga ki kala lì gbɔgɔ pe yeri, na mi ka kaga shɔ pe yeri pilige ŋga ni, konaa mbe pe pinambiile naa pe sumborombiile pe wɔ pe kɛɛ,
26 ko pilige ko ni, ŋa wì fe ma shɔ, wa yaa ka pan mbege kagala ke yɛgɛ yo ma kan.
27 Ko pilige ko ni, ma yɔn ki yaa yɛngɛ, ma yaa ka para ŋa wì fe ma shɔ wi ni. Ma se ka pye naa bombo. Ma kala li yaa pye paa kacɛn yɛn pe kan. Pa pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

YƐNŊƐLƐ LI YAA KA KITI KƆN CƐNGƐLƐ KE NA

25

25–32

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, kanŋga ma yɛgɛ wa wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe yeri, ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo ma wa pe na.
3 Maga yo Amɔ cɛnlɛ woolo pe kan fɔ: ‹Ye we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo. Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Sanga ŋa ni pàa na cɛnsaga kpoyi ki tɛgɛ fyɔngɔ ni, ma Izirayɛli, na tara ti tɔngɔ mari yaga waga, ma Zhuda tara woolo pe yigi malaga kasopiile ma kari pe ni, yàa pye na tɛgɛ pe na na yuun fɔ: Ɛnhɛɛn cɔ!
4 Ki kala na, ye wele, mi yaa ye le yɔnlɔ yirisaga kɛɛ woolo pe kɛɛ ye pye pe woolo. Pe yaa ka saga kan wa ye tara,

mbege pye pe cɛnsaga. Pe yaa kaa ye yarilire ti kaa mbaa ye nɔnɔ wi woo.
5 Araba ca ŋga ki yɛn ye cagbɔgɔ ye,
mi yaa ki pye yɔngɔmɛye pe kasaga, mbe
Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara ti ni fuun ti pye
simbaala kasaga. Pa kona ye yaa ki jɛn
mbe yo fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.›
6 «Katugu pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye yè kɛndagala gbɔn,
ma tara ti sun yeŋgbegele ni konaa ma
yɔgɔri nayinmɛ coli, ma ye mbɛnwɛ pi ni
fuun pi naga Izirayɛli tara ti jɔlɔgɔ kagala
ke wogo na,
7 ki kala na, ye wele, mi yaa na kɛɛ ki
yirige ye na, mbe ye le cɛngɛlɛ sanŋgala
ke kɛɛ, mbe ti ke ye kɛɛ yaara ti koli.
Mi yaa ye cɛnlɛ li kɔ mbeli wɔ cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ, mbe ye tara ti mɛgɛ
ki kɔ mbege wɔ wa, mbe ye tɔngɔ pew. Pa
kona ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le†.› »

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Mowabu tara ti na

8 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: «Kì kaa pye Mowabu tara woolo naa
Seyiri tara woolo pe yɛn na yuun fɔ: ‹Ye
wele, Zhuda cɛnlɛ woolo pè kanŋga ma
pye paa cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke
yɛn.›
9 Ki kala na, ye wele, mi yaa Mowabu
tara ti kanŋgɔlɔ nuŋgba yɛngɛ mbe wa pe
juguye pe kan. Cara nda ti yɛn wa pe tara
ti kɔnlɔ li na, mi yaa kari tɔngɔ, to nda ti
yɛn na gbɔgɔwɔ kaan pe tara ti yeri we;
to ti yɛn Bɛti Yeshimɔti, naa Baali Meyɔn
konaa Kiriyatayimu cara re.
10 «Mi yaa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara
ti yɔn yɛngɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ woolo
pe kan, mberi pye pe woro, jaŋgo Amɔ
cɛnlɛ woolo pe mɛgɛ ki kɔ ki wɔ cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
11 Mi yaa kanla kiti wi kɔn Mowabu
tara fɛnnɛ pe na, pa kona pe yaa ki jɛn
fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†».

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Edɔmu tara ti na

12 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: «Kapyege ŋga Edɔmu cɛnlɛ woolo pè
pye ma kayaŋga wɔ Zhuda tara woolo pe
ni, ki kayaŋga wɔgɔ kìgi kan, a pè pye
kapege pyefɛnnɛ.
13 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa na kɛɛ ki yirige
Edɔmu tara ti na, mbe sɛnweele poro naa
yaayoro ti gbo. Mbege lɛ wa Tema ca ki
na mbe saga wa wa Dedan ca ki na, mi
yaa ki lara ti tɔngɔ mberi pye katara. Pe
yaa ka pe gbo tokobi ni.
14 Mi yaa Izirayɛli, na woolo wele,
pe tɛgɛ mbanla kayaŋga ki wɔ Edɔmu
cɛnlɛ woolo pe ni. Pe yaa ka jɔlɔgɔ wa
Edɔmu cɛnlɛ woolo pe na mbe yala na
naŋgbanwa po naa na kɔnrɔ tandorogo
ki ni. Ki ka pye ma, Edɔmu cɛnlɛ woolo
pe yaa na kayaŋga wɔlɔmɔ pi jɛn.› » We
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Filisiti tara ti na

15 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: «Filisiti tara fɛnnɛ pàa pe kayaŋga ki
wɔ, maga wɔ mbɛnwɛ ni konaa pe nawa
pi ni fuun pi ni, mbe jɔgɔwɔ pye wa pe
lepanraga mbakɔgɔ ki ni.
16 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mi yaa na kɛɛ
ki yirige Filisiti tara fɛnnɛ pe na. Mi yaa
Kɛrɛti tara fɛnnɛ pe gbo. Leele sanmbala
mbele pe yɛn ma cɛn wa kɔgɔje yɔn ki na,
mi yaa pe kɔ mbe pe wɔ wa.
17 Mi yaa kayaŋga gbɔgɔ wɔ pe ni, mbe
jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa pe na. Na mi ka kanla
kayaŋga ki wɔ pe ni, pa kona pe yaa ki
jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.› »

26

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Tiri ca ki na

1 Leele pe yigiŋgɔlɔ malaga kasopiile, ki
yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wolo li yeŋge ki
pilige koŋgbanŋga ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì sili sɛnrɛ ti kan na yeri ma yo fɔ:

† **25:7 25.7:** Zhere 49.1-6; Amɔ 1.13-15; Sofo 2.8-11 † **25:11 25.11:** Eza 34.5-17; 63.1-6; 25.10-12; Zhere 48.1-47; Amɔ 2.1-3; Sofo 2.8-11 † **25:14 25.14:** Eza 34.5-17; 63.1-6; Zhere 49.7-22; Eze 35.1-15; Amɔ 1.11-12; Abi 1-14; Mala 1.2-5 † **25:17 25.17:** Eza 14.29-31; Zhere 47.1-7; Zhowɛ 4.4-8; Amɔ 1.6-8; Sofo 2.4-7; Zaka 9.5-7

2 «Sɛnwee pyɔ, Tiri ca ki yɛn na
tɛgɛ Zheruzalɛmu ca ki na, na yuun fɔ:
‹Ɛnhɛɛn cɔ! Zheruzalɛmu ca ŋga kìla pye
cɛngɛlɛ ke ni fuun ke karisaga, ki yeyɔngɔ
kɔrɔ kì kaari. Koni leele pe yaa kanŋga
laga woro yeri. We yaa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ
ta, ɛɛn fɔ Zheruzalɛmu ca ko yaa jɔgɔ mbe
koro waga.›
3 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo fɔ: ‹Wele, mboro Tiri ca, mì yiri ma
kɔrɔgɔ. Mi yaa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yirige mbe
wa ma na paa kɔgɔje tɔnmɔ mba pi maa
yinrigi na tuun pi yɛn.
4 Ki cɛngɛlɛ ke yaa mboro nda tì Tiri
ca ki maga ti tɔngɔ, mbe ki sanŋgazoye
pe jaanri. Mi yaa ka ti gbanŋgban wi pɛ
mboo wɔ wa, mbe laga ki pye walaga ŋga
ki yɛn waga.
5 Tiri ca ki yaa ka pye lawaga wa
kɔgɔje wi nandogomɔ, mbe pye laga ŋga
ŋgbanra wɔfɛnnɛ pe yaa kaa pe mɛrɛ ti
jali wa; katugu, mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
le, muwi mì yo ma. Cɛngɛlɛ kele yɛgɛ
woolo pe yaa ka Tiri ca yaara ti koli.
6 Ki kanŋgara na kapire nda ti yɛn wa
kɔgɔje wi yɔn na, pe yaa ka ki leele pe gbo
tokobi ni. Pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi
mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.›

7 «Katugu pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, Babilɔni tara wunlu-
naŋa Nebukanezari, wo ŋa wi yɛn wun-
lumbolo pe wunluwɔ, mi yaa wi yirige
wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri mbe
pan mboo wa Tiri ca ki na. Wi yaa
pan shɔnye, naa malaga gbɔnwotoroye,
naa shɔn lugufɛnnɛ konaa maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbeleye lɛgɛrɛ ni.
8 Tiri ca ki kanŋgara na kapire nda ti
yɛn wa kɔgɔje wi yɔn na, wi yaa ka ki
leele pe gbo tokobi ni. Wi yaa ka mboro
wa lugusara ca mbogo ki tanla, mbe tara
gbogolo tinndiye ca ki mbogo ki na. Wi
yaa ka tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ ti lɛ
mbe yiri ye kɔrɔgɔ.
9 Wi yaa kaa mbogo janyaara ti tɛgɛ
mbe ye ca mboro ti jaanri, mbe ye
sanŋgazoye titɔnlɔmbɔlɔ pe jaanri pe
bɔŋgaara ti ni.
10 Wi shɔnye lɛgɛrɛ ŋgbelege ki yaa
ka ye tɔn gbanŋgban wi ni. Ye ca
mboro ti yaa ka yɛgɛyɛgɛ shɔn lugufɛnnɛ,
naa wotoroye ŋgeere konaa malaga
gbɔnwotoroye tinmɛ pi kala na. Pe yaa
ka pan mbe ye wa ye ca yeyɔnrɔ ti ni, paa
yɛgɛ ŋga na pe ma ye ca ŋga pè shɔ ma
ta ka ni.
11 Wi shɔnye pe yaa ka ye ca nawa
koŋgolo ke ni fuun ke tangala pe yenjoro
ti ni. Wi yaa ka ye tara woolo pe
gbo tokobi ni; ye yuŋgbɔrɔ ti sinndɛɛrɛ
tiyagala ŋgele fanŋga ni, wi yaa ka ke
jaanri tara.
12 Pe yaa ka ye yarijɛndɛ ti koli, mbe ye
yaripɛɛrɛ ti san mberi lɛ. Pe yaa ka ye ca
mboro ti jaanri, mbe ye yinrɛ tiyɔnrɔ ti
jaanri, mbe ti sinndɛɛrɛ, naa tire to naa ti
taambugɔ ki koli mbe sari wa wa kɔgɔje
wi ni.
13 Mi yaa ti ye yurukɔgɔ tinmɛ pi kɔ,
lere se kaa ye ŋgɔni magala li nuru naa†.
14 Mi yaa ka ye ca ki pye paa walaga
yɛn, ŋga ki yɛn waga, mbe pye laga ŋga
ŋgbanra wɔfɛnnɛ pe yaa la pe mɛrɛ ti jali
wa. Leele se kaga kan naa fɔnŋgɔ. Mi
Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì para.› » We Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

15 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn Tiri
ca ki wogo na fɔ: «Leele mbele pe yɛn na
kuun, na paga kaa jɛɛn sanga ŋa ni wa
ma ni, na paga kaa leele pe kuun sanga
ni wa ma ni, lɔgɔ furo tara woolo pe yaa
kaa seri fyɛrɛ ti na ma tɔngɔwɔ tinmɛ pi
kala na.
16 Kɔgɔje yɔn tara wunlumbolo pe ni
fuun pe yaa ka tigi mbe yiri wa pe
wunluwɔ jɔnrɔ ti na. Pe yaa ka pe
derigbɔrɔ ti wɔ, mbe pe deritiyɔnrɔ nda
pè sɔgɔ ti wɔ mberi tɛgɛ. Fyɛrɛ ti yaa ka
pe yigi fɔ pe cɛn tara. Sunndo kɔngɔ yaa
ka pye pe na sanga pyew, pe jigi wi yaa
kɔn pe na, ŋga kì ye ta ki kala na.
17 Pe yaa kaa kunwɔ yurugo koo ma
wogo na mbaa yuun fɔ:

‹Kì cɛn mɛlɛ! Pɔ̀ɔn tɔngɔ, a mà kɔ ma wɔ
wa kɔgɔje wi ni.
Mboro ca ŋga ki mɛgɛ kìla yiri.
Mboro ŋa kɔgɔje yanrifɛnnɛ pàa pye na
paan wa ma ni,

† **26:13 26.13:** Naga 18.22

mboro ŋa màa pye fanŋga ni wa kɔgɔje
wi na konaa ma woolo pe ni.
Yàa pye na fyɛrɛ waa mbele fuun pè ye
maga pe na, a paa seri.
18 Koni ye tolo lì lɔgɔ furo tara woolo pe
wire ti fyɔ pe na,
ye kɔkala lì sunndo kɔngɔ wa kɔgɔje lɔgɔ
furo tara fɛnnɛ pe na†.
19 «Katugu pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Na mi ka kɔɔn tɔngɔ mbɔɔn
pye kataga paa cara nda leele woro wa
ti yɛn, na mi ka ka wetijugo tɔnŋgbɔɔ pi
yirige mboo wa ma na, mbe tɔnŋgbɔɔ pi
pye pɔɔn li sanga ŋa ni,
20 kona, mi yaa ma tirige wa wetijugo ki
ni, wa mbele pè tigi wa pe kɔrɔgɔ, mbɔɔn
taga wa fafafa kulɛɛlɛ pe na. Mi yaa ma
tɛgɛ fɔ wa tara ti nɔgɔ na, mbɔɔn pye paa
katara lɛrɛ yɛn, wa mbele pè tigi wa pe
kɔrɔgɔ, jaŋgo lere ka ka cɛn wa ma ni
naa. Ma se ka cɛnsaga ta wa leweele pe
dunruya wi ni naa.
21 Mi yaa kɔɔn pye sunndo kɔngɔ
yaraga, ma se ka pye yaraga ko ka naa.
Leele pe yaa kaa ma lagajaa, ɛɛn fɔ pe se
kɔɔn yan naa.› » We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
lì yo ma.

27

Kunwɔ yurugo ŋga kìla kɔ Tiri ca ki wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na
yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, kunwɔ yurugo kɔ Tiri
ca ki wogo na.
3 Maga yo Tiri ca ki kan, ko ŋga ki yɛn
ma cɛn wa kɔgɔje wi yɔn na, ko ŋga ki
maa safari waa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ ni wa lɔgɔ
furo tara ti ni; maga yo fɔ, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Mboro Tiri ca, màa pye naga yuun ma yo
fɔ
ma tiyɔnwɔ pì pi yɛɛ yɔn fili.
4 Ma tara laga ki kɔnlɔ lì kari fɔ wa kɔgɔje
wi nandogomɔ,
mbele pɔ̀ɔn kan pɔ̀ɔn kan mɔɔ yɔn jɛŋgɛ.
5 Pàa ma kan paa tɔnmɔkɔrɔ yɛn, ma
Seniri yanwiga sipirɛsi tire ta tɛgɛ
mɔɔ kanŋgara na lara ti gbegele.
Tɔnmɔkɔrɔ ki gona paraga ki ma pɔ tiyala
na na, Liban tara sɛdiri tige ko kayi
pàa tɛgɛ mali gbegele.
6 Bazan tara tigbɔrɔ gbɔrɔ to tari pàa tɛ
ma pye ma tɔnmɔkɔrɔ mbiriye.
Solo ŋgangala pè tɛgɛ mɔɔ tɔnmɔkɔrɔ
nawa lara ti gbegele,
ma ke lele sɛdiri tire ta ni mari kan, nda
tì yiri wa Shipiri lɔgɔ furo tara ti ni.
7 Ezhipiti tara lɛn jese paara tiyɔnrɔ nda
pàa sɔgɔ to tari tìla pye tɔnmɔkɔrɔ
ki gona tɔnparigbɔgɔ ye,
ma pye tɔnmɔkɔrɔ ki kacɛn yaraga.
Ŋganra paara naa kondoro paara nda tìla
pye na yinrigi wa Elisha lɔgɔ fugo
tara ti ni,
to tari tìla pye tɔnmɔkɔrɔ ki paritɔnŋgɔ
ye.
8 Sidɔn ca naa Arivadi ca fɛnnɛ poro pàa
pye ma tɔnmɔkɔrɔ fevɛnnɛ wele;
mboro Tiri ca, ma tɔnmɔkɔrɔ jɛnfɛnnɛ
jɛmbɛlɛ wele, poro pàa pye ma
tɔnmɔkɔrɔ tunmbyeele wele.
9 Gebali ca lelɛɛlɛ naa ki kapyɔ jɛnfɛnnɛ
pàa pye wa ma yeri,
ma pye ma tɔnmɔkɔrɔ jɔgɔsara ti
gbegelefɛnnɛ.
Kɔgɔje tɔnmɔkɔɔrɔ ti ni fuun naa ti nawa
tunmbyeele pe ni, pàa pye na paan
wa ma yeri na safari waa ma ni.›
10 Pɛrisi tara fɛnnɛ, naa Ludi tara fɛnnɛ
konaa Puti tara fɛnnɛ poro pàa pye
ma maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ye.
Poro pàa pye ma maliŋgbɔɔnlɔ wele.
Pàa pye na pe tugurɔn sigeyaara konaa
pe tugurɔn njagala ke yanŋgi wa ca
nawa,
poro pàa ma mɛgɛ ki yirige.
11 Arivadi ca lenambala poro nɔɔ
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, pàa pye na ca
ki mbogo ki kɔrɔsi.
Gamadi ca fɛnnɛ poro pàa pye na
sanŋgazoye pe kɔrɔsi.
Pàa pye na pe tugurɔn sigeyaara ti yanŋgi
wa ca ki mbogo ki na naga mari,
pàa ma fere mɔɔ tiyɔnwɔ pi yɔn fili.

Tiri ca, ko ŋga kìla pye jawo pyecagbɔgɔ

† **26:18 26.18:** Eza 23.5; Eze 27.35

12 «Tarisisi ca fɛnnɛ pàa pye na safari
waa wa ma ni, katugu yarijɛndɛ lɛgɛrɛ
la pye wa ma yeri. Pàa pye na loo ma
yeri warifuwe, naa tugurɔn, naa tuguvire
konaa sunmu ni.
13 Yavan tara woolo, naa Tubali tara
woolo konaa Meshɛki tara woolo pàa pye
na safari waa wa ma ni. Pàa pye na kulolo
naa tuguyɛnrɛ yaara sunru ma yeri ma
yaripɛɛrɛ ti na.
14 Bɛti Togarima ca woolo pàa pye na
shɔnye mbele pe maa wotoroye tilele,
naa malaga gbɔnshɔnye konaa sofilele
worosoye sunru ma yeri ma yaripɛɛrɛ ti
na.
15 Dedan ca woolo pàa pye na safari
waa wa ma ni. Lɔgɔ furo tara lɛgɛrɛ
woolo la pye na loo ma yeri; pàa pye nɔɔ
sara solo ŋgangala konaa ebɛni tire ni.
16 Siri tara fɛnnɛ pàa pye na safari waa
wa ma ni, katugu yaripɛɛrɛ lɛgɛrɛ la pye
ma yeri. Pàa pye na paan ɛsikaribukili
sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni, naa kon-
doro paara tiyɔnrɔ ni, naa paara nda
pè sɔgɔ, naa lɛn jese paara, naa korayi
sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro konaa uru-
bisi sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni nari
sunru ma yeri ma yaara ti na.
17 Zhuda tara woolo naa Izirayɛli woolo
pàa pye na safari waa wa ma ni; pàa
pye na paan Miniti ca bile tiyɔɔn ni, naa
shɔgɔlɔ, naa sɛnrɛgɛ, naa sinmɛ konaa
sinmɛ fawoo ni nari sunru ma yeri ma
yaripɛɛrɛ ti na.
18 Damasi ca woolo pàa pye na safari
waa wa ma ni, katugu yaripɛɛrɛ la pye
ma yeri. Ma yarijɛndɛ tìla pye ma lɛgɛ fɔ
jɛŋgɛ. Pàa pye na paan Hɛlibɔn ca duvɛn
ni, naa Zahari ca simbasifire ni nari sunru
ma yeri ma yarijɛndɛ ti na.
19 Vedan tara fɛnnɛ naa Yavan tara
fɛnnɛ, ma yiri wa Uzali ca, pàa pye na
paan tugurɔn nda pè gbɔn ta ni, naa
kasi timuwɛ nuwɔ taan ni konaa gbagara
kanŋgirɛ nuwɔ taan woro ni nari sunru
ma yeri ma yaripɛɛrɛ ti na.
20 Dedan ca fɛnnɛ pàa pye na paan
paara liire tiyɔnrɔ ni nari sunru ma yeri,
to ti yɛn paara nda pe ma taga wa shɔn
wi pɔgɔlɔ ma cɛn ti na.
21 Larabu tara fɛnnɛ naa Kedari tara
teele pàa pye na safari waa wa ma ni; pàa
pye na paan simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ, naa
simbapɛnɛ lɛɛlɛ ni konaa sikapɛnɛ ni na
pɛrɛ ma yeri.
22 Saba tara safari wafɛnnɛ, naa
Arayema tara fɛnnɛ pe ni, pàa pye na
paan na safari waa wa ma ni. Pàa pye na
paan nuwɔ taanyaara jɛndɛ cɛnlɛ pyew
ti ni, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ti
cɛnlɛ pyew ti ni konaa tɛ ni nari sunru ma
yeri ma yaripɛɛrɛ ti na.
23 Haran ca woolo, naa Kane ca woolo,
naa Edɛn tara fɛnnɛ, naa Saba tara fɛnnɛ,
naa Asiri tara fɛnnɛ konaa Kilimadi tara
fɛnnɛ pàa pye na paan na safari waa wa
ma ni.
24 Pàa pye na yaripɔrɔ tiyɔnrɔ safari
waa wa ma ni; pàa pye na paan derigbɔrɔ
ŋganra woro ni, naa yaripɔrɔ nda pè
sɔgɔ, naa pariliire nda tì kɛnlɛgi kɛnlɛgi
yɛgɛ cɛnwɛ lɛgɛrɛ na konaa maŋgala ni,
ŋgele pè ti kè ŋgban.
25 Tarisisi ca tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ to
tìla pye nɔɔ safari wayaara ti lee na kee
ti ni.»

Kunwɔ yurugo sanŋga ŋga kìla kɔ Tiri ca ki wogo na

Mboro Tiri ca, màa pye ma yin yarijɛndɛ
lɛgɛrɛ ni konaa gbɔgɔwɔ ni wa
kɔgɔje wi nandogomɔ.
26 Ma tɔnmɔkɔrɔ fevɛnnɛ pàa kari ma ni
lege wa kɔgɔje tɔnŋgbɔɔ pi na,
a yɔnlɔ yirisaga tifɛliŋgbɔgɔ kà si pan
mɔɔ tɔnmɔkɔrɔ ki kaari wa kɔgɔje
wi nandogomɔ.
27 Kì pye ma, ma yarijɛndɛ, naa ma safari
wayaara, naa ma yaripɛɛrɛ,
naa ma tɔnmɔkɔrɔ nawa tunmbyeele,
naa ma tɔnmɔkɔrɔ fevɛnnɛ, naa
ma tɔnmɔkɔrɔ gbegelefɛnnɛ,
naa safari wafɛnnɛ, naa maliŋgbɔɔnlɔ
mbele fuun pe wa ma ni,
konaa leele sanmbala mbele fuun pe yɛn
wa ma ni,
pe ni fuun pe yaa tigi wa kɔgɔje wi ni ma
tɔngɔpilige ki na.
28 Ma tɔnmɔkɔrɔ fevɛnnɛ pe gbeere ti
kala na,
kɔgɔje yɔn tara fɛnnɛ pe yɛn na seri fyɛrɛ
ti na.

29 Tɔnmɔkɔɔrɔ fevɛnnɛ pe ni fuun pe yaa
ka tigi mbe yiri wa pe tɔnmɔkɔɔrɔ
ti ni,
naa tɔnmɔkɔrɔ nawa tunmbyeele poro
naa tɔnmɔkɔrɔ fevɛnnɛ pe ni fuun
pe ni.
Pe yaa ka sa yere wa lɔgɔ koŋgo ki na.
30 Pe yaa ka pe magaŋgala ke yirige mbaa
gbele ma kala na,
pe nawa pi yaa ka tanga pe na paa gbele
fɔ jɛŋgɛ.
Pe yaa kaa gbanŋgban wi koli mbaa wi
wuun wa pe yɛɛra yinrɛ ti na,
mbe to mbaa koŋgi wa cɔnrɔ ti ni jatere
piriwɛn pi kala na.
31 Pe yaa ka pe yinrɛ ti kulu jatere piriwɛn
pi na ye kala na,
mbe jatere piriwɛn yaripɔrɔ le pe yɛɛ na.
Pe yaa kaa gbele yɛsanga ni ma kala na,
pe yaa kaa gbele nandangawa ni.
32 Wa pe kayaŋga ki ni, pe yaa kaa kunwɔ
yurugo koo ma kala na.
Pe yaa kaa ki yuŋgbɔgɔrɔ yurugo ŋga ki
koo fɔ:
«Ca kikiin kìla yɔn paa Tiri ca ki yɛn?
Tiri ca ŋga ki yɔngɔ woro, ko pè tɔngɔ wa
kɔgɔje wi nandogomɔ yɛɛn gbari?
33 Sanga ŋa ni pàa pye nɔɔ safari wayaara
ti lee na kee ti ni kɔgɔje wi na,
màa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yɛnlɛ tin yaara ni.
Màa tara na wunlumbolo pe pye pen-
jagbɔrɔ fɛnnɛ
ma yarijɛndɛ to naa ma yaripɛɛrɛ ti
fanŋga na.
34 Koni naa kɔgɔje tɔnmɔ mba pi maa
yinrigi na tuun pɔ̀ɔn kaari,
mɔɔ tirige wa kɔgɔje wi latijugo ki ni.
Ma yaripɛɛrɛ to naa janwa ŋa fuun wi yɛn
ma ni,
pè pinlɛ ma ni ma tigi wa.
35 Lɔgɔ furo tara fɛnnɛ pe ni fuun pe jigi
wì kɔn pe na ma kala na,
sunndo kɔngɔ pe wunlumbolo pe ta,
a pè yɛrɛ cɛnwɛ pì kanŋga pe na fyɛrɛ ti
na.
36 Ma kala lì to cɛngɛlɛ ke safari wafɛnnɛ
pe yɔn na,
fɔ pe yɛn na wofegele wiin ma kala na;
katugu ma kala lì pye sunndo kɔngɔ kala,
mà kɔ ma wɔ pew.»

28

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Tiri ca wunlunaŋa wi na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na
yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, ki yo Tiri ca to wi kan fɔ,
pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yɛɛ
gbɔgɔwɔ pì ye wa ma kotogo na, fɔ a maa
ki yuun ma yo fɔ: Mi yɛn yɛnŋɛlɛ la. Mi
yɛn ma cɛn wa yɛngɛŋgɛlɛ ke cɛnsaga ki
na wa kɔgɔje wi nandogomɔ. Ma si yala,
ma yɛn sɛnwee pyɔ, ma woro Yɛnŋɛlɛ.
Ma maa ki sɔnri ndɛɛ ma jatere wi yɛn
paa Yɛnŋɛlɛ li jatere wi yɛn.
3 Wele, ma yɛn naga jate ma jilige ma
wɛ Daniyɛli wi na, fɔ kala la kpɛ woro ma
lara ma na.
4 Ma kajɛnmɛ naa ma tijinliwɛ pi
fanŋga na, mà yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta. Mà tɛ
naa warifuwe gbogolo ma yɛɛ kan wa ma
yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni.
5 Tijinliwɛ gbɔɔ mba pi yɛn ma ni wa
safari waga ki ni, pìgi kan, a mà yarijɛndɛ
lɛgɛrɛ ta. Ma yarijɛndɛ tìgi kan yɛɛ
gbɔgɔwɔ ye wa ma kotogo na.›
6 «Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: Kì kaa pye ma yɛn nɔɔ yɛɛra
jatere wi jate paa Yɛnŋɛlɛ li jatere yɛn,
7 kì pye ma, wele, mi yaa nambanmbala
pele yeri mbe wa ma na, mbele pè wɛli
ma wɛ cɛngɛlɛ ke ni fuun ke na. Pe yaa
ka pe tokobi wi kɔw wa wi wofogo ki
ni mbɔɔn tijinliwɛ tunndo ti jɔgɔ, mbɔɔn
gbɔgɔwɔ pi jɔgɔ.
8 Pe yaa kɔɔn tirige wa kuulo tara
wetijugo ki ni, ma yaa ka kunwɔ tipewe
ku wa kɔgɔje wi nandogomɔ.
9 Naga yɛn ma, ma mbe ka soro mbege
yo ma gbofɔ wi yɛgɛ na mbe yo fɔ: ‹Mi
yɛn yɛnŋɛlɛ la?› Ma yɛn sɛnwee pyɔ ko
cɛ ma gbofɛnnɛ pe kɛɛ, ma woro Yɛnŋɛlɛ.
10 Cɛnlɛ la yɛgɛ woolo pe yaa kɔɔn
gbɔn paa lere ŋa wii kɛnrɛkɛnrɛ wa yɛn;
katugu muwi mì para.» We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na
yeri, ma yo fɔ:
12 «Sɛnwee pyɔ, kunwɔ yurugo kɔ Tiri
ca wunlunaŋa wi wogo na. Maga yo wi
kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn

fɔ: ‹Màa pye ma yɔn fili, a kì pye yɛgɛ nagawa. Ma kajɛnmɛ pìla pye ma gbɔgɔ, a ma tiyɔnwɔ pì pi yɛɛ yɔn fili.
13 Màa pye ma cɛn wa Edɛn, wa Yɛnŋɛlɛ li naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni, sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ti cɛnlɛ pyew tà la pye mɔɔ fere. To ti yɛn nda pe yinri sariduwani, naa topazi, naa lulu, naa kirizoliti, naa ɔnikisi, naa zhasipi, naa safiri, naa ɛsikaribukili, naa emerodi konaa tɛ. Ma fereyaara to naa ma gbegeleyaara ti ni tìla pye tɛ woro. Tìla gbɛgɛlɛ ma kan, maga lɛ wa ma dapilige ki na.
14 Mìla ma pye mɛrɛgɛ sherubɛn wo wa, ŋa wì kanwira tì jaraga, maa kɔrɔsiri piin. Mìla ma tɛgɛ wa mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yanwiga kpoyi ki na. Màa pye na tanri wa sinndɛɛrɛ nda ti maa yɛngɛlɛ ti sɔgɔwɔ.
15 Ma nawa pìla pye ma filige ma na wa ma koŋgolo ke ni, maga lɛ wa ma dapilige ki na, fɔ ma saa gbɔn pilige ŋga ni kambasinŋge kìla yan wa ma ni.
16 Naa safari waga kìla kaa jiti ma kɛɛ na, a kì sɔɔn le lewɛlɛwɛ kapyere ti ni, a mà si kapege pye. Ki kala na, mi yaa ma purɔ mbɔɔn yirige wa mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yanwiga ki na, mbɔɔn pye paa leele sanmbala mbele kufɛnnɛ pe yɛn. Mboro mɛrɛgɛ sherubɛn ŋa kɔrɔsiri pyefɔ, mi yaa ma purɔ mbɔɔn wɔ wa sinndɛɛrɛ nda ti maa yɛngɛlɛ ti sɔgɔwɔ.
17 Yɛɛ gbɔgɔwɔ pìla ye wa ma kotogo na ma tiyɔnwɔ pi kala na. Ma yɔnwɔ pɔ̀ɔn go ki jɔgɔ ma na. Ki kala na, mɔ̀ɔ jan tara, mɔɔ pye weleyaraga wunlumbolo sanmbala pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
18 Ma kajɔgɔrɔ lɛgɛrɛ ti kala na konaa kambasinnde nda mà pye wa ma safari waga ki ni, tɔ̀ɔn cɛnsara kpoyi ti tɛgɛ fyɔngɔ ni. Ki kala na, mi yaa kasɔn le wa ma ca ki nandogomɔ, mbɔɔn tɔngɔ. Mi yaa ma sogo ma sa pye cɔnrɔ wa tara ti na ma welefɛnnɛ pe ni fuun pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
19 Mbele fuun pɔ̀ɔn jɛn cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, pe jigi wi yaa kɔn pe na, ma kala li yaa pye sunndo kɔngɔ kala. Ma yaa kɔ mbe wɔ wa pew.› »

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Sidɔn ca ki na

20 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri, ma yo fɔ:
21 «Sɛnwee pyɔ, kanŋga ma yɛgɛ wa wa Sidɔn ca ki yeri, ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo ma wa ki na.
22 Maga yo fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mboro Sidɔn ca, mi yaa yiri ma kɔrɔgɔ. Mi yaa na gbɔgɔwɔ pi naga wa ma sɔgɔwɔ. Na mi ka kanla kiti kɔnkagala ke wa ma na sanga ŋa ni, mi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na mbege naga, pa kona leele pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
23 Mi yaa ka tifɛlɛgɛ yama torogo ma kɔrɔgɔ, mbe ti leele mbele pe yaa gbo pe kasanwa pila fuun wa ca nawa koŋgolo ke ni. Pe yaa ka to ma na tokobi ni mbe yiri kɛɛ ki ni fuun na, gboolo pe yaa ka toori wa ca nawa. Pa kona leele pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le.›
24 «Ki ka pye ma, cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma Izirayɛli woolo pe maga, lo la kpɛ se koro mbaa pe tifaga. Ke se pye naa paa yanpege yɛn, ŋga ki maa leele witire kɔɔnlɔ nakoma paa wuuro yɛn, nda ti maa leele sugulo. Pa kona leele pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»
25 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Mìla Izirayɛli woolo pe gbɔn ma pe jaraga cɛngɛlɛ ŋgele sɔgɔwɔ, na mi ka ka pe yirige wa ke sɔgɔwɔ mbe pe gbogolo sanga ŋa ni, pa kona mi yaa ki naga cɛngɛlɛ sanŋgala ke na fɔ mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi. Pe yaa ka pan mbe cɛn wa pe tara ti ni, ki tara nda mìla kan na tunmbyee Zhakɔbu wi yeri we.
26 Pe yaa ka cɛn wa ti ni yɛyinŋge na pɔw. Pe yaa ka yinrɛ kan, mbe ɛrɛzɛn kɛrɛ kɔn. Pe yaa ka cɛn yɛyinŋge na pɔw, katugu cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn ma cɛn ma pe maga na pe tifaga, mi yaa kanla kiti wi kɔn mboo jan ke na. Pa kona, pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ le.»

29

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Ezhipiti tara ti na

1 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ malaga
kasopiile, ki yɛlɛ kɛ wolo li yeŋge kɛ wogo
ki pilige kɛ ma yiri shyɛn wogo ki na, a
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan na yeri,
ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, yɛgɛ kanŋga ma wa wa
Farawɔn wi yeri, Ezhipiti tara wunlunaŋa
we, ma Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ma wa wi
na konaa Ezhipiti tara ti ni fuun ti na.
3 Ma para wi ni, maga yo wi kan fɔ, pa
we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele,
mi yaa yiri mboro Farawɔn, Ezhipiti tara
wunlunaŋa, ma kɔrɔgɔ, mboro ŋa ma yɛn
paa wojɔn gbegbeŋɛ yɛn, ŋa wi yɛn ma
sinlɛ wa Nili gbaan lanjere ti ni. Ma yɛn
naga yuun ma yo fɔ: Na Nili gbaan wi yɛn
na woo. Muwi mùu da na yɛɛ kan.
4 Mi yaa ka tugurɔn le wa ma tugbila wi
na, mbe ti ŋgbanra nda ti wa ma gbaan
wi ni ti maramara wa ma sɛlɛgɛ kɔɔrɔ ti
na. Mi yaa kɔɔn tile mbɔɔn wɔ wa ma
gbaan tɔnmɔ pi sɔgɔwɔ, mboro naa ma
gbaan tɔnmɔ ŋgbanra ti ni fuun ti ni, to
nda ti yaa ka pye mbe maramara wa ma
sɛlɛgɛ kɔɔrɔ ti na we.
5 Mi yaa kɔɔn wa wa gbinri wi ni,
mboro naa ŋgbanra nda fuun ti yɛn wa
ma Nili gbaan lanjere ti ni. Ma yaa ka to
tara wa wasege ki ni, lere se ka ta mbɔɔn
gboo wi lɛ konaa mbɔɔn gboo wi le. Mi
yaa kɔɔn kan yanyaara to naa naayeri
sannjɛrɛ ti yeri ti yaakara.
6 Kona, mbele fuun pe yɛn ma cɛn wa
Ezhipiti tara pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ le.›
«Sagawa mba màa kan Izirayɛli woolo
pe yeri, pìla pye ma tifaga paa gbagara
kanŋgaga yɛn.
7 Naa pàa pe kɛyɛn yi sanga mɔɔ yigi
ma ta ma pe saga, a mà si kaw pe ni ma
pe wɛlɛgɛ wa pe pajogo ki na. Naa pàa yo
pe yaa tɛlɛgɛ ma na, a mà si kaw pe ni, a
pè toori ma pe sɛnŋgɛlɛ ke kɔn.
8 «Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mi yaa ti pe pan
tokobi ni ye kɔrɔgɔ, mbe sɛnweele poro
naa yaayoro ti gbo wa ye yeri.
9 Ezhipiti tara ti yaa ka koro waga mbe
pye kataga; pa kona leele pe yaa ki jɛn fɔ
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
«Naa màga yo ma yo fɔ: ‹Nili gbaan wi
yɛn na woo, muwi mùu da.
10 Ki kala na, mi yaa yiri ma kɔrɔgɔ
konaa ma gbaan lanjere ti kɔrɔgɔ. Mi
yaa ka Ezhipiti tara ti pye kataga, mberi
pye kataga konaa tara nda tì koro waga,
mbege lɛ wa Migidɔli ca ki na, wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri fɔ sa gbɔn
wa Siyɛni ca ki na konaa wa Kushi† tara
kɔnlɔ li na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
yeri.
11 Sɛnwee pyɔ kpɛ se ka tɔlɔgɔ kan wa,
yaayoro kpɛ se ka toro wa. Tara ti yaa ka
yɛlɛ nafa shyɛn lo pye, na lere fa cɛn wa
ti ni naa.
12 Mi yaa ka Ezhipiti tara ti tɔngɔ mberi
yaga waga mbe wɛ tara sannda nda fuun
tì koro waga ti na, mbe pe cara ti tɔngɔ
mberi yaga waga mbe wɛ cara nda fuun
tì jɔgɔ ma koro waga ti na; ki yaa pye
ma fɔ sa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn. Mi yaa
ka Ezhipiti tara fɛnnɛ pe jaraga cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ, mbe pe jaraga mbe
kari tara ti ni fuun ti ni.›
13 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Na yɛgɛlɛ nafa shyɛn kaga ka toro mbe
kɔ, mìla Ezhipiti tara fɛnnɛ pe gbɔn ma
pe jaraga ma kari pe ni tara nda ni, mi
yaa ka pe yirige wa ti ni, mbe pe gbogolo
naa.
14 Mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe Ezhipiti tara
fɛnnɛ pe tɛgɛ wa pe cɛnsaga koŋgbanŋga
ki ni. Mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan pe ni
wa Patirɔsi tara, wa pe yɛɛra tara ti ni; pe
yaa ka pye wunluwɔ tara nda ti fanŋga kì
kologo.
15 Ezhipiti tara wunluwɔ pi fanŋga ki
yaa ka kologo mbe wɛ wunluwɔ tara
sannda ti ni fuun ti na. Mi yaa ka pe yɔn
ki kologo, jaŋgo paga ka ya cɛn cɛngɛlɛ
sanŋgala ke go na.
16 Ezhipiti tara ti se ka pye Izirayɛli
woolo pe jigi tagasaga naa. Ko yaa ki kan
pe nawa to pe kambasinnde ti na, to nda
pàa pye ma sagawa lagaja Ezhipiti tara ti
yeri we. Pa kona, pe yaa ki jɛn fɔ muwi
mi yɛn pe Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

Wunlunaŋa Nebukanezari wi yaa

† **29:10 29.10:** Kushi tara to nuŋgba to ti yɛn Etiyopi tara re.

ka pan mbe Ezhipiti tara ti shɔ mberi ta

17 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ malaga kasopiile, ki yɛlɛ nafa ma yiri kɔlɔshyɛn wolo li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige koŋgbanŋga ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan na yeri, ma yo fɔ:

18 «Sɛnwee pyɔ, Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wùu maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki wa tunŋgbanga na Tiri ca ki wogo na, fɔ a tuguro tugulo lì maliŋgbɔɔnlɔ pe yinrɛ ti pɛ pe na, ma pe ni fuun pe pajoro ti wɛlɛgɛ pe na. Konaa ki ni fuun, wunlunaŋa wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni, pee tɔnli kpɛ ta wa ki tunŋgo ŋgbanga ŋga kì pye Tiri ca ki wogo na ki ni.

19 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa Ezhipiti tara ti le Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi kɛɛ. Wi yaa ka pe yarijɛndɛ ti koli. Wi yaa ka tara ti san mberi nawa yaara ti ni fuun ti koli mbe kari ti ni, mbe sari pye wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki sara.

20 Tunŋgo ŋgbanga ŋga wì pye ki kala na, mi yaa Ezhipiti tara ti le wi kɛɛ ti pye wi sara; katugu wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìgi tunŋgo ki pye mi kan.› We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

21 «Ko pilige ko ni, mi yaa ka ka taga Izirayɛli woolo pe fanŋga ki na. Mboro wo na Ezekiyɛli, mi yaa ma yɔn ki yɛngɛ maa para wa pe sɔgɔwɔ. Pa kona, pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

30

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali naŋgbanwa kala li pye Ezhipiti tara ti na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri ma yo fɔ:

2 «Sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo. Maga yo fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:

‹Yaa gbele yaa yuun fɔ:
Ki pilige ŋga ki yɛn pilipege.
3 Ee, ki pilige kì yɔngɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige kì yɔngɔ.
Ki yaa ka pye kambaaga wɔgɔ pilige,
mbe pye cɛngɛlɛ ke kiti kɔnpilige.
4 Tokobi wi yɛn na paan mbe to Ezhipiti tara ti na.
Ki jɔlɔgɔ ki yaa ka gbɔn Kushi tara ti na fun.
Ko sanga wo ni, leele mbele pè gbo, pe yaa ka toori wa Ezhipiti tara.
Leele pele yaa ka pe yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ti koli mbe kari ti ni,
mbe pe tara ti tɔngɔ fɔ mbe gbɔn wa yinrɛ ti nɔgɔna cɛnyaara ti na.
5 « ‹Kushi tara, naa Puti tara, naa Ludi tara, naa Larabu tara ti ni fuun, naa Libi tara konaa yɔn finliwɛ tara woolo pe ni, tokobi wi yaa ka pe pinlɛ mbe pe gbo Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ni.› »

6 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:

«Ezhipiti tara ti sagafɛnnɛ pe yaa ka to,
pe fanŋga ŋga kì yɛɛ gbɔgɔwɔ le pe ni, ki yaa ka kɔ.
Mbege lɛ wa Migidɔli ca ki na, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri fɔ sa gbɔn wa Siyɛni ca, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri,
tokobi wi yaa ka ki leele pe gbo.»
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

7 «Pe tara ti yaa ka tɔngɔ mbe koro waga, wa tara sannda nda tì jɔgɔ ma koro waga ti sɔgɔwɔ. Pe cara ti yaa ka pye katara wa katara sannda ti sɔgɔwɔ.

8 Na mi ka ka kasɔn le Ezhipiti tara ti ni, konaa mbe pe sagafɛnnɛ pe tɔngɔ sanga ŋa ni, pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

9 «Ko pilige ko ni, Kushi tara woolo mbele pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge na pɔw, mi yaa pitunmbolo pele yirige pe kari tɔnmɔkɔɔrɔ na, pe sa fyɛrɛ wa pe na paa seri. Ezhipiti tara ti tɔngɔpilige, jɔlɔgɔ yaa to Kushi tara woolo pe na. Ki pilige ki yɛn na paan.»

10 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi tɛgɛ mbe Ezhipiti tara janwa gbɔlɔ li tɔngɔ mbeli wɔ wa.

11 Wo naa wi woolo pe ni, poro mbele pe yɛn cɛngɛlɛ ke ni fuun ke lewɛlimbɛlɛ, poro pe yaa ka kari mbe sa tara ti tɔngɔ. Pe yaa ka pe tokobi wi kɔw Ezhipiti tara ti na, mbe tara ti lagapyew ki yin gboolo pe ni.

12 Mi yaa ka Nili gbaan lanjere tɔnmɔ
pi waga; mi yaa ka Ezhipiti tara ti pɛrɛ
lepeele pele yeri. Mi yaa ti nambanmbala
pele mbe pan pe tara ti tɔngɔ konaa ti
nawa yaara ti ni fuun ti ni. Mi Yawe
Yɛnŋɛlɛ muwi mì para.› »
13 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Mi yaa ka yarisunndo ti jɔgɔ mberi
wɔ wa, mbe yaara yanlɛrɛ nda pe maa
gbogo ti kɔ mberi wɔ wa Mɛfisi ca. To se
ka pye Ezhipiti tara ti go na naa; mi yaa
ka fyɛrɛ wa Ezhipiti tara ti lagapyew ki ni.
14 Mi yaa ka Patirɔsi tara ti tɔngɔ mberi
yaga waga, mbe kasɔn le Zowan ca ki ni
mbege sogo, mbanla kiti wi kɔn mboo jan
No ca ki na.
15 Mi yaa na naŋgbanwa pi yirige Sɛn
ca ki ni, ko ŋga ki yɛn Ezhipiti tara ti
malaga sigeca ye. Mi yaa ka No ca ki
janwa gbɔlɔ li tɔngɔ.
16 Mi yaa ka kasɔn le Ezhipiti tara ti ni
mberi sogo. Sɛn ca woolo pe yaa kaa seri
fyɛrɛ ti kala na. Pe yaa ka No ca mbogo
ki furu mbe wege wɔ wa ki ni, pe yaa ka
to Mɛfisi ca ki na yɔnlɔ ŋgbanga na.
17 Pe yaa ka Ɔni ca konaa Pi Besɛti ca
lefɔnmbɔlɔ pe gbo tokobi ni. Pe yaa ka
ki cara ti woolo pe yigi malaga kasopiile
mbe kari pe ni.
18 Na mi ka ka Ezhipiti tara fanŋga ki
jɔgɔ, mbe pe fanŋga ŋga kì yɛɛ gbɔgɔwɔ
le pe ni ki kɔ mbege wɔ wa sanga ŋa ni,
pa kona diwi yaa ye wa Tapanɛsi ca ki ni
yɔnlɔ na. Kambaaga ka yaa ka pan mbe
ca ki tɔn muŋga. Pe yaa ka ca woolo pe
yigi malaga kasopiile mbe kari pe ni.
19 Mi yaa kiti kɔn mboo jan Ezhipiti tara
ti na, pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

Babilɔni tara wunlunaŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo pyeyaraga

20 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ malaga
kasopiile, ki yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wolo
li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige kɔlɔshyɛn
wogo ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan na yeri, ma yo fɔ:
21 «Sɛnwee pyɔ, mì Ezhipiti tara wunlu-
naŋa Farawɔn wi kɛɛ ki kaw. Wele, lere
kpɛ si ta mbege pɔ wi na, jaŋgo ki sagala;
lere si ta mbe sagbanga pɔparisanga tɛgɛ
mbege pɔ wi na ki yere, jaŋgo wi fanŋga
ta naa, wi ya wi tokobi wi yigi naa.
22 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa yiri Farawɔn, Ezhipiti
tara wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ. Mi yaa wi
kɛyɛn yi shyɛnmɛ yi kaari wi na; ŋga ki
yɛn jɛŋgɛ konaa ŋga ki yɛn ma kaw ki ni.
Pa kona mi yaa ti tokobi wi wɔ wi kɛɛ wi
to.
23 Mi yaa ka Ezhipiti tara fɛnnɛ pe gbɔn
mbe pe jaraga wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke
sɔgɔwɔ, mbe pe jaraga mbe kari pe ni tara
ti ni fuun ti ni.
24 Mi yaa ka fanŋga le Babilɔni tara
wunlunaŋa wi kɛyɛn yi ni, mbe silan
tokobi wi le wi kɛɛ. Ɛɛn fɔ mi yaa
ka Farawɔn wo kɛyɛn yo kaari; wi yaa
kaa jɛɛn Babilɔni tara wunlunaŋa wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ paa maliŋgbɔɔn yɛn, ŋa pè
wɛlɛgɛ wi yɛn na kuun.
25 Mi yaa fanŋga le Babilɔni tara wunlu-
naŋa wi kɛyɛn yi ni, ɛɛn fɔ Farawɔn wo
kɛyɛn yo yaa ka fanla. Na mi ka kanla
tokobi wi le Babilɔni tara wunlunaŋa wi
kɛɛ mbe ti wuu yirige Ezhipiti tara ti na,
pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
26 Mi yaa ka Ezhipiti tara fɛnnɛ pe
gbɔn mbe pe jaraga cɛngɛlɛ sanŋgala ke
sɔgɔwɔ, mbe pe jaraga mbe kari pe ni tara
ti ni fuun ti ni. Pa kona pe yaa ki jɛn fɔ
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

31

Ezhipiti tara wunlunaŋa wi yɛn ma taanla Sɛdiri tige ŋga pè kɔn ka ni

1 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ malaga
kasopiile, ki yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba
wolo li yeŋge taanri wogo ki pilige
koŋgbanŋga ki na, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li
sɛnrɛ ti kan na yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, ki yo Farawɔn, Ezhipiti
tara wunlunaŋa wo naa wi janwa gbɔlɔ
woolo pe kan fɔ:
‹Ma yɛn ma taanla ambɔ ni wa ma
gbɔgɔwɔ pi ni?
3 Wele, Asiri tara tìla pye paa Liban tara
sɛdiri tige ka yɛn.

Njere tiyɔnrɔ la pye ki na, ma yinmɛ tɛgɛ
paa kɔlɔgɔ yɛn;
kìla yagara fɔ jɛŋgɛ,
a ki namunjɔ wila jiinri wa kambaara ti
na.
4 Tɔnmɔ pìla ti, a kì yiri ma gbɔgɔ;
tara ti nɔgɔna tɔnmɔ pila ti, a kì yiri ma
tɔnlɔ;
pìla yiri na fuun naga mari,
na fuun fɔ ma saa gbɔn wa wasege tire ti
ni fuun ti na.
5 Ko kì ti kìla yagara ma wɛ yan nawa tire
ti ni fuun ti na;
ki njere tìla lɛgɛ, a ki njere tumɔɔrɔ tì
tɔnlɔndɔnlɔ;
katugu tɔnmɔ lɛgɛrɛ la pye ki nɔgɔ ki
yirisanga wi ni.›

6 «Naayeri sannjɛrɛ ti ni fuun tìla pye na
paan na ti sere ti poo wa ki njere
tumɔɔrɔ ti ni.
Yan woŋgaala pe ni fuun pàa pye na pe
piile pe siin wa ki njere ti yinmɛ pi
ni.
Cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ woolo la pye na cɛɛn wa ki
yinmɛ pi ni.
7 Kìla pye tige tiyɔngɔ fɔ jɛŋgɛ ki yagawa
po naa ki njere ti titɔnlɔwɔ pi kala
na;
katugu ki ninde tìla tigi ma ye tɔnmɔ
lɛgɛrɛ laga na.
8 Wa Yɛnŋɛlɛ li naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni, sɛdiri
tige ka kpɛ saa ya mbege yɛɛ taanla
ki ni,
sipirɛsi tige ka kpɛ sila pye wa mbege yɛɛ
yala ki njere ti ni.
Pilatani tire ka kpɛ si ki njere ti bɔ
tiyɔnwɔ na.
Yɛnŋɛlɛ li naŋgɔ kɔlɔgɔ tire ka kpɛ
tiyɔnwɔ sila yala ki tiyɔnwɔ pi ni.
9 Mìla njere lɛgɛrɛ yirige ki na maga yɔn.
Tire nda fuun tìla pye wa Edɛn laga ki na,
Yɛnŋɛlɛ li naŋgɔ kɔlɔgɔ ye, tìla pye
yenjaga ni ki ni.»

Sɛdiri tigbɔgɔ ki yaa ka kaari

10 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ: «Sɛdiri tige kìla yiri ma
yagara, a ki namunjɔ wila jiinri fɔ wa
kambaara ti na. A yɛɛ gbɔgɔwɔ ye wa ki
kotogo na ki yagawa pi kala na.
11 Ki kala na, mìgi le cɛngɛlɛ ke ni fuun
ke fanŋga fɔ gbɔɔ wi kɛɛ; wo yaa jɔlɔgɔ
wa ki na mbe yala ki tipewe pi ni, katugu
mìgi wa.
12 Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, cɛnlɛ na li
woolo pe yɛn lewɛlimbɛlɛ ma wɛ pe ni
fuun na, pège kɔn maga jan, mɛɛ kari
maga toro le. Ki njere tì toori wa yanwira
ti na konaa wa gbunlundɛrɛ ti ni fuun ti
ni. Ki njere tumɔɔrɔ tì kaari ma toori wa
tara ti yanwira laforo ti ni fuun ti ni. Tara
woolo pe ni fuun pè yiri wa ki yinmɛ pi
ni, maga yaga le.
13 Naayeri sannjɛrɛ tìla pan na cɛɛn wa
ki titogo ki na. Yan woŋgaala pe ni fuun
pàa pan ma pe cɛnsara gbegele wa ki
njere ti sɔgɔwɔ.
14 Kì pye ma, tire nda fuun ti yɛn lɔgɔ
yɔn na, ko ka kpɛ se ka yiri mbege yɛɛ
gbɔgɔ naa, mbege namunjɔ wi yirige mbe
gbɔn fɔ wa kambaara ti na naa. Terebɛnti
tige ko ka kpɛ se ka yo tɔnmɔ lɛgɛrɛ yɛn
ki nɔgɔ mbaa ki yɛɛ gbogo ki titɔnlɔwɔ
pi kala na. Katugu mì ti ni fuun ti kan
kunwɔ pi yeri. Ti yaa ka tigi wa tara
ti nɔgɔ na, mbe sa taga wa sɛnwee piile
mbele pè ku pe na, poro mbele pè tigi wa
fanga ki ni we.»

15 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: «Pilige ŋga ni kìla tigi wa kuulo tara
ti ni, a mì si ti, a paa kunwɔ gbelege
gbele yereŋge ki ni. A mì si tara ti
nɔgɔna tɔnŋgbɔɔ pi yɔn tɔn, ma gbaanla
pe yerege, ma laforo tɔnmɔ pi yerege.
Mìla diwi leŋge wa Liban tara yanwira ti
na ki kala na; a yan tire ti ni fuun tì waga
ki kala na.
16 Naa mìla ki tirige wa kuulo tara ti
ni sanga ŋa ni, ma pinlɛ mbele pe yɛn
na tinri wa fanga ki ni pe ni, mìla ti, a
cɛngɛlɛ ke ni fuun kaa fyɛ na seri ki kala
na. Edɛn laga tire nda fuun tìla pye wa
tara ti nɔgɔna, to nda tìla pye Liban tara
tire ti ti ni fuun tiyɔnrɔ konaa ma pye
jɛndɛ, to nda fuun tìla pye na tɔnmɔ taa,
ti kotogo kìla sogo ti na.
17 Mbele pàa pye ki sagafɛnnɛ konaa
ma cɛn wa ki yinmɛ pi ni wa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ, poro fun pàa pinlɛ
ma tigi ki ni wa kuulo tara ti ni, ma saa

taga wa leele mbele pàa gbo tokobi ni pe na.
18 «Wele, wa Edɛn naŋgɔ kɔlɔgɔ tire ti
sɔgɔwɔ, ka kpɛ tiyɔnwɔ naa gbemɛ si yala
ma woro ti ni. Konaa ki ni fuun, mboro
naa Edɛn naŋgɔ kɔlɔgɔ tire ti ni, pe yaa
ka ye tirige wa tara ti nɔgɔna. Pe yaa
kɔɔn sinŋge wa mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe
sɔgɔwɔ konaa mbele pè gbo tokobi ni pe
sɔgɔwɔ. Ŋga ki yaa ka pye Farawɔn wo
naa wi janwa gbɔlɔ li ni fuun li na, koyi
ŋga yɛɛn.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma.

32

Kunwɔ yurugo ŋga kìla kɔ
Ezhipiti tara naa ti wunlunaŋa
wi wogo na

1 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ malaga
kasopiile, ki yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn wolo
li yeŋge kɛ ma yiri shyɛn wogo ki pilige
koŋgbanŋga ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili
sɛnrɛ ti kan na yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, kunwɔ yurugo kɔ
Farawɔn, Ezhipiti tara wunlunaŋa wi
wogo na. Maga yo wi kan fɔ:
‹Mboro ŋa màa pye paa jara yirifɔnŋɔ
yɛn wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ,
màa pye paa yarifɛlɛgɛ yɛn wa kɔgɔje wi
ni,
màa pye na gbaanla tɔnmɔ pi janri naa
yinrigi,
màa pye na tɔnmɔ pi tɔngɔlɔ ma tɔɔrɔ ti
ni,
na pi gbɔɔn naa pinri.›
3 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Mi yaa ka cɛngɛlɛ janwa gbɔlɔ la gbo-
golo, mbe silan mɛrɛ ti wa ma na;
poro pe yaa kɔɔn tile mbɔɔn yirige na
mɛrɛ ti ni.
4 Mi yaa kɔɔn yaga le tara ti na,
mi yaa kɔɔn wa wa wasege ki ni.
Mi yaa ti naayeri sannjɛrɛ ti ni fuun ti pan
ti cɛn ma na,
mi yaa ti yan woŋgaala pe ni fuun pe pan
pɔɔn wire kara ti ka pe tin.
5 Mi yaa kɔɔn wire kara ti wa wa yanwira
ti na,
mbe gbunlundɛrɛ ti yin ma wire kafɔnrɔ
ti ni.
6 Mi yaa ma kasanwa pi tɛgɛ mbe tara ti
suguru, mbe sa gbɔn fɔ wa yanwira
ti na,
mi yaa ka latɛrɛ ti yin pi ni.
7 Na maga ka ku sanga ŋa ni, mi yaa ka
naayeri wi tɔn,
mbe wɔnŋgɔlɔ ke pye diwi;
mi yaa ka yɔnlɔ ki tɔn kambaaga ka ni.
Yeŋge ki se kaa finri naa.
8 Mboro kala na, mi yaa ka naayeri yanwa
yirigeyaara ti pye diwi;
mi yaa ka diwi leŋge wa ma tara ti ni.›
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, lo lì yo ma.
9 «Na mi ka kɔɔn tɔngɔwɔ pi sɛnrɛ yo
cɛngɛlɛ sanŋgala ke kan sanga ŋa ni, pa
mi yaa ka cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ nawa tanga ke
na, fɔ sa gbɔn wa tara nda ma sila jɛn ti
ni.
10 Ŋga mi yaa ka pye ma na, ki yaa
cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ nawa wɔ. Fyɛrɛ yaa ka
pe wunlumbolo pe yigi ma kala na. Na
mi ka kanla tokobi wi figefige pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ sanga ŋa ni, pa pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe yaa kaa fyɛ mbaa seri suyi pe
yinwege wogo ki na, ma topilige ki ni.
11 «Katugu pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ:
‹Babilɔni tara wunlunaŋa wi tokobi wi
yaa gbɔn ma na.
12 Maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn
lewɛlimbɛlɛ ma wɛ cɛngɛlɛ ke ni
fuun ke na,
mi yaa ka ti pe pan pɔɔn janwa woolo pe
gbo tokobi ni.
Pe yaa ka pan mbe Ezhipiti tara fɛnnɛ pe
yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kɔ mboo wɔ wa,
mbe pe janwa gbɔlɔ li ni fuun li tɔngɔ.
13 Mi yaa kɔɔn yaayoro ti ni fuun ti tɔngɔ
wa tɔnŋgbɔɔ pi yɔn na;
sɛnwee pyɔ tɔɔrɔ nakoma yaayoro yen-
joro se ka ye wa tɔnmɔ pi ni mboo
tɔngɔlɔ.
14 Pa kona, mi yaa ti Ezhipiti tara tɔnmɔ
pi sinlɛ,
mbe ti pe gbaanla tɔnmɔ pila fuun paa
sinmɛ yɛn.›
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
15 ‹Na mi ka ka Ezhipiti tara ti tɔngɔ mberi
yaga waga sanga ŋa ni,

na mi ka ti leele pele mbe pan mbe tara ti
nawa yaara ti ni fuun ti koli sanga
ŋa ni,
na mi ka ka leele mbele pe yɛn ma cɛn wa
tara ti ni pe ni fuun pe gbo sanga ŋa
ni,
pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ le.›

16 «Ki wogo ŋga ki yɛn kunwɔ yurugo
ŋga pe yaa ka kɔ. Cɛngɛlɛ sanŋgala ke
jɛɛlɛ pe yaa kaga kunwɔ yurugo ki kɔ. Pe
yaa kaa ki koo Ezhipiti tara to naa ti janwa
wi ni fuun wi na. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
lì yo ma.»

Pè ya leele mbele ni,
kunwɔ yurugo ŋga kìla kɔ
pe wogo na

17 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ malaga
kasopiile, ki yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn wolo
li yeŋge kɛ ma yiri shyɛn wogo, ki pilige
kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki na, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan na yeri, ma yo
fɔ:
18 «Sɛnwee pyɔ, kunwɔ yurugo kɔ
Ezhipiti tara janwa gbɔlɔ li wogo na, ma
pe tirige wa tara ti nɔgɔna, poro naa
cɛngɛlɛ fanŋga wogolo ke woolo pe ni,
mbe pinlɛ mbele pe yɛn na tinri wa
wetijugo ki ni pe ni.
19 Ki yo pe kan fɔ: ‹Naga yɛn ma, ye yɛn
naga jate ye mbɔnrɔ cɛngɛlɛ sanŋgala ke
na wi le? Ki kala na, yoro fun ye yaa tigi
mbe sa sinlɛ wa mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe
sɔgɔwɔ.›
20 «Ki woolo pe yaa ka toori mbe ku wa
mbele pè gbo tokobi ni pe sɔgɔwɔ. Pè
tokobi wi kɔw wa wi wofogo ki ni makɔ;
ye Ezhipiti tara naa ti janwa gbɔlɔ woolo
pe lɛ ye kari pe ni.
21 Wa kuulo tara ti ni, maliŋgbɔɔnlɔ
kotogofɛnnɛ poro naa Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe pinlɛyɛɛnlɛ lɛɛlɛ pe ni, pe yaa kaa ki
yuun pe yɛɛ kan fɔ: ‹Pè tigi wa fanga
ki ni, ma pan ma sinlɛ wa mbele pee
kɛnrɛkɛnrɛ pe ni, poro pàa gbo tokobi ni
we.›
22 «Asiri tara wunlunaŋa wo naa wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, pe yɛn ma
sinlɛ. Pe fanra ti yɛn maa maga. Pè pe ni
fuun pe gbo tokobi ni wa malaga.
23 Pe fanra ti yɛn fɔ wa wetijugo ki nɔgɔ;
pe fanra ti yɛn ma wunlunaŋa wi wogo ki
maga. Pè pe ni fuun pe gbo tokobi ni wa
malaga; poro pàa pye na sunndo kɔngɔ
waa weele pe na laga dunruya wi ni.
24 «Elamu tara wunlunaŋa wo naa wi
janwa gbɔlɔ li ni fuun li ni pe yɛn ma
sinlɛ wa; pe ni fuun pe fanra ti yɛn maa
wogo ki maga. Pè pe ni fuun pe gbo
tokobi ni wa malaga. Poro mbele pe sila
kɛnrɛkɛnrɛ pè tigi wa tara ti nɔgɔ na.
Poro pàa pye na sunndo kɔngɔ waa weele
pe na laga dunruya wi ni. Fɛrɛ la pe yigi
ma pinlɛ mbele pè tigi wa wetijugo ki ni
pe ni.
25 Pè sinlɛsaga kan Elamu tara wunlu-
naŋa wi yeri wa leele mbele pè gbo pe
sɔgɔwɔ, wo naa wi janwa gbɔlɔ li ni fuun
li ni. Pe fanra ti yɛn ma wo jate wi maga.
Ki woolo mbele pe woro ma kɛnrɛkɛnrɛ
pè pe ni fuun pe gbo tokobi ni, katugu
pàa pye na sunndo kɔngɔ waa weele pe
na laga dunruya wi ni. Fɛrɛ la pe yigi ma
pinlɛ mbele pè tigi wa wetijugo ki ni pe ni.
Pàa pe gboolo pe sinŋge wa mbele leele
pè gbo pe sɔgɔwɔ.
26 «Meshɛki cɛnlɛ woolo poro naa
Tubali cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo poro
naa pe janwa gbɔlɔ li ni fuun li ni, pe yɛn
ma sinlɛ wa. Pe maliŋgbɔɔnlɔ pe fanra ti
yɛn ma pe maga. Ki woolo mbele pe woro
ma kɛnrɛkɛnrɛ, tokobi wì pe gbo, katugu
pàa pye na sunndo kɔngɔ waa weele pe
na laga dunruya wi ni.
27 Pe sila pe gboolo pe sinŋge mbe
pinlɛ faa maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe
ni. Poro mbele pàa pye na tinri wa kuulo
tara ti ni ma pinlɛ pe maliŋgbɔnyaara ti
ni. Pàa pye na pe tokobi wi nii wa pe
yinrɛ ti nɔgɔ, konaa na tugurɔn sigeyaara
ti tari pe witire ti na; katugu pàa pye na
sunndo kɔngɔ waa weele pe pe na laga
dunruya wi ni.
28 Ɛɛn fɔ mboro wo na Farawɔn, ma ŋa
mà to ma pinlɛ mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe
ni; ma yɛn ma sinlɛ ma pinlɛ mbele pè
gbo tokobi ni wa malaga pe ni.
29 «Edɔmu tara fɛnnɛ, naa pe wunlu-
naŋa konaa pe teele pe ni fuun pe ni, pe
yɛn ma sinlɛ wa fun. Ali mbege ta pàa pye

kotogofɛnnɛ, pè pe gboolo pe le ma pinlɛ mbele pè gbo tokobi ni pe ni. Pe yɛn ma sinlɛ ja mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe ni, poro mbele pè tigi wa wetijugo ki ni we.

30 «Yɔnlɔ parawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara teele pe ni fuun poro naa Sidɔn ca fɛnnɛ pe ni fuun pe yɛn ma sinlɛ wa. Pè tigi wa fanga ki ni wa mbele leele pè gbo pe sɔgɔwɔ, ali mbege ta pe kotogo tawa pìla pye na sunndo kɔngɔ waa leele pe na, pàa fɛrɛ shɔ. Ki leele mbele pe sila kɛnrɛkɛnrɛ pe yɛn ma sinlɛ ja wa mbele leele pàa gbo tokobi ni wa malaga pe ni. A fɛrɛ tì pe yigi ma pinlɛ mbele pè tigi wa wetijugo ki ni pe ni.

31 «Farawɔn wi yaa ka pe yan, pa ki yaa kotogo sogowo kan wi yeri wi janwa gbɔlɔ li kala na, katugu tokobi wi yaa ka Farawɔn wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni fuun ki gbo. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

32 Mìla ti, a Farawɔn wì sunndo kɔngɔ wa weele pe na laga dunruya wi ni. Konaa ki ni fuun, pe yaa ka Farawɔn wo naa wi janwa gbɔlɔ li ni fuun li sinŋge wa fanra ti ni, wa mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe sɔgɔwɔ, mbe pinlɛ mbele leele pè gbo tokobi ni pe ni.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

YƐNNŊƐLƐ LI YAA IZIRAYƐLI WOOLO PE SƆNGƆRƆ MBE PE TƐGƐ WA PE FAA YƆNLƆ LI NI

33

33–39

Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyɛli wi pye kɔrɔsiri pyefɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri, ma yo fɔ:

2 «Sɛnwee pyɔ, para ma cɛnlɛ woolo pe ni maga yo pe kan fɔ: ‹Na mi ka tokobi wi torogo mbe yo wi sa tara ta woolo tɔngɔ, na ki tara woolo paga lere wa wɔ wa pe yɛɛ sɔgɔwɔ mboo pye tara ti kɔrɔsiri pyefɔ,

3 na ki lerefɔ wi ka tokobi fɛnnɛ yan paa paan mbe to tara ti na malaga ni, na wi ka mbanlaga ki win mbe tara woolo pe yɛri,

4 na lere ŋa ka mbanlaga magala li logo, na wi suu yɛɛ yaga li yɛrɛwɛ kan wi yeri, na paga pan mboo gbo, pa wi gbowo pi yaa pye wi yɛɛra go kala.

5 Katugu wì mbanlaga magala li logo, ɛɛn fɔ wi suu yɛɛ yaga li yɛrɛwɛ kan wi yeri. Wi gbowo pi yaa pye wo yɛɛra go kala. Lere ŋa kaa yɛɛ yaga mbe yɛrɛwɛ pi logo, wo yaa wi yɛɛ shɔ gboro ti yeri.

6 Ɛɛn fɔ na kɔrɔsiri pyefɔ wi ka malaga ki yan kila paan, na wii mbanlaga ki win, na leele pee yɛri, na tokobi fɛnnɛ paga pan mbe lere wa gbo, ki fɔ wi yaa ku wi mbasinmɛ pi kala na; ɛɛn fɔ mi yaa wi gbowo pi go kala li yewe kɔrɔsiri pyefɔ wo yeri.›

7 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, mɔ̀ɔ tɛgɛ ma pye kɔrɔsiri pyefɔ Izirayɛli woolo pe go na. Ma yaa lanla yɔn sɛnrɛ ti nuru mbaa pe yɛrɛgi na kan.

8 Na mi kaga yo lepee wi kan fɔ: ‹Mboro lepee, ma yaa ku,› na mɛɛ para ki lepee wi ni mboo yɛri wi tangalɔmɔ tipee pi wogo na, ki lepee wi yaa ku wi mbasinmɛ pi kala na. Ɛɛn fɔ mi yaa wi gbowo pi go kala li yewe ma yeri.

9 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, na ma ka lepee wi yɛri wi tangalɔmɔ tipee pi wogo na, na wi suu tangalɔmɔ tipee pi yaga, pa wi yaa ku wi mbasinmɛ pi kala na, ɛɛn fɔ mboro wo na, ma yaa ma yɛɛ shɔ.»

Lepee ŋa ka sɔngɔrɔ mbe pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, wi yaa shɔ

10 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: ‹Ye maa ki yuun fɔ we kajɔgɔrɔ to naa we kapere ti yɛn we go na, to kala na pe yɛn na we tɔnri na shee, we yaa ki pye mɛlɛ mbe yinwege ta naa?›

11 Maga yo pe kan fɔ we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: ‹Mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn naga yuun fɔ: Lepee wi ku, ko ma ki yɛn mala ndanla; ɛɛn fɔ ŋga ki yɛn mala ndanla ko yɛn fɔ wi kanŋga wuu tangalɔmɔ tipee pi yaga wila wi yinwege ki piin. Ki kala na, ye sɔngɔrɔ, ye sɔngɔrɔ ye wɔ wa ye kombegele ke ni. Yoro Izirayɛli woolo, yiŋgi na ye yaa si ti ye ku?›

12 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, ki yo ma
cɛnlɛ woolo pe kan fɔ: ‹Na lesinŋɛ wi ka
kapege pye pilige ŋga ni, wi kasinŋge ki
se ya mboo shɔ ki pilige ki ni. Lepee wi
kaa tipewe pi yaga pilige ŋga ni, tipewe
mba wì pye faa po se ti wi tɔngɔ naa.
Ki pyelɔmɔ pi na fun, na lesinŋɛ wi ka
kapege pye pilige ŋga ni, wi kasinŋge ki
se ti wila wi yinwege ki piin.
13 Ali na mi ka lesinŋɛ wi pye mbe yo fɔ
wi yaa shɔ, na wi kaa kɛɛ ki kan mbe taga
wi yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na ko na, mbe
kambasinŋge pye, kasinŋge kapyere nda
fuun wì pye, pe se ka ko ka kpɛ jate naa.
Ɛɛn fɔ wi yaa ku wi kambasinŋge ŋga wì
pye ki kala na.
14 Ali na mi kaga yo lepee wi kan mbe
yo fɔ wi yaa ku, na wi kaa tangalɔmɔ tipee
pi yaga mbaa tanri ŋga kì yala konaa
kasinŋge ki na,
15 na lepee wi ka yaraga ŋga wì shɔ ma
tɛgɛ fɔgɔ yɔnlɔ ki sɔngɔrɔ ki fɔ wi na,
mbe yaraga ŋga wì yu ki yɔngɔ sɔngɔrɔ ki
fɔ wi na, mbaa tanri kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele
ke maa yinwege kaan ke na, na wi woro
na kambasinŋge piin, pa kona wi yaa laa
yinwege ki piin, kaselege ko na, wi se ku.
16 Kapere nda fuun wìla pye, pe se ka
to ta kpɛ jate wi na naa, katugu wì tanga
ma yala ŋga kì yala konaa kasinŋge ki ni.
Ki kala na wi yaa laa yinwege ki piin.›
17 «Konaa ki ni fuun, ma tara woolo pe
yɛn naga yuun ma yo fɔ: ‹We Fɔ wi konɔ
li woro ma yala.› Ɛɛn fɔ poro konɔ lo li
woro ma yala.
18 Na lesinŋɛ wi ka kasinŋge ki yaga,
mbaa kambasinŋge piin, wi yaa ku ki
wogo ki kala na.
19 Na lepee wi kaa tipewe pi yaga, mbaa
tanri ŋga kì yala konaa kasinŋge ki na, wi
yaa laa yinwege ki piin ki wogo ki kala na.
20 «Yoro Izirayɛli woolo, ye yɛn naga
yuun fɔ: ‹We Fɔ wi konɔ li woro ma
yala.› Yege jɛn fɔ mi yaa ka kiti kɔn ye
ni fuun nuŋgba nuŋgba ye na mbe yala
ye koŋgolo ke ni.»

Pe yaa ka Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔ

21 Woro Izirayɛli woolo we yigiŋgɔlɔ
malaga kasopiile, ki yɛlɛ kɛ ma yiri
shyɛn wolo li yeŋge kɛ wogo ki pilige
kaŋgurugo wogo ki na, naŋa wà la fe ma
shɔ, ma yiri wa Zheruzalɛmu ca ma pan
na kɔrɔgɔ, maga yo na kan ma yo fɔ: «Pè
Zheruzalɛmu ca ki shɔ†.»
22 Yɔnlɔkɔgɔ ŋga ni Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li
kɛɛ ki taga na na, ki goto pinliwɛ pi ni, ko
naŋa ŋa wìla fe ma shɔ, wìla gbɔn wa na
na. Sanni wi sa gbɔn wa na na, ki pinliwɛ
pi ni, kìla yala Yɛnŋɛlɛ làa na yɔn ki yɛngɛ
makɔ. Na yɔn kìla pye ma yɛngɛ, mi sila
pye bombo naa.
23 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan na yeri naa, ma yo fɔ:
24 «Sɛnwee pyɔ, leele mbele pè koro
ma cɛn wa Izirayɛli tara katara ti ni, pe
yɛn na yuun fɔ: ‹Abirahamu wìla pye wi
nuŋgba, ɛɛn fɔ wìla ki tara nda ti ta, a tì
pye wi woro. Woro wo na, we yɛn ma
lɛgɛ, tara tì kan we yeri fun ti pye we
woro.›
25 Ki kala na, maga yo ki leele pe kan fɔ,
pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye
maa kara ti kaa ma pinlɛ ti kasanwa pi ni,
ye maa ye yɛrɛ ti yinrigi na ye yarisunndo
ti wele nari gbogo. Ye yɛn na leele kuun
na pe kasanwa pi wuun tara. Ko pyewe
mba po na, ye mbe ya mbe tara ti shɔ
mberi ta mɛlɛ?
26 Yè kɛɛ kan ma taga ye tokobi wo
na. Ye yɛn na katijangara piin. Ye ni
fuun nuŋgba nuŋgba ye yɛn na sinlɛlɛ
ye lewee yɛɛnlɛ pe jɛɛlɛ pe ni. Ko pyewe
mba po na, ye mbe ya mbe tara ti shɔ
mberi ta mɛlɛ?›
27 «Maga yo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na
yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn naga
yuun fɔ mbele pe yɛn ma cɛn wa katara
ti ni, leele pe yaa ka pe gbo tokobi ni.
Mbele pe yɛn ma cɛn wa wasege ki ni, mi
yaa ka pe kan woŋgaala pe yeri pe pe ka.
Mbele pe yɛn ma cɛn wa waliwere to naa
yanwira were ti ni, yambewe pi yaa ka
poro gbo.
28 Mi yaa ka tara ti tɔngɔ mberi yaga
waga pew. Pe fanŋga ŋga kì ti yɛɛ
gbɔgɔwɔ si ye pe ni, ki yaa ka kɔ. Izirayɛli

† **33:21 33.21:** 2 Wunlu 25.3-10; Zhere 39.2-8; 52.4-14

tara yanwira ti yaa ka koro waga; lere kpɛ se ka toro wa naa.
29 Na mi ka ka tara ti tɔngɔ mberi yaga waga pew pe katijangara nda fuun pè pye ti kala na, pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.›
30 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, ma cɛnlɛ woolo mbele pè yigi malaga kasopiile, pe yɛn nɔɔ sɛnrɛ yuun wa mboro nda tì ca ki maga ti tanla, wa nawa konaa wa yinrɛ ti yeyɔnrɔ ti na. Pe yɛn naga yuun pe yɛɛ kan fɔ: ‹Ye pan we sa sɛnrɛ nda tì yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ti logo.›
31 Kona, na woolo pe mɛɛ kari lɛgɛrɛ wa ma tanla, mbe sa cɛn ma yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pe maa ma sɛnrɛ ti nuru, ɛɛn fɔ paa ti lɛ mbaa tanri ti na. Yɔn tangawa sɛnrɛ to ti ma pye wa pe yɔn, ɛɛn fɔ pe yɛɛra tɔnli jawa po pi yɛn wa pe kotogo na.
32 Wele, mà pye pe yeri paa yurukɔɔ jɛnŋɛ yɛn, magandanla fɔ, ŋa wi yuuro tì tanla, ŋa wì yarigbɔnrɔ ti gbɔngɔ jɛn. Pe maa ma sɛnrɛ ti nuru, ɛɛn fɔ paa ti lɛ mbaa tanri ti na.
33 Ki kala na, na ki kagala ke ka ka pye sanga ŋa ni, kaselege ko na, ke si yɛn na piin makɔ. Kona, pe yaa ki jɛn mbe wali ki na fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wà la pye laga pe sɔgɔwɔ.»

34

Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli tara yɛkeele pe jɛrɛgi

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo ma wa Izirayɛli tara yɛkeele pe na. Ma Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo, ma yɛkeele pe pye fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Jɔlɔgɔ yɛn yoro Izirayɛli tara yɛkeele ye wogo. Yoro mbele ye yɛn na ye yɛɛ wogo ko nuŋgba yɔngɔ. Naga yɛn ma, yaayoro kɔnrifɔ wii daga mbaa yaayoro to kaan tila kaa wi le?
3 Yè yaayoro nda tì tɔrɔ ti kara ti ka†, ma simbasire yaripɔrɔ le. Yè yaayoro nda tì tɔrɔ ti gbo. Ɛɛn fɔ ye sila pye na simbaŋgbelege ki kaan kila kaa.
4 Simbaala mbele pàa pye fanŋgɔgɔ ni, ye sila fanŋga le pe ni. Mbele pàa pye na yaa, ye sila pe gbara. Mbele pàa wɛlɛgɛ, ye sila pe wɛrɛ pye mbe pe wɛlɛgɛsara ti pɔpɔ. Mbele pàa laga simbaŋgbelege ki na, ye sila sa pe tata mbe pan pe ni. Mbele pàa puŋgo, ye sila sa pe lagaja. Ɛɛn fɔ yàa ye fanŋga ki taga pe na, na lewɛlɛwɛ kapyere piin pe na konaa maga ŋgban pe na.
5 Kì pye ma, simbaala pàa gbɔn ma jaraga, katugu kɔnrifɔ sila pye pe na; pàa kanŋga ma pye cɛnrɛ nda wa yan ti yaakara, naa pàa gbɔn ma jaraga we†.
6 Na simbaala pe yɛn na yanri na toro faa wa yanwira ti ni fuun ti na konaa wa tinndiye mbele pè yagara pe ni fuun pe na. Na simbaŋgbelege kì gbɔn ma jaraga tara ti lagapyew ki ni. Lere kpɛ woro na wele pe na naa, lere kpɛ woro na pe lagajaa.›
7 «Ki kala na, yoro simbaala kɔnrifɛnnɛ, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo!
8 Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn naga yuun fɔ: ‹Yànla simbaala pe yaga, a leele paa pe koli, a pè kanŋga ma pye yan cɛnrɛ ti ni fuun ti yaakara, simbaala kɔnrifɔ lama pi kala na, katugu na simbaala kɔnrifɛnnɛ pe sila pye na wele na simbaala pe na naa. Simbaala kɔnrifɛnnɛ pe wogo ko pàa pye na yɔngɔ, pe sila pye nala simbaala pe kaan paa kaa.
9 Ki kala na, yoro simbaala kɔnrifɛnnɛ, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo!›
10 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa yiri simbaala kɔnrifɛnnɛ pe kɔrɔgɔ. Mi yaa ka pe yewe na simbaala pe kala li ni. Mi se ka pe yaga paa na simbaala pe kɔnri naa, jaŋgo simbaala kɔnrifɛnnɛ paga kaa pe yɛɛ wogo ko yɔngɔ. Mi yaa kanla simbaala pe tile mbe pe wɔ wa pe yɔn, pa kona pe se ka pye pe yaakara naa.› »

Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa la wele li simbaala pe na

11 «Ee, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi jate mi yaa la wele

† **34:3 34.3:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ fɔ: Yè yaayoro ti nɔnɔ wi wɔ. † **34:5 34.5:** Nɔmbu 27.17; 2 Kuro 18.16; Mati 9.36; Maki 6.34

na simbaŋgbelege ki na konaa mbaa ki kɔrɔsi.
12 Simbaala kɔnrifɔ wi ka pye wa simbaŋgbelege ki sɔgɔwɔ, na simbaala pe ka jaraga, wi ma pe kɔrɔsi mbe toro yɛgɛ ŋga na, pa mi yaa kanla simbaŋgbelege ki kɔrɔsi mbe toro ma. Pàa gbɔn ma jaraga ma kari laga ŋga fuun ni, kambaaga wɔgɔ naa diwi wɔlɔ pilige ka ni, mi yaa ka kari mbe sa pe shɔ wa ki lara ti ni.
13 Mi yaa ka pe yirige wa, cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, mbe pe wɔ wa tara sannda pyew ti ni, mbe pe gbogolo, mbe sɔngɔrɔ mbe pan pe ni wa pe yɛɛra tara ti ni. Mi yaa ka saa pe kɔnri wa Izirayɛli tara yanwira ti na, naa wa gbunlundɛwere ti ni konaa wa tara ti lara nda fuun leele yɛn ma cɛn wa ti ni.
14 Mi yaa ka saa pe kɔnri yaayoro kasaga jɛŋgɛ ka ni. Pe yanrisaga ki yaa ka pye wa Izirayɛli tara yanwira ti go na. Pe yaa kaa wogo wa ki simbaŋgbondo tiyɔnrɔ ti ni, mbaa yantipirige tiyɔngɔ taa mbaa kaa, wa Izirayɛli tara yanwira ti na.
15 Mi jate mi yaa kaa na simbaala pe kɔnri paa kaa, muwi mi yaa ka ti paa sinlɛlɛ paa wogo.› We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
16 ‹Ŋa wì puŋgo, mi yaa ka saa lagaja. Ŋa wì laga ŋgbelege ki na, mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan wi ni. Ŋa wì wɛlɛgɛ, mi yaa kaa wɛrɛ pye mboo wɛlɛgɛsara ti pɔpɔ. Ŋa wila yaa, mi yaa fanŋga le wi ni. Ɛɛn fɔ ŋa wì tɔrɔ ma pye fanŋga ni, mi yaa wo tɔngɔ. Mi yaa kaa pe kɔnri mbe yala kasinŋge ki ni.›

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe saga

17 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yoro wo na, na simbaŋgbelege, ye wele, mi yaa ka kiti wi kɔn sumbyɔ naa sumbyɔ sɔgɔwɔ, mboo kɔn simbapɛnɛ naa sikapɛnɛ pe sɔgɔwɔ.
18 Ye yɛn na kaa yaayoro kasara jɛndɛ nda ni, to si ye yɛnlɛ tin bere, fɔ a yaa yan sanŋga ki tangala ye tɔɔrɔ ti ni! Tɔnmɔ tiyɔɔn mba yaa woo, po si ye yɛnlɛ tin bere, fɔ a yaa pi sanmba pi tɔngɔlɔ ye tɔɔrɔ ti ni!
19 Yan ŋga yè tangala ye tɔɔrɔ ti ni, ko na simbaala pè jori mbaa kaa; tɔnmɔ mba yè tɔngɔlɔ ye tɔɔrɔ ti ni, po pè jori mbaa woo.›
20 «Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga yuun pe kan yɛɛn fɔ: ‹Mi jate mi yaa ka kiti kɔn simbaala mbele pè tɔrɔ poro naa mbele pè cɔgɔ cɔgɔ pe sɔgɔwɔ.
21 Kì kaa pye simbaala mbele fanŋgɔgɔ ni, yè pe ni fuun pe wɔnrɔgɔ ye kanŋgara ti ni konaa ye pajoro ti ni, konaa ma pe gbɔn ye yɛnŋgɛlɛ ke ni, fɔ ma saa pe purɔ ma pe jaraga wa funwa na,
22 ki kala na, mi yaa kanla simbaala pe shɔ, janŋgo paga ka pe koli naa. Mi yaa ka kiti wi kɔn simbaala pe yɛɛ sɔgɔwɔ.
23 Simbaala kɔnrifɔ nuŋgba pe mi yaa ka tɛgɛ pe go na, wo wi yaa kaa pe kɔnri paa kaa. Wo wi yɛn na tunmbyee Davidi we. Wi yaa kaa pe kɔnri paa kaa; wi yaa ka pye pe kɔnrifɔ†›.
24 Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ, na tunmbyee Davidi wo yaa ka pye pe to. Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì para†.
25 «Mi yaa ka yɛyinŋge yɔn finliwɛ le na simbaŋgbelege ki ni. Mi yaa ka cɛnrɛ ti kɔ mberi wɔ tara ti ni. Kona, na simbaala pe yaa ka sa cɛn yɛyinŋge na pɔw wa gbinri wi ni, mbaa wɔnlɔ wa kɔɔrɔ ti nawa.
26 Mi yaa ka duwaw pe na konaa mbe duwaw na yanwiga ki kanŋgara na lara ti na. Mi yaa ka ti tisara tila paan ti wagati wi na, ti yaa ka pye tisara duwaw woro.
27 Yan nawa tire ti yaa ka sɛ, tara ti yarilire ti yaa ka yɔn. Leele pe yaa ka cɛn yɛyinŋge na pɔw wa pe tara ti ni. Tunŋgo pyetige ŋga kìla taga pe na, mi yaa kaga kaari mbege laga pe na; pàa pye na kulowo pi piin leele mbele kan, mi yaa ka pe shɔ pe kɛɛ. Pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
28 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke se kaa pe kɛɛ yaara ti koli naa. Yan cɛnrɛ ti se kaa pe kaa naa. Pe yaa ka cɛn yɛyinŋge na pɔw. Lere kpɛ se kaa fyɛrɛ waa pe na naa.
29 Mi yaa ka kɛɛrɛ gbɛgɛlɛ pe kan, nda ti mɛgɛ ki yaa ka yiri tara ti tanwa pi kala na. Fuŋgo kpɛ se ka to pe na naa wa tara

† **34:23 34.23:** Naga 7.17 † **34:24 34.24:** Eze 37.24

ti ni. Cɛngɛlɛ sanŋgala ke se kaa pe tifaga naa.
30 Pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ le. Fɔ mi yɛn pe ni, pe yɛn na woolo, poro Izirayɛli woolo wele. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
31 «Yoro ye yɛn na simbaŋgbelege ye, na yaayoro kasaga simbaala wele. Yoro ye yɛn sɛnwee piile wele; muwi mi yɛn ye Yɛnŋɛlɛ le.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

35

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Edɔmu tara ti na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, yɛgɛ kanŋga ma wa wa Seyiri tara yanwira ti yeri, ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo ma wa ti na.
3 Maga yo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Mi yaa yiri ma kɔrɔgɔ, mboro Seyiri yanwira tara.
Mi yaa na kɛɛ ki yirige ma na,
mbɔɔn tɔngɔ mbɔɔn yaga waga pew.
4 Mi yaa ma cara ti pye katara,
ma yaa ka pye tara nda tì jɔgɔ ma koro waga.
Pa kona ma yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
5 Katugu ma yɛn ma Izirayɛli woolo pe panra fɔ sanga pyew. Màa pe le pe juguye pe kɛɛ, ma ti a pè to pe na tokobi ni pe jɔlɔgɔ pilige ki na; sanga ŋa ni pe kambasinnde tìla kɛɛ toro, a Yɛnŋɛlɛ lì jɔlɔgɔ wa pe na we.›
6 Kì kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo na mɛgɛ ki na, mi yaa legbogo pye wa ma ni; legbogo ki yaa ka taga ma puŋgo na. Kì kaa pye legbogo ki sɔɔn mbɛn, ki kala na, legbogo ko fun ki yaa taga ma na.
7 Mi yaa ka Seyiri yanwira tara ti jɔgɔ mberi pye laga ŋga kì koro waga pew, ma pye kataga. Leele mbele pe maa kee na paan wa ti ni, mi yaa ka pe tɔngɔ mbe pe kɔ.
8 Mi yaa kɔɔn yanwira lara ti yin gboolo pe ni. Ma woolo mbele pe yaa ka gbo tokobi ni, pe yaa ka toori wa tinndiye pe na, naa wa yanwira gbunlundɛrɛ ti ni konaa wa yanwira lawere ti ni fuun ti ni.
9 Mi yaa kɔɔn tara ti tɔngɔ mberi yaga waga fɔ sanga pyew. Lere kpɛ se ka cɛn wa ma cara ti ni naa. Ki ka pye ma, ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
10 « ‹Katugu mà yo fɔ: Ki cɛngɛlɛ shyɛn ŋgele koro naa ki tara shyɛn nda ti yaa ka pye na woro. We yaa kari shɔ mberi pye we woro. Ma si yala, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye le.›
11 Kì kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn naga yuun fɔ Izirayɛli woolo màa pe panra, ma pe yigi naŋgbanwa ni konaa mbɛnwɛ ni yɛgɛ ŋga na, pa mi yaa ma yigi ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na ma fun. Mi yaa kanla yɛɛ naga wa pe sɔgɔwɔ yɛgɛ ŋga na mi yɛn, na mi ka ka kiti kɔn ma na we.
12 Ki ka pye ma, pa ma yaa ki jɛn fɔ tifagawa sɛnrɛ nda fuun mà yo Izirayɛli tara yanwira ti na, mi Yawe Yɛnŋɛlɛ mìri logo. Màa yo fɔ: Tì jɔgɔ ma koro waga, tì kan we yeri ma pye we yaakara.
13 Yè ye yɛɛ gbɔgɔ na yɛgɛ sɔgɔwɔ ye sɛnyoro ti ni; yè yɔngbɔgɔwɔ sɛnrɛ yo na na. Mi jate mìri logo.›
14 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Tara woolo pe ni fuun paga kaa yɔgɔri wagati ŋa ni, ko mi yaa kɔɔn tɔngɔ mbɔɔn tara ti yaga waga.›
15 Izirayɛli woolo pe tara tì tɔngɔ ma koro waga, a kì yɔgɔrimɔ kan ma yeri. Ki kala na, mi yaa ma pye ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun. Mboro Seyiri yanwira tara, ma yaa ka tɔngɔ mbe koro waga, mboro naa Edɔmu tara ti ni fuun ti ni. Kiga pye ma, pa pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

36

Izirayɛli woolo pe yaa ka pe tara ti ta naa fɔnŋgɔ

1 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ma wa Izirayɛli tara yanwira ti na, ma yo fɔ: ‹Yoro Izirayɛli tara yanwira, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo.›

2 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
Kì kaa pye juguye pè tɛgɛ ye na naga yuun
fɔ: ‹Ɛnhɛɛn, ki yanwira lɛrɛ nda tì pye
woro woro yiŋgɔ!›
3 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo,
maga yo fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye pège lagaja kɛɛ ki ni
fuun na mbe ye tɔngɔ, ma ye yigilɔmɔ pi
tijanga, jaŋgo mbe ti ye tara ti pye cɛngɛlɛ
kele yɛgɛ woro, ma ti a leele pe yɛn na
tɛgɛ ye na konaa na ye tifaga,
4 ki kala na, yoro Izirayɛli tara yanwira,
ye we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo! Pa
we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn yanwira
ti wogo na, naa tinndiye, naa yanwira
lawere, naa gbunlundɛrɛ, naa katara nda
tì koro waga ti ni, naa cara nda tì koro
waga, to nda cɛngɛlɛ ŋgele kàa pye ma
cɛn mari maga, kàa ki lara ti woolo pe kɛɛ
yaara ti koli pe yeri, maga lakɔ pe na.›
5 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Kaselege ko na, wa na kayaŋga gbɔgɔ ki
ni, mi yɛn na sɛnŋgbanra yuun cɛngɛlɛ
sanŋgala ke na, naa Edɔmu tara ti ni fuun
ti na; katugu ki cɛngɛlɛ kànla tara ti shɔ
mari pye ke woro nayinmɛ gbɔɔ ni konaa
tipewe ni wa pe kotogo na, jaŋgo mbe
yaayoro kasara ti ta pe woro.›

6 «Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
ti yo Izirayɛli tara ti wogo na, maga
yo yanwira, naa tinndiye, naa yanwira
lawere konaa gbunlundɛrɛ ti kan fɔ, pa
we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele,
mi yɛn na para wa na kayaŋga konaa na
naŋgbanwa gbɔɔ pi ni; katugu cɛngɛlɛ
sanŋgala kè ye tifaga.›
7 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi we, mìlan kɛɛ ki yirige
ma wugu, fɔ kaselege ko na, cɛngɛlɛ ŋgele
ke yɛn ma ye maga, koro fun ke yaa ka
tifagawa ta.
8 Ɛɛn fɔ yoro wo na, Izirayɛli tara
yanwira, tire nda wa ye na, ti yaa ka
fun mbe njere wɔ, mbe pire sɛ na woolo,
Izirayɛli woolo pe kan, katugu ki kagala
ke pyesanga wì gbɔn mbe pye.
9 Ye wele, mi yɛn na paan ye kɔrɔgɔ, na
jatere wi yaa pye ye na, pe yaa kaa fali wa
ye na mbaa yariluguro nuru wa ye na.
10 Mi yaa ka ti ye woolo pe lɛgɛ wa
Izirayɛli tara ti ni fuun ti ni. Leele yaa
ka cɛn wa ye cara ti ni naa, pe yaa ka ye
katara ti kan naa fɔnŋgɔ.
11 Mi yaa ti sɛnweele poro naa yaayoro
ti ni ti lɛgɛ jɛŋgɛ wa ye na. Pe yaa ka lɛgɛ
jɛŋgɛ mbe piile lɛgɛrɛ se. Mi yaa ka ye
lɛgɛ paa yɛgɛ ŋga na kìla pye faa we. Mi
yaa ka kajɛŋgɛ lɛgɛrɛ pye ye kan mbe wɛ
faa wi na. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ muwi
mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
12 Mi yaa ka ti leele mbaa tanri laga ye
na, poro pe yɛn na Izirayɛli woolo wele.
Pe yaa ka mboro Izirayɛli tara ma shɔ
mbɔɔn ta, ma yaa ka pye pe kɔrɔgɔ, ma
se ka ti pe pe piile pe la naa.›
13 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Kì kaa pye pe yɛn naga yuun mboro
Izirayɛli tara ma wogo na fɔ ma yɛn na
leele pe kaa, fɔ ma ti ma cɛnlɛ woolo pè
pe piile pe la.
14 Ki kala na, ma se kaa leele kaa naa,
ma se ka ti ma cɛnlɛ woolo pe pe piile pe
la naa.› We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
15 ‹Mi se ka ti cɛngɛlɛ sanŋgala kaa ma
tifaga naa. Tara ta yɛgɛ woolo se ka pan
mbe fɛrɛ wa ma na naa. Ma se ka ti ma
cɛnlɛ woolo pe kurugo pe to naa.› » We
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Izirayɛli woolo pe gbogolo naa fɔnŋgɔ

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na
yeri naa, ma yo fɔ:
17 «Sɛnwee pyɔ, sanga ŋa ni Izirayɛli
woolo pàa pye ma cɛn wa pe tara ti ni,
pàa tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni pe tangalɔmɔ
po naa pe kapyere ti ni. Pe tangalɔmɔ pìla
tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni na yɛgɛ sɔgɔwɔ, paa
yɛgɛ ŋga na jɛlɛ kaa jogo sanga ŋa ni wi
ma pye fyɔngɔ ni we.
18 Pàa tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni pe legbogo
ŋga pàa pye ki ni konaa pe yarisunndo
gbɔgɔwɔ pi ni. Ki kala na, mi yaa na
naŋgbanwa kala li wa pe na.
19 Mìla pe gbɔn ma pe jaraga wa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ, ma pe jaraga ma
kari pe ni tara pyew ti ni. Mìla kiti kɔn
pe na, ma yala pe tangalɔmɔ po naa pe
kapyere ti ni.
20 Pàa kari cɛngɛlɛ ŋgele sɔgɔwɔ, pàa
gbɔn laga o laga ŋga na, pàa na mɛgɛ

kpoyi ki jɔgɔ wa ki lara ti ni pe kajɔgɔrɔ ti kala na; katugu leele pàa pye naga yuun pe na fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo poro wɛlɛ, ɛɛn fɔ pàa pe purɔ ma pe wɔ wa pe tara ti ni.›

21 Kì pye ma, a mì silan jatere wi tɛgɛ na mɛgɛ kpoyi ki na maga gbɔgɔ, katugu Izirayɛli woolo pàa kari cɛngɛlɛ ŋgele sɔgɔwɔ, pàa saa na mɛgɛ kpoyi ki jɔgɔ wa ke sɔgɔwɔ.

22 «Ki kala na, maga yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yoro Izirayɛli woolo, mi woro na ki wogo ŋga ki piin yoro kala na, ɛɛn fɔ mi yɛn naga piin na mɛgɛ kpoyi ko kala na, ko ŋga yè saa jɔgɔ wa cɛngɛlɛ ŋgele yaa kari wa ke sɔgɔwɔ we.

23 Mi yaa kaga naga leele pe na fɔ na mɛgɛ ŋga kì gbɔgɔ, ki yɛn mɛgɛ kpoyi, na mɛgɛ ŋga pè jɔgɔ wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ we. Na mi ka kanla mɛgɛ ŋga pè jɔgɔ ki pye kpoyi wa ye sɔgɔwɔ cɛngɛlɛ ke yɛgɛ na sanga ŋa ni, pa kona ke yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

24 «Mi yaa ka ye yirige mbe ye wɔ wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ; mi yaa ka ye yirige wa tara sannda ti ni fuun ti ni, mbe ye gbogolo, mbe sɔngɔrɔ mbe pan ye ni wa ye yɛɛra tara ti ni.

25 Mi yaa ka tɔnmɔ kpoyi pa yanragi yanragi ye na mbe ye pye kpoyi. Mi yaa ka ye pye kpoyi, mbe ye wɔ wa ye fyɔngɔ kapyere ti ni fuun ti ni, konaa mbe ye yarisunndo ti ni fuun ti laga ye na.

26 Mi yaa ka kotogo fɔnŋgɔ kan ye yeri, mbe yinnɛ fɔnnɔ le ye ni. Mi yaa ka kotoŋgbanga ŋga ki yɛn ye ni paa sinndɛlɛgɛ yɛn ki wɔ ye ni, mbe kotogo jɛŋgɛ kan ye yeri.

27 Mi yaa na yinnɛ li le ye ni, mbe ti yaa tanri na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, mbanla kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa tanri ke na.

28 Tara nda mìla kan ye tɛlɛye pe yeri, ye yaa ka sa cɛn wa ti ni. Ye yaa ka pye na woolo, mi yaa ka pye ye Yɛnŋɛlɛ.

29 Mi yaa ka ye shɔ ye fyɔngɔ kapyere ti ni fuun ti ni. Mi yaa ka ti bile wila yɔngɔ, wi lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ. Mi se ka funŋgo wa ye na naa.

30 Mi yaa ti tire tila pire lɛgɛrɛ sɛni, mbe ti kɛrɛ yarilire tila yɔngɔ jɛŋgɛ, jaŋgo funŋgo ka ka to ye na, mbe ti fɛrɛ mbe ye ta wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ.

31 Kona, ye yaa ka nawa to ye tangalɔmɔ tipee po naa ye kafaara nda yè pye ti na. Ye yaa ka lakɔ ye yɛɛ na, ye kajɔgɔrɔ to naa katijangara nda yè pye ti kala na.

32 Ɛɛn fɔ ye daga mbege jɛn fɔ mi woro naga kala na li piin yoro kala na. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ki kala na, yoro Izirayɛli woolo, ye tangalɔmɔ tipee pi daga mbe fɛrɛ wa ye na, mbe ye go ki sogo ye na.

33 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Pilige ŋga ni mi ka ka ye pye kpoyi mbe ye wɔ wa ye kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti ni, ko pilige ko ni, mi yaa ka leele pe pye pe lɛgɛ wa cara ti ni naa. Pe yaa ka ye katara ti kan mberi yirige naa fɔnŋgɔ.

34 Tara nda tìla tɔngɔ ma koro waga, pe yaa kaa fali wa ti na naa. Torofɛnnɛ pe se ka laga ka yan ki jɔgɔ ma koro waga naa.

35 Kona, leele pe yaa kaa yuun fɔ: Ki tara nda tìla tɔngɔ ma koro waga, tì kannŋga ma pye paa Edɛn naŋgɔ kɔlɔgɔ ki yɛn. Cara nda tìla tɔngɔ ma koro waga, ma pye katara, to pè kan naa fɔnŋgɔ ma malaga sigemboro wa mari maga, a leele cɛn wa ti ni.

36 Kona, cɛngɛlɛ ŋgele ke yaa ka koro mbe ye maga, ke yaa kaga jɛn fɔ lara nda tìla toori, mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mìri kan mari yirige naa fɔnŋgɔ. Lara nda tìla jɔgɔ ma koro waga, muwi mì tire sanri wa ti ni naa. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì para, mi yaa sigi pye.›

37 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa ka Izirayɛli woolo pe yaga paa na yɛnri naa mbe pe saga. Mi yaa ka pe yɔn sogo mbe leele pe pye pe lɛgɛ paa simbaŋgbelege yɛn.

38 Cara nda ti yɛn katara, ti yaa ka yin leele ŋgbeleye yi ni. Pe yaa ka pye mbe lɛgɛ paa saraga yaayoro yɛn, paa yaayoro ŋgbeleye yɛn, yan pè kari yi ni ma saa Zheruzalɛmu ca ki yin shɛrɛgɛ fɛtiye piliye yi na. Na ki ka pye ma, pa pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

37

Yariyanga ŋga Ezekiyɛli wìla yan kajeriwara wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li kɛɛ ki taga na na. A li yinnɛ lì silan lɛ ma yiri na ni, mɛɛ saa na tɛgɛ gbunlundɛgɛ ka nandogomɔ. Kìla pye ma yin leele kajeere ni.

2 Kona, a lì si ti, a mì toro wa ti ni mari maga. A mì sigi yan fɔ kajeere tìla pye ma lɛgɛ jɛŋgɛ wa gbunlundɛgɛ ki ni, tìla pye ma waga.

3 Kona, a lì silan yewe ma yo fɔ: «Sɛnwee pyɔ, naga yɛn ma, ki kajeere nda ti mbe ya yiri mbe pye yinwege na naa le?»

A mì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro nuŋgba pe, mboro ma yɛn maga jɛn.»

4 Kona, a lì silan pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ki kajeere nda ti wogo na, maga yo ti kan fɔ: ‹Yoro kajeriwara, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo!›

5 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo yɛɛn ki kajeere nda ti kan fɔ: ‹Mi yaa wɔnwɔn pa le ye ni, pa ye yaa sɔngɔrɔ mbe pye yinwege na naa.

6 Mi yaa kapannda le ye ni, mbe ti wire kara mbe yiri ye na. Mi yaa sɛlɛgɛ yirige ye na mbe ye tɔn, mbe wɔnwɔn le ye ni, ye yaa sɔngɔrɔ mbe pye yinwege na naa. Ki ka pye ma, pa ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

7 Kì pye ma, a mì si Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ma yala nda tìla yo na kan ti ni. Naa mila kaa na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yuun, a tinmɛ pà si yiri. Wele, a tigilemɛ gbɔɔ pà si pye. Kona, a kajeere ti nɛɛ fulo ti yɛɛ tanla na sogolo ti yɛɛ ni.

8 A mì si wele, mɛɛ ki yan fɔ kapannda naa wire kara yiri ti na; a sɛlɛgɛ yiri ti na mari tɔn. Ɛɛn fɔ wɔnwɔn sila pye ti ni.

9 A Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo wɔnwɔn pi kan. Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo. Maga yo wɔnwɔn pi kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wɔnwɔn, yiri wa dunruya wi go tijɛrɛ ki ni fuun ki na, ma pan ma ye ki gboolo mbele pe ni, jaŋgo pe sɔngɔrɔ pe pye yinwege na naa.› »

10 A mì si Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ma yala làa ki konɔ kan na yeri yɛgɛ ŋga na ki ni. Kì pye ma, a wɔnwɔn pì si pan ma ye pe ni. A pè si sɔngɔrɔ ma pye yinwege na naa, mɛɛ yiri ma yere pe tɔɔrɔ ti na. Pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ, maliŋgbɔɔnlɔ janwa lalo.

11 Ko puŋgo na, a lì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, ki kajeere nda yɛɛn, Izirayɛli woolo pe ni fuun poro wɛlɛ. Wele, pe yɛn na yuun fɔ: ‹We yɛn paa ki kajeriwara nda ti yɛn. We jigi wì kɔn we na, we wogo kì jɔgɔ.›

12 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo. Ma pe pye fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yoro mbele na woolo, mi yaa ka ye fanra ti yɛngɛlɛ, mbe ti ye yiri wa ye fanra ti ni. Mi yaa ti ye sɔngɔrɔ wa Izirayɛli tara ti ni naa.

13 Yoro mbele na woolo, na mi ka ka ye fanra ti yɛngɛlɛ, mbe ye yirige wa ti ni sanga ŋa ni, pa ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

14 Mi yaa kanla wɔnwɔn pi le ye ni, pa ye yaa sɔngɔrɔ mbe pye yinwege na. Mi yaa sɔngɔrɔ mbe kari ye ni wa ye tara. Ki ka pye ma, ye yaa ki jɛn fɔ mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì para, maga pye.› » Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Zhuda tara naa Izirayɛli tara ti yaa ka gbogolo mbe pye wunluwɔ tara nuŋgba

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri, ma yo fɔ:

16 «Sɛnwee pyɔ, kanŋgekɔngɔ ka lɛ, maga yɔnlɔgɔ ki na fɔ: ‹Zhuda tara woolo konaa Izirayɛli woolo mbele pè gbogolo pe ni, ŋga ki yɛn pe wogo.› Mɛɛ kanŋgekɔngɔ ka yɛgɛ lɛ, maga yɔnlɔgɔ wa ki na fɔ: ‹Zhozɛfu wogo, Efiray-imu tara woolo pe kanŋgekɔngɔ konaa Izirayɛli woolo mbele fuun pè gbogolo pe ni pe wogo.›

17 Ki kanŋgekɔnrɔ shyɛn ti yinrɛ ti kan ti yɛɛ na mari yigi, ti pinlɛ ti pye paa kanŋgaga nuŋgba yɛn. Ti shyɛn ti pye wa ma kɛɛ paa kanŋgaga nuŋgba yɛn.

18 «Na ma tara woolo paga kɔɔn yewe mbe yo fɔ: ‹Ki wogo ŋga ki kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ, ma sege yo we kan?›

19 Ma pe yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Pa we
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Efirayimu
wo naa Izirayɛli cɛngɛlɛ woolo mbele
pe yɛn ma gbogolo wi ni, Zhozɛfu wi
kanŋgekɔngɔ ŋga ki yɛn wa pe kɛɛ, mi
yaa kaga shɔ. Mi yaa kaga sogo Zhuda
tara kanŋgekɔngɔ ki na, mbe ti shyɛn ti
pye kanŋgaga nuŋgba. Ti yaa ka pye
nuŋgba wa na kɛɛ.›

20 «Kanŋgekɔnrɔ nda ma yaa ka
yɔnlɔgɔ ti na, ma yaa kari yigi wa ma kɛɛ
ki ni leele paa ti yaan.

21 Maga yo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, Izirayɛli
woolo pàa jaraga ma saa cɛn cɛngɛlɛ
ŋgele sɔgɔwɔ, mi yaa ka sa pe yirige wa
ke sɔgɔwɔ. Mi yaa ka sa pe yirige laga
ki ni fuun ni, mbe pe gbogolo, mbe pe lɛ
mbe sɔngɔrɔ pe ni wa pe tara ti ni.

22 Mi yaa ka pe pye cɛnlɛ nuŋgba woolo
wa tara ti ni, wa Izirayɛli tara yanwira
ti na. Wunlunaŋa nuŋgba wi yaa ka
cɛn pe ni fuun pe go na. Pe se ka pye
cɛngɛlɛ shyɛn naa, pe se si ka kɔn mbe
yiri wunluwɔ shyɛn naa.

23 Pe se ka pe yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni naa
pe yarisunndo ti ni, naa pe yaara yanlɛrɛ
tijangara ti ni konaa pe kapere ti ni fuun
ti ni. Kambasinnde nda fuun pè pye wa
pe cɛnsara ti ni, mi yaa ka pe shɔ ti ni.
Mi yaa ka pe pye kpoyi. Pe yaa ka pye na
woolo, mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ.

24 Na tunmbyee Davidi† wo wi yaa
ka pye pe wunluwɔ; simbaala kɔnrifɔ
nuŋgba wi yaa ka pye pe ni fuun pe na.
Pe yaa kaa tanri na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke
na, mbanla kondɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa
tanri ke na.

25 Tara nda mìla kan na tunmbyee
Zhakɔbu wi yeri, to nda pe tɛlɛye pàa cɛn
wa ti ni, pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe sa cɛn
wa ti ni. Pe yaa ka koro mbe cɛn wa ti ni
sanga pyew, poro naa pe piile konaa pe
pishyɛnwoolo pe ni. Na tunmbyee Davidi
wo wi yaa ka pye to pe go na fɔ sanga
pyew.

26 Mi yaa ka yɛyinŋge yɔn finliwɛ le pe
ni. Ki yɔn finliwɛ pi yaa pye kɔsaga fu
mi naa poro sɔgɔwɔ. Mi yaa ka pe teŋge,
mbe pe pye pe lɛgɛ. Mi yaa kanla cɛnsaga
kpoyi ki tɛgɛ wa pe sɔgɔwɔ fɔ sanga pyew.

27 Mi yaa ka cɛn wa pe sɔgɔwɔ. Mi yaa
ka pye pe Yɛnŋɛlɛ, poro wo na, pe yaa ka
pye na woolo.

28 Na na cɛnsaga kpoyi ki ka ka pye wa
pe sɔgɔwɔ fɔ sanga pyew, pa kona cɛngɛlɛ
sanŋgala ke yaa kaga jɛn fɔ muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na Izirayɛli woolo
pe piin kpoyi.› »

† **37:24 37.24:** Eze 34.24

38

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa naŋa ŋa pàa pye na yinri Gɔgi wi na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri
naa, ma yo fɔ:

2 «Sɛnwee pyɔ, kanŋga ma yɛgɛ wa wa
Gɔgi wi yeri, wa Magɔgi tara, wo ŋa wi
yɛn Meshɛki cɛnlɛ woolo naa Tubali cɛnlɛ
woolo pe togbɔɔ we. Ma Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ yo ma wa wi na.

3 Maga yo fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mboro Gɔgi ŋa Meshɛki
cɛnlɛ woolo konaa Tubali cɛnlɛ woolo pe
to, mi yaa yiri ma kɔrɔgɔ.

4 Mi yaa karafe le wa ma tugbila wi na,
mbɔɔn tilele mbe kari ma ni fanŋga. Mi
yaa kɔɔn yirige fanŋga wa ma tara ti ni,
mboro naa ma maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki
ni fuun ki ni, naa ma shɔnye poro naa
shɔn lugufɛnnɛ pe ni; poro mbele fuun pè
pe yɛɛ fere ma yɔn malaga ki mɛgɛ ni, ma
pye maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ, tugurɔn
sigeyaara tugbɔɔrɔ naa tugurɔn sigeyaara
jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ yɛn pe yeri. Pe ni fuun pe yɛn
tokobi jɛnfɛnnɛ.

5 Pɛrisi tara maliŋgbɔɔnlɔ, naa Etiy-
opi tara maliŋgbɔɔnlɔ konaa Puti tara
maliŋgbɔɔnlɔ pe yaa ka pye pe ni. Pe
ni fuun tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ naa
tugurɔn njagala yaa ka pye pe yeri.

6 Gomɛri naa wi maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbeleye yi ni fuun, naa Togarima go
woolo pe ni, poro mbele pe yɛn ma cɛn
wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti
kɔsaga ki na, poro naa pe maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbeleye yi ni fuun, pe yaa ka pinlɛ

ma ni, konaa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ kele yɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ ni.›

7 « ‹Ma yɛɛ gbɛgɛlɛ, ma gbegele ma yere, mboro naa ki janwa gbɔlɔ na li yɛn mɔɔ maga li ni, mboro ma yaa pye pe to.

8 Na wagati titɔnlɔwɔ wa ka ka toro mbe kɔ, mi yaa kɔɔn yeri malaga na. Na yɛgɛlɛ kele ka toro mbe kɔ, ma yaa ka sa to Izirayɛli tara ti na mberi shɔ. Tara woolo mbele pe yaa ka shɔ tokobi wi kɛɛ, pe yaa ka yiri wa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ ke sɔgɔwɔ mbe pan mbe pe yɛɛ gbogolo wa Izirayɛli tara yanwira ti na, to nda tìla koro waga maga lɛ wa faa we. Ki leele pe yaa ka yiri cɛngɛlɛ kele yɛgɛ sɔgɔwɔ, pe ni fuun pe yaa ka pan mbe cɛn yɛyinŋge na pɔw wa pe cɛnsara.

9 Ma yaa ka yiri mbe kari mbe sa to pe na paa tifɛlinjolo yɛn; ma yaa ka pe tara ti tɔn muŋga paa kambaaga yɛn mboro naa ma maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni fuun yi ni konaa janwa gbɔlɔ na li yaa ka pye ye ni li ni.›

10 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ko pilige ko ni, sɔnrimɔ lɛgɛrɛ yaa ka pan wa ma kotogo na, ma yaa ka yɔn lemɛ tipee pye.

11 Ma yaa ka yo fɔ: Mi yaa yiri tara ta kɔrɔgɔ, nda malaga sigemboro woro ma ti cara ti maga; nda kɔɔrɔ naa sɔgɔyaara woro ti na. Ki leele mbele pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge na pɔw, mi yaa sa to pe na.

12 Cara nda tìla pye katara, a leele pè sɔngɔrɔ ma yiri wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ ma pan ma cɛn wa ti ni, mà yo fɔ ma yaa sa to pe na mbe pe yarijɛndɛ ti koli, mbe pe kɛɛ yaara ti san mberi lɛ, fɔ ma yaa ka kɛɛ taga pe na. Yaayoro ŋgbeleye naa yarijɛndɛ yɛn pe yeri, pe yɛn ma cɛn wa dunruya wi nandogomɔ.

13 Saba tara woolo, naa Dedan ca fɛnnɛ, naa Tarisisi ca safari wafɛnnɛ, konaa ki kanŋgara na kapire fɛnnɛ mbele pe yɛn paa jara yirifɔnmbɔlɔ yɛn pe yaa kaa ma piin fɔ: Naga yɛn ma, ma pan mbe yarijɛndɛ ti koli wi le? Naga yɛn ma, mɔ̀ɔ maliŋgbɔɔnlɔ janwa wi gbogolo mbe pan mbe yaara san mberi koli wi le? Mbe warifuwe naa tɛ wi koli, mbe yaayoro ŋgbeleye yo naa yarijɛndɛ ti shɔ, mbe yarijɛndɛ lɛgɛrɛ koli wi le?›

14 «Ki kala na, sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo. Maga yo Gɔgi wi kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ee, pilige ŋga ni, na woolo, Izirayɛli woolo pe yaa ka sa cɛn yɛyinŋge na pɔw, pa ma yaa kaga jɛn.

15 Kona, ma yaa ka yiri wa ma tara ti ni, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti kɔsaga ki na, mboro naa cɛngɛlɛ woolo lɛgɛrɛ mbele pe yaa ka pye ma ni pe ni; pe ni fuun pe yaa ka pye mbe lugu shɔnye na. Pe yaa ka pye janwa gbɔlɔ, maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ.

16 Mboro Gɔgi, ma yaa ka pan mbe to na woolo, Izirayɛli woolo pe na, paa yɛgɛ ŋga na kambaaga ma kaa pan ma tara ti tɔn muŋga. Na wagati titɔnlɔwɔ wa ka ka toro mbe kɔ, ki kala li yaa pye. Mi yaa kɔɔn yirige mbɔɔn wa na tara ti na, jaŋgo mbege naga cɛngɛlɛ sanŋgala ke na fɔ muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ kpoyi le. Mboro Gɔgi, mboro mi yaa ka tɛgɛ mbege naga ke na.›

17 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Naga yɛn ma, mboro ma mìla para ma sɛnrɛ na, maga lɛ wa fafafa, na tunmbyeele, Izirayɛli tara Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɔn wi le? Ki wagati wi ni, yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ ni, pàa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ma yo fɔ mi yaa kɔɔn yirige mbɔɔn wa na tara woolo pe na.

18 Ɛɛn fɔ ko pilige ko ni, pilige ŋga ni Gɔgi wi yaa ka pan mbe to Izirayɛli tara ti na, ko wagati wo ni, na naŋgbanwa pi yaa ka yiri na ni fɔ mbe sa toro.› We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

19 ‹Na naŋgbanwa gbɔɔ po naa na kayaŋga ki kala na, mi yɛn naga yuun kaselege ko na fɔ, ko pilige ko ni, tara ti yaa ka yɛgɛ ŋgbanga wa Izirayɛli tara.

20 Ŋgbanra nda wa kɔgɔje wi ni to naa naayeri sannjɛrɛ ti ni, ti yaa kaa seri na yɛgɛ sɔgɔwɔ, naa yan woŋgaala pe ni, naa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele fuun ke maa fulolo tara ti na ke ni konaa sɛnweele mbele pe yɛn laga tara na pe ni. Yanwira ti yaa ka toori, waara ti kanŋgara na yɔnrɔ ti yaa ka kaari mbe toori, malaga sigemboro ti ni fuun ti yaa ka toori tara.

21 Mi yaa ka tokobi wi yeri mboo wa Gɔgi wi na, wa na yanwira ti ni fuun ti

na.› We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. ‹Sɛnwee nuŋgba nuŋgba pyew wi yaa kaa tokobi wi surugu wi sɛnwee yɛnlɛ wi kɔrɔgɔ.
22 Mi yaa ka kiti kɔn wi na, mbe ti yambewe naa legbogo mbe to wi na. Mi yaa ti tisagbɔgɔ naa sinndɛɛrɛ tisaga mbe pan pe na, mbe kasɔn naa kiribi kasɔn wa wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi na, konaa janwa lalo ŋa wi yaa ka pye wi ni wi na.
23 Pa kona mi yaa kanla gbɔgɔwɔ po naa mi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na ki naga. Mi yaa ko tɛgɛ mbanla yɛɛ naga cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ na; ki ka pye ma pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

39

Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnyoro ta yɛgɛ Gɔgi wi wogo na

1 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo ma wa Gɔgi wi na, maga yo fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa yiri ma kɔrɔgɔ, mboro ŋa Meshɛki cɛnlɛ woolo naa Tubali cɛnlɛ woolo pe togbɔɔ we.
2 Mi yaa kɔɔn tilele mbe kari ma ni; mi yaa kɔɔn yirige fanŋga wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti kɔsaga ki ni, mbe pan ma ni wa Izirayɛli tara yanwira ti na.
3 Mi yaa kɔɔn sandiga ki gbɔn wa ma kamɛŋgɛ kɛɛ ki ni mbege jan, mbe ti ma wangala ke yiri wa ma kalige kɛɛ ki ni ke toori.
4 Ma yaa ka to mbe ku wa Izirayɛli tara yanwira ti na, mboro naa ma maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni fuun yi ni konaa cɛngɛlɛ woolo mbele pe yaa ka pye ma ni pe ni. Mi yaa kɔɔn kan kara kasannjɛrɛ, naa sannjɛrɛ ti cɛnlɛ pyew konaa yan cɛnrɛ ti yeri ti yaakara.
5 Ma yaa ka to mbe ku wa yan nawa, katugu muwi mì para.› We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
6 «Mi yaa ka kasɔn le wa Magɔgi tara ti ni, leele mbele pe yɛn ma cɛn wa lɔgɔ furo tara ti ni ma pye yɛyinŋge na pɔw, mi yaa ka kasɔn le pe ni fun. Pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
7 Mi yaa ka ti na woolo, Izirayɛli woolo wele, panla mɛgɛ kpoyi ki jɛn. Mi se ka ti panla mɛgɛ kpoyi ki jɔgɔ naa. Ki ka pye ma, cɛngɛlɛ sanŋgala ke yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi le.
8 Wele, ki kagala ke yɛn na paan, ke yaa si pye. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Pilige ŋga mìla ki sɛnrɛ yo koyi.
9 «Kona, leele mbele pe yɛn ma cɛn wa Izirayɛli tara cara ti ni, pe yaa ka yiri mbe kasɔn gbɛri mbe pe juguye pe maliŋgbɔnyaara ti sogo. To ti yɛn tugurɔn sigeyaara jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ to naa tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ ti ni, naa sandira to naa wangala ke ni, naa ŋgboye poro naa tambaye pe ni. Pe yaa ka ki yaara ti sogo kasɔn fɔ sa gbɔn yɛlɛ kɔlɔshyɛn.
10 Pe se ka kanŋgirɛ ja wa wasege naa, pe se si ka ta kɔn naa wa kɔɔrɔ ti ni, katugu ki maliŋgbɔnyaara to pe yaa ka tɛgɛ mbaa kasɔn ki gbɛri ti ni. Leele mbele pàa Izirayɛli woolo pe yaara ti shɔ pe yeri, pe yaa ka ki woolo pe yaara ti shɔ pe yeri fun. Mbele pàa pe kɛɛ yaara ti san mari koli, pe yaa ka poro fun pe kɛɛ yaara ti san mberi koli fun. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
11 «Ko wagati wo ni, mi yaa ka gboolo lesaga kan Gɔgi wi yeri wa Izirayɛli tara. Ki laga ki yaa ka pye wa cana karifɛnnɛ pe gbunlundɛgɛ ki ni, wa Kɔgɔje kuwo wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Ki yaa ka cana karifɛnnɛ pe konɔ li tɔn. Pe yaa ka Gɔgi wi le wa ki laga ki ni mbe pinlɛ wi janwa gbɔlɔ woolo pe ni fuun pe ni. Pe yaa kaa ki laga ki yinri: ‹Gɔgi janwa gbɔlɔ woolo pe gbunlundɛgɛ.›
12 Izirayɛli tara woolo pe ni fuun pe yaa ka pe gboolo pe le, jaŋgo mbe tara ti pye fyɔngɔ fu. Pe yaa ka ki wogo ki pye sa gbɔn fɔ yeŋge kɔlɔshyɛn.
13 Tara woolo pe ni fuun pe yaa ka pe gboolo pe le. Pe yaa ka mɛgɛ ta ki wogo ki kala na, na mi ka kanla gbɔgɔwɔ pi naga pilige ŋga ni we. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
14 «Pe yaa ka leele pele wɔ pe tara ti yanri lagapyew pe toro. Gboolo mbele pè toori ma koro wa tara ti na, pe yaa kaa

pe lagajaa poro naa cana karifɛnnɛ pe ni mbaa pe nii; jaŋgo mbe tara ti pye fyɔngɔ fu. Pe yaa ka ki tunŋgo ki pye yeŋge kɔlɔshyɛn ni.

15 Ki leele pe yaa kaa tara ti yanri. Pe ni, na wa ka sa lere kajeere yan laga ŋga na, wi yaa tɛgɛrɛ tɛgɛ le ti tanla, jaŋgo fanŋgɔɔnlɔ pe pan peri lɛ pe sari le fanga ka ni wa Gɔgi janwa gbɔlɔ woolo pe gbunlundɛgɛ ki ni.

16 Wa ki laga ki ni, pe yaa ka ca ka mɛgɛ taga mbaa ki yinri Hamona, ko kɔrɔ wo yɛn janwa gbɔlɔ. Pa pe yaa ki pye yɛɛn, mbe tara ti pye fyɔngɔ fu.

17 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ki yo sannjɛrɛ ti cɛnlɛ pyew li kan konaa yan woŋgaala pe ni fuun pe kan fɔ: Ye pan ye gbogolo, ye yiri kɛɛ ki ni fuun ki na, ye pan ye yɛɛ pile, yanla saraga ki ka, ko ŋga mi jate mì gbɛgɛlɛ. Ki yaa ka pye saraga gbɔlɔ wa Izirayɛli tara yanwira ti na. Ye yaa ka kara ti ka, mbe kasanwa pi wɔ.

18 Ye yaa ka maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe wire kara ti ka, mbe tara na teele pe kasanwa pi wɔ. Poro pe yaa ka pye paa saraga yɛn wa simbapɛnɛ, naa simbapiile, naa sikapɛnɛ konaa napɛnɛ mbele fuun pè tɔrɔ wa Bazan tara pe yɔnlɔ.

19 Ye yaa ka yanlaga kara ti ka fɔ mbe tin ti na, mbe kasanwa pi wɔ fɔ pi saa ye yɛgɛ ki kanŋgi, wa saraga ŋga mi yaa wɔ ye kan ki na.

20 Wa na liwɛn gbɔɔ pi na, ye yaa ka shɔnye kara, naa shɔn lugufɛnnɛ pe wire kara, naa maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe wire kara konaa maliŋgbɔɔnlɔ sanmbala pyew pe wire kara ti ka mbe tin.› » We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

21 «Mi yaa kanla gbɔgɔwɔ pi naga wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ. Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yaa ka kiti ŋa mi yaa kɔn ke na wi yan konaa na fanŋga kɛɛ ki yaa ka ŋga pye ke na ki ni.

22 Mbege lɛ le ko pilige ko na, Izirayɛli woolo pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ le.»

Izirayɛli woolo pe yaa ka gbɔgɔwɔ mba ta goto

23 «Kona, cɛngɛlɛ sanŋgala ke yaa kaga jɛn fɔ Izirayɛli woolo pe kajɔgɔrɔ to kala na pàa pe yigi malaga kasopiile ma kari pe ni, pe kambasinnde nda pè pye na na to kala li. Ko kala na, mìla na yɛɛ lara pe na, mɛɛ pe le pe juguye pe kɛɛ, jaŋgo pe pe ni fuun pe gbo tokobi ni.

24 Mìla pe jɔlɔ ma yala pe fyɔngɔ kapyere to naa pe kambasinnde to ni; ko kì ti mìla na yɛɛ lara pe na.

25 «Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Koni Zhakɔbu setirige piile mbele pàa yigi malaga kasopiile, mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan pe ni wa pe cɛnsaga lɛgɛ ki ni. Mi yaa poro Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yinriwɛ ta. Mi yaa ka ti pe ni fuun paa na mɛgɛ kpoyi ki jate.

26 Ki ka pye ma, pe yaa ka fɛgɛ pe fɛrɛ kapyere ti na konaa pe kambasinnde nda pàa pye ti na. Pe yaa ka cɛn yɛyinŋge na pɔw wa pe tara ti ni, lere kpɛ se ka pan mbe pe gbɔn mbe pe piri naa.

27 Na mi ka ka pe yirige wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, mbe pe wɔ wa pe juguye pe sɔgɔwɔ mbe pe gbogolo sanga ŋa ni, pa kona ŋga mi yaa pye pe kan, ko yaa ki kan cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi.

28 Kona, pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ le; katugu muwi mìla ti, a pè pe yigi malaga kasopiile ma kari pe ni wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ; ɛɛn fɔ mi yaa ka pe gbogolo wa pe tara ti ni naa. Mi se ka wa kpɛ yaga wa ke sɔgɔwɔ naa.

29 Mi se kanla yɛɛ lara pe na naa, katugu mi yaa kanla yinnɛ li tirige Izirayɛli woolo pe na.› » We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

SHƐRIGO GBƆGƆ FƆNŊGƆ KONAA IZIRAYƐLI TARA TI KALA

40

40–48

Yɛnŋɛlɛ làa shɛrigo gbɔgɔ fɔnŋgɔ ki naga Ezekiyɛli wi na yariyanra ta ni

1 We yiginŋgɔlɔ malaga kasopiile ma kari, ki yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo wolo li ni, wa yɛlɛ li lɛsaga ki ni, yeŋge ki

pilige kɛ wogo ki na, yɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ toroŋgɔlɔ Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔwɔ pi puŋgo na, ki pilige nuŋgba ki ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ kìla pye na na. A lì silan lɛ ma kari na ni wa ki laga ki na.

2 Yariyanra ta ni, Yɛnŋɛlɛ làa na lɛ ma kari na ni wa Izirayɛli tara, ma saa na tɛgɛ yanwiga titɔnlɔgɔ ka go na. Wa yanwiga ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, yinrɛ tà la pye ma kan wa, ma pye paa ca yɛn.

3 Naa làa na lɛ ma kari ni wa, mbe ka wele, a mì si naŋa wa yan, ŋa wi cɛnlɔmɔ pìla pye paa tuguyɛnrɛ yɛn. Taanlamana la pye wi kɛɛ, na pàa pili lɛn jese ni konaa taanlakanŋgala ni. Wìla pye ma yere wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na.

4 A ki naŋa wì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, ma yɛngɛlɛ ke yɛngɛ maa wele, mɔɔ nuŋgbogolo ke jan maa nuru! Yaraga ŋga fuun mi yaa naga ma na, mɔɔ jatere wi tɛgɛ ki na, katugu pè pan ma ni lagamɛ, ma pan maa ki wele jɛŋgɛ. Yaraga ŋga fuun ma yaa yan, maga yɛgɛ yo Izirayɛli woolo pe kan.»

Loŋgo nawa konaa yeyɔnrɔ nda wa funwa kɛɛ yeri

5 Kona, a mì si mbogo ka yan ki yɛn ma shɛrigo gbɔgɔ ki maga kɛɛ ki ni fuun ki na. Taanlakanŋgala là la pye naŋa wi kɛɛ, li titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ taanri. Siwiri nuŋgba nuŋgba la tagataga mɛtɛrɛ kɔngɔ pyew ki na. A wì si mbogo ki gbemɛ pi taanla, pìla pye wi taanlakanŋgala li yɛnlɛ nuŋgba. A wì sigi yagawa pi taanla, pìla pye fun taanlakanŋgala li yɛnlɛ nuŋgba.

6 Kona, a wì si kari wa mbogo ki yeyɔngɔ kɛɛ ki yeri, ŋga ki yɛn ma wa wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. A wì si lugu ki tɔɔrɔ tagasara ti na ma saa yeyɔngɔ shɔn wi taanla. Yeyɔngɔ shɔn wi tijuguwo pìla pye taanlakanŋgala li yɛnlɛ nuŋgba.

7 Kanŋgara na yumbigile la pye wa. Ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke titɔnlɔwɔ naa ke gbemɛ pìla pye taanlakanŋgala li yɛnlɛ nuŋgba nuŋgba. Mboro nda tìla pye yumbigile ke sɔgɔwɔ pi ni ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn naa kɔngɔ. Yeyɔngɔ ŋga ma ma keli ma gbɔn ki na wa ndɔgɔrɔ nda ti yɛn shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ sɔgɔwɔ, ki yeyɔngɔ shɔn wi titɔnlɔwɔ pìla pye taanlakanŋgala li yɛnlɛ nuŋgba nuŋgba.

8 A naŋa wì si yeyɔngɔ shɔn wi ndɔgɔrɔ ti taanla wa nawa kɛɛ yeri; tìla pye taanlakanŋgala li yɛnlɛ nuŋgba.

9 Wìla yeyɔngɔ shɔn wi ndɔgɔrɔ ti taanla, tìla pye mɛtɛrɛ tijɛrɛ. Ti tiyagala ke gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba nuŋgba. Yeyɔngɔ shɔn wi ndɔgɔrɔ tìla pye wa nawa kɛɛ yeri, le shɛrigo gbɔgɔ ki tanla.

10 Yumbigile kèle la pye wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki na. Yumbigile taanri la pye ki kɛɛ nuŋgba na, a taanri yɛn ki kɛɛ sanŋga ki na. Ki yumbigile taanri ke ni fuun ke gbemɛ pìla pye ja. Tiyagala ŋgele kàa pye yeyɔngɔ ki kɛyɛn shyɛn yi na ke gbemɛ pìla pye ja.

11 Ko puŋgo na, a naŋa wì si yeyɔngɔ ki gbemɛ pi taanla, pìla pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɔgɔlɔni naa kɔngɔ.

12 Wa yumbigile ke yɛgɛ, mbogo kà la pye wa. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ. Yumbigile ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ taanrindaanri, ke titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ taanrindaanri.

13 Kona, a wì si yeyɔngɔ ki taanla, maga lɛ yumbile la naayeri biri na ma saa ki wa yumbile na li yɛn yɛsinmɛ na li naayeri biri wi na. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ.

14 Kona, a wì si ndɔgɔrɔ ti taanla, tìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Laga nawa pìla pye ma yeyɔngɔ ndɔgɔrɔ ti maga mari fili.

15 Mbege lɛ le go ki yeyɔngɔ ki na mbe sa gbɔn wa nawa ndɔgɔrɔ ti yeyɔngɔ ki na, ki fogo kìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo.

16 Tugurɔn mɛrɛ fenɛtiriye la pye yumbigile ke na konaa ke tiyagala ke na ma yeyɔngɔ ki maga wa nawa. Mboro nda tìla pye yumbigile ke sɔgɔwɔ konaa ke nawa mboro ti ni, fenɛtiriye pèle la pye ti na mari maga. Pàa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ gbegele wa ki tiyagala ke na.

17 Ko puŋgo na, a naŋa wì si kari na ni wa funwa na, wa laga nawa pi ni. Pàa sinndɛɛrɛ jan yindɛlɛ tara ti na wa laga

nawa pi ni, ma yumbiile pele kan ma laga nawa pi maga maa fili. Yumbiile nafa ma yiri kɛ pàa pye ma kan ki sinndɛɛrɛ yindɛlɛ li na.

18 Sinndɛɛrɛ yindɛlɛ làa pye ma jan ma yeyɔnrɔ ti maga kɛɛ ki ni fuun ki na. Sinndɛɛrɛ yindɛlɛ li gbemɛ po naa yeyɔnrɔ ti gbemɛ pi ni pìla pye ja. Yindɛlɛ làa pye wa tigiwɛn pi ni.

19 Mbege lɛ wa yeyɔngɔ ŋga wa funwa yeri ki yɛgɛ kɛɛ ki na mbe sa gbɔn wa loŋgo ki nawa pi yɛgɛ kɛɛ ki na, naŋa wìla ki taanla. Mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri mbe kari yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ.

Yɔnlɔ parawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ

20 Kona, wa funwa na, wa laga nawa pi ni, yeyɔngɔ ŋga wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, a wì sigi titɔnlɔwɔ naa ki gbemɛ pi taanla.

21 Yumbigile taanri la pye ki yeyɔngɔ ki kɛɛ ŋga na, a taanri yɛn ki kɛɛ sanŋga ki na, naa ki tiyagala konaa ki ndɔgɔrɔ ti ni. Ki titɔnlɔwɔ naa ki gbemɛ pi ni, tìla pye ja paa ndɔgɔrɔ koŋgbannda ti yɛn. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, ki gbemɛ po la pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ.

22 Ki fenɛtiriye, naa ki ndɔgɔrɔ ti ni, konaa ki sɛngɛmbanra yanlɛrɛ ti ni tìla pye ja paa ndɔgɔrɔ sannda nda tìla pye ma yɛgɛ wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri ki woro ti yɛn. Ndɔgɔrɔ nda wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, ki tɔɔrɔ tagasara tìla pye kɔlɔshyɛn, nda lere ma lugu ti na mbe kari, ma yɛgɛ wa ndɔgɔrɔ ti yeri.

23 Yeyɔngɔ kà la pye wa loŋgo ki nawa ma yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki yeri. Kà la pye ma yɛgɛ wa fun yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki yeri. A naŋa wì si ki yeyɔnrɔ shyɛn ti fogo ki taanla, kìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ.

Yɔnlɔ parawa kalige kɛɛ yeyɔngɔ

24 Ko puŋgo na, a naŋa wì si kari na ni wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na. Yeyɔngɔ kà la pye wa ma yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri. A wì sigi tiyagala koro naa ki ndɔgɔrɔ ti taanla. Tìla pye ja paa sannda ti yɛn.

25 Fenɛtiriye la pye ki yeyɔngɔ konaa ki ndɔgɔrɔ ti na mari maga mari fili. Ki fenɛtiriye pàa pye ja paa sanmbala mbele wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ naa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri pe yɛn. Ndɔgɔrɔ ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ.

26 Tɔɔrɔ tagasara kɔlɔshyɛn pe ma lugu ti na mbe si ye wa ki yeyɔngɔ ki ni. Ndɔgɔrɔ la pye wa ki yeyɔngɔ ki yɛgɛ. Pàa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ gbegele tiyagala ke na torosaga ki kɛyɛn shyɛn yi ni fuun yi na.

27 Yeyɔngɔ kà la pye fun wa loŋgo ki nawa, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na. Ki yeyɔngɔ konaa yeyɔngɔ sanŋga ki ni, a naŋa wì si ti fogo ki taanla, kìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ.

Loŋgo nawa pi yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeyɔngɔ

28 Ko puŋgo na, a naŋa wì si ye na ni wa loŋgo ki nawa, ma toro wa yeyɔngɔ ŋga wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri ki ni. A wì si yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeyɔngɔ ki taanla, kìla pye ja ko naa sannda ti ni.

29 Ki yumbiile, naa tiyagala konaa ndɔgɔrɔ ti ni tìla pye ja. Fenɛtiriye la pye ki yeyɔngɔ konaa ki ndɔgɔrɔ ti na mari maga. Ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ.

30 Ndɔgɔrɔ la pye ma loŋgo ki nawa pi maga kɛɛ ki ni fuun ki na. Ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ, ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ.

31 Ki ndɔgɔrɔ tìla pye ma yɛgɛ wa wa loŋgo ki funwa pi yeri. Pàa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ gbegele tiyagala ke na. Tɔɔrɔ tagasara kɔlɔtaanri tìla pye ki na mbe lugu mbe kari.

Loŋgo nawa pi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ

32 Kona, a naŋa wì si toro na ni wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki ni, ma ye na ni wa

loŋgo ki nawa pi ni. A wì si yeyɔngɔ ki taanla. Kìla pye ja paa sannda ti yɛn.
33 Ki yumbigile, naa tiyagala konaa ki ndɔgɔrɔ ti ni, tìla pye ja paa koŋgbannda ti yɛn. Fenɛtiriye la pye ki yeyɔngɔ konaa ki ndɔgɔrɔ ti na mari maga. Ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ.
34 Ki ndɔgɔrɔ tìla pye ma yɛgɛ wa wa loŋgo ki funwa yeri. Pàa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ gbegele ki tiyagala ke na torosaga ki kɛyɛn shyɛn yi na. Tɔɔrɔ tagasara kɔlɔtaanri tìla pye ki na mbe lugu mbe kari.

Loŋgo nawa pi yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ

35 Kona, a naŋa wì si kari na ni wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki yeri. A wì sigi taanla. Kìla pye ja paa koŋgbannda ti yɛn.
36 Ki yumbigile, naa ki tiyagala konaa ki ndɔgɔrɔ ti ni, tìla pye ja paa koŋgbannda ti yɛn. Fenɛtiriye la pye ki na maga maga. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ.
37 Ki ndɔgɔrɔ tìla pye ma yɛgɛ wa wa loŋgo ki funwa pi yeri. Pàa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ gbegele ki tiyagala ke na torosaga ki kɛyɛn shyɛn yi na. Tɔɔrɔ tagasara kɔlɔtaanri tìla pye ki na mbe lugu mbe kari.
38 Yumbyɔ wa yɔn la pye ma yɛgɛ wa wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔnrɔ ti yeri, wa tiyagala ke nandogomɔ. Pa pàa pye na saraga sogoworo ti jori wa ki yumbyɔ wi ni.
39 Tabaliye shyɛn la pye ndɔgɔrɔ ti yeyɔngɔ ki kɛɛ nuŋgba na, shyɛn la pye ki kɛɛ sanŋga ki na. Pa pàa pye na saraga sogoworo yaayoro ti kɔnlɔgi wa ki tabaliye pe na, naa kapere ti kala ya-gawa jasaara yaayoro ti ni, konaa kajɔɔgɔ gbegewe saara yaayoro ti ni.
40 Wa ndɔgɔrɔ ti funwa kɛɛ nuŋgba na, tabaliye shyɛn la pye wa, ma wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki yeri. Wa ndɔgɔrɔ ti kɛɛ sanŋga ki ni, tabaliye shyɛn la pye wa fun.
41 Kì pye ma, tabaliye tijɛrɛ la pye yeyɔngɔ ki kɛɛ nuŋgba na, a tijɛrɛ yɛn ki kɛɛ sanŋga ki na. Pe pe ni fuun pàa pye tabaliye kɔlɔtaanri; pa pàa pye na saraga yaayoro ti kɔnlɔgi wa pe na.
42 Tabaliye tijɛrɛ pèle yɛgɛ la pye wa, mbele pàa tɛgɛ saara sogoworo ti gbɛgɛlɛmɛ pi wogo na. Sinndɛɛrɛ pàa tɛ ma pe gbegele. Tabaliye pe titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa kɔngɔ ki kɔngɔ. Pe gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa kɔngɔ ki kɔngɔ. Pe yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa kɔngɔ. Saara sogoworo to naa saara sannda ti ni, pàa pye nari kɔnlɔgi nari kɔɔnlɔ gbegeleyaara nda ni, pa pàa pye nari teri wa ki tabaliye pe na.
43 Pàa ki tabaliye pe kanŋgara na yɔnrɔ ti yirige jɛnri. Ki kanŋgara na yɔnrɔ ti yagawa pìla pye siwiri nuŋgba ma pe maga ma pe fili. Pa pàa pye na saraga kara ti tari wa ki tabaliye pe na.
44 Yeyɔngɔ ŋga wa nawa wa ki puŋgo na, wa loŋgo ki nawa, yurukɔɔlɔ pe yumbiile pàa pye wa. Yumbyɔ nuŋgba la pye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki tanla, ma yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri. Yumbyɔ sanŋa wìla pye wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeyɔngɔ ki tanla, ma yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri.
45 A naŋa wì silan pye fɔ: «Ki yumbyɔ ŋa wi yɛn ma yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri, wo wi yɛn saraga wɔfɛnnɛ pe woo, poro mbele pe maa tunŋgo piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni we.
46 Yumbyɔ ŋa wi yɛn ma yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri, saraga wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn na tunŋgo piin wa saraga wɔsaga ki na, wo wi yɛn pe woo we. Wa Levi cɛnlɛ woolo pe ni, Zadɔki setirige piile poro pe mbaa ya mbaa fulo Yawe Yɛnŋɛlɛ li tanla mbaa tunŋgo piin li kan.»

Shɛrigo gbɔgɔ ki cɛnlɔmɔ

47 Kona, a naŋa wì si loŋgo nawa pi taanla. Pi titɔnlɔwɔ naa pi gbemɛ pìla pye ja. Pìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ ki kɛɛ ki ni fuun ki na. Saraga wɔsaga kìla pye wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ.

48 A wì si kari na ni wa shɛrigo gbɔgɔ
ki ndɔgɔrɔ ti ni. A wì si ndɔgɔrɔ ti
tiyagala ke taanla. Ki kɛɛ nuŋgba la pye
mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ, a ki kɛɛ sanŋga
kì pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ. Yeyɔngɔ
ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɔlɔshyɛn, ki
nandogomɔ mboro ti liriwɛn pìla pye
mɛtɛrɛ nuŋgba naa kɔngɔ.
49 Ndɔgɔrɔ ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ
kɛ, ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɔgɔlɔni.
Tɔɔrɔ tagasara la pye yeyɔngɔ ki na
mbe lugu mbe kari. Tiyagala tugbɔŋgɔlɔ
shyɛn la pye kɛyɛn shyɛn yi na tiyagala
sanŋgala ke tanla.

41

1 Ko puŋgo na, a naŋa wì si kari na
ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa. A wì sigi
torosaga tiyagala ke taanla. Ki gbemɛ
pìla pye mɛtɛrɛ taanri kɛɛ ŋga na, mɛtɛrɛ
taanri kɛɛ sanŋga ki na.
2 Yeyɔngɔ ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ
kaŋgurugo. Mboro nda tìla pye ki kɛyɛn
shyɛn yi na ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ
shyɛn naa kɔngɔ. A wì si shɛrigo gbɔgɔ
nawa pi titɔnlɔwɔ pi taanla, pìla pye
mɛtɛrɛ nafa. Pi gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ
kɛ.
3 Kona, a wì si ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki
nawa yumbyɔ shyɛnwoo wi ni. A wì sigi
yeyɔngɔ tiyagala ke taanla, ke gbemɛ pìla
pye mɛtɛrɛ nuŋgba nuŋgba. Yeyɔngɔ jate
ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ taanri. Mboro
nda tìla pye ti kɛyɛn shyɛn yi na ti gbemɛ
pìla pye mɛtɛrɛ taanri naa kɔnrɔkɔnrɔ.
4 A wì si go nawa jate pi taanla. Pi
titɔnlɔwɔ naa pi gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ
kɛ kɛ. A wì silan pye fɔ lajɛŋgɛ kpoyi koyi
we.

Shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgara na yinrɛ

5 Kona, a naŋa wì si shɛrigo gbɔgɔ ki
nawa mbogo ki taanla, ki liriwɛn pìla pye
mɛtɛrɛ taanri. Yinrɛ nda tìla pye shɛrigo
gbɔgɔ ki kanŋgara ti na maga maga, ti ni
fuun nuŋgba nuŋgba ti gbemɛ pìla pye
mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn.
6 Ki kanŋgara na yinrɛ tìla pye
sanŋgazoye ma tagala ti yɛɛ go na taan-
rindaanri. Sanŋgazo wi kologo nuŋgba
nuŋgba pyew ki yumbiile pàa pye nafa
ma yiri kɛ kɛ. Pàa ki sanŋgazoye pe kan
ma pe mara shɛrigo gbɔgɔ ki jasa mbogo
ki na. Ɛɛn fɔ pe sila pe kan mbe pe le wa
shɛrigo gbɔgɔ jate ki mbogo ko ni.
7 Na ma kaa nuru mbaa kee naayeri,
ma maga yan fɔ sanŋgazo yumbiile pè
lɛ le nɔgɔna nɛɛ tugbɔlɔ na kee naayeri;
katugu mbogo ki liriwɛn pìla pye na ka
tari yumbiile pe na wa naayeri. Ko la pye
ma, ma shɛrigo gbɔgɔ ki maga. Ki kala
na, naayeri yumbiile pàa tugbɔlɔ ma wɛ
nɔgɔna woolo pe na. Lere ma ya ma yiri
le nɔgɔna go ki ni mbe lugu mbe kari wa
nandogomɔ go ki ni konaa mbe kari wa
gona wogo ki ni.
8 Kona, a mì sigi wele maga yan
fɔ shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgara na yinrɛ
mbege maga mbege fili, ti nɔgɔ ŋga kì le,
ki yagawa pi yɛn mɛtɛrɛ taanri.
9 Kanŋgara na yinrɛ ti funwa mboro
ti liriwɛn pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa
kɔnrɔkɔnrɔ. Fowaga ŋga kìla pye shɛrigo
gbɔgɔ ki kanŋgara na yinrɛ
10 to naa yumbiile sanmbala pe sɔgɔwɔ
pi ni, ma shɛrigo gbɔgɔ ki maga, kìla pye
mɛtɛrɛ kɛ.
11 Kanŋgara na yinrɛ ti yeyɔnrɔ tìla pye
ma yɛgɛ wa wa fowaga ki yeri. Yeyɔngɔ
nuŋgba la pye yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri, nuŋgba la pye yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yeri. Fowaga ki gbemɛ pìla pye
mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ maga maga.

12 Go ŋga kìla pye wa shɛrigo gbɔgɔ ki
yeri, ma yɛgɛ wa wa fowaga ki yeri, ki
gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kɛ
ma yiri kaŋgurugo, ki titɔnlɔwɔ pìla pye
mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo.
Go ki mbogo ki liriwɛn pìla pye mɛtɛrɛ
shyɛn naa kɔngɔ.

13 Ko puŋgo na, a naŋa wì si shɛrigo
gbɔgɔ ki taanla. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye
mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ. Fowaga
konaa go ŋga wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri
naa ki mboro ti ni, ti titɔnlɔwɔ pìla pye
mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ.
14 Shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ kɛɛ yeri, ma wa
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri konaa ki fowaga
ki ni, ti gbemɛ pìla pye fun mɛtɛrɛ nafa
shyɛn ma yiri kɛ.

15 Ko puŋgo na, go ŋga kìla pye wa shɛrigo gbɔgɔ ki puŋgo na, ma yɛgɛ wa wa laga nawa pi yeri, a naŋa wì sigi titɔnlɔwɔ pi taanla ma pinlɛ torosara nda tìla pye ki kɛyɛn shyɛn yi na ti ni. Tìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ.

Shɛrigo gbɔgɔ ki ndɔgɔrɔ nawa woro, naa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa, naa ki yumbyɔ nawa woo,

16 naa ki yeyɔnrɔ shɔnye pe ni, naa ki mɛrɛ fenɛtiriye pe ni, naa ki torosara nda tìla pye ma sanŋgazoye taanri pe maga, ma yɛgɛ wa yeyɔnrɔ shɔnye pe yeri, pàa tire papara papara tagataga ki lara ti ni fuun ti na mari tɔn, maga lɛ wa tara ti na fɔ ma saa gbɔn fenɛtiriye pe na; pàa tire papara papara tagataga fenɛtiriye pe na ma pe tɔn fun.

17 Shɛrigo gbɔgɔ ki mbogo ŋga wa funwa na konaa ki nawa mbogo ki ni, mbege maga mbege fili, maga lɛ wa yeyɔngɔ ki na fɔ maa saa gbɔn ki yumbyɔ nawa woo wi na, pàa ki mboro ti kɛnlɛgi kɛnlɛgi mari fere.

18 Pàa mɛrɛgɛye mbele pe yinri sherubɛnye pe yanlɛɛlɛ naa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ gbegele mbogo ki kɛɛ ki ni fuun ki na. Sɛngɛmbanga yanlɛgɛ nuŋgba nuŋgba pyew la pye sherubɛnye yanlɛɛlɛ shyɛnzhyɛn sɔgɔwɔ. Yɛrɛ shyɛnzhyɛn tìla pye sherubɛn nuŋgba nuŋgba pyew wi na.

19 Wi yɛgɛ ŋga kìla pye paa sɛnwee pyɔ yɛgɛ yɛn, kìla pye ma yɛgɛ wa sɛngɛmbanga yanlɛgɛ nuŋgba yeri kɛɛ ŋga na. Wi yɛgɛ sanŋga ŋga kìla pye paa jara yirifɔnŋɔ yɛgɛ yɛn, kìla pye ma yɛgɛ wa sɛngɛmbanga yanlɛgɛ nuŋgba yeri kɛɛ sanŋga ki na. Kìla pye ma, ma go ki maga maga fili.

20 Mbege lɛ le nɔgɔna fɔ sa gbɔn wa yeyɔnrɔ ti naayeri, sherubɛnye yanlɛɛlɛ naa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ tìla pye ma kerikeri wa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa mbogo ki na.

21 Shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ kɔrɔ ki kandiriye pe titɔnlɔwɔ pìla pye ja.

Wa laga kpoyi ki yɛgɛ kɛɛ ki yeri, yaraga kà la pye wa, ŋga ki cɛnlɔmɔ pìla pye

22 paa saraga wɔsaga tige wogo yɛn. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba naa kɔngɔ. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba. Ki yɛngɛlɛ koro naa ki nɔgɔna cɛnyaara ti ni, konaa ki kanŋgara ti ni fuun ti ni, pàa ti gbegele tire ni. A naŋa wì silan pye fɔ: «Ki tabali ŋa yɛɛn wo wi yɛn ma tɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.»

23 Yeyɔnrɔ shyɛn tìla pye shɛrigo gbɔgɔ konaa laga kpoyi ki na.

24 Kɔrɔ piile shyɛnzhyɛn pàa pye ki yeyɔnrɔ ti na. Shyɛn la pye yeyɔngɔ nuŋgba na, shyɛn la pye yeyɔngɔ sanŋga ki na. Ki kɔrɔ piile shyɛn pàa pye na yɛngɛlɛ na tɔnni.

25 Pàa sherubɛnye yanlɛɛlɛ naa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ gbegele wa shɛrigo gbɔgɔ ki kɔrɔ piile pe na, paa yɛgɛ ŋga na pàa ti pye mboro ti na we. Pàa tire gbata kan wa ndɔgɔrɔ ti yɛgɛ kɛɛ ki na, wa funwa na.

26 Mɛrɛ fenɛtiriye naa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ la pye ndɔgɔrɔ mboro ti na ti kɛyɛn yi ni fuun yi na, naa shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgara na yinrɛ ti na konaa gbataala pe na.

42

Shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgara na yinrɛ

1 Ko puŋgo na, a naŋa wì si kari na ni wa shɛrigo gbɔgɔ loŋgo ki nawa, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Yumbiile mbele pe yɛn wa fowaga ki yɛgɛ, ma yɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki yeri, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, a wì si kari na ni wama.

2 Wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki tanla, ki yinrɛ kologo ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ. Ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo.

3 Yinrɛ kologo ki kɛɛ nuŋgba la pye ma yɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ laga nawa fogo ki yeri. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Ki kɛɛ sanŋga kìla pye ma yɛgɛ wa sinndɛɛrɛ yindɛlɛ li yeri, wa laga nawa funwa woo pi ni. Torosara la pye wa ti yɛɛ gona sanŋgazoye taanri ni.

4 Wa yumbiile pe yɛgɛ, torosaga kà la pye wa, ma wa loŋgo nawa pi yeri. Ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo, ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ. Yumbiile pe yeyɔnrɔ tìla pye

ma yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri.
5 Sanŋgazo wi yumbiile mbele pàa pye
wa naayeri, pe nawa pìla pye ma kologo
kologo ma wɛ nɔgɔna woolo pe na konaa
nandogomɔ woolo pe na, katugu torosara
tìla ka wɔ wa naayeri yumbiile pe gbemɛ
pi ni.
6 Go kìla pye sanŋgazo yinrɛ koloyo
taanri ma tagala yi yɛɛ go na. Ɛɛn fɔ,
tiyagala sila pye ki na, paa yɛgɛ ŋga na
loŋgo nawa yinrɛ sannda ti wogo kìla
pye. Ki kala na, mbege lɛ le nɔgɔna
mbe kari naayeri, naayeri yumbiile pe
nawa pìla kologo kologo ma wɛ nɔgɔna
yumbiile poro naa nandogomɔ woolo pe
gbemɛ pi na.
7 Mbogo ŋga kìla toro kpaara wa loŋgo
nawa pi funwa kɛɛ ki na, ma wa yumbiile
pe yɛgɛ kɛɛ yeri, ki titɔnlɔwɔ pìla pye
mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo.
8 Katugu yumbiile kologo kpaara ŋga
kìla pye ma wa wa loŋgo nawa pi funwa
kɛɛ ki yeri, ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ
nafa ma yiri kaŋgurugo. Ɛɛn fɔ ma wa
shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ kɛɛ ki yeri, yumbiile
kologo ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa
shyɛn ma yiri kɛ.
9 Wa ki yumbiile pe nɔgɔna kɛɛ ki yeri,
wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki na, yeyɔngɔ kà
la pye wa, ŋga leele mbele pàa pye na
yinrigi wa loŋgo nawa pi funwa kɛɛ ki
na, pe mbaa ya mbaa yiin wa ki ni.
10 Loŋgo ki jasa mbogo ŋga kìla pye wa
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, yinrɛ tà la pye wa
ki laga ki na. Tìla pye ma yɛgɛ wa shɛrigo
gbɔgɔ ko naa fowaga ŋga kìla pye wa ki
yeri.
11 Torosaga kà la pye wa ki yumbiile
pe yɛgɛ. Yumbiile pe cɛnlɔmɔ pìla pye
paa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yumbiile
pe cɛnlɔmɔ pi yɛn. Pe titɔnlɔwɔ po naa pe
gbemɛ pi ni, pìla pye ja paa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ woolo pe yɛn. Pe yirisara
konaa pe kanlɔmɔ pìla pye ja. Pe yeyɔnrɔ
tìla pye ja.
12 Yumbiile mbele pàa pye wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, pe yeyɔnrɔ
tìla pye ma fun. Mbogo ŋga kìla pye wa
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, torosaga kà la
pye wa ki yɛgɛ. Yeyɔngɔ kà la pye wa ki
torosaga ki lɛsaga ki na; pa leele pàa pye
na yiin wa ki yeyɔngɔ ki ni.
13 Kona, a naŋa wì silan pye fɔ:
«Yumbiile mbele pe yɛn wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ ki na konaa mbele pe yɛn
wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, poro
mbele pe yɛn ma yɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ
ki fowaga ki yeri, pe yɛn yumbiile mbele
pe yɛn kpoyi. Saraga wɔfɛnnɛ mbele
pe yɛn na tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan, pa pe yaa kaa pe yaakara nda ti
yɛn jɛndɛ kpoyi ti kaa wa pe ni. Pe
yaa kaa pe yaara nda ti yɛn jɛndɛ kpoyi
ti teri wa. To ti yɛn yarilire saara,
naa kapere kala yagawa jasaara konaa
kajɔgɔrɔ gbegelesaara, katugu ki laga ki
yɛn kpoyi.
14 Na saraga wɔfɛnnɛ paga ka ye wa
laga kpoyi ki ni, pee daga mbe yiri
teere mbe kari wa laga nawa funwa woo
pi ni; ɛɛn fɔ pe daga mbe pe saraga
wɔgɔtunŋgo yaripɔrɔ ti wɔ mberi tɛgɛ wa
ki yinrɛ ti ni, katugu ki yaripɔrɔ ti yɛn
kpoyi. Ko puŋgo na, pe yaa yaripɔrɔ ta
yɛgɛ le mbe si jɛn mbe kari wa laga ŋga
leele pe yɛn.»

Shɛrigo gbɔgɔ ki loŋgo mbogo

15 Naa naŋa wìla kaa shɛrigo gbɔgɔ
nawa pi taanla ma kɔ sanga ŋa ni, a wì si
yiri na ni wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ
ki ni. Laga nawa mba pì shɛrigo gbɔgɔ ki
maga, a wì suu taanla.
16 A wì si taanlakanŋgala li tɛgɛ ma
shɛrigo gbɔgɔ ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki
taanla. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ
cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ
(250).
17 A wì si shɛrigo gbɔgɔ ki yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ ki taanla. Ko fun kìla pye
mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma
yiri kɛ (250) mbe yala taanlakanŋgala li
ni.
18 A wì si shɛrigo gbɔgɔ ki yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ ki taanla, a ko fun kì pye mɛtɛrɛ
cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ
(250) mbe yala taanlakanŋgala li ni.
19 A wì si kari wa shɛrigo gbɔgɔ ki
yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki yeri, mɛɛ ko fun ki
taanla. Kìla pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa

nafa shyɛn ma yiri kɛ (250) mbe yala taanlakanŋgala li ni.
20 Kona mbogo ŋga kìla pye ma shɛrigo gbɔgɔ ki maga, a wì sigi taanla ki kɛyɛn tijɛrɛ yi ni fuun yi na. Ki kɛyɛn yi ni fuun nuŋgba nuŋgba yi titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (250). Ki mbogo ko kìla laga kpoyi konaa lara nda ti woro kpoyi ti kɔn mari laga ti yɛɛ na.

43

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì sɔngɔrɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni naa

1 Ko puŋgo na, yeyɔngɔ ŋga wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, a naŋa wì si kari na ni wa ki na.
2 Kona, a Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri na paan. Li magala làa pye paa tɔnŋgbɔɔ tinmɛ yɛn. Tara tìla pye na yɛngɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pi ni.
3 Yariyanga ŋga mìla pye na yaan, kìla pye paa yariyanga ŋga mìla yan, sanga ŋa ni mìla pan ma ca ki tɔngɔwɔ sɛnrɛ ti yo we. Ki yariyanra tìla pye paa ŋga mìla yan wa Kebari gbaan wi yɔn na ki yɛn. Kì pye ma, a mì si to mala yɛgɛ ki jiile wa tara.
4 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si pan ma toro wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki ni, ma ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
5 A Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì silan lɛ ma kari na ni wa loŋgo ki nawa pi ni. Wele, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si shɛrigo gbɔgɔ ki yin.
6 Kona, mbe naŋa wì ta yeresaga le na tanla, a mì si lere wa magala ta wi yɛn na para na ni, ma yiri wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
7 A wì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, ki laga ŋga ko ki yɛn na wunluwɔ jɔngɔ konaa na tɔɔrɔ tagasaga ye. Mi yaa cɛn laga Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ fɔ sanga pyew. Izirayɛli woolo poro naa pe wunlumbolo pe ni, pe se kanla mɛgɛ kpoyi ki tɛgɛ fyɔngɔ ni naa, pe jajara kapyere ti ni, konaa mbaa pe wunlumbolo pe gboolo pe nii wa pe sunzara nda wa tinndiye pe na ti na.
8 Wunlumbolo pàa pe yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti kan mari yeyɔnrɔ shɔnye pe wɔ le na shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ shɔn wi tanla, mari yeyɔnrɔ kɔrɔ piile pe gbegele le na shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ kɔrɔ piile pe tanla. Mbogo ko cɛ kìla pye mi naa poro we sɔgɔwɔ. Pànla mɛgɛ kpoyi ki tɛgɛ fyɔngɔ ni pe katijangara ti ni. Ko kala kì ti wa na naŋgbanwa pi ni, mìla pe tɔngɔ.
9 Ɛɛn fɔ koni, pe yaa ka pe nanjara kapyere ti laga lali na ni, konaa mbe pe wunlumbolo pe gboolo pe laga lali na ni. Pa kona mi yaa cɛn wa pe sɔgɔwɔ sanga pyew.
10 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki cɛnlɔmɔ pi yɛgɛ naga Izirayɛli woolo pe na, mbe ti fɛrɛ mbe pe yigi pe kambasinnde ti kala na; pe ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki kanlɔmɔ pi cancan jɛŋgɛ.
11 Na fɛrɛ ka pe yigi kaselege ko na kapyere nda fuun pè pye ti kala na, pa kona ma shɛrigo gbɔgɔ ki cɛnlɔmɔ pi naga pe na: Po pi yɛn ki kanlɔmɔ, naa yeyɔnrɔ, naa ki yirisara. Ma ki cɛnlɔmɔ pi ni fuun pi naga pe na, ki kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun, naa ki cɛnlɔmɔ pi ni fuun naa ki lasiri koŋgolo ke ni fuun. Ma ti ni fuun ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ na, mari tɛgɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ peri jɛn, jaŋgo pe ki cɛnlɔmɔ pi ni fuun naa ki kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke yigi mbaa ke jate jɛŋgɛ, mbaa tanri mbaa yala ke ni.
12 Shɛrigo gbɔgɔ ki lasiri wowi yɛɛn: Lara nda fuun ti yɛn maga maga wa yanwiga ki go na, ti yɛn kpoyi. Wele, ko ki yɛn shɛrigo gbɔgɔ ki lasiri we.

Saraga wɔsaga ki kala

13 «Saraga wɔsaga ki taanlakala loli yɛɛn. Ki yaa taanla taanlakanŋgala na ni, li yɛn mɛtɛrɛ kɔngɔ. Ki nɔgɔna cɛnyaraga ki yaa cɛn titɛgɛ ŋga ni, ki tijuguwo pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔngɔ, ki gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔngɔ. Ki kanŋgaga na yɔn kɛɛrɛ ŋga kì yiri jɛnri, mbege maga mbege fili, ki yagawa pi yaa pye siwiri nuŋgba. Saraga wɔsaga ki yagawa powi yɛɛn:

14 Mbege lɛ wa saraga wɔsaga ki nɔgɔ
ki na wa tara ti na, mbe kari naayeri
mbe sa gbɔn ki nɔgɔna cɛnyaraga ki na,
ki yagawa pi yaa pye mɛtɛrɛ nuŋgba, ki
gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔngɔ. Mbege lɛ
wa nɔgɔna cɛnyaraga jɛɛlɛ li na mbe sa
gbɔn wa ki gbegbeŋge ki na, ki yagawa
pi yaa pye mɛtɛrɛ shyɛn, ki gbemɛ pi yaa
pye mɛtɛrɛ kɔngɔ.
15 Saraga wɔsaga ki kasɔn lesaga ki ya-
gawa pi yaa pye mɛtɛrɛ shyɛn. Yɛnŋgɛlɛ
tijɛrɛ yaa pye ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na.
16 Saraga wɔsaga ki kasɔn lesaga ki
titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔgɔlɔni, ki
gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔgɔlɔni. Ki
titɔnlɔwɔ naa ki gbemɛ pi ni, pi yaa pye
ja.
17 Nɔgɔna cɛnyaraga gbegbeŋge ki
titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔlɔshyɛn, ki
gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔlɔshyɛn. Ki
kanŋgɔlɔyɔ tijɛrɛ yi ni fuun yi yaa pye ja.
Ki kanŋgaga na yɔn kɛɛrɛ ŋga ki yaa yiri
jɛnri, mbege maga mbege fili, ki yagawa
pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. Titɛgɛ
ŋga ki yaa pye mbege maga, ki tijuguwo
pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔngɔ. Ki lugusaga ki
yaa pye mbe yɛgɛ wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri.»

18 Kona, a naŋa wì silan pye naa fɔ:
«Sɛnwee pyɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: Na paga ka saraga wɔsaga
ki kan pilige ŋga ni, mbe ta mbe saara
sogoworo ti wɔ wa ki na, mbe yaay-
oro kasanwa pi yanragi yanragi ki na,
kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele koro ye yaa ka tanga
ke na.
19 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn Levi
setirige piile, ma yiri wa Zadɔki setirige
ki ni, poro cɛ pe mbe ya mbaa fulo na
tanla mbaa saraga woo na yeri. We Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ma yaa ka
napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba kan pe yeri poo
pye saraga, mbe kapere ti kala yagawa ja.
20 Ma yaa ki kasanwa pa lɛ mboo fafa
saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ tijɛrɛ ke na,
naa ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na konaa ki
kanŋgaga na yɔn kɛɛrɛ ŋga kìgi maga
maga fili ki na. Ma yaa ki pye ma, mbe
kapere ti kala yagawa ja, mbe saraga
wɔsaga ki tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan.
21 Ko puŋgo na, napɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa wi
yaa pye kapere ti kala yagawa jasaraga,
ma yaa wi lɛ mbe yiri wi ni, ma yaa saa
sogo shɛrigo gbɔgɔ ki laga ka na, ŋga ki
yɛn ma tɛgɛ ki tunŋgo ki mɛgɛ ni.
22 «Ki pilige shyɛn wogo ki na, sikapɔlɔ
ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu, ma yaa wa yigi
mboo pye kapere ti kala yagawa jasaraga,
mbe saraga wɔsaga ki pye kpoyi, paa yɛgɛ
ŋga na màa ki pye kpoyi napɔlɔ yirifɔnŋɔ
wi ni we.
23 Na maga ka kapere ti kala yagawa
jasaraga ki wɔ mbe kɔ, ma yaa napɔlɔ
yirifɔnŋɔ ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wa yigi
konaa simbapɔlɔ ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu.
Ma yaa pe yigi wa ma yaayoro ŋgbelege
ki ni.
24 Ma yaa kari pe ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Saraga wɔfɛnnɛ pe yaa
ka kɔ wo pe na, mbe si pe pye saraga
sogowogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
25 Pilige nuŋgba nuŋgba pyew, ma
yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ kapere ti kala
yagawa jasaraga mbe sa gbɔn fɔ piliye
kɔlɔshyɛn. Pe yaa ka napɔlɔ yirifɔnŋɔ
ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wi nuŋgba yigi
konaa simbapɔlɔ ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga
fu nuŋgba ni, mbe yiri wa ma yaayoro
ŋgbelege ki ni, mbe pe wɔ fun saraga.
26 Piliye kɔlɔshyɛn ni, ye yaa kapere ti
kala yagawa jatunŋgo ki pye mbe saraga
wɔsaga ki pye kpoyi, mbege tɛgɛ ki yɛ
Yɛnŋɛlɛ kan.
27 Na ki piliye yɔn kiga ka tin, mbege
lɛ le pilige kɔlɔtaanri wogo ki na mbaa
kee wa yɛgɛ, saraga wɔfɛnnɛ pe yaa la ye
saara sogoworo to naa ye nayinmɛ saara
ti woo wa saraga wɔsaga ki na. Pa kona
mi yaa la kajɛŋgɛ piin ye kan.» We Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

44

Tara ti to wi yaa la yiin yeyɔngɔ ŋga ni

1 Kona, a naŋa wì si sɔngɔrɔ na ni wa
laga kpoyi ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ
ki yeri, wa funwa na. Ki yeyɔngɔ kìla pye
ma tɔn.
2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: «Ki
yeyɔngɔ ŋga ki yaa koro tɔnŋgɔ, ki se
ka yɛngɛ naa. Lere kpɛ se ka toro wa ki

ni; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ làa ye wa ki yeyɔngɔ ki ni. Ki kala na, ki yaa koro tɔnŋgɔ.
3 Ɛɛn fɔ, tara ti to wo na, mboo ta wo wi yɛn tara ti to, wi mbe ya sa cɛn wa ki laga ki na, mbe li Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Wi yaa ka toro mbe ye wa ndɔgɔrɔ ti yeyɔngɔ ki ni, mbe ka sɔngɔrɔ mbe yiri wa ki yeyɔngɔ nuŋgba ki ni.»

Mbele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ pee daga mbe ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

4 Ko puŋgo na, a naŋa wì si kari na ni wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki yeri. A mì si wele, mɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pi yan pi yɛn na li shɛrigo gbɔgɔ ki yinni. A mì si to mala yɛgɛ ki jiile wa tara.
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, ta kɔrɔsiri piin, mɔɔ yɛngɛlɛ ke yɛngɛ maa wele jɛŋgɛ, mɔɔ nuŋgbogolo ke jan maa nuru. Mi yaa sɛnrɛ nda fuun yo ma kan na shɛrigo gbɔgɔ ki kondɛgɛŋgɛlɛ naa ki lasiri koŋgolo ke wogo na, mari logo. Mbaa yiin konaa mbaa yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ŋgele ke yɛn na para ki wogo na, mɔɔ jatere wi tɛgɛ ke na jɛŋgɛ.
6 «Izirayɛli woolo mbele pè yiri ma je, maga yo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Izirayɛli woolo, ye katijangara ti ni fuun ti la kì kɔ na na.
7 Na ye kaa paan ye yaakara saara, naa saraga kara yanlaga ki ni, konaa ti kasanwa pi ni na kan sanga ŋa ni, cɛngɛlɛ woolo mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ, pe si woro na nuru na yeri, ye ma pele lɛ ma ye pe ni wa na shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Yège pye ma, maga tɛgɛ fyɔngɔ ni. Na yɔn finliwɛ mba pi yɛn mi naa yoro we sɔgɔwɔ, yòo jɔgɔ ye katijangara ti ni fuun ti kala na.
8 Yaara nda ti yɛn kpoyi, ye sila ye jatere wi tɛgɛ ti tunŋgo ki na; ɛɛn fɔ ki leele mbele pe yɛn cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo, poro yàa tɛgɛ ki tunŋgo ki na wa laga kpoyi ki ni ye yɛɛ yɔnlɔ.›
9 «Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Cɛngɛlɛ woolo mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ, pe si woro na nuru na yeri, wo wa kpɛ si daga mbe ye wa na laga kpoyi ki ni; ali nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn wa yoro Izirayɛli woolo ye sɔgɔwɔ, wo wa kpɛ si daga mbe ye wa na laga kpoyi ki ni.› »

Levi cɛnlɛ woolo mbele pàa laga Yɛnŋɛlɛ li na

10 «Koni, Levi setirige piile poro na, mbele pàa laga na na, sanga ŋa ni Izirayɛli woolo pàa puŋgo, ma laga na na, ma taga pe yarisunndo ti na, pe yaa ka pe kajɔgɔrɔ ti go kala li lɛ.
11 Pe yaa ka pye na laga kpoyi ki yeyɔnrɔ ti welefɛnnɛ konaa shɛrigo gbɔgɔ ki tunmbyeele. Pe yaa kaa saara so-goworo to naa saara yaayoro sannda ti kɔnlɔgi leele pe kan. Pe yaa kaa yeregi leele pe yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa tunŋgo piin pe kan.
12 Ɛɛn fɔ kì kaa pye pè pinlɛ Izirayɛli woolo pe ni na pe yarisunndo ti gbogo, ma ti a Izirayɛli woolo pè kurugo ma to kapege, mìlan kɛɛ ki yirige ma wugu, fɔ pe yaa pe kajɔgɔrɔ ti go kala li lɛ. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
13 Pe se ka fulo na tanla naa, mbe ta mbaa saraga wɔgɔtunŋgo piin na kan; yaara nda fuun tì tɛgɛ ti yɛ na kan, yaara nda fuun ti yɛn jɛndɛ kpoyi, pe se ka fulo ta kpɛ tanla. Ɛɛn fɔ fɛrɛ kapyere nda pè pye to naa pe katijangara ti ni, pe yaa ti go kala li lɛ.
14 Shɛrigo gbɔgɔ ki welemɛ tunŋgo ko cɛ mi yaa kan pe yeri, konaa tunndo tunmɔɔrɔ nda fuun ti daga mbaa piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mbaa ki gbɛgɛlɛ ti ni.

Saraga wɔfɛnnɛ pe tunŋgo

15 «We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: ‹Saraga wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn Levi setirige piile, ma yiri wa Zadɔki setirige ki ni, poro mbele pàa koro na laga kpoyi ki tunŋgo ki na naga piin, sanga ŋa ni Izirayɛli woolo pàa puŋgo ma lali na ni, poro pe yaa kaa fulo na tanla, mbaa tunŋgo piin na kan. Pe yaa kaa yeregi na yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa saraga kara ti yanlaga konaa ti kasanwa pi ni ti woo na yeri.
16 Poro cɛ pe yaa kaa yiin wa na laga kpoyi ki ni; pe yaa kaa fulo wa na tabali wi tanla mbaa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin

na kan. Pe yaa kaa tanri na shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo ki kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.
17 Na paga kaa yiin wa loŋgo nawa pi yeyɔnrɔ ti ni sanga ŋa ni, lɛn jese yaripɔrɔ pe daga mbe le pe yɛɛ na. Na pe kaa tunndo piin wa loŋgo ki nawa yeyɔnrɔ ti na konaa wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni sanga ŋa ni, pe daga mbe simbasire yaripɔrɔ le pe yɛɛ na.
18 Pe daga mbe gbɔgɔwɔ njagala lɛn wogolo kan wa pe yinrɛ ti na, mbe lɛn paraga kurusi weŋgele le pe yɛɛ na. Pee daga mbe yaripɔrɔ ta le pe witire ti nandogomɔ, nda ti yaa ki kan kafugo mbaa pe wuun†.
19 Na paga kaa yinrigi mbaa kee wa laga nawa funwa woo pi ni, wa leele pe tanla, pe daga mbe pe saraga wɔgɔtunŋgo pyeyaripɔrɔ ti wɔ pe yɛɛ na, mberi tɛgɛ wa laga kpoyi ki yumbiile pe ni, mbe yaripɔrɔ ta yɛgɛ le pe yɛɛ na mbe si yiri; jaŋgo paga ka lere wa kan wi jiri pe yaripɔrɔ nda ti yɛn kpoyi ti na mbe ku†.›
20 «Saraga wɔfɛnnɛ pe se kaa pe yinrɛ ti kunlu, pe se kaa pe yinzire ti yari tila tɔnlɔndɔnlɔ; ɛɛn fɔ pe daga mbaa pe yinzire ti kɔɔn†.
21 Saraga wɔfɛnnɛ wa kpɛ si daga mbe duvɛn wɔ mbe si jɛn mbe ye wa shɛrigo gbɔgɔ loŋgo nawa pi ni†.
22 Saraga wɔfɛnnɛ pee daga mbe naŋgunjɔ pɔri jɛlɛ, nakoma mbe jɛlɛ ŋa wì pɔlɔ wi je wa pɔri jɛlɛ. Ɛɛn fɔ sumboro naŋambajɛɛnlɛ pe daga mbe pɔri jɛɛlɛ, mbe yiri wa Izirayɛli woolo pe ni, nakoma naŋgunjɔ ŋa wìla pye saraga wɔfɛnnɛ wa jɔ.
23 «Saraga wɔfɛnnɛ pe yaa kaa na woolo pe nari, jaŋgo yaara nda ti yɛn kpoyi konaa nda ti woro kpoyi peri jɛn peri wɔ ti yɛɛ ni; pe yaara nda ti yɛn fyɔngɔ ni konaa nda ti woro fyɔngɔ ni ti jɛn peri wɔ ti yɛɛ ti ni†.
24 Saraga wɔfɛnnɛ pe yaa kaa leele pe kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo, mbaa kiti wi kɔɔn mbaa yala na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ koro ni. Pe yaa kaa na shɛrɛgɛ fɛtiye pe piin fun, mbaa yala na lasiri koŋgolo koro naa na kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni, konaa mbanla cɛnpilige ki tɛgɛ ki yɛ na kan.
25 «Saraga wɔfɔ wii daga mbe jiri gboo na mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni; ɛɛn fɔ wi mbe ya jiri lere ŋa na, wo wi yɛn wi to gboo, nakoma wi nɔ gboo, nakoma wi pinambyɔ gboo, nakoma wi sumborombyɔ gboo, nakoma wi nɔsepyɔ lenaŋa nakoma wi nɔsepyɔ sumboro ŋa wi fa pɔri naŋa yeri wo wa gboo†.
26 Na ki ka pye ko kayi, wi daga mbe yɛɛ pye kpoyi; na wi kaa yɛɛ pye kpoyi mbe kɔ, wi daga mbe piliye kɔlɔshyɛn pye mbe si jɛn mboo tunŋgo ki lɛ naa.
27 Pilige ŋga ni wi ka ye wa laga kpoyi ki ni, wa loŋgo nawa pi ni mbe yo wi yaa tunŋgo pye, wi daga mbe kapere ti kala yagawa jasaraga wɔ wi yɛɛ kan. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
28 «Saraga wɔfɛnnɛ, kɔrɔgɔ ŋga pe yaa ta koyi ŋga yɛɛn: Mi jate muwi mi yaa pye pe tasaga ye. Ye se ka tasaga kan pe yeri wa Izirayɛli tara ti ni, katugu mi jate mi yaa ka pye pe tasaga†.
29 Yarikanra, naa kapere kala yagawa jasaara, naa kajɔgɔrɔ gbegelesaara to ti yaa ka pye pe yaakara, konaa yaraga ŋga fuun ki yaa tɛgɛ ki yɛ pew Yɛnŋɛlɛ kan laga Izirayɛli tara, ki yaa pye saraga wɔfɛnnɛ pe wogo.
30 Ye yarilire fɔnndɔ ti ni fuun ti koŋgbannda to naa yaara nda fuun ye ma lagala wa ye yarijɛndɛ ti na, ti yaa pye saraga wɔfɛnnɛ poro woro. Ye muwɛ mba pì yɔn pi ni fuun pi na, ye yaa kaa pi koŋgbanmba pi kaan pe yeri, jaŋgo mbe duwaw ye yinrɛ ti na†.
31 Saraga wɔfɛnnɛ pee daga mbe yaraga ŋga kì ku ki yɛ ka ka, nakoma mbe yaraga ŋga cɛngɛ gbo ka ka, ki yɛn sannjɛgɛ o nakoma yaayogo† o.»

45

† **44:18 44.18:** Ɛki 28.39-43; Levi 16.4 † **44:19 44.19:** Mbe yala Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni, leele sanmbala mbele pe woro ma tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ tunŋgo ki mɛgɛ ni, wa sila daga mbe jiri yaara nda ti yɛn kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na ti na (Ɛki 30.29; 2 Sami 6.6-7). † **44:20 44.20:** Levi 21.5 † **44:21 44.21:** Levi 10.9 † **44:23 44.23:** Levi 10.10 † **44:25 44.25:** Levi 21.1-4 † **44:28 44.28:** Nɔmbu 18.20 † **44:30 44.30:** Nɔmbu 18.8-19 † **44:31 44.31:** Levi 22.8

Tara ti yɛɛlɛ kala

1 «Na yaga ka sa pɛtɛ gbɔn mbe tara ti
yɛɛlɛ kɔrɔgɔ Izirayɛli woolo pe na sanga
ŋa ni, ye yaa ka laga ka wɔ mbe ko tɛgɛ
ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ŋga ki yaa pye
kpoyi wa tara ti ni. Ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye
culo kɛ ma yiri shyɛn naa culo walaga. Ki
gbemɛ pi yaa pye culo kɛ. Ki laga ki ni
fuun ki yaa ka pye laga ŋga ki yɛn kpoyi.
2 Wa ki laga ki ni, ye yaa laga ka taanla
wa, ŋga ki yaa pye shɛrigo gbɔgɔ kansaga.
Ki kɛyɛn tijɛrɛ yi ni fuun yi yaa pye
mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma
yiri kɛ kɛ (250). Ye yaa fogo ka yaga
mbe shɛrigo gbɔgɔ ki maga mbege fili, ki
titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri
kaŋgurugo.
3 «Ko puŋgo na, wa ki laga ŋga kì
taanla ki ni, ma yaa laga ka taanla, ŋga ki
titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn
naa culo walaga, ki gbemɛ pi yaa pye culo
kaŋgurugo. Ko ki yaa pye shɛrigo gbɔgɔ
ki kansaga, lajɛŋgɛ kpoyi ye.
4 Ki laga ki yaa pye kpoyi laga tara ti ni,
ŋga kì tɛgɛ ki yɛ saraga wɔfɛnnɛ pe kan,
poro mbele pe maa laga kpoyi ki tunŋgo
ki piin, na fulo Yawe Yɛnŋɛlɛ li tanla nali
tunŋgo ki piin. Pa pe yaa ka pe yinrɛ ti
kan wa ki laga ki na. Ki laga ko kayi ki yaa
ka pye shɛrigo gbɔgɔ kpoyi ki kansaga ye.
5 «Ye yaa laga ka yɛgɛ taanla, ŋga ki
titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn
naa culo walaga, ki gbemɛ pi yaa pye
culo kaŋgurugo. Ki yaa pye Levi setirige
piile pe wogo, poro mbele pe maa shɛrigo
gbɔgɔ tunŋgo ki piin. Pe yaa ka pe cara ti
kan wa ki laga ki ni, mbe cɛn wa ti ni.
6 «Ye yaa laga ka yɛgɛ taanla naa ki pye
ca ki wogo, mbe mara laga ŋga kì tɛgɛ
ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ki na. Ki titɔnlɔwɔ pi
yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa culo
walaga, ki gbemɛ pi yaa pye culo shyɛn
culo naa walaga. Ko ki yaa pye Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe ca ye.»

Tara to wi laga

7 «Ŋa wi yɛn tara ti to wo na, lara shyɛn
ye yaa kan wi yeri. Laga nuŋgba yaa
pye tara laga ŋga ki yɛn kpoyi konaa laga
ŋga ki yɛn ca ki kansaga ki yɔnlɔ tosaga
kɛɛ yeri, mbe sa gbɔn fɔ wa Mediterane
kɔgɔje wi na. Laga sanŋga ki yaa pye tara
laga ŋga ki yɛn kpoyi konaa ca ki kansaga
ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn
fɔ wa Izirayɛli tara kɔnlɔ li na, wa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri. Tara ti to wi tasara ti
ni fuun nuŋgba nuŋgba ti titɔnlɔwɔ pi
daga mbe pye ja Izirayɛli cɛngɛlɛ nuŋgba
nuŋgba ke tasaga ki ni, mbege lɛ wa yɔnlɔ
tosaga kɔnlɔ li na mbe sa gbɔn fɔ wa
yɔnlɔ yirisaga kɔnlɔ li na.
8 To ti yaa pye tara to wi tara re, wi
tasaga wa Izirayɛli tara ti ni. Ki ka pye
ma, na tara teele pe se koro mbaa tara
piile pe tege naa; ɛɛn fɔ pe yaa tara
sannda ti yaga Izirayɛli woolo pe kan,
cɛngɛlɛ ke ni fuun naa ke tasara.»

Tara to wi daga mbaa tanri kasinŋge konɔ li na

9 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: «Yoro Izirayɛli tara teele wele, ye kala
lì kɛɛ toro pew. Ye lewɛlɛwɛ kapyere
naa lejɔlɔgɔ kapyere ti yaga. Yaa tanri
kaselege konaa kasinŋge ki na. Yarijɛndɛ
nda yaa shoo na woolo pe yeri, yege
yaga.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
10 «Ye culoye pe daga mbe yala, ye
tiwiyaara, efa konaa bati, ti daga mbe
yala.
11 Tiwiyaara, efa wo naa bati wi ni, ti
nawa pi daga mbe pye ja. Homɛri yɛnlɛ li
kɔnsaga kɛ wolo lo li daga mbe yala bati
yɛnlɛ nuŋgba ni, lo li si daga mbe yala
fun efa yɛnlɛ nuŋgba ni. Ki tiwiyaara ti
ni fuun ti daga mbe yala homɛri yɛnlɛ li
kɔnsaga kɛ wolo li jatere wo ni†.
12 Warifuwe pyɔ sikile nuŋgba wi
nuguwɔ pi daga mbe yala warifuwe pyɔ
gera kɛ nuguwɔ ni. Warifuwe pyɔ mini wi
nuguwɔ pi daga mbe yala sikile pyɔ nafa
taanri nuguwɔ ni†.»

† **45:11 45.11:** Homɛri wìla pye tiwiyaraga gbeŋge ka, ŋga ki mbaa litiri cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (450) yɔn ko tin. Efa wi mbaa culo nafa ma yiri kɛ yɔn ko tin. Bati wi mbaa litiri nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo yɔn ko tin. † **45:12 45.12:** Gera wi mbaa giramu walaga yɔn ko tin. Sikile nuŋgba wi mbaa giramu kɛ ma yiri shyɛn yɔn ko tin. Mini wi mbaa giramu cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa tijɛrɛ (680) yɔn ko tin.

Saara ti wɔlɔmɔ

13 «Ye daga mbaa ye yarikanra ti woo
yɛgɛ ŋga na ki ŋgɑ: ‹Ye yaa ye bile
yarilire nakoma ye ɔrizhi yarilire ti wal-
isaga nafa taanri wogo ki wɔ yarikanga.
14 Ye sinmɛ liwoo po na, yaga mba fuun
ta, ye yaa pi walisaga cɛnmɛ woo pi kan.
Ye yaa sinmɛ pi tiwi tiwiyaraga bati ko
ni. Tiwiyaraga homɛri ki yɛnlɛ li walisaga
kɛ wogo ko ki yɛn bati yɛnlɛ le; ki yɛnlɛ
li walisaga kɛ wogo ko ki yɛn tiwiyaraga
kɔri ki yɛnlɛ le fun.
15 Yaayoro to na, simbaala naa sikaala
na paga cɛnmɛ shyɛn (200) yɔn ko tin
Izirayɛli tara yaayoro kasaga ŋga fuun ni,
yaayogo nuŋgba ye yaa wɔ wa pe ni mbe
kan. Ye yaa wi taga wa yarilire saraga
ki na, nakoma mbege pye saraga so-
gowogo, nakoma nayinmɛ saraga, jaŋgo
mbe kapere ti kala yagawa ja leele pe
kan.› We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
16 «Izirayɛli woolo pe ni fuun pe daga
mbaa ki yaara ti woo mbaa paan ti ni
Izirayɛli tara to wi kan.
17 Ɛɛn fɔ, tara ti to jate wi yaa kaa saara
sogoworo ti yɛgɛ woo, naa yarilire saara
ti ni, naa duvɛn saraga ŋga pe ma wɔ ma
wo shɛrɛgɛ fɛtiye pe na, naa yevɔnndɔ
fɛtiye pe na, naa cɛnpiliye yi na konaa
Izirayɛli woolo pe fɛti piligbɔrɔ sannda ti
ni fuun ti na. Wi yaa kaa kapere ti kala
yagawa jasaara ti woo, naa muwɛ saara
ti ni, naa saara sogoworo ti ni, konaa
nayinmɛ saara ti ni, jaŋgo mbe Izirayɛli
woolo pe kapere ti kala yagawa ja.»
18 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: «Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki
pilige koŋgbanŋga ki na, ye yaa napɔlɔ
yirifɔnŋɔ wa yigi, ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu,
jaŋgo mbe laga kpoyi ki pye fyɔngɔ fu.
19 Kona, saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti
kala yagawa jasaraga yaayogo ki kasanwa
pa lɛ, mboo fafa shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ
kɔrɔ piile pe na, naa saraga wɔsaga ki
nɔgɔna cɛnyaara ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na
konaa loŋgo nawa yeyɔnrɔ kɔrɔ piile pe
na.
20 Yeŋge ki pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na,
ye yaa nuru mbege saraga cɛnlɛ ka wɔ
naa, lere ŋa wì kapege pye wi sigi siligi,
nakoma wi sigi jɛn pe wogo na. Ki ka pye
ma, ye yaa shɛrigo gbɔgɔ ki pye kpoyi.
21 «Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige
kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, ye yaa Paki
fɛti wi lɛ mbaa wi piin. Ye yaa wi pye
piliye kɔlɔshyɛn ni. Ko piliye yo ni, leve
fu buru ye yaa la kaa†.
22 Ko pilige ko ni, tara to wi yaa napɔlɔ
yirifɔnŋɔ wɔ saraga mbe kapere ti kala
yagawa ja wi yɛɛ kan konaa tara woolo
pe ni fuun pe kan.
23 Fɛti piliye kɔlɔshyɛn yi ni fuun
nuŋgba nuŋgba yi ni, wi yaa napɛnɛ
kɔlɔshyɛn konaa simbapɛnɛ kɔlɔshyɛn
yigi, mbele pe yɛn jɛrɛgisaga fu, mbe
pe pye saraga sogowogo Yawe yɛnŋɛlɛ li
yeri. Ki pilige nuŋgba nuŋgba pyew ki ni,
wi yaa sikapɔlɔ nuŋgba pye kapere kala
yagawa jasaraga.
24 Wi yaa ka muwɛ culo nafa ma yiri
kɛ kɛ konaa sinmɛ liwoo litiri kɔgɔlɔni
kɔgɔlɔni tagataga napɔlɔ nuŋgba nuŋgba
pyew wi na konaa simbapɔlɔ nuŋgba
nuŋgba pyew wi na.
25 Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige
kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki na, fɛti ŋa
pe ma lɛ na piin wi na, piliye kɔlɔshyɛn
ni, tara ti to wi yaa saara cɛnlɛ nuŋgba
ti wɔ paa Paki fɛti woro ti yɛn. Wi yaa
kapere kala yagawa jasaara cɛnlɛ nuŋgba
ti wɔ, naa saara sogoworo cɛnlɛ nuŋgba
ti ni, naa muwɛ saara cɛnlɛ nuŋgba ti ni
konaa sinmɛ saara cɛnlɛ nuŋgba li ni†.»

46

Kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele kè tɛgɛ tara to wi kan

1 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Shɛrigo gbɔgɔ ki loŋgo nawa yeyɔngɔ
ŋga wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ki
daga mbe koro tɔnŋgɔ tunŋgo pyepiliye
kɔgɔlɔni yi ni; ɛɛn fɔ ki daga mbe yɛngɛ
cɛnpilige ki ni, konaa yevɔnŋgɔ fɛti pilige
ki na.
2 Na tara to wi ka yiri wa loŋgo nawa
funwa woo pi ni, wi daga mbe toro wa
ndɔgɔrɔ ti ni, mbe sa yere le yeyɔngɔ ki
kɔrɔ piile pe tanla. Saraga wɔfɛnnɛ pe

† **45:21 45.21:** Ɛki 12.1-20; Nɔmbu 28.16-25 † **45:25 45.25:** Levi 23.33-36; Nɔmbu 29.12-38

yaa wi saara sogoworo to naa wi nayinmɛ saara ti wɔ. Kona tara to wi yaa fɔli mbe kanŋguuro kan wa yeyɔngɔ shɔn wi na, mboo yɛgɛ ki jiile wa tara mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ. Ko puŋgo na, wi yaa yiri mbe kari. Kɔrɔ ki yaa koro yɛnlɛgɛ fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.

3 Tara woolo pe yaa kaa paan mbaa fɔli Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa li gbogo wa ki yeyɔngɔ ki na cɛnpiliye yo naa yevɔnndɔ fɛti piliye yi na.

4 «Saraga sogowogo ŋga tara to wi yaa wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri cɛnpilige ki na, ki yaa pye simbapiile kɔgɔlɔni, mbele pe yɛn jɛrɛgisaga fu konaa simbapɔlɔ nuŋgba, ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu.

5 Muwɛ saraga ŋga wi yaa taga wa simbapɔlɔ wi na, ki yaa pye culo nafa ma yiri kɛ. Simbapiile poro na, muwɛ culo yɔn ŋga ka yala wi yɛgɛ na, wi ko taga wa pe na. Wi yaa sinmɛ liwoo litiri kɔgɔlɔni taga muwɛ saraga culo nafa ma yiri kɛ pi na.

6 Yevɔnŋgɔ fɛti pilige ko na, wi yaa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba wɔ saraga, ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu, naa simbapiile kɔgɔlɔni konaa simbapɔlɔ nuŋgba ni, mbele pe yɛn jɛrɛgisaga fu.

7 Wi yaa muwɛ saraga culo nafa ma yiri kɛ taga napɔlɔ yirifɔnŋɔ wi na, mbe culo nafa ma yiri kɛ taga simbapɔlɔ wi na. Simbapiile poro na, muwɛ culo yɔn ŋga ki yaa yala wi yɛgɛ na, wi ko taga wa pe na. Wi yaa sinmɛ liwoo litiri kɔgɔlɔni taga wa muwɛ saraga culo nafa ma yiri kɛ pi na.

8 «Na tara to wi kaa paan, pa wi yaa ye wa ndɔgɔrɔ ti yeyɔngɔ ki ni, pa wi yaa si ka yiri wa ki yeyɔngɔ nuŋgba ki ni.

9 «Ɛɛn fɔ, na tara woolo paga pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbeli gbɔgɔ shɛrɛgɛ fɛtiye pe na, ŋa ka ye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki ni, mbe fɔli Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbeli gbɔgɔ, wo yaa yiri wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeyɔngɔ ko ni. Ŋa ka ye wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeyɔngɔ ki ni, wo yaa yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki ni. Pè toro ma ye yeyɔngɔ ŋga ni, pe se ka sɔngɔrɔ mbe yiri wa ko yeyɔngɔ nuŋgba ko ni; ɛɛn fɔ pe yaa ka yiri wa yeyɔngɔ ŋga ki yɛn yɛsinmɛ na ko ni.

10 Tara to wi yaa ye sanga ŋa ni janwa wi yɛn na yiin; wi yaa ka yiri sanga ŋa ni janwa wi yɛn na yinrigi.»

Saara ti daga mbaa woo yɛgɛ ŋga na

11 «Shɛrɛgɛ fɛtiye naa piligbɔyɔ yi na, muwɛ saraga ŋga ki daga mbe taga napɔlɔ wi na, ki yaa pye culo nafa ma yiri kɛ, ŋga ki yaa taga wa simbapɔlɔ wi na, ki yaa pye culo nafa ma yiri kɛ. Simbapiile poro na, wi mbe ya ŋga ni, ko wi yaa kan. Wi yaa sinmɛ liwoo litiri kɔgɔlɔni taga wa muwɛ saraga culo nafa ma yiri kɛ kɛ pyew pi na.

12 «Na tara to wi kaa jaa mboo yɛɛra nandanwa saraga sogowogo wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, nakoma wi yɛɛra nandanwa nayinmɛ saraga, pa kona pe yaa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki yɛngɛ wi kan. Wi yaa ye mbe saa saraga sogowogo konaa wi nayinmɛ saraga ki wɔ, paa yɛgɛ ŋga na wi maa ki piin cɛnpiliye yi ni we. Ko puŋgo na, wi yaa yiri. Na wi ka yiri mbe kɔ, pe yaa kɔrɔ ki tɔn wa wi puŋgo na.

13 «Pilige nuŋgba nuŋgba pyew, simbapyɔ ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, ma pye jɛrɛgisaga fu, ye yaa wa wɔ saraga sogowoo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ye yaa la ko woo pinliwɛ pyew†.

14 «Pinliwɛ pyew ye yaa muwɛ saraga taga wa ti na. Ki yaa pye muwɛ culo kaŋgurugo, mba pe yaa sinmɛ liwoo litiri shyɛn pinlɛ pi ni mboo gbɔn. Ki yɛn muwɛ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Ko yɛn kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele ke yɛn kɔsaga fu, ke yaa la piin fɔ sanga pyew.

15 Pinliwɛ pyew, pe yaa simbapyɔ wi wɔ saraga, naa muwɛ yarikanga ki ni, konaa sinmɛ liwoo pi ni, ti yaa la piin saraga sogowogo suyi.»

Tara to wi piile pe tasaga ye

16 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Na tara to wi ka tara laga ka kɔn wa wi yɛɛra tara ti na mbege kan wi pinambiile wa yeri, ki tara laga ki yaa

† **46:13 46.13:** Ɛki 29.38-42; Nɔmbu 28.3-8; Dani 8.11

pye ki pinambyɔ wi wogo, mbe ka pye ki pinambyɔ wi pinambiile pe wogo. Ki yaa ka pye pe kɔrɔgɔ.
17 Ɛɛn fɔ na wi ka tara laga ka kɔn wa wi yɛɛra tara ti na mbe kan wi kulonaŋa wa yeri, ki tara laga ki yaa pye kulonaŋa wi wogo fɔ sa gbɔn pe ma wɔ wa kulowo pi ni yɛlɛ na ni li na. Ko puŋgo na, ki yaa sɔngɔrɔ mbe pye tara to wi wogo. Pa kona wi tara laga ki yaa sɔngɔrɔ mbe pye wi pinambiile poro cɛ wogo.
18 Tara to wii daga mbe tara woolo wa tara laga kpɛ tile mbe shɔ wi yeri. Wii daga mbaa pe kɔrɔgɔ tara ti shoo pe yeri. Tara laga ŋga wi yaa kan wi pinambiile pe yeri kɔrɔgɔ, pa wi yaa ki wɔ wa wi yɛɛra tara laga ko ni, jaŋgo paga kanla woolo wa kpɛ purɔ mboo laga wa wi kɔrɔgɔ ki na.› »

Shɛrigo gbɔgɔ ki sɔgɔsaga yinrɛ

19 «Ko puŋgo na, yeyɔngɔ ŋga ki yɛn wa saraga wɔfɛnnɛ pe yumbiile kpoyi pe yeyɔngɔ ki tanla, ma wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri, a naŋa wì silan lɛ ma kari na ni wa ki tanla. Wele, a mì si laga kà yan wa nawa, wa yɔnlɔ tosaga kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri.
20 A wì silan pye ma yo fɔ: ‹Pa saraga wɔfɛnnɛ pe yaa kaa kapere kala yagawa jasaara kara naa kajɔgɔrɔ gbegele saara kara ti sori laga ki laga ŋga ki ni, konaa muwɛ saara ti ni, wa loŋgo nawa funwa woo pi ni, jaŋgo wa janwa wi ni, lere wa ka ka jiri ki yaara kpoyi ti na mbe ku.› »
21 Ko puŋgo na, a wì si yiri na ni ma kari wa loŋgo nawa funwa woo pi ni, ma toro na ni wa loŋgo ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke tanla. Loŋgolo jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ kèle la pye wa loŋgo ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke na.
22 Wa loŋgo ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na, loŋgolo jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ kèle la pye wa kiiri kiiri. Li nuŋgba li titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa. Li gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo. Ki loŋgolo jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke titɔnlɔwɔ naa ke gbemɛ pi ni, pìla pye ja wa loŋgo ki yɛngɛlɛ ke na.
23 Pàa mboro wa kiiri kiiri ma ki loŋgolo ke ni fuun tijɛrɛ ke maga, ma sɔgɔsara gbegele mari telege ki mboro ti na, mari maga mari fili.
24 A naŋa wì silan pye fɔ: «Lagamɛ wi yɛn sɔgɔsara re, pa shɛrigo gbɔgɔ tunmbyeele pe yaa la leele pe saara kara ti sori wa ti ni.»

47

Pulugo ŋga kìla pye na pulo na yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

1 Kona, a naŋa wì si sɔngɔrɔ ma kari na ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ki yeri. A mì si tɔnmɔ pa yan pi yɛn na janri na yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ shɔn wi nɔgɔ, na fuun na kee wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri; katugu shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ kɛɛ kìla pye ma yɛgɛ wa wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Tɔnmɔ pìla pye na fuun na yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki nɔgɔ, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, na fuun na toro wa saraga wɔsaga ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na†.
2 A naŋa wì si yiri na ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki ni, mɛɛ ti, a mìgi maga wa funwa na ma saa gbɔn wa yeyɔngɔ ŋga wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri ki na. Tɔnmɔ pìla pye na fuun wa ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na.
3 A naŋa wì si kari na ni wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Taanlamana là la pye wi kɛɛ. A wì si mɛtɛrɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) taanla wa ki kɛɛ ki na, ma kari tɔnmɔ pi kanŋgaga na. Kona, a wì si ti, a mì tɔnmɔ pi kɔn ma yiri. Tɔnmɔ pìla na yigi wa na tɔɔrɔ yɔɔrɔ ti na.
4 A naŋa wì si mɛtɛrɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) taanla naa, mɛɛ ti a mì ye wa tɔnmɔ pi ni maa kɔn ma yiri. Tɔnmɔ pìla na yigi fɔ kanŋguuro na. A wì si nuru naa ma mɛtɛrɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) taanla, mɛɛ ti a mì ye wa tɔnmɔ pi ni maa kɔn ma yiri. Tɔnmɔ pìla na yigi fɔ wa na sɛnnɛ.
5 A wì si nuru naa ma mɛtɛrɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) taanla. Ko tɔnmɔ po la pye lafogo ma jugo, mba mi saa ya mboo kɔn mbe yiri, katugu ki tɔnmɔ pìla pye ma jugo, lere saa ya mboo kɔn mbe yiri

† **47:1 47.1:** Zaka 14.8; Zhan 7.38; Naga 22.1

kaawɔ ma tɔnmɔ jɛn. Pìla pye tɔnŋgbɔɔ mba lere saa ya mboo kɔn mbe yiri.

6 Kona, a naŋa wì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, maga yan kɛ.» Ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari na ni wa tɔnmɔ pi yɔn na.

7 Naa wìla kaa sɔngɔrɔ na ni ma saa gbɔn wa, a mì si tire lɛgɛrɛ yan wa lafogo ki kondo shyɛn ti na.

8 A naŋa wì silan pye fɔ: «Ki lafogo ŋga ki yɛn na fuun na kee wa tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri; pi yɛn na tinri na kee wa Zhuridɛn gbaan funwa laga falafala ki ni, mbe si jɛn saa yiin wa Kɔgɔje kuwo wi ni. Na piga ka sa ye wa Kɔgɔje kuwo wi ni sanga ŋa ni, Kɔgɔje tɔnmɔ pi yaa kanŋga mbe pye kpoyi.

9 Lafogo tɔnmɔ piga fo mbe gbɔn laga ŋga fuun ni, yaara yɛnwere nda fuun ti yɛn na tigile wa, ti yaa pye yinwege na. Ŋgbanra ti yaa lɛgɛ wa fɔ jɛŋgɛ, katugu na ki tɔnmɔ piga ye wa kɔgɔje wi ni, pi yaa wi tɔnmɔ pi kanŋga mboo pye kpoyi. Na ki tɔnmɔ piga gbɔn laga ŋga fuun ni, yaara nda fuun ti yɛn wa, ti yaa pye yinwege na.

10 Pa kona ŋgbanra wɔfɛnnɛ yaa kaa cɛɛn wa lɔgɔ ki yɔn na. Mbege lɛ wa Eni Gedi laga ki na mbe sa gbɔn fɔ wa Eni Egilayimu laga ki na, leele pe yaa la pe mɛrɛ ti waa, mbaa ti jali wa. Pe yaa kaa ŋgbanra ti cɛnlɛ pyew ta taa wa ki lara ti ni paa Mediterane kɔgɔje wi yɛn. Ŋgbanra ti yaa ka lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.

11 Ɛɛn fɔ kɔgɔje wi lambaara to naa wi lanjere ti ni, ti tɔnmɔ pi se ka kanŋga mbe pye kpoyi, to yaa ka koro mbe pye kɔ ni.

12 Tire nda ti maa pire sɛni ti cɛnlɛ pyew ta yaa ka yiri wa lafogo ki kɛyɛn shyɛn kondo ti na. Ki tire ti wɛrɛ ti se ka fanla, pire se si ka kɔ ti na fyew. Ti yaa kaa sɛni yeŋge nuŋgba nuŋgba pyew, katugu tɔnmɔ pi yɛn na yinrigi wa laga kpoyi ki ni nari sugurun. Ti pire ti yaa ka pye yaakara, ti wɛrɛ to yaa ka pye wɛrɛ†.»

Yɛnŋɛlɛ làa tara ti kɔngɔlɔ ke naga

13 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Tara nda ye yaa yɛɛlɛ Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke na, ti pye pe kɔrɔgɔ, ti kɔngɔlɔ ke ŋgele. Zhozɛfu cɛnlɛ woolo poro yaa tasaga shyɛn ta.

14 Ye yaa tara ti yɛɛlɛ, ye ni fuun ye tasara ti yala, katugu mìla na kɛɛ ki yirige ma wugu mbege tara nda ti kan ye tɛlɛye pe yeri. Ki kala na, ki tara nda ti yaa kan ye yeri kɔrɔgɔ.

15 «Tara ti kɔngɔlɔ ke ŋgele: ‹Yɔnlɔ parawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara kɔnlɔ li yaa lɛ wa Mediterane kɔgɔje wi na, mbe toro wa konɔ na li ma toro wa Hɛtilɔn ca li ni, naa wa Lebo Hamati ca, fɔ sa gbɔn wa Zedadi ca ki na,

16 mbe toro mbe sa gbɔn wa Berota ca, naa wa Sibirayimu ca ki na, to nda ti yɛn wa Damasi tara to naa Hamati tara ti sɔgɔwɔ pi ni we; kona mbe si toro mbe kari wa Hazɛri Tikɔn ca, ko ŋga ki yɛn ma wa wa Haviran tara kɔnlɔ li yeri we.

17 Kona, tara ti kɔnlɔ li yaa lɛ wa Mediterane kɔgɔje wi na, mbe sa gbɔn fɔ wa Hazari Eyinɔ ca ki na, wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, Damasi tara to naa Hamati tara to ti yaa pye tara kɔnlɔ le. Ko kɔnlɔ lo li yaa pye yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara kɔnlɔ le.›

18 «Tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ kɔnlɔ li yaa lɛ wa Damasi tara naa Haviran tara ti sɔgɔwɔ pi ni, mbe toro wa Zhuridɛn gbunlundɛgɛ ki ni, wa Galaadi tara naa Izirayɛli tara ti sɔgɔwɔ pi ni. Li yaa kari sa gbɔn fɔ wa Tamari ca ki na, wa Kɔgɔje kuwo wi na. Ko kɔnlɔ lo li yaa pye yɔnlɔ yirisaga kɛɛ tara kɔnlɔ le.

19 «Tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, tara kɔnlɔ li yaa lɛ wa Tamari ca ki na mbe sa gbɔn fɔ wa Meriba tɔnmɔ lara ti na, wa Kadɛshi ca ki na. Kona, li yaa Ezhipiti tara lafogo ki sɔlɔgɔ mbe sa gbɔn fɔ wa Mediterane kɔgɔje wi na. Ko kɔnlɔ lo li yaa pye yɔnlɔparawa kalige kɛɛ tara kɔnlɔ le.

20 «Yɔnlɔ tosaga kɛɛ tara kɔnlɔ lo li yaa pye Mediterane kɔgɔje we. Li yaa lɛ wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na mbe sa gbɔn fɔ wa Lebo Hamati ca ki na. Ko kɔnlɔ lo li yaa pye yɔnlɔ tosaga kɛɛ tara kɔnlɔ le.

† **47:12 47.12:** Naga 22.2

21 «Ye yaa ki tara nda ti yɛɛlɛ ye yɛɛ na
mbe yala Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni.
22 Ye yaa ka pɛtɛ gbɔn mbe tara ti yɛɛlɛ
ye yɛɛ na, ti pye ye kɔrɔgɔ, yoro naa
nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn wa
ye sɔgɔwɔ pe ni, poro mbele pe yaa ka
piile se wa tara ti ni we. Ye yaa kaa pe
jate paa Izirayɛli tara piile yɛn. Pe yaa
ka pe tasara ta wa tara ti ni ye ni ja pɛtɛ
gbɔngɔ ki fanŋga na, wa Izirayɛli cɛngɛlɛ
ke sɔgɔwɔ.
23 Ki pye ma, nambannjɛɛn wi yaa ka
pye mbe cɛn cɛnlɛ na ni, ye yaa ka wi
tasaga ki kan wi yeri mbe yiri wa ki cɛnlɛ
li ni.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

48

Cɛngɛlɛ ŋgele wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na ke tasara

1 Izirayɛli cɛngɛlɛ ke mɛrɛ ti nda, naa
tara lara nda tìla kan pe yeri pe tasara ti
ni.
Dan cɛnlɛ woolo pe tasaga ki yaa pye
wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na. Wi
tara kɔnlɔ li yaa toro mbe mara konɔ na
li maa toro wa Hɛtilɔn ca li na, naa wa
Lebo Hamati ca konaa wa Hazari Ena ca,
mbe mara Damasi tara naa Hamati tara
ti na. Tara ti yaa lɛ wa tara ti kɔnlɔ li na
wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, mbe sa gbɔn
fɔ wa Mediterane kɔgɔje wi na, wa yɔnlɔ
tosaga kɛɛ yeri.
2 Mbe mara le Dan cɛnlɛ woolo pe tara
kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na,
ko yaa pye Asɛri cɛnlɛ woolo poro tasaga.
3 Mbe mara le Asɛri cɛnlɛ woolo pe
tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki
na, ko yaa pye Nɛfitali cɛnlɛ woolo poro
tasaga.
4 Mbe mara le Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe
tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki
na, ko yaa pye Manase cɛnlɛ woolo poro
tasaga.
5 Mbe mara le Manase cɛnlɛ woolo pe
tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki
na, ki yaa pye Efirayimu cɛnlɛ woolo poro
tasaga.
6 Mbe mara le Efirayimu cɛnlɛ woolo pe
tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki
na, ko yaa pye Urubɛn cɛnlɛ woolo poro
tasaga.
7 Mbe mara le Urubɛn cɛnlɛ woolo pe
tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki
na, ko yaa pye Zhuda cɛnlɛ woolo poro
tasaga.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li tasaga ye

8 Mbe mara le Zhuda cɛnlɛ woolo pe
tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ
ki na, ye yaa ka laga ka kɔn mbe yaga
le. Ki gbemɛ pi yaa pye culo kɛ ma yiri
shyɛn naa kɔngɔ. Ki titɔnlɔwɔ pi yaa
pye ja cɛngɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew ke
tasara ti ni, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na.
Pa laga kpoyi ki yaa ka kan wa ki laga ki
nandogomɔ.
9 Laga ŋga ye yaa ka kɔn mbe yaga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ki titɔnlɔwɔ pi yaa
ka pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ,
ki gbemɛ pi yaa pye culo kɛ.
10 Ki tasaga ŋga ki yɛn kpoyi ki yaa
ka pye saraga wɔfɛnnɛ poro wogo. Ki
titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn
naa kɔngɔ wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri. Ki gbemɛ pi yaa pye culo kaŋgurugo
wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, mbe pye fun
culo kaŋgurugo wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri. Ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ
ma yiri shyɛn naa kɔngɔ wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ yeri. Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
laga kpoyi ki yaa ka kan wa ki laga ki
nandogomɔ.
11 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pè tɛgɛ pe yɛ
Yɛnŋɛlɛ kan, ma yiri wa Zadɔki setirige
ki ni, ki tasaga ki yaa ka pye poro wogo.
Poro mbele pàa na tunŋgo ki pye kas-
inŋge ni we; pe sila puŋgo mbe laga na na
paa yɛgɛ ŋga na Levi setirige piile pàa ki
pye, sanga ŋa ni Izirayɛli woolo sanmbala
pàa puŋgo we.
12 Ki kala na, pe tasaga ki yaa ka pye
jɛŋgɛ kpoyi, mbe yiri wa ŋga kì kɔn ma
tɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ki ni. Ki yaa ka

pye mbe mara levi setirige piile pe wogo ki na.

13 Levi setirige piile pe tasaga ki yaa ka mara saraga wɔfɛnnɛ pe wogo ki na. Ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ; ki gbemɛ pi yaa pye culo kaŋgurugo. Ki lara shyɛn ti titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔnrɔkɔnrɔ, ti gbemɛ pi yaa pye culo kaŋgurugo kaŋgurugo.

14 Lere si daga mbege tara laga ki pɛrɛ, nakoma mbege suru ka yɛgɛ na, nakoma mbege kan lere wa yɛgɛ yeri, katugu kì tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ma pye kpoyi.

Ca ki kansaga konaa tara to wi tasaga

15 Koni, tara laga ŋga kì kɔn ma tɛgɛ ki yɛ, ŋga ki yaa koro wa ki ni, ki gbemɛ pi yaa pye culo shyɛn naa kɔngɔ, ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ. Ki tara laga ki yaa pye lere pyew wogo. Ki yaa pye ca ki kansaga, mbe pye leele pe cɛnsaga konaa ki kanŋgara na lara ti ni. Ca ki yaa ka kan wa ki tara laga ki nandogomɔ.

16 Ca ki kɛyɛn yi ni fuun yi yaa pye ja. Ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo shyɛn naa mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (2 250), ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yaa pye culo shyɛn naa mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (2 250), ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki yaa pye culo shyɛn naa mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (2 250), ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki yaa pye culo shyɛn naa mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (2 250).

17 Fowaga ka yaa pye mbe ca ki maga mbege fili. Ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kaŋgurugo (125); ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kaŋgurugo (125); ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kaŋgurugo (125); ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kaŋgurugo (125).

18 Laga ŋga ki yaa koro mbe mara ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ki na, ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kaŋgurugo wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri konaa culo kaŋgurugo wa ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri. Pe yaa kaa ki lara ti fali, ti yarilire ti pye ca nawa tunmbyeele pe yaakara.

19 Mbele pe yaa kaa tunŋgo piin wa ca ki ni, mbe yiri wa Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, pe yaa kaa ki laga ki fali.

20 Tara laga ŋga kì kɔn ma tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ki ni fuun ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ, ki gbemɛ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ fun. Ki laga ki walisaga tijɛrɛ wogo, ye yaa ki pye ca ki kansaga.

21 Laga ŋga ki yaa koro, ki yaa pye tara to wo wogo. Laga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan konaa ca ki ni, tara to wi laga ki yaa ka pye ti kɛyɛn yi ni fuun yi na. Wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki na, wi laga ki yaa pye mbe mara laga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ki kɔnlɔ li na. Ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ mbe sa gbɔn fɔ wa tara kɔnlɔ li na wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Ki yaa lɛ fun wa laga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ki na, ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ mbe kari sa gbɔn tara kɔnlɔ li na wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri. Ki ka pye ma, laga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan konaa laga kpoyi ki ni, ti yaa ka pye wa tara laga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ ki nandogomɔ.

22 Ki pyelɔmɔ pi na ma, Levi setirige piile pe tasaga konaa ca ki kansaga ki ni, ti yaa ka pye wa tara to wi lara shyɛn ti sɔgɔwɔ pi ni. Zhuda cɛnlɛ woolo pe laga ki yaa ka pye wa tara to wi laga ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri; Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe laga ki yaa ka pye wa tara to wi laga ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.

Cɛngɛlɛ ŋgele ke wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na ke tasara ye

23 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke tasara ti nda: Mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn Mediterane kɔgɔje wi na wa yɔnlɔ

tosaga kɛɛ yeri, ko yaa pye Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo poro tasaga.

24 Mbe mara Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe
tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki
na, ko yaa pye Simeyɔn cɛnlɛ woolo poro
tasaga.
25 Mbe mara Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe
tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki
na, ko yaa pye Isakari cɛnlɛ woolo poro
tasaga.
26 Mbe mara Isakari cɛnlɛ woolo pe tara
kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki
na, ko yaa pye Zabulɔn cɛnlɛ woolo poro
tasaga.
27 Mbe mara Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe
tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ
ki na, ko yaa pye Gadi cɛnlɛ woolo poro
tasaga.
28 Mbe mara Gadi cɛnlɛ woolo pe tara
kɔnlɔ li na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
ki na, tara kɔnlɔ li yaa lɛ le Tamari ca
ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn
wa Meriba tɔnmɔ lara ti na, wa Kadɛshi
ca ki na, kona mbe si kari sa gbɔn wa
Ezhipiti tara lɔgbɔgɔ ki na, fɔ sa gbɔn wa
Mediterane kɔgɔje wi na.
29 Ki tara nda to ye yaa ka pɛtɛ
gbɔn mberi yɛɛlɛ Izirayɛli cɛngɛlɛ ke na
kɔrɔgɔ; pe tasara tori yɛɛn. We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Zheruzalɛmu ca ki mbogo yeyɔnrɔ kɛ ma yiri shyɛn

30 Koni, ca ki mbogo yeyɔnrɔ tori nda
yɛɛn, mbege lɛ wa ca ki yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ mbogo ki na, ko ŋga ki
titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo shyɛn naa
mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma
yiri kɛ (2 250).
31 Izirayɛli cɛngɛlɛ ke mɛrɛ to ti yaa taga
ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti na. Yeyɔnrɔ taanri
ti yaa ka pye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ ki na. To ti yɛn Urubɛn yeyɔngɔ, naa
Zhuda yeyɔngɔ konaa Levi yeyɔngɔ.
32 Ca ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki na, mbogo
ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo shyɛn naa
mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma
yiri kɛ (2 250). Yeyɔnrɔ taanri ti yaa
pye wa ki kɛɛ ki na. To ti yɛn Zhozɛfu
yeyɔngɔ, naa Bɛnzhamɛ yeyɔngɔ konaa
Dan yeyɔngɔ.
33 Ca ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na,
mbogo ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo shyɛn
naa mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn
ma yiri kɛ (2 250). Yeyɔnrɔ taanri ti
yaa pye wa ki kɛɛ ki na. To ti yɛn
Simeyɔn yeyɔngɔ, naa Isakari yeyɔngɔ
konaa Zabulɔn yeyɔngɔ.
34 Ca ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na, mbogo
ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo shyɛn naa
mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn
ma yiri kɛ (2 250). Yeyɔnrɔ taanri ti
yaa pye wa ki kɛɛ ki na. To ti yɛn
Gadi yeyɔngɔ, naa Asɛri yeyɔngɔ konaa
Nɛfitali yeyɔngɔ.
35 Mbe ca ki maga mbege fili, ki mbogo
ki titɔnlɔwɔ pi ni fuun pi yaa pye culo
kɔlɔjɛrɛ.

Mbege lɛ le ko pilige ko na, pe yaa la ca
ki yinri «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn lagamɛ.»

Sɛwɛ ŋa wi yɛn na para DANIYƐLI wi sɛnrɛ na Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Daniyɛli sɛwɛ wìla yɔnlɔgɔ sanga ŋa ni, kìla yala cɛngɛlɛ kele yɛgɛ wunlumbolo la pye na Zhufuye pe jɔlɔ na pe tege. Sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wi sɛnyoro to naa yariyanra nda wìla yan ma yo ti fanŋga na, wi yɛn na kotogo nii leele pe ni, jaŋgo pe pe jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na.

Ki sɛwɛ ŋa wi sɛnrɛ tì kɔn ma yiri kɔnsaga shyɛn.

Sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1–6) ki yɛn na para lefɔnnɔ Daniyɛli ŋa pàa yigi kulo wo naa wi wɛnnɛ taanri pele sɛnrɛ na: Kì pye yɛgɛ ŋga na, a pè si kaa pye fanŋga fɛnnɛ tugbɔmbɔlɔ wa Babilɔni tara ti yɛgɛ sinvɛnnɛ pe ni we. Ma pe ta wa, pàa koro sinmbele Yɛnŋɛlɛ li ni, ali maga ta pàa daga mbe pe yɛɛ go ki pɛrɛ kagala kele pyewe ni, koro yɛn fɔ pàa pe wa wa jaraye pe wege ki ni konaa wa yira kasɔn gbɔgɔ ki ni.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni, Yɛnŋɛlɛ làa yariyanra naga Daniyɛli wi na mari tagala ti yɛɛ na. Tìla pye paa kacɛn yɛn, na wunluwɔ lɛgɛrɛ gbɔgɔwɔ naa pi towo wogo nari. Wagati wa ni, mɛrɛgɛye poro pe ma yariyanra ti kɔrɔ wi naga Daniyɛli wi na.

Daniyɛli sɛwɛ wi yɛn na kotogo nii tagafɛnnɛ pe ni, jaŋgo pe fanŋga ta, pe yere ŋgbanga kaŋgbanra naa jɔlɔgɔ sanga ni. Wa Daniyɛli wi yariyanga ki ni, ki yɛn naga nari we na fɔ kala li ni fuun ni, Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka cew ta.

Mìla pye na wele bere wa na yariyanga ki ni yembinɛ li ni, mbe ka wele,
a mì si lere wa yan, ŋa wì yiri sɛnwee pinambyɔ kɔrɔgɔ.
Wìla yiri wa naayeri ma pan kambaara ti na.
A wi nɛɛ paan wa ŋa wìla pye wa, maga lɛ wa fafafa wi tanla.
A pè suu yigi ma fulo wi ni le wi tanla.
A pè si tegere naa gbɔgɔwɔ konaa wunluwɔ pi kan wi yeri;
a leele pe ni fuun, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun, konaa sɛnrɛ pyew ti woolo pe nɛɛ tunŋgo piin wi kan.
Wi tegere ti yɛn tegere nda ti yɛn kɔsaga fu;
wi wunluwɔ pi se si jɔgɔ fyew (Dani 7.13,14).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Daniyɛli naa wi nimbiile pe kala wa Babilɔni tara *1–6*
Daniyɛli naa wi wɛnnɛ pe kapyegele kàa pye na yɔngɔ *1*
Daniyɛli wìla Nebukanezari wi wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yo *2*
Yɛnŋɛlɛ làa Daniyɛli wi wɛnnɛ taanri pe shɔ *3*
Nebukanezari wìla wi wunluwɔ pi la *4*
Wunlunaŋa Bɛlishazari wìla tunŋgo ta ma yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri *5*
Daniyɛli wìla shɔ jaraye pe kɛɛ *6*
Yariyanra nda tìla naga dunruya wunluwɔ konaa Yɛnŋɛlɛ wunluwɔ pi wogo na *7–12*
Daniyɛli wìla woŋgaala tijɛrɛ yan yariyanga ni *7*
Daniyɛli wìla simbapɔlɔ nuŋgba naa sikapɔlɔ nuŋgba yan yariyanga ni *8*
Daniyɛli wìla Yɛnŋɛlɛ yɛnri wi woolo pe kan *9*
Daniyɛli wìla yariyanga ka yan wa gbaan gbeŋɛ Tigire wi yɔn na *10–12*

DANIYƐLI NAA WI NIMBIILE PE KALA WA BABILƆNI TARA

1–6

Daniyɛli naa wi nimbiile pe ni pàa pye wa Babilɔni tara wunlunaŋa wi go

1 Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakimu wi wunluwɔ pi yɛlɛ taanri wolo li ni†, a Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wì si kari wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, ma saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan Zheruzalɛmu ca ki tanla maga yɔn tɔn.

† **1:1 1.1:** 2 Wunlu 24.1; 2 Kuro 36.5-7

2 A we Fɔ wì si Zhuda tara wunlunaŋa
Yehoyakimu wi le wi kɛɛ, a wì ya wi ni,
ma ti a wì shɛrigo gbɔgɔ yaapire ta koli
konaa leele pele ni. A wì si kari pe ni
wa Sineyari tara, mɛɛ saa shɛrigo gbɔgɔ
yaapire ti tɛgɛ wa wi yarisunŋgo gbɔgɔgo
ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni.
3 A wunlunaŋa wì si kaa konɔ kan
wi go tunmbyeele to Ashipenazi wi yeri
ma yo pe sa lefɔnmbɔlɔ pele wɔ wa
Izirayɛli woolo mbele pè koli pe sɔgɔwɔ,
wa Zhuda tara wunlunaŋa wi go woolo
pe ni, nakoma wa legbɔɔlɔ pe go woolo
pe ni, pe kari pe ni wi kɔrɔgɔ.
4 Fɔ pe daga mbe pye lefɔnmbɔlɔ mbele
pe yɛn tɛgɛlɛsaga fu, pe yɔnyɔn witige na.
Pe pye pe yin tijinliwɛ ni, naa kajɛnmɛ
ni, pe pye leele mbele pe maa kagala kɔrɔ
jɛnni, jaŋgo mbe ya mbaa tunŋgo piin wa
wunlunaŋa wi go ki ni. Pe yaa pe naga
Kalide tara fɛnnɛ pe sɛnrɛ ti ni konaa pe
sɛnrɛ yɔnlɔgɔlɔmɔ pi ni†.
5 Wunlunaŋa wìla yo fɔ paa wi yɛɛra
yaakara naa wi yɛɛra duvɛn wi ni to ta
kaan pe yeri pilige pyew, fɔ pe pe naga
mbe sa gbɔn fɔ yɛlɛ taanri, ko puŋgo na,
pe si ye wa wunlunaŋa wi tunŋgo ki ni.
6 Daniyɛli, naa Hananiya, naa Mishayɛli
konaa Azariya pàa pye wa Zhuda cɛnlɛ
woolo mbele pàa wɔ pe ni.
7 A tunmbyeele pe to wì si mɛrɛ fɔnndɔ
kan pe yeri. Wìla Daniyɛli wi mɛgɛ
taga naa yinri Bɛlishazari, ma Hananiya
wi mɛgɛ taga naa yinri Sadiraki, ma
Mishayɛli wi mɛgɛ taga naa yinri Me-
shaki, ma Azariya wi mɛgɛ taga naa yinri
Abɛdi Nego.
8 Koni, a Daniyɛli wì sigi kɔn maga tɛgɛ
wa wi nawa ma yo wi se wunlunaŋa wi
yaakara ta ka, wi se suu duvɛn wa wɔ
mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ
na. Kì pye ma, a wì si tunmbyeele pe to
wi yɛnri ma yo wiga kaa ŋgbanga wila
wunlunaŋa wi yaakara ti kaa, mboo yɛɛ
tɛgɛ fyɔngɔ ni†.
9 A Yɛnŋɛlɛ lì sigi pye, a Daniyɛli wi
kala li tunmbyeele pe to wi ndanla; a wì
Daniyɛli wi yinriwɛ ta.
10 Ɛɛn fɔ, a tunmbyeele to wì si Daniyɛli
wi pye fɔ: «Mila fyɛ na tafɔ wunlunaŋa
wi yɛgɛ, wo ŋa wì ŋga ye daga mbaa kaa
konaa mbaa ŋga woo ki kɔn maga tɛgɛ
we, katugu na wiga kaga yan ye cɔgɔ cɔgɔ
ma wɛ ye nimbiile sanmbala pe na, pa wi
yaa yo muwi mi ti, kona, wi yaa na go ki
kɔw.»
11 Kì pye ma, tunmbyeele pe to wìla
naŋa ŋa tɛgɛ ma yo wila Daniyɛli, naa
Hananiya, naa Mishayɛli konaa Azariya
pe yaakara wogo ki yɛgɛ woo, a Daniyɛli
wì suu pye fɔ:
12 «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, woro mbele ma
tunmbyeele, ma we pye ma wele mbe sa
gbɔn piliye kɛ, ma ti waa sɛgɛ yaara kaa
ko cɛ konaa mbaa tɔnmɔ woo ko cɛ.
13 Ko puŋgo na, ma we yɛgɛ cɛnwɛ
pi wele, ma lefɔnmbɔlɔ mbele pe maa
wunlunaŋa wi yaakara ti kaa pe yɛgɛ
cɛnwɛ pi wele, kona maga ŋga yan wa,
ma tanga ma yala ko ni we kanŋgɔlɔ.»
14 A yaakara yɛgɛ wɔfɔ wì si yɛnlɛ pe
sɛnyoro ti na. A wì si pe pye ma wele ma
saa gbɔn piliye kɛ.
15 Piliye kɛ yi tinsaga laga ŋga na, a
pège yan fɔ pè tugbɔlɔ, a pe yɛgɛ cɛnwɛ
pì yɔn ma wɛ lefɔnmbɔlɔ sanmbala mbele
fuun pàa pye na wunlunaŋa wi yaakara
ti kaa pe woo pi na.
16 Kì pye ma, wunlunaŋa wi yaakara
naa wi duvɛn ŋa wila daga la kaan pe
yeri, yaakara yɛgɛ wɔfɔ wi sila pye nari
kaan pe yeri naa. A wi nɛɛ sɛgɛ yaara
kaan pe yeri.
17 A Yɛnŋɛlɛ lì si jɛnmɛ, naa kagala
kɔrɔ jɛnmɛ kan ki lefɔnmbɔlɔ tijɛrɛ pe
yeri wa sɛnrɛ nagawa pi ni fuun pi ni
konaa tijinliwɛ ni. Mbe taga wa ko na,
Daniyɛli wo la ya na yariyanra ti ni fuun
naa wɔɔnrɔ ti ni fuun ti kɔrɔ wi yuun fun.

† **1:4 1.2-4:** 2 Wunlu 20.17-18; 24.10-16; 2 Kuro 36.10; Eza 39.7-8 † **1:8 1.8:** Faa, yaayoro nda pàa pye na woo saara yarisunndo ti yeri, ko kara to tìla pye na taa wagati lɛgɛrɛ na. Mbe yala Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni, Zhufuye pe sila daga mbaa ki yaakara ti kaa. Lere ŋa fuun kaa ki yaakara ti kaa, wi maa yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Pa duvɛn wi wogo kìla pye ma fun, pàa pye na wa piin saraga yarisunndo ti yeri. Kì pye ma, Daniyɛli wi sila pye na jaa mbaa ki yaara ti kaa wa wunlunaŋa wi yeri, mboo yɛgɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni; Levi 11; 17.10-16; 20.25.

18 Wunlunaŋa wìla wagati ŋa kɔn, naa
wìla kaa wi yɛɛ yɔn fili, a tunmbyeele pe
to wì si kari lefɔnmbɔlɔ pe ni fuun pe ni
wa wunlunaŋa Nebukanezari wi yeri.
19 A wunlunaŋa wì si para pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe ni, ma sigi yan fɔ wa
ki lefɔnmbɔlɔ pe ni fuun pe ni, wa sila
pye wa, ŋa wi tijinliwɛ pila Daniyɛli, naa
Hananiya, naa Mishayɛli konaa Azariya
pe woo pi bɔ. Kì pye ma, a wunlunaŋa
wì si poro le wa wi yɛɛra tunŋgo ki ni.
20 Kala o kala làa daga tijinliwɛ naa
kajɛnmɛ ni, na wunlunaŋa wiga pe yewe
li ni, wi maga wele maga yan fɔ pe
yɛrɛwɛ sɛnrɛ tì mbɔnrɔ wi wunluwɔ tara
kajɛnmɛ pyefɛnnɛ naa jɛlɛfɛnnɛ† pe ni
fuun pe woro ti na mbɔnrɔ saga kɛ.
21 Kì pye ma, a Daniyɛli wì si koro wa
wunlunaŋa wi tunŋgo ki ni wa Babilɔni
ca, fɔ ma saa gbɔn wunlunaŋa Sirusi† wi
wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li na.

2

Wɔɔnrɔ koŋgbannda nda Nebukanezari wìla wɔnlɔ

1 Nebukanezari wi wunluwɔ pi yɛlɛ
shyɛn wolo li ni, a wì si wɔɔnrɔ wɔnlɔ.
A kì suu jatere wi piri wi na jɛŋgɛ, fɔ ma
wɔnlɔwɔ pi gbaanri wi na.
2 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì si konɔ
kan ma yo pe jɛnfɛnnɛ, naa kajɛnmɛ
pyefɛnnɛ, naa lekaala konaa kacɛn kagala
jɛnfɛnnɛ pe yeri pe pan wa wi yeri, jaŋgo
poo wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo wi kan. A pè si pan
ma yere wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
3 A wunlunaŋa wì si pe pye fɔ: «Mì
wɔɔnrɔ wɔnlɔ, ki wɔɔnrɔ tìlan jatere wi
piri na na. Mila jaa mberi kɔrɔ jɛn.»
4 A Kalide tara fɛnnɛ pè si wunlunaŋa
wi yɔn sogo Aramu tara fɛnnɛ sɛnrɛ ni,
ma yo fɔ: «E, wunlunaŋa, Yɛnŋɛlɛ sa
yinwetɔnlɔgɔ kan ma yeri! Ma wɔɔnrɔ
ti yɛgɛ yo woro mbele ma tunmbyeele we
kan, pa we yaa ti kɔrɔ wi yo ma kan.»
5 A wunlunaŋa wì si Kalide tara fɛnnɛ
pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga mì kɔn ma
tɛgɛ ki ŋga: ‹Na yee ya mbanla wɔɔnrɔ
ti yɛgɛ yo na kan konaa mberi kɔrɔ wi yo
fun, pa mi yaa ti pe ye kɔɔnlɔ curo curo
curo, mbe ye yinrɛ ti jaanri, mberi wo ti
yɛɛ na paa kayangara yɛn.
6 Ɛɛn fɔ, na yaga wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo,
mberi kɔrɔ wi taga wa na kan, pa mi yaa
yarikanra, naa boyan yaara kan ye yeri,
mbe ye gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ. Ki kala na, yanla
wɔɔnrɔ to naa ti kɔrɔ wi yo na kan.› »
7 Kona, a pè suu yɔn sogo naa ki shyɛn
wogo na, ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, mboro
mbe wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo woro mbele ma
tunmbyeele we kan, we yaa ti kɔrɔ wi yo
ma kan.»
8 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ye wele,
mìgi jɛn ma yo wagati yaa jaa, jaŋgo mbe
ta ta mbe yo, katugu ŋga mì kɔn ma tɛgɛ,
yège jɛn.
9 Ɛɛn fɔ, na yee wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo konaa
mberi kɔrɔ wi yo na kan, ŋga kì yo, ki
yaa pye ye na. Yè yɔn wa nuŋgba mbe
pan mbe yagbogowo sɛnrɛ naa nambara
sɛnrɛ yo na kan, jaŋgo sanni wagati wa
ni, ki kala na li ta li kanŋga. Yanla
wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo na kan, kiga pye ma,
pa mi yaa ki jɛn kaselege fɔ ye mbe ya
mberi kɔrɔ wi yo na kan.»
10 Kona, a Kalide tara fɛnnɛ pe si sɛnrɛ ti
lɛ wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ yo fɔ:
«Wunlunaŋa, ŋga maa jaa, ko lere woro
laga dunruya wi ni, ŋa wi mbe ya mbege
pye. Mbe wɔ ko ni, wunlunaŋa wo wa kpɛ
fa wi kajɛnmɛ pyefɛnnɛ, naa wi jɛlɛfɛnnɛ
konaa wi kacɛn kagala jɛnfɛnnɛ wa yewe
ki kala cɛnlɛ na la ni, ali mbege ta wi yɛn
wunluwɔ gbɔɔ nakoma fanŋga fɔ.
11 Ki kala na, ŋga wunlunaŋa maa jaa,
kì ŋgban ma toro. Lere se ya mbege wogo
ŋga ki yo wunlunaŋa ma kan, fɔ ndɛɛ
yinŋgele koro, ma si yala, koro woro ma
cɛn laga sɛnweele pe sɔgɔwɔ.»
12 To yoŋgɔlɔ, a wunlunaŋa wì si kɔnrɔ
ta, a wi nawa pì ŋgban fɔ jɛŋgɛ. A
wì si konɔ kan ma yo pe Babilɔni tara
kajɛnmbɛlɛ pe ni fuun pe gbo.
13 A pè sigi wogo ŋga pàa kɔn ma tɛgɛ
ki yari, ma yo pe kajɛnmbɛlɛ pe gbo. A

† **1:20 1.20:** ***Kajɛnmɛ pyefɛnnɛ naa jɛlɛfɛnnɛ*** **mbele pè sɛnrɛ tì yo lagamɛ, pàa pye wunlunaŋa wi yɛrifɛnnɛ.** † **1:21 1.21:** Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wìla kaa cɛn wunluwɔ pi na fun Babilɔni tara ti go na; sanni wi sa cɛn wunluwɔ pi na Babilɔni tara ti go na, yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɔgɔlɔni si lo la toro.

pè si saa Daniyɛli wo naa wi nimbiile pe lagaja fun, ma yo pe yaa pe gbo.
14 Kìla yala wunlunaŋa wi kɔrɔsifɛnnɛ to Ariyɔki wì yiri mbe sa Babilɔni tara kajɛnmbɛlɛ pe gbo. A Daniyɛli wì si saa para wi ni tijinliwɛ naa kɔrɔsiri ni.
15 Wìla Ariyɔki wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a wunlunaŋa wì sigi kaŋgbanla na li kɔn mali tɛgɛ?» Kì pye ma, a Ariyɔki wì sigi kala li yɛgɛ yo maa kan.
16 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Daniyɛli wì si kari wa wunlunaŋa wi yeri, ma saa wi yɛnri ma yo wi wagati kan wi yeri, fɔ wi yaa wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yo mboo kan.
17 Ko puŋgo na, a Daniyɛli wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go, ma saa ki kala li yɛgɛ yo wi nimbiile Hananiya, naa Mishayɛli konaa Azariya pe kan,
18 mɛɛ pe pye ma yo pe Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li yɛnri, jaŋgo li pe yinriwɛ ta, li ki wɔɔnrɔ ti ŋgundo wi naga pe na, jaŋgo paga ka Daniyɛli naa wi nimbiile pe pinlɛ mbe pe gbo Babilɔni tara kajɛnmbɛlɛ pe ni.
19 Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si wɔɔnrɔ ti ŋgundo wi naga Daniyɛli wi na yariyanga ni ki yembinɛ li ni. A Daniyɛli wì si Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li shari
20 ma yo fɔ:
«Waa Yɛnŋɛlɛ li shari sanga wi ni fuun fɔ tetete,
katugu kajɛnmɛ naa yawa pi yɛn lo woo.
21 Lo li maa wagati naa kagala ŋgele kaa paan ke kanŋgi.
Lo li ma wunlumbolo pele jan, mbe wunlumbolo pele tɛgɛ.
Li ma jɛnmɛ kan kajɛnmbɛlɛ pe yeri, mbe kagala kɔrɔ jɛnmɛ kan tijinliwɛ fɛnnɛ pe yeri.
22 Lo li ma kagala ŋgele ke kɔrɔ jɛnwɛ pi ŋgban, ma pye ŋgundo ni ke yirige funwa na.
Lo lì diwi kagala ke jɛn.
Yanwa pi ma yiri mali maga.
23 Mboro ŋa na tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ shari nɔɔ sɔnni kajɛnmɛ naa fanŋga ŋga mà kan na yeri ki kala na;
katugu wɔ̀ɔn yɛnri ŋga ni, màga naga na na,
mà wunlunaŋa wi ŋgundo kala li naga we na.»

24 Ko puŋgo na, a Daniyɛli wì si kari Ariyɔki wi kɔrɔgɔ, wo ŋa wunlunaŋa wìla ki konɔ kan wi yeri ma yo wi Babilɔni tara kajɛnmbɛlɛ pe gbo we. Daniyɛli wìla kari ma saa wi pye fɔ: «Maga ka Babilɔni tara kajɛnmbɛlɛ pe gbo. Kari na ni wa wunlunaŋa wi yeri, mi yaa wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yo wi kan.»
25 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Ariyɔki wì si kari Daniyɛli wi ni wa wunlunaŋa wi yeri, ma saa wi pye fɔ: «Wunlunaŋa, mì naŋa wa yan wa Zhuda tara woolo mbele pàa koli kulolo pe ni, wi yaa ma wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yo ma kan.»
26 Kona, a wunlunaŋa wì si para Daniyɛli wi ni, wo ŋa pàa pye na yinri Bɛlitishazari, maa yewe ma yo fɔ: «Ki yɛn kaselege fɔ mboro mbe ya mbanla wɔɔnrɔ ti yo mberi kɔrɔ wi taga wa na kan le?»
27 A Daniyɛli wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, ŋgundo ŋa maa lagajaa mbe jɛn, kajɛnmbɛlɛ, naa jɛlɛfɛnnɛ, naa kajɛnmɛ pyefɛnnɛ konaa kacɛn kagala jɛnfɛnnɛ wa kpɛ se ya mbege jɛn mbege yo ma kan.
28 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ la yɛn wa naayeri, li maa ŋgundo kagala ke yinrigi funwa na. Lo lì kagala ŋgele kaa paan wa yɛgɛ ke yo wunlunaŋa Nebukanezari ma kan. Koni wɔɔnrɔ nda mà wɔnlɔ konaa yariyanra nda mà yan mɔɔ ta wa ma sorondo ti na, ti nda:
29 «Wunlunaŋa, kagala ŋgele kaa paan wa yɛgɛ koro kè pan wa ma jatere wi ni mɔɔ ta maa wɔnlɔ. Yɛnŋɛlɛ na li maa ŋgundo kagala ke nari, lo lì kagala ŋgele kaa paan wa yɛgɛ ke naga ma na.
30 Mi wo na, kii cɛn ndɛɛ na tijinliwɛ pì gbɔgɔ ma wɛ leele pe ni fuun pe woo pi na ko kì ti ki ŋgundo kagala kè naga na na, ɛɛn fɔ kè naga na na, jaŋgo wunlunaŋa ma wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi ta wi yo ma kan konaa kagala ŋgele ke yɛn wa ma kotogo na, ma ta ma ke jɛn.
31 «E, wunlunaŋa, yariyanga ŋga mà yan ki ŋga: Sɛnwee yanlɛɛ wawi mà yan gbeŋgbeŋɛ. Ki yaraga yanlɛgɛ kìla pye

ma gbɔgɔ ma tɔnlɔ na yɛngɛlɛ fɔ jɛŋgɛ. Kìla pye ma yere ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, ki yɛgɛ cɛnwɛ pìla pye fyɛrɛ ni.

32 Ki yaraga yanlɛgɛ ki go kìla pye tɛ piiri. Ki kotogo naa ki kɛyɛn yi ni, tìla pye warifuwe. Ki lara naa ki jegbɔgɔlɔ ke ni, tìla pye tuguyɛnrɛ.

33 Ki saanra tìla pye tugurɔn. Ki tɔndanra walaga la pye tugurɔn, walaga la pye joro.

34 Mɔɔ ta maa ki yaraga yanlɛgɛ ki wele, a sinndɛlɛgɛ kà si yiri wa ki yɛ, lere ma wila ki wa, ma pan maga yaraga yanlɛgɛ ki tɔndanra nda tìla pye tugurɔn naa joro woro ti gbɔn mari kaari.

35 Ko pyeŋgɔlɔ, tugurɔn o, joro o, tuguyɛnrɛ o, warifuwe o, naa tɛ wi ni, tì si pinlɛ ma yaari ma pye muwɛ, a tifɛlɛgɛ kùu lɛ ma kari pi ni paa yɛgɛ ŋga na yarilire kɔnsanga ni, ki ma kari bile sigire ti ni ma yiri wa yarilire sunsaga ki na we. Ki yaraga ka si yan naa. Ɛɛn fɔ, sinndɛlɛgɛ ŋga kìla pan maga yaraga yanlɛgɛ ki gbɔn, a ko si kanŋga ma pye yanwiga gbɔgɔ ka, fɔ ma tara ti ni fuun ti yin.

36 «Wunlunaŋa ma wɔɔnrɔ tori yɛɛn. Koni we yaa wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yo ma kan.

37 Wunlunaŋa, mboro ma yɛn wunlumbolo pe ni fuun pe wunluwɔ, katugu Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri lì wunluwɔ, naa yawa, naa fanŋga konaa gbɔgɔwɔ kan ma yeri.

38 Lɔ̀ɔn tɛgɛ sɛnweele, naa yanyaara konaa sannjɛrɛ ti go na tara ti lagapyew ki ni. Ma yɛn ti ni fuun ti go na. Yaraga yanlɛgɛ ki go ŋga ki yɛn tɛ wogo, mboro win.

39 Ɛɛn fɔ, wunluwɔ pa yɛgɛ yaa ka pan mboro puŋgo na, mba pi fanŋga ki yaa ka kologo mbe wɛ ma woo pi na. Ko puŋgo na, wunluwɔ taanri woo yaa ka pan, po pi yɛn ma taanla tuguyɛnrɛ ti ni. Pi fanŋga ki yaa pye dunruya wi lagapyew ki go na.

40 Wunluwɔ tijɛrɛ woo yaa ka pan po puŋgo na mbe ŋgban paa tugurɔn yɛn. Yɛgɛ ŋga na tugurɔn ti ma yaraga pyew ki tɔngɔlɔ mbege kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ, pa ki wunluwɔ pi yaa ka wunluwɔ sanmba pyew pi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ mboo tɔngɔlɔ ma.

41 Ki yaraga yanlɛgɛ ki tɔndanra naa ki tɔɔrɔ yombɛgɛlɛ, mà ke yan. Ti kanŋgɔlɔ ka yɛn joro, ti kanŋgɔlɔ ka yɛn tugurɔn. Ko kì naga ma yo ki wunluwɔ pi yaa ka kɔn shyɛn. Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, fanŋga yaa ka pye pi ni kanŋgɔlɔ nuŋgba paa tugurɔn fanŋga yɛn, katugu màga yan fɔ tugurɔn to naa joro ti ni, tì pinlɛ ti yɛɛ ni.

42 Yɛgɛ ŋga na tɔɔrɔ yombɛgɛlɛ kèle la pye tugurɔn, a kele yɛn joro, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na ki wunluwɔ pi walaga nuŋgba yaa fanŋga ta, pi walaga nuŋgba fanŋga yaa kologo.

43 Màga yan fɔ tugurɔn tì pinlɛ joro ti ni yɛgɛ ŋga na, ko kì naga fɔ wunlumbolo pe yaa ka pɔrɔgɔ pye pe yɛɛ sɔgɔwɔ, mbe ye pe yɛɛ ni. Ɛɛn fɔ pe se ka ya mbe pe yɛɛ yigi, mbe pye nuŋgba paa yɛgɛ ŋga na tugurɔn to naa joro ti ni, ti se ya mberi yɛɛ yigi mbe pye nuŋgba we†.

44 «Ki wunlumbolo pe wunluwɔ wagati wi na, Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li yaa ka wunluwɔ pa yɛgɛ yirige naa. Ki wunluwɔ pi se ka kɔ. Ki wunluwɔ pi se ka ye cɛnlɛ la yɛgɛ kɛɛ. Ki wunluwɔ pi yaa ka wunluwɔ sanmba pyew pi jɔgɔ mboo wɔ wa. Po jate pi yaa koro wa fɔ sanga pyew.

45 Sinndɛlɛgɛ ŋga mà yan, kì yiri wa ki yɛ, lere ma wigi wa, ma pan ma tugurɔn, naa tuguyɛnrɛ, naa joro, naa warifuwe konaa tɛ wi ni ti gbɔn mari kaari, ko ki yɛn na ki wogo ki nari. Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ ko kì kagala ŋgele kaa paan wa yɛgɛ ke naga wunlunaŋa ma na. Ma wɔɔnrɔ ti yɛn kaselege, ti kɔrɔ wì yo yɛgɛ ŋga na, pa ki yaa pye ma cɛ.»

46 Kì pye ma, a wunlunaŋa Nebukanezari wì si to maa yɛgɛ ki jiile wa tara Daniyɛli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ, mɛɛ konɔ kan ma yo pe saara wɔ Daniyɛli wi yeri, mbe pinlɛ wusuna nuwɔ taan ni.

47 Kona, a wunlunaŋa wì si Daniyɛli wi pye fɔ: «Kaselege ko na, ye Yɛnŋɛlɛ lo

† **2:43 2.43-45:** Yaraga yanlɛgɛ ki lara nda fuun tì naganaga, lelɛgɛrɛ kɔrɔ lɛgɛrɛ yo ki lara ti wogo na. Ki lara ti yɛn ma taanla taanla Babilɔni tara wunluwɔ, naa Medi tara naa Pɛrisi tara wunluwɔ, naa Girɛsi tara wunluwɔ konaa Ɔrɔmu tara wunluwɔ po ni.

li yɛn yɛngɛŋgɛlɛ ke Yɛnŋɛlɛ le, konaa wunlumbolo pe ni fuun pe tafɔ we. Lo li maa ŋgundo kagala ke yinrigi funwa na, katugu mà ya ma ki ŋgundo kala li jɛn mali yo na kan.»

48 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si cɛnsagbɔgɔ kan Daniyɛli wi yeri, ma yarikanra jɛndɛ lɛgɛrɛ kan wi yeri. A wì si Daniyɛli wi tɛgɛ Babilɔni kinda wi ni fuun wi go na, konaa maa pye Babilɔni tara kajɛnmbɛlɛ pe ni fuun pe togbɔɔ.

49 Ɛɛn fɔ, a Daniyɛli wì si wunlunaŋa wi yɛnri, a wunlunaŋa wì si Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pe tɛgɛ Babilɔni kinda wi go na. A Daniyɛli wo jate wì si koro wa wunlunaŋa wi go.

3

Wunlunaŋa Nebukanezari wìla tɛ yaraga yanlɛgɛ ka gbegele

1 Kona, a wunlunaŋa Nebukanezari wì si kaa tɛ yaraga yanlɛgɛ gbegbeŋge ka gbegele. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kɛ, ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ taanri. A wì si saa ki tɛ yaraga yanlɛgɛ ki yerege wa Dura funwa laga falafala ki ni, wa Babilɔni kinda wi ni.

2 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa Nebukanezari wì si tunŋgo torogo ma yo pe sa gboforonɛriye, naa janmaratigiye, naa kumandaye, naa yɛrifɛnnɛ, naa tara ti penjara shɔfɛnnɛ, naa kiti kɔnfɛnnɛ, naa lasiri kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ konaa kindaye teele pe ni fuun pe yeri, fɔ pe pan pe wunlunaŋa Nebukanezari wi tɛ yaraga yanlɛgɛ ŋga wìla yerege ki gbɔgɔwɔ tunŋgo ki yɔn yɛngɛ.

3 Kì pye ma, a gboforonɛriye, naa janmaratigiye, naa kumandaye, naa yɛrifɛnnɛ, naa tara ti penjara shɔfɛnnɛ, naa kiti kɔnfɛnnɛ, naa lasiri kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ konaa kindaye teele pe ni fuun pè si pan ma gbogolo mbe yaraga yanlɛgɛ ŋga wunlunaŋa wìla yerege ki gbɔgɔwɔ tunŋgo ki yɔn yɛngɛ. Nebukanezari wi yaraga yanlɛgɛ ŋga wìla yerege, a pè si yere ki yɛgɛ sɔgɔwɔ.

4 Kona, a kala yarifɔ wì si pan ma para ŋgbaŋga, ma yo fɔ: «Cɛngɛlɛ ke ni fuun, naa tara pyew ti woolo, konaa sɛnrɛ pyew ti woolo, ye nuŋgbogolo jan yege tunŋgo ŋga ki logo:

5 Na yaga ka mbanlaga winmɛ, naa wegele winmɛ, naa ŋgɔni pigile tinmɛ, naa ŋgɔniye tinmɛ, naa juruye tinmɛ, naa wegele yɔnrɔ shyɛnzhyɛn winmɛ konaa yarigbɔnrɔ cɛnlɛ pyew ti tinmɛ pi logo sanga ŋa ni, kona wunlunaŋa Nebukanezari wi tɛ yaraga yanlɛgɛ ŋga wì yerege, ye ni fuun ye sogo yege gbɔgɔ.

6 Na lere ŋa fuun si sogo mbege gbɔgɔ, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, pa pe yaa ko fɔ wo wa wa yira kasɔn gbɔgɔ ki ni.»

7 Ki kala na, naa leele pe ni fuun pàa kaa mbanlaga winmɛ, naa wegele winmɛ, naa ŋgɔni pigile tinmɛ, naa ŋgɔniye tinmɛ, naa juruye tinmɛ konaa yarigbɔnrɔ cɛnlɛ pyew ti tinmɛ pi logo sanga ŋa ni, cɛngɛlɛ ke ni fuun, naa tara pyew ti woolo konaa sɛnrɛ pyew ti woolo pè si sogo ma wunlunaŋa Nebukanezari wi tɛ yaraga yanlɛgɛ ŋga wìla yerege ki gbɔgɔ.

Daniyɛli wi wɔnlɔnambala taanri pe sila yɛnlɛ mbe tɛ yaraga yanlɛgɛ ki gbɔgɔ

8 Kona, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, Kalide tara fɛnnɛ pèle si fulo wa, ma saa Zhufuye pe kɔrɔtigɛ wunlunaŋa wi yeri.

9 Pàa wunlunaŋa Nebukanezari wi pye fɔ: «Wunlunaŋa, Yɛnŋɛlɛ sa yin-wetɔnlɔgɔ kan ma yeri.

10 Wunlunaŋa, mboro jate mà konɔ kan ma yo leele paga ka mbanlaga winmɛ, naa wegele winmɛ, naa ŋgɔni pigile tinmɛ, naa ŋgɔniye tinmɛ, naa juruye tinmɛ, naa wegele yɔnrɔ shyɛnzhyɛn winmɛ konaa yarigbɔnrɔ cɛnlɛ pyew ti tinmɛ pi logo sanga ŋa ni, fɔ leele pe ni fuun pe sogo mbege tɛ yaraga yanlɛgɛ ki gbɔgɔ.

11 Fɔ na lere ŋa fuun si yɛnlɛ mbege yaraga yanlɛgɛ ki gbɔgɔ, fɔ ki lerefɔ pe yaa wi wa wa yira kasɔn gbɔgɔ ki ni.

12 Ma si yala, wunlunaŋa Zhufuye mbele mà wɔ paa Babilɔni kinda wi yɛgɛ sinni, Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego, pe woro nɔɔ jate. Pe woro nɔɔ yarisunndo ti gbogo, pee si yɛnlɛ mbɔɔn tɛ yaraga yanlɛgɛ ŋga mà yerege ki gbɔgɔ.»

13 Kì pye ma, a wunlunaŋa Nebukanezari wì si kɔnrɔ ta, mɛɛ nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ. A wì si konɔ kan ma yo pe sa Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pe yigi pe pan pe ni. A pè si saa pe yigi ma pan pe ni wa wunlunaŋa wi yeri.
14 A wunlunaŋa wì si pe yewe ma yo fɔ: «Shadiraki, naa Meshaki, naa Abɛdi Nego, ki yɛn kaselege fɔ ye se yɛnlɛ mbanla yarisunndo ti gbɔgɔ konaa mbanla tɛ yaraga yanlɛgɛ ŋga mì yerege ki gbɔgɔ le?
15 Ɛɛn koni, ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ. Na yaga ka mbanlaga winmɛ, naa wegele winmɛ, naa ŋgɔni pigile tinmɛ, naa ŋgɔniye tinmɛ, naa juruye tinmɛ, naa wegele yɔnrɔ shyɛnzhyɛn winmɛ konaa yarigbɔnrɔ cɛnlɛ pyew ti tinmɛ pi logo sanga ŋa ni, ye sogo na tɛ yaraga yanlɛgɛ ki yɛgɛ sɔgɔwɔ yege gbɔgɔ. Na yee ki gbɔgɔ, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, pa pe yaa ye wa wa yira kasɔn gbɔgɔ ki ni. Yarisunŋgo kikiin ki mbe ya pan mbe ye shɔ na kɛɛ?»
16 Kì pye ma, a Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pè si wunlunaŋa Nebukanezari wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, yaraga ka woro we yeri we yo ma kan ki wogo ŋga ki na.
17 Wunlunaŋa, na ki ka si pye pa ki yaa pye ma, we Yɛnŋɛlɛ na we yɛn na gbogo, li mbe ya mbe we shɔ kaselege ko na. Li mbe ya mbe we shɔ yira kasɔn gbɔgɔ ki kɛɛ konaa mbe we shɔ ma kɛɛ.
18 Wunlunaŋa, ali na lii si we shɔ, ki jɛn ma filige ki na fɔ we sɔɔn yarisunndo ti gbɔgɔ, we se sɔɔn tɛ yaraga yanlɛgɛ ŋga mà yerege ki gbɔgɔ fun.»

Pàa Daniyɛli wi wɔnlɔnambala taanri pe wa wa kasɔn gbɔgɔ ki ni

19 Kona, a Nebukanezari wi nawa pì si ŋgban fɔ jɛŋgɛ, fɔ a wi yɛgɛ cɛnwɛ pi kanŋga Shadiraki naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pe kanŋgɔlɔ. Ko puŋgo na, a wì suu woolo pe pye ma yo pe kasɔn ki gbɔgɔ naa, fɔ sa gbɔn gbɔgɔsaga kɔlɔshyɛn mbe wɛ ki cɛnlɔmɔ faa pi na.
20 A wì sigi yo wi maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn fanŋga ni pele kan ma yo pe Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pe yigi pe pe pɔ, pe pe wa wa kasɔn gbɔgɔ ki ni.
21 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè si pe yigi ma pe pɔ pe kurusiile, naa pe bundu pigile, naa pe derigbɔrɔ konaa pe yaripɔrɔ sannda ti ni pe na, mɛɛ pe wa wa yira kasɔn gbɔgɔ ki nandogomɔ.
22 Ɛɛn fɔ wunlunaŋa wìla konɔ na kan làa ŋgban, mbe taga wa ko, na yira kasɔn kìla gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ, ki kala na, mbele pàa saa Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pe wa wa kasɔn ki ni, kasɔn yinnɛ làa pe gbo.
23 Ki nambala taanri wele, Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego, ma pe ta wa pɔsaga, a pè si to wa kasɔn ki nandogomɔ.
24 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wunlunaŋa Nebukanezari wi sunndo wì si kɔn wi na. A wì si yiri ma yere fyɛlɛgɛ na, mɛɛ wi yɛrifɛnnɛ pe yewe ma yo fɔ: «Mì yo nambala taanri wè pɔ ma wa wa kasɔn ki ni?» A poro suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, pa ki yɛn ma jate.»
25 A wì sho naa fɔ: «Ye wele, na yɛgɛ yɛn nambala tijɛrɛ na, pe woro ma pɔ. Pe yɛn na yanriyanri wa kasɔn ki nandogomɔ. Kasɔn kii yaraga ka pye wa kpɛ na. Naŋa tijɛrɛ woo wi cɛnlɔmɔ pi yɛn ma yiri Yɛnŋɛlɛ li yaraga yɛnwege ka kɔrɔgɔ.»

Wunlunaŋa wìla Daniyɛli wi wɔnlɔnambala taanri pe yirige ma pe wa konaa ma pe gbɔgɔ

26 Ko puŋgo na, a Nebukanezari wì si fulo wa yira kasɔn gbɔgɔ ki tanla, mɛɛ yo fɔ: «Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego, yoro mbele Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li tunmbyeele, ye yiri wa kasɔn ki ni, ye pan laga.» A Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pè si yiri wa kasɔn ki ni.
27 A wunlunaŋa wi gboforonɛriye, naa janmaratigiye, naa kumandaye konaa wi yɛrifɛnnɛ pè si gbinri ma pan ma gbogolo, mɛɛ ki yan fɔ kasɔn ki sila ya yaraga ka pye ki nambala taanri pe wire ti na, fɔ pe yinzire ka kpɛ sila sogo, kasɔn ki sila pe yaripɔrɔ ti sogo, kasɔn nuwɔ kpɛ sila si pye pe na.

28 Kona, a Nebukanezari wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ yo fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pe Yɛnŋɛlɛ li woo. Lo lì li mɛrɛgɛ wi tun wi pan mali tunmbyeele pe shɔ, poro mbele pè pe jigi wi taga li na we. A pè mi ŋa wunlunaŋa na sɛnyoro ti kɛ, ma pe yɛɛ kan kunwɔ pi yeri, jaŋgo paga ka tunŋgo pye yarisunŋgo ka yɛgɛ kan mbege gbɔgɔ pe Yɛnŋɛlɛ lo puŋgo na.

29 Ki kala na, mi yɛn naga kondɛgɛlɛ na li teri fɔ: ‹Lere o lere, na wiga pye cɛnlɛ o cɛnlɛ na woo, nakoma tara o tara nda woo, nakoma sɛnrɛ o sɛnrɛ nda yofɔ, na wiga sɛnpere yo Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pe Yɛnŋɛlɛ li na, ko fɔ pe yaa wo kɔɔnlɔ curo curo curo, mboo go ki jaanri mbege wo ki yɛɛ na paa kayangara yɛn; katugu yarisunŋgo ko ka yɛgɛ woro wa, ŋga ki mbe ya mbe lere shɔ paa lo yɛn.› »

30 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si ka taga Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pe fanŋga ki na wa Babilɔni kinda wi ni.

Wɔɔnrɔ shyɛn woro nda Nebukanezari wìla wɔnlɔ

31 Kona, a wunlunaŋa Nebukanezari wì si tunŋgo torogo leele pe ni fuun, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun konaa sɛnrɛ pyew ti woolo pe yeri dunruya wi lagapyew ki ni. Wìla yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa yɛyinŋge gbɔgɔ kan ye yeri!

32 Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na lì kajɛŋgɛ pye na kan, ma kafɔnŋgɔlɔ naa kacɛn kagala ŋgele naga na na, mi Nebukanezari, mìgi wele maga yan, fɔ ki yɛn ma yɔn mbe ke yo ye kan.

33 Li kacɛn kagala kè tugbɔlɔ! Li kafɔnŋgɔlɔ ke yɛn yawa ni!
Li wunluwɔ pi yɛn wunluwɔ mba pi yɛn kɔsaga fu, li tegere ti yɛn wa sanga pyew fɔ tetete.

4

1 «Mi Nebukanezari mìla pye ma cɛn yɛyinŋge na konaa ma pye fɛrɛwɛ na wa na wunluwɔ go ki ni.

2 Pilige ka yembinɛ la ni, a mì si wɔɔnrɔ wɔnlɔ. A ki wɔɔnrɔ tì si fyɛrɛ wa na na fɔ jɛŋgɛ. Jatere ŋa wìla pan na yeri konaa yariyanra nda mìla yan tìla na sunndo wi kɔn na na fɔ jɛŋgɛ.

3 Kì kaa pye ma, a mì si konɔ kan ma yo pe sa Babilɔni tara kajɛnmbɛlɛ pe ni fuun pe yeri pe pan laga na yeri, jaŋgo pe pan panla wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yo na kan.

4 Kona, a jɛlɛfɛnnɛ, naa kajɛnmɛ pyefɛnnɛ, naa jɛnfɛnnɛ konaa kacɛn kagala jɛnfɛnnɛ pè si pan. A mì silan wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo pe kan, ɛɛn fɔ pe sila ya mberi kɔrɔ wi yo na kan.

5 Ko puŋgo na, Daniyɛli ŋa pe yinri Bɛlitishazari†, ki mɛgɛ ŋga ki yɛn na yarisunŋgo ka mɛgɛ, a wì si pan fun ma yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Mìla ki jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li yinnɛ li yɛn wi ni. A mì silan wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo wi kan, mɛɛ wi pye fɔ:

6 ‹Bɛlitishazari, mboro ŋa ma yɛn jɛlɛfɛnnɛ pe to, mìgi jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li yinnɛ li yɛn ma ni, fɔ ŋgundo kala lo la kpɛ woro ma lara ma na. Yariyanra nda mì yan wa na wɔɔnrɔ ti na, ti logo, mari kɔrɔ wi yo na kan.›

7 «Mala ta mìla pye na wɔnlɔ, yariyanra nda mìla yan ti nda. Mìla pye na wele, yaraga ŋga mìla yan ki ŋga:
Mìla tige titɔnlɔgɔ ka yan yeresaga wa tara ti nandogomɔ.
8 Ki tige kìla yiri ma gbɔgɔ jɛŋgɛ, ma fanŋga ta, fɔ a ki numaga kila jiinri wa yɛnŋɛlɛ na.
Pàa pye naga yaan dunruya wi lagapyew ki ni.
9 Ki wɛrɛ tìla pye ma yɔn, a ki pire tì lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
Lere pyew wìla pye na yaakara taa wa ki ni.
Yanyaara tìla pye na paan na sinlɛlɛ wa ki yinmɛ pi ni.
Sannjɛrɛ tìla pye na paan nari sere ti poo wa ki njere ti ni.
Yaara nda fuun tì da tìla pye na yaakara taa wa ki pire ti ni.

† **4:5 4.5:** Bɛlitishazari mɛgɛ ki yɛn na para yarisunŋgo Bɛli ko sɛnrɛ na. Yarisunŋgo Bɛli kìla pye Babilɔni tara fɛnnɛ poro yarisunŋgo gbɔgɔ.

10 «Mala ta mìla pye na wɔnlɔ bere, wa
wɔɔnrɔ ti na, a mì si mɛrɛgɛ wa yan, wo
ŋa wi yɛn kpoyi, wì yiri wa yɛnŋɛlɛ na na
tinri.
11 A wì si para ŋgbanga ma yo fɔ:
‹Yege tige ŋga ki kɔn yege jan, yege njere
ti kɔɔnlɔ.
Yege wɛrɛ ti kaanla yeri wo tara, yege pire
ti jaraga.
Yanyaara ti fe ti yiri wa ki nɔgɔ, sannjɛrɛ
fun ti fe ti yiri wa ki njere ti ni.
12 Ɛɛn fɔ, yege yuŋgɔngɔ konaa ki ninde
ti ni ti yaga wa tara.
Ye tugurɔn naa tuguyɛnrɛ yɔngɔwɔ pɔ wi
na mboo yaga wa yan ki sɔgɔwɔ,
fɔɔngɔ kila wuun wi na.
Wi pye paa yanyaara ti yɛn mbaa yan ki
kaa.
13 Sɛnwee jatere ŋa wi yɛn wa wi kotogo
na, wo mbe wɔ wa, yaayogo jatere
mbe ye wi ni.
Wi yɛlɛ kɔlɔshyɛn lo pye wa ki cɛnlɔmɔ
pi ni.
14 « ‹Ki kakɔnndɛgɛlɛ li yɛn mɛrɛgɛye
kpoyi poro katɛɛgɛ, jaŋgo mbele fuun pe
yɛn yinwege na, pege jɛn pe yo fɔ Yɛnŋɛlɛ
na yaara ti ni fuun ti go na li yɛn ma
cɛn sɛnwee piile pe wunluwɔ pyew pi go
na. Ki kali ndanla li wunluwɔ pi kan lere
o lere yeri, li maa kan wo yeri. Li yɛrɛ
ma lere ŋa paa la jate leele pe ni wi tɛgɛ
wunluwɔ.
15 « ‹Kì pye ma, mi wunlunaŋa
Nebukanezari, wɔɔnrɔ nda mì wɔnlɔ tori
yɛɛn. Mboro Bɛlitishazari, mari kɔrɔ
wi yo na kan, katugu na wunluwɔ tara
kajɛnmbɛlɛ wa kpɛ se ya mberi kɔrɔ wi yo
na kan. Mboro wo na, ma mbe ya, katugu
Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li yinnɛ li yɛn ma ni.› »

Daniyɛli wìla wunlunaŋa wi wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yo

16 Kona, Daniyɛli, wo ŋa pe yinri
Bɛlitishazari, naa wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo,
a kì si to wi yɔn na, a wi jatere wì piri
wi na, fɔ wii ya mbe para ki wagati wi
ni. A wunlunaŋa wì suu pye naa fɔ:
«Bɛlitishazari, maga ka ti ki wɔɔnrɔ nda
to naa ti kɔrɔ yowo pi ni, tɔɔn jatere wi
piri ma na.»
A Bɛlitishazari wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Na tafɔ, mì pye naga jaa ki wɔɔnrɔ
nda ti pye ma juguye poro woro, ti kɔrɔ
wi pye ma winfɛnnɛ poro woo! Ɛɛn fɔ ki
si woro ma.
17 Tige ŋga mà yan, kìla yiri ma gbɔgɔ
ma pye fanŋga ni, fɔ a ki numaga kila
jiinri wa yɛnŋɛlɛ na. Leele pàa pye naga
yaan dunruya wi lagapyew ki ni.
18 Ki tige ki wɛrɛ tìla pye ma yɔn, a ki
pire tì lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ, fɔ lere pyew wìla pye
na yaakara taa wa ki ni. Yanyaara tìla
pye na paan na sinlɛlɛ wa ki yinmɛ pi ni,
a sannjɛrɛ tila paan na ti sere ti poo wa
ki njere ti ni.
19 Wunlunaŋa, ki tige ye, mboro wi. Mà
pye legbɔɔ naa fanŋga fɔ. Mà gbɔgɔ fɔ ma
saa gbɔn wa yɛnŋɛlɛ na, fɔ a ma wunluwɔ
fanŋga kì gbɔn dunruya wi lagapyew ki
ni.
20 «Ko puŋgo na, wunlunaŋa, a mà si
mɛrɛgɛ kpoyi wa yan wì yiri wa yɛnŋɛlɛ
na, ma tigi ma pan, ma yo fɔ: ‹Ye tige
ki kɔn yege jan, yege jɔgɔ pew, ɛɛn fɔ
yege yuŋgɔngɔ konaa ki ninde ti ni ti yaga
wa tara ti ni, ye tugurɔn yɔngɔwɔ naa
tuguyɛnrɛ yɔngɔwɔ pɔ wi na, yoo yaga
wa yan ki sɔgɔwɔ. Fɔɔngɔ kila wuun wi
na mbaa wi yinŋgi. Wo naa yanyaara ti
ni, ti pyelɔmɔ pi pye ja fɔ sa gbɔn yɛlɛ
kɔlɔshyɛn.›
21 Wunlunaŋa, ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wowi ŋa
yɛɛn. Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go
na, ŋga lì kɔn ma tɛgɛ ma yo ki yaa pye
wunlunaŋa, na tafɔ ma na, koyi ŋga yɛɛn.
22 Pe yaa kɔɔn purɔ mbɔɔn wɔ leele pe
sɔgɔwɔ. Ma yaa ka sa cɛn wa woŋgaala
pe ni. Ma yaa kaa yan ki kaa paa nɛgɛ
yɛn. Fɔɔngɔ ki yaa kaa wuun ma na mbaa
ma yinŋgi. Ma yaa yɛlɛ kɔlɔshyɛn lo pye
wa ki cɛnlɔmɔ pi ni, fɔ ma ka saga jɛn fɔ
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, li yɛn
sɛnwee piile pe wunluwɔ pyew pi go na,
fɔ ki kali ndanla li wunluwɔ pi kan lere o
lere yeri, li maa kan wo yeri.
23 Ɛɛn fɔ, ŋga kì yo fɔ tige ki yuŋgɔngɔ
konaa ki ninde ti ni, ti koro wa, ko kɔrɔ
wo yɛn, fɔ na ma ka kaga jɛn mbe yo fɔ
Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri, lo li yɛn wunluwɔ
we, pa ma wunluwɔ pi yaa sɔngɔrɔ ma
na.
24 Ki kala na, wunlunaŋa, ki yaga ma
yɛnlɛ na yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na, ma kapere

pyege ki yaga maa kasinŋge piin, mɔɔ tipere ti yaga maa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yinriwɛ taa. Ki ka pye ma, pa ma yaa yɛyinŋge ta.»

Daniyɛli wi sɛnrɛ tìla pye kaselege

25 Kì pye ma, Daniyɛli wìla ŋga yo, ki kagala ke ni fuun kàa wunlunaŋa Nebukanezari wi ta.
26 Yeŋge kɛ ma yiri shyɛn toroŋgɔlɔ, Daniyɛli sɛnyoro ti puŋgo na, pilige ka, ma wunlunaŋa wi ta wìla pye na yanriyanri wa wunluwɔ go ki biri wi go na, wa Babilɔni ca,
27 a wì si para ma yo fɔ: «Cagbɔgɔ Babilɔni ko ma ŋga yɛɛn! Mi Nebukanezari, muwi mìgi kan na yɛɛra fanŋga ki ni, maga pye na wunluwɔ ca, konaa mbanla gbɔgɔwɔ pi naga.»
28 Ma wunlunaŋa wi ta wìla pye na to yuun ma, a magala là si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yo fɔ: «Wunlunaŋa Nebukanezari, ŋga ki yɛn na yuun ma kan ki logo, ma wunluwɔ pì shɔ ma yeri.
29 Pe yaa ma purɔ mbɔɔn wɔ laga sɛnwee piile pe sɔgɔwɔ. Pa ma yaa sa cɛn wa yanyaara ti sɔgɔwɔ. Ma yaa la yan ki kaa paa nɛgɛ yɛn. Ma yaa yɛlɛ kɔlɔshyɛn lo pye wa ki cɛnlɔmɔ pi ni, fɔ ma ka saga jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, li yɛn sɛnwee piile pe wunluwɔ pyew pi go na, fɔ ki kali ndanla li wunluwɔ pi kan lere o lere yeri, li maa kan wo yeri.»
30 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a ki sɛnrɛ ti kala lì si pye Nebukanezari wi na. Pàa wi purɔ maa wɔ sɛnwee piile pe sɔgɔwɔ. A wi nɛɛ yan ki kaa paa nɛrɛ ti yɛn. Fɔɔngɔ kìla pye na wuun wi na naa yinŋgi. A wi yinzire tì kaa tɔnlɔndɔnlɔ paa yɔn kanwiga sire yɛn. A wi yombɛkɔɔrɔ tì tɔnlɔndɔnlɔ paa sannjɛrɛ woro yɛn.

Nebukanezari wìla sagala konaa ma Yɛnŋɛlɛ li sɔn

31 Wagati ŋa wìla kɔn ma tɛgɛ, naa wìla kaa wi yɛɛ yɔn fili, mi Nebukanezari, a mì silan yɛgɛ ki yirige ma wele wa naayeri, a na jatere wì si sɔngɔrɔ ma cɛn na na. A mì si Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li shari. Lo na li yɛn yinwege wolo fɔ sanga pyew, lo na li tegere ti yɛn kɔsaga fu woro, a li wunluwɔ pi yɛn wa sanga pyew fɔ tetete, a mì sili sɔn mali gbɔgɔ.
32 Dunruya woolo pe ni fuun pe woro li yɛgɛ na yaraga ka. Ŋga kìli ndanla, ko li ma pye yaara yɛnwere nda wa yɛnŋɛlɛ na ti na konaa leele mbele laga tara na pe na. Lere se ya mbeli fanŋga ki yerege, nakoma mbeli pye mbe yo fɔ: «Yiŋgi maa piin yɛɛn?»
33 Kì pye ma, ki wagati wi ni, a na jatere wì si sɔngɔrɔ ma cɛn na na. A na wunluwɔ pi gbɔgɔwɔ, naa na sɔnmɔ konaa na mɛgbɔgɔ ki ni, tì si sɔngɔrɔ ma kan na yeri. Na yɛrifɛnnɛ naa na tara legbɔɔlɔ, a pè silan yeri mbe pan naa. A mì sɔngɔrɔ ma cɛn wa na wunluwɔ pi na naa. A ka nɛɛ tari na gbɔgɔwɔ pi na naa na kee.
34 Koni, mi Nebukanezari, mi yɛn na naayeri wunluwɔ wi sɔnni, na wi mɛgɛ ki yinrigi, konaa naa gbogo. Wi kapyere ti ni fuun ti yɛn ma yala. Wi koŋgolo ke yɛn ma sin. Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, wo wi mbe ya mbe pe tirige.

5

Sɔgɔlɔ gbɔlɔ na wunlunaŋa Bɛlishazari wìla sɔgɔ

1 Naa Bɛlishazari wìla kaa cɛn wunluwɔ pi na, pilige ka, a wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi tara legbɔɔlɔ pe kan. Pe mbaa lere waga kele (1 000) yɔn ko tin. A wunlunaŋa wì si pinlɛ na duvɛn wi woo wi legbɔɔlɔ pe ni.
2 Naa duvɛn wìla kaa Bɛlishazari wi yigi, wi to Nebukanezari wìla tɛ naa warifuwe yaapire nda koli ma yiri ti ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa Zheruzalɛmu ca, a wì si konɔ kan ma yo pe sari lɛ pe pan ti ni, jaŋgo wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, naa wi japɔrimbɔlɔ konaa wi cɛnfɛnnɛ pe ni, pe duvɛn wi wɔ wa ti ni†.
3 Kì pye ma, ki yaapire nda pàa koli ma yiri ti ni wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa Zheruzalɛmu ca, a pè si pan ti ni. A wunlunaŋa wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, naa

† **5:2 5.2:** 2 Wunlu 24.13; 25.14-15; 2 Kuro 36.10

wi japɔrimbɔlɔ konaa wi cɛnfɛnnɛ pe ni, pè si duvɛn wi wɔ wa ti ni.

4 Naa pàa kaa duvɛn wi wɔ ma tin sanga ŋa ni, a pe nɛɛ pe yarisunndo nda ti yɛn tɛ woro, naa warifuwe woro, naa tuguyɛnrɛ woro, naa tugurɔn woro, naa tige woro konaa sinndɛɛrɛ woro ti sɔnni.

5 Kona, le ki wagati nuŋgba wi ni, a sɛnwee kɛɛ kà si fo ma yiri le fitan-ladaga wi yɛgɛ, nɛɛ yɔɔnrɔ ta yɔnlɔgi wa wunlunaŋa wi go mbogo fige ki na. A wunlunaŋa wì si kɛɛ ŋga kìla pye na yɔnlɔgi ki yan.

6 Kona, a wunlunaŋa wi yɛgɛ cɛnwɛ pì si kanŋga fyɛrɛ ti na. A wi jatere wi piri wi na maa sunndo wi kɔn wi na. A wi wire tì fanla. A wi kanŋguuro tila seri nari yɛɛ gbɔɔn.

7 A wì si para ŋgbanga ma konɔ kan ma yo pe pan kajɛnmɛ pyefɛnnɛ, naa kacɛn kagala jɛnfɛnnɛ konaa jɛlɛfɛnnɛ pe ni wi kan. Naa pàa kaa pan, a wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ ki Babilɔni tara kajɛnmbɛlɛ pe pye fɔ: «Ye ni, lere ŋa fuun ka ya mbege yɔɔnrɔ nda ti kara mberi kɔrɔ wi yo na kan, wunluwɔ yaripɔrɔ yɛnrɛ yaa le wi kan, mbe tɛ yɔngɔwɔ le wa wi yɔlɔgɔ konaa mboo pye wunluwɔ tara ti to taanri woo.»

8 A wunlunaŋa wi kajɛnmbɛlɛ pe ni fuun pè si ye ma yɔɔnrɔ ti wele, ɛɛn fɔ wa kpɛ sila ya mbege yɔɔnrɔ ti kara pe ni konaa mberi kɔrɔ wi yo wunlunaŋa wi kan.

9 Kì pye ma, a wunlunaŋa Bɛlishazari wi sunndo wì si kɔn wi na naa fɔ jɛŋgɛ. A wi yɛgɛ cɛnwɛ pì kanŋga naa ma serege. A wi tara legbɔɔlɔ pe ni fuun pe wire tì si fanla pe na.

10 Naa wunlunaŋa wi nɔ wìla kaa wun-lunaŋa wo naa wi legbɔɔlɔ pe sɛnyoro ti logo, a wì si ye pe kɔrɔgɔ wa liwɛn lisaga, mɛɛ yo fɔ: «Wunlunaŋa, Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan ma yeri! Maga ka ti ma jatere wi piri ma na, ma yɛgɛ cɛnwɛ pi kanŋga.

11 Naŋa wa yɛn laga ma wunluwɔ tara ti ni, Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li yinnɛ li yɛn wi ni. Ma to wi wunluwɔ wagati wi na, pàa kagala kɔrɔ jɛnmɛ, naa tijin-liwɛ konaa kajɛnmɛ ta wi yeri paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li kajɛnmɛ pi yɛn. Ki kala na, ma to we, wunlunaŋa Nebukanezari we, ko naŋa wo wìla tɛgɛ jɛlɛfɛnnɛ, naa jɛnfɛnnɛ, naa kajɛnmɛ pyefɛnnɛ konaa kacɛn kagala jɛnfɛnnɛ pe go na;

12 katugu ki naŋa we, ki Daniyɛli ŋa ma to wìla wi mɛgɛ taga naa yinri Bɛlitishazari, wi jatere wì gbɔgɔ ma wɛ, kajɛnmɛ naa tijinliwɛ yɛn wi ni mbe ya mbaa wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yuun, mbaa ŋgundo kagala ke yɛgɛ nari konaa mbaa yɔn sogowo kaan yewige ŋga fuun kì ŋgban ki na. Ye sa Daniyɛli wi yeri wi pan, wi yaa pan mbe yɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yo.»

13 Kì pye ma, a pè si saa Daniyɛli wi yeri ma pan wi ni wa wunlunaŋa wi yeri. A wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Zhuda tara woolo mbele wunlunaŋa, na to we, wìla saa koli ma pan pe ni, Daniyɛli mɛgɛ fɔ ŋa wìla pye pe ni, wowi mboro le?

14 Mɔ̀ɔ sɛnrɛ logo fɔ Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li yinnɛ li yɛn ma ni, fɔ leele pe maa kagala kɔrɔ jɛnmɛ, naa tijinliwɛ konaa kajɛnmɛ taa ma yeri, kajɛnmɛ mba pi yɔngɔ woro.

15 Pè pan kajɛnmbɛlɛ naa kajɛnmɛ pyefɛnnɛ pe ni laga na yeri, jaŋgo pe ki yɔɔnrɔ nda ti kara peri kɔrɔ wi yo na kan, ɛɛn fɔ wa kpɛ si ya mberi kɔrɔ wi yo na kan.

16 Mì logo ma yo fɔ ma ma ya na ŋgundo kagala ke kɔrɔ yuun, konaa na kaŋgbangala ke yɛgɛ woo. Koni, na maga ya mbege yɔɔnrɔ nda ti kara mberi kɔrɔ wi yo na kan, wunluwɔ yaripɔrɔ yɛnrɛ yaa le ma kan, mbe tɛ yɔngɔwɔ le wa ma yɔlɔgɔ. Ma yaa pye wunluwɔ tara ti to taanri woo.»

17 A Daniyɛli wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, ma yarikanra ti yaga wa nakoma mari kan lere wa yɛgɛ yeri. Mi wo na, mi yaa yɔɔnrɔ ti kara mberi kɔrɔ wi yo ma kan.

18 Wunlunaŋa, Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, làa wunluwɔ, naa mɛgbɔgɔ, naa sɔnmɔ, konaa gbɔgɔwɔ pi kan ma to Nebukanezari wi yeri.

19 Ki mɛgbɔgɔ ŋga kì kan wi yeri ki kala na, tara pyew ti woolo, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun konaa sɛnrɛ pyew ti woolo pàa pye

na fyɛ wi yɛgɛ fɔ na seri. Na wi kaa jaa pe leele mbele gbo, pe ma poro gbo. Na wi kaa jaa pe mbele yaga go na, pe ma poro yaga go na. Na wi kaa jaa mbe ŋa yirige mboo gbɔgɔ, wi ma wo yirige maa gbɔgɔ. Na wi kaa jaa mbe ŋa tirige, wi ma wo tirige.

20 Ɛɛn fɔ, naa yɛɛ gbɔgɔwɔ la kaa ye wa wi kotogo na, a wi kotogo kì ŋgban wi na, fɔ a wila wi yɛɛ nari, a Yɛnŋɛlɛ lì suu laga wa wunluwɔ pi na, maa gbɔgɔwɔ pi shɔ wi yeri.

21 A pè suu purɔ maa wɔ sɛnwee piile pe sɔgɔwɔ. A wi jatere wì si kanŋga paa yaayoro woo yɛn. A wì si saa cɛn wa yan sofilele pe ni, na yan ki kaa paa nɛgɛ yɛn. A fɔɔngɔ kì wo wi na maa yinŋgi, fɔ ma saa gbɔn pilige ŋga wìla kaa ki jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, li yɛn sɛnwee piile pe wunluwɔ pyew pi go na, fɔ lere ŋa kali ndanla, li ma wunluwɔ pi kan wo yeri.

22 «Koni, mboro Bɛlishazari, mboro ŋa ma yɛn wi pinambyɔ, mà ki kagala ke jɛn, konaa ki ni fuun, mɛɛ yɛnlɛ mbɔɔn yɛɛ tirige.

23 Ɛɛn fɔ mɔ̀ɔ yɛɛ gbɔgɔ Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li na. Mà ti a pè pan li shɛrigo gbɔgɔ yaapire ti ni ma kan, a mboro naa ma legbɔɔlɔ pe ni, naa ma japɔrimbɔlɔ konaa ma cɛnfɛnnɛ pe ni, yè duvɛn wi wɔ wa ti ni. A mɔ̀ɔ yarisunndo nda ti yɛn warifuwe woro, naa tɛ woro, naa tuguyɛnrɛ woro, naa tugurɔn woro, naa tige woro konaa sinndɛɛrɛ woro ti sɔn, ki yarisunndo tila la yaan, tila la nuru, tii si kala la jɛn. Ma si yala ma, yinwege naa ma kala li ni fuun li ni, ti yɛn Yɛnŋɛlɛ na kɛɛ, mɛɛ lo gbɔgɔ.

24 Ko kì ti, lì ki kɛɛ ki torogo, a kì pan maga yɔɔnrɔ ti yɔnlɔgɔ.

25 Yɔɔnrɔ nda tì yɔnlɔgɔ tori nda yɛɛn fɔ: ‹Mene, mene, tekɛli, parisin.›

26 Koni, ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi ŋa. ‹Mene› ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ‹jiri.› Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn wunluwɔ piliye yi jiri, ki piliye yɔn kì kɔ.

27 ‹Tekɛli› ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ‹Taanla.› Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn taanla culo na màga yan fɔ mà tifaga.

28 ‹Parisin› ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ‹kɔn shyɛn.› Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn wunluwɔ pi kɔn shyɛn maa kan Medi tara fɛnnɛ naa Pɛrisi tara fɛnnɛ pe yeri.»

29 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wunlunaŋa Bɛlishazari wì si konɔ kan ma yo pe wunluwɔ yaripɔrɔ le Daniyɛli wi kan, pe tɛ yɔngɔwɔ le wa wi yɔlɔgɔ. A pè sigi yari lagapyew fɔ Daniyɛli wo wì pye wunluwɔ tara ti to taanri woo we.

30 Ki pilige nuŋgba ki yembinɛ li ni, a pè si Kalide tara fɛnnɛ wunlunaŋa Bɛlishazari wi gbo.

6

1 A Medi tara fɛnnɛ naŋa Dariyusi wì si cɛn wunluwɔ pi na wi yɛlɛ nafa taanri ma yiri shyɛn wolo li ni.

Daniyɛli juguye pàa yɔn le wi na

2 Pilige ka, a wunlunaŋa Dariyusi wì sigi yan fɔ ki yɛn ma yɔn wi janmaratigiye cɛnmɛ naa nafa (120) tɛgɛ, pe cɛncɛn wi wunluwɔ tara lagapyew ki go na.

3 A wì si teele taanri tɛgɛ ki janmaratigiye cɛnmɛ naa nafa (120) pe go na. Janmaratigiye paa daga mbaa pe tunŋgo pyelɔmɔ pi yɛgɛ yuun ki teele taanri pe kan, jaŋgo wunlunaŋa wi kapyege ka ka ka jɔgɔ. Daniyɛli wìla pye ki teele taanri wo wa.

4 Ɛɛn fɔ pàa pye na Daniyɛli wi jate ma wɛ ki teele poro naa janmaratigiye pe na, katugu wìla kala jɛn ma wɛ pe na. Kì pye ma, a wunlunaŋa wi nɛɛ jaa mboo tɛgɛ wi tara ti ni fuun ti go na.

5 Kona, a teele poro naa janmaratigiye pe ni, pe nɛɛ pyelɔmɔ jaa mbe Daniyɛli wi jɛrɛgi wi tegere tunŋgo ŋga wìla pye na piin ki kala na. Ɛɛn fɔ pe sila pyelɔmɔ kpɛ nakoma puŋgosaga kpɛ ta mbege pye, katugu Daniyɛli wìla pye lere ŋa leele pè taga wi na. Ki kala na, pe sila sambalawa nakoma puŋgosaga yan wi na.

6 Kì pye ma, a ki nambala pè si pe yɛɛ pye fɔ: «We se pyelɔmɔ pa ta mbe Daniyɛli wi jɛrɛgi, kaawɔ we kala la lagaja mboo jɛrɛgi wa wi Yɛnŋɛlɛ li lasiri wo kanŋgɔlɔ.»

7 Kì pye ma, ki teele poro naa janmaratigiye pe ni, pè si fyɛɛlɛ ma kari wa wunlunaŋa wi yeri ma saa wi pye

fɔ: «Wunlunaŋa Dariyusi, Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan ma yeri.
8 Ma wunluwɔ tara teele, naa wunluwɔ yarijɛndɛ yɛgɛ wɔfɛnnɛ, naa janmaratigiye, naa yɛrifɛnnɛ konaa gboforonɛriye pe pe ni fuun pè yere ki na, maga kɔn maga tɛgɛ, fɔ wunlunaŋa, ma kakɔnndɛgɛlɛ la tɛgɛ mali ŋgban, fɔ sa gbɔn piliye nafa ma yiri kɛ, fɔ na lere o lere ka yɛnri yarisunŋgo ka yɛgɛ yeri nakoma lere wa yɛgɛ yeri, na wii yɛnri wunlunaŋa mboro nuŋgba yeri, pe ko fɔ wo yigi poo wa wa jaraye pe kɔrɔgɔ, wa jaraye pe wege ki ni.
9 Koni, wunlunaŋa, ki kakɔnndɛgɛlɛ li tɛgɛ, mɔɔ kɛɛ yɔnlɔ li taga ki sɛwɛ wi na, jaŋgo liga ka ya mbe kanŋga, li pye Medi tara fɛnnɛ naa Pɛrisi tara fɛnnɛ pe kakɔnndɛgɛlɛ, na li se ya kanŋga lo la.»
10 Kì pye ma, a wunlunaŋa Dariyusi wì suu kɛɛ yɔnlɔ li taga wa kakɔnndɛgɛlɛ sɛwɛ wi na.

Pàa Daniyɛli wi wa wa jaraye pe wege ki ni

11 Naa Daniyɛli wìla kaa ki logo ma yo fɔ pè ki kakɔnndɛgɛlɛ li tɛgɛ sanga ŋa ni, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go. Wi sanŋgazo yumbyɔ wi fenɛtiriye mbele pàa pye ma yɛgɛ wa wa Zheruzalɛmu ca ki yeri, a wì si pe yɛngɛlɛ. A wi nɛɛ kanŋguuro kanni wa pe tanla pilige pyew yɔnlɔ taanri, na wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri konaa nali sɔnni, paa yɛgɛ ŋga na wìla pye naga piin faa we.
12 Kona, a Daniyɛli wi winfɛnnɛ pè si gbinri ma ye wa wi kɔrɔgɔ, mɛɛ saa wi yan wila wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri nali gbogo.
13 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè si kari wa wunlunaŋa wi yeri, ma saa para wi ni ki kakɔnndɛgɛlɛ li wogo na. Pàa yo fɔ: «Wunlunaŋa, mì yo ma kakɔnndɛgɛlɛ la tɛgɛ fɔ mbe sa gbɔn piliye nafa ma yiri kɛ, fɔ na lere o lere ka yɛnri yarisunŋgo ka yɛgɛ yeri, nakoma lere wa yɛgɛ yeri, na wii yɛnri wunlunaŋa mboro nuŋgba yeri, pe ko fɔ wo wa wa jaraye pe wege ki ni?»
A wunlunaŋa wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Pa ki yɛn ma kaselege, Medi tara fɛnnɛ naa Pɛrisi tara fɛnnɛ poro kakɔnndɛgɛlɛ li, na li se ya kanŋga.»
14 A pè si sɛnrɛ ti lɛ naa, ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, Daniyɛli ŋa wi yɛn Zhuda tara woolo mbele pàa koli ma pan pe ni kulolo wo wa, wi woro nɔɔ jate. Wi si woro nɔɔ kakɔnndɛgɛlɛ li jate fun. Wi maa yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri yɛnrisaga taanri pilige pyew.»
15 Naa wunlunaŋa wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a kì suu nawa pi piri wi na fɔ jɛŋgɛ. A wì sigi jate wa wi nawa mbe Daniyɛli wi shɔ. Maga yigi fɔ ma saa ki yɔnlɔ ki kɔ, wìla ki lagaja mbe Daniyɛli wi shɔ.
16 Ɛɛn fɔ, a ki leele pè si sɔngɔrɔ ma kari fyɛlɛgɛ na wa wunlunaŋa wi yeri ma saa ki yo wi kan fɔ: «Wunlunaŋa, màga jɛn ma yo mbe yala Medi tara fɛnnɛ naa Pɛrisi tara fɛnnɛ pe lasiri wi ni, kakɔnndɛgɛlɛ na fuun wunlunaŋa wì tɛgɛ maa kɛɛ yɔnlɔ taga ki sɛwɛ wi na, li se ya kanŋga naa!»
17 Kona, a wunlunaŋa wì si konɔ kan ma yo pe sa Daniyɛli wi wa wa jaraye pe wege ki ni. A wunlunaŋa wì si Daniyɛli wi pye fɔ: «Ma Yɛnŋɛlɛ na ma yɛn na tunŋgo piin li kan kapɔrɔ ni, lɔɔn shɔ!»
18 Ko puŋgo na, a pè si sinndɛligbɔgɔ ka tɛgɛ ma jaraye pe wege ki tɔn ki ni. A wunlunaŋa wì suu tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga konaa wi legbɔɔlɔ pe wogo ki taga sinndɛligbɔgɔ ki na, jaŋgo yaraga kpɛ ka ka kanŋga, ŋga kì tɛgɛ Daniyɛli wi kanŋgɔlɔ ki wogo na.
19 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si kari wi go. Wìla yembinɛ li ni fuun li pye, wii yɛnlɛ mbe li. Wii yɛnlɛ jɛlɛ mbe pan wa wi yeri. Wi sila si ya mbe wɔnlɔ.

Yɛnŋɛlɛ làa Daniyɛli wi shɔ jaraye pe yeri

20 Ki goto yirifaga ki na, a wunlunaŋa wì si yiri, mɛɛ fyɛɛlɛ ma kari wa jaraye pe wege ki yɔn na.
21 A wì si fulo wa wege yɔn ki tanla, wi jatere piriwɛn ni fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ Daniyɛli wi yeri ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li tunmbyee Daniyɛli, ma Yɛnŋɛlɛ na ma yɛn na tunŋgo piin li kan kapɔrɔ ni, li ya mɔɔ shɔ jaraye pe yeri le?»

22 A Daniyɛli wì si koro wa ma wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan ma yeri!
23 Na Yɛnŋɛlɛ lìli mɛrɛgɛ wi tun, a wì pan ma jaraye pe yɔnrɔ ti tɔn pe na. Pee yaraga ko ka kpɛ pye na na, katugu Yɛnŋɛlɛ lìgi yan mii jɔgɔ li na. Mboro fun wunlunaŋa, mii kapege kpɛ pye ma na.»

24 Kì kaa pye ma, a wunlunaŋa wi nawa pì si yinŋgi fɔ jɛŋgɛ. A wì si konɔ kan ma yo pe Daniyɛli wi yirige poo wɔ wa jaraye pe wege ki ni. Naa pàa kaa Daniyɛli wi yirige maa wɔ wa wege ki ni, pe sila tulugo kpɛ yan wi wire ti laga ka na, katugu wìla wi jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na.
25 A wunlunaŋa wì si konɔ kan, ma yo leele mbele pàa Daniyɛli wi jɛrɛgi, pe pan pe ni, naa pe jɛɛlɛ konaa pe piile pe ni, pe pe wa wa jaraye pe wege ki ni. Pe waŋgɔlɔ wa wege ki ni, pe sila ta mbe gbɔn yɛrɛ wa ki kɔsaga ki na, a jaraye pè si gbinri ma to pe na, ma pe kajeere ti ni fuun ti yaari.

26 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa Dariyusi wì si sɛwɛ pye maa torogo leele pe ni fuun pe kan, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun konaa sɛnrɛ pyew ti woolo pe kan tara ti lagapyew ki ni, ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa yɛyinŋge gbɔgɔ kan ye yeri!
27 Mi yɛn naga konɔ na li kaan, fɔ laga na wunluwɔ tara ti lagapyew ki ni, leele pe ni fuun paa fyɛ Yɛnŋɛlɛ na Daniyɛli maa gbogo li yɛgɛ.

Katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinwege wolo, li yɛn wa fɔ sanga pyew.

Li wunluwɔ pi se jɔgɔ, kɔsaga woro li tegere ti na.

28 Li ma lere shɔ, ma lere wɔ kala.

Li ma kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ pye wa naayeri konaa laga tara ti na.

Lo lì Daniyɛli wi shɔ jaraye pe kɛɛ.»

29 Ko puŋgo na, Daniyɛli wìla yeresaga jɛŋgɛ ta wunlunaŋa Dariyusi wi wagati wi na konaa Pɛrisi tara fɛnnɛ pe wunlunaŋa Sirusi wi wagati wi na fun.

YARIYANRA NDA TILA NAGA DUNRUYA WUNLUWƆ

KONAA YƐNNŊƐLƐ WUNLUWƆ PI WOGO NA 7

7.1–12.13

Daniyɛli wi yariyanga koŋgbanŋga: Woŋgaala tijɛrɛ kala

1 Babilɔni tara wunlunaŋa Bɛlishazari wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li na, ma Daniyɛli wi ta wìla pye ma sinlɛ wa wi sorondo ti na, a wì si wɔɔnrɔ wɔnlɔ ma yariyanra ta yan. Ko puŋgo na, a Daniyɛli wì si wɔɔnrɔ ti yɔnlɔgɔ ma lara nda ti wogo yɛn ma ŋgban ti yɛgɛ yo. Nda wìla yɛgɛ yo ti nda.
2 Wìla yo fɔ: «Yembinɛ li ni, wa na yariyanga ki ni, mìla pye na wele, mɛɛ kaa tifɛlɛgɛ ki yan kì yiri wa naayeri wi kɛyɛn tijɛrɛ yi ni fuun yi na na gbɔɔn, ma pan ma kɔgɔje gbɔɔ tɔnmɔ pi yɛgɛ fanŋga ni.
3 A woŋgaala tugbɔmbɔlɔ tijɛrɛ si yiri wa kɔgɔje wi ni, wa sila yala wa ni†.
4 Woŋgbɔ koŋgbanŋa wìla pye paa jara yɛn. Kanwira la pye wi na paa yɔn yɛn. Maga ta mìla pye naa wele, a pè sigi kanwira ti kɔn mari laga wi na, mɛɛ wi yirige maa yerege wi tɔɔrɔ ti na paa sɛnwee pyɔ yɛn. A pè si sɛnwee pyɔ jatere kan wi yeri.
5 «Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mì si woŋgbɔ shyɛn woo yan, wìla pye paa cɛngɛ urusi ka yɛn. Wìla pye ma cɛn wi puŋgo tɔɔrɔ ti na. Kendiŋgangala taanri la pye wa wi yɔn, wa ŋgangala ke sɔgɔwɔ. A pè suu pye ma yo wi yiri wi sa kara lɛgɛrɛ ka.
6 «Ko puŋgo na, mìla pye na wele naa, mɛɛ woŋgbɔ wa yɛgɛ yan; wìla pye paa kamɔlɔ yɛn. Kanwira tijɛrɛ la pye wa wi pɔgɔlɔ paa sannjɛgɛ yɛn. Yinrɛ tijɛrɛ la pye wi na. A pè si tegere kan wi yeri†.
7 «Ko puŋgo na, wa na yariyanga ki ni yembinɛ li ni, mbe ka wele, mɛɛ woŋgbɔ tijɛrɛ woo yan. Wìla pye sunndo kɔngɔ ni, ma pye fyɛrɛ ni. Fanŋga gbɔgɔ la pye wi ni fɔ jɛŋgɛ. Ŋgangala titɔnlɔŋgɔlɔ tugurɔn wogolo kàa pye wa wi yɔn. Wìla pye na kara ti kuun, nari kɔɔnlɔ

† **7:3 7.3:** Naga 13.1; 17.8 † **7:6 7.4-6:** Naga 13.2 † **7:7 7.7:** Naga 12.3; 13.1

yuroyuroyuro, nari kaa, nari sannda ti tangala tangala. Wìla pye wi yɛ woŋgaala koŋgbanmbala pe ni. Yɛnŋgɛlɛ kɛ kàa pye wi na†.

8 Maga ta mìla pye naga yɛnŋgɛlɛ ke wele, a mì si kaa ki yan fɔ yɛnnɛ jɛɛlɛ la yiri wa sanŋgala ke sɔgɔwɔ. Wa yɛnŋgɛlɛ koŋgbanŋgala ke ni, a taanri si kɔlɔgi ma wɔ wa yɛnnɛ jɛɛlɛ li yɛgɛ. Yɛngɛlɛ la pye ki yɛnnɛ jɛɛlɛ li na paa sɛnwee wogolo yɛn. Yɔn la pye li na, a laa yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ yuun†.»

Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnwagati

9 «Kona, mìla pye na wele naa bere, maga ta pàa pye na wunluwɔ jɔnrɔ teri-teri. Ŋa wìla pye wa maga lɛ wa fafafa†, a wì si cɛn ki wunluwɔ jɔngɔ ka na. Wi yaripɔrɔ tìla pye ma filige yege yege yege. Wi yinzire tìla pye ma filige paa sumbyɔ sifire yɛn. Wi wunluwɔ jɔngɔ kìla pye paa kasɔn yinnɛ yɛn. Wi wunluwɔ jɔngɔ jegele kiiri kiiri kàa pye paa kasɔn gbɔgɔ yɛn†.

10 Kasɔn kìla pye na janri na yinrigi wa wi yɛgɛ paa gbaan tɔnmɔ yɛn. Leele waga lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ pàa pye wi tunmbyeele; leele waga kɛkɛ tɛgɛsaga lɛgɛrɛ pàa pye ma yere wi yɛgɛ sɔgɔwɔ na tunŋgo piin wi kan. Kona, a kiti kɔnfɛnnɛ pè si cɛncɛn. A pè si sɛwɛɛlɛ pele yɛngɛlɛ†.

11 «Mìla pye na wele naa bere, katugu ki yɛnnɛ làa pye nali yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ yuun. A mì sigi yan fɔ pège woŋgbɔ wi gbo, maa wire ti tɔngɔ, mari wa kasɔn mari sogo.

12 Woŋgaala sanmbala poro na, pàa pe fanŋga ki shɔ pe yeri; ɛɛn fɔ, a pè si pe yaga go na fɔ ma saa gbɔn wagati wa ni.

13 «Mìla pye na wele bere wa na yariyanga ki ni yembinɛ li ni, mbe ka wele,

a mì si lere wa yan, ŋa wì yiri sɛnwee pinambyɔ† kɔrɔgɔ.

Wìla yiri wa naayeri ma pan kambaara ti na.

A wi nɛɛ paan wa ŋa wìla pye wa maga lɛ wa fafafa wi tanla.

A pè suu yigi ma fulo wi ni le wi tanla.

14 A pè si tegere naa gbɔgɔwɔ konaa wunluwɔ pi kan wi yeri;

a leele pe ni fuun, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun, konaa sɛnrɛ pyew ti woolo pe nɛɛ tunŋgo piin wi kan.

Wi tegere ti yɛn tegere nda ti yɛn kɔsaga fu;

wi wunluwɔ pi se si jɔgɔ fyew.»

15 «Mi Daniyɛli ki wogo kìla na jatere wi piri na na jɛŋgɛ, a na sunndo wi kɔn na na fɔ jɛŋgɛ yariyanra nda mìla yan ti kala na.

16 Kì kaa pye ma, leele mbele pàa pye wa, a mì si fulo nuŋgba tanla, maa yewe ki kagala ke ni fuun ke kɔrɔ jate wi ni. A wì si ke kɔrɔ wi yo mala kan.

17 Wìla yo fɔ: ‹Ki woŋgaala tugbɔmbɔlɔ tijɛrɛ wele, pe yɛn ma taanla wunlumbolo tijɛrɛ ni, mbele pe yaa ka yiri laga tara ti na.

18 Ɛɛn fɔ poro puŋgo na, Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li leele kpoyi poro pe yaa ka wunluwɔ pi ta, pi yaa ka koro poro kan sanga pyew fɔ tetete.›

19 «Koni, mìla pye na jaa mbe ki woŋgbɔ tijɛrɛ woo wi kala li jɛn mbe wali li na, wo ŋa wìla pye wi yɛ san-mbala pe ni fuun pe ni we. Wìla pye fyɛrɛ ni fɔ jɛŋgɛ. Wi ŋgangala kàa pye tugurɔn. Wi yombɛkɔɔrɔ tìla pye tuguyɛnrɛ. Wìla pye na kara ti kuun, nari kɔɔnlɔ yuroyuroyuro, nari kaa, nari sannda ti tangala tangala.

20 Yɛnŋgɛlɛ kɛ ŋgele kàa pye wa wi go ki na, mìla pye na jaa mbe ke kala li jɛn fun mbe wali li na, konaa yɛnnɛ sanna na làa kaa yiri, a taanri kɔlɔgi ma toori li yɛgɛ sɔgɔwɔ li kala li ni, lo na yɛngɛlɛ la pye li na, naa yɔn ni, a laa yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ yuun we. Ki yɛnnɛ làa cɛn ndɛɛ li gbɔgɔ ma wɛ sanŋgala ke na.

21 «Maga ta mìla pye na wele, a mì sigi yan fɔ ki yɛnnɛ li yɛn na malaga gbɔɔn Yɛnŋɛlɛ li woolo kpoyi pe ni, na yawa taa pe na†,

† **7:8 7.8:** Naga 13.5-6 † **7:9 7.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Ŋa wìla pye wa maga lɛ wa fafafa,* ko yɛn naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ lo li, lo na lɛsaga woro li na, kɔsaga si woro li na. † **7:9 7.9:** Naga 1.14; 20.4 † **7:10 7.10:** Naga 5.11; 20.12 † **7:13 7.13:** Mati 24.30; 26.64; Maki 13.26; 14.62; Luki 21.27; Naga 1.7,13; 14.14 † **7:21 7.21:** Naga 13.7

22 fɔ ŋa wìla pye wa maga lɛ wa fafafa,
wi pan wi tanga kan Yɛnŋɛlɛ na yaara ti
ni fuun ti go na li leele kpoyi pe yeri, fɔ
wagati wi sa gbɔn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi
pe wunluwɔ pi ta†.
23 «Kì kaa pye ma, a ki kagala ke kɔrɔ wì
si yo na kan ma yo fɔ: ‹Woŋgbɔ tijɛrɛ woo
wi yɛn na wunluwɔ tijɛrɛ woo wogo nari.
Ki wunluwɔ pi yaa ka pan laga tara ti na,
mbe pye pi yɛ wunluwɔ sanmba pyew pi
ni. Pi yaa ka dunruya wi lagapyew ki ka,
mbe leele pe kɔɔnlɔ yuroyuroyuro, mbe
pe tangala tangala.
24 Yɛnŋgɛlɛ kɛ koro yɛn ma taanla
wunlumbolo kɛ ni, mbele pe yaa ka cɛn
ki wunluwɔ pi na. Wunluwɔ wa yɛgɛ yaa
ka yiri poro puŋgo na. Wo yaa ka pye
wi yɛ koŋgbanmbala sanmbala pe ni. Wi
yaa ka wunlumbolo taanri jan mbe cɛn
wa pe yɔnlɔ.
25 Wi yaa kaa sɛnpere yuun Yɛnŋɛlɛ na
li yɛn yaara pyew ti go na li na, mbaa
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li
leele kpoyi pe jɔlɔ. Wi yaa ka yo fɔ wi
yaa Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe wagati ŋa
wì tɛgɛtɛgɛ konaa pe lasiri wi kanŋga.
Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe yaa ka pye wa wi
fanŋga ki nɔgɔ yɛlɛ taanri naa walaga.
26 Ko puŋgo na, kiti kɔnwagati wi yaa
gbɔn. Pe yaa wi tegere ti shɔ wi yeri,
mboo tɔngɔ mboo kɔ pew.
27 Kona, dunruya wunluwɔ pi ni fuun pi
fanŋga, naa pi tegere, konaa pi gbɔgɔwɔ
pi ni, ti yaa kan Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni
fuun ti go na li leele kpoyi poro yeri. Pe
wunluwɔ pi yaa ka pye wunluwɔ mbakɔɔ.
Dunruya fanŋga fɛnnɛ pe ni fuun pe yaa
kaa tunŋgo piin pe kan mbaa nuru pe
yeri†.›
28 «Pa ki sɛnrɛ tì kɔ na ki laga ŋga ki
na. Mi Daniyɛli mi wo na, ki sɛnrɛ tìla na
jatere wi piri na na, ma fyɛrɛ wa na na fɔ
jɛŋgɛ. A na wire cɛnlɔmɔ pì kanŋga. A
mì sigi kagala ke tɛgɛ wa na nawa.»

8

Yariyanga shyɛn wogo:
Simbapɔlɔ naa sikapɔlɔ kala

1 Wunlunaŋa Bɛlishazari wi wunluwɔ
pi yɛlɛ taanri wolo li ni, mi Daniyɛli, a
mì si wɔɔnrɔ wɔnlɔ ma yariyanga fɔnŋgɔ
yan naa, ko la pye yariyanga koŋgbanŋga
ŋga mìla yan ko puŋgo na.
2 Mìla pye na wele ki yariyanga
yansanga wi ni, mala ta mila wele, a mì
si kaa na yɛɛ yan wa malaga sigeca Suzi
ki ni, wa Elamu kinda wi ni. Wa na
yariyanga ki ni, a mì si kaa na yɛɛ yan
wa Ulayi gbaan wi tanla.
3 Mì kaa yɛgɛ yirige ma wele, mɛɛ
simbapɔlɔ wa yan yeresaga le gbaan wi
yɔn na. Yɛnŋgɛlɛ shyɛn la pye wi na. Ki
yɛnŋgɛlɛ shyɛn kàa pye ma tɔnlɔndɔnlɔ
fɔ jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ nuŋgba la pye ma tɔnlɔ
nuŋgba na. La la keli ma yiri la na. Na
làa yiri puŋgo na, lo la tɔnlɔ ma wɛ sanna
li na.
4 Kona, a mì sigi yan fɔ ki simbapɔlɔ
wi yɛn na gbɔɔn wi yɛnŋgɛlɛ ke ni wa
yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, naa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ konaa yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yɛri. Woŋgbɔ wo wa kpɛ sila ya mbe
yere mboo sige. Lere kpɛ saa ya mbe
yaraga shɔ wi yeri. Ŋga fuun kìla wi
ndanla, ko wìla pye na piin. Wi fanŋga
kìla pye na gbogo na kee yɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.

5 Mala ta mìla pye na jatere piin ki wogo
ki na, mbe ka wele, mɛɛ sikapɔlɔ wa yan
wila fee na paan, ma yiri wa yɔnlɔ tosaga
kɛɛ yeri. Wìla pye na tara ti lagapyew ki
yanri na paan, wi tɔɔrɔ ti sila si pye na
jiinri wa tara ti na. Yɛnnɛ titɔɔnlɔ gbenɛ
nuŋgba la pye wa wi yɛngɛlɛ shyɛn ke
sɔgɔwɔ pi ni.
6 Simbapɔlɔ yɛnŋgɛlɛ shyɛn fɔ ŋa mìla
yan yeresaga wa gbaan wi yɔn na, a
sikapɔlɔ wì si saa fo ma gbɔn wi na, mɛɛ
gbinri ma to wi na wi fanŋga ki ni fuun
ki ni.
7 A mì suu yan wi saa na malaga
gbɔɔn simbapɔlɔ wi ni. Wìla wi gbɔn
kayaŋga gbɔgɔ ni, fɔ ma simbapɔlɔ wi
yɛnŋgɛlɛ shyɛn ke kaari. Fanŋga sila pye
simbapɔlɔ wi ni wi ya wi yere wuu sige.
A sikapɔlɔ wì suu jan tara, maa tangala
tangala wi tɔɔrɔ ti ni. Lere kpɛ sila ta mbe
simbapɔlɔ wi shɔ wi yeri.

† **7:22 7.22:** Naga 20.4 † **7:27 7.27:** Naga 20.4; 22.5

8 A sikapɔlɔ wì si fanŋga ta fɔ jɛŋgɛ,
ɛɛn fɔ naa wi fanŋga kìla kaa gbɔn wa
ki gbɔnsaga, a wi yɛnnɛ titɔɔnlɔ gbenɛ lì
si kaw. Ɛɛn fɔ, a yɛnŋgɛlɛ titɔnlɔŋgɔlɔ
tugbɔŋgɔlɔ tijɛrɛ si yiri wa li yɔnlɔ ma
yɛgɛ wa dunruya wi go tijɛrɛ ki yeri.

9 A yɛnnɛ jɛɛlɛ là si yiri ki yɛnŋgɛlɛ ke
nuŋgba na, ma tɔnlɔ kɔnlɔ fu ma kari wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, naa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri konaa ma kari wa tara
tiyɔnrɔ† ti kɛɛ yeri.

10 Li fanŋga kìla gbɔgɔ fɔ ma saa gbɔn
wa yaara nda wa yɛnŋɛlɛ na ti na; làa ki
yaara nda tì da ti walaga kɔn ma wo tara,
konaa wɔnŋgɔlɔ kele ni, mɛɛ ti tangala
tangala li tɔɔrɔ ti ni†.

11 Làa li yɛɛ gbɔgɔ fɔ ma li yɛɛ taanla
yaara nda wa yɛnŋɛlɛ na ti togbɔɔ wi ni.
Saraga sogowogo ŋga ki maa woo pilige
pyew yaara nda wa yɛnŋɛlɛ na ti togbɔɔ
wi yeri, làa ki saraga wɔgɔ ki yerege
konaa ma wi cɛnsaga kpoyi ki tɛgɛ fyɔngɔ
ni.

12 Yaara nda wa yɛnŋɛlɛ na, pàa ti le
wa li fanŋga ki nɔgɔ konaa ma saraga
sogowogo ŋga ki maa woo pilige pyew
ki yerege kapere ti kala na. Yɛnnɛ làa
kaselege ki wa tara, a li kapyegele ke ni
fuun kaa yɔngɔ.

13 Kona, a mì si mɛrɛgɛ kpoyi wa
magala logo wi yɛn na para. A mɛrɛgɛ
kpoyi wà yɛgɛ si wo yewe ma yo fɔ: «Ki
yariyanra nda tì naga, ti kagala ke yaa
koro mbaa piin fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
Saraga sogowogo ŋga ki maa woo pilige
pyew, ki yaa koro mbawɔgɔ fɔ sa gbɔn
wagati wiwiin? Kapegbɔgɔ ŋga ki maa
jɔgɔwɔ pi piin, ki yaa koro wa fɔ sa
gbɔn wagati wiwiin? Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga
kpoyi konaa yaara da wa yɛnŋɛlɛ na, pe
yaa ti yigikala li tisaw fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?»

14 A mɛrɛgɛ koŋgbanŋa wì silan yɔn
sogo ma yo fɔ: «Pinliwɛ waga kele naa
cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (1 150)
konaa yɔnlɔkɔgɔ waga kele naa cɛnmɛ
naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (1 150) ki
yaa toro gbɛn, ko puŋgo na, Yɛnŋɛlɛ li
cɛnsaga kpoyi pee jɛn pege pye kpoyi
naa.»

Mɛrɛgɛ Gabiriyɛli wìla yariyanga ki kɔrɔ wi yo Daniyɛli wi kan

15 «Kona, mi Daniyɛli, mala ta mìla pye
na jatere piin yariyanga ŋga mìla yan
konaa ki kɔrɔ wi wogo na, a mì si yaraga
yɛnwege ka yan kì yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
ŋga kìla pye paa sɛnwee pyɔ yɛn.

16 A mì si sɛnwee magala la logo ma
yiri wa Ulayi gbaan tɔnmɔ pi nandogomɔ.
Làa gbele ŋgbanga ma yo fɔ: ‹Gabiriyɛli,
yariyanga ki kɔrɔ wi yo ki naŋa ŋa wi
kan†.›

17 Kì kaa pye ma, a Gabiriyɛli wì si fulo
le laga ŋga mìla pye ma yere ki tanla. Naa
wila kaa na fulo na tanla, a na sunndo wì
si kɔn na na. A mì si to mala yɛgɛ ki jiile
wa tara. A wì silan pye fɔ: ‹Sɛnwee pyɔ,
ki logo ma wali ki na, fɔ ki yariyanga ki
yɛn na para wagati puŋgo woo wi kagala
koro sɛnrɛ na.›

18 Maa ta wìla pye na para na ni, a na
yɛgɛ si wɔ, mala yɛgɛ ki ta jiilesaga wa
tara. Ɛɛn fɔ, a wì si jiri na na, mala yirige
mala yerege le laga ŋga mìla pye.

19 Kona, a wì silan pye fɔ: ‹Kala na li yaa
ka pye Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa wagati wi
kɔsanga ni, mi yaa li naga ma na, katugu
ki wagati wì kɔn ma tɛgɛ.

20 Simbapɔlɔ ŋa mà yan yɛnŋgɛlɛ shyɛn
ke ni, wo yɛn ma taanla Medi tara fɛnnɛ
naa Pɛrisi tara fɛnnɛ pe wunlumbolo poro
ni.

21 Sikapɔlɔ sire lɛgɛrɛ fɔ ŋa mà yan,
wo yɛn ma taanla Yavan† tara wunlunaŋa
wo ni. Yɛnnɛ titɔɔnlɔ na làa pye wa wi
yɛnŋgɛlɛ shyɛn ke sɔgɔwɔ pi ni, lo yɛn ma
taanla ki tara ti wunlunaŋa koŋgbanŋa
wo ni.

22 Kona, a ki yɛnnɛ lì si kaari, a
yɛnŋgɛlɛ tijɛrɛ si yiri wa li yɔnlɔ. Koro
yɛn ma taanla wunluwɔ tijɛrɛ ni, mba pi
yaa ka yiri wa ki tara nuŋgba ti ni; ɛɛn
fɔ ki wunluwɔ tijɛrɛ pi fanŋga ki se ka
gbɔgɔ mbe koŋgbanmba pi woo pi bɔ.

23 Pe wunluwɔ pi kɔsaga, na lepeele pe
kapere pyege kiga ka gbɔn wa ki gbɔnsaga

† **8:9 8.9:** Tara tiyɔnrɔ to ti yɛn Izirayɛli tara re. † **8:10 8.10:** Naga 12.4 † **8:16 8.16:** Luki 1.19,26 † **8:21 8.21:** Yavan tara to nuŋgba to pe maa yinri fun Girɛsi tara.

ki na sanga ŋa ni, wunlunaŋa wa yaa ka yiri, ŋa wi yaa ka pye yɛɛ gbɔgɔwɔ naa tijinliwɛ pee ni.
24 Wi yawa pi yaa ka gbɔgɔ, ɛɛn fɔ pii yaa ka yiri wo yɛrɛ jate yeri. Wi yaa ka jɔgɔwɔ pye fɔ jɛŋgɛ. Wi kapyegele ke ni fuun ke yaa ka yɔn. Wi yaa ka fanŋga fɛnnɛ pe tɔngɔ konaa Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni.
25 Wi tijinliwɛ pee pi kala na, wi yaa ka lelɛgɛrɛ fanla mbe pe puŋgo. Wi yaa ka pye yɛɛ gbɔgɔwɔ coli. Wi yaa ka lelɛgɛrɛ tɔngɔ, mbele pe yaa kaa ki jate pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge na pɔw. Wi yaa ka yiri malaga ni wunlumbolo pe Wunluwɔ wi kɔrɔgɔ. Ɛɛn fɔ pe yaa kaa tɔngɔ, mbege ta sɛnwee kɛɛ si gbɔn wi na.
26 Yariyanga ŋga mà yan pinliwɛ naa yɔnlɔkɔgɔ wogo ki na, ki yɛn kaselege. Ɛɛn fɔ ki yariyanga kala li yaga wa ma nawa, li pye ŋgundo, katugu li yɛn na para wagati ŋa wila paan wa lege wi wogo na.›
27 «Ko puŋgo na, mi Daniyɛli, a mì si fanla, fɔ a mì to na yaa ma saa gbɔn piliye yɔn ka na. Ko puŋgo na, a mì si kaa yiri na wunlunaŋa wi kagala ke yɛgɛ woo. Ɛɛn fɔ, na jatere wìla pye ma piri na na yariyanga ŋga mìla yan ki kala na, katugu mi sila ya mbege kɔrɔ wi jɛn.»

9

Daniyɛli wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri

1 Sɛrisɛsi† pinambyɔ Dariyusi ŋa wìla yiri wa Medi tara fɛnnɛ pe ni, wìla pye Kalide tara fɛnnɛ pe wunlunaŋa.
2 Wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li ni, mi Daniyɛli, a mì sigi kara maga yan wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔZheremi wi yɔn, ma yo fɔ Zheruzalɛmu ca ki yaa ka tɔngɔ mbe pye kataga, mbe sa gbɔn fɔ yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ†.
3 Kì pye ma, a mì si yeŋge le, ma jatere piriwɛn yaripɔrɔ le, ma saa cɛn cɔnrɔ† ma yɛgɛ wa wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mali yɛnri yɛnrɛwɛ naa yɛnrɛwɛ gbɔɔ ni.
4 A mì si Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo lilan kapere ti kala yaga na na. Mìla yo fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ, mboro ŋa ma yɛn fyɛrɛ ni, ma yɛn ma mbele ndanla, a pɔ̀ɔn ŋgasegele ke yigi na tanri ke na, ma mɔɔ yɔn finliwɛ pi yigi pe ni.
5 Wè kapege pye, ma kambasinnde pye, ma tipege pye. Wè yiri ma je ma na. Wè je ma ŋgasegele naa ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na.
6 Wee logo ma tunmbyeele, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri, poro mbele pè para ma mɛgɛ na we wunlumbolo, naa we fanŋga fɛnnɛ, naa we tɛlɛye konaa we tara woolo pe ni fuun pe ni we.
7 We Fɔ, mboro wo na, ma yɛn sinŋɛ. Woro wè fɛrɛ shɔ nala, woro Zhuda tara woolo, naa Zheruzalɛmu ca woolo, konaa Izirayɛli tara woolo pe ni fuun, mbele pè yiri tɔɔn konaa mbele pè yiri wa lege, poro mbele maa purɔ, a pè kari tara nda fuun ni pe kambasinnde nda pè pye ma na ti kala na we.
8 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro wè fɛrɛ ti shɔ, woro naa we wunlumbolo, naa we tara teele konaa we tɛlɛye pe ni, katugu wè kapege pye ma na.
9 Ɛɛn fɔ, mboro ŋa ma yɛn we Fɔ, we Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn leele yinriwɛ tafɔ, ma yɛn na we kapere ti kala yari we na, ali mbege ta wè yiri ma je ma na.

10 «Wee yɛnlɛ mbe logo Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yeri. Lasiri koŋgolo ŋgele lì kan li tunmbyeele mbele Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri, a pè ke yo we kan, wee yɛnlɛ mbe tanga ke na.
11 Izirayɛli tara woolo pe ni fuun pɔ̀ɔn lasiri koŋgolo ke jɔgɔ. Pè puŋgo le ma ni, ma je mbe logo ma yeri. Ki kala na, daŋga kagala naa tipege kagala ŋgele ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wi lasiri sɛwɛ wi ni, ki kagala kè to we na, katugu wè kapege pye Yɛnŋɛlɛ li na.

† **9:1 9.1:** Sɛrisɛsi ŋa pòo mɛgɛ ki yeri lagamɛ, wi yɛn wi yɛ ŋa pè para wi sɛnrɛ na wa Ɛsitɛri sɛwɛ wi ni; Ɛsitɛ 1.1. † **9:2 9.2:** Zhere 25.11; 29.10 † **9:3 9.3:** Mbe jatere piriwɛn yaripɔrɔ le konaa mbe cɛn cɔnrɔ, ko la pye kapyegele kele, ŋgele lere wa ma pye mbege naga fɔ wi jatere wì piri wi na.

12 Sɛnrɛ nda làa yo ma yo li yaa ŋga pye
woro naa we tara teele mbele pàa pye na
we yɛgɛ sinni we na, lìgi pye. Lì jɔlɔgɔ
gbɔgɔ wa we na. Ki jɔlɔgɔ ŋga kì gbɔn
Zheruzalɛmu ca ki na, ki cɛnlɛ la fa pye
dunruya wi laga ka kpɛ ni gbɛn fyew.
13 Ki jɔlɔgɔ kagala ke ni fuun kè gbɔn
we na, paa yɛgɛ ŋga na pàa ki wogo
ki yɔnlɔgɔ wa Moyisi lasiri wi ni we.
Ɛɛn fɔ woro wo na, we fɔɔn yɛnri Yawe
Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ; we fa yɛnlɛ mbe we
kambasinnde ti yaga, we fa yɛnlɛ mbɔɔn
kaselege ki logo.
14 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, màga pye,
a ki jɔlɔgɔ kì to we na; katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn sinŋɛ wa ma
kapyegele ke ni fuun ke ni. Ɛɛn fɔ woro
wee yɛnlɛ mbe logo ma yeri.
15 «Koni, we Fɔ, we Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa
màa ma woolo pe yirige wa Ezhipiti tara
ma yawa pi fanŋga na, mà mɛgbɔgɔ ta, a
kì koro wa fɔ ma pan ma gbɔn nala; ɛɛn
fɔ woro wo na, wè kapege pye, ma pye
kajɔɔgɔ pyefɛnnɛ.
16 We Fɔ, ma kasinŋge ki kala na, ma
naŋgbanwa gbɔɔ po naa ma kɔnrɔ ti ni,
ki yaga ti laga mbe lali Zheruzalɛmu, ma
ca ki ni, ko ŋga ki yɛn ma yanwiga kpoyi
ye†; katugu we kapere to naa we tɛlɛye
pe kambasinnde ti kala na, cɛngɛlɛ ŋgele
fuun ke yɛn ma we tara ti maga, ke yɛn
na Zheruzalɛmu ca konaa ma woolo pe
tifaga.
17 Koni, we Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma mi
ŋa ma tunmbyee na yɛnrɛwɛ po naa na
yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo. Ma mɛgɛ ki kala
na, ki yaga mɔɔ lajɛŋgɛ kpoyi ŋga pè jɔgɔ
ki wele kajɛŋgɛ ni.
18 E, na Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma logo
na yeri. Ma yɛngɛlɛ ke kan we ca ki na
maga jɔgɔsara ti wele! Ma mɛgɛ ki yɛn
ca ŋga na, ki jɔgɔwɔ pi wele! We woro
nɔɔ yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri ma yɔn we na
we kasinŋge ko kala na, ɛɛn fɔ we yɛn
nɔɔ yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri ma yɔn we na
ma yinriwɛ tawa gbɔɔ po kala na.
19 We Fɔ, logo we yeri. We Fɔ, we kala
yaga. We Fɔ, ma jatere wi tɛgɛ we na. Ma
we kala li yɛgɛ wɔ, maga ka mɔ, ma mɛgɛ
ki kala na, na Yɛnŋɛlɛ; katugu ma mɛgɛ
ko ki yɛn ma ca ki na konaa ma woolo pe
na.»

Mɛrɛgɛ Gabiriyɛli wìla yɛgɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn ke kɔrɔ wi yɛgɛ yo

20 «Mìla pye na yɛnri bere, nala kapere
to naa Izirayɛli, na woolo pe kapere ti
yuun nari finligi, na Yawe Yɛnŋɛlɛ, na
Yɛnŋɛlɛ li yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri li yanwiga
kpoyi ki wogo na.
21 Mala ta mìla pye na yɛnri, naŋa
ŋa mìla keli ma yan wa na yariyanga
koŋgbanŋga ki ni, Gabiriyɛli we, wì si
yiri sire na, ma fyɛɛlɛ ma pan na kɔrɔgɔ,
yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ saraga wɔsanga wi ni.
22 A wì si pan mala yɛgɛ naga ma yo fɔ:
‹Daniyɛli, mì pan koni mbe tijinliwɛ naa
kagala kɔrɔ jɛnmɛ kan ma yeri.
23 Naa màga lɛ na Yɛnŋɛlɛ li yɛnrɛwɛ
gbɔɔ yɛnri, Yɛnŋɛlɛ lì sɛnrɛ ta yo, to mì
pan mbe yari ma yeri, katugu ma yɛn
ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla jɛŋgɛ. Ki kala na,
ma nuŋgbolo jan ki sɛnrɛ ti yeri, ma ki
yariyanga ki kɔrɔ wi jɛn.›
24 «Yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ tɛgɛsaga
kɔlɔshyɛn wagati wì kɔn ma tɛgɛ ma
woolo konaa ma ca kpoyi ki kan. Ki
wagati wì kɔn ma tɛgɛ, jaŋgo mbe kolomɔ
kapyere ti yerege, mbe kapere ti kɔ,
mbe kambasinnde ti kala yaga, kasinŋge
mbakɔgɔ ki ta ki pan. Yariyanga konaa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ ti
kagala ke pye ke yɔn fili, Yɛnŋɛlɛ li
lajɛŋgɛ kpoyi ki tɛgɛ ki yɛ naa fɔnŋgɔ li
kan.
25 Ŋga ma daga mbe jɛn mbe wali ki na,
ko yɛn fɔ mbege lɛ wagati ŋa ni kì yo ma
yo fɔ Zheruzalɛmu ca ki yaa gbegele mbe
tɛgɛ konaa mbe kan naa fɔnŋgɔ, fɔ mbe
sa gbɔn kundigi ŋa pè sinmɛ kpoyi wo
wi na maa wɔ wi pansanga wi na, yɛgɛlɛ
kɔlɔshyɛn tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn wagati wi
yaa toro. Sanni yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn tɛgɛsaga
nafa taanri ma yiri shyɛn wagati ni, ca ki
yaa gbegele mbe tɛgɛ konaa mbe kan naa

† **9:16 9.16:** Ŋga kì yo fɔ: *Yanwiga kpoyi,* Siyɔn yanwiga ko pe maa yinri ma, pa pàa shɛrigo gbɔgɔ ki kan wa ki na, wa Zheruzalɛmu ca. Pe maa ki yinri fun Zheruzalɛmu ca.

fɔnŋgɔ, mbe pinlɛ ki nawa koŋgolo koro naa ki malaga sigemboro ti ni, ɛɛn fɔ ki yaa ka pye wagati ŋgbaan.

26 «Ki yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn tɛgɛsaga nafa taanri ma yiri shyɛn wagati wi kɔŋgɔlɔ, pe yaa ka naŋa wa gbo, ŋa pè sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ. Lere kpɛ se ka yɛnlɛ mbe yere wi ni mboo saga. Kundigi wa woolo yaa ka pan mbe ca konaa laga kpoyi ki ya. Kona, jɔgɔwɔ gbɔɔ yaa gbɔn wi na, mboo wogo ki kɔ paa yɛgɛ ŋga na tɔnŋgbɔɔ ma jɔgɔwɔ pye we. Ɛɛn fɔ sanni wi sa ku, wi yaa malaga yirige mbe jɔgɔwɔ pye, paa yɛgɛ ŋga na kìla kɔn ma tɛgɛ we.

27 Wi yaa ka yɔn finliwɛ le lelɛgɛrɛ ni, mba pi yaa yeresaga ta sa gbɔn yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ni. Ki yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ke nandogomɔ, wi yaa ka yo fɔ pe saraga wɔmɔ naa yarikanra kanwa pi yerege. Ki kundigi jɔgɔwɔ pyefɔ wi yaa ka katijangara pye fɔ sa toro ki da wi na†, fɔ sa gbɔn wo jate wi tɔngɔsanga wi na, paa yɛgɛ ŋga na kì kɔn ma tɛgɛ wi wogo na we.»

10

Yariyanga taanri wogo:
Naŋa ŋa wìla lɛn jese yaripɔrɔ
tiyɔnrɔ ti le

1 Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ taanri wolo li ni, a Yɛnŋɛlɛ lì si sɛnrɛ ta yo Daniyɛli wi kan, wo ŋa pàa pye na yinri fun Bɛlishazari. Ki sɛnrɛ ti yɛn kaselege sɛnrɛ; ti yɛn na para wagati ŋgbaan ŋa wila paan wo sɛnrɛ na. A Daniyɛli wì sigi sɛnrɛ ti logo ma wali ti na konaa ma yariyanga ki kɔrɔ wi jɛn.

2 Ki wagati wi ni, mi Daniyɛli na nawa pìla tanga na na fɔ ma saa gbɔn yapeleye jɛyɛn taanri.

3 Mi sila yɛnlɛ mbe yaakaga tanga kpɛ ka; mi sila kara ka, mi sila si duvɛn wɔ. Mi sila sinmɛ nuwɔ taan fa na yɛɛ na fɔ ma saa ki yapeleye taanri yi kɔ.

4 Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige nafa ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, a mì silan yɛɛ yan wa gbaan gbeŋɛ wi yɔn na, ŋa pe yinri Tigire.

5 A mì silan yɛgɛ ki yirige ma wele. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mì si naŋa wa yan, ŋa wìla yaripɔrɔ nda pè gbegele lɛn jese ni ta le. Kurusijara ŋa wìla pye ma pɔ wa wi sɛnnɛ, wìla pye tɛ piiri ŋa wìla yiri wa Ufazi ca wo wa.

6 Wi wire tìla pye na yɛngɛlɛ paa kirizoliti sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo yɛn. Wi yɛgɛ kìla pye na yɛngɛlɛ paa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yɛn. Wi yɛngɛlɛ kàa pye na yiin paa kasɔn yinŋgele yɛn. Wi kɛyɛn naa wi tɔɔrɔ ti ni, tìla pye na yɛngɛlɛ paa tuguyɛnrɛ nda tì wɔlɔgɔ ta yɛn. Wi sɛnpaara tìla pye paa janwa gbɔlɔ tinmɛ yɛn†.

7 Mi Daniyɛli mi nuŋgba mìla ki yaraga ŋga kìla ki yɛɛ naga ki yan. Mbele pàa pye na ni, pe sila ki yan, ɛɛn fɔ sunndo kɔngɔ ŋgbanga la pe yigi. A pè si fe ma saa lara.

8 Kì pye ma, mi nuŋgba mìla koro le naga yarigbɔgɔ ŋga kìla ki yɛɛ naga ki wele. A na wire tì si kaa fanla na na. A na yɛgɛ cɛnwɛ pì kanŋga na woo paa yarifɔngɔ yɛn. Fanŋga kpɛ ko sila koro na ni.

9 A mì si naŋa wi sɛnpaara ti logo. Mìri logo laga ŋga na, a na yɛgɛ kì si wɔ, a mì to mala yɛgɛ ki jiile wa tara.

10 Maga ta mila seri, mbe ka wele, a mì sigi yan fɔ kɛɛ ka jiri na na, mala yirige mala kanŋguuro ti kan konaa na kɛndagala ke ni wa tara ti na.

11 A wì silan pye fɔ: «Daniyɛli ma yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla fɔ jɛŋgɛ. Sɛnrɛ nda mi yaa yo ma kan, ti kɔrɔ wi logo ma wali wi na. Yiri ma yere le laga ŋga ma yɛn, katugu pànla tun laga ma yeri fɔɔnfɔɔn ŋga na.» Naa wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo na kan, a mì si yiri ma yere na seri.

12 A wì silan pye naa fɔ: «Daniyɛli, maga ka fyɛ; katugu maga lɛ pilige koŋgbanŋga ŋga mɔ̀ɔ yɛɛ tirige ma Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mali yɛnri mbe ŋga kì pye ki kɔrɔ wi jɛn, Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn yɛnrɛwɛ pi logo. Mì pan ma kɔrɔgɔ mbe yɔn sogomɔ kan ma yeri ma yɛnrɛwɛ pi wogo na.

† **9:27 9.27:** Dani 11.31; 12.11; Mati 24.15; Maki 13.14 † **10:6 10.6:** Naga 1.13-15

13 Pɛrisi tara mɛrɛgɛye to ŋa wi yɛn
ti go sigefɔ, wo wìla na yɛgɛ kɔn fɔ
ma saa gbɔn pilige nafa ma yiri nuŋgba
ni. Ɛɛn fɔ Mishɛli† ŋa wi yɛn mɛrɛgɛye
teele tugbɔmbɔlɔ wo wa, wì si pan mala
saga. Ko kì ti mì koro wa Pɛrisi tara
wunlumbolo pe ni.
14 Kala na li yaa ka pye ma tara woolo
pe na wa wagati ŋa wila paan wa puŋgo
na wi ni, ko mì pan mbe yo ma kan,
katugu ki yariyanga ki yɛn na para ki
wagati puŋgo woo wo sɛnrɛ na.»

15 Maa ta wìla pye naga sɛnrɛ ti yuun
na kan, mìla na yɛgɛ ki sogo na wele wa
tara, mi sila ya mbe para.
16 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mì si ŋa
wì yiri sɛnwee pyɔ kɔrɔgɔ wi yan. A wì si
pan ma jiri na yɔngbasɛɛrɛ ti na. Kona, a
mì si ya mala yɔn ki yɛngɛ naa na para. A
mì si lerefɔ ŋa wìla pye na yɛgɛ sɔgɔwɔ wi
pye fɔ: «Na tafɔ, yariyanga ŋga mì yan,
kìlan jatere wi piri na na fɔ mala fanŋga
ki kɔ na ni.
17 Na tafɔ, mi ŋa ma tunmbyee, mɛlɛ
mbe si ya mbe para na tafɔ ma ni? Koni
na fanŋga kì kɔ, a na wɔnwɔn pì kologo.»

18 Kona, ŋa wìla yiri sɛnwee pyɔ kɔrɔgɔ,
a wì si jiri na na naa, mɛɛ fanŋga le na ni.
19 A wì silan pye fɔ: «Mboro ŋa ma
yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla, maga ka fyɛ.
Yɛyinŋge ki pye ma ni! Fanŋga le ma yɛɛ
ni, ma kotogo ta!» Maa ta wìla pye na
para na ni, a mì si fanŋga ta. A mì suu
pye fɔ: «Na tafɔ, ma mbe ya para na ni,
katugu mà fanŋga le na ni.»
20 A wì silan pye naa fɔ: «Mì pan laga
ma yeri go ŋga na, maga jɛn le? Koni mi
yaa sɔngɔrɔ sa malaga gbɔn Pɛrisi tara
mɛrɛgɛye to ŋa wi yɛn ti go sigefɔ wi ni.
Na mi ka kari, Yavan† tara mɛrɛgɛye to ŋa
wi yɛn ti go sigefɔ, wi yaa pan.
21 Ɛɛn fɔ, ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Yɛnŋɛlɛ li kaselege sɛwɛ wi ni, ko mì pan
mbe yo ma kan. Lere kpɛ woro nala
sari ki malaga ki na, kaawɔ mɛrɛgɛye to
Mishɛli ŋa wi yɛn ye go sigefɔ wo nuŋgba.

11

1 Medi tara wunlunaŋa Dariyusi wi
wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li ni, mi jate
mìla pye wa Mishɛli wi ni mbe ta mboo
saga.
2 Koni mi yaa kaselege ki naga ma na.»

Wunlumbolo pele yaa ka malaga gbɔn pe yɛɛ ni

A mɛrɛgɛ wì sho fɔ: «Wele, wunlum-
bolo taanri pele yɛgɛ yaa ka yiri wa Pɛrisi
tara ti ni. Poro puŋgo na, tijɛrɛ woo yaa
ka yiri, wo yaa ka pye yarijɛndɛ lɛgɛrɛ
tafɔ mbe wɛ sanmbala pe ni fuun pe na.
Na wiga ka yawa ta wi yarijɛndɛ lɛgɛrɛ
ti kala na sanga ŋa ni, wi yaa ka leele
pe ni fuun pe sun mbe pe wa Yavan tara
wunluwɔ pi na.
3 «Ɛɛn fɔ wunlunaŋa kotogofɔ wa yaa
ka yiri mbaa wi wunluwɔ pi piin yawa
gbɔɔ ni. Ŋga fuun ka kaa ndanla, ko wi
yaa kaa piin.
4 Ɛɛn fɔ, na wiga ka gbegele mbe cɛn
sanga ŋa ni, pa wi wunluwɔ pi yaa to
mbe walagi walagi mbe kari dunruya wi
go tijɛrɛ ki na. Pi se ka kan wi setirige
piile poro yeri pe cɛn wa wi yɔnlɔ. Pi yaa
ka shɔ wi yeri, mbe kan pele yɛgɛ yeri. Pi
se ka fanŋga ta paa yɛgɛ ŋga na pìla pye.
5 Yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunluwɔ† wi
fanŋga ki yaa ka gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ, ɛɛn
fɔ wi maliŋgbɔɔnlɔ teele nuŋgba yaa ka
fanŋga ta mbe wɛ wi fanŋga ki na mbe
cɛn tegere ti na. Wi wunluwɔ fanŋga ki
yaa ka gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ.
6 «Na yɛgɛlɛ kele ka ka toro jɛnri, wun-
lumbolo pe yaa ka yɔn finliwɛ le pe yɛɛ
ni. Yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa
wi sumboro wi yaa ka pɔri yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi yeri mbege
yɔn finliwɛ pi le. Ɛɛn fɔ, sumboro wi
fanŋga ki se ka koro wa. Wi pyɔ wi se ka
go ta. Wo jate pe yaa kaa gbo mbe pinlɛ
mbele pàa pan wi ni pe ni, naa wi to wi ni
konaa ŋa wìla pye wi sagafɔ wagati jɛnri
ni wi ni.
7 «Ɛɛn fɔ ki jɛlɛ wi sege woo wa yaa
ka yiri mbe cɛn wa wi to wi yɔnlɔ. Wi

† **10:13 10.13:** Mishɛli wo wi yɛn mɛrɛgɛ ŋa wi yɛn Izirayɛli tara ti go sigefɔ; Dani 10.21; Zhude 9; Naga 12.7.
† **10:20 10.20:** Dani 8.21 † **11:5 11.5:** Yɔnlɔ parawa kalige kɛɛ wunluwɔ wo wi yɛn Ezhipiti tara wunluwɔ we.

yaa ka yiri yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki kɔrɔgɔ. Wi yaa ka sa ye wa wi malaga sigeca ki ni, mboo nandanwa kala li pye wi na, mbe ya wi ni.

8 Wi yaa ka ki wunlunaŋa wi yarisunndo naa yaara yanlɛrɛ nda pè tuguron yan mari gbegele, naa tɛ piiri yaara konaa warifuwe yaara nda ti yɛn wi yarisunndo ti woro ti koli mbe kari ti ni wa Ezhipiti tara. Ko puŋgo na, yɛgɛlɛ jɛnri ni, wi yaa laga yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi na.

9 Ko wunlunaŋa wo yaa ka yiri mbe kari wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunluwɔ pi ni, mbe ta mbe to pi na, ko puŋgo na mbe si sɔngɔrɔ mbe kari wa wi tara.

10 «Yɔnlɔ parawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi pinambiile pe yaa ka pe yɛɛ gbɛgɛlɛ malaga ki mɛgɛ ni, mbe maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ ŋgbelege ka gbogolo, mbele pe yɔn ki se ka jɛn. Pe ni, nuŋgba yaa ka kari malaga ki na wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, mbe jaraga paa lafogo tɔnmɔ yɛn, mbe tara ti ni fuun ti yin mbe kari. Wi sɔngɔrɔsaga, pe yaa malaga ki gbɔn fɔ sa gbɔn wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi malaga sigeca ki na mbe to ki na.

11 Kona, yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi yaa ka kɔnrɔ ta, mbe yiri mbe sa to yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi na. Wo yaa ka maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ gbogolo, ɛɛn fɔ poro yaa ka ye yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi kɛɛ.

12 «Na paga ka ya ki maliŋgbɔɔnlɔ pe ni mbe kɔ, pa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi yaa yin yɛɛ gbɔgɔwɔ ni mbe lelɛgɛrɛ gbo, ɛɛn fɔ wi cew tawa pi se kari yɛgɛ.

13 Katugu yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi yaa nuru naa mbe maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ pele gbogolo mbe wɛ koŋgbanmbala pe na. Na wagati wa ka ka toro, na yɛgɛlɛ jɛnri ka toro, wi yaa sɔngɔrɔ mbe pan malaga mɛgɛ ni wa Ezhipiti tara, maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ ni konaa maliŋgbɔnyaara lɛgɛrɛ ni.

14 Ko sanga wo ni, lelɛgɛrɛ yaa ka yiri yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ. Lewɛlimbɛlɛ pele yaa ka yiri wa mboro Daniyɛli ma woolo pe ni, mbe sa to wi na, jaŋgo ŋga kì yo wa yariyanga ki ni, kigi yɛɛ yɔn fili, ɛɛn fɔ pe se ka ya.

15 «Kona yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi yaa ka pan, mbe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan, mbe tara gbogolo mberi pye lugusaga malaga sigeca ka tanla, mbe sigi shɔ. Kona, yɔnlɔparawa kalige kɛɛ maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi se ya yere mboo sige, ali maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn kotogo ni, pe se ya fanŋga ta mbe yere.

16 Ŋa wi yaa pan mbe ye mbe laga ki shɔ, wi yaa kaa piin paa yɛgɛ ŋga na kuu ndanla. Lere kpɛ se ka ya mbe yere mboo sige. Wi yaa ka sa cɛn wa tara nda tì yɔn ma wɛ ti ni fuun na ti ni, mbe jɔgɔwɔ pye ti na.

17 «Wi yaa kaga kɔn mbege tɛgɛ, mbe pan wi wunluwɔ yawa pi ni fuun pi ni. Wi yaa ka yɔn finliwɛ le yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi ni, mboo sumborombyɔ wi kan wi yeri pɔrɔgɔ na, jaŋgo mbaa ki jaa mbe yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunluwɔ pi jɔgɔ. Ɛɛn fɔ ki wogo ki se ka pye. Ki wunluwɔ pi se ka ye wi kɛɛ.

18 Kona, wi yaa kanŋga mbe yɛgɛ wa wa kɔgɔje yɔn tara ti yeri, mberi lɛgɛrɛ shɔ. Ɛɛn fɔ wi yɛɛ nagawa kapyere, maliŋgbɔɔnlɔ togbɔɔ wa yaa ka yiri mberi kɔ, mbe ti ki kapyere ti fɔgɔ mbe tɔn wi na.

19 Ko puŋgo na, yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi yaa ka sɔngɔrɔ wa wi yɛɛra tara malaga sigecara ti kɔrɔgɔ, ɛɛn fɔ wi yaa ka fige mbe to mbe kɔ mbe wɔ wa.

20 «Kona, ŋa wi yaa cɛn wa wi yɔnlɔ, wi yaa ka nizara shɔfɔ torogo wa wunluwɔ tara ti laga ŋga ki yɛn gbɔgɔwɔ ni ki ni, mbe saa nizara shoo leele pe yeri fanŋga na. Na wagati wa ka ka toro jɛnri, pa pe yaa ki wunlunaŋa wi gbo; ɛɛn fɔ ki se ka pye naŋgbanwa ni nakoma malaga na.

21 «Naŋa wa yaa ka cɛn wa wi yɔnlɔ, ŋa wi yɛn ma leele pe mbɛn, mbe sigi ta wunluwɔ pi gbɔgɔwɔ pe suu kan wi yeri.

Ɛɛn fɔ wi yaa kaa yɛɛ tɛgɛ wunluwɔ pi na yɛyinŋge sanga ni tijinliwɛ pee sɛnrɛ ni.
22 Maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege gbɔgɔ ŋga ki yaa ka jaraga mbe tara ti tɔn, paa lafogo ma kaa yin ma jaraga, ki yaa ka pɛ mbe kɔ mbe wɔ wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Kundigi ŋa wìla yɔn finliwɛ pi le, wo fun wi yaa jɔgɔ mbe wɔ wa.
23 Na paga ka yɔn finliwɛ pi le wi ni mbe kɔ, wi yaa kaa nambara piin. Wi fanŋga ki yaa kaa gbogo mbaa kee yɛgɛ, ali mbege ta wi woolo pee lɛgɛ.
24 Yɛyinŋge sanga ni, wi yaa ka ye wa kinda wi laga ŋga kì tanla ki ni fuun na ki ni, mbe ŋga wi teele, naa wi tɛlɛye wa kpɛ sila pye ki pye. Wi yaa ka tara ti yaara naa ti yarijɛndɛ ti koli mberi yɛɛlɛ wi woolo pe na. Wi yaa ka pyelɔmɔ ja mbe ta mbe to cara nda pè malaga sigemboro kan ma maga ti na, ko yaa pye wagati jɛnri ni.
25 «Ko puŋgo na, wi yaa wi fanŋga ki lɛ mbe kotogo le yɛɛ ni, mbe kari sa to yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi na maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege gbɔgɔ ni. Kona, yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi yaa yiri wi kɔrɔgɔ maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege gbɔgɔ ni, ŋga ki yɛn fanŋga ni; ɛɛn fɔ wi se ka ya yere mboo sige, katugu pe yaa ka yɔn le wi na.
26 Mbele pe yaa kaa nii wa wi tabali wi na, pe yaa kaa gbo. Pe yaa ka ya wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni pew, maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ yaa ka wɛlɛgɛ mbe to mbe ku.
27 Ki wunlumbolo shyɛn pe yaa kaa ki jaa wa pe kotogo na mbaa tipege piin. Na paga ka fili wa tabali nuŋgba wi na mbaa jaa mbe li, pe yaa ka yagbogowo sɛnrɛ yo mbe pe yɛɛ kan. Ɛɛn fɔ ŋga paa jaa mbe pye, ki se ka yɔn, katugu ki kɔwɔ pi se gbɔn na wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ wi fa gbɔn.
28 «Kona yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi yaa sɔngɔrɔ wa wi tara yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ni. Yɛnŋɛlɛ lì yɔn finliwɛ pi le leele mbele ni, wi yaa kaa tipege jate wa wi nawa pe ni, mbe ŋga wì kɔn ma tɛgɛ mbe pye pe na ki pye, ko puŋgo na, mbe si sɔngɔrɔ wa wi tara.
29 «Wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ na wiga ka gbɔn, wi yaa yiri naa malaga ni yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunluwɔ pi kɔrɔgɔ, ɛɛn fɔ ko malaga ko se ka pye paa koŋgbanŋga ki yɛn.
30 Leele pele yaa ka yiri wa Mediterane kɔgɔje wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, wa Kitimu ca, tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ ni mbe pan malaga ni wi kɔrɔgɔ. Ki yaa kaa wire ti fanla wi na, kona, wi yaa sɔngɔrɔ mbe kari wi tara. Yɛnŋɛlɛ lì yɔn finliwɛ pi le leele mbele ni, wi yaa ka yiri pe kɔrɔgɔ naa fɔnŋgɔ. Mbele pe yaa kaa ki yɔn finliwɛ pi jogo, wo naa poro pe yaa ka gbogolo.
31 Maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yan wi yaa ka tun, yi yaa ka yiri mbe lajɛŋgɛ kpoyi konaa malaga sigeca ki tɛgɛ fyɔngɔ ni. Yi yaa ka saraga ŋga ki maa woo pilige pyew ki wɔmɔ pi sa, mbe si yaritijaanga ŋga ki maa jɔgɔwɔ pi piin ki gbegele mbege tɛgɛ wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni†.
32 Wi yaa ka mbele pe yaa ka yɔn finliwɛ pi jɔgɔ pe fanla mbe pe puŋgo wi tijinliwɛ pee sɛnrɛ ti ni. Ɛɛn fɔ leele pe ni, mbele pè Yɛnŋɛlɛ li jɛn, poro yaa ka fanŋga ta mbe yere mbaa kapyere piin.
33 Leele pe ni, mbele tijinliwɛ yɛn pe ni, poro yaa kaa lelɛgɛrɛ nari. Ɛɛn fɔ wagati jɛnri ni, pe yaa ka pele gbo tokobi ni, naa kasɔn yinnɛ ni, naa kaso lemɛ ni konaa mbe pe yaara ti koli pe yeri.
34 Na paga kaa pe kuun sanga ŋa ni, pe se ka sagawa jɛmbɛ ta, katugu lelɛgɛrɛ yaa ka pe yɛɛ taga pe na, mbaa ki piin kopiire ni.
35 Ki tijinliwɛ fɛnnɛ pe ni, leele pele yaa ka ku, jaŋgo ki wamawelewe pi ta pi pe pye fyɔngɔ fu, mbe pe pye kpoyi konaa mbe pe pye pe laga fɔ sa gbɔn ki kɔwɔ wagati wi na, katugu ki kɔwɔ pi yaa gbɔn wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ wo ni.
36 «Ki wunlunaŋa wi yaa kaa wi yɛɛra nandanwa kala lo piin, mbaa wi yɛɛ yinrigi mbaa wi yɛɛ gbogo yarisunndo ti ni fuun ti na. Wi yaa kaa sɛnrɛ nda tii daga yowo ni ti yuun Yɛnŋɛlɛ na lì wɛ yarisunndo ti na li na. Wi kagala ke yaa kaa yɔngɔ la kee yɛgɛ, fɔ sa gbɔn Yɛnŋɛlɛ

† **11:31 11.31:** Dani 9.27; 12.11; Mati 24.15; Maki 13.14

† **11:36 11.36:** 2 Tesa 2.3-4; Naga 13.5-6

li naŋgbanwa pi sa pi yɛɛ yɔn fili, katugu ŋga kì kɔn ma tɛgɛ, ki yaa pye†.

37 Wi se kaa wi tɛlɛye pe yarisunndo ti
jate konaa yarisunŋgo ŋga ki kala li yɛn
ma gbɔgɔ jɛɛlɛ pe ni ki ni. Wi se kaa
yarisunŋgo ka kpɛ jate, katugu wi yaa kaa
wi yɛɛ gbogo ti ni fuun ti na.
38 Ɛɛn fɔ yarisunŋgo ŋga ki yɛn malaga
sigecara ti go na, wi yaa kaa ki gbogo.
Yarisunŋgo ŋga wi tɛlɛye pe sila jɛn, wi
yaa kaa ki gbogo mbaa ki kaan tɛ ni, naa
warifuwe ni, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga
woro ni konaa yaara sɔnŋgbanga woro
ta yɛgɛ ni.
39 Cɛnlɛ la yɛgɛ yarisunŋgo yaa kaa
saga wi sa to malaga sigecara ta na. Mbele
pe yaa kaa wi jate, wi yaa ka gbɔgɔwɔ kan
pe yeri, mbe pe tɛgɛtɛgɛ lelɛgɛrɛ go na,
mbe tara ti yɛɛlɛ pe na, ti pye pe tɔnli.

40 «Na ki kɔsanga wiga ka gbɔn,
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi
yaa ka yiri malaga ni wi kɔrɔgɔ. Kona,
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi
yaa sa to wi na paa tifɛliŋgbɔgɔ yɛn
wi malaga gbɔnwotoroye pe ni, naa wi
shɔn lugufɛnnɛ pe ni konaa tɔnmɔkɔɔrɔ
tugbɔɔrɔ lɛgɛrɛ ni. Wi yaa kaa yiin tara ti
ni, mbaa pe jogo mbaa toro paa yɛgɛ ŋga
na lafogo ma kaa yin ma jaraga.
41 Wi yaa ye wa tara nda tì yɔn ma wɛ
ti ni fuun na ti ni mbe lelɛgɛrɛ gbo. Ɛɛn
fɔ Edɔmu cɛnlɛ woolo, naa Mowabu cɛnlɛ
woolo konaa Amɔ cɛnlɛ woolo kundigile
pe yaa ka shɔ wi legbogo ki kɛɛ.
42 Wi yaa ka cɛn fanŋga ki na tara
lɛgɛrɛ go na. Ezhipiti tara fun ti se ka shɔ
mbe to.
43 Wi yaa ka Ezhipiti tara tɛ, naa wari-
fuwe konaa yaara sɔnŋgbanga woro ti ni
fuun ti koli. Libi tara fɛnnɛ naa Etiyopi
tara fɛnnɛ pe yaa ka taga wi na.
44 Wi yaa ka sɛnrɛ ta logo mbe yiri wa
yɔnlɔ yirisaga naa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ yeri, to yaa kaa sunndo wi kɔn wi na.
Kona, wi yaa yiri wa tara ti ni naŋgbanwa
gbɔɔ ni, mbe sa lelɛgɛrɛ tɔngɔ mbe pe kɔ
mbe pe wɔ wa.

45 Wi yaa ka wi wunluwɔ paara yinrɛ ti
kan wa kɔgɔjeye pe sɔgɔwɔ, wa yanwiga
tiyɔngɔ kpoyi ki na. Ko puŋgo na, wi yaa
kɔ mbe wɔ wa, lere kpɛ wo se ka sa saga
wi na.»

12

Jɔlɔgɔ konaa kuulo pe yɛnmɛ kala

1 «Ko wagati wo ni, mɛrɛgɛye togbɔɔ
Mishɛli wi yaa ka pan, wo ŋa wi yɛn ma
woolo pe go sigefɔ we. Ko sanga wo yaa
ka pye jɔlɔgɔ gbɔgɔ sanga. Ki jɔlɔgɔ cɛnlɛ
ka fa to maga lɛ cɛngɛlɛ kè da wagati ŋa
ni, fɔ ma pan ma gbɔn ki sanga ŋa wi na.
Ko sanga wo ni, ma woolo mbele pe mɛrɛ
ti yaa ka pye mbe yɔnlɔgɔ wa sɛwɛ wi ni,
poro pe yaa ka shɔ†.
2 Mbele pe yɛn na wɔnlɔ wa tara ti
nɔgɔna wa fanra ti ni, pe lɛgɛrɛ yaa ka
yɛn mbe yiri. Pele yaa ka yɛn mbe yiri
mbe yinwege mbakɔgɔ ko ta, pele yaa ka
yɛn mbe yiri mbe jɔlɔgɔ ta, konaa mbe
fɛrɛ shɔ, nda ti yɛn kɔsaga fu†.
3 Leele mbele pe yaa ka tijinliwɛ ta,
poro yaa kaa yɛngɛlɛ paa naayeri yanwa
pi yɛn, mbele pe yaa lelɛgɛrɛ naga kas-
inŋge ki ni, poro yaa kaa yɛngɛlɛ paa
wɔnŋgɔlɔ ke yɛn sanga pyew fɔ tetete†.
4 «Mboro wo na Daniyɛli, ki sɛnrɛ ti
yigi ti pye ŋgundo wa ma nawa, ma ki
sɛwɛ ŋa wi tɔn ma tɛgɛrɛ tɛgɛ wi na, wi
nawa sɛnrɛ tiga ka ta mbe jɛn fɔ sa gbɔn
ki kɔsanga wi na. Kona, lelɛgɛrɛ yaa kari
kara, pa ka yaa taga pe jɛnmɛ pi na†.

Kɔsanga kala li yɛn ŋgundo

5 «Mi Daniyɛli, mìla pye na wele bere,
mɛɛ kaa leele shyɛn pele yɛgɛ yan pè yere.
Nuŋgba la pye gbaan wi kɛɛ nuŋgba na,
sanŋa wi yɛn gbaan wi kɛɛ sanŋga ki na.
6 Naŋa ŋa wìla lɛn jese yaripɔrɔ ti le
konaa ma pye yeresaga wa gbaan tɔnmɔ
pi na, ki leele shyɛn pe ni, a nuŋgba sigi
naŋa wi yewe ma yo fɔ: ‹Ki kacɛn kagala
ke yaa ke yɛɛ yɔn fili wagati wiwiin?›
7 «Kona naŋa ŋa wìla lɛn jese yaripɔrɔ
ti le konaa ma pye yeresaga wa gbaan
tɔnmɔ pi na, a mì suu magala li logo. A

† **12:1 12.1:** Mati 24.21; Maki 13.19; Naga 7.14; 16.18 † **12:2 12.2:** Mati 25.46; Zhan 5.29 † **12:3 12.3:** Ŋga kìgi naga ma yo pe yaa kaa yɛngɛlɛ paa naayeri yanwa pi yɛn nakoma paa wɔnŋgɔlɔ ke yɛn, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe yaa ka gbɔgɔwɔ ta. † **12:4 12.4:** Naga 22.10

wì suu kalige ki yirige wa naayeri konaa
wi kamɛŋgɛ ki ni, ma wugu ŋa wi yɛn
yinwege na fɔ sanga pyew wi na, ma yo fɔ
ki kagala ke yaa pye yɛlɛ taanri naa kɔngɔ
ni. Cɛnlɛ na li yɛn kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na,
li fanŋga ki ni fuun kiga ka kɔ sanga ŋa
ni, kona ki kagala ke ni fuun ke yaa pye
mbe ke yɛɛ yɔn fili†.
8 «Mi Daniyɛli, mìla ki sɛnrɛ ti logo, ɛɛn
fɔ mi sila ti kɔrɔ wi jɛn. Kì pye ma, a mì
si yewe naa, ma yo fɔ: ‹Na tafɔ, ki kagala
ŋgele ke kɔwɔ pi yaa ka pye mɛlɛ?›
9 «A wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Ta
kee Daniyɛli, katugu ki sɛnrɛ ti yaa koro
ŋgundo, tɛgɛrɛ mbe pye ti na fɔ ki
kɔsanga wi sa gbɔn.
10 Lelɛgɛrɛ yaa ka pye kpoyi, mbe pye
mbe laga wamawelege ki fanŋga na. Ɛɛn
fɔ, lepeele pe yaa la tipege piin, wa kpɛ se
ka tijinliwɛ ta pe ni mbege kɔrɔ jɛn. Ɛɛn
fɔ, mbele pe yaa ka tijinliwɛ ta, poro yaa
kaga kɔrɔ jɛn†.
11 Saraga ŋga ki maa woo pilige pyew,
pe yaa ki wɔmɔ pi sa wagati ŋa ni,
mbege lɛ le ki wagati wi na fɔ sa gbɔn
yaritijaanga ŋga ki maa jɔgɔwɔ pi piin,
ki sa pan ki cɛn wa saraga wɔsaga ki na,
piliye waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa
nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ (1 290) yi yaa toro†.
12 Na lere ŋa ka ka ya mbege kun wi
yɛɛ ni, mbe sige fɔ sa gbɔn piliye waga
kele naa cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri
kɛ ma yiri kaŋgurugo (1 335), fɛrɛwɛ yaa
pye wi woo.
13 « ‹Mboro wo na, ma yere jɛŋgɛ fɔ ma
sa gbɔn wa ki kɔsaga ki na. Kona, ma yaa
wogosaga ta. Ko puŋgo na, ma yaa yiri
mbɔɔn tasaga ki ta piliye puŋgo woyo yi
ni.› »

† **12:7 12.7:** Naga 10.5; 12.14 † **12:10 12.10:** Naga 22.11 † **12:11 12.11:** Dani 9.27; Mati 24.15; Maki 13.14

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ OZE wi sɛwɛ we

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Oze wìla wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yo Izirayɛli wunluwɔ tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ woolo poro kan. Wìla wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Amɔsi wi wagati wi puŋgo na. Ki wagati wi ni, Asiri tara fɛnnɛ wele, poro mbele pàa pye fanŋga fɛnnɛ laga tara ti ni, kìla yala pe fa pan mbe Izirayɛli tara cagbɔgɔ ŋga pe yinri Samari ki tɔngɔ gbɛn. Tara woolo pàa pye na yarisunndo gbogo, pe sila pye na nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri. Izirayɛli woolo pe sila pye sinmbele Yɛnŋɛlɛ li ni; pe mbasinmɛ pìla gbɔn yɛgɛ ŋga na, mbe ta mbege naga pe na, a Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Oze wi kan ma yo wi sa nanjaa wa pɔri wi jɔ. Làa ki yo Oze wi kan fɔ ki jambasinŋɛ wi daga mboo ndanla, paa yɛgɛ ŋga na lo na Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yɛn mali ndanla we, ali mbege ta pe woro na nuru li yeri o.

Yɛnŋɛlɛ làa li woolo pe kapege ki wele maga jɛn, maga yan fɔ li woolo pe yɛkeele pè puŋgo wa li yeri. Naa leele pe mbaa pe jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na, pe sila ko pye, ɛɛn fɔ pàa pe jigi wi taga pe yɛɛra fanŋga ko na, naa cɛngɛlɛ sanŋgala ŋgele kàa pe maga koro na, konaa yarisunndo ta yɛgɛ na. Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ li woolo pe yinri mbe kiti kɔn pe na. Làa pe yɛgɛ sɛnrɛ yo ma pe jɛrɛgi, ma yo li yaa jɔlɔgɔ wa pe na. Ɛɛn fɔ yɛgɛ ŋga na jɛlɛ ŋa wii sin wi pɔlɔ wi maa kala yaga, Yɛnŋɛlɛ lìgi yɔn fɔlɔ kɔn mbeli woolo pe kala yaga ma, lì yo fɔ:

Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Mi yaa Izirayɛli woolo pe mbasinmɛ pi kala yaga pe na...
Katugu na naŋgbanwa pì kɔ pe ni (Oze 14.5).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Oze wìla jɛlɛ pɔri ma piile se *1–3*
Yɛnŋɛlɛ làa sɛnŋgbanra yo Izirayɛli woolo pe na konaa ma pe jɛrɛgi *4–13*
Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe sagala *14.1-9*

OZE WI PƆRƆGƆ KACƐN KAGALA NAA KE KƆRƆ

1–3

1 Sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa le Beeri pinambyɔ Oze wi yɔn. Kìla pye Zhuda tara wunlumbolo Oziyasi, naa Yotamu, naa Ahazi, naa Ezekiyasi pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe wagati wi na, konaa Izirayɛli tara wunlunaŋa Yerobowamu ŋa wìla pye Zhowasi pinambyɔ wi wagati wi na†.

Oze wìla nanjaa wa pɔri wi jɔ

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo Oze wi kan ma yo wiri yo leele pe kan ti lɛsaga koyi yɛɛn. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wi pye fɔ:
«Kari ma sa nanjaa† wa lɛ,
ma tanra piile se wi na;
katugu tara woolo pe yɛn na nanjara piin fɔ jɛŋgɛ;
pè pe yɛɛ laga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na na.»
3 Kì pye ma, a Oze wì si kari ma saa Dibilayimu sumborombyɔ Gomɛri wi pɔri wi jɔ. A jɛlɛ wì si kugbɔ lɛ ma pinambyɔ se wi kan.
4 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Oze wi pye fɔ:
«Pyɔ wi mɛgɛ ki taga, maa wi yinri Zhizireyɛli†,
katugu kì koro jɛnri, mi yaa yiri wunlu-naŋa Yehu wi go woolo pe kɔrɔgɔ,

† **1:1 1.1:** Yerobowamu ŋa wi sɛnrɛ tì yo lagamɛ, wo yɛn wi yɛ Yerobowamu koŋgbanŋa wo ni 2 Wunlu 14.23-29; Yotamu kala yeli wele wa 2 Wunlu 15.32-38; 2 Kuro 27.1-3,7-9 lara ti ni; Ahazi kala yeli wele wa 2 Wunlu 16.1-20; 2 Kuro 28.1-27 lara ti ni; Ezekiyasi kala yeli wele wa 2 Wunlu 18–20; 2 Kuro 29–32 lara ti ni. † **1:2 1.2:** Kìla pye faa, Izirayɛli woolo nambala pàa pye na paan na yarisunŋgo Baali konaa yarisunŋgo jɛlɛgɛ Asitarite ti gbogo, ma Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ. Ki yarisunndo tìla pye Kana tara fɛnnɛ poro woro. Izirayɛli woolo pàa pye na Kana tara fɛnnɛ pe fɔrɔgi na sinlɛlɛ nanjaala pe ni pe yarisunndo gbɔgɔwɔ pi na. Kana tara fɛnnɛ pàa taga ki na ma yo ki yarisunndo tìla ti a pe yarilire tila yɔngɔ ma pinlɛ pe yaayoro ti ni, a paa piile lɛgɛrɛ siin. † **1:4 1.4:** Zhizireyɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ «Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yariluguro nuru,» nakoma «Yɛnŋɛlɛ li yɛn nari jaragi.» Wa Zhizireyɛli ca, Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ to Yehu wìla Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi go woolo pe ni fuun pe gbo, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na wo naa wi setirige piile pe ni (2 Wunlu 9–10).

legbogo ŋga pàa pye wa Zhizireyɛli ca ki kala na.
Mi yaa Izirayɛli tara wunluwɔ pi jan.
5 Ko pilige ko ni, mi yaa ka Izirayɛli woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ pe fanŋga ki kɔ,
wa Zhizireyɛli ca gbunlundɛgɛ ki ni.»
6 A Gomɛri wì si kugbɔ lɛ naa ma sumborombyɔ se. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Oze wi pye fɔ:
«Pyɔ wi mɛgɛ ki taga, maa wi yinri Lo Uruhama†;
katugu mi se koro mbaa Izirayɛli woolo pe yinriwɛ taa naa.
Mi se pe kala yaga fyew.
7 «Ɛɛn fɔ, Zhuda setirige piile poro na, mi yaa pe yinriwɛ ta. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, muwi mi yaa pe shɔ. Mi se ka pe shɔ sandiga fanŋga na, nakoma tokobi fanŋga na, nakoma malaga gbɔngɔ fanŋga na, nakoma shɔnye, nakoma shɔn lugufɛnnɛ fanŋga na.»
8 Naa jɛlɛ wìla kaa Lo Uruhama wi laga yinnɛ na, a wì si kugbɔ ka lɛ naa, ma pinambyɔ se.
9 A we Fɔ wì si Oze wi pye fɔ:
«Wi mɛgɛ ki taga, maa wi yinri Lo Ami†;
katugu ye woro na woolo,
mi woro ye Yɛnŋɛlɛ fun.»

2

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Izirayɛli woolo pe jɛn naa paa li woolo yɛn

1 Pilige ka Izirayɛli woolo pe yaa ka lɛgɛ paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn. Lere se ka ya mbe pe jiri mbe pe yɔn ki jɛn. Kìla yo pe kan laga ŋga na ma yo: «Ye woro na woolo!» Ki yaa yo pe kan wa ki laga nuŋgba ki na fɔ: «Ye yɛn Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li woolo†.»
2 Kona, Zhuda tara woolo naa Izirayɛli woolo pe yaa ka gbogolo nuŋgba, mbe to nuŋgba tɛgɛ pe yɛɛ go na. Pàa pe yigi kasopiile ma kari pe ni tara nda ni, pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe yiri wa ti ni; kaselege ko na, ki pilige ki yaa ka pye Zhizireyɛli ca ki piligbɔgɔ.
3 Yege yo ye sefɛnnɛ nambala pe kan fɔ: «Ami!» (Ko kɔrɔ wo yɛn: «na woolo»); konaa yege yo ye sefɛnnɛ jɛɛlɛ pe kan fɔ: «Uruhama!» (Ko kɔrɔ wo yɛn: «mbele pè pe yinriwɛ ta.»)

Izirayɛli woolo pe yɛn paa nanjaa yɛn, ma pye mbele pe woro na nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri

4 We Fɔ wì yo fɔ:
«Ye ye nɔ wi jɛrɛgi!
Ye wo jɛrɛgi dɛ!
Katugu wi woro paa na jɔ yɛn naa,
mi fun mi woro paa wi pɔlɔ yɛn naa.
Wi daga mboo nanjara tɛgɛrɛ ti laga wa wi yɛgɛ ki na,
mboo nandara tɛgɛrɛ ti wɔ wa wi yinŋgele ke na.
5 Na ko si pye, mi yaa wi yaripɔrɔ ti sanga wi na mboo yaga witiwaga,
mboo yaga waga paa wi to naa wi nɔ laa se.
Mi yaa ti wi pye paa gbinri yɛn,
paa tara yɛn, nda tì waga tɔnmɔ woro na taa wa ti ni.
Mi yaa ti wɔgɔ kuu gbo.
6 Wi piile poro na, mi se ka pe yinriwɛ ta,
katugu tanra piile wɛlɛ.
7 Kaselege ko na, pe nɔ wùu yɛɛ kan nanjara to yeri,
ki jɛlɛ ŋa wì pe se, wì fɛrɛ wa wi yɛɛ na,
katugu wì yo fɔ:
‹Mi yaa taga na kɛɛnlɛ pe puŋgo na,
poro mbele pe maa yaakara naa tɔnmɔ kaan na yeri,
poro mbele pe maa simbasire yaripɔrɔ naa lɛn jese yaripɔrɔ ti kaan na yeri,
poro pe maa sinmɛ liwoo naa duvɛn wi kaan na yeri.›

8 «Ki kala na, mi yaa wi konɔ li tɔn wuuro ni,
mi yaa mbogo wa mboo maga,
jaŋgo wiga ka torosaga ta.
9 Wi yaa kaa fee wi kɛɛnlɛ pe puŋgo na,
ɛɛn fɔ wi se ka pe yigi.
Wi yaa ka pe lagaja,

† **1:6 1.6:** Lo Uruhama kɔrɔ wo yɛn fɔ: yinriwɛ taga woro wa naa. † **1:9 1.9:** Lo Ami kɔrɔ wo yɛn fɔ: mi na woolo ma. † **2:1 2.1:** Ɔrɔmu 9.26; 1 Pyɛ 2.10

ɛɛn fɔ wi se ka pe yan.
Kona wi yaa wi yɛɛ pye fɔ:
‹Mi yaa sɔngɔrɔ wa na pɔlɔ lɛɛ wi yeri;
katugu mìla pye fɛrɛwɛ na wo sanga wo
na ma wɛ nala na.›

10 «Wo na, wi sila ki jɛn
fɔ muwi mìla pye na bile, naa duvɛn
fɔnŋɔ konaa sinmɛ liwoo pi kaan
wi yeri.
Muwi mìla pye na penjara to naa tɛ wi
kaan wi yeri lɛgɛrɛ,
to nda wìla pye na kaan yarisunŋgo Baali
ki yeri yarikanga.

11 «Ki kala na, mi yaa pan mbanla yarilire
ti shɔ wi yeri yarilire kɔnsanga ni,
mi yaa na duvɛn wi shɔ wi yeri ɛrɛzɛn
pire ti cɔsanga ni.
Mi yaa na simbasire yaripɔrɔ to naa na
lɛn jese yaripɔrɔ ti shɔ wi yeri,
to nda wìla pye na nii naa fɛrɛ ti tɔnni we.
12 Koni, mi yaa wi pagala mboo fɛrɛ ti
yirige funwa na wi kɛɛnlɛ pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
Lere kpɛ se ka ya mboo shɔ na kɛɛ.
13 Mi yaa wi nayinmɛ kagala ke ni fuun
ke kɔ:
wi fɛtiye wele,
naa wi yevɔnndɔ fɛtiye,
naa wi cɛnpiliye fɛtiye,
konaa wi shɛrɛgɛ fɛtiye sanmbala pe ni
fuun pe ni.
14 Mi yaa ka wi ɛrɛzɛn kɛɛrɛ to naa wi
figiye tire kɛɛrɛ ti jɔgɔ;
to nda wìla pye na para ti wogo na na
yuun fɔ:
‹To ti yɛn na sara ŋa na kɛɛnlɛ pè kan na
yeri.›
Mi yaa ti ti kanŋga kɔlɔgɔ,
mbe ti woŋgaala pe pan peri ka.
15 Wagati ŋa fuun wì pye ma yarisunŋgo
Baali ki gbɔgɔ,
ma wusuna nuwɔ taan sogo ki kan maga
gbɔgɔ,
konaa naa yɛɛ fere wi numagala kan-
njiŋgele koro naa wi yɔlɔgɔ somu
wi ni,
na fee wi kɛɛnlɛ pe puŋgo na ma fɛgɛ na
na,
mi yaa wi sara ko ki ni fuun ko na. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

16 «Ki kala na, mi yaa wi nɛgɛnɛgɛ mbe
kari wi ni wa gbinri wi ni,
mbe sa para wi ni ndanlawa ni.
17 Kona, mi yaa wi ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti sɔngɔrɔ
wi na wa ki laga ki na,
mi yaa ti Akɔri gbunlundɛgɛ† ki pye wi
jigi tagasaga.
Wi sumborowo sanga wi ni, wìla pye na
nuru na yeri yɛgɛ ŋga na, pa wi yaa
kaa nuru na yeri ma,
paa yɛgɛ ŋga na sanga ŋa ni wìla yiri wa
Ezhipiti tara we.»

Yɛnŋɛlɛ laa jaa lo naa li woolo pe ni pe yɔn ki pye nuŋgba

18 «Ko pilige ko ni, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ,
muwi mì yo ma,
ma yaa kaa na yinri mbe yo fɔ na pɔlɔ,
ɛɛn fɔ ma se kaa na yinri naa ‹Baali›, (ko
kɔrɔ wo yɛn na tafɔ).
19 Mi yaa ka yarisunndo Baali ti mɛgɛ ki
kɔ mbege wɔ wa wi yɔn.
Lere se ka ti mɛgɛ yeri naa.

20 «Ko pilige ko ni, mi yaa ti yɔn finliwɛ
mbe ye poro naa woŋgaala pe
sɔgɔwɔ,
naa poro naa sannjɛrɛ ti sɔgɔwɔ,
konaa poro naa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ
ŋgele ke maa fulolo tara ti na ke
sɔgɔwɔ.
Mi yaa ka sandira, naa tokobiye konaa
malaga ki kɔ mbege wɔ wa tara ti
ni.
Mi yaa ka ti paa wɔnlɔ yɛyinŋge na pɔw.
21 Izirayɛli, mi yaa ma yɛnri mbɔɔn pye
na jɔ fɔ sanga pyew.
Mi yaa ma yɛnri, mbɔɔn pye na jɔ
mbe yala kasinŋge ni, naa kaselege ni,
naa kajɛŋgɛ konaa yinriwɛ tawa ni.
22 Mi yaa ma yɛnri mbɔɔn pye na jɔ ki pye
tagawa ni;
kona pa ma yaa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
jɛn.

23 «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Ko pilige ko ni, mi yaa logo ma yeri.

† **2:17 2.17:** Akɔri gbunlundɛgɛ kìla pye jɔlɔgɔ laga; Zhozu 7.24-26.

Mi yaa ka naayeri wi jorowo kala li kɔ,
naayeri wo yaa ka tara ti jorowo kala li kɔ[†].
24 Tara ti yaa yere ki na fun yarilire ti nandanwa kala li pye,
mbe ti duvɛn fɔnŋɔ naa sinmɛ liwoo mbe ta.
To fun ti yaa Zhizireyɛli ca woolo pe kala yɔn.
25 Mi yaa ka pe gbegele mbe pe tɛgɛ wa tara ti ni paa yariluguro yɛn na yɛɛ kan.
Mi yaa ka Lo Uruhama wi yinriwɛ ta;
mi yaa ka Lo Ami wi pye fɔ: ‹Ye yɛn na woolo!›
Poro fun pe yaa kanla pye fɔ: ‹We Yɛnŋɛlɛ!› »

3

Yɛnŋɛlɛ làa yo Oze wi jɔ wi daga mboo ndanla naa

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye naa fɔ: «Kari jɛlɛ wi kɔrɔgɔ, ma ti wɔɔn ndanla naa, wo ŋa kɔnlɔ yɛn wi yeri, a wila nandara piin we. Ma ti wi kala lɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli woolo pe yɛn ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ndanla we; ali mbege ta poro wele, pè taga yarisunndo ta yɛgɛ na, a ki yarisunndo ti ɛrɛzɛn gato wì tanla pe ni o.»
2 Kona, a mì si warifuwe pyɔ kɛ ma yiri kaŋgurugo sara naa, konaa ɔrizhi pyɔ culo cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (450) ni ma ki jɛlɛ wi lɛ naa fɔnŋgɔ.
3 A mì suu pye fɔ: «Ma yaa koro na yeri fɔ wagati titɔnlɔwɔ ni. Maga ka nanjara pye naa, maga ka naŋa wa yɛgɛ lɛ naa. Mi fun mi yaa ki nuŋgba ki pye fun ma kanŋgɔlɔ.»
4 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, Izirayɛli woolo pe yaa wagati titɔnlɔwɔ pye, wunluwɔ se pye pe yeri, to se pye pe yeri. Pe se kaa saraga woo; sinndɛlɛgɛ titɔnlɔgɔ ŋga pe ma yerege na sunnu ki na ka se ka pye pe yeri. Efɔdi se ka pye pe yeri konaa go yarisunndo ta yɛgɛ ni, mbaa Yɛnŋɛlɛ li yewe li nandanwa kala li ni.
5 Ɛɛn fɔ ko puŋgo na, Izirayɛli woolo pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ. Pe yaa ka Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li lagaja konaa mbe pe wunlunaŋa Davidi wi setirige pyɔ wi lagaja. Wagati ŋa wila paan wa yɛgɛ wi ni, pe yaa kaa paan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, mbaa fyɛ li yɛgɛ, jaŋgo mbeli kajɛŋgɛ pyege ki ta.

YƐNŊƐLƐ LAA LI WOOLO PE JƐRƐGI

4

4–11

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn li woolo pe na

1 Yoro Izirayɛli woolo, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo.
Katugu kiti yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li kɔn tara woolo pe na,
katugu mbe pye tagawa ni kì kɔ, kajɛŋgɛ kì kɔ.
Lere si Yɛnŋɛlɛ li jɛn naa laga tara ti ni.
2 Yaraga ko ka woro wa daŋga sɛnrɛ, naa yagbogowo, naa yuro konaa nandara to puŋgo na.
Lewɛlɛwɛ kapyere to pe yɛn na piin.
Pe yɛn na leele pe kuun kɔnlɔ fu.
3 Ki kala na, pe yaa kaa kunwɔ gbelege gbele laga tara ti ni.
Tara woolo pe ni fuun pe yaa ka cɔgɔ cɔgɔ,
mbe pinlɛ woŋgaala naa sannjɛrɛ ti ni fuun ti ni,
ali yɛrɛ kɔgɔje ŋgbanra ti yaa ka kɔ mbe wɔ wa.

4 Ɛɛn fɔ lere kpɛ ka ka baga lere na,
lere kpɛ ka kaa lewee yɛnlɛ wa jɛrɛgi;
yoro saraga wɔfɛnnɛ wele, yoro mi yaa kiti kɔn ye na.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.
5 Ye yaa ka kurugo mbe to yɔnlɔ ŋgbanga na,
yoro naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni, ye yaa ka kurugo mbe to yembinɛ.
Mi yaa ka ye nɔ wi tɔngɔ mboo wɔ wa.
6 Na woolo pe yɛn na kuun kambajɛnmɛ pi kala na.
Kì kaa pye yè je mbanla jɛn,

[†] **2:23 2.23:** Tara ti maa tisaga ki singi ki pan yarilire ti yɔn, tisaga ko ma pan ma yiri wa naayeri, na Yɛnŋɛlɛ li kaga kan we; Ɔrɔmu 9.25; 1 Pyɛ 2.10.

mi fun mi yaa je ye na mbe ye wɔ wa na
saraga wɔgɔtunŋgo ki ni.
Kì kaa pye mi ŋa ye Yɛnŋɛlɛ yè je na lasiri
wi na,
mi fun mi yaa fɛgɛ ye piile pe na.

7 Pè se ma lɛgɛ yɛgɛ ŋga na,
kapere nda pè pye na na, pa tì lɛgɛ ma
fun.
Mi yaa ka pe gbɔgɔwɔ pi kanŋga mboo
pye fɛrɛ kala.
8 Kapere ti kala yagawa jasaara nda
na woolo pe maa woo, to saraga
wɔfɛnnɛ pe ma tɛgɛ na pe yɛɛ baro.
Pe yɛn na jaa na woolo pe koro paa
kapere ti piin paa kee yɛgɛ.
9 Kala na li yaa pye saraga wɔfɛnnɛ pe
na, lo nuŋgba lo li yaa pye leele
sanmbala pe na.
Mi yaa ka jɔlɔgɔ wa pe na pe tangalɔmɔ
pi kala na.
Mi yaa ka pe sara mbe yala pe kapyegele
ke ni.
10 Pe yaa kaa kaa,
ɛɛn fɔ pe se ka tin.
Pe yaa kaa nanjara ti piin,
ɛɛn fɔ pe se ka se mbe lɛgɛ;
katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pè laga na
na.
11 Nanjara, naa duvɛn lɛɛ konaa duvɛn
fɔnŋɔ wi ni, ti ma lere go jɔgɔ wi
na.

12 Yarisunndo nda ti yɛn tikɔnrɔ woro, to
na woolo pe maa yewe.
Pe jɛɛrɛ pyekanŋgagala koro ke maa pe
yɔn sogo;
katugu nanjara jatere ŋa wi yɛn pe ni, wì
pe puŋgo.
Pe yɛn na nanjara ti piin ma pe yɛɛ lali
mi ŋa pe Yɛnŋɛlɛ na ni.
13 Pe ma saa na saara yaayoro ti kuun wa
yanwira ti go na,
na wusuna nuwɔ taan wi sori wa tinndiye
pe go na,
naa wa tigbɔrɔ ti nɔgɔ, wa pepiliye tire
konaa terebɛnti tire ti nɔgɔ,
to nda ti yinmɛ pi yɛn ma tanla.
Ki kala na, ye sumborombiile pe yɛn na
nanjara piin.
Ye pinambiile pe jɛɛlɛ pe yɛn na nandara
piin.
14 Mi se ka jɔlɔgɔ wa ye sumborombiile
pe na pe nanjara to kala na,
nakoma mbe jɔlɔgɔ wa ye pinambiile pe
jɛɛlɛ pe na pe nandara to kala na;
katugu saraga wɔfɛnnɛ poro jate pe yɛn
na kee nanjaala pele kɔrɔgɔ,
na pinlɛlɛ na saara ti woo nanjaala mbele
pe maa nanjara piin yarisunndo
gbɔgɔwɔ pi na pe ni.
Cɛnlɛ na li woolo pe yɛn tijinliwɛ fu, pe
yaa ka kɔ mbe wɔ wa.

15 Yoro Izirayɛli woolo wele, yè ye yɛɛ kan
nanjara ti yeri.
Ɛɛn fɔ yaga ka ti Zhuda tara woolo pege
kala cɛnlɛ la pye mbe pye kajɔɔgɔ
pyefɛnnɛ.
Yaga ka kari wa Giligali ca,
yaga ka kari wa Bɛti Avɛni ca†.
Yaga ka wugu mbe yo fɔ:
«Mì wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo
li mɛgɛ ki na.»
16 Izirayɛli woolo pè yiri ma je
paa yɛgɛ ŋga na nasumboro ma kaa
panraga we.
Koni, na yège yan yɛɛn, Yawe Yɛnŋɛlɛ
li mbe yɛnlɛ mbaa pe yɛgɛ sinni
mbaa kee pe ni mɛlɛ,
paa simbapiile yɛn wa naniwɛ gbɔɔ pi ni?
17 Efirayimu† cɛnlɛ woolo poro pè yɛɛ kan
yarisunndo gbɔgɔwɔ pi yeri.
Ye pe yaga wa paa ki piin!
18 Na paga pe duvɛn wi wɔ mbe kɔ, pe
mɛɛ saa na nanjara piin;
pe yɛkeele fɛrɛmbandawa kapyere to ti
yɛn ma pe ndanla.
19 Tifɛlinjolo yaa ka pan mbe pe lɛ mbe
kari pe ni.
Pe yaa ka fɛrɛ shɔ pe saara nda paa woo
ti kala na.

† **4:15 4.15:** Bɛti Avɛni mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Tipege go. Betɛli ca ko Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yeri Bɛti Avɛni. Betɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Yɛnŋɛlɛ go. Ki wagati wi ni, Giligali naa Betɛli cara to tìla pye yarisunndo gbɔgɔsara nda pàa pye na jate jɛŋgɛ, pa Izirayɛli woolo pàa pye na kee wa, ma saa na yarisunndo ti gbogo. † **4:17 4.17:** Efirayimu wi yɛn Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn lo la nuŋgba, ɛɛn fɔ lagamɛ, maga logo Efirayimu, ko yɛn na para Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ po sɛnrɛ na.

5

Yɛkeele pe yɛn na tara woolo
pe punŋgo

1 Yoro saraga wɔfɛnnɛ wele, ye logo na yeri!
Yoro Izirayɛli woolo wele, yaa nuru!
Yoro wunlunaŋa go woolo, ye nuŋgbolo jan ye logo!
Kiti yaa kɔn ye na,
katugu yè pye paa pɛnɛ yɛn leele pe na wa Mizipa ca,
ma pye paa leele yigimɛrɛ yɛn wa Tabɔri yanwiga ki na.
2 Yè wege tijugo wɔ leele pe na wa Shitimu ca.
Ɛɛn fɔ mì gbɛgɛlɛ mbe pe kapere ti fɔgɔ tɔn pe na†.
3 Mi wo na, mì Efirayimu cɛnlɛ woolo pe jɛn,
Izirayɛli woolo ye kala la si lara na na.
Koni Efirayimu cɛnlɛ woolo yè nanjara pye,
Izirayɛli woolo, a yè ye yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni.
4 Izirayɛli woolo pe kapere tì pe yɛgɛ kɔn,
pe se ya sɔngɔrɔ mbe pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ naa,
katugu nanjara jatere wi yɛn pe ni.
Pee si Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɛn.

5 Izirayɛli woolo pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi yɛn na pe jɛrɛgi.
Izirayɛli woolo naa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yaa ka to pe kajɔɔgɔ ki kala na.
Zhuda tara woolo pe yaa ka pinlɛ mbe to pe ni fun.
6 Pe yaa kari pe simbaala naa pe nɛrɛ ti ni mbe sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagaja.
Ɛɛn fɔ pe se kali yan,
katugu lì laga pe na.
7 Pè Yawe Yɛnŋɛlɛ li java,
katugu pè kɛɛnrɛ piile se.
Koni, yeŋge nuŋgba ni, poro naa pe yarijɛndɛ ti ni pe yaa tɔngɔ mbe wɔ wa.

Malaga ŋga
ki yaa to Izirayɛli woolo
naa Zhuda tara woolo pe sɔgɔwɔ

8 Ye simbapɔlɔ yɛnnɛ mbanlaga ki win wa Gibeya ca,
ye mbanlaga ki win wa Arama ca!
Ye malaga kɔnŋgɔlɔ wa wa Bɛti Avɛni ca.
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo, ye juguye pe yɛn ye puŋgo na.
9 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa
jɔlɔgɔ pilige ki na.
Ŋga mi yɛn na yuun Izirayɛli tara cɛngɛlɛ ke kan, ki yɛn kaselege.
10 Zhuda tara teele pe yɛn paa leele mbele pe maa tara kɔngɔlɔ ke woo wa ke yɔngɔlɔ ke ni, na ka tari pe tara ti na.
Na naŋgbanwa kala li yaa to pe na paa lafogo tɔnmɔ yɛn.
11 Kiti ŋa wi yaa kɔn Efirayimu cɛnlɛ woolo pe na, wi yaa jɔlɔgɔ wa pe na mbe pe jɔgɔ;
katugu pège kɔn maga tɛgɛ, mbe taga yaara nda ti yɛn go fu woro to puŋgo na.
12 Ki kala na, mi yaa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe jɔgɔ
paa yɛgɛ ŋga na fyɛnrɛ ma kaa yaraga jɔgɔ we.
Mi yaa Zhuda tara woolo pe jɔgɔ fun paa yɛgɛ ŋga na sagbanfɔngɔ tipege ma lere jɔgɔ we.
13 Efirayimu cɛnlɛ woolo pè pe yama pi jɛn,
Zhuda tara woolo pè pe sagbanra ti yan.
Kì pye ma, Efirayimu cɛnlɛ woolo pè kari wa Asiri tara fɛnnɛ pe yeri.
Pè pitunmbolo torogo wa ki tara ti wunluŋgbɔɔ Yarɛbu wi yeri wi pe saga.
Ɛɛn fɔ, wo se ya mbe ye sagala,
wi se ya mbe ye sagbanra ti wɛrɛ pye.
14 Katugu mi jate, mi yaa ka yiri Efirayimu cɛnlɛ woolo pe kɔrɔgɔ paa jara yɛn,
mbe yiri Zhuda tara woolo pe kɔrɔgɔ paa jara yirifɔnŋɔ yɛn.
Mi jate mi yaa ka gboro ti pye,
mbe si kari na kagboro ti ni.
Mi yaa kari ti ni lere kpɛ se ya mberi shɔ na yeri.
15 Kona mi yaa yiri mbe kari mbe sɔngɔrɔ wa na cɛnsaga,

† **5:2 5.1-2:** Mizipa ca, naa Tabɔri yanwiga konaa Shitimu ca ki ni, tìla pye lara nda ti yɛn yarisunndo gbɔgɔsara.

fɔ pe ka saga jɛn fɔ pe yɛn kajɔɔgɔ pyefɛnnɛ mbe sɔngɔrɔ mbanla lagaja.
Jɔlɔgɔ ki ka ka gbɔgɔ pe na, pe yaa kanla lagaja.

6

Izirayɛli woolo pè yo pe yaa sɔngɔrɔ Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ

1 Ye yɛn na yuun fɔ:
«Ye pan we sɔngɔrɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ.
Lo lì we wɛlɛgɛ,
ɛɛn fɔ li yaa we sagala.
Lo lì we gbɔn,
ɛɛn fɔ li yaa we wɛrɛ pye.
2 Li yaa yinwege kan we yeri sanni piliye shyɛn,
ki pilige taanri wogo, li yaa we yirige,
we yaa la we yinwege ki piin li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
3 Ye ti we Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɛn,
weli lagaja weli jɛn.
Ki woro na we kɔɔn shyɛn, lalaaga ki ma pan yɛgɛ ŋga na,
pa li yaa ka pan mbe we saga ma.
Li yaa ka pan we kɔrɔgɔ paa tisaga yɛn,
paa kanga tisaga yɛn, ŋga ki ma pan ma tara ti yinŋgi.»

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yɔn sogomɔ kaan, ma yo fɔ:
«Yoro Efirayimu cɛnlɛ woolo, mbe yiŋgi pye ye na?
Yoro Zhuda tara woolo, mbe yiŋgi pye ye na?
Ye kagbaraga kila mɔ paa pinliwɛ yɔn fɔɔngɔ yɛn,
ki yɛn paa yirifaga mɛŋgɛ yɛn, ŋga ki ma yangara.
5 Ki kala na, mìlan yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yirige ma pe wa ye na;
a mì jɔlɔgɔ wa ye na na yɔn sɛnrɛ ti ni.
Na kiti wi yaa to ye na paa yɔnlɔ yanwa yɛn.
6 Katugu kagbaraga ko ki yɛn mala ndanla, ɛɛn fɔ yaayoro saara to ma ti yɛn mala ndanla.
Leele panla jɛn Yɛnŋɛlɛ ko ki yɛn mala ndanla ma wɛ saara sogoworo to na†.»

Izirayɛli woolo pe yɛn na kapegbɔrɔ piin

7 «Yànla yɔn finliwɛ pi jɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na Adama ca† kìla ki pye we.
Pa yànla fanla wa ki laga ki na.
8 Galaadi† ca kì kanŋga ma pye kapege pyefɛnnɛ ca.
Leele mbele pè gbo pe kasanwa pi yɛn wa lagapyew.
9 Beŋganri pyefɛnnɛ pe ma lara na leele pe singi yɛgɛ ŋga na,
pa saraga wɔfɛnnɛ ŋgbelege ki ma lara na leele pe singi ma, wa Sishɛmu† ca kologo ki na, mbaa pe kuun.
Ki wogo ki yɛn katijaanga.
10 Mì katijangara yan wa Izirayɛli tara.
Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yɛn na nanjara piin, ma ti a Izirayɛli woolo pè cɛn fyɔngɔ ni.
11 Yoro fun Zhuda tara woolo, yarilire kɔngɔ yɛn ma gbɛgɛlɛ† ye kan,
na mi ka kaa jaa mbanla woolo pe wɔ wa kulowo pi ni sanga ŋa ni we.

7

1 Na mi kaa jaa mbe Izirayɛli woolo pe shɔ sanga ŋa ni,
Efirayimu cɛnlɛ woolo pe kajɔgɔrɔ to naa Samari tara fɛnnɛ pe tipere ti ni, to ti ma yiri funwa na;
katugu pe maa nambara piin.
Yoolo pe yɛn na kɔɔrɔ ti kaari na yiin wa yinrɛ ti ni,
beŋganri pyefɛnnɛ pe yɛn na tuun leele pe na wa ca nawa koŋgolo ke ni.

---

† **6:6 6.6:** Yomi 21.3; Mati 9.13; 12.7 † **6:7 6.7:** Ŋga kì yo fɔ: *Adama ca,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛnpiile pe woro ma filige. Ki yɛn ndɛɛ ki yɛn na para sɛnwee koŋgbanŋa Adama wi kapege ko sɛnrɛ na, nakosima Adama ca woolo pàa kapege ka pye, ki yɛn na para ko sɛnrɛ na; Zhozu 3.16. † **6:8 6.8:** Galaadi ŋa wi sɛnrɛ tì yo lagamɛ, ki yaa pye ndɛɛ ca layi ko; 2 Wunlu 15.25. † **6:9 6.9:** Sishɛmu ca kìla pye faa Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga, Zhozu 24.1konaa ma pye ca ŋga pe yaa la karafa wa ki ni, Zhozu 20.1-7. Ki yaa pye ndɛɛ saraga wɔfɛnnɛ pàa kaa na leele pe yɛgɛ kɔɔn, janŋgo paga ka saa Yɛnŋɛlɛ li gbogo wa. † **6:11 6.11:** ***Yarilire kɔngɔ yɛn ma gbɛgɛlɛ* ko kɔrɔ wo yɛn naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn pe na.**

2 Pe woro naga sɔnri wa pe kotogo na fɔ
mi yɛn na jatere piin pe kapere ti
ni fuun ti na.
Koni, pe kapere tì pe maga lagapyew;
na yɛgɛ yɛn ti ni fuun ti na.»

Izirayɛli woolo pe yɛn
na yɔn nii wunlumbolo pe na

3 «Pe maa tipege ki piin na wunlumbolo
pe nawa pi yinŋgi,
na nambara wi piin na kundigile pe nawa
pi yinŋgi.
4 Pe ni fuun pe yɛn jataala naa nandaala.
Pe yɛn paa buru fɔsaga yɛn, ŋga buru
wafɔ wì kasɔn ŋgbanli gbɛri wa ki
ni.
Maga lɛ wì muwɛ pi gbɔn, wi woro na
kasɔn ki gbegele naa, fɔ muwɛ mba
pì gbɔn pi sa fɛ pi yiri.
5 Pe kaa pe wunlunaŋa wi fɛti wi piin
pilige ŋga ni,
legbɔɔlɔ pe ma tin duvɛn wi ni fɔ ma pye
yambala.
Wunlunaŋa wi maa kɛɛ ki sanga ki leele
mbele pe maa tɛgɛ lere na pe kan.
6 Mbele pe maa yɔn lemɛ pi piin, pe
kotogo ki yɛn ma wɛri pe na paa
buru fɔsaga yɛn.
Yembinɛ li ni fuun li ni, pe naŋgbanwa
gbɔɔ pi ma sogo,
ɛɛn fɔ laga ka ka laga, pe naŋgbanwa
gbɔɔ pi ma yiri pe ni paa kasɔn
ŋgbanli yɛn.
7 Pe ni fuun pe yɛn ma wɛri paa buru
fɔsaga yɛn;
pe maa pe yɛkeele pe tɔnri.
Pe wunlumbolo pe yɛn na kuun,
ɛɛn fɔ wa kpɛ woro nala mɛgɛ ki yinri.

8 «Efirayimu cɛnlɛ woolo pè pe yɛɛ pinlɛ
cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni,
pe yɛn paa wɔn yɛn, ŋa pe suu wa mboo
kanŋga wa kasɔn ki na.
9 Cɛnlɛ la yɛgɛ woolo yɛn na pe fanŋga ki
koo pe ni,
ɛɛn fɔ poro jate pe sigi jɛn.
Pe yɛn na lee na yinzifire yinrigi,
ɛɛn fɔ poro jate pe sigi jɛn.

10 «Izirayɛli woolo pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi yɛn
na pe jɛrɛgi.
Ɛɛn fɔ, pee sɔngɔrɔ mbe pan mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ.
Konaa ki ni fuun, pe woro nala lagajaa.
11 Efirayimu cɛnlɛ woolo pè kanŋga ma
pye paa ca ketenɛ yɛn, na li yɛn
lembige ma pye tijinliwɛ fu.
Ezhipiti tara fɛnnɛ poro pe yɛn na yinri
ma yo pe pe saga,
pa pe yɛn na kee Asiri tara fɛnnɛ poro
kɔrɔgɔ ma yo pe pe saga.
12 Ɛɛn fɔ mbe pe ta wa konɔ paa kee,
mi yaa na mɛrɛ ti jan pe na.
Mi yaa pe yigi mbe pe jaanri, paa yɛgɛ
ŋga na pe ma sannjɛlɛ yigi we.
Mi yaa jɔlɔgɔ wa pe na, paa yɛgɛ ŋga na
mìla ki yo pe kan wa pe gbogolomɔ
woolo pe sɔgɔwɔ†.
13 Jɔlɔgɔ yɛn pe wogo,
katugu pè fe ma laga na na.
Jɔgɔwɔ gbɔɔ yaa gbɔn pe na,
katugu pè yiri ma je na na.
Mi wo na, mila daga mbe pe shɔ,
ɛɛn fɔ, a pe nɛɛ yagbogolo finlɛlɛ na tari
na na.
14 Pe woro na gbele nala yinri mbe pe
saga, pe kotogo ki ni fuun ni.
Ɛɛn fɔ pè koro na gbele wa pe sinlɛsara.
Pe maa pe yɛɛ gbogolo, mbe ta mbe bile
naa duvɛn fɔnŋɔ ta†.
Kona, pe mɛɛ pe yɛɛ lali na ni.

15 «Muwi mì pe naga, ma fanŋga kan pe
yeri;
ɛɛn fɔ mi wo na, kapege pe yɛn na jate na
ni.
16 Na pe ka sɔngɔrɔ, paa sin mbe pan mi
ŋa Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go
na na kɔrɔgɔ.
Pè kolo paa sandiga yɛn, ŋga ki woro ma
sin.

† **7:12 7.12:** Ŋga kì yo fɔ: *Mi yaa jɔlɔgɔ wa pe na, paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yo pe kan wa pe gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Na mi ka ta mbege logo mbe yo fɔ pe gbogolo, mi yaa pe yigi.* † **7:14 7.14:** Ŋga kì yo fɔ: *Pe maa pe yɛɛ gbogolo, mbe ta mbe bile naa duvɛn fɔnŋɔ ta,* ft Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Pe maa pe yɛɛ witire ti kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ, mbe ta mbe bile naa duvɛn fɔnŋɔ ta.* Ye wele wa Zhere 41.5 laga ki ni.

Pe yaa ka pe kundigile pe gbo tokobi ni pe
sɛnjagara yomɔ pi kala na.
Leele pe yaa kaa tɛgɛ pe na wa Ezhipiti
tara.»

8

Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban li woolo pe ni

1 Ye simbapɔlɔ yɛnrɛgɛ mbanlaga ki win
ye leele pe yeri!
Jɔlɔgɔ yɛn na paan mbe to Yawe Yɛnŋɛlɛ
li woolo pe na paa yɔn yɛn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Katugu Izirayɛli woolo pànla yɔn fin-
liwɛ pi jɔgɔ,
pè yiri ma je na lasiri wi na.
2 Pe yaa kaa gbele mbaa na saga jaa, mbaa
yuun fɔ:
‹We Yɛnŋɛlɛ, woro Izirayɛli woolo wele,
pa wɔ̀ɔn jɛn yɛɛn!›
3 Izirayɛli woolo pè je ŋga ki yɛn jɛŋgɛ ki
na.
Ki kala na, pe juguye pe yaa ka pe purɔ.
4 Pe ma wunlumbolo tɛgɛ pe yɛɛ go na,
mbe sigi ta pe silan yewe.
Pe ma teele tɛgɛ pe yɛɛ go na,
mbe sigi ta pe sigi yo na kan.
Pè yarisunndo yanlɛrɛ gbegele pe yɛɛ kan
pe warifuwe naa pe tɛ wi ni,
a ko pye pyelɔmɔ pa mbe pe tɔngɔ.

5 «Samari tara fɛnnɛ, mi ŋa ye Yɛnŋɛlɛ,
mì je ye napige yanlɛgɛ ki na.
Mì nawa ŋgban ye ni.
Ye se ya mbe ye yinwege ki pye fyɔngɔ fu
fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
6 Ye napige yanlɛgɛ pa kì yiri wa yoro
Izirayɛli woolo ye yeri.
Kapyɔ jɛnfɔ wìgi gbegele.
Ki woro Yɛnŋɛlɛ.
Ki kala na, ki Samari tara napige yanlɛgɛ
ki yaa ka purugu mbe wɔ wa.
7 Ki kaa pye tifɛlɛgɛ ko yè lugu paa
yariluguro yɛn,
tifɛlinjolo ye yaa ka ta paa yarilire yɛn.
Na bile wii fuuru,
wi se pire le.
Ali na wi ka si fuuru mbe pire le,
tara ta yɛgɛ woolo pe yaa ka kari ki
yarilire pire ti ni.
8 «Cɛngɛlɛ kele yɛgɛ Izirayɛli woolo pè
koli ma kari pe ni.
Koni, pe mbele wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke
sɔgɔwɔ,
pe yɛn paa yaraga ka yɛn, ŋga ki kala
woro lere na.
9 Katugu pè kari wa Asiri tara.
Yan sofile wi ma koro wi yɛɛ kan,
ɛɛn fɔ Efirayimu cɛnlɛ woolo poro na, pè
kɛɛnlɛ ta pe yɛɛ kan.
10 Ali mbege ta pè yarikanra lɛgɛrɛ kan
cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo yeri,
koni wagati wì gbɔn mbe pe gbogolo.
Sanni jɛnri pe yaa la jɔlɔ wunlumbolo
piile pe wunluŋgbɔɔ wi kɛɛ.

11 «Efirayimu cɛnlɛ woolo pè saraga
wɔsara lɛgɛrɛ kan,
mbaa kapere ti kala yagawa jasaara woo
wa ti na.
Ɛɛn fɔ ki saraga wɔsara tì kan, a paa
kapere piin.
12 Ali na mi kanla lasiri sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ
yɔnlɔgɔsaga lɛgɛrɛ na mberi kan pe
yeri,
ti yaa pye pe yɛgɛ na paa sɛnrɛ nambanda yɛn.
13 Pe ma saraga yaayoro ti wɔ na yeri mari
gbo,
mari kara ti ka.
Ɛɛn fɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe saara tii
na ndanla.
Koni, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mi yɛn na
jatere piin pe kajɔgɔrɔ ti na,
mi yaa ka pe kajɔgɔrɔ ti fɔgɔ tɔn pe na.
Poro wo na, pe yaa ka sɔngɔrɔ wa Ezhipiti
tara naa.
14 Izirayɛli woolo pè fɛgɛ pe dafɔ wi na,
ma wunlumbolo yinrɛ kan pe yɛɛ kan.
Zhuda tara woolo pè malaga sigecara
lɛgɛrɛ kan.
Ɛɛn fɔ mi yaa ka kasɔn le ti ni.
Kasɔn ki yaa ka pe wunluwɔ yinrɛ ti
sogo.»

9

Izirayɛli woolo pe yaa ka jaraga cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ

1 Izirayɛli woolo yaga kaa yɔgɔri dɛ!
Yaga kaa nayinmɛ nii paa tara sannda ti
woolo pe yɛn;

katugu ye yɛn na nanjara piin ma je ye Yɛnŋɛlɛ li na.
Ye nanjara sara ŋa ye yɛn na taa wa yarilire sunsara ti ni, wo wi yɛn ma ye ndanla.
2 Ɛɛn fɔ bile ŋa pe ma sun wa yarilire sunsaga ki na,
konaa sinmɛ liwoo mba pe ma wɔ wa sinmɛ wɔsaga ki ni,
ti se ka pye pe woro.
Duvɛn fɔnŋɔ ŋa pe yɛn na singi, wi se pe bɔ.
3 Pe se ka cɛn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tara ti ni naa.
Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yaa ka sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara.
Pe yaa ka saa yaakara nda ti yɛn fyɔngɔ ni ti kaa wa Asiri tara.
4 Duvɛn saraga ŋga pe ma wo pe se ka ka wɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri naa.
Pe saara ti se ka Yɛnŋɛlɛ li ndanla naa.
Pe saara yaakara ti yaa ka pye pe yeri paa kunwɔ suro yɛn.
Mbele fuun ka ta ka, pe yaa cɛn fyɔngɔ ni.
Pe saara yaakara ti yaa pye poro nuŋgba woro.
Pe se ka ye ti ni wa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

5 Yiŋgi ye yaa ka pye shɛrɛgɛ fɛti piligbɔgɔ ki na?
Yiŋgi ye yaa ka pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrɛgɛ fɛti pilige ki na?
6 Ye wele, pe mbele pe yɛn na kee,
katugu pe tara tì jɔgɔ.
Ezhipiti tara to ti yaa pe yaara wɔ.
Ɛɛn fɔ Mɛfisi† ca ko ki yaa ka pye pe fanra re.
Yanpege ki yaa ka yiri mbe pe warifuwe tiyɔɔn wi tɔn.
Wuuro ti yaa ka fi wa pe paara yinrɛ ti ni mberi tɔn.

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa ye na wagati ŋa ni, wila paan.
Kapere ti sarapilige ki yɛn na paan.
Izirayɛli woolo pe daga mbe ko jɛn.
Ye maa yuun fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yɛn yarafɔ.
Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ li yɛn lere ŋa ni wi yɛn tijinliwɛ fu fɔ.
Ye kambasinnde ti lɛgɛwɛ po pì pan ko ni.
Ye kapere ti lɛgɛwɛ ndorogo ko kì pan ko ni†.

8 Ŋa wi maa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe kɔrɔsi,
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wowi, wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni.
Ma si yala, pe yɛn na mɛrɛ jaan wi na wa wi torosaga pyew ki ni mboo yigi.
Pe yɛn na kapege cɛnlɛ pyew ki piin wi na, ali wa wi Yɛnŋɛlɛ li go ki ni.
9 Pè pe yɛɛ kan kapere pyege ki yeri jɛŋgɛ,
paa yɛgɛ ŋga na kìla pye na piin faa wa Gibeya ca we.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li jatere wi yaa pye pe kajɔgɔrɔ ti na.
Li yaa jɔlɔgɔ wa pe na pe kapere ti kala na†.

Jɔlɔgɔ yaa to yarisunndo gbɔgɔfɛnnɛ pe na

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Izirayɛli woolo pe kala làa na ndanla,
paa yɛgɛ ŋga na lere ma ka saa ɛrɛzɛn pire nda tì pe ta yan wa gbinri wi ni.
Mìla ye tɛlɛye pe jate
paa yɛgɛ ŋga na lere ma ka saa figiye pire koŋgbannda nda tì pe ta yan.
Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa kari ma saa gbɔn wa Baali Pewɔri laga ki na,
a pè si saa pe yɛɛ kan ki yarisunŋgo tijaanga ki yeri.
Kona, a pè si kanŋga ma pye yaritijangara paa yarisunŋgo ŋga kì pe ndanla ki yɛn†.
11 Gbɔgɔwɔ mba pi yɛn Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yeri, pi yaa kɔ mbe wɔ wa,
paa yɛgɛ ŋga na sannjɛgɛlɛ ma yiri sire na ma kari we.
Pe se ka pyɔ se naa,
jɛlɛ se ka pye kugbɔ ni naa,
jɛlɛ se ka kugbɔ lɛ naa.
12 Ali na pe ka piile ta mbe pe baro,
sanni pe sa lɛ, mi yaa pe gbo pe yeri.
Kaselege ko na, na mi ka ka je pe na,
jɔlɔgɔ yaa pye pe wogo.

† **9:6 9.6:** Ko sanga wo ni, Mɛfisi ca ko kìla pye Ezhipiti tara ti cagbɔgɔ ye. † **9:7 9.7:** Luki 21.22 † **9:9 9.9:** Kiti 19.1-30 † **9:10 9.10:** Nɔmbu 25.1-5

13 «Naa mìla Efirayimu cɛnlɛ woolo pe
yan sanga ŋa ni, pàa pye ndɛɛ Tiri
ca koyi,
ko ŋga ki yɛn ma kan laga tiyɔngɔ na.
Ɛɛn fɔ Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yaa ka
pe piile pe lɛ mbe kari pe ni wa pe
gbofɔ wi yeri.

14 «Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yaraga ka kan pe
yeri.
Yiŋgi ma yaa si kan pe yeri?
Jɛɛlɛ pe kan jambasere ni,
ma ti pe yinriwɛ pi waga pe na.»
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo naa fɔ:
«Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tipewe pi ni
fuun pì yiri funwa na wa Giligali ca.
Pa pe kala lìlan mbɛn wa ki laga ki na.
Mi yaa pe purɔ mbe pe yirige wa na go ki
ni pe katijangara ti kala na.
Pe se koro mbanla ndanla naa.
Pe teele pe yɛn leele mbele pè yiri ma je.

16 «Efirayimu cɛnlɛ woolo pe wogo kì
jɔgɔ.
Pe ndire tì fɔngɔ.
Pe se ka piile ta naa.
Ali paga si piile ta,
mi yaa ki piile mbele pe yɛn ma pe ndanla
pe gbo.
17 Na Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe wa,
katugu pee logo li yeri.
Pe yaa kaa yanri la toro faa wa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ.»

10

Jɔlɔgɔ yaa to
Izirayɛli tara wunluwɔ pi na

1 Izirayɛli woolo pàa pye paa ɛrɛzɛn tirige
tiyɔngɔ yɛn,
ŋga kìla pye na sɛni fɔ jɛŋgɛ.
Naa ki pire tila kaa na lege,
a pè si pe sunzara ti lɛgɛ.
Naa pe tara tila kaa na yɔngɔ na kee yɛgɛ,
sinndɛɛrɛ tiyɔnrɔ nda pè yerege yerege
na sunnu ti na, a pè siri fere.
2 Kila pe kɔɔn shyɛnzhyɛn wa pe nawa,
ɛɛn fɔ koni, pe yaa pe kapere ti go kala li
lɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pe sunzara ti jaanri,
mbe pe sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ nda pè yerege
na sunnu ti na ti jɔgɔ.

3 Koni pe yaa kaa yuun fɔ:
«Wunluwɔ woro we yeri;
katugu wee fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
Ali na wunluwɔ ka pye wa yɛrɛ, yiŋgi wi
mbe ya yɔn we kan?»
4 Go fu sɛnrɛ pe maa yuun.
Pe maa wuguro jagara wungu na pe yɛɛ
kaan,
na yɔn finliwɛ nii pe yɛɛ ni sɛnwara ni.
Ki kala na, kiti kɔnkagala kè lɛgɛ pe
sɔgɔwɔ†,
paa yɛgɛ ŋga na yan ŋga shɔnrɔ ni ki ma
fi wa sɔnŋgooro ti ni wa kɛrɛ we.

5 «Samari ca woolo pe yɛn na fyɛ Bɛti
Avɛni ca napige yanlɛgɛ ŋga ki yɛn
pe yarisunŋgo ki wogo na;
katugu pe yarisunŋgo ki gbɔgɔwɔ pì kɔ
ma wɔ wa pe sɔgɔwɔ.
Ki woolo pe yɛn na kunwɔ gbelege gbele
ki wogo na,
poro naa saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye
na yɔgɔri ki faa gbɔgɔwɔ pi wogo
na we.
6 Pe yaa ka kari ki yarisunŋgo ki ni wa
Asiri tara,
mbe saga kan wunlunaŋa gbɔɔ Yarɛbu wi
yeri yarikanga.
Kona, fɛrɛ yaa ka Efirayimu cɛnlɛ woolo
pe yigi.
Izirayɛli woolo pe yaa ka fɛrɛ shɔ pe
kapyere ti kala na.

7 «Samari ca ki wogo kì kɔ!
Ki wunlunaŋa wi wogo kì kɔ
paa yɛgɛ ŋga na kanŋgekɔngɔ ma kaa
pye tɔnmɔ mba pila fuun na kee pi
go na.
8 Sunzara nda wa tinndiye pe na wa Bɛti
Avɛni ca,
to nda Izirayɛli woolo pàa pye na kapege
piin wa ti na,
ti yaa tɔngɔ mbe wɔ wa.

† **10:4 10.4:** Laga ŋga kì yo fɔ: *Kiti kɔngɔ kì lɛgɛ pe sɔgɔwɔ,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: *Kasinŋge ki yɛn pe yɛgɛ na paa yɛgɛ ŋga na yan ŋga shɔnrɔ ni ki ma fi wa sɔnŋgooro ti ni wa kɛrɛ we.*

Wuuro naa yanpege yaa ka fi wa pe saara
wɔsara ti na.
Kona, pe yaa kaa ki yuun yanwira ti kan
fɔ:
‹Ye we lara!›
mbaa ki yuun tinndiye pe kan fɔ:
‹Ye toori we na†!›

9 «Maga lɛ wa Gibeya ca kala li pyewagati
wi na,
Izirayɛli woolo yè kapege pye;
ye fa ya mbe kanŋga.
Naga yɛn ma, ki woro ma yala malaga
ki to kapegbɔgɔ pyefɛnnɛ pe na wa
Gibeya ca wi le†?
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Wagati ŋa ka kanla ndanla, mi yaa pe
kapere ti fɔgɔ tɔn pe na.
Cɛngɛlɛ kele yɛgɛ yaa ka gbogolo mbe yiri
pe kɔrɔgɔ.
Pe yaa ka pe pɔ yɔngɔwɔ ni mbe kari pe
ni pe kapere lɛgɛrɛ ti kala na.

11 «Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yɛn paa
nasumboro yɛn, ŋa wì koro ma
yɔn.
Mbaa yarilire ti tangala mbaa ti pire ti
woo, ki yɛn ma pe ndanla.
Ɛɛn fɔ mi yaa nɛrɛ tunŋgo pyetige taga
wa pe yɔlɔgɔ tiyɔngɔ ki na,
mbe falinɛrɛ capire pɔ pe na.
Zhuda cɛnlɛ woolo pe yaa la kɛɛrɛ ti wari,
Zhakɔbu cɛnlɛ woolo pe yaa la lawaraga
ki kanimboro ti yaari.

12 «Yaa kasinŋge piin,
pa ye yaa kajɛŋgɛ ta wa tɔnli.
Ye ye jogo wi kanŋga,
katugu wagati wì gbɔn ye Yawe Yɛnŋɛlɛ
li lagaja,
fɔ li ka sa pan li ye pye lesinmbele.
13 Ɛɛn fɔ yè tipege pye,
a yè kambasinŋge ta tɔnli,
ma yagbogowo tɔnli ta ma li;
katugu yè ye jigi wi taga ye yɛɛra fanŋga
ko na,
ma ye jigi wi taga ye maliŋgbɔɔnlɔ pe
lɛgɛwɛ po na.
14 Ki kala na, malaga tinmɛ yaa ka yiri wa
ye woolo pe sɔgɔwɔ.
Pe yaa kaa malaga sigecara ti jaanri,
paa yɛgɛ ŋga na wunlunaŋa Shalima
wìla Bɛti Aribɛli ca ki tɔngɔ malaga
gbɔnpilige ki na we.
Ki pilige ŋga pàa nɛɛlɛ pe purugu ma
pinlɛ pe piile pe ni we.
15 Betɛli ca kala li yaa ka ŋga taga ye na
koyi yɛɛn,
kapege ŋga yè pye ma saa toro ki da wi
na ki kala na.
Na laga ki ka kaa paan mbe laga sanga ŋa
ni, malaga ki lɛsaga,
ko yaa yala pè kɔ Izirayɛli tara wunlu-
naŋa wi na makɔ.»

11

Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga pyege Izirayɛli woolo pe kan

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Izirayɛli wìla pye pyɔ sanga ŋa ni, wìla
pye mala ndanla.
A mì si wo ŋa na pinambyɔ wi yeri maa
wɔ wa Ezhipiti tara†.
2 Ɛɛn fɔ, ali mbege ta mìla pye naa yinri,
wìla pye naa yɛɛ lali na ni.
Na woolo pè saara wɔ yarisunndo Baali ti
yeri,
ma wusuna nuwɔ taan sogo yarisunndo
ta yɛgɛ mɛgɛ ni.
3 Ma si yala, muwi mìla Efirayimu wi yigi
kɛɛ na
maa fɔrɔgɔ tangala li ni.
Ɛɛn fɔ, pe sila ki jɛn mbe yo fɔ muwi mìla
pye na pe kala li yɔngɔ.
4 Mìla pe yigi tiyɔngɔ paa yɛgɛ ŋga na pe
ma sɛnwee yigi we,
ma mara pe na ndanlawa ni.
Mìla pye pe yeri paa to yɛn, ŋa wùu pyɔ
lɛ maa mara wi mbatelege na†.
Mìla pye na yaakara kaan pe yeri.

5 «Izirayɛli woolo pe se sɔngɔrɔ wa Ezhip-
iti tara ti ni naa.
Ɛɛn fɔ Asiri tara wunlunaŋa wo wi yaa
cɛn pe go na,

† **10:8 10.8:** Luki 23.30; Naga 6.16 † **10:9 10.9:** Kiti 19.1-30 † **11:1 11.1:** Ɛki 4.22; Mati 2.15 † **11:4 11.4:** Ŋga kì yo fɔ: *Mìla pye pe yeri paa to yɛn, ŋa wùu pyɔ lɛ maa mara wi mbatelege na,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni.

katugu pè je mbe sɔngɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ.
6 Tokobi wi yaa ka jɔgɔwɔ pye wa pe cagbɔrɔ ti ni,
mbe pe cara ti yeyɔnrɔ sɔgɔyaara ti jɔgɔ;
wi yaa pe ni fuun pe gbo,
pe jatere pee kagala ke kala na.
7 Na woolo pège kɔn maga tɛgɛ ma yiri ma je na na.
Paa pe yinri ma yo pe yɛgɛ wa mi ŋa yaara ti ni fuun ti go na na yeri,
ɛɛn fɔ wa kpɛ si yɛnlɛ mbanla gbɔgɔ.

8 «E, Efirayimu cɛnlɛ woolo, mi mbe ya mbe je ye na mɛlɛ?
Yoro Izirayɛli woolo, mbe ya mbe ye le ye juguye pe kɛɛ mɛlɛ?
Yège yan mbe ya mbe kapege pye ye na paa yɛgɛ ŋga na kìla pye Adima ca ki na le?
Yège yan mbe ya mbe ye pye paa Zeboyimu ca ki yɛn le?
Na jatere wì piri na na,
a ye yinriwɛ na ta fɔ jɛŋgɛ†.
9 Mi se ye yigi mbe yala na naŋgbanwa gbɔɔ pi ni.
Na jatere wi woro mbe Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tɔngɔ naa;
katugu mi woro sɛnwee,
mi yɛn Yɛnŋɛlɛ.
Mi yɛn ŋa wi yɛn kpoyi laga ye sɔgɔwɔ.
Mi se pan naŋgbanwa ndorogo ni ye kɔrɔgɔ.»

10 Pe yaa ka taga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na puŋgo nà;
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, na magala li ka ka yiri paa jara magala yɛn, na piile pe yaa yiri wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri mbaa fee mbaa seri, mbaa paan.
11 Pe yaa ka yiri wa Ezhipiti tara mbaa fee mbaa seri, mbaa paan paa sannjɛlɛ yɛn,
mbe yiri wa Asiri tara mbaa paan paa jɛndɛtuwa yɛn.
Mi yaa ti pe sa cɛn wa pe tara ti ni.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.

12

Yɛnŋɛlɛ làa Zhakɔbu setirige piile pe jɛrɛgi

1 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yɛn na finlɛlɛ nala mari.
Izirayɛli woolo pe yɛn nala fanla na mari.
Ɛɛn fɔ Zhuda cɛnlɛ woolo poro yɛn na tanri bere mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na ni,
pè koro sinmbele mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na kpoyi na ni†.
2 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yɛn na pe yɛɛ baro tifɛlɛgɛ ko ni,
yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ† ko pe taga ki na naga puro.
Yagbogolo koro pè koro na finlɛlɛ konaa na lewɛlɛwɛ kapyere piin pilige pyew.
Pè yɔn finliwɛ le Asiri tara fɛnnɛ pe ni.
Pe maa sinmɛ liwoo torogi wa Ezhipiti tara.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kiti kɔɔn Zhuda tara woolo pe na,
li yaa ka yiri poro Zhakɔbu setirige piile pe kɔrɔgɔ mbe yala pe tangalɔmɔ pi ni.
Li yaa ka pe sara mbe yala pe kapyere ti ni.

4 Sanga ŋa ni Zhakɔbu wìla pye wa wi nɔ lara,
wìla wi nɔsepyɔ lenaŋa ŋa wìla pye wi waan yɛnlɛ wi yigi wi yeŋgbele li na†.
Naa wìla kaa yiri ma lɛ sanga ŋa ni, a wì si ŋgbeli Yɛnŋɛlɛ li ni†.

† **11:8 11.8:** Adima naa Zeboyimu cara tìla pye wa Sodɔmu naa Gomɔri cara wasege ki ni. Naa Yɛnŋɛlɛ làa Sodɔmu naa Gomɔri cara ti tɔngɔ sanga ŋa ni, ki cara shyɛn tìla tɔngɔ fun; Dete 29.23. † **12:1 12.1:** Ŋga kì yo fɔ: *Pè koro sinmbele mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na kpoyi na ni,* pèle ki kanŋga ma yo fɔ: *Pè koro sinmbele mbele pe yɛn kpoyi pe ni;* a pèle ki kanŋga naa ma yo fɔ: *Zhuda cɛnlɛ woolo pè yiri ma je mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na na, konaa ma je mbele pe yɛn kpoyi ma pye sinmbele pe na.* † **12:2 12.2:** Izirayɛli tara yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ ki yɛn tifɛlɛgɛ ŋga ki ma yaraga ki ni fuun ki waga, ma tara ti kanŋga gbinri, ŋa yaraga woro wa. Laga ki laga ŋga ki ni, yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ ki yɛn ma taanla Asiri tara to ni. † **12:4 12.4:** Ŋga kì yo fɔ: *Wìla wi nɔsepyɔ lenaŋa ŋa wìla pye wi waan yɛnlɛ wi yigi wi yeŋgbele li na,* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wìla cɛn wi go na; Zhenɛ 25.26; 27.35-36. † **12:4 12.4:** Zhakɔbu wìla ŋgbeli Yɛnŋɛlɛ li ni laga ŋga na yege wele wa Zhenɛ 32.25-29laga ki ni.

5 Wìla ŋgbeli mɛrɛgɛ wi ni, ma ya wi ni.
Zhakɔbu wìla gbele ma mɛrɛgɛ wi yɛnri,
ma yo wi yinmɛ tirige wi na.
Wìla Yɛnŋɛlɛ li yan wa Betɛli ca.
Pa Yɛnŋɛlɛ làa para wi ni wa ki laga ki
na†.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
yawa pi ni fuun fɔ;
li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ.
7 Ki kala na, ki daga ma sɔngɔrɔ ma pan
ma Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ.
Maa tanri kajɛŋgɛ naa kasinŋge konɔ li
na.
Mɔɔ jigi wi taga ma Yɛnŋɛlɛ li na.

8 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yɛn paa jawo
pyefɛnnɛ yɛn,
mbele pè pe culo wi gbɔn maa piri.
Mbaa nii leele pe go na, ko ki yɛn ma pe
ndanla.
9 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yɛn na yuun
fɔ:
«Kaselege ko na, wè yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta.
Wè penjagbɔrɔ ta.
Ɛɛn fɔ, ko ki ni fuun ŋga ko yɛn we kɛɛ
tunŋgo ko tɔnli.
Pe se ka kajɔɔgɔ ka kpɛ yan laga we
sɔgɔwɔ ki pye kapege.»

10 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
le,
maga lɛ yè yiri wa Ezhipiti tara.
Mi yaa ti yaa cɛɛn paara yinrɛ ni naa,
paa yɛgɛ ŋga na kìla pye na piin ye
shɛrɛgɛ fɛti piliye yi na we†.

11 Mìla para Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
ni,
ma yariyanra lɛgɛrɛ naga pe na.
Mìla yomiyɛgɛlɛ le Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe yɔn, a pè ke wa ye kan.

12 Kì kaa pye Galaadi tara fɛnnɛ pe yɛn
mbasinmbele,
ki kala na, pe yaa kɔ wagafe.
Pe yɛn na napɛnɛ woo saraga wa Giligali
ca.
Ɛɛn fɔ pe saara wɔsara ti yaa ka jaanri,
mbe pye sinndɛɛrɛ gbogolosara
wa kɛɛrɛ ti ni sɔnŋgooro ti sɔgɔwɔ.

13 Zhakɔbu wìla fe ma kari wa Aramu
tara,
wo ŋa Izirayɛli, wìla saa tunŋgo pye wa
jɛlɛ kala na, maa pɔri.
Jɛlɛ kala na, wìla pye na yaayoro kɔnri
mbe ta mboo pɔri†.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe
yirige wa Ezhipiti tara Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ wo wa fanŋga na.
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo wa fanŋga
na làa pye na Izirayɛli woolo pe
kɔrɔsi†.

15 Efirayimu cɛnlɛ woolo pè Yawe Yɛnŋɛlɛ
li nawa pi ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
Ki kala na, legbogo kagala ŋgele pè pye,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ti ki go kala li
to pe na,
mbe ti tifagawa kapyere nda pè pye ti
sɔngɔrɔ pe na.

13

Izirayɛli woolo pe tɔngɔkala

1 Kìla pye, na Efirayimu cɛnlɛ woolo paga
para, lere pyew wi maa fyɛ na seri.
Pàa pye cɛnsagbɔgɔ na wa Izirayɛli tara,
ɛɛn fɔ pè kajɔɔgɔ pye, naa pàa
yarisunŋgo Baali ki gbɔgɔ we.
Kì pye ma, a pè ku.
2 Koni pe yɛn na ka tari pe kapere ti na
na kee yɛgɛ.
Pe yɛn na pe warifuwe wi yanni na yaara
yanlɛrɛ gbegele yarisunndo,
na yarisunndo gbegele ma yala pe yɛɛra
jatere wi ni.
Ki yaara ti ni fuun ti yɛn kapyɔ jɛnfɛnnɛ
poro tunŋgo.
Pe maa ki yuun ti wogo na fɔ:
«Yaa saara woo ki yarisunndo ti yeri.»
Mɛlɛ sɛnwee piile mbe sa ya paa kɛyɛn
waa warifuwe napire yanlɛrɛ
yɔlɔgɔ mbaa ti shari?
3 Ki kala na, pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa paa
pinliwɛ yɔn kambaaga yɛn,
paa pinliwɛ mɛŋgɛ yɛn, ŋga ki ma yan-
gara ma wɔ wa,
paa yarilire sigire yɛn, nda tifɛlɛgɛ ki
mari lɛ wa yarilire sunsaga ma kari
ti ni,

† **12:5 12.5:** Zhenɛ 28.10-22; 32.24-26 † **12:10 12.10:** Levi 23.42-43 † **12:13 12.13:** Zhenɛ 29.1-20 † **12:14 12.14:** Ɛki 12.50-51

paa wirige yɛn, ŋga ki maa yinrigi fenɛtiri
ni na kee.

4 Ma si yala, muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ le,
maga lɛ yè yiri wa Ezhipiti tara.
Yee Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ jɛn na mi ma.
Shɔfɔ wa yɛgɛ woro wa na mi ma.
5 Mi we, mi ye jɛn wa gbinri wi ni,
sanga ŋa ni yàa pye wa tara nda tɔnmɔ
woro wa.

6 Ɛɛn fɔ, naa pàa ka saa yaakara ta,
a pè si ka ma tin.
Naa pàa kaa ka ma tin sanga ŋa ni, a pe
nɛɛ pe yɛɛ gbogo.
Kì pye ma, a pè si fɛgɛ na na†.
7 Ki kala na, mi fun mi yaa pye pe yeri paa
jara yɛn, mbaa tuun pe na,
mbe pye pe yeri paa kamɔlɔ yɛn,
ŋa wì lara na pe singi wa konɔ.
8 Mi yaa jangari mbe to pe na, paa yɛgɛ
ŋga na cɛngɛ jɔ urusi paga ki pyɔ
wi lɛ le ki tanla ki ma jangari we.
Mi yaa ka pe lara ti walagi,
mbe pe ka paa jara nɔ yɛn.
Yanyaara ti yaa ka pe kɔɔnlɔ
yuroyuroyuro.

9 Yoro Izirayɛli woolo, pè ye tɔngɔ,
katugu yè yiri na kɔrɔgɔ;
yè yiri na kɔrɔgɔ, mi ŋa mbe ya mbe ye
saga we.
10 Ye wunlunaŋa wi yɛn se yeri san?
Wi pan wi ye shɔ wa ye cara ti ni fuun ti
ni ye!
Ye teele pe yɛn se yeri?
Poro mbele yàa pye naga yuun pe wogo
na fɔ:
«Ki yaga ma wunlunaŋa naa teele kan we
yeri.»
11 Mìla wunluwɔ kan ye yeri naŋgbanwa
ni.
Mi yaa kaa shɔ ye yeri naŋgbanwa gbɔɔ
ni†.

12 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe kajɔɔgɔ ki yɛn
ma gbegele ma tɛgɛ.
Pe kapege ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma tɛgɛ.
13 Jɔlɔgɔ yaa to pe na paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ
selara ma kaa yiri wi ni we.
Pinambyɔ tijinliwɛ fu fɔ wi.
Wi sesanga wì pan ma gbɔn,
ɛɛn fɔ wi woro na jaa mbe yiri wa wi nɔ
lara.

14 Naga yɛn ma, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbe
yɛnlɛ mbe ki leele pe shɔ kuulo tara
ti yeri le?
Mbe yɛnlɛ mbe pe shɔ kunwɔ pi ni le?
E kunwɔ, ma fanŋga ki yɛn se?
Kuulo tara, ma jɔgɔwɔ shɔnrɔ ti yɛn se†?
Mi se kaa pe wele yinriwɛ tawa ni naa.

15 Ali na ki ka pye Efirayimu cɛnlɛ woolo
pè jiti yɛgɛ o yɛgɛ pe sefɛnnɛ nam-
bala pe sɔgɔwɔ,
yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ ŋga ki maa yaara
waga ki yaa pan,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li tifɛlɛgɛ ki yirige
mbe yiri wa gbinri wi ni.
Ki yaa pan mbe pe puluyo yi waga,
mbe pe kɔlɔye pe waga.
Pe juguye pe yaa ka pan mbe pe yarijɛndɛ
tɛgɛsaga yaara to naa pe yarijɛndɛ
sɔnŋgbanga woro ti koli mbe kari
ti ni.

YƐNŊƐLƐ LI YAA KALI WOOLO PE SAGALA

14

14.1-10

1 Samari ca fɛnnɛ pe yaa ka pe kapere ti
go kala li lɛ,
katugu pè yiri ma je pe Yɛnŋɛlɛ li na.
Pe juguye pe yaa ka pe gbo tokobi ni;
pe yaa ka pe piyɛngɛlɛ ke purugu wa tara
ti na,
mbe pe jɛɛlɛ mbele kugbɔrɔ ni pe lara ti
walagi.

Yɛnŋɛlɛ lì yo Izirayɛli woolo
pe pe kapere ti jɛn peri yaga

2 Izirayɛli woolo, ye sɔngɔrɔ ye pan Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ,

† **13:6 13.5-6:** Dete 8.11-17 † **13:11 13.11:** 1 Sami 10.17-24; 15.26 † **13:14 13.14:** ***E kunwɔ, ma fanŋga ki yɛn se? Kuulo tara, ma jɔgɔwɔ shɔnrɔ ti yɛn se?*** **Zhezu wi pitunŋɔ Pɔli wìla sɔngɔrɔ maga sɛnrɛ ti yo wa 1 Korɛn 15.55 laga ki ni, ma kɔrɔ fɔnŋɔ kan ki sɛnrɛ ti yeri, maga naga fɔ fanŋga woro kunwɔ pi ni.**

katugu ye kapere to tì ye jan.
3 Ye sɔngɔrɔ ye pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ,
ye pan yege sɛnrɛ nda ti yo li kan fɔ:
«We kapere ti ni fuun ti kala yaga we na,
ma we yigi jɛŋgɛ.
We yaa lɔɔn sɔnni we yɔn sɛnrɛ ti ni ki pye saraga.
4 Asiri tara fɛnnɛ pe se ya mbe we shɔ.
We se ka lugu malaga gbɔnshɔnye na naa, mbe sa malaga gbɔn.
Yaara yanlɛrɛ nda wè gbegele we yɛɛra kɛyɛn yi ni, we se kari yeri naa mbe yo fɔ: ‹We Yɛnŋɛlɛ,›
katugu mboro ma ma pijiriwe wi yinriwɛ ta.»

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mi yaa Izirayɛli woolo pe mbasinmɛ pi kala yaga pe na.
Pe yaa kanla ndanla fɔ jɛŋgɛ,
katugu na naŋgbanwa pì kɔ pe ni.
6 Mi yaa ka pye paa mɛŋgɛ yɛn, ŋga ki maa kajɛŋgɛ piin Izirayɛli woolo pe kan.
Kona pe yaa ka jiti paa masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ yɛn,
mbe ndire kan paa Liban tara tigbɔrɔ ti yɛn.
7 Pe njere ti yaa ka tɔnlɔndɔnlɔ,
pe yaa ka pye mbe yɔn paa oliviye tige tiyɔngɔ yɛn,
mbaa nuwɔ taan yinrigi paa Liban tara tire ti woo pi yɛn.
8 Pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan, poro mbele pàa pye ma cɛn wa li yinmɛ pi ni.
Pe yaa kaa bile kɛrɛ kɔɔn.
Pe yaa ka jiti paa ɛrɛzɛn tirige yɛn.
Pe mɛgɛ ki yaa ka yiri paa Liban tara duvɛn wi yɛn.

9 «Yoro Efirayimu cɛnlɛ woolo, yiŋgi mi yaa pye naa yarisunndo to ni?
Muwi mi maa ye yɛnrɛwɛ pi nuru,
na ye go singi.
Muwi mi yɛn paa sipirɛsi tige yɛn, ŋga ki yɛn wɛtipiire ni sanga pyew.
Pa ye maa ye yarilire ti taa na yinrigi wa na yeri.»

10 Na lere ŋa ka pye mbe jilige,
wo mbe tijinliwɛ ta wa ki kagala ŋgele ke ni.
Na lere ŋa ka pye kajɛnŋɛ,
wo mbe ki kagala ŋgele ke kɔrɔ wi jɛn,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li koŋgolo ke yɛn ma sin.
Lesinmbele pe yaa la tanri wa ke ni,
ɛɛn fɔ mbele pè yiri ma je li na, poro yaa la tuunri wa ke ni.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ZHOWƐLI wi sɛwɛ we

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zhowɛli wìla yariyanra yan konaa mari yɔnlɔgɔ wa wi sɛwɛ wi ni. Wìla gbatɔ yan, ŋa wì pan ma tara ti tɔn muŋga. Gbatɔ wìla pye paa maliŋgbɔɔnlɔ yɛn, mbele pè pan mbe tara ti tɔngɔ. Ko yɛn Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ŋga ki yɛn na paan. Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali woolo pe yinri ma yo pe sɔngɔrɔ pe pan li kɔrɔgɔ. Làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe pe shɔ konaa mbe duwaw pe na. Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn cɛngɛlɛ sanŋgala ke na, ɛɛn fɔ li yaa ka pye wa li woolo pe sɔgɔwɔ, mbe ti pe kapyegele kaa yɔngɔ kaa kee yɛgɛ. Pilige ka, Yɛnŋɛlɛ li yaa kali yinnɛ li tirige sɛnwee pyew wi na.

Ki sɛwɛ ŋa wi sɛnrɛ yinrɛ nda tì tugbɔlɔ ko kayi ŋga fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ye, Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnpilige ye...» Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ fɔ:

Janwa gbɔlɔ, janwa gbɔlɔ jɛnnɛ,
lo li yɛn wa kiti kɔnsaga gbunlundɛgɛ ki ni,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnpilige kì yɔngɔ,
wa kiti kɔnsaga gbunlundɛgɛ ki ni.
Yɔnlɔ konaa yeŋge ki ni ti yaa ka kanŋga diwi,
wɔnŋgɔlɔ ke se kaa yanwa yinrigi.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na gbanla wa Siyɔn yanwiga ki na,
li magala li yɛn na yinrigi wa Zheruzalɛmu ca.
Naayeri wo naa tara ti ni, ti yaa ka yɛgɛyɛgɛ,
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn li woolo pe go sigefɔ,
poro mbele Izirayɛli woolo li yɛn pe larasaga (Zhowɛ 4.14-16).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Gbatɔ wìla pan ma tara ti tɔn muŋga *1.1-20*
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali woolo pe yinri pe pe kapere ti jɛn peri yaga *2.1-17*
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw li woolo pe na *2.18–3.5*
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa cɛngɛlɛ ke na *4.1-21*

Gbatɔ wo naa wawa pi ni, ti yaa tara ti jɔgɔ

1 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Penuwɛli pinambyɔ Zhowɛli wi kan tori nda yɛɛn. Làa yo fɔ:
2 Yoro lelɛŋgbaara, yege sɛnrɛ nda ti logo!
Tara woolo ye ni fuun ye nuŋgbogolo jan, ye logo!
Ki kala cɛnlɛ na yaa la yan li pye ye wagati wi na le,
nakoma ma pye ye tɛlɛye pe wagati wi na le?
3 Yege kala li yo ye pinambiile pe kan,
ye pinambiile pe kali yɛgɛ yo pe pinambi-ile pe kan,
poro pinambiile poro mbe kali yɛgɛ yo pe pinambiile pe kan.
4 Kondo wì yarilire ti ka nda tì koro,
gbatɔ wì pan ma to ka.
Gbatɔ wì ka nda tì koro,
kambɛɛrɛ tì pan ma to ka.
Kambɛɛrɛ tì ka nda tì koro,
kambɛɛrɛ tugbɔɔrɔ tì pan ma to ka.
5 Yoro sinwɔɔlɔ wele, ye yɛn ye yiri yaa gbele!
Yoro duvɛn wɔfɛnnɛ wele, yaa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ yuun,
katugu pè duvɛn fɔnŋɔ wi kɔn wa ye yɔn na.
6 Cɛnlɛ là pan ma to na tara ti na.
Li yɛn fanŋga ni, li woolo pe yɔn ki se jɛn mbe kɔ.
Pe ŋganpɛnɛ pe yɛn paa jara ŋganpɛnɛ yɛn,
pe tugbilala pe yɛn paa jara nɔ tugbila yɛn†.
7 Pànla ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti jɔgɔ,
pànla figiye tire ti jɔgɔ pew.
Pèri kɔɔrɔ ti ka pew, mari walagi mari wa tara.
Pè ɛrɛzɛn njere ti kɔɔrɔ ti ka mari filige pow.
8 Yaa gbele paa sumboro naŋa mbajɛɛn yɛn, ŋa wì jatere piriwɛn yaripɔrɔ le,

† **1:6 1.6:** Naga 9.8

na naŋa ŋa pòo kan wi yeri wi kunwɔ pi
gbele.
9 Yarikanra naa duvɛn saara nda pe ma
wo ta woro na yaan naa wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
Saraga wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn na tunŋgo
piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, kunwɔ
kayaŋga to pe na.
10 Kɛɛrɛ tì jɔgɔ,
kunwɔ kayaŋga yɛn laga tara ti ni, katugu
bile wì jɔgɔ;
duvɛn fɔnŋɔ wì kɔ,
a sinmɛ liwoo pì jerege.
11 Kɛkɔɔnlɔ pè fɛrɛ shɔ,
ɛrɛzɛn kɛrɛ kɔnfɛnnɛ pe yɛn na gbele,
bile wo naa ɔrizhi wi ni ti jɔgɔwɔ pi kala
na;
katugu kɛɛrɛ yarilire ti ni fuun tì jɔgɔ.
12 Ɛrɛzɛn tiire tì waga,
figiye tire tì fanla.
Girenadi tire o, sɛngɛndire o, pɔmu tire o,
tire nda fuun ti maa sɛni tì waga.
Yɔgɔrimɔ pì kɔ sɛnwee piile pe sɔgɔwɔ.

Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali woolo pe yinri ma yo pe pe kapere ti jɛn peri yaga paa li yɛnri

13 Yoro saraga wɔfɛnnɛ wele, ye
jatere piriwɛn yaripɔrɔ le yaa
yuŋgbɔgɔrɔ gbelege gbele.
Yoro mbele ye maa tunŋgo piin wa saraga
wɔsaga ki na, yaa gbele.
Yoro mbele ye maa tunŋgo piin na
Yɛnŋɛlɛ li kan, ye jatere piriwɛn
yaripɔrɔ le, ye pan ye wɔnlɔ ye yiri
ti ni,
katugu yarikanra to naa duvɛn saara nda
pe ma wo tì jerege wa ye Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
14 Koni, yege yari leele pe kan pe yeŋge
le, ye gbogolo ye Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔ.
Ye lelɛɛlɛ pe gbogolo konaa tara woolo pe
ni fuun pe ni,
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni.
Ye gbele ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li ye saga.
15 E, yiŋgi pilipege ŋga we na!
Mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige kì yɔngɔ,
ki yɛn na jɔgɔwɔ piin na paan, na yinrigi
wa ŋa wi yɛn yawa pi ni fuun fɔ wi
yeri†.
16 Yaakara tì kɔ ma wɔ wa we yɛgɛ
sɔgɔwɔ,
yɔgɔrimɔ naa nayinmɛ pi ni, tì kɔ wa
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
17 Yariluguro nda tì lugu tì waga wa tara,
bondoolo pè koro waga,
yaakara tɛgɛsara tì jɔgɔ,
katugu bile wì kɔ.
18 Ye yaayoro ŋgbeleye yi tege gbelege ki
logo!
Nɛrɛ ŋgbeleye yi yɛn na yanri na toro faa,
katugu naniwɛ woro ti yeri;
ali simbaala naa sikaala pe yɛn na jɔlɔ
yɛrɛ.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro mi yɛn na gbele
na yɛnri,
katugu naniwɛ mba wa gbinri wi ni pì
sogo,
kasɔn kì tire nda fuun ti yɛn wa yan ti
sogo.
20 Yanyaara to fun ti yɛn na gbele nɔɔ
yinri, mari saga,
katugu laforo tì waga;
kasɔn kì naniwɛ mba wa gbinri wi ni pi
sogo.

2

Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige kì yɔngɔ

1 Ye mbanlaga ki win wa Siyɔn ca,
yege magala li yirige ŋgbanga wa na
yanwiga kpoyi ki na.
Tara woolo pe ni fuun pe yɛn na seri,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki yɛn
na paan; kì yɔngɔ.
2 Ki yaa ka pye wɔwɔ naa diwi pilige,
kambaara naa diwi wɔlɔ pilige,
ki yɛn na paan
paa yɛgɛ ŋga na lalaaga ma kaa na paan
yanwira na we.
Maliŋgbɔɔnlɔ fanŋga fɛnnɛ yɛn na paan
wa, mbele pe se ya jiri.
Pe cɛnlɛ la fa yan ma faa,
pe cɛnlɛ la se si ka yan ma naa fyew.
3 Pe maa jɔgɔwɔ piin wa pe yɛɛ yɛgɛ na
kee paa kasɔn yɛn,
na jɔgɔwɔ piin wa pe yɛɛ puŋgo na kee
paa kasɔn yinnɛ yɛn.

† **1:15 1.15:** Eza 13.6

Sanni pe sa pan, tara tìla pye ma yɔn
wa pe yɛgɛ, paa Edɛn naŋgɔ kɔlɔgɔ
tiyɔngɔ ki yɛn,
ɛɛn fɔ pe toroŋgɔlɔ, tara tì koro paa gbinri
yɛn, ŋa pè jɔgɔ,
yaraga ko ka kpɛ si shɔ pe yeri.
4 Maga pe yan, pe yɛn paa shɔnye yɛn,
pe yɛn na fee paa shɔnye mbele na
malaga gbɔnwotoroye tilele.
5 Pe yɛn na tinni paa malaga
gbɔnwotoroye yɛn, mbele pe yɛn
na yeni wa yanwira ti go na.
Pe yɛn na tinni
paa kasɔn yinnɛ yɛn, na li yɛn na yan
waga sori.
Pe yɛn na paan paa maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege fanŋga wogo yɛn, ŋga kì
yere malinjɛ na†.
6 Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yɛn na seri fyɛrɛ
ti na,
ke yɛgɛ cɛnwɛ pì kanŋga ma filige fyɛrɛ
ti na.
7 Pe yɛn na gbinri paa maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ yɛn.
Pe yɛn na nuru wa malaga sigembogo ki
na paa maliŋgbɔɔnlɔ yɛn.
Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè sin na kee
pe konɔ li ni,
wa kpɛ si kɛ mbe wɔ wa wi konɔ li ni.
8 Wa kpɛ woro na wa wɔnrɔgi,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè sin na kee
pe konɔ li ni.
Pe yɛn na gbinri na tooro maliŋgbɔnyaara
ti go na;
yaraga ka kpɛ se ya mbe pe yerege.
9 Pe yɛn na gbinri na tinri ca ki na,
na nuru malaga sigembogo ki na,
na nuru yinrɛ ti na,
na yiin wa fenɛtiriye pe ni ndɛɛ yoolo
wɛlɛ.
10 Tara ti yɛn na yɛgɛ wa pe yɛgɛ,
naayeri wi yɛn na seri,
yɔnlɔ ko naa yeŋge ki ni, tì kanŋga diwi,
wɔnŋgɔlɔ ke woro na yanwa yinrigi†.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali magala li yin-
rigi wa li maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege
ki yɛgɛ,
mà jɛn li maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kì
gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ.
Ŋa wi yɛn na tanri li sɛnyoro ti na, wi yɛn
fanŋga ni,
mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki yɛn
piligbɔgɔ, fyɛrɛ gbɔrɔ pilige yi.
Ambɔ wi mbe ya yere mbege sige†?

Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali woolo pe yinri pe pan li kɔrɔgɔ

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo naa fɔ:
«Ali mbe pan mbe gbɔn wagati ŋa wi na
bere,
ye sɔngɔrɔ ye pan na kɔrɔgɔ ye kotogo ki
ni fuun ni.
Ye yeŋge le, yaa gbele konaa ye pye
yɛsanga ni.»
13 Sanni ye sa ye yaripɔrɔ to walagi
yɛsanga ki kala,
ye ye jatere wo kanŋga.
Ye sɔngɔrɔ ye pan Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ,
mà jɛn li yɛn yuŋgbɔgɔrɔ tafɔ, naa leele
yinriwɛ tafɔ;
laa la nawa ŋgbanni jaga jaga,
li kagbaraga ki yɛn ma gbɔgɔ†.
Li ka jɔlɔgɔ wa mbele na, li ma pe kala
yaga.
14 Ambɔ ki jɛn na kaa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ lì se yɔn sɔngɔrɔ,
mbeli jatere wi kanŋga,
mbe duwaw ye na,
jaŋgo paa paan yarikanra naa duvɛn
saara nda pe ma wo ti ni li kan?
15 Ye mbanlaga ki win wa Siyɔn ca,
yege yari fɔ pe yeŋge le,
ye gbogolomɔ gbɔɔ pye mbe Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔ.
16 Ye leele pe gbogolo,
ye janwa wi gbogolo mbe Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔ,
ye lelɛɛlɛ pe gbogolo,
ye piile pe gbogolo, ali piyɛngɛlɛ ŋgele ke
yɛn na wɔnri o.
Japɔlɔ wi yiri wa jayire go ki ni,
pijɔ wi yiri wa pijɔ go ki ni.
17 Saraga wɔfɛnnɛ mbele paa tunŋgo piin
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan,
pe yɛn na gbele wa ndɔgɔrɔ to naa saraga
wɔsaga ti sɔgɔwɔ pi ni.
Paa ki yuun fɔ:

† **2:5 2.4-5:** Naga 9.7-9 † **2:10 2.10:** Naga 8.12 † **2:11 2.11:** Naga 6.17 † **2:13 2.13:** Ɛki 34.6; Nehe 9.17; Yuuro 86.15; 103.8; 145.8; Zhona 4.2

«E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma woolo pe yinriwɛ ta;
poro mbele pe yɛn ma kɔrɔgɔ ye, maga ka ti fɛrɛ mbe pe ta;
maga ka ti cɛngɛlɛ sanŋgala kaa tɛgɛ pe na.
Mɛlɛ pe sila ki yuun wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ fɔ:
‹Pe Yɛnŋɛlɛ li yɛn se yeri?› »

Yɛnŋɛlɛ làa li woolo pe yɔn sogo

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ li tara tìli ndanla fɔ jɛŋgɛ,
li woolo pe yinriwɛ lì ta.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli woolo pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ye wele, mi yaa yarilire, naa duvɛn fɔnŋɔ konaa sinmɛ kan ye yeri,
ti yaa ye bɔ fɔ jɛŋgɛ.
Mi se ti ye tifaga naa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ.
20 Ye juguye mbele pè yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri na paan,
mi yaa pe laga lali ye ni,
mi yaa pe purɔ mbe kari pe ni tara nda tì waga ma pye lere woro wa ti ni ta ni.
Mi yaa pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ŋga wa yɛgɛ ki wa wa kɔgɔje kuwo wi ni,
mbe pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ŋga wa puŋgo na ki wa wa Mediterane kɔgɔje wi ni.
Pè gboolo pe yaa ka fɔngɔ la lugo,
pe nuwɔ pi yaa ka jaraga mbe laga ki shɔ, katugu pè kagbɔgɔlɔ pye ma ye jɔlɔ.»
21 Mboro tara,
maga ka fyɛ.
Ta yɔgɔri, ma yin nayinmɛ ni,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kagbɔgɔlɔ pye.
22 Woŋgaala, yaga ka fyɛ,
katugu naniwɛ mba wa gbinri wi ni pi yɛn na yinrigi.
Tire ti yɛn na sɛni.
Figiye tire naa ɛrɛzɛn tiire ti yɛn na pire lɛgɛrɛ sɛni.
23 Yoro Siyɔn ca woolo, yaa yɔgɔri ye yin nayinmɛ ni Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kala na,
katugu lì tisaga ki kan ye yeri ma yala ki kansanga wi ni.
Lì tisara koŋgbannda naa tisara puŋgo woro ti kan ye yeri, mari lɛgɛ paa yɛgɛ ŋga na kìla pye faa we.
24 Yarilire sunsara ti yaa yin yarilire ti ni.
Kopɛrɛ ti yaa yin la wuun duvɛn fɔnŋɔ naa sinmɛ liwoo pi ni.
25 Na maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ mbele mìla wa ye na,
poro mbele pe yɛn gbatɔ, naa kambɛɛrɛ, naa kambɛɛrɛ tugbɔɔrɔ konaa kondo wi ni,
yɛgɛlɛ ŋgele pàa ki yarilire ti ka,
mi yaa ki yarilire ti yɔngɔ sɔngɔrɔ ye na.
26 Ye yaa kaa kaa mbaa tinni.
Ye yaa kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki sɔnni,
lo na lì kagbɔgɔlɔ pye ye kan.
Na woolo pe se ka fɛrɛ shɔ naa fyew.
27 Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ mi yɛn wa yoro Izirayɛli woolo ye sɔgɔwɔ,
fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le,
fɔ Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa naa mi puŋgo na.
Na woolo pe se ka fɛrɛ shɔ naa fyew.

3

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kali yinnɛ li tirige leele pe na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ†:
«Ko puŋgo na, mi yaa na yinnɛ li tirige sɛnwee piile pe ni fuun pe na.
Ye pinambiile naa ye sumborombiile pe yaa kaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun.
Ye lelɛŋgbaara ti yaa kaa yariyanra yaan (mbaa yinrigi wa na yeri)
ye lefɔnmbɔlɔ pe yaa kaa wɔɔnrɔ wɔnlɔ (mbaa yinrigi wa na yeri)†.
2 Ko piliye yo ni, mi yaa na yinnɛ li tirige yɛrɛ tunmbyeele pe na, nambala o, jɛɛlɛ o.
3 Mi yaa ka kafɔnŋgɔlɔ pye mbe naga wa yɛnŋɛlɛ na konaa laga tara ti na.
Ki yaa ka pye kasanwa, naa kasɔn konaa wirige titɔnlɔgɔ yerege.
4 Yɔnlɔ ki yaa ka kanŋga diwi,

† **3:1 3.1:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, go 3.1-5 ko kì yala go 2.28-32 laga ki ni. † **3:1 3.1-5:** Kapye 2.17-21

yeŋge ki yaa ka yanlaga paa kasanwa
yɛn;
sanni Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki sa gbɔn,
ki piligbɔgɔ, naa fyɛrɛ gbɔrɔ pilige ye†.
5 Kona lere ŋa fuun ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛgɛ ki yeri,
wo yaa shɔ;
katugu wa Siyɔn yanwiga ki na, wa
Zheruzalɛmu ca, leele pele yaa ka
shɔ
paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo ma
yo fɔ:
‹Leele pele yaa ka koro go na, mbele Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yeri†.› »

4

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn cɛngɛlɛ sanŋgala ke na

1 Ko piliye yo ni, ki wagati wi ka ka gbɔn,
na mi ka ka Zhuda tara naa Zheruzalɛmu
ca woolo pe sɔngɔrɔ mbe pe tɛgɛ
wa pe cɛnlɔmɔ faa pi na,
2 mi yaa cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke
gbogolo laga nuŋgba,
mbe tigi pe ni wa Zhozafati† gbunlundɛgɛ
ki ni.
Mi yaa kiti kɔn pe na wa ki laga ki na
ŋga pè pye Izirayɛli woolo, na woolo pe
na ki kala na, poro mbele pe yɛn
na kɔrɔgɔ ye.
Mà jɛn pàa pe gbɔn ma pe jaraga wa
cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
Mi yaa kiti kɔn pe na, na tara nda pè yɛɛlɛ
pe yɛɛ na ti kala na.
3 Pè pɛtɛ gbɔn na woolo pe na ma pe yɛɛlɛ
pe yɛɛ na.
Pè lefɔnmbyɔ wi suru nanjaa na,
pè sumborombyɔ wi pɛrɛ duvɛn na maa
wɔ.
4 Yoro Tiri ca fɛnnɛ, naa Sidɔn ca fɛnnɛ
konaa yoro mbele fuun ye yɛn wa Filisiti
tara lara ti ni, yiŋgi ye yɛn na jaa na yeri?
Naga yɛn ma, ye yɛn na jaa mbe kayaŋga
wɔ na ni wi le? Na kaa pye yaa jaa mbe
kayaŋga wɔ na ni, mi yaa katijangara nda
yaa piin ti fɔgɔ tɔn ye na fyaw.
5 Yànla penjara to naa na tɛ wi ni ti yu.
Na yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro tiyɔnrɔ
yèri koli ma kari ti ni wa ye yarisunndo
gbɔgɔyinrɛ ti ni.
6 Yè Zhuda tara fɛnnɛ naa Zheruzalɛmu
ca woolo pe pɛrɛ Yavan† tara fɛnnɛ pe
yeri, jaŋgo mbe pe lali pe tara ti ni.
7 Ɛɛn fɔ, ye wele, yè saa pe pɛrɛ tara nda
ni, mi yaa sa pe yirige wa mbe sɔngɔrɔ
mbe pan pe ni. Mi yaa katijangara nda
yaa piin ti fɔgɔ tɔn ye na.
8 Mi yaa ka ye pinambiile naa ye sum-
borombiile pe pɛrɛ Zhuda tara fɛnnɛ pe
yeri; poro mbe si sa pe pɛrɛ Sabe cɛnlɛ
woolo pe yeri, poro mbele pe yɛn taleere
ni†. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
9 Yege wogo ŋga ki yari wa cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ ye yo fɔ:
«Ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ malaga ki na!
Ye ye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe yɛn ye
pe yirige!
Maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe pan pe kari
wa malaga ki na.
10 Ye ye falinɛrɛ capire ti gbɔn yeri pye
tokobiye,
ye ye mali kɔngbeŋgele ke gbɔn ye ke pye
njaanra.
Ŋa wi yɛn fanŋga fu ma wɛ pe pe ni fuun
na, wigi yo fɔ: ‹Mi yɛn fanŋga fɔ†.›
11 Ye fyɛɛlɛ ye pan,
yoro kanŋgara na tara woolo ye ni fuun.
Ye pan ye gbogolo lagamɛ.»
E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma maliŋgbɔɔnlɔ† pe
tirige ma pe wa pe na!
12 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke yiri ke
kari wa Zhozafati gbunlundɛgɛ ki
ni,
katugu pa mi yaa ka sa cɛn wa, mbe
kiti kɔn cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn
kanŋgara na tara ti ni ke na.
13 Ye ye mali kɔngbeŋgele ke lɛ,
katugu yarilire tì gbɔn mbe kɔn.
Ye pan ye ɛrɛzɛn pire ti tangala yeri
tɔnmɔ pi wɔ,

† **3:4 3.4:** Mati 24.29; Maki 13.24-25; Luki 21.25; Naga 6.12-13 † **3:5 3.5:** Ɔrɔmu 10.13 † **4:2 4.2:** Zhozafati mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kiti kɔɔn. † **4:6 4.6:** Yavan tara to nuŋgba to pe yinri Girɛsi tara re. † **4:8 4.4-8:** Eza 14.29-31; 23.1-18; Zhere 47.1-7; Eze 25.15–28.26; Amɔ 1.6-10; Sofo 2.4-7; Zaka 9.1-7; Mati 11.21-22; Luki 10.13-14 † **4:10 4.10:** Eza 2.4; Mishe 4.3 † **4:11 4.11:** Maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe sɛnrɛ tì yo, ki yaa pye ki yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye poro sɛnrɛ na.

katugu ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga kì yin ɛrɛzɛn pire ti ni.
Kopɛrɛ tì yinyin fɔ na wuun.
Mà jɛn pe tipewe pì kɛɛ toro†.
14 Janwa gbɔlɔ, janwa gbɔlɔ jɛnnɛ,
lo li yɛn wa kiti kɔnsaga gbunlundɛgɛ ki ni,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnpilige kì yɔngɔ,
wa kiti kɔnsaga gbunlundɛgɛ ki ni.
15 Yɔnlɔ konaa yeŋge ki ni, ti yaa ka kanŋga diwi,
wɔnŋgɔlɔ ke se kaa yanwa yinrigi.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na gbanla wa Siyɔn yanwiga ki na,
li magala li yɛn na yinrigi wa Zheruzalɛmu ca.
Naayeri wo naa tara ti ni, ti yaa ka yɛgɛyɛgɛ,
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn li woolo pe go sigefɔ,
poro mbele Izirayɛli woolo li yɛn pe larasaga†.
17 Kona ye yaa kaga jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le,
fɔ mi yɛn ma cɛn wa Siyɔn, ko ŋga ki yɛn na yanwiga kpoyi ki na.
Zheruzalɛmu ca ki yaa pye kpoyi naa,
nambanmbala se kaa yiin wa ki ni naa fyew.

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yaa ka yɛyinŋge ta

18 Ko piliye yo ni, duvɛn fɔnŋɔ wi yaa kaa yinrigi wa yanwira ti na, mbaa fuun la tinri,
nɔnɔ wi yaa kaa yinrigi wa tinndiye pe na, mbaa fuun la tinri.
Zhuda tara laforo ti ni fuun ti yaa kaa fuun.
Pulugo tɔnmɔ pa yaa kaa janri mbaa yinrigi wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mbe saa Akasiya tire gbunlundɛgɛ ki yinŋgi.
19 Ezhipiti tara ti yaa ka koro waga.
Edɔmu tara ti yaa ka pye gbinri ŋa tɔnmɔ woro wa wi ni,
katugu pè Zhuda tara fɛnnɛ pe yigilɔmɔ pi tijanga,
ma poro mbele jɛrɛgisaga fu pele gbo ma pe kasanwa pi wo wa pe yɛɛra tara jate ti ni.
20 Ɛɛn fɔ Zhuda tara ti yaa ka pye leele cɛnsaga sanga pyew,
leele yaa ka pye mbe cɛn wa Zheruzalɛmu ca wagati wi ni fuun ni.
21 Poro mbele pe gbokala mi sila li kayaŋga wɔ,
mi yaa kali kayaŋga wɔ pe juguye pe ni.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ka cɛn wa Siyɔn ca.

† **4:13 4.13:** Naga 14.14-16,19-20; 19.15 † **4:16 4.16:** Amɔ 1.2

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ AMƆSI wi sɛwɛ we

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Amɔsi wi tunŋgo ko la ma mbaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun. Ɛɛn fɔ naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa wi yeri ma yo wi sali sɛnrɛ ti yari, wìla yiri wa wi ca, wa Zhuda tara, ma kari ma saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo wa Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ pi ni. Ki wagati wi ni, tara woolo pe tawa pìla pye na jiti na kee yɛgɛ, naa shɛrɛgɛ konɔ kapyere ti ni, konaa a pè cɛn yɛyinŋge na pɔw. Ɛɛn fɔ ki wagati wìla pye fun wagati wa, ŋa ni pàa pye na kambasinnde, naa kopiire konaa dufile wi piin. Penjagbɔrɔ fɛnnɛ pàa pye na fyɔnwɔ fɛnnɛ pe jɔlɔ konaa ma pe fanŋga ki kan pe na. Tiwiyaara nda pàa pye na tinwi ti ni wa janla na, ti sila pye ma yala. Saraga wɔfɛnnɛ pe nawa pi sila pye ma filige. Konaa ki ni fuun, ki leele mbele pe ni fuun pàa pye ma taga pe yɛɛ na, fɔ yɛrɛ ma cɛn na «Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige» ki singi nayinmɛ ni. Kona, a Amɔsi wì si ka yo pe kan, a kì yiri ki yɛ pe wogo ki ni. Wìla yo fɔ:

Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro mbele yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki singi ki pan we.
Yiŋgi yaa singi Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki pan ki kan ye yeri?
Ki pilige ki yaa ka pye diwi pilige.
Yanwa se ka yiri ki pilige ki ni...
Ee, ki yaa ka pye diwi wɔlɔ pilige.
Yanwa se ka yiri (Amɔ 5.18,20).

Amɔsi wi yɛn na leele pe yinri ma yo pe pe kapyere ti kanŋga pew. Sanni pe sa cɛn paa shɛrɛgɛ musaga piin konaa mbaa saara woo lɛgɛrɛ, pe daga mbaa ŋga kì sin ko piin. Wìla yo fɔ:

Ye kaselege ki yaga ki yiri paa yɛgɛ ŋga na pulugo tɔnmɔ ma kaa na janri na yinrigi we.
Kasinŋge kila yinrigi paa lafogo yɛn, ŋga ki se waga (5.24).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Izirayɛli woolo poro naa pe cɛnyɛɛnlɛ pe na *1.1–3.2*
Izirayɛli tara naa Samari ca ki ni, ti yaa ka tɔngɔ *3.3–6.4*
Amɔsi wìla yariyanra kaŋgurugo yan *7.1–9.10*
Ŋga kìla kɔn ma tɛgɛ Izirayɛli woolo pe wogo na, ki yaa ka kanŋga *9.11-15*

Sɛnrɛ ti lɛsaga:
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi kala

1 Amɔsi ŋa wìla pye Tekowa ca yaayoro korofɛnnɛ wo wa, wo sɛnyoro ri nda yɛɛn. Ki kagala ŋgele kàa naga wi na Izirayɛli tara wunluwɔ po kanŋgɔlɔ, Zhuda tara wunlunaŋa Oziyasi wo naa Zhowasi pinambyɔ Yerobowamu ŋa wìla pye Izirayɛli tara wunlunaŋa pe sanga wi ni. Kìla yɛlɛ shyɛn lo tin sanni tara ti sa yɛgɛ†.

2 Amɔsi wìla yo fɔ:

«Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na gbanla wa Siyɔn† ca.
Li magala li yɛn na yinrigi ŋgbanga wa Zheruzalɛmu ca.
Yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe yaayoro kasara ti yɛn na waga.
Karimɛli yanwiga go na yan ki yɛn na kuun.»

YƐNŊƐLƐ LI KITI KƆNGƆ KI YƆNGƆ

1.3–2.16

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Damasi ca ki wogo na

3 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:

«Damasi ca fɛnnɛ pè kapege taanri pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ†;
ki kala na, mìgi kɔn maga tɛgɛ fɔ mi se pe yaga mbajɔlɔwɔ;
katugu pè Galaadi tara woolo pe tɔngɔ paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa lugu yarilire pire na mari sun tugurɔn yarilire sunkanŋgaga ni†.

4 Mi yaa kasɔn le wunlunaŋa Hazayɛli wi go ki ni mbege sogo.
Kona, ki kasɔn ki yaa wunlunaŋa Bɛni Hadadi wi wunluwɔ yinrɛ ti sogo.

† **1:1 1.1:** 2 Wunlu 14.23-29; 15.1-7; 2 Kuro 26.1-23 † **1:2 1.2:** Siyɔn ca ko nuŋgba ko pe yinri Zheruzalɛmu ca ye. † **1:3 1.3:** Ŋga kì yo fɔ: *Pè kapege taanri pye, fɔ yɛrɛ tijɛrɛ,* ko kɔrɔ wo yɛn pè kapere pye fɔ mari tagala ti yɛɛ na. † **1:3 1.3:** Eza 17.1-3; 49.23-26; Zaka 9.1

5 Mi yaa Damasi ca mbogo yeyɔngɔ kɔɔrɔ
gbaseere ti kaari.
Ŋa wi yɛn ma cɛn wunluwɔ pi na wa Avɛn
gbunlundɛgɛ laga ki ni†, mi yaa wi
tɔngɔ mboo wɔ wa,
konaa wunluwɔ kanŋgala li yɛn ŋa kɛɛ
wa Bɛti Edɛn† laga ki ni wi ni.
Siri tara fɛnnɛ pe yaa kari pe ni kulowo
wa Kiri tara.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Gaza ca ki wogo na

6 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Gaza† ca fɛnnɛ pè kapege taanri pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ;
ki kala na, mìgi kɔn maga tɛgɛ, fɔ mi se
pe yaga mbajɔlɔwɔ;
katugu pè lelɛgɛrɛ yigi kasopiile ma saa
pe le Edɔmu cɛnlɛ woolo pe kɛɛ.
7 Mi yaa kasɔn le Gaza ca mboro ti ni
mberi sogo.
Kona, ki kasɔn ki yaa ka ki wunluwɔ yinrɛ
ti sogo.
8 Mi yaa Asidɔdi ca woolo pe tɔngɔ mbe
pe kɔ,
konaa wunluwɔ kanŋgala li yɛn ŋa kɛɛ
wa Asikalɔn ca wi ni.
Mi yaa yiri Ekirɔn ca woolo pe kɔrɔgɔ,
poro Filisiti tara fɛnnɛ mbele pè koro go
na, mbe pe tɔngɔ mbe pe kɔ.» We
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Tiri ca ki wogo na

9 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Tiri ca woolo pè kapege taanri pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ;
ki kala na, mìgi kɔn maga tɛgɛ, fɔ mi se
pe yaga mbajɔlɔwɔ.
Pè lelɛgɛrɛ yigi kasopiile ma pe le Edɔmu
cɛnlɛ woolo pe kɛɛ. Yɔn finliwɛ
mba pè le pe yɛɛ ni mbe pye
nɔsepiile, pee jatere pye pi na.
10 Mi yaa kasɔn le Tiri ca mboro ti ni
mberi sogo.
Kona, ki kasɔn ki yaa ka ki wunluwɔ yinrɛ
ti sogo†.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Edɔmu tara ti wogo na

11 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Edɔmu cɛnlɛ woolo pè kapege taanri
pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ;
ki kala na, mìgi kɔn maga tɛgɛ, fɔ mi se
pe yaga mbajɔlɔwɔ;
katugu Edɔmu cɛnlɛ woolo pè taga pe
sefɛnnɛ pe puŋgo na, na pe lagajaa
tokobi ni,
pe sila pe yinriwɛ ta fyew.
Pe naŋgbanwa pi yɛn na jɔgɔwɔ piin
kɔnlɔ fu, pe naŋgbanwa gbɔɔ pi
yɛn na kee yɛgɛ suyi.
12 Mi yaa kasɔn le Tema ca ki ni mbege
sogo.
Kona, ki kasɔn ki yaa ka Bozira ca wun-
luwɔ yinrɛ ti sogo†.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Amɔ cɛnlɛ woolo pe wogo na

13 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Amɔ cɛnlɛ woolo pè kapege taanri pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ;
ki kala, na mìgi kɔn maga tɛgɛ, fɔ mi se
pe yaga mbajɔlɔwɔ;
katugu pè Galaadi tara jɛɛlɛ mbele pe yɛn
kugbɔrɔ ni pe lara ti walagi
naga jaa mbe ka taga pe tara ti gbemɛ pi
na.
14 Mi yaa kasɔn le Araba ca mbogo ki ni
mbege sogo.
Kona, ki kasɔn ki yaa ka ki wunluwɔ yinrɛ
ti sogo,
malaga gbɔnpilige ki na,
wa malaga gbeere ti sɔgɔwɔ,
wa tifɛliŋgbɔgɔ ki ni tisagbɔgɔ ki panm-
bilige.
15 Pe yaa ka pe wunlunaŋa wi yigi mbe
kari wi ni kulowo, mbe pinlɛ wo

† **1:5 1.5:** Ŋga kì yo fɔ: *Ŋa wi yɛn ma cɛn wunluwɔ pi na wa Avɛn gbunlundɛgɛ laga ki ni,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Avɛn gbunlundɛgɛ laga woolo. † **1:5 1.5:** Ŋga kì yo fɔ: *Bɛti Ɛdɛn* ki kɔrɔ wi mbe ya logo fun fɔ: Kandanlaga ca. † **1:6 1.6:** Gaza ca kìla pye Filisiti tara fɛnnɛ poro wogo. † **1:8 1.6-8:** Eza 14.29-31; Zhere 47.1-7; Eze 25.15-17; Sofo 2.4-7; Zaka 9.5-7 † **1:10 1.10:** Eza 23.1-18; Eze 26.1–28.19; Zhowɛ 4.4-8; Zaka 9.1-4; Mati 11.21-22; Luki 10.13-14 † **1:12 1.11-12:** Eza 34.5-17; 63.1-6; Zhere 49.7-22; Eze 25.12-14; 35.1-15; Abi 1-14; Mala 1.2-5 † **1:15 1.13-15:** Zhere 49.1-6; Eze 21.33-37; 25.1-7; Sofo 2.8-11

naa wi legbɔɔlɔ pe ni.» Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.

2

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo
Mowabu cɛnlɛ woolo pe wogo na

1 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Mowabu cɛnlɛ woolo pè kapege taanri
pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ;
ki kala na, mìgi kɔn maga tɛgɛ, fɔ mi se
pe yaga mbajɔlɔwɔ;
katugu pè Edɔmu cɛnlɛ woolo pe wunlu-
naŋa wi kajerilɛrɛ ti sogo mari pye
cɔnrɔ.
2 Mi yaa kasɔn le Mowabu cɛnlɛ woolo pe
tara ti ni mberi sogo.
Kona, ki kasɔn ki yaa ka Keriyɔti ca
wunluwɔ yinrɛ ti sogo.
Pe yaa ka Mowabu cɛnlɛ woolo pe
tɔngɔ wa tinmɛ, naa malaga gbeere
konaa mbanlaga tinmɛ pi sɔgɔwɔ.
3 Mi yaa pe yɛgɛ sinvɔ wo naa teele pe ni
pe tɔngɔ mbe pe kɔ wa pe sɔgɔwɔ.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo
Zhuda cɛnlɛ woolo pe wogo na

4 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Zhuda cɛnlɛ woolo pè kapege taanri pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ;
ki kala na, mìgi kɔn maga tɛgɛ, fɔ mi se
pe yaga mbajɔlɔwɔ;
katugu pè je Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ
ti na.
Pee li kondɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa tanri ke
na.
Yarisunndo nda ti woro yaraga ka, to nda
pe tɛlɛye pàa taga ti na faa,
to pè yaga tì pe fanla.
5 Mi yaa kasɔn le Zhuda cɛnlɛ woolo pe
cara ti ni mberi sogo.
Kona, ki kasɔn ki yaa Zheruzalɛmu ca
wunluwɔ yinrɛ ti sogo.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo
Izirayɛli woolo pe wogo na

6 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Izirayɛli woolo pè kapege taanri pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ;
ki kala na, mìgi kɔn maga tɛgɛ, fɔ mi se
pe yaga mbajɔlɔwɔ;
katugu pè lesinŋɛ wi pɛrɛ kulo penjara
nà,
ma fyɔnwɔ fɔ wi suru kulo sawira na.
7 Pe maa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe tangala na pe
yinrɛ ti yaari wa taambugɔ ki ni.
Paa yɛnlɛ mbe tanga kan mbele pe fanŋga
kì kologo pe yeri.
To wo naa wi pinambyɔ wi ni, pe ma ye
jɛlɛ nuŋgba wi kɔrɔgɔ mala mɛgɛ
ŋga ki yɛn kpoyi ki tɛgɛ fyɔngɔ ni.
8 Yaripɔrɔ nda pè shɔ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
yeri ma tɛgɛ pe fɔrɔ ti yɔnlɔ mberi
sɔngɔrɔ pe na, to pe yɛn na sinlɛlɛ ti
na saraga wɔsaga nuŋgba nuŋgba
pyew ki tanla.
Wa pe yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti ni, pè
yigile wa mbele na,
pe maa pe duvɛn wi woo wa.
9 Ma si yala, mi wo na, mì Amɔri cɛnlɛ
woolo pe tɔngɔ ma pe wɔ wa pe
yɛgɛ,
poro mbele pàa tɔnlɔndɔnlɔ ndɛɛ sɛdiri
tire ri, konaa ma pye fanŋga ni paa
tigbɔgɔ yɛn.
Mì pe tɔngɔ maga lɛ wa go ki na fɔ ma saa
gbɔn wa tɔɔrɔ ti na†.
10 Ma si yala, mì ye yirige wa Ezhipiti tara,
ma ye yɛgɛ sin yɛlɛ nafa shyɛn ni wa
gbinri wi ni, ma Amɔri cɛnlɛ woolo
pe tara ti kan ye yeri, ti pye ye
woro.
11 Mì ye pinambiile pele wɔ, ma pe pye
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ;
ma ye lefɔnmbɔlɔ pele pye naziri woolo†.
Izirayɛli woolo kii pye ma le?»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
12 «Ɛɛn fɔ yè duvɛn kan naziri woolo pe
yeri, a pè wɔ ma pe yɔn fɔlɔ li jɔgɔ.
A yè yo fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ paga
kaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun.
13 Ye wele, mi yaa ye tangala mbe ye
tɔngɔlɔ le tara,
paa yɛgɛ ŋga na wotoro ŋa wì yin yarilire
pɔgɔlɔ ni wi ma kaa yaraga tɔngɔlɔ
we.

† **2:3 2.1-3:** Eza 15.1-9; 25.10-12; Zhere 48.1-47; Eze 25.8-11; Sofo 2.8-11 † **2:9 2.9:** Dete 3.8-11 † **2:11 2.11:** ***Naziri woolo* poro yɛn leele mbele pe ma pe yɛɛ laga leele sanmbala pe na, mbe yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ yeri mbaa tunŋgo piin li kan; Nɔmbu 6.1-8.**

14 Lere ŋa wì wege,
wi se ka ya mbe fe mbe lara.
Lere ŋa wi yɛn fanŋga ni,
wi fanŋga ki se ka ya kala yɔn.
Maliŋgbɔɔn ŋa wi yɛn kotogo ni,
wi se ka ya mboo yɛɛ shɔ.
15 Sandiga wɔnfɔ jɛnŋɛ wi se ka ya yere
mbe sige.
Lere ŋa wì wege, wi se ka ya fe mbe shɔ.
Shɔn fevɔ jɛnŋɛ wi se ka ya fe mbe shɔ wi
shɔn wi na.
16 Ko pilige ko ni, ŋa wi yɛn kotogo ni
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni,
wi yaa ka fe witiwaga ni.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

YƐRƐWƐ NAA SƐNŊGBANRA

3

3–6

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn Izirayɛli woolo pe na

1 Yoro Izirayɛli woolo wele, yoro mbele
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ye yirige wa Ezhipiti
tara, li yɛn na sɛnrɛ nda yuun na waa ye
na, na waa ye sege lomboŋgo ki na, yeri
logo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mì ye wɔ, yoro cɛ, tara na cɛngɛlɛ ke ni
fuun ke sɔgɔwɔ.
Ko kì ti mi yaa ye le jɔlɔgɔ ye kambasin-
nde ti kala na.»
3 Leele shyɛn mbe ya mbaa tanri ja,
na pee yɔn wa nuŋgba le?
4 Jara wi maa kuunru wa kɔlɔgɔ ki ni,
na wii yaraga yigi le?
5 Mɛrɛ mbe ya sannjɛlɛ li yigi tara,
na pee yaakara tɛgɛ ti na li kan le? Aguwa
wi ma fugu,
na wii yaraga yigi le?
6 Pe ma mbanlaga win wa ca nawa mbe
leele pe yɛri malaga wogo na,
na leele pee fyɛ le?
Jɔlɔgɔ ma to ca ka na,
na Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nandanwa kala ma le?
7 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, we Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ le, li se kala la pye,
na lii keli mbeli nawa kala li naga li
tunmbyeele, poro mbele pe yɛn
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe na
gbɛn.
8 Na jara wiga kuuru,
Ambɔ wi se fyɛ?
Na we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ liga para, ambɔ
wi yaa soro mbeli yɔn sɛnrɛ ti yaga
mbayowo?

Kiti ŋa wi yaa kɔn Samari ca ki na

9 Yaa ki yari wa Asidɔdi ca wunluwɔ
yinrɛ to naa Ezhipiti tara wunluwɔ yinrɛ
ti ni fɔ:
«Ye ye yɛɛ gbogolo wa Samari ca yanwira
ti na.
Ye pan yege kafaara nda to naa ki lejɔlɔgɔ
kagala ŋgele ke wele.»
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Samari ca woolo pee kasinŋge pyewe
jɛn.
Pe maa pe yinrɛ ti yinni yaara nda pè shɔ
fanŋga na konaa nda pè koli ti ni.»
11 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì
yo yɛɛn fɔ:
«Juguye paa paan, mbe pan mbe tara ti
maga.
Samari ca woolo, juguye pe yaa ye fanŋga
ki jɔgɔ,
mbe ye wunluwɔ yinrɛ yaara ti koli mbe
kari ti ni.»
12 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Yɛgɛ ŋga na simbaala kɔnrifɔ wi ma
sumbyɔ wi pɔrɔ shyɛn nakoma wi
nuŋgbokɔngɔ ki wɔ wa jara wi yɔn
ki ni maa shɔ,
Izirayɛli woolo mbele pe yɛn ma cɛn wa
Samari ca, poro mbele pe yɛn ma
cɛn ma sanga sinlɛyaara na konaa
Damasi ca tapiye tiyɔɔnlɔ pe na, pa
pe yaa ka pe shɔ juguye pe kɛɛ ma.»
13 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ lì yo fɔ:
«Yaa nuru, yege sɛnrɛ nda ti yo Zhakɔbu
setirige piile pe kan fɔ:
14 ‹Pilige ŋga ni mi yaa Izirayɛli woolo pe
le jɔlɔgɔ
pe kapere nda pè pye ti kala na,
mi yaa Betɛli ca saraga wɔsara ti jɔgɔ.
Saraga wɔsara ti yɛnŋgɛlɛ ke yaa kaari
mbe toori tara†.

† **3:14 3.14:** 2 Wunlu 23.15

15 Yinrɛ nda pè kan were sanga mɛgɛ ni,
naa nda pè kan kanga mɛgɛ ni, mi
yaa ka ti ni fuun ti jaanri.
Yinrɛ nda pè kan solo ŋgangala ni, ti yaa
ka tɔngɔ.
Yinrɛ tiyɔnrɔ ti ni fuun ti yaa ka toori mbe
wɔ wa.› »
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

4

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Yoro Samari ca jɛɛlɛ wele, yoro mbele ye
tɔrɔ paa Bazan tara nanɛɛlɛ pe yɛn,
ye pyeri ye sɛnrɛ nda mi yaa yo ti logo.
Ye maa yuŋgbɔgɔrɔ fɛnnɛ pe jɔlɔ,
na fyɔnwɔ fɛnnɛ pe tege,
naga yuun ye pɛnɛ pe kan fɔ:
‹Ye pan sinmɛ ni, jaŋgo we wɔ.› »
2 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wugu li yɛn
kpoyi yɛgɛ ŋga na ki na, ma yo fɔ:
«Piliye ya wa na paan, pe yaa ka tugurɔn
kandɔɔlɔ le ye na, mbe ye tilele
mbe kari ye ni,
mbe ye setirige piile pe tilele mbe kari
pe ni paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa
mbɛŋgɛlɛ yigi njegeŋgele ni we.
3 Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye yaa ka yiri
wa ca ki mbogo furugusara ti ni,
mbaa kee wa ye yɛɛ yɛgɛ.
Pe yaa ka ye purɔ mbe kari ye ni wa
Ɛrimɔ yanwiga ki yeri.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Izirayɛli woolo pe sila yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ li nagawa sɛnrɛ ti na

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Yaa kee wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ki ni wa
Betɛli ca,
ye saa kapere piin naa fɔnŋgɔ.
Yaa kee wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ki ni wa
Giligali ca,
ye saa ka tari ye kapere ti na.
Ye saa ye yaayoro ti woo saraga pinliwɛ
pyew,
yaa kee ye yaga wi ni pilige taanrindaanri
pyew.
5 Saraga ŋga ye ma wɔ ma Yɛnŋɛlɛ shari†,
yaa ki woo leve buru ni, yaa wi sori.
Yaa nayinmɛ yarikanra wogo ki yuun,
yaa ki yari;
katugu ko kì ye ndanla, yoro Izirayɛli
woolo wele.»
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
6 «Ko kala na, mi fun, mì fuŋgo wa ye cara
ti ni fuun ti ni.
A yaakara tì jerege ye tara ti lagapyew ki
ni.
Konaa ki ni fuun, yee yɛnlɛ mbe sɔngɔrɔ,
mbe pan na kɔrɔgɔ.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

7 «Mi fun mì tisaga ki yigi ye na yeyɛn
taanri,
sanni yarilire kɔnsanga wi sa gbɔn.
Mì tisaga ki yaga kì to ca ka ni,
ma ka yaga kii to wa.
Kɛrɛ ta tisaga ki ta,
kɛrɛ ta si tisaga ki ta.
A ki kɛrɛ ti yarilire tì waga.
8 Cara shyɛn nakoma cara taanri woolo
la kari ca ka yɛgɛ ni mbe sa tɔnmɔ
lagaja mbe wɔ.
Ɛɛn fɔ, pe sila wɔtɔnmɔ ta mbe pe wɔgɔ
ki kɔ.
Konaa ki ni fuun, yee yɛnlɛ mbe sɔngɔrɔ
mbe pan na kɔrɔgɔ.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

9 «Mì ti a ye yarilire ti yɛn na waga konaa
na fɔnri.
Gbatɔ wì ye naŋgɔ kɔlɔgɔ yaara lɛgɛrɛ
jɔgɔ, naa ye ɛrɛzɛn kɛɛrɛ, naa ye
figiye tire konaa ye oliviye tire ti ni.
Konaa ki ni fuun, yee yɛnlɛ mbe sɔngɔrɔ
mbe pan na kɔrɔgɔ.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
10 «Mì tifɛlɛgɛ yama torogo wa ye sɔgɔwɔ
paa yɛgɛ ŋga na kìla pye faa wa Ezhipiti
tara we.
Mì ti a pè ye lefɔnmbɔlɔ pe gbo tokobi ni.
A ye juguye pè ye shɔnye pe shɔ ye yeri
ma kari pe ni.
Wa ye maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni, gboolo
mbele pe yɛn wa,
mì ti a pe nuwɔ pì ye ye ni.
Konaa ki ni fuun, yee yɛnlɛ mbe sɔngɔrɔ,
mbe pan na kɔrɔgɔ.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

11 «Mì pele tɔngɔ wa ye sɔgɔwɔ

† **4:5 4.5:** Levi 7.13

paa yɛgɛ ŋga na mìla Sodɔmu naa Gomɔri
cara ti tɔngɔ we.
A yè piligi ma shɔ
paa yɛgɛ ŋga na pe ma sumboyugo tile
maga wɔ kasɔn.
Konaa ki ni fuun, yee yɛnlɛ mbe sɔngɔrɔ,
mbe pan na kɔrɔgɔ.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
12 «Ki kala na, Izirayɛli, mi yaa ki jɔlɔgɔ
kala cɛnlɛ li pye ma na.
Kì kaa pye mi yaa ko pye ma na,
ma yɛɛ gbɛgɛlɛ ma fili mi ŋa ma Yɛnŋɛlɛ
na ni. E, Izirayɛli!»
13 Wele, Yɛnŋɛlɛ lo lì yanwira ti gbegele,
ma tifɛlɛgɛ ki da.
Lo li maa li nawa kagala ke nari sɛnwee
wi na.
Lo li ma yembinɛ li kanŋga ma laga ki
laga,
na tanri wa tara na yanwira titɔɔnrɔ ti go
na.
Li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ.

5

Kunwɔ yurugo ŋga kìla kɔ Izirayɛli woolo pe kan

1 Izirayɛli sege woolo, sɛnrɛ nda mi yaa
yo, ki kunwɔ yurugo ŋga mi yaa kɔ mbe
wa ye na, yege logo.
2 Izirayɛli woolo pè to paa yɛgɛ ŋga na
sumboro naŋa mbajɛɛn ma kaa to
ma ku we. Wi se yiri naa.
Pe yɛn le sinlɛsaga,
lere woro wa mbe pe yirige.

3 Katugu pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ:
«Nambala waga kele (1 000) ka yiri
Izirayɛli sege woolo pe ca ŋga ni
mbe kari malaga na,
nambala cɛnmɛ pe yaa ka sɔngɔrɔ cɛ wa
ki ca ki ni.
Nambala cɛnmɛ ka yiri ca ŋga ni, pe ni
kɛ pe yaa sɔngɔrɔ cɛ.»

4 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga
yuun Izirayɛli sege woolo pe kan
yɛɛn fɔ:
«Yaa na lagajaa,
pa ye yaa yinwege ta.
5 Yaga kaa kee saa na lagajaa wa Betɛli ca.
Yaga kaa kee wa Giligali ca.
Yaga si kaa kee wa Bɛrisheba ca.
Katugu pe yaa ka Giligali ca woolo pe koli
mbe kari pe ni kulowo.
Betɛli ca ki yaa ka kanŋga kataga.
6 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagajaa,
pa ye yaa yinwege ta.
Na ko si pye, yoro Zhozɛfu setirige piile, li
yaa ye pɛ paa kasɔn yɛn,
ŋga ki yaa ye sogo,
fɔ lere kpɛ se ta wa Betɛli ca mbege figi.
7 Ye ma kaselege ki kanŋga maga pye paa
yaritisorogo yɛn,
ma kasinŋge ki jan tara.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì wɔnŋgɔlɔ ŋgele
pe yinri ŋgonɔ gbɔgɔ pire konaa
wɔnndaanla ke da.
Lo li ma ti yembinɛ li ma wɔ,
ma ti laga ki ma laga.
Li ma kɔgɔje tɔnmɔ pi pye pi ma pan,
mbe suu wo tara ti na.
Li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ.
9 Lo li ma ti jɔgɔwɔ ma gbɔn lere ŋa wi
yɛn fanŋga fɔ wi na,
konaa ma malaga sigeca ki tɔngɔ.

10 «Lere ŋa wi maa yeresaga kaan kas-
inŋge ki yeri wa kiti kɔnsaga,
ye ma wo panra.
Lere ŋa wi ma kaselege ki yo maga filige,
wo yɛn ma ye mbɛn.
11 Ye maa nii fyɔnwɔ fɛnnɛ pe go na; pe
bile ŋa pè kɔn, ye maa wa lagala wi
na naa taa.
Ki kala na, yinrɛ tiyɔnrɔ nda yè kan
sinndɛɛrɛ nda pè tɛ ti ni,
ye se cɛn wa ti ni fyew.
Ɛrɛzɛn kɛɛrɛ tiyɔnrɔ nda yè kɔn,
ye se ka ti duvɛn wa wɔ.
12 Katugu mì ye kambasinnde lɛgɛrɛ ti jɛn,
konaa ye kapere lɛgɛrɛ ti ni.
Ye maa lesinmbele pe jɔlɔ;
ye maa yɛnlɛgi yarikanra na, na fyɔnwɔ
fɛnnɛ pe tanga ki shoo pe yeri wa
kiti kɔnsara ti ni.
13 Ki kala na, lere ŋa wi yɛn kajɛnŋɛ, wila
la para ki wagati wi ni,
katugu ki wagati wi ma pye wagati tipee.
14 Yaa kajɛŋgɛ ko lagajaa yaa ki piin,

ye tipege pyewe po yaga, jaŋgo ye yin-
wege ta;
jaŋgo Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ li pye ye ni kaselege na,
paa yɛgɛ ŋga na yaa ki yuun we.
15 Ye tipege ki panra, kajɛŋgɛ ko mbe ye
ndanla.
Kasinŋge ko mbe fanŋga ta wa ye finliwɛ
pyesara ti ni.
Kona, kana pa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ li yaa yoro
Zhozɛfu setirige piile mbele yè koro
ye yinriwɛ ta.

16 «Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ, we Fɔ we, pa wì
yo yɛɛn fɔ:
Wa katoro ti ni fuun ti ni, naa ca nawa
koŋgolo ke ni fuun ke ni, gbelege
na yinrigi na yuun fɔ: ‹Yoyi! Yoyi!›
Pe yaa ka kɛrɛ kɔnfɛnnɛ pe yeri kunwɔ
gbelege ki na,
mbe mbele pe kunwɔ yuuro ti jɛn pe yeri
paa yuŋgbɔgɔrɔ yuuro koo.
17 Wa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni fuun ti ni, pe yaa
kaa kunwɔ gbelege gbele,
na mi ka ka toro wa ye sɔgɔwɔ we.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ye

18 Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro mbele yaa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki singi ki
pan we.
Yiŋgi yaa singi Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki
pan ki kan ye yeri?
Ki pilige ki yaa ka pye diwi pilige.
Yanwa se ka yiri ki pilige ki ni.
19 Ye yaa ka pye paa lere wa yɛn, ŋa wila
fee jara yɛgɛ,
a cɛngɛ urusi kà si saa fili wi ni;
nakoma a wì saa ye wa wi go, maa kɛɛ ki
kan maga jiige mbogo ki na,
a wɔɔgɔ suu nɔ.
20 Mì yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki yaa ka
pye diwi pilige,
yanwa se ka yiri ki pilige ki ni?
Ee, ki yaa ka pye diwi wɔlɔ pilige.
Yanwa se ka yiri.

Izirayɛli woolo pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li gbogo yɛgɛ ŋga na, kii yala li yɛgɛ na

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Ye shɛrɛgɛ fɛti piliye yìlan mbɛn, yi kala
woro na na.
Ye shɛrɛgɛ musaga wì la kɔ na na.
22 Na yaga pan mbe saara sogoworo naa
muwɛ saara wɔ na yeri,
mi se yɛnlɛ ti na.
Ye napire nda yè gbegele, a tì tɔrɔ, ma pan
mari wɔ na yeri nayinmɛ saara,
mi yɛrɛ woro nari wele.
23 Ye ye yuuro tinmɛ pi lali na ni.
Mi woro na jaa mbaa ye ŋgɔni magala li
nuru naa.
24 Ɛɛn fɔ ye kaselege ki yaga ki yiri, paa
yɛgɛ ŋga na pulugo tɔnmɔ ma kaa
na janri na yinrigi we.
Kasinŋge kila yinrigi paa lafogo yɛn, ŋga
ki se waga.
25 «Yoro Izirayɛli sege woolo wele,
yɛgɛlɛ nafa shyɛn ŋgele yè pye wa gbinri
wi ni, yaa yaayoro saara naa muwɛ saara
wɔ na yeri ki wagati wi ni le?
26 Ŋga ye yɛn na piin nala, na ye
yarisunŋgo Sikuti ŋga ki yɛn ye wunlu-
naŋa ki tungu konaa ye yarisunŋgo ŋga
ki yɛn Wɔnnɔ Kiyuni ki ni, to nda ti yɛn
ye kɛɛ yɔnlɔ tunŋgo, yaa pye na ko piin
ki wagati wi ni le? Yège jɛn ma yo ko sila
pye.
27 Ki kala na, mi yaa ye koli mbe kari ye ni
kulowo, fɔ wa Damasi ca ki puŋgo
na.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Li mɛgɛ koyi ŋga Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ.

6

Jɔlɔgɔ yɛn Izirayɛli tara penjagbɔrɔ fɛnnɛ naa legbɔɔlɔ pe wogo

1 Leele mbele pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge na
wa Siyɔn ca ki ni,
konaa mbele pe jigi wi yɛn ma cɛn pe na
wa Samari yanwiga ki na,
jɔlɔgɔ yɛn pe wogo.
Jɔlɔgɔ yɛn Izirayɛli cɛngɛlɛ teele mbele pe
yɛn cɛnsara koŋgbannda ti na pe
wogo,

poro mbele leele pe maa paan pe kɔrɔgɔ
na pe yewe pe pe saga.
2 Ye kari wa Kaline ca ye sa ŋga kì pye wa
ki wele.
Ye yiri le ye kari wa Hamati cagbɔgɔ ki ni.
Ko puŋgo na, ye kari wa Filisiti tara fɛnnɛ
pe ca Gati ki ni.
Yege wele na kaa pye ki cara ti jiti ma wɛ
ye wunluwɔ shyɛn mba pi na,
na kaa si pye pe tara tì gbɔgɔ ma wɛ ye
woro ti na.

3 Ye yɛn naga lagajaa mbe jɔlɔgɔ pilige ki
lali ye yɛɛ ni,
ɛɛn fɔ legbogo kagala koro ye yɛn na
yɔngɔ ye yɛɛ ni.
4 Pè sinlɛ lakajanye mbele pè gbegele solo
ŋgangala ni pe na,
ma sɛnŋgɛlɛ sangasanga sinlɛyaara na.
Wa yaayoro ŋgbelege ki ni, sim-
bapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ naa napɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ mbele pè tɔrɔ tɔrɔ wa
naŋgboŋgo,
poro pe ma wɔ na kuun na kaa.
5 Pe maa go fu yuuro koo ŋgɔni wi na,
pe maa pe yɛɛ yaan,
paa yɛgɛ ŋga na Davidi la pye, na
yarigbɔnrɔ fɔnndɔ gbegele yɔrɔ
woro.
6 Pe maa duvɛn wi woo jɛŋgɛlɛ ke ni kè
yinyin,
na pe yɛɛ faa sinmɛ nuwɔ taan jɛmbɛ ni.
Ɛɛn fɔ jɔgɔwɔ mba pi yɛn ma Zhozɛfu
wunluwɔ pi ni fuun pi maga mbe
to pi na, ko si pe jori.
7 Ki kala na, poro pe yaa yigi
koŋgbanmbala, mbe kari pe ni wa
kulowo pi ni.
Ki ka pye ma, pe liwɛn gbɔɔ naa pe sɔgɔlɔ
gbɔlɔ li yaa kɔ mbe wɔ wa.

8 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wugu li yɛɛra
mɛgɛ ki na. Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ lì yo fɔ:
«Zhakɔbu setirige piile pe yɛɛ gbɔgɔwɔ
kapyegele kànla mbɛn.
Pe wunluwɔ yinrɛ ti kala lii na ndanla.
Mi yaa ca ko naa ki nawa yaara ti le ki
juguye pe kɛɛ.»
9 Na go ŋga woolo ka koro leele kɛ, poro
fun pe yaa ka ku.
10 Na gboo wi lere wa ka pan mboo lɛ
wa go ki ni, mbe yiri wi ni mbe yo wi yaa
saa sogo†, na kiga yala lere wa yɛn wa go
yɛgɛ, wi yaa ka wo yewe mbe yo fɔ: «Lere
wa yɛn wa ma ni naa le?» Pa ko fɔ wo yaa
wi yɔn sogo mbe yo fɔ: «Ayoo, lere woro
laga.» Kona, ŋa wì ku wi lere wi yaa wi
pye mbe yo wi pyeri, katugu kii daga pe
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yeri.

11 Wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na konɔ na
kaan li na:
Li yaa ka yuŋgbɔrɔ ŋgbɔrɔ ti jaanri, mbe
yumbigile ke pye yumbara.
12 Yege logo ma yo shɔnye pe maa fee
yaanŋguro na le?
Lere maa fali ti na falinɛrɛ capige ni le?
Ɛɛn fɔ, yè kaselege ki kanŋga maga
pye paa shɔnrɔ yɛn, ma kasinŋge
ki tɔnli wi kanŋga maa pye paa
yaritisorogo yɛn.

13 Lodebari† ca ŋga yè ya ki ni, ye yɛn
na yɔgɔri ko kala na, na yuun fɔ: «Ye sigi
jɛn mbe yo we yɛɛra fanŋga ko kì ti we
Karinayimu† ca ki shɔ wi le?»
14 Ki kala na, ye wele, mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
mì yo fɔ: «Yoro Izirayɛli sege woolo wele,
mi yaa cɛnlɛ la yirige mbe wa ye na. Pe
yaa ka ye jɔlɔ, mbege lɛ wa Hamati ca yɔn
ki na fɔ sa gbɔn wa Araba tara lafogo ki
na.»

YARIYANRA NDA AMƆSI WILA YAN

7

7–9

Yariyanga koŋgbanŋga
ŋga Amɔsi wìla yan: Gbatɔ kala

† **6:10 6.10:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ ti woro ma filige. Ki yaa pye Amɔsi wi yɛn na para tara to yɛgɛwɛ sɛnrɛ na, mba pi yaa ka ti lelɛgɛrɛ mbe ku fɔ pe se ka wagati ta mbe gboolo pe le. Ko yaa ki kan paa gboolo pe sori. Yɛgɛ o yɛgɛ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ wi yɛn na ŋga yuun mbege filige, ko yɛn fɔ legbogo ki yaa ka lɛgɛ fɔ mbele pe yaa ka koro go na, pe se ka ya mbe gboolo pe le. † **6:13 6.13:** Eburu sɛnrɛ ti ni, Lodebari kɔrɔ wowi ŋa fɔ yaraga ma. † **6:13 6.13:** Eburu sɛnrɛ ti ni, Karinayimu kɔrɔ wowi ŋa fɔ yawa.

1 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yariyanga
ŋga naga na na, koyi ŋga yɛɛn. Ye wele,
làa gbatɔ lɛgɛrɛ yirige, yan ŋga pe ma kɔn
wunlunaŋa wi kan ki kɔnŋgɔlɔ, sanga ŋa
ni yan ki nuru na fiin naa fɔnŋgɔ we.
2 Naa gbatɔ wìla kaa yan ŋga wa tara
ti ni ki ka maga kɔ sanga ŋa ni, a mì
sho fɔ: «We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn
nɔɔ yɛnri, ma we kala yaga! Nakoma
Zhakɔbu woolo pe yaa baro mɛlɛ, poro
mbele pè kologo we?»
3 Kì pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili jatere
wi kanŋga ma sho fɔ: «Ko se pye naa.»

Yariyanga shyɛn wogo
ŋga Amɔsi wìla yan: Kasɔn kala

4 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yariyanga
ŋga naga na na naa, koyi ŋga yɛɛn. Ye
wele, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kasɔn
tirige mbe kiti kɔn ki ni. A ki kasɔn kì
kɔgɔje gbɔɔ ŋa wa tara ti nɔgɔ wi tɔnmɔ
pi waga. Kìla pye na Izirayɛli tara ti sori.
5 Kona, a mì sho fɔ: «We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, mila ma yɛnri, maga yerege ma!
Nakoma Zhakɔbu woolo pe yaa la baro
mɛlɛ, poro mbele pè kologo we?»
6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili jatere wi
kanŋga. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, a lì sho
fɔ: «Ko fun ki se pye naa.»

Yariyanga taanri wogo
ŋga Amɔsi wìla yan:
Taanlamana li kala

7 Kona, we Fɔ Yɛnŋɛlɛ làa yariyanga
ŋga naga na na naa, koyi ŋga yɛɛn. Ye
wele, we Fɔ wìla pye ma yere mbogo
na, ŋga kì yiri ma kari naayeri. Mbogo
sinmana la pye wi kɛɛ.
8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: «Amɔsi,
yiŋgi maa yaan?»
A mì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «Mbogo
sinmana li.»
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Wele, mi
yaa na mbogo sinmana li taga Izirayɛli, na
woolo pe na mbe pe taanla mbe wele, na
kaa pye pe sin. Mi se pe kala yaga fyew.
9 Izaki setirige piile pe maa Yɛnŋɛlɛ li
gbogo tinndiye mbele na, pe yaa ka jɔgɔ
mbe wɔ wa. Izirayɛli woolo pe shɛriyinrɛ
ti yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa. Mi yaa ka yiri
wunlunaŋa Yerobowamu wi go woolo pe
kɔrɔgɔ tokobi ni.»

Amɔsi naa saraga wɔfɔ
Amaziya wi ni pe kala

10 Kona, a saraga wɔfɔ Amaziya ŋa wìla
pye wa Betɛli ca, wì si tunŋgo torogo wa
Izirayɛli tara wunlunaŋa Yerobowamu wi
yeri, ma yo fɔ: «Amɔsi wì yɔn le ma
na laga Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ. Tara
woolo pe se ya mboo sɛnyoro ti kun pe
yɛɛ ni,
11 katugu pa Amɔsi wì yo yɛɛn fɔ:
‹Pe yaa Yerobowamu wi gbo tokobi ni,
mbe Izirayɛli woolo pe koli mbe kari pe
ni kulowo, mbe lali pe tara ti ni.› »
12 A Amaziya wì si Amɔsi wi pye fɔ:
«Kari ma wɔ laga, mboro yariyanra yanfɔ
ŋa we. Fe ma kari wa Zhuda tara. Ma saa
nii wa, maa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yuun wa
ma.
13 Ɛɛn fɔ maga ka koro mbaa Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sɛnrɛ ti yuun laga Betɛli ca, katugu
wunlunaŋa wo shɛrigo yi, wunluwɔ go
yi.»
14 A Amɔsi wì si Amaziya wì yɔn
sogo ma yo fɔ: «Mi woro Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ, mi si woro Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɛnnɛ wo wa. Ɛɛn fɔ, mi
yɛn yaayoro korofɔ, mi maa na yɔn suro
ti taa na yinrigi wa sikomɔri tige pire to
ni.
15 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan lɛ mala
wɔ wa yaayoro ti puŋgo na, ma yo mbe
saa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun Izirayɛli, li
woolo pe kan.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo koni,
mboro ŋa mà yo fɔ mi ka ka Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ yo Izirayɛli woolo pe wogo na konaa
mbe para mbe wa Izaki setirige piile pe na
we.
17 Nda mà yo ti kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛn naga yuun ma kan fɔ:
‹Ma jɔ wi yaa kaa nanjara piin wa ca
nawa.
Pe yaa ka ma pinambiile naa ma sum-
borombiile pe gbo tokobi ni.
Pe yaa kɔɔn kɛɛrɛ ti taanla taanlamana
ni, mberi yɛɛlɛ.
Mboro jate pe yaa kɔɔn gbo tara ta yɛgɛ
ni.
Pe yaa ka Izirayɛli woolo pe koli mbe kari
pe ni kulowo, mbe lali pe tara ti ni.›
»

8

Yariyanga tijɛrɛ wogo
ŋga Amɔsi wìla yan:
Kanja pige yɛnlɛ nuŋgba tige pire ni

1 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yariyanga
ŋga naga na na naa, koyi ŋga yɛɛn. Ye
wele, mìla kanja pige yɛnlɛ yan tige pire
ni nda tì pe.
2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan yewe ma yo fɔ:
«Amɔsi, yiŋgi maa yaan?»
A mì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «Kanja pige
yɛnlɛ nuŋgba kanga tige pire ni, nda tì
pe.»
Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ:
«Izirayɛli, na woolo pe kɔsanga wì gbɔn.
Mì se pe kala yaga naa fyew.
3 Ko pilige ko ni, yuuro nda ti maa koo
wa wunluwɔ go ki ni, ti yaa kanŋga mbe
pye kunwɔ gbeere. Mi ŋa ye Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ muwi mì yo ma. Katugu gboolo
pe yaa ka lɛgɛ lagapyew. Pe yaa ka pyeri
mbaa pe waa lagapyew.»

Izirayɛli woolo pe wunluwɔ
pi jɔgɔ kala

4 Yoro mbele ye maa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
yuun laga tara ti ni,
na mbele pe yɛn yuŋgbɔgɔrɔ ni pe tɔnri,
yege sɛnrɛ nda ti logo.
5 Ye maa yuun fɔ: «Yevɔnŋgɔ fɛti wi yaa
kɔ wagati wiwiin,
jaŋgo we ta waa we bile wi pɛrɛ?
Cɛnpilige ki yaa kɔ wagati wiwiin,
jaŋgo we ta we we yarilire bondoolo pe
yɛngɛlɛ?»
We yaa tiwiyaraga ki kologo,
mbe yaara ti sɔnŋgɔ ki ŋgban,
mbe we culoye pe gbɔn mbe pe piri mbaa
leele pe nii.
6 Mbele pe yɛn yuŋgbɔgɔrɔ ni,
we yaa pe lɔ penjara na mbe pe pye
kulolo,
mbe fyɔnwɔ fɛnnɛ pe suru kulolo sawira
na.
We yaa ka we bile sifege ki pɛrɛ yɛrɛ.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ na Zhakɔbu wi maa wi yɛɛ
gbogo li kala na, lì wugu ki na ma
yo fɔ:
«Mi se fɛgɛ pe kapyege ka kpɛ na.
8 Ki kala na, tara ti yaa ka yɛgɛ.
Tara na woolo pe yaa kaa kunwɔ gbelege
gbele.
Tara ti ni fuun ti yaa ka yiri paa Nili gbaan
wi yɛn.
Ti yaa ka yiri mbe tigi paa Ezhipiti tara
gbaan wi yɛn.
9 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: Ko
pilige ko ni, mi yaa ti yɔnlɔ ki to
yɔnlɔfugo na.
Mi yaa ti diwi mbe ye laga tara ti la-
gapyew ki ni yɔnlɔ na.
10 Mi yaa ye shɛrɛgɛ fɛtiye pe kanŋga mbe
pe pye kunwɔ gbelege,
mbe ye yuuro ti kanŋga mberi pye
yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ.
Mi yaa ti ye ni fuun ye kunwɔ yaripɔrɔ le
wa ye sɛnŋgɛlɛ ke ni, mbe ti pe ye
yinrɛ ti kulu.
Mi yaa kunwɔ kayaŋga le tara woolo pe
ni
paa yɛgɛ ŋga na pinambyɔ nuŋgba pe ka
ku ki ma pye we.
Ki kɔsaga ki yaa pye nandangawa pilige.»

11 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Piliye ya wa na paan, mi yaa fuŋgo wa
laga tara ti ni.
Ki fuŋgo ki se ka pye yaakara lama kala
na,
ki wɔgɔ ki se ka pye tɔnmɔ lama kala na,
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logowo
fuŋgo naa wɔgɔ kala li.
12 Pe yaa kaa yanri la toro faa kɔgɔjeye pe
sɔgɔwɔ,
mbe yiri yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri
mbe kari yɔnlɔ yirisaga yeri.
Pe yaa kaa kee mbaa paan, mbaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti lagajaa,
ɛɛn fɔ pe se kari yan.
13 Ko pilige ko ni, sumbonɔ tiyɔɔnlɔ poro
naa lefɔnmbɔlɔ pe ni,
pe fanŋga ki yaa ka kɔ pe ni wɔgɔ ki kala
na.
14 Mbele pe maa wungu Samari ca
yarisunŋgo ki na, na yuun fɔ: ‹Dan
ca yarisunŋgo ki koro yinwege na!›
naga fɔ: ‹Shɛrɛgɛ ŋga ki maa piin wa
Bɛrisheba ca, ki koro wa suyi!›
Pe pe ni fuun pe yaa ka toori, wa kpɛ se
ka ya yiri naa.»

9

Yariyanga puŋgo wogo ŋga Amɔsi wìla yan

1 Kona, a mì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yan lì
yere wa saraga wɔsaga ki na. A lì sho fɔ:
«Shɛrigo gbɔgɔ tiyagala ke gona tɔnyaara
ti gbɔn,
jaŋgo go ki yeyɔnrɔ shɔnye pe yɛgɛyɛgɛ.
Mari yaari mari wo leele pe ni fuun pe
yinrɛ ti na.
Mbele ka koro go na pe ni, mi yaa ti pe pe
gbo tokobi ni.
Ali nuŋgba wo se ya fe pe ni, wa kpɛ se
shɔ pe ni.
2 Ali na paga sa ye wa kuulo tara, mi yaa
pe tilele mbe pe wɔ wa na kɛɛ ki ni.
Ali na paga lugu mbe kari wa yɛnŋɛlɛ na,
mi yaa pe tirige.
3 Ali na paga sa lara wa Karimɛli yanwiga
ki go na,
mi yaa sa pe lagaja wa mbe pe yigi.
Ali na paga lara na na wa kɔgɔje wi nɔgɔ,
mi yaa konɔ kan wɔɔgɔ ki yeri ki sa pe
nɔɔri wa.
4 Ali na paga kari pe ni kulowo wa pe
juguye pe yeri,
mi yaa ti pe pe gbo tokobi ni wa.
Na yɛgɛ ki yaa pye pe na, mbe jɔlɔgɔ wa
pe na,
ki se pye pe na mbe kajɛŋgɛ pye pe kan.
5 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ liga jiri tara ti na, ti ma yɛgɛ.
Tara na woolo pe maa kunwɔ gbelege
gbele.
Tara ti ni fuun ti ma yiri
paa Nili gbaan tɔnmɔ pi yɛn,
mbe si to paa Ezhipiti tara gbaan tɔnmɔ
pi yɛn.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli cɛnsaga ki kan wa
yɛnŋɛlɛ na,
mɛɛ naayeri wi tɛgɛ tara ti go na.
Li ma kɔgɔje tɔnmɔ pi yeri maa wo tara
ti na.
Li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ.»

Kiti kɔŋgɔ ŋga kì sin

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Izirayɛli woolo, ye woro yaraga ka na
yɛgɛ na mbe wɛ Etiyopi tara woolo
pe na.
Mì yoro Izirayɛli woolo ye yirige wa
Ezhipiti tara
paa yɛgɛ ŋga na mìla Filisiti tara fɛnnɛ
pe yirige wa Kafitɔri tara, konaa
ma Siri tara fɛnnɛ pe yirige wa Kiri
tara.
8 Ye wele, mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ki wunluwɔ mba pi yɛn kajɔɔgɔ
pyefɔ, na yɛgɛ yɛn pi na.
Mi yaa pi tɔngɔ mboo wɔ laga tara ti ni.
Konaa ki ni fuun, mi woro na jaa
mbe Zhakɔbu woolo pe ni fuun pe
tɔngɔ.»
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.
9 «Ye wele, mi yɛn na konɔ kaan, fɔ
pe Izirayɛli woolo pe yuguyugu wa
cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke
sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa
shɔgɔlɔ le kɛnmɛ ma ke jɛlɛ we†,
ali yaanŋgumbile nuŋgba lo se to tara.
10 Ee, kapere pyefɛnnɛ mbele pe yɛn wa
na woolo pe ni, tokobi wi yaa ka pe
gbo, poro mbele pe maa yuun fɔ:
‹Jɔlɔgɔ se yɔngɔ we ni, ki se si gbɔn
we na.› »

Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ lɛ mbe sɔngɔrɔ Izirayɛli woolo pe ni wa pe tara

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Ko pilige ko ni, mi yaa Davidi wi paraga
go ŋga kìla toori ki yirige, mbege
kan naa fɔnŋgɔ.
Mi yaa kaga jɛɛnrisara ti gbegele mberi
tɔn,
mbege jɔgɔsara ti gbegele, mbege yirige
mbege yerege,
mbege kan naa fɔnŋgɔ paa yɛgɛ ŋga na
kìla pye faa we;
12 jaŋgo pe Edɔmu cɛnlɛ woolo mbele pe
yaa ka koro go na pe tara ti shɔ peri
ta naa,
konaa cɛngɛlɛ ŋgele fuun na mɛgɛ ki yɛn
na yinri ke na ke tara ti ni.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma, mi
yaa sigi pye mbege yɔn fili.»
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:

† **9:9 9.9:** Kìla pye pe ma yarilire pire ti le kɛnmɛ gbɔgɔ ni, mberi jɛlɛ mbe yaanŋgumbire nda tì pinlɛ ti ni ti wɔ wa ti ni.

«Ye wele, piliye ya wa na paan, ŋa wila
wari, wiga kɔ, kii yaa mɔ yarilire
kɔnfɔ wi yaa taga wi na,
ŋa wila ɛrɛzɛn pire ti tangala nari tɔnmɔ
pi woo, wiga kɔ, kii yaa mɔ yarilire
lugufɔ wi yaa taga wi na.
Kona, duvɛn fɔnŋɔ wi yaa kaa fuun wa
yanwira ti na,
wi yaa kaa fuun mbe yiri wa tinndiye pe
ni fuun pe na.
14 Mi yaa ka Izirayɛli, na woolo pe sɔngɔrɔ
mbe pe wɔ wa kulowo pi ni.
Pe yaa ka pe cara nda tì yaari ti kan naa
fɔnŋgɔ, mbe cɛn wa ti ni.
Pe yaa ka ɛrɛzɛn tiire sanri naa fɔnŋgɔ
mbe kaa ti duvɛn wi woo.
Pe yaa ka naŋgɔ kɔɔrɔ kɔn mbe tire sanri
wa ti ni, mbe kaa tige pire ti kaa.
15 Mi yaa pe teŋge naa fɔnŋgɔ wa pe tara.
Tara nda mì kan pe yeri, pe se ka pe purɔ
mbe pe yirige wa ti ni naa fyew.»
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, muwi
mì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
ABIDIYASI
wi sɛwɛ we
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ jɛɛlɛ na li yɛn na para kiti ŋa wi yaa kɔn Edɔmu cɛnlɛ woolo pe na wo sɛnrɛ na. Edɔmu cɛnlɛ woolo pàa pye ma cɛn wa Zhuda tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Pàa pye Yɛnŋɛlɛ li woolo pe juguye. Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔsanga wi ni, Edɔmu cɛnlɛ woolo pàa pan ma ca ki san maga yaara ti koli. Pè yɛrɛ la leele mbele pàa pan ma to Zhuda tara ti na pe saga. Abidiyasi wìla keli ma Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo, maga naga fɔ jɔlɔgɔ yaa to Edɔmu tara ti na. Kona, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ki tara ti kan li woolo pe yeri.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ li yaa Edɔmu tara ti tɔngɔ 1-9
Edɔmu cɛnlɛ woolo pàa pye ma pe fɔ jɛŋgɛ 10-15
Izirayɛli woolo pe yaa ka cew ta 16-21

1 Yɛnŋɛlɛ làa yariyanga ŋga naga Abidiyasi wi na, koyi ŋga:

We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo ma wa Edɔmu cɛnlɛ woolo pe na tori yɛɛn.

Yɛnŋɛlɛ làa yo li yaa jɔlɔgɔ wa Edɔmu cɛnlɛ woolo pe na

Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli pitunŋɔ wi torogo wa
cɛngɛlɛ sanŋgala ke yeri.
Wè sɛnrɛ ta logo wi yeri, wila yuun ma
yiri wa li yeri.
Wì yo fɔ: «Ye yiri, we kari Edɔmu cɛnlɛ
woolo pe kɔrɔgɔ,
we sa malaga gbɔn pe ni.»
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo pe wogo na, ma
yo fɔ:
«Ye wele, mi yaa ye fanŋga ki kologo mbe
wɛ cɛngɛlɛ sanŋgala ke na.
Ye yaa ka pye mbe tifaga fɔ jɛŋgɛ.
3 Yɛɛ gbɔgɔwɔ mba wa ye kotogo na pì ye
puŋgo,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa waliwere ti
ni,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa yanwira ti
na;
ki kala na, ye yɛn na yuun fɔ:
‹Ambɔ wi mbe ya mbe we tirige fɔ wa
tara?›
4 Ali na yaga yiri mbe kari lege wa naayeri
pàa yɔn yɛn,
ali na yaga sa ye cɛnsaga ki tɛgɛ wa
wɔnŋgɔlɔ ke sɔgɔwɔ,
mi yaa ye tirige mbe ye wa tara.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.
5 Na yoolo ka pan ye kɔrɔgɔ yembinɛ,
nakoma na beŋganri pye fɛnnɛ ka pan,
yaara nda fuun kala ka pye pe na,
to ma pe yaa lɛ wi le?
Na ɛrɛzɛn pire cɔfɛnnɛ ka ye wa ma
ɛrɛzɛn kɛrɛ,
yiŋgi pe yaa yaga ma kan, na shashara
jɛnri ma?
Pe yaa ma jɔgɔ pew.
6 Ee, yoro Ezawu setirige piile wele, pè ye
kɛɛ yaara ti koli.
Ye yarijɛndɛ nda ti yɛn ma lara, tì yiri
funwa na.
7 Pe yaa ka ye purɔ fɔ sa gbɔn wa ye tara
kɔnlɔ li na.
Ye pinlɛyɛɛnlɛ pe yaa ka ye fanla,
poro mbele ye wɛnnɛ, pe yaa ka fanŋga
ta ye na.
Poro mbele pàa pye na nii ye ni, pe yaa
pɛŋgɛlɛ pɛri ye na wa ye tɔɔrɔ ti
nɔgɔ,
mbaa yuun fɔ tijinliwɛ woro ye ni.»
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Ko pilige ko ni, mi yaa ka kajɛnmbɛlɛ pe
kɔ mbe pe wɔ wa Edɔmu tara,
mi yaa ka tijinliwɛ fɛnnɛ pe ni fuun
pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa Ezawu
yanwiga ki na.
9 Tema ca fɛnnɛ, ye maliŋgbɔɔnlɔ pe
sunndo wi yaa ka kɔn pe na,
kona pe yaa ka mbele fuun pe yɛn wa
Ezawu yanwiga ki na pe tɔngɔ mbe
pe kɔ.»

Edɔmu cɛnlɛ woolo pe puŋgosaga

10 Tipewe mba yè pye Zhakɔbu setirige
piile
mbele ye sefɛnnɛ pe na pi kala na,
ye yaa fɛrɛ shɔ;
ye yaa kɔ mbe wɔ wa pew.
11 Mà jɛn pilige ŋga ni cɛnlɛ la yɛgɛ woolo
la pan na Zhakɔbu setirige piile pe
yarijɛndɛ ti koli,

yaa pye wa.
Pilige ŋga ni nambanmbala pàa ye wa Zheruzalɛmu ca, ma pɛtɛ gbɔn mbe Zheruzalɛmu ca yarijɛndɛ ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na,
ki pilige ki ni, yàa pye wa.
Yoro naa ki woolo pe ni, yàa pye ja.
12 Ye sila daga mbaa ye sefɛnnɛ pe wele kila taan ye ni
pe jɔlɔgɔ pilige ki ni.
Ye sila daga mbaa yɔgɔri poro mbele Zhuda tara woolo pe na
pe tɔngɔpilige ki ni.
Ye sila daga mbaa yɔn gbɔgɔ sɛnrɛ yuun pe na,
pe yɛwɛrɛgɛ pilige ki ni.
13 Ye sila daga mbe ye wa na woolo pe ca ki ni
pe tɔngɔpilige ki ni.
Yoro fun, ye sila daga mbaa pe jɔlɔgɔ kala li wele kila taan ye ni
pe jɔlɔgɔ pilige ki ni.
Ye sila daga mbe kɛɛ taga pe yarijɛndɛ ti na
pe tɔngɔpilige ki ni.
14 Ye sila daga mbe sa yere wa kowalaya yi na,
mbaa mbele paa fee mbe shɔ pe kuun.
Ye sila daga mbe mbele pàa shɔ ma koro go na pe le pe juguye pe kɛɛ
pe jɔlɔgɔ pilige ki ni†.
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnpilige kì yɔngɔ,
li yaa yiri cɛngɛlɛ ke ni fuun ke kɔrɔgɔ.
Ŋga mà pye ko nuŋgba ko ki yaa sɔngɔrɔ mbe pye ma na.
Kapege ŋga mà pye ki yaa sɔngɔrɔ mbe to ma na.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa cɛngɛlɛ ke na

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Yoro Izirayɛli woolo wele, yànla naŋgbanwa wɔjɛnnɛ duvɛn wi wɔ yɛgɛ ŋga na wa na, yanwiga kpoyi ki na,
pa cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke yaa ka wɔ ma, pe yaa ka wɔ kɔnlɔ fu.
Pe yaa kaa wɔ mbe tin fɔ pe yɛgɛ kila kanŋgi,
ko puŋgo na, pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa pew.
17 Ɛɛn fɔ leele pele yaa ka koro yinwege na wa Siyɔn yanwiga ki na.
Ki laga ki yaa sɔngɔrɔ mbe pye kpoyi.
Zhakɔbu setirige piile pe yaa ka pe tara lara ti shɔ mberi ta naa.
18 Zhakɔbu setirige piile pe yaa ka pye paa kasɔn yɛn,
Zhozɛfu setirige piile pe yaa ka pye paa kasɔn yinnɛ yɛn.
Ɛɛn fɔ Ezawu setirige piile poro yaa ka pye paa yan waga yɛn,
ŋga pe yaa ka kasɔn le ki ni mbege sogo pew.
Lere pyɔ wo se ka shɔ Ezawu setirige piile pe ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Izirayɛli woolo pe yaa ka ya pe juguye pe ni

19 Zhuda tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ woolo pe yaa ka sa cɛn wa Ezawu yanwira tara ti ni.
Mbele pe yɛn wa yanwira tigiwɛn tara ti ni, pe yaa ka sa cɛn wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara.
Pe yaa ka cɛn wa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tara konaa wa Samari tara ti ni.
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo poro yaa ka Galaadi tara ti ta mbe cɛn wa ti ni.
20 Izirayɛli woolo mbele pàa koli ma kari pe ni kulowo, poro mbele pe yɛn maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye,
pe yaa ka Kana tara ti ta mbe cɛn wa ti ni, fɔ sa gbɔn wa Sarɛpita ca ki na.
Zheruzalɛmu ca woolo mbele pàa koli ma kari pe ni kulowo wa Sefaradi ca,
poro yaa ka cɛn wa Negɛvu tara cara ti ni.
21 Leele shɔfɛnnɛ pe yaa ka lugu wa Siyɔn yanwiga ki na,
mbe cɛn tegere ti na Ezawu setirige piile pe go na.
Pa kona, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa pye wunluwɔ we.

† **1:14 1.14:** Eza 34.5-7; 63.1-6; Zhere 49.7-22; Eze 25.12-14; 35.1-15; Amɔ 1.11-12; Mala 1.2-5

Sɛwɛ ŋa wi yɛn na para ZHONASI wi sɛnrɛ na

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn na para naŋa ŋa pàa pye na yinri Amitayi wi pinambyɔ Zhonasi wo sɛnrɛ na (1.1). Zhonasi wìla pye Yɛnnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa Izirayɛli tara, ko la pye na kee yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800) yeri sanni pe sa Zhezu wi se. Ki sanga wi ni Asiri tara fɛnnɛ poro pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ gbɔɔlɔ ma fanŋga ta laga tara ti ni. Pàa pe fɔ jɛŋgɛ. Pe cagbɔgɔ pàa pye naga yinri Ninive. Pe tipewe pi kala na, pe kala li sila Izirayɛli woolo pe ndanla.

Sɛwɛ wi yɛn naga yɛgɛ yuun paa yɛgɛ ŋga na we Fɔ wìla Zhonasi wi tun wa Asiri tara, wa Ninive cagbɔgɔ ki ni. Wìla wi tun wi saga yo leele pe kan fɔ ŋga pe yɛn na piin kii yɔn, pe kanŋga pege yaga, nakoma wi yaa pe le jɔlɔgɔ. Ɛɛn fɔ, a Zhonasi wì si je we Fɔ wi tunŋgo ki na, nɛɛ fee na kee lege kɛɛ ka yɛgɛ na wa kɔgɔje wi na, ko la pye ki yɛ laga ŋga kìla naga wi na ko ni. Ɛɛn fɔ, mbe ta mbe Zhonasi wi ŋgbanga wi sɔngɔrɔ, Yɛnnŋɛlɛ làa tifɛliŋgbɔgɔ ka yirige, a kila gbɔɔn wa kɔgɔje wi ni, a pè suu wɔ maa wa wa tɔnmɔ pi ni. A Yɛnŋɛlɛ lì si mbɛnɛ gbegbenɛ la torogo, a lì pan maa yɔli ma saa wi tuguru wa tawara ti na, wa kɔgɔje wi koŋgo na (1-2). Ko puŋgo na, a wì si kari wa Ninive mbe sa Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnkala li yo leele pe kan. Naa ca woolo pàa kaa wi sɛnyoro ti logo, a pè si yere ki yerewe mbe pe tangalɔmɔ pi kanŋga. Kì pye ma, a we Fɔ wì suu jatere wi kanŋga ma yo wi se jɔlɔgɔ ŋga wi mbaa wa leele pe na ki wa pe na naa (3.1-10). A kì si Zhonasi wi nawa pi ŋgban, katugu we Fɔ wi sila yɛnlɛ mbe jɔlɔgɔ wa Ninive ca fɛnnɛ pe na (4). A we Fɔ wì sigi yɛgɛ naga Zhonasi wi na, fɔ wi daga mbaa wi juguye pe yinriwɛ taa, na paga pe kapere ti jɛn mberi yaga we; fɔ tanga woro wi yeri wi nawa ŋgban. Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn naga nari we na fɔ leele pe ni fuun pe yɛn ma Yɛnnŋɛlɛ li ndanla; na paga yɛnlɛ mbe pe kapere ti jɛn mberi yaga, li ma pe kala yaga.

Puŋgo na, Zhezu wi sanga wi na, naa Zhufuye yɛkeele pàa pan maa yɛnri ma yo wi kafɔnnɔ la pye wigi naga pe na, fɔ pa wi tunŋgo kì yiri wa Yɛnnŋɛlɛ li yeri, we Fɔ Zhezu wìla pe yɔn sogo ma pe nawa to Zhonasi kala lo ni. Wìla pe pye fɔ: Yɛgɛ ŋga na Zhonasi Wìla yɔnlɔ taanri naa yembinɛ taanri pye wa mbɛnɛ gbegbenɛ li nawa, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ŋa Yɛnnŋɛlɛ lì wɔ leele pe yɛn naa singi, wi yaa ka yɔnlɔ taanri naa yembinɛ taanri pye wa fanga ki ni, mbe si jɛn mbe yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni (Mati 12.38-40; 16.4; Luki 11.29).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnnŋɛlɛ làa Zhonasi wi yeri, a wila fee li yɛgɛ *1*
Zhonasi wìla wi kapege ki jɛn maga yaga, a Yɛnnŋɛlɛ lùu shɔ mbɛnɛ gbegbenɛ li kɛɛ *2*
Zhonasi wìla saa Yɛnnŋɛlɛ sɛnrɛ yo Ninive ca fɛnnɛ pe kan *3*
Yɛnnŋɛlɛ làa Ninive ca fɛnnɛ pe yinriwɛ ta, a Zhonasi wì nawa ŋgban *4*

Zhonasi wìla Yɛnnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ

1 Pilige ka, a Yawe Yɛnnŋɛlɛ lì si para Amitayi pinambyɔ Zhonasi wi ni†,

2 ma yo fɔ: «Yiri ma kari wa Ninive ki ni, Ninive cagbɔgɔ ye, maga yo ki leele pe kan fɔ mi yaa pe le jɔlɔgɔ, katugu pè pe ma gbɔn yɛgɛ ŋga na, mìgi yan.»

3 Ɛɛn fɔ, a Zhonasi wì si yiri mbe fe Yawe Yɛnnŋɛlɛ li tunŋgo ki yɛgɛ, mbe kari lege wa Tarisisi ca. Kì pye ma, a wì si kari wa Zhafa ca, wa kɔgɔje wi yɔn na, mɛɛ saa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ka yan kila jaa mbaa kee wa Tarisisi. A wì suu cɛnsaga ki sara, mɛɛ ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni ma pinlɛ mbele pàa pye wa pe ni, mbe kari wa Tarisisi, mbe ta mbe fe Yawe Yɛnnŋɛlɛ li tunŋgo ki yɛgɛ.

4 Kì kaa pye ma, a Yawe Yɛnnŋɛlɛ lì si tifɛliŋgbɔgɔ ka yirige wa kɔgɔje wi go na.

† **1:1 1.1:** 2 Wunlu 14.25

Tifɛlɛgɛ kìla gbɔgɔ jɛŋgɛ, fɔ a tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge kila jaa mbe kaari.
5 Tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki nawa tunmbyeele pe ni fuun pàa fyɛ fɔ jɛŋgɛ, nɛɛ jɔrɔgi nuŋgba nuŋgba na pe yarisunndo ti yinri ti pe saga. A pè si tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki nawa tuguro ti wɔ mari wa wa kɔgɔje wi ni, jaŋgo ki ta ki tifaga.

Ko sanga wo ni, Zhonasi wo la tigi wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki nɔgɔna cɛnsaga ki ni, ma sinlɛ na wɔnlɔ fɔ jɛŋgɛ.
6 A tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge fevɛnnɛ pe to wì si fulo wa Zhonasi wi tanla maa yewe, ma yo fɔ: «Yiŋgi maa piin na? Maa wɔnlɔ kɛ? Yiri mɔɔ yarisunŋgo ki yeri ki we saga! Kana ki mbe we yinriwɛ ta mbe ti waga ka ku.»
7 A tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki nawa tunmbyeele pè si pe yɛɛ pye fɔ: «Ye ti we pɛtɛ gbɔn, we ta we ŋa wì ti, a ki kapege ki nɛɛ jaa mbe we ta wi jɛn.» A pè si pɛtɛ gbɔn, a pɛtɛ gbɔngɔ kì si Zhonasi wi wɔ.
8 Kona, a pè suu pye fɔ: «Mboro mà ti, a ki kapege ŋga ki nɛɛ we taa. Ki kala na, yaraga ŋga maa piin laga, ki yɛgɛ yo we kan. Ma yiri se? Ma tara to yɛn titiin? Ambɛnɛ woo wi mboro?»
9 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Eburuye woo wi mi. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo mi maa gbogo, naayeri Yɛnŋɛlɛ na lì kɔgɔje wo naa tara ti da we.»
10 A wì si pe pye naa, ma yo wìla pye na fee Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki yɛgɛ. A tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki nawa tunmbyeele pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a mà si ko pye ma?»
11 Tifɛliŋgbɔgɔ kìla pye na seregi na kee, kì kaa pye ma, a pè suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi we daga mbe pye ma na, tifɛliŋgbɔgɔ kii ta ki yere?»
12 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yanla wɔ yanla wa wa kɔgɔje wi ni, pa ki yaa yere. Mìgi jɛn ma yo muwi mì ti, a ki tifɛliŋgbɔgɔ ŋga kì si ye ta.»
13 Ali mbege ta wìla ki yo ma, a tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki nawa tunmbyeele pe nɛɛ ki ŋgbanga mbe kari tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni wa kɔgɔje wi koŋgo na tara ti na. Ɛɛn fɔ, pe sila ya, katugu tifɛliŋgbɔgɔ kìla pye na seregi na kee bere.
14 Kì kaa pye ma, a pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ŋgbanga, ma yo fɔ: «Maga ka ti we ku ki naŋa ŋa wi kala na. Maga ka baga we na mbe yo we lere gbo, ŋa wii kala pye we na, katugu ŋga kɔ̀ɔn ndanla Yawe Yɛnŋɛlɛ, ko mà pye.»
15 Kona, a pè si Zhonasi wi wɔ maa wa wa kɔgɔje wi ni, a tifɛliŋgbɔgɔ kì si yere.
16 A pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, mɛɛ saraga wɔ li yeri, ma yɔn fɔgɔlɔ kɔn li yeri mbaa tunŋgo piin li kan.

2

Zhonasi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ we

1 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si mbɛnɛ gbegbenɛ la tun, a lì saa Zhonasi wi yɔli. A Zhonasi wì si piliye taanri pye wa li nawa, ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ†.
2 Ma Zhonasi wi ta wa mbɛnɛ li nawa, a wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ le, li yɛnri
3 ma yo fɔ:
«E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbanla ta wa jɔlɔgɔ ki ni,
mìla gbele mɔɔ yeri, a màla yerege ki shɔ.
Wa nɔgɔna, wa kuulo tara,
mìla gbele mɔɔ yeri mala saga,
a màla gbelege ki logo.
4 Màa na wa wa nɔgɔna,
wa kɔgɔje wi latijugo ki ni.
Tɔnmɔ pìla pye na yinrigi na tuun nala mari;
tɔnmɔ pìla pye na tuun ŋgbanga na go na.
5 A mì sigi jate ma yo:
‹Màla purɔ mala lali ma yɛɛ ni we Fɔ,
konaa ki ni fuun, mi yaa kɔɔn shɛrigo gbɔgɔkpoyi ki yan naa.›
6 Tɔnmɔ pìla toro na go na nala nii.
Kɔgɔje wìla na tɔn pew.
Kɔgɔje wi nawa yan kìla pye na migili na go ki na.
7 Mìla tigi fɔ wa yanwira ti nɔgɔ,
wa kuulo tara, a tìlan yɔn tɔn mbe ta mbe koro wa fɔ sanga pyew.
Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
a màla yirige mala wɔ wa ki wetijugo ki ni yinwege na.
8 Mìla pye na kuun sanga ŋa ni,
na jatere wìla pye ma na Yawe Yɛnŋɛlɛ,

† **2:1 2.1:** Mati 12.40

a na yɛnrɛwɛ pì gbɔn ma na wa ma
shɛrigo gbɔgɔ kpoyi ki ni.
9 Mbele pe maa yarisunndo ti gbogo, to
nda ti se ya kala yɔn,
pe ma je yinmɛ mba pi jɛn na pye pe woo
pi na.
10 Ɛɛn fɔ, mi wo na, mi yaa yurugo kɔ
mbɔɔn sɔn,
mbe saraga wɔ ma yeri.
Yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mì kɔn ma yeri, mi yaa
ka ke tɔn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn shɔfɔ we.»
11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
mbɛnɛ li ni, a lì si saa Zhonasi wi tuguru
wa tawara ti na.

3

Zhonasi wìla kari wa Ninive ma saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo leele pe kan

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Zhonasi wi ni
naa ki shyɛn wogo na, ma yo fɔ:
2 «Yiri ma kari wa Ninive cagbɔgɔ ki ni,
ma sa tunŋgo ŋga mila kaan ma yeri ki
yari leele pe kan.»
3 Kona, a Zhonasi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ ti logo, mɛɛ kari wa Ninive. Ki ca
kìla pye ma gbɔgɔ jɛŋgɛ, fɔ pilige taanri
tangala laa daga mbe tanga mbege pari
mbe yiri wa ki kɛɛ ŋga na.
4 A Zhonasi wì sigi lɛ ma yɔnlɔ nuŋgba
tangala tanga, naga yari leele pe kan na
yuun fɔ: «Kì koro piliye nafa shyɛn, pa
Ninive ca ki yaa tɔngɔ.»
5 A Ninive ca woolo pè si taga Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ ti na, mɛɛ yere ki yerewe ma yo lere
nuŋgba nuŋgba pyew wi yeŋge le, leele
pe ni fuun, mbege lɛ lelɛɛlɛ pe na saga
wa piile pe na, pe jatere piriwɛn yaripɔrɔ†
lele pe yɛɛ na.
6 Naa Ninive ca wunlunaŋa wìla kaa ki
wogo ki logo, a wì si yiri wa wi wunluwɔ
jɔngɔ ki na, maa wunluwɔ yaripɔrɔ ti wɔ
mari tɛgɛ, ma jatere piriwɛn yaripɔrɔ le
wi yɛɛ na, mɛɛ saa cɛn cɔnrɔ†.
7 Kona, a wì si tunŋgo torogo, a pège
yari Ninive ca woolo pe kan ma yo fɔ:
«Wunlunaŋa wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni,
poro pège konɔ na li kan ma yo fɔ: ‹Leele
paga ka yaraga ka kpɛ ka konaa yaayoro
ti ni, nɛrɛ to naa simbaala konaa sikaala
pe ni, pee daga mbe ka nakoma mbe wɔ.
8 Jatere piriwɛn yaripɔrɔ daga mbe pye
leele pe na konaa yaayoro ti na. Lere
pyew wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ŋgbanga, pe je
pe tangalɔmɔ pee po naa pe katijangara
ti na, peri yaga.
9 Kana pa Yɛnŋɛlɛ li yaa li jatere
wi kanŋga, mbeli naŋgbanwa gbɔɔ pi
yerege, jaŋgo waga ka ku.› »
10 A Yɛnŋɛlɛ lì si ŋga pàa pye ki yan,
konaa yɛgɛ ŋga na pàa je pe tangalɔmɔ
pee pi na maa yaga we. Kì kaa pye ma, a
lì si pe yinriwɛ ta, li sila pe le jɔlɔgɔ, paa
yɛgɛ ŋga na làa yo li yaa ki pye we†.

4

Zhonasi wi naŋgbanwa po naa Yɛnŋɛlɛ li yinriwɛ taga kala

1 Ɛɛn fɔ, a ki wogo kì si Zhonasi wi mbɛn
fɔ jɛŋgɛ, a wì si nawa ŋgban.
2 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo:
«Ɛnhɛɛn! Yawe Yɛnŋɛlɛ, ko ma mìla yo,
sanga ŋa ni mìla pye wa we tara, ma yo
ko ma yaa ka pye we? Ko kì ti mìla fyɛɛlɛ
mbe fe mbe kari wa Tarisisi. Mìla ki jɛn
ma yo ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ndanlawa
fɔ konaa yinriwɛ tafɔ, ma maa kala kunni
ma yɛɛ ni, na kajɛŋgɛ piin sanga pyew,
ma yɛn ma gbɛgɛlɛ sanga pyew mbɔɔn
jatere wi kanŋga maga ka lere le jɔlɔgɔ.
3 Yiŋgɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yaga mbe
ku, katugu kunwɔ po mbɔnrɔ na yeri
yinwege ko na.»
4 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yewe ma yo fɔ:
«Tanga ki yɛn ma yeri ma nawa ŋgban
wi le?»
5 A Zhonasi wì si yiri wa ca nawa ma
saa cɛn wa ki puŋgo na, wa yɔnlɔ yirisaga
yeri. Wìla gbata kan wi yɛɛ kan ma cɛn

† **3:5 3.5:** ***Pe jatere piriwɛn yaripɔrɔ le*** **kapyege kayi ŋga Zhufuye pàa pye na piin, a kila ki nari ma yo ki fɔ wùu yɛɛ tirige Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, maa kapere ti jɛn mari yaga.** † **3:6 3.6:** ***Mɛɛ saa cɛn cɔnrɔ,*** **kapyege kayi ŋga Zhufuye pàa pye na piin, a kila ki nari ma yo ki fɔ wùu yɛɛ tirige Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, maa kapere ti jɛn mari yaga.** † **3:10 3.5-10:** Mati 12.41; Luki 11.32

wa wi nɔgɔ, na ŋga ki mbaa ka pye ca ki na ki singi mbege yan.

6 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tombotigi tige ka pye, a kì fi ma yiri ma tɔnlɔ Zhonasi wi go na, ma yinmɛ wa wi na, mbe ta mboo nawa pi yinŋgi wi na. A Zhonasi wi nawa pì si yinŋgi wi na jɛŋgɛ tombotigi tige ki kala na.

7 Ɛɛn fɔ, ki goto lalaaga ki na, a Yɛnŋɛlɛ lì si fyɛngɛ ka torogo, a kì pan ma to tombotigi tige ki na naga kaa; a tige kì si ku.

8 Naa yɔnlɔ kìla kaa yiri, a Yɛnŋɛlɛ lì si ti tifɛlɛgɛ kà yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri na gbɔɔn ma wɛri. A yɔnlɔ ki nɛɛ Zhonasi wi yaa wa wi go ki na, fɔ a wi yɛgɛ na jaa mbe wɔ. A wi nɛɛ wi kunwɔ po jaa ma sho fɔ: «Kunwɔ po mbɔnrɔ na yeri yinwege ko na.»

9 A Yɛnŋɛlɛ lì suu yewe ma yo fɔ: «Tanga ki yɛn ma yeri ma nawa ŋgban ki tombotigi tige ŋga ki kala na wi le?»

A Zhonasi wì sho fɔ: «Tanga yɛn na yeri mbe nawa ŋgban, mbe nawa ŋgban jɛŋgɛ mbaa ki jaa mbe ku.»

10 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Ki tombotigi tige ŋga, mɛɛ tunŋgo pye ki kala na, mboro ma maga pye ki fi. Kì fi ma tɔnlɔ yembinɛ nuŋgba li ni, ki goto yembinɛ mɛɛ ku, konaa ki ni fuun, ki yinriwɛ yɛn nɔɔ taa.

11 A ma nɛɛ jaa mi wo ka ka Ninive cagbɔgɔ ki yinriwɛ ta, ko ŋga ki leele pè wɛ lere waga cɛnmɛ naa nafa (120 000) na we, ma pinlɛ ki yaayoro lɛgɛrɛ ti ni, poro mbele pee kajɛŋgɛ naa kapege ki jɛn mbege wɔ ki yɛɛ ni we.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ MISHE wi sɛwɛ we Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Mishe wìla wi yinwege ki pye wagati nuŋgba ni Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ezayi wi ni. Wi sɛnrɛ tì yo ma kari wunluwɔ cagbɔrɔ shyɛn to yeri: Ki koŋgbanŋga Samari ca ye, ko ki yɛn Izirayɛli tara wunluwɔ mba wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri pi wunluwɔ cagbɔgɔ ye. Ki shyɛn wogo Zheruzalɛmu ca ye, ko ki yɛn Zhuda tara wunluwɔ mba wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri pi cagbɔgɔ ye. Mishe wi yɛn na sɛnŋgbanra yuun yɛkeele, naa saraga wɔfɛnnɛ, naa kiti kɔnfɛnnɛ konaa penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe na, na para pe mbasinmɛ wogo ki na. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pe yɛn yagboyoolo wìla pe kala li yirige funwa na, poro mbele pàa pye naga yuun leele pe kan ma yo yɛyinŋge ki yaa ka ta, na pe punŋgu we. Mishe wìla ki naga ma yo ki cagbɔrɔ shyɛn ti yaa ka tɔngɔ, ca woolo pe yaa ka ye jɔlɔgɔ.

Ɛɛn fɔ Mishe wi sɛnyoro ti yɛn na jigi tagasaga jɛnri kaan konaa na kotogo nii lere ni. Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ li woolo pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan li kɔrɔgɔ. Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yaa kaga jɛn mbe yo fɔ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ le (4.1-4). Yɛnŋɛlɛ li yaa Davidi setirige pyɔ wa torogo, wi pan wi cɛn tegere ti na, pa kona yɛyinŋge sanga yaa ka ta (5.1-4a).

Mishe wìla ki jɛn ma yo wi woolo pàa kapere pye, ɛɛn fɔ wìla wi jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na. Wìla yo fɔ:

Ma yaa we yinriwɛ ta naa,
ma se we kapere ti jate we go na naa,
ma yaa we kapere ti ni fuun ti wa fɔ wa kɔgɔje wi nɔgɔ.
Ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na, ma yaa ki naga Zhakɔbu setirige piile pe na.
Ma yaa kajɛŋgɛ pye poro mbele Abirahamu setirige piile pe kan,
paa yɛgɛ ŋga na màa wugu ki na faa we tɛlɛye pe kan we (7.19-20).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔlɔgɔ wa li woolo pe na *1–3*
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa li wunluwɔ pi piin konaa mbe leele pe shɔ *4–5*
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe yɛri konaa ma yɔn fɔgɔlɔ kɔn pe yeri *6–7*

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ nda yo Moreshɛti ca fɛnnɛ naŋa Mishe† wi kan tori yɛɛn. Kìla pye Zhuda tara wunlumbolo Yotamu, naa Ahazi konaa Ezekiyasi pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe sanga wi na. Yariyanra nda làa naga wi na Samari ca naa Zheruzalɛmu ca ti wogo na, ti nda†.

KITI YAA KA KƆN IZIRAYƐLI TARA TI NA *1.2–7.20*

2 Cɛngɛlɛ ke ni fuun ye logo na yeri.
Tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun, ye nuŋgbogolo jan ye logo.
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ye jɛrɛgi,
lo na we Fɔ mbeli ta wa li cɛnsaga kpoyi ki ni we.

Yɛnŋɛlɛ làa yo li yaa kiti kɔn Izirayɛli woolo pe na

3 Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yinrigi wa li cɛnsaga na paan.
Li yɛn na tinri, li yɛn na tanri wa tara ti lara nda tì yagara ti na.
4 Yanwira ti yɛn na yanni wa li tɔɔrɔ ti nɔgɔ†,
Gbunlundɛrɛ ti yɛn na jɛɛnri,
paa yɛgɛ ŋga na sɛnriŋguro ma kaa na yanni kasɔn we,
paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ ma kaa yiri tinndi na na fuun we.
5 Ko ki ni fuun ŋga ko yɛn na piin Zhakɔbu setirige piile pe kambasinnde to kala na,
poro mbele Izirayɛli woolo pe kapere to kala na.

† **1:1 1.1:** Mishe mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Ambɔ wi yɛn paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn? † **1:1 1.1:** 2 Wunlu 15.32–16.20; 18.1–20.21; 2 Kuro 27.1-7; 28.1–32.33 † **1:4 1.4:** ***Yanwira ti yɛn na yanni:*** **Ko yɛn naga nari ma yo yaraga ko ka se ya yere mbe Yɛnŋɛlɛ li sige. Li yɛn yaraga pyew ki go na (Kiti 5.4-5; Yuuro 97.2-5).**

Ambɔ wi ti, a Zhakɔbu setirige piile pe nɛɛ kambasinnde to piin?
Mì yo Samari ca koyi.
Ambɔ wi ti sunzara nda wa tinndiye pe na ti si yɛn wa Zhuda tara?
Mì yo Zheruzalɛmu ca koyi.
6 Ki kala na, we Fɔ wì yo fɔ: «Mi yaa Samari ca ki pye paa kataga yɛn wa wasege.
Ki yaa pye ɛrɛzɛn tiire sanrisaga ko cɛ.
Mi yaa ka ki sinndɛɛrɛ ti koŋgo mberi wa wa gbunlundɛgɛ ki ni;
pège mbogo ki nɔgɔ le yaara nda ni, mi yaa ti yirige funwa na.
7 Ki yarisunndo yanlɛrɛ nda pè tɛ, ti ni fuun ti yaa yaari.
Ki tɔnli pee wi ni fuun wi yaa ka sogo.
Mi yaa ki yarisunndo yanlɛrɛ ti ni fuun ti jɔgɔ.
To nda kì ta wa ki nanjara ti tɔnli wi ni we.
Ti yaa tɛgɛ fun mbe nanjaala pele yɛgɛ sara ti ni.»

Jɔlɔgɔ yaa to Zheruzalɛmu ca ki na

8 Ki kala na, mi Mishe, mi yaa kaa yanli, mbaa kunwɔ gbelege gbele.
Mi yaa kaa tanri tɔwara, mbe koro witi-waga.
Mi yaa kaa gbele paa dabaaga yɛn,
mbaa yuŋgbɔgɔrɔ gbelege gbele paa kɔnrɔsogolo yɛn.
9 Katugu Samari ca fɛnnɛ pe sagbanga ki se ya gbara mbe kɔ.
Kì gbɔgɔ fɔ ma saa gbɔn wa Zhuda tara ti na yɛrɛ;
ma ye ma saa gbɔn fɔ wa na woolo pe cagbɔgɔ ki na, Zheruzalɛmu ca ye.
10 Yaga ka saga sɛnrɛ ti yari wa Gati ca (juguye pe kan).
Yaga ka gbele wa Ako ca fyew.
Ye kari ye saa koŋgi wa gbanŋgban wi ni, wa Bɛti Leyafira ca mbege naga fɔ ye jatere wì piri ye na†.
11 Yoro Safiri ca fɛnnɛ, ye toro yaa kee wa kulowo pi ni witiwaga ni naa fɛrɛ ti ni.
Zaana ca fɛnnɛ pe se ya yiri yɛrɛ wa pe ca.
Bɛti Ezɛli ca fɛnnɛ pe yɛn na kunwɔ gbelege gbele, pe se ya kala la pye mbe ye saga.
12 Marɔti ca fɛnnɛ pe jatere wì piri pe na fɛrɛwɛ mba pè ta pi wogo na,
katugu jɔlɔgɔ yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma pan ma gbɔn fɔ le Zheruzalɛmu ca yeyɔnrɔ ti na.
13 Lakishi ca fɛnnɛ, ye ye wotoroye pe pɔpɔ wa shɔnye pe na,
katugu yoro ye pye koŋgbanmbala, ma ti a Siyɔn ca woolo pè kapege pye.
Mbe yiri mbe je, poro Izirayɛli woolo pa pège fɔrɔgɔ wa yoro yeri.
14 Ko kala kì ti ye daga mbe laga Moreshɛti Gati ca fɛnnɛ pe na†.
Akizibu ca woolo poro na, pe se ya sagawa kpɛ kan Izirayɛli tara wunlumbolo pe yeri.
15 Yoro Maresha ca fɛnnɛ wele, mi yaa maliŋgbɔɔn wa yirige mbe wa ye na naa.
Izirayɛli tara teele mbele gbɔgɔwɔ yɛn pe yeri, pe yaa ka fe sa lara wa Adulamu ca waliwege ki ni†.
16 Zheruzalɛmu ca woolo, ye ye yinzire ti kɔɔnlɔ.
Ye ye yinrɛ ti kulu mbege naga fɔ kunwɔ kayaŋga yɛn ye ni ye pinambiile mbele pe ye ndanla pe kala na.
Ye ye yinrɛ ti kulu ye pye yumbɛrɛ fɛnnɛ paa pɛtɛɛlɛ yɛn,
katugu pe yaa ye pinambiile pe koli mbe kari pe ni kulowo mbe pe lali ye ni.

2

Mbele pe maa fanŋga fu fɛnnɛ pe jɔlɔ, Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa pe na

1 Mbele pe maa tipege sɔnri mbe pye,
na kapege jate mbe pye, mbe pe ta wa pe sinlɛsaga yembinɛ,
na laga ki ka ka laga, na ki fanŋga ka pye pe ni pe maga pye,
jɔlɔgɔ yɛn ki fɛnnɛ pe wogo.

† **1:10 1.10:** Mbege lɛ vɛrise 10-15: Kapege ŋga ki sɛnrɛ ti yo cara nda wa ti wogo na, ki kapege ki yolɔmɔ po naa cara ti mɛrɛ yerilɔmɔ pì yiri pi yɛɛ kɔrɔgɔ. Bɛti Leyafira kɔrɔ wo yɛn fɔ cɔnrɔ ca; pe pye na koŋgi wa cɔnrɔ ti ni. † **1:14 1.14:** Pe daga mbe laga Moreshɛti Gati ca fɛnnɛ pe na, katugu juguye pe yaa pan mbege ca ki shɔ.
† **1:15 1.15:** 1 Sami 22.1

2 Pe yɛgɛ ka yiri leele pele kɛɛrɛ na,
pe mari shɔ.
Pe yɛgɛ ka yiri leele pele yinrɛ na,
pe mari shɔ mari ta.
Pe maa leele pe jɔlɔ konaa pe go woolo pe ni.
Pe maa tara lara nda leele pe ta kɔrɔgɔ ti shoo pe yeri†.
3 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mi yɛn na jɔlɔgɔ gbɛgɛlɛ mbe wa ki cɛnlɛ na li woolo pe na,
ye se ka ya mbe go wɔ wa ki ni.
Ye se ka ya mbaa tanri ye yɔlɔgɔ ki ni caw,
katugu ki wagati wi yaa ka pye jɔlɔgɔ wagati.»
4 Na ki wagati wi ka ka gbɔn, leele pe yaa kaa ki yomiyɛlɛ na li waa ye na,
pe yaa kaa ki yuŋgbɔgɔrɔ yurugo ŋga ki koo ye na mbaa yuun fɔ:
«We mbele pè we jɔgɔ ma we kɔ pew!
Pè we cɛnlɛ woolo pe kɔrɔgɔ ki shɔ maga kan leele pele yɛgɛ yeri.
E, pè we purɔ ma we yirige wa we tara lara ti ni.
Pèri yɛɛlɛ we juguye pe na.»

5 Ki kala na, lere kpɛ se ka ta wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo pe ni,
ŋa wi yaa ka mana wa, mbe laga ka taanla, mbe ye tasara ti yɛɛlɛ ye na wa tara ti ni.

Mbele pe maa kendige woo
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe sɛnrɛ ti ni

6 Leele pele na yogo nala piin fɔ:
«Ma sɛnyoro ti yerege!
Maga kaa ki sɛnrɛ cɛnlɛ ti yuun!
Ki yɛn tijinliwɛ fu sɛnrɛ mbaa ki yuun fɔ we se shɔ ki fɛrɛ kala na li ni.
7 Yiŋgi sɛnrɛ ri to yaa yuun, Izirayɛli woolo?
Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagala kunmɔ yɛɛ ni pi kɔ wi le?
Li kataraga yi mbaa ki piin ma wi le?»
Mi wo na, mbele pe maa tanri kasinŋge na, na sɛnyoro ti maa kajɛŋgɛ piin poro kan.
8 Ɛɛn fɔ we Fɔ wi yɛn naga yuun fɔ: «Yè yiri na woolo pe kɔrɔgɔ ma pye pe juguye.
Leele mbele pè yiri wa malaga gbɔnsaga na toro yɛyinŋge na pɔw,
ye ma derigbɔrɔ nda pè lele go na ti shɔ pe yeri.
9 Ye mala woolo pe jɛɛlɛ pe purɔ ma pe yirige wa yinrɛ nda tì pe ndanla ti ni.
Gbɔgɔwɔ mba mì kan piile pe yeri, ye maa shɔ pe yeri pew.
10 Ye yiri yaa kee!
Wogosaga woro ye na naa laga ki tara nda ti ni.
Ye fyɔngɔ kapyere ti kala na,
jɔlɔgɔ yaa to ye na, fɔ jɔlɔgɔ gbɔgɔ.
11 Na lere wa ka pan mbaa wi yɔn tifɛlɛgɛ woo,
na wi kaa finlɛlɛ mbaa yuun fɔ:
‹Ye yaa duvɛn naa sinmɛ wɛlɛwɛ lɛgɛrɛ ta,›
kona ko Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ cɛnlɛ wo wi daga ki leele mbele pe ni.»

Izirayɛli woolo mbele
pe yaa ka koro go na,
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe gbogolo naa

12 Yoro Zhakɔbu setirige piile, mi ŋa ye Fɔ, mi yaa ka ye ni fuun ye gbogolo naa.
Yoro mbele Izirayɛli woolo mbele pè koro go na, mi yaa ka ye gbogolo naa.
Mi yaa ka ye pile laga nuŋgba
paa yɛgɛ ŋga na simbaala ma gbogolo simbaala jasa we,
paa yɛgɛ ŋga na yaayoro ŋgbelege ma gbogolo wa ki kasaga we.
Janwa wi yaa ka tinmɛ gbɔɔ yirige.
13 Ŋa wi yaa ka torosaga wɔ wa mbogo ki ni, wi yaa ka pye wa pe yɛgɛ.
Pe yaa ka torosaga wɔ mbe gbinri mbe yiri.
Pe yaa ka yiri wa yeyɔngɔ ki ni mbe pye leseele.
Pe wunlunaŋa wi yaa ka keli pe yɛgɛ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pye pe yɛgɛ.

3

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda tìla yo
Izirayɛli tara teele mbele
pàa pye tipeele pe kan

1 Mi wo na, mì yo fɔ:

† **2:2 2.2:** Ɛki 20.17; Eza 5.8; Amɔ 4.1

«Yoro mbele ye yɛn teele Zhakɔbu setirige
piile pe go na,
yoro mbele ye yɛn Izirayɛli woolo pe
yɛkeele,
ye logo na yeri.
Yoro ma ye daga mbe kasinŋge konɔ li jɛn
wi le?
2 Ɛɛn fɔ kajɛŋgɛ kì ye mbɛn,
a kapege ko ye ndanla.
Ye ma leele pe sɛɛrɛ ti wɔ pe na,
ye ma pe wire kara ti lagala pe kajeere ti
na†.
3 Ee, ye yɛn nala woolo pe wire kara ti
kaa,
ye yɛn na pe sɛɛrɛ ti woo,
ye yɛn na pe kajeere ti yaari.
Ye ma pe wire kara ti kɔɔnlɔ kporo kporo
kporo,
paa kara nda pe ma sɔgɔ nɛgɛdaga we,
paa kara nda pe ma sɔgɔ cɔgɔ gbeŋge ni
we.
4 Ko kì ti ye yaa ka gbele mbe Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri li ye saga,
ɛɛn fɔ li se ka ye yɔn sogo mbe ye saga.
Li yaa ka puŋgo wa ye yeri, kapege ŋga
yè pye ki kala na.»

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Mishe wìla yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe kan

5 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pe
yɛn nala woolo pe fanla na pe punŋgu,
pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn pe wogo na:
«Na lere wa ka ye kan yaakaga ni,
ye maga yari wo kan fɔ wi yaa yɛyinŋge
ta.
Na ŋa si yaakaga ta mbe kan ye yeri,
ye ma malaga yirige ko fɔ wo ni.
6 Ki kala na, diwi yaa ye ye na,
Yɛnŋɛlɛ li se yariyanra naga ye na naa.
Diwi yaa ye ye na,
ye se kaa jɛɛrɛ piin naa.
Yɔnlɔ ki yaa kɔ yoro Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ ye na,
yɔnlɔ ki yaa kanŋga diwi mbe ye maga.
7 Fɛrɛ yaa ka mbele pe maa yariyanra
yaan pe ta,
Jɛlɛfɛnnɛ pe yaa ka fɛrɛ shɔ.
Pe yaa ka pe yɛrɛ ti tɔn fɛrɛ ti kala na,
katugu Yɛnŋɛlɛ li se ka pe yɔn sogo.»
8 Ɛɛn fɔ mi wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ
li fanŋga na, fanŋga yɛn na ni.
Mi yɛn sinŋɛ, kotogo si yɛn na ni;
jaŋgo Zhakɔbu setirige piile pè yiri ma je
ŋga na, mbaa ki yɛgɛ yuun,
mbaa poro mbele Izirayɛli woolo pe
kapere ti yuun pe kan.

Mishe wìla Zheruzalɛmu ca tɔngɔwɔ pi sɛnrɛ yo

9 Zhakɔbu setirige piile teele,
yoro mbele Izirayɛli woolo teele,
yoro mbele kasinŋge ki ye mbɛn,
yoro mbele ye ma kaselege ki kɛ,
yege sɛnrɛ nda ti logo!
10 Ye yɛn na legbogo piin na Siyɔn ca ki
kanni,
na kambasinŋge piin na ko ŋga
Zheruzalɛmu ca ki kanni.
11 Izirayɛli tara teele pe yɛn na kiti wi
kɔɔn na yarikanra shoo.
Saraga wɔfɛnnɛ pe yɛn na leele pe nari
lasiri wi ni sara na.
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn na
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun penjara
na.
Konaa ki ni fuun, pe mɛɛ kɛɛ kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na ma yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro we ni wi le?
Kapege kpɛ se ya gbɔn we na!»
12 Ye kapyere ti kala na,
pe yaa ka Siyɔn ca ki wari paa kɛrɛ yɛn,
Zheruzalɛmu ca ki yaa ka pye kataga,
shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn ma kan yanwiga ŋga
na,
ki yaa ka pye kɔlɔgɔ†.

4

Zheruzalɛmu ca ki yaa ka yɛyinŋge ta

1 Wagati ŋa wila paan wa yɛgɛ wi ni, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn ma
kan yanwiga ŋga na,
ko ki yaa ka pye yanwira ti ni fuun ti go
na.
Ki yaa ka pye tinndiye pe ni fuun pe go
na.
Cɛngɛlɛ ke yaa kaa paan wa ki na lɛgɛrɛ.
2 Cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yaa kaa kee wa ki na
mbaa yuun fɔ:

† **3:2 3.2:** ***Ye ma leele pe sɛɛrɛ ti wɔ pe na, ye ma pe wire kara ti lagala pe kajeere ti na:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn, fɔ ye ma leele pe kɛɛ yaara ti shɔ pe yeri pew ma pe yaga waga.** † **3:12 3.12:** Zhere 26.18

«Ye pan we kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yanwiga ki na,
wa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
ni.
Li yaa li koŋgolo ke naga we na,
pa we yaa la tanri li koŋgolo ke na.
Katugu pa lasiri wi yaa yiri wa Siyɔn ca,
pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yaa yiri wa
Zheruzalɛmu ca.»
3 Li yaa ka pye kiti kɔnfɔ cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ
go na,
Li yaa ka pye kiti kɔnfɔ cɛngɛlɛ ŋgele
fuun fanŋga ni ke go na, ali ŋgele
ke yɛn ma lali.
Pe yaa ka pe tokobiye pe gbɔn mbe pe pye
falinɛrɛ capire,
mbe pe njaanra ti gbɔn mberi pye mali
kɔngbeŋgele.
Cɛnlɛ la se ka malaga gbɔn cɛnlɛ la yɛgɛ
ni naa,
lere kpɛ se kaa malaga gbɔngɔ ki fɔrɔgi
naa.
4 Leele pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa
ka cɛn yɛyinŋge na wa pe ɛrɛzɛn
tiire ti nɔgɔ,
konaa wa pe figiye tire ti nɔgɔ.
Lere se ka fyɛrɛ wa pe na,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lo lì yo ma†.
5 Tara sannda pyew ti woolo pe yɛn na
pe yarisunndo to nandanwa kagala
koro piin,
ɛɛn fɔ woro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we
Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo we yaa
la piin sanga pyew fɔ tetete.

Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn wunluwɔ wa Zheruzalɛmu ca

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Pilige ka wa na paan, mi yaa ka mbele pè
wɛlɛgɛ na sege pe gbogolo,
mbele pè koli ma kari pe ni kulowo,
poro mbele mìla pe jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ,
mi yaa ka pe pile laga nuŋgba.
7 Mbele pè wɛlɛgɛ na sege, mi yaa ka pele
yaga pe koro yinwege na.
Mbele pè koli ma kari pe ni kulowo, mi
yaa ka pe pye cɛnlɛ fanŋga wolo.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mi yaa ka pye
pe wunluwɔ wa Siyɔn yanwiga ki
na,
mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga pyew.
8 Mboro Zheruzalɛmu ca yanwiga, mboro
ŋa ma yɛn na janwa wi kɔrɔsi, paa
sanŋgazo ŋa pe ma lugu wi na na
kɔrɔsiri piin wi yɛn,
fanŋga lɛgɛ ŋga kìla pye ma yeri faa, ki
yaa sɔngɔrɔ mbe kan ma yeri naa.
Zheruzalɛmu ca woolo, wunluwɔ pi yaa
sɔngɔrɔ mbe kan ye yeri naa.

Jɔlɔgɔ ko puŋgo na, Zheruzalɛmu ca ki yaa ka shɔ

9 Yoro Zheruzalɛmu ca woolo, yiŋgi na ye
nɛɛ gbele yiŋgɔ?
Wunluwɔ woro ye yeri wi le?
Ye yɛrifɔ wi ku wi le?
Fɔ a yaa nagala jɔlɔgɔ ki kala na, paa yɛgɛ
ŋga na selara ma kaa yiri jɛlɛ ni.
10 Yoro Siyɔn ca fɛnnɛ, yaa jɔlɔ yaa jɛɛn,
paa jɛlɛ yɛn ŋa wi selara yiri wi ni;
mà jɛn koni ye yaa yiri laga ca
mbe sa cɛn wa yanra ti ni.
Ye yaa ka kari fɔ wa Babilɔni tara,
pa ye yaa ka sa shɔ wa ki laga ki na.
Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka sa ye shɔ wa ye
juguye pe yeri.
11 Koni wo ni, cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ kè yɛɛ
gbogolo ye mɛgɛ ni.
Ke yɛn na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa ti Siyɔn
ca ki jɔgɔ!
Waa jaa mbe Siyɔn ca ki yan paa ki tɔnri!»
12 Ɛɛn fɔ, ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kɔn mbe
pye, ki cɛngɛlɛ ke sigi jɛn.
Ŋga li yɛn na jate mbe pye, pe sigi kɔrɔ
jɛn.
Pe sigi jɛn mbe yo fɔ li yɛn na jaa mbe pe
gbogolo,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa yarilire
pɔgɔlɔ gbogolo yarilire sunsaga,
mberi sun.
13 Yoro Siyɔn ca fɛnnɛ, ye yiri ye pe
tangala tangala;
mi yaa fanŋga kan ye yeri,
paa nɛgɛ ŋga ki yɛnŋgɛlɛ ke yɛn paa
tugurɔn wogolo yɛn,
ŋga ki yenjoro ti yɛn paa tuguyɛnrɛ woro
yɛn.
Ye yaa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ purugu.

† **4:4 4.4:** 1 Wunlu 5.5; Zaka 3.10

Pe kɛɛ yaara nda ye yaa koli, ye yaa ti
tɛgɛ ti yɛ pew mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na kan;
ye yaa pe yarijɛndɛ ti kan mi ŋa mi yɛn
tara ti ni fuun tafɔ na yeri.
14 Ɛɛn fɔ koni, mboro maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbeleye ca,
ma maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi gbogolo;
juguye pèle maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan
we tanla mbe we yɔn tɔn.
Pe yɛn na Izirayɛli tara kundigi wi gbɔɔn
kanŋgaga ni wa wi mbatelege ki
na.

5

Shɔfɔ ŋa wi yaa ka se wa Betilɛɛmu ca

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mboro Betilɛɛmu Efirata ca,
Mboro ŋa ma yɛn Zhuda tara cara ti ni
fuun jɛɛlɛ le,
lere wa yaa yiri wa ma ni na kan,
ŋa wi yaa kaa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ
sinni.
Wi setirige ki lɛsaga kì lali wa, maga lɛ wa
wagati titɔnlɔwɔ ŋa wì toro wi ni,
maga lɛ wa fafafa.
2 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li
woolo pe le pe juguye pe kɛɛ,
fɔ sa gbɔn wagati ŋa jɛlɛ ŋa wi daga mbe
pyɔ se, wi sa se.
Kona, wi sefɛnnɛ mbele pe yaa ka koro go
na kulowo po puŋgo na,
pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan Izirayɛli
woolo sanmbala pe kɔrɔgɔ†.
3 Ki kundigi wi yaa ka yiri, mbaa wi woolo
pe yɛgɛ sinni
Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga ki ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi
ni.
Kona, wi woolo pe yaa ka pye yɛyinŋge
na,
katugu wi mɛgɛ ki yaa ka gbɔgɔ mbe gbɔn
fɔ wa tara ti kɔsaga ki na.
4 Wo wi yaa ka pan yɛyinŋge ki ni.
Na Asiri tara fɛnnɛ paga ka pan mbe to
we tara ti na,
mbe ye wa wunluwɔ yinrɛ ti ni,
we yaa kundigile yirige wa mbe wa pe na,
we yaa yɛkeele yirige mbe wa pe na†.
5 Ki kundigile pe yaa ka cɛn Asiri tara ti
go na pe tokobiye pe fanŋga na,
pe yaa ka cɛn to nda Nimirɔdi tara ti go
na pe shɔrinaye pe fanŋga na.
Na Asiri tara fɛnnɛ paga ka pan mbe ye
laga we tara ti ni,
ki kundigi wo wi yaa ka we shɔ pe kɛɛ.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka fanŋga le Izirayɛli woolo mbele pe yaa ka koro go na pe ni

6 Kona, Zhakɔbu setirige piile mbele pe
yaa ka koro go na, pe yaa ka pye wa
cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ ke sɔgɔwɔ,
paa fɔɔngɔ yɛn ŋga ki ma yiri wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri,
paa tisaga yɛn ŋga ki ma pan yan na.
Kila ki jigi wi taga lere na,
kila sila yaraga ka jaa sɛnwee yeri†.
7 Zhakɔbu setirige piile mbele pe yaa ka
koro go na,
pe yaa ka pye wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ,
wa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ ke sɔgɔwɔ.
Pe yaa ka pye,
paa jara yɛn woŋgaala pe sɔgɔwɔ wa
kɔlɔgɔ,
paa jara yirifɔnŋɔ yɛn simbaŋgbelege
sɔgɔwɔ.
Wi ka toro laga ŋga fuun na,
wi ma to wi kagboro ti na mari kɔɔnlɔ
kɔɔnlɔ.
Lere kpɛ se ya mberi shɔ wi yeri.
8 Izirayɛli woolo, ye yiri ye winfɛnnɛ pe
kɔrɔgɔ,
ye ye juguye pe ni fuun pe tɔngɔ ye pe
kɔ†.

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yarisunndo ti kɔ mberi wɔ wa

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Pilige ka wa na paan, mi yaa ka ye
shɔnye mbele pe maa kee malaga
na pe kɔ mbe pe wɔ wa,
mi yaa ka malaga gbɔnwotoroye pe jɔgɔ
pew.
10 Mi yaa ka ye tara cagbɔrɔ ti tɔngɔ,
mbe ye malaga sigecara ti jaanri.

† **5:2 5.1-2:** Mati 2.6; Zhan 7.42 † **5:4 5.4:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ kundigile kɔlɔshyɛn naa yɛkeele kɔlɔtaanri. † **5:6 5.6:** Yuuro 133.3 † **5:8 5.8:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni, ki mbe ya logo fun fɔ Yɛnŋɛlɛ lo pe yo li yiri.

11 Mi yaa ka lekara ti kɔ mberi wɔ wa ye
sɔgɔwɔ;
jɛlɛfɛnnɛ se ka pye wa ye sɔgɔwɔ.
12 Mi yaa ka ye yarisunndo naa ye yaara
yanlɛrɛ nda pè tɛ ti kɔ mberi wɔ wa
ye sɔgɔwɔ;
ye kɛɛ yaara nda yè gbegele ye kɛyɛn yi
ni,
ye se kaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti
gbogo.
13 Mi yaa ka ye yarisunŋgo Ashera ki
tiyagala ke kɔlɔgi, mbe ke wɔ wa
ye sɔgɔwɔ,
mbe ye cagbɔrɔ ti tɔngɔ.
14 Cɛngɛlɛ ŋgele kee yɛnlɛ mbe logo na
yeri,
wa na naŋgbanwa gbɔɔ pi ni, mi yaa
kayaŋga gbɔgɔ wɔ ke ni.»

6

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn li woolo pe na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na sɛnrɛ nda
yuun, ye nuŋgbolo jan yeri logo:
Yiri ma sa kiti kɔngɔ sɛnrɛ yo wa yanwira
ti yɛgɛ sɔgɔwɔ,
tinndiye fun paa nuru ma yeri.
2 Yoro yanwira, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li kiti
kɔngɔ sɛnrɛ ti logo;
tara ti nɔgɔna cɛnyaara nda ti yɛn fanŋga
ni, yege sɛnrɛ nda ti logo.
Mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn li
woolo pe na,
li yaa yiri Izirayɛli woolo pe kɔrɔgɔ.
3 «Na woolo, yiŋgi mi pye ye na?
Yiŋgi mi pye ye na ki ye te?
Yanla yɔn sogo.
4 Naa mìla ye yirige wa Ezhipiti tara ko
kala na le?
Naa mìla ye wɔ wa kulowo pi ni ko kala
na le?
Naa mìla Moyisi, naa Arɔn konaa
Miriyamu pe pye ye yɛgɛ sinfɛnnɛ
ko kala na le†?
5 Na woolo, ŋga Mowabu tara wunlunaŋa
Balaki wìla pye ye na,
konaa Bewɔri pinambyɔ Balaamu wìla wi
yɔn sogo sɛnrɛ nda ni,
ye nawa to ti na.
Ye nawa to ye kondangala li na, maga
lɛ wa Shitimu ca fɔ ma saa gbɔn
wa Giligali ca ki na, yege jɛn mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ kajɛŋgɛ mì pye ye
kan†.»

Ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa leele pe yeri

6 Mi daga sa yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ yiŋgi yarikanga ni?
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na,
mi yaa sa kanŋguuro kan li yɛgɛ
sɔgɔwɔ, mbeli gbɔgɔ yiŋgi ni?
Mi daga mbe kari li yɛgɛ sɔgɔwɔ saara
sogoworo ni le?
Nakoma napire ni nda tì ta yɛlɛ nuŋgba
nuŋgba.
7 Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li mbe yɛnlɛ
simbapɛnɛ lɛgɛrɛ na le?
Li mbe yɛnlɛ sinmɛ lɛgɛrɛ na, mba pila
fuun paa lɔgɔ yɛn le?
Na pinambyɔ koŋgbanŋa wo mi daga
mbe wɔ saraga na mbasinmɛ pi
kala na le?
Na yɛɛra latirige ko mi daga mbe wɔ
saraga na kapege ki kala na le?
8 Mboro sɛnwee pyɔ, ŋga ki yɛn ma sin,
pège naga ma na.
Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa ma yeri,
ko yɛn fɔ maa kasinŋge piin,
kagbaraga pyege kɔɔn ndanla,
mɔɔ yɛɛ tirige maa tanri ma Yɛnŋɛlɛ li ni.

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn nambara fɛnnɛ pe na

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na para ca woolo pe
ni.
Mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko ki yɛn tijin-
liwɛ we.
Jɔlɔgɔ ŋga ki yaa to ye na ye kapere ti
kala na,
konaa ŋa wi yaa kaga jɔlɔgɔ ki wa ye na,
ye logo wi yeri!
10 Lepeele pè koro na yarijɛndɛ gbogolo
wa pe yinrɛ ti ni pe nambara wi
fanŋga na,
pe ma pe tiwiyaara ti kologo fɔ tipege.
Ki wogo ki yɛn mala mbɛn fɔ jɛŋgɛ.
Mbe ya mbege kun na yɛɛ ni mɛlɛ?
11 Lere ŋa wi ma culo wi gbɔn maa piri,

† **6:4 6.4:** Ɛki 4.10-16; 12.50-51; 15.20 † **6:5 6.5:** Nɔmbu 22.2–24.25; Zhozu 3.1–4.19

konaa puwakuruye mbele pe woro ma yala, pe ma pye wa wi kasha,
mi yaa ki lerefɔ wi yaga mbajɔlɔwɔ mɛlɛ?
12 Ki ca ŋga ki penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe yɛn lewɛlimbɛlɛ fɔ jɛŋgɛ.
Ki ca woolo pe maa finlɛlɛ ma toro.
Lefanlaga sɛnrɛ ti maa yinrigi wa pe yɔn.
13 Ki kala na, mi yaa jɔlɔgɔ wa ye na;
mi yaa ye tɔngɔ ye kapere ti kala na.
14 Ye yaa kaa kaa, ɛɛn fɔ ye se kaa tinni;
fuŋgo ki se ka kɔ ye na.
Ye yaa ka yarilire tɛgɛ, ɛɛn fɔ yaraga se ka ta ye yeri.
Na yaraga ka ta ye yeri, mi yaa ki jɔgɔ malaga ni.
15 Ye yaa ka yariluguro lugu,
ɛɛn fɔ ye se ka yarilire kɔn.
Ye yaa ka ye oliviye tige pire sinmɛ pi wɔ,
ɛɛn fɔ ye se ka pa fa.
Ye yaa ka ye ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ pi wɔ,
ɛɛn fɔ ye se kaga duvɛn wa wɔ.
16 Ye yɛn na tanri wunlunaŋa Omiri wi kondɛgɛŋgɛlɛ koro na,
ye yɛn na tanri na yala wi pinambyɔ Ashabu naa wi go woolo pe tangalɔmɔ po ni,
pe kapyere to ye yɛn na fɔrɔgi.
Ki kala na, mi yaa ca ŋga ki tɔngɔ,
mi yaa ti ca woolo pe pye titɛgɛrɛ yaraga.
Fɛrɛ nda ti yɛn na woolo pe na, ti yaa pye ye woro.

7

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Mishe wi yɛn
na para Izirayɛli woolo pe na
pe tangalɔmɔ pee pi kala na

1 E! Jɔlɔgɔ yɛn na wogo,
katugu mi yɛn paa lere wa yɛn, ŋa wì kari sa ɛrɛzɛn pire cɔ ti cɔsanga ni,
ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ pi wɔŋgɔlɔ,
nakoma paa ŋa wi kari sa figiye tire san,
ɛɛn fɔ ali ɛrɛzɛn shashaga nuŋgba mi si ko ta wa mbe ka.
Figiye pire fɔnndɔ kpɛ sila ta wa, nda ti la ma pye na na.
2 Lesinmbele pè kɔ ma wɔ laga tara ti ni;
kaselege yofɔ woro sɛnwee piile pe ni naa.
Legbogo ko pe ni fuun pe yɛn na pɛɛlɛ mbaa piin;
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛn na pɛŋgɛlɛ nii pe yɛɛ na.
3 Pe kɛyɛn yì wege kapege pyege ki na.
Kundigile pe maa yarikanra jaa pe tunŋgo ki na.
Kiti kɔnfɛnnɛ pe maa kiti wi kɔɔn tɔnli na.
Ŋga legbɔɔlɔ pe maa jaa, pe maa ki yuun kpeŋgbeleŋgbe lere pyew wi yɛgɛ na.
Pe ni fuun pe ma yɔn wa nuŋgba na kapege ki piin.
4 Ŋa wi yɛn jɛnŋɛ pe ni fuun na, wo yɛn paa wuuro yɛn.
Ŋa wi yɛn sinŋɛ pe ni fuun na, wo yɛn paa wuuro yuguyugu yɛn.
Jɔlɔgɔ pilige ŋga ye kɔrɔsiri pyefɛnnɛ† pàa ki sɛnrɛ yo ye kan,
ki pilige ŋga pe yaa jɔlɔgɔ wa ye na we,
kì yɔngɔ tɔɔn.
Ki kala na, ye jatere wì piri ye na.
5 Maga kɔɔn jigi wi taga ma wɔnlɔ wi na;
maga ka taga ma wɔnlɔ ŋgbarawa wi na.
Ali ma jɔ jate ŋa wi maa sinlɛlɛ ma tanla,
ma yɔn ki yingiwɛ jɛn wi ni.
6 Katugu pinambyɔ wi maa wi to wi tifaga,
sumborombyɔ wi ma yiri wi nɔ wi kɔrɔgɔ,
pijɔ wi ma yiri wi najɔ wi kɔrɔgɔ.
Lere nuŋgba nuŋgba pyew wi go woolo poro pe yaa ka pye wi juguye wele†.
7 Mi wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo mi yɛn na wele.
Na jigi wi yɛn na shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ lo na.
Na Yɛnŋɛlɛ li yaa na yɛnrɛwɛ pi logo.

Mishe wìla wi jigi wi taga
Yɛnŋɛlɛ li na

8 Yoro mbele na juguye, yaga kaa tɛgɛ na na.
Katugu ali na kaa pye mì to, mi yaa ka yiri.
Ali na kaa si pye mi yɛn ma cɛn wa diwi wi ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa yanwa yirige na kan.
9 Mì kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
ki kala na, mi yaa li naŋgbanwa kala li kun na yɛɛ ni,

† **7:4 7.4:** Kɔrɔsiri pyefɛnnɛ poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ wele. † **7:6 7.6:** Mati 10.35-36; Luki 12.53

fɔ li ka sa yere na kala li ni, mbe tanga ki
kan na yeri.
Li yaa kari na ni wa yanwa pi na,
mbege naga na na yɛgɛ ŋga na li yɛn ma
sin.
10 Na juguye pe yaa kaga wogo ki yan ma,
kona fɛrɛ gbɔrɔ yaa pe yigi.
Poro mbele pàa pye naga yuun we na fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn se yeri?»
Kona muwi mi yaa la poro wele.
Leele pe yaa kaa pe tangala paa yɛgɛ ŋga
na pe ma kaa na fɛnrɛgɛ tangala wa
konɔ we.
11 Pilige ka wa na paan, pe yaa ka
ye cagbɔgɔ ki mboro ti kan naa
fɔnŋgɔ.
Ko pilige ko ni, pe yaa ka ka taga ye tara
ti gbemɛ pi na.
12 Ko pilige ko ni, ye woolo pe yaa ka
yiri wa Asiri tara naa Ezhipiti tara
cara ti ni, mbe sɔngɔrɔ mbe pan ye
kɔrɔgɔ.
Mbele pè cɛn maga lɛ wa Ezhipiti tara ti
na ma saa ki wa Efirati gbaan wi
na,
maga lɛ kɔgɔje wa na ma saa ki wa kɔgɔje
wa na,
maga lɛ yanwiga ka na ma saa ki wa
yanwiga ka na,
pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan ye kɔrɔgɔ.
13 Tara sannda ti yaa ka tɔngɔ mbe koro
waga, mbele pe yɛn ma cɛn wa ti ni
pe tipewe pi kala na;
ko ki yaa ka pye pe kapyere ti sara we.

Mishe wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
Izirayɛli woolo pe kan

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma woolo wele, poro
mbele pe yɛn ma kɔrɔgɔ ye,
poro mbele pe yɛn ma cɛn wa kɔlɔgɔ ki
ni, wa Karimɛli yanwira ti na,
ta pe yɛgɛ sinni ma simbaala
kɔnrikanŋgala li ni.
Ta pe yɛgɛ sinni, paa yɛgɛ ŋga na faa kìla
pye wa Bazan tara naa Galaadi tara
yaayoro kasara ti ni we.
15 «Mi yaa kagbɔgɔlɔ pye ye kan
paa wagati ŋa ni yoro Izirayɛli woolo yàa
yiri wa Ezhipiti tara we.»
16 Cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe yaa ka ke
yan,
ki yaa fɛrɛ wa pe na,
poro naa pe yawa pi ni fuun ni;
ki yaa ka to pe yɔn na,
pe nuŋgbogolo ke yaa ka jili pe na.
17 Pe yaa kaa gbanŋgban wi kaa paa
wɔɔrɔ yɛn,
paa yaara nda ti maa fulolo lara na ti yɛn.
Pe yaa kaa yinrigi wa pe larasara ti ni
mbaa seri,
paa yaara nda ti maa fulolo lara na ti yɛn,
mbaa paan Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ ma
kɔrɔgɔ.
Pe yaa kaa fyɛ ma yɛgɛ.

18 Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa paa mboro
yɛn.
Ma woolo mbele pè koro go na, ma maa
pe kajɔgɔrɔ ti koo nari woo wa,
na pe kapere ti kala yari pe na.
Ma naŋgbanwa pila koro wa suyi,
katugu ki yɛn mɔɔ ndanla maa kajɛŋgɛ
piin we kan.
19 Ma yaa we yinriwɛ ta naa,
ma se we kapere ti jate we go na naa,
ma yaa we kapere ti ni fuun ti wa, fɔ wa
kɔgɔje wi nɔgɔ.
20 Ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na,
ma yaa ki naga Zhakɔbu setirige
piile pe na.
Ma yaa kajɛŋgɛ pye poro mbele Abira-
hamu setirige piile pe kan,
paa yɛgɛ ŋga na màa wugu ki na faa we
tɛlɛye pe kan we.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
NAWUMU
wi sɛwɛ we
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Nawumu wi yɛn na para cagbɔgɔ Ninive ki tɔngɔwɔ po sɛnrɛ na. Ninive ca ko kìla pye Asiri tara ti wun-luwɔ cagbɔgɔ ye. Ki tara woolo pàa Yɛnŋɛlɛ li woolo pe jɔlɔ fɔ ma saa toro. Ɛɛn fɔ, koni poro jate, maliŋgbɔɔnlɔ yaa pan mbe pe tara ti tɔn muŋga, mberi pye titɛgɛrɛ yaraga konaa mberi tɔngɔ pew. Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnyoro ti lɛgɛrɛ ni, pe ma para Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki sɛnrɛ na, konaa ma para fun li yinriwɛ tawa gbɔɔ pi wogo na. Ɛɛn fɔ, laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, ki woro ma. Ninive ca ki se shɔ Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki ni. Sɛwɛ wì yo fɔ:

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn Yɛnŋɛlɛ na laa li yenjɔ wi yaga.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa kapege ki kayaŋga woo.
Li naŋgbanwa pi yɛn ma tijanga fɔ jɛŋgɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma kayaŋga wɔ li winfɛnnɛ pe ni,
li mali naŋgbanwa jɔlɔgɔ ki tɛgɛ li juguye pe mɛgɛ ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ laa la nawa ŋgbanni jaga jaga.
Yawa gbɔɔ yɛn li ni.
Ɛɛn fɔ laa kapege pyefɔ wi yaga mbajɔlɔwɔ (1.2-3a).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban Ninive cagbɔgɔ ki ni *1.1-6*
Mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo pe juguye, leele pele yaa ka ya pe ni *1.7-14*
Ninive ca ki yaa ka tɔngɔ pew *2.1–3.19*

1 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Ninive ca ki wogo na, tori nda yɛɛn. Kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa naga Ɛlikɔshi ca fɛnnɛ naŋa Nawumu wi na, ki sɛwɛ wowi ŋa yɛɛn.

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn
Ninive ca ki na

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn Yɛnŋɛlɛ na laa li yenjɔ wi yaga.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa kapege ki kayaŋga woo,
li naŋgbanwa pi yɛn ma tijanga fɔ jɛŋgɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma kayaŋga wɔ li winfɛnnɛ pe ni,
li mali naŋgbanwa jɔlɔgɔ ki tɛgɛ li juguye pe mɛgɛ ni.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ laa la nawa ŋgbanni jaga jaga.
Yawa gbɔɔ yɛn li ni.
Ɛɛn fɔ laa kapege pyefɔ wi yaga mbajɔlɔwɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma torosaga wɔ wa tifɛlinjolo lo naa tifɛliŋgbɔgɔ ti sɔgɔwɔ pi ni.
Kambaara to ti yɛn gbanŋgban ŋa li tɔɔrɔ ti ma yirige we.
4 Li ma gbanla kɔgɔje wi na, wi ma waga,
li ma ti gbaanla pe ni fuun pe ma waga.
Bazan tara naa Karimɛli yanwira lara tì waga,
Liban tara ti tire fyɛɛnrɛ tì fanla.
5 Yanwira ti maa yɛgɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
tinndiye pe maa yanni.
Tara ti maa tigile li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
konaa dunruya wo naa wi nawa yaara ti ni fuun ti ni.
6 Ambɔ wi mbe ya yere mbeli naŋgbanwa ndorogo ki sige?
Ambɔ wi mbe ya yere mbeli naŋgbanwa gbɔɔ pi sige?
Na li ka nawa ŋgban, ki ma gbɔn la-gapyew paa kasɔn yɛn,
waara ti ma jɛɛnri wa li yɛgɛ.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn jɛnnɛ,
li yɛn larasaga jɔlɔgɔ pilige ki na.
Mbele pe ma pe yɛɛ karafa li na,
li maa pe go singi.
8 Ɛɛn fɔ li yaa ti jɔlɔgɔ ki to paa tɔnŋgbɔɔ mba pi maa fuun ŋgbanga pi yɛn, mbege Ninive ca ŋga ki tɔngɔ pew.
Li yaa kali juguye pe purɔ fɔ sa pe le wa kunwɔ pi ni.

Sɛnrɛ nda tìla yo ma wa
Zhuda tara teele
naa Ninive ca woolo pe na

Nda tì yo Zhuda tara teele pe kan

9 Yiŋgi yɔn lemɛ ye yɛn na jate mbe le Yawe Yɛnŋɛlɛ li na?
Li yaa ye tɔngɔ mbe ye kɔ pew,
ye se ka ya yiri li kɔrɔgɔ naa ki shyɛn wogo na.
10 Ye juguye pe yɛn paa wuuro tire yɛn, nda tì migi ti yɛɛ ni,
pe wɔ ma tin fɔ na sinndire piin.
Pe yaa ka sogo mbe kɔ pew paa yan waga yɛn.

Nda tì yo Ninive ca woolo pe kan

11 Mboro Ninive ca, lere wà yiri wa ma ni,
ŋa wìla pye na kapege jate Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni,
ŋa wìla pye na tipege sɔnri li ni.

Nda tì yo Zhuda tara woolo pe kan

12 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
Ali na kaa pye Asiri tara fɛnnɛ pè lɛgɛ,
ali na kaa pye pe fanŋga kì gbɔgɔ,
pe yaa ka tɔngɔ, mbe wɔ wa pew.
Yoro Zhuda tara woolo, mìla ye go sogo,
ɛɛn fɔ mi se ka ye go sogo naa.
13 Koni, jɔlɔgɔ ŋga pè taga ye na, mi yaa ki laga ye na;
pè ye pɔ manda nda ni mberi sangala ye na.

Nda tì yo Ninive ca woolo pe kan

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sɛnrɛ nda yo mboro Ninive ca ma wogo na, ti nda:
Ma se ka setirige piile ta ma puŋgo na,
pɔɔn mɛgɛ ki taga.
Yaara yanlɛrɛ nda mà tɛ to naa yarisunndo nda mà tugurɔn yan mari gbegele,
mi yaa kari tɔngɔ mberi wɔ wa ma yarisunndo gbɔgɔgo ki ni.
Mi yaa ma fanga ki gbɛgɛlɛ,
katugu ma woro yaraga ka na yɛgɛ na.

2

Nda tì yo Zhuda tara woolo pe kan

1 Ye wele, pitunŋɔ ŋa wila paan mbe yɛyinŋge sɛntanra ti yari,
wi ŋa wila paan wa yanwira ti na.
Yoro Zhuda tara woolo, yaa ye fɛtiye pe piin,
yaa ye yɔn fɔgɔlɔ ke tɔnni Yɛnŋɛlɛ li yeri.
Lepee wi se ka toro wa ye yeri naa.
Wi yaa ka tɔngɔ pew mbe wɔ wa†.

Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Ninive ca ki na

Ninive ca ki yaa ka tɔngɔ

2 Yoro Ninive ca woolo, jɔgɔwɔ pyefɔ wa yɛn na paan mbe to ye na.
Yaa ye malaga sigeca ki kɔrɔsi,
yaa ye koŋgolo ke singi.
Ye ye kurusijaraye pe pɔ malaga ki mɛgɛ ni,
ye ye fanŋga ki ni fuun ki wa nuŋgba.
3 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa Zhakɔbu setirige piile pe gbɔgɔwɔ pi sɔngɔrɔ pe na nàa.
Ee, li yaa poro mbele Izirayɛli woolo pe gbɔgɔwɔ pi kan pe yeri naa,
katugu beŋganri pyefɛnnɛ pàa pe kɛɛ yaara ti koli,
ma pe ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti jɔgɔ.

4 Juguye pe maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe tugurɔn sigeyaara ti yɛn ma yanlaga.
Pe nambala kotogofɛnnɛ pe yaripɔrɔ ti yɛn ma yanlaga.
Pe malaga gbɔnwotoroye pe tugurɔn ti yɛn na yɛngɛlɛ paa kasɔn yɛn.
Pè pe yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe sa malaga gbɔn,
pe njaanra tìgi lɛ na tigile.
5 Malaga gbɔnwotoroye pe yɛn na gbinri ŋgbanga na kee wa ca nawa koŋgolo ke ni,
pe yɛn na gbaraŋgbara gbɔɔn wa katoro ti ni.
Na maga pe yan, ma mbe yo fɔ yangambɔgɔlɔ kasɔn yinŋgele wɛlɛ,
pè wege paa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yɛn.
6 Kona, a Ninive ca wunlunaŋa wì suu maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe yeri,
ɛɛn fɔ pe yɛn na paan na kunrugu.
Pe yɛn na gbinri na kee wa ca ki malaga sigembogo ki yeri,
pè saa pe yɛɛ lara larasaga ka ni.

7 Ca ki yeyɔnrɔ nda ti yɛn ma wa wa gbaan wi yeri, ti kɔɔrɔ tì kaari,
wunluwɔ go kì toori.

† **2:1 2.1:** Eza 52.7

8 Juguye pè kɔ ko na, pè yarisunŋgo jɛlɛgɛ
ki yirige funwa na,
pège lɛ ma kari ki ni.
Jɛɛlɛ mbele pàa pye naga gbogo, pe yɛn
na gbele na jɛɛn paa jɛndɛtuwaye
yɛn;
pe yɛn na pe kotoro ti gbɔɔn yɛsanga ki
kala na.

9 Ninive ca ki yɛn paa tɔnmɔ wege yɛn,
ŋga kì yin na fuun,
a ki tɔnmɔ pila fuun na kee.
Pe yɛn na jɔrɔgi na yuun fɔ: «Ye yere! Ye
yere!»
Ɛɛn fɔ lere kpɛ si kanŋga mbe wele mbe
sɔngɔrɔ.

10 Ye pe penjara ti koli!
Ye pe tɛ wi koli!
Pe yarijɛndɛ ti se kɔ.
Ca ki yɛn ma yin yaara sɔnŋgbanga woro
ti cɛnlɛ pyew ti ni.
11 Ti ni fuun tì koli makɔ, maga jɔgɔ, maga
tɔngɔ.
Pe sunndo wì kɔn pe na.
Pe tɔɔrɔ ti yɛn na seri pe na,
pe wire tì fanla pe na,
pe yɛgɛ cɛnwɛ pì kanŋga.

Ninive ca ki yɛn paa jara ŋa pè yigi

12 Ca ŋga kìla pye paa jaraye wege yɛn, ki
yɛn se yeri?
Ko ŋga ki yɛn jara piile pe cɛnsaga ye.
Ko ŋga jara pɔlɔ, naa jara nɔ konaa jara
piile pàa pye naga mari,
lere kpɛ na ya mbe pe kala li gbɔn mbeli
piri we.
13 Jara pɔlɔ wìla pye na wi kagboro ti
kɔɔnlɔ yuroyuroyuro piile pe kan.
Wi ma kara ti sere wa ti yɔlɔgɔ mari gbo
jara nɛɛlɛ pe kan.
Wi maa sinlɛsaga ki yin wi kagboro ti ni,
maa wɔnlɔsaga ki yin kara nda wì kɔɔnlɔ
yuroyuroyuro ti ni.

14 Ye wele, mì yiri ye kɔrɔgɔ!
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì
yo ma.
Mi yaa ye malaga gbɔnwotoroye pe sogo,
pe yaa kanŋga wirige.
Ye lefɔnmbɔlɔ mbele pe yɛn paa jara piile
yɛn, tokobi wi yaa pe gbo.
Yaara nda yaa koli laga tara ti ni, mi yaa
ki wogo ki kɔ mbege wɔ wa.
Lere se ka ye pitunmbolo pe tinmɛ ta naa.

3

Pe yaa Ninive ca woolo pe tɔngɔ pe kapere ti kala na

1 Mboro ca ŋga ma yɛn ma yin legboleele
pe ni,
jɔlɔgɔ yɛn ma wogo!
Ma yɛn ma yin yagbogowo naa lewɛlɛwɛ
kapyere pyew ti ni.
Ma maa yaara koli kɔnlɔ fu.
2 Gbatooro tinmɛ pi yɛn na yinrigi,
naa malaga gbɔnwotoroye pe ŋgeere
tinmɛ pi ni,
naa shɔnye pe yenjoro tinmɛ pi ni.
Malaga gbɔnwotoroye pe yɛn na fee na
yeni.
3 Shɔn lugufɛnnɛ pe yɛn na gbinri pe
shɔnye pe ni,
tokobiye pe yɛn na kasɔn kɔɔn,
njaanra ti yɛn na yɛngɛlɛ.
Mbele pè gbo pè lɛgɛ, gboolo pè wo pe yɛɛ
na.
Gboolo pe yɔn ki se ya jɛn,
leele paa kunrugu gboolo pe na na tuun.

4 Ko ki ni fuun ŋga ko pye Ninive ca ŋga
ki yɛn paa nanjaa yɛn ki nanjara to
kala na;
ki tiyɔnwɔ gbɔɔ naa ki lekara jɛnndorogo
ki kala na,
kìla cɛngɛlɛ ke pye kulolo ki nanjara ti ni,
ma tara woolo pe tile ki lekara ti ni.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo
fɔ:
«Mi yaa yiri ma kɔrɔgɔ.
Mi yaa ma deritɔnlɔgɔ ki yirige ma na fɔ
sa gbɔn wa ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Mi yaa ma witiwaga ki naga cɛngɛlɛ
sanŋgala ke na,
mi yaa ma fɛrɛ ti naga wunluwɔ tara
sannda ti na.
6 Mi yaa kayangara wa ma na,
mbe fɛrɛ wa ma na,
mbɔɔn pye weleyaraga.
7 Kona lere o lere kɔɔn yan, wi yaa fe mbe
lali ma ni,

mbaa yuun fɔ: ‹E, Ninive ca kì tɔngɔ
pew!›
Ambɔ wi yaa ki yinriwɛ ta?
Ambɔ mi yaa ta wi Ninive ca fɛnnɛ pe
kotogo ki sogo pe na?»

Ninive ca jɔlɔgɔ konaa Tɛbu ca wogo ki ni, ki yaa pye ja

8 Mboro Ninive ca, ma mbɔnrɔ Tɛbu† ca
ki na wi le?
Ko ŋga kìla pye ma kan wa Nili gbaan
njere shyɛn ti sɔgɔwɔ,
a tɔnmɔ pìgi maga we.
Tɔnmɔ pìla ki go sige yaraga pyew ki na.
Tɔnmɔ pìla ki maga paa mbogo yɛn.
9 Etiyopi tara naa Ezhipiti tara to tìla pye
Tɛbu ca ki fanŋga ki tasaga ye,
ki fanŋga ŋga kɔsaga woro ki na.
Puti tara fɛnnɛ naa Libi tara fɛnnɛ poro
pàa pye ki sagafɛnnɛ.
10 Konaa ki ni fuun, Tɛbu ca fɛnnɛ pàa pe
koli ma kari pe ni tara ta yɛgɛ ni,
pàa pe koli ma kari pe ni kulowo.
Pàa pe piile tumɔmbɔlɔ pe gbɔn ma pe
tɔngɔlɔ wa ca nawa koŋgolo ke
lagapyew ki ni.
Pe juguye pàa pɛtɛ gbɔn ma ca ki yɛkeele
pe yɛɛlɛ pe yɛɛ na†,
pàa yɔngɔwɔ le ca ki legbɔɔlɔ pe ni fuun
pe na.
11 Yoro fun Ninive ca woolo, jɔlɔgɔ ki yaa
kaa ye yɛgɛ kanŋgi paa sinmɛ ma
kaa lere yigi.
Ye yaa ka lara.
Yoro fun, ye yaa kaa larasaga jaa mbe lara
ye juguye pe na.

Ninive ca ki fanŋga kì kɔ pew

12 Ye malaga sigecara ti yɛn paa figiye tire
yɛn,
nda ti pire koŋgbannda tì pe.
Na paga ti yangara jɛnri,
ti pire ti ma toori wa ti kafɛnnɛ pe yɔn.
13 Ye wele, ye maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛn paa
jɛɛlɛ yɛn ye sɔgɔwɔ.
Ye tara cara ti yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti yɛn ma
yɛngɛlɛ pew ye juguye pe kan.
Kasɔn yaa ye yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti sɔgɔyaara
ti sogo.
14 Ye tɔnmɔ lɛgɛrɛ ko ye tɛgɛ ye yɛɛ
kan, katugu pe yaa maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga kan ye ca ki tanla mbege
yɔn tɔn.
Ye ye cara ti malaga sigemboro ti gbegele
jɛŋgɛ.
Ye joro ti piri yeri tanga,
ye tofa kɔnyaara ti gbɛgɛlɛ.
15 Kasɔn yaa ka ye sogo wa ki laga ki na.
Tokobi wi yaa ka ye gbo mbe ye kɔ,
mbe ye tɔngɔ paa gbatɔ ma kaa yarilire
ka we.

Ninive ca kì koro waga

Ninive ca woolo, ye mbe ya lɛgɛ paa gbatɔ
yɛn!
Ye mbe ya lɛgɛ paa kambɛɛrɛ yɛn!
16 Yè ye safari wafɛnnɛ pe lɛgɛ ma wɛ
wɔnŋgɔlɔ ke na.
Ɛɛn fɔ, pe yaa ka kari paa gbatɔ ma kaa
yiri sire na ma kari we.
17 Ye kundigile pè lɛgɛ paa kambɛɛrɛ yɛn.
Ye yɛkeele pè lɛgɛ paa gbatɔ lɛgɛrɛ yɛn,
ŋa wi ma saa cɛn yuguyugu na were
sanga ni.
Na yɔnlɔ ki ka ka yiri, wi mɛɛ yiri na kee,
lere naa karisaga jɛn.
18 E, Asiri tara wunlunaŋa, ma tara ti yɛgɛ
sinvɛnnɛ pe yɛn na pe wɔnlɔwɔ
puŋgo woo pi wɔnlɔ,
ma maliŋgbɔɔnlɔ teele pè koro ma sinlɛ
tɛndɛndɛ.
Ma woolo pè jaraga wa yanwira ti na,
lere woro wa mbe pe gbogolo.
19 Wɛrɛ woro wa mbɔɔn jɔlɔgɔ ki kɔ,
ma wɛlɛgɛsara ti yaa ma gbo.
Lere o lere kɔɔn kala li sɛnrɛ logo, wi
yaa la kɛndagala gbɔɔn ma jɔlɔgɔ
ki kala na.
Ambɔ wi koro ma tipewe mba pi yɛn
kɔsaga fu, pi sila pye na gbɔɔn wi
na?

† **3:8 3.8:** ***Tɛbu ca*** **pàa pye naga yinri Eburuye sɛnrɛ ti ni No Amɔ. Pa kìla pye wa Ezhipiti tara, ma pye ki cagbɔgɔ ka. Asiri tara wunlunaŋa Asuribanipali wìla kaa ya ki ni, maga shɔ, ko la pye, a yɛlɛ cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa taanri ma yiri taanri (663) toro na Zhezu wi fa se.** † **3:10 3.10:** Kìla pye faa paga sa malaga gbɔn mbe ya, pè ya mbele ni, pe ma pe yɛkeele pe yɛɛlɛ mbele pè ya pe na.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
ABAKUKI
wi sɛwɛ we
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, we yaa ki yan fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Abakuki wo naa Yɛnŋɛlɛ li ni, pe yɛn na sɛnrɛ yuun na taa pe yɛɛ yeri. Jɔlɔgɔ kagala naa kambasinnde nda Abakuki wìla pye na yaan naa yɛɛ mari, tìla wi jatere wi piri wi na. A wì si kɔngɔri ti wogo na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo, ma yo fɔ li yaa Babilɔni tara woolo pe yirige mbe pe wa Zhuda tara woolo pe na, mbe pe jɔlɔ. Ɛɛn fɔ, a Abakuki wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye ma yo fɔ Babilɔni tara woolo poro kapyere to tijanga naa ma wɛ Zhuda tara woolo poro woro to na. Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ poro fun li yaa ka jɔlɔgɔ wa pe na.

Yɛnŋɛlɛ làa ki yo maga filige Abakuki wi kan, fɔ ki mɔnɔ o mɔnɔ, li yaa kali kiti wi kɔn. Làa yariyanga naga wi na ma yo wigi sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ fɔ:

Katugu ki yariyanga ki kala li yaa pye
wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ wo ni.
Li pyewagati wì yɔngɔ tɔɔn, yagbolo ma.
Ali na li kaa mɔni, mali sige;
katugu li yaa pye mbeli yɛɛ yɔn fili jate,
ki ka kaa ma kɔɔn shyɛn.
Li pyewagati wi se mɔ.
Wele, lere ŋa wi maa wi yɛɛ gbogo, wi
woro ma sin wa wi kotogo na.
Ɛɛn fɔ lesinŋɛ wi yaa yinwege ta wi
tagawa pi fanŋga na (2.3-4).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Abakuki wìla kɔngɔri Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, a lùu yɔn sogo *1.1–2.6a*
Kapege pyefɛnnɛ pe yaa ka pe sara wi ta *2.6b-20*
Abakuki wìla Yɛnŋɛlɛ li sɔn *3.1-19*

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla kɔngɔri
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
ma yo li kala la pye

1 Kala na Yɛnŋɛlɛ làa naga li yɔn sɛnrɛ yofɔ Abakuki wi na, loli na yɛɛn.

2 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ma yeri sa gbɔn
wagati wiwiin mala saga?
Ɛɛn fɔ ma si woro na nuru na yeri.
Mi yɛn na gbele naga yuun fɔ lewɛlɛwɛ
kapyere tì toro,
ɛɛn fɔ mɛɛ si we shɔ.
3 Yiŋgi na, a mà si ti mi yɛn na kapere ti
yaan?
Yiŋgi na, a ma si pyeri na kambasinnde ti
wele?
Jɔlɔgɔ naa lewɛlɛwɛ kapyere to mi yɛn na
yaan.
Maara ti yɛn wa, kendige ki yɛn na woo
lagapyew.
4 Ki kala na, lasiri wi woro na jate,
pe woro na kasinŋge piin.
Lepee wi ma tanga ta lesinŋɛ wi na.
Pe ma kiti wi kɔn yagbolo na.

Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogomɔ sɛnrɛ:
Babilɔni tara fɛnnɛ pe yaa pan
mbe to Izirayɛli woolo pe na

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Ye ye yɛngɛlɛ ke kan cɛngɛlɛ ke na ye wele
jɛŋgɛ,
ki yaa to ye yɔn na, mbe ye nawa wɔ;
katugu mi yaa kala la pye ye sɔnlɔ ki na,
na lere wa kali yɛgɛ yo ye kan, ye se taga
ki na†.
6 Mi yaa Kalide tara fɛnnɛ† pe yirige mbe
pe wa ye na,
poro mbele paa lere yinriwɛ ta, ma pye
lewɛlimbɛlɛ.
Pe yɛn na tara ti yanri na toro lagapyew,
na leele pe tara lara ti shoo pe yeri, to nda
ti woro pe woro†.
7 Pe yɛn fyɛrɛ yaraga, ma pye sunndo
kɔngɔ ni.
Poro jate poro pe ma pe kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
naa pe fanŋga ki tɛgɛ pe yɛ.
8 Pe shɔnye pè wege ma wɛ kamɛɛlɛ na.
Pè wɛli ma wɛ dabaala mbele pe maa
yanri yɔnlɔkɔgɔ pe na.
Pe wotoroye mbele shɔnye maa tilele pe
yɛn na yeni na paan.
Pe yɛn na paan, ma yiri lege.
Pe yɛn na tinri na paan

† **1:5 1.5:** Kapye 13.41 † **1:6 1.6:** Kalide tara fɛnnɛ poro pe maa yinri fun Babilɔni tara fɛnnɛ. † **1:6 1.6:** 2 Wunlu 24.2

paa yɛgɛ ŋga na yɔn ma to yaraga na
maga lɛ.
9 Pe yɛn na paan pe ni fuun, mbe pan mbe
tipege pye.
Pe yɛgɛ sin na wele wa pe yɛɛ yɛgɛ na kee
perew.
Pe yɛn na mbele pè yigi kasopiile pe
gbogolo lɛgɛrɛ paa taambugɔ yɛn.
10 Ki leele poro pe maa tɛgɛ wunlumbolo
pe na,
na kundigile pe tifaga.
Pe maa tɛgɛ malaga sigecara ti ni fuun ti
na.
Pe ma tara gbogolo lugusara, mbe lugu ti
na mbe cara ti shɔ.
11 Pe ma toro mbe jɔgɔwɔ pye paa
tifɛliŋgbɔgɔ yɛn, mbe sila kee pe
konɔ.
Pe yɛɛra fanŋga ko ki yɛn pe yɛnŋɛlɛ le.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla kɔngɔri
naa fɔnŋgɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
ma yo li kala la pye

12 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, na
Yɛnŋɛlɛ kpoyi,
mboro ma yɛn wa maga lɛ wa fafafa; ma
se ku.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mà Kalide tara fɛnnɛ pe
tɛgɛ mbe kiti kɔn we na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn na
walaga ŋga ki yɛn nala go singi,
mà ki leele pe tɛgɛ pe jɔlɔgɔ wa we na.
13 Ma yɛn fyɔngɔ fu, ma woro na jaa mbaa
kapege ki wele.
Pe yɛn na leele mbele jɔlɔ, ma se yɛnlɛ
mbaa ki jɔlɔgɔ ki wele.
Yiŋgi na, a mà si pyeri na javafɛnnɛ pe
wele?
Yiŋgi na, a mà si pyeri ma lepee wi yaga
wi yɛn na lere ŋa wi yɛn ma sin ma
wɛ wo jate na wi jɔlɔ?
14 Ma yɛn na sɛnweele pe piin paa kɔgɔje
ŋgbanra ti yɛn,
paa yaara nda ti maa fulolo lara na ti yɛn,
to nda fɔ woro ti na we.
15 Kalide tara fɛnnɛ pe yɛn na leele pe ni
fuun pe yinri, paa yɛgɛ ŋga na pe
ma kaa ŋgbanla yigi njegenɛ ni we.
Pe ma pe tile pe mɛrɛ ti ni, mbe pe
gbogolo wa ti nawa.
Kona, pe mɛɛ la yɔgɔri nayinmɛ ni.
16 Kona, pe mɛɛ saara wɔ pe mɛrɛ ti yeri,
mbe wusuna nuwɔ taan sogo pe ŋgbanra
yigimɛrɛ ti mɛgɛ ni,
katugu to fanŋga na pe ma ŋgbanra nda
yanlaga ni ti lɛgɛrɛ yigi,
pe yaakara ti ma pye tanra.
17 Naga yɛn ma, pa pe yaa koro mbaa
yaara yinri suyi pe mɛrɛ ti ni yɛɛn
le?
Naga yɛn ma, pa pe yaa koro mbaa
cɛngɛlɛ sanŋgala ke tɔnri yɛɛn, pe
se ke yinriwɛ ta le?

2

1 Mi wo na, mi yaa koro wa na kɔrɔsiri
pyesaga ki ni, mbaa kɔrɔsiri piin.
Mi yaa yere wa malaga sigembogo ki na,
mbaa kɔrɔsiri piin.
Mi yaa nuŋgbolo jan mbege jɛn sɛnrɛ nda
Yɛnŋɛlɛ laa jaa mbe yo na kan,
mbege jɛn li yaa na yɔn sogo yɛgɛ ŋga na
na yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ ti na.

Yɛnŋɛlɛ làa li yɔn sɛnrɛ yofɔ
wi yɔn sogo: Lesinŋɛ wo
naa leele jɔlɔfɔ wi ni pe kala

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa na yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yariyanga ŋga mì naga ma na, ki sɛnrɛ
ti yɔnlɔgɔ,
ti keregi keregi sinndɛɛrɛ papara papara
na,
jaŋgo pe ya paa ti kara jɛŋgɛ.
3 Katugu ki yariyanga ki kala li yaa pye
wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ wo ni.
Li pyewagati wì yɔngɔ tɔɔn, yagbolo ma.
Ali na li kaa mɔni, mali sige;
katugu li yaa pye mbeli yɛɛ yɔn fili jate,
ki ka kaa ma kɔɔn shyɛn.
Li pyewagati wi se mɔ†.»
4 Wele, lere ŋa wi maa wi yɛɛ gbogo, wi
woro ma sin wa wi kotogo na.
Ɛɛn fɔ lesinŋɛ wi yaa ka yinwege ta wi
tagawa pi fanŋga na†.
5 Kaselege ko na, penjagbɔrɔ tawa† pi ma
sɛnwee wi fanla maa puŋgo.
Yɛɛ gbɔgɔwɔ fɔ wila cɛn yɛw.
Wi ma pye suro kala ni paa kuulo tara ti
yɛn;

† **2:3 2.3:** Ebu 10.37 † **2:4 2.4:** Ɔrɔmu 1.17; Gala 3.11; Ebu 10.38 † **2:5 2.5:** Ŋga kì yo fɔ: *Penjagbɔrɔ tawa,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ «duvɛn.»

wi yɛn paa kunwɔ pi yɛn, wila tin fyew.
Wi ma cɛngɛlɛ ke ni fuun ke tile mbe pan
ke ni wi yɛɛ kɔrɔgɔ,
mbe leele pe ni fuun pe gbogolo wi yɛɛ
tanla mbe cɛn pe go na.

6 Wì ya cɛngɛlɛ ŋgele ni, ke ni fuun ke yaa
kaa yomiyɛlɛ waa wi na,
mbaa wi tifaga mbaa ki la koo wi na.
Pe yaa kaa yuun fɔ:
«Lere ŋa wi maa leele pe kɛɛ yaara ti koli,
na yarijɛndɛ lɛgɛrɛ gbogolo wi yɛɛ
kan,
jɔlɔgɔ yɛn ki fɔ wi wogo.
Leele pe yaara nda wi yɛn na koli na fɔgɔ
ki gbogo wi yɛɛ go na na kee,
wi yaa ki wogo ki pye sa gbɔn fɔ wagati
wiwiin?»
7 Mbele pe fɔrɔ yɛn ma na, pe yaa ka yiri
ma kɔrɔgɔ mbɔɔn fo.
Mbele mà jɔlɔ, pe yaa ka yɛn mbe yiri ma
kɔrɔgɔ mbɔɔn yangara.
Pe yaa kɔɔn yaara ti koli.
8 Mà cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yaara koli ke yeri,
ki kala na, cɛngɛlɛ ke woolo mbele pè
koro go na, pe yaa kɔɔn yaara ti koli
fun.
Ki kagala ke yaa pye ma na, katugu mà
leele gbo,
mà lewɛlɛwɛ kapyere pye laga tara ti ni,
naa ca konaa ca woolo pe na.

9 Lere ŋa wi maa nambara piin na tɔnli
taa,
na wi go woolo pe yɔngɔ,
jɔlɔgɔ yɛn ki fɔ wi wogo!
Wi maa ki jaa mboo cɛnsaga ki tɛgɛ wa
naayeri paa sere yɛn,
jaŋgo mbe shɔ jɔlɔgɔ ki kɛɛ.
10 Mà fɛrɛ wa ma go woolo pe na.
Cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ ŋgele mà gbo ke kala na,
tipege mà pye ma yɛɛ na.
11 Katugu ca ki mbogo sinndɛɛrɛ ti yaa
kaa gbele, mbaa ye nii kɛɛ,
yinrɛ ti tiyapaara tila ki shoo fun ti yɔn
na.

12 Lere ŋa wi ma leele gbo mboo ca ki kan
legbogo ki fanŋga na,
lere ŋa wi maa ca ki tɛgɛ kambasinnde
pyege ki fanŋga na,
jɔlɔgɔ yɛn ki fɔ wi wogo.
13 Ki kala na, leele pe yɛn na tunŋgo ŋga
piin, kasɔn yaa ki sogo,
cɛngɛlɛ ke yɛn na ke yɛɛ tege jaga.
Ko ki ni fuun ŋga ko yɛn na yinrigi Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo
yeri.
14 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi yaa
ka jɛn laga tara ti lagapyew ki ni,
paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ pi yɛn ma kɔgɔje
wi yin we.

15 Lere ŋa wi ma sinmɛ kan wi lewee
yɛnlɛ wi yeri wuu wɔ,
jɔlɔgɔ yɛn ki fɔ wi wogo!
Mboro ŋa ma ma sinmɛ wɛlɛwɛ mba pi
yɛn paa shɔnrɔ yɛn pi kanŋga ma
lewee yɛnlɛ wi kan wuu wɔ,
mbe ti wila sinndire piin,
jaŋgo mbe ta mboo fɛrɛ ti yan,
jɔlɔgɔ yɛn ma wogo!
16 Mboro fun fɛrɛ ti yaa ma yigi fɔ jɛŋgɛ,
ma se gbɔgɔwɔ ta.
Koni, mboro ma yaa wɔ mbe tin mbɔɔn
witiwaga ki yirige funwa na.
Naŋgbanwa wɔjɛnnɛ na li yɛn wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kalige ki ni, li yaa ma
ŋgbanga mali li wɔ.
Kona, ma gbɔgɔwɔ pi yaa kanŋga mbe
pye fɛrɛ.
17 Katugu jɔgɔwɔ mba mà pye wa Liban
tara,
ki fɔgɔ ki yaa tɔn ma na.
Mà woŋgaala gbo;
koni, woŋgaala pe yaa fyɛrɛ gbɔrɔ wa ma
na.
Ko yaa pye ma, katugu mà leele gbo,
mà lewɛlɛwɛ kapyere pye wa tara ti ni,
naa ca konaa ca woolo pe na.
18 Yaraga yanlɛgɛ ŋga kapyɔ jɛnfɔ wi ma
tɛ yarisunŋgo, ki mbe ya yiŋgi yɔn?
Nakoma yarisunndo nda pe ma tugurɔn
yan mberi gbegele, to nda ti maa
leele pe nari yagbogolo ni, ti mbe
ya yiŋgi yɔn?
Kapyɔ jɛnfɔ ŋa wi ma ki yarisunndo nda
ti se ya para ti gbegele,
wi mbe ya mboo jigi wi taga ti na mɛlɛ?

19 Lere ŋa wi ma tige ŋga pè tɛ
yarisunŋgo ki pye fɔ: «Yiri,»

lere ŋa wi ma sinndɛlɛgɛ ŋga pè tɛ
yarisunŋgo ki pye fɔ: «Yɛn ma
yiri,»
jɔlɔgɔ yɛn ki fɔ wi wogo!
Yarisunŋgo ki mbe ya yiŋgi nagawa kan
lere yeri?
Ye wele, pe ma tɛ naa warifuwe wo ki na
mbege tɔn,
ɛɛn fɔ yinwege woro ki ni.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo na, li yɛn wa li shɛrigo
gbɔgɔkpoyi ki ni.
Tara na yaara ti ni fuun ti daga mbe pyeri
li yɛgɛ sɔgɔwɔ!

3

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri

1 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Abakuki wìla
yɛnrɛwɛ mba yɛnri ma yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ
nda yo, tori nda yɛɛn.
2 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mɔ̀ɔ kala li sɛnrɛ logo.
Ma kapyege ki fyɛrɛ leŋge na ni, Yawe
Yɛnŋɛlɛ.
Ma kapyegele ke pye ma ke yɔn fili naa,
we nala sɔnlɔ ŋga ki na.
Ki yaga pe ke jɛn we nala sɔnlɔ ŋga ki na.
Ɛɛn fɔ wa ma naŋgbanwa gbɔɔ pi ni we
ni, ma nawa to, ma we yinriwɛ ta.
3 Yɛnŋɛlɛ li yaa yiri wa Tema tara mbe
pan,
Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li yaa yiri wa Paran† tara
yanwira ti na mbe pan.
Wɔnmatigiwɛn laga
Li gbɔgɔwɔ yanwa pì naayeri wi yin.
Pe yɛn nali sɔnni tara ti lagapyew.
4 Li yɛn na paan na yɛngɛlɛ paa yanwa
yɛn.
Yanwa pi yɛn na janri na yinrigi wa li kɛɛ.
Pa li fanŋga ki yɛn ma lara wa.
5 Tifɛlɛgɛ yama pi yɛn na tuun tara ti na
wa li yɛgɛ,
yambewe pi yɛn na tuun tara ti na wa li
puŋgo na.
6 Na li ka yere, tara ti ma yɛgɛ.
Na li ka welewele, cɛngɛlɛ ke ma fyɛ na
seri.
Yanwira nda ti yɛn wa, maga lɛ wa fafafa,
ti ma jɛɛnri.
Tinndiye mbele pe yɛn wa, maga lɛ wa
wagati titɔnlɔwɔ ni, pe ma toori,
poro mbele pàa pye faa li konɔ le.
7 Mì Kushan tara paara yinrɛ woolo pe
yan paa jɔlɔ;
Madiyan tara paara yinrɛ woolo pe yɛn
na seri fyɛrɛ ti kala na.
8 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, naa mà lugu ma shɔnye
pe na na paan,
naa màa pye na paan ma malaga
gbɔnwotoroye pe na mbe pan mbe
cew ta,
maa nawa ŋgban gbaanla poro ni wi le?
Maa nawa ŋgban laforo to ni wi le?
Maa kɔnrɔ ta kɔgɔje wo ni wi le?
9 Mɔ̀ɔ sandiga ki yirige funwa na mbe
wɔn.
Ma wangala koro ke yɛn wuguro sɛnrɛ
nda mà yo we.
Wɔnmatigiwɛn laga
Mà tara ti jɛnw maga pye gbaanla pe
torosara.
10 Yanwira ti kɔɔn yan, ti maa yɛgɛ.
Tɔnmɔ lɛgɛrɛ pan na fuun.
Kɔgɔje wì tinmɛ gbɔɔ yirige,
tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun pi yɛn
na yinrigi wa naayeri.
11 Yɔnlɔ konaa yeŋge ki ni, tì koro ma
yere wa ti yeresaga,
ma wangala ŋgele ke yɛn na yɛngɛlɛ na
kee ke kala na,
ma njanraga ŋga ki yɛn na yɛngɛlɛ ki kala
na.
12 Wa ma naŋgbanwa pi ni, ma ma tara ti
yanri ma toro.
Wa ma naŋgbanwa ndorogo ki ni, ma ma
cɛngɛlɛ ke tɔngɔ ma toro.
13 Mà yiri mbe sɔɔn woolo pe shɔ,
mbe sa ma wunluwɔ ŋa mà wɔ wi shɔ.
Ma ma lepee wi go woolo pe yɛkelewe wi
tɔngɔ maa wɔ wa;
ma maa go ki jɔgɔ pew, mbege lɛ nɔgɔna
fɔ sa gbɔn wa naayeri.
Wɔnmatigiwɛn laga
14 Mɔ̀ɔ juguye pe teele pe yinrɛ ti furugu
pe yɛɛra wangala ke ni.
Poro mbele pe yɛn na gbinri na paan we
kɔrɔgɔ paa tifɛliŋgbɔgɔ yɛn, mbe
we gbɔn mbe we jaraga we.

† **3:3 3.3:** Tema tara tìla pye Edɔmu tara ti kinda wo wa, ŋa wìla pye wa Zhuda tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Paran yanwira ti yɛn wa gbinri wi ni, wa Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Dete 33.2; Kiti 5.4-5; Yuuro 68.7-8.

Pe yɛn na jɔrɔgi nayinmɛ ni,
ndɛɛ leele mbele gbɛgɛlɛ mbe lere ŋa pe
maa jɔlɔ wi gbo larawa.
15 Mà konɔ wɔ ma shɔnye pe kan wa
kɔgɔje wi ni,
ma toro wa wi tɔnmɔ mba pi maa yinrigi
na tuun fanŋga ni pi sɔgɔwɔ.
16 Mìgi tinmɛ gbɔɔ pi logo,
a na nawa pì wɔ na na.
Na yɔngbasɛɛrɛ tila seri na na fyɛrɛ ti na.
Na wire tì fanla na na,
na jegele ke fyɔ na nɔgɔ,
katugu mi daga mbe pyeri mbaa jɔlɔgɔ
pilige ki singi,
ki pilige ŋga juguye pe yaa ka pan mbe to
leele pe na we.
17 Ali na kaa pye figiye tire ti se ka fyɛnwɛ
naa,
ɛrɛzɛn pire se ka ta wa ɛrɛzɛn tiire ti na
naa,
ali na kaa pye oliviye tire ti se ka sɛ naa,
yarilire se ka ta wa kɛɛrɛ ti ni naa,
ali na kaa pye simbaala naa sikaala pe yaa
ka kɔ wa jasaala pe ni,
nɛrɛ ti yaa kɔ wa naŋgbondo ti ni,
18 konaa ki ni fuun, mi wo na, mi yaa kaa
yɔgɔri Yawe Yɛnŋɛlɛ li kala na.
Mi yaa kaa nayinmɛ nii na shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ
li kala na.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Fɔ we, wo wi yɛn na
fanŋga ye.
Wì ti a mì feŋge jɛn paa lufaa yɛn.
Wì ti a mila tanri na toro wa lara nda tì
yaraga ti go na†.

Yurukɔɔlɔ pe to wo yurugo yi, ŋga pàa kɔ
na ŋgɔniye gbɔɔn.

† **3:19 3.19:** 2 Sami 22.34; Yuuro 18.34

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ SOFONI wi sɛwɛ we

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Sofoni wìla ki yari Zhuda tara woolo pe kan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki yɛn na paan. Ki pilige ki woro yɔgɔrimɔ pilige. Ki yɛn pilige ŋga Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Zhuda tara woolo pe na, mbe tara ti tɔngɔ pew. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke na fun. Ali mbege ta Zhuda tara woolo pè kapege pye, pe daga mbe sɔngɔrɔ mbe pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ. Pilige ka, dunruya woolo pe ni fuun pe yaa ka Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ. Sofoni wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yeri na yuun fɔ:

Yoro mbele fuun ye yɛn ma ye yɛɛ tirige
laga tara ti ni,
yoro mbele ye yɛn na tanri we Fɔ wi
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na,
yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagajaa.
Yaa kasinŋge piin,
ye ye yɛɛ tirige li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Kana ye yaa larasaga ta, na Yawe Yɛnŋɛlɛ
li naŋgbanwa pilige ki ka ka gbɔn
we (Sofo 2.3).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki yaa ka pye fyɛrɛ gbɔrɔ ni *1.1–2.3*
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma Zhuda tara ti maga ke na *2.4-15*
Zheruzalɛmu ca kì kapege pye, ɛɛn fɔ ki yaa ka sɔngɔrɔ mbe cɛn wa ki yɔnlɔ li ni *3.1-20*

1 Sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa le Sofoni wi yɔn, Zhuda tara wunlunaŋa Zhoziyasi wi sanga wi na, Amɔ pinambyɔ we. Sofoni to wo lawi ŋa Kushi; Kushi to wo lawi ŋa Gedaliya; Gedaliya to wo lawi ŋa Amariya; Amariya to wo lawi ŋa Ezekiyasi.

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn dunruya woolo pe na

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mi yaa yaraga ki ni fuun ki tɔngɔ mbege
wɔ laga tara ti ni.
3 Mi yaa sɛnweele poro naa woŋgaala pe
tɔngɔ.
Mi yaa sannjɛrɛ to naa ŋgbanra nda wa
kɔgɔje wi ni ti tɔngɔ.
Mi yaa lepeele poro naa ŋga ki maga kan
pe maa tipege piin ki kɔ mbege wɔ
wa.
Mi yaa sɛnweele pe ni fuun pe tɔngɔ mbe
pe kɔ laga tara ti ni.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn Zhuda tara naa Zheruzalɛmu ca woolo pe na

4 «Mi yaa jɔlɔgɔ wa Zhuda tara woolo pe
na,
konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe na.
Yaraga ŋga fuun kì koro laga ki laga ŋga
ki ni yarisunŋgo Baali ki wogo, mi
yaa ki tɔngɔ mbege wɔ wa.
Mi yaa ki tunmbyeele naa ki saraga
wɔfɛnnɛ pe mɛgɛ ki kɔ mbege wɔ
wa.
5 Mbele pe ma lugu wa pe biriyinrɛ ti
go na, mbaa fɔli naayeri yanwa
yirigeyaara ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti
gbogo
konaa mbele pe maa fɔli mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ na wungu
na mɛgɛ ki na,
mbe si sɔngɔrɔ mbaa wungu fun pe
yarisunŋgo Milikɔmu† ki na,
mi yaa pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa.
6 Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbele pè puŋgo le
na ni,
poro mbele pe woro nala lagajaa,
pe si woro nala yewe mbaa pe yɛgɛ sinni,
mi yaa pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa.»
7 «Ye pyeri, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige kì yɔngɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì saraga gbɛgɛlɛ†,
mbele li yaa yeri ki na, lì pe yeri makɔ.»
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:

† **1:5 1.5:** Milikɔmu wìla pye Amɔ cɛnlɛ woolo pe yarisunŋgo gbɔgɔ; Levi 18.21. † **1:7 1.7:** Ŋga kì yo fɔ: *Yawe Yɛnŋɛlɛ lì saraga gbɛgɛlɛ,* ko yɛn naga nari fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì gbɛgɛlɛ mbeli woolo pe yaga juguye pe pan pe pe gbo, paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa saraga yaayoro kɔnlɔgi we.

«Kundigile, naa wunlunaŋa wi pinambi-
ile,
konaa mbele pe maa tara ta yɛgɛ yaripɔrɔ
nii,
mi yaa jɔlɔgɔ wa pe na, na saraga
wɔpilige ki na.
9 Ko pilige ko ni, mbele pe maa yeni na
yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti yeyɔnrɔ
shɔnye pe kaanla†,
mbele pe maa pe tafɔ wi go ki yinni
yarijɛndɛ ni, pe lewɛlɛwɛ kapyere
to naa pe nambara wi kala na,
mi yaa ka yiri pe kɔrɔgɔ.

10 «Ko pilige ko ni, ye yaa kaa leele
pe jɔrɔgɔmɔ pi nuru wa Mbɛŋgɛlɛ
yeyɔngɔ ki na,
mbaa gbelege gbɔgɔ nuru wa ca ki laga
fɔnŋgɔ ki ni.
Jɔgɔwɔ tinmɛ gbɔɔ yaa ka yiri wa tin-
ndiye pe na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
11 Yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa ca ki
tigiwɛn laga ki ni,
yaa jɔrɔgi ŋgbaŋga;
katugu pe yaa safari wafɛnnɛ pe ni fuun
pè tɔngɔ;
pɛrɛfɛnnɛ mbele fuun pe maa penjara ti
tungu,
pe yaa pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa.

12 «Ko sanga wo ni, mi yaa fitanla mu mbe
ye, mbe Zheruzalɛmu ca ki san;
mbele fuun pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge na,
ma yo pe yɛn ma taga pè yɛɛ na,
mi yaa ka jɔlɔgɔ wa pe ni fuun pe na,
poro mbele pe maa ki yuun wa pe
yɛɛ nawa fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li se
kajɛŋgɛ nakoma kapege pye we
na.›
13 Pe juguye pe yaa pan mbe pe yarijɛndɛ
ti koli.
Pe yinrɛ ti yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa.
Pe yaa yinrɛ kan, ɛɛn fɔ pe se ka cɛn wa
ti ni.
Pe yaa ɛrɛzɛn tiire sanri, ɛɛn fɔ pe se kari
duvɛn wa wɔ.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ li piligbɔgɔ ye

14 «Kì yɔngɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li piligbɔgɔ kì
yɔngɔ;
kì yɔngɔ, ki yɛn na paan fyɛlɛgɛ na.
Pe yaa ka sunndo kɔngɔ gbelege logo
Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki na.
Maliŋgbɔɔn ŋa wi yɛn kotogo ni ma wɛ,
wi yaa kaa gbele mbaa sagafɔ jaa.
15 Ki pilige ki yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa gbɔɔ pilige,
naa jɔlɔgɔ pilige konaa jatere piriwɛn
pilige,
naa jɔgɔwɔ pilige konaa yaara tɔngɔ
pilige,
naa wɔwɔ konaa diwi pilige,
naa kambaara konaa diwi wɔlɔ pilige.
16 Ki pilige ki yaa ka pye pilige ŋga pe
yaa kaa maliŋgbɔɔnlɔ pe mbanlaga
magala li nuru,
mbaa malaga kɔnŋgɔlɔ ke nuru,
ŋgele pe yɛn na waa malaga sige-
cara ti mɛgɛ ni konaa sanŋgazoye
titɔnlɔmbɔlɔ pe mɛgɛ ni.»

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mi yaa ka jɔlɔgɔ wa leele pe na,
fɔ pe yaa kaa tanri paa fyɔɔnlɔ yɛn,
katugu pè kapege pye mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na na.
Pe juguye pe yaa ka pe kasanwa pi jaraga
lagapyew paa gbanŋgban yɛn.
Pe gboolo pe yaa ka pye le tara mbaa fɔnri
paa kayangara yɛn.
18 Pe warifuwe, pe tɛ wi se ka ya mbe
pe shɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa
pilige ki na.
Tara ti ni fuun ti yaa ka sogo li kayaŋga
gbɔgɔ ki kala na.
Ee, ki yaa ka pye fyɛrɛ gbɔrɔ pilige,
katugu li yaa ka tara na woolo pe ni fuun
pe tɔngɔ yɔnlɔ nuŋgba.»

2

Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa li woolo pe pe kapere ti jɛn peri yaga

1 Yoro mbele cɛnlɛ na li woolo pe yɛn
fɛrɛmbandaala,
ye ye yɛɛ gbogolo laga nuŋgba, ye jatere
pye ye yɛɛ wogo ki na;

† **1:9 1.9:** Mbaa yeni mbaa yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti yeyɔnrɔ shɔnye pe kaanla, kìla pye kapyege ka, ŋga pàa pye na piin yarisunndo gbɔgɔwɔ pi na.

2 sanni ŋga kì kɔn ma tɛgɛ ki sa ki yɛɛ yɔn fili,
sanni pe sa ye pɛ pe ye wɔ wa, paa yɛgɛ ŋga na tifɛlɛgɛ ma kaa yan waga pɛ we;
sanni Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ kala li sa to ye na,
sanni Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pilige ki sa gbɔn ye na.
3 Yoro mbele fuun ye yɛn ma ye yɛɛ tirige laga tara ti ni,
yoro mbele ye yɛn na tanri we Fɔ wi kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na,
yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagajaa.
Yaa kasinŋge piin,
ye ye yɛɛ tirige li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Kana ye yaa larasaga ta, na Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pilige ki ka ka gbɔn we.

Tara nda wa Izirayɛli tara ti yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, jɔlɔgɔ yaa to ti woolo pe na

4 Gaza ca ki yaa ka koro waga,
Asikalɔn ca ki yaa ka tɔngɔ.
Pe yaa ka Asidɔdi ca woolo pe purɔ yɔnlɔ ŋgbanga na,
pe yaa ka Ekirɔn ca woolo pe purɔ mbe pe yirige pew†.
5 Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa kɔgɔje yɔn tara ti ni,
yoro Kɛrɛti† tara fɛnnɛ cɛnlɛ le!
Kana tara, to nda ti yɛn Filisiti tara fɛnnɛ pe tara,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kiti kɔnsɛnrɛ yo ma wa ye na, ma yo fɔ:
«Mi yaa ye tɔngɔ,
ali lere kpɛ wo se ka koro wa ye ni†»
6 Kɔgɔje yɔn tara ti yaa ka pye naniwɛ,
ti yaa ka pye yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe yanrisara,
ti yaa ka pye yaayoro jasaala kansara.
7 Ki kɔgɔje yɔn tara ti yaa ka pye Zhuda tara woolo mbele pe yaa ka koro go na poro woro;
ti yaa ka pye pe yaayoro ti kɔnrisara.
Yembinɛ ka wɔ, pe yaa pan mbe sinlɛ wa Asikalɔn ca yinrɛ ti ni;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li yaa kagbaraga pye pe kan,
mbe pe cɛnlɔmɔ pi kanŋga†.

Tara nda ti yɛn wa Izirayɛli tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, jɔlɔgɔ yaa to ti woolo pe na

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mowabu cɛnlɛ woolo pànla woolo pe tɛgɛlɛ sɛnrɛ nda ni, mìri logo;
Amɔ cɛnlɛ woolo pànla woolo pe tifaga sɛnrɛ nda ni, mìri logo fun.
Pànla woolo pe tifaga ma pe tara kɔngɔlɔ ke kanŋga
ma pe woro ti gbɔgɔ.
9 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, naa yinwege wolo,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, lì wugu li mɛgɛ ki na fɔ:
Mowabu cɛnlɛ woolo pe yaa ka tɔngɔ paa Sodɔmu ca ki yɛn,
Amɔ cɛnlɛ woolo pe yaa ka tɔngɔ paa Gomɔri ca ki yɛn†.
Yan pege ki yaa ka fi wa pe tara ti lagapyew,
kɔ wi yaa ka pe tara ti tɔn muŋga fɔ sanga pyew.
Na woolo mbele pe yaa ka koro go na, pe yaa ka pan mbe pe san mbe pe yaara ti koli;
na cɛnlɛ woolo mbele pe yaa ka koro yinwege na, pe yaa ka pe tara ti shɔ mberi ta.»
10 Ko yaa ka pye Mowabu cɛnlɛ naa Amɔ cɛnlɛ woolo pe na pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kala na,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pèli woolo pe tɛgɛlɛ,
ma pe yɛɛ gbɔgɔ pe na.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka fyɛrɛ gbɔrɔ wa pe na,
katugu li yaa ka yarisunndo nda fuun ti yɛn laga tara ti ni ti tɔngɔ mberi wɔ wa.

† **2:4 2.4:** Gaza, naa Asikalɔn, naa Asidɔdi konaa Ekirɔn cara tìla pye Filisiti tara fɛnnɛ poro cagbɔrɔ. † **2:5 2.5:** Kɛrɛti tara fɛnnɛ poro nuŋgba poro pe yinri Filisiti tara fɛnnɛ. Faa pa pàa pye ma cɛn wa Kɛrɛti tara. Pa pàa kaa yiri wa ki tara ti ni, ma pan ma cɛn wa kɔgɔje yɔn tara ti ni. † **2:5 2.4-5:** Eza 14.21-31; Zhere 47.1-7; Eze 25.15-17; Zhowɛ 3.4-5; Amɔ 1.6-8; Zaka 9.5-7 † **2:7 2.7:** Ŋga kì yo fɔ: *Mbe pe cɛnlɔmɔ pi kanŋga,* ki kɔrɔ wi mbe ya pye fun fɔ mbe pe sɔngɔrɔ mbe pe wɔ wa kulowo pi ni. † **2:9 2.9:** Zhenɛ 19.24-25

Kona, cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba
ke yaa ka koro wa ke yɛɛra tara ti
ni, mbaa fɔli li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa
li gbogo,
ali cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma cɛn wa lɔgɔ
furo ti na, wa kɔgɔje wi nando-
gomɔ†.

Tara nda ti yɛn wa Izirayɛli tara
ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
naa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri
jɔlɔgɔ yaa to ti woolo pe na

12 Yoro Etiyopi tara fɛnnɛ, mi yaa ye
furugu na tokobi wi ni†.
13 Tara nda wa Izirayɛli tara ti
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa yiri ti woolo
pe kɔrɔgɔ,
li yaa Asiri tara ti tɔngɔ.
Li yaa Ninive ca ki jɔgɔ mbege yaga waga,
mbege pye laga ŋga tɔnmɔ woro wa paa
gbinri yɛn†.
14 Yaayoro ŋgbeleye yi yaa ka saa sinlɛlɛ
wa ca ki nandogomɔ,
konaa yan kara ti cɛnlɛ pyew ti ni.
Lɔgɔ sumbyɔ wo naa njuguni wi ni, pe
yaa ka saa sinlɛlɛ wa yinrɛ ti tiya-
gala ke gona tɔnyaara ti na.
Pe yaa kaa sannjɛrɛ ti gbeere nuru wa
fenɛtiriye pe na.
Jɔgɔwɔ pi yaa lɛ le yinrɛ ti yeyɔnrɔ ti na,
pàa yinrɛ ti kankan sɛdiri tire nda ni, pe
yaa kari tilele mberi wɔ wa, mberi
wa wa funwa na.
15 Ki ca ŋga ki woolo pàa pye na yɔgɔri,
ko ŋga ki woolo pàa pye naga yaan ndɛɛ
pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge na pɔw,
a paa pe yɛɛ piin fɔ: «We yɔngɔ woro
wa!»
Wele, ko kì tɔngɔ ma jɔgɔ yɛɛn, ma pye
yan kara ti larasaga.
Lere o lere ka toro le ki tanla,
wi ma wofele win ma kɛɛ naga ki na, naga
tifaga.

3

Zheruzalɛmu ca woolo
pe sila Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti lɛ

1 Mboro ca ŋga mà yiri ma je, mboro ca
ŋga ma yɛn fyɔngɔ ni, mboro ca
ŋga ma yɛn leele jɔlɔfɔ,
jɔlɔgɔ yɛn ma wogo.
2 Katugu ca woolo pe sila logo Yɛnŋɛlɛ li
yeri.
Pe sila yɛnlɛ mbe yɛrɛwɛ sɛnrɛ logo.
Pe sila yɛnlɛ mbe pe jigi wi taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na.
Pe sila fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla mbe sagawa
lagaja.
3 Ca ki teele pe yɛn paa jaraye yɛn, mbele
pe yɛn na kuunru fuŋgo ki kɛɛ.
Ki kiti kɔnfɛnnɛ pe yɛn paa kombokara
yɛn, nda ti maa yanri yɔnlɔkɔgɔ
yɛgɛ ni,
ti ma ti yaritaga ki ka, tila ka yaga ki goto
pinliwɛ ni.
4 Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn
yɛɛ gbɔgɔwɔ ni, ma pye leele fan-
lafɛnnɛ.
Ki saraga wɔfɛnnɛ pe ma yaara nda ti yɛn
kpoyi ti tɛgɛ fyɔngɔ ni,
Pe maa lasiri wi jogo.

5 Ma si yala, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin
wa pe sɔgɔwɔ, wa Zheruzalɛmu ca
ki ni,
laa kambasinŋge kpɛ pye.
Pinliwɛ pyew li maga naga kpeŋgbeleŋgbe
ma yo li yɛn ma sin,
laa wa mbe la ki wogo ki na.
Ɛɛn fɔ, lere ŋa wi woro ma sin, wila fɛrɛ
ta wi kapyege ki ni.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mì cɛngɛlɛ kele tɔngɔ ma ke kɔ,
ma pe malaga sigesanŋgazoye pe jɔgɔ.
Mì pe ca nawa koŋgolo ke jɔgɔ ma ke yaga
waga,
lere kpɛ woro na toro wa ke ni.
Mì pe cara ti tɔngɔ,
lere woro wa ti ni, lere se cɛn wa ti ni naa.
7 Kona, a mì silan yɛɛ pye fɔ:
‹Ndɛɛ na woolo pe jɛn naa fyɛ na yɛgɛ,
mbaa na yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti nuru,
mi se jɛn na pe cɛnsaga ki tɔngɔ.
Sɛnrɛ nda mìla yo pe mɛgɛ ni, mi se jɛn
na ki kala la pye pe na.

† **2:11 2.8-11:** Eza 15.1–16.14; 25.10-12; Zhere 48.1–49.6; Eze 21.33-35; 25.1-14; Amɔ 1.13-15 † **2:12 2.12:** Eza 18.1-7 † **2:13 2.13:** Eza 10.5-34; 14.24-27; Nawu 1.1–3.19

Ɛɛn fɔ pè fyɛɛlɛ mbaa pe katijangara ti ni
fuun ti piin.› »
8 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ:
«Ki kala na, yanla sige.
Pilige ŋga mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ mbe kiti
kɔn ye na,
yaa ki singi;
katugu mìgi kɔn maga tɛgɛ mbe cɛngɛlɛ
ke gbogolo laga nuŋgba,
mbe wunluwɔ pi gbogolo, mbanla
naŋgbanwa gbɔɔ naa na kɔnrɔ
tandorogo ki kayaŋga wɔ pe ni;
katugu na naŋgbanwa ndorogo kala li
yaa tara ti ni fuun ti sogo.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe tangalɔmɔ pi kanŋga

9 «Kona, mi yaa ka leele pe sɛnyogo ki
kanŋga, mbe pe sɛnyoro ti pye
fyɔngɔ fu,
jaŋgo pe ni fuun paa yɛnri mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yeri,
mbaa tunŋgo piin na kan jatere nuŋgba
ni.
10 Na gbɔgɔfɛnnɛ, poro mbele pe yɛn na
woolo mbele pe yɛn ma jaraga,
pe yaa ka yiri fɔ wa Etiyopi tara gbaanla
pe puŋgo na, mbe pan yarikanra ni
na kan.
11 Ko pilige ko ni, Izirayɛli, na woolo,
kafaara nda yè pye ma yiri ma je
na na,
ye se ka fɛrɛ shɔ ti kala na naa;
katugu mbele pe yɛn ma yin yɛɛ gbɔgɔwɔ
ni na yɔgɔri,
mi yaa ka pe wɔ wa ye sɔgɔwɔ.
Kona, ye se kaa ye yɛɛ gbogo naa, wa na
yanwiga kpoyi ki na.
12 Leele mbele pe yɛn tege na, ma pye
fanŋga fu fɛnnɛ,
poro mi yaa ka yaga laga ye sɔgɔwɔ;
pe yaa ka pe jigi wi taga mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na na.
13 Izirayɛli woolo mbele pe yaa ka koro
go na, pe se kaa kambasinŋge piin
naa;
pe se kaa finlɛlɛ.
Leele fanlasɛnrɛ se kaa yinrigi wa pe yɔn;
ɛɛn fɔ pe yaa kaa nii, mbaa wogo
yɛyinŋge na,
lere kpɛ se ka ti paa fyɛ†.»

Zheruzalɛmu ca ki yaa ka yinmɛ ta naa

14 Siyɔn ca woolo, yaa yuuro koo
yɔgɔrimɔ ni!
Izirayɛli woolo, yaa jɔrɔgi nayinmɛ ni!
Zheruzalɛmu ca woolo, yaa yɔgɔri!
Yaa nayinmɛ nii ye kotogo ki ni fuun ni!
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ, làa yo li yaa kiti ŋa kɔn
ye na, lùu kɔ maa laga ye na.
Lì ye juguye pe laga lali ye ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli tara wunluwɔ we,
wi yɛn ye ni.
Yee daga mbaa fyɛ jɔlɔgɔ wogo na naa.
16 Ko pilige ko ni, pe yaa kaga yo
Zheruzalɛmu ca ki kan fɔ:
«Siyɔn ca woolo, yaga ka fyɛ,
ye wire tiga ka fanla ye na.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn ye ni.
Li yɛn maliŋgbɔɔn kotogofɔ, ŋa wi maa
cew kaan ye yeri.
Li yɛn ma yin nayinmɛ ni yoro kala na.
Naa ye yɛn mali ndanla ki kala na, li yaa
yinwefɔnŋgɔ kan ye yeri.
Li yaa la yɔgɔri mbaa nayinmɛ nii ye kala
na.»
18 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mbele pe yɛn yɛsanga ni, ma lali fɛti
gbogolomɔ pi ni,
poro mbele pàa saa cɛn ma lali mboro
Zheruzalɛmu ca ma ni,
poro mbele fɛrɛ gbɔrɔ pe yigi, na pe dingi
paa tugugbɔrɔ yɛn
mi yaa pe yeri mbe pe gbogolo laga
nuŋgba.
19 Ko sanga wo ni, mbele fuun pe yɛn na
ye jɔlɔ,
mi yaa jɔlɔgɔ wa pe na.
Mi yaa ka jejɔgɔlɔfɛnnɛ pe sagala;
pè mbele purɔ ma pe yirige, mi yaa
sɔngɔrɔ mbe pan pe ni.
Na woolo pè fɛrɛ shɔ tara nda fuun ni,
mi yaa ti paa pe sɔnni konaa paa pe gbogo
wa ti ni.
20 Ko sanga wo ni, mi yaa sɔngɔrɔ mbe
pan ye ni wa ye tara,
mi yaa ye gbogolo laga nuŋgba.
Mi yaa ti ye mɛgɛ ki yiri konaa paa ye
sɔnni tara na cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
sɔgɔwɔ.

† **3:13 3.13:** Naga 14.5

Yoro jate ye yaa kaga yan, na mi ka ka ye
cɛnlɔmɔ pi kanŋga we.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ, lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ AZHE wi sɛwɛ we

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wìla pye naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yuun wagati ŋa ni, kìla yala Zhufuye pè yiri wa kulowo pi ni wa Babilɔni tara, ma sɔngɔrɔ ma pan wa Zhuda tara makɔ. Pèle la pye pe ni penjagbɔrɔ fɛnnɛ. Ɛɛn fɔ pe lɛgɛrɛ la pye na jɔlɔ fyɔnwɔ po naa fuŋgo ki kɛɛ. Yɛnŋɛlɛ làa yo fɔ leele pe yɛn na jɔlɔ, katugu pe sila li shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa. Làa yo fɔ: «Yoro yɛgɛ na, wagati wì gbɔn ye yeri ye biriyinrɛ tiyɔnrɔ kan ye yɛɛ kan mbe cɛn wa ti ni, mbe sigi ta mi na shɛrigo gbɔgɔ ko jɔgɔ kɛ» (Azhe 1.4)?

Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn fɔlɔ kɔn ma yo fɔ shɛrigo gbɔgɔ fɔnŋgɔ ŋga pe yaa kan, ki yaa ka yɔn mbe wɛ ŋga kìla jɔgɔ ki tiyɔnwɔ pi na. Làa pye na kotogo nii leele pe ni ma yo pe pe yɛɛ pye fyɔngɔ fu. Làa yɔn fɔlɔ kɔn pe yeri mbe kajɛŋgɛ lɛgɛrɛ pye pe kan.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo pe shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa *1.1-15*
Shɛrigo gbɔgɔ ki yaa ka gbɔgɔwɔ ta *2.1-9*
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka duwaw mbele pe maa li gbogo pe na *2.10-19*
Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn Zhuda tara janmaratigi Zorobabɛli wi yeri *2.20-23*

Yɛnŋɛlɛ làa ki yo li woolo pe kan ma yo pe shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa

1 Wunlunaŋa Dariyusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge kɔgɔlɔni wogo ki pilige koŋgbanŋga ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti yo li yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wi kan. Làa wi pye ma yo wigi yo Sheyalitiyɛli pinambyɔ Zorobabɛli ŋa wìla pye Zhuda tara ti janmaratigi wi kan, konaa Yehozadaki pinambyɔ Zhozuwe ŋa wìla pye saraga wɔfɛnnɛ to wi kan fɔ†:

2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: Ki leele mbele pe yɛn naga yuun ma yo fɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na shɛrigo gbɔgɔ ki kansanga wi fa gbɔn gbɛn.»

3 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para li yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wi ni, a wìgi yo pe kan ma yo fɔ:

4 «Yoro wo yɛgɛ na, wagati wì gbɔn ye yeri ye biriyinrɛ tiyɔnrɔ kan ye yɛɛ kan mbe cɛn wa ti ni, mbe sigi ta mi na shɛrigo gbɔgɔ ko jɔgɔ kɛ?»

5 Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Ye jatere pye jɛŋgɛ ŋga yaa piin ki na.

6 Yè yariluguro lɛgɛrɛ lugu, ɛɛn fɔ yarilire jɛnri yè kɔn. Ye ma ka, ɛɛn fɔ ye se tin. Ye ma wɔ, ɛɛn fɔ ye wɔgɔ ki se kɔ. Ye ma yaripɔrɔ le ye yɛɛ na, ɛɛn fɔ ti se were ti laga ye na. Mbele pe yɛn na sara lee, pe sara wi ma cɛn ndɛɛ pòo le kasha furugo.»

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo naa yɛɛn fɔ: «Ye jatere pye jɛŋgɛ ŋga yaa piin ki na.

8 Ye kari wa yanwiga ki na, ye sa tire kɔn ye pan yanla shɛrigo gbɔgɔ ki kan. Na ki ka pye ma, ki yaa na ndanla, mbe gbɔgɔwɔ kan na yeri.» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

9 «Yàa pye naga jate mbe yarilire lɛgɛrɛ ta, ɛɛn fɔ jɛnri yè kaa ta. Ti jɛnri nda yè ta ma ye ti ni ca, a mìri fɛ, a tì yiri tifɛlɛgɛ. Ko pye ma yiŋgi na? Mì ko pye ma, katugu na shɛrigo gbɔgɔ kì jɔgɔ, ma si yala, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye yɛn na jaan ye yinrɛ wogo ko ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.

10 «Ko kala na, naayeri wì je fɔɔngɔ kii wo, a tara fun tì je yarilire tii yɔn ye kan.

11 Ko kala na, mì ti wawa pì yere laga tara ti ni kɛɛrɛ ti na konaa wa yanwira ti na. Pì yere bile wi na, naa duvɛn fɔnŋɔ wi na, naa sinmɛ liwoo pi na konaa tara na yariluguro sannda pyew ti na, ma yere sɛnweele pe na, naa yaayoro ti na konaa leele pe kɛɛ tunndo ti ni fuun ti na.»

12 Kona, a Sheyalitiyɛli pinambyɔ Zorobabɛli, naa Yehozadaki pinambyɔ

† **1:1 1.1:** Ɛsidi 4.24–5.2; 6.14

Zhozuwe ŋa wìla pye saraga wɔfɛnnɛ to konaa leele sanmbala mbele pàa koro ma yiri wa kulowo pi ni, pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti logo. Pàa yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wi sɛnyoro ti na, wo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ làa wi tun we. A leele pè si fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.

13 Kona, Azhe ŋa wìla pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li pitunŋɔ, wì si para leele pe ni, ma yala tunŋgo ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan wi yeri ki ni, ma yo fɔ: «Mi wo na, mi yɛn ye ni.» Yawe Yɛnŋɛlɛ, lo lì yo ma.

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tunŋgo ki pyela wa Sheyalitiyɛli pinambyɔ Zorobabɛli ŋa wìla pye Zhuda tara janmaratigi wi na, naa Yehozadaki pinambyɔ Zhozuwe ŋa wìla pye saraga wɔfɛnnɛ to wi na, konaa leele sanmbala mbele pàa koro ma yiri wa kulowo pi ni pe na. A pè si pan ma to Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li shɛrigo gbɔgɔ ki na naga kanni.

15 Ko la pye wunlunaŋa Dariyusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge kɔgɔlɔni wogo ki pilige nafa ma yiri tijɛrɛ wogo ki na.

2

Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ fɔnŋgɔ ki yaa ka yɔn fɔ jɛŋgɛ

1 Dariyusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li ni, yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige nafa ma yiri nuŋgba wogo ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti le wa li yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wi yɔn, a wìri yo, ma yo fɔ:

2 «Ki yo Sheyalitiyɛli pinambyɔ Zorobabɛli ŋa wi yɛn Zhuda tara janmaratigi wi kan, naa Yehozadaki pinambyɔ Zhozuwe ŋa wi yɛn saraga wɔfɛnnɛ to wi kan konaa leele sanmbala mbele fuun pè koro ma yiri wa kulowo pi ni pe kan fɔ:

3 ‹Yoro mbele yè koro go na, ambɔ wi yɛn laga ye ni, ŋa wìla shɛrigo gbɔgɔ koŋgbanŋga ki faa tiyɔnwɔ pi yan? Nala wo ni, ye yɛn naga yaan mɛlɛ? Ki yɛn yɛgɛ ŋga na ki woro ye yɛgɛ na ndɛɛ yaraga ma le†?

4 Koni mboro Zorobabɛli, kotogo le ma yɛɛ ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Yehozadaki pinambyɔ Zhozuwe, mboro ŋa saraga wɔfɛnnɛ to, kotogo le ma yɛɛ ni. Yoro Zhuda tara woolo ye ni fuun ye kotogo le ye yɛɛ ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ye to tunŋgo ki na yaa ki piin, katugu mi yɛn ye ni. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, muwi mì yo ma.

5 Ko yɔn finliwɛ mba po mìla le ye ni, naa yàa yiri wa Ezhipiti tara we, fɔ na Yinnɛ li yaa pye laga ye sɔgɔwɔ, yaga ka fyɛ†.

6 «Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Sanni jɛnri naa, mi yaa naayeri wo naa tara ti yɛgɛ, mbe kɔgɔje wo naa tara ti yɛgɛ†.

7 Mi yaa cɛngɛlɛ ke ni fuun ke kala li gbɔn mbeli piri, cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yarijɛndɛ ti yaa la paan lagamɛ. Mi yaa gbɔgɔwɔ kan ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki yeri fɔ jɛŋgɛ.› Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.

8 ‹Penjara ti ni fuun ti yɛn na woro, tɛ wi ni fuun wi yɛn na woo.› Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.

9 ‹Ki shɛrigo gbɔgɔ fɔnŋgɔ ŋga ki yaa ka gbɔgɔwɔ ta mbe wɛ koŋgbanŋga ki woo pi na. Mi yaa ka yɛyinŋge kan ye yeri wa ki laga ki na.› Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.»

Na leele pe woro na nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri, pe ma pye fyɔngɔ ni

10 Wunlunaŋa Dariyusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge kɔlɔjɛrɛ wogo ki pilige nafa ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para li yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wi ni, ma yo fɔ:

11 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Saraga wɔfɛnnɛ pe yewe lasiri wi wogo na, ma yo fɔ:

12 Na lere wa ka saraga kara nda tì tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ta lɛ mberi fo wa wi derigbɔgɔ yɔn ki ni, na ki fɔ wi derigbɔgɔ ki ka jiri buru na, nakoma yaakara sɔgɔrɔ na, nakoma duvɛn na, nakoma sinmɛ liwoo na, nakoma yaakaga o yaakaga na,

† **2:3 2.3:** Ɛsidi 3.12 † **2:5 2.5:** Ɛki 29.45-46 † **2:6 2.6:** Ebu 12.26

ki mbe ya kanŋga mbe pye yaraga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ko ka le?› »

A saraga wɔfɛnnɛ pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo.»

13 A Azhe wì si pe yewe naa ma yo fɔ: «Na lere wa ka jiri gboo na mbe pye fyɔngɔ ni, na wi ka jiri ki yaara nda ta na, ti yaa kanŋga mbe pye fyɔngɔ yaara le?»

A saraga wɔfɛnnɛ pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ti yaa kanŋga mbe pye fyɔngɔ yaara†.»

14 Kona, a Azhe wì sho naa fɔ: «Ki leele mbele pa pe wogo ki yɛn ma, ki cɛnlɛ na pa li wogo ki yɛn ma na yɛgɛ na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Pe kɛɛ tunŋgo pyew pa ki yɛn ma. Saraga ŋga fuun pe ma wɔ na yeri ki yɛn fyɔngɔ ni.»

Yɛnŋɛlɛ lì yo li yaa duwaw li woolo pe na

15 «Koni, ye jatere pye jɛŋgɛ, ŋga ki yaa pye, mbege lɛ nala konaa mbaa kee wa yɛgɛ. Sanni ye saga lɛ mbaa sinndɛɛrɛ ta tari ta na, mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanni,

16 ye cɛnlɔmɔ pìla pye mɛlɛ? Kìla pye, na yaga kari sa yarilire nda tì gbogolo ti koli, ye maa ki jate ye yaa tiwiyaraga ki yɛnlɛ nafa ta wa, ɛɛn fɔ ki yɛnlɛ kɛ ye ma kaa ta wa. Na yaga kari wa ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga ki ni, ye maa ki jate mbe leyaraga ki yɛnlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ ta wa, ɛɛn fɔ yɛnlɛ nafa ye ma kaa ta wa.

17 Mì ye kɛɛ tunŋgo ki ni fuun ki jɔgɔ, ma ti a ye yariluguro tì waga yere na, ma fɔngɔ yere na konaa a yaanŋgumbire tisaga pan ti na. Konaa ki ni fuun, yee sɔngɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ.» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

18 «Ki kala na, ye jatere pye jɛŋgɛ, ŋga ki yaa pye mbege lɛ nala konaa mbaa kee wa yɛgɛ, mbege lɛ yɛlɛ li yeŋge kɔlɔjɛrɛ wogo ki pilige nafa ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, ko ŋga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ yàa na shɛrigo gbɔgɔ ki nɔgɔ le we. Ye jatere pye jɛŋgɛ.

19 Ndɛ yariluguro si koro bere wa ye bondoolo pe ni? Ɛrɛzɛn tiire naa figiye tire, naa girenadi tire konaa oliviye tire ta kpɛ si sɛ. Ɛɛn fɔ mbege lɛ nala wo na, mi yaa duwaw tirige ye na.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn Zorobabɛli wi yeri

20 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para naa li yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wi ni ki shyɛn wogo na. Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔjɛrɛ wogo ki pilige nafa ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, ma yo fɔ:

21 «Ki yo Zhuda tara janmaratigi Zorobabɛli wi kan, fɔ mi yaa ka naayeri wo naa tara ti yɛgɛyɛgɛ.

22 Mi yaa ka wunlumbolo pe jaanri, mbe cɛngɛlɛ ke wunluwɔ fanŋga ki kɔ. Mi yaa ka malaga gbɔnwotoroye pe jaanri mbe pinlɛ pe fevɛnnɛ pe ni. Shɔnye pe yaa ka toori mbe ku, shɔn lugufɛnnɛ pe yaa ka pe yɛɛ gbo pe tokobiye pe ni.»

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma fɔ: «Ko pilige ko ni, mboro Sheyalitiyɛli pinambyɔ Zorobabɛli, mboro ŋa ma yɛn na tunmbyee, mi yaa ka tunŋgo kan ma yeri. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Mi yaa kɔɔn lɛ mbɔɔn pye paa vegeŋɛ yɛn, ŋa pe maa tɛgɛrɛ teri wi ni†, katugu mɔ̀ɔ wɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.»

† **2:13 2.13:** Nɔmbu 19.11-22 † **2:23 2.23:** Vegeŋɛ ŋa pe maa tɛgɛrɛ teri wi ni, wi ma pye wunlunaŋa wi yeri naa fanŋga ko nari. Wi ka tɛgɛrɛ tɛgɛ wi ni sɛwɛ o sɛwɛ na, wi sɛnrɛ ti ma pye fanŋga ni.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ZAKARI wi sɛwɛ we Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zakari wìla pye naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yuun wagati nuŋgba ni Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wi ni. Wùu Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yo, a kì yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa (520) yɔn ko tin na Zhezu Kirisi wi fa se. Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsaga shyɛn. Ki kɔnsara shyɛn tì jɛn ma wɔ ti yɛɛ ni. Pe sila ti yɔnlɔgɔ wagati nuŋgba ni.

Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1–8), Zakari wi yɛn na para yariyanra kɔlɔtaanri sɛnrɛ na nari yɛgɛ yuun, to nda Yɛnŋɛlɛ làa naga wi na we. Mɛrɛgɛ wà la ki yariyanra ti kɔrɔ wi yo Zakari wi kan. Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pan mbeli woolo pe saga. Yɛnŋɛlɛ li yaa kali gbɔgɔwɔ pi naga naa wa Zheruzalɛmu ca. Janmaratigi Zorobabɛli wo naa saraga wɔfɛnnɛ to Zhozuwe wi ni, pe yaa ka leele pe yɛgɛ sin pe shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa fɔnŋgɔ.

Sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo (9–14) ko yɛn na para kiti ŋa wi yaa ka kɔn cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma Izirayɛli tara ti maga wo sɛnrɛ na. Ki yɛn na para fun wunlunaŋa wa sɛnrɛ na, ŋa wi yaa ka yiri mboo yɛɛ tirige konaa mbe pye cew tafɔ. Ali na kaa pye Zheruzalɛmu ca juguye pè lɛgɛ, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka cew ta pe na. Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ:

Ko wagati wo ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka pye wunluwɔ tara ti ni fuun ti go na. Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba pe lo li yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ le. Lo nuŋgba pe lo mɛgɛ ko pe yaa kaa yinri (Zaka 14.9).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yariyanra naga Zakari wi na konaa ma sɛnrɛ le wi yɔn *1–8*
Izirayɛli woolo poro naa pe cɛnyɛɛnlɛ pe kala *9–14*
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Izirayɛli woolo pe cɛnyɛɛnlɛ pe na *9.1-8*
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa yɛyinŋge kan li woolo pe yeri konaa mbaa pe kagala ke yɔngɔ *9.9–14.21*

YƐNŊƐLƐ LAA YARIYANRA NAGA ZAKARI WI NA

1–8

Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ Izirayɛli woolo pe pe kapere ti jɛn peri yaga

1 Wunlunaŋa Dariyusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge kɔlɔtaanri wogo ki ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zakari wi kan. Zakari to wo lawi ŋa Berekiya. Berekiya to wo lawi ŋa Ido. Làa wi pye fɔ†:

2 «Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mì nawa ŋgban ye tɛlɛye pe ni fɔ jɛŋgɛ.

3 Ki yo ki leele mbele pe kan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:

‹Ye sɔngɔrɔ ye pan na kɔrɔgɔ!
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.
Kona, pa mi fun mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan ye kɔrɔgɔ.
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.›

4 «Yaga ka pye paa ye tɛlɛye pe yɛn. Faa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ koŋgbanmbala pàa ki yari pe kan ma yo fɔ, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:

‹Ye yiri wa ye kombegele ke ni,
ye ye katijangara ti yaga.
Ɛɛn fɔ pe sila logo na yeri,
pe sila na sɛnyoro ti jate.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.›

5 «Ye tɛlɛye pe yɛn se yeri? Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ wele sin? Pe mbe ya koro go na sanga pyew le?

6 Ma si yala, na sɛnyoro to naa ŋgasegele ŋgele mìla yo na tunmbyeele mbele Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe kan, ki kagala kè pye ma yɔn fili ye tɛlɛye pe na! Kona, a ye tɛlɛye pè si pe tangalɔmɔ pi kanŋga, ma sho fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ làa ki kɔn maga tɛgɛ

† **1:1 1.1:** Ɛsidi 4.24–5.1; 6.14

mbe we jɔlɔ mbe yala we tangalɔmɔ pee po naa we katijangara ti ni. Ko lì pye we na.› »

Yariyanga koŋgbanŋga ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan: Shɔnye kala

7 Dariyusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge kɛ ma yiri nuŋgba wogo ki ni, ko ŋga ki yɛn Shebati† yeŋge ye, ki pilige nafa ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zakari wi kan, wo ŋa wìla pye Berekiya wi pinambyɔ konaa ma pye Ido wi pishyɛnwoo. Zakari wìla ki yɛgɛ yo ma yo fɔ:

8 Ki yembinɛ li ni, a mì si yariyanga ka yan. Naŋa wawi wìla pye ma lugu shɔn yɛɛn na, ma yere miriti tire ta sɔgɔwɔ gbunlundɛgɛ ka ni. Wa wi puŋgo na, shɔnye pele yɛgɛ la pye wa yɛɛnlɛ yɛɛnlɛ, naa cɔnrɔ woolo konaa fiile fiile ni†.

9 A mì si yewe ma yo fɔ: «Na tafɔ, ki shɔnye mbele yɛɛn pe yɛn na yiŋgi wogo nari?»

Mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na ni, a wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: «Pe yɛn na yaraga ŋga wogo nari mi yaa ki kɔrɔ wi yo ma kan.»

10 Kona, naŋa ŋa wìla pye ma yere wa miriti tire ti sɔgɔwɔ pi ni, wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ na pye fɔ: «Poro wɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì torogo pe pan pe tara ti yanri pe toro.»

11 Kona, a shɔn lugufɛnnɛ pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ ŋa wìla pye ma yere wa miriti tire ti sɔgɔwɔ wi pye fɔ: «Wè saa tara ti yanri ma toro, wège yan fɔ tara na woolo pe ni fuun pe yɛn yɛyinŋge na ma pye pɔw.»

12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si sɛnrɛ ti lɛ, ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, ki yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ wolo loli na, ma yɛn ma nawa ŋgban Zheruzalɛmu ca konaa Zhuda tara sannda ti ni, ma yaa je mbe yo ma se pe yinriwɛ ta fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?»

13 Mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo ma sɛntanra naa kotogo sogowo sɛnrɛ yo maa kan.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa Zheruzalɛmu ca ki yinriwɛ ta

14 Kona, mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na ni, a wì silan pye fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ti yari leele pe kan ma pe pye fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:

Zheruzalɛmu ca konaa Siyɔn yanwiga ŋga wa ki ni,
ti yɛn mala ndanla jɛŋgɛ, a ti kala lì gbɔgɔ na yeri fɔ jɛŋgɛ.

15 Ɛɛn fɔ cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma cɛn yɛyinŋge na,
mì nawa ŋgban ke ni fɔ jɛŋgɛ;
katugu mi wo na, mìla kɔnrɔ ta jɛnri Izirayɛli, na woolo pe ni,
ɛɛn fɔ, a koro si ka taga pe jɔlɔgɔ ki na.

16 Ki kala na, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa mì yo yɛɛn fɔ:

Mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan mbanla yin-rindawa pi naga Zheruzalɛmu ca ki na.
Pe yaa na go ki kan wa naa.
Pe yaa ka taanlamana li tɛgɛ mbe taanla li ni wa Zheruzalɛmu ca†.› »
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.

17 Ki sɛnrɛ nda ti yari naa leele pe kan, ma pe pye fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:

«Na cara ti yaa sɔngɔrɔ mbe yin naa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ni.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ka Siyɔn ca woolo pe kotogo ki sogo pe na naa.
Mi yaa ko ŋga Zheruzalɛmu ca ki pye na wogo naa.»

2

Yariyanga shyɛn wogo ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan: Yɛnŋgɛlɛ tijɛrɛ naa fɛnlɛ nambala kala

1 Ko puŋgo na, a mì silan yɛgɛ ki yirige ma wele; mbe ka wele, a mì si yɛnŋgɛlɛ tijɛrɛ yan.

2 Mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na ni, a mì suu yewe ma yo fɔ: «Ki yɛnŋgɛlɛ ŋgele koro yɛn na yiŋgi wogo nari?»

† **1:7 1.7:** Shebati yeŋge ki ma saa to ma yala Wɛmbirikɔɔn (Feviriye) yeŋge ki nandogomɔ po ni. † **1:8 1.8:** Naga 6.2-4 † **1:16 1.16:** Pe yaa ka taanlamana li tɛgɛ mbe taanla li ni wa Zheruzalɛmu ca, jaŋgo mbe ca ki kan naa fɔnŋgɔ.

A wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki
yɛnŋgɛlɛ ŋgele koro ke yɛn cɛngɛlɛ
fanŋga wogolo ŋgele kàa Zhuda tara
woolo, naa Izirayɛli tara woolo konaa
Zheruzalɛmu ca woolo pe gbɔn ma pe
jaraga we.»
3 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si fɛnlɛ
nambala tijɛrɛ naga na na.
4 A mì si yewe ma yo fɔ: «Mbele poro
na paan mbe yiŋgi pye?»
A mɛrɛgɛ wì silan yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ki yɛnŋgɛlɛ ŋgele, ke yɛn cɛngɛlɛ
fanŋga wogolo, ŋgele kàa Zhuda tara
woolo pe gbɔn ma pe jaraga, ali yɛrɛ wa
kpɛ si ya mbe go yirige, ki fɛnlɛ nambala
mbele pè pan, jaŋgo mbe fyɛrɛ wa ki
cɛngɛlɛ fanŋga wogolo ke na, mbe ke
fanŋga ki kɔ.»

Yariyanga taanri wogo ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan: Taanlamana kala

5 Ko puŋgo na, a mì silan yɛgɛ ki yirige
ma wele; mbe ka wele, a mì si naŋa wa
yan, taanlamana la pye wi kɛɛ.
6 A mì suu yewe ma yo fɔ: «Maa kee se
yeri?» A wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi
yɛn na kee sa Zheruzalɛmu ca ki taanla,
jaŋgo mbege gbɔgɔwɔ naa ki titɔnlɔwɔ pi
jɛn.»
7 Kona, mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na
ni, wi nɛɛ kee, a mɛrɛgɛ wa yɛgɛ si yiri
wa ma pan ma fili wi ni.
8 A wì suu pye fɔ: «Fe ma saga yo ki
lefɔnnɔ ŋa mana li ni kɛɛ wi kan fɔ:
‹Mbogo se ka kan mbe Zheruzalɛmu ca ki
maga,
katugu lelɛgɛrɛ naa yaayoro lɛgɛrɛ yaa ka
pye wa ki ni.›
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo, ma yo fɔ:
‹Mi jate mi yaa pye paa kasɔn mbogo yɛn,
mbe Zheruzalɛmu ca ki maga.
Mi yaa pye ca ki gbɔgɔwɔ yanwa.› »

Mbele pàa koli ma kari pe ni wa kulowo pi ni pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan

10 «Ye yiri, ye yiri!
Ye fe ye yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ tara ti ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Katugu mìla ye gbɔn ma ye jaraga ma kari
ye ni fɔ wa dunruya wi go tijɛrɛ ki
na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
11 Yoro Siyɔn ca fɛnnɛ ye yiri!
Ye fe ye shɔ, yoro mbele ye yɛn ma cɛn
wa Babilɔni ca we.»
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
lìlan tun, ma fanŋga kan na yeri.
Cɛngɛlɛ ŋgele kè ye kɛɛ yaara ti koli, pa
lì yo yɛɛn ke kan fɔ:
Lere ŋa fuun ka jiri ye na,
kì cɛn ndɛɛ ki fɔ wuu yombɛlɛ li le wa lo
jate li yɛnlɛ li ni.
13 Li yaa ka kɛɛ yirige ki cɛngɛlɛ ke na,
mbe jɔlɔgɔ wa ke na.
Ki cɛngɛlɛ kàa leele mbele koli kulolo, ke
yaa sɔngɔrɔ mbe pye poro kulolo.
Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ lo lìlan tun.
14 Siyɔn ca fɛnnɛ yaa jɔrɔgi nayinmɛ ni,
yaa yɔgɔri;
katugu mi yɛn na paan mbe cɛn laga ye
sɔgɔwɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì
yo ma.
15 Ko pilige koni, cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yaa ka
taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
Pe yaa ka pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo.
Kona, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka cɛn wa ye
sɔgɔwɔ.
Ki ka pye ma, ye yaa ki jɛn mbe yo fɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lo lìlan tun ye yeri.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa Zhuda tara woolo
pe ta li woolo wa li tara kpoyi ti ni,
mbe Zheruzalɛmu ca ki wɔ naa fɔnŋgɔ ki
pye li wogo.
17 Ki daga sɛnwee pyew wi pyeri Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
katugu li yɛn na yinrigi wa li cɛnsaga
kpoyi ki ni, wa yɛnŋɛlɛ na na paan.

3

Yariyanga tijɛrɛ wogo ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan: Saraga wɔfɛnnɛ to Zhozuwe wi kala

1 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
sagara wɔfɛnnɛ to Zhozuwe wi naga na
na. Wìla pye ma yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛrɛgɛ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Sɔtanla wìla pye

ma yere wi kalige kɛɛ ki na, na baga wi na†.
2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si Sɔtanla
wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔɔn tifaga
lɔɔn yɔn ki tɔn ma na Sɔtanla! Yawe
Yɛnŋɛlɛ lɔɔn yɔn ki tɔn ma na†, lo na lì
Zheruzalɛmu ca ki wɔ we. Naga yɛn ma,
Zhozuwe wi woro paa kasɔn sumboyugo
yɛn, ŋga pè tile ma wɔ kasɔn ni wi le†?»
3 Ma si yala, Zhozuwe wìla pye ma yere
le mɛrɛgɛ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ wi yaripɔrɔ ti
ni fyɔngɔ ni wi na.
4 A mɛrɛgɛ wì si mbele pàa pye ma yere
le wi yɛgɛ sɔgɔwɔ pe pye fɔ: «Wi yaripɔrɔ
nda ti yɛn fyɔngɔ ni wi na, yeri wɔ wi na.»
Ko puŋgo na, a wì si Zhozuwe wi pye fɔ:
«Wele, mɔ̀ɔ kapere ti laga ma na, mbe fɛti
yaripɔrɔ le ma kan.»
5 Kona, a mì sho fɔ: «Ye gbɔgɔwɔ njala
na li yɛn ma laga la jiile wi kan.» A pè
si gbɔgɔwɔ njala na li yɛn ma laga la jiile
wi kan, mɛɛ yaripɔrɔ tiyɔnrɔ le wi kan.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wìla pye ma yere
le.
6 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛrɛgɛ wì sigi sɛnrɛ nda ti yo Zhozuwe
wi kan, ma yo fɔ:
7 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
pa lì yo yɛɛn fɔ:
‹Na ma kaa tanri na koŋgolo ke na,
mbanla sɛnrɛ ti lɛ,
mboro ma yaa cɛn na shɛrigo gbɔgɔ ki go
na,
mbaa na londo ti kɔrɔsi.
Mbele pe yɛn na tunŋgo ki na laga,
mi yaa cɛnsaga kan ma yeri wa pe
sɔgɔwɔ.› »

Yɛnŋɛlɛ li yaa li tunmbyee wi torogo wi pan

8 «Ki kala na, mboro saraga wɔfɛnnɛ to
Zhozuwe,
nuŋgbolo jan ma logo,
mboro naa ma pinlɛyɛɛnlɛ saraga
wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn ma cɛn na
ma yɛgɛ sɔgɔwɔ pe ni;
katugu yoro ye yɛn kacɛn ŋa wi yɛn naga
nari ma yo shɔwɔ pi yaa pan.
Mi yaa na tunmbyee wi pye wi pan, wo
ŋa pe yinri Vile†.
9 Ye wele, mi yɛn na sinndɛlɛgɛ teri wa
Zhozuwe wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Ki sinndɛlɛgɛ nuŋgba pe ye, yɛngɛlɛ
kɔlɔshyɛn† yɛn ki na.
Mi jate mi yaa sɛnrɛ nda ti daga mbe
keregi keregi wa ki na ti keregi
keregi ki na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì
yo ma.
Mi yaa ki tara nda ti kapege ki kɔ mbege
laga ti na pilige nuŋgba ni.
10 Ko pilige ko ni, ye yaa kaa ye yɛɛ yinri
wa ye ɛrɛzɛn tiire ti nɔgɔ,
mbaa ye yɛɛ yinri wa ye figiye tire ti nɔgɔ
yɛyinŋge na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì
yo ma.»

4

Yariyanga kaŋgurugo wogo ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan: Fitanladaga naa oliviye tire kala

1 Mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na ni, a wì
si fulo na tanla mala yɛn, paa yɛgɛ ŋga na
pe ma kaa lere yɛn maa yirige wɔnlɔwɔ
na.
2 A wì silan yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi maa
yaan?»
A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yɛn
na fitanladaga yaan, ŋa wi yɛn tɛ wi yɛɛ
na. Sinmɛ lesaga yɛn wi na wa wi gona;
fitanlaye kɔlɔshyɛn yɛn wi na wa naayeri
naa fitanla maŋgala yesara kɔlɔshyɛn ni
pe na.
3 Oliviye tire shyɛn yɛn le sinmɛ lesaga
ki tanla. Nuŋgba yɛn wa ki kalige kɛɛ ki

† **3:1 3.1:** Ɛsidi 3.2; Naga 12.10 † **3:2 3.2:** Zhude 9 † **3:2 3.2:** Ŋga kì yo fɔ: *Naga yɛn ma, Zhozuwe wi woro paa kasɔn sumboyugo yɛn, ŋga pè tile ma wɔ kasɔn ni wi le,* ko yɛn naga nari ma yo Zhozuwe wìla pinlɛ ma yiri wa kulowo pi ni leele koŋgbanmbala mbele pàa yiri wa Babilɔni tara ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca pe ni. † **3:8 3.8:** Vile mɛgɛ ki yɛn na para Shɔfɔ ŋa wìla daga mbe pan wo sɛnrɛ na, wo ŋa wi yɛn Davidi wi setirige pyɔ; Zhere 23.5; 33.15; Zaka 6.12. † **3:9 3.9:** Pele naga jate ma yo sinndɛlɛgɛ ŋga ki sɛnrɛ ti yo, ko ki yɛn shɛrigo gbɔgɔ ye. Yɛngɛlɛ kɔlɔshyɛn koro yɛn ma taanla Yɛnŋɛlɛ lo ni, lo na li yɛn nali woolo pe go singi we. † **4:3 4.3:** Naga 11.4

na, sanŋga ki yɛn wa ki kamɛŋgɛ kɛɛ ki na†.»
4 A mì si sɛnrɛ ti lɛ naa, mɛɛ mɛrɛgɛ
ŋa wìla pye na para na ni wi yewe ma yo
fɔ: «Na tafɔ, ki yaara nda to kɔrɔ wo yɛn
mɛlɛ?»
5 Mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na ni, a
wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma sigi kɔrɔ
wi jɛn?»
A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo, na
tafɔ.»
6 Kona, a wì silan pye naa fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛn na sɛnrɛ nda yuun
Zorobabɛli wi kan tori yɛɛn fɔ:
‹Ki tunŋgo ŋga, ma yawa po tulugo ma,
ma fanŋga ko tulugo ma,
ɛɛn fɔ na yinnɛ lo fanŋga yi.›
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì
yo ma†.
7 Mboro yanwiga gbɔgɔ ŋga,
ma yɛn yiŋgi Zorobabɛli wi yɛgɛ na?
Pe yaa kɔɔn ya mbɔɔn yɔn yala fɛlɛ fɛlɛ
fɛlɛ.
Shɛrigo gbɔgɔ ki namunjɔ sinndɛlɛgɛ pa
ki yaa ka yiri wa ma ni.
Na paga kaa ki tari, leele pe yaa kaa jɔrɔgi
mbaa yuun fɔ:
Ki yɛn ma yɔn! Ki yɛn ma yɔn!»
8 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
na ni naa, ma yo fɔ:
9 «Zorobabɛli wo jate wìgi shɛrigo
gbɔgɔ ŋga ki nɔgɔ le, wo jate wi yaa sigi
wa mbege kɔ. Na ko ka pye ma, mboro
Zorobabɛli, ma yaa ki jɛn mbe yo fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lìlan tun
ye yeri.
10 Leele mbele pe yɛn na tunŋgo jɛɛlɛ
li lɛsanga wi tifaga, pe yaa ka mbogo
sinmana li yan Zorobabɛli wi yeri wila
mbogo ki waa, mbe sila yɔgɔri. Ki lam-
baala kɔlɔshyɛn wele, pe yɛn ma taanla
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛngɛlɛ koro ni, ŋgele ke
yɛn na tara ti ni fuun ti wele na toro†.»
11 A mì si sɛnrɛ ti lɛ naa, ma mɛrɛgɛ wi
yewe ma yo fɔ: «Ki oliviye tire shyɛn nda
le fitanladaga wi tanla, ka yɛn wi kalige
kɛɛ na, ka yɛn wi kamɛŋgɛ kɛɛ na, ko
kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ†?»
12 A mì suu yewe naa ki shyɛn wogo
na, ma yo fɔ: «Ki oliviye tige njere shyɛn
nda ti yɛn le tɛ pangala shyɛn ke tanla,
koro ŋgele sinmɛ mba pi yɛn paa tɛ yɛn,
pi maa tooro wa ke ni, ko kɔrɔ wo yɛn
mɛlɛ?»
13 Kona, a mɛrɛgɛ wì silan yɔn sogo ma
yo fɔ: «Ma sigi yaara nda ti kɔrɔ jɛn?»
A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo, na
tafɔ.»
14 Kona, a wì silan pye fɔ: «Nambala
shyɛn mbele pè sinmɛ pi wo pe na ma pe
wɔ†, a paa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ na
li yɛn tara ti ni fuun fɔ li kan poro wɛlɛ.»

5

Yariyanga kɔgɔlɔni wogo ŋga
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan:
Sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi
wà la pye na toro wa naayeri

1 Mìla na yɛgɛ ki yirige ma wele naa;
mbe ka wele, a mì si sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma
migi wa yan wi yɛn na tooro wa naayeri.
2 A mɛrɛgɛ wì silan yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi maa yaan?»
A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na yɛgɛ
yɛn sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wa na wi
yɛn na tooro wa naayeri. Wi titɔnlɔwɔ pi
yɛn mɛtɛrɛ kɛ, wi gbemɛ pi yɛn mɛtɛrɛ
kaŋgurugo.»
3 Kona, a wì silan pye fɔ: «Ki yɛn daŋga
ŋga ki yɛn na tuun tara ti lagapyew ki
na. Wa sɛlɛgɛ sɛwɛ wi yɛgɛ nuŋgba na, ki
yɛn ma yɔnlɔgɔ wa, ma yo fɔ yoolo mbele
fuun pe yɛn laga, pe yaa ka pe purɔ mbe
pe yirige laga ki laga ŋga ki ni. Wa wi
yɛgɛ sanŋga ki na, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa,
ma yo fɔ mbele fuun pe maa yagbogolo
wuguro wungu, pe yaa ka pe purɔ mbe
pe yirige laga ki laga ŋga ki ni.»
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì
yo fɔ:
«Mi yaa ki daŋga ki wa,
jaŋgo ki ye wa yoolo pe yinrɛ ti ni mbe
pe yigi,

† **4:6 4.6:** Ɛsidi 5.2 † **4:10 4.10:** Naga 5.6 † **4:11 4.11:** Naga 11.4 † **4:14 4.14:** Nambala shyɛn mbele pàa sinmɛ pi wo pe na ma pe wɔ, ki yaa pye poro pàa pye saraga wɔfɛnnɛ to Zhozuwe wo naa janmaratigi Zorobabɛli wi ni; Zhozuwe wo la pye shɛrɛgɛ kapyere to yɛkelewe, a Zorobabɛli wo pye tara to yɛkelewe.

konaa mbe ye wa ŋa wi maa yagbogolo
wuguro wungu na mɛgɛ ki na wi
go ki ni mboo yigi.
Ki yaa koro wa wi go ki ni,
mbege jɔgɔ pew, ali mbe sa pinlɛ ki
tiyapaara to naa ki kansinndɛɛrɛ ti
ni.»

Yariyanga kɔlɔshyɛn wogo ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan: Tipewe kala

5 Mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na ni, a
wì si fulo na tanla mala pye fɔ: «Ma yɛgɛ
ki yirige ma wele, yiŋgi maa yaan kila
yinrigi wamɛ?»
6 A mì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi yaraga
yi ko?»
A wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: «Le-
yaraga gbeŋge† kayi kila yinrigi.» A wì
sho naa fɔ: «Ki yɛn tara woolo pe ni fuun
pe mbasinmɛ po kacɛn.»
7 Mbe ka wele, a mì si leyaraga gbeŋge
ki katɔnŋgɔ kiiri ŋga kìla pye sunmu
wogo ki yan, kì yiri naayeri. A mì si
jɛlɛ wa yan wi yɛn ma cɛn wa leyaraga
gbeŋge ki nawa.
8 A mɛrɛgɛ wì sho fɔ: «Ki jɛlɛ ŋa wo
wi yɛn tipewe pi kacɛn we.» A wì si jɛlɛ
wi wɔnrɔgɔ maa le wa leyaraga gbeŋge
ki ni, mɛɛ sunmu katɔnŋgɔ ki tɛgɛ maga
yɔn tɔn.
9 Kona, a mì silan yɛgɛ ki yirige ma
wele, mɛɛ jɛɛlɛ shyɛn yan pè yiri sire na.
Tifɛlɛgɛ kìla pye na gbɔɔn wa pe kanwira
ti ni. Pe kanwira tìla pye paa jagapan
kanwira yɛn. A pè si leyaraga gbeŋge ki
lɛ, ma kari ki ni wa naayeri wo naa tara
ti sɔgɔwɔ pi ni.
10 Kona, mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na
ni, a mì suu yewe ma yo fɔ: «Pe yɛn na
kee leyaraga gbeŋge ki ni se yeri?»
11 A mɛrɛgɛ wì silan yɔn sogo, ma yo
fɔ: «Pe yɛn na kee ki ni wa Sineyari† tara
mbe sa gbɔgɔgo kan ki kan wa. Na paga
ki gbɔgɔgo ki kan mbe kɔ, pe yaa ki lɛ
mbege tɛgɛ wa ki tɛgɛsaga.»

6

Yariyanga kɔlɔtaanri wogo ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan: Wotoroye tijɛrɛ kala

1 Mìla na yɛgɛ ki yirige ma wele
naa; mbe ka wele, a mì si malaga
gbɔnwotoroye tijɛrɛ yan, pe yɛn na yin-
rigi yanwira shyɛn ta sɔgɔwɔ. Ki yanwira
tìla pye tuguyɛnrɛ yanwira.
2 Malaga gbɔnwotoro koŋgbanŋa, shɔn
yɛɛnlɛ pàa pye naa tilele. Malaga
gbɔnwotoro shyɛn woo, shɔn wɔɔlɔ pàa
pye naa tilele†.
3 Malaga gbɔnwotoro taanri woo,
shɔn fiile pàa pye naa tilele. Malaga
gbɔnwotoro tijɛrɛ woo, shɔnye mbele pàa
pye naa tilele pàa pye ma kɔnkɔn ma
yanlaga yanlaga†.
4 Kona, mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na
ni, a mì suu yewe ma yo fɔ: «Na tafɔ, ki
yaara nda to kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ?»
5 A mɛrɛgɛ wì silan yɔn sogo ma yo fɔ:
«Naayeri wi go tijɛrɛ tifɛlɛyɛ yoyi. Yi yɛn
na yinrigi wa laga ŋga yìla pye ma yere,
wa tara ti ni fuun tafɔ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ†.»
6 Shɔn wɔɔlɔ pàa pye na malaga
gbɔnwotoro ŋa tilele, pè si yɛgɛ sin wi
ni wa tara nda wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ ki na ti yeri. A shɔn fiile fiile pè si
taga pe na†. Shɔnye mbele pè kɔnkɔn ma
yanlaga yanlaga, a poro si yiri na kee wa
tara nda wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na
ti yeri†
7 A shɔn yɛɛnlɛ pè si fulo nɛɛ ki jaa mbe
sa tara ti yanri mbe toro. A mɛrɛgɛ wì sho
fɔ: «Ye kari ye sa tara ti yanri ye toro.»
A malaga gbɔnwotoroye pè si saa tara ti
yanri ma toro.
8 A mɛrɛgɛ wì silan yeri mala pye fɔ:
«Wele! Malaga gbɔnwotoroye mbele pe
yɛn na kee wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
tara ti yeri, poro pe yaa kanla naŋgbanwa
pi sogo na na ki tara woolo pe wogo na.»

† **5:6 5.6:** Leyaraga ŋga ki sɛnrɛ tì yo, litiri nafa wo mbaa ya mbe ye wa ki ni. † **5:11 5.11:** Shineyari tara to nuŋgba to pe yinri Babilɔni tara; ki tara tìla pye na tipege piin. † **6:2 6.2:** Naga 6.4-5 † **6:3 6.1-3:** Naga 6.2 † **6:5 6.5:** Naga 7.1 † **6:6 6.6:** Ŋga kì yo fɔ: *A shɔn fiile fiile pè si taga pe na,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *A shɔn fiile fiile pè si kari wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki yeri.* † **6:6 6.6:** Tara nda wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri to ti yɛn Babilɔni tara re; tara nda wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri to ti yɛn Ezhipiti tara re.

Yɛnŋɛlɛ làa konɔ kan Zakari
wi yeri ma yo
wi wunluwɔ njala kan
Zhozuwe wi kan

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para na ni naa, ma
yo fɔ:
10 «Mbele pè yiri wa kulowo pi ni
ma pan, yarikanra nda pè kan Hɛlidayi,
naa Tobiya konaa Yedaya pe yeri ma yiri
wa Babilɔni tara, kari ma sari shɔ pe
yeri. Yiri ma kari nala yɛɛn wa Sofoni
pinambyɔ Zhoziyasi wi go; ki leele pè yiri
wa Babilɔni tara ma pan ma tugu wa ki
go ki ni.
11 Ma sa ki warifuwe wo naa ki tɛ wi
shɔ pe yeri, ma wunluwɔ njala gbegele
wi ni, ma sali kan Yehozadaki pinambyɔ
Zhozuwe ŋa wi yɛn saraga wɔfɛnnɛ to wi
kan.
12 Ko puŋgo na, maga yo wi kan fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo
yɛɛn fɔ:
‹Naŋa wa yɛn laga ŋa pe yinri Vile;
wi yɛn laga ŋga na, yaraga pyew ki yaa
ka fi le.
Wi yaa ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
ki kan naa†.
13 Wo wi yaa ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki kan naa.
Wi yaa ka wunluwɔ pi gbɔgɔwɔ pi ta.
Wi yaa ka cɛn wunluwɔ pi na, mbaa
tegere ti piin leele pe go na.
Saraga wɔfɔ wa yaa ka pye mbe cɛn le wi
tanla wa wi wunluwɔ jɔngɔ ki na.
Pe shyɛn pe yaa kaa tunŋgo piin, pe yɔn
ki pye nuŋgba.›
14 «Wunluwɔ njala li yaa ka koro wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, jaŋgo
mbaa leele pe nawa tuun ki leele mbele
pe wogo na, poro wɛlɛ Helɛmu, naa To-
biya, naa Yedaya konaa Sofoni pinambyɔ
Hɛni wi ni.»
15 Leele mbele pe yɛn wa lege, pe yaa
ka pan mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
kanga tunŋgo ka pye. Na ki ka pye ma, pa
ye yaa ki jɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ, lo lìlan tun ye yeri. Na yaga
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti lɛ
mbaa tanri ti na jɛŋgɛ, pa ki kagala ke
ni fuun ke yaa pye mbe yɔn fili.

7

Yeŋge lege ŋga ki yɛn ma yɔn

1 Wunlunaŋa Dariyusi wi wunluwɔ pi
yɛlɛ tijɛrɛ wolo li yeŋge kɔlɔjɛrɛ wogo
ŋga pe yinri Kisilɛvu† yeŋge, ki pilige
tijɛrɛ wogo ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
Zakari wi ni naa.
2 Betɛli ca woolo pàa Sarezɛri, naa
Eregemu Melɛki konaa wi woolo pele tun
ma yo pe sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri;
3 konaa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, saraga wɔfɛnnɛ mbele pe wa li
shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pe sa pe yewe mbe
pinlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni, mbe pe
pye fɔ: «Ki daga we koro waa gbele konaa
mbaa yeŋge nii yɛlɛ li yeŋge kaŋgurugo
wogo ki ni, paa yɛgɛ ŋga na we yɛn naga
piin, maga lɛ wa yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ ni le?»
4 Kona, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, a lì sili sɛnrɛ ti yo mi Zakari na
kan ma yo fɔ:
5 «Ki yo tara woolo pe ni fuun pe kan
konaa saraga wɔfɛnnɛ pe kan fɔ:
‹Maga lɛ wa, yɛlɛ nafa taanri ma
yiri kɛ ni, ye ma yeŋge le ma
kunwɔ gbelege gbele yɛlɛ li yeŋge
kaŋgurugo wogo naa kɔlɔshyɛn
wogo ki na†;
ɛɛn fɔ naga yɛn ma, kaselege ko na, ye ma
yeŋge ki le mbe mi gbɔgɔ wi le?›
6 Na ye kaa nii mbaa woo,
ndɛ ye maa nii na woo ye yɛɛra tɔnli wo
kala na?
7 Naga yɛn ma, ko sɛnrɛ nuŋgba nda
to ma Yawe Yɛnŋɛlɛ làa le li yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ koŋgbanmbala pe yɔn, a pèri yo
wi le? Ki sanga wi ni, leele pàa pye ma cɛn
wa Zheruzalɛmu ca konaa ki kanŋgara na
cara ti ni yɛyinŋge na, leele la pye ma
cɛn fun wa Negɛvu tara to naa yanwira
tigiwɛn tara ti ni.»

† **6:12 6.12:** Zhere 23.5; 33.15; Zaka 3.8 † **7:1 7.1:** Kisilɛvu yeŋge ki ma saa yala Supurugo (Novamburu) yeŋge naa Suyirigbɔgɔ (Desamburu) yeŋge ko ni. † **7:5 7.5:** Kìla pye pe ma yeŋge ki le yɛlɛ li yeŋge kaŋgurugo wogo ki na, mbe pe yɛɛ nawa to wunlunaŋa Gedaliya wi gbokala li yɛfiile li na; konaa pe maga le fun yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki na, mbe pe yɛɛ nawa to sanga ŋa ni pe juguye pàa pan ma Zheruzalɛmu ca ki yɔn tɔn mbege shɔ ki yɛfiile li na.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti yo Zakari
wi kan, ma yo fɔ:
9 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa
lì yo yɛɛn fɔ:
‹Yaa kiti wi kɔɔn yaa yala ŋga kì sin ki ni.
Yaa kajɛŋgɛ piin ye yɛɛ kan, yaa ye yɛɛ
yinriwɛ taa.
10 Yaga kaa naŋgunjaala poro naa pijiri-
wele pe jɔlɔ,
naa nambanmbala poro naa fyɔnwɔ
fɛnnɛ pe ni.
Yaga kaa kapege jate wa ye nawa ye lewee
yɛɛnlɛ pe ni.› »
11 «Ɛɛn fɔ pàa je mbe logo. Pàa yiri ma
je, ma pe yɛɛ pye nuŋgbojiile, jaŋgo paga
ka ta mbe logo.
12 Pàa pe kotoro ti ŋgbanŋgban pe yɛɛ
na paa lulu yɛn, jaŋgo Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ, làa li lasiri konaa
li sɛnrɛ nda yo li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
koŋgbanmbala pe kan li yinnɛ li fanŋga
na, a pèri yo, paga ka ta mberi logo. Kona,
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì si
nawa ŋgban pe ni fɔ jɛŋgɛ.
13 A lì sho fɔ:
‹Mìla pe yeri sanga ŋa ni,
pe sila yɛnlɛ mbe logo na yeri.
Koni, poro fun pe yaa na yeri,
mi se logo pe yeri.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì
yo ma.
14 Ki kala na, mì pe gbɔn ma pe jaraga wa
cɛngɛlɛ ke ni fuun ke sɔgɔwɔ,
koro ŋgele pe sila ke jɛn we.
A tara tì koro waga pe puŋgo na.
Lere sila pye na paan wa ti ni, lere sila
pye na yinrigi wa ti ni.
Ki tara nda tìla pye tara tiyɔnrɔ, pèri pye
tì koro waga.› »

8

Yɛnŋɛlɛ lìgi yɔn fɔlɔ kɔn
mbe duwaw Zheruzalɛmu ca ki na naa

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
làa li sɛnrɛ ti yo na kan naa.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Siyɔn ca kìlan ndanla jɛŋgɛ ndanlawa
yenjara woo ni.
Ki yɛn mala ndanla ndanlawa gbɔɔ ni wa
na kotogo na.»
3 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan naa wa Siyɔn
yanwiga ki na,
mbe cɛn naa wa Zheruzalɛmu ca ki ni.
Pe yaa kaa Zheruzalɛmu ca ki yinri kase-
lege ca;
pe yaa kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ li yanwiga ki yinri yanwiga
kpoyi.»
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Lelɛŋgbaara naa jɛniŋgbaara ti ni, pe
yaa kaa paan mbaa cɛɛn naa wa
Zheruzalɛmu ca katoro ti ni,
gbɔtangaŋgala ni pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe kɛɛ,
yinwetɔnlɔgɔ ŋga pe yaa ta mbe lɛ ki kala
na.
5 Ca ki katoro ti yaa ka yin lenambiile naa
sumborombiile pe ni, pe yaa kaa
jinrigi wa katoro ti ni.»
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa
lì yo yɛɛn fɔ:
«Izirayɛli woolo mbele pè koro go na, na
kaa pye ki kala li yaa pye kagbɔgɔ
pe yɛgɛ na ki piliye yi ni, mi wo
yɛgɛ na ki se pye kagbɔgɔ na yeri.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì
yo ma.»
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Wele, mi yaa na woolo pe shɔ tara nda
wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri ti woolo
pe kɛɛ,
mbe pe shɔ tara nda wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ
yeri ti woolo pe kɛɛ.
8 Mi yaa pan pe ni,
pe yaa pan mbe cɛn wa Zheruzalɛmu ca.
Pe yaa ka pye na woolo,
mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ kaselege naa
kasinŋge na.»
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye kotogo le ye yɛɛ ni!
Sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa
yo,
sanga ŋa ni leele pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ li shɛrigo gbɔgɔ
ki nɔgɔ le,

mbege kan naa fɔnŋgɔ,
ko sɛnrɛ nuŋgba to ye yɛn na nuru nala naa.
10 Sanni ki wagati wi sa gbɔn,
lere sila pye na sara taa wi tunŋgo ki na,
sara sila pye na taa fun yaayoro ti tunŋgo ki na.
Leele pe sila pye na kee mbaa paan yɛyinŋge na juguye pe kala na;
katugu mìla leele pe yirige ma pe wa pe yɛɛ na.
11 Koni, ki cɛnlɛ na li woolo mbele pè koro go na,
mi se pe yigi paa yɛgɛ ŋga na mìla ki pye faa we.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.
12 Mi yaa yɛyinŋge kan ye yeri laga tara ti ni.
Ɛrɛzɛn tiire ti yaa la sɛni.
Yarilire ti yaa la yɔngɔ wa tara ti na.
Tisara ti yaa la paan tara ti na.
Mi yaa ki yarijɛndɛ nda ti ni fuun ti kan na woolo mbele pè koro go na pe yeri†.
13 Yoro zhuda tara woolo, naa Izirayɛli tara woolo,
yɛgɛ ŋga na yàa pye faa cɛnlɛ na li woolo pè daŋga cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mi yaa ye shɔ. Ye yaa pye duwaw piile.
Yaga ka fyɛ ye kotogo le ye yɛɛ ni.»
14 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye tɛlɛye pàa na nawa pi ŋgban sanga ŋa ni,
mìla ki kɔn maga tɛgɛ mbe ye jɔlɔ.
Mi sila yɔn sɔngɔrɔ ki wogo ki pyewe na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.
15 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, koni mìgi kɔn maga tɛgɛ
mbe kajɛŋgɛ pye yoro Zheruzalɛmu ca woolo ye kan konaa Zhuda tara woolo ye kan.
Yaga ka fyɛ.
16 Ŋga ye daga mbaa piin ki ŋgaː
Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yaa kaselege yuun ye lewee yɛɛnlɛ pe kan.
Wa ye kiti kɔnsara ti ni, yaa kiti wi kɔɔn yaa yala kaselege ki ni, mbe ta mbaa yɛyinŋge nii leele pe sɔgɔwɔ†.
17 Ye ni wa kpɛ ka ka kapege jate wa wi kotogo na wi lewee yɛnlɛ wa ni.
Yaga kaa wungu yagbolo na,
katugu ki kapyere nda ti ni fuun ti yɛn mala mbɛn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Yeŋge lepiliye yi yaa kanŋga mbe pye yɔgɔrimɔ piliye

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ làa li sɛnrɛ ti yo na kan na yeri na, ma yo fɔ:
19 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yeŋge ŋga ye ma le yɛlɛ li yeŋge tijɛrɛ wogo ki na, naa ŋga ye ma le yeŋge kaŋgurugo wogo ki na, naa ŋga ye ma le yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki na konaa ŋga ye ma le yeŋge kɛ wogo ki na†, ki piliye yi yaa kanŋga mbe pye Zhuda tara woolo pe yeri yɔgɔrimɔ piliye, naa nayinmɛ piliye konaa fɛti yɔgɔrimɔ piliye. Ɛɛn fɔ, ye ti kaselege naa yɛyinŋge ki ye ndanla.› »
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo yaa ka pan naa fɔnŋgɔ laga Zheruzalɛmu ca ki ni, konaa cara lɛgɛrɛ ta woolo ni.
21 Ca ka woolo yaa ka yiri mbe saga yo ca ka yɛgɛ woolo kan mbe yo fɔ: ‹Ye yiri we kari we sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri! We sa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li lagaja!› Ki ca woolo pe yaa ka pe yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Woro fun we yaa kari wa.›
22 Tara lɛgɛrɛ woolo naa cɛngɛlɛ fanŋga wogolo yaa ka pan wa Zheruzalɛmu ca mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li lagaja konaa mbeli yɛnri.»
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Ko sanga wo ni, leele kɛ yaa ka yiri sɛnrɛ pyew ti leele pe ni

† **8:12 8.12:** Oze 2.23-25; Amɔ 9.13-15 † **8:16 8.16:** Efɛ 4.25 † **8:19 8.19:** Babilɔni tara fɛnnɛ pàa pan ma to Zheruzalɛmu ca ki na, ma tulugo koŋgbanŋga wɔ wa ca ki mbogo ki ni, kìla pye, Zheruzalɛmu ca woolo pe ma yeŋge le yɛlɛ li yeŋge tijɛrɛ wogo ki na, mbe pe yɛɛ nawa to ki wogo ki na; naa pe juguye pàa pan maga lɛ mbe Zheruzalɛmu ca ki yɔn tɔn mbege shɔ, kìla pye pe ma yeŋge ki le fun yɛlɛ li yeŋge kɛ wogo ki na, mbe pe yɛɛ nawa to ki yɛfiile na.

cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, mbe sa Zhufuye naŋa nuŋgba yigi wi derigbɔgɔ ki nɔgɔna yɔn ki na, mboo pye fɔ: ‹We yaa pinlɛ ma ni mbe kari, katugu wège logo ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn ye ni.› »

IZIRAYƐLI WOOLO PORO NAA CƐNGƐLƐ SANŊGALA KE NI

9

9–14

Cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma Izirayɛli woolo pe maga Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔlɔgɔ wa ke na konaa mbe duwaw ke na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti nda.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro tì gbɔn wa Hadiraki† tara,
tì gbɔn fɔ wa Damasi† ca;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ yɛn sɛnwee piile pe ni fuun pe na,
paa yɛgɛ ŋga na li yɛgɛ yɛn Izirayɛli cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe na we†.

2 Yɛnŋɛlɛ li yɛn na para Hamati† ca ki wogo na fun,
ko ŋga ki yɛn wa Damasi ca ki tanla we.
Li yɛn na para Tiri ca naa Sidɔn† ca ti wogo na fun,
ali mbege ta tijinliwɛ gbɔɔ yɛn pe yeri.
3 Tiri ca fɛnnɛ pè malaga sigego kan pe yɛɛ kan.
Pè warifuwe lɛgɛrɛ gbogolo pe yɛɛ kan paa taambugɔ yɛn,
ma tɛ lɛgɛrɛ gbogolo pe yɛɛ kan paa koŋgolo taambugɔ yɛn.
4 Ɛɛn fɔ, we Fɔ wi yaa pe kɛɛ yaara ti ni fuun ti shɔ pe yeri,
mbe malaga sigembogo ŋga kì pe ca ki maga ki jan mbege wa wa kɔgɔje wi ni.
Kasɔn yaa ka ca jate ki sogo mbege kɔ†.
5 Asikalɔn ca fɛnnɛ pe yaa ki wogo ki yan mbaa fyɛ.
Gaza ca fɛnnɛ fun pe yaa ka fyɛ mbaa seri jɔlɔgɔ ki kala na.
Ekirɔn ca fɛnnɛ fun pe yaa pe kɛɛ ndagaserege ki la.
Wunluwɔ se ka pye wa Gaza ca ki ni.
Lere se ka cɛn wa Asikalɔn ca naa.
6 Nambanmbala pe yaa ka pye mbe cɛn wa Asidɔdi ca.
Kì ka pye ma, mi yaa Filisiti tara fɛnnɛ pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kɔ†.
7 Mi yaa ka kara nda ti kasanwa† pi yɛn ti ni ti wɔ wa pe yɔn,
mbe yarisunndo kara ti wɔ wa pe yɔn.
Mbele pe yaa ka koro go na pe ni, pe yaa ka pye mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na woolo paa Zhuda cɛnlɛ li setirige ka yɛn.
Ekirɔn ca woolo pe yaa ka pye na woolo paa yɛgɛ ŋga Zhebusi† cɛnlɛ woolo pàa kanŋga ma pye na woolo.
8 Mi yaa kanla tara ti maga mbaa ti kɔrɔsi,
jaŋgo juguye pe maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe maa tooro na kee na paan, paga ka gbɔn ti na.
Fanŋga fɔ wa se ka jɔlɔgɔ taga pe na naa;
katugu mi jate mi yaa la pe go singi.

Wunlunaŋa ŋa wi yaa ka pan mbe yɛyinŋge ki kan naa

9 Yoro Siyɔn ca woolo, yaa yɔgɔri jɛŋgɛ.
Yoro Zheruzalɛmu ca woolo yaa jɔrɔgi nayinmɛ ni.
Ye wele! Ye wunlunaŋa wi ŋa wila paan ye kɔrɔgɔ.

† **9:1 9.1:** Hadiraki, ca ka layi ŋga kìla pye wa Siri tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na. † **9:1 9.1:** Damasi ca ko kìla pye Siri tara ti cagbɔgɔ ye. † **9:1 9.1:** Eza 17.1-3; Zhere 49.23-27; Amɔ 1.3-5 † **9:2 9.2:** Hamati ca kìla pye Hadiraki ca naa Damasi ca sɔgɔwɔ pi ni, wa Siri tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na. † **9:2 9.2:** Tiri ca fɛnnɛ naa Sidɔn ca fɛnnɛ pàa pye kɔgɔje wi jɛnfɛnnɛ ma fanŋga ta, ma pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ, safari ŋa pàa pye na waa wi fanŋga na. † **9:4 9.4:** Eza 23.1-18; Eze 26.1–28.26; Zhowɛ 4.4-8; Amɔ 1.9-10; Mati 11.21-22; Luki 10.13-14 † **9:6 9.5-6:** Gaza, naa Ekirɔn, naa Asikalɔn konaa Asidɔdi cara tìla pye Filisiti tara cagbɔrɔ to ta, nda tìla pye kagbɔgɔ yɔn. † **9:7 9.7:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ tìgi naga ma yo fɔ lere si daga mbe kara ka nda ti kasanwa pi yɛn ti ni, nakoma mbe yaayogo ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni ki kara ta ka; Levi 17.11-12; Dete 12.15-16. Ma si yala Filisiti tara fɛnnɛ poro la pye na to kaa, katugu ŋgasele sila pye pe yeri, na laa ki wogo ki sa. Koni Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbe Filisiti tara fɛnnɛ pe yɛgɛ kɔn paga kaa kara kaa nda ti kasanwa pi yɛn ti ni, katugu li yɛn na jaa mbe pe pye li woolo fun. † **9:7 9.7:** Zhebusi cɛnlɛ woolo pàa pye Kana tara fɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca, ko ŋga pàa pye na yinri Zhebusi ca sanni wunlunaŋa Davidi wi saga shɔ wigi ta; 2 Sami 5.6-7; 1 Kuro 11.4-6. Zhebusi cɛnlɛ woolo pàa pye ma cɛn yɛyinŋge na wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ; Zhozu 15.63.

Wi yɛn sinŋɛ ma pye cew tafɔ.
Wùu yɛɛ tirige ma lugu ma cɛn sofile na.
Wi yɛn ma lugu ma cɛn sofile pyɔ na,
sofile nɔ pyɔ na†.

10 Mi yaa ka malaga gbɔnwotoroye pe kɔ
mbe pe wɔ wa Efirayimu† tara,
mbe malaga gbɔnshɔnye pe kɔ mbe pe wɔ
wa Zheruzalɛmu ca.
Malaga gbɔnsandira ti yaa ka kaari fun.
Ki wunlunaŋa wi yaa kaa yɛyinŋge sɛnrɛ
yuun cɛngɛlɛ ke kan.
Wi yaa kaa wi tegere ti piin mbege lɛ
kɔgɔje wa na saga wa kɔgɔje wa na,
mbege lɛ wa Efirati gbaan wi na fɔ sa
gbɔn wa tara ti kɔsaga ki na.

We Fɔ wi yaa ka mbele juguye
pàa yigi kasopiile pe wɔ
wa kulowo pi ni

11 We Fɔ wì yo fɔ:
«Yoro wo na, Zheruzalɛmu ca woolo, yɔn
finliwɛ mba mìla le ye ni ye saara
yaayoro kasanwa pi fanŋga na,
ki yɔn finliwɛ pi kala na, mbele pàa yigi
ye ni kasopiile ma kari pe ni, mi
yaa pe wɔ wa pe kulowo pi ni, wa
tɔnmɔ wege ŋga tɔnmɔ woro wa ki
ni†.
12 Yoro kasopiile wele, yoro mbele jigi
tagasaga yɛn ye yeri,
ye sɔngɔrɔ ye pan wa ye ca ki ni, ko ŋga
malaga sigembogo yɛn maga maga
ma yagara.
Nala yɛɛn, mi yɛn naga yuun ye kan fɔ
jɔlɔgɔ ŋga yè jɔlɔ, mi yaa kajɛŋgɛ
tɛgɛsaga shyɛn pye ye kan ki yɔngɔ.
13 Katugu mi yaa ka Zhuda cɛnlɛ woolo
poro pye paa na sandiga yɛn mbege
tile,
mbe Efirayimu cɛnlɛ woolo poro pye paa
na sandiga wanla yɛn.
Yoro Siyɔn ca woolo, mi ye pinambiile pe
yirige mbe pe wa Yavan† tara woolo
pe na.
Mi yaa ye pye paa maliŋgbɔɔn kotogofɔ
wi tokobi yɛn.»
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kali yɛɛ naga wa
naayeri wa pe go na.
Li wanla li yaa ka kari paa yɛnŋɛlɛ
yɛngɛlɛmɛ yɛn.
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kali mbanlaga
ki win.
Li yaa ka pan wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
tifɛliŋgbɔrɔ ti ni.
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li
yaa kaa li woolo pe go singi.
Pe yaa ka pe juguye pe tɔngɔ,
mbe gbafuuro sinndɛɛrɛ ti yaari.
Pe yaa ka pe juguye pe kasanwa pi jaraga
mbaa tinni ndɛɛ paa sinndire piin.
Pe yaa kaa kasanwa pi wuun paa yɛgɛ
ŋga na pe ma kaa leyaara ti yin
saara yaayoro kasanwa pi ni mboo
yanragi yanragi,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa kasanwa pi
wo saraga wɔsaga ki yɛngɛlɛ ke na
we.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe
shɔ ki pilige ki ni.
Li yaa ka poro mbele li woolo pe shɔ paa
yɛgɛ ŋga na yaayoro kɔnrifɔ ma
kaa wi yaayoro ŋgbelege shɔ we.
Pe yaa kaa yɛngɛlɛ wa li tara ti ni paa
sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro yɛn,
nda ti yɛn wunluwɔ njala na.
17 Pe yaa ka pye fɛrɛwɛ na dɛ!
Pe yaa ka pye tiyɔɔnlɔ dɛ!
Bile wi yaa kaa fanŋga kaan lefɔnmbɔlɔ
pe yeri,
duvɛn fɔnŋɔ wila fanŋga kaan sumbonɔ
pe yeri.

10

Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yɔn fɔlɔ lɛ
mbe Zhuda tara woolo pe shɔ

1 Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri tisaga ki ni, li
tisara puŋgo woro ti kan ye yeri.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma tifɛliŋgbɔrɔ tisara
ti yirige,
li yaa tisara lɛgɛrɛ kan ye yeri.
Li yaa ti yariluguro ti fi wa ye ni fuun
nuŋgba nuŋgba ye kɛɛrɛ ti ni.

† **9:9 9.9:** Mati 21.5; Zhan 12.15 † **9:10 9.10:** Laga ki laga ŋga ki ni, Efirayimu tara to yɛn ma taanla Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ lɛɛ po ni. † **9:11 9.11:** Tɔnmɔ wege ŋga tɔnmɔ woro wa ki ni, ko yɛn na para pe kulowo po sɛnrɛ na wa Babilɔni tara. † **9:13 9.13:** Yavan tara to nuŋgba to pe yinri Girɛsi tara re.

2 Katugu ye go yarisunndo ti maa go fu
sɛnrɛ yuun ye kan.
Ye jɛlɛfɛnnɛ pe maa yagbogowo kagala
yaan na yuun ye kan.
Wɔɔnrɔ wɔnlɔfɛnnɛ pe wɔɔnrɔ ti yɛn
wagafe,
pe kotogo sogowo sɛnrɛ ti yɛn go fu sɛnrɛ.
Ki kala na, leele pe yɛn na yanri na toro
faa paa yaayoro ŋgbelege yɛn,
pe yɛn na jɔlɔ paa simbaala yɛn mbele
kɔnrifɔ woro pe na†.

3 Mì nawa ŋgban jɛŋgɛ yaayoro
kɔnrifɛnnɛ pe ni.
Mi yaa jɔlɔgɔ wa yɛkeele pe na,
katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ mì pan mbanla woolo pe
gbogolomɔ pi kɔn mbe wele,
po mba pi yɛn Zhuda cɛnlɛ woolo wele.
Mi yaa ka pe pye paa na malaga gbɔnshɔn
jɛnŋɛ yɛn.
4 Teele pe cɛnlɛ pyew pele yaa ka yiri wa
Zhuda cɛnlɛ li ni,
mbe sheli paa go yɛnlɛ sinndɛlɛgɛ yɛn,
mbe liri paa paraga go ki kankanŋgala
yɛn,
mbe pye fanŋga ni paa malaga
gbɔnsandiga yɛn.
5 Pe yaa ka pye paa maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ yɛn,
mbe pe ta malaga ki na, pe yɛn na pe
juguye pe tangala na kee paa konɔ
fɛnrɛgɛ yɛn.
Pe yaa ka malaga ki gbɔn, katugu mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ka pye pe ni.
Kona, pe yaa ka fɛrɛ wa pe juguye mbele
pe yaa ka pye shɔnye na pe na.

6 Mi yaa ka fanŋga gbɔgɔ le Zhuda cɛnlɛ
woolo pe ni.
Mi yaa ka Zhozɛfu setirige piile† pe shɔ.
Mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan pe ni wa pe
tara naa,
katugu pe yinriwɛ yɛn na na.
Ki yaa ka pye ndɛɛ mi sila je pe na.
Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ
le.
Mi yaa ka pe yɛnrɛwɛ pi logo.
7 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yaa ka pye paa
nambala kotogofɛnnɛ yɛn.
Pe nawa pi yaa ka yinŋgi pe na ndɛɛ leele
mbele duvɛn wɔ.
Pe piile pe yaa kaga wogo ki yan mbaa
yɔgɔri.
Yɔgɔrimɔ gbɔɔ yaa ka pye wa pe kotogo
na Yawe Yɛnŋɛlɛ li kala na.
8 Mi yaa ka wofele win mbe pe gbogolo,
katugu mi yaa ka pe shɔ.
Pe yaa sɔngɔrɔ mbe lɛgɛ naa paa yɛgɛ ŋga
na pàa pye faa we.
9 Mì pe jaraga wa dunruya cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ.
Ɛɛn fɔ mbe pe ta wa ki taleere ti ni, pe
yaa nawa to na na.
Poro naa pe piile pe ni pe yaa kaa pe
yinwege ki piin.
Ko puŋgo na, pe yaa ka yiri wa, mbe
sɔngɔrɔ mbe pan.
10 Mi yaa ka pe yirige mbe pe wɔ wa
Ezhipiti tara.
Mi yaa ka pe wɔ wa Asiri tara, mbe pe
gbogolo.
Mi yaa ka pan pe ni wa Galaadi tara konaa
wa Liban tara.
Pe cɛnsaga ki yaa ka kologo pe na yɛrɛ.
11 Pe yaa ka kɔgɔje wi kɔn mbe wɔ wa
jɔlɔgɔ ki ni.
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kɔgɔje tɔnmɔ mba pi
maa yinrigi na tuun pi gbɔn mboo
sinŋge.
Nili gbaan wi latijuro ti ni fuun ti yaa ka
waga.
Asiri tara fɛnnɛ pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi yaa ka
kɔ.
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe wunluwɔ kanŋgala
li yaa ka shɔ pe yeri†.
12 Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa kanla
fanŋga ki le na woolo pe ni.
Pe yaa kaa tanri na nandanwa kala lo na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

11

Mbele pe yɛn fanŋga fɛnnɛ
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka
pe fanŋga ki jan

† **10:2 10.2:** Mati 9.36; Maki 6.34 † **10:6 10.6:** Zhozɛfu setirige piile poro nuŋgba poro pe yɛn Izirayɛli woolo wele. † **10:11 10.11:** Ezhipiti tara fɛnnɛ pe wunluwɔ kanŋgala li yaa ka shɔ pe yeri, ko kɔrɔ wo yɛn pe wunluwɔ pi yaa ka to.

1 Mboro Liban tara, ma tara yesara ti yɛngɛlɛ,
jaŋgo kasɔn mbe ye kɔɔn sɛdiri tire ti sogo.
2 Yoro sipirɛsi tire, yaa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ yuun,
katugu sɛdiri tire tì toori.
To nda ti yɛn tire tiyɔnrɔ, pèri jaanri.
Yoro Bazan tigbɔrɔ gbɔrɔ, yaa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ yuun,
katugu kɔwɔgɔ ŋga lere saa ya ye wa ki ni, pège tire ti jaanri.
3 Pe yɛn na simbaala kɔnrifɛnnɛ pe yuŋgbɔgɔrɔ gbelege ki nuru,
katugu pe naniwɛ jɛmbɛ pì jɔgɔ.
Pe yɛn na jara yirifɔnmbɔlɔ pe gbelege ki nuru,
katugu Zhuridɛn gbaan kɔwɔgɔ ŋga kìla pye pe larasaga kì jɔgɔ.

Simbaala kɔnrifɛnnɛ shyɛn pe kala

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Simbaala mbele pe daga mbe gbo, maa pe kɔnri.
5 Mbele pe ma pe lɔ, pe ma pe gbo, lere na pe pye mbe yo pe kapege pye. Mbele pe maa pe pɛrɛ, poro ma yo fɔ: ‹Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo, katugu wè pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ.› Ki simbaala kɔnrifɛnnɛ tipeele pe yɛrɛ na simbaala pe yinriwɛ ta, mbe si ka pe shɔ.»
6 «Ki kala na, mi se tara woolo pe yinriwɛ ta. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Mi yaa sɛnwee piile pe le pe sɛnwee yɛɛnlɛ pe kɛɛ, konaa mbe pe le pe wunlunaŋa wi kɛɛ. Wunlumbolo pe yaa ka tara ti jɔgɔ pew, mi se ka lere kpɛ shɔ pe kɛɛ.»
7 Kona, simbaala mbele paa daga mbe gbo, a mi nɛɛ pe kɔnri, mbele pàa pye ma te wa simbaŋgbelege ki ni poro wogo ko la wɛ. A mì si simbaala kɔnrikanŋgagala shyɛn lɛ, ma nuŋgba mɛgɛ taga nali yinri Yinmɛ kanŋgala, ma sanna li mɛgɛ taga nali yinri Nuŋgbama kanŋgala. A mì si saa na simbaala pe kɔnri.
8 Yeŋge nuŋgba ni, a mì si simbaala kɔnrifɛnnɛ taanri pe purɔ. A simbaala pè si kaa na nawa pi ŋgban fun; poro fun, a na la kɔ pe na.
9 Kona, a mì si simbaala pe pye fɔ: «Mi se kɔnri ye na naa. Mbele yaa ku, poro mbe ku. Mbele yaa kɔ mbe wɔ wa, poro mbe kɔ pe wɔ wa. Mbele ka koro go na, poro mbaa pe yɛɛ kaa.»
10 Kona, a mì silan simbaala kɔnrikanŋgala na pe yinri Yinmɛ kanŋgala li lɛ mali kaari, maga naga fɔ yɔn finliwɛ mba mìla le Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, mùu jɔgɔ.
11 Ki pilige ki ni, yɔn finliwɛ pìla jɔgɔ ma wɔ wa. Kì pye ma, simbaala mbele pàa pye ma te wa simbaŋgbelege ki ni ma wɛ†, poro mbele pàa pye nala kɔrɔsi, a poro sigi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo sɛnrɛ ri.
12 Kona, a mì si pe pye fɔ: «Ki ka ye ndanla, yanla sara wi kan na yeri. Ɛɛn fɔ, na kii si ye ndanla, yoo yaga wa.» Kì pye ma, a pè si warifuwe pyɔ nafa ma yiri kɛ† jiri ma kan na yeri na sara.
13 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: «Na kala lì gbɔgɔ pe yeri yɛgɛ ŋga na ki kɔ wowi yɛɛn! Ki penjagbɔrɔ nda ti lɛ, ma sari kan cɔrɔ fanrifɔ wi yeri†.» Kì pye ma, a mì sigi warifuwe pyɔ nafa ma yiri kɛ wi lɛ ma saa wi kan cɔrɔ fanrifɔ wi yeri, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni†.
14 Ko puŋgo na, a mì silan simbaala kɔnrikanŋgala shyɛn wolo na pe yinri Nuŋgbama kanŋgala li kaari. Mìla ko pye maga naga fɔ tosege ŋga ki yɛn Zhuda tara woolo naa Izirayɛli tara woolo pe sɔgɔwɔ kì jɔgɔ.
15 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye naa fɔ: «Koni, simbaala kɔnrifɔ yaara lɛ, mɔɔ yɛɛ pye paa tijinliwɛ fu fɔ yɛn.

† **11:11 11.11:** Ŋga kì yo fɔ: *Simbaala mbele pàa pye ma te wa simbaŋgbelege ki ni ma wɛ,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛnrɛ ti mbe ya logo fun naa fɔ: *Simbaala pɛrɛfɛnnɛ.* † **11:12 11.12:** Warifuwe pyɔ nafa ma yiri kɛ wo la pye kulonaŋa wi lɔsara, naga nari fɔ penjara tì kan ŋa yeri, pòo tifaga (Ɛki 21.32). † **11:13 11.13:** Ŋga kì yo *cɔrɔ fanrifɔ,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki kɔrɔ wi mbe ya logo fun fɔ tugurɔn yanfɔ. Warifuwe piile mbele tagafɛnnɛ pàa pye na paan, tugurɔn yanfɔ wìla pye naga penjara ti yanni nari gbegele tugumbiile. Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Eburuye sɛnrɛ ni, ŋga kì yo fɔ: *Cɔrɔ fanrifɔ,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele yɛgɛ ni Eburuye sɛnrɛ ni, konaa ŋa pe yinri Siriyaki wi ni, pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Yarijɛndɛ tɛgɛsaga.* † **11:13 11.12-13:** Mati 27.9-10

16 Wele, mi yaa simbaala kɔnrifɔ wa
yirige laga tara ti ni, ŋa wi se kaa sim-
baala mbele pe yɛn na kuun pe yinriwɛ
taa. Wi se kaa kee saa mbele pè puŋgo
pe lagajaa. Wi se kaa mbele pè wɛlɛgɛ
pe wɛrɛ piin. Wi se kaa yaakara kaan
mbele pe yɛn ŋgbaanla pe yeri. Ɛɛn fɔ,
simbaala mbele pè tɔrɔ, poro wi yaa kaa
kuun mbaa kaa, fɔ yɛrɛ mbaa pe yenjoro
ti walagi.»
17 Simbaala kɔnrifɔ ŋa wì jaga,
wo ŋa wùu simbaŋgbelege ki yaga,
jɔlɔgɔ yɛn wi wogo!
Tokobi yaa wi kɛɛ ki kɔn,
mboo kalige yɛnlɛ li ya.
Wi kɛɛ ki yaa waga wi na pew,
wi kalige yɛnlɛ li yaa jɔgɔ wi na pew.

12

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Zheruzalɛmu ca ki shɔ, na juguye paga pan mbe to ki na we

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo
Izirayɛli woolo pe wogo na, tori nda.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì naayeri wi gbegele,
ma tara ti teŋge, konaa ma yinwege ki le
sɛnwee wi ni, pa lì yo yɛɛn fɔ:
2 «Ye wele, mi yaa ka Zheruzalɛmu ca
ki pye paa wɔjɛnnɛ yɛn, na li yɛn ma
yin duvɛn ŋa wi maa yɛgɛ kanŋgi wi ni.
Cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn ma ca ki maga,
ke yaa wi wɔ fɔ wila pe yɛgɛ kanŋgi.
Ki yɛgɛ kanŋguwa pi yaa ka gbɔn Zhuda
tara woolo pe na fun, juguye na paga ka
pan mbe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan mbe
Zheruzalɛmu ca ki yɔn tɔn we.
3 Ko pilige ko ni, mi yaa Zheruzalɛmu ca
ki pye sinndɛlɛgɛ ŋga ki nugu cɛngɛlɛ ke
ni fuun ke kan. Mbele fuun ka kaa ki jaa
mbege yirige, pe yaa ka pe yɛɛ wɛlɛgɛ fɔ
jɛŋgɛ. Kona, dunruya cɛngɛlɛ ke ni fuun
ke yaa ka gbogolo mbe yiri Zheruzalɛmu
ca ki kɔrɔgɔ.
4 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma, fɔ mi yaa ka sunndo kɔngɔ wa pe
shɔnye pe ni fuun pe na, mbe go yinriwɛ
wa pe shɔn lugufɛnnɛ pe na fyɛrɛ gbɔrɔ
ti kala na. Ɛɛn fɔ mi yaa kaa wele Zhuda
tara woolo poro na. Cɛngɛlɛ sanŋgala ke
shɔnye pe ni fuun poro na, mi yaa ka
yɛnfyɔnrɔ wa pe na.
5 Kona, Zhuda tara teele pe yaa kaa
ki yuun wa pe yɛɛ nawa fɔ: ‹Pa
Zheruzalɛmu ca woolo pe fanŋga ki maa
yinrigi wa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ li yeri, lo na li yɛn pe Yɛnŋɛlɛ le.›
6 «Ko pilige ko ni, mi yaa Zhuda tara
teele pe pye paa kasɔn naŋganra yɛn
kanŋgirɛ sɔgɔwɔ, mbe pe pye paa gba-
gara kanŋgirɛ yɛn, nda pè mu yarilire
pɔgɔlɔ sɔgɔwɔ. Cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma
pe maga, pe yaa ka ke tɔngɔ kɛɛ ki ni
fuun na. Ɛɛn fɔ Zheruzalɛmu ca ko yaa
ka koro wa ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni wa
Zheruzalɛmu.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka keli mbe Zhuda
tara seye woolo poro shɔ, jaŋgo Davidi
setirige piile poro naa Zheruzalɛmu ca
woolo pe ni, paga kaa pe yɛɛ jate ndɛɛ
pe gbɔgɔwɔ ta ma wɛ Zhuda tara woolo
sanmbala pe na.
8 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa
kaa Zheruzalɛmu ca woolo pe go singi.
Ŋa wi fanŋga kì kologo ma wɛ pe ni fuun
na, ko pilige ko ni, wo yaa ka pye fanŋga
ni paa wunlunaŋa Davidi wi yɛn. Davidi
setirige piile pe yaa ka pye pe yɛgɛ na paa
Yɛnŋɛlɛ yɛn, paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ
yɛn, ŋa wi yɛn na tanri pe yɛgɛ.»

Tara woolo pe yaa ka yɛgɛ san

9 We Fɔ wì yo fɔ: «Ko pilige ko ni,
cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yaa ka yiri mbe pan
mbe to Zheruzalɛmu ca ki na, mi yaa yere
ki yerewe mbe ke tɔngɔ.
10 Kona, mi yaa yinriwɛ taga jatere, naa
yɛnrɛwɛ jatere kan Davidi setirige piile pe
yeri konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe yeri.
Pe yaa ka kanŋga mbaa mi wele, ŋa pè
sun njanraga ki ni wi kala na†. Pe yaa ka
wi kunwɔ pi gbele, paa yɛgɛ ŋga na lere
ma kaa wi pinambyɔ nuŋgba pe kunwɔ
gbele we. Pe yaa ka wi kunwɔ pi gbele
fɔ jɛŋgɛ, paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa wi
pinambyɔ koŋgbanŋa kunwɔ gbele we.

† **12:10 12.10:** Ŋga kì yo fɔ: *Pe yaa ka kanŋga mbaa mi wele, ŋa pè sun njanraga ki ni wi kala na,* ki sɛnrɛ ti mbe ya logo fun fɔ: *Pe yaa ka kanŋga mbaa mi wele, mi ŋa pè sun njanraga ki ni we.* Ki sɛnrɛ nda tì yo, ti kala lì pye ma yala Zhezu Kirisi wi kunwɔ kala li ni; Zhan 19.37; Naga 1.7.

11 Ko pilige ko ni, kunwɔ gbelege ki yaa
ka lɛgɛ wa Zheruzalɛmu ca, paa ŋga na
pe maa gbele yarisunŋgo jɛlɛgɛ Hadadi
Irimɔ ki kan, ki ta ki yɛn, wa Megido ca
gbunlundɛgɛ ki ni†.
12 Tara woolo pe yaa ka kunwɔ gbelege
gbele. Seye yi ni fuun nuŋgba nuŋgba
yi yaa ka kunwɔ gbelege ki gbele yi yɛ yi
yɛ. Davidi sege woolo pe yaa ka kunwɔ
gbelege ki gbele pe yɛ, pe jɛɛlɛ pe yaa kaga
pye pe yɛ. Natan sege woolo pe yaa ka
kunwɔ gbelege ki gbele pe yɛ, pe jɛɛlɛ pe
yaa kaga pye pe yɛ.
13 Levi sege woolo pe yaa ka kunwɔ
gbelege ki gbele pe yɛ, pe jɛɛlɛ pe yaa kaga
pye pe yɛ. Shimeyi sege woolo pe yaa ka
kunwɔ gbelege ki gbele pe yɛ, pe jɛɛlɛ pe
yaa kaga pye pe yɛ.
14 Seye sannya yi ni fuun nuŋgba
nuŋgba yi yaa ka kunwɔ gbelege ki gbele
yi yɛ yi yɛ. Nambala pe yaa kaga pye pe
yɛ, jɛɛlɛ pege pye pe yɛ.»

13

1 «Ko pilige ko ni, pulugo tɔnmɔ pa yaa
ka janri mbe yiri mbe Davidi setirige piile
naa Zheruzalɛmu ca woolo pe kapere naa
pe fyɔngɔ kapyere ti jogo mberi laga pe
na.»

We Fɔ wi yaa ka yarisunndo ti kɔ mberi wɔ wa, mbe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe purɔ

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
pa lì yo yɛɛn fɔ: «Ko pilige ko ni, mi yaa
ka yarisunndo ti kɔ mberi wɔ laga tara ti
ni, lere se ka nawa to ti na naa. Mbele
pe maa pe yɛɛ piin Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ, mi yaa ka pe kɔ mbe pe wɔ laga
tara ti ni, mbe mbele yarisunndo gbɔgɔla
jatere yɛn pe ni wi kɔ mboo wɔ pe ni.
3 Na lere wa ka ka pan mbaa Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yuun bere, wi tosee naa wi
nɔsee poro yɛrɛ pe yaa wi pye mbe yo
fɔ: ‹Ma daga mbe ku, katugu ma yɛn na
yagbogowo sɛnrɛ yuun Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛgɛ ki na.› Mboo ta wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sɛnrɛ yuun, wi tosee naa wi nɔsee wi
ni, pe yaa wi sun njanraga ni mboo gbo.
4 Ko pilige ko ni, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe yaa kaa fɛrɛ taa mbaa Yɛnŋɛlɛ
li yɔn sɛnrɛ yuun, mbaa pe yariyanra
ti sɛnrɛ yuun. Pe se kaa yɔngɔmɛ sire
yaripɔrɔ nii naa, mbaa leele pe fanla
mbaa pe yɛɛ piin Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ†.
5 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa
kaa yuun fɔ: ‹Mi woro Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ dɛ, kɛrɛ kɔnfɔ wi mi. Maga lɛ wa na
lefɔnrɔ sanga wi ni, na tafɔ wìlan lɔ kɛrɛ
tunŋgo ko mɛgɛ ni†.›
6 Na lere wa kaa yewe mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi
sagbantitɛrɛ ti yɛn ma kotogo ki na yɛɛn?›
Wi yaa ki fɔ wi yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Pa
pànla gbɔn wa na wɛnnɛ pe go†.› »

Ŋga ki yaa ka pye simbaala kɔnrifɔ wo naa simbaala pe na

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Tokobi, yiri ma to na simbaala kɔnrifɔ
wi na,
yiri ma to na pinlɛyɛnlɛ wi na.
Simbaala kɔnrifɔ wi gbɔn maa gbo pa
kona simbaala pe yaa gbɔn mbe
jaraga.
Pa mi yaa to simbapiile pe na†.»
8 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:

† **12:11 12.11:** Hadadi Irimɔ, Fenesi tara fɛnnɛ poro yarisunŋgo jɛlɛgɛ layi, ŋga pàa pye na jate fɔ ki ma ti pe yarilire ti ma yɔn. Pàa pye naga jate ma yo na paga yarilire ti kɔn mbe kɔ, ki yarisunŋgo ki ma ku, na paga kaa yariluguro ti nuru sanga ŋa ni, ki mɛɛ yɛn. Na paga yarilire ti kɔn mbe kɔ, mbe ye ti ni ca sanga ŋa ni, pe mɛɛ ki kunwɔ pi pye. † **13:4 13.4:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pèle la pye na yaripɔrɔ nda pàa gbegele yɔngɔmɛ sire ni ta nii, nda tìla pye fyɔnwɔ fɛnnɛ poro woro, naga nari fɔ pe yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ paa yɛgɛ ŋga na Eli la pye; 2 Wunlu 1.8; Mati 3.4. † **13:5 13.5:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, ŋga kì yo fɔ: *Maga lɛ na lefɔnrɔ sanga wi ni, na tafɔ wìlan lɔ kɛrɛ tunŋgo ko mɛgɛ ni,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige. Ki sɛnrɛ ti mbe ya logo fun fɔ: *Maga lɛ na lefɔnrɔ sanga wi ni, kɛɛrɛ yɛn na yeri.* † **13:6 13.6:** Ŋga kì yo fɔ: *Pa pànla gbɔn wa na wɛnnɛ pe go,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi mbe ya logo fun fɔ, pa pànla gbɔn wa na kɛɛnlɛ pe yeri. Mbele pàa pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pàa pye na sagbanra kɔɔnlɔ pe yɛɛ na wa pe kotoro ti na, naga nari fɔ pe yɛn na pe yarisunndo ti gbogo; 1 Wunlu 18.28. Pàa pye na nanjara piin ki yarisunndo gbɔgɔwɔ pi na. † **13:7 13.7:** Mati 26.31; Maki 14.27

«Wa tara ti ni fuun ti ni, sɛnweele
paga kɔn mbe yiri tɛgɛsaga taanri,
tɛgɛsaga shyɛn woolo poro yaa ku,
tɛgɛsaga nuŋgba woolo pe yaa koro go na.
9 Mi yaa ki tɛgɛsaga nuŋgba woolo pe pye
kpoyi,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa warifuwe wi
le kasɔn maa pye kpoyi,
mbe pe sɛgɛsɛgɛ mbe wele, paa yɛgɛ ŋga
na pe ma kaa tɛ wi le kasɔn mboo
sɛgɛsɛgɛ mboo wele.
Pa kona pe yaa na yeri,
pa mi yaa pe yɔn sogo.
Mi yaa ka pe pye mbe yo fɔ: ‹Ye yɛn na
woolo!›
Pa poro fun pe yaa yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ le.› »

14

Malaga puŋgo wogo ŋga
ki yaa ka gbɔn
konaa we Fɔ wi panga

1 Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki
yɛn na paan. Ko pilige ko ni, yoro
Zheruzalɛmu ca woolo, ye juguye pe yaa
ka ye kɛɛ yaara ti koli mberi yɛɛlɛ pe yɛɛ
na ye yɛgɛ sɔgɔwɔ.
2 We Fɔ wì yo fɔ: Mi yaa ka cɛngɛlɛ ke
ni fuun ke gbogolo wa Zheruzalɛmu ca ki
tanla, mbe malaga gbɔn ki ni. Pe yaa ka
ca ki shɔ, mbe yinrɛ ti nawa yaara ti koli,
mbe sinlɛ jɛɛlɛ pe ni fanŋga na. Pe yaa ka
ca woolo pe walaga nuŋgba koli mbe kari
pe ni kulowo, ɛɛn fɔ ca woolo sanmbala
mbele pe yaa ka koro, pe se ka poro yigi
mbe yiri pe ni.
3 Ko puŋgo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka
yiri mbe malaga gbɔn ki cɛngɛlɛ ke ni paa
yɛgɛ ŋga na làa malaga ki gbɔn malaga
gbɔnpiliye yan yì toro faa yi ni we.
4 Ko pilige ko ni, oliviye tire yanwiga
ŋga wa Zheruzalɛmu ca ki yɛsinmɛ na,
wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, li yaa kali
tɔlɔgɔ ki kan wa ki na. Kona oliviye
tire yanwiga ki yaa wali shyɛn, mbege lɛ
wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, mbe saga wa
wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, mbe pye gbun-
lundɛgɛ gbɔgɔ. Yanwiga ki yɛɛgɛ nuŋgba
yaa ka yɛri mbe kari wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, yɛɛgɛ sanŋga ki yaa ka
yɛri mbe kari wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
yeri.
5 Kona, ye yaa ka fe mbe toro wa
na yanwira gbunlundɛgɛ ki ni, katugu
yanwira gbunlundɛgɛ ki yaa ka tɔnlɔ mbe
gbɔn fɔ wa Azali ca ki na. Zhuda tara
wunlunaŋa Oziyasi wi sanga wi na, tara
tìla yɛgɛ, a ye tɛlɛye pè fe ki yɛgɛyɛgɛ ŋga
na, pa ye yaa ka fe ma fun. Kona, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ le, li yaa ka pan; li
woolo kpoyi pe ni fuun pe yaa ka pye li
ni.
6 Ko pilige ko ni, yanwa kala se ka pye
wa, were se ka pye wa, tɔnmɔ pi se ka
simbi†.
7 Ki pilige ki yɔngɔ se ka pye wa, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lìgi jɛn. Yɔnlɔ se ka pye
wa, yembinɛ se ka pye wa; ali yembinɛ,
yanwa pi yaa pye wa suyi.
8 Ko pilige ko ni, tɔnmɔ jɛmbɛ pa yaa
kaa fuun mbaa yinrigi wa Zheruzalɛmu
ca. Ki tɔnmɔ pi walaga nuŋgba yaa kaa
fuun mbaa kee wa kɔgɔje kuwo wi yeri,
walaga sanŋga ki yaa kaa fuun mbaa kee
wa Mediterane kɔgɔje wi yeri. Ki yaa kaa
piin ma kanga na konaa yɔnrɔ ni†.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka pye tara
woolo pe ni fuun pe wunluwɔ. Ko pilige
ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba pe lo li yaa
ka pye Yɛnŋɛlɛ le. Lo nuŋgba pe lo mɛgɛ
ko pe yaa kaa yinri.
10 Tara ti ni fuun mbe Zheruzalɛmu ca
ki maga, ti yaa ka kanŋga mbe pye paa
Araba tara ti yɛn, mbege lɛ wa Geba ca ki
na, wa Zheruzalɛmu ca ki yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri fɔ mbe sa gbɔn wa
Irimɔ ca ki na, wa yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ ki yeri. Zheruzalɛmu ca ki yaa ka
cɛn ki kanŋgara na lara ti go na; ca
ki gbemɛ pi yaa ka lɛ wa Bɛnzhamɛ
yeyɔngɔ ki na fɔ sa gbɔn wa Yeyɔngɔ
lɛgɛ ki na, mbe sa gbɔn fɔ wa mbogo ki
Yɛnlɛ yeyɔngɔ† ki na; konaa mbe lɛ wa
Hananeyɛli sanŋgazo titɔnlɔwɔ wi na fɔ

† **14:6 14.6:** Ŋga kì yo fɔ: *Were se ka pye wa, tɔnmɔ pi se ka simbi,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni.
† **14:8 14.8:** Eze 47.1; Zhan 7.38; Naga 22.1 † **14:10 14.10:** Pele maa ki jate ma yo Yeyɔngɔ lɛgɛ ko nuŋgba ko ki yɛn mbogo ki Yɛnlɛ yeyɔngɔ ye.

sa gbɔn wa wunlunaŋa wi ɛrɛzɛn tɔnmɔ wɔsaga ki na.

11 Leele yaa ka cɛn wa Zheruzalɛmu ca ki ni. Ca ki tɔngɔwɔ sɛnrɛ se ka yo naa. Ki yaa ka pye yɛyinŋge na pɔw†.

12 Cɛngɛlɛ ŋgele ke yaa ka yiri mbe sa malaga gbɔn Zheruzalɛmu ca ki ni, yambewe mba Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka wa pe na, pi mba: Pe wire ti yaa ka fɔngɔ pe na mbe pe ta yere na. Pe yɛnmbigile ke yaa ka fɔngɔ wa ke yɛntɛgɛlɛ ke ni, pe ŋgayinŋgele ke yaa ka fɔngɔ wa yɔn ki ni pe na.

13 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jatere pirindorogo naa sunndo kɔngɔ wa pe na. Pe yaa ka kɛɛ wa pe yɛɛ na, mbe to pe yɛɛ na.

14 Zhuda tara fɛnnɛ pe yaa ka ye wa malaga ki ni fun wa Zheruzalɛmu ca ki ni. Pe yaa ka cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma pe maga ke yarijɛndɛ ti ni fuun ti koli pe yeri, to ti yɛn tɛ, naa warifuwe, konaa yaripɔrɔ lɛgɛrɛ ni.

15 Yambewe pa yaa ka to fun shɔnye pe na, naa sofilele worosoye pe na, naa yɔngɔmɛye pe na, naa sofilele pe na konaa yaayogo ŋga fuun ki yɛn wa juguye pe cɛnsara ti ni. Ki yambewe po naa sɛnweele pe woo pi ni, pi yaa pye nuŋgba.

16 Ko puŋgo na, cɛngɛlɛ ŋgele fuun kàa pan ma to Zheruzalɛmu ca ki na, mbele pàa koro go na ke ni, poro yaa kaa kee yɛlɛ pyew wa Zheruzalɛmu mbe saa wunlunaŋa, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li gbogo konaa mbaa Gbataala nɔgɔ fɛti wi piin.

17 Dunruya na cɛnlɛ o cɛnlɛ na ka koro lii kari wa Zheruzalɛmu ca mbe sa wunlunaŋa, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li gbɔgɔ, poro se tisaga ki ta.

18 Na Ezhipiti tara fɛnnɛ pee yɛnlɛ mbe kari wa Zheruzalɛmu ca, na paga je mbe yo pe se kari, pe se tisaga ki ta. Cɛngɛlɛ ŋgele kee yɛnlɛ mbe sa Gbataala nɔgɔ fɛti wi pye, yambewe mba pìla to ke na, po cɛnlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa wa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na.

19 Ko jɔlɔgɔ ko ki yaa to Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na, konaa mbe to cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke se ka yɛnlɛ mbe kari sa Gbataala nɔgɔ fɛti wi pye ke na.

20 Ko pilige ko ni, keŋgeŋgele ŋgele pe ma lele shɔnye pe na, pe yaa kaga yɔnlɔgɔ wa ke na, mbe yo fɔ: «Mbe pye kpoyi Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.» Nɛgɛdagala mbele pe yaa ka pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, pe yaa ka pye mbe tɛgɛ pe yɛ Yɛnŋɛlɛ kan paa wɔjɛŋgɛlɛ ŋgele ke ma pye le saraga wɔsaga ki tanla ke yɛn.

21 Nɛgɛdaga ŋa fuun wi yaa ka pye wa Zheruzalɛmu ca konaa wa Zhuda tara, wi yaa ka pye mbe tɛgɛ wi yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yawa pi ni fuun fɔ li kan. Lere o lere ka ka pan mbe saraga wɔ, ko nɛgɛdaga wo wawi ki fɔ wi yaa ka lɛ, mbe saraga kara ti sɔgɔ wa wi ni. Ko sanga wo ni, safari wafɔ kpɛ se ka pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li go ki ni naa.

† **14:11 14.11:** Naga 22.3

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ MALAKI wi sɛwɛ we

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Malaki wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yuun maga ta ki sanga wi ni Yɛnŋɛlɛ li woolo pè yiri wa kulowo pi ni, ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca makɔ. Azhe naa Zakari pàa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda yo, leele pàa ti logo, ma Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa fɔnŋgɔ. Ko sanga wo ni, kìla yala Ɛsidirasi naa Nehemi pe fa yiri wa kulowo pi ni mbe sɔngɔrɔ wa pe tara. Pàa shɛrigo gbɔgɔ ki kan, ɛɛn fɔ leele pe sila pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo, paa yɛgɛ ŋga na ki daga mbaa piin we. Saara wɔsanga wi ka gbɔn, yaayoro nda pè yu, naa nda ti jegele kè jɔgɔjɔgɔ konaa nda ti yɛn na yaa, to pe maa woo saraga. Saraga wɔfɛnnɛ paa daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yɛgɛ sinni yɛgɛ ŋga na, pe sila ko pye, ɛɛn fɔ pàa pe puŋgo, ma pe wɔ wa konɔ sinnɛ li ni. Nambala pàa pye na pe jɛɛlɛ pe waa, na tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pori pe jɛɛlɛ. Malaki wìla pye na kotogo nii leele pe ni, ma yo pe pe kapere ti jɛn peri yaga, pe pe yɔn finliwɛ pi le naa Yɛnŋɛlɛ li ni konaa mbaa li tasaga ki kaan li yeri. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li pitunŋɔ wi torogo wi sa kiti kɔn li woolo pe na. Malaki mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa «Na pitunŋɔ». Yɛnŋɛlɛ làa yo fɔ:

Wele, mi yɛn nala pitunŋɔ wi torogi,
wi yaa sanla konɔ li gbegele na kan wa na yɛgɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na ye yɛn na lagajaa, li yaa pan mbe ye wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni mbe ye fo.
Pitunŋɔ ŋa wi yaa yɔn finliwɛ pi sɛnrɛ yo, a yaa wi jaa mboo yan, wi yaa pan (Mala 3.1).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Leele pàa puŋgo ma laga Yɛnŋɛlɛ li na *1.1–2.16*
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn li woolo pe na konaa mbe duwaw pe na *2.17–3.24*

Yɛnŋɛlɛ lì yo Izirayɛli woolo pe yɛn mali ndanla

1 Sɛnrɛ† nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan li yɔn sɛnrɛ yofɔ Malaki† wi yeri, a wìri yo Izirayɛli woolo pe kan.

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Ye yɛn mala ndanla.»

Ɛɛn fɔ, a ye nɛɛ yuun fɔ: «Yiŋgi kìgi naga ma yo we yɛn mɔɔ ndanla?»

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yo fɔ: «Naga yɛn ma, Ezawu wi sila pye Zhakɔbu wi ndɔ wi le? Konaa ki ni fuun, Zhakɔbu wo yɛn mala ndanla,

3 a mì je Ezawu wo na. A mùu yanwira wasege ki jɔgɔ, ma ko ŋga ki yɛn wi kɔrɔgɔ ki yaga waga, a kì pye dabaala mbele wa gbinri wi ni pe cɛnsaga†.»

4 Edɔmu† tara woolo pe mbe ya mbege yo fɔ: «Pè we cara ti tɔngɔ; ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, we yaa sɔngɔrɔ mbe katara ti kan naa fɔnŋgɔ.» Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Na paga ti kan naa fɔnŋgɔ, pa mi yaa ti tɔngɔ naa. Pa kona leele pe yaa la para pe sɛnrɛ na, mbaa yuun fɔ: ‹Ki tara nda ti woolo pe yɛn ma pe. Pe yɛn cɛnlɛ na Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban pe ni fɔ sanga pyew.›

5 «Pa yoro jate ye yaa ki yan yɛnlɛ ni, mbege yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma gbɔgɔ, ali wa tara sannda nda ti woro Izirayɛli tara ti ni†.› »

Saraga wɔfɛnnɛ pe sila pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo paa yɛgɛ ŋga na kìla daga

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yɛn naga yuun saraga wɔfɛnnɛ pe kan fɔ: «Pinambyɔ maa wi to wi gbogo, kulo maa wi tafɔ wi gbogo. Na ki ka pye mi yɛn ye

† **1:1 1.1:** Ki sɛnrɛ nda ti lɛsaga ki yɛn naga nari fɔ ti yɛn paa tuguro yɛn pitunŋɔ wi go na, nda wi daga mbe yo. Ki sɛnrɛ ti yɛn sɔbɛ sɛnrɛ. † **1:1 1.1:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, Malaki mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa «na pitunŋɔ». † **1:3 1.2-3:** Ɔrɔmu 9.13 † **1:4 1.4:** Edɔmu cɛnlɛ woolo poro nuŋgba poro pe yɛn Ezawu wi setirige piile wele. † **1:5 1.2-5:** Yɛnŋɛlɛ làa li ndanlawa pi naga Izirayɛli woolo pe na, ma ti pàa pye kulolo tara nda ni, a pè yiri wa ma sɔngɔrɔ ma pan wa pe tara, na pe cara ti kanni. Ɛɛn fɔ Edɔmu cɛnlɛ woolo poro na, Malaki wìla ki yan fɔ poro sila ya sɔngɔrɔ mbe sa pe yinrɛ ti kan. A cɛngɛlɛ kele yɛgɛ pan ma cɛn wa pe tara ti ni. Poro la wɛlɛ Larabuye wele (Eza 34.5-17; 63.1-6; Zhere 49.7-22; Eze 25.12-14; 35.1-15; Amɔ 1.11-12; Abi 1-14)

to, gbɔgɔwɔ mba yaa na gbogo pi yɛn se yeri? Na ki ka pye mi yɛn ye tafɔ, fyɛrɛ nda yaa fyɛ na yɛgɛ to yɛn se yeri? Yoro saraga wɔfɛnnɛ wele, ye yɛn nala mɛgɛ ki tifaga. Konaa ki ni fuun, ye yɛn na yuun fɔ: ‹We yɛn nɔɔ mɛgɛ ki tifaga mɛlɛ?›

7 Ye yɛn naga tifaga, naa yaa paan fyɔngɔ yaakara ni nari woo saraga wa na saraga wɔsaga ki na we. Konaa ki ni fuun, ye yɛn na yuun fɔ: ‹Wɔ̀ɔn mɛgɛ ki jɔgɔ mɛlɛ?› Yège jɔgɔ, naa ye yɛn na yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga kii daga mbaa jate yaraga ka.›

8 Na yaga pan yaayogo ŋga kì fun ki ni mbege wɔ na yeri saraga, ko woro tipege le? Na yaga pan yaayogo ŋga kila sege nakoma na yaa ki ni, mbege wɔ na yeri saraga, ko woro tipege le? Na yaga ki kan ye tara ti to wi yeri, ki mboo ndanla? Wi mbe yɛnlɛ mbe kajɛŋgɛ pye ye kan†?» Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.

9 «Ko pyeŋgɔlɔ, yè pan na mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yɛnri ŋgbanga mbe yinmɛ tirige ye na. Saraga cɛnlɛ ŋga yè pan ki ni yɛɛn, ye nawa po ni, mi yaa logo ye yeri mbe kajɛŋgɛ pye ye kan wi le?» Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.

10 «Ki pye ndɛɛ ye ni, nuŋgba saa shɛrigo gbɔgɔ kɔɔrɔ ti tɔnndɔ, ki mbe janla ndanla. Kona, pa ye se ta saa kasɔn muni† wa na saraga wɔsaga ki na jaga, mbaa saara sori wa na mɛgɛ ni. Mi se yɛnlɛ ye yarikanga ki na.» Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma fɔ: «Mbege lɛ wa yɔnlɔ yirisaga, fɔ saga wa wa yɔnlɔ tosaga, na mɛgɛ ki yɛn ma gbɔgɔ cɛngɛlɛ woolo pe sɔgɔwɔ. Lagapyew dunruya wi ni, pe yɛn na wusuna nuwɔ taan sori†, na saara nda ti yɛn fyɔngɔ fu ti woo nala sɔnni; katugu na mɛgɛ ki yɛn ma gbɔgɔ cɛngɛlɛ woolo pe sɔgɔwɔ.

12 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yɛn nala mɛgɛ ki jogo, naa yaa yuun fɔ: ‹We Fɔ wi saraga wɔsaga ki yɛn fyɔngɔ ni, saara yaakara nda ti yɛn na woo wa ki na, ti woro na jate yaraga ka.›

13 Ye yɛn na yuun fɔ: ‹Yiŋgi tege ŋga we na!› Ki pye ma, saraga wɔsaga ki yɛn ma ye mbɛn. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma. Yaayoro nda pè yu, naa nda ti yɛn na sege konaa nda ti yɛn na yaa, to ye yɛn na paan na kaan na yeri; to ti yɛn ye yarikanra nda ye yɛn na paan ti ni. Ye nawa po ni, mi yaa yɛnlɛ ti na wi le? Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.

14 Daŋga yɛn javafɔ wi wogo, wo ŋa simbapɔlɔ tiyɔɔn yɛn wa wi yaayoro ŋgbelege ki ni, a wì yɔn fɔlɔ lɛ mboo kan na yeri, ɛɛn fɔ wii suu kan; mɛɛ pan yaayogo ŋga ki yɛn jɛrɛgisaga ni ki ni, mbege wɔ saraga mi ŋa ye Fɔ na yeri. Ye daga mbege jɛn fɔ mi yɛn wunluŋgbɔɔ, mi Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, muwi mì yo ma; a cɛngɛlɛ woolo paa fyɛ na yɛgɛ.»

2

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda tìla kan saraga wɔfɛnnɛ pe yeri

1 Koni, ki ŋgasele na li yɛn na kaan yoro saraga wɔfɛnnɛ yoro yeri.

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Na yee yɛnlɛ mbaa nuru na yeri, na yee yɛnlɛ mbaa na gbogo wa ye kotogo na, pa mi yaa ye daŋga. Mi yaa ye duwaw wi kanŋga mboo pye daŋga. Ee, mi yaa wi pye daŋga; katugu ye ni, wa kpɛ woro nala gbogo wa wi kotogo na.

3 Ye wele, na ye sigi yingiwɛ jɛn, mi yaa ye setirige piile pe tɔngɔ. Yoro wo na, ye yaayoro saara nda ye maa woo ye shɛrɛgɛ fɛti piliye yi na, mi yaa ti fire ti tɛgɛ mbe

† **1:8 1.7-8:** Ki yaakara tìla pye fyɔngɔ yaakara, katugu pe sila ki saara ti wɔ we Fɔ wi yeri mbe yala ti wɔmɔ kologo ki ni (Levi 22.17-30; Dete 15.21). † **1:10 1.10:** Kìla pye faa, yaayoro nda Zhufuye pàa pye na woo saara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, pàa pye nari gbɔɔ sori wa saraga wɔsaga ki na. Saraga wɔfɛnnɛ poro tunŋgo layi mbe kasɔn ki gbɛri wa ki na. † **1:11 1.11:** Wusuna nuwɔ taan wi sogowo pìla pye kapyege ka, ŋga pàa pye na piin na Yɛnŋɛlɛ li gbogo. † **1:13 1.12-13:** Saraga wɔfɛnnɛ poro pàa daga mbaa jege saara yaayoro nda ti sila pye ma yɔn ti na. Ɛɛn fɔ pàa pye na fyɛ leele pe na, nɛɛ yɛnlɛgi yaayoro tijangara ti na. Ki pyelɔmɔ pi na ma, pe sila pye na Yɛnŋɛlɛ li jate, mɛɛ sɔngɔrɔ naga yuun ma yo fɔ pe tunŋgo ki yɛn tege ni pe go na.

ye yɛrɛ ti fa ti ni. Pe yaa ka yoro naa to
ni ye koli mbe kari ye ni†.
4 Pa kona ye yaa ki jɛn mbe yo muwi
mìgi ŋgasele na li kan ye yeri, jaŋgo yɔn
finliwɛ mba mìla le Levi† wi ni, pi koro
wa pi yɔnlɔ suyi.» Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.
5 «Yɔn finliwɛ mba mìla le Levi wi ni, pi
yɛn mbe yinwege naa yɛyinŋge kan. Mìri
kan wi yeri, jaŋgo wila fyɛ na yɛgɛ. Wìla
si fyɛ na yɛgɛ konaa na seri na yɛgɛ†.
6 Kaselege nagawa sɛnrɛ wìla pye na
yuun wa wi yɔn. Kambasinŋge sɛnrɛ kpɛ
sila yiri wa wi yɔn. Wìla wi yinwege ki
pye na ni yɛyinŋge naa kasinŋge ni. Wìla
ti, a lelɛgɛrɛ kanŋga ma laga pe tipere ti
na.
7 Katugu saraga wɔfɔ wi daga mbe pɔ
ki na, mbaa leele pe nari pe Yɛnŋɛlɛ li
jɛn. Pa pe maa paan wa wi yeri na
nagawa sɛnrɛ ti yewe, katugu wi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li
pitunŋɔ.
8 «Ɛɛn fɔ yoro wo na, yè laga konɔ jɛnnɛ
li na. Yè lelɛgɛrɛ kan, a pè puŋgo ye
nagawa sɛnrɛ ti ni. Yɔn finliwɛ mba pìla
le Levi wi ni, a yòo jɔgɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.
9 Ki kala na, mi fun mi yaa ti ye kala
li leele pe ni fuun pe mbɛn, konaa paa
ye tifaga. Kì kaa pye ye woro na tanri na
kondɛgɛlɛ li na, ɛɛn fɔ, a yaa cɔnrɔwɔ piin
na nagawa sɛnrɛ ti wogo na we†.»

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda tìla kan nambala mbele pe maa tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pori mbele pe maa yarisunndo gbogo

10 We ni fuun we woro to nuŋgba piile
wi le? Yɛnŋɛlɛ nuŋgba lo ma li we da wi
le? Yiŋgi na, a we nɛɛ kambasinŋge piin
we yɛɛ na, nɛɛ we tɛlɛye pe yɔn finliwɛ pi
jogo?
11 Zhuda tara woolo pe yɛn leele mbele
pee taga pe na. Pè katijaanga pye laga
Zheruzalɛmu ca konaa laga Izirayɛli tara
ti ni. Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
lajɛŋgɛ kpoyi, ko ŋga ki yɛn mali ndanla,
Zhuda tara woolo pège tɛgɛ fyɔngɔ ni;
katugu pè tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri, mbele
pe maa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo.
12 Lere ŋa wila ko kagala koro piin,
Yawe Yɛnŋɛlɛ luu purɔ luu wɔ wa wi
woolo pe sɔgɔwɔ, poro mbele pe yɛn
Zhakɔbu setirige piile wele. Wiga ka
ya mbe saraga wɔ naa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ li yeri.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda tìla kan mbele pe maa pe jɛɛlɛ jege pe yeri

13 Ŋga ye maa piin naa, ki ŋga. Ye
ma saa na yanli na yɛntunwɔ wuun wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki na, na
gbele na jɛɛn li yɛgɛ sɔgɔwɔ, katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ lii yɛnlɛ ye yarikanra ta kpɛ na;
ye kɛɛ yaara ta kpɛ woro mali ndanla naa.
14 Ye maa yewe na yuun fɔ: «Yiŋgi na
we kɛɛ yaara tii sili ndanla naa?» Ko
pan ma, katugu màa yɔn fɔlɔ lɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbe koro sinŋɛ
ma lefɔnrɔ sanga japɔrɔwɔ wi ni. Wìla
pye ma nimbye, a màa wɔ. Ɛɛn fɔ konaa
ki ni fuun, mɛɛ koro sinŋɛ wi ni.
15 Mì yo mboro naa wo ni Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì ye pye wire nuŋgba naa jatere nuŋgba?
Kì wire nda tì pye nuŋgba, yiŋgi tila jaa?
Mì yo pyɔ tila jaa mbe ta Yɛnŋɛlɛ li yeri?
Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo
wa kpɛ ka ka pye mbasinŋɛ wi lefɔnrɔ
sanga japɔrɔwɔ wi ni.
16 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Naŋa mboo jɔ je ki yɛn
mala mbɛn.» Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lì yo fɔ: «Lere ŋa wi yɛn ma wɛli
wi jɔ wi ni, mi yɛn maga wogo ki panra.

† **2:3 2.3:** Mbe yala Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni, paa daga mbaa saara yaayoro ti fire ti sori kasɔn ni, wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na; Ɛki 29.14; Levi 4.11-12. Kì yaa pye ndɛɛ saraga wɔfɛnnɛ pe sila kaa na tanri ki ŋgasele li na, maga kan saara tìla pye fyɔngɔ ni. Saraga wɔfɛnnɛ pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa, paa yɛgɛ ŋga na pe ma yaayoro fire ti sogo wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na. † **2:4 2.4:** Yɔn finliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ làa le Levi wi ni, po la pye fɔ wila saraga wɔgɔtunŋgo ki piin. Levi wo na, wila daga mbaa tanri Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na cɛcɛcɛ (Nɔmbu 3.11-13). † **2:5 2.5:** Nɔmbu 25.12 † **2:9 2.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Ye yɛn na cɔnrɔwɔ piin na nagawa sɛnrɛ ti wogo na,* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ye daga mbaa tanri lasiri wi na yɛgɛ ŋga na, ye woro na ko piin; ɛɛn fɔ ye yɛn na leele woo leele ni yɛgɛ ŋga na pe daga mbaa tanri wi na.

Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka pye mbasinmbele.»

Yɛnŋɛlɛ lì yo li yaa pan mbe kiti kɔn li woolo pe na

17 Ye yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn weri ye sɛnrɛ ti ni. Ɛɛn fɔ ye nɛɛ yuun fɔ: «We yɛn nali yɔn weri mɛlɛ?» Ye yɛn nali yɔn weri, katugu ye yɛn na yuun fɔ: «Ŋa fuun wi yɛn na kapege piin, ki wogo ki yɛn ma yɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Ki lerefɔ wi kala li yɛn mali ndanla.» Nakosima ye ma yewe ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na kasinŋge piin, lo yɛn se yeri?»

3

Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ye

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo fɔ: «Wele, mi yɛn nala pitunŋɔ wi torogi, wi yaa sanla konɔ li gbegele na kan† wa na yɛgɛ. Yawe Yɛnŋɛlɛ na ye yɛn na lagajaa, li yaa pan mbe ye wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni mbe ye fo. Pitunŋɔ ŋa wi yaa yɔn finliwɛ pi sɛnrɛ yo, a yaa wi jaa mboo yan, wi yaa pan.

2 «Ɛɛn fɔ ambɔ wi mbe ya yere wi yɛgɛ sɔgɔwɔ wi panmbilige? Na wiga ka pan mboo yɛɛ naga, ambɔ wi mbe ya koro wa wi yeresaga? Katugu ki yaa ka pye paa kasɔn ŋga warifuwe yanfɔ wi ma warifuwe wi yan wa ki ni ki yɛn, paa paara jogofɔ wi tafilan ŋga ki ma paara ti jogo mari laga ki yɛn.

3 Wi yaa ka pan mbe cɛn mbe warifuwe wi yan, mboo pye kpoyi. Wi yaa ka saraga wɔfɛnnɛ, Levi setirige piile wele, pe pye kpoyi mbe pe laga, paa yɛgɛ ŋga na pe ma warifuwe naa tɛ wi pye kpoyi we. Kona, pe yaa kaa saara woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe yala ti wɔlɔmɔ pi ni.

4 Kiga pye ma, Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe yaa la paan yarikanra nda ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ti yaa li ndanla paa yɛgɛ ŋga na faa kìla pye we, yɛgɛlɛ ŋgele kè toro faa ke ni.

5 «Mi yaa pan ye kɔrɔgɔ, jaŋgo mbe kiti kɔn ye na. Mi yaa fyɛɛlɛ mbe sɛrɛya yo lekaala pe na, naa jataala pe na, mbe sɛrɛya yo mbele pe maa yagbogowo wuguro piin pe na, naa mbele paa la pe tunmbyeele pe sara wi kaan pe yeri pe na, naa mbele pe maa naŋgunjaala naa pijiriwele pe jɔlɔ pe na, mbe sɛrɛya yo mbele pe maa nambannjɛɛnlɛ pe jɛrɛgi konaa mbele paa la fyɛ mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ pe na.» Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.

Leele pe daga mbe laga pe kapere ti na mbe sɔngɔrɔ mbe pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ

6 «Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le. Mi se kanŋga fyew†. Ko kì ti yoro Zhakɔbu setirige piile, ye fa tɔngɔ mbe wɔ wa.»

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo fɔ: «Maga lɛ wa ye tɛlɛye pe sanga wi na, yè laga na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na. Ye woro na tanri ke na. Ye sɔngɔrɔ ye pan na kɔrɔgɔ, pa mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan ye kɔrɔgɔ. Ɛɛn fɔ ye nɛɛ yuun fɔ: ‹We yaa sɔngɔrɔ mbe pan mɛlɛ?›

8 Lere mbe ya Yɛnŋɛlɛ li yu le? Ma si yala, ye yɛn nala yuun. Kona, a ye nɛɛ yewe na yuun fɔ: ‹We yɛn nɔɔ yuun mɛlɛ?› Ye yɛn nala yaga naa na yarikanra ti yuun.»

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo fɔ: «Daŋga yɛn ye wogo, katugu ye cɛnlɛ woolo pe ni fuun paa na yuun.

10 Yaa paan yaga wi ni fuun wi ni, yaa wi teri wa shɛrigo gbɔgɔ yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni, jaŋgo yaakara mbaa taa wa na go ki ni. Ki pyelɔmɔ pi na, yanla wa ye wele, na mii naayeri wegele ke yɛngɛ ye kan mbe duwaw tirige ye na, ŋa wi se jɛn mbe kɔ, fɔ ye se tɛgɛsaga ta ti ni fuun ti na†. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.

11 Mi se ti yarijɔgɔrɔ mbe gbɔn ye yarilire ti na. Ti se kaa ye kɛɛrɛ yarilire ti jogo naa. Ye ɛrɛzɛn tiire ti se ka koro mbasɛndɛ. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.

12 Tara sannda pyew ti woolo pe yaa kaa ye yinri duwaw piile, katugu ye tara ti yaa

† **3:1 3.1:** Mati 11.10; Maki 1.2; Luki 1.76; 7.27 † **3:6 3.6:** Ŋga kì yo fɔ: *Mi se kanŋga fyew,* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa koro yɔn finliwɛ na Zhakɔbu setirige piile pe ni, ali mbege ta pe woro ma sin. † **3:10 3.10:** Levi 27.30; Nɔmbu 18.21-24; Dete 12.6; 14.22-29; Nehe 13.12

ka pye mbe tanla.» Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.

Pilige ŋga Yɛnŋɛlɛ li yaa kali kasinŋge ki naga

13 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ye yɛn na sɛnpere yuun na na. Ɛɛn fɔ ye nɛɛ yuun fɔ: ‹Yiŋgi sɛnpere waa yuun ma na?›
14 Yège yo ma yo fɔ: ‹We yɛn na tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan jaga. We yɛn na tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li kondɛgɛŋgɛlɛ naa li ŋgasegele ke na, na gbele li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbege naga fɔ wè laga we kapere ti na, yiŋgi tɔnli we ta wa ki ni?›
15 Ki kala na, koni ye yɛn naga jate ma yo mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, fɛrɛwɛ yɛn pe woo, mbele pe yɛn kapere pyefɛnnɛ poro paa yɔngɔ na kee yɛgɛ. Ɛɛn fɔ pe yɛrɛ ma Yɛnŋɛlɛ li wa ma wele, yaraga ka nɛɛ pe ta.»
16 Kì pye ma, mbele pe maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, a pè si para pe yɛɛ ni. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nuŋgbolo jan ma logo pe yeri. A pè si sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma mbele pe maa fyɛ li yɛgɛ konaa nali mɛgɛ ki gbogo pe mɛrɛ ti le wa wi ni, jaŋgo laa jatere piin pe na.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo fɔ: «Pilige ŋga mì kɔn ma tɛgɛ, pe yaa ka pye na woolo ki pilige ki ni. Mi yaa ka pe yinriwɛ ta paa yɛgɛ ŋga na tofɔ maa wi pinambyɔ yinriwɛ taa, wo ŋa wi maa tunŋgo piin wi kan we.
18 Kona ye yaa kaga yan naa fɔ lesinŋɛ wo naa lepee wi ni pe yɛn ma jɛn ma wɔ pe yɛɛ ni, ŋa wi maa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan konaa ŋa wi woro na tunŋgo piin li kan pe yɛn ma jɛn ma wɔ pe yɛɛ ni.»

Yɛnŋɛlɛ li pilige ki yɛn na paan, ŋga ni li yaa kiti kɔn

19 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo fɔ: «Ye wele, pilige ka wa na paan. Ki yɛn ma tijanga paa yira kasɔn gbɔgɔ yɛn. Ki pilige ki na mbele pe maa pe yɛɛ gbogo pe ni fuun naa lepeele pe ni fuun pe yaa ka pye paa yan waga yɛn. Ki pilige ki na pe yaa ka sogo mbe kɔ pew, fɔ niŋge nakoma njege ka kpɛ se ka koro pe kan.
20 Ɛɛn fɔ, yoro mbele ye maa fyɛ na mɛgɛ ki yɛgɛ, na kasinŋge ki yaa pye paa yɔnlɔ yɛn mbaa yinrigi ye na, ŋga ki yanwa pi yaa la ye sagala. Kona ye yaa pye leseele mbaa yeni la kanni nayinmɛ ni paa yɛgɛ ŋga na napire ti kaa yinrigi wa naŋgboŋgo ki ni ti maa ki piin we.
21 Pilige ŋga ni mi yaa kanla yawa pi naga, ye yaa kaa lepeele pe tangala†, pe yaa pye paa gbanŋgban yɛn wa ye tɔɔrɔ ti nɔgɔ.» Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.
22 «Lasiri sɛnrɛ naa kondɛgɛŋgɛlɛ konaa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mì kan na tunmbyee Moyisi wi yeri wa Horɛbu† yanwiga ki na, ti pye Izirayɛli woolo pe ni fuun pe woro, yaa nawa tuun ti na.
23 «Ye wele, mi yaa na yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli† wi torogo wa ye yeri sanni mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na piligbɔgɔ ki sa gbɔn, ko ŋga ki yɛn fyɛrɛ gbɔrɔ pilige we.
24 Wi yaa ka teele poro naa pe piile pe sɔgɔwɔ pi gbegele, mbe piile poro naa pe teele pe sɔgɔwɔ pi gbegele†, jaŋgo mi ka ka pan mbege tara nda ti jɔgɔ pew.»

† **3:21 3.21:** ***Ye yaa kaa lepeele pe tangala:*** **Ko sɛnrɛ nda to yɛn naga nari ma yo pe yaa ka fanŋga ta lepeele pe na.** † **3:22 3.22:** Horɛbu yanwiga ko nuŋgba ko pe maa yinri fun Sinayi yanwiga ye (Ɛki 3.1). † **3:23 3.23:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ŋa wi sɛnrɛ tì yo laga ki laga ŋga ki ni, wi yaa pye Eli wa yɛgɛ wi wo. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wawi, ŋa wi tunŋgo ki yaa pye mbe taanla Eli wogo ki ni. Ki yaa pye ko Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo sɛnrɛ tì yo wa go 3.1 laga ki ni. Zhezu wìla ki yo maga filige fɔ ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ tìla ti yɛɛ yɔn fili wa Zhan Batisi wi panga ki ni (Mati 11.14; 17.10-13; Maki 9.12; Luki 1.17; Zhan 1.21). † **3:24 3.24:** Luki 1.17

Zhezu Kirisi Sɛntanra nda MATIYE la yɔnlɔgɔ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ ŋa wo wi yɛn Zhezu Kirisi Sɛntanra ti sɛwɛ koŋgbanŋga we, ŋa Matiye la yɔnlɔgɔ. Matiye wìla pye naŋa ŋa pàa pye na yinri Alife wo pinambyɔ. Pàa pye naa yinri fun Levi mbe yala Mariki 2.14, naa Luki 5.27 lara ti ni. Wìla pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn wo wa nuŋgba. Ko yɛgɛ, wìla pye na nizara shoo Ɔrɔmu tara gboforonema wi kan, wo la pye ma cɛn Izirayɛli tara ti go na.

Zhezu wi sanga wi na, Zhufuye woo ŋa kaa nizara wi shoo Ɔrɔmu tara ti kan, Zhufuye sanmbala pe maa wi jate paa kapegbɔgɔ pyefɔ yɛn. Pe ma ki fɔ wi panra fɔ jɛŋgɛ, katugu pe maga jate fɔ wi yɛn na tunŋgo piin Izirayɛli tara ti juguye poro kan. Ɛɛn fɔ Zhezu wo na, wìla Matiye wi yinriwɛ ta. Wìla wi yeri, jaŋgo wi nizara shɔgɔ tunŋgo ki yaga, wi kanŋga wi pye wi fɔrɔgɔfɔ. Wee yarilɛgɛrɛ jɛn Matiye wi wogo na, ɛɛn fɔ mbe yala kalɛgɛlɛ koro ni, wo wìgi Sɛntanra nda ti yɔnlɔgɔ.

Laga Zhezu Sɛntanra nda ti ni, Matiye wi yɛn naga nari we na fɔ Zhezu Kirisi wo wi yɛn Izirayɛli tara ti wunlunaŋa jɛnŋɛ konaa ti shɔfɔ, pa wì yiri wa wunlunaŋa Davidi wi setirige ki ni. Wowi Yɛnŋɛlɛ làa para wi wogo na li fafafa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fanŋga na, ma yɔn fɔlɔ kɔn Izirayɛli woolo pe yeri, ma yo fɔ pilige ka li yaa ka pe shɔ.

Sɛntanra nda Matiye la yɔnlɔgɔ wa ti pelisaga, wi yɛn na para Zhezu wi tɛlɛye pe sɛnrɛ na konaa Zhezu wi sege kì pye yɛgɛ ŋga na ki sɛnrɛ na (Mati 1–2). Wi yɛn naga nari paa yɛgɛ ŋga na Zhan Batisi wìla Zhezu wi batɛmu wi pye, konaa paa yɛgɛ ŋga na Sɔtanla wìla Zhezu wi wa ma wele (3.1–4.11). Mbe taga wa ko na, kafɔnŋgɔlɔ ŋgele Zhezu wìla pye na piin, Matiye wi yɛn na ke wogo ki yɛgɛ nari we na fun, konaa sɛnrɛ nda wìla pye na yuun wa Galile tara ti ni (4.12–18.35).

Laga Sɛntanra sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Matiye wi yɛn naga nari we na paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla kari wa Zheruzalɛmu ca, wa ki laga ŋga wi juguye pàa wi kan wa tiparaga ki na maa gbo, konaa a wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni (19.1–28.15). Ko puŋgo na, a Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si saa pe yɛɛ fili yanwiga ka na, wa Galile tara. Wa ki laga ki na, wìla tunŋgo kan pe yeri ma yo pe saa dunruya cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe piin wi fɔrɔgɔfɛnnɛ (28.16-20).

Laga ki Sɛntanra nda ti ni, wège yan paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla pye na yarilɛgɛrɛ nari Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi wogo na. Nagawa mba Zhezu wìla kan, Matiye wì kaŋgurugo gbogolo wa pi ni, mba pi yɛn ma tɔnlɔndɔnlɔ. Pow mba yɛɛn:

1) Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe naga, paa yɛgɛ ŋga na pe tangalɔmɔ pi daga mbe pye wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni (5–7).
2) Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe naga, paa yɛgɛ ŋga na pe daga mbaa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi sɛnrɛ ti yari kpeŋgbeleŋgbe leele pe kan (10.5-42).
3) Zhezu wìla para Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi sɛnrɛ na yomiyɛgɛlɛ ni (13).
4) Zhezu wìla para kapere to naa kapere ti kala yagawa pi wogo na (18).
5) Zhezu wìla para dunruya wi kɔwɔ pi wogo na konaa paa yɛgɛ ŋga na wi yaa ka kiti kɔn leele pe ni fuun pe na (24–25).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Zhezu wi sege konaa wi punwɛ sanga *1.1–2.23*
Zhezu wi tunŋgo ki gbɛgɛlɛmɛ kala *3.1–4.11*
Zhezu wi tunŋgo wa Galile tara *4.12–13.52*
Zhezu wi tunŋgo ki kɔwɔ wa Galile tara *13.53–18.35*
Zhezu wi tangala mbe kari wa Zheruzalɛmu ca *19.1–20.34*
Zhezu wi tunŋgo wa Zheruzalɛmu ca *21.1–25.46*

Zhezu wi jɔlɔgɔ konaa wi kunwɔ *26.1–27.66*
Zhezu wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni *28.1-20*

ZHEZU WI SEGE KONAA WI PUNWƐ SANGA

1–2

Zhezu Kirisi tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda (Luki 3.23-38)

1 Zhezu Kirisi tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda, ma
yiri wa Davidi setirige ki ni. Pa Davidi
wìla yiri wa Abirahamu setirige ki ni.
2 Abirahamu wo la Izaki se. A Izaki wo
Zhakɔbu se. A Zhakɔbu wo Zhuda se naa
wi nɔsepiile nambala pe ni.
3 A Zhuda wo Farɛsi naa Zara se. Pe nɔ
pàa pye naa yinri Tamari. A Farɛsi wo
Ɛsirɔn se. A Ɛsirɔn wo Aramu se.
4 A Aramu wo Aminadabu se. A Aminadabu wo Naasɔ se. A Naasɔ wo Salimɔ
se.
5 A Salimɔ wo Bowazi se. Wi nɔ pàa pye
naa yinri Arahabu. A Bowazi wo Obɛdi se.
Wi nɔ pàa pye naa yinri Uruti. A Obɛdi
wo Zhese se.
6 A Zhese wo wunlunaŋa Davidi wo se.
A Davidi wo si Salomɔ se. Salomɔ nɔ
wo lawi ŋa Uri jɔ we.
7 A Salomɔ wo Orobowamu se. A
Orobowamu wo Abiya se. A Abiya wo Aza
se.
8 A Aza wo Zhozafati se. A Zhozafati wo
Zhoramu se. A Zhoramu wo Oziyasi se.
9 A Oziyasi wo Zhowatamu se. A
Zhowatamu wo Akazi se. A Akazi wo
Ezekiyasi se.
10 A Ezekiyasi wo Manase se. A Manase
wo Amɔ se. A Amɔ wo Zhoziyasi se.
11 A Zhoziyasi wo Zhekoniyasi naa wi
nɔsepiile nambala pe se. Ko sanga wo
lawi pàa Izirayɛli tara woolo pe yigi
kulolo ma kari pe ni wa Babilɔni tara.
12 Izirayɛli tara woolo pe kariŋgɔlɔ
wa kulowo pi ni wa Babilɔni tara, a
Zhekoniyasi wo si Salacɛli se. A Salacɛli
wo Zorobabɛli se.
13 A Zorobabɛli wo Abiyudi se. A
Abiyudi wo Eliyakimu se. A Eliyakimu wo
Azɔri se.
14 A Azɔri wo Sadɔki se. A Sadɔki wo
Akimu se. A Akimu wo Eliwudi se.
15 A Eliwudi wo Eleyazari se. A
Eleyazari wo Matan se. A Matan wo
Zhakɔbu se.
16 A Zhakɔbu wo Zhozɛfu se. Zhozɛfu
wo wìla pye Mari pɔlɔ we. Zhezu ŋa pe
yinri Kirisi, Mari wìla wo se.
17 Mbege lɛ Abirahamu sewe pi na sa
gbɔn Davidi sewe pi na, sɛrɛ nuŋgba
woolo yirisaga kɛ ma yiri tijɛrɛ kìla yiri pe
sɔgɔwɔ pi ni. Mbe sigi lɛ Davidi sewe pi
na sa gbɔn Izirayɛli tara woolo pe karaga
wa kulowo pi ni wa Babilɔni tara, sɛrɛ
nuŋgba woolo yirisaga kɛ ma yiri tijɛrɛ
kìla yiri pe sɔgɔwɔ pi ni. Mbe sigi lɛ ko
sanga wo na sa gbɔn Kirisi wi sewe pi
na, sɛrɛ nuŋgba woolo yirisaga kɛ ma yiri
tijɛrɛ kìla yiri ki sɔgɔwɔ pi ni fun.

Zhezu Kirisi wi sege ye (Luki 2.1-7)

18 Zhezu Kirisi wi sege pa kìla pye yɛɛn.
Mari, Zhezu wi nɔ we, wìla pye naŋa
ŋa pàa pye na yinri Zhozɛfu wi yeri wi
katogo jɔ. Ɛɛn fɔ, wi sila wi jɛn jɛlɛ, a wì
si kugbɔ lɛ Yinnɛkpoyi li fanŋga na.
19 Mari wi pɔlɔ Zhozɛfu wìla pye
lesinŋɛ, wi sila pye na jaa mbe Mari wi
mɛgɛ ki jɔgɔ. A wì si yere ki yerewe
mbege pɔrɔgɔ ki jɔgɔ larawa.
20 Maa ta wìla pye na ko jate ma, a
we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà si pan wi kɔrɔgɔ
wɔɔnrɔ na, mɛɛ wi pye fɔ: «Zhozɛfu,
Davidi setirige pyɔ, maga ka fyɛ mbe Mari
wi lɛ ma jɔ, katugu Yinnɛkpoyi lo fanŋga
na wì kugbɔ lɛ mbe pyɔ wa se.
21 Wi yaa ka pinambyɔ se, maa mɛgɛ ki
taga fɔ Zhezu, katugu wi yaa kaa woolo
pe shɔ pe kapere ti ni.»
22 Ko ki ni fuun ko yaa pye ma, jaŋgo
sɛnrɛ nda we Fɔ wìla yo wi yɔn sɛnrɛ yofɔ
wa yɔn, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:

23 *Sumboro ŋa wii naŋa kala jɛn, wi yaa*
kugbɔ lɛ mbe ka pinambyɔ se.

Pe yaa kaa ki pyɔ wi yinri Emanuwɛli.†
Ko kɔrɔ wo ŋa fɔ: Yɛnŋɛlɛ li yɛn we ni.
24 Naa Zhozɛfu wìla kaa yɛn, ŋga we Fɔ
wi mɛrɛgɛ wìla yo maa kan, a wì sigi pye.
A wì si Mari wi lɛ wi jɔ.

† **1:23 1.23:** Eza 7.14

25 Ɛɛn fɔ, wi sila wi jɛn jɛlɛ, fɔ, a Mari
wì saa wi pinambyɔ wi se, a Zhozɛfu wùu
mɛgɛ ki taga naa yinri Zhezu.

2

Kajɛnmbɛlɛ pèle la yiri wa yɔnlɔ yirisaga ma saa Zhezu wi wele

1 Pa pàa Zhezu wi se wa Zhude tara, wa
Betilɛɛmu ca ki ni, wunlunaŋa ŋa pàa pye
na yinri Erɔdi wi wagati wi na. Zhezu wi
sege ki puŋgo na, a kajɛnmbɛlɛ† pèle si
yiri wa tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ma
pan wa Zheruzalɛmu ca.
2 A pè si Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ pe yewe
ma yo fɔ: «Zhufuye pe wunlunaŋa ŋa
pè se fɔɔnfɔɔn ŋga wi yɛn se yeri? Wòo
wɔnnɔ li yan lì yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri, ko wè pan mboo gbɔgɔ.»
3 Naa wunlunaŋa Erɔdi wìla kaa ki
sɛnrɛ ti logo, a wi jatere wì si piri wi na
fɔ jɛŋgɛ, ma pinlɛ Zheruzalɛmu ca woolo
pe ni.
4 Kì kaa pye ma, a wì suu woolo pe
saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ pe ni fuun pe gbogolo, mɛɛ pe
yewe ma yo fɔ: «Kirisi wi daga mbe se
laga kikiin?»
5 A pè suu pye fɔ: «Wa Zhude tara,
wa Betilɛɛmu ca, katugu ko Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ wìla yɔnlɔgɔ ma yo fɔ:
6 *Mboro Betilɛɛmu ca ŋga wa Zhude tara*
ti ni,
mboro ma ma yɛn Zhude tara cagbɔrɔ ti
jɛɛlɛ le dɛ;
katugu to gbeŋɛ wa yaa ka yiri wa ma ni.
Wo wi yaa kaa Izirayɛli, na woolo pe yɛgɛ
sinni.»†
7 Kì kaa pye ma, a Erɔdi wì si
kajɛnmbɛlɛ pe yeri larawa, mɛɛ pe yewe
wagati jate ŋa wɔnnɔ làa yiri wi ni.
8 Kona, a wì si pe tun wa Betilɛɛmu, ma
yo fɔ: «Ye kari ye saga pyɔ wi lagaja jɛŋgɛ.
Na yaga kaa yan, ye pan yege yo na kan,
mi fun mbe ta saa gbɔgɔ.»
9 Naa pàa kaa wunlunaŋa wi sɛnrɛ ti
logo ma, a pè si kari. Wɔnnɔ na pàa keli
ma yan ma pe ta wa yɔnlɔ yirisaga, a pè
sili yan naa. A lì si keli pe yɛgɛ nɛɛ kee.
Pyɔ wìla pye laga ŋga na, naa wɔnnɔ làa
ka saa gbɔn wa ki go na, a lì si yere.
10 Naa pàa kaa wɔnnɔ li yan ma, a pe
nawa pì si yinŋgi fɔ jɛŋgɛ.
11 A pè si ye wa go ki ni, mɛɛ pyɔ wi yan,
naa wi nɔ Mari wi ni. A pè si kanŋguuro
kan, mɛɛ pyɔ wi gbɔgɔ. Ko puŋgo na,
a pè si pe tuguro ti yɛngɛ yɛngɛ, mɛɛ
wi gbɔgɔ: Tɛ, naa wusuna nuwɔ taan
ni, konaa latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋgbanga
woo ni, ŋa pe yinri miiri.
12 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si kajɛnmbɛlɛ pe
yɛri wɔɔnrɔ na ma yo paga ka sɔngɔrɔ
wa Erɔdi wi yeri naa. A pè si konɔ fɔnnɔ
lɛ, mɛɛ kari pe tara.

Pàa kari Zhezu wi ni wa Ezhipiti tara

13 Kajɛnmbɛlɛ pe kariŋgɔlɔ, a we Fɔ wi
mɛrɛgɛ wà suu yɛɛ naga Zhozɛfu wi na
wɔɔnrɔ na, ma suu pye fɔ: «Yiri ma fe ma
kari pyɔ wo naa wi nɔ pe ni wa Ezhipiti
tara. Ma koro wa fɔ mbe ka saga yo
ma kan naa, ma sɔngɔrɔ ma pan; katugu
Erɔdi wi yaa kaa pyɔ wi lagajaa mboo
gbo.»
14 Ki yembinɛ li ni, a Zhozɛfu wì si yiri
ma fe ma kari pyɔ wo naa wi nɔ pe ni wa
Ezhipiti tara.
15 Pàa koro wa fɔ ma saa gbɔn Erɔdi
kupilige ki na. Ko kagala koro la pye ma,
jaŋgo sɛnrɛ nda we Fɔ wìla yo wa wi yɔn
sɛnrɛ yofɔ wi yɔn, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili,
fɔ: «*Mìlan pinambyɔ wi yeri maa wɔ wa*
Ezhipiti tara.»†

Piile tunmɔmbɔlɔ pe gbosɛnrɛ re

16 Naa Erɔdi wìla kaa ki yan kajɛnmbɛlɛ
pòo fanla, a kì suu nawa pi ŋgban fɔ
jɛŋgɛ. A wì si konɔ kan, ma yo pe sa
pinambiile tunmɔmbɔlɔ mbele fuun pe
wa Betilɛɛmu ca konaa ki kanŋgara na
cara ti ni pe gbo. Mbele pe yɛgɛlɛ ke sila
toro shyɛnzhyɛn na we. Wìla ko pye ma,
ma yala kajɛnmbɛlɛ pàa wɔnnɔ na sɛnrɛ
yo maa kan, li yansanga wo ni.

† **2:1 2.1:** ***Kajɛnmbɛlɛ:*** **Leele pèle la wɛlɛ pàa pye wɔnŋgɔlɔ ke kɔrɔ jɛnfɛnnɛ.** † **2:6 2.6:** Mishe 5.1-2
† **2:15 2.15:** Oze 11.1

17 Kona, sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla yo, a tì siri yɛɛ yɔn fili, fɔ:
18 *Paa gbelege nuru wa Arama ca,*
jɔrɔgɔmɔ naa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnlɛgɛrɛ.
Arashɛli wo wila wi piile pe kunwɔ pi
gbele.
Wi woro na jaa poo kotogo ki sogo wi na,
katugu pè ku.†

Zhozɛfu naa wi woolo
pàa sɔngɔrɔ ma pan
wa Izirayɛli tara

19 Erɔdi wi kuŋgɔlɔ, a we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà suu yɛɛ naga Zhozɛfu wi na wɔɔnrɔ na, maa ta wa Ezhipiti tara.
20 Mɛrɛgɛ wìla wi pye fɔ: «Yiri ma pyɔ wi lɛ, naa wi nɔ wi ni, ma sɔngɔrɔ pe ni wa Izirayɛli tara, katugu leele mbele pàa pye na pyɔ wi lagajaa mboo gbo, pè ku.»
21 A Zhozɛfu wì si yiri ma sɔngɔrɔ pyɔ wo naa wi nɔ pe ni wa Izirayɛli tara.
22 Naa wìla ka saa ki logo ma yo Arishelawu wo wìla cɛn wa wi to Erɔdi wi yɔnlɔ, ma pye Zhude tara ti wunlunaŋa, a wì si fyɛ. Wi sila yɛnlɛ mbe sa cɛn wa ki tara ti ni. Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa para wi ni wɔɔnrɔ na maa kɔgɔri, a wì si kari wa Galile kinda wi ni,
23 mɛɛ saa cɛn ca ka ni, pege yinri Nazarɛti; jaŋgo sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa yo ma yo fɔ: «Pe yaa kaa Zhezu wi yinri Nazarɛti ca fɛnnɛ woo,» ti ta tiri yɛɛ yɔn fili!

ZHEZU WI TUNŊGO KI GBƐGƐLƐMƐ KALA

3

3.1–4.11

Zhan Batisi wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
yowo pi mba
(Maki 1.1-8; Luki 3.1-18; Zhan 1.19-28)

1 Ki sanga wi ni, Zhan Batisi wì si pan wa Zhude tara gbinri wi ni, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari leele pe kan.
2 Wìla pye na yuun fɔ: «Ye ye kapere ti jɛn yeri yaga, katugu Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pì yɔngɔ!»
3 Ko Zhan wo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wìla para wi sɛnrɛ na ma yo fɔ:
Lere wa magala yɛn na yinrigi wa gbinri
wi ni na yuun fɔ:
Ye we Fɔ wi konɔ li gbegele,
yoo kombigile ke sinzin!†
4 Zhan wi yaripɔrɔ pàa ti gbegele yɔngɔmɛ sire ni. Kurusijara sɛlɛgɛ woo wìla pye wi yeri, a wila wi poo wa wi sɛnnɛ.†Gbatɔ naa sɛnrɛgɛ wìla pye na kaa.
5 Zheruzalɛmu ca woolo poro naa Zhude tara woolo pe ni fuun pe ni, konaa Zhuridɛn gbaan yɔn ca woolo pe ni fuun pe ni, pàa pye na kee Zhan wi kɔrɔgɔ.
6 Pàa pye naga yuun naga finligi leele pe yɛgɛ na, ma yo pe yɛn kapere pyefɛnnɛ. A Zhan wi nɛɛ pe batize wa Zhuridɛn gbaan wi ni.
7 Naa Zhan wìla kaa ki yan Fariziye poro naa Sadusiye pe lɛgɛrɛ la pye na kee wi kɔrɔgɔ wi pe batize, a wì si pe pye fɔ: «Yoro mɛɛrɛ pire† nda yɛɛn, ambɔ wìgi naga ye na ma yo ye mbe ya shɔ Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa mba pila paan pi kɛɛ?
8 Ki kala na, kapyere nda ti yaa ki naga mbe yo yè ye tangalɔmɔ pi kanŋga, yaa to piin.
9 Yaga kaa ki sɔnri mbaa yuun fɔ: ‹We tɛlɛ yɛn Abirahamu.› Mbege yan ndɛɛ kiti se ka kɔn ye na. Katugu kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ki sinndɛɛrɛ nda yɛɛn, Yɛnŋɛlɛ li mbe ya mberi kanŋga ti pye Abirahamu wi setirige piile.
10 Pè gbɔnlɔgɔ ki lɛ makɔ tire ti na, mberi ninde ti kɔɔnlɔ mberi jaanri. Tige ŋga fuun ki woro na pire jɛndɛ sɛni, pe yaa ki kɔɔnlɔ mbege wa wa kasɔn mbege sogo.
11 Mi wo na ye batize tɔnmɔ ni mbege naga fɔ yè ye kapere ti jɛn mari yaga. Ɛɛn fɔ, lere wa wa na paan mi puŋgo na, wo fanŋga ko wɛ mi wogo ko na. Mii daga

† **2:18 2.18:** Zhere 31.15 † **3:3 3.3:** Eza 40.3 † **3:4 3.4:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa pye na kurusijaraye mbele poo, pàa pye sɛlɛgɛ woolo. † **3:7 3.7:** ***Mɛɛrɛ pire* ko mɛgɛ ŋga ko yɛn naga nari ma yo Fariziye poro naa Sadusiye pè pe paa wɔɔrɔ ti yɛn.** † **3:11 3.11:** Katugu wi go kologo ki pyege na. † **3:11 3.11:** Mbe batize kasɔn ni, ki kɔrɔ wi mbe ya pye Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ko. Luki 3.17; 1 Korɛn 3.13.

yɛrɛ mboo sawira ti wɔ wa wi tɔɔrɔ ti na†. Wo wi yaa ka ye batize Yinnɛkpoyi lo naa kasɔn† ni.
12 Wi teli wi yɛn wi kɛɛ. Wi yaa ka shɔlɔ ke fɛ mbe ke fooro ti wɔ ti yɛ jɛnŋɛ wi ni, mbe si jɛnŋɛ wi gbogolo mboo le wa wi bondo wi ni. Ɛɛn fɔ, wi yaa fooro to sogo wa kasɔn ŋga ki se figi fɔ sanga pyew ko ni.»

Zhan wìla Zhezu wi batize (Maki 1.9-11; Luki 3.21-22)

13 Kona, a Zhezu wì si yiri wa Galile tara, mɛɛ kari Zhan kɔrɔgɔ wa Zhuridɛn gbaan yɔn ki na, ma yo Zhan mboo batize.
14 Ɛɛn fɔ, Zhan wìla pye na jege, nɛɛ wi piin fɔ: «Ki daga mboro mbe mi batize, a mboro nɛɛ paan mi kɔrɔgɔ!»
15 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yere ki na ki pye ma yiŋgɔ, katugu ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa, pa we daga mbege pye mbege yɔn fili yɛɛn.»
Kì kaa pye ma, a Zhan wì si yɛnlɛ ki na.
16 Naa pàa kaa Zhezu wi batize ma kɔ, a wì si yiri wa tɔnmɔ. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a naayeri wì si yɛngɛ wi kan. A wì si Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li yan li yɛn na tinri wi na paa ketenɛ yɛn.
17 A magala là si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yo fɔ: «Ŋa yɛɛn, wo wi yɛn na Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ we. Wi kala lìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ.»

4

Sɔtanla wìla Zhezu wi wa ma wele mboo le kapege (Maki 1.12-13; Luki 4.1-13)

1 Kona, a Yinnɛkpoyi lì si Zhezu wi yɛgɛ sin ma kari wi ni wa gbinri wi ni, jaŋgo Sɔtanla wi saa wa wi wele mboo le kapege.
2 Naa Zhezu wìla kaa pye sɔnlɔ nafa shyɛn naa ki yembinɛ nafa shyɛn, na wi fa ka, a fuŋgo suu yigi.
3 Kona, a Sɔtanla wì si fulo wi tanla, ma suu pye fɔ: «Na kaa pye ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, ki yo ki sinndɛɛrɛ nda ti kan, ti kanŋga buru.»
4 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: ‹*Yaakara to cɛ se ya mbe sɛnwee wi baro. Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda fuun Yɛnŋɛlɛ li maa yuun, to ti mbe ya mboo baro.*› »†
5 Kona, a Sɔtanla wì si yiri Zhezu wi ni, mɛɛ kari wi ni wa Zheruzalɛmu, ca kpoyi ki ni, ma saa wi tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki namunjɔ wi na,
6 ma suu pye fɔ: «Na kaa pye ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, yew ma kan wa tara, katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila ki yuun ma yo fɔ:
Yɛnŋɛlɛ li yaa konɔ kan li mɛrɛgɛye pe yeri ma kala na,
pe yaa ma tɔgɔ wa pe kɛyɛn yi ni,
jaŋgo maga kɔɔn tɔlɔgɔ ki kurugo sinndɛlɛgɛ ka na.»†
7 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: ‹Maga ka ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li wa mbe wele†!› »
8 A Sɔtanla wì si nuru ma kari wi ni yanwiga titɔnlɔgɔ ka go na, mɛɛ dunruya wunluwɔ po naa pi gbɔgɔwɔ pi ni fuun pi naga wi na;
9 ma suu pye fɔ: «Na maga yɛnlɛ mbe kanŋguuro kan na jegele mbanla gbɔgɔ, mi yaa nda yɛɛn ti ni fuun ti kan ma yeri.»
10 Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Kari ma yiri na Sɔtanla. Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìgi naga ma yo fɔ: ‹Ta ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li gbogo, maa tunŋgo piin lo nuŋgba kan†.› »
11 Ko sɛnrɛ to yoŋgɔlɔ, a Sɔtanla wì suu yaga le, mɛɛ kari. A mɛrɛgɛye pèle si pan Zhezu wi kɔrɔgɔ, mɛɛ wi kagala ke yɔn maa kan.

ZHEZU WI TUNŊGO WA GALILE TARA

4.12–13.52

Pa Zhezu wìla wi tunŋgo ki lɛ wa Galile tara (Maki 1.14-15; Luki 4.14-15)

12 Naa Zhezu wìla kaa ki logo ma yo pàa Zhan wi le kaso, a wì si kari wa Galile tara.
13 Ɛɛn fɔ, wì sila koro wa Nazarɛti ca. A wì sigi sogo wa ma kari ma saa cɛn wa Kapɛrinawu ca. Pa ko ca ko la pye wa Galile lɔgbɔgɔ yɔn ki na, wa Zabulɔn naa Nɛfitali tara.

† **4:4 4.4:** Dete 8.3 † **4:6 4.6:** Yuuro 91.11-12 † **4:7 4.7:** Dete 6.16 † **4:10 4.10:** Dete 6.13

14 Ko la pye ma, jaŋgo sɛnrɛ nda
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ezayi wìla yo, ti
ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:
15 *Zabulɔn tara naa Nɛfitali tara,*
to nda ti yɛn wa kɔgɔje wi tanla, wa
Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ sanŋga ki
na,
ki Galile tara nda ti yɛn mbele pe woro
Zhufuye pe tara,
16 *leele mbele pe yɛn ma cɛn wa diwi wi ni,*
pè yanwa gbɔɔ yan.
Mbele pàa pye ma cɛn wa kunwɔ ca ki diwi
wi ni,
yanwa yiri pe na!†
17 Maga lɛ wa ko sanga wo na, a Zhezu
wì sigi lɛ na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun, ma yo
fɔ: «Ye ye kapere ti jɛn yeri yaga, katugu
Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pì yɔngɔ!»

Zhezu wìla ŋgbanra wɔfɛnnɛ tijɛrɛ yeri
(Maki 1.16-20; Luki 5.1-11)

18 Pilige ka, Zhezu wìla pye na tanri na
toro Galile lɔgbɔgɔ yɔn ki na, mɛɛ saa
nɔsepiile nambala shyɛn yan. Simɔ ŋa
pàa pye na yinri Pyɛri wo naa wi jɔnlɔ
Andire poro la wɛlɛ. Pàa pye na pe mɛrɛ
ti waa wa tɔnmɔ na ŋgbanra woo.
19 A wì si pe pye ma yo fɔ: «Ye pan
ye taga na na, mi yaa ye pye leele laga-
jafɛnnɛ, paa yɛgɛ ŋga na yaa ŋgbanra ti
woo we!»
20 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè si
pe mɛrɛ ti yaga le, mɛɛ taga Zhezu wi na.
21 A wì si kari yɛgɛ naa, mɛɛ saa
nɔsepiile nambala shyɛn pele yan naa.
Zebede pinambiile Zhaki naa Zhan poro
la wɛlɛ. Poro naa pe to wi ni, pàa pye wa
pe tɔnmɔkɔrɔ ki ni na pe mɛrɛ ti gbegele.
A Zhezu wì si pe yeri.
22 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè si
pe tɔnmɔkɔrɔ konaa pe to wi yaga le, mɛɛ
taga Zhezu wi na.
23 A Zhezu wì si saa na Galile tara ti
ni fuun ti yanri. Wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ Sɛntanra ti yari leele pe kan wa
shɛriyinrɛ ti ni, na yambala pe sagala pe
yama cɛnlɛ pyew pi ni, ma pinlɛ leele pe
yandewe pi ni fuun pi ni.
24 Pàa pye naa mɛgɛ ki yinri wa Siri tara
ti lagapyew. Ki kala na, pàa kari yambala
pe cɛnlɛ pyew pe ni wi kɔrɔgɔ, mbele
fuun pàa pye na jɔlɔ yama lɛgɛrɛ ni poro
naa yinnɛ tipegele fɛnnɛ, naa tomakugo
yamafɛnnɛ, naa muruguye pe ni. A Zhezu
wì si pe sagala.
25 Janwa gbɔlɔ là la taga wi na, ma yiri
wa Galile naa Dekapole tara ti ni, naa
Zheruzalɛmu ca konaa cara sannda nda
tìla pye wa Zhude tara ti ni, konaa nda tìla
pye wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ sanŋga ki
na.

5

Zhezu wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo wa yanwiga ki go na
(Luki 6.20-23)

1 Naa Zhezu wìla kaa ki janwa wi yan
ma, a wì si lugu yanwiga ka na ma cɛn. A
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi tanla.
2 A wi nɛɛ pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni,
na yuun fɔ:
3 «Mbele pège jɛn ma yo pe yɛn fyɔnwɔ
fɛnnɛ wa pe yɛɛ kotogo na, fɛrɛwɛ
yɛn pe woo,
katugu Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn pe
woo!
4 Mbele pe yɛn yɛsanga ni, fɛrɛwɛ yɛn pe
woo,
katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe fɔlɔ!
5 Mbele pe yɛn nandanwa fɛnnɛ, fɛrɛwɛ
yɛn pe woo,
katugu pe yaa ka tara ti ta kɔrɔgɔ!
6 Mbe sin, ki la yɛn mbele na paa fuŋgo
naa wɔgɔ yɛn, fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu pe yaa ka tin!
7 Mbele pe maa leele yinriwɛ taa, fɛrɛwɛ
yɛn pe woo,
katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe yinriwɛ ta!
8 Mbele pe nawa pi yɛn kpoyi pe na,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu pe yaa ka Yɛnŋɛlɛ li yan yɛnlɛ ni!
9 Mbele pe maa ki jaa yɛyinŋge mbe pye
leele pe sɔgɔwɔ, fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa pe yinri li piile!
10 Mbele leele pe maa pe jɔlɔ, katugu
pe yɛn na tanri na yala Yɛnŋɛlɛ li
nandanwa kala li ni, fɛrɛwɛ yɛn pe
woo,

† **4:16 4.15-16:** Eza 8.23; 9.1

katugu Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn pe woo!
11 «Na leele pe kaa ye tegele, mbaa ye jɔlɔ, mbaa sɛnpere ti cɛnlɛ pyew ti finlɛlɛ mbaa ti tari ye na na kala na sanga ŋa ni, fɛrɛwɛ yɛn ye woo!
12 Yaa yɔgɔri, ye nawa yinŋgi; katugu ye tɔnli wì gbɔgɔ wa yɛnŋɛlɛ na. Pa pàa keli ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe jɔlɔ ma fun ye yɛgɛ.

Kɔ naa yanwa sɛnrɛ (Maki 9.50; Luki 14.34-35)

13 «Yoro ye yɛn kɔ dunruya wi kan. Ɛɛn fɔ, na kɔ wi tanwa piga wɔ wi ni, tanwa pa se ya ye wi ni naa. Wi se ya kala la yɔn, ndɛɛ poo wa wa funwa na leele paa wi tangala.
14 «Yoro ye yɛn yanwa dunruya wi kan. Ca ŋga ki yɛn ma kan yanwiga na, ki se ya lara.
15 Lere na fitanla mu mbe kpoŋgbo jiile wi na. Ɛɛn fɔ, pe maa mu maa tɛgɛ wa wi tɛgɛsaga, jaŋgo lere ŋa fuun wi yɛn wa go, wila yaan wi na.† 16 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, pa ye yanwa pi daga mbaa yiin ma leele pe yɛgɛ na, pe ta paa kajɛŋgɛ ŋga yaa piin ki yaan, pe sila ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi gbogo.

Moyisi lasiri wi yɛgɛ nagawa we

17 «Yaga kaa ki jate ndɛɛ mì pan mbe Moyisi lasiri wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe nagawa sɛnrɛ ti jan. Mii pan mberi jan, ɛɛn fɔ, ti kɔrɔ jɛnŋɛ wo mì pan mbe naga.
18 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mbe tara to naa naayeri wi ta wa ti yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, Moyisi lasiri wi sɛnpyɔ nuŋgba, nakoma wi kala jɛɛlɛ la kpɛ se wɔ wa, fɔ sa gbɔn yaara ti ni fuun ti kɔwɔ pi na.
19 Ki kala na, lere ŋa fuun ka ŋgasegele ke ni fuun jɛɛlɛ la jɔgɔ, mbe sila leele pe nari mbe yo paa tanri ma, wo yaa ka pye leele pe ni fuun jɛɛ wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni. Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun kaa tanri ki ŋgasegele ke na, mbaa leele pe nari ke ni ma, wo yaa ka pye legbɔɔ wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni.
20 Mila ki yuun naga finligi ye kan, na ye woro na tanri Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li na mbe wɛ lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Fariziye pe na, ye se ye wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni.

Ma naŋgbanwa pi daga mbe kanŋga nayinmɛ

21 «Yège logo ma yo kìla yo ye tɛlɛye pe kan ma yo fɔ: ‹*Maga ka lere gbo*†.› Lere ŋa fuun ka lere gbo, wi daga pe sa kiti kɔn wi na.
22 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan, ma yo lere ŋa fuun ka nawa ŋgban wi lewee yɛnlɛ wa ni, wi daga pe kiti kɔn wi na. Ŋa fuun ka suu lewee yɛnlɛ wa tɛgɛlɛ mbe yo fɔ: Lewee cɛnlɛ wele dɛ! Wo daga pe kari wi ni wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ, pe kiti kɔn wi na. Ŋa fuun ka suu lewee yɛnlɛ wa tɛgɛlɛ mbe yo fɔ: Yarafɔ wele dɛ, wo daga mbe ye wa jaganama kasɔn ki ni.
23 Ki kala na, na maga pan wa saraga wɔsaga, mbe pan mbe saraga wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbe si nawa to ki na ndɛɛ mà kapege pye ma lewee yɛnlɛ wa na,
24 ma saraga ki tɛgɛ le saraga wɔsaga ki tanla, ma sɔngɔrɔ ma sa mboro naa ma lewee yɛnlɛ wi ni, ye sɔgɔwɔ pi gbegele gbɛn. Ko puŋgo na, mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan mɔɔ saraga ki wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri.
25 «Na lere wa kaa kee ma ni sa kiti kɔn ma na, mbe ye ta wa konɔ, ma fyɛɛlɛ maa sunlu, ki kɔ ye sɔgɔwɔ, jaŋgo wiga ka sɔɔn le kiti kɔnfɔ wi kɛɛ. Kiti kɔnfɔ wo mbe sɔɔn le wi polisiye pe kɛɛ pe sɔɔn le kaso.
26 Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, ma woro mbe yiri wa fyew, ndɛɛ maga fɔgɔ ki ni fuun ki tɔn, ali tama nuŋgba wiga ka koro.

Jataga sɛnrɛ yɛgɛ nagawa

27 «Yège logo ma yo kìla yo fɔ: ‹*Maga ka jataga pye*†!›

† **5:15 5.13-15:** Ko ki naga ma yo kɔ wi ma pye yɛgɛ ŋga na wa yaakara ti ni mari tanla konaa mari pye kpoyi, tagafɛnnɛ pe pye ma dunruya woolo pe kan. Yanwa fun dunruya woolo pe maa yaan pi na na tanri yɛgɛ ŋga na, tagafɛnnɛ pe pye paa yanwa yɛn ma fun pe kan. † **5:21 5.21:** Ɛki 20.13; 21.12; Dete 5.17 † **5:27 5.27:** Ɛki 20.14; Dete 5.18

28 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan, ma
yo lere ŋa fuun kaa naŋa yɛnlɛ wa jɔ yan
mbe yɛgɛ yirige wi na, kona, wùu ta wa
wi kotogo na makɔ.
29 Na kaa pye ma kalige yɛnlɛ lo li yaa
ti ma to wa kapege ki ni, li wɔ ma li wa
li lali ma ni. Mɔɔ wire ti laga nuŋgba
la, ko mbɔnrɔ ma na pɔɔn wa ma wire
lombondo ti ni wa jaganama wi ni ko na.
30 Na kaa pye ma kalige kɛɛ ko ki yaa
ti mɛɛ to wa kapege ki ni, ki kɔn maga
wa ki lali ma ni†. Mɔɔ kɛɛ nuŋgba
la, ko mbɔnrɔ ma na pɔɔn wa ma wire
lombondo ti ni wa jaganama wi ni ko na.

Jɛlɛ jege sɛnrɛ yɛgɛ nagawa (Mati 19.9; Maki 10.11-12; Luki 16.18)

31 «Kìla yo naa ma yo fɔ: ‹*Lere ŋa fuun
kaa jɔ je, wi daga mbe pɔrɔgɔ jɔgɔwɔ sɛwɛ
kan wi yeri.*›†
32 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan fɔ:
Lere ŋa fuun kaa jɔ je, na kii yiri wi
nandara to yeri, wi maa jɔ wi le nandara
ti ni. Jɛlɛ ŋa fuun wi pɔlɔ wì je, naŋa
o naŋa kaa lɛ mboo tɛgɛ, kona jataga wì
pye.

Wuguro sɛnrɛ yɛgɛ nagawa

33 «Yège logo ma yo kìla yo we tɛlɛye
pe kan, ma yo fɔ: ‹*Na maga wugu, maga
kɔɔn wuguro ti wɔ. Ɛɛn fɔ, mà wugu
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na mbe kala na pye, ma
li pye ma li yɔn fili*†.›
34 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan
fɔ yaga ka wugu fyew. Yaga ka wugu
naayeri wi na, katugu Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ
jɔngɔ koyi.
35 Yaga ka wugu tara ti na, katugu
ti yɛn Yɛnŋɛlɛ li tɔɔrɔ tɛgɛsaga. Yaga
ka wugu Zheruzalɛmu ca ki na, katugu
wunluŋgbɔɔ wi ca koyi.
36 Maga ka wugu ma go ki na†, katugu
ma se ya mbɔɔn go yinzige ki nuŋgba pye
ki filige, nakoma mbege pye ki wɔ.
37 Na pe kɔɔn yewe, na kaselege yi, ma
yo: *Ee!* Na kaselege si ma, ma yo: *Ayoo!*
Nda fuun ti ma kaa na yuun puŋgo na,
Sɔtanla wo wi maa paan to ni.

Kayaŋga wɔgɔ sɛnrɛ yɛgɛ nagawa (Luki 6.29-30)

38 «Yège logo ma yo kìla yo, ma yo fɔ:
‹*Yɛnlɛ li yaa tɛgɛ mbe yɛnlɛ li fɔgɔ tɔn.
Ŋganla li yaa tɛgɛ mbe ŋganla li fɔgɔ
tɔn.*›†
39 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan, ma
yo na lere ka tipege pye ye na, yaga kaga
fɔgɔ tɔn. Na lere kɔɔn fele ma kalige
mbatelege ki na, wi yaga wɔɔn fele fun
ma kamɛŋgɛ wogo ki na.
40 Na lere wa kaa jaa mbe sa kiti kɔn
ma na mbɔɔn deripile li shɔ ma yeri, pa
mɔɔ derigbɔgɔ ki kan wi yeri fun.
41 Na fanŋga fɔ wa kɔɔn jori mbe yo
maa tuguro lɛ ma kari ti ni culo nuŋgba,
pa ma kari ti ni culo shyɛn.
42 Lere kɔɔn yɛnri yaraga ni, maga kan
wi yeri. Lere kaa jaa maa jin, maga ka je.

Ma mbɛnfɔ wi daga mbɔɔn ndanla (Luki 6.27-28,32-36)

43 «Yège logo ma yo kìla yo, ma yo fɔ:
‹*Ma wɔnlɔ wi daga mbɔɔn ndanla, ma
mbɛnfɔ mɛɛ wo panra.*›†
44 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan ma
yo ye mbɛnfɛnnɛ pe daga mbe ye ndanla,
mbele paa ye jɔlɔ, yaa yɛnri pe kan.
45 Ki ka pye ma, ye yaa pye ye To
ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi piile, katugu wi
maa wi yɔnlɔ ki yinrigi lepeele poro naa
lejɛmbɛlɛ pe ni fuun pe kan. Na tisaga ki
kaan lesinmbele poro naa mbele pe woro
ma sin pe ni fuun pe yeri.
46 Ye yɛn ma ye wɛnnɛ mbele ndanla, na
poro cɛ ka ye ndanla, yiŋgi tɔnli ye yaa ta
Yɛnŋɛlɛ li yeri? Ali nizara shɔfɛnnɛ wele,
ko poro fun pe maa piin.
47 Na ye kaa ye nɔsepiile poro cɛ shari,
kona, yiŋgi kagbɔgɔ yè pye? Ali mbele
pee Yɛnŋɛlɛ li jɛn, ko poro fun pe maa
piin.
48 Ki kala na, ye pye ye yɔn fili, paa yɛgɛ
ŋga na ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yɛn ma
yɔn fili we.

† **5:30 5.30:** Ko ki naga ma yo we daga mbe we kapere pyege ki yaga. † **5:31 5.31:** Dete 24.1 † **5:33 5.33:** Levi 19.12; 1 Timo 1.10; Nɔmbu 30.3; Dete 23.21-23 † **5:36 5.36:** ***Mbe wugu ma go ki na:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn mbe wugu mbɔɔn kusɛnrɛ yo.** † **5:38 5.38:** Ɛki 21.24; Dete 19.21 † **5:43 5.43:** Levi 19.18

6

Ma kajɛŋgɛ ki daga mbe pye ŋgundo ni

1 «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga kaa ye shɛrɛgɛ konɔ kagala ke piin mbaa ye yɛɛ nari leele pe na. Na ye kaa ki piin ma, ye se ka tɔnli ta ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yeri.

2 «Na maga yaraga ka kan fyɔnwɔ fɔ wa yeri, maga kaga yari paa yɛgɛ ŋga na kopiire fɛnnɛ pe maa ki piin wa shɛriyinrɛ to naa koŋgolo ke ni, jaŋgo leele paa ma sɔnni. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, fɔ pè pe tɔnli wi ta makɔ.

3 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, na maga yaraga ka kan fyɔnwɔ fɔ wa yeri, ma wɔnlɔ ŋa wì mara ma na jɛŋgɛ, maga ka ti wigi jɛn,

4 jaŋgo ma yarikanga ki koro ŋgundo. Kona, ma To ŋa wila ŋgundo kala na maa piin li yaan, wo wi yaa ka tɔnli kan ma yeri.

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe naga Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi ni (Luki 11.2-4)

5 «Na ye kaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, yaga kaa ki piin paa kopiire fɛnnɛ pe yɛn. Ki yɛn ma pe ndanla paa yeregi paa Yɛnŋɛlɛ yɛnri wa shɛriyinrɛ to naa kooro filisara ti na, leele pe ni fuun pe ta paa pe yaan. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, pè pe tɔnli wi ta makɔ.

6 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, na ma kaa jaa mbe Yɛnŋɛlɛ yɛnri, ye wa ma yumbyɔ yɛgɛ woo wi ni ma kɔrɔ ki tɔn ma yɛɛ na, mɛɛ ma To wi yɛnri, wo ŋa wi yɛn wa ki ŋgundo laga ki ni we. Kona, ma To ŋa wi yɛn na kala na maa piin wa larasaga li yaan, wi yaa ka tɔnli kan ma yeri.

7 «Na ye kaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri sanga ŋa ni, yaga kaa sɛnrɛ nuŋgba ti yuun mbaa sɔngɔri ti na tetete go fu, paa yɛgɛ ŋga na mbele pee Yɛnŋɛlɛ jɛn pe maa ki piin we. Pe maa ki jate ndɛɛ paa yɛnri na sɛnlɛgɛrɛ nda yuun, to ti yaa ti Yɛnŋɛlɛ lii pe yɛnrɛwɛ pi logo.

8 Yaga ka pye paa pe yɛn, katugu yè jori yaara nda na, ye To wi mari jɛn, na ye fari yɛnri wi yeri gbɛn.

9 Anmɛ ye daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, fɔ:

We To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na,
ti ma mɛgɛ ki pye kpoyi.
10 Ma wunluwɔ pi pye pi pan!
Ma nandanwa kala lo mbaa piin laga tara na,
paa yɛgɛ ŋga na li yɛn na piin wa yɛnŋɛlɛ na we!
11 Ma we nala yaakara ti kan we yeri!
12 Ma we kapere ti kala yaga we na,
paa yɛgɛ ŋga na mbele paa ti piin we na,
woro fun we maa ti kala yari pe na we.
13 Maga ka we yaga we ye wa fanlawa pi ni.
Ɛɛn fɔ, ma we shɔ Sɔtanla wi kɛɛ.
[Katugu wunluwɔ naa yawa naa gbɔgɔwɔ pi yɛn ma woo fɔ sanga pyew. Anmiina.]

14 «Mbele fuun pè kapere pye ye na, na yaga pe kapere ti kala yaga pe na, pa ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yaa ye woro ti kala yaga ye na fun.

15 Ɛɛn fɔ, mbele fuun pè kapere pye ye na, na yee pe woro ti kala yaga pe na, pa ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi se ye woro ti kala yaga ye na fun.

Yeŋge lege sɛnrɛ

16 «Na yaga pye yeŋge pilige ŋga ni, yaga ka ye yɛgɛ ki san paa yɛgɛ ŋga na kopiire fɛnnɛ pe maa ki piin we. Pe ma pe yɛgɛ cɛnwɛ pi kanŋga, leele pe ni fuun pe ta pege jɛn pe yɛn yeŋge. Kaselege ko na, mila ki yuun naga finligi ye kan, pe pe tɔnli wi ta makɔ.

17 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, na maga pye yeŋge pilige ŋga ni, mɔɔ yɛgɛ ki jogo, ma latikɔrɔ nuwɔ taan gbɔn ma go ki na,

18 jaŋgo leele paga kaga jɛn ma yɛn yeŋge, ndɛɛ ma To ŋa wi yɛn wa ki ŋgundo laga ki ni, wo nuŋgba. Kona, ma To ŋa wila ŋgundo kala na maa piin li yaan, wo wi yaa ka tɔnli kan ma yeri.

Yarijɛndɛ nda wa yɛnŋɛlɛ na ti sɛnrɛ (Luki 12.33-34)

19 «Yaga kaa yarijɛndɛ gbogolo ye yɛɛ kan laga dunruya ŋa wi ni. Yaawere mari jɔgɔ laga, so ma ye ti ni mberi jɔgɔ. Yoolo fun pe ma kɔrɔ ki kaw mari yu.

20 Ɛɛn fɔ, yaa yarijɛndɛ gbogolo ye yɛɛ
kan wa yɛnŋɛlɛ na. Wa ki laga ki na,
yaawere se ya mberi jɔgɔ, so se ya ye ti ni
mberi jɔgɔ. Yoolo fun pe se ya mbe kɔrɔ
ki kaw mberi yu.
21 Katugu ma yarijɛndɛ tiga pye laga
ŋga na, pa ma jatere wi ma pye wa.

Wire ti yanwa kala
(Luki 11.34-36)

22 «Lere wi yɛngɛlɛ koro ke yɛn wi wire
ti fitanla we. Na ma yɛngɛlɛ kaga pye
jɛŋgɛlɛ, ma wire ti lombondo ti ma pye
wa yanwa pi ni.
23 Ɛɛn fɔ, na ma yɛngɛlɛ ke woro
jɛŋgɛlɛ, ma wire ti lombondo ti ma pye
wa wɔwɔ pi ni. Ki kala na, yanwa mba pi
yɛn ma ni, na piga pye mbe wɔ, ki wɔwɔ
pi yaa pye mbe gbɔgɔ dɛ.

Yɛnŋɛlɛ, nakoma penjara
(Luki 16.13)

24 «Lere se ya tunŋgo pye teele shyɛn
kan; katugu wi ma kaa nuŋgba panra,
sanŋa wo maa ndanla. Nakoma wi ma
kaa mara nuŋgba na, ma laga sanŋa wi
na. Ye se ya tunŋgo pye wagati nuŋgba
wi ni Yɛnŋɛlɛ lo naa penjara ti kan.

Ye ye jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na
(Luki 12.22-31)

25 «Ko kala kì ti mila ki yuun ye kan
fɔ: Yaga kaa ye jatere wi lege ye yɛɛ na
yaakara nda ye yaa la kaa to kanŋgɔlɔ,
mbe yo fɔ: ‹Ŋga yiŋgi mi yaa ka mbe
yiŋgi wɔ?› Yaga si kaa ye jatere wi lege ye
yɛɛ na ye yaripɔrɔ wogo ki na mbe yo fɔ:
‹Ŋga yiŋgi yaripɔrɔ mi yaa le?› Yinwege
kii wɛ yaakara ti na wi le? Wire tii wɛ
paara ti na wi le?
26 Ye sannjɛrɛ ti wele wa naayeri! Tila
yarilire lugu, tila yarilire kɔlɔgi. Tila si
yarilire gbogolo mberi le bondoolo. Ma si
yala, ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi maa ti
baro. Yee mbɔnrɔ sannjɛrɛ ti na jɛŋgɛ wi
le?
27 Ye ni wiwiin wi mbe ya mbe yinwege
ka taga wi yɛɛ kan naa jɛnri, wi jatere
lɛgɛrɛ ti ni?
28 «Yaga kaa ye jatere wi lege ye yɛɛ na
ye yaripɔrɔ wogo ki na. Ye yarifyɛɛnrɛ ti
yirilɔmɔ pi wele wa wasele! Tila tunŋgo
pye, tila si pili.
29 Ma si yala, mila ki yuun ye kan,
wunlunaŋa Salomɔ wo naa wi yarijɛndɛ
lɛgɛrɛ tawa pi ni fuun ni, wi yaripɔrɔ† ka
sila yɔn mbe yarifyɛɛnrɛ ka tiyɔnwɔ bɔ.
30 Yan ŋga ki ma fi nala wa wasele, goto
kasɔn ma kaa ki sogo, na Yɛnŋɛlɛ li ma ko
fere ma, yoro fun ye daga mbege jɛn mbe
yo Yɛnŋɛlɛ li yaa ye yaripɔrɔ ti kan ye yeri
fun mbe wɛ ki na. Ye tagawa pì kologo!
31 «Yaga kaa ye jatere wi lege ye yɛɛ
na mbaa yuun fɔ: ‹Ŋga yiŋgi we yaa ka?
Nakoma yiŋgi we yaa wɔ? Mbe yo fɔ we
yaa yaripɔrɔ to ta se siri le?›
32 Mbele pee Yɛnŋɛlɛ jɛn, poro pe maa
ko yaara nda to ti ni fuun to lagajaa suyi.
Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ
na, wìgi jɛn ma yo ti kala yɛn ye na.
33 Ki kala na, ye bala yaa Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ po naa li kasinŋge ko lagajaa
gbɛn. Pa kona li yaa yaara sannda pyew
ti kan ye yeri fun.
34 Yaga ka ye jatere wi piri goto kagala
ŋgele ke yaa pan koro kala na. Goto naa
wi jatere lɛgɛrɛ kala li. Jorowo mba pi
ma pan pilige nuŋgba ki ni, pi ma yala ki
pilige ki ni.

7

Maga ka kiti kɔn lere na
(Luki 6.37-38,41-42)

1 «Yaga ka kiti kɔn lere na, jaŋgo
Yɛnŋɛlɛ fun liga ka kiti kɔn ye na.
2 Katugu na ye kaa kiti kɔɔn leele na,
yaa wi kɔɔn yɛgɛ ŋga na, pa Yɛnŋɛlɛ li
yaa ka kiti wi kɔn ye na ma fun. Jɛnɛ
na ye ma tɛgɛ na tinwi leele pe kan, lo
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tɛgɛ mbe ye woro ti tiwi
ye kan.
3 Yiŋgi na, a ma nɛɛ kayanna na li wa
ma sefɔ wi yɛnlɛ li ni li wele, ma si yala,
kanŋgaga wa mboro jate ma wolo li ni,
ma si woro na ko yaan?
4 Mɛlɛ mɛɛ ma sefɔ wi pye ma yo fɔ: Ki
yaga mbe kayanna na li wa ma yɛnlɛ li ni
li wɔ, ma si yala kanŋgaga wa mboro jate
ma wolo li ni?

† **6:29 6.29:** 1 Wunlu 10.4-7

5 Kopiire fɔ wele dɛ, kanŋgaga ki wɔ
wa ma yɛnlɛ li ni gbɛn. Pa kona ma yaa
la yaan jɛŋgɛ mbe kayanna li wɔ wa ma
sefɔ wi yɛnlɛ li ni.
6 «Yaga kaa yaara nda ti yɛn kpoyi ti
kaan pyɔɔnlɔ pe yeri, nakoma pe yaa
wa mbe kanŋga ye kɔrɔgɔ mbe ye nɔɔri.
Yaga ka ye somu tiyɔɔn wi wa cɛɛlɛ pe
kan, nakoma pe yaa wi tangala.

Yaa yɛnri suyi
(Luki 11.9-13)

7 «Yaa yɛnri, pa ye yaa ka ta. Yaa ki
lagajaa, pa ye yaa kaga yan. Ye bala yaa
kɔrɔ ki gbɔɔn, pa pe yaa kaga yɛngɛ ye
kan.
8 Katugu lere ŋa fuun wi maa yɛnri, wi
ma ta. Lere ŋa wi maa yaraga lagajaa, wi
ma kaa ki yan. Lere ŋa wi maa kɔrɔ ki
gbɔɔn, pe ma kaa ki yɛngɛ wi kan.
9 Ambɔ wi yɛn na ye ni, na wi pyɔ kaa
yɛnri buru ni, wi yaa sinndɛlɛgɛ kan wi
yeri?
10 Nakoma na wiga wi yɛnri ŋgbanla ni,
wi yaa wɔɔgɔ kan wi yeri?
11 Yoro mbele ye yɛn ma pe pe, na
yège yan yoro yarijɛndɛ kanga jɛn ye piile
pe yeri, yege jɛn fun ye yo fɔ ye To ŋa
wa yɛnŋɛlɛ na, wi yaa ka yarijɛndɛ kan
mbele pe yɛn naa yɛnri pe yeri mbe wɛ
ye yarikanga ki na.
12 «Kala o kala yaa jaa leele paa piin
ye kan, yaa lo yɔngɔ piin pe kan fun. Ko
Moyisi lasiri wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe sɛwɛɛlɛ paa nari.

Yeyɔngɔ jɛɛlɛ sɛnrɛ
(Luki 13.24)

13 «Ye ye wa yeyɔngɔ jɛɛlɛ lo ni, katugu
konɔ na li maa kee wa punŋguwɔ laga
ki ni, li yeyɔngɔ naa li nawa pi yɛn ma
gbɔgɔ, li lɛfɛnnɛ pe yɛn ma lɛgɛ.
14 Ɛɛn fɔ, konɔ na li maa kee wa
yinwege laga ki ni, li yeyɔngɔ naa li nawa
pi yɛn jɛɛlɛ, li tafɛnnɛ pe woro ma lɛgɛ.

Pe ma tige ki jɛn ki pire to na
(Luki 6.43-44)

15 «Ye wele! Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe ni. Pe
maa paan ye kɔrɔgɔ, ma yinŋgi paa
simbaala yɛn. Ɛɛn fɔ, pe nawa pi yɛn paa
cɛnrɛ pere yɛn.
16 Ye yaa ka pe jɛn pe kapyere to na.
Katugu lere na ɛrɛzɛn tirige pire cɔ wuuro
tige na. Lere nɛɛ figiye tige pire cɔ vige
tige na.
17 Tige jɛŋgɛ ye, pyɔ jɛnŋɛ ki ma sɛ. Ɛɛn
fɔ, tige tijaanga ye, pyɔ tijaanga ki ma sɛ.
18 Tige jɛŋgɛ ki se ya mbe pire tijangara
sɛ. Tige tijaanga fun ki se ya mbe pire
jɛndɛ sɛ.
19 Tige ŋga fuun kila pire jɛndɛ sɛ, pe
ma ko kɔn maga wa wa kasɔn.
20 Ki leele fun, anmɛ ye yaa ka pe jɛn pe
kapyere ti kala na.

Mii ye jɛn fyew
(Luki 13.25-27)

21 «Leele mbele fuun pe maa na yinri
we Fɔ, we Fɔ, pe ni fuun ma pe yaa ka
ye wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni dɛ. Ndɛɛ
mbele pe maa na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi
nandanwa kala li piin poro cɛ.
22 Na kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn,
lelɛgɛrɛ yaa kanla pye mbe yo fɔ: We Fɔ,
we Fɔ, wè Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yari leele pe
kan ma mɛgɛ ki na. Ma yinnɛ tipegele
purɔ ma ke wɔ leele ni ma mɛgɛ ki na,
ma kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye ma mɛgɛ ki na.
23 Kona, mi yaa ka pe pye fɔ: ‹Mii ye
jɛn fyew. *Ye laga na tanla, yoro kapere
pyefɛnnɛ wele.*›†

Yinrɛ shyɛn kansɛnrɛ
(Luki 6.47-49)

24 «Ki kala na, lere ŋa fuun kanla sɛnrɛ
nda mì yo ti logo mbaa tanri ti na, ki fɔ wi
yaa pye paa tijinliwɛ fɔ wa yɛn, ŋa wùu
go ki kan walaga na.
25 A tisara tì si kaa pan, a lɔrɔ tì yin fɔ
ma toro. A tifɛliŋgbɔrɔ tì gbɔn ŋgbanga
ma ki go ki gbɔn, ɛɛn fɔ, ki sila to, katugu
pàa ki nɔgɔ ki le walaga na.
26 Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun kanla sɛnrɛ nda
fuun mì yo ti logo, na wii tanga ti na, wi
yaa pye paa tijinliwɛ fu fɔ wa yɛn, ŋa wùu
go ki kan taambugɔ laga na.
27 A tisara tì si kaa pan, a lɔrɔ tì yin fɔ
ma toro. A tifɛliŋgbɔrɔ tì gbɔn ŋgbanga

† **7:23 7.23:** Yuuro 6.9

ma ki go ki gbɔn. A kì si to. Ki towo pìla tijanga fɔ jɛŋgɛ.»

Zhezu wi fanŋga ye
(Maki 1.22; Luki 4.32)

28 Naa Zhezu wìla kaa janwa wi naga ki sɛnrɛ ti ni, a wi nagalɔmɔ pì si pe pari.
29 Katugu wi sila pye na pe nari paa pe lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe yɛn. Ɛɛn fɔ, wìla pye na pe nari fanŋga ni.

SƐNTANRA KONAA ZHEZU WI YAWA WE

8

8.1–11.1

Zhezu wìla yayɛnwɛ fɔ wa sagala
(Maki 1.40-45; Luki 5.12-16)

1 Naa Zhezu wìla kaa yiri wa yanwiga ki go na ma tigi, a janwa gbɔlɔ là si taga wi na.
2 A yayɛnwɛ fɔ wà si fulo wi tanla, ma kanŋguuro kan wi jegele, ma suu pye fɔ: «We Fɔ, na kaa pye maa ki jaa, ma mbe ya mbanla sagala kpoyi.»
3 A Zhezu wì suu kɛɛ ki sanga ma jiri wi na, ma sho fɔ: «Mila ki jaa, sagala kpoyi!»
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi yayɛnwɛ pì si kɔ wi na, a wì pye kpoyi.
4 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Wele! Maga kaga yo mbe lere kan. Ɛɛn fɔ, kari ma sɔɔn yɛɛ naga saraga wɔfɔ wi na. Moyisi wìla saraga ŋga sɛnrɛ yo, maga wɔ! Ko yaa ki naga lere pyew wi na fɔ mà sagala kpoyi.»

Zhezu wìla Ɔrɔmu tara
sorodasheele tojɛɛ
wa tunmbyee sagala
(Luki 7.1-10)

5 Naa Zhezu wìla ka saa ye wa Kapɛrinawu, a Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ wà si fulo wi tanla, ma suu yɛnri ma yo fɔ:
6 «We Fɔ, na tunmbyee wi wa ma sinlɛ wa na go, wì murugu. Wila jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.»
7 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mi yaa saa sagala.»
8 Ɛɛn fɔ, a ki sorodasheele tojɛɛ wì suu pye fɔ: «We Fɔ, mii daga ma ye wa na go. Ki kala na, sɛnrɛ pyɔ nuŋgba yo pe, pa na tunmbyee wi yaa sagala.
9 Mì ko yo ma, katugu mi jate pele yɛn na go na. Mi fun sorodasheele yɛn na yeri. Mi ma wa pye: ‹Kari wamɛ!› Wi ma kari. Ma wa pye: ‹Pan laga!› Wi ma pan. Mi mala tunmbyee wi pye fɔ: ‹Ŋga ki pye!› Wi maga pye†.»
10 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo sorodasheele tojɛɛ wi yeri, a kì si to wi yɔn na. A wì si janwa ŋa wìla pye wi puŋgo na wi pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mi fa ki tagawa pi si yan lere wa ni, ali laga Izirayɛli tara.
11 Mi yɛn naga yuun naga finligi ye kan, lelɛgɛrɛ yaa ka yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri konaa wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, mbe sa cɛnsaga lɛ wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni, mbaa nii ja Abirahamu naa Izaki konaa Zhakɔbu pe ni.
12 Ɛɛn fɔ, mbele paa daga Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni, pe yaa ka pe wa wa funwa na, wa wɔwɔ pi ni. Pa pe yaa kaa gbele wa, mbaa pe ŋgangala ke kaa jɔlɔgɔ ki kala na.»
13 Kona, a Zhezu wì si sorodasheele tojɛɛ wi pye fɔ: «Ta kee ma go, ki pye ma kan ki yala ma tagawa pi ni!»
Ki wagati nuŋgba wi ni, a sorodasheele tojɛɛ wi tunmbyee wì si sagala.

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala
(Maki 1.29-34; Luki 4.38-41)

14 Kona, a Zhezu wì si kari wa Pyɛri go, mɛɛ saa Pyɛri wi jɔ nɔ wi ta sinlɛsaga. Witiwɛrɛwɛ pìla pye wi na.
15 A Zhezu wì si jiri jɛlɛ wi kɛɛ ki na. A wi witiwɛrɛwɛ pì si kɔ. A wì si yiri nɛɛ wi kala yɔngɔ.
16 Naa ki yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a pè si pan yinnɛ tipegele fɛnnɛ lɛgɛrɛ ni Zhezu wi kɔrɔgɔ. A wì sigi yinnɛ tipegele ke purɔ ma ke wɔ ki leele pe ni wi sɛnyoro ti fanŋga na, ma yambala pe ni fuun pe sagala fun.
17 Wìla ko pye ma, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wìla sɛnrɛ nda yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ: «*Wì we yandegere ti lɛ, ma we yama pi laga we na.*»†

† **8:9 8.8-9:** Ko ki naga ma yo sorodasheele tojɛɛ wìla ki jɛn ma yo Zhezu wi yɛn lere pyew wi go na, wi mbe ya kala pyew li pye. † **8:17 8.17:** Eza 53.4

Kìla pye leele pele nawa pe taga Zhezu wi na (Luki 9.57-62)

18 Naa Zhezu wìla kaa wi yɛɛ yan janwa gbɔlɔ lùu maga, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
pye ma yo pe lɔgbɔgɔ ki kɔn pe kari wa
ki kɛɛ ŋga na!
19 A lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wà si fulo Zhezu
wi tanla, ma suu pye fɔ: «Nagafɔ, ma kaa
kee laga o laga, mi yaa taga ma na.»
20 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Were yɛn
kombokara ti yeri, sere yɛn sannjɛrɛ ti
yeri fun. Ɛɛn fɔ, Lere wi Pinambyɔ,
sinlɛsaga woro wo yeri wi sinlɛ wi wogo.»
21 Wa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, a lere wa
suu pye fɔ: «We Fɔ, ki yaga mbe sanla to
wi le gbɛn!»
22 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Taga na na,
ma gboolo† pe yaga wa paa pe gboolo pe
nii.»

Zhezu wìla tifɛliŋgbɔgɔ yerege (Maki 4.35-41; Luki 8.22-25)

23 A Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni,
pè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni.
24 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
tifɛliŋgbɔgɔ kà si yiri nɛɛ gbɔɔn wa
lɔgbɔgɔ ki ni. A tɔnmɔ pi nɛɛ kɔɔn na
yinrigi na tɔnmɔkɔrɔ ki tɔnni. Ɛɛn fɔ, ko
sanga wo ni, Zhezu wìla pye na wɔnlɔ.
25 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi tanla maa
yɛn, ma suu pye fɔ: «We Fɔ, we shɔ! We
yaa ku!»
26 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a
ye nɛɛ fyɛ? Ye tagawa pi ta ma kologo!»
Kona, a wì si yiri, mɛɛ para ŋgbanga
lɔgbɔgɔ tɔnmɔ po naa tifɛɛrɛ ti na. A tì si
yere yɛw.
27 A kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ yuun
fɔ: «Yiŋgi lere cɛnlɛ wi ŋa yɛɛn, ali yɛrɛ
tifɛɛrɛ to naa lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi ni, tìla wi
sɛnrɛ ti nuru?»

Zhezu wìla yinnɛ tipegele fɛnnɛ shyɛn sagala (Maki 5.1-20; Luki 8.26-39)

28 Naa Zhezu wìla kaa gbɔn wa lɔgbɔgɔ
ki kɛɛ ŋga na, wa Gadara tara, a nambala
shyɛn si yiri fanra ta ni nɛɛ wi finli. Yinnɛ
tipegele la pye pe ni. Pàa pye ma wɛli
jɛŋgɛ, fɔ lere na yɛnlɛ mbege konɔ li lɛ.
29 A pe nɛɛ jɔrɔgi fɔ: «Yiŋgi maa jaa we
yeri, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ! Ma pan mbe
we jɔlɔ wagati ŋa wì tɛgɛ wi yɛgɛ wi le!»
30 Wa yɛgɛ jɛnri, cɛɛlɛ ŋgbelege kà la
pye wa, na pe yaakara lagajaa.
31 A yinnɛ tipegele kè si Zhezu wi yɛnri
maa pye fɔ: «Na kaa pye ma yaa we purɔ
mbe we wɔ laga ki nambala mbele pe ni,
we torogo we sa ye wa ki cɛɛlɛ ŋgbelege
ŋga ki ni!»
32 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaa kee!»
A yinnɛ tipegele kè si wɔ ki nambala
shyɛn pe ni, mɛɛ saa ye cɛɛlɛ pe ni. Le ki
yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a cɛɛlɛ pe ni fuun
pè si gbinri wa yanwiga ki go na, ma tigi
wa ki tigiwɛn pi ni, mɛɛ toori wa lɔgbɔgɔ
tɔnmɔ pi ni ma ku.
33 A cɛɛlɛ kɔnrifɛnnɛ pè si fe ma kari wa
cagbɔgɔ. Ŋga kìla pye, mɛɛ saa ki yɛgɛ
yo ma leele pe kan, ma pinlɛ ŋga kìla pye
yinnɛ tipegele fɛnnɛ pe na ki ni.
34 Kì kaa pye ma, a ca woolo pe ni fuun
pè si yiri, mɛɛ kari sa Zhezu wi fili. Naa
pàa ka saa wi yan, a pè suu yɛnri ma yo
wi yiri wa pe tara.

9

Zhezu wìla murugu wa sagala (Maki 2.1-12; Luki 5.17-26)

1 Kona, a Zhezu wì si nuru naa ma ye
wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ lɔgbɔgɔ ki kɔn
ma sɔngɔrɔ wa wi ca.
2 A leele pèle si pan murugu wa ni wi
kɔrɔgɔ, wìla pye ma sinlɛ sinlɛyaraga na.
Naa Zhezu wìla kaa ki leele pe tagawa pi
yan, a wì si murugu wi pye fɔ: «Na pyɔ,
kotogo le ma yɛɛ ni! Ma kapere ti kala
yaga ma na.»
3 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo ma,
a lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pele nɛɛ ki jate wa
pe nawa na yuun fɔ: «Ki naŋa ŋa yɛɛn,
wila Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo.»
4 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe nawa jatere
wi jɛn, mɛɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ
ki jatere pere nda ti piin?

† **8:22 8.22:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mbele pee taga Yɛnŋɛlɛ li na, ma pye ndɛɛ pè ku li yɛgɛ na, pe yaga paa gboolo pe nii.

5 Ki sɛnrɛ shyɛn nda ti ni, titiin yowo
pi yɛn ma tanla ma wɛ, mbe yo fɔ: Ma
kapere ti kala yaga ma na, nakoma yiri
maa tanri we†?
6 Ɛɛn fɔ, mila jaa yege jɛn fɔ Lere wi
Pinambyɔ yawa yɛn wi ni laga tara ti na,
mbaa leele pe kapere ti kala yari pe na.»
Kona, a wì si murugu wi pye fɔ: «Yiri
naayeri, mɔɔ sinlɛyaraga ki lɛ maa kee
ma go!»
7 A naŋa wì si yiri, mɛɛ kari wi go.
8 Naa janwa wìla kaa ki yan ma, a wì si
fyɛ fɔ jɛŋgɛ, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogo, katugu
lìgi fanŋga cɛnlɛ ŋga ki kan leele pe yeri.

Zhezu wìla naŋa ŋa pàa pye na yinri Matiye wi yeri wi pye wi fɔrɔgɔfɔ (Maki 2.13-17; Luki 5.27-32)

9 Kona, a Zhezu wì si yiri lema, mɛɛ
kari. Wi torosaga, a wì si naŋa ŋa pàa
pye na yinri Matiye wi yan cɛnsaga wa
nizara shɔ go ki ni. Wi tunŋgo pyesaga
ko layi. A Zhezu wì suu pye fɔ: «Matiye,
yiri ma taga na na, ma pye na fɔrɔgɔfɔ.»
A wì si yiri, mɛɛ taga wi na.
10 Naa Zhezu wìla ka saa cɛn wa Matiye
wi go na nii, a nizara shɔfɛnnɛ naa kapere
pyefɛnnɛ pe lɛgɛrɛ si saa cɛn na nii Zhezu
wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni.
11 Naa Fariziye pàa kaa ko yan ma, a
pè si Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ:
«Naga yɛn ma, yiŋgi na, a ye Nagafɔ wi
nɛɛ nii nizara shɔfɛnnɛ poro naa kapere
pyefɛnnɛ pe ni?»
12 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ ti logo pe yeri,
mɛɛ pe pye fɔ: «Leele mbele pe yɛn
ŋgbaanla poro na la wɛrɛ pyefɔ jaa. Ɛɛn
fɔ, yambala poro pe maa wɛrɛ pyefɔ jaa.
13 Ye kari ye saga sɛnrɛ nda ti kɔrɔ
wi lagaja, fɔ: ‹*Mbaa leele yinriwɛ taa ko
mila jaa, mi woro na yaayoro saraga jaa.*›†
Katugu mii pan mbe leele mbele paa pe
yɛɛ jate pe sin poro yeri. Ɛɛn fɔ, kapere
pyefɛnnɛ poro mì pan mbe yeri.»

Zhezu wo naa yeŋge lege sɛnrɛ (Maki 2.18-22; Luki 5.33-39)

14 Kona, Zhan Batisi wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè
si fulo Zhezu wi tanla, ma suu yewe ma
yo fɔ: «Yiŋgi na woro naa Fariziye pe ni,
we maa yeŋge nii wagati lɛgɛrɛ na, ma si
yala mboro fɔrɔgɔfɛnnɛ poro nɛɛ yeŋge
le?»
15 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ye nawa po ni jayire nɔgɔ, japɔlɔ wi
wɛnnɛ pe mbe ya yɛgɛ san mbe poro naa
japɔlɔ wi ni pe ta laga nuŋgba wi le? Ayoo
dɛ. Ɛɛn fɔ, wagati wa wa na paan, pe yaa
ka japɔlɔ wi wɔ le pe sɔgɔwɔ, kona, pa pe
yaa la yeŋge nii. (Ko ki yɛn paa mi naa
na fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni we wogo ki yɛn.)
16 «Lere na parisanfɔnŋgɔ yɔli parilɛgɛ
na. Na ma kaga pye ma, parisanfɔnŋgɔ ki
ma parilɛgɛ ki kanŋgeyɛgɛ ka wali maga
laga. Kona, ki walisaga ki ma gbɔgɔ ma
serege.
17 Lere na sinmɛ tipiriwe le sɛlɛgɛ
kashara lɛrɛ ni. Na ma kaga pye ma, ti
ma walagi, sinmɛ pi ma wo, kashara ti ma
jɔgɔ. Ɛɛn fɔ, pe ma sinmɛ tipiriwe pi le
sɛlɛgɛ kashara fɔnndɔ ni. Kiga pye ma, ti
shyɛnmɛ ti mɛɛ koro jɛndɛ†.»

Zhufuye to wa sumborombyɔ konaa jɛlɛ ŋa wìla jiri Zhezu wi derege ki na (Maki 5.21-43; Luki 8.40-56)

18 Ma Zhezu wi ta wìla pye naga sɛnrɛ
ti yuun bere, a Zhufuye to wà si fulo wi
tanla, ma kanŋguuro kan wi jegele ma
suu pye fɔ: «Na sumborombyɔ wì ku yɛɛn
fɔɔnfɔɔn ŋga na. Ɛɛn fɔ, shokari ma sɔɔn
kɛɛ ki taga wi na, pa wi yaa yɛn mbe yiri
wa kunwɔ pi ni!»
19 A Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni,
pè si yiri, mɛɛ taga wi na.
20 Jɛlɛ wà la pye wa, kasanwa wogo
yama la pye wi na. Pìla yɛlɛ kɛ ma yiri
shyɛn ta wi na. A wì si fulo Zhezu wi tanla
wa wi puŋgo na, mɛɛ jiri wi derege yɔn
ki na.
21 Katugu wìla ki jate wa wi nawa ma
yo fɔ: «Na ŋga ya jiri wi yaripɔrɔ to na
jɛnri okɛ, pa mi yaa sagala.»

† **9:5 9.5:** Zhezu wìla pye naga nari fɔ mbe kapere ti kala yaga konaa mbe lere sagala, ki pyewe woro ma tanla. Ti ni fuun shyɛn ti yɛn ma yala ma pye mbapyewe leele pe yeri, konaa ma pye ma yala, a ti pyewe tanla Yɛnŋɛlɛ li yeri. † **9:13 9.13:** Oze 6.6; Yomi 21.3 † **9:17 9.16-17:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ leele pe daga mbe pe faa kapyere tijangara ti yaga mbe kanŋga fɔnŋgɔ.

22 A Zhezu wì si kanŋga ma wele,
mɛɛ wi yan, ma suu pye fɔ: «Na sum-
borombyɔ, kotogo le ma yɛɛ ni! Katugu
ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ.»
Le ki wagati nuŋgba wi ni, a ki jɛlɛ wì
si sagala.
23 Ko puŋgo na, naa Zhezu wìla ka
saa ye wa Zhufuye to wi go, ma wegele
winfɛnnɛ pe yan pè gbɛgɛlɛ mbe gboo wi
le, naa janwa wi ni wila tinni ŋgbanga,
24 a wì si pe pye fɔ: «Ye yiri laga funwa
na! Sumborombyɔ wii ku. Ɛɛn fɔ, wila
wɔnlɔ win.»
Kona, a pe nɛɛ tɛgɛ wi na.
25 Naa pàa kaa janwa wi yirige wa
funwa na, a Zhezu wì si ye wa yumbyɔ
wi ni, mɛɛ saa sumborombyɔ wi yigi wi
kɛɛ ki na. A wì si yɛn mɛɛ yiri ma yere.
26 A ki tinmɛ pì si jaraga wa ki tara ti
lagapyew.

Zhezu wìla fyɔɔnlɔ shyɛn sagala

27 A Zhezu wì si yiri lema, mɛɛ kari. Wi
torosaga, a fyɔɔnlɔ shyɛn si taga wi na,
nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «Davidi setirige
pyɔ we yinriwɛ ta!»
28 Naa Zhezu wìla ka saa gbɔn wa go,
a fyɔɔnlɔ pè si fulo wi tanla. A wì si pe
yewe ma yo fɔ: «Ye taga ki na ma yo mbe
ya mbe ye yɛngɛlɛ ke yɛngɛ le?»
A pè sho: «Ee, We Fɔ.»
29 Kona, a Zhezu wì si jiri pe yɛngɛlɛ ke
na, ma sho fɔ: «Ki pye ye kan, ki yala ye
tagawa pi ni!»
30 A pe yɛngɛlɛ kè si yɛngɛ. A Zhezu wì
sigi yo maga ŋgban pe ni, ma yo fɔ: «Ye
wele! Yaga ka ti lere kpɛ mbege jɛn!»
31 Ɛɛn fɔ, a pè si kari, mɛɛ saa na Zhezu
wi sɛnrɛ yuun wa ki tara ti lagapyew.

Zhezu wìla naŋa bombo wa sagala

32 Fyɔɔnlɔ mbele pàa sagala, naa paa
kaa na kee, a leele pè si pan naŋa bombo
wa ni Zhezu wi kɔrɔgɔ. Yinnɛ tipele làa
pye wi ni.
33 Naa Zhezu wìla kaa ki yinnɛ tipele li
purɔ mali wɔ naŋa wi ni, a wi nɛɛ para.
Kìla janwa wi ni fuun wi pari, a pe nɛɛ
yuun fɔ: «We fa ŋga ki cɛnlɛ ka yan laga
Izirayɛli tara ti ni gbɛn!»
34 Ɛɛn fɔ, a Fariziye pe nɛɛ yuun fɔ:
«Yinnɛ tipegele to wo wila fanŋga kaan
wi yeri, a wi nɛɛ yinnɛ tipegele ke puro
na ke woo leele pe ni!»

Janwa wi yinriwɛ la Zhezu wi ta

35 Zhezu wìla pye na cagbɔrɔ to naa
kapire ti ni fuun ti yanri na toro, na
leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa pe
shɛriyinrɛ ti ni. Wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ Sɛntanra ti yari leele pe kan,
na yambala naa yandeele pe ni fuun pe
sagala.
36 Janwa ŋa fuun Zhezu wìla pye na
yaan, wi yinriwɛ la pye naa taa, katugu
ki leele pàa te, a pe jatere wì piri pe na
paa *simbaala yɛn, mbele kɔnrifɔ woro pe
na.*†
37 Kì kaa pye ma, a Zhezu wì suu
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Yarilire nda ti yaa
kɔn, ti yɛn ma lɛgɛ, ɛɛn fɔ tunmbyeele pe
woro ma lɛgɛ.
38 Ki kala na, ye kɛrɛfɔ wi yɛnri wi
tunmbyeele lɛgɛrɛ torogo wa kɛrɛ pe saa
yarilire ti kɔn.»

10

Zhezu wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn wele (Maki 3.13-19; Luki 6.12-16)

1 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ
ma yiri shyɛn pe yeri, mɛɛ fanŋga kan pe
yeri, paa yinnɛ tipegele ke puro paa ke
woo leele pe ni. Paa yama naa yandewe
pi ni fuun pi koo.
2 Zhezu wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn
pe mɛrɛ ti nda: Ki koŋgbanŋga Simɔ ŋa
pàa pye na yinri Pyɛri, naa wi nɔsepyɔ
lenaŋa Andire; naa Zebede pinambiile
shyɛn Zhaki naa Zhan;
3 naa Filipu, naa Baritelemi, naa Toma,
naa Matiye. Wo la pye faa nizara shɔfɔ;
naa Alife pinambiile shyɛn Zhaki naa
Tade;
4 naa Simɔ Zelɔti, konaa Zhudasi
Izikariyɔti. Wo wìla kaa Zhezu wi le wi
mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ.

† **9:36 9.36:** Nɔmbu 27.17; 1 Wunlu 22.17

Zhezu wìla wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn pe tun (Maki 6.7-13; Luki 9.1-6)

5 A Zhezu wì sigi nambala kɛ ma yiri
shyɛn pe tun, ma pe pye fɔ: «Leele
mbele pe woro Zhufuye, yaga kaa kee
poro kɔrɔgɔ. Yaga ka ye Samari tara ca
ka ni!
6 Ɛɛn fɔ, yaa kee Izirayɛli tara woolo
poro kɔrɔgɔ, poro mbele pe yɛn paa
simbaala yɛn, mbele pè puŋgo we.
7 Na ye kaa kee, yaa ki yari leele pe
kan, yaa yuun fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ
pì yɔngɔ.›
8 Yaa yambala pe sagala, yaa gboolo pe
yɛnni yaa pe yinrigi wa kunwɔ pi ni! Yaa
yayɛnwɛ fɛnnɛ pe sagala kpoyi! Yaa yinnɛ
tipegele ke puro yaa ke woo leele pe ni!
Yège ta waga, yoro fun yaa ki kaan waga!
9 Yaga ka tɛ, nakoma warifuwe, naa
penjara tunmɔɔrɔ le ye yɛɛ go na!
10 Yaga ka cana karikasha lɛ, nakoma
deere shyɛn, naa sawira, naa gbɔtangala;
katugu tunmbyee wi ma daga paa wi kaan
wila nii.
11 «Na yaga sa ye ca o ca, cagbɔgɔ yi o,
kapige yi o, ye lejɛnŋɛ ja, ŋa wi mbe ye
yigi we, ye sa tugu wo na! Ye koro wa wi
yeri fɔ ye karipilige ki sa gbɔn!
12 Yaga ye go ŋga fuun ni, ye go fɛnnɛ
pe shari ye yo fɔ: Yɛyinŋge ki pye ye ni!
13 Na ki go woolo paga yɛnlɛ mbe ye
yaara wɔ, ye yɛyinŋge sharaga ki koro pe
ni. Na paga si je mbe yo pe se ye yaara wɔ,
ye yɛyinŋge sharaga ki sɔngɔrɔ ye na.
14 Na pee yɛnlɛ mbe ye yaara wɔ,
nakoma mbe logo ye yeri go ka ni,
nakoma ca ka ni wi yo, ye kari ye wɔ
wa ki laga ki ni! Ye karisaga ye ye tɔɔrɔ
gbanŋgban† wi pɛ yoo wo wa ki laga ki
na.
15 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
na kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn, Sodɔmu ca
naa Gomɔri† ca woolo pe jɔlɔgɔ ki yaa ka
mbɔnrɔ ki ca woolo pe wogo ki na.

Jɔlɔgɔ ŋga ki yaa pan puŋgo na ki sɛnrɛ (Maki 13.9-13; Luki 21.12-17)

16 «Ye wele, mi yɛn na ye tunnu paa
simbaala yɛn wa kombokara ti sɔgɔwɔ.
Ye pye tijinliwɛ ni paa wɔɔrɔ ti yɛn! Ye
pye pɔw paa ca keteŋgele ke yɛn!
17 Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn leele pe ni, katugu
pe yaa kaa ye nii kiti kɔnfɛnnɛ pe kɛɛ,
mbaa ye gbɔɔn sapire ni wa pe shɛriyinrɛ
ti ni.
18 Pe yaa kaa kee ye ni wa gbo-
foronɛriye poro naa wunlumbolo pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ na mɛgɛ ki kala na, jaŋgo ye ta
yanla sɛrɛya wi yo poro naa leele mbele
pe woro Zhufuye pe yɛgɛ na.
19 Na paga kaa kee ye wa kiti kɔnsaga
sanga ŋa ni, ye jatere wiga ka piri ye
sɛnyoro to naa ye paralɔmɔ pi kala na.
Ki wagati nuŋgba wi ni, sɛnrɛ nda ye yaa
ka yo, ti yaa ka tigi wa ye nawa.
20 Katugu yoro ma ye yaa kaa para. Ɛɛn
fɔ, ye To Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ lo li yaa kaa para
wa ye yɔn.
21 «Leele pele yaa kaa pe nɔsepiile jate
pe nii kɛɛ pe ta pe pe gbo. Ko nuŋgba koyi
teele pe yaa kaa piin pe piile pe na. Piile
pe yaa kaa yinrigi pe sevɛnnɛ pe kɔrɔgɔ,
mbaa pe kaan pe pe gbo.
22 Leele pe ni fuun pe yaa ka ye panra
na mɛgɛ ki kala na. Ɛɛn fɔ, ŋa fuun ka ya
mbege kun wi yɛɛ ni sa gbɔn wa ki kɔsaga
ki na, wo yaa ka shɔ.
23 Na paga kaa ye jɔlɔ ca ka ni, ye fe
ye kari ka yɛgɛ ni. Kaselege ko na, mila
ki yuun ye kan, sanni ye sa yo ye toro
Izirayɛli tara ca pyew ki ni, pa Lere wi
Pinambyɔ wi yaa pan.
24 «Lekɔlipyɔ wi mɛgɛ kila gbɔgɔ mbe
wɛ wi nagafɔ wi na. Tunmbyee fun wi
mɛgɛ kila gbɔgɔ mbe wɛ wi kundigi wi
na.
25 Lekɔlipyɔ wi kɔ wowi ŋa wi pye paa
wi nagafɔ wi yɛn. Tunmbyee fun, wi
kɔ wowi ŋa wi pye paa wi kundigi wi
yɛn. Na pe kaa na sege ki to wo yinri
Beyɛzebuli, mɛrɛ nda pe ya taga wi sege
woolo poro na, to yaa pe mbe wɛ.

Yaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ (Luki 12.2-7)

† **10:14 10.14:** Pe tɔɔrɔ gbanŋgban pe yaa wi pɛpɛ mboo wo wa, mbege naga fɔ ki ca woolo pè kapege pye.
† **10:15 10.15:** Zhenɛ 19.12-25; Zhude 7

26 «Yaga kaa fyɛ leele pe yɛgɛ! Katugu kagala ŋgele fuun ke yɛn ma lara, koro ke ni fuun yaa ka yiri funwa na. Ŋgele fuun ke yɛn ŋgundo, koro ke ni fuun yaa ka jɛn.
27 Nda mila yuun ye kan laga wɔwɔ pi ni, yaa ti yuun kpeŋgbeleŋgbe. Kalɛgɛrɛ sɛnrɛ nda fuun pe maa yuun wa ye nuŋgbogolo, yaa ti yari ŋgbanga paa pe ma kaa kɔnnɔ wa we.
28 Mbele pe ma lere wi gbo, paa si ya yaraga ka pye wi yinnɛ li na, yaga kaa poro fyɛ. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ na li mbe ya wire to naa yinnɛ li ni ti jɔgɔ wa jaganama wi ni, yaa lo fyɛ.
29 Paa karikaŋgala shyɛn pɛrɛ tama nuŋgba na wi le? Ma si yala, ali li nuŋgba na to tara, na ye To Yɛnŋɛlɛ li sigi jɛn. (Ko ki yɛn paa ye wogo ki yɛn.)
30 Yoro wo na, Yɛnŋɛlɛ lì ye yinzire jate ti yɔn ki jɛn.
31 Ki kala na, yaga kaa fyɛ! Ye kayɔngɔ kì wɛ karikaŋgala lɛgɛrɛ na.

Mbe taga Zhezu wi na, nakoma mbe je wi na (Luki 12.8-9)

32 «Lere ŋa fuun kaga yo leele pe yɛgɛ na mbe yo wi yɛn na kɔrɔgɔ, pa mi fun mi yaa kaga yo na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yɛgɛ na mbe yo ki fɔ wì pye na woo.
33 Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka je na na leele pe yɛgɛ na, mi fun mi yaa ka je ki fɔ wi na na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yɛgɛ na.

Mbe kɔn yɛɛ na Zhezu kala na (Luki 12.51-53; 14.26-27)

34 «Yaga kaa ki jate ndɛɛ yɛyinŋge mì pan ma kan laga tara ti ni dɛ! Yɛyinŋge ma mì pan ma kan, ɛɛn fɔ, malaga yi.
35 Yɔn mbafinliwɛ mì pan mbe le pinambyɔ wo naa wi to pe sɔgɔwɔ, naa sumborombyɔ wo naa wi nɔ pe sɔgɔwɔ, konaa pijɔ wo naa wi najɔ pe sɔgɔwɔ.
36 Lere wi go woolo jate poro pe yaa ka pye wi mbɛnfɛnnɛ wele.
37 «Lere ŋa fuun wi to, nakoma wi nɔ wì ndanla ma wɛ mi na, wo si daga mbe pye na woo. Lere ŋa fuun wi pinambyɔ, nakoma wi sumborombyɔ wì ndanla ma wɛ mi na, wo si daga mbe pye na woo.
38 Lere ŋa suu tiparaga ki tugo†, mbe taga na na, wo si daga mbe pye na woo.
39 Lere ŋa kaa ki jaa mboo yinwege ki ta, wo yaa ki la. Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka suu yinwege ki la na kala na, wo yaa kaga ta.

Tɔnli tawa sɛnrɛ (Maki 9.41)

40 «Lere ŋa fuun ka ye yigi jɛŋgɛ, muwi ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ. Lere ŋa fuun ka silan yigi jɛŋgɛ, ŋa wìlan tun wo ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ.
41 Lere ŋa fuun ka Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa yigi jɛŋgɛ, katugu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ, tɔnli ŋa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ma ta, wo cɛnlɛ ki fɔ wi yaa ka ta fun. Lere ŋa fuun ka Yɛnŋɛlɛ li lesinŋɛ wa yigi jɛŋgɛ, katugu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li lesinŋɛ, tɔnli ŋa Yɛnŋɛlɛ lesinŋɛ wi ma ta, wo cɛnlɛ ki fɔ wi yaa ka ta fun.
42 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere ŋa fuun ka tɔnyinmɛ jɛnɛ nuŋgba jate kan ki piile tunmɔmbɔlɔ mbele wa yeri, katugu wi yɛn na fɔrɔgɔfɔ, wo yaa kaa tɔnli wi ta.»

11

1 Naa Zhezu wìla kaa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe naga ki sɛnrɛ ti ni ma saa kɔ, a wì si yiri lema, ma kari mbe saa leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, mbaa ti yari pe kan wa ki tara nuŋgba ti cara ti ni.

Zhan Batisi wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sɛnrɛ (Luki 7.18-35)

2 Ma Zhan Batisi wi ta wa kaso, a wì si Kirisi wi kapyegele ke sɛnrɛ logo. Kì kaa pye ma, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pele tun wa Zhezu wi yeri
3 a pè saa wi yewe ma yo fɔ: «Shɔfɔ ŋa pòo sɛnrɛ yo ma yo wi yaa pan wowi mboro lee, nakoma we daga mbaa wa yɛgɛ singi bere?»
4 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga yaa yaan konaa ŋga yaa nuru, ye saga yɛgɛ yo ye Zhan wi kan. Yoo pye fɔ:

† **10:38 10.38:** ***Mbe tiparaga ki tugo:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn mbe cɛn ma jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ.**

5 ‹Fyɔɔnlɔ paa yaan. Jejɔgɔlɔ fɛnnɛ
paa tanri cɛcɛcɛ. A Yayɛnwɛ fɛnnɛ pè
sagala. A nuŋgbojiile paa nuru. A gboolo
paa yɛnni na yinrigi wa kunwɔ pi ni. *A*
Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti yɛn na yari fyɔnwɔ
fɛnnɛ pe kan.†
6 Lere ŋa suu tagawa pi je mbe laga na
na, fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!› »

7 Naa Zhan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa
sɔngɔrɔ ma kari, a Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ,
nɛɛ para janwa wi ni Zhan wi kanŋgɔlɔ,
na yuun fɔ: «Yiŋgi yàa kari sa wele wa
gbinri wi ni? Gbagara kanŋgaga ŋga
tifɛlɛgɛ maa gbɔɔn naga yɛgɛ ko kayi yàa
kari sa wele wi le? Ayoo.
8 Kì pye ma, ambɔ yàa si kari sa wele?
Lere wa, ŋa wùu yɛɛ pɔ paara tiyɔnrɔ ni
wi le? Ayoo. Katugu mbele pe maa pe
yɛɛ poo paara tiyɔnrɔ ti ni, pe ma pye wa
wunlumbolo yinrɛ ti ni.
9 Ɛnhɛn, yiŋgi yaa si saa wele? Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ lawi wi le? Ee, mì yo ma
dɛ. Mi yɛn naga yuun ye kan, fɔ wi mɛgɛ
kì gbɔgɔ ma wɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
na.
10 Ko Zhan wo sɛnrɛ Yɛnŋɛlɛ làa yo wa
li sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ:

Wele, mi yaa na pitunŋɔ wi torogo wa ma
yɛgɛ,

wi sɔɔn kologo ki yɛngɛ ma kan.†

11 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
sɛnwee piile mbele fuun jɛɛlɛ pè se, wa
kpɛ fa yiri wa pe ni, ŋa wi yɛn legbɔɔ ma
wɛ Zhan Batisi wi na. Ɛɛn fɔ, wa Yɛnŋɛlɛ
ca wunluwɔ pi ni, ŋa wi yɛn pe ni fuun
jɛɛ, wo yɛn legbɔɔ ma wɛ Zhan wi na.
12 Maga lɛ wa Zhan Batisi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
yowo pi na fɔ ma pan ma gbɔn nala,
paa ki ŋgbanga mbe ye wa Yɛnŋɛlɛ ca
wunluwɔ pi ni, mbele pè ŋgban ki na
poro, paa ki lagajaa mboo ta.
13 Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ poro naa
Moyisi lasiri sɛwɛɛlɛ pè para Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ wogo ki na fɔ ma pan ma gbɔn
Zhan wagati wi na.
14 Na ye mbe yɛnlɛ mbe taga na na, yege
jɛn ye yo fɔ Eli ŋa pàa wi panga ki yari,
Zhan wo lawi we†.
15 Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan
wila nuru.
16 «Mbe ya mbe nala pilige woolo pe
taanla ambɔ ni? Ye wele! Pe yɛn paa piile
yɛn. Pe yɛn ma cɛn wa katogo, nɛɛ jɔrɔgi
naga yuun pe nimbiile pe kan fɔ:
17 ‹Wàa wegele win ye kan ye ta ye yɔ,
yee yɔ. A wè kunwɔ yuuro kɔ, yee gbele.›
18 Ko ki naga ma yo Zhan Batisi na wìla
pan, wi sila pye na yaakara kpayi kaa, wi
sila si pye na sinmɛ woo. A pè yo fɔ yinnɛ
tipele lì ye wi ni.
19 Lere wi Pinambyɔ wo kaa pan na
nii na woo, a pè sɔngɔrɔ naa ma yo fɔ:
‹Ye wele! Ŋa wo pan ma koro na nii
na woo, ma pye nizara shɔfɛnnɛ poro
naa kapere pyefɛnnɛ pe wɔnlɔ.› Ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ pe maa jɛn ma yo pì
sin li kapyegele koro fanŋga na.»

Cara nda tìla je mbe logo Zhezu wi yeri (Luki 10.13-15)

20 Kona, Zhezu wìla wi kafɔnŋgɔlɔ ke
lɛgɛrɛ pye cara nda ni, a wi nɛɛ para ki
cara ti woolo pe na, katugu pe sila pe
kapere ti jɛn mberi yaga. Wìla pe pye fɔ:
21 «Yoro Korazɛn ca fɛnnɛ wele, jɔlɔgɔ
yɛn ye wogo! Yoro Betisayida ca fɛnnɛ
fun, jɔlɔgɔ yɛn ye wogo! Katugu ndɛɛ ki
pye kafɔnŋgɔlɔ ŋgele kè pye wa ye yeri,
pa kè ja pye wa Tiri ca naa Sidɔn ca woolo
pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, anmɛ kì gbɔn yɛɛn pe
kashara lele pe yɛɛ na, ma pe yɛɛ piligi
wa cɔnrɔ ti ni mbege naga fɔ paa jaa mbe
pe kapere pyege ki yaga.
22 Ki kala na, mila ki yuun ye kan, na
kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn, Tiri ca naa
Sidɔn ca woolo pe jɔlɔgɔ ki yaa ka mbɔnrɔ
ye wogo ki na.
23 Yoro Kapɛrinawu ca woolo fun, ye
nawa po ni pe yaa ka ye yirige mbe gbɔn
fɔ wa yɛnŋɛlɛ na wi le? Ayoo dɛ, pe yaa
ka ye tirige fɔ wa kuulo tara; katugu ndɛɛ
ki pye kafɔnŋgɔlɔ ŋgele kè pye wa ye yeri
pa ke pye wa Sodɔmu ca,† anmɛ ki ca ki
wa ali ma pan ma gbɔn nala na.
24 Ki kala na, mila ki yuun ye kan, na
kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn, Sodɔmu ca

† **11:5 11.5:** Eza 61.1 † **11:10 11.10:** Mala 3.1; Eza 40.3 † **11:14 11.14:** Mala 3.23 † **11:23 11.23:** Zhenɛ 19.22-25

woolo† pe jɔlɔgɔ ki yaa ka mbɔnrɔ ye wogo ki na.»

Yaa paan na kɔrɔgɔ ye wogosaga ta (Luki 10.21-22)

25 Ki wagati wi ni, a Zhezu wì sho naa fɔ: «Na To, mboro ma yɛn naayeri wo naa tara ti Fɔ. Mila ma shari, katugu ŋga mà lara dunruya kajɛnmbɛlɛ poro naa sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe na, màga pye maga naga piile tunmɔmbɔlɔ† poro na.
26 Na To mà ko pye ma, katugu ko kɔ̀ɔn ndanla.
27 «Na To wì yaraga pyew ki le na kɛɛ. Lere kpɛ si Pinambyɔ wi jɛn, ndɛɛ wi To wo nuŋgba. Lere kpɛ si To wi jɛn, ndɛɛ Pinambyɔ wo nuŋgba, konaa leele mbele Pinambyɔ wi yɛn na jaa mboo To wi naga pe na we.
28 «Yaa paan na kɔrɔgɔ, yoro mbele fuun yè tugo konaa ma te ye tuguro ti ni. Mi yaa ti laga ye go na, mbe wogosaga kan ye yeri.
29 Yanla tunŋgo pyetige ki tugo paa falinɛrɛ yɛn. Ye pye na fɔrɔgɔfɛnnɛ, katugu nandanwa fɔ wi mi, mi si yɛn pɔw. Kiga pye ma, pa ye yaa wogosaga ta wa ye yinwege ki ni.
30 Katugu na tunŋgo pyetige ki tugulo si ŋgban, tuguro nda mi yaa si kan ye yeri tii nugu.»

12

Zhezu wi yɛn cɛnpilige ki Fɔ (Maki 2.23-28; Luki 6.1-5)

1 Ko puŋgo na naa, Zhezu wìla pye na toro shɔgɔlɔ kɛrɛ ta nawa Zhufuyecɛnpilige ka ni, ma yala fuŋgo la pye wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na. A pe nɛɛ ki shɔgɔlɔ sheshegele kele kɔɔn na ke tunrugu na ke pyɔ wi woo naa kaa†.
2 Fariziye mbele pàa pye le, naa pàa kaa ki yan ma, a pè si Zhezu wi pye fɔ: «Wele! Kala na lii daga mbaa piin cɛnpilige ki ni, lo ma fɔrɔgɔfɛnnɛ paa piin!»
3 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga Davidi wìla pye pilige ka ni wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, ma yala fuŋgo la pe yigi, ye sigi kara mbege yan wi le?
4 Wìla ye wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, buru ŋa pàa wɔ saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri, ma wa ka, wo ŋa wi sila daga pe wa ka, kaawɔ saraga wɔfɛnnɛ poro nuŋgba†.
5 Nakosima, ye sigi kara wa lasiri sɛwɛ wi ni mbege yan fɔ saraga wɔfɛnnɛ pe maa cɛnpilige ki jogo tunŋgo ŋga pe maa piin wa shɛrigo gbɔgɔ† ki kala na, ma si yala, pe woro na jate ki jɔgɔfɛnnɛ.
6 Mila ki yuun ye kan, wa yɛn laga ŋa wì gbɔgɔ ma wɛ shɛrigo gbɔgɔ ki na.
7 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na sɛnrɛ nda yuun ma yo fɔ: ‹*Leele yinriwɛ taga ko mila jaa, mi woro na yaayoro saraga jaa,*› † ki pye ndɛɛ ki sɛnrɛ yeri kɔrɔ jɛn, ye se jɛn naa leele mbele pe yɛn jɛrɛgisaga fu pe jɛrɛgi.
8 Katugu Lere wi Pinambyɔ wi yɛn cɛnpilige ki Fɔ!»

Zhezu wìla naŋa wa sagala, wi kɛɛ kìla shɔ wi na (Maki 3.1-6; Luki 6.6-11)

9 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si yiri lema, mɛɛ saa ye pe shɛrigo ka ni.
10 Naŋa wà la pye wa, wi kɛɛ nuŋgba la shɔ wi na. Leele mbele pàa pye wa, a pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Ki daga lere wa mbe lere sagala cɛnpilige ni le?» Pàa ko yo ma, mbe ta mbe baga wi na mbe yo wi kapege pye.
11 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Wiwiin wi yɛn laga ye ni, na sumbyɔ nuŋgba ka pye wi yeri, wiga to wetijugo ka ni cɛnpilige ki ni, wi se saa wɔ wa?
12 Ma si yala, lere wo wɛ sumbyɔ wo na pew! Ki kala na, ki daga paa kajɛŋgɛ piin cɛnpilige ki ni.»
13 Kona, a wì si naŋa wi pye fɔ: «Ma kɛɛ ki sanga!»

A naŋa wì suu kɛɛ ki sanga. A kì si sagala kpoyi, mɛɛ pye paa sanŋga ki yɛn.

† **11:24 11.24:** Sodɔmu ca woolo pe kapere tìla gbɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, fɔ a lì ki ca ki tɔngɔ. Zhenɛ 19.24-28; Zhude 7 † **11:25 11.25:** ***Piile tunmɔmbɔlɔ:*** **Poro pe yɛn mbele pe fa Yɛnŋɛlɛ wogo ki jɛn mbe wali ki na we.** † **12:1 12.1:** Dete 23.25 † **12:4 12.4:** 1 Sami 21.3-6; Ɛki 25.30; Levi 24.5-9 † **12:5 12.5:** Nɔmbu 28.9 † **12:7 12.7:** Oze 6.6

14 A Fariziye pè si yiri ma saa pe yɛɛ
yan, paa yɛgɛ ŋga na pe yaa ki pye, mbe
ta mbe Zhezu wi gbo we.

Tunmbyee ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ

15 Naa Zhezu wìla kaa ki wogo ki jɛn,
a wì si yiri wa ki laga ki na nɛɛ kee, a
lelɛgɛrɛ si taga wi na. A wì si yambala pe
ni fuun pe sagala,
16 ma sigi yo maga ŋgban pe ni, ma yo
wi yɛn lere ŋa cɛnlɛ, paga kaa naga.
17 Ko la pye ma, jaŋgo sɛnrɛ nda
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wìla yo, ti ta
tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:
18 *Na tunmbyee ŋa mì wɔ, wi ŋa.*
Wi yɛn mala ndanla fɔ jɛŋgɛ.
Wi kala lìlan ndanla jɛŋgɛ.
Mi yaa kanla Yinnɛ li tirige wi na.
Wi yaa kaa na kiti kɔngɔ ki yari cɛngɛlɛ
woolo pe kan.
19 *Wi se ka kendige wɔ lere ni, wi se kaa*
gbanla lere na.
Pe se kaa yogo logo wa koŋgolo ke ni.
20 *Wi se ka gbagara kanŋgala na lì kunnu*
li kaari.
Wi se ka fitanla ŋa wi yɛn na finri wi figi.
Wi yaa ka ko pye ma, jaŋgo ŋga ki yɛn ma
sin, ki sa cew ta.
21 *Cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe yaa ka pe*
jigi wi taga wi na.†

Zhezu wi fanŋga kì wɛ
Sɔtanla wi wogo ki na
(Maki 3.22-30; Luki 11.14-23)

22 Kona, a pè si kari naŋa wa ni Zhezu
wi kɔrɔgɔ, wìla pye fyɔɔn konaa bombo,
katugu yinnɛ tipele la pye wi ni. A Zhezu
wì suu sagala. A wì ya na para, na yaan.
23 Kìla janwa wi ni fuun wi pari, a
pe nɛɛ yuun fɔ: «Naga yɛn ma, Davidi
setirige pyɔ wo si ma ŋa yɛɛn?»
24 Ɛɛn fɔ, naa Fariziye pàa kaa ki logo
janwa wi yeri, a pè sho fɔ: «Ki naŋa
ŋa yɛɛn, wila yinnɛ tipegele ke puro
na ke woo leele pe ni yinnɛ tipegele to
Beyɛzebuli wo fanŋga na.»
25 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe nawa jatere
wi jɛn, a wì si pe pye fɔ: «Wunluwɔ o
wunluwɔ pi leele pe maa wiin pe yɛɛ ni,
ki wunluwɔ pi ma jɔgɔ. Ca o ca, nakoma
sege o sege ki leele pe maa wiin pe yɛɛ ni,
ki ma jɔgɔ.
26 Sɔtanla fun, na wi kaa wi woolo pe
puro, kona, wi yɛn na wiin wi yɛɛ ni. Pa
wi wunluwɔ pi se ya cɛn.
27 Na kaa pye mi maa yinnɛ tipegele ke
puro na ke woo leele pe ni Beyɛzebuli wo
fanŋga na, ambɔ wi maa fanŋga kaan ye
woolo poro yeri pe ma sila ke puro na ke
woo leele pe ni? Ye woolo jate poro pe
yɛn ye kiti kɔnfɛnnɛ wele.
28 Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ lo
fanŋga na mila yinnɛ tipegele ke puro na
ke woo leele pe ni. Ko ki naga ma yo
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pì gbɔn laga ye na
makɔ.
29 «Lere se ya ye leŋgbaan wa go mboo
kɛɛ yaara ti lɛ, na wii keli mboo pɔ gbɛn.
Na wi kaa pɔ mbe kɔ, wi mɛɛ ya maa go
yaara ti ni fuun ti lɛ.
30 Ki kala na, na lere ŋa woro na ni, mi
yɛn ma wo mbɛn. Lere ŋa woro nala sari
mbaa leele pe gbogolo, wo maa pe jaragi.
31 Ko kì ti mila ki yuun ye kan fɔ kapere
nda leele paa piin, naa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ŋga paa jogo, ti ni fuun ti yaa ka kala yaga
pe na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka Yinnɛkpoyi
li mɛgɛ ki jɔgɔ, ki kapege ki se kala yaga
wi na.
32 Lere ŋa ka sɛnpere yo Lere wi
Pinambyɔ wi na, ki kapege ki yaa ka kala
yaga wi na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka sɛnpere
yo Yinnɛkpoyi li na, ki kapege ki se kala
yaga wi na laga ki dunruya ŋa wi ni, ki se
si kala yaga wi na goto.

Tige ko naa ki pyɔ
(Luki 6.43-45)

33 «Na tige ki ka pye jɛŋgɛ, ki pyɔ wi
ma pye jɛnŋɛ. Na tige ki ka si tijanga, ki
pyɔ wi ma tijanga; katugu tige ki ma jɛn
ki pyɔ wo na.
34 Mɛɛrɛ pire wele dɛ! Yoro mbele ye
yɛn ma pe yɛɛn, ye mbe ya mbaa sɛnjɛndɛ
to yuun mɛlɛ? Katugu lere wi nawa piga
yin yaraga ŋga ni, ko wi yɔn ki maa yuun.
35 Lejɛnŋɛ we, wi maa yarijɛndɛ woo na
yinrigi wa wi yarijɛndɛ ti ni. Ɛɛn fɔ, lepee

† **12:21 12.18-21:** Ki laga ŋga ki yɛn na para mbele pè te, ma pye sagawa fu wa Yɛnŋɛlɛ kologo ki ni poro sɛnrɛ na. Zhezu wi yaa ka ki woolo pe shɔ; Eza 42.1-4.

we, wi maa yaripere woo na yinrigi wa wi yaripere ti ni.
36 Mila ki yuun ye kan fɔ, kiti kɔnpilige,
sɛnjagara nda fuun leele pe maa yuun, pe
yaa ka sa pe yewe ti ni.
37 Katugu lere wi yaa ka tanga ta
Yɛnŋɛlɛ yeri wi sɛnyoro to kala na, wi yaa
si ka pye jɔgɔfɔ wi sɛnyoro to kala na.»

Leele pàa pye na jaa Zhezu wi kafɔnnɔ la pye peli yan (Maki 8.11-12; Luki 11.29-32)

38 Kona, a lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pele naa
Fariziye pele ni, pè si Zhezu wi yewe ma
yo fɔ: «Nagafɔ, waa jaa ma kafɔnnɔ la
pye weli yan.»
39 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Nala pilige woolo pe yɛn kapere
pyefɛnnɛ naa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ. Pe yɛn na
kafɔnnɔ la jaa mbe yan. Ɛɛn fɔ, kafɔnnɔ
la se pye pe kan naa, kaawɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ Zhonasi wolo lo.
40 Katugu yɛgɛ ŋga na Zhonasi wìla
yɔnlɔ taanri naa yembinɛ taanri pye wa
mbɛnɛ gbegbenɛ li nawa, ki pyelɔmɔ
nuŋgba pi na fun, Lere wi Pinambyɔ wi
yaa ka piliye taanri naa yembinɛ taanri
pye wa tara.
41 Kiti kɔnpilige, Ninive† ca fɛnnɛ pe yaa
ka yiri mbe nala pilige woolo pe jɛrɛgi,
katugu Zhonasi wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda yo
ma pe kan, pàa ti logo ma pe kapere ti jɛn
mari yaga. Ye wele, lere wa yɛn laga, ŋa
wì wɛ Zhonasi wi na, (ye si woro na jaa
mbe wo sɛnrɛ to logo.)
42 Kiti kɔnpilige, yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ wunlunjɔ wi yaa ka yiri mbe nala
pilige woolo pe jɛrɛgi, katugu wìla yiri wa
tara ti kɔsaga ki na ma pan ma Salomɔ
wi tijinliwɛ sɛnrɛ ti logo. Ye wele, lere wa
yɛn laga ŋa wì wɛ Salomɔ wi na, (ye si
woro na jaa mbe wo sɛnrɛ to logo.)

Yinnɛ tipele li sɔngɔrɔkala (Luki 11.24-26)

43 «Na yinnɛ tipele liga wɔ lere wa ni,
li ma saa na yanri wa gbinri wi ni, wa
laga ŋga tɔnmɔ na pye we, na wogosaga
lagajaa mbe wogo. Naa li woro mbe ka
yan,
44 kona, li ma sho fɔ: ‹Mi yaa sɔngɔrɔ
wa na go ŋga mì wɔ wa ki ni.› Na liga ka
sɔngɔrɔ, li mɛɛ pan maga yan waga, pège
gbogolo maga pɛ fɔ jɛŋgɛ.
45 Kona, li mɛɛ kari ma saa yinnɛ
tipegele kele yɛgɛ lagaja naa kɔlɔshyɛn,
ŋgele kè pe ma wɛ lo jate li na. Lo naa
koro ni, ke mɛɛ pan ma ye wi ni, mɛɛ cɛn
wa wi ni. Kona, ki lerefɔ wi cɛnwɛ pi ma
sɔngɔrɔ ma tijanga ma wɛ koŋgbanŋga
ki na. Nala pilige lepeele pa pe wogo ki
yaa ka pye ma fun.»

Mbele paa tanri Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na, poro pe yɛn Zhezu wi nɔsepiile wele (Maki 3.31-35; Luki 8.19-21)

46 Ma Zhezu wi ta wìla pye na para
janwa wi ni bere, a wi nɔ naa wi nɔsepiile
nambala pè si gbɔn le. Pàa pye ma yere
wa funwa na, nɛɛ wi jaa mbe para wi ni.
47 A lere wà sigi yo ma Zhezu wi kan fɔ:
«Wele! Ma nɔ wo nɔɔ nɔsepiile nambala
pe ni, pe yɛn ma yere le funwa na, paa
jaa mbe para ma ni.»
48 A Zhezu wì sigi lerefɔ wi pye fɔ:
«Ambɔ wi yɛn na nɔ wo? Ambɛnɛ pe yɛn
na nɔsepiile nambala poro?»
49 Kona, a wì suu kɛɛ ki naga wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na, ma sho fɔ: «Wele, na
nɔ naa na nɔsepiile nambala poro wɛlɛ
mbele laga we.
50 Katugu lere ŋa fuun kaa na To ŋa
wa yɛnŋɛlɛ na wi nandanwa kala li piin,
wo wi yɛn na nɔsepyɔ lenaŋa, naa na
nɔsepyɔ sumboro, naa na nɔ.»

13

Yariluguro fɔ yomiyɛlɛ (Maki 4.1-9; Luki 8.4-8)

1 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Zhezu wì
si yiri wa go, mɛɛ kari ma saa cɛn wa
lɔgbɔgɔ ki yɔn na, mbaa leele pe nari
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
2 A janwa gbɔlɔ là si saa gbogolo wa
wi tanla maa maga, a wì si ye ma cɛn
tɔnmɔkɔrɔ ka ni wa tɔnmɔ pi go na. A
janwa gbɔlɔ lo si koro wa lɔgɔ ki koŋgo
na.

† **12:41 12.41:** Zhona 3.5-10

3 Wìla yarilɛgɛrɛ sɛnrɛ yo pe kan yomiyɛgɛlɛ ni, ma yo fɔ:

«Naŋa wà la yiri ma kari saa yariluguro lugu wi kɛrɛ paa yɛgɛ ŋga na pe maa mali wi waa.
4 Maa ta wila ti yanragi, a yariluguro tà si to wa konɔ li yɔn na. A sannjɛrɛ si pan mari yɔli.
5 A tà to yaanŋguro laga na, tara sila pye le ma jɛŋgɛ. A tì si fi fyaw, katugu tara ti sila pye ma jugo le.
6 Ɛɛn fɔ, naa yɔnlɔ kìla kaa yiri ma ŋgban na yaa, a tì si waga, katugu ninde jɛndɛ sila pye ti na.
7 A tà to wuuro sɔgɔwɔ ma fi. A wuuro tì si yiri mari tɔn.
8 A tà si to wa tara jɛndɛ ti na, ma fi ma yiri ma sɛ. Tà la sɛ pyɔ cɛnmɛ. A tà sɛ pyɔ nafa taanri. A tà sɛ pyɔ nafa ma yiri kɛ.»
9 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila nuru!»

Yiŋgi na Zhezu wìla si pye na para yomiyɛgɛlɛ ni (Maki 4.10-12; Luki 8.9-10)

10 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo Zhezu wi tanla, mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na ma nɛɛ para pe ni yomiyɛgɛlɛ ni?»
11 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li ŋgundo sɛnrɛ nda ti yɛn na para li ca wunluwɔ pi wogo na, pa lìgi kan yoro yeri, a yèri jɛn. Ɛɛn fɔ, kii kan poro yeri.
12 Katugu yaraga yɛn ŋa fuun yeri, pe yaa ka ka taga wo kan, wi ta naa lɛgɛrɛ. Ɛɛn fɔ, yaraga woro ŋa fuun yeri, jɛnri ŋa wì ta, pe yaa kaa shɔ wi yeri.
13 Ko kì ti mila para pe ni yomiyɛgɛlɛ ni, katugu pe maa wele, ɛɛn fɔ, paa la yaan. Pe ma pe nuŋgbogolo ke jan na nuru, ɛɛn fɔ, paa si logo, paa sila ti kɔrɔ jɛnni.
14 Sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wìla yo, tìri yɛɛ yɔn fili pe kanŋgɔlɔ, fɔ:

Ye yaa kaa nuru jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, ye se kaa ti kɔrɔ jɛnni.

Ye yaa kaa wele jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, ye se kaa yaan.

15 *Katugu ki leele mbele yɛɛn, pe kotoro tì ŋgban pe na.*
Pè pe nuŋgbogolo ke tɔn, ma pe yɛngɛlɛ ke tɔn,
jaŋgo paga kaa yaan pe yɛngɛlɛ ke ni,
paga si kaa nuru pe nuŋgbogolo ke ni.
Paga si kaa kagala kɔrɔ jɛnni wa pe kotogo na,
jaŋgo paga ka ta mbe kanŋga mbe pan mi Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ mbe pe sagala.†
16 «Yoro wo na, fɛrɛwɛ yɛn ye woo, katugu yaa yaan ye yɛngɛlɛ ke ni, na nuru wa ye nuŋgbogolo ke ni.
17 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe lɛgɛrɛ, naa mbele pè pye Yɛnŋɛlɛ li woolo pe lɛgɛrɛ la pye naga jaa mbe ŋga yaa yaan ki yan. Ɛɛn fɔ, pe sila ki yan. Pàa pye naga jaa mbe nda yaa nuru ti logo, ɛɛn fɔ, pe sila ti logo.»

Zhezu wìla yariluguro fɔ wi yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo (Maki 4.13-20; Luki 8.11-15)

18 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Ki kala na, yaa yariluguro fɔ wi yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi nuru.
19 Yariluguro nda tì to wa konɔ li yɔn na, ko ki yɛn paa lere ŋa wiga Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ sɛnrɛ ti logo, na wi siri kɔrɔ jɛn, Sɔtanla wi ma pan ma nda wì logo ti wɔ wa wi nawa.
20 Yaanŋguro laga ŋga yariluguro tì to wa ki na, ko ki yɛn paa leele mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo, ma yɛnlɛ ti na fyaw nayinmɛ ni.
21 Ɛɛn fɔ, paa ti yaga ti cɛnsaga ta wa pe nawa. Pe ma taga ti na wagati jɛnri ni. Na jorowo ka gbɔn pe na, nakoma leele pe kaa pe jɔlɔ ki sɛnrɛ ti kala na, pe mɛɛ je ti na.
22 Yariluguro tì to wuuro tiire laga ŋga na, ko ki yɛn paa leele mbele pè Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo. Ɛɛn fɔ, ki dunruya ŋa wi jatere lɛgɛrɛ to naa penjagbɔrɔ nda ti maa pe fanla na pe punŋgu, ti ma ki sɛnrɛ ti shɔ pe yeri, tila ya kala yɔn pe kan.
23 Tara jɛndɛ nda yariluguro tì to wa ti na, to ti yɛn paa leele mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo mari kɔrɔ jɛn, ma piile sɛ. Ki piile pele ma pe cɛnmɛ cɛnmɛ

† **13:15 13.14-15:** Eza 6.9-10

sɛ. Pele ma pe nafa taanrindaanri sɛ. Pele ma pe nafa ma yiri kɛ kɛ sɛ†.»

Zhezu wìla yan pege yomiyɛlɛ la wa

24 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyɛlɛ la wa ma pe kan, ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn ma yaraga ŋga lɛ, ki wele. Naŋa wà la saa yariluguro jɛndɛ ta lugu wi kɛrɛ.
25 Yembinɛ la ni, ma leele pe yaga paa wɔnlɔ, ki naŋa wi mbɛnfɔ wà si pan ma yan pege pire yanragi wa yariluguro ti sɔgɔwɔ, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari.
26 Naa yariluguro tìla kaa fi ma yiri na jofyogolo woo, a yan pege kì si fi fun.
27 A kɛrɛ fɔ wi tunmbyeele pè si saa wi pye fɔ: ‹We to, mì yo yariluguro jɛndɛ maa si lugu wa ma kɛrɛ, yan pege ŋga kì yiri wa, ko pan mɛlɛ?›
28 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Na mbɛnfɔ wo wawi wì pan ma ko pye ma.› Kona, a tunmbyeele pè suu yewe ma yo fɔ: ‹Maa jaa we saga fali wege wɔ wa le?›
29 A wì sho: ‹Ayoo, katugu na ye ka saa ki kologi, kana ye yaa fara yaara nda tì lugu ta ni mberi kɔlɔgi.
30 Ki kala na, yeri yaga wa ti pinlɛ tila lee ja, fɔ yariluguro ti kɔnsanga wi sa gbɔn. Na wiga ka gbɔn, pa mi yaa ki yo ti kɔnfɛnnɛ pe kan, mbe yo fɔ: Ye keli ye yan pege ki kɔlɔgi, yege pɔ pɔgɔlɔ pɔgɔlɔ, yege sogo gbɛn. Yee jɛn ye yarilire ti tunŋgo ki pye, yeri le wa na bondo wi ni.› »

Mutari tige pyɔ yomiyɛlɛ
(Maki 4.30-32; Luki 13.18-19)

31 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyɛlɛ la wa ma pe kan. Wìla yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn paa mutari tige pile yɛn, naŋa wà la li lɛ ma saa li lugu wi kɛrɛ.
32 Ki tige pile lo li yɛn yariluguro nda fuun pe maa yanragi ti pire ti ni fuun jɛɛlɛ le. Ɛɛn fɔ, na li ka fi, li ma yiri ma gbɔgɔ ma wɛ sɛrɛ tire ti ni fuun ti na. Li ma pye tige, fɔ *sannjɛrɛ ti ma saa na ti sere poo wa ki njere ti ni*†.»

Leve yomiyɛlɛ
(Luki 13.20-21)

33 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyɛlɛ la wa pe kan, ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn paa leve yɛn. Jɛlɛ wà wi pinlɛ wi farini muwɛ bɔrɔ kɔngɔ ni maa gbɔn, fɔ a leve wì saa pi fɛ maa yirige pyew.»

Zhezu wìla pye
na yomiyɛgɛlɛ ke waa
leele pe kan go ŋga na
(Maki 4.33-34)

34 Zhezu wìla ki kagala ke ni fuun ke yo janwa wi kan yomiyɛgɛlɛ ni. Wi sila para pe ni yɛgɛ ka na naa, na yomiyɛgɛlɛ la ma.
35 Wìla pye na ko piin ma, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla sɛnrɛ nda yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:
Mi yaa kaa para pe ni yomiyɛgɛlɛ ni.
Maga lɛ wa dunruya wi dasaŋga wi ni,
kagala ŋgele kàa pye ma lara,
mi yaa kaa ke yuun pe kan.†

Zhezu wìla yan pege yomiyɛlɛ
li kɔrɔ wi yo

36 Kona, a Zhezu wì si janwa wi yaga le, mɛɛ kari wa go. A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi tanla ma suu pye fɔ: «Yan pege ŋga kì yiri wa kɛrɛ, ki yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo we kan!»
37 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Lere ŋa wì saa yariluguro jɛndɛ ti yanragi, wo wi yɛn Lere wi Pinambyɔ we.
38 Kɛrɛ to ti yɛn dunruya we. Yariluguro jɛndɛ to ti yɛn mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi woolo wele. Yan pege ko ki yɛn mbele pè pye Sɔtanla wi woolo wele.
39 Mbɛnfɔ ŋa wì saa yan pege ki yanragi, wo wi yɛn Sɔtanla we. Yariluguro kɔngɔ ko ki yɛn dunruya kɔwɔ we. Yariluguro kɔnfɛnnɛ poro pe yɛn mɛrɛgɛye wele.
40 Yɛgɛ ŋga na yan pege pe maga kɔlɔgi maga wa wa kasɔn ki ma sogo, dunruya kɔpilige pa ki yaa ka pye ma fun.
41 Lere wi Pinambyɔ wi yaa kaa mɛrɛgɛye pe torogo, mbele pe maa leele pe kaan pe maa kapege ki piin, pe pan pe

† **13:23 13.23:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe maa tanri Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti na nari gbogo, konaa mari yo ma pele kan, fɔ poro fun pe ma saa taga ti na. † **13:32 13.32:** Eze 17.23; 31.6; Dani 4.20-22 † **13:35 13.35:** Yuuro 78.2

pe cɔnri pe pe wɔ wa wi wunluwɔ pi ni, mbe pinlɛ kapere pyefɛnnɛ pe ni.
42 Pe yaa ka pe wa wa kasɔn gbɔgɔ ki ni. Pe yaa kaa gbele wa, mbaa pe ŋgangala ke kaa jɔlɔgɔ ki kala na.
43 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li lesinmbele pe yaa kaa yɛngɛlɛ paa yɔnlɔ ki yɛn, wa pe To wi wunluwɔ pi ni. Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila nuru.

Penjara nda tì lara ti yomiyɛlɛ

44 «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn paa penjagbɔrɔ yɛn, nda pè lara kɛrɛ ta nawa. A naŋa wà si saa ti yan, mɛɛ nuru naa mari lara, mɛɛ kari nayinmɛ coli ma saa wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti pɛrɛ, mɛɛ sɔngɔrɔ ma saa kɛrɛ ti lɔ.

Somu pyɔ tiyɔɔn yomiyɛlɛ

45 «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn paa pɛrɛfɔ wa yɛn. Wi yɛn na yanri na somu tiyɔɔn lagajaa.
46 Naa wì ka saa wa yan, ŋa wi sɔnŋgɔ kì ŋgban, a wì si saa wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti pɛrɛ, mɛɛ saa wi lɔ.

Ŋgbanra wɔmɛrɛ yomiyɛlɛ

47 «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn paa ŋgbanra wɔmɛrɛ yɛn fun. Ŋgbanra wɔfɛnnɛ pe mari wa wa lɔgbɔgɔ ki ni, mɛɛ ŋgbanra ti cɛnlɛ pyew ta yigi.
48 Na mɛrɛ tiga yin ŋgbanra ti ni, pe mari tilele ma yiri ti ni ma saa cɛn wa lɔgɔ koŋgo na mari cɔnri. Ŋgbanra nda ti yɛn jɛndɛ, pe ma to le wa pe kanjara ti ni, mɛɛ nda ti se ya kala yɔn to wa.
49 Dunruya kɔpilige, pa ki yaa ka pye ma fun. Mɛrɛgɛye pe yaa ka pan mbe lepeele pe cɔnri mbe pe wɔ Yɛnŋɛlɛ lesinmbele pe ni,
50 mbe si pe wa wa kasɔn gbɔgɔ ki ni. Pa pe yaa kaa gbele wa, mbaa pe ŋgangala ke kaa jɔlɔgɔ ki kala na.»

Penjara fɔnndɔ naa penjalɛrɛ sɛnrɛ

51 A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yege kagala ke ni fuun ke logo ma ke kɔrɔ jɛn le?» A pè sho fɔ: «Ee.»
52 Kona, a wì si pe pye fɔ: «Lasiri sɛwɛ jɛnfɔ ŋa fuun wi kanŋga ma pye Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi fɔrɔgɔfɔ†, wi yɛn paa laga to yɛn, ŋa wila yarilɛrɛ naa yarifɔnndɔ taa na yinrigi wa wi yarijɛndɛ ti ni.»

ZHEZU WI TUNŊGO KI KƆWƆ WA GALILE TARA
13.53–18.35

Nazarɛti ca fɛnnɛ pe sila taga Zhezu wi na
(Maki 6.1-6; Luki 4.16-30)

53 Naa Zhezu wìla kaa ki yomiyɛgɛlɛ ke wa pe kan ma saa ke kɔ, a wì si yiri wa ki laga ki na.
54 Wìla yiri ma saa gbɔn lere ca ŋga ni, a wì si kari wa ki ni, mɛɛ saa na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa pe shɛrigo ki ni. Wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nagalɔmɔ pìla leele mbele fuun pàa pye wa pe pari. A pe nɛɛ yuun fɔ: «Wìgi tijinliwɛ mba pi ta se ma? Wi ya naga kafɔnŋgɔlɔ ke piin mɛlɛ ma?
55 Tire tɛfɔ wi pinambyɔ wo ma yɛɛn? Wi nɔ wo ma Mari? Wi nɔsepiile nambala poro ma Zhaki, naa Zhozɛfu, naa Simɔ konaa Zhude?
56 Wi nɔsepiile jɛɛlɛ pe ni fuun pe woro laga we sɔgɔwɔ? Wigi fanŋga ŋga ki ni fuun ki ta se ma?»
57 A wi kala li nɛɛ pe mbɛngɛ. Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ pe maa wi gbogo lagapyew, ndɛɛ wi ca naa wi go woolo poro paa laa gbogo bɔkɔ.»
58 Pe mbatagawa pi kala na, Zhezu wi sila kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye wa.

14

Zhan Batisi wi kunwɔ we
(Maki 6.14-29; Luki 9.7-9)

1 Ki sanga wi ni, a gboforonɛri Erɔdi wì si Zhezu wi sɛnrɛ logo,
2 mɛɛ wi tunmbyeele pe pye fɔ: «Zhan Batisi wo wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Ko kì ti wì fanŋga ta na ki kafɔnŋgɔlɔ ke piin.»
3 Ma si yala, Erɔdi wìla Zhan wi yigi maa pɔ maa le kaso. Erɔdi wìla ko pye ma, wi jɔnlɔ Filipu wi jɔ Erodiyadi wo kala na.

† **13:52 13.52:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ mbele pè pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ, pè jɛnmɛ tasaga shyɛn ta, pà yiri wa Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛ wi ni, a pà yiri wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni.

4 Katugu Zhan wìla pye naga yuun Erɔdi wi kan, ma yo fɔ: «Kii daga ma Erodiyadi wi shɔ maa pye ma jɔ†.»
5 A Erɔdi wi nɛɛ jaa mbe Zhan wi gbo. Ɛɛn fɔ, wìla pye na fyɛ Zhufuye pe yɛgɛ, katugu leele pe ni fuun pàa pye na Zhan wi jate paa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ yɛn.
6 Ma si yala, Erɔdi wi sepilige yɛfiile fɛti wa na, a Erodiyadi wi sumboro wì si saa yɔ leele mbele pàa yeri ki fɛti wi na pe yɛgɛ na. A wì si Erɔdi wi ndanla fɔ jɛŋgɛ.
7 A wì si wugu ma sumboro wi kan ma yo wi ka yaraga ŋga fuun yɛnri wi yeri, wi yaa ki kan wi yeri.
8 Sumboro wi nɔ wì suu sun, a wì si saa Erɔdi wi pye fɔ: «Zhan Batisi wi go ki kan na yeri laga yaapige ka ni!»
9 A wunlunaŋa wì si yɛgɛ san. Ɛɛn fɔ, wuguro nda wìla wugu wi lifɛnnɛ yɛɛnlɛ pe yɛgɛ na ti kala na, a wì si yɛnlɛ ki na ma yo pe Zhan go ki kan wi yeri.
10 Kì kaa pye ma, a wì si lere wa tun ma yo wi sa Zhan go ki kɔw wa kaso.
11 A pè si saa ki kɔw maga le yaapige ka ni, ma pan maga kan sumboro wi yeri, a sumboro wì si saa ki kan wi nɔ wi yeri.
12 A Zhan fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si saa wi gboo wi lɛ ma saa wi le. Ko puŋgo na, ŋga kìla pye, a pè si saa ki yɛgɛ yo ma Zhezu wi kan.

Zhezu wìla nambala waga kaŋgurugo kan pè ka (Maki 6.30-44; Luki 9.10-17; Zhan 6.1-14)

13 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni, mɛɛ yiri le ma kari wasele la na wi yɛ. Ɛɛn fɔ, janwa wìla ki kala jɛn. A pè si yiri cara ti ni, mɛɛ taga Zhezu wi na tɔɔrɔ na, na tanri lɔgɔ ki koŋgo na.
14 Naa Zhezu wìla kaa yiri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a wì si janwa gbɔlɔ la yan. A ki leele pe yinriwɛ suu ta fɔ jɛŋgɛ. A wì si pe yambala pe sagala.
15 Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi tanla, ma suu pye fɔ: «Yɔnlɔ kì kɔ makɔ. Ki laga ŋga ki si yɛn ma lali. Ki kala na, janwa wi torogo pe kari wa cara ti ni pe sa yaakara lɔ pe ka.»
16 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kii daga paa kee, yoro jate ye pe kan pe ka.»
17 Ɛɛn fɔ, a pè suu pye fɔ: «Buru kaŋgurugo naa ŋgbangala shyɛn ke yɛn laga we yeri cɛ.»
18 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yeri kan laga na yeri.»
19 Kona, a wì sigi yo janwa wi kan ma yo wi cɛn yan ki na. A wì si buru kaŋgurugo wi lɛ naa ŋgbangala shyɛn ke ni, maa yɛgɛ ki yirige wa naayeri, ma Yɛnŋɛlɛ li shari; mɛɛ buru wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri. Fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yɛɛlɛ janwa wi na.
20 A leele pe ni fuun pè ka ma tin. Pe kaa ka makɔ, kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro, fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa ti wulo, a tì kanja kɛ ma yiri shyɛn yin.
21 Mbele pàa buru wi ka, pàa nambala waga kaŋgurugo (5 000) yɔn ko tin. Jɛɛlɛ naa piile pe sila poro jiri.

Zhezu wìla tanga tɔnmɔ na (Maki 6.45-52; Zhan 6.15-21)

22 Ko puŋgo na naa jɛnri, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ŋgbanga ma yo pe ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, pe keli pe lɔgbɔgɔ ki kɔn wi na, sanni wo jate wi sa janwa wi torogo wila kee.
23 Naa wìla kaa janwa wi torogo, a wì si lugu yanwiga ka na mbe sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri. Naa yembinɛ làa kaa wɔ, Zhezu wo nuŋgba wìla pye wa ki laga ki na.
24 Ki sanga wi ni, tɔnmɔkɔrɔ kìla pye ma lali lɔgbɔgɔ koŋgo ki ni fɔ jɛŋgɛ. Tɔnmɔ pi yinriwɛ naa pi towo pi ni, pìla pye na tɔnmɔkɔrɔ ki gbɔɔn fɔ jɛŋgɛ; katugu tifɛlɛgɛ kìla pye na gbɔɔn naga sɔngɔrɔ.
25 Naa ŋgopɛnɛ koŋgbanmbala gbe-leyɛgɛ kila kaa na yɔngɔ, a Zhezu wì si yiri wa na tanri tɔnmɔ pi na, na kee wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ.
26 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa wi yan wila tanri tɔnmɔ pi na na paan, a pe sunndoro tì si kɔn pe na. A pè sho fɔ: «Gboo yinnɛ li!»
A pè si jɔrɔgɔ fyɛrɛ ti kala na.

† **14:4 14.4:** Ɛki 20.14; Levi 18.16

27 Ɛɛn fɔ, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni,
a Zhezu wì si para pe ni, ma yo fɔ: «Ye
kotogo le ye yɛɛ ni, muwi. Yaga ka fyɛ!»
28 Kona, a Pyɛri wì si sɛnrɛ ti lɛ ma suu
pye fɔ: «We Fɔ, na kaa pye mboro wi,
konɔ kan na yeri mbe kari ma kɔrɔgɔ,
mbaa tanri tɔnmɔ pi na.»
29 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta paan!»
A Pyɛri wì si yiri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, nɛɛ
tanri tɔnmɔ pi na na kee Zhezu wi kɔrɔgɔ.
30 Ɛɛn fɔ, naa wìla kaa tifɛlɛgɛ ki yan
kì gbɔgɔ, a wì si fyɛ. Naa wìla kaa wi
yɛɛ yan wila tingi wa tɔnmɔ, a wì si gbele
ŋgbanga ma yo fɔ: «We Fɔ, na shɔ!»
31 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Zhezu
wì suu kɛɛ ki sanga maa yigi, ma suu pye
fɔ: «Ma tagawa pi ta ma kologo! Yiŋgi na,
a mà si sigi?»
32 A pe shyɛnmɛ pè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ
ki ni, tifɛlɛgɛ kì si yere.
33 Kona, fɔrɔgɔfɛnnɛ mbele pàa pye wa
tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a pè si kanŋguuro kan
Zhezu wi jegele ma suu pye fɔ: «Kaselege
ko na, mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ
we!»

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala wa Zhenezarɛti tara (Maki 6.53-56)

34 Naa Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
ni, pàa kaa lɔgbɔgɔ ki kɔn ma yiri wa ki
kɛɛ ŋga na, a pè si gbɔn wa Zhenezarɛti
tara.
35 A ki laga ki woolo pè si Zhezu wi
yan maa jɛn, mɛɛ wi panga ki yari wa pe
kanŋgaga na cara ti ni fuun ti ni. A pè si
yambala pe ni fuun pe lɛ ma pan pe ni wi
kɔrɔgɔ,
36 mɛɛ wi yɛnri ma yo wi yambala pe
yaga pe jiri wi derigbɔgɔ yɔn ko na cɛ.
Yambala mbele fuun pàa jiri ki na, poro
la sagala.

15

Fariziye poro naa pe tɛlɛye kalɛgɛlɛ ke ni (Maki 7.1-13)

1 Ko puŋgo na, Fariziye poro naa
lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pèle si yiri wa
Zheruzalɛmu ma kari Zhezu wi kɔrɔgɔ. A
pè suu yewe ma yo fɔ:
2 «Yiŋgi na ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ we
tɛlɛye pe kalɛgɛlɛ ke jogo? Katugu paa pe
kɛyɛn yi jogo mbe yala shɛrɛgɛ kapyege
ki ni, mbe si jɛn mbaa nii.»
3 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Yoro fun yiŋgi na ye nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li
ŋgasegele ke jogo nɛɛ tanri ye kalɛgɛlɛ
koro na?
4 Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lìgi yo ma yo fɔ:
‹*Ta ma to naa ma nɔ pe gbogo!*›, ma nuru
ma yo fɔ: ‹*Lere ŋa ka wi to nakoma wi nɔ
daŋga, ki daga poo gbo*†.›
5 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye ma yo fɔ na
lere wa kaa to, nakoma wi nɔ pye fɔ: Mi
jɛn na ya mbɔɔn saga yaraga ŋga ni, mìgi
kan Yɛnŋɛlɛ li yeri saraga,
6 kona, ki lerefɔ wii jori naa mbaa wi to,
nakoma wi nɔ wi sari. Ki pyelɔmɔ pi na
ma, ye maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti piin faa,
ye kalɛgɛlɛ ke kala na.
7 Yoro kopiire fɛnnɛ wele, Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔEzayi wìla tanga ta jɛŋgɛ, naa
wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yuun
ye kanŋgɔlɔ we. Wìla ki yo ma yo Yɛnŋɛlɛ
lì yo fɔ:
8 *Ki leele mbele yɛɛn, paa na gbogo yɔn ni win.*
Ɛɛn fɔ, wa pe nawa jatere wo ni, pe yɛn ma lali na ni.
9 *Paa na gbogo jaga win,*
katugu leele pè ŋgasegele ŋgele tɛgɛ, koro cɛ pe ma lɛ na nari leele pe na.»†

Yaraga ŋga ki ma lere wi tɛgɛ fyɔngɔ ni (Maki 7.14-23)

10 Kona, a Zhezu wì si janwa wi yeri,
mɛɛ wi pye fɔ: «Ye ye nuŋgbogolo ke jan
yaa ki sɛnrɛ nda ti nuru, yeri kɔrɔ jɛn:
11 Yaraga ŋga ki ma ye wa lere wi yɔn,
ko na ya mboo tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ
yɛgɛ na, ɛɛn fɔ, ŋga ki ma yiri wa lere
wi yɔn, ko ki maa tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ
yɛgɛ na.»
12 A Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi
tanla, ma suu pye fɔ: «Wele! Mà jɛn ma
sɛnrɛ nda mà yo yɛɛn, tì ye Fariziye pe ni
dɛ!»

† **15:4 15.4:** Ɛki 20.12; 21.17; Efɛ 6.2-3 † **15:9 15.8-9:** Eza 29.13

13 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Tige ŋga
fuun na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wii sanri,
pe yaa kaga kɔw mbege wa.
14 Ye pe yaga wa! Fyɔɔnlɔ wɛlɛ, pè pe
yɛɛ kanŋgagala yigi. Fyɔɔn ka si fyɔɔn
kanŋgala yigi, pe shyɛn pe ma pinlɛ ma
to wege.»
15 Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ki yomiyɛlɛ na
li kɔrɔ wi yo we kan!»
16 A wì si pe pye fɔ: «Yoro fun ye fa
tijinliwɛ ta bere?
17 Ye sigi jɛn mbe yo yaraga ŋga ki ma
ye wa lere wi yɔn, pa ki ma kari wa wi
lara, ko puŋgo na, mɛɛ yiri laga funwa
na.
18 Ɛɛn fɔ, ŋga ki ma yiri wa lere wi yɔn,
pa ki ma yiri wa wi kotogo na. Ko ki maa
tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na.
19 Katugu pa jatere pere ti maa yinrigi
wa sɛnwee wi kotogo na, mɛɛ wi kan wi
maa legbogo piin, naa jatara, naa kɛɛnrɛ
limɛ, naa yuro, naa yagbogowo konaa
leele mɛjɔɔgɔ.
20 Ko yaara nda to ti ma lere wi tɛgɛ
fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ,
maga kɔɔn kɛɛ ki jogo mbe yala shɛrɛgɛ
kapyege ki ni mbe si jɛn mbe li, ko na ya
lere wi tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na.»

Nambannjɔ wà la taga Zhezu wi na (Maki 7.24-30)

21 A Zhezu wì si yiri le, mɛɛ kari wa Tiri
naa Sidɔn tara ti ni.
22 Kana tara fɛnnɛ jɔ wà la pye ma cɛn
wa ki tara ti ni. A wì si pan Zhezu wi
kɔrɔgɔ, mɛɛ gbele ŋgbanga ma yo fɔ:
«We Fɔ, Davidi setirige pyɔ, na yinriwɛ
ta! Yinnɛ tipele yɛn na sumborombyɔ wi
ni, li maa wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.»
23 Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila wi yɔn sogo
sɛnpyɔ nuŋgba ni. A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè
si fulo wi tanla, maa yɛnri ma yo fɔ: «Ki
yo ki jɛlɛ ŋa wi kan wila kee, wiga ka koro
mbe taga we na, mbaa jɔrɔgi la nii we ni!»
24 A Zhezu wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
lii na tun leele pele yɛgɛ yeri naa, ndɛɛ
Izirayɛli tara woolo poro cɛ. Poro mbele
pè puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na paa simbaala yɛn
we.»
25 Kona, jɛlɛ wì si saa kanŋguuro kan
Zhezu wi tanla, ma suu pye fɔ: «We Fɔ,
na saga!»
26 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mbe piile
pe yaakara ti lɛ mberi wa pyɔnmbigile ke
kan, ki woro ma yɔn.»
27 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Kaselege yi, we
Fɔ. Konaa ki ni fuun, pyɔnmbigile ke fɔ
wi kaa nii, yaakara tunmɔɔrɔ nda ti maa
yinrigi wa tabali wi na na tuun, ke maa
to kaa.»
28 Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Jɛlɛ,
ma tagawa pì gbɔgɔ dɛ! Ki pye ma kan, ki
yala ŋga maa jate ki ni.»
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi
sumborombyɔ wì si sagala.

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala

29 A Zhezu wì si yiri wa ki laga ki na,
mɛɛ kari wa Galile lɔgbɔgɔ yɔn ki na, ma
saa lugu yanwiga ka na ma cɛn.
30 A janwa gbɔlɔ là si kari wi kɔrɔgɔ
yambala cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni, jejɔgɔlɔ fɛnnɛ,
naa fyɔɔnlɔ, naa yandeele, naa bomboolo,
konaa yambala lɛgɛrɛ pele ni naa. A pè si
saa pe tɛgɛ wa Zhezu wi jegele, a wì si pe
sagala.
31 Naa leele pàa kaa bomboolo pe yan
paa para, a yandeele pè sagala, a jejɔgɔlɔ
fɛnnɛ paa tanri cɛcɛcɛ, a fyɔɔnlɔ paa
yaan, a kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ
Izirayɛli tara woolo pe Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

Zhezu wìla nambala waga tijɛrɛ kan pè ka (Maki 8.1-10)

32 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Ki leele mbele pe
yinriwɛ yɛn na na, katugu pe pilige taanri
wogo koyi ŋga, pe yɛn laga na ni. Yaakara
si woro pe yeri pe ka. Mi woro na jaa
mbe pe torogo funŋgo ki ni paa kee, pe
sɔngɔrɔsaga pe fanŋga ki sa kɔ wa konɔ
pe toori.»
33 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «We yaa yaakara ti ta se laga ki
gbinri ŋa wi ni, mbe sigi janwa gbɔlɔ na
li kan li ka li tin?»
34 A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ:
«Buru jori wi yɛn ye yeri?»

A pè suu pye fɔ: «Buru kɔlɔshyɛn wi yɛn we yeri, naa ŋgbangala tunmɔŋgɔlɔ jɛnri ni.»
35 Kona, a Zhezu wì si konɔ kan janwa
wi yeri ma yo wi cɛn tara ti na,
36 ma si buru kɔlɔshyɛn wi lɛ naa
ŋgbangala ke ni, ma Yɛnŋɛlɛ li shari, mɛɛ
wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe yeri, a pè suu yɛɛlɛ janwa wi na.
37 A leele pe ni fuun pè ka ma tin. Pè
kaa ka ma kɔ, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kanja
kɔlɔshyɛn yin kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro ti
ni.
38 Leele mbele pàa buru wi ka, pàa pye
nambala waga tijɛrɛ. Jɛɛlɛ naa piile poro
sila jiri.
39 Naa Zhezu wìla kaa janwa wi torogo,
a wì si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni, mɛɛ kari wa
Magadan tara.

16

Fariziye poro naa Sadusiye pe ni
pàa pye naga jaa
Zhezu wi kafɔnnɔ la pye peli yan
(Maki 8.11-13; Luki 12.54-56)

1 Fariziye poro naa Sadusiye pèle la kari
Zhezu wi kɔrɔgɔ. Naa pàa pye na jaa
mboo wa mbe wele ki kala na, a pè suu
yɛnri ma yo wi kafɔnnɔ la pye wigi naga
pe na, fɔ pa wi fanŋga kì yiri wa yɛnŋɛlɛ
na.
2 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye ma yo
fɔ: «Na yɔnlɔ kaa koo, ye ma yo tisaga se
pan, fɔ katugu yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ki yɛn ma
yanlaga.
3 Pinliwɛ ni, yirifaga na, ye ma yo tisaga
yaa pan, fɔ katugu yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ kì
yanlaga na woo. Pa ki mɛɛ pye ma. Yè
naayeri wi yɛgɛ cɛnwɛ po jɛn naa woo pi
yɛɛ ni, ye se si ya ki wagati ŋa wi tɛgɛrɛ
to kɔrɔ jɛn.
4 Nala pilige woolo pe yɛn lepeele naa
kɛɛnrɛ lifɛnnɛ, pe yɛn na kafɔnnɔ jaa mbe
yan. Ɛɛn fɔ, kafɔnnɔ la se pye pe kan naa,
kaawɔ Zhonasi wolo lo.» Kona, a Zhezu
wì si pe yaga le mɛɛ kari.

Zhezu wìla yo Fariziye poro
naa Sadusiye pe nagawa sɛnrɛ
ti yɛn paa leve yɛn
(Maki 8.14-21)

5 Naa Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa
lɔgbɔgɔ ki kɔn ma yiri wa ki kɛɛ ŋga na,
a pè si nawa to ki na fɔ pe sila buru lɛ.
6 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye tijinliwɛ
ta, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ Fariziye poro
naa Sadusiye pe leve wi ni.»
7 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ ki yuun pe
yɛɛ kan fɔ: «Wi yɛn na yuun ma, katugu
wee buru lɛ.»
8 A Zhezu wì si nda pàa pye na yuun ti
jɛn, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a
ye nɛɛ para ye yɛɛ ni ma yo yee buru lɛ?
Ye tagawa pì ta ma kologo okɛ!
9 Ali bere ye faga kɔrɔ jɛn gbɛn? Na
mìla buru kaŋgurugo wi kɔɔnlɔ lere
waga kaŋgurugo (5 000) pe na, a pè ka,
kanja yɔn ŋga yàa yin kɔnrɔkɔnrɔ nda
tìla koro ti ni, ki yɔn ki woro ye ni wi le?
10 Na mìla kaa buru kɔlɔshyɛn wi
kɔɔnlɔ lere waga tijɛrɛ pe na, a pè ka,
kanja yɔn ŋga yàa yin kɔnrɔkɔnrɔ nda
tìla koro ti ni, ki yɔn ki woro ye ni fun wi
le?
11 Mɛlɛ yee si jaga jɛn mbe yo fɔ mi
woro na para ye ni buru wogo na? Ɛɛn
fɔ, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn Fariziye poro naa
Sadusiye pe leve wi ni.»
12 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sigi jɛn ma yo
wi sila yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn leve ŋa pe
ma le wa buru wi ni wo ni. Ɛɛn fɔ, wìla pe
pye ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn Fariziye
poro naa Sadusiye pe nagawa sɛnrɛ to ni.

Pyɛri wìla ki yo ma yo fɔ
Zhezu wo wi yɛn Kirisi we
(Maki 8.27-30; Luki 9.18-21)

13 Naa Zhezu wìla ka saa gbɔn wa
Sesare Filipu tara, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi leele pe maa
yuun Lere wi Pinambyɔ wi kanŋgɔlɔ?»
14 A pè suu pye fɔ: «Pele ma yo mboro
ma yɛn Zhan Batisi we. Pele ma yo ma
yɛn Eli. Pele ma yo ma yɛn Zheremi,
nakoma Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɔ wawi
mboro.»
15 A Zhezu wì si poro jate pe yewe ma
yo fɔ: «Ɛɛn fɔ, yoro wo nawa, ambɔ wi
mi?»
16 A Simɔ Pyɛri suu pye fɔ: «Mboro ma
yɛn Kirisi we, ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo li Pinambyɔ.»

17 Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ:
«Zhonasi pinambyɔ Simɔ Pyɛri, fɛrɛwɛ
yɛn ma woo; katugu sɛnwee pyɔ ma wigi
kaselege ŋga ki naga ma na. Ɛɛn fɔ, na To
ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wowi.
18 Mi fun mila ki yuun ma kan, fɔ ma
yɛn Pyɛri, ko kɔrɔ wo yɛn walaga. Pa mi
yaa na Legilizi wi kan wa ki walaga ki na.
Kunwɔ jate pi se ya fanŋga ta wi na fyew.
19 Mi yaa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ lakileye†
pe kan ma yeri. Maga je kala o kala na
laga tara na, pe yaa je li na wa yɛnŋɛlɛ
na. Maga si yɛnlɛ kala o kala na laga tara
na, pe yaa yɛnlɛ li na wa yɛnŋɛlɛ na.»
20 Kona, a Zhezu wì sigi yo maga ŋgban
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, ma yo paga kaga yo
mbe lere kan, mbe yo wo wi yɛn Kirisi we.

Zhezu wìla wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ wogo ki yo (Maki 8.31–9.1; Luki 9.22-27)

21 Maga lɛ le ko sanga wo na, a Zhezu
wi nɛɛ ki yuun naga finligi wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe kan na yuun fɔ: «Ki daga mbe kari wa
Zheruzalɛmu, mbe sa jɔlɔ wa jɛŋgɛ tara
ti lelɛɛlɛ poro naa saraga wɔfɛnnɛ teele
konaa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe kɛɛ. Pe yaa
kanla gbo. Ɛɛn fɔ, ki piliye taanri wogo,
mi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»
22 Kona, a Pyɛri wì si kari wi ni
kanŋgaga na, mɛɛ saa na para wi na, na
yuun fɔ: «Ayoo, we Fɔ, ko se pye ma na
fyew. Yɛnŋɛlɛ sɔɔn shɔ ki ni!»
23 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si kanŋga ma Pyɛri
wi pye fɔ: «Yiri na tanla Sɔtanla† Maa jaa
mbanla kan mbe kapege pye, katugu ma
jatere wi woro Yɛnŋɛlɛ wogo ko na, wi
yɛn leele wogo ko na.»
24 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye
fɔ: «Na lere wa kaa jaa mbe taga na
puŋgo na, wi kaari wi yinwege ki kala,
wuu tiparaga ki tugo†, wi taga na na.
25 Katugu lere ŋa kaa jaa mboo yɛɛ go
shɔ, wo yaa kaa yinwege ki la. Ɛɛn fɔ, lere
ŋa fuun ka suu yinwege ki la na kala na,
wi yaa kaga ta.
26 Na lere wi ka dunruya yaara ti ni
fuun ti ta, ki si pye wuu yinwege ki la,
yiŋgi ki yaara ti yaa yɔn mboo kan? Yiŋgi
yaraga ki yɛn wa lere mbe ya kan mboo
yɛɛ go shɔ?
27 Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka pan wi
To wi gbɔgɔwɔ pi ni konaa wi mɛrɛgɛye
pe ni. Kona, wi yaa lere nuŋgba nuŋgba
pyew wi sara mbe yala wi kapyege ki ni.
28 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
mbele pe yɛn lagamɛ, pele yɛn na pe ni,
sanni pe sa ku pe yaa Lere wi Pinambyɔ
wi yan wila paan wa wi wunluwɔ pi ni.»

17

Zhezu wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla kanŋga (Maki 9.2-13; Luki 9.28-36)

1 Naa pilige kɔgɔlɔni la kaa toro, a
Zhezu wì si Pyɛri naa Zhaki, naa Zhaki wi
nɔsepyɔ lenaŋa Zhan pe lɛ ma kari pe ni
yanwiga titɔnlɔgɔ ka na. Poro cɛ pàa pye
wa ki laga ki na.
2 Ma pe ta wa, a Zhezu wì si kanŋga
le pe yɛgɛ sɔgɔwɔ. A wi yɛgɛ kila yɛngɛlɛ
paa yɔnlɔ ki yɛn. A wi yaripɔrɔ tì kanŋga
na finligi paa yanwa yɛn.
3 A fɔrɔgɔfɛnnɛ taanri pè si Moyisi naa
Eli pe yan paa para Zhezu wi ni.
4 Kona, a Pyɛri wì si Zhezu wi pye fɔ:
«We Fɔ, ki yɛn ma yɔn we koro lagamɛ.
Na maga yɛnlɛ ki na, mi yaa segbara
taanri kan laga. Mboro wogo nuŋgba,
Moyisi wogo nuŋgba, Eli wogo nuŋgba.»
5 Maa ta wìla pye na to yuun bere, a
kambaaga kà si pan ma filige, mɛɛ pe tɔn.
Wa ki kambaaga ki ni, a magala là si yiri
wa ma yo fɔ: «Ŋa yɛɛn, wo wi yɛn na
Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ we. Wi
kala lìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ. Yaa wi sɛnrɛ ti
nuru!»

† **16:19 16.19:** ***Lakileye:*** **Ki sɛnpyɔ ŋa lelɛɛlɛ sɛnyogo yi, ŋga ki yɛn na leele yɛgɛ sinmɛ naa fanŋga kala nari. Ki jatere wi mbe ya pye: Mbe yaraga sanga, nakoma mbege pɔ. Ki yɛn na para fun Pyɛri wi nandanwa kala li na, mboo ta wi yɛn mbele ni wi yɛn ma yala pe ni, wi yɛn koŋgbanŋa wa pe sɔgɔwɔ mbe wunluwɔ pi yɔn yɛngɛ Zhufuye naa mbele pe woro Zhufuye pe kan.** † **16:23 16.23:** Zhezu wìla Pyɛri wi yeri Sɔtanla, katugu wìla pye naga ŋgbeli mbe Zhezu wi kan wi kɛ kanŋgaga na, wi wɔ wa tunŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan wi yeri wi pye ki ni. Ko yɛn mbe jɔlɔ dunruya woolo pe kala na, mbe pe shɔ. † **16:24 16.24:** ***Wuu tiparaga ki tugo:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wi cɛn wi jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ, wii taga Zhezu wi na.**

6 Naa fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa ki sɛnrɛ ti
logo, a pè si fyɛ jɛŋgɛ, fɔ ma toori ma pe
yɛrɛ ti jiile wa tara ti na.
7 A Zhezu wì si fulo pe tanla ma jiri pe
na, ma sho fɔ: «Ye yiri, yaga kaa fyɛ!»
8 A pè si pe yɛrɛ ti yirige ma wele, ɛɛn
fɔ, pe sila lere wa yan naa, ndɛɛ Zhezu wo
nuŋgba.
9 Naa pàa kaa yiri wa yanwiga ki na na
tinri, a Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe
ni ma yo fɔ: «Ŋga yè yan, yaga kaga yo
mbe lere kan, fɔ Lere wi Pinambyɔ wi sa
ku wi yɛn wi yiri wa kunwɔ pi ni.»
10 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si Zhezu wi
yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ pe ma sho fɔ Eli daga mbe pan
gbɛn?»
11 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege
yi, Eli wi daga mbe pan gbɛn mbe yaara
ti ni fuun ti gbegele fɔnŋgɔ.
12 Ɛɛn fɔ, mila ki yuun ye kan, Eli wìla
pan makɔ. Leele poro pe sila wi jɛn. Pàa
wi jɔlɔ paa yɛgɛ ŋga na kìla pe ndanla we.
Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, pa pe yaa
ka Lere wi Pinambyɔ wi jɔlɔ ma.»
13 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sigi jɛn ma yo
fɔ Zhan Batisi wo sɛnrɛ wìla pye na yuun.

Zhezu wìla pyɔ wa sagala, yinnɛ tipele làa pye wi ni (Maki 9.14-29; Luki 9.37-43a)

14 Naa pàa ka saa gbɔn wa janwa wi
na, a naŋa wà si fulo Zhezu wi tanla, ma
kanŋguuro kan wi jegele, ma suu pye fɔ:
15 «We Fɔ, na pinambyɔ wi yinriwɛ ta!
Tomakugo yama yɛn wi na, pila wi jɔlɔ
fɔ jɛŋgɛ. Pi maa yinrigi wi ni naa jaan
kasɔn, nakoma tɔnmɔ.
16 Mùu lɛ ma pan wi ni ma fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe kɔrɔgɔ, ɛɛn fɔ, pee ya mboo sagala.»
17 A Zhezu wì sho fɔ: «Iye, yoro wele,
ye yɛn mbatagambala, ma pye lepeele!
Wagati jori mi daga mbe pye ye ni naa?
Wagati jori mi daga mbe ye kala li kun na
yɛɛ ni naa? Ye pyɔ wi lɛ ye pan wi ni laga
na kan!»
18 A Zhezu wì si para ŋgbanga yinnɛ
tipele li na, a lì si wɔ pyɔ wi ni. A pyɔ wì
si sagala le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni.
19 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo Zhezu
wi tanla, poro cɛ, ma suu yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi na wee si ya mbege yinnɛ tipele na
li purɔ mbeli wɔ pyɔ wi ni?»
20 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Katugu ye
tagawa pì kologo ma toro. Kaselege ko
na, mila ki yuun ye kan, ali na ye tagawa
pi gbemɛ piga pye paa mutari tige pile
yɛn, ye mbe ya mbege yo ki yanwiga ŋga
ki kan, mbe yo fɔ: Yiri lagamɛ ma kari
wamɛ! Pa ki yaa si kari. Pa kala lo la se
koro, na ye se ya pye.
21 [Ɛɛn fɔ, ko yinnɛ tipele cɛnlɛ na yɛɛn,
Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ naa yeŋge lege ko ki ma
ya ma lo purɔ bɔkɔ.]»

Zhezu wìla wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ pi wogo ki yo naa (Maki 9.30-32; Luki 9.43-45)

22 Pilige ka, ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni fuun
pe ta pàa pye ma gbogolo wa Galile tara,
a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Pe yaa ka Lere
wi Pinambyɔ wi le leele pe kɛɛ.
23 Pe yaa kaa gbo. Ɛɛn fɔ, ki piliye taanri
wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi
ni.»
A kì si yɛsanga wa fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na fɔ
jɛŋgɛ.

Shɛrigo gbɔgɔ nizara wɔgɔ ye

24 Naa Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe ni pàa kaa gbɔn wa Kapɛrinawu ca, a
shɛrigo gbɔgɔ nizara shɔfɛnnɛ† pè si fulo
Pyɛri wi tanla maa yewe, ma yo fɔ: «Ye
Nagafɔ wi maa shɛrigo gbɔgɔ nizara wi
woo gbari?»
25 A Pyɛri wì si pe pye fɔ: «Ee, wi maa
wi woo.»
Naa Pyɛri wìla kaa na yiin wa go wagati
ŋa ni, Zhezu wo wìla keli ma sɛnrɛ ti lɛ,
ma suu pye fɔ: «Simɔ Pyɛri, kikiin mboro
na jate? Ambɔ wi daga mbaa nizara
wi woo, nakoma mbaa lɔgɔwuru wi sara
wunlumbolo mbele laga tara na pe yeri?
Tara piile poro wɛlɛ lee nambanmbala
poro wɛlɛ?»
26 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Nambanmbala poro wɛlɛ!» A Zhezu wì sho fɔ:
«Ki cɛn ndɛɛ tara piile poro si daga mbaa
yaraga ka sara dɛ!

† **17:24 17.24:** Ɛki 30.13

27 Ɛɛn fɔ, we woro na jaa mbe ki leele
mbele pe jatere wi piri pe na. Ki kala na,
kari wa lɔgbɔgɔ ma sa njegenɛ wa. Mbɛnɛ
koŋgbanna na ka njegenɛ li lɛ, mali tile
mali wɔ. Mali yɔn ki yɛngɛ, pa ma yaa
warifuwe pyɔ nuŋgba yan wa. Wo mbe
ya mbe mi naa mboro nizara wo wɔ. Maa
lɛ ma saa kan pe yeri!»

18

Wiwiin wi yɛn legbɔɔ ma wɛ
(Maki 9.33-37; Luki 9.46-48)

1 Ki sanga wi ni, a Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pè si fulo wi tanla ma suu yewe, ma yo fɔ:
«Ambɔ wi yɛn legbɔɔ ma wɛ pe ni fuun
na wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni?»
2 A Zhezu wì si pyɔ jɛɛ wa yeri ma pan
maa yerege le pe sɔgɔwɔ,
3 ma sho fɔ: «Kaselege ko na, mila
ki yuun ye kan, na yee ye tangalɔmɔ pi
kanŋga mbe pye paa piile tunmɔmbɔlɔ
pe yɛn, pa ye se ka ye wa Yɛnŋɛlɛ ca
wunluwɔ pi ni.
4 Ki kala na, lere ŋa kaa yɛɛ tirige mbe
pye paa ki pyɔ jɛɛ ŋa wi yɛn, wo wi yaa
pye legbɔɔ mbe wɛ pe ni fuun pe na wa
Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni.
5 Lere ŋa fuun ka ki pyɔ jɛɛ ŋa wi si wa
yigi jɛŋgɛ na kala na, kona, muwi ki fɔ wì
yigi jɛŋgɛ.

Maga ka lere fanla mboo le kapege
(Maki 9.42-48; Luki 17.1-2)

6 «Ki piile tunmɔmbɔlɔ mbele pè taga
na na, lere ŋa fuun ka ti wa ka kapege
pye, pe sinndɛliŋgbɔgɔ to wa ki fɔ wi
yɔlɔgɔ pe saa wa wa kɔgɔje wi latijugo ki
ni, pa ko mbe mbɔnrɔ wi na.
7 Jɔlɔgɔ yɛn dunruya wi woo, kagala
ŋgele ke yɛn laga wi ni ma ti leele paa
kapere piin ke kala na. Ki kagala cɛnlɛ ke
se ya koro mbapyewe. Ɛɛn fɔ, jɔlɔgɔ yɛn
ke pyefɛnnɛ pe wogo.
8 «Na kaa pye ma kɛɛ, nakoma ma jele
lo li yaa ti mɛɛ kapege pye, mari kɔn mari
wa ti lali ma ni. Ma koro kɛɛ nuŋgba,
nakoma jele nuŋgba ma sa ye wa yinwege
jɛŋgɛ ki ni, ko mbɔnrɔ ma na, ma koro
ma kɛyɛn yo naa ma jegele shyɛn ke ni,
pe sɔɔn wa wa kasɔn mbakɔgɔ ki ni ko
na.
9 Na kaa pye ma yɛnlɛ lo li yaa ti mɛɛ
kapege pye, li logori mali wɔ mali wa li
lali ma ni. Ma koro yɛnlɛ nuŋgba ma sa
ye wa yinwege jɛŋgɛ ki ni, ko mbɔnrɔ ma
na, ma koro ma yɛngɛlɛ shyɛn ke ni pe
sɔɔn wa wa jaganama kasɔn ki ni ko na.

Sumbyɔ ŋa wìla puŋgo
ma kaa yan wi yomiyɛlɛ le
(Luki 15.3-7)

10 «Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ki
piile mbele wa tifaga. Mi yɛn naga yuun
ye kan, wagati pyew pe mɛrɛgɛye pe
maa yeregi wa na To wi yɛgɛ sɔgɔwɔ wa
yɛnŋɛlɛ na.
11 [Katugu Lere wi Pinambyɔ wì pan
mbe ŋa wì puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na wi shɔ.]
12 «Na sumbyɔ cɛnmɛ ka pye lere wa
yeri, na nuŋgba ka puŋgo pe ni, yiŋgi yaa
jate wi yaa pye? Wi se nafa tijɛrɛ ma yiri
kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ sanmbala pe yaga wa
yanwira ti na, mbe kari sa ŋa wì puŋgo
wi lagaja wi le?
13 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
na wiga ka saa yan, wi yaa nayinmɛ gbɔɔ
ta ki sumbyɔ nuŋgba wi kala na, mbe
wɛ nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ
mbele pee puŋgo pe kala na.
14 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ye To
ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi woro na jaa ki piile
wa kpɛ mbe puŋgo pe ni.

Na ma shɛriyɛnlɛ wa ka kapege pye

15 «Na ma shɛriyɛnlɛ wa ka kapege pye
ma na, kari wi kɔrɔgɔ ma saga naga wi na
mboro naa wo ye leele shyɛn. Na wiga ma
sɛnrɛ ti logo, kona, wì pye ma sefɔ naa.
16 Ɛɛn fɔ, na wiga je mbe yo wi sɔɔn
sɛnrɛ ti logo, pa kona ma lere nuŋgba,
nakoma leele shyɛn taga ma yɛɛ na, *jaŋgo
ki sɛnrɛ ti sa yo sɛrɛfɛnnɛ shyɛn, nakoma
sɛrɛfɛnnɛ taanri yɛgɛ na.*† Paa yɛgɛ ŋga
na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìgi naga we.
17 Na wiga je mbe yo wi se logo ye yeri,
kona, maga yo ma Legilizi woolo pe kan.
Na wiga si je bere mbe yo wi se Legilizi
woolo pe sɛnrɛ ti logo, kona, maa wi jate
paa ŋa wii shɛri wa yɛn, nakoma paa
nizara shɔfɔ yɛn.

† **18:16 18.16:** Dete 19.15

Kagala ŋgele ke yɛn pyewe konaa ŋgele ke yɛn mbapyewe

18 «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, yaga je kala o kala na laga tara na, pe yaa je li na wa yɛnŋɛlɛ na. Yaga si yɛnlɛ kala o kala na laga tara na, pe yaa yɛnlɛ li na wa yɛnŋɛlɛ na.

19 «Kaselege ko na, mi nɛɛ ki yuun ye kan naa fɔ: Ye ni, na leele shyɛn ka yɔn wa nuŋgba laga tara na mbe yaraga o yaraga yɛnri na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yeri, wi yaa ki kan pe yeri.

20 Katugu leele shyɛn, nakoma leele taanri ka gbogolo laga o laga na mɛgɛ ki na, mi ma pye le pe sɔgɔwɔ.»

Tunmbyee ŋa wìla je wii kapere ti kala yaga wi yomiyɛlɛ le

21 Kona, a Pyɛri wì si fulo Zhezu wi tanla maa yewe, ma yo fɔ: «We Fɔ, na na sefɔ naŋa wa ka koro mbaa kapere piin na na, mi daga mberi kala yaga wi na mbe sa gbɔn yagasaga jori? Mbe sa gbɔn ti yagasaga kɔlɔshyɛn le?»

22 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ayoo, mi sɔɔn pye mbe yo fɔ ti yagasaga kɔlɔshyɛn. Ɛɛn fɔ, ma daga mberi kala yaga wi na mbe sa gbɔn ti yagasaga nafa taanri ma yiri kɛ ko tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn†.

23 Ki kala na, mbe yala ma yewige ki ni, Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn ma taanla yaraga ŋga ni ki ŋga: Wunlunaŋa wà la yere ki yerewe mboo penjara fɔrɔ yɛgɛ wɔ wi tunmbyeele ni.

24 Naa wìla kaa to ti na nari jinri, a pè si saa fɔgɔ fɔ wa kan wi yeri, wo la daga mbe miliyɔn yɔn ka fɔgɔ tɔn wi yeri.

25 Yaraga sila pye ki naŋa wi yeri mbe fɔgɔ ki tɔn. Kì kaa pye ma, a wi tafɔ wunlunaŋa wì si konɔ kan ma yo pe ki naŋa wo naa wi jɔ naa wi piile pe pɛrɛ paa kulolo yɛn, mbe pinlɛ wi kɛɛ yaara ti ni, jaŋgo pege penjara ti tɛgɛ pe fɔgɔ ki tɔn.

26 A ki tunmbyee wì si kanŋguuro kan wunlunaŋa wi jegele, maa yɛnri ma yo fɔ: ‹Na kala li kun ma yɛɛ ni, mi yaa kɔɔn fɔgɔ ki ni fuun ki tɔn.›

27 A wi yinriwɛ si wi tafɔ wi ta. A wì suu wa, mɛɛ wi fɔgɔ ki ni fuun ki kala yaga wi na.

28 «Ki tunmbyee wì si yiri na kee, mɛɛ saa fili wi tunmbyee yɛnlɛ wa ni. Wi fɔgɔ la pye wo na paa warifuwe pyɔ cɛnmɛ yɛn. A wì suu yigi wa wi yɔlɔgɔ maa sere na jaa mboo wɔnwɔn pi kɔn wi na, ma suu pye fɔ: ‹Na fɔgɔ ki tɔn!›

29 A wi tunmbyee yɛnlɛ wì si kanŋguuro kan wi jegele, maa yɛnri ma yo fɔ: ‹Na kala li kun ma yɛɛ ni, mi yaa kɔɔn fɔgɔ ki tɔn!›

30 Ɛɛn fɔ, wi sila yɛnlɛ ki na. A wì si saa wi le kaso fɔ wi saa fɔgɔ ki tɔn.

31 Ŋga kìla pye, naa tunmbyeele sanmbala pàa kaa ki yan ma, a pè si yɛgɛ san fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ kari ma saa ki yɛgɛ yo pe to wi kan.

32 Kona, a wunlunaŋa wì si tunmbyee wi yeri. Wì kaa pan, a wì suu pye fɔ: ‹Tunmbyee pee wele dɛ. Màla yɛnri na jɛŋgɛ, ko kì ti mɔ̀ɔ fɔgɔ ki ni fuun ki kala yaga ma na.

33 Mboro fun, ma daga na mbɔɔn nimbye wi yinriwɛ ta fun, paa yɛgɛ ŋga na mɔ̀ɔ yinriwɛ ta we.›

34 A kì si wunlunaŋa wi mbɛn fɔ jɛŋgɛ. A wì sigi tunmbyee wi torogo, a pè saa wi le kaso fɔ wi saa fɔgɔ ki ni fuun ki tɔn.»

35 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa, ma yo fɔ: «Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba, na yee ye sefɔ wi kala yaga ye kotogo ki ni fuun ni, pa na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi yaa ka ye pye ma fun.»

ZHEZU WI TANGALA MBE KARI WA ZHERUZALƐMU CA

19

19.1–20.34

Nagawa sɛnrɛ nda Zhezu wìla yo pɔrɔgɔ ki jɔgɔwɔ wogo ki na (Maki 10.1-12)

1 Naa Zhezu wìla kaa pe naga ki sɛnrɛ ti ni ma saa kɔ, a wì si yiri wa Galile tara, mɛɛ kari wa Zhude tara kanŋgeyɛgɛ ka na, wa Zhuridɛn gbaan wi puŋgo na.

† **18:22 18.22:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ sanga pyew.

2 Janwa gbɔlɔ là la taga wi na wa ki laga
ki na, a wì si pe yambala pe sagala.

3 A Fariziye pèle si fulo wi tanla maa
yewe mbe ta mboo wa mbe wele. A pè
suu pye fɔ: «Ki daga naŋa wuu jɔ wi je
kologo ki ni fuun ni le?»

4 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mì yo yege
kara wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni maga
yan, fɔ dunruya wi dasanga wi ni, Dafɔ
wìla pe gbegele naŋa naa jɛlɛ.†
5 Fɔ *ko kì ti naŋa wi yaa ka laga wi to
naa wi nɔ pe na, mbe si mara wi jɔ wi na,
kona pe shyɛn pe yaa pye wire nuŋgba.*†
6 Ki ka pye ma, pe woro leele shyɛn naa,
ɛɛn fɔ, pe yɛn wire nuŋgba. Ki kala na,
yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì pye nuŋgba, lere
ka kaga laga ki yɛɛ na.»

7 A Fariziye pè suu yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi na Moyisi wìla sigi yo ma yo fɔ
*naŋa wi jɛlɛ jegesɛwɛ kɔn wuu kan wi jɔ
wi yeri, wii jɛn wuu je?»*†

8 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye ko-
toŋgbanga ko kìla ti Moyisi wìla ki konɔ
kan ye yeri ma yo yaa ye jɛɛlɛ pe jege.
Nakoma, maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, ki
sila pye ma.
9 Mi wo naga yuun ye kan, fɔ na lere wa
kaa jɔ je, na kii yiri wi nandara to yeri,
mbe wa pɔri naa, kona jataga wi yɛn na
piin.»

10 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu pye fɔ:
«Na kaa pye pa naŋa wi kapyege ki yɛn
yɛɛn wi jɔ wi kanŋgɔlɔ, ma koro ma,
maga ka jɛlɛ pɔri, ko mbɔnrɔ.»

11 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Fanŋga
woro nambala pe ni fuun ni pe yɛnlɛ ki
nagawa sɛnrɛ ti na. Ndɛɛ mbele Yɛnŋɛlɛ
lìgi fanŋga ki kan pe yeri poro cɛ.
12 Kagala lɛgɛrɛ wa, ke ma nambala pe
yɛgɛ pari, paa ya jɛɛlɛ pɔri. Pele ma pye
wa, mbege lɛ le pe sepilige ki na, poro na
pye nambala. Pele ma pye wa, leele pe
ma poro san. Pele ma si pye wa, poro na
jɛɛlɛ pɔri Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ po kala na.
Ŋa wi mbe ya yɛnlɛ ki nagawa sɛnrɛ ti na,
wi yɛnlɛ ti na.»

Zhezu wìla duwaw piile tunmɔmbɔlɔ pele na (Maki 10.13-16; Luki 18.15-17)

13 Kona, a leele pèle si pan piile
tunmɔmbɔlɔ pele ni Zhezu wi kɔrɔgɔ,
jaŋgo wuu kɛyɛn yi taga pe na, wi
Yɛnŋɛlɛ yɛnri pe kan. Ɛɛn fɔ, a
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si gbanla pe na.
14 A Zhezu wì sho fɔ: «Ye piile
tunmɔmbɔlɔ pe yaga paa paan na kɔrɔgɔ,
yaga ka pe yɛgɛ kɔn; katugu mbele pe
yɛn paa pe yɛn, poro wɛlɛ Yɛnŋɛlɛ ca
wunluwɔ pi yɛn pe woo.»
15 A wì suu kɛyɛn yi taga pe na ma
duwaw pe na, mɛɛ yiri le ma kari.

Lefɔnŋɔ penjagbɔrɔ fɔ wa sɛnrɛ (Maki 10.17-31; Luki 18.18-30)

16 Ko puŋgo na, a naŋa wà si fulo Zhezu
wi tanla maa yewe, ma yo fɔ: «Nagafɔ,
kajɛŋgɛ kikiin mi daga mbe pye mbe si
yinwege mbakɔgɔ ki ta?»
17 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi na, a
ma nɛɛ na yewe ŋga ki yɛn jɛŋgɛ ko ni?
Nuŋgba wi yɛn jɛnŋɛ. Na kaa pye maa
jaa mbe yinwege ki ta, ta tanri Yɛnŋɛlɛ li
ŋgasegele ke na!»
18 A ki naŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Ke
kɛɛlɛ wɛlɛ koro?»
A Zhezu wì sho fɔ: «*Maga ka lere gbo.
Maga ka jataga pye. Maga ka yu. Maga
ka yagbolo sɛrɛya yo mbe taga lere na.*
19 *Ta ma to naa ma nɔ pe gbogo.*† Ma
lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa
yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla we†.»
20 A lefɔnŋɔ wì suu pye fɔ: «Mì ko
ŋgasegele ŋgele koro ke ni fuun koro lɛ
na tanri ke na. Yiŋgi mi daga mbe pye
naa?»
21 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na kaa pye
maa jaa mbe pye mbe yɔn fili, kari ma
sɔɔn kɛɛ yaara ti ni fuun ti pɛrɛ, maga
penjara ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na. Mɛɛ
pan ma taga na na. Kona, ma yaa ka
kɔrɔgɔ gbeŋge ta wa yɛnŋɛlɛ na.»
22 Ɛɛn fɔ, naa lefɔnŋɔ wìla kaa ki sɛnrɛ
ti logo, a wì si sɔngɔrɔ ma kari yɛsanga ni
fɔ jɛŋgɛ; katugu penjagbɔrɔ fɔ lawi.

† **19:4 19.4:** Zhenɛ 1.27; 2.21-22 † **19:5 19.5:** Zhenɛ 2.24 † **19:7 19.7:** Dete 24.1-4 † **19:19 19.19:** Ɛki 20.12-16; Dete 5.16-20 † **19:19 19.19:** Levi 19.18

23 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, penjagbɔrɔ fɔ wi yege wa Yɛnŋɛlɛ ca
wunluwɔ pi ni ki yɛn ma ŋgban.
24 Mila ki yuun ye kan naa fɔ yɔngɔmɛ
mbe toro mɛshɛli wele, ko tanla ma
wɛ penjagbɔrɔ fɔ wi ye wa Yɛnŋɛlɛ ca
wunluwɔ pi ni ko na.»
25 Naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa ki sɛnrɛ
ti logo, a kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ. A pè sho fɔ:
«Ŋga ambɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ka shɔ okɛ?»
26 A Zhezu wì si pe wele, ma sho fɔ:
«Leele poro yɛgɛ na, ki yɛn ma ŋgban.
Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo mbe ya kala pyew li
pye.»
27 Kona, a Pyɛri wì si sɛnrɛ ti lɛ ma sho
fɔ: «Wele, wè we yaara ti ni fuun ti yaga
wa ma taga ma na, ki yaa ka pye mɛlɛ?»
28 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege
ko na, mila ki yuun ye kan, na Lere wi
Pinambyɔ wiga ka cɛn sanga ŋa ni wa
wi gbɔgɔwɔ wunluwɔ jɔngɔ ki na wa
dunruya fɔnŋɔ wi ni, yoro kɛ ma yiri
shyɛn mbele yè taga na na, ye yaa ka cɛn
wunluwɔ jɔnrɔ ta na fun, mbe kiti kɔn
Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke na.
29 Leele mbele fuun ka pe yinrɛ,
nakoma pe nɔsepiile nambala, naa pe
nɔsepiile jɛɛlɛ, naa pe nɔ, naa pe piile,
naa pe kɛɛrɛ ti yaga mbe taga na na, ki
fɛnnɛ pe yaa ka ki yaara ti yɔngɔ cɛnmɛ
cɛnmɛ ta, mbe ka pe tasara ta naa wa
yinwege mbakɔgɔ ki ni.
30 Ɛɛn fɔ, koŋgbanmbala pe lɛgɛrɛ yaa
ka pye puŋgofɛnnɛ, puŋgofɛnnɛ pe lɛgɛrɛ
yaa ka pye koŋgbanmbala.»

20

Ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ tunmbyeele yomiyɛlɛ

1 «Ye wele, Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn
ma taanla yaraga ŋga ni ki ŋga: Pilige
ka, lagafɔ wà si yiri yirifaga ka na mbe
sa tunmbyeele lagajaa sa pe wa wi ɛrɛzɛn
tiire kɛrɛ.
2 A wo naa poro ni, pè si yo ma fili
pilige nuŋgba tunŋgo pyesara wi na, wo
yɛn warifuwe pyɔ nuŋgba nuŋgba pilige
pyew. A wì si pe torogo pe saa tunŋgo
piin wa wi ɛrɛzɛn kɛrɛ.
3 La kee jɛɛlɛ kɛriŋgariyɛgɛ, a wì si yiri
naa, mɛɛ saa leele pele ta wa katogo pè
yere, tunŋgo woro pe yeri.
4 A wì si pe pye fɔ: ‹Yoro fun ye kari ye
sa tunŋgo pye wa na ɛrɛzɛn kɛrɛ. Pa mi
yaa sara sinŋɛ kan ye yeri.›
5 A pè si kari. Naa yɔnlɔ kìla kaa gbɔn
yɔnlɔfugo, a kɛrɛ fɔ wì si yiri naa, ma kala
nuŋgba li pye. Ki yɔnlɔparaga ki na, ma
nuru naa ma yiri, ma kala nuŋgba li pye.
6 Ki yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ki ni naa, a wì nuru
naa ma yiri, ma saa leele pele ta pè yere
naa bere wa katogo. A wì si pe yewe ma
yo fɔ: ‹Yiŋgi na yè si pan ma yere lagamɛ
ma saa yɔnlɔ ki kɔ, ye woro na tunŋgo
piin?›
7 A pè suu pye fɔ: ‹Katugu lere si we lɛ
tunŋgo na.› A wì si pe pye fɔ: ‹Yoro fun
ye saa tunŋgo piin wa na ɛrɛzɛn kɛrɛ.›
8 «Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a kɛrɛ fɔ wì
sigi yo wi tunmbyeele pe to wi kan fɔ:
‹Tunmbyeele pe yeri, ma pe sara. Ma keli
maga lɛ mbele pè pan puŋgo na pe na,
ma saga wa mbele pè keli ma pan pe na!›
9 Mbele pàa to tunŋgo na yɔnlɔkɔgɔ
yɛgɛ ki ni, a pè si pan, ma ta warifuwe
pyɔ nuŋgba nuŋgba pe ni fuun.
10 Naa kìla kaa gbɔn mbele pàa keli ma
to tunŋgo na poro na, a pe nɛɛ ki jate ndɛɛ
pe yaa ta mbe wɛ. Ɛɛn fɔ, a pè poro fun
pe kan warifuwe pyɔ nuŋgba nuŋgba.
11 Naa pàa kaa ki warifuwe pyɔ nuŋgba
nuŋgba wi kan pe yeri ma, a pe nɛɛ
kɔngɔri kɛrɛ fɔ wi na,
12 nɛɛ yuun fɔ: ‹Ki tunmbyeele mbele
pè pan puŋgo na, lɛri nuŋgba tunŋgo pè
pye cɛ. A mà si pe sara ma yala we ni. Ma
si yala, woro tunŋgo pye ma saa yɔnlɔ ki
kɔ, ma yɔnlɔ ko naa tere ti kun we yɛɛ
ni.›
13 Ɛɛn fɔ, a kɛrɛ fɔ wì si nuŋgba yɔn
sogo ma yo fɔ: ‹Na wɔnlɔ, mi sɔɔn fanla.
Mì yo mà yere ki na mbe tunŋgo pye
warifuwe pyɔ nuŋgba na pilige nuŋgba?›
14 Ki kala na, ma sara wi lɛ maa kee! Ŋa
wì to tunŋgo na puŋgo na, mila jaa mboo
kan paa ma yɛn fun.
15 Ki kologo woro na yeri mbanla nan-
danwa kala li pye na penjara ti ni wi
le? Nakosima, maa yenjara piin na ni na

lerewe pi kala na wi le?»
16 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga
wa ma yo fɔ: «Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi
na fun, koŋgbanmbala pe yaa ka pye
puŋgofɛnnɛ, puŋgofɛnnɛ pe yaa ka pye
koŋgbanmbala.»

Naa Zhezu wìla pye naa kunwɔ
naa wi yɛnmɛ sɛnrɛ ti yuun,
ki taanri wogo ko layi ŋga
(Maki 10.32-34; Luki 18.31-34)

17 Naa Zhezu wila kaa na kee wa
Zheruzalɛmu, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma
yiri shyɛn pe yeri kanŋgaga na. Ma pe ta
wa konɔ paa kee, a wì si pe pye fɔ:
18 «Ye wele, we mbele waa kee wa
Zheruzalɛmu. Pe yaa sa Lere wi
Pinambyɔ wi le saraga wɔfɛnnɛ teele poro
naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe kɛɛ. Pe yaa ka
kiti kɔn wi na mbe yo poo gbo.
19 Pe yaa kaa le leele mbele pee shɛri pe
kɛɛ. Poro yaa ka tɛgɛ wi na, mboo gbɔn
sapige ni, mboo kan tiparaga na. Ɛɛn fɔ,
ki piliye taanri wogo, wi yaa yɛn mbe yiri
wa kunwɔ pi ni.»

Zhaki naa Zhan pe nɔ
wìla Zhezu wi yɛnri
(Maki 10.35-45)

20 Kona, a Zebede jɔ wì si fulo Zhezu
wi tanla wi pinambiile pe ni, mɛɛ
kanŋguuro kan wi jegele mboo yɛnri wi
yɔn wi na.
21 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi maa
jaa?»
A wì si Zhezu wi pye fɔ: «Yɔn kan na
yeri, fɔ na pinambiile shyɛn mbele wele,
nuŋgba mbe ka cɛn wa ma kalige kɛɛ ki
na, sanŋa wi cɛn wa ma kamɛŋgɛ kɛɛ ki
na wa ma wunluwɔ pi ni.»
22 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga yaa
yɛnri, ye sigi jɛn. Jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ† na mi
yaa wɔ wa li ni, ye mbe ya wɔ wa li ni
le?» A piile pè suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«We mbe ya.»
23 A Zhezu wì sho fɔ: «Ki yɛn ma
kaselege, fɔ ye yaa ka wɔ wa na wɔjɛnnɛ
li ni. Ɛɛn fɔ, wa mbe cɛn na kalige kɛɛ ki
na, konaa wa mbe cɛn na kamɛŋgɛ kɛɛ ki
na, mi ma mi daga mbe ko konɔ lo kan ye
yeri. Ki cɛnsara, na To wìri gbegele mbele
kan, poro pe yaa ka cɛn wa.»
24 Naa fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ sanmbala pàa
kaa ki sɛnrɛ ti logo, a ki nɛɛ pe yaa pe
sefɛnnɛ nambala shyɛn pe kala na.
25 Kona, a Zhezu wì si pe ni fuun pe yeri,
ma sho fɔ: «Yège jɛn ma yo tara woolo
pe teele pe ma cɛn pe go na, ma pe yigi
pe fanŋga ki ni. Pe legbɔɔlɔ pe maa pe
fanŋga ki nari pe na.
26 Ɛɛn fɔ, yoro sɔgɔwɔ po si daga mbe
pye ma. Ye ni, ŋa kaa jaa mbe pye
legbɔɔ, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun
tunmbyee.
27 Ŋa kaa jaa mbe pye ye ni fuun
koŋgbanŋa, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni
fuun kulo.
28 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Lere
wi Pinambyɔ wii pan leele poro mbaa
tunŋgo piin wi kan, ɛɛn fɔ, wì pan mbe
tunŋgo pye leele pe kan, mboo yinwege
ki kan ki pye lelɛgɛrɛ go shɔsara.»

Zhezu wìla fyɔɔnlɔ shyɛn sagala
(Maki 10.46-52; Luki 18.35-43)

29 Naa Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
ni pàa kaa yiri wa Zheriko ca ki ni na kee,
a janwa gbɔlɔ là si taga wi na.
30 Fyɔɔnlɔ shyɛn la pye ma cɛn konɔ li
kanŋgaga na. Naa pàa kaa ki logo ma
yo Zhezu wo wila toro, a pe nɛɛ jɔrɔgi na
yuun fɔ: «We Fɔ, Davidi setirige pyɔ, we
yinriwɛ ta!»
31 Janwa wìla pye na gbanla pe na ma
yo pe pyeri. Ɛɛn fɔ, a pe nɛɛ jɔrɔgi naa ma
wɛ, na yuun fɔ: «We Fɔ, Davidi setirige
Pyɔ, we yinriwɛ ta!»
32 A Zhezu wì si yere, mɛɛ pe yeri ma pe
yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi yaa jaa mbe pye ye
kan?»
33 A pè sho fɔ: «We Fɔ, ki pye we ya waa
yaan.»
34 A pe yinriwɛ si Zhezu wi ta. A wì
si jiri pe yɛngɛlɛ ke na. Le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni, a pe nɛɛ yaan. A pè si yiri
ma taga Zhezu wi na.

ZHEZU WI TUNŊGO WA ZHERUZALƐMU CA

† **20:22 20.22** ***Mbe wɔ wa jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ li ni:*** **Ko ki yɛn jɔlɔgɔ ŋga Zhezu wi yaa jɔlɔ mbege kun wi yɛɛ ni we.**

21

21–25

Zhezu wi yege wa Zheruzalɛmu (Maki 11.1-11; Luki 19.28-40; Zhan 12.12-19)

1 Naa paa kaa na yɔngɔ Zheruzalɛmu ca
ki ni, ma gbɔn wa Betifazhe ca, ma wa wa
Oliviye tire yanwiga ki yeri, a Zhezu wì
suu fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn tun, ma pe kelegi
wi yɛɛ yɛgɛ;
2 Wìla pe pye fɔ: «Yaa kee wa ca ŋga ki
wa ye yɛgɛ ki ni. Ye yesaga wa ca, ye yaa
sofile nɔ wa yan poo pɔ, wi pyɔ ni le wi
tanla. Ye pe sanga ye pan pe ni na kan!
3 Na lere wa ka ye yewe, yoo pye fɔ: ‹Pe
kala yɛn we Fɔ wi na.› Pa kona wi yaa ye
yaga yaa paan pe ni.»
4 Ko wogo ŋga ko la pye ma, jaŋgo sɛnrɛ
nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yo, ti ta
tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:
5 *«Yege yo Siyɔn ca ki kan fɔ: Wele, ma*
wunlunaŋa wila paan ma kɔrɔgɔ.
Wi yɛn ma yin nandanwa ni.
Wi yɛn ma lugu ma cɛn sofile na, sofile pyɔ
na, sofile nɔ pyɔ na!»†
6 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari mɛɛ saa ŋga
Zhezu wìla yo ma pe kan ki pye.
7 A pè si pan sofile nɔ wo naa wi pyɔ pe
ni, mɛɛ pe derigbɔrɔ ti wɔ mari taga pe
na. A Zhezu wì si lugu ma cɛn ti na.
8 Wa janwa gbɔlɔ li ni, lelɛgɛrɛ la pe
derigbɔrɔ ti jan wa konɔ. A pele nɛɛ tige
wɛrɛ kɔɔn nari jaan wa naga nari fɔ paa
wi gbogo.
9 Janwa ŋa wìla pye na tanri Zhezu wi
yɛgɛ konaa ŋa wìla pye na tanri wi puŋgo
na, wìla pye na jɔrɔgi na yuun fɔ:
«Ozanna*! Gbɔgɔwɔ yɛn Davidi setirige*
pyɔ wi woo!
Ŋa wila paan we Fɔ wi mɛgɛ ki na, Yɛnŋɛlɛ
sa duwaw wi na!†
Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ woo, lo na li yɛn wa
naayeri lara ti ni fuun ti go na!»
10 Naa Zhezu wìla kaa ye wa
Zheruzalɛmu, a ca woolo pe ni fuun pe
nɛɛ tinni, nɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ambɔ
wi ki naŋa ŋa we?»
11 A janwa wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ Zhezu ŋa wì yiri wa Nazarɛti
ca, wa Galile tara wowi.»

Zhezu wìla kari wa shɛrigo gbɔgɔ (Maki 11.15-19; Luki 19.45-48; Zhan 2.13-22)

12 A Zhezu wì si saa ye wa shɛrigo gbɔgɔ
ki ni. Leele mbele pàa pye wa na pɛrɛ
konaa mbele pàa pye na loo, a wì si pe
purɔ ma pe yirige, ma penjara surufɛnnɛ
pe tabaliye pe jaanri naa ca keteŋgele
pɛrɛfɛnnɛ pe jɔnrɔ ti ni.
13 A wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ
wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ:
Na go pe yaa kaa ki yinri Yɛnŋɛlɛ yɛnrigo.†
Ɛɛn fɔ, a yoro si pan nɛɛ ki piin yoolo
larasaga†.»
14 A fyɔɔnlɔ naa jejɔgɔlɔ fɛnnɛ pèle si
kari Zhezu wi kɔrɔgɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, a wì si pe sagala.
15 Kafɔnŋgɔlɔ ŋgele Zhezu wìla pye,
naa saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pàa kaa ke yan,
ma nuru ma piile pe yan paa jɔrɔgi wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni na yuun fɔ: «Gbɔgɔwɔ
yɛn Davidi setirige Pyɔ wi woo,» a kì si pe
ya.
16 A pè si Zhezu wi pye fɔ: «Nda paa
yuun, ma woro nari nuru?» A wì si pe
pye fɔ: «Ee, ye faga laga ŋga ki kara wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni mbege yan wi
le? Ki ŋga fɔ: ‹*Màga pye, a piile poro naa*
piyɛngɛlɛ ke ni, paa ma sɔnni wa pe yɔn.›
»†
17 Naa wìla kaa to yo ma kɔ, a wì si yiri
wa ca ki ni ma pe yaga wa, mɛɛ kari wa
Betani ma saa wɔnlɔ wa.

Zhezu wìla tige ka daŋga, pege yinri figiye (Maki 11.12-14,20-24)

18 Ki goto pinliwɛ pi ni, naa Zhezu wìla
kaa na sɔngɔrɔ wa ca, a fuŋgo suu yigi.
19 A wì si figiye tige ka yan wa konɔ li
kanŋgaga na. A wì fulo wa ki tanla, ɛɛn
fɔ, wi sila pyɔ yan ki na, ndɛɛ ki wɛrɛ
to cɛ. Kona, a wì si figiye tige ki pye fɔ:
«Mboro se ka pyɔ sɛ naa fyew.»

† **21:5 21.5:** Zaka 9.9 † **21:9 21.9:** Yuuro 118.25-26 † **21:13 21.13:** Eza 56.7 † **21:13 21.13:** Zhere 7.11
† **21:16 21.16:** Yuuro 8.3

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a figiye tige
kì si waga pew.
20 Naa fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa ko yan ma,
a kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ. A pè si Zhezu wi
yewe ma yo fɔ: «Ki figiye tige ŋga kì pye
mɛlɛ mɛɛ waga fyaw yɛɛn?»
21 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege
ko na, mila ki yuun ye kan, na yaga taga
Yɛnŋɛlɛ li na, na ki woro na ye kɔɔn shyɛn
fyew, ŋga mì pye ki figiye tige ŋga ki na,
ye se da ko nuŋgba pyege na. Ɛɛn fɔ,
ye mbe ya mbege yanwiga ŋga ki pye fɔ:
‹Yiri lagamɛ, ma sa to wa kɔgɔje wi ni.›
Pa ki yaa si pye.
22 Yaga yaraga ŋga fuun tali, mbege
yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri tagawa ni, ye yaa ki
ta.»

Zhezu wi fanŋga kì yiri se (Maki 11.27-33; Luki 20.1-8)

23 A Zhezu wì si saa ye wa shɛrigo gbɔgɔ
ki ni, nɛɛ leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
A saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa tara ti
lelɛɛlɛ pe ni, pè si kari wi kɔrɔgɔ, mɛɛ wi
yewe ma yo fɔ: «Maa ki kagala ŋgele ke
piin yiŋgi fanŋga ni? Ambɔ wìgi fanŋga
ki kan ma yeri?»
24 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi fun mi
yaa ye yewe kala nuŋgba ni. Na yaga li
kɔrɔ wi yo mbanla kan, mila ki kagala ke
piin yaraga ŋga fanŋga ni, pa mi yaa ki
yo mbe ye kan.
25 Yɛnŋɛlɛ lo làa Zhan wi torogo wi
pan wila batɛmu wi piin lee leele poro la
wɛlɛ?»
Ɛɛn fɔ, a pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni
na yuun fɔ: «Na waga yo Yɛnŋɛlɛ lo làa
wi torogo, pa wi yaa we yewe mbe yo:
‹Yiŋgi na yee si taga wi sɛnyoro ti na?›
26 Na waga sho fɔ: Leele poro pàa wi
torogo, we nɛɛ fyɛ janwa wo yɛgɛ, katugu
leele pe ni fuun pe yɛn na Zhan wi jate
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ.»
27 Kì kaa pye ma, a pè si Zhezu wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Wee jɛn.» A Zhezu wì
si pe pye fɔ: «Ɛɛn mi fun, mila ki kagala
ke piin yaraga ŋga fanŋga ni, mi sege yo
mbe ye kan.»

Zhezu wìla yomiyɛlɛ la wa pinambiile shyɛn sɛnrɛ na

28 A Zhezu wì si nuru naa ma pe pye
fɔ: «Yiŋgi yaa jate ki wogo ŋga ki na?
Pinambiile shyɛn la pye naŋa wa yeri.
Pilige ka, a wì si ndɔfɔ wi pye ma yo: ‹Na
pyɔ, nala kari ma sa tunŋgo pye wa na
ɛrɛzɛn kɛrɛ.›
29 A wo suu yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Mi woro
na kee wa.› Ɛɛn fɔ, puŋgo na, a wì si cɛn
ma jatere pye, mɛɛ kari.
30 A tofɔ wì si nuru naa maga tunŋgo
nuŋgba ki yo pinambyɔ shyɛn woo wi ni.
A wo suu yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Baba mi
yaa kari.› Ɛɛn fɔ, wii si kari.
31 Pe shyɛn pe ni, wiwiin wila wi to
wi nandanwa kala li pye?» A pè sho fɔ:
«Koŋgbanŋa wowi.»

Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kase-
lege ko na, mila ki yuun ye kan, nizara
shɔfɛnnɛ naa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ pe yaa keli
mbe ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni ye
na.
32 Katugu Zhan wìla pan ye kɔrɔgɔ, ma
konɔ sinnɛ li naga ye na, ye sila taga wi
sɛnyoro ti na. Ɛɛn fɔ, nizara shɔfɛnnɛ
poro naa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ pe ni, pàa taga
wi na. Ali maga ta yàa ki yan, konaa ki ni
fuun, ye sila ye kapere ti jɛn mberi yaga,
mbe taga wi na.»

Kɛrɛ welefɛnnɛ tipeele yomiyɛlɛ (Maki 12.1-12; Luki 20.9-19)

33 A Zhezu wì sho fɔ: «Ye yomiyɛlɛ la
yɛgɛ logo naa. Lagafɔ wà la ɛrɛzɛn tiire
kɛrɛ kɔn, mɛɛ mbogo wa mari maga, ma
si wege wɔ ma ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga
ki gbegele wa, mɛɛ sanŋgazo kan kɛrɛ ti
sigewe pi kala na. Kona, a wì si kɛrɛ ti
telege ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pele na, pe
kaa tawa pi kan wi yeri; mɛɛ kari taleere
ta ni.
34 Naa ɛrɛzɛn pire ti cɔsanga wìla kaa
gbɔn, a wì suu tunmbyeele pe torogo wa
ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pe yeri ma yo pe
saa tawa pi shɔ wi kan.
35 Ɛɛn fɔ, a ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pè
suu tunmbyeele pe yigi, ma nuŋgba wo
gbɔn jɛŋgɛ, ma wa gbo, ma taanri woo
wo wa sinndɛɛrɛ ni maa gbo.
36 A kɛrɛ fɔ wì si nuru ma tunmbyeele
pele torogo wa pe yeri naa lɛgɛrɛ, ma wɛ
koŋgbanmbala pe na. Ɛɛn fɔ, a ɛrɛzɛn

kɛrɛ tunmbyeele pè ki kanuŋgbaŋga ki pye pe na fun.
37 Ko puŋgo na, a kɛrɛfɔ wì suu
pinambyɔ jate wi torogo wa pe yeri, ma
yo fɔ: ‹Pe yaa na pinambyɔ wo gbɔgɔ.›
38 Ɛɛn fɔ, naa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele
pàa kaa wi yan wì kɔn ma yiri pe na, a
pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: ‹Ŋa yɛɛn wo wi yɛn
kɔrɔgɔ lifɔ we. Ye pan woo gbo, pa kona
wi kɔrɔgɔ ki yaa koro we kan.›
39 Kona, a pè suu yigi ma saa wi wa wa
ɛrɛzɛn kɛrɛ ti puŋgo na, ma suu gbo.»
40 A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ:
«Yoro wo nawa, na kɛrɛfɔ wiga ka pan,
yiŋgi wi yaa pye ki ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmby-
eele pe na?»
41 A pè suu pye fɔ: «Pa wi yaa ki lepeele
pe gbo, wi se pe yinriwɛ ta, mbe si kɛrɛ
ti kan naa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pele
yeri, mbele pe yaa laa tawa pi kaan wi
yeri, mbaa yala pi sanga wi ni.»
42 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki
sɛnrɛ nda ye siri kara wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni wi le? Ti nda fɔ:
Go wafɛnnɛ pè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ
koŋgbanŋga ye.
Pa ko wogo ŋga ko yiri wa we Fɔ wi yeri,
a kì pye kagbɔgɔ we yɛgɛ na!»†
43 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa,
ma yo fɔ: «Ko kì ti mila ki yuun ye kan,
fɔ pe yaa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi shɔ ye
yeri mboo kan tara ta woolo yeri, mbele
pe yaa la pi pire ti taa lari kaan.
44 [Lere ŋa fuun ka to ki sinndɛlɛgɛ ki
na, wo yaa wi yɛɛ kaari. Na kiga si to lere
ŋa fuun na, ki yaa wo purugu.]»
45 Naa saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa
Fariziye pe ni, pàa kaa ki yomiyɛgɛlɛ ke
logo Zhezu wi yeri, a pè sigi jɛn ma yo pa
wìla ke wa poro na.
46 A pe nɛɛ pyelɔmɔ jaa mboo yigi. Ɛɛn
fɔ, pàa pye na fyɛ janwa wi yɛgɛ, katugu
janwa wìla pye na Zhezu wi jate paa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ yɛn.

22

Liwɛn gbɔɔ yomiyɛlɛ
(Luki 14.15-24)

1 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyɛgɛlɛ
kele wa leele mbele pàa pye na nuru wi
yeri pe kan, ma yo fɔ:
2 «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn ma
taanla yaraga ŋga ni ki ŋga. Wunlunaŋa
wà la wi pinambyɔ jayire suro sɔgɔ,
3 mɛɛ wi tunmbyeele pe tun wa leele
mbele wìla yeri jayire liwɛn pi na pe yeri.
Ɛɛn fɔ, pe sila yɛnlɛ mbe pan.
4 A wunlunaŋa wì si nuru ma tunmby-
eele pele tun naa wa pe yeri, ma yo fɔ:
‹Ye sa leele mbele mì yeri pe pye fɔ na
sɔgɔlɔ mìli sɔgɔ makɔ. Na napɛnɛ poro
naa na yaayoro nda tì tɔrɔ, mìri kan pèri
gbo. Yaara ti ni fuun tì gbɛgɛlɛ ma yala
makɔ. Ye pan ye jayire liwɛn pi li!›
5 Ɛɛn fɔ, leele mbele pàa yeri jayire ti
na, pe sila ko ka jate. Pàa kari pe kapyere
na. Wà la kari wi kɛrɛ, a wà kari wi safari
wasaga.
6 A sanmbala poro si wunlunaŋa wi
tunmbyeele pe yigi ma pe jɔlɔ, mɛɛ pe
gbo.
7 A kì si wunlunaŋa wi nawa pi ŋgban.
A wì suu sorodasheele pe torogo wa, ma
yo pe saga legboleele pe gbo, pe pe ca ki
sogo.
8 Kona, a wì suu tunmbyeele pe pye fɔ:
‹Jayire liwɛn pì gbɛgɛlɛ ma yala makɔ,
ɛɛn fɔ, leele mbele pè yeri, pii daga pe ni.
9 Ki kala na, yaa kee wa ca nawa
koŋgbɔrɔ ti ni. Yaga lere ŋa fuun yan,
ye pan wi ni jayire liwɛn pi na!›
10 A tunmbyeele pè si kari wa ca nawa
koŋgbɔrɔ ti ni, leele mbele fuun pàa yan
lejɛmbɛlɛ o, lepeele o, mɛɛ pe gbogolo pe
yɛɛ na, fɔ a jayire go kì yin lifɛnnɛ pe ni.
11 «Kona, a wunlunaŋa wì si ye wa
jayire go ma leele pe welewele, mɛɛ naŋa
wa yan wa, jayire liwɛn yaripɔrɔ sila pye
wo na.
12 A wì suu yewe ma yo fɔ: ‹Na wɔnlɔ,
maga pye mɛlɛ mɛɛ ye laga, ma si yala,
jayire liwɛn yaripɔrɔ si woro ma na?› Ɛɛn
fɔ, ki naŋa wi sila sɛnpyɔ ta mbe yo.
13 Kì kaa pye ma, a wunlunaŋa wì suu
tunmbyeele pe pye fɔ: ‹Yoo yigi, yoo tɔɔrɔ
naa wi kɛyɛn yi pɔ, ye saa wa wa funwa
na, wa wɔwɔ pi ni. Pa wi yaa la gbele

† **21:42 21.42:** Yuuro 118.22; Eza 28.16

mbaa wi ŋgangala ke kaa wa jɔlɔgɔ ki kala na.› »
14 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa, ma yo fɔ: «Leele mbele pè yeri, pe yɛn ma lɛgɛ. Ɛɛn fɔ, mbele pè wɔ poro si lɛgɛ.»

Nizara ŋa wi daga mbe wɔ wunlumbolo to wi yeri
(Maki 12.13-17; Luki 20.20-26)

15 Kona, a Fariziye pè si saa pe yɛɛ yan mbe pyewe lagaja, mbe ta mbe Zhezu wi yigi wi yɔn sɛnrɛ jate to na.
16 A pè si pe fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa mbele pàa taga Erɔdi wi na pele torogo wa Zhezu wi yeri, pe saga yo wi kan fɔ: «Nagafɔ, wège jɛn ma yo kaselege ko ma maa yuun. Ma maa Yɛnŋɛlɛ konɔ li nari leele pe na kaselege ni. Maa la fyɛ lere yɛgɛ, katugu maa lere wɔ lere ni.
17 Ki wogo ŋga maa ki jate mɛlɛ? Ki daga waa Ɔrɔmu tara fɛnnɛ wunlumbolo to wi nizara wi woo lee waga kaa wi woo?»
18 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe jatere pere ti jɛn. A wì si pe pye fɔ: «Kopiire fɛnnɛ wele dɛ, yiŋgi na, a ye nɛɛ na waa na wele?
19 Penjara nda ti ma tɛgɛ na nizara wi woo, ye ta naga na na mbe wele!»
A pè si warifuwe pyɔ nuŋgba naga wi na.
20 A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Ambɔ foto naa ambɔ yɔɔnrɔ ti yɛn wi na?»
21 A pè sho fɔ: «Sesari woro ri.»
Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga ki daga mbe kan wunlumbolo to wi yeri, yege kan wi yeri. Ŋga ki daga mbe kan Yɛnŋɛlɛ li yeri, yege kan li yeri.»
22 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo Zhezu wi yeri, a kì si pe pari. A pè suu yaga le mɛɛ kari.

Zhezu wìla kuulo pe yɛnmɛ wogo ki yo
(Maki 12.18-27; Luki 20.27-40)

23 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Sadusiye pèle si kari Zhezu wi kɔrɔgɔ. Poro pe ma yo kuulo pe se ka yɛn mbe yiri. A pè suu yewe
24 ma yo fɔ: «We Nagafɔ, Moyisi wìla ki yo ma yo fɔ: ‹*Na naŋa wa ka ku mboo jɔ yaga mbege ta pe sila pyɔ se, wi jɔnlɔ wigi jɛlɛ wi pɔri, jaŋgo wi piile se wi na wi ndɔ ŋa wì ku wi kan*†.›
25 Ma si yala, nɔsepiile nambala kɔlɔshyɛn la pye laga we ni. A koŋgbanŋa wì si jɛlɛ pɔri. Pee pyɔ se, a naŋa wì si ku maa jɔ wi yaga wi jɔnlɔ wi kan.
26 A ki kanuŋgbaŋga ki pye shyɛn fɔ wi na, ma pye taanri fɔ wi na; na piin ma fɔ ma saa pe ni fuun kɔlɔshyɛnmɛ pe kɔ.
27 Naa pe ni fuun pàa kaa ku, a jɛlɛ fun wì si kaa ku.
28 Na kuulo yɛnpilige kiga ka gbɔn, jɛlɛ wi yaa ka pye pe ni wiwiin woo, naa pe ni fuun kɔlɔshyɛnmɛ pòo pɔri we?»
29 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yè puŋgo, katugu yee Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kɔrɔ wi jɛn. Yee si Yɛnŋɛlɛ li yawa pi jɛn fun.
30 Kuulo paga ka yɛn sanga ŋa ni, nambala naa jɛɛlɛ pe se kaa pɔrɔgɔ piin pe yɛɛ ni. Ɛɛn fɔ, pe yaa ka pye paa mɛrɛgɛye pe yɛn wa yɛnŋɛlɛ na.
31 Kuulo pe yɛnmɛ wogo ko na, sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ làa yo, mì yo yèri kara? Làa ki yo ma yo fɔ:
32 ‹*Mi yɛn Abirahamu Yɛnŋɛlɛ, naa Izaki Yɛnŋɛlɛ,* konaa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ†.› Yɛnŋɛlɛ li woro kuulo poro Yɛnŋɛlɛ, li yɛn weele poro Yɛnŋɛlɛ.»
33 Janwa ŋa fuun wìla pye na nuru wi yeri, wi nagawa sɛnrɛ tìla pe ni fuun pe pari.

Yɛnŋɛlɛ ŋgasele na lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na
(Maki 12.28-34; Luki 10.25-28)

34 Naa Fariziye pàa kaa ki logo ma yo Zhezu wìla sɛnrɛ ti kɔ wa Sadusiye pe yɔn, a pè si pe yɛɛ gbogolo naa.
35 Wa pe ni, a nuŋgba si yiri mbe Zhezu wi wa mbe wele, lasiri sɛwɛ jɛnfɔ lawi. Wìla wi yewe ma yo fɔ:
36 «Nagafɔ, Yɛnŋɛlɛ lasiri wi ŋgasele liliin lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na?»
37 A Zhezu wì suu pye fɔ: «*Ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li daga mbɔɔn ndanla ma kotogo*

† **22:24 22.24:** Dete 25.5-6 † **22:32 22.32:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn pe go Shɔfɔ. Ko ki naga ma yo fɔ ki leele pè ku wire to na, ɛɛn fɔ, ki kɔ wo ma, pe yaa ka yɛn mbe yinwege mbakɔgɔ ta; Ɛki 3.6. † **22:37 22.37:** Dete 6.5

ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun ni, konaa ma jatere wi ni fuun ni.†

38 Lo li yɛn ŋgasegele ke ni fuun koŋgbanna le. Lo li si yɛn ma gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun ke na.

39 Li shyɛn wolo wa naa, ma yiri li kɔrɔgɔ. Loli na fɔ: ‹*Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla we.*›†

40 Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni fuun, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe nagawa sɛnrɛ ti ni fuun ti go koyi ŋga ki ŋgasegele shyɛn ŋgele wele.»

Kirisi wo naa Davidi sɛnrɛ re (Maki 12.35-37; Luki 20.41-44)

41 Ma Fariziye pe ta pàa pye ma gbogolo, a Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ:

42 «Yiŋgi yaa jate Kirisi wi kanŋgɔlɔ? Ambɔ setirige pyɔ wi?» A pè suu pye fɔ: «Davidi setirige pyɔ wi†.»

43 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kìla si cɛn mɛlɛ, Yinnɛkpoyi li fanŋga na, a Davidi jate wì suu yeri ma yo na Fɔ? Katugu Davidi wìla ki yo ma yo fɔ:

44 *We Fɔ wìgi yo na Fɔ wi kan ma yo fɔ:*
Cɛn wa na kalige kɛɛ ki na,
fɔ mbe sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe ŋgbanga, mbe pe tɛgɛ wa ma tɔɔrɔ ti nɔgɔ.†

45 Kì kaa pye Davidi wo jate laa yeri wi ‹Fɔ›, mɛlɛ Kirisi wii ya wi pye Davidi wi setirige pyɔ†?»

46 Pe ni, wa sila ya mbe Zhezu wi yɔn sogo sɛnrɛ pyɔ nuŋgba ni. Maga lɛ le ko pilige ko na, lere sila soro naa mboo yewe kala la ni.

23

Fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ re (Maki 12.38-39; Luki 11.43,46; 20.45-46)

1 Kona, a Zhezu wì sigi yo wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa janwa wi kan

2 ma yo fɔ: «Mbaa leele pe nari Moyisi lasiri sɛnrɛ† ti ni, lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye poro tunŋgo yi ko.

3 Ki kala na, ye daga mbaa pe sɛnrɛ ti nuru, paga yo ye kala na fuun pye, yeli pye. Ɛɛn fɔ, yaga kaa piin paa pe yɛn, katugu pe maa leele pe nari yɛgɛ ŋga na, poro jate paa la tanri ma.

4 Pe ma tugugbɔrɔ ti pɔ mari taga leele pe go na, ɛɛn fɔ, poro jate paa yɛnlɛ mbe yombɛlɛ nuŋgba tɛgɛ mbe pe saga peri lɛ†.

5 Pe maa pe kapyere ti piin, jaŋgo leele pe ta paa pe yaan. Pe ma pe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ tafoolo pe tugbɔlɔ ma pe pɔpɔ pe walɛrɛ to naa pe kɛyɛn† yi na, ma pe yaripɔrɔ yɔnrɔ ti tɔnlɔndɔnlɔ. 6 Liwɛn gbɔɔ na, jɔnrɔ tiyɔnrɔ to naa shɛriyinrɛ jɔnrɔ nda ti ma pye wa yɛgɛ, to ti ma pe ndanla paa cɛɛn ti na.

7 Wa katoro ti ni, pe maa jaa leele paa pe shari gbɔgɔwɔ sharaga ni, paa pe yinri nagafɛnnɛ.

8 Yoro wo na, yaga ka ti paa ye yinri nagafɛnnɛ; katugu Nagafɔ nuŋgba wi yɛn ye yeri. A ye ni fuun yè pye nɔsepiile.

9 Yaga ka tara na lere wo wa yeri ye to (mbege naga fɔ wi yɛn legbɔɔ.) Katugu To nuŋgba wi yɛn ye yeri. Wo wi yɛn wa yɛnŋɛlɛ na.

10 Yaga ka ti paa ye yinri teele, katugu To nuŋgba wi yɛn ye go na. Wo wi yɛn Kirisi we.

11 Ŋa wi yɛn ye ni fuun legbɔɔ, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun tunmbyee.

12 Lere ŋa kaa yɛɛ yirige, wo yaa ka tigi. Lere ŋa ka suu yɛɛ tirige, wo yaa ka yiri.»

Zhezu wìla lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Fariziye pe jɛrɛgi pe kopiire ti kala na (Maki 12.40; Luki 11.39-42,44,52; 20.47)

13 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele, ye yɛn kopiire fɛnnɛ! Katugu ye maa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi tɔnni leele pe na. Yoro jate yaa si ye wa, mbele paa ki jaa mbe ye wa, yaa pe yaga pe ye wa.

† **22:39 22.39:** Levi 19.18 † **22:42 22.42:** 2 Sami 7.12; Eza 11.11; Zhere 23.5 † **22:44 22.44:** Yuuro 110.1 † **22:45 22.44-45:** Zhezu wi woro na kendige woo mbe yo wi woro Davidi setirige pyɔ, ɛɛn fɔ, wila ki nari ma yo wì gbɔgɔ ma wɛ ko na naa bere. † **23:2 23.2:** Dete 17.10; Ɛsidi 7.6-10; Nehe 8.4 † **23:4 23.4:** Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pàa pye na leele pe ŋgbanga ma yo paa tanri Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na, ma si yala poro jate pe sila pye na tanri na yala ke ni. † **23:5 23.5:** Ko la pye naga nari fɔ pe yɛn na nawa tuun Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti na suyi.

14 «[Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele. Ye yɛn kopi-
ire fɛnnɛ! Katugu ye maa naŋgunjaala
pe kɛɛ yaara ti shoo pe yeri, ko puŋgo na,
ma saa na Yɛnŋɛlɛ yɛnri na mɔni, ma ta
na ye yɛɛ nari ma yo yoro yɛn ma sin. Ye
kiti kɔngɔ ki yaa ka ŋgban mbe wɛ.]
15 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele. Ye yɛn
kopiire fɛnnɛ! Katugu ye maa tara to naa
kɔgɔje wi yanri, mbe ta mbe lere nuŋgba
ta wi shɛri wi taga ye na. Ɛɛn fɔ, na
yaga ka wa ta, ye maa pye maa serege,
fɔ wo ma daga mbe ye wa jaganama wi
ni yesaga shyɛn mbe wɛ yoro jate ye na.
16 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo! Yoro mbele ye
yɛn yɛkeele ma pye fyɔɔnlɔ! Katugu ye
ma yo na lere ka wugu shɛrigo gbɔgɔ ki
na, ko wuguro to na la jate. Ɛɛn fɔ, na
wiga si wugu shɛrigo gbɔgɔ tɛ wo na, ko
wuguro to ma yigi.
17 Ye yɛn kambajɛnmbɛlɛ naa fyɔɔnlɔ!
Kikiin ki gbɔgɔ? Tɛ wowi lee nakoma
shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki ma tɛ wi pye kpoyi
Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na koyi?
18 Ye ma yo naa fɔ: Na lere ka wugu
saraga wɔsaga ki na, ko wuguro to na la
jate. Na wiga si wugu saraga ŋga ki yɛn
wa ko na, ko wuguro to ma yigi.
19 Ye yɛn fyɔɔnlɔ! Kikiin ki gbɔgɔ?
Saraga koyi lee, nakoma saraga wɔsaga
ŋga ki ma ti saraga ki ma pye kpoyi koyi?
Ti ti ni fuun ti yɛn ja.
20 Ki kala na, lere ŋa ka wugu saraga
wɔsaga ki na, kona, wì wugu saraga
wɔsaga konaa yaara nda fuun ti yɛn wa
ki na ti ni fuun ti na.
21 Ŋa ka wugu shɛrigo gbɔgɔ ki na,
kona, wì wugu shɛrigo gbɔgɔ konaa
Yɛnŋɛlɛ na li ma pye wa ki ni li na.
22 Ŋa ka si wugu naayeri wi na, kona,
wì wugu Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ jɔngɔ ki na,
ma pinlɛ Yɛnŋɛlɛ jate na li yɛn ma cɛn wa
ki na li ni.
23 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele. Ye yɛn kopi-
ire fɛnnɛ! Ye maa ye sɛgɛ yaara tunmɔɔrɔ
ti yaga wi woo† naa kaan Yɛnŋɛlɛ li yeri;
to yɛn paa mati naa fenuyi konaa kumɛ
yɛn. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li nagawa sɛnrɛ
nda ti yɛn kagbɔgɔ yɔn wa lasiri wi ni,
ye ma to wa kanŋgaga na. To yɛn paa
kasinŋge pyege, naa leele yinriwɛ taga
konaa tagawa† yɛn. Ki ja daga yaa ki
kagbɔgɔlɔ ŋgele ke piin, mbe si ke jɛgɛlɛ
jɛgɛlɛ ke taga wa fun.
24 Ye yɛn yɛkeele ma pye fyɔɔnlɔ! Ye ma
ye wɔtɔnmɔ pi fyɛnli ma tishɔngɔ ki wɔ
wa pi ni, ɛɛn fɔ, ye mɛɛ yɔngɔmɛ yɔli†.
25 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele. Ye yɛn
kopiire fɛnnɛ! Katugu ye ma wɔjɛŋgɛlɛ
naa tasaala pe puŋgo ki jogo maga laga.
Ma si yala, ti nawa po yɛn ma yin yaara
nda yè yu to naa ye jogo pere ti ni.
26 Fariziye naŋa fyɔɔn! Ma wɔjɛnnɛ
nawa pi jogo pi laga gbɛn. Pa kona li
puŋgo ki yaa laga fun.
27 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele. Ye yɛn
kopiire fɛnnɛ! Ye yɛn paa fanra yɛn, nda
pè wa mari filige. Laga funwa na, ti yɛgɛ
cɛnwɛ po yɛn ma yɔn ti na. Ɛɛn fɔ, wa ti
nawa po ni, ti yɛn ma yin kajeere ma pinlɛ
yarifɔnrɔ ti ni fuun cɛnlɛ pyew ti ni.
28 Yoro fun pa ye yɛn ma. Ye yɛgɛ cɛnwɛ
po na, ye yɛn lesinmbele leele pe yɛgɛ na.
Ɛɛn fɔ, ye nawa po yɛn ma yin kopiire naa
tipere ni.

Zhezu wìla para jɔlɔgɔ wogo ki na (Luki 11.47-51)

29 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele! Ye yɛn
kopiire fɛnnɛ. Ye maa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe fanra ti waa nari yɔngɔ, na li
lesinmbele pe fanra ti gbegele nari fere.
30 Ye ma yo: Ndɛɛ ki pye waa yiri we
tɛlɛye pe wagati wi na, we saa pe saga pe
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo.
31 Ki pyelɔmɔ pi na, ye yɛn naga sɛrɛya
wi yuun ye yɛɛ na, ma yo mbele pàa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo, yoro
ye yɛn pe setirige piile wele.

† **23:23 23.23:** Levi 27.30; Dete 14.22 † **23:23 23.23:** Mishe 6.8; Zaka 7.9 † **23:24 23.24:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ kagala ŋgele ke yɛn tugbɔŋgɔlɔ, paa la koro jate mbaa tanri ke na, ɛɛn fɔ, tunmɔŋgɔlɔ koro pe maa jate na tanri ke na.

32 Ki kala na, yaa kee ki ni! Ŋga Ye
tɛlɛye pàa ki nɔgɔ kɔn we, yege pye yege
yɔn fili.
33 Ye yɛn paa wɔɔrɔ yɛn, paa mɛɛrɛ
ŋgbelege yɛn. Yaga kaa ki jate mbe yo
ye shɔ jaganama jɔlɔgɔ ki ni.
34 Ko kì ti mi yaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ torogo ye kan, naa tijinliwɛ fɛnnɛ
ni, konaa sɛwɛ jɛnfɛnnɛ ni. Ye yaa ka pele
gbo, mbe pele kan tipaara na, mbe pele
gbɔn sapire ni wa ye shɛriyinrɛ ti ni, mbe
taga pe na mbaa pe jɔlɔ mbaa toro cara ti
ni;
35 jaŋgo lesinmbele mbele fuun pàa gbo
laga tara ti na, ki kapege fɔgɔ ki to ye
na, maga lɛ wa lesinŋɛ Abɛli† wi gbogo
ki na fɔ ma saa ki wa Barashi pinambyɔ
Zakari† wi gbogo ki na. Wo ŋa yàa kaa
gbo shɛrigo gbɔgɔ konaa saraga wɔsaga
ki sɔgɔwɔ pi ni we.
36 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
jɔlɔgɔ ŋga ki yaa tɛgɛ mbe ki legbogo
kagala ke ni fuun ke fɔgɔ ki tɔn, ki jɔlɔgɔ
ki yaa to nala pilige woolo pe na.

Zhezu wìla para Zheruzalɛmu ca ki sɛnrɛ na (Luki 13.34-35)

37 «Zheruzalɛmu, Zheruzalɛmu, mboro
ma maa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
kuun, pitunmbolo mbele Yɛnŋɛlɛ lì torogo
ma kan na pe waa sinndɛɛrɛ ni na pe
kuun. Mìla pye naga jaa wagati lɛgɛrɛ
na, mbɔɔn leele pe gbogolo pe yɛɛ na paa
yɛgɛ ŋga na ŋgonɔ maa piile gbogolo wi
kanwira nɔgɔ we. Ɛɛn fɔ, yee si yɛnlɛ.
38 Wele! Ye go ki yaa koro ye kan waga†
pew.
39 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
mbege lɛ nala wo na, ye sanla yan naa fɔ
sa gbɔn pilige ŋga ye yaa kaga sɛnrɛ nda
ti yo mbe yo fɔ: ‹*Ŋa wila paan we Fɔ wi
mɛgɛ ki na, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!*› »†

24

Zhezu wìla para shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔwɔ po naa dunruya kɔpilige ti sɛnrɛ na (Maki 13.1-13; Luki 21.5-19)

1 Naa Zhezu wìla kaa yiri wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni na kee, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si
fulo wi tanla, nɛɛ ki go ko naa ki kanlɔmɔ
pi nari wi na.
2 Kona, a Zhezu wì si sɛnrɛ ti shɔ, mɛɛ
yo fɔ: «Ki yaara nda ti ni fuun yaa ti yaan
kɛ? Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
sinndɛlɛgɛ ka se ka koro ka go na laga. Pe
yaa ka ti ni fuun ti jaanri.»
3 Zhezu wìla saa cɛn wa Oliviye tire
yanwiga ki na, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari
wi kɔrɔgɔ poro cɛ, mɛɛ wi pye fɔ: «Ki yo
we kan, ki kagala ke yaa ka pye sanga
wiwiin? Kacɛn wiwiin wi yaa ka ma
panga konaa dunruya kɔsanga wi naga
we na?»
4 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere wa ka ka
ye fanla mbe ye puŋgo!
5 Katugu lelɛgɛrɛ yaa ka pan na mɛgɛ
ki na. Pe yaa kaa yuun fɔ: ‹Muwi mi yɛn
Kirisi we.› Pe yaa ka lelɛgɛrɛ puŋgo.
6 Ye yaa kaa malaga ki sɛnrɛ nuru ye
yɛɛ tanla, mbaa malaga ki tinmɛ taa wa
lege. Ɛɛn fɔ, yaga ka fyɛ; katugu ko daga
mbe pye. Ɛɛn fɔ, ko se ka pye dunruya wi
kɔyɛgɛ ki gbɔn gbɛn.
7 *Tara ta woolo yaa ka yiri tara ta
woolo kɔrɔgɔ malaga ni. Wunluwɔ naa
wunluwɔ yaa ka yiri pi yɛɛ kɔrɔgɔ malaga
ni.*† Fuŋgo tugbɔɔrɔ yaa ka to lalɛgɛrɛ na,
tara ti yaa kaa yɛgɛ lalɛgɛrɛ na.
8 Ko kapyere nda to ti ni fuun yaa ka
pye jɔlɔgɔ ki lɛsanga, paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ
selara ma kaa yiri wi ni we.
9 «Kona, leele pe yaa kaa ye nii kɛɛ,
paa ye jɔlɔ. Pe yaa kaa ye kuun. Cɛngɛlɛ
woolo pe ni fuun pe yaa ka ye panra na
kala na.
10 Ko sanga wo ni, lelɛgɛrɛ yaa ka
tagawa pi je. Pe yaa kaa pe yɛɛ nii kɛɛ,
mbe pe yɛɛ panra.
11 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboy-
oolo lɛgɛrɛ yaa ka pan. Pe yaa ka lelɛgɛrɛ
puŋgo.
12 Tipere ti yaa ka lɛgɛ laga tara ti
lagapyew, fɔ lelɛgɛrɛ ndanlawa yaa ka
kologo.

† **23:35 23.35:** Zhenɛ 4.8-10 † **23:35 23.35:** 2 Kuro 24.20-22 † **23:38 23.38:** 1 Wunlu 9.8; Eza 64.9 † **23:39 23.39:** Yuuro 118.26 † **24:7 24.7:** Eza 19.2

13 Ɛɛn fɔ, ŋa fuun ka ya mbege kun wi
yɛɛ ni, fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga ki na, wo
yaa ka shɔ.
14 Ki Sɛntanra nda ti yɛn na para
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ wogo ki na, ti yaa yari
dunruya wi lagapyew, jaŋgo ki sɛrɛya wi
ta wi yo cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe yɛgɛ
na. Ko puŋgo na, dunruya kɔpilige kii jɛn
ki gbɔn.

Yaritijaanga ŋga ki maa jɔgɔwɔ pi piin ki sɛnrɛ (Maki 13.14-23; Luki 21.20-24)

15 « ‹*Yaritijaanga ŋga ki maa jɔgɔwɔ pi
piin*, ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Daniyɛli†
wìla para ki sɛnrɛ na, ye yaa kaga yan ki
yere wa laga ŋga ki yɛn kpoyi ki na. Lere
ŋa kaa ki sɛnrɛ ti kara, wiri kɔrɔ wi jɛn!
16 Kona, mbele pe yaa ka pye wa Zhude
tara, paa fee paa kee wa yanwira ti na.
17 Na ŋa ka pye wi go† naayeri, wiga ka
tigi mbe ye wa ki nawa mbe yaara lɛ.
18 Ŋa ka pye kɛrɛ, wiga ka sɔngɔrɔ wa
ca mbe saa derigbɔgɔ ki lɛ.
19 Jɛɛlɛ mbele pe yaa ka pye kugbɔrɔ ni
konaa mbele piile na wɔnri pe na, jɔlɔgɔ
yaa ka pye pe wogo ki piliye yi ni.
20 Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, jaŋgo yaga ka
fe mbe yala were sanga ni, nakoma ye
cɛnpilige ka ni.
21 Katugu ki piliye yi *jɔlɔgɔ ki yaa ka
gbɔgɔ mbe wɛ jɔlɔgɔ ŋga fuun kì toro ki
na, maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi na
fɔ ma pan ma gbɔn nala.*† Ko jɔlɔgɔ ko si
se ka pye naa.
22 Ki pye Yɛnŋɛlɛ lii ja wɔ ki piliye yi
na, sɛnwee pyɔ wo wa se jɛn na shɔ. Ɛɛn
fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì ka wɔ ki piliye yi na, leele
mbele lì wɔ poro kala na.
23 «Na lere wa ka ye pye mbe yo fɔ: ‹Ye
wele, Kirisi wi yɛn lagamɛ!› nakoma ‹Wi
yɛn wamɛ›, yaga ka taga ki na.
24 Katugu leele pele yaa ka pan mbaa
finlɛlɛ mbe yo poro pe yɛn Kirisi we,
konaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yag-
boyoolo ni. Pe yaa kaa kafɔnŋgɔlɔ
tugbɔŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ piin mbe ta
mbe leele mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ pe puŋgo,
na ki mbe ja ya pye we.
25 Yaa nuru! Mì keli ma ki ni fuun ki yo
ma ye kan makɔ.
26 «Na lere wa ka ye pye mbe yo fɔ: ‹Ye
wele, wi yɛn wa gbinri wi ni!› yaga ka
kari wa. Nakoma na paga ye pye mbe yo
fɔ: ‹Ye wele, wi ŋa wila lara laga yumbyɔ
yɛgɛ woo wi ni!› yaga ka taga ki na.
27 Yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li ma yɛngɛlɛ,
mbege lɛ wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki na mbe
saga wa wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki yeri, pa
Lere wi Pinambyɔ wi panga ki yaa ka pye
ma fun.
28 Yarikugo kiga pye laga ŋga na, pa
pɛtɛɛlɛ pe maa pe yɛɛ finli wa†.

Lere wi Pinambyɔ wi panga shyɛn wogo ye (Maki 13.24-27; Luki 21.25-28)

29 «Ko jɔlɔgɔ piliye yo puŋgo na, *yɔnlɔ
ki yaa ka kanŋga diwi. Yeŋge ki se kaa
finri naa. Wɔnŋgɔlɔ ke yaa ka yiri wa
yɛnŋɛlɛ na mbe toori laga tara. Naayeri
fanŋga yaara ti yaa ka yɛgɛyɛgɛ.*†
30 Kona, pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi
kacɛn wi yan wa yɛnŋɛlɛ na. *Cɛngɛlɛ
ŋgele fuun ke yɛn laga tara na, ke yaa kaa
gbele.*† Pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi
yan wila paan wa kambaara ti na fanŋga
naa gbɔgɔwɔ gbembe ni†.
31 Mbanlaga gbɔgɔ ki yaa ka win. Kona,
wi yaa kaa mɛrɛgɛye pe torogo laga tara
ti go tijɛrɛ ki na. Pe yaa ka leele mbele
wì wɔ pe gbogolo pe yɛɛ na, mbege lɛ
dunruya wi go ka na saga wa ka na.»

Figiye tige yomiyɛlɛ (Maki 13.28-31; Luki 21.29-33)

32 «Figiye tige ki yomiyɛlɛ li yɛn na
nagawa mba kaan, yoo kɔrɔ wi logo! Na
yaga kaga yan ki njere ti yɛn na funnu, ye
mɛɛ ki jɛn ma yo yɔnrɔ tì yɔngɔ tɔɔn.
33 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na yaga
kaa ki kagala ke ni fuun ke yaan sanga ŋa

† **24:15 24.15:** Dani 9.27; 12.11 † **24:17 24.17:** Kìla pye Zhufuye paga go ki kan, pe maga biri. Ki fɔ wi ma ya ma lugu wa ki go na ma saa wogo. † **24:21 24.21:** Dani 12.1 † **24:28 24.28:** Leele pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi panga ki jɛn paa yɛgɛ ŋga na yarikugo ki ka pye laga ŋga na, pe maga jɛn pɛtɛɛlɛ pe kala na we. Zhɔbu 39.30. † **24:29 24.29:** Eza 13.10; 34.4 † **24:30 24.30:** Zaka 12.10 † **24:30 24.30:** Dani 7.13

ni, yege jɛn ye yo fɔ ki kala lì yɔngɔ tɔɔn, fɔ li yaa si pye.
34 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, leele mbele pe yɛn laga yinwege na nala, pe ni fuun se ka ku na ki kagala ke ni fuun ke fa pye.
35 Naayeri wo naa tara ti ni, ti yaa ka kɔ. Ɛɛn fɔ, na sɛnrɛ to se kɔ fyew.

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba lì dunruya kɔpilige ki jɛn (Maki 13.32-37; Luki 17.26-30,34-36)

36 «Ɛɛn fɔ, lere wo wa sigi pilige naa ki sanga wi jɛn. Ali mɛrɛgɛye mbele wa yɛnŋɛlɛ na pe sigi jɛn. Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ jate wi sigi jɛn, ndɛɛ na To wo nuŋgba wìgi jɛn.
37 Nowe sanga wi na, kagala ŋgele kàa pye, koro nuŋgba koro ke yaa ka pye Lere wi Pinambyɔ wi sanga wi na fun.
38 Tɔnŋgbɔɔ mba pìla pan, pi panga ki yɛgɛ, leele pàa pye na nii, na woo, na pɔrɔgɔ piin, na pe sumborombiile pe kaan, a paa pe pori fɔ ma saa gbɔn *pilige ŋga Nowe wìla kaa ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni we.*†
39 Pe sila pye kala la jɛnmɛ fɔ ma saa gbɔn wagati ŋa tɔnŋgbɔɔ pìla kaa pan, ma kari pe ni fuun pe ni. Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka pan pilige ŋga ni, pa ki yaa ka pye ma fun.
40 Kona, nambala shyɛn yaa ka pye kɛrɛ mbaa tunŋgo piin ja, pe yaa ka nuŋgba lɛ mbe nuŋgba yaga.
41 Jɛɛlɛ shyɛn yaa ka pye muwɛ tire-saga†, pe yaa ka nuŋgba lɛ mbe nuŋgba yaga.
42 Ki kala na, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, katugu ye Fɔ wi yaa ka pan pilige ŋga ni, ye sigi jɛn.
43 Yege jɛn ye yo fɔ ki pye gofɔ wi ma yoo wi pansanga wi jɛn yembinɛ, wi jɛn na koro yɛnŋɛ, jaŋgo wiga kaa kɔrɔ ki kaw mbe ye wa wi go.
44 Ki kala na, yoro fun, ye cɛn ki cɛnwɛ, katugu sanga ŋa ye se kaa jate cɔ, ko sanga wowi Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka pan.

Tunmbyee ŋa pè taga wi na konaa tunmbyee ŋa pee taga wi na (Luki 12.41-48)

45 «Tunmbyee wiwiin pè taga wi na, a wì pye tijinliwɛ fɔ? Wowi ŋa wi tafɔ wi maa tɛgɛ tunmbyeele sanmbala pe go na, wila pe yaakara ti kaan pe yeri pe kasanga wi ni.
46 Na wi tafɔ wiga ka sɔngɔrɔ mbe pan, mboo yan wi bala naa tunŋgo ki piin, pa fɛrɛwɛ yaa pye wi woo!
47 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, pa wi tafɔ wi yaa wi tɛgɛ wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti go na.
48 Ɛɛn fɔ, na kiga yala tunmbyee pee wi, wi yaa cɛn mbaa wi yɛɛ piin mbaa yuun fɔ: Na fɔ wi se pan fyaw.
49 Pa wi yaa kɛɛ le wi tunŋgo pyeyɛɛnlɛ pe ni mbaa pe gbɔɔn, mbaa nii, mbaa woo ja sinwɔɔlɔ pe ni.
50 Kona, ki tunmbyee wi woro naa tafɔ wi konɔ wele pilige ŋga ni, wagati ŋa wii jɛn cɔ, ko wagati wowi wi yaa pan.
51 Pa kona wi yaa ki tunmbyee wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ, mboo tasaga kan wi yeri wa kopiire fɛnnɛ pe ni. Pa wi yaa kaa gbele mbaa wi ŋgangala ke kaa wa ki laga ki na, jɔlɔgɔ ki kala na.

25

Sumbonɔ kɛ yomiyɛlɛ

1 « ‹Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yaa ka pye mbe taanla sumbonɔ kɛ pele ni. Pàa pe fitanlaye pe lɛ ma kari japɔlɔ filisaga.
2 Pe ni, kaŋgurugo la pye tijinliwɛ fɛnnɛ. A kaŋgurugo sanmbala poro pye tijinliwɛ fu fɛnnɛ.
3 A Tijinliwɛ fu fɛnnɛ pè si pe fitanlaye pe lɛ, pee sinmɛ yɛtɛgɛwɛ le pe yɛɛ go na.
4 Ɛɛn fɔ, a tijinliwɛ fɛnnɛ poro si pe fitanlaye pe lɛ ma nuru naa ma sinmɛ le sinmɛ kugboro ta ni, ma kari pi ni.
5 Naa japɔlɔ wìla kaa na mɔni wa wi woro mbe pan, a wɔnlɔwɔ si pe ni fuun pe yigi, a pè si wɔnlɔ.
6 «Yindɛgɛ ki na, a gbelege kà si yiri ŋgbanga ma yo fɔ: ‹Japɔlɔ wi ŋa wila paan! Ye yiri ye saa fili!›

† **24:38 24.38:** Zhenɛ 7.7,23 † **24:41 24.41:** Zhufuye jɛɛlɛ pàa pye na tire sinndɛɛrɛ na.

7 Kona, a ki sumbonɔ kɛ pè si yɛn nɛɛ
pe fitanlaye pe yɔnrɔ ti yinrigi.
8 A tijinliwɛ fu fɛnnɛ pè si tijinliwɛ
fɛnnɛ pe pye fɔ: ‹Ye ye sinmɛ pa kan we
yeri, we fitanlaye paa jaa mbe figi.›
9 A tijinliwɛ fɛnnɛ pè sho fɔ: ‹Ayoo,
sinmɛ mba pi yɛn we yeri, pi se woro naa
yoro bɔ. Ye kari ye sa pa lɔ wa sinmɛ
pɛrɛfɛnnɛ pe yeri!›
10 A tijinliwɛ fu fɛnnɛ pè si kari sinmɛ
pa lɔsaga. Ko sanga wo ni, a japɔlɔ wì
si pan. Sumbonɔ kaŋgurugo mbele pàa
gbɛgɛlɛ ma yala, a poro si pinlɛ ma ye
japɔlɔ wi ni wa jayire go ki ni, a pè si kɔrɔ
ki sɔgɔ.
11 Ko puŋgo na, a sumbonɔ sanmbala
pè si pan nɛɛ yinri ŋgbanga na yuun fɔ:
‹We Fɔ, we Fɔ, kɔrɔ ki yɛngɛ we kan!›
12 Ɛɛn fɔ, a japɔlɔ wì si pe pye fɔ:
‹Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mii
ye jɛn.› »
13 Kona, a Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga
wa, ma yo fɔ: «Ki kala na, ye cɛn ki cɛnwɛ,
katugu ye sigi pyepilige naa ki pyesanga
wi jɛn.

Zhezu wìla yomiyɛlɛ la wa tunmbyeele taanri pele sɛnrɛ na (Luki 19.11-27)

14 «Ki yaa ka pye paa naŋa wa yɛn. Wìla
pye na kee ca na, mɛɛ wi tunmbyeele pe
yeri, ma pan maa kɛɛ yaara ti telege pe
na.
15 Wìla nuŋgba kan tɛ pyɔ cɛnmɛ
kaŋgurugo (500) ni, ma wa kan tɛ pyɔ
cɛnmɛ shyɛn (200) ni, mɛɛ taanri woo wi
kan tɛ pyɔ cɛnmɛ ni. Wìla pe ni fuun pe
kan ma yala pe fanŋga ko ni, mɛɛ kari.
16 Tunmbyee ŋa wìla tɛ pyɔ cɛnmɛ
kaŋgurugo (500) wi ta, a wì si kari teere,
mɛɛ saa na safari waa ki penjara ti ni,
mɛɛ tɛ pyɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) ta naa
tɔnli.
17 Tɛ pyɔ cɛnmɛ shyɛn (200) tafɔ fun, a
wì kari ma saa safari wa, ma tɛ pyɔ cɛnmɛ
shyɛn (200) ta fun tɔnli.
18 Ɛɛn fɔ, tunmbyee ŋa wìla tɛ pyɔ
cɛnmɛ wi ta, a wo si kari ma saa wege
tugu, mɛɛ wi tafɔ wi penjara ti le wa mari
lara.
19 «A kì mɔ jɛŋgɛ, ko puŋgo na, a ki
tunmbyeele pe tafɔ wì si kaa pan, nɛɛ wi
penjara kapyere ti yɛgɛ woo pe ni.
20 Tunmbyee ŋa wìla tɛ pyɔ cɛnmɛ
kaŋgurugo (500) wi ta, a wo si fulo wi
tanla wi tɛ piile sanmbala pe ni, ma
sho fɔ: ‹Na tafɔ, màa na kan tɛ pyɔ
cɛnmɛ kaŋgurugo (500). Wele, mì cɛnmɛ
kaŋgurugo (500) ta naa!›
21 A wi tafɔ wì suu pye fɔ: ‹Kì yɔn. Ma
yɛn tunmbyee jɛnŋɛ, ma pye tagawa ni.
Mà kaa pye tagawa ni wa kagala jɛgɛlɛ
jɛgɛlɛ ke ni, ki kala na, mi yaa kagbɔgɔlɔ
telege ma na. Pan maa yɔgɔri na ni ja.›
22 Ŋa wìla tɛ pyɔ cɛnmɛ shyɛn (200) wi
ta, a wì si fulo fun, ma yo fɔ: ‹Na tafɔ, màa
na kan tɛ pyɔ cɛnmɛ shyɛn (200). Wele,
mì cɛnmɛ shyɛn (200) ta naa!›
23 A wi tafɔ wì suu pye fɔ: ‹Kì yɔn.
Ma yɛn tunmbyee jɛnŋɛ, ma pye tagawa
ni. Ma yɛn tagawa ni wa kagala ŋgele ke
yɛn jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke ni, ki kala na, mi yaa
kagbɔgɔlɔ telege ma na. Pan maa yɔgɔri
na ni ja.›
24 Kona, ŋa wìla tɛ pyɔ cɛnmɛ wi ta, a
wì si fulo, ma sho fɔ: ‹Na tafɔ, mìla ki jɛn
ma yo lewɛlɛwɛ wi mboro. Mɛɛ yarilire
wa laga ŋga na, pa ma ma saa kɔn wa.
Mɛɛ yarilire lugu laga ŋga na, pa ma ma
saa kɔlɔgi wa.
25 Mìla pye na fyɛ ma yɛgɛ, ki kala na,
mìla saa wege tugu mɔɔ penjara ti le wa.
Wele: Ma penjara ti nda.›
26 A wi tafɔ wì suu pye fɔ: ‹Tunmbyee
pee tiyanŋa wele dɛ! Na mà kaa ki jɛn
mii yarilire wa laga ŋga na, pa mi ma saa
kɔn wa, mii yarilire lugu laga ŋga na, pa
mi ma saa kɔlɔgi wa,
27 kila daga ma sanla penjara ti tɛgɛ wa
penjara tɛgɛgo ki ni. Naa mì pan yɛɛn, mi
jɛn na sari wɔ naa ti tɔnli wi ni.
28 Yege tɛ pyɔ cɛnmɛ wi shɔ wi yeri yoo
kan tɛ pyɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) fɔ wi
yeri.
29 Katugu yaraga yɛn lere ŋa fuun yeri,
ka yaa la tari wo kan, wi ta naa lɛgɛrɛ.
Ɛɛn fɔ, yaraga woro ŋa fuun yeri, jɛnri
jate ŋa wi yɛn wi yeri, wi yaa shɔ wi yeri.
30 Ki tunmbyee kambayɔnwɔ ŋa wo na,
yoo yigi yoo wa wa funwa na, wa wɔwɔ pi

ni. Pa wi yaa la gbele, mbaa wi ŋgangala ke kaa wa ki laga ki na, jɔlɔgɔ ki kala na.›

Kiti kɔngɔ puŋgo wogo ye

31 «Na Lere wi Pinambyɔ wiga ka pan
wi gbɔgɔwɔ po naa mɛrɛgɛye pe ni fuun
pe ni, wi yaa ka cɛn wa wi gbɔgɔwɔ
wunluwɔ jɔngɔ ki na.
32 Tara woolo pe ni fuun pe yaa ka
gbogolo wa wi jegele. Wi yaa ka pe wali
mbe pe wɔ pe yɛɛ ni, paa yɛgɛ ŋga na
yaayoro kɔnrifɔ wi ma kaa simbaala poro
naa sikaala pe wali ma pe wɔ pe yɛɛ ni
we.
33 Wi yaa ka simbaala pe tɛgɛ wi kalige
kɛɛ ki na, mbe sikaala pe tɛgɛ wa wi
kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.
34 Kona, wunlunaŋa wi yaa ka mbele pe
wa wi kalige kɛɛ ki na pe pye fɔ: ‹Yaa
paan, yoro mbele na To wì duwaw ye na
we. Wunluwɔ mba pì gbegele ma tɛgɛ ye
kan maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi
ni, ye pan ye ye wa pi ni, pi pye ye woo.
35 Katugu fuŋgo la pye na na, a yànla
kan mì ka. Wɔgɔ la pye na na, a yànla
kan mì wɔ. Mìla pye nambanŋa, a yànla
yaara wɔ.
36 Mìla pye witiwaga, a yè yaripɔrɔ kan
na yeri. Mìla pye na yaa, a yànla kala li
yɔn. Mìla pye kaso, a yè saa na wele.›
37 Kona, lesinmbele pe yaa kaa yɔn sogo
mbe yo fɔ: ‹We Fɔ, waa ma yan se fuŋgo
ma yigi, a wɔɔn kan ma ka? Waa ma yan
se wɔgɔ ma yigi, a wɔɔn kan ma wɔ?
38 Waa ma yan se nambanŋa, mɛɛ ma
yaara wɔ? Nakoma waa ma yan se
witiwaga, mɛɛ yaripɔrɔ kan ma yeri?
39 Waa ma yan se maa yaa, nakoma mɔɔ
yan se kaso, mɛɛ saa ma wele?›
40 Kona, wunlunaŋa wi yaa ka pe yɔn
sogo mbe yo fɔ: ‹Kaselege ko na, mila ki
yuun ye kan, sanga o sanga yàa ki pye na
sefɛnnɛ mbele yɛɛn pe ni fuun jɛɛ wa kan,
kona, yàa ki pye ma mi kan.›
41 Ko puŋgo na, wunlunaŋa wi yaa kaga
yo mbele pe wa wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na
pe kan fɔ: ‹Ye laga na na tanla, yoro
mbele Yɛnŋɛlɛ lì ye daŋga we! Yaa kee wa
kasɔn mbakɔgɔ ki ni, ko ŋga pàa gbegele
Sɔtanla wo naa wi mɛrɛgɛye pe kan we.
42 Katugu fuŋgo la pye na na, yee na
kan mbe ka. Wɔgɔ la pye na na, yee na
kan mbe wɔ.
43 Mìla pye nambanŋa, ye sila na yaara
wɔ. Mìla pye witiwaga, ye sila na kan
yaripɔrɔ ni. Mìla pye na yaa, ma pye
kaso, ye sila na kala li yɔn.›
44 Kona, pe yaa wi yɔn sogo mbe yo fɔ:
‹We Fɔ, waa ma yan se fuŋgo ma yigi,
nakoma wɔgɔ ma yigi, naa nambanŋa,
naa witiwaga ni, naa yaŋa, naa kaso, wee
sɔɔn saga?›
45 Kona, wunlunaŋa wi yaa ka pe yɔn
sogo mbe yo fɔ: ‹Kaselege ko na, mila ki
yuun ye kan, sanga o sanga ye sigi pye
mbele yɛɛn, pe ni fuun jɛɛ wa kan, kona,
ye sigi pye mi kan.›
46 Kona, poro yaa ka kari wa jɔlɔgɔ
mbakɔgɔ ki ni, lesinmbele poro mbe si
kari wa yinwege mbakɔgɔ ki ni.»

ZHEZU WI JƆLƆGƆ KONAA WI KUNWƆ

26

26–27

Saraga wɔfɛnnɛ teele pàa yɔn le Zhezu wi na
(Maki 14.1-2; Luki 22.1-2; Zhan 11.45-53)

1 Naa Zhezu wìla kaa kɔ ki nagawa
sɛnrɛ ti ni fuun ti na, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe pye fɔ:
2 «Yège jɛn ma yo sanni piliye shyɛn we
yaa Paki fɛti wi pye, fɔ pe yaa Lere wi
Pinambyɔ wi le kɛɛ poo kan tiparaga na.»
3 Ki sanga wi ni, a saraga wɔfɛnnɛ teele
poro naa Zhufuyelelɛɛlɛ pe ni, pè si saa
pe yɛɛ gbogolo wa Kayifu yuŋgbɔlɔ li ni,
saraga wɔfɛnnɛ pe to we.
4 A pè si pe yɔn ki wa nuŋgba mbe
Zhezu wi yigi larawa mboo gbo.
5 Pàa pye na yuun fɔ: «Yaga ka ti woo
yigi fɛti wi nɔgɔ, jaŋgo yolɛgɛrɛ ka ka yiri
janwa wi sɔgɔwɔ.»

Jɛlɛ wà la latikɔrɔ nuwɔ taan gbɔn Zhezu wi go ki na
(Maki 14.3-9; Zhan 12.1-8)

6 Sanga ŋa ni Zhezu wìla pye wa Betani,
wa Simɔ ŋa yayɛnwɛ pìla pye wi na wi go,

7 a jɛlɛ wà si fulo wi tanla kugbolo la
ni. Pàa li gbegele sinndɛɛrɛ nda pe yinri
alibatiri to ta ni. Làa pye ma yin latikɔrɔ
nuwɔ taan sɔnŋgbanga woo ni. A wì sigi
latikɔrɔ wi wo Zhezu wi go ki na, ma yala
wìla pye na nii.
8 Naa Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa ko
yan ma, a kì si pe mbɛn. A pè sho fɔ: «Ki
jɔgɔwɔ mba po go?
9 Pe mbe ja ya mbege latikɔrɔ ŋa wi
pɛrɛ sɔnŋgbanga na, mbege penjara ti
kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri.»
10 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì sigi jɛn, mɛɛ pe
pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ gbanla ki jɛlɛ
ŋa wi na? Ŋga wì pye mala kan, ki yɛn
ma yɔn,
11 katugu fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaa pye laga
ye ni sanga pyew. Ɛɛn fɔ, mi wo se pye
laga ye ni sanga pyew.
12 Wìgi latikɔrɔ ŋa wi gbɔn na wire ti
na, jaŋgo mbanla gbegele na gboo lege ki
kala na.
13 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
laga dunruya wi ni fuun wi ni, ki Sɛntanra
nda pe mberi yari laga ŋga fuun na, kala
na ki jɛlɛ ŋa wì pye, pe yaa li yɛgɛ yo wa
ki laga ki na fun, jaŋgo paa nawa tuun wi
na.»

Zhudasi wila ki jaa mbe Zhezu wi le kɛɛ
(Maki 14.10-11; Luki 22.3-6)

14 Kona, wa fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri
shyɛn pe ni, ŋa pàa pye na yinri Zhudasi
Izikariyɔti, wì si kari ma saa saraga
wɔfɛnnɛ teele pe yan.
15 A wì si pe pye fɔ: «Na mi ka Zhezu
wi le ye kɛɛ, yiŋgi ye yaa kan na yeri?»
A pè si warifuwe pyɔ nafa ma yiri kɛ
jiri ma kan wi yeri.
16 Mbege lɛ le ko sanga wo na, a Zhudasi
wi nɛɛ pyelɔmɔ jɛmbɛ jaa mbe Zhezu wi
le pe kɛɛ.

Zhezu wìla Paki fɛti liwɛn pi li wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni
(Maki 14.12-21; Luki 22.7-14,21-23; Zhan 13.21-30)

17 Leve fu buru fɛti† wi pilige
koŋgbanŋga ki na, a Zhezu wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si saa wi yewe ma yo fɔ:
«Maa jaa we sa Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ
ma kan se yeri?»
18 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye kari wa
ca nawa naŋa wa yeri, yoo pye fɔ: ‹We
Nagafɔ wì yo wi wagati wì gbɔn, pa wi
yaa Paki fɛti liwɛn pi li laga ma go, wo
naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni.› »
19 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari ma saa ŋga
Zhezu wìla yo ma pe kan ki pye, mɛɛ Paki
fɛti yaakara ti sɔgɔ.
20 Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a Zhezu wì si
saa cɛn na nii wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ
ma yiri shyɛn pe ni.
21 Ma pe ta paa nii, a Zhezu wì si pe pye
fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
ye ni, nuŋgba yaa kanla le kɛɛ.»
22 A kì si yɛsanga wa fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
na fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ wi yewe nuŋgba
nuŋgba na yuun fɔ: «We Fɔ, ndɛ mi ma?»
23 A Zhezu wì sho fɔ: «Ŋa wì pinlɛ maa
kɛɛ ki le na ni ja wa yaapige ki ni, wo wi
yaa kanla le kɛɛ.
24 Lere wi Pinambyɔ wi yaa ku paa yɛgɛ
ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga
yuun wi kanŋgɔlɔ† we. Ɛɛn fɔ, naŋa ŋa
wi yaa Lere wi Pinambyɔ wi le kɛɛ, jɔlɔgɔ
yɛn wi wogo. Ki naŋa ki pye pe sila wi se,
anmɛ ko mbe ja mbɔnrɔ wi na!»
25 Zhudasi ŋa wìla pye na Zhezu wi nii
kɛɛ, wì si sɛnrɛ ti lɛ, ma sho fɔ: «We
Nagafɔ, ndɛ mi ma?»
A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mboro màga
yo.»

We Fɔ wi suro kpoyi lige sɛnrɛ
(Maki 14.22-26; Luki 22.15-20; 1 Korɛn 11.23-25)

26 Ma pe yaga paa nii, a Zhezu wì si buru
lɛ. Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì suu
kɔɔnlɔ maa kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri,
mɛɛ pe pye fɔ: «Yoo shɔ yoo ka. Wo wi
yɛn na wire† re.»
27 Ko puŋgo na, a wì si wɔjɛnnɛ li lɛ, naa
wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì sili kan pe
yeri, ma yo fɔ: «Ye ni fuun ye pa wɔ.

† **26:17 26.17:** Ɛki 12.14-20 † **26:24 26.24:** Eza 53.7; Zaka 13.7 † **26:26 26.26:** Ki laga ŋga, pele maa ki jate ma yo buru wi yɛn ma taanla Zhezu wi wire to ni, to nda ti yaa kan saraga we; pele maa ki jate buru wìla kanŋga ma pye Zhezu wi wire jate to. † **26:28 26.28:** Zhere 31.31; Luki 22.20

28 Katugu mba yɛɛn po pi yɛn na kasanwa we, kasanwa mba pi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ pi nii we†, pì wo lelɛgɛrɛ kala na, mbe pe kapere ti kala yaga pe na.
29 Mila ki yuun ye kan, mbe wɔ nala wo ni, mi se ki ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ mba pa wɔ ye ni naa, fɔ sa gbɔn pilige ŋga mi yaa ka pi fɔnmbɔ pi wɔ ye ni wa na To wi wunluwɔ pi ni we.»
30 Naa pàa kaa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ yuuro ni, a pè si yiri le, mɛɛ kari wa oliviye tire yanwiga ki na.

Zhezu wìla yo Pyɛri yaa kaa je (Maki 14.27-31; Luki 22.31-34; Zhan 13.36-38)

31 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Nala yembinɛ na li ni, ye ni fuun ye yaa fe mbanla wa; katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ: ‹*Mi yaa simbaala kɔnrifɔ wi gbo, pa simbaala pe yaa gbɔn mbe jaraga.*›†
32 Ɛɛn fɔ, na mi ka ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, mi yaa keli mbe kari ye na wa Galile tara.»
33 A Pyɛri wì si sɛnrɛ ti lɛ, ma suu pye fɔ: «Ali sanmbala pe ni fuun paga fe mbɔɔn wa, mi wo sɔɔn wa fyew.»
34 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, nala yembinɛ na li ni, sanni ŋgopɔlɔ wi sa gbele, ma yaa ki yo mbege filige sa ta yosaga taanri, mbe yo ma silan jɛn.»
35 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ali na mbe pinlɛ mbe ku ma ni, mbe ku ma ni win, fɔ mi sɔɔn je fyew.» A fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pège sɛnrɛ nuŋgba ti yo ma fun.

Zhezu wìla Yɛnŋɛlɛ yɛnri wa laga ŋga pe yinri Zhetisemani (Maki 14.32-42; Luki 22.39-46)

36 Kona, a Zhezu wì si kari wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni wa laga ŋga pe yinri Zhetisemani, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye cɛn namɛ, mi yaa kari sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri wa yɛgɛ.»
37 A wì si Pyɛri naa Zebede pinambiile shyɛn pe lɛ ma kari pe ni. A yɛsanga naa lawɔrɔ nɛɛ paan wi yeri.
38 A wì si pe pye fɔ: «Na nawa pì piri na na fɔ na jaa mbanla gbo. Ye koro laga na ni yɛnmbɛlɛ!»
39 A wì si kari yɛgɛ jɛnri, ma to maa yɛgɛ ki jiile wa tara, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Na To, na kaa pye ki mbe ya pye, ki jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ na li lali na ni! Ɛɛn fɔ, mi woro nala nandanwa kala lo jaa fɔ mboro wolo lo.»
40 Kona, a wì si sɔngɔrɔ ma pan le fɔrɔgɔfɛnnɛ taanri pe tanla, mɛɛ pan ma pe ta paa wɔnlɔ. A wì si Pyɛri pye fɔ: «Yee ya mbe koro yɛnmbɛlɛ mbe wagati nuŋgba pye yɛrɛ!
41 Ye koro yɛnmbɛlɛ yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, jaŋgo yaga ka ye wamawelewe mbe kapege pye. Ki ma pye wa sɛnwee wi yinnɛ li na wigi pye, ɛɛn fɔ, wi wire ti fanŋga kì kologo mbege pye.»
42 A wì si kari naa shyɛn wogo ki na, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Na To, na kaa pye ki jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ li se ya lɛ na tanla fɔ mbe wɔ wa li ni, ma ti ma nandanwa kala lo mbe pye!»
43 A wì si sɔngɔrɔ ma pan naa le wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe tanla, mɛɛ pan ma pe ta paa wɔnlɔ; katugu wɔnlɔwɔ pìla pe yigi fɔ ma saa toro.
44 A Zhezu wì si nuru naa ma yiri le pe tanla taanri wogo ki na, ma kari wa yɛgɛ, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma sɛnrɛ nuŋgba ti yo.
45 Ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ ma pan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Yaa wɔnlɔ bere na wogo wi le? Ye wele, wagati wì gbɔn pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi le kapere pyefɛnnɛ pe kɛɛ.
46 Ye yiri we kari! Ye wele, lere ŋa wila na nii kɛɛ, wi ŋa wila paan!»

Pàa Zhezu wi yigi (Maki 14.43-50; Luki 22.47-53; Zhan 18.3-12)

47 Ma Zhezu wi ta wìla pye na para bere, Zhudasi ŋa wìla pye fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɛ ma yiri shyɛn wa, a wì si gbɔn le. Janwa gbɔlɔ la pinlɛ wi ni ma pan tokobiye naa kanŋgirɛ ni. Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Zhufuye tara lelɛɛlɛ pe ni, poro pàa pe tun.

† **26:31 26.31:** Zaka 13.7

48 Zhudasi ŋa wìla pye na Zhezu wi nii kɛɛ, wìla kacɛn ŋa wi mbaa ka sa pye wi naga janwa wi na, ma yo fɔ: «Naŋa ŋa mi yaa ka sa magala wi ni mboo shari, wo wi yaa pye ŋa yaa jaa we. Yoo yigi.»
49 Naa Zhudasi wìla ka saa gbɔn, a wì si fulo Zhezu wi tanla teere, ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ, mila ma shari.»
A wì si magala Zhezu wi ni.
50 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na wɔnlɔ, ŋga mà pan mbe pye, ki pye fyaw!»
Kona, a sanmbala pè si fulo Zhezu wi tanla maa yigi.
51 Leele mbele pàa pye Zhezu wi ni, a nuŋgba suu tokobi wi kɔw, mɛɛ saraga wɔfɛnnɛ to wi tunmbyee wi gbɔn wi ni, maa nuŋgbolo li laga.
52 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ma tokobi wi le wa wi wofogo ki ni, katugu mbele fuun pe maa tokobi lee na wiin, tokobi wi yaa ka poro gbo†.
53 Ma sigi jɛn mbe jɛn mbe yo fɔ mbe ya mbanla to wi yeri wilan saga, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, pa wi yaa mɛrɛgɛye sorodasheele ŋgbelege kɛ ma yiri shyɛn torogo na kan?
54 Ɛɛn fɔ, na ko ka pye ma, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi sɛnrɛ ti yaa ti yɛɛ yɔn fili mɛlɛ? Ti yɛn naga yuun ma yo ki wogo ŋga ki daga mbe pye ma†.»
55 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si janwa wi pye fɔ: «Yè pan na kɔrɔgɔ tokobiye naa kanŋgirɛ ni, mbe pan mbanla yigi ndɛɛ beŋganri pyefɔ wi mi kɛ? Pilige pyew mìla pye na cɛɛn wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, ye sila silan yigi.
56 Ɛɛn fɔ, ko kagala ŋgele koro pye, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ nda ti wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili.»
Kona, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni fuun pè suu yaga le mɛɛ fe.

Pàa kari Zhezu wi ni wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ

(Maki 14.53-65; Luki 22.54-55,63-71; Zhan 18.13-14,19-24)

57 Mbele pàa Zhezu wi yigi, a pè si kari wi ni wa Kayifu yeri, saraga wɔfɛnnɛ to we. Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa tara ti lelɛɛlɛ pe ni, pàa pe yɛɛ gbogolo wa ki laga ki na.
58 A Pyɛri wì si taga Zhezu wi na, ma lali wi ni, ma kari fɔ wa saraga wɔfɛnnɛ to wi laga ki ni. A wì si ye wa laga nawa ma saa cɛn wa laga welefɛnnɛ pe tanla, mbe ta mbege kala li kɔwɔ pi yan.
59 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki ni, pàa pye na yagbogowo sɛnrɛ jaa Zhezu wi na mbe ta mboo gbo.
60 Ɛɛn fɔ, pe sila ta ta. Ali maga ta yagbogolo sɛrɛfɛnnɛ lɛgɛrɛ la pan ma pe yagbogolo sɛrɛya yo wi na o. Ko puŋgo na, a leele shyɛn† pèle si yiri ma sho fɔ:
61 «Ki naŋa ŋa wìla ki yo ma yo wi mbe ya mbe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ† ki jan mbege kan naa fɔnŋgɔ wi piliye taanri.»
62 A saraga wɔfɛnnɛ to wì si yiri, mɛɛ Zhezu wi pye fɔ: «Ma woro na sɛnrɛ ta taa na yuun? Sɛrɛya ŋa ki leele mbele paa yuun na waa ma na, ma yo mɛlɛ wo na?»
63 Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila para. Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì sho fɔ: «Mila ma yewe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, maga yo we kan, na kaa pye mboro ma yɛn Kirisi, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we.»
64 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi ŋga mà yo we. Ɛɛn fɔ, mila ki yuun ye kan, mbege lɛ nala wo na, ye yaa ka *Lere wi Pinambyɔ wi yan wì cɛn wa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Yafɔ li kalige kɛɛ ki na, mboo yan fun wila paan wa naayeri kambaara ti na.»*†
65 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì suu yaripɔrɔ ti walagi naŋgbanwa pi na, ma sho fɔ: «Wì Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ! We woro na sɛrɛfɔ jaa naa. Wì Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ, ye ni fuun ye nuŋgbolo yɛn ki sɛnrɛ ti na.
66 Yiŋgi yaa jate wi ni?»
A pè sho fɔ: «Wi daga mbe ku win.»
67 Kona, a pe nɛɛ cɛnrɛ waa wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, nɛɛ wi gbɔɔn kɛŋguŋgolo ni. A pele nɛɛ wi feele,

† **26:52 26.52:** Zhenɛ 9.6; Ɛki 21.12; Naga 13.10 † **26:54 26.54:** Yuuro 22; Eza 53; Luki 24.44. † **26:60 26.60:** Dete 19.15 † **26:61 26.61:** Zhan 2.19 † **26:64 26.64:** Dani 7.13; Naga 1.7

68 nɛɛ yuun fɔ: «Kirisi, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo! Lere ŋa wɔɔn gbɔn wi naga we na!»

Pyɛri wìla je Zhezu wi na
(Maki 14.66-72; Luki 22.56-62; Zhan 18.15-18,25-27)

69 Pyɛri wìla pye ma cɛn wa funwa, wa laga nawa. A saraga wɔfɛnnɛ to wi tunmbyee jɛlɛ wà si fulo wi tanla, ma suu pye fɔ: «Mboro fun màa pye ki Galile tara fɛnnɛ Zhezu ŋa wi ni.»

70 Ɛɛn fɔ, a wì si je Zhezu wi na leele pe ni fuun pe yɛgɛ na, ma sho fɔ: «Sɛnrɛ nda maa yuun, mi siri jɛn!»

71 Ko puŋgo na, a Pyɛri wì si yiri le, mɛɛ kari wa laga ki jasa yeyɔngɔ ki na. A tunmbyee jɛlɛ wà si nuru naa maa yan, mɛɛ leele mbele pàa pye le pe pye fɔ: «Ki naŋa ŋa yɛɛn, wìla pye Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wi ni.»

72 A Pyɛri wì si nuru naa maa je, mɛɛ wugu ma yo fɔ: «Ki naŋa ŋa, mi suu jɛn.»

73 Ko puŋgo na naa jɛnri, leele mbele pàa pye wa, a poro si fulo Pyɛri wi tanla ma suu pye fɔ: «Kaselege yi, ki leele mbele wo wawi mboro; katugu ma sɛnpaara tɔ̀ɔn yirisaga ki naga we na.»

74 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wi nɛɛ yuun fɔ: «Na kaa pye mì finlɛ, Yɛnŋɛlɛ lilan le jɔlɔgɔ! Mì wugu, ki naŋa ŋa, mi suu jɛn!»

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a ŋgopɔlɔ wà si gbele.

75 A Pyɛri wì si nawa to sɛnrɛ nda Zhezu wìla yo maa kan ti na, fɔ: «Sanni ŋgopɔlɔ wi sa gbele, ma yaa na je mbe sa ta jesaga taanri, mbe yo ma silan jɛn.» A wì si yiri, mɛɛ gbele fɔ jɛŋgɛ.

27

Pàa saa Zhezu wi le Pilati wi kɛɛ
(Maki 15.1; Luki 23.1-2; Zhan 18.28-32)

1 Ki goto yirifaga ki na, a saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Zhufuyelelɛɛlɛ pe ni fuun, pè si pe yɔn ki wa nuŋgba mbe Zhezu wi gbo.

2 A pè suu pɔ ma kari ma saa wi le gboforonɛri Pilati wi kɛɛ.

Zhudasi wi kunwɔ sɛnrɛ re
(Kapye 1.18-19)

3 Zhudasi ŋa wìla Zhezu wi le kɛɛ, naa wìla kaa ki yan pè yere ki yerewe ma yo pe Zhezu wi gbo, a kì si ye wi go na. A wì sigi warifuwe pyɔ nafa ma yiri kɛ wi lɛ, ma saa wi sɔngɔrɔ saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Zhufuye lelɛɛlɛ pe na.

4 A wì si pe pye fɔ: «Mì kapege pye, ma kapege fu fɔ kan wi ku!»

Ɛɛn fɔ, a pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Woro yiŋgi kala yɛn koni? Mboro kala li lo!»

5 A Zhudasi wì sigi penjara ti wa wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mɛɛ yiri ma saa wi yɛɛ to.

6 A saraga wɔfɛnnɛ teele pè si penjara ti wulo, ma sho fɔ: «Mbe yala we lasiri wi ni, kii daga ki penjara nda ti ye wa shɛrigo gbɔgɔ penjara kɛsu wi ni, katugu legbogo sara wi.»

7 A pè si yo ma fili ki na, mɛɛ saa cɔrɔ fanrifɔ wi kɛrɛ ti lɔ ki penjara ti ni mari pye nambanmbala gboolo lesaga.

8 Ki kala na, ali ma pan ma gbɔn nala, ki kɛrɛ laga pe maa ki yinri: «Kasanwa kɛrɛ.»

9 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi sɛnrɛ tì si ti yɛɛ yɔn fili, fɔ: «*A pè si warifuwe pyɔ nafa ma yiri kɛ wi lɛ. Ko penjara tori Izirayɛli tara woolo pàa yo ma fili ki na mbe kan wi sɔnŋgɔ.*

10 *A pè siri tɛgɛ ma cɔrɔ fanrifɔ wi kɛrɛ ti lɔ, paa yɛgɛ ŋga na we Fɔ wìla ki yo na kan we.*»†

Pilati wìla Zhezu wi yewe
(Maki 15.2-5; Luki 23.3-5; Zhan 18.33-38)

11 Kona, a pè si saa Zhezu wi yerege le gboforonɛri Pilati wi tanla. A wo suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn Zhufuye pe wunlunaŋa we le?»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi ŋga mà yo we.»

12 Ko puŋgo na, naa saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Zhufuye lelɛɛlɛ pe ni, pàa kaa baga wi na ma yo wì kapere pye, sɛnrɛ pyɔ wi sila wo yo.

13 A Pilati wì sho fɔ: «Pè baga ma na ma yo mà kapere nda fuun pye, ma woro nari nuru wi le?»

† **27:10 27.9-10:** Zaka 11.12-13

14 Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila sɛnpyɔ wo yo
wi ni kala la kpɛ na, a kì si gboforonɛri
wi pari fɔ jɛŋgɛ.

Pàa yo pe Zhezu wi gbo
(Maki 15.6-15; Luki 23.13-25; Zhan 18.39–19.16)

15 Kìla pye yɛlɛ pyew Paki fɛti wiga
gbɔn, gboforonɛri wi kataraga layi mbe
kasopiile nuŋgba wa, ŋa janwa wi kaa jaa
we.
16 Ki wagati wi ni, a kì si yala kasopyɔ
wà la pye wa, wi mɛgɛ kìla yiri fɔ jɛŋgɛ.
Pàa pye naa yinri Zhezu Barabasi.
17 A Pilati wì si janwa ŋa wìla pye ma
gbogolo le wi yewe ma yo fɔ: «Pe ni,
wiwiin yaa jaa mbe wa wila kee? Zhezu
Barabasi we lee Zhezu ŋa pe yinri Kirisi
wo?»
18 Katugu wìla ki jɛn ma yo yenjara to
tìla ti pàa saa Zhezu wi le wi kɛɛ.
19 Ma Pilati wi ta wìla pye ma cɛn wa wi
kiti kɔnsaga, a wi jɔ wì sigi tunŋgo ŋga ki
tun wa wi yeri, ma yo fɔ: «Ki naŋa kapege
fu fɔ ŋa yɛɛn, maga ka tipege pye wi na,
katugu nala yembinɛ na li ni, mì wɔɔnrɔ
pere wɔnlɔ wi kala na.»
20 A saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa
lelɛɛlɛ pe ni, pe nɛɛ janwa wi sunnu ma
yo paa Barabasi wo lagajaa poo wa, pe
Zhezu wo gbo.
21 A gboforonɛri wì si sɛnrɛ ti lɛ naa,
mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Pe shyɛn pe ni,
wiwiin yaa jaa mbe wa wila kee?» A pè
sho fɔ: «Barabasi.»
22 A Pilati wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi yaa jaa
mbe pye Zhezu ŋa pe yinri Kirisi wo na?»
A pe ni fuun pè sho fɔ: «Wi kan tiparaga
na!»
23 A Pilati wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi
kapege wì pye?»
Ɛɛn fɔ, a pe nɛɛ jɔrɔgi pe fanŋga ki ni
fuun ki na, na yuun fɔ: «Wi kan tiparaga
na!»
24 Naa Pilati wìla kaa ki yan wi se ya
kala la pye, tinmɛ pi nɛɛ gbogo na seregi,
a wì si tɔnmɔ lɛ maa kɛyɛn yi jogo le
janwa wi yɛgɛ na, ma sho fɔ: «Na ni woro
ki naŋa ŋa wi gbowo pi ni! Yoro kala li!»
25 A janwa wi ni fuun wì sho fɔ: «Wi
kasanwa pi fɔgɔ ki to woro naa we piile
we na!»
26 Kona, a Pilati wì si Barabasi wo wa,
mɛɛ Zhezu wi kan, a pòo gbɔn sapige ni,
mɛɛ wi le pe kɛɛ pe saa kan tiparaga na.

Sorodasheele pàa pye na tɛgɛ Zhezu wi na
(Maki 15.16-20; Zhan 19.2-3)

27 A gboforonɛri Pilati wi sorodasheele
pè si kari Zhezu wi ni wa Pilati wi
yuŋgbɔgɔ ki ni. A sorodasheele sanmbala
pè si saa pe yɛɛ gbogolo wa wi tanla.
28 A pè suu yaripɔrɔ ti wɔ wi na, ma
derigbɔgɔ yɛngɛ le wi kan.
29 A pè si wuuro njala tin ma li kan wi
kan, mɛɛ kanŋgala le wa wi kalige kɛɛ ki
ni. A pe nɛɛ kanŋguuro kanni wi jegele
nɛɛ tɛgɛ wi na na yuun fɔ: «Waa ma shari
Zhufuye wunlunaŋa.»
30 Pàa pye na cɛnrɛ waa wi na, mɛɛ
kanŋgala li shɔ wi yeri, nɛɛ wi gbɔɔn wa
wi go ki na.
31 Naa pàa kaa tɛgɛ wi na ma saa kɔ,
a pè si derigbɔgɔ yɛngɛ ki wɔ wi na, ma
suu yaripɔrɔ jate ti lɛ mari le wi kan, mɛɛ
kari wi ni saa kan tiparaga na.

Pàa Zhezu wi kan tiparaga na
(Maki 15.21-32; Luki 23.26-43; Zhan 19.17-27)

32 Naa pàa kaa na yinrigi wa ca, a pè si
fili Sirɛni ca fɛnnɛ naŋa wa ni. Pàa pye
naa yinri Simɔ. A pè suu yigi fanŋga ma
yo wi Zhezu wi tiparaga ki tugo wi kari ki
ni.
33 Ko puŋgo na, a pè si saa gbɔn wa laga
ŋga pàa pye na yinri Gɔligota. Ko kɔrɔ wo
yɛn fɔ: «Yuŋgɔrɔgɔ laga.»
34 Wa ki laga ki na, a pè si tisoolo le
duvɛn wa ni, ma suu kan Zhezu wi yeri
ma yo wuu wɔ. Naa wìla kaa wi nɛnɛ,
wii yɛnlɛ mboo wɔ.
35 A pè suu kan wa tiparaga ki na, mɛɛ
pɛtɛ gbɔn wi yaripɔrɔ ti na, mari yɛɛlɛ pe
yɛɛ na.
36 A pè si cɛn le ki laga ki na nɛɛ wi wele.
37 Kala na làa ti, a pè suu gbo, pàa
li yɔnlɔgɔ wa wi go na ma yo fɔ: «Ŋa
yɛɛn wo wi yɛn Zhezu we, Zhufuye pe
wunlunaŋa we.»
38 Pàa beŋganri pyefɛnnɛ shyɛn kan
tipaara ta na fun le Zhezu wi tanla.

Nuŋgba la pye wi kalige kɛɛ ki na, sanŋa
wo la pye wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.
39 Leele mbele pàa pye na toro le ki laga
ki na, pàa pye na pe yinrɛ ti yangara† na
Zhezu wi tegele,
40 na yuun fɔ: «Mboro ŋa mà yo ma
yaa shɛrigo gbɔgɔ ki jan mbe fɔnŋgɔ kan
ma piliye taanri, mboro jate, ma yɛɛ shɔ
ye! Na kaa pye mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li
Pinambyɔ, tigi wa tiparaga ki na!»
41 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, naa lelɛɛlɛ pe ni, pàa
pye na tɛgɛ Zhezu wi na ma fun. Pàa pye
naa piin fɔ:
42 «Wì pele shɔ, ɛɛn fɔ, wi se si ya
mboo yɛɛ shɔ! Wi yɛn Izirayɛli tara ti
wunlunaŋa, ɛɛn, wi tigi wa tiparaga ki na
yiŋgɔ ye! Pa we yaa taga wi na.
43 *Wùu jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na* ma yo
wo wi yɛn li Pinambyɔ we. Na kaa pye wi
yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla, luu shɔ yiŋgɔ
ye†!»
44 Beŋganri pyefɛnnɛ mbele pàa kan
tipaara ta na le wi tanla, pàa pye naa
tegele ma fun.

Zhezu wi kunwɔ we
(Maki 15.33-41; Luki 23.44-49; Zhan 19.28-30)

45 Ki yɔnlɔfugo ki na, a wɔwɔ pì si ye
tara ti lagapyew ki ni fɔ ma saa gbɔn
yɔnlɔparaga ki na.
46 La kee yɔnlɔparaga ki yeri, a Zhezu
wì si gbele ŋgbanga, ma yo fɔ: «*Eli, Eli,
lama sabakitani*?» Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «*Na
Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a mà si je na
na?*»†
47 Mbele pàa pye ma yere le, pèle laga
sɛnrɛ ti logo wi yeri, ma sho fɔ: «Wila Eli
yinri!»
48 Pe ni, a nuŋgba si fe ma saa ŋgbala
lɛ, maa le duvɛn tangara† ta ni, maa migi
kanŋgala na, mɛɛ saa wi kan wi yeri ma
yo wuu shɔnri.
49 Ɛɛn fɔ, a sanmbala poro sho fɔ:
«Yere, waa wi wele, na kaa pye Eli yaa
pan mboo shɔ!»
50 A Zhezu wì si gbele naa ŋgbanga mɛɛ
ku.
51 Ki wagati nuŋgba wi ni, paraga ŋga
pàa pɔ ma shɛrigo gbɔgɔ ki nawa pi kɔn
shyɛn, a kì si wali wa ki nandogomɔ,
maga lɛ wa naayeri ma saa kan fɔ wa tara.
A tara tì si yɛgɛ, a waara tì jɛɛnri.
52 A fanra ti yɔnrɔ tì yɛngɛlɛ. Yɛnŋɛlɛ li
woolo mbele pàa ku faa, a pe lɛgɛrɛ yɛn
ma yiri wa kunwɔ pi ni.
53 A pè si yiri wa fanra ti ni. Naa Zhezu
wìla kaa yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, a
pè si ye wa Zheruzalɛmu ca kpoyi ki ni.
Lelɛgɛrɛ la pe yan.
54 Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ wo
naa sorodasheele mbele pàa pye na Zhezu
wi wele, naa pàa kaa tara yɛgɛwɛ pi yan,
naa ŋga kìla pye ki ni, a pè si fyɛ ma sho
fɔ: «Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ
wo lawi ŋa yɛɛn!»
55 Jɛɛlɛ lɛgɛrɛ la pye ma yere wa lege
naga kagala ke wele. Pàa taga Zhezu wi
na ma yiri wa Galile tara, naa kala li
yɔngɔ naa kaan.
56 Mari ŋa wì yiri wa Magidala ca,
wìla pye ki jɛɛlɛ pe ni, naa Zhaki naa
Zhozɛfu pe nɔ Mari wi ni, konaa Zebede
pinambiile pe nɔ wi ni.

Pàa Zhezu gboo wi le
(Maki 15.42-47; Luki 23.50-56; Zhan 19.38-42)

57 Naa yɔnlɔ kila kaa na koo, a naŋa
penjagbɔrɔ fɔ wà si yiri wa Arimate ca
ma pan. Pàa pye naa yinri Zhozɛfu. Wo
fun wìla pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɔ wa.
58 A wì si kari ma saa Pilati wi yan, mɛɛ
wi yɛnri Zhezu gboo wi ni. Kì kaa pye ma,
a Pilati wì si konɔ kan ma yo pe gboo wi
kan Zhozɛfu wi yeri.
59 A Zhozɛfu wì si saa gboo wi lɛ, mɛɛ
wi fo lɛn jese parifige fɔnŋgɔ ni
60 mɛɛ saa wi le wa wi yɛɛra fanga
ki ni. Wìla ki kɔn walaga na. A wì si
sinndɛliŋgbɔgɔ ka koŋgo ma saa fanga ki
yɔn tɔn ki ni, mɛɛ kari.
61 Mari ŋa wìla yiri wa Magidala wo naa
Mari sanŋa wi ni, pàa pye ma cɛn le fanga
ki tanla fun.

Pàa konɔ kan sorodasheele pe yeri ma yo paa fanga ki go singi

† **27:39 27.39:** Yuuro 22.8 † **27:43 27.43:** Yuuro 22.9 † **27:46 27.46:** Yuuro 22.2 † **27:48 27.48:** Yuuro 69.22; Zhan 19.29

62 Ki goto, ko pilige ko kìla pye cɛnpilige
ki yɛtɛgɛwɛ we. A saraga wɔfɛnnɛ teele
poro naa Fariziye pe ni, pè si kari ja wa
Pilati wi yeri,
63 ma saa yo fɔ: «We to, wè nawa to ki
na, fɔ ki yagboyoo ŋa, sanga ŋa ni wi yɛn
yinwege na, wìla ki yo ma yo na wiga ka
ku, ki pilige taanri wogo, pa wi yaa yɛn
mbe yiri wa kunwɔ pi ni.
64 Ki kala na, konɔ kan paa fanga ki
go singi sa gbɔn pilige taanri wogo ki
na, jaŋgo wi fɔrɔgɔfɛnnɛ paga ka pan
mbe gboo wi yu, mbe leele pe pye mbe
yo wi yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Pa
kona ko yagbolo puŋgo wolo na lo yaa wɛ
koŋgbanna lo na pew.»
65 A Pilati wì si pe pye fɔ: «Soro-
dasheele pele mbele, pe saa fanga ki go
singi! Ye kari ye saa fanga ki go singi
jɛŋgɛ, paa yɛgɛ ŋga na ye mbe ya we!»
66 Kona, a pè si kari, mɛɛ saa fanga
ki gbegele maga tɔn, ma tɛgɛrɛ tɛgɛ
sinndɛlɛgɛ ki na, mɛɛ sorodasheele pe wa
le paa ki go singi.

ZHEZU WI YƐNMƐ MA YIRI WA KUNWƆ PI NI

28

28.1-20

Zhezu wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni

(Maki 16.1-10; Luki 24.1-12; Zhan 20.1-10)

1 Naa cɛnpilige kìla kaa toro, ki lɛti
yirifaga ki na, Mari ŋa wìla yiri wa
Magidala wo naa Mari sanŋa wi ni, pè si
kari sa fanga ki wele.
2 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a tara
tì si yɛgɛ ŋgbanga. A we Fɔ wi mɛrɛgɛ
wà si yiri wa yɛnŋɛlɛ na, mɛɛ pan ma
sinndɛliŋgbɔgɔ ki koŋgo maga laga wa
fanga ki yɔn na, mɛɛ cɛn ki na.
3 Wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla pye na yiin paa
yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yɛn. Wi yaripɔrɔ tìla
pye ma filige paa para yɛn.
4 A sorodasheele pè si fyɛ jɛŋgɛ, fɔ a paa
seri ma kanŋga paa gboolo yɛn.
5 A mɛrɛgɛ wì si sɛnrɛ ti lɛ mɛɛ jɛɛlɛ pe
pye fɔ: «Yaga kaa fyɛ! Mìgi jɛn ma yo
Zhezu ŋa pè kan wa tiparaga ki na, wo
yaa lagajaa.
6 Wi woro laga. Wì yɛn ma yiri wa
kunwɔ pi ni, paa yɛgɛ ŋga na wìla ki yo
we. Ye pan yoo sinŋgesaga ki wele!
7 Ye kari fyaw ye saga yo wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe kan ye pe pye fɔ: ‹Wì yɛn ma yiri wa
kunwɔ pi ni. Ɛɛn, wi yaa si keli mbe kari
ye na wa Galile tara ti ni. Pa ye yaa ka
saa yan wa.› Nda tì pye na yeri mbe yo
ye kan, tori nda yɛɛn we.»

8 A ki jɛɛlɛ pè si fyɛɛlɛ ma yiri wa fanga
ki tanla, ma yin wagati nuŋgba wi ni
fyɛrɛ naa nayinmɛ gbɔɔ ni, nɛɛ fee mbe
saga sɛnrɛ ti yo Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
kan.
9 Ma pe ta pàa pye na kee, sanni jɛnri,
a Zhezu wì si pan ma fili pe ni, mɛɛ pe
shari ma yo fɔ: «Ye gba konɔ!»

A pè si fulo wi tanla maa kanŋguuro ti
yigi, maa gbɔgɔ.
10 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaga
kaa fyɛ! Ye kari ye saga yo sefɛnnɛ pe
kan, fɔ paa kee wa Galile tara. Pa pe yaa
sanla yan wa.»

Sorodasheele pe sɛnyoro re

11 Ma jɛɛlɛ pe ta wa konɔ paa kee,
sorodasheele mbele pàa pye na fanga ki
go singi, a poro pèle si ye wa ca, mɛɛ saa
ŋga fuun kìla pye ki yɛgɛ yo ma saraga
wɔfɛnnɛ teele pe kan.
12 A saraga wɔfɛnnɛ teele pè si pe yɛɛ
gbogolo poro naa Zhufuyelelɛɛlɛ pe ni,
mɛɛ pe yɔn ki wa nuŋgba, ma penjagbɔrɔ
kan sorodasheele pe yeri.
13 Pàa pe pye fɔ: «Yege yo, ye yo fɔ
Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè pan maa gboo
wi yu yembinɛ li ni, ma ye ta yaa wɔnlɔ!
14 Na gboforonɛri wi kaga logo, pa we
yaa yo mboo ya, jaŋgo wiga ka ye le
jɔlɔgɔ.»

15 A sorodasheele pè sigi penjara ti lɛ,
mɛɛ kari ma saa na tanri na yala sɛnrɛ
nda pàa yo ma pe kan ti ni. Ki sɛnrɛ tìla
jaraga wa Zhufuye pe sɔgɔwɔ, fɔ ma pan
ma gbɔn nala.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na

(Maki 16.14-18; Luki 24.36-49; Zhan 20.19-23; Kapye 1.6-8)

16 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɛ ma yiri nuŋgba
pè si kari wa Galile tara, wa yanwiga ŋga
Zhezu wìla naga pe na ki na.
17 Naa pàa ka saa wi yan, a pè suu
gbɔgɔ. Ɛɛn fɔ, pe ni, kìla pye na pele kɔɔn
shyɛn ndɛɛ wo ma.
18 A Zhezu wì si fulo pe tanla, mɛɛ pe
pye fɔ: «Yawa pi ni fuun pì kan na yeri
wa yɛnŋɛlɛ na, konaa laga tara ti na.
19 Ki kala na, yaa kee ye saa tara woolo
pe ni fuun pe piin na fɔrɔgɔfɛnnɛ, yaa pe
batize To, naa Pinambyɔ, naa Yinnɛkpoyi
pe mɛgɛ na.
20 Kagala ŋgele fuun mì yo ma ye kan,
yaa ke nari pe na paa tanri ke na. Ye sigi
jɛn ye yo fɔ mi yɛn ye ni pilige pyew, fɔ
sa dunruya wi kɔ.»

Zhezu Kirisi Sɛntanra nda MARIKI la yɔnlɔgɔ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Mbe yala kalɛgɛlɛ ke ni, Zhezu Sɛntanra sɛwɛ shyɛnwoo Mariki wìla wi yɔnlɔgɔ. Mariki wìla pye Zhezu Kirisi wi pitun-mbolo wo wa. Pàa pye na Mariki wi yinri fun Zhan. Wìla pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca, wa wi nɔ wi ni (Kapye 1.12). Wìla pye Barinabasi wi sege woo wo wa (Kolɔ 4.10). Wìla pinlɛ Barinabasi wo naa Pɔli pe ni ma kari wa Antiyɔshi ca (Kapye 12.25). Wama, a legilizi woolo pè si pe torogo pe saa Zhezu Sɛntanra ti yari tara lɛgɛrɛ ni. Pe tangala koŋgbanna li na, Mariki wìla pinlɛ pe ni mbe sa pe saga; ɛɛn fɔ ma pe ta wa ki tangala li na, a wì si laga pe na ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca (Kapye 13.5, 13). Ko puŋgo na, naa wagati jɛnri la kaa toro, a Barinabasi wì si Mariki wi lɛ ma kari wi ni wa Shipiri lɔgɔ fugo tara ti ni (Kapye 15.37-39). Ko puŋgo na, wa Pɔli naa Pyɛri sɛwɛɛlɛ pe ni, wège yan fɔ sanga ŋa ni pàa pye wa Ɔrɔmu ca, Mariki wìla pè saga (2 Timo 4.11; File 24; 1 Pyɛri 5.13).

Wa wi Sɛntanra sɛwɛ wi ni, Mariki wi yɛn naga nari we na fɔ Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ. Wi si yɛn fun Lere wi pinambyɔ, ŋa wì pan ma tunŋgo pye konaa maa yɛɛ kan saraga, mbe lelɛgɛrɛ go shɔ (Maki 10.45). Sɛntanra nda Mariki wì yɔnlɔgɔ tì were ma wɛ Zhezu Sɛntanra sɛwɛɛlɛ sanmbala pe na, ɛɛn fɔ yarijɛndɛ lɛgɛrɛ yɛn wa ti ni.

Wa wi Sɛntanra ti pelisaga, Mariki wi yɛn naga nari we na fɔ Zhan Batisi wo wìla Zhezu wi batize; ko puŋgo na, a Sɔtanla wì si Zhezu wi wa ma wele (1.1-13). Mariki wi Sɛntanra ti yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsagbɔrɔ shyɛn. Wa ti kɔnsagbɔgɔ koŋgbanŋga ki ni (1.14–8.26), wi yɛn na para we ni tunŋgo ŋga Zhezu wì pye kpeŋgbeleŋgbe wa Galile tara ti ni ki wogo na. Wi yɛn naga nari we na paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri; wi yɛn naga nari paa yɛgɛ ŋga na yawa la pye Zhezu wi ni, a wila yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni; wi yɛn naga yɛgɛ yuun paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala, naa yɛgɛ ŋga na wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li kagala ke nari leele pe na fanŋga ni konaa paa yɛgɛ ŋga na wìla kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye.

Wa Sɛntanra ti kɔnsagbɔgɔ shyɛn wogo ki ni (8.27–16.20), Mariki wi yɛn na para we ni Zhezu wi kunwɔ po naa wi yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni po sɛnrɛ na. Ɔrɔmu tara sorodasheele to ŋa wìla Zhezu wi kan wa tiparaga ki na, naa wìla kaa Zhezu wì ku kulɔmɔ mba na pi yan, a wì sho fɔ: «Kaselege ko na, ki naŋa ŋa, wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we» (15.39).

Wa wi Sɛntanra ti kɔsaga yeri, wège yan fɔ sɛnrɛ jɛnri Mariki wì yo we kan Zhezu wi yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni pi wogo na (16.1-8). Ko kì ti leele pele yɛgɛ Zhezu wi sɛnrɛ ta yɛgɛ taga wa, mbege yo we kan paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na, konaa paa yɛgɛ ŋga na wìla yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na (16.9-20).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Zhezu Sɛntanra ti lɛsaga sɛnrɛ *1.1-13*
Zhezu wi Galile tara tunŋgo *1.14–8.30*
Zhezu wìla para wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ sɛnrɛ na *8.31–9.50*
Zhezu wi tangala mbe kari wa Zheruzalɛmu *10.1-52*
Zhezu wi tunŋgo wa Zheruzalɛmu ca *11.1–13.37*
Zhezu wi jɔlɔgɔ konaa wi kunwɔ *14.1–15.47*
Zhezu wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni *16.1-20*

ZHEZU SƐNTANRA TI LƐSAGA SƐNRƐ

1.1-13

Zhan Batisi wìla pye
na Zhezu panga ki yari
(Mati 3.1-12; Luki 3.1-18; Zhan 1.19-28)

1 Sɛntanra nda ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ Zhezu Kirisi wi kanŋgɔlɔ ti lɛsaga ki ŋga.

2 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wi sɛwɛ wi ni, ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:

Wele, mi yaa na pitunŋɔ wi torogo wa ma yɛgɛ
wi sɔɔn kologo ki gbegele ma kan.
3 *Wo magala lo laa yinrigi wa gbinri wi ni na yuun fɔ:*
Ye we Fɔ wi konɔ li gbegele,
yoo kombigile ke sinzin wi kan!†
4 Kì pye ma, ki pitunŋɔ wo wìla pye Zhan we. Wìla pan maa yɛɛ naga wa gbinri wi ni, na leele pe batize naga yuun pe kan fɔ: «Ye ye kapere ti jɛn, yeri yaga, ye ye yɛɛ kan pe ye batize. Pa Yɛnŋɛlɛ li yaa ye kapere ti kala yaga ye na.»
5 Kì pye ma, Zhude tara fɛnnɛ poro naa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni fuun pàa pye na kee Zhan wi kɔrɔgɔ, ma saa naga yuun naga finligi ma yo pe yɛn kapere pyefɛnnɛ. A Zhan wi nɛɛ pe batize wa Zhuridɛn gbaan wi ni.
6 Yaripɔrɔ nda Zhan wìla pye na nii, pàa ti gbegele yɔngɔmɛ sire ni. Kurusijara sɛlɛgɛ woo wìla pye na poo wa wi sɛnnɛ†. Gbatɔ naa sɛnrɛgɛ wìla pye na kaa.
7 Leele mbele pàa pan wi kɔrɔgɔ, wìla pye naga yuun pe kan fɔ: «Ŋa wi yaa pan mi puŋgo na, wo fanŋga ko wɛ mi wogo ko na. Mii daga yɛrɛ mbe fɔli mboo sawira manda ti sangala†.
8 Mì wo ye batize tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ, wo yaa ka ye batize Yinnɛkpoyi lo ni.»

Zhezu Kirisi wi batɛmu pyege ye
(Mati 3.13–4.17; Luki 3.21-22; 4.1-13)

9 Ki sanga wi ni, a Zhezu wì si yiri wa Nazarɛti ca, wa Galile tara† mɛɛ pan Zhan wi kɔrɔgɔ. A wì suu batize wa Zhuridɛn wi ni.
10 Naa Zhezu wila kaa na yinrigi wa tɔnmɔ pi ni, a wì si yɛnŋɛlɛ li yan lì yɛngɛ. A Yinnɛkpoyi li nɛɛ tinri wi na paa ketenɛ yɛn.
11 A wì si magala la logo lì yiri wa yɛnŋɛlɛ na, ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn na Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ we. Ma kala lìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ.»
12 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Yinnɛkpoyi lì si kari Zhezu wi ni wa gbinri wi ni.
13 Wìla pye piliye nafa shyɛn wa gbinri wi ni, a Sɔtanla wì si saa wi wa ma wele mboo le kapege. Wìla pye wa yanyaara ti sɔgɔwɔ, a mɛrɛgɛye pè si saa naa kala li yɔngɔ wi kan.

ZHEZU WI GALILE TARA TUNŊGO

1.14–8.30

14 Naa pàa kaa Zhan wi le wa kaso†, ko puŋgo na, a Zhezu wì si pan wa Galile tara, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra† ti yari leele pe kan.
15 Wìla pye na yuun fɔ: «Wagati ŋa wìla tɛgɛ wì gbɔn, Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pì yɔngɔ. Ki kala na, ye ye kapere ti jɛn, yeri yaga. Ye taga Sɛntanra ti na!»

Zhezu wìla ŋgbanra wɔfɛnnɛ tijɛrɛ yeri ma yo pe pye wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
(Mati 4.18-22; Luki 4.14-15; 5.1-11)

16 Pilige ka, Zhezu wìla pye na tanri na toro Galile lɔgbɔgɔ yɔn ki na, mɛɛ saa ŋgbanra wɔfɛnnɛ shyɛn yan. Simɔ wo naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Andire poro la wɛlɛ. Pàa pye na pe mɛrɛ ti waa wa lɔgbɔgɔ ki ni na ŋgbanra woo.
17 A Zhezu wì si pe pye ma yo fɔ: «Ye pan ye taga na na, mi yaa ye pye leele lagajafɛnnɛ paa yɛgɛ ŋga na yaa ŋgbanra ti woo we.»
18 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè si pe mɛrɛ ti yaga le, mɛɛ taga wi na.
19 A Zhezu wì si kari yɛgɛ jɛnri, mɛɛ saa Zebede wi pinambiile shyɛn pe yan; poro la wɛlɛ Zhaki naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Zhan. Pàa pye wa pe tɔnmɔkɔrɔ ki ni na pe mɛrɛ ti gbegele.
20 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Zhezu wì si pe yeri. A pè si pe to Zebede wi yaga wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, konaa wi tunmbyeele pe ni, mɛɛ taga Zhezu wi na nɛɛ kee.

Zhezu wìla yinnɛ tipele fɔ wa sagala
(Luki 4.31-37)

21 A Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si kari wa Kapɛrinawu ca. Naa Zhufuyecɛnpilige kìla kaa gbɔn, a Zhezu

† **1:3 1.2-3:** Eza 40.3; Mala 3.1 † **1:6 1.6:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa pye na kurusijaraye sɛlɛgɛ woolo poo. 2 Wunlu 1.8. † **1:7 1.7:** Katugu wi go kologo ki pyege na. † **1:9 1.9:** Mati 2.23 † **1:14 1.14:** Maki 6.17-18; Zhan 3.24 † **1:14 1.14:** Eza 61.1-3; Mati 4.17

wì si kari wa shɛrigo, mɛɛ saa na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
22 Leele mbele pàa pye na nuru wi yeri,
wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nagalɔmɔ pìla pe pari;
katugu wi sila pye na pe nari paa lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe yɛn. Ɛɛn fɔ, wìla pye na
pe nari fanŋga ni.
23 A kì si yala ki sanga wi ni, wa pe
shɛrigo ki ni, naŋa wà la pye wa, yinnɛ
tipele la pye wi ni.
24 A wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ:
«Iye! Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu, yiŋgi ki
yɛn woro naa mboro sɔgɔwɔ! Ma pan
mbe we tɔngɔ wi le? Lere ŋa wi mboro,
mɔ̀ɔ jɛn. Ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Lere kpoyi.»
25 A Zhezu wì si gbanla ki yinnɛ tipele li
na, ma sili pye fɔ: «Pyeri wa, mɛɛ wɔ wa
ki naŋa ŋa wi ni!»
26 A yinnɛ tipele lì si naŋa wi yangara
ŋgbanga, ma gbele ŋgbanga, mɛɛ wɔ wi
ni.
27 A leele pe ni fuun pe nɛɛ kawa nɛɛ
pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Yiŋgi yi ŋga ko
yɛɛn? Nagawa fɔnmbɔ wi mba po wì kan
fanŋga ni dɛ. Wi yɛrɛ yɛn na para fanŋga
ni yinnɛ tipegele ke ni, a kaa wi sɛnrɛ ti
nuru.»
28 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi
mɛgɛ kì si yiri wa Galile tara ti lagapyew
ki ni.

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala (Mati 8.14-17; Luki 4.38-41)

29 Naa pàa kaa yiri wa shɛrigo ki ni, a
pè si kari teere wa Simɔ naa Andire pe go.
Zhaki naa Zhan pàa pye pe ni.
30 Ki sanga wi ni, Simɔ wi jɔ nɔ wìla pye
ma sinlɛ. Witiwɛrɛwɛ pìla pye wi na. Naa
Zhezu wìla kaa gbɔn wa, a pè suu yama
pi sɛnrɛ yo maa kan.
31 A Zhezu wì si fulo wi tanla, maa kɛɛ
ki yigi, ma suu yirige. A wi witiwɛrɛwɛ pì
si kɔ. A wì si yiri nɛɛ pe kala li yɔngɔ pe
kan.
32 Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, ma yala yɔnlɔ
kì to makɔ, a leele pè si yambala poro naa
yinnɛ tipegele fɛnnɛ pe lɛ, ma pan pe ni
Zhezu wi kɔrɔgɔ.
33 Ki ca woolo pe lɛgɛrɛ la pye ma
gbogolo le go yɔn ki na.
34 A Zhezu wì si lelɛgɛrɛ sagala yama
cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni, ma yinnɛ tipegele lɛgɛrɛ
purɔ ma ke wɔ lelɛgɛrɛ ni fun. Ɛɛn fɔ, wi
sila yɛnlɛ yinnɛ tipegele kaa para, katugu
kàa wi jɛn.

Zhezu wìla pye na Galile tara ti yanri na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari leele pe kan (Luki 4.42-44)

35 Ki goto yirifaga ki na, lawɔrɔ ti ni, a
Zhezu wì si yiri wa ca, mɛɛ kari wa yan,
wa laga ŋga lere sila pye we, ma saa na
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri wa ki laga ki na.
36 A Simɔ naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, pè
si saa naa lagajaa.
37 Naa pàa ka saa wi yan, a pè suu pye
fɔ: «Leele pe ni fuun paa ma lagajaa.»
38 A wì si pe pye fɔ: «Ye pan we kari
lafɔnŋgɔ, wa kanŋgara na cara sannda ti
ni. Mi daga mbe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari wa
fun; katugu ko kala kì ti mì pan.»
39 A wì si kari, mɛɛ saa na yanri wa
Galile tara ti lagapyew, na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti yari wa shɛriyinrɛ ti ni, na yinnɛ
tipegele ke puro na ke woo leele pe ni.

Zhezu wìla yayɛnwɛ fɔ wa sagala (Mati 8.1-4; Luki 5.12-16)

40 A yayɛnwɛ fɔ wà si pan Zhezu wi
kɔrɔgɔ, mɛɛ kanŋguuro kan wi jegele,
maa yɛnri ma yo fɔ: «Na kaa pye maa
ki jaa, ma mbe ya mbanla sagala kpoyi!»
41 A wi yinriwɛ si Zhezu wi ta. A wì suu
kɛɛ ki sanga maga jiri wi na, ma suu pye
fɔ: «Mila ki jaa, sagala kpoyi!»
42 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
yayɛnwɛ pì si kɔ, a wì si sagala kpoyi.
43 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban wi ni,
mɛɛ wi torogo teere
44 ma yo fɔ: «Ta nuru, maga kaga yo
mbe lere kpɛ kan. Ɛɛn fɔ, kari ma sɔɔn
yɛɛ naga saraga wɔfɔ wi na, paa yɛgɛ ŋga
na ma yɛn we. Saraga ŋga sɛnrɛ Moyisi
wìla yo†, maga wɔ maga naga leele pe ni
fuun pe na fɔ mà sagala!»
45 Ɛɛn fɔ, a ki naŋa wì si kari, mɛɛ
saa na ŋga kìla pye wi na ki yɛgɛ yuun
lagapyew. Ki kala na, Zhezu wì saa ya
mboo yɛɛ naga ca ka ni naa janwa wi kala

† **1:44 1.44:** Levi 14.1-32

na. Kì kaa pye ma, a wì si koro wa ca ki puŋgo na, wa laga ŋga lere sila pye we. A leele pe nɛɛ yinrigi lagapyew na paan wi kɔrɔgɔ.

2

Zhezu wìla murugu wa sagala (Mati 9.1-8; Luki 5.17-26)

1 Naa piliye jɛnri la kaa toro, a Zhezu wì si sɔngɔrɔ wa Kapɛrinawu, a pè sigi logo ma yo wi yɛn wa go.
2 A janwa gbɔlɔ là si gbogolo wa ki go ki ni, fɔ cɛnsaga sila koro, ali wa funwa na wa go yɔn ki na. A wi nɛɛ pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
3 Kona, a leele pèle si pan murugu wa ni wi kɔrɔgɔ. Leele tijɛrɛ pàa wi lɛ. 4 Ɛɛn fɔ, janwa wi kala na, pe saa ya mboo naga Zhezu wi na. Kì kaa pye ma, a pè si go ki naayeri wi furu le Zhezu wi yɛsinmɛ pi na. Wa wege ŋga pàa furu ki ni, a pè si murugu wi tirige wa go nawa, wo la pye ma sinlɛ wi yarisinlɛgɛ ki na.
5 Naa Zhezu wìla kaa ki leele pe tagawa pi yan, a wì si murugu wi pye fɔ: «Na pyɔ, ma kapere ti kala yaga ma na!»
6 Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pèle la pye ma cɛn le ki laga ki na. Naa poro la kaa ko sɛnrɛ to logo, a pe nɛɛ ki jate wa pe nawa, nɛɛ yuun fɔ:
7 «Kì pye mɛlɛ, ki naŋa ŋa wi nɛɛ para yɛɛn! Wila Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo. Ambɔ wi mbe ya mbe lere kapere kala yaga wi na, na Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba ma?»
8 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Zhezu wì si pe nawa jatere wi jɛn, mɛɛ pe pye fɔ: «Yaga kaa ki jatere cɛnlɛ ŋa wi piin.
9 Mbe murugu wi pye mbe yo fɔ: ‹Ma kapere ti kala yaga ma na›, nakoma: ‹Yiri mɔɔ yarisinlɛgɛ ki lɛ maa tanri›, ti shyɛn ti ni, kikiin yowo pi tanla ma wɛ†?»
10 Ɛɛn fɔ, mila jaa yege jɛn fɔ yawa yɛn Lere wi Pinambyɔ wi ni laga tara ti na, mbaa leele pe kapere ti kala yari pe na.
11 Kona, a wì si murugu wi pye fɔ: «Mila ki yuun ma kan, yiri ma yere, ma yarisinlɛgɛ ki lɛ maa kee ma go.»
12 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, ma yala pe ni fuun pàa pye naa wele, a murugu wì si yiri ma yere, maa yarisinlɛgɛ ki lɛ, mɛɛ kari. A kì si pe ni fuun pe pari. A pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogo na yuun fɔ: «We fa ŋga ki cɛnlɛ ka yan.»

Zhezu wìla naŋa ŋa pàa pye na yinri Levi wi yeri wi pye wi fɔrɔgɔfɔ (Mati 9.9-13; Luki 5.27-32)

13 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si sɔngɔrɔ naa wa Galile lɔgbɔgɔ yɔn ki yeri. Lelɛgɛrɛ la pye na paan wi kɔrɔgɔ, a wila pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
14 Naa wìla kaa na toro, a wì si saa Alife wi pinambyɔ Levi wi yan. Wìla pye ma cɛn wa wi tunŋgo pyesaga, wa nizara shɔgo ki ni. A Zhezu wì suu pye fɔ: «Taga na na.»
A Levi wì si yiri, mɛɛ taga wi na.
15 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si saa li wa Levi wi go. Nizara shɔfɛnnɛ lɛgɛrɛ la pinlɛ ma li Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni fun, konaa kapere pyefɛnnɛ pele ni. Ki leele cɛnlɛ poro lɛgɛrɛ pàa taga wi na.
16 Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ mbele pàa pye Fariziye ŋgbelege ki ni, naa pàa kaa wi yan wila nii nizara shɔfɛnnɛ poro naa kapere pyefɛnnɛ pe ni, a pè suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a wi nɛɛ nii nizara shɔfɛnnɛ poro naa kapere pyefɛnnɛ† pe ni?»
17 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo pe yeri, a wì si pe pye fɔ: «Leele mbele pe yɛn ŋgbaanla, poro ma pe maa wɛrɛ pyefɔ jaa. Ɛɛn fɔ, yambala poro pe maa wɛrɛ pyefɔ jaa. Mii pan mbe mbele paa pe yɛɛ jate pe sin poro yeri. Ɛɛn fɔ, kapere pyefɛnnɛ poro mì pan mbe yeri, jaŋgo pe ta pe pe kapere pyege ki yaga.»

Zhezu wo naa yeŋge lege sɛnrɛ (Mati 9.14-17; Luki 5.33-39)

18 Pilige ka, Zhan Batisi wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa Fariziye pe ni, pàa pye yeŋge. A leele pèle si pan ma Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na Zhan fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa

† **2:9 2.9:** Zhezu wìla pye naga nari ma yo mbe kapere ti kala yaga konaa mbe lere sagala, ki pyewe woro ma tanla. Ti ni fuun shyɛn ti yɛn ma yala ma pye mbapyewe leele pe yeri, konaa ma pye ma yala, a ti pyewe tanla Yɛnŋɛlɛ li yeri. † **2:16 2.16:** Luki 15.2; 19.7

Fariziye woolo pe ni, poro mɛɛ na yeŋge nii, ma si yala, mboro fɔrɔgɔfɛnnɛ poro nɛɛ yeŋge le?»

19 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye nawa po ni jayire nɔgɔ, japɔlɔ wi wɛnnɛ pe mbe ya je mbe yo pe se li, mbe poro naa japɔlɔ wi ni pe ta laga nuŋgba wi le? Ayoo. Mbe pe ta laga nuŋgba poro naa japɔlɔ wi ni, pe se yeŋge le.

20 Ɛɛn fɔ, wagati wa wa na paan, ŋa ni pe yaa ka japɔlɔ wi wɔ wa pe sɔgɔwɔ, pa kona pe yaa la yeŋge nii. (Ko ki yɛn paa mi naa na fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni we wogo ki yɛn.)

21 «Lere na parifɔnŋgɔ parisanga yɔli tondara lɛgɛ na. Na ma kaga pye ma, parisanfɔnŋgɔ ki ma tondara lɛgɛ ki kanŋgeyɛgɛ nuŋgba wali maga laga. Pa kona ki ma wali ma tijanga.

22 Lere na sinmɛ tipiriwe le sɛlɛgɛ kashara lɛrɛ ni. Na ma kaga pye ma, sinmɛ tipiriwe pi ma kaa kashara ti walagi ma wo, kashara ti ma jɔgɔ. Ɛɛn fɔ, ma ma sinmɛ tipiriwe pi le sɛlɛgɛ kashara fɔnndɔ† ni.»

Zhezu wo naa Zhufuye cɛnpilige ki ni (Mati 12.1-8; Luki 6.1-5)

23 Cɛnpilige ka ni, Zhezu wìla pye na toro shɔgɔlɔ kɛrɛ ta nawa. A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ ki shɔgɔlɔ sheshegele kele kɔɔn konɔ yɔn ki na†.

24 Naa Fariziye pàa kaa ko yan ma, a pè si Zhezu wi yewe ma suu pye fɔ: «Wele, kala na lii daga mbe pye cɛnpilige ki ni, yiŋgi na, a ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ lo piin?»

25 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye faga kara mbege yan wi le? Ŋga Davidi wìla pye cɛnpilige ka ni wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, naa fuŋgo kìla pe yigi ma yala yaakara sila pye pe yeri we.

26 Wìla ye wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, buru ŋa pàa wɔ saraga li yeri ma wa ka, wo ŋa wi sila daga lere mbe wa ka, ndɛɛ saraga wɔfɛnnɛ poro nuŋgba we, ma wa kan fun wi pinlɛyɛɛnlɛ† pe yeri. Ki sanga wi ni, Abiyatari wo wìla pye saraga wɔfɛnnɛ to.»

27 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Cɛnpilige kìla tɛgɛ leele pe yɔnwɔ po kala na. Ɛɛn fɔ, lere wi sila gbegele cɛnpilige ko kan.

28 Ki kala na, Lere wi Pinambyɔ wi yɛn cɛnpilige ki fɔ yɛrɛ.»

3

Cɛnpilige ka ni Zhezu wìla naŋa wa sagala, wi kɛɛ kìla shɔ wi na (Mati 12.9-14; Luki 6.6-11)

1 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si sɔngɔrɔ naa wa shɛrigo. Naŋa wà la pye wa, wi kɛɛ kìla shɔ wi na.

2 Leele mbele pàa pye wa, pàa pye na Zhezu wi wele jɛŋgɛ, na kaa pye wi mbe naŋa wi sagala cɛnpilige ki ni, jaŋgo pe baga wi na pe yo wi kapege pye.

3 A Zhezu wì si naŋa ŋa wi kɛɛ kìla shɔ wi na wi pye fɔ: «Yiri ma yere le pe sɔgɔwɔ.»

4 A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «We lasiri wì yo mɛlɛ? Ki daga ma kajɛŋgɛ pye cɛnpilige ki ni lee, nakoma ma kapege pye? Ma lere shɔ lee, nakoma ma lere gbo?» Ɛɛn fɔ, a pè si pyeri.

5 A Zhezu wì si pe ni fuun pe wele naŋgbanwa ni. Kìla yɛsanga wa wi na pe kotoŋgbanga ki kala na. A wì si naŋa wi pye fɔ: «Ma kɛɛ ki sanga!»

A naŋa wì suu kɛɛ ki sanga, a kì si sagala.

6 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Fariziye pè si yiri wa shɛrigo, mɛɛ saa pe yɛɛ gbo-golo poro naa mbele pàa taga wunlunaŋa Erɔdi wi na pe ni, ma pe yɛɛ yan paa pe mbege yigi yɛgɛ ŋga na, mbe ta mbe Zhezu wi gbo we.

Lelɛgɛrɛ la pan Zhezu wi kɔrɔgɔ

7 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si yiri ma kari wa Galile lɔgbɔgɔ ki yeri wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni. A janwa gbɔlɔ là si taga pe na ma kari. Ki leele pèle la yiri wa Galile naa Zhude tara.

† **2:22 2.21-22:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ leele pe daga mbe pe faa kapyere tijangara ti yaga mbe kanŋga fɔnŋgɔ. † **2:23 2.23:** Dete 23.26 † **2:26 2.26:** Levi 24.5-9; 1 Sami 21.1-6

8 A pèle yiri wa Zheruzalɛmu. A pèle
yiri wa Idume tara naa Zhuridɛn gbaan
puŋgo tara ti ni. A pèle yiri wa Tiri naa
Sidɔn cara ti kanŋgara na cara ti ni. Ki
janwa gbɔlɔ làa pan Zhezu wi kɔrɔgɔ,
katugu ŋga fuun wìla pye na piin pàa pye
naga nuru.
9 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye ma
yo pe tɔnmɔkɔrɔ jɛɛlɛ la yaga le wi kan,
wi ta wi ye wa li ni, jaŋgo janwa wiga kaa
wɔnrɔgɔ mboo jori.
10 Naa Zhezu wìla pye na lelɛgɛrɛ
sagala, ki kala na, yambala lɛgɛrɛ la pye
na gbinri na kee wi kɔrɔgɔ, mbe ta mbe
jiri wi na mbe sagala.
11 Sanga o sanga yinnɛ tipegele ke ka
Zhezu wi yan, ke ma kanŋguuro kan wi
jegele, nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «Ma yɛn
Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ!»
12 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì sigi yo maga ŋgban
ke ni, ma yo kaga kaa naga leele pe na.

Fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn mbele Zhezu wìla wɔ
(Mati 10.1-4; Luki 6.12-16)

13 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si lugu
yanwiga ka na. Leele mbele wìla pye na
jaa, a wì si pe yeri. A pè si kari wi kɔrɔgɔ.
14 A wì si leele kɛ ma yiri shyɛn wɔ ma
yo poro mbe koro wi ni, wila pe tunnu pe
saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun,
15 mbe fanŋga kan pe yeri paa yinnɛ
tipegele ke puro paa ke woo leele pe ni.
16 Leele kɛ ma yiri shyɛn mbele wìla wɔ,
pe mɛrɛ ti nda: Simɔ, a Zhezu wùu mɛgɛ
taga naa yinri Pyɛri;
17 naa Zebede pinambiile shyɛn Zhaki
naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Zhan. A Zhezu
wi pe mɛgɛ taga ma yo: Bowanɛrizhɛ,
ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe yɛn paa Yɛnŋɛlɛ
gbanlaga yɛn;
18 naa Andire, naa Filipu, naa
Baritelemi, naa Matiye, naa Toma, naa
Alife pinambyɔ Zhaki, naa Tade, naa Simɔ
Zelɔti,
19 konaa Zhudasi Izikariyɔti. Wo wìla
kaa Zhezu wi le wi mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ.

Zhezu wi go woolo paa jaa saa lɛ mbe kari wi ni

20 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si sɔngɔrɔ
ma pan wa go. A janwa gbɔlɔ là si
gbogolo wa wi tanla, fɔ Zhezu wo naa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pe sila wagati ta mbe li
yɛrɛ.
21 Naa Zhezu wi go woolo pàa kaa ki
wogo ki logo, a pè si pan mboo lɛ mbe kari
wi ni, katugu pàa pye na yuun fɔ: «Wi go
kì yiri.»

Zhezu wìla mbele pàa sɛnpere yo wi na pe yɔn sogo
(Mati 12.22-32; Luki 11.14-23; 12.10)

22 Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ mbele pàa yiri
wa Zheruzalɛmu, pe nɛɛ yuun fɔ: «Yinnɛ
tipegele ke to Beyɛzebuli wo wì ye wi ni.
Wo fanŋga na wila yinnɛ tipegele ke puro
na ke woo leele pe ni.»
23 Kona, a Zhezu wì si pe yeri, mɛɛ
yomiyɛgɛlɛ kele wa pe kan, ma yo fɔ:
«Sɔtanla wi mbe ya mbaa wi yɛɛ puro
mɛlɛ?
24 Na wunluwɔ mba ka kɔn shyɛn mbe
yiri pi yɛɛ kɔrɔgɔ, ki wunluwɔ pi se ya
cɛn.
25 Na sege ŋga ka kɔn shyɛn mbe yiri ki
yɛɛ kɔrɔgɔ, ki sege ki ma jɔgɔ.
26 Ki kala na, Sɔtanla fun, wiga yiri wi
yɛɛ kɔrɔgɔ, wi wunluwɔ pi ma kɔn shyɛn,
pila ya fanŋga ta mbe cɛn. Ɛɛn fɔ, wi
fanŋga ki ma kɔ.
27 «Lere se ya ye leŋgbaan wa go mboo
kɛɛ yaara ti lɛ, na wii keli mboo pɔ gbɛn.
Ɛɛn fɔ, na wi kaa pɔ mbe kɔ, wi mɛɛ ya
maa go yaara ti ni fuun ti lɛ.
28 «Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, leele pe kapere ti ni fuun ti mbe
ya kala yaga pe na, mbe pinlɛ Yɛnŋɛlɛ li
mɛjɔɔgɔ sɛnrɛ nda fuun paa yuun ti ni.
29 Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka Yinnɛkpoyi li
mɛgɛ ki jɔgɔ, ki kapege ki se kala yaga wi
na fyew, katugu wì kapege mbakɔgɔ pye.»
30 Zhezu wìla ko yo ma, katugu pàa pye
naga yuun ma yo fɔ: Yinnɛ tipele yɛn wi
ni.

Zhezu wi nɔ naa wi nɔsepiile pe ni pàa pye naa lagajaa
(Mati 12.46-50; Luki 8.19-21)

31 Kona, a Zhezu wi nɔ naa wi nɔsepiile
nambala pè si pan ma yere wa funwa na,
mɛɛ lere wa tun wa go ma yo wuu yeri pe
kan.

32 Janwa wìla pye ma cɛn ma Zhezu wi
maga, a pè suu pye fɔ: «Ma nɔ naa ma
nɔsepiile nambala, naa ma nɔsepiile jɛɛlɛ
pe yɛn wa funwa na, paa ma kala yewe.»
33 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ambɔ wi yɛn
na nɔ naa na nɔsepiile nambala poro?»
34 Leele mbele pàa pye ma cɛn maa
maga, a wì si poro wele, ma sho fɔ: «Na
nɔ naa na nɔsepiile nambala poro wɛlɛ
mbele wele.
35 Katugu lere ŋa fuun wi yɛn na
Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li piin, wo wi
yɛn na nɔsepyɔ lenaŋa naa na nɔsepyɔ
sumboro, naa na nɔ.»

4

Yariluguro fɔ yomiyɛlɛ (Mati 13.1-9; Luki 8.4-8)

1 Kona, a Zhezu wi nɛɛ leele pe nari naa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa Galile lɔgbɔgɔ yɔn
ki na. A janwa gbɔlɔ là si pan ma gbogolo
wa wi tanla, a wì si ye ma cɛn tɔnmɔkɔrɔ
ka ni wa tɔnmɔ pi go na. A janwa wo si
koro le tara, le tɔnmɔ pi yɔn na.
2 Wìla yarilɛgɛrɛ naga pe na yomiyɛgɛlɛ
ni. Wa ki nagawa pi ni, wìla pe pye fɔ:
3 «Yaa nuru na yeri! Naŋa wà la yiri ma
kari saa yariluguro lugu wi kɛrɛ paa yɛgɛ
ŋga na pe maa mali wi waa.
4 Maa ta wila ti yanragi, a yariluguro tà
si to wa konɔ li yɔn na. A sannjɛrɛ si pan
mari yɔli.
5 A tà to yaanŋguro laga na, tara sila
pye le ma jɛŋgɛ. A tì si fi fyaw, katugu
tara ti sila pye ma jugo le.
6 Ɛɛn fɔ, naa yɔnlɔ kìla kaa yiri na yaa,
a tì si waga, katugu ninde jɛndɛ sila pye
ti na.
7 A tà to wuuro sɔgɔwɔ ma fi. A wuuro
tì si yiri mari yigi, tii sɛ.
8 A tà si to wa tara jɛndɛ ti na, ma fi ma
yiri ma lɛ, mɛɛ sɛ. A tà sɛ pyɔ nafa ma
yiri kɛ, a tà sɛ pyɔ nafa taanri. A tà sɛ
pyɔ cɛnmɛ.»
9 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Nuŋgbogolo
ka pye ŋa na, wi ke jan wila nuru!»

Zhezu wìla pye na yomiyɛgɛlɛ ke waa kɔrɔ ŋa na wi ŋa (Mati 13.10-17; Luki 8.9-10)

10 Naa Zhezu wìla kaa lali janwa wi ni,
leele mbele pàa pye wa wi tanla poro naa
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe ni, pè
suu yewe yomiyɛgɛlɛ ke kɔrɔ wi ni.
11 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋgundo
sɛnrɛ nda ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li wun-
luwɔ pi wogo na, pa Yɛnŋɛlɛ lìri kan yoro
yeri, a yèri jɛn. Ɛɛn fɔ, leele sanmbala
poro na, pe maa kagala ke ni fuun ke nuru
yomiyɛgɛlɛ ni,
12 jaŋgo:

Pe ya paa wele jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, paga kaa yaan.
Pe ya paa nuru jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, paga kaa ti kɔrɔ jɛnni.
Nakoma pe mbe ka kanŋga mbe pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ
li ta li pe kapere ti kala yaga pe na!»†

Zhezu wìla yariluguro fɔ wi yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo (Mati 13.18-23; Luki 8.11-15)

13 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na yee
yomiyɛlɛ na lo kɔrɔ wo jɛn, ye mbe ya
yomiyɛgɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke kɔrɔ
wi jɛn mɛlɛ?
14 Yariluguro fɔ wì yariluguro nda yan-
ragi, to ti yɛn Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ re.
15 Leele pele yɛn paa konɔ yɔn laga
ŋga yariluguro tì to wa ki yɛn. Na paga
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo mbe kɔ, Sɔtanla wi
mɛɛ pan teere, mbe siri wɔ wa pe nawa.
16 Yariluguro tì to yaanŋguro laga ŋga
na ma fi fyaw, ko ki yɛn paa leele mbele
pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo ma yɛnlɛ ti na
fyaw nayinmɛ ni.
17 Ɛɛn fɔ, paa ti yaga ti cɛnsaga ta wa
pe nawa. Pe ma taga ti na wagati jɛnri ni.
Na jorowo ka gbɔn pe na, nakoma leele
pe kaa pe jɔlɔ ki sɛnrɛ ti kala na, pe mɛɛ
je ti na.
18 Yariluguro tì to wuuro laga ŋga na, ko
ki yɛn paa leele mbele pè Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti
logo.
19 Ɛɛn fɔ, ki dunruya ŋa wi jatere lɛgɛrɛ,
to naa penjagbɔrɔ nda ti maa pe fanla na
pe punŋgu, naa jogo yaara sannda cɛnlɛ
pyew ti ma ki sɛnrɛ ti shɔ pe yeri, tila ya
kala yɔn.

† **4:12 4.12:** Eza 6.9-10; Zhan 12.40; Kapye 28.27; Ɔrɔmu 11.18

20 Tara jɛndɛ woro to ti yɛn paa leele
mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo ma
yɛnlɛ ti na, ma piile sɛ. Ki piile pele ma
pe nafa ma yiri kɛ kɛ sɛ. Pele ma pe
nafa taanrindaanri sɛ. Pele ma pe cɛnmɛ
cɛnmɛ sɛ.»

Fitanla yomiyɛlɛ (Luki 8.16-18)

21 A Zhezu wì si nuru naa ma pe pye fɔ:
«Lere ma fitanla mu mbe kpoŋgbo jiile
wi na, nakoma mboo le sinlɛyaraga nɔgɔ
le? Mì yo pe maa mu mboo tɛgɛ wa fitanla
tɛgɛsaga.
22 Ko ki naga ma yo kala na fuun li yɛn
ma lara, li yaa ka yiri funwa na. Kala na
fuun li yɛn ŋgundo, li yaa ka jɛn.
23 Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan
wila nuru jɛŋgɛ.»
24 A wì si nuru naa ma pe pye fɔ:
«Sɛnrɛ nda mila yuun, ye yɛgɛ to yaa ti
nuru! Jɛnɛ na ye ma tɛgɛ na tinwi leele
sanmbala pe kan, lo yɔngɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa
ka tɛgɛ mbe tiwi ye kan, fɔ mbe ka taga
wa ye wogo ki na.
25 Katugu yaraga yɛn ŋa fuun yeri, pe
yaa ka taga wi kan. Ɛɛn fɔ, yaraga woro
ŋa fuun yeri, jɛnri jate ŋa wi yɛn wi yeri,
pe yaa kaa shɔ wi yeri.»

Yariluguro pyɔ ŋa wi ma fi wi yɛ wi yomiyɛlɛ

26 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pi yɛn paa yaraga ŋga yɛn ki
ŋga: Naŋa wà la saa yariluguro lugu wi
kɛrɛ.
27 Ti luguŋgɔlɔ, wila wɔnlɔ wi yo, wi
yɛn yɛnŋɛ wi yo, yɔnlɔ naa yembinɛ,
yariluguro ti ma fi na lee na kee. Ki maa
piin yɛgɛ ŋga na, wila ka jɛn ki ni.
28 Tara to ti ma yariluguro ti pye ti ma fi.
Ki koŋgbanŋga ki na, wɛrɛ to ti ma keli
ma yiri. Ko puŋgo na, ti mɛɛ sheshegele
wɔ, mbe si pire le.
29 Ti pire tiga ka yanlaga sanga ŋa ni,
pe mɛɛ mali kɔngbeŋgele ke lɛ, mbe siri
kɔn, katugu ti kɔnsanga wì gbɔn.»

Mutari tige pile yomiyɛlɛ (Mati 13.31-32,34; Luki 13.18-19)

30 A Zhezu wì sho naa fɔ: «We mbe
ya Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi taanla yiŋgi
ni? Yiŋgi yomiyɛlɛ we mbe ya wa mboo
naga?
31 Pi yɛn paa mutari tige pile yɛn.
Na paga li lugu wa tara, lo li ma pye
yariluguro ti ni fuun jɛɛlɛ le laga tara
lombondo ti ni.
32 Ɛɛn fɔ, na paga li lugu mbe kɔ, li ma
fi ma yiri ma gbɔgɔ ma wɛ sɛrɛ tire ti
ni fuun ti na. Li ma njere wɔ tugbɔɔrɔ
fɔ sannjɛrɛ ti mbe ya mbe sere pɔ wa ti
yinmɛ† pi ni.»
33 Kì pye ma, Zhezu wìla pye na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti yuun leele pe kan yomiyɛgɛlɛ
lɛgɛrɛ ni paa ki wolo na li yɛn. Wìla pye
na ke waa pe kan, na yala ŋgele pe mbaa
ya mbaa ke kɔrɔ jɛnni.
34 Wi sila pye na para leele pe ni, na
yomiyɛgɛlɛ la ma. Ɛɛn fɔ, na wiga ka pye
wi yɛ wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, wi mɛɛ
ke kɔrɔ wi yo ma poro kan.

Zhezu wìla tifɛliŋgbɔgɔ ka yerege (Mati 8.23-27; Luki 8.22-25)

35 Ki pilige nuŋgba ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni, a
Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye
pan we lɔgbɔgɔ ki kɔn we yiri wa ki kɛɛ
ŋga na!»
36 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si yiri le janwa
wi tanla, mɛɛ saa ye wa tɔnmɔkɔrɔ ŋga
Zhezu wìla pye ma cɛn ki ni, mɛɛ kari wi
ni. Leele pèle la taga pe na tɔnmɔkɔɔrɔ
ta ni.
37 Sanni jɛnri, a tifɛliŋgbɔgɔ kà si yiri
nɛɛ gbɔɔn wa lɔgbɔgɔ ki ni. A tɔnmɔ pi
nɛɛ kɔɔn na yiin wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, fɔ a
kila jaa mbe yin.
38 Zhezu wo la pye ma sinlɛ wa
tɔnmɔkɔrɔ ki nawa wa puŋgo na, ma
go gbɔn yuŋgbɔngɔ na, na wɔnlɔ. A wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si saa wi yɛn, ma suu pye
fɔ: «We Nagafɔ, we yaa ku. We kunwɔ pii
ma jori wi le?»
39 A wì si yɛn, mɛɛ para ŋgbanga
tifɛlɛgɛ ki na, mɛɛ lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi pye
fɔ: «Yere yɛw, ma pyeri!» A tifɛlɛgɛ kì si
yere, a tɔnmɔ pì si pyeri dinw.
40 A wì si kanŋga maa fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ fyɛ ma? Ye fa
tagawa ta bere?»

† **4:32 4.32:** Eze 17.23; Dani 4.9-18

41 Ɛɛn fɔ, pàa fyɛ fɔ ma toro, nɛɛ pe yɛɛ
yewe na yuun fɔ: «E! Yiŋgi lere cɛnlɛ wi
ŋa yɛɛn, ali tifɛlɛgɛ ko naa lɔgbɔgɔ tɔnmɔ
pi ni, tila wi sɛnrɛ ti nuru?»

5

Zhezu wìla naŋa wa sagala,
yinnɛ tipele la pye wi ni
(Mati 8.28-34; Luki 8.26-39)

1 Kona, a pè si gbɔn wa lɔgbɔgɔ ki kɛɛ
sanŋga ki na, wa Gerasa tara fɛnnɛ pe
tara.
2 A Zhezu wì si tigi ma yiri wa
tɔnmɔkɔrɔ ki ni, le ki yɔngɔlɔ ke ni, a
naŋa wà si yiri fanra laga ka ni, mɛɛ pan
mboo fili. Yinnɛ tipele làa pye ki naŋa wi
ni.
3 Pa wìla pye na cɛɛn wa fanra laga ki
ni. Lere saa ya mboo pɔ, ali jɔrɔgɔ ni yɛrɛ.
4 Wagati lɛgɛrɛ na, pe ma tugurɔn le
wi tɔɔrɔ ti na, maa pɔ jɔrɔgɔ ni. Ɛɛn
fɔ, wi ma tugurɔn ti kaari, ma jɔrɔgɔ wi
kɔn. Fanŋga sila pye lere ni mbe ya mboo
mara.
5 Kìla pye wagati pyew, sɔnlɔ naa yem-
binɛ, wi ma pye wa fanra ti sɔgɔwɔ konaa
yanwira ti na, na jɔrɔgi wa, naa yɛɛ
wɛlɛgi sinndɛɛrɛ ti na.
6 Naa wìla kaa Zhezu wi yan wa lege, a
wì si fe ma saa wi fili, ma kanŋguuro kan
wi jegele,
7 mɛɛ jɔrɔgɔ ŋgbanga ma yo fɔ: «Yiŋgi
ki yɛn mi naa mboro we sɔgɔwɔ, Zhezu,
mboro ŋa ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na yaara ti
ni fuun ti go na li Pinambyɔ? Mila ma
yɛnri Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, maga kanla
le jɔlɔgɔ!»
8 Wìla ko yo ma, katugu Zhezu wìla ki
konɔ kan wi yeri ma yo fɔ: «Yinnɛ tipele,
wɔ ki naŋa ŋa wi ni!»
9 A Zhezu wì si naŋa wi yewe ma yo fɔ:
«Pe maa ma yinri mɛlɛ?»
A wì sho fɔ: «Pe maa na yinri: Janwa,
katugu we yɛn ma lɛgɛ.»
10 A wì si Zhezu wi yɛnri ŋgbanga, ma
yo wiga ka pe purɔ mbe pe wɔ wa ki tara
ti ni.
11 Cɛɛlɛ ŋgbelege kà la pye wa yanwiga
ki tanla, na kaa.
12 A yinnɛ tipegele kè si Zhezu wi yɛnri,
ma yo fɔ: «We torogo we sa ye wa cɛɛlɛ
mbele pe ni.»
13 A Zhezu wì si konɔ kan ke yeri. Kona,
a yinnɛ tipegele kè si wɔ naŋa wi ni, mɛɛ
saa ye cɛɛlɛ pe ni. A cɛɛlɛ pe ni fuun pè si
fe ma tigi wa yanwiga ki tigiwɛn lapege ki
na, ma toori wa lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi ni ma
ku. Cɛɛlɛ mbele pàa ku, pàa cɛlɛ waga
shyɛn (2 000) yɔn ko tin.
14 A cɛɛlɛ kɔnrifɛnnɛ pè si fe ma saa na
ŋga kìla pye ki yari wa cagbɔrɔ to naa
kɛɛrɛ ti ni. Ŋga kìla pye, a leele pe nɛɛ
paan naga wele.
15 Naa pàa kaa gbɔn wa Zhezu wi tanla,
a pè si saa naŋa ŋa yinnɛ tipegele lɛgɛrɛ
kàa pye wi ni wi yan, wìla yaripɔrɔ le ma
cɛn. Wi jatere wìla pye ma cɛn wi na fɔ
jɛŋgɛ. A leele pè si fyɛ.
16 Kala na làa yinnɛ tipegele fɔ wo naa
cɛɛlɛ pe ta, leele mbele pàa li yan, a pe
nɛɛ li yɛgɛ yuun na sanmbala pe kaan.
17 Kona, a pe nɛɛ Zhezu wi yɛnri ma yo
wi wɔ wa pe tara.
18 Naa Zhezu wila kaa na yiin wa
tɔnmɔkɔrɔ ki ni, naŋa ŋa yinnɛ tipegele
kàa wɔ wi ni, a wì suu yɛnri ma yo wi
yaa koro wi ni.
19 Zhezu wi sila yere ki na, ɛɛn fɔ, a wì
suu pye fɔ: «Sɔngɔrɔ maa kee ma woolo
pe kɔrɔgɔ. Ma Fɔ wɔ̀ɔn yinriwɛ ta, ma
ŋga pye mɔɔ kan, ma saga yɛgɛ yo ma pe
kan.»
20 A wì si kari wa Dekapole tara, mɛɛ
saa na ŋga Zhezu wì pye maa kan ki yari.
Mbele fuun pàa ki logo, pàa pye na kawa.

Zhayiru wi sumborombyɔ wo
naa jɛlɛ ŋa wìla jiri Zhezu
wi derege ki na pe sɛnrɛ re
(Mati 9.18-26; Luki 8.40-56)

21 A Zhezu wì si sɔngɔrɔ naa wa lɔgbɔgɔ
ki kɛɛ sanŋga ki na, wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni.
A janwa gbɔlɔ là si gbogolo wa wi tanla
maa maga. Wìla pye le lɔgbɔgɔ ki yɔn na.
22 A shɛrigo to wà si pan wi kɔrɔgɔ,
pàa pye naa yinri Zhayiru. Naa wìla kaa
Zhezu wi yan, a wì si kanŋguuro kan le
wi nɔgɔ,
23 maa yɛnri jɛŋgɛ, ma yo fɔ: «Na
sumborombile laa kuun. Ki kala na,

shokari wa na yeri, ma sɔɔn kɛyɛn yi taga
li na li ta li sagala, li yinwege ta.»
24 A Zhezu wì si pinlɛ wi ni ma kari.
A janwa gbɔlɔ lì si taga wi na, naa jiire
lagapyew.
25 Wa ki janwa wi ni, jɛlɛ wà la pye wa.
Kasanwa wogo yama la pye wi na. Pìla
yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ta wi na.
26 Ki jɛlɛ wìla jɔlɔ jɛŋgɛ wɛrɛ pyefɛnnɛ
lɛgɛrɛ yeri. A wi kɛɛ yaara ti ni fuun tì
saa kɔ. Ɛɛn fɔ, wi yama pi sila pye na
mbɔnrɔgi, pìla pye na seregi na kee wi.
27 Naa wìla kaa Zhezu wi sɛnrɛ logo, a
wì si pan wa janwa wi ni, wa Zhezu wi
puŋgo na, mɛɛ jiri wi derege ki na.
28 Katugu wìla pye naga yuun wa wi
nawa fɔ: «Na ŋga jiri wi derege ko na
jɛnri okɛ, pa mi yaa sagala.»
29 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi
kasanwa wogo yama pì si kɔ. A wìgi jɛn
wa wi wire ti ni ma yo wì sagala.
30 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Zhezu
wìgi jɛn wi yɛ ma yo fanŋga kà wɔ wi
ni. A wì si wa ma kanŋga wa janwa
wi sɔgɔwɔ, ma sho fɔ: «Ambɔ wì jiri na
derege ki na?»
31 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ wà suu pye fɔ: «Na
ma janwa wi yan wila ma jiire lagapyew
yɛɛn, a ma nɛɛ yewe ma yo: Ambɔ wi jiri
na na?»
32 A wì si welewele maa yɛɛ maga, mbe
ta mbege pyefɔ wi jɛn.
33 A jɛlɛ wi nɛɛ fyɛ na seri, katugu ŋga
kìla pye wi na, wìla ki jɛn. A wì si pan
ma kanŋguuro kan le Zhezu wi nɔgɔ, mɛɛ
ŋga kìla pye ki kaselege ki ni fuun ki yo
maa kan.
34 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na sum-
borombyɔ, ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ. Ta kee
yɛyinŋge na, ma yama pi kɔ ma na.»
35 Ma Zhezu wi ta wìla pye na para bere,
a pitunmbolo pèle si yiri wa shɛrigo to
Zhayiru wi go ma pan, mɛɛ Zhayiru wi
pye fɔ: «Ma sumborombyɔ wì ku makɔ,
yiŋgi na, a ma nɛɛ we Nagafɔ wi tege naa
bere?»
36 Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila pye na poro
sɛnyoro to wele. A wì si Zhayiru wi pye
fɔ: «Maga ka fyɛ. Taga na na ko cɛ.»
37 Zhezu wi sila yɛnlɛ lere wa kpɛ mbe
pinlɛ wi ni, ndɛɛ Pyɛri naa Zhaki naa wi
nɔsepyɔ Zhan poro pàa kari wi ni.
38 Naa pàa ka saa gbɔn wa shɛrigo to
wi go, a Zhezu wì si janwa gbɔlɔ la yan
wa laa tinni. Ki leele pàa pye na gbele na
jɔrɔgi ŋgbanga.
39 A Zhezu wì si ye wa go, mɛɛ pe pye fɔ:
«Yiŋgi na, a ye nɛɛ tinni na gbele yɛɛn?
Pyɔ wii ku, ɛɛn fɔ, wila wɔnlɔ wi.»
40 Naa wìla kaa to yo ma, a leele pe nɛɛ
tɛgɛ wi na. Kona, a Zhezu wì si pe ni fuun
pe yirige wa funwa na, mɛɛ pyɔ wi to naa
wi nɔ naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ taanri mbele
pàa kari wi ni pe lɛ ma ye pe ni wa pyɔ
wi sinlɛsaga.
41 A wì si pyɔ wi yigi wi kɛɛ ki na, ma
suu pye fɔ: «Talita kumi.» Ko kɔrɔ wo
yɛn fɔ: «Sumborombyɔ, mila ki yuun ma
kan, yɛn ma yiri.»
42 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a sum-
borombyɔ wì si yiri na tanri. Wìla ta yɛlɛ
kɛ ma yiri shyɛn. A kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ.
43 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni
ma yo ŋga wìla pye, paga kaga yo mbe
lere kan. A wì si pe pye ma yo pe pyɔ wi
kan wi ka.

6

Nazarɛti ca fɛnnɛ pe sila taga Zhezu wi na (Mati 13.53-58; Luki 4.16-30)

1 A Zhezu wì si yiri wa ki laga ki na, wìla
yiri ma lɛ ca ŋga ni, a wì si kari wa. Wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pinlɛ wi ni ma kari.
2 Naa cɛnpilige kìla kaa gbɔn, a wì
si kari wa shɛrigo, mɛɛ saa na pe nari
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. Lelɛgɛrɛ laa sɛnyoro
ti logo, a tì pe pari fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ
yuun fɔ: «Wìgi kagala ke ni fuun ke ta
se ma? Yiŋgi tijinliwɛ wi ta ma? Wìla ki
kafɔnŋgɔlɔ ŋgele ke piin mɛlɛ ma?
3 Naga yɛn ma, tire tɛfɔ wo ma wi le?
Wi nɔ wo ma ŋa Mari? Wi nɔsepiile
nambala poro ma Zhaki naa Zhoze, naa
Zhude†, konaa Simɔ? Wi nɔsepiile jɛɛlɛ
poro ma pe yɛn laga we sɔgɔwɔ?» A
Zhezu wi kala lì si pe mbɛn.

† **6:3 6.3:** Kapye 12.17; Gala 1.19; Zhaki 1.1; Zhude 1.1

4 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ pe maa wi gbogo lagapyew, ndɛɛ wi ca woolo, naa wi sefɛnnɛ konaa wi go woolo poro paa laa gbogo.»

5 Pe mbatagawa pi kala na, Zhezu wi sila kafɔnnɔ la kpɛ pye wa pe yeri; ndɛɛ yambala pele wɛlɛ wìla kɛyɛn taga pe na ma pe sagala.

6 Pe mbatagawa pìla wi pari.

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe tun shyɛnzhyɛn (Mati 10.5-15; Luki 9.1-6)

Ko puŋgo na, a Zhezu wì si saa na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun na leele pe kaan wa kanŋgara na cara ti ni.

7 A wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe yeri, nɛɛ pe tunnu shyɛnzhyɛn. Wìla fanŋga kan pe yeri paa yinnɛ tipegele ke puro paa ke woo leele pe ni.

8 A wì si pe pye fɔ: «Na ye kaa kee, yaga ka yaraga ka lɛ, ndɛɛ gbɔtangala. Yaga ka yaakara naa kasha lɛ. Yaga ka penjara le wa ye yɛɛ go na!

9 Ɛɛn fɔ, ye sawira lele, yaga ka deere shyɛnzhyɛn lɛ!»

10 A wì si pe pye naa fɔ: «Yaga sa ye ca ŋga fuun ni, mbe tugu go ŋga ni, ye koro wa ki ni fɔ ye karipilige ki sa gbɔn!

11 Na laga ka woolo ka je mbe yo pe se ye yaara wɔ, nakoma mbe yo pe se logo ye yeri, ye karisaga ye ye tɔɔrɔ gbanŋgban wi pɛpɛ† yoo wo wa ki laga ki na; pa ko yaa pye pe yɛrɛwɛ.»

12 Kì kaa pye ma, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari, mɛɛ saa naga yari leele pe kan na yuun fɔ: «Ye ye kapere ti jɛn, yeri yaga.»

13 Pàa yinnɛ tipegele lɛgɛrɛ purɔ ma ke wɔ leele pe ni, ma sinmɛ fa† yambala lɛgɛrɛ na, a pè sagala.

Zhan Batisi wi kunwɔ we (Mati 14.1-12; Luki 9.7-9)

14 A wunlunaŋa Erɔdi wì si Zhezu wi sɛnrɛ logo, katugu Zhezu wi mɛgɛ kìla yiri lagapyew. Leele pe nɛɛ yuun fɔ: «Zhan Batisi wo wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Ko kì ti wì fanŋga ta na kafɔnŋgɔlɔ piin.»

15 A pele nɛɛ yuun fɔ: «Eli wi.» A pele nɛɛ yuun naa fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa wi, paa faa woolo pe yɛn.»

16 Naa Erɔdi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì sho fɔ: «Zhan ŋa mì kan, a pòo go ki kɔw, wo wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni we.»

17 Erɔdi wo jate wìla leele tun, a pè saa Zhan wi yigi maa pɔ maa le kaso. Wìla ko pye ma, wi jɔnlɔ Filipu wi jɔ Erodiyadi wo kala na, ŋa wìla shɔ wi yeri maa tɛgɛ we;

18 katugu Zhan wìla pye naga yuun Erɔdi wi kan fɔ: «Kii daga mɔɔ jɔnlɔ jɔ wi shɔ wi yeri!»

19 Zhan wìla pye ma Erodiyadi wi mbɛn. A wi nɛɛ jaa mboo gbo. Ɛɛn fɔ, wi saa ya mbege pye Erɔdi wi kala na,

20 katugu Erɔdi wìla pye na fyɛ Zhan wi yɛgɛ. Wìla ki jɛn ma yo wi yɛn lesinŋɛ ma pye kpoyi. A wì suu shɔ, lere kapege ka ka ta mbe gbɔn wi na. Kìla pye, sanga o sanga Zhan wi kaa para, Erɔdi jatere wi ma piri wi na. Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, kìla wi ndanla mbaa nuru wi yeri.

21 Ɛɛn fɔ, Erodiyadi wì si kaa pilitanga ka ta Erɔdi wi sepilige yɛfiile fɛti wa nɔgɔ. Erɔdi wìla sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi legbɔɔlɔ poro naa wi sorodasheele teele naa Galile tara mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pe kan.

22 Ma pe ta wa fɛti wi na, a Erodiyadi wi sumborombyɔ wì si ye wa pe kɔrɔgɔ ma yɔ. A wì si wunlunaŋa Erɔdi wi ndanla, konaa mbele wìla yeri pe ni. A wunlunaŋa wì si sumboro wi pye fɔ: «Yaraga ŋga kɔɔn ndanla, ki naga na na, mi yaa ki kan ma yeri.»

23 A wì si wugu ma yo: «Ma ka yaraga ŋga fuun yɛnri na yeri, mi yaa ki kan ma yeri, ali na kaa pye na wunluwɔ pi walaga yi.»

24 A sumboro wì si yiri, mɛɛ saa wi nɔ wi yewe ma yo fɔ: «Mbe yiŋgi yɛnri!»

A nɔfɔ wì suu pye fɔ: «Zhan Batisi wi go ye.»

25 A sumboro wì si yiri, mɛɛ sɔngɔrɔ wa wunlunaŋa wi yeri, na fyɛɛlɛ, mɛɛ saa wi pye fɔ: «Mila jaa ma Zhan Batisi wi go

† **6:11 6.11:** Mati 10.14; Kapye 13.51; 18.6 † **6:13 6.13:** Faa pàa pye na sinmɛ pi piin paa wɛrɛ yɛn; Eza 1.6; Maki 16.17-18; Luki 10.34; Zhaki 5.14-15.

ki kan na yeri yaapige ka nawa fɔɔnfɔɔn ŋga na.»
26 A wunlunaŋa wì si yɛgɛ san fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, wi saa ya mbe je ki na, wuguro nda wìla wugu wi lifɛnnɛ pe yɛgɛ na ti kala na.
27 Kì kaa pye ma, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wì suu sorodashe wa tun ma yo wi sa Zhan go ki kɔw wi pan ki ni.
28 A sorodashe wì si kari ma saa Zhan go ki kɔw wa kaso, mɛɛ ki le yaapige ka ni ma pan maga kan sumboro wi yeri. A sumboro wì si saa ki kan wi nɔ wi yeri.
29 Naa Zhan fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa ŋga kìla pye wi na ki logo, a pè si saa wi gboo wi lɛ ma saa wi le.

Zhezu wìla nambala waga kaŋgurugo (5 000) kan pè ka
(Mati 14.13-21; Luki 9.10-17; Zhan 6.1-14)

30 A Zhezu wi pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ ma pan ma pe yɛɛ gbogolo wa wi tanla, mɛɛ ŋga pàa pye konaa ŋga pàa naga leele pe na ti yɛgɛ yo maa kan.
31 Leele mbele pàa pye na paan konaa mbele pàa pye na kee Zhezu wi kɔrɔgɔ, pàa lɛgɛ fɔ Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè sila wagati ta yɛrɛ mbe li. Kì kaa pye ma, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye pan we kari wa laga ŋga lere woro wa we, we sa cɛn we wogo jɛnri.»
32 A pè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni na kee laga ka na pe yɛ.
33 Ɛɛn fɔ, lelɛgɛrɛ la pe yan paa kee ma pe jɛn, mɛɛ yiri wa cara ti ni, ma fe tɔɔrɔ na fɔ wa laga ŋga Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pàa pye na kee we. Pàa keli ma gbɔn wa ki laga ki na pe na.
34 Naa Zhezu wìla kaa yiri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ ki janwa gbɔlɔ li yan. A ki leele pe yinriwɛ suu ta fɔ jɛŋgɛ; katugu pàa pye paa simbaala yɛn, mbele kɔnrifɔ† woro pe na. A wi nɛɛ pe nari yarilɛgɛrɛ ni.
35 Naa yɔnlɔ kìla kaa na koo, a Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi tanla, mɛɛ wi pye fɔ: «Wagati wì jerege makɔ. We si yɛn laga gbinri wi ni.
36 Ki kala na, leele pe torogo pe kari wa kɛɛrɛ kapire to naa kanŋgara na cara ti ni, pe sa yaakara lɔ pe ka.»
37 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe yɔn sogo, ma yo fɔ: «Yoro jate ye pe kan pe ka!» A pè sho fɔ: «We sa warifuwe pyɔ cɛnmɛ shyɛn (200) buru lɔ pe kan pe pan pe ka? Ki se ya pye.»
38 Kona, a Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Buru jori wi yɛn ye yeri? Ye sa wele wa?»
Pè si saa wele wa, mɛɛ pan maa pye fɔ: «Buru kaŋgurugo naa ŋgbangala shyɛn ke yɛn laga we yeri.»
39 A Zhezu wì si pe pye ma yo pe leele pe pye pe cɛn, pe gbogolo gbogolo yan tipirige ki na.
40 A leele pè si cɛn ma gbogolo gbogolo. Gbogolosaga ka ma lere cɛnmɛ yɔn ko tin, ka ma lere nafa shyɛn ma yiri kɛ yɔn ko tin.
41 A Zhezu wì si buru kaŋgurugo wi lɛ naa ŋgbangala shyɛn ke ni, maa yɛgɛ ki yirige wa naayeri ma Yɛnŋɛlɛ li shari. Kona, a wì si buru wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri naa ŋgbangala shyɛn ke ni, ma yo peri yɛɛlɛ janwa wi na. A pè siri yɛɛlɛ pe na.
42 A leele pe ni fuun pè ka ma tin.
43 Pè kaa ka ma kɔ, buru kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro to naa ŋgbangala kɔngɔlɔ kɔngɔlɔ ŋgele ni, fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa ti wulo, a tì kanja kɛ ma yiri shyɛn yin.
44 Mbele pàa buru wi ka, nambala pàa pye lere waga kaŋgurugo (5 000).

Zhezu wìla tanga tɔnmɔ na
(Mati 14.22-33; Zhan 6.15-21)

45 Ko puŋgo na naa jɛnri, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ŋgbanga ma yo pe ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, pe keli pe lɔgbɔgɔ ki kɔn wi na, pe kari wa ki kɛɛ ŋga na, wa Betisayida ca ki yeri; sanni wo jate wì sa janwa wi torogo wila kee.
46 Naa wìla kaa janwa wi torogo, a wì si kari yanwiga ka go na sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
47 Naa yembinɛ làa kaa wɔ, tɔnmɔkɔrɔ kìla pye wa lɔgbɔgɔ ki nandogomɔ, Zhezu wo nuŋgba wìla pye wa tara ti na.

† **6:34 6.34:** Nɔmbu 27.17; 1 Wunlu 22.17; Mati 9.36; Maki 14.27

48 A wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yan tɔnmɔkɔrɔ ki piriwɛn pìla pye ma ŋgban pe yeri, katugu tifɛlɛgɛ kìla pye na gbɔɔn na pe sɔngɔrɔ. Naa ŋgopɛnɛ koŋgbanmbala gbeleyɛgɛ kìla kaa yɔngɔ, a Zhezu wì si yiri le nɛɛ kee wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, na tanri tɔnmɔ pi na. Wìla pye na jaa mbe pe toro.
49 Ɛɛn fɔ, naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa wi yan wila tanri tɔnmɔ pi na, a pè sigi yan ndɛɛ gboo yinnɛ li. A pe nɛɛ gbele ŋgbanga;
50 katugu pe ni fuun pàa wi yan, a pe sunndoro tì si kɔn pe na. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye kotogo le ye yɛɛ ni, muwi, yaga ka fyɛ!»
51 A wì si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni pe kɔrɔgɔ, a tifɛlɛgɛ kì si yere. A kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ;
52 katugu buru wogo ki na, kafɔnnɔ na wìla pye, pe sila li yɛgɛ jɛn, pe tijinliwɛ pi sila ya mbeli kɔrɔ jɛn.

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala wa Zhenezarɛti tara (Mati 14.34-36)

53 Naa pàa kaa lɔgbɔgɔ ki kɔn ma yiri, a pè si gbɔn wa Zhenezarɛti tara, mɛɛ pe tɔnmɔkɔrɔ ki pɔ wa lɔgɔ ki koŋgo na.
54 Naa pàa kaa tigi ma yiri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a leele pè si Zhezu wi yan maa jɛn.
55 A pè si fe ma kari wa ki tara ti lagapyew, na paan yambala pe ni pe yarisinlɛɛrɛ ti na wi kɔrɔgɔ, pe kaga logo laga ŋga fuun ni mbe yo wi yɛn we.
56 Laga o laga Zhezu wìla pye na kee, kapire ri o, cagbɔrɔ ri o, kɛɛrɛ kapire ri o, pe ma yambala pe lɛ ma pan ma pe tɛgɛ wa katogo ma suu yɛnri ma yo wi pe yaga pe jiri wi derege yɔn ko na cɛ. Mbele fuun pàa jiri ki na, poro la sagala.

7

Fariziye poro naa pe tɛlɛye kalɛgɛ ki ni (Mati 15.1-9)

1 A Fariziye poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pèle si yiri wa Zheruzalɛmu, mɛɛ pan ma gbogolo wa Zhezu wi tanla.
2 A pè suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pele yan paa nii pe kɛyɛn yi ni fyɔngɔ ni, ko kɔrɔ wo yɛn pee pe kɛyɛn yi jogo mbe yala pe shɛrɛgɛ kologo ki ni.
3 Ma si yala, Fariziye poro naa Zhufuye sanmbala pyew, na pee pe kɛyɛn yi jogo jɛŋgɛ, paa li, katugu pàa pye na tanri na yala pe tɛlɛye kalɛgɛ ko ni.
4 Na paga yiri wa janla na pe yarilɔndɔ ti ni mbe ye, na pee woli gbɛn, paa li. Kalɛgɛlɛ kèle la pye pe yeri naa lɛgɛrɛ, ŋgele pàa pye na tanri ke na. Koro yɛn paa wɔjɛŋgɛlɛ, naa cɔrɔ, konaa tuguyɛnrɛ sikaara konaa sinlɛyaara jogowo yɛn.
5 A Fariziye poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Ki cɛn mɛlɛ, ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe si woro na tanri we tɛlɛye pe kalɛgɛ ki na, ɛɛn fɔ, pe ma sila nii pe kɛyɛn yi ni fyɔngɔ ni?»
6 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro kopiire fɛnnɛ wele, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wìla tanga ta ye na kaselege, naa wìla Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo ye kanŋgɔlɔ we. Wìla ki yo ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:

Ki leele mbele yɛɛn, paa na gbogo yɔn ni win.
Ɛɛn fɔ, wa pe nawa jatere wo ni, pe yɛn ma lali na ni.

7 *Paa na gbogo jaga win,*
katugu leele pè ŋgasegele ŋgele tɛgɛ, koro cɛ pe ma lɛ na nari leele pe na.†

8 «Ye ma Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele koro wa kanŋgaga na, nɛɛ tanri leele kalɛgɛlɛ koro na.»
9 Kona, a Zhezu wì sho naa fɔ: «Yaa ki yaan ndɛɛ ki jɛŋgɛ koyi ŋga yè pye ma Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele koro yaga, nɛɛ tanri ye kalɛgɛlɛ koro na. Ayoo dɛ!
10 Katugu Moyisi wìla ki yo ma yo fɔ: ‹*Maa ma to naa ma nɔ pe gbogo.*› Ma nuru naa ma yo fɔ: ‹*Lere ŋa ka wi to nakoma wi nɔ daŋga, ki daga poo gbo.*›†
11 Ɛɛn fɔ, yoro ma yo fɔ: Na lere wa kaa to, nakoma wi nɔ pye fɔ: ‹Mi jɛn na ya mbɔɔn saga yaraga ŋga ni, ki

† **7:7 7.6-7:** Eza 29.13 † **7:10 7.10:** Ɛki 20.12; 21.17; Efɛ 6.2

yɛn Kɔriban, ko kɔrɔ wo yɛn mìgi kan Yɛnŋɛlɛ yeri saraga.›
12 Yaa ki fɔ wi yaga naa wila wi to,
nakoma wi nɔ wi sari.
13 Ki pyelɔmɔ pi na ma, ye maa Yɛnŋɛlɛ
li sɛnrɛ ti jogo ye kalɛgɛlɛ ŋgele ye maa
nari ye yɛɛ na ke ni. Ye ma sila yarilɛgɛrɛ
piin paa ki woro nda ti yɛn fun.»

Yaraga ŋga ki ma lere wi tɛgɛ fyɔngɔ ni (Mati 15.10-20)

14 Kona, a Zhezu wì si janwa wi yeri naa
fɔnŋgɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye ni fuun ye
nuŋgbogolo jan yaa nuru na yeri, yege
sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wi jɛn:
15 Yaraga ŋga fuun ki ma yiri laga
funwa na ma ye wa lere wi lara, ko ka
na ya mboo tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ
na. Ɛɛn fɔ, ŋga ki ma yiri wa wi kotogo
na, ko ki maa tɛgɛ fyɔngɔ ni li yɛgɛ na.
16 [Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan
wila nuru†.]»
17 Naa Zhezu wìla kaa laga le janwa wi
tanla ma saa ye wa go, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pè suu yewe ki yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi ni.
18 A wì si pe pye fɔ: «Yoro fun ye woro
tijinliwɛ ni jate? Ye sigi jɛn mbe yo yaraga
ŋga ki ma yiri laga funwa na ma ye wa
lere wi nawa, ko na ya mboo tɛgɛ fyɔngɔ
ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na?
19 Katugu ko na ye wa wi kotogo na. Ɛɛn
fɔ, ki ma kari wa wi lara. Ko puŋgo na,
ki mɛɛ yiri laga funwa na.»

Zhezu wìla ki naga wa ki sɛnrɛ ti ni fɔ
yaakara ti ni fuun ti yɛn kpoyi Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na.

20 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Ŋga ki ma
yiri wa lere wi kotogo na, ko ki maa tɛgɛ
fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na.
21 Katugu pa jatere pere ti maa yinrigi
wa lere wi nawa, wa wi kotogo na, mɛɛ
wi kan wi maa kalikalawa piin, naa yuro,
naa legbogo,
22 naa kɛɛnrɛ limɛ, naa yɛgɛmbatinwɛ,
naa nambewe, naa leele fanlaga, naa
kafaara, naa yenjara, naa leele mɛjɔɔgɔ,
naa yɛɛ gbɔgɔwɔ, naa lembigewe.
23 Ko yaripere nda to ti ni fuun maa
yinrigi wa lere wi kotogo na, ma suu tɛgɛ
fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na.»

Nambannjɔ wà la taga Zhezu wi na (Mati 15.21-28)

24 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si yiri wa ki
laga ki na, mɛɛ kari wa Tiri tara, ma saa
ye go ka ni. Wi sila pye na jaa lere mbege
jɛn mbe yo wi yɛn wa. Ɛɛn fɔ, wi sila ya
mbe koro wa larasaga.
25 Jɛlɛ wà la pye wa, yinnɛ tipele la pye
wi sumborombyɔ wi ni. Naa ki jɛlɛ wìla
kaa Zhezu wi tinmɛ ta, a wì si pan teere
ma kanŋguuro kan wi jegele,
26 maa yɛnri ma yo wi yinnɛ tipele li
purɔ wili wɔ wi sumboro wi ni. Ki jɛlɛ
Girɛsi tara fɛnnɛ woo lawi. Pa pàa wi se
wa Sirofɛnɛsi tara.
27 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ki yaga
piile pe li pe tin gbɛn, katugu ki woro
ma yɔn pe piile pe yaakara ti lɛ peri wa
pyɔnmbigile ke kan.»
28 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Na Fɔ, ki yɛn
ma kaselege. Ɛɛn fɔ, pyɔnmbigile ŋgele
ke ma pye wa tabali wi nɔgɔ, ke maa piile
pe yaakara tunmɔɔrɔ nda ti maa tuun pe
yeri to kaa.»
29 Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Sɛnrɛ
nda mà yo ti kala na, ma mbe ya mbaa
kee. Yinnɛ tipele lì wɔ ma sumborombyɔ
wi ni.»
30 Naa jɛlɛ wìla kaa sɔngɔrɔ ma saa ye
wa wi go, a wì si saa wi pyɔ wi ta wì sinlɛ
wa wi sinlɛyaraga ki na, yinnɛ tipele lì wɔ
wi ni.

Zhezu wìla naŋa bombo nuŋgbojili wa sagala

31 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si yiri wa
Tiri tara ma toro wa Sidɔn tara, mɛɛ
Dekapole tara ti pari ma kari wa Galile
lɔgbɔgɔ ki yeri.
32 A pè si pan naŋa nuŋgbojili wa ni wi
kɔrɔgɔ, wì sila ya mbaa para jɛŋgɛ. A pè
suu yɛnri ma yo wuu kɛyɛn yi taga wi na
wuu sagala.
33 A Zhezu wì suu lɛ ma yiri le janwa
wi tanla, mɛɛ kari wi ni wa yɛgɛ, ma suu
yombɛgɛlɛ ke le wa naŋa wi nuŋgbogolo

† **7:16 7.16:** Sɛwɛɛlɛ pele ni, vɛrise kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wi woro wa; Mati 11.15; 13.9.

ke ni, mɛɛ cɛnrɛ surugu ke na ma jiri wi ŋgayinnɛ li na.
34 Kona, a wi suu yɛgɛ ki yirige wa naayeri, ma wɔn ŋgbanga, mɛɛ naŋa wi pye fɔ: «Efata!» Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Yɛngɛ!»
35 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a ki naŋa wi nuŋgbogolo kè si yɛngɛ wi na, a wi ŋgayinnɛ lì sanga, a wì ya na para fɔ jɛŋgɛ.
36 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni fuun pe ni, ma yo paga kaga yo mbe lere kan. Ɛɛn fɔ, ali naa wìla pye naga yuun naga ŋgbanni pe ni, pàa pye naga yari naga seregi.
37 A leele pe nɛɛ kawa ŋgbanga, nɛɛ yuun fɔ: «Ŋga fuun wila piin, ki yɛn jɛŋgɛ. Wi yɛrɛ maa nuŋgbojiile pe piin pe maa nuru, na bomboolo pe piin pe maa para.»

8

Zhezu wìla lere waga tijɛrɛ (4 000) kan pè ka (Mati 15.32-39)

1 Ki piliye yi ni, a janwa gbɔlɔ là si gbogolo naa wa Zhezu wi tanla mbe logo wi yeri. Naa yaakara sila pye pe yeri pe ka, ki kala na, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ:
2 «Ki leele mbele pe yinriwɛ yɛn na na, katugu nala yɛn pe piliye taanri pe yɛn laga na ni, yaakara si woro pe yeri pe ka.
3 Na mi ka pe torogo fuŋgo ki ni paa kee, pe fanŋga ki yaa sa kɔ konɔ, katugu pèle yiri lege.»
4 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu pye fɔ: «We mbe yaakara to ta se laga ki gbinri ŋa wi ni mbe pe ni fuun pe kan pe ka pe tin?»
5 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Buru jori wi yɛn laga ye yeri?» A pè sho fɔ: «Buru kɔlɔshyɛn.»
6 A wì si janwa wi pye ma yo wi cɛn tara ti na. Kona, a wì si buru kɔlɔshyɛn wi lɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li shari, mɛɛ wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, poo yɛɛlɛ janwa wi na. A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yɛɛlɛ janwa wi na.
7 Ŋgbangala tunmɔŋgɔlɔ jɛnri la pye le pe yeri, a Zhezu wì si Yɛnŋɛlɛ li shari ke wogo na, mɛɛ ki yo pe kan, a pè ke yɛɛlɛ janwa wi na.
8 A leele pè ka ma tin. Pè kaa ka ma kɔ, a pè kanja kɔlɔshyɛn yin kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro ti ni.
9 A Zhezu wì si pe torogo ma yo paa kee. Pàa lere waga tijɛrɛ (4 000) yɔn ko tin ki pilige ki ni.
10 Le ki yɔnlɔgɔ nuŋgba ke ni, a Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ kari wa Dalimanuta tara.

Fariziye pàa pye na jaa Zhezu wi kafɔnnɔ la pye peli yan (Mati 16.1-4)

11 Kona, a Fariziye pè si kari Zhezu wi kɔrɔgɔ, mɛɛ saa na kendige woo wi ni. Naa pàa pye na jaa mboo wa mbe wele ki kala na, a pè suu yɛnri ma yo wi kafɔnnɔ la pye wigi naga pe na, fɔ pa wi fanŋga ki yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri.
12 A Zhezu wì si wɔn ma tigi ŋgbanga ma sho fɔ: «Yiŋgi na nala pilige woolo pe nɛɛ kafɔnnɔ jaa? Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, kafɔnnɔ lo la se pye mbe naga pe na.»
13 Kona, a wì si yiri le pe tanla, mɛɛ ye naa wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni ma lɔgbɔgɔ ki kɔn ma kari wa ki kɛɛ ŋga na.

Zhezu wìla yo Fariziye poro naa Erɔdi ni pe nagawa sɛnrɛ ti yɛn paa leve yɛn (Mati 16.5-12)

14 Fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa fɛgɛ pe sila yaakara lɛ, buru nuŋgba pe wo wìla pye pe yeri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni.
15 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni, ma yo fɔ: «Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn Fariziye pe leve wo naa Erɔdi woo wi ni.»
16 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Maa yaan buru woro laga we yeri, ko kì ti wila para yɛɛn.»
17 A Zhezu wì si nda pàa pye na yuun ti jɛn, mɛɛ pe pye fɔ: «Mɛlɛ a ye nɛɛ ki yuun wa ye nawa ma yo katugu buru woro ye yeri? Ye faa ti kɔrɔ jɛnni mbaa ti lee bere

† **8:18 8.18:** Zhere 5.21

jate? Ye tijinliwɛ pi yɛn ma tɔn ye na bere jate?
18 *Yɛngɛlɛ yɛn ye na, ye woro na yaan jate?*† Ye woro na nawa tuun ti na wi le? Nuŋgbogolo yɛn ye na, ye woro na nuru jate?
19 Na mìla buru kaŋgurugo wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan nambala waga kaŋgurugo (5 000) pe yeri, a pè ka, kanja jori yaa yin kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro ti ni?» A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kanja kɛ ma yiri shyɛn†.»
20 «Na mìla kaa buru kɔlɔshyɛn wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan nambala waga tijɛrɛ (4 000) pe yeri, a pè ka, kanja jori yaa yin kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro ti ni?» A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kanja kɔlɔshyɛn†.»
21 Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye fa sigi kɔrɔ jɛn bere jate?»

Zhezu wìla fyɔɔn wa sagala

22 Naa pàa ka saa gbɔn wa Betisayida ca, a leele pèle si pan fyɔɔn wa ni Zhezu wi kɔrɔgɔ, maa yɛnri ma yo wi jiri wi na wi ta wi sagala.
23 A Zhezu wì si fyɔɔn wi yigi wi kɛɛ ki na ma kari wi ni wa ca ki puŋgo na, mɛɛ cɛnrɛ taga fyɔɔn wi yɛngɛlɛ ke na ma kɛyɛn taga wi na, ma suu yewe ma yo fɔ: «Maa yaraga ka yaan le?»
24 A fyɔɔn wì suu yɛgɛ ki yirige ma wele, ma sho fɔ: «Mila leele yaan wurugɔ wurugɔ, pe yɛn paa tire yɛn. Paa tanri.»
25 A Zhezu wì suu kɛyɛn yi taga naa wa fyɔɔn wi yɛngɛlɛ ke na. A fyɔɔn wì suu yɛngɛlɛ ke kan laga nuŋgba ma wele jɛŋgɛ. Kona, a wì si sagala, nɛɛ yaara ti ni fuun ti yaan nari jɛnni jɛŋgɛ ti yɛɛ ni.
26 A Zhezu wì suu pye ma yo wila kee wi go, wiga ka ye wa ca nawa.

Pyɛri wìla ki yo ma yo Zhezu wo wi yɛn Kirisi we (Mati 16.13-20; Luki 9.18-21)

27 Kona, a Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si kari wa Sesare Filipu ca ki kanŋgara na cara ti ni. Ma pe ta wa konɔ paa kee, a Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Leele pe ma yo mi yɛn ambɔ fɔ?»
28 A pè sho fɔ: «Pele ma yo ma yɛn Zhan Batisi. Pele ma yo ma yɛn Eli. Pele ma yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wawi mboro.»
29 A wì si poro jate pe yewe ma yo fɔ: «Yoro wo nawa, ambɔ wi mi?» A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Mboro ma yɛn Kirisi we.»
30 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni ma yo paga kaga yo mbe lere kan.

ZHEZU WILA PARA WI KUNWƆ NAA WI YƐNMƐ SƐNRƐ NA

8.31–9.50

Zhezu wìla wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ wogo ki yo (Mati 16.21-23; Luki 9.22)

31 Kona, a Zhezu wi nɛɛ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nari na yuun fɔ: «Ki daga Lere wi Pinambyɔ wi jɔlɔ jɛŋgɛ. Tara ti lelɛɛlɛ, naa saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pe yaa ka je wi na mboo gbo. Ki piliye taanri wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni†.»
32 Zhezu wìla pye naga sɛnrɛ ti yuun nari finligi pe kan. Kì kaa pye ma, a Pyɛri suu lɛ ma kari wi ni kanŋgaga na, nɛɛ para wi na ma yo ŋga wì yo, kii yala.
33 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si wa ma kanŋga, maa fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pe wele, mɛɛ gbanla Pyɛri wi na ma yo fɔ: «Yiri na tanla Sɔtanla†! Katugu ma jatere wi woro Yɛnŋɛlɛ wogo ko na, wi yɛn leele wogo† ko na.»

Mbele pè taga Zhezu wi na pe daga mbaa tanri yɛgɛ ŋga na (Mati 16.24-28; Luki 9.23-27)

34 Ko puŋgo na, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa janwa wi yeri, mɛɛ pe pye ma yo fɔ: «Na lere wa kaa jaa mbe taga na puŋgo na, wi kaari wi yinwege ki kala, wuu tiparaga ki tugo†, wii taga na na.
35 Katugu lere ŋa fuun kaa jaa mboo yɛɛ go shɔ, wo yaa kaa yinwege ki la. Ɛɛn fɔ,

† **8:19 8.19:** Maki 6.38-44 † **8:20 8.20:** Ye Maki 8.9laga ki wele. † **8:31 8.31:** Mati 16.21 † **8:33 8.33:** Zhezu wìla Pyɛri wi yeri Sɔtanla, katugu wìla pye naga ŋgbeli mbe Zhezu wi kan wi kɛ kanŋgaga na wi wɔ wa tunŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan wi yeri wi pye ki ni, ko yɛn mbe jɔlɔ dunruya woolo pe kala na, mbe pe shɔ. † **8:33 8.33:** Eza 55.8-9; 1 Korɛn 2.14 † **8:34 8.34:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wi cɛn wi jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ, wii taga Zhezu wi na.

lere ŋa fuun ka suu yinwege ki la na kala na, konaa Sɛntanra ti kala na, wi yaa kaga ta.
36 Na lere wi ka dunruya yaara ti ni fuun ti ta, ki si pye wuu yinwege ki la, yiŋgi ki yaara ti yaa yɔn mboo kan?
37 Yiŋgi yaraga ki yɛn wa lere mbe ya kan mboo yɛɛ go shɔ?
38 Na lere ŋa ka fɛrɛ ta na ni, nakoma na sɛnrɛ ti ni ki nala pilige woolo mbele pe yɛn kɛɛnrɛ lifɛnnɛ naa kapere pyefɛnnɛ pe sɔgɔwɔ, pa Lere wi Pinambyɔ fun wi yaa ka fɛrɛ ta ki fɔ wi ni, na wi ka ka pan wa wi To wi gbɔgɔwɔ pi ni mɛrɛgɛyekpoyi pe ni we.»

9

1 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mbele pe yɛn lagamɛ, pele yɛn wa pe ni, pe se ka ku gbɛn, na pe fa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yan pi pan yawa ni.»

Zhezu wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla kanŋga (Mati 17.1-13; Luki 9.28-36)

2 Naa piliye kɔgɔlɔni la kaa toro, a Zhezu wì si Pyɛri, naa Zhaki, konaa Zhan pe lɛ ma kari pe ni yanwiga titɔnlɔgɔ ka na. Poro cɛ pàa pye wa ki laga ki na. Ma pe ta wa, a Zhezu wi yɛgɛ cɛnwɛ pì si kanŋga le pe yɛgɛ na.
3 A wi yaripɔrɔ tì kanŋga ma filige, na yɛngɛlɛ shoo. Lere wo wa woro laga tara ti na, ŋa wi mbe ya mbe yaripɔrɔ jogo ti filige ma.
4 A Eli naa Moyisi† pè si yiri le pe na. Pàa pye na para Zhezu wi ni.
5 Kona, a Pyɛri wì si Zhezu wi pye fɔ: «We Nagafɔ, ki yɛn ma yɔn wè koro lagamɛ. We yaa segbara taanri kan, mboro wogo nuŋgba, Moyisi wogo nuŋgba, Eli wogo nuŋgba.»
6 Wi mbaa yo yɛgɛ ŋga na ko wi sila jɛn, katugu wo naa fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pe ni, pàa fyɛ fɔ jɛŋgɛ.
7 A kambaaga kà si pan, mɛɛ pe tɔn wa ki yinmɛ pi ni. A magala là si yiri wa ki kambaaga ki ni ma yo fɔ: «Ŋa yɛɛn, wo wi yɛn na Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ we, yaa wi sɛnrɛ ti nuru!»
8 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si wele ma pe yɛɛ maga, pee lere wa yan naa, ndɛɛ Zhezu wo nuŋgba.
9 Naa pàa kaa yiri wa yanwiga ki na na tinri, a Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni, ma pe pye fɔ: «Ŋga yè yan, yaga kaga yɛgɛ yo mbe lere kan fɔ Lere wi Pinambyɔ wi sa ku, wi yɛn wi yiri wa kunwɔ pi ni.»
10 A pè sigi kala li tɛgɛ wa pe nawa. Ɛɛn fɔ, sanga lɛgɛrɛ ni, pàa pye na pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Mbe sɔngɔrɔ mbe yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, ko kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ?»
11 A pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ma sho fɔ Eli daga mbe pan gbɛn?»
12 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «*Kaselege yi, Eli wi daga mbe pan gbɛn, mbe yaara ti ni fuun ti gbegele fɔnŋgɔ.*† Ɛɛn fɔ, yiŋgi na ki si yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo Lere wi Pinambyɔ wi yaa jɔlɔ jɛŋgɛ, fɔ leele pe yaa ka je† wi na?
13 Ma si yala, mi yɛn naga yuun ye kan fɔ Eli† wìla pan makɔ, a pòo jɔlɔ jɛŋgɛ paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni we.»

Zhezu wìla pyɔ wa sagala, yinnɛ tipele la pye wi ni (Mati 17.14-21; Luki 9.37-43a)

14 Naa pàa kaa pan ma gbɔn le fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pe na, a pè si janwa gbɔlɔ la yan li gbogolo le pe tanla ma pe maga. Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pèle la pye na kendige woo pe ni.
15 Naa leele pàa kaa Zhezu wi yan wila paan, a kì si pe fo. A pè si yiri ma fe ma saa wi fili, mboo shari.
16 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yaa kendige ko woo pe ni yiŋgi kala na?»
17 Wa janwa wi ni, a naŋa wà suu pye fɔ: «We Nagafɔ, mì pan na pyɔ wi ni ma kɔrɔgɔ, yinnɛ tipele yɛn wi ni, li yɛn bombo.

† **9:4 9.4:** Moyisi naa Eli pàa pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, mbele pàa pe yinwege ki pye faa laga tara ti na.
† **9:12 9.12:** Mala 3.23 † **9:12 9.12:** Yuuro 22.8 † **9:13 9.13:** Mati 11.14

18 Yinnɛ tipele liga yiri wi ni laga o laga,
li maa jan le tara, ŋgbɔrɔgɔ maa yinrigi
wa wi yɔn; wi maa ŋgangala ke kaa ma
sheli karirrra. Mɔ̀ɔ fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛnri
ma yo pe yinnɛ tipele li purɔ peli wɔ wi
ni, pee ya.»

19 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro wele,
ye yɛn leele mbele pe yɛn mbatagambala!
Wagati jori mi daga mbe pye ye ni naa?
Wagati jori mi daga mbe ye kala li kun na
yɛɛ ni? Ye pyɔ wi lɛ ye pan wi ni na kan!»

20 A pè suu lɛ ma saa wi kan wi yeri.
Naa yinnɛ tipele làa kaa Zhezu wi yan, a
lì si pyɔ wi yangara ŋgbangɑ. A wì si to
le tara nɛɛ koŋgi, a ŋgbɔrɔgɔ nɛɛ yinrigi
wa wi yɔn.

21 A Zhezu wì si pyɔ wi to wi yewe ma
yo fɔ: «Kùu ta ma lɛ wagati wiwiin?»

A tofɔ wì sho fɔ: «Ma lɛ wi puwɛn pi
ni.

22 Sanga lɛgɛrɛ ni, ki yinnɛ tipele li maa
jan wa kasɔn konaa tɔnmɔ pi ni na jaa
mboo gbo. Na kaa pye ma mbe ya kala la
pye, we yinriwɛ ta, ma we saga!»

23 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ki cɛn mɛlɛ,
a mà sho fɔ: ‹Na ma mbe ya?› Lere ŋa
fuun ka taga na na, kala li ni fuun li mbe
ya pye mboo kan.»

24 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pyɔ
wi to wì si gbele ŋgbangɑ, ma yo fɔ:
«Mì taga ma na, ki kala na, na saga mala
mbatagawa pi kɔ na ni.»

25 Naa Zhezu wìla kaa janwa wi yan
wila gbinri na paan pe kɔrɔgɔ, a wì
si gbanla yinnɛ tipele li na, ma yo fɔ:
«Mboro yinnɛ tipele bombo nuŋgbojili
ŋa yɛɛn, mila ki yuun ma kan, wɔ wa ki
pyɔ ŋa wi ni, maga ka ye wi ni naa fyew.»

26 Kona, a yinnɛ tipele lì si gbele
ŋgbangɑ ma pyɔ wi yangara ŋgbangɑ,
mɛɛ wɔ wi ni. A pyɔ wì si cɛn ndɛɛ wi
ku, fɔ a lelɛgɛrɛ na yuun: «Wì ku, wì ku.»

27 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì suu yigi wi kɛɛ ki
na maa yirige, a wì si yiri ma yere.

28 Naa Zhezu wìla kaa ye wa go, a wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si saa wi yewe pe yɛ, ma
yo fɔ: «Yiŋgi na wee si ya mbege yinnɛ
tipele na li purɔ?»

29 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ko yinnɛ
tipele cɛnlɛ na yɛɛn, Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ po
pi ma ya ma lo purɔ mali wɔ.»

Zhezu wìla wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ wogo ki yo naa (Mati 17.22-23; Luki 9.43b-45)

30 A pè si yiri wa ki laga ki na, ma Galile
tara ti pari ma kari. Zhezu wi sila pye na
jaa leele poo saga jɛn.

31 Katugu wìla pye naa fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
nari. Wìla pye na pe piin fɔ: «Pe yaa ka
Lere wi Pinambyɔ wi le leele pe kɛɛ poo
gbo. Wiga ku ki piliye taanri wogo, wi yaa
yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»

32 Ɛɛn fɔ, fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sila ki sɛnrɛ ti
kɔrɔ jɛn, a pè si fyɛ pe suu yewe.

Wiwiin wi yɛn legbɔɔ ma wɛ? (Mati 18.1-5; Luki 9.46-48)

33 A pè si saa gbɔn wa Kapɛrinawu.
Naa pàa kaa ye wa go, a Zhezu wì suu
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi
sɛnrɛ yè pye na yuun na wa konɔ?»

34 A pè si pyeri, katugu pàa pye na
kendige woo pe yɛɛ ni wa konɔ, mbe ta
mbe ŋa wi yɛn pe ni fuun legbɔɔ wi jɛn.

35 Kona, a Zhezu wì si cɛn, mɛɛ pe
yeri ma yo fɔ: «Lere ŋa kaa jaa mbe
pye koŋgbanŋa, wi daga mboo yɛɛ pye
pe ni fuun puŋgofɔ konaa pe ni fuun
tunmbyee!»

36 A wì si pyɔ jɛɛ wa lɛ maa yerege le pe
sɔgɔwɔ. Naa wìla kaa wi lɛ wa wi kɛyɛn
yi ni, a wì si pe pye fɔ:

37 «Lere ŋa fuun ka ki pyɔ ŋa wi si wa
yigi jɛŋgɛ na kala na, kona, muwi ki fɔ
wi yigi jɛŋgɛ. Lere ŋa fuun ka silan yigi
jɛŋgɛ, kona, mi ma ki fɔ wi yigi jɛŋgɛ, ɛɛn
fɔ, ŋa wìlan tun wo ki fɔ wi yigi jɛŋgɛ.»

Ye woro ma ŋa mbɛn, wo yɛn ye lejɛnŋɛ (Luki 9.49-50)

38 Kona, a Zhan wì si Zhezu wi pye fɔ:
«We Nagafɔ, wè lere wa yan wila yinnɛ
tipegele ke puro na ke woo leele pe ni ma
mɛgɛ ki na, wòo pye ma yo wiga kaa ki
piin, katugu wi woro we ni.»

39 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaga kaa
yɛgɛ kɔn mbe yo wi kaa ki piin, katugu
lere se ya kafɔnnɔ pye na mɛgɛ ki na, mbe

koro le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni mbaa sɛnpere yuun na na.
40 Ki kala na, lere ŋa woro we mbɛnfɔ,
wo yɛn we lejɛnŋɛ!
41 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
lere ŋa fuun ka tɔnmɔ jɛnɛ yɛnlɛ kan ye
yeri ye wɔ, katugu ye yɛn Kirisi wi woolo,
wo yaa kaa tɔnli wi ta.»

Maga ka lere fanla mboo le kapege (Mati 18.6-9; Luki 17.1-2)

42 «Ki piile tunmɔmbɔlɔ mbele pè taga
na na, lere ŋa fuun ka ti wa ka kapege
pye, pe sinndɛliŋgbɔgɔ to wa ki fɔ wi
yɔlɔgɔ pe saa wa wa kɔgɔje wi ni, ko mbe
mbɔnrɔ wi na.
43 Na kaa pye ma kɛɛ ko ki yaa ti mɛɛ
kapege pye, ki kɔn maga wɔ wa. Ma koro
kɛɛ nuŋgbafɔ, ma sa ye wa yinwege jɛŋgɛ
ki ni, ko mbɔnrɔ ma na ma koro ma kɛyɛn
shyɛn yi ni, ma kari wa jaganama, wa
kasɔn ŋga ki se figi ko ni.
44 [Wa ki laga ki na, fyɛnrɛ nda ti maa
wire ti kaa ti se ku, ki kasɔn ki se si figi
fyew.]
45 Na kaa pye ma jele lo li yaa ti mɛɛ
kapege pye, li kɔn ma li wɔ wa. Ma
koro jele nuŋgbafɔ, ma sa ye wa yinwege
jɛŋgɛ ki ni, ko mbɔnrɔ ma na, ma koro
ma jegele shyɛn ke ni, pe sɔɔn wa wa
jaganama wi ni ko na.
46 [Wa ki laga ki na, fyɛnrɛ nda ti maa
wire ti kaa ti se ku, ki kasɔn ki se si figi
fyew.]
47 Na kaa pye ma yɛnlɛ lo li yaa ti mɛɛ
kapege pye, li logori mali wɔ wa. Ma
koro yɛnlɛ nuŋgba ma ye wa Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pi ni, ko mbɔnrɔ ma na, ma
koro ma yɛngɛlɛ shyɛn ke ni, pe sɔɔn wa
wa jaganama wi ni ko na.
48 Wa ki laga ki na, fyɛnrɛ nda ti maa
wire ti kaa ti se ku, ki kasɔn ki se si figi
fyew†.
49 Katugu kasɔn ki yaa ka pye lere pyew
wi na paa yɛgɛ ŋga na pe ma kɔ le
yaakara†.
50 «Kɔ wi yɛn ma yɔn. Ɛɛn fɔ, na kɔ wi
tanwa piga wɔ† wi ni, yiŋgi ye mbe ya pye
wii tanla naa? Ki daga kɔ mbe pye yoro
jate ye ni. Ye pye yɛyinŋge na ye yɛɛ ni.»

ZHEZU WI TANGALA MBE KARI WA ZHERUZALƐMU

10

10.1-52

Nagawa sɛnrɛ nda Zhezu wìla yo pɔrɔgɔ ki jɔgɔwɔ wogo ki na (Mati 19.1-12; Luki 16.18)

1 A Zhezu wì si yiri le ki laga ki na, mɛɛ
kari wa Zhude tara, konaa wa Zhuridɛn
gbaan wi puŋgo na. A janwa gbɔlɔ là si
pan ma gbogolo wa wi tanla naa. A wi
nɛɛ pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, paa yɛgɛ
ŋga na wìla pye naga piin faa we.
2 A Fariziye pèle si pan maa yewe mboo
wa mbe wele, mɛɛ wi pye fɔ: «Ki daga
naŋa wuu jɔ wi je le?»
3 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yiŋgi Moyisi wìla naga ye na ma yo yaa
piin?»
4 A pè sho fɔ: «Moyisi wìla ki konɔ kan
ma yo naŋa wi jɛlɛ jegesɛwɛ kɔn wuu kan
wi jɔ wi yeri, wii jɛn wuu je†.»
5 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye
kotoŋgbanga ko kìla ti Moyisi wìla ki
ŋgasele li kan ye yeri.
6 Ɛɛn fɔ, maga lɛ wa dunruya wi lɛsaga
ki na, Yɛnŋɛlɛ làa pe gbegele naŋa naa
jɛlɛ.
7 *Ko kì ti naŋa wi yaa ka laga wi to naa*
wi nɔ pe na, mbe si mara wi jɔ wi na.
8 *Kona, pe shyɛn pe yaa pye wire*
nuŋgba. Ki ka pye ma, pe woro leele
shyɛn naa, ɛɛn fɔ, pe yɛn wire nuŋgba†.
9 Ki kala na, yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì pye
nuŋgba, lere ka kaga laga ki yɛɛ na.»
10 Naa pàa kaa ye wa go, a Zhezu wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe naa ki sɛnrɛ ti
ni.
11 A wì si pe pye fɔ: «Lere ŋa fuun kaa
jɔ je mbe wa yɛgɛ pɔri naa, kona, jataga
wi yɛn na piin. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na
fun,
12 jɛlɛ ŋa fuun kaa pɔlɔ je mbe pɔri
naŋa wa yɛgɛ yeri, kona, nandara wi yɛn
na piin.»

† **9:48 9.48:** Eza 66.24 † **9:49 9.49:** Levi 2.13 † **9:50 9.50:** Mati 5.13; Luki 14.34-35 † **10:4 10.4:** Dete 24.1
† **10:8 10.7-8:** Zhenɛ 2.24

Zhezu wìla duwaw piile
tunmɔmbɔlɔ pele na
(Mati 19.13-15; Luki 18.15-17)

13 Kona, a leele pèle si pan piile
tunmɔmbɔlɔ pele ni Zhezu wi kɔrɔgɔ,
jaŋgo wi jiri pe na wi duwaw pe na. Ɛɛn
fɔ, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si gbanla pe na.
14 Naa Zhezu wìla kaa ki yan ma, a kì
suu mbɛn. A wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye
fɔ: «Ye piile tunmɔmbɔlɔ pe yaga paa
paan na kɔrɔgɔ, yaga ka pe yɛgɛ kɔn,
katugu mbele pe yɛn paa pe yɛn, Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ pi yɛn poro woo.
15 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
na lere ŋa si yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ
pi na paa pyɔ yɛn, ko fɔ wo se ka ye wa
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni fyew.»
16 Ko puŋgo na, a wi nɛɛ piile pe gboni,
nɛɛ kɛyɛn tari pe na nuŋgba nuŋgba na
duwaw pe na.

Lefɔnŋɔ penjagbɔrɔ fɔ wa sɛnrɛ
(Mati 19.16-30; Luki 18.18-30)

17 Naa Zhezu wìla kaa konɔ li lɛ na kee,
a naŋa wà si fe ma saa kanŋguuro kan
wi nɔgɔ, mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «We
Nagafɔ jɛnŋɛ, yiŋgi mi daga mbe pye mbe
si yinwege mbakɔgɔ ki ta?»
18 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi na, a
ma nɛɛ na yinri jɛnŋɛ? Lere woro jɛnŋɛ
ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba pe!
19 Ma si yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke
jɛn, ke ŋgele: *Maga ka lere gbo, maga ka*
jataga pye, maga ka yu, maga ka yagbolo
sɛrɛya yo mbe taga lere na, maga ka lere
fanla mbe li, ta ma to naa ma nɔ pe
gbogo.»†
20 A naŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«We Nagafɔ, mì ko ŋgasegele koro ke ni
fuun koro lɛ na tanri ke na, maga lɛ na
puwɛn pi ni.»
21 A Zhezu wì suu wele ndanlawa ni,
mɛɛ wi pye fɔ: «Yaraga nuŋgba kɔ̀ɔn
yaga. Kari ma sɔɔn kɛɛ yaara ti ni fuun ti
pɛrɛ, maga penjara ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe na, mɛɛ pan ma taga na na. Kona, ma
yaa ka kɔrɔgɔ gbeŋge ta wa yɛnŋɛlɛ na.»
22 Ɛɛn fɔ, naa naŋa wìla kaa ki sɛnrɛ
ti logo, a wi jatere wì si piri wi na, a
wì si sɔngɔrɔ ma kari yɛsanga ni, katugu
penjagbɔrɔ la pye wi yeri.
23 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ mbele
pàa pye maa maga pe pye fɔ: «Pen-
jagbɔrɔ fɛnnɛ pe ye wa Yɛnŋɛlɛ li wun-
luwɔ pi ni, ki yɛn ma ŋgban fɔ jɛŋgɛ.»
24 A kì sɛnrɛ ti suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pari
fɔ jɛŋgɛ. A Zhezu wì sho naa fɔ: «Na piile,
mbe ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni, ki
yɛn ma ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
25 Kaselege ko na, yɔngɔmɛ mbe toro
mɛshɛli wele, ko tanla ma wɛ penjagbɔrɔ
fɔ wi ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni ko
na.»
26 Kona, a kì si fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pari naa
ma serege. A pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na
yuun fɔ: «Ŋga ambɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ka shɔ
okɛ?»
27 A Zhezu wì si pe wele, mɛɛ yo fɔ:
«Leele poro yɛgɛ na ki se ya pye, ɛɛn
fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo mbe ya mbege pye, katugu
Yɛnŋɛlɛ li mbe ya kala li ni fuun li pye.»
28 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Wele! Wè we
yaara ti ni fuun ti yaga wa, ma taga ma
na, ki yaa ka pye mɛlɛ?»
29 A Zhezu wì sho fɔ: «Kaselege ko
na, mila ki yuun ye kan, na lere ŋa fuun
kaa go, naa wi nɔsepiile nambala, naa wi
nɔsepiile jɛɛlɛ, naa wi nɔ, naa wi to, naa
wi piile, naa wi kɛɛrɛ ti yaga na kala na
konaa Sɛntanra ti kala na,
30 wi yaa yinrɛ naa nɔsepiile nambala,
naa nɔsepiile jɛɛlɛ, naa nɛɛlɛ, naa piile,
naa kɛɛrɛ ti yɔngɔ cɛnmɛ cɛnmɛ ta laga
ki dunruya ŋa wi ni. Wi yaa si jɔlɔgɔ ta
fun. Wa wagati ŋa wila paan wi ni, wi yaa
ka yinwege mbakɔgɔ ki ta.
31 Ɛɛn fɔ, mbele pe yɛn koŋgbanmbala
pe lɛgɛrɛ yaa ka pye puŋgofɛnnɛ, mbele
pe yɛn puŋgofɛnnɛ pe lɛgɛrɛ yaa ka pye
koŋgbanmbala.»

Naa Zhezu wìla pye naa kunwɔ
naa wi yɛnmɛ sɛnrɛ ti yuun,
ki taanri wogo ko layi ŋga
(Mati 20.17-19; Luki 18.31-34)

32 Naa pàa kaa konɔ li lɛ na kee wa
Zheruzalɛmu, a Zhezu wì si keli pe yɛgɛ
na tanri. Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe jatere wìla
piri pe na. Leele mbele pàa taga pe puŋgo

† **10:19 10.19:** Ɛki 20.12-17; Dete 5.16-20; Ɔrɔmu 13.9

na, pàa pye na fyɛ. A Zhezu wì si nuru maa fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe yeri kanŋgaga na, nɛɛ ŋga ki yaa sa pye wi na wa Zheruzalɛmu ki yɛgɛ yuun pe kan.

33 Wìla pe pye fɔ: «Ye wele, we mbele waa kee wa Zheruzalɛmu. Pe yaa sa Lere wi Pinambyɔ wi le saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe kɛɛ. Pe yaa kiti kɔn wi na mbe yo poo gbo. Pe yaa kaa le mbele pee shɛri pe kɛɛ.

34 Pe yaa ka tɛgɛ wi na, mbe cɛnrɛ surugu wi na, mboo gbɔn sapige ni, mbe suu gbo. Ɛɛn fɔ, ki pilige taanri wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»

Zhaki naa Zhan paa yaraga ka yɛnri
(Mati 20.20-28)

35 Kona, Zebede pinambiile shyɛn, Zhaki naa Zhan, a poro si fulo Zhezu wi tanla ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ, ŋga waa yɛnri ma yeri, waa jaa maga kan we yeri.»

36 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi yaa jaa mbe pye ye kan?»

37 A pè suu pye fɔ: «Na maga ka pye wa ma gbɔgɔwɔ pi ni sanga ŋa ni, ma yere ki na we cɛn wa ma tanla. Nuŋgba mbe cɛn ma kalige kɛɛ ki na, sanŋa wi cɛn ma kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.»

38 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga yaa yɛnri, ye sigi jɛn! Jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ na mi yaa wɔ† wa li ni, ye mbe ya wɔ wa li ni le? Nakoma mi yaa batize yɛgɛ ŋga na, ye mbe ya mbe batize ma le?»

39 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We mbe ya.» A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn ma kaselege, fɔ mi yaa wɔ wɔjɛnnɛ na ni, ye yaa wɔ wa li ni. Mi yaa batize yɛgɛ ŋga na, ye yaa ka batize ma fun.

40 Ɛɛn fɔ, wa mbe cɛn na kalige kɛɛ ki na, konaa wa mbe cɛn na kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, mi ma mi daga mbe ko konɔ lo kan ye yeri. Ki cɛnsara Yɛnŋɛlɛ lìri gbegele mbele kan, poro pe yaa ka cɛn wa.»

41 Naa fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ sanmbala pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo ma, a ki nɛɛ pe yaa Zhaki naa Zhan pe kala na.

42 A Zhezu wì si pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Yège jɛn ma yo mbele pe maa jate teele tara woolo pe go na, pe ma cɛn pe go na ma pe yigi pe fanŋga ki ni. Pe legbɔɔlɔ pe maa pe fanŋga ki nari pe na.

43 Ɛɛn fɔ, yoro sɔgɔwɔ po si daga mbe pye ma. Ŋa fuun kaa jaa mbe pye ye ni fuun legbɔɔ, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun tunmbyee.

44 Ŋa kaa jaa mbe pye ye ni fuun koŋgbanŋa, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun kulo.

45 Katugu Lere wi Pinambyɔ wii pan leele poro mbaa tunŋgo piin wi kan, ɛɛn fɔ, wì pan mbe tunŋgo pye leele pe kan, mboo yinwege ki kan ki pye lelɛgɛrɛ go shɔsara.»

Zhezu wìla fyɔɔn Baritime wi sagala
(Mati 20.29-34; Luki 18.35-43)

46 Kona, a Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si ye wa Zheriko ca ki ni. Naa paa kaa na yinrigi wa ca nawa na kee, a janwa gbɔlɔ là si taga pe na. Wa konɔ na pàa lɛ li yɔn na, fyɔɔn wà la pye ma cɛn wa na yaara yɛnri. Time pinambyɔ lawi, pàa pye naa yinri Baritime.

47 Naa Baritime wìla kaa ki logo ma yo Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wo wila paan, a wi nɛɛ gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Zhezu, Davidi setirige pyɔ, na yinriwɛ ta!»

48 A lelɛgɛrɛ nɛɛ gbanla wi na ma yo wi pyeri. Kona, a wì si gbele ŋgbanga naa ma wɛ koŋgbanŋga ki na, ma yo fɔ: «Davidi setirige pyɔ, na yinriwɛ ta!»

49 A Zhezu wì si yere, mɛɛ pe pye fɔ: «Yoo yeri wa na kan.»

A pè si fyɔɔn wi yeri ma suu pye fɔ: «Ma jatere wi wa nuŋgba, yiri, wila ma yinri!»

50 A Baritime wì suu derigbɔgɔ ki wɔ maga wa le tara, mɛɛ yew ma kan wi tɔɔrɔ ti na, mɛɛ kari Zhezu wi kɔrɔgɔ.

51 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe pye ma kan?»

A wì sho fɔ: «We Nagafɔ, ki pye mbaa yaan naa fɔnŋgɔ!»

† **10:38 10.38:** Mbe wɔ wa jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ li ni, konaa mbe batɛmu ŋa ta, ko ki yɛn jɔlɔgɔ ŋga Zhezu wi yaa jɔlɔ mbe ku we.

52 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta kee, ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ!»

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi yɛngɛlɛ kè si yɛngɛ, a wi nɛɛ yaan. A wì si taga Zhezu wi na wa konɔ nɛɛ kee.

ZHEZU WI TUNŊGO WA ZHERUZALƐMU CA

11

11–13

Zhezu wi yege wa Zheruzalɛmu ca (Mati 21.1-11; Luki 19.28-40; Zhan 12.12-19)

1 Naa pàa kaa yɔngɔ Zheruzalɛmu ca ki ni, ma gbɔn Betifazhe naa Betani cara ti na, ma wa wa Oliviye tire yanwiga ki yeri, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn tun, ma yo fɔ:

2 «Yaa kee wa ca ŋga wa ye yɛgɛ ki ni. Ye yesaga wa ca, ye yaa sofile pyɔ wa yan pòo pɔ le, malɛ lere fa lugu wi na. Yoo sanga ye pan wi ni na kan.

3 Na lere wa ka ye yewe mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi na, a ye nɛɛ ko piin yɛɛn?› Yoo pye fɔ: ‹Wi kala yɛn we Fɔ wi na. Wi yaa si sɔngɔrɔ mbe pan wi ni fɔɔnfɔɔn ŋga!› »

4 A pè si kari, mɛɛ saa sofile pyɔ wi yan pòo pɔ go ka yɔn na, le konɔ yɔn ki tanla. A pè suu sanga.

5 Leele mbele pàa pye le, a pèle si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ sofile pyɔ ŋa wi sangala?»

6 Ŋga Zhezu wìla yo pe kan, a pè sigi yo, a leele pè si yere ki na.

7 A pè si sofile pyɔ wi yigi ma saa wi kan Zhezu wi yeri, mɛɛ pe derigbɔrɔ ti wɔ mari taga sofile wi na. A Zhezu wì si lugu ma cɛn wi na.

8 Lelɛgɛrɛ la pe derigbɔrɔ wɔ mari jan wa konɔ. A pele nɛɛ tige wɛrɛ kɔɔn wa yan nari jaan wa konɔ naga nari fɔ paa wi gbogo.

9 Leele mbele pàa pye Zhezu wi yɛgɛ, konaa mbele pàa pye wi puŋgo na, pàa pye na jɔrɔgi na yuun fɔ: «Ozanna! *Ŋa wila paan we Fɔ wi mɛgɛ ki na, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!*†

10 Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wunluwɔ mba pila paan pi na, we tɛlɛ Davidi wunluwɔ we! Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ woo, lo na li yɛn wa naayeri lara ti ni fuun ti go na we!»

11 A Zhezu wì si ye wa Zheruzalɛmu ca, mɛɛ kari wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Yaara nda fuun tìla pye wa, a wì si ti ni fuun ti welewele ma saa ti kɔ. Naa wìla kaa wagati wi yan wì jerege, a wì si sɔngɔrɔ wa Betani, wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe ni.

Zhezu wìla tige ka daŋga pege yinri figiye (Mati 21.18-19)

12 Ki goto pinliwɛ pi ni, naa pàa kaa yiri wa Betani na kee, a fuŋgo si Zhezu wi yigi.

13 A wì si figiye tige ka yan wa lege. Wɛrɛ la pye ki na. A wì si kari ma saa ki wele maga yan ndɛɛ wi yaa pire yan ki na. Ɛɛn fɔ, naa wìla kaa yɔngɔ wa ki tanla, wii pire yan ki na, ndɛɛ ki wɛrɛ to, katugu ki sɛsanga wi sila gbɔn.

14 Kona, a Zhezu wì si tige ki pye fɔ: «Lere ka kɔɔn pyɔ wa ka naa fyew.»

A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pège sɛnrɛ ti logo.

Zhezu wìla kari wa shɛrigo gbɔgɔ (Mati 21.12-17; Luki 19.45-48; Zhan 2.13-22)

15 Naa pàa kaa gbɔn wa Zheruzalɛmu, a Zhezu wì si saa ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Leele mbele pàa pye wa na pɛrɛ konaa mbele pàa pye na loo, a wi nɛɛ pe puro na pe yinrigi. Wìla penjara surufɛnnɛ pe tabaliye pe jaanri naa ca keteŋgele pɛrɛfɛnnɛ pe jɔnrɔ ti ni.

16 Kona, a wì si je wii yɛnlɛ lere wa mbe yaraga ka lɛ mbe toro ki ni naa wa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa.

17 A wi nɛɛ pe nari na yuun fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ: ‹*Na go pe yaa kaa ki yinri cɛngɛlɛ ke ni fuun ke Yɛnŋɛlɛ yɛnrigo.*›† Ɛɛn fɔ, a yoro si pan naga piin yoolo† larasaga!»

18 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, naa pàa kaa ki wogo ki logo, a pe nɛɛ pyelɔmɔ jaa mbe Zhezu wi gbo. Ɛɛn fɔ, pàa pye na fyɛ wi yɛgɛ, katugu wi nagawa sɛnrɛ tìla janwa wi ni fuun wi pari fɔ jɛŋgɛ.

† **11:9 11.9:** Yuuro 118.25-26 † **11:17 11.17:** Eza 56.7 † **11:17 11.17:** Zhere 7.11

19 Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si yiri wa ca mɛɛ kari.

Zhezu wìla para figiye tige ŋga kìla waga ki sɛnrɛ na (Mati 21.20-22)

20 Ki goto yirifaga ki na, naa paa kaa na toro, a pè si figiye tige ki yan kì waga fɔ ma saa gbɔn wa ki ninde ti na.
21 A Pyɛri wì si nawa to sɛnrɛ nda Zhezu wìla yo ti na, mɛɛ wi pye fɔ: «Wele, we Nagafɔ! Figiye tige ŋga mà daŋga, kì waga pew!»
22 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye taga Yɛnŋɛlɛ li na!
23 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere ŋa fuun kaga yo ki yanwiga ŋga ki kan mbe yo fɔ: ‹Yiri lagamɛ, ma sa to wa kɔgɔje wi ni›, na ki woro naa kɔɔn shyɛn wa wi kotogo na, na wi ka taga ki na mbe yo ŋga wila yuun ki yaa pye, pa ki yaa pye wi kan da.
24 Ki kala na, mila ki yuun ye kan fɔ: Yaga yaraga ŋga fuun yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri, ye taga ki na fɔ yege ta makɔ, pa ye yaa ki ta.
25 Na yaga yiri mbe yere mbaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri sanga o sanga, na kiga yala lere wa kapege pye ye na, yege kala yaga wi na le ki laga ki na, jaŋgo ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi ye kapere ti kala yaga ye na fun.
26 [Ɛɛn fɔ, na ye sigi fɔ wi kapege ki kala yaga wi na, ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi se ye kapere ti kala yaga ye na fun.]»

Zhezu wi fanŋga kì yiri se (Mati 21.23-27; Luki 20.1-8)

27 A pè si kari naa wa Zheruzalɛmu. Naa Zhezu wìla kaa ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni na yanriyanri, a saraga wɔfɛnnɛ teele, naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Zhufuyelelɛɛlɛ pe ni, pè si pan Zhezu wi kɔrɔgɔ.
28 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Kagala ŋgele maa piin yɛɛn, maa ke piin yiŋgi fanŋga ni? Ambɔ wìgi fanŋga ki kan ma yeri, ma nɛɛ ke piin?»
29 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yaa ye yewe kala nuŋgba ni, na yaga li kɔrɔ wi yo mbanla kan, mila ki kagala ke piin yaraga ŋga fanŋga ni, pa mi yaa ki yo mbe ye kan.
30 Yɛnŋɛlɛ lo làa Zhan wi torogo wi pan wila batɛmu wi piin lee leele poro la wɛlɛ? Ye ka yo yanla kan.»
31 A pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni na yuun fɔ: «Na waga ki yo mbe yo fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ lo làa wi torogo›, pa wi yaa we yewe mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi na yee si taga wi sɛnyoro ti na?›
32 Ɛɛn fɔ, na waga sho fɔ: ‹Leele poro pàa wi torogo...› »

Pàa pye na fyɛ janwa wi yɛgɛ, katugu leele pe ni fuun pàa pye na Zhan jate Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛnŋɛ.
33 Kona, a pè si Zhezu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wee jɛn.» A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ɛɛn mi fun, mila ki kagala ke piin yaraga ŋga fanŋga ni, mi sege yo mbe ye kan.»

12

Kɛrɛ welefɛnnɛ tipeele yomiyɛlɛ (Mati 21.33-46; Luki 20.9-19)

1 Ko puŋgo na, a Zhezu wi nɛɛ yomiyɛgɛlɛ waa pe kan na yuun fɔ: «Naŋa wà la ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ kɔn, mɛɛ mbogo wa mari maga, ma si wege wɔ ma ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga ki gbegele wa, mɛɛ sanŋgazo kan kɛrɛ ti sigewe pi kala na. Kona, a wì si kɛrɛ ti telege ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pele na pe kaa tawa pi kan wi yeri, mɛɛ kari taleere ta ni.
2 Naa ɛrɛzɛn pire ti cɔsanga wìla kaa gbɔn, a wì suu tunmbyee wa torogo wa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pe yeri ma yo wi saa tawa pi shɔ wi kan.
3 A pè si tunmbyee wi yigi maa gbɔn, mɛɛ wi sɔngɔrɔ kɛwara.
4 A kɛrɛfɔ wì suu tunmbyee wa torogo naa wa pe yeri. A pè si wo gbɔn wi go ki na maa wɛlɛgɛ, mɛɛ wi tɛgɛlɛ fɔ jɛŋgɛ.
5 A wì si nuru ma wa torogo naa wa pe yeri. A pè si wo gbo. Ko puŋgo na, a wì si pele torogo wa naa lɛgɛrɛ. A pè pele gbɔn, ma pele gbo pe ni.
6 A kì si koro kɛrɛfɔ wi pinambyɔ nuŋgba ŋa wùu ndanla jɛŋgɛ wo. A wì si wo torogo pe ni fuun pe puŋgo na, ma yo fɔ: ‹Pe yaa sa fɛrɛ ta na Pinambyɔ wo kan.›

7 Ɛɛn fɔ, a ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pè
sigi yo pe yɛɛ kan fɔ: ‹Ŋa yɛɛn, wo wi
yɛn kɔrɔgɔ lifɔ we, ye pan woo gbo, pa
kɛrɛ ti yaa koro we kan!›
8 A pè suu yigi maa gbo, mɛɛ saa wi wa
wa ɛrɛzɛn kɛrɛ ti puŋgo na.»
9 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro wo
nawa, yiŋgi kɛrɛfɔ wi yaa pye? Wi yaa
pan mbe ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pe gbo
mbe kɛrɛ ti kan pele yeri.
10 Mì yo ki sɛnrɛ nda yèri kara jate wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni? Ti nda fɔ:
Go wafɛnnɛ pè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ
koŋgbanŋga ye.
11 *Pa ko wogo ŋga ko yiri wa we Fɔ wi yeri,*
a kì pye kagbɔgɔ we yɛgɛ na!»†
12 Zhezu wì kaa ko sɛnrɛ to yo ma kɔ,
a Zhufuyelelɛɛlɛ pe nɛɛ wi lagajaa mboo
yigi, katugu pàa ki jɛn ma yo wìla ki
yomiyɛlɛ li wa poro na. Ɛɛn fɔ, pàa pye
na fyɛ janwa wi yɛgɛ. Kì kaa pye ma, a pè
suu yaga mɛɛ kari.

Nizara ŋa wi daga mbe sara wunlumbolo to wi yeri
(Mati 22.15-22; Luki 20.20-26)

13 Kona, a pè si Fariziye poro naa leele
mbele pàa taga Erɔdi wi na pele torogo
wa Zhezu wi yeri, pe ta pe saa yigi wo
jate wi yɔn sɛnrɛ ti na.
14 A pè si saa wi pye fɔ: «We Nagafɔ,
wègɛ jɛn ma yo kaselege ko ma maa
yuun. Maa la fyɛ lere yɛgɛ, katugu
maa lere wɔ lere ni. Ɛɛn fɔ, ma maa
Yɛnŋɛlɛ konɔ li nari leele pe na kaselege
ni. Ki kala na, ki daga waa Ɔrɔmu tara
wunlumbolo to wi nizara wi woo le? Waa
wi woo lee waga kaa wi woo?»
15 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla ki jɛn ma yo
kopiire pàa pye na piin. A wì si pe pye fɔ:
«Yiŋgi na, a ye nɛɛ na waa na wele? Ye
warifuwe pyɔ nuŋgba kan na yeri mboo
wele.»
16 A pè si pan nuŋgba ni wi kan. A
Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ambɔ foto naa
ambɔ yɔɔnrɔ ti yɛn wi na?» A pè suu pye
fɔ: «Sesari woro ri.»
17 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga
ki daga mbe kan wunlumbolo to wi yeri,
yege kan wi yeri, ye ŋga ki daga mbe kan
Yɛnŋɛlɛ li yeri ki kan li yeri.»
A ko si pe pari fɔ jɛŋgɛ.

Zhezu wìla kuulo pe yɛnmɛ wogo ki yo
(Mati 22.23-33; Luki 20.27-40)

18 A Sadusiye pèle si pan Zhezu wi
kɔrɔgɔ. Poro pe ma yo kuulo pe se ka yɛn
mbe yiri†. A pè suu yewe ma yo fɔ:
19 «We Nagafɔ, Moyisi wìla ki yɔnlɔgɔ
maga yaga laga we kan ma yo: ‹*Na naŋa*
wa ndɔ ka ku mboo jɔ yaga, na pee pyɔ se,
wi jɔnlɔ wigi jɛlɛ wi pɔri, jaŋgo wi piile se
wi na wi ndɔ ŋa wì ku wi kan.›†
20 Ma si yala, nɔsepiile nambala
kɔlɔshyɛn la pye laga. A koŋgbanŋa wì
si jɛlɛ pɔri. Pee pyɔ se. A naŋa wì si ku
maa jɔ wi yaga.
21 A shyɛn fɔ wìgi jɛlɛ wi pɔri, ma ku
wii pyɔ se. A ki kala nuŋgba lì pye taanri
fɔ wi na fun.
22 A pe ni fuun kɔlɔshyɛnmɛ pège jɛlɛ
wi pɔri, ma ku, wa si pyɔ se wi na. Ko
puŋgo na, a jɛlɛ wì si kaa ku fun.
23 Na kuulo yɛnpilige kiga ka gbɔn, na
paga yɛn, jɛlɛ wi yaa ka pye wiwiin woo
pe ni, naa pe ni fuun pòo pɔri we?»
24 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yè puŋgo,
katugu yee Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kɔrɔ wi jɛn.
Yee si Yɛnŋɛlɛ li yawa pi jɛn fun.
25 Kuulo na paga ka yɛn sanga ŋa ni,
nambala naa jɛɛlɛ pe se kaa pɔrɔgɔ piin
pe yɛɛ ni†. Ɛɛn fɔ, pe yaa ka pye wa
yɛnŋɛlɛ na paa mɛrɛgɛye pe yɛn.
26 Kuulo pe yɛnmɛ wogo ko na, mì yo
yege kara wa Moyisi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi ni maga yan, wa laga ŋga ki yɛn na
para wuuro tipile li sɛnrɛ na we! Yɛnŋɛlɛ
làa ki yo wa ma Moyisi wi kan, ma yo
fɔ: ‹*Mi yɛn Abirahamu Yɛnŋɛlɛ, naa Izaki*
Yɛnŋɛlɛ, konaa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ.›†
27 Yɛnŋɛlɛ li woro kuulo poro Yɛnŋɛlɛ,
li yɛn weele poro Yɛnŋɛlɛ†. Yè puŋgo fɔ
ma lali.»

† **12:11 12.10-11:** Yuuro 118.22-23; Eza 28.16 † **12:18 12.18:** Kapye 23.8 † **12:19 12.19:** Dete 25.5-6 † **12:25 12.25:** Mati 22.30 † **12:26 12.26:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn pe go shɔfɔ; Ɛki 3.6. † **12:27 12.27:** Ko ki naga ma yo ki leele pè ku wire to na, ɛɛn fɔ, ki kɔ wo ma, pe yaa ka yɛn mbe yinwege mbakɔgɔ ta.

Yɛnŋɛlɛ ŋgasele na lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na (Mati 22.34-41; Luki 10.25-28)

28 Kendige ŋga pàa pye na woo pe yɛɛ ni, lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wà laga sɛnrɛ ti logo. Naa wìla kaa ki yan Zhezu wìla Sadusiye pe yɔn sogo jɛŋgɛ, a wì si fulo wa wi tanla, ma suu yewe ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ ŋgasele liliin lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na?»

29 A Zhezu wì suu pye fɔ: «*Ŋgasele na lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na li na: ‹Izirayɛli woolo, yaa nuru! We Fɔ Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn we Fɔ we.*

30 *Ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li daga mbɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun ni, naa ma jatere wi ni fuun ni, konaa ma fanŋga ki ni fuun ni.›*†

31 Li shyɛn wolo li na fɔ: ‹*Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla we.›*† Ŋgasele la woro wa naa ma gbɔgɔ ma wɛ koro shyɛn ŋgele koro na.»

32 Kona, a lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wì sho fɔ: «Ki yɛn ma yɔn Nagafɔ! Ŋga mà yo, ki yɛn kaselege; katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛn li nuŋgba to. Yɛnŋɛlɛ la woro wa naa lo puŋgo na.

33 Yɛnŋɛlɛ lɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma jatere wi ni fuun ni, naa ma fanŋga ki ni fuun ni, konaa ma lewee yɛnlɛ wɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla, ko gbɔgɔ ma wɛ saara sogoworo to naa saara cɛnlɛ nda fuun pe maa woo Yɛnŋɛlɛ yeri ti na.»

34 Naa Zhezu wìla kaa lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wi yan wùu sɛnrɛ ti yo tijinliwɛ ni, a wì suu pye fɔ: «Mɛɛ lali Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni.»

Kona, lere sila soro mboo yewe naa.

Kirisi wo naa Davidi sɛnrɛ re (Mati 22.41-46; Luki 20.41-44)

35 Ko puŋgo na, naa Zhezu wìla kaa na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wì si pe yewe ma yo fɔ: «Mɛlɛ lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe si ya ma yo fɔ Kirisi wi yɛn Davidi wi setirige pyɔ?

36 Ma si yala, Davidi wo jate, wìla ki yo Yinnɛkpoyi li fanŋga ki na, ma yo fɔ:

We Fɔ wìgi yo na Fɔ wi kan ma yo fɔ:
Cɛn wa na kalige kɛɛ ki na, fɔ mbe sɔɔn
mbɛnfɛnnɛ pe ŋgbanga,
mbe pe pye ma tɔɔrɔ ti tɛgɛsaga.†

37 «Davidi jate wo maa Kirisi wi yinri wi Fɔ, mɛlɛ wii ya wi pye wi setirige pyɔ?»

Zhezu wìla janwa wi yɛri ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni (Mati 23.1-36; Luki 20.45-47)

Janwa gbɔlɔ làa pye na nuru Zhezu wi yeri nayinmɛ ni.

38 A wi nɛɛ pe nari na yuun fɔ: «Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni. Ki yɛn ma pe ndanla paa derigbɔrɔ ti nii paa yanri, konaa paa pe shari gbɔgɔwɔ sharaga ni wa katoro ti ni.

39 Wa shɛriyinrɛ ti ni, jɔnrɔ nda ti ma pye wa yɛgɛ, konaa liwɛn gbɔɔ na, cɛnsara tiyɔnrɔ to ti ma pe ndanla mbaa cɛɛn ti na.

40 Pe maa naŋgunjaala pe kɛɛ yaara ti shoo pe yeri, ma saa na Yɛnŋɛlɛ yɛnri na mɔni, mbe ta mbege naga fɔ pe yɛn ma sin. Pe jɔlɔgɔ ki yaa ka gbɔgɔ mbe wɛ lere pyew wogo na.»

Naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ wi penjara kanwa Yɛnŋɛlɛ li yeri (Luki 21.1-4)

41 Kona, a Zhezu wì si saa cɛn wa shɛrigo gbɔgɔ yarikanra kɛsu wi yɛsinmɛ na. Leele pàa pye na pe penjara ti nii wa kɛsu wi ni yɛgɛ ŋga na, a wi nɛɛ ki wele. Penjagbɔrɔ fɛnnɛ lɛgɛrɛ la pye na penjalɛgɛrɛ nii wa kɛsu wi ni.

42 A naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ wà si pan fun, ma tama shyɛn le wa. Ti sila warikele walaga bɔ.

43 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, penjara nda ki naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ ŋa wì le wa kɛsu wi ni, tì gbɔgɔ ma wɛ mbele fuun pè pe woro le wa ti na.

44 Katugu jɛɛnnjɛnri pe ni fuun pè wɔwɔ wa pe penjagbɔrɔ ti ni ma kan. Ma si yala, ki naŋgunjɔ ŋa wo naa wi fyɔnwɔ pi ni fuun, wi penjara nda fuun ti yɛn wi

† **12:30 12.30:** Dete 6.4-5 † **12:31 12.31:** Levi 19.18 † **12:36 12.36:** Yuuro 110.1

yeri, nda fuun wi daga mbaa wi yɛɛ baro, tori nda wì saa le wa.»

13

Zhezu wìla shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔwɔ po naa dunruya kɔpilige ti sɛnrɛ yo (Mati 24.1-14; Luki 21.5-19)

1 Naa Zhezu wila kaa na yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ wà suu pye fɔ: «We Nagafɔ, sinndɛɛrɛ tiyɔnrɔ nda to naa yuŋgbɔgɔ ŋga ki kanlɔmɔ pi wele! Ki yɔn dɛ.»

2 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki yuŋgbɔrɔ nda, ma yɛgɛ yɛn ti na? Sinndɛlɛgɛ ka se ka koro ka go na laga, pe yaa ka ti ni fuun ti jaanri.»

3 A Zhezu wì si saa cɛn wa Oliviye tire yanwiga ki na, wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ. A Pyɛri, naa Zhaki, naa Zhan konaa Andire pè si saa wi yewe pe yɛ,

4 ma yo fɔ: «Ki yo we kan, ki kagala ke yaa ka pye sanga wiwiin? Na ki kagala ke ni fuun ke pyesanga wiga ka gbɔn, kacɛn wiwiin wi yaa ki naga we na?»

5 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere wa ka ka ye fanla mbe ye puŋgo.

6 Katugu lelɛgɛrɛ yaa ka pan na mɛgɛ ki na, mbe yo poro pe yɛn Kirisi we. Pe yaa ka lelɛgɛrɛ fanla mbe pe puŋgo.

7 Na yaga kaa malaga ki sɛnrɛ nuru, mbaa malaga ki tinmɛ taa sanga ŋa ni, yaga kaa fyɛ; katugu ko daga mbe pye. Ɛɛn fɔ, ko se ka pye dunruya wi kɔsanga gbɛn.

8 *Tara ta woolo yaa ka yiri tara ta woolo kɔrɔgɔ malaga ni. Wunluwɔ naa wunluwɔ yaa ka yiri pi yɛɛ kɔrɔgɔ.*† Tara ti yaa ka yɛgɛ lalɛgɛrɛ na. Fuŋgo ki yaa ka to. Ko ki ni fuun ŋga ko yaa ka pye jɔlɔgɔ ki lɛsaga, paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ selara ma kaa yiri wi ni we.

9 «Yoro wo na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn; katugu pe yaa kaa ye nii kiti kɔnfɛnnɛ pe kɛɛ, mbaa ye gbɔɔn sapire ni wa shɛriyinrɛ ti ni. Pe yaa kaa kee ye ni wa gboforonɛriye poro naa wunlumbolo pe yeri na kala na, jaŋgo ye ta ye pye na sɛrɛfɛnnɛ wa pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.

10 Ki daga Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra to mbe keli ti yari cɛngɛlɛ ke ni fuun ke kan gbɛn.

11 Na paga ka ye yigi mbaa kee ye ni wa kiti kɔnsaga sanga ŋa ni, ye jatere wiga ka piri ye na sɛnrɛ nda ye yaa yo to kala na. Ɛɛn fɔ, ki sanga nuŋgba wi ni, sɛnrɛ nda ti yaa ka tigi wa ye kotogo na, ye to yo; katugu yoro ma ye yaa kaa para. Ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi loli.

12 Leele pele yaa kaa pe nɔsepiile pe nii kɛɛ pe ta pe pe gbo. Ko nuŋgba koyi teele pe yaa kaa piin pe piile pe na. Piile pe yaa kaa yinrigi pe sevɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, mbaa pe kaan pe pe gbo.

13 Leele pe ni fuun pe yaa ka ye panra na kala na. Ɛɛn fɔ, ŋa fuun ka ya mbege kun wi yɛɛ ni, fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga ki na, wo yaa ka shɔ.»

Yaritijaanga ŋga ki maa jɔgɔwɔ piin ki sɛnrɛ (Mati 24.15-28; Luki 21.20-24)

14 « ‹*Yaritijaanga ŋga ki maa jɔgɔwɔ pi piin*† ye yaa kaga yan ki yere wa laga ŋga kii daga mbe yere we. Lere ŋa kaa ki sɛnrɛ ti kara, wiri kɔrɔ wi jɛn! Kona, mbele pe yaa ka pye wa Zhude tara, paa fee paa kee wa yanwira ti na.

15 Na ŋa ka pye wi go† naayeri, wiga ka tigi mbe ye wa go nawa mbe yaraga ka lɛ.

16 Ŋa ka pye kɛrɛ, wiga ka sɔngɔrɔ wa ca saa derigbɔgɔ ki lɛ.

17 Jɛɛlɛ mbele pe yaa ka pye kugbɔrɔ ni konaa mbele piile na wɔnri pe na, jɔlɔgɔ yaa ka pye pe wogo ki piliye yi ni.

18 Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, jaŋgo ki kala liga ka pye were sanga ni.

19 Katugu ki piliye yi yaa ka pye *jɔlɔgɔ piliye. Maga lɛ Yɛnŋɛlɛ lì dunruya wi da, ki si fa pye ali ma pan ma gbɔn nala.*† Ko si se ka pye naa fyew.

20 Ki pye we Fɔ wii ja wɔ ki piliye yi na, sɛnwee pyɔ wo wa se jɛn na shɔ. Ɛɛn fɔ, wìgi sanga wi were leele mbele wì wɔ pe pye wi woolo poro kala na.

† **13:8 13.8:** Eza 19.2 † **13:14 13.14:** Dani 9.27; 12.11 † **13:15 13.15:** Kìla pye Zhufuye paga go ki kan pe maga biri. Ki fɔ wi ma ya ma lugu wa ki go na ma saa wogo. † **13:19 13.19:** Dani 12.1

21 «Na lere wa ka ye pye mbe yo fɔ: ‹Ye
wele, Kirisi wi yɛn lagamɛ!› nakoma: ‹Wi
yɛn wamɛ!› yaga ka taga ki na.
22 Katugu leele pele yaa ka pan mbaa
finlɛlɛ mbe yo poro pe yɛn Kirisi we,
konaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yag-
boyoolo ni. Pe yaa kaa kafɔnŋgɔlɔ naa
kagbɔgɔlɔ piin, mbe ta mbe leele mbele
Yɛnŋɛlɛ lì wɔ pe puŋgo, ndɛɛ ki mbe ja
ya pye we.
23 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, mì keli ma ki
ni fuun ki yo ma ye kan makɔ.»

Lere wi Pinambyɔ wi panga shyɛn wogo ye (Mati 24.29-31; Luki 21.25-28)

24 «Ko piliye yo ni, *ki jɔlɔgɔ ki puŋgo na,
yɔnlɔ ki yaa ka kanŋga diwi. Yeŋge ki se
kaa finri naa.*
25 *Wɔnŋgɔlɔ ke yaa ka toori laga tara.
Naayeri fanŋga yaara ti yaa ka yɛgɛ.*†
26 *Kona, pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi
yan wila paan wa kambaara ti na* fanŋga
gbɔgɔ naa gbɔgɔwɔ† ni.
27 Kona, wi yaa wi mɛrɛgɛye pe torogo
laga tara ti go tijɛrɛ ki na, pe pan pe leele
mbele wì wɔ pe gbogolo pe yɛɛ na, mbege
lɛ dunruya wi go ŋga na mbe sa gbɔn wi
go ŋga na.»

Figiye tige yomiyɛlɛ (Mati 24.32-35; Luki 21.29-33)

28 «Figiye tige ki yomiyɛlɛ li yɛn na
nagawa mba kaan, yoo kɔrɔ wi logo! Yaga
kaga yan ki njere ti yɛn na funnu, ye mɛɛ
ki jɛn ma yo yɔnrɔ tì yɔngɔ.
29 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na yaga
ka ki kagala ke yan kaa piin sanga ŋa ni,
yege jɛn fɔ ki kala lì yɔngɔ, li yaa si pye.
30 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
leele mbele pe yɛn laga yinwege na nala†,
pe ni fuun se ka ku, na ki kagala ke ni
fuun ke fa pye.
31 Naayeri wo naa tara ti ni ti yaa ka kɔ.
Ɛɛn fɔ, na sɛnrɛ to se kɔ fyew.»

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li dunruya kɔpilige ki jɛn (Mati 24.36-44)

32 «Ɛɛn fɔ, lere wo wa sigi pilige naa
ki sanga wi jɛn. Ali mɛrɛgɛye mbele
wa yɛnŋɛlɛ na pe sigi jɛn. Yɛnŋɛlɛ li
Pinambyɔ jate wi sigi jɛn, ndɛɛ na To wo
nuŋgba wìgi jɛn.
33 Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, ye
koro yɛnmbɛlɛ, katugu ye sigi pyesanga
wi jɛn.
34 Ki yaa ka pye paa naŋa wa yɛn. Wila
kee ca na, mɛɛ wi go ki le wi tunmbyeele
pe kɛɛ. A wì si pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pe tunŋgo ki naga pe na, mɛɛ laga welefɔ
wi pye ma yo wi koro yɛnŋɛ.
35 Ki kala na, ye koro yɛnmbɛlɛ, katugu
gofɔ wi yaa ka pan sanga ŋa ni, ye suu jɛn.
Kana ki yaa ka pye yɔnlɔkɔgɔ o, yindɛgɛ
na o, ŋgopɛnɛ gbeleyɛgɛ o, pinliwɛ ni o,
yee jɛn.
36 Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo wiga ka pan
mbe ye fo, mbe ye ta wɔnlɔwɔ na.
37 Ŋga fuun mila yuun ye kan, mila
ki yuun lere pyew kan, fɔ: Ye koro
yɛnmbɛlɛ!»

ZHEZU WI JƆLƆGƆ KONAA WI KUNWƆ

14

14–15

Pàa yɔn le Zhezu wi na (Mati 26.1-5; Luki 22.1-2; Zhan 11.45-53)

1 Kìla saa koro piliye shyɛn, pee Paki fɛti
wi pye konaa leve fu buru fɛti wi ni. A
saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ pe ni, pe nɛɛ Zhezu wi yigisaga
jaa mboo yigi larawa mboo gbo.
2 Pàa pye na yuun fɔ: «Yaga ka ti woo
yigi fɛti ŋa wi nɔgɔ, jaŋgo yolɛgɛrɛ ka ka
yiri janwa wi sɔgɔwɔ.»

Jɛlɛ wà la latikɔrɔ nuwɔ taan gbɔn Zhezu go ki na (Mati 26.6-13; Zhan 12.1-8)

3 Naa Zhezu wìla pye wa Betani, wa
Simɔ ŋa yayɛnwɛ pìla pye wi na wi go,
a jɛlɛ wà si pan ma ye wa, ma yala wìla
pye na nii. Kugbolo là la pye wi yeri, pàa
li gbegele Alibatiri sinndɛɛrɛ ni. Làa pye
ma yin latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋgbanga
woo ni, mba pàa gbegele sinmɛ mba pe
yinri nari pi piiri ni. A wì si kugbolo li

† **13:25 13.24-25:** Eza 13.10; 34.4 † **13:26 13.26:** Dani 7.13; Mati 16.27 † **13:30 13.30:** Mati 24.34

yɔn ki kaw, ma latikɔrɔ wi wo wa Zhezu wi go ki na.
4 Leele mbele pàa pye le, a ki nɛɛ pele yaa. A pe nɛɛ yuun fɔ: Ki latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋgbanga woo ŋa wi jɔgɔ go?
5 Pe mbe ja ya mboo pɛrɛ warifuwe pyɔ cɛnmɛ taanri (300) na mbege penjara ti kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri.
A pe nɛɛ ki jɛlɛ wi sanga.
6 Ɛɛn fɔ, A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoo yaga yɛw. Yiŋgi na ye nɛɛ wi nawa pi ŋgbanni wi na? Ŋga wì pye mala kan, ki yɛn ma yɔn;
7 katugu fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaa pye laga ye ni sanga pyew, pilige ŋga ka ye ndanla, ye mbe ya kajɛŋgɛ pye mbe pe kan. Ɛɛn fɔ, mi wo se si pye laga ye ni sanga pyew.
8 Ŋga wi mbe ya pye na kan, koyi ŋga wì pye. Wì latikɔrɔ gbɔn na wire ti na, mala gbegele nala gboo lepilige ki singi.
9 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, laga dunruya wi ni fuun wi ni, pe mbe Sɛntanra ti yari laga ŋga fuun na, kala na ki jɛlɛ ŋa wì pye, pe yaa li yɛgɛ yo wa ki laga ki na fun, jaŋgo paa nawa tuun wi na.»

Zhudasi wìla pye na jaa mbe Zhezu wi le kɛɛ
(Mati 26.14-16; Luki 22.3-6)

10 Kona, wa fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe ni, ŋa pàa pye na yinri Zhudasi Izikariyɔti wì si kari ma saa saraga wɔfɛnnɛ teele pe yan, ma yo wi yaa Zhezu wi le pe kɛɛ.
11 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo wi yeri ma, a pe nawa pì si yinŋgi pe na. A pè sho pe yaa penjara kan wi yeri. Kì kaa pye ma, a Zhudasi wi nɛɛ pyelɔmɔ jɛmbɛ jaa mbe Zhezu wi le pe kɛɛ.

Zhezu wìla Paki fɛti liwɛn pi li wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni
(Mati 26.17-25; Luki 22.7-14,21-23; Zhan 13.21-30)

12 Leve fu buru fɛti wi pilige koŋgbanŋga ki na, ko ŋga pe mbaa Paki fɛti simbaala pe gbo ki na,† a Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe ma yo fɔ: «Maa jaa we sa Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ ma kan se yeri?»
13 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn tun ma yo fɔ: «Yaa kee wa ca! Ye yaa sa fili naŋa wa ni wì tɔnmɔ cɔgɔ tugo. Ye taga wi na!
14 Na wiga ka sa ye go ŋga ni, yege yo ki gofɔ wi kan fɔ: ‹We Nagafɔ wì yo wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pe yaa Paki fɛti liwɛn pi li yumbyɔ ŋa ni, wi yɛn se yeri?›
15 Pa wi yaa sanŋgazo yumbyɔ gbeŋɛ wa naga ye na. Pòo gbegele ma yaara ti tɛgɛ wa. Wama, Ye Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ wa we kan!»
16 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari ma saa ye wa ca, mɛɛ saa yaara ti yan paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla ki yo ma pe kan we. A pè si Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ.
17 Ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni, a Zhezu wì si pan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pe ni.
18 Naa pàa kaa cɛn na nii, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, wa yɛn laga ye ni na nii ja na ni, wi yaa kanla le kɛɛ.»
19 A kì si yɛsanga wa fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na. A pe nɛɛ wi yewe nuŋgba nuŋgba na yuun fɔ: «Muwi le?»
20 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye kɛ ma yiri shyɛn mbele yɛɛn, nuŋgba wi. Ŋa wì pinlɛ ma kɛɛ ki le na ni wa yaapige ki ni we.
21 Lere wi Pinambyɔ wi yaa ku paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun wi kanŋgɔlɔ we. Ɛɛn fɔ, naŋa ŋa wi yaa Lere wi Pinambyɔ wi le kɛɛ, jɔlɔgɔ yɛn wi wogo. Ki naŋa ki pye pe sila wi se, anmɛ ko mbe ja mbɔnrɔ wi na.»

We Fɔ wi suro kpoyi lige sɛnrɛ
(Mati 26.26-30; Luki 22.15-20; 1 Korɛn 11.23-25)

22 Naa paa kaa na nii, a Zhezu wì si buru lɛ. Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì suu kɔɔnlɔ maa kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, ma sho fɔ: «Yoo shɔ, ŋa yɛɛn wo wi yɛn na wire† re.»
23 Ko puŋgo na, a wì si wɔjɛnnɛ li lɛ. Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì si li kan pe yeri, a pe ni fuun pè pa wɔ.

† **14:12 14.12:** Ɛki 12.6-18 † **14:22 14.22:** Ki laga ŋga, pele maa ki jate ma yo buru wi yɛn ma taanla Zhezu wi wire to ni, to nda ti yaa kan saraga. Pele maa ki jate ma yo buru wila kanŋga ma pye Zhezu wi wire jate to.

24 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mba yɛɛn
po pi yɛn na kasanwa we, kasanwa mba
pi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ pi nii we.
Pì wo lelɛgɛrɛ kala na.
25 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
mi se ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ pa wɔ ye ni
naa fyew, fɔ sa gbɔn pilige ŋga mi yaa
ka pi fɔnmbɔ pi wɔ ye ni wa Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pi ni we.»
26 Naa pàa kaa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ yuuro
ni, a pè si yiri le, mɛɛ kari wa oliviye tire
yanwiga ki na.

Zhezu wìla yo Pyɛri yaa kaa je (Mati 26.31-35; Luki 22.31-34; Zhan 13.36-38)

27 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye ni fuun
ye yaa ka fe mbanla wa, katugu ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma
yo fɔ: ‹*Mi yaa simbaala kɔnrifɔ wi gbo, pa
simbaala pe yaa gbɔn mbe jaraga.*›†
28 Ɛɛn fɔ, na mi ka ka yɛn mbe yiri wa
kunwɔ pi ni, mi yaa keli mbe kari ye na
wa Galile tara†.»
29 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ali sanmbala
pe ni fuun paga fe mbɔɔn wa, mi wo sɔɔn
wa fyew.»
30 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kaselege ko
na, mila ki yuun ma kan, nala yembinɛ
na li ni, sanni ŋgopɔlɔ shyɛn woo wi sa
gbele, ma yaa ki yo mbege filige sa ta
yosaga taanri, mbe yo ma silan jɛn.»
31 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wì sigi yo naa maga
ŋgban, ma yo fɔ: «Ali na mbe pinlɛ mbe
ku ma ni, mbe ku ma ni win, fɔ mi sɔɔn
je fyew.»
A pe ni fuun pège sɛnrɛ nuŋgba ti yo
ma fun.

Zhezu wìla Yɛnŋɛlɛ yɛnri wa laga ŋga pe yinri Zhetisemani (Mati 26.36-46; Luki 22.39-46)

32 Ko puŋgo na, a pè si kari wa laga
ŋga pe yinri Zhetisemani. A Zhezu wì suu
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye cɛn namɛ, mi
yaa kari sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri.»
33 A wì si Pyɛri naa Zhaki naa Zhan poro
lɛ ma kari pe ni. A fyɛrɛ gbɔrɔ naa lawɔrɔ
nɛɛ paan wi yeri.
34 A wì si pe pye fɔ: «Na nawa pì piri na
na jɛŋgɛ, fɔ na jaa mbanla gbo. Ye koro
laga na ni yɛnmbɛlɛ.»
35 A wì si kari yɛgɛ jɛnri, ma to le tara,
mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo na kaa pye ki
yɛn pyewe, ki jɔlɔgɔ wagati ŋa wila paan,
wi shɔ wi kɛɛ.
36 Wìla pye na yuun fɔ: «Baba, na To,
ma mbe ya kala li ni fuun li pye. Ki kala
na, ki jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ na, li lali na ni. Ɛɛn
fɔ, mi woro nala nandanwa kala lo jaa, fɔ
mboro wolo lo.»
37 Kona, a wì si sɔngɔrɔ ma pan le wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ taanri pe tanla, mɛɛ pan ma
pe yan pè wɔnlɔ. A wì si Pyɛri wi pye fɔ:
«Simɔ, maa wɔnlɔ jate? Mɛɛ ya mbe koro
yɛnŋɛ mbe wagati nuŋgba pye yɛrɛ!
38 Ye koro yɛnmbɛlɛ yaa yɛnri, jaŋgo
yaga ka ye wamawelewe mbe kapege pye.
Ki ma pye wa sɛnwee wi yinnɛ li na wigi
pye. Ɛɛn fɔ, wi wire ti fanŋga kì kologo
mbege pye.»
39 A wì si sɔngɔrɔ naa wa laga nuŋgba
ki na, ma saa yɛnri ma sɛnrɛ nuŋgba ti
yo,
40 mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan le pe tanla, ma
pan ma pe ta paa wɔnlɔ. Wɔnlɔwɔ pìla
pe yigi jɛŋgɛ, fɔ pe sila ya para wi ni naa.
41 Naa wìla kaa sɔngɔrɔ ma pan le pe
tanla taanri wogo ki na, a wì si pe pye
fɔ: «Yaa wɔnlɔ bere na wogo wi le? Ye
yiri ma! Wagati wì gbɔn. Ye wele, pe yaa
Lere wi Pinambyɔ wi le kapere pyefɛnnɛ
pe kɛɛ.
42 Ye yiri we kari. Lere ŋa wila na nii
kɛɛ, wi ŋa wila paan!»

Pàa Zhezu wi yigi (Mati 26.47-56; Luki 22.47-53; Zhan 18.3-12)

43 Ma Zhezu wi ta wìla pye na para bere,
Zhudasi ŋa wìla pye fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɛ ma
yiri shyɛn wa, a wì si gbɔn le. Janwa wà la
pinlɛ wi ni ma pan tokobiye naa kanŋgirɛ
ni. Saraga wɔfɛnnɛ teele, naa lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ konaa Zhufuyelelɛɛlɛ pe ni, poro
pàa pe tun.
44 Zhudasi ŋa wìla pye na Zhezu wi nii
kɛɛ, wìla kacɛn wa naga janwa wi na, ma
yo fɔ: «Naŋa ŋa mi yaa ka sa magala wi

† **14:27 14.27:** Zaka 13.7 † **14:28 14.28:** Maki 16.7

ni mboo shari, wo wi yaa pye ŋa yaa jaa we. Yoo yigi ye kari wi ni, ye sila wi wele jɛŋgɛ!»
45 Naa Zhudasi wìla ka saa gbɔn, a wì si fulo Zhezu wi tanla teere, mɛɛ wi pye fɔ: «We Nagafɔ!»

Ko puŋgo na, a wì si magala wi ni mboo shari.
46 Kona, a sanmbala pè si pan, mɛɛ to Zhezu wi na, ma suu yigi.
47 Ɛɛn fɔ, leele mbele pàa pye le Zhezu wi ni, a wo wa nuŋgba suu tokobi wi kɔw, mɛɛ saraga wɔfɛnnɛ to wi tunmbyee wi gbɔn wi ni, maa nuŋgbolo li laga.
48 A Zhezu wì si mbele pàa pan mboo yigi pe pye fɔ: «Yè pan na kɔrɔgɔ tokobiye naa kanŋgirɛ ni, mbe pan mbanla yigi ndɛɛ beŋganri pyefɔ wi mi kɛ?
49 Pilige pyew mìla si pye ye ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, ye sila silan yigi. Ɛɛn fɔ, ko kagala ŋgele koro pye, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ta tiri yɛɛ yɔn fili.»
50 Kona, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni fuun pè suu yaga le, mɛɛ fe.
51 Lefɔnŋɔ wà la taga Zhezu wi na, danŋgo nuŋgba wìla pye wo na. A pe nɛɛ jaa mboo yigi.
52 Ɛɛn fɔ, a wì suu danŋgo wi yaga pe kɛɛ, mɛɛ fe ma kari waga.

Pàa kari Zhezu wi ni wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ
(Mati 26.57-68; Luki 22.54-55,63-71; Zhan 18.13-14,19-24)

53 A pè si kari Zhezu wi ni wa saraga wɔfɛnnɛ to wi yeri. Saraga wɔfɛnnɛ teele, naa tara ti lelɛɛlɛ pe ni, konaa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pàa pe yɛɛ gbogolo wa ki laga ki na.
54 A Pyɛri wì si taga Zhezu wi na, ma lali wi ni, ma saa gbɔn fɔ wa saraga wɔfɛnnɛ to wi laga, mɛɛ saa cɛn le laga welefɛnnɛ pe tanla na kasɔn waga.
55 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki ni fuun ki ni, pàa pye na sɛrɛya jaa Zhezu wi na, mbe ta mboo gbo. Ɛɛn fɔ, pè sila wa ta.
56 Lelɛgɛrɛ la pe yagbogolo sɛrɛya yo wi na, ɛɛn fɔ, pe sɛrɛya wìla yiri wi yɛ wi yɛ.
57 Ko puŋgo na, a leele pèle si yiri ma yagbolo sɛrɛya wa yo wi na, ma yo fɔ:
58 «Wìla ki yo we yɛgɛ na, ma yo fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ŋga leele pàa kan, mi yaa ki jan mbe fɔnŋgɔ kan na piliye taanri†, leele kɛɛ tunŋgo ma ki yaa ko kan.› »
59 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, pe sɛrɛya wi sila yala.
60 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì si yiri ma yere wa janwa wi sɔgɔwɔ ma si Zhezu wi yewe, ma yo fɔ: «Ma woro na sɛnrɛ ta taa na yuun? Sɛrɛya ŋa ki leele mbele paa yuun na waa ma na, ma yo mɛlɛ wo na?»
61 A Zhezu wì si pyeri, wii para. Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì suu yewe naa fɔnŋgɔ ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn Kirisi, Yɛnŋɛlɛ na waa gbogo li Pinambyɔ we le?»
62 A Zhezu wì suu pye fɔ: *Ee, wowi mi we. Pilige ka, ye yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi yan wì cɛn wa Yɛnŋɛlɛ na yafɔ li kalige kɛɛ ki na, na paan wa naayeri kambaara ti ni.*†
63 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi naŋgbanwa pi na, ma sho fɔ: «We woro na sɛrɛfɔ jaa naa!
64 Naa wì Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ, ye nuŋgbolo woro ki sɛnrɛ ti na wi le? Yiŋgi yaa jate wi ni?»

A pe ni fuun pè sho fɔ wi daga mbe gbo win.
65 Kona, a pele nɛɛ cɛnrɛ waa wi na, naa yɛgɛ ki tɔnni paraga ni, nɛɛ wi gbɔɔn kɛŋguŋgolo ni. A pe nɛɛ wi piin fɔ: «Ma gbɔnfɔ wi mɛgɛ ki naga we na.»

A laga welefɛnnɛ pòo yigi maa feele fun.

Pyɛri wìla je Zhezu wi na
(Mati 26.69-75; Luki 22.56-62; Zhan 18.15-18,25-27)

66 Ma Pyɛri wi ta wìla pye ma cɛn wa laga nawa wa tara ti na, a saraga wɔfɛnnɛ to wi kulojɔ wà si pan le,
67 mɛɛ Pyɛri wi yan le kasɔn ki tanla wila waga. A wì si yere maa wele jɛŋgɛ,

† **14:58 14.58:** Zhan 2.19 † **14:62 14.62:** Yuuro 110.1; Dani 7.13

ma suu pye fɔ: «Mboro fun, màa pye Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wi ni.»
68 A wì si je ki na, ma sho fɔ: «Ma sɛnrɛ nda maa yuun, mi siri jɛn, mi woro nari kɔrɔ wi nuru.» Kona, a Pyɛri wì si yiri ma kari wa laga ki jasa yeyɔngɔ ki puŋgo na. A ŋgopɔlɔ wì si gbele.
69 A kulojɔ wì si nuru naa maa yan le leele mbele pàa pye le pe ni, mɛɛ pe pye fɔ: «Ki naŋa ŋa, wi fɔrɔgɔfɔ wo wawi!»
70 A Pyɛri wì si je wi na naa. Ko puŋgo na naa jɛnri, leele mbele pàa pye le, a poro si Pyɛri wi pye fɔ: «Kaselege yi, ma yɛn ki leele wo wa, katugu Galile tara fɛnnɛ woo wi mboro!»
71 A Pyɛri wì si wugu ma yo fɔ: «Na kaa pye mi finlɛ, Yɛnŋɛlɛ laa na yaan. Ki naŋa ŋa yaa piin yɛɛn, mi suu jɛn!»
72 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a ŋgopɔlɔ shyɛn woo wì si gbele. A Pyɛri wì si nawa to sɛnrɛ nda Zhezu wìla yo maa kan ti na, fɔ: «Sanni ŋgopɔlɔ wi sa gbele gbelesaga shyɛn, ma yaa na je mbe sa ta jesaga taanri, mbe yo ma silan jɛn†.» Kona, a wi nɛɛ gbele.

15

Pàa saa Zhezu wi le gboforonɛri Pilati wi kɛɛ
(Mati 27.1-2,11-14; Luki 23.1-5; Zhan 18.28-38)

1 Ki goto yirifaga ki na, a saraga wɔfɛnnɛ teele, naa lelɛɛlɛ pe ni, naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki ni, pè si saa pe yɛɛ gbogolo ma pe yɛɛ yan. A pè si Zhezu wi pɔ ma kari ma saa wi le Pilati wi kɛɛ.
2 A Pilati wì suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn Zhufuye pe wunlunaŋa we le?»
A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi ŋga mà yo we.»
3 Saraga wɔfɛnnɛ teele pàa pye na baga Zhezu wi na ma yo wì kapere lɛgɛrɛ pye.
4 Kona, a Pilati wì suu yewe naa ma yo fɔ: «Ma se ya pe yɔn sogo wi le? Kagala ŋgele pè baga ma na ma yo mà pye, ma woro na ke nuru wi le?»
5 Ɛɛn fɔ, Zhezu wì sila para, fɔ a kì Pilati wi pari.

Pàa yo pe Zhezu wi gbo
(Mati 27.15-26; Luki 23.13-25; Zhan 18.39–19.16)

6 Kìla pye Paki fɛti pyew, Pilati wi ma kasopiile nuŋgba wa, ŋa janwa wi kaa jaa we.
7 Ma si yala, ki wagati wi ni, kasopyɔ wà la pye wa, pàa pye naa yinri Barabasi. Wo naa pele ni, pàa yiri ma je ma lere gbo. A pè si pe yigi.
8 A janwa wì si kari Pilati wi kɔrɔgɔ, ma saa wi yɛnri ma yo wi kasopyɔ wa wa, paa yɛgɛ ŋga na wi maa ki piin pe kan faa we.
9 A Pilati wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaa jaa mbe Zhufuye wunlunaŋa wi wa le?»
10 Katugu wìla ki jɛn ma yo yenjara† to kala na saraga wɔfɛnnɛ teele pàa Zhezu wi le wi kɛɛ.
11 Ɛɛn fɔ, a saraga wɔfɛnnɛ teele pe si janwa wi sun ma yo pe Pilati wi yɛnri wi Barabasi wo wa.
12 A Pilati wì si sɛnrɛ ti lɛ naa, mɛɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi yaa jaa mbe pye ŋa ye maa yinri Zhufuye wunlunaŋa wo na?»
13 A pè si jɔrɔgɔ ma yo fɔ: «Wi kan tiparaga na!»
14 A Pilati wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi kapege wì pye?»
Kona, a pè si jɔrɔgɔ ŋgbanga naa ma wɛ, ma yo fɔ: «Wi kan tiparaga na!»
15 Kì kaa pye ma, a Pilati wì si janwa wi nandanwa kala li pye, ma Barabasi wi wa, mɛɛ Zhezu wo kan, a pòo gbɔn sapige ni jɛŋgɛ, mɛɛ wi le pe kɛɛ pe saa kan tiparaga na.

Sorodasheele paa tɛgɛ Zhezu wi na
(Mati 27.27-31; Zhan 19.2-3)

16 A sorodasheele pè si Zhezu wi yigi, mɛɛ kari wi ni wa gboforonɛri wi yuŋgbɔgɔ ki laga nawa. Pè ka saa gbɔn wa, a pè si sorodasheele sanmbala pe ni fuun pe yeri wa.
17 A pè si derigbɔgɔ yɛngɛ le Zhezu wi kan, ma wuuro njala tin ma li kan wi kan,
18 nɛɛ wi shari na yuun fɔ: «Zhufuye wunlunaŋa, waa ma shari.»
19 A pe nɛɛ wi gbɔɔn kanŋgala ni wa wi go ki na, na cɛnrɛ waa wi na, nɛɛ

† **14:72 14.72:** Maki 14.30 † **15:10 15.10:** Zhan 11.47

kanŋguuro kanni le wi tanla ma yo poro naa gbogo.
20 Naa pàa kaa tɛgɛ wi na ma saa kɔ, a
pè si derigbɔgɔ yɛngɛ ki wɔ wi na, ma suu
yaripɔrɔ jate ti lɛ mari le wi kan, mɛɛ yiri
wi ni mbe kari saa kan tiparaga na.

Pàa Zhezu wi kan tiparaga na
(Mati 27.32-44; Luki 23.26-43; Zhan 19.17-27)

21 Sirɛni ca fɛnnɛ naŋa wà la yiri
kɛrɛ na toro, pàa pye naa yinri Simɔ.
Alɛgizandire naa Urufusi† pe to wo lawi.
A sorodasheele pè si wo jori ma yo wi
Zhezu wi tiparaga ki tugo, wi kari ki ni.
22 A pè si kari Zhezu wi ni wa laga ŋga
pe yinri Gɔligota. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ:
«Yuŋgɔrɔgɔ laga.»
23 A pè si duvɛn kan Zhezu wi yeri ma
yo wuu wɔ. Pàa wɛtangara ta pinlɛ wi
ni, nda pe maa yinri miiri. A wì si je, wii
yɛnlɛ mboo wɔ.
24 A pè suu kan wa tiparaga ki na, mɛɛ
pɛtɛ gbɔn wi yaripɔrɔ ti na, jaŋgo pe ni
fuun pe ta pe pe tawa pi jɛn, mɛɛ ti yɛɛlɛ
pe yɛɛ na.
25 Pàa Zhezu wi kan wa tiparaga ki na
pinliwɛ yɔnlɔ ki ni.
26 Kala na làa ti, a pè suu gbo, pàa li
yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: «Zhufuye wunlunaŋa.»
27 Pàa beŋganri pyefɛnnɛ shyɛn kan
tipaara ta na fun le Zhezu wi tanla.
Nuŋgba la pye wi kalige kɛɛ ki na, sanŋa
wìla pye wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.
28 [Ki pyewe pi na ma, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi yɛn na ŋga yuun, a kì sigi yɛɛ yɔn
fili, fɔ: «*Pòo jate paa kapege pyefɔ yɛn.*»]†
29 Leele mbele pàa pye na toro le ki laga
ki na, pàa pye na pe yinrɛ ti yangara na
Zhezu wi tegele, naa piin fɔ: «Eyi! Mboro
ŋa mà yo ma yaa shɛrigo gbɔgɔ ki jan mbe
fɔnŋgɔ kan ma piliye taanri†,
30 mboro jate, ma yɛɛ shɔ, ma tigi wa
tiparaga ki na ye!»
31 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pàa pye na tɛgɛ
Zhezu wi na ma fun, nɛɛ yuun fɔ: «Ye
wele, wì pele shɔ, wo se si ya mboo yɛɛ
shɔ!
32 Mboro ŋa ma yɛn Kirisi, Izirayɛli tara
ti wunlunaŋa, tigi wa tiparaga ki na yiŋgɔ
ye! Pa we kɔɔn yan, we yaa taga ma na.»
Mbele pàa kan tipaara ta na le Zhezu
wi tanla, pàa pye naa tegele ma fun.

Zhezu wi kunwɔ we
(Mati 27.45-56; Luki 23.44-49; Zhan 19.28-30)

33 Naa yɔnlɔfugo kìla kaa gbɔn, a wɔwɔ
pì si ye wa ki tara ti lagapyew, ma saa
gbɔn yɔnlɔparaga ki na.
34 Yɔnlɔ paraga ki na, a Zhezu wì si
gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «*Eloyi, Eloyi,
lama Sabakitani?*» Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ:
«*Na Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a mà
si puŋgo le na ni?*»†
35 «Mbele pàa pye ma yere le, pèle laga
sɛnrɛ ti logo wi yeri, ma sho fɔ: ‹Ye wele,
wila Eli yinri.›
36 Pe ni, a nuŋgba si fe ma saa ŋgbala
lɛ, mɛɛ wi fyɔn duvɛn tangara† ta ni, maa
migi kanŋgala na, mɛɛ saa wi kan wi yeri
ma yo wuu shɔnri. A wì sho fɔ: ‹Ye yere,
waa wi wele, na kàa pye Eli yaa wi tirige
wa tiparaga ki na.› »
37 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si gbele ŋgbanga,
mɛɛ ku.
38 Paraga ŋga pàa pɔ ma shɛrigo gbɔgɔ
ki nawa pi kɔn shyɛn, a kì si wali wa ki
nandogomɔ, maga lɛ wa naayeri ma saa
kan fɔ wa tara.
39 Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ ŋa
wìla pye ma yere le Zhezu wi yɛsinmɛ pi
na, naa wìla kaa wi yan wì ku ki kulɔmɔ
pi na ma, a wì sho fɔ: «Kaselege ko na, ki
naŋa ŋa, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wo lawi.»
40 Jɛɛlɛ pèle la pye ma yere wa lege
naga kala li wele. Mari ŋa wìla yiri wa
Magidala ca wìla pye pe ni, naa Zhaki
jɛrɛfɔ wo naa Zhoze pe nɔ Mari wi ni, naa
Salomɛ ni.
41 Sanga ŋa ni Zhezu wìla pye wa Galile
tara, pàa taga wi na, naa kala li yɔngɔ
wi kan†. Jɛɛlɛ lɛgɛrɛ pèle la pye wa wi
ni naa fun, pàa pinlɛ ma kari wi ni wa
Zheruzalɛmu.

† **15:21 15.21:** Ɔrɔmu 16.13 † **15:28 15.28:** Vɛrise nafa ma yiri kɔlɔtaanri wi yɛn sɛwɛɛlɛ pele ni, wi woro pele ni; ye Eza 53.12naa Luki 22.37lara ti wele. † **15:29 15.29:** Yuuro 22.8; Maki 14.58; Zhan 2.19 † **15:34 15.34:** Yuuro 22.2 † **15:36 15.36:** Yuuro 69.22 † **15:41 15.41:** Luki 8.2-3

Pàa Zhezu gboo wi le
(Mati 27.57-61; Luki 23.50-56; Zhan 19.38-42)

42 Yɔnlɔ kìla kɔ makɔ, ma yala ko pilige
nuŋgba ko kìla pye fɛti wi yɛtɛgɛwɛ pilige
ye, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ki goto wìla pye
cɛnpilige ye.
43 Zhozɛfu ŋa wìla yiri wa Arimate ca,
a wì si pan. Wìla pye kiti kɔnfɛnnɛ
ŋgbelege ki legbɔɔ wa. Wo fun wìla pye
na Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi singi pi pan.
A wì si kotogo gbɔn, mɛɛ kari Pilati wi
kɔrɔgɔ, ma saa wi yɛnri Zhezu gboo wi
ni.
44 Kìla Pilati wì pari, naa wìla ki logo
ma yo Zhezu wì ku makɔ we. A wì si
sorodasheele tojɛɛ wi yeri maa yewe, na
kaa pye wì ku kì mɔ.
45 Naa sorodasheele tojɛɛ wìla kaa ki
yɛgɛ yo maga filige wi kan, a wì si konɔ
kan Zhozɛfu wi yeri ma yo wi sa gboo wi
lɛ.
46 A Zhozɛfu wì si kari ma saa parifige
lɔ, mɛɛ kari ma saa Zhezu gboo wi tirige
wa tiparaga ki na, ma suu fo parifige ki
ni, mɛɛ saa wi le fanga ka ni, pàa ki
kɔn walaga na. Ko puŋgo na, a wì si
sinndɛliŋgbɔgɔ ka koŋgo, ma saa fanga
ki yɔn tɔn ki ni.
47 Mari ŋa wìla yiri wa Magidala wo naa
Zhoze nɔ Mari wi ni, pàa pye na Zhezu
gboo wi lesaga ki wele.

ZHEZU WI YƐNMƐ MA YIRI WA KUNWƆ PI NI

16

16.1-20

Zhezu wìla yɛn ma yiri
wa kunwɔ pi ni
(Mati 28.1-8; Luki 24.1-12; Zhan 20.1-10)

1 Naa cɛnpilige kìla kaa toro, Mari ŋa
wìla yiri wa Magidala, wo naa Zhaki nɔ
Mari wi ni, naa Salomɛ, poro si saa sinmɛ
nuwɔ taan lɔ mbe saa fa Zhezu gboo wi
na.
2 Yapelege ki pilige koŋgbanŋga† ki na,
yirifaga ki na, yɔnlɔ ki yirisanga wi ni, a
ki jɛɛlɛ pè si kari wa fanga ki yɔn na.
3 Wa konɔ, pàa pye na pe yɛɛ yewe na
yuun fɔ: «Ambɔ wi yaa sa sinndɛliŋgbɔgɔ
ki koŋgo mbege laga wa fanga ki yɔn na
we kan?»
4 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa pe yɛrɛ ti yirige ma
wele, a pè si sinndɛliŋgbɔgɔ ki yan pège
koŋgo maga laga wa fanga ki yɔn na.
5 A pè si ye wa fanga ki nawa, mɛɛ
lefɔnŋɔ wa yan wì cɛn wa kalige kɛɛ ki
na. Derege titɔnlɔgɔ fige la pye wi na. A
pè si fyɛ.
6 Ɛɛn fɔ, a ki lefɔnŋɔ wì si pe pye fɔ:
«Yaga ka fyɛ. Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu ŋa
pàa kan tiparaga ki na, wo yaa lagajaa.
Wi woro laga. Wì yɛn ma yiri wa kunwɔ
pi ni. Laga ŋga pàa gboo wi sinŋge, ye
pan yege wele!
7 Yaa kee yiŋgɔ ye saga yo ye Pyɛri wi
kan konaa fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pe ni,
fɔ: ‹Wi yaa keli mbe kari ye na wa Galile
tara, paa yɛgɛ ŋga na wìla ki yo ma ye
kan we†. Pa ye yaa ka saa yan wa.› »
8 A jɛɛlɛ pè si yiri wa fanga ki ni, nɛɛ
fee na kee. Kìla fyɛrɛ gbɔrɔ kan pe yeri
fɔ, a paa seri. Ɛɛn fɔ, pe sila yaraga ka yo
mbe lere kan fyɛrɛ ti kala na.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga
Magidala ca fɛnnɛ Mari wi na
(Mati 28.9-10; Zhan 20.11-18)

9 [Naa Zhezu wìla yɛn ma yiri
wa kunwɔ pi ni yapelege ki pilige
koŋgbanŋga ki pinliwɛ pi ni, wìla keli
maa yɛɛ naga Mari ŋa wìla yiri wa
Magidala wo na gbɛn. Wo Zhezu wìla
yinnɛ tipegele† kɔlɔshyɛn purɔ ma ke wɔ
wi ni.
10 A Mari wì si kari ma saa ki yɛgɛ yo
leele mbele pàa pye Zhezu wi ni pe kan,
pàa cɛn shɔɔn na gbele.
11 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa ki logo wi yeri ma
yo Zhezu wi yɛn yinwege na, fɔ wùu yan,
pe sila taga wi sɛnrɛ ti na†.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn na
(Luki 24.13-35)

12 Ko puŋgo na, a Zhezu wì suu yɛɛ
naga nagalɔmɔ pa yɛgɛ na wi fɔrɔgɔfɛnnɛ

† **16:2 16.2:** Zhufuye pe yapelege ki pilige koŋgbanŋga ko kìla pye lɛti we. † **16:7 16.7:** Maki 14.28 † **16:9 16.9:** Luki 8.2; Zhan 20.11-18 † **16:11 16.11:** Luki 24.22-24 † **16:12 16.12:** Luki 24.13-35

shyɛn na. Pàa konɔ la lɛ na kee wa yan nawa†.
13 A pè si sɔngɔrɔ ma saa ki yɛgɛ yo ma
sanmbala pe kan. Poro fun pè sila taga ki
na.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ
ma yiri nuŋgba pe na
(Mati 28.16-20; Luki 24.36-49; Zhan
20.19-23; Kapye 1.6-8)

14 Ko puŋgo na naa, a Zhezu wì suu yɛɛ
naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri nuŋgba
pe na, ma yala pàa pye na nii. Wìla para
pe na ŋgbanga, pe mbatagawa po naa pe
kotoŋgbanga ki kala na, katugu na wìla
yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, mbele pàa
wi yan ma saa ki yo ma pe kan, pe sila
taga pe sɛnyoro ti na†.
15 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaa kee
dunruya wi lagapyew, ye saa Sɛntanra ti
yari leele pe ni fuun pe kan†.
16 Lere ŋa ka taga ti na, mbe batize, wo
yaa shɔ. Ɛɛn fɔ, na lere ŋa si taga ti na,
kiti yaa ka kɔn wo na.
17 Leele mbele ka taga ti na, kafɔnŋgɔlɔ
ŋgele pe yaa kaa piin ke ŋgele: Pe yaa
kaa yinnɛ tipegele ke puro mbaa ke woo
leele pe ni na mɛgɛ ki na, mbaa yuun
sɛnfɔnndɔ ni.
18 Pe yaa kaa wɔɔrɔ ti yinri pe kɛyɛn yi
ni. Tɔnmɔ mba pi ma lere gbo, na paga pa
wɔ, yaraga ka se pe ta. Pe yaa kaa kɛyɛn
tari yambala pe na, ki yambala paa shoo.»

Zhezu wila sɔngɔrɔ ma kari
wa Yɛnŋɛlɛ li tanla
(Luki 24.50-53; Kapye 1.9-11)

19 Naa we Fɔ Zhezu wìla kaa para pe ni
ma saa kɔ, *a wì si yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ*
na, ma saa cɛn wa Yɛnŋɛlɛ li kalige kɛɛ ki
na.†
20 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari ma saa na
Sɛntanra ti yari lagapyew. We Fɔ wìla
pye pe ni pe tunŋgo ki ni fuun ki na, na
kafɔnŋgɔlɔ piin, ŋgele kàa pye naga nari
ma yo pe sɛnyoro ti yɛn kaselege†.]

† **16:14 16.14:** Luki 24.36-49; Zhan 20.19-23 † **16:15 16.15:** Mati 28.16-20 † **16:19 16.19:** Yuuro 110.1 † **16:20 16.9-20:** Mbege lɛ vɛrise kɔlɔjɛrɛ wi na sa gbɔn nafa, ki vɛriseye pe yɛn sɛwɛɛlɛ pele ni, pe woro pele ni.

Zhezu Kirisi Sɛntanra nda LUKI la yɔnlɔgɔ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki Sɛntanra sɛwɛ ŋa Luki wìla wi yɔnlɔgɔ. Luki wìla pye lɔgɔtɔrɔ (Kolɔ 4.4). Wìla pye Zhezu wi pitunŋɔ Pɔli wi sagafɔ wa wi tunŋgo ki ni (2 Timo 4.11; File 24). Wìla pinlɛ Pɔli wi ni ma saa wi torogo wa Ɔrɔmu ca. Sɛwɛɛlɛ titɔnlɔmbɔlɔ shyɛn Luki wì yɔnlɔgɔ. Ki sɛwɛɛlɛ shyɛn pe ni, nuŋgba wi yɛn ki Sɛntanra sɛwɛ ŋa yɛɛn, wi yɛn na para we ni Zhezu Kirisi wi wogo na. Sɛwɛ sanŋa pe maa wi yiri «Zhezu wi pitunmbolo pe kapyegele.» Wìla ki sɛwɛɛlɛ shyɛn pe yɔnlɔgɔ ma pe torogo lere wa kan, ki yaa pye ndɛɛ ki lerefɔ wìla pye Ɔrɔmu tara ti gboforonema wi legbɔɔ wa. Ki lerefɔ pàa pye naa yinri Tewofili, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ «Yɛnŋɛlɛ li wɔnlɔ.» Luki wo jate wi sila Zhezu wi yan yɛnlɛ ni, ɛɛn fɔ mbele pàa Zhezu wi yan, wìla pe yewe yewige lɛgɛrɛ ni gbɛn, mɛɛ kaa jɛn maga sɛwɛ jɛŋɛ tiyɔɔn ŋa wi yɔnlɔgɔ.

Laga ki Sɛntanra nda ti ni, Luki wi yɛn naga nari we na fɔ Zhezu wo wi yɛn dunruya lomboŋɔ woolo pe shɔfɔ. Wì pan mbe ŋa wi punŋgo wi lagaja mboo shɔ (19.10), paa yɛgɛ ŋga na wìla ki yo Zashe wi kan we.

Luki wùu Sɛntanra ti peli ma para Zhan Batisi wo naa Zhezu pe sege ko sɛnrɛ na (1–2). Kona, a wì sigi yo paa yɛgɛ ŋga na Zhan Batisi wìla Zhezu wi Batize, konaa paa yɛgɛ ŋga na Sɔtanla wìla wi wa ma wele (3.1-4.13).

Ko puŋgo na, a Luki wì si para tunŋgo ŋga Zhezu wìla pye wa Galile tara ki wogo na (4.14–9.50). Sɛntanra nda ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi wogo na, Zhezu wìla ti yari wa Galile tara, ma yambala lɛgɛrɛ sagala. Wìla nambala kɛ ma yiri shyɛn yeri ma yo pe pye wi ni. Wìla pe tun, jaŋgo poro fun pe saga Sɛntanra ti yari, paa yambala pe sagala.

Ko puŋgo na, a Luki wì sigi yɛgɛ naga paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla kari wa Zheruzalɛmu ca (9.1–19.28) ki yeri. Wìla nambala nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn wɔ, ma pe torogo shyɛnzhyɛn wa wi yɛɛ yɛgɛ, wa lara nda wo jate wi mbaa toro ti ni. Zhezu wìla yomiyɛgɛlɛ lɛgɛrɛ wa mbe ta mbe leele pe naga Yɛnŋɛlɛ li wogo ki ni.

Wa wi Sɛntanra ti kɔsaga yeri, Luki wi yɛn naga nari we na ma yo Zhezu wìla gbɔn wa Zheruzalɛmu. Wama, Zhufuye teele pàa ki kan Ɔrɔmu tara gboforonɛri Pilati wi na, ma yo wi ti pe Zhezu wi kan tiparaga na poo gbo. Wi gboŋgɔlɔ, ki pilige taanri wogo ki na, a Zhezu wì si yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. A wì suu yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na. Ko puŋgo na, a wì si yiri mɛɛ kari wa Yɛnŋɛlɛ na (19.28–24.53).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ *1.1-4*
Zhan Batisi naa Zhezu pe sege konaa pe punwɛ sanga *1.5–2.52*
Zhezu wi tunŋgo ki gbɛgɛlɛmɛ kala *3.1–4.13*
Zhezu wi tunŋgo wa Galile tara *4.14–9.50*
Zhezu wìla kari wa Zheruzalɛmu ca ki yeri *9.51–19.27*
Zhezu wìla gbɔn wa Zheruzalɛmu ca *19.28–21.38*
Zhezu wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni *22.1–24.53*

SƐWƐ WI LƐSAGA SƐNRƐ

1.1-4

1 Na wɔnlɔ Tewofili, kagala ŋgele kè pye laga we sɔgɔwɔ, lelɛgɛrɛ laga ŋgbanga ma ke yɔnlɔgɔ.

2 Mbele pàa ki kagala ke yan yɛnlɛ ni, maga lɛ wa ke lɛsaga ki na mɛɛ ke yɛgɛ yo we kan, pàa ke yɔnlɔgɔ ma yala poro sɛnyoro to ni. Ki tunŋgo kìla kan poro yeri paa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari.

3 Mi fun, a mì sigi kagala ke yewe jɛŋgɛ, maga lɛ wa ke lɛsaga ki na, maga yan ki yɛn ma yɔn, mboro ŋa legbɔɔ, mbe ke yɔnlɔgɔ mbe ke tanli ke yɛɛ na ma kan.

4 Mìgi pye, jaŋgo pɔ̀ɔn naga kagala ŋgele ni, maga jɛn ma yo ke yɛn kaselege.

ZHAN BATISI NAA ZHEZU PE SEGE KONAA PE PUNWƐ SANGA

1.5–2.52

Mɛrɛgɛ wà la Zhan Batisi wi sege ki yari Zakari wi kan

5 Sanga ŋa ni Erɔdi wìla pye wunluwɔ
wa Zhude tara ti go na, saraga wɔfɔ wà la
pye wa pàa pye naa yinri Zakari. Pa wìla
pye Abiya wi saraga wɔfɛnnɛ ŋgbelege
ko ni. Wi jɔ wìla pye saraga wɔfɛnnɛ
toArɔn wo setirige pyɔ. Pàa pye naa yinri
Elizabɛti.
6 Pe ni fuun shyɛn pàa pye ma sin
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, na tanri na yala we
Fɔ wi ŋgasegele naa wi kondɛgɛŋgɛlɛ ke
ni.
7 Ɛɛn fɔ, pyɔ wi sila pye pe yeri, katugu
Elizabɛti wi sila pye na siin. Pe shyɛnmɛ
pàa si lɛlɛ makɔ.

8 Pilige ka, Zakari wìla pye naa saraga
wɔgɔtunŋgo ki piin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na, katugu pa ki tunŋgo kìla gbɔn pe
ŋgbelege ki na.
9 Mbe yala saraga wɔfɛnnɛ pe kalɛgɛ ki
ni, a pè si pɛtɛ gbɔn maa wɔ ma yo wi
ye wa we Fɔ wi shɛrigo gbɔgɔ ki ni†wi
wusuna nuwɔ taan wi sogo wi kan.
10 Sanga ŋa ni pàa pye na wusuna nuwɔ
taan wi sori, janwa wi ni fuun wìla pye
wa funwa na, na Yɛnŋɛlɛ yɛnri.

11 Kona, a we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà suu yɛɛ
naga wa Zakari wi na. Wìla pye ma yere
wa wusuna nuwɔ taan saraga wɔsaga ki
kalige kɛɛ ki na.
12 Naa Zakari wìla kaa mɛrɛgɛ wi yan,
a wi jatere wì si piri wi na, a wi nɛɛ fyɛ.
13 Ɛɛn fɔ, a mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ:
«Maga ka fyɛ Zakari, katugu Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn
yɛnrɛwɛ pi logo. Ma jɔ Elizabɛti wi yaa
pinambyɔ se ma kan, maa mɛgɛ ki taga
Zhan.
14 Wi sege ki yaa ka nayinmɛ gbɔɔ naa
nandanwa kan ma yeri. Lelɛgɛrɛ yaa kaa
yɔgɔri wi sege ki kala na.
15 Wi yaa ka pye legbɔɔ we Fɔ wi yɛgɛ
na. Wi se ka duvɛn wɔ. Wi se si ka sinmɛ
wɛlɛwɛ† wɔ. Mbege lɛ le wi sepilige ki na,
Yinnɛkpoyi li yaa ka ye wi ni mboo yin.
16 Wi yaa ti Izirayɛli tara woolo pe gbɔɔ
mbe kanŋga pe pan pe Fɔ Yɛnŋɛlɛ li
kɔrɔgɔ.
17 Wi yaa ka pye pitunŋɔ mbaa tanri
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na Yinnɛkpoyi lo naa
fanŋga ni, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔEli wìla pye, mbe ta mbe tanwa
le teele poro naa pe piile pe sɔgɔwɔ.
Mbele pè je Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na, mbe
tijinliwɛ kan pe yeri paa mbele pè sin pe
woo pi yɛn; jaŋgo mbe tara woolo pele
gbegele mbe pe yaga we Fɔ wi kan.»
18 Ɛɛn fɔ, a Zakari wì si mɛrɛgɛ wi pye
fɔ: «Mi yaa ki jɛn mɛlɛ mbe yo ki yɛn
kaselege? Naa mì lɛ makɔ, a na jɔ fun
wì lɛ we?»
19 A mɛrɛgɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Muwi mi yɛn Gabiriyɛli we, mi ma pye
le Yɛnŋɛlɛ li tanla na tunŋgo piin li kan.
Lìlan tun ma yo mbe pan mbe para ma
ni, mbege sɛntanra nda ti yo ma kan.
20 Ɛɛn fɔ, mɛɛ taga na sɛnyoro ti na, to
nda ti yaa ti yɛɛ yɔn fili ti yɔn filisanga wi
na we; ki kala na, ma yaa kanŋga bombo,
ma se ya para naa fɔ sa gbɔn pilige ŋga
ki kagala ke yaa pye ki na.»
21 Ko sanga wo ni, janwa wìla pye na
Zakari wi singi. Kìla pe pari, naa wìla pye
na mɔni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni we.
22 Naa wìla kaa yiri, wi sila ya para leele
pe ni naa. A wì si kacɛn wa pye kɛyɛn
ni ma naga pe na. A pè sigi jɛn ma yo
Yɛnŋɛlɛ làa yaara naga wi na wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni. A wì si koro bombo.
23 Naa Zakari wi tunŋgo pyepiliye yìla
kaa kɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wì si
sɔngɔrɔ ma kari wi go.
24 Naa ko sanga wo la kaa toro, a wi jɔ
Elizabɛti wì si kugbɔ lɛ, nɛɛ wi yɛɛ lara
ma saa gbɔn fɔ yeŋge kaŋgurugo.
25 Wìla pye naa yɛɛ piin fɔ: «Ŋga we Fɔ
wì pye mala kan ki ŋga: ‹Wìlan yinriwɛ
ta, kala na làa ti, a mi nɛɛ fɛrɛ taa leele
pe sɔgɔwɔ, ma lo laga na na.› »

Mɛrɛgɛ wà la Zhezu sege ki yo ma Mari wi kan

26 Naa Elizabɛti wi kugbɔ kìla kaa ta
yeŋge kɔgɔlɔni, a Yɛnŋɛlɛ lì si mɛrɛgɛ
Gabiriyɛli wi torogo wa Galile tara, ca ka
ni pege yinri Nazarɛti,
27 wa sumboro naŋa mbajɛɛn ŋa pàa
pye na yinri Mari wi yeri. Wìla pye naŋa

† **1:9 1.9:** Ɛki 30.7 † **1:15 1.15:** Nɔmbu 6.3; Kiti 13.4-5

ŋa pàa pye na yinri Zhozɛfu wi yeri wi katogo jɔ. Ko naŋa wo la pye wunlunaŋa Davidi wi setirige pyɔ.
28 A mɛrɛgɛ wì si saa ye wa Mari wi kɔrɔgɔ ma suu pye fɔ: «Mila ma shari
Mari, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ lì yinmɛ kan ma
yeri we. We Fɔ wi yɛn ma ni!»
29 A ki sɛnrɛ tì si Mari wi jatere wi piri
wi na, a wi nɛɛ wi yɛɛ yewe ki sharaga
kɔrɔ wi ni.
30 A mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Màga ka
fyɛ Mari, katugu mà yinmɛ ta Yɛnŋɛlɛ li
yeri.
31 Wele, ma yaa kugbɔ lɛ mbe pinambyɔ
se, mboo mɛgɛ ki taga Zhezu.
32 Wi mɛgɛ ki yaa ka gbɔgɔ, pe yaa kaa
wi yinri Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go
na li Pinambyɔ. We Fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa
tɛgɛ wunluwɔ, paa yɛgɛ ŋga na làa wi tɛlɛ
Davidi wi tɛgɛ wunluwɔ† we.
33 Wi yaa kaa wi wunluwɔ pi piin
Izirayɛli tara woolo pe go na pilige pyew.
Kɔsaga se ka pye wi wunluwɔ pi na.»
34 A Mari wì si mɛrɛgɛ wi pye fɔ: «Ko
wogo ŋga ko yaa pye mɛlɛ, naa mii si
naŋa kala jɛn we?»
35 A mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Yinnɛkpoyi
li yaa ka tigi ma na. Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni
fuun ti go na li yawa pi yaa ka tɔn ma na.
Ko kì ti pyɔ ŋa ma yaa ka se, wi yaa ka pye
kpoyi, paa wi yinri Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ.
36 Wele, ma sefɔ jɛlɛ Elizabɛti we, wi
lelɛwɛ po naa pi ni fuun, wi kugbɔ kì ta
yeŋge kɔgɔlɔni. Ma si yala, leele pàa yo
wo woro wa mbe se fyew.
37 Katugu kala la si ŋgban Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na.»
38 Kona, a Mari wì sho fɔ: «Mi yɛn we Fɔ
wi tunmbyee. Yɛnŋɛlɛ saga pye na kan,
paa yɛgɛ ŋga na màga yo na kan we.» A
mɛrɛgɛ wì si yiri le wi tanla, mɛɛ kari.

Mari wìla saa wi to seyɛnlɛ Elizabɛti wi shari

39 Ki wagati nuŋgba wi ni, a Mari wì
si yiri le mɛɛ fyɛɛlɛ ma kari ca ka ni, wa
Zhude yanwira tara ti ni.
40 Wì ka saa gbɔn wa, a wì si ye wa
Zakari wi go, mɛɛ Elizabɛti wi shari.
41 Naa Elizabɛti wìla kaa Mari wi
sharaga ki logo, a piyɛnlɛ lì si tigile tigile
wa Elizabɛti wi lara. A Yinnɛkpoyi lì si ye
wi ni maa yin.
42 A wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ:
«Mari, Yɛnŋɛlɛ lì duwaw ma na jɛɛlɛ pe
sɔgɔwɔ. Pyɔ ŋa ma yaa se, wi yɛn duwaw
pyɔ.
43 Ambɔ wi mi, we Fɔ wi nɔ wii pan
wilan shari?»
44 «Wele, mɔ̀ɔ sharaga ki logo sanga ŋa
ni, a piyɛnlɛ lì si tigile tigile wa na lara,
nayinmɛ pi kala na.
45 Fɛrɛwɛ yɛn ma woo, katugu ŋga kì
yo ma kan ma yiri wa we Fɔ wi yeri, mà
taga ki na ma yo ki yaa ki yɛɛ yɔn fili.»

Mari wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ ki yari

46 Kona, a Mari wì sho fɔ:
*«Mi yɛn na we Fɔ wi gbogo wa na kotogo
na.*
47 *Na nawa pì yinŋgi we Shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ li
kala na;*
48 *katugu li yɛn na li kulojɔ ŋa wùu yɛɛ
tirige wi kɔrɔsi.*
*Ee, mbege lɛ nala, sanga wi ni fuun woolo
pe yaa laga yuun mbe yo mi yɛn
fɛrɛwɛ na;*
49 *katugu Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun Fɔ, lì
kagbɔgɔlɔ pye na kan.*
Li mɛgɛ ki yɛn kpoyi.
50 *Mbele paa fyɛ li yɛgɛ nali gbogo,†*
li yaa la pe yinriwɛ taa fɔ sanga pyew.
51 *Lì yawa kagala pye li fanŋga kɛɛ ki ni.*
*Ɛɛn fɔ, mbele yɛɛ gbɔgɔwɔ ma pye wa pe
kotogo na, li ma poro jaraga.*
52 *Lì wunlumbolo pe laga wa pe wunluwɔ
jɔnrɔ ti na,*
*ɛɛn fɔ, mbele pè pe yɛɛ tirige, lì poro mɛrɛ
to yirige.*
53 *Fuŋgo yɛn mbele na, lì yarijɛndɛ lɛgɛrɛ
kan poro yeri, a pè ka ma tin.*
*Ɛɛn fɔ, lì penjagbɔrɔ fɛnnɛ poro yaga paa
kee kɛwara.*
54 *Lì Izirayɛli woolo pe saga, poro mbele pe
yɛn li tunmbyeele wele.*
Lì nawa to mali kajɛŋgɛ ki pye.†
55 *Lìgi pye Abirahamu naa wi setirige piile
pe kan fɔ sanga pyew,†*

† **1:32 1.32:** 2 Sami 7.17; Yuuro 132.11 † **1:50 1.50:** Yuuro 103.17 † **1:54 1.52-54:** Yuuro 98.3; Eza 41.8-9
† **1:55 1.55:** Zhenɛ 17.7; 22.18

paa yɛgɛ ŋga na làa ki yɔn fɔlɔ kɔn we
tɛlɛye pe yeri we.»

56 A Mari wì si koro wa Elizabɛti wi yeri
paa yeŋge taanri yɛn, ko puŋgo na, a wì
si sɔngɔrɔ wa pe ca.

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhan Batisi wi sege ye

57 Naa Elizabɛti wi sepilige kìla kaa
gbɔn, a wì si pinambyɔ se.
58 Naa wi cɛnyɛɛnlɛ poro naa wi go
woolo pe ni, pàa kaa ki logo ma yo we
Fɔ wìla wi yinriwɛ ta fɔ jɛŋgɛ, a pe nɛɛ
yɔgɔri wi ni ja.
59 Naa piyɛnlɛ làa kaa ta pilige
kɔlɔtaanri, a pè si pan mboo kɛnrɛkɛnrɛ.
Piyɛnlɛ li to mɛgɛ Zakari ko pàa pye na
jaa mbe taga li na.
60 Ɛɛn fɔ, a nɔfɔ wì sho fɔ: «Ayoo, pe
yaa laa yinri: ‹Zhan.› »
61 A leele pè sho fɔ: «Ki Zhan mɛgɛ ŋga
ka si woro wa ye sege ki ni!»
62 A pè si kɛyɛn wa pyɔ wi to wi yeri,
mbe ta mbege jɛn paa yɛgɛ ŋga na wila
jaa paa pyɔ wi yinri we.
63 A Zakari wì si walaga yɛnri pe yeri,
mɛɛ ki yɔnlɔgɔ wi na ma yo fɔ: «Wi mɛgɛ
ki ŋga Zhan.» A ko si to pe yɔn na.
64 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Zakari
wi ŋgayinnɛ lì si sanga, a wì si ya na para
naa fɔnŋgɔ. A wi nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɔnni
ŋgbanga.
65 Kì kaa pye ma, a pe cɛnyɛɛnlɛ pe ni
fuun pè si fyɛ. Wa Zhude yanwira tara ti
ni fuun ti ni, a pe nɛɛ ki kagala ke yari wa
na pe yɛɛ kaan.
66 Mbele fuun pàa ki sɛnrɛ ti logo, pàa
pye na jatere piin ti na, nɛɛ pe yɛɛ yewe
na yuun fɔ: «Ki piyɛnlɛ na li yaa ka pye
yiŋgi lere cɛnlɛ ma?»

Katugu kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li yawa
pìla pye li ni.

Zakari wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yowo yuuro ni

67 A Yinnɛkpoyi lì si ye piyɛnlɛ li to
Zakari wi ni maa yin. A wi nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sɛnrɛ ti yuun na yuun fɔ:
68 «Yaa we Fɔ, Izirayɛli tara woolo pe
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni;
katugu lì pan ma li woolo pe kɔrɔsi ma pe
shɔ.
69 *Lì Shɔfɔ fanŋga fɔ torogo we kan.*
Pa lùu yirige wa wunlunaŋa Davidi, ŋa
wìla pye li tunmbyee wi setirige piile
pe sɔgɔwɔ.†
70 Làa ki wogo ki yo faa wa li yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ kpoyi pe yɔn.
71 *Làa ki yɔn fɔlɔ kɔn ma yo li yaa ka*
we shɔ we mbɛnfɛnnɛ poro naa we
panrafɛnnɛ pe kɛɛ.
72 *Fɔ li yaa we tɛlɛye pe yinriwɛ ta,*
mbe nawa to yɔn finliwɛ kpoyi mba làa le
pi na.
73 *Katugu làa wugu ma we tɛlɛ Abirahamu*
wi kan†
74 *ma yo li yaa we shɔ we mbɛnfɛnnɛ pe*
kɛɛ,
mbe we kan waa tunŋgo piin li kan, waga
kaa fyɛ;
75 *jaŋgo we pye kpoyi, we sin li yɛgɛ na,*
we yinwege piliye yi ni fuun yi ni.†
76 *Mboro fun na pyɔ, pe yaa kaa ma yinri*
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na
li yɔn sɛnrɛ yofɔ;
katugu ma yaa ka keli we Fɔ wi yɛgɛ mboo
koŋgolo ke gbegele wi kan.
77 *Ma yaa wi woolo pe pye pege jɛn fɔ wi*
yaa ka pe kapere ti kala yaga pe na,
mbe pe shɔ.
78 *We Yɛnŋɛlɛ li yinriwɛ taga naa li*
kajɛŋgɛ ki kala na,
li yaa ti naayeri yanwa†*pi yiri we na paa*
lalaaga ki yɛn;
79 *jaŋgo mbele pe yɛn ma cɛn wa wɔwɔ*
po naa kunwɔ pi yinmɛ pi ni, mbe
yanwa yirige pe kan,†
mbe we kan waa tanri wa yɛyinŋge konɔ
li ni.»
80 A pyɔ wi nɛɛ lee na kee, a wi kotogo ki
nɛɛ cɛɛn wi na. Naa wìla kaa yɛgɛ to, a wì
si saa cɛn wa gbinri wi ni fɔ ma saa gbɔn

† **1:69 1.69:** Yuuro 132.17; Eza 9.5-6 † **1:73 1.73:** Zhenɛ 22.16 † **1:75 1.75:** Efɛ 4.24; Tite 2.14 † **1:78 1.78:** Naayeri yanwa pi kɔrɔ wi yɛn na para Kirisi, Shɔfɔ wi panga ko sɛnrɛ na; Nɔmbu 24.17; Eza 9.2; 60.1; Mala 3.20. † **1:79 1.79:** Mbele pe yɛn ma cɛn wa wɔwɔ po naa kunwɔ pi yinmɛ pi ni, poro pe yɛn mbele pè puŋgo ma laga Yɛnŋɛlɛ li na (Eza 9.1-2; Mati 4.16).

pilige ŋga wìla kaa wi yɛɛ naga Izirayɛli woolo pe na we.

2

Zhezu wi sege kìla pye yɛgɛ ŋga na ki ŋga (Mati 1.18-25)

1 Ki wagati wi ni, a Sesari Ogusiti wì si konɔ kan ma yo pe Ɔrɔmu tara woolo pe ni fuun pe jiri.
2 Ki koŋgbanŋga ko layi pàa pye na pe jinri, ma yala Kirinusi wo wìla pye gboforonɛri wa Siri tara ti go na.
3 Ki kala na, leele pe ni fuun pàa pye na kee pe teele cara pe sa pe jiri.

4 A Zhozɛfu fun wì si yiri wa Nazarɛti ca, wa Galile tara, mɛɛ kari wa Zhude tara, wa Betilɛɛmu ca, ko ŋga pàa wunlunaŋa Davidi wi se† wa we, mbe saa yɛɛ kan poo jiri, katugu wo fun pa wìla yiri wa Davidi sege ki ni.
5 A wì si kari ma saa wi yɛɛ kan pòo jiri wo naa Mari wi katogo jɔ wi ni. Ki sanga wi ni, Mari wìla pye kugbɔ ni.
6 Ma pe ta wa Betilɛɛmu, a Mari wi sepilige kì si gbɔn.
7 A wì suu pinambyɔ koŋgbanŋa wi se, mɛɛ piyɛnlɛ li fo parisankɔnrɔ kɔnrɔ ni ma li sinŋge yaayoro kayaraga, katugu pe sila sinlɛsaga ta wa nambanmbala tugugo.

Mɛrɛgɛ wà la Zhezu sege ki yo simbaala kɔnrifɛnnɛ pele kan

8 Wa ki tara nuŋgba ti ni, simbaala kɔnrifɛnnɛ pèle la pye wa. Pàa pye na wɔnlɔwɔ gbaanri pe yɛɛ na yembinɛ, na pe simbaala pe kɔrɔsi wa yan.
9 Ma pe ta wa, a we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà si pan ma yere le pe tanla. A we Fɔ wi gbɔgɔwɔ yanwa pì si yin ma pe maga. A pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ.
10 Ɛɛn fɔ, a mɛrɛgɛ wì si pe pye fɔ: «Yaga ka fyɛ, katugu mì pan mbe sɛntanra yo mbe ye kan, nda ti yaa nayinmɛ gbɔɔ kan ye tara woolo pe ni fuun pe yeri.
11 Ti nda fɔ: ‹Nala yembinɛ na li ni, wa Davidi ca ki ni, pè Shɔfɔ se wa ye kan. Wo wi yɛn Kirisi, we Fɔ we.›
12 Kacɛn ŋa wi yaa ti yee saa yan yoo jɛn wowi ŋa: Na yaga ka sa gbɔn, ye yaa piyɛnlɛ la yan pèli fo parisankɔnrɔ kɔnrɔ ni ma li sinŋge yaayoro kayaraga.»
13 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, ma pe yaga le, a mɛrɛgɛye pèle si yiri wa yɛnŋɛlɛ na naa lɛgɛrɛ ma pan le koŋgbanŋa wi tanla. A pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɔnni na yuun fɔ:
14 «Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ woo, lo na li yɛn
wa naayeri lara ti ni fuun ti go na.
Leele mbele pèli ndanla laga tara ti ni, lìli
yɛyinŋge ki kan pe yeri.»

Simbaala kɔnrifɛnnɛ pàa kari sa Zhezu wi yan

15 Naa mɛrɛgɛye pàa kaa yiri le simbaala kɔnrifɛnnɛ pe tanla mbe sɔngɔrɔ wa yɛnŋɛlɛ na, a pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: «Yè pan we kari wa Betilɛɛmu, ki daga we sa ŋga kì pye ki yan yɛnlɛ ni, ŋga we Fɔ wì we pye wè jɛn we.»
16 A pè si fyɛɛlɛ ma kari, mɛɛ saa Mari naa Zhozɛfu pe yan, naa piyɛnlɛ li ni, pèli sinŋge wa yaayoro kayaraga ki ni.
17 Naa pàa kaa li yan, a pe nɛɛ sɛnrɛ nda mɛrɛgɛ wìla yo pe kan ki pyɔ wi kanŋgɔlɔ ti yɛgɛ yuun.
18 Mbele fuun pàa ki sɛnrɛ ti logo simbaala kɔnrifɛnnɛ pe yeri, tìla pe pari.
19 Ɛɛn fɔ, a Mari wi nɛɛ ki kagala ke teri wa wi nawa na jatere piin ke na.
20 Kona, a simbaala kɔnrifɛnnɛ pè si sɔngɔrɔ wa pe yirisaga, na Yɛnŋɛlɛ li gbogo nali sɔnni ŋga pàa logo ma yan ki kala na, katugu ki ni fuun kìla pye paa yɛgɛ ŋga na mɛrɛgɛ wìla ki yo ma pe kan we.

Pàa pyɔ wi mɛgɛ ki taga

21 Naa pyɔ wìla kaa ta pilige kɔlɔtaanri, a kì si gbɔn poo kɛnrɛkɛnrɛ, a pè suu mɛgɛ ki taga Zhezu. Ko mɛgɛ ko mɛrɛgɛ wìla pan ma kan na nɔfɔ wi fa kugbɔ ki lɛ.

Pàa Zhezu wi le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

† **2:4 2.4:** 1 Sami 17.12; Zhan 7.42

22 Naa pilige kìla kaa gbɔn Zhozɛfu
naa Mari pe pe yɛɛ pye kpoyi mbe yala
Moyisi ŋgasele li ni, a pè si kari wa
Zheruzalɛmu, mbe sa pyɔ wi le Yɛnŋɛlɛ
kɛɛ.
23 Pàa ko pye ma, katugu ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa we Fɔ wi lasiri sɛwɛ wi ni
ma yo fɔ: *«Pinambyɔ koŋgbanŋa pyew wi
daga poo le we Fɔ wi kɛɛ.»*†
24 A pè si saa saraga ŋga Yɛnŋɛlɛ li lasiri
wì naga ki wɔ fun. Ko yɛn *keteŋgele
shyɛn, nakoma jɛndɛtuwaye shyɛn.*†
25 Wa Zheruzalɛmu, naŋa wà la pye wa,
pàa pye naa yinri Simeyɔn. Wìla pye ma
sin na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, na ŋa wi yaa
pan mbe Izirayɛli woolo pe shɔ wi singi.
Yinnɛkpoyi làa pye wi ni.
26 Làa ki naga wi na ma yo wi se ku na
wii Kirisi wi yan gbɛn, ŋa we Fɔ wi yaa
torogo we.
27 Ki pilige ki ni, a Yinnɛkpoyi lì si
Simeyɔn wi yɛgɛ sin ma kari wi ni wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Naa Zhezu wi
sevɛnnɛ pàa kaa pan wi ni, mbe pan mbe
ŋga lasiri wìla naga ki yɔn fili wi na sanga
ŋa ni,
28 a Simeyɔn wì si pyɔ wi shɔ maa yigi
wa wi kɛyɛn yi ni, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɔn ma
yo fɔ:
29 «We Fɔ, ŋga màa yo ma yaa pye, kìgi
yɛɛ yɔn fili yiŋgɔ.
Ki kala na, mi ŋa ma tunmbyee, ma mbe
ya mbanla lɛ yɛyinŋge na.
30 Katugu mɔ̀ɔ ShɔfɔShɔfɔ wi yan yɛnlɛ ni,
31 ŋa mà kan lere pyew wi yeri we.
32 *Wo wi yɛn yanwa mba pi yaa ti cɛngɛlɛ
woolo pe ni fuun pɔ̀ɔn jɛn,*†
mbe gbɔgɔwɔ kan Izirayɛli, ma tara
woolo pe yeri.»
33 Sɛnrɛ nda Simeyɔn wìla pye na yuun
Zhezu wi kanŋgɔlɔ tìla Mari naa Zhozɛfu
pe pari fɔ jɛŋgɛ.
34 A Simeyɔn wì si duwaw pye pe kan,
mɛɛ Zhezu wi nɔ Mari wi pye fɔ: «Wele,
Yɛnŋɛlɛ lìgi pyɔ ŋa wi wɔ, jaŋgo Izirayɛli
woolo pe lɛgɛrɛ mbe puŋgo li na, konaa
pe lɛgɛrɛ mbe shɔ fun. Wi yaa ka pye
Yɛnŋɛlɛ li tɛgɛrɛ, nda leele pe yaa kaa
kendige woo ti kala.
35 Wi yaa ka ko pye ma, jaŋgo mbe
lelɛgɛrɛ jatere pye mboo yirige funwa na.
Mboro wo na Mari, ki kayaŋga ki yaa ka
gbɔgɔ ma na ndɛɛ paa ma kɔɔnlɔ tokobi
ni.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Anni wi sɛnrɛ re

36 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛlɛ wà la pye
wa. Pàa pye naa yinri Ani. Fanuwɛli
sumborombyɔ lawi, ma yiri wa Azɛri
cɛnlɛ li ni. Wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ. Naa pàa
wi jayire pye wi sumborowo sanga wi ni,
yɛlɛ kɔlɔshyɛn wìla pye wi pɔlɔ wi ni, a
naŋa wì si ku maa yaga.
37 A wì si koro naŋgunjɔ ma saa gbɔn
fɔ yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma yiri tijɛrɛ. Wi sila
pye na yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Ɛɛn
fɔ, wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo yeŋge
lege naa yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ ni, sɔnlɔ naa
yembinɛ.
38 Ki sanga nuŋgba wi ni, ma Simeyɔn
wi yaga wila para, a Ani wì si gbɔn wa pe
na nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li shari. Mbele fuun pàa
pye naga singi Yɛnŋɛlɛ li Zheruzalɛmu ca
ki go shɔ, a wi nɛɛ para pe ni pyɔ wi sɛnrɛ
na.

Zhezu wi teele pàa sɔngɔrɔ wa Nazarɛti

39 We Fɔ wi lasiri wìla ŋga naga, naa
Zhezu wi sevɛnnɛ pàa kaa ki pye maga
yɔn fili, a pè si sɔngɔrɔ wi ni wa Galile
tara, wa Nazarɛti ca.
40 A pyɔ wi nɛɛ lee na fanŋga taa na
kee. Wìla yin kajɛnmɛ pi ni. A Yɛnŋɛlɛ lì
si yinmɛ kan wi yeri.

Zhezu wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn, mɛɛ kari wi Paki fɛti koŋgbanŋa wi na wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

41 Yɛlɛ pyew, Zhezu wi sevɛnnɛ pàa pye
na kee wa Zheruzalɛmu, wa Paki fɛti wi
na.
42 Naa Zhezu wìla kaa ta yɛlɛ kɛ ma yiri
shyɛn, a pè si kari wi ni wa, ma yala fɛti
wi kalɛgɛ ki ni.
43 Naa fɛti wìla kaa kɔ, a pè si sɔngɔrɔ.
Ɛɛn fɔ, a pe pyɔ Zhezu wo si koro wa
Zheruzalɛmu. Wi sevɛnnɛ pe sila pye ki
jɛnmɛ.

† **2:23 2.23:** Ɛki 13.2 † **2:24 2.24:** Levi 12.8 † **2:32 2.32:** Eza 42.6; 49.6

44 Pàa pye naga jate ndɛɛ wi yɛn wa pe
tangayɛɛnlɛ pe ni. A pè si pilige nuŋgba
tangala tanga nɛɛ wi lagajaa wa pe woolo
poro naa pe wɛnnɛ pe sɔgɔwɔ.
45 Naa pàa kaa wi wele pe suu yan, a pè
si sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu naa lagajaa.
46 Ki pilige taanri wogo ki na, a pè si
saa wi yan wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Wìla
pye ma cɛn wa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe
sɔgɔwɔ, na nuru pe yeri konaa na pe
yewe.
47 Mbele fuun pàa pye le na nuru wi
yeri, wi tijinliwɛ po naa wi sɛnrɛ nda wìla
pye na pe yɔn sogo tìla pe pari.
48 Naa wi sevɛnnɛ pàa ka saa wi yan, a
kì si pe pari. A Zhezu wi nɔ wì suu pye
fɔ: «Na pyɔ, kì pye mɛlɛ, a mà si ŋga ko
pye we na yɛɛn? Mi naa ma to wi ni we
jatere wì piri na we na, naa wè pye nɔɔ
wele we.»
49 A Zhezu wì sho fɔ: «Ki cɛn mɛlɛ ye
nɛɛ na lagajaa? Ye sigi jɛn mbe yo mi daga
mbanla yɛɛ le na To Yɛnŋɛlɛ li kagala ke
ni wi le†?»
50 Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda wìla yo ma pe kan,
pe sila ti kɔrɔ jɛn.
51 Kona, a Zhezu wì si pinlɛ pe ni ma
sɔngɔrɔ wa Nazarɛti. Wìla pye na pe
gbogo. Wi nɔ wìla pye naga kagala ke teri
wa wi nawa.
52 Zhezu wìla pye na lee na kee, a ka
nɛɛ tari wi kajɛnmɛ pi na. A wi kala lì
Yɛnŋɛlɛ lo naa leele pe ndanla.

ZHEZU WI TUNŊGO KI GBƐGƐLƐMƐ KALA

3

3.1–4.13

Zhan Batisi wìla ki yari ma yo Zhezu wila paan

(Mati 3.1-12; Maki 1.1-8; Zhan 1.19-28)

1 Tibɛri Sesari wi wunluwɔ pi yɛlɛ
kɛ ma yiri kaŋgurugo wolo li na, kìla
yala Pɔnsi Pilati wo wìla pye gboforonɛri
Zhude tara ti go na. A Erɔdi wo cɛn Galile
tara to go na. Erɔdi wi ndɔ Filipu wo la
cɛn Iture naa Tirakoni tara to go na. A
Lisaniya wo cɛn Abilɛni tara to go na.
2 Annɛ naa Kayifu poro pàa pye saraga
wɔfɛnnɛ teele wele. Ki sanga wi ni,
a Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tì si gbɔn Zakari wi
pinambyɔ Zhan wi na, maa ta wa gbinri†
wi ni.
3 Kì kaa pye ma, a Zhan wi nɛɛ Zhuridɛn
gbaan yɔn cara ti yanri, naga yari leele pe
kan na pe piin fɔ: «Ye ye kapere ti jɛn,
yeri yaga, ye ye yɛɛ kan pe ye batize. Pa
Yɛnŋɛlɛ li yaa ye kapere ti kala yaga ye
na.»
4 Ko la pye ma, paa yɛgɛ ŋga na ki
yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔEzayi wi sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Lere wa magala yɛn na yinrigi wa gbinri
wi ni na yuun fɔ:
Ye we Fɔ wi konɔ li gbegele,
yoo kombigile ke sinzin!
5 *Yanwira gbunlundɛrɛ ti ni fuun ti yaa ka*
yinyin.
Yanwira ti ni fuun konaa tinndiye pe ni
fuun, ti yaa ka yaari mbe yɔn yala.
Konɔ kurusara ti yaa ka sinzin!
Lara nda si yɔn yala, ti yaa ka yɔn yala!
6 *Kona, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na we shoo yɛgɛ ŋga*
na, lere pyew wi yaa kaga yan.†

7 Janwa wìla pye na paan Zhan wi
kɔrɔgɔ wi ta wila pe batize. A Zhan wi
nɛɛ pe piin fɔ: «Yoro mɛɛrɛ pire nda yɛɛn,
ambɔ wìgi naga ye na ma yo ye mbe ya
shɔ Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa mba pila paan
pi kɛɛ?
8 Ɛɛn fɔ, kapyere nda ti yaa ki naga
mbe yo yè ye tangalɔmɔ pi kanŋga, yaa
to piin. Yaga kaa ki yuun wa ye nawa
po ni cɛ fɔ: ‹We tɛlɛ yɛn Abirahamu†›
mbege yan ndɛɛ kiti se ka kɔn ye na.
Katugu mila ki yuun naga finligi ye kan
fɔ ki sinndɛɛrɛ nda yɛɛn, Yɛnŋɛlɛ li mbe
ya mberi kanŋga ti pye Abirahamu wi
setirige piile.
9 Pè gbɔnlɔgɔ ki lɛ makɔ tire ti na mberi
ninde ti kɔɔnlɔ mberi jaanri. Tige ŋga
fuun ki woro na pire jɛndɛ sɛni, pe yaa ki
kɔɔnlɔ mbege wa wa kasɔn mbege sogo†.»
10 Kona, a janwa wì suu yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi we daga mbaa piin?»
11 A wì si pe pye fɔ: «Deere shyɛn ka
pye lere wa yeri, wi daga mbe nuŋgba

† **2:49 2.49:** Zhan 4.34; 6.38 † **3:2 3.1-2:** Luki 1.80 † **3:6 3.4-6:** Eza 40.3-5 † **3:8 3.8:** Zhan 8.39 † **3:9 3.9:** Mati 7.9

kan ka woro ŋa yeri wi yeri. Yaakara ka si
pye ŋa yeri, wi daga mbege pye ma fun.»
12 Ali nizara shɔfɛnnɛ pèle la pan Zhan
wi kɔrɔgɔ fun wi pe batize. A pè suu
pye fɔ: «We Nagafɔ, yiŋgi we daga mbaa
piin?»
13 A Zhan wì si pe pye fɔ: «Yɔn ŋga pè
naga ye na, yaga ka yaraga ka shɔ wa yeri
mbe toro ko na.»
14 A sorodasheele pèle suu yewe fun ma
yo fɔ: «Woro fun, yiŋgi we daga mbaa
piin?» A wì si pe pye fɔ: «Yaga ka penjara
shɔ lere yeri fanŋga na, nakoma mboo jɛ
mbe yo wì kapege pye siri shɔ. Ɛɛn fɔ,
sara ŋa yaa taa wo mbe yala ye ni.»
15 Leele pàa pye na Kirisi wi panga ki
singi, a pe ni fuun pe nɛɛ pe yɛɛ yewe wa
pe nawa, na kaa pye Zhan wo ma wi yɛn
Kirisi we.
16 A Zhan wì si pe ni fuun pe pye fɔ: «Mì
wo ye batize tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ, lere wa wa
na paan, wo fanŋga ko wɛ mi wogo ko
na. Mii daga yɛrɛ mbe fɔli mboo sawira
manda ti sangala.† Wo wi yaa ka ye batize
Yinnɛkpoyi lo naa kasɔn† ni.
17 Wi teli wi yɛn wi kɛɛ. Wi yaa ka shɔlɔ
ke fɛ mbe ke fooro ti wɔ ti yɛ jɛnŋɛ wi ni,
mbe si jɛnŋɛ wi gbogolo mboo le wa wi
bondo wi ni. Ɛɛn fɔ, wi yaa fooro to sogo
wa kasɔn ŋga ki se ka figi fyew ko ni.»
18 Zhan wìla pye na leele pe nari kagala
lɛgɛrɛ kele yɛgɛ ni ma naa, ma ta na
Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti yari pe kan.
19 Zhan wìla pye na gboforonɛri Erɔdi
wi yɛgɛ sɛnrɛ yuun, katugu Erɔdi wìla wi
ndɔ jɔ Erodiyadi wi shɔ wi yeri maa tɛgɛ,
ma nuru naa ma kapere lɛgɛrɛ ta yɛgɛ
pye.
20 A wì si nuru naa ma ka taga wi
kapere ti na, ma Zhan wi le kaso.

Zhan wìla Zhezu wi batize (Mati 3.13-17; Maki 1.9-11)

21 Naa leele pe ni fuun pàa kaa batize
ma kɔ, a Zhezu fun wì si batize. Naa wila
kaa na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri sanga ŋa ni, a
naayeri wì si yɛngɛ.
22 A Yinnɛkpoyi lì si tigi wi na wire
cɛnlɔmɔ ni paa ketenɛ yɛn. A magala là si
yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yo fɔ: «Mboro ma
yɛn na Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ
we. Ma kala lìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ.»

Zhezu tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda (Mati 1.1-17)

23 Sanga ŋa ni Zhezu wìla wi tunŋgo ki
lɛ, wìla ta paa yɛlɛ nafa ma yiri kɛ yɛn.
Leele pàa pye naa jate paa Zhozɛfu pyɔ
yɛn. Zhozɛfu wo to wo lawi ŋa Eli.
24 Eli to wo lawi ŋa Matati. Matati to wo
lawi ŋa Levi. Levi to wo lawi ŋa Mɛlishi.
Mɛlishi to wo lawi ŋa Zhanayi. Zhanayi
to wo lawi ŋa Zhozɛfu.
25 Zhozɛfu to wo lawi ŋa Matatiyasi.
Matatiyasi to wo lawi ŋa Amɔsi. Amɔsi to
wo lawi ŋa Nahumu. Nahumu to wo lawi
ŋa Ɛsili. Ɛsili to wo lawi ŋa Naŋgayi.
26 Naŋgayi to wo lawi ŋa Maati. Maati
to wo lawi ŋa Matatiyasi. Matatiyasi to
wo lawi ŋa Semeyi. Semeyi to wo lawi ŋa
Zhozɛki. Zhozɛki to wo lawi ŋa Zhoda.
27 Zhoda to wo lawi ŋa Zhowana.
Zhowana to wo lawi ŋa Ereza. Ereza to
wo lawi ŋa Zorobabɛli. Zorobabɛli to wo
lawi ŋa Salacɛli. Salacɛli to wo lawi ŋa
Neri.
28 Neri to wo lawi ŋa Mɛlishi. Mɛlishi
to wo lawi ŋa Adi. Adi to wo lawi
ŋa Kosamu. Kosamu to wo lawi ŋa
Elimadan. Elimadan to wo lawi ŋa Ɛri.
29 Ɛri to wo lawi ŋa Zhezu. Zhezu to wo
lawi ŋa Eliyezɛri. Eliyezɛri to wo lawi ŋa
Zhorimu. Zhorimu to wo lawi ŋa Matati.
Matati to wo lawi ŋa Levi.
30 Levi to wo lawi ŋa Simeyɔn. Simeyɔn
to wo lawi ŋa Zhuda. Zhuda to wo
lawi ŋa Zhozɛfu. Zhozɛfu to wo lawi
ŋa Zhonamu. Zhonamu to wo lawi ŋa
Eliyakimu.
31 Eliyakimu to wo lawi ŋa Meleya.
Meleya to wo lawi ŋa Mena. Mena to wo
lawi ŋa Matata. Matata to wo lawi ŋa
Natan. Natan to wo lawi ŋa Davidi.
32 Davidi to wo lawi ŋa Izayi. Izayi to
wo lawi ŋa Zhobɛdi. Zhobɛdi to wo lawi
ŋa Bowazi. Bowazi to wo lawi ŋa Salimɔ.
Salimɔ to wo lawi ŋa Naasɔ.

† **3:16 3.16:** Katugu wi go kologo ki pyege na. † **3:16 3.16:** Mbe batize kasɔn ni: Ki kɔrɔ wi mbe ya pye Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ko (Luki 3.17; 1 Korɛn 3.13).

33 Naasɔ to wo lawi ŋa Aminadabu. Aminadabu to wo lawi ŋa Adimɛ. Adimɛ to wo lawi ŋa Arini. Arini to wo lawi ŋa Ɛsirɔn. Ɛsirɔn to wo lawi ŋa Farɛsi. Farɛsi to wo lawi ŋa Zhuda.
34 Zhuda to wo lawi ŋa Zhakɔbu. Zhakɔbu to wo lawi ŋa Izaki. Izaki to wo lawi ŋa Abirahamu. Abirahamu to wo lawi ŋa Tara. Tara to wo lawi ŋa Nakɔri.
35 Nakɔri to wo lawi ŋa Seruki. Seruki to wo lawi ŋa Arago. Arago to wo lawi ŋa Falɛki. Falɛki to wo lawi ŋa Hebɛri. Hebɛri to wo lawi ŋa Sala.
36 Sala to wo lawi ŋa Kayinamu. Kayinamu to wo lawi ŋa Arifazadi. Arifazadi to wo lawi ŋa Sɛmu. Sɛmu to wo lawi ŋa Nowe. Nowe to wo lawi ŋa Lamɛki.
37 Lamɛki to wo lawi ŋa Matusala. Matusala to wo lawi ŋa Enɔki. Enɔki to wo lawi ŋa Zharɛdi. Zharɛdi to wo lawi ŋa Maleleyɛli. Maleleyɛli to wo lawi ŋa Kayina.
38 Kayina to wo lawi ŋa Enɔsi. Enɔsi to wo lawi ŋa Sɛti. Sɛti to wo lawi ŋa Adama. Adama to wo lawi ŋa Yɛnŋɛlɛ le.

4

Sɔtanla wìla Zhezu wi wa ma wele mboo le kapege (Mati 4.1-11; Maki 1.12-13)

1 Naa Yinnɛkpoyi làa kaa Zhezu wi yin, a wì si yiri wa Zhuridɛn gbaan wi tanla ma sɔngɔrɔ. A Yinnɛkpoyi lì suu yɛgɛ sin ma kari wi ni wa gbinri wi ni.
2 A Sɔtanla wì si saa naa wa ma wele mboo le kapege, ma saa ta fɔ piliye nafa shyɛn. Ki piliye yi ni, Zhezu wi sila yaraga ka ka. Naa ko piliye yo la kaa toro, a fuŋgo suu yigi.
3 Kona, a Sɔtanla wì suu pye fɔ: «Na kaa pye ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, ki yo ki sinndɛlɛgɛ ŋga ki kan ki kanŋga buru».
4 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: ‹Yaakara to cɛ se ya mbe sɛnwee wi baro.› »
5 Kona, a Sɔtanla wì suu lɛ ma kari wa naayeri, mɛɛ dunruya wunluwɔ pi ni fuun pi naga wi na le ki yɔnlɔ nuŋgba li ni,
6 mɛɛ wi pye fɔ: «Mi yaa ki fanŋga ŋga konaa ki wunluwɔ mba pi gbɔgɔwɔ pi ni fuun pi kan† ma yeri, ti pye ma woro; katugu to ti ni fuun nda to kan mi yeri. Mi kaa jaa mberi kan lere ŋa fuun yeri, mbe ya mberi kan wi yeri.
7 Na maga kanŋguuro kan na jegele mbanla gbɔgɔ, ti ni fuun ti yaa pye ma woro.»
8 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: ‹*Ta ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li gbogo, maa tunŋgo piin lo nuŋgba kan.*› »†
9 A Sɔtanla wì si kari wi ni naa wa Zheruzalɛmu, ma saa wi tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki namunjɔ wi na, ma suu pye fɔ: «Na kaa pye ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, yew ma kan wa tara;
10 katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila ki yuun ma yo fɔ: ‹*Yɛnŋɛlɛ li yaa konɔ kan li mɛrɛgɛye pe yeri pɔɔn tɔgɔ.*›
11 Ki si yɛn ma yɔnlɔgɔ naa fɔ: ‹*Pe yaa ma tɔgɔ wa pe kɛyɛn yi ni, jaŋgo maga kɔɔn tɔlɔgɔ ki kurugo sinndɛlɛgɛ ka na.*› »†
12 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo: ‹*Maga ka ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li wa mbe wele.*› »†
13 Naa Sɔtanla wìla kaa Zhezu wi wa ma wele wamawelewe pi cɛnlɛ pyew pi na ma saa kɔ, a wì suu yaga le mɛɛ kari, nɛɛ wi singi pilifɔnŋgɔ na.

ZHEZU WI TUNŊGO WA GALILE TARA

4.14–9.50

Zhezu wìla wi tunŋgo ki lɛ wa Galile tara (Mati 4.12-17; Maki 1.14-15)

14 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si sɔngɔrɔ wa Galile tara, Yinnɛkpoyi li yawa pìla pye wi ni. A wi mɛgɛ kì si yiri wa ki tara ti lagapyew ki ni.
15 Wìla pye na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛriyinrɛ ti ni, a leele pe ni fuun paa wi sɔnni.

† **4:6 4.6:** Zhan 12.31; 14.30; 1 Zhan 5.19 † **4:8 4.8:** Dete 6.13 † **4:11 4.10-11:** Yuuro 91.11-12 † **4:12 4.12:** Dete 6.16

Nazarɛti ca fɛnnɛ pàa je Zhezu wi na (Mati 13.53-58; Maki 6.1-6)

16 A Zhezu wì si kari wa Nazarɛti, pa pàa wi koro wa, a wì saa gbɔn lere. Naa cɛnpilige kìla kaa gbɔn, a wì si saa ye wa shɛrigo ki ni paa yɛgɛ ŋga na wìla pye naga piin faa we. 17 A wì si yiri ma yere mbe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kara leele pe kan. A pè si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wi sɛwɛ wi lɛ maa le wi kɛɛ. A wì suu yɛngɛ mɛɛ laga ka yan, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ:

18 *We Fɔ wi Yinnɛ li yɛn na ni.*
Wìlan wɔ mbaa Sɛntanra ti yuun fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kan.
Wìlan tun ma yo mbaa ki yari kasopiile pe kan fɔ pe yaa ka pe wa,
mbaa ki yari fyɔɔnlɔ pe kan fɔ pe yaa kaa yaan,
mbe mbele leele pe yɛn na jɔlɔ pe shɔ mbe pe wɔ wa jɔlɔgɔ ki ni,
19 *mbaa we Fɔ wi kajɛŋgɛ pyeyɛlɛ li wogo ki yari.*†

20 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si sɛwɛ wi tɔn maa kan shɛrigo tunmbyee wi yeri mɛɛ cɛn. Mbele fuun pàa pye wa shɛrigo ki ni, a pè si pe yɛngɛlɛ ke kan wi na naa wele.

21 A wi nɛɛ pe piin fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi sɛnrɛ nda mì kara yè logo, tìri yɛɛ yɔn fili nala.»

22 Pe ni fuun pàa pye naa mɛtanga yinri, sɛnjɛndɛ nda tìla yiri wa wi yɔn tìla pe pari. A pe nɛɛ yuun fɔ: «Zhozɛfu† pinambyɔ wo ma ŋa yɛɛn?»

23 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn kaselege fɔ ye yaa kaga yomiyɛlɛ na li wa na kala na, mbe yo fɔ: ‹Mboro ŋa wɛrɛ pyefɔ, ma yɛɛ sagala ye!› Ye yaa si kaga yo naa mbe yo fɔ: ‹Kagala ŋgele mà pye wa Kapɛrinawu† wè logo, ke yɔngɔ pye fun laga ma ca ki ni!› »

24 A wì si pe pye naa fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ko Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ woro wa, ŋa wi ca† woolo pe maa yigi jɛŋgɛ.

25 Mi nɛɛ ki yuun naga finligi ye kan, ki yɛn kaselege fɔ Èli sanga wi na, naŋgunjaala pàa pye ma lɛgɛ laga Izirayɛli tara, sanga ŋa ni tisaga kìla yere yɛlɛ taanri naa yeŋge kɔgɔlɔni. A fuŋgo gbɔgɔ kì to laga tara ti ni.

26 Ma si yala, *Yɛnŋɛlɛ li sila Eli wi tun poro wa kpɛ yeri wi sa pe saga; ɛɛn fɔ, làa wi tun naŋgunjɔ nuŋgba yeri cɛ, wa Sarɛpita ca, wa Sidɔn tara, ma yo wi saa saga.*†

27 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Elize sanga wi na fun, yayɛnwɛ fɛnnɛ pàa lɛgɛ laga Izirayɛli tara. Ma si yala, poro wa kpɛ sila sagala. Ɛɛn fɔ, ndɛɛ Siri tara fɛnnɛ naŋa ŋa pàa pye na yinri Naama† wo nuŋgba wìla sagala.»

28 Mbele fuun pàa pye wa shɛrigo ki ni, naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo Zhezu wi yeri, a pè si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ.

29 A pè si yiri, mɛɛ wi tilele ma yiri wi ni wa ca nawa. Pe ca kìla pye ma kan yanwiga ŋga na, a pè si kari wi ni wa ki go na, janjgo mboo wɔnrɔgɔ mboo wa wa yanwiga titɛgɛ ki ni.

30 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si toro wa pe sɔgɔwɔ, mɛɛ kari†.

Zhezu wìla yinnɛ tipele fɔ wa sagala (Maki 1.21-28)

31 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kari wa Galile tara, wa Kapɛrinawu ca, mɛɛ saa na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛrigo ki ni cɛnpiliye yi ni.

32 Wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nagalɔmɔ pìla pe pari, katugu wìla pye na para fanŋga ni.

33 Ki cɛnpilige ka ni, naŋa wà la pye wa shɛrigo ki ni, yinnɛ tipele la pye wi ni. A wo si gbele ŋgbanga ma yo fɔ:

34 «Iye! Yiŋgi ki yɛn woro naa mboro sɔgɔwɔ Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu! Ma pan mbe we tɔngɔ wi le? Lere ŋa wi mboro, mɔ̀ɔ jɛn. Ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Lere kpoyi!»

35 A Zhezu wì si gbanla ki yinnɛ tipele li na, ma li pye fɔ: «Pyeri wa, ma wɔ ki naŋa ŋa wi ni!»

† **4:19 4.19:** Eza 61.1-2 † **4:22 4.22:** Mati 13.55; Maki 6.3; Zhan 6.42 † **4:23 4.23:** Mati 11.23 † **4:24 4.24:** Mati 13.57; Zhan 4.44 † **4:26 4.26:** 1 Wunlu 17.9 † **4:27 4.27:** Naama wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, ko kì ti wìla sagala; 2 Wunlu 5.14. † **4:30 4.30:** Zhan 7.30; 8.59; 10.39

A yinnɛ tipele lì si naŋa wi jan le tara leele pe ni fuun pe yɛgɛ na, mɛɛ wɔ wi ni. Ɛɛn fɔ, li sila kapege pye wi na.
36 A leele pe ni fuun pe nɛɛ kawa, nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Iye, yiŋgi sɛnrɛ ri nda to yɛɛn? Ki naŋa ŋa wila para fanŋga naa yawa ni yinnɛ tipegele ke ni, a kaa woo leele pe ni.»

37 A Zhezu wi mɛgɛ kì si yiri wa ki tara ti ni fuun ti ni.

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala (Mati 8.14-17; Maki 1.29-34,35-39)

38 Naa pàa kaa yiri wa shɛrigo ki ni, a Zhezu wì si kari wa Simɔ wi go. Ki sanga wi ni, Simɔ wi jɔ nɔ wo wìla pye na jɔlɔ witiwɛrɛwɛ ni. A pè suu yɛnri ma yo wuu sagala.
39 A Zhezu wì si fɔli wa jɛlɛ wi go kɛɛ ki yeri, mɛɛ para ŋgbanga witiwɛrɛwɛ pi na. A witiwɛrɛwɛ pì si kɔ. A jɛlɛ wì si yiri le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, nɛɛ pe kala yɔngɔ.

40 Naa yɔnlɔ kìla kaa to, mbele fuun yambala la pye pe yeri na jɔlɔ yama cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni, a pè pe lɛ ma pan pe ni Zhezu wi kɔrɔgɔ. A wì si kɛɛ taga pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na ma pe sagala.
41 Yinnɛ tipegele la wɔ lelɛgɛrɛ ni na gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ!» A Zhezu wì si para ke na ŋgbanga, wi sila yɛnlɛ kaa para, katugu kàa ki jɛn ma yo wo wi yɛn Kirisi we.

42 Naa laga kìla kaa laga, a Zhezu wì si yiri wa ca mɛɛ kari wa yan, wa laga ŋga lere sila pye we. A janwa wì si yiri naa lagajaa. Naa pàa ka saa gbɔn wa wi na, a pe nɛɛ jaa wi koro wa pe ni, jaŋgo wiga ka kari mbe pe yaga.
43 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì sho fɔ: «Mi daga mbe Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ Sɛntanra ti yari wa cara sannda ti ni fun; katugu ko kala li Yɛnŋɛlɛ lìlan tun.»

44 A wi nɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun wa Zhude tara shɛriyinrɛ ti ni.

5

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ koŋgbanmbala pe yeri (Mati 4.18-22; Maki 1.16-20)

1 Pilige ka, Zhezu wìla pye wa Zhenezarɛti lɔgbɔgɔ† yɔn ki na, a janwa gbɔlɔ là si saa gbogolo maa maga, naa jiire lagapyew mbe ta mbe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo wi yeri.
2 A wì si tɔnmɔkɔɔrɔ shyɛn yan wa lɔgbɔgɔ ki yɔn na. Ŋgbanra wɔfɛnnɛ pàa tigi ma yiri wa ti ni, na pe mɛrɛ ti jogo.
3 A Zhezu wì si ye wa ki tɔnmɔkɔɔrɔ nuŋgba ni, Simɔ wogo layi. A wì si Simɔ wi yɛnri ma yo wi kɔrɔ ki piri wi ni wigi lali jɛnri lɔgɔ koŋgo ki ni. A Zhezu wì si cɛn wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni nɛɛ leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
4 Naa wìla kaa para ma saa kɔ, a wì si Simɔ wi pye fɔ: «Simɔ, tɔnmɔkɔrɔ ki piri ma kari ki ni tɔnmɔ pi latijugo ka ni. Mboro naa ma pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, ye ye mɛrɛ ti wa wa tɔnmɔ ye ŋgbanra ta wɔ!»
5 A Simɔ wì suu pye fɔ: «Na To, wè tunŋgo pye ma saa laga ki laga, wee yaraga yigi. Ɛɛn fɔ, ma sɛnrɛ to kala na, mi yaa mɛrɛ ti wa wa tɔnmɔ.»
6 Naa pàa kaa ko pye ma, a pè si ŋgbanra lɛgɛrɛ ta yigi, fɔ a pe mɛrɛ tila kɔɔnlɔ.
7 A pè si kɛɛ wa pe tunŋgo pyeyɛɛnlɛ pele yeri, poro la pye tɔnmɔkɔrɔ ka ni fun, ma yo pe pan pe saga pe na. A poro si pan. A pè si tɔnmɔkɔɔrɔ ti shyɛn ti yinyin ŋgbanra ti ni, fɔ a tila jaa mbe liwi wa tɔnmɔ.
8 Naa Simɔ Pyɛri, wìla kaa ki yan ma, a wì si kanŋguuro kan Zhezu wi jegele ma sho fɔ: «We Fɔ, mii daga ma yere na tanla, katugu mi yɛn kapege pyefɔ!»
9 Simɔ wo naa mbele pàa pye wi ni, pàa pye na kawa ŋgbanra lɛgɛrɛ nda pàa yigi ti kala na,
10 konaa Zebede wi pinambiile Zhaki naa Zhan pe ni. Poro mbele pàa pye Simɔ wi pinlɛyɛɛnlɛ wele. A Zhezu wì si Simɔ wi pye fɔ: «Ma kaa fyɛ! Mbege lɛ nala wo na, ma yaa pye leele lagajafɔ.»

† **5:1 5.1:** Zhenezarɛti lɔgbɔgɔ ko nuŋgba ko pe maa yinri Galile lɔgbɔgɔ; Maki 6.53.

11 Kona, a pè si pan pe tɔnmɔkɔɔrɔ ti ni
le lɔgbɔgɔ ki koŋgo na, mɛɛ pe yaara ti ni
fuun ti yaga le, mɛɛ taga Zhezu wi na.

Zhezu wìla yayɛnwɛ fɔ wa sagala (Mati 8.1-4; Maki 1.40-45)

12 Pilige ka, ma Zhezu wi ta ca ka ni,
naŋa wà si kɔn ma yiri wi na, yayɛnwɛ la
pye wi wire ti lagapyew ki na. Naa wìla
kaa Zhezu wi yan, a wì si to maa yɛgɛ ki
jiile le tara, mɛɛ Zhezu wi yɛnri ma yo fɔ:
«We Fɔ, na kaa pye maa ki jaa, ma mbe
ya mbanla sagala kpoyi!»
13 A Zhezu wì suu kɛɛ ki sanga ma jiri
wi na, ma suu pye fɔ: «Mila ki jaa, sagala
kpoyi!» Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi
yayɛnwɛ pì si kɔ.
14 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban wi ni,
ma yo fɔ: «Maga kaga yo mbe lere kan
dɛ. Ɛɛn fɔ, kari ma sɔɔn yɛɛ naga saraga
wɔfɔ wi na, paa yɛgɛ ŋga na ma yɛn we.
Saraga ŋga sɛnrɛ Moyisi wìla yo†, maga
wɔ, maga naga leele pe ni fuun pe na fɔ
mà sagala kpoyi!»
15 A Zhezu wi mɛgɛ ki nɛɛ yinrigi naa
na seregi. A lelɛgɛrɛ nɛɛ paan wi kɔrɔgɔ
na gbogolo wi tanla mbaa nuru wi yeri,
wi ta wila pe yama pi koo.
16 Ɛɛn fɔ, wagati lɛgɛrɛ na, wi ma yiri le
pe tanla ma kari wi yɛ wa laga ŋga lere
na pye we, mbe sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri.

Zhezu wìla murugu wa sagala (Mati 9.1-8; Maki 2.1-12)

17 Pilige ka, Zhezu wìla pye na leele pe
nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. Fariziye poro naa
lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pèle la pye ma cɛn wa
wi tanla. Pa pàa yiri wa Galile tara cara
to naa Zhude tara cara naa Zheruzalɛmu
ca ki ni ma pan. We Fɔ wi yawa pìla pye
Zhezu wi ni, a wila yambala pe sagala.
18 Ye wele, a leele pèle si pan murugu
wa ni, wìla pye ma sinlɛ sinlɛyaraga na.
A pe nɛɛ ki jaa mboo leŋge wa go, mbe ta
mboo tɛgɛ le Zhezu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
19 Ɛɛn fɔ, janwa wi kala na, pe sila
pyelɔmɔ ta mboo leŋge wa go. Kì kaa pye
ma, a pè si lugu wi ni wa go ki naayeri, ma
laga ka yɛngɛ, mɛɛ wi tirige wa ki fogo
ki ni wa go nawa, wi sinlɛyaraga ki na
le Zhezu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa janwa wi
nandogomɔ.
20 Naa Zhezu wìla kaa ki leele pe tagawa
pi yan, a wì si murugu wi pye fɔ: «Na
wɔnlɔ, mila ki yuun ma kan, ma kapere
ti kala yaga ma na!»
21 Naa Zhezu wìla kaa ko sɛnrɛ to
yo ma, a lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa
Fariziye pe ni, pe nɛɛ ki jate wa pe nawa
nɛɛ yuun fɔ: «Ki naŋa ŋa wila wi yɛɛ
jate ambɔ ma, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo
yɛɛn? Na Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba ma, ambɔ
wi mbe ya mbe lere kapere kala yaga wi
na?»
22 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe nawa jatere wi
jɛn. A wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi na ye nɛɛ ki
jatere cɛnlɛ ŋa wi piin wa ye nawa?
23 Ki sɛnrɛ shyɛn nda ti ni, titiin yowo
pi yɛn ma tanla ma wɛ? Mbe yo fɔ: ‹Ma
kapere ti kala yaga ma na›, nakoma: ‹Yiri
maa tanri we†.›
24 Ɛɛn fɔ, mila jaa yege jɛn fɔ Lere wi
Pinambyɔ yawa yɛn wi ni laga tara ti na
mbaa leele pe kapere ti kala yari pe na.»

Kona, a wì si murugu wi pye fɔ:
«Mila ki yuun ma kan, yiri naayeri, mɔɔ
sinlɛyaraga ki lɛ maa kee ma go!»
25 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a murugu
wì si yiri ma yere le leele pe ni fuun
pe yɛgɛ na, ma wi yarisinlɛgɛ ki lɛ, na
Yɛnŋɛlɛ li gbogo, mɛɛ kari wi go.
26 A kì si pe ni fuun pe pari. A pe nɛɛ
fyɛ jɛŋgɛ, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogo na yuun
fɔ: «Wè kafɔnŋgɔlɔ yan nala.»

Zhezu wìla naŋa ŋa pàa pye na yinri Levi wi yeri wi pye wi fɔrɔgɔfɔ (Mati 9.9-13; Maki 2.13-17)

27 Ko kagala koro puŋgo na, a Zhezu wì
si yiri wa, mɛɛ saa nizara shɔfɔ wa yan,
pàa pye naa yinri Levi. Wìla pye ma cɛn
wa wi tunŋgo pyesaga. A Zhezu wì suu
pye ma yo fɔ: «Levi, yiri ma taga na na,
ma pye na fɔrɔgɔfɔ!»

† **5:14 5.14:** Levi 14.2-32 † **5:23 5.23:** Zhezu wìla pye naga nari ma yo mbe kapere ti kala yaga konaa mbe lere sagala, ki pyewe woro ma tanla. Ti ni fuun shyɛn ti yɛn ma yala ma pye mbapyewe leele pe yeri, konaa ma pye ma yala, a ti pyewe tanla Yɛnŋɛlɛ li yeri.

28 A Levi wì si yiri maa yaara ti ni fuun
ti yaga le, mɛɛ taga wi na.
29 A Levi wì si saa sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wa
wi go Zhezu wi mɛgɛ na. Nizara shɔfɛnnɛ
lɛgɛrɛ la pinlɛ na nii pe ni ja, konaa leele
pele ni.
30 A Fariziye poro naa lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ pe ni pe nɛɛ kɔngɔri nɛɛ Zhezu
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe piin fɔ: «Yiŋgi na, a yè
si pinlɛ na nii na woo ja nizara shɔfɛnnɛ
poro naa kapere pyefɛnnɛ pe ni?»
31 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo,
a wì si pe pye fɔ: «Leele mbele pe yɛn
ŋgbaanla poro na la wɛrɛ pyefɔ jaa. Ɛɛn
fɔ, yambala poro pe maa wɛrɛ pyefɔ jaa.
32 Mii pan mbe mbele paa pe yɛɛ jate
pe sin poro yeri. Ɛɛn fɔ, kapere pyefɛnnɛ
poro mì pan mbe yeri, pe ta pe pe kapere
ti jɛn peri yaga.»

Zhezu wo naa yeŋge lege sɛnrɛ (Mati 9.14-17; Maki 2.18-22)

33 A leele pèle si Zhezu wi pye fɔ:
«Wagati lɛgɛrɛ na Zhan fɔrɔgɔfɛnnɛ poro
naa Fariziye woolo pe ni, pe maa yeŋge
nii na Yɛnŋɛlɛ yɛnri, ma si yala mboro
fɔrɔgɔfɛnnɛ poro maa nii na woo win?»
34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye nawa po
ni, jayire nɔgɔ ye mbe ya mbe japɔlɔ wi
wɛnnɛ pe pye pe yeŋge le, mbe poro naa
japɔlɔ wi ni pe ta laga nuŋgba le? Ayoo
dɛ.
35 Ɛɛn fɔ, wagati wa wa na paan, pe yaa
ka japɔlɔ wi wɔ wa pe sɔgɔwɔ. Kona, pa
pe yaa la yeŋge nii. (Ko ki yɛn paa mi naa
na fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni we wogo ki yɛn.)»
36 A Zhezu wì sigi yomiyɛlɛ na li wa
naa fun ma pe kan, ma yo fɔ: «Lere
na parisanga wali mbege wɔ parifɔnŋgɔ,
mbege taga parilɛgɛ na mbege yɔli. Na
ma kaga pye ma, ma ma parifɔnŋgɔ ki
wali maga jɔgɔ. Parisanfɔnŋgɔ fun ko
naa parilɛgɛ ki ni tila yala ti yɛɛ ni.
37 Lere na sinmɛ tipiriwe le sɛlɛgɛ
kashara lɛrɛ ni. Na ma kaga pye ma,
sinmɛ tipiriwe pi ma kaa kashara ti
walagi. Sinmɛ pi ma wo, kashara ti ma
jɔgɔ.
38 Ɛɛn fɔ, ma ma sinmɛ tipiriwe pi le
sɛlɛgɛ kashara fɔnndɔ.
39 Sinmɛ mba pì lɛ lere naa wɔ mbaa
sinmɛ tipiriwe jaa naa, katugu ki fɔ wi ma
yo mba pì lɛ po pi tanla†.»

6

Zhezu wi yɛn cɛnpilige ki fɔ (Mati 12.1-8; Maki 2.23-28)

1 Cɛnpilige ka ni, Zhezu wo naa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pàa pye na toro
shɔgɔlɔ kɛrɛ ta nawa. A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe nɛɛ ki shɔgɔlɔ sheshegele kele kɔɔn na
ke tunrugu kɛɛ ni na ke pyɔ wi kaa.
2 A Fariziye pèle si pe pye fɔ: «Kala na
wee daga mbaa piin cɛnpilige ki ni† yiŋgi
na, a yoro nɛɛ lo piin?»
3 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga
Davidi wìla pye cɛnpilige ka ni wo naa
wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, ma yala fuŋgo la pe
yigi, ye sila ki kara mbege yan wi le†?
4 Wìla ye wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, buru
ŋa pàa wɔ saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri, wo ŋa
wi sila daga lere mbe wa ka ndɛɛ saraga
wɔfɛnnɛ poro nuŋgba, a wì wa ka, ma wa
kan wi pinlɛyɛɛnlɛ pe yeri†.»
5 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Lere wi
Pinambyɔ wi yɛn cɛnpilige ki fɔ.»

Zhezu wìla naŋa wa sagala, ŋa wi kɛɛ kìla shɔ wi na (Mati 12.9-14; Maki 3.1-6)

6 Cɛnpilige ka ni naa, a Zhezu wì si kari
shɛrigo ka ni, mɛɛ saa na leele pe nari
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. Naŋa wà la pye wa,
wi kalige kɛɛ kìla shɔ wi na.
7 A lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa
Fariziye pe ni, pe nɛɛ Zhezu wi kɔrɔsi na
wele, na kaa pye wi mbe lere wa sagala
cɛnpilige ki ni, jaŋgo pe kala la ta pe baga
wi na pe yo wi kapege pye.
8 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe nawa jatere wi
jɛn. A wì si naŋa ŋa wi kalige kɛɛ kìla shɔ
wi na wi pye fɔ: «Yiri ma yere wa leele pe
sɔgɔwɔ!»
A naŋa wì si yiri ma yere.
9 Kona, a Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ:
«Ki yɛn ma yɔn ma kajɛŋgɛ pye cɛnpilige

† **5:39 5.36-39:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ leele pe daga mbe pe faa kapyere tijangara ti yaga mbe kanŋga fɔnŋgɔ. † **6:2 6.2:** Dete 23.26 † **6:3 6.3:** 1 Sami 21.1-6 † **6:4 6.4:** 1 Sami 21.6naa Levi 24.5-9wi wele.

ki ni lee, nakoma ma kapege pye? Ma lere shɔ lee, nakoma ma lere gbo?»
10 A wì si pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
wele ma saa fili, mɛɛ naŋa wi pye fɔ: «Ma
kɛɛ ki sanga!» Naa naŋa wìla kaa wi kɛɛ
ki sanga, a kì si sagala.
11 Ɛɛn fɔ, a sanmbala pe nawa pì si
ŋgban pe na fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ yuun pe
yɛɛ ni ŋga pe mbaa pye Zhezu wi na ki
sɛnrɛ na.

Zhezu wìla pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn wɔ (Mati 10.1-4; Maki 3.13-19)

12 Ki sanga wi ni, a Zhezu wì si lugu
yanwiga ka na mbe sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
Wìla koro yɛnŋɛ na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ ma
saa gbɔn lalaaga ki na.
13 Naa laga kìla kaa laga, a wì suu
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, mɛɛ lere kɛ ma
yiri shyɛn wɔ pe ni, na poro yinri wi
pitunmbolo.
14 Mbele wìla wɔ pe mɛrɛ ti nda:
Simɔ, a Zhezu wùu mɛgɛ taga naa yinri
Pyɛri, naa Simɔ wi nɔsepyɔ Andire wi
ni, naa Zhaki, naa Zhan, naa Filipu, naa
Baritelemi,
15 naa Matiye, naa Toma, naa Alife
pinambyɔ Zhaki wi ni, naa Simɔ Zelɔti,
16 naa Zhaki pinambyɔ Zhuda wi ni,
konaa Zhudasi Izikariyɔti, wo wìla kaa
Zhezu wi le wi mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ.

Zhezu wìla janwa wi naga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, ma yambala pe sagala (Mati 4.23-25)

17 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si yiri wa
yanwiga ki go na ma tigi wo naa wi
pitunmbolo pe ni, mɛɛ yere laga falafala
ka na. Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe lɛgɛrɛ la pye le
konaa janwa gbɔlɔ la ni. Pa ki leele pàa
yiri wa Zhude tara, naa wa Zheruzalɛmu
konaa wa kɔgɔje yɔn cara Tiri naa Sidɔn
ti ni.
18 Pàa pan mbe logo Zhezu wi yeri,
konaa wi ta wi pe sagala pe yama pi
ni. Mbele pe yɛgɛ la pye ma wɛri yinnɛ
tipegele ni, pàa sagala fun.
19 Pe ni fuun pàa pye na Zhezu wi
lagajaa mbe jiri wi na, katugu fanŋga kà
la pye na woo wi ni nɛɛ pe ni fuun pe
sagala.

Zhezu wìla fɛrɛwɛ naa jɔlɔgɔ sɛnrɛ yo (Mati 5.1-12)

20 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
welewele, mɛɛ pe pye fɔ:
«Yoro mbele ye yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ, fɛrɛwɛ
yɛn ye woo, katugu Yɛnŋɛlɛ li wun-
luwɔ pi yɛn ye woo!
21 Yoro mbele fuŋgo yɛn ye na nala,
fɛrɛwɛ yɛn ye woo,
katugu ye yaa ka tin!
Yoro mbele yaa gbele nala, fɛrɛwɛ yɛn ye
woo,
katugu ye yaa kaa tɛgɛ!
22 «Na leele paga ye panra, mbe je ye
na, mbaa ye tegele, mbaa ye mɛpege yinri
wagati ŋa ni, katugu yè taga Lere wi
Pinambyɔ wi na, fɛrɛwɛ yɛn ye woo!
23 Na ko ka kaa piin ye na sanga ŋa ni,
yaa yɔgɔri, yaa yeni yaa kanni nayinmɛ
pi kala na, katugu tɔnli gbɔɔ yɛn ye yeri
wa yɛnŋɛlɛ na. Pa pe tɛlɛye pàa Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe jɔlɔ ma fun†.
24 Ɛɛn fɔ, jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro pen-
jagbɔrɔ fɛnnɛ wele,
katugu yè ye fɛrɛwɛ pi ta makɔ!
25 Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro mbele yaa kaa
na tinni nala,
katugu fuŋgo yaa ka ye ta!
Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro mbele yaa tɛgɛ
nala,
katugu ye nawa pi yaa ka wɔ ye na. Ye
yaa kaa gbele!
26 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, na leele pe ni
fuun pe kaa ye mɛtanga yinri wagati ŋa
ni we; katugu pe tɛlɛye pa pàa pye na
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo†
pe piin ma fun.»

Zhezu wì yo we mbɛnfɛnnɛ pe daga mbe we ndanla (Mati 5.38-48; 7.12a)

27 «Ɛɛn fɔ, yoro mbele yaa nuru na yeri,
mila ki yuun ye kan fɔ: Ye mbɛnfɛnnɛ pe
daga mbe ye ndanla, yaa kajɛŋgɛ piin ye
panrafɛnnɛ pe kan!

† **6:23 6.23:** Mati 21.35; Kapye 7.52 † **6:26 6.26:** Zhere 5.31

28 Leele mbele paa ye daŋgi, yaa
duwaw piin pe kan, mbele paa ye jɔlɔ, yaa
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri pe kan.
29 Na lere wa kɔɔn fele ma mbatelege
nuŋgba na, sanŋga ki jan wi kan wigi
fele. Na lere wa kɔɔn derigbɔgɔ ki shɔ ma
yeri fanŋga na, maa yaga wɔɔn deripile li
shɔ fun.
30 Lere ŋa fuun kɔɔn yɛnri yaraga ni,
maga kan wi yeri. Lere ŋa fuun kɔɔn kɛɛ
yaraga shɔ, maga ka saa wi yewe mbe yo
wigi sɔngɔrɔ ma na.
31 Kala na yaa jaa leele paa piin ye kan,
yaa lo yɔngɔ piin pe kan fun.
32 «Ye yɛn ma mbele ndanla, na poro cɛ
ka ye ndanla, yiŋgi sɔnmɔ ye yaa ta? Ali
kapere pyefɛnnɛ ko poro fun pe maa piin.
Pe yɛn ma mbele ndanla poro cɛ pe yɛn
ma pe ndanla.
33 Na ye ka sila ye kajɛŋgɛ ki piin mbaa
ye kajɛŋgɛ pyeyɛɛnlɛ poro cɛ kaan, yiŋgi
sɔnmɔ ye yaa ta wa? Ali kapere pyefɛnnɛ
ko poro fun pe maa piin.
34 Ye jigi wi yɛn leele mbele na mbaa
yaara taa pe yeri, na ye kaa ye fɔrɔ ti tari
poro cɛ na, yiŋgi sɔnmɔ ye yaa ta wa?
Ali kapere pyefɛnnɛ ko poro fun pe maa
piin. Pe maa pe fɔrɔ ti tari pe yɛɛ na, nari
yɔngɔ jaa pe yɛɛ yeri.
35 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye mbɛnfɛnnɛ pe
daga mbe ye ndanla. Yaa kajɛŋgɛ piin
yaa pe kaan. Yaa fɔrɔ tari pe na. Ɛɛn
fɔ, yaga kaa ki jate paa ti yɔngɔ kaan ye
yeri. Kona, ye yaa ka tɔnli gbɔɔ ta. Ye yaa
pye Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na
li piile, katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma yɔn ma
kagbariteele poro naa lepeele pe kan.
36 Ye pye leele yinriwɛ tafɛnnɛ paa yɛgɛ
ŋga na ye To wi yɛn leele yinriwɛ tafɔ
we.»

Maga ka kiti kɔn lere na (Mati 7.1-5)

37 «Yaga ka kiti kɔn lere na, pa Yɛnŋɛlɛ
li se ka kiti kɔn ye na. Yaga ka lere wa
jɛrɛgi. Pa kona Yɛnŋɛlɛ li se ka ye jɛrɛgi.
Yaa leele pe kapere ti kala yari pe na, pa
yoro fun Yɛnŋɛlɛ li yaa ye woro ti kala
yaga ye na.
38 Yaa leele pe kaan, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa ye
kan. Li yaa ka leyaraga ki yin yaara ti ni,
mberi seere, mberi yɛgɛyɛgɛ, mberi le tila
wuun, mbe siri kanŋga wa ye derigbɔgɔ
jufagbɔgɔ ki ni. Jɛnɛ na ye ma tɛgɛ na
tinwi sanmbala pe kan, lo Yɛnŋɛlɛ li yaa
ka tɛgɛ mbe ye woro ti tiwi ye kan.»
39 A Zhezu wì si yomiyɛlɛ la wa pe kan
naa ma yo fɔ: «Fyɔɔn se ya mbe fyɔɔn
kanŋgala yigi†. Na ko ka pye ma, pa pe ni
fuun shyɛn pe yaa pinlɛ mbe to wege.
40 Lekɔlipyɔ wi mɛgɛ kila gbɔgɔ mbe wɛ
wi nagafɔ wi na. Ɛɛn fɔ, lekɔlipyɔ ŋa ka
si kara wi pye mboo kɔ,† wi ma kaa pye
paa wi nagafɔ wi yɛn.
41 «Yiŋgi na, a ma nɛɛ kayanna na li wa
ma sefɔ wi yɛnlɛ li ni li wele, ma si yala,
kanŋgaga wa mboro jate ma wolo li ni
ma si woro na ko yaan?
42 Mɛlɛ mɛɛ ma sefɔ wi pye ma yo fɔ:
Sefɔ, ki yaga mbe kayanna na li wa ma
yɛnlɛ li ni li wɔ, mboro jate ma si woro
na kanŋgaga ŋga ki wa ma wolo li ni ko
yaan? Kopiire fɔ wele dɛ, kanŋgaga ki
wɔ wa ma yɛnlɛ li ni gbɛn, kona, pa ma
yaa la yaan jɛŋgɛ si kayanna li wɔ wa ma
sefɔ wi wolo li ni.

Pe ma tige ki jɛn ki pyɔ wo na (Mati 7.16-20; 12.33-35)

43 «Tige jɛŋgɛ kila pire tijangara sɛ.
Tige tijaanga fun kila pire jɛndɛ sɛ.
44 Leele pe ma tige ki jɛn ki pyɔ wo na,
katugu lere na figiye tige pire cɔ wuuro
tige na. Lere nɛɛ ɛrɛzɛn tirige pire cɔ vige
tige na.
45 Lere jɛnŋɛ we, wi maa yarijɛndɛ woo
na yinrigi wa wi yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni,
ko ki yɛn wi nawa we. Lepee we, wi maa
yaripere woo na yinrigi wa wi yaripere
tɛgɛsaga ki ni; katugu lere wi nawa pi yɛn
ma yin yaraga ŋga ni, ko wi yɔn ki maa
yuun.

Yinrɛ shyɛn kansɛnrɛ (Mati 7.24-27)

46 «Yiŋgi na pilige pyew, ye mɛɛ lanla
yinri we Fɔ, we Fɔ, ma si yala yaa sila
tanri sɛnrɛ nda mila yuun ti na?

† **6:39 6.39:** Mati 15.14 † **6:40 6.40:** Mati 10.24-25; Zhan 13.16

47 Lere ŋa fuun wi ma pan na kɔrɔgɔ,
nala sɛnrɛ ti nuru, na tanri ti na, wo naa
lere ŋa pe yala mi yaa wi naga ye na.
48 Ki fɔ wi yɛn paa go kanfɔ wa yɛn.
Wila jaa mboo go ki kan, mɛɛ ki wege
ki wɔ, a kì jugo jɛŋgɛ, mɛɛ go nɔgɔ ki le
walaga ki na. Naa tɔnmɔ pìla kaa lɛgɛ
sanga ŋa ni, a lafogo kì si fo ma saa go
ki gbɔn ŋgbanga. Ɛɛn fɔ, kii ya mbege
jaanri, katugu wìla ki gbegele maga kan
jɛŋgɛ.
49 Na lere ŋa ka silan sɛnrɛ ti logo, na
wii tanga ti na, ko fɔ wo yɛn paa naŋa wa
yɛn, ŋa wùu go ki kan teere le tara ti na,
wii go nɔgɔ le ki na. Naa lafogo kìla kaa
fo ma saa go ki gbɔn ŋgbanga, a kì si to
le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni. Ki towo pìla
tijanga fɔ jɛŋgɛ.»

7

Zhezu wìla Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ wa kulonaŋa sagala (Mati 8.5-13)

1 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti ni fuun
ti yo janwa wi kan ma saa ti kɔ, a wì si
sɔngɔrɔ wa Kapɛrinawu.
2 Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ wa
tunmbyee la pye wa, wi kala làa gbɔgɔ
wi yeri fɔ jɛŋgɛ. Wìla pye na yaa na jaa
mbe ku.
3 Naa sorodasheele tojɛɛ wìla kaa Zhezu
wi sɛnrɛ logo, a wì si Zhufuyelelɛɛlɛ pele
tun wa wi yeri, ma yo pe saa yɛnri wi pan
wuu tunmbyee wi sagala.
4 A pè si kari ma saa gbɔn wa Zhezu wi
na, mɛɛ wi yɛnri jɛŋgɛ maa pye fɔ: «Ki
naŋa ŋa ki daga wi ni maa saga.
5 We cɛnlɛ woolo pe yɛn maa ndanla.
Wo wì we shɛrigo ki kan.»
6 Kì kaa pye ma, a Zhezu wì si pinlɛ
pe ni ma kari. Naa paa ka saa na yɔngɔ
sorodasheele tojɛɛ wi laga ki ni, a wì suu
wɛnnɛ pele tun wa Zhezu wi yeri, ma yo
pe saa pye fɔ: «We Fɔ, maga kaa ma yɛɛ
tege, katugu mii daga ma ye laga na go.
7 Ko kì ti mìlan yɛɛ yan mì kologo, mi
jate si kari wa ma yeri. Ki kala na, sɛnpyɔ
nuŋgba yo pe, pa na tunmbyee wi yaa
sagala.
8 Mì ko yo ma, katugu mi jate pele yɛn
na go na. Mi fun sorodasheele yɛn na
yeri. Mi ma wa pye: ‹Kari wamɛ!›, wi
ma kari, ma wa pye: ‹Pan laga!›, wi ma
pan. Mi mala tunmbyee wi pye fɔ: ‹Ŋga
ki pye!› Wi maga pye†.»
9 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo,
a sorodasheele tojɛɛ wi kala lì suu pari.
A wì si kanŋga ma janwa ŋa wìla pye wi
puŋgo na wi pye fɔ: «Mila ki yuun ye kan,
mi fa ki tagawa pi si yan lere wa ni, ali
laga Izirayɛli tara.»
10 A pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ wa soro-
dasheele tojɛɛ wi go, mɛɛ saa wi tunm-
byee wi ta wì sagala.

Zhezu wìla naŋgunjɔ wa pyɔ yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni

11 Ki goto, a Zhezu wì si kari ca ka ni
pege yinri Nayi. Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa
janwa gbɔlɔ là la pinlɛ wi ni na kee.
12 Naa pàa ka saa yɔngɔ ca ki yesaga
ki ni, a pè si fili leele pele ni gboo ni paa
kee wi ni wa gboolo lesaga. Ki gboo we,
pinambyɔ wa lawi. Wìla pye wi nɔ wi yeri
wi nuŋgba pe. Nɔfɔ wìla pye naŋgunjɔ.
Ca woolo pe lɛgɛrɛ la pinlɛ wi ni.
13 Naa we Fɔ wìla kaa jɛlɛ wi yan, a wi
yinriwɛ suu ta. A wì suu pye fɔ: «Maga
kaa gbele!»
14 A wì si fulo wa pe tanla, mɛɛ jiri
gboolo lɛyaraga ki na. A gboo lɛfɛnnɛ pè
si yere. A Zhezu wì sho fɔ: «Lefɔnŋɔ, mila
ki yuun ma kan, yiri!»
15 A gboo wì si yɛn ma yiri, mɛɛ cɛn nɛɛ
para. A Zhezu wì suu kan wi nɔ wi yeri.
16 A pe ni fuun pe nɛɛ fyɛ, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ
li sɔnni na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ gbɔɔ wà yiri laga we sɔgɔwɔ!» ma
yo naa fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì pan mbeli woolo
pe saga!»
17 Ŋga Zhezu wìla pye, a ki tinmɛ pì si
gbɔn wa Zhude tara ti lagapyew, konaa ti
kanŋgara na cara ti ni.

† **7:8 7.7-8:** Ko ki naga ma yo sorodasheele tojɛɛ wìla ki jɛn ma yo Zhezu wi yɛn lere pyew wi go na, wi mbe ya kala pyew li pye.

Zhan Batisi wìla pitunmbolo tun Zhezu wi yeri (Mati 11.2-19)

18 Kona, a Zhan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si saa
ki kagala ke ni fuun ke yɛgɛ yo maa kaan.
A Zhan wì si shyɛn yeri pe ni,
19 mɛɛ pe tun wa Zhezu wi yeri, ma
yo pe saa yewe pe yo fɔ: «Shɔfɔ ŋa
wège jɛn ma yo wi yaa pan, wowi mboro
lee, nakoma we daga mbaa wa yɛgɛ singi
bere?»
20 Naa pàa ka saa gbɔn wa Zhezu wi na,
a pè suu pye fɔ: «Zhan Batisi wì we tun
ma yo we pan wɔɔn yewe fɔ: ‹Shɔfɔ† ŋa
wège jɛn ma yo wi yaa pan, wowi mboro
lee, nakoma we daga mbaa wa yɛgɛ singi
bere?› »
21 Ma si yala, ki sanga nuŋgba wi ni,
Zhezu wìla lelɛgɛrɛ sagala pe yama naa
jɔlɔgɔ kagala ni, ma yinnɛ tipegele purɔ
ma ke wɔ leele ni, ma fyɔɔnlɔ lɛgɛrɛ
yɛngɛlɛ yɛngɛ.
22 A Zhezu wì si Zhan pitunmbolo pe
pye fɔ: «Ŋga yaa yaan konaa ŋga yaa
nuru, ye saga yɛgɛ yo ye Zhan wi kan.
Yoo pye fɔ: ‹Fyɔɔnlɔ paa yaan. Jejɔgɔlɔ
fɛnnɛ paa tanri cɛcɛcɛ. A Yayɛnwɛ fɛnnɛ
pè sagala. A nuŋgbojiile paa nuru. *A
gboolo paa yɛnni na yinrigi wa kunwɔ pi
ni. Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti yɛn na yari
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kan!*›†
23 Lere ŋa suu tagawa pi je mbe laga na
na, fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!»
24 Naa Zhan wi pitunmbolo pàa kaa
sɔngɔrɔ ma kari, a Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ,
nɛɛ para janwa wi ni Zhan wi kanŋgɔlɔ,
na yuun fɔ: «Yiŋgi yàa kari sa wele wa
gbinri wi ni? Gbagara kanŋgaga ŋga
tifɛlɛgɛ maa gbɔɔn naga yɛgɛ ko kayi yàa
kari sa wele wi le? Ayoo.
25 Kì pye ma, ambɔ yàa si kari sa wele?
Lere wa, ŋa wùu yɛɛ pɔ paara tiyɔnrɔ ni
le? Ayoo. Katugu mbele pe maa pe yɛɛ
poo paara tiyɔnrɔ ti ni, na legbɔɔlɔ lige
nii, pe ma pye wa wunlumbolo yinrɛ ti
ni.
26 Ɛnhɛn, yiŋgi yaa si saa wele? Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ lawi wi le? Ee, mì yo ma
dɛ. Mi yɛn naga yuun ye kan fɔ wi mɛgɛ
kì gbɔgɔ ma wɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
na.
27 Ko Zhan wo sɛnrɛ Yɛnŋɛlɛ làa yo wa
li sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ:
Wele mi yaa na pitunŋɔ wi torogo wa ma yɛgɛ,
wi sɔɔn kologo ki yɛngɛ ma kan!†
28 Mila ki yuun ye kan fɔ sɛnwee piile
mbele fuun jɛɛlɛ pè se, wa kpɛ fa yiri wa
pe ni, ŋa wi yɛn legbɔɔ ma wɛ Zhan wi
na. Ɛɛn fɔ, wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni,
ŋa wi yɛn pe ni fuun jɛɛ, wo yɛn legbɔɔ
ma wɛ Zhan wi na.»
29 Leele pe ni fuun naa nizara shɔfɛnnɛ
pe ni, pàa logo Zhan wi yeri, maga jɛn ma
yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin. A pè pe yɛɛ kan
wì pe batize.
30 Ɛɛn fɔ, Fariziye poro naa lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ pe ni, pàa je ŋga Yɛnŋɛlɛ làa pye
na jaa pe kan ki na. Pe sila yɛnlɛ Zhan
mbe pe batize.
31 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Mbe ya mbe
nala pilige woolo pe taanla ambɔ ni? Pe
yɛn ma ambɔ lɛ?
32 Pe yɛn paa piile yɛn. Pe yɛn ma
cɛn wa katogo, nɛɛ jɔrɔgi naga yuun pe
nimbiile pe kan fɔ: ‹Wàa wegele win ye
ta ye yɔ, yee yɔ. A wè kunwɔ yuuro kɔ,
yee gbele.›
33 Ko ki naga ma yo Zhan Batisi na wìla
pan, wi sila pye na yaakara kpayi kaa, wi
sila si pye na duvɛn woo†. A yè yo fɔ yinnɛ
tipele lì ye wi ni.
34 Lere wi Pinambyɔ wo kaa pan na nii
na woo, a yè sɔngɔrɔ naa ma yo fɔ: ‹Ye
wele! Ŋa wo pan ma koro na nii, na woo
win, ma pye nizara shɔfɛnnɛ poro naa
kapere pyefɛnnɛ pe wɔnlɔ.›
35 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ we, mbele
fuun pè yɛnlɛ pi na, pe maga jɛn ma yo pì
sin.»

Zhezu wìla jɛlɛ kapere pyefɔ wa kapere kala yaga wi na

36 Pilige ka, Fariziye naŋa wà la Zhezu
wi yeri ma yo wi sa li wi ni. A Zhezu wì
si kari wa ki naŋa wi go, mɛɛ saa cɛn na
nii.
37 Jɛlɛ wà la pye wa ki ca ki ni, kapere
pyefɔ lawi. Naa wìla kaa ki jɛn ma yo

† **7:20 7.19-20:** Wège jɛn ma yo ŋa wi yaa pan. † **7:22 7.22:** Eza 61.1-3 † **7:27 7.27:** Mala 3.1 † **7:33 7.33:** Maki 1.6; Luki 1.15

Zhezu wi wa Fariziye naŋa wi go na nii, a wì si kari wa latikɔrɔ nuwɔ taan kugbolo ni, pàa li gbegele sinndɛɛrɛ nda pe yinri alibatiri to ta ni.
38 A wì si saa yere wa Zhezu wi puŋgo na wa wi tɔɔrɔ ti tanla, nɛɛ gbele naa yɛntunwɔ pi yari pila wuun Zhezu wi tɔɔrɔ ti na. A wi nɛɛ pi tunrugu wi yinzire ti ni, nɛɛ wi tɔɔrɔ ti yinri naa gbogo, mɛɛ latikɔrɔ† wi gbɔn ti na.
39 Fariziye naŋa ŋa wìla Zhezu wi yeri suro ti na, naa wìla kaa ki yan ma, a wì sigi yo wa wi nawa ma yo fɔ: «Ndɛɛ ki pye ki naŋa ŋa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi, jɛlɛ ŋa wì jiri wi na yɛɛn, wi jɛn naga yɛgɛ jɛn mbe yo kapere pyefɔ wi».
40 Kona, a Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ wi pye fɔ: «Simɔ, sɛnrɛ yɛn na yeri mbe yo ma kan.» A Simɔ wì suu pye fɔ: «We Nagafɔ, ti yo!»
41 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Naŋa wà la leele shyɛn jin penjara ni. Wìla nuŋgba kan warifuwe pyɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500), mɛɛ sanŋa wo kan warifuwe pyɔ nafa shyɛn ma yiri kɛ ni.
42 Paa yawa sila pye wa kpɛ ni pe ni mboo penjara ti sɔngɔrɔ wi na, a wì siri kala yaga pe ni fuun shyɛn pe na. Mboro wo nawa, naŋa wi yaa pye mbe wiwiin ndanla pe ni mbe wɛ?»
43 A Simɔ wì suu pye fɔ: «Mi na jatere wo ni, ŋa wi fɔgɔ kìla gbɔgɔ, a wìgi kala yaga wi na, wi yaa pye mbe wo ndanla mbe wɛ.» A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kaselege koyi ŋga mà yo we.»
44 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kanŋga ma yɛgɛ wa wa jɛlɛ wi yeri, mɛɛ Simɔ wi pye fɔ: «Ki jɛlɛ ŋa maa wi yaan! Na mì ye laga ma go, mɛɛ tɔnmɔ kan na yeri mbanla tɔɔrɔ ti jogo†. Ɛɛn fɔ, wo na, wìlan tɔɔrɔ ti yinŋgi wi yɛntunwɔ pi ni, mari turugo wi yinzire ti ni.
45 Mɛɛ si kɛyɛn wa na yɔlɔgɔ mbanla yaara wɔ. Ɛɛn fɔ, malɛ mì ye laga go, wo na, wi yɛn nala tɔɔrɔ ti yinri nala gbogo.
46 Mɛɛ si sinmɛ fa na go ki na. Ɛɛn fɔ, wo latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋgbanga woo gbɔn na tɔɔrɔ ti na.
47 Ki kala na, mila ki yuun ma kan fɔ ndanlawa gbembe mba pi yɛn wi ni na kala na, pìgi naga ma yo Yɛnŋɛlɛ lùu kapere lɛgɛrɛ ti kala yaga wi na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa kapere jɛnri kala yaga wi na, ko fɔ wo ndanlawa po ma kologo.»
48 Kona, a wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Ma kapere† ti kala yaga ma na.»
49 A wi suro lifɛnnɛ yɛɛnlɛ pe nɛɛ ki yuun wa pe nawa fɔ: «Ki naŋa ŋa wi yɛn ambɔ ma, nɛɛ kapere ti kala yari yɛrɛ?»
50 A Zhezu wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ. Ta kee yɛyinŋge na.»

8

Jɛɛlɛ pèle la pinlɛ Zhezu wi ni

1 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kari ma saa na Galile tara cagbɔrɔ to naa ca pigile ke yanri, na Sɛntanra nda ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ wogo ki na ti yuun leele pe kan. Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pàa pinlɛ wi ni konaa jɛɛlɛ pele ni.
2 Zhezu wìla yinnɛ tipegele purɔ ma wɔ ki jɛɛlɛ pe ni, ma pe sagala pe yama pi ni. Pàa pye na wa yinri Mari, ŋa wì yiri wa Magidala ca. Zhezu wìla yinnɛ tipegele kɔlɔshyɛn purɔ ma ke wɔ wi ni,
3 na wa yinri Zhani, wo la pye naŋa ŋa pàa pye na yinri Kuza wi jɔ. Kuza wo la pye Erɔdi wi yarijɛndɛ ti tɛgɛfɔ, na wa yinri Suzani, naa jɛɛlɛ lɛgɛrɛ pele ni naa. Pàa pye na Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sari pe kɛɛ yaara ti ni.

Yariluguro fɔ yomiyɛlɛ (Mati 13.1-9; Maki 4.1-9)

4 Leele pàa pye na yinrigi cara ti ni fuun ti ni na kee Zhezu wi kɔrɔgɔ. Naa janwa wìla kaa gbogolo wa wi tanla, a wì sigi yomiyɛlɛ na li wa pe kan ma yo fɔ:
5 «Naŋa wà la yiri ma kari saa yariluguro lugu wi kɛrɛ paa yɛgɛ ŋga na pe maa mali wi waa. Maa ta wila ti yanragi, a yariluguro tà si to wa konɔ li yɔn na. A torofɛnnɛ pèri tangala, a sannjɛrɛ tì pan mari yɔli.
6 A tà si to yaanŋguro laga na. Naa tì kaa fi mɛɛ ku, katugu yinmɛ sila pye wa tara.

† **7:38 7.38:** Zhan 12.3 † **7:44 7.44:** Zhenɛ 18.4; Zhan 13.5; 1 Timo 5.10 † **7:48 7.48:** Luki 5.21wi wele!

7 A tà to wuuro sɔgɔwɔ. A wuuro tì si
pinlɛ ma fi ma yiri ti ni, mɛɛ ti tɔn.
8 A tà si to wa tara jɛndɛ ti na, ma fi ma
yiri mɛɛ sɛ. A sheshele nuŋgba nuŋgba
pyew lì pyɔ cɛnmɛ sɛ.» Naa Zhezu wìla
kaa ki sɛnrɛ ti yo ma, a wì si pe pye fɔ:
«Nuŋgbogolo ka pye ŋa na mbaa nuru,
wi ke jan wila nuru.»

Zhezu wìla yariluguro yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo (Mati 13.10-23; Maki 4.10-20)

9 A Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe
ki yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi ni.
10 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yoro
wo na, Yɛnŋɛlɛ li ŋgundo sɛnrɛ nda ti yɛn
na para li wunluwɔ pi wogo na, lìri naga
ye na, a yèri jɛn. Ɛɛn fɔ, leele sanmbala
poro na, ti ma naga pe na yomiyɛgɛlɛ ni,
jaŋgo
pe ma ya na wele, ɛɛn fɔ, paa la yaan.
Pe ma ya nari nuru, ɛɛn fɔ, paa lari kɔrɔ
wi jɛnni.†
11 «Ki yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi ŋa:
Yariluguro re, to ti yɛn Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ
re.
12 Yariluguro tì to konɔ li yɔn laga ŋga
na, ko yɛn paa leele mbele pè Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti logo we. Ɛɛn fɔ, Sɔtanla wi mɛɛ
pan mberi wɔ wa pe nawa nɛɛ pe jɔlɔ
paga ka ta mbe taga ti na mbe shɔsaga
ta.
13 Yaanŋguro laga ŋga yariluguro tì to
wa ki na, ko yɛn paa leele mbele pe ma
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo mari lɛ nayinmɛ ni.
Ɛɛn fɔ, paa ti yaga ti cɛnsaga ta wa pe
nawa. Pe ma taga ti na wagati jɛnri ni.
Wamawelewe ka gbɔn pe na sanga ŋa ni,
pe mɛɛ je ti na.
14 Yariluguro tì to wuuro laga ŋga na,
ko yɛn paa leele mbele pè Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti logo ma taga ti na. Ɛɛn fɔ, la kee wa
yɛgɛ, jatere lɛgɛrɛ to naa dunruya penjara
wogo naa katangala ke ni, ti mari shɔ pe
yeri. Ti pire tila lɛ.
15 Tara jɛndɛ nda yariluguro tì to wa
ti na, to ti yɛn paa leele mbele pe ma
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo mari yigi kotojɛŋgɛ
sinŋge ni, pe ma koro ki sɛnrɛ ti na fɔ ti
ma pire sɛ†.

Fitanla yomiyɛlɛ (Maki 4.21-25)

16 «Lere na fitanla mu mbe kpoŋgbo
jiile wi na nakoma mboo tɛgɛ sinlɛyaraga
nɔgɔ. Ɛɛn fɔ, pe maa mu maa tɛgɛ wa wi
tɛgɛsaga, jaŋgo lere ŋa fuun ka ye wa go
wila yaan wi na.
17 Ko ki naga ma yo kala na fuun li yɛn
ma lara, li yaa ka yiri funwa na. Kala na
fuun li yɛn ŋgundo, li yaa ka jɛn†.
18 «Ki kala na, yaa kɔrɔsiri piin ye yɛn
na nuru yɛgɛ ŋga na ki na; katugu yaraga
yɛn ŋa yeri, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka taga wa wi
kan. Ɛɛn fɔ, yaraga woro ŋa yeri, ali jɛnri
ŋa wila jate ma yo wi yɛn wi yeri, Yɛnŋɛlɛ
li yaa wi shɔ wi yeri†.»

Mbele paa tanri Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na, poro pe yɛn Zhezu wi nɔsepiile wele (Mati 12.46-50; Maki 3.31-35)

19 Ko puŋgo na, a Zhezu wi nɔ wo naa
wi nɔsepiile pe ni, pè si kari saa yan. Ɛɛn
fɔ, naa janwa wìla pye ma gbɔgɔ ki kala
na, pe saa ya mbe gbɔn wa wi na.
20 Kì pye ma, a lere wà sigi yo ma Zhezu
wi kan ma yo fɔ: «Ma nɔ wo naa ma
nɔsepiile pe ni pe yɛn ma yere wa funwa
na, paa jaa mbɔɔn yan.»
21 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Leele
mbele pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru
na tanri ti na, poro pe yɛn na nɔ naa na
nɔsepiile nambala.»

Zhezu wìla tifɛliŋgbɔgɔ ka yerege (Mati 8.23-27; Maki 4.35-41)

22 Pilige ka, a Zhezu wì si ye tɔnmɔkɔrɔ
ka ni wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, mɛɛ pe pye fɔ:
Ye pan we lɔgbɔgɔ ki kɔn we yiri wa ki
kɛɛ ŋga na.
A pè si kari.
23 Maga ta pàa pye na lɔgbɔgɔ ki kɔɔn
tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a Zhezu wì si wɔnlɔ. Le
ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a tifɛliŋgbɔgɔ
kà si yiri nɛɛ gbɔɔn wa lɔgbɔgɔ ki ni. A

† **8:10 8.10:** Eza 6.9-10 † **8:15 8.15:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe mari yo ma pele kan fɔ poro fun pe ma saa taga ti na. † **8:17 8.17:** Mati 10.26; Luki 12.2 † **8:18 8.18:** Na mɛɛ kaselege ŋga logo mbege pye ma wogo, ki yaa ka kɔ. Ɛɛn fɔ, kaselege ŋga pe maa tanri ki na, ko maa kee yɛgɛ.

tɔnmɔ pi nɛɛ kɔɔn na yiin wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, fɔ a paa jaa mbe liwi.
24 Kì kaa pye ma, fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo Zhezu wi tanla maa yɛn, ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ, we Nagafɔ, we yaa ku!»

A Zhezu wì si yɛn, mɛɛ para ŋgbaŋga lɔgbɔgɔ tɔnmɔ po naa tifɛlɛgɛ ki na. A tifɛlɛgɛ kì si yere, a tɔnmɔ pì si pyeri dinw.
25 A wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye tagawa pi yɛn se yeri†?»

Ɛɛn fɔ, pàa pye na fyɛ, fɔ a kì pe pari. A pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ambɔ wi ki naŋa ŋa we? Wila para yɛrɛ tifɛɛrɛ to naa tɔnmɔ pi ni, a tila wi sɛnrɛ ti nuru.»

Zhezu wìla yinnɛ tipegele purɔ ma ke wɔ naŋa wa ni (Mati 8.28-34; Maki 5.1-20)

26 A pè si lɔgbɔgɔ ki kɔn ma gbɔn wa Zherazeni tara fɛnnɛ pe tara ti ni. Ki tara ti yɛn ma yɛgɛ wa Galile tara ti yeri.
27 Naa Zhezu wìla kaa tigi ma yiri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a ki ca nawa naŋa wà si pan mboo fili. Ki naŋa yinnɛ tipegele la pye wi ni. Maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni, wi sila pye na deere nii, wi sila si pye na sinlɛ go. Ɛɛn fɔ, wìla pye na wɔnlɔ wa fanra ti sɔgɔwɔ.
28 Naa wìla kaa Zhezu wi yan, a wì si gbele ŋgbaŋga, mɛɛ kanŋguuro kan wi jegele, ma para ŋgbaŋga ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa na yeri Zhezu, mboro ŋa ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li Pinambyɔ? Mila ma yɛnri maga kanla le jɔlɔgɔ.»
29 Wìla to yo ma, katugu Zhezu wìla ki yo yinnɛ tipegele ke kan ma yo ke wɔ wi ni. Kìla pye, pilige lɛgɛrɛ na, yinnɛ tipegele kaga yiri wi ni, leele pe maa kɛyɛn yi pɔ jɔrɔgɔ ni, ma tugurɔn le wi tɔɔrɔ ti na mbaa wi kɔrɔsi. Ɛɛn fɔ, wi ma kaa ti kɔɔnlɔ, yinnɛ tipegele ke mɛɛ wi tata ma kari wi ni wa yan, wa laga ŋga lere na pye we.
30 A Zhezu wì suu yewe wi mɛgɛ ki ni. A wì suu pye ma yo fɔ: «Na mɛgɛ koyi ŋga: ‹Janwa›.»

Wìla ko yo ma, katugu yinnɛ tipegele lɛgɛrɛ la pye wi ni.
31 A yinnɛ tipegele kè si Zhezu wi yɛnri ma yo wiga ka ke torogo wa jɔlɔgɔ wetijugo ki ni.
32 Le ki laga ki na, cɛɛlɛ ŋgbelege kà la pye le. Pàa pye na yanri wa yanwiga ki go na, na pe yaakara ti lagajaa. A yinnɛ tipegele kè si Zhezu wi yɛnri ma yo wi konɔ kan ke yeri ke sa ye wa ko cɛɛlɛ poro ni. A Zhezu wì sigi konɔ li kan ke yeri.
33 A yinnɛ tipegele kè si wɔ naŋa wi ni, mɛɛ saa ye cɛɛlɛ pe ni. A cɛɛlɛ pe ni fuun pè si gbinri wa yanwiga ki go na, ma tigi wa ki tigiwɛn pi ni, ma toori wa lɔgbɔgɔ ki tɔnmɔ pi ni, mɛɛ ku.
34 Naa cɛɛlɛ kɔnrifɛnnɛ pàa kaa ko yan ma, a pè si fe mɛɛ saa ŋga pàa yan ki yɛgɛ yo wa cagbɔgɔ konaa kɛrɛ kapire ti ni.
35 Mbele pàa ki sɛnrɛ ti logo cɛɛlɛ kɔnrifɛnnɛ pe yeri, pè si yiri mɛɛ kari saga kala li yan yɛnlɛ ni. Naa pàa ka saa gbɔn wa Zhezu wi tanla, a pè si naŋa ŋa yinnɛ tipegele kàa wɔ wi ni wi yan. Wìla deere le ma cɛn le Zhezu wi tanla yɛtogowo ni. Naa pàa kaa wi yan, a pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ.
36 Yinnɛ tipegele kàa wɔ naŋa wi ni mbele yɛgɛ na, a poro sigi yɛgɛ yo ma pe kan.
37 Kona, a Zherazeni tara fɛnnɛ pè si Zhezu wi yɛnri ma yo wi yiri wa pe tara, katugu pàa pye na fyɛ fɔ jɛŋgɛ. A Zhezu wì si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni nɛɛ jaa mbaa kee.
38 Yinnɛ tipegele kàa wɔ naŋa ŋa ni, a wo si Zhezu wi yɛnri ma yo wi yaa pinlɛ wi ni mbaa kee. Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì suu sɔngɔrɔ ma suu pye fɔ:
39 «Sɔngɔrɔ maa kee ma woolo pe kɔrɔgɔ. Ŋga Yɛnŋɛlɛ lì pye mɔɔ kan, ma saga yɛgɛ yo ma pe kan.»

Kagala ŋgele fuun Zhezu wìla pye ma ki naŋa wi kan, a wì si kari ma saa ke yɛgɛ yo ma ca woolo pe ni fuun pe kan.

Zhezu wìla naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhayiru wi sumborombyɔ sagala ko naa jɛlɛ wa ni (Mati 9.18-26; Maki 5.21-43)

† **8:25 8.25:** Ko ki naga ma yo naa pe fa taga Zhezu wi na bere, kìla wi jatere wi piri wi na.

40 Naa Zhezu wìla kaa sɔngɔrɔ ma lɔgbɔgɔ ki kɔn naa ma yiri wa ki kɛɛ ŋga na, a janwa wì suu yigi fɔ jɛŋgɛ, katugu pe ni fuun pàa pye naa singi.
41 Ki sanga wi ni, a naŋa wà si pan, pàa pye naa yinri Zhayiru. Shɛrigo to wo wa lawi. A wì si kanŋguuro kan le Zhezu wi jegele, maa yɛnri ma yo wi kari wa wi go wi saa saga,
42 katugu wi sumborombyɔ wìla pye nuŋgba to, nɛɛ kuun. Wìla pye na kee yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn yeri.

Naa Zhezu wìla kaa na kee wa Zhayiru wi yeri, a janwa wi nɛɛ gbinri wi na lagapyew.
43 Le ki laga ki na, jɛlɛ wà la pye le. Kasanwa wogo yama la pye wi na. Pìla yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ta wi na. Wɛrɛ pyege ki kala na, wi kɛɛ kìla ka saa koro waga. Katugu wìla wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti kan wɛrɛ pyefɛnnɛ pe yeri. Ɛɛn fɔ, wo wa nuŋgba sila ya mboo sagala.
44 A ki jɛlɛ wì si fulo Zhezu wi tanla, wa wi puŋgo na, mɛɛ jiri wi derege yɔn ki na. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi kasanwa wogo yama pì si kɔ.
45 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ambɔ wì jiri na na?» Naa pe ni fuun paa kaa na jege ma yo poro ma, a Pyɛri wì suu pye fɔ: «We Nagafɔ, janwa wɔ̀ɔn maga nɔɔ jiire lagapyew dɛ!»
46 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì suu pye ma yo fɔ: «Lere wà jiri na na kaselege, katugu mìgi jɛn ma yo fanŋga kà wɔ na ni.»
47 Naa jɛlɛ wìla kaa ki yan ndɛɛ ki se ya lara naa, a wì si pan na seri, mɛɛ saa kanŋguuro kan Zhezu wi jegele. Kala na làa ti, a wì si jiri Zhezu wi derege ki na, konaa paa wìla sagala le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni yɛgɛ ŋga na, a wì sigi yo ma pe ni fuun pe kan.
48 A Zhezu wì suu pye ma yo fɔ: «Na sumborombyɔ, ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ. Ki kala na, ta kee yɛyinŋge na†.»
49 Ma Zhezu wi ta wìla pye na to yuun ma, a pitunŋɔ wà si yiri wa shɛrigo to wi go, mɛɛ gbɔn le pe na, mɛɛ wi pye fɔ: «Ma sumborombyɔ wì ku makɔ, maga kaa we Nagafɔ wi tege.»
50 Ɛɛn fɔ, naa Zhezu wìla kaa to logo, a wì si Zhayiru wi pye fɔ: «Ma kaa fyɛ! Taga cɛ, pa ma pyɔ wi yaa sagala.»
51 Naa Zhezu wìla ka saa gbɔn wa Zhayiru wi laga, wi sila yɛnlɛ lere mbe ye wa go ndɛɛ Pyɛri, naa Zhan, naa Zhaki, konaa pyɔ wi to, naa wi nɔ poro cɛ.
52 Leele pe ni fuun pàa pye na pyɔ wi kunwɔ pi gbele na jɔrɔgi. A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaga kaa gbele! Pyɔ wii ku, ɛɛn fɔ, wila wɔnlɔ win.»
53 Naa wìla kaa to yo ma, a pe nɛɛ tɛgɛ wi na, katugu pàa ki jɛn ma yo kaselege pyɔ wì ku.
54 Kona, a Zhezu wì suu yigi wi kɛɛ ki na, maa yeri ŋgbanga ma yo fɔ: «Na pyɔ, yiri!»
55 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pyɔ wì si yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, mɛɛ yiri ma yere. A Zhezu wì si pe pye ma yo pe pyɔ wi kan wi ka.
56 A kì si pyɔ wi sevɛnnɛ pe pari fɔ jɛŋgɛ. A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni ma yo paga ka ŋga kì pye ki yo mbe lere kan.

9

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe tun (Mati 10.5-15; Maki 6.7-13)

1 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe yeri ma pe gbogolo, mɛɛ yawa naa fanŋga kan pe yeri paa yinnɛ tipegele ke puro paa ke woo leele pe ni, paa yambala pe sagala.
2 Kona, a wì si pe tun ma yo pe saa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ sɛnrɛ ti yuun leele pe kan, paa yambala pe sagala.
3 A wì si pe pye naa fɔ: «Na ye kaa kee, yaga ka yaraga ka kpɛ lɛ: Paa gbɔtangala yɛn, nakoma kasha, nakoma yaakaga, nakoma penjara! Wa ka si ka deere shyɛn lɛ ye ni†!
4 Na paga sa ye yaara wɔ laga o laga, ye koro wa fɔ ye karisanga wi sa gbɔn!
5 Na leele paga si je ye na ca ŋga ni mbe yo pe se ye yaara wɔ, ye karisaga ye ye tɔɔrɔ ti pɛpɛ yege gbanŋgban wi wo wa ki ca ki ni! Pa ko yaa pye pe yɛrɛwɛ.»

† **8:48 8.48:** Luki 7.50 † **9:3 9.3:** Luki 22.35

6 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari, nɛɛ toro cara
ti ni fuun ti ni, na Sɛntanra ti yari leele pe
kan, na yambala pe sagala lagapyew.

Erɔdi wi jatere wìla piri wi na (Mati 14.1-12; Maki 6.14-29)

7 Naa gboforonɛri Erɔdi wìla kaa kagala
ŋgele kàa pye na piin ke sɛnrɛ logo, a wi
nawa pì si piri wi na. Katugu leele pèle
la pye na yuun fɔ: «Zhan Batisi wo wì
sɔngɔrɔ ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni.»
8 A pèle yo fɔ: «Eli wì sɔngɔrɔ ma pan
naa.» A pèle yo naa fɔ: «Fafafa Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ wo wa wì sɔngɔrɔ ma yɛn
ma yiri wa kunwɔ pi ni.»
9 Ɛɛn fɔ, a Erɔdi wì sho fɔ: «Mìla si konɔ
kan, a pè Zhan go ko kɔw. Kagala ŋgele
mila ke sɛnrɛ nuru, a ambɔ si ta na koro
piin?»

A wi nɛɛ Zhezu wi lagajaa mboo yan
yɛnlɛ ni.†

Zhezu wìla nambala waga kaŋgurugo (5 000) kan pè ka (Mati 14.13-21; Maki 6.30-44; Zhan 6.1-14)

10 Naa pitunmbolo pàa kaa sɔngɔrɔ ma
pan Zhezu wi kɔrɔgɔ, a pè si kagala ŋgele
pàa pye ke yɛgɛ yo maa kan. A wì si pe
lɛ ma kari pe ni ca ka tanla, pege yinri
Betisayida.
11 Naa janwa wìla kaa ki logo, a pè si
taga Zhezu wi na. A wì si pe yigi jɛŋgɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi sɛnrɛ yo pe kan.
Yambala mbele pàa jori mbe sagala, a wì
poro sagala.
12 Naa yɔnlɔ kìla kaa na kee sa to, a
Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn
pè si fulo wi tanla, mɛɛ wi pye fɔ: «Ki
yo janwa wi kan wila kee wa cara nda
tì we maga to naa kɛrɛ kapire ti ni, pe
sa yaakara lagaja pe ka, pe sinlɛsara ja;
katugu we yɛn laga laga ŋga na yɛɛn,
gbinri wi.»
13 Ɛɛn fɔ, a wì si pe pye ma yo fɔ: «Yoro
jate ye pe kan pe ka!» A pè suu pye fɔ:
«Buru kaŋgurugo naa ŋgbangala shyɛn
ke yɛn laga we yeri cɛ. Maa jaa kana woro
jate we sa yaakara lɔ ki leele mbele pe ni
fuun pe kan pe ka wi le?»
14 Ma si yala, nambala mbele pàa pye
wa, pe mbaa lere waga kaŋgurugo (5 000)
yɔn ko tin. A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe pye fɔ: «Ye pe pye pe gbogolo gbogolo
pe yɛɛ na. Gbogolosaga nuŋgba, paa lere
nafa shyɛn ma yiri kɛ yɛn.»
15 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sigi pye ko pyewe
po na ma, mɛɛ pe ni fuun pe pye, a pè
cɛn.
16 A Zhezu wì si buru kaŋgurugo wi lɛ
naa ŋgbangala shyɛn ke ni, maa yɛgɛ ki
yirige wa naayeri ma duwaw ti na, mɛɛ
ti kɔɔnlɔ mari kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri
ma yo peri yɛɛlɛ janwa wi na.
17 A pe ni fuun pè ka ma tin.
Kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro, pàa ti wulo, a
tì kanja kɛ ma yiri shyɛn yin.

Pyɛri wìla ki yo ma yo Zhezu wo wi yɛn Kirisi (Mati 16.13-19; Maki 8.27-29)

18 Pilige ka, Zhezu wìla pye na Yɛnŋɛlɛ
yɛnri wi yɛ, ma yala wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa
pye wa wi tanla. A wì si pe yewe ma yo
fɔ: «Leele pe ma yo mi yɛn ambɔ fɔ?»
19 A pè suu pye fɔ: «Pele ma yo ma
yɛn Zhan Batisi. Pele ma yo ma yɛn Eli.
Pele ma yo naa fɔ: ‹Faa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ wa wì yɛn ma yiri†.› »
20 A Zhezu wì si poro yewe ma yo fɔ:
«Yoro wo nawa, ambɔ wi mi?» A Pyɛri
wì suu pye fɔ: «Mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li
Kirisi we.»

Zhezu wìla wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ wogo ki yo (Mati 16.20-28; Maki 8.30–9.1)

21 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni
ma yo paga kaga yo mbe lere kan.
22 A wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa naa,
ma yo fɔ: «Ki daga Lere wi Pinambyɔ
wi jɔlɔ jɛŋgɛ! Tara ti lelɛɛlɛ poro naa
saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni, naa lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pe yaa ka je wi na
mboo gbo. Ki pilige taanri wogo, wi yaa
yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni!»
23 Kona, a wì si pe ni fuun pe pye fɔ:
«Na lere wa kaa jaa mbe taga na puŋgo

† **9:9 9.9:** Luki 23.8 † **9:19 9.19:** Luki 9.8 † **9:23 9.23:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wi cɛn wi jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ pilige pyew, wii taga Zhezu wi na.

na, wi kaari wi yinwege ki kala, wuu tiparaga ki tugo† pilige pyew, wi taga na na.
24 Katugu lere ŋa kaa jaa mboo yɛɛ go shɔ, wo yaa kaa yinwege ki la. Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka suu yinwege ki la na kala na, wo yaa kaga ta.
25 Na lere wi ka dunruya yaara ti ni fuun ti ta, ki si pye wuu yinwege ki la, nakoma mbe sa ye jɔlɔgɔ, yiŋgi ki yaara ti yaa yɔn mboo kan?
26 Na lere ŋa ka fɛrɛ ta mi naa na sɛnrɛ ti ni, kona, Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka fɛrɛ ta wi ni, na wiga ka pan wi gbɔgɔwɔ pi ni, po mba pi yɛn wi To Yɛnŋɛlɛ lo naa mɛrɛgɛyekpoyi pe woo we.
27 Mi yɛn naga yuun ye kan kaselege ko na, fɔ mbele pe yɛn lagamɛ, pele yɛn na pe ni, sanni pe sa ku pe yaa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yan.»

Zhezu wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla kanŋga (Mati 17.1-8; Maki 9.2-8)

28 Naa Zhezu wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, ki piliye kɔlɔtaanri si, a wì si Pyɛri naa Zhan naa Zhaki pe lɛ ma kari pe ni yanwiga ka go na mbe sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
29 Naa wila kaa na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a wi yɛgɛ cɛnwɛ pì si kanŋga. A wi yaripɔrɔ tì kanŋga ma filige na yɛngɛlɛ shoo.
30 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a leele shyɛn si yiri le pe na, nɛɛ para Zhezu wi ni. Moyisi wo naa Eli† poro la wɛlɛ.
31 Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla pye ma pe maga. Pàa pye na para Zhezu wi ni paa yɛgɛ ŋga na wila daga sa ku wa Zheruzalɛmu ca ki ni mboo tunŋgo ki yɔn fili we.
32 Ko sanga wo ni, Pyɛri naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni pàa pye na wɔnlɔ fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, a pè si yɛn, mɛɛ Zhezu wi gbɔgɔwɔ pi yan konaa leele shyɛn mbele pàa pye wi ni pe ni.
33 Naa ki leele paa kaa na yinrigi le Zhezu wi tanla na kee, a Pyɛri wì suu pye fɔ: «We Nagafɔ, ki yɛn ma yɔn we koro lagamɛ. We yaa segbara taanri kan, mboro wogo nuŋgba, Moyisi wogo nuŋgba, Eli wogo nuŋgba!» Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda wìla pye na yuun wi sila pye nari kɔrɔ jɛnni.
34 Naa wila kaa na to yuun ma, a kambaaga kà si pan, mɛɛ pe tɔn. A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fyɛ, naa kambaaga kìla pe tɔn we.
35 A magala là si yiri wa kambaaga ki ni ma yo fɔ: «Ŋa yɛɛn, wo wi yɛn na Pinambyɔ ŋa mì wɔ we, yaa wi sɛnrɛ ti nuru!»
36 Naa magala làa kaa yiri, a pèli logo, pee lere yan naa ndɛɛ Zhezu wo nuŋgba bɔkɔ. Ko wagati wo ni, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kagala ŋgele pàa yan ke lara, pee ke yɛgɛ yo mbe lere kan.

Zhezu wìla pinambyɔ wa sagala, yinnɛ tipele la pye wi ni (Mati 17.14-18; Maki 9.14-27)

37 Ki goto, a pè si yiri wa yanwiga ki na ma tigi, a janwa gbɔlɔ là si kari ma saa Zhezu wi fili.
38 Wa janwa wi ni, naŋa wà la pye wa. A wo si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «We Nagafɔ, mi yɛn nɔɔ yɛnri, na pinambyɔ wi wele! Wi yɛn na yeri nuŋgba to.
39 Yinnɛ tipele la maa wi jaan. Na liga wi jan, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, li maa pye wi maa jɔrɔgi ŋgbanga, mboo yangara fɔ ŋgbɔrɔgɔ maa kɔɔn wa wi yɔn. Ki yinnɛ tipele li wɔgɔ ki yɛn ma ŋgban wi ni fɔ jɛŋgɛ. Li kaa jaa mbe wɔ wi ni, li maa wire ti fanla wi na gbɛn.
40 Mɔ̀ɔ fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛnri ma yo peli purɔ peli wɔ wi ni, ɛɛn fɔ, pee ya.»
41 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Iye, yoro wele ye yɛn lepeele ma pye mbatagambala. Wagati jori mi yaa pye ye ni naa, mbe si ye kala li kun na yɛɛ ni?» A wì si naŋa wi pye fɔ: «Pan laga ma pyɔ wi ni!»
42 Naa pyɔ wila kaa na paan Zhezu wi kɔrɔgɔ, a yinnɛ tipele lì suu jan le tara maa yangara fɔ jɛŋgɛ. A Zhezu wì si gbanla ŋgbanga ki yinnɛ tipele li na, mɛɛ pyɔ wi sagala maa kan wi to wi yeri.
43 Fanŋga gbɔgɔ ŋga Yɛnŋɛlɛ làa naga le ki laga ki na, kìla leele pe ni fuun pe pari.

† **9:30 9.30:** Ki leele shyɛn pàa pe yinwege ki pye laga tara na faa ma kari.

Zhezu wìla wi kunwɔ
naa wi yɛnmɛ wogo ki yo naa
(Mati 17.22-23; Maki 9.30-32)

Kagala ŋgele fuun Zhezu wìla pye na piin, naa kè kaa pe pari ma, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ:

44 «Ye wele, sɛnrɛ nda mi yaa yo, ye nuŋgbogolo jan yeri logo jɛŋgɛ! Pe yaa
Lere wi Pinambyɔ wi le leele pe kɛɛ.»

45 Ɛɛn fɔ, pe sila ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi jɛn. Ti kɔrɔ wìla pye ma lara pe na, jaŋgo paga kari kɔrɔ wi logo. A pe nɛɛ fyɛ mboo yewe ti kɔrɔ wi ni.

Wiwiin wi yɛn legbɔɔ?
(Mati 18.1-5; Maki 9.33-37)

46 Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pye na pe yɛɛ yewe mbe ta mbe ŋa wi yɛn pe pe ni fuun legbɔɔ wi jɛn.

47 A Zhezu wì si pe nawa jatere wi jɛn. Kì kaa pye ma, a wì si pyɔ jɛɛ wa lɛ maa yerege le wi yɛɛ tanla,

48 mɛɛ pe pye fɔ: «Mboro ŋa ka ki pyɔ jɛɛ ŋa wi yigi jɛŋgɛ na kala na, kona, muwi ki fɔ wi yigi jɛŋgɛ. Lere ŋa fuun ka silan yigi jɛŋgɛ, ŋa wìlan tun wo ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ†. Katugu ŋa wi yɛn ye ni fuun lepile, wo wi yɛn ye ni fuun legbɔɔ we.»

Ye woro ma ŋa mbɛn,
wo yɛn ye lejɛnŋɛ
(Maki 9.38-40)

49 A Zhan wì si sɛnrɛ ti lɛ mɛɛ wi pye fɔ: «We Nagafɔ, wè naŋa wa yan wi yɛn na yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni ma mɛgɛ ki na, wòo pye ma yo wi kaa ki piin, katugu wi woro we ni.»

50 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yaga kaa yɛgɛ kɔn mbe yo wiga kaa ki piin; katugu ye woro ma lere ŋa mbɛn, wo yɛn ye lejɛnŋɛ.»†

ZHEZU WI KARAGA WA ZHERUZALƐMU CA KI YERI

9.51–19.27

Samari tara ca ka woolo la je
Zhezu wi na

51 Zhezu wila daga mbe yiri mbe kari wa yɛnŋɛlɛ na wagati ŋa ni, naa wila kaa na yɔngɔ, a wì si yere ki yerewe jɛŋgɛ mbe kari wa Zheruzalɛmu.

52 A wì si piile tun wa wi yɛɛ yɛgɛ (ma yo pe sa kafɛrɛ lagaja wi kan.) A pitunmbolo pè si kari, mɛɛ saa ye Samari tara ca ka ni nɛɛ kafɛrɛ jaa wi kan.

53 Ɛɛn fɔ, ki ca woolo pe sila yɛnlɛ mbe tugusaga kan wi yeri, katugu wìla pye na toro na kee Zheruzalɛmu.

54 Naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ Zhaki naa Zhan pàa kaa ko yan ma, a pè sho fɔ: «We Fɔ, maa jaa wege yo fɔ kasɔn mbe yiri wa naayeri ki pan ki pe sogo wi le?»

55 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si kanŋga ma yɛgɛ wa pe yeri, mɛɛ para pe na fɔ jɛŋgɛ.

56 Ko puŋgo na, a pè si kari ca ka ni.

Kìla pye leele pele nawa
pe taga Zhezu wi na
(Mati 8.19-22)

57 Ma pe ta wa konɔ paa kee, a naŋa wà si Zhezu wi pye fɔ: «Ma kaa kee laga o laga, mi yaa taga ma na.»

58 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Were yɛn kombokara ti yeri, sere yɛn sannjɛrɛ ti yeri fun, ma si yala, Lere wi Pinambyɔ sinlɛsaga woro wo yeri wi sinlɛ wi wogo.»

59 A wì si nuru ma naŋa wa pye fɔ: «Pan ma taga na na.» Ɛɛn fɔ, a ki naŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We Fɔ, ki yaga mbe sanla to wi le gbɛn.»

60 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Gboolo pe yaga wa paa pe gboolo pe nii†. Mboro wo na, kari ma saa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ wogo ki yari leele pe kan.»

61 A naŋa wà suu pye naa fɔ: «We Fɔ, mi yaa pan mbe taga ma na. Ɛɛn fɔ, ki yaga mbe sa konɔ yɛnri na go woolo pe yeri gbɛn.»

62 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Lere ŋa fuun wi ma falinɛrɛ capige ki yigi, mbe sila wele wa wi yɛɛ puŋgo na, ko fɔ wo si daga Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni.»

† **9:48 9.48:** Mati 10.40; Zhan 12.44; 13.20 † **9:50 9.50:** Luki 11.23 † **9:60 9.60:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mbele pee taga Yɛnŋɛlɛ li na, ma pye ndɛɛ pe ku li yɛgɛ na, pe yaga paa gboolo pe nii.

10

Zhezu wìla fɔrɔgɔfɛnnɛ nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn tun (Mati 10.7-16)

1 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si lere nafa
taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn wɔ. Wo
jate wila daga mbe toro cagbɔrɔ to naa
lara nda fuun na, a wi nɛɛ pe tunnu
shyɛnzhyɛn pe keli pe toro wi na wa ki
lara ti ni.
2 A wì si pe pye fɔ: «Yarilire nda ti yaa
kɔn, ti yɛn ma lɛgɛ. Ɛɛn fɔ, tunmbyeele
pe woro ma lɛgɛ. Ki kala na, ye kɛrɛfɔ
wi yɛnri wi tunmbyeele lɛgɛrɛ torogo wa
kɛrɛ†.
3 Yaa kee! Mi yɛn na ye tunnu paa
simbapiile yɛn wa kombokara ti sɔgɔwɔ.
4 Yaga ka penjara leyaraga lɛ, yaga ka
cana karikasha lɛ, nakoma mbe sawira lɛ!
Yaga si ka yere konɔ mbe lere shari.
5 Yaga ye go ŋga fuun ni, yege yo gbɛn
fɔ: ‹Yɛyinŋge mbe pye laga ki go ŋga ki
ni!›
6 Na kiga yala yɛyinŋgefɔ wa ki go ki ni,
pa Yɛnŋɛlɛ li yaa yɛyinŋge kan ki fɔ wi
yeri. Na wa si woro wa, pa ye yɛyinŋge
ki yaa sɔngɔrɔ ye na.
7 Ye koro wa ki go ki ni. Paga yaraga
ŋga fuun kan ye yeri, yege ka. Paga si
tɔnmɔ mba fuun kan ye yeri, yoo wɔ,
katugu tunmbyee wi ma daga wi sara wi
ni†. Yaga kaa yanri yinrɛ ti ni mbaa toro.
8 Yaga ye ca ŋga fuun ni, na paga ye yigi
jɛŋgɛ mbe yaakaga ŋga fuun kan ye yeri,
ye ko ka!
9 Yambala mbele ka pye wa ki ca ki
ni, ye pe sagala. Ye ca woolo pe pye fɔ:
‹Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pì yɔngɔ ye ni.›
10 Ɛɛn fɔ, yaga ye ca ŋga ni, na pee ye
yigi jɛŋgɛ, ye kari wa pe ca nawa koŋgolo
ke ni, ye pe pye fɔ:
11 ‹Ye wele! Ye ca tara jate nda tì
maramara we tɔɔrɔ ti na, waa ti pee nari
wuun laga ye kala na†. Konaa ki ni fuun,
yege jɛn ye yo fɔ: Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pì
yɔngɔ ye ni.› »
12 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Mila
ki yuun ye kan, na kiti kɔnpilige kiga ka
gbɔn, Sodɔmu ca woolo pe jɔlɔgɔ ki yaa
ka mbɔnrɔ ki ca woolo† pe wogo ki na.»

Cara nda woolo pàa je mbe taga Zhezu wi na (Mati 11.20-24)

13 «Yoro Korazɛn ca fɛnnɛ wele, jɔlɔgɔ
yɛn ye wogo! Yoro Betisayida ca fɛnnɛ
fun, jɔlɔgɔ yɛn ye wogo! Katugu ndɛɛ ki
pye kafɔnŋgɔlɔ ŋgele kè pye wa ye yeri,
pa kè ja pye wa Tiri ca naa Sidɔn ca woolo
pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, anmɛ kì gbɔn yɛɛn, pe
kashara lele pe yɛɛ na, ma pe yɛɛ piligi
wa cɔnrɔ ti ni mbege naga fɔ paa jaa mbe
pe kapere pyege ki yaga.
14 Ki kala na, na kiti kɔnpilige kiga ka
gbɔn, Tiri ca naa Sidɔn ca woolo pe jɔlɔgɔ
ki yaa ka mbɔnrɔ ye wogo ki na.
15 Yoro Kapɛrinawu ca woolo fun, ye
nawa po ni pe yaa ka ye yirige mbe gbɔn
fɔ wa yɛnŋɛlɛ na wi le? Ayoo dɛ, pe yaa
ka ye tirige mbe gbɔn fɔ wa kuulo tara.»
16 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
pye naa fɔ: «Lere ŋa ka ye sɛnrɛ ti logo,
na woro to wì logo. Lere ŋa ka si je ye na,
muwi wì je na na. Lere ŋa ka si je mi na,
kona, wì je Yɛnŋɛlɛ na lìlan tun lo na†.»

Fɔrɔgɔfɛnnɛ nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn pàa sɔngɔrɔ ma pan

17 Naa fɔrɔgɔfɛnnɛ nafa taanri ma yiri
kɛ ma yiri shyɛn pàa kaa yiri wa pe
tunŋgo ma sɔngɔrɔ ma pan, pàa yin
nayinmɛ coli. A pè si Zhezu wi pye fɔ:
«We Fɔ, ali yinnɛ tipegele jate kàa pye na
we sɛnrɛ ti nuru na tanri ti na, na we kɔɔn
mɛgɛ ki yeri we!»
18 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mì Sɔtanla
wi yan wì yiri wa naayeri ma to laga tara
paa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yɛn†.
19 Ye wele! Mì yawa pi kan ye yeri yaa
tanri wɔɔrɔ to naa naala pe na; konaa ye

† **10:2 10.2:** Mati 9.37-38 † **10:7 10.7:** Mati 10.10; 1 Korɛn 9.14; 1 Timo 5.18 † **10:11 10.11:** Pe yaa pe tɔɔrɔ gbanŋgban wi pɛpɛ mbege naga fɔ ki ca woolo pè kapege pye. † **10:12 10.12:** Sodɔmu ca woolo pe kapere tìla gbɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na fɔ a lì ki ca ki tɔngɔ; Zhenɛ 19.24-28; Zhude 7 † **10:16 10.16:** Mati 10.40; Zhan 12.44; 13.20 † **10:18 10.18:** Eza 14.12; Zhan 12.31; Naga 9.1; 12.7

ya ye ye mbɛnfɔ Sɔtanla wi fanŋga ki jan. Ali yaraga ko ka se ya mbe kapege pye ye na.
20 Ɛɛn fɔ, naa yinnɛ tipegele kaa ye sɛnrɛ ti nuru, kii daga yaa yɔgɔri ko kala na. Ye daga mbaa yɔgɔri, katugu ye mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa yɛnŋɛlɛ na†.»

Zhezu wi yɔgɔrimɔ sɛnrɛ (Mati 11.25-27; 13.16-17)

21 Le ki wagati nuŋgba wi ni, a Yinnɛkpoyi lì si nayinmɛ kan Zhezu wi yeri. A wì sho fɔ: «Na To, mboro ma yɛn naayeri wo naa tara ti Fɔ. Mila ma shari, katugu ŋga mà lara dunruya kajɛnmbɛlɛ poro naa sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe na, màga pye maga naga piile tunmɔmbɔlɔ† poro na. Na To mà ko pye ma, katugu ko kɔ̀ɔn ndanla.
22 «Na To wì yaraga pyew ki le na kɛɛ. Lere kpɛ si Pinambyɔ wi jɛn, ndɛɛ wi To wo nuŋgba. Lere kpɛ si To wi jɛn, ndɛɛ Pinambyɔ wo nuŋgba, konaa leele mbele Pinambyɔ wi yɛn na jaa mboo To wi naga pe na.»
23 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kanŋga ma yɛgɛ wa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro yeri cɛ, mɛɛ pe pye fɔ: «Fɛrɛwɛ yɛn ye woo, kagala ŋgele yaa yaan ke kala na.
24 Katugu mila ki yuun ye kan, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe lɛgɛrɛ naa wunlumbolo pe lɛgɛrɛ la pye naga jaa mbe ŋga yaa yaan ki yan. Ɛɛn fɔ, pe sila ki yan. Pàa pye naga jaa mbe nda yaa nuru ti logo, ɛɛn fɔ, pe sila ti logo.»

Samari tara fɛnnɛ naŋa kajɛŋgɛ pyefɔ

25 Ki wagati wi ni, a lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wà si yiri ma yere mbe Zhezu wi wa mbe wele, mɛɛ wi pye fɔ: «We Nagafɔ, yiŋgi mi daga mbe pye mbe si yinwege mbakɔgɔ ki ta?»
26 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa we lasiri sɛwɛ wi ni? Na ma kaa ti kara ma maa ti nuru mɛlɛ?»
27 A ki naŋa wì suu pye fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: ‹*Ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li daga mbɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun ni, naa ma fanŋga ki ni fuun ni, naa ma jatere wi ni fuun ni. Konaa ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla we*› »†.
28 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Nda mà yo ti yɛn kaselege. Ta ko piin, pa ma yaa yinwege mbakɔgɔ ki ta.»
29 Ɛɛn fɔ, ki lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wìla pye na tanga jaa wi yɛɛ kan. A wì si Zhezu wi pye fɔ: «Ambɔ wi yɛn na lewee yɛnlɛ wo?»
30 A Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ maa yɔn sogo, ma yo fɔ: «Naŋa wà la yiri wa Zheruzalɛmu ca na kee wa Zheriko ca. A beŋganri pyefɛnnɛ si saa yiri ma to wi na, maa gbɔn, maa kɔɔnlɔ, maa yaara ti yu, mɛɛ kari maa toro le wi yɛgɛ wɔ. 31 A kì si yala cɛ saraga wɔfɔ wà la pye na toro wa ki konɔ nuŋgba li ni. Naa wìla ka saa gbɔn ma naŋa wi yan, a wì si kɛ kanŋgaga na ma toro.
32 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na naa, a Levi setirige pyɔ wà si saa gbɔn wa ki laga ki na, ma naŋa wi yan, mɛɛ kɛ kanŋgaga na ma toro.
33 Ɛɛn fɔ, Samari tara fɛnnɛ naŋa† wà la pye na kee cana wa ki konɔ nuŋgba li ni. Naa wo la ka saa gbɔn maa yan, a wi yinriwɛ suu ta fɔ jɛŋgɛ.
34 A wì si fulo wa wi tanla maa sagbanra ti fɔ, mɛɛ wɛrɛ sinmɛ naa duvɛn wo ti na, mɛɛ ti pɔpɔ sagbanra pɔparisanra ni. Ko puŋgo na, a wì suu lɛ wi yɛɛra sofile wi na, mɛɛ kari wi ni nambanmbala tugugo ka ni, mɛɛ saa naa gbegele wama.
35 Ki goto, a ki Samari tara fɛnnɛ naŋa wì si warifuwe pyɔ shyɛn wɔ maa kan nambanmbala tugugofɔ wi yeri, ma suu pye fɔ: ‹Ki naŋa ŋa yɛɛn, taa gbegele na kan, na maga yaraga ka wɔ mbe taga wa naa mbe wɛ, na sɔngɔrɔsaga mi yaa ki fɔgɔ ki tɔn.› »
36 A Zhezu wì si lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wi pye fɔ: «Mboro wo yɛgɛ na, ki leele taanri mbele pe ni, wiwiin wi yɛn naŋa ŋa beŋganri pyefɛnnɛ pàa to wi na wi lewee yɛnlɛ wo?»

---

† **10:20 10.20:** Ko ki naga ma yo pè pye Yɛnŋɛlɛ li woolo; Dani 12.1; Fili 4.3; Ebu 12.23. † **10:21 10.21:** ***Piile tunmɔmbɔlɔ:*** **Poro pe yɛn mbele pe fa Yɛnŋɛlɛ wogo ki jɛn mbe wali ki na.** † **10:27 10.27:** Dete 6.5; Levi 19.18; Mati 22.37-39; Maki 12.29-31; Gala 5.14 † **10:33 10.33:** Zhan 4.9; Luki 9.53

37 A lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wì sho fɔ: «Ŋa wìla
wi yinriwɛ ta wowi.»
A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kari ma saa
piin ma fun.»

Zhezu wìla kari wa Mariti naa Mari pe go

38 Ma Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
ta wa konɔ paa kee wa Zheruzalɛmu, a pè
si saa gbɔn ca ka ni. A jɛlɛ wà si pe yaara
wɔ wa wi go, pàa pye naa yinri Mariti†.
39 Ki jɛlɛ wi nɔsepyɔ sumboro la pye wa
pàa pye naa yinri Mari. A wo si saa cɛn
we Fɔ Zhezu wi jegele nɛɛ nuru wi yeri.
40 Ko sanga wo ni, go tunndo tìla pye
ma Mariti wi yanra fɔ maa jatere wi lɛgɛ
wi na. A wì si saa Zhezu wi pye fɔ: «We
Fɔ, naa na jɔnlɔ sumboro wì tunndo ti ni
fuun ti yaga na kan mila ti piin na yɛ, ki
wogo ki woro kala la ma yɛgɛ na wi le?
Ki yo wi kan wi pan wilan saga.»
41 A we Fɔ wì suu pye fɔ: «Mariti,
Mariti, maa ma jatere wi lege ma yɛɛ na,
nɔɔ yɛɛ tege yarilɛgɛrɛ kala na.
42 Ɛɛn fɔ, yaraga nuŋgba ki wa mbe lere
kala yɔn. Tasaga jɛŋgɛ ko Mari wì wele
ma wɔ. Ki se shɔ wi yeri.»

11

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe naga Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi ni (Mati 6.9-13)

1 Pilige ka, Zhezu wìla pye na Yɛnŋɛlɛ
yɛnri laga ka na. Naa wìla kaa kɔ sanga
ŋa ni, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ nuŋgba suu pye
fɔ: «We Fɔ, we naga Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ
pi ni paa yɛgɛ ŋga na Zhan wìla wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe naga pi ni we.»
2 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na ye kaa
Yɛnŋɛlɛ yɛnri sanga ŋa ni, ye yo fɔ:
‹We To, ti ma mɛgɛ ki pye kpoyi.
Ma wunluwɔ pi pye pi pan!
3 Maa we pilige pyew yaakara nda ti yaa
yala we ni ti kaan we yeri.
4 Ma we kapere ti kala yaga we na, katugu
mbele fuun pe maa kapere piin we
na, woro fun we maa ti kala yari pe
na.
Maga ka we yaga we ye wa fanlawa pi ni.›
»

Lere ŋa fuun wi maa yɛnri, wi ma ta (Mati 7.7-11)

5 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Ndɛɛ
ki pye kana wɔnlɔ yɛn wa yeri ye ni.
Yindɛgɛ na wii kari ki wɔnlɔ wi kɔrɔgɔ
wuu pye fɔ: ‹Na wɔnlɔ, mila ma yɛnri, na
jin buru taanri ni.
6 Na wɛnnɛ wa yiri cana ma tugu na na,
yaraga woro na yeri mbe kan wi yeri.›
7 Kana wi wɔnlɔ wo mbe si koro wa go
tɔnŋgɔ ki ni wuu pye fɔ: ‹Na yaga yɛw,
na kɔrɔ mìgi sɔgɔ makɔ. Mi naa na piile
pe ni wè sinlɛ. Mi se ya yiri mbe yaakara
kan ma yeri.›
8 Ye wele! Mila ki yuun ye kan, ali na
wii yiri mboo kan wi yeri pe wɛɛnrɛ to
kala na, paa wi koro naa yɛnri suyi ki kala
na, wi yaa ka yiri mboo jorowo kɔyaara
ti ni fuun ti kan wi yeri.
9 Ki kala na, mi wo naga yuun ye kan fɔ:
Yaa yɛnri, pa ye yaa ka ta, yaa ki lagajaa,
pa ye yaa kaga yan. Ye bala yaa kɔrɔ ki
gbɔɔn, pa pe yaa kaga yɛngɛ ye kan.
10 Katugu lere ŋa fuun wi maa yɛnri,
wi ma ta. Lere ŋa fuun wi maa yaraga
lagajaa, wi ma kaa ki yan. Lere ŋa wi maa
kɔrɔ ki gbɔɔn, pe ma kaa ki yɛngɛ wi kan.
11 To wiwiin wi yɛn na ye ni, na wi
pyɔ kaa yɛnri buru ni, wi yaa sinndɛlɛgɛ
kan wi yeri? Nakoma na wiga wi yɛnri
ŋgbanla ni, wi yaa wɔɔgɔ kan wi yeri?
12 Nakosima, na wiga wi yɛnri ŋgojɛnɛ
ni, wi yaa naa kan wi yeri ŋgojɛnɛ li
yɔnlɔ? Ayoo, ko se ya pye.
13 Yoro mbele ye yɛn ma pe pe, na
yège yan yoro yarijɛndɛ kanga jɛn ye piile
pe yeri, yege jɛn fun ye yo fɔ ye To ŋa
wa yɛnŋɛlɛ na, wi yaa Yinnɛkpoyi li kan
mbele pe yɛn naa yɛnri pe yeri mbe wɛ
ye yarikanga ki na.»

Zhezu wi maa leele pe sagala Yɛnŋɛlɛ lo fanŋga na (Mati 12.22-30; Maki 3.20-27)

14 Pilige ka, Zhezu wìla pye na yinnɛ
tipele bombo la puro na woo naŋa wa ni.
Naa yinnɛ tipele làa kaa wɔ naŋa wi ni, a
wi nɛɛ para, a kì si janwa wi pari.

† **10:38 10.38:** Zhan 11.1-5; 12.1-7

15 Ɛɛn fɔ, a leele pèle sho fɔ: «Wila
yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele
pe ni yinnɛ tipegele ke to Beyɛzebuli wo
fanŋga na.»
16 Pèle la pye na jaa mboo wa mbe wele,
a pè suu yɛnri ma yo wi kafɔnnɔ la pye
wigi naga pe na fɔ pa wi fanŋga kì yiri
wa Yɛnnŋɛlɛ li yeri.
17 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe nawa jatere
wi jɛn. A wì si pe pye fɔ: «Wunluwɔ o
wunluwɔ pi leele pe maa wiin pe yɛɛ ni,
ki wunluwɔ pi ma jɔgɔ. Yinrɛ nda fuun ti
wa, ti ma toori.
18 Sɔtanla fun, na wiga wi yɛɛ kɔn shyɛn
mbaa wiin wi yɛɛ ni, wi wunluwɔ pi se ya
cɛn. Ndɛ yè yo fɔ mi maa yinnɛ tipegele
ke puro na ke woo leele pe ni Beyɛzebuli
wo fanŋga na?
19 Na kaa pye mi maa yinnɛ tipegele ke
puro na ke woo leele pe ni wo fanŋga na,
ambɔ wi maa fanŋga kaan ye woolo poro
yeri, pe ma sila ke puro na ke woo leele
pe ni? Ye woolo jate poro pe yɛn ye kiti
kɔnfɛnnɛ wele.
20 Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ lo
fanŋga† na mi maa yinnɛ tipegele ke puro
na ke woo leele pe ni. Ko ki naga ma yo
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pì gbɔn laga ye na
makɔ.
21 «Na lere ŋa ka pye mbe ŋgban, mara
yaara mbe pye wi yeri, wi maa wi go ki
kɔrɔsi, wi kɛɛ yaara ti ma pye yɛyinŋge
na.
22 Ɛɛn fɔ, na lere wa ka ŋgban mbe wɛ
wo na, wi ma saa to wi na maa mara
yaara nda wi jigi wìla pye ti na ti shɔ wi
yeri, mboo kɛɛ yaara ti lɛ mbe siri yɛɛlɛ.
23 «Lere ŋa woro na ni, mi yɛn ma wo
mbɛn. Lere ŋa woro nala sari mbaa leele
pe gbogolo, wo maa pe jaragi†.

Yinnɛ tipele li sɔngɔrɔkala (Mati 12.43-45)

24 «Na yinnɛ tipele liga wɔ lere wa ni,
li ma saa na yanri wa gbinri wi ni, wa
laga ŋga tɔnmɔ na pye we, na wogosaga
lagajaa mbe wogo. Na lii ka yan, li ma sho
fɔ: ‹Mi yaa sɔngɔrɔ wa na go ŋga mì wɔ
wa ki ni.›
25 Na liga ka sɔngɔrɔ, li mɛɛ pan maga
yan pège gbogolo maga pɛ fɔ jɛŋgɛ.
26 Kona, li mɛɛ kari ma saa yinnɛ
tipegele kele yɛgɛ lagaja naa kɔlɔshyɛn,
ŋgele kè pe ma wɛ lo jate na. Lo naa
koro ni, ke mɛɛ pan ma ye wi ni, mɛɛ cɛn
wa wi ni. Kona, ki lerefɔ wi cɛnwɛ pi ma
sɔngɔrɔ ma tijanga ma wɛ koŋgbanŋga
ki na.»

Fɛrɛwɛ jɛmbɛ sɛnrɛ

27 Ma Zhezu wi ta wìla pye na to yuun
ma, a jɛlɛ wà si koro wa janwa wi sɔgɔwɔ
ma gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Jɛlɛ ŋa
wɔ̀ɔn se mɔɔ kan ma wɔnri, fɛrɛwɛ yɛn
wi woo.»
28 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì suu pye fɔ:
«Kaselege yi. Ɛɛn fɔ, mbele pe maa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru nali gbogo, poro
pè fɛri.»

Leele pàa pye na jaa Zhezu wi kafɔnnɔ la pye wili naga pe na (Mati 12.38-42)

29 Naa janwa wila kaa na gbogolo wa
Zhezu wi tanla naa mari, a wì si sɛnrɛ
ti lɛ na yuun fɔ: «Nala pilige woolo pe
yɛn ma pe. Pe yɛn na kafɔnnɔ la jaa mbe
yan. Ɛɛn fɔ, kafɔnnɔ la se pye pe kan naa,
kaawɔ Zhonasi wolo lo.
30 Katugu yɛgɛ ŋga na Zhonasi kala làa
pye kafɔnnɔ ma naga Ninive ca fɛnnɛ† pe
na, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Lere wi
Pinambyɔ wi kala li yaa pye kafɔnnɔ mbe
naga nala pilige woolo pe na.
31 Kiti kɔnpilige, yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ wunlunjɔ wi yaa ka yiri mbe nala
pilige woolo pe jɛrɛgi, katugu wìla yiri wa
tara ti kɔsaga ki na ma pan ma Salomɔ wi
tijinliwɛ sɛnrɛ ti logo†. Ye wele, lere wa
yɛn laga ŋa wì wɛ Salomɔ wi na, (ye si
woro na jaa mbe wo sɛnrɛ to logo.)
32 Kiti kɔnpilige, Ninive ca fɛnnɛ pe yaa
ka yiri mbe nala pilige woolo pe jɛrɛgi,
katugu Zhonasi wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda yo
ma pe kan, pàa ti logo ma pe kapere ti jɛn
mari yaga. Ye wele, lere wa yɛn laga, ŋa
wì wɛ Zhonasi wi na, (ye si woro na jaa
mbe wo sɛnrɛ to logo.)»

† **11:20 11.20:** Eza 8.15 † **11:23 11.23:** Luki 9.50 † **11:30 11.30:** Zhona 2.11mbe sa gbɔn 3.9. † **11:31 11.31:** 1 Wunlu 10.1

Wire ti yanwa kala (Mati 5.15; 6.22-23)

33 «Lere na fitanla mu mboo lara, nakoma mbe kpoŋgbo jiile wi na. Ɛɛn fɔ, pe maa mu maa tɛgɛ wa fitanla tɛgɛsaga, jaŋgo lere ŋa fuun ka ye wa go, wila yaan wi yanwa pi na.
34 Lere wi yɛngɛlɛ koro ke yɛn wi wire ti fitanla we. Na ma yɛngɛlɛ kaga pye jɛŋgɛlɛ, ma wire ti lombondo ti ma pye wa yanwa pi ni. Ɛɛn fɔ, na ma yɛngɛlɛ ke woro jɛŋgɛlɛ, ma wire ti lombondo ti ma pye wa wɔwɔ pi ni.
35 Ki kala na, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ, jaŋgo yanwa mba pi yɛn ye ni, piga ka kanŋga mbe wɔ.
36 Na maga pye wa yanwa pi ni, na ma laga ka kpɛ woro wa wɔwɔ pi ni, ma wire ti ni fuun ti ma pye wa yanwa pi ni jɛŋgɛ, paa yɛgɛ ŋga na fitanla wi maa yiin na yanwa pi kaan ma yeri we†.»

Zhezu wìla para Fariziye poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe na (Mati 23.1-36; Maki 12.38-40)

37 Naa Zhezu wìla kaa para makɔ, a Fariziye naŋa wà suu yɛnri ma yo wi sa li wi ni wa wi go. A Zhezu wì si saa ye mɛɛ cɛn mbaa nii.
38 Naa ki Fariziye naŋa wìla kaa ki yan Zhezu wi suu kɛyɛn yi jogo mbe yala pe ŋgasegele ke ni, mbe si jɛn mbaa nii, a kì suu pari.
39 Kona, a we Fɔ wì suu pye fɔ: «Yoro Fariziye wele, pa ye yɛn yɛɛn cɛ. Ye ma wɔjɛŋgɛlɛ naa tasaala pe puŋgo ko jogo, ma si yala, ye nawa po yɛn ma yin yuro naa nambɛrɛ ni.
40 Kambajɛnmbɛlɛ wele dɛ! Mì yo Yɛnŋɛlɛ na lì lere wi da we maa wi wire ti yaan, lo nuŋgba lo lùu nawa pi da?
41 Ɛɛn fɔ, yaara nda ti yɛn wa ye wɔjɛŋgɛlɛ naa ye tasaala pe ni, yaa to kaan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri. Kiga pye ma, yaraga pyew ki yaa pye kpoyi ye kan.
42 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro Fariziye wele! Ye maa ye sɛrɛ yaara tunmɔɔrɔ ti yaga wi woo† naa kaan Yɛnŋɛlɛ li yeri; to yɛn paa mati naa uru naa sɛgɛ yaara sannda pyew ti ni. Ɛɛn fɔ, yaa sila kasinŋge piin, Yɛnŋɛlɛ lii si ye ndanla. Ko wogo ŋga ko ki ja daga yaa piin, mbe si jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke taga wa fun.
43 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro Fariziye wele. Katugu wa shɛriyinrɛ ti ni, jɔnrɔ tiyɔnrɔ nda ti ma pye wa yɛgɛ to ti ma ye ndanla; konaa ye maa jaa paa ye shari gbɔgɔwɔ sharaga ni wa katoro ti ni.
44 Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo! Katugu ye yɛn paa fanra† yɛn, nda ti yɛn ma lara. Leele pe maa tanri na toro ti na paa ki jɛn.»
45 A lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wà suu pye fɔ: «We Nagafɔ, na ma kaa para yɛɛn, kona, maa woro fun we tegele win.»
46 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo fun, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ wele! Katugu ye ma tugugbɔrɔ† ti taga leele pe go na. Ma si yala, yoro jate yaa yɛnlɛ mbe kɛɛ le pe ni mbe pe saga jɛnri.
47 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, katugu ye maa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fanra ti kanni nari gbegele. Ma si yala, ye tɛlɛye poro pàa pe gbo.
48 Ko ki naga ma yo ye tɛlɛye pe kapyere nuŋgba to ye yɛn na tanri ti na, katugu poro la Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo, a yoro nɛɛ pe fanra ti kanni nari gbegele.
49 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wa li tijinliwɛ pi ni, ma yo fɔ: ‹Mi yaa kanla yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pele torogo wa pe sɔgɔwɔ, naa pitunmbolo ni. Pe yaa ka pele gbo pe ni, mbe pele jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.›
50 Ko kì ti nala pilige woolo pe yaa ka ye jɔlɔgɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele fuun pàa gbo maga lɛ fɔ wa dunruya wi dasanga wi ni pe kala na.
51 Maga lɛ fɔ wa Abɛli gbogo† ki na pe yeri fɔ ma saa ki wa Zakari gbogo ki na, wo ŋa pàa kaa gbo saraga wɔsaga konaa shɛrigo gbɔgɔ ti sɔgɔwɔ pi ni we†. Ee, mi

† **11:36 11.33-36:** Zhezu wìla Sɛntanra ti yɛgɛ naga mari filige, a tì pye paa yanwa yɛn leele pe kan. Ɛɛn fɔ, leele poro wɛlɛ kìla ŋgban pe yeri pe yɛnlɛ ti na. † **11:42 11.42:** Levi 27.30; Luki 18.12 † **11:44 11.44:** Zhufuye pe yeri kìla pye ŋa ka fanga tanga, wi ma pye fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na; Levi 5.3; 21.1-4,11; Nɔmbu 19.11-22; Mati 23.27. † **11:46 11.46:** Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pàa pye na leele pe ŋgbanga ma yo paa tanri Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na, ma si yala, poro jate pe sila pye na tanri na yala ke ni. † **11:51 11.51:** Zhenɛ 4.8-10 † **11:51 11.51:** 2 Kuro 24.20-22

yɛn naga yuun ye kan, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ki nala pilige woolo pe yewe ki legbogo kagala ke wogo ki ni.

52 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ wele! Katugu lakile ŋa wi ma jɛnmɛ kɔrɔ ki yɛngɛ, yòo lɛ†. Yoro jate yee si ye wa. Mbele paa ki jaa mbe ye wa, yee si pe yaga pe ye wa.»

53 Naa Zhezu wìla kaa yiri wa ki laga ki na, a kì si lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Fariziye pe nawa pi ŋgban fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ wi yewe sɛnrɛ ti cɛnlɛ pyew ti ni.

54 Pàa pye naa yɔn jaa fɔ jɛŋgɛ, jaŋgo mboo yigi wi yɔn sɛnrɛ jate to na.

12

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛri kopiire wogo ki na (Mati 10.26-27)

1 Ki sanga wi ni, leele pàa gbogolo na kee lere waga yɔn ka yeri, fɔ a paa pe yɛɛ tangala. A Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ mɛɛ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro pye fɔ: «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn Fariziye pe leve wi ni, ko kɔrɔ wo yɛn pe kopiire sɛnrɛ re.

2 Katugu kagala ŋgele fuun ke yɛn ma lara, koro ke ni fuun yaa ka yiri funwa na. Ŋgele fuun ke yɛn ŋgundo, koro ke ni fuun yaa ka jɛn†.

3 Ko kì ti sɛnrɛ nda fuun ye mbe yo larawa, wa wɔwɔ pi ni, ti yaa ka yiri funwa na. Kalɛgɛrɛ sɛnrɛ nda fuun ye mbe yo lere nuŋgbolo wa yumbyɔ yɛgɛ woo wi ni, ti yaa kaa yari ŋgbanga paa pe ma kaa kɔnnɔ wa we.

Yaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ (Mati 10.28-31)

4 «Na wɛnnɛ mila ki yuun ye kan, mbele pe ma lere wi gbo, ko puŋgo na paa si ya kala la pye naa, yaga kaa pe fyɛ.

5 Ŋa ye daga mbaa fyɛ, mi yaa wi naga ye na: Ye wele! Yɛnŋɛlɛ na yawa yɛn li ni mbe lere wi gbo, ko puŋgo na mbe saa wa wa jaganama wi ni, yaa fyɛ lo yɛgɛ. Ee, mila ki yuun ye kan, yaa lo nuŋgba fyɛ!

6 «Ye karikaŋgala ke wele! Ke kaŋgurugo paa ke pɛrɛ tama shyɛn na wi le? Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ laa li nuŋgba fɛgɛ. (Ko ki yɛn paa ye wogo ki yɛn.)

7 Yɛnŋɛlɛ lì ye yinzire jate ti yɔn ki jɛn. Ki kala na, yaga kaa fyɛ, ye kayɔngɔ kì wɛ karikaŋgala lɛgɛrɛ na.

Mbe taga Zhezu na, nakoma mbe je wi na (Mati 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 «Mi yɛn naga yuun ye kan fɔ: Lere ŋa fuun kaga yo leele pe yɛgɛ na mbe yo wi yɛn na kɔrɔgɔ, pa Lere wi Pinambyɔ wi yaa kaga yo Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye pe yɛgɛ na mbe yo ki fɔ wì pye wi woo.

9 Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka je na na leele pe yɛgɛ na, pa Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka je ki fɔ wi na Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye pe yɛgɛ na†.

10 «Lere ŋa fuun ka sɛnpere yo Lere wi Pinambyɔ wi na, ti yaa ka kala yaga wi na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka Yinnɛkpoyi li mɛgɛ ki jɔgɔ, ki kapege ki se kala yaga wi na fyew†.

11 «Na paga kaa kee ye ni mbe sa kiti kɔn ye na wa shɛriyinrɛ ti ni, konaa wa kiti kɔnfɛnnɛ poro naa fanŋga fɛnnɛ pe yeri, ye jatere wiga ka piri ye na ye yolɔmɔ mbe ye yɛɛ shɔ konaa ye sɛnyoro to kala na;

12 katugu le ki sanga nuŋgba wi ni, sɛnrɛ nda ye daga mbe yo, Yinnɛkpoyi li yaa ye naga ti ni.»

Penjagbɔrɔ fɔ tijinliwɛ fu fɔ yomiyɛlɛ

13 Kona, a naŋa wà si koro wa janwa wi sɔgɔwɔ, mɛɛ Zhezu wi pye fɔ: «We Nagafɔ, ki yo na nɔsepyɔ wi kan, fɔ kɔrɔgɔ ŋga we to wì yaga we kan, wege wali we yɛɛ na.»

14 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na wɔnlɔ, ambɔ wilan tɛgɛ mbe pye ye kiti kɔnfɔ, nakoma mbe pye ye kɔrɔgɔ walifɔ?»

15 Kona, a Zhezu wì si pe ni fuun pe pye fɔ: «Ye wele! Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ yɛgɛmbatinwɛ pi ni fuun pi ni; katugu

† **11:52 11.52:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe ma kaselege ki lara leele pe na. † **12:2 12.2:** Luki 8.17 † **12:9 12.9:** Luki 9.26 † **12:10 12.10:** Mati 12.32; Maki 3.28-29; Ebu 6.4-6

lere wi ka penjagbɔrɔ ti ta yɛgɛ o yɛgɛ, ko se ya yinwege kan wi yeri.»

16 Kona, a Zhezu wì sigi yomiyɛlɛ na li wa ma pe kan, ma pe pye fɔ: «Naŋa penjagbɔrɔ fɔ wa kɛɛrɛ la yɔn fɔ jɛŋgɛ.

17 A wi nɛɛ jatere piin nɛɛ wi yɛɛ piin fɔ: ‹Ŋga yiŋgi mi yaa pye? Tɛgɛsaga woro na yeri mbanla yarilire ti ni fuun ti tɛgɛ.›

18 Kona, a wì suu yɛɛ pye fɔ: ‹Ŋga mi yaa pye ki ŋga! Mi yaa na bondoolo pe jaanri mbe fɔnmbɔlɔ kan tugbɔmbɔlɔ. Mi yaa na yarilire ti ni fuun ti gbogolo mberi le wa, naa na yarijɛndɛ sannda pyew ti ni.›

19 Kona, mbe silan yɛɛ pye fɔ: ‹Yiŋgɔ yaakara lɛgɛrɛ yɛn ma tɛgɛ na kan, mbe yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ pye. Mi yaa cɛn mbaa wogo, mbaa nii, mbaa woo, mbaa yɔgɔri.›

20 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: ‹Lewee cɛnlɛ wele dɛ! Nala yembinɛ na li ni yɛrɛ, ma yaa ku. Kona, yaara nda fuun mà tɛgɛ, pa to yaa koro ambɔ kan?› »

21 Kona, a Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa ma yo fɔ: «Lere ŋa fuun wila penjagbɔrɔ gbogolo wi yɛɛ kan anmɛ wi yɛn, ma si yala, Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na wi woro penjagbɔrɔ fɔ.»

Ye ye jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na (Mati 6.25-34)

22 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Yaga kaa ye jatere wi lege yɛɛ na yaakara nda ye yaa la kaa to kanŋgɔlɔ mbe yo fɔ: ‹Ŋga yiŋgi mi yaa ka?› Yaga si kaa ye jatere wi lege ye yaripɔrɔ wogo ki na, mbe yo fɔ: ‹Ŋga yiŋgi yaripɔrɔ mi yaa le?›

23 Katugu lere wi yinwege kì wɛ yaakara ti na. A wi wire fun tì wɛ paara ti na.

24 Ye kaankaanye pe wele! Paa yarilire lugu, paa si yarilire kɔlɔgi. Yaakara tɛgɛsaga woro pe yeri, bondoolo woro pe yeri. Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ li maa pe baro. Yè mbɔnrɔ sannjɛrɛ ti na.

25 Ye ni wiwiin wi mbe ya mbe yinwege ka taga wi yɛɛ kan naa jɛnri wi jatere lɛgɛrɛ ti ni?

26 Kì kaa pye ye se ya mbe ko kala jɛɛlɛ na lo pye, yiŋgi na, a ye nɛɛ ye jatere wi lege ye yɛɛ na ye kagala sanŋgala koro kala na?

27 Ye yarifyɛɛnrɛ ti yirilɔmɔ pi wele wa wasele! Tila tunŋgo pye, tila si pili. Ma si yala, mila ki yuun ye kan, wunlunaŋa Salomɔ wo naa wi yarijɛndɛ lɛgɛrɛ tawa pi ni fuun ni, wi yaripɔrɔ ka sila yɔn mbe yarifyɛɛnrɛ ka tiyɔnwɔ bɔ.

28 Yan ŋga ki ma fi nala wa wasele, goto kasɔn ma kaa ki sogo, na Yɛnŋɛlɛ li ma ko fere ma, yoro fun ye daga mbege jɛn mbe yo Yɛnŋɛlɛ li yaa ye yaripɔrɔ ti kan ye yeri fun mbe wɛ ko na. Ye tagawa pì kologo dɛ!

29 Yaraga ŋga ye yaa la kaa naa tɔnmɔ mba ye yaa la woo, yaga kaa ye jatere wi lege ye yɛɛ na to jawa po kala na suyi.

30 Dunruya woolo mbele pee Yɛnŋɛlɛ jɛn, poro pe maa ko yaara to ti ni fuun to lagajaa. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, To yɛn ye yeri. Wìgi jɛn ma yo ti kala yɛn ye na.

31 Ki kala na, ye bala yaa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ po lagajaa, kona pa li yaa yaara sannda pyew ti kan ye yeri fun.»

Yarijɛndɛ nda wa yɛnŋɛlɛ na ti sɛnrɛ (Mati 6.19-21)

32 «Yoro mbele ye yɛn paa simbaŋgbelege jɛɛlɛ yɛn, yaga kaa fyɛ; katugu kì ye To Yɛnŋɛlɛ li ndanla lili wunluwɔ pi kan ye yeri.

33 Ye ye kɛɛ yaara ti pɛrɛ yege penjara ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na. Ye penjara leyaara lagaja ye yɛɛ kan nda ti se lɛ, ye yarijɛndɛ mbakɔrɔ gbogolo ye yɛɛ kan wa yɛnŋɛlɛ na. Wa ki laga ki na, yoo woro wa, yaawere si woro wa mberi ka mberi jɔgɔ.

34 Katugu ma yarijɛndɛ tiga pye laga ŋga na, pa ma jatere wi ma pye wa.»

Ye cɛn ki cɛnwɛ

35 «Ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ, ye ye kurusijara wi pɔ, ye fitanlaye paa yiin[†]!

36 Ye pye paa tunmbyeele mbele pe to wiga kari jayire na, pe maa wi singi, jaŋgo na wiga ka pan mbe kɔrɔ ki gbɔn sanga ŋa ni, pe go ki yɛngɛ wi kan fyaw.

[†] **12:35 12.35:** Ko kɔrɔ wo yɛn mbe yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe tunŋgo pye.

37 Na pe to wiga ka pan mbe tunmbyeele mbele ta paa wi konɔ wele, fɛrɛwɛ yaa pye pe woo. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, pa pe to jate wo wi yaa sɔngɔrɔ mboo kurusijara wi pɔ, mbe pe pye pe cɛn pe li, mbe si yaakara ti yɛɛlɛ pe na.
38 Ali na wiga pan yindɛgɛ na, nakoma yindogo na wi yo, mbe pan mbe pe ta paa wi konɔ wele, fɛrɛwɛ yaa pye pe woo.
39 Yege jɛn ye yo fɔ ki pye gofɔ wi ma yoo wi pansanga wi jɛn, wi jɛn na koro yɛnŋɛ mbe cɛn wi cɛnwɛ, jaŋgo wiga kaa kɔrɔ ki kaw mbe ye wa go.
40 Yoro fun, ye cɛn ki cɛnwɛ, katugu sanga ŋa ye se kaa jate cɔ, ko sanga wowi Lere wi Pinambyɔ wi yaa pan.»

Tunmbyee ŋa pè taga wi na konaa tunmbyee ŋa pee taga wi na (Mati 24.45-51)

41 Kona, a Pyɛri wì sho fɔ: «We Fɔ, mà ki yomiyɛlɛ na li wa woro cɛ kan lee, nakoma mà li wa lere pyew kan?»
42 A We Fɔ wì sho fɔ: «Tunmbyee wiwiin pè taga wi na, a wì pye tijinliwɛ fɔ? Wowi ŋa wi tafɔ wi maa tɛgɛ tunmbyeele sanmbala pe go na wila pe yaakara ti kaan pe yeri pe kasanga wi na.
43 Na wi tafɔ wiga ka sɔngɔrɔ mbe pan mboo yan wi bala naa tunŋgo ki piin, pa fɛrɛwɛ yaa pye wi woo!
44 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, pa wi tafɔ wi yaa wi tɛgɛ wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti go na.
45 Ɛɛn fɔ, na ki tunmbyee wiga wi yɛɛ pye fɔ: Na tafɔ wi yaa mɔ wa, mbe ye wi tunmbyee yɛɛnlɛ nambala naa jɛɛlɛ pe ni mbaa pe gbɔɔn, mbaa woo mbaa tinni sinmɛ ni,
46 pilige ŋga wi woro naa tafɔ wi konɔ wele, wagati ŋa wii jɛn cɔ, ko wagati wowi wi yaa pan. Kona, wi yaa wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ, mboo tasaga kan wi yeri wa tunmbyeele mbele pee taga pe na pe ni.
47 «Tunmbyee ŋa wi maa tafɔ wi nandanwa kala li jɛn, wila si cɛn ki cɛnwɛ mbe tunŋgo pye mbe yala wi tafɔ wi nandanwa kala li ni, wo yaa ka gbɔn fɔ jɛŋgɛ.
48 Ɛɛn fɔ, tunmbyee ŋa wila wi tafɔ wi nandanwa kala li jɛn, wi ma sila kagala kele piin, ŋgele ke daga gbɔnrɔ ni, wo yaa ka gbɔn jɛnri. Yarilɛgɛrɛ kan ŋa fuun yeri, yarilɛgɛrɛ yaa ka yewe wi yeri. Pè yarilɛgɛrɛ telege ŋa fuun na, pe yaa ka yarilɛgɛrɛ yewe wo yeri naa mbe wɛ.»

Mbe kɔn yɛɛ na Zhezu kala na (Mati 10.34-36)

49 «Mì pan mbe kasɔn le laga tara ti ni, ndɛɛ kì gbɔn yɛɛn kila yiin makɔ, ki jɛn nala ndanla.
50 Batɛmu† wa yɛn wa, ŋa mi daga mbe pye, kìlan jatere wi piri na na jɛŋgɛ fɔ wi ka sa pye wi yɔn fili.
51 «Yaga kaa ki jate ndɛɛ yɛyinŋge mì pan ma kan laga tara ti ni dɛ! Ayoo, kaawɔ mbe ye kɔn ye yɛɛ na.
52 Mbege lɛ yiŋgɔ wo na, ma yaa sa leele kaŋgurugo yan sege ka ni, pe yaa kɔn pe yɛɛ na. Taanri yaa yiri shyɛn kɔrɔgɔ, shyɛn mbe yiri taanri kɔrɔgɔ.
53 To wi yaa yiri pinambyɔ wi kɔrɔgɔ, pinambyɔ wi yiri to wi kɔrɔgɔ. Nɔ wi yaa yiri sumborombyɔ wi kɔrɔgɔ, sumborombyɔ wi yiri wi nɔ wi kɔrɔgɔ. Jɛlɛ wi yaa yiri wi pijɔ wi kɔrɔgɔ, pijɔ wi yiri wi najɔ wi kɔrɔgɔ†.»

Mbe wagati wi jɛn mboo wɔ wi yɛɛ ni (Mati 16.2-3)

54 Zhezu wìla pye naga yuun fun janwa wi kan fɔ: «Na yaga kambaaga yan kila yinrigi wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ye ma yo tisaga yaa pan. Pa ki mɛɛ pye ma.
55 Sanga o sanga tifɛnɛ fun li kaa gbɔɔn mbaa kee yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, ye ma yo kafugo yaa wo. Pa ki mɛɛ pye ma fun.
56 Kopiire fɛnnɛ wɛlɛ yoro! Na yè kaa tara to naa naayeri sanga wo jɛn maa wɔ wi yɛɛ ni, ye daga mbe nala pilige yaara ti jɛn mberi wɔ ti yɛɛ ni fun†.»

Ma yo ma mbɛnfɔ wi ni ye fili (Mati 5.25-26)

† **12:50 12.50:** Batɛmu wo wi yɛn jɔlɔgɔ ŋga Zhezu wi mbaa jɔlɔ wa tiparaga ki na we. † **12:53 12.53:** Mishe 7.6 † **12:56 12.56:** Mati 16.2-3

57 «Ye daga fun mbe kasinŋge ki lagaja,
mbege jɛn ye yɛ.
58 Na mboro naa ma mbɛnfɔ wi ni ye
kaa kee ja wa kiti kɔnsaga, mbe ye ta wa
konɔ, ma bala ma yo wi ni ye fili. Nakoma
wi yaa kari ma ni wa kiti kɔnfɔ wi yeri,
wo mbe sɔɔn le polisiye pe kɛɛ, poro mbe
sɔɔn le kaso.
59 Mila ki yuun ma kan, ma woro mbe
yiri wa fyew, ndɛɛ maga fɔgɔ ki ni fuun
ki tɔn, ali tama nuŋgba wiga ka koro.»

13

Mbɔɔn kapere ti jɛn mberi yaga

1 Ki sanga wi ni, a leele pèle si saa ki
yo Zhezu wi kan ma yo Pilati wìla Galile
tara fɛnnɛ pele gbo, ma yala pàa pye na
yaayoro kuun nari woo saraga Yɛnŋɛlɛ li
yeri. A pe kasanwa pì pinlɛ yaayoro woo
pi ni.
2 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaa ki jate
ndɛɛ ki Galile tara fɛnnɛ mbele pè gbo
yɛɛn, poro kapere to gbɔgɔ ma wɛ Galile
tara fɛnnɛ sanmbala pe woro ti na wi le?
3 Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, yoro fun, na yee ye
kapere ti jɛn mberi yaga, pa ye yaa ka ku
ma.
4 Silowe lɔgɔ yɔn sanŋgazo wìla to leele
kɛ ma yiri kɔlɔtaanri mbele na ma pe gbo,
yaa ki jate poro kapere to la gbɔgɔ ma wɛ
Zheruzalɛmu woolo sanmbala pe woro ti
na wi le?
5 Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, yoro fun, na yee ye
kapere ti jɛn mberi yaga, pa ye yaa ka ku
ma.»

Tige mbasɛgɛ

6 Kona, a Zhezu wì sigi yomiyɛlɛ na li
wa ma yo fɔ: «Naŋa wà la figiye tige sanri
wi ɛrɛzɛn kɛrɛ nawa. A wì si kaa kari saga
piile pele cɔ, ɛɛn fɔ, wii sa pyɔ yan ki na.
7 Kì kaa pye ma, a wì si naŋgɔ kɛrɛ
tunmbyee wi pye fɔ: ‹Wele, na yɛlɛ taanri
wolo loli na yɛɛn. Mi ma pan mbe pyɔ cɔ
laga ki figiye tige ŋga ki na, mila pyɔ yan
ki na. Ki kala na, ki kɔn maga wɔ laga.
Yiŋgi na, a kì sigi laga ŋga ki shɔ jaga?›
8 Ɛɛn fɔ, a naŋgɔ kɛrɛ tunmbyee wì suu
pye fɔ: ‹Na to, ki yaga laga naa ki yɛlɛ
nuŋgba pye! Mi yaa wege tugu kɛɛrɛ
mbege maga mbege fili, mbe fyɔngɔ le ki
nɔgɔ.
9 Kana yelapanna ki yaa sɛ. Nakosima,
pa ma ti mbege kɔn mbege wɔ laga.› »

Zhezu wìla jɛlɛ wa sagala cɛnpilige ka ni

10 Cɛnpilige ka ni, Zhezu wìla pye na
leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni shɛrigo
ka ni.
11 Ma yala jɛlɛ wà la pye wa, yinnɛ
tipegele la ye wi ni maa pye yandee. Pìla
yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri lo ta wi na. Pìla
wi kuru kɛŋgɛlɛŋgɛ, wila ya yiri mbe sin.
12 Naa Zhezu wìla kaa ki jɛlɛ wi yan
sanga ŋa ni, a wì suu yeri, ma suu pye
fɔ: «Jɛlɛ, mà shɔ ma yama pi ni nala!»
13 A Zhezu wì suu kɛyɛn yi taga wi na.
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wì si yiri
ma sin nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.
14 Ɛɛn fɔ, a kì si shɛrigo to wi mbɛn fɔ
jɛŋgɛ, naa Zhezu wìla wi sagala cɛnpilige
ki ni we. A wì si janwa wi pye fɔ:
«Tunŋgo pyepiliye yi yɛn kɔgɔlɔni. Yaa
paan ko piliye yo ni paa ye sagala. Yaga
kaa paan cɛnpiliye yo ni.»
15 A we Fɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yoro wele, ye yɛn kopiire fɛnnɛ! Mì yo
ye ni fuun nuŋgba nuŋgba, cɛnpilige kiga
gbɔn, ye ma ye nɛgɛ, nakoma ye sofile wi
sanga wa wi sinlɛsaga mbe saa kan wi ma
wɔ?
16 Ki jɛlɛ ŋa yɛɛn, Abirahamu setirige
pyɔ wo wawi. Sɔtanla wùu pɔ ma saa
gbɔn fɔ yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri. Kii
daga mboo shɔ wi pɔyaara ti ni cɛnpilige
ki ni wi le?»
17 Naa Zhezu wìla kaa to yo ma sanga
ŋa ni, a tì si fɛrɛ wa wi mbɛnfɛnnɛ pe
na. Ɛɛn fɔ, janwa wo nawa po la yinŋgi
kagbɔgɔlɔ ŋgele fuun wìla pye ke kala na.

Mutari tige pyɔ yomiyɛlɛ (Mati 13.31-32; Maki 4.30-32)

18 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pi yɛn ma yiŋgi lɛ? Mbe ya
mboo taanla yiŋgi ni?
19 Pi yɛn paa mutari tige pile la yɛn.
Naŋa wà la la lɛ ma saa li lugu wi naŋgɔ
kɛrɛ. A lì si fi ma yiri ma pye tige, a
sannjɛrɛ tì pan ma sere pɔ wa ki njere
ti ni.»

Leve yomiyɛlɛ (Mati 13.33)

20 A wì sho naa fɔ: «Mbe ya mbe
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi taanla yiŋgi ni?
21 Pi yɛn paa leve yɛn. Jɛlɛ wà wi lɛ
maa pinlɛ wi farini muwɛ bɔrɔ kɔngɔ ni
maa gbɔn, fɔ a leve wì saa pi fɛ maa yirige
pyew.»

Yeyɔngɔ jɛɛlɛ sɛnrɛ (Mati 7.13-14,21-23)

22 Zhezu wìla pye na cagbɔrɔ to naa ca
pigile ke yanri, na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti ni, na kee wa Zheruzalɛmu yeri.
23 A lere wà suu yewe ma yo fɔ: «We
Fɔ, leele jɛnri ma pe yaa ka shɔ?»
24 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yeyɔngɔ ŋga ki maa yiin wa yɛnŋɛlɛ na,
ki yɛn jɛɛlɛ. Ki kala na, yege ŋgbanga ye
ye wa ko ni; katugu mila ki yuun ye kan,
lelɛgɛrɛ yaa kaga ŋgbanga mbe yo pe yaa
ye, ɛɛn fɔ, pe se ka ya ye.
25 «Na lagafɔ wiga ka yiri mbe kɔrɔ ki
sɔgɔ sanga ŋa ni, mbe ye yaga wa funwa
na, pa ye yaa ki lɛ mbaa kɔrɔ ki gbɔɔn
mbaa yuun fɔ: ‹We Fɔ, kɔrɔ ki yɛngɛ we
kan.› Kona, wi yaa ye pye mbe yo fɔ: ‹Mi
si ye jɛn, mbe si ka ye yirisaga jɛn.›
26 Kona, ye yaa wi pye mbe yo fɔ: ‹Wè si
pinlɛ ma li ma wɔ ma ni. A mà we naga
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni yɛrɛ wa we ca nawa
koŋgolo ke ni.›
27 Kona, wi yaa ye pye naa fɔ: ‹Mi si ye
yirisaga jɛn. Ye yiri na tanla, yoro kapere
pyefɛnnɛ ye ni fuun!›
28 Kona, ye yaa kaa gbele wa, mbaa ye
ŋgangala ke kaa, na yaga ka Abirahamu
naa Izaki naa Zhakɔbu, konaa Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe yan
sanga ŋa ni wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni
we. Ko mbe si yala pè yoro wa wa funwa
na.
29 Ki sanga wiga ka gbɔn, leele pe yaa ka
yiri dunruya wi kɛɛ ki ni fuun ki na mbe
sa cɛnsaga lɛ wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni
mbaa nii.
30 Kona, mbele pe yɛn puŋgofɛnnɛ,
pele yaa ka pye koŋgbanmbala. Mbele
pe yɛn koŋgbanmbala, pele yaa ka pye
puŋgofɛnnɛ†.»

Zhezu wìla para Zheruzalɛmu ca ki na (Mati 23.37-39)

31 Ki sanga wi ni, a Fariziye pèle si fulo
Zhezu wi tanla, ma suu pye fɔ: «Kari laga
ka na ma wɔ laga ki laga ŋga ki ni, katugu
wunlunaŋa Erɔdi wila ma lagajaa mbɔɔn
gbo.»
32 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yaa kee ye saga yo ki dabaaga ki kan fɔ:
‹Nala naa goto, yinnɛ tipegele koro mi yɛn
na puro na woo leele pe ni, na yambala pe
sagala, piliya na, mi yaa na tunŋgo ki kɔ.›
33 Ɛɛn fɔ, ki daga mbaa kee na konɔ li
ni nala naa goto, naa piliya na; katugu na
Zheruzalɛmu ca ko ma, kii daga Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ wa mbe ku laga ka na naa†.
34 «E! Zheruzalɛmu, Zheruzalɛmu,
mboro ma maa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe kuun, pitunmbolo mbele lì
torogo ma kan na pe waa sinndɛɛrɛ ni na
pe kuun. Mìla pye naga jaa wagati lɛgɛrɛ
na mbɔɔn leele pe gbogolo pe yɛɛ na paa
yɛgɛ ŋga na ŋgonɔ maa piile gbogolo wi
kanwira nɔgɔ we. Ɛɛn fɔ, yee si yɛnlɛ.
35 Wele! Ye go ki yaa koro ye kan waga
fɔ sa gbɔn pilige ŋga ye yaa kaga yo mbe
yo fɔ: *‹Na wila paan we Fɔ wi mɛgɛ ki na,
Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!› »*†

14

Zhezu wìla yaŋa wa sagala

1 Cɛnpilige ka ni, Zhezu wìla saa ye
Fariziye legbɔɔ wa go mbe li wa. Fariziye
mbele pàa pye wa, pe nɛɛ wi wele fɔ
jɛŋgɛ.
2 Naŋa wà la pye wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ,
witigbɔgɔrɔ yama la pye wi na.
3 A Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Fariziye pe yewe
ma yo fɔ: «Mbe yala we lasiri wi ni, ki
daga ma lere sagala cɛnpilige ki ni lee,
nakoma maga ka lere sagala?»
4 A pè si pyeri. Kona, a Zhezu wì suu
kɛɛ ki taga ki naŋa wi na maa sagala, ma
suu pye ma yo wila kee wi go.
5 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye ni,
wiwiin wi yɛn laga, na wi pyɔ, nakoma wi

† **13:30 13.30:** Mati 19.30 † **13:33 13.32-33:** Nala naa goto, naa piliya na, ki mbe ya logo paa piliye taanri yɛn, nakoma paa wagati titɔnlɔwɔ yɛn. † **13:35 13.35:** Yuuro 118.26 † **14:5 14.5:** Luki 13.15

nɛgɛ ka to kɔlɔ, wi se fyɛɛlɛ mbe saa wɔ wa, ali na kaa pye cɛnpilige† yi?»

6 Kona, pe mbaa wi yɔn sogo yɛgɛ ŋga na yɛrɛ, pe sila ki jɛn.

Cɛnsara wɔmɔ kala konaa leele yerikala liwɛn na

7 Leele mbele pàa yeri ki liwɛn pi na, Zhezu wìla pe wele ma pe yan paa yɛgɛ ŋga na pàa pye na cɛnsara tiyɔnrɔ ti woo. Kì pye ma, a wì sigi yomiyɛlɛ na li wa pe kan ma yo fɔ:

8 «Na lere kɔɔn yeri jayire liwɛn na, maga ka sa cɛn wa cɛnsaga tiyɔngɔ ko na. Kana, ki mbe ya pye pè lere wa yeri, wo mɛgɛ ko gbɔgɔ ma wɛ mboro wogo ko na.

9 Pa ŋa wì ye ni fuun shyɛn ye yeri, wi yaa pan mbɔɔn pye fɔ: ‹Ki cɛnsaga ŋga ki kan naŋa ŋa wi yeri!› Kiga pye ma, pa ma yaa kari fɛrɛ coli mbe sa cɛn wa cɛnsaga puŋgo wogo ki na.

10 Ɛɛn fɔ, na lere kɔɔn yeri jayire liwɛn na, sa cɛn wa cɛnsaga puŋgo wogo ko na. Kona, ŋa wì ye yeri, na wiga ka pan, wi yaa ma pye fɔ: ‹Na wɔnlɔ, pan ma cɛn laga yɛgɛ, laga cɛnsaga tiyɔngɔ ŋga ko ni.› Kona, pa ma yaa pye mbe gbɔgɔ ma suro lifɛnnɛ yɛɛnlɛ sanmbala pe sɔgɔwɔ.

11 Katugu lere ŋa fuun kaa yɛɛ yirige, wo yaa ka tigi. Lere ŋa fuun ka suu yɛɛ tirige, wo yaa ka yiri†.»

12 Lere ŋa wìla Zhezu wi yeri liwɛn pi na, a Zhezu wì si wo fun wi pye fɔ: «Na maga sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ yɔnlɔ na wi yo, nakoma yembinɛ wi yo, maga kɔɔn wɛnnɛ, naa ma nɔsepiile, naa ma go woolo, naa ma cɛnyɛɛnlɛ penjagbɔrɔ fɛnnɛ poro yeri ki liwɛn pi na. Nakoma poro fun, pe yaa kɔɔn yeri ki liwɛn pa na mbɔɔn wogo ki fɔgɔ tɔn.

13 Ɛɛn fɔ, na maga sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ, ma fyɔnwɔ fɛnnɛ, naa fyɔɔnlɔ, naa jejɔgɔlɔ fɛnnɛ, naa yandeele poro yeri ki liwɛn pi na.

14 Kona, pa ma yaa ka fɛrɛwɛ ta, katugu poro se ya mbege yɔngɔ sɔngɔrɔ ma na. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo li yaa kaga yɔngɔ sɔngɔrɔ ma na, na lesinmbele paga ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni pilige ŋga ni we.»

Liwɛn gbɔlɔ yomiyɛlɛ (Mati 22.1-10)

15 Wa ki suro lifɛnnɛ pe ni, naa nuŋgba la kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si Zhezu wi pye fɔ: «Lere ŋa wi yaa ka sa li wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni, fɛrɛwɛ yɛn wi woo!»

16 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Naŋa wà la fɛti sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ, mɛɛ lelɛgɛrɛ yeri.

17 Naa lisanga wìla kaa gbɔn, a wì suu tunmbyee wi tun wa pe yeri ma yo fɔ: ‹Ye pan ye li, yaara ti ni fuun tì gbɛgɛlɛ ma yala.›

18 Ɛɛn fɔ, a kì si cɛn ndɛɛ pàa yɔn wa nuŋgba. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe nɛɛ kafɛrɛgɛ kaan naŋa wi yeri. Koŋgbanŋa wo laa pye fɔ: ‹Mì laga lɔ, ki daga mbe saga wele. Ki kala na, ma kafɛrɛgɛ, mila ma yɛnri wi.›

19 A wà sho naa fɔ: ‹Nɛrɛ nda ti maa fali, mìri kɛ lɔ. Mila jaa mbe kari ti sa fali mbege wele. Ki kala na, ma kafɛrɛgɛ, mila ma yɛnri wi.›

20 A wà si nuru naa ma yo fɔ: ‹Mìlan jɔ wi jayire pye yɛɛn fɔɔnfɔɔn. Ki kala na, mi se ya kari wa.›

21 A tunmbyee wì si sɔngɔrɔ ma saa ki yo wi tafɔ wi kan. A gofɔ wì si nawa ŋgban, ma suu tunmbyee wi pye fɔ: ‹Fyɛɛlɛ ma kari wa katoro to naa ca nawa koŋgolo ke ni, ma sa fyɔnwɔ fɛnnɛ, naa fyɔɔnlɔ, naa jejɔgɔlɔ fɛnnɛ, naa yandeele pe yeri ma pan pe ni.›

22 Ko pyeŋgɔlɔ, a tunmbyee wì suu tafɔ wi pye fɔ: ‹Na tafɔ, ŋga mà yo mìgi pye. Ɛɛn fɔ, go kii yin.›

23 Kona, a wì suu tunmbyee wi pye fɔ: ‹Ta kee wa koŋgbɔrɔ to naa kombigile ke ni, ma sa leele pe ŋgbanga ma pan pe ni, jaŋgo na go ki yin.

24 Katugu mila ki yuun ye kan, leele mbele mìla yeri, wo wa sanla suro ta nɛnɛ.› »

Ŋga ki daga maa piin mbe si pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɔ (Mati 10.37-38)

25 Ko puŋgo na, janwa gbɔlɔ là la taga Zhezu wi na na kee. A wì si kanŋga ma yɛgɛ wa pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ:

† **14:11 14.11:** Mati 23.12; Luki 18.14; Zhaki 4.6

26 «Lere ŋa ka pan na kɔrɔgɔ, na wi suu
to wi panra†, naa wi nɔ, naa wi jɔ, naa wi
piile, naa wi nɔsepiile nambala, naa wi
nɔsepiile jɛɛlɛ, konaa wo yɛɛ jate, wi se
ya pye na fɔrɔgɔfɔ.
27 Na lere ŋa fuun suu tiparaga ki tugo†,
mbe taga na na, wo se ya pye na fɔrɔgɔfɔ.
28 Ye ni, ŋa kaa jaa mbe sanŋgazo kan,
wi ma cɛn ma wi kanpenjara ti jate gbɛn,
na kaa pye ti mbe ta wi yeri mbe tunŋgo
ki kɔ!
29 Nakoma na wiga go nɔgɔ ki le, na wii
ya mbege tunŋgo pye, leele mbele fuun
kaga yan, pe yaa la tɛgɛ wi na,
30 mbaa yuun fɔ: ‹Ki naŋa ŋa, wo wìgi
go ŋga ki nɔgɔ le. Wii ya mbege kan ki
kɔ.›
31 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na
wunlunaŋa wa kaa jaa mbe sa malaga
gbɔn wunlunaŋa wa ni, wi ma cɛn ma
jatere pye gbɛn. Na kaa pye wo naa
lenambala waga kɛ (10 000) mbe ya
yiri sa to wunlunaŋa sanŋa wo naa wi
lenambala waga nafa (20 000) na.
32 Na wi kaga yan wi se ya, wi ma leele
tun wa wunlunaŋa sanŋa wi yeri sanga
ŋa ni wi wa lege we, pe sa tanwa ja pe
shyɛn sɔgɔwɔ pi ni.»
33 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ko ki yɛn
paa ye wogo ki yɛn. Ye ni, na ŋa fuun si
kaari wi kɛɛ yaara ti kala, wi se ya pye na
fɔrɔgɔfɔ.»

Kɔ ŋa wi se ya kala yɔn wi sɛnrɛ (Mati 5.13; Maki 9.50)

34 «Kɔ wi yɛn ma yɔn, ɛɛn fɔ, na wi
tanwa piga wɔ wi ni, tanwa pa se ya ye
wi ni naa†.
35 Wi se ya yaraga ka yɔn wa tara. Wi
se ya pye paa fyɔngɔ yɛn fun mbe kɛɛrɛ
tara ti tanla, ndɛɛ mboo wa wa funwa na.
Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, mbaa nuru,
wila nuru dɛ†.»

15

Sumbyɔ ŋa wìla puŋgo ma kaa yan wi yomiyɛlɛ le (Mati 18.12-14)

1 Nizara shɔfɛnnɛ poro naa kapere
pyefɛnnɛ pe ni fuun pàa pye na fulo
Zhezu wi tanla mbe logo wi yeri.
2 Ɛɛn fɔ, a Fariziye poro naa lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ pe ni, pe nɛɛ kɔngɔri na yuun fɔ:
«Ki naŋa ŋa wi yɛn na kapere pyefɛnnɛ
pe yinri tiyɔngɔ, na kaa pe ni†.»
3 Kona, a Zhezu wì sigi yomiyɛlɛ na li
wa pe kan,
4 ma yo fɔ: «Ye ni, mì yo, na sumbyɔ
cɛnmɛ ka pye lere wa yeri, wii nuŋgba
puŋgo pe ni, wi yaa nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ
ma yiri kɔlɔjɛrɛ sanmbala pe yaga wa pe
kasaga, mbe sa ŋa wì puŋgo wi lagaja fɔ
wi saa yan!
5 Na wiga ka saa yan sanga ŋa ni, wi
yaa wi yigi mboo taga wi pajogo ki na
nayinmɛ coli, mbe sila kee.
6 Wiga ka sa gbɔn wa wi laga, wi yaa wi
wɛnnɛ naa wi cɛnyɛɛnlɛ pe yeri, mbe pe
pye fɔ: ‹Ye pan we yɔgɔri ja, katugu na
sumbyɔ ŋa wìla puŋgo, mùu yan.›
7 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mila ki
yuun ye kan, na kapege pyefɔ nuŋgba kaa
kapere ti jɛn mberi yaga, nayinmɛ yaa
pye wa yɛnŋɛlɛ na wi kala na mbe wɛ
lesinmbele nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri
kɔlɔjɛrɛ kala na. Poro mbele pee jori mbe
pe kapere ti jɛn mberi yaga we.

Warifuwe pyɔ yomiyɛlɛ

8 «Nakosima, na jɛlɛ wa ka warifuwe
pyɔ kɛ ta, nuŋgba ka puŋgo pe ni, wii
yaa fitanla mu mbe go ki pɛ mboo wele
yɛtogowo ni fɔ wi saa yan wi le?
9 Na wiga kaa yan sanga ŋa ni, wi yaa
wi wɔnlɔnjaala naa wi cɛnyɛɛnlɛ pe yeri,
mbe si pe pye fɔ: ‹Ye pan we yɔgɔri ja,
katugu na warifuwe pyɔ ŋa wìla puŋgo,
mùu yan.›
10 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na
kapere pyefɔ nuŋgba kaa kapere ti jɛn
mberi yaga, nayinmɛ ma pye Yɛnŋɛlɛ li
mɛrɛgɛye pe yeri wi kala na ma fun.»

† **14:26 14.26:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ na Zhezu wii lere ŋa ndanla mbe wɛ wi to naa wi nɔ, naa wi jɔ, naa wi piile, naa wi nɔsepiile nambala, naa wi nɔsepiile jɛɛlɛ, naa wo yɛɛ jate na, wi se ya pye wi fɔrɔgɔfɔ. † **14:27 14.27:** Ko kɔrɔ wo yɛn mbe cɛn wi jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ pilige pyew. † **14:34 14.34:** Mati 5.13 † **14:35 14.35:** Mati 11.15
† **15:2 15.2:** Mati 9.10-13

Pinambyɔ ŋa wìla puŋgo
ma kaa yan
wi yomiyɛlɛ le

11 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Pinambiile
shyɛn la pye naŋa wa yeri.
12 A pinambyɔ jɛɛ wì si kaa wi to wi pye
fɔ: ‹Baba, kɔrɔgɔ ŋga mi yaa ka ta wa ma
yarijɛndɛ ti ni, ki kan na yeri.› Kì kaa pye
ma, a tofɔ wì si kɔrɔgɔ ki wali wi piile
shyɛn pe na.
13 Naa piliye jɛnri la kaa toro, a
pinambyɔ jɛɛ wì suu kɛɛ yaara ti ni fuun
ti gbogolo ti yɛɛ na, mɛɛ kari ki penjara
ti ni taleere ta ni, ma saa naa yinwege ki
piin wa kalikalawa pi ni, maa penjara ti
ni fuun ti jɔgɔ.
14 Naa wìla kaa ti ni fuun ti li ma, a
fuŋgo gbɔgɔ kà si to wa ki tara ti ni. A
fyɔnwɔ si to wi na.
15 A wì si saa ye tunŋgo ki tara ti woo
wa yeri. A wo suu torogo wi saa wi cɛɛlɛ
kɔrɔsi wi kan wa wi kɛɛrɛ ti ni.
16 Yaakara nda cɛɛlɛ pàa pye na kaa, to
tari wìla pye na jaa mbaa kaa. Ɛɛn fɔ, pe
sila yɛnlɛ mbaa ta kaan wi yeri.
17 Kona, a wì si cɛn nɛɛ jatere piin wi
cɛnwɛ pi na, ma suu yɛɛ pye fɔ: ‹Wa na
to wi yeri, tunmbyeele pe ni fuun pe ma
ka yaakara tila kɔ. Ma si yala, muu yɛn
na kuun fuŋgo lagamɛ.
18 Mi yaa yiri mbe sɔngɔrɔ mbe kari na
to wi kɔrɔgɔ, mbe saa pye fɔ: Baba, mì
kapege pye Yɛnŋɛlɛ li na, ma ka pye ma
na.
19 Mii daga paa na yinri ma pyɔ. Tanla
piin paa ma tunmbyeele pe yɛn.›
20 A wì si yiri nɛɛ sɔngɔrɔ wa wi to wi
yeri.

«Maa ta wa lege wila paan, a tofɔ wi
suu yan, a wi yinriwɛ suu ta fɔ jɛŋgɛ. A
wì si fe ma saa wi fili, mɛɛ magala wi ni
ndanlawa ni.
21 Kona, a pyɔfɔ wì suu pye fɔ: ‹Baba,
mì kapege pye Yɛnŋɛlɛ li na, ma ka pye
ma na. Mii daga paa na yinri naa ma pyɔ.›
22 Ɛɛn fɔ, a tofɔ wì suu tunmbyeele pe
pye fɔ: ‹Ye fyɛɛlɛ ye pan yanla derigbɔrɔ
ti ni fuun tiyɔngɔ ki le wi kan. Ye kannjinɛ
le wi yombɛlɛ li na. Ye sawira le wi kan.
23 Ye pan napige ŋga kì tɔrɔ ki ni, yege
gbo. We nayinmɛ suro sɔgɔ,
24 katugu na pyɔ ŋa yɛɛn, wìla pye ndɛɛ
wì ku, yiŋgɔ wì yɛn. Wìla puŋgo yiŋgɔ
mùu yan!› A pè sigi lɛ na nayinmɛ fɛti
piin.
25 «Ko sanga wo ni, ki naŋa wi
pinambyɔ koŋgbanŋa wìla pye wa kɛɛrɛ.
Naa wìla kaa pan ma yɔngɔ pe go ki ni, a
wi nɛɛ piŋge naa yɔrɔ tinmɛ taa wa go.
26 A wì si tunmbyee wa yeri maa yewe
ki yɔrɔ ti kɔrɔ wi ni.
27 A tunmbyee wì suu pye fɔ: ‹Ma jɔnlɔ
wo wì sɔngɔrɔ ma pan. A ma to wì si
napige ŋga kì tɔrɔ ki kan, a wège gbo;
katugu wùu yan wì pan ŋgbaan.›
28 Kì kaa pye ma, a pinambyɔ
koŋgbanŋa wì si nawa ŋgban, mɛɛ je
ma yo wi se ye wa go. A tofɔ wì si yiri ma
pan maa sulu ma yo wi ye.
29 Ɛɛn fɔ, a wì si tofɔ wi pye fɔ: ‹Ta
nuru! Malɛ wa, yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ kè toro, mi
yɛn na tunŋgo piin ma kan. Mi fɔɔn sɛnrɛ
ta kɛ. Konaa ki ni fuun, ali sikapile jate,
ma fa la kan na yeri mbe nayinmɛ suro
sɔgɔ, mbanla wɛnnɛ pe yeri.
30 Ɛɛn fɔ, ma pyɔ ŋa yɛɛn, wo kaa
pan, wo ŋa wɔ̀ɔn penjara ti ni fuun ti li
nanjaala ni, a mà si napige ŋga kì tɔrɔ ki
kan, a pège gbo wo kan.›
31 A tofɔ wì suu pye fɔ: ‹Na pyɔ, ma yɛn
laga na ni pilige pyew, yaraga ŋga fuun ki
yɛn na yeri, ma wogo yi.
32 Ɛɛn fɔ, we daga mbe nayinmɛ fɛti pye
mbe pye yɔgɔrimɔ na, katugu ma jɔnlɔ ŋa
yɛɛn, wìla pye ndɛɛ wì ku, yiŋgɔ wì yɛn.
Wìla puŋgo, yiŋgɔ mùu yan.› »

16

Zhezu wìla yomiyɛgɛlɛ kele wa
penjagbɔrɔ wogo ki na

1 A Zhezu wì sigi yo wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
kan ma yo fɔ: «Naŋa penjagbɔrɔ fɔ wà la
pye wa. Wìla penjara jirifɔ lɛ maa tɛgɛ wi
kɛɛ yaara ti go na. A pè si pan maa pye ma
yo wi penjara jirifɔ wi yɛn naa penjara ti
jogo.
2 A wì suu penjara jirifɔ wi yeri,
maa yewe ma yo fɔ: ‹Ŋga mì logo ma
kanŋgɔlɔ, ko pan mɛlɛ? Ma tunŋgo màga
pye, penjara nda tì koro konaa nda tì wɔ

wa, pan mari yɛgɛ naga na na; katugu ma se koro na kɛɛ yaara ti go na naa.›
3 Kì kaa pye ma, a penjara jirifɔ wì suu yɛɛ pye fɔ: ‹Yiŋgi mi yaa la piin yiŋgɔ? Na tafɔ wila jaa mbanla laga wa wi kɛɛ yaara ti go na. Mi se ya fali. Mbe sila yaara yɛnri leele pe yeri, ko fɛrɛ yɛn na na.
4 A! Ŋga mi yaa pye mìgi jɛn. Kona, na paga na laga wa na tunŋgo ki na, pa leele pe yaa lanla yinri jɛŋgɛ wa pe yinrɛ ti ni.›
5 Kona, mbele fuun pàa fɔgɔ kɔn wi tafɔ wi yeri, a wì si pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri, ma pan ma koŋgbanŋa wi pye fɔ: ‹Na tafɔ wi fɔgɔ jori ki yɛn ma na?›
6 A wo suu pye fɔ: ‹Sinmɛ bidɔn cɛnmɛ fɔgɔ yi.› A penjara jirifɔ wì suu pye fɔ: ‹Ma sɛwɛ wi lɛ ma cɛn fyaw, ma bidɔn nafa shyɛn ma yiri kɛ yɔnlɔgɔ wa.›
7 A wì si wa pye naa fɔ: ‹Mboro sin, ma fɔgɔ ki yɛn jori?› A wo suu pye fɔ: ‹Shɔlɔ bɔrɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500).› A wì si wo pye fɔ: ‹Ma sɛwɛ wi lɛ ma shɔlɔ bɔrɔ cɛnmɛ tijɛrɛ (400) yɔnlɔgɔ wa.›
8 Ki penjara jirifɔ ŋa wi woro ma sin, a wi tafɔ wì suu sɔn ki wogo ŋga wìla pye tijinliwɛ ni ki na. Katugu ki dunruya ŋa wi woolo pe maa kagala ke piin tijinliwɛ ni pe yɛɛ sɔgɔwɔ ma wɛ mbele pe yɛn yanwa woolo† pe na.»
9 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa ma yo fɔ: «Mi wo naga yuun ye kan, fɔ ye ki dunruya ŋa wi nambara penjara ti tɛgɛ ye wɛnnɛ lagaja ti ni ye yɛɛ kan, jaŋgo na tiga ka kɔ ye yeri sanga ŋa ni, Yɛnŋɛlɛ li ye yigi jɛŋgɛ wa cɛnsara nda ti se kɔ ti ni.
10 Lere ŋa wi yɛn tagawa ni wa kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke ni, wi ma pye tagawa ni fun wa kagbɔgɔlɔ ke ni. Lere ŋa wii sin wa kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke ni, wìla pye mbe sin wa kagbɔgɔlɔ ke ni fun.
11 Ki kala na, na ye woro tagawa ni ki dunruya ŋa wi nambara penjara ti wogo na, ambɔ wi yaa yarijɛndɛ nda ti yɛn kaselege woro to telege ye na?
12 Na ye woro tagawa ni lere wa penjara kala na, ŋga ki yɛn ye wogo, ambɔ wi yaa ki kan ye yeri?
13 «Tunmbyee kpɛ se ya tunŋgo pye teele shyɛn kan; katugu wi ma kaa nuŋgba panra, sanŋa wo maa ndanla. Nakoma wi ma kaa mara nuŋgba na, ma laga sanŋa wi na. Ye se ya tunŋgo pye wagati nuŋgba wi ni Yɛnŋɛlɛ lo naa penjara ti kan.»

Zhezu wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo paa mba
(Mati 11.12-13; 5.31-32; Maki 10.11-12)

14 Naa Fariziye pàa kaa ki sɛnrɛ ti ni fuun ti logo Zhezu wi yeri, a pe nɛɛ tɛgɛ wi na; katugu penjara tìla pye ma pe ndanla fɔ jɛŋgɛ.
15 A wì si pe pye fɔ: «Yoro mbele yɛɛn, leele poro yɛgɛ na ye maa ye yɛɛ piin ma yo ye yɛn ma sin. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì ye nawa pi jɛn; katugu kala na leele poro maa jate kagbɔgɔ, lo yɛn katijaanga Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na.
16 «Moyisi lasiri wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ sɛwɛɛlɛ poro pàa pye na leele pe nari fɔ ma pan ma gbɔn Zhan Batisi wi sanga wi na. Maga lɛ ko sanga wo na, paa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ Sɛntanra ti yari, a leele pe ni fuun paa ki ŋgbanga mbe ye wa li wunluwɔ pi ni.
17 Ɛɛn fɔ, naayeri wo naa tara ti ni, to kɔwɔ yɛn ma tanla ma wɛ Moyisi lasiri wi kala jɛɛlɛ la nuŋgba mbe wɔ wa ko na.
18 «Naŋa ŋa fuun kaa jɔ je, mbe wa yɛgɛ pɔri naa, kona, jataga wi yɛn na piin. Jɛlɛ ŋa fuun wi pɔlɔ wi je, naŋa ŋa fuun kaa lɛ mboo tɛgɛ, kona, jataga wi yɛn na piin.»

Penjagbɔrɔ fɔ wo naa Lazari sɛnrɛ

19 «Naŋa penjagbɔrɔ fɔ wà la pye wa. Yaripɔrɔ sɔnŋgbanga woro naa lɛn paara tiyɔnrɔ wìla pye na nii, na legbɔɔlɔ lige nii, naa nayinmɛ kagala piin pilige pyew.
20 Naŋa fyɔnwɔ fɔ wà la pye na sinlɛlɛ wa wi go yɔn ki na, pàa pye naa yinri Lazari. Sagbanra la pye wi wire ti na lagapyew.
21 Kìla pye, yaakara tunmɔɔrɔ nda tìla pye na yinrigi wa penjagbɔrɔ fɔ wi tabali wi go na na tuun tara, to wìla pye na jaa mbaa kaa. Pyɔɔnlɔ jate poro la pye na paan naa sagbanra ti laala wi na.

† **16:8 16.8:** Yanwa woolo poro pe yɛn mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo wele.

22 A fyɔnwɔ fɔ wì si kaa ku. Mɛrɛgɛye
pè si pan maa lɛ ma saa wi tɛgɛ wa Abira-
hamu tanla wa yɛnŋɛlɛ na. A penjagbɔrɔ
fɔ wì si kaa ku fun. A pè saa wi le.
23 Maa ta wa kuulo tara wila jɔlɔ, a wì
suu yɛgɛ ki yirige, mɛɛ Abirahamu wi yan
fɔ wa lege, ma Lazari fun wi yan wa wi
tanla.
24 Kona, a wì si gbele ŋgbanga ma yo
fɔ: ‹Na to Abirahamu, na yinriwɛ ta!
Lazari wi torogo wi saa yombɛlɛ numala
li sun wa tɔnmɔ, wi pan wilan ŋgayinnɛ
li yinŋgi na na; katugu mi yɛn na jɔlɔ laga
ki kasɔn ŋga ki ni matoro.›
25 Ɛɛn fɔ, a Abirahamu wì suu pye fɔ:
‹Na pyɔ, ma yɛɛ nawa to ki na maga jɛn
ma yo mɔ̀ɔ yarijɛndɛ ti ni fuun ti ta, mɔɔ
ta wa dunruya na. Ma si yala, ko sanga
wo ni, jɔlɔgɔ Lazari wìla ta. Yiŋgɔ wi
kotogo kì sogo wi na, mboro yɛn na jɔlɔ.
26 Mbe wɔ to ni, wegbɔgɔ ka yɛn woro
naa yoro sɔgɔwɔ. Mbele ka yo pe yaa yiri
lagamɛ mbe kari wa ye kɔrɔgɔ, pe se ya.
Mbele ka yo pe yaa yiri wa ye yeri mbe
pan laga we kɔrɔgɔ, pe se ya.›
27 Kona, a penjagbɔrɔ fɔ wì suu pye fɔ:
‹Na to Abirahamu, mila ma yɛnri, mɔɔ
yɛɛ yaga ma Lazari wi torogo wa na to
go.
28 Na nɔsepiile nambala kaŋgurugo wa,
wi sa pe yɛri, jaŋgo poro fun paga ka pan
laga ki jɔlɔgɔ laga ŋga ki ni.›
29 A Abirahamu wì suu pye fɔ: ‹Moyisi
naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ
ti wa pe yeri mbaa pe yɛrɛgi. Paa ki sɛnrɛ
ti nuru!›
30 A penjagbɔrɔ fɔ wì suu pye fɔ: ‹Ayoo,
na to Abirahamu, ki se yala ma. Ɛɛn fɔ,
na lere wa ka yɛn wa kuulo pe ni mbe
kari pe kɔrɔgɔ, pa pe yaa pe kapere ti jɛn
mberi yaga.›
31 A Abirahamu wì suu pye fɔ: ‹Na pe
woro na Moyisi naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe sɛnrɛ ti nuru, ali lere wa ka
yɛn kuulo pe ni, mbe kari pe kɔrɔgɔ, pe
se taga Yɛnŋɛlɛ li na†.› »

17

Kapege ye
(Mati 18.6-7,21-22; Maki 9.42)

1 A Zhezu wì sigi yo wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
kan ma yo fɔ: «Kagala kele yaa pye laga
mbaa leele pe kaan paa kapere piin. Ɛɛn
fɔ, lere ŋa kaa ki kagala ke piin, jɔlɔgɔ yɛn
ki fɔ wi wogo.
2 Sanni lere wa mbe sa ki piile†
mbele nuŋgba fanla wuu le kapege, pe
sinndɛliŋgbɔgɔ to wa ki fɔ wi yɔlɔgɔ pe
saa wa wa kɔgɔje wi ni, ko mbe mbɔnrɔ
wi na.
3 Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn ki kagala ke ni.

«Na ma tagafɔ yɛnlɛ wa ka kapege pye
ma na, maa yɛri ki na. Na wi kaa kapege
ki jɛn mbege yaga, maa kala yaga.
4 Na wiga kapege tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn
pye ma na pilige nuŋgba ki ni, mbe si pan
ma kɔrɔgɔ pansaga kɔlɔshyɛn mbe yo fɔ:
‹Mìlan kapege ki jɛn maga yaga, pa maa
kala yaga!› »

Tagawa sɛnrɛ
(Mati 17.19-20)

5 A pitunmbolo pè si we Fɔ wi pye fɔ:
«Ka taga wa we tagawa pi na we kan!»
6 A we Fɔ wì si pe pye fɔ: «Ali na ye
tagawa pi gbemɛ piga pye paa mutari tige
pile† yɛn, ye mbe ya mbege tigbɔgɔ ŋga
ki pye fɔ: ‹Kɔlɔgi lagamɛ, ma sa kan wa
kɔgɔje wi ni!› Pa ki yaa ye sɛnrɛ ti logo.
7 «Ndɛɛ ki pye kana ye ni, tunmbyee
yɛn wa yeri na tunŋgo piin wi kɛrɛ,
nakoma naa yaayoro kɔnri wi kan, na
wiga yiri wa kɛrɛ mbe ye, wi mboo pye
mbe yo fɔ: ‹Fyɛɛlɛ ma pan ma cɛn ma li
le?› Ayoo!
8 Ɛɛn fɔ, wi yaa wi pye fɔ: ‹Na yaakara
ti sɔgɔ na kan gbɛn, mɔɔ yaripɔrɔ ti le ma
pan mari kan na yeri. Na mi ka li mbe wɔ,
ko puŋgo na, mɛɛ jɛn ma sa cɛn ma li.›
9 Ŋga wì yo wi tunmbyee wi kan, naa
wìgi pye, ko kala na wi mboo shari le?
Ayoo.
10 Yoro fun pa ye wogo ki yɛn ma, ŋga
fuun Yɛnŋɛlɛ lì yo ye pye, na yaga ki ni
fuun ki pye mbege yɔn fili sanga ŋa ni,
yege yo ye yo fɔ: ‹Woro wo na, we yɛn

† **16:31 16.31:** Zhan 11.43-48; 12.10-11 † **17:2 17.2:** Piile pe mbe ya pye tagafɛnnɛ fɔnmbɔlɔ, nakoma leele mbele pe yɛgɛ fa to poro. † **17:6 17.6:** Mutari pile lo li yɛn yariluguro ti ni fuun jɛɛlɛ le.

tunmbyeele wi cɛ, we pyewogo koyi ŋga wè pye.› »

Zhezu wìla yayɛnwɛ fɛnnɛ kɛ sagala

11 Naa Zhezu wila kaa na kee wa Zheruzalɛmu ca ki yeri, a wì si toro Galile tara to naa Samari tara ti sɔgɔwɔ pi ni.
12 Wi yesaga ca ka ni, a yayɛnwɛ fɛnnɛ kɛ si pan maa fili. Nambala la wɛlɛ. Pàa yere ma lali wi ni,
13 nɛɛ gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Zhezu, we Nagafɔ, we yinriwɛ ta!»
14 A Zhezu wì si pe yan, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye sa ye yɛɛ naga saraga wɔfɛnnɛ pe na†.»
Naa pàa kaa na kee, a pè si sagala kpoyi.
15 Pe ni, naa nuŋgba la kaa wi yɛɛ yan wì sagala, a wì si sɔngɔrɔ ma pan na Yɛnŋɛlɛ li gbogo magaŋgbɔlɔ ni,
16 ma saa to maa yɛgɛ ki jiile le tara Zhezu wi jegele, maa gbɔgɔ. Samari tara fɛnnɛ naŋa† lawi.
17 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mì yo pe ni fuun kɛ pè sagala? Pe sanmbala kɔlɔjɛrɛ poro koro se?
18 Na ki nambannaŋa ŋa wo ma, wa si sɔngɔrɔ mbe pan mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.»
19 Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiri maa kee! Ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ.»

Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi panga ye (Mati 24.23-28,37-41)

20 Pilige ka, a Fariziye pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yaa pan wagati wiwiin?» A wì si pe pye fɔ: « Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi se pan yɛgɛ ka na, lere mboo yan yɛnlɛ ni.
21 Pe se si kaa yuun fɔ: ‹Ye wele, pi yɛn lagamɛ!›, nakoma ‹Pi wamɛ!› Katugu Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yɛn laga ye sɔgɔwɔ†.»
22 Ko puŋgo na, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Wagati wa na paan, ye yaa kaa ki jaa mbe Lere wi Pinambyɔ wi piliye ka nuŋgba yan. Ɛɛn fɔ, ye se si kaga yan.
23 Leele pe yaa kaa ye piin fɔ: ‹Ye wele, wi yɛn lagamɛ›, nakoma ‹Wi wamɛ›. Ɛɛn fɔ, yaga ka kari wa, yaga si ka taga ki fɛnnɛ pe puŋgo na!
24 Yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li ma yɛngɛlɛ maga lɛ go ka na ma saa ki wa go ka na, pa Lere wi Pinambyɔ wi panga ki yaa ka pye ma fun.
25 Ɛɛn fɔ, ki daga wi jɔlɔ jɛŋgɛ gbɛn, nala pilige woolo pe je wi na.
26 Nowe sanga wi na, kagala ŋgele kàa pye, koro nuŋgba koro ke yaa ka pye Lere wi Pinambyɔ wi sanga wi na fun.
27 Leele pàa pye na nii, na woo, na pɔrɔgɔ piin, na pe piile pe kaan, a paa pe pori fɔ ma saa gbɔn pilige ŋga Nowe wìla kaa ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni we. Kona, a tɔnŋgbɔɔ pì si pan, mɛɛ leele pe ni fuun pe tɔngɔ.
28 Ŋga kìla si pye Lɔti sanga wi na, pa ki yaa ka pye ma fun. Leele pàa pye na nii na woo, na loo, na pɛrɛ, na kɛɛrɛ kɔɔn, na yinrɛ kanni.
29 Ɛɛn fɔ, pilige ŋga ni Lɔti wìla kaa yiri wa Sodɔmu ca ki ni, ki pilige nuŋgba ki ni, a kasɔn naa kiribi si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma to wa ca paa tisaga yɛn, ma leele pe ni fuun pe tɔngɔ†.
30 Lere wi Pinambyɔ wi yaa kaa yɛɛ naga pilige ŋga ni, pa ki yaa ka pye ma fun.
31 «Ki pilige kiga ka gbɔn, ŋa ka pye wi go naayeri†, na wi yaara ka pye wa go nawa, wiga ka tigi mbe ye wa mberi lɛ. Ŋa ka si pye kɛrɛ, wiga ka sɔngɔrɔ wa ca.
32 Ŋga kìla pye Lɔti jɔ† wi na, ye yɛɛ nawa to ki na!
33 Ŋa kaa wi yinwege ki jaa mbege shɔ, wo yaa wi yinwege ki la. Ŋa ka suu yɛɛ yinwege ki la, wo yaa ki ta.
34 Mila ki yuun ye kan, ki yembinɛ nuŋgba li ni, leele shyɛn yaa ka pye mbe sinlɛ sinlɛyaraga nuŋgba na, pe yaa ka nuŋgba lɛ mbe nuŋgba yaga.
35 Jɛɛlɛ shyɛn yaa ka pye sunsaga†, pe yaa ka nuŋgba lɛ mbe nuŋgba yaga.
36 [Nambala shyɛn yaa ka pye kɛrɛ, pe yaa ka nuŋgba lɛ mbe nuŋgba yaga.]»

† **17:14 17.14:** Levi 14.2-3 † **17:16 17.16:** Luki 9.53 † **17:21 17.21:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pèle taga Yɛnŋɛlɛ li na makɔ, a lì pye pe wunluwɔ. † **17:29 17.29:** Zhenɛ 19.24 † **17:31 17.31:** Kìla pye Zhufuye paga go ki kan, pe maga biri. Ki fɔ wi ma ya ma lugu wa ki go na ma saa wogo. † **17:32 17.32:** Lɔti jɔ wìla Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ, a wì kanŋga ma pye paa kɔ sinndɛlɛgɛ yɛn; Zhenɛ 19.26. † **17:35 17.35:** Zhufuye jɛɛlɛ pàa pye na tire sinndɛɛrɛ na.

37 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe ma yo
fɔ: «We Fɔ, ko yaa ka pye se?» A wì si pe
pye fɔ: «Yarikugo kiga pye laga ŋga na,
pa pɛtɛɛlɛ† pe maa pe yɛɛ finli wa.»

18

Yaa yɛnri suyi

1 Zhezu wìla yomiyɛlɛ la wa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan, maga naga ma yo ki
daga lere wila Yɛnŋɛlɛ li yɛnri suyi, wiga
ka te.
2 Wìla pe pye fɔ: «Kiti kɔnfɔ wà la pye
ca ka ni, wi sila pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
wi sila si pye na lere jate.
3 Wa ki ca nuŋgba ki ni, naŋgunjɔ wà
la pye wa. Wìla pye na kee sanga pyew
kiti kɔnfɔ wi kɔrɔgɔ, naa piin fɔ: ‹Tanga
kan na yeri, mala shɔ na mbɛnfɔ wi yeri.›
4 A kì saa wagati lɛgɛrɛ ta na kiti kɔnfɔ
wi fa yɛnlɛ. Ɛɛn fɔ, ko puŋgo na, a wì si
kaa wi yɛɛ pye fɔ: ‹Mila la fyɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ, mila sila singi lere na.
5 Ɛɛn fɔ, ki naŋgunjɔ ŋa wila na tege
matoro. Ki kala na, mi yaa tanga kan wi
yeri, jaŋgo wiga kaa paan mbaa na tege
sanga pyew.› »
6 A we Fɔ wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa
ma yo fɔ: «Kiti kɔnfɔ ŋa wi woro ma sin,
wi sɛnyoro yeri wele!
7 Leele mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ, a paa gbele
nali yinri yɔnlɔ naa yembinɛ, li se ka
tanga kan pe yeri wi le? Li se mɔ pe
sagawa pi ni.
8 Mila ki yuun ye kan, Yɛnŋɛlɛ li yaa
tanga kan pe yeri yɛɛn fyaw. Ɛɛn fɔ, na
Lere wi Pinambyɔ wiga ka sɔngɔrɔ mbe
pan laga tara na, wi mbe pan mbe lere
yan wi taga wi na okɛ?»

Fariziye naŋa naa nizara shɔfɔ
sɛnrɛ

9 Leele mbele pàa pye na pe yɛɛ jate
ma yo poro sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, nɛɛ
sanmbala pe jate pe woro yaraga ka,
Zhezu wìla ki yomiyɛlɛ na li wa poro kan
ma yo fɔ:
10 «Nambala shyɛn la kari mbe sa
Yɛnŋɛlɛ yɛnri wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
Nuŋgba la pye Fariziye woo. Sanŋa wo
la pye nizara shɔfɔ.
11 Fariziye naŋa wo la pye ma yere laga
ka na wi yɛ, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri wa wi
nawa na yuun fɔ: ‹E! Yɛnŋɛlɛ, mila ma
shari, katugu mi naa leele sanmbala pe
ni we woro ma yala. Pele yɛn beŋganri
pyefɛnnɛ, kapere pyefɛnnɛ konaa kɛɛnrɛ
lifɛnnɛ. Mi woro paa ki nizara shɔfɔ ŋa
wi yɛn yɛrɛ.
12 Yapelege pyew, mi ma piliye shyɛn
wa, ma yeŋge le. Yaara nda fuun mi yɛn
na taa, mi maa ti ni fuun ti yaga wi woo.›
13 «Nizara shɔfɔ wo la pye ma yere wa
lege. Wi yɛrɛ sila yɛnlɛ mboo yɛgɛ ki
yirige wa naayeri. Ɛɛn fɔ, wi kotogo ko
wìla pye na gbɔɔn nɛɛ yuun fɔ: ‹E! na
To Yɛnŋɛlɛ, na yinriwɛ ta! Mi yɛn kapere
pyefɔ.› »
14 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa
ma yo fɔ: «Mila ki yuun naga finligi ye
kan, ki nizara shɔfɔ wi sɔngɔrɔsaga ma
kari wi go, wo wìla pye ma sin Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ, Fariziye naŋa wo la
ma. Katugu lere ŋa fuun kaa yɛɛ yirige,
wo yaa ka tigi, ɛɛn fɔ lere ŋa fuun ka suu
yɛɛ tirige wo yaa ka yiri†.»

Zhezu wìla duwaw
piile tunmɔmbɔlɔ pele na
(Mati 19.13-15; Maki 10.13-16)

15 Leele pèle la kari piile tunmɔmbɔlɔ
pele ni yɛrɛ Zhezu wi kɔrɔgɔ, jaŋgo wi
jiri pe na wi duwaw pe na. Naa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa pe yan ma, a pe nɛɛ
gbanla pe na.
16 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si piile pe
fulo wi yɛɛ tanla ma sho fɔ: «Ye piile
tunmɔmbɔlɔ pe yaga paa paan na kɔrɔgɔ,
yaga ka pe yɛgɛ kɔn; katugu mbele pe yɛn
paa pe yɛn, poro wɛlɛ Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ
pi yɛn pe woo.
17 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
na lere ŋa si yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi
na paa pyɔ yɛn, ko fɔ wo se ye wa Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ pi ni fyew.»

Naŋa penjagbɔrɔ fɔ
(Mati 19.16-30; Maki 10.17-31)

† **17:37 17.37:** Leele pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi panga ki jɛn paa yɛgɛ ŋga na yarikugo ki ka pye laga ŋga na pe maga jɛn pɛtɛɛlɛ pe kala na we; Mati 24.28. † **18:14 18.14:** Mati 23.12; Luki 14.11

18 Zhufuye legbɔɔ wà la Zhezu wi yewe
ma yo fɔ: «We Nagafɔ jɛnŋɛ, yiŋgi mi
daga mbe pye mbe si yinwege mbakɔgɔ
ki ta?»
19 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi na, a
ma nɛɛ na yinri jɛnŋɛ, lere woro jɛnŋɛ
ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba pe!
20 Ma si yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke
jɛn, fɔ: ‹*Maga ka jataga pye, maga ka lere
gbo, maga ka yu, maga ka yagbolo sɛrɛya
yo mbe taga lere na. Ta ma to naa ma nɔ
pe gbogo.*› »†
21 A ki naŋa wì suu pye fɔ: «Mìgi
ŋgasegele ŋgele ke ni fuun ke lɛ na tanri
ke na, maga lɛ na puwɛn pi ni.»
22 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo
wi yeri, a wì suu pye fɔ: «Yaraga nuŋgba
kɔ̀ɔn yaga naa. Ma kɛɛ yaara ti ni fuun ti
pɛrɛ, maga penjara ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe na, mɛɛ pan ma taga na na. Kona, ma
yaa kɔrɔgɔ gbeŋge ta wa yɛnŋɛlɛ na.»
23 Naa naŋa wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a
kì si yɛsanga wa wi na fɔ jɛŋgɛ, katugu
penjagbɔrɔ fɔ lawi fɔ jɛŋgɛ.
24 Naa Zhezu wìla kaa wi yan kì yɛsanga
wa wi na, a wì sho fɔ: «Penjagbɔrɔ fɛnnɛ
pe ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni, ki yɛn
ma ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
25 Yɔngɔmɛ mbe toro mɛshɛli wele, ko
tanla ma wɛ penjagbɔrɔ fɔ wi ye wa
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni ko na.»
26 Mbele pàa ki sɛnrɛ ti logo wi yeri, a
poro sho fɔ: «Ŋga ambɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ka
shɔ okɛ?»
27 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Kala na li yɛn ma ŋgban leele pe yeri, lo
woro ma ŋgban Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na!»
28 A Pyɛri suu pye fɔ: «Wele, wè we kɛɛ
yaara ti ni fuun ti yaga wa, ma taga ma
na, ki yaa ka pye mɛlɛ?»
29 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko
na, mila ki yuun ye kan, lere ŋa fuun kaa
go, nakoma wi jɔ, wi nɔsepiile, wi teele,
wi piile pe yaga Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi
kala na,
30 ki fɔ wi yaa pe yɔngɔ lɛgɛrɛ ta mboo
ta laga dunruya wi ni. Goto wi yaa si ka
yinwege mbakɔgɔ ki ta.»

Naa Zhezu wìla pye naa kunwɔ naa wi yɛnmɛ sɛnrɛ ti yuun, ki taanri wogo ko layi ŋga (Mati 20.17-19; Maki 10.32-34)

31 Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri
shyɛn pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «We mbele
waa kee wa Zheruzalɛmu yiŋgɔ. Sɛnrɛ
nda fuun Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa
yɔnlɔgɔ Lere wi Pinambyɔ wi wogo na, ti
yaa ti yɛɛ yɔn fili.
32 Pe yaa kaa le leele mbele pee shɛri pe
kɛɛ. Poro yaa ka tɛgɛ wi na, mboo tɛgɛlɛ,
mbe cɛnrɛ surugu wi na.
33 Na paga kaa gbɔn sapige ni mbe kɔ,
pe yaa wi gbo. Ɛɛn fɔ, ki piliye taanri
wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi
ni.»
34 Ɛɛn fɔ, wi pitunmbolo pe sila ki sɛnrɛ
ti logo. Ki sɛnrɛ tìla pye ma lara pe na, pe
sila ti kɔrɔ jɛn.

Zhezu wìla fyɔɔn wa sagala (Mati 20.29-34; Maki 10.46-52)

35 Naa Zhezu wìla ka saa yɔngɔ Zheriko
ca ki ni, a kì si yala fyɔɔn wà la pye ma cɛn
wa konɔ li yɔn na, na yaara yɛnri leele pe
yeri.
36 A wì si janwa wi tinmɛ ta wila toro,
mɛɛ yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kila piin
yɛɛn?»
37 A pè suu pye ma yo fɔ: «Nazarɛti ca
fɛnnɛ Zhezu wo wila toro na.»
38 Kona, a wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ:
«Zhezu, Davidi setirige pyɔ, na yinriwɛ
ta!»
39 Leele mbele pàa pye wa janwa wi
yɛgɛ, a poro nɛɛ gbanla wi na ma yo wi
pyeri. A wì si gbele ŋgbanga naa ma
wɛ koŋgbanŋga ki na, ma yo fɔ: «Davidi
setirige pyɔ, na yinriwɛ ta!»
40 A Zhezu wì si yere, mɛɛ pe pye ma yo
pe pan wi ni wi kɔrɔgɔ. Naa fyɔɔn wìla
kaa pan ma gbɔn wi na, a Zhezu wì suu
yewe ma yo fɔ:
41 «Yiŋgi maa jaa mbe pye ma kan?» A
fyɔɔn wì suu pye fɔ: «We Fɔ, ki pye mbaa
yaan naa.»
42 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta yaan naa.
Ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ.»

† **18:20 18.20:** Ɛki 20.12-16; Dete 5.16-20; Ɔrɔmu 13.9

43 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi nɛɛ
yaan naa, mɛɛ taga Zhezu wi puŋgo na
nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogo. Naa leele pe ni fuun
pàa kaa ko yan ma, a pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni.

19

Zhezu wo naa naŋa ŋa pàa pye na yinri Zashe

1 Naa Zhezu wìla ka saa ye wa Zheriko,
a wi nɛɛ toro wa ca nawa na kee.
2 Naŋa wà la pye wa, pàa pye naa
yinri Zashe. Nizara shɔfɛnnɛ to lawi.
Penjagbɔrɔ la pye wi yeri.
3 Wìla pye na Zhezu wi lagajaa mboo
yan mboo jɛn. Ɛɛn fɔ, naa wìla pye ma
were, ki kala na, wi saa ya mboo yan
janwa wi kala na.
4 Kì kaa pye ma, a wì si konɔ li lɛ, mɛɛ fe
ma kari wa yɛgɛ, mɛɛ saa lugu sikomɔri
tige ka ni, mbe ta mbe Zhezu wi yan wi
torosaga le ki laga ki na.
5 Naa Zhezu wìla ka saa gbɔn le ki laga
ki na, a wì suu yɛgɛ ki yirige wa naayeri,
mɛɛ Zashe wi pye fɔ: «Fyɛɛlɛ ma tigi
Zashe, katugu ki daga nala mbe sa tugu
wa ma go.»
6 A Zashe wì si fyɛɛlɛ ma tigi, mɛɛ saa
Zhezu wi yaara wɔ wa wi go nayinmɛ ni.
7 Mbele fuun pàa ko yan ma, pàa pye na
kɔngɔri nɛɛ yuun fɔ: «Ye wele, ki naŋa ŋa
wì saa tugu kapere pyefɔ na†!»
8 Ɛɛn fɔ, a Zashe wì si yiri ma yere, mɛɛ
we Fɔ wi pye fɔ: «We Fɔ, ta nuru! Mi yaa
na kɛɛ yaara ti walaga kan fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe yeri. Na kiga si pye mi penjara shɔ lere
yeri maa durumu, mi yaa ti yɔngɔ tijɛrɛ
kan wi yeri!»
9 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Nala shɔwɔ pì
ye laga ki go ŋga ki ni, katugu ki naŋa ŋa,
wi yɛn Abirahamu wi setirige pyɔ† fun.
10 Lere wi Pinambyɔ wì pan mbe ŋa wì
puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na wi lagaja mboo shɔ.»

Zhezu wìla yomiyɛlɛ la wa tunmbyeele kɛ pele sɛnrɛ na (Mati 25.14-30)

11 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyɛlɛ
la wa mbele pàa pye na nuru wi yeri
pe kan; katugu naa wìla ka saa yɔngɔ
Zheruzalɛmu ca ki ni, a leele pe nɛɛ ki
jate ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yaa pi yɛɛ
naga le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni.
12 Wìla pe pye fɔ: «Wunlunaŋa wa
pyɔ la yiri ma kari taleere ta ni, mbe
sa wunluwɔ lagaja, ko puŋgo na, mbe si
sɔngɔrɔ mbe pan.
13 Wi karisaga, a wì suu tunmbyeele kɛ
yeri, mɛɛ pan ma tɛ piile nuŋgba nuŋgba
kankan pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: ‹Yaa safari
waa pe ni, sanni mbe sa sɔngɔrɔ mbe
pan.›
14 Ɛɛn fɔ, ki naŋa wi tara woolo pàa wi
panra. A pè si tunŋgo torogo wi puŋgo
na, ma yo fɔ: ‹We woro na jaa ki naŋa ŋa
wi cɛn we go na.›
15 «Naa ki naŋa wìla kaa wunluwɔ pi ta,
a wì si sɔngɔrɔ ma pan wa wi tara. Wìla
tɛ piile pe kankan tunmbyeele mbele yeri,
a wì si pe yeri. Pàa safari wi wa ma tɔnli
ŋa ta, mbe ta mboo jɛn.
16 A koŋgbanŋa wì si pan, mɛɛ yo fɔ:
‹Na tafɔ, ma tɛ pyɔ nuŋgba we, wùu
yɔngɔ kɛ ta naa tɔnli.›
17 A wunlunaŋa wì sho fɔ: ‹Ɛnhɛɛn, kì
yɔn. Tunmbyee jɛnŋɛ wi mboro. Kì kaa
pye ma yɛn tagawa ni wa kagala jɛgɛlɛ
jɛgɛlɛ ke ni, ki kala na, mi yaa ma tɛgɛ ca
kɛ go na.›
18 A tunmbyee shyɛn woo wì si pan ma
yo fɔ: ‹Na tafɔ, ma tɛ pyɔ nuŋgba we,
wùu yɔngɔ kaŋgurugo ta naa tɔnli.›
19 A wunlunaŋa wì suu pye fɔ: ‹Mboro
wo na, mi yaa ma tɛgɛ ca kaŋgurugo go
na.›
20 A tunmbyee wà si pan naa ma yo fɔ:
‹Na tafɔ, ma tɛ pyɔ nuŋgba wi ŋa! Mìla
wi fo mbɔlɔ, maa gbegele maa tɛgɛ.
21 Mìla pye na fyɛ ma yɛgɛ, katugu
lewɛlɛwɛ wi mboro. Mɛɛ tɛgɛ laga ŋga
na, pa ma ma lɛ wa. Mɛɛ yarilire nda
lugu, to ma ma kɔlɔgi.›
22 A wunlunaŋa wì suu pye fɔ: ‹Tunm-
byee pee wele dɛ! Mi yaa kiti wi kɔn ma
na mbe yala ma yɔn sɛnrɛ to ni. Mà kaa
ki jɛn mi yɛn lewɛlɛwɛ, mii tɛgɛ laga ŋga
na, pa mi ma saa lɛ wa, mii yarilire nda
lugu, to mi ma saa kɔlɔgi,

† **19:7 19.7:** Luki 5.30; 15.2 † **19:9 19.9:** Ko kɔrɔ wo yɛn wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na paa yɛgɛ ŋga na Abirahamu la taga Yɛnŋɛlɛ li na we.

23 yiŋgi na mɛɛ sila na penjara ti tɛgɛ
wa penjara tɛgɛgo? Naa mì pan yɛɛn, mi
jɛn na sari wɔ naa ti tɔnli wi ni?›
24 A wì si mbele pàa pye le pe pye fɔ:
‹Yoo tɛ pyɔ wi shɔ wi yeri, yoo kan ŋa wì
tɛ pyɔ kɛ ta wi yeri.›
25 A poro si wunlunaŋa wi pye fɔ: ‹We
tafɔ, tɛ pyɔ kɛ yɛn wi yeri makɔ!›
26 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Mila ki
yuun naga finligi ye kan fɔ yaraga ka pye
ŋa fuun yeri, pe yaa la ka tari wa wo kan
naa. Yaraga woro ŋa fuun yeri, jɛnri jate
ŋa wi yɛn wi yeri, wi yaa shɔ wi yeri†.
27 Na mbɛnfɛnnɛ poro na, poro mbele
fuun pàa pye naga jaa mi ka ka cɛn pe go
na, ye pan pe ni laga, ye pe gbo na yɛgɛ
na!› »

ZHEZU WI GBƆNGƆ WA ZHERUZALƐMU CA

19.28–21.38

Zhezu wi yege wa Zheruzalɛmu

(Mati 21.1-11; Maki 11.1-11; Zhan 12.12-19)

28 Naa Zhezu wìla kaa kɔ ko sɛnrɛ
to na, a wì si keli pe yɛgɛ na kee wa
Zheruzalɛmu ca ki yeri.
29 Naa wìla ka saa yɔngɔ Betifazhe naa
Betani cara ti ni sanga ŋa ni, ma wa wa
yanwiga ŋga pe yinri Oliviye tire yanwiga
ki yeri, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn tun
ma pe kelegi wi yɛɛ yɛgɛ,
30 ma yo fɔ: «Yaa kee wa ca ŋga ki wa
ye yɛgɛ ki ni. Na yaga sa ye, ye yaa sofile
pyɔ yan le pòo pɔ. Malɛ lere fa lugu wi
na. Yoo sanga yaa paan wi ni na kan!
31 Na lere wa ka ye yewe mbe yo fɔ:
‹Yiŋgi na, a ye nɛɛ wi sangala?› Yoo pye
fɔ: ‹Wi kala yɛn we Fɔ wi na.› »
32 A pitunmbolo pè si kari ma saa ŋga
Zhezu wìla yo pe kan ki yan ma.
33 Naa paa kaa na sofile pyɔ wi sangala,
a sofile wi fɛnnɛ pè si pe yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi na, a ye nɛɛ ki sofile pyɔ ŋa wi
sangala?»
34 A pè si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Wi
kala yɛn we Fɔ wi na.»
35 Kona, a pè si sofile pyɔ wi yigi ma saa
wi kan Zhezu wi yeri, mɛɛ pe derigbɔrɔ ti
wɔ mari taga wi na, mɛɛ Zhezu wi saga,
a wì lugu ma cɛn wi na.
36 Naa wila kaa na kee, a leele pe nɛɛ pe
derigbɔrɔ gbɔrɔ ti woo nari jaan wa konɔ
naga nari fɔ paa wi gbogo.
37 Naa Zhezu wila kaa na yɔngɔ
Zheruzalɛmu ni, na Oliviye tire yanwiga
konɔ li tinri na kee, a fɔrɔgɔfɛnnɛ janwa
wi ni fuun wi nɛɛ yɔgɔri nayinmɛ coli,
na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni kafɔnŋgɔlɔ ŋgele pàa
yan ke kala na.
38 Pàa pye na yuun fɔ:
«*Wunlunaŋa ŋa wila paan we Fɔ wi mɛgɛ*
ki na, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!
Yɛyinŋge mbe pye wa yɛnŋɛlɛ na.
Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ woo, lo na li yɛn wa
naayeri lara ti ni fuun ti go na!»†
39 Wa janwa wi ni, Fariziye pèle la pye
wa. A poro si Zhezu wi pye fɔ: «We
Nagafɔ, ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye pe pyeri!»
40 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Mila ki yuun naga finligi ye kan, ali na
ki leele mbele paga pyeri, sinndɛɛrɛ ti yaa
la jɔrɔgi.»

Zhezu wìla gbele Zheruzalɛmu ca ki kala na

41 Naa Zhezu wìla kaa yɔngɔ
Zheruzalɛmu ni, a wì si ca ki wele nɛɛ
gbele ki kala na. Wìla yo fɔ:
42 «Yoro Zheruzalɛmu ca woolo wele,
ŋga ki mbe ya yɛyinŋge ki kan ye yeri,
ndɛɛ ki pye yoro fun yege jɛn nala, ki jɛn
na mbɔnrɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, koni, ki yɛn ma
lara ye na, ye se ya mbege yan.
43 Katugu piliye ya na paan, ye
mbɛnfɛnnɛ pe yaa ka tunndo fanŋga
woro gbegele mbe ye ca mbogo ki maga
mbege fili, mbe ca ki yɔn tɔn, mbe ye le
jorowo kɛɛ ki ni fuun na.
44 Pe yaa ka ca ki ya, mbe ye tɔngɔ pew.
Sinndɛlɛgɛ ka se ka koro ka na, katugu
Yɛnŋɛlɛ lì pan ma ye wele mbe ye shɔ
sanga ŋa ni, ye suu jɛn.»

Zhezu wìla kari wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

(Mati 21.12-17; Maki 11.15-19; Zhan 2.13-22)

45 A Zhezu wì si kari wa shɛrigo gbɔgɔ
ki ni, nɛɛ pɛrɛfɛnnɛ pe puro na pe yinrigi.

† **19:26 19.26:** Luki 8.18 † **19:38 19.38:** Yuuro 118.26

46 Wìla pye na pe piin fɔ: «Ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma
yo fɔ:
‹*Na go ki yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ yɛnrigo.*†
Ɛɛn fɔ, a yoro nɛɛ ki piin yoolo larasaga!›
»†
47 Zhezu wìla pye na leele pe nari
pilige pyew wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. A
saraga wɔfɛnnɛ teele, poro naa lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ pe ni konaa ca ki legbɔɔlɔ pe ni,
pe nɛɛ wi lagajaa mboo gbo.
48 Ɛɛn fɔ, pe mbaa ki yigi yɛgɛ ŋga na,
pe sila ki jɛn; katugu leele pe ni fuun pàa
pye na nuru wi yeri fɔ jɛŋgɛ.

20

Zhezu wi fanŋga ki yiri se (Mati 21.23-27; Maki 11.27-33)

1 Pilige ka, Zhezu wìla pye na leele pe
nari wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, na Sɛntanra
ti yari pe kan. A saraga wɔfɛnnɛ teele,
naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Zhu-
fuyelelɛɛlɛ pe ni, pè si kari wi kɔrɔgɔ,
2 mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Maa ki kagala
ŋgele ke piin yiŋgi fanŋga ni? Ambɔ wìgi
fanŋga ki kan ma yeri, ma nɛɛ ke piin?»
3 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi fun, mi
yaa ye yewe kala nuŋgba ni.
4 Ambɔ wìla Zhan wi torogo wi pan wila
batɛmu wi piin, Yɛnŋɛlɛ lo lali lee leele
poro la wɛlɛ?»
5 A pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni na
yuun fɔ: «Na waga wi yɔn sogo mbe yo
fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ lo làa wi torogo›, pa wi yaa
we yewe mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi na yee si taga
wi na?›
6 Ɛɛn fɔ, na waga sho fɔ: ‹Leele poro
pàa wi torogo›, pa leele pe yaa we wa
sinndɛɛrɛ ni mbe we gbo; katugu pè taga
ki na ma yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo
wa lawi Zhan we!»
7 Kì kaa pye ma, a pè suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Ŋa wìla wi tun wila leele pe batize
we suu jɛn.»
8 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi fun, mila
ki kagala ke piin yaraga ŋga fanŋga ni,
mi sege yo ye kan.»

Kɛrɛ welefɛnnɛ tipeele yomiyɛlɛ (Mati 21.33-46; Maki 12.1-12)

9 Ko puŋgo na, a Zhezu wi nɛɛ ki
yomiyɛlɛ na li waa leele pe kan na yuun
fɔ: «Naŋa wà la ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ kɔn,
mɛɛ ti telege ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pele
na, mɛɛ kari ca na ma saa mɔ wa.
10 Naa ɛrɛzɛn pire ti cɔsanga wìla kaa
gbɔn, a wì si tunmbyee wa torogo wa
ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pe yeri, ma yo
poo tawa pi kan wi yeri. A pè si to
ko tunmbyee wo na maa gbɔn, mɛɛ wi
sɔngɔrɔ kɛwara.
11 A ɛrɛzɛn kɛrɛfɔ wì si nuru naa ma
tunmbyee wa torogo wa pe yeri. Ɛɛn fɔ, a
pè si wo fun wi yigi maa gbɔn, maa tɛgɛlɛ,
mɛɛ wi sɔngɔrɔ kɛwara.
12 A kɛrɛfɔ wì si nuru naa ma tunmbyee
taanri woo torogo wa pe yeri. A pè si wo
wɛlɛgɛ, mɛɛ wi purɔ.
13 Kona, a kɛrɛfɔ wì suu yɛɛ pye fɔ:
‹Ŋga yiŋgi mi yaa pye? Mi yaa na
pinambyɔ nuŋgba ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ
wi torogo wa pe yeri. Pa pe yaa fɛrɛ ta
mbe wo nuŋgba wo kan.›
14 Ɛɛn fɔ, naa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele
pàa kaa wo yan, a pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ:
‹Ŋa yɛɛn wo wi yɛn kɔrɔgɔ lifɔ we. Ye
pan woo gbo, kona, kɔrɔgɔ ki yaa koro
we kan!›
15 A pè suu yigi ma saa wi wa wa ɛrɛzɛn
kɛrɛ ti puŋgo na, mɛɛ wi gbo.»

A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro wo nawa,
yiŋgi ɛrɛzɛn kɛrɛfɔ wi yaa pye pe na?
16 Wi yaa pan mbe ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmby-
eele pe gbo, mbe siri kan naa pele yeri.»

Naa leele pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo Zhezu
wi yeri, a pè sho fɔ: «Ko wogo ŋga ko se
pye fyew!»
17 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe wele, ma sho
fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wi yɛn mɛlɛ wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, fɔ:
Go wafɛnnɛ pè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ
koŋgbanŋga ye!†
18 Lere ŋa fuun ka to ki sinndɛlɛgɛ ki na,
wo yaa wi yɛɛ kaari. Na kiga si to ŋa fuun
na, ki yaa wo purugu.»

† **19:46 19.46:** Eza 56.7 † **19:46 19.46:** Zhere 7.11 † **20:17 20.17:** Yuuro 118.22

Nizara ŋa wi daga mbe sara wunlumbolo to wi yeri
(Mati 22.15-22; Maki 12.13-17)

19 Kona, a lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni, pe nɛɛ Zhezu wi lagajaa mboo yigi ki wagati jate wi ni; katugu pàa ki jɛn ma yo wìla ki yomiyɛlɛ li wa poro na. Ɛɛn fɔ, pàa pye na fyɛ janwa wi yɛgɛ.
20 Kì kaa pye ma, a pè sigi lɛ nɛɛ Zhezu wi kɔrɔsi. A pè si leele pirifɛnnɛ pele tun wa wi yeri, ma yo pe sa pe yɛɛ pye paa lesinmbele yɛn, pe ta pe Zhezu wi yigi wi yɔn sɛnrɛ jate to na, pe saa le fanŋga fɛnnɛ poro naa gboforonɛri wi kɛɛ.
21 A ki leele pè si saa wi yewe ma yo fɔ: «We Nagafɔ, wège jɛn ma yo sɛnrɛ nda ma maa yuun na leele pe nari, ti yɛn ma sin. Maa lere wɔ lere ni. Ɛɛn fɔ, ma maa Yɛnŋɛlɛ konɔ li nari leele pe na kaselege ni.
22 Ki kala na, ki yo we kan, ki daga waa Ɔrɔmu tara wunlumbolo to wi nizara wi woo lee waga kaa wi woo?»
23 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe tijinliwɛ pee pi jɛn, a wì si pe pye fɔ:
24 «Ye warifuwe pyɔ nuŋgba naga na na mbe wele. Ambɔ foto naa ambɔ yɔɔnrɔ ti yɛn wi na?» A pè sho fɔ: «Sesari woro ri.»
25 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga ki daga mbe kan wunlumbolo to wi yeri, yege kan wi yeri. Ŋga ki daga mbe kan Yɛnŋɛlɛ li yeri, yege kan li yeri.»
26 Kì pye ma, pee puŋgosaga yan wi sɛnyoro ti na mboo yigi leele pe yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ, wi sɛnrɛ tìla pe pari, fɔ a pè pyeri.

Zhezu wìla kuulo pe yɛnmɛ wogo ki yo
(Mati 22.23-33; Maki 12.18-27)

27 A Sadusiye pèle si kari Zhezu wi kɔrɔgɔ. Poro pe ma yo kuulo pe se ka yɛn† mbe yiri. A pè suu yewe ma yo fɔ:
28 «We Nagafɔ, Moyisi wìla ki yɔnlɔgɔ maga yaga laga we kan ma yo: ‹*Na naŋa ŋa wì jɛlɛ pɔri wa ka ku mboo jɔ yaga, na pee pyɔ se, wi jɔnlɔ wigi jɛlɛ wi pɔri, jaŋgo wi piile se wi na wi ndɔ ŋa wì ku wi kan.*›†
29 Ma si yala, nɔsepiile nambala kɔlɔshyɛn la pye laga. A koŋgbanŋa wì si jɛlɛ pɔri. Pee pyɔ se. A naŋa wì si ku maa jɔ wi yaga.
30 A shyɛn fɔ wìgi jɛlɛ wi pɔri.
31 Ko puŋgo na, a taanri fɔ wùu pɔri. A pe ni fuun kɔlɔshyɛnmɛ pège jɛlɛ nuŋgba wi pɔri, ma ku maa yaga, wa si pyɔ se wi na.
32 Ko puŋgo na, a jɛlɛ wì si kaa ku fun.
33 Na kuulo yɛnpilige kiga ka gbɔn, jɛlɛ wi yaa ka pye pe ni wiwiin woo, naa pe ni fuun kɔlɔshyɛnmɛ pòo pɔri we?»
34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Pa nambala naa jɛɛlɛ pe yɛn na pɔrɔgɔ ki piin† laga ki dunruya ŋa wi ni.
35 Ɛɛn fɔ, nambala naa jɛɛlɛ mbele ki daga pe ni pe yɛn pe yiri wa kunwɔ pi ni, paa pe yinwege ki piin wa dunruya ŋa wila paan wi ni, pe se kaa pɔrɔgɔ piin.
36 Pe se si ka ku naa. Pe yaa ka pye paa mɛrɛgɛye pe yɛn, mbe pye Yɛnŋɛlɛ li piile, katugu pè yɛn ma yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ yinwege mbakɔgɔ ko kan.
37 Moyisi wìla ki yɔnlɔgɔ, maga filige fɔ kuulo pe yaa ka yɛn. Wa laga ŋga ki yɛn na para wuuro tipile li sɛnrɛ na, wìla we Fɔ wi yeri ma yo fɔ: ‹*Abirahamu Yɛnŋɛlɛ, naa Izaki Yɛnŋɛlɛ, konaa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ.*›†
38 Yɛnŋɛlɛ li woro kuulo poro Yɛnŋɛlɛ, li yɛn weele poro Yɛnŋɛlɛ; katugu Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, leele pe ni fuun pe yɛn yinwege na†.»
39 A lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pèle suu pye fɔ: «We Nagafɔ, mà sɛnjɛndɛ yo.»
40 Kona, pee soro naa mboo yewe sɛnrɛ ta ni.

Kirisi wo naa Davidi sɛnrɛ re
(Mati 22.41-46; Maki 12.35-37)

41 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mɛlɛ, pe si ya pe yo fɔ Kirisi wi yɛn Davidi setirige pyɔ?
42 Katugu Davidi wo jate wìla ki yo wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ:

† **20:27 20.27:** Kapye 23.6-8 † **20:28 20.28:** Dete 25.5-6 † **20:34 20.34:** Mati 22.30 † **20:37 20.37:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn pe go Shɔfɔ; Ɛki 3.6. † **20:38 20.38:** Ko ki naga ma yo ki leele pè ku wire to na, ɛɛn fɔ, ki kɔ wo ma, pe yaa ka yɛn mbe yinwege mbakɔgɔ ta. † **20:43 20.42-43:** Yuuro 110.1

We Fɔ wìgi yo na Fɔ wi kan ma yo fɔ: Cɛn wa na kalige kɛɛ ki na
43 *fɔ mbe sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe ŋgbanga, mbe pe pye ma tɔɔrɔ ti tɛgɛsaga.*† 44 Kì kaa pye Davidi wo jate laa yeri wi Fɔ, mɛlɛ Kirisi wii ya wi pye Davidi wi setirige pyɔ†?»

Fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛrɛwɛ we (Mati 23.1-36; Maki 12.38-40)

45 Naa janwa wi ni fuun wila kaa na nuru Zhezu wi yeri, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ:
46 «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni. Ki yɛn ma pe ndanla paa derigbɔrɔ ti nii paa yanri, konaa paa pe shari gbɔgɔwɔ sharaga ni wa katoro ti ni. Wa shɛriyinrɛ ti ni, jɔnrɔ nda ti ma pye wa yɛgɛ, konaa liwɛn gbɔɔ na, cɛnsara tiyɔnrɔ to ti ma pe ndanla mbaa cɛɛn ti na.
47 Pe maa naŋgunjaala pe kɛɛ yaara ti shoo pe yeri, ma saa na Yɛnŋɛlɛ yɛnri na mɔni, mbe ta mbege naga fɔ pe yɛn ma sin. Pe jɔlɔgɔ ki yaa ka gbɔgɔ mbe wɛ lere pyew wogo na.»

21

Naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ wi penjara kanwa Yɛnŋɛlɛ li yeri (Maki 12.41-44)

1 A Zhezu wì suu yɛgɛ ki yirige ma wele maa yɛɛ maga, mɛɛ penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe yan paa pe yarikanra ti nii wa shɛrigo gbɔgɔ yarikanra kɛsu wi ni.
2 A wì si naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ wa yan fun wì pan ma tama shyɛn le wa.
3 A Zhezu wì sho fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, penjara nda ki naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ ŋa wì le wa kɛsu wi ni, tì gbɔgɔ ma wɛ mbele fuun pè pe woro le wa ti na;
4 katugu jɛɛnnjɛnri pe ni fuun pè wɔwɔ wa pe penjagbɔrɔ ti ni ma kan yarikanra. Ma si yala, ki naŋgunjɔ ŋa wo naa wi fyɔnwɔ pi ni fuun, nda fuun ti yɛn wi yeri mbaa wi yɛɛ baro, tori nda wì saa le wa.»

Zhezu wìla para shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔwɔ po naa dunruya kɔpilige sɛnrɛ ti na (Mati 24.1-14; Maki 13.1-13)

5 Leele pèle la pye na para shɛrigo gbɔgɔ ki sɛnrɛ na ma yo pàa ki gbegele sinndɛɛrɛ tiyɔnrɔ ni, konaa yaara nda pàa kan Yɛnŋɛlɛ li yeri ti ni. Kona, a Zhezu wì sho fɔ:
6 «Ki yaara nda yaa yaan yɛɛn, piliye ya wa na paan, sinndɛlɛgɛ ka se ka koro ka go na. Pe yaa ka ti ni fuun ti jaanri.»
7 A pè suu yewe ma yo fɔ: «We Nagafɔ, ki kagala ke yaa ka pye sanga wiwiin? Na ki kagala ke pyesanga wiga ka gbɔn, kacɛn wiwiin wi yaa ki naga?»
8 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ye yɛɛ yaga pe ye fanla pe ye puŋgo; katugu lelɛgɛrɛ yaa ka pan na mɛgɛ ki na, mbe yo fɔ: ‹Muwi mi yɛn Kirisi we!›, mbe yo naa fɔ: ‹Wagati wì gbɔn!› Ɛɛn fɔ, yaga ka taga ki fɛnnɛ pe na!
9 Na yaga ka malaga naa mbele pe yaa ka yiri mbe je pe sɛnrɛ ti logo, yaga kaa fyɛ; katugu ko daga mbe pye. Ɛɛn fɔ, ko se ka pye dunruya wi kɔpilige gbɛn.»
10 Kona, a wì si pe pye naa fɔ: «*Tara ta woolo yaa ka yiri tara ta woolo kɔrɔgɔ malaga ni. Wunluwɔ naa wunluwɔ yaa ka yiri pi yɛɛ kɔrɔgɔ.*†
11 Tara ti yaa kaa yɛgɛ ŋgbanga lalɛgɛrɛ na. Tifɛlɛgɛ yama naa funŋgo tugbɔɔrɔ yaa ka to lalɛgɛrɛ na. Yaara nda ti maa fyɛrɛ kaan to naa kacɛn kagala tugbɔŋgɔlɔ lɛgɛrɛ yaa kaa yaan wa naay-eri.
12 Ɛɛn fɔ, sanni ko mbe sa pye, yoro wo na, pe yaa kaa ye yinri mbaa ye jɔlɔ. Pe yaa kaa ye nii kɛɛ paa kiti kɔɔn ye na wa shɛriyinrɛ ti ni, mbaa ye nii kaso. Pe yaa kaa kee ye ni wa wunlumbolo poro naa gboforonɛriye pe yɛgɛ sɔgɔwɔ na mɛgɛ ki kala na.
13 Ko yaa pyelɔmɔ kan ye yeri, ye ta yanla sɛrɛya wi yo pe yɛgɛ na.
14 Ki kala na, ye yere ki yerewe wa ye nawa fɔ ye se ka jatere pye gbɛn sɛnrɛ nda ye yaa ka yo mbe ye yɛɛ shɔ to na.

† **20:44 20.44:** Zhezu wi woro na kendige woo mbe yo wi woro Davidi wi setirige pyɔ, ɛɛn fɔ, wila ki nari ma yo wì gbɔgɔ ma wɛ kona naa bere. † **21:10 21.10:** Eza 19.2

15 Katugu mi yaa ka sɛnrɛ piile naa
tijinliwɛ kan ye yeri, fɔ ye mbɛnfɛnnɛ wa
kpɛ se ka ya mbe yo mbe ye ya, nakoma
mbaa kendige woo ye ni.
16 Ye sevɛnnɛ jate, naa ye nɔsepiile pe
ni, naa ye woolo poro naa ye wɛnnɛ pe
ni, pe yaa kaa ye nii kɛɛ. Pe yaa ka pele
gbo ye ni fɔ jɛŋgɛ.
17 Leele pe ni fuun pe yaa ka ye panra
na kala na.
18 Ɛɛn fɔ, ali ye yinzire ka nuŋgba se ka
puŋgo.
19 Na yaga ki kun ye yɛɛ ni, pa ye
yinwege ye yaa kaga ta yɛɛn we.»

Zhezu wìla Zheruzalɛmu ca yaga sɛnrɛ ti yo (Mati 24.15-21; Maki 13.14-19)

20 «Na yaga ka malinjɛ wi yan pè yere
wi na lɛgɛrɛ ma Zheruzalɛmu ca ki maga,
maga fili, yege jɛn ye yo fɔ ca ki yasanga
wi gbɔn.
21 Ko sanga wo ni, Zhude tara woolo paa
fee paa kee wa yanwira lara ti na. Mbele
ka pye wa Zheruzalɛmu ca nawa, pe fe pe
yiri wa ca. Mbele ka pye kɛɛrɛ, paga ka
sɔngɔrɔ wa ca.
22 Katugu ko piliye yo yaa ka pye kapere
ti kayaŋga wɔpiliye, jaŋgo sɛnrɛ nda
fuun ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili.
23 Jɛɛlɛ mbele pe yaa ka pye kugbɔrɔ ni
konaa mbele piile na wɔnri pe na, jɔlɔgɔ
yaa ka pye pe wogo ki piliye yi ni; katugu
jɔlɔgɔ gbɔgɔ yaa ka to laga ki tara nda ti
ni. Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa kagala ke yaa
ka to ki leele mbele pe na.
24 Pe yaa ka pe gbo tokobi ni. Pe yaa ka
pe yigi mbe jaraga pe ni tara ti ni fuun ti
ni, mbe pe pye malaga kasopiile. Mbele
pe woro Zhufuye pe yaa ka Zheruzalɛmu
ca ki ya pew, mbege ta sa gbɔn fɔ pe
wagati wi ka sa kɔ.»

Lere wi Pinambyɔ wi panga shyɛn wogo ye (Mati 24.29-31; Maki 13.24-27)

25 «Kacɛn lɛgɛrɛ yaa kaa yaan wa yɔnlɔ
naa yeŋge, konaa wɔnŋgɔlɔ ke na. Tara
woolo pe yɛgɛ ki yaa ka wɛri pe na. Pe
nawa pi yaa ka wɔ kɔgɔje wo naa wi
tɔnmɔ pi yinriwɛ naa pi towo tinmɛ gbɔɔ
pi kala na.
26 Leele pe yɛgɛ yaa kaa woo fyɛrɛ
ndorogo ki na, naa pe yaa kaa jatere piin
ŋga ki yaa dunruya wi ta ki na we; katugu
naayeri fanŋga yaara ti yaa ka tigile.
27 Kona, pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi
yan wila paan yawa naa gbɔgɔwɔ gbembe
ni wa kambaaga ki na†.
28 Na ki kagala kaga ka lɛ sanga o sanga,
ye yere jɛŋgɛ, ye kotogo le ye yɛɛ ni,
katugu ko yaa ka yala ye go shɔsanga wì
yɔngɔ makɔ.»

Figiye tige yomiyɛlɛ (Mati 24.32-35; Maki 13.28-31)

29 Kona, a Zhezu wì sigi yomiyɛlɛ na li
wa pe kan, ma yo fɔ: «Ye figiye tige ki
wele, naa tire sannda ti ni.
30 Na yaga kari yan ti yɛn na funnu
sanga o sanga, ye mɛɛ ki jɛn ma yo yɔnrɔ
tì yɔngɔ tɔɔn.
31 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na yaga
ka ki kagala ke yan kaa piin sanga ŋa ni,
yege jɛn ye yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi
pansanga wì yɔngɔ.
32 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
leele mbele pe yɛn laga yinwege na nala,
pe ni fuun se ka ku, na ki kagala ke fa pye
mbe kɔ.
33 Naayeri wo naa tara ti ni, ti yaa ka
kɔ. Ɛɛn fɔ, na sɛnrɛ to se kɔ fyew.»

Ki daga ye cɛn ki cɛnwɛ

34 «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ti lin-
danwa, naa sinwɔrɔ, naa dunruya jatere
lɛgɛrɛ ti ye kotogo ki shɔ tigi ta, jaŋgo ki
pilige kiga ka pan mbe ye fo,
35 paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa kara yigi
pɛnɛ we; katugu ki pilige ki yaa ka pan
mbe tara woolo pe ni fuun pe fo.
36 Ye cɛn ki cɛnwɛ, yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
sanga pyew, jaŋgo ye fanŋga ta ye shɔ ki
kagala ŋgele fuun kaa paan ke ni. Ye ta ye
yere Lere wi Pinambyɔ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.»
37 Zhezu wìla pye na leele pe nari
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni pilige pyew yɔnlɔ na,
wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Yembinɛ ka ka
wɔ, wi mɛɛ kari wa yanwiga ŋga pe yinri
Oliviye tire yanwiga ki na ma saa wɔnlɔ
wa.

† **21:27 21.27:** Dani 7.13

38 Kìla pye, laga ko na lari, leele pe ni
fuun pe mɛɛ la kee wi kɔrɔgɔ wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni mbe sa logo wi yeri.

ZHEZU WI KUNWƆ NAA WI YƐNMƐ MA YIRI WA KUNWƆ PI NI

22

22–24

Pàa yɔn le Zhezu wi na
(Mati 26.1-5; Maki 14.1-2; Zhan 11.45-53)

1 Leve fu buru fɛti, wo ŋa pe maa yinri
Paki, wo wìla pye na yɔngɔ.
2 A saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pe nɛɛ pyewe jaa
mbe Zhezu wi gbo; katugu pàa pye na fyɛ
janwa wi yɛgɛ.

Zhudasi wìla gbɛgɛlɛ ma yala mbe Zhezu wi le Zhufuye teele pe kɛɛ
(Mati 26.14-16; Maki 14.10-11)

3 Ki sanga wi ni, Zhudasi ŋa pàa pye na
yinri Izikariyɔti, Sɔtanla wì si ye wi ni.
Wo fun wìla pye fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɛ ma
yiri shyɛn wa.
4 A Zhudasi wì si kari ma saa saraga
wɔfɛnnɛ teele poro naa shɛrigo gbɔgɔ
welefɛnnɛ teele pe yan. Wi mbaa ya mbe
Zhezu wi le pe kɛɛ yɛgɛ ŋga na, a pèri yo
mari ta pe yɛɛ yeri.
5 A kì si tanla pe ni fɔ jɛŋgɛ. A pè yo
ma fili ki na ma yo pe yaa penjara kan wi
yeri.
6 A Zhudasi wì si yɛnlɛ ki na, nɛɛ
pyelɔmɔ jɛmbɛ jaa mbe Zhezu wi le pe
kɛɛ, janwa wiga ka pye ki jɛnwɛ.

Paki fɛti liwɛn
(Mati 26.17-30; Maki 14.12-26; Zhan 13.21-30; 1 Korɛn 11.23-25)

7 Leve fu buru fɛti wi pilige ko kìla gbɔn,
ko pilige koyi pe mbaa Paki fɛti simbaala
pe gbo†.
8 A Zhezu wì si Pyɛri naa Zhan pe tun
ma pe pye fɔ: «Ye kari ye sa Paki fɛti
yaakara ti sɔgɔ we kan.»
9 A pè suu pye fɔ: «Maa jaa we sari sɔgɔ
se yeri?»
10 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ye wele, ye yesaga wa ca, ye yaa fili naŋa
wa ni, tɔnmɔ cɔgɔ ni wi go na. Ye taga wi
puŋgo na. Wiga sa ye go ŋga ni, ye ye wa
ki go ki ni!
11 Ye si gofɔ wi pye fɔ: ‹We Nagafɔ wì
yo wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pe yaa
Paki fɛti liwɛn pi li yumbyɔ ŋa ni, wi yɛn
se yeri?›
12 Pa ki naŋa wi yaa sanŋgazo yumbyɔ
gbeŋɛ wa naga ye na. Pòo gbegele ma
yaara ti tɛgɛ wa we kan. Ye Paki fɛti
yaakara ti sɔgɔ wama.»
13 A pè si kari, mɛɛ saa ki yan paa yɛgɛ
ŋga na Zhezu wìla ki yo ma pe kan we. A
pè si Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ.
14 Naa lisanga wìla kaa gbɔn, a Zhezu wì
si saa cɛn na nii wo naa wi pitunmbolo pe
ni.
15 A wì si pe pye fɔ: «Ki Paki fɛti liwɛn
mba, mìla pye naga jaa wi jate, mboo li
ye ni, sanni mbe sa jɔlɔ.
16 Katugu mila ki yuun ye kan, ki Paki
fɛti liwɛn mba mi se pa li naa, fɔ sa gbɔn
pi kɔrɔ wi sa pye wuu yɛɛ yɔn fili wa
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni.»
17 Kona, a wì si wɔjɛnnɛ li lɛ. Naa wìla
kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì sho fɔ: «Yoo shɔ
yoo yɛɛlɛ ye yɛɛ na.
18 Mila ki yuun ye kan, mbe wɔ nala
wo ni, mi se ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ pa wɔ ye
ni naa, fɔ sa gbɔn Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi
panmbilige ki na.»
19 Ko puŋgo na, a wì si buru lɛ. Naa
wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì suu kɔɔnlɔ
kɔɔnlɔ maa kan pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ:
«Ŋa yɛɛn wo wi yɛn na wire re†. Tì kan
ye kala na. Yaa ki wogo ŋga ki piin yaa
nawa tuun na na†.»
20 Naa pàa kaa li ma kɔ, a Zhezu wì si
wɔjɛnnɛ li lɛ naa fun, ma li kan pe yeri,
mɛɛ pe pye fɔ: «Ki wɔjɛnnɛ na yɛɛn lo
li yɛn Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ fɔnmbɔ we,
ki yɔn finliwɛ pì le na kasanwa po ni, po
mba pì wo ye kala na.

† **22:7 22.7:** Ɛki 12.14-20 † **22:19 22.19:** Ki laga ŋga, pele maa ki jate ma yo buru wi yɛn ma taanla Zhezu wi wire to ni, nda ti yaa kan saraga we; pele maa ki jate ma yo buru wìla kanŋga ma pye Zhezu wi wire jate to.
† **22:19 22.19:** Zhan 6.51

21 Ɛɛn fɔ, ye wele, lere ŋa wila na nii na
mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ wi yɛn laga na nii na
ni.
22 Kaselege yi, Lere wi Pinambyɔ wi yaa
ku paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki kɔn
maga tɛgɛ we. Ɛɛn fɔ, lere ŋa wila wi nii
wi mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ, jɔlɔgɔ yɛn ki fɔ wi
wogo.»
23 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sigi lɛ nɛɛ pe yɛɛ
yewe na yuun fɔ: «Ŋga ambɔ wi yaa ta
mbe ko kala na lo pye we ni?»

Wiwiin wi yɛn legbɔɔ ma wɛ

24 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ kendige
woo pe yɛɛ ni ŋgbanga mbe ta mbe ŋa
wi yɛn legbɔɔ pe pe ni fuun na wi jɛn.
25 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Tara woolo
pe wunlumbolo pe ma cɛn pe woolo pe
go na. Pe fanŋga fɛnnɛ pe maa leele pe
ŋgbanga ma yo paa pe yinri ‹Kajɛŋgɛ
pyefɛnnɛ.›
26 Ɛɛn fɔ, yoro sɔgɔwɔ po si daga mbe
pye ma. Ŋa wi yɛn ye ni fuun legbɔɔ, wi
daga mboo yɛɛ pye paa lepile yɛn. Ŋa wi
yɛn ye go na, wi daga mboo yɛɛ pye paa
ye ni fuun tunmbyee yɛn.
27 Wiwiin wi yɛn legbɔɔ wo? Ŋa wì cɛn
na nii wowi lee, nakoma ŋa wila paan naa
yaakara ti kaan wi yeri wowi? Ŋa wì cɛn
na nii, mì yo wowi. Ma si yala, muu yɛn
ye sɔgɔwɔ paa ye tunmbyee yɛn.
28 Yoro yè koro ma taga na na wa
kaŋgbanra nda tìlan ta ti ni.
29 Ki kala na, na To Yɛnŋɛlɛ lìlan tɛgɛ
wunluwɔ pi na yɛgɛ ŋga na, pa mi yaa ye
tɛgɛ pi na ma fun.
30 Ye yaa ka li, mbe wɔ na ni ja wa na
wunluwɔ pi ni. Ye yaa ka cɛn wunluwɔ
jɔnrɔ ta na mbe kiti kɔn Izirayɛli cɛngɛlɛ
kɛ ma yiri shyɛn ke na.»

Zhezu wìla yo
Pyɛri yaa ka je wi na
(Mati 26.31-35; Maki 14.27-31; Zhan 13.36-38)

31 Kona, a we Fɔ Zhezu wì sho fɔ:
«Simɔ, Simɔ, ta nuru! Sɔtanla wìgi yɛnri
mbe ye fɛ paa yɛgɛ ŋga na pe ma shɔlɔ fɛ
ma ke pyɔ wi wɔ sigire ti ni we.
32 Ɛɛn fɔ, mì Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma kan,
jaŋgo ma tagawa piga ka kɔ. Na maga
si ka sɔngɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ, maa
fanŋga kaan ma sefɛnnɛ pe yeri.»
33 A Simɔ wì suu pye fɔ: «We Fɔ, mì
cɛn ki cɛnwɛ mbe pinlɛ mbe ye ma ni wa
kaso, konaa mbe pinlɛ mbe ku ma ni.»
34 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Simɔ
Pyɛri, mila ki yuun ma kan fɔ nala sanni
ŋgopɔlɔ wi sa gbele, ma yaa ki yo mbege
filige mbe sa ta yosaga taanri mbe yo mɛɛ
na jɛn.»

Penjara, naa kasha, konaa tokobi

35 Kona, a Zhezu wì si pe pye naa
fɔ: «Na mìla ye tun, a yè kari kɛwara,
penjara leyaraga fu, kasha fu, naa sawira†
fu, yaraga kà la ye la le?» A pè sho fɔ:
«Ayoo.»
36 A wì si pe pye fɔ: «Ɛɛn fɔ koni,
penjara leyaraga ka pye ŋa yeri, wi daga
mbege lɛ. Kasha ka pye ŋa yeri, wi daga
mbege lɛ fun. Tokobi woro ŋa yeri, wi
daga mboo derigbɔgɔ ki pɛrɛ mbe wa lɔ.
37 Katugu mila ki yuun ye kan, fɔ sɛnrɛ
nda tì yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
ni na kanŋgɔlɔ ma yo fɔ: ‹*Pòo jate kapere*
pyefɛnnɛ wo wa,›† ti daga mberi yɛɛ yɔn
fili. Kaselege yi, sɛnrɛ nda fuun tì yɔnlɔgɔ
na kanŋgɔlɔ, ti yaa ti yɛɛ yɔn fili.»
38 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sho fɔ: «We Fɔ,
wele, tokobi shyɛn ŋa!» A wì si pe yɔn
sogo ma yo fɔ: «Ɛɛn, kì yala ma.»

Zhezu wìla yɛnri
wa Oliviye tire yanwiga ki na
(Mati 26.36-46; Maki 14.32-42)

39 A Zhezu wì si yiri wa go, mɛɛ kari
wa Oliviye tire yanwiga ki na, paa yɛgɛ
ŋga na wìla pye naga piin faa we. A wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si taga wi na.
40 Naa pàa ka saa gbɔn wa, a wì
si pe pye fɔ: «Ye bala yaa Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri, jaŋgo yaga ka ye wamawelewe
mbe kapege pye.»
41 A wì si yiri le pe tanla mɛɛ kari yɛgɛ
jɛnri, paa lere ma kaa fuŋgɔrɔgɔ wa ki
fogo ki ma pye yɛgɛ ŋga na we. A wì si
kanŋguuro kan ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma
yo fɔ:
42 «Na To Yɛnŋɛlɛ, na kaa pye maa ki
jaa, ki jɔlɔgɔ ŋga ki lali na ni. Ɛɛn fɔ,

† **22:35 22.35:** Luki 9.3 † **22:37 22.37:** Eza 53.12

mi woro nala nandanwa kala lo jaa, fɔ mboro wolo lo.»
43 [Kona, a mɛrɛgɛ wà si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pan maa yɛɛ naga wi na, mɛɛ fanŋga le wi ni.
44 A lawɔrɔ si pan Zhezu wi yeri. A wì si ka taga wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi na naa. Kona, a kafugo ki nɛɛ wi wuun ma kanŋga paa kasanwa† yɛn na sɔɔlɔ le tara.]
45 Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a wì si yiri, mɛɛ sɔngɔrɔ wa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe tanla, mɛɛ saa pe ta paa wɔnlɔ yɛsanga ki kala na.
46 A wì si pe pye fɔ: «Yaa wɔnlɔ jate! Ye yiri yaa yɛnri, jaŋgo yaga ka ye wamawelewe mbe kapege pye.»

Pàa Zhezu wi yigi
(Mati 26.47-56; Maki 14.43-49; Zhan 18.3-11)

47 Ma Zhezu wi ta wìla pye na para bere, a janwa wà si gbɔn wa wi na. Zhudasi ŋa wìla pye fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɛ ma yiri shyɛn wa, wo wìla keli pe yɛgɛ. A wì si fulo Zhezu wi tanla mbe magala wi ni mboo shari.
48 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Zhudasi, mà pan mbe magala Lere wi Pinambyɔ wi ni mboo shari, mbe ta mboo le kɛɛ wi le?»
49 Ŋga ki mbaa pye Zhezu wi na, naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pàa kaa ki yan, a pè suu yewe ma yo fɔ: «We Fɔ, waa gbɔɔn we tokobiye pe ni le?»
50 Pe ni, a nuŋgba si saraga wɔfɛnnɛ to wi tunmbyee wi kalige nuŋgbolo li gbɔn ma li laga.
51 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yege yaga ma.»

A wì si jiri ki naŋa wi nuŋgbolo li na, ma suu sagala.
52 A Zhezu wì sigi yo saraga wɔfɛnnɛ teele, naa shɛrigo gbɔgɔ welefɛnnɛ teele konaa tara ti lelɛɛlɛ pe kan fɔ: «Yè pan na kɔrɔgɔ tokobiye naa kanŋgirɛ ni, mbe pan mbanla yigi ndɛɛ beŋganri pyefɔ wi mi kɛ?
53 Pilige pyew mìla pye ye ni wa shɛrigo gbɔgɔ, ye sila silan yigi! Ɛɛn fɔ, ye sanga wowi ŋa wì gbɔn yɛɛn. Ko sanga wo wi yɛn wɔwɔ fanŋga ki woo.»

Pyɛri wila je Zhezu wi na
(Mati 26.57-58,69-75; Maki 14.53-54,66-72; Zhan 18.12-18,25-27)

54 Kona, a pè si Zhezu wi yigi, mɛɛ kari wi ni wa saraga wɔfɛnnɛ to wi go. Pyɛri wìla taga Zhezu wi na, ma lali wi ni.
55 Pàa kasɔn gbɛri wa saraga wɔfɛnnɛ to wi laga nandogomɔ, ma cɛn maga maga. A Pyɛri wì si saa cɛn wa ko leele poro ni.
56 A tunmbyee jɛlɛ wà suu yan wì cɛn le kasɔn ki tanla, ma suu yɛngɛlɛ ke kan wi na naa wele, ma sho fɔ: «Ki naŋa ŋa, wìla pye wi ni fun!»
57 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wì si je ma yo fɔ: «Jɛlɛpyɔ, mi sigi naŋa ŋa wi jɛn.»
58 Sanni jɛnri naa, a lere wà si Pyɛri wi yan, ma sho fɔ: «Mboro fun ki leele wo wawi mboro!» A Pyɛri wi sigi naŋa wi pye fɔ: «Wo wa ma mi!»
59 Naa lɛri nuŋgba si la kaa toro, a wà sigi yo naa maga filige ŋgbanga fɔ: «Kaselege ko na, ki naŋa ŋa, wìla pye wa wi ni fun, katugu Galile tara fɛnnɛ woo wi.»
60 A Pyɛri wì sho fɔ: «Sɛnrɛ nda maa yuun yɛrɛ, mi woro nari nuru.»

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, maa ta wìla pye na para bere, a ŋgopɔlɔ wì si gbele.
61 A we Fɔ wì si kanŋga, mɛɛ wi yɛngɛlɛ ke kan Pyɛri wi na naa wele. We Fɔ wìla Pyɛri wi yɛri sɛnrɛ nda ni, a wì si nawa to ti na, fɔ: «Nala sanni ŋgopɔlɔ wi sa gbele, ma yaa ki yo mbege filige mbe sa ta yosaga taanri mbe yo mɛɛ na jɛn†.»
62 A Pyɛri wì si yiri wa funwa na, ma gbele fɔ jɛŋgɛ.

Leele pàa Zhezu wi tɛgɛlɛ, maa gbɔn
(Mati 26.67-68; Maki 14.65)

63 Zhezu wìla pye nambala mbele kɛɛ, poro la pye na tɛgɛ wi na, naa gbɔɔn.
64 Pàa wi yɛgɛ ki fo mbɔlɔ ni, nɛɛ wi yewe na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo, ma gbɔnfɔ wi mɛgɛ ki naga we na.»

† **22:44 22.43-44:** Vɛrise 43 mbe gbɔn 44 pe woro sɛwɛɛlɛ pele ni. † **22:61 22.61:** Luki 22.34

65 Pàa pye na sɛnpere ta yɛgɛ yuun wi
na naa lɛgɛrɛ.

Pàa kiti kɔn Zhezu wi na wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ

(Mati 26.59-66; Maki 14.55-64; Zhan 18.19-24)

66 Naa laga kìla kaa laga, a tara ti lelɛɛlɛ,
naa saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni, konaa
lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pè si pe yɛɛ
gbogolo, mɛɛ pan Zhezu wi ni wa pe kiti
kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ.
67 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Na kaa pye
Kirisi wowi mboro, ki yo we kan!»
A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ali
na mi kaga yo ye kan, ye se taga ki na.
68 Na mi ka si ye yewe, ye sanla yɔn
sogo.
69 Ɛɛn fɔ, mbege lɛ nala wo na, *Lere wi
Pinambyɔ wi yaa cɛn wa Yɛnŋɛlɛ na yafɔ
li kalige kɛɛ ki na.»*†
70 Kona, a pe ni fuun pè sho fɔ: «Ki cɛn
ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ kɛ?»
A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yège yo, wowi mi we.»
71 Kona, a pè sho fɔ: «We woro na sɛrɛfɔ
jaa naa. Wèri logo wo jate wi yɔn.»

23

Pàa kari Zhezu wi ni wa Pilati wi yeri

(Mati 27.1-2,11-14; Maki 15.1-5; Zhan 18.28-38)

1 A janwa wi ni fuun wì si yiri, mɛɛ kari
Zhezu wi ni wa kumanda Pilati wi yeri.
2 Wama, a pe nɛɛ baga wi na, na yuun
fɔ: «Wè saa ki naŋa ŋa wi ta wi yɛn na
we tara woolo pe fanla na pe punŋgu, ma
yo pe yiri pe je paga kaa wunlumbolo to
wi nizara wi woo. Wì yo wo jate wi yɛn
Kirisi, fɔ wi yɛn wunlunaŋa wa.»
3 Kona, a Pilati wì suu yewe ma yo fɔ:
«Mboro ma yɛn Zhufuye pe wunlunaŋa
we le?» A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi ŋga
mà yo we.»
4 A Pilati wì si saraga wɔfɛnnɛ teele
poro naa janwa wi pye fɔ: «Mii kajɔɔgɔ
kpɛ yan ki naŋa ŋa wi na.»
5 Ɛɛn fɔ, a pè si yanra sɛnrɛ nuŋgba ti
na, ma yo fɔ: «Wi yɛn na leele pe sunnu
na pe waa wi nagawa sɛnrɛ ti ni. Wìgi lɛ
wa Galile tara, ma toro fɔ wa Zhude tara ti
ni fuun ti ni, ma pan ma gbɔn fɔ lagamɛ.»

Pàa kari Zhezu wi ni wa Erɔdi yeri

6 Naa Pilati wìla kaa Galile mɛgɛ ki logo,
a wì si pe yewe, na kaa pye Zhezu wi yɛn
Galile tara fɛnnɛ woo.
7 Naa wìla kaa ki logo ma yo Erɔdi wìla
pye tara nda go na pa Zhezu wìla yiri
wa, a wì suu torogo wa Erɔdi wi yeri. Ki
piliye yi ni, kìla yala Erɔdi wìla pye wa
Zheruzalɛmu fun.
8 Naa Erɔdi wìla kaa Zhezu wi yan
sanga ŋa ni, a kì si tanla wi ni fɔ jɛŋgɛ;
katugu wìla Zhezu wi tinmɛ ta, nɛɛ ki jaa†
mboo yan yɛnlɛ ni maga yigi fɔ wagati
titɔnlɔwɔ ni. Wìla pye naga jate mboo
yan wila kafɔnnɔ la piin.
9 Wìla Zhezu wi yewe maa jogori
sɛnlɛgɛrɛ ni. Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila wi yɔn
sogo sɛnpyɔ nuŋgba ni.
10 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pàa pye ma yere wa,
na baga wi na ŋgbanga.
11 A Erɔdi wo naa wi sorodasheele pe
ni, pe nɛɛ wi tifaga, na tɛgɛ wi na, mɛɛ
wunlumbolo yaripɔgɔ tiyɔngɔ ka le wi
kan, mɛɛ wi sɔngɔrɔ naa wa Pilati wi yeri.
12 Ki pilige ki ni, Erɔdi naa Pilati pàa
wɛɛnrɛ le pe yɛɛ ni. Ma si yala, pàa pye
ma pe yɛɛ mbɛn faa.

Pàa yo pe Zhezu wi gbo

(Mati 27.15-26; Maki 15.6-15; Zhan 18.39–19.16)

13 A Pilati wì si saraga wɔfɛnnɛ teele
poro naa fanŋga fɛnnɛ pe yeri, naa leele
sanmbala pe ni ma pe gbogolo,
14 mɛɛ pe pye fɔ: «Ki naŋa ŋa, yè pan
wi ni na kɔrɔgɔ ma pan mala pye ma yo
wi yɛn na leele pe fanla. Wi si ŋa, mùu
yewe ye ni fuun ye yɛgɛ na. Kapere nda
fuun yè baga wi na ma yo wì pye, mii ka
yan wì pye.
15 Erɔdi fun, wii kapege jɛn wi na, ŋga
wì pye; katugu wùu sɔngɔrɔ laga we kan.

† **22:69 22.69:** Dani 7.13; Yuuro 110.1 † **23:8 23.8:** Luki 9.9

Yege wele, wii kala la pye, na li daga poo gbo.
16 Ki kala na, mi yaa ti poo gbɔn sapige ni, mbe suu wa.»
17 [Kìla pye Paki fɛti pyew, Pilati wila daga mbe kasopiile nuŋgba wa pe kan.]
18 Ɛɛn fɔ, a pe ni fuun pe nɛɛ gbele ŋgbanga ja, na yuun fɔ: «Ki naŋa ŋa wo kan poo gbo, ma Barabasi wo wa!»
19 Ma si yala, Barabasi wo la ye wa kaso, katugu wìla yiri ma je wa ca nawa, ma lere gbo.
20 Pilati wo la pye naga jaa mbe Zhezu wo wa. A wì si sɛnrɛ ti lɛ naa, ma para janwa wi ni.
21 Ɛɛn fɔ, a pè si gbele ŋgbanga maa pye fɔ: «Wi kan tiparaga na! Wi kan tiparaga na!»
22 A Pilati wì si sɛnrɛ ti lɛ naa taanri wogo ki na, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kapege wì pye! Mii kala la jɛn wi na, na li daga poo gbo. Ki kala na, mi yaa ti poo gbɔn sapige ni, mbe suu wa.»
23 Ɛɛn fɔ, a pè si koro na gbele naa ŋgbanga, ma yo pe Zhezu wi kan tiparaga na, a gbelege ŋgbanga kì si fanŋga ta Pilati wi na.
24 Kì kaa pye ma, a Pilati wì si yere ki yerewe mbe ŋga pàa pye na jaa ki pye.
25 Ŋa wìla yiri ma je ma lere gbo, a pòo le kaso, a wì si wo wa, wo ŋa pàa pye na jaa we. A wì si Zhezu wo le pe kɛɛ poo pye pe pyewe.

Pàa Zhezu wi kan tiparaga na (Mati 27.32-44; Maki 15.21-32; Zhan 19.17-27)

26 Naa pàa kaa na kee Zhezu wi ni, a pè si fili Sirɛni ca fɛnnɛ naŋa wa ni. Wìla yiri kɛrɛ na paan. Pàa pye naa yinri Simɔ. A pè si wo yigi ma yo wi Zhezu wi tiparaga ki tugo wi taga ki ni wi puŋgo na.
27 Janwa gbɔlɔ là la taga Zhezu wi na konaa jɛɛlɛ lɛgɛrɛ pele ni. Ki jɛɛlɛ pàa pye na gbele na kawa Zhezu wi kala na.
28 A Zhezu wì si wa ma kanŋga, mɛɛ pe pye fɔ: «Yoro Zheruzalɛmu jɛɛlɛ wele, yaga kaa gbele mi kala na. Yaa gbele ye yɛɛ wogo konaa ye piile wogo ko kala na.
29 Katugu piliye ya wa na paan, pe yaa kaa yuun fɔ: ‹Jɛɛlɛ mbele pe woro na siin, naa mbele pe fa se faa konaa mbele pe fa yinnɛ kan piile yeri, fɛrɛwɛ yɛn pe woo.›
30 Kona, leele pe yaa kaa ki yuun *yanwira ti kan fɔ: Yanwira, ye toori we na; mbaa ki yuun tinndiye pe kan fɔ: Ye we lara!*†
31 Na pe kaa ki piin tige tipirige† ko na yɛɛn, tiwaga ko wogo ko yaa ka pye mɛlɛ?»
32 Pàa kari nambala kapere pyefɛnnɛ shyɛn ni fun, mbe sa pe pinlɛ mbe pe gbo ja Zhezu wi ni.
33 Naa pàa ka saa gbɔn wa laga ŋga pàa pye na yinri «Yuŋgɔrɔgɔ laga» ki na, a pè si Zhezu wi kan wa tiparaga ki na konaa kapere pyefɛnnɛ shyɛn pe ni. Nuŋgba la pye Zhezu wi kalige kɛɛ ki na, sanŋa wìla pye wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na. 34 A Zhezu wì sho fɔ: «Na To, pe kapere ti kala yaga pe na, katugu ŋga paa piin pe sigi jɛn.»
A pè si pɛtɛ gbɔn wi yaripɔrɔ ti na, mɛɛ ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na.
35 Leele pe ni fuun pàa pye ma yere wa na wele. Zhufuye teele pàa pye na tɛgɛ wi na, nɛɛ yuun fɔ: «Ye wele, wì pele shɔ! Yiŋgɔ wuu yɛɛ shɔ ye, na kaa pye wo wi yɛn Kirisi, ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ we!»
36 Sorodasheele fun pàa pye na tɛgɛ wi na. Pàa fulo wa wi tanla ma duvɛn tangara kan wi yeri wuu wɔ,
37 nɛɛ wi piin fɔ: «Na kaa pye mboro ma yɛn Zhufuye pe wunlunaŋa, ma yɛɛ shɔ ye!»
38 Pàa ki yɔnlɔgɔ wa Zhezu wi tiparaga ki go na ma yo fɔ: «Ŋa yɛɛn, wo wi yɛn Zhufuye pe wunlunaŋa we.»
39 Kapere pyefɛnnɛ mbele pàa kan tipaara ti na, nuŋgba la pye naa tegele na yuun fɔ: «Mboro ma ma yɛn Kirisi we! Ma yɛɛ shɔ, ma we shɔ fun ye!»
40 Ɛɛn fɔ, a kapere pyefɔ sanŋa wì si gbanla wi nimbye wi na, ma yo fɔ: «Mboro ŋa maa ki jɔlɔgɔ cɛnlɛ nuŋgba ki jɔlɔ, ma woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
41 Woro wo na, ndɛ ki daga we ni, katugu kapere nda wè pye to jɔlɔgɔ ko we

† **23:30 23.30:** Oze 10.8; Naga 9.6 † **23:31 23.31:** Tige tipirige ko ki yɛn Zhezu we, tiwaga ko ki yɛn Zhufuye woolo wele, pe kotoŋgbanga ki kala na, pe yaa ki kan Ɔrɔmu tara fɛnnɛ pe kapere ti kayaŋga wɔ pe ni.

yɛn ki na. Ɛɛn fɔ, ki naŋa ŋa, wii kapege ka kpɛ pye.»
42 Ko puŋgo na, a wì si Zhezu wi pye fɔ:
«Zhezu, na maga ka pan mbe cɛn wa ma
wunluwɔ pi ni sanga ŋa ni, ma nawa to
na na!»
43 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan,
nala ma yaa pye na ni wa Yɛnŋɛlɛ li
lajɛŋgɛ ki ni†.»

Zhezu wi kunwɔ we
(Mati 27.45-56; Maki 15.33-41; Zhan 19.28-30)

44-45 Yɔnlɔfugo ko kìla pye na kee sa gbɔn, a yɔnlɔ kì si ye. A wɔwɔ pì si ye wa ki tara ti lagapyew ki ni, fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔparaga ki na. Paraga ŋga pàa pɔ ma shɛrigo gbɔgɔ ki kɔn shyɛn, a kì si wali wa ki nandogomɔ.
46 A Zhezu wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: *Na To, mila na yinnɛ li nii ma kɛɛ.*†
Naa wìla kaa to yo, a wì si ku.
47 Naa Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ wìla kaa ko yan ma, a wì si Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ, ma yo fɔ: «Kaselege ko na, ki naŋa ŋa, lesinŋɛ lawi.»
48 Janwa ŋa fuun wìla pan ma gbogolo wa naga kala li wele, ŋga kìla pye, naa pàa kaa ki yan, a pe nɛɛ sɔngɔrɔ, na pe kotoro ti gbɔɔn yɛsanga ki kala na.
49 Zhezu wi jɛnfɛnnɛ pe ni fuun pàa pye ma yere wa lege, nɛɛ ki kala li wele konaa jɛɛlɛ mbele fuun pàa taga wi na ma yiri wa Galile† tara pe ni.

Pàa Zhezu gboo wi le
(Mati 27.57-61; Maki 15.42-47; Zhan 19.38-42)

50-51 Wa Zhufuye ca ŋga pàa pye na yinri Arimate, naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Zhozɛfu. Ki naŋa wìla pye lejɛnŋɛ ma sin, na Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi singi pi pan. Wìla pye kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki woo wa. Ɛɛn fɔ, kiti kɔnfɛnnɛ sanmbala ŋga pàa yere ki na ma pye, wi sila yɛnlɛ ki na.
52 A wì si kari Pilati wi kɔrɔgɔ, ma saa wi yɛnri Zhezu gboo wi ni.
53 Ko puŋgo na, a wì si saa Zhezu gboo wi tirige wa tiparaga ki na, maa fo parifige ni, mɛɛ saa wi le fanga ka ni, pàa ki kɔn walaga na. Fanga fɔnŋgɔ layi, pe sila gboo le wa ki ni faa.
54 Warijuwan lawi, cɛnpilige ki lɛsanga wo wìla pye na jaa mbe gbɔn.
55 Jɛɛlɛ mbele pàa yiri wa Galile tara, ma pan Zhezu wi ni, pàa taga Zhozɛfu wi na ma saa fanga ki wele konaa yɛgɛ ŋga na pàa Zhezu gboo wi le we.
56 Ko puŋgo na, a pè si sɔngɔrɔ wa pe yinrɛ, mɛɛ saa latikɔrɔ nuwɔ taan naa sinmɛ nuwɔ taan gbɛgɛlɛ, mbe ka sari gbɔn Zhezu gboo wi na.
Naa cɛnpilige kìla kaa gbɔn, a pè si cɛn ma wogo, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li ŋgasele làa ki naga† we.

24

Zhezu wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni
(Mati 28.1-10; Maki 16.1-8; Zhan 20.1-10)

1 Yapelege ki pilige koŋgbanŋga† ki na, yirifaga ki na, a ki jɛɛlɛ pè si kari wa fanga ki yɔn na pe sinmɛ nuwɔ taan mba pàa gbɛgɛlɛ pi ni.
2 A pè si saa sinndɛliŋgbɔgɔ ŋga pàa tɛgɛ ma fanga ki yɔn ki tɔn, ki yan pège koŋgo maga laga wa ki yɔn na.
3 A pè si ye wa fanga ki nawa, ɛɛn fɔ, pe sila we Fɔ Zhezu wi gboo wi yan wa.
4 A pe nɛɛ pe yɛɛ yewe ki wogo ki ni, a nambala shyɛn pèle si pe yɛɛ naga wa pe na. Pe yaripɔrɔ tìla pye ma filige na yɛngɛlɛ fɔ jɛŋgɛ.
5 A jɛɛlɛ pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ pe yɛrɛ ti sogosogo. A ki nambala pè si pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ ŋa wi yɛn yinwege na wi lagajaa wa kuulo pe sɔgɔwɔ?
6 Wi woro laga, wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Sanga ŋa ni wìla pye wa Galile tara, sɛnrɛ nda wìla yo ma ye kan, ye nawa to ti na!
7 Wìla yo fɔ: ‹Ki daga pe Lere wi Pinambyɔ wi le kapere pyefɛnnɛ pe kɛɛ,

† **23:43 23.43:** 2 Korɛn 12.4; Naga 2.7 † **23:46 23.46:** Yuuro 31.6 † **23:49 23.49:** Yuuro 38.12; Luki 8.2 † **23:56 23.56:** Ɛki 20.8-10 † **24:1 24.1:** Maki 16.2 † **24:7 24.7:** Luki 9.22-23

poo kan tiparaga na, ki pilige taanri wogo wii yɛn wi yiri wa kunwɔ pi ni†.› »

8 Kona, a pè si nawa to Zhezu wi sɛnyoro ti na.
9 A pè si yiri wa fanga ki tanla, mɛɛ saa ki yɛgɛ yo ma Zhezu wi pitunmbolo kɛ ma yiri nuŋgba pe kan konaa leele sanmbala pe ni.
10 Jɛɛlɛ mbele pàa yiri wa fanga ki yɔn na, pe mɛrɛ tori nda yɛɛn we: Mari ŋa wì yiri wa Magidala ca, naa Zhani, naa naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhaki† wi nɔ Mari wi ni konaa jɛɛlɛ pele ni naa. A poro fun pège sɛnrɛ ti yo pitunmbolo pe kan.
11 Ɛɛn fɔ, ki sɛnrɛ tìla pye pitunmbolo pe yɛgɛ na paa sɛnrɛ faa yɛn. Pe sila taga ti na.
12 [Konaa ki ni fuun, a Pyɛri wì si yiri ma fe ma kari wa fanga ki yɔn, mɛɛ fɔli ma wele wa ki nawa, mɛɛ parisanyɛɛrɛ to cɛ to yan wa. Ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go. Ŋga kìla pye, kìla wi pari†.]

Kala na làa pye wa Emawusi konɔ li na (Maki 16.12-13)

13 Ki pilige nuŋgba ki ni, Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn la pye na kee ca ka ni, pege yinri Emawusi. Ko naa Zheruzalɛmu ca ki ni ti mbaa culo kɛ ma yiri shyɛn yɔn ko tin ti yɛɛ ni.
14 Kagala ŋgele kàa pye, koro sɛnrɛ pàa pye na yuun na kee.
15 Ma pe ta pàa pye na para na kendige woo pe yɛɛ ni na kee, a Zhezu wo jate wì si fulo pe tanla, mɛɛ pinlɛ pe ni na kee.
16 Pàa pye naa yaan, ɛɛn fɔ, yaraga kà la pe yɛgɛ kɔn, pe sila wi jɛn.
17 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi kendige yaa woo, na tanri na kee?» Kona, a pè si yere yɛsanga ni.
18 Pe ni, nuŋgba la pye wa, pàa pye naa yinri Kilewopasi. A wo suu pye fɔ: «Mboro nuŋgba ma yɛn laga Zheruzalɛmu, mɛɛ kagala ŋgele kè pye piliye yan yi ni ke jɛn!»
19 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi kagala wɛlɛ koro?»

A pè suu pye fɔ: «Ŋga kì pye Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wi na we. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo wa lawi. Wìla pye fanŋga ni wa wi kapyegele koro naa wi sɛnyoro ti ni Yɛnŋɛlɛ lo naa leele pe ni fuun pe yɛgɛ na.
20 We saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa we fanŋga fɛnnɛ pe ni, pòo le Ɔrɔmu tara fɛnnɛ pe kɛɛ ma yo wi daga poo gbo. A pòo kan tiparaga na.
21 We jigi wìla pye ki na ndɛɛ wo wi yaa Izirayɛli woolo pe go shɔ. Kooŋga ki kagala kè pye, nala wi yɛn ki pilige taanri.
22 Konaa ki ni fuun, jɛɛlɛ mbele laga we sɔgɔwɔ pèle pan ma we kan waa kawa. Nala yirifaga ki na, pè kari na wa fanga ki yɔn na.
23 Pee sa gboo wi ta wa fanga ki ni. Pe yɛrɛ pan ma we pye ma yo mɛrɛgɛye pele pè yɛɛ naga pe na wa. A mɛrɛgɛye pège yo pe kan ma yo wi yɛn yinwege na.
24 Kì pye ma, we ni, pèle kari na wa fanga ki yɔn na ma saa ki yan paa yɛgɛ ŋga na jɛɛlɛ pè pan maga yo we. Ɛɛn fɔ, pee gboo jate wo yan wa.»

25 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «E, ye yɛn kambajɛnmbɛlɛ! Ye woro na tari Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnyoro ti na fyafyaw!
26 Pa ki sila daga Kirisi wi jɔlɔ yɛɛn wii ye wa wi gbɔgɔwɔ pi ni wi le?»
27 Ko puŋgo na, sɛnrɛ nda fuun tìla yɔnlɔgɔ wi kanŋgɔlɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, a wì siri kɔrɔ wi naga pe na. Maga lɛ wa Moyisi sɛwɛɛlɛ pe na, ma saa gbɔn fɔ wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe woolo pe na†.
28 Naa paa kaa yɔngɔ ca ŋga pàa pye na kee ki ni, a Zhezu wì sigi pye ndɛɛ wila toro na kee yɛgɛ.
29 Ɛɛn fɔ, a pè suu yɛnri ma yo fɔ: «Koro laga we ni, yɔnlɔ kila kee sa to makɔ. Yembinɛ laa woo.»

Kì kaa pye ma, a wì si ye ma saa tugu pe na.

† **24:10 24.10:** Luki 8.2; Mati 27.56pe wele. † **24:12 24.12:** Ki vɛrise ŋa wi yɛn sɛwɛɛlɛ pe ni fuun pe ni ndɛɛ nuŋgba. Zhan 20.6-7wi wele. † **24:27 24.27:** Dete 18.15-18; Yuuro 22.2-9; Eza 53 † **24:30 24.30:** Mati 14.19

30 Naa pàa kaa cɛn na nii wo naa poro
ni, a wì si buru lɛ ma Yɛnŋɛlɛ li shari, mɛɛ
wi kɔɔnlɔ maa kan pe yeri†.
31 Kona, a pe yɛngɛlɛ kè si yɛngɛ pe na,
a pè suu jɛn. Ɛɛn fɔ, a wì si kɔ le pe na le
ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni.
32 Kona, a pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: «Jaga
ko kì ti sanga ŋa ni wì pye na para we ni
wa konɔ, na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kɔrɔ wi yuun
we kan, we nawa pi ja yinŋgi na ma!»
33 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè si
yiri ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu, ma saa
pitunmbolo pe kɛ ma yiri nuŋgba pe yan
pè gbogolo, poro naa pe pinlɛyɛɛnlɛ pe ni.
34 A poro si pe pye fɔ: «Kaselege yi, we
Fɔ wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Wùu
yɛɛ naga Simɔ† wi na.»
35 Ŋga kìla pye pe shyɛn pe na wa konɔ,
konaa yɛgɛ ŋga na pàa Zhezu wi jɛn wa
buru kɔɔnlɔsaga, a pè sigi yɛgɛ yo ma pe
kan.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na
(Mati 28.16-20; Maki 16.14-18; Zhan 20.19-23; Kapye 1.6-8)

36 Maga ta pàa pye na para bere, a
Zhezu wo jate wì si yiri le pe na, ma yere
wa pe sɔgɔwɔ, mɛɛ pe shari ma yo fɔ:
«Yɛyinŋge ki pye ye ni!»
37 A pe sunndoro tì si kɔn pe na, a pe nɛɛ
fyɛ; katugu pàa ki yan ndɛɛ gboo yinnɛ
pàa yan.
38 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a
ye jatere wì si piri ye na. Yiŋgi na, a ye
jatere wi nɛɛ ye kɔɔn shyɛnzhyɛn!
39 Yanla kɛyɛn yo naa na tɔɔrɔ ti wele,
yege jɛn ye yo fɔ mi jate muwi! Ye jiri na
na ye wele, katugu wire naa kajelege na
pye gboo yinnɛ li ni, paa yɛgɛ ŋga na ye
yɛn nari yaan na ni we.»
40 Naa wìla kaa to yo ma, a wì suu kɛyɛn
naa wi tɔɔrɔ ti naganaga pe na.
41 Nayinmɛ ndorogo ki na, konaa naa
kìla pe pari ki kala na, pe sila ya taga ki
na mbe yo wowi. Kì kaa pye ma, a Zhezu
wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yaakaga yɛn
laga ye yeri le?»
42 A pè si ŋgbankaala kɔnlɔ kan wi yeri.
43 A wì sili shɔ mali ka le pe yɛgɛ na.
44 Kona, a wì si pe pye fɔ: «Sanga ŋa
ni mi yɛn ye ni, sɛnrɛ nda mìla yo ye kan
tori nda fɔ: Kagala ŋgele fuun kè yɔnlɔgɔ
na kanŋgɔlɔ wa Moyisi lasiri wi ni, naa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛwɛɛlɛ pe
ni, naa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi ni,
ke daga mbe pye mbe ke yɛɛ yɔn fili.»
45 Kona, a wì si tijinliwɛ kan pe yeri pe
ta pe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi kɔrɔ jɛn.
46 A wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ
ma yo fɔ: Kirisi wi daga mbe jɔlɔ mbe ku,
ki pilige taanri wogo, wii yɛn wi yiri wa
kunwɔ pi ni.
47 Pe yaa kaa ki yari tara woolo pe ni
fuun pe kan wi mɛgɛ ki na, fɔ ki daga pe
pe kapere ti jɛn peri yaga, jaŋgo ti kala
mbe yaga pe na. Pa pe yaa kaga lɛ wa
Zheruzalɛmu.
48 Yoro wo na, ye yɛn ki kagala ke
sɛrɛfɛnnɛ.
49 Ye wele, na To wìla yarikanga ŋga
yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan, mi yaa ki torogo
ye kan. Ɛɛn fɔ, ye daga mbe koro wa ca
nawa fɔ naayeri fanŋga ki sa tigi ye na ki
ye ye ni.»

Zhezu wìla kari wa Yɛnŋɛlɛ na
(Maki 16.19-20; Kapye 1.9-11)

50 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kari pe ni
wa ca ki puŋgo na, wa Betani yɔn ki na,
mɛɛ wi kɛyɛn yi yirige ma duwaw pe na.
51 Maa ta wìla pye na duwaw pe na, a wì
si kaa yiri le pe tanla, mɛɛ kari wa yɛnŋɛlɛ
na.
52 A pè suu gbɔgɔ, mɛɛ sɔngɔrɔ nay-
inmɛ coli wa Zheruzalɛmu.
53 Sanga pyew pàa pye wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, na Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

† **24:34 24.34:** 1 Korɛn 15.5

Zhezu Kirisi Sɛntanra nda ZHAN la yɔnlɔgɔ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ ŋa Zhan wo wìla wi yɔnlɔgɔ. Zhan wo naa wi ndɔ Zhaki wi ni pàa pye Zhezu wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn poro pele. Poro naa pe to Zebede wi ni pàa pye ŋgbanra wɔfɛnnɛ wa Galile lɔgbɔgɔ ki ni. Naa Zhezu wìla kaa pe yeri, a pè sigi tunŋgo ki yaga mɛɛ taga wi na. Mbege lɛ le ko sanga wo na, a pè si pye Zhezu wi wɛnnɛ jɛmbɛlɛ. Wa Zhezu Sɛntanra nda Zhan wì yɔnlɔgɔ ti ni, wi suu yɛɛra mɛgɛ ki le wa, ɛɛn fɔ wìla para wi yɛɛ wogo na ma yo fɔ: «Lere ŋa wi yɛn ma Zhezu wi ndanla» (13.23; 19.26; 20.2, 7; 21.20). Wìla ko pye ma mbege naga fɔ wùu yɛɛ tirige.

Naa pàa Zhezu wi kan wa tiparaga ki na, wìla ki yo Zhan wi kan ma yo wila wi nɔ Mari wi kala li yɔngɔ wi kan (19.25-27).

Laga ki Sɛntanra nda ti ni, Zhan wi yɛn naga nari we na ma yo fɔ Zhezu wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li pinambyɔ nuŋgba pe we. Yɛnŋɛlɛ lìli pinambyɔ Zhezu wi torogo laga dunruya wi ni wi pan wi ku we kapere ti kala na, jaŋgo lere ŋa fuun ka taga wi na, wi yinwege ŋga wa yɛnŋɛlɛ na ki ta, ko ŋga ki yɛn kɔsaga fu (3.16). Zhan wì yarilɛgɛrɛ sɛnrɛ yo we kan, nda ti woro wa Sɛntanra sɛwɛɛlɛ taanri sanmbala pe ni.

Zhan wi yɛn naga nari we na fɔ Zhezu wìla para wi «wagati» wogo na (2.4; 7.30; 8.20; 12.23, 27; 13.1; 16.32; 17.1). Ki wagati wi yɛn na Zhezu wi kunwɔ wogo ko nari konaa wagati ŋa wi yaa ka gbɔgɔwɔ ta naa wa yɛnŋɛlɛ na we.

Sɛntanra nda Zhan yɔnlɔgɔ ti yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsagbɔrɔ shyɛn. Wa ti kɔnsagbɔgɔ koŋgbanŋga ki ni, kagala ŋgele Zhezu wìla pye sanni wi «wagati» wi sa gbɔn, wè ke yan wa (1–12). Zhan wìgi yo wa we kan paa yɛgɛ ŋga na Zhan Batisi wìla sɛrɛya yo Zhezu wi wogo na konaa paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla wi pitunmbolo koŋgbanmbala pe yeri. Wège yan fun fɔ Zhezu wìla kari karisaga lɛgɛrɛ na wa Zheruzalɛmu Zhufuye fɛtiye pe na. Zhezu wìla para lelɛgɛrɛ ni, konaa ma pe naga yaara ta ni, nda ti yɛn kagbɔgɔ yɔn. Zhezu wì kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye fun. Zhan wì ki kafɔnŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn wɔ wa ke ni, mbege naga we na fɔ kaselege ko na, Zhezu wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li pinambyɔ we.

Wa Sɛntanra ti kɔnsagbɔgɔ shyɛn wogo ki ni, naa Zhezu wi wagati wìla kaa pan ma gbɔn, kagala ŋgele wìla pye, Zhan wi yɛn na ke yuun we kan (13–21). Pe mbaa Zhezu wi gbo pilige ŋga ni ki yembinɛ li yɛgɛ, wìla li wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe ni, ma kotogo sogowo sɛnrɛ yo pe kan konaa ma Yɛnŋɛlɛ yɛnri pe kan. Mbe taga wa ko na, Zhan wi yɛn naga yuun we kan paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla ku, ma yɛn ma yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ konaa maa yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Zhan wi yɛn naga yuun paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla fili wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni wa Tiberiyadi lɔgbɔgɔ ki yɔn na konaa sɛnrɛ nda wìla yo Pyɛri naa Zhan pe wogo na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Zhezu wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ re *1.1-18*
Zhan Batisi wi sɛrɛya konaa Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ koŋgbanmbala wele *1.19-51*
Zhezu wi kacɛn kagala kɔlɔshyɛn konaa wi tunŋgo ŋga wì pye kpeŋgbeleŋgbe *2.1–12.50*
Zhezu wi sɛnyoro ma sara konaa Yinnɛ kpoyi li panga ye *13.1–17.26*
Zhezu wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni *18.1–20.31*
Zhezu wìla fili wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɔlɔshyɛn ni wa Tiberiyadi lɔgbɔgɔ ki yɔn na *21.1-25*

ZHEZU WO WI YƐN YƐNNJƐLƐ LI SƐNRƐ RE

1.1-18

1 Fafafa, sanga ŋa ni dunruya wi fa da,
Sɛnrɛ tìla pye wa. Tìla pye wa Yɛnŋɛlɛ li
ni ma pye Yɛnŋɛlɛ.

2 Ŋa pe yinri Sɛnrɛ wìla pye wa Yɛnŋɛlɛ
li ni maga lɛ wa fafafa na dunruya wi fa
da.
3 Yɛnŋɛlɛ lì yaara ti ni fuun ti gbegele
wo fanŋga na. Yaara nda fuun tì gbegele,
ko ka si gbegele na wo ma.
4 Yinwege kìla pye wo ni. Ki yinwege
kìla pye na yanwa kaan leele pe yeri.
5 Ki yanwa pi yɛn na yiin mbele pe wa
wɔwɔ pi ni pe kan. Ɛɛn fɔ, pee yɛnlɛ pi
na.
6 A Yɛnŋɛlɛ lì si naŋa wa tun, pàa pye
naa yinri Zhan.
7 Wo wìla pan paa sɛrɛfɔ yɛn na yanwa
pi sɛnrɛ yuun, leele pe ni fuun pe ta pe
taga pi na wi sɛnrɛ ti fanŋga na.
8 Zhan jate wo ma wìla pye ki yanwa
we. Ɛɛn fɔ, wo la pan mbaa pi sɛrɛya wi
yuun.
9 Ki yanwa po pìla pye yanwa jɛmbɛ we,
mba pì pan laga dunruya wi ni, na yiin
leele pe ni fuun pe kan.

10 Ŋa pe yinri Sɛnrɛ wìla pye laga
dunruya wi ni. Wo fanŋga na Yɛnŋɛlɛ
làa dunruya wi gbegele. Konaa ki ni fuun,
dunruya woolo pe suu jɛn.
11 Wìla pan wi woolo pe kɔrɔgɔ, ɛɛn fɔ,
wi woolo pe sila yɛnlɛ wi na.
12 Konaa ki ni fuun, jɛnri mbele pàa
yɛnlɛ ma taga wi na, wì fanŋga kan poro
yeri pe pye Yɛnŋɛlɛ li piile.
13 Pee pye Yɛnŋɛlɛ piile lere selɔmɔ
na, kii pye sɛnwee pyɔ nandanwa kala,
nakoma naŋa fanŋga na. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ
lo lì pe pye li piile.

14 Sɛnrɛ tìla pan ma pye sɛnwee pyɔ,
ma cɛn laga we sɔgɔwɔ. Wi yɛn ma yin
yinmɛ naa kaselege ki ni. A wòo gbɔgɔwɔ
pi yan, mba Pinambyɔ nuŋgba pe wì ta wi
To Yɛnŋɛlɛ li yeri we.
15 Zhan wìla para wi sɛnrɛ na, ma gbele
ŋgbanga ma yo fɔ: «Ŋa mìla wi sɛnrɛ yo
ma yo wi yaa pan na puŋgo na, wowi ŋa
we. Wi mɛgɛ kì gbɔgɔ ma wɛ na wogo ki
na, katugu wìla pye wa, na pe fanla se.»

16 We ni fuun wè we tasaga ta wa wi
yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ti ni, ma yinmɛ ta ma
tagala pi yɛɛ na.
17 Yɛnŋɛlɛ làa li lasiri wi kan we yeri
Moyisi wo fanŋga na. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li
yinmɛ naa li kaselege tì pan Zhezu Kirisi
wo fanŋga na.
18 Lere fa Yɛnŋɛlɛ li yan yɛnlɛ ni fyew.
Ɛɛn fɔ, Pinambyɔ nuŋgba ŋa wi yɛn
Yɛnŋɛlɛ, ma pye wa Tofɔ wi ni, wo wì
Yɛnŋɛlɛ li cɛnlɔmɔ pi naga we na.

ZHAN BATISI WI SƐRƐYA KONAA ZHEZU WI FƆRƆGƆFƐNNƐ KOŊGBANMBALA WELE

1.19-51

Zhan Batisi wi sɛnyoro re
(Mati 3.1-12; Maki 1.1-8; Luki 3.1-18)

19 Sɛrɛya ŋa Zhan wìla yo wowi ŋa we,
naa Zheruzalɛmu ca Zhufuye pàa saraga
wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pele
tun wa wi yeri ma yo pe saa yewe pe yo
fɔ: «Ambɔ wi mboro?»
20 Zhan wì sila je mbe pe yɔn sogo. Ɛɛn
fɔ, wìla ki yo maga filige pe kan jɛŋgɛ ma
yo fɔ: «Mi ma mi yɛn Kirisi we.»
21 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Kì pye ma,
ambɔ wi mboro? Mboro ma yɛn Eli we
le?» A Zhan wì si pe pye fɔ: «Ayoo, wo
ma mi.» A pè suu pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ† wowi mboro le?» A Zhan wì
sho naa fɔ: «Ayoo, wo ma mi.»
22 Kona, a pè suu pye fɔ: «Ambɔ wi
mboro? Ki yo we kan we ta we saga yo
mbele pè we tun pe kan. Yiŋgi maa yuun
maa yɛɛ wogo ki na?»
23 A Zhan wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Ezayi wi sɛnrɛ ti yo pe kan ma yo fɔ:
«Muwi mi yɛn naŋa ŋa wi magala li yɛn
na yinrigi wa gbinri wi ni na yuun
fɔ:
‹Ye we Fɔ wi konɔ li gbegele li sin jɛŋgɛ!›
»†
24 Pitunmbolo mbele pàa tun wa Zhan
wi yeri, Fariziye poro pele la wɛlɛ.
25 A poro suu yewe ma yo fɔ: «Na kaa
pye mboro ma ma yɛn Kirisi we, nakoma
Eli, nakoma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ we,
yiŋgi na, a ma nɛɛ leele pe batize?»
26 A Zhan wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Mi wo na, mì ye batize tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ,
lere wa yɛn laga ye sɔgɔwɔ, ye si wo jɛn.

† **1:21 1.21:** Dete 18.15 † **1:23 1.23:** Eza 40.3

27 Wila paan wa na puŋgo na. Mi yɛrɛ
woro ma yala jɛŋgɛ mboo sawira manda
ti sangala.»
28 Ko kagala ŋgele koro la pye na piin
wa Betani ca†, wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ
sanŋga ki na, wa laga ŋga Zhan wìla pye
na leele pe batize we.

Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Simbapyɔ

29 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhan wì si
Zhezu wi yan wila paan wi kɔrɔgɔ, mɛɛ
yo fɔ: «Ye wele, Yɛnŋɛlɛ li Simbapyɔ
wowi ŋa we, wo wi yɛn dunruya woolo
pe kapere ti laga fɔ pe na.
30 Wo mìla para wi sɛnrɛ na ma yo fɔ:
Naŋa wa yɛn na paan wa na puŋgo na.
Wi mɛgɛ kì gbɔgɔ ma wɛ na wogo ki na,
katugu wìla pye wa, na pe fanla se.
31 Mi jate mi sila ki lerefɔ wi jɛn. Ɛɛn fɔ,
mì pan na leele pe batize tɔnmɔ ni, jaŋgo
mboo naga Izirayɛli woolo pe na poo jɛn.»
32 A Zhan wì sigi sɛrɛya wi yo ma yo fɔ:
«Mì Yinnɛkpoyi li yan lì yiri wa Yɛnŋɛlɛ
na na tinri paa ketenɛ yɛn, ma pan ma
cɛn wi na.
33 Mi sila wi jɛn. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ na lìlan
tun mbe pan mbaa leele pe batize tɔnmɔ
pi ni, lìgi yo na kan ma yo fɔ: ‹Ma yaa
ka Yinnɛkpoyi li yan lì tigi ma koro lere
wa na, ko fɔ wo wi yaa leele pe batize
Yinnɛkpoyi li ni.›
34 Ki wogo mìgi yan, mi nɛɛ ki sɛrɛya wi
yuun fɔ wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ
we.»

Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ koŋgbanmbala kaŋgurugo wele

35 Ki goto pinliwɛ pi ni, Zhan wìla
pye wa ki laga ki na naa, wo naa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn ni.
36 Naa wìla kaa Zhezu wi yan wila toro,
a wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li Simbapyɔ wi ŋa!»
37 A Zhan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn pè si
nda wìla yo ti logo, mɛɛ taga Zhezu wi
na.
38 A Zhezu wì si kanŋga ma wele, mɛɛ
pe yan pè taga wi na. A wì si pe yewe ma
yo fɔ: «Yiŋgi yaa jaa?»
A pè suu pye fɔ: «Arabi!» Ko kɔrɔ wo
yɛn fɔ: «We Nagafɔ!» «Ma tugu se yeri?»
39 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ye pan we kari, ye yaa saga yan!»
A pè si pinlɛ wi ni ma kari, mɛɛ saa
wi tugusaga ki yan. Yɔnlɔ kìla koro jɛnri
mbe si kɔ. A pè si koro wa, ma yɔnlɔ
sanŋga ki pye wa wi ni.
40 Ki leele shyɛn mbele pàa Zhan wi
sɛnrɛ ti logo ma taga Zhezu wi na, pàa
pye na wa yinri Andire. Wìla pye Simɔ
Pyɛri wi nɔsepyɔ lenaŋa.
41 A Andire wì si kari gbɛn ma saa wi
nɔsepyɔ Simɔ wi yan, ma suu pye fɔ: «Wè
Mɛsi wi yan.» Ki mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ:
«Shɔfɔ».
42 A wì si kari Simɔ wi ni wa Zhezu wi
yeri. Naa pàa ka saa gbɔn, a Zhezu wì
suu wele ma suu pye fɔ: «Mboro pe yinri
Simɔ, Zhan pinambyɔ we. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ
pe yaa lɔɔn yinri Sefasi, ko kɔrɔ wo ŋa
sinndɛlɛgɛ.»
43 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhezu wì si
yere ki yerewe mbe kari wa Galile tara. A
wì si saa fili Filipu wi ni, ma suu pye fɔ:
«Pan ma taga na na, ma pye na fɔrɔgɔfɔ.»
44 Pa Filipu wìla yiri wa Betisayida ca.
Ko ca nuŋgba ko kìla pye Andire naa
Pyɛri pe ca ye fun.
45 Ko puŋgo na, a Filipu wì si saa
Natanayɛli wi yan, ma suu pye fɔ: «Naŋa
ŋa Moyisi wìla para wi sɛnrɛ na wa lasiri
sɛwɛ wi ni, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
fun pè para wi sɛnrɛ na wa pe woolo pe
ni, wòo yan. Zhozɛfu pinambyɔ Zhezu
wowi, ŋa wì yiri wa Nazarɛti ca we.»
46 A Natanayɛli wì suu pye fɔ:
«Yarijɛŋgɛ mbe ya yiri wa Nazarɛti?»
A Filipu wì suu pye fɔ: «Ta paan we
kari, ma saa yan ma yɛ.»
47 Naa Zhezu wìla kaa Natanayɛli wi
yan wila paan wi kɔrɔgɔ, a wì sho fɔ: «Ŋa
yɛɛn, wi yɛn Izirayɛli woo kaselege na,
nambara suu ndanla.»
48 A Natanayɛli wì suu yewe ma yo fɔ:
«Màla jɛn mɛlɛ?»
A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mɔ̀ɔ yan na wa
figiye tige ki nɔgɔ, na Filipu wi fɔɔn yeri.»
49 Kona, a Natanayɛli wì suu pye fɔ:
«Nagafɔ! Mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li
Pinambyɔ we. Mboro ma si yɛn Izirayɛli
woolo pe wunluwɔ we.»

† **1:28 1.28:** Kiti 7.24

50 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Naa mɔ̀ɔ pye
ma yo mɔ̀ɔ yan na wa figiye tige ki nɔgɔ,
ko ma kì ti mà taga na na le? Ma yaa ka
kagbɔgɔlɔ kele yan naa mbe wɛ na lo na.»
51 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Kaselege ko
na, mìla ki yuun ye kan, ye yaa ka yɛnŋɛlɛ
li yan lì yɛngɛ, mbe mɛrɛgɛye pe yan pe
yɛn na nuru na tinri Lere wi Pinambyɔ wi
na†.»

ZHEZU WI KACƐN KAGALA KƆLƆSHYƐN KONAA WI TUNŊGO ŊGA WI PYE KPEŊGBELEŊGBE

2

2–12

Jayire nda tìla pye wa Kana ca ki ni

1 Naa ko kagala koro la kaa toro, ki
pilige taanri wogo ki na, pàa pye na jayire
piin wa Kana ca, wa Galile tara. Zhezu wi
nɔ wìla pye wa ki jayire ti na.
2 Pàa Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
yeri ki jayire ti na fun.
3 Ma pe ta wa, naa duvɛn wìla kaa kɔ,
a Zhezu wi nɔ wì si saa wi pye fɔ: «Leele
pe duvɛn wì kɔ.»
4 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Jɛlɛ, ŋga mi
yaa pye, mboro ma ma yaa ki yo na kan.
Na wagati wi fa gbɔn gbɛn.»
5 Kona, a Zhezu wi nɔ wì si saa tunm-
byeele pe pye fɔ: «Wiga ka yo ye kala na
fuun pye, ye li pye!»
6 Sinndɛɛrɛ cɔgbɔrɔ kɔgɔlɔni la pye wa,
nda Zhufuye pàa tɛgɛ na kori wa ti ni na
wunru, ma yala pe shɛrɛgɛ koŋgolo ke ni.
Litiri nafa tijɛrɛ, nakoma cɛnmɛ naa nafa
(120) wi mbaa ya mbe ti nuŋgba nuŋgba
pyew ti yinyin tɔnmɔ ni.
7 A Zhezu wì si tunmbyeele pe pye fɔ:
«Yege cɔgbɔrɔ nda ti yin na kan tɔnmɔ
ni!»
A pè siri yin tɔnmɔ pi ni fɔ wa ti
nuŋgbogolo ke na.
8 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgɔ,
yege tɔnmɔ mba pa ko jɛnri, ye saa kan
jayire to wi yeri.»
A pè si pa ko ma saa pi kan wi yeri.
9 A jayire to wì si tɔnmɔ mba pìla
kanŋga duvɛn pi shɔ maa nɛnɛ. Wi sila ki
duvɛn wi yirisaga jɛn. Ɛɛn fɔ, tunmbyeele
mbele pàa ki tɔnmɔ pi ko poro laga jɛn.
Kì kaa pye ma, a jayire to wì si japɔlɔ wi
yeri,
10 ma suu pye fɔ: «Lere pyew, duvɛn
taan wo wi ma keli ma yɛɛlɛ leele pe na
gbɛn. Na paga ka wɔ lɛgɛrɛ, pe ma sila
tipɛɛn wi yɛɛlɛ pe na. Ɛɛn fɔ, mboro ma
duvɛn taan wi tɛgɛ fɔ yiŋgɔ.»
11 Ko kìla pye Zhezu wi kafɔnnɔ
koŋgbanna na wìla pye we. Pa wìla li
pye wa Kana, wa Galile tara, ma ta maa
gbɔgɔwɔ pi naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na. A
pè si taga wi na.
12 Ko jayire to puŋgo na, a Zhezu wì si
kari wa Kapɛrinawu ca, wo naa wi nɔ,
naa wi nɔsepiile konaa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
ni, ma saa piliye jɛnri pye wa.

Zhezu wìla kari wa Zhufuye shɛrigo gbɔgɔ ki ni

(Mati 21.12-13; Maki 11.15-17; Luki 19.45-46)

13 Naa Zhufuye pe Paki fɛti wila
kaa na yɔngɔ, a Zhezu wì si kari wa
Zheruzalɛmu.
14 A wì si saa leele pele yan wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, paa pe nɛrɛ, naa simbaala,
naa ca keteŋgele pɛrɛ, naa penjara su-
rufɛnnɛ pele ni fun pè cɛn pe tabaliye pe
tanla.
15 Kona, a wì si manda lɛ mari pye
sapige, mɛɛ pe ni fuun pe purɔ ma pe
yirige wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma pinlɛ
pe simbaala naa pe nɛrɛ ti ni, ma penjara
surufɛnnɛ pe penjara ti gbɔn mari jaraga,
mɛɛ pe tabaliye pe jaanri.
16 A wì si ca keteŋgele pɛrɛfɛnnɛ poro
pye fɔ: «Ye ye yaara ti lɛ ye yiri ti ni! Yaga
kanla To wi go ki pye janla go!»
17 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si nawa to sɛnrɛ
nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni ti na fɔ: «*O, Yɛnŋɛlɛ, ma go
ki yɛn mala ndanla ndanlawa mba ni, pi
yɛn paa kasɔn yɛn nala sori wa na kotogo
na.*»†

† **1:51 1.51:** Ki vɛrise wi yɛn na para na kee Zhakɔbu yariyanga ko yeri, Zhenɛ 28.12-13. Mɛrɛgɛye pe yaa kaa tunŋgo piin Zhezu wi kan, mboo kan wila kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ piin. † **2:17 2.17:** Yuuro 69.10

18 Kona, a Zhufuye pè suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kafɔnnɔ ma mbe ya pye, mbege naga we na fɔ ki kologo yɛn ma yeri maga pye ma.»
19 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga yege jan, mi yaa ki kan fɔnŋgɔ na piliye taanri!»
20 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɔgɔlɔni pè pye ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki kanga ki na. A mboro sho ma yaa ki kan ma piliye taanri!»
21 Ɛɛn fɔ, shɛrigo gbɔgɔ ŋga sɛnrɛ Zhezu wìla pye na yuun, ko kìla pye wi wire re.
22 Naa Zhezu wìla kaa ku ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, a wì fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si nawa to sɛnrɛ nda wìla yo ti na. A pè si taga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wo naa Zhezu wì sɛnyoro ti na.

Zhezu wi leele pe nawa kagala ke jɛn

23 Sanga ŋa ni Zhezu wìla pye wa Zheruzalɛmu Paki fɛti wi na, a lelɛgɛrɛ si taga wi na, kafɔnŋgɔlɔ ŋgele wìla pye na piin paa yaan ke kala na.
24 Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila taga pe na, katugu wìla leele pe ni fuun pe nawa kagala ke jɛn.
25 Wi sila jori pe lere sɛnrɛ yo wi kan, katugu wì lere wi nawa kagala ke jɛn.

3

Zhezu wo naa Nikodɛmu kala le

1 Fariziye naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Nikodɛmu. Zhufuye pe fanŋga fɔ wo wa lawi.
2 Yembinɛ la ni, a wì si kari Zhezu wi kɔrɔgɔ ma saa wi pye fɔ: «Nagafɔ! Wège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ lo lɔ̀ɔn tun ma pan maa we nari; katugu kafɔnŋgɔlɔ ŋgele maa piin lere se ya mbaa ke piin, na Yɛnŋɛlɛ li woro wi ni.»
3 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, na pee lere ŋa se naa fɔnŋgɔ, wi se ya Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yan.»
4 A Nikodɛmu wì suu pye fɔ: «Lere ŋa wì lɛ makɔ, pe yaa wi se naa fɔnŋgɔ mɛlɛ? Wi se si ya ye wa wi nɔ wi lara wuu se naa fɔnŋɔ!»
5 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, na pee lere ŋa se tɔnmɔ po naa Yinnɛkpoyi lo ni, wi se ya ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni.
6 Leele paga ŋa se, wi ma pye sɛnwee, ɛɛn fɔ, ŋa ka se Yinnɛkpoyi lo ni, wo ma pye yinnɛ.
7 Ko ka kɔɔn pari, naa mì yo ki daga pe ye ni fuun ye se naa fɔnŋgɔ we.
8 Laga ŋga ka tifɛlɛgɛ ki ndanla, pa ki maa gbɔɔn na kee. Ma maa ki tinmɛ po taa, ɛɛn fɔ, kì yiri laga ŋga na na kee laga ŋga na, maa ko jɛn. Lere ŋa fuun ka se Yinnɛkpoyi li ni, pa wi wogo ki ma pye ma fun.»
9 Kona, a Nikodɛmu wì si Zhezu wi pye fɔ: «Ko wogo ŋga ko mbe ya pye mɛlɛ?»
10 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mboro yɛn Izirayɛli tara woolo pe nagafɔ, mɛɛ sigi kagala ke jɛn!
11 Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan: Ŋga wè jɛn, ko waa yuun na ye kaan. Ŋga wè yan, ko sɛnrɛ waa yuun na ye kaan. Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, ye woro na jaa mbe yɛnlɛ we sɛrɛya wi na.
12 Mila yuun ye ni kagala ŋgele kaa piin laga tara na koro sɛnrɛ na, yee taga na na, na mi ka kaa yuun ye ni kagala ŋgele kaa piin wa yɛnŋɛlɛ na koro sɛnrɛ na, ye yaa taga na na mɛlɛ?
13 Lere fa lugu mbe kari wa yɛnŋɛlɛ na, ndɛɛ Lere wi Pinambyɔ ŋa wì yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma tigi laga tara na we.
14 «Yɛgɛ ŋga na Moyisi wìla tuguyɛnrɛ wɔɔgɔ ki yirige kanŋgaga na wa naayeri, wa gbinri wi ni, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ki daga pe Lere wi Pinambyɔ wi yirige wa naayeri,
15 jaŋgo lere ŋa fuun ka taga wi na†, wi yinwege mbakɔgɔ ki ta.
16 Katugu dunruya woolo pe Yɛnŋɛlɛ li ndanla jɛŋgɛ, fɔ a lì li Pinambyɔ nuŋgba wi kan, jaŋgo lere ŋa fuun ka taga wi na, wiga ka ku. Ɛɛn fɔ, wi yinwege mbakɔgɔ ki ta.
17 Yɛnŋɛlɛ lii li Pinambyɔ wi tun laga dunruya wi ni wi pan wi kiti kɔn

† **3:15 3.15:** Nɔmbu 21.8-9

sɛnweele pe na. Ɛɛn fɔ, lùu tun, jaŋgo dunruya woolo pe shɔ wi fanŋga na.

18 «Lere ŋa wì taga Pinambyɔ wi na, kiti se kɔn wo na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa wii taga wi na, kiti kɔn wo na makɔ, katugu wii taga Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ nuŋgba wi na.

19 Ki kiti wi pango ki ŋga: Yanwa pì pan laga dunruya wi ni, ɛɛn fɔ, a wɔwɔ pì leele pe ndanla ma wɛ yanwa pi na, katugu pe kapyere ti yɛn ma tijanga.

20 Lere ŋa fuun wila kapege ki piin, yanwa pi woro ma ki fɔ wi ndanla fyew. Wila yɛnlɛ mbe pan wa yanwa pi na, jaŋgo kapyere nda wila piin tiga ka yiri funwa na.

21 Ɛɛn fɔ, lere ŋa wi maa tanri kaselege ki na, wi maa paan wa yanwa pi na, jaŋgo paa ki yaan jɛŋgɛ fɔ wi yɛn naa kapyere ti piin na Yɛnŋɛlɛ li gbogo.»

Zhan wìla Zhezu wi gbɔgɔ

22 Ko puŋgo na, Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pè si kari wa Zhude tara. A wì si koro wa ma wagati pye wa pe ni. Wìla pye na leele pe batize.

23 Zhan fun wìla pye na leele pe batize wa Enɔ ca, wa Salimu ca ki tanla; katugu tɔnmɔ lɛgɛrɛ la pye wa ki laga ki na. Leele pàa pye na kee Zhan wi kɔrɔgɔ, a wila pe batize.

24 Ki sanga wi ni, kìla yala pe fa Zhan wi le wa kaso gbɛn†.

25 Pilige ka, Zhan fɔrɔgɔfɛnnɛ pèle la pye na kendige woo Zhufuye naŋa wa ni mbe yɛɛ jogo mbe pye kpoyi wa shɛrɛgɛ konɔ li ni ko wogo na.

26 A pè si kari Zhan wi kɔrɔgɔ ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ, wele! Naŋa ŋa wìla pye ma ni wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ ŋga na, ŋa màa pye na sɛrɛya wi yuun wi kanŋgɔlɔ, wila leele pe batize yiŋgɔ. Leele pe ni fuun paa kee wi kɔrɔgɔ.»

27 A Zhan wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Lere se ya yaraga ka ta, na Yɛnŋɛlɛ li sigi kan wi yeri.

28 Yoro jate ye mbe ya mbege sɛrɛya wi yo fɔ mìgi yo ma yo fɔ: ‹Mi ma mi yɛn Kirisi we. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa mi tun wa wi yɛgɛ wi†.›

29 Japɔlɔ wo wi yɛn ŋa pijɔ wi ma pye wi woo. Ɛɛn fɔ, japɔlɔ wi wɔnlɔ wi ma pye le wi tanla na nuru wi yeri. Nayinmɛ ma pye wi yeri fɔ jɛŋgɛ japɔlɔ wi sɛnrɛ nda wila yuun wila nuru ti kala na. Pa na nayinmɛ pi yɛn ma fun, pì yɛɛ yɔn fili yiŋgɔ.

30 Ki daga wo mɛgɛ ko mbaa yinrigi, mi na wogo ko mbaa tuun.»

Ŋa wì yiri wa Yɛnŋɛlɛ na ma pan

31 Ŋa wì yiri wa naayeri ma pan, wo wi yɛn leele pe ni fuun pe go na. Ŋa wi yɛn laga tara na, wo yɛn tara na woo, tara na kagala koro sɛnrɛ wi maa yuun. Ɛɛn fɔ, ŋa wì yiri wa naayeri, wo wi yɛn leele pe ni fuun pe go na.

32 Ŋga wì yan konaa ŋga wì logo, to wila yuun. Ɛɛn fɔ, lere si yɛnlɛ wi sɛrɛya wi na.

33 Ŋa ka yɛnlɛ wi sɛrɛya wi na, wo maga jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaselege yuun.

34 Ŋa Yɛnŋɛlɛ lì tun, Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ to wila yuun, katugu Yɛnŋɛlɛ lì li Yinnɛkpoyi lì kan wi yeri, li sili taanla.

35 Pinambyɔ wi yɛn ma Tofɔ wi ndanla, a wì yaraga pyew ki le wi kɛɛ.

36 Lere ŋa ka taga Pinambyɔ wi na, yinwege mbakɔgɔ ki yɛn wi wogo. Ɛɛn fɔ, na ŋa si taga wi na, wo se kaga yinwege ki ta. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi yaa koro ki fɔ wi ni.

4

Zhezu wìla para Samari tara fɛnnɛ jɔ wa ni

1 Ko puŋgo na, a Fariziye pè sigi logo ma yo Zhezu wìla pye na fɔrɔgɔfɛnnɛ lɛgɛrɛ taa na pe batize ma wɛ Zhan wi na.

2 Ma si yala, Zhezu wo jate ma wila pye na leele pe batize. Ɛɛn fɔ, wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro pàa pye na pe batize.

3 Naa Zhezu wìla kaa ki wogo ki logo, a wì si yiri wa Zhude tara mɛɛ sɔngɔrɔ wa Galile tara.

4 Wi karisaga, kila daga wi Samari tara ti pari wi kari.

5 A wì si saa gbɔn Samari tara ca ka ni, pege yinri Sikari. Zhakɔbu wìla kɛrɛ nda

† **3:24 3.24:** Mati 14.3; Maki 6.17; Luki 3.19-20 † **3:28 3.28:** Zhan 1.20-26

kan wi pinambyɔ Zhozɛfu wi yeri†, pa ki
ca kìla pye wa ti tanla.
6 Pa Zhakɔbu kɔlɔ wìla pye wa ki laga ki
na. Naa Zhezu wìla kaa tanga ma te, a wì
si saa cɛn wa ki kɔlɔ wi yɔn na. Yɔnlɔfugo
sanga la wi.
7 A Samari tara fɛnnɛ jɔ wà si pan mbe
ko, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Tɔnmɔ pa kan
na yeri mbe wɔ.»
8 Ko sanga wo ni, Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pàa kari wa ca nawa sa yaakara lɔ.
9 A Samari tara fɛnnɛ jɔ wì si Zhezu wi
pye ma yo fɔ: «A! Mboro yɛn Zhufuye
woo, muu yɛn Samari tara fɛnnɛ woo,
mɛlɛ, a ma nɛɛ tɔnmɔ yɛnri na yeri?»
Jɛlɛ wìla ko yo ma, katugu Zhufuye pe
sila pye na yɛnlɛgi mbaa kanuŋgbaŋga
piin Samari tara fɛnnɛ pe ni.
10 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ndɛɛ ki pye
Yɛnŋɛlɛ li yarikanga maga jɛn, konaa ŋa
wila ma yɛnri tɔnmɔ pi ni mboo wɔ, ndɛɛ
ki pye maa jɛn fun, mboro ma jɛn na wo
yɛnri tɔnmɔ ni, wi jɛn na yinwege tɔnmɔ
kan ma yeri.»
11 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Na fɔ, kɔlɔ
yarikogo woro ma yeri, kɔlɔ jate wi yɛn
ma jugo. Ki yinwege tɔnmɔ ma yaa pi ta
se suu ko?
12 We tɛlɛ Zhakɔbu wo wìgi kɔlɔ ŋa wi
kan we yeri. Wo jate wùu tɔnmɔ pa wɔ.
A wi piile naa wi yaayoro tì pa wɔ. Maa ki
sɔnri ndɛɛ ma wɛ Zhakɔbu wi na wi le?»
13 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Lere ŋa fuun
wila ki tɔnmɔ mba pi woo, wɔgɔ yaa kaa
yigi naa fɔnŋgɔ.
14 Ɛɛn fɔ, tɔnmɔ mba mi yaa kan, ŋa ka
pa wɔ, wɔgɔ soo yigi naa fyew; katugu
tɔnmɔ mba mi yaa kan wi yeri, pi yaa
kanŋga mbe pye pulugo wa wi ni mbaa
fuun mbe yinwege mbakɔgɔ ki kan wi
yeri.»
15 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Na Fɔ, ki tɔnmɔ
pa kan na yeri mboo wɔ, jaŋgo wɔgɔ ka
kanla yigi naa, mbe sɔngɔrɔ mbe pan mbe
ko laga naa!»
16 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kari ma sɔɔn
pɔlɔ wi yeri ye pan laga!»
17 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Naŋa woro na
yeri.»
A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kaselege ko
mà yo ma yo naŋa woro ma yeri;
18 katugu naŋa kaŋgurugo wo mà cɛn
wi yeri. Ma yɛn ŋa yeri yiŋgɔ, ma pɔlɔ
ma. Kaselege mà yo.»
19 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Na Fɔ, mɔ̀ɔ
wele mɔɔ yan, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo
wawi mboro.
20 Faa woro Samari tara fɛnnɛ pa we
tɛlɛye pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo laga
ki yanwiga ŋga ki na. Ɛɛn fɔ, yoro
Zhufuye wele, ye ma yo laga ŋga leele
pe daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo, ko ki yɛn
Zheruzalɛmu† we?»
21 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Jɛlɛ, taga sɛnrɛ nda mi yaa yo ti na!
Wagati wa na paan, ye yaa kaa Yɛnŋɛlɛ
na li yɛn To li gbogo, ki se kaa piin
laga ki yanwiga ŋga ko na, nakoma wa
Zheruzalɛmu. Ki kala na, leele pe maa
Yɛnŋɛlɛ li gbogo laga ŋga na ko woro
yaraga.
22 Yoro Samari tara fɛnnɛ wele, ŋga ye
maa gbogo, ye sigi jɛn. Woro Zhufuye,
ŋga we maa gbogo wège jɛn; katugu
wège jɛn ma yo pa shɔwɔ pì yiri wa
Zhufuye pe yeri.
23 Ɛɛn fɔ, wagati wa na paan, ki wagati
wì gbɔn makɔ yɛrɛ, Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔfɛnnɛ
jɛmbɛlɛ pe yaa kaa li gbogo yinnɛ naa
kaselege ni; katugu mbele pe maa li gbogo
ko gbɔgɔlɔmɔ po na, poro li yɛn na jaa.
24 Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinnɛ. Ki kala na,
mbele paa li gbogo, ki daga paa li gbogo
yinnɛ naa kaselege ni.»
25 Kona, a jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Mìgi jɛn
ma yo Mɛsi wi yaa ka pan, Mɛsi ko kɔrɔ
wo ŋa Shɔfɔ. Na wiga ka pan, wi yaa ka
kagala ke ni fuun ke yɛgɛ yo mbe we kan.»
26 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mi ŋa mila
para ma ni, muwi.»
27 Ko sanga wo ni, a Zhezu wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si sɔngɔrɔ ma gbɔn le wi
na. Naa pàa kaa wi yan wila para jɛlɛ wi
ni, a kì si pe pari. Ɛɛn fɔ, wa kpɛ sila ya
mboo yewe mbe yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa wi
yeri? Nakoma yiŋgi na ma nɛɛ para ki
jɛlɛ ŋa wi ni?»

† **4:5 4.5:** Zhenɛ 48.22; Zhozu 24.32 † **4:20 4.20:** Dete 12.11; 1 Wunlu 9.3; Yuuro 132.13-14

28 Kona, a jɛlɛ wì suu cɔkogo ki yaga le mɛɛ sɔngɔrɔ wa ca, ma saa ki yo ca woolo pe kan fɔ:
29 «Ye pan ye sa naŋa wa wele! Kagala ŋgele fuun mì pye, wì ke ni fuun ke yo mala kan. Ye yo Kirisi wo ma?»
30 Kona, a leele pè si yiri wa ca nɛɛ kee Zhezu wi kɔrɔgɔ.
31 Ko sanga wo ni, Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pye naa yɛnri na yuun fɔ: «We nagafɔ, pan ma ka ma!»
32 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaakara ta yɛn na yeri mbe ka, nda yee jɛn.»
33 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Lere wa pan ma yaakara kan wi yeri wi le?»
34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na yaakara to ti yɛn mbaa na tunvɔ wi nandanwa kala li piin, mbe tunŋgo ŋga wì kan na yeri ki pye mbege yɔn fili.
35 Yoro wo na, ye maa ki yuun ma yo fɔ: Kì koro yeŋge tijɛrɛ yarilire ti kɔnsanga wii gbɔn. Ɛɛn fɔ, mila ki yuun ye kan, ye yɛgɛ yirige ye kɛɛrɛ ti wele. Yarilire ti lɛ makɔ. Ti kɔnsanga wì gbɔn.
36 Ŋa wila yarilire ti kɔɔn, wila wi sara wi taa makɔ na yarilire ti gbogolo, nda ti yɛn yinwege mbakɔgɔ woro, jaŋgo yarilire lugufɔ wo naa ti kɔnfɔ wi ni, pe pinlɛ paa yɔgɔri ja†.
37 Yomiyɛlɛ na pe maa waa ma yo fɔ: ‹Wa ma yarilire ti lugu, wa ma kaa ti kɔn,› li yɛn kaselege.
38 Ko ki yɛn paa ye wogo ki yɛn. Kɛrɛ nda yee ti tunŋgo pye, mì ye tun ye sari yarilire ti kɔn. Pele wɛlɛ pàa ti tunŋgo pye, a yoro nɛɛ tɔnli taa wa pe tunŋgo ki ni.»
39 Ki Samari ca woolo pe lɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na, jɛlɛ wìla sɛnrɛ nda yo ti kala na, fɔ: Kagala ŋgele fuun mì pye, wì ke yo mala kan.
40 Naa ki ca woolo pàa kaa saa gbɔn wa Zhezu wi na, a pè suu yɛnri ma yo wi koro wa pe ni. A Zhezu wì si koro wa pe ni ma piliye shyɛn pye wa.
41 A leele pèle taga Zhezu wi na naa lɛgɛrɛ ma wɛ koŋgbanmbala pe na, sɛnrɛ nda wìla pye na yuun ti kala na.
42 A pe nɛɛ jɛlɛ wi piin fɔ: «Yiŋgɔ sɛnrɛ nda mà yo, to nuŋgba ma ti ti wè taga wi na. Ɛɛn fɔ, woro jate wòo sɛnyoro ti logo we yɛ. Wège jɛn ma yo kaselege wo wi yɛn dunruya woolo pe Shɔfɔ we.»

Zhezu wìla legbɔɔ wa pinambyɔ sagala

43 Naa Zhezu wìla kaa piliye shyɛn pye wa ki laga ki na, a wì si yiri wa, mɛɛ kari wa Galile tara.
44 Katugu Zhezu wo jate wìla ki yo ma yo fɔ: «Paa la Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi gbogo wa wi tara jate ti ni†.»
45 Naa wìla kaa saa gbɔn wa Galile tara, a ki tara woolo pè suu yigi fɔ jɛŋgɛ; katugu poro fun pàa kari wa Zheruzalɛmu Paki fɛti wi na, kafɔnŋgɔlɔ ŋgele Zhezu wìla pye, pàa ke yan.
46 A wì si kari naa wa Kana, wa Galile tara. Pa wìla tɔnmɔ pi kanŋga duvɛn† wa ki ca ki ni. Gboforonɛri wi legbɔɔ wà la pye wa ki laga ki na, wi pinambyɔ la pye na yaa wa Kapɛrinawu ca.
47 Naa ki legbɔɔ wìla kaa ki logo ma yo Zhezu wì yiri wa Zhude tara ma pan wa Galile tara, a wì si kari wi kɔrɔgɔ, ma saa wi yɛnri ma yo wi kari wa Kapɛrinawu, wi saa pinambyɔ wi sagala wi kan, wo la pye na kuun.
48 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na ye woro na kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ yaan, ye se yɛnlɛ mbe taga na na fyew.»
49 A legbɔɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na Fɔ, shokari wa na go, sanni na pinambyɔ wi sa ku.»
50 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta kee, ma pinambyɔ wì sagala!»

A ki naŋa wì si taga Zhezu wi sɛnrɛ ti na, mɛɛ kari.

† **4:36 4.35-36:** Kɛɛrɛ to ti yɛn leele mbele pàa yiri wa ca na paan mbe Zhezu wi yan we. Yarilire nda tì lɛ, a ti kɔnsanga wì gbɔn, to yɛn naga nari fɔ sanga wì gbɔn leele pe yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ yeri pe gbogolo wa li wunluwɔ pi ni. Yarilire kɔnfɔ wo wi yɛn ŋa wila leele pe piin, a paa kanŋgi na tari Yɛnŋɛlɛ li na mbe yinwege mbakɔgɔ ki ta. Yarilire lugufɔ wo wi yɛn ŋa wìla keli ma yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo leele pe kan we. † **4:44 4.44:** Luki 4.24 † **4:46 4.46:** Zhan 2.1-10

51 Maa ta wa konɔ wila kee, a wi
tunmbyeele pè si pan maa fili, ma suu pye
fɔ: «Ma pinambyɔ wì sagala.»
52 A wì si pe yewe wi pinambyɔ wìla
sagala wagati ŋa ni wi ni. A tunmbyeele
pè suu pye fɔ: «Yunmbaan yɔnlɔparaga
ki na, a wi witiwɛrɛwɛ pì si kɔ.»
53 Kona, tofɔ wì sigi jɛn ma yo ko
wagati wowi Zhezu wìla wi pye ma yo wi
pinambyɔ wì sagala. Wo naa wi go woolo
pe ni fuun pe ni, pè si taga Zhezu wi na.
54 Ko kìla pye Zhezu wi kafɔnnɔ shyɛn
wolo na wìla pye, naa wìla yiri wa Zhude
tara ma sɔngɔrɔ wa Galile tara we.

5

Zhezu wìla naŋa murugu wa sagala

1 Ko puŋgo na, Zhufuye pàa pye na pe
shɛrɛgɛ fɛti wa piin, a Zhezu wì si kari wa
Zheruzalɛmu ki fɛti wi na.
2 Ma si yala, wa Zheruzalɛmu, titɛgbɔgɔ
kà la pye wa tɔnmɔ ni, wa Simbaala
yeyɔngɔ ki tanla. Pàa pye naga yinri
Eburuye sɛnrɛ ti ni Betɛsida. Toŋgbo
kaŋgurugo la pye le ki laga ki na.
3 Yambala lɛgɛrɛ la pye ma sinlɛ wa ki
toŋgboolo pe ni. Fyɔɔnlɔ naa jejɔgɔlɔ
fɛnnɛ, naa muruguye la wɛlɛ. [Pàa pye
na tɔnmɔ pi singi pi tin;
4 katugu wagati lɛgɛrɛ na, we Fɔ wi
mɛrɛgɛ wà la pye na tinri wa ki titɛgɛ ki
ni, naga tɔnmɔ pi tinni. Na tɔnmɔ piga tin
mbe kɔ, yaŋa ŋa fuun ka keli mbe ye wa
pi ni, ali mbege ta wi yama pi yɛn yɛgɛ o
yɛgɛ, wi ma sagala.]
5 Wa ki laga ki na, naŋa wà la pye wa
na yaa, wi yama pìla ta wi na yɛlɛ nafa
ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri.
6 Naa Zhezu wìla ka saa wi yan wì sinlɛ,
a wì sigi jɛn ma yo yama pì mɔ wi na. A wì
suu yewe ma yo fɔ: «Maa jaa mbe sagala
le?»
7 A yaŋa wì suu pye fɔ: «Na Fɔ, lere
woro na yeri mbanla tirige wa tɔnmɔ pi
ni, na pi kaa tinni sanga ŋa ni we. Mi ka
sila ŋgbeli mbe yo mi yaa tigi wa sanga
ŋa ni, wa ma keli ma tigi na na wa.»
8 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiri mɔɔ
furugo ki lɛ, maa tanri!»
9 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a ki naŋa
wì si sagala. A wì suu furugo ki lɛ nɛɛ
tanri.
Ɛɛn fɔ, ki wogo kìla pye cɛnpilige ko ni.
10 Ki kala na, a Zhufuye pè si naŋa
ŋa wìla sagala wi pye fɔ: «Nala wi yɛn
cɛnpilige ye, mbe yala we lasiri wi ni, kii
daga mɔɔ furugo ki lɛ.»
11 A wì si pe pye fɔ: «Lere ŋa wìlan
sagala, wo wìlan pye ma yo mbanla
furugo ki lɛ mbaa tanri.»
12 Kona, a pè suu yewe ma yo fɔ: «Ambɔ
wɔ̀ɔn pye ma yo mɔɔ furugo ki lɛ maa
tanri?»
13 Ɛɛn fɔ, naŋa ŋa wìla sagala, wi sila wi
sagalafɔ wi jɛn; katugu Zhezu wìla yiri le
ma kari janwa ŋa wìla pye wa ki laga ki
na wi kala na.
14 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si saa ki
naŋa wi yan wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma
suu pye fɔ: «Wele! Yiŋgɔ mà sagala.
Maga ka kapege pye naa, jaŋgo kala la
mbɔɔn ta naa li wɛ yama po na.»
15 A ki naŋa wì si kari ma saa ki yo
Zhufuye pe kan ma yo Zhezu wo wìla wi
sagala.
16 Kì pye ma, a Zhufuye pe nɛɛ Zhezu wi
jɔlɔ, katugu wìla ki kala li pye cɛnpilige ko
ni.
17 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na
To wi yɛn na tunŋgo piin pilige pyew, mi
fun, mi yɛn na tunŋgo piin.»
18 Ki sɛnrɛ ti kala na, Zhufuye pàa pye
naa gbosaga jaa naa ma wɛ. Cɛnpilige
ŋgasele na wìla jɔgɔ lo nuŋgba kala la
ma. Ɛɛn fɔ, wìla ki yo naa ma yo Yɛnŋɛlɛ
li yɛn wi To, naa yɛɛ taanla li ni.

Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi fanŋga ye

19 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi se ya yaraga
ko ka pye wi yɛɛ fanŋga. Ŋga wì yan
wi To wi yeri wila piin, ko wila piin cɛ.
Kala na fuun Tofɔ wila piin, lo nuŋgba lo
Pinambyɔ wila piin.
20 Katugu Pinambyɔ wi yɛn maa To wi
ndanla, a wila ŋga fuun wi maa piin ki
nari wi na. Wi yaa ka kagala kele naga
Pinambyɔ wi na naa, ke tugbɔlɔ ke wɛ
ŋgele koro na, ke ta ke ye pari.

21 Yɛgɛ ŋga na Tofɔ wi maa kuulo pe
yɛnni na yinwege ki kaan pe yeri, ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Pinambyɔ wi
kaa jaa mbe yinwege ki kan mbele yeri,
wi maga kan pe yeri.
22 Tofɔ wi woro na kiti kɔɔn lere na. Ɛɛn
fɔ, wì kiti kɔngɔ ki ni fuun ki le Pinambyɔ
wi kɛɛ;
23 jaŋgo leele pe ni fuun pe maa To
wi gbogo yɛgɛ ŋga na, paa Pinambyɔ wi
gbogo ma fun. Lere ŋa woro na Pinambyɔ
wi gbogo, kona, kì cɛn wi woro na wi To
ŋa wùu tun wi gbogo.
24 «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan
fɔ: Lere ŋa kanla sɛnrɛ ti logo mbe taga
na tunvɔ wi na, yinwege mbakɔgɔ ki yɛn
wi yeri. Kiti se ka kɔn wi na. Ɛɛn fɔ, wì
wɔ wa kunwɔ pi ni ma yinwege ta.
25 Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, wagati wa wa na paan, wì yɛrɛ
gbɔn makɔ, kuulo† pe yaa ka Yɛnŋɛlɛ li
Pinambyɔ wi sɛnrɛ ti logo. Mbele pe yaa
kari logo, poro yaa yinwege ta.
26 Katugu yɛgɛ ŋga na fanŋga ki yɛn
na To wi yeri wila yinwege ki kaan, ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, wì fanŋga kan
Pinambyɔ wi yeri wila yinwege ki kaan.
27 Wì fanŋga kan Pinambyɔ wi yeri
wila kiti kɔɔn; katugu wo wi yɛn Lere wi
Pinambyɔ we.
28 Ko ka ka ye pari, katugu wagati wa
wa na paan, kuulo mbele pe wa fanra ti
ni, pe yaa kaa magala li logo.
29 Pe yaa ka yiri wa pe fanra ti ni. Mbele
pè kajɛŋgɛ pye, pe yaa ka yɛn mbe yiri
mbe yinwege ta. Mbele pè kapere pye,
poro yaa ka yɛn mbe yiri kiti wi to pe na.»

Kagala ŋgele ke yɛn na Zhezu wi fanŋga ki nari

30 «Mi se ya yaraga ko ka pye na yɛɛ
fanŋga. Mi yɛn na kiti wi kɔɔn na yala
sɛnrɛ nda mila nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri to ni.
Na kiti kɔngɔ ki yɛn ma sin, katugu mi
woro nala yɛɛ nandanwa kala lo jaa, fɔ
ndɛɛ na tunvɔ wi nandanwa kala lo.
31 Na mi kaa sɛrɛya wi yuun na yɛɛ jate
wogo na, na sɛrɛya wi se pye kaselege.
32 Ɛɛn fɔ, wawi wi yɛn nala sɛrɛya wi
yuun. Mìgi jɛn ma yo nda wila yuun na
kanŋgɔlɔ, ti yɛn kaselege.
33 Yàa leele tun wa Zhan† wi yeri, wìla
sɛrɛya wi yo ma yala kaselege ko ni.
34 Mi woro naga jaa lere mbaa na sɛrɛya
wi yuun. Ɛɛn fɔ, mi yɛn naga kagala
ŋgele ke yuun, jaŋgo ye ta ye shɔ.
35 Zhan wìla pye paa fitanla yɛn ŋa pè
mu wila yiin. A yè yɛnlɛ ma yɔgɔri wagati
jɛnri ni wa wi yanwa pi ni.
36 Ɛɛn fɔ, sɛrɛya wa yɛn na yeri, wo
gbɔgɔ ma wɛ Zhan woo wo na. Kagala
ŋgele mila piin, koro ŋgele na To wì kan
na yeri mbe pye mbe ke yɔn fili, ke yɛn
na para na kanŋgɔlɔ, naga nari ma yo na
To wo wìlan tun.
37 Na To ŋa wìlan tun, wo fun, wi yɛn
nala sɛnrɛ yuun. Ye faa magala li logo
fyew, ye fa suu yan yɛnlɛ ni fyew.
38 Ye woro nala sɛnrɛ ti yinri mberi tɛgɛ
wa ye nawa, katugu ŋa wì tun, yee taga
wi na.
39 Ye maa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kara jɛŋgɛ,
katugu ye maa ki sɔnri ye yaa yinwege
mbakɔgɔ ki ta wa ti ni. To siri ti nɛɛ para
na kanŋgɔlɔ we.
40 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, ye woro
na jaa mbe pan na kɔrɔgɔ mbe yinwege
jɛŋgɛ ki ta.
41 «Mi woro na jaa leele poro mbaa na
gbogo.
42 Ɛɛn fɔ, mì ye jɛn. Mìgi jɛn ma yo
Yɛnŋɛlɛ lii ye ndanla.
43 Mì pan na To wo mɛgɛ na, yee yɛnlɛ
na na. Ɛɛn fɔ, na lere wa ka pan wi yɛɛ
fanŋga, ye ma yɛnlɛ wo na.
44 Mbaa gbɔgɔwɔ jaa ye yɛɛ yeri, ko yɛn
ma ye ndanla. Ma si yala, gbɔgɔwɔ mba
pi ma yiri wa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn nuŋgba
li yeri, ye woro na po jaa. Kì pye ma, ye
mbe ya taga na na mɛlɛ?
45 Yaga kaa ki jate ndɛɛ muwi mi yaa ka
ye le kɛɛ na To wi yɛgɛ na. Moyisi ŋa yè
ye jigi wi taga wi na, wo wi yaa ka ye le
kɛɛ.
46 Ki pye ye taga Moyisi wi na, anmɛ mi
fun, ye jɛn na taga na na, katugu wìla wi

† **5:25 5.25:** Laga ki laga ŋga ki ni, kuulo pe mbe ya pye leele mbele pè puŋgo wa pe kapere ti ni ma pye paa gboolo yɛn Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na poro. Pe mbe si ya pye mbele pè ku wa pe kapere ti ni poro. † **5:33 5.33:** Zhan 1.19-27

sɛwɛ sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ na kanŋgɔlɔ.
47 Ɛɛn fɔ, pa yee si taga wi sɛwɛ sɛnrɛ
nda wì yɔnlɔgɔ ti na, ye mbe ya taga na
sɛnrɛ ti na mɛlɛ?»

6

Zhezu wìla nambala
waga kaŋgurugo (5 000) kan pè ka
(Mati 14.13-21; Maki 6.30-44; Luki 9.10-17)

1 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kari wa
Galile lɔgbɔgɔ ki kɛɛ sanŋga ki na, pe maa
ki yinri naa Tiberiyadi lɔgbɔgɔ.
2 A janwa gbɔlɔ là si taga wi puŋgo na;
katugu kafɔnŋgɔlɔ ŋgele wìla pye na piin
na yambala pe sagala, leele pàa pye na ke
yaan.
3 Kì kaa pye ma, a Zhezu wì si lugu
yanwiga ka na ma saa cɛn, wo naa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni.
4 ZhufuyePaki fɛti wìla yɔngɔ makɔ.
5 Naa Zhezu wìla kaa wele ma janwa
gbɔlɔ li yan laa paan wi kɔrɔgɔ, a wì si
Filipu pye fɔ: «We yaa yaakara to ta se
mbe lɔ, mbe si ki janwa ŋa wi kan wi ka?»
6 Wìla ko yo, mbe ta mbe Filipu wi wa
mbe wele, katugu ŋga wi mbaa pye, wìla
ki jɛn makɔ.
7 A Filipu wì suu pye fɔ: «Ali na waga sa
warifuwe pyɔ cɛnmɛ shyɛn (200) buru lɔ
mboo kɔɔnlɔ pe na jɛɛnnjɛnri, pe ni fuun
se wa ta.»
8 A wì fɔrɔgɔfɔ wa, Simɔ Pyɛri nɔsepyɔ
Andire, wo suu pye fɔ:
9 «Buru kaŋgurugo naa ŋgbangala
shyɛn ke yɛn lefɔnŋɔ wa yeri laga. Ɛɛn
fɔ, to yaa yiŋgi yaraga yɔn ki lelɛgɛrɛ nda
ti kan?»
10 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye
janwa wi pye wi cɛn.» Yan lɛgɛrɛ la pye
wa ki laga ki na.
A pè si cɛn. Pàa nambala waga
kaŋgurugo (5 000) yɔn ko tin.
11 A Zhezu wì sigi buru wi lɛ. Naa wìla
kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì suu yɛɛlɛ ki
leele mbele pàa pye ma cɛn pe na, ma
ŋgbangala ke yɛɛlɛ pe na ma fun, paa
yɛgɛ ŋga na pàa pye na jaa we.
12 Naa pe ni fuun pàa kaa ka ma tin,
a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ:
«Ye buru kɔnrɔkɔnrɔ nda tì koro ti wulo,
jaŋgo ka kpɛ ka ka puŋgo!»
13 A pè sigi buru kaŋgurugo wi
kɔnrɔkɔnrɔ nda pàa ka tì koro ti wulo ma
kanja kɛ ma yiri shyɛn yin ti ni.
14 Ki kafɔnnɔ na Zhezu wìla pye, naa
leele pàa kaa li yan sanga ŋa ni, a pè sho
fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ŋa wi daga
mbe pan laga dunruya wi ni, wo wi yɛn
kaselege ki naŋa ŋa we†.»
15 Ɛɛn fɔ, naa Zhezu wìla kaa ki jɛn ma
yo pe yaa wi yigi fanŋga mboo pye pe
wunlunaŋa, a wì si laga le pe tanla, mɛɛ
kari naa wa yanwiga ki na wi yɛ.

Zhezu wìla tanga tɔnmɔ na
(Mati 14.22-23; Maki 6.45-52)

16 Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a Zhezu wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si tigi ma kari wa lɔgbɔgɔ
yɔn ki na,
17 mɛɛ ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni, nɛɛ lɔgbɔgɔ
ki kɔɔn na kee wa Kapɛrinawu kɛɛ yeri.
Yembinɛ làa wɔ makɔ maga ta Zhezu wi
fa gbɔn wa pe na.
18 Lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pìla pye na yɛgɛ,
katugu tifɛlɛgɛ kìla pye na gbɔɔn
ŋgbanga.
19 Fogo ŋga pàa tanga tɔnmɔkɔrɔ ki ni
wa lɔgbɔgɔ ki go na, kìla culo kaŋgurugo,
nakoma kɔgɔlɔni yɔn ko tin. Kona, a pè
si Zhezu wi yan wila tanri tɔnmɔ pi na,
na yɔngɔ tɔnmɔkɔrɔ ki ni. A pè si fyɛ fɔ
jɛŋgɛ.
20 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Muwi, yaga ka fyɛ!»
21 Kì kaa pye ma, a pe nɛɛ jaa mboo
lɛ wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni. A ko si yala cɛ
tɔnmɔkɔrɔ kì kan tara ti na, wa laga ŋga
pàa pye na kee we.

Janwa wìla pye na Zhezu wi lagajaa

22 Ki goto, janwa ŋa wìla koro wa
lɔgbɔgɔ ki kɛɛ ŋga na, a wì sigi wele maga
jɛn ma yo tɔnmɔkɔrɔ nuŋgba kìla pye wa.
Pàa sigi jɛn ma yo Zhezu wii ye wa ki
tɔnmɔkɔrɔ ki ni mbe pinlɛ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe ni. Ɛɛn fɔ, wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro cɛ pàa
kari.
23 Ma si yala, wa laga ŋga we Fɔ wìla
Yɛnŋɛlɛ li shari ma buru wi kan pe yeri,

† **6:14 6.14:** Dete 18.15

a pòo ka, leele pèle la pan tɔnmɔkɔɔrɔ ta yɛgɛ ni wa ki laga ki na, ma yiri wa Tiberiyadi ca ki ni.

24 Naa janwa wìla kaa ki yan Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pe sila pye wa, a pè si ye wa ki tɔnmɔkɔɔrɔ ti ni, mɛɛ kari wa Kapɛrinawu mbe sa Zhezu wi lagaja.

Zhezu wo wi yɛn yinwege yaakara re

25 A pè si saa Zhezu wi yan wa lɔgbɔgɔ ki kɛɛ ŋga na, ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ, ma gbɔn lagamɛ wagati wiwiin?»

26 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan: Yè buru ta na yeri lɛgɛrɛ ma ka, ko kì ti yaa na lagajaa. Ɛɛn fɔ, kii cɛn ndɛɛ kafɔnŋgɔlɔ ŋgele mì pye yè yan, koro kala na yaa na lagajaa.

27 Yaga kaa tunŋgo piin yaakara nda ti maa jogo to kala na. Ɛɛn fɔ, yaa tunŋgo piin nda† ti ma mɔ, na yinwege mbakɔgɔ ki kaan to kala na, to nda Lere wi Pinambyɔ wi yaa kan ye yeri we; katugu Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To, lì li fanŋga tɛgɛrɛ ti tɛgɛ wi na.»

28 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi we daga mbaa piin mbe sila Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kagala ke piin mbaa ke yɔn fili?»

29 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kala na Yɛnŋɛlɛ laa jaa ye yeri loli na le: Ye taga ŋa lì tun wi na.»

30 A pè suu pye fɔ: «Yiŋgi kafɔnnɔ ma mbe ya pye mbe naga we na, wee taga ma na? Yiŋgi kala ma yaa pye?

31 Sanga ŋa ni we tɛlɛye pàa pye na tanri wa gbinri wi ni na kee, manɛ wo pàa pye na kaa, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun we kan ma yo fɔ:

Wìla yaakara kan pe yeri, a pè ka, nda tìla yiri wa yɛnŋɛlɛ na.»†

32 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, yaakara nda tìla yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma kan pe yeri, Moyisi ma wila ti kan pe yeri. Ɛɛn fɔ, na To Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na yaakara jɛndɛ ti kaan na yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na.

33 Katugu yaakara nda Yɛnŋɛlɛ laa kaan, to ti yɛn ŋa wì yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pan na yinwege ki kaan dunruya woolo pe yeri.»

34 A pè suu pye fɔ: «We Fɔ, taga yaakara ti kaan we yeri pilige pyew.»

35 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi yɛn yaakara, nda ti maa yinwege kaan. Lere ŋa ka pan na kɔrɔgɔ, fuŋgo soo yigi naa fyew; lere ŋa ka taga na na, wɔgɔ soo yigi naa fyew.

36 Ɛɛn fɔ, mìgi yo ma ye kan, a yànla yan, konaa ki ni fuun, yee taga na na.

37 Na To wiga mbele fuun kan na yeri, poro yaa pan na kɔrɔgɔ. Ŋa fuun ka pan na kɔrɔgɔ, mi soo je fyew;

38 katugu mii yiri wa yɛnŋɛlɛ na mbe pan mbaa na nandanwa kala lo piin. Ɛɛn fɔ, ŋa wìlan tun wo nandanwa kala lo mì pan mbaa piin.

39 Ŋa wìlan tun, wi nandanwa kala li na: Mbele fuun wì kan na yeri, mi ka ka wa kpɛ yaga wi puŋgo na na. Ɛɛn fɔ, mbe ka pe yɛn mbe pe yirige wa kunwɔ pi ni dunruya kɔpilige.

40 Na To wi nandanwa kala li na: Mbele fuun ka Pinambyɔ wi yan mbe taga wi na, pe yinwege mbakɔgɔ ki ta, mbe ka pe yɛn mbe pe yirige wa kunwɔ pi ni dunruya kɔpilige.»

41 Kona, a Zhufuye pe nɛɛ kɔngɔri Zhezu wi na; katugu wìla ki yo ma yo wi yɛn yaakara, nda tì yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pan laga tara.

42 A pe nɛɛ yuun fɔ: «Mì yo Zhozɛfu pinambyɔ Zhezu wowi ŋa yɛɛn! Wòo to naa wi nɔ pe jɛn. Mɛlɛ, yiŋgɔ wì si ya wi yo fɔ wì yiri yɛnŋɛlɛ na ma pan?»

43 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaga kaa kɔngɔri.

44 Lere se ya pan na kɔrɔgɔ wi yɛɛ fanŋga, na na To ŋa wìlan tun wi suu yɛgɛ sin. Mi wo na, mi yaa kaa yɛn mboo yirige wa kunwɔ pi ni dunruya kɔpilige.

45 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa ki sɛnrɛ nda ti yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: ‹*Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe ni fuun pe naga.*›† Ki kala na,

† **6:27 6.27:** Yaakara nda sɛnrɛ ti yɛn na yuun to ti yɛn Zhezu we, nakoma mbaa Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li piin, nakoma Yɛnŋɛlɛ li shɔwɔ we. † **6:31 6.31:** Yuuro 78.24; Ɛki 16.4,13-15,31; Nehe 9.15 † **6:45 6.45:** Eza 54.13

lere ŋa fuun kanla To wi nagawa sɛnrɛ ti logo mberi lɛ, wo ma pan na kɔrɔgɔ.
46 Ko sigi naga mbe yo fɔ lere wa na To wi yan yɛnlɛ ni dɛ. Ndɛɛ ŋa wì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri ma pan, wo wìlan To wi yan bɔkɔ.
47 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere ŋa ka taga na na, wo yinwege mbakɔgɔ ki ta.
48 Muwi mi yɛn yinwege yaakara re.
49 Ye tɛlɛye pàa manɛ wi ka wa gbinri wi ni, pàa si ku.
50 Ɛɛn fɔ, yaakara nda tila yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na na tinri laga tara, tori nda re. Lere ŋa ka to ka, wi se ku.
51 Muwi mi yɛn yinwege yaakara re, nda tì tigi ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na. Na lere ŋa ka ki yaakara ta ka, wi yaa laa yinwege ki piin kɔsaga fu. Yaakara nda mi yaa kan, to ti yɛn na wire kara re. Mi yaa ti kan, jaŋgo dunruya woolo pe yinwege ta†.»
52 Ki sɛnrɛ ti kala na, a Zhufuye pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni ŋgbanga na yuun fɔ: «Ŋa wo mbe ya mboo wire kara ti kan we yeri weri ka mɛlɛ?»
53 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na yee Lere wi Pinambyɔ wi wire kara ti ka, mboo kasanwa pi wɔ, yinwege se pye ye ni.
54 Ŋa kanla wire kara ti ka, mbanla kasanwa pi wɔ, yinwege mbakɔgɔ ki yɛn wi wogo. Mi yaa kaa yɛn mboo yirige wa kunwɔ pi ni dunruya kɔpilige.
55 Katugu na wire kara ti yɛn yaakara jɛndɛ, na kasanwa fun pi yɛn tɔnwɔɔ jɛmbɛ.
56 Lere ŋa kanla wire kara ti ka, mbanla kasanwa pi wɔ, wo yɛn na ni, a mi yɛn wi ni.
57 Na To ŋa wìlan tun wi yɛn yinwege na. Mi fun mi yɛn yinwege na wi fanŋga na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, lere ŋa kanla ka, wi yaa ka pye yinwege na na fanŋga na.
58 Yaakara nda tì yiri wa yɛnŋɛlɛ na tori nda yɛɛn we. Ti woro paa nda ye tɛlɛye pàa ka, ko puŋgo na ma kaa ku ti yɛn. Lere ŋa ka yaakara nda ta ka, wo yaa laa yinwege ki piin kɔsaga fu.»
59 Zhezu wìla ki sɛnrɛ ti yo, ma yala wìla pye na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛrigo ki ni wa Kapɛrinawu.

Sɛnrɛ nda ti maa yinwege mbakɔgɔ ki kaan

60 Naa Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pe lɛgɛrɛ nɛɛ yuun fɔ: «Ki nagawa sɛnrɛ nda tì ŋgban matoro. Lere se ya mberi lɛ mbaa tanri ti na.»
61 A Zhezu wì sigi jɛn ma yo wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pye na kɔngɔri ki wogo ki na. A wì si pe pye fɔ: «Ki sɛnrɛ ti ye sun kɛ?
62 Na yaga ka Lere wi Pinambyɔ wi yan wila nuru na kee wa laga ŋga wìla pye faa, kona, yiŋgi ye yaa pye?
63 Yinnɛkpoyi lo li maa yinwege ki kaan. Lere wo yɛɛ na, wi woro yaraga ka. Sɛnrɛ nda mila yuun ye kan, ti maa yinrigi wa Yinnɛkpoyi li yeri nɛɛ yinwege kaan.
64 Ɛɛn fɔ, pele yɛn na ye ni, pee taga na na.» Katugu leele mbele pe sila taga Zhezu wi na, wìla pe jɛn maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, konaa lere ŋa wi mbaa kaa le kɛɛ wi ni.
65 A wì sho naa fɔ: «Ko kì ti mìgi yo ma ye kan ma yo fɔ lere se ya pan na kɔrɔgɔ, na na To wi sigi fanŋga ki kan ki fɔ wi yeri.»
66 Mbege lɛ le ko sanga wo na, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe lɛgɛrɛ si sɔngɔrɔ puŋgo na. Pe sila taga wi na naa.
67 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe pye fɔ: «Yoro fun, yaa jaa mbe sɔngɔrɔ le?»
68 A Simɔ Pyɛri wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We Fɔ, wee la kee ambɔ kɔrɔgɔ? Sɛnrɛ nda ti maa yinwege mbakɔgɔ ki kaan ti yɛn mboro yeri.
69 Yiŋgɔ wè taga ki na maga jɛn ma yo mboro ma yɛn Kirisi, Yɛnŋɛlɛ li Woo Kpoyi we.»
70 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi ma mi ye ni fuun kɛ ma yiri shyɛn ye wɔ le? Ma si yala, Sɔtanla wi yɛn wa kotogo na ye ni!»
71 Simɔ Izikariyɔti pinambyɔ Zhudasi wo sɛnrɛ Zhezu wìla pye na yuun; katugu ali maga ta Zhudasi wìla pye wi leele kɛ

† **6:51 6.51:** Mati 26.26

ma yiri shyɛn wo wa, wo wi mbaa wi le kɛɛ.

7

Zhezu wi nɔsepiile pe sila taga wi na

1 Ko puŋgo na, a Zhezu wi nɛɛ Galile tara ti yanri. Wi sila pye na jaa mbe Zhude tara ti yanri; katugu Zhufuye pàa pye naga lagajaa mboo gbo.
2 Ma si yala, Zhufuye pe Gbataala nɔgɔ fɛti† wìla pye na yɔngɔ.
3 A Zhezu wi nɔsepiile pè suu pye fɔ: «Yiri lagamɛ ma kari wa Zhude tara, jaŋgo kagala ŋgele maa piin, ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ke yan fun.
4 Na lere ŋa na jaa poo jɛn, ŋga wila piin, wila laga piin mbaa ki lara. Kì kaa pye maa kagala ŋgele koro cɛnlɛ piin, taga piin teere, jaŋgo lere pyew wi ta wila ma yaan.»
5 Wi nɔsepiile poro jate pe sila taga wi na.
6 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na karisanga wi fa gbɔn gbɛn. Yoro yeri, wagati wi ni fuun wi yɛn ma yɔn.
7 Dunruya woolo pe se ya mbe yoro panra, ɛɛn fɔ, pè mi panra; katugu mi yɛn naga yuun ma yo pe kapyere nda paa piin ti woro ma yɔn.
8 Yoro wo na, yaa kee fɛti wi na! Mi woro na kee wa ki fɛti wi na, katugu na karisanga wi fa gbɔn gbɛn.»
9 Naa wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo pe ni ma, mɛɛ koro wa Galile tara.

Zhezu wìla kari Zhufuye pe Gbataala nɔgɔ fɛti wi na

10 Naa Zhezu wi nɔsepiile pàa kaa kari fɛti wi na, a wo jate wì si kari wa fun. Ɛɛn fɔ, wi sila wi yɛɛ naga lere na. Kìla pye larawa.
11 Zhufuye pàa pye naa lagajaa wa ki fɛti wi na, nɛɛ yuun fɔ: «Wi yɛn se yeri?»
12 Wa janwa wi ni, pàa pye naa sɛnrɛ yuun kalɛgɛrɛ ni. Pèle la pye na yuun fɔ: «Lejɛnŋɛ win.» A pele nɛɛ yuun fɔ: «Ayoo, wila leele pe fanla na pe punŋgu win.»
13 Konaa ki ni fuun, lere sila pye naa sɛnrɛ yuun mbaa ti finligi, katugu pàa pye na fyɛ Zhufuye pe yɛgɛ.
14 Naa fɛti wìla kaa gbɔn nandogomɔ, a Zhezu wì si kari wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mɛɛ saa na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
15 Wi nagawa sɛnrɛ tìla Zhufuye pe pari, a pe nɛɛ yuun fɔ: «Ki naŋa ŋa wì pye mɛlɛ mɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti jɛn yɛɛn, ma si yala wii ti kara?»
16 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Sɛnrɛ nda fuun mila nari leele pe na, mi na woro ma. Ɛɛn fɔ, pa tila yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ na lìlan tun li yeri.
17 Ŋa ka yere ki na mbaa Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li piin, wo yaa kaga jɛn, na kaa pye ki nagawa sɛnrɛ pa tila yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, nakoma mila ti yuun na yɛɛ fanŋga.
18 Lere ŋa wi maa para wi yɛɛ fanŋga, wo maa jaa paa wi gbogo. Ɛɛn fɔ, lere ŋa wi maa jaa paa wi tunvɔ wi gbogo, wo maa kaselege yuun, kambasinŋge na pye wa wi kotogo na.
19 Mì yo Moyisi wì lasiri wi kan ye yeri? Ma si yala, ye ni, wa woro na tanri lasiri wi na. Yiŋgi na, a ye nɛɛ na lagajaa mbanla gbo?»
20 A janwa wì suu pye fɔ: «Yinnɛ tipele li ye ma ni wi le? Ambɔ wila ma lagajaa mbɔɔn gbo?»
21 A Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ pe pye fɔ: «Kala nuŋgba mì pye, a lo si ye ni fuun ye pari!
22 Moyisi wo wìla konɔ kan ye yeri ma yo yaa pinambiile pe kɛnrɛkɛnrɛ. Ɛɛn fɔ, Moyisi wo ma wila ki peli naa piin, ye tɛlɛye poro pàa ki peli. Ki ŋgasele li kala na, ye ma yɛnlɛ na kɛnrɛkɛnrɛ wi piin ali yɛrɛ cɛnpilige jate ki ni.
23 Na kaa pye ye mbe ya pinambyɔ wa kɛnrɛkɛnrɛ cɛnpilige ki ni, Moyisi lasiri wiga ka jɔgɔ, yiŋgi na, a yè si nawa ŋgban na ni ma yo mì lere lomboŋɔ sagala cɛnpilige ki ni.
24 Yaga kaa kiti kɔɔn leele pe na mbaa yala ŋga yaa yaan laga funwa na ko ni. Ɛɛn fɔ, yaa kiti sinŋɛ kɔɔn.»

† **7:2 7.2:** Levi 23.29-43

Zhezu wo wi yɛn Kirisi we le?

25 A Zheruzalɛmu ca woolo pele nɛɛ
yuun fɔ: «A! Mì yo ki naŋa ŋa wo paa
lagajaa mbe gbo we?
26 Ye wele, wi ŋa wila para janwa wi
yɛgɛ na, pe si woro na yaraga ka yuun wi
ni. Anmɛ we teele pe kaa ki jɛn kaselege
ma yo wo wi yɛn Kirisi we.
27 Ma si yala, na Kirisi wiga ka pan, lere
se kaa yirisaga jɛn. Ɛɛn fɔ, ki naŋa ŋa wo
na, wè wo yirisaga jɛn.»
28 Ma Zhezu wi ta wìla pye na leele pe
nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛrigo gbɔgɔ
ki ni, a wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Yè
sho fɔ yànla jɛn, mala yirisaga ki jɛn! Ma
si yala, mii pan na yɛɛ fanŋga, ɛɛn fɔ, ŋa
wìlan tun, wi yɛn kaselege fɔ. Ye suu jɛn.
29 Mi wo na, mùu jɛn, katugu pa mì yiri
wa wi tanla, wo wìlan tun.»
30 Kona, pe nɛɛ wi lagajaa mboo yigi,
ɛɛn fɔ, lere sila ya mbe kɛɛ taga wi na,
katugu wi yigisanga wi sila gbɔn gbɛn.
31 Konaa ki ni fuun, wa janwa wi ni,
lelɛgɛrɛ la taga wi na. Pàa pye na yuun
fɔ: «Na Kirisi wiga ka pan, wi mbe ka
kafɔnŋgɔlɔ pye mbe wɛ ŋgele ki naŋa ŋa
wì pye ke na?»

Paa sorodasheele tun ma yo pe sa Zhezu wi yigi

32 Kalɛgɛrɛ sɛnrɛ nda janwa wìla pye
na yuun Zhezu wi kanŋgɔlɔ, Fariziye
pàa ti logo. Kì kaa pye ma, a saraga
wɔfɛnnɛ teele poro naa Fariziye pe ni, pè
si sorodasheele torogo ma yo pe saa yigi.
33 A Zhezu wì sho fɔ: «Mi yɛn laga ye ni
mbe wagati jɛnri pye naa, ko puŋgo na,
mi yaa kari na tunvɔ wi kɔrɔgɔ.
34 Ye yaa kaa na lagajaa, ɛɛn fɔ, ye se
kanla yan; katugu mi yaa ka pye laga ŋga
na, ye se ya kari wa.»
35 A Zhufuye pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na
yuun fɔ: «Wi yaa kari laga kikiin, waga
si kaa yan? Zhufuye mbele pè jaraga wa
Girɛsi tara fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ, anmɛ poro
wila jaa mbe kari pe kɔrɔgɔ, mbe saa
Girɛsi tara fɛnnɛ pe nari wi le?
36 Ki sɛnrɛ nda wì yo yɛɛn, to kɔrɔ wo
yɛn mɛlɛ? Fɔ: ‹Ye yaa kaa na lagajaa, ɛɛn
fɔ, ye se kanla yan; katugu mi yaa ka pye
laga ŋga na, ye se ka ya kari wa.› »

Yinwege tɔnmɔ gbaanla sɛnrɛ

37 Fɛti piliye yi puŋgo wogo ko kìla pye
piligbɔgɔ† ye. Ki pilige ki ni, a Zhezu wì si
yiri ma yere janwa wi yɛgɛ na, mɛɛ gbele
ŋgbanga ma yo fɔ: «Na wɔgɔ† ka pye ŋa
na, wila paan na kɔrɔgɔ, wi pan wi wɔ.
38 Lere ŋa ka taga na na, yinwege tɔnmɔ
gbaanla yaa la fuun mbaa yinrigi wa wi
nawa, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wìgi yo we†.»
39 Zhezu wìla pye na para Yinnɛkpoyi
lo sɛnrɛ na ma yo fɔ mbele pe mbaa taga
wi na, pe yaa kali ta. Ki sanga wi ni,
Yinnɛkpoyi pe sila li kan gbɛn, katugu
gbɔgɔwɔ sila kan Zhezu wi yeri gbɛn.

Janwa wìla kɔn shyɛn Zhezu wi kala na

40 Wa janwa wi ni, naa leele pàa kaa
ki sɛnrɛ ti logo, a pele nɛɛ yuun fɔ:
«Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
ŋa waa singi, wowi ŋa yɛɛn!»
41 A pele nɛɛ yuun fɔ: «Kirisi wowi we!»
Ɛɛn fɔ, a pele nɛɛ yuun naa fɔ: «Kirisi wi
se ya yiri wa Galile tara.
42 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun
ma yo pa *Kirisi wi yaa yiri wa Davidi
setirige ki ni, wa Betilɛɛmu ca ki ni, ko ŋga
Davidi wìla wi yinwege ki pye wa we.»*†
43 Kona, a janwa wì si kɔn shyɛn Zhezu
wi kala na.
44 Pèle la pye na jaa mboo yigi, ɛɛn fɔ,
lere sila kɛɛ taga wi na.

Zhufuye fanŋga fɛnnɛ pe sila taga Zhezu wi na

45 A sorodasheele pè si sɔngɔrɔ ma kari
saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Fariziye
pe kɔrɔgɔ. A poro si pe yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi na yee si pan wi ni?»
46 A sorodasheele pè sho fɔ: «Lere fa
para paa ki naŋa ŋa wi yɛn fyew.»

† **7:37 7.37:** Levi 23.36; Nɔmbu 29.35 † **7:37 7.37:** Wɔgɔ sɛnrɛ nda tì yo to yɛn na para lere ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li jaa wi kotogo ki ni fuun ki ni, paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ la ma kaa pye lere na we. † **7:38 7.38:** Eza 58.11; Eze 47.1; Zaka 14.8 † **7:42 7.42:** 2 Sami 7.12; Mishe 5.1-2

47 A Fariziye pè si pe yewe ma yo fɔ:
«Yoro fun ye ye yɛɛ yaga wì ye fanla wi
le?
48 Ye we teele, nakoma Fariziye wa
nuŋgba yan wi taga wi na le?
49 Ɛɛn fɔ, ki janwa ŋa wii Moyisi lasiri
wi jɛn. Pe yɛn ma daŋga!»
50 Nikodɛmu ŋa wìla keli ma saa Zhezu
wi yan wagati wa ni, wìla pye Fariziye wo
wa. A wo si pe pye fɔ:
51 «Mbe yala we lasiri wi ni, we se ya
mbe lere kan wi ku na we suu sɛnyoro ti
logo gbɛn, mbe ŋga wì pye ki jɛn.»
52 A pè si wo yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi
jɛn mboro fun pa ma yiri wa Galile tara!
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kara ma wele, ma yaa ki
yan wa, fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ fa yiri
wa Galile tara fyew.»
53 [Ko puŋgo na, a pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pè si kari pe yinrɛ.

8

Jɛlɛ ŋa wìla naŋa ta wi sɛnrɛ

1 A Zhezu wì si kari wa Oliviye tire
yanwiga ki na.
2 Ki goto yirifaga ki na, a wì si sɔngɔrɔ
ma kari wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. A janwa
wi ni fuun wì si fulo wi tanla. A wì si cɛn
nɛɛ pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
3 A lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa
Fariziye pe ni, pè si pan jɛlɛ wa ni Zhezu
wi kɔrɔgɔ. Pàa saa wi yigi naŋa ni. A pè
suu yerege le janwa wi ni fuun wi yɛgɛ
na,
4 mɛɛ Zhezu wi pye fɔ: «We Nagafɔ, ki
jɛlɛ ŋa pòo yigi naŋa ni.
5 Moyisi wìla sigi yo wa lasiri sɛwɛ wi ni
ma yo fɔ na waga ki jɛɛlɛ cɛnlɛ† wa yigi,
woo wa sinndɛɛrɛ ni woo gbo. Mboro wo
yo mɛlɛ?»
6 Pàa ki wogo ki yo mbe Zhezu wi wa
mbe wele, mbe ta mboo yigisaga ta. Ɛɛn
fɔ, a Zhezu wì si sogo nɛɛ yɔnlɔgi tara ti
na wi yombɛlɛ li ni.
7 Naa pàa koro na Zhezu wi yewe, a wì
si yiri ma yere, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye ni, ŋa
wi yɛn laga wi fa kapege pye bɔbɔbɔ, wo
mbe keli wuu wa sinndɛlɛgɛ ki ni!»
8 A wì si nuru naa ma sogo nɛɛ yɔnlɔgi
tara ti na.
9 Naa pàa kaa ko sɛnrɛ to logo, a pe nɛɛ
kee nuŋgba nuŋgba, maga lɛ lelɛɛlɛ pe
na fɔ ma saa ki wa piile pe na. Zhezu wo
nuŋgba wila kaa koro wa ki laga ki na,
wo naa ki jɛlɛ wi ni. Wo la pye ma yere
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
10 Kona, a Zhezu wì si yiri ma yere mɛɛ
jɛlɛ wi pye fɔ: «Mbele pè baga ma na, pe
yɛn se? Wa kpɛ sɔɔn le jɔlɔgɔ?»
11 A jɛlɛ wì sho fɔ: «Ayoo, we Fɔ.» Kona,
a Zhezu wì suu pye fɔ: «Mi fun mi woro
nɔɔ nii jɔlɔgɔ. Ta kee, ɛɛn fɔ, maga ka
kapege pye naa.»]

Zhezu wi yɛn dunruya wi yanwa

12 A Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ naa, nɛɛ para
janwa wi ni na yuun fɔ: «Mi yɛn dunruya
woolo pe yanwa. Lere ŋa ka taga na na,
wi se tanga wa wɔwɔ† pi ni naa, ɛɛn fɔ,
wi yaa yinwege yanwa pi ta.»
13 A Fariziye pè suu pye fɔ: «Ma yɛɛ
sɛrɛya maa yuun, sɛnrɛ nda maa yuun ti
woro kaselege.»
14 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ali kiga pye
mila na yɛɛ sɛrɛya yuun, sɛnrɛ nda mila
yuun ti yɛn kaselege, katugu mì yiri laga
ŋga na mɛɛ pan, konaa mila kee laga ŋga
na, mìgi jɛn. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, mì yiri
laga ŋga na mɛɛ pan, konaa mila kee laga
ŋga na, ye sigi jɛn.
15 Ye maa kiti wi kɔɔn leele pe na na
yala sɛnwee piile kiti kɔnlɔmɔ po ni. Mi
wo na, mi woro na kiti kɔɔn lere na.
16 Konaa ki ni fuun, mi kaa jaa mbe kiti
kɔn lere na, na kiti kɔngɔ ki yɛn kaselege
ni; katugu mi nuŋgba ma mi yaa kiti wi
kɔn. Ɛɛn fɔ, na To ŋa wìlan tun wi yɛn na
ni.
17 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ye lasiri wi ni
ma yo na leele shyɛn ka pe sɛrɛya yo, a
wì pye nuŋgba, kona, ki sɛrɛya wi yɛn
kaselege†.
18 Ye wele, mila na yɛɛ sɛrɛya yuun, na
To ŋa wìlan tun, a wìla na sɛrɛya yuun
fun.»
19 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Ma To wo
yɛn se?»

† **8:5 8.5:** Levi 20.10; Dete 22.22 † **8:12 8.12:** Wɔwɔ po pi yɛn shɛrɛgɛ kologo ki mbajɛnmɛ we. † **8:17 8.17:** Dete 17.6; 19.15; Ebu 10.28

A Zhezu wì sho fɔ: «Yee na jɛn, yee silan To wi jɛn. Ki pye yanla jɛn, ye jɛn nala To wi jɛn fun.»

20 Zhezu wìla ki sɛnrɛ ti yo ma yala wìla pye na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Pàa pye na yarikanra ti nii yaara nda ni, pa wìla pye ma yere wa ti tanla. Lere kpɛ sila wi yigi, katugu wi yigisanga wi sila gbɔn gbɛn.

Zhezu wìla ki naga ma yo Yɛnŋɛlɛ lo làa wi tun

21 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Mi yaa kari, ye yaa kaa na lagajaa. Ɛɛn fɔ, ye yaa ku wa ye kapere ti ni. Mila kee laga ŋga na, ye se ya kari wa.»

22 Kona, a Zhufuye pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: «Wi yaa wi yɛɛ gbo wi le, naa wì yo fɔ: ‹Mila kee laga ŋga na, ye se ya kari wa we?› »

23 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro yɛn tara na woolo, ɛɛn fɔ, muu yɛn naayeri woo. Yoro yɛn dunruya ŋa wo woolo. Ɛɛn fɔ, mi wo woro dunruya ŋa wo woo.

24 Ko kì ti mì yo ye yaa ku wa ye kapere ti ni; katugu na yee taga ki na mbe yo: ‹Muwi mi yɛn ŋa wi yɛn†›, ye yaa ku wa ye kapere ti ni.»

25 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Ambɔ wi mboro?»

A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga mì yo ye kan maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, koyi we.

26 Sɛnlɛgɛrɛ yɛn na yeri mbe yo ye kan, mbe kiti kɔn ye na yarilɛgɛrɛ kala na. Ɛɛn fɔ, ŋa wìlan tun kaselege ko wi maa yuun. Nda mì logo wi yeri, to cɛ to mila yari dunruya woolo pe kan.»

27 Pe sila ki jɛn mbe yo wi To wo sɛnrɛ wìla pye na yuun pe kan.

28 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na yaga ka Lere wi Pinambyɔ wi yirige† wa naayeri tige na sanga ŋa ni, pa ye yaa ki jɛn mbe yo: ‹Muwi mi yɛn ŋa wi yɛn.› Pa ye yaa sigi jɛn mbe yo fɔ: Mi woro na kala lo la piin na yɛɛ fanŋga. Ɛɛn fɔ, nda na To wì naga na na, to mi maa yuun cɛ.

29 Ŋa wìlan tun wi yɛn na ni, wii na yaga na yɛ; katugu ŋga kùu ndanla, ko mi maa piin pilige pyew.»

30 Naa Zhezu wìla kaa na para ma, a lelɛgɛrɛ si taga wi na.

Leseele poro naa kulolo sɛnrɛ

31 A Zhezu wì si Zhufuye mbele pàa taga wi na pe pye fɔ: «Na yaga na nagawa sɛnrɛ ti lɛ mbaa tanri ti na, pa ye yaa pye na fɔrɔgɔfɛnnɛ kaselege.

32 Kona, ye yaa kaselege ki jɛn, kaselege ki yaa ye pye leseele.»

33 A pè suu pye fɔ: «We yɛn Abirahamu wo setirige piile. We fa pye lere wa kulolo fyew. Mɛlɛ, a mà sho we yaa pye leseele?»

34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere ŋa fuun wi maa kapege ki piin, wi yɛn ki kulo.

35 Kulo wo na pye sege pyɔ sanga pyew, ɛɛn fɔ, pinambyɔ wo ma pye sege ki woo sanga pyew.

36 Na Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wiga ye pye leseele, pa ye yaa pye leseele kaselege na.

37 Mìgi jɛn ma yo ye yɛn Abirahamu wi setirige piile. Konaa ki ni fuun, ye nɛɛ na lagajaa mbanla gbo, katugu yee yɛnlɛ na sɛnrɛ ti cɛnsaga ta wa ye nawa.

38 Ŋga fuun na To wì naga na na, ko sɛnrɛ mila yuun. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ŋga ye to wì yo ma ye kan ko yaa piin.»

39 A pè suu pye fɔ: «Abirahamu wo wi yɛn we to we.» A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ndɛɛ ki pye ye yɛn Abirahamu wi piile kaselege, anmɛ kagala ŋgele wìla pye koro yɔngɔ yaa piin.

40 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ ali maga ta kaselege ŋga mì logo Yɛnŋɛlɛ li yeri, mìgi yo ma ye kan, yaa na lagajaa mbanla gbo. Abirahamu wi sila si ko ka pye.

41 Kagala ŋgele ye to wì pye koro yɔngɔ yaa piin.»

A pè suu pye fɔ: «We woro kɛɛnrɛ piile. We yɛn To nuŋgba piile, wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ le.»

42 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki pye Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ye To kaselege, anmɛ mi ye ndanla, katugu pa mì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri ma pan. Mi yɛn laga lo fanŋga na. Mii pan na yɛɛ fanŋga, ɛɛn fɔ, lo lìlan tun.

† **8:24 8.24:** Ɛki 3.14 † **8:28 8.28:** Zhan 12.31-33; 3.14-15

43 Yiŋgi na nda mila yuun ye kan, ye
si woro nari kɔrɔ jɛnni? Katugu ye se ya
mbaa na sɛnrɛ ti nuru.
44 Ye To wowi ŋa Sɔtanla we. Ŋga kì ye
to wi ndanla, ko yaa jaa mbaa piin. Wi
yɛn legbolere maga lɛ wa ki lɛsaga ki na.
Wii koro kaselege ki na, katugu kaselege
woro wa wi nawa. Wi kaa yagbogolo
ke yuun sanga ŋa ni, wi maa para na
yala wi yɛɛ cɛnlɔmɔ po ni; katugu wi yɛn
yagboyoo ma pye yagbogolo to.
45 Ɛɛn fɔ, mi wo na, kaselege ko mi maa
yuun, ko kì ti yee taga na na we.
46 Ye ni, ambɔ wi mbe ya mbege yo mbe
yo mi yɛn kapege pyefɔ? Na kì kaa pye
kaselege ko mila yuun, a kì si cɛn mɛlɛ,
yee si taga na na?
47 Lere ŋa ka pye Yɛnŋɛlɛ woo, wo maa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru. Ɛɛn fɔ, ye woro
Yɛnŋɛlɛ li woolo, ko kì ti ye woro nari
nuru.»

Zhezu wo naa Abirahamu sɛnrɛ re

48 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Tanga yɛn
we yeri we yo Samari tara fɛnnɛ woo wi
mboro, fɔ yinnɛ tipele ye ma ni.»
49 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yinnɛ tipele
ma li ye na ni. Ɛɛn fɔ, na To wo mila
gbogo, yoro wo na, ye woro nala gbogo.
50 Mi woro na gbɔgɔwɔ jaa na yɛɛ kan.
Wa yɛn wa, wo wila jaa paa na gbogo. Wo
wi yaa kiti wi kɔn.
51 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
lere ŋa fuun kanla sɛnrɛ ti lɛ mbaa tanri
ti na, wo se ku fyew.»
52 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Yiŋgɔ wè
taga ki na jate ma yo yinnɛ tipele lì ye ma
ni. We tɛlɛ Abirahamu wìla ku, a Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pè ku fun. A mboro
sho fɔ: ‹Lere ŋa kɔɔn sɛnrɛ ti lɛ mbaa
tanri ti na, wo se ku fyew.›
53 We tɛlɛ Abirahamu wìla ku, maa ki
jate ma gbɔgɔ ma wɛ wi na wi le? Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pè ku. Maa ma yɛɛ jate
yiŋgi lere ma?»
54 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki pye mila
na yɛɛ gbogo, ki gbɔgɔwɔ pi se jɛn na
yaraga ka yɔn. Ŋa wila na gbogo, na To
wowi we. Wowi ŋa yaa yinri ye Yɛnŋɛlɛ
le.
55 Ɛɛn fɔ, ye suu jɛn. Mi wo na, mùu
jɛn. Na mi ka yo mi suu jɛn, pa mi yaa
pye yagboyoo paa ye yɛn. Ɛɛn fɔ, mùu
jɛn, maa sɛnrɛ ti lɛ na tanri ti na.
56 Ye tɛlɛ Abirahamu wìla pye na yɔgɔri
naga sɔnri wi yaa na sanga wi yan. Wìla
wi yan, a wi nawa pì yinŋgi wi na fɔ
jɛŋgɛ.»
57 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Yiŋgi, ma
fa yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ ta, a mà si
Abirahamu yan!»
58 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege
ko na, mila ki yuun ye kan, sanni pe sa
Abirahamu wi se, kìla yala mi yɛn wa.»
59 Ki sɛnrɛ ti kala na, a pè si sinndɛɛrɛ
wulo ma yo pe yaa wi wa ti ni. Ɛɛn fɔ, a
Zhezu wì si lara ma yiri wa shɛrigo gbɔgɔ
ki ni.

9

Zhezu wìla naŋa wa sagala pàa wi se fyɔɔn

1 Naa Zhezu wìla kaa na kee, a wì si
naŋa wa yan wa konɔ, pàa wi se fyɔɔn.
2 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe ma yo
fɔ: «We Nagafɔ, naŋa ŋa yɛɛn, wi kapere
to ti ti wì se fyɔɔn lee wi sevɛnnɛ pe
kapere tori?»
3 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Wi kapere
ma ti ti wì se fyɔɔn, wi sevɛnnɛ fun poro
kapere ma ti ti. Pàa wi se fyɔɔn, jaŋgo
Yɛnŋɛlɛ li fanŋga ki ta ki naga wi kala
na.
4 Sanga ŋa ni yɔnlɔ† ki yɛn wa, ŋa wìlan
tun, we daga mboo kapyere ti pye mberi
yɔn fili. Sanni jɛnri yembinɛ li yaa wɔ,
lere se ya tunŋgo pye.
5 Mbanla ta laga dunruya wi ni, mi yɛn
dunruya woolo pe yanwa.»
6 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo, a
wì si cɛnrɛ wa tara ti na, mɛɛ ki fɛnrɛgɛ
ki koli maga turugo wa fyɔɔn wi yɛngɛlɛ
ke na,
7 ma suu pye fɔ: «Kari ma sɔɔn yɛgɛ
ki jogo wa Silowe titɛgɛ tɔnŋgbɔɔ pi ni.»
Silowe ko kɔrɔ wo yɛn pitunŋɔ.

† **9:4 9.4:** Yɔnlɔ ko ki yɛn sɛnwee pyɔ wi yinwege sanga we, ko sanga wowi wi mbe ya tunŋgo pye. Yembinɛ lo li yɛn na wiga ka ku we.

A fyɔɔn wì si kari ma saa wi yɛgɛ ki jogo. Wi sɔngɔrɔsaga wìla pye na yaan.
8 Wi cɛnyɛɛnlɛ poro naa leele mbele pàa pye naa yaan faa wila yaara ti yɛnri leele pe yeri, pàa pye na yuun fɔ: «Mì yo ki naŋa ŋa wo wìla pye na cɛɛn na yaara yɛnri leele pe yeri?»
9 A pèle yo fɔ: «Wowi.»
A pèle yo fɔ: «Ayoo, wo ma. Wùu lɛ win.»
Ɛɛn fɔ, a naŋa jate wì sho fɔ: «Muwi.»
10 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Ma yɛngɛlɛ kè pye mɛlɛ mɛɛ yɛngɛ?»
11 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Naŋa ŋa pe yinri Zhezu, wo wì fɛnrɛgɛ pye maga turugo wa na yɛngɛlɛ ke na, mɛɛ na pye ma yo mbe sanla yɛgɛ ki jogo wa Silowe titɛgɛ tɔnŋgbɔɔ pi ni. A mì si kari ma saa na yɛgɛ ki jogo nɛɛ yaan.»
12 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Ki naŋa wi yɛn se?» A naŋa wì sho fɔ: «Mi si jɛn o.»

Fariziye paa fyɔɔn ŋa wìla sagala wi yewe

13 Kona, a pè si kari fyɔɔn ŋa wìla sagala wi ni wa Fariziye pe yeri.
14 Ma si yala, Zhezu wìla fɛnrɛgɛ ki pye maa yɛngɛlɛ ke yɛngɛ pilige ŋga ni, kìla pye Zhufuye pe cɛnpilige ko ni.
15 Ki kala na, a Fariziye fun pè suu yewe wi yɛngɛlɛ kàa pye yɛgɛ ŋga na ma yɛngɛ ki ni. A wì si pe pye fɔ: «Fɛnrɛgɛ wì pye ma taga wa na yɛngɛlɛ ke na, a mì si saa na yɛgɛ ki jogo. Kooŋga yiŋgɔ mila yaan.»
16 Kona, a Fariziye pèle sho fɔ: «Ki naŋa ŋa yɛɛn, wii yiri Yɛnŋɛlɛ yeri, katugu wi yɛn na cɛnpilige ki jogo.»
Ɛɛn fɔ, a pèle sho fɔ: «Kapege pyefɔ wi yaa pye mɛlɛ mbe si ya mbaa ki kafɔnŋgɔlɔ ŋgele ke cɛnlɛ piin?»
A pè si kɔn pe yɛɛ na.
17 A Fariziye pè si nuru naa ma fyɔɔn ŋa wìla sagala wi yewe, ma yo fɔ: «Mboro wo na, naŋa ŋa wɔ̀ɔn yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, ma yo mɛlɛ wi kanŋgɔlɔ?» A wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi.»
18 Ma si yala, Zhufuye pe sila taga ki na mbe yo wìla pye fyɔɔn faa, koni wi yɛngɛlɛ kè yɛngɛ. Kì kaa pye ma, a pè suu sevɛnnɛ pe yeri,
19 mɛɛ pan ma pe yewe ma yo fɔ: «Ye pinambyɔ ŋa ye yo wì se fyɔɔn wowi ŋa le? Wì pye mɛlɛ nɛɛ yaan yiŋgɔ?»
20 A wi sevɛnnɛ pè sho fɔ: «Wè taga ki na ma yo we pyɔ wowi, wàa wi se fyɔɔn.
21 Ɛɛn fɔ, wì pye yɛgɛ ŋga na nɛɛ yaan yiŋgɔ, we si ko jɛn. Wi yɛngɛlɛ yɛngɛfɔ fun we suu jɛn. Ye wo jate wi yewe. Pyɔ ma, wi mbe ya mbege yɛgɛ yo ye kan!»
22 Wi sevɛnnɛ pàa pye na para ma, katugu pàa pye na fyɛ Zhufuye pe yɛgɛ; katugu Zhufuye pàa yo ma fili ki na ma yo na lere ŋa ka yo Zhezu wo wi yɛn Kirisi we, pe yaa wi purɔ mboo wɔ wa shɛrigo ki ni.
23 Ko kì ti wi sevɛnnɛ pàa yo fɔ: «Pyɔ ma, yoo yewe!»
24 A Fariziye pè si fyɔɔn ŋa wìla sagala wi yeri naa ki shyɛn wogo na, ma suu pye fɔ: «Kaselege ki yo Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na! Wège jɛn ma yo ki naŋa ŋa, kapege pyefɔ wi.»
25 A wì si pe pye fɔ: «Na kàa pye kapege pyefɔ wi, nakoma kapege pyefɔ ma, mi si ko jɛn. Ɛɛn fɔ, yaraga nuŋgba mì jɛn. Mìla pye fyɔɔn, yiŋgɔ mila yaan.»
26 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi wì pye ma na? Wɔ̀ɔn yɛngɛlɛ ke yɛngɛ mɛlɛ?»
27 A wì si pe pye fɔ: «Mìgi yo ma ye kan makɔ, ɛɛn fɔ, yee logo na yeri. Yiŋgi na, a ye nɛɛ jaa mberi logo na yeri naa? Anmɛ yoro fun yaa jaa mbe pye wi fɔrɔgɔfɛnnɛ wi le?»
28 A pè suu tɛgɛlɛ ma suu pye fɔ: «Mboro ma yɛn ki naŋa ŋa wi fɔrɔgɔfɔ! Woro wo na, we yɛn Moyisi fɔrɔgɔfɛnnɛ.
29 Wège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni. Ɛɛn fɔ, ŋa wo na, we suu yirisaga jate ki jɛn.»
30 Fyɔɔn ŋa wìla sagala, a wì si pe pye fɔ: «Kì si lere pari dɛ. Ye suu yirisaga jɛn, ma si yala, wì mi yɛngɛlɛ koro yɛngɛ.
31 Wège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ laa la nuru kapere pyefɛnnɛ pe yeri, ɛɛn fɔ, li maa nuru lere ŋa wi maa li gbogo nali nandanwa kala li piin wo yeri.
32 Malɛ we faga logo mbe yo lere ŋa pè se fyɔɔn, lere wa wa yɛngɛlɛ yɛngɛ.
33 Ki pye ki naŋa ŋa wii yiri Yɛnŋɛlɛ yeri, wi se jɛn na ya kala la pye.»

34 A pè suu pye fɔ: «Maga lɛ wa ma
sepilige ki na, pa ma yɛn wa kapege ki ni.
Maa jaa mbaa we nari win!»
A pè suu purɔ maa wɔ wa shɛrigo ki ni.

Mbele pe yɛn fyɔɔnlɔ
Yinnɛ li kanŋgɔlɔ

35 A Zhezu wì sigi logo ma yo pàa fyɔɔn
ŋa wìla sagala wi purɔ. A wì si kari wi
kɔrɔgɔ ma suu pye fɔ: «Ma taga Lere wi
Pinambyɔ wi na le?»
36 Fyɔɔn ŋa wìla sagala, a wì sho fɔ:
«Ambɔ wi we Fɔ, wi naga na na mbe ta
mbe taga wi na.»
37 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Màa yan,
wowi ŋa wila para na ma ni yiŋgɔ we.»
38 A wì sho fɔ: «Mì taga ma na we Fɔ.» A
wì si kanŋguuro kan Zhezu wi tanla maa
gbɔgɔ.
39 Kona, a Zhezu wì sho fɔ: «Mì pan
laga dunruya ŋa wi ni, kiti mbe ta wi kɔn,
fyɔɔnlɔ† pe ta paa yaan, mbele paa yaan
pe ta pe kanŋga fyɔɔnlɔ.»
40 Fariziye mbele pàa pye wa Zhezu wi
ni maga sɛnrɛ ti logo, a pè suu yewe ma
yo fɔ: «Woro fun, we yɛn fyɔɔnlɔ wi le?»
41 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ndɛɛ ki pye
ye yɛn fyɔɔnlɔ, kapere se jɛn na pye ye
na. Ɛɛn fɔ, kì kaa pye yè yo yaa yaan, ye
kapere tì koro ye na.»

10

Zhezu wìla yomiyɛlɛ la wa
simbaala naa pe kɔnrifɔ sɛnrɛ na

1 «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
na lere ŋa si ye wa simbaala go ki yɔn ki
ni, wiga lugu ki kɛɛ ka na mbe ye wa ki ni,
ko fɔ wo yɛn yoo, wi yɛn beŋganri pyefɔ.
2 Ɛɛn fɔ, ŋa wi ma ye wa simbaala go ki
yɔn ki ni, wo wi yɛn simbaala kɔnrifɔ we.
3 Yeyɔngɔ welefɔ wi ma kɔrɔ ki yɛngɛ
wi kan, simbaala pe maa magala li logo.
Wi ma wi simbaala pe yeri pe mɛrɛ ti na
ma pe yirige wa funwa na.
4 Na wiga ka simbaala pe ni fuun pe
yirige wa funwa na, wi mɛɛ keli pe yɛgɛ
na kee, pe mɛɛ taga wi na; katugu pòo
magala li jɛn.
5 Paa taga nambanŋa na. Ɛɛn fɔ, pe
maa fee ki fɔ wi yɛgɛ wi, katugu pee
nambanmbala pe magaŋgala ke jɛn.»
6 Zhezu wìla ki yomiyɛlɛ li wa ma pe
kan, ɛɛn fɔ, pe sila li kɔrɔ jɛn.

Zhezu wi yɛn
simbaala kɔnrifɔ jɛnŋɛ

7 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Kase-
lege ko na, mila ki yuun ye kan, mi yɛn
simbaala go ki yeyɔngɔ†.
8 Mbele fuun pè keli ma pan na yɛgɛ, pe
yɛn yoolo naa beŋganri pyefɛnnɛ. Ɛɛn fɔ,
simbaala pee logo pe yeri.
9 Muwi mi yɛn yeyɔngɔ ye. Lere ŋa
ka ye wa na ni, wi yaa shɔ. Wi yaa
la yiin mbaa yinrigi, mbaa yaakara taa
mbaa kaa.
10 Yoo wo na, wo ma pan mbe yu, mbe
lere gbo, konaa mbe jɔgɔwɔ pye cɛ. Ɛɛn
fɔ, mi wo pan, jaŋgo leele pe yinwege ta,
pege ta jɛŋgɛ.
11 «Muwi mi yɛn simbaala kɔnrifɔ jɛnŋɛ
we. Simbaala kɔnrifɔ jɛnŋɛ wi maa yɛɛ
kan kunwɔ pi yeri wi simbaala pe kala
na.
12 Ɛɛn fɔ, ŋa wi maa simbaala pe kɔnri
penjara na, na wi woro simbaala kɔnrifɔ,
na simbaala wo woolo jate ma, wiga
cɛngɛ yan kila paan pe kɔrɔgɔ, wi ma
simbaala pe yaga ma fe. Cɛngɛ ki mɛɛ
pan ma simbaala pele yigi, pe mɛɛ fe ma
jaraga.
13 Wi ma fe, katugu wi maa simbaala pe
kɔnri penjara na win. Simbaala wogo ko
naa jori.
14-15 Mi wo na, mi yɛn simbaala kɔnrifɔ
jɛnŋɛ, yɛgɛ ŋga na na To wìlan jɛn, a mi
fun mùu jɛn, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na,
mi fun mìla simbaala† pe jɛn, a poro fun
pànla jɛn. Mila na yɛɛ kaan kunwɔ pi yeri
na simbaala pe go shɔgɔ ki kala na.
16 Simbaala pele yɛgɛ wa na yeri naa,
poro woro laga ki simbaala go ŋga ki ni.
Ki daga mbe pe kɔnri mbe pan pe ni. Pe
yaa kanla magala li logo. Kona, pe yaa

† **9:39 9.39:** Fyɔɔnlɔ mbele sɛnrɛ tila yuun, poro pe yɛn mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ kologo ki kambajɛnmbɛlɛ. † **10:7 10.7:** Zhezu wi yɛn paa yeyɔngɔ yɛn ŋga pe yaa la yiin la yinrigi wa ki na. † **10:14-15 10.14-15:** Simbaala poro pe yɛn mbele pè taga Zhezu wi na we.

pinlɛ mbe pye simbaŋgbelege nuŋgba, simbaala kɔnrifɔ nuŋgba wi yaa pye pe na.
17 «Mi yɛn mala To wi ndanla, katugu mi yɛn nala yɛɛ kaan kunwɔ pi yeri, jaŋgo mbanla yinwege ki ta naa fɔnŋgɔ.
18 Lere ma wila na kaan kunwɔ pi yeri. Ɛɛn fɔ, muwi mì yere ki na mbanla yɛɛ kan kunwɔ pi yeri. Fanŋga yɛn na yeri mbanla yɛɛ kan kunwɔ pi yeri, fanŋga si yɛn na yeri fun mbanla yinwege ki ta naa fɔnŋgɔ. Ko tunŋgo ko na To wì kan na yeri mbe pye.»
19 A Zhufuye pè si kɔn naa pe yɛɛ na ki sɛnrɛ ti kala na.
20 Pe lɛgɛrɛ la pye na yuun fɔ: «Yinnɛ tipele lì ye wi ni. Yara tì ye wi ni, yiŋgi na, a ye nɛɛ nuru wi yeri?»
21 A pele nɛɛ yuun fɔ: «Sɛnrɛ nda wila yuun yɛɛn, yinnɛ tipele fɔ sɛnrɛ ma. Yinnɛ tipele mbe ya mbe fyɔɔn yɛngɛlɛ yɛngɛ?»

Zhufuye pàa je Zhezu wi na

22 Were sanga wo wìla gbɔn, a pe nɛɛ fɛti wa piin wa Zheruzalɛmu, poo yinri Dedikasi.
23 Zhezu wìla pye na yanriyanri wa Salomɔ toŋgboolo pe ni, wa shɛrigo gbɔgɔ laga nawa.
24 Kona, a Zhufuye pè si saa wa maa maga, ma suu pye fɔ: «Ma yaa we yaga we jatere wila we kɔɔn shyɛn fɔ sa gbɔn wagati wiwiin? Na kaa pye mboro ma yɛn Kirisi we, ki yo maga filige we kan.»
25 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mìgi yo ma ye kan makɔ, ɛɛn fɔ, yee taga na na. Kagala ŋgele mila piin na To wi fanŋga ki na, ke yɛn na para na sɛnrɛ na.
26 Ɛɛn fɔ, yee taga na na, katugu ye woro na simbaala poro pele.
27 Na simbaala pe maa na magala li nuru, mì pe jɛn, pe ma taga na na.
28 Mi yɛn na yinwege mbakɔgɔ ki kaan pe yeri. Pe se ka ku naa fyew. Lere se ka pe shɔ na kɛɛ.
29 Na To ŋa wì pe kan na yeri, wì gbɔgɔ ma wɛ yaraga pyew ki na. Lere se ya mbe pe shɔ na To wi kɛɛ.
30 Mi naa na To wi ni we yɛn nuŋgba.»
31 A Zhufuye pè si sinndɛɛrɛ wulo naa mboo wa ti ni.
32 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mì kapyere jɛndɛ lɛgɛrɛ pye ye yɛgɛ na, na To wi fanŋga na. Ki kajɛŋgɛ kikiin ki ti, a ye nɛɛ jaa mbanla wa sinndɛɛrɛ ni mbanla gbo?»
33 A Zhufuye pè suu pye fɔ. «Ma kajɛŋgɛ pyege kala ma ki ti waa jaa mbɔɔn wa sinndɛɛrɛ ni mbɔɔn gbo. Ɛɛn fɔ, katugu maa para na Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo. Mboro sɛnwee pyɔ, maa ma yɛɛ piin Yɛnŋɛlɛ!»
34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ye lasiri sɛwɛ wi ni fɔ Yɛnŋɛlɛ lìgi yo ma yo fɔ: ‹Ye yɛn yɛngɛŋgɛlɛ† kele.›
35 Wège jɛn ma yo nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ti se ya wɔ wa. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ tì gbɔn leele mbele na, Yɛnŋɛlɛ lì poro yeri yɛngɛŋgɛlɛ.
36 Mi wo na, Yɛnŋɛlɛ lìlan wɔ mala tun laga dunruya wi ni, mɛlɛ, a yè sho mi yɛn na para na Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo, naa mì yo mi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we?
37 Na kàa pye mi woro nala To wo kapyegele piin, yaga ka taga na na.
38 Ɛɛn fɔ, na mi kaa ke piin, ali na yee taga na na, ye taga ki kapyegele koro na, jaŋgo yege jɛn ye filige ki na fɔ na To wi yɛn na ni, mi fun mi yɛn na To wi ni.»
39 Kona, a pe nɛɛ wi lagajaa naa mboo yigi. Ɛɛn fɔ, a wì si shɔ pe yeri.
40 A Zhezu wì si kari naa wa Zhuridɛn wi kɛɛ sanŋga ki na, wa laga ŋga Zhan wìla ki peli na leele pe batize we. A wì si cɛn wa ko laga ko na.
41 Lelɛgɛrɛ la kari wi kɔrɔgɔ. Pàa pye na yuun fɔ: «Zhan sila kafɔnnɔ la kpɛ pye, ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda fuun wìla yo ki naŋa ŋa wi kanŋgɔlɔ, tìla pye kaselege.»
42 Lelɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na wa ki laga ki na.

11

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Lazari wi kunwɔ we

† **10:34 10.34:** Ye yɛn yɛngɛŋgɛlɛ kele, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile (Yuuro 82.6).

1 Wa Betani ca, naŋa wà la pye wa na
yaa, pàa pye naa yinri Lazari. Betani ca
ko kìla pye Mari naa wi nɔsepyɔ Mariti pe
ca ye.
2 Ki Mari wo wìla latikɔrɔ nuwɔ taan
gbɔn we Fɔ wi tɔɔrɔ ti na, maa turugo
wi yinzire† ti ni. Wi nɔsepyɔ lenaŋa lawi
Lazari ŋa wìla pye na yaa we.
3 A wi nɔsepiile jɛɛlɛ pè si tunŋgo
torogo wa Zhezu wi yeri ma yo pe saa pye
fɔ: «We Fɔ, ma wɔnlɔ naŋa wila yaa.»
4 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo
sanga ŋa ni, a wì sho fɔ: «Lazari yama pi
woro wi kunwɔ yama. Ɛɛn fɔ, pi yaa tɛgɛ
mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi naga, jaŋgo pe
Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi gbɔgɔ ki yama pi
kala na.»
5 Mariti, naa nɔsepyɔ Mari konaa Lazari
pàa pye ma Zhezu wi ndanla.
6 Naa Zhezu wìla kaa ki logo ma yo
Lazari wìla pye na yaa, a wì si koro wa
laga ŋga wìla pye, ma piliye shyɛn pye
wa naa.
7 Ko puŋgo na, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe pye fɔ: «Ye pan we sɔngɔrɔ wa Zhude
tara.»
8 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu pye fɔ: «We
Nagafɔ, ki fa mɔ gbɛn, Zhufuye pàa pye
na jaa mbɔɔn wa sinndɛɛrɛ ni mbɔɔn gbo,
a ma nɛɛ jaa mbe sɔngɔrɔ wa naa!»
9 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Pilige
nuŋgba yɔnlɔ ki woro lɛri kɛ ma yiri
shyɛn? Na lere kaa tanri yɔnlɔ na, wila
kurugo, katugu wi maa yaan dunruya wi
yanwa pi na.
10 Ɛɛn fɔ, na lere kaa tanri yembinɛ†, wi
maa kunrugu, katugu yanwa woro wi ni.»
11 Naa Zhezu wìla kaa ko sɛnrɛ to yo, a
wì si pe pye fɔ: «We wɔnlɔ naŋa Lazari
wila wɔnlɔ, ɛɛn fɔ, mi yaa saa yɛn.»
12 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu pye ma yo
fɔ: «We Fɔ, na kaa pye wila wɔnlɔ, pa wi
yaa sagala.»
13 Zhezu wìla pye na jaa mbe yo Lazari
wìla ku win. Ɛɛn fɔ, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
poro nɛɛ ki sɔnri ndɛɛ wɔnlɔwɔ jɛmbɛ po
sɛnrɛ wìla pye na yuun.
14 Kona, a Zhezu wì sigi yo maga filige
pe kan ma yo fɔ: «Lazari wì ku.
15 Mii pye wa na, ki kala na, mi yɛn na
yɔgɔri yoro kala na, jaŋgo ye ta ye taga
na na. Ɛɛn fɔ, ye pan we kari wi kɔrɔgɔ.»
16 Kona, a Toma ŋa pàa pye na yinri
Waan, wò si fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pe pye
fɔ: «Woro fun, ye pan we kari, jaŋgo we
sa pinlɛ we ku we Nagafɔ wi ni!»

Zhezu wi yɛn kuulo pe yɛnfɔ, naa yinwege ki kanfɔ

17 Naa Zhezu wìla ka saa gbɔn wa, a wì
sigi yan pè Lazari wi le, a wì piliye tijɛrɛ
pye wa fanga ki ni makɔ.
18 Betani ca ki sila lali Zheruzalɛmu ni,
ki mbaa culo taanri yɔn ko tin.
19 Ki kala na, Zhufuye pe lɛgɛrɛ la kari
wa Mariti naa Mari pe yeri mbe sa pe
nɔsepyɔ wi kunwɔ pi shari mbe pe kotogo
ki sogo pe na.
20 Naa Mariti wìla kaa ki logo ma yo
Zhezu wila paan, a wì si yiri ma kari saa
fili. Ɛɛn fɔ, Mari wo la koro ma cɛn wa
go.
21 A Mariti wì si Zhezu wi pye fɔ: «We
Fɔ, ki pye maa pye laga, na nɔsepyɔ wi se
jɛn na ku.
22 Ɛɛn fɔ, mìgi jɛn ma yo ali yiŋgɔ maga
yaraga ŋga fuun yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri, li
yaa ki kan ma yeri.»
23 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ma nɔsepyɔ
wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»
24 A Mariti wì suu pye fɔ: «Mìgi jɛn ma
yo wi yaa ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi
ni, kuulo pe yɛnpilige, dunruya kɔpilige.»
25 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Muwi mi yɛn
kuulo pe yɛnmɛ naa yinwege ye. Lere ŋa
ka taga na na, ali na wiga ku, wi yaa ka
yinwege ta naa.
26 Lere ŋa wi yɛn yinwege na, mɛɛ taga
na na, wo se ku naa fyew. Ma taga ki na
le?»
27 A wì sho fɔ: «Ee, we Fɔ, mì taga ki na
ma yo mboro ma yɛn Kirisi we. Ma yɛn
Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, ŋa wila daga mbe
pan laga dunruya wi ni.»

Zhezu wìla gbele

28 Naa Mariti wìla kaa ko sɛnrɛ to yo
ma, a wì si sɔngɔrɔ ma saa wi nɔsepyɔ
Mari wi yeri, mɛɛ ki yo wi kan larawa ma

† **11:2 11.2:** Zhan 12.3; Maki 14.3 † **11:10 11.10:** Yembinɛ lo li yɛn Zhezu wi yigisanga wi mbɛnfɛnnɛ pe yeri.

yo fɔ: «We Nagafɔ wi yɛn wamɛ, wila ma yinri.»
29 Naa Mari wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo,
a wì si yiri nɛɛ fyɛɛlɛ na kee Zhezu wi
kɔrɔgɔ.
30 Ko la yala Zhezu wi fa ye wa ca gbɛn.
Wìla pye wa laga ŋga Mariti wìla saa wi
fili we.
31 Zhufuye mbele pàa pye wa go Mari
wi ni naa kotogo ki sogo wi na, naa poro
la kaa wi yan wì yiri na kee fyɛlɛgɛ na,
a pè si taga wi na. Pàa ki yan ndɛɛ pa
wìla pye na kee wa fanga ki yɔn na mbe
sa gbele.
32 Naa Mari wìla ka saa gbɔn wa laga
ŋga Zhezu wìla pye, maa yan, a wì si
kanŋguuro kan Zhezu wi jegele ma yo fɔ:
«We Fɔ, ki pye màa pye laga, na nɔsepyɔ
wi se jɛn na ku.»
33 Naa Zhezu wìla kaa wi yan wila
gbele, konaa Zhufuye mbele pàa pinlɛ wi
ni ma kari pe ni, a wì nawa pì si tanga wi
na, a wi jatere wì piri wi na fɔ jɛŋgɛ.
34 A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yoo le se
yeri?» A pè suu pye ma yo fɔ: «We Fɔ, ta
paan ma yaa ki yan!»
35 A Zhezu wì si gbele.
36 Kona, a Zhufuye pe sho fɔ: «Ye wele,
wìla pye maa ndanla fɔ jɛŋgɛ!»
37 Ɛɛn fɔ, a pèle sho fɔ: «Wo ŋa wì fyɔɔn
wi yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, wi saa ya mbege pye
fun Lazari wiga ka ku wi le?»

Zhezu wìla Lazari wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni

38 A Zhezu wi nawa pì si tanga wi na
naa, a wì si kari wa fanga ki yɔn na.
Waliwege layi, ki yɔn kìla pye ma tɔn
sinndɛlɛgɛ ni.
39 A Zhezu wì sho fɔ: «Ye sinndɛlɛgɛ ki
laga wa!»
A kufɔ wi nɔsepyɔ Mariti wì suu pye ma
yo fɔ: «We Fɔ, wi yaa pye wila lugo makɔ;
katugu wi pilige tijɛrɛ wogo koyi ŋga yɛɛn
wa fanga ki ni.»
40 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mì yo mɔɔ
pye ma yo na maga taga na na, ma yaa
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi yan?»
41 Kona, a pè si sinndɛlɛgɛ ki laga wa
fanga ki yɔn na. A Zhezu wì suu yɛgɛ ki
yirige wa naayeri, ma sho fɔ: «Na To, mila
ma shari, naa màla sɛnrɛ ti logo we.
42 Mìgi jɛn ma yo ma maa nuru na
yeri pilige pyew. Ɛɛn fɔ, mila ko yuun ki
leele mbele pànla maga yɛɛn poro kala
na, jaŋgo pe taga ki na fɔ mboro màla
tun.»
43 Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a wì
si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Lazari, yiri
laga funwa na!»
44 A gboo wì si yɛn ma yiri,
parisantɔnlɔgɔ kìla pye ma migi wi tɔɔrɔ
naa wi kɛyɛn yi na. Wi yɛgɛ kìla pye ma
fo paraga ni. A Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Yoo sanga, yoo yaga wila kee.»

Pàa yɔn le Zhezu wi na (Mati 26.1-5; Maki 14.1-2; Luki 22.1-2)

45 Zhufuye mbele pàa kari wa Mari wi
laga ma ŋga Zhezu wìla pye ki yan, pe
lɛgɛrɛ la taga wi na.
46 Ɛɛn fɔ, pe ni, pèle la kari Fariziye pe
kɔrɔgɔ ma saa ŋga Zhezu wìla pye ki yɛgɛ
yo ma pe kan.
47 Kì kaa pye ma, a Fariziye poro naa
saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni, pè si pe kiti
kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki gbogolo, mɛɛ pe
pye fɔ: «Yiŋgi we yaa pye? Katugu ki
naŋa ŋa wila kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ piin.
48 Na we kaa yaga wila kee ki ni ma,
leele pe ni fuun pe yaa taga wi na, pa
Ɔrɔmu tara fanŋga fɛnnɛ pe yaa pan mbe
we shɛrigo gbɔgɔ ki tɔngɔ, naa we tara
woolo pe ni.»
49 Pe ni, nuŋgba la pye wa pàa pye naa
yinri Kayifu. Wo wìla pye saraga wɔfɛnnɛ
to ki yɛlɛ li ni. A wo si pe pye fɔ:
50 «Yee jɛn mbe jɛn mbe yo naŋa
nuŋgba ka ku leele pe ni fuun pe yɔnlɔ
ko mbɔnrɔ, jaŋgo we tara ti ni fuun tiga
ka tɔngɔ.»
51 Wi sila ki sɛnrɛ ti yo wi yɛɛ fanŋga,
ɛɛn fɔ, maga ta wìla pye saraga wɔfɛnnɛ
to ki yɛlɛ li ni, a wì si Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
yo ma yo Zhezu wi daga mbe ku Zhufuye
cɛnlɛ li kala na.
52 Ko tara woolo poro nuŋgba la ma
Zhezu wila daga mbe ku pe kala na.
Ɛɛn fɔ, wila daga mbe ku, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ
li woolo mbele pè jaraga dunruya wi

lagapyew, mbe pe gbogolo pe yɛɛ na pe pye nuŋgba.
53 Mbege lɛ le ko pilige ko na, a Zhufuye
fanŋga fɛnnɛ pè si yo ma fili ki na, ma yo
pe yaa Zhezu wi gbo.
54 Ko kì ti Zhezu wi sila koro mbaa yanri
Zhufuye pe sɔgɔwɔ mbaa wi yɛɛ nari. A
wì si kari wa gbinri wi tanla, ca ka ni pege
yinri Efirayimu, ma saa cɛn wa, wo naa
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni.
55 Zhufuye pe Paki fɛti wo wìla pye na
yɔngɔ, a ki tara ti lelɛgɛrɛ si kari wa
Zheruzalɛmu ki fɛti wi yɛgɛ, mbe sa keli
mbe pe yɛɛ pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
56 Pàa pye na Zhezu wi lagajaa. Naa pàa
kaa gbogolo wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a pe
nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Yiŋgi yaa
jate? Wi yaa pan laga fɛti wi na lee wi se
pan laga?»
57 Ma si yala, saraga wɔfɛnnɛ teele poro
naa Fariziye pe ni, pàa konɔ kan leele pe
yeri ma yo na wa ka Zhezu wi saga jɛn,
wigi yo pe kan, jaŋgo pe ta poo yigi.

12

Mari wìla latikɔrɔ gbɔn
Zhezu wi tɔɔrɔ ti na
(Mati 26.6-13; Maki 14.3-9)

1 Kìla koro pilige kɔgɔlɔni, Paki fɛti wii
gbɔn. A Zhezu wì si kari wa Betani ca.
Lazari ŋa Zhezu wìla wi yɛn maa yirige
wa kunwɔ pi ni, pa wìla pye ma cɛn wa
ki ca ki ni.
2 Wa ki laga ki na, a pè si suro sɔgɔ
Zhezu wi kan. Mariti wo wìla pye naga
yaakara ti yɛɛlɛ. Mbele pàa pinlɛ na nii
Zhezu wi ni, Lazari wìla pye pe ni.
3 Kona, a Mari wì si latikɔrɔ nuwɔ taan
litiri kɔngɔ lɛ, mba pàa gbegele sinmɛ
mba pe yinri nari pi piiri ni. Wi sɔnŋgɔ
kìla pye ma ŋgban fɔ jɛŋgɛ. A wì suu
gbɔn Zhezu wi tɔɔrɔ ti na, nɛɛ ti tunrugu
wi yinzire ti ni. A ki latikɔrɔ nuwɔ taan
pì si yiri ma go ki ni fuun ki yigi.
4 Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, nuŋgba la
pye wa, Zhudasi Izikariyɔti, wo wi mbaa
ka Zhezu wi le kɛɛ. A wo sho fɔ:
5 «Yiŋgi na pee sigi latikɔrɔ nuwɔ taan
sɔnŋgbanga woo ŋa wi pɛrɛ warifuwe
pyɔ cɛnmɛ taanri (300) na, mbege penjara
ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na?»
6 Kii cɛn ndɛɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe wogo ko
kìla pye maa jori, ko kì ti wìla pye na para
ma. Ɛɛn fɔ, wìla pye na para ma, katugu
wìla pye yoo. Pe penjara leyaraga kìla pye
wo yeri. Nda pàa pye na nii wa, wìla pye
nari yuun.
7 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Jɛlɛ wi
yaga yɛw! Ki daga wigi wogo ŋga ki pye
sanni na kupilige ki sa gbɔn panla le.
8 Fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaa pye laga ye ni
sanga pyew, ɛɛn fɔ, mi wo na, mi se pye
laga ye ni sanga pyew.»

Saraga wɔfɛnnɛ teele
pàa yɔn le Lazari wi na

9 Naa Zhufuye janwa gbɔlɔ làa kaa ki
logo ma yo Zhezu wìla pye wa Betani, a
pè si kari wa. Pe sila kari wa Zhezu wo
nuŋgba kala na. Ɛɛn fɔ, pàa kari mbe ta
sa Lazari wi yan fun, wo ŋa Zhezu wìla
wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni we.
10 Ki kala na, a saraga wɔfɛnnɛ teele pè
si yere ki yerewe mbe Lazari wi gbo fun;
11 katugu wi kala na, Zhufuye pe lɛgɛrɛ
la pye na lari pe na, na tari Zhezu wi na.

Zhezu wi yege wa Zheruzalɛmu
(Mati 21.1-11; Maki 11.1-11; Luki 19.28-40)

12 Ki goto, janwa gbɔlɔ na làa pan Paki
fɛti wi na, a pè sigi logo ma yo fɔ Zhezu
wila paan wa Zheruzalɛmu.
13 A pè si sɛngɛmbanra kɔn, mɛɛ kari
saa fili mbege naga fɔ paa wi gbogo. A pe
nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ:
«*Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ woo.*
Ŋa wila paan we Fɔ wi mɛgɛ ki na†*,*
Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!
Yɛnŋɛlɛ sa duwaw Izirayɛli tara wunluwɔ
wi na!»
14 A Zhezu wì si sofile wa ta mɛɛ lugu
ma cɛn wi na paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
15 *Yaga kaa fyɛ, yoro Siyɔn woolo wele!*
Ye wele, ye wunluwɔ wila paan.
Wi yɛn ma cɛn sofile pyɔ na.†
16 Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sila ki wogo ki
kɔrɔ jɛn ki pyesanga wi ni. Ɛɛn fɔ,

† **12:13 12.13:** Yuuro 118.25-26 † **12:15 12.15:** Zaka 9.9

naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa gbɔgɔwɔ kan Zhezu wi yeri, a pè si nawa to ki na ma yo Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìla ki sɛnrɛ ti yo wi kanŋgɔlɔ. A leele fun pège pye maga yɔn fili wi kan.

17 Mbele fuun pàa pye Zhezu wi ni, naa wìla Lazari wi yeri ma yo wi yiri wa fanga ki ni, maa yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, ŋga pàa yan, pàa pye naga yɛgɛ yuun pele kan.

18 Ko kala kì ti janwa wìla kari mbe saa fili, katugu pàa ki logo ma yo wìla ki kafɔnnɔ li pye.

19 Kona, a Fariziye pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: «Ye sigi yan, ye se ya yaraga ko ka pye wi na, leele pe ni fuun paa tari wi na!»

Girɛsi tara fɛnnɛ pèle la pye na Zhezu wi lagajaa

20 Leele mbele pàa kari wa Zheruzalɛmu mbe sa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ fɛti wi na, Girɛsi tara fɛnnɛ pèle la pye pe ni.

21 A poro si fulo Filipu wi tanla, wo la yiri wa Betisayida ca, wa Galile tara. A pè suu pye fɔ: «Na to, waa jaa mbe Zhezu wi yan.»

22 A Filipu wì si saa ki yo ma Andire wi kan, a pe ni fuun shyɛn pè si saa ki yo ma Zhezu wi kan.

23 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Lere wi Pinambyɔ wi yaa gbɔgɔwɔ ta wagati ŋa ni wì gbɔn.

24 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na pee shɔlɔ pile na lugu wa tara li ku, li ma koro li nuŋgba. Ɛɛn fɔ, na liga si ku mbe kɔ, li ma pyɔ lɛgɛrɛ sɛ.

25 Lere ŋa wi yinwege ki yɛn maa ndanla, wo yaa kaga la. Ɛɛn fɔ, ŋa kaa yinwege ki panra† laga dunruya ŋa wi ni, wo yaa ka yinwege mbakɔgɔ ki ta.

26 Lere ŋa kaa jaa mbaa tunŋgo piin na kan, wi daga mbe taga na na. Kiga pye ma, mi yaa pye laga ŋga na, pa na tunmbyee wi yaa pye wa fun. Lere ŋa kaa tunŋgo piin na kan, na To wi yaa kaa gbɔgɔ.»

Zhezu wìla para wi kunwɔ sɛnrɛ ti na

27 «Yiŋgɔ, na jatere wì piri na na, mi yaa yo mɛlɛ? Mbege yo mbe yo fɔ: Na To, wagati ŋa wi ni, na shɔ ŋga ki yaa pye na na ki kɛɛ le? Ayoo. Ɛɛn fɔ, ko kala na mì pan laga dunruya wi ni, mbe jɔlɔ ko wagati wo ni.

28 Na To, ma mɛgɛ ki pye ki gbɔgɔ!» Kona, a magala là si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yo: «Mùu gbɔgɔ, mi yaa si nuru naa mboo gbɔgɔ.»

29 Janwa ŋa wìla pye wa maga magala li logo, wìla pye na yuun fɔ Yɛnŋɛlɛ lì tin.

A pele nɛɛ yuun naa fɔ: «Mɛrɛgɛ wa wì para wi ni.»

30 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki magala na lii yiri mi kala na mbeli logo, ɛɛn fɔ, lì yiri yoro kala na.

31 Yiŋgɔ kiti yaa kɔn dunruya woolo pe na, yiŋgɔ pe yaa dunruya ŋa wi to Sɔtanla wi purɔ.

32 Mi wo na, na paga kanla lɛ tara ti na mbanla yirige wa naayeri, mi yaa kaa leele pe ni fuun pe tile paa paan na kɔrɔgɔ.»

33 Wìla ki sɛnrɛ ti yo ma, jaŋgo wo jate wi mbaa ku yɛgɛ ŋga na, mbege naga.

34 A janwa wì suu pye fɔ: «Pège yo we kan wa lasiri sɛwɛ wi ni ma yo Kirisi wi yaa koro yinwege na fɔ sanga pyew†. Mɛlɛ, a ma si ya ma yo ki daga pe Lere wi Pinambyɔ wi yirige wa naayeri? Ambɔ wi yɛn Lere wi Pinambyɔ wo?»

35 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yanwa pi yɛn laga ye ni bere mbe wagati jɛnri pye. Yanwa pi yɛn laga ye ni wagati ŋa ni, yaa tanri pi na, jaŋgo wɔwɔ piga ka gbɔn ye na, katugu lere ŋa kaa tanri wa wɔwɔ pi ni, wila wi karisaga ki jɛn.

36 Wagati ŋa wi ni, yanwa pi yɛn laga ye ni, ki kala na, ye taga pi na, jaŋgo ye pye yanwa piile†.»

Zhufuye pe sila taga Zhezu wi na

Naa Zhezu wìla kaa ko sɛnrɛ to yo, a wì si kari ma saa wi yɛɛ lara pe na.

† **12:25 12.25:** *Mbe yinwege ki panra:* Ko kɔrɔ wò ki naga ma yo maga kaa ki jate yaraga ka. † **12:34 12.34:** Eza 9.6; Dani 7.14 † **12:36 12.35-36:** Yanwa po pi yɛn Zhezu we. Wo wi yɛn kaselege ki nagafɔ. Wɔwɔ po pi yɛn Yɛnŋɛlɛ kologo ki mbajɛnmɛ we. Yanwa piile poro pe yɛn mbele pe maa kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ laa jaa ke piin.

37 Ali maga ta wìla kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ
pye pe yɛgɛ na, pe sila taga wi na.
38 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wìla
sɛnrɛ nda yo, pa tìla ti yɛɛ yɔn fili yɛɛn,
fɔ:
We Fɔ, ambɔ wì taga we sɛnyoro ti na?
We Fɔ wuu yawa pi naga ambɔ na?†
39 Kìla pye yɛgɛ ŋga na pe sila si ya taga,
Ezayi wìla ki yo naa ma yo fɔ:
40 *Yɛnŋɛlɛ lì pe pye fyɔɔnlɔ,*
lì pe tijinliwɛ pi kɔ pe na,
jaŋgo paga kaa yaan pe yɛngɛlɛ ke ni,
paga kaa kagala kɔrɔ jɛnni wa pe kotogo
na,
jaŋgo paga ka kanŋga mbe pan mi Yɛnŋɛlɛ
na kɔrɔgɔ, mbe pe sagala.†
41 Ezayi wìla ko yo ma, katugu wìla
Zhezu wi gbɔgɔwɔ pi yan, mɛɛ para wi
sɛnrɛ na.
42 Konaa ki ni fuun, wa Zhufuye teele
pe ni, pe lɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na. Ɛɛn
fɔ, Fariziye pe yɛgɛ fyɛrɛ ti kala na, pe sila
pye naga yuun naga finligi, jaŋgo paga ka
pe purɔ mbe pe wɔ wa shɛrigo ki ni.
43 Leele poro mbaa pe gbogo, ko la pe
ndanla ma wɛ Yɛnŋɛlɛ lo mbaa pe gbogo
ko na.

Zhezu wi sɛnrɛ ti yaa ka kiti kɔn leele pe na

44 A Zhezu wì si gbele ŋgbanga ma yo
fɔ: «Lere ŋa ka taga na na, wii taga mi
nuŋgba na. Ɛɛn fɔ, wì taga ŋa wìlan tun
wi na fun.
45 Lere ŋa kanla yan, wì ŋa wìlan tun
wi yan fun.
46 Muwi, mì pan laga dunruya wi ni paa
yanwa yɛn, jaŋgo lere ŋa fuun ka taga na
na, wiga ka koro wa wɔwɔ pi ni.
47 Na lere ŋa kanla sɛnrɛ ti logo, wi si
woro na tanri ti na, mi ma mi yaa kiti
kɔn wi na; katugu mii pan mbe kiti kɔn
dunruya woolo pe na, mì pan mbe pe shɔ
win.
48 Lere ŋa ka je na na, na wii yɛnlɛ na
sɛnrɛ ti na, wi kiti kɔnfɔ wi wa. Sɛnrɛ
nda mì yo, to ti yaa ka kiti kɔn ki fɔ wi na
dunruya kɔpilige.
49 Katugu mii para na yɛɛ fanŋga, ɛɛn
fɔ, na To ŋa wìlan tun, nda mi daga mbaa
yuun konaa mbaa nari leele pe na, wo jate
wìgi konɔ kan na yeri.
50 Mìgi jɛn ma yo ŋga wì yo kila piin,
ki maa yinwege mbakɔgɔ ki kaan. Kì pye
ma, nda mila yuun, mi yɛn nari yuun na
yala ŋga na To wì yo na kan ko ni.»

ZHEZU WI SƐNYORO MA SARA KONAA YINNƐKPOYI LI PANGA YE

13

13–17

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe tɔɔrɔ ti jogo

1 Kìla koro pilige nuŋgba, Paki fɛti wii
gbɔn. A Zhezu wì sigi jɛn ma yo wi wagati
wìla gbɔn wi dunruya wi yaga, wi kari wa
wi To wi tanla. Mbele fuun pàa taga wi na
laga dunruya wi ni ma pye wi woolo, pàa
pye maa ndanla suyi. Pàa si koro maa
ndanla fɔ ma saa gbɔn wa ki kɔsaga.
2 Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni,
yembinɛ suro to pàa pye na nii, ma yala
Sɔtanla wìla ki le wa Simɔ Izikariyɔti
pinambyɔ Zhudasi wi nawa makɔ, ma yo
wi Zhezu wi le kɛɛ.
3 Zhezu wìla ki jɛn ma yo pa wìla yiri
wa Yɛnŋɛlɛ li yeri ma pan, pa wi yaa si
sɔngɔrɔ mbe kari wa li yeri, fɔ Yɛnŋɛlɛ
làa yawa pi kan wi yeri yaraga pyew ki
na.
4 A wì si yiri le tabali wi tanla, maa
derigbɔgɔ ki wɔ maga tɛgɛ, mɛɛ paraga
lɛ maga pɔ wa wi sɛnnɛ.
5 Ko puŋgo na, a wì si tɔnmɔ le leyaraga
ka ni, mɛɛ ki lɛ naa fɔrɔgɔfɛnnɛ pe tɔɔrɔ
ti jogo, nɛɛ ti wɔwɔ paraga ŋga wìla pɔ ki
ni.
6 Naa wìla kaa gbɔn Simɔ Pyɛri wo na,
a wo sho fɔ: «We Fɔ, mboro ma yaa na
tɔɔrɔ ti jogo?»
7 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ŋga mila piin
yiŋgɔ, mɛɛ ki kɔrɔ jɛn, ɛɛn fɔ, ma yaa
kaga kɔrɔ jɛn puŋgo na.»
8 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ayoo, ma sanla
tɔɔrɔ ti jogo fyew.»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na mii ma
tɔɔrɔ ti jogo, ma se tawa ta na yeri.»

† **12:38 12.38:** Eza 53.1 † **12:40 12.40:** Eza 6.9-10

9 A Simɔ Pyɛri wì suu pye fɔ: «We Fɔ,
maga kanla tɔɔrɔ to nuŋgba jogo, ɛɛn fɔ,
na kɛyɛn naa na go ki jogo fun!»
10 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Lere ŋa wì
woli makɔ, wii jori mbe woli naa, ndɛɛ
mboo tɔɔrɔ to jogo, katugu wi ma pye
kpoyi. Ye yɛn kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na,
ɛɛn fɔ, ye ni fuun ma.»
11 Zhezu wìla lere ŋa wi mbaa wi le kɛɛ
wi jɛn, ko kì ti wìla yo fɔ: «Ye ni fuun ma
ye yɛn kpoyi.»
12 Naa Zhezu wìla kaa pe tɔɔrɔ ti jogo,
a wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti lɛ mari le, mɛɛ
saa cɛn le tabali wi tanla naa, mɛɛ pe pye
fɔ: «Ŋga mì pye ye na, yege kɔrɔ jɛn le?
13 Ye maa na yinri: ‹We Nagafɔ› naa
‹We Fɔ›, tanga yɛn ye yeri yaa na yinri
ma, katugu pa mi yɛn ma.
14 Na yège yan mi ŋa mi yɛn Nagafɔ naa
ye Fɔ, mì wo ye tɔɔrɔ ti jogo, yoro fun ye
daga mbaa ye yɛɛ tɔɔrɔ ti jogo ye yɛɛ kan.
15 Yɛgɛ nagawa mì pye ma naga ye na,
jaŋgo ŋga mì pye ye na, yaa ko yɔngɔ piin
ye yɛɛ kan.
16 Kaselege ko na, mìla ki yuun ye kan:
Tunmbyee wìla gbɔgɔ mbe wɛ wi to wi
na. Pitunŋɔ fun wila gbɔgɔ mbe wɛ wi
tunvɔ wi na.
17 Koni ki wogo yège jɛn, na ye kaa tanri
ki na, fɛrɛwɛ yaa pye ye woo.
18 «Mi woro na para ye ni fuun sɛnrɛ
na, mbele mì wɔ mì pe jɛn. Ɛɛn fɔ, ki
daga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila ŋga yuun
kigi yɛɛ yɔn fili, fɔ: ‹*Lere ŋa wila nii ja na
ni, wì yiri na kɔrɔgɔ.*›†
19 Mi yɛn naga yuun ye kan yiŋgɔ sanni
ki kala li sa gbɔn, jaŋgo na liga ka gbɔn,
ye taga ki na fɔ: ‹Muwi mi yɛn ŋa wi
yɛn†.›
20 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan:
Lere ŋa fuun kanla pitunŋɔ wa yigi jɛŋgɛ,
muwi ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ. Lere ŋa fuun ka
silan yigi jɛŋgɛ, ŋa wìlan tun wo ki fɔ wì
yigi jɛŋgɛ.»

Zhezu wìla ki yo ma yo Zhudasi yaa kaa le kɛɛ

(Mati 26.20-25; Maki 14.17-21; Luki 22.21-23)

21 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo, a
wi nawa pì si piri wi na fɔ jɛŋgɛ. A wì
sho fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, ye ni nuŋgba yaa kanla le kɛɛ.»
22 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ pe yɛɛ wele,
wìla pye na para ŋa sɛnrɛ na pe sila wi
jɛn.
23 Fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, nuŋgba la pye wa,
wìla Zhezu wi ndanla fɔ jɛŋgɛ. Wìla pye
ma cɛn ma mara Zhezu wi na.
24 A Simɔ Pyɛri wì si ŋgayinnɛ yirige ko
fɔrɔgɔfɔ wo kan ma yo wi Zhezu wi yewe
lere ŋa wila piin wi ni.
25 A ki fɔrɔgɔfɔ wì si yɛri ma kari Zhezu
wi yeri, ma suu yewe ma yo fɔ: «We Fɔ,
ambɔ wi?»
26 A Zhezu wì sho fɔ: «Mi yaa siŋgbele
le wa sɛgɛ, mi kali kan lere ŋa yeri,
wowi.»
A Zhezu wì si siŋgbele la kɔn ma li le
wa sɛgɛ, mɛɛ li kan Zhudasi wi yeri, Simɔ
Izikariyɔti pinambyɔ we.
27 Naa Zhudasi wìla kaa siŋgbele li shɔ
mali li, a Sɔtanla wì si ye wi ni. A Zhezu
wì suu pye fɔ: «Ŋga ma daga mbe pye, ki
pye fyaw!»
28 Kìla pye yɛgɛ ŋga na, a Zhezu wì si
ko yo ma, mbele pàa pye na nii wi ni, wa
sila ki kɔrɔ jɛn.
29 Mbege ta Zhudasi wo wìla pye na pe
penjara leyaraga ki teri, ki kala na, pe
lɛgɛrɛ la pye naga jate ndɛɛ Zhezu wìla
yo pè jori yaraga ŋga kala fɛti wi na, wi
sa ka lɔ, nakoma wi yaraga ka kan fyɔnwɔ
fɛnnɛ pe yeri wi pe saga.
30 Naa Zhudasi wìla kaa siŋgbele li shɔ
mali li, mɛɛ yiri teere. Kìla yala yembinɛ
lì wɔ.

Yɛnŋɛlɛ ŋgasele fɔnnɔ

31 Naa Zhudasi wìla kaa yiri, a Zhezu
wì sho fɔ: «Yiŋgɔ gbɔgɔwɔ kan Lere wi
Pinambyɔ wi yeri, gbɔgɔwɔ kan Yɛnŋɛlɛ
li yeri fun wi kala na.
32 Na Yɛnŋɛlɛ liga gbɔgɔwɔ ta wi kala
na, pa li yaa gbɔgɔwɔ kan wi yeri li yɛɛ
kala na. Li yaa suu kan wi yeri sanni
jɛnri.
33 Na piile†, mi yɛn laga ye ni wagati
jɛnri ni naa. Ye yaa kaa na lagajaa. Ɛɛn fɔ,

† **13:18 13.18:** Yuuro 41.10 † **13:19 13.19:** Ɛki 3.14 † **13:33 13.33:** Zhan 7.34

ŋga mì yo Zhufuye pe kan mila ki yuun ye kan yiŋgɔ fɔ: Mila kee laga ŋga na, ye se ya kari wa†.

34 Mila ŋgasele fɔnnɔ kaan ye yeri fɔ: Ye ye yɛɛ ndanla. Ki daga ye ye yɛɛ ndanla paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn mala ndanla we.

35 Na yaga ye yɛɛ ndanla, pa lere pyew wi yaa ki jɛn mbe yo ye yɛn na fɔrɔgɔfɛnnɛ.»

Zhezu wìla yo Pyɛri yaa kaa je (Mati 26.31-35; Maki 14.27-31; Luki 22.31-34)

36 A Simɔ Pyɛri wì si Zhezu wi yewe ma yo: «We Fɔ, maa kee se?»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mila kee laga ŋga na, ma se ya taga na na mbe kari wa yiŋgɔ. Ɛɛn fɔ, puŋgo na, ma yaa ka taga na na.»

37 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «We Fɔ, yiŋgi na mi se si ya taga ma na yiŋgɔ? Mì yere ki yerewe mbe ku ma kala na!»

38 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mà yere ki yerewe mbe ku na kala na kaselege? Mila ki yuun ma kan kaselege ko na, sanni ŋgopɔlɔ wi sa gbele, ma yaa ki yo mbege filige mbe sa ta yosaga taanri mbe yo fɔ ma silan jɛn.»

14

Zhezu wi yɛn kologo, ŋga ki maa kee wa we To Yɛnŋɛlɛ li tanla

1 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaga ka ye jatere wi pinri yɛɛ na. Ye taga Yɛnŋɛlɛ li na, ye taga na na fun.

2 Cɛnsara lɛgɛrɛ wa na To wi go. Ki pye ki woro kaselege, mi se jɛn naga yo ye kan. Mila kee sa laga gbegele wa ye kan.

3 Na mi ka sa laga ki gbegele ye kan, pa mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan mbe ye lɛ, jaŋgo mi yɛn laga ŋga na, yoro fun ye pye wa.

4 Mila kee laga ŋga na, yège konɔ li jɛn.»

5 A Toma suu pye fɔ: «We Fɔ, wee ma karisaga ki jɛn, we yaa pye mɛlɛ sigi konɔ li jɛn?»

6 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Muwi mi yɛn konɔ, naa kaselege, konaa yinwege ye. Lere wo wa se ya gbɔn wa na To wi na mi puŋgo na.

7 Ndɛɛ ki pye yanla jɛn, anmɛ yanla To wi jɛn fun. Mbege lɛ yiŋgɔ wo na, yòo jɛn, maa yan.»

8 A Filipu wì suu pye fɔ: «We Fɔ, ma To wi naga we na, pa ko yaa we bɔ.»

9 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Filipu, wagati titɔnlɔwɔ ŋa fuun mì pye ye ni, ali bere ma fanla yan jate! Lere ŋa fuun wìlan yan, wo na To wi yan. Mɛlɛ, a mà sho fɔ: ‹Ma To wi naga we na?›

10 Mɛɛ taga ki na mbe yo mi yɛn na To wi ni, a na To fun wi yɛn na ni? Sɛnrɛ nda fuun mila yuun ye kan, mi woro nari yuun na yɛɛ fanŋga. Ɛɛn fɔ, na To ŋa wi yɛn na ni, wo wila wi kapyegele ke piin.

11 Ye taga na na, yege jɛn ye yo mi yɛn na To wi ni, na To fun wi yɛn na ni. Na yee taga na na, na sɛnyoro to kala na, ye taga na na kafɔnŋgɔlɔ ŋgele mì pye yè yan koro kala na.

12 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere ŋa ka taga na na, kapyegele ŋgele mila piin, ki fɔ wi yaa kaa ke si piin. Mbe kaa kele piin tugbɔŋgɔlɔ naa mbe wɛ koro na yɛrɛ, katugu mila kee na To wi kɔrɔgɔ.

13 Yaraga ŋga fuun ye mbe yɛnri wi yeri na mɛgɛ ki na, mi yaa ki pye mbe ye kan, jaŋgo Tofɔ wi gbɔgɔwɔ ta Pinambyɔ wi kala na.

14 Na yaga yaraga ka yɛnri na mɛgɛ ki na, mi yaa ki kan ye yeri.»

Zhezu wìla Yinnɛkpoyi li panga ki yɔn fɔlɔ kɔn

15 «Na mi ka pye mbe ye ndanla, pa ye yaa la tanri na ŋgasegele ke na.

16 Mi yaa na To wi yɛnri, wi yaa Sagafɔ torogo ye kan, wi yaa koro ye ni sanga pyew.

17 Wo wi yɛn Yinnɛ na li maa kaselege yuun we, dunruya woolo pe se ya mbeli ta; katugu pe woro nali yaan, pee sili jɛn. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, yèli jɛn; katugu li yɛn ye ni, li yaa ka pye wa ye nawa.

† **13:33 13.33:** Zhezu wì piile mɛgɛ ko yeri ndanlawa konɔ. Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na piile to ma kaa na para wi piile ni ndanlawa ni.

18 «Mi se ka ye yaga paa pijiriwele yɛn,
mi yaa ka pan ye kɔrɔgɔ.
19 Sanni jɛnri, dunruya woolo pe sanla
yan naa. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yaa kanla
yan, katugu mi yɛn yinwege na, yoro fun
ye yaa ka pye yinwege na.
20 Na ki pilige kiga ka gbɔn, ye yaa ki
jɛn mbe yo mi yɛn na To wi ni, yoro ye
yɛn na ni, a mi fun mi yɛn ye ni.
21 «Lere ŋa wilan ŋgasegele ke yigi na
tanri ke na, wo mi yɛn ma ndanla. Mi yɛn
ma ŋa ndanla, wo yaa na To wi ndanla,
mi fun wi yaa na ndanla, mi yaa kanla
yɛɛ naga wi na.»
22 Zhude, ŋa pe sila pye na yinri
Izikariyɔti, a wo suu yewe ma yo: «We
Fɔ, yiŋgi na ma yaa sɔɔn yɛɛ naga woro
na, mɛɛ yaa sɔɔn yɛɛ naga dunruya woolo
poro na?»
23 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mi yɛn ma
lere ŋa ndanla, wi yaa lanla sɛnrɛ ti nuru.
Wi yaa na To wi ndanla. Mi naa na To wi
ni, we yaa pan wi kɔrɔgɔ mbe koro wi ni.
24 Mi woro ma lere ŋa ndanla, wo nala
sɛnrɛ ti logo. Sɛnrɛ nda yaa nuru na yeri
mila yuun, mi na woro ma, na To ŋa wìlan
tun, pa tila yinrigi wa wi yeri.
25 «Mìgi kagala ke yo ye kan mala ta
laga ye sɔgɔwɔ.
26 Ɛɛn fɔ, na To wi yaa Sagafɔ ŋa torogo
ye kan na mɛgɛ ki na, Yinnɛkpoyi le, lo li
yaa ye naga kala li ni fuun li ni, mbe ye
nawa to kagala ŋgele fuun mì yo ma ye
kan ke na.
27 «Mi yɛn na yɛyinŋge kaan ye yeri. Na
yɛyinŋge ko mì kan ye yeri. Mi sigi kan
ye yeri paa yɛgɛ ŋga na dunruya woolo
pe maa ki kaan. Yaga ka ye jatere wi piri
ye yɛɛ na, yaga si ka fyɛ.
28 Yège logo ma yo mìgi yo ye kan fɔ:
‹Mila kee, ɛɛn fɔ, mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe
pan ye kɔrɔgɔ.› Na mi ka pye mbe ye
ndanla, pa ye yaa la yɔgɔri mbege jɛn
mbe yo mila kee na To wi kɔrɔgɔ, katugu
na To wì gbɔgɔ ma wɛ na na.
29 Mìgi kagala ke yo ye kan yiŋgɔ sanni
ke ka sa pye, jaŋgo na kaga ka pye, ye taga
na na.
30 Mi se sɛnlɛgɛrɛ yo mbe ye kan naa,
katugu dunruya ŋa wi to† wila paan.
Yawa kpɛ woro wi ni na na.
31 Ɛɛn fɔ, ki daga dunruya woolo pege
jɛn na To wi yɛn mala ndanla, fɔ ŋga na
To wì yo mbe pye ko mila piin. Ye yiri na
we kari.»

15

Zhezu wo wi yɛn ɛrɛzɛn tirige jɛŋgɛ ye

1 «Muwi mi yɛn ɛrɛzɛn tirige jɛŋgɛ ye.
Na To wo wi yɛn ki kɛrɛ kɔnfɔ we.
2 Njege† ŋga fuun ki woro na sɛni, wi
yaa ki kɔn mbege wa. Ŋga fuun kila sɛni,
wi yaa ki yaanla, jaŋgo kila sɛni ki wɛ faa
wi na.
3 Sɛnrɛ nda mì yo ma ye kan, tì ye pye
kpoyi makɔ.
4 Ki kala na, ye koro na ni, pa mi yaa
koro ye ni. Tige njege ki se ya sɛ ki yɛ na
ki woro wa tige ki na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba
pi na, na yee koro na ni, ye se ya yaraga
ka pye ye yɛ.
5 «Muwi mi yɛn ɛrɛzɛn tirige ye. Yoro
ye yɛn njere re. Ŋa ka koro na ni, a mi
koro wi ni, wi yaa pye paa tige ŋga ki maa
pire lɛgɛrɛ sɛni ki yɛn; katugu na mi ma,
ye se ya yaraga ka pye ye yɛ.
6 Ŋa si koro na ni, pe yaa wi yirige mboo
wa wa funwa na paa tige njege yɛn, ŋga
ki woro na sɛni, a pège kɔn maga wa wa
funwa na kila waga. Ki njewara pe mari
koli mari wa wa kasɔn ki ni ti sogo.
7 Na yaga koro na ni, a na sɛnrɛ ti koro
ye ni, yaraga ŋga fuun kala ka ye ta, yege
yɛnri, pa ye yaa ki ta.
8 Na yaga pye paa tige ŋga ki maa pire
lɛgɛrɛ sɛni ki yɛn, ko ki ma gbɔgɔwɔ kan
na To wi yeri. Kona, ye maga naga ma yo
ye yɛn na fɔrɔgɔfɛnnɛ.
9 Yɛgɛ ŋga na mi yɛn mala To wi ndanla,
yoro fun pa ye yɛn mala ndanla ma. Ye
koro yanla ndanla.
10 Na ye kaa tanri na ŋgasegele ke na,
pa ye yaa koro mbanla ndanla paa yɛgɛ
ŋga na mì tanga na To wi wogolo ke na,
ma koro maa ndanla we.

† **14:30 14.30:** Dunruya wi to wo wi yɛn Sɔtanla we. Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ wele.

† **15:2 15.2:** Ɛrɛzɛn tirige njere to ti yɛn mbele pè pye

11 «Mìgi kagala ke yo ye kan, jaŋgo na
nayinmɛ pi pye ye ni, ye nayinmɛ pi ta pi
yɔn fili.
12 Na ŋgasele li na fɔ: Yɛgɛ ŋga na ye
yɛn mala ndanla, ye ye yɛɛ ndanla ma
fun.
13 Ndanlawa pa si gbɔgɔ mbe wɛ mba
po na naa fɔ: Lere wa mboo yɛɛ kan
kunwɔ pi yeri wi wɛnnɛ pe kala na.
14 Yoro ye yɛn na wɛnnɛ, na ye kaa tanri
ŋga mì yo yaa piin ki na we.
15 Mi woro na ye yinri naa tunmby-
eele, katugu tunmbyee we, wila wi to wi
kapyege ki jɛn. Mi yɛn na ye yinri na
wɛnnɛ, katugu sɛnrɛ nda fuun mì logo na
To wi yeri, mìri yo ye kan.
16 Yoro ma ye mi wɔ. Ɛɛn fɔ, muwi mì
ye wɔ, mì ye tɛgɛ yaa kee ye saa pire sɛni†,
ki pire ti koro wa suyi. Kona, yaga yaraga
ŋga fuun yɛnri na To wi yeri na mɛgɛ ki
na, wi yaa ki kan ye yeri.
17 Ŋgasele na mila kaan ye yeri, loli na
fɔ: Ye ye yɛɛ ndanla.»

Dunruya woolo pè Zhezu wo naa wi woolo pe panra

18 «Na dunruya woolo paga ye panra,
yege jɛn ye yo fɔ pè keli mala panra ye
na.
19 Ndɛɛ ki pye ye yɛn dunruya wi woolo,
ye jɛn na dunruya woolo pe ndanla,
katugu ye yɛn dunruya wi woolo. Ɛɛn
fɔ, mì ye wɔ laga dunruya wi ni, ye woro
dunruya wi woolo, ko kì ti dunruya woolo
pè ye panra.
20 Ye nawa to sɛnrɛ nda mìla yo ye kan
ti na, fɔ: ‹Tunmbyee wila gbɔgɔ mbe wɛ
wi to wi na.› Na kaa pye pànla jɔlɔ, pe yaa
ye jɔlɔ ma fun. Na kaa pye pànla sɛnrɛ ti
yigi, pa pe yaa ye sɛnrɛ ti yigi fun.
21 Ɛɛn fɔ, pe yaa kaa ko ki ni fuun ŋga
ko piin ye na mi kala na; katugu pee ŋa
wìlan tun wi jɛn.
22 Ki pye mii ja pan mbaa yuun pe ni,
pe se jɛn na pye kapere pyefɛnnɛ. Ɛɛn fɔ,
koni tanga woro pe yeri pe kapere ti wogo
na.
23 Lere ŋa kanla panra, wìlan To wi
panra fun.
24 Lere fa kapyegele ŋgele pye, ndɛɛ ki
pye mii ja koro pye wa pe sɔgɔwɔ, pe se
jɛn na pye kapere pyefɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ
pànla kapyegele ke yan, mɛɛ we panra,
mi naa na To wi ni.
25 Ɛɛn fɔ, ko pye ma, jaŋgo sɛnrɛ nda ti
yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
ni, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ: ‹*Pànla panra
go fu.*›†
26 «Mi yaa Sagafɔ torogo ye kan mbe
yiri wa na To wi yeri. Wo wi yɛn
Yinnɛkpoyi na li maa kaselege ki yuun, na
li yaa yiri wa na To wi yeri we. Mi yaa li
torogo ye kan mbe yiri wa na To wi yeri,
li yaa kaa na sɛnrɛ yuun.
27 Yoro fun, ye yaa kaa na sɛnrɛ yuun,
katugu ye yɛn na ni maga lɛ wa na tunŋgo
ki lɛsaga ki na.

16

1 «Mìgi kagala ŋgele ke yo ye kan,
jaŋgo na kaga ka gbɔn, yaga ka wɔ wa
tagawa pi ni.
2 Pe yaa kaa ye puro la ye yinrigi wa
shɛriyinrɛ ti ni. Sanga wa na paan yɛrɛ,
mbele pe yaa kaa ye kuun, pe yaa kaa ki
sɔnri ndɛɛ paa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ lo kan
ma.
3 Pe yaa kaa ko piin ma, katugu pee na
To wi jɛn, pee si mi fun na jɛn.
4 Mìgi kagala ke yo ye kan yiŋgɔ, jaŋgo
na kaga ka gbɔn ye na sanga ŋa ni, ye
nawa to ke na, yege jɛn ye yo fɔ mìla ke
yo faa ma ye kan.»

Yinnɛkpoyi li kapyegele wele

«Mi sigi kagala ke yo ye kan maga lɛ wa
ki lɛsaga ki na, katugu mìla pye ye ni.
5 Koni mila kee ŋa wìlan tun wi kɔrɔgɔ.
Wa kpɛ silan yewe ye ni mbe yo fɔ: ‹Maa
kee se?›
6 Ɛɛn fɔ, kì yɛsanga wa ye na fɔ jɛŋgɛ,
katugu mìgi yo ye kan.
7 Konaa ki ni fuun, mila ki yuun ye kan
kaselege, fɔ na mi ka kari, ko yaa mbɔnrɔ
ye na; katugu na mii kari, Sagafɔ wi se
pan ye kan. Ɛɛn fɔ, na mi ka kari, mi yaa
wi torogo ye kan.

† **15:16 15.16:** Yaa kee ye saa pire sɛni, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ paa kee pe saa Sɛntanra ti yari leele pe kan paa tari ti na. Ki kɔrɔ wi mbe ya pye naa fɔ pe saa tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ pi nari, leele pe koro paa tanri pi na. † **15:25 15.25:** Yuuro 35.19; 69.5

8 Na wiga ka pan sanga ŋa ni, wi yaa
ki naga dunruya ŋa wi woolo pe na pege
jɛn fɔ pe yɛn na pe yɛɛ punŋgu kapege ko
naa ŋga ki yɛn ma sin, naa Yɛnŋɛlɛ li kiti
kɔngɔ ki kanŋgɔlɔ.
9 Pe yɛn na pe yɛɛ punŋgu kapege ki
kanŋgɔlɔ, katugu pee taga na na.
10 Pe yɛn na pe yɛɛ punŋgu ŋga kì sin
ki kanŋgɔlɔ, katugu mila kee na To wi
kɔrɔgɔ, ye sanla yan naa.
11 Pe yɛn na pe yɛɛ punŋgu kiti kɔngɔ
ki kanŋgɔlɔ, katugu pè kiti kɔn makɔ
dunruya ŋa wi to wi na.
12 «Yarilɛgɛrɛ yɛn na yeri mbe yo ye
kan. Ɛɛn fɔ, ye se ya mberi jɛn yiŋgɔ.
13 Yinnɛkpoyi na li maa kaselege ki
yuun, na liga ka pan, li yaa kaa ye yɛgɛ
sinni wa kaselege ki ni fuun ki ni. Li se
kaa para li yɛɛ fanŋga. Ɛɛn fɔ, nda fuun
li yaa ka logo, to li yaa kaa yuun ye kan.
Kona, kagala ŋgele ke yaa ka pye puŋgo
na, koro li yaa kaa yari ye kan.
14 Li yaa kaa na gbogo, katugu ŋga li
yaa kaa taa na yeri, ko li yaa kaa yari ye
kan.
15 Ŋga fuun ki yɛn na To wi yeri, mi na
wogo yi fun. Ko kì ti mì yo ŋga li yaa kaa
taa na yeri, ko li yaa kaa yari ye kan.»

Yɛsanga ki yaa ka kanŋga nayinmɛ

16 «Sanni jɛnri ye sanla yan, ko puŋgo
na naa jɛnri, ye yaa na yan naa.»
17 Kona, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pele nɛɛ pe
yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ko kɔrɔ wo yɛn
mɛlɛ? Ŋga wì yo we kan ma yo fɔ: ‹Sanni
jɛnri ye sanla yan, ko puŋgo na naa jɛnri,
ye yaa na yan naa.› Konaa: ‹Mila kee na
To wi kɔrɔgɔ.› »
18 A pè sho naa fɔ: « ‹Sanni jɛnri› ko
kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ? Nda wila yuun, we
siri kɔrɔ jɛn.»
19 A Zhezu wì sigi jɛn ma yo pàa pye
na jaa mboo yewe, a wì si pe pye naa fɔ:
«Mìgi yo ye kan ma yo fɔ: ‹Sanni jɛnri ye
sanla yan, ko puŋgo na naa jɛnri, ye yaa
na yan naa.› Ko kala kì ti yaa ye yɛɛ yewe
le?
20 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
ye yaa kaa gbele mbaa kawa, ɛɛn fɔ,
dunruya woolo pe yaa kaa yɔgɔri ŋga ki
yaa na ta ki kala na. Ɛɛn fɔ, ye yɛsanga ki
yaa ka kanŋga nayinmɛ.
21 Jɛlɛ wi kaa jaa mbe se wagati ŋa ni,
wi ma yɛgɛ san, katugu wi sesanga wì
gbɔn. Ɛɛn fɔ, na wiga ka se mbe kɔ, wi
nawa pi ma yinŋgi wi na, wi ma fɛgɛ wi
jɔlɔgɔ ki kala, katugu wi lere fɔnŋɔ se laga
dunruya wi ni.
22 Yoro fun pa ye wogo ki yɛn ma. Ye
yɛn ma yɛgɛ san yiŋgɔ; ɛɛn fɔ, mi yaa
ka ye yan naa, kona, ye yaa kaa yɔgɔri,
lere se ka ya mbege nayinmɛ pi wɔ wa ye
nawa.
23 «Na ki pilige kiga ka gbɔn, ye se kanla
yewe yaraga ka ni naa. Kaselege ko na,
mila ki yuun ye kan, yaraga ŋga fuun ye
mbe yɛnri na To wi yeri na mɛgɛ ki na, wi
yaa ki kan ye yeri.
24 Maga lɛ wa fɔ ma pan ma gbɔn nala,
ye fa yaraga ka yɛnri na mɛgɛ ki na. Yaa
yɛnri, pa ye yaa ka ta, kiga pye ma, pa ye
nayinmɛ pi yaa pi yɛɛ yɔn fili.»

Zhezu wì fanŋga ta dunruya wi na

25 «Mìgi kagala ŋgele ke ni fuun ke yo
ye kan yomiyɛgɛlɛ ni. Ɛɛn fɔ, wagati wa
wa na paan, na wo ka ka gbɔn, mi se kaa
para ye ni naa yomiyɛgɛlɛ ni. Ɛɛn fɔ, mi
yaa kaa na To wi kala li yari ye kan mbaa
li finligi.
26 Na ki pilige kiga ka gbɔn, ye yaa kaa
na To wi yɛnri na mɛgɛ ki na. Mi woro
naga yuun ye kan mbe yo mi yaa kaa wi
yɛnri ye kan;
27 katugu ye yɛn mala To jate wi ndanla,
ye yɛn maa ndanla, katugu mì ye ndanla.
A yè taga ki na fun ma yo pa mì yiri wa
Yɛnŋɛlɛ li yeri.
28 Pa mì yiri wa na To wi yeri ma pan
laga dunruya wi ni. Yiŋgɔ mi yaa wɔ laga
dunruya wi ni mbe sɔngɔrɔ wa na To wi
yeri.»
29 Kona, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu pye
fɔ: «Yiŋgɔ wo ni, maa para nari finligi we
kan. Ma woro na para naa yomiyɛgɛlɛ ni.
30 Yiŋgɔ wège jɛn ma yo mà kala pyew
li jɛn, mɛɛ jori lere mbaa ma yewe naa. Ki
kala na, wè taga ki na ma yo pa mà yiri
wa Yɛnŋɛlɛ li yeri.»
31 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yè taga na
na yiŋgɔ?

32 Wele, wagati wa yɛn paan, wì yɛrɛ
gbɔn makɔ. Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba
ye yaa ka jaraga mbe kari ye yinrɛ
mbanla yaga na nuŋgba. Ɛɛn fɔ, konaa
ki ni fuun, mi woro na nuŋgba, katugu
na To wi yɛn na ni.
33 Mìgi kagala ke yo ma ye kan, jaŋgo
ye yɛyinŋge ta ye pye nuŋgba na ni. Ye
yaa jɔlɔgɔ ta laga dunruya wi ni, ɛɛn fɔ,
ye kotogo ta! Mì fanŋga ta dunruya wi
na!»

17

Zhezu wìla yɛnri wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan

1 Naa Zhezu wìla kaa ko sɛnrɛ to yo
ma, a wì suu yɛgɛ ki yirige wa naayeri
ma yo fɔ: «Na To, wagati wì gbɔn ma
gbɔgɔwɔ kan ma Pinambyɔ wi yeri, jaŋgo
ma Pinambyɔ fun wi gbɔgɔwɔ kan ma
yeri.
2 Katugu mà fanŋga kan wi yeri maa
tɛgɛ leele pe ni fuun pe go na, jaŋgo leele
mbele fuun mà kan wi yeri, wi yinwege
mbakɔgɔ ki kan pe yeri.
3 Yinwege mbakɔgɔ ko yɛn fɔ leele pɔɔn
jɛn pe yo mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ
nuŋgba le, pe Zhezu Kirisi wi jɛn, wo ŋa
mà tun we.
4 Mɔ̀ɔ gbɔgɔ laga tara ti ni, kapyege ŋga
mà kan na yeri mbe pye, mìgi pye maga
yɔn fili.
5 Na To, gbɔgɔwɔ mba mìla pye wa pi
ni wa ma tanla sanni dunruya wi sa da,
yiŋgɔ pi kan na yeri wa ma yɛɛ tanla.
6 «Leele mbele mà kan na yeri ma yiri
laga dunruya wi ni, mɔ̀ɔ naga pe na, pe ta
pɔɔn jɛn pe Yɛnŋɛlɛ. Pàa pye ma woolo,
a mà si pe kan na yeri. A pɔ̀ɔn sɛnrɛ ti
yigi na tanri ti na.
7 Yiŋgɔ pège jɛn ma yo yaraga ŋga fuun
mà kan na yeri, pa kì yiri wa ma yeri.
8 Katugu sɛnrɛ nda màa yo na kan, mì
ti ni fuun ti yo ma pe kan, a pè yɛnlɛ ti
na. Pège jɛn kaselege ma yo pa mì yiri
wa ma yeri, a pè taga ki na ma yo mboro
màla tun.
9 «Poro mila ma yɛnri pe kan we. Mi
woro nɔɔ yɛnri dunruya woolo poro kan.
Ɛɛn fɔ, mbele mà kan na yeri, poro wɛlɛ
mila ma yɛnri pe kan, katugu poro pe yɛn
ma woolo wele.
10 Mbele fuun pe yɛn ma woolo, pe yɛn
na woolo. Mbele fuun pe yɛn na woolo,
pe yɛn ma woolo, na gbɔgɔwɔ pi yaa naga
laga dunruya wi ni poro fanŋga na.
11 Mi se pye laga dunruya wi ni naa,
poro yɛn laga dunruya wi ni, mi yɛn na
kee ma kɔrɔgɔ. Na To, mboro ŋa ma yɛn
kpoyi, maa wele pe na ma mɛgɛ ki fanŋga
na, ki fanŋga nuŋgba ŋga mà kan na yeri
we; jaŋgo pe pye nuŋgba, paa yɛgɛ ŋga
na mi naa mboro we yɛn nuŋgba we.
12 Sanga ŋa ni mìla pye pe ni, mìla pye
na wele pe na ma mɛgɛ ki fanŋga na,
mɛgɛ ŋga mà kan na yeri we. Mì pe
go sige, wa kpɛ si puŋgo, ndɛɛ ŋa wìla
daga mbe puŋgo wo, jaŋgo sɛnrɛ nda tìla
yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ti
ta tiri yɛɛ yɔn fili.
13 Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, mila kee ma kɔrɔgɔ. Mi
yɛn naga kagala ke yuun mbanla ta laga
dunruya wi ni bere, jaŋgo na nayinmɛ pi
pye pe ni pi yɔn fili.
14 Mɔ̀ɔ sɛnrɛ ti yo pe kan, a dunruya
woolo pè pe panra, katugu pe woro dun-
ruya wi woolo, paa yɛgɛ ŋga na mi fun
mi woro dunruya wi woo we.
15 Mi woro nɔɔ yɛnri ma pe wɔ laga
dunruya wi ni. Ɛɛn fɔ, mila ma yɛnri, ma
pe shɔ Sɔtanla wi yeri.
16 Pe woro dunruya wi woolo, paa yɛgɛ
ŋga na mi fun mi woro dunruya wi woo
we.
17 Pe tɛgɛ ma pe pye kpoyi ma yɛɛ kan
kaselege sɛnrɛ ti fanŋga na, ma sɛnrɛ ti
yɛn kaselege.
18 Mì pe tun wa dunruya wi ni paa yɛgɛ
ŋga na màla tun laga dunruya wi ni we.
19 Pe kala na, mìlan yɛɛ kan ma yeri
mbe pye kpoyi, jaŋgo poro fun pe pye
kpoyi ma yɛgɛ na kaselege ki fanŋga na.
20 «Mi woro nɔɔ yɛnri poro nuŋgba
kala na. Ɛɛn fɔ, mbele fuun pe yaa ka pe
sɛnyoro ti logo mbe taga na na, mila ma
yɛnri ki woolo pe kan fun,
21 jaŋgo pe ni fuun pe pye nuŋgba pe
yɛɛ ni. Na To, yɛgɛ ŋga na ma yɛn na ni,
a mi yɛn ma ni, pe pye nuŋgba we ni ma
fun, jaŋgo dunruya woolo pe taga ki na
fɔ mboro màla tun.

22 Gbɔgɔwɔ mba mà kan na yeri, mùu
kan pe yeri, jaŋgo pe pye nuŋgba paa
yɛgɛ ŋga na mi naa mboro, we yɛn
nuŋgba we.
23 Mi yɛn pe ni, a ma yɛn na ni, jaŋgo
pe pye nuŋgba, ki nuŋgbama pi pi yɛɛ
yɔn fili, dunruya woolo pege jɛn pe yo
mboro màla tun, pege jɛn pe yo pe yɛn
mɔɔ ndanla paa yɛgɛ ŋga na mi yɛn mɔɔ
ndanla we.
24 «Na To, mbele mà kan na yeri, mi
yɛn laga ŋga na, mila jaa pe pye wa na
ni fun, jaŋgo panla gbɔgɔwɔ pi yan, mba
mà kan na yeri we; katugu mɔ̀ɔ ndanla
na dunruya wi fa da.
25 Na To, mboro ŋa ma yɛn sinŋɛ,
dunruya woolo pe sɔɔn jɛn, ɛɛn fɔ, mì wo
ma jɛn. Mbele mà kan na yeri, pège jɛn
ma yo mboro màla tun.
26 Mɔ̀ɔ naga pe na pe ta pɔɔn jɛn. Mi
yaa sila ma nari pe na bere, jaŋgo mi
yɛn mɔɔ ndanla ndanlawa mba ni, pɔɔn
ndanla ma fun, konaa mi kpaw mbe pye
pe ni.»

ZHEZU WI KUNWƆ NAA WI YƐNMƐ MA YIRI WA KUNWƆ PI NI

18

18–20

Pàa Zhezu wi yigi
(Mati 26.47-56; Maki 14.43-50; Luki 22.47-53)

1 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo ma
saa kɔ, a wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pè
si yiri ma saa Sedirɔn lɔgɔ ki kɔn ma yiri.
Naŋgɔ kɛrɛ tà la pye wa ki laga ki na, a
wì si saa ye wa wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
ni.
2 Zhudasi ŋa wìla pye na Zhezu wi nii
kɛɛ, wìla ki laga ki saga jɛn fun, katugu
Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pàa
pye na finli wa wagati lɛgɛrɛ na. 3 A
Zhudasi wì si sorodasheele ŋgbelege ka
lɛ, konaa shɛrigo gbɔgɔ sorodasheele pele
ni ma kari pe ni wa naŋgɔ kɛrɛ ti ni.
Saraga wɔfɛnnɛ teele konaa Fariziye poro
pàa pe pinlɛ wi ni. Pàa maliŋgbɔnyaara
lɛ, naa fitanlaye, konaa yangambɔgɔlɔ
kasɔnrɔ ni.
4 Zhezu wìla ŋga fuun ki yaa pye wi na
ki jɛn. Ki kala na, a wì si kari ma saa pe
fili, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Ambɔ yaa
lagajaa?»
5 A pè sho fɔ: «Zhezu ŋa wì yiri wa
Nazarɛti wo waa lagajaa.»
A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Muwi.»
Zhudasi ŋa wìla pye na Zhezu wi nii
kɛɛ, wìla pye le pe ni.
6 Naa Zhezu wìla kaa pe pye fɔ:
«Muwi», a pè si sɔngɔrɔ puŋgo na, mɛɛ
toori le tara.
7 A wì si nuru naa ma pe pye fɔ: «Ambɔ
yaa lagajaa?»
A pè sho fɔ: «Zhezu ŋa wì yiri wa
Nazarɛti wo waa lagajaa.»
8 A Zhezu wì sho fɔ: «Mì ye pye ma
yo wowi mi we. Na kaa pye muwi yaa
lagajaa, ye mbele poro yaga paa kee.»
9 Ŋga wìla yo, pa kila daga mbege yɛɛ
yɔn fili yɛɛn we, fɔ: «Mbele mà kan na
yeri na To, wo wa kpɛ si puŋgo na kɛɛ†.»
10 Tokobi wà la pye Simɔ Pyɛri wi yeri,
a wo suu kɔw mɛɛ saraga wɔfɛnnɛ to wi
tunmbyee wi kalige nuŋgbolo li gbɔn ma
li laga. Pàa pye naa yinri Malikusi.
11 A Zhezu wì si Pyɛri wi pye fɔ: «Ma
tokobi wi le wa wi wofogo ki ni. Ma sigi
jɛn mbe yo jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ† na na To wi
kan na yeri, mi yaa wɔ wa li ni wi le?»

Pàa kari Zhezu wi ni wa Annɛ yeri

12 Kona, a sorodasheele ŋgbelege
konaa pe togbɔɔ wi ni, naa Zhufuye
sorodasheele pe ni, pè si Zhezu wi yigi
maa pɔ.
13 Naa pàa kaa wi pɔ, a pè si keli ma
kari wi ni wa Annɛ yeri gbɛn. Wo wìla
pye Kayifu wi jɔ to we. Kayifu wo wìla
pye ki yɛlɛ li ni saraga wɔfɛnnɛ to we.
14 Kayifu wo wìla Zhufuye pe yɛri ma yo
fɔ: «Naŋa nuŋgba mbe ku leele pe yɔnlɔ
ko mbɔnrɔ†.»

Pyɛri wìla je Zhezu wi na
(Mati 26.69-70; Maki 14.66-68; Luki 22.55-57)

† **18:9 18.9:** Zhan 17.12 † **18:11 18.11:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ jɔlɔgɔ ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa Zhezu wi jɔlɔ, wi daga mbege jɔlɔ. † **18:14 18.14:** Zhan 11.50

15 A Simɔ Pyɛri wo naa fɔrɔgɔfɔ wa ni,
pè si taga Zhezu wi na. Saraga wɔfɛnnɛ
to wìla ki fɔrɔgɔfɔ wi jɛn. A wo si pinlɛ
ma ye Zhezu wi ni wa saraga wɔfɛnnɛ to
wi laga.
16 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wo si koro wa funwa
na le yeyɔngɔ ki tanla. Fɔrɔgɔfɔ sanŋa ŋa
saraga wɔfɛnnɛ to wìla pye ma jɛn, a wo
si yiri, mɛɛ pan ma para jɛlɛ ŋa wìla pye
na yeyɔngɔ ki wele wi ni, mɛɛ Pyɛri wi
pye, a wì ye.
17 Kona, tunmbyee jɛlɛ ŋa wìla pye na
yeyɔngɔ ki wele, a wì si Pyɛri wi pye fɔ:
«Mì yo mboro fun ma yɛn ki naŋa ŋa wi
fɔrɔgɔfɔ wa?» A Pyɛri wì sho fɔ: «Ayoo,
wo wa ma mi.»
18 Tunmbyeele poro naa Zhufuye soro-
dasheele pe ni, pàa kasɔn gbɛri wa ma
yere na waga, katugu were tìla pye na
kuun. Pyɛri wìla pye wa pe ni na waga
fun.

Saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ wila Zhezu wi yewe
(Mati 26.59-66; Maki 14.55-64; Luki 22.66-71)

19 Wa go nawa, a saraga wɔfɛnnɛ to wì
si Zhezu wi yewe wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa
wi nagawa sɛnrɛ ti wogo ki ni.
20 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mìla pye
nala sɛnrɛ ti yuun nari finligi lere pyew
wi yɛgɛ na. Mìla pye na leele pe nari
sanga pyew wa shɛriyinrɛ to naa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, wa laga ŋga Zhufuye pe ni
fuun pe maa pe yɛɛ finli we. Mii yaraga
ka yo larawa.
21 Màga kanla yewe naa. Mbele pàa pye
na nuru na yeri pe yewe nda mìla yo pe
kan ti ni. Nda mìla yo ki woolo pèri jɛn.»
22 Naa Zhezu wìla kaa to yo ma, soro-
dasheele mbele pàa pye le wi tanla, a wo
wa nuŋgba suu fele ma sho fɔ: «Pa maa
para saraga wɔfɛnnɛ to wi ni yɛɛn!»
23 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na kàa pye
sɛnpere mì yo, ŋga mì yo, a kì pye tipege,
maga naga. Na kaa si pye sɛnjɛndɛ mì yo,
yiŋgi na mɛɛ na gbɔn?»
24 A Annɛ wì si Zhezu wi yaga wa
pɔsaga ma suu torogo wa Kayifu yeri,
saraga wɔfɛnnɛ to we.

Pyɛri wìla je Zhezu wi na naa
(Mati 26.71-75; Maki 14.69-72; Luki 22.58-62)

25 Ko sanga wo ni, Simɔ Pyɛri wìla pye
ma yere wa kasɔn ki tanla na waga. A pè
suu yewe ma yo fɔ: «Mi yo mboro fun ma
yɛn ki naŋa ŋa wi fɔrɔgɔfɔ wa?»
A Pyɛri wì sigi je ma yo fɔ: «Ayoo, wo
wa ma mi.»
26 Pyɛri wìla naŋa ŋa nuŋgbolo gbɔn
mali laga, wi sefɔ wà la pye saraga
wɔfɛnnɛ to wi tunmbyee wa. A ko
tunmbyee wo si Pyɛri wi pye fɔ: «Mì yo
mɔɔ yan na wi ni wa naŋgɔ kɛrɛ ti ni?»
27 A Pyɛri wì si je naa ma yo kaselege
ma. Ki wagati nuŋgba wi ni, a ŋgopɔlɔ
wì si gbele.

Paa kari Zhezu wi ni wa gboforonɛri Pilati wi yɛgɛ sɔgɔwɔ
(Mati 27.1-2,11-14; Maki 15.1-5; Luki 23.1-5)

28 Ko puŋgo na, a Zhufuye pè si yiri
Zhezu wi ni wa Kayifu wi go, mɛɛ kari wi
ni wa gboforonɛri wi yuŋgbɔgɔ ki ni. Ki
goto yirifaga ko layi. Ɛɛn fɔ, pe sila ye wa
yuŋgbɔgɔ ki ni, jaŋgo paga ka pye fyɔngɔ
ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, pe ta pe Paki fɛti
suro ti li.
29 Kì kaa pye ma, a gboforonɛri Pilati
wì si yiri wa funwa na pe kɔrɔgɔ, mɛɛ pe
yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kala yè yo ki naŋa
ŋa wì pye?»
30 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Ki pye
kapege pyefɔ ma, wè se jɛn na pan mboo
le ma kɛɛ.»
31 Kona, a Pilati wì si pe pye fɔ: «Yoro
jate yaa kee wi ni, ye sa kiti kɔn wi na
ye yala ye lasiri wi ni.» A Zhufuye pè
suu pye fɔ: «Kii daga we lere wa gbo, na
gboforonɛri wii yɔn kan.»
32 Zhezu wìla ki naga ma yo wi yaa
ku kulɔmɔ mba na, pa ki sɛnrɛ tila daga
mberi yɛɛ yɔn fili yɛɛn†.
33 Kona, a Pilati wì si sɔngɔrɔ ma ye wa
yuŋgbɔgɔ ki ni, mɛɛ Zhezu wi yeri maa
yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn Zhufuye
pe wunlunaŋa we le?»

† **18:32 18.32:** Zhan 12.32-33; Kapye 2.23

34 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mboro ma
ko jate naga yuun ma yɛ lee, nakoma pele
wɛlɛ pege yo ma kan na kanŋgɔlɔ?»
35 A Pilati wì suu pye fɔ: «Ma mi yan
Zhufu le? Ma tara woolo poro naa saraga
wɔfɛnnɛ teele pe ni, poro pè pan mɔɔ le
na kɛɛ. Yiŋgi mà pye kpaw?»
36 A Zhezu wì si Pilati wi pye fɔ: «Na
wunluwɔ pi woro dunruya woo. Ki pye pi
yɛn dunruya woo, na tunmbyeele pe jɛn
nala malaga ki gbɔn, jaŋgo paga kanla le
Zhufuye pe kɛɛ. Ɛɛn fɔ, na wunluwɔ pi
woro dunruya wo woo.»
37 A Pilati wì suu pye fɔ: «Ki cɛn ma yɛn
wunlunaŋa kɛ?»
A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ko mà yo we.
Wunluwɔ wi mi. Ko kì ti pànla se, a mì
pan laga dunruya wi ni, mbe pan mbaa
kaselege ki sɛnrɛ yuun. Lere ŋa fuun wi
yɛn kaselege fɔ, wi maa na sɛnrɛ ti nuru
na tanri ti na.»
38 A Pilati wì suu pye fɔ: «Kaselege ko
yɛn kikiin?»

Pàa yo pe Zhezu wi gbo
(Mati 27.15-31; Maki 15.6-20; Luki 23.13-25)

Naa Pilati wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo, a wì si
yiri laga funwa na naa Zhufuye pe kɔrɔgɔ,
mɛɛ pe pye fɔ: «Mii jɛrɛgisaga yan ki
naŋa ŋa wi na, ŋga ki mbe ya pye wi
gbowo pi go.
39 Ɛɛn fɔ, mbe yala ye kalɛgɛ ŋga ki yɛn
ye yeri ki ni, sanga pyew, Paki fɛti wi ka
gbɔn, mi ma kasopyɔ wa wa ye kan. Yaa
jaa mbe Zhufuye wunlunaŋa wi wa le?»
40 A pè si gbele ŋgbanga naa ma yo fɔ:
«Ayoo, wo ma! Barabasi wo waa jaa!»
Ma si yala, Barabasi wo la pye beŋganri
pyefɔ.

19

1 Kì kaa pye ma, a Pilati wì si konɔ kan
wi sorodasheele pe yeri, a pè Zhezu wi
gbɔn sapige ni.
2 A sorodasheele pè si wuuro migi
wunluwɔ njala ma li kan Zhezu wi kan,
mɛɛ wunluwɔ derigbɔgɔ yɛngɛ ka le wi
kan (mbe ta mbaa tɛgɛ wi na).
3 A pe nɛɛ fulo wi tanla, nɛɛ wi piin fɔ:
«Zhufuye wunlunaŋa, waa ma shari!»
A pe nɛɛ wi feele.
4 A Pilati wì si yiri laga funwa na naa,
ma Zhufuye pe pye fɔ: «Yè wele, mi yaa
wi yirige laga funwa na ye kan, ye ta yege
jɛn fɔ mii jɛrɛgisaga yan wi na, ŋga ki
mbe ya pye wi gbowo pi go.»
5 Kona, a Zhezu wì si yiri laga funwa
na. Wuuro njala là pye wa wi go na, naa
derigbɔgɔ yɛngɛ ki ni wi na. A Pilati wì si
pe pye fɔ: «Naŋa wi ŋa!»
6 Naa saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa
Zhufuye sorodasheele pe ni, pàa kaa wi
yan, a pe nɛɛ gbele ŋgbanga na yuun fɔ:
«Wi kan tiparaga na! Wi kan tiparaga
na!»
A Pilati wì si pe pye fɔ: «Yoro jate, yoo
yigi ye saa kan tiparaga na, katugu mii
jɛrɛgisaga yan wi na, ŋga ki mbe ya pye
wi gbowo pi go.»
7 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Lasiri konɔ
yɛn we yeri, mbe yala we lasiri wi ni,
wi daga mbe ku wi, katugu wì yo wi yɛn
Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ.»
8 Naa Pilati wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a
wì si fyɛ naa fɔ jɛŋgɛ.
9 A wì si ye naa wa yuŋgbɔgɔ ki ni,
mɛɛ Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Ma yiri
se yeri?»
Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila wi yɔn sogo.
10 A Pilati wì suu pye fɔ: «Muwi ma
woro na yuun na ni we? Mɛɛ jɛn fanŋga
yɛn na yeri mbɔɔn wa, fanŋga si yɛn na
yeri mbɔɔn kan tiparaga na?»
11 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Fanŋga kpɛ
woro ma yeri na na, ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ li ŋga
kan ma yeri mbe yiri wa naayeri. Ki kala
na, ŋa wìlan le ma kɛɛ, wo kapege ko wɛ
mboro wogo ko na.»
12 Maga lɛ le ko sanga wo na, a Pilati wi
nɛɛ pyewe jaa mbe Zhezu wi wa. Ɛɛn fɔ,
a Zhufuye pè si gbele ŋgbanga ma yo fɔ:
«Na maga wi wa, ma woro wunlumbolo
to wi wɔnlɔ. Lere ŋa fuun kaa yɛɛ pye
wunluwɔ, wo yɛn na wiin wunlumbolo to
wi ni.»
13 Naa Pilati wìla kaa ko sɛnrɛ to logo
ma, a wì si Zhezu wi yirige wa funwa na,
mɛɛ saa cɛn wa kiti kɔnjɔngɔ ki na, wa
laga ŋga pe yinri Pave. Ko kɔrɔ wo yɛn

«Laga ŋga pè wɔlɔgɔ.» Pe maa ki yinri naa: Gabata Eburuye sɛnrɛ ti ni.

14 Kìla pye pilige ŋga pàa Paki fɛti yaara ti gbɛgɛlɛ ko ni, yɔnlɔfugo ki na. A Pilati wì si Zhufuye pe pye fɔ: «Ye wunlunaŋa wi ŋa.»

15 Kona, a pe nɛɛ gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Wi gbo! Wi gbo! Wi kan tiparaga na!»

A Pilati wì si pe pye fɔ: «Mbe sa ye wunlunaŋa wi kan tiparaga na?»

A saraga wɔfɛnnɛ teele pè sho fɔ: «Na wunlumbolo to wo ma, wunluwɔ wa yɛgɛ woro we yeri naa.»

16 Kona, a Pilati wì suu le pe kɛɛ pe saa kan tiparaga na.

Pàa Zhezu wi kan tiparaga na (Mati 27.31-44; Maki 15.21-32; Luki 23.26-43)

A pè si Zhezu wi yigi nɛɛ kee wi ni.

17 A Zhezu wo jate wì suu tiparaga ki tugo ma yiri wa ca nawa, ma kari wa laga ŋga pe yinri «Yuŋgɔrɔgɔ laga», Eburuye sɛnrɛ ti ni pe maa ki yinri Gɔligota.

18 Wa ki laga ki na, a sorodasheele pè si Zhezu wi kan wa tiparaga ki na. Pàa leele shyɛn pele kan fun tipaara ta na le Zhezu wi tanla. Nuŋgba la pye wi kɛɛ ŋga na, sanŋa wi yɛn wi kɛɛ ŋga na.

19 A Pilati wì si ti pè sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ, ma saa wi mara wa Zhezu wi tiparaga ki na. Sɛnrɛ nda tìla pye ma yɔnlɔgɔ wa tori nda fɔ: «Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu, Zhufuye pe wunlunaŋa we!»

20 Zhufuye pe lɛgɛrɛ laga sɛnrɛ ti kara, katugu pàa Zhezu wi kan tiparaga ki na laga ŋga na, kìla pye ma yɔngɔ ca ki ni. Pàa ki sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ Eburuye sɛnrɛ ni, naa Ɔrɔmu tara fɛnnɛ sɛnrɛ ni konaa Girɛki sɛnrɛ ni.

21 A Zhufuye saraga wɔfɛnnɛ teele pè si saa Pilati wi pye fɔ: «Kii ja daga maga yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: ‹Zhufuye wunlunaŋa.› Ɛɛn fɔ, ki yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: ‹Wì yo wi yɛn Zhufuye pe wunlunaŋa.› »

22 A Pilati wì sho fɔ: «Ŋga mì yɔnlɔgɔ makɔ, mì ko yɔnlɔgɔ wi.»

23 Naa sorodasheele pàa kaa Zhezu wi kan wa tiparaga ki na ma saa kɔ, a pè suu yaripɔrɔ ti tɛgɛ tɛgɛsaga tijɛrɛ. Sorodashe nuŋgba, tɛgɛsaga nuŋgba. Ko puŋgo na, a pè suu derigbɔgɔ ki lɛ, yɔlisaga sila pye ki na, pàa ki ti maga lɛ wa naayeri ma saa kan wa nɔgɔna.

24 A pè si pe yɛɛ pye fɔ: «Yaga ka ti we ki derigbɔgɔ ŋga ki walagi. Ɛɛn fɔ, ye pan we pɛtɛ gbɔn ki na, we ta wege tafɔ wi jɛn.»

Ko la pye ma, jaŋgo ŋga kì yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ki ta kigi yɛɛ yɔn fili, fɔ:

Pànla yaripɔrɔ ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na,
ma pɛtɛ gbɔn na derigbɔgɔ ki wogo na.†

Ko sorodasheele pàa pye.

25 Le Zhezu wi tiparaga ki tanla, Zhezu wi nɔ wìla pye ma yere le, naa wi nɔ jɔnlɔ sumboro wi ni, naa Kulopasi jɔ Mari wi ni, konaa Mari ŋa wìla yiri wa Magidala wi ni.

26 Naa Zhezu wìla kaa wi nɔ wi yan, naa wi fɔrɔgɔfɔ ŋa wìla pye maa ndanla wi yan yeresaga le wi tanla, a wì suu nɔ wi pye fɔ: «Nɔ, ma pinambyɔ wi ŋa.»

27 Ko puŋgo na, a wì suu fɔrɔgɔfɔ wi pye fɔ: «Ma nɔ wi ŋa.»

Maga lɛ le ko sanga wo na, a ki fɔrɔgɔfɔ wì si kari Zhezu wi nɔ wi ni wa wi go.

Zhezu wi kunwɔ we (Mati 27.45-56; Maki 15.33-41; Luki 23.44-49)

28 Ko puŋgo na, naa Zhezu wìla kaa ki jɛn ma yo kala pyew li kɔ, a wì sho fɔ: «Wɔgɔ yɛn na na†.» Wìla ko yo, jaŋgo sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili.

29 Leyaraga kà la pye le ki laga ki na, kìla pye ma yin duvɛn tangara ni. A sorodasheele pè si ŋgbala lɛ maa fyɔn wa ki duvɛn tangara ti ni, mɛɛ wi migi yizɔpi tige njege ka na, mɛɛ saa wi taga wa Zhezu wi yɔn ki na, wuu shɔnri.

30 Naa Zhezu wìla kaa wi wɔ, a wì sho fɔ: «Ki ni fuun ki yɔn kì fili.»

A wì suu go ki sogo mɛɛ ku.

Sorodashe wà la Zhezu wi kanŋgaga ki sun maga furu

31 Paki fɛti wi yɛtɛgɛwɛ pilige ko layi. Zhufuye lelɛɛlɛ pe sila pye na jaa gboolo

† **19:24 19.24:** Yuuro 22.19 † **19:28 19.28:** Yuuro 69.22

pe koro wa tipaara ti na cɛnpilige ki ni, katugu ki cɛnpilige kìla pye piligbɔgɔ pe yeri. Kì kaa pye ma, a pè si saa Pilati wi yɛnri ma yo leele mbele pàa kan wa tipaara ti na, pe pe saanra ti gbɔn pèri kaari, pe gboolo pe tirige.

32 Kì pye ma, a sorodasheele pè si saa
leele mbele pàa kan Zhezu wi ni ja wi
koŋgbanŋa wì saanra ti gbɔn mari kaari,
ma shyɛn woo wi woro ti gbɔn mari kaari
fun.
33 Naa pàa kaa gbɔn Zhezu wo na, a pè
suu yan wì ku makɔ. Kì kaa pye ma, a pè
si wo saanra to yaga pe siri kaari.
34 Ɛɛn fɔ, a sorodashe wà suu sun
njanraga ni wi kanŋgaga ki na. Le ki
yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a kasanwa naa
tɔnmɔ si yiri wa ki tulugo ki ni.
35 Lere ŋa wila ki kagala ke yuun, wo
kpaw wì ke yan yɛnlɛ ni. Ŋga wila yuun
ki yɛn kaselege. Wìgi jɛn ma yo kaselege
ko wila yuun, jaŋgo yoro fun ye taga.
36 Ko la pye, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi laga ŋga kigi yɛɛ yɔn fili, fɔ: «*Pe se ka
wi kajelege ka kpɛ kaw.*»†
37 A laga ka ki yo naa wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Ŋa pè sun njanraga
ki ni, wo pe yaa kaa wele.*»†

Pàa Zhezu gboo wi le
(Mati 27.57-61; Maki 15.42-47; Luki 23.50-56)

38 Ko puŋgo na, Zhozɛfu ŋa wìla yiri
Arimate ca wì si saa Pilati wi yɛnri Zhezu
gboo wi ni. Zhozɛfu wìla pye Zhezu
wi fɔrɔgɔfɔ wa, ɛɛn fɔ, kìla pye larawa,
katugu wìla pye na fyɛ Zhufuye fanŋga
fɛnnɛ pe yɛgɛ. A Pilati wì si konɔ kan wi
yeri. A Zhozɛfu wì si kari ma saa Zhezu
gboo wi tirige wa tiparaga ki na maa lɛ.
39 A Nikodɛmu wì si pan fun, wo wìla
keli ma kari Zhezu wi kɔrɔgɔ pilige ka
yembinɛ la ni. Wìla pan sinmɛ nuwɔ taan
ni, mba pàa miiri tire naa alowɛsi tire
pinlɛ ti yɛɛ ni maa gbegele. Pìla culo nafa
ma yiri kɛ yɔn ko tin.
40 A pe shyɛn pè si Zhezu gboo wi lɛ
nɛɛ sinmɛ nuwɔ taan pi wuun wi na, ma
parisanyɛɛrɛ ti migili wi na maa fo, ma
yala Zhufuye pe kalɛgɛ ki ni.
41 Wa laga ŋga pàa Zhezu wi kan
tiparaga ki na, naŋgɔ kɛrɛ tà la pye wa,
fanga fɔnŋgɔ kà la pye wa ki naŋgɔ kɛrɛ
ti nawa, pàa ki kɔn walaga na. Pe sila
gboo le wa ki ni faa.
42 Pilige ŋga ki mbaa toro Zhufuye
cɛnpilige kii gbɔn ko layi, fanga fun kìla
pye ma yɔngɔ le, ki kala na, a pè si saa
Zhezu gboo wi le wa ko ni.

20

Zhezu wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni
(Mati 28.1-8; Maki 16.1-8; Luki 24.1-12)

1 Yapelege ki pilige koŋgbanŋga ki na,
yirifaga ki na, maga ta laga ki fa laga
jɛŋgɛ, Mari ŋa wìla yiri wa Magidala ca,
a wì si kari wa fanga ki yɔn, mɛɛ saa
sinndɛlɛgɛ ki yan pège koŋgo maga laga
wa fanga ki yɔn na. 2 Kona, a wì si fe ma
saa ki yo Simɔ Pyɛri naa fɔrɔgɔfɔ ŋa wìla
pye ma Zhezu wi ndanla pe kan, ma yo
fɔ: «Pè we Fɔ wi gboo wi wɔ wa wi fanga
ki ni, ɛɛn fɔ, we suu tɛgɛsaga jɛn.»
3 A Simɔ Pyɛri wo naa fɔrɔgɔfɔ sanŋa
wi ni, pè si yiri nɛɛ kee wa fanga ki yɔn.
4 Pe ni fuun shyɛn pàa pinlɛ na fee. Ɛɛn
fɔ, a fɔrɔgɔfɔ sanŋa wo si fe ŋgbanga ma
kari ma Pyɛri wo toro, mɛɛ keli ma gbɔn
wi na wa fanga ki yɔn.
5 A wì si fɔli ma wele wa, mɛɛ
parisanyɛɛrɛ ti yan wa. Ɛɛn fɔ, wi sila ye
wa ki nawa.
6 Simɔ Pyɛri ŋa wìla pye wi puŋgo na,
naa wì ka saa gbɔn, a wì si ye wa fanga
ki nawa, mɛɛ parisanyɛɛrɛ ti yan wa fun,
7 naa paraga ŋga pàa tɛgɛ ma Zhezu
gboo wi go ki fo ki ni. Ki sila pye ma
pinlɛ parisanyɛɛrɛ ti ni, ɛɛn fɔ, kìla pye
ma gbogolo ki yɛɛ na laga ka na.
8 Kona, fɔrɔgɔfɔ sanŋa ŋa wìla keli ma
gbɔn wa fanga ki yɔn, a wì si ye wa fun,
mari yan, mɛɛ taga ki na ma yo Zhezu wì
yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni.
9 Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na
sɛnrɛ nda yuun ma yo fɔ: Zhezu wìla
daga mbe yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni,
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sila ti kɔrɔ jɛn gbɛn.

† **19:36 19.36:** Ɛki 12.46; Yuuro 34.21 † **19:37 19.37:** Zaka 12.10

10 Ko puŋgo na, a fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn pè
si sɔngɔrɔ ma kari pe yinrɛ.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga
Mari ŋa wìla yiri
wa Magidala wi na
(Mati 28.9-10; Maki 16.9-11)

11 Ma si yala, Mari wìla pye ma yere
wa fanga ki tanla wa funwa na, na gbele.
Maa ta wìla gbele, a wì si fɔli ma wele wa
fanga ki ni,
12 mɛɛ mɛrɛgɛye shyɛn yan wa, pè
yaripɔrɔ fire le ma cɛn, wa laga ŋga pàa
Zhezu gboo wi sinŋge we. Nuŋgba la pye
wa go kɛɛ ki yeri, sanŋa wìla pye wa tɔɔrɔ
kɛɛ ki yeri.
13 A mɛrɛgɛye pè suu yewe ma yo fɔ:
«Jɛlɛ, yiŋgi na, a ma nɛɛ gbele?»

A wì si pe pye fɔ: «Pànla Fɔ wi gboo
wi wɔ, pè saa wi tɛgɛ laga ŋga na mi sigi
jɛn.»
14 Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a wì
si kanŋga ma wele wa wi puŋgo na, mɛɛ
Zhezu wi yan wì yere le. Ɛɛn fɔ, wi sila ki
jɛn mbe yo Zhezu wowi.
15 A Zhezu wì suu yewe ma yo fɔ: «Jɛlɛ,
yiŋgi na, a ma nɛɛ gbele? Ambɔ maa
lagajaa?»

A Mari wi nɛɛ ki jate ndɛɛ naŋgɔ kɛrɛfɔ
wowi, mɛɛ wi pye fɔ: «Na to, na kaa pye
mboro maa wɔ ma saa wi tɛgɛ laga ka na,
ki naga na na mi yaa saa lɛ.»
16 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mari!»

A wì si wa ma kanŋga wa wi yeri, mɛɛ
para wi ni Eburuye sɛnrɛ ni ma yo fɔ:
«Arabuni!» Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «We
Nagafɔ.»
17 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Maga kanla
yigi, katugu mì fa kari na To wi kɔrɔgɔ.
Ɛɛn fɔ, kari ma saga yo sefɛnnɛ pe kan, fɔ
mila kee wa yɛnŋɛlɛ na, na To wi kɔrɔgɔ,
wo ŋa wi yɛn yoro fun ye To we, na
Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, lo na li yɛn yoro fun
ye Yɛnŋɛlɛ le.»
18 Kona, Mari ŋa wìla yiri wa Magidala
ca, wì si kari ma saa ki yo fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
kan ma yo wì we Fɔ wi yan, fɔ wì yɛn ma
yiri wa kunwɔ pi ni.

A wì si nda Zhezu wìla yo maa kan ti
yɛgɛ yo ma pe kan.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na
(Mati 28.16-20; Maki 16.14-18; Luki 24.36-49)

19 Yapelege ki pilige koŋgbanŋga ki na,
ki pilige ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni, fɔrɔgɔfɛnnɛ
pàa pe yɛɛ gbogolo go ka ni, ma kɔɔrɔ
ti sɔgɔ pe yɛɛ na, katugu pàa pye na fyɛ
Zhufuye fanŋga fɛnnɛ pe yɛgɛ. A Zhezu
wì si pan ma yere wa pe sɔgɔwɔ mɛɛ pe
pye fɔ: «Yɛyinŋge ki pye ye ni!»
20 Naa wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo, a wì suu
kɛyɛn naa wi kanŋgaga ki naga pe na. A
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nawa pì si yinŋgi pe na fɔ
jɛŋgɛ, naa pàa we Fɔ wi yan we.
21 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ:
«Yɛyinŋge ki pye ye ni! Na To wìlan tun
yɛgɛ ŋga na, mi fun mila ye tunnu ma
fun.»
22 Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a wì
si pe fɛ wi yɔn tifɛlɛgɛ ki ni, mɛɛ pe pye
fɔ: «Ye Yinnɛkpoyi li ta!
23 Yaga leele mbele kapere kala yaga pe
na, ti yaa kala yaga pe na. Na yee yɛnlɛ
mbe mbele kapere kala yaga pe na, pe se
ka ti kala yagawa ta.»

Zhezu wo naa Toma sɛnrɛ

24 Ma si yala, Toma ŋa pàa pye na
yinri Waan, wo ŋa wìla pye Zhezu wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn wa, wo sila
pye wa sanmbala pe ni sanga ŋa ni Zhezu
wìla wi yɛɛ naga pe na we.
25 Ko puŋgo na, a fɔrɔgɔfɛnnɛ sanm-
bala pè suu pye fɔ: «Wè we Fɔ wi yan.»

Ɛɛn fɔ, a Toma wì si pe pye fɔ: «Na mii
pɔndiile yɔngɔlɔ ke yan wa wi kɛyɛn yi
na, mbe yombɛlɛ le wa pɔndiile yɔngɔlɔ
ke ni, mbanla kɛɛ ki le wa wi kanŋgaga
ki ni, mi se taga ki na fyew.»
26 Ki yapelege nuŋgba naa mbe kɔ,
fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pe yɛɛ gbogolo wa go ki
ni naa. Kona, Toma wìla pye wa pe ni. Go
ki kɔɔrɔ tìla pye ma sɔgɔ pe na. Ɛɛn fɔ,
Zhezu wì si pan ma yere wa pe sɔgɔwɔ,
mɛɛ pe pye fɔ: «Yɛyinŋge ki pye ye ni!»
27 Ko puŋgo na, a wì si Toma wi pye
fɔ: «Ma yombɛlɛ li le laga mala kɛyɛn yi
wele. Ma kɛɛ ki le laga na kanŋgaga ki ni.
Maga ka koro wa mbatagawa pi ni, ɛɛn fɔ,
taga na na!»

28 A Toma wì suu pye fɔ: «Na Fɔ, naa
na Yɛnŋɛlɛ!»
29 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Katugu màla
yan, ko kala na mà taga na na. Ɛɛn fɔ,
mbele paa tari na na pee silan yan, fɛrɛwɛ
yɛn pe woo!»

Ki sɛwɛ ŋa wi pye go ye

30 Zhezu wìla kafɔnŋgɔlɔ kele pye naa
lɛgɛrɛ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛgɛ na, ke woro
ma yɔnlɔgɔ laga ki sɛwɛ ŋa wi ni.
31 Ɛɛn fɔ, ki wogolo ŋgele koro yɔnlɔgɔ,
jaŋgo ye taga ki na fɔ Zhezu wo wi yɛn
Kirisi, ma pye Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ. Na
yaga taga wi na, ye yinwege ta wi mɛgɛ
ki na.

ZHEZU WILA FILI WI FƆRƆGƆFƐNNƐ KƆLƆSHYƐN NI WA TIBERIYADI LƆGBƆGƆ KI YƆN NA

21

21.1-25

Zhezu wìla wi yɛɛ naga
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɔlɔshyɛn na
(Mati 28.16; Luki 5.1-11)

1 Ko puŋgo na, a Zhezu wì suu yɛɛ naga
naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na, wa Tiberiyadi
lɔgbɔgɔ yɔn ki na. Wìla wi yɛɛ naga pe
na yɛgɛ ŋga na ki ŋga:
2 Simɔ Pyɛri, naa Toma ŋa pàa pye na
yinri Waan†, naa Natanayɛli ŋa wìla yiri
wa Kana ca, wa Galile tara, naa Zebede
pinambiile shyɛn pe ni, konaa Zhezu wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pele ni shyɛn, pàa pye laga
nuŋgba.
3 A Simɔ Pyɛri wì si sanmbala pe pye fɔ:
«Mi yaa sa ŋgbanra wɔ.»
A pè suu pye fɔ: «We yaa pinlɛ ma ni
fun.»
Kona, a pè si yiri ma saa ye tɔnmɔkɔrɔ
ka ni. Ɛɛn fɔ, pe sila yaraga ka yigi ko
yembinɛ lo ni.
4 Naa laga kila kaa na lari, a Zhezu wì si
pan ma yere wa lɔgɔ koŋgo ki na, ɛɛn fɔ,
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sila ki jɛn mbe yo Zhezu
wowi.
5 Kona, a wì si pe pye fɔ: «Na piile, ye
ŋgbanra ta ta le?» A pè sho fɔ: «Ayoo.»
6 A wì si pe pye fɔ: «Ye ye mɛrɛ ti wa
wa tɔnmɔkɔrɔ ki kalige kɛɛ ki na, pa ye
yaa ta yigi.»
A pè si mɛrɛ ti wa wa, ɛɛn fɔ, pe sila ya
mberi tile mbe yiri ti ni, naa tìla pye ma
yin ŋgbanra ti ni ki kala na.
7 Kona, fɔrɔgɔfɔ ŋa wìla pye ma Zhezu
wi ndanla, a wì si Pyɛri wi pye fɔ: «We Fɔ
wowi.»
Naa Simɔ Pyɛri wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo
ma yo we Fɔ wowi, a wì suu derege ki
lɛ maga le, katugu wìla ki wɔ maga tɛgɛ,
mɛɛ to wa tɔnmɔ nɛɛ kee wi kɔrɔgɔ.
8 A fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala poro si pan
tɔnmɔkɔrɔ ki ni, na mɛrɛ ti tile, tìla pye
ma yin ŋgbanra ti ni. Pe sila pye ma lali
lɔgɔ koŋgo ki ni, ki fogo ki mbaa mɛtɛrɛ
cɛnmɛ yɔn ko tin.
9 Naa pàa kaa gbɔn wa lɔgɔ koŋgo ki na
ma tigi wa tara, a pè si kasɔn naŋganra
yan naa ŋgbanga ni wa ki na, konaa buru
ni wa ki tanla.
10 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋgbanra
nda yè yigi, ye pan ta ni na kan.»
11 A Simɔ Pyɛri wì si saa ye wa
tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ mɛrɛ ti tile ma yiri ti
ni wa lɔgɔ ki ni, tìla pye ma yin ŋgbanra
tugbɔɔrɔ ni. Ti ni fuun tìla pye ŋgbanga
pyɔ cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma
yiri taanri (153). Ali maga ta tìla pye ma
lɛgɛ ma, mɛrɛ ti sila kɔɔnlɔ.
12 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye pan ye
ka.»
Fɔrɔgɔfɛnnɛ wa kpɛ sila ya mboo yewe
mbe yo fɔ: «Ambɔ wi mboro?» Katugu
pàa ki jɛn ma yo we Fɔ wowi.
13 A Zhezu wì si fulo, ma buru wi lɛ maa
yɛɛlɛ pe na, naa ŋgbanga ki ni.
14 Ki taanri wogo ko layi Zhezu wìla wi
yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na, naa wìla
yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni we.

Zhezu wìla yo Pyɛri wi ni

15 Naa pàa kaa ka ma kɔ, a Zhezu wì si
Simɔ Pyɛri wi pye fɔ: «Zhan pinambyɔ
Simɔ, mɔɔ ndanla ma wɛ mi yɛn ma
mbele pe ndanla yɛgɛ ŋga na ki na le?»
A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ɛe, we Fɔ. Màga
jɛn ma yo ma yɛn mala ndanla.»

† **21:2 21.2:** Zhan 11.16

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta yaakara kaan na simbapiile† pe yeri.»

16 A wì suu pye naa ki shyɛn wogo na ma yo fɔ: «Zhan pinambyɔ Simɔ, mi yɛn mɔɔ ndanla le?» A Simɔ wì suu pye fɔ: «Ee, we Fɔ. Màga jɛn ma yo ma yɛn mala ndanla.»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Maa na simbaala pe wele.»

17 A wì suu pye naa ki taanri wogo na ma yo fɔ: «Zhan pinambyɔ Simɔ, mi yɛn mɔɔ ndanla le?»

A kì si Pyɛri wi nawa wɔ, naa Zhezu wìla wi yewe ki taanri wogo ki na ma yo fɔ: «Mi yɛn mɔɔ ndanla le?» A wì si Zhezu wi pye fɔ: «We Fɔ, mà kala li ni fuun li jɛn. Màga jɛn ma yo ma yɛn mala ndanla.»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Maa yaakara kaan na simbaala pe yeri.»

18 «Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, sanga ŋa ni màa pye lefɔnŋɔ, màa pye nɔɔ kurusijara wi poo ma yɛ, na kee ma landanlaga na. Ɛɛn fɔ, na maga ka pye naŋa lelɛɛ, ma yaa ma kɛyɛn yi jaraga, lere wa wi yaa ma kurusijara wi pɔ ma kan mbe kari ma ni wa laga ŋga ma woro na jaa mbe kari wa we.»

19 Zhezu wìla ko sɛnrɛ to yo Pyɛri wi kan maga naga wi na, paa yɛgɛ ŋga na wi mbaa ka ku mbe gbɔgɔwɔ taga Yɛnŋɛlɛ li na we. Ko puŋgo na, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Taga na na!»

Zhezu wo naa fɔrɔgɔfɔ ŋa wìla pye maa ndanla

20 Naa Pyɛri wìla kaa kanŋga ma wele, a wì si fɔrɔgɔfɔ ŋa wìla pye ma Zhezu wi ndanla wi yan wì taga pe na. Wo wìla cɛn ma tɛlɛgɛ Zhezu wi na yembinɛ na ni pàa li we. Wìla Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «We Fɔ, ambɔ wi yaa ma le kɛɛ?»

21 Naa Pyɛri wìla kaa wi yan, a wì si Zhezu wi pye fɔ: «We Fɔ, ŋa we sin, yiŋgi ki yaa ka wo ta?»

22 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ali na mi kaa jaa wi koro yinwege na fɔ mbe sa sɔngɔrɔ mbe pan, ma yiŋgi kala yɛn ko ni? Mboro wo na, taga na na san.»

23 A ko ki kan ki sɛnrɛ tì jaraga tagafɛnnɛ pe sɔgɔwɔ ma yo ki fɔrɔgɔfɔ wi se ka ku. Ma si yala, Zhezu wi sila ki yo mbe yo wi se ka ku. Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla ki yo ma yo fɔ: «Ali na mi kaa jaa wi koro yinwege na fɔ mbe sa sɔngɔrɔ mbe pan, ma yiŋgi kala yɛn ko ni?»

24 Ko fɔrɔgɔfɔ nuŋgba wo wila ki kagala ke sɛrɛya wi yuun, wo wì ke yɔnlɔgɔ. Wège jɛn ma yo wi sɛrɛya wi yɛn kase-lege.

Sɛnrɛ puŋgo woro

25 Ɛɛn fɔ, Zhezu wì kagala kele pye naa lɛgɛrɛ. Ki pye pe ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke yɔnlɔgɔ sɛwɛ, mi yɛn naga sɔnri fɔ ki sɛwɛɛlɛ pe se jɛn na kun laga dunruya wi ni.

† **21:15 21.15:** Simbapiile poro pe yɛn tagafɛnnɛ mbele pe fa fanŋga ta wa tagawa pi ni. Zhezu wì yo Pyɛri wila pe yɛgɛ sinni wila pe nari paa fanŋga taa wa tagawa pi ni.

Zhezu wi pitunmbolo pe KAPYEGELE wele
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa Luki wìla yɔnlɔgɔ wowi ŋa yɛɛn. Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, ŋga kìla pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na, wi yiriŋgɔlɔ ma kari wa yɛnŋɛlɛ na, Luki wi yɛn naga nari we na. Zhezu wìla wi pitunmbolo pe tun pe saa Sɛntanra ti yari dunruya wi lagapyew ki ni; paa daga mbe keli mbege lɛ wa Zheruzalɛmu ca gbɛn. Tagafɛnnɛ koŋgbanmbala pàa pye Zhufuye, ɛɛn fɔ, we Fɔ wìla pe kara maga naga pe na fɔ Sɛntanra ti yɛn lere pyew wi woro. Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn kagbɔgɔ yɔn fɔ jɛŋgɛ, katugu wi yɛn na we sari we sɛwɛɛlɛ mbele pitunmbolo pàa yɔnlɔgɔ pe kɔrɔ jɛn.

Ki Luki sɛwɛ ŋa wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsara taanri. Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1–7), ŋga pitunmbolo pàa pye wa Zheruzalɛmu, wi yɛn naga yuun we kan. Naa Zhezu wìla yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na, a Yinnɛkpoyi lì si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pan ma koro pitunmbolo pe ni. Làa yawa kan pe yeri paa Sɛntanra ti yari konaa paa kafɔnŋgɔlɔ piin. Legilizi ŋa wa Zheruzalɛmu ca wi woolo pàa lɛgɛ fyaw, fɔ a kì kayaŋga leŋge Zhufuye teele pe ni, maga kan pè yiri na Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe jɔlɔ.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (8–12), Luki wi yɛn naga yuun we kan paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa gbɔn ma jaraga, ma kari wa Zhude tara ti kanŋgara na tara to naa Samari tara ti ni. Zhufuye mbele pàa pye na Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe jɔlɔ, pe ni nuŋgba la kanŋga ma pye Zhezu wi pitunŋɔ, pàa pye naa yinri Pɔli. Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi na yariyanga ka ni, maa yeri wi pye wi pitunŋɔ wa mbele pe woro Zhufuye pe yeri. Sanni Luki wi sa Pɔli wi sɛnrɛ sannda ti yo, wìla keli ma para we ni pitunŋɔ Pyɛri wi tunŋgo wogo ko na konaa paa yɛgɛ ŋga na mbele pe woro Zhufuye pe koŋgbanmbala pàa kanŋga ma pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (13–28), Luki wi yɛn na Sɔli wi sɛnrɛ sannda ti yuun. Pàa kaa na Sɔli wi yinri Pɔli. Pɔli wìla tangaŋgala titɔnlɔŋgɔlɔ taanri tanga na Sɛntanra ti yari lalɛgɛrɛ na wa Ɔrɔmu tara wunluwɔ pi ni. Lelɛgɛrɛ la saa Pɔli wi torogo maa saga wa we Fɔ wi tunŋgo ki ni. Ki leele poro pele la wɛlɛ Barinabasi, naa Silasi, naa Timote, naa Tite, naa Apolɔsi konaa Mariki.

Luki wìla saa pɔli wi torogo fun wi tangaŋgala kele na. Ko kì ti wa sɛwɛ wi lara ta ni, mbe wo naa Pɔli ni pe ta laga nuŋgba, wi ma kaa yo fɔ: «Wè sigi pye yɛɛn.» Pɔli wìla legiliziye tɛgɛtɛgɛ cagbɔrɔ nda ti yɛn kagbɔgɔ yɔn ti lɛgɛrɛ ni. Wìla tunŋgo pye ŋgbanga jɛŋgɛ wi Fɔ wi kan, ɛɛn fɔ wìla jɔlɔ fun jɛŋgɛ.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Luki wi yɛn naga yuun fɔ pàa Pɔli wi torogo paa kasopyɔ yɛn wa Ɔrɔmu ca, wunlumbolo to wi ta wi kiti kɔn wi na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ *1.1-3*
Yinnɛkpoyi li panga konaa Legilizi wi pelimɛ wa Zheruzalɛmu *1.4–7.60*
Pitunmbolo pàa Zhezu Sɛntanra ti yari wa Samari tara naa Zhude tara *8.1–12.25*
Pɔli wi kondangala koŋgbanna Yɛnŋɛlɛ tunŋgo ki na wo naa Barinabasi konaa Zhan Mariki *13.1–15.35*
Pɔli wi kondangala shyɛn wolo Yɛnŋɛlɛ tunŋgo ki na wo naa Silasi konaa Timote *15.36–18.23*
Pɔli wi kondangala taanri wolo Yɛnŋɛlɛ tunŋgo ki na *18.24–21.16*
Pɔli wi yingiwɛ wa Zheruzalɛmu konaa wi kaso yege wa Sesare ca *21.17–26.32*
Pɔli wi kondangala mbe kari wa Ɔrɔmu ca konaa wi kaso yege *27.1–28.31*

SƐWƐ WI LƐSAGA SƐNRƐ

1.1-3

1 Na wɔnlɔ Tewofili, wa na sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni, kagala ŋgele Zhezu wì pye, ma nagawa mba naga leele pe na, maga lɛ wa wi tunŋgo ki lɛsanga wi ni
2 fɔ ma saa gbɔn pilige ŋga wìla kaa yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na ki na, mìla

ke ni fuun ke yɛgɛ yo ma kan. Sanni wi sa yiri wi kari wa yɛnŋɛlɛ na, wìla konɔ kan wi pitunmbolo mbele wìla wɔ pe yeri Yinnɛkpoyi li fanŋga na.

3 Zhezu wi kunwɔ pi puŋgo na, wìla wi yɛɛ naga pitunmbolo pe na kacɛn lɛgɛrɛ ni, naga nari pe na pege jɛn fɔ wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Wìla pye naa yɛɛ nari pe na, ma saa gbɔn fɔ piliye nafa shyɛn, na Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi sɛnrɛ yuun pe kan.

YINNƐKPOYI LI PANGA KONAA LEGILIZI WI PELIMƐ WA ZHERUZALƐMU CA

1.4–7.60

4 Pilige ka, maa ta wila nii pe ni, a wì sigi yo maga ŋgbɑn pe ni ma yo fɔ: «Yaga ka lali Zheruzalɛmu ca ki ni, ɛɛn fɔ, na To wi yɔn fɔlɔ na mìla li sɛnrɛ yo ye kan, yeli sige.

5 Katugu Zhan la leele pe batize tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ, sanni piliye jɛnri ni, Yɛnŋɛlɛ li yaa ye batize Yinnɛkpoyi lo ni.†»

Zhezu wì yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na

6 Naa pitunmbolo pàa kaa pe yɛɛ gbogolo le Zhezu wi tanla, a pè suu yewe ma yo fɔ: «We Fɔ, wagati ŋa yɛɛn wo ma yaa Izirayɛli tara wunluwɔ pi gbegele mboo tɛgɛ naa fɔnŋgɔ le?»

7 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na To wì sanga naa wagati ŋa kɔn maa tɛgɛ wi yɛɛ fanŋga ki na, yoro si daga mbe wo jɛn.

8 Ɛɛn fɔ, ye yaa ka fanŋga ta, na Yinnɛkpoyi liga ka tigi mbe pan ye na we. Ye yaa ka pye na sɛrɛfɛnnɛ wa Zheruzalɛmu ca, naa Zhude tara ti ni fuun ti ni konaa Samari tara ti ni, fɔ sa gbɔn wa tara ti kɔsaga ki na.»

9 Naa wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo ma kɔ, a wì si yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na. A pe nɛɛ wi wele, a kambaaga kà si pan maa tɔn pe na.

10 Naa pàa pe yɛngɛlɛ ke kan wa naayeri na wele bere wa wi karisaga, a nambala shyɛn pèle si yiri le pe na. Pàa pe yɛɛ pɔ parifire ni;

11 a ki nambala shyɛn pè si pe pye fɔ: «Yoro Galile tara fɛnnɛ, yiŋgi na, a yè si koro ma yere na wele wa yɛnŋɛlɛ na? Ki Zhezu ŋa wì yiri na ye sɔgɔwɔ ma kari wa yɛnŋɛlɛ na yɛɛn, pa wi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan ma fun, paa yɛgɛ ŋga na yòo yan wila kee wa yɛnŋɛlɛ na we.»

Pàa Matiyasi wi wɔ maa tɛgɛ wa Zhudasi wi yɔnlɔ

12 Kona, a pitunmbolo pè si yiri wa oliviye tire yanwiga ki na ma sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalɛmu ca. Ki yanwiga kii lali Zheruzalɛmu ni, ki sɔgɔwɔ pi yɛn paa culo nuŋgba yɛn.

13 Naa pàa kaa ye wa ca, a pè si lugu ma ye wa sanŋgazo wi ni, ma kari wa yumbyɔ ŋa pàa pye na tungu faa wi ni. Mbele pàa pye wa, pe mɛrɛ tori nda: Pyɛri, naa Zhan, naa Zhaki, naa Andire, naa Filipu, naa Toma, naa Baritelemi, naa Matiye, naa Alife pinambyɔ Zhaki wi ni, naa Simɔ Zelɔti, konaa Zhaki pinambyɔ Zhude wi ni.

14 Pe ni fuun pàa pe yɔn ki wa nuŋgba ma koro na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma pinlɛ jɛɛlɛ pe ni, naa Zhezu wi nɔ Mari wi ni, naa wi nɔsepiile nambala pe ni.

15 Ki piliye yi ni, tagafɛnnɛ mbele pàa pye ma gbogolo wa, pe mbaa cɛnmɛ naa nafa (120) yɔn ko tin. A Pyɛri wì si yiri ma yere wa pe sɔgɔwɔ, ma sho fɔ:

16 «Sefɛnnɛ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ tila daga mberi yɛɛ yɔn fili, nda Yinnɛkpoyi làa yo faa wa Davidi wi yɔn Zhudasi wi kanŋgɔlɔ we. Wo wìla pye Zhezu wi yigifɛnnɛ pe yɛkelewe.

17 Wìla pye wa we ŋgbelege ki ni, ma wi tasaga ta wa we tunŋgo ki ni.

18 «(Yiŋgɔ ki naŋa wì kɛrɛ ta lɔ wi kapege pyege sara wi ni, ko puŋgo na, a wì si to ma jiile, a wi lara tì fugu, a wi latiire tì yiri ma jaraga.

19 Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ pe ni fuun pège wogo ki jɛn, a pège kɛrɛ ti mɛgɛ taga pe sɛnrɛ ti ni, nari yinri ‹Akɛlidama›. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ‹kasanwa kɛrɛ†.›)

20 «Katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

† **1:5 1.5:** ***Mbe batize Yinnɛkpoyi li ni*** **ko kɔrɔ wo yɛn mbe Yinnɛkpoyi li ta li ye ma ni tiyɔngɔ.** † **1:19 1.18-19:** Mati 27.3-8

Ye ti wi go ki kanŋga kataga, lere ka ka cɛn wa ki nawa naa.
Ki si yɛn ma yɔnlɔgɔ naa fɔ: *Lere wa yɛgɛ mbe cɛn tunŋgo ki na wa wi yɔnlɔ.*†

21-22 «Ki kala na, wagati ŋa fuun wàa pye Zhezu wi ni, na tanri na kee na paan, nambala mbele pàa pinlɛ we ni, maga lɛ wa sanga ŋa ni Zhan wìla pye na batɛmu wi piin, fɔ ma pan ma gbɔn pilige ŋga Zhezu wìla kaa yiri we sɔgɔwɔ ma kari ki na, poro wa nuŋgba we daga mbe wɔ. Wo wa nuŋgba daga mbe taga we na, we pye Zhezu wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni pi sɛrɛfɛnnɛ.»

23 Kì kaa pye ma, a pè si nambala shyɛn naga: Zhozɛfu ŋa pàa pye na yinri Barisabasi, a pè kaa wi mɛgɛ taga naa yinri Zhusitusi, wo naa Matiyasi.

24 Ko puŋgo na, a pè si Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «We Fɔ, mboro ŋa ma yɛn lere pyew wi kotogo ki jɛnfɔ, ŋa mà wɔ ki leele shyɛn mbele pe ni, wi naga we na,

25 jaŋgo wi ye wa ki tunŋgo ŋga ki ni, wì pye pitunŋɔ Zhudasi wi yɔnlɔ, wo ŋa wì wɔ wa ki ni ma kari wi karisaga we.»

26 A pè si pɛtɛ gbɔn, a pɛtɛ gbɔngɔ kì si Matiyasi wi wɔ. A wo si taga pitunmbolo kɛ ma yiri nuŋgba pe na ma pye pitunŋɔ wa.

2

Yinnɛkpoyi li panga ye

1 Naa Pantikɔti fɛti pilige kìla kaa gbɔn, tagafɛnnɛ pe ni fuun pàa pye ma gbogolo laga nuŋgba.

2 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a tinmɛ pà si yiri wa yɛnŋɛlɛ na paa tifɛliŋgbɔgɔ tinmɛ yɛn, mɛɛ ye wa go ŋga pàa pye ma cɛn ki ni fuun ki ni.

3 A pè si ŋgayinŋgele kele yan paa kasɔn yinŋgele yɛn, a kè si walagi walagi ma cɛncɛn tagafɛnnɛ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na.

4 A pe ni fuun pè si yin Yinnɛkpoyi li ni, mɛɛ ki lɛ na yuun sɛnfɔnndɔ ni ma yala nda Yinnɛkpoyi làa le wa pe yɔn paa yuun ti ni.

5 Ma si yala, ki piliye yi ni, Zhufuye mbele pàa pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, pèle la pan wa Zheruzalɛmu fɛti wi na. Pàa pan ma yiri dunruya tara pyew ti ni.

6 Naa ki tinmɛ pìla kaa yiri ma, a janwa wì si gbogolo wi yɛɛ na. Kìla pe pari, katugu pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pye na pe sɛnrɛ jate ti nuru tagafɛnnɛ pe yeri paa ti yuun.

7 Kìla to pe yɔn na fɔ ma pe nawa pi wɔ, a pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Mì yo ki leele mbele paa para yɛɛn, pe ni fuun pe yɛn Galile tara fɛnnɛ?

8 A kì si cɛn mɛlɛ, we ni fuun nuŋgba nuŋgba, we sɛnrɛ jate nda pè we se wa ti ni, a we nɛɛ ti nuru pe yeri paa ti yuun?

9 We pele yɛn Pariti tara fɛnnɛ, naa Medi tara fɛnnɛ, naa Elami tara fɛnnɛ, naa mbele pè yiri wa Mezopotami tara, naa Zhude tara, naa Kapadɔsi kinda wo naa Pɔn kinda wi ni, naa Azi tara ti ni,

10 naa Firizhi tara ti ni, naa Panfili tara to naa Ezhipiti tara ti ni, naa Libi tara laga ŋga kì mara Sirɛni tara ti na ki ni, naa mbele pè yiri wa Ɔrɔmu ca,

11 ma pye Zhufuye, naa mbele pè ye Zhufuye shɛrɛgɛ ki ni pe ni, naa Kirɛti tara fɛnnɛ konaa Larabuye pe ni, we ni fuun waa Yɛnŋɛlɛ li kagbɔgɔlɔ ke nuru pe yeri paa ke yuun we sɛnrɛ jate ti ni.»

12 A kì si pe pari ma pe jatere wi piri pe na, a pe nɛɛ ki yuun pe yɛɛ kan fɔ: «Ŋga ko kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ?»

13 Ɛɛn fɔ, pèle la pye na tɛgɛ tagafɛnnɛ pe na, nɛɛ yuun fɔ: «Pè tin duvɛn taan ni.»

Pyɛri wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo we

14 Kì kaa pye ma, a Pyɛri wì si yiri ma yere, wo naa pitunmbolo kɛ ma yiri nuŋgba sanmbala pe ni. A Pyɛri wi nɛɛ para ŋgbanga janwa wi ni na yuun fɔ: «Na Zhufuye woolo, konaa mbele fuun pe yɛn ma cɛn laga Zheruzalɛmu ca, ye nuŋgbogolo jan na sɛnrɛ ti yeri, yege jɛn

15 ye yo fɔ ki leele mbele pee tin sinmɛ ni paa yɛgɛ ŋga na yaa ki jate we; katugu yɔnlɔ ki fa ŋgban gbɛn.

16 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zhowɛli wìla para kala na na, loli na lì pye yɛɛn we.

17 Wìla ki yo ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:

† **1:20 1.20:** Yuuro 69.26; 109.8

Sanni dunruya kɔpiliye ni, mi yaa na Yinnɛ
la tirige sɛnwee piile pe ni fuun pe
na.
Ye pinambiile naa ye sumborombiile pe yaa
kaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun.
Ye lefɔnmbɔlɔ pe yaa kaa yariyanra yaan
(mbaa yinrigi wa li yeri).
Ye lelɛŋgbaara ti yaa kaa wɔɔnrɔ wɔnlɔ,
(mbaa yinrigi wa li yeri).
18 *Ee, ko piliye yo ni, mi yaa na Yinnɛ li*
tirige na tunmbyeele pe na, nambala
o, jɛɛlɛ o.
Pe yaa kaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun.
19 *Mi yaa ka kafɔnŋgɔlɔ pye mbe naga wa*
naayeri wa yɛnŋɛlɛ na,
mbe kacɛn lɛgɛrɛ pye laga nɔgɔna wa tara
ti na.
Ki yaa ka pye kasanwa naa kasɔn konaa
wirige wɔgɔ.
20 *Yɔnlɔ ki yaa ka kanŋga diwi,*
yeŋge ki yaa yanlaga paa kasanwa yɛn,
sanni we Fɔ wi pilige ki sa gbɔn,
ki piligbɔgɔ ŋga ki yɛn gbɔgɔwɔ ni we.
21 *Kona, lere ŋa fuun ka we Fɔ wi mɛgɛ ki*
yeri.†, wo yaa shɔ†
22 «Yoro Izirayɛli woolo wele, yaa nuru!
Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wo wi yɛn ŋa
Yɛnŋɛlɛ làa naga ye na fanŋga ni; katugu
làa kafɔnŋgɔlɔ, naa kagbɔgɔlɔ, naa kacɛn
lɛgɛrɛ pye wi fanŋga na laga ye sɔgɔwɔ,
paa yɛgɛ ŋga na yoro jate yège jɛn we.
23 Pàa ki naŋa wi le ye kɛɛ paa yɛgɛ
ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki kɔn maga tɛgɛ faa,
maga jɛn ma yo ki yaa ka pye we. A yòo
kan kapere pyefɛnnɛ pe yeri, a pòo kan
tiparaga na maa gbo.
24 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa
kunwɔ pi ni, maa wɔ wa kunwɔ pi jɔlɔgɔ
ki ni, katugu yawa sila pye kunwɔ pi ni
puu yerege.
25 Davidi wìla para wi sɛnrɛ na ma yo
fɔ:
Mìla pye na we Fɔ wi yaan wa na yɛgɛ
sanga pyew.
Wi yɛn wa na kalige kɛɛ ki na, jaŋgo na
jatere wi ka ka piri na na.
26 *Ki kala na, na nawa pì yinŋgi na na, a*
na yɔn kila yɔgɔrimɔ sɛnrɛ yuun.
Ali maga ta na wire ti yɛn kuworo, na jigi
wi yɛn ma cɛn yɛyinŋge na;
27 *katugu ma sanla yinnɛ li yaga wa kuulo*
tara ti ni.
Ma se yɛnlɛ ki na ma woo kpoyi wi fɔngɔ.
28 *Mà yinwege koŋgolo ke naga na na.*
Ma yaa kanla nawa pi yinŋgi, na mi ka ka
pye wa ma tanla we.†
29 «Sefɛnnɛ, ye ti mbe we tɛlɛ Davidi wi
kala li yo mbeli filige ye kan: Wìla ku, a
pòo le, wi fanga ki yɛn laga we sɔgɔwɔ ali
ma pan ma gbɔn nala.
30 Wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ.
Wìla ki jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ
kɔn ma wugu maa kan, ma yo li yaa ka
wi setirige pyɔ wa tɛgɛ wi wunluwɔ jɔngɔ
ki na†.
31 Ko kala kì ti wìla para Kirisi wi yɛnmɛ
mbe yiri wa kunwɔ pi ni pi sɛnrɛ na,
katugu sanni ki sa pye, wìla ki yo ma yo
fɔ:
Wi sila koro wa kuulo tara ti ni,
wi wire ti sila si fɔngɔ.
32 Ki Zhezu we, Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa
yirige wa kunwɔ pi ni, we ni fuun we yɛn
ki sɛrɛ.
33 Ki kala na, wi lɛŋgɔlɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri
maa tɛgɛ wa li kalige kɛɛ ki na, a wì si
Yinnɛkpoyi li ta ma yala wi To wìla yɔn
fɔlɔ na kɔn li ni, ma li tirige we na fɔ
jɛŋgɛ. Koyi ŋga yiŋgɔ yaa yaan na nuru
yɛɛn we.
34 Katugu Davidi jate wi sila yiri mbe kari
wa yɛnŋɛlɛ na, ɛɛn fɔ, wìla ki yo ma yo
fɔ:
We Fɔ wìgi yo na Fɔ wi kan ma yo:
Cɛn wa na kalige kɛɛ ki na,
35 *fɔ mbe sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe ŋgbanga,*
mbe pe pye ma tɔɔrɔ ti tɛgɛsaga.†
36 «Ki kala na, Izirayɛli tara woolo pe ni
fuun pe daga mbege jɛn mbe filige ki na,
fɔ ki Zhezu ŋa yè kan wa tiparaga ki na,
Yɛnŋɛlɛ lùu pye we Fɔ naa Kirisi.»
37 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pe
jatere wì si piri pe na. A pè si Pyɛri
wo naa pitunmbolo sanmbala pe pye fɔ:
«Sefɛnnɛ, yiŋgi we daga mbe pye?»

† **2:21 2.21:** Lere ŋa fuun ka we Fɔ wi mɛgɛ ki yeri ko kɔrɔ wo yɛn fɔ lere ŋa fuun ka yɛnlɛ mbe taga wi na. † **2:21 2.17-21:** Zhowɛ 3.1-5 † **2:28 2.25-28:** Yuuro 16.8-11 † **2:30 2.30:** Yuuro 132.11; 2 Sami 7.12 † **2:35 2.34-35:** Yuuro 110.1

38 A Pyɛri wì si pe pye fɔ: «Ye ye
kapere ti jɛn yeri yaga, ye ni fuun nuŋgba
nuŋgba ye batize Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki
na, jaŋgo ye ye kapere ti kala yagawa ta.
Kona, pa ye yaa Yɛnŋɛlɛ li yarikanga ki
ta, ko ki yɛn Yinnɛkpoyi le.
39 Katugu ki yɔn fɔlɔ lì kɔn yoro naa
ye piile ye kan, naa mbele fuun pe yɛn
lalerege na, naa mbele fuun Yɛnŋɛlɛ li yaa
ka yeri pe pan li kɔrɔgɔ we.»
40 A Pyɛri wì si nuru naa ma Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ta yɛgɛ yo pe kan sɛnlɛgɛrɛ ni, ma
pe yɛri fɔ: «Ye yɛnlɛ shɔwɔ pi na, ye ye
yɛɛ yigi ki nala pilige lepeele pe kapyere
ti ni.»
41 Mbele pàa yɛnlɛ wi sɛnrɛ ti na, poro
la batize. Ki pilige ki ni, leele mbele pàa
taga pe na, pe mbaa lere waga taanri (3
000) yɔn ko tin.

Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ we

42 A pè si koro na pitunmbolo pe na-
gawa sɛnrɛ ti nuru, ma gbogolo pe ni
nuŋgba, na nii pe ni ja, na Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
43 Leele pe ni fuun pàa pye na fyɛ,
katugu pitunmbolo pàa pye na kagbɔgɔlɔ
naa kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ piin.
44 Tagafɛnnɛ pe ni fuun pàa pye pe yɛɛ
ni, ma pe kɛɛ yaara ti pye pe pe ni fuun
woro.
45 Pàa pye na pe kɛɛrɛ to naa pe kɛɛ
yaara ti pɛrɛ naga penjara ti yɛɛlɛ pe yɛɛ
na, ma yala pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pe jorowo pi ni.
46 Pilige pyew pàa koro na kee wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni jatere nuŋgba ni. Na
pe yaakara ti kaa ja wa pe yinrɛ ti ni, na
nii nayinmɛ ni, ma pye kapitanra ni.
47 Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, a pe
kala lì lere pyew wi ndanla. Pilige pyew
Yɛnŋɛlɛ làa pye na pele tari pe ŋgbelege
ki na, mbele Yɛnŋɛlɛ làa pye na shoo we.

3

Pyɛri wìla naŋa murugu wa sagala

1 Pilige ka, Pyɛri naa Zhan pàa pye na
kee ja wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni yɔnlɔparaga
ka na, ko kìla yala Yɛnŋɛlɛ yɛnrisanga wi
ni.
2 Naŋa murugu wà la pye wa, pa pàa
wi se ma. Kìla pye pilige pyew, leele pe
maa lɛ ma saa wi tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ
yeyɔngɔ ka na, ŋga pàa pye na yinri
Yeyɔngɔ tiyɔngɔ, jaŋgo wila yaara yɛnri
leele mbele pàa pye na yiin wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni pe yeri.
3 Naa wìla kaa Pyɛri naa Zhan pe yan
paa yiin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wì si pe
yɛnri ma yo pe yaraga ka kan wi yeri.
4 A Pyɛri naa Zhan pè si pe yɛngɛlɛ ke
kan wi na nɛɛ wi wele. A Pyɛri wì suu
pye fɔ: «Ta we wele!»
5 A naŋa wi nɛɛ pe wele maga yan ndɛɛ
pe yaa yaraga ka kan wi yeri.
6 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wì suu pye fɔ: «Penjara
naa tɛ woro na yeri, ɛɛn fɔ, ŋga ki yɛn na
yeri, mi yaa ki kan ma yeri. Nazarɛti ca
fɛnnɛ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, yiri maa
tanri.»
7 A Pyɛri wì suu yigi wi kalige kɛɛ ki na
maa yirige. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
wi jegele naa ke kurusara tì si fanŋga ta.
8 A wì si yew ma kan ma yere wi tɔɔrɔ
ti na, nɛɛ tanri. A wì si pinlɛ ma ye pe ni
wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, na tanri, na yeni,
na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.
9 Leele pe ni fuun pàa wi yan wila tanri
na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.
10 A pe sigi jɛn ma yo naŋa ŋa wìla pye
ma cɛn wa shɛrigo gbɔgɔ Yeyɔngɔ tiyɔngɔ
ki na na yaara yɛnri wo lawi. Ŋga kìla
pye wi na kìla pe pari ma pe jatere wì
piri pe na.

Pyɛri Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yogo wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

11 Naa ki naŋa wìla koro ma pɔ Pyɛri
naa Zhan pe na, a kì si leele pe ni fuun
pe pari. A pè si fe ma kari pe kɔrɔgɔ
wa toŋgbo ŋa pàa pye na yinri Salomɔ
toŋgbo wi tanla.
12 Naa Pyɛri wìla kaa ki yan ma, a wì si
janwa wi pye fɔ: « ‹Izirayɛli tara woolo,
yiŋgi na ki naŋa ŋa wì sagala kala lì si ye
pari ma? Yiŋgi na, a yè si ye yɛngɛlɛ ke
kan we na, ma mbe yo woro yɛɛra fanŋga
yi, nakoma naa wàa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko
kala kì ti ki naŋa ŋa wì tanga?
13 Abirahamu naa Izaki naa Zhakɔbu
Yɛnŋɛlɛ le, we tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ le, lo lùu
tunmbyee Zhezu wi gbɔgɔ. Yàa wi le kɛɛ,
ma je wi na wa Pilati wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ma

si yala, Pilati wìla ki sɔnri mboo wa wila kee.
14 Yaa je wo ŋa wi yɛn kpoyi, ma sin wi
na, ma Pilati wi yɛnri ma yo wi legbolere
wo wa.
15 A yè si ŋa wi yɛn yinwege ki ni fuun
go wi gbo. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa
yirige wa kunwɔ pi ni, we yɛn ki sɛrɛ.
16 Ki naŋa ŋa yaa yaan maa jɛn yɛɛn,
Zhezu mɛgɛ ŋga ki yɛn fanŋga ni, naa
tagawa mba wì taga ki mɛgɛ ki na, ko
kìgi kan wì fanŋga ta. Naa wì taga Zhezu
mɛgɛ ki na, ko kùu sagala pew ye ni fuun
ye yɛgɛ na we.
17 «Yiŋgɔ, sefɛnnɛ, mìgi jɛn ma yo
kambajɛnmɛ po pìla ti yoro naa ye teele
pe ni yàa ko pye ma.
18 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa kagala ŋgele yo
faa wa li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe
yɔn, ma yo li Kirisi wi yaa ka jɔlɔ, pa lì ke
ni fuun ke pye ma ke yɔn fili ma.
19 Ki kala na, ye ye kapere ti jɛn yeri
yaga, ye sɔngɔrɔ Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, ye
kapere ti ta ti laga ye na pew.
20 Kona, we Fɔ wi yaa wogosanga pye
wi pan ye kan, mbe Kirisi wi torogo ye
kan, wo ŋa wìla wi wɔ faa ye kan we, wo
wi yɛn Zhezu we.
21 Wi daga mbe koro wa yɛnŋɛlɛ na fɔ
wagati wi sa gbɔn Yɛnŋɛlɛ li yeri li yaraga
pyew ki gbegele naa fɔnŋgɔ, paa yɛgɛ ŋga
na làa ki yo faa wa li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
kpoyi pe yɔn we.
22 Moyisi wìla ki yo ma yo fɔ: ‹*We Fɔ,
ye Yɛnŋɛlɛ le, li yaa li yɔn sɛnrɛ yofɔ wa
yirige ye kan mbe yiri wa ye sefɛnnɛ pe
sɔgɔwɔ paa na yɛn. Sɛnrɛ nda fuun wi yaa
ka yo ye kan, yeri logo.*
23 *Na lere ŋa fuun si ka yɛnlɛ mbe logo
ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yeri, wo yaa
ka jɔgɔ mbe wɔ wi woolo pe sɔgɔwɔ.*›†
24 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele
fuun pè para maga lɛ wa Samiyɛli na, naa
mbele fuun pè pan wo puŋgo na, pe ni
fuun pè para ki piliye yi sɛnrɛ ti na.
25 Ye yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
setirige piile. Yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ làa
kɔn we tɛlɛye pe yeri, yoro yaa ki duwaw
wi taa, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo ma
Abirahamu wi kan ma yo fɔ: ‹*Sege ŋga
fuun ki yɛn laga tara na, ki yaa ka duwaw
ta mbe yiri wa ma setirige ki ni.*›†
26 Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si li tunmbyee
wi yirige yoro kan gbɛn. Làa wi torogo wi
duwaw yoro na, mbe ye ni fuun nuŋgba
nuŋgba ye kanŋga ye wɔ wa ye kapyere
tijangara ti ni.»

4

Pyɛri naa Zhan pe yerewe wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ

1 Ma Pyɛri naa Zhan pe ta pàa pye na
para leele pe ni, a saraga wɔfɛnnɛ, naa
shɛrigo gbɔgɔ sorodasheele to wi ni konaa
Sadusiye pèle si kari pe kɔrɔgɔ.
2 Pàa nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ, katugu
Zhezu wi yɛnmɛ sɛnrɛ to pitunmbolo pe
shyɛn pàa pye na yuun na leele pe nari
ma yo kuulo pe yaa ka yɛn.
3 A pè si pitunmbolo pe yigi ma pe le
kaso fɔ ki goto, katugu yembinɛ làa wɔ
makɔ.
4 Konaa ki ni fuun, mbele pàa pitunm-
bolo pe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo pi logo, pe
lɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na, fɔ tagafɛnnɛ
pe ni fuun pe yɔn ki mbaa nambala waga
kaŋgurugo (5 000) yɔn ko tin.
5 Ki goto pinliwɛ pi ni, Zhufuye teele,
naa Zhufuye lelɛɛlɛ pe ni, konaa lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pè si pe yɛɛ gbogolo
wa Zheruzalɛmu.
6 Saraga wɔfɛnnɛ to Annɛ wìla pye
wa fun, naa Kayifu, naa Zhan naa
Alɛgizandire konaa saraga wɔfɛnnɛ to wi
woolo pe ni fuun pe ni.
7 A pè si Pyɛri naa Zhan pe yeri ma pe
wa nandogomɔ, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi yawa, nakoma ambɔ mɛgɛ fanŋga
na, a yè sigi naŋa ŋa wi sagala?»
8 Kona, ma Pyɛri wi ta Yinnɛkpoyi lùu
yin, a wì si pe pye fɔ: «Izirayɛli woolo
teele konaa lelɛɛlɛ,
9 mbege ta yaa we yewe nala kagbaraga
ŋga kì pye naŋa murugu wi kan, konaa wi
sagalalɔmɔ pi ni we,
10 ye ni fuun ye daga mbege jɛn,
Izirayɛli tara woolo pe ni fuun pe daga

† **3:23 3.22-23:** Dete 18.18-19 † **3:25 3.25:** Zhenɛ 22.18

mbege jɛn fun, fɔ kì pye Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ko fanŋga na. Wo ŋa yàa kan wa tiparaga ki na, a Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa kuulo pe sɔgɔwɔ we. Wo fanŋga na ki naŋa ŋa wì sagala, wi si yɛn ma yere na ye yɛgɛ sɔgɔwɔ.

11 Zhezu wo wi yɛn ŋa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi yɛn na para wi kanŋgɔlɔ naga
finligi fɔ:

Yoro go wafɛnnɛ yè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ
koŋgbanŋga ye!†

12 Shɔwɔ pi se ta lere wa ni na Zhezu wo
ma, katugu Yɛnŋɛlɛ lii mɛgɛ ka kan lere
wa yeri laga dunruya wi ni fuun wi ni,
ŋga we mbe ya shɔ ki fanŋga na, na wo
mɛgɛ ko ma.»

13 Kìla to kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɔn
na, katugu pàa Pyɛri naa Zhan pe yan pè
kotogo ta. A pè sigi jɛn le ma yo pe jɛnmɛ
pii gbɔgɔ, pe yɛn sɛwɛ mbajɛɛnlɛ. A pè
nuru naa maga jɛn ma yo pàa pye Zhezu
wi pinlɛyɛɛnlɛ.

14 Ɛɛn fɔ, naa pàa naŋa ŋa wìla sagala
wi yan yeresaga le pe yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ, pe
sila sɛnrɛ ta mbe pe yɔn sogo.

15 A pè si Pyɛri naa Zhan pe wɔ wa kiti
kɔnsaga. Ko puŋgo na, a pè si pe yɛɛ yan
nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ:

16 «Yiŋgi we yaa pye ki leele mbele pe
na? Kì filige Zheruzalɛmu fɛnnɛ pe ni
fuun pe yɛgɛ na, fɔ poro pège kafɔnnɔ
gbɔlɔ na li pye, we se ya je li na.

17 Ɛɛn fɔ, na we kaa jaa ki kala liga kaa
yari leele pe sɔgɔwɔ mbaa kee yɛgɛ, ye ti
we pe kɔkɔ gbɔn, we sɛnŋgbanra yo pe
na paga ka para lere ni ki Zhezu wi mɛgɛ
na naa.»

18 Kona, a pè si Pyɛri naa Zhan pe yeri
ma pe leŋge wa kiti kɔnsaga, mɛɛ ki yo
maga ŋgban pe ni ma yo paga ka para,
nakoma mbe nagawa kan lere yeri Zhezu
wi mɛgɛ ki na naa tatata.

19 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri naa Zhan pè si pe
yɔn sogo ma yo fɔ: «Kikiin ki yɛn ma sin
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, we yoro sɛnrɛ to lɛ lee,
nakoma we Yɛnŋɛlɛ lo sɛnrɛ to lɛ? Yoro
jate ye ka yo.

20 Woro wo na, kagala ŋgele wè yan ma
logo, we se ya koro ke mbayowo.»

21 A kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege kì si
sɛnŋgbanra yo Pyɛri naa Zhan pe na naa,
mɛɛ pe wa ma yo paa kee. Pè sila pyewe
ta mbe pe jɔlɔ leele pe kala na, katugu
leele pe ni fuun pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li
gbogo ŋga kìla pye ki kala na.

22 Naŋa ŋa pàa ki kafɔnnɔ li pye wi
na maa sagala, wi yɛlɛ yɔn kìla yɛlɛ nafa
shyɛn naa ki puŋgo ko tin.

Tagafɛnnɛ pe yɛnrɛwɛ we

23 Pyɛri naa Zhan pe waŋgɔlɔ ma yiri
wa kaso, a pè si kari pe tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ
sanmbala pe kɔrɔgɔ. Saraga wɔfɛnnɛ
teele poro naa lelɛɛlɛ pe ni pàa sɛnrɛ nda
yo ma pe kan, a pè si saa ti yɛgɛ yo ma pe
tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ pe kan.

24 Naa tagafɛnnɛ pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo
pe yeri, a pè si Yɛnŋɛlɛ li yɛnri nawa
nuŋgba ni, ma yo fɔ: «We Fɔ, mboro
mà naayeri, naa tara, naa kɔgɔje konaa
ti nawa yaara ti ni fuun ti da.

25 Mboro màga yo Yinnɛkpoyi li fanŋga
na wa ma tunmbyee, we tɛlɛ Davidi wi
yɔn fɔ:

Yiŋgi na, a cɛngɛlɛ kè si yiri ma je?
Yiŋgi na, a tara woolo pè si yɔn le wagafe
ma?

26 *Tara na wunlumbolo pè pe yɛɛ gbɛgɛlɛ*
mbe malaga gbɔn.
Tara teele pè pe yɛɛ gbogolo
mbe yiri we Fɔ wo naa Kirisi wi ni pe
kɔrɔgɔ.†

27 Katugu ki yɛn kaselege fɔ Erɔdi naa
Pɔnsi Pilati, naa Izirayɛli woolo poro naa
tara woolo pe ni, pè pe yɛɛ gbogolo laga
ki ca ŋga ki ni, ma tunmbyee kpoyi Zhezu
ŋa mà wɔ wi mɛgɛ ni.

28 Ŋga màa kɔn ma tɛgɛ faa, ma yala ma
yawa naa ma nandanwa kala li ni, pa
pège pye maga yɔn fili yɛɛn.

29 Ki kala na, yiŋgɔ, we Fɔ, sɛnŋgbanra
nda pè yo we na ti logo, ma kotogo kan ma
tunmbyeele pe yeri, pe ta paa ma sɛnrɛ ti
yuun.

30 Ma kɛɛ ki sanga, jaŋgo yambala paa
sagala, kafɔnŋgɔlɔ, naa kagbɔgɔlɔ mbaa

† **4:11 4.11:** Yuuro 118.22; Eza 28.16 † **4:26 4.25-26:** Yuuro 2.1-2

piin ma tunmbyee kpoyi Zhezu wi mɛgɛ ki na.»
31 Naa pàa kaa kɔ Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi
na, pàa pye ma gbogolo laga ŋga na, a kì
si yɛgɛ. A pè si yin Yinnɛkpoyi li ni nɛɛ
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun kotogo ni.

Tagafɛnnɛ pe gbogolomɔ we

32 Tagafɛnnɛ pe ni fuun pe jatere wìla
pye nuŋgba, naa yinnɛ nuŋgba ni. Lere
kpɛ sila pye naga yuun mbe yo wi kɛɛ
yaara ti yɛn wo nuŋgba woro. Ɛɛn fɔ, pe
yaara tìla pye pe ni fuun pe woro.
33 Pitunmbolo pàa pye na we Fɔ Zhezu
wi yɛnmɛ pi sɛnrɛ yuun yawa gbɔɔ ni. A
Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ yinmɛ kaan pe ni fuun pe
yeri.
34 Kɛwagafɔ sila pye pe sɔgɔwɔ, katugu
mbele fuun kɛɛrɛ naa yinrɛ la pye pe yeri,
pàa pye nari pɛrɛ na paan ki penjara ti ni,
35 nari kaan pitunmbolo pe yeri, a paa
ti yɛɛlɛ lere nuŋgba nuŋgba pyew wi na,
ma yala wi jorowo pi ni.
36 Naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri
Zhozɛfu, pitunmbolo pàa kaa wi mɛgɛ
taga naa yinri Barinabasi. Ko kɔrɔ wo yɛn
fɔ: «Naŋa ŋa wi maa leele kotogo kanni.»
Levi setirige pyɔ lawi, pa pàa wi se wa
Shipiri lɔgɔ fugo tara ti ni.
37 Kɛrɛ tà la pye wo yeri ma fun, a
wìri pɛrɛ ma pan maga penjara ti kan
pitunmbolo pe yeri.

5

Ananiyasi naa Safira kala

1 Ɛɛn fɔ, naŋa wà la pye wa, pàa pye
naa yinri Ananiyasi wo naa wi jɔ Safira,
a poro si pe kɛrɛ ta pɛrɛ.
2 A wì si ta wɔ wa ki penjara ti ni mari
tɛgɛ, ma yala wi jɔ wi yɛn ki jɛnmɛ, mɛɛ
saa ti sannda ti kan pitunmbolo pe yeri.
3 A Pyɛri wì suu yewe ma yo fɔ:
«Ananiyasi, kì pye mɛlɛ, a Sɔtanla wì si ya
ma ye wa ma kotogo na nɔɔ yɛgɛ sinni, a
mà finlɛ ma Yinnɛkpoyi li kan, mbege ta
mà kɛrɛ ti pɛrɛ maga penjara ta wɔ ma
tɛgɛ we?
4 Ki pye mɛɛ jari pɛrɛ, ti se jɛn na koro
ma woro le? Ti pɛrɛŋgɔlɔ, ki penjara ti
woro ma woro mari pye ma pyewe le?
Kì pye mɛlɛ, a mà sigi jate wa ma nawa
mbege kala cɛnlɛ na li pye? Mɛɛ finlɛ mbe
leele kan, ɛɛn fɔ, mà finlɛ ma Yɛnŋɛlɛ lo
kan.»
5 Naa Ananiyasi wìla kaa ki sɛnrɛ ti
logo, a wì si to mɛɛ ku. Mbele fuun pàa
ki kala li logo, pàa fyɛ fɔ jɛŋgɛ.
6 A lefɔnmbɔlɔ pè si pan maa gboo wi
fo paara ni, mɛɛ kari wi ni ma saa wi le.
7 Kì kaa mɔ na kee lɛri taanri yeri, a
Ananiyasi jɔ wì si pan wa. Kala na làa
pye, wi sila li jɛn.
8 A Pyɛri wì suu yewe maa pye fɔ: «Ki
yo na kan, yɔn ŋga ko mboro naa ma pɔlɔ
wi ni, yàa ye kɛrɛ ti pɛrɛ ki na le?»
A jɛlɛ wì suu yɔn sogo maa pye fɔ: «Ee,
ki yɔn koyi we.»
9 Kona, a Pyɛri wì suu pye fɔ: «Mɛlɛ, a
yè si yere ki na mbe we Fɔ wi Yinnɛkpoyi
li wa mbe wele? Ta nuru, mbele pɔ̀ɔn
pɔlɔ wi le pe mbele le go yɔn ki na, pe
yaa mboro fun ma lɛ mbe kari ma ni.»
10 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a jɛlɛ
wì si to le Pyɛri wi jegele mɛɛ ku. A
lefɔnmbɔlɔ pè si ye maa yan wì ku, mɛɛ
wi lɛ ma saa wi le wa wi pɔlɔ wi tanla.
11 A Legilizi woolo pe ni fuun, naa
mbele pàa ki kala li logo, pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ.

Pitunmbolo pàa kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ pye

12 Pitunmbolo pàa kafɔnŋgɔlɔ naa
kagbɔgɔlɔ lɛgɛrɛ pye leele pe sɔgɔwɔ.
Tagafɛnnɛ pe ni fuun pàa pye ma gbogolo
wa Salomɔ toŋgbo wi nawa, ma pe yɔn ki
wa nuŋgba.
13 Leele sanmbala poro na, wa kpɛ sila
soro mbe sa pinlɛ pe ni. Konaa ki ni fuun,
leele pàa pye na pe sɔnni fɔ jɛŋgɛ.
14 Ɛɛn fɔ, janwa lɛgɛrɛ la pye na tari we
Fɔ wi na, nambala poro naa jɛɛlɛ wele, na
pinlɛlɛ tagafɛnnɛ ŋgbelege ki ni.
15 Leele pàa pye na yambala pe lee na
paan pe ni wa koŋgolo ke ni, na pe teri
sinlɛyaara naa fuuro na, jaŋgo Pyɛri wi
torosaga, wi nunu wi ta wi to pele na.
16 Janwa wìla pye na yinrigi wa
Zheruzalɛmu kanŋgara na cara ti ni
fun, na paan yambala naa yinnɛ tipegele
fɛnnɛ pe ni, a pe ni fuun pè sagala.

Zhufuye teele pàa pitunmbolo pe jɔlɔ

17 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wo naa wi woolo pe ni, pè si yiri, poro pàa pye Sadusiye wele. A yenjara si ye pe ni pitunmbolo pe kala na. A pè si yere ki yerewe mbe kala la pye pe na.
18 A pè si pitunmbolo pe yigi, mɛɛ pe le wa kaso go gbɔgɔ ki ni.
19 Ɛɛn fɔ, ki yembinɛ li ni, we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà si kaso go kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ, ma pitunmbolo pe yirige wa funwa na, mɛɛ pe pye fɔ:
20 «Yaa kee ye sa yere wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ŋga fuun ki yɛn na para yinwefɔnŋgɔ ki sɛnrɛ na, ye saga yo ye leele pe kan.»

21 Naa pitunmbolo pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pè si kari ki goto yirifaga ki na wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mɛɛ ki lɛ na leele pe nari.

A saraga wɔfɛnnɛ to wo naa wi woolo pe ni, pè si kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege konaa Zhufuyelelɛɛlɛ pe ni fuun pe gbogolo laga nuŋgba. A pè si tun ma yo pe kari wa kaso go ki ni, pe pan pitunmbolo pe ni.
22 Ɛɛn fɔ, naa sorodasheele pàa ka saa gbɔn wa, pe sila sa pitunmbolo pe ta wa kaso go ki ni. A pè si sɔngɔrɔ ma pan maga yo kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki kan,
23 ma pe pye fɔ: «We saa kaso go ki ta sɔgɔsaga fɔ jɛŋgɛ. Yeyɔngɔ welefɛnnɛ pe yɛn yeresaga le yeyɔnrɔ ti na. Ɛɛn fɔ, na wè kaa kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ, lere pyɔ we si wo yan wa nawa.»

24 Naa shɛrigo gbɔgɔ sorodasheele to wo naa saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni, pàa kaa ki logo, a kì si pe nawa pi wɔ pe na. A pe nɛɛ pe yɛɛ yewe ki kala li kɔwɔ pi yaa ka pye yɛgɛ ŋga na ki ni.
25 A naŋa wà si ye wa pe kɔrɔgɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye wele, leele mbele yè le wa kaso, pe mbele wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni paa leele pe nari!»

26 Kona, a shɛrigo gbɔgɔ sorodasheele to wo naa wi sorodasheele pe ni, a pè si kari mɛɛ pan pitunmbolo pe ni yɔɔrɔ; katugu pàa pye na fyɛ fɔ leele paga ka poro jate pe wa sinndɛɛrɛ ni.

27 Naa pàa kaa pan pe ni, a pè si pe yerege le kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ. A saraga wɔfɛnnɛ to wì si pe yewe ma yo fɔ:
28 «Wège yo ye kan maga ŋgban ye ni, ma yo fɔ yaga kaa leele pe nari ki naŋa ŋa wi mɛgɛ ki na naa! Ɛɛn fɔ ye wele, ye nagawa sɛnrɛ tì Zheruzalɛmu ca ki kɔ, a yaa jaa mboo gbokala li taga woro na.»

29 A Pyɛri naa pitunmbolo sanmbala pe ni, pè sho fɔ: «Ki daga we Yɛnŋɛlɛ lo sɛnrɛ to lɛ we wɛ leele poro woro to na.
30 We tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ lì Zhezu wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, wo ŋa yàa kan wa tiparaga ki na maa gbo we.
31 Yɛnŋɛlɛ lùu yirige maa tɛgɛ wa li kalige kɛɛ ki na, maa pye wunlunaŋa naa Shɔfɔ, jaŋgo Izirayɛli tara woolo pe ta pe pe kapere ti jɛn peri yaga, pe pe kapere ti kala yagawa ta.
32 Woro wo na, we yɛn ki kagala ke sɛrɛfɛnnɛ, woro naa Yinnɛkpoyi li ni, lo na Yɛnŋɛlɛ lì kan mbele pèli sɛnrɛ ti lɛ pe yeri we.»

33 Naa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege kìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pe nawa pì si ŋgban pe na fɔ jɛŋgɛ, fɔ a paa jaa mbe pitunmbolo pe gbo.
34 Ɛɛn fɔ, Fariziye naŋa wà la pye pe ni, pàa pye naa yinri Gamaliyɛli. Zhufuye lasiri sɛwɛ jɛnfɔ lawi, leele pe ni fuun pàa pye naa gbogo. A wo si yiri ma yere wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki sɔgɔwɔ, mɛɛ yo fɔ pe pitunmbolo pe yirige wa funwa na wagati jɛnri ni.
35 Kona, a wì si pe pye fɔ: «Izirayɛli tara woolo, ye ye yɛɛ yigi ŋga yaa jate mbe pye ki nambala mbele pe na ki ni.
36 Ki fa mɔ ma, Tedasi wìla yiri maa yɛɛ pye ma yo wi yɛn legbɔɔ. A nambala cɛnmɛ tijɛrɛ (400) si wo taga wi na. Ɛɛn fɔ, pàa wi gbo, leele mbele pàa taga wi na, a pè gbɔn ma jaraga pe yɛɛ na. A ki kala lì kɔ jaga.
37 Ko puŋgo na, a Galile tara fɛnnɛ Zhudasi wì yiri ma je fun, ma yala leele pe jirige wagati wi ni. A wì lelɛgɛrɛ pye ma taga wi yɛɛ na. Wo fun, a pòo gbo, mbele pàa taga wi na, a pè gbɔn ma jaraga.

38 Ki kala na, mi yɛn naga yuun ye
kan, koni wo ni, yaga ka kapege pye ki
nambala mbele pe na. Ye pe yaga paa kee.
Na kaa pye ki kala na, nakoma ki tunŋgo
ŋga kì yiri leele yeri, ki yaa ka jɔgɔ.
39 Ɛɛn fɔ, na kaa pye kì yiri Yɛnŋɛlɛ lo
yeri, ye se ya mbege jɔgɔ. Ye ye yɛɛ yigi,
kiga ka pye ndɛɛ yaa wiin Yɛnŋɛlɛ li ni.»
A kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege kì si yɛnlɛ
Gamaliyɛli wi sɛnrɛ ti na,
40 mɛɛ pitunmbolo pe yeri naa, ma pe
kan, a pè pe gbɔn sapige ni, mɛɛ ki yo
maga ŋgbɑn pe ni ma yo paga ka para
Zhezu wi mɛgɛ na naa. Kona, a pè si pe
wa ma yo paa kee.
41 A pitunmbolo pè si yiri ma kari, ma
yin nayinmɛ ni, katugu Yɛnŋɛlɛ làa ki
daga pe ni pe jɔlɔ Zhezu wi mɛgɛ ki kala
na.
42 Kona, a pè si koro na leele pe nari na
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun pe kan pilige pyew,
fɔ Zhezu wo wi yɛn Kirisi we, wa shɛrigo
gbɔgɔ konaa leele pe lara ti ni.

6

Pàa nambala kɔlɔshyɛn wɔ paa pitunmbolo pe sari

1 Ki piliye yi ni, tagafɛnnɛ pàa pye
na lege na kee. Eburuye mbele Girɛki
sɛnrɛ yofɛnnɛ, pàa pye na kɔngɔri Eb-
ruye mbele tara piile pe na, katugu pe
naŋgunjaala pe sila pye na jate wa pilige
pyew yaakara yɛwilɛ pi ni.
2 A pitunmbolo pe kɛ ma yiri shyɛn pè
si tagafɛnnɛ janwa wi ni fuun wi gbogolo,
mɛɛ pe pye fɔ: «Ki woro ma yala we
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo pi wa kanŋgaga na,
we pye yaakara yɛɛlɛfɛnnɛ.
3 Ki kala na, sefɛnnɛ, ye nambala
kɔlɔshyɛn wɔ ye yɛɛ ni, mbele leele
paa pe mɛtanga yinri, pe pye pe yin
Yinnɛkpoyi lo naa tijinliwɛ ni. We yaa pe
le wa ki tunŋgo ki ni.
4 Kona, woro yaa koro mbaa Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri mbaa li sɛnrɛ ti yuun.»
5 A ki sɛnrɛ tì si tanla leele pe ni fuun
pe ni. A pè sigi leele mbele pe wɔ:
Etiyɛni, wo la pye ma yin tagawa naa
Yinnɛkpoyi li ni, naa Filipu, naa Purokɔri,
naa Nikanɔri, naa Timɔ, naa Parimenasi,
konaa Nikola, cɛnlɛ la yɛgɛ woo lawi wo,
ma yiri wa Antiyɔshi ca. Wìla ye Zhufuye
shɛrɛgɛ ki ni.
6 A pè si pe naga pitunmbolo pe na. A
poro si Yɛnŋɛlɛ yɛnri pe kan, ma pe kɛyɛn
yi taga pe na, ma duwaw pye pe kan.
7 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tì si koro na
jaragi na kee. A tagafɛnnɛ pe nɛɛ lege fɔ
jɛŋgɛ wa Zheruzalɛmu. Saraga wɔfɛnnɛ
pe lɛgɛrɛ la yɛnlɛ ma taga Zhezu wi na
fun.

Zhufuye teele pàa Etiyɛni wi yigi

8 Yɛnŋɛlɛ làa yinmɛ naa fanŋga kan
Etiyɛni wi yeri. Wìla pye na kafɔnŋgɔlɔ
tugbɔŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ piin leele pe
sɔgɔwɔ.
9 Ɛɛn fɔ, a leele pèle si yiri nɛɛ kendige
woo Etiyɛni wi ni. Ki leele pèle la yiri
shɛrigo ka ni, a paa pe yinri leseele. A
pèle yiri wa Sirɛni naa Alɛgizandiri cara
ti ni. A pèle yiri wa Silisi tara to naa Azi
kinda wi ni.
10 Ɛɛn fɔ, pe sila ya mbe yo mboo
ya, katugu wìla pye na para tijinliwɛ ni
Yinnɛkpoyi li fanŋga na.
11 A pè si penjara kan leele pele yeri
larawa ma yo pege yo fɔ: «Woo yan wila
para na Moyisi naa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
jogo.»
12 A pè si leele poro naa lelɛɛlɛ, naa
lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe sun ma pe wa
Etiyɛni wi na. A poro si saa to Etiyɛni
wi na maa yigi, mɛɛ wi tilele ma kari
wi ni wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
13 A pè si pan wa yagbogolo sɛrɛfɛnnɛ
pele ni. A poro sho fɔ: «Ki naŋa ŋa
yɛɛn, wi sɛnpere yowo pii kɔ we shɛrigo
gbɔgɔkpoyi konaa Moyisi lasiri wi na.
14 Katugu wège logo wi yɔn fɔ Nazarɛti
ca fɛnnɛ Zhezu wi yaa ki shɛrigo gbɔgɔ
ŋga ki ya, mbe kalɛgɛlɛ ŋgele Moyisi wìla
kan we yeri ke kanŋga.»
15 Mbele fuun pàa pye wa kiti kɔnfɛnnɛ
ŋgbelege ki ni, a pè si pe yɛngɛlɛ ke kan
Etiyɛni wi na, mɛɛ wi yɛgɛ ki yan kila
yɛngɛlɛ paa mɛrɛgɛ yɛgɛ yɛn.

7

Etiyɛni Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo we

1 A saraga wɔfɛnnɛ to wì si Etiyɛni wi
yewe ma yo fɔ: «Ki kagala ke yɛn kaselege
le?»
2 A Etiyɛni wì sho fɔ: «Na woolo naa na
teele, yaa nuru na yeri! Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ
kìla ki yɛɛ naga we tɛlɛ Abirahamu wi na,
maa ta wa Mezopotami tara, sanni wi sa
cɛn wa Haran ca.
3 Yɛnŋɛlɛ làa wi pye fɔ: *Yiri laga ma
tara konaa ma to ca ki ni, ma kari wa tara
nda mi yaa naga ma na ti ni!*†
4 Kì pye ma, a Abirahamu wì si yiri wa
Kalide tara ma saa cɛn wa Haran ca. Naa
wi to wìla kaa ku, ko puŋgo na, a Yɛnŋɛlɛ
lì suu torogo laga ki tara nda ti ni, nda ye
yɛn ma cɛn yiŋgɔ we.
5 Yɛnŋɛlɛ li sila laga kpɛ kan wi yeri laga
ki tara nda ti ni, ali yɛrɛ tɔlɔgɔ kansaga
nuŋgba. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn
wi yeri ma yo li yaa ki tara nda ti kan wi
yeri, puŋgo na, mberi kan wi setirige piile
pe yeri. Ma si yala, ki sanga wi ni, pyɔ sila
pye wi yeri gbɛn.
6 Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wi kan naa, ma yo
fɔ: *Ma setirige piile pe yaa ka sa cɛn tara
ta yɛgɛ ni, ki tara woolo pe yaa ka pe pye
kulolo, mbe pe jɔlɔ fɔ sa gbɔn yɛlɛ cɛnmɛ
tijɛrɛ (400).*
7 *Ɛɛn fɔ, pe yaa ka pye cɛnlɛ na kulolo,
mi yaa ka kiti kɔn ki cɛnlɛ woolo pe na; ko
puŋgo na, pe yaa ka yiri wa mbe pan mbaa
na gbogo laga ki laga ŋga ki ni.*†
8 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si yɔn finliwɛ le
Abirahamu wi ni ma yo wila kɛnrɛkɛnrɛ
wi piin paa pi kacɛn yɛn. Kì pye ma,
naa Abirahamu wìla kaa Izaki wi se, wi
pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, a wì suu
kɛnrɛkɛnrɛ. A Izaki wì si Zhakɔbu wi se
maa kɛnrɛkɛnrɛ. A Zhakɔbu wì we tɛlɛye
kɛ ma yiri shyɛn pe se, maga nuŋgba ki
pye.
9 «Yenjara ti kala na, a we tɛlɛye pè pe
nɔsepyɔ Zhozɛfu wi pɛrɛ, a pè kari wi ni
paa kulo yɛn wa Ezhipiti tara. Ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ làa koro wi ni
10 maa wɔ wa wi jɔlɔgɔ kagala ke ni
fuun ke ni. Yɛnŋɛlɛ làa wi kala li pye,
a li wunlunaŋa Farawɔn wi ndanla, ma
kajɛnmɛ kan wi yeri. A Farawɔn wì si
Zhozɛfu wi tɛgɛ Ezhipiti tara to naa wi
yɛɛra go ki ni fuun ki go na.
11 Kona, a fuŋgo gbɔgɔ kà si to wa
Ezhipiti tara ti ni fuun ti ni, naa Kana tara
ti ni. Ki jɔlɔgɔ kìla gbɔgɔ jɛŋgɛ, fɔ we
tɛlɛye pe sila yaakara ta.
12 Naa Zhakɔbu wìla kaa ki logo ma yo
yaakara la pye wa Ezhipiti tara, a wì si we
tɛlɛye pe tun wa ki koŋgbanŋga ki na.
13 Pe karisaga shyɛn wogo ki na wa, a
Zhozɛfu wì suu yɛɛ naga wi nɔsepiile pe
na. A Farawɔn wì si ta maa go woolo pe
jɛn.
14 Ko puŋgo na, a Zhozɛfu wì si tun
ma yo pe saa to wi yeri wi pan, naa wi
kɛɛ woolo pyew pe ni. Pàa pye lere nafa
taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo.
15 Kì pye ma, a Zhakɔbu wì si kari ma
saa cɛn wa Ezhipiti tara, a wo naa we
tɛlɛye sanmbala pe ni pè kaa ku wa.
16 A pè si pe gboolo pe lɛ ma sɔngɔrɔ
ma kari pe ni wa Sishɛmu ca. Abirahamu
wìla gboolo lesaga ŋga lɔ fafafa Amɔri
piile pe yeri penjara ni, ma saa pe le
wama.
17 «Yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ làa kɔn Abira-
hamu wi yeri, naa li yɔn filisanga wila kaa
na yɔngɔ, Izirayɛli woolo pè si se ma lɛgɛ
fɔ jɛŋgɛ wa Ezhipiti tara.
18 A wunlunaŋa fɔnŋɔ si kaa cɛn Ezhip-
iti tara ti go na. Wo sila Zhozɛfu wi jɛn.
19 A ki wunlunaŋa wì si we cɛnlɛ woolo
pe fanla ma pe li, ma pe jɔlɔ, fɔ ma pe jori
ma yo paa pe piyɛngɛlɛ ke waa kaa kuun.
20 Ko sanga wo lawi pàa Moyisi wi se,
wìla pye ma yɔn jɛŋgɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na. A pòo gbegele ma saa gbɔn fɔ yeŋge
taanri wa wi to go.
21 Naa pàa ka saa wi wa sanga ŋa ni, a
Farawɔn wi sumborombyɔ wì suu lɛ maa
gbegele maa pye paa wi yɛɛra pyɔ yɛn.
22 A pè si Moyisi wi naga Ezhipiti tara
fɛnnɛ tijinliwɛ pi ni fuun pi ni. Yawa
la pye wi ni wa wi sɛnyoro to naa wi
kapyegele ke ni.
23 «Naa Moyisi wìla kaa yɛlɛ nafa shyɛn
ta, a wì sigi jatere wi ta mbe kari saa
sefɛnnɛ, Izirayɛli tara woolo pe wele.

† **7:3 7.3:** Zhenɛ 12.1 † **7:7 7.6-7:** Zhenɛ 15.13-14; Ɛki 12.40

24 A wì si saa Ezhipiti tara fɛnnɛ woo wa
yan wila wi woolo wa jɔlɔ. A wì si saga
wi woo wi na, mɛɛ Ezhipiti tara woo wi
gbɔn maa gbo.
25 A wì sigi jate ndɛɛ kana wi woolo pe
mbege jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ laa jaa mbe wo tɛgɛ
mbe pe shɔ. Ɛɛn fɔ, pe sila ki jɛn.
26 Ki goto pinliwɛ pi ni, wì ka saa gbɔn
wa wi woolo pe sɔgɔwɔ, a wì si shyɛn yan
paa wiin; a wi nɛɛ jaa mbe pe sɔgɔwɔ pi
gbegele, mɛɛ pe pye fɔ: *Na wɛnnɛ, ye yɛn
paa nɔsepiile yɛn. Yiŋgi na, a ye nɛɛ wiin?*
27 Ŋa wìla pye naa nimbye wi jɔlɔ, a
wì si Moyisi wi wɔnrɔgɔ, ma yo fɔ: *Ambɔ
wɔ̀ɔn tɛgɛ we to konaa we kiti kɔnfɔ?*
28 *Maa jaa mbanla gbo paa yɛgɛ ŋga na
yunmbaan màa Ezhipiti tara fɛnnɛ woo wi
gbo wi le?*†
29 Ki sɛnrɛ ti kala na, a Moyisi wì si fe
ma saa cɛn wa Madiyan tara ti ni, ma
pinambiile shyɛn se wa.

30 «Naa yɛlɛ nafa shyɛn la kaa toro, a
mɛrɛgɛ wà suu yɛɛ naga Moyisi wi na
wa Sinayi yanwiga ki na, wa gbinri wi ni,
kasɔn yinnɛ la ni tipile la ni laa sori.
31 Naa Moyisi wìla kaa ki tipile li yan
laa sori ma, a kì suu pari. Naa wila kaa
na fulo wa ki tanla mbege wele jɛŋgɛ, a
wì si we Fɔ wi magala li logo wa fɔ:
32 ‹*Mi yɛn ma tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ, Abi-
rahamu naa Izaki konaa Zhakɔbu pe
Yɛnŋɛlɛ.*› A Moyisi wi nɛɛ seri fyɛrɛ ti kala
na, wii kotogo ta naa mbaa ki wele.
33 Kona, a we Fɔ wì suu pye fɔ: ‹*Ma
sawira ti wɔ wa ma tɔɔrɔ ti na, katugu
ma yɛn ma yere laga ŋga na ki tara ti yɛn
kpoyi.*
34 *Na woolo mbele wa Ezhipiti tara, mì
pe jɔlɔgɔ ki yan, ma pe jɛngɛ ki logo. Mì
tigi ma pan mbe pe shɔ. Pan yiŋgɔ mi yaa
ma tun wa Ezhipiti tara.*›†

35 «Ki Moyisi nuŋgba ŋa pàa je wi na
ma yo fɔ: ‹Ambɔ wɔ̀ɔn tɛgɛ we to konaa
we kiti kɔnfɔ?› Wo nuŋgba wowi Yɛnŋɛlɛ
làa tun maa pye paa to naa go shɔfɔ yɛn
mɛrɛgɛ wi sagawa pi kala na, ŋa wìla wi
yɛɛ naga wi na wa tipile li ni we.
36 Ki Moyisi wo wìla pe yirige ma pe
wɔ wa Ezhipiti tara, ma kafɔnŋgɔlɔ naa
kagbɔgɔlɔ pye wa Ezhipiti tara, naa wa
Kɔgɔje yɛɛn wi ni, naa yɛlɛ nafa shyɛn ni
wa gbinri wi ni.
37 Moyisi wo nuŋgba wo wìla ki yo
Izirayɛli woolo pe kan ma yo fɔ: ‹*Yɛnŋɛlɛ
li yaa ka Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa yirige
ye kan paa na yɛn, mbe yiri wa ye woolo
pe sɔgɔwɔ.*›†
38 Ma Izirayɛli woolo gbogolomɔ pi ta
wa gbinri wi ni, Moyisi wo wìla pye wa
pe tanla. Wo wìla pye we tɛlɛye pe ni naa
mɛrɛgɛ wi ni, ŋa wìla para wi ni wa Sinayi
yanwiga ki na we. A wì si Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ
nda ti yɛn yinwege woro ti ta mari kan we
yeri.
39 «Ɛɛn fɔ, we tɛlɛye pe sila yɛnlɛ mboo
sɛnrɛ ti lɛ. A pè je wi na, nɛɛ ki jaa wa pe
kotogo na mbe sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara ti
ni.
40 A pè sigi yo Arɔn wi kan ma yo fɔ:
‹*Yarisunndo ta gbegele we kan tila we yɛgɛ
sinni. Ki Moyisi ŋa wì we yirige ma we wɔ
wa Ezhipiti tara ti ni, yaraga ŋga kùu ta
we sigi jɛn.*›†
41 Ki piliye yi ni, a pè si napige yanlɛgɛ
ka fanri, mɛɛ pan ma saraga wɔ ko
yarisunŋgo ko yeri, nɛɛ yɔgɔri pe kɛɛ
tunŋgo ki na.
42 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si puŋgo le pe ni
ma pe yaga, a paa naayeri wɔnŋgɔlɔ ke
gbogo, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ
wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛwɛɛlɛ
pe ni ma yo fɔ:
*Izirayɛli woolo, yɛgɛlɛ nafa shyɛn ŋgele yè
pye wa gbinri wi ni,
yaa yaayoro saara konaa saara ta yɛgɛ wɔ
na yeri le?*
43 *Ayoo, ɛɛn fɔ, ye yarisunŋgo Molɔki ki
paraga go ko yaa lɛ ma kari ki ni,
naa ye yarisunŋgo Aranfa ki wɔnnɔ
cɛnlɔmɔ pi ni.
Ki yarisunndo yanlɛrɛ to yàa gbegele mbe
ta mbaa ti gbogo.
Ki kala na, mi yaa ye koli mbe kari ye ni fɔ
wa Babilɔni puŋgo na.*†
44 «Paraga go la pye we tɛlɛye pe yeri
wa gbinri wi ni naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ

† **7:28 7.26-28:** Ɛki 2.14 † **7:34 7.33-34:** Ɛki 3.7-10 † **7:37 7.37:** Dete 18.15 † **7:40 7.40:** Ɛki 32.1 † **7:43 7.42-43:** Amɔ 5.25-27

li yɛn pe ni. *Kìla gbegele paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ma Moyisi wi kan we, ma yala ki cɛnlɔmɔ mba wìla yan pi ni.*†

45 Ko puŋgo na, a we tɛlɛye pè si paraga
go ki ta pe teele pe yeri. A Zhozuwe wì si
pe yɛgɛ sin ma ye ki ni laga ki tara nda ti
ni. Yɛnŋɛlɛ làa tara woolo pe purɔ ma pe
yirige wa pe yɛgɛ. A kì koro laga fɔ ma
saa gbɔn Davidi sɔnlɔ ki na.
46 Davidi wìla yinmɛ ta Yɛnŋɛlɛ li yeri,
a wì Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo li konɔ kan
wi yeri, *wi cɛnsaga gbegele lo na li yɛn
Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ li kan.*†
47 Ɛɛn fɔ, Salomɔ wìla kaa ki go ki kan.
48 «Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni
fuun ti go na, laa la cɛɛn leele pè yinrɛ
nda kan to ni, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ wìgi yo ma yo fɔ:
49 *Naayeri wi yɛn na wunluwɔ jɔngɔ,
tara ti yɛn na tɔɔrɔ tɛgɛsaga?*†
*Yiŋgi go ye mbe ya kan na kan naa?
Laga kikiin ki yɛn wa mbe pye na
wogosaga?*
We Fɔ wo wì yo ma.
50 *Mi ma mìgi yaara nda ti ni fuun ti
gbegele na kɛɛ ki ni wi le?*†
51 «Ye ta ma pye nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ!
A ye kotoro naa ye nuŋgbogolo kè tɔn
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na. Ye maa kendige
woo Yinnɛkpoyi li ni sanga pyew. Ye yɛn
paa ye tɛlɛye pe yɛn.
52 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni,
wiwiin wì koro ye tɛlɛye pe sila wi jɔlɔ?
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pàa
Lesinŋɛ wi panga ki yari faa, ye tɛlɛye
pàa pe gbo. Koni yè pye ki Lesinŋɛ wi
pɛrɛfɛnnɛ konaa wi gbofɛnnɛ.
53 Yoro mbele yè Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ta
mɛrɛgɛye pe yeri, ye suu yigi.»

Etiyɛni kunwɔ we

54 Naa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege kila kaa
ko sɛnrɛ to logo, a kì si pe ya wa pe
kotogo na naŋgbanwa pi na, a pe nɛɛ pe
yombɛgɛlɛ ke nɔɔri Etiyɛni wi kala na.
55 Ɛɛn fɔ, ma Etiyɛni wi ta wìla pye ma
yin Yinnɛkpoyi li ni, a wì suu yɛngɛlɛ ke
kan wa naayeri, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
pi yan, naa Zhezu wi ni yeresaga wa li
kalige kɛɛ ki na.
56 A wì sho fɔ: «Ye wele, mi yɛn na
yɛnŋɛlɛ li yaan lì yɛngɛ, na Lere wi
Pinambyɔ wi yaan yeresaga wa Yɛnŋɛlɛ
li kalige kɛɛ ki na.»
57 Kona, a pè si jɔrɔgɔ, mɛɛ pe
nuŋgbogolo ke tɔnndɔ, mɛɛ gbinri ja ma
saa to wi na, 58 maa tilele ma yiri wi ni
wa ca, mɛɛ wi wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo.
A sɛrɛfɛnnɛ pè si pe deere ti wɔwɔ mari
tɛgɛ lefɔnŋɔ wa tanla, pàa pye naa yinri
Sɔli.
59 Sanga ŋa ni pàa pye na Etiyɛni wi
waa sinndɛɛrɛ ti ni, a wi nɛɛ yɛnri na
yuun fɔ: «We Fɔ Zhezu, na yinnɛ li shɔ!»
60 Kona, a wì si kanŋguuro kan ma
gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «We Fɔ, maga
kaa ki kapege ŋga ki jate pe go na.»
Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo, a wì si ku.

PITUNMBOLO PAA ZHEZU SƐNTANRA TI YARI WA SAMARI TARA NAA ZHUDE TARA

8

8.1–12.25

1 Sɔli wìla yɛnlɛ Etiyɛni gbogo ki na.

Sɔli wìla tagafɛnnɛ pe jɔlɔ

Ki pilige nuŋgba ki ni, a pè sigi lɛ na
Zheruzalɛmu ca Legilizi wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.
A tagafɛnnɛ pè si gbɔn ma jaraga ma kari
Zhude naa Samari tara ti lagapyew, ndɛɛ
pitunmbolo poro cɛ.
2 Nambala mbele pàa pye na fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, a poro pèle si saa Etiyɛni
gboo wi le, mɛɛ wi kunwɔ pi gbele fɔ
jɛŋgɛ.
3 Sɔli wo na, wìla pye naga ŋgbanga
mbe Legilizi wi jɔgɔ. Wìla pye na yiin
yinrɛ pyew ti ni, na tagafɛnnɛ, nambala
naa jɛɛlɛ pe tilele ma saa na pe nii kaso.

Filipu wìla Zhezu Sɛntanra ti yari wa Samari tara

4 Tagafɛnnɛ mbele pàa gbɔn ma jaraga,
pe nɛɛ kee lagapyew ma saa na Zhezu
Sɛntanra ti yari.

† **7:44 7.44:** Ɛki 25.40 † **7:46 7.46:** Yuuro 132.5 † **7:49 7.49:** Ko yɛn naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn tara ti go na. † **7:50 7.49-50:** Eza 66.1-2

5 A Filipu wo si kari Samari tara ca ka
ni, mɛɛ saa na Kirisi wi sɛnrɛ ti yari.
6 Janwa wi ni fuun wìla pye na nuru
Filipu wi yeri jatere nuŋgba ni, katugu
pàa pye na kafɔnŋgɔlɔ ŋgele wìla pye na
piin ke sɛnrɛ nuru na ke yaan yɛnlɛ ni.
7 Yinnɛ tipegele la pye na woo yambala
lɛgɛrɛ ni, na gbele ŋgbanga. A muruguye
poro naa jejɔgɔlɔ fɛnnɛ pè lɛgɛrɛ sagala.
8 Nayinmɛ gbɔɔ la pye wa ki ca ki ni.
9 Naŋa wà la pye wa ki ca ki ni faa
makɔ, pàa pye naa yinri Simɔ. Wìla pye
na taluguya kagala piin, a kè Samari tara
fɛnnɛ pe pari, naa yɛɛ piin ma yo wo yɛn
legbɔɔ.
10 Leele pe ni fuun, mbege lɛ piile pe
na mbe sa gbɔn lelɛɛlɛ pe na, pàa pye na
nuru wi yeri fɔ jɛŋgɛ, nɛɛ yuun fɔ: «Ki
naŋa ŋa wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li yawa we,
mba pe yinri yawa gbɔɔ we.»
11 Pàa pye na nuru wi yeri, katugu wìla
pe pari wi taluguya kapyere ti ni, maga lɛ
fɔ wagati titɔnlɔwɔ ni.
12 Ɛɛn fɔ, a Filipu wì si Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ po naa Zhezu Kirisi wi mɛgɛ
Sɛntanra ti yari, a leele pè si taga ti na,
a pè pe batize, nambala o, jɛɛlɛ o.
13 Simɔ wo jate wìla taga Zhezu Kirisi
wi na, a pòo batize. A wì si koro na
yanri Filipu wi puŋgo na. Wìla pye na
kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ yaan kaa piin,
fɔ a koo pari.
14 Pitunmbolo mbele pàa pye wa
Zheruzalɛmu, naa pàa kaa ki logo ma
yo Samari tara fɛnnɛ pàa yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti na mari lɛ, a pè si Pyɛri naa Zhan
pe torogo wa pe yeri.
15 Naa pàa ka saa gbɔn, a pè si Yɛnŋɛlɛ
yɛnri tagafɛnnɛ pe kan, jaŋgo pe ta pe
Yinnɛkpoyi li ta.
16 Katugu Yinnɛkpoyi li sila tigi mbe ye
wa kpɛ ni pe ni gbɛn. Pàa pe batize we
Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ko na cɛ.
17 Kona, a Pyɛri naa Zhan pè si pe kɛyɛn
yi taga pe na, a pè si Yinnɛkpoyi li ta.
18 Naa Simɔ wìla kaa ki yan Yinnɛkpoyi
li kan tagafɛnnɛ pe yeri pitunmbolo pe
kɛyɛn tagawa pi kala na, a wì si pan
penjara ni Pyɛri naa Zhan pe kan, ma yo
fɔ:
19 «Yege yawa pi kan mi fun na yeri,
jaŋgo mi kanla kɛyɛn yi taga lere ŋa fuun
na, wi Yinnɛkpoyi li ta.»
20 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Mboro naa
ma penjara ti ni ye pinlɛ ye jɔgɔ, paa maa
ki jate ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yarikanga ki mbe
ya lɔ penjara ni we.
21 Ma tasaga woro wa ki kala na li ni.
Yaraga ka kpɛ woro wa ma wogo, katugu
ma kotogo ki woro ma sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na.
22 Ma tipewe pi jɛn maa yaga, ma we Fɔ
wi yɛnri wɔɔn jatere pege ki kala yaga ma
na, na ki mbe ya pye we;
23 katugu mìgi yan, ma yɛn ma yin
nambewe ni, ma pye naa kapege ki kulo.»
24 A Simɔ wì si Pyɛri naa Zhan pe pye
fɔ: «Yoro jate, ye we Fɔ wi yɛnri na kan,
jaŋgo ŋga yè yo, ka kpɛ ka kanla ta.»
25 Naa Pitunmbolo pe shyɛn pàa kaa
we Fɔ wi sɛrɛya wi yo maa sɛnrɛ ti yari,
a pè si sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu. Pe
sɔngɔrɔsaga, a pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra
ti yuun Samari tara cara ti lɛgɛrɛ ni.

Filipu naa Etiyopi tara fɛnnɛ naŋa sɛnrɛ

26 Ki piliye yi ni, a we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà
sigi yo Filipu wi kan ma yo fɔ: «Yiri ma
kari wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri,
wa konɔ na li ma yiri wa Zheruzalɛmu ca
na kee wa Gaza ca li ni. Ki konɔ li yɛn wa
gbinri wi ni.»
27 A Filipu wì si yiri mɛɛ kari. Maa ta wa
konɔ wila kee, a wì si Etiyopi tara fɛnnɛ
naŋa wa yan. Pàa wi san. Etiyopi tara
fɛnnɛ wunlunjɔ Kandase wo legbɔɔ lawi.
Wìla pye ma cɛn wi yarijɛndɛ ti ni fuun ti
go na. Wìla kari wa Zheruzalɛmu ma saa
Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
28 Wi sɔngɔrɔsaga na kee wi ca, wìla
pye ma cɛn wa wi wotoro ŋa shɔn
maa tilele wi ni, na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔEzayi sɛwɛ wi kara.
29 A Yinnɛkpoyi lì si Filipu wi pye fɔ:
«Fulo wa ki wotoro ŋa wi tanla maa tanri
maa yala wi ni.»
30 A Filipu wì si fe ma fulo wa wotoro
wi tanla, mɛɛ Etiyopi tara fɛnnɛ naŋa wi
magala li logo, wìla pye na Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ Ezayi wi sɛwɛ wi kara. A wì

suu yewe ma yo fɔ: «Nda maa kara maa ti kɔrɔ wi jɛnni le?»

31 A naŋa wì sho fɔ: «Mbe ya mberi kɔrɔ wi jɛn mɛlɛ, na lere suu yo mbanla kan?»

A wì si Filipu wi yɛri ma yo wi ye wa wotoro wi ni wi cɛn le wi tanla.

32 Laga ŋga wìla pye na kara wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni koyi ŋga fɔ:

Wìla pye paa sumbyɔ yɛn, ŋa pè yigi na kee
wi ni wa wi gbosaga,
paa simbapyɔ yɛn, ŋa wì pyeri wi sire
kɔnfɔ wi kɛɛ.
Wì suu yɔn ki yɛngɛ.

33 *Wìla wi yɛɛ tirige, pe sila tanga kan wi*
yeri.
Ambɔ wi yaa ka para wi setirige wogo ki
na?
Katugu pòo gbo maa wɔ laga tara ti ni.†

34 A legbɔɔ wì si Filipu wi yewe fɔ: «Mila ma yɛnri, ki yo na kan, ambɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wila para wi sɛnrɛ na. Wo yɛɛra sɛnrɛ na lee, nakoma lere wa yɛgɛ sɛnrɛ na?»

35 Kona, a Filipu wì si sɛnrɛ ti lɛ, maga lɛ le ki laga jate ki na, mɛɛ Zhezu Sɛntanra ti yo maa kan. 36 Ma pe ta wa konɔ paa kee, a pè si saa gbɔn laga ka na, tɔnmɔ la pye wama. A legbɔɔ wì sho fɔ: «Tɔnmɔ mba, yiŋgi ki yaa ti mi ka si ka batize?»

37 [A Filipu wì suu pye fɔ: «Na kaa pye ma taga Zhezu wi na ma kotogo ki ni fuun ni, ma mbe ya batize.» A legbɔɔ wì sho fɔ: «Mì taga ki na ma yo Zhezu Kirisi wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ.»]

38 A legbɔɔ wì sho fɔ pe wotoro wi yerege. A pe shyɛn pè si tigi ma ye wa tɔnmɔ pi ni. A Filipu wì suu batize.

39 Pe yirisaga wa tɔnmɔ pi ni, we Fɔ wi Yinnɛ lì si Filipu wi lɛ ma kari wi ni. Legbɔɔ wi suu yan naa, ɛɛn fɔ, a wì suu konɔ li lɛ na kee, ma yin nayinmɛ ni.

40 A Filipu wo suu yɛɛ yan wa Azɔti ca. Kona, a wi nɛɛ toro cara ti ni nuŋgba nuŋgba na Zhezu Sɛntanra ti yari wa ki laga ki ni fuun ki ni, fɔ ma saa gbɔn wa Sesare ca.

† **8:33 8.32-33:** Eza 53.7-8

9

Sɔli wìla taga Zhezu wi na (Kapye 22.6-16; 26.12-18)

1 Ma si yala, Sɔli wìla pye na kasɔn pyew ki tari we Fɔ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na, naga jaa mbaa pe kuun. A wì si kari saraga wɔfɛnnɛ to wi kɔrɔgɔ,

2 ma saa wi yɛnri ma yo wi sɛwɛɛlɛ kan wi yeri wi kari pe ni wa Damasi ca, wi sa pe kan shɛriyinrɛ fɛnnɛ pe yeri, jaŋgo wi konɔ ta, na wiga we Fɔ Zhezu wi konɔ tangafɛnnɛ pele yan, nambala naa jɛɛlɛ, wi pe yigi wi pe pɔ wi kari pe ni wa Zheruzalɛmu.

3 Ma Sɔli wi ta wa konɔ wila kee, ma ka saa yɔngɔ Damasi ca ki ni, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a yanwa pà si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yin maa maga.

4 A wì si to tara, mɛɛ magala la logo. A lùu pye fɔ: «Sɔli, Sɔli, yiŋgi na, a ma nɛɛ na jɔlɔ?»

5 A Sɔli wì si yewe ma yo fɔ: «Ambɔ wi mboro, na Fɔ?»

A lì sho fɔ: «Muwi, mi Zhezu ŋa ma yɛn na jɔlɔ we.

6 Ɛɛn fɔ, yiri ma ye wa ca nawa. Ŋga ma daga mbe pye, ki yaa yo mbɔɔn kan wa.»

7 Sɔli tangayɛɛnlɛ pe sunndo wìla kɔn pe na, fɔ a pè koro ma yere laga nuŋgba, pe sila ya yaraga ka yo. Pàa ki magala li logo, ɛɛn fɔ, pe sila lere yan.

8 A Sɔli wì si yiri le tara, maa yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, ɛɛn fɔ, wi sila pye na yaraga ka yaan. A pè suu yigi wi kɛyɛn yi na, mɛɛ kari wi ni wa Damasi.

9 Wìla pye piliye taanri na wi fa yan wi yɛngɛlɛ ke ni, na wi fa ka, na wi fa si wɔ.

10 Ma si yala, wa Damasi, tagafɔ wà la pye wa, pàa pye naa yinri Ananiyasi.

A we Fɔ wì suu yɛɛ naga wi na yariyanga ka ni, maa pye fɔ: «Ananiyasi!»

A Ananiyasi wì si shɔ ma yo: «Nawu we Fɔ, mi ŋa!»

11 A we Fɔ wì suu pye fɔ: «Yiri fɔɔnfɔɔn ŋga, ma kari wa konɔ na pe yinri ‹Kozinnɛ› li ni, Zhudasi mɛgɛfɔ wa wa, maa go ki yewe; Tarisi ca fɛnnɛ woo

wa, ma saa lagaja. Poo yinri Sɔli. Wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
12 Maa ta wila yɛnri, a wì si naŋa wa yan yariyanga ka ni, poo yinri Ananiyasi. Wì ye wi kɔrɔgɔ wa go maa kɛyɛn yi taga wi na, jaŋgo wi ta wila yaan naa fɔnŋgɔ.»
13 A Ananiyasi wì si we Fɔ wi pye ma yo fɔ: «Na Fɔ, tipege ŋga fuun ki naŋa ŋa wì pye ma woolo pe na wa Zheruzalɛmu, mìgi logo lelɛgɛrɛ yeri.
14 Lagamɛ fun, yawa yɛn wi yeri, mba wì ta saraga wɔfɛnnɛ teele pe yeri mbaa ma mɛgɛ yerifɛnnɛ pe ni fuun pe yinri mbaa pe poo.»
15 Ɛɛn fɔ, a we Fɔ wì si Ananiyasi wi pye fɔ: «Kari, katugu mùu wɔ mboo pye na tunmbyee, wila na mɛgɛ ki yari cɛngɛlɛ sanŋgala woolo poro naa pe wunlum-bolo, naa Izirayɛli woolo pe kan.
16 Jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga wi daga mbe kun wi yɛɛ ni na kala na, mi jate mi yaa ki naga wi na.»
17 Kona, a Ananiyasi wì si kari. Naa wìla ka saa gbɔn wa ki go ki ni, a wì suu kɛyɛn yi taga Sɔli wi na, ma suu pye fɔ: «Sefɔ Sɔli, we Fɔ Zhezu ŋa wùu yɛɛ naga ma na, mɔɔ ta wa konɔ maa paan, wìlan tun ma yeri; jaŋgo ma ta maa yaan naa fɔnŋgɔ, Yinnɛkpoyi li ye ma ni lɔɔn yin!»
18 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a yaara tà si yiri wa wi yɛngɛlɛ ke ni ma toori paa mbɛnɛ kɔɔrɔ yɛn. A wi nɛɛ yaan naa fɔnŋgɔ. A wì si yiri ma batize.
19 Kona, a wì si li mɛɛ fanŋga ta naa.

Sɔli wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Damasi ca

A Sɔli wì si koro wa tagafɛnnɛ pe ni wa Damasi, ma piliye jɛnri pye wa.
20 A wì sigi lɛ teere nɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun wa shɛriyinrɛ ti ni ma yo Zhezu wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we.
21 Mbele pàa pye na nuru wi yeri, kìla pe pari, a paa yuun fɔ: «Lere ŋa wìla pye na Zhezu mɛgɛ yerifɛnnɛ pe jɔlɔ wa Zheruzalɛmu, wo ma ŋa yɛɛn? Wii pan lagamɛ fun mbe pan mbe ki leele pe yigi mbe pe pɔ, mbe kari pe ni saraga wɔfɛnnɛ teele pe kan wi le?»
22 Ma si yala, Sɔli wìla pye na fanŋga taa wa wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo pi ni na kee, fɔ Zhufuye mbele pàa pye wa Damasi pe mbaa wi yɔn sogo yɛgɛ ŋga na, pe sila ki jɛn, naa wìla pye naga yɛgɛ nari pe na ma yo Zhezu wo wi yɛn Kirisi we.
23 Naa piliye yà la kaa toro, a Zhufuye pè si yɔn le ma yo pe yaa Sɔli wi gbo.
24 Ɛɛn fɔ, a Sɔli wì si yiri pe yɔn lege ki kɔrɔ na. Pàa pye na ca ki yeyɔnrɔ ti singi yɔnlɔ naa yembinɛ mbe ta mbe Sɔli wi gbo.
25 Ɛɛn fɔ, yembinɛ la ni, a Sɔli wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu lɛ kanja pige ka ni maa tirige wa mbogo ŋga ki ca kì maga ki puŋgo na.

Sɔli wìla sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu

26 Naa Sɔli wìla ka saa gbɔn wa Zheruzalɛmu, a wi nɛɛ jaa mbe pinlɛ tagafɛnnɛ pe ni. Ɛɛn fɔ, pe ni fuun pàa fyɛ wi yɛgɛ, katugu pe sila taga ki na mbe yo wi yɛn tagafɔ kaselege na.
27 Kona, a Barinabasi wì suu lɛ ma kari wi ni pitunmbolo pe kɔrɔgɔ, mɛɛ ki yɛgɛ yo ma pe kan paa yɛgɛ ŋga na Sɔli wìla we Fɔ wi yan wa konɔ, a we Fɔ wì para wi ni we; konaa paa yɛgɛ ŋga na wa Damasi, Sɔli wìla kotogo ta na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun Zhezu wi mɛgɛ ki na.
28 Maga lɛ le ko sanga wo na, a Sɔli wì si koro wa pe ni nɛɛ yanri wa Zheruzalɛmu lagapyew ki ni, ma kotogo ta na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun Zhezu wi mɛgɛ ki na.
29 Zhufuye mbele Girɛki sɛnrɛ yofɛnnɛ, wìla pye na para pe ni, na kendige woo pe ni. Ɛɛn fɔ, poro la pye naga lagajaa mboo gbo.
30 Naa tagafɛnnɛ pàa kaa ko jɛn ma, a pè si kari Sɔli wi ni wa Sesare ca, mɛɛ saa wi yaga, a wì kari wa Tarisi ca.
31 Ko sanga wo ni, Legilizi wìla pye yɛyinŋge na wa Zhude naa Galile naa Samari tara ti lagapyew. Wìla pye na fanŋga taa, na we Fɔ wi gbogo, a tagafɛnnɛ paa lege na kee yɛgɛ Yinnɛkpoyi li sagawa pi na.

Pyɛri wìla Ene wi sagala

32 Pyɛri wìla pye na tara ti ni fuun ti yanri. Pilige ka, a wì si kari tagafɛnnɛ mbele pàa pye wa Lida ca pe yeri,

33 mɛɛ saa naŋa wa yan wa, pàa pye naa
yinri Ene. Wìla pye ma sinlɛ sinlɛyaraga
ka na maga lɛ fɔ yɛlɛ kɔlɔtaanri, katugu
murugu lawi.
34 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ene, Zhezu
Kirisi wila ma sagala: Yiri mɔɔ fuuro ti
gbegele ma yɛ!»

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Ene wì si
yiri.
35 A Lida ca fɛnnɛ poro naa Sarɔn tara
fɛnnɛ pe ni fuun pòo yan, mɛɛ pe yɛɛ kan
we Fɔ wi yeri.

Dɔrikasi wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni

36 Wa Zhope ca ki ni, tagafɔ jɛlɛ wà
la pye wa, pàa pye naa yinri Tabita,
Girɛki sɛnrɛ ti ni pe maga kanŋga ma
yo Dɔrikasi. Ko kɔrɔ wo ŋa: «Lufaa».
Wìla pye na kajɛŋgɛ piin sanga pyew na
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe sari.
37 Ki sanga wi ni, a wì si to na yaa,
mɛɛ ku. A pè suu gboo wi woli maa tɛgɛ
yumbyɔ wa ni wa sanŋgazo wi ni.
38 Lida ca konaa Zhope ca ki ni ti sila
lali ti yɛɛ ni. A Zhope ca tagafɛnnɛ pè sigi
logo ma yo Pyɛri wìla pye wa Lida. A pè
si nambala shyɛn torogo wa wi yeri, maa
pye fɔ: «Waa ma yɛnri, ma pan laga we
yeri fɔɔnfɔɔn ŋga, maga ka mɔ.»
39 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Pyɛri
wì si yiri mɛɛ pinlɛ pe ni ma kari. Naa
wìla ka saa gbɔn, a pè si kari wi ni wa
sanŋgazo yumbyɔ wi ni. A naŋgunjaala
pe ni fuun pè si fulo wi tanla na gbele.
Deere tunmɔɔrɔ naa deere tugbɔɔrɔ nda
Dɔrikasi wìla pye na tiin maa ta yinwege
na wa pe sɔgɔwɔ, a pè si to naga Pyɛri wi
na.
40 A Pyɛri wì si leele pe ni fuun pe yirige
wa funwa na, mɛɛ kanŋguuro kan ma
Yɛnŋɛlɛ yɛnri, mɛɛ yɛgɛ kanŋga wa gboo
wi yeri, ma yo fɔ: «Tabita, yiri!»

A jɛlɛ wì suu yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, naa wìla
kaa Pyɛri wi yan sanga ŋa ni, a wì si yiri
ma cɛn.
41 A Pyɛri wì suu kɛyɛn yi yigi maa
yirige. Kona, a wì si tagafɛnnɛ poro naa
naŋgunjaala pe yeri ma Dɔrikasi wee wi
naga pe na.
42 Zhope ca fɛnnɛ pe ni fuun pàa ki logo,
a pe lɛgɛrɛ taga we Fɔ wi na.
43 A Pyɛri wì si wagati titɔnlɔwɔ wa pye
wa Zhope, wa sɛɛrɛ tunŋgo pyefɔ Simɔ wi
go.

10

Kɔrinɛyi wìla piile tun Pyɛri wi yeri

1 Wa Sesare ca, naŋa wà la pye wa,
pàa pye naa yinri Kɔrinɛyi. Sorodasheele
ŋgbelege ŋga pàa pye na yinri Itali
ŋgbelege ki to wo lawi.
2 Ki naŋa wìla pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ. Wo naa wi go woolo pe ni fuun pe
ni, pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo. Wìla pye
na Zhufuye fyɔnwɔ fɛnnɛ pe sari fɔ jɛŋgɛ,
na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri suyi.
3 Pilige ka, yɔnlɔparaga ka na, a wì si
Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wa yan yariyanga ka
ni. A mɛrɛgɛ wì si ye wa wi kɔrɔgɔ maa
pye fɔ: «Kɔrinɛyi!»
4 A Kɔrinɛyi wì suu yɛngɛlɛ ke kan wi
na, mɛɛ fyɛ ma suu pye fɔ: «Yiŋgi yi, we
Fɔ?»

A mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Yɛnrɛwɛ mba
mà yɛnri, konaa sagawa mba mà kan
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri, Yɛnŋɛlɛ lì yɛnlɛ ti
na, ma nawa tɔ ma na.
5 Ki kala na, yiŋgɔ, leele tun wa Zhope
ca, pe sa Simɔ yeri wi pan laga ma yeri.
Pe maa wi yinri naa Pyɛri.
6 Wi yɛn ma tugu wa sɛɛrɛ tunŋgo pyefɔ
Simɔ wi go, ki yɛn wa kɔgɔje yɔn ki na.»
7 Mɛrɛgɛ ŋa wìla para wi ni, naa wìla
kaa kari, a Kɔrinɛyi wì suu go tunmbyeele
shyɛn yeri naa sorodasheele mbele pàa
pye wi tanla na tunŋgo piin wi kan wi
nuŋgba ni, wo la pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ.
8 A wì sigi kagala ke yɛgɛ yo ma pe kan,
kona, mɛɛ pe tun wa Zhope.
9 Ki goto, ma pe ta wa konɔ paa yɔngɔ
Zhope ca ki ni, la kee yɔnlɔfugo ki yeri, a
Pyɛri wì si lugu wa birigo ki naayeri mbe
Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
10 A funŋgo suu yigi, a wi nɛɛ jaa mbe ka.
Maga ta pàa pye na yaakara gbegele Pyɛri
wi kan, a wì si yaara ta yan yariyanga ka
ni.

11 A wì si yɛnŋɛlɛ li yan lì yɛngɛ, mɛɛ yaraga ka yan kila tinri ma yiri wa naayeri paa parigbɔgɔ yɛn. Kìla pye ma pɔ ki go tijɛrɛ ki ni fuun ki na.
12 Tɔɔrɔ tijɛrɛ tijɛrɛ yaara, naa nda fuun ti maa fulolo lara na, ti cɛnlɛ pyew tà la pye wa ki ni, naa naayeri sannjɛrɛ ti cɛnlɛ pyew ti ni.
13 A magala là suu pye fɔ: «Yiri Pyɛri, ma ta gbo mari ka.»
14 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ayoo, we Fɔ, katugu yaraga ŋga kii daga mbe ka, nakoma ma pye fyɔngɔ ni ma yɛgɛ na, mi fa ka ka fyew.»
15 A ki magala lì suu pye naa fɔ: «Yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì yo ki yɛn kpoyi, ma kaa ki jate ki yɛn fyɔngɔ ni.»
16 A ki kala lì pye ma saa gbɔn fɔ taanri, a ki yaara tì si sɔngɔrɔ teere wa yɛnŋɛlɛ na.
17 Ma Pyɛri wi ta wìla pye naa yɛɛ yewe ki yariyanga ki kɔrɔ wi ni, a kì si yala ko sanga wo ni, Kɔrinɛyi wi pitunmbolo pàa Simɔ go ki yewe ma saa gbɔn le yeyɔngɔ ki na.
18 A pè si shari ma yewe ma yo fɔ: «Simɔ ŋa pe yinri Pyɛri pa wi yɛn ma tugu lagamɛ le?»
19 Ma Pyɛri wi ta wìla pye na jatere piin bere ki yariyanga ki kɔrɔ wi na, a Yinnɛkpoyi lì suu pye fɔ: «Wele, leele taanri nɔɔ lagajaa.
20 Yiri ma tigi ma pinlɛ pe ni ma kari, maga kaa singi; katugu muwi mì pe tun ma yeri.»
21 Kona, a Pyɛri wì si tigi ma pan le ki leele pe tanla, mɛɛ pe pye fɔ: «Lere ŋa yaa lagajaa muwi. Ye pango ko yɛn kikiin?»
22 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Soro-dasheele ŋgbelege to Kɔrinɛyi wo wì we torogo laga ma yeri. Wi yɛn lesinŋɛ, na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Zhufuye pe ni fuun pe maa wi mɛtanga yinri. Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wà ki yo wi kan ma yo wɔɔn yeri ma pan wa wi go, jaŋgo wɔɔn sɛnrɛ ta logo.»
23 A Pyɛri wì si pe yaara wɔ, mɛɛ pe pye ma yo pe wɔnlɔ wa wi ni.

Ki goto pinliwɛ pi ni, a wì si yiri ma pinlɛ pe ni ma kari. A Zhope ca tagafɛnnɛ pèle saa wi torogo.

24 Ki goto pinliwɛ pi ni, a pè si gbɔn wa Sesare. Kɔrinɛyi wìla pye na pe singi, wìla wi go woolo pe yeri wa wi go, naa wi wɛnnɛ jɛmbɛlɛ pe ni.
25 Pyɛri wi yesaga wa go, a Kɔrinɛyi wì si pan maa fili, mɛɛ kanŋguuro kan wi jegele mboo gbɔgɔ.
26 A Pyɛri wì suu yirige ma yo fɔ: «Yiri, mi fun sɛnwee wi mi.»
27 Ma pe ta paa para pe yɛɛ ni, a pè si ye wa go. A wì si lelɛgɛrɛ yan pè gbogolo wa.
28 A Pyɛri wì si pe pye fɔ: «Yège jɛn ma yo mbe yala we lasiri wi ni, kii daga Zhufuye woo wa yeri wi gbogolo mbele pe woro Zhufuye wa ni, nakoma mbe ye wa wi go. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lìgi naga na na ma yo mi ka ka lere kpɛ jate ŋa wi woro kpoyi, nakoma ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni.
29 Ko kala kì ti, na yànla yeri, mì pan mii kendige le wa. Ki kala na, yànla yeri go ŋga na, mila jaa mbege jɛn.»

30 A Kɔrinɛyi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Nala wi yɛn ki pilige tijɛrɛ, mìla pye na Yɛnŋɛlɛ yɛnri laga na go yɔnlɔparaga yɛnrɛwɛ sanga wi ni. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a naŋa wà si pan ma yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Wi paara tìla pye na yɛngɛlɛ.
31 A wì sigi yo na kan ma yo fɔ: ‹Kɔrinɛyi, Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn yɛnrɛwɛ pi logo, ma nawa to sagawa mba mà kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri pi wogo ki na.
32 Yiŋgɔ leele pele tun wa Zhope, pe sa Simɔ yeri pe pan wi ni, pe maa wi yinri naa Pyɛri. Wi yɛn ma tugu wa sɛɛrɛ tunŋgo pyefɔ Simɔ wi go, wa kɔgɔje yɔn ki na.›
33 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mì si leele pele tun pe sɔɔn yeri. Ma panga kìgi jɛn. Yiŋgɔ yaara nda fuun Yɛnŋɛlɛ lì kan ma yeri, we ni fuun we yɛn ma gbogolo laga we Fɔ wi yɛgɛ na mberi logo.»

Pyɛri wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Kɔrinɛyi wi go

34 A Pyɛri wì si sɛnrɛ ti lɛ ma sho fɔ: «Kaselege ko na, mìgi jɛn yiŋgɔ ma yo Yɛnŋɛlɛ laa lere wɔ lere ni.

35 Ɛɛn fɔ, cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, lere ŋa fuun wi maa fyɛ li yɛgɛ na kasinŋge piin, wi kala li ma pye ma li ndanla.
36 Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda lì torogo Izirayɛli woolo pe yeri, tori nda fɔ: Lìli yɛyinŋge Sɛntanra ti yo ma pe kan Zhezu Kirisi wo yɔn, wo ŋa wi yɛn lere pyew wi Fɔ we.
37 Kala na lì pye wa Zhude tara ti lagapyew, ye yɛn maga jɛn. Ki kala làa peli wa Galile tara, Zhan sɛnyoro ti puŋgo na batɛmu wogo ki na.
38 Yɛnŋɛlɛ làa Yinnɛkpoyi lo naa yawa pi tirige maa le Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wi ni yɛgɛ ŋga na, yège jɛn. Zhezu wìla pye na tara ti yanri na kajɛŋgɛ piin, na leele mbele Sɔtanla wìla pye na pe jɔlɔ pe sagala yɛgɛ ŋga na, yège jɛn fun; katugu Yɛnŋɛlɛ làa pye wi ni.
39 Kagala ŋgele fuun Zhezu wì pye laga Zhufuye tara ti ni ma pinlɛ Zheruzalɛmu ca ki ni, we yɛn ki kagala ke sɛrɛ. Pàa wi kan tiparaga na maa gbo.
40 A Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni ki pilige taanri wogo ki na, ma ti a wùu yɛɛ naga leele pe na.
41 Wi sila wi yɛɛ naga lere pyew na, fɔ sɛrɛfɛnnɛ mbele Yɛnŋɛlɛ làa wɔ faa poro. Woro wɛlɛ, woro mbele wàa li, ma wɔ wi ni ja, wi yɛnmɛ ma yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ ki puŋgo na.
42 Zhezu wìgi yo we kan ma yo waa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun leele pe kan, waa ti yari waa ti finligi pe kan, fɔ wo Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ weele poro naa kuulo pe kiti kɔnfɔ we.
43 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pè para Zhezu wi sɛnrɛ na, ma yo lere ŋa fuun ka taga wi na, wi yaa wi kapere ti kala yagawa ta Zhezu wi fanŋga na.»

Cɛnlɛ la yɛgɛ woolo la Yinnɛkpoyi li ta

44 Ma Pyɛri wi ta wìla pye na para, a Yinnɛkpoyi lì si tigi ma ye mbele fuun pàa pye naga sɛnrɛ ti nuru pe ni.
45 Zhufuye tagafɛnnɛ mbele pàa pan Pyɛri wi ni, kìla pe ni fuun pe pari, naa Yɛnŋɛlɛ làa Yinnɛkpoyi li kan cɛnlɛ la yɛgɛ woolo yeri fun paa yarikanga yɛn we;
46 katugu pàa pye na yuun sɛnfɔnndɔ ni na Yɛnŋɛlɛ li gbogo, a paa ti nuru. A Pyɛri wì sho fɔ:
47 «Ki leele mbele pè Yinnɛkpoyi li ta paa we yɛn yɛɛn, lere mbe ya mbe pe yɛgɛ kɔn mbe yo paga ka pe batize tɔnmɔ ni le?»
48 Kona, a wì si konɔ kan ma yo pe pe batize Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na. Ko puŋgo na, a pè si Pyɛri wi yɛnri ma yo wi koro wa, wi piliye jɛnri pye pe ni.

11

Pyɛri wìla wi tangalɔmɔ pi yɛgɛ naga tagafɛnnɛ pe na wa Zheruzalɛmu

1 Pitunmbolo poro naa tagafɛnnɛ mbele pàa pye wa Zhude tara ti ni, a pè sigi logo ma yo cɛnlɛ la yɛgɛ woolo yɛnlɛ ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti lɛ.
2 Naa Pyɛri wìla kaa sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu, Zhufuye tagafɛnnɛ pè suu jɛrɛgi ma yo fɔ:
3 «Mɛlɛ, a mà si ye wa mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe go ma li pe ni?»
4 Kì kaa pye ma, a Pyɛri wì sigi yɛgɛ yo pe kan mari tanli, ma yo fɔ:
5 «Mala ta wa Zhope ca ki ni mila yɛnri, a mì si yaraga ka yan yariyanga ka ni. Kìla pye paa parigbɔgɔ yɛn. Kìla pye ma pɔ ki go tijɛrɛ ki ni fuun ki na. A ki nɛɛ tinri ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na, ma pan le na tanla.
6 A mì silan yɛngɛlɛ ke kan ki na naga wele jɛŋgɛ, mɛɛ tɔɔrɔ tijɛrɛ tijɛrɛ yaara naa yan woŋgaala, naa nda ti maa fulolo lara na to naa naayeri sannjɛrɛ ti cɛnlɛ pyew ta yan wa ki nawa.
7 A mì si magala la logo, a lìlan pye fɔ: ‹Yiri Pyɛri, ma ta gbo mari ka!›
8 A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Ayoo, we Fɔ, katugu yaraga ŋga kii daga mbe ka, nakoma ma pye fyɔngɔ ni ma yɛgɛ na, ka fa ye wa na yɔn.›
9 A mì sigi magala li logo naa, ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yo fɔ: ‹Yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì yo ki yɛn kpoyi, ma kaa ki jate ki yɛn fyɔngɔ ni.›

10 A ki kala lì pye ma saa gbɔn fɔ taanri.
Kona, a kì si yiri yaara ti ni fuun ti ni ma
sɔngɔrɔ wa yɛnŋɛlɛ na.
11 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, mìla pye
go ŋga ni, a nambala taanri si gbɔn wa,
pàa pe tun na yeri ma yiri wa Sesare ca.
12 A Yinnɛkpoyi lì silan pye ma yo mbe
pinlɛ pe ni mbaa kee, mi ka kaa singi. We
sefɛnnɛ mbele, a pe kɔgɔlɔni pè si saa na
torogo, a we ni fuun wè ye wa Kɔrinɛyi
wi go.
13 A wì sigi yo we kan ma yo wì mɛrɛgɛ
wa yan wa wi go, a mɛrɛgɛ wìgi yo wi
kan ma yo wi leele pele tun wa Zhope pe
sa Simɔ yeri, pe maa wi yinri naa Pyɛri.
14 Fɔ wi yaa sɛnrɛ ta yo wi kan, ti yaa
wo naa wi go woolo pe ni fuun pe shɔ.
15 Naa mìla kaa sɛnrɛ ti lɛ na para pe
ni, a Yinnɛkpoyi lì si tigi ma ye pe ni,
paa yɛgɛ ŋga na làa tigi ma ye we ni ki
koŋgbanŋga ki na we.
16 Kona, a mì si nawa to we Fɔ wi
sɛnyoro ti na fɔ: ‹Zhan wìla pye na leele
pe batize tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye
yaa ka batize Yinnɛkpoyi lo ni.›
17 Woro mbele wè taga we Fɔ Zhezu
Kirisi wi na, Yɛnŋɛlɛ lì yarikanga ŋga kan
we yeri, ko nuŋgba ko lì kan poro fun pe
yeri. Mi wo yɛn ambɔ mbe sila kendige
woo Yɛnŋɛlɛ li ni?»
18 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pe
nawa pì si yinŋgi. A pè si Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ
ma yo fɔ: «Kaselege ko na, mbe kapere
ti jɛn mberi yaga, Yɛnŋɛlɛ lìgi konɔ kan
mbele pe woro Zhufuye pe yeri fun, jaŋgo
pe yinwege jɛŋgɛ ki ta.»

Legilizi ŋa wìla peli wa Antiyɔshi ca.

19 Etiyɛni gbosanga wi ni, tagafɛnnɛ
mbele pàa gbɔn ma jaraga jɔlɔgɔ ki kala
na, pè si kari wa Fenisi tara naa Shipiri
lɔgɔ fugo tara to naa Antiyɔshi ca ki ni.
Pe sila pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun lere
kpɛ kan naa, na Zhufuye poro la ma.
20 Konaa ki ni fuun, a Shipiri lɔgɔ fugo
tara to naa Sirɛni ca tagafɛnnɛ pèle si
kari wa Antiyɔshi ma saa we Fɔ Zhezu
wi Sɛntanra ti yo ma leele mbele pe woro
Zhufuye pele kan fun.
21 We Fɔ wi yawa pìla pye pe ni, fɔ a
lelɛgɛrɛ taga, ma pe yɛɛ kan we Fɔ wi yeri.
22 Naa Zheruzalɛmu legilizi woolo pàa
kaa ki wogo ki logo, a pè si Barinabasi tun
wa Antiyɔshi.
23 Naa Barinabasi wìla ka saa gbɔn
wa Antiyɔshi ma duwaw ŋa Yɛnŋɛlɛ làa
tirige tagafɛnnɛ pe na wi yan, a wì si
yɔgɔri, mɛɛ kotogo kan pe ni fuun pe yeri
ma yo pe koro we Fɔ wi ni pe jatere wi ni
fuun wi ni.
24 Barinabasi wìla pye lejɛnŋɛ, ma yin
Yinnɛkpoyi li ni konaa tagawa ni. Ki wogo
ki na, lelɛgɛrɛ la ta ma taga we Fɔ wi na.
25 Ko puŋgo na, a Barinabasi wì si kari
wa Tarisi ca mbe sa Sɔli wi lagaja.
26 Naa wìla kaa wi yan, a wì si kari wi ni
wa Antiyɔshi. A pe ni fuun shyɛn pè yɛlɛ
nuŋgba poni lo pye wa ki legilizi wi ni,
ma lelɛgɛrɛ naga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. Pa
pàa ki peli wa Antiyɔshi ca na tagafɛnnɛ
pe yinri keretiyɛnye.
27 Ki piliye yi ni, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pèle si yiri wa Zheruzalɛmu ma
pan wa Antiyɔshi.
28 Pe ni, nuŋgba la pye wa, pàa pye
naa yinri Agabusi. A wo si yiri maga
yo Yinnɛkpoyi li fanŋga na, ma yo sanni
jɛnri fuŋgo gbɔgɔ yaa to wa tara ti
lagapyew ki ni. Ki wogo kìla kaa pye
wunlumbolo to Kulodi wi sɔnlɔ ki na.
29 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si yere ki yerewe
ma yo pe yaa sagawa pa torogo Zhude
tara sefɛnnɛ pe kan, ma yala lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi mbe ya ŋga kan ki ni.
30 Ko pàa pye, mɛɛ ki yarikanra ti torogo
legilizi lelɛɛlɛ pe kan. Barinabasi naa Sɔli
pàa kari ti ni.

12

Pàa Zhaki wi gbo, ma Pyɛri wo le kaso

1 Ki sanga wi ni, a wunlunaŋa Erɔdi wì
si to legilizi woolo pele na na pe jɔlɔ.
2 A wì si Zhan nɔsepyɔ lenaŋa Zhaki wi
gbo tokobi ni.
3 Naa wìla kaa ki yan kì tanla Zhufuye
pe ni, a wì si Pyɛri wi yigi fun. Kìla pye
ma yala leve fu buru fɛti piliye yo ni.

4 Naa Erɔdi wìla kaa Pyɛri wi yigi, a
wì suu kan, a pòo le kaso, maa kan
sorodasheele tijɛrɛ tijɛrɛ tɛgɛsaga tijɛrɛ
yeri, paa wi wele paa ki waa paa pe yɛɛ
kaan. Wìla pye naga jate mbe kari wi ni
wa leele pe ni fuun pe yɛgɛ na, na Paki
fɛti wiga toro mbe kɔ we.
5 Pyɛri wìla pye wa kaso paa wi wele,
ɛɛn fɔ, legilizi woolo pè si bala na Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri wi kan.

Pyɛri wìla shɔ wi kaso wi ni

6 Pilige ŋga ni Erɔdi wìla pye na jaa mbe
kari Pyɛri wi ni wa leele pe yɛgɛ sɔgɔwɔ,
ki yembinɛ li ni, Pyɛri wìla pye na wɔnlɔ
sorodasheele shyɛn sɔgɔwɔ. Pàa wi pɔ
jɔrɔgɔ shyɛn ni. Sorodasheele pèle la pye
yeresaga le kaso go ki yɔn na naga singi.
7 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a we Fɔ
wi mɛrɛgɛ wà si pan, a yanwa pà si yin
wa kaso go ki nawa. Mɛrɛgɛ wì si Pyɛri
wi gbɔnŋgbɔn wa wi kanŋgaga ki na maa
yɛn, ma sho fɔ: «Yiri fyaw.»

Kona, a jɔrɔgɔ wì si wɔ wa Pyɛri wi
kɛyɛn yi na ma toori le tara.
8 Kona, a mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Ma
yaripɔrɔ to nɔɔ sawira ti ni ti le, mɔɔ
kurusijara wi pɔ.»

A Pyɛri wì si ko pye. Kona, a mɛrɛgɛ wì
suu pye fɔ: «Ma derigbɔgɔ ki le ma taga
na na.»
9 A Pyɛri wì si yiri wa kaso go, mɛɛ taga
mɛrɛgɛ wi na. Ŋga mɛrɛgɛ wìla pye na
piin, Pyɛri wi sila ki jɛn mbe yo ki yɛn
kaselege. Ɛɛn fɔ, wìla pye naga jate ndɛɛ
yariyanga wì yan.
10 Sorodasheele tɛgɛsaga koŋgbanŋga
ŋga kìla pye na yeyɔngɔ ki singi, a pège
toro, ma shyɛn wogo ki toro, ma saa gbɔn
tugurɔn kɔrɔ ki na, ŋga pe ma toro wa
ki ni ma yiri wa funwa na nɛɛ kee wa ca
nawa we. A ki kɔrɔ kì yɛngɛ ki yɛ wa pe
yɛgɛ. A pè yiri, mɛɛ konɔ la lɛ na kee. Le
ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mɛrɛgɛ wì si
laga Pyɛri wi na mɛɛ kari.
11 Kona, a Pyɛri wì si jatere ta ma sho
fɔ: «Mìgi jɛn ma filige ki na yiŋgɔ ma
yo we Fɔ wùu mɛrɛgɛ wi torogo wi pan
wìlan shɔ Erɔdi wi kɛɛ, konaa jɔlɔgɔ ŋga
Zhufuye pe jɛn nala jɔlɔ ki kɛɛ.»
12 Naa wìla kaa jatere pye, a wì si kari
wa Mari wi go, Zhan ŋa pàa pye na yinri
Mariki wi nɔ we. Lelɛgɛrɛ la pye ma
gbogolo wa na Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
13 A Pyɛri wì si laga ki jasa kɔrɔ ki gbɔn,
a tunmbyee jɛlɛ wà si fulo ki tanla mbege
yɛngɛ. Pàa pye naa yinri Orodi.
14 Naa wìla kaa Pyɛri magala li logo
ma li jɛn sanga ŋa ni, wii kɔrɔ ki yɛngɛ
nayinmɛ ndorogo ki na. A wì si fe ma ye
wa go nawa, ma sigi yo ma yo fɔ Pyɛri wi
yɛn ma yere le yeyɔngɔ ki na wa funwa
na.
15 A pè suu pye fɔ: «Yara tila yiin ma ni
wi le?»

Ɛɛn fɔ, a wì sigi yo pe kan maga filige
ma yo kaselege yi. Kona, a pè sho fɔ: «Wi
mɛrɛgɛ wowi.»
16 Ma si yala, Pyɛri wìla koro na kɔrɔ
ki gbɔɔn bere. Naa pàa kaa ki yɛngɛ maa
yan, a kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ.
17 A Pyɛri wì si kɛɛ wa pe yeri ma yo pe
pyeri. We Fɔ wìla wi yirige wa kaso go ki
ni yɛgɛ ŋga na, a wì sigi yɛgɛ yo ma pe
kan, mɛɛ pe pye naa fɔ: «Ye saga yo ye
Zhaki naa sefɛnnɛ sanmbala pe kan.»

Kona, a wì si yiri le, mɛɛ kari laga ka
na.
18 Naa laga kìla kaa laga, tinmɛ pìla
gbɔgɔ sorodasheele pe sɔgɔwɔ fɔ jɛŋgɛ,
katugu Pyɛri wìla pye yɛgɛ ŋga na, pe sila
ki jɛn.
19 A Erɔdi wì si ti, a pè Pyɛri wi lagaja.
Naa kìla kaa pye pe suu yan, a wì si
sorodasheele pe yaga, a pè pe yewe jɛŋgɛ,
mɛɛ konɔ kan ma yo pe pe gbo. Ko puŋgo
na, a Erɔdi wì si yiri wa Zhude tara, mɛɛ
kari wa Sesare ca ma saa sanga wa pye
wa.

Erɔdi wi kunwɔ sɛnrɛ re

20 Naŋgbanwa la pye wunlunaŋa Erɔdi
wi ni Tiri ca fɛnnɛ poro naa Sidɔn ca
fɛnnɛ pe kala na fɔ jɛŋgɛ. A poro si yo
ma fili ki na mbe kari wa Erɔdi wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ. A pè si Erɔdi wi sinlɛgo ki welefɔ
Bilasitusi wi yigisaga ta pe yɔn sɛnrɛ ti ni,
wo mbe ta wi pe saga, mɛɛ saa ki yɛnri
Erɔdi wi yeri ma yo pe pye yɛyinŋge na;
katugu pe tara ti yaakara pa tìla pye na
yinrigi wa wunlunaŋa wi tara.

21 Pilige ŋga kì tɛgɛ, naa kìla kaa gbɔn,
a Erɔdi wì suu wunluwɔ derigbɔgɔ ki le,
mɛɛ cɛn wi wunluwɔ jɔngɔ ki na, mɛɛ wi
sɛnyoro ti yo pe kan.
22 A leele pè si jɔrɔgɔ ŋgbanga ma yo
fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lali li yɛn na para, lere ma.»
23 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a we
Fɔ wi mɛrɛgɛ wà si pan ma yama wa
Erɔdi wi na, katugu wi sila gbɔgɔwɔ pi
kan Yɛnŋɛlɛ li yeri. A fyɛnrɛ tà si ye wi
ni maa ka, a wì si ku.
24 Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tìla pye
na jaragi na kee yɛgɛ suyi.
25 Barinabasi naa Sɔli pàa pan wa
Zheruzalɛmu tunŋgo ŋga na, naa pàa
kaa ki pye, a pè si sɔngɔrɔ mɛɛ kari wa
Antiyɔshi. Zhan ŋa pàa pye na yinri
Mariki, pàa wi lɛ ma kari wi ni fun.

PƆLI WI KONDANGALA KOŊGBANNA YƐNNŊƐLƐ TUNNŊGO KI NA WO NAA BARINABASI KONAA ZHAN MARIKI

13

13.1–15.35

Pàa Barinabasi naa Sɔli pe wɔ ma pe tun
pe saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun

1 Wa Antiyɔshi ca legilizi wi ni, Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ naa leele nagafɛnnɛ
la pye wa. Poro la wɛlɛ mbele wele:
Barinabasi, naa Simeyɔn ŋa pàa pye na
yinri Lewɔɔ, naa Lusiyusi ŋa wìla yiri
wa Sirɛni ca, naa Manayɛ, konaa Sɔli.
Manayɛ naa tara ti to Erɔdi wi ni, pàa
poro koro ja go nuŋgba.
2 Pilige ka, ma pe ta pàa pye na we Fɔ
wi gbogo ma yeŋge le, a Yinnɛkpoyi lì sigi
yo pe kan ma yo fɔ: «Ye Barinabasi naa
Sɔli pe tɛgɛ pe yɛ na kan, tunŋgo ŋga mì
pe yeri ki mɛgɛ ni, pege pye.»
3 Naa pàa kaa kɔ yeŋge lege naa
Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi na, a pè si pe kɛyɛn
yi taga Barinabasi naa Sɔli pe na, mɛɛ pe
yaga paa kee.

Barinabasi naa Sɔli pàa kari
wa Shipiri lɔgɔ fugo tara ti ni

4 Naa Yinnɛkpoyi làa kaa Barinabasi
naa Sɔli pe tun ma, a pè si kari wa Selesi
ca. A pè si kaa yiri wa ma ye tɔnmɔkɔrɔ
ka ni ma kari wa Shipiri lɔgɔ fugo tara ti
ni.
5 Naa pàa ka saa gbɔn wa Salamini ca, a
pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun wa Zhufuye
pe shɛriyinrɛ ti ni. Zhan Mariki wìla pye
pe ni na pe sari.
6 A pè si lɔgɔ fugo tara ti ni fuun ti kɔn
ma yiri, mɛɛ kari wa Pafɔsi ca, mɛɛ saa
fili naŋa taluguya fɔ wa ni wa. Zhufuye
woo lawi, wìla pye naa yɛɛ piin ma yo wo
yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa. Pàa pye
naa yinri Barizhezu.
7 Wìla pye wa lɔgɔ fugo tara gbo-
foronɛri Sɛrigiyusi Polusi wi yeri. Ki
gboforonɛri, lere tijinliwɛ fɔ lawi. Wìla
tunŋgo torogo, a pè saa Barinabasi naa
Sɔli pe yeri wi kan, katugu wìla pye na
jaa mbe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo.
8 Ɛɛn fɔ, taluguya fɔ Elimasi we, pa pàa
pye naa yinri ma Girɛki sɛnrɛ ti ni, a
wi nɛɛ kendige woo Barinabasi naa Sɔli
pe ni, nɛɛ pyewe jaa mbe gboforonɛri wi
yɛgɛ kɔn wiga ka taga Zhezu wi na.
9 Kona, Sɔli wo ŋa pàa pye na yinri fun
Pɔli, maa ta wì yin Yinnɛkpoyi li ni, a wì
suu yɛngɛlɛ ke kan taluguya fɔ wi na, ma
yo fɔ:
10 «Mboro ŋa yɛɛn, ma yɛn ma yin ti-
jinliwɛ pee naa nambara wi ni fuun wi ni,
sɔtanla wi pyɔ wi mboro, kasinŋge ki yɛn
mɔɔ mbɛn. Mbaa we Fɔ wi kozinŋgele ke
kanŋgi mbaa ke piin yagbogolo, mɛɛ yaa
ki yaga?
11 Ta nuru yiŋgɔ: We Fɔ wi yaa ma
gbɔn, ma yaa kanŋga fyɔɔn, ma se yɔnlɔ
yanwa pi yan naa fɔ sa gbɔn sanga wa
ni.»
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Elimasi
wi yɛngɛlɛ kè si wɔ wi na binriw, a wì si
fun. A wi nɛɛ talitali na toro lagapyew, na
lere jaa wuu yigi kɛɛ na wi kari wi ni.
12 Ŋga kìla pye, naa gboforonɛri wìla
kaa ki yan ma, a wì si taga Zhezu wi na.
Nagawa mba pi yɛn na para we Fɔ wi
sɛnrɛ na, pi wogo kìla wi pari fɔ jɛŋgɛ.

Pɔli naa Barinabasi pe Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ yowo wa Antiyɔshi ca,

wa Pisidi tara

13 A Pɔli wo naa wi tangayɛɛnlɛ pe ni
pè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni wa Pafɔsi ca,
mɛɛ kari wa Pɛrizhi ca, wa Panfili tara. A
Zhan Mariki wì si laga pe na wa ki laga ki
ni, mɛɛ sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu.
14 A pè si konɔ li lɛ naa, ma yiri wa
Pɛrizhi ma saa gbɔn wa Antiyɔshi, wa
Pisidi tara. Cɛnpilige kì kaa gbɔn, a pè
si ye wa shɛrigo ma cɛn.
15 Naa pàa kaa Moyisi lasiri sɛwɛɛlɛ
poro naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
sɛwɛɛlɛ pe kara, a shɛrigo teele pè si
tunŋgo ka torogo pe yeri ma yo fɔ:
«Sefɛnnɛ, na kaa pye sɛnrɛ yɛn ye yeri
mbe yo janwa wi kan mbe pe kotogo kan,
ye mbe ya para yiŋgɔ.»
16 Kona, a Pɔli wì si yiri, maa kɛɛ ki
yirige mbe ta mbe para pe ni, ma sho fɔ:
«Yoro Izirayɛli woolo, naa yoro sanmbala
mbele ye maa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa
nuru na yeri!
17 Izirayɛli tara woolo pe Yɛnŋɛlɛ làa
we tɛlɛye pe wɔ. Làa pe cɛnlɛ woolo pe
pye, a pè lɛgɛ, sanga ŋa ni pe yɛn ma cɛn
wa Ezhipiti tara we. Ko puŋgo na, a lì si
pe yirige ma pe wɔ wa li yawa gbɔɔ pi
fanŋga na.
18 A lì pe kala li kun li yɛɛ ni ma saa
gbɔn paa yɛlɛ nafa shyɛn yɛn.
19 Ma cɛngɛlɛ kɔlɔshyɛn koro tɔngɔ wa
Kana tara, kona, mɛɛ poro tara to kan pe
yeri, a tì pye pe woro.
20 A ko saa ki yɛɛ fili paa yɛlɛ cɛnmɛ
tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (450) yɛn.
«Ko puŋgo na, a lì si kiti kɔnfɛnnɛ kan
we tɛlɛye pe yeri fɔ ma saa gbɔn Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ Samiyɛli wi sɔnlɔ ki na.
21 Kona, a pè si wunlunaŋa lagaja
Yɛnŋɛlɛ li yeri. A lì si naŋa ŋa pàa pye
na yinri Kisi wi pinambyɔ Sawuli wi kan
pe yeri, pa wo la yiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ
li ni. A wì cɛn pe go na ma saa gbɔn fɔ
yɛlɛ nafa shyɛn.
22 Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa je Sawuli wi na, a
lì si Davidi wi kan pe yeri pe wunlunaŋa,
mɛɛ ki sɛrɛya ŋa wi yo wi kanŋgɔlɔ ma
yo fɔ: *Mì Izayi pinambyɔ Davidi wi yan,
wi kala li yɛn mala ndanla.*† Wi yaa kanla
nandanwa kagala ke ni fuun ke pye mbe
ke yɔn fili.
23 Davidi wi setirige woo wo wawi
Zhezu we. Yɛnŋɛlɛ lùu tɛgɛ Izirayɛli tara
woolo pe Shɔfɔ ma yala li yɔn fɔlɔ na làa
kɔn li ni.
24 Sanni wi sa pan, Zhan Batisi wìla pye
na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun Izirayɛli tara
woolo pe kan ma yo pe pe kapere ti jɛn
peri yaga, pe batize.
25 Naa Zhan tunŋgo ki kɔsanga wila
kaa na yɔngɔ, a wi nɛɛ yuun fɔ: ‹Yaa
ki jate ambɔ wi mi? Ŋa konɔ yaa wele,
wo ma mi. Ye wele! Wi yɛn na paan na
puŋgo na, mii daga mboo sawira manda
ti sangala (katugu na go kologo ki na!)›
26 «Sefɛnnɛ yoro mbele Abirahamu wi
setirige piile, konaa yoro sanmbala mbele
ye maa yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri, ki shɔwɔ
sɛnrɛ nda pa tìla torogo woro yeri.
27 Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ poro naa pe
teele pe ni, pe sila Zhezu wi jɛn paa pe
Shɔfɔ yɛn. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
sɛnrɛ nda ti maa kara cɛnpilige pyew ki
ni, ali maga ta pe sila ti kɔrɔ wi logo, pàa
ki sɛnrɛ ti tanga mari yɔn fili, naa pàa
Zhezu wi gbo we.
28 Ali maga ta pe sila tanga yan wa, ŋga
kìla daga wi gbowo ni, a pè Pilati wi yɛnri
ma yo poo gbo.
29 Kagala ŋgele fuun kàa yɔnlɔgɔ wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni Zhezu wi
kanŋgɔlɔ, naa pàa kaa ke pye ma ke yɔn
fili, a pè suu tirige maa laga wa tiparaga
ki na, mɛɛ saa wi le.
30 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa wi yɛn maa yirige
wa kunwɔ pi ni.
31 Naa Zhezu wìla kaa yɛn, pilige lɛgɛrɛ
na, wìla wi yɛɛ naga leele mbele pàa pinlɛ
wi ni ma yiri wa Galile tara ma kari wa
Zheruzalɛmu pe na. Yiŋgɔ pè pye wi
sɛrɛfɛnnɛ mbaa wi sɛnrɛ yuun Izirayɛli
tara woolo pe kan.
32 Woro fun, ki Sɛntanra to waa yari na
ye kaan, fɔ Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ na kɔn
we tɛlɛye pe yeri,
33 li yɔn kì fili we kan, woro mbele wè
pye pe setirige piile wele. A lì si Zhezu wi
yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, paa yɛgɛ

† **13:22 13.22:** 1 Sami 13.14; Yuuro 89.21

ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi go shyɛn ki ni ma yo fɔ:

Ma yɛn na Pinambyɔ,
a mì pye ma To nala.†

34 Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ma yo li yaa kaa yɛn mboo yirige wa kunwɔ pi ni, jaŋgo wiga ka fɔngɔ. Pa làa ki yo yɛɛn ma yo fɔ:

Yɔn fɔlɔ na mìla kɔn Davidi wi yeri,
mi yaa ki duwaw jɛnŋɛ wi tirige ye na, ki wogo ki se ya koro.†

35 Ki kala na, lìgi yo wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi laga ka ni naa ma yo fɔ:

Ma se yɛnlɛ ki na, ma woo kpoyi wi fɔngɔ.†

36 Ma si yala, Davidi wo na, kala na Yɛnŋɛlɛ làa jate ma tɛgɛ ma yo wi pye, wìla li pye ma li yɔn fili wi sɔnlɔ ki na. Ko puŋgo na, a wì si ku. Pàa wi le wa wi tɛlɛye pe tanla, a wì fɔngɔ jate.

37 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì ŋa yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, wo si fɔngɔ.

38 Ki kala na, sefɛnnɛ, yege jɛn ye yo fɔ Zhezu wo mɛgɛ na ki yɛn na yari ye kan ma yo kapere ti mbe ya kala yaga. Moyisi lasiri wi saa ya mbe ye pye lesinmbele kagala ŋgele ni,

39 mbele fuun pè taga Zhezu wi na, pè pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na wa ki kagala ke ni.

40 Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa yo, kiga ka ye ta; ki ŋga fɔ:

41 *Ye wele, yoro mbele yaa na tifaga,*
ye ti ki to ye yɔn na, ye kɔ ye wɔ wa;
katugu mi yaa kala la pye ye sɔnlɔ ki na,
na lere wa kali yɛgɛ yo ye kan, ye se taga ki na.»†

42 Naa Pɔli naa Barinabasi pàa kaa yiri wa shɛrigo ki ni, a leele pè si pe yɛnri ma yo ki cɛnpilige ŋga kila paan, pe pan pe para pe ni naa ki kala nuŋgba li na.

43 Naa finliwɛ pìla kaa kɔ, Zhufuye poro naa mbele pàa ye Zhufuye shɛrɛgɛ ki ni, pe lɛgɛrɛ la taga Pɔli naa Barinabasi pe puŋgo na. A poro nɛɛ para pe ni na pe kotogo kanni ma yo pe koro pe yere jɛŋgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi ni.

44 Ki cɛnpilige lurumbanna, ca woolo pe gbɔɔ la pe yɛɛ gbogolo mbe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo.

45 Naa Zhufuye pàa kaa ki janwa gbɔlɔ li yan ma, a pè si yin yenjara ni nɛɛ kendige woo ŋga Pɔli la pye na yuun ki ni, naa tegele.

46 Kona, a Pɔli naa Barinabasi pè si kotogo ta na para pe ni, ma yo fɔ: «Kìla daga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yo yoro kan gbɛn. Ɛɛn fɔ, na yè kaa je ti na ma ye yɛɛ yan yee daga yinwege mbakɔgɔ ki ni, ɛɛn, we yaa la kee mbele pe woro Zhufuye pe kɔrɔgɔ.

47 Katugu ŋga we Fɔ wì yo ma we kan, koyi ŋga fɔ:

Mɔ̀ɔ tɛgɛ ma pye paa yanwa yɛn cɛngɛlɛ ke kan,
jaŋgo ma kari shɔwɔ sɛnrɛ ti ni fɔ wa tara ti kɔsaga ki na.†

48 «Mbele pe woro Zhufuye, naa pàa kaa ti logo, a pè si yin nayinmɛ ni nɛɛ we Fɔ wi sɛnrɛ ti gbogo. Kìla kɔn ma tɛgɛ mbele fuun kan pe yinwege mbakɔgɔ ki ta, poro pe ni fuun poro la taga Zhezu wi na.»

49 A we Fɔ wi sɛnrɛ tì si jaraga wa ki tara ti lagapyew.

50 Ɛɛn fɔ, a Zhufuye pè si jɛɛlɛ mɛgbɔgɔ fɛnnɛ naa ca ki legbɔɔlɔ pele sun ma wa Pɔli naa Barinabasi pe na, nɛɛ pe jɔlɔ ma pe purɔ ma pe yirige wa pe tara. Ki jɛɛlɛ pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

51 A Pɔli naa Barinabasi pè si pe tɔɔrɔ gbanŋgban wi pɛpɛ† maa wo pe kala na, mɛɛ kari wa Ikoniyɔmu ca.

52 A Antiyɔshi tagafɛnnɛ pè si yin nay-inmɛ naa Yinnɛkpoyi li ni.

14

Pɔli naa Barinabasi pàa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Ikoniyɔmu ca

1 Wa Ikoniyɔmu, a Pɔli naa Barinabasi pè si ye wa shɛrigo ki ni, paa yɛgɛ ŋga na pege piin faa we, mɛɛ para paralɔmɔ pa

† **13:33 13.33:** Yuuro 2.7 † **13:34 13.34:** Eza 55.3 † **13:35 13.35:** Yuuro 16.10 † **13:41 13.41:** Aba 1.5 † **13:47 13.47:** Eza 49.6 † **13:51 13.51:** Pàa pe tɔɔrɔ gbanŋgban wi pɛpɛ maa wo wa mbege naga fɔ ki ca woolo pàa kapege pye a kì pye pe yɛɛ go kala.

na, fɔ a Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe lɛgɛrɛ taga Zhezu wi na.
2 Ɛɛn fɔ, Zhufuye mbele pe sila taga, a
pè si mbele pe woro Zhufuye pe sun ma
pe wa tagafɛnnɛ pe na.
3 Konaa ki ni fuun, Pɔli naa Barinabasi
pàa mɔ wa Ikoniyɔmu. Pàa kotogo ta na
para ma pe jigi wi taga we Fɔ wi na. We
Fɔ wìla pye naga nari fɔ sɛnrɛ nda pàa
pye na yuun wi yinmɛ wogo ki na, ti yɛn
kaselege. Yawa mba wìla kan pe yeri,
a paa kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ piin pi
kala na.
4 A ca woolo pè si kɔn shyɛn. Pèle la
pye Zhufuye pe puŋgo na, a pèle taga
pitunmbolo pe puŋgo na.
5 Zhufuye poro naa mbele pe woro
Zhufuye, naa pe teele pe ni, pàa pye na
pe yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe kapege pye Pɔli naa
Barinabasi pe na, mbe pe wa sinndɛɛrɛ
ni mbe pe gbo.
6 Naa pàa kaa ki jatere wi ta sanga ŋa
ni, a pè si fe ma kari wa Likawoni tara,
wa Lisiti ca naa Dɛribi ca ki ni, naa ti
kanŋgara na cara ti ni,
7 mɛɛ Zhezu wi Sɛntanra ti yari wa ki
lara ti ni fun.

Pɔli naa Barinabasi pàa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Lisiti naa Dɛribi cara ti ni

8 Wa Lisiti, naŋa wà la pye wa, wìla
pye cɛnsaga sanga pyew; katugu pàa wi
se murugu, wi sila ya tanga bɔbɔbɔ.
9 Nda Pɔli wìla pye na yuun, wìla pye
nari nuru. A Pɔli wì suu yɛngɛlɛ ke kan
wi na, ma suu yan tagawa yɛn wi ni mbe
ya mbe sagala.
10 Kona, a wì sigi yo naŋa wi kan
ŋgbanga ma yo fɔ: «Yiri ma yere ma sin
ma tɔɔrɔ ti na!»
A naŋa wì si yew ma kan wi tɔɔrɔ ti na,
nɛɛ tanri.
11 Naa janwa wìla kaa Pɔli kapyege ki
yan, a pè si jɔrɔgɔ ŋgbanga Likawoni
fɛnnɛ sɛnrɛ ti ni ma yo fɔ: «Yarisunndo
tà kanŋga leele ma pan laga we sɔgɔwɔ.»
12 A pe nɛɛ Barinabasi yinri Zusi†, nɛɛ
Pɔli wo yinri Ɛrimɛsi, katugu wo wìla pye
na para.
13 Zusi gbɔgɔgo ŋga kìla pye wa ca ki
yesaga ki na, wi saraga wɔfɔ wìla pan
napɛnɛ ni wa yeyɔnrɔ ti na, pàa pe fere
tige fyɛɛnrɛ ni. Wìla pye na jaa, wo naa
janwa wi ni, mbe saraga wɔ Barinabasi
naa Pɔli pe yeri.
14 Naa pitunmbolo pe shyɛnmɛ, Barin-
abasi naa Pɔli, pàa kaa ko logo ma, a pè si
pe yaripɔrɔ ti walagi maga naga fɔ pè je
ki na, mɛɛ fe ma ye wa janwa wi sɔgɔwɔ,
mɛɛ gbele ŋgbanga ma yo fɔ:
15 «We wɛnnɛ, yiŋgi na, a ye nɛɛ ko
piin? We yɛn leele fun paa ye yɛn.
Sɛntanra to wè pan mbe kan ye yeri, nɛɛ
ye yinri ma yo ye puŋgo le ki yarijagara
nda ti ni, ye ye yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ na
yinwege wolo li yeri, lo lì naayeri, naa
tara, naa kɔgɔje, naa ti nawa yaara ti ni
fuun ti da.
16 Wagati ŋa fuun wì toro wi ni, Yɛnŋɛlɛ
làa cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe yaga paa
kee wa pe yɛɛ nandanwa kala koŋgolo ke
ni.
17 Ma si yala, lì li yɛɛ cɛnlɔmɔ pi naga
wa kajɛŋgɛ ŋga fuun li maa piin ki ni.
Li ma tisaga ki kan ye yeri ma yiri wa
yɛnŋɛlɛ na, ma yarilire kan ye yeri ti
wagati wi na, ma yaakara lɛgɛrɛ kan ye
yeri ma ye nawa pi yin nayinmɛ ni.»
18 Ali pitunmbolo pe yogo konaa ki ni
fuun, pe sila ya mbe janwa wi yerege wiga
ka saraga wɔ pe yeri.
19 A Zhufuye pèle si yiri wa Pisidi tara,
wa Antiyɔshi naa Ikoniyɔmu cara ti ni
ma pan, mɛɛ janwa wi jatere wi wa
maa kanŋga pe na. A pè si Pɔli wi wa
sinndɛɛrɛ ni mboo gbo, mɛɛ wi tilele ma
yiri wi ni wa kayege, katugu pàa ki yan
ndɛɛ wì ku.
20 Ɛɛn fɔ, naa tagafɛnnɛ pàa ka saa
gbogolo maa maga sanga ŋa ni, a wì si
yiri ma ye wa ca nawa. Ki goto pinliwɛ pi
ni, a wo naa Barinabasi pè si yiri wa ma
kari wa Dɛribi.

Pɔli naa Barinabasi pe sɔngɔrɔmɔ wa Antiyɔshi ca, wa Siri tara

21 A Pɔli naa Barinabasi pè si Sɛntanra
ti yari wa Dɛribi ca nawa ma tagafɛnnɛ

† **14:12 14.12:** *Zusi:* Wìla pye Girɛkiye pe yarisunŋgo gbɔgɔ ka. *Ɛrimɛsi:* Wìla pye Girɛkiye pe yarisunŋgo gbɔgɔ ka, ŋga pàa pye na jate paa Zusi wi pitunŋɔ yɛn.

lɛgɛrɛ ta wa. Ko puŋgo na, a pè si sɔngɔrɔ wa Lisiti, naa Ikoniyɔmu, naa Antiyɔshi cara ti ni, wa Pisidi tara.
22 Pàa pye na tagafɛnnɛ pe kotogo kanni na pe yɛrɛgi ma yo pe koro wa tagawa pi ni, nɛɛ pe piin fɔ: «Ki daga jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ mbe we ta, sanni we sa ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni.»
23 A pè si lelɛɛlɛ tɛgɛtɛgɛ legilizi nuŋgba nuŋgba pyew wi ni. Naa pàa kaa yeŋge le ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a pè si pe le we Fɔ wi kɛɛ, wo ŋa pàa taga wi na we.
24 Ko puŋgo na, a pè si Pisidi tara ti kɔn ma yiri, mɛɛ gbɔn wa Panfili tara.
25 A pè si Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo wa Pɛrizhi ca, kona, mɛɛ kari wa Atali ca.
26 Wama, a pè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni mɛɛ kari wa Antiyɔshi, wa Siri tara. Pa pàa pe le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ wa ki ca ki ni, jaŋgo li yinmɛ tirige pe na tunŋgo ŋga pàa pye ma yɔn fili makɔ ki kala na.
27 Naa pàa ka saa gbɔn wa Antiyɔshi, a pè si tagafɛnnɛ pe gbogolo. Kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa pe saga, a pè pye, konaa làa tagawa konɔ li yɛngɛ mbele pe woro Zhufuye pe kan yɛgɛ ŋga na pe ta pe taga, a pè si ke yɛgɛ yo ma pe kan.
28 A pè si koro wa tagafɛnnɛ pe ni, ma wagati titɔnlɔwɔ pye wa pe ni.

15

Finliwɛ mba pìla pye wa Zheruzalɛmu ca

1 Kona, a leele pèle si pan wa Antiyɔshi ca ma yiri wa Zhude tara. A pe nɛɛ tagafɛnnɛ pe nari na yuun fɔ: «Na yee kɛnrɛkɛnrɛ mbe yala Moyisi lasiri wi ni, ye se ya shɔ.»
2 A yolɛgɛrɛ naa kendige gbɔgɔ si ye poro naa Pɔli naa Barinabasi pe sɔgɔwɔ. A pè si yere ki yerewe ma yo Pɔli, naa Barinabasi, naa leele sanmbala pele ni, pe kari wa Zheruzalɛmu pe sa para pitunmbolo poro naa lelɛɛlɛ pe ni ki wogo ki na.
3 A legilizi wì si pe torogo. Pe karisaga, a pè si Fenisi naa Samari tara ti pari ma toro. Mbele pe woro Zhufuye pàa taga Yɛnŋɛlɛ li na yɛgɛ ŋga na, a pe nɛɛ ki yari na tagafɛnnɛ pe kaan, fɔ a kì pye nayinmɛ gbɔɔ pe ni fuun pe yeri.
4 Naa Pɔli naa Barinabasi pàa ka saa gbɔn wa Zheruzalɛmu, a legilizi woolo, naa pitunmbolo pe ni konaa lelɛɛlɛ pe ni, pè si pe yigi jɛŋgɛ. Yɛnŋɛlɛ làa Pɔli naa Barinabasi pe saga, a pè kagala ŋgele pye, a pè si ke ni fuun ke yɛgɛ yo ma pe kan.
5 Kona, Fariziye ŋgbelege ki ni, mbele pàa pye tagafɛnnɛ, a poro pèle si yiri ma sho fɔ: «Ki daga tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe kɛnrɛkɛnrɛ, ki yo pe kan paa tanri Moyisi lasiri wi na paa wi yɔn fili.»
6 A pitunmbolo poro naa lelɛɛlɛ pe ni, pè si gbogolo mbege kala li yewe jɛŋgɛ.
7 Naa pàa kaa kendige gbɔgɔ wɔ ma kɔ, a Pyɛri wì si yiri, mɛɛ pe pye fɔ: «Sefɛnnɛ, yège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ lìlan wɔ laga ye sɔgɔwɔ, kì mɔ, jaŋgo mbe Sɛntanra ti yo mbele pe woro Zhufuye pe kan, pe ta peri logo, pe taga we Fɔ wi na.
8 Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ma leele pe kotoro ti jɛn, lìgi naga ma yo lì yɛnlɛ pe na, ma Yinnɛkpoyi li kan pe yeri paa yɛgɛ ŋga na làa li kan woro fun we yeri we.
9 Woro naa poro ni, lii wa wɔ wa ni. Lì pe kotoro ti pye kpoyi, naa pè taga ki kala na.
10 Yiŋgɔ wo ni, ki cɛn mɛlɛ, a ye nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li waa na wele? Na tugugbɔrɔ tari tagafɛnnɛ pe go na, nda we tɛlɛye o, woro o, wa si ya ti ni mberi tugo.
11 Wè taga ki na ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn na we shoo we Fɔ Zhezu wì yinmɛ mba tirige we na po kala na. Ko nuŋgba koyi pe wogo ye fun.»
12 Kona, a janwa wi ni fuun wì si pyeri dinw nɛɛ nuru Barinabasi naa Pɔli pe yeri, Yɛnŋɛlɛ làa pe saga, a pè kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ ŋgele pye wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ, a pe nɛɛ ke yɛgɛ yuun.
13 Naa pàa kaa para ma kɔ, a Zhaki wì si sɛnrɛ ti lɛ ma sho fɔ: «Sefɛnnɛ, yaa nuru na yeri!
14 Simɔ wìgi yɛgɛ yo paa yɛgɛ ŋga na maga lɛ wa faa, Yɛnŋɛlɛ làa li jatere wi taga mbele pe woro Zhufuye pe na, ma pele wɔ wa pe sɔgɔwɔ ma pe pye li woolo.
15 A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ tì saa pye nuŋgba ti ni, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo we Fɔ wì yo fɔ:

16 *Ko puŋgo na, pa mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan,*
mbe Davidi wi paraga go ŋga kìla toori ki kan naa fɔnŋgɔ.
Mi yaa kaga jɔgɔsara ti gbegele mbege yirige mbege sin;
17 *jaŋgo leele sanmbala pe we Fɔ wi lagaja,*
naa cɛngɛlɛ ŋgele fuun mì yeri ke pye na woolo ke ni.
18 *We Fɔ wo wì yo ma, wo ŋa wìgi kagala ke pye, a kè jɛn, maga lɛ wa faa we.»*†
19 A Zhaki wì sho naa fɔ: «Ko kì ti mila ki jate fɔ mbele paa pe yɛɛ kaan Yɛnŋɛlɛ li yeri, pe si woro Zhufuye, waga ka kaŋgbanra taga pe na.
20 Ɛɛn fɔ, ye ti we sɛwɛ torogo pe yeri, fɔ paga kaa yarisunndo kara kaa mbe pe yɛɛ le fyɔngɔ. Pe pe yɛɛ yigi kɛɛnrɛ limɛ pi ni. Paga ka yaraga ŋga pe maga sere wa ki yɔlɔgɔ maga gbo ki kara ta ka. Paga si ka kasanwa ka.
21 Katugu maga lɛ wa faa, leele pe maa Moyisi lasiri sɛnrɛ ti yuun ca pyew ki ni, nari kara shɛriyinrɛ ti ni cɛnpilige pyew ki ni.»

Sɛwɛ ŋa pàa torogo tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe kan

22 Kì kaa pye ma, a pitunmbolo poro naa lelɛɛlɛ, naa legilizi woolo pe ni fuun pe ni, pè si yere ki yerewe mbe leele pele wɔ pe yɛɛ ni, mbe pe torogo wa Antiyɔshi ca pe pinlɛ Pɔli naa Barinabasi pe ni. A pè si Zhude ŋa pàa pye na yinri Barisabasi wo naa Silasi wɔ. Pe ni fuun shyɛn pàa pye legbɔɔlɔ tagafɛnnɛ pe sɔgɔwɔ.
23 Sɛwɛ ŋa pàa kan pe yeri pe kari wowi ŋa:
«Pitunmbolo naa lelɛɛlɛ, poro mbele pè pye ye woolo, poro paa pe sharaga ki torogi yoro mbele ye woro Zhufuye, mɛɛ pye pe woolo ye kan. Yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa Antiyɔshi, naa Siri tara to naa Silisi kinda wi ni we.
24 Wège logo ma yo leele pèle yiri laga we sɔgɔwɔ ma saa ye jatere wi lɛgɛ ye na pe sɛnrɛ ti ni, ma ye nawa pi piri ye na. Woro ma we pe tun.
25 Ki kala na, wège yan ki yɛn ma yɔn, a wè yo ma fili ki na mbe leele pele wɔ mbe pe tun wa ye yeri. Pe yaa ka pinlɛ mbe kari Barinabasi naa Pɔli pe ni, poro mbele pè pye we wɛnnɛ jɛmbɛlɛ we.
26 Poro pàa pe yɛɛ go ki pɛrɛ we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki kala na.
27 Kì pye ma, we yaa Zhude naa Silasi pe tun wa ye yeri. Sɛnrɛ nda waa yɔnlɔgi laga, poro jate pe yaa sari yo mbe ye kan.
28 Katugu Yinnɛkpoyi lo naa woro ni, wège yan ki yɛn ma yɔn fɔ waga ka tuguro ta yɛgɛ taga ye go na mbe wɔ ki kagala ŋgele ke daga pyewe ni yɛɛn koro ni. Ke ŋgele:
29 Yaga ka yarisunndo kara ka, yaga ka kasanwa ka, yaga ka yaraga ŋga pe maga sere wa ki yɔlɔgɔ maga gbo ki kara ta ka. Ye ye yɛɛ yigi kɛɛnrɛ limɛ pi ni. Na yaga ye yɛɛ yingiwɛ jɛn ki yaara ti ni, ko kì yɔn. We yɛn pilige ka.»
30 Kona, a pè si leele mbele pàa tun pe yaga, a pè kari wa Antiyɔshi ca, mɛɛ saa tagafɛnnɛ ŋgbelege ki gbogolo maga sɛwɛ wi kan pe yeri.
31 Naa pàa kaa wi kara sanga ŋa ni, a pe nɛɛ yɔgɔri ki kotogo kanga sɛnrɛ ti kala na.
32 Zhude naa Silasi poro kpaw mbele pàa pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, pàa sɛnlɛgɛrɛ yo sefɛnnɛ pe ni ma pe kotogo kan, ma fanŋga kan pe yeri wa tagawa pi ni.
33 A pè si wagati jɛnri pye wa. Ko puŋgo na, a tagafɛnnɛ pè si pe yaga paa kee nɛɛ pe piin ma yo pe sɔngɔrɔ pe gbɔn yinŋge wa pe tunvɛnnɛ pe na.
34 [Konaa ki ni fuun, kìla Silasi wo ndanla wi koro wa pe ni.]
35 A Pɔli naa Barinabasi poro si koro wa Antiyɔshi. Poro naa lelɛgɛrɛ pèle la pye na we Fɔ wi Sɛntanra ti yuun, nɛɛ leele pe nari.

PƆLI WI KONDANGALA SHYƐN WOLO YƐNŊƐLƐ TUNŊGO KI NA WO NAA SILASI KONAA TIMOTE
15.36–18.23

Pɔli naa Barinabasi pàa laga pe yɛɛ na

† **15:18 15.16-18:** Amɔ 9.11-12

36 Naa piliye yà la kaa toro, a Pɔli wì si
Barinabasi wi pye fɔ: «Wè toro cara nda
fuun ni ma we Fɔ wi Sɛntanra ti yo, ti we
sɔngɔrɔ wa ti ni, we sefɛnnɛ pe wele, pe
yɛn yɛgɛ ŋga na we ta wege jɛn.»
37 Barinabasi wo la pye na jaa mbe Zhan
ŋa pàa pye na yinri Mariki wi lɛ wi pinlɛ
pe ni wi kari.
38 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì sigi jate kii daga poo
lɛ pe kari wi ni; katugu wìla laga pe na
wa Panfili tara, wi sila yɛnlɛ mbe kari pe
ni pe tunŋgo ki na naa.
39 A kendige gbɔgɔ kà si ye pe sɔgɔwɔ,
fɔ a pè laga pe yɛɛ na. A Barinabasi wo si
Mariki lɛ ma kari wi ni, pàa ye tɔnmɔkɔrɔ
ka ni ma kari wa Shipiri lɔgɔ fugo tara ti
ni.
40 Naa tagafɛnnɛ pàa kaa Pɔli wi le we
Fɔ wi kɛɛ wi yinmɛ tirige pe na, a Pɔli wo
si Silasi wo wɔ mɛɛ kari wi ni.
41 A wì si Siri tara to naa Silisi kinda wi
yanri, na fanŋga kaan legiliziye woolo pe
yeri wa tagawa pi ni.

16

Timote wìla saa Pɔli naa Silasi pe torogo

1 Kona, a Pɔli wì si kari wa Dɛribi naa
Lisiti cara ti ni. Tagafɔ wà la pye wa, pàa
pye naa yinri Timote. Wi nɔ wìla pye
Zhufuye mbele pàa taga wo wa. Wi to wo
la pye Girɛkiye woo.
2 Tagafɛnnɛ mbele pàa pye wa Lisiti
naa Ikoniyɔmu cara ti ni, pàa pye naa
mɛtanga yinri.
3 Pɔli wìla pye naga jate mbe Timote wi
lɛ mbe kari wi ni. Kì kaa pye ma, a wì suu
kɛnrɛkɛnrɛ Zhufuye mbele pàa pye wa ki
lara ti ni pe kala na, katugu pe ni fuun
pàa ki jɛn ma yo wi to wìla pye Girɛkiye
woo.
4 Pàa pye na toro cara nda fuun
ni, pitunmbolo poro naa lelɛɛlɛ pe ni
pàa yo ma yere kagala ŋgele na wa
Zheruzalɛmu, a pe nɛɛ ke yuun na
tagafɛnnɛ pe kaan, nɛɛ pe yɛnri ma yo pe
ke yigi paa tanri ke na.
5 A legiliziye woolo pe nɛɛ fanŋga taa
wa tagawa pi ni. A pele nɛɛ tari pe na
pilige pyew.

Pɔli wìla yariyanga ka yan wa Tirowasi ca

6 A Yinnɛkpoyi lì si pe yɛgɛ kɔn ma yo
paga ka Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Azi tara ti
ni; kì pye ma, a pè si Firizhi tara to naa
Galasi kinda wi pari ma toro.
7 Naa pàa kaa yɔngɔ Misi tara ti ni, a pè
sigi ŋgbanga mbe kari wa Bitini kinda wi
ni, ɛɛn fɔ, Zhezu wi Yinnɛ li sila yɛnlɛ pe
kari wa.
8 Kona, a pè si Misi tara ti kɔn ma yiri,
mɛɛ kari wa Tirowasi ca.
9 Ki yembinɛ li ni, a Pɔli wì si yariyanga
ka yan, ma Maseduwani kinda woolo
naŋa wa yan yeresaga, wi yɛn naa yɛnri
na yuun fɔ: «Toro laga Maseduwani, ma
pan ma we saga!»
10 Naa Pɔli wìla kaa ki yariyanga ki yan
ma, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a we
nɛɛ jaa mbe kari wa Maseduwani; katugu
wàa taga ki na ma yo Yɛnŋɛlɛ làa we yeri
we sa Sɛntanra ti yari wa ki tara woolo pe
kan.

Lidi wìla taga we Fɔ wi na wa Filipi ca

11 A wè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni wa
Tirowasi ca, mɛɛ kari teere wa Samotirasi
lɔgɔ fugo tara ti ni. Ki goto, a wè si kari
wa Neyapolisi ca.
12 A wè si yiri lema, mɛɛ kari wa
Filipi ca. Maseduwani kinda naa pòo
kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ, ti kɔnsaga koŋgbanŋga ki
cagbɔgɔ ko layi. Ɔrɔmu tara fɛnnɛ pe
cɛnsaga ko ka layi. A wè si piliye jɛnri
pye wa ki ca ki ni.
13 Naa Zhufuye cɛnpilige kìla kaa gbɔn,
a wè si yiri wa ca nawa, mɛɛ kari lafogo
ka yɔn na, nɛɛ ki jate ndɛɛ we yaa sa
Yɛnŋɛlɛ yɛnrisaga ka yan wa. Jɛɛlɛ pèle
la pye ma gbogolo wa, a wè si cɛn mɛɛ yo
poro ni.
14 Jɛlɛ wà la pye wa, pàa pye naa yinri
Lidi, pa wìla yiri wa Tiyatiri ca ki ni.
Pariyɛnrɛ tiyɔnrɔ pɛrɛfɔ lawi. Wìla pye
na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. A wi nɛɛ nuru
we yeri, a we Fɔ wì suu kotogo ki yɛngɛ,
jaŋgo wi ta wi nuŋgbolo jan wila nuru
Pɔli wi yeri.
15 A wì suu yɛɛ kan, a pòo batize wo naa
wi go woolo pe ni. A wì si we yɛnri ma yo

fɔ: «Na kaa pye yaa na jate mì taga jɛŋgɛ we Fɔ wi na, ye pan ye sa tugu wa na go.»

A wì si we ŋgbanga, fɔ a wè yɛnlɛ.

Pàa Pɔli naa Silasi pe le kaso wa Filipi ca

16 Pilige ka, ma we ta waa kee wa Yɛnŋɛlɛ yɛnrisaga, a kulojɔ wà si pan ma fili we ni. Gbosho jɛlɛfɔ lawi. Wi jɛɛrɛ yogo ki kala na, wìla pye na penjalɛgɛrɛ taa wi tafɛnnɛ pe kan.

17 A wì si taga woro naa Pɔli we puŋgo na, nɛɛ gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Ki nambala mbele yɛɛn, Yɛnŋɛlɛ na yaraga pyew ki go na, lo tunmbyeele wɛlɛ. Shɔwɔ konɔ lo paa yari ye kan.»

18 Wìla pye na ko piin ma, ma piliye lɛgɛrɛ ta. Kì ka saa Pɔli wi yɔngɔ, a wì si kanŋga ma gbosho wi pye fɔ: «Mila ki yuun ma kan Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, wɔ wi ni!»

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a gbosho wì si wɔ wi ni.

19 Naa kulojɔ wi tafɛnnɛ pàa kaa ki yan pe penjara tajele lì kɔ, a pè si Pɔli naa Silasi pe yigi ma pe tilele ma kari pe ni wa kiti kɔnfɛnnɛ pe yɛgɛ na wa katogo.

20 A pè si saa pe yerege kiti kɔnfɛnnɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Ki nambala mbele, paa we ca ki pinri. Zhufuye poro pele wɛlɛ.

21 Pe yɛn na kalɛgɛlɛ kele nari, kee daga woro Ɔrɔmu tara fɛnnɛ we yeri we yɛnlɛ ke na waa tanri ke na.»

22 A janwa wì si yiri pe kɔrɔgɔ fun. A kiti kɔnfɛnnɛ pè si Pɔli naa Silasi pe pagala, ma konɔ kan ma yo pe pe gbɔn sapige ni.

23 Naa pàa kaa pe gbɔn jɛŋgɛ, a pè si pe le kaso, mɛɛ ki yo kaso go welefɔ wi kan ma yo wila pe wele jɛŋgɛ. 24 Naa kaso go welefɔ wìla kaa ko konɔ lo ta pe yeri, a wì si pe le wa kaso go yumbyɔ ŋa wi yɛn ma lara wi ni, mɛɛ pe le ŋgbɛɛrɛ na.

25 La kee yindɛgɛ ki yeri, a Pɔli naa Silasi pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, na li sɔnni yuuro ni. Kasopiile sanmbala pàa pye na nuru pe yeri.

26 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a tara tì si yɛgɛ ŋgbanga, ma kaso go nɔgɔ kì yɛgɛ. A kɔɔrɔ ti ni fuun tì si yɛngɛlɛ. Kasopiile pe ni fuun pàa pe pɔ jɔrɔgɔye mbele ni, a pè sangala.

27 A kaso go welefɔ wì si yɛn. Naa wìla kaa kaso go kɔɔrɔ ti yan tì yɛngɛlɛ, a wì suu tokobi wi tile maa kɔw, maa yirige na jaa mboo yɛɛ gbo, katugu wìla ki yan ndɛɛ kasopiile pè fe.

28 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì si gbele ŋgbanga wi fanŋga ki ni fuun ki ni, ma yo fɔ: «Maga ka kapege pye ma yɛɛ na, we ni fuun we yɛn laga.»

29 Kona, a kaso go welefɔ wì sho fɔ pe pan kasɔn yanwa ni. A wì si fyɛɛlɛ ma ye wa kaso go yumbyɔ wi ni, nɛɛ seri fyɛrɛ ti kala na ma saa to le Pɔli naa Silasi pe jegele.

30 Ko puŋgo na, a wì si pe yirige ma pe yewe ma yo fɔ: «Na teele, yiŋgi mi daga mbe pye mbe si shɔ?»

31 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Taga we Fɔ Zhezu wi na, pa ma yaa shɔ, mboro naa ma go woolo pe ni.»

32 A pè si we Fɔ wi sɛnrɛ ti yo maa kan, konaa mbele fuun pàa pye wa wi go pe ni.

33 Ki yembinɛ sanga nuŋgba wi ni, a kaso go welefɔ wì si kari pe ni ma saa pe sagbanra ti jogojogo. A wì si batize le teere wo naa wi go woolo pe ni fuun pe ni.

34 A wì si kari Pɔli naa Silasi pe ni wa wi go, ma saa yaakara kan pe yeri. A ki kaso go welefɔ wo naa wi go woolo pe ni, pè si yin nayinmɛ ni, katugu pàa taga Yɛnŋɛlɛ li na.

35 Naa laga kìla kaa laga, a kiti kɔnfɛnnɛ pè si polisiye torogo wa kaso go welefɔ wi yeri ma yo wigi nambala pe wa.

36 A kaso go welefɔ wì si saa ki yo Pɔli wi kan ma yo fɔ: «Kiti kɔnfɛnnɛ pe tunŋgo torogo laga ma yo mbe ye wa. Ki kala na, yiŋgɔ ye yiri yaa kee yɛyinŋge na.»

37 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì sigi yo polisiye pe kan ma yo fɔ: «Woro mbele we yɛn Ɔrɔmu tara piseele, pè we gbɔn lere pyew wi yɛgɛ na, pee kiti kɔn we na. Ko puŋgo na, a pè saa we le kaso. Ko yiŋgɔ, paa jaa mbe we wa larawa wi le? Kaari! Poro jate pe pan pe we yirige laga.»

38 A polisiye pè si kari ma saa ki yo kiti kɔnfɛnnɛ pe kan. Naa pàa kaa ki logo

ma yo Pɔli naa Silasi pe yɛn Ɔrɔmu tara piseele, a pè si fyɛ.
39 A pè si pan ma pe sunlu, kona, mɛɛ
pe yirige wa kaso, ma pe yɛnri ma yo pe
wɔ wa ca.
40 Naa pàa kaa yiri wa kaso, a pè si kari
wa Lidi go. Naa pàa kaa tagafɛnnɛ pe yan,
ma pe kotogo kan, a pè si kari.

17

Jɔlɔgɔ la gbɔn Pɔli naa Silasi pe na wa Tesaloniki ca

1 A Pɔli naa Silasi pè si toro ma yiri wa
Anfipolisi ca naa Apoloni ca, mɛɛ gbɔn wa
Tesaloniki ca. Zhufuye pe shɛrigo kà la
pye wa ki laga ki na.
2 A Pɔli wì si ye wa shɛrigo ki ni, paa
yɛgɛ ŋga na wi maa ki piin faa we. A wì
si cɛnpilige taanri pye, na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ ti yuun nari finligi
leele pe kan.
3 Wìla pye naga yɛgɛ nari naga finligi
pe kan, fɔ mbe yala Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi ni, kila daga Kirisi wi jɔlɔ wi ku, ko
puŋgo na, wii yɛn wi yiri wa kunwɔ pi ni.
A wì sho fɔ: «Ki Zhezu ŋa mila wi sɛnrɛ
yuun na ye kaan, wo wi yɛn Kirisi we.»
4 Pe ni, a pèle taga ki na, ma pinlɛ
Pɔli naa Silasi pe ni, konaa Girɛsi tara
fɛnnɛ mbele pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo
pe lɛgɛrɛ ni, naa jɛɛlɛ mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pe
lɛgɛrɛ ni.
5 Ɛɛn fɔ, a Zhufuye pè si yin yenjara ni,
mɛɛ saa lejagala pele gbogolo wa ca nawa,
ma janwa wi pye maa yirige, ma tinmɛ
gbɔɔ pa yirige wa ca nawa. A pè si gbinri
ma kari wa Zhasɔn go, ma saa na Pɔli naa
Silasi pe lagajaa mbe pe yigi, mbe kari pe
ni wa janwa wi pilesaga.
6 Naa kì kaa la pee pe yan, a pè si
Zhasɔn naa tagafɛnnɛ pele tilele ma kari
pe ni wa ca ki kiti kɔnfɛnnɛ pe yeri, nɛɛ
jɔrɔgi na yuun fɔ: «Ki nambala mbele
yɛɛn, pè dunruya lomboŋgo ki gbɔn maga
piri, pè pan lagamɛ yiŋgɔ,
7 a Zhasɔn saa pe yaara wɔ wa wi go.
Ki leele mbele pe ni fuun pe yɛn na wun-
lumbolo to wi ŋgasegele ke jogo, katugu
pe yɛn naga yuun ma yo wunlunaŋa wa
fɔnŋɔ wa, ŋa pe yinri Zhezu.»
8 Ki sɛnrɛ tìla janwa wo naa kiti
kɔnfɛnnɛ pe jatere wi piri pe na.
9 A pè si Zhasɔn naa nambala pe pye, a
pè penjara yɔn ka sara, ko puŋgo na, mɛɛ
pe wa paa kee.

Bere ca fɛnnɛ pe lɛgɛrɛ la taga Pɔli wi sɛnrɛ ti na

10 Naa yembinɛ làa kaa wɔ, le ki
yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, tagafɛnnɛ pè si Pɔli
naa Silasi pe torogo, a pè kari wa Bere ca.
Naa pàa ka saa gbɔn wa, a pè si kari wa
Zhufuye shɛrigo ki ni.
11 Poro jatere wo la yɛngɛ ma wɛ
Tesaloniki ca fɛnnɛ Zhufuye poro na. Pàa
yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti na nawa jɛmbɛ ni.
Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kara nari
cancan pilige pyew, na kaa pye nda Pɔli
wìla pye na yuun pe kan ti yɛn kaselege.
12 A pe lɛgɛrɛ taga Zhezu wi na. Girɛsi
tara fɛnnɛ pe ni, jɛɛlɛ mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pe
lɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na, naa nambala
lɛgɛrɛ ni.
13 Ɛɛn fɔ, naa Tesaloniki Zhufuye pàa
kaa ki logo ma yo Pɔli wìla pye na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti yari wa Bere, a pè si kari wa, ma
saa janwa wi yirige wila tinni, maa sun
maa wa pe na.
14 Kona, a tagafɛnnɛ pè si Pɔli wi torogo
le teere wa kɔgɔje kɛɛ ki yeri. Ɛɛn fɔ, a
Silasi naa Timote poro si koro wa Bere.
15 Mbele pàa kari sa Pɔli wi torogo,
pàa wi torogo ma gbɔn wa Atɛni ca. Pe
sɔngɔrɔsaga, a Pɔli wì si tunŋgo kan pe
yeri ma yo Silasi naa Timote pe fyɛɛlɛ pe
pan wi kɔrɔgɔ fyaw.

Pɔli wìla para Atɛni ca fɛnnɛ pe ni

16 Ma Pɔli wi ta wa Atɛni ca wila Silasi
naa Timote pe singi, wi jatere wìla piri wi
na fɔ jɛŋgɛ, naa wìla ki ca ki yan kì yin
yarisunndo ti ni we.
17 Wìla pye na yuun Zhufuye pe ni wa
shɛrigo ki ni, naa mbele pe woro Zhufuye
mɛɛ pye Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔfɛnnɛ pe ni.
Wìla pye na finli mbele ni wa katoro, wìla
pye na yuun pe ni pilige pyew.
18 Kajɛnmbɛlɛ mbele pe yinri Epikuriye
naa Sitoyisiye, a poro pèle si sɛnrɛ ti lɛ
Pɔli wi ni nɛɛ yuun fɔ: «Ki yogofɔ ŋa,
yiŋgi sɛnrɛ wila yuun?» A pele nɛɛ yuun

fɔ: «Ki yɛn ndɛɛ wi yɛn na para yarisunndo nambannda ta sɛnrɛ na.» Katugu Pɔli wìla pye na para Zhezu sɛnrɛ naa kuulo pe yɛnmɛ sɛnrɛ na.

19 Kona, a pè suu lɛ mɛɛ kari wi ni wa Aropagi†, pe kiti kɔnsaga ye, ma sho fɔ: «Nagawa fɔnmbɔ mba maa pi sɛnrɛ yuun, we mbe ya mboo jɛn le?

20 Katugu maa yaara fɔnndɔ yuun wa we nuŋgbogolo, we yɛn na jaa mberi kɔrɔ jɛn.»

21 Atɛni ca fɛnnɛ pe ni fuun, ma pinlɛ nambanmbala mbele pàa pye ma cɛn wa pe ni, pàa pye na pe wagati wi ni fuun wi piin na nagawa fɔnmbɔ pi sɛnrɛ yuun, nakoma naa nuru.

22 A Pɔli wì si yiri ma yere wa Aropagi wi ni, wa janwa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma sho fɔ: «Atɛni ca fɛnnɛ, mìgi yan ye yɛn yarisunndo gbɔgɔfɛnnɛ jɛmbɛlɛ yɛgɛ ki ni fuun ni.

23 Naa mì pye na yanri laga ye ca na ye yarisunndo ti wele, mì yɛrɛ ye saraga wɔsaga nuŋgba yan, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ki na ma yo fɔ: ‹Yarisunŋgo ŋga kii jɛn, ki saraga wɔsaga.› Wele! Ŋa yaa gbogo, ma si yala, ye suu jɛn we, wo sɛnrɛ mila yuun na ye kaan.

24 Yɛnŋɛlɛ le, lo na lì dunruya wo naa wi nawa yaara ti ni fuun ti da, lo li yɛn naayeri wo naa tara ti Fɔ. Li woro ma cɛn wa shɛriyinrɛ nda leele pè kan to ni.

25 Lii jori leele paa gbegele paa yaraga ka kaan li yeri; katugu lo li maa yinwege ki kaan pe ni fuun pe yeri, naa wɔnwɔn po naa yaara ti ni fuun ti ni.

26 Lì tara woolo pe ni fuun pe da ma pe yirige naŋa nuŋgba ni, ma pe tɛgɛ tara ti lagapyew, ma wagati wi kɔnkɔn pe kan, ma tara nda pe yaa cɛn ti kɔngɔlɔ ke wɔ faa.

27 Lì ko pye ma, pe ta paa lo na li yɛn Yɛnŋɛlɛ li lagajaa, kana pa pe mbe kali yan, na pe kaa talitali we. Ma si yala, li laga si lali wa kpɛ ni we ni,

28 katugu

lo fanŋga na, yinwege ki yɛn we ni, we ma si ya na tigile, we si yɛn.

Yoro jate ye yurukɔɔlɔ pèle ki yo ma yo fɔ:

We yɛn li piile fun.

29 Kì kaa pye we yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile, wee daga mbaa ki jate ndɛɛ li yɛn paa tɛ yarisunŋgo yɛn, nakoma warifuwe, nakoma paa sinndɛlɛgɛ yɛn, nda leele pè tɛ pe kɛyɛn yi ni, ma yala pe kapyɔ jɛnmɛ naa pe jatere wo ni.

30 Leele pe kambajɛnmɛ wagati ŋa wì toro faa, Yɛnŋɛlɛ li woro na wo wele naa. Ɛɛn fɔ, koni, li yɛn na leele pe ni fuun pe yinri lagapyew ma yo pe pe kapere ti jɛn peri yaga;

31 katugu lì pilige tɛgɛ, ŋga ni li yaa ka kiti sinŋɛ kɔn dunruya woo pyew wi na, naŋa nuŋgba ŋa lì wɔ wo kɛɛ. Lìgi wogo ki pye maga naga lere pyew wi na, naa lìgi naŋa wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni we.»

32 Naa pàa kuulo pe yɛnmɛ wogo ki logo Pɔli wi yeri, a pèle si tɛgɛ wi na. A pèle sho fɔ: «We yaa ka logo ma yeri naa pilifɔnŋgɔ.»

33 Kona, a Pɔli wì si yiri wa pe sɔgɔwɔ mɛɛ kari.

34 Konaa ki ni fuun, a pèle si pinlɛ wi ni, ma taga Zhezu wi na. Pe ni, pàa pye na wa yinri Denisi. Aropagi kiti kɔnfɛnnɛ wo wa lawi, naa jɛlɛ wa ni, pàa pye naa yinri Damari, ma taga leele pele ni naa.

18

Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Korɛnti ca

1 Ko puŋgo na, a Pɔli wì si yiri wa Atɛni ca, mɛɛ kari wa Korɛnti ca ki ni.

2 A wì si saa fili Zhufuye naŋa wa ni, pàa pye naa yinri Akilasi, pa pàa wi se wa Pɔn kinda wi ni. Wìla pan fɔnŋgɔ ma yiri wa Itali tara, wo naa wi jɔ Pirisili wi ni; katugu wunlumbolo to Kulodi wìla konɔ kan Zhufuye pe ni fuun pe yeri ma yo pe yiri wa Ɔrɔmu ca. A Pɔli wì si kari pe kɔrɔgɔ,

3 mɛɛ saa cɛn pe ni na tunŋgo piin ja pe ni, katugu tunŋgo cɛnlɛ nuŋgba pe ni fuun pàa pye na piin. Paara yinrɛ gbegelefɛnnɛ la wɛlɛ.

† **17:19 17.19** Yanwiga kayi, pa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege kìla pye na gbogolo wa ki na faa.

4 Pɔli wìla pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun
wa shɛrigo ki ni cɛnpilige pyew ki ni, na
Zhufuye poro naa Girɛsi tara fɛnnɛ pe
jatere wi kanŋgi pe na.
5 Naa Silasi naa Timote pàa kaa yiri wa
Maseduwani tara ma gbɔn wa, a Pɔli wì
suu wagati wi ni fuun wi lɛ, na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti yuun nari finligi Zhufuye pe kan,
ma yo Zhezu wo wi yɛn Kirisi we.
6 Ɛɛn fɔ, Zhufuye pàa pye na kendige
woo Pɔli wi ni naa tegele. Kì kaa pye ma,
a Pɔli wì suu yaripɔrɔ ti yangara pe mɛgɛ
ni ma yo fɔ: «Na yaga puŋgo Yɛnŋɛlɛ li
na, yoro jate go kala li! Mi na wogo woro
wa ki ni. Mbege lɛ yiŋgɔ wo na, mi yaa la
kee mbele pe woro Zhufuye pe kɔrɔgɔ.»
7 Kona, a wì si yiri wa, mɛɛ kari
naŋa wa go, pàa pye naa yinri Titiyusi
Zhusitusi. Wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
Wi go kìla pye wa shɛrigo ki tanla.
8 A shɛrigo to Kiripusi wì si taga Zhezu
wi na, naa wi go woolo pe ni fuun pe ni.
Korɛnti ca fɛnnɛ mbele pàa pye na nuru
Pɔli wi yeri, pe lɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na,
a pè pe batize.
9 Yembinɛ la ni, a Pɔli wì si yariyanga
ka yan. Wa ki ni, we Fɔ wìla wi pye ma
yo fɔ: «Maga ka fyɛ, ta para suyi, maga
ka pyeri,
10 katugu mi yɛn ma ni, lere se ya to
ma na mbe kapege pye ma na; katugu na
woolo pe lɛgɛrɛ yɛn laga ki ca ŋga ki ni.»
11 A Pɔli wì si koro wa Korɛnti ma yɛlɛ
nuŋgba naa walaga pye wa, na leele pe
nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
12 Sanga ŋa ni Galiyɔn wìla pye Ɔrɔmu
tara fɛnnɛ gboforonɛri wa Akayi kinda wi
go na, a Zhufuye pè si yɔn wa nuŋgba
mɛɛ yiri Pɔli wi kɔrɔgɔ. A pè si kari wi
ni wa kiti kɔnsaga,
13 ma yo fɔ: «Ki naŋa ŋa, wi yɛn naga
jaa mbaa leele pe jatere wi kanŋgi pe na
paa Yɛnŋɛlɛ li gbogo gbɔgɔlɔmɔ mba na,
pi yɛn na we lasiri wi jogo.»
14 Sanga ŋa ni Pɔli wi yaa sɛnrɛ ti lɛ
mbaa para, a Galiyɔn wì si Zhufuye pe pye
fɔ: «Yoro Zhufuye, ki pye kambasinŋge,
nakoma kapege gbɔgɔ yi, ki woro nala
kɔɔn shyɛn, mi jɛn na logo ye yeri.
15 Ɛɛn fɔ, kì kaa pye kendige ki yɛn
na woo sɛnrɛ naa mɛrɛ na, naa ye lasiri
wogo na, yoro jate ye daga mbe to yɛgɛ
wɔ. Mi se yɛnlɛ mbe pye ko yaara nda to
kiti kɔnfɔ!»
16 A wì si pe purɔ ma pe yirige wa kiti
kɔnsaga.
17 Kì kaa pye ma, a pe ni fuun pè si
shɛrigo to Sositɛni wi yigi maa gbɔn le kiti
kɔnsaga ki yɔn na, ɛɛn fɔ, Galiyɔn wi sila
yɔn le wa ki kala li ni.

Pɔli wìla sɔŋgɔrɔ wa Antiyɔshi ca,
wa Siri tara ti ni

18 A Pɔli wì si koro naa wa Korɛnti ca
ma wagati titɔnlɔwɔ pye wa. Ko puŋgo
na, a wì si yiri wa tagafɛnnɛ pe yeri, a wo
naa Pirisili naa Akilasi pè si ye tɔnmɔkɔrɔ
ka ni mbe kari wa Siri tara. Sanni wi sa
ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni wa Sankere ca wila
kee, a wì suu go ki kan pège kulu, katugu
wìla yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ li yeri.
19 Naa pàa kaa gbɔn wa Efɛzi ca, a Pɔli
wì si Pirisili naa Akilasi pe yaga le. A wo
jate wì si kari wa shɛrigo ki ni, ma yo
Zhufuye pe ni.
20 A Pè suu yɛnri ma yo wi wagati wa
pye wa pe ni, ɛɛn fɔ, wi sila yɛnlɛ.
21 A wì si sara pe na ma yo fɔ: «Mi yaa
ka sɔngɔrɔ laga ye yeri naa, na Yɛnŋɛlɛ
li ka yɛnlɛ we.» Kona, a wì si ye wa
tɔnmɔkɔrɔ ki ni wa Efɛzi mɛɛ kari.
22 Naa wìla kaa gbɔn wa Sesare ca,
a wì si kari wa Zheruzalɛmu ma saa
legilizi wi shari, ko puŋgo na, mɛɛ kari
wa Antiyɔshi.
23 Naa wìla kaa wagati wa pye wa, a wì
si yiri ma saa na Galasi kinda naa Firizhi
tara ti yanri na tagafɛnnɛ pe ni fuun pe
sari pe fanŋga ta wa tagawa pi ni.

PƆLI WI KONDANGALA TAANRI WOLO YƐNNŊƐLƐ TUNNŊGO KI NA

18.24–21.16

Apolɔsi wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo
wa Efɛzi naa Korɛnti cara ti ni

24 Zhufuye naŋa wà la pan wa Efɛzi,
pàa pye naa yinri Apolɔsi. Alɛgizandiri
ca fɛnnɛ woo lawi. Wìla pye sɛnnjɛɛn ma
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi jɛn fɔ jɛŋgɛ.

25 Pàa wi naga we Fɔ wi kologo ki ni. Wìla pye na Zhezu wi sɛnrɛ ti yari na leele pe nari, nari finligi pe kan wi jatere wi ni fuun wi ni. Ɛɛn fɔ, wi jɛnmɛ pa pìla yere le Zhan wi batɛmu sɛnrɛ to na.
26 A wì si sɛnrɛ ti lɛ ma kotogo ta na para wa shɛrigo. Naa Pirisili naa Akilasi pàa kaa ki logo, a pè si kari wi ni wa pe go, mɛɛ saa Yɛnŋɛlɛ kologo ki naga wi na, maga filige wi kan.
27 A Apolɔsi wi nɛɛ ki jaa mbe kari wa Akayi tara. A tagafɛnnɛ pè suu kotogo kan ki wogo ki na, ma sɛwɛ torogo wa ki laga ki tagafɛnnɛ pe yeri ma yo poo yigi jɛŋgɛ. Naa wìla kaa gbɔn wa, mbele pàa taga we Fɔ wi na Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi fanŋga na, a wì si pe saga fɔ jɛŋgɛ;
28 katugu wi sɛnrɛ tìla Zhufuye pe sɛnrɛ ti jan lere pyew wi yɛgɛ na. Wìla pye naga nari naga finligi na yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo Zhezu wo wi yɛn Kirisi we.

19

Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Efɛzi ca

1 Sanga ŋa ni Apolɔsi wìla pye wa Korɛnti ca, a Pɔli wì si Azi yanwira tara ti pari ma kari wa Efɛzi. A wì si saa tagafɛnnɛ pele yan wa.
2 A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yàa taga Zhezu wi na sanga ŋa ni, yàa Yinnɛkpoyi li ta le?»
A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We yɛrɛ sigi logo mbe yo Yinnɛkpoyi wa.»
3 Kona, a Pɔli wì si pe yewe ma yo fɔ: «Batɛmu wiwiin yàa pye?»
A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Zhan batɛmu wo lawi.»
4 A Pɔli wì si pe pye fɔ: «Mbele pàa yɛnlɛ ma pe kapere ti jɛn mari yaga, poro Zhan wìla pye na batize naga yuun Izirayɛli woolo pe kan, ma yo ŋa wila paan wa wi puŋgo na pe taga wi na, wo wi yɛn Zhezu we.»
5 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pè si pe yɛɛ kan, a pè pe batize we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki na.
6 A Pɔli wì suu kɛyɛn yi taga pe na, a Yinnɛkpoyi lì si tigi ma ye pe ni. A pe nɛɛ yuun sɛnfɔnndɔ ni, na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun.
7 Ki leele pàa nambala kɛ ma yiri shyɛn yɔn ko tin.
8 Ko puŋgo na, a Pɔli wì si ye wa shɛrigo ki ni ma kotogo kan na para ma saa gbɔn fɔ yeŋge taanri. Wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi sɛnrɛ yuun pe kan, naga jaa mbe pe jatere wi kanŋga pe na.
9 Ɛɛn fɔ, pèle la pe kotoro ti ŋgban pe yɛɛ na, pe sila yɛnlɛ mbe taga Zhezu wi na, nɛɛ sɛnpere yuun we Fɔ wi kologo ki na janwa wi yɛgɛ na. Kona, a Pɔli wì si laga le pe tanla, mɛɛ kari tagafɛnnɛ pe ni, ma saa na pe nari pilige pyew wa naŋa ŋa pàa pye na yinri Tiranusi wi lokɔli.
10 Wìla ko pye ma saa ta yɛlɛ shyɛn, fɔ mbele fuun pàa pye ma cɛn wa Azi kinda wi ni, Zhufuye naa mbele pe woro Zhufuye, a pè we Fɔ wi sɛnrɛ ti logo.

Seva pinambiile pe sɛnrɛ re

11 Yɛnŋɛlɛ làa pye na kafɔnŋgɔlɔ tugbɔŋgɔlɔ piin Pɔli wi kɛɛ.
12 Ali paara naa mbɔgɔlɔ ŋgele kàa jiri Pɔli wi wire ti na, pàa pye na kee ma saa nari tari yambala pe na, a paa sagala, a yinnɛ tipegele kaa woo leele pe ni.
13 Zhufuye mbele pàa pye na yanri na toro, na yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni, a poro pèle sigi pye ma wele, na kaa pye pe mbe ya we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki yeri mbe yinnɛ tipegele purɔ mbe wɔ leele ni. A pe nɛɛ yinnɛ tipegele ke piin fɔ: «Zhezu ŋa Pɔli wila wi sɛnrɛ yuun, waa ki yuun ye kan wi mɛgɛ ki na, fɔ: ‹Ye wɔ yaa kee.› »
14 (Zhufuye saraga wɔfɛnnɛ to Seva wi pinambiile kɔlɔshyɛn poro pàa pye na ko piin ma.)
15 Ɛɛn fɔ, a yinnɛ tipele lì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì Zhezu wi jɛn, ma Pɔli wi jɛn fun, yoro wo yɛn ambɛnɛ?»
16 Yinnɛ tipele làa pye naŋa ŋa ni, wì si to pe na, ma ya pe ni fuun pe ni, ma pe wɛlɛgɛ, fɔ a pè fe ma yiri wa ki go ki ni witiwaga.
17 Efɛzi ca fɛnnɛ pe ni fuun, Zhufuye naa mbele pe woro Zhufuye, pàa ki wogo ki jɛn. A pe ni fuun pè si fyɛ nɛɛ we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki gbogo.

18 Mbele pàa taga Zhezu wi na, pe lɛgɛrɛ
la pye na paan na kapyere nda pàa pye ti
yuun nari finligi leele pe kan.
19 Taluguya pyefɛnnɛ pe lɛgɛrɛ la pan
pe sɛwɛɛrɛ ti ni mari sogo lere pyew wi
yɛgɛ na. A pège sɛwɛɛrɛ ti sɔnŋgɔ ki jate
maga yan kì warifuwe pyɔ waga kɛ (10
000) yɔn ko tin.
20 Pa we Fɔ wi sɛnrɛ tìla pye na jaragi
yawa ni yɛɛn, naa fanŋga ki nari.

Efɛzi ca fɛnnɛ pàa yiri ma je

21 Ko kagala koro pyeŋgɔlɔ, a Pɔli wì si
yere ki yerewe mbe Maseduwani kinda
naa Akayi kinda wi pari mbe kari wa
Zheruzalɛmu. A wì sho fɔ: «Na ŋga kari,
ki daga mbe sa Ɔrɔmu ca ki yan fun.»
22 A wì suu sagafɛnnɛ shyɛn tun, Timote
naa Erasiti wa Maseduwani. A wo jate wì
si koro wa Azi kinda wi ni naa, ma wagati
wa pye wa.
23 Ki sanga wi ni, a yolɛgɛrɛ tà si yiri we
Fɔ wi konɔ li kala na.
24 Warifuwe gbɔnfɔ wà la pye wa, pàa
pye naa yinri Demetiriyusi. Wìla pye
na warifuwe wi gbɔɔn tunmɔlɔwɔ naa
gbegele paa yarisunŋgo jɛlɛ ŋga pàa pye
na yinri Aritemisi wi gbɔgɔgo ki yɛn. A
wìla tɔnli gbɔɔ taa wa wi tunmbyeele pe
kan.
25 A wì sigi tunmbyeele poro naa mbele
pàa pye ki tunŋgo nuŋgba ki ni pe
gbogolo, mɛɛ pe pye fɔ: «Na woolo, yège
jɛn ma yo pa waa we tɔnli wi taa wa ki
tunŋgo ŋga ki ni.
26 Ye yɛn naga yaan, naga nuru, ŋga ki
Pɔli wila piin we. Wì yo yarisunndo nda
leele kɛyɛn gbegele, to woro yarisunndo
jɛndɛ. Wì ya ma lelɛgɛrɛ go jɔgɔ ma pe
puŋgo laga Efɛzi, ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ,
wa Azi kinda wi lalɛgɛrɛ ni fun.
27 We yɛn na fyɛ fɔ paga ka we
tunŋgo ki tifaga. Ko nuŋgba ma, ɛɛn
fɔ, yarisunŋgo jɛlɛ Aritemisi, ki gbɔgɔgo
paga kaa ki jate ki woro yaraga ka. Pa
ki gbɔgɔwɔ pi yaa to, ko ŋga Azi kinda
woolo pe ni fuun pe maa gbogo, naa
dunruya woolo pe ni fuun pe ni we.»
28 Naa ki leele pàa kaa ki sɛnrɛ ti
logo ma, a pè si nawa ŋgban, nɛɛ gbele
ŋgbanga na yuun fɔ: «Efɛzi ca fɛnnɛ pe
yarisunŋgo Aritemisi ki yɛn ma gbɔgɔ!»
29 A ca ki nɛɛ tinni lagapyew. A leele
pe ni fuun pè si gbinri ma kari wa pe
gbogolosaga. A pè si Pɔli tangayɛɛnlɛ
Gayusi naa Arisitariki mbele pàa yiri wa
Maseduwani kinda wi ni, pe tilele ma kari
pe ni wa.
30 Pɔli wìla pye na jaa mboo yɛɛ naga
janwa wi na, ɛɛn fɔ, tagafɛnnɛ pe sila
yɛnlɛ ki na.
31 Azi kinda legbɔɔlɔ mbele pàa pye Pɔli
wi wɛnnɛ, a poro si tunŋgo torogo wa wi
yeri maa yɛnri ma yo wiga ka kari wa pe
gbogolosaga.
32 Ki sanga wi ni, janwa wi ni fuun wìla
pye na tinni. Pèle la pye na jɔrɔgi na
sɛnrɛ nuŋgba yuun, a pele na jɔrɔgi na ta
yɛgɛ yuun. Pe gbɔɔ sila pe yɛɛ gbogologo
ki jɛn.
33 A leele pele nɛɛ ki kala li yɛgɛ yuun
na Alɛgizandire kaan, ma yala Zhufuye
pàa pye naa wɔnrɔgi na kee wi ni wa
yɛgɛ. A wì si kɛɛ yirige janwa wi kan mbe
ta mboo woyoro ti yo mbe pe yɛɛ go shɔ.
34 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa ki jɛn ma yo
Zhufuye woo lawi, a pe ni fuun pe nɛɛ
jɔrɔgi ja ma saa gbɔn fɔ lɛri shyɛn, na
yuun fɔ: «Efɛzi ca fɛnnɛ pe yarisunŋgo
Aritemisi ki yɛn ma gbɔgɔ!»
35 Ko puŋgo na, a ca ki sekeretɛri wì si
ya ma janwa wi pye, a wì pyeri, mɛɛ yo
fɔ: «Efɛzi ca woolo, leele pe ni fuun pège
jɛn ma yo Efɛzi ca ko ki yɛn yarisunŋgo
gbɔgɔ Aritemisi ki gbɔgɔgo ki welefɔ, naa
ki cɛnlɔmɔ mba pìla yiri wa naayeri ma
to laga tara pi ni.
36 Kì kaa pye lere se ya mbe kendige wɔ
ki na, ki kala na, ye pyeri, yaga ka kala la
pye jatere mbapyewe.
37 Yè pan ki nambala mbele pe ni
lagamɛ, ma si yala, pee yaraga ka yu wa
gbɔgɔyinrɛ ti ni, pee si we yarisunŋgo jɛlɛ
ki mɛgɛ jɔgɔ.
38 Na kaa pye Demetiriyusi naa wi tun-
mbyeele pe ni, paa jaa mbe baga lere wa
na mbe yo wi kapege pye, kiti kɔnpiliye
yɛn ma tɛgɛ, kiti kɔnfɛnnɛ yɛn wa fun,
poo yeri wa ki laga ki na.

39 Na kaa si pye kala la yɛgɛ wa ye yeri
naa mbe gbegele, li yaa gbegele ca woolo
pe gbogolomɔ pilige ki ni.
40 Pe mbe ya mbege yo mbe yo wè
kapege pye, nala kala na wè yiri ma je
li na; katugu tanga woro we yeri we ya
wege yo fɔ we sin wa we kapyege ki ni, ki
janwa ŋa wi gbogolomɔ pi na.»
41 Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo, a wì si
janwa wi pye wi jaraga.

20

Pɔli wìla sɔngɔrɔ ma kari wa Maseduwani kinda wo naa Girɛsi tara ti ni naa

1 Naa tinmɛ pìla kaa kɔ, a Pɔli wì si
tagafɛnnɛ pe gbogolo, mɛɛ pe yɛri ma pe
kotogo kan, ma sara pe na, mɛɛ kari wa
Maseduwani kinda wi ni.
2 Wìla ki tara ti yanri na tagafɛnnɛ pe
kotogo kanni Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo lɛgɛrɛ
ni. Ko puŋgo na, a wì si kari wa Girɛsi
tara,
3 ma pye wa yeŋge taanri. Wìla pye na
jaa mbe ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni mbe kari wa
Siri tara. Ɛɛn fɔ, naa wìla kaa ki logo ma
yo Zhufuye pàa pye na yɔn nii wi na, a wì
si yere ki yerewe mbe sɔngɔrɔ mbe toro
wa Maseduwani kinda wi ni.
4 Leele mbele pàa saa wi torogo poro
la wɛlɛ yɛɛn: Bere ca fɛnnɛ naŋa Pirusi
wi pinambyɔ Sopatɛri, naa Tesaloniki
ca fɛnnɛ Arisitariki naa Sekɔndusi, naa
Gayusi ma yiri wa Dɛribi ca, naa Azi
kinda woolo Timote, naa Tishiki konaa
Tirofimu.
5 A poro si keli we yɛgɛ ma saa we sige
wa Tirowasi ca.
6 Naa Leve fu buru fɛti wìla kaa toro,
woro wo na, a wè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka
ni wa Filipi ca ma kari. Wàa pilige
kaŋgurugo pye wa ki ni, mɛɛ gbɔn pe na
wa Tirowasi. A wè si yapelege nuŋgba
pye wa.

Pɔli wi karaga puŋgo wogo wa Tirowasi ca

7 Yapelege ki pilige koŋgbanŋga ki na,
a wè si gbogolo mbe gbogolomɔ suro ti
li. A Pɔli wi nɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun
janwa wi kan. Naa wìla pye na jaa mbe
kari ki goto ki kala na, wìla mɔ Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ yowo pi na fɔ ma saa yige ki lɛ.
8 Wàa pye ma gbogolo sanŋgazo wi
yumbyɔ ŋa ni, fitanlaye lɛgɛrɛ la pye wa.
9 Lefɔnŋɔ wà la pye ma cɛn fɛnɛtiri wi
na, pàa pye naa yinri Etikusi. A wì si kaa
wɔnlɔ ma ku, ma yala Pɔli wìla pye na
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun nari tɔnlɔ na kee.
Wɔnlɔwɔ pìla toro wi ni, fɔ a wì wɔ wa
sanŋgazo taanri woo wi ni ma to laga
tara. A pè suu yirige mɛɛ wi yan wì ku.
10 A Pɔli wì si tigi, ma fɔli wi na maa lɛ
wa wi kɛyɛn yi ni, ma sho fɔ: «Ye jatere
wiga ka piri ye na, wi yɛn yinwege na.»
11 A Pɔli wì si lugu naa mɛɛ buru wi
kɔɔnlɔ maa ka. A wì si yo pe ni naa fɔ
ma saa laga ki laga. Ko puŋgo na, a wì si
kari.
12 A pè si kari lefɔnŋɔ wi ni yinwege na,
kìla pye nayinmɛ gbɔɔ pe yeri.

Pɔli wi yinriwɛ wa Tirowasi mbe kari wa Mile ca

13 A wòro si keli pe yɛgɛ tɔnmɔkɔrɔ ki
ni ma kari wa Asɔsi ca. Pa waa daga sa
Pɔli wi lɛ wa ki laga ki na tɔnmɔkɔrɔ ki
ni; katugu wo jate wìla yere ki yerewe ma
yo wi yaa tanga tɔɔrɔ na mbe kari wa ki
laga ki na.
14 Naa wìla kaa pan we kɔrɔgɔ wa Asɔsi,
a wè suu lɛ tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ kari wa
Mitilɛni ca.
15 A wè si yiri lema ma kari, ki goto mɛɛ
gbɔn wa Kiyo tara ti tanla. Ki pilige shyɛn
wogo ki na, a wè si gbɔn wa Samɔsi lɔgɔ
fugo tara ti ni. Ki pilige taanri wogo ki na,
a wè si gbɔn wa Mile ca.
16 Pɔli wìla yere ki yerewe mbe toro
wa Efɛzi ca ki tanla, wi sila pye na jaa
mbe yere le, jaŋgo wi wagati wiga ka toro
mboo ta wa Azi kinda wi ni; katugu wìla
pye na fyɛɛlɛ Pantikɔti fɛti pilige ko mboo
ta wa Zheruzalɛmu, na ki mbaa ya pye
we.

Pɔli wìla yo Efɛzi ca legilizi lelɛɛlɛ pe ni

17 Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye wa Mile
ca, a wì si tunŋgo torogo ma yo Efɛzi ca
legilizi lelɛɛlɛ pe pan wi kɔrɔgɔ.
18 Naa pàa kaa pan, a wì si pe pye fɔ:
«Wagati ŋa fuun mì pye laga ye ni, maga

lɛ pilige koŋgbanŋga ŋga mì pan laga Azi kinda wi ni, mì tanga yɛgɛ ŋga na yège jɛn.
19 Mìlan yɛɛ tirige jɛŋgɛ ma tunŋgo pye we Fɔ wi kan yɛntunwɔ ni, ali maga ta kaŋgbanra na ta Zhufuye pe yɔn lege ki kala na.
20 Yège jɛn ma yo ŋga fuun ki mbe ye wogo ki yɔn, mii ka lara ye na. Mì ti ni fuun ti yari ye kan ma ye naga ti ni leele pe ni fuun pe yɛgɛ na, naa wa ye yinrɛ ti ni.
21 Mì Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe yeri ma yo pe pe kapere ti jɛn peri yaga, pe pe yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ yeri, pe taga we Fɔ Zhezu wi na.
22 Kooŋga yiŋgɔ mi yɛn na kee wa Zheruzalɛmu paa yɛgɛ ŋga na Yinnɛkpoyi li yɛn nala ŋgbanga mbe kari wa we. Ɛɛn fɔ, ŋga ki yaa sa pye na na, mi sigi jɛn.
23 Ŋga mì jɛn ko yɛn fɔ mi ka ye ca ŋga fuun ni, Yinnɛkpoyi li mala kɔgɔri ma yo kaso yege naa jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ yɛn nala singi.
24 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, mi woro nala yinwege ki jate yaraga, jaŋgo mbe ya mbe gbɔn wa na tunŋgo ki kɔsaga ki na, tunŋgo ŋga we Fɔ Zhezu wì telege na na mbege pye mbege yɔn fili. Ko yɛn: Mbaa Sɛntanra nda ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ wogo ki na ti yari leele pe kan.
25 «Mì yanri yoro mbele fuun sɔgɔwɔ ma Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ Sɛntanra ti yari ye kan, yiŋgɔ mìgi jɛn ma yo yoro wa sanla yan naa.
26 Ki kala na, mi yɛn naga yuun naga finligi ye kan nala, fɔ na wa ka puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na ye ni, mi na go kala ma.
27 Katugu mì Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li ni fuun li yo ma ye kan, mi si yaraga ka lara ye na.
28 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaa simbaŋgbelege† ki wele. Ŋga Yinnɛkpoyi lì ye pye ki welefɛnnɛ we. Ye Yɛnŋɛlɛ li Legilizi wi yigi, wo ŋa lì pye li yɛɛ woo, naa li Pinambyɔ wì ku, a wi kasanwa pì wo we.
29 Mìgi jɛn ma yo na kariŋgɔlɔ, leele pele yaa ye laga ye sɔgɔwɔ paa cɛnrɛ pere pere yɛn. Pe se ka simbaŋgbelege ki yaga na pee to ki na.
30 Leele pele yaa ka yiri laga ye sɔgɔwɔ mbaa yagbogolo sɛnrɛ nari, jaŋgo mbe ta mbe tagafɛnnɛ pe pye pe kanŋga pe taga pe puŋgo na.
31 Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaa ye yɛɛ nawa tuun ki na, fɔ maga yigi ma saa gbɔn yɛlɛ taanri, ki sɔnlɔ naa ki yembinɛ, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba, mii ye yɛrɛwɛ pi yaga, ali yɛntunwɔ ni.
32 «Yiŋgɔ mi yɛn na ye nii Yɛnŋɛlɛ lo naa li yinmɛ sɛnrɛ ti kɛɛ. To nda ti mbe ya mbe fanŋga le ye ni, mbe yarijɛndɛ kan ye yeri, nda lì tɛgɛ paa kɔrɔgɔ yɛn mbele fuun pè pye li woolo pe kan we.
33 Na yɛgɛ si yiri lere wa kpɛ penjara na, nakoma tɛ na, nakoma yaripɔrɔ na.
34 Yoro jate yège jɛn ma yo mì tunŋgo pye na kɛyɛn yi ni, ma mi naa na tangayɛɛnlɛ pe ni we jorowo pi kɔ.
35 Mìgi naga ye na kala li ni fuun ni, fɔ ye daga mbaa tunŋgo piin mbe ta mbaa fanŋga fu fɛnnɛ pe sari, ye sila nawa tuun sɛnrɛ nda we Fɔ Zhezu jate wìla yo ti na, fɔ: ‹Mbaa kaan, fɛrɛwɛ yɛn ko ni ma wɛ mbaa taa ko na.› »
36 Naa Pɔli wìla kaa para ma saa kɔ, a wì si kanŋguuro kan wo naa poro ni, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.
37 A pe ni fuun pe nɛɛ yanli, nɛɛ kɛyɛn waa Pɔli wi yɔlɔgɔ, na sara wi na nandanwa ni.
38 Pe jatere wìla piri pe na, katugu Pɔli wìla pe pye ma yo pe soo yan naa. Ko puŋgo na, a pè suu torogo fɔ wa tɔnmɔkɔrɔ ki yɔn na.

21

Pɔli wìla kari wa Zheruzalɛmu

1 Naa wàa kaa laga we yɛɛ na ma kɔ, a wè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni, mɛɛ sin teere ma kari wa Kɔsi ca. Ki goto, a wè si gbɔn wa Ɔrɔdi ca. A wè si yiri lema, mɛɛ kari wa Patara ca.
2 A wè si tɔnmɔkɔrɔ ka ta wa, kìla pye na kee wa Fenisi tara, a wè si ye wa ko ni ma kari.
3 A wè si saa gbɔn wa Shipiri lɔgɔ fugo tara ti tanla na yaan wa, ma sigi yaga

† **20:28 20.28:** Simbaŋgbelege ŋga sɛnrɛ tì yo ko ki yɛn tagafɛnnɛ wele.

kamɛŋgɛ na, mɛɛ kari yɛgɛ, wa Siri tara kɛɛ ki yeri. A wè si saa yere wa Tiri ca tɔnmɔkɔɔrɔ yeresaga ki ni, katugu pa pe mbaa tɔnmɔkɔrɔ ki tuguro ti tirige wa.

4 A wè si tagafɛnnɛ pele ta wa, ma yapelege nuŋgba pye pe ni. A pè si koro naga yuun Pɔli wi kan Yinnɛkpoyi li fanŋga na, ma yo wiga ka kari wa Zheruzalɛmu.

5 Ɛɛn fɔ, ko yapelege ko filisaga wa pe ni, a wè si yiri nɛɛ kee. A pe ni fuun pè si saa we torogo, poro naa pe jɛɛlɛ naa pe piile, fɔ wa ca ki puŋgo na. A wè si kanŋguuro kan wa kɔgɔje wi yɔn na, ma Yɛnŋɛlɛ yɛnri.

6 Naa wàa kaa sara we yɛɛ na, a wè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a poro si sɔngɔrɔ ma kari pe ca.

7 Naa wàa yiri wa Tiri ma saa gbɔn wa Pitolemayi ca, a we tɔnmɔkɔrɔ tangala lì si kɔ. A wè si tagafɛnnɛ pe shari, ma pilige nuŋgba pye wa pe ni.

8 Ki goto, a wè si yiri ma kari, mɛɛ saa gbɔn wa Sesare. Wama, a wè si saa tugu Zhezu Sɛntanra yofɔ Filipu wi na. Leele kɔlɔshyɛn mbele pàa wɔ wa Zheruzalɛmu paa pitunmbolo pe sari, wo wa nuŋgba lawi.

9 Wi sumborombiile pàa pye tijɛrɛ, pe sila naŋa kala jɛn. Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun.

10 A wè si piliye jɛnri pye wa pe yeri. Ma we ta wa, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Agabusi wì si pan wa, ma yiri wa Zhude tara.

11 A wo si pan we kɔrɔgɔ, mɛɛ Pɔli kurusijara wi lɛ maa yɛɛ tɔɔrɔ naa wi kɛyɛn yi pɔ, ma sho fɔ: «Ŋga Yinnɛkpoyi li yɛn na yuun, koyi ŋga. Ki kurusijara ŋa, naŋa ŋa woo wi, Zhufuye pa pe yaa kaa pɔ ki pɔlɔmɔ mba pi na wa Zheruzalɛmu, kona, mbe suu le mbele pe woro Zhufuye pe kɛɛ.»

12 Naa wàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a woro naa ki laga ki woolo pe ni, wè si Pɔli wi yɛnri ma yo wiga ka kari wa Zheruzalɛmu.

13 A Pɔli wì si we yɔn sogo ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ gbele na jaa mbanla kotogo ki gbo na na? Mi we, mi yɛn ma gbɛgɛlɛ panla pɔ, ko cɛ ma, ɛɛn fɔ, mbe ku fun we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki kala na, wa Zheruzalɛmu.»

14 Naa wàa kaa ki yan we se ya mboo jatere wi kanŋga, a wè suu yɛnrɛgɛ ko yaga ma sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo mbe pye!»

15 Naa piliye yà la kaa toro jɛnri, a wè si we yaara ti gbɛgɛlɛ, mɛɛ kari wa Zheruzalɛmu.

16 Sesare ca tagafɛnnɛ pèle la saa we torogo, ma kari we ni wa Shipiri lɔgɔ fugo tara fɛnnɛ naŋa wa go, pàa pye naa yinri Minasɔ. Wo wila daga we sa tugu wi na. Tagafɔ lɛɛ lawi.

PƆLI WI YINGIWƐ WA ZHERUZALƐMU KONAA WI KASO YEGE WA SESARE CA

21.17–26.32

Pɔli wìla saa Zhaki wi shari

17 Naa wàa kaa gbɔn wa Zheruzalɛmu, a tagafɛnnɛ pè si we yigi nayinmɛ ni fɔ jɛŋgɛ.

18 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Pɔli wì si kari we ni wa Zhaki go. A legilizi lelɛɛlɛ pe ni fuun pè si pe yɛɛ gbogolo wa fun.

19 A Pɔli wì si pe shari. Ko puŋgo na, kagala ŋgele fuun Yɛnŋɛlɛ làa pye wi kɛɛ wa wi tunŋgo ki ni, wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ, a wì si ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke yɛgɛ yo.

20 Naa pàa kaa ke logo, a pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogo. Kona, a pè si Pɔli wi pye fɔ: «Sefɔ, màga yan, Zhufuye mbele pè pye tagafɛnnɛ, pe lere waga yɔn lɛgɛrɛ ko tin, a pe ni fuun pè bala Moyisi lasiri wi na.

21 Pège yo pe kan ma yo Zhufuye mbele pe yɛn ma cɛn wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ, ma yɛn na pe nari ma yo pe laga Moyisi lasiri wi na, naga yuun pe kan ma yo paga kaa pe piile pe kɛnrɛkɛnrɛ, paga si kaa tanri Zhufuye kalɛgɛlɛ ke na.

22 Yiŋgi we daga mbe pye san? Katugu sigiya woro ki ni, pe yaa ki jɛn mbe yo mà pan laga.

23 Ki kala na, ŋga we yaa yo ma kan, maga pye. Nambala tijɛrɛ yɛn laga we ni, pè yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ li yeri.

24 Ŋgasele na pe ma kɔ si pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, ma pinlɛ pe ni mali kɔ.

Penjara nda ti ma wɔ, ma pe woro ti wɔ, jaŋgo pe ta pe pe yinrɛ ti kulu†. Kiga pye ma, pa lere pyew wi yaa ki jɛn mbe yo kagala ŋgele pè logo ma kanŋgɔlɔ, kaselege kpɛ woro ke ni, ɛɛn fɔ, mboro fun ma yɛn na tanri na yala Moyisi lasiri wi ni.

25 Tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye, poro wo na, ŋga wè yo ma yere ki yerewe, wè sɛwɛ torogo pe yeri ma yo: Pee daga mbe yarisunndo kara ka, mbe kasanwa ka, mbe yaraga ŋga fuun pe maga sere wa ki yɔlɔgɔ maga gbo ki kara ta ka. Pe pe yɛɛ yigi kɛɛnrɛ limɛ pi ni.»

26 Kì kaa pye ma, a Pɔli wì sigi nambala tijɛrɛ pe lɛ ma kari pe ni. Ki goto pinliwɛ pi ni, a pè si pinlɛ ma ŋgasele na pe ma kɔ mbe si pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na li kɔ. A wì si ye pe ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Ŋgasele na pe ma kɔ mbe si pye kpoyi, li yaa kɔ piliye yɔn ŋga na, a wì sigi naga, ko kɔrɔ wo yɛn wagati ŋa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe saraga ki mbe ya wɔ we.

Pàa Pɔli wi yigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

27 Piliye kɔlɔshyɛn yìla pye na kee sa kɔ sanga ŋa ni, a Azi kinda Zhufuye pè si Pɔli wi yan wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. A pè si janwa wi ni fuun wi sun maa wa wi na, mɛɛ saa wi yigi.

28 A pe nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «Izirayɛli woolo, ye we saga laga oo! Ki naŋa ŋa wo wila para leele pe ni fuun pe ni lagapyew, na jaan Izirayɛli tara woolo poro naa Moyisi lasiri wi ni, naa ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki ni. Yiŋgɔ, mbele pe woro Zhufuye wì pele lɛ yɛrɛ ma ye pe ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ko ŋga ki yɛn laga kpoyi, maga tɛgɛ fyɔngɔ ni.»

29 Pàa pye na yuun ma, katugu pàa Efɛzi ca fɛnnɛ Tirofimu wi yan Pɔli wi ni faa wa ca nawa. A pe nɛɛ ki jate ndɛɛ Pɔli wìla ye wi ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

30 A tinmɛ gbɔɔ nɛɛ yinrigi wa ca ki lagapyew. A leele pe nɛɛ gbinri na yinrigi lagapyew na paan. A pè si Pɔli wi yigi maa tilele ma yiri wi ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mɛɛ kɔɔrɔ ti tɔnndɔ le teere.

31 Naa pàa pye na Pɔli wi lagajaa mboo gbo, a ki tinmɛ pì si gbɔn wa Ɔrɔmu tara sorodasheele ŋgbelege togbɔɔ wi na ma yo Zheruzalɛmu ca lagapyew ki yɛn na tinni.

32 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wì si sorodasheele naa sorodasheele teele pele lɛ ma yɛgɛ kan wa janwa wi yeri. Naa pàa kaa sorodasheele togbɔɔ wo naa sorodasheele pe yan, a pè si Pɔli wi gbɔnrɔ ti yaga.

33 A sorodasheele togbɔɔ wì si fulo Pɔli wi tanla maa yigi, ma konɔ kan ma yo poo pɔ jɔrɔgɔ shyɛn ni. A wì si yewe ma yo: «Ambɔ fɔ wi? Yiŋgi wì pye?»

34 Ɛɛn fɔ, wa janwa wi ni, pèle la pye na jɔrɔgi na nuŋgba yuun, a pele na jɔrɔgi na ka yɛgɛ yuun. Sorodasheele togbɔɔ wi sila sɛnfire jɛn ki tinmɛ pi kala na. Kì pye ma, a wì si konɔ kan ma yo pe kari Pɔli wi ni wa sorodasheele pe malaga sigego ki ni.

35 Naa pàa ka saa gbɔn yeyɔngɔ lugusaga ki na sanga ŋa ni, a sorodasheele pè si Pɔli wi gbo wa naayeri, naa janwa wìla pye na wɛli ki kala na;

36 katugu pe ni fuun pàa taga wi puŋgo na na jɔrɔgi na yuun fɔ: «Yoo gbo.»

Pɔli wìla para mboo yɛɛ shɔ

37 Naa sorodasheele pàa kaa na jaa mbe ye Pɔli wi ni wa malaga sigego ki ni, a wì si sorodasheele togbɔɔ wi pye fɔ: «Ma mbe yɛnlɛ mbe sɛnrɛ ta yo ma ni le?»

A sorodasheele togbɔɔ wì suu yewe ma yo fɔ: «A! Jaga mà Girɛki sɛnrɛ ti jɛn?

38 Ezhipiti tara fɛnnɛ woo ŋa wì yiri ma je puŋgo ŋga na, ma kari legboleele waga tijɛrɛ (4 000) ni wa gbinri wi ni, wo ma mboro?»

39 A Pɔli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Muu yɛn Zhufuye woo. Silisi kinda ca ŋga pe yinri Tarisi ko pyɔ wi mi, ko ŋga ki mɛgɛ ki yɛn ma gbɔgɔ we. Mila ma yɛnri, ma ti mbe yo janwa wi ni.»

40 A sorodasheele togbɔɔ wì si yɛnlɛ. A Pɔli wì si yere wa yeyɔngɔ lugusaga ki na, mɛɛ kɛɛ wa janwa wi yeri. A pe ni fuun pè si pyeri. A Pɔli wì si yo pe ni Zhufuye sɛnrɛ ni, ma yo fɔ:

† **21:24 21.24:** Kìla pye Zhufuye paga yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ li yeri, pe kali tɔn pe ma pe yinrɛ ti kulu.

22

1 «Sefɛnnɛ naa na teele, sɛnrɛ nda mi
yaa yo yiŋgɔ mbanla yɛɛ shɔ, yaa ki sɛnrɛ
ti nuru!»
2 Naa pàa kaa wi yan wila para pe ni
Zhufuye sɛnrɛ ni, kona, a pè si pyeri dinw.
A Pɔli wì sho fɔ:
3 «Mi yɛn Zhufuye woo. Pa pànla se wa
Tarisi ca, wa Silisi kinda wi ni. Ɛɛn fɔ, pa
mì yiri ma pye lere laga ki Zheruzalɛmu
ŋa wi ni. Gamaliyɛli wi yɛn na nagafɔ we,
wìlan naga we tɛlɛye pe lasiri wi ni fuun
wi ni. Na jatere wi yɛn Yɛnŋɛlɛ wogo ki
na paa yɛgɛ ŋga na ye ni fuun ye woo wi
yɛn ki na nala we.
4 Mbele pàa taga we Fɔ wi kologo ki na,
mìla pe jɔlɔ fɔ ma pele gbo, ma nambala
naa jɛɛlɛ pele pɔ ma pe le kaso.
5 Saraga wɔfɛnnɛ to wo naa lelɛɛlɛ
janwa wi ni, pe mbe ya mbege yo mbege
filige fɔ kaselege ko mila yuun. Mìla
sɛwɛɛlɛ ta pe yeri mbe sa pe kan we
Zhufuye woolo mbele wa Damasi pe yeri.
Mìla kari sa tagafɛnnɛ mbele wa pe pɔ,
mbe pan pe ni laga Zheruzalɛmu, mbe pe
kan pe pe jɔlɔ.

Pɔli wìla wi tagawa pi sɛnrɛ yo (Kapye 9.1-19; 26.12-18)

6 «Mìla pye wa konɔ na kee, ma ka saa
yɔngɔ Damasi ca ki ni, yɔnlɔfugo yɛgɛ ki
ni, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a yanwa
gbɔɔ pà si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yin mala
maga.
7 A mì si to le tara, mɛɛ magala la logo,
laa na piin fɔ: ‹Sɔli, Sɔli, yiŋgi na, a ma
nɛɛ na jɔlɔ?›
8 A mì sho fɔ: ‹Ambɔ wi mboro, we Fɔ?›
A wì sho fɔ: ‹Muwi, mi Zhezu, Nazarɛti ca
fɛnnɛ woo ŋa ma yɛn na jɔlɔ we.›
9 Na pinlɛyɛɛnlɛ pàa ki yanwa pi yan,
ɛɛn fɔ, pe sila ŋa wìla para na ni wi
magala li logo.
10 Kona, a mì si yewe ma yo fɔ: ‹Yiŋgi
mi daga mbe pye we Fɔ?› A wì silan pye
fɔ: ‹Yiri ma kari wa Damasi, ŋga Yɛnŋɛlɛ
li yɛn na jaa ma pye, ki yaa yo wa mbɔɔn
kan.›
11 Ki yanwa gbɔɔ pìla na pye fyɔɔn. A
na pinlɛyɛɛnlɛ pè silan yigi kɛyɛn na ma
kari na ni wa Damasi.
12 «Naŋa wà la pye wa, pàa pye naa
yinri Ananiyasi. Wìla pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ fɔ jɛŋgɛ. Wìla pye na tanri na
yala lasiri koŋgolo ke ni. Damasi ca fɛnnɛ
Zhufuye pe ni fuun pàa pye naa mɛtanga
yinri.
13 A wo si pan na kɔrɔgɔ, ma yere le na
tanla, mɛɛ na pye fɔ: ‹Sefɔ Sɔli, ta yaan
naa!› Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a na
yɛngɛlɛ kè si yɛngɛ, a mì si Ananiyasi wi
yan.
14 A wì sho fɔ: ‹We tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ làa
ma wɔ faa, jaŋgo ma ta ma li nandanwa
kala li jɛn, ma li Woo sinŋɛ nuŋgba wi
yan, maa yɔn sɛnyoro ti logo;
15 katugu ŋga mà yan, naa ŋga mà logo,
ma daga mbe pye ki sɛrɛfɔ.
16 Yiŋgɔ, yiŋgi maa singi naa? Yiri, ma
we Fɔ wi mɛgɛ ki yeri†, ma batize, ma
kapere ti jogo ti laga ma na.› »

Pɔli wìla ki yɛgɛ yo paa yɛgɛ ŋga na wìla kari wa mbele pe woro Zhufuye pe yeri

17 «A mì si sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu.
Naa mìla kaa na yɛnri wa shɛrigo gbɔgɔ
ki ni, a mì si yariyanga ka yan.
18 A mì si we Fɔ wi yan, a wìlan pye fɔ:
‹Fyɛɛlɛ ma yiri laga Zheruzalɛmu fyaw,
katugu ca woolo pe se yɛnlɛ sɛrɛya ŋa
maa yuun na kanŋgɔlɔ wi na.›
19 A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: ‹We Fɔ,
pège jɛn jɛŋgɛ ma yo mìla pye na kee wa
shɛriyinrɛ ti ni, na mbele pè taga ma na
pe yinri, na pe nii kaso, na pe kaan, a paa
pe gbɔɔn.
20 Pàa ma sɛrɛfɔ Etiyɛni wi gbo sanga
ŋa ni, mìla pye wa fun. Mìla yɛnlɛ mbele
pàa pye naa kuun pe kapyege ki na, ma
pe yaripɔrɔ ti tɛgɛ na yɛɛ tanla nari wele.›
21 Kona, a we Fɔ wì silan pye fɔ: ‹Ta
kee, katugu mi yaa ma tun lalerege na,
wa mbele pe woro Zhufuye pe yeri.› »

Pɔli wìla yo wi yɛn Ɔrɔmu tara pisee

† **22:16 22.16:** Mbe we Fɔ wi mɛgɛ ki yeri, ko yɛn mboo yɛnri wɔɔn saga.

22 Janwa wìla logo Pɔli wi yeri ma saa
gbɔn fɔ ki sɛnrɛ ti na. Kona, a pè si jɔrɔgɔ
ŋgbanga ma yo fɔ: «Ki naŋa ŋa yoo wɔ
laga dunruya! Yoo gbo! Wii daga mbe
koro yinwege na!»
23 Pàa pye na jɔrɔgi ŋgbanga, na pe
yaripɔrɔ ti woo nari waa, na tara ti kori
nari waa wa naayeri naŋgbanwa pi na.
24 A Ɔrɔmu tara sorodasheele togbɔɔ wì
si konɔ kan ma yo pe ye Pɔli wi ni wa
malaga sigego ki ni, poo gbɔn sapige ni,
kì pye yɛgɛ ŋga na, a janwa wi nɛɛ jɔrɔgi
wi puŋgo na, wi ta wigi go ki jɛn.
25 Naa paa kaa na Pɔli wi poo mboo
gbɔn sanga ŋa ni, a wì si sorodasheele
tojɛɛ ŋa wìla pye le wi pye fɔ: «Pege konɔ
kan ma yeri ma Ɔrɔmu tara pisee wa gbɔn
sapige ni, na pe fa kiti kɔn wi na le?»
26 Naa sorodasheele tojɛɛ wìla kaa ki
sɛnrɛ ti logo ma, a wì si saa ki yo
sorodasheele togbɔɔ wi kan ma yo fɔ:
«Yiŋgi maa jaa mbe pye yɛɛn? Ki naŋa
ŋa Ɔrɔmu tara pisee wi!»
27 A sorodasheele togbɔɔ wì si pan le
Pɔli wi tanla maa yewe, ma yo fɔ: «Ki yo
na kan, ma yɛn Ɔrɔmu tara pisee le?»
A Pɔli wì sho fɔ: «Ee.»
28 Kona, a sorodasheele togbɔɔ wì sho
fɔ: «Penjagbɔrɔ mùu wɔ, mɛɛ jɛn ma pye
Ɔrɔmu tara pisee.»
A Pɔli wì sho fɔ: «Mi wo se wa ki ni.»
29 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, mbele pe
mbaa Pɔli wi gbɔn, pè si laga wi na. Naa
sorodasheele togbɔɔ wo jate wìla kaa ki
jɛn ma yo Pɔli wi yɛn Ɔrɔmu tara pisee, a
wì si fyɛ, katugu wìla wi kan pòo pɔ.

Pàa kari Pɔli wi ni wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ

30 Zhufuye pàa baga Pɔli wi na go ŋga
na, sorodasheele togbɔɔ wìla pye na jaa
mbege jɛn mbe filige ki na jɛŋgɛ. Ki kala
na, ki goto pinliwɛ pi ni, a wì suu sanga,
mɛɛ konɔ kan saraga wɔfɛnnɛ teele poro
naa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki ni fuun ki
yeri, ma yo pe gbogolo. Ko puŋgo na, a
wì si kari Pɔli wi ni, mɛɛ saa wi yerege le
pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.

† **23:5 23.5:** Ɛki 22.27

23

1 A Pɔli wì suu yɛngɛlɛ ke kan kiti
kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki na, ma sho fɔ:
«Sefɛnnɛ, na nawa jatere wi koro jɛnŋɛ
na na wa na kapyegele ke ni Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na, fɔ ma pan ma gbɔn nala.»
2 A saraga wɔfɛnnɛ to Ananiyasi wì si
konɔ kan mbele pàa pye le Pɔli wi tanla
pe yeri ma yo poo gbɔn wa wi yɔn ki na.
3 A Pɔli wì suu pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lo li yaa
kɔɔn gbɔn, mboro ŋa ma yɛn paa mbogo
ŋga pè filige ka yɛn we. Mà cɛn wa na
kiti kɔɔn na na, na yala lasiri wi ni, ma
si yala, lasiri wo maa jogo, naa mà konɔ
kan ma yo panla gbɔn we!»
4 Mbele pàa pye le Pɔli wi tanla, a pè
sho fɔ: «A! Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ to
wo maa tegele we!»
5 A Pɔli wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Sefɛnnɛ, mi si jaga jɛn mbe yo saraga
wɔfɛnnɛ to wowi; katugu ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma
yo fɔ: ‹Maga ka sɛnpere yo ma woolo pe
to wi na†.› »
6 Pɔli wìla ki jɛn ma yo kiti kɔnfɛnnɛ
ŋgbelege ki kanŋgeyɛgɛ nuŋgba la pye
Sadusiye, a ki sanŋga ki yɛn Fariziye. Kì
kaa pye ma, a wì si gbele ŋgbanga pe yɛgɛ
na ma yo fɔ: «Sefɛnnɛ, Farizi wi mi, na
sevɛnnɛ Fariziye wɛlɛ. Naa na jigi wi yɛn
ki na ma yo kuulo pe yaa ka yɛn mbe yiri
wa kunwɔ pi ni, ko kala na paa kiti kɔɔn
na na.»
7 Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a
Fariziye poro naa Sadusiye pe ni, pe nɛɛ
para pe yɛɛ na, a janwa wì si kɔn shyɛn.
8 Katugu Sadusiye poro ma yo kuulo pe
se ka yɛn, fɔ mɛrɛgɛ woro wa, yinnɛ woro
wa. Ma si yala, Fariziye poro taga to ti ni
fuun to na.
9 A yogo kì si gbɔgɔ ma serege. Fariziye
kanŋgeyɛgɛ ki ni, lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ
pèle si yiri, mɛɛ sɛnrɛ ti lɛ ŋgbanga, ma
yo fɔ: «Wee kapege ka kpɛ jɛn, ŋga ki
naŋa ŋa wì pye. Anmɛ yinnɛ, nakoma
mɛrɛgɛ wa wì para wi ni.»
10 A kendige kì si gbɔgɔ jɛŋgɛ, fɔ a
sorodasheele togbɔɔ wì fyɛ ma yo paga
ka Pɔli wi kɔɔnlɔ curo curo. A wì si konɔ
kan sorodasheele pe yeri ma yo pe tigi pe

sa Pɔli wi lɛ poo wɔ wa pe sɔgɔwɔ, pe kari wi ni wa malaga sigego ki ni.

11 Ki pilige nuŋgba ki yembinɛ li ni, a we Fɔ wì suu yɛɛ naga Pɔli wi na, maa pye fɔ: «Kotogo ta! Yɛgɛ ŋga na màla sɛrɛya wi yo laga Zheruzalɛmu, ki daga ma saa yo ma fun wa Ɔrɔmu ca.»

Zhufuye pàa yɔn le mbe Pɔli wi gbo

12 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhufuye pè si yɔn le, ma wugu ma pe yɛɛ daŋga ma yo pe se ka, pe se si wɔ, fɔ pe sa Pɔli wi gbo gbɛn.

13 Mbele pàa ki yɔn ki le, pàa wɛ lere nafa shyɛn wo na.

14 A pè si kari saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lelɛɛlɛ pe kɔrɔgɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Wè wugu ma we yɛɛ daŋga ma yo we se yaraga ka, fɔ we sa Pɔli wi gbo gbɛn.

15 Yoro wele, naa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki ni fuun ki ni, yege yo ye sorodasheele togbɔɔ wi kan wi Pɔli wi torogo laga ye yɛgɛ sɔgɔwɔ, yege pye ndɛɛ yaa jaa mboo kala li yewe mbeli jɛn jɛŋgɛ. Woro wo na, we yɛn ma gbɛgɛlɛ mboo gbo sanni wi sa gbɔn laga.»

16 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wi nɔsepyɔ sumboro wi pinambyɔ wì sigi yɔn lemɛ pi logo. A wo si kari wa sorodasheele pe malaga sigego ki ni ma saa ki yo Pɔli wi kan.

17 A Pɔli wì si sorodasheele tojɛɛ wa yeri, ma suu pye fɔ: «Kari ki lefɔnŋɔ ŋa wi ni wa sorodasheele togbɔɔ wi yeri, katugu sɛnrɛ ta yɛn wi yeri wi yo wi kan.»

18 A sorodasheele tojɛɛ wì si kari ki lefɔnŋɔ wi ni wa sorodasheele togbɔɔ wi yeri, ma sho fɔ: «Kasopyɔ Pɔli wo wìlan yeri, mala yɛnri ma yo mbe pan ki lefɔnŋɔ ŋa wi ni ma kɔrɔgɔ, fɔ sɛnrɛ yɛn wi yeri wi yo ma kan.»

19 A sorodasheele togbɔɔ wì si lefɔnŋɔ wi yigi kɛɛ na, mɛɛ kari wi ni kanŋgaga na, ma suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe yo na kan?»

20 A wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Zhufuye pè yɔn wa nuŋgba mbɔɔn yɛnri Pɔli wi ni, mbe kari wi ni wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ goto, mbege pye ndɛɛ paa jaa mboo kala li yewe mbeli jɛn jɛŋgɛ.

21 Ɛɛn fɔ, maga ka yɛnlɛ, katugu mbele pe yaa ka lara mboo gbo, pè wɛ lere nafa shyɛn wo na. Pè wugu ma pe yɛɛ daŋga ma yo pe se ka, pe se si wɔ, fɔ pe sa Pɔli wi gbo gbɛn. Pe yɛn ma gbɛgɛlɛ yiŋgɔ, pe woro na yaraga ka singi ndɛɛ ma woyoro to.»

22 A sorodasheele togbɔɔ wì sigi yo lefɔnŋɔ wi kan ma yo wiga kaga yo lere kpɛ kan mbe yo wìgi yo maa kan. Kona, a wì suu torogo ma yo wila kee.

Pàa kari Pɔli wi ni wa gboforonɛri Felisi wi yeri

23 Ko puŋgo na, a sorodasheele togbɔɔ wì si sorodasheele teele jɛɛlɛ jɛɛlɛ pe shyɛn yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye sorodasheele cɛnmɛ shyɛn (200) pye pe gbɛgɛlɛ, naa mbele pe maa nuru shɔn na pe nafa taanri ma yiri kɛ ni, naa njaanra fɛnnɛ pe cɛnmɛ shyɛn (200) ni, pe kari wa Sesare ca. Yembinɛ suro tiga li mbe kɔ yee kari.

24 Ye shɔnye pele gbɛgɛlɛ, jaŋgo Pɔli fun wi lugu wa na wi sa gbɔn yinŋge wa gboforonɛri Felisi wi na.»

25 A sorodasheele togbɔɔ wì sigi sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ ma yo fɔ:

26 «Mi Kulodi Lisiyasi, mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi legbɔɔ gboforonɛri Felisi wi kan. Mɔ̀ɔ shari.

27 Zhufuye pàa ki naŋa ŋa wi yigi na jaa mboo gbo. A mi naa na sorodasheele pe ni, wè si saa wi shɔ pe yeri, katugu mìla ki logo ma yo wi yɛn Ɔrɔmu tara pisee.

28 Pàa baga naŋa wi na go ŋga na, mìla pye na jaa mbege jɛn. Kì pye ma, a mì si kari wi ni wa pe kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ.

29 A mì sigi yan fɔ pè baga wi na na kendige woo wi ni poro jate pe lasiri kapyere na, ɛɛn fɔ, wii yaraga ka pye ŋga ki daga kunwɔ ni, nakoma kaso yege ni.

30 Naa kì kaa yo na kan ma yo pè yɔn le wi na, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mì suu torogo wa ma yeri, ma sigi yo mbele pè baga wi na pe kan ma yo pe sa baga wi na wa ma yɛgɛ sɔgɔwɔ. We yɛn pilige ka o!»

31 A sorodasheele pè si kari Pɔli wi ni ki yembinɛ li ni fɔ wa Antipatirisi ca, paa yɛgɛ ŋga na kìla yo ma pe kan we.

32 Ki goto pinliwɛ pi ni, sorodasheele
mbele pàa pye tɔɔrɔ na, a poro si sɔngɔrɔ
wa pe malaga sigego ki ni, mɛɛ mbele pàa
pye shɔnye na poro yaga, a pè kari Pɔli wi
ni.
33 Naa pàa ka saa gbɔn wa Sesare, a pè
si sɛwɛ wi wɔ maa kan gboforonɛri wi
yeri, mɛɛ Pɔli wi le wi kɛɛ.
34 A gboforonɛri wì si sɛwɛ wi kara, mɛɛ
Pɔli wi yewe wì yiri kinda ŋa ni wi ni. Naa
wìla kaa ki logo ma yo wì yiri wa Silisi
kinda wi ni,
35 a wì sho fɔ: «Mbele pè baga ma
na, na paga ka gbɔn laga, pa mi yaa ma
yewe.»

A wì si konɔ kan ma yo pe Pɔli wi le wa
Erɔdi yuŋgbɔgɔ ki ni, paa wele wi na.

24

Zhufuye pàa saa baga Pɔli wi na wa gboforonɛri Felisi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ

1 Naa piliye kaŋgurugo la kaa toro, a
saraga wɔfɛnnɛ to Ananiyasi wì si gbɔn
wa Sesare ca, wo naa Zhufuyelelɛɛlɛ pele
ni, naa naŋa sɛnnjɛɛn wa ni, ŋa wìla pye
na para na sunlu leele na. Pàa pye naa
yinri Tɛritulusi. A pè si saa baga Pɔli wi
na wa gboforonɛri Felisi wi yeri ma yo wì
kapege pye.
2 A pè si Pɔli wi yeri, a wì pan. A
Tɛritulusi wi nɛɛ baga wi na na yuun fɔ:
«Legbɔɔ Felisi, we yɛn yɛyinŋge gbɔgɔ
ŋga na, pa kì yiri mboro yeri. Ma kagala
gbegewe pì we tara ti kanŋga fɔ jɛŋgɛ.
3 Kì tanla we ni fuun we ni. A waa ma
shari lagapyew ki kagala ke kala na.
4 Ɛɛn fɔ, mi woro na jaa mbɔɔn te naa
mbe kari yɛgɛ, ki kala na, mila ma yɛnri
ma kagbaraga pyege ki kala na, ma logo
we yeri jɛnri.
5 Wège yan ki naŋa ŋa, wi yɛn na we
jɔlɔ ndɛɛ tifɛlɛgɛ yama ye we sɔgɔwɔ.
Wi yɛn na Zhufuye mbele dunruya wi
lagapyew pe pinri. Wo wi yɛn Nazarɛti
ca fɛnnɛ gbogolomɔ pi to.
6 Wì yɛrɛ la pye na jaa mbe shɛrigo
gbɔgɔ ki tɛgɛ fyɔngɔ ni fun. Kì pye ma,
a wè suu yigi. [Wàa pye na jaa mbe kiti
kɔn wi na mbe yala we lasiri wo ni.
7 Ɛɛn fɔ, sorodasheele togbɔɔ Lisiyasi wì
si pan maa shɔ we yeri fanŋga gbɔgɔ ni,
8 mɛɛ konɔ kan mbele pè baga wi na
pe yeri pe pan laga ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.] Na
maga ki naŋa ŋa wi yewe, kagala ŋgele
wè yo wì pye, pa ma yaa ke kaselege jɛn.»
9 Pè baga wi na kagala ŋgele na, a
Zhufuye pè yɛnlɛ ki na ma yo pa ke yɛn
ma.

Pɔli wìla para mboo yɛɛ shɔ Felisi wi yɛgɛ na

10 Kona, a gboforonɛri wì si sɛnrɛ ti kan
Pɔli wi yeri. A Pɔli wì si sɛnrɛ ti lɛ ma sho
fɔ: «Mìgi jɛn ma yo maga lɛ wa yɛgɛlɛ
lɛgɛrɛ ni ma yɛn ki tara nda ti kiti kɔnfɔ.
Ki kala na, na jigi wi yɛn ma cɛn mbe para
mbanla yɛɛ shɔ ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
11 Mboro jate ma mbe ya mbege yewe
mbege jɛn jɛŋgɛ, fɔ ki fa toro pilige
kɛ ma yiri shyɛn na, naa mì kari wa
Zheruzalɛmu mbe sa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔ we.
12 Pee na yan mila kendige woo lere kpɛ
ni, mbanla yan mila janwa wi sunnu naa
waa wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, nakoma wa
shɛriyinrɛ ti ni, kana laga ka na wa ca
nawa.
13 Ki leele mbele paa baga na na kagala
ŋgele na yiŋgɔ, pe se ya mbege naga ma
na mbe yo ke yɛn kaselege.
14 Ma si yala, mi yɛn naga yuun naga
finligi ma yɛgɛ na fɔ: Zhezu konɔ na pe
yɛn na yuun ma yo li woro kaselege, mi
yɛn na tunŋgo piin we tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li
kan na yala lo ni. Ɛɛn fɔ, nda fuun ti yɛn
ma yɔnlɔgɔ wa lasiri sɛwɛɛlɛ poro naa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛwɛɛlɛ pe
ni, mì taga ti na.
15 Na jigi wi yɛn ma taga Yɛnŋɛlɛ li na,
paa yɛgɛ ŋga na poro fun pe woo wi yɛn
ma taga li na we, fɔ kuulo pe ni fuun,
lesinmbele naa kapere pyefɛnnɛ, pe yaa
ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.
16 Ko kì ti mi fun, mila ki ŋgbanga na
nawa jatere wi koro jɛnŋɛ na na pilige
pyew Yɛnŋɛlɛ lo naa leele pe ni fuun pe
yɛgɛ na.
17 «Naa yɛgɛlɛ kele la kaa toro mala ta
mi woro laga Zheruzalɛmu, a mì si kaa
sɔngɔrɔ ma pan penjara ni mbanla cɛnlɛ

woolo pe saga, mbe saara wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri.
18 A pè si saa na ta wa shɛrigo gbɔgɔ ki
ni mìlan yɛɛ pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
Janwa sila pye wa na ni, tinmɛ sila si yiri.
19 Ɛɛn fɔ, Azi kinda Zhufuye pèle la pye
wa. Poro pe ja daga mbe pan laga, na kaa
pye kala la yɛn pe yeri pe baga na na, peli
yo ma yɛgɛ na.
20 Nakosima, mìla yere wa kiti kɔnfɛnnɛ
ŋgbelege ki yɛgɛ na, kambasinŋge ŋga
mìla pye, a pè yan, ki leele mbele laga
yɛɛn pege yo.
21 Kaawɔ ki sɛnrɛ nuŋgba nda mìla
yere ma yo ŋgbanga pe yɛgɛ na to cɛ, fɔ:
‹Mì taga kuulo pe yɛnmɛ pi na, ko kìgi
kan kiti yɛn na kɔɔn na na nala laga ye
yɛgɛ sɔgɔwɔ.› »
22 Felisi wìla ki Zhezu konɔ li wogo ki
jɛn fɔ jɛŋgɛ. A wì si pe sɔngɔrɔ ma
yo puŋgo na sorodasheele togbɔɔ Lisiyasi
wiga ka pan, pa wi yaa pe kala li gbegele.
23 A wì si konɔ kan sorodasheele tojɛɛ
wi yeri, fɔ wi sa Pɔli wi le wa kaso wila
wele wi na, ɛɛn fɔ, wi tifɛliwaa kan wi
yeri jɛnri, wuu wɛnnɛ pe yaga paa wi kala
li yɔngɔ wi kan.

Pɔli wìla para Felisi naa Duruzili ni

24 Naa piliye jɛnri la kaa toro, a Felisi
wì si pan wo naa wi jɔ Duruzili wi ni. Wo
la pye Zhufuye woo. A Felisi wì si tun,
a pè saa Pɔli wi yeri wi kan ma pan ma
tagawa mba pe ma taga Zhezu Kirisi wi
na pi sɛnrɛ logo wi yeri.
25 Ɛɛn fɔ, naa Pɔli wila kaa na para leele
pe daga mbe sin wa pe yinwege ki ni yɛgɛ
ŋga na, naa yɛɛ yingiwɛ, naa Yɛnŋɛlɛ li
kiti kɔngɔ ŋga kila paan ti wogo ki na, a
Felisi wì si fyɛ, ma sho fɔ: «Ma mbe ya
kari yiŋgɔ. Na mi ka ka wagati ta, pa mi
yaa ma yeri naa.»
26 Wi jigi wìla pye ki na fun ndɛɛ Pɔli wi
yaa penjara kan wi yeri. Ki kala na, wìla
wi yeri yerisaga lɛgɛrɛ na ma pan na baro
piin wi ni.
27 Naa Yɛgɛlɛ shyɛn la kaa toro, kona, a
Pɔrisiyusi Fɛsitusi wì si cɛn wa Felisi wi
yɔnlɔ. Zhufuye pe kandanlaga ko Felisi
wìla pye na jaa mbe pye, a wì si Pɔli wi
yaga wa kaso.

25

Pɔli wìla ki yɛnri Ɔrɔmu tara fɛnnɛ wunlumbolo to wo mboo kala li gbegele

1 Naa Fɛsitusi wìla ka saa gbɔn wa
ki kinda wi ni, ki pilige taanri wogo ki
na, a wì si yiri wa Sesare ma kari wa
Zheruzalɛmu.
2 A saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa
Zhufuye legbɔɔlɔ pe ni, pè si saa Pɔli wi
le kɛɛ wa Fɛsitusi wi yeri.
3 A pè si Fɛsitusi wi yɛnri ma yo wi Pɔli
wi pye wi pan wa Zheruzalɛmu, katugu
pàa yɔn le wi na mboo gbo wa konɔ wi
pansaga.
4 A Fɛsitusi wì si pe yɔn sogo ma yo
Pɔli wi yɛn wa kaso wa Sesare, fɔ wo jate
sanni jɛnri wi yaa sɔngɔrɔ mbe kari wa.
5 A wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa ma yo
fɔ: «Na mi kaa kee, ye ti ye teele pele mbe
pinlɛ na ni pe kari wa Sesare, pe sa baga
ki naŋa ŋa wi na, na kaa pye wi kapege
pye we.»
6 Piliye yan Fɛsitusi wìla pye wa pe yeri,
yi sila toro pilige kɔlɔtaanri, nakoma kɛ
na, ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari
wa Sesare. Ki goto pinliwɛ pi ni, a wì si
saa cɛn wa kiti kɔnsaga, mɛɛ tun ma yo
pe Pɔli wi pye wi pan.
7 Naa Pɔli wìla kaa gbɔn wa, Zhufuye
mbele pàa yiri wa Zheruzalɛmu ma pan,
a pè si saa wi maga, mɛɛ kapere lɛgɛrɛ yo
mari taga wi na, nda pe sila ya mberi yo
mberi filige.
8 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì si para mboo yɛɛ shɔ,
ma yo fɔ: «Mii kapege pye Zhufuye lasiri
wi na, mii si ka pye shɛrigo gbɔgɔ konaa
wunlumbolo to wi na.»
9 Ɛɛn fɔ, Fɛsitusi wìla pye na jaa mbe
Zhufuye pe nandanwa kala li pye, a wì si
Pɔli wi pye fɔ: «Ma mbe yɛnlɛ mbe kari
wa Zheruzalɛmu kiti wi sa kɔn ma na wa
na yɛgɛ na ki kala na li na le?»
10 A Pɔli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi
yɛn yeresaga laga wunlumbolo to wi kiti
kɔnsaga. Pa na kiti wi daga mbe kɔn laga.
Mii kapege pye Zhufuye pe na, mboro jate
màga jɛn jɛŋgɛ.

11 Na kaa pye mi yɛn jɔgɔfɔ, na kaa si
pye mi kala la pye, na li daga kunwɔ ni,
mii je na gbogo ki na. Ɛɛn fɔ, pè baga na
na ma yo mì kagala ŋgele pye, na kaa pye
kaselege woro ke ni, lere wa se ya mbanla
le pe kɛɛ. Mi yɛn naga yɛnri wunlumbolo
to wo mbanla kala li gbegele.»

12 Kona, naa Fɛsitusi wìla kaa para wi
yɛrifɛnnɛ pe ni ma saa kɔ, a wì sho fɔ:
«Màga yɛnri wunlumbolo to wo mbɔɔn
kala li gbegele, ma yaa kari wɛyi wa wi
yɛgɛ na.»

Pɔli wìla para Agiripa naa Bɛrinisi pe yɛgɛ na

13 Naa piliye yà la kaa toro, a wunlu-
naŋa Agiripa wo naa wi nɔsepyɔ sumboro
Bɛrinisi wi ni, pè si gbɔn wa Sesare mbe
pan mbe Fɛsitusi wi shari.

14 Naa paa kaa na piliye yɔn ka piin
wa, a Fɛsitusi wì si Pɔli kala li yɛgɛ yo
ma wunlunaŋa wi kan. Wìla wi pye fɔ:
«Felisi wìla naŋa wa yaga laga kaso.

15 Naa mìla kari wa Zheruzalɛmu, a
saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Zhufuye
lelɛɛlɛ pe ni, pè sho fɔ ki naŋa wì kapege
pye, ma silan yɛnri ma yo mbe kiti wi kɔn
mboo jan wi na.

16 A mì si pe yɔn sogo ma yo ki woro
Ɔrɔmu tara fɛnnɛ pe kalɛgɛ mbe lere wa
le kɛɛ, ndɛɛ wo naa mbele pè baga wi na
pe ka sa fili laga nuŋgba, wi para wuu yɛɛ
shɔ kala na pè baga wi na li ni.

17 Kona, a pè si pan lagamɛ. Mi sigi pye
kamɔŋgɔ, ki goto pinliwɛ pi ni, a mì si saa
cɛn wa kiti kɔnsaga, mɛɛ konɔ kan ma yo
pe pan ki naŋa wi ni.

18 Wi winfɛnnɛ pè kaa pan sanga ŋa ni,
kapere nda mìla pye na jate pe yaa yo wì
pye, mi si ko ka logo.

19 Ka sila pye pe yeri, kaawɔ kendige
pàa pye na woo wi ni pe shɛrɛgɛ wogo na,
naa naŋa wa wogo na, ŋa pe yinri Zhezu.
Wì ku, a Pɔli wila ki yuun naga finligi ma
yo wi yɛn yinwege na.

20 Ki kala mbaa li gbegele yɛgɛ ŋga na,
kìla na nawa pi wɔ. Kì pye ma, a mì si
Pɔli wi yɛnri, na kaa pye wi mbe yɛnlɛ
mbe kari wa Zheruzalɛmu pe sa kiti wi
kɔn wi na ki kala li na.

21 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì sigi yɛnri wunlum-
bolo to wo mboo kala li gbegele. A mì si
konɔ kan ma yo poo yaga wa kaso, fɔ mbe
saa torogo wunlumbolo to wi kan.»

22 A Agiripa wì si Fɛsitusi wi pye fɔ: «Mi
jate mila jaa mbe logo ki naŋa wi yeri.» A
Fɛsitusi wì suu pye fɔ: «Goto ma yaa logo
wi yeri.»

23 Ki goto, a Agiripa wo naa Bɛrinisi pè
si pan legbɔɔlɔ panma pi na, ma pinlɛ
sorodasheele teele tugbɔmbɔlɔ naa ca ki
legbɔɔlɔ pe ni, ma saa ye wa kiti kɔnsaga.
A Fɛsitusi wì si konɔ kan, a pè saa Pɔli wi
yeri ma pan wi ni.

24 Kona, a Fɛsitusi wì sho fɔ: «Wun-
lunaŋa Agiripa naa yoro mbele fuun ye
yɛn laga we ni, ye yɛgɛ yɛn naŋa ŋa na
yɛɛn, Zhufuye janwa wi ni fuun wì baga
wi na wa na yɛgɛ na wa Zheruzalɛmu naa
lagamɛ, na jɔrɔgi ma yo wii daga mbe
koro yinwege na.

25 Mi wo na, mìgi wele maga yan wii
kapege pye, ŋga ki daga poo gbo. Wo
jate wì kaa ki yɛnri ma yo wunlumbolo
to wo mboo kala li gbegele, a mì si yere
ki yerewe mboo torogo wa wi kan.

26 Mii sɛnfire ta, nda mbe yɔnlɔgɔ wi
kanŋgɔlɔ wunlumbolo to wi kan. Ko kì ti
mì pan wi ni laga ye yɛgɛ sɔgɔwɔ, mboro
jate wunlunaŋa Agiripa ma yɛgɛ sɔgɔwɔ,
jaŋgo na waga wi yewe, mbe sɛnrɛ ta ta
mberi yɔnlɔgɔ.

27 Ki woro ma yala na yɛgɛ na mbe
kasopyɔ wa torogo, na sɛnfire si ta kapege
ŋga pè yo wì pye ki na.»

26

Pɔli wìla para mboo yɛɛ shɔ wa Agiripa wi yɛgɛ na

1 A Agiripa wì sigi yo Pɔli wi kan ma
yo fɔ: «Ma mbe ya para mbɔɔn yɛɛ shɔ
yiŋgɔ.»

Kona, a Pɔli wì suu kɛɛ ki yirige, mɛɛ ki
sɛnrɛ nda ti yo, mbe ta mboo yɛɛ shɔ:

2 «Wunlunaŋa Agiripa, Zhufuye pè baga
na na kagala ŋgele fuun na, kì tanla na
ni jɛŋgɛ mbanla yɛɛ yan ma yɛgɛ sɔgɔwɔ
nala, mbe para mbanla yɛɛ shɔ ki kagala
ke ni;

3 katugu ma yɛn ma Zhufuye kalɛgɛlɛ
koro naa pe kendige wɔkagala ke jɛn
jɛŋgɛ. Ki kala na, mi yɛn nɔɔ yɛnri, maga
kun ma yɛɛ ni, ma logo na yeri.
4 «Na yinwege kìla pye yɛgɛ ŋga na
maga lɛ na puwɛn pi na, Zhufuye pe ni
fuun pège jɛn. Maga lɛ ki koŋgbanŋga
ki na, mì tanga tangalɔmɔ mba na laga
na cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ, konaa wa
Zheruzalɛmu, pège jɛn.
5 Pànla jɛn maga lɛ faa, na pe mbe yɛnlɛ
mbege yo mbege filige we, fɔ mìla pye
na tanri na yala Fariziye ŋgbelege ko ni,
ŋga ki konɔ tangala li yɛn ma ŋgban we
shɛrɛgɛ ki ni we.
6 Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ na kɔn we tɛlɛye
pe yeri, pa na jigi wi yɛn li na, ko kala na
kiti yɛn na kɔɔn na na yiŋgɔ.
7 We cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke jigi
wi yɛn ki na fɔ ki yɔn fɔlɔ li yaa ka tɔn
mbe yɔn fili. A pè bala na tunŋgo piin
Yɛnŋɛlɛ li kan suyi sɔnlɔ naa yembinɛ.
Wunlunaŋa, ko jigi wo kala na Zhufuye
pè baga na na.
8 Yiŋgi na, a ye nɛɛ ki jate lere se ya taga
ki na fɔ Yɛnŋɛlɛ li ma kuulo pe yɛn ma pe
yirige wa kunwɔ pi ni?
9 «Mi jate mìla ki sɔnri ma yo ki daga
mbe kagala lɛgɛrɛ pye mbe Nazarɛti ca
fɛnnɛ Zhezu wi mɛgɛ ki jɔgɔ.
10 Ko mìla pye wa Zheruzalɛmu. Saraga
wɔfɛnnɛ teele pàa fanŋga kan na yeri, a
mì tagafɛnnɛ pe lɛgɛrɛ le kaso. Naa pàa
pye na pe kuun, mìla yɛnlɛ ki na.
11 Wagati lɛgɛrɛ na, mìla pye na pe jɔlɔ
wa shɛriyinrɛ ti ni fuun ti ni. Mìla pye
na pe ŋgbanga pe Zhezu wi mɛgɛ ki jɔgɔ.
Naŋgbanwa pìla toro na ni pe kala na, a
mì taga pe na na pe jɔlɔ fɔ wa tara sannda
ti cara ta ni.

Pɔli wìla wi yɛɛ kanwa Yɛnŋɛlɛ yeri pi sɛnrɛ yo (Kapye 9.1-19; 22.6-16)

12 «Kì pye ma, a mì si kari wa Damasi
ca, saraga wɔfɛnnɛ teele pàa fanŋga naa
tunŋgo ŋga kan na yeri ki ni.
13 Yɔnlɔfugo ki na, mala ta wa konɔ
wunlunaŋa, a yanwa gbɔɔ pà si yiri wa
yɛnŋɛlɛ na ma pan, ma wɛ yɔnlɔ yanwa
pi na yɛrɛ. A pì si yin ma mi naa na
pinlɛyɛɛnlɛ pe ni we maga.
14 A we ni fuun wè toori tara. A mì
si magala la logo laa para na ni Zhufuye
sɛnrɛ ni na yuun fɔ: ‹Sɔli, Sɔli, yiŋgi na,
a ma nɛɛ na jɔlɔ? Maa ma yɛɛ wɛlɛgi paa
nɔ yɛn, ŋa wi yɛn na wi yɛɛ sugulo wi
kɔnrifɔ wanga na we.›
15 A mì si yewe fɔ: ‹Ambɔ wi mboro, we
Fɔ?› A we Fɔ wì sho fɔ: ‹Muwi, mi Zhezu
ŋa ma yɛn na jɔlɔ we.
16 Ɛɛn fɔ, yiri ma yere. Mìlan yɛɛ naga
ma na mbɔɔn pye na tunmbyee. Ma yaa
pye na sɛrɛfɔ, mbaa ki yuun sanmbala pe
kan paa yɛgɛ ŋga na mala yan nala we,
mbaa ŋga mi yaa ka naga ma na naa ki
yari pe kan.
17 Mi yaa ma go shɔ Zhufuye pe kɛɛ,
naa cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe kɛɛ, poro
mbele mi yaa ma tun pe yeri we.
18 Mi yɛn nɔɔ tunnu ma sa pe yɛngɛlɛ ke
yɛngɛ. Ma pe pye pe wɔ wa wɔwɔ pi ni,
pe pan wa yanwa pi ni. Pe wɔ wa Sɔtanla
fanŋga ki ni, pe pan wa Yɛnŋɛlɛ fanŋga ki
ni, jaŋgo na paga taga na na, pe pe kapere
ti kala yagawa ta, pe cɛnsaga ta wa mbele
pè pye Yɛnŋɛlɛ li woolo pe sɔgɔwɔ.›

Pɔli wìla para wi tunŋgo ki wogo na

19 «Kì pye ma, wunlunaŋa Agiripa, mii
je yariyanga ŋga kì yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma
naga na na ki na.
20 Ɛɛn fɔ, a mì si Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo
wa Damasi ca gbɛn, ko puŋgo na, mɛɛ
ti yo wa Zheruzalɛmu, naa Zhude tara
ti lagapyew, konaa wa mbele pe woro
Zhufuye pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma yo pe pe
kapere ti jɛn peri yaga, pe pe yɛɛ kan
Yɛnŋɛlɛ li yeri. Kapyere nda ti mbege
naga fɔ pè pe kapere ti jɛn mari yaga, paa
to piin.
21 Ko kala na Zhufuye pàa na yigi wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni, nɛɛ jaa mbanla gbo.
22 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lìlan go sige ma pan
ma gbɔn nala, mi yɛn laga nala sɛrɛya wi
yuun leele pe ni fuun pe kan, piile naa
lelɛɛlɛ. Mi woro na ka yɛgɛ yuun, ndɛɛ
ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ poro naa
Moyisi wi ni pàa yo ma yo ki yaa ka pye
ko.

23 Ko yɛn fɔ Kirisi wila daga mbe jɔlɔ
mbe ku, mbe pye koŋgbanŋa mbe yɛn
mbe yiri wa kunwɔ pi ni, konaa mbaa
yanwa† pi wogo ki yari we cɛnlɛ woolo
poro naa cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe
kan.»

Pɔli wìla Agiripa wi yeri
ma yo wi taga Zhezu wi na

24 Naa Pɔli wìla pye na para mboo yɛɛ
shɔ, a Fɛsitusi wì si para ŋgbanga ma
yo fɔ: «Yara ye ma ni Pɔli! Ma sɛwɛ
jɛnndorogo kì yara le ma ni!»
25 A Pɔli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yara ma ti ye na ni, legbɔɔ Fɛsitusi.
Sɛnrɛ nda mila yuun ti yɛn kaselege, ma
pye tijinliwɛ ni.
26 Wunlunaŋa jate wi yɛn ma ki kagala
ke ni fuun ke jɛn. Mbe ya mbe kotogo ta
mbe para wi yɛgɛ na ki kagala ke na. Mì
taga ki na ma yo wì ke ni fuun nuŋgba
nuŋgba ke jɛn, katugu ki wogo kii pye
larawa.
27 Wunlunaŋa Agiripa, ma taga Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ ti na le? Mìgi
jɛn ma yo mà taga ti na.»
28 A Agiripa wì si Pɔli wi pye fɔ: «Sanni
jɛnri, ma yaa na jatere wi kanŋga mbe
pye keretiyɛn!»
29 A Pɔli wì sho fɔ: «Fɔɔnfɔɔn ŋga na
o, puŋgo na wi yo, mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri, kiga ka da mboro nuŋgba na, ɛɛn
fɔ, ye ni fuun mbele yaa nuru na yeri
nala, ye kanŋga ye pye tagafɛnnɛ paa na
yɛn, mi sho pe ye pɔ jɔrɔgɔ ni.»
30 Kona, a wunlunaŋa wo naa gbo-
foronɛri wi ni, naa Bɛrinisi wi ni, naa
mbele fuun pàa pye wa pe ni, pè si yiri
ma yere.
31 Naa pàa kaa kari, a pe nɛɛ pe yɛɛ piin
fɔ: «Ki naŋa ŋa, wii kapege ka kpɛ pye,
ŋga ki daga wi gbowo, nakoma kaso yege
ni.»
32 A Agiripa wì si Fɛsitusi wi pye fɔ: «Ki
naŋa ŋa, ma mbe ja ya mboo wa wila kee,
ndɛɛ ki pye wii jaga yɛnri wunlumbolo to
wo mboo kala li gbegele we.»

PƆLI WI KONDANGALA MBE KARI WA ƆRƆMU CA KONAA WI KASO YEGE

27

27.1–28.31

Pàa Pɔli wi torogo
wi kari wa Ɔrɔmu ca

1 Naa kìla kaa yere we ye tɔnmɔkɔrɔ ka
ni we kari wa Itali tara, a pè si Pɔli naa
kasopiile pele le sorodasheele tojɛɛ wa
kɛɛ, pàa pye naa yinri Zhuliyusi, wìla pye
Ɔrɔmu tara fɛnnɛ sorodasheele ŋgbelege
ŋga pàa pye na yinri «Wunlumbolo to wi
sorodasheele ŋgbelege» ko ni.
2 A wè si ye Adiramiti ca tɔnmɔkɔrɔ
ka ni, ko la daga mbe kari wa Azi kinda
tɔnmɔkɔɔrɔ yeresaga ki yeri. A wè si kari.
Maseduwani kinda woolo wà la pye we ni,
pàa pye naa yinri Arisitariki. Pa wìla yiri
wa Tesaloniki ca.
3 Ki goto pinliwɛ pi ni, a wè si gbɔn wa
Sidɔn ca. Zhuliyusi wìla kajɛŋgɛ pye ma
Pɔli wi kan. Wìla yɛnlɛ, a Pɔli wì kari wi
wɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, mbe ta mboo kayɔngɔ
yaara ti ta pe yeri.
4 Naa wàa kaa yiri lema, a wè si kari
Shipiri lɔgɔ fugo tara ti titɔnlɔwɔ po ni,
ma mara ti na, katugu tifɛlɛgɛ kìla pye na
gbɔɔn na waa we na.
5 A wè si kɔgɔje wi kɔn ma kari wa Silisi
kinda wo naa Panfili tara ti tanla, mɛɛ saa
gbɔn wa Mira ca, wa Lisi tara ti ni.
6 Wama, a sorodasheele tojɛɛ wì si
Alɛgizandiri ca fɛnnɛ tɔnmɔkɔrɔ ka ta,
kila kee wa Itali tara. A wì si we le wa
ko ni.
7 A we nɛɛ kee yɔɔrɔ tɔnmɔ pi go na ma
piliye lɛgɛrɛ ta. We gbɔnwɔ pìla ŋgban
jɛŋgɛ wa Sinide ca ki yɔn na. Naa tifɛlɛgɛ
kìla kaa we yɛgɛ kɔn mbe kari lege wa ki
kɛɛ ki na, a wè si toro wa Salimɔni tara
laga ŋga kì ye wa kɔgɔje wi ni ki tanla,
mbe ta mbe we yɛɛ yan wa Kirɛti lɔgɔ
fugo tara ti yeri.
8 A we nɛɛ toro Kirɛti lɔgɔ fugo tara
ti kanŋgaga na ma te jɛŋgɛ, mɛɛ saa
gbɔn laga ka na pe ko yinri Tɔnmɔkɔɔrɔ
Yeresara Jɛndɛ. Pa kìla pye wa Lase ca ki
tanla.
9 Wagati lɛgɛrɛ la we toro, fɔ we karaga
wa tɔnmɔ pi go na kìla ŋgban ma serege,
katugu yeŋge lege pilige kìla toro makɔ, a

† **26:23 26.23** Yanwa mba pi sɛnrɛ ti yɛn na yuun po pi yɛn shɔwɔ we.

weresanga wila yɔngɔ. Ki kala na, a Pɔli
wì si pe yɛri ma yo fɔ:
10 «Na teele, mìgi wele maga yan, ki
tangala na li yaa pye mbe ŋgban. Jɔgɔwɔ
lɛgɛrɛ yaa pye tɔnmɔkɔrɔ konaa ki nawa
tuguro ti na, ko cɛ ma, woro jate ki mbe
ya ti we we yinwege ki la.»
11 Ɛɛn fɔ, a sorodasheele tojɛɛ wì si taga
ŋa wi maa konɔ kaan tɔnmɔkɔrɔ fevɛnnɛ
pe yeri wo naa tɔnmɔkɔrɔ fɔ wi ni, pe
sɛnyoro ti na, ma wɛ Pɔli woyoro to na.
12 Ki laga ki tɔnmɔkɔɔrɔ yeresaga ki
sila yɔn we were sanga wi pye wa. Kì
pye ma, mbele pàa pye wa tɔnmɔkɔrɔ
ki ni, a pè lɛgɛrɛ si yere ki yerewe mbe
yiri wa ki laga ki na mbe bala mbe gbɔn
wa Fenikisi ca, mbe were sanga wi pye
wama. Ki ca kìla pye Kirɛti lɔgɔ fugo
tara ti tɔnmɔkɔɔrɔ yeresaga ka. Kìla pye
ma yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ naa
yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki yeri, naa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ naa yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki yeri.

Tifɛliŋgbɔgɔ kà la yiri na gbɔɔn wa kɔgɔje wi ni

13 Naa tifɛlɛgɛ jɛnri la kaa yiri wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri na gbɔɔn,
a pè sigi jate ndɛɛ ŋga pàa pye na jaa mbe
pye, ki mbaa ya pye. A pè si tɔnmɔkɔrɔ
ki yeregeyaraga ki yirige nɛɛ Kirɛti lɔgɔ
fugo tara ti sɔlɔgi na kee.
14 Ɛɛn fɔ, sanni jɛnri, a tifɛliŋgbɔgɔ kà
si yiri wa lɔgɔ fugo tara yanwira ti na nɛɛ
gbɔɔn, pege yinri Erakilɔn.
15 A kì si tɔnmɔkɔrɔ ki wɔnrɔgɔ, wee ya
mbaa ki finli mbaa kee wa ki ni. A wè si
we yɛɛ yaga ki kan kila kee we ni.
16 A wè si saa toro lɔgɔ fugo jɛgɛ
ka tanla, pege yinri Kuloda. A wè
si tɔnmɔkɔrɔ jɛɛlɛ li lɛ mali le wa
tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, liga ka ta mbe
jɔgɔ. Li lewe pìla ŋgban wa fɔ jɛŋgɛ.
17 Naa pàa kaa li le wa tɔnmɔkɔrɔ
gbeŋge ki ni, a pè si tɔnmɔkɔrɔ ki nan-
dogomɔ pi pɔ manda ni, jaŋgo kiga ka ta
mbe ya. Pàa pye na fyɛ fɔ paga ka sa lugu
Siriti taayɛngɛ laga ŋga wa tɔnmɔ pi nɔgɔ
ki na. Kì pye ma, a pè si tɔnmɔkɔrɔ ki
paraga ki tirige, mɛɛ pe yɛɛ yaga tifɛlɛgɛ
ki kan.
18 Tifɛliŋgbɔgɔ kìla koro na we jɔlɔ
jɛŋgɛ, fɔ ki goto a pè tɔnmɔkɔrɔ ki tuguro
ta wɔ ma wa wa kɔgɔje wi ni.
19 Ki pilige taanri wogo ki na, a pè si
tɔnmɔkɔrɔ gbegeleyaara ta wɔ ma wa wa
tɔnmɔ pe kɛyɛn jate yi ni.
20 Piliye lɛgɛrɛ la toro, yɔnlɔ kii yan,
wɔnŋgɔlɔ kee yan. A tifɛliŋgbɔgɔ kì koro
na gbɔɔn ŋgbanga ma, a we sunndoro tì
kɔn we na, a wè yo we se ya shɔ naa.

21 A kì mɔ jɛŋgɛ na we fa yaraga ka.
Kona, a Pɔli wì si yiri ma yere pe sɔgɔwɔ,
mɛɛ pe pye fɔ: «Na teele, yaa daga mbe
logo na yeri, waga ka yiri wa Kirɛti lɔgɔ
fugo tara ti ni. Anmɛ ki jɔlɔgɔ ŋga konaa
ki jɔgɔwɔ mba pi se ja we ta.
22 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ mi yɛn na ye yɛrɛgi, ye
kotogo ta; katugu wa kpɛ se wi yinwege ki
la ye ni, fɔ tɔnmɔkɔrɔ ko nuŋgba ki yaa
jɔgɔ ko cɛ.
23 Nala yembinɛ na li ni, Yɛnŋɛlɛ na mi
yɛn li woo, lo na mi yɛn na tunŋgo piin li
kan, li mɛrɛgɛ wà wi yɛɛ naga na na.
24 Wìlan pye fɔ: ‹Pɔli, maga kaa fyɛ. Ki
daga ma kari wa wunlumbolo to wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga ŋga lì pye
ma kan ki kala na, li yaa ti ma tangayɛɛnlɛ
pe ni fuun pe koro yinwege na.›
25 Ki kala na, na teele, ye kotogo ta,
katugu mì taga Yɛnŋɛlɛ li na ma yo nda
lì yo, pa ki yaa si pye ma.
26 Ɛɛn fɔ, ki daga tifɛlɛgɛ ki we lɛ ki we
wa lɔgɔ fugo tara tinndi wa go na.»

27 We yembinɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ wolo
li ni, ma we ta tifɛliŋgbɔgɔ kìla pye na
kee na paan we ni wa Adiriyatiki kɔgɔje
wi na, yindɛgɛ ki na, tɔnmɔkɔrɔ nawa
tunmbyeele pe nɛɛ ki sɔnri ma yo waa
yɔngɔ tara ni.
28 A pè si tɔnmɔ pi taanla, mɛɛ ki yan
pi tijuguwo pi yɛn mɛtɛrɛ nafa ma yiri kɛ
ma yiri kɔlɔshyɛn. Sanni jɛnri naa, a pè
suu taanla ma suu yan mɛtɛrɛ nafa ma
yiri kɔlɔtaanri.
29 A pè si fyɛ fɔ we tɔnmɔkɔrɔ kiga ka
sa jiri sinndɛɛrɛ ta na. A pè si tɔnmɔkɔrɔ
ki yeregeyaara puŋgo woro ti tijɛrɛ tirige
nɛɛ lalaaga ki singi, a kila mɔni pe yɛgɛ
na.

30 Tɔnmɔkɔrɔ ki tunmbyeele pàa pye na
jaa mbe fe. A pè si tɔnmɔkɔrɔ jɛɛlɛ li
tirige wa kɔgɔje wi ni, nɛɛ ki piin ndɛɛ
pe yaa tɔnmɔkɔrɔ ki yeregeyaara nda wa
yɛgɛ ti tirige.
31 A Pɔli wì si sorodasheele tojɛɛ wo
naa sorodasheele pe pye fɔ: «Na ki leele
mbele pee koro laga tɔnmɔkɔrɔ ki ni, ye
se ya shɔ.»
32 Kona, manda nda tìla pye ma pɔ
tɔnmɔkɔrɔ jɛɛlɛ li na, a sorodasheele pè
siri kɔɔnlɔ, mɛɛ li yaga laa kee.
33 Ma leele pe ta paa lalaaga ki singi, a
Pɔli wì si pe ni fuun pe yɛnri ma yo pe ka.
Wìla yo fɔ: «Nala wi yɛn ye pilige kɛ ma
yiri tijɛrɛ, ye yɛn na korogi fuŋgo, ye fa
yaraga ka.
34 Ki kala na, mi yɛn na ye yɛnri fɔ ye
yaakara ta ka, katugu ti kala yɛn ye na
ye ta ye pɔgɔ. Lere wo wa kpɛ yinzige
nuŋgba jate se puŋgo ye ni.»
35 Naa Pɔli wìla kaa ko sɛnrɛ to yo, a
wì si buru lɛ ma Yɛnŋɛlɛ li shari le pe ni
fuun pe yɛgɛ na, mɛɛ wi kɔɔnlɔ nɛɛ kaa.
36 Kona, a pe ni fuun pè si kotogo ta,
mɛɛ ka fun.
37 Woro mbele wàa pye wa tɔnmɔkɔrɔ
ki ni, wàa pye lere cɛnmɛ shyɛn naa nafa
taanri ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (276).
38 Naa pàa kaa ka ma tin, a pè si
shɔgɔlɔ ke wɔ ma ke wa wa tɔnmɔ, jaŋgo
tɔnmɔkɔrɔ ki ta ki tifaga.

Tɔnmɔkɔrɔ ki jɔgɔwɔ sɛnrɛ

39 Naa laga kìla kaa laga, tɔnmɔkɔrɔ ki
tunmbyeele pe sila ki laga ki jɛn. Ɛɛn fɔ,
a pè si lanjege walisaga ka yan, taambugɔ
yɛn wa ki yɔn na. A pè si yere ki
yerewe mbe kari tɔnmɔkɔrɔ ki ni wa ko
taambugɔ laga ko na, na ki mbe ya pye
we.
40 A pè si tɔnmɔkɔrɔ ki yeregeyaara
manda ti sangala, ma siri yaga wa tɔnmɔ.
A pè si tɔnmɔkɔrɔ mbiriye tugbɔɔrɔ ti
manda ti sangala fun. Ko puŋgo na, a
pè si tɔnmɔkɔrɔ ki yɛgɛ paraga gbeŋge
ki jaraga wa tifɛlɛgɛ ki ni, mɛɛ yɛgɛ kan
wa taambugɔ laga ki yeri.
41 Ɛɛn fɔ, a pè si saa yanra taambugɔ
pishɔngɔ ka ni wa tɔnmɔ pi nɔgɔ, tɔnmɔ
pi yinriwɛ naa pi togo filisaga ka na.
Tɔnmɔkɔrɔ ki yɛgɛ kɛɛ kìla ye ma kan
kinw wa taambugɔ ki ni, fɔ ki sila ya
mbaa yɛgɛ, ma si yala ki puŋgo kɛɛ ko la
pye na kaari kaari tɔnmɔ pi yinriwɛ naa
pi togo ki fanŋga na.
42 Sorodasheele pàa pye na jaa mbe
kasopiile pe ni fuun pe gbo, jaŋgo wa ka
ka lɔgɔ ki gbɔn mbe yiri mbe fe.
43 Ɛɛn fɔ, sorodasheele tojɛɛ wìla pye na
jaa mbe Pɔli wi shɔ, a wì si sorodasheele
pe yɛgɛ kɔn paga ka ta mbe ŋga pàa pye
na jaa mbe pye ki pye. A wì si konɔ kan
mbele paa tɔnmɔ jɛn pe yeri, ma yo poro
mbe keli pe yew pe to wa tɔnmɔ, pe kɔn
pe kari wa tara ti na.
44 Pe sanmbala poro mbe lugu tire
papara papara ta na, nakoma tɔnmɔkɔrɔ
ŋga kì kaari kaari, pe lugu ki kɔnrɔkɔnrɔ
ta na, pe kari. Pa kìla pye ma, a pe ni fuun
pè ta ma gbɔn yinŋge wa lɔgɔ koŋgo ki
na, yaraga si wa ta.

28

Ŋga kìla pye Pɔli wi na wa Maliti lɔgɔ fugo tara ti ni

1 Naa wàa kaa shɔ ma kɔ, a wè sigi logo
ma yo ki lɔgɔ fugo pege yinri Maliti.
2 Ki tara ti woolo, kajɛŋgɛ ŋga pàa pye
ma we kan, ki si tawa si tanla. Pàa kasɔn
gbɔgɔ ka gbɛri ma we ni fuun we yeri, a
wè pan wa ki tanla, katugu tisaga la pye
na paan, a were tila kuun fɔ jɛŋgɛ.
3 A Pɔli wì si saa yimbire wulo nari waa
wa kasɔn, a mɛrɛgɛ kà si yiri wa ti ni
kasɔn tufunwɔ pi na, mɛɛ wi nɔ ma yanra
wi kɛɛ ki na.
4 Naa lɔgɔ fugo tara woolo pàa kaa
wɔɔgɔ ki yan kila yɔlɔ Pɔli wi kɛɛ ki na, a
pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: «Kaselege ko na, ki
naŋa ŋa legbolere wi; katugu ali maga ta
wì shɔ ma yiri wa kɔgɔje wi ni, Yɛnŋɛlɛ
na pe yinri kasinŋge lii yɛnlɛ mboo yaga
yinwege na.»
5 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì suu kɛɛ ki yangara, a
wɔɔgɔ kì si to wa kasɔn, yaraga kpɛ sila
Pɔli wi ta.
6 Ki leele pàa pye na Pɔli wi wele mboo
yan wi fɛ, nakoma wi to wi ku le ki
yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni. Ɛɛn fɔ, naa pàa
kaa ki yan kì mɔ, kapege suu ta, a pè si

pe jatere wi kanŋga ma yo fɔ yarisunŋgo kayi.
7 Naŋa ŋa pàa pye na yinri Pubiliyusi,
lɔgɔ fugo tara ti legbɔɔ we, wi kɛɛrɛ tìla
pye ma yɔngɔ wa ki laga ki tanla. A wo
si we yigi jɛŋgɛ paa wi wɛnnɛ yɛn. A wè
piliye taanri pye wa wi go.
8 Pubiliyusi wi to wìla pye ma sinlɛ,
katugu witiwɛrɛwɛ naa tɔgɔtɔgɔni la pye
wi na. A Pɔli wì si saa wi yan, ma Yɛnŋɛlɛ
yɛnri maa kɛyɛn yi taga wi na, a wì si
sagala.
9 Ko puŋgo na, a lɔgɔ fugo tara yambala
sanmbala pè si pan fun, a pè sagala.
10 A pè we gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ. We karisaga,
yaraga ŋga fuun kala làa pye we na, a pè
ki ni fuun ki kan we yeri.

Pɔli wìla gbɔn wa Ɔrɔmu ca

11 Naa yeŋge taanri la kaa toro, a wè si
ye Alɛgizandiri ca tɔnmɔkɔrɔ ka ni mɛɛ
kari. Pàa pye naga tɛgɛrɛ ti yinri «Waanla
yɛnŋɛlɛ.» Pa kìla were sanga wi pye wa.
12 A wè si saa gbɔn wa Sirakusi ca, ma
piliye taanri pye lema.
13 A wè si kaa yiri lema, nɛɛ tinndi wi
tanŋgi na kee ma saa gbɔn wa Eregiyo ca.
Ki goto, a tifɛlɛgɛ kà sigi lɛ na gbɔɔn ma
yiri wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Ki
piliye shyɛn wogo ki na, a wè si gbɔn wa
Puzɔli ca.
14 A wè si saa sefɛnnɛ pele yan wa, a pè
we yɛnri ma yo we yapelege nuŋgba pye
wa pe ni. Ko puŋgo na, a wè si kari wa
Ɔrɔmu.
15 Tagafɛnnɛ mbele wa Ɔrɔmu, a pè
si we tinmɛ ta, mɛɛ pan ma we fili wa
Apiyusi janla li ni, konaa wa Nambanm-
bala Tugugo Taanri ki ni. Naa Pɔli wìla
kaa pe yan sanga ŋa ni, a wì si Yɛnŋɛlɛ li
shari mɛɛ kotogo ta.
16 Naa wàa ka saa gbɔn wa Ɔrɔmu, a pè
si yɛnlɛ ki na Pɔli wi koro wi yɛ, wo naa
sorodashe nuŋgba ni, wo la pye na wele
wi na.

Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Ɔrɔmu

17 Naa piliye taanri la kaa toro, a Pɔli
wì si Ɔrɔmu Zhufuye teele pe yeri pe pan
wa wi yeri. Naa pàa kaa pe yɛɛ gbogolo,
a wì si pe pye fɔ: «Na woolo, ali maga ta
mii kapege pye we tara woolo pe na, mii
si we teele pe kalɛgɛlɛ fun ke jɔgɔ, pànla
yigi wa Zheruzalɛmu, mala le Ɔrɔmu tara
fɛnnɛ pe kɛɛ.
18 A poro na yewe na jaa mbanla wa,
katugu pe sila kapege ka yan mì pye, ŋga
ki mbe ti panla gbo.
19 Ɛɛn fɔ, Zhufuye pe sila yɛnlɛ ko na,
ko kìlan jori, a mìgi yɛnri wunlumbolo to
wo mbanla kala li gbegele. Ko woro mbe
ka yo fɔ mila jaa mbe baga na cɛnlɛ woolo
pe na mbe yo pe kapege pye.
20 Ko kì ti mìgi yɛnri mbe ye yan, mbe
para ye ni; katugu Izirayɛli tara woolo pè
pe jigi wi taga ŋa na, wo mɛgɛ ki ti pànla
pɔ ki jɔrɔgɔ ŋa wi ni.»
21 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wee
sɛwɛ kpɛ ta ma kanŋgɔlɔ mbe yiri wa
Zhude tara. We woolo wa si si yiri wa
mbe pan mbɔɔn sɛnrɛ yo laga, nakoma
mbe yo ma kapege pye.
22 Ɛɛn fɔ, we yɛn na jaa mbe ŋga maa
sɔnri ki logo, katugu wège jɛn ma yo laga
o laga, ki gbogolomɔ mba ma yɛn pi ni
yɛɛn, leele pe maa kendige woo pi ni.»
23 A pè si pilige ka tɛgɛ, poro naa Pɔli wi
ni. Naa ki pilige kìla kaa gbɔn, lelɛgɛrɛ la
pan wa laga ŋga Pɔli wìla pye. Maga lɛ
pinliwɛ pi ni fɔ ma saa ki wa yɔnlɔkɔgɔ
ki na, sɛnrɛ yɛgɛ Pɔli wìla pye na yuun
pe kan: Wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ
wogo ki yari pe kan, naga jaa mbe pe
jatere wi kanŋga Zhezu wi yeri, na para
pe ni na yinrigi wa Moyisi lasiri sɛwɛɛlɛ
poro naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
sɛwɛɛlɛ pe ni.
24 Pèle la taga nda Pɔli wìla pye na yuun
ti na, a pèle je pee taga ti na.
25 Naa pe sɛnrɛ tìla kaa yiri ti yɛ ti yɛ, a
pe nɛɛ kee. Sanni pe sa kari, a Pɔli wì sigi
sɛnrɛ nda ti taga wa cɛ, ma yo fɔ: «Sɛnrɛ
nda Yinnɛkpoyi làa yo ma ye tɛlɛye pe
kan wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wi
yɔn, ti yɛn kaselege,
26 fɔ:

Ta kee ma saga yo ki cɛnlɛ woolo mbele pe kan fɔ:

Ye yaa kaa nuru jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, ye se kaa ti kɔrɔ jɛnni.

Ye yaa kaa wele jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, ye se kaa
yaan;
27 *katugu ki leele mbele yɛɛn, pe kotoro tì*
ŋgban pe na.
Pè pe nuŋgbogolo ke tɔn,
ma pe yɛngɛlɛ ke tɔn,
jaŋgo paga kaa yaan pe yɛngɛlɛ ke ni,
paga kaa nuru pe nuŋgbogolo ke ni,
paga si kaa kagala kɔrɔ jɛnni wa pe kotogo
na.
Paga ka ta mbe kanŋga mbe pan
mi Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ mbe ta mbe pe
sagala.»†

28 A Pɔli wì sho naa fɔ: «Ki kala na, ye daga mbege jɛn fɔ shɔwɔ sɛnrɛ nda tì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, tì torogo mbele pe woro Zhufuye pe kan fun. Poro wo na, pe yaa kari logo.»

29 [Naa Pɔli wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo ma, a Zhufuye pe nɛɛ kee na kendige woo pe yɛɛ ni ŋgbanga.]

30 Pɔli wìla yɛgɛlɛ shyɛn poni koro pye wa go ŋga wìla lɛ naga sara ki ni. Mbele fuun pàa pye na paan naa shari, wìla pye na pe yaara woo.

31 Wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ wogo ki yuun, ma kotogo ta na leele pe nari Zhezu Kirisi wi sɛnrɛ ti ni, lere pyɔ wo sila wi yɛgɛ kɔn.

† **28:27 28.26-27:** Eza 6.9,10

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo ƆRƆMU ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ ŋa Pɔli wo wìla wi yɔnlɔgɔ. Pɔli wìla pye Zhufuye woo. Pa pàa wi se wa Tarisi ca, wa Siri tara. Ɛɛn fɔ pa pàa wi koro wa Zheruzalɛmu ca; pa wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kara wa. Wìla pye ma bala wa Zhufuye kalɛgɛ konɔ li ni fɔ jɛŋgɛ. Pɔli wìla pye na tagafɛnnɛ koŋgbanmbala pe jɔlɔ, ɛɛn fɔ we Fɔ Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi na, ma suu yeri jaŋgo wi pye pitunŋɔ wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ. Kì pye ma, Pɔli wìla saa Sɛntanra ti yari wa Ɔrɔmu wunluwɔ tara ti lɛgɛrɛ ni.

Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi, wìla pye wa Korɛnti ca. Wìla pye na jaa mbe tangala la pye mbe kari wa Zheruzalɛmu ca, konaa wa Ɔrɔmu ca. Kì pye ma, a wì si sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo wa Ɔrɔmu ca tagafɛnnɛ pe yeri, maga yo pe kan ma yo wi yaa kari wa pe yeri mbe nagawa kan pe yeri konaa mbe fanŋga kan pe yeri.

Ɔrɔmu sɛwɛ wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsara taanri. Wa kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1–8), Pɔli wi yɛn na Sɛntanra ti yɛgɛ yuun naga nari fɔ Zhufuye o, mbele pe woro Zhufuye o, we ni fuun wè kapege pye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na; Yɛnŋɛlɛ li yɛn naŋgbanwa ni we ni fuun we ni (1.18–3.20). Ɛɛn fɔ Zhezu Kirisi we, wo ŋa wii kapege kpɛ pye wi fanŋga na, wi kunwɔ pì we kapere ti laga we na, ma we shɔ. Ki kala na, mbele fuun pè taga wi na, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na pe jate lesinmbele (3.21–5.21). Pɔli wi yɛn naga nari naga finligi fɔ Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn ma yɔn, ɛɛn fɔ ki fanŋga woro we ni we ya waa tanri wi na. Ko kala kì ti Yɛnŋɛlɛ lì we yinriwɛ ta, mali Yinnɛkpoyi li torogo li pan li we saga, jaŋgo we pye Yɛnŋɛlɛ li piile (6–8).

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (9–11), Pɔli wi yɛn na para Zhufuye lɛgɛrɛ wogo na, mbele pee yɛnlɛ mbe pe yɛɛ kan Zhezu wi yeri. Ali na paga je Zhezu wi na, Yɛnŋɛlɛ lo na, lii je sɛnwee piile pe na.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (12.1–15.13), Pɔli wi yɛn na nagawa kaan tagafɛnnɛ pe yeri yɛgɛ ŋga na pe daga mbaa ki piin, jaŋgo mbele pe woro tagafɛnnɛ pe ta pege jɛn fɔ tagafɛnnɛ poro na, pè pe yɛɛ kan Zhezu wi yeri kaselege na. Ŋga ki yɛn kagbɔgɔ yɔn ma wɛ ko ki yɛn fɔ ma lewee yɛnlɛ wɔɔn ndanla.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga, Pɔli wi yɛn na sharaga kaan wi wɛnnɛ pe lɛgɛrɛ yeri (15.14–16.27).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Pɔli wìla Zhezu Sɛntanra ti yari *1.1-17*
Sɛnwee wì jori mbe shɔwɔ pi ta *1.18–3.20*
Konɔ na Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ mbe shɔwɔ pi kan *3.21–4.25*
Yinwefɔnŋgɔ ki ma ta Kirisi wo fanŋga na *5.1–8.39*
Ŋga Yɛnŋɛlɛ lì gbɛgɛlɛ Izirayɛli woolo pe mɛgɛ ni *9.1–11.36*
Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ pi daga mbe pye yɛgɛ ŋga na *12.1–15.13*
Sɛwɛ wi kɔsaga sɛnrɛ konaa sharaga puŋgo wogo *15.14–16.27*

PƆLI WILA ZHEZU SƐNTANRA TI YARI

1.1-17

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele kan pe sharaga ye

1 Mi Pɔli ŋa Zhezu Kirisi wi tunmbyee, Yɛnŋɛlɛ lìlan yeri mbe pye pitunŋɔ, mala wɔ mbaa li Sɛntanra ti yari.

2 Ki Sɛntanra re, Yɛnŋɛlɛ làa ti yɔn fɔlɔ kɔn faa wa li sɛnrɛ sɛwɛ kpoyi wi ni, mɛɛ ti le wa li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɔn paa ti yuun.

3 Ki Sɛntanra ti yɛn na para li Pinambyɔ wo sɛnrɛ na, we Fɔ Zhezu Kirisi we. Mboo ta pàa wi se sɛnwee pyɔ, wìla pye wunlunaŋa Davidi wo setirige pyɔ.

4 Ɛɛn fɔ, mbe yala Yinnɛkpoyi li fanŋga ki ni, Yɛnŋɛlɛ lìgi naga yawa ni ma yo wi yɛn li Pinambyɔ, naa wìla yɛn ma yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ we.

5 Wo fanŋga na Yɛnŋɛlɛ lì yinmɛ kan na yeri mala pye pitunŋɔ Kirisi wi gbɔgɔwɔ pi kala na, jaŋgo cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke ni, mbaa leele pe piin paa tari wi na paa wi gbogo.

6 Yoro mbele ye yɛn wa Ɔrɔmu ca, yoro
fun ye yɛn ki leele pe ni, yoro mbele
Yɛnŋɛlɛ lì yeri ye pye Zhezu Kirisi wi
woolo we.
7 Muwi mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi
yoro mbele wa Ɔrɔmu ye kan, yoro mbele
ye yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla, a lì ye yeri
ye pye li woolo kpoyi we. We To Yɛnŋɛlɛ
lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ
naa yɛyinŋge kan ye yeri.

Pɔli wìla pye naga jaa mbe kari sa Ɔrɔmu ca keretiyɛnye pe yan

8 Ki koŋgbanŋga, mi yɛn nala Yɛnŋɛlɛ
li shari Zhezu Kirisi wi fanŋga na ye ni
fuun ye kan, katugu pe yɛn na ye tagawa
pi sɛnrɛ yuun dunruya wi lagapyew ki ni.
9 Yɛnŋɛlɛ lìgi jɛn ma yo ŋga mila yuun
ki yɛn kaselege. Lo mi yɛn na tunŋgo
piin li kan na kotogo ki ni fuun ki ni, na
Sɛntanra nda ti yɛn na para li Pinambyɔ
wi kanŋgɔlɔ ti yari. Lìgi jɛn ma yo sanga
o sanga mi kaa yɛnri, mi maa nawa tuun
ye na.
10 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, fɔ na kaa
pye ki yɛn li nandanwa kala, li konɔ li
yɛngɛ na kan mbe kari wa ye yeri.
11 Katugu mi yɛn naga jaa jate mbe ye
yan, jaŋgo mbe Yinnɛkpoyi li yarikanga
ka kan ye yeri, ye ta ye fanŋga ta.
12 Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mila ki jaa mbe pye
wa ye sɔgɔwɔ, we kotogo ta ja, ye tagawa
pi kotogo kan na yeri, na woo pi kotogo
kan ye yeri.
13 Sefɛnnɛ mi yɛn na jaa yege jɛn fɔ
wagati lɛgɛrɛ na mìgi lagaja mbe kari
wa ye yeri mbe sa ye yan, jaŋgo mbe
leele pele ta Kirisi wi kan wa ye sɔgɔwɔ,
paa yɛgɛ ŋga na mì pele ta wa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ we. Ɛɛn fɔ, kagala
kèle na yɛgɛ kɔn, mii ya mbege pye, ali
ma pan ma gbɔn nala.
14 Na tunŋgo yi mbaa kee leele pe ni
fuun pe kɔrɔgɔ, mbaa kee cagbɔrɔ fɛnnɛ
poro naa kapire fɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, naa
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa sɛwɛ mbajɛɛnlɛ
pe kɔrɔgɔ.
15 Ki kala na, ki la yɛn na na jɛŋgɛ mbe
sa Sɛntanra ti yo yoro fun ye kan, yoro
mbele ye yɛn wa Ɔrɔmu we.

Sɛntanra ti yɛn yawa ni

16 Katugu mi woro na fɛrɛ taa mbaa
Sɛntanra ti yari. Ti yɛn Yɛnŋɛlɛ li yawa
mbe mbele fuun pè taga Zhezu wi na
pe shɔ. Ki koŋgbanŋga Zhufuye poro
gbɛn, ko puŋgo na, mbele fuun pe woro
Zhufuye pe ni.
17 Sɛntanra ti yɛn naga nari paa yɛgɛ
ŋga na Yɛnŋɛlɛ li yɛn na leele pe piin
lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na we. Ki ma ta
wa tagawa po nuŋgba ni, mbege lɛ wa ki
lɛsaga ki na fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga ki
na, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi yɛn naga yuun fɔ: «*Lesinŋɛ wi yaa ka yinwege ta wi tagawa pi fanŋga na.*»†

SƐNWEE WI JORI MBE SHƆWƆ PI TA

1.18–3.20

Leele pe kapege pyewe we

18 Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali naŋgbanwa pi
nari na yinrigi wa naayeri leele mbele
pe woro na fyɛ li yɛgɛ, naa mbele paa
kambasinŋge ki ni fuun ki piin pe kala
na. Pe kapyere tijangara ti kala na, pe ma
kaselege ki yɛgɛ tɔn, kiga ka ta mbe jɛn;
19 katugu ŋga ki mbe ya jɛn Yɛnŋɛlɛ
li kanŋgɔlɔ, ki yɛn ma filige pe kan.
Yɛnŋɛlɛ lo kpaw lìgi naga maga filige pe
kan.
20 Malɛ Yɛnŋɛlɛ lì dunruya wi da, li
katiyɔngɔlɔ ŋgele leele pe woro na yaan
yɛnlɛ ni, ko kɔrɔ wo yɛn li yawa mbakɔɔ
naa li cɛnlɔmɔ pi ni, leele pe yɛn nari
yaan wa yaara nda Yɛnŋɛlɛ lì gbegele to
ni. Ki kala na, tanga woro pe yeri.
21 Pè Yɛnŋɛlɛ li jɛn, ɛɛn fɔ, pe woro nali
gbogo mbaa li shari paa yɛgɛ ŋga na ki
daga paa ki piin Yɛnŋɛlɛ li kan. Ɛɛn fɔ,
pe jatere wì kanŋga ma pye go fu, a pe
tijinliwɛ fu kotoro tì kanŋga ma wɔ pe na.
22 Paa pe yɛɛ jate pe yɛn tijinliwɛ fɛnnɛ,
ma si yala pe yɛn lembire.
23 Yɛnŋɛlɛ na gbɔgɔwɔ pi yɛn li woo, lo
na li se ku, naa pe mbaa li gbogo, a pè si
yaara yanlɛrɛ ta tɛ, a tì sɛnwee wi lɛ, wo
ŋa wi yɛn kufɔ, naa sannjɛrɛ ti ni, naa
woŋgaala mbele pe yɛn tɔɔrɔ tijɛrɛ tijɛrɛ
ni pe ni, naa nda ti maa fulolo lara na ti
ni, nɛɛ to gbogo.

† **1:17 1.17:** Aba 2.4

24 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì pe yaga, a paa
fyɔngɔ kapyere piin ma yala jogo kagala
ŋgele ke wa pe kotogo na ke ni, fɔ a paa
fɛrɛmbandawa kapyere piin pe yɛɛ ni pe
wire ti ni.
25 Pè Yɛnŋɛlɛ li kaselege sɛnrɛ ti kanŋga
mari pye yagbolo. Yaara nda Yɛnŋɛlɛ lì da
to paa gbogo na tunŋgo piin ti kan, lo na li
yɛn Dafɔ ma lo yaga wa. Lo li daga mbaa
sɔnni fɔ sanga pyew. Anmiina.
26 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì pe yaga, a
fɛrɛmbandawa kagala ke la na pe taa.
Kala na Yɛnŋɛlɛ lì gbegele naŋa naa jɛlɛ
pe kan, a pe jɛɛlɛ jate pèli kanŋga na ŋga
kii yala ko piin.
27 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, nambala
fun pe woro na jaa mbaa jɛɛlɛ kala piin
jɛɛlɛ pe ni. Mbaa sinlɛ pe nambala yɛɛnlɛ
pe ni, a ko la na pe taa fɔ jɛŋgɛ. A
nambala paa fɛrɛmbandawa kapyere piin
pe yɛɛ ni fɔ na jɔlɔgɔ taa, ŋga ki daga pe
ni, naa pè laga Yɛnŋɛlɛ li na we.
28 Naa pè je pe woro na jaa mbe Yɛnŋɛlɛ
li jɛn, ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì pe yaga wa
pe jatere ŋa wì jɔgɔ wi ni, jaŋgo kagala
ŋgele kee yala, paa kee piin.
29 Pe yɛn na kambasinŋge cɛnlɛ
pyew ki piin, ma yin nambewe, naa
yɛgɛmbatinwɛ, naa nambɛrɛ, naa yenjara
ni. Pe maa leele kuun, na wiin, na
tijinliwɛ pee piin. Pe yɛn jogo pege naa
yolɛgɛrɛ ni.
30 Pe yɛn leele mɛgɛ jɔgɔfɛnnɛ. Yɛnŋɛlɛ
li yɛn ma pe mbɛn. Paa la fɛrɛ taa, pe yɛn
yɛɛ nagawa naa yɛɛ gbɔgɔwɔ ni. Pe maa
tipere ta fɔnndɔ nɔgɔ kɔɔn mbaa piin.
Paa la pe teele pe sɛnrɛ ti nuru.
31 Tijinliwɛ woro pe ni. Paa yɔn fɔlɔ
kɔn mbeli yɔn fili. Pe yɛn leŋgbaanla naa
yɛwagafɛnnɛ.
32 Pè Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki jɛn fɔ
jɛŋgɛ, maga jɛn ma yo mbele paa tanri ko
tangalɔmɔ mba po na, poro daga mbe ku.
Ma si yala, pè koro naga kapyere cɛnlɛ ti
piin suyi. Mbe taga wa ko na naa, mbele
paa ti piin, a pe kala lì pe ndanla fun.

2

1 Ki kala na, mboro ŋa fuun maa sanm-
bala pe jɛrɛgi, tanga woro ma yeri; katugu
na ma kaa sanmbala pe jɛrɛgi mbe sila ki
kagala nuŋgba ke piin, kona mboro jate
maa kiti jaan ma yɛɛ na.
2 Wège jɛn ma yo mbele pe maa ki
kagala cɛnlɛ ke piin, Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti
kɔn pe na mbe yala kaselege ki ni.
3 Mboro ŋa maa mbele pe yɛn naga
kagala ke piin pe jɛrɛgi, ma si yala, mboro
fun ma yɛn na ke piin, maa ki jate ma yaa
shɔ Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki ni wi le?
4 Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pyewe gbɔɔ, naa
kagala ŋgele li maa kunni li yɛɛ ni, naa
li kala yagawa, to nda ti se jɛn mbe kɔ,
maa ti jate ti woro yaraga ka wi le? Ma
sigi jɛn mbe yo Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pyege
ki mbe ya mbɔɔn kan mɔɔ kapere ti jɛn
mari yaga wi le?
5 Ɛɛn fɔ, naa ma kotogo ki yɛn ma
ŋgban, ma si woro na jaa mbɔɔn nawa
pi kanŋga, ki kala na, ma yɛn na jɔlɔgɔ
gbeŋge teri nɔɔ yɛɛ singi, pilige ŋga ni
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li kiti sinŋɛ wi kɔn,
mbeli naŋgbanwa pi naga we.
6 Yɛnŋɛlɛ li yaa ka lere nuŋgba nuŋgba
pyew wi sara mbe yala wi kapyege ki ni.
7 Mbele ka koro mbaa kajɛŋgɛ piin
papaga ni, mbaa gbɔgɔwɔ naa sɔnmɔ, naa
wire nda ti se fɔngɔ ti lagajaa, Yɛnŋɛlɛ li
yaa ka yinwege mbakɔgɔ ki kan pe yeri.
8 Ɛɛn fɔ, mbele pe maa kendige woo, ma
je kaselege ki na, ma yɛnlɛ kambasinŋge
ki na, li naŋgbanwa naa li kayaŋga ki yaa
ka poro ta.
9 Mbele fuun pe maa tipege piin, pe yaa
ka jɔlɔgɔ naa yɛwɛrɛgɛ ta, ki koŋgbanŋga
Zhufuye poro gbɛn, ko puŋgo na, mbele
fuun pe woro Zhufuye pe ni.
10 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka gbɔgɔwɔ,
naa sɔnmɔ, naa yɛyinŋge kan mbele fuun
paa kajɛŋgɛ piin pe yeri, ki koŋgbanŋga
Zhufuye poro gbɛn, ko puŋgo na, mbele
pe woro Zhufuye pe ni;
11 katugu Yɛnŋɛlɛ laa lere wɔ lere ni.

12 Mbele fuun paa kapege ki piin ma
pye pee Moyisi lasiri wi jɛn, pe yaa ka ye
jɔlɔgɔ ki lasiri wi fu na. Mbele fuun pe
nɛɛ kapege ki piin maga ta pè lasiri wi jɛn,
kiti yaa ka kɔn pe na mbe yala ki lasiri wi
ni.
13 Mbele pe maa lasiri sɛnrɛ ti nuru ko
cɛ, poro ma pe yɛn ma sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ

na, ɛɛn fɔ, mbele pe maa tanri ti na poro li yaa kaa jate lesinmbele.

14 Cɛngɛlɛ sanŋgala woolo poro na, poro mbele lasiri wi woro pe yeri, na pe kaa tanri mbaa yala ŋga lasiri wì yo ki ni pe yɛ, kona kì cɛn pe pye lasiri pe yɛɛ kan, ali maga ta lasiri wi woro pe yeri o.

15 Pe maa ki nari ma yo ŋga lasiri wila yuun ma yo kila piin, ki yɛn wa pe kotogo na. Pe nawa jatere wi maa ki wogo ki nari fun. Wagati wa ni, pe jatere wi maa pe jɛrɛgi, nakoma wagati wa ni, wi maa tanga kaan pe yeri.

16 Pa ki yaa ka naga ma, na Yɛnŋɛlɛ liga ka leele pe kagala ŋgele ke yɛn ma lara wa pe yinwege ki ni ke kiti wi kɔn Zhezu Kirisi wi kɛɛ pilige ŋga ni, mbe yala Sɛntanra nda mila yuun ti ni.

Zhufu jɛnŋɛ wo naa Moyisi lasiri wi ni

17 Ɛɛn fɔ, mboro ŋa maa ma yɛɛ yinri Zhufuye woo, mɔ̀ɔ jigi wi taga lasiri wi na, nɔɔ yɛɛ gbogo ma Yɛnŋɛlɛ li kala na.

18 Mà Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li jɛn. Pɔ̀ɔn naga lasiri wi ni, a mà ŋga ki yɛn jɛŋgɛ ki jɛn maga wɔ.

19 Maa ki sɔnri ma yɛn mbele pe yɛn fyɔɔnlɔ Yɛnŋɛlɛ konɔ li kanŋgɔlɔ pe yɛgɛ sinfɔ, ma pye paa yanwa yɛn mbele pe yɛn wa wɔwɔ pi ni pe kan.

20 Mà yo ma yɛn lembire ti jiligefɔ naa piile pe nagafɔ, katugu mà kajɛnmɛ jɛmbɛ naa kaselege ki ni fuun ki ta wa lasiri wi ni.

21 Mboro we, mboro ŋa maa sanmbala pe nari, mboro jate ma woro nɔɔ yɛɛ nari wi le? Mboro ŋa maa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun ma yo paga kaa yuun, a mboro nɛɛ yuun!

22 Mboro ŋa ma yo paga kaa kɛɛnrɛ piin, a mboro nɛɛ ti piin! Mboro ŋa yarisunndo tɔɔn mbɛn, a mboro nɛɛ ti gbɔgɔsara yaara to lee!

23 Mboro ŋa maa ma yɛɛ gbogo, naa mà lasiri wi ta ki kala na, a mboro nɛɛ lasiri wi jogo na Yɛnŋɛlɛ li tifaga!

24 Ko Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun ma yo fɔ: «*Yoro Zhufuye ye kala na, cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛn na Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo.*»†

25 Na ma kaa tanri lasiri wi na, pa kɛnrɛkɛnrɛ wi ma pye tɔnli ni ma yeri. Ɛɛn fɔ, na ma kaa lasiri wi jogo, kona ki ma cɛn ndɛɛ ma sila kɛnrɛkɛnrɛ.

26 Lere ŋa wii kɛnrɛkɛnrɛ na wi kaa tanri lasiri koŋgolo ke na, pa Yɛnŋɛlɛ li se la wi jate ndɛɛ wi kɛnrɛkɛnrɛ wi le?

27 Lere ŋa wii kɛnrɛkɛnrɛ wire to na, nɛɛ tanri na yala lasiri wi ni, wi yaa ka kiti kɔn ma na, mboro ŋa maa lasiri wi jogo we, ali maga ta lasiri wi yɛn ma yɔnlɔgɔ ma kan ma yeri, a mà kɛnrɛkɛnrɛ o.

28 Ŋa wi yɛn Zhufuye woo yɛgɛ yanwa po na, wo ma wi yɛn Zhufu jɛnŋɛ we. Kɛnrɛkɛnrɛ jɛnŋɛ we, wo ma ŋa wi ma pye wire ti na.

29 Ɛɛn fɔ, Zhufu jɛnŋɛ we, wo wi yɛn ŋa wi ma pye Zhufu wa wi nawa, wi kotogo ki ma pye ma sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi lo li ma ko tunŋgo ko pye, ko woro lasiri ŋa wì yɔnlɔgɔ wo tunŋgo. Ki Zhufu jɛnŋɛ we, Yɛnŋɛlɛ lo li maa wi sɔnni, leele poro ma.

3

1 Kì pye ma, Zhufuye pe mbɔnrɔ go ko yɛn kikiin? Kɛnrɛkɛnrɛ wi kayɔngɔ ko yɛn kikiin?

2 Wi kayɔngɔ kì gbɔgɔ yɛgɛ ki ni fuun ki na. Ki koŋgbanŋga, Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti telege Zhufuye poro na.

3 Wee yo mɛlɛ san? Kì kaa pye wa pe ni, pele sila taga Yɛnŋɛlɛ li na, ko mbe ya ti Yɛnŋɛlɛ li je li yo li se pye sɛnrɛ nuŋgba yofɔ le?

4 Ayoo dɛ. Ki daga leele pege jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn kaselege yofɔ, a leele pe ni fuun pè pye yagboyoolo, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ:

Ki daga pege jɛn pe yo ma yɛn sinŋɛ wa ma sɛnyoro ti ni.

Na paga si kiti kɔn ma na, ma tanga ta.†

5 Ɛɛn fɔ, na kaa pye kapege ŋga waa piin ko ki yɛn naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin, wee yo mɛlɛ? Na Yɛnŋɛlɛ liga woro mbele waa kapere ti piin we le

† **2:24 2.24:** Eza 52.5 † **3:4 3.4:** Yuuro 51.6

jɔlɔgɔ, ko mbe pye li woro ma sin le? Mila
para na yala sɛnwee piile paralɔmɔ po ni.
6 Ki woro ma. Katugu ki pye Yɛnŋɛlɛ li
woro ma sin, li jɛn na kiti kɔn dunruya
woolo pe na mɛlɛ?
7 Na kaa pye na yagbogowo pi ni, mi yɛn
na Yɛnŋɛlɛ li kaselege ki nari naga finligi
na kee yɛgɛ, konaa nali gbogo, yiŋgi na
kiti mbe si kɔn na na fɔ mi yɛn kapere
pyefɔ?
8 Naga yɛn ma, yiŋgi na wee si daga
mbe yo fɔ: «Ye ti waa tipege piin, jaŋgo
kajɛŋgɛ mbaa yinrigi wa ki ni?» Leele
pele yɛn nala mɛgɛ ki jogo ma yo pa mila
yuun ma. Ki leele ki yɛn ma sin pe pe le
jɔlɔgɔ.

Lere wo wa woro wa ma sin

9 Ki yɛn mɛlɛ san? Woro mbele Zhu-
fuye, we mbɔnrɔ leele sanmbala pe na le?
Ayoo dɛ! Migi naga makɔ ma yo Zhufuye
poro naa mbele pe woro Zhufuye pe yɛn
wa kapere ti kulowo pi ni.
10 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun
ma yo fɔ:
Lere wo wa woro wa ŋa wi yɛn sinŋɛ, ali
nuŋgba san.†
11 *Lere wo wa woro wa ma jilige.*
Lere wo wa woro wa na Yɛnŋɛlɛ li lagajaa.
Pe ni fuun pè puŋgo, pè pinlɛ ma jɔgɔ.
12 *Lere wo wa woro wa ŋa wi yɛn na*
kajɛŋgɛ piin, ali nuŋgba san.†
13 *Sɛnrɛ nda ti maa yinrigi wa pe yagboti-*
ire ti ni, ti yɛn ma tisaw paa fanga
yɛn, ŋga ki yɛn ma yɛngɛ.
Pe ma pe ŋgayinŋgele ke tɛgɛ na leele lɛlɛ.
Pe yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa wɔɔgɔ shɔnrɔ yɛn.†
14 *Daŋga sɛnrɛ naa sɛnpɛnrɛ ti yɛn wa pe*
yɔn.†
15 *Pe yɔngɔlɔ kè wege legbogo ki na.*
16 *Tɔngɔwɔ naa jɔgɔwɔ po pi yɛn wa pe*
torosara ti ni.
17 *Pee yɛyinŋge konɔ li jɛn.*†
18 *Pe maa pe yinwege ki piin, paa la fyɛ*
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.†
19 Wège jɛn ma yo ŋga fuun lasiri wi
yɛn na yuun, wi yɛn naga yuun mbele pe
yɛn wa lasiri konɔ li ni poro kan, jaŋgo
leele pe ni fuun pe yɔn ki tɔn paga ka ya
kafɛrɛgɛ kan, Yɛnŋɛlɛ li kiti wi to dunruya
woolo pe ni fuun pe na.
20 Ki kala na, lere wo wa se ka pye
lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa wila ŋga
lasiri wila yuun ki piin ko kala na; katugu
lasiri wo ma lere wi kan wi maga jɛn ma
yo wì kapege pye.

KONƆ NA YƐNŊƐLƐ LI TƐGƐ MBE SHƆWƆ PI KAN

3.21–4.25

Yɛnŋɛlɛ li ma lere wi shɔ yɛgɛ ŋga na ki ŋga

21 Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga nari
we na paa yɛgɛ ŋga na li yɛn na we piin
lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na we, lasiri wo ma
wigi wogo ki pye. Lasiri wo naa Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni, pàa para ki wogo
ki na.
22 Yɛnŋɛlɛ li maa leele pe piin lesinm-
bele li yɛɛ yɛgɛ na, naa pè taga Zhezu
Kirisi wi na we. Mbele fuun paa tari Kirisi
wi na, li yɛn naga piin pe kan ma,
23 katugu lii wa wɔ wa ni, leele pe ni
fuun pè kapege pye, pe ni fuun pè Yɛnŋɛlɛ
li gbɔgɔwɔ pi la.
24 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi kala na,
li yɛn na pe piin lesinmbele waga, Zhezu
Kirisi ŋa wi yɛn na pe go shoo wi fanŋga
na.
25 Yɛnŋɛlɛ làa wi wɔ saraga, jaŋgo wi
kunwɔ pi kala na, wi pye kapere ti kala
yagafɔ leele pe na, mbele paa tari wi na
we. Yɛnŋɛlɛ lì ko pye ma, maga naga fɔ
li yɛn ma sin; katugu kapere nda leele
pàa pye faa, làa ti kun li yɛɛ ni, li sila ti
kayaŋga wɔ pe ni.
26 Ɛɛn fɔ, wagati ŋa wi ni, li yɛn naga
nari paa yɛgɛ ŋga na li yɛn na leele pe
piin lesinmbele we; katugu li yɛn ma sin,
nɛɛ mbele fuun paa tari Zhezu wi na pe
piin lesinmbele.
27 Tanga yɛn leele pe yeri paa pe yɛɛ
gbogo naa le? Ayoo, ali nuŋgba san ko
woro wa. Yiŋgi na? Ŋga lasiri wila yuun,
pe yɛn na tanri ki na ko kala na le? Ayoo
dɛ. Ɛɛn fɔ, pè taga Kirisi wi na ko kì ti.
28 Katugu we yɛn naga jate ma yo lere
wi ma pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa

† **3:10 3.10:** Yofɔ 7.20 † **3:12 3.11-12:** Yuuro 14.1-3 † **3:13 3.13:** Yuuro 5.10; Zhere 9.3,5; Yuuro 140.4 † **3:14 3.14:** Yuuro 10.7 † **3:17 3.15-17:** Eza 59.7-8; Yomi 1.16 † **3:18 3.18:** Yuuro 36.2

wì taga Kirisi wi na ko kala na, ɛɛn fɔ, kii cɛn ndɛɛ naa wila tanri ŋga lasiri wila yuun ki na ko ki ma ti.

29 Nakoma Yɛnŋɛlɛ li yɛn Zhufuye poro nuŋgba wolo le? Li woro cɛngɛlɛ sanŋgala ke Yɛnŋɛlɛ fun wi le? Kaselege ko na, li yɛn cɛngɛlɛ sanŋgala ke Yɛnŋɛlɛ fun.

30 Kì kaa pye Yɛnŋɛlɛ nuŋgba li yɛn wa, li yaa Zhufuye pe pye lesinmbele pe tagawa po kala na, mbe cɛngɛlɛ sanŋgala ke pye lesinmbele ke tagawa pi kala na fun.

31 Ko ki naga ma yo we yɛn na lasiri wi jaan tagawa pi kala na le? Ayoo dɛ, wège jɛn ma yo wi kayɔngɔ kì gbɔgɔ.

4

Yɛgɛ nagawa mba pì naga Abirahamu wi kanŋgɔlɔ

1 Kì pye ma, yiŋgi we yaa yo we tɛlɛ Abirahamu wi wogo na sɛnwee cɛnlɛmɔ pi kanŋgɔlɔ? Yiŋgi yaraga wila ta?

2 Ndɛɛ ki pye Abirahamu wìla pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na kapyere nda wìla pye to kala na, wi mbaa ya mbaa wi yɛɛ gbogo. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ki sila pye ma.

3 Ma jɛn Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Abirahamu wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, a li nɛɛ wi jate lesinŋɛ wi tagawa pi kala na.*»†

4 Ma si yala, lere ŋa wi maa tunŋgo piin, wi ma sara ta. Ki sara paa laa jate wi kan ki fɔ wi yeri paa yarikanga yɛn, wi maa jate wi daga wi ni win.

5 Lere ŋa wii kɛɛ kan wi tunŋgo pyege ko na, ɛɛn fɔ, wi ma taga Yɛnŋɛlɛ na li ma kapege pyefɔ wi pye lesinŋɛ li na, Yɛnŋɛlɛ li yaa ki fɔ wi pye lesinŋɛ wi tagawa pi kala na.

6 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, lere ŋa Yɛnŋɛlɛ li maa jate lesinŋɛ, mbege ta kapyere nda wila piin to fanŋga ma, fɛrɛwɛ mba ki fɔ wi yaa ta, Davidi la para pi sɛnrɛ na ma yo fɔ:

7 *Mbele Yɛnŋɛlɛ lì pe kajɔgɔrɔ ti kala yaga pe na,*
ma pe kapere ti laga pe na, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!
8 *Lere ŋa we Fɔ wi woro naa kapege ki jate wi go na naa, fɛrɛwɛ yɛn wi woo!*†

9 Ki fɛrɛwɛ pi yɛn mbele pè kɛnrɛkɛnrɛ poro nuŋgba woo le? Mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pi woro poro fun pe woo wi le? Koyi ŋga wè yo makɔ ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ làa Abirahamu wi jate lesinŋɛ wi tagawa pi kala na.»

10 Ki wogo kìla pye wagati wiwiin? Kìla pye ma yala Abirahamu wì kɛnrɛkɛnrɛ makɔ lee wi fa kɛnrɛkɛnrɛ gbɛn? Ayoo dɛ, ki sila pye mbe yala wi kɛnrɛkɛnrɛ makɔ, ɛɛn fɔ, kìla pye ma yala wi fa kɛnrɛkɛnrɛ gbɛn.

11 Abirahamu wìla kaa kɛnrɛkɛnrɛ wi ta puŋgo na paa kacɛn yɛn. Wìla pye tɛgɛrɛ naga nari fɔ Yɛnŋɛlɛ làa wi jate paa lesinŋɛ yɛn wi tagawa pi kala na. Kìla yala wi fa kɛnrɛkɛnrɛ gbɛn. Kì pye ma, mbele fuun pè taga Yɛnŋɛlɛ li na maga ta pee kɛnrɛkɛnrɛ, Abirahamu wi yɛn pe to. A Yɛnŋɛlɛ laa pe jate paa lesinmbele yɛn.

12 Mbele pè kɛnrɛkɛnrɛ, wi yɛn pe to fun, poro mbele pee ki da kɛnrɛkɛnrɛ wo nuŋgba na we. Ɛɛn fɔ, a paa tanri tagawa konɔ li na paa we to Abirahamu wi yɛn, wo ŋa wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, na wi fa kɛnrɛkɛnrɛ gbɛn we.

Abirahamu wìla Yɛnŋɛlɛ li yɔn fɔlɔ li ta wi tagawa po kala na

13 Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn Abirahamu naa wi setirige piile pe yeri ma yo pe yaa ka tara ti ta paa kɔrɔgɔ yɛn. Ki yɔn fɔlɔ li sila kɔn, katugu Abirahamu wìla pye na tanri lasiri wi na, ɛɛn fɔ, katugu Yɛnŋɛlɛ làa wi jate paa lesinŋɛ yɛn, wi tagawa pi kala na.

14 Ndɛɛ ki pye mbele pe yɛn na tanri lasiri wi na, poro nuŋgba pe jɛn naga kɔrɔgɔ ki ta, anmɛ mbe taga Zhezu wi na, ki jɛn na pye kayɔngɔ fu, yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ lì kɔn li jɛn na pye wagafe.

15 Katugu lasiri wo maa paan Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi ni. Ɛɛn fɔ, lasiri wi woro laga ŋga na, lasiri jɔgɔwɔ na pye wa fun.

16 Kì pye ma, Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ li kɔn tagawa po kala na, jaŋgo li pye yarikanga

† **4:3 4.3:** Zhenɛ 15.6 † **4:8 4.7-8:** Yuuro 32.1-2

ŋga ki ma kan waga we, Abirahamu setirige piile pe ni fuun pe li ta. Mbele paa tanri lasiri wi na, liga ka pye poro nuŋgba wolo, ɛɛn fɔ, li pye mbele paa tari Yɛnŋɛlɛ li na pe wolo fun paa yɛgɛ ŋga na Abirahamu wìla taga li na we. Wo wi yɛn we ni fuun we tɛlɛ we,

17 paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Mɔ̀ɔ tɛgɛ ma pye cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ to.*»† Yɛnŋɛlɛ na wìla taga li na, li yɛgɛ na wi yɛn we to. Yɛnŋɛlɛ le, lo li maa yinwege ki kaan kuulo pe yeri, na yaara nda ti sila pye laga faa ti piin ti maa yinrigi laga.

18 Ali maga ta jigi tagasaga sila pye kala na ni, Abirahamu wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na maa jigi wi taga ki kala li na. A wì si pye kona cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ to, ma yala ŋga Yɛnŋɛlɛ làa yo maa kan ki ni, fɔ: «*Pa ma setirige piile pe yaa ka lɛgɛ ma.*»†

19 Wìla ta paa yɛlɛ cɛnmɛ yɛn, ɛɛn fɔ, wi tagawa mba wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na pi sila kologo, naa wìla pye na sɔnri wi wire ti na, nda tìla pye ndɛɛ ti ku makɔ we, naa wi jɔ Sara wi wogo ki na, wo ŋa wìla toro pisege na we.

20 Wi tagawa pi sila kɔ, wi sila si sigi Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ na kɔn wi yeri li na. Ɛɛn fɔ, wi tagawa pìla fanŋga kan wi yeri, a wila Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

21 Wìla taga ki na jɛŋgɛ ma yo yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan wi yeri, yawa yɛn li ni ligi pye ligi yɔn fili.

22 Ko kì ti naa Abirahamu wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, *làa wi jate paa lesinŋɛ yɛn.*

23 Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: «*Làa wi jate paa lesinŋɛ yɛn*»† tii yɔnlɔgɔ wo nuŋgba mɛgɛ ni.

24 Tìla yɔnlɔgɔ woro fun we kala na, woro mbele we daga mbaa jate paa lesinmbele yɛn we. Woro mbele wè taga Yɛnŋɛlɛ li na, lo na làa we Fɔ Zhezu wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni we.

25 Yɛnŋɛlɛ làa wi kan, a wì ku we kapere ti kala na, a lì suu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni mbe we pye lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na.

YINWEFƆNŊGƆ KI MA TA KIRISI WO FANŊGA NA

5

5–8

We yɛn yɛyinŋge na Yɛnŋɛlɛ li ni

1 Kì pye ma, Yɛnŋɛlɛ lì we pye lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na, naa wè taga Zhezu wi na ki kala na. Yiŋgɔ we yɛn yɛyinŋge na li ni we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na.

2 Zhezu wi fanŋga na, naa wè taga wi na ki kala na, wè ya ma fulo Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi tanla, po mba we yɛn wa pi ni yiŋgɔ we. Ŋga ki yɛn na nayinmɛ kaan we yeri, ko ki yɛn jigi ŋa wè ta mbe we tasaga ta wa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi ni we.

3 Ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, we yɛn na yɔgɔri yɛrɛ wa we jɔlɔgɔ kagala ke ni; katugu wège jɛn ma yo jɔlɔgɔ ki ma lere wi kan wi maa kala kunni wi yɛɛ ni.

4 Mbe kala kun yɛɛ ni, ko ma lere wi kan wi ma fanŋga ta wamawelewe pi na, wamawelewe po ma jigi tagasaga kan lere wi yeri.

5 Ki jigi tagasaga kila lere puŋgo, katugu Yɛnŋɛlɛ lìli ndanlawa pi le wa we kotoro na Yinnɛkpoyi na lì kan we yeri lo fanŋga na.

6 Sanga ŋa ni wàa pye fanŋga fu, a Kirisi wì si ku lepeele pe kan, wagati ŋa Yɛnŋɛlɛ làa kɔn wi ni.

7 Ki yɛn ma ŋgban wa mbe yɛnlɛ wi ku lesinŋɛ kala na. Kana lere wa mbe kotogo ta mbe ku lejɛnŋɛ wa kala na.

8 Ɛɛn fɔ, we yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla yɛgɛ ŋga na, pa lìgi naga we na yɛɛn we, naa wàa pye kapere pyefɛnnɛ bere, a Kirisi wì ku we kan.

9 Wi kasanwa pi fanŋga na, wè pye lesinmbele li yɛgɛ na. Kì pye ma, wi yaa ka we shɔ Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi ni.

10 Wàa pye Yɛnŋɛlɛ li juguye, ɛɛn fɔ, lì tanwa ja we ni li Pinambyɔ wi kunwɔ pi fanŋga na. Lì kaa tanwa le we ni makɔ, we yaa shɔ kaselege li Pinambyɔ wi yinwege ki fanŋga na.

11 Ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, we yɛn na yɔgɔri jɛŋgɛ mbe we ta Yɛnŋɛlɛ li ni, we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na. Wo wì we kan, a wè tanwa ta Yɛnŋɛlɛ li ni yiŋgɔ.

† **4:17 4.17:** Zhenɛ 17.5 † **4:18 4.18:** Zhenɛ 15.5 † **4:23 4.23:** Zhenɛ 15.6

Adama naa Kirisi pe kapyege kì gbɔn lelɛgɛrɛ na

12 Kapege kì ye laga dunruya wi ni lere nuŋgba kala na, wowi ŋa Adama we. A kapege kì si pan kunwɔ pi ni. Kì pye ma, kunwɔ pì gbɔn leele pe ni fuun pe na, katugu pe ni fuun pè kapege pye.
13 Sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ li fa lasiri wi kan Moyisi wi yeri, kapege kìla pye laga dunruya wi ni makɔ, ɛɛn fɔ, naa lasiri wi sila pye laga gbɛn, ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li sila pye na kapege ki jate.
14 Ma si yala, maga lɛ wa Adama wagati wi na ma pan ma gbɔn Moyisi wagati wi na, kunwɔ pì fanŋga ta leele pe na, ali mbele pe sila kapege pye paa Adama wi yɛn, wo ŋa wìla Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti kɛ we. Ŋa wi mbaa pan, Adama wo wìla pye wi yanlɛɛ we.

15 Ɛɛn fɔ, Adama wi kajɔɔgɔ ko se ya taanla yarikanga ŋga Yɛnŋɛlɛ li ma kan waga ko ni. Ki yɛn kaselege fɔ lelɛgɛrɛ ku ki lere nuŋgba wi kajɔɔgɔ ki kala na. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pì gbɔgɔ ma wɛ, yarikanga ŋga lì kan waga lelɛgɛrɛ yeri lere nuŋgba fanŋga na, wo ŋa wi yɛn Zhezu Kirisi we, ki yɛn kagbɔgɔ naa ma wɛ.
16 Yɛnŋɛlɛ li yarikanga ki tulugo ki yɛn ki yɛ ki lere nuŋgba wi kapege ki ni. Ki lere nuŋgba wi kapege ko kìgi kan kiti to leele pe na, ma jɔlɔgɔ kan pe yeri. Ma si yala, kajɔgɔrɔ lɛgɛrɛ pyeŋgɔlɔ, yarikanga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan waga, kì leele pe kan pe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
17 Ki yɛn kaselege fɔ lere nuŋgba kapege ko kì ti kunwɔ pì fanŋga ta leele pe na ki lere nuŋgba wi kala na. Ɛɛn fɔ, Zhezu Kirisi nuŋgba wi fanŋga na, wè yarilɛgɛrɛ ta tiyɔngɔ. Mbele fuun paa Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ gbɔɔ pi taa, naa li yarikanga ŋga ki yɛn kasinŋge wogo ki ni, pe yaa ka yinwege ta mbaa wunluwɔ piin Kirisi wi kala na.

18 Kì pye ma, yɛgɛ ŋga na Adama nuŋgba wi kajɔɔgɔ kì leele pe ni fuun pe pye ma pe le jɔlɔgɔ, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, Zhezu Kirisi nuŋgba wi kasinŋge kì leele pe ni fuun pe shɔ Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki ni, ma yinwege kan pe yeri.
19 Yɛgɛ ŋga na lere nuŋgba wìla Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ, a kì lelɛgɛrɛ pye kapere pyefɛnnɛ, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, lere nuŋgba wi sɛnrɛ logowo pi kala na, lelɛgɛrɛ yaa pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
20 Lasiri pàa wi kan jaŋgo leele pege jɛn fɔ kajɔgɔrɔ ti yɛn na lege. Ɛɛn fɔ, kapere tì lɛgɛ laga ŋga na, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pì gbɔgɔ wama naa jɛŋgɛ ma wɛ.
21 Kì pye ma, yɛgɛ ŋga na kapege kì fanŋga ta kunwɔ pi kala na, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pì fanŋga ta kasinŋge ki kala na mbe yinwege mbakɔgɔ kan we yeri, we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na.

6

Wè ku kapege ki yeri ma yinwege ta Kirisi wi fanŋga na

1 We yaa yo mɛlɛ san? We daga mbe koro mbaa kapege ki piin, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pila gbogo pila kee le?
2 Ayoo dɛ. Wè ku kapege† ko yeri, mɛlɛ wee koro waa kapege ki piin naa?
3 Ye sigi jɛn mbe yo woro mbele wàa batize mbe pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni, wàa batize ma pye nuŋgba wi ni wa wi kunwɔ pi ni wi le?
4 Wa we batɛmu pyege ki ni, pàa we le wi ni ja, we ta we pye ndɛɛ we pinlɛ ma ku wi ni ja; jaŋgo yɛgɛ ŋga na Kirisi wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni we To wi yawa gbɔɔ pi fanŋga na, woro fun waa tanri yinwefɔnŋgɔ na ma.
5 Katugu na kaa pye we pye nuŋgba wi ni wa wi kulɔmɔ pi ni, pa we yaa ka pye nuŋgba wi ni ma fun mbe yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni paa wi yɛn.
6 Ye ti wege jɛn we yo fɔ: Wàa pye lere ŋa cɛnlɛ faa, pè wo kan wa tiparaga ki na Kirisi wi ni ja, jaŋgo ki kapere wire ti fanŋga ki kɔ ki wɔ wa, waga ka pye naa kapege ki kulolo.
7 Katugu ŋa ka ku wo ma shɔ kapege ki ni.

† **6:2 6.2:** ***Wè ku kapege ko yeri:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ kapege kii fanŋga ta we na.**

8 Na kaa pye we pinlɛ ma ku Kirisi wi
ni ja, wè taga ki na ma yo we yaa ka pye
yinwege na wi ni ja fun.
9 Wège jɛn ma yo naa Kirisi wì kaa yɛn
ma yiri wa kunwɔ pi ni, wi se ka ku naa
fyew, kunwɔ pi se fanŋga ta wi na naa.
10 Kunwɔ mba wì ku, wì ku kusaga
nuŋgba pe, ma fanŋga ta kapege ki na.
Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, yinwege ŋga wi yɛn na piin,
wi yɛn naga piin Yɛnŋɛlɛ lo kan.
11 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, yoro fun
yaa ye yɛɛ jate ndɛɛ ye ku kapege ki yeri,
ma pye yinwege na Yɛnŋɛlɛ li kan, wa ye
gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni.
12 Ki kala na, yaga ka ti kapege ki cɛn ye
wire nda ti yɛn kuworo ti go na naa, mbe
ye kan yaa ki wire ti jogo kagala ke piin.
13 Yaga ka ye wire lara ti yaga kapege
ki kan paa tunŋgo pyeyaara yɛn, mbaa
kapege ki piin. Ɛɛn fɔ, ye ye yɛɛ kan
Yɛnŋɛlɛ li yeri, paa leele mbele pè ku ma
yiri wa kunwɔ pi ni poro pele yɛn. Ye ye
yɛɛ kan pew li tunŋgo ki yeri paa tunŋgo
pyeyaara yɛn, mbaa kasinŋge piin.
14 Kapege kii daga mbe fanŋga ta ye na,
katugu ye woro wa lasiri wi fanŋga ki ni,
ɛɛn fɔ, pa ye yɛn wa Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi
fanŋga ki ni.

Ye pye kasinŋge ki kulolo

15 Ki yɛn mɛlɛ san? Naa we woro wa
lasiri wi fanŋga ki ni, ɛɛn fɔ, pa we yɛn
wa Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi fanŋga ki ni, ki
kala na we daga mbaa kapege ki piin wi
le? Ayoo dɛ!
16 Yège jɛn ma yo na yaga ye yɛɛ kan
lere wa yeri mbaa tunŋgo piin wi kan,
mbaa wi sɛnrɛ ti nuru, ye ma pye ki lerefɔ
ŋa yaa wi sɛnrɛ ti nuru wi kulolo. Na ki ka
pye kapege ki kulowo powi, ki kɔsaga ki
yɛn kunwɔ. Na ki ka pye Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ
to ye yɛn na nuru, ye yaa pye lesinmbele
wa ye yinwege ki ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
17 Ɛɛn fɔ, waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, yoro
mbele faa yàa pye kapege ki kulolo, yiŋgɔ
pè ye naga nagawa mba ni, yè yɛnlɛ pi na
ye kotogo ki ni fuun ki ni.
18 Yè shɔ ma wɔ wa kapege ki ni, yiŋgɔ
yè kanŋga ma pye Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele
mbaa kasinŋge piin.
19 Mi yɛn na para ye ni sɛnwee pyɔ
paralɔmɔ ni, naa ye fanŋga kì kologo mbe
sɛnrɛ kɔrɔ jɛn ki kala na. Faa yàa ye
wire lara ti kan, a tì pye fyɔngɔ kapyere
naa tipere ti kulolo, na kafaara piin. Ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na, yiŋgɔ ni, ye ye
wire lara ti kan ti pye kasinŋge ki kulolo,
jaŋgo ye pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
20 Sanga ŋa ni yàa pye kapege ki kulolo,
yàa pye ye yɛɛ woolo, ye sila jori mbaa
ŋga ki yɛn ma sin ki piin.
21 Yiŋgi tɔnli ye ta wa kagala ŋgele yè
pye, a yiŋgɔ kaa fɛrɛ waa ye na ke ni? Ki
kagala ke kɔwɔ pi yɛn kunwɔ.
22 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ ni, yè shɔ kapege ki ni
na tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan. Tɔnli ŋa
yè ta, wo wi yɛn fɔ yè pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na, ki kɔsaga ki yɛn yinwege
mbakɔgɔ.
23 Katugu kapege ki sara wi yɛn kunwɔ.
Ɛɛn fɔ, yarikanga ŋga Yɛnŋɛlɛ li maa
kaan waga, ko ki yɛn yinwege mbakɔgɔ
ŋga wè ta wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ
Zhezu Kirisi wi ni.

7

Tagafɛnnɛ pè shɔ lasiri wi fanŋga ki ni

1 Sefɛnnɛ, ŋga mi yaa yo ye kan, ye yɛn
maga jɛn makɔ fɔ jɛŋgɛ, katugu ye yɛn
ma lasiri wi jɛn. Lasiri wi ma pye lere wi
go na sanga ŋa ni wi yɛn yinwege na we.
2 Kì pye ma, jɛlɛ ŋa wì pɔri naŋa yeri, wi
yɛn ma pɔ wi pɔlɔ wi na lasiri wi fanŋga
na, mboo pɔlɔ wi ta wi yɛn yinwege na
we. Ɛɛn fɔ, na wi pɔlɔ wiga ku, kona, wi
ma shɔ lasiri ŋa wìla wi pɔ wi na wi kɛɛ.
3 Ki kala na, mboo pɔlɔ wi ta yinwege
na, na wiga pye naŋa wa yeri naa wi jɔ,
pa pe yaa laa yinri kɛɛnrɛ lifɔ. Ɛɛn fɔ, na
wi pɔlɔ wiga si ku, wi ma shɔ ki lasiri wi
kɛɛ, kona wi mbe ya pye naŋa wa yɛgɛ jɔ,
pa pe saa wi yinri kɛɛnrɛ lifɔ.
4 Yoro fun sefɛnnɛ, pa ye wogo ki yɛn
ma fun. Naa yè pye wire nuŋgba Kirisi
wi ni ki kala na, yè ku lasiri wi yeri, ma
pye Kirisi wi woolo, wo wì yɛn ma yiri
wa kunwɔ pi ni, jaŋgo we ta waa tunŋgo
jɛŋgɛ piin Yɛnŋɛlɛ li kan.

5 Ma jɛn sanga ŋa ni wàa pye na we
yinwege ki piin na yala we jogo lɛɛ wi ni,
jogo pere nda lasiri wìla ti la wa we na,
tìla pye na tunŋgo piin wa we wire ti ni
fuun ti ni, na kee we ni wa kunwɔ pi ni.
6 Ɛɛn fɔ koni, wè shɔ lasiri wi fanŋga
ki yeri, katugu ŋga kìla we yigi ma we
pye kasopiile, wè ku ko yeri. Kì pye ma,
we mbe ya mbaa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li
kan pyelɔmɔ fɔnmbɔ na, wa Yinnɛkpoyi
li fanŋga ki ni. Ko se pye paa pyelɔmɔ lɛɛ
pi yɛn, wa lasiri ŋa wi yɛn ma yɔnlɔgɔ wi
fanŋga ki ni.

Moyisi lasiri wila lere shɔ wi kapege ki ni

7 We yaa yo mɛlɛ san? Lasiri wi yɛn
kapege le? Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, lasiri wìlan
kan, a mì yaraga ŋga pe yinri kapege ki
jɛn; katugu mbe yɛgɛ yirige yaraga na ki
yɛn yɛgɛ ŋga na, mi se jaga jɛn, ndɛɛ ki
pye lasiri wii jaga yo mbe yo fɔ: «*Maga
ka yɛgɛ yirige yaraga na.*»†
8 Kapege kì pyelɔmɔ ta ki ŋgasele na
li fanŋga na, ma ta ma yɛgɛ yinriwɛ
cɛnlɛ pyew pi le wa na nawa; katugu na
Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi woro wa, kapege ki ma
pye yarikugo.
9 Faa, naa Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi sila pye
wa, mìla pye yinwege na. Ɛɛn fɔ, naa
ŋgasele lì kaa pan, a kapege kì si yiri ma
fanŋga ta, a mì si ku.
10 Kì pye ma, ŋgasele na lì kan mbe
yinwege kan we yeri, mi wo yeri, lì
kanŋga ma pye kunwɔ.
11 Katugu kapege kì pyelɔmɔ ta, mɛɛ na
fanla ŋgasele li fanŋga na, mala gbo.
12 Ŋga ki yɛn wa, Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn
kpoyi, a ŋgasele li yɛn kpoyi, ma sin, ma
yɔn.
13 Yaraga ŋga ki yɛn yarijɛŋgɛ, ko kì
kanŋga ma pye na kunwɔ pi go le? Ayoo
dɛ. Kapege ko kìgi pye. Kìgi yɛɛ naga ma
yo ki yɛn kapege. Kì tunŋgo pye ŋga ki
yɛn jɛŋgɛ ki ni, mala kan mì ku. Kì pye
ma, ŋgasele li fanŋga na, kapege ki yɛn
na gbogo na seregi.

Sɛnwee wi yɛn na ŋgbeli kapege ki ni

14 Wège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi
yɛn Yinnɛkpoyi li yaraga. Ɛɛn fɔ, mi wo
yɛn sɛnwee pyɔ ŋa wi yɛn fanŋga fu. Mi
yɛn ndɛɛ pànla pɛrɛ paa kulo yɛn kapege
ki yeri.
15 Ŋga mila piin mi woro naga kɔrɔ
jɛnni, katugu mi kaa jaa mbe ŋga pye,
mila ko pye. Ŋga kìlan mbɛn, ko mi maa
piin.
16 Ŋga mi woro na jaa mbe pye, na
mi kaga pye, mi maga jɛn kona ma yo
Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn ma yɔn.
17 Kiga pye ma, mi ma mila ki piin. Ɛɛn
fɔ, kapege ŋga ki yɛn wa na nawa, ko kila
ki piin.
18 Mìgi jɛn ma yo kajɛŋgɛ woro wa na
nawa, ko kɔrɔ wo yɛn wa mi jate na ni.
Mi yɛn naga jaa mbaa kajɛŋgɛ piin, ɛɛn
fɔ, ki fanŋga woro na ni mbaa ki piin.
19 Kajɛŋgɛ ŋga mila jaa mbaa piin, mila
la ko piin, ɛɛn fɔ, tipege ŋga mi woro na
jaa mbaa piin, ko mi maa piin.
20 Ŋga mi woro na jaa mbaa piin, na mi
kaa ki piin, kona, mi ma mila ki piin, ɛɛn
fɔ, kapege ŋga ki yɛn wa na nawa ko kila
ki piin.
21 Mìgi pyelɔmɔ mba pi yan na yɛɛ na,
na mi kaa jaa mbe kajɛŋgɛ ki pye, tipege
ko cɛ ko mi ma ya ma pye.
22 Wa na nawa jate pi ni, Yɛnŋɛlɛ li lasiri
wìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ.
23 Ɛɛn fɔ, mì lasiri fanŋga ka yɛgɛ yan
wa na wire ti ni. Ki yɛn na wiin na jatere
wì yɛnlɛ lasiri ŋa na wi ni. Kìlan pye kulo,
a mila kapege ki piin. Ki kapege ki yɛn wa
na wire ti ni.
24 Mi yɛn tere na dɛ! Ambɔ wi yaa na
go shɔ ki wire nda tila na kaan kunwɔ pi
yeri ti kɛɛ?
25 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari we Fɔ
Zhezu Kirisi wi fanŋga na.
Kì pye ma, na tijinliwɛ po ni, mi yɛn na
tunŋgo piin na yala Yɛnŋɛlɛ li lasiri wo
ni. Ɛɛn fɔ, na wire to ni, mi yɛn na tunŋgo
piin na yala kapege ki lasiri fanŋga ko ni.

8

Yinnɛkpoyi na li maa yinwege ki kaan

† **7:7 7.7:** Ɛki 20.17

1 Ɛɛn fɔ koni, mbele pè pye nuŋgba
Zhezu Kirisi wi ni, kiti kpɛ se to pe na naa.
2 Katugu Yinnɛkpoyi na li maa yinwege
ki kaan, naa wè pye nuŋgba Zhezu Kirisi
wi ni ki kala na, li fanŋga kìlan go shɔ
kapege fanŋga ko naa kunwɔ pi kɛɛ.
3 Ŋga Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi saa ya mbe
pye, naa sɛnwee wire ti yɛn fanŋga fu
mbaa wi gbogo ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì ko
pye maga yɔn fili. Lì kiti kɔn kapere nda
tila tunŋgo piin wa sɛnwee wire ti ni ti
na, ma si li yɛɛra Pinambyɔ wi tun, a wì
pan ma wire lɛ paa sɛnwee wire nda ti
yɛn kapege ni ti yɛn, mbe leele pe kapege
ki laga pe na.
4 Yɛnŋɛlɛ lì ko pye ma, jaŋgo lasiri wi
yɛn na jaa we sin yɛgɛ ŋga na, wege yɔn
fili, woro mbele we woro na tanri sɛnwee
nandanwa kagala koro na, fɔ Yinnɛkpoyi
wogolo koro.
5 Katugu mbele pe maa tanri sɛnwee
wire ti nandanwa kagala ke na, pe ma pe
yɛɛ jori ŋga sɛnwee wire ti maa jaa ko
ni. Ɛɛn fɔ, mbele pe maa tanri na yala
Yinnɛkpoyi li ni, poro ma pe yɛɛ jori ŋga
Yinnɛkpoyi laa jaa ko ni.
6 Mbe yɛɛ jori sɛnwee wire ti nandanwa
kagala ke ni, ki mɔɔ le wa kunwɔ pi
ni. Ɛɛn fɔ, mbe yɛɛ jori ŋga Yinnɛkpoyi
li maa jaa ki ni, ko ma yinwege naa
yɛyinŋge kan ma yeri.
7 Katugu mbele pè pe yɛɛ jori sɛnwee
wire ti nandanwa kagala ke ni, pe yɛn
Yɛnŋɛlɛ li mbɛnfɛnnɛ, paa la Yɛnŋɛlɛ li
lasiri wi gbogo, pe yɛrɛ se ya.
8 Mbele pe maa tanri na yala pe sɛnwee
wire ti nandanwa kagala ke ni, pe se ya
Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

9 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye woro na tanri
na yala sɛnwee wire ti nandanwa kagala
koro ni, ɛɛn fɔ, ye yɛn na tanri na yala
Yinnɛkpoyi lo ni, katugu Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ
li yɛn ye ni. Kirisi wi Yinnɛ li woro ŋa ni,
wo woro Kirisi wi woo.
10 Na kaa pye Kirisi wi yɛn ye ni, ali na
kaa pye ye wire ti yaa ku kapere nda yaa
piin ti kala na, Yinnɛkpoyi lì yinwege kan
ye yeri, katugu yè pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na.
11 Na kaa pye Yɛnŋɛlɛ làa Zhezu wi yɛn
maa yirige wa kunwɔ pi ni, li Yinnɛ li
yɛn wa ye nawa, pa kona ŋa wì Kirisi
wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, wi
yaa yinwege kan fun ye wire nda ti yɛn
kuworo ti yeri, wi Yinnɛ na li yɛn wa ye
nawa li fanŋga na.
12 Ki kala na, sefɛnnɛ, fɔgɔ yɛn we na,
ɛɛn fɔ, sɛnwee wire to fɔgɔ ma, jaŋgo waa
tanri waa yala ŋga tila jaa ki ni.
13 Katugu na ye kaa tanri ye sɛnwee
wire ti nandanwa kagala ke na, pa ye yaa
ku. Ɛɛn fɔ, na yaga wire ti kapyere ti
yaga Yinnɛkpoyi li fanŋga na, pa ye yaa
yinwege ta.
14 Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li maa mbele fuun
yɛgɛ sinni, poro yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile.
15 Katugu Yinnɛkpoyi na yè ta, lii ye pye
naa kulolo, mbe ye kan yaa fyɛ. Ɛɛn fɔ,
Yinnɛkpoyi lo lìgi pye, a yè kanŋga ma
pye Yɛnŋɛlɛ li piile. Lo fanŋga na we
maa gbele ŋgbanga na Yɛnŋɛlɛ li piin fɔ:
«Baba, we To!»
16 Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li yɛn naga yuun
naga finligi we yinŋgele ke kan fɔ we yɛn
Yɛnŋɛlɛ li piile.
17 Na waga pye li piile, kona, we yɛn
kɔrɔgɔ lifɛnnɛ fun: Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ
lifɛnnɛ naa kɔrɔgɔ lifɛnnɛ yɛɛnlɛ Kirisi wi
ni. Na waga pinlɛ mbaa jɔlɔ wi ni, we yaa
ka pye wi ni ja wa wi gbɔgɔwɔ pi ni.

We yaa ka gbɔgɔwɔ ta

18 Mi yɛn naga jate fɔ jɔlɔgɔ kagala
ŋgele we yɛn na jɔlɔ yiŋgɔ, ke se ya
taanla gbɔgɔwɔ mba Yɛnŋɛlɛ li yaa ka
naga we na pi ni.
19 Yaara nda fuun tì da, ti yɛn na wagati
ŋa Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li piile pe naga wi
singi ma saa te.
20 Katugu yaara nda fuun tì da, ti yɛn
wa ŋga ki yɛn tɔnli fu ki fanŋga ki nɔgɔ.
Ko si pye to yɛrɛ nandanwa kala, ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ na lìri le wa, lo nandanwa kala li.
Ti jigi wi yɛn li na.
21 Yaara nda fuun tì da, ti yaa ka wɔ
wa jɔgɔwɔ fanŋga ŋga kìri yigi paa kulolo
yɛn ki ni pilige ka, mbe ta mberi tasaga ta
wa shɔwɔ gbɔɔ mba Yɛnŋɛlɛ li yaa kan li
piile pe yeri pi ni.
22 Wège jɛn ma yo yaara nda fuun tì da,
ti ni fuun ti yɛn na jɛɛn na jɔlɔ ja fɔ ma

pan ma gbɔn nala, paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ kaa jaa mbe se wi maa jɔlɔ we.
23 Yaara nda fuun tì da to nuŋgba ma. Ɛɛn fɔ, woro mbele wè Yinnɛkpoyi li ta makɔ paa Yɛnŋɛlɛ li yarikanra ti koŋgbanŋga yɛn, we yɛn na jɛɛn wa we nawa fun, na Yɛnŋɛlɛ li singi li we pye li piile, li we wire ti go shɔ pew.
24 Katugu jigi tagasaga ŋga ki yɛn we yeri ko kì ti wè shɔ. Ma jigi wi yɛn yaraga ŋga na, na ma kaa ki yaan, ko woro jigi tagasaga naa. Ma kaa ŋga yaan, ma jigi wìla pye ko na naa.
25 Ɛɛn fɔ, ŋga we woro na yaan, na we jigi wi ka pye ko na, we maa ki singi maga kun we yɛɛ ni.
26 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, Yinnɛkpoyi li maa we sari, woro mbele we yɛn fanŋga fu we, katugu we daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri yɛgɛ ŋga na, waa ki jɛn. Ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi lo jate li maa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri we kan na jɛɛn, ŋga ki se ya yo sɛnyoro ni.
27 Yɛnŋɛlɛ na li maa yaan wa leele pe kotoro na, ŋga Yinnɛkpoyi laa jaa mbe yɛnri, li maga jɛn; katugu Yinnɛkpoyi li maa yɛnri mbele pè pye Yɛnŋɛlɛ li woolo poro kan, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga jaa we.
28 Wège jɛn yiŋgɔ ma yo yaara ti ni fuun tila tunŋgo piin ti yɛɛ ni, na kajɛŋgɛ piin Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma mbele ndanla pe kan, poro mbele lì yeri ma yala ŋga lì kɔn mbe pye ki ni we.
29 Katugu mbele Yɛnŋɛlɛ làa jɛn faa, làa ki kɔn maga tɛgɛ faa fun mbe pe pye pe li Pinambyɔ wi lɛ, jaŋgo li Pinambyɔ wi pye pyɔ koŋgbanŋa nɔsepiile lɛgɛrɛ sɔgɔwɔ.
30 Mbele fuun Yɛnŋɛlɛ lì pe kala li kɔn mali tɛgɛ faa, lì pe yeri fun. Mbele fuun lì yeri, lì pe pye lesinmbele fun li yɛɛ yɛgɛ na. Mbele fuun lì pye lesinmbele, lì gbɔgɔwɔ kan pe yeri fun.

Yɛnŋɛlɛ li ndanlawa pì gbɔgɔ

31 We yaa yo mɛlɛ ki wogo ŋga ki na san? Na Yɛnŋɛlɛ lì kaa pye we ni, ambɔ wi yaa yiri we kɔrɔgɔ?
32 Li yɛrɛ si je li yɛɛra Pinambyɔ wi na, ɛɛn fɔ, lùu kan we ni fuun we kala na. Mɛlɛ liga si ka yaraga ki ni fuun ki kan we yeri mbe pinlɛ li Pinambyɔ wi ni?
33 Mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ, ambɔ wi yaa baga pe na mbe yo pe kapere pye? Lere kpɛ, katugu Yɛnŋɛlɛ lo lì yo pe yɛn lesinmbele.
34 Ambɔ wi yaa kiti kɔn mboo jan pe na? Lere kpɛ, katugu Zhezu Kirisi wo wi yɛn ŋa wì ku we. Mbe taga wa ko na naa, wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, wi yɛn wa Yɛnŋɛlɛ li kalige kɛɛ ki na, wi nɛɛ yɛnri we kan.
35 Ambɔ wi mbe ya mbe we laga Kirisi wi ndanlawa pi na? Jɔlɔgɔ ki mbe ya le? Nakoma yɛwɛrɛgɛ gbɔgɔ, nakoma leele pe lejɔlɔgɔ ye, nakoma fuŋgo, nakoma fyɔnwɔ, nakoma kaŋgbanga, nakoma kunwɔ. Ayoo.
36 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Ma kala na, pe yɛn na we kuun pilige pyew.
Pe yɛn na we jate paa simbaala gbowoolo yɛn.†

37 Ɛɛn fɔ, wa ki kagala ke ni fuun ke ni, wè wɛ cew tafɛnnɛ pe ni fuun pe na, ŋa we yɛn ma ndanla wi fanŋga na.
38 Katugu mìgi jɛn ma filige ki na, ma yo yaraga ko ka se ya mbe we laga wi ndanlawa pi na. Ali kunwɔ o, yinwege o, mɛrɛgɛye wele o, mbele pe yɛn ma cɛn fanŋga na o, nala yaara o, yaara nda tila paan o,
39 yawa o, naayeri yaara o, tara na yaara o, nakoma yaraga ŋga kì da ko ka fɔnŋgɔ se ya mbe we laga ndanlawa mba Yɛnŋɛlɛ lì pye ma naga we na we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pi na.

ŊGA YƐNNŊƐLƐ LI GBƐGƐLƐ IZIRAYƐLI WOOLO PE MƐGƐ NI

9

9–11

Yɛnŋɛlɛ lo naa leele mbele lì wɔ

1 Kaselege ko mila yuun, mi yɛn Kirisi wi woo, mi woro na finlɛlɛ. Na nawa jatere wi yɛn naga yuun na kan Yinnɛkpoyi li fanŋga na fɔ kaselege yi:

† **8:36 8.36:** Yuuro 44.23

2 Yɛsanga yɛn na na jɛŋgɛ, na jatere wi
yɛn ma piri na na suyi.
3 Ndɛɛ ki mbe ja ya pye, mì pye naga
jaa mi jate Yɛnŋɛlɛ lilan daŋga lilan laga
Kirisi wi na, na woolo pe ta pe shɔ, poro
pe yɛn na cɛnlɛ woolo wire to na we.
4 Poro pe yɛn Izirayɛli woolo wele.
Yɛnŋɛlɛ lì pe pye li piile ma li gbɔgɔwɔ
pi naga pe na. Lì yɔn finliwɛ le pe ni, ma
li lasiri wi kan pe yeri, ma li gbɔgɔlɔmɔ
tunŋgo ki naga pe na, ma yɔn fɔgɔlɔ kɔn
pe yeri.
5 Poro pe yɛn faa teele pe setirige piile
wele, Kirisi fun wì yiri wa pe ni ma yala
wire to ni. Wo wi yɛn yaraga ki ni fuun
ki go na, ma pye Yɛnŋɛlɛ. Sɔnmɔ yɛn wi
woo fɔ sanga pyew. Anmiina.

6 Ki woro mbe ka yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro tii ya kala yɔn. Ɛɛn fɔ, Izirayɛli
setirige piile pe ni fuun woro Izirayɛli
woolo piiri.
7 Abirahamu setirige piile pe ni fuun
woro Abirahamu wi piile piiri; katugu
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Abirahamu wi kan ma
yo fɔ: *Pa ma setirige piile pe yaa ka yiri
wa Izaki wo ni.*†
8 Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: Piile mbele pè se
ma yala sɛnwee selɔmɔ pi ni, poro woro
na jate Yɛnŋɛlɛ li piile. Ɛɛn fɔ, mbele pè
se ma yala Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ na kɔn
li ni, poro pe yɛn na jate Abirahamu wi
setirige piile wele.
9 Yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ làa kɔn li sɛnrɛ
ti nda fɔ: «*Yelapanna anmɛ yɛgɛ, mi yaa
sɔngɔrɔ mbe pan laga, pa ki yaa yala Sara
wì pinambyɔ se.*»†

10 Ko nuŋgba ma, pa Erebeka wogo kìla
pye ma fun. Wi pinambiile shyɛn wele,
pe to wìla pye nuŋgba, wo wi yɛn we tɛlɛ
Izaki we.
11-12 Ma si yala, pe sila pe se gbɛn, pee
ka kajɛŋgɛ nakoma kapege pye, a Yɛnŋɛlɛ
lì si Erebeka wi pye fɔ: «*Ndɔfɔ wi yaa ka
pye jɔnlɔfɔ wi kulo.*»† Ko la pye ma, jaŋgo
Yɛnŋɛlɛ li kakɔnndɛgɛlɛ li koro wa, mbe
yala li lere wɔmɔ pi ni. Kii pye mbe yala
leele pe kapyere to ni, ɛɛn fɔ, kì pye ma
yala ŋa wi ma leele pe yeri wo nandanwa
kala lo ni.
13 Paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

*Zhakɔbu wo yɛn mala ndanla, a mì je
Ezawu wo na.*†

14 We yaa yo mɛlɛ san? Yɛnŋɛlɛ li yɛn
ma kolo le? Ayoo dɛ.
15 Katugu làa ki yo ma Moyisi kan ma yo
fɔ: «*Mi yaa lere ŋa yinriwɛ ta, mi yaa wo
yinriwɛ ta. Lere ŋa yuŋgbɔgɔrɔ yaa pye
na na, wo yuŋgbɔgɔrɔ yaa pye na na.*»†
16 Ki kala na, ki wogo kila la piin mbaa
yala sɛnwee wi nandanwa kala lo ni,
nakoma kapyere nda wi maa ŋgbanga na
piin to ni. Ɛɛn fɔ, ki maa piin na yala
Yɛnŋɛlɛ na li maa leele yinriwɛ taa lo
nandanwa kala lo ni.
17 Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, Yɛnŋɛlɛ
lìgi yo Ezhipiti tara wunlunaŋa Farawɔn
wi kan ma yo fɔ: «*Mìgi siligi mɔɔ tɛgɛ
wunluwɔ, jaŋgo mbanla yawa pi naga ma
kala na, mbanla mɛgɛ ki pye ki yiri laga
tara ti ni fuun ti ni.*»†
18 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li kaa jaa mbe ŋa
yinriwɛ ta, li ma po ta. Li kaa jaa mbe ŋa
kotogo ŋgban, li ma ko ŋgban.

19 Kana wa yaa na pye mbe yo fɔ: «Na
kì kaa pye ma, yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ
leele pe kajɔgɔrɔ ti nari pe na naa? Ambɔ
wi mbe ya je li nandanwa kala li na?»
20 Mboro sɛnwee pyɔ, ma yɛn ambɔ
mbe sila kendige woo Yɛnŋɛlɛ li ni? «*Cɔgɔ
ki maga fanrifɔ wi yewe mbe yo fɔ: Yiŋgi
na, a mà silan fanri yɛɛn le?*»†
21 Cɔgɔ fanrifɔ wi mbe ya mbe ŋga wila
jaa mbe pye joro ti ni ki pye ti ni. Joro nda
pè sun tì yigi, wa ti nuŋgba ti ni, wi mbe
ya mbe cɔgɔ ka fanri ki pye leele gbɔgɔ
wogo. Wi mbe si ya mbe cɔgɔ ka fanri
paa gbegele ko ni pilige pyew.

22 Pa Yɛnŋɛlɛ li wogo ki yɛn ma fun.
Li yɛn na jaa mbeli naŋgbanwa pi naga,
mbeli yawa pi pye mboo naga poo jɛn. Ko
kala kì ti mbele paa daga li naŋgbanwa pi
ni, ma gbɛgɛlɛ ma cɛn li pe jɔgɔ, lì pe kala
li kun yɛɛ ni jɛŋgɛ.

† **9:7 9.7:** Zhenɛ 21.12 † **9:9 9.9:** Zhenɛ 18.10 † **9:11-12 9.11-12:** Zhenɛ 25.23 † **9:13 9.13:** Mala 1.2-3 † **9:15 9.15:** Ɛki 33.19 † **9:17 9.17:** Ɛki 9.16 † **9:20 9.20:** Eza 29.16; 45.9; 64.7

23 Li yɛn na jaa fun, mbele li yɛn na pe
yinriwɛ taa, mbeli gbɔgɔwɔ mba pi se jɛn
mbe kɔ pi pye mboo naga pe na, poro
mbele lì gbegele faa peli gbɔgɔwɔ pi ta
we.
24 Katugu woro we yɛn mbele lì yeri we
pye li piile we. Lii we yeri ma yiri wa
Zhufuye poro sɔgɔwɔ cɛ. Ɛɛn fɔ, lì we
yeri fun ma yiri wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke
sɔgɔwɔ.
25 Ko Yɛnŋɛlɛ lì yo wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ Oze sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:
Mbele pe sila pye na woolo,
mi yaa kaa pe yinri na woolo.
Cɛnlɛ woolo mbele pe sila pye mala ndanla,
mi yaa kaa pe yinri na lendanlambala
jɛmbɛlɛ.
26 *Kìla yo pe kan laga ŋga na ma yo fɔ:*
Ye woro na woolo,
wa ki laga nuŋgba ki ni, pe yaa kaa pe yinri
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li piile.†
27 Ezayi wo na, wìla gbele ŋgbanga
Izirayɛli woolo pe kala na, ma yo fɔ: *Ali*
na Izirayɛli woolo paga lɛgɛ paa kɔgɔje
yɔn taambugɔ ki yɛn, pe jɛnri pe yaa ka
shɔ cɛ;
28 *katugu sɛnrɛ nda we Fɔ wì yo, wi yaa ki*
kala li pye mbeli yɔn fili pew laga tara ti
na fyɛlɛgɛ na.†
29 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Ezayi wìla keli
maga yo faa ma yo fɔ:
Ndɛɛ ki pye we Fɔ ŋa yawa pi ni fuun fɔ, wi
sila we setirige piile pele yaga paa si
yɛn,
anmɛ we tɔnŋɔ paa Sodɔmu ca ki yɛn,
anmɛ we pye paa Gomɔri ca ki yɛn.†

Izirayɛli naa Zhezu Sɛntanra wogo yɛ

30 We yaa yo mɛlɛ san? Fɔ cɛngɛlɛ
sanŋgala ŋgele ke woolo pe sila pye naga
lagajaa mbe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na, pè pye lesinmbele li yɛgɛ na, naa
pè taga Kirisi wi na we.
31 Ma si yala, Izirayɛli woolo mbele pàa
pye naga lagajaa mbaa lasiri wi gbogo
mbe ta mbe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na, pee ya mboo tanga mboo yɔn fili.
32 Yiŋgi na? Katugu pe sila pye naga
jaa mbe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na tagawa po fanŋga na, ɛɛn fɔ, pàa pye
naga jaa pe kapyere to fanŋga na. A pè si
kurugo sinndɛlɛgɛ ŋga ki maa leele kaan
pe maa kunrugu ki na.
33 Ko Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na para
ki sɛnrɛ na ma yo fɔ:
Ye wele, sinndɛlɛgɛ†ŋga ki maa leele kaan
pe maa kunrugu, mi yɛn na ka teri
wa Siyɔn ca,
konaa walaga ni, ŋga ki maa leele jaanri.
Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka taga ki na, wi se fɛrɛ shɔ
fyew.†

10

1 Sefɛnnɛ, ŋga mi yɛn na jaa na kotogo
ki ni fuun ki ni, naga yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri
Zhufuye pe kan, ko yɛn fɔ pe shɔsaga ta.
2 Katugu mbe ya mbege sɛrɛya ŋa wi yo
pe kanŋgɔlɔ, fɔ pe yɛn ma bala Yɛnŋɛlɛ
wogo ki na fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, pè bala
Yɛnŋɛlɛ wogo ki na yɛgɛ ŋga na, ki jɛnmɛ
pii filige pe kan.
3 Yɛnŋɛlɛ li maa leele pe piin lesinmbele
li yɛɛ yɛgɛ na yɛgɛ ŋga na, pe sigi kɔrɔ
jɛn. A pè sigi lagaja mbe pe yɛɛ pye
lesinmbele. Kì pye ma, Yɛnŋɛlɛ li maa
leele pe piin lesinmbele yɛgɛ ŋga na, pee
yɛnlɛ mbe pe yɛɛ kan ki yeri.
4 Katugu Kirisi wo wi yɛn Moyisi lasiri
wi yɔn filisaga ye, janŋgo mbele fuun pè
taga wi na, pe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na.

Lere ŋa fuun ka taga we Fɔ wi na, shɔwɔ pi yɛn wi woo

5 Sɛnwee wi ma pye lesinŋɛ lasiri wi
fanŋga na yɛgɛ ŋga na, Moyisi wìla ki
wogo ki yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: «*Lere ŋa kaa*
tanri lasiri wi na, wi yaa yinwege ta wi
fanŋga na.»†
6 Ɛɛn fɔ, na maga taga, ma ma pye
lesinŋɛ yɛgɛ ŋga na, ki wogo ki yɛn na
yuun ma yo fɔ: «Maga kaa ki yuun wa
ma nawa fɔ: Ambɔ wi yaa lugu mbe kari
wa yɛnŋɛlɛ na?» (Ko kɔrɔ wo yɛn mbe
Kirisi wi tirige).

† **9:26 9.25-26:** Oze 2.1,25 † **9:28 9.27-28:** Eza 10.22,23 † **9:29 9.29:** Eza 1.9 † **9:33 9.33:** Sinndɛlɛgɛ naa walaga ŋga sɛnrɛ ti yɛn na yuun ko ki yɛn Zhezu Kirisi we. † **9:33 9.33:** Eza 28.16; ye ki vɛrise ŋa wi taanla fun Eza 8.14-15. † **10:5 10.5:** Levi 18.5 † **10:7 10.7:** Dete 30.12-13

7 Maga si ka yo fɔ: «*Ambɔ wi yaa tigi mbe kari wa wetijugo ki ni?*»† (Ko kɔrɔ wo yɛn mbe Kirisi wi yirige mboo wɔ wa kuulo pe sɔgɔwɔ).

8 Ɛɛn fɔ, ŋga ki yɛn na yuun we kan ki ŋga fɔ: «*Sɛnrɛ ti yɛn ma yɔngɔ ma ni, ti yɛn wa ma yɔn konaa wa ma kotogo na.*»† Ki sɛnrɛ to ti yɛn tagawa sɛnrɛ nda waa yuun we.

9 Na ma kaga yo mbege filige wa ma yɔn mbe yo fɔ Zhezu wo wi yɛn we Fɔ we, konaa mbe taga ki na wa ma kotogo na fɔ Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, pa ma yaa shɔ.

10 Katugu na lere wiga taga wa wi kotogo ki na, Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ wi pye lesinŋɛ. Wi maga yo maga filige wa wi yɔn, Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ wi shɔ.

11 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìgi yo ma yo fɔ: «*Lere ŋa fuun ka taga wi na, wo se fɛrɛ shɔ fyew.*»†

12 Ki kala na, Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe ni, wa si wɔ wa ni. Pe ni fuun, pe Fɔ wi yɛn nuŋgba pe go na. Wo wi maa wi yarijɛndɛ ti kaan mbele fuun pe maa wi mɛgɛ ki yinri pe yeri.

13 Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila ki yuun ma yo fɔ: «*Lere ŋa fuun ka we Fɔ wi mɛgɛ ki yeri, wo yaa shɔ.*»†

14 Ɛɛn fɔ, pe mbe suu mɛgɛ ko yeri mɛlɛ na pee taga wi na we? Pe mbe si taga wi na mɛlɛ, na pe suu sɛnrɛ ti logo we? Pe mbe suu sɛnrɛ ti logo mɛlɛ, na lere siri yari mbe pe kan we?

15 Ti mbe si yari pe kan mɛlɛ, na pee leele tun pe yeri ki na we? Ko Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun ma yo fɔ: «*Mbele pe yɛn na paan mbe Sɛntanra ti yari, pe panlɔmɔ pi yɛn ma yɔn.*»†

16 Ɛɛn fɔ, pe ni fuun ma pè yɛnlɛ Sɛntanra ti na. Ezayi wìla ki yo ma yo fɔ: «*We Fɔ, ambɔ wì taga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda wè yo ti na?*»†

17 Kì pye ma, leele pe ma taga, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda pè logo to kala na. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda pe ma logo, to ti yɛn Kirisi wi sɛnrɛ nda ti maa yari we.

18 Ko kì ti mi yɛn na yewe fɔ: Pe siri logo wi le? Ɛɛn fɔ, ko ma, pèri logo jate. Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɛnnɛ pe magaŋgala kè logo laga tara ti ni fuun ti ni,
pe sɛnyoro tì gbɔn fɔ wa dunruya wi kɔsara ti na.†

19 Mi yɛn na yewe naa fɔ: Izirayɛli woolo pe sila ki jɛn wi le? Ayoo, ko ma. Ki koŋgbanŋga, Moyisi wìla ki yɔnlɔgɔ faa ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:

Mi yaa yenjara yirige ye ni mbele pe woro na jate cɛnlɛ jɛnnɛ pe kala na.
Mi yaa kayaŋga le ye ni cɛnlɛ na li yɛn tijinliwɛ fu li kala na.†

20 Ezayi wìla kotogo ta maga yo fun ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:

Mbele pe sila pye nala lagajaa, poro na yan.
Mbele pe sila pye nala yewe, mìlan yɛɛ naga poro na.†

21 Ɛɛn fɔ, Izirayɛli woolo pe kanŋgɔlɔ lìgi yo ma yo fɔ: «*Pilige lomboŋgo ki ni, mìlan kɛyɛn yi sanga cɛnlɛ la woolo kan, mbele pè yiri ma je, ma pye kendige wɔfɛnnɛ.*»†

11

Yɛnŋɛlɛ lii Izirayɛli woolo pe wa

1 Mi yɛn na yewe fɔ: Yɛnŋɛlɛ lìli woolo pe wa le? Ayoo dɛ. Katugu mi jate mi yɛn Izirayɛli woo, ma pye Abirahamu setirige pyɔ, ma yiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni.

2 Leele mbele Yɛnŋɛlɛ lì jɛn li woolo maga lɛ wa fafafa, lii pe wa. Mì yo ye yɛn maga jɛn, ŋga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun wa laga ŋga Eli wìla Izirayɛli woolo pe sɛnrɛ yo Yɛnŋɛlɛ li kan ma yo fɔ:

3 «*We Fɔ, pɔ̀ɔn yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo, mɔɔ saraga wɔsara ti jaanri, mi nuŋgba mì koro. Kooŋga pe yɛn naga lagajaa mbanla gbo fun.*»†

4 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa wi yɔn sogo ma yo mɛlɛ? Làa yo fɔ: «*Mi lere waga kɔlɔshyɛn (7 000) wo yaga na yɛɛ kan, poro si*

† **10:8 10.8:** Dete 30.14 † **10:11 10.11:** Eza 28.16 † **10:13 10.13:** Zhowɛ 3.5 † **10:15 10.15:** Eza 52.7 † **10:16 10.16:** Eza 53.1 † **10:18 10.18:** Yuuro 19.5 † **10:19 10.19:** Dete 32.21 † **10:20 10.20:** Eza 65.1 † **10:21 10.21:** Eza 65.2 † **11:3 11.3:** 1 Wunlu 19.10,14 † **11:4 11.4:** *Baali:* Yarisunŋgo gbɔgɔ kayi. Leele mbele pàa keli ma pye wa Kana tara, ko kìla pye pe yɛnŋɛlɛ a paa ki gbogo. 1 Wunlu 19.18.

kanŋguuro kan yarisunŋgo Baali†ki yɛgɛ sɔgɔwɔ mbege gbɔgɔ.»
5 Ko nuŋgba koyi fun yiŋgɔ sanga we.
Leele pele jɛnri koro, mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ
li yinmɛ pi kala na.
6 Lì pe wɔ li yinmɛ po kala na, kii pye
pe kapyere nda pè pye to kala na. Na kii
ja pye ma, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi se jɛn na
pye yinmɛ kaselege woo.
7 We yaa yo mɛlɛ san? Ŋga Izirayɛli
woolo pàa pye na lagajaa, pe sigi ta.
Kaawɔ mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ poro pège
ta. Leele sanmbala poro na, pe kotoro tì
ŋgban pe na.
8 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
«*Yɛnŋɛlɛ lì pe jatere wi tɔn pe na,*
lìgi pye ma ti paga kaa yaan pe yɛngɛlɛ ke
ni,
paga si kaa nuru pe nuŋgbogolo ke ni,
fɔ ma pan ma gbɔn nala.»†
9 Davidi fun wìla ki yo ma yo fɔ:
Ki daga pe liwɛn†pi pye pe yigipɛnɛ naa pe
yigimɛrɛ,
mbe ti pe to, pe ye jɔlɔgɔ.
10 *Pe yɛngɛlɛ ke wɔ pe na binriw, paga kaa*
yaan naa,
pe sɛnŋgɛlɛ ke kurukuru pe na fɔ sanga
pyew.†
11 Ki kala na, mi yɛn na yewe fɔ: Naa
Zhufuye pè kurugo, pè to segesege le?
Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, pe kajɔɔgɔ ki kala na,
cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pè shɔwɔ pi ta,
jaŋgo ki Zhufuye pe kan paa yenjara wiin
pe ni.
12 Na kàa pye Zhufuye pe kajɔɔgɔ ki
tɔnli gbɔɔ kan dunruya wi yeri, na kaa
si pye pe tolo li tɔnli gbɔɔ kan cɛngɛlɛ
sanŋgala ke yeri, na paga sɔngɔrɔ pew
mbe shɔwɔ pi ta, ki yaa kagbɔgɔ pye naa
mbe wɛ fɔ jɛŋgɛ.

Mbele pe woro Zhufuye pe shɔwɔ we

13 Yoro mbele ye woro Zhufuye, mi yɛn
na para ye ni yiŋgɔ. Mi yɛn pitunŋɔ mbaa
kee mbele pe woro Zhufuye pe kɔrɔgɔ.
Mbege ta mi yɛn ma, mi yɛn nala tunŋgo
ki gbogo;
14 jaŋgo na ki mbe ya pye, mbe ya mbe
yenjaga leŋge na cɛnlɛ woolo pe ni, pele
mbe ta pe shɔ.
15 Naa Yɛnŋɛlɛ làa pe wa kanŋgaga na,
kì dunruya woolo pe kan, a pè tanwa ta
Yɛnŋɛlɛ li ni. Na liga ka yɛnlɛ pe na, yiŋgi
ki yaa pye kona? Ki yaa pye ndɛɛ kuulo
poro pè yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni.
16 Na yarilire fɔnndɔ koŋgbannda paga
ti kan Yɛnŋɛlɛ li yeri paa saraga yɛn,
yarilire sannda pyew ti ma pye li woro
fun. Na paga si tige ka ninde kan Yɛnŋɛlɛ
li yeri, tige ki njere ti ma pye li woro fun.
17 Izirayɛli woolo pe yɛn paa oliviye tige
yɛn, ŋga pè sanri we. A pège njere ta
kɔɔnlɔ. Mboro ŋa ma woro Zhufuye woo,
ma yɛn paa oliviye tige ŋga kì fi ki yɛ
wa yan ki njege ka yɛn, ŋga pè gerefe
Zhufuye pe yɔnlɔ. Yiŋgɔ, niŋge ŋga ki
tɔnmɔ pi yɛn na oliviye tige ŋga pè sanri
ki kaan yinwege ni, mboro fun ma yɛn na
ki niŋge ki tɔnmɔ pa taa.
18 Ki kala na, mɛɛ daga mbaa ma yɛɛ
gbogo njere nda pè kɔɔnlɔ ti na. Mɛlɛ ma
sila ma yɛɛ gbogo? Mboro ma ma niŋge
ki tugo, ɛɛn fɔ, niŋge ko kì mboro tugo.
19 Ma yaa na pye mbe yo fɔ: «Ki njere
pèri kɔɔnlɔ mari wɔ wa, jaŋgo mbe mi
gerefe wa ti yɔnlɔ.»
20 Kaselege yi. Pèri kɔɔnlɔ mari wɔ wa,
ti mbatagawa po kala na. Mboro wo yɛn
wa ti cɛnsaga ki na ma tagawa po kala na.
Maga kaa ma yɛɛ mbɔnrɔgi, ɛɛn fɔ, ta fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
21 Zhufuye mbele pe yɛn paa tige ki
njere jate yɛn, na Yɛnŋɛlɛ lii poro yaga
pe koro wa, ma jɛn li se mboro fun ma
yaga ma koro wa.
22 Ki wele paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li
yɛn naga nari fɔ li maa kajɛŋgɛ piin, naga
nari fɔ lì wɛli. Mbele pè to, li yɛn ma wɛli
pe na, mɛɛ pye kajɛŋgɛ pyefɔ ma kan. Ɛɛn
fɔ, ki daga ma koro wa li kajɛŋgɛ pyege
ki ni, nakoma pe yaa kɔɔn kɔn mbɔɔn wɔ
wa paa tige njege yɛn.

† **11:8 11.8:** Dete 29.3; Eza 29.1 † **11:9 11.9:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ŋga kì yo liwɛn, pège kanŋga ma yo tabali. Ki tabali ŋa wi sɛnrɛ tì yo wi mbe ya pye saraga wɔsaga ŋga Zhufuye pàa pye na saara ti woo wa ki na, na Yɛnŋɛlɛ li gbogo. † **11:10 11.9-10:** Yuuro 69.23-24

23 Zhufuye poro na, na paga je pe
mbatagawa pi na mbe pan Yɛnŋɛlɛ li
kɔrɔgɔ, pa li yaa pe gerefe wa laga ŋga
pàa pye faa we, katugu yawa yɛn li ni li
pe gerefe naa fɔnŋgɔ.
24 Mboro wo na, ma yɛn paa oliviye tige
ŋga kì fi ki yɛ wa yan ki njege ka yɛn.
Pège kɔn maga gerefe oliviye tige ŋga pè
sanri ka na. Mboro naa ko ni, ye cɛnlɔmɔ
pi woro ja. Zhufuye poro na, pe yɛn paa
oliviye tige ŋga pè sanri ki njere jate yɛn.
Ki kala na, mbe pe gerefe naa fɔnŋgɔ wa
tige ŋga pàa pye faa ki na, ko yaa pye mbe
tanla naa mbe wɛ.

Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yaa ka shɔ

25 Sefɛnnɛ, kaselege kaa ŋga ki yɛn
ŋgundo, mi yɛn na jaa yege jɛn, jaŋgo
yaga kaa ye yɛɛ jate kajɛnmbɛlɛ. Ki
kaselege ŋgundo wi ŋa fɔ: Izirayɛli woolo
pele kotogo yɛn ma ŋgban pe na, fɔ mbe
sa gbɔn cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe ni
fuun pe sa shɔwɔ pi ta.
26 Ki kala na, Izirayɛli woolo pe ni fuun
pe yaa ka shɔ, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
Go shɔfɔ wi yaa ka pan mbe yiri wa Siyɔn.
Wi yaa ka Zhakɔbu setirige piile pe kam-
basinnde ti kɔ mberi wɔ wa.
27 *Ko ki yɛn na yɔn finliwɛ mba mi yaa ka*
le pe ni,
na mi ka ka pe kapere ti laga pe na we.†
28 Sɛntanra to kanŋgɔlɔ, Zhufuye pè
je ti na, ma kanŋga ma pye Yɛnŋɛlɛ li
juguye, a ko pye yoro yɔnwɔ. Ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ li leele wɔmɔ po na, pe yɛn ma
Yɛnŋɛlɛ li ndanla pe tɛlɛye pe kala na.
29 Katugu Yɛnŋɛlɛ li ka yaara nda kan,
laa sɔngɔrɔ mberi shɔ. Li jatere wi woro
na kanŋgi li na mbele lì yeri pe kanŋgɔlɔ.
30 Faa, yàa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ. Ɛɛn fɔ,
yiŋgɔ wo ni, Yɛnŋɛlɛ lì ye yinriwɛ ta, naa
Zhufuye pèli sɛnrɛ ti kɛ ki kala na.
31 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, poro fun,
pè Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ yiŋgɔ, jaŋgo yɛgɛ
ŋga na Yɛnŋɛlɛ lì ye yinriwɛ ta, li pe
yinriwɛ ta ma fun.
32 Katugu Yɛnŋɛlɛ lì leele pe ni fuun pe
pye kasopiile pe sɛnrɛ mbalogowo pi na,
mbe ta mbe pe ni fuun pe yinriwɛ ta.

Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ

33 Iye! Yɛnŋɛlɛ li tawa pì gbɔgɔ! Li
tijinliwɛ naa li kajɛnmɛ pì jugo fɔ jɛŋgɛ!
Kagala ŋgele lì yere ke yerewe mbe pye,
lere se ya mbe ke yɛgɛ yo! Kagala ŋgele
lì kɔn ma tɛgɛ mbe pye, lere se ya ke kɔrɔ
jɛn!
34 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
Ambɔ wi we Fɔ wi jatere wi jɛn? Ambɔ wi
yɛn wi yɛrifɔ?†
35 Ambɔ wì keli ma yaraga ka kan wi yeri,
jaŋgo wigi fɔgɔ tɔn?
36 Katugu yaraga ki ni fuun kì yiri wo yeri.
Ki ni fuun ki yɛn wa wo fanŋga na, ki ni
fuun ki yɛn wo wogo. Waa wo nuŋgba
gbogo fɔ sanga pyew! Anmiina.

TAGAFƐNNƐ PE TANGALƆMƆ PI DAGA MBE PYE YƐGƐ ŊGA NA

12

12.1–15.13

Yinwefɔnŋgɔ sɛnrɛ

1 Sefɛnnɛ, naa Yɛnŋɛlɛ lì kaa we yin-
riwɛ ta, ki kala na, ye ye wire ti ni fuun
ti kan li yeri paa saraga yɛn, ŋga ki yɛn
yinwege na, ma pye kpoyi, ma Yɛnŋɛlɛ li
ndanla. Ko ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ
jɛmbɛ mba ye daga mbaa li gbogo we.
2 Yaga ka ye kapyere ti yala ki dunruya
ŋa wi kapyere ti ni naa, ɛɛn fɔ, ye Yɛnŋɛlɛ
li yaga li ye kanŋga pew ye tijinliwɛ mba
pì kanŋga fɔnmbɔ pi fanŋga na, jaŋgo ye
Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li jɛn ye wali
li na. Ko yɛn: Ŋga ki yɛn jɛŋgɛ, ma li
ndanla, ma yɔn fili we.
3 Yinmɛ mba Yɛnŋɛlɛ lì kan na yeri pi
kala na, mi yɛn naga yuun ye ni fuun ye
kan fɔ: Yaga kaa ye yɛɛ gbogo mbe sa
toro ŋga ki daga yaa sɔnri ki na. Ɛɛn fɔ,
yaa jatere jɛnŋɛ piin, ye ni fuun nuŋgba
nuŋgba Yɛnŋɛlɛ lì tagawa mba kan ye
yeri, yaa ye yɛɛ jate yaa yala po ni.

† **11:27 11.26-27:** Eza 59.20-21; Zhere 31.33-34 † **11:34 11.34:** Eza 40.13

4 Wa wire nuŋgba ti ni, lara ti yɛn ma lɛgɛ we na, ɛɛn fɔ, ki lara ti tunŋgo ki woro nuŋgba.
5 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, ali maga ta we yɛn ma lɛgɛ, wè pye paa wire nuŋgba yɛn, wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni. We ni fuun we yɛn ma sogolo we yɛɛ na paa wire nuŋgba ti lara ti yɛn.
6 Yarikanra nda Yɛnŋɛlɛ lì kan we yeri, ti yɛn ti yɛ ti yɛ, ma yala yinmɛ mba lì kan we yeri pi ni. Na Yɛnŋɛlɛ liga li yɔn sɛnrɛ yowo pi kan wa yeri we ni, wila Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yuun wila yala tagawa mba pi yɛn wi ni po ni.
7 Na wa yarikanga ka pye mbaa tunŋgo piin sanmbala pe kan, wila ki tunŋgo ki piin. Ŋa yarikanga ka pye mbaa nagawa kaan leele yeri, wi koro wila pe nari.
8 Ŋa yarikanga ka pye mbaa kotogo nii sanmbala pe ni, wila kotogo nii pe ni. Ŋa kaa kaan, wila kaan nandanwa ni. Ŋa kaa yɛkelewe tunŋgo ki piin, wila ki piin wi bala ki na. Ŋa kaa leele yinriwɛ taa, wila pe yinriwɛ taa nayinmɛ ni.
9 Ndanlawa pi daga mbe pye kaselege ni, ŋga ki yɛn tipege ki ye mbɛn. Ye mara kajɛŋgɛ pyege ki na.
10 Ye ye yɛɛ ndanla paa nɔsepiile yɛn. Yaa sefɛnnɛ pe gbogo ye wɛ gbɔgɔwɔ mba paa ye gbogo pi na.
11 Ye bala yaa tunŋgo piin, yaga ka pye tiyanmbala. Yaa tunŋgo piin we Fɔ wi kan yangayanga.
12 Ye pye nayinmɛ ni jigi tagasaga ŋga ki yɛn ye yeri ki kala na. Yaa kagala kunni ye yɛɛ ni wa jɔlɔgɔ ki ni. Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri suyi.
13 Sefɛnnɛ tagafɛnnɛ mbele pe yɛn jorowo, yaa pe sari, yaa nambanmbala pe yaara woo.
14 Mbele pe yɛn na ye jɔlɔ, yaa duwaw piin pe kan. Yaa duwaw piin, yaga kaa leele daŋgi.
15 Mbele pe yɛn na yɔgɔri, yaa yɔgɔri pe ni ja. Mbele pe yɛn na gbele, yaa gbele pe ni ja.
16 Ye ye jatere wi pye nuŋgba ye yɛɛ ni. Yaga kaa ye yɛɛ gbogo, ye yɛɛ pinlɛ mbele pè pe yɛɛ tirige pe ni. *Yaga kaa ye yɛɛ jate kajɛnmbɛlɛ.*†
17 Yaga ka lere wa kapege fɔgɔ tɔn kapege ni. Yaa kajɛŋgɛ pyege ki lagajaa leele pe ni fuun pe yɛgɛ na.
18 Yaa ŋga fuun ye mbe ya pye ki piin, ye ta ye pye yɛyinŋge na leele pe ni fuun pe ni, na ki mbe ya pye we.
19 Na wɛnnɛ, yaga kaa kapege kayaŋga woo ye yɛ, ɛɛn fɔ, ye Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi yaga pi pi wogo pye; katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Muwi mi yaa ka kapere ti kayaŋga wɔ. Muwi mi yaa ka leele pe sara. We Fɔ wo wì yo ma.*»†
20 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun naa ma yo fɔ: «*Na fuŋgo ka pye ma jugu wi na, maa kan wi ka. Na wɔgɔ ka pye wi na, maa kan wi wɔ. Na ma kaa ki piin ma, kona kì cɛn ndɛɛ ma yɛn na kasɔn naŋganra gbogolo wa wi go ki na.*»†
21 Maga ka kapege ki yaga ki fanŋga ta ma na, ɛɛn fɔ, ta kajɛŋgɛ piin ma fanŋga ta kapege ki na.

13

Tagafɛnnɛ pe daga mbaa fanŋga fɛnnɛ pe gbogo

1 Fanŋga fɛnnɛ mbele pe yɛn ma cɛn tara woolo pe go na, leele pe ni fuun pe daga mbaa pe gbogo, katugu fanŋga ko ka woro wa, ŋga kii yiri Yɛnŋɛlɛ yeri. Fanŋga fɛnnɛ mbele pe yɛn wa, Yɛnŋɛlɛ lì pe tɛgɛ.
2 Ki kala na, lere ŋa fuun kaa kendige woo fanŋga ki ni, kona ki cɛn wi yɛn na kendige woo Yɛnŋɛlɛ li katɛɛgɛ ko ni. Mbele pe yɛn na kendige woo, pe yaa jɔlɔgɔ wa pe yɛɛ na.
3 Mbele pe yɛn na kajɛŋgɛ piin, poro ma pe maa fyɛ fanŋga fɛnnɛ pe yɛgɛ, ɛɛn fɔ, tipege pyefɛnnɛ poro wɛlɛ. Mɛɛ jori mbaa fyɛ fanŋga ki yɛgɛ le? Ta kajɛŋgɛ piin, pa pe yaa lɔɔn sɔnni,
4 katugu fanŋga fɔ wi maa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan nɔɔ ŋgbanga maa kajɛŋgɛ piin. Ɛɛn fɔ, na ma kaa tipege piin, maa fyɛ wi yɛgɛ, katugu kii cɛn ndɛɛ fanŋga

† **12:16 12.16:** Yomi 3.7; Eza 5.21 † **12:19 12.19:** Dete 32.35 † **12:20 12.20:** Ko ki naga ma yo na ma kaa ki piin ma, ma yaa ka fɛrɛ wa wi na; Yomi 25.21-22.

ki yɛn wi yeri jaga. Ki kan wi yeri wila tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan, wila mbele paa tipege piin pe jɔlɔ wila Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi nari.

5 Ki kala na, ki daga maa fanŋga fɛnnɛ pe gbogo. Ma kaa pe gbogo mbe ta mbe shɔ Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa po ni cɛ, ɛɛn fɔ, ta pe gbogo ma nawa jatere jɛnŋɛ wi kala na fun.

6 Ko kala kì ti ye maa nizara wi woo; katugu fanŋga fɛnnɛ pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele, pè pe yɛɛ kan ki tunŋgo jate ki yeri.

7 Ŋga ki daga ye kan leele pe ni fuun pe yeri, yege kan pe yeri. Ye daga mbe nizara wi wɔ mboo kan ŋa yeri, yoo kan wi yeri. Ye daga mbe lɔgɔwuru wi sara ŋa yeri, yoo sara wi yeri. Ye daga mbaa fyɛ ŋa yɛgɛ, yaa fyɛ wi yɛgɛ. Ye daga mbaa ŋa gbogo, yaa wo gbogo.

8 Lere kpɛ fɔgɔ ka ka pye ye na, ndɛɛ mbe ye yɛɛ ndanla ko fɔgɔ ko cɛ, katugu lere ŋa fuun wi lewee yɛnlɛ wi yɛn maa ndanla, wo Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ ti ni fuun ti tanga mari yɔn fili.

9 Ŋgasegele ŋgele kè yo fɔ: «*Maga ka jataga pye, maga ka lere gbo, maga ka yu, ma yɛgɛ ka ka yiri yaraga na*» ki ŋgasegele ŋgele koro naa sanŋgala ke ni fuun ke ni, kè gbogolo, a ke go kì pye nuŋgba. Ki ŋga fɔ: «*Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla we.*»†

10 Lere ŋa wi lewee yɛnlɛ wi yɛn maa ndanla, wila tipege kpɛ pye wi na. Ŋa wi lewee yɛnlɛ wi yɛn maa ndanla, wo Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ ti ni fuun ti tanga mari yɔn fili.

Mbe gbɛgɛlɛ mbaa Kirisi wi panga ki singi

11 Ye daga mbaa ki piin ma, katugu we yɛn wagati ŋa ni, ye yɛn maa jɛn. Sanga wì gbɔn ye yɛn ye yiri wa wɔnlɔwɔ pi ni, katugu wè yɔngɔ shɔwɔ pi ni tɔɔn yiŋgɔ ma wɛ wagati ŋa wè taga fɔnŋɔ wi na.

12 Yembinɛ lì toro ma lali, lalaaga kì yɔngɔ, ki kala na, kapyere nda ti maa piin wa wɔwɔ pi ni, weri yaga, we maliŋgbɔnyaara ti le we yɛɛ na, nda we yaa lɛ mbaa gbegele ti ni wa yanwa† pi ni.

13 Waa tanri we pye sɔbɛ ni paa yɛgɛ ŋga na ki daga waa piin wa yanwa pi ni we. We yɛɛ yingiwɛ jɛn lindinmɛ ndorogo ki ni, naa sinwɔrɔ ti ni, naa kɛɛnrɛ limɛ naa kalikalawa pi ni, naa maara ti ni, naa yenjara ti ni.

14 Ɛɛn fɔ, ye we Fɔ Zhezu Kirisi wi tangalɔmɔ pi lɛ yaa tanri pi na. Yaga ka ye yɛɛ jori mbaa sɛnwee jogo kagala koro piin.

14

Maga kaa ma tagafɔ yɛnlɛ wi jɛrɛgi

1 Lere ŋa wi tagawa pì kologo, yoo yigi jɛŋgɛ. Yaga kaa kendige woo kagala ŋgele wila jate koro na.

2 Lere wa yɛn wa, wo ma taga ki na ma yo wi mbe ya mbaa yaara ti ni fuun ti kaa. Ma si yala, ŋa wi fanŋga kì kologo wa tagawa pi ni, sɛrɛ yaara wo maa kaa cɛ.

3 Ŋa wi maa yaakara ti ni fuun ti kaa, wiga ka ŋa wi ma ta naga ma yo wi saa ti kaa wi tifaga. Ŋa wi ma ta naga ma yo wi saa ti kaa, wiga kaa ŋa wi maa ti ni fuun ti kaa wi jɛrɛgi, katugu Yɛnŋɛlɛ lùu yigi jɛŋgɛ.

4 Ambɔ wi mboro, ma sila wa tunmbyee jɛrɛgi? Wi yɛgɛ sin wi tunŋgo ki na o, wi to o, wi fɔ wo kala li lo. Wi yaa si pye mbe yɛgɛ sin ki na, katugu yawa yɛn we Fɔ wi ni wuu pye wi yere.

5 Lere wa maa ki jate ndɛɛ piliye ya yɛn piligbɔyɔ ma wɛ ya na. Ma si yala, wa maa piliye yi ni fuun yi jate yi yɛn ja. Ki daga lere nuŋgba nuŋgba pyew, ŋga wila jate ki yɛn sinŋge wa wi kotogo na, wi yɛnlɛ ki na.

6 Ŋa wi maa piliye ya jate piligbɔyɔ, wi maa yi jate piligbɔyɔ na we Fɔ wo gbogo. Ŋa wi maa yaakara ti ni fuun ti kaa, wi maa ti kaa na we Fɔ wo gbogo; katugu wi

† **13:9 13.9:** Ɛki 20.13-17; Levi 19.18; Dete 5.17-21 † **13:12 13.12:** Yembinɛ lo li yɛn nala pilige kapege pyesanga we. Lalaaga ko ki yɛn pilige ŋga Kirisi wi yaa ka pan mbe shɔwɔ pi kan wi woolo pe yeri, mbe duwaw pe na. Mbaa gbegele ti ni wa yanwa pi ni ko kɔrɔ wo yɛn mbaa tanri Kirisi wi sɛnyoro ti na, mbe puŋgo le kapege ki ni.

ma Yɛnŋɛlɛ li shari wi yaakara wogo ki na. Ŋa wila la yaakara ti ni fuun ti kaa, wi maa ki piin na we Fɔ wo gbogo, wi ma sila Yɛnŋɛlɛ li shari.

7 Wa kpɛ woro naa yinwege ki piin wi yɛɛ kan, wa na si ku wi yɛɛ kan. Na we kaa we yinwege ki piin, we maa ki piin we Fɔ wo kan.

8 Na we yaa si ku, we yaa ku we Fɔ wo kan. Ki kala na, we yɛn na we yinwege ki piin o, we ku o, we yɛn we Fɔ wo woolo.

9 Ko kì ti Kirisi wì ku ma sɔngɔrɔ ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, jaŋgo mbe pye kuulo poro naa weele pe Fɔ.

10 Ɛɛn fɔ, mboro we, yiŋgi na ma sila ma sefɔ wi jɛrɛgi? Yiŋgi na ma sila ma sefɔ wi tifaga? We ni fuun we yaa ka yere wa Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnsaga li kiti kɔn we na.

11 Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

We Fɔ wìgi yo ma yo fɔ: Mi yɛn yinwege na, sɛnwee piile pe ni fuun pe yaa ka kanŋguuro kan na yɛgɛ sɔgɔwɔ.

Leele pe ni fuun pe yaa kaa mi Yɛnŋɛlɛ na gbogo.†

12 Kì pye ma, we ni fuun nuŋgba nuŋgba we yaa ka we kapyegele ke yɛgɛ yo Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

Maga ka ti tagafɔ wa mbe to kapege

13 Ki kala na, waga kaa we yɛɛ jɛrɛgi naa. Ɛɛn fɔ, ye yere ki yerewe fɔ ye se kala la pye, na li mbe sefɔ wa kan wi kurugo, nakoma mboo kan wi to wa kapege ki ni.

14 Wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ Zhezu wi ni, mìgi jɛn ma filige ki na ma yo yaraga ko ka na pye fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na ki yɛ. Ɛɛn fɔ, na lere wa kaa yaraga ka jate ki yɛn fyɔngɔ yaraga Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, ki ma kanŋga ma pye fyɔngɔ yaraga wi kan.

15 Na sefɔ wa ka yɛgɛ san yaakaga ŋga maa kaa ki kala na mbe yo ki yɛn fyɔngɔ ni, kona, ma woro na tanri ndanlawa ni. Kirisi wì ku lere ŋa kala na, maga ka ti wi puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na yaraga ŋga maa kaa ki kala na.

16 Ŋga ki yɛn yarijɛŋgɛ yoro yeri, kii daga mbe kanŋga mbe pye sanmbala pe yeri yaraga ka, paa sɛnpere yuun ki na.

17 Katugu Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi woro mbaa kaa mbaa woo kala. Ki yɛn ma pye ma sin, ma pye yɛyinŋge na, naa nayinmɛ ni, mba Yinnɛkpoyi li maa kaan we.

18 Ŋa wi maa tunŋgo piin Kirisi wi kan ko pyelɔmɔ po na, wi ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla. Wi ma mɛtanga ta leele pe yeri fun.

19 Kì pye ma, ŋga ki ma yɛyinŋge le leele pe sɔgɔwɔ, naa ŋga ki yaa we kan we fanŋga le we yɛɛ ni jɛŋgɛ wa tagawa pi ni ja, waa ko lagajaa.

20 Maga ka Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki jɔgɔ yaakara kala na. Ki yɛn kaselege fɔ yaakara ti ni fuun ti mbe ya mbaa kaa. Ɛɛn fɔ, ki yɛn tipege, na maga sefɔ wa kan wi to wa kapege ki ni yaakaga ŋga maa kaa ki kala na we.

21 Ŋga ki yɛn ma yɔn ki ŋga: Maga kaa kara kaa, maga kaa sinmɛ woo, ma je yaraga ŋga fuun ki mbɔɔn sefɔ wi kan wi to wa kapege ki na.

22 Tagawa mba pi yɛn ma ni ki wogo ki na, maa yigi ma yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Lere ŋa wi ma yere kala la yerewe mbe pye, na wi nawa pi woro naa kɔɔn shyɛn ki wogo ki na, fɛrɛwɛ yɛn wi woo.

23 Ɛɛn fɔ, ŋa nawa kaa wi kɔɔn shyɛn yaakaga ka wogo na, na wiga ki ka, Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn wi na, katugu wii tanga mbe yala tagawa konɔ li ni. Kala o kala lii pye tagawa ni, lo yɛn kapege.

15

Maa ma lewee yɛnlɛ wi nandanwa kagala ke piin

1 Woro mbele fanŋga yɛn we ni wa tagawa pi ni, mbele fanŋga woro pe ni, we daga mbaa pe sari wa pe fanŋga fu kagala ke ni. Waga kaa kagala ŋgele ke we ndanla koro lagajaa mbaa ke piin.

2 We ni fuun nuŋgba nuŋgba waa we lewee yɛɛnlɛ pe nayinmɛ kagala ke piin pe yɔnwɔ pi kala na, jaŋgo ka mbaa tari pe tagawa pi na.

† **14:11 14.11:** Eza 45.23

3 Katugu Kirisi wi sila pye naga laga-
jaa mbaa wi nayinmɛ kagala koro piin,
paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ
wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:
«*Mbele pàa pye nɔɔ tegele Yɛnŋɛlɛ, pe*
tɛgɛlɛ lì to na na.»†
4 Kagala ŋgele fuun kàa yɔnlɔgɔ faa wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, kàa yɔnlɔgɔ
mbaa we nari, jaŋgo kagala ŋgele waa
kunni we yɛɛ ni, naa kotogo ŋga wè ta
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi fanŋga na, ti ti we
jigi tagasaga ta.
5 Yɛnŋɛlɛ na li ma ti we maa kala kunni
we yɛɛ ni, na we kotoro ti sogo we na, li
ye yɔn ki pye nuŋgba ye yɛɛ ni mbe yala
Zhezu Kirisi wi pyelɔmɔ pi ni;
6 jaŋgo ye ni fuun, yaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo
nawa nuŋgba naa magala nuŋgba ni, lo
li yɛn we Fɔ Zhezu Kirisi wi To we.

Sɛntanra ti yɛn leele pe ni fuun pe woro

7 Ki kala na, ye yɛɛ yigi tiyɔngɔ paa yɛgɛ
ŋga na Kirisi wì ye yigi tiyɔngɔ we, jaŋgo
leele paa Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
8 Mi yɛn naga yuun naga finligi fɔ
Kirisi wì pye Zhufuye pe sagafɔ, mbe ta
mbe yɔn fɔgɔlɔ ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa kɔn pe
tɛlɛye pe yeri ke yɔn fili, mbege naga fɔ
Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ.
9 Wì pan fun, jaŋgo mbele pe woro
Zhufuye paa Yɛnŋɛlɛ li gbogo, naa li yɛn
na pe yinriwɛ taa ki kala na. Ki yɛn paa
yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn
naga yuun ma yo fɔ:

Ki kala na mi yaa kaa ma sɔnni cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ.
Mi yaa kaa ma mɛgɛ ki gbogo yuuro ni.†

10 Ti yɛn naga yuun naa fɔ:

Yoro cɛngɛlɛ woolo wele, yaa yɔgɔri ja
Yɛnŋɛlɛ li woolo pe ni.†

11 Tìgi yo naa fɔ:

Yoro cɛngɛlɛ woolo ye ni fuun, yaa we Fɔ
wi sɔnni.
Leele pe ni fuun paa wi gbogo!

12 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wìla ki yo
fun ma yo fɔ:

Izayi wi setirige pyɔ wi yaa ka pan,
wi yaa ka yiri mbe cɛn cɛngɛlɛ woolo pe
go na.
Cɛngɛlɛ woolo pe yaa ka pe jigi wi taga wi
na.†

13 Yɛnŋɛlɛ na li maa jigi tagasaga ki
kaan, li ye yin nayinmɛ ni, li yɛyinŋge ki
ni fuun ki kan ye yeri ye tagawa pi fanŋga
na, jaŋgo ye jigi wila gbogo wila kee yɛgɛ
jɛŋgɛ Yinnɛkpoyi li yawa pi fanŋga na.

SƐWƐ WI KƆSAGA SƐNRƐ KONAA SHARAGA PUŊGO WOGO

15.14–16.27

Konɔ yɛn Pɔli wi yeri wigi sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na wùu yɔnlɔgɔ we

14 Sefɛnnɛ, mi jate mì taga ki na ma yo
yoro wo na, ye maa kajɛŋgɛ piin jɛŋgɛ, ye
yɛn ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ kajɛnmɛ pi ni fuun
pi jɛn, ye mbe si ya mbaa ye yɛɛ yɛrɛgi.
15 Ma si yala, mì kotogo le na yɛɛ ni ma
kagala kele yɔnlɔgɔ ye kan na sɛwɛ wi
lara ta ni, mbe ye nawa to ke na. Mì ke
yɔnlɔgɔ ma, katugu Yɛnŋɛlɛ lì yinmɛ kan
na yeri
16 mbe pye Zhezu Kirisi wi tunmbyee,
mbe mbele pe woro Zhufuye pe saga.
Mi yɛn na saraga wɔgɔtunŋgo piin, na
Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti yari, jaŋgo mbele
pe woro Zhufuye pe kanŋga pe pye paa
saraga yɛn, ŋga ki yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li
ndanla, pe pye li woolo Yinnɛkpoyi li
fanŋga na.
17 Wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi
wi ni, mbe ya mbaa na yɛɛ gbogo na
tunŋgo ŋga mila piin Yɛnŋɛlɛ li kan ki
kala na.
18 Katugu mi se soro mbe para yaraga
ka kpɛ na, ndɛɛ ŋga Kirisi wìlan kan
mì pye ko, mbe ta mbe mbele pe woro
Zhufuye pe yɛgɛ sin paa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ
ti lee. Wì ko pye ma, na sɛnyoro to naa
na kapyere to fanŋga na,
19 naa kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele
kè pye ke yawa pi fanŋga na, naa Yɛnŋɛlɛ
li Yinnɛkpoyi li yawa pi fanŋga na. Kì pye
ma, Sɛntanra nda ti yɛn na para Kirisi wi
kanŋgɔlɔ, mìri yari fɔ jɛŋgɛ, maga lɛ wa

† **15:3 15.3:** Yuuro 69.10 † **15:9 15.9:** 2 Sami 22.50; Yuuro 18.50 † **15:10 15.10:** Dete 32.43 † **15:12 15.11-12:** Yuuro 117.1; Eza 11.1,10

Zheruzalɛmu naa ki kanŋgara na lara ti ni, ma saa gbɔn fɔ wa Iliri tara.
20 Ɛɛn fɔ, lara nda pe sila Kirisi wi sɛnrɛ yo wa faa, a mì sigi lagaja mbaa Sɛntanra ti yari wa ko lara to ni cɛ, jaŋgo mi ka ka kan go nɔgɔ ka na, ŋga lere wà la keli ma le we.
21 Ɛɛn fɔ, mbaa ki piin paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Pe sila wi sɛnrɛ yo mbele kan, poro yaa kaa yan.
Mbele pe sila wi sɛnrɛ logo, poro yaa kaa kɔrɔ jɛn.†

Pɔli wìla para wi Ɔrɔmu ca karaga ki na

22 Ko kìla na karaga ki sa sanga lɛgɛrɛ na wa ye yeri.
23 Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, mìlan tunŋgo ki pye maga kɔ wa ki lara ti ni. Maga lɛ wa yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ ni, mi yɛn naga jaa jɛŋgɛ mbe sa ye shari.
24 Mi nɛɛ jaa mbege pye na mi kaa kee wa Ɛsipayin tara we. Na torosaga mbaa kee wa, na jigi wi yɛn ki na mbe ye yan. Ye la ŋga kìlan yigi, na mi ka ta mbe ye yan mbege la kɔ jɛnri, ye silan saga mbe kari wa ki tara ti ni.
25 Ɛɛn fɔ, koni, mi yɛn na kee wa Zheruzalɛmu mbe sa Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele wa pe saga.
26 Katugu Maseduwani tara naa Akayi tara tagafɛnnɛ pè yere ki yerewe mbe penjara ta gbogolo fyɔnwɔ fɛnnɛ mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo wa Zheruzalɛmu pe kan.
27 Poro jate pè yere ki yerewe mbege pye, ɛɛn fɔ, kaselege ko na, pe daga mbege pye ki fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kan; katugu yarijɛndɛ nda Yinnɛkpoyi lì kan Zhufuye mbele tagafɛnnɛ wa Zheruzalɛmu pe yeri, mbele pe woro Zhufuye, pè gbogolo ti na pe ni. Ki kala na, mbele pe woro Zhufuye pe daga mbaa mbele pe sari pe kɛɛ yaara ta ni fun.
28 Na mi ka ki kala li yɛgɛ wɔ mbege penjara ti kan pe yeri mbe kɔ, pa mi yaa toro wa ye yeri mbe sila kee wa Ɛsipayin tara.
29 Mìgi jɛn ma yo na mi ka kari wa ye yeri, mi yaa gbɔn wa ye na Kirisi wi duwaw wi ni fuun wi ni.
30 Ɛɛn fɔ, sefɛnnɛ, mi yɛn na ye yɛnri we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, naa ndanlawa mba Yinnɛkpoyi li yɛn na kaan we yeri pi kala na fɔ: Ye pinlɛ na ni waa ŋgbeli ja, yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri na kan,
31 jaŋgo mbe shɔ Zhude tara mbat-agambala pe kɛɛ, yarikanga ŋga mi kee sa kan wa Zheruzalɛmu, Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele pe wa pe yɛnlɛ ki na.
32 Na kiga pye ma, Yɛnŋɛlɛ li ka yɛnlɛ, pa mi yaa gbɔn wa ye na nayinmɛ coli. Kona, mi yaa wogo wa ye sɔgɔwɔ.
33 Yɛnŋɛlɛ na li maa yɛyinŋge ki kaan, li pye ye ni fuun ye ni! Anmiina!

† **15:21 15.21:** Eza 52.15

16

Pɔli wìla tagafɛnnɛ pe shari

1 Mi yɛn na we sefɔ jɛlɛ Febe wi mɛtanga yinri ye kan. Wi yɛn tunmbyee wa legilizi ŋa wa Sankere ca ki ni.
2 Yoo yigi we Fɔ wi mɛgɛ ki na, paa yɛgɛ ŋga na ki daga mbaa piin mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo pe sɔgɔwɔ we. Ye kala ka to wi na kala o kala na, yoo saga wa li ni fuun li na, katugu wì lelɛgɛrɛ saga, ma mi jate na saga.

3 Ye Pirisili naa Akilasi pe shari na kan. Pe yɛn na tunŋgo pyeyɛɛnlɛ wa Zhezu Kirisi wi tunŋgo ki ni.
4 Pè pe yɛɛ go ki pɛrɛ mbe ta mbanla shɔ. Mi nuŋgba ma mila pe shari, ɛɛn fɔ, mbele pe woro Zhufuye pe legiliziye woolo paa pe shari fun.
5 Tagafɛnnɛ mbele pe maa finli wa pe go na shɛri, ye pe shari. Yanla lendanlawa Epayinɛti wi shari. Wo wì pye lere koŋgbanŋa ma taga Kirisi wi na wa Azi kinda wi ni.
6 Mari ŋa wì tunŋgo gbɔgɔ pye ye kan, yoo shari.
7 Ye Andironikusi naa Zhuniyasi shari. Pe yɛn na woolo, pàa pye wa kaso na ni ja. Pe mɛgɛ kì yiri pitunmbolo pe sɔgɔwɔ. Pàa keli ma taga Kirisi wi na na yɛgɛ.

8 Ye Anpiliyatusi shari, ŋa wi yɛn na
lendanlawa wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ
wi ni.
9 Ye Uribɛn shari, wi yɛn we tunŋgo
pyeyɛnlɛ wa Kirisi wi tunŋgo ki ni. Yanla
lendanlawa Sitashisi wi shari fun.
10 Ye Apelɛsi shari, wì mɛtanga ta wa wi
tagawa mba wì taga Kirisi wi na pi ni. Ye
Arisitobuli go woolo pe shari.
11 Ye Erodiyɔn ŋa wi yɛn na cɛnlɛ woo
wi shari. Narisi go woolo mbele pè taga
we Fɔ wi na, ye pe shari.
12 Jɛɛlɛ mbele pe yinri Tirifɛni naa
Tirifozi, ye pe shari. Pe yɛn na tunŋgo
piin we Fɔ wi kan. Jɛlɛ ŋa pe yinri
Pɛrisidi, na lendanlawa we, yoo shari. Wì
tunŋgo gbɔgɔ pye we Fɔ wi kan.
13 Urufusi ŋa wì mɛtanga ta wa we Fɔ
wi tunŋgo ki ni, yoo shari, naa wi nɔ wi
ni, wo ŋa mila jate paa na nɔ yɛn we.
14 Ye Asɛnkiriti, naa Filegɔn, naa
Ɛrimɛsi, naa Patirobasi, naa Ɛrimasi pe
shari, sefɛnnɛ mbele pe wa pe ni, ye pe
shari.
15 Ye Filɔlɔgi naa Zhuli shari, naa Nere
naa wi nɔsepyɔ sumboro wi ni, naa
Olɛnpasi, naa Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele
fuun pe wa pe ni.
16 Yaa ye yɛɛ shari yaa kɛyɛn waa ye yɛɛ
yɔlɔgɔ ndanlawa ni. Kirisi wi legiliziye
mbele fuun pe yɛn laga, pe woolo pè ye
shari.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro

17 Sefɛnnɛ, mbele pe yɛn na tagafɛnnɛ
pe kɔɔn pe yɛɛ na na pe punŋgu, na
kendige woo nagawa mba pì naga ye na pi
ni, mi yɛn na ye yɛnri fɔ ye ye yɛɛ yingiwɛ
jɛn pe ni. Ye laga pe na,
18 katugu ki leele cɛnlɛ pe woro na
tunŋgo piin Kirisi, we Fɔ wo kan, ɛɛn
fɔ, pe maa ki piin pe lara to kan, na
kambajɛnmbɛlɛ pe fanla na pe jatere wi
kanŋgi pe na pe yɔn tangawa sɛnrɛ naa
pe yagbogowo sɛnrɛ ti ni.
19 Ye yɛn ma we Fɔ wi sɛnrɛ ti yigi yɛgɛ
ŋga na, lere pyew wìgi jɛn. Ki kala na, mi
yɛn na yɔgɔri ye kala na. Ɛɛn fɔ, mi nɛɛ
jaa ye pye tijinliwɛ fɛnnɛ mbaa kajɛŋgɛ
piin, ye pye kpoyi yaga kaa tipege piin.
20 Yɛnŋɛlɛ na li maa yɛyinŋge ki kaan,
sanni jɛnri li yaa Sɔtanla wi purugu wa ye
tɔɔrɔ ti nɔgɔ, mbege naga fɔ ye fanŋga ta
wi na.
We Fɔ Zhezu wi yinmɛ pi pye ye ni!
21 Na tunŋgo pyeyɛnlɛ Timote wì ye
shari, naa Lusiyusi ni, naa Zhasɔn, naa
Sosipatɛri ni, na cɛnlɛ woolo wele.
22 Mi Tɛritusi, mi ŋa mìgi sɛwɛ ŋa wi
yɔnlɔgɔ Pɔli wi kan, mì ye shari fun wa
we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni.
23 Na kafɔ naŋa Gayusi wì ye shari,
legilizi woolo pe ni fuun pe kafɔ naŋa
wowi fun. Erasiti ŋa wi yɛn ca ki penjara
kɛsu tɛgɛfɔ wì ye shari, naa we sefɔ
Karitusi wi ni fun.
24 [We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi pye
ye ni fuun ye ni! Anmiina.]

Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ li sɔn sɛnrɛ puŋgo woro nda ni

25 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni! Yawa yɛn
li ni li fanŋga kan ye yeri wa tagawa pi
ni, mbe yala Sɛntanra nda mila yari ti ni,
to ti yɛn sɛnrɛ nda tila yuun Zhezu Kirisi
wi kanŋgɔlɔ we. Konaa mbe yala ŋgundo
ŋa Yɛnŋɛlɛ lì naga we na wi ni, ki ŋgundo
wìla pye ma lara na dunruya wi fa da.
26 Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe sɛwɛɛlɛ pòo yirige funwa na,
ma yala Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu làa
ŋga kɔn ki ni. Ki ŋgundo wì naga cɛngɛlɛ
woolo pe ni fuun pe na poo jɛn, jaŋgo pe
taga li na pe li sɛnrɛ ti lɛ.
27 Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn tijinliwɛ fɔ,
waa li sɔnni fɔ sanga pyew Zhezu Kirisi
wi fanŋga na! Anmiina.

Sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa Pɔli wìla torogo KORƐNTI ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Korɛnti ca kìla pye Akayi tara cagbɔrɔ ko ka nuŋgba. Nala pe maa ki tara ti yinri Girɛsi tara. Korɛnti ca ki yɛn wa Lefiile tara ti ni. Ki ca woolo pe lɛgɛrɛ la pye yarisunndo sunvɛnnɛ konaa kalikali pyefɛnnɛ. Pɔli wìla tunŋgo pye wa ki ca ki ni ma saa gbɔn yɛlɛ nuŋgba naa yeŋge kɔgɔlɔni, mɛɛ legilizi wa tɛgɛ wa (Kapye 18). Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi, kìla yala wi yɛn wa Efɛzi ca, wa Azi tara. Korɛnti ca tagafɛnnɛ pèle la sɛwɛ torogo wa Pɔli wi yeri mbe yɔn sogomɔ ta yewige ŋga pàa wi yewe ki na. Lere wa yɛgɛ wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ Pɔli wi kan, a wùu torogo paa yɛgɛ ŋga na wège yan wa wi sɛwɛɛlɛ sanmbala pe ni. Sefɔ Sɔsitɛni wo wìla wi yɔnlɔgɔ (1.1). Ki sefɔ wìla yɛnlɛ ma taga Zhezu wi na, ɛɛn fɔ wee kala la jɛn wi wogo na naa.

Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsara shyɛn. Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1–6), wège yan fɔ Pɔli wo naa sefɛnnɛ tagafɛnnɛ pe ni pàa sɛnrɛ ta yo ma pe yɛɛ kan. Ɛɛn fɔ kagala taanri ke yɛn wa ki sɛnrɛ ti ni, ŋgele ke wogo ki yɛn ma ŋgban Pɔli wi ni. Koro wɛlɛ ŋgele yɛɛn:

1) Tagafɛnnɛ pàa pe yɛɛ kɔɔnlɔ (1.10–4.21).
2) Pe ni, wà la sinlɛ wi to jɔ ni (5.1-13).
3) Tagafɛnnɛ pele ma pe yɛɛ yeri kiti kɔnkala na wa fanŋga fɛnnɛ mbele pe woro tagafɛnnɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ (6.1-20).

Ki kala na, Pɔli wìla pe pye ma yo pe ki fɛrɛ kagala ke yɛgɛ wɔ konaa pe koro yɔn finliwɛ na pe yɛɛ ni.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (7.1–16.24), Pɔli wi yɛn na yɔn sogomɔ kaan yewige ŋga pàa yewe ki wogo na. Wìla para pe ni pɔrɔgɔ wogo na (7.1-40). Wìla pe pye ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn yarisunndo ti ni (8.1–11.1). Wìla para we Fɔ wi suro lige kpoyi ki wogo na (11.2-34). Wìla pe pye ma yo paa Yinnɛkpoyi yarikanga ki lagajaa, ko ŋga ki ma legilizi wi saga we, konaa ndanlawa mbe pye pe ni mbe wɛ (12.1–14.40). Wìla para kuulo pe yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni pi wogo na (15.1-58).

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri (16.1-24), Pɔli wìla ki yo pe kan fɔ wi yaa toro wa pe yeri, yarikanra nda pàa gbogolo mbe kan Zheruzalɛmu ca fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri, mbe sari lɛ mbe kari ti ni pe kan. Pɔli wo naa tagafɛnnɛ pele ni, pàa sharaga torogo lelɛgɛrɛ yeri wa Korɛnti ca.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-9*
Kɔɔnlɔmɔ mba pìla ye wa legilizi wi ni *1.10–4.21*
Kalikalawa naa kiti kɔnkagala ŋgele kàa pye wa legilizi wi ni *5.1–6.20*
Pɔrɔgɔ, naa pɔrɔgɔ jɔɔgɔ konaa mbapɔrɔwɔ sɛnrɛ *7.1-40*
Saara nda tì wɔ yarisunndo yeri ti kara *8.1–11.1*
Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ wa gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ *11.2–14.40*
Kuulo pe yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni 15.1-58
Kagala kele yɛgɛ yowo konaa sharaga *16.1-24*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ lìlan yeri mbe pye Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ ma yala li nandanwa kala li ni, naa we sefɔ Sositɛni,
2 woro waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi Yɛnŋɛlɛ li legilizi ŋa wa Korɛnti ca wi kan. Yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ma ye tɛgɛ ye yɛ, yaa ye yinwege ki piin li kan, konaa a yè pye li woolo wa ye gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, konaa laga o laga, mbele fuun pe maa we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki yinri wi pe saga we. Wo wi yɛn woro naa poro ni we Fɔ we.
3 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri!

Yarijɛndɛ nda wè ta Kirisi wi yeri

4 Mi yɛn nala Yɛnŋɛlɛ li shari suyi ye
kala na, yinmɛ mba lì kan ye yeri Zhezu
Kirisi wi fanŋga na pi kala na.
5 Wa ye gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi
ni, Yɛnŋɛlɛ lì yarikanra ti ni fuun ti kan
ye yeri mari lɛgɛ, ma sɛnyoro ti ni fuun
naa kajɛnmɛ pi ni fuun pi kan ye yeri;
6 katugu sɛrɛya ŋa wi yɛn na para Kirisi
wi kanŋgɔlɔ, wi yɛn ma yeresaga ta jɛŋgɛ
wa ye sɔgɔwɔ.
7 Fɔ yɛrɛ Yɛnŋɛlɛ li yarikanga ka kpɛ si
ye la, yoro mbele ye yɛn na wagati ŋa we
Fɔ Zhezu Kirisi wi yaa kaa yɛɛ naga wi
singi we.
8 Wo wi yaa la fanŋga nii ye ni fɔ
sa gbɔn ki kɔsaga ki na, jaŋgo ye pye
jɛrɛgisaga fu we Fɔ Zhezu Kirisi wi pilige
ki ni.
9 Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ. Lo
lì ye yeri ma ye gbogolo ja li Pinambyɔ
Zhezu Kirisi wi ni, we Fɔ we.

KƆƆNLƆMƆ MBA PILA YE WA LEGILIZI WI NI

1.10–4.21

Korɛnti ca legilizi woolo pe kɔnwɔ we

10 Sefɛnnɛ, mi yɛn na ye yɛrɛgi we Fɔ
Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, ma yo fɔ: Ye
ye yɔn ki wa nuŋgba. Yaga ka ti kɔnwɔ
mbe ye ye sɔgɔwɔ. Ye ye yɔn ki wa
nuŋgba jɛŋgɛ, ye jatere wi pye nuŋgba,
yaa sɔnri ja.
11 Sefɛnnɛ, Kulowe go woolo pèle ki
yo mala kan ma yo kendige yɛn wa ye
sɔgɔwɔ.
12 Ŋga mi yɛn na jaa mbe yo koyi ŋga
yɛɛn fɔ: Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye
maa ŋga yuun ki yɛn ki yɛ ki yɛ. Wa ma
yo fɔ: «Mi yɛn Pɔli woo.» Wa ma yo: «Mi
yɛn Apolɔsi woo.» Wa ma yo naa fɔ: «Mi
yɛn Pyɛri woo.» Wa ma nuru ma yo: «Mi
yɛn Kirisi woo.»
13 Ye nawa po ni Kirisi wi yɛn ma kɔɔnlɔ
kɔɔnlɔ wi le? Pàa Pɔli kan tiparaga na ye
kala na le? Nakosima, pàa ye batize Pɔli
mɛgɛ na le?
14 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari, katugu mi
si wa kpɛ batize ye ni, kaawɔ Kiripusi naa
Gayusi poro cɛ.
15 Kì pye ma, lere wo wa se ya mbege
yo mbe yo fɔ pè ye batize na mɛgɛ ki na.
16 Ɛnhɛɛn! Kaselege yi, muwi mìla
Sitefanasi go woolo pe batize. Mbe wɔ ko
ni, na kaa pye mi lere wa batize naa, mi
si ko jɛn.
17 Kirisi wi silan tun mbe pan mbaa
leele batize. Ɛɛn fɔ, wìlan tun mbe pan
mbaa Sɛntanra to yari. Mbaa ti yari
mi ka kaa ki piin lere tijinliwɛ sɛnrɛ ni,
jaŋgo Kirisi wi kunwɔ wa tiparaga ki na
ki fanŋga kiga ka yiri waga.

Zhezu Kirisi wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li yawa konaa li tijinliwɛ

18 Kirisi wi kunwɔ wa tiparaga ki na,
mbaa ki sɛnrɛ ti yuun, ki yɛn lembigewe
sɛnrɛ mbele paa punŋgu Yɛnŋɛlɛ li na pe
yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ, woro mbele we yɛn wa
shɔwɔ konɔ li ni, woro yɛgɛ na, ki yɛn
Yɛnŋɛlɛ li yawa.
19 Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga yuun wa li sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Mi yaa kajɛnmbɛlɛ pe kajɛnmɛ pi jɔgɔ,
mbe tijinliwɛ fɛnnɛ pe tijinliwɛ pi pye pi
yiri waga.†

20 Kona, tijinliwɛ fɔ yiŋgi wi mbe ya yo
naa? Nakoma sɛwɛ jɛnfɔ yiŋgi wi mbe
ya yo? Nakoma ki nala pilige kendige fɔ
yiŋgi wi mbe ya yo? Yɛnŋɛlɛ lìgi naga
ma yo ki dunruya ŋa wi tijinliwɛ pi yɛn
lembigewe.
21 Dunruya woolo wele, pe sɛnwee
kajɛnmɛ pi ni, pee ya mbe Yɛnŋɛlɛ li jɛn
wa laga ŋga lìli kajɛnmɛ pi naga. Ki kala
na, kì Yɛnŋɛlɛ li ndanla, a lì ki sɛnrɛ
nda paa jate lembigewe sɛnrɛ ti tɛgɛ mbe
mbele paa tari Zhezu wi na pe shɔ, to nda
waa yuun we.
22 Zhufuye poro maa kafɔnŋgɔlɔ yɛnri,
Girɛsi tara fɛnnɛ poro maa kajɛnmɛ laga-
jaa.
23 Woro wo na, we maa Kirisi wi sɛnrɛ
ti yari ma yo pàa wi kan tiparaga na.
Ki sɛnrɛ tì pye Zhufuye pe kambɛngɛ,
ma pye lembigewe sɛnrɛ mbele pe woro
Zhufuye pe yeri.
24 Ɛɛn fɔ, mbele fuun Yɛnŋɛlɛ lì yeri,
Zhufuye o, mbele pe woro Zhufuye o,

† **1:19 1.19:** Eza 29.14

poro yeri, Kirisi wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li yawa konaa li tijinliwɛ.
25 Katugu ŋga leele pe yɛn na jate paa Yɛnŋɛlɛ li lembigewe yɛn, ko yɛn tijinliwɛ ni ma wɛ leele pe tijinliwɛ po na. Ŋga pe yɛn na jate paa Yɛnŋɛlɛ li fanŋga fu kala yɛn, ko yɛn fanŋga ni ma wɛ leele pe wogo ko na.
26 Sefɛnnɛ, yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì yeri, ye jatere pye ye yɛɛ wogo ki na. Mbele pe yɛn na jate tijinliwɛ fɛnnɛ laga dunruya wi ni, pe woro ma lɛgɛ ye sɔgɔwɔ mbe yala sɛnwee lɔmɔ po ni. Fanŋga fɛnnɛ pee lɛgɛ ye ni. Mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pee lɛgɛ ye ni.
27 Ɛɛn fɔ, ŋga dunruya woolo pe yɛn na jate lembigewe, Yɛnŋɛlɛ lì ko wɔ mbe ta mbe fɛrɛ wa tijinliwɛ fɛnnɛ pe na. Ŋga dunruya woolo pe yɛn na jate fanŋga fu kala, Yɛnŋɛlɛ lì ko wɔ mbe ta mbe fɛrɛ wa fanŋga fɛnnɛ pe na.
28 Yaara nda dunruya woolo pe maa jate yarifaara, naa nda pe maa pe yɛɛ mbɔnrɔgi ti na, naa nda ti woro yaraga pe yɛgɛ na, Yɛnŋɛlɛ lìri wɔ mbe ta mbe nda pe maa jate yaara ti pye ti yiri waga;
29 jaŋgo lere wa kpɛ ka kaa yɛɛ gbɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
30 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì ye pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni, mɛɛ wi pye we tijinliwɛ. Kirisi wo fanŋga na wè pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ma pye kpoyi, ma go shɔsaga ta;
31 jaŋgo kila piin paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Ŋa kaa jaa mbaa wi yɛɛ gbogo, wila wi yɛɛ gbogo ŋga we Fɔ wì pye ko kala na.*»†

2

Pɔli wila Kirisi ŋa pàa kan wa tiparaga ki na wi sɛnrɛ ti yari

1 Sefɛnnɛ, sanga ŋa ni mìla kari wa ye yeri mbe sa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari ye kan, mi sila sari yari ye kan sɛnrɛ tugbɔɔrɔ yogo ni, nakoma tijinliwɛ gbembe ni.
2 Katugu mìla yere ki yerewe, sanga ŋa ni mi wa ye sɔgɔwɔ, fɔ mi se yaraga ko ka jɛn naa Zhezu Kirisi wo puŋgo na, Zhezu Kirisi ŋa pàa kan wa tiparaga ki na we.
3 Ko kala kì ti sanga ŋa ni mìla pye wa ye sɔgɔwɔ, mìla pye fanŋga fu, na fyɛ na seri ŋgbanga.
4 Na nagawa sɛnrɛ to naa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda mìla yo ye kan, ti sila pye sɛnwee tijinliwɛ yɔn tangawa sɛnrɛ ni, ɛɛn fɔ, kìla naga ma filige ye kan yawa ni, Yinnɛkpoyi li fanŋga na;
5 jaŋgo ye tagawa pi nɔgɔ ka ka cɛn leele pe tijinliwɛ po na, ɛɛn fɔ, pi nɔgɔ ki cɛn Yɛnŋɛlɛ li yawa po na.

Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ we

6 Tijinliwɛ sɛnrɛ waa yuun mbele pe yɛn yɛtogowo ni wa tagawa pi ni pe sɔgɔwɔ. Ki tijinliwɛ pii yiri ki dunruya ŋa wo yeri. Pii si yiri ki dunruya ŋa wi fanŋga fɛnnɛ poro yeri, poro mbele pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa we.
7 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ mba pìla pye ma lara leele pe na, po sɛnrɛ waa yuun. Po mɛgɛ ni Yɛnŋɛlɛ làa ki kɔn maga tɛgɛ faa we gbɔgɔwɔ ta, sanni dunruya wi sa da.
8 Ki dunruya ŋa wi fanŋga fɛnnɛ wa kpɛ sigi tijinliwɛ pi jɛn. Ki pye pàa pi jɛn, pe saa we Fɔ gbɔɔ wi kan wa tiparaga ki na.
9 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
Yaraga ŋga lere kpɛ fa yan yɛnlɛ ni,
naa ŋga lere kpɛ fa logo wa wi nuŋgbolo,
naa ŋga lere kpɛ fa jatere pye ki na,
Yɛnŋɛlɛ lì to gbegele mbele pe yɛn ma li ndanla poro kan.†
10 Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lìgi ŋgundo wi naga woro na Yinnɛkpoyi li fanŋga na, katugu Yinnɛkpoyi li maa kagala ke ni fuun ke cancan. Ali Yɛnŋɛlɛ li nawa kagala ŋgele ke yɛn ma lara jɛŋgɛ o.
11 Leele pe ni, ambɔ wi mbe ya mbe lere wa nawa kagala jɛn? Kaawɔ ki lerefɔ wi yɛɛra yinnɛ lo li ma ke jɛn. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, lere kpɛ si Yɛnŋɛlɛ li nawa kagala ke jɛn, ndɛɛ li Yinnɛ lo nuŋgba.
12 Woro wo na, ki dunruya ŋa wi yinnɛ lo ma wè ta; ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi na lì yiri wa

† **1:31 1.31:** Zhere 9.23 † **2:9 2.9:** Eza 64.3; 52.15

Yɛnŋɛlɛ li yeri lo wè ta, jaŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan we yeri waga, wege jɛn.
13 Ki wogo ŋga ko sɛnrɛ waa yuun. We
woro nari yuun dunruya tijinliwɛ fɛnnɛ
pe maa tijinliwɛ sɛnrɛ nda nari to ni. Ɛɛn
fɔ, Yinnɛkpoyi li maa nda nari, to we yɛn
na yuun. Kì pye ma, Yinnɛkpoyi li yɛn
leele mbele ni, ŋga ki yɛn Yinnɛkpoyi li
wogo, we yɛn naga yɛgɛ yuun pe kan
Yinnɛkpoyi li sɛnrɛ to ni.
14 Lere ŋa Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li woro wi ni,
wi se ya mbe yaara nda ti yɛn Yinnɛkpoyi
woro ti ta, katugu ti ma pye lembigewe ni
wi yɛgɛ na. Wi se ya mberi jɛn, katugu
pe mari jɛn ma wali ti na Yinnɛkpoyi lo
fanŋga na.
15 Lere ŋa Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi li yɛn
wi ni, wi mbe ya mbe kagala ke ni fuun
ke jɛn mbe wali ke na, ɛɛn fɔ, lere wa se
ya mbe wo kagala koro jɛn mbe wali ke
na.
16 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
Ambɔ wi we Fɔ wi nawa jatere wi jɛn?
Ambɔ wi mbe ya mbe yɛrɛwɛ kan wi yeri?†
Ɛɛn fɔ, woro wo na, Kirisi wi nawa jatere
wi yɛn we ni.

3

Yɛnŋɛlɛ tunmbyeele wele

1 Sefɛnnɛ, kaselege ko na, mii ya para ye
ni paa leele mbele Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi
li yɛn pe ni poro pele yɛn. Ɛɛn fɔ, mì
yo ye ni paa leele mbele pe yɛn na tanri
dunruya kagala ke na poro pele yɛn, paa
piile yɛn, mbele pè taga Kirisi wi na.
2 Nɔnɔ mì kan ye yeri, mi si susheere
kan ye yeri, katugu ye saa ya mberi li. Ali
ma pan ma gbɔn nala, ye se ya mberi li;
3 katugu ye yɛn na tanri bere paa dun-
ruya woolo pe yɛn. Kì kaa pye yenjara,
naa maara yɛn wa ye sɔgɔwɔ, ki woro
naga nari ma yo ye yɛn paa dunruya
woolo pe yɛn wi le? Ki woro naga nari
fɔ ye yɛn na tanri na yala sɛnwee piile pe
tangalɔmɔ pi ni wi le?
4 Ye ni, na wa ka yo fɔ: «Mi yɛn Pɔli
woo», wa mbe yo fɔ: «Mi yɛn Apolɔsi
woo», ko woro dunruya woolo pe tan-
galɔmɔ wi le?
5 Ko ki ni fuun puŋgo na, Apolɔsi wo
yɛn ambɔ fɔ? Mi Pɔli, mi yɛn ambɔ fɔ?
Woro yɛn Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele wi cɛ, ma
pye leele mbele pè Sɛntanra ti yo ye kan,
a yè taga ti na. Tunŋgo ŋga we Fɔ wì kan
we ni fuun nuŋgba nuŋgba we yeri, ko
we yɛn na piin.
6 Muwi mì yariluguro ti lugu, a Apolɔsi
wo tɔnmɔ wo ti na, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo lìgi
pye, a tì fi.
7 Kì pye ma, ŋa wi maa yariluguro ti
nuru konaa ŋa wi maa tɔnmɔ wuun ti na,
poro woro yaraga ka. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo li
yɛn kala li ni fuun, katugu lo li maga pye
ti ma fi.
8 Ŋa wi maa yariluguro ti nuru konaa
ŋa wi maa tɔnmɔ wuun ti na, pe yɛn
ja, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe sara mbe yala tunŋgo ŋga pè
pye ki ni.
9 Katugu we yɛn tunŋgo pyeyɛɛnlɛ wa
Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki ni. Yoro ye yɛn
Yɛnŋɛlɛ li kɛrɛ re. Ye yɛn fun go ŋga
Yɛnŋɛlɛ laa kanni we.
10 Yɛnŋɛlɛ lì yinmɛ mba kan na yeri pi
fanŋga na, mì go nɔgɔ ki le paa go wafɔ
tijinliwɛ fɔ yɛn. Yiŋgɔ ni, lere wa yɛgɛ
wi yɛn na kanni ki go nɔgɔ ŋga kì le ki
na. Ɛɛn fɔ, lere nuŋgba nuŋgba pyew
wuu yɛɛ yingiwɛ jɛn paa yɛgɛ ŋga na wila
kanni ki na we.
11 Go nɔgɔ ŋga kì le, ko ki yɛn Zhezu
Kirisi we. Lere se ya mbe go nɔgɔ ka yɛgɛ
le wo puŋgo na.
12 Na lere wa kaa kanni ki go nɔgɔ
ŋga kì le ki na tɛ ni, nakoma wari-
fuwe ni, nakoma sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga
woro ni, nakoma tire ni, nakoma shɔgɔlɔ
kanŋgewara ni, nakoma yan waga ni,
13 lere nuŋgba nuŋgba pyew, tunŋgo
ŋga wì pye, ki tiyɔnwɔ pi yaa ka yiri
funwa na kiti kɔnpilige, katugu kasɔn ki
yaa ka ki lɔmɔ pi naga ki pilige ki ni.
Kasɔn ki yaa ka lere nuŋgba nuŋgba
pyew wi tunŋgo ki wa mbe wele mbege
cɛnlɛ li naga.
14 Na lere wa ka kan ki go nɔgɔ ŋga kì

† **2:16 2.16:** Eza 40.13

le ki na, a wi tunŋgo ki koro wa kii sogo, wo yaa ka tɔnli ta.
15 Ɛɛn fɔ, na lere ŋa tunŋgo pyege ka sogo, pa wo yaa wi tɔnli wi la. Ma si yala, wo jate wi yaa shɔ, ɛɛn fɔ, ki yaa pye ndɛɛ wi kasɔn kɔn ma yiri.
16 Ye yɛn maga jɛn jɛŋgɛ fɔ yoro ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ye, fɔ Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li yɛn ma cɛn wa ye nawa.
17 Na lere wa ka Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔ, Yɛnŋɛlɛ li yaa ki fɔ wi jɔgɔ fun; katugu Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn kpoyi, ko ki si yɛn yoro wele.
18 Lere kpɛ ka kaa wi yɛɛ fanla. Na kaa pye wa yɛn naga jate ye ni ma yo wi yɛn tijinliwɛ fɔ, mbe yala ki dunruya ŋa wi kagala ke ni, wigi tijinliwɛ pi yaga, wuu yɛɛ pye lembige dunruya woolo pe yɛgɛ na, jaŋgo wi ta wi pye kaselege tijinliwɛ fɔ.
19 Katugu ki dunruya ŋa wi tijinliwɛ pi yɛn lembigewe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Ki kala na, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:
Li ma kajɛnmbɛlɛ pe yigi pe yɛɛra tijinliwɛ pee pi ni.†
20 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ naa ma yo fɔ:
We Fɔ wì tijinliwɛ fɛnnɛ pe jatere wi jɛn, wìgi jɛn ma yo wi yɛn wagafe.†
21 Ki kala na, lere kpɛ ka kaa wi yɛɛ gbogo leele pele kala na, katugu yaraga ki ni fuun ki yɛn ye wogo.
22 Pɔli o, Apolɔsi o, Pyɛri o, dunruya o, yinwege o, kunwɔ o, yiŋgɔ yaara nda tila paan o, yaraga ki ni fuun ki yɛn ye wogo.
23 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yɛn Kirisi wi woolo, Kirisi wo yɛn Yɛnŋɛlɛ li woo.

4

Kirisi wi pitunmbolo wele

1 Woro wo na, ye daga mbaa we jate paa Kirisi wi tunmbyeele yɛn, naa Yɛnŋɛlɛ li ŋgundo kagala ke yɛgɛ nagafɛnnɛ.
2 Leele mbele tunŋgo yɛn ma telege pe na, pe maa ki jaa pe yeri pe pye tagawa ni.
3 Mi wo kanŋgɔlɔ, na ye kanla sɛgɛsɛgɛ mbe wele, nakoma na lere wa yɛgɛ kanla sɛgɛsɛgɛ mbe wele wa sɛnwee piile pe kiti kɔnsaga, ko ka woro kala na yɛgɛ na. Mi wo woro nala yɛɛ sɛgɛsɛgɛ mbe wele,
4 katugu na nawa pi woro nala jɛrɛgi kala la kpɛ na. Ɛɛn fɔ, ko ma kila ki nari ma yo mi yɛn ma sin. We Fɔ wo wi yɛn na kiti kɔɔn na na.
5 Ki kala na, yaga ka kiti kɔn lere wa kpɛ na wi kɔnwagati wi yɛgɛ, konaa we Fɔ wi panga ki yɛgɛ. Wo wi yaa ka wɔwɔ kagala ŋgele ke yɛn ma lara ke yirige funwa na, mbe leele pe nawa kagala ŋgele paa jate mbe pye ke naga. Kona, lere nuŋgba nuŋgba pyew wi daga poo sɔn yɛgɛ ŋga na, wi yaa ki ta Yɛnŋɛlɛ li yeri.
6 Sefɛnnɛ, ki kagala ŋgele mì yo ye kan fɔɔnfɔɔn ŋga, mì ke yo mi naa Apolɔsi woro kanŋgɔlɔ, mbe ta mbe ye naga. Mi yɛn na jaa, we konɔ yɛgɛ nagawa pi fanŋga na, yege kara yege jɛn fɔ: «Kagala ŋgele ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, yee daga mbe toro koro na.» Ye ni, lere si daga mbaa lere wa gbogo, mbe sila wa tifaga.
7 Naga yɛn ma, ambɔ wɔɔn tɛgɛ mɔɔ mbɔnrɔ sanmbala pe na? Yɛnŋɛlɛ lo ma lì yaraga ŋga fuun ki yɛn ma yeri ki kan ma yeri wi le? Kì kaa pye tì kan ma yeri, yiŋgi na, a ma nɛɛ ma yɛɛ gbogo yaara nda ti yɛn ma yeri ti kala na, ma mbe yo tii kan ma yeri?
8 Yaraga ŋga fuun yaa jaa, yège ta makɔ kɛ! Yè pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ makɔ! Yè pye wunlumbolo ma we yaga! Ayoo dɛ. Mi yɛn na jaa ye pye wunlumbolo kaselege na, jaŋgo woro fun we ya waa wunluwɔ pi piin ye ni ja.
9 Katugu mìgi jate maga yan, woro mbele we yɛn pitunmbolo, Yɛnŋɛlɛ lì woro pye leele pe ni fuun pe puŋgofɛnnɛ. Wè pye paa leele mbele pè kiti kɔn pe na mbe pe gbo we, katugu wè pye weleyaraga dunruya wi ni fuun wi yɛgɛ na, mɛrɛgɛye poro naa leele wele.
10 Leele poro yɛgɛ na, we yɛn lembire Kirisi wi kala na. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yɛn tijinliwɛ fɛnnɛ mbe ye ta Kirisi wi ni. Woro yɛn fanŋga fu fɛnnɛ, ɛɛn fɔ, yoro wo yɛn fanŋga fɛnnɛ. Pe maa yoro gbogo na woro tifaga.

† **3:19 3.19:** Zhɔbu 5.13 † **3:20 3.20:** Yuuro 94.11

11 We yɛn na jɔlɔ fuŋgo naa wɔgɔ ki ni
fɔ ma pan ma gbɔn nala. Yaripɔrɔ tì we
la. Pe maa we gbɔɔn. Cɛnsaga woro we
na.
12 We maa tunŋgo piin na tege, jaŋgo
mbe ta mbaa we yɔn suro ti taa we yɛ.
Leele pe maa we tegele, we maa duwaw
piin pe kan. Pe maa we jɔlɔ, we maa ki
kunni we yɛɛ ni.
13 Pe maa sɛnpere yuun na we mɛgɛ ki
jogo, we maa sɛnjɛndɛ yuun pe ni. Pe maa
we jate paa dunruya wi kayangara yɛn,
paa yaritijangara yɛn fɔ ma pan ma gbɔn
yiŋgɔ.
14 Mi woro naga kagala ke yɔnlɔgi ye
kan, jaŋgo mbe fɛrɛ wa ye na. Ɛɛn fɔ, mi
yɛn na ye yɛrɛgi paa na piile yɛn, mbele
pànla ndanla we.
15 Katugu ali na kaa pye nagafɛnnɛ
waga kɛ (10 000) yɛn ye yeri mbaa ye nari,
mbe ye ta wa Kirisi wi konɔ li ni, ye teele
pe woro ma lɛgɛ. Ye yinwege ŋga yaa piin
Zhezu Kirisi wi ni ko na, muwi mì pye ye
to, ma Sɛntanra ti yo ma ye kan.
16 Ki kala na, mi yɛn na ye yɛnri, yaa
tanri paa na yɛn.
17 Ko kì ti mi yɛn na Timote wi tunnu wa
ye yeri, wo ŋa wi yɛn paa na pinambyɔ ŋa
wìlan ndanla we. Wi yɛn tagawa ni wa
we Fɔ wi konɔ li ni. Koŋgolo ŋgele mila
tanri ke na wa na yinwege ki ni Zhezu
Kirisi wi ni, wo wi yaa ye nawa to ke ni,
paa yɛgɛ ŋga na mila leele pe nari ke ni
legiliziye pe ni fuun pe ni lagapyew we.
18 Pele yɛn wa ye ni na pe yɛɛ gbogo
maga yan ndɛɛ mi se kari wa ye yeri naa.
19 Ɛɛn fɔ, na kaa pye ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li
nandanwa kala, sanni jɛnri mi yaa kari
wa ye yeri. Na mi ka gbɔn wa ye na, ki
leele mbele paa pe yɛɛ gbogo, mi se ka pe
sɛnyoro to cɛ jɛn, ɛɛn fɔ, mi yaa kaga jɛn,
na kaa pye fanŋga yɛn pe ni.
20 Katugu Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi woro
sɛnyoro kala, ɛɛn fɔ, yawa kala li.
21 Yiŋgi yaa jaa? Mbe kari wa ye yeri
sapige ni mbe sa ye gbɔn lee, nakoma mbe
kari ndanlawa ni, mbe pye nandanwa ni?

KALIKALAWA NAA KITI KƆNKAGALA ŊGELE KAA PYE WA LEGILIZI WI NI

5

5–6

Kɛɛnrɛ la pye wa Korɛnti ca legilizi wi ni

1 Pe yɛn naga yuun lagapyew ma yo
kɛɛnrɛ limɛ yɛn wa ye sɔgɔwɔ, mba pi
yɛn ma tijanga fɔ yɛrɛ mbele pee shɛri pe
woro naga cɛnlɛ la piin. Ko yɛn fɔ ye ni,
wà wi to jɔ ta.
2 A ye koro na ye yɛɛ gbogo, ma si yala,
ye ja daga mbe pye yɛsanga ni fɔ jɛŋgɛ,
jaŋgo lere ŋa wìgi kala cɛnlɛ li pye, yoo
purɔ yoo wɔ ye yɛɛ sɔgɔwɔ.
3 Mi wo na, ali ki ka pye mi woro wa ye
ni wire to na, ɛɛn fɔ, na jatere wo yɛn wa
ye na. Ki kapege, lere ŋa wìgi pye, mì kiti
kɔn wi na makɔ, ma mbe yo mi yɛn wa
ye ni.
4 Katugu, we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki na, na
jatere wo naa yoro ni we yɛn ma gbogolo
laga nuŋgba, a we Fɔ Zhezu wi yawa pi
yɛn we ni.
5 Ye ti wege lerefɔ wi le Sɔtanla wi kɛɛ
wi wire ti ta ti jɔgɔ, jaŋgo wi yinnɛ lo mbe
shɔ we Fɔ wi pilige ki na.
6 Ye yɛɛ gbɔgɔwɔ pi woro ma yɔn. Mì
yo ye yɛn maga jɛn ma yo leve wi jɛnri wi
ma buru muwɛ mba pì gbɔn pi ni fuun pi
fɛ maa yirige!
7 Ki leve lɛɛ ŋa wi yɛn kapege, yoo wɔ
wa ye yɛɛ ni, jaŋgo ye ta ye pye kpoyi yɛgɛ
ki ni fuun ki na. Kona, ye yaa pye paa
buru muwɛ mba pè gbɔn fɔnmbɔ, leve fa
ye pi ni po pa yɛn. Pa ye si yɛn ma makɔ
kaselege; katugu pè we Paki fɛti sumbyɔ
wi gbo, wo wi yɛn Kirisi ŋa pàa wɔ saraga
we.
8 Ki kala na, ye pan waa we fɛti wi piin,
ɛɛn fɔ, waga kaa wi piin buru ŋa leve lɛɛ
yɛn wi ni wo wa ni. Waga kaa wi piin leve
ŋa wi yɛn kapege naa tipege ni wo wa ni.
Ɛɛn fɔ, waa wi piin leve fu buru† ni, ko
kɔrɔ wo yɛn nawa jɛmbɛ naa kaselege ni.
9 Wa na sɛwɛ ŋa mì torogo wa ye yeri wi
ni, mìgi yo ye kan ma yo yaga ka gbogolo
kɛɛnrɛ lifɛnnɛ pe ni yaraga ka kpɛ na.

† **5:8 5.8:** Kìla pye Paki fɛti wiga gbɔn, leve na ye buru ŋa ni wo Zhufuye pàa pye na kaa; Luki 22.1.

10 Ɛɛn fɔ, mi sila pye na sɔnri dunruya
woolo mbele pe yɛn kɛɛnrɛ lifɛnnɛ poro
na, nakoma yɛgɛ mbatinwɛ fɛnnɛ, naa
yoolo konaa sɛngɛ sunvɛnnɛ. Ki pye pa ki
yɛn ma, ye ja daga mbe wɔ laga dunruya
wi ni.
11 Ɛɛn fɔ, nda mì yo ye kan yiŋgɔ ti
kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Lere ŋa fuun wi maa
wi yɛɛ yinri tagafɔ, na wiga pye kɛɛnrɛ
lifɔ, nakoma yɛgɛ mbatinwɛ fɔ, nakoma
yoo, nakoma yarisunndo sunvɔ, nakoma
sɛnpere yofɔ, nakoma sinwɔɔ, nakoma
beŋganri pyefɔ, yaga ka gbogolo ki fɔ wi
ni yaraga ka kpɛ na. Yaga ka pinlɛ mbe li
ki lere wi ni yɛrɛ.
12-13 Mbaa kiti kɔɔn mbele pee shɛri pe
na, mi na kala woro wa ma. Yɛnŋɛlɛ lo
li yaa ka kiti kɔn pe na. Yoro ma ye daga
mbaa shɛrigo woolo pe kiti kɔnkagala ke
yɛgɛ woo wi le? Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma
yo fɔ:
Ye kapege pyefɔ wi purɔ yoo wɔ ye yɛɛ
sɔgɔwɔ.†

6

Tagafɛnnɛ pe kiti kɔngɔ pe yɛɛ na

1 Ye ni, na kiti kɔnkala ka pye wa naa wi
sefɔ wa sɔgɔwɔ, mɛlɛ wi mɛɛ soro ma kari
mbele pee shɛri poro kɔrɔgɔ, pe saga kiti
kɔnkala li yɛgɛ wɔ, wila si kari Yɛnŋɛlɛ li
leele kpoyi poro kɔrɔgɔ?
2 Ye sigi jɛn mbe yo Yɛnŋɛlɛ li leele
kpoyi pe yaa ka kiti kɔn dunruya woolo
pe na wi le? Na kì kaa pye ye yaa kiti kɔn
dunruya woolo pe na, mɛlɛ yaga si ka ya
mbaa kagala tunmɔŋgɔlɔ koro yɛgɛ woo?
3 Ye sigi jɛn mbe yo we yaa ka kiti
kɔn mɛrɛgɛye pe na wi le? Pee ka logo
yinwege ŋga ko kagala?
4 Ma si yala, na ki kiti kɔnkagala cɛngɛlɛ
kele ka pye ye yɛɛ sɔgɔwɔ, leele mbele
Legilizi wi woro na jate, poro ye ma saa
lɛ ma pye ki kagala ke kiti kɔnfɛnnɛ.
5 Mi yɛn naga wogo ŋga ki yuun, fɛrɛ
nda tì ye yigi ti kala na. Kì cɛn lere
nuŋgba se ta wa ye ni tijinliwɛ fɔ, ŋa
wi mbe ya mbaa wi sefɛnnɛ pe kiti
kɔnkagala ke yɛgɛ woo pe sɔgɔwɔ!
6 Ɛɛn fɔ, sefɔ wa ma wi sefɔ wa yeri mbe
sa kiti kɔn wi na, fɔ yɛrɛ wa mbele pee
shɛri pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
7 Yɛgɛ o yɛgɛ, naa kiti kɔnkagala yɛn
wa ye yɛɛ sɔgɔwɔ, ko ki naga ma yo yè
puŋgo makɔ. Yiŋgi na ye si woro na
kambasinŋge ki kunni ye yɛɛ ni? Yiŋgi
na yee si ye yɛɛ yaga paa ye yuun?
8 Ɛɛn fɔ, yoro ye yɛn na kambasinŋge
naa yuro ti piin. Ye maa ti piin ye sefɛnnɛ
pe na.
9 Ye sigi jɛn mbe jɛn mbe yo lepeele
pe se ka Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ta wi le?
Yaga kaa ye yɛɛ fanla: Kɛɛnrɛ lifɛnnɛ, naa
sɛngɛ sunvɛnnɛ, naa jataala naa mbele pe
maa pe nambala yɛɛnlɛ pe taa jɛɛlɛ,
10 naa yoolo, naa yɛgɛ mbatinwɛ
fɛnnɛ, naa sinwɔɔlɔ, naa leele tɛgɛlɛ
fɛnnɛ, konaa beŋganri pyefɛnnɛ pe se ka
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ta.
11 Pa ye pèle la pye ma. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ
lì ye woli ma ye kapere ti laga ye na, ma
ye tɛgɛ ye yɛ, ye pye Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi,
konaa ma ye pye lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ
na, we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na,
konaa we Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li fanŋga na.

Ye ye wire ti tɛgɛ
yaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo

12 Wa ye ni, pele maa yuun fɔ: «Mbe ya
mbaa kala li ni fuun li piin.» Ki yɛn ma,
ɛɛn fɔ, tɔnli woro kala li ni fuun ni. Mbe
ja ya mbege yo mbe yo fɔ: «Mbe ya mbaa
kala li ni fuun li piin,» ɛɛn fɔ, mi se yɛnlɛ
ki na mbanla yɛɛ pye yaraga ka kulo.
13 Ye maa yuun naa fɔ: «Yaakara ti yɛn
fuŋgbolo li woro, a fuŋgbolo fun li yɛn
yaakara ti woro.» Ki yɛn ma kaselege. Ma
si yala, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ti ni fuun shyɛn
ti jɔgɔ. Ɛɛn fɔ, lere wi wire tii gbegele
kɛɛnrɛ limɛ po kan. Wire ti yɛn we Fɔ wo
woro. A we Fɔ fun wi yɛn wire ti woro.
14 Yɛnŋɛlɛ lo làa we Fɔ wi yɛn maa
yirige wa kunwɔ pi ni. Lo li yaa ka we yɛn
mbe we yirige wa kunwɔ pi ni li yawa pi
ni.
15 Ye sigi jɛn mbe jɛn mbe yo ye wire ti
yɛn Kirisi wi wire ti lara ta wi le? Mbe
ya mbe Kirisi wi wire lara ta lɛ mberi pye
nanjaa wi wire lara ta le? Ayoo dɛ!

† **5:12-13 5.12-13:** Dete 17.7

16 Ye sigi jɛn mbe jɛn mbe yo naŋa ŋa
ka nanjaa wa lɛ, wo naa wo ni pe ma pye
wire nuŋgba wi le? Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Pe
shyɛn pe yaa ka pye wire nuŋgba.*»†
17 Ɛɛn fɔ, ŋa ka gbogolo we Fɔ wi ni, wi
ma pinlɛ ma pye wi ni yinnɛ nuŋgba ni.
18 Yaa fee kɛɛnrɛ limɛ pi yɛgɛ. Kapege
sanŋga ŋga fuun lere wi ma pye, ko na ya
mboo wire ti magara, ɛɛn fɔ, kɛɛnrɛ lifɔ
wo maa kapege ki piin wi yɛɛ wire ti na.
19 Ye sigi jɛn mbe jɛn mbe yo ye wire ti
yɛn Yinnɛkpoyi li shɛrigo gbɔgɔ wi le? Li
yɛn ma cɛn wa ye ni, Yɛnŋɛlɛ lo lìli kan
ye yeri. Ye woro ye yɛɛ woolo,
20 katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye lɔ sɔnŋgbanga
na, ki kala na, ye ye wire ti tɛgɛ yaa
Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

PƆRƆGƆ, NAA PƆRƆGƆ JƆƆGƆ KONAA MBAPƆRƆWƆ SƐNRƐ

7

7.1-40

*Yewige ŋga kìla yewe japɔrɔgɔ
sɛnrɛ ti na, konaa sɛnrɛ
nda tìla kan mari yɔn sogo*

1 Koni, mi yaa para kagala ŋgele yànla
yewe wa ye sɛwɛ wi ni ke na. Ki kagala
ke kanŋgɔlɔ, na naŋa wii jɛlɛ pɔri, ki yɛn
ma yɔn.
2 Ma si yala, paa kɛɛnrɛ ti yɛn ma lɛgɛ
ki kala na, ki yɛn ma yɔn naŋa nuŋgba
nuŋgba pyew wi jɛlɛ pɔri. Jɛlɛ nuŋgba
nuŋgba pyew wi yɛɛra pɔlɔ wi pye wi
yeri.
3 Ŋga ki daga jɛlɛ wi ni, naŋa wigi pye
wi kan. Ŋga ki daga naŋa wi ni fun, jɛlɛ
wigi pye wi kan.
4 Jɛlɛ wo ma wi yɛn wi yɛɛ wire ti go
na, ɛɛn fɔ, wi pɔlɔ wo wi yɛn ti go na. Ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, naŋa wo ma
wi yɛn wi yɛɛ wire ti go na, ɛɛn fɔ, wi jɔ
wo wi yɛn ti go na.
5 Yaga kaa jege ye yɛɛ na, fɔ ndɛɛ ye
ni fuun shyɛn ye yo ye fili ki na, mbe
wagati jɛnri wa, mbe ta mbe Yɛnŋɛlɛ
yɛnri. Ko puŋgo na, ye sɔngɔrɔ ye yɛɛ
kɔrɔgɔ, jaŋgo Sɔtanla wiga ka ye fanla
mbe ye le kapege, ye yɛɛ mbayingiwɛ pi
kala na.
6 Ŋga mila yuun ye kan namɛna, mi
woro naga konɔ kaan ye yeri, ɛɛn fɔ, ki
mbe ya pye.
7 Kaselege ko na, ki ja da mi na, anmɛ
lere pyew wi pye paa na yɛn. Ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ lì yarikanga kan lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi yeri. Wa wogo ma pye
yɛgɛ ka na, sanŋa wi wogo ki ma pye yɛgɛ
ka na.
8 Mi yɛn naga yuun mbele pe fa jɛɛlɛ
pɔri poro naa naŋgunjaala pe kan, fɔ: Ki
yɛn ma yɔn pe koro paa na yɛn.
9 Ɛɛn fɔ, na pe se ya mbe pe yɛɛ yigi, pe
pɔrɔgɔ pye; katugu na maga pɔrɔgɔ pye,
ko mbɔnrɔ ma na ki la mbaa ma taa kila
ma jɔlɔ ko na.
10 Tagafɛnnɛ mbele pè pɔrɔgɔ pye
makɔ, mi ma mi yɛn naga konɔ kaan pe
yeri, ɛɛn fɔ, we Fɔ wowi, fɔ: Jɛlɛ wiga ka
laga wi pɔlɔ wi na.
11 Na wiga si laga wi pɔlɔ wi na, wiga
ka pɔri naa naŋa wa yɛgɛ yeri. Nakosima,
wi sɔngɔrɔ wi pɔlɔ wi kɔrɔgɔ. Naŋa fun
wiga kaa jɔ wi wa.
12 Ŋga mila yuun tagafɛnnɛ sanmbala
pe kan, we Fɔ wo sɛnyoro ma, mi na
woyoro ri, fɔ: Jɛlɛ ŋa wii shɛri , na wa
ka pye we sefɔ naŋa wa yeri, na jɛlɛ wi
ka yɛnlɛ mbe yo wi yaa koro wi ni, wi ka
kaa wa.
13 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na jɛlɛ
tagafɔ wa ka pye naŋa ŋa wii shɛri wa
yeri, na naŋa wi ka yɛnlɛ mbe yo wi yaa
koro wi ni, jɛlɛ wi ka kaa wa.
14 Naŋa ŋa wii shɛri wi yɛn kpoyi, naa
wì pye nuŋgba wi jɔ ŋa wì taga wi ni we.
Jɛlɛ ŋa wii shɛri fun, wi yɛn kpoyi, naa wì
pye nuŋgba wi pɔlɔ ŋa wì taga wi ni we.
Nakoma ye piile pe jɛn na pye paa mbele
pee shɛri pe piile pe yɛn, ma si yala pe
yɛn kpoyi†.
15 Konaa ki ni fuun, ŋa wii shɛri, na
wi kaa ki jaa mbe laga tagafɔ wi na,
wuu yaga wi laga wi na. Ki ka pye ma,

† **6:16 6.16:** Zhenɛ 2.24 † **7:14 7.14:** Naŋa ŋa wii shɛri, nakoma jɛlɛ ŋa wii shɛri konaa pe piile pe ni pe ma pye kpoyi, ko kɔrɔ wo yɛn naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li maa pe wele kajɛŋgɛ ni.

naŋa tagafɔ we, nakoma jɛlɛ tagafɔ we, wi woro ma pɔ wa ki kala cɛnlɛ li ni naa, katugu Yɛnŋɛlɛ lì we yeri we pye yɛyinŋge na.
16 Ma mbe ya mbege jɛn mɛlɛ, mboro jɛlɛ tagafɔ, fɔ ma yaa kɔɔn pɔlɔ wi shɔ? Nakoma ma mbe ya mbege jɛn mɛlɛ, mboro naŋa tagafɔ, fɔ ma yaa kɔɔn jɔ wi shɔ?

Yaa tanri paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri yaa ki piin

17 Mbe wɔ ko wogo ŋga ko ni, ki daga lere nuŋgba nuŋgba pyew, yarikanga ŋga we Fɔ wì kan wi yeri, wi koro wila tanri wila yala ko ni, wila tanri wila yala paa yɛgɛ ŋga na wìla pye, naa Yɛnŋɛlɛ làa wi yeri wi pye li woo we. Ko konɔ na lo mila kaan legiliziye pe ni fuun pe ni.
18 Na kaa pye Yɛnŋɛlɛ lì lere wa yeri ma yala wì kɛnrɛkɛnrɛ makɔ, wi koro wa ki cɛnlɔmɔ pi ni ma. Na kaa si pye lì wa yeri ma yala wi fa kɛnrɛkɛnrɛ, wiga ka kɛnrɛkɛnrɛ.
19 Ma kɛnrɛkɛnrɛ o, mɛɛ kɛnrɛkɛnrɛ o, ko ka woro yaraga. Mbaa tanri Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na, ko ki yɛn kagbɔgɔ.
20 Yɛnŋɛlɛ làa lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yeri, maa ta cɛnlɔmɔ mba na, wi koro wa po ni.
21 Yɛnŋɛlɛ làa ma yeri mɔɔ ta kulo le? Ko ka kɔɔn jatere wi lɛgɛ ma na. Ɛɛn fɔ, na ma mbe ya pyelɔmɔ ta mbe wɔ wa kulowo pi ni, ma wɔ wa pi ni.
22 Katugu we Fɔ wi ka kulo ŋa yeri, wi ma pye lesee ma koro we Fɔ wo cɛnwɛ na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, we Fɔ wi ka lesee ŋa yeri, wi ma pye Kirisi wo kulo.
23 Yɛnŋɛlɛ lì we lɔ sɔnŋgbanga na. Yaga ka kanŋga mbe pye leele pele kulolo.
24 Sefɛnnɛ, naa Yɛnŋɛlɛ làa lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yeri, pàa pye cɛnlɔmɔ mba na, pe koro po na.

Mbele pe fa pɔrɔgɔ pye gbɛn poro naa naŋgunjaala sɛnrɛ

25 Mbele pe fa jɛɛlɛ pɔri gbɛn poro na, we Fɔ wii konɔ la kan na yeri mbe yo pe kanŋgɔlɔ. Ɛɛn fɔ, paa we Fɔ wìlan yinriwɛ ta, mala kan mi yɛn tagawa ni we, ki kala na, ŋga mila sɔnri, mi yaa ki yo.
26 Ki wagati ŋgbaan ŋa wi kala na, ŋga ki yɛn ma yɔn na yɛgɛ na, koyi ŋga fɔ ki yɛn ma yɔn lere wi koro paa yɛgɛ ŋga na wi yɛn we.
27 Ma jɛlɛ pɔri makɔ le? Maga kaa ki lagajaa mbege pɔrɔgɔ ki jɔgɔ. Ma fa jɛlɛ pɔri gbɛn le? Maga kaa wa jaa.
28 Konaa ki ni fuun, na maga pɔrɔgɔ pye, mɛɛ kapege pye. Na sumboro wa ka si pɔri naŋa yeri, wii kapege pye. Ɛɛn fɔ, mbele paa pɔrɔgɔ ki piin, pe yaa jɔlɔgɔ ta wa pe yinwege ki ni. Ko jɔlɔgɔ ko mila jaa mbe ye shɔ ki ni.
29 Sefɛnnɛ, ŋga mila jaa mbe yo koyi ŋga fɔ: Wagati wì jerege. Ki kala na, mbege lɛ nala wo na, mbele pè jɛɛlɛ pɔri, pe pye ndɛɛ pele woro pe yeri.
30 Mbele paa gbele, pe pye ndɛɛ pe woro na gbele. Mbele paa yɔgɔri, pe pye ndɛɛ pe woro na yɔgɔri. Mbele paa loo, pe pye ndɛɛ yaraga woro pe yeri.
31 Mbele paa pe yɛɛ yɔngɔ ki dunruya ŋa wi yaara ti ni, pe pye ndɛɛ pe woro na pe yɛɛ yɔngɔ ti ni sɔbɛ ni; katugu ki dunruya ŋa yɛɛn, yɛgɛ ŋga na yaa wi yaan, wi se mɔ naa, wi yaa kɔ.
32 Mi woro na jaa ye jatere wi piri ye na. Lere ŋa wii pɔrɔgɔ pye, wo maa jatere wi taga we Fɔ wi kagala koro na, wi kala li ta li we Fɔ wi ndanla.
33 Ɛɛn fɔ, ŋa wì jɛlɛ pɔri, wo maa jatere wi taga dunruya kagala koro na, wo maa jaa wi kala luu jɔ wi ndanla.
34 Kiga pye ma, wi jatere wi ma kɔn shyɛn wi na mbaa kagala shyɛn piin. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, jɛlɛ ŋa wii pɔri naŋa yeri, nakoma sumboro ŋa wi fa naŋa kala jɛn, wi maa jatere wi taga we Fɔ wi kagala koro na, katugu wi maa jaa mbe pye kpoyi wa wi kapyege naa wi jatere wi ni. Ɛɛn fɔ, jɛlɛ ŋa wì pɔri naŋa yeri, wo maa jatere wi taga dunruya kagala koro na, katugu wi maa jaa wi kala luu pɔlɔ wo ndanla.
35 Mila ko yuun ye yɔnwɔ po kala na, mi woro naga yuun mbe kala la taga ye na, li pye fanŋga kala. Mi yɛn na jaa yaa tanri tangalɔmɔ mba pi yɛn ma yala po na, jaŋgo ye koro ye mara we Fɔ wi tunŋgo ki na, yaraga ka kpɛ ka ka ye jatere wi piri ye na.

36 Ɛɛn fɔ koni, na lefɔnŋɔ wa kaga yan sumboro ŋa wì wɔ mbe pɔri, ŋga wila piin wi na ki woro ma yala, na kaa pye wi se ya mboo yɛɛ yigi, nɛɛ ki jate wi daga mbe pɔrɔgɔ ki pye, pe pɔri pe yɛɛ yeri, paa yɛgɛ ŋga na wila ki jaa we. Kapege ma†.
37 Ɛɛn fɔ, na lefɔnŋɔ wiga yere ki yerewe wa wi kotogo na, na kii pye fanŋga kala wi yeri mbe pɔrɔgɔ ki pye, na wi mbe cew ta wi yɛɛra nandanwa kala li na, konaa mbe yere ki yerewe paa yɛgɛ ŋga na wi daga mbaa ki piin we, kona, kajɛŋgɛ wì pye ma sumboro wi yaga wi suu pɔri†.
38 Kì pye ma, naŋa ŋa ka sumboro ŋa wì wɔ wi pɔri, wì kajɛŋgɛ pye, ŋa wi suu woo pɔri, wo kajɛŋgɛ pye naa ma wɛ†.

39 Jɛlɛ ŋa wì pɔri naŋa yeri, wi yɛn ma pɔ wi pɔlɔ wi na sanga ŋa ni naŋa wi yɛn yinwege na. Ɛɛn fɔ, na wi pɔlɔ wiga ku, kona, wi ma koro wi yɛɛ woo. Naŋa ŋa fuun kaa ndanla, wi mbe ya pɔri wi yeri naa, ɛɛn fɔ, ki naŋa wi pye tagafɔ.
40 Ma si yala, mi wo yɛgɛ na, na wiga koro ma, ko mbɔnrɔ wi na pɔrɔgɔ ko na. Ko mila sɔnri, mì taga ki na fun ma yo Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li yɛn na ni.

SAARA NDA TI WƆ YARISUNNDO YERI TI KARA

8

8.1–11.1

Yarisunndo kara

1 Yiŋgɔ ni, we para yarisunndo kara wogo ko na.

Ki yɛn kaselege fɔ «kajɛnmɛ pi yɛn we ni fuun we yeri,» paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn naga yuun we. Ɛɛn fɔ, kajɛnmɛ pi ma lere wi kan wi maa wi yɛɛ gbogo, ma si yala, ndanlawa po maa ka tari leele pe fanŋga ki na wa tagawa pi ni.
2 Na kaa pye lere wa naga jate wi kala jɛn, wi fa jɛn gbɛn paa yɛgɛ ŋga na wi ja daga mbe kala jɛn we.
3 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li ka lere ŋa ndanla, li ma ko fɔ wo jɛn.

4 Ki kala na, mbe yala ye yewige ŋga yè yewe ki ni, fɔ: We daga mbaa yarisunndo kara kaa le? We ni fuun wège jɛn jɛŋgɛ ma yo yarisunŋgo ki woro yaraga ka laga dunruya wi ni. Wège jɛn ma yo yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa naa Yɛnŋɛlɛ nuŋgba lo puŋgo na.
5 Ali na kaa pye leele pe maa naayeri yaara nakoma tara na yaara ta yinri yɛnŋɛlɛ, pa ki si yɛn ma, katugu leele pe ma yo yɛngɛŋgɛlɛ lɛgɛrɛ wa konaa tafɛnnɛ lɛgɛrɛ ni.
6 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, woro wo yeri, Yɛnŋɛlɛ nuŋgba li yɛn wa, lo li yɛn we To we. Lo lì yaraga ki ni fuun ki da. We yɛn laga lo kala na. We Fɔ nuŋgba wi yɛn wa, wo wi yɛn Zhezu Kirisi we. Yaara ti ni fuun ti yɛn laga wo fanŋga na, woro fun we yɛn laga wo fanŋga na.

7 Ɛɛn fɔ, leele pe ni fuun sigi kaselege ki jɛn. Leele pèle la pye ma tara yarisunndo ti ni fɔ jɛŋgɛ, ki kala na ali nala pe yɛn naga kara ti kaa nari jate paa yarisunndo kara yɛn. Pe nawa jatere wi kologo pe na, a pè pe yɛɛ yan fyɔngɔ ni ki yaakaga ki kala na.
8 Yaakaga ma ki yaa ti wee fulo wa Yɛnŋɛlɛ li tanla. Na wee ka ka, ki se yaraga ka kɔn we na. Na waga si ka ka, ki se yaraga ka taga we kan.
9 Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ti yɛyinŋge ŋga yè ta nɛɛ piin ma, ki mbele pe fanŋga kì kologo wa tagawa pi ni, wa kan wi to wa kapege ki ni.
10 Katugu mboro ŋa ki «kajɛnmɛ» pi yɛn ma yeri, lere ŋa wi fanŋga kì kologo wa tagawa pi ni, na wa ka sɔɔn yan ma cɛn na nii yarisunŋgo go ka ni, wii yaa kotogo ta mbaa yarisunndo kara ti kaa wi le?

† **7:36 7.36-38:** Na naŋa wa sumborombyɔ ka pye wa, ŋa wi fa naŋa kala jɛn, na wiga lɛ mbe toro pɔrɔgɔ pyesanga na, tofɔ wigi yan kii yala, fɔ ki daga wi pɔri naŋa yeri, wi ŋga wila jaa ki pye. Kapege ma. Wuu le pɔrɔgɔ. † **7:37 7.37** Ɛɛn fɔ, lere ŋa wi jatere wi yɛn ma cɛn wi na, na yaraga ka woro naa ŋgbanga ki wogo ki na, na wi mbe cew ta wi yɛɛra nandanwa kala li na, na wiga yere ki yerewe wa wi nawa mbe yo wi soo sumborombyɔ ŋa wi fa naŋa kala jɛn wi le pɔrɔgɔ, kona wì kajɛŋgɛ pye. † **7:38 7.38** Kì pye ma, ŋa ka wi sumborombyɔ ŋa wi fa naŋa kala jɛn wi le pɔrɔgɔ, wì kajɛŋgɛ pye, ŋa si suu woo le pɔrɔgɔ, wo kajɛŋgɛ pye naa ma wɛ.

11 Kiga pye ma, ki sefɔ ŋa wì fanŋga kì
kologo, wo ŋa Kirisi wì ku wi kala na, wi
yaa puŋgo ma «kajɛnmɛ» pi kala na.
12 Na ye kaa kapege piin ye sefɛnnɛ pe
na ma, mbaa pe nawa jatere ŋa wì kologo
wi jogo, kona Kirisi wo yaa kapege piin wi
na.
13 Ki kala na, na kaa pye yaakaga ki yaa
ti na sefɔ wii to wa kapege ki ni, pa mi
sege kara ta ka naa fyew, jaŋgo na sefɔ
wiga ka to wa kapege ki ni.

9

Pitunŋɔ wi tunŋgo,
konaa ŋga ki daga paa piin wi kan

1 Mi Pɔli, mi woro lesee wi le? Mi woro
pitunŋɔ wi le? Mii we Fɔ Zhezu wi yan wi
le? Mì yo yoro ye yɛn yaraga ŋga ki yɛn
naga nari ma yo mì tunŋgo pye we Fɔ wi
kan?
2 Ali na kaa pye mi woro pitunŋɔ pele
yeri, yoro wo na, mi yɛn pitunŋɔ ye yeri;
katugu wa ye gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi
ni, yoro ye yɛn yaraga ŋga ki yɛn naga
nari fɔ mi yɛn pitunŋɔ.
3 Mbele pe yɛn nala sanga, mi yɛn na pe
yɔn sogo yɛgɛ ŋga na ki ŋga:
4 Ki kologo woro na yeri mbaa nii mbaa
woo na tunŋgo ki na wi le?
5 Ki kologo woro na yeri mbe jɛlɛ tagafɔ
wa pɔri fun wila pinlɛlɛ na ni paa yɛgɛ
ŋga na pitunmbolo sanmbala poro naa
we Fɔ wi nɔsepiile pe ni, naa Sefasi ni pe
yɛn naga piin wi le?
6 Nakosima, mi naa Barinabasi woro cɛ
we daga mbaa tunŋgo piin mbaa we yɔn
suro ti taa we yɛ wi le?
7 Ambɔ la ka logo fɔ lere wa kari
sorodasheya, ma sɔngɔrɔ naa yɛɛ go kala
li lee? Nakoma ambɔ wi ma ɛrɛzɛn tiire
sanri, ti pire tiga ka lɛ, wila la ta kaa?
Nakoma ambɔ wi maa yaayoro kɔnri,
wila sila ti nɔnɔ wa woo?
8 Yaga kaa ki jate ndɛɛ mila na sɛnrɛ
ti yuun mala kɛɛ ki kan sɛnwee piile pe
kapyege ko na; katugu, Moyisi lasiri wi
yɛn naga nuŋgba ki yuun fun.
9 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa wi ni ma yo fɔ:
«*Nɛgɛ ŋga ki maa bile wi tangala naa pyɔ*
wi woo, maga kaga yɔn ki pɔ.»† Nɛrɛ wogo
ko kì Yɛnŋɛlɛ li jori, a lì si ko yo ma wi le?
10 Woro kala ma ki ti, a lì si ko yo ma wi
le? Kaselege ko na, ki sɛnrɛ tìla yɔnlɔgɔ
woro kala na. Ki daga ŋa wi maa fali wo
naa ŋa wi maa bile wi suun na wi pyɔ
wi woo, paa pe tunŋgo ki piin, pe jigi
wi pye ki na fɔ pe yaa ka pe tasaga ta.
11 Wè Yinnɛkpoyi yariluguro ti lugu wa ye
nawa, na we kaa ye kɛɛ yaara ta taa, ko
yɛn kagbɔgɔ ma toro wi le?
12 Na kaa pye ki kologo yɛn pele yeri
paa taa ye yeri, ki kologo woro woro yeri
waa taa ye yeri mbe wɛ poro na wi le?

Ma si yala, we sila ki kologo ki ja ki pye
ma we kan. Ɛɛn fɔ, we yɛn na kala li ni
fuun li kunni we yɛɛ ni, jaŋgo waga ka
kala la pye li Kirisi wi Sɛntanra ti yɛgɛ
pari tiga kaa yari.
13 Yège jɛn ma filige ki na ma yo mbele
pe maa tunŋgo piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, pa pe maa pe yɔn suro ti taa na yinrigi
wa shɛrigo gbɔgɔ yaara ti ni. Mbele pe
maa tunŋgo piin wa saraga wɔsaga ki na,
pe maa pe tasaga taa wa ki saraga yaara
ti ni.
14 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, we Fɔ
wìgi konɔ kan ma yo mbele paa Sɛntanra
ti yari, yaraga ŋga kila taa wa Sɛntanra
yarawa tunŋgo ki ni, paa pe yɔn suro ti
taa wa ki ni.
15 Ɛɛn fɔ, ki wogo ŋga mii ka pye. Mi
woro naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye yeri, mbe
ye yɛnri yaa ki piin na kan. Sanni lere
mbe sanla gbɔgɔwɔ kala li jɔgɔ, pa mbe
ku ko mbe mbɔnrɔ na yeri ko na.
16 Mii daga mbaa na yɛɛ gbogo Sɛntanra
nda mila yuun to kala na, katugu ti yowo
pì pye na yeri jorowo kala. Na mi woro
na Sɛntanra ti yari, jɔlɔgɔ yɛn na wogo.
17 Ndɛɛ ki pye mi na nandanwa kala li
ti mila ki tunŋgo ŋga ki piin, mi jɛn naa
ki jate mbe tɔnli ta. Ɛɛn fɔ, ki yɛn tunŋgo
ŋga kì telege na na, ki daga mbege pye.
18 Kì pye ma, yiŋgi tɔnli mi yaa ta wa?
Ki tɔnli wo wi ŋa fɔ: Mbaa Sɛntanra ti
yuun, mi ka kaa ki piin penjara na. Tɔnli
ŋa mbe ja ya mbaa lagajaa na yɛɛ kan wa
Sɛntanra yowo pi ni, mboo yaga wa.

† **9:9 9.9:** Dete 25.4

19 Mi yɛn lesee, mi woro lere wa kulo.
Ma si yala, mìlan yɛɛ pye leele pe ni fuun
kulo, jaŋgo mbe lelɛgɛrɛ ta.
20 Na mi kaa tunŋgo piin wa Zhufuye
pe sɔgɔwɔ, mi maa piin paa Zhufuye woo
yɛn, jaŋgo mbe Zhufuye pe ta. Mbele
pe maa tanri Moyisi lasiri wi na, mi kaa
tunŋgo piin wa pe sɔgɔwɔ, mi maa tanri
ki lasiri nuŋgba wi na, jaŋgo mbe pe ta.
21 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mbele
pee Moyisi lasiri wi jɛn, na mi ka pye pe
ni, mi maa tanri paa pe yɛn, mila la lasiri
wogo ko jate, jaŋgo mbe pe ta. Ko woro
mbe ka yo mi woro na Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi
gbogo, katugu mi yɛn na tanri Kirisi wi
lasiri wi na.
22 Mi ka pye mbele pe fanŋga kì kologo
wa tagawa pi ni pe ni, mi mala yɛɛ pye
paa pe yɛn, jaŋgo mbe mbele pe fanŋga kì
kologo pe ta. Mi yɛn nala yɛɛ piin pyewe
pi ni fuun pi na leele pe ni fuun pe kan,
jaŋgo kiga pye yɛgɛ o yɛgɛ, mbe ta mbe
pele shɔ pe ni.
23 Mi yɛn na ko ki ni fuun ŋga ko piin
Sɛntanra ti kala na, jaŋgo mbanla tasaga
ta wa ti yarawa pi ni.
24 Yoro jate yège jɛn ma yo mbele pe
ma pye wa kashara fenɛ li fezaga, pe ni
fuun pe maa fee, ɛɛn fɔ, lere nuŋgba wi
ma sara wi ta. Ki kala na, yaa fee ma fun,
ye ta yege sara wi ta.
25 Kashara fenɛ fevɛnnɛ pe ni fuun pe
ma pe yɛɛ yigi kagala cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ ni. Pe
maa ko piin ma, mbe ta mbe mɛgɛ tanjala
ta, na li ma kaa jɔgɔ. Ɛɛn fɔ, woro wo
naga piin, mbe mɛgɛ tanjala ta, na li yɛn
mbajɔgɔwolo.
26 Ki kala na, mi yɛn na fee mala yɛngɛlɛ
ke kan na feŋge ki kɔsaga ki na. Mi yɛn
paa kɛŋguŋgolo jiire pyefɔ yɛn, ŋa wila
la gbɔɔn jaga.
27 Mi yɛn nala yɛɛ wire ti jɔlɔ ŋgbanga
mari kanŋga na yɛɛ kulo, jaŋgo mi jate
na mi ka Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo leele pe kan
mbe kɔ, paga ka je na na.

10

Kagala ŋgele kàa Izirayɛli tara

woolo pè ta ke yɛn na we yɛgɛ nari

1 Sefɛnnɛ, we tɛlɛye mbele pàa pye na
tanri Moyisi wi ni, ŋga kìla pe ta, mila
jaa ye ye yɛɛ nawa to ki na. Pe ni fuun
pàa pye wa kambaaga ki nɔgɔ, a kila pe
go singi. Pe ni fuun pàa tanga ma Kɔgɔje
yɛɛn wi kɔn ma yiri.
2 Wa kambaaga konaa kɔgɔje wi ni,
pe ni fuun pàa batize† ma pye nuŋgba
Moyisi wi ni.
3 Yɛnŋɛlɛ làa yaakara nda kan, to pe ni
fuun pàa ka.
4 Tɔnmɔ mba Yɛnŋɛlɛ làa kan, po pe ni
fuun pàa wɔ, katugu walaga ŋga kìla taga
pe na ma yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, pa tɔnmɔ
pìla pye na yinrigi wa ki ni, a paa woo. Ki
walaga ko layi ŋga Kirisi we.
5 Ɛɛn fɔ, pe ni, pe lɛgɛrɛ la pye wa, pe
kala li sila Yɛnŋɛlɛ li ndanla, ki kala na,
pàa ku wa gbinri wi ni.

6 Ki kagala kàa pye mbaa we yɛgɛ nari,
jaŋgo we yɛgɛ ka ka yiri yaripere ti na,
paa yɛgɛ ŋga na pàa yɛgɛ yirige ti na we.
7 Yaga ka pye yarisunndo sunvɛnnɛ, paa
yɛgɛ ŋga na pèle la pye we. Paa yɛgɛ ŋga
na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Leele pè si cɛn ma
li, ma wɔ. Ko puŋgo na, a pè si yiri ma
yɔ.*»†
8 Waga kaa kɛɛnrɛ piin, paa yɛgɛ ŋga
na pe ni, pèle laga pye we, fɔ a lere waga
nafa ma yiri taanri (23 000) wo ku pe ni
pilige nuŋgba ki ni.
9 Wee daga mbe Kirisi wi wa mbe wele,
paa yɛgɛ ŋga na pe ni, pèle laa wa ma
wele, a wɔɔrɔ tì pe nɔɔri ma pe gbo.
10 Yaga kaa kɔngɔri Yɛnŋɛlɛ li na, paa
yɛgɛ ŋga na pe ni, pèle laga pye. Kunwɔ
pi yɛn mɛrɛgɛ ŋa yeri, a wì pe gbo.

11 Ki kagala kè pye pe na mbaa pele
yɛgɛ nari. Kàa yɔnlɔgɔ mbe we yɛri, woro
mbele we yɛn na we yinwege ki piin ki
dunruya kɔyɛgɛ ŋga kì yɔngɔ yɛɛn ki ni
we.
12 Ki kala na, ŋa kaa ki jate wi yɛn ma
yere, wi daga mboo yɛɛ yingiwɛ jɛn wiga
ka to.

† **10:2 10.2:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni *batize* wi kɔrɔ wi yɛn naga nari ma yo Moyisi wo wìla pye pe yɛgɛ sinfɔ. Pe torowo wa kɔgɔje wi ni pi yɛn ma taanla batɛmu wi ni. † **10:7 10.7:** Ɛki 32.6

13 Wamawelewe po pa fa ye ta, ki pye
pi fa keli mbe lere wa ta gbɛn. Yɛnŋɛlɛ
li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ li yɔn fɔgɔlɔ
ŋgele lì kɔn ke kanŋgɔlɔ, li se yɛnlɛ ki na
wamawelewe pi ye ta pi sa toro ye fanŋga
ki da wi na. Ɛɛn fɔ, na wamawelewe
piga gbɔn ye na sanga o sanga, pa li yaa
yirisaga kan ye yeri, janŋgo ye ya yoo kun
ye yɛɛ ni.

Wee daga mbe gbogolo yarisunndo ti ni

14 Na wɛnnɛ, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn
yarisunndo sunmɔ pi ni.
15 Mi yɛn na para ye ni ma mbe yo fɔ
leele mbele pe yɛn tijinliwɛ fɛnnɛ. Yoro
jate ye ŋga mila yuun ki cancan ye wele.
16 Ye jatere pye duwaw wɔjɛnnɛ li wogo
ki na, lo na we maa Yɛnŋɛlɛ li shari li kala
na we. Na we kaa woo wa li ni sanga ŋa
ni, lo li ma we gbogolo nuŋgba Kirisi wi
kasanwa pi ni. Buru ŋa we ma kɔɔnlɔ
kɔɔnlɔ ma ka, na we kaa wi kaa sanga ŋa
ni, wo wi ma we gbogolo nuŋgba Kirisi
wi wire ti ni.
17 Buru wi yɛn nuŋgba. Ki kala na, ali
maga ta we yɛn ma lɛgɛ, wè pinlɛ ma pye
wire nuŋgba; katugu we ni fuun we ma
we tasaga ta wa ki buru nuŋgba wi ni.

18 Ye Izirayɛli tara woolo pe kala li wele.
Yaara nda pe ma wɔ saraga, mbele pe maa
ti kaa, pe ma gbogolo nuŋgba Yɛnŋɛlɛ li
ni, lo na saraga wɔsaga ki ma pye li wogo
we.
19 Mila jaa mbe yo mɛlɛ san? Fɔ kara
nda pè tɛgɛ ma yarisunŋgo ki sun, ti yɛn
yaraga ka le? Nakoma yarisunŋgo jate ki
yɛn yaraga ka le?
20 Ayoo dɛ! Ɛɛn fɔ, mi yɛn naga yuun
fɔ mbele pee shɛri, saraga ŋga pe maa
woo, pe maa ki woo gboshugulo poro yeri,
paa laga woo Yɛnŋɛlɛ yeri. Ki kala na, mi
woro na jaa yoro naa gboshugulo pe ni ye
gbogolo.
21 Ye se ya mbaa woo wa we Fɔ wi
wɔjɛnnɛ li ni, mbaa woo wa gboshugulo
pe wɔjɛnnɛ li ni fun. Ye se ya mbaa nii
wa we Fɔ wi tabali wi na, mbaa nii wa
gboshugulo pe tabali wi na fun.

22 Nakoma waa jaa mbaa ki piin ma,
mbe yenjara† le we Fɔ wi ni wi le? Yaa
ki jate we fanŋga kì wɛ wi wogo ki na wi
le?

Yaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo wa ye kapyege ki ni fuun ki ni

23 Leele pele maa yuun fɔ: «We mbe ya
mbaa kala li ni fuun li piin.» Kaselege yi,
ɛɛn fɔ, kagala ke ni fuun woro tɔnli ni.
«We mbe ya mbaa kala li ni fuun li piin,»
ɛɛn fɔ, kala li ni fuun na la fanŋga kaan
leele pele yeri wa tagawa pi ni.
24 Lere kpɛ ka kaa wi yɛɛ yɔnwɔ po jaa,
fɔ wi lewee yɛnlɛ wi yɔnwɔ po.
25 Kara nda fuun pe maa pɛrɛ wa kara
pɛrɛsaga, ye mbe ya mbaa ti kaa. Yaga
kaa yewe ti yirisaga wogo ko na, mbe ye
nawa jatere wi piri ye na;
26 katugu ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun fɔ:
«*Tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun ti yɛn
we Fɔ wo woro.*»
27 Ŋa wii shɛri, na wa ka ye yeri mbe
yo ye sa li, na yaga yɛnlɛ mbe kari, wi ka
yaraga o yaraga tɛgɛ ye tanla, ye ko ka.
Yaga ka yewige kpɛ yewe ki wogo ki na
ye nawa jatere wo kala na.
28 Ɛɛn fɔ, na lere wa ka ye pye mbe yo
fɔ: «Yarisunndo kara ri nda to,» yaga ka
ta ka, ŋa wì ye kɔgɔri wi kala na, konaa
ŋga wi nawa pi yɛn na jate ki kala na.
29 Mi woro na para lagamɛ ye nawa
jatere wo kala na, fɔ lere sanŋa wi nawa
jatere wo kala na.
Ki kala na, kii daga lere wa nawa jatere
mbaa na jɛrɛgi na lesewe pi kala na.
30 Na mi ka Yɛnŋɛlɛ li shari ŋga mila
kaa ki kala na, yiŋgi na pe sila na mɛgɛ
ki jogo mì Yɛnŋɛlɛ li shari yaakaga ŋga
wogo na ki mɛgɛ ni?
31 Ki kala na, ye yɛn na nii wi yo, ye yɛn
na woo wi yo, kala o kala ye mbe pye, yaa
li ni fuun li piin yaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
32 Yaga ka ti lere wa mbe to kapege,
Zhufuye poro wɛlɛ o, mbele pe woro
Zhufuye o, Yɛnŋɛlɛ li Legilizi woolo wele
o.
33 Yaa piin paa na yɛn. Mi yɛn naga
ŋgbanga na kala li pe ni fuun pe ndanla

† **10:22 10.22:** Zhaki 4.5

kagala ke ni fuun ni. Mi woro nala yɛɛ yɔnwɔ po jaa, ɛɛn fɔ, lelɛgɛrɛ yɔnwɔ mila jaa, jaŋgo pe ta pe shɔ.

11

1 Yaa na fɔrɔgi paa yɛgɛ ŋga na mi yɛn na Kirisi wi fɔrɔgi we.

TAGAFƐNNƐ PE TANGALƆMƆ GBOGOLOMƆ WOOLO PE SƆGƆWƆ

11.2–14.40

We daga mbe pye yɛgɛ ŋga na wa shɛrisaga

2 Mi yɛn na ye sɔnni, katugu ye yɛn na nawa tuun na na kala li ni fuun ni, mala yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti yigi paa yɛgɛ ŋga na mìri naga ye na we.

3 Konaa ki ni fuun, mi yɛn na jaa yege jɛn ye yo fɔ Kirisi wi yɛn naŋa pyew wi go na. Naŋa fun wi yɛn jɛlɛ wi go na. A Yɛnŋɛlɛ li yɛn Kirisi wi go na.

4 Ki kala na, naŋa ŋa fuun kaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri, nakoma mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro yuun, mbe yala wi go ki yɛn ma tɔn, wi maa Kirisi wi tifaga.

5 Ɛɛn fɔ, jɛlɛ ŋa fuun kaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri, nakoma mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro yuun, mbe yala wii mbɔlɔ pɔ mboo go ki tɔn, wi maa wi pɔlɔ wi tifaga. Kona, ki ma cɛn ndɛɛ pè ki jɛlɛ wi go ki kulu.

6 Na jɛlɛ ŋa si mbɔlɔ pɔ, wuu yinzire ti kɔɔnlɔ. Ɛɛn fɔ, na kaa pye mbe go ki kɔn, nakoma mbege kulu ki yɛn fɛrɛ ni jɛlɛ wi yeri, ki daga wila mbɔlɔ poo.

7 Naŋa wii daga mbe mbɔlɔ pɔ mboo go ki tɔn, katugu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li yanlɛɛ naa li gbɔgɔwɔ. Ɛɛn fɔ, jɛlɛ wo yɛn naŋa wi gbɔgɔwɔ.

8 Kaselege ko na, naŋa wi sila da mbe yiri wa jɛlɛ wo ni, ɛɛn fɔ, jɛlɛ wo wìla da ma yiri wa naŋa wi ni.

9 Naŋa wi sila da jɛlɛ wo kala na, ɛɛn fɔ, jɛlɛ wo wìla da naŋa wi kala na.

10 Ko kì ti mɛrɛgɛye pe kala na, tɛgɛrɛ daga mbe pye wa jɛlɛ wi go ki na, mbege naga fɔ wi yɛn wa wi pɔlɔ wi fanŋga ki nɔgɔ.

11 Ma si yala, wa we yinwege ki ni we Fɔ wi ni, jɛlɛ wi se ya kari mbe naŋa wi da, naŋa wi se si ya kari mbe jɛlɛ wi da.

12 Katugu yɛgɛ ŋga na jɛlɛ wìla da ma yiri wa naŋa wi ni, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, jɛlɛ wi ma naŋa wi se. Ki ni fuun ki yɛn na yinrigi Yɛnŋɛlɛ lo yeri.

13 Yoro jate ye jatere pye ki na ye wele: Ki yɛn ma yala jɛlɛ wila Yɛnŋɛlɛ yɛnri wi go kiga ka pye tɔnŋgɔ le?

14 Sɛnwee pyɔ wi dalɔmɔ jate pi yɛn na ye nari fɔ na naŋa wiga wi yinzire ti yaga tiga tɔnlɔndɔnlɔ, ki ma pye fɛrɛ ni wi yeri.

15 Ma si yala, na jɛlɛ wiga wi yinzire ti yaga tiga tɔnlɔndɔnlɔ, ki ma pye wi gbɔgɔwɔ, katugu yinzitɔɔnrɔ tì kan jɛlɛ wi yeri mbe pye wi go ki yaritɔnŋgɔ.

16 Na kaa pye lere wa na jaa mbe kendige wɔ ki wogo ki na, wigi jɛn wi yo fɔ ki woro we kalɛgɛ, ki si woro kalɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li legiliziye pe ni fun.

We Fɔ wi suro liwɛn
(Mati 26.26-29; Maki 14.22-25; Luki 22.15-20)

17 Ŋga mi yaa yo mbe ye kan, mi se ya mbaa ye sɔnni ki wogo ki na, ko yɛn fɔ finliwɛ mba ye maa finli, pi woro na kajɛŋgɛ piin ye kan, fɔ ye jɔgɔwɔ po.

18 Ki koŋgbanŋga, pège yo mala kan ma yo na yaga ye yɛɛ gbogolo sanga ŋa ni, pele ma kɔn pe yɛ pe yɛ. Mì taga ki na kanŋgeyɛgɛ nuŋgba.

19 Ki daga jate ye yɔn ki pye ki yɛ ki yɛ, jaŋgo mbele pe yɛn tagafɛnnɛ jɛmbɛlɛ wa ye sɔgɔwɔ, pe ta pe jɛn.

20 Na yaga ye yɛɛ fili ma, kona, we Fɔ wi suro to ma yaa nii;

21 katugu ye kaa nii sanga ŋa ni, lere nuŋgba nuŋgba pyew wi maa fyɛɛlɛ mboo sutara ti li mbe sanmbala pe yaga. Ki ka cɛn ma, fuŋgo ma pye pele na, ma si yala, pele yɛn ma tin sinmɛ ni.

22 Yinrɛ woro ye yeri yaa nii yaa woo wa ti ni wi le? Nakosima, Yɛnŋɛlɛ li Legilizi wo yaa piin faa, na jaa mbaa fɛrɛ waa mbele yaraga woro pe yeri pe na wi le? Yaa ki jate mbe yiŋgi yo ye kan? Mbaa ye sɔnni lee? Mi se ya ye sɔn ko na dɛ.

23 Katugu nagawa mba mì ye naga, mùu
ta we Fɔ wo yeri fɔ: We Fɔ Zhezu pàa wi
le kɛɛ yembinɛ na ni, a wì si buru lɛ.
24 Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì
suu kɔɔnlɔ ma sho fɔ: «Ŋa yɛɛn wo wi
yɛn na wire re, tì kan ye kala na. Yaa ki
wogo ŋga ki piin yaa nawa tuun na na.»
25 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, naa
pàa kaa li ma kɔ, a wì si wɔjɛnnɛ li lɛ
ma sho fɔ: «Ki wɔjɛnnɛ na yɛɛn lo li yɛn
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ fɔnmbɔ we, ki yɔn
finliwɛ pì le na kasanwa po ni. Sanga o
sanga ye kaa woo wa ki wɔjɛnnɛ na li ni,
yaa ki piin yaa nawa tuun na na.»
26 Sanga o sanga yaga ki buru ŋa wi ka,
mbe wɔ wa ki wɔjɛnnɛ na li ni, we Fɔ wi
kunwɔ wogo ko yaa yuun fɔ wi sa pan.
27 Ki kala na, na lere wa ka we Fɔ wi
buru wi ka, mbe wɔ wa wi wɔjɛnnɛ li ni
mbe yala wi pyelɔmɔ pii yala, wi maa yɛɛ
le kapege we Fɔ wi wire naa wi kasanwa
pi kala na.
28 Lere nuŋgba nuŋgba pyew wuu
nawa pi cancan gbɛn, ko puŋgo na, wii
ki buru wi ka, wi wɔ wa ki wɔjɛnnɛ li ni;
29 katugu lere ŋa kaga buru wi ka, mbe
wɔ wa ki wɔjɛnnɛ li ni, na wii ŋga ki yɛn
na yuun we Fɔ wi wire wogo ki na ki kɔrɔ
jɛn, wo yɛn na kaa na woo na kiti waa wi
yɛɛ na†.
30 Ko kì ti ye ni, lelɛgɛrɛ yɛn yambala, a
pe fanŋga kì kɔ pe ni. A lelɛgɛrɛ ku fun.
31 Ndɛɛ ki pye waa kiti kɔɔn we yɛɛ na,
Yɛnŋɛlɛ li se jɛn na kiti kɔn we na.
32 Ɛɛn fɔ, we Fɔ wi yɛn na kiti kɔɔn
we na, na we koro, jaŋgo kiti wiga ka to
dunruya woolo pe na mbe we pinlɛ pe ni.
33 Ki kala na, sefɛnnɛ, na yaga ye yɛɛ
gbogolo we Fɔ wi suro lige ki na, ye ye
yɛɛ sige.
34 Na fuŋgo ka pye lere wa na, wila nii
wa wi go, jaŋgo yaga kaa ye finliwɛ pi piin
mbaa kiti waa ye yɛɛ na. Kagala sanŋgala
koro na, na mi ka ka gbɔn wa ye na, mi
yaa ke gbegele.

12

Yinnɛkpoyi li yarikanra re

1 Sefɛnnɛ, mi woro na jaa ye koro
kambajɛnmbɛlɛ Yinnɛkpoyi li yarikanra
ti wogo ki na.
2 Yège jɛn ma yo sanga ŋa ni ye fa
Yɛnŋɛlɛ li jɛn, yàa pye na tilele na kee
yarisunndo nda ti woro na para ti kɔrɔgɔ.
3 Ko kala kì ti mila jaa yege jɛn ye wali ki
na fɔ lere ŋa fuun wi maa para Yɛnŋɛlɛ li
Yinnɛ li fanŋga na, wo wa kpɛ se ya mbe
yo Zhezu wi yɛn ma daŋga. Lere kpɛ se
ya mbege yo mbe yo Zhezu wi yɛn we Fɔ,
na Yinnɛkpoyi lo fanŋga ma.
4 Yarikanra ti cɛngɛlɛ ke yɛn ma lɛgɛ,
ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi nuŋgba lo li maa ti
kaan.
5 Tunndo ti cɛngɛlɛ ke yɛn ma lɛgɛ, ɛɛn
fɔ, ti yɛn na piin we Fɔ nuŋgba wo kan.
6 Tunndo pyelɔmɔ pi cɛngɛlɛ ke yɛn ma
lɛgɛ, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn na
ki ni fuun ki piin wa leele pe ni fuun pe
nawa.
7 Yinnɛkpoyi li maa li yɛɛ nari
yarikanga ŋga laa kaan lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi yeri ki fanŋga na, leele
pe ni fuun pe yɔnwɔ pi kala na.
8 Yinnɛkpoyi li ma tijinliwɛ sɛnyogo kan
wa yeri. Ki Yinnɛkpoyi nuŋgba li ma
kajɛnmɛ sɛnyogo kan wa yɛgɛ yeri.
9 Li nuŋgba li ma tagawa kan wa yeri.
Li nuŋgba le naa, li ma fanŋga kan wa
yeri wila yambala pe sagala.
10 Li ma wa kan wo mbe ya wila
kafɔnŋgɔlɔ piin, ma wa kan wo mbaa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro yuun, ma wa kan wo
mbe ya wila yinnɛ tipegele ke jɛnni wila
ke woo kaselege Yinnɛ li ni. Li ma fanŋga
kan wa yeri wo mbaa yuun sɛnfɔnndɔ ni,
ma fanŋga kan wa yeri naa wo mbaa ki
sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ wi yuun.
11 Ki Yinnɛkpoyi nuŋgba lo li maa
ki kagala ke ni fuun ke piin, li yɛn
na yarikanga kaan lere nuŋgba nuŋgba
pyew wi yeri ma yala li nandanwa kala li
ni.

Wire nuŋgba ti lara ti yɛn ma lɛgɛ

12 Kirisi wi yɛn paa wire yɛn, nda ti lara
ti yɛn ma lɛgɛ. Ki wire ti si yɛn nuŋgba,
ali maga ta ti lara ti yɛn ma lɛgɛ o.

† **11:29 11.29:** Wi yɛn na kaa na woo na kiti waa wi yɛɛ na, katugu wila Kirisi wi kunwɔ pi tifaga.

13 We ni fuun, Zhufuye naa mbele pe
woro Zhufuye, kulolo naa leseele, we
ni fuun wè batize ma pye wire nuŋgba
Yinnɛkpoyi nuŋgba li fanŋga na. We ni
fuun, a wège Yinnɛ nuŋgba li ta.
14 Laga nuŋgba ma ki yɛn wire ti na,
ɛɛn fɔ, ti lara ti yɛn ma lɛgɛ.
15 Na jele liga yo fɔ li woro kɛɛ, fɔ ki
kala na li woro wire ti laga ka, ko mbe ya
ti liga ka pye wire ti laga ka le?
16 Na nuŋgbolo liga yo li woro
yɛnmbyɔ, fɔ ki kala na li woro wire ti
laga ka, ko mbe ya ti liga ka pye wire ti
laga ka le?
17 Ndɛɛ ki pye wire ti ni fuun ti yɛn
yɛnmbyɔ, leele pe jɛn naa nuru mɛlɛ?
Ndɛɛ ki pye ti ni fuun ti yɛn nuŋgbolo,
lere wi jɛn naa nuwɔ po taa mɛlɛ?
18 Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ lì wire ti lara
ti ni fuun ti tɛgɛ wa wire ti ni paa yɛgɛ
ŋga na li yɛn naga jaa we.
19 Ndɛɛ ki pye wire ti ni fuun ti laga ki
yɛn nuŋgba, wire ti jɛn na pye se yeri?
20 Ko kì ti wire ti lara ti yɛn ma lɛgɛ, ɛɛn
fɔ, wire to yɛn nuŋgba pe.
21 Kì pye ma, yɛnmbyɔ wi se ya mbe kɛɛ
ki pye fɔ: «Na kala woro ma ni!» Go fun
ki se ya mbe jegele ke pye fɔ: «Na kala
woro ye ni!»
22 Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, wire ti lara
nda ti yɛn ndɛɛ ti fanŋga kì kologo, ti kala
yɛn we na fɔ jɛŋgɛ.
23 Wire ti lara nda we maa jate tii daga
gbɔgɔwɔ ni, we maa to gbogo fɔ jɛŋgɛ.
Nda ti yɛn fɛrɛ woro we yeri, we maa to
fere ma wɛ.
24 Ma si yala, lara nda waa la jate fɛrɛ
woro, to kala woro ko ni. Yɛnŋɛlɛ lì
wire ti gbegele, ti laga ŋga ki gbɔgɔwɔ pì
kologo, ma gbɔgɔwɔ kan ko yeri,
25 jaŋgo wire tiga ka kɔɔnlɔ ti yɛ ti yɛ,
ɛɛn fɔ, ti lara ti ni fuun tila nawa tuun ti
yɛɛ na.
26 Na wire ti laga ka kaa jɔlɔ, wire ti lara
ti ni fuun ti ma pinlɛ na jɔlɔ ki ni ja. Na
wire ti laga ka ka gbɔgɔwɔ ta, wire ti lara
sannda pyew ti maa yɔgɔri ki ni ja.
27 Ye ni fuun ye yɛn Kirisi wi wire, ye
ni fuun nuŋgba nuŋgba ye yɛn ki wire ti
laga ka.
28 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ lì leele pele tɛgɛ
wa Legilizi: Ki koŋgbanŋga lì pitunm-
bolo tɛgɛ. Ki shyɛn wogo, ma Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ tɛgɛ. Ki taanri wogo
ma nagafɛnnɛ tɛgɛ. Ko puŋgo na mɛɛ
kafɔnŋgɔlɔ pyefɛnnɛ tɛgɛ, naa yambala
sagala fɛnnɛ ni, naa leele sagafɛnnɛ ni,
naa yɛkeele ni, naa mbele pe maa yuun
sɛnfɔnndɔ ni.
29 Leele pe ni fuun woro pitunmbolo. Pe
ni fuun woro Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ,
pe ni fuun woro kafɔnŋgɔlɔ pyefɛnnɛ.
30 Ki yawa si kan pe ni fuun yeri mbaa
yambala sagala. Pe ni fuun se ya mbaa
yuun sɛnfɔnndɔ ni. Pe ni fuun se ya mbaa
sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ wi yuun.
31 Yarikanra nda ti yɛn kagbɔgɔ yɔn,
yaa to jaa.

Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ ni, konɔ na lì yɔn ma wɛ
ki ni fuun ki na, mi yaa li naga ye na.

13

Ndanlawa sɛnrɛ

1 Ali na mi ka leele pe sɛnrɛ to naa
mɛrɛgɛye pe sɛnrɛ ti jɛn mbaa ti yuun, na
ndanlawa woro wa na nawa, na magala
li yaa pye paa keŋgenɛ tinmɛ, nakoma
welege tinmɛ yɛn.
2 Ali na mi ka ya mbaa Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro yuun, mbe ya mbe ŋgundo ka-
gala naa kagala ke ni fuun ke jɛn, ali na
tagawa pi ni fuun piga pye na yeri fɔ mbe
ya mbaa yanwira ti yinrigi wa ti yɔngɔlɔ
ke ni, na ndanlawa woro wa na nawa, mi
woro yaraga ka.
3 Ali na mi kanla kɛɛ yaara ti ni fuun
ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na ti pye pe
yaakara, mbanla wire ti kan yɛrɛ mbe yo
ti sogo, na ndanlawa woro wa na nawa,
ko se ya yaraga ka yɔn na kan.

4 Ndanlawa pi ma lere kan wi maa
kagala kunni wi yɛɛ ni, na kajɛŋgɛ piin.
Wìla la yenjaga piin. Wila wi yɛɛ mbɔnrɔ
lere na, wila sila wi yɛɛ gbogo.

5 Ndanlawa piga pye lere ŋa ni wila la
fɛrɛ kala piin. Wila la wi yɛɛ yɔnwɔ po cɛ
jaa. Wila la kɔnrɔ taa fyafyaw. Wila sila
kapege jate.

6 Ndanlawa ka pye lere ŋa ni, wila la yɔgɔri kambasinŋge ki na, ɛɛn fɔ, wi maa yɔgɔri kaselege ko na.
7 Ndanlawa pi ma ti we maa leele kala yari. Pi ma we kan we tagawa ta kala li ni fuun ni, we jigi wi pye kala li ni fuun na, waa kagala ke ni fuun ke kunni we yɛɛ ni.
8 Ndanlawa pi se kɔ fyew. Mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro yuun, ki yaa ka kɔ. Sɛnfɔnndɔ yogo ki yaa ka kɔ. Kajɛnmɛ
9 fun pi yaa ka kɔ; katugu kajɛnmɛ jɛnri wè jɛn, Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti jɛnri we maa yuun.
10 Ɛɛn fɔ, ŋga kì ki yɛɛ yɔn fili, na ki ka pan, ŋga kii ki yɛɛ yɔn fili, ki yaa kɔ.
11 Naa mìla pye pyɔ, puwɛn sɛnrɛ mìla pye na yuun. Mìla pye na jatere piin paa pyɔ yɛn, na kagala ke sɔnri paa pyɔ yɛn. Naa mì kaa gbɔn lere ma pye lelɛɛ, mì puwɛn kaara ti yaga.
12 Koni, we yɛn na yaan wurugɔ wurugɔ paa yɛgɛ ŋga na lere maa wi yɛɛ wele duwale. Ɛɛn fɔ, sanga wa na paan, we yaa kaa yaan tiyɔngɔ. Koni, jɛnri mì jɛn, ɛɛn fɔ, ko sanga wo ni, mi yaa ka jɛn jɛŋgɛ paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lìlan jɛn we.
13 Yiŋgɔ, ki yaara taanri nda to ti yɛn wa: Tagawa, naa jigi tagasaga, naa ndanlawa. Ɛɛn fɔ, ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ ti ni fuun ti na ko ki yɛn: Ndanlawa we.

14

Kagala ŋgele Pɔli wì yan mbe yo Yinnɛkpoyi yarikanra ti wogo na

1 Yaa ndanlawa pi lagajaa. Yaa Yinnɛkpoyi yarikanra ti jaa fun jɛŋgɛ, Yarikanga ŋga ye daga mbaa jaa mbe wɛ ti ni fuun na, ko ki yɛn: Mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun.
2 Lere ŋa kaa yuun sɛnfɔnndɔ ni, wo na la para leele ni, ɛɛn fɔ, wi maa para Yɛnŋɛlɛ lo ni, katugu lere na laa sɛnrɛ ti kɔrɔ wi nuru. Ŋgundo kagala wi maa yuun Yinnɛkpoyi li fanŋga na.
3 Ɛɛn fɔ, ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun, wo maa para leele pe ni, na pe kaan paa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni, na kotogo kaan pe yeri konaa na pe kotogo ki sogo pe na.
4 Ŋa wi maa yuun sɛnfɔnndɔ ni, wo maa fanŋga kaan wi yɛɛ yeri wa tagawa pi ni, ma si yala, ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun, wo maa fanŋga kaan legilizi woolo pe ni fuun pe yeri wa tagawa pi ni.
5 Mila jaa ye ni fuun yaa yuun sɛnfɔnndɔ ni, ɛɛn fɔ, mila jaa yaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun ye wɛ ko na. Kaselege ko na, ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun, wì gbɔgɔ ma wɛ ŋa wi maa yuun sɛnfɔnndɔ ni wi na, kaawɔ lere mbe ya wi sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ wi yo, jaŋgo legilizi woolo pe ni fuun pe fanŋga ta wa tagawa pi ni.
6 Sefɛnnɛ, naga yɛn ma, na mi ka kari wa ye yeri mbe saa yuun sɛnfɔnndɔ ni, mbe sigi ta mi si Yɛnŋɛlɛ li kanagala la yo mbe ye kan, nakoma kajɛnmɛ kala, naa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro, konaa mbe ye naga, yiŋgi tɔnli mi yaa kan ye yeri?
7 Yaara nda pe maa gbɔɔn to naa nda pe maa wiin, paa wegele naa juru yɛn, na ti magaŋgala ke woro na jɛnni na woo ke yɛɛ ni, ti yɛn na ŋga yuun ki yaa jɛn mɛlɛ?
8 Na kiga cɛn ndɛɛ mbanlaga winfɔ wi sigi win mbege filige, ambɔ wi yaa wi yɛɛ gbɛgɛlɛ malaga ki kala na?
9 Ki pyewe nuŋgba pi na fun, yoro fun na ye sɛnyoro tii filige, sɛnrɛ nda yaa yuun, pe yaa ti kɔrɔ wi logo mɛlɛ? Kona, ki yaa cɛn ndɛɛ yaa para waga.
10 Sɛnrɛ cɛngɛlɛ ke yɛn ma lɛgɛ laga dunruya wi ni, ɛɛn fɔ, sɛnrɛ to ta kpɛ woro wa, nda kɔrɔ woro ti na.
11 Ma si yala, sɛnrɛ nda paa yuun na ni, na mi siri jɛn, ŋa wila ki sɛnrɛ ti yuun, wi yaa pye nambanŋa na yeri, mi fun mi yaa pye nambanŋa wi yeri.
12 Ko kì ti yoro fun, mbege ta ye yɛn na Yinnɛkpoyi yarikanra ti lagajaa, nda ti yaa legilizi woolo pe kan paa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni, yaa to lɛgɛrɛ jaa.
13 Ki kala na, ŋa wi maa yuun sɛnfɔnndɔ ni, wi daga mbe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, jaŋgo mbe ya mbaa ki sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ wi yuun.
14 Katugu na mi kaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri sɛnfɔnndɔ ni, kona, na yinnɛ lo li yɛn na yɛnri, na jatere wo ni woro wa.

15 Yiŋgi mi yaa pye san? Mi yaa la
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri na yinnɛ li ni, mbaa li
yɛnri fun na jatere wi ni. Mi yaa la yuuro
koo na yinnɛ li ni, mbaa yuuro koo fun na
jatere wi ni.
16 Nakoma, na ma kaa Yɛnŋɛlɛ li shari
ma yinnɛ lo ni cɛ, lere ŋa wi yɛn ma
cɛn wa janwa wi sɔgɔwɔ na nuru, wi yaa
«anmiina» wo shɔ mɛlɛ, na maga Yɛnŋɛlɛ
li shari mbe kɔ we? Nda maa yuun, wi se
ya mberi jɛn.
17 Ali na kaa pye Yɛnŋɛlɛ ma li shari
yɛnrɛwɛ mba ni pì yɔn, pii fanŋga kan
ki lerefɔ wi yeri wa wi tagawa pi ni.
18 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari katugu mi
maa yuun sɛnfɔnndɔ ni ma wɛ ye ni fuun
ye na.
19 Ɛɛn fɔ, wa legilizi, mbe sɛnpiile
kaŋgurugo yo na jatere wi ni mbe ta mbe
sanmbala pe naga, ko na ndanla ma wɛ
mbe sɛnfɔnndɔ sɛnpiile waga kɛ (10 000)
yo ko na.
20 Sefɛnnɛ, yaga ka pye piile jatere
pyewe po na. Kapege ko kanŋgɔlɔ, ye pye
ki mbajɛnmbɛlɛ paa piile yɛn. Ɛɛn fɔ, ye
jatere pyewe po na, ye pye lelɛɛlɛ.
21 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri sɛwɛ wi
ni ma yo fɔ:
We Fɔ wì yo fɔ:
Mi yaa ka yo ki leele mbele pe ni leele pele
yɛgɛ sɛnrɛ ni.
Mi yaa ka yo pe ni nambanmbala pele
yɔn.
Konaa ki ni fuun yɛrɛ, pe se ka logo na
yeri†.
22 Ki kala na, mbaa yuun sɛnfɔnndɔ ni ki
yɛn kacɛn mbele pee taga poro kan, ki
woro kacɛn tagafɛnnɛ kan. Mbaa Yɛnŋɛlɛ
li sɛnyoro ti yuun, ko yɛn kacɛn tagafɛnnɛ
poro kan, ki woro kacɛn mbatagambala
poro kan.
23 Legilizi woolo pe ni fuun paga gbo-
golo mbaa Yɛnŋɛlɛ gbogo, na pe ni fuun
pe kaa yuun sɛnfɔnndɔ ni, kiga yala
tagafɛnnɛ pele yɛgɛ, nakoma mbatagam-
bala pele pan ma ye wa ye sɔgɔwɔ, pe se
yo fɔ yara ti ye ye ni wi le?
24 Ɛɛn fɔ, na tagafɔ wa yɛgɛ, nakoma ŋa
wi woro tagafɔ wa ka ye wa ye sɔgɔwɔ,
mbe yala ye ni fuun ye yɛn na Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro yuun, nda wila nuru ye yeri, ti
yaa wi jɛrɛgi mbe kiti kɔn wi na.
25 Jatere ŋa wi yɛn ma lara wa wi nawa,
wi yaa yiri funwa na. Kona, wi yaa to
mboo yɛgɛ ki jiile wa tara mbe Yɛnŋɛlɛ
li gbɔgɔ, mbe yo fɔ: «Kaselege ko na,
Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ye sɔgɔwɔ!»

Legilizi kagala ke yɛgɛ wɔmɔ kala

26 Sefɛnnɛ, yiŋgi we daga mbe pye?
Na yaga ye yɛɛ gbogolo shɛrɛgɛ ki na,
wa wogo yɛn mbaa yuuro koo, wa wogo
yɛn mbaa leele nari, wa wogo yɛn mbe
kanagala yo, wa wogo yɛn mbaa yuun
sɛnfɔnndɔ ni, wa wogo yɛn mbaa ki
sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ wi yuun. Ki kagala ke
ni fuun ke daga mbaa piin mbe legilizi wi
saga wila kee yɛgɛ wa tagawa pi ni.
27 Na pele kaa yuun sɛnfɔnndɔ ni, pee
daga mbe toro leele shyɛn naa leele taanri
na. Pe ni fuun paa yuun pe yosanga wi
na. Lere wa mbaa ki sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ
wi yuun fun.
28 Na lere wa woro wa mberi kɔrɔ wi
yo, pe pyeri wa legilizi. Paa yuun wa pe
yɛɛ nawa Yɛnŋɛlɛ li ni.
29 Mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti
yuun, pe ni, ki daga shyɛn, nakoma taanri
mbaa para, pe sanmbala paa ki sɛnrɛ ti
cancan.
30 Na Yɛnŋɛlɛ liga kala la naga lere wa
na wa cɛnsaga, koŋgbanŋa wi pyeri.
31 Ye ni fuun ye mbe ya mbaa Yɛnŋɛlɛ
li sɛnyoro ti yuun nuŋgba nuŋgba mbaa
tagala ye yɛɛ na, jaŋgo leele pe ni fuun pe
nagawa ta, paa pe yɛɛ kotogo kanni.
32 Mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti
yuun, pe daga mbaa pe yɛɛ yinŋgele ke
koro,
33 katugu Yɛnŋɛlɛ lii we yeri waa
kafaara piin wa we yinwege ki ni, ɛɛn fɔ,
we pye yɛyinŋge na.

Yɛgɛ ŋga na ki maa piin wa Yɛnŋɛlɛ li
leele kpoyi pe legiliziye pe ni fuun pe ni,
34 ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ki daga
jɛɛlɛ pe pyeri wa shɛriyinrɛ ti ni, katugu
ki konɔ si kan pe yeri paa para wa. Pe
daga mbe pe yɛɛ tirige paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ li lasiri wila ki yuun fun we.

† **14:21 14.21:** Eza 28.11,12

35 Na pe kaa jaa mbe kala la yɛgɛ jɛn,
paa pe yɛɛra pɛnɛ pe yewe wa pe yinrɛ,
katugu ki woro ma yala jɛlɛ wila para wa
legilizi wi ni.
36 Yaa ki jate ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ pa
tì yiri wa yoro yeri wi le? Nakoma pa tì
gbɔn yoro nuŋgba na?
37 Na lere wa kaa ki jate wi yɛn Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ, mbaa ki jate Yinnɛkpoyi
yarikanga ka yɛn wi yeri, wi daga mbege
jɛn fɔ ŋga mila yɔnlɔgi mbe torogo ye
kan, ki yɛn we Fɔ wi ŋgasele.
38 Na wi sigi jɛn, lere ka kaa wi jate.
39 Ki kala na, sefɛnnɛ, yaa Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sɛnrɛ yowo yarikanga ko jaa, yaga
ka lere yɛgɛ kɔn mbe yo wiga kaa yuun
sɛnfɔnndɔ ni.
40 Ɛɛn fɔ, kagala ke ni fuun kaa piin kaa
yala ke pyelɔmɔ pi ni.

KUULO PE YƐNMƐ MBE YIRI WA KUNWƆ PI NI

15

15.1-58

Kirisi wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni

1 Sefɛnnɛ, Zhezu Sɛntanra nda mìla keli
ma yo ye kan, to mila ye nawa tuun ti na.
To yè yɛnlɛ ti na, ma yɛgɛ sin ti na we.
2 Ki Sɛntanra to fanŋga na yè shɔ, na
yaga koro mberi yigi paa yɛgɛ ŋga na mìri
yo ma ye kan we. Nakosima, ye tagawa pi
yaa pye wagafe.
3 Nagawa sɛnrɛ nda mì ta fun, to mì yo
ma ye kan. To ti yɛn kagbɔgɔ ma wɛ, ti
nda fɔ: Kirisi wì ku we kapere ti kala na,
paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila
ki yuun we.
4 Pàa wi le, a wì yɛn ma yiri ki pilige
taanri wogo ki na, paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila ki yuun we.
5 Wìla wi yɛɛ naga Pyɛri na, ko puŋgo
na, ma suu yɛɛ naga pitunmbolo pe kɛ ma
yiri shyɛn pe na.
6 Ko puŋgo na, a wì suu yɛɛ naga
tagafɛnnɛ pele na wagati nuŋgba ni, pàa
wɛ lere cɛnmɛ kaŋgurugo (500) wo na.
Pe lɛgɛrɛ yɛn wa, ali nala, ɛɛn fɔ, pèle ku
pe ni.
7 Ko puŋgo na, a wì suu yɛɛ naga Zhaki
wi na, kona, ma suu yɛɛ naga pitunmbolo
pe ni fuun pe na.
8 Poro pe ni fuun puŋgo na, a wì suu yɛɛ
naga na na, mi ŋa mi yɛn paa pyɔ mbalɛɛ
yɛn, a pè silan se we.
9 Katugu muwi mi yɛn pitunmbolo pe
ni fuun jɛɛ we. Mii daga paa na yinri
yɛrɛ pitunŋɔ, katugu mì Yɛnŋɛlɛ li legilizi
woolo pe jɔlɔ.
10 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ mba na ni pi
kala na, mì pye paa yɛgɛ ŋga na mi yɛn.
Yinmɛ mba lì kan na yeri pii yiri waga.
Ɛɛn fɔ, mì tunŋgo pye ma wɛ pe ni fuun
pe na. Ma si yala, mi jate ma mìgi pye,
ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ mba na ni powi.
11 Ki kala na, muwi o, poro wɛlɛ o, ko
ka woro yaraga, Sɛntanra nda waa yuun
tori nda, to yè taga ti na we.

Tagafɛnnɛ pe yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni

12 Naa waa ki yuun ma yo fɔ Kirisi wì
yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, mɛlɛ ye ni,
a pele nɛɛ ki yuun ma yo kuulo pe se ka
yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni?
13 Na kaa pye kuulo pe se ka yɛn, kona,
Kirisi fun wii yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi
ni wi.
14 Na kaa pye Kirisi wii yɛn mbe yiri
wa kunwɔ pi ni, kona, we Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
yowo pi yɛn waga, a ye tagawa fun pì pye
go fu.
15 Mbe taga wa ko na, we yaa pye
sɛrɛfɛnnɛ yagboyoolo Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na,
katugu wège sɛrɛya wi yo ma yo Yɛnŋɛlɛ
lì Kirisi wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi
ni, kii pye kana ki woro ma, na kaa pye
kaselege ko na kuulo pe se ka yɛn we.
16 Katugu na kaa pye kuulo pe se ka yɛn
mbe yiri wa kunwɔ pi ni, kona, Kirisi fun
wii yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.
17 Na kaa pye Kirisi wii yɛn mbe yiri wa
kunwɔ pi ni, kona, ye tagawa pi yɛn go fu,
a ye yɛn wa ye kapere ti ni bere.
18 Ki ka pye ma, mbele pàa taga Kirisi
wi na ma kaa ku, pè puŋgo fun.
19 Na kaa pye we jigi wi yɛn Kirisi wi na
mbe tɔnli ta laga ki yinwege ŋga ko ni cɛ,
kona, we yɛn yuŋgbɔgɔrɔ ni ma wɛ leele
pe ni fuun pe na.

20 Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, Kirisi wì yɛn
ma yiri, wo wì pye koŋgbanŋa ma yɛn ma
yiri wa kuulo pe ni.
21 Yɛgɛ ŋga na kunwɔ pì ye laga dun-
ruya wi ni lere nuŋgba fanŋga na, ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, kuulo pe
yɛnmɛ pì pan lere nuŋgba fanŋga na.
22 Yɛgɛ ŋga na leele pe ni fuun pè
kunwɔ ta Adama wi ni, ki pyelɔmɔ
nuŋgba pi na fun, mbele fuun pè pye
nuŋgba Kirisi wi ni, pe yaa yinwege ta.
23 Ɛɛn fɔ, pe ni fuun naa pe yɛnwagati:
Kirisi wo wi yɛn pe ni fuun koŋgbanŋa,
puŋgo na, mbele pè pye wi woolo, wi
panyɛgɛ ni pee yɛn.
24 Ko puŋgo na, dunruya wi kɔpilige kii
gbɔn. Kona, Kirisi wi yaa yinŋgele ŋgele
tegere yɛn ke yeri, naa ŋgele fanŋga naa
yawa yɛn ke ni, ke ni fuun ke tɔngɔ, mbe
si sɔngɔrɔ mbe wunluwɔ pi kan Yɛnŋɛlɛ
na li yɛn To li yeri.
25 *Katugu ki daga Kirisi wi cɛn wunluwɔ*
pi na fɔ Yɛnŋɛlɛ li sa wi mbɛnfɛnnɛ pe
tirige wi cɛn pe go na pe pye wa wi tɔɔrɔ
ti nɔgɔ.†
26 Mbɛnfɔ puŋgo woo ŋa wi yaa ka
tɔngɔ, wo wi yɛn kunwɔ we.
27 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn
naga yuun ma yo fɔ: «*Yɛnŋɛlɛ lì yaraga ki*
ni fuun ki le wi kɛɛ wi cɛn ki go na.»† Ɛɛn
fɔ, naa kì yo ma yo fɔ yaraga ki ni fuun kì
le wi kɛɛ, ki yɛn ma filige fɔ Yɛnŋɛlɛ na lì
yaraga ki ni fuun ki le wi kɛɛ, li ni woro
wa.
28 Na Yɛnŋɛlɛ li ka yaraga ki ni fuun ki
le Kirisi wi kɛɛ mbe kɔ sanga ŋa ni, kona,
wo jate ŋa Pinambyɔ, Yɛnŋɛlɛ na lì yaraga
ki ni fuun ki le wi kɛɛ, wi yaa wi yɛɛ le li
kɛɛ, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li pye yaraga ki ni fuun
pe ni fuun pe go na.

29 Ye jatere pye naa mbele paa pe yɛɛ
kaan, a paa pe batize kuulo pe kan pe
wogo ki na. Yiŋgi tɔnli pe yaa ta wa?
Ndɛɛ ki pye kaselege ko na kuulo pe se
ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, yiŋgi na,
a pe nɛɛ pe yɛɛ kaan, a paa pe batize?
30 Woro jate, yiŋgi na wagati pyew, a
we nɛɛ we yɛɛ go ki pɛrɛ?
31 Sefɛnnɛ, pilige pyew mi yɛn kunwɔ
pi kɛɛ. Mi yɛn na ko yuun ma, gbɔgɔwɔ
mba mì ta ye kala na pi mɛgɛ ni, wa we
gbogolɔmɔ pi ni we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni.
32 Na kaa pye sɛnwee piile jatere
pyelɔmɔ po cɛ mɛgɛ ni mì malaga ki gbɔn
woŋgaala pe ni laga Efɛzi ca ki ni, yiŋgi
tɔnli mi yaa ta wa? Na kaa pye kuulo pe
se ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, waa
we yinwege ki piin teere paa yɛgɛ ŋga na
ki yomiyɛlɛ na li yɛn naga yuun ma yo fɔ:
«*Ye ti waa nii waa woo, katugu goto we*
yaa ku.»†
33 Yaga kaa ye yɛɛ fanla: «Lecɛnyɛɛnlɛ
tipeele pe ma tangalɔmɔ jɛmbɛ jɔgɔ.»
34 Ye jatere ta paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn
ma sin we, yaga kaa kapege piin. Mi yɛn
na ko yuun ma mbe fɛrɛ wa ye na, katugu
ye pele woro ma Yɛnŋɛlɛ li jɛn.

Mbele pe yaa ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, pe wire ti yaa ka pye yɛgɛ ŋga na

35 Ye wele, kana lere wa yaa yewe mbe
yo fɔ: «Kuulo pe yaa ka yɛn mbe yiri
mɛlɛ? Yiŋgi wire cɛnlɛ ti yaa ka pye pe
na?»
36 Lembige yi mboro! Yaraga ŋga ma
ma lugu, na kii ku, kila fi.
37 Yaraga ŋga ma ma lugu, yariluugo ki
pyɔ wowi cɛ. Kana ki ma pye bile pyɔ,
nakoma yaraga ka yɛgɛ pyɔ. Ɛɛn fɔ, ki
yaa ka fi mbe pye vige ŋga cɛnlɛ, ko naa
ki pyɔ wi ni tila pye pyelɔmɔ nuŋgba.
38 Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa ki pyɔ wi vige ki
pye yɛgɛ ŋga na, pa li maga pye ma. Li ma
vige kan yariluugo pyɔ nuŋgba nuŋgba
pyew wi yeri, ma yala wi cɛnlɛ li ni.

39 Yaara nda ti yɛn yinwege na, ti wire
kara ti woro cɛnlɛ nuŋgba. Leele pe wire
kara ti yɛn cɛnlɛ la. Yanyaara ti woro ti
yɛn cɛnlɛ la yɛgɛ. Sannjɛrɛ ti woro ti yɛn
cɛnlɛ la. Ŋgbanra ti woro ti yɛn cɛnlɛ la
yɛgɛ fun.

40 Naayeri yaara ti cɛnwɛ pi yɛn pi yɛ
pi yɛ, tara na yaara ti cɛnwɛ pi yɛn pi yɛ.
Ɛɛn fɔ, naayeri yaara ti tiyɔnwɔ pi yɛn pi
yɛ tara na yaara ti tiyɔnwɔ pi ni.

† **15:25 15.25:** Yuuro 110.1 † **15:27 15.27:** Yuuro 8.7 † **15:32 15.32:** Eza 22.13

41 Tiyɔnwɔ pa yɛn yɔnlɔ woo, pa yɛn yeŋge woo, pa yɛn naa wɔnŋgɔlɔ ke woo. Ali wɔnŋgɔlɔ ke tiyɔnwɔ pi yɛn pi yɛ pi yɛ.

42 Kuulo pe yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni ki yɛn ma fun. Lere ka ku paga wi wire ti le sanga ŋa ni, ti ma fɔngɔ. Ɛɛn fɔ, na wi ka ka yɛn sanga ŋa ni, wi wire ti yaa pye mbafɔngɔrɔ.

43 Na paga ti le, ti ma pye ma tijanga ma pye fanŋga fu. Na tiga ka yɛn, ti yaa yɔn mbe pye fanŋga ni.

44 Na paga ti le, ti ma pye wire. Na tiga ka yɛn, ti yaa pye yinnɛ woro. Sɛnwee wire yɛn wa, ki kala na, ki daga yinnɛ woro mbe pye wa fun.

45 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Lere koŋgbanŋa, Adama we, wìla pye sɛnwee.*»† Ɛɛn fɔ, Adama puŋgo woo we, wo pye Yinnɛ, na li maa yinwege kaan.

46 Ŋa wi yɛn Yinnɛ, wo ma wi yɛn koŋgbanŋa, ɛɛn fɔ, wire woo wowi. Yinnɛ woo wo ma pan puŋgo na.

47 Lere koŋgbanŋa, taambugɔ pàa tɛgɛ maa gbegele, wi yɛn tara woo. Lere shyɛn woo, wo yiri wa Yɛnŋɛlɛ na ma pan.

48 Mbele pe yɛn tara na woolo, ŋa pàa gbegele tara ti ni, pe yɛn maa lɛ; mbele pe yɛn naayeri woolo fun, ŋa wì pan ma yiri wa naayeri, pe yɛn maa lɛ.

49 Yɛgɛ ŋga na ŋa pè gbegele tara ti ni we yɛn wi yanlɛɛ, pa we yaa ka pye ŋa wi yɛn wa naayeri wi yanlɛɛ ma fun.

50 Sefɛnnɛ, ŋga mila yuun koyi ŋga fɔ: Ŋga pè gbegele wire kara naa kasanwa ni, ki se ya mbe Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ta. Ŋga ki yɛn fɔngɔwogo ki se ya mbe mbafɔngɔwɔ pi ta.

51 Ye wele, mi yaa ŋgundo sɛnrɛ ta yo ye kan, fɔ: We ni fuun ma we yaa ka ku, ɛɛn fɔ, we ni fuun we yaa ka kanŋga

52 le yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, yɛnlɛ gbɔnsaga nuŋgba wagati ni, na mbanlaga puŋgo wogo paga kaga win we. Katugu na paga kaga win sanga ŋa ni, kuulo pe yaa ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, mbe pye mbafɔngɔmbɔlɔ. Kona, we ni fuun we yaa kanŋga.

53 Ki daga ki wire fɔngɔworo nda ti kanŋga ti pye mbafɔngɔworo, ki wire kuworo nda ti kanŋga ti pye nda ti se ku to.

54 Na ki wire fɔngɔworo nda tiga kanŋga mbe pye mbafɔngɔworo, ki wire kuworo nda ti kanŋga ti pye nda ti se ku to, pa kona Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi sɛnrɛ nda ti yaa ti yɛɛ yɔn fili, fɔ:

Fanŋga ta kunwɔ pi na maa kɔ pew.†

55 *E, kunwɔ, ma fanŋga ki yɛn se?*

E, kunwɔ, ma shɔnrɔ ti yɛn se?†

56 Kunwɔ pi shɔnrɔ to ti yɛn kapege ye. Kapege ki fanŋga pa ko ma jɛn wa Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni.

57 Ɛɛn fɔ, waa Yɛnŋɛlɛ li shari, lo na li yɛn na fanŋga kaan we yeri we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na!

58 Ki kala na, sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn mala ndanla jɛŋgɛ, ye fanŋga ta, ye koro ye yere. Yaa kee yɛgɛ we Fɔ wi tunŋgo ki ni sanga pyew, yege jɛn ye yo fɔ tunŋgo ŋga yaa piin ma ye ta yè pye nuŋgba we Fɔ wi ni, ki se ka yiri waga.

KAGALA KELE YƐGƐ YOWO

16

16.1-24

Penjara gbogolokala mbe tagafɛnnɛ mbele pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ pe saga

1 Penjara nda tila gbogolo mbe kan Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi mbele wa Zheruzalɛmu pe yeri, sɛnrɛ jɛnri yɛn na yeri mbe yo ki wogo ki na. Ŋga mì yo Galasi tara legiliziye pe kan ki wogo ki na, yoro fun yaa ki piin ma.

2 Fɔ yapelege ki pilige koŋgbanŋga† pyew, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yaa penjara ta teri ti yɛ wa ye yinrɛ, mbe yala ye tawa pi ni, jaŋgo na mi ka pan wa ye yeri, yaga kaa penjara gbogolo ko sanga wo ni.

3 Na mi ka gbɔn wa ye na sanga ŋa ni, leele mbele yè wɔ, pa mi yaa sɛwɛɛlɛ kan

† **15:45 15.45:** Zhenɛ 2.7 † **15:54 15.54:** Eza 25.8 † **15:55 15.55:** Oze 13.14 † **16:2 16.2:** Yapelege ki pilige koŋgbanŋga ko ki yɛn lɛti we (Maki 16.2; Kapye 20.7).

pe yeri, mbe pe tun pe kari ye yarikanra
ti ni wa Zheruzalɛmu.
4 Na kaa pye ki yɛn ma yala mi fun mbe
kari wa, pa pe mbe pinlɛ na ni mbe kari.

Pɔli wìla para tangala na fuun wìla pye na jaa mbe tanga li sɛnrɛ na

5 Na mi ka Maseduwani tara ti kɔn mbe
yiri, mi yaa kari wa ye yeri, katugu pa mi
yaa toro wa Maseduwani tara.
6 Mi yɛn naga sɔnri mbe wagati wa pye
wa ye ni, kana were sanga wi ni fuun
yɛrɛ, janŋgo yanla saga na tangala li na,
laga o laga mi ka kaa kee we.
7 Ko tangala na lo na, mi woro na jaa
mbe sa ye yan mbe toro fyaw. Ɛɛn fɔ, na
we Fɔ wiga yɛnlɛ, na jigi wi yɛn ki na mbe
wagati jɛnri pye wa ye ni.
8 Konaa ki ni fuun, mi yaa koro laga
Efɛzi ca fɔ sa gbɔn Pantikɔti fɛti pilige ki
na.
9 Katugu Yɛnŋɛlɛ lì konɔ li yɛngɛ na kan
gbegbenɛ mbe tunŋgo lɛgɛrɛ pye, we yɛn
ma mbele mbɛn pe yɛn ma lɛgɛ fun.
10 Na Timote wi ka gbɔn wa ye na, yaga
ka ti wila fyɛ yaraga ka na wa ye sɔgɔwɔ;
katugu we Fɔ wo tunŋgo wila piin paa mi
fun na yɛn.
11 Ki kala na, lere kpɛ ka kaa tifaga. Yoo
saga wi kondangala li na, janŋgo wi gbɔn
laga na na yɛyinŋge na, katugu mi yɛn
naa singi, wo naa sefɛnnɛ pe ni.
12 We sefɔ naŋa Apolɔsi wo na, mùu
kotogo kan sanga lɛgɛrɛ na ma yo wi kari
wa ye yeri wo naa sefɛnnɛ pe ni. Ɛɛn fɔ,
wi woro naga jaa mbege pye yiŋgɔ. Ma si
yala, wi yaa ka kari wa ye yeri, na wiga
ka yala wagati ŋa ni we.

Sɛnrɛ puŋgo woro naa sharaga

13 Ye koro yɛnmbɛlɛ, ye koro ye yɛgɛ sin
wa tagawa pi ni. Ye kotogo le ye yɛɛ ni,
yaa fanŋga taa.
14 Yaa kala li ni fuun li piin ye yɛɛ
sɔgɔwɔ ndanlawa ni.
15 Sefɛnnɛ, ye yɛn ma Sitefanasi naa wi
go woolo pe jɛn. A yège jɛn ma yo poro pè
pye tagafɛnnɛ koŋgbanmbala wa Akayi
tara. A pè pe yɛɛ kan na Yɛnŋɛlɛ li leele
kpoyi pe sari.
16 Yaa nuru ki leele cɛnlɛ pe yeri fun,
naa mbele fuun pe maa pe sari tunŋgo ki
na pe ni.
17 Sitefanasi, naa Fɔɔtunatusi, naa
Akayikusi pe panga kì tanla na ni. Yaraga
ŋga kìlan la maga ta ye woro laga, pège
kan na yeri.
18 Pànla kotogo ki sogo na na paa yɛgɛ
ŋga na yoro fun pè ye kotogo ki sogo ye
na we. Ki daga yaa ki leele cɛnlɛ pe gbogo.
19 Azi kinda legiliziye woolo pè ye shari,
Akilasi naa Pirisili pè ye shari jɛŋgɛ we Fɔ
wi mɛgɛ ki na, naa legilizi woolo mbele pe
maa finli wa pe go pe ni.
20 Sefɛnnɛ pe ni fuun pè ye shari.
Yaa ye yɛɛ shari yaa kɛyɛn waa ye yɛɛ
yɔlɔgɔ ndanlawa kpoyi ni.
21 Mi Pɔli, mi kpaw mìgi sharaga ŋga ki
yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Pɔli sharaga.
22 Na we Fɔ wii lere ŋa ndanla, wo mbe
daŋga! Maranata, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: We
Fɔ ta paan!
23 We Fɔ Zhezu wi yinmɛ pi pye ye ni!
24 Yoro mbele fuun ye yɛn Zhezu Kirisi
wi ni, ye yɛn mala ndanla.

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa Pɔli wìla torogo KORƐNTI ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Naa Pɔli wìla wi sɛwɛ koŋgbanŋa wi yɔnlɔgɔ mboo torogo wa Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe yeri, wìla Timote wi torogo wa pe yeri wi sa ŋga wìla naga pe na ma yo paa piin ki wele. Naa Timote wìla kaa sɔngɔrɔ ma pan, sɛnrɛ nda wìla pan ma yo Pɔli wi kan, ti sila pye sɛntanra. Kì pye ma, a Pɔli wo jate wì si kari ma saa Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe yan, mɛɛ pe yɛri ma yo pe pe tangalɔmɔ pi kanŋga. Naa Pɔli wìla ka saa gbɔn wa, pe ni, a nuŋgba si ti fɛrɛ Pɔli wi yigi, ma yɛsanga wa wi na (2.5-11; 7.12). A Pɔli wì si sɔngɔrɔ fyɛlɛgɛ na wa Efɛzi ca. Wa Efɛzi, Pɔli wìla gbele Kɔrɛnti ca tagafɛnnɛ pe kala na. A wì si sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ ma sɛnŋgbanra yo pe na (2.4; 7.8). Ɛɛn fɔ ki sɛwɛ wì puŋgo yiŋgɔ. Tite wo Pɔli wìla tun ma yo wi saga sɛwɛ wi kan pe yeri.

Ko puŋgo na, a Pɔli wì si kari wa Maseduwani tara. Wìla saa fili wa Tite ŋa wìla tun wa Korɛnti ca wi ni. Tite wìla sɛntanra yo ma Pɔli wi kan, fɔ Korɛnti ca tagafɛnnɛ pàa wi sɛnrɛ ti logo ma pe tangalɔmɔ pi kanŋga. Naa Pɔli wìla kaa ki sɛntanra ti logo, a wì sigi sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ maa torogo Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe kan. Wa sɛwɛ wi ni, wìgi naga pe na ma yo pe yɛn maa ndanla. Pɔli wo wìla Korɛnti ca legilizi wi tɛgɛ. Wìla pye na jaa wo naa poro ni pe yɔn ki pye nuŋgba.

Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsaga taanri. Wa sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1–7) ki ni, Pɔli wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari maga ta lì fanŋga kan wi yeri wa wi kaŋgbanra ti ni we; katugu kaŋgbanga ŋga kìla pye wo naa Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe sɔgɔwɔ kìla kɔ. Pɔli wìla pe nawa to tunŋgo ŋga wìla pye wa pe sɔgɔwɔ ki wogo na, mɛɛ ki yo pe kan fɔ pe yɛn maa ndanla.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo (8–9) ki ni, Pɔli wi yɛn na para yarikanra nda pe daga mbe gbogolo mbe kan Zheruzalɛmu ca tagafɛnnɛ pe yeri ti wogo na. Ki kala na, wìla pe yɛnri ma yo pe pye leele mbele pe maa kaan nayinmɛ ni.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo (10–13) ki ni, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo mbele pàa baga Pɔli wi na, wìla para mboo yɛɛ shɔ pe kɛɛ.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga, Pɔli wìla Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe shari konaa maga yo pe kan fɔ wi yaa sa pe kɔn mbe wele naa.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-11*
Pɔli wi kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ konaa ke pyego *1.12–6.13*
Tagafɛnnɛ pe daga mbe je yarisunndo ti na *6.14–7.1*
Pɔli wo naa Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe ni *7.2-16*
Yarikanra nda pàa gbogolo Zheruzalɛmu ca tagafɛnnɛ pe kan *8.1–9.15*
Pɔli wìla para mbege naga fɔ wi yɛn pitunŋɔ kaselege na *10–13*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli ŋa Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li ni, naa we sefɔ Timote, woro waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi Yɛnŋɛlɛ li legilizi ŋa wa Korɛnti ca wi kan, naa mbele fuun pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi wa Akayi tara ti ni fuun ti ni pe yeri.

2 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri!

Pɔli wila Yɛnŋɛlɛ li shari

3 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, lo na li yɛn we Fɔ Zhezu Kirisi wi To we. Lo li yɛn To ŋa wi maa leele yinriwɛ taa, ma pye Yɛnŋɛlɛ na li maa leele kotoro sogo pe na kala li ni fuun ni.

4 Lo li maa we kotoro ti sogo we na wa we jɔlɔgɔ ki ni fuun ki ni, jaŋgo mbele pe yɛn na jɔlɔgɔ cɛnlɛ ŋga fuun jɔlɔ, woro jate kotogo sogowo mba wè ta Yɛnŋɛlɛ li yeri, we ya waa pe kotoro ti sogo pi ni.

5 Jɔlɔgɔ ŋga Kirisi wì jɔlɔ, yɛgɛ ŋga na
we yɛn naga cɛnlɛ lɛgɛrɛ jɔlɔ, ki pyelɔmɔ
nuŋgba pi na fun, Kirisi wì we kotoro ti
sogo we na fɔ jɛŋgɛ.
6 Na we kaa jɔlɔ, ko ma pye mbe ye kan
ye kotoro ti sogo ye na, ye shɔwɔ pi ta.
Na we kotoro ti ka sogo we na, ko ma pye
mbe ye kan ye kotoro ti sogo ye na, jaŋgo
jɔlɔgɔ ŋga waa jɔlɔ, ye ya yaa ki nuŋgba
ki kunni ye yɛɛ ni.
7 Kì pye ma, we jigi wi yɛn ma cɛn jɛŋgɛ
ye kala na; katugu wège jɛn ma yo yɛgɛ
ŋga na yaa ye tasaga taa wa jɔlɔgɔ ŋga we
yɛn na jɔlɔ ki ni, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na
fun, kotogo sogowo mba wè ta Yɛnŋɛlɛ li
yeri, ye yaa ye tasaga ta wa pi ni fun.
8 Ki kala na, sefɛnnɛ, jɔlɔgɔ ŋga wè jɔlɔ
wa Azi kinda wi ni, we yɛn na jaa yege
jɛn. Ki jɔlɔgɔ kìla gbɔgɔ we na jɛŋgɛ fɔ
ma wɛ we fanŋga ki ni fuun ki na, a we
jigi wì kɔn we na, a wège yan ndɛɛ we se
koro yinwege na naa.
9 Wàa pye naga yaan we gbosɛnrɛ pèri
yo, a tì yere makɔ. Ɛɛn fɔ, ko la pye ma,
jaŋgo waga ka we jigi wi taga we yɛɛ na,
fɔ Yɛnŋɛlɛ lo na, lo na li yaa kuulo pe yɛn
mbe pe yirige wa kunwɔ pi ni we.
10 Lo lì we shɔ ki kunwɔ tipewe pi ni, lo
li yaa si we shɔ naa. Ee, we jigi wi yɛn ki
na fɔ li yaa we shɔ naa.
11 Katugu yoro jate ye yaa we saga ye
Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi ni. Kiga pye ma,
yɛnrɛwɛ mba lelɛgɛrɛ na yɛnri we kan,
Yɛnŋɛlɛ li yaa pi logo, mbege kajɛŋgɛ ki
pye we kan. Kona, lelɛgɛrɛ yaa lali shari
we kala na.

PƆLI WI KAKƆNNDƐGƐŊGƐLƐ KONAA KE PYEGO

1.12–6.13

Pɔli wila wi jatere wi kanŋgi

12 We mbe ya mbaa we yɛɛ gbogo kala
na mɛgɛ ni li na: We nawa jatere wi yɛn
naga yuun we kan ma yo wè tanga yɛgɛ
ŋga na laga dunruya wi ni, naa yoro jate
ye yɛgɛ na, ki tangalɔmɔ pi yɛn ma sin ma
pye jɛmbɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Kii pye lere
tijinliwɛ fanŋga na, ɛɛn fɔ, kì pye Yɛnŋɛlɛ
li yinmɛ po fanŋga na.
13 Wa we sɛwɛɛlɛ mbele waa torogi pe
ni, we woro na yaraga ka yɛgɛ yɔnlɔgi ye
kan, kaawɔ ŋga yaa kara na jɛnni ko. Na
jigi wi yɛn ki na fɔ ye yaa ki wogo ŋga ki
jɛn mbege kɔ pew.
14 Yiŋgɔ ki jɛnri yè jɛn cɛ. We Fɔ
Zhezu wi panmbilige, we yaa pye ye yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi go, paa yɛgɛ ŋga na ye yaa
pye woro fun we yɛɛ gbɔgɔwɔ pi go we.
15-16 Na jigi wìla pye ki wogo ki na jɛŋgɛ,
fɔ a mì yere ki yerewe ma yo na karisaga
wa Maseduwani tara, mi yaa toro wa ye
yeri gbɛn, mbe si jɛn mbaa kee. Konaa
na sɔngɔrɔsaga mbe yiri wa Maseduwani
tara, mbe toro wa ye yeri naa, jaŋgo ye
ta ye nayinmɛ tasaga shyɛn ta. Kona, ye
mbe ya mbanla torogo na tangala li na wa
Zhude tara.
17 Na mìla kaa yere ki yerewe ma yo mi
yaa ki wogo ŋga ki pye, ye nawa po ni
na jatere wi sila pye mbe cɛn na na wi le?
Kagala ŋgele mì jate mbe pye, ye nawa po
ni mila ke piin na yala dunruya woolo pe
pyelɔmɔ po ni wi le? Fɔ ma cɛn ki cɛnwɛ
na yuun «ee» naa «ayoo» wagati nuŋgba
wi ni kɛ? Ayoo dɛ.
18 Maga ta kaselege Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na, ki pyelɔmɔ
nuŋgba pi na fun, ŋga wàa yo ma ye
kan, ki sila pye «ee» naa «ayoo» wagati
nuŋgba wi ni.
19 Katugu Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ Zhezu
Kirisi ŋa mi naa Silivɛn naa Timote wàa
wi sɛnrɛ ti yo wa ye sɔgɔwɔ, wi sila pye
«ee» naa «ayoo». Ɛɛn fɔ, wo wi yɛn
Yɛnŋɛlɛ li «ee» we.
20 Zhezu Kirisi wo wi yɛn «ee», ŋa wi
yɛn na yɔn fɔgɔlɔ ŋgele Yɛnŋɛlɛ lì kɔn ke
yɔn finli. Ko kì ti we maa «anmiina» wi
yuun wi fanŋga na, na Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
21 Yɛnŋɛlɛ lo jate li yɛn na fanŋga kaan
woro naa yoro yeri wa we gbogolomɔ pi
ni Kirisi wi ni. Yɛnŋɛlɛ jate lo lì we tɛgɛ
we yɛ li yɛɛ kan.
22 Lo lì tɛgɛrɛ tɛgɛ we na li yɛɛ mɛgɛ
ki na, ma Yinnɛkpoyi li kan we yeri li cɛn
wa we kotoro ti na, mbe pye paa yarijɛndɛ
nda lì tɛgɛ we kan ti yaraga koŋgbanŋga
yɛn.
23 Ŋga mi yaa yo, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
sɛrɛfɔ ki na, na mi ka finlɛ, lilan gbo: Mi

woro na jaa mbe yɛsanga wa ye na, ko kì ti na karaga mìgi sa wa yoro Korɛnti tagafɛnnɛ ye yeri.
24 We woro na jaa mbe cɛn ye go na mbaa ye yɛgɛ sinni tagawa po kanŋgɔlɔ, katugu yè fanŋga ta wa tagawa pi ni. Ɛɛn fɔ, we yɛn naga jaa mbaa tunŋgo piin ye ni ja, ye ta ye nayinmɛ ta.

2

1 Kì pye ma, a mì si yere ki yerewe ma yo mi se sɔngɔrɔ wa ye yeri naa mbe yɛsanga wa ye na.
2 Katugu na mi ka yɛsanga wa ye na, ambɔ wi mbe ya nayinmɛ kan mi yeri naa? Kaawɔ yoro mbele mì yɛsanga ki wa ye na yoro bɔkɔ.
3 Ko kì ti mì sɛwɛ wi torogo ye kan paa yɛgɛ ŋga na mìgi pye we. Mi sila pye naga jaa na mi ka gbɔn wa ye na, leele kpaw mbele pe daga mbe nayinmɛ kan na yeri, pe ti mbe yɛgɛ san. Mì taga ki na ma yo na mi ka nayinmɛ ta, yoro fun ye yaa nayinmɛ ta.
4 Sɛwɛ ŋa mì torogo ye kan, mìla wi yɔnlɔgɔ maga ta na nawa pì tanga ma piri na na fɔ jɛŋgɛ, naa yɛntunwɔ lɛgɛrɛ ni. Mi sila ko pye, mbe yɛsanga wa ye na, ɛɛn fɔ, mìla ki pye, jaŋgo ye yɛn mala ndanla jɛŋgɛ yɛgɛ ŋga na, ye ta yege jɛn.

Ye kapege pyefɔ wi kapege ki kala yaga wi na

5 Na lere wa ka yɛsanga kala pye, wii yɛsanga ki wa mi na, ɛɛn fɔ, wìgi wa ye ni fuun ye na. Nakosima, wìgi wa ye jɛnri na. Mìgi yo ma, jaŋgo mi ka kaga kala li gbɔgɔ mbe toro.
6 Yoro lelɛgɛrɛ, jɔlɔgɔ ŋga yè wa ki fɔ wi na, kì yala wi ni makɔ.
7 Ko kì ti yiŋgɔ, ye daga mboo kapege ki kala yaga wi na mboo kotogo ki sogo wi na, jaŋgo wi jigi ka ka kɔn wi na wi jatere pirindorogo ki na.
8 Ki kala na, mi yɛn na ye yɛnri, yege naga wi na fɔ wi yɛn ma ye ndanla.
9 Mì sɛwɛ wi torogo ye kan go ŋga na kaa ŋga: Mìla pye na jaa mbe ye wa mbe wele, mbege jɛn, na kaa pye ye yɛn nala sɛnrɛ ti nuru kala li ni fuun ni.
10 Na yaga lere wa kapege kala yaga wi na, mi fun mìgi kala yaga wi na. Katugu, mì ka lere wa kapege kala yaga wi na, yɛgɛ o yɛgɛ mi ka lere wa kapege kala yaga wi na, mi maga kala yaga wi na yoro kala na Kirisi wi yɛgɛ na,
11 jaŋgo Sɔtanla wiga ka fanŋga ta we na, katugu we yɛn maa nawa kagala ke jɛn fɔ jɛŋgɛ.

Pɔli wi jatere wìla lɛgɛ wi na maa ta wa Tirowasi ca

12 Naa mìla gbɔn wa Tirowasi mbe Kirisi wi Sɛntanra ti yari wa, mìla saa ki yan we Fɔ wì konɔ li yɛngɛ na kan mbe tunŋgo pye wa.
13 Ma si yala, na jatere wìla lɛgɛ na na fɔ jɛŋgɛ, katugu mi sila sa we sefɔ Tite wi yan wa. Kì kaa pye ma, a mì si sara pe na, mɛɛ yiri ma kari wa Maseduwani tara.

Cew ŋa waa taa Zhezu Kirisi wi ni

14 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li shari, katugu lo li yɛn na cew kaan we yeri sanga pyew wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni. Woro lì tɛgɛ waa Kirisi wi yari poo jɛn laga ki ni fuun ni, paa latikɔrɔ yɛn, ŋa wi nuwɔ pi ma jaraga lagapyew.
15 We tangalɔmɔ pi yɛn paa latikɔrɔ nuwɔ taan yɛn, ŋa Kirisi wì wɔ saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri. We yɛn ma, ma mbele pe yɛn wa shɔwɔ konɔ li ni pe kan, naa mbele pe yɛn wa punŋguwɔ konɔ li ni pe kan.
16 Mbele pe yɛn wa punŋguwɔ konɔ li ni poro yeri, ki yɛn kunwɔ nuwɔ mba pi maa leele kuun. Mbele pe yɛn wa shɔwɔ konɔ li ni poro yeri, ki yɛn nuwɔ mba pi maa yinwege kaan. Na ki yɛn ma, ambɔ wi mbe ya mbege tunŋgo cɛnlɛ ŋga ki yɔn fili?
17 Woro wo na, we woro paa leele mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti tɛgɛ na penjara jaa ti ni pe yɛn. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo lì we tun. Sɛnfire we maa yuun li yɛgɛ na, paa Kirisi wi tunmbyeele yɛn.

3

Yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi tunmbyeele

1 Ye nawa po ni we yɛn naga lee naa fɔnŋgɔ mbaa we yɛɛ mɛtanga yinri wi le? Nakoma ki kala yɛn we na we sɛwɛɛlɛ

pele kan ye yeri, mbele pe yɛn na we mɛtanga yinri, paa yɛgɛ ŋga na pele maa ki piin wi le? Nakoma mbe pele ta mbe yiri wa ye yeri wi le?

2 Yoro ye yɛn paa we sɛwɛ yɛn, ŋa wi yɛn ma yɔnlɔgɔ wa we kotoro ti na, ŋa leele pe ni fuun pe mbe ya mboo jɛn mbaa wi kara.

3 Ee, ki yɛn ma filige fɔ ye yɛn paa Kirisi wi sɛwɛ yɛn, ŋa wì yɔnlɔgɔ we tunŋgo ki fanŋga na. Wii yɔnlɔgɔ lankiri tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ, wì yɔnlɔgɔ Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li Yinnɛ lo ni. Wi woro ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara na, ɛɛn fɔ, wi yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ye kotoro ti na.

4 We yɛn naga wogo ŋga ki yuun, we jigi ŋa wè taga Yɛnŋɛlɛ li na wi kala na, Kirisi wi fanŋga na.

5 Kii cɛn ndɛɛ we yɛn naga jate we mbe ya mbege tunŋgo cɛnlɛ ŋga ki pye we yɛɛ fanŋga. Ɛɛn fɔ, ki fanŋga ki maa yinrigi Yɛnŋɛlɛ lo yeri.

6 Lo lì fanŋga kan we yeri fun, we pye yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi tunmbyeele. Ki yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi woro lasiri ŋa wi yɛn ma yɔnlɔgɔ wo woo, ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi lo woo wi. Lasiri ŋa wi yɛn ma yɔnlɔgɔ wo maa leele kaan pe maa kuun, ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi lo maa yinwege kaan.

7 Yɛnŋɛlɛ làa lasiri wi yɔnlɔgɔ sɛwɛ yɔɔnrɔ nuŋgba nuŋgba sinndɛɛrɛ papara papara na, ki sanga wi ni, Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla pan. A Moyisi wi yɛgɛ kila yɛngɛlɛ Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi ni fɔ Izirayɛli woolo pe sila ya mbe pe yɛngɛlɛ ke kan wi na mbaa wi wele. Ma si yala, ki gbɔgɔwɔ pila daga mbe kɔ. Lasiri ŋa wi tunŋgo ki yɛn mbaa leele pe yɛgɛ sinni wa kunwɔ pi ni, na kaa pye wì pan ki gbɔgɔwɔ mba po si ni,

8 tunŋgo ŋga Yinnɛkpoyi li yɛn na piin, ki gbɔgɔwɔ pi yaa pye mbe gbɔgɔ naa mbe wɛ fɔ jɛŋgɛ.

9 Na kaa pye tunŋgo ŋga kìla pye na Yɛnŋɛlɛ li kiti wi jaan leele pe na kìla pye gbɔgɔwɔ ni, tunŋgo ŋga kila ki kaan, a leele paa piin lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko gbɔgɔwɔ po yaa pye mbe gbɔgɔ naa mbe wɛ fɔ jɛŋgɛ.

10 We mbe ya mbege yo yɛrɛ fɔ faa, gbɔgɔwɔ mba pìla yɛngɛlɛ ma kaa kɔ, pi se ya taanla nala pilige gbɔgɔwɔ pi ni, paa pì gbɔgɔ ma toro we.

11 Ki kala na, na kaa pye ŋga ki yɛn kɔwogo ki gbɔgɔwɔ pìla pye ma gbɔgɔ, ŋga ki se kɔ ki gbɔgɔwɔ pi yaa pye mbe gbɔgɔ naa mbe wɛ.

12 Ko jigi tagasaga jɛŋgɛ ko ki yɛn we yeri, ko kì ti wè kotogo ta na para nari finligi.

13 We woro naga piin paa Moyisi yɛn, *wo ŋa wìla wi yɛgɛ ki tɔn paraga ni,*† janŋgo Izirayɛli woolo paga ka wi gbɔgɔwɔ mba pìla pye kɔwoo pi kɔwɔ pi yan.

14 Ɛɛn fɔ, pe jatere wi tɔn pe na, paa sɛnrɛ logo; katugu ali ma pan ma gbɔn nala, ki paraga nuŋgba ki yɛn ma pe jatere wi tɔn pe na, na pe kaa yɔn finliwɛ lɛɛ sɛwɛɛlɛ pe kara we. Ki paraga ki ma laga lere ŋa na, wo wi yɛn ŋa wi ma gbogolo Kirisi wi ni we.

15 Ali nala, na pe kaa Moyisi sɛwɛɛlɛ pe kara sanga o sanga, ki paraga ki ma pe jatere wi tɔn pe na.

16 Ɛɛn fɔ, ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Na lere wa kaa nawa pi kanŋga mbe taga we Fɔ wi na, ki paraga ki ma laga wa.*»†

17 Ki laga ŋga ki yɛn na para we Fɔ ŋa sɛnrɛ na, Yinnɛkpoyi loli. We Fɔ wi Yinnɛ liga pye laga ŋga na, ki woolo pe ma koro pe yɛɛ woolo.

18 Woro mbele fuun paraga woro ma we yɛrɛ ti tɔn, we yɛn na we Fɔ wi gbɔgɔwɔ pi wele naa nari paa yɛgɛ ŋga na duwale maa wi yanwa kaan we. Ki kala na, wè kanŋga ma pye paa we Fɔ wi yanlɛɛ yɛn. We ma wɔ gbɔgɔwɔ pa ni ma ye pa fɔnmbɔ ni, mba pì gbɔgɔ naa ma wɛ. Ko maa piin we Fɔ wi Yinnɛ lo fanŋga na.

4

Yarijɛndɛ nda ti yɛn wa leyaara nda pè fanri joro ni we

1 Yɛnŋɛlɛ lì we yinriwɛ ta, mɛɛ ki tunŋgo ŋga ki kan we yeri, ko kì ti waa kotogo la.

† **3:13 3.13:** Ɛki 34.35 † **3:16 3.16:** Ɛki 34.34

2 Fɛrɛ kagala ŋgele ke maa piin na lara,
wè je ke ni fuun ke na. We woro na tanri
tijinliwɛ pee na, we si woro na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti waa nari kanŋgi. Ɛɛn fɔ, kaselege
ko waa yuun naga finligi pege jɛn, jaŋgo
leele pe ni fuun paa we mɛtanga yinri wa
pe nawa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
3 Na kaa pye Sɛntanra nda waa yuun ti
yɛn ma lara, pa tì lara mbele pe yɛn na
punŋgu Yɛnŋɛlɛ li na poro na.
4 Pee taga ti na, katugu Sɔtanla we,
wo ŋa wi yɛn ki dunruya ŋa wi yɛnŋɛlɛ
pele, wì pe tijinliwɛ pi wɔ pe na. Wì pe
yɛgɛ kɔn, jaŋgo Sɛntanra nda ti yɛn na
para Kirisi wi gbɔgɔwɔ pi sɛnrɛ na, tiga
ka yanwa yirige pe kan, wo ŋa wi yɛn
Yɛnŋɛlɛ li yanlɛɛ we.
5 Woro yɛɛra sɛnrɛ ma we yɛn na yari,
Zhezu Kirisi wo waa yari ma yo wi yɛn
we Fɔ. Woro wo na, we yɛn naga yuun fɔ
we yɛn ye tunmbyeele Zhezu wi kala na.
6 Yɛnŋɛlɛ lo lìgi yo ma yo fɔ: «Yanwa
pila yiin wa wɔwɔ pi ni†!» Lo lì yanwa pi
pye fun, a pì yin wa we kotoro na, jaŋgo
mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ jɛnmɛ pi kan we
yeri, pi yanwa yirige we kan, po mba pìla
yɛngɛlɛ Kirisi wi yɛgɛ ki na we.
7 Kì pye ma, we yɛn paa leyaara yɛn
nda pè fanri joro ni, ki yanwa mba pi yɛn
yinnɛ yarijɛndɛ, ti yɛn wa we ni, jaŋgo
leele pege yan fɔ ki yawa gbɔɔ pi yɛn
Yɛnŋɛlɛ lo woo, pi woro na yinrigi woro
yeri.
8 We yɛn na jɔlɔ yɛgɛ ki ni fuun ki na,
ɛɛn fɔ, wee te mbaa kaari. We nawa pì
piri we na, ɛɛn fɔ, we jigi wii kɔn we na.
9 Pe yɛn na we jɔlɔ, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lii
we wa. Pè we gbɔn ma we jaanri tara, ɛɛn
fɔ, wee ku.
10 We wire ti yɛn kunwɔ pi yɛgɛ sɔgɔwɔ
pilige pyew paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wìla
pye kunwɔ pi yɛgɛ sɔgɔwɔ we, jaŋgo
yinwege ŋga Zhezu wì kan we yeri, leele
pe ni fuun paa ki yaan wa we wire ti ni.
11 Woro mbele we yɛn yinwege na,
sanga pyew we yɛn kunwɔ pi tanla tɔɔn
Zhezu wi kala na, jaŋgo yinwege ŋga
Zhezu wì kan we yeri, leele pe ni fuun paa
ki yaan wa we wire nda ti yɛn kuworo ti
ni.
12 Kì pye ma, we Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yogo ki
kala na, kunwɔ pi yɛn na tunŋgo piin we
na, ɛɛn fɔ, a ko na yinwege kaan yoro
yeri.
13 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Mì taga ki na, ko kì
ti mì para.*»† Woro fun, ko tagawa kotogo
nuŋgba ko ki yɛn we yeri, a wè si taga ki
na; ko kì ti we yɛn na para.
14 Wège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ na lì we Fɔ
Zhezu wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni,
lo li yaa woro fun we yɛn mbe we yirige
wa kunwɔ pi ni Zhezu wi ni ja†, mbe si
woro naa yoro ni we pye we yere li yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
15 Ko ki ni fuun ŋga ko yɛn na piin,
jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pila kaan lelɛgɛrɛ
yeri pilige pyew, lelɛgɛrɛ mbe ta paa
Yɛnŋɛlɛ li shari paa li gbogo.

Waa tanri tagawa po fanŋga na

16 Ko kì ti we se kotogo la fyew. Ali na
kaa pye ka na woo we wire ti fanŋga ki
ni jɛɛnnjɛnri, we yinnɛ li yɛn na kanŋgi
fɔnnɔ pilige pyew.
17 Jɔlɔgɔ jɛɛnnjɛnri ŋga we yɛn na jɔlɔ
wagati jɛnri ŋa wi ni, ki yɛn na gbɔgɔwɔ
gbembe mbakɔɔ gbɛgɛlɛ we kan, mba pi
se jɛn mbe kɔ; pi yɛn kagbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ ma
wɛ ki jɔlɔgɔ ŋga ki na.
18 Katugu we woro ma we yɛngɛlɛ ke
kan yaara nda leele pe maa yaan to na, we
yɛn ma ke kan yaara nda ti se ya yan to
na. Yaara nda leele pe maa yaan, wagati
jɛnri to ma pye, yaara nda leele pe se ya
yan, to yɛn wa fɔ sanga pyew.

5

1 We wire ti yɛn paa paara yinrɛ yɛn,
nda we yɛn ma cɛn wa ti ni laga tara ti na.
Wège jɛn ma yo na ti ka jɔgɔ, Yɛnŋɛlɛ lì go
kan we yeri wa naayeri, ŋga lo jate lì kan
li yɛ. Cɛnsaga mbakɔgɔ yi, leele kɛyɛn ma
yigi kan.
2 Ma we ta laga ki paara yinrɛ nda ti ni,
we yɛn na jɛɛn, katugu we yɛn naga jaa
ŋgbanga mbe ye wa ki naayeri go ki ni,

† **4:6 4.6:** Zhenɛ 1.3 † **4:13 4.13:** Yuuro 116.10 † **4:14 4.14:** Ko kɔrɔ wo kì naga ma yo Yɛnŋɛlɛ li yaa we yɛn mbe we yirige wa kunwɔ pi ni, naa wè pye nuŋgba Zhezu wi ni ki kala na.

paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa derege le wi yɛɛ na we.
3 Na waga ki le we yɛɛ na, pa we se koro
wire fu.
4 Ee, mbe we ta laga ki paara yinrɛ nda
ti ni, we maa jɛɛn ndɛɛ we tugugbɔrɔ
tugo. Kii cɛn ndɛɛ waa jaa mbe wire nda
ti yɛn we na laga tara na ti wɔ we yɛɛ na,
ɛɛn fɔ, waa jaa mbe naayeri wire ti le we
yɛɛ na, jaŋgo wire nda ti yɛn kuworo ti
kanŋga ti yinwege mbakɔgɔ ta.
5 Yɛnŋɛlɛ lo lì we gbegele ki wogo ŋga ki
mɛgɛ ni, mɛɛ Yinnɛkpoyi li kan we yeri li
pye yarijɛndɛ nda lì tɛgɛ we kan ti yaraga
koŋgbanŋga.
6 Ki kala na, wè kotogo ta sanga pyew.
Wège jɛn ma yo mbe we ta laga ki wire
nda ti ni, we yɛn ma lali we Fɔ wi cɛnsaga
ki ni.
7 We maa tanri tagawa po fanŋga na,
yaraga ka yanga fanŋga ma.
8 Wè kotogo ta jɛŋgɛ, ki si yɛn ma we
ndanla we wɔ laga ki wire nda ti ni we sa
cɛn wa we Fɔ wi ni, pa ko mbe mbɔnrɔ.
9 Ko kì ti we yɛn naga jaa, mbe we ta
laga ki wire nda ti ni o, mbe we ta we wɔ
laga ti ni o, we kala luu ndanla.
10 Katugu ki daga we ni fuun we yere
Kirisi wi yɛgɛ na wa wi kiti kɔnsaga,
jaŋgo lere nuŋgba nuŋgba pyew ŋga wì
pye maa ta wi wire ti ni, kajɛŋgɛ yi o,
kapege yi o, wi ta wi yala wi kapyege ki
ni.

Yɛnŋɛlɛ lì tanwa le dunruya woolo pe ni Kirisi wo fanŋga na

11 Mbaa fyɛ we Fɔ wi yɛgɛ, wège jɛn, ko
kì ti we yɛn naga jaa mbe leele pe jatere
wi kanŋga pe na, Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma we
nawa pi jɛn. Na jigi wi yɛn ki na fun fɔ
ye yɛn ma we jɛn wa ye nawa.
12 We woro na we yɛɛ mɛtanga yinri
ye kan naa fɔnŋgɔ. Ɛɛn fɔ, we yɛn naga
jaa mbe pyelɔmɔ kan ye yeri, ye ta yaa
ye yɛɛ gbogo we kala na. Ki ka pye ma,
mbele paa la pe yɛɛ gbogo sɛnwee wi
nawa kagala koro mɛgɛ ni, fɔ ŋga pe maa
yaan ko kala na, ye ya yaa pe yɔn sogo.
13 Na kaa pye kaselege we yuro tì yiri,
we yɛn ma Yɛnŋɛlɛ lo kan. Na kaa si pye
we jatere wi yɛn ma cɛn we na, wi yɛn
ma cɛn ye yɔnwɔ po kala na.
14 Katugu Kirisi wi ndanlawa pi yɛn na
we kaan we bala. Wège jɛn jɛŋgɛ ma yo
lere nuŋgba wì ku leele pe ni fuun pe
yɔnlɔ, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe ni fuun pè
pe tasaga ta wa wi kunwɔ pi ni.
15 Wì ku leele pe ni fuun pe yɔnlɔ, jaŋgo
mbele pe yɛn yinwege na paga kaa pe
yinwege ki piin pe yɛɛ kan, ɛɛn fɔ, ŋa
wì ku ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni pe
yɔnlɔ, paa ki piin wo kan.
16 Kì pye ma, we woro na lere wa jate
naa mbe yala leele pe yanlɔmɔ po ni. Ali
na kaa pye faa wàa pye na Kirisi wi jate
na yala leele pe yanlɔmɔ po ni, we woro
naa jate ma naa.
17 Na lere wa ka pye nuŋgba Kirisi wi
ni, wi ma kanŋga lere fɔnŋgɔ. Yarilɛrɛ tì
toro makɔ, wele, yaara tì kanŋga fɔnndɔ.
18 Ko ki ni fuun ŋga ko yiri Yɛnŋɛlɛ lo
yeri. Lo lì tanwa le we ni Kirisi wi fanŋga
na, ma sigi tunŋgo ki telege we na waa
leele pe piin pe tanwa le li ni.
19 Katugu Yɛnŋɛlɛ làa pye na tunŋgo
piin Kirisi wo ni mbe tanwa le lo naa leele
pe ni fuun pe ni. Li sila pe kapere ti jate
pe go na. A lì sigi tanwa lege tunŋgo ki
kan we yeri waa ki yari.
20 Ko kì ti we yɛn Kirisi wi pitunmbolo
fanŋga fɛnnɛ mbaa para wi yɔnlɔ. Ki cɛn
ndɛɛ woro Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ nali sɛnrɛ ti
yuun wa we yɔn, na leele pe yɛrɛgi. We
yɛn na ye yɛnri Kirisi wi mɛgɛ ki na, fɔ
ye yɛnlɛ ki na yoro naa Yɛnŋɛlɛ li ni ye
tanla.
21 Kirisi wìla pye kapege fu, ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ lùu pye paa kapere pyefɔ yɛn we
kala na, jaŋgo wa we gbogolomɔ pi ni
Kirisi wi ni, we pye lesinmbele li yɛgɛ na.

6

1 Ki kala na, woro mbele waa tunŋgo
piin Yɛnŋɛlɛ li ni, we yɛn na ye yɛnri, fɔ
yinmɛ mba yè ta Yɛnŋɛlɛ li yeri, yaga ka
ti pi yiri waga.
2 Katugu Yɛnŋɛlɛ lìgi yo wa li sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

† **6:2 6.2:** Eza 49.8

Mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ pi logo na wagati jɛnŋɛ wi ni,
mɛɛ ma saga shɔwɔ pilige ki na.†
Wele, yiŋgɔ wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li wagati jɛnŋɛ we, nala wi yɛn shɔwɔ pilige ye.

3 We woro na jaa mbe ti lere wa mbe to kapege kala la kpɛ ni, jaŋgo lere wa ka ka we tunŋgo ki mɛgɛ jɔgɔ.
4 Ɛɛn fɔ, we yɛn na we yɛɛ nari kala ni fuun li ni, fɔ we yɛn Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele jɛmbɛlɛ. We maa jɔlɔgɔ kagala, naa kaŋgbanra konaa tere ti kunni we yɛɛ ni fɔ jɛŋgɛ.
5 Pè we gbɔn ma we le kaso. Pè tinmɛ pye maa yirige we kala na. Wè tunŋgbanra pye. Wɔnlɔwɔ lɛgɛrɛ gbaanri we na, a wè fuŋgo lɛgɛrɛ cɛn.
6 We yɛn na we yɛɛ nari fɔ we yɛn Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele, naa we yɛn kpoyi ki kala na, naa we kajɛnmɛ po naa kagala ŋgele waa kunni we yɛɛ ni ke kala na, naa we kagbaraga pyege ki kala na Yinnɛkpoyi li fanŋga na, naa ndanlawa ni mba pi woro kopiire woo.
7 We yɛn naga nari wa we kaselege sɛnyogo ki ni, naa Yɛnŋɛlɛ li yawa pi ni. Ŋga kì sin ko waa piin, maga pye paa we maliŋgbɔnyaara yɛn, mbaa malaga gbɔɔn mbaa we yɛɛ shoo.
8 Pe maa we gbogo, pe ma sila we tifaga fun. Pe maa we mɛpɛngɛ yinri, pe ma sila we mɛtanga yiri fun. Pe maa we wele paa yagbogolo fɛnnɛ yɛn, ma si yala, kaselege ko we maa yuun,
9 na we wele ma mbe yo pee we jɛn, ma si yala, pe ni fuun pè we jɛn; na we wele ma mbe yo leele mbele yɛn na kuun, ma si yala, we yɛn yinwege na. Pè we gbɔn ma we wɛlɛgɛ, ɛɛn fɔ, pee we gbo.
10 Pe ma yɛsanga wa we na, ma si yala, we yɛn na yɔgɔri pilige pyew. We yɛn ndɛɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ wɛlɛ, ɛɛn fɔ, we yɛn na yarijɛndɛ lɛgɛrɛ kaan lelɛgɛrɛ yeri. We yɛn ndɛɛ yaraga woro we yeri, ma si yala, yaraga ki ni fuun ki yɛn we yeri.

11 Yoro Korɛnti fɛnnɛ, yoro mbele we wɛnnɛ wele, kaselege ko wè yo ma ye kan. Wè we nawa pi yɛngɛ ma ye kan.
12 Wee we nawa pi tɔn ye na, ɛɛn fɔ, yoro yè ye nawa pi tɔn woro na.
13 Ki kala na koni, mila para ye ni paa na piile yɛn! Ye yɛn ma we ndanla yɛgɛ ŋga na, ye ti we ye ndanla ma fun, ye ye nawa pi yɛngɛ jɛŋgɛ we kan.

TAGAFƐNNƐ PE DAGA MBE JE YARISUNNDO TI NA
6.14–7.1

Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn
mbele pee taga Yɛnŋɛlɛ li na
pe kapyere ti ni

14 Yaga ka ye yɛɛ pinlɛ mbatagambala pe ni. Pe woro kala pyeyɛɛnlɛ mbele pe daga ye ni. Kasinŋge ki mbe ya gbogolo mɛlɛ kapege ki ni? Yanwa pi mbe ya gbogolo mɛlɛ wɔwɔ pi ni?
15 Yiŋgi yɔn finliwɛ pi yɛn Kirisi wo naa Sɔtanla pe sɔgɔwɔ? Tagafɔ wi mbe ya gbogolo mɛlɛ ŋa wii taga wi ni?
16 Yiŋgi yɔn finliwɛ pi yɛn Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ko naa yarisunndo ti sɔgɔwɔ? Katugu woro we yɛn Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li shɛrigo gbɔgɔ ye, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lìgi yo ma yo fɔ:
Mi yaa ka cɛn wa pe sɔgɔwɔ mbe pye wa pe ni.
Mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ, poro wo na, pe yaa ka pye na woolo.†
17 Ko kì ti we Fɔ wì yo fɔ:
Ye yiri wa pe sɔgɔwɔ, ye laga pe na.
Yaga ka jiri yaraga ka na, ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
Kiga pye ma, pa mi yaa ye yigi jɛŋgɛ.
18 *Mi yaa pye ye to, ye yaa pye na pinambiile naa na sumborombiile.*
We Fɔ ŋa wi yɛn yawa pi ni fuun Fɔ wo wì yo ma.†

7

1 Na wɛnnɛ, ki yɔn fɔgɔlɔ ŋgele kè kɔn woro kan. Ki kala na, ye ti we we yɛɛ pye kpoyi we wɔ yaraga ŋga fuun ki ma wire to naa yinnɛ li tɛgɛ fyɔngɔ ni ki ni. Waa ki ŋgbanga we pye kpoyi we yɔn fili, waa we yinwege ki piin waa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.

† **6:16 6.16:** Levi 26.11,12 † **6:18 6.17-18:** 2 Sami 7.14; Eza 43.6; 52.11; Sofo 3.20

PƆLI WO NAA KORƐNTI CA TAGAFƐNNƐ PE NI

7.2-16

Pɔli nayinmɛ we

2 Ye we yigi jɛŋgɛ ye kotogo ki ni fuun ni! Wee katijaanga pye lere wa kpɛ na. Wee lere kpɛ jɔgɔ. Wee si lere kpɛ fanla mboo li mbe pye yarijɛndɛ tafɛnnɛ.

3 Mi woro naga wogo ŋga ki yuun mbe ye jɛrɛgi; katugu mì keli maga yo makɔ fɔ ye yɛn ma we ndanla jɛŋgɛ, we yɛn yinwege na o, we ku o, we yɛn ye ni.

4 Na jigi wi yɛn ma cɛn jɛŋgɛ ye kanŋgɔlɔ, a mila na yɛɛ gbogo ye kala na. Wa na jɔlɔgɔ ki ni fuun ki ni, na kotogo kì sogo na na jɛŋgɛ, a mì nayinmɛ gbɔɔ ta.

5 Kaselege ko na, maga lɛ wè gbɔn laga Maseduwani tara, we fa wogo jɛnri fyew. Ɛɛn fɔ, wè jɔlɔ kanŋgeyɛgɛ ki ni fuun ki na. Leele pàa pye ŋgbɛnlɛwɛ na we ni, a fyɛrɛ ye wa we kotogo na.

6 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ le, lo na li maa mbele pe nawa pì piri pe na pe kotoro ti sogo pe na, lì we kotoro ti sogo we na, naa Tite pan we.

7 Wi panga ko nuŋgba ma kì we kotoro ti sogo we na, ɛɛn fɔ, yɛgɛ ŋga na yoro fun yè Tite wi kotogo ki sogo wi na, ko fun kì we kotoro ti sogo we na. Wìgi yo we kan paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn naga jaa mbanla yan we, konaa yɛgɛ ŋga na ki yɛsanga wa ye na, konaa yɛgɛ ŋga na na kala lì ŋgban ye ni, fɔ a kìlan nawa pi yinŋgi na na naa ma wɛ.

8 Ali na kaa pye sɛwɛ ŋa mì torogo ye kan wi yɛsanga wa ye na, kii ye na go na. Kìla kaa ye na go na, naa mìla kaa ki yan fɔ ki sɛwɛ wìla yɛsanga wa ye na wagati jɛnri ni we.

9 Yiŋgɔ wo ni, mi yɛn na yɔgɔri. Ɛɛn fɔ, mi woro na yɔgɔri ye yɛsanga ko kala na, mi yɛn na yɔgɔri, katugu yɛsanga ki ti, a yè sɔngɔrɔ ma ye tangalɔmɔ pi kanŋga. Ye yɛsanga koyi Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ ma tunŋgo pye ki ni, fɔ yɛrɛ we tipege kpɛ si gbɔn ye na.

10 Katugu yɛsanga ŋga ki ma we ta ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li ni, ki ma we kan we ma we kapere ti jɛn mari yaga mbe shɔwɔ pi ta. Ko wogo ko si daga mbe ye lere go na. Ɛɛn fɔ, yɛsanga ŋga ki yɛn dunruya woolo pe yeri, ki maa kunwɔ kaan.

11 Yɛnŋɛlɛ lì tunŋgo pye ye yɛsanga ŋga yè ta ki ni, ki puŋgo kala na lì yiri wa, loli na yɛɛn we. Yege wele paa yɛgɛ ŋga na ki yɛsanga kì ye kan, a yaa yɛtogowo piin. A yè tanga lagaja. Kayaŋga yɛn ye ni jɛŋgɛ, a yè fyɛ fɔ jɛŋgɛ. A na la yè ta yanla yan. Yè bala maga kapege pyefɔ wi jɛrɛgi. Yège naga pyelɔmɔ pi ni fuun pi ni fɔ yàa pye kapege fu fɛnnɛ wa ki kala li ni.

12 Ali na kaa pye ki sɛwɛ ŋa mùu torogo ye kan, mi suu torogo ŋa wì kapege ki pye wo kala na, mi si suu torogo kapege kì pye ŋa na wo kala na. Ɛɛn fɔ, mùu torogo, jaŋgo we kala li yɛn ma ŋgban ye ni yɛgɛ ŋga na, ki naga ye na jɛŋgɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

13 Ko kì we kotoro ti sogo we na.

Mbe taga wa we kotoro nda tì sogo we na ko na, wè nayinmɛ gbɔɔ ta jɛŋgɛ nayinmɛ mba Tite wì ta pi kala na, katugu yòo nawa pi yinŋgi wi na.

14 Mìla na yɛɛ gbɔgɔ jɛnri wi yɛgɛ na ye kala na, yee fɛrɛ wa na na. Ɛɛn fɔ, yɛgɛ ŋga na wè kaselege ki yo ma ye kan pilige pyew, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, ye mɛjɛŋgɛ ŋga wè yeri ma Tite wi kan, a kì pan ma pye ma kaselege.

15 Ye yɛn maa ndanla jɛŋgɛ, na wi ka nawa to ki na paa yɛgɛ ŋga na yàa gbɛgɛlɛ naa sɛnrɛ ti nuru, konaa paa yɛgɛ ŋga na yàa wi yigi jɛŋgɛ, na fyɛ wi yɛgɛ, na seri, maga naga fɔ yaa wi gbogo.

16 Mi yɛn na yɔgɔri, katugu mbe ya mbanla jigi wi taga ye na kala li ni fuun ni.

YARIKANRA NDA PAA GBOGOLO ZHERUZALƐMU CA TAGAFƐNNƐ PE KAN

8

8.1–9.15

Ye pye nandanwa fɛnnɛ yaa kaan lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ

1 Sefɛnnɛ, yinmɛ mba Yɛnŋɛlɛ lì kan Maseduwani tara legiliziye woolo pe yeri, we yɛn na jaa mbege wogo ki naga ye na yege jɛn.

2 Ali maga ta jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ la gbɔn tagafɛnnɛ mbele pe wa pe na ma pe wa

ma wele, ɛɛn fɔ, pe nayinmɛ pìla gbɔgɔ jɛŋgɛ, fɔ a pè pe yɛɛ naga fɔ pe maa kaan lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ. Ali maga ta pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ fɔ jɛŋgɛ.

3 Mi yɛn naga yuun naga finligi ye kan ma yo pè kan ma yala ŋga pe mbaa ya kan ko ni, ma wɛ yɛrɛ ŋga pe mbaa ya kan ki na, nandanwa jɛmbɛ ni.

4 Pàa we yɛnri ŋgbanga ma yo we yɛnlɛ ki na, we pe yaga paa Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi mbele wa Zhude tara pe sari fun†.

5 We jigi wìla pye ŋga na ma yo pe mbaa pye, a pè pye ma wɛ ko na. Ki koŋgbanŋga pè pe yɛɛ kan we Fɔ wi yeri gbɛn, ko puŋgo na, mɛɛ pe yɛɛ kan we yeri paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ laa ki jaa we.

6 Ki kala na, woro fun, wè Tite wi yɛnri ma yo ki sagawa tunŋgo jɛŋgɛ ŋga wìla peli wa ye yeri, wi sɔngɔrɔ wa ye yeri wi saa ki piin paa yɛgɛ ŋga na wìla ki peli we, wi ye kan yege pye yege yɔn fili.

7 Yè pye yarijɛndɛ tafɛnnɛ kala li ni fuun li ni, ko kɔrɔ wo yɛn, wa tagawa pi ni, naa sɛnrɛ yolɔmɔ pi ni, naa kajɛnmɛ pi ni, a yè bala pyelɔmɔ cɛnlɛ li ni fuun ni, we yɛn ma ye ndanla. We yɛn naga jaa ye ye yɛɛ naga fɔ ye yɛn yarijɛndɛ tafɛnnɛ fun wa kanwa pi ni.

8 Mi woro naga wogo ŋga ki yuun mbe konɔ kan ye yeri. Ɛɛn fɔ, sanmbala pe yɛn ma bala yɛgɛ ŋga na, ko mi yɛn na yuun ye ni, jaŋgo ye ye ndanlawa pi taanla taanla ye wele, na kaa pye pi yɛn ndanlawa kaselege woo.

9 Katugu yè we Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi jɛn, fɔ wìla pye yarijɛndɛ tafɔ. Ɛɛn fɔ, a wùu yɛɛ pye fyɔnwɔ fɔ ye kala na, jaŋgo mbe ye pye yarijɛndɛ tafɛnnɛ wi fyɔnwɔ pi fanŋga na.

10 Ŋga mi yɛn na jate wa ki kala li ni, mila ki nari ye na, fɔ ŋga yè peli maga lɛ yelaye, ki yɛn ma yala ye koro ki na, yege pye yege yɔn fili. Yoro yè keli maga peli naga piin, ko nuŋgba ma, yoro ye keli maga nandanwa pi naga fun.

11 Ki kala na, yiŋgɔ, yaa ki piin yaa kee ki ni yege yɔn fili, jaŋgo yè yere ki na mbege kala li pye nandanwa mba ni, yeli pye yeli yɔn fili ki nandanwa nuŋgba pi ni, mbe yala ŋga ye mbe ya pye ki ni.

12 Katugu mbaa kaan, ki nandanwa piga pye lere ŋa ni, Yɛnŋɛlɛ li ma yɛnlɛ yaraga ŋga wì kan ki na, mbe yala ŋga ki yɛn wi yeri ko ni, ɛɛn fɔ, ŋga ki woro wi yeri lila ko wogo ko jate.

13 Ko kɔrɔ wo sigi naga mbe yo yoro daga mbe ye yɛɛ le jorowo mbe si sanmbala poro saga, ɛɛn fɔ, jaŋgo ye ni fuun ye yala.

14 Yiŋgɔ wo ni, yè pye yarijɛndɛ tafɛnnɛ fɔ jɛŋgɛ, ki kala na, ye mbe ya mbaa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe sari. Kiga pye ma, yoro fun, na fyɔnwɔ ka gbɔn ye na pilige ka, mbe yala poro pye yarijɛndɛ tafɛnnɛ, pa pe mbe ya mbe ye saga. Pa kona ye yaa pye mbe yala.

15 Pa ki yaa pye paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Ŋa wìla lɛgɛrɛ wulo, wi sila ta mbe toro,
ŋa wìla jɛnri wulo, wi sila yaraga ka la.†

Tite naa wi tangayɛɛnlɛ pe ni

16 Waa Yɛnŋɛlɛ li shari, lo na lìgi le wa Tite wi kotogo na, a ye kala lì ŋgban wi ni paa yɛgɛ ŋga na lì ŋgban we ni we.

17 Wòo yɛnri ŋga ni, wìgi logo. Kìla pye wa wi kotogo na, a wo jate wì yere ki na mbe kari wa ye yeri.

18 We sefɔ ŋa legiliziye woolo pe ni fuun paa wi mɛtanga ki yinri Sɛntanra nda wila yuun ti kala na, wòo tun wa ye yeri maa pinlɛ Tite wi ni.

19 Ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, legiliziye woolo pòo wɔ maa pinlɛ we ni ki sagawa tunŋgo ŋga waa kee sa pye ki na, jaŋgo mbe gbɔgɔwɔ kan we Fɔ wi yeri, mbege naga leele pe na fɔ waa jaa mbaa leele sanmbala pe sari.

20 We yɛn na jaa mbe we yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere wa ka ka we jɛrɛgi ki kanwa gbɔɔ mba pi yigilɔmɔ pi na.

21 Ŋga ki yɛn ma yɔn, ko waa jaa mbaa piin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko cɛ ma, waa jaa mbaa ki piin fun leele pe yɛgɛ na.

22 We yɛn na we sefɔ wa pinlɛlɛ pe ni naa. Wòo wa ma wele kalɛgɛrɛ ni, a wùu

† **8:4 8.4:** Ki sanga wi ni, kìla yala fuŋgo to wa Zhude tara; 1 Korɛn 16.1-4. † **8:15 8.15:** Ɛki 16.18

yɛɛ naga fɔ wi yɛn ma bala pilige pyew. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, wi yɛn ma bala naa ma wɛ koŋgbanŋga ki na, wi jigi ŋa wì taga ye na wi kala na.
23 Tite wo na, wi yɛn na tangayɛnlɛ naa na tunŋgo pyeyɛnlɛ ye kala na. We sefɛnnɛ sanmbala poro na, legiliziye woolo poro pè pe tun. Pe yɛn na tunŋgo piin na gbɔgɔwɔ kaan Kirisi wi yeri.
24 Ki kala na, yege naga pe na fɔ pe yɛn ma ye ndanla jɛŋgɛ, jaŋgo legiliziye woolo pege yan pege jɛn pe yo tanga yɛn we yeri waa we yɛɛ gbogo pe yɛgɛ na ye kala na.

9

Zhude tara tagafɛnnɛ pe sagawa wogo ye

1 Kaselege ko na, kii daga mbe sɛwɛ torogo ye kan naa Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi mbele wa Zhude tara pe sagawa wogo ki na.
2 Katugu mì ye nandanwa jɛmbɛ pi jɛn. Mìlan yɛɛ gbɔgɔ ye kala na wa Maseduwani tara tagafɛnnɛ pe yɛgɛ na ma yo fɔ: «Akayi tara tagafɛnnɛ pè gbɛgɛlɛ mbe sagawa kan maga lɛ fɔ yelaye.» Naa yè bala, kì pe lɛgɛrɛ kan, a pè bala fun.
3 Konaa ki ni fuun, mi yɛn na sefɛnnɛ nambala mbele pe torogi wa ye yeri, jaŋgo ye mɛtanga ŋga wè yeri kiga ka yiri waga ki wogo ki na. Mi yɛn na jaa ye pye ye gbɛgɛlɛ jɛŋgɛ, paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yo we.
4 Nakoma, na Maseduwani tara tagafɛnnɛ pele ka pinlɛ na ni mbe kari wa ye yeri, mbe yala yee gbɛgɛlɛ, pa we yaa fɛrɛ shɔ, yoro fɛrɛ to yaa si wɛ, katugu wàa taga ye na.
5 Ki kala na, mìgi jate ma yo ki yɛn ma yɔn mbe we sefɛnnɛ mbele pe yɛnri, pe keli pe kari na na wa ye yeri, jaŋgo yarikanga ŋga yè yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan, pege wogo ki yɛgɛ wɔ sanni mbe sa gbɔn wa. Kona, ki yaa ki naga mbe yo yège kan nandanwa ni, kii pye jorowo kala.
6 Yege jɛn ye yo fɔ ŋa wi ma yariluguro jɛnri lugu, wi ma kaa yarilire jɛnri kɔlɔgi. Ŋa wi ma si yariluguro lɛgɛrɛ lugu, wi ma kaa yarilire lɛgɛrɛ kɔlɔgi.
7 Lere nuŋgba nuŋgba pyew, ŋga wì yere ki yerewe wa wi nawa mbe kan, wi kan wi yala ki ni. Ki pyewe piga ka ŋgban wi na, kiga ka pye jorowo kala; katugu lere ŋa wi maa kaan nayinmɛ ni, ko lerefɔ wo wi yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
8 Yawa yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni mbe yarijɛndɛ cɛnlɛ pyew ti kan ye yeri mberi lɛgɛ, jaŋgo ye jori yaara nda kala, yaa ti taa sanga pyew, kala li ni fuun ni, ta mbe koro ye yeri lɛgɛrɛ ye ta yaa kajɛŋgɛ ki ni fuun ki piin,
9 paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Wi maa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kaan lɛgɛrɛ
lɛgɛrɛ.

Wi kajɛŋgɛ pyege ki se kɔ fɔ sanga pyew.†

10 *Yɛnŋɛlɛ lo li maa yariluguro ti kaan*
yariluguro lugufɔ wi yeri,

na yarilire ti kaan wi yeri fun,†
li yaa yariluguro lɛgɛrɛ kan ye yeri, mberi pye ti yɔn, jaŋgo ye ya yaa kajɛŋgɛ lɛgɛrɛ piin.
11 Li yaa yarilɛgɛrɛ kan ye yeri jɛŋgɛ kala li ni fuun ni, jaŋgo ye ya yaa kaan lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ sanga pyew, lelɛgɛrɛ mbe ta paa Yɛnŋɛlɛ li shari ye yarikanra nda we yaa la nii ti tafɛnnɛ pe kɛɛ ti kala na.
12 Katugu ki kanwa tunŋgo ŋga yaa piin, ki se da Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe kayɔngɔ ko nuŋgba na, ɛɛn fɔ, ki yaa ti lelɛgɛrɛ mbaa Yɛnŋɛlɛ li shari mbaa kee ki ni yɛgɛ.
13 Ye yɛn yɛgɛ ŋga na, ki kanwa tunŋgo ki yaa ki naga, fɔ lelɛgɛrɛ yaa la Yɛnŋɛlɛ li gbogo, naa yè Kirisi wi Sɛntanra ti yigi na ye tagawa pi nari ki kala na. Pe yaa la li gbogo fun, katugu ye yɛn na ye yaara ti yɛɛlɛ pe ni lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ, naa leele pe ni fuun pe ni.
14 Pe yaa la yɛnri ye kan ndanlawa ni, yinmɛ gbɔɔ mba Yɛnŋɛlɛ lì kan ye yeri pi kala na.
15 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li shari li yarikanga ŋga ki se jɛn mbe kɔ ki kala na.

PƆLI WILA PARA MBEGE NAGA FƆ WI YƐN PITUNŊƆ KASELEGE NA

† **9:9 9.9:** Yuuro 112.9 † **9:10 9.10:** Eza 55.10

10

10–13

Pɔli wila para wi tunŋgo ki sɛnrɛ na

1 Mi Pɔli, mi jate, mi yɛn na ye yɛnri
Kirisi wi nandanwa naa wi kajɛŋgɛ pyege
ki kala na. Mi ŋa pe yɛn naga yuun ma
yo fɔ: Na mi ka pye wa ye ni, mi mala
yɛɛ tirige, ɛɛn fɔ, na mi woro wa ye ni
sanga ŋa ni, mi maa sɛnŋgbanra yuun ye
kanŋgɔlɔ we.
2 Mila ye yɛnri, yaga kanla kan mbaa
sɛnŋgbanra yuun ye ni, na mi ka gbɔn
wa ye na sanga ŋa ni we; katugu mbele
paa ki jate ma yo we yɛn na tanri na yala
leele pe jatere pyelɔmɔ po ni, mì taga ki
na ma yo mi yaa kotogo ta mbe wɛli pe
na.
3 Kaselege yi, we yɛn na we yinwege ki
piin laga wire to ni, ɛɛn fɔ, we woro na
malaga ki gbɔɔn na yala leele pe jatere
pyelɔmɔ po ni.
4 Katugu we maliŋgbɔnyaara ti woro
paa ki dunruya ŋa wi woro ti yɛn. Ɛɛn
fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo maliŋgbɔnyaara ri, nda ti
yɛn fanŋga ni mbe ya mbe we mbɛnfɔ wi
malaga sigeyinrɛ ti jaanri. We ma sɛnwee
piile pe jatere pere ti jɔgɔ.
5 Yaraga ŋga fuun ki ma yiri naga yɛɛ
gbogo Yɛnŋɛlɛ li jɛnwɛ pi na, we maga
jan. We ma sɛnwee jatere wi ni fuun wi
jɔgɔ maa pye paa kasopyɔ yɛn, mboo yɛgɛ
sin wi Kirisi wi sɛnrɛ ti lɛ.
6 Woro fun we yɛn ma gbɛgɛlɛ mbe
mbele pe woro naa sɛnrɛ ti lee pe le
jɔlɔgɔ, na yoro ka Kirisi wi sɛnrɛ ti lɛ
jɛŋgɛ mbe kɔ sanga ŋa ni we.
7 Ye maa yaara ti wele na yala ti yɛgɛ
cɛnwɛ po ni. Ki kala na, na kaa pye lere
wà taga ki na ma yo wi yɛn Kirisi wi woo,
wi jatere pye ki wogo ki na, wigi jɛn wi
yo fɔ wi yɛn Kirisi wi woo yɛgɛ ŋga na,
pa woro fun we yɛn wi woolo ma.
8 Katugu fɛrɛ se ya mbanla yigi, ali na
kaa pye mìlan yɛɛ gbɔgɔ ma toro jɛnri
fanŋga ŋga we Fɔ wì kan na yeri ki kala
na. Ki fanŋga ki kango ko yɛn mbe ye kan
yaa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni, ɛɛn fɔ, kii
kan mbe ye jɔgɔ.
9 Mi woro na jaa mbege naga fɔ mi yɛn
na ye fingiri na sɛwɛɛlɛ pe ni.
10 Katugu pele ma yo na sɛwɛɛlɛ pe
sɛnrɛ ti yɛn ma ŋgban ma pye fanŋga ni,
ɛɛn fɔ, na mi jate ka pye wa ye sɔgɔwɔ,
mi ma pye fanŋga fu, na sɛnrɛ tila pye
fanŋga ni.
11 Ki leele pege jɛn pe yo fɔ we sɛnrɛ
ti yɛn wa we sɛwɛɛlɛ pe ni yɛgɛ ŋga na,
mbege ta we woro wa ye sɔgɔwɔ, pa we
kapyege ki yaa pye ma fun, na waga pye
wa sanga ŋa ni we.
12 Mbele pe yɛn na pe yɛɛ mɛtanga
yinri, we se soro mbe we yɛɛ yala pe ni,
nakoma mbaa we yɛɛ taanla pe ni. Pe
maa pe yɛɛ taanla pe yɛɛ ni, na pe yɛɛ
yala pe yɛɛ ni. Ki kala na, tijinliwɛ woro
pe ni.
13 Woro wo na, we se we yɛɛ gbɔgɔ
sa toro we kɔnlɔ li na, ɛɛn fɔ, kɔnlɔ na
Yɛnŋɛlɛ lì gbɔn we kan ma we pye, a wè
gbɔn fɔ laga ye na, we yaa la we yɛɛ gbogo
mbaa yala lo ni.
14 Ndɛɛ ki pye wee ja kari wa ye yeri,
we jɛn na toro we kɔnlɔ li na, ɛɛn fɔ, we
se toro li na, katugu wè gbɔn fɔ laga ye
na, ma Sɛntanra nda ti yɛn na para Kirisi
wi kanŋgɔlɔ ti yo ma ye kan.
15 Kì pye ma, kɔnlɔ na lì gbɔn we kan,
we se toro lo na. Tunŋgo ŋga leele pèle
yɛgɛ pye, we woro na we yɛɛ gbogo ko
kala na. Ɛɛn fɔ, we jigi wi yɛn ki na fɔ na
ka kaa tari ye tagawa pi na, pa we tunŋgo
pyesaga ki yaa gbɔgɔ wa ye sɔgɔwɔ naa
mbe wɛ, mbe yala kɔnlɔ na Yɛnŋɛlɛ lì
gbɔn we kan li ni.
16 Kona, pa we mbe ya mbaa Sɛntanra ti
yuun wa tara nda ti yɛn wa ye puŋgo na
ti ni mbaa kee. Ki ka pye ma, tunŋgo ŋga
leele pèle yɛgɛ pye wa pe tunŋgo pyesaga,
we saa we yɛɛ gbogo ko kala na.
17 Konaa ki ni fuun, ki yɛn paa yɛgɛ ŋga
na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun
ma yo fɔ: «*Na kaa jaa mbaa wi yɛɛ gbogo,
wila wi yɛɛ gbogo ŋga we Fɔ wì pye ko kala
na.*»†
18 Katugu ŋa wi maa wi yɛɛ mɛtanga
yinri, wo na mɛtanga ta, ndɛɛ ŋa we Fɔ
wi maa wi mɛtanga yinri wo.

† **10:17 10.17:** Zhere 9.23

11

Pɔli wo naa pitunmbolo yagbogolo fɛnnɛ pe ni

1 A! Sefɛnnɛ ndɛɛ ki pye ye mbe ja yɛnlɛ
mbanla lembigewe pi kun ye yɛɛ ni jɛnri,
ki jɛn nala ndanla. Ee, yanla kala li kun
ye yɛɛ ni!
2 Katugu mi yɛn yenjaga ni ye kala na,
pa ki yenjaga kì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ye
yɛn paa sumboro ŋa wi fa naŋa kala jɛn
ma pye kpoyi wo wa yɛn, mì ye kan naŋa
nuŋgba yeri, ye pɔri ye yɛɛ yeri, wo wi
yɛn Kirisi we.
3 Ɛɛn fɔ, mi yɛn na fyɛ fɔ ye jatere wiga
ka jɔgɔ ye na, mbe ye kan ye yɛn ma koro
kpoyi, ma mara Kirisi wi na yɛgɛ ŋga na,
ye laga wi na, paa yɛgɛ ŋga na wɔɔgɔ kìla
Awa wi fanla ki tijinliwɛ pee pi ni maa
puŋgo we.
4 Katugu ye yɛn ma yere ki na jɛŋgɛ fɔ
lere wa mbe pan wi Zhezu wa fɔnŋɔ sɛnrɛ
yari ye kan, wo mbe pye wi yɛ Zhezu ŋa
wòo sɛnrɛ ti yari ye kan makɔ wi ni. Ye
si yɛn ma gbɛgɛlɛ fun mbe yɛnlɛ yinnɛ la
fɔnnɔ na, li pye li yɛ Yinnɛkpoyi na yè ta
li ni, naa Sɛntanra ta fɔnndɔ ni, ti pye ti
yɛ nda yè ta makɔ ti ni.
5 Mila ki jate naga yaan fɔ leele mbele
ye maa yinri pitunmbolo tugbɔmbɔlɔ, pee
wɛ na na kala la kpɛ ni.
6 Ali na kaa pye mi woro sɛnjɛnŋɛ wa
na sɛnyoro ti ni, mi yɛn kajɛnŋɛ. Ki wogo
wège naga ye na maga filige pyelɔmɔ pi
ni fuun ni, naa kala li ni fuun ni.
7 Naa mìla Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti yari
ye kan, mìla ki pye sara fu. Mìla na yɛɛ
tirige mbe ta mbe yoro yirige. Kì pye ma,
kapege mì pye le?
8 Mì sara shɔ legiliziye pele yeri, a kì cɛn
ndɛɛ mì pe gboŋgbo mbe yoro saga.
9 Sanga ŋa ni mìla pye wa ye ni, ma kaa
jori yaara ta kala, mi sila na go kala li yaga
wa kan ye ni. We sefɛnnɛ mbele pàa pan
ma yiri wa Maseduwani tara, poro pàa na
jorowo pi kɔ. Mìla na yɛɛ yingiwɛ jɛn,
jaŋgo mi ka kanla go kala li yaga ye kan
kala la kpɛ ni, mi yaa silan yɛɛ yingiwɛ
jɛn bere.
10 Kirisi wi kaselege ŋga ki yɛn wa na
nawa ki kala na, lere se ya mbanla yɛgɛ
kɔn na yɛɛ gbɔgɔkala li yowo pi na wa
Akayi tara ti laga ka kpɛ ni.
11 Yiŋgi na, a mì si ko yo ma? Katugu
ye woro mala ndanla wi le? Ayoo dɛ,
Yɛnŋɛlɛ lìgi jɛn ma yo ye yɛn mala
ndanla.
12 Ŋga mila piin yiŋgɔ, mi yaa koro ki
na laga piin ma, jaŋgo mbele pe yɛn na
pyewe pa jaa mbaa pe yɛɛ gbogo, konaa
na mɛgɛ nuŋgba jaa we ni, paga kaga
pyewe pi ta.
13 Ki leele pe yɛn pitunmbolo yagbogolo
fɛnnɛ. Pe maa finlɛlɛ pe tunŋgo ŋga
paa piin ki wogo na. Pe ma pe yɛɛ
cɛnlɔmɔ pi kanŋga ma yo poro yɛn Kirisi
wi pitunmbolo.
14 Ki wogo ki se ya lere pari, katugu
Sɔtanla wo jate wi ma ya maa yɛɛ
cɛnlɔmɔ pi kanŋga ma pye yanwa mɛrɛgɛ
wa.
15 Ki kala na, ki woro kafɔnnɔ fɔ wi
tunmbyeele pe ma pe yɛɛ cɛnlɔmɔ pi
kanŋga fun, mbe pye paa tunmbyeele
mbele pe maa kasinŋge piin pe yɛn. Pe
yaa ka kɔ mbe yala pe kapyegele ke ni.

Jɔlɔgɔ ŋga Pɔli wì kun wi yɛɛ ni maa ta wila wi pitunmɔ tunŋgo ki piin

16 Mi yɛn naga yuun naa fɔ lere kpɛ ka
kaa na jate paa lembige yɛn. Ɛɛn fɔ, na
kaa pye pa yaa na jate ma, yanla kala li
kun ye yɛɛ ni paa lembige yɛn, jaŋgo mi
fun mbe ta mbanla yɛɛ gbɔgɔ jɛnri.
17 Ŋga mila yuun yiŋgɔ, ko woro we Fɔ
wi sɛnyoro. Wa ki cɛnwɛ mba pìlan kan
mbaa na yɛɛ gbogo pi ni, mi yɛn na yogo
ndɛɛ lembige yi mi.
18 Kì kaa pye lelɛgɛrɛ na pe yɛɛ gbogo
na yala sɛnwee piile jatere pyelɔmɔ po ni,
mi fun mi yaa lanla yɛɛ gbogo fun.
19 Yoro mbele ye yɛn tijinliwɛ fɛnnɛ, ki
ye ndanla yaa lembire ti kagala ke kunni
ye yɛɛ ni!
20 Ye maga kun ye yɛɛ ni paa ye piin
paa kulolo yɛn, paa ye kɛɛ yaara ti shoo
ye yeri, paa ye fanla paa ye nii, paa pe yɛɛ
mbɔnrɔgi ye na, paa ye gbɔɔn wa ye yɛgɛ
ki na.

21 Mi yɛn na fɛrɛ taa ki yowo pi ni,
katugu wàa we yɛɛ pye fanŋga fu fɛnnɛ,
wee ki wogo ka pye!

Ma si yala, na wa ka kotogo ta mbaa wi
yɛɛ gbogo kala la ni, pa mi fun, mi yaa
kotogo ta mbaa na yɛɛ gbogo. Mila para
ma mbe yo mi yɛn lembige.
22 Ki woolo pe yɛn Eburuye le? Mi fun
mi yɛn wo wa. Pe yɛn Izirayɛli woolo
poro pele le? Mi fun mi yɛn wo wa. Pe
yɛn Abirahamu setirige piile poro pele le?
Mi fun mi yɛn wo wa.
23 Pe yɛn Kirisi wi tunmbyeele le? Mi
jate mi yɛn ma ma wɛ pe na. Mila para
ma mbe yo lere ŋa go yiri wi na. Mì
tunŋgo pye ma wɛ pe na. Pànla le wa
kaso lesaga lɛgɛrɛ na ma wɛ pe na. Pànla
gbɔn jɛŋgɛ ma wɛ pe na. Sanga lɛgɛrɛ ni,
mìla pye kunwɔ pi tanla tɔɔn.
24 Zhufuye pànla gbɔn gbɔnsaga
kaŋgurugo, ki ni fuun nuŋgba nuŋgba
sapige yɛnlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri
kɔlɔjɛrɛ kɔlɔjɛrɛ.
25 Ɔrɔmu tara fɛnnɛ pànla gbɔn
gbɔnsaga taanri gbɛgɛlɛ ni. A leele pànla
wa sinndɛɛrɛ ni wasaga nuŋgba, mbe ta
mbanla gbo. A tɔnmɔkɔrɔ kì jɔgɔ na ni
jɔgɔsaga taanri. A mì yɔnlɔ nuŋgba naa
yembinɛ nuŋgba pye wa kɔgɔje wi ni.
26 Mì ca karaga lɛgɛrɛ pye. Yɛwɛrɛgɛ la
gbɔn na na wa gbaanla tɔnmɔ pi go na.
Yɛwɛrɛgɛ la gbɔn na na ma yiri wa na
cɛnlɛ woolo Zhufuye poro naa mbele pe
woro Zhufuye pe yeri. Yɛwɛrɛgɛ la gbɔn
na na wa cara nawa pi ni. Yɛwɛrɛgɛ la
gbɔn na na wa gbinri wi ni. Yɛwɛrɛgɛ la
gbɔn na na wa kɔgɔje wi ni. Yɛwɛrɛgɛ la
gbɔn na na ma yiri wa mbele pe maa pe
yɛɛ piin tagafɛnnɛ pe yeri.
27 Mì tunŋgbanra pye ma te. Wɔnlɔwɔ
gbaanri na na wagati lɛgɛrɛ ni. Fuŋgo
naa wɔgɔ lanla yigi jɛŋgɛ. A mì cɛn fuŋgo
wagati lɛgɛrɛ ni na kɛɛ kala ma. A mì jɔlɔ
were naa yaripɔrɔ lawa pi kala na.
28 Mbe wɔ kagala sanŋgala ke yowo po
ni, legiliziye pe ni fuun pe kagala ke yɛn
mala jori pilige pyew.
29 Na lere wa fanŋga ka kologo, mi mala
yɛɛ yan na fanŋga ki kologo ma yala wi
ni fun. Na lere wa ka to wa kapege ki ni,
ki mala ya fɔ ma toro.
30 Na kaa pye ki daga mbaa na yɛɛ
gbogo, ŋga fuun ki yɛn naga nari ma yo
mi yɛn fanŋga fu, mi yaa lanla yɛɛ gbogo
ko kala na.
31 We Fɔ Zhezu wi To Yɛnŋɛlɛ le, paa lo
sɔnni fɔ sanga pyew. Lìgi jɛn ma yo mi
woro na finlɛlɛ.
32 Na mìla pye wa Damasi ca, gbo-
foronɛri ŋa wìla pye na tunŋgo piin
wunlunaŋa Aretasi wi kan, wìla leele tɛgɛ
paa mbogo ŋga ki yɛn ma ca ki maga ki
yeyɔnrɔ ti wele mbe ta mbanla yigi.
33 Ɛɛn fɔ, a pè silan le kanja pige ka ni
ma maŋgala pɔ ki na, mala yirige fɛnɛtiri
wa ni mala tirige wa tara, wa mbogo ki
puŋgo na. Pa mìla shɔ wi kɛɛ yɛɛn we.

12

Yariyanra naa kanagaŋgala ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa naga Pɔli wi na

1 Ki daga mbaa na yɛɛ gbogo, ali na
kaa pye ki woro ma yɔn o. Konaa ki ni
fuun, yariyanra naa kagala ŋgele we Fɔ
wì naga na na, mi yaa para ti wogo ki na
yiŋgɔ.
2 Mì lere wa jɛn wì pye nuŋgba Kirisi
wi ni, pàa wi lɛ ma kari wi ni wa naayeri
lara ti ni fuun ti go na, ki yɛlɛ kɛ ma
yiri tijɛrɛ wolo loli na yɛɛn. Na kaa pye
kaselege pàa wi lɛ ma kari wi ni, nakoma
yariyanga wìla yan wi yo, mi si ko jɛn,
Yɛnŋɛlɛ lo lìgi jɛn.
3 Ee, mìgi jɛn ma yo ki lere pòo lɛ ma
kari wi ni wa Yɛnŋɛlɛ li lajɛŋgɛ ki na.
Ali bere mi faga jɛn gbɛn, na kaa pye
kaselege pòo lɛ ma kari wi ni wa, nakoma
yariyanga wì yan. Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba lìgi
jɛn.
4 Wa ki laga ki na, wì sɛnrɛ ta logo nda
lere se ya sɔngɔrɔ ti na mberi yo, tii si
daga sɛnwee pyɔ ni wiri yo naa.
5 Mi yaa lanla yɛɛ gbogo ki lerefɔ wi
kala na. Ɛɛn fɔ, mi saa na yɛɛ gbogo
na yɛɛ kala na, fɔ ndɛɛ ŋga ki yɛn nala
fanŋga fu wogo ki nari ko.
6 Ali na kaa pye mila jaa mbaa na yɛɛ
gbogo, mi se pye lembige, katugu kaselege
ko mi yaa la yuun. Ɛɛn fɔ, mi se yɛnlɛ
mbaa na yɛɛ gbogo, jaŋgo leele pe yɛn

nala yaan yɛgɛ ŋga na, na ŋga nuru na yeri, paga kaa na jate sa toro ko na.

7 Konaa ki ni fuun, kagala tugbɔŋgɔlɔ
ŋgele Yɛnŋɛlɛ lì naga na na ke kala na,
jɔlɔgɔ kà ye wa na wire ti ni, ma pan
paa Sɔtanla wi pitunŋɔ yɛn, mbaa na jɔlɔ
mbege kan mi ka kaa na yɛɛ gbogo.
8 Mì we Fɔ wi yɛnri yɛnrisaga taanri ki
wogo ki na ma yo wigi laga na na.
9 A wìlan pye ma yo fɔ: «Na yinmɛ pi
yaa ma bɔ ma, katugu na yawa pi ma pi
kapyegele ke naga ma ke yɔn fili, na maga
pye fanŋga fu sanga ŋa ni we.» Ki kala
na, mì yɛnlɛ ki na na kotogo ki ni fuun ni,
mbaa na yɛɛ gbogo na fanŋga fu kagala
ke kala na, jaŋgo Kirisi wi yawa pi koro
na ni.
10 Ko kì ti, fanŋga fu kagala naa
tɛgɛlɛ, naa yaara lawa, naa jɔlɔgɔ, naa
kaŋgbanra nda mila kunni na yɛɛ ni
Kirisi wi kala na, mi yɛn na yɔgɔri ti kala
na; katugu na mi ka pye fanŋga fu sanga
ŋa ni, ko ki ma pye mi yɛn fanŋga ni.

Pɔli wi jatere wìla lɛgɛ wi na Korɛnti ca fɛnnɛ pe kala na

11 Mi yɛn na para ndɛɛ lembige yi mi.
Yoro yànla ŋgbanga mala le ki ni, ma
si yala, yoro ye ja daga mbanla mɛtanga
ki yeri; katugu ali na kaa pye mi woro
yaraga ka, mi woro ma kologo mbele ye
maa jate ye pitunmbolo tugbɔmbɔlɔ pe
sɔgɔwɔ.
12 Kagala ŋgele ke yɛn naga nari ma
yo mi yɛn pitunŋɔ, kè pye wa ye sɔgɔwɔ
ma naga ye na, a mì wamawelewe pi ni
fuun pi kun na yɛɛ ni. Koro ke yɛn kacɛn
lɛgɛrɛ, naa kagbɔgɔlɔ, naa kafɔnŋgɔlɔ
wele.
13 Legiliziye sanmbala pe mbɔnrɔ ye na
kala liliin ni? Fɔ ndɛɛ ki kala nuŋgba na
lo bɔkɔ, naa mi sila yɛnlɛ ki na yanla go
kala li lɛ we. Yege tipege ki kala yaga na
na.
14 Ye wele, mì gbɛgɛlɛ yiŋgɔ mbe kari
wa ye yeri na karisaga taanri wogo ki
na, mi se silan go kala li yaga ye kan ki
tangala na li na fun, katugu ye kɛɛ yaara
to ma mila jaa, ɛɛn fɔ, yoro jate yoro
mila jaa. Piile poro ma pe daga mbaa
penjara teri pe sevɛnnɛ pe kala na, piile
pe sevɛnnɛ poro pe daga mbaa penjara
teri pe piile pe kala na.
15 Mi wo na, ki yɛn mala ndanla mbanla
kɛɛ yaara ti ni fuun ti kan, mbanla yɛɛ
kan mbe ye saga. Na yoro kaa mi
ndanla jɛŋgɛ yɛɛn, mi yɛn ma ye ndanla
ndanlawa mba ni pi yaa la kologi le?
16 Kana ye yaa laga yuun mbe yo ye
silan go kala li lɛ. Ɛɛn fɔ, lere wa yaa ki
yan ndɛɛ tijinliwɛ pee pi yɛn na ni, mì
tijinliwɛ pee tɛgɛ ma ye yigi.
17 Leele mbele mì tun wa ye yeri, mì wa
tɛgɛ ma ye fanla ma ye li le?
18 Mì Tite wi yɛnri ma yo wi kari wa ye
yeri, ma we sefɔ naŋa wi pinlɛ wi ni, ŋa
ye yɛn ma jɛn we. Ye yɛn naga jate Tite
wì ye fanla ma ye li wi le? Mi naa wo
ni we kapyere ti sila pye ma yala jatere
nuŋgba ni wi le? We tangalɔmɔ pi sila
pye nuŋgba wi le?
19 Kana malɛ wagati titɔnlɔwɔ ni, yaa ki
jate ma yo we yɛn na para mbe tanga kan
we yɛɛ yeri ye yɛgɛ na, ɛɛn fɔ, ki woro ma.
We yɛn na para paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wi
yɛn naga jaa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Sefɛnnɛ,
yoro mbele ye yɛn we wɛnnɛ, waa ko ki
ni fuun ko yuun ye kan, mbe ta mbe ye
kan yaa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni.
20 Mi yɛn na fyɛ fɔ na mi ka gbɔn wa ye
na, mi ka ka sa ye yan paa yɛgɛ ŋga na mi
woro na jaa mbe sa ye yan we. Yoro fun
yaga kanla yan paa yɛgɛ ŋga na ye woro
na jaa mbanla yan we. Mi yɛn na fyɛ fɔ
mi ka ka sa maara yan wa ye sɔgɔwɔ, naa
yenjara, naa naŋgbanwa, naa kashara,
naa leele mɛjɔɔgɔ, naa lesangara sɛnrɛ,
naa yɛɛ gbɔgɔwɔ, naa kafaara.
21 Mi yɛn na fyɛ fɔ na mi ka gbɔn wa ye
na, Yɛnŋɛlɛ liga kanla tirige wa ye yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Lelɛgɛrɛ mbele pè kapere pye
makɔ, mi ka ka gbele pe kala na, poro
mbele fyɔngɔ kapyere, naa kalikalawa
naa katijangara pyendorogo ŋga pè pye,
pe siri jɛn mberi yaga we.

13

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro konaa sharaga

1 Na karisaga taanri wogo koyi ŋga mila
kee ki na wa ye yeri. «*Kala li ni fuun li*

yaa yɛgɛ wɔ mbe yala sɛrɛfɛnnɛ shyɛn, nakoma sɛrɛfɛnnɛ taanri yɔn sɛnrɛ ni»† paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun we.

2 Mbele pè kapere pye makɔ, mi yɛn na pe yɛrɛgi naa leele sanmbala pe ni fuun pe ni. Na karisaga shyɛn wogo ki na wa ye yeri, mìla ki wogo ki yo makɔ, mi nɛɛ pe yɛrɛgi naa yiŋgɔ maga ta mi woro wa pe ni, fɔ: Na mi ka sɔngɔrɔ wa ye yeri naa sanga ŋa ni, mi se wa yaga mbajɔlɔwɔ;

3 katugu ye yɛn na jaa mbege jɛn, na kaa pye Kirisi wi yɛn na para wa na yɔn, ye yaa sigi jɛn. Kirisi wi woro fanŋga fu ye kanŋgɔlɔ, ɛɛn fɔ, wila wi yawa pi nari wa ye sɔgɔwɔ.

4 Kaselege yi, pàa wi kan wa tiparaga ki na, naa wìla pye fanŋga fu ki kala na, ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, wi yɛn yinwege na Yɛnŋɛlɛ li yawa pi fanŋga na. Woro fun we yɛn fanŋga fu fɛnnɛ wa we gbogolomɔ pi ni wi ni. Ɛɛn fɔ, wa we kapyege ko ni ye kanŋgɔlɔ, we yɛn na we yinwege ki piin wi ni Yɛnŋɛlɛ li yawa po fanŋga na.

5 Ye ye yɛɛ taanla ye wele wa ye nawa, ye ye yɛɛ wa ye wele, na kaa pye ye yɛn wa tagawa konɔ li ni. Ye sigi jɛn mbe jɛn mbe yo Zhezu Kirisi wi yɛn wa ye nawa? Fɔ ndɛɛ kana wamawelewe po mbege naga ye na fɔ ye tagawa pi woro jɛmbɛ.

6 Na jigi wi yɛn ki na ma yo ye yaa ki jɛn mbe yo we wamawelewe pìgi naga ma yo we tagawa pi yɛn jɛmbɛ.

7 We yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ yaga ka kapege ka kpɛ pye. Ko woro mbe ka yo we yɛn na jaa mbege naga mbe yo wè mɛgɛ ta, ɛɛn fɔ, jaŋgo yaa kajɛŋgɛ piin, ali na kaa pye we wamawelewe pìgi naga ma yo we tagawa pi woro jɛmbɛ.

8 Katugu yawa kpɛ woro we ni waa wiin Yɛnŋɛlɛ li kaselege ki ni, yawa pi yɛn we ni mbaa tunŋgo piin kaselege ko ni.

9 Na waga pye fanŋga fu fɛnnɛ mbe sigi ta fanŋga yɛn yoro ni, we maa yɔgɔri. Ŋga we yɛn na yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri, ko yɛn fɔ yeli nandanwa kala li pye yeli yɔn fili.

10 Ko kì ti mìgi sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ yɛɛn, maa torogo ye kan maga ta mì lali ye ni, jaŋgo na mi ka gbɔn wa sanga ŋa ni, mi ka kaga ŋgban ye na wa na kagala yɛgɛ wɔwɔ pi ni, mbe yala we Fɔ wì fanŋga ŋga kan na yeri ki ni. Ki fanŋga ki kango ko yɛn mbe ye kan yaa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni, kii kan mbe ye jɔgɔ.

11 Kì pye ma, sefɛnnɛ, ye pye nayinmɛ na yiŋgɔ! Ye ye yɛɛ gbegele ye sin ye yɔn fili, yaa ye yɛɛ kotogo sogo, ye ye yɔn ki wa nuŋgba, yaa ye yinwege ki piin yɛyinŋge ni. Kiga pye ma, Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ndanlawa naa yɛyinŋgefɔ, li yaa pye ye ni.

12 Yaa ye yɛɛ shari yaa kɛyɛn waa ye yɛɛ yɔlɔgɔ ndanlawa ni. Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni fuun pè ye shari.

13 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ po naa Yɛnŋɛlɛ li ndanlawa pi ni, naa Yinnɛkpoyi li gbogolomɔ pi pye ye ni fuun ye ni.

† **13:1 13.1:** Dete 19.15

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo GALASI tara tagafɛnnɛ pe yeri
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Pɔli wìla legiliziye lɛgɛrɛ tɛgɛ wa Galasi tara ti cara lɛgɛrɛ ni. Nala pe maa Galasi tara ti yinri Turiki tara. Ɛɛn fɔ, naa Pɔli wìla kaa yiri wa ki tara ti ni, a wì sigi logo ma yo fɔ Zhufuye pèle yɛgɛ la kari wa ma saa na nagawa pa yɛgɛ kaan wa. Pàa pye naga yuun ma yo fɔ Pɔli wi woro Zhezu wi pitunŋɔ jɛnŋɛ, wi woro na tanri na yala Moyisi lasiri wi ni konaa Zhufuye kalɛgɛlɛ ke ni. Wa pe nagawa sɛnrɛ ti ni, pàa pye naga yuun yɛrɛ fɔ ki daga ma kɛnrɛkɛnrɛ mbe si jɛn mbe shɔ. A pɔli wì si para mboo yɛɛ shɔ, ma para fun fanŋga ni sɛnpere nda pàa yo wi kanŋgɔlɔ ti wogo na, konaa Zhezu Sɛntanra nda wìla yari ti wogo na.

Wa sɛwɛ wi go nuŋgba mbe gbɔn shyɛn (1–2), ŋga Pɔli wì jɛn konaa ma yan, a kila ki nari ma yo wi yɛn kaselege Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ, ko wi yɛn na para ki sɛnrɛ na.

Wa sɛwɛ wi go taanri mbe gbɔn tijɛrɛ (3–4), Pɔli wi yɛn naga nari pege jɛn fɔ Moyisi lasiri wila ya mbe lere shɔ, ɛɛn fɔ, mbe taga we Fɔ Zhezu Kirisi wi na ko ki ma lere shɔ.

Wa sɛwɛ wi go kaŋgurugo mbe gbɔn kɔgɔlɔni (5–6), Pɔli wi yɛn naga yuun wi sefɛnnɛ tagafɛnnɛ pe kan fɔ paga kaa ki Zhufuye pe sɛnrɛ ti nuru. Ɛɛn fɔ pe koro pe yere ŋgbanga wa tagawa mba pè taga Zhezu Kirisi wi na pi ni. Pɔli wìla pe pye ma yo pe pe yɛɛ yaga Yinnɛkpoyi laa pe yɛgɛ sinni mbe ti paa kajɛŋgɛ piin.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga, mbele pe yɛn na leele pe ŋgbanga paa kɛnrɛkɛnrɛ wi piin, Pɔli wi yɛn na pe piin ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-10*
Yawa mba pì kan Pɔli wi yeri mbege ta wi yɛn pitunŋɔ *1.11–2.21*
Sɛntanra nda ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi wogo na *3.1–4.31*
Tagafɛnnɛ pe lesewe konaa tangalɔmɔ jɛmbɛ Yinnɛkpoyi li fanŋga na *5.1–6.18*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli, mi yɛn pitunŋɔ, ɛɛn fɔ, leele ma panla tun. Mi si woro pitunŋɔ lere fanŋga na, fɔ Zhezu Kirisi wo fanŋga na, naa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li ni, lo làa Zhezu wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni.
2 Sefɛnnɛ mbele pe yɛn laga na ni, mi naa poro ni, waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi Galasi tara legiliziye pe kan.
3 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri.
4 Kirisi wùu yɛɛ kan ma ku we kapere ti kala na, jaŋgo mbe we go shɔ ki nala dunruya pee ŋa wi kɛɛ. Ko pye ma, ma yala we To Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo ni.
5 Ye pan waa Yɛnŋɛlɛ li gbogo sanga pyew! Anmiina.

Sɛntanra ti yɛn nuŋgba pe

6 Kìlan pari fɔ jɛŋgɛ, naa yaa puŋgo nii fyaw Yɛnŋɛlɛ li ni we, lo na lì ye yeri Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi fanŋga na, a yè sɔngɔrɔ na tari sɛntanra ta yɛgɛ na we.
7 Kaselege ko na Sɛntanra ta yɛgɛ woro wa naa nda mì yo ye kan to puŋgo na. Ɛɛn fɔ, mi yɛn naga yuun ma, katugu leele pele yɛn wa na ye jatere wi pinri ye na, naga jaa mbe Kirisi wi Sɛntanra ti wa mberi kanŋga.
8 Ɛɛn fɔ, na lere wa ka Sɛntanra ta yɛgɛ yo mbe ye kan, tiga yiri ti yɛ nda wàa keli ma yo ye kan ti ni, ali na kaa pye woro wawi, nakoma mɛrɛgɛ wo wa wì yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pan mari yo, Yɛnŋɛlɛ ligi fɔ wi daŋga!
9 Wè keli maga yo ye kan yɛgɛ ŋga na, mi yaa sɔngɔrɔ mbege yo ma naa yiŋgɔ, fɔ na lere wa ka Sɛntanra ta yo mbe ye kan, tiga yiri ti yɛ nda yàa keli ma logo ti ni, Yɛnŋɛlɛ ligi fɔ wi daŋga!
10 Nda mila yuun yiŋgɔ, pe yo mila ki jaa na kala lo mbe leele poro ndanla wi le? Ayoo, ɛɛn fɔ, mila jaa na kala li Yɛnŋɛlɛ lo ndanla. Leele pe kandanlaga ko ma mila

jaa mbaa piin. Ki pye leele pe kandanlaga ko mila jaa mbaa piin bere, mi se jɛn na pye Kirisi wi tunmbyee.

YAWA MBA PI KAN PƆLI WI YERI MBEGE TA WI YƐN PITUNŊƆ

1.11–2.21

Pɔli wì pye yɛgɛ ŋga na mɛɛ pye pitunŋɔ, wila ki yɛgɛ yuun

11 Sefɛnnɛ, mi yɛn naga yuun ye kan fɔ
Sɛntanra nda mì yari ye kan, tii yiri lere
yeri;
12 katugu mi siri ta lere yeri. Lere si ma
wìlan naga ti ni. Ɛɛn fɔ, Zhezu Kirisi wo
wìri naga na na.

13 Faa mìla pye na tanri yɛgɛ ŋga na
Zhufuye shɛrɛgɛ konɔ li na, yège logo.
Ki wagati wi ni, mìla pye na Yɛnŋɛlɛ li
Legilizi wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ, naa jaa mboo
jɔgɔ.
14 Wa na Zhufuye sɛrɛ woolo pe ni, mìla
pye na kee yɛgɛ Zhufuye shɛrɛgɛ konɔ li
ni ma wɛ pe lɛgɛrɛ na; katugu pa na jatere
wi ni fuun wìla pye we tɛlɛye pe kalɛgɛlɛ
koro na.
15 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa na wɔ yɛrɛ na pe
fanla se, mala yeri li yinmɛ pi fanŋga na,
mbaa tunŋgo piin li kan.
16 Kìla li ndanla, a lì sili Pinambyɔ wi
naga na na, jaŋgo Sɛntanra nda ti yɛn
na para wi kanŋgɔlɔ, mbaa ti yari leele
mbele pe woro Zhufuye pe kan. Na làa
wi naga na na, mi sila kari le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni mbe sa lere yewe wilan yɛgɛ
naga.
17 Leele mbele pàa keli ma pye Zhezu
wi pitunmbolo na yɛgɛ, mi sila kari wa
Zheruzalɛmu pe kɔrɔgɔ mbe sa pe yewe.
Ɛɛn fɔ, mìla kari le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke
ni wa Larabuye tara. Ko puŋgo na, a mì
si sɔngɔrɔ wa Damasi.
18 Naa yɛlɛ taanri la kaa toro, a mì si
kari wa Zheruzalɛmu, mi naa Pyɛri wi ni
we sa we yɛɛ jɛn. A mì si pilige kɛ ma yiri
kaŋgurugo pye wa wi ni.
19 Ɛɛn fɔ, mi sila pitunmbolo wa yɛgɛ
yan naa, ndɛɛ we Fɔ wi nɔsepyɔ lenaŋa
Zhaki wo nuŋgba.
20 Ŋga mila yɔnlɔgi ye kan laga sɛwɛ
ŋa wi ni, ki yɛn kaselege, mila ki yuun
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na fɔ mi woro na finlɛlɛ.
21 Kona, a mì si kari wa Siri naa Silisi
tara lara ti ni.
22 Ki wagati wi ni, Kirisi wi legiliziye
woolo mbele pàa pye wa Zhude tara pe
sila na jɛn.
23 Pàa pye naga nuru leele pe yeri wi
cɛ ma yo fɔ: Faa naŋa ŋa wìla pye na we
jɔlɔ, wo wì kanŋga koni na Sɛntanra ti
yuun leele pe kan tagawa pi wogo ki na,
po mba wìla pye na ŋgbeli mboo jɔgɔ we.
24 A pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogo na kala na.

2

Pɔli naa pitunmbolo sanmbala pe ni

1 Naa yɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ la kaa toro,
a mì si sɔngɔrɔ naa wa Zheruzalɛmu, mi
naa Barinabasi wi ni. Mìla Tite wi lɛ ma
kari wi ni fun.
2 Mìla kari, katugu Yɛnŋɛlɛ làa ki naga
na na ma yo ki daga mbe kari. Sɛntanra
nda mila yari mbele pe woro Zhufuye
pe kan, a mì si saa ti yɛgɛ yo tagafɛnnɛ
yɛkeele poro cɛ kan finliwɛ pa na; katugu
mi sila pye na jaa na tunŋgo ŋga mìla pye,
naa ŋga mila piin bere ki kɔ waga.
3 Na tangayɛnlɛ Tite ŋa wìla pye Girɛsi
tara fɛnnɛ woo, pe sila wi jori mbe yo wi
kɛnrɛkɛnrɛ wi pye Zhufuye woo.
4 Konaa ki ni fuun, yagboyoolo pèle la
pe yɛɛ pye ma yo pe yɛn sefɛnnɛ, ma ye
we sɔgɔwɔ na jaa mboo kɛnrɛkɛnrɛ. Ki
leele pàa ye we sɔgɔwɔ larawa, lesewe
mba wè ta wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu
Kirisi wi ni, mbe ta mboo wele mboo jɛn,
nɛɛ ki jaa mbe we le wa kulowo pi ni.
5 Ɛɛn fɔ, we sila yɛnlɛ mbe logo pe yeri
wagati jɛnri ni, jaŋgo Sɛntanra nda ti yɛn
kaselege sɛnrɛ, ti koro ye sɔgɔwɔ paa yɛgɛ
ŋga na ti yɛn we.
6 Mbele pàa pye na jate paa yɛkeele
yɛn, pàa pye mɛgbɔgɔ fɛnnɛ yɛgɛ ŋga na,
ko sila pye yaraga ka na yɛgɛ na, katugu
Yɛnŋɛlɛ laa lere wɔ lere ni. Ki yɛkeele pe
sila yaraga ka taga wa na kajɛnmɛ pi na.
7 Ɛɛn fɔ, pàa ki jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ làa
Sɛntanra ti kan na yeri mbaa ti yari mbele
pe woro Zhufuye pe kan, paa yɛgɛ ŋga na

tì kan Pyɛri wi yeri wi saa ti yari Zhufuye pe kan we.

8 Yɛnŋɛlɛ na làa tunŋgo pye wa Pyɛri wi nawa maa pye pitunŋɔ wa Zhufuye pe yeri, lo nuŋgba lo làa tunŋgo pye wa na nawa mala pye pitunŋɔ wa mbele pe woro Zhufuye pe yeri.

9 Zhaki, naa Pyɛri, naa Zhan, poro mbele pàa pye na jate paa teele yɛn, naa pàa kaa ki jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ làa ki tunŋgo ki kan na yeri, a pè si kɛyɛn le mi naa Barinabasi we kɛɛ. A ko ki naga ma yo wè pye nuŋgba. A pè yɛnlɛ ma yo we saa Sɛntanra ti yari leele mbele pe woro Zhufuye pe kan. Poro yaa saa ti yari Zhufuye pe kan.

10 A pè si we yɛnri kala nuŋgba ni ma yo tagafɛnnɛ mbele pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ, waa pe sari. A mì si bala nɛɛ pe sari.

Pɔli wila sɛnŋgbanra yo Pyɛri wi na wa Antiyɔshi ca

11 Ko puŋgo na, naa Pyɛri wìla kaa pan wa Antiyɔshi, mìla sɛnŋgbanra yo wi na tagafɛnnɛ pe ni fuun pe yɛgɛ na, katugu ŋga wìla pye ki sila sin.

12 Zhaki wìla leele mbele tun, sanga ŋa ni pe fa pan, Pyɛri wìla pye na nii sefɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe ni. Naa pitunmbolo pàa kaa pan, a wì si laga pe na, wi woro na nii pe ni, katugu wìla pye na fyɛ ki leele mbele pè kɛnrɛkɛnrɛ pe yɛgɛ.

13 Kì kaa pye ma, sefɛnnɛ sanmbala mbele pe yɛn Zhufuye, a pè pinlɛ Pyɛri wi ni na wi kopiire nuŋgba ti piin, fɔ ma Barinabasi fun wi puŋgo pe kopiire ti ni.

14 Naa mìla kaa ki yan pe woro ma sin, pe si woro na tanri na yala Sɛntanra nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ ti ni, a mì sigi yo Pyɛri wi kan tagafɛnnɛ pe ni fuun pe yɛgɛ na, ma yo fɔ: «Pyɛri, mboro ŋa ma yɛn Zhufuye woo, mɔ̀ɔ yinwege ki pye laga, na tanri paa mbele pe woro Zhufuye pe yɛn, mɛɛ si tanga paa Zhufuye woo yɛn. Mɛlɛ mɛɛ tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe jori paa tanri paa Zhufuye pe yɛn?»

Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe yɛn na shoo tagawa po fanŋga na

15 Woro wo na, we yɛn Zhufuye piseele. We woro kapere pyefɛnnɛ paa tara sannda ti woolo pe yɛn.

16 Konaa ki ni fuun, wège jɛn ma yo lere wi ma pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa wì taga Zhezu Kirisi wi na ko kala na. Ɛɛn fɔ, wìla pye lesinŋɛ, naa wila tanri na yala Moyisi lasiri wi ni ko kala na. Ko kì ti woro fun, wè taga Zhezu Kirisi wi na, jaŋgo we ta we pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa wè taga Kirisi wi na ki kala na, kiga ka pye lasiri ŋa waa tanri wi na wo kala na, katugu lere se pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa wì tanga ŋga lasiri wì yo ki na ko kala na.

17 Ɛɛn fɔ, na kaa pye we yɛn naga lagajaa mbe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na Zhezu wi fanŋga na, kona, woro fun pè we yan kapege pyefɛnnɛ paa mbele pe woro Zhufuye pe yɛn. Ko mbe ya mbege naga mbe yo Kirisi wi yɛn na kotogo kaan we yeri waa kapere piin le? Ayoo, ki woro ma.

18 Kagala ŋgele mìla je ke na, na mi ka sɔngɔrɔ mbaa ke gbegele naa fɔnŋgɔ, kona, mila na yɛɛ nari fɔ mi yɛn lasiri wi jɔgɔfɔ;

19 katugu lasiri wi kala na, mi yɛn ndɛɛ mi ku†. Lasiri wo jate wìlan kan mì ku. Ko pye ma, jaŋgo mbe ta mbaa na yinwege ki piin Yɛnŋɛlɛ li kan. Mi yɛn ndɛɛ pànla kan wa tiparaga ki na Kirisi wi ni.

20 Kì pye ma, mi ma mi yɛn yinwege na naa, ɛɛn fɔ, Kirisi wo wi yɛn yinwege na wa na ni. Yinwege ŋga mi yɛn na piin laga tara ti na yiŋgɔ, mi yɛn naga piin tagawa mba mì taga Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi na po fanŋga na, mi yɛn maa ndanla, a wùu yɛɛ kan kunwɔ pi yeri na kala na.

21 Mi woro na jege Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi na; katugu na kaa pye lere wi ma pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa wila tanri lasiri wi na ko kala na, kona Kirisi wì ku jaga.

SƐNTANRA NDA TI YƐN

† **2:19 2.19:** Lasiri wi kala na, Pɔli wi yɛn ndɛɛ wi ku, katugu ŋga lasiri wì yo maa piin, na ma woro naga piin, ma daga mbe ku win; Dete 27.26.

NA PARA YƐNNJƐLƐ LI YINMƐ PI WOGO NA

3

3–4

Moyisi lasiri wo naa tagawa kala

1 E, yoro Galasi tara fɛnnɛ ye yɛn lembire! Zhezu Kirisi wì ku wa tiparaga
ki na, a pège yo maga filige ye kan, ambɔ
wì ye fanla, a yè si laga wi na?
2 Mi yaa ye yewe kala nuŋgba ni: Naa
yaa tanri lasiri wi na, ko kì ti ye Yɛnŋɛlɛ
li Yinnɛkpoyi li ta lee naa yè Sɛntanra ti
logo ma taga ti na, ko kì ti ye li ta?
3 Mɛlɛ ye si pye lembire ma? Yàa ki peli
na tanri Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi lo fanŋga
na, yiŋgɔ yaa jaa mbege yɔn fili ye yɛɛ
fanŋga na wi le? Ayoo dɛ.
4 Kagbɔgɔlɔ ŋgele yè ta, ye ke ta ke yiri
waga wi le? Ayoo, ke se ya yiri waga.
5 Na Yɛnŋɛlɛ li kaa Yinnɛkpoyi li kaan
ye yeri, mbaa kafɔnŋgɔlɔ piin wa ye
sɔgɔwɔ, li maa ki piin, katugu yaa tanri
lasiri wi na ko kala na wi lee, nakoma
Sɛntanra nda ye ma logo ma taga ti na
ko kala li?
6 Ye wele, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn
na Abirahamu wi sɛnrɛ yuun ma yo fɔ:
«*Wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, wi tagawa pi kala
na, a Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ wi jate paa lesinŋɛ
yɛn.*»†
7 Ki kala na, ki daga yege jɛn ye yo fɔ
mbele pè taga Yɛnŋɛlɛ li na, poro pe yɛn
Abirahamu wi setirige piile jɛmbɛlɛ wele.
8 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìla keli maga
yo ma yo leele mbele pe woro Zhufuye,
Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa pe jate lesinmbele li
yɛɛ yɛgɛ na pe tagawa po kala na. Ko kì
ti Yɛnŋɛlɛ làa ki sɛntanra nda ti yo faa
ma Abirahamu wi kan ma yo fɔ: «*Cɛngɛlɛ
woolo pe ni fuun pe yaa ka duwaw ta ma
kala na.*»†
9 Yɛgɛ ŋga na Abirahamu wìla taga
Yɛnŋɛlɛ li na, a lì duwaw wi na, mbele
fuun ka taga li na, pa li yaa duwaw pe na
ma fun.
10 Mbele fuun pè pe wogo ki kan
nuŋgba lasiri wi kapyere to na, poro yɛn
wa daŋga ki ni; katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ
wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:
«*Lere ŋa fuun wi woro na tanri na yala
ŋga fuun ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri wi
ni ki ni, daŋga yɛn ki fɔ wi wogo.*»†
11 Ki si yɛn ma filige naa jɛŋgɛ fɔ lere
se ya pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa
wila tanri lasiri wi na ko kala na. Ko ki
tì Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun
ma yo fɔ: «*Lesinŋɛ wi yaa ka yinwege ta
wi tagawa pi fanŋga na.*»†
12 Ɛɛn fɔ, lasiri wi gbɔgɔkala li yɛn li yɛ
tagawa pi ni, katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ
wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:
«*Lere ŋa kaa tanri mbaa yala lasiri wi
ŋgasegele ke ni, wi yaa yinwege ta ke
fanŋga na.*»†
13 Daŋga ŋga kìla to we na Yɛnŋɛlɛ li
lasiri jɔgɔwɔ pi kala na, Kirisi wì we go
shɔ ki ni, a wì daŋga we yɔnlɔ, ma yala
ŋga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun
ki ni, fɔ: «*Lere ŋa fuun pè to tige na, ki fɔ
wì daŋga.*»†
14 Ko la pye ma, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ làa
yɔn fɔlɔ na kɔn mbe duwaw ŋa kan
Abirahamu wi yeri, poo kan fun mbele
pe woro Zhufuye pe yeri Zhezu Kirisi wi
fanŋga na, konaa Yɛnŋɛlɛ làa Yinnɛkpoyi
yɔn fɔlɔ na kɔn, we li ta we tagawa pi
fanŋga na.

Moyisi lasiri wo naa yɔn fɔlɔ kala

15 Sefɛnnɛ, mi yɛn naga sɛnrɛ nda ti
yuun na yala sɛnwee piile pe kapyege
lɔmɔ po ni: Na lere wa ka yɔn fɔlɔ la kɔn,
na li yɛn ma sin, lere se ya mbege yɔn fɔlɔ
li kanŋga naa fyew, nakoma mbe yaraga
ka taga li na naa.
16 Yɛnŋɛlɛ wogo pa ki yɛn ma fun. Làa
yɔn fɔlɔ kɔn Abirahamu naa wi setirige
pyɔ wa yeri. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi sigi yo
mbe yo fɔ: «*Naa wi setirige piile pe yeri,*»†
ndɛɛ wi yɛn na para lelɛgɛrɛ sɛnrɛ na.
Ɛɛn fɔ, wìgi yo ma yo fɔ: «Naa wi setirige
pyɔ», maga naga ma yo lere nuŋgba wi.
Wo wi yɛn Kirisi we.

† **3:6 3.6:** Zhenɛ 15.6 † **3:8 3.8:** Zhenɛ 12.3 † **3:10 3.10:** Dete 27.26 † **3:11 3.11:** Aba 2.4 † **3:12 3.12:** Levi 18.5 † **3:13 3.13:** Dete 21.23 † **3:16 3.16:** Zhenɛ 12.7; 17.7

17 Sɛnrɛ nda mila yuun ti kɔrɔ wi ŋa:
Yɛnŋɛlɛ làa keli ma yɔn fɔlɔ kɔn, na li yɛn
ma sin. Naa yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa
ma yiri kɛ (430) la kaa toro, a lì si lasiri
wi kan. Ki kala na, ki lasiri wi se ya mbe
yɔn fɔlɔ li kanŋga, mbe ŋga Yɛnŋɛlɛ làa
yo ki sa.
18 Katugu yarikanga ŋga Yɛnŋɛlɛ laa
kaan paa kɔrɔgɔ yɛn, ki pye lere kaa tanri
lasiri wi na ko wi jɛn naga ta, kona, ki se
jɛn naa taa yɔn fɔlɔ lo kala na. Ma si yala,
yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ làa kɔn lo kala na làa
li yinmɛ pi kan Abirahamu wi yeri.
19 Lasiri wi kango ko yɛn kikiin?
Yɛnŋɛlɛ làa wi kan maa taga wa yɔn fɔlɔ li
na, mbege naga leele pe na, pe ta pe lasiri
wi jɔgɔwɔ mba paa piin pi jɛn. Lasiri wila
daga mbe koro wa fɔ yɔn fɔlɔ làa kɔn
Abirahamu wi setirige pyɔ ŋa yeri wi sa
pan. Yɛnŋɛlɛ làa lasiri wi kan mɛrɛgɛye
pèle yeri, a pè pan maa kan lere wa yeri,
a wì pye kasuluwo maa kan leele pe yeri.
20 Ye wele, ndɛɛ ki pye lere nuŋgba kala
li, pe saa kasuluwo le ki kala li ni, ma si
yala, Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba làa yɔn fɔlɔ lo
kɔn.

Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi kayɔngɔ ki ŋga

21 Kì pye ma, ki yɛn naga nari ma yo
lasiri wi yɛn na wiin Yɛnŋɛlɛ li yɔn fɔgɔlɔ
ke ni wi le? Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, ki pye
Yɛnŋɛlɛ li lasiri wa kan, ŋa wi mbe ja ya
mbaa yinwege kaan leele pe yeri, anmɛ li
jɛn naa leele pe jate lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ
na lasiri wo fanŋga na.
22 Ɛɛn fɔ, ki woro ma. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi yɛn naga yuun fɔ: Dunruya
woolo pe ni fuun pe yɛn wa kapege ki
fanŋga ki ni. Ko pye ma, jaŋgo yarikanga
ŋga Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ kɔn, ki kan mbele
paa tari Zhezu Kirisi wi na pe yeri pe
tagawa pi kala na.
23 Sanga ŋa ni tagawa wagati wi fa pan,
lasiri wo wìla we pye kasopiile fɔ mbe sa
gbɔn Yɛnŋɛlɛ li sa tagawa konɔ li naga we
na.
24 Kì pye ma, lasiri wo wìla pye we
welefɔ na we yɛgɛ sinni fɔ Kirisi wi sa pan
we taga wi na, we pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na.
25 Yiŋgɔ ki tagawa wagati wì kaa gbɔn,
we woro ki welefɔ wi kɛɛ naa.
26 Katugu tagawa po fanŋga na ye
yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile, ma pye gbogolomɔ
nuŋgba ni Zhezu Kirisi wi ni.
27 Ye ni fuun yè batize ma pye nuŋgba
Kirisi wi ni. A yè si tangalɔmɔ fɔnmbɔ pi
lɛ na tanri pi na, mba pi yɛn Kirisi wi ni
we.
28 Ki kala na, Zhufuye poro naa mbele
pe woro Zhufuye wa si wɔ wa ni. Kulolo
poro naa leseele wa si wɔ wa ni, nambala
naa jɛɛlɛ wa si wɔ wa ni. Ɛɛn fɔ, yè
gbogolo ma pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi
ni.
29 Kì kaa pye ye yɛn Kirisi wi woolo,
ye yɛn fun Abirahamu wi setirige piile.
Yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn fɔlɔ kɔn
mbe kan paa kɔrɔgɔ yɛn, ye yaa ki ta.

4

1 Sɛnrɛ nda mila yuun ti kɔrɔ wi ŋa:
Pyɔ ŋa wi yaa kaa to kɔrɔgɔ ki li, mboo
ta wi yɛn pyɔ jɛɛ bere, wo naa kulo ni wa
si wɔ wa ni. Ali maga ta wo wi yɛn yaraga
ki ni fuun ki go na.
2 Mboo ta wa wi puwɛn pi ni, leele pele
pe maa wele wi na, naa kagala ke yɛgɛ
woo fɔ wi ma saa gbɔn wi to wì wagati
ŋa kɔn wi na†.
3 Woro fun pa wàa pye ma. Sanga ŋa
ni we yɛn paa piile yɛn, wàa pye wa
dunruya kalɛgɛlɛ ke kulowo pi ni.
4 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa sanga ŋa kɔn, naa
wì kaa gbɔn, a lì sili Pinambyɔ wi torogo
laga dunruya wi ni; a jɛlɛ wì se, a wì lasiri
wi yigi na tanri wi na,
5 jaŋgo mbele pàa pye na tanri lasiri wi
na, mbe pe go shɔ we ta we pye Yɛnŋɛlɛ
li piile.
6 Naa we yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile, ki kala na,
Yɛnŋɛlɛ lìli Pinambyɔ wi Yinnɛ li torogo
mali le wa we kotoro na. Ki Yinnɛ li ma
we kan we maa Yɛnŋɛlɛ li yinri fɔ: Baba,
na To!
7 Ki kala na, ma woro kulo naa, ma
yɛn li pinambyɔ. Pa mà si kaa pye li

† **4:2 4.2:** Wi to wì wagati ŋa kɔn, wo wi yɛn wagati ŋa pe maa ki jate ma yo pyɔ wì gbɔn lere, mbe ya mbe yere wi yɛɛ go kagala ke ni.

pinambyɔ, kɔrɔgɔ ŋga lì tɛgɛ li piile pe kan, li yaa kaga kan ma yeri fun.

Pɔli wi jatere wila lɛgɛ wi na Galasi tara tagafɛnnɛ pe kala na

8 Faa ye sila Yɛnŋɛlɛ li jɛn, yàa pye yarisunndo nda kulolo, ti woro Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ.
9 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ yè Yɛnŋɛlɛ li jɛn, nakosima, Yɛnŋɛlɛ lì ye jɛn yiŋgɔ, yiŋgi na ye si sɔngɔrɔ ki kalɛgɛlɛ ŋgele ke yɛn waga, ma pye fanŋga fu ke kɔrɔgɔ? Mɛlɛ ye nɛɛ jaa mbe pye ke kulolo naa?
10 Ye maa piliye, naa yeyɛn, naa wagati, naa yɛgɛlɛ kele jate kagbɔgɔ ma wɛ.
11 Mila fyɛ ye kala na, fɔ kiga ka pye mì tunŋgo pye ye kan ki yiri waga.
12 Sefɛnnɛ, mila ye yɛnri fɔ ye kanŋga paa na yɛn, paa yɛgɛ ŋga na mìlan yɛɛ pye paa ye yɛn we†. Yee tipege kpɛ pye na na.
13 Yège jɛn ma yo na mìla pan ma Sɛntanra ti yo ye kan ki koŋgbanŋga ki na, mi sila pye ŋgbaan.
14 Na yama pìla ye jori jɛŋgɛ, konaa ki ni fuun, ye sila na tifaga, mbanla wa kɛɛ puŋgo na. Ɛɛn fɔ, yàa na yigi jɛŋgɛ paa Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ yɛn, nakoma paa Zhezu Kirisi wi yɛn.
15 Ki wagati wi ni, nayinmɛ la pye ye yeri fɔ jɛŋgɛ. Mɛlɛ koni nayinmɛ si woro ye ni? Mbe ya mbege wogo ŋga ki yo fɔ, nayinmɛ mba yàa ta pi kala na, ki pye ki mbaa ya pye, anmɛ ye mbaa ye yɛngɛlɛ ke wɔ mbe ke kan na yeri.
16 Naa mì kaselege ki yo ma ye kan, ko kì ti mì kanŋga ma ye mbɛn kɛ?
17 Ki leele mbele paa jaa mbe Sɛntanra ti jɔgɔ, pe yɛn ma bala na ye jaa, ɛɛn fɔ, paa ki piin jatere ŋa ni wi woro ma yɔn. Paa jaa mbe ye laga we na, jaŋgo ye bala ye taga pe na.
18 Ki yɛn ma yɔn lere wi bala kajɛŋgɛ ki na sanga pyew. Ɛɛn fɔ, wiga kaa ki piin na mi ka pye wa ye sɔgɔwɔ ko cɛ.
19 Yoro mbele ye yɛn paa na piile yɛn, ki yɛn nala yaa naa jɛŋgɛ ye kala na, paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ kaa jaa mbe se wi maa jɔlɔ we, fɔ ye saa tanri Kirisi wi tangalɔmɔ pi na.
20 Mila ki jaa jate mbanla yɛɛ yan wa ye sɔgɔwɔ yiŋgɔ, jaŋgo mbe ta mbanla sɛnrɛ yolɔmɔ pi kanŋga, katugu na jatere wì piri na na ye kala na.

Agari naa Sara pe kala

21 Yoro mbele yaa jaa mbaa tanri lasiri wi na mbe ta mbe shɔ, lasiri wi yɛn na ŋga yuun ye woro naga nuru wi le?
22 Katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: Pinambiile shyɛn la pye Abirahamu wi yeri. Wìla nuŋgba se wi kulojɔ Agari wi na, ma sanŋa wi se wi jɔ Sara ŋa wi yɛn lesee wi na.
23 Kulojɔ wìla wi pinambyɔ wi se ma yala sɛnwee fanŋga ko ni, ɛɛn fɔ, jɛlɛ ŋa wi yɛn lesee wìla wi pinambyɔ wi se ma yala Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ na kɔn lo ni.
24 Ki sɛnrɛ ti yɛn na kɔrɔ fɔnŋɔ yuun: Ki jɛɛlɛ shyɛn pe yɛn paa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ cɛngɛlɛ shyɛn yɛn. Yɔn finliwɛ nuŋgba yɛn paa kulojɔ Agari wi yɛn, po la ta wa Sinayi† yanwiga ki na. Wo maa wi piile pe siin wa kulowo pi ni.
25 Agari wo yɛn paa Sinayi yanwiga ki yɛn wa Larabuye tara. Wi yɛn ma taanla nala pilige Zheruzalɛmu wi ni. Ki ca ki yɛn wa lasiri wi kulowo pi ni, naa ki woolo pe ni.
26 Ɛɛn fɔ, Zheruzalɛmu ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wo wi yɛn jɛlɛ ŋa wi yɛn lesee we. Wo wi yɛn we nɔ we.
27 Wo sɛnrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ:

Mboro ŋa jambasee, ta yɔgɔri, mboro ŋa ma fa pyɔ se mbe yan!

Mboro ŋa selara fɔɔn ya, ta jɔrɔgi nayinmɛ ni!

† **4:12 4.12:** Pɔli wùu yɛɛ pye paa pe yɛn, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wùu yɛɛ yala pe ni, wi woro naa yɛɛ jate Zhufuye woo mbaa wi yɛɛ mbɔnrɔgi pe na. † **4:24 4.24:** Pa Yɛnŋɛlɛ làa li lasiri wi kan Moyisi wi yeri wa Sinayi yanwiga ki na; Ɛki 19.1-19; 20.1-17. † **4:27 4.27:** Ki vɛrise ŋa wi yɛn na para Zheruzalɛmu ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wo sɛnrɛ na, wi piile poro pe yɛn mbele pè taga Kirisi wi na we. Zheruzalɛmu ŋa laga tara na wo piile poro pe yɛn ma taanla leele mbele paa jaa mbaa tanri lasiri wi na pe yɛɛ fanŋga; Eza 54.1.

Katugu jɛlɛ ŋa pè wa, wi piile pe yaa ka
lɛgɛ mbe wɛ jɛlɛ ŋa wi yɛn wi pɔlɔ
wi yeri wi woolo pe na.†

28 Yoro wo na, sefɛnnɛ, ye yɛn piile
mbele pè se ma yala Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ
na kɔn li ni, paa Sara wi pinambyɔ Izaki
wi yɛn fun.
29 Faa pinambyɔ ŋa pàa se ma yala
sɛnwee fanŋga ki ni, wìla pye na
pinambyɔ ŋa wìla se ma yala Yɛnŋɛlɛ li
Yinnɛkpoyi li fanŋga ki ni wi jɔlɔ. Pa ki
yɛn ma ali ma pan ma gbɔn nala.
30 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na
yuun mɛlɛ? Wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
«*Kulojɔ wi purɔ wo naa wi pinambyɔ wi*
ni, katugu kulojɔ wi pinambyɔ wi se pinlɛ
mbe kɔrɔgɔ ki li ja jɛlɛ ŋa wi yɛn lesee wi
Pinambyɔ wi ni.»†
31 Kì pye ma, sefɛnnɛ, we woro kulojɔ
wi piile. Ɛɛn fɔ, we yɛn jɛlɛ ŋa wi yɛn
lesee wo piile.

TAGAFƐNNƐ PE LESEWE KONAA TANGALƆMƆ JƐMBƐ YINNƐKPOYI LI FANŊGA NA

5

5–6

Yaga ka ye lesewe pi jɔgɔ

1 Kirisi wì we wɔ wa kulowo pi ni we
ta we pye leseele kaselege na. Ki kala na,
ye koro ye yere jɛŋgɛ wa ki lesewe pi ni.
Yaga ka ye yɛɛ kan pe ye pye kulolo naa.
2 Yaa nuru! Mi Pɔli mi yɛn naga yuun
ye kan fɔ: «Na yaga ye yɛɛ kan paga ye
kɛnrɛkɛnrɛ†, kona, Kirisi wi se ya yaraga
ka yɔn ye kan naa.»
3 Mi yaa sɔngɔrɔ mbege yo naa fɔ: Lere
ŋa fuun kaa yɛɛ kan poo kɛnrɛkɛnrɛ, wi
daga mbaa tanri lasiri wi ni fuun wi na.
4 Yoro mbele fuun yaa jaa mbaa tanri
lasiri wi na mbe ta mbe pye lesinmbele
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, yè laga Kirisi wi na
ma wɔ wa Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi ni.
5 Woro wo na, we jigi wi yɛn ki na ma
yo Yɛnŋɛlɛ li yaa ka we pye lesinmbele li
yɛɛ yɛgɛ na, naa wè taga Zhezu wi na we.
Ko jigi wo we yɛn na singi Yinnɛkpoyi li
fanŋga na.
6 Katugu na waga pye nuŋgba Zhezu
Kirisi wi ni, we kɛnrɛkɛnrɛ o, wee
kɛnrɛkɛnrɛ o, ko ka woro kagbɔgɔ. Ŋga
kì wɛ ki ni fuun na, ko ki yɛn tagawa mba
pi maa tunŋgo piin ndanlawa ni.
7 Yàa pye na tanri konɔ jɛnnɛ li na.
Ambɔ wì ye yɛgɛ kɔn, a yè si kaselege
konɔ li yaga?
8 Ŋga pàa yo ye kan ma ye jatere wi
kanŋga, ki sila yiri wa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
na ye yinri lo yeri.
9 Yɛgɛ ŋga na pe maa ki yuun ma yo
fɔ: «Leve jɛnri wi ma buru muwɛ mba pì
gbɔn pi ni fuun pi fɛ maa yirige,» pa kì
pye ma fun.
10 Ma si yala, we Fɔ wì jigi kan na yeri
ye kala na. Mì taga ki na ma yo ye jatere
wi se yiri wi yɛ na woo wi ni. Ɛɛn fɔ, ŋa
wila ye jatere wi pinri ye na, wi yɛn yɛgɛ
o yɛgɛ, Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa le jɔlɔgɔ.
11 Sefɛnnɛ, mi wo na, ndɛɛ ki pye mi
yɛn na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun ma yo
kɛnrɛkɛnrɛ wi daga mbaa piin, pe jɛn naa
na jɔlɔ mɛlɛ naa? Ki pye pa mila ki yari
ma, Kirisi wi kunwɔ wa tiparaga ki na, ki
sɛnrɛ nda mila yuun ti se jɛn naa leele
mbɛngɛ.
12 Mbele paa ye jatere wi pinri ye na,
mì pye naga jaa paa kee pe kapyere ti ni
yɛgɛ, fɔ pe sa pe yɛɛ san.
13 Yoro wo na, sefɛnnɛ, Yɛnŋɛlɛ lì ye
yeri ye pye leseele. Ɛɛn fɔ, yaga ka ki
lesewe pi lɛ mbe yo ye yaa la tanri mbaa
yala ye wire ti jogo kagala koro ni. Ŋga
ki wa, ye daga mbe ye yɛɛ ndanla mbaa
tunŋgo piin ye yɛɛ kan.
14 Katugu lasiri wi ni fuun wi go ko ki
yɛn ki ŋgasele na le fɔ: «*Ma lewee yɛnlɛ*
wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na
mɔɔ yɛɛ ndanla we.»†
15 Ɛɛn fɔ, na ye kaa ye yɛɛ nɔɔri mbaa
ye yɛɛ kaa paa yanyaara ti yɛn, ye yɛɛ
yingiwɛ jɛn, yaga ka ye yɛɛ ka mbe ye yɛɛ
kɔ.

We wire ti jogo kagala
koro ka kaa we yɛgɛ sinni

† **4:30 4.30:** Zhenɛ 21.10 † **5:2 5.2:** Mbe kɛnrɛkɛnrɛ ko kɔrɔ wo yɛn mbe pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. † **5:14 5.14:** Levi 19.18

fɔ Yinnɛkpoyi lo

16 Ye wele, sɛnrɛ nda ti yɛn na yeri mbe
yo ye kan ti nda fɔ: Ye Yinnɛkpoyi li yaga
laa ye yɛgɛ sinni! Pa kona ye se la wire ti
jogo kagala ke piin.
17 Katugu kagala ŋgele ke la yɛn sɛnwee
wi wire ti na, koro yɛn ma Yinnɛkpoyi
lo mbɛn. Kagala ŋgele ke Yinnɛkpoyi lo
ndanla, koro yɛn ma sɛnwee wi wire to
mbɛn. Ti yɛn na wiin ti yɛɛ ni, jaŋgo kala
na yaa jaa mbaa piin, yaga kaa li piin.
18 Ɛɛn fɔ, na Yinnɛkpoyi li kaa ye yɛgɛ
sinni, pa lasiri wi se fanŋga ta ye na.
19 Kagala ŋgele sɛnwee wi wire ti maa
jaa mbaa piin, ke yɛn ma jɛn. Ke ŋgele:
«Kɛɛnrɛ limɛ, naa fyɔngɔ kapyere, naa
kalikalawa,
20 naa sɛngɛ sunmɔ, naa lekara, naa
mbɛnwɛ, naa maara, naa yenjara, naa
naŋgbanwa, naa kashara, naa mbe leele
kɔn pe yɛɛ na pe yɔn ki pye ki yɛ ki yɛ,
21 naa mbaa yɛgɛ yinrigi leele yaara na,
naa sinwɔgɔ, naa kafaara, naa kapyere ta
yɛgɛ ni paa ki woro nda ti cɛnlɛ li yɛn.»
Mi yɛn na ye yɛrɛgi paa yɛgɛ ŋga na mìla
ki pye faa we, ma yo fɔ: Mbele paa ki
kagala ke piin, pe se ka ye wa Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pi ni fyew.
22 Ɛɛn fɔ, ŋga ki maa yinrigi wa
Yinnɛkpoyi li yeri koyi ŋga: Ndanlawa,
naa nayinmɛ, naa yɛyinŋge, naa mbe
kala kun yɛɛ ni, naa kapitanra, naa
kajɛŋgɛ pyege, naa tagawa,
23 naa kotoyinŋge, naa yɛɛ yingiwɛ
jɛngɛ. Lasiri wi woro na wiin ki kagala
ŋgele lo la ni.
24 Leele mbele pe yɛn Zhezu Kirisi wi
woolo, pè puŋgo le wire ti nandanwa naa
ti jogo kagala ke ni. A ki cɛn ndɛɛ pè ke
kan wa tiparaga ki na ma ke gbo.
25 Yinnɛkpoyi lì yinwege kan we yeri. Ki
kala na, ki daga laa we yɛgɛ sinni.
26 Waga kaa we yɛɛ gbogo, waga si
kaa we yɛɛ nawa ŋgbanni, nakoma mbaa
yɛgɛ yinrigi we yɛɛ yaara na.

6

Waa we yɛɛ go kagala ke lee

we yɛɛ ni

1 Sefɛnnɛ, na paga lere wa yigi wi yɛn
na kapege ka piin, yoro mbele Yinnɛkpoyi
li yɛn na ye yɛgɛ sinni, yoo saga ye pan wi
ni wa kozinnɛ li ni naa. Ɛɛn fɔ, yege pye
kotoyinŋge ni. Mboro fun, mɔɔ yɛɛ yigi,
jaŋgo Sɔtanla wiga kɔɔn fanla ma to wa
kapege ki ni.
2 Yaa ye yɛɛ sari ye yɛɛ go kagala ke na.
Pa ye yaa Kirisi wi lasiri wi tanga mboo
yɔn fili yɛɛn we.
3 Na lere ŋa kaa ki jate wi yɛn yaraga,
mbe sigi ta wi woro yaraga, kona, wila wi
yɛɛ fanla.
4 Lere nuŋgba nuŋgba pyew wi daga
mboo tangalɔmɔ pi taanla mbe wele. Na
wi kaa yan jɛmbɛ, pa wi yaa la wi yɛɛ
gbogo wi tangalɔmɔ pi kala na, pa ki se
pye sanmbala poro kala na.
5 Katugu lere nuŋgba nuŋgba pyew wi
yaa kaa yɛɛ go kala li yɛgɛ yo.
6 Lere ŋa pe yɛn na nari Sɛntanra ti
ni, yarijɛndɛ nda fuun wila taa, wi daga
mbaa wi nagafɔ wi tasaga woo wa ti ni
mbaa ki kaan wi yeri.
7 Yaga kaa ye yɛɛ fanla, lere na la tɛgɛ
Yɛnŋɛlɛ na. Lere wiga yaraga ŋga lugu,
ko wi ma kaa kɔw.
8 Na wi kaa wi wire ti nandanwa kala
li piin ndɛɛ wi yɛn na yariluguro nuru ti
kanŋgɔlɔ, wi yaa ka wire ti fɔngɔwɔ pi
ta†. Na wiga sila Yinnɛkpoyi li nandanwa
kala li piin ndɛɛ wi yɛn na yariluguro
nuru li kanŋgɔlɔ, wi yaa ka yinwege
mbakɔgɔ ki ta Yinnɛkpoyi li yeri.
9 Yaga ka ti we te kajɛŋgɛ pyege ki ni;
katugu na wee te mbaa ki piin, pa we yaa
kaga tɔnli wi ta, na ki wagati wiga ka gbɔn
we.
10 Ki kala na, na waga wagati jɛnŋɛ ŋa
ta, waa kajɛŋgɛ piin lere pyew wi kan,
tagafɛnnɛ poro wogo ko mbe wɛ.

Pɔli wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro naa wi sharaga

11 Yege sɛwɛ yɔɔnrɔ nda ti wele paa tì
tugbɔlɔ! Mi kpaw mìri yɔnlɔgɔ na yɛ maa
torogo ye kan.
12 Leele mbele paa jaa mbe pe yɛɛ kala
li pye li leele pe ndanla wire kapyere ti

† **6:8 6.8:** Mbe wire ti fɔngɔwɔ pi ta, ko kɔrɔ wo yɛn mbe laga Yɛnŋɛlɛ li na pew.

wogo na, poro paa jaa mbe ye jori ye kɛnrɛkɛnrɛ. Pe maa ko piin ma, jaŋgo paga ka pe jɔlɔ Kirisi wi tiparaga sɛnrɛ yowo pi kala na.

13 Mbele jate pè kɛnrɛkɛnrɛ, paa la tanri lasiri wi na. Ɛɛn fɔ, paa jaa ye kɛnrɛkɛnrɛ, jaŋgo pe ta paa pe yɛɛ gbogo tɛgɛrɛ nda pè tɛgɛ ye na ti kala na.

14 Mi wo na, mi woro na jaa mbaa na yɛɛ gbogo kala la na, na we Fɔ Zhezu Kirisi wi tiparaga wogo ko ma. Ki tiparaga ki fanŋga na, dunruya yaara ti yɛn ndɛɛ ti ku mi wo yeri, a mi fun mì ku ti yeri.

15 Ma kɛnrɛkɛnrɛ o, mɛɛ kɛnrɛkɛnrɛ o, ko ka woro yaraga. Ŋga kì wɛ ki ni fuun na, ko ki yɛn: Ma kanŋga lere fɔnŋgɔ.

16 Mbele fuun paa tanri ko konɔ lo na, mila ki yuun pe kan fɔ: Yɛnŋɛlɛ li yɛyinŋge kan pe yeri, li kagbaraga pye pe kan, poro naa Yɛnŋɛlɛ li woolo pe ni fuun pe ni!

17 Mbege lɛ nala wo na, lere ka kanla jɔlɔ naa; katugu sagbantitɛrɛ nda ti yɛn na wire ti na, tila ki nari ma yo mi yɛn Zhezu wi kulo.

18 Sefɛnnɛ, we Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ kan ye ni fuun ye yeri! Anmiina.

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo EFƐZI ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi Efɛzi ca tagafɛnnɛ pe kan, kìla yala wi yɛn kaso. Efɛzi ca ko kìla pye Azi tara ti ni fuun cagbɔgɔ ye. Nala pe maa ki tara ti yinri Turiki tara. Legilizi ŋa wìla pye wa ki ca ki ni, Pɔli wo wìla wi tɛgɛ wa. Wìla yɛlɛ taanri pye wa ki ca ki ni ma legilizi wi gbegele maa tɛgɛ. Legilizi wìla kaa gbɔgɔ, fɔ a tagafɛnnɛ pèle yɛgɛ ta wa kanŋgara na cara ti ni. Ki yɛn kaselege fɔ Efɛzi ca legilizi wo wìla pye legiliziye sanmbala pe yɛkelewe, ɛɛn fɔ sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo, wìla pye kanŋgara na legiliziye pe ni fuun pe woo fun. Ko kì ti laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, pɔli wii leele mɛrɛ yeri mbe pe shari.

Ki sɛwɛ ŋa wi mbe ya kɔn mbe yiri kɔnsara shyɛn. Wa sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1.1–3.21) ki ni, Pɔli wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li gbogo, nali shari duwaw ŋa fuun li yɛn na kaan we yeri Zhezu Kirisi wi fanŋga na wi kala na; katugu mbele pè taga Kirisi wi na, Zhufuye konaa mbele pe woro Zhufuye pe ni, Zhezu wì pe ni fuun pe pinlɛ ma pe pye Yɛnŋɛlɛ li piile kpoyi. Ko leele kpoyi poro pe maa yinri Legilizi we. Pɔli wi yɛn na yɛnri pe kan, jaŋgo pe Yinnɛkpoyi li ta, pe ya pe Kirisi wi ndanlawa pi kɔrɔ jɛn.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo (4.1–6.24) ki ni, Pɔli wi yɛn naga yɛnri tagafɛnnɛ pe yeri pe tangalɔmɔ pi pye jɛmbɛ, pi Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga (6.10-18) yeri, Pɔli wi yɛn na tagafɛnnɛ pe nawa tuun ma yo fɔ pe Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔnyaara ti lɛ, jaŋgo pe ya pe yere pe Sɔtanla wi wamawelewe pi sige.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-2*
Shɔwɔ pi ma ta Zhezu Kirisi wo ni *1.3–3.20*
Tagafɛnnɛ gbogolomɔ pi yinwege ki daga mbe pye yɛgɛ ŋga na *4.1–6.24*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli ŋa Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li ni, muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi yoro mbele Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi wa Efɛzi ca ye kan. Yoro mbele ye yɛn tagawa ni wa ye gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni we.
2 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri!

SHƆWƆ PI MA TA ZHEZU KIRISI WO NI

1.3–3.20

Yarijɛndɛ nda Yɛnŋɛlɛ lì kan we yeri ma we ta Zhezu Kirisi wi ni

3 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, lo na li yɛn we Fɔ Zhezu Kirisi wi To we! Lo lì duwaw we na wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, ma si Yinnɛkpoyi li duwaw wi ni fuun wi kan we yeri wa naayeri lara ti na.
4 Katugu sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ li fa dunruya wi da, làa we wɔ makɔ we pye li woolo wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, jaŋgo we pye kpoyi, jɛrɛgisaga fu li yɛgɛ na.
5 Yɛnŋɛlɛ li ndanlawa pi kala na, làa ki kɔn maga tɛgɛ faa, mbe we pye li piile Zhezu Kirisi wi fanŋga na, ma yala li nandanwa kala li ni.
6 Ki kala na, ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, li yinmɛ gbɔgɔwɔ mba lì kan we yeri waga pi kala na, wa we gbogolomɔ pi ni li Pinambyɔ ŋa wìli ndanla jɛŋgɛ wi ni.
7 Katugu Kirisi wi kunwɔ pì we go shɔ, a we kapere ti kala yaga we na, ma yala Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ mba pi se jɛn mbe kɔ pi ni.
8 Lìgi yinmɛ pi kan we yeri maa lɛgɛ, ma we kan kajɛnmɛ naa tijinliwɛ pi ni fuun ni.
9 Lìgi kan, a wèli nandanwa kala na li yɛn ma lara li jɛn, na làa yere ki yerewe faa mbeli pye mbeli yɔn fili Kirisi wi fanŋga na we.

10 Na wagati wiga kaa yɛɛ yɔn fili
Yɛnŋɛlɛ ligi pye, pa li yaa ka yaara nda
fuun ti wa naayeri, naa nda fuun ti yɛn
laga tara na ti gbogolo nuŋgba, to nuŋgba
mbe pye ti go na, wo wi yɛn Kirisi we.
11 Wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni,
wè we tasaga ta wa shɔwɔ pi ni fun,
katugu Yɛnŋɛlɛ làa we wɔ faa, ma yala
li kakɔnndɛgɛlɛ li ni. A lì si yaara ti ni
fuun ti gbegele paa yɛgɛ ŋga na làa yere
ki yerewe mbege pye konaa naga jaa we.
12 Yɛnŋɛlɛ lì ko pye ma, jaŋgo waa li
gbɔgɔwɔ pi sɔnni, woro mbele wè keli ma
we jigi wi taga Kirisi wi na we.
13 Yoro fun, naa yè kaselege sɛnrɛ ti
logo, Sɛntanra nda tì shɔwɔ pi kan ye yeri
we, a yè si taga Kirisi wi na. Kona, a
Yɛnŋɛlɛ lì si tɛgɛrɛ tɛgɛ ye na li yɛɛ mɛgɛ
ki na, mɛɛ Yinnɛkpoyi li kan ye yeri, na
làa li yɔn fɔlɔ kɔn we.
14 Yinnɛkpoyi lo li yɛn we kɔrɔgɔ yaraga
koŋgbanŋga, mbege naga fɔ we yaa ka
shɔwɔ pi ta, po Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn
mbe kan li woolo pe yeri paa kɔrɔgɔ yɛn.
Li yɛn na jigi kaan we yeri fɔ we yaa kaga
kɔrɔgɔ ki ta, na liga ka we go shɔ pew
we. Ki kala na, waa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
pi sɔnni.

Pɔli wi yɛnrɛwɛ we

15 Ki kala na, tagawa mba yè taga we Fɔ
Zhezu wi na, naa ndanlawa mba pi yɛn ye
ni Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni fuun pe kan,
malɛ mùu sɛnrɛ logo,
16 mii Yɛnŋɛlɛ li sharaga ki yaga ye kala
na. Mi maa nawa tuun ye na wa na
yɛnrɛwɛ pi ni;
17 jaŋgo we Fɔ Zhezu Kirisi wi Yɛnŋɛlɛ
le, lo na li yɛn To, ma gbɔgɔ, li Yinnɛ li
kan ye yeri, na li maa tijinliwɛ kaan we,
mbaa li kagala ke nari ye na, ye ta ye li
jɛn.
18 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ li ye
kotoro ti yɛngɛ ye na yeli yanwa pi yan,
jaŋgo Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri jigi tagasaga ŋga
na, yege jɛn, mbele pè pye li woolo,
kɔrɔgɔ tiyɔngɔ ŋga lì tɛgɛ pe kan, yege
jɛn.
19 Mi yɛn na yɛnri fɔ li yawa gbɔɔ mba
pi se jɛn mbe kɔ, yoo jɛn. Po lì tɛgɛ
mbaa woro mbele tagafɛnnɛ we sari. Ki
yawa jate po Yɛnŋɛlɛ lì pye yɛrɛ ma naga
fanŋga ni,
20 naa lì Kirisi wi yɛn maa yirige wa
kunwɔ pi ni, ma saa wi tɛgɛ wa li yɛɛ
kalige kɛɛ ki na, wa naayeri lara ti na we.
21 Wi wa ma cɛn tegere ti ni fuun, naa
yawa pi ni fuun, naa fanŋga ki ni fuun,
naa wunluwɔ pi ni fuun pi go na, naa
mɛrɛ nda fuun pe mbe ya yeri ti go na, ki
dunruya ŋa wi mɛrɛ to nuŋgba ma, ɛɛn
fɔ, mbe pinlɛ dunruya ŋa wila paan wi
woro ti ni fun.
22 *Yɛnŋɛlɛ li yaara ti ni fuun ti tirige mari*
tɛgɛ wi nɔgɔ,† ma suu kan Legilizi wi yeri,
wi pye To kagala ke ni fuun ni.
23 Legilizi wi yɛn Kirisi wi wire. Wi
yɛn wa Legilizi wi ni maa yin, wo ŋa wì
yereŋge ki ni fuun ki yin we.

2

Wè wɔ wa kunwɔ pi ni ma yinwege ta

1 Faa, yàa ku yinnɛ lo na ye kajɔgɔrɔ
naa ye kapere ti kala na.
2 Ki sanga wi ni, yàa pye na tanri na
yala ki dunruya ŋa wi tangalɔmɔ po ni,
na yinŋgele ŋgele yawa yɛn ke ni wa
naayeri ke To wi sɛnrɛ ti nuru. Ko yinnɛ
lo laa tunŋgo piin yiŋgɔ wa mbele pè je
Yɛnŋɛlɛ li na pe kotoro na.
3 Woro fun, wàa pye paa pe yɛn, na
tanri na yala we wire ti jogo kagala ke ni,
na we wire to naa we jatere wi nandanwa
kagala ke piin. We sewe po na, wàa daga
Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi ni paa sanmbala
pe yɛn.
4 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yinriwɛ taga kì gbɔgɔ
fɔ jɛŋgɛ, we yɛn ma li ndanla ndanlawa
gbembe mba ni pi kala na,
5 woro mbele wàa ku yinnɛ lo na we
kajɔgɔrɔ ti kala na, lì yinwege kan naa
we yeri Kirisi wi ni. Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ po
fanŋga na yè shɔ.
6 Naa wè gbogolo Zhezu Kirisi wi ni,
Yɛnŋɛlɛ lì we yɛn ma we yirige wi ni ja,
ma we kan waa wunluwɔ piin wi ni ja wa
naayeri lara ti na.

† **1:22 1.22:** Yuuro 8.7

7 Lì ko pye ma, jaŋgo mbe ta mbeli
yinmɛ mba pi se jɛn mbe kɔ pi naga
leele pe na wagati ŋa fuun wila paan wi
ni, li kajɛŋgɛ ŋga lì pye we kan wa we
gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni ki kala
na.
8 Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ po fanŋga na yè shɔ
ye tagawa pi kala na. Ko si yiri yoro yeri,
Yɛnŋɛlɛ lo yarikanga yi.
9 Ye kapyere to tulugo si ma, jaŋgo lere
kpɛ ka kaa yɛɛ gbɔgɔ.
10 Katugu Yɛnŋɛlɛ lo lì we gbegele. Lì
we da wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi
wi ni, jaŋgo waa kapyere jɛndɛ piin, làa
ti gbegele mari tɛgɛ faa, jaŋgo waa taanri
ti na.

Mbe pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni

11 Yoro mbele ye woro Zhufuye piseele,
Zhufuye pe maa ye yinri mbele pee
kɛnrɛkɛnrɛ, nɛɛ pe yɛɛ yinri mbele pè
kɛnrɛkɛnrɛ, ma yala ŋga leele pè pye pe
wire ti na ki ni, faa yàa pye yɛgɛ ŋga na,
ye yɛɛ nawa to ki na.
12 Ki sanga wi ni, yàa pye ma lali Kirisi
wi ni. Yàa pye nambanmbala, ye sila
pye Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele lì wɔ pe ni.
Yɔn finliwɛyɔn fɔgɔlɔ ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa
kɔn li woolo pe yeri, ye tawa sila pye
wa ke ni. Yàa pye na ye yinwege ki piin
laga dunruya wi ni jigi tagasaga fu naa
Yɛnŋɛlɛ fu.
13 Ɛɛn fɔ koni, wa ye gbogolomɔ pi ni
Zhezu Kirisi wi ni, yoro mbele yàa pye ma
lali, yè pan tɔɔn Yɛnŋɛlɛ li tanla Zhezu wi
kunwɔ pi fanŋga na.
14 Katugu Kirisi wo wì pan yɛyinŋge ki
ni we kan, ma si Zhufuye poro naa mbele
pe woro Zhufuye pe pye leele nuŋgba.
Wo wùu yɛɛ kan ma mbogo ŋga kìla pe
kɔn pe yɛɛ na, ma pe pye juguye ki ya.
15 Wì Zhufuye lasiri wo naa wi
ŋgasegele ke jan wi kunwɔ pi fanŋga
na, ma sigi cɛngɛlɛ shyɛn leele pe pye lere
fɔnŋɔ nuŋgba wi yɛɛ ni, ma yɛyinŋge le
pe sɔgɔwɔ.
16 Kirisi wi kunwɔ wa tiparaga ki na
pi fanŋga na, wì panraga ki kɔ, ma sigi
cɛngɛlɛ shyɛn ke gbogolo ma ke pye wire
nuŋgba, mɛɛ tanwa le poro naa Yɛnŋɛlɛ
pe sɔgɔwɔ pi ni.
17 *Wì pan ma yɛyinŋge Sɛntanra ti yari
yoro mbele yàa pye ma lali, konaa yoro
mbele yàa pye ma yɔngɔ ye kan.*†
18 Ko kì ti Kirisi wi fanŋga na, Zhufuye
poro naa mbele pe woro Zhufuye, we ni
fuun, we mbe ya pan we to Yɛnŋɛlɛ li
tanla Yinnɛkpoyi nuŋgba li sagawa pi na.
19 Ki kala na, yoro mbele ye woro
Zhufuye, ye woro nambanmbala, nakoma
tara ta woolo. Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, yè pye tara
nuŋgba woolo Yɛnŋɛlɛ li woolo pe ni, ma
pye Yɛnŋɛlɛ li go woolo.
20 Yoro fun, ye yɛn ma kan go nɔgɔ
ŋga na, ko ki yɛn pitunmbolo poro naa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ re.
Zhezu Kirisi jate wo wi yɛn go yɛnlɛ li
sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga ye.
21 Wo wi ti go ki ni fuun ki yɛn na ki
yɛɛ yinri jɛŋgɛ na gbogo mbe pye shɛrigo
gbɔgɔkpoyiwe Fɔ wi kan.
22 Yoro fun, wa ye gbogolomɔ pi ni wi
ni, ye yɛn ma ye yɛɛ yigi jɛŋgɛ, yoro naa
sanmbala pe ni, mbe pye go ŋga Yɛnŋɛlɛ
li yaa la cɛɛn wa Yinnɛkpoyi li fanŋga na.

3

Tunŋgo ŋga kì kan Pɔli wi yeri wi pye wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ

1 Ko kì ti mi Pɔli, mi ŋa mi yɛn laga
kaso Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ni, yoro cɛngɛlɛ
sanŋgala woolo ye yɔnwɔ pi kala na, mila
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ye kan.
2 Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi kala na, tunŋgo
ŋga lì kan na yeri mbe pye ye kan, mì
taga ki na ma yo yège logo.
3 Yɛnŋɛlɛ lìli ŋgundo jɛnmɛ pi pye maa
naga na na, paa yɛgɛ ŋga na mìgi yɔnlɔgɔ
makɔ sɛnrɛ jɛnri ni we.
4 Na ye kaa ti kara, pa ye mbe ya mbege
jɛn fɔ ŋgundo ŋa wi yɛn na para Zhezu
Kirisi wi sɛnrɛ na, mùu jɛnmɛ pi ta.
5 Wagati ŋa fuun wì toro wi ni, Yɛnŋɛlɛ
li sila ki ŋgundo wi naga leele pe na. Ɛɛn
fɔ, yiŋgɔ lùu naga li pitunmbolo naa li
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛkpoyi pe na Yinnɛkpoyi
lo fanŋga na.

† **2:17 2.17:** Eza 57.19

6 Ki ŋgundo wi ŋa fɔ: Sɛntanra ti fanŋga na, cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pè pye kɔrɔgɔ lifɛnnɛ yɛɛnlɛ Zhufuye pe ni, ma pye wire nuŋgba pe ni, ma pe tasaga ta wa yɔn fɔlɔ nuŋgba na Yɛnŋɛlɛ làa kɔn li ni, Zhezu Kirisi wi fanŋga na.

7 Mì pye ki Sɛntanra ti tunmbyee Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ yarikanga ŋga lì kan na yeri ki fanŋga na. Lìgi kan na yeri ma yala li yawa tunŋgo pyelɔmɔ po ni.

8 Muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ woolo pe ni fuun puŋgofɔ we. Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lì kajɛŋgɛ pye mala kan, mbaa Kirisi wi yarijɛndɛ nda ti se jɛn mbe kɔ ti Sɛntanra ti yari cɛngɛlɛ sanŋgala ke kan,

9 mbe ki ŋgundo wi tunŋgo pyelɔmɔ pi yirige funwa na. Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti Dafɔ, làa ki ŋgundo wi lara maga lɛ wa faa;

10 jaŋgo yiŋgɔ ni, fanŋga fɛnnɛ, naa yawa fɛnnɛ mbele pe yɛn wa naayeri lara ti na, pe ta pe Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ pi jɛn yɛgɛ ki ni fuun ki na Legilizi wi fanŋga na.

11 Yɛnŋɛlɛ lìgi pye ma, ma yala li kakɔnndɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu li ni, lo na lì pye we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na we.

12 Wa we gbogolomɔ pi ni wi ni, naa we tagawa mba wè taga wi na pi kala na, we ma kotogo ta ma ya na fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla jigi ni.

13 Ki kala na, mi yɛn na ye yɛnri fɔ jɔlɔgɔ ŋga mi yɛn na jɔlɔ ye yɔnlɔ, kiga ka ye sunndo kɔn, ki yaa gbɔgɔwɔ kan ye yeri.

Kirisi wi ndanlawa we

14 Ko kala kì ti mi yɛn na kanŋguuro kanni we To Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

15 Lo na naayeri wo naa tara na sege woolo pe ni fuun pe maa pe mɛgɛ ki taa na yinrigi wa li yeri we.

16 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, ma yala li gbɔgɔwɔ mba pi se jɛn mbe kɔ pi ni, fɔ li ye kan ye fanŋga ta wa ye nawa Yinnɛkpoyi li fanŋga na, yawa ni.

17 Fɔ Kirisi wi cɛn wa ye kotogo na ye tagawa pi fanŋga na, ye ta ye ndire kan ye yere jɛŋgɛ wa ndanlawa pi ni,

18 yoro naa Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni fuun pe ni, ye ya yege kɔrɔ jɛn yɛgɛ ŋga na Kirisi wi ndanlawa pì gbɔgɔ, ma tɔnlɔ, ma yagara konaa ma jugo.

19 Ee, ye mbe ya mbege ndanlawa pi jɛn, po mba pì gbɔgɔ ma wɛ jɛnmɛ pi ni fuun pi na we, jaŋgo ye pye ye yin Yɛnŋɛlɛ li cɛnlɔmɔ pi ni fuun pi ni.

20 Yɛnŋɛlɛ na li mbe ya kala li ni fuun li pye mbe wɛ we yɛnrɛwɛ naa we jatere wi na fɔ jɛŋgɛ, mbe yala yawa mba pi yɛn na tunŋgo piin wa we nawa pi ni,

21 gbɔgɔwɔ mbe pye li woo wa Legilizi wi ni Zhezu Kirisi wi fanŋga na, wagati wi ni fuun fɔ sanga pyew! Anmiina.

TAGAFƐNNƐ GBOGOLOMƆ PI YINWEGE KI DAGA MBE PYE YƐGƐ ŊGA NA

4

4–6

Wire ti yɛn nuŋgba

1 Ki kala na, mi yɛn na ye yɛnri, mi ŋa mi yɛn kasopyɔ, katugu mi yɛn na tunŋgo piin we Fɔ wi kan, fɔ Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri yerege ŋga na, yaa tanri yaa yala ki ni.

2 Ye yɛɛ tirige pilige pyew, ye pye kapitanra ni, yaa kala kunni ye yɛɛ ni. Yaa ye yɛɛ kagala kunni ye yɛɛ ni ndanlawa ni.

3 Ye bala ye koro ye yɛɛ ni wa nuŋgbama mba Yinnɛkpoyi lì kan ye yeri pi ni, yɛyinŋge ŋga kì ye pɔ ye yɛɛ na ki fanŋga na.

4 Wire nuŋgba ti yɛn wa, naa Yinnɛkpoyi nuŋgba ni, paa yɛgɛ ŋga na jigi tagasaga nuŋgba yɛn wa we, ko mɛgɛ ni Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri.

5 We Fɔ nuŋgba wi yɛn wa, naa tagawa nuŋgba, naa batɛmu nuŋgba.

6 Yɛnŋɛlɛ nuŋgba li yɛn wa, we ni fuun To wowi. Li yɛn leele pe ni fuun pe go na, li yɛn pe sɔgɔwɔ, ma pye pe ni.

7 We ni fuun nuŋgba nuŋgba, yinmɛ pì kan we yeri ma yala yarikanga ŋga Kirisi wì taanla ma kan ko ni.

8 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Naa wì lugu ma kari wa naayeri, wì pele yigi kasopiile ma kari pe ni.

† **4:8 4.8:** Yuuro 68.19

A wì si yarikanra kan leele pe yeri.†
9 Ŋga kì yo ma yo fɔ: «Wì kari wa naayeri,» ko kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ? Ko kɔrɔ
wo yɛn fɔ wì tigi ma kari gbɛn wa tara ti
nɔgɔ† ki na.
10 Ŋa wì tigi, wo nuŋgba wo wì kari wa
naayeri wi ni fuun wi go na, jaŋgo mbe
ta mbe yereŋge ki ni fuun ki yin.
11 Wo wì yarikanra kan leele pe yeri pe
yɛ pe yɛ: Wì pele kan pe pye pitunmbolo,
ma pele kan pe pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ, ma pele kan pe pye Sɛntanra ti
yofɛnnɛ, ma pele kan pe pye pasitɛriye
naa nagafɛnnɛ.
12 Wì ko pye ma, ma ta ma mbele pè
pye Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe gbegele paa
Yɛnŋɛlɛ tunŋgo ki piin, ka mbe ta kila tari
Legilizi ŋa wi yɛn Kirisi wi wire ti na.
13 Ki pyewe pi na ma, we ni fuun we
yaa pye nuŋgba wa tagawa pi ni, mbe
Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi jɛn, mbe pye leele
mbele pè lɛ wa tagawa pi ni poro pele,
mbe yɔn fili mbe pye paa yɛgɛ ŋga na
Kirisi wi yɛn ma yɔn fili we.
14 Pa kona we se pye paa piile yɛn,
nambara fɛnnɛ pe nagawa cɛnlɛ pyew
pila we lee pila kee we ni kɛɛ ki ni fuun
ki na paa yɛgɛ ŋga na tifɛlɛgɛ ki maa
kɔgɔje tɔnmɔ pi kɔɔn naa waa lagapyew.
Ki woolo pe maa pe tijinliwɛ pee pi lee na
leele pe fanla pi ni na pe punŋgu.
15 Ɛɛn fɔ, na we kaa kaselege ki yuun
ndanlawa ni, pa we yaa la kee yɛgɛ kala
li ni fuun li ni Kirisi wi ni, wo wi yɛn wire
ti go ye.
16 Wo fanŋga na wire ti lara ti ni fuun ti
yɛn ma ti yɛɛ yigi, ma pye nuŋgba. Wire
ti lombondo ti yɛn mari yɛɛ yigi sogosara
sogosara to fanŋga na, paa yɛgɛ ŋga na
ki daga we. Kiga pye ma, wire ti laga
nuŋgba nuŋgba pyew ki kaa tunŋgo piin
paa yɛgɛ ŋga na ki daga mbaa piin, pa
ti ni fuun ti yaa la gbogo mbaa kee yɛgɛ
ndanlawa ni.

Yinwefɔnŋgɔ Kirisi wi ni

17 Ki kala na, ŋga mi yɛn na yuun naga
finligi we Fɔ wi mɛgɛ ki na ki ŋga, fɔ yaga
kaa tanri naa paa yɛgɛ ŋga na mbele pee
shɛri pe maa tanri pe jatere wara ti na.
18 Pe tijinliwɛ pi yɛn ma wɔ pe na. Pe
tasaga woro wa yinwege ŋga Yɛnŋɛlɛ laa
kaan ki ni, katugu pe yɛn kambajɛnmbɛlɛ,
a pe kotoro tì ŋgban pe na fɔ jɛŋgɛ.
19 Fɛrɛ taga ki ni fuun kì kɔ pe yɛgɛ na.
Pè pe yɛɛ kan jajara naa nanjara ti yeri,
na fyɔngɔ kapyere cɛnlɛ pyew ti piin na
gbinri ti na.
20 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, anmɛ ma pè Kirisi
wi kala li naga ye na.
21 Pòo sɛnrɛ yo, a yèri logo jate, a pè ye
naga kaselege ŋga ki yɛn Zhezu wi ni ki
ni, maga ta ye yɛn keretiyɛnye.
22 Ki kala na, ye daga mbe ye faa
tangalɔmɔ pi yaga, po mba pìla pye na
ye jogo lɛɛ wi nari we. Ki pyelɔmɔ lɛɛ pi
jogo kagala ke ma lere wi fanla maa jɔgɔ.
23 Ki daga ye ye yinŋgele koro naa ye
kotoro ti yaga ti kanŋga fɔnndɔ ye na.
24 Ye jogo fɔnŋɔ wi lɛ, wo ŋa Yɛnŋɛlɛ lì
gbegele paa li yɛɛ yɛn, wo ŋa wi maa wi
yɛɛ nari sinŋɛ, ma pye kpoyi na yinrigi
wa kaselege ki ni we.

25 Ki kala na, ye yagbogowo pi yaga! *Ye
ni fuun nuŋgba nuŋgba yaa kaselege yuun
ye lewee yɛɛnlɛ pe kan;*† katugu we yɛn
wire nuŋgba ti lara ta.
26 Na yaga nawa ŋgban, yaga ka kapege
pye. Yaga si ka ti yɔnlɔ ki sa kɔ ki ye
naŋgbanwa pi ta ye ni.
27 Yaga ka yesaga kpɛ kan Sɔtanla wi
yeri.
28 Ŋa wìla pye na yuun, wuu yuro ti
yaga. Ɛɛn fɔ, wi bala wila tunŋgo piin
wi kɛyɛn yi ni wila wi yɔn suro ti taa
kaselege na, wi ya wila fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
sari.
29 Sɛnpere kpɛ ka ka yiri wa ye yɔn,
fɔ sɛnjɛndɛ, nda ti mbe ya sanmbala pe
saga paa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni, mbe
sagawa kan ti logofɛnnɛ pe yeri.
30 Yaga ka ti Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi li
yɛgɛ san. Lo li yɛn tɛgɛrɛ nda Yɛnŋɛlɛ lì
tɛgɛ ye na, ye go shɔgɔ pilige ki yɛgɛ.
31 Ye nazorowo, naa kotoŋgbanga, naa
naŋgbanwa, naa kendige, naa tɛgɛlɛ naa

† **4:9 4.9:** Ki sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ wì tigi laga tara ti ni leele pe kɔrɔgɔ. † **4:25 4.25:** Zaka 8.16

nambewe pi cɛnlɛ pyew pi yaga ye yɛɛ sɔgɔwɔ.
32 Yaa kajɛŋgɛ piin ye yɛɛ kan, yaa ye
yɛɛ yinriwɛ taa yaa ye yɛɛ kala yari, paa
yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lì ye kapere ti kala
yaga ye na ma ye ta Kirisi wi ni we.

5

Yaa tanri wa yanwa pi ni

1 Pa yè kaa pye piile mbele pe yɛn
ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla, ki kala na, yaa ki
ŋgbanga yaa piin paa li yɛn.
2 Yaa ye yinwege ki piin ndanlawa ni,
paa yɛgɛ ŋga na we yɛn ma Kirisi wi
ndanla, a wùu yɛɛ kan *we kala na, ma
pye paa yarikanga naa saraga yɛn, ŋga
ki nuwɔ pì tanla, a ki kala lì Yɛnŋɛlɛ li
ndanla.*†
3 Ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi, ki woro
ma yala kɛɛnrɛ limɛ, naa fyɔngɔ kapyere
ti cɛnlɛ pyew, naa yɛgɛ mbatinwɛ ti mɛrɛ
mbaa yinri ye sɔgɔwɔ.
4 Ki woro ma yala yaa fɛrɛmbandawa
sɛnrɛ yuun, naa go fu sɛnrɛ konaa jiire
sɛnrɛ ni. Ɛɛn fɔ, sanni ye saa to yuun ma,
yaa Yɛnŋɛlɛ li shari.
5 Yege jɛn ye filige ki na fun fɔ: Kɛɛnrɛ
lifɔ, naa fyɔngɔ kapyere pyefɔ, naa yɛgɛ
mbatinwɛ fɔ (katugu mbe pye yɛgɛ mbat-
inwɛ fɔ ki yɛn paa sɛngɛ sunmɔ pa yɛn),
wo wa se ka cɛnsaga ta wa Kirisi wo naa
Yɛnŋɛlɛ li ni pe wunluwɔ pi ni.
6 Yaga ka ti lere wa mbe ye fanla mbe
ye puŋgo sɛnwara ta ni; katugu ko kala kì
ti Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi yaa to mbele
pè je mbaa nuru li yeri pe na.
7 Ki kala na, yaga ka gbogolo pe ni
yaraga ka na.
8 Faa yàa pye wa wɔwɔ pi ni, ɛɛn
fɔ, koni, ye yɛn wa yanwa pi ni wa ye
gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni. Ki kala na,
ye pye paa yanwa piile yɛn;
9 katugu yanwa pi maga kan kajɛŋgɛ,
naa kasinŋge, konaa kaselege ki cɛnlɛ
pyew ki maa piin.
10 Yaa ki ŋgbanga yaa ŋga ki we Fɔ wi
ndanla ki jɛnni yaa ki woo ki yɛɛ ni.
11 Mbele pe maa tɔnli fu kapyere nda ti
yɛn wɔwɔ woro ti piin, yaga ka gbogolo
pe ni. Ɛɛn fɔ, yege naga pe na fɔ kapyere
nda paa piin ti woro ma yɔn.
12 Ki leele, kagala ŋgele pe maa piin wa
larawa, ke yowo pi yɛn fɛrɛ ni.
13 Na ki kagala ke ni fuun kaga yiri
funwa na wagati ŋa ni, ke kɔrɔ wi ma jɛn
ma filige fɔ jɛŋgɛ;
14 katugu ŋga fuun ka yiri funwa na, ko
ma pye paa yanwa yɛn. Ko kì ti ki yo ma
yo fɔ:

Yɛn, mboro ŋa maa wɔnlɔ we;

yiri ma wɔ wa kuulo pe sɔgɔwɔ;

pa Kirisi wi yaa yanwa yirige ma kan.

15 Ye ye yɛɛ yigi jɛŋgɛ, ye ye tangalɔmɔ pi
jɛn. Yaga kaa tanri paa tijinliwɛ fu fɛnnɛ
yɛn, ɛɛn fɔ, yaa tanri paa tijinliwɛ fɛnnɛ
yɛn.
16 Yaga wagati jɛnŋɛ ŋa fuun ta, ye tunŋgo
jɛŋgɛ pye wi ni, katugu we yɛn na we
yinwege ki piin ki piliye yan ni yɛɛn, yi
yɛn ma pe.
17 Ki kala na, yaga ka pye tijinliwɛ fu
fɛnnɛ, ɛɛn fɔ, ye Yɛnŋɛlɛ li nandanwa
kala li jɛn.

18 Yaga kaa tinni sinmɛ ni, ki ma lere
kan wi maa kafaara piin. Ɛɛn fɔ, ye ti
Yinnɛkpoyi li ye yin.
19 Yaa para ye yɛɛ ni, yaa ki piin
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi yuuro ni,
naa Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro ni konaa
Yɛnŋɛlɛ konɔ tangala yuuro ni. Yaa yuuro
shoo yaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni ye kotogo ki ni
fuun ni.
20 Yaa we To Yɛnŋɛlɛ li shari pilige pyew
kala li ni fuun li kala na, we Fɔ Zhezu
Kirisi wi mɛgɛ ki na.

Tagafɛnnɛ nambala naa pe jɛɛlɛ kala

21 Naa ye kaa na fyɛ Kirisi wi yɛgɛ, yaa
ye yɛɛ sɛnrɛ nuru.

22 Yoro jɛɛlɛ wele, yaa ye pɛnɛ pe sɛnrɛ
ti nuru, paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn na we Fɔ
wi sɛnrɛ ti nuru we;
23 katugu naŋa wi yɛn wi jɔ wi to, paa
yɛgɛ ŋga na Kirisi wi yɛn Legilizi wi To
we. Kirisi wo jate wi yɛn Legilizi ŋa wi
yɛn wi wire ti Shɔfɔ.

† **5:2 5.2:** Ɛki 29.18; Levi 1.9

24 Yɛgɛ ŋga na Legilizi wi yɛn na Kirisi
wi sɛnrɛ ti nuru, jɛɛlɛ paa pe pɛnɛ pe
sɛnrɛ ti nuru ma fun kala li ni fuun ni.
25 Yoro nambala wele, ye jɛɛlɛ pe daga
mbe ye ndanla paa yɛgɛ ŋga na Legilizi
wi yɛn ma Kirisi wi ndanla, a wùu yɛɛ
kan ma ku wi kala na we.
26 Kirisi wì ko pye ma, jaŋgo mbe
Legilizi wi pye kpoyi tɔnmɔ† wologo
konaa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti fanŋga na, wi pye
Yɛnŋɛlɛ li woo;
27 katugu wìla pye na jaa mbe Legilizi
wi tɛgɛ wa wi tiyɔnwɔ pi ni fuun pi ni
wi yɛɛ kan. Wi pye kpoyi, fyɔngɔ fu, naa
jɛrɛgisaga fu, wiga ka yɔnfi yɔnfi, nakoma
mbe pye ki yaara nda tì naga ti cɛnlɛ la ni.
28 Ki kala na, nambala wele, pe jɛɛlɛ pe
daga mbe pe ndanla paa yɛgɛ ŋga na pe
wire ti yɛn ma pe ndanla we. Ŋa fuun
wi jɔ yɛn maa ndanla, wo yɛn maa yɛɛ
ndanla.
29 Lere wo wa fa wi yɛɛ wire ti panra
fyew, ɛɛn fɔ, wi maa ti baro mari yingiwɛ
jɛn, paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wi maa ki
nuŋgba ki piin Legilizi wi kan we;
30 katugu we yɛn wi wire ti lara ta.
31 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Ko kì ti
naŋa wi yaa ka laga wi to naa wi nɔ pe na,
mbe si mara wi jɔ wi na. Kona, pe shyɛn
pe yaa pye wire nuŋgba.*»†
32 Ki wogo ŋga ki yɛn kaselege ŋga ki
yɛn ma lara, ma pye kagbɔgɔ, ma naga
laga ki sɛnrɛ nda ti ni. Mi wo yeri, ki yɛn
na para Kirisi wo naa Legilizi wo sɛnrɛ
na.
33 Yɛgɛ o yɛgɛ, ki daga naŋa nuŋgba
nuŋgba pyew, wi jɔ wuu ndanla, jɛlɛ
nuŋgba nuŋgba pyew wila wi pɔlɔ wi
gbogo.

6

Piile naa pe sevɛnnɛ sɛnrɛ

1 Yoro piile wele, yaa ye sevɛnnɛ pe
sɛnrɛ ti nuru, naa yè pye nuŋgba we Fɔ
wi ni we, katugu ki wogo ki yɛn ma sin.
2 «*Maa ma to naa ma nɔ pe gbogo*» ko ki
yɛn ŋgasegele ke koŋgbanna, na Yɛnŋɛlɛ
lì yɔn fɔlɔ kɔn ma taga li na.
3 Ki yɔn fɔlɔ li na fɔ: «*Jaŋgo ma pye
fɛrɛwɛ na, ma yinwetɔnlɔgɔ ta laga tara
ti na.*»†
4 Yoro teele wele, yaga kaa ye piile pe
nawa pi ŋgbanni. Ɛɛn fɔ, yaa pe gbegele,
yaa pe koro yaa pe yɛrɛgi yaa yala we Fɔ
wi korowo pi ni.

Kulolo naa pe tafɛnnɛ sɛnrɛ

5 Yoro kulolo wele, ye tafɛnnɛ mbele
laga tara ti ni ye go na, yaa pe sɛnrɛ
ti nuru fyɛrɛ ni, yaa seri, yaa ki piin
kotojɛŋgɛ ni ma mbe yo fɔ ye yɛn na
tunŋgo piin Kirisi wo kan.
6 Yaga kaa ki piin pe yɛgɛ na ma, na pe
kaa ye wele, ye kala lo mbe ta li pe ndanla.
Ɛɛn fɔ, yaa Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo
piin ye kotogo ki ni fuun ni, paa Kirisi wi
tunmbyeele yɛn.
7 Yaa ye kulowo tunŋgo ki piin pe kan
nandanwa ni, ndɛɛ yaa tunŋgo piin we Fɔ
wo kan, ye woro naga piin leele kan.
8 Yege jɛn ye yo fɔ lere nuŋgba nuŋgba
pyew, wi yɛn kulo o, wi yɛn lesee o, wi
yaa ka tɔnli ta we Fɔ wi yeri mbe yala
kajɛŋgɛ ŋga wi yaa pye ko ni.
9 Yoro kulolo tafɛnnɛ wele, yaa tanri ki
tangalɔmɔ pi na ma fun ye kulolo pe ni.
Ye kaa sɛnŋgbanra yuun pe na. Yege jɛn
ye yo fɔ yoro naa ye kulolo pe ni, ye Tafɔ
wi yɛn nuŋgba, wi yɛn wa yɛnŋɛlɛ na.
Wila lere wɔ lere ni.

Tagafɛnnɛ pe maliŋgbɔnyaara re

10 Ko ki ni fuun puŋgo na, yaa fanŋga
nii ye yɛɛ ni wa we gbogolomɔ pi ni we
Fɔ wi ni, naa wi yawa gbɔɔ pi fanŋga na.
11 Maliŋgbɔnyaara nda Yɛnŋɛlɛ lì kan
ye yeri, ye ti ni fuun ti lɛ, jaŋgo ye ya ye
yere jɛŋgɛ ye Sɔtanla wi tijinliwɛ pee pi
sige.
12 Katugu we woro na wiin sɛnwee piile
poro ni, ɛɛn fɔ, waa wiin yinnɛ tipegele
ŋgele yawa yɛn ke ni wa naayeri lara ti
na koro ni, naa ŋgele ke yɛn teele, naa

† **5:26 5.26:** ***Tɔnmɔ wologo*** **ŋga sɛnrɛ tì yo laga ki laga ŋga ki ni, ki mbe ya pye batɛmu ŋa wi ma pye wo.** † **5:31 5.31:** Zhenɛ 2.24 † **6:3 6.3:** Ɛki 20.12; Dete 5.16

fanŋga fɛnnɛ, naa ki wɔwɔ dunruya ŋa wi go na cɛnfɛnnɛ pe ni.
13 Ki kala na, ye Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔnyaara ti ni fuun ti lɛ, jaŋgo na pilipege kiga gbɔn, ye ya ye malaga ki gbɔn ye mbɛnfɔ wi ni. Na yaga ya pe ni fuun pe ni mbe kɔ, ye ya ye koro yeresaga.
14 Ki kala na, ye gbɛgɛlɛ ye yere: Ye kaselege ki lɛ ki pye paa ye kurusijara yɛn, ŋa yè pɔ wa ye sɛnnɛ. Ye kasinŋge ki lɛ yege le paa ye malaga gbɔnderege yɛn.
15 Balawa mba pe ma lɛ na yɛyinŋge Sɛntanra ti yari, ye po lɛ pi pye paa sawira yɛn ye tɔɔrɔ ti na.
16 Ye tagawa pi lɛ suyi paa tugurɔn sigeyaraga yɛn. Po pi yaa ye kan ye ya ye Tipee wi kasɔn wangala ke figi.
17 Ye shɔwɔ pi pye paa ye malaga gbɔnnjala yɛn. Ye Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti lɛ, ti pye paa ye tokobi yɛn, ŋa Yinnɛkpoyi lì kan ye yeri we.
18 Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri sanga pyew Yinnɛkpoyi li fanŋga na, yaa yɛnri yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi cɛnlɛ pyew pi ni. Ye koro yɛnmbɛlɛ, yaa yɛnri papaga ni. Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li leele kpoyi pe ni fuun pe kan.
19 Yaa yɛnri na kan fun, jaŋgo na mi kaa para sanga ŋa ni, Yɛnŋɛlɛ li sɛnjɛndɛ kan na yeri, mbe kotogo ta mbaa ŋgundo Sɛntanra ti yuun mbaa ti finligi.
20 Ki Sɛntanra to kala na mi yɛn pitunŋɔ gbɔɔ, ali maga ta mi yɛn laga kaso yiŋgɔ. Ki kala na, yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri mbe kotogo ta mbaa para, paa yɛgɛ ŋga na mi daga mbaa ki piin we.

Sharaga puŋgo wogo

21 We sefɔ Tishiki ŋa wi we ndanla, wo ŋa wi yɛn we Fɔ wi tunmbyee ŋa wi yɛn tagawa ni, wo wi yaa sanla sɛnrɛ ti ni fuun ti yo mbe ye kan, ye ta yanla kala li jɛn.
22 Mùu tun wa ye yeri ki kala na lo mɛgɛ ni, ye ta ye we kala li jɛn, konaa wi kotogo kan ye yeri.
23 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yɛyinŋge, naa ndanlawa, naa tagawa kan sefɛnnɛ pe ni fuun pe yeri!
24 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yɛn ma mbele fuun ndanla ndanlawa mbakɔɔ ni, Yɛnŋɛlɛ sa yinmɛ kan pe ni fuun pe yeri!

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo FILIPI ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Filipi ca ko kìla pye Maseduwani tara ti ni fuun cagbɔgɔ ye. Ko ca ko kìla pye ca koŋgbanŋga wa Lefiile tara ti ni, ŋga Pɔli wìla keli ma legilizi tɛgɛ wa ki ni (Kapye 16.11-40). Naa Pɔli wìla kaa kari wa cara sannda ti ni mbe sa Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki pye, Filipi ca tagafɛnnɛ pàa penjara torogo wi kan maa saga.

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, Pɔli wìla sharaga kan Filipi ca tagafɛnnɛ pe yeri, mbege ta pàa sefɔ Epafuroditi wi tun yarikanga ni, a wì saa ki kan wi yeri we. Ki sanga wi ni, Pɔli wìla pye kaso, ɛɛn fɔ naa wìla kaa ki yarikanga ki ta, kìla tanla wi ni fɔ jɛŋgɛ.

Wa sɛwɛ wi go (1.1-26) laga ki ni, Pɔli wìla Filipi ca tagafɛnnɛ pe kajɛŋgɛ pyege ki jɛn pe na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Maa ta wa kaso wi ni, wìla para pe ni fun pe kajɛŋgɛ ki wogo na.

Wa sɛwɛ wi go (1.27–2.18) laga ki ni, Pɔli wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan fɔ pe pye nuŋgba, pe pye go sogowo ni konaa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba paa pe yɛɛ jate.

Wa sɛwɛ wi go (2.19-30) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na para Timote naa Epafuroditi pe sɛnrɛ na, poro mbele wìla tun wa Filipi ca ye.

Wa sɛwɛ wi go (3.1-21) laga ki ni, mbele pe yɛn na Zhufuye lasiri wi nari, Pɔli wi yɛn na Filipi ca tagafɛnnɛ pe yɛrɛgi ma yo paa pe yɛɛ kɔrɔsi pe ni; katugu pàa pye naga yuun ma yo fɔ tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe daga mbe kɛnrɛkɛnrɛ mbe ta mbe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Pɔli wì yo paa tanri paa wi yɛn, ko kɔrɔ wo yɛn pe pe yɛɛ kan Zhezu Kirisi wi yeri pew.

Wa sɛwɛ wi go (4.1-23) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan Filipi ca tagafɛnnɛ pe yeri. Wìgi yo naa ma yo fɔ wi yɛn kagbaraga jɛnfɔ yarikanra nda pè kan wi yeri ti wogo na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ *1.1-11*
Sɛnrɛ nda leele pàa logo Pɔli wi wogo na konaa wi tunŋgo *1.12-30*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ mbe pye nuŋgba, mbe go sogo konaa mbaa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari *2.1-18*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Pɔli wìla kan Timote naa Epafuroditi pe yeri *2.19-30*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ mbaa tanri paa Pɔli wi yɛn *3.1-21*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ ta yɛgɛ konaa sharaga yarikanra nda Pɔli wìla ta ti wogo na *4.1-20*
Sharaga puŋgo wogo *4.21-23*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli naa Timote, woro mbele we
yɛn Zhezu Kirisi wi tunmbyeele, woro
waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi yoro mbele
fuun ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi, ma pye
nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni wa Filipi ca ye
kan, naa legilizi yɛkeele naa tunmbyeele
pe kan.
2 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu
Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan
ye yeri.

Pɔli wìla yɛnri Filipi ca tagafɛnnɛ pe kan

3 Sanga o sanga mi kaa jatere piin ye
wogo ki na, mi maa Yɛnŋɛlɛ li shari ye
kala na.
4 Sanga o sanga mi kaa yɛnri ye kan, mi
maa yɛnri nayinmɛ ni;
5 katugu yànla saga ma Sɛntanra ti yari,
maga lɛ wa pilige koŋgbanŋga ki na ali
ma pan ma gbɔn nala.
6 Mìgi jɛn ma filige ki na ma yo Yɛnŋɛlɛ
na lì tunŋgo jɛŋgɛ peli wa ye nawa, li yaa
koro ki na mbaa ki piin fɔ mbe saga yɔn
fili Zhezu Kirisi wi pilige ki na.
7 Ki yɛn ma sin mbaa ki jatere wi piin
ma ye ni fuun ye wogo na, katugu ye
kala li yɛn mala ndanla fɔ jɛŋgɛ. Yè pye
Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi tafɛnnɛ yɛɛnlɛ na ni,
maga ta mi yɛn yiŋgɔ laga kaso, nakoma
maga ta sanga ŋa ni mìla pye na Sɛntanra
ti nari ma yo ti yɛn kaselege, konaa na
yeresaga kaan ti yeri we.

8 Yɛnŋɛlɛ lìgi jɛn ma yo ŋga mila yuun
ki yɛn kaselege, naa mì yo ye yɛn mala
ndanla Zhezu Kirisi wi ndanlawa pi ni we.
9 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ ye
ndanlawa pila gbogo pila kee yɛgɛ, ye
kajɛnmɛ jɛmbɛ ta naa tijinliwɛ pi ni fuun
ni,
10 jaŋgo ye ya ye ŋga ki yɛn kajɛŋgɛ
ko wɔ. Kiga pye ma, ye yaa pye kpoyi,
tɛgɛlɛsaga fu Kirisi wi pilige ki na.
11 Pa Zhezu Kirisi wi yaa ye kan yaa ŋga
ki yɛn ma sin ki piin wa ye yinwege ki ni
suyi. Pa ki yaa pye Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ,
mbaa li mɛgɛ ki sɔnni.

Kirisi wo wi yɛn yinwege ye

12 Sefɛnnɛ, mila jaa yege jɛn fɔ ŋga
kìlan ta kìgi kan, a Sɛntanra tila yari na
kee yɛgɛ.
13 Kì pye ma, wunlunaŋa wi yuŋgbɔgɔ
welefɛnnɛ pe ni fuun, naa leele sanmbala
pe ni fuun pe ni, pège jɛn ma yo mi yɛn
laga kaso Kirisi wi mɛgɛ ni.
14 Naa pànla le laga kaso ki kala na,
sefɛnnɛ lɛgɛrɛ pe jigi wi taga we Fɔ wi
na, ma kotogo ta jɛŋgɛ na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti yari, pe woro na fyɛ.
15 Kaselege yi, pele wa pe ni, pe
maa Kirisi wi sɛnrɛ ti yuun yenjara naa
kendige ni, na kala na. Ɛɛn fɔ, pele maa
ti yuun nandanwa ni.
16 Poro maa ki piin ndanlawa ni, katugu
pège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ lìgi tunŋgo ki kan
na yeri mbaa ki yɛgɛ yuun fɔ Sɛntanra ti
yɛn kaselege.
17 Sanmbala poro maa Kirisi wi sɛnrɛ
ti yuun yenjara ni, paa laga piin sɔbɛ ni.
Pe yɛn naga jate ndɛɛ pe yaa ka taga na
jɔlɔgɔ ki na, mbanla ta laga kaso.
18 Ko ka woro tɛgɛ! Paa ki piin sɔbɛ ni
o, paa ki piin dawari ni o, Kirisi wo sɛnrɛ
to yari makɔ. A ki yɔgɔrimɔ kan na yeri,
mi yaa si koro mbaa yɔgɔri;
19 katugu ko ki ni fuun ŋga ko yaa na
kan mbe shɔ ye yɛnrɛwɛ po naa Zhezu
Kirisi wi Yinnɛkpoyi li sagawa pi fanŋga
na.
20 Naa mila wi singi nayinmɛ ni, mala
jigi wi taga wi na, mi se fɛrɛ ta yaraga ko
ka ni. Ɛɛn fɔ, mbege lɛ yiŋgɔ wo na, fɔ
sanga pyew, mi yaa kotogo ta jɛŋgɛ, kiga
pye ma, mi yɛn yinwege na o, mi ku o,
Kirisi wi yaa gbɔgɔwɔ ta ŋga fuun mila
piin na wire ti ni ki kala na.
21 Katugu mi wo yeri, na yinwege ki yɛn
Kirisi wo kɛɛ, na mi ka si ku, ko yɛn tɔnli
ni na yeri.
22 Ɛɛn fɔ, na kaa pye mi ka koro yinwege
na naa, mbe ya mbe tunŋgo jɛŋgɛ pye,
ŋga mi yaa wɔ mi sigi jɛn.
23 Na jatere wi yɛn nala tile kɛyɛn shyɛn
yi ni fuun yi na. Mi yɛn naga jaa mbe wɔ
laga ki yinwege ŋga ki ni, mbe pye wa
Kirisi wi ni. Ko yɛn ma mbɔnrɔ fɔ jɛŋgɛ.
24 Ɛɛn fɔ, mbe koro yinwege na naa
yoro kala na, ko yɛn ma yɔn naa fɔ jɛŋgɛ.
25 Mìgi jɛn ma wali ki na ma yo mi yaa
koro laga mbe cɛn laga ye ni fuun ye ni,
mbe ye saga yaa kee yɛgɛ, ye pye nayinmɛ
ni wa tagawa pi ni.
26 Kiga pye ma, na mi ka sɔngɔrɔ naa
mbe kari wa ye yeri, pa ye yaa ye yɛɛ
gbɔgɔgo fɔnŋgɔ ta na kala na, wa ye
gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ

27 Ŋga kì wɛ kala li ni fuun na, ko yɛn
fɔ: Yaa tanri yaa yala Kirisi wi Sɛntanra ti
ni, jaŋgo mi kari wa ye yeri mbe sa ye yan
o, mi koro laga o, mbaa ki nuru fɔ ye yɛn
ma yere jɛŋgɛ, ye jatere wi yɛn nuŋgba.
A yaa malaga ki gbɔɔn kotogo nuŋgba ni
tagawa pi kala na, mba Sɛntanra ti maa
kaan we.
28 Yaga ka ye yɛɛ yaga ye juguye pe ye
kan yaa fyɛ yaraga ka na. Na ye woro na
fyɛ, ko yaa pye paa tɛgɛrɛ yɛn mbege naga
pe na fɔ pe wogo kì jɔgɔ, mbe pye paa
tɛgɛrɛ yɛn mbege naga yoro na fɔ ye yɛn
wa shɔwɔ konɔ li ni. Pa ko yiri Yɛnŋɛlɛ lo
yeri;
29 katugu lì kagbaraga pye ye kan, a
yè taga Kirisi wi na. Mbe taga wi na ko
nuŋgba ma ki yɛn ki kagbaraga pyege ye,
ɛɛn fɔ, yaa jɔlɔ wi kala na fun.
30 Yiŋgɔ ni, we yɛn ki ŋgbɛnlɛwɛ pi na
ja. Ki ŋgbɛnlɛwɛ nuŋgba powi faa yàa na
yan mila ŋgbeli we, mi si yɛn pi na bere,
paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn maga jɛn we.

2

Kirisi wi yɛɛ tigiwɛn naa wi gbɔgɔwɔ

1 Kì kaa pye ye kotoro tì sogo ye na wa
ye gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, kì kaa pye
wi ndanlawa pì kotogo kan ye yeri, kì kaa
pye yè pye nuŋgba Yinnɛkpoyi li ni, kì kaa
pye ye yɛn ma ye yɛɛ ndanla, na ye yɛɛ
yinriwɛ taa,
2 ki kala na, ye ti na nayinmɛ pi pi yɛɛ
yɔn fili. Ko yɛn fɔ: Ye yɔn ki pye nuŋgba,
ye ndanlawa pi pye nuŋgba, ye nawa pi
pye nuŋgba jatere nuŋgba ni.
3 Yaga kaa kala la piin kashara jatere ni,
yaga kaa ye yɛɛ gbogo jaga. Ɛɛn fɔ, ye yɛɛ
tirige ye yɛɛ kan, yaa ye lewee yɛɛnlɛ pe
jate pè mbɔnrɔ ye na.
4 Ye ni, wa kpɛ ka kaa wi yɛɛra kagala
koro cɛ jate. Ɛɛn fɔ, ye ni fuun nuŋgba
nuŋgba yaa ye lewee yɛɛnlɛ pe kagala ke
jate fun.
5 Jatere ŋa wìla pye Zhezu Kirisi wi ni,
wo mbe pye ye ni.
6 Wo ŋa Yɛnŋɛlɛ li cɛnlɔmɔ pìla pye wi ni,
wi sila ki jate mbege lagaja ŋgbanga mbe
yala Yɛnŋɛlɛ li ni.
7 Ɛɛn fɔ, a wo jate wì yaraga ŋga fuun kìla
pye wi yeri ki yaga wa,
ma kulo cɛnlɔmɔ lɛ,
ma pye paa sɛnwee yɛn.
A pòo yan paa sɛnwee yɛn.
8 A wì yɛnlɛ ki na maa yɛɛ tirige mbaa wi
yinwege ki piin,
ma pye sɛnrɛ logofɔ, fɔ ma saa gbɔn
kunwɔ pi na,
ali ma saa ku tiparaga na.
9 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ lùu yirige fun fɔ jɛŋgɛ,
mɛɛ mɛgɛ kan wi yeri,
ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ mɛrɛ ti ni fuun na,
10 jaŋgo naayeri yaara,
naa tara na yaara, naa tara ti nɔgɔna
yaara
tila kanŋguuro kanni Zhezu mɛgɛ ki
gbɔgɔwɔ pi kala na.
11 Konaa pe ni fuun pege yo
fɔ Zhezu Kirisi wo wi yɛn we Fɔ we.
Ki gbɔgɔwɔ kan Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li
yeri.

Ye pye paa yanwa yɛn, yaa yiin laga dunruya wi ni

12 Kì pye ma, yoro mbele yànla ndanla,
yàa na sɛnrɛ ti lɛ sanga wi ni fuun wi ni,
naa mìla pye wa ye ni we. Ki si yɛn ma
yɔn naa jɛŋgɛ fɔ yaa na sɛnrɛ ti lee bere,
mbanla ta mi woro wa ye sɔgɔwɔ we. Yaa
ye shɔwɔ pi tunŋgo ki piin fyɛrɛ ni, yaa
seri, (mbege na fɔ yaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo).
13 Katugu Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na tunŋgo
piin wa ye ni suyi, jaŋgo mbe ye kan ye
ya ye yɛnlɛ li nandanwa kala li na, yeli
pye yeli yɔn fili.
14 Yaa kala li ni fuun li piin yaga kaa
kɔngɔri, nakoma mbaa kendige woo,
15 jaŋgo ye pye kpoyi tɛgɛlɛsaga fu.
Ye pye Yɛnŋɛlɛ li piile mbele pe yɛn
jɛrɛgisaga fu laga ki dunruya ŋa wi leele
pe sɔgɔwɔ, poro mbele pe yɛn kafaara
pyefɛnnɛ naa lepeele. Ye tangalɔmɔ pi
daga mbe pye yanwa pe sɔgɔwɔ mbaa
yiin paa wɔnŋgɔlɔ ke yɛn wa naayeri.
16 Yaa yinwege sɛnrɛ ti yuun pe kan. Na
ye kaa piin ma, pa mi yaa ka gbɔgɔwɔ ta
ye kala na Kirisi wi pilige ki na. Ko yaa
kaga naga mbe yo na tunŋgo naa na tere
ti ni fuun tii pye jaga.
17 Kana mi daga mbe ku yɛrɛ, na
kasanwa pi wo mbe pye paa saraga yɛn,
mbe pinlɛ ye tagawa tunŋgo ki ni Yɛnŋɛlɛ
li kan. Na kaa si pye ki daga mbe pye ma,
pa ki yaa na nawa pi yinŋgi, pa mi yaa
pye nayinmɛ ni ye ni fuun ye ni.
18 Yoro fun yaa yɔgɔri ma fun, we pinlɛ
waa yɔgɔri ja.

Timote naa Epafuroditi pe tunŋgo ye

19 Na jigi wi yɛn we Fɔ Zhezu wi na fɔ
sanni jɛnri mi yaa Timote torogo wa ye
yeri, jaŋgo na wiga pan, mi ka ye sɛnrɛ
logo, mbe ta mbe kotogo ta.
20 Wo nuŋgba wi yɛn laga na ni, wè
pinlɛ na jatere nuŋgba piin, a ye kala lùu
yanra fɔ jɛŋgɛ.
21 Pe sanmbala pyew, pe yɛn na sɔnri
pe yɛɛra kagala koro na, pe woro na sɔnri
Zhezu Kirisi kala lo na.
22 Yoro jate ye yɛn maga jɛn ma yo
Timote pòo wa ma wele makɔ maa yan
wi yɛn tagawa ni. A yège jɛn ma yo wì
tunŋgo pye na ni wa Sɛntanra yarawa

tunŋgo ki ni, paa yɛgɛ ŋga na pinambyɔ maa tunŋgo piin wi to ni we.
23 Ki kala na, na mi kanla kagala ke jɛn mbe filige ke na, na jigi wi yɛn ki na mboo torogo wa ye yeri.
24 Mì taga ki na wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni, ma yo sanni jɛnri mi jate mi yaa kari wa ye yeri mbe sa ye yan.
25 Mìgi sɔnri ma yo ki yɛn ma yala mbe sefɔ Epafuroditi wi sɔngɔrɔ wa ye yeri. Wi yɛn na tunŋgo pyeyɛnlɛ, a waa malaga ki gbɔɔn ja. Wo yàa tun laga, a wì pan mala kala yɔnyaara ti kan na yeri.
26 Ye la yɛn wi na jɛŋgɛ wi ye yan. Naa yàa ki logo ma yo wi woro ŋgbaan, ki wogo kìla wi yanra fɔ jɛŋgɛ.
27 Kaselege yi, wìla pye na yaa, fɔ na jaa mbe ku yɛrɛ. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lùu yinriwɛ ta, wo nuŋgba ma, lìlan yinriwɛ ta fun, jaŋgo na yɛsanga kiga ka serege na na.
28 Ki kala na, mùu tun wa ye yeri fyɛlɛgɛ na, jaŋgo na ye kaa yan naa, yaa yɔgɔri, mi jate na yɛsanga ki kɔ.
29 Kì pye ma, yoo yigi jɛŋgɛ nayinmɛ pi ni fuun ni, paa sefɔ yɛn wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni. Ye daga mbaa ki leele mbele pe yɛn paa wi yɛn pe gbogo;
30 katugu wìla pye na jaa mbe ku Kirisi wi tunŋgo ki kala na. Tunŋgo ŋga ye saa ya pye na kan, wùu yɛɛ go ki pɛrɛ ma pan maga pye ye yɔnlɔ.

3

Ye daga mbe sin jɛŋgɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na yɛgɛ ŋga na

1 Ki kala na, yiŋgɔ, sefɛnnɛ, yaa yɔgɔri wa ye gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni. Mii te mbege kagala ke yɔnlɔgɔ naa mbe ke torogo ye kan. Yoro wo na, ke mbe ya mbe ye ndige kan.
2 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn tunmbyeele tipeele pe ni, poro mbele pe yɛn paa pyɔɔnlɔ yɛn we. Ki leele pe ma yo ki daga ye wire ti lara ta kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ†.
3 Woro mbele waa Yɛnŋɛlɛ li gbogo Yinnɛkpoyi li fanŋga ki na, na we yɛɛ gbogo Zhezu Kirisi wi ni, ma we jigi wi laga wire kapyere ti na, woro wɛlɛ wè kɛnrɛkɛnrɛ kaselege na.
4 Ma si yala, mbe ja ya mbanla jigi wi taga ki kapyere ti na fun. Na kaa pye wa naga jate jigi tasaga yɛn wi yeri wire kapyere ti kala na, tanga yɛn na yeri mbaa ki jate mbe wɛ ki fɔ wi na.
5 Na pàa na se, pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, a pè silan kɛnrɛkɛnrɛ. Izirayɛli tara pisee wi mi, ma yiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni. Eburuye pisee wi mi. Lasiri wo kanŋgɔlɔ, mi yɛn Fariziye woo.
6 Mìla pye naa gbogo fɔ na Legilizi wi jɔlɔ. Mbe pye mbe sin wa lasiri wi ni ko wogo ko na, mìla pye tɛgɛlɛsaga fu.
7 Ɛɛn fɔ, ki kagala ŋgele mìla pye na jate paa tɔnli yɛn, kè pye na yeri paa towo yɛn Kirisi wi kala na.
8 Ki kagala koro cɛ ma, ɛɛn fɔ, mi yɛn na kala li ni fuun li jate paa towo yɛn na Fɔ Zhezu Kirisi wi jɛnwɛ mba mì jɛn, a pì wɛ yaraga ki ni fuun na pi kala na. Wo kala na, mì yɛnlɛ ki na mbe to yaraga ki ni fuun ki ni. Mila yaraga ki ni fuun ki jate paa kayangara yɛn, jaŋgo mbe ta mbe Kirisi wi ta,
9 konaa mbe pye nuŋgba wi ni. Mi woro naga piin ndɛɛ mì pye lesinŋɛ, naa mila tanri lasiri wi na ko kala na. Naa mì taga Kirisi wi na, ko kì ti mì pye lesinŋɛ. Mbe pye lesinŋɛ ki ma ta Yɛnŋɛlɛ lo yeri tagawa po kala na.
10 Ŋga fuun mila jaa, ko yɛn mbe Kirisi wi jɛn konaa wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni ki yawa pi ni, mbanla tasaga ta wa wi jɔlɔgɔ ki ni, mbe pye paa wi yɛn wa wi kunwɔ pi ni.
11 Mbe jigi ta fɔ mi fun mi yaa ka yɛn mbe yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ.

Yaa fee yaa kee wa kala li go ki yeri

12 (Kirisi ŋa mì jɛn,) ki woro mbe ka yo migi tɔnli wi ta makɔ, nakoma na yinwege ki sin ma yɔn fili makɔ. Ɛɛn fɔ, mi koro na kee, naga ŋgbanga mbege tɔnli wi ta, katugu Zhezu Kirisi wìlan yigi.
13 Sefɛnnɛ, mi woro naga jate migi tɔnli wi ta makɔ, ɛɛn fɔ, kala nuŋgba mila piin,

† **3:2 3.2:** Ki leele pe ma yo ki daga pe wire ti lara ta kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ mbe ta mbe pye Yɛnŋɛlɛ li piile.

mì nawa wɔ kagala ŋgele mì pye kè toro koro na, na jatere piin ŋgele ke yɛn wa na yɛgɛ koro na.
14 Kì pye ma, mi yɛn na fee na kee feŋge ki kɔsaga ki kɔrɔgɔ, jaŋgo mbe tɔnli wi ta, ŋa Yɛnŋɛlɛ li yɛn na we yinri we ta wa naayeri Zhezu Kirisi wi fanŋga na.
15 Woro mbele fuun we tagawa pi yɛn ma yɔn fili, ko jatere wo wi daga mbe pye we ni. Na kaa si pye jatere wa yɛn ye yeri kagala kele na wi yɛ, Yɛnŋɛlɛ li yaa ko fun ki naga ye na.
16 Kiga pye yɛgɛ o yɛgɛ, we koro waa kee yɛgɛ mbe yala konɔ na wè tanga fɔ ma pan ma gbɔn yiŋgɔ li ni.
17 Sefɛnnɛ, yaa piin paa na yɛn. Mbele pe yɛn na tanri paa we yɛn, yaa poro wele yaa tanri.
18 Lelɛgɛrɛ tangalɔmɔ yɛn naga nari ma yo Kirisi wi kunwɔ wa tiparaga ki na, ki sɛnrɛ tila pe mbɛngɛ. Mìgi wogo ki yo ye kan yosaga lɛgɛrɛ na, mi nɛɛ ki yuun ye kan naa na yanli.
19 Pe kɔsaga ko ki yɛn pe punŋguwɔ we. Pe fuŋgbogolo koro ke yɛn pe yɛnŋɛlɛ le. Pe maa pe yɛɛ gbogo wa ŋga ki ja daga mbe fɛrɛ wa pe na ki ni. Ki dunruya ŋa wi yaara to pe maa jatere piin ti na.
20 Woro wo na, we ca pa ki yɛn wa yɛnŋɛlɛ na. We yɛn na we Shɔfɔ wi singi wi yiri wa wi pan, we Fɔ Zhezu Kirisi we.
21 Na wiga ka pan, wi yaa wi yawa gbɔɔ pi lɛ mbe cɛn yaara ti ni fuun ti go na, mbe si we wire nda ti fanŋga kì kologo ti kanŋga mberi pye paa wi wire nda ti yɛn gbɔgɔwɔ woro ti yɛn.

4

Pɔli wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ re

1 Kì pye ma, sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn mala ndanla, ye koro ye yɛgɛ sin wa ye yinwege ki ni we Fɔ wi ni. Ye la kìlan yigi fɔ jɛŋgɛ. Na wɛnnɛ yoro ye yɛn na nayinmɛ naa na fɛrɛwɛ pi go ye.
2 Mi yɛn na ye yɛnri, Evodi naa Sɛntishi, fɔ ye ye nawa pi pye nuŋgba wa ye gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni.
3 Mboro fun, na tunŋgo pyeyɛnlɛ, mboro ŋa ma yɛn tagawa ni, mi yɛn nɔɔ yɛnri, maa ki jɛɛlɛ pe sari. Poro pàa pinlɛ na ni, a wè malaga ki gbɔn ja wa Sɛntanra yarawa pi ni, poro naa Kilema naa na tunŋgo pyeyɛɛnlɛ sanmbala pe ni, poro mbele pe mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa yinwege sɛwɛ wi ni we.
4 Yaa yɔgɔri sanga pyew wa ye gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni, mi yɛn naga yuun ye kan naa, fɔ yaa yɔgɔri.
5 Ye pye kapitanra ni leele pe ni fuun ni. Sanni jɛnri we Fɔ wi yaa pan.
6 Yaga ka ye jatere wi lɛgɛ ye yɛɛ na yaraga ka kala na. Ɛɛn fɔ, kala li ni fuun ni, yaraga ŋga kala ka ye ta, yege yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri yɛnrɛwɛ ni, naa yɛnrɛwɛ gbɔɔ ni konaa sharaga ni.
7 Na kiga pye ma, Yɛnŋɛlɛ li yɛyinŋge ŋga kì wɛ lewee tijinliwɛ pi ni fuun na, ki yaa ye kotoro naa ye jatere wi yaga wi koro Zhezu Kirisi wi na.
8 Ko puŋgo na, sefɛnnɛ, kala na fuun li yɛn kaselege, kala na fuun li daga gbɔgɔwɔ ni, kala na fuun li yɛn ma sin, kala na fuun li yɛn kpoyi, kala na fuun li tanla, kala na fuun pe ma li mɛtanga yeri, kala na fuun li daga sɔnmɔ ni, ye jatere wi pye koro ke ni fuun koro na.
9 Ŋga yè fɔrɔgɔ ma ta na yeri, ŋga yè logo ma yan na yeri mì pye, yaa ko piin. Kona, Yɛnŋɛlɛ na li maa yɛyinŋge ki kaan we yeri, li yaa pye ye ni.

Pɔli wìla Filipi tagafɛnnɛ pe shari pe yarikanga wogo ki na

10 Na nawa pì yinŋgi jɛŋgɛ we Fɔ wi ni, maga yan fɔ yiŋgɔ ye yɛn na nawa tuun na na naa fɔnŋgɔ. Yàa pye na nawa tuun na na faa, ɛɛn fɔ, ye sila pyelɔmɔ ta mbege naga na na.
11 Mi woro na ko yuun na jorowo po kala na, katugu mìgi fɔrɔgɔ mbe pye nayinmɛ ni ŋga ki yɛn na yeri ki ni.
12 Na mi ka pye wa fyɔnwɔ pi ni, mi ma yala na yɛɛ ni. Na mi ka si yarilɛgɛrɛ ta, mi ma yala na yɛɛ ni. Laga o laga, kala li ni fuun ni, mbe ka mbe tin, nakoma mbe koro fuŋgo o, mbe yarilɛgɛrɛ ta, nakoma mbe ta jɛnri o, mìgi fɔrɔgɔ, a kìlan tara.
13 Mbe ya mbege kagala ke ni fuun ke pye Kirisi wi fanŋga na, wo wila fanŋga nii na ni.

14 Ma si yala, yè kajɛŋgɛ pye mala saga
wa na jɔlɔgɔ ki ni.
15 Yoro jate ye yɛn maga jɛn, yoro
Filipi ca tagafɛnnɛ wele, fɔ mìla yiri wa
Maseduwani tara sanga ŋa ni, Sɛntanra
yarawa pi pelisanga wi ni, ye legilizi wo
cɛ wìla na saga. Yoro cɛ yaa gbogolo na
ni kanwa naa tawa† pi na.
16 Ali sanga ŋa ni mìla pye wa Tesa-
loniki ca, yaa na jorowo pi kɔ ma yaara
torogo na kan torogosaga shyɛn.
17 Kii cɛn ndɛɛ mi yɛn na yarikanga jaa.
Ɛɛn fɔ, mila ki jaa tɔnli wa mbe taga naa
ye yarijɛŋgɛ ŋga Yɛnŋɛlɛ li yaa kan ye
yeri ki na.
18 Yaraga ŋga fuun yè torogo na kan,
mìgi ta. Mì ta fɔ ma toro. Ye yarikanra
nda Epafuroditi wì pan ma kan na yeri,
mìri ta. Yiŋgɔ wo ni, yaraga ki ni fuun
ki yɛn na yeri. Ye yarikanra ti yɛn paa
latikɔrɔ nuwɔ taan yɛn, paa saraga yɛn
ŋga Yɛnŋɛlɛ lì yɛnlɛ ki na, ki yɛn ma li
ndanla.
19 Na Yɛnŋɛlɛ li yaa la ye jorowo yaara
ti kaan ye yeri fun, mbe yala li yarijɛndɛ
nda ti yɛn gbɔgɔwɔ woro ti ni, naa yè
gbogolo Zhezu Kirisi wi ni we.
20 Gbɔgɔwɔ mbe pye we To Yɛnŋɛlɛ li
woo fɔ sanga pyew. Anmiina!

Sharaga puŋgo wogo

21 Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi mbele fuun
pe yɛn Zhezu Kirisi wi ni, ye pe shari.
Sefɛnnɛ mbele pe yɛn laga na ni, pè ye
shari.
22 Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni fuun pè ye
shari, wunlumbolo to Sesari wi go woolo
poro wogo ko wɛ.
23 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi pye
ye ni fuun ye ni!

† **4:15 4.15: *Ki kanwa po naa ki tawa pi ni,* pi yɛn naga nari ma yo Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo ma pe kan, a poro fun pòo saga pe kɛɛ yaara ti ni.**

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo KOLƆSI ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Kolɔsi ca kìla pye Azi tara cagbɔgɔ ko ka. Nala pilige ko na, pe maa Azi tara ti yinri Turiki tara. Pɔli wi wɔnlɔnaŋa ŋa pàa pye na yinri Epafirasi wo wìla legilizi ŋa wìla pye wa wi tɛgɛ. Pɔli wo jate wi sila kari wa ki ca ki ni fyew. Ɛɛn fɔ Epafirasi wo wìla pan maga yo wi kan fɔ nagafɛnnɛ yagboyoolo pèle pan wa Kolɔsi ca na tagafɛnnɛ pe gbɔɔn na pe pinri pe nagawa sɛnrɛ ti ni. Kì pye ma, a Pɔli wì sigi sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ mbe tagafɛnnɛ pe kotogo ki kan pe na konaa mbege yo pe kan, fɔ pe daga mbe taga nagawa sɛnrɛ kaselege woro to na, mbe je yagbogowo woro to na. Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi kìla yala wi yɛn kaso. Ki yaa pye ki sɛwɛ ŋa Pɔli wìla wi yɔnlɔgɔ ja ma pinlɛ Efɛzi ca tagafɛnnɛ pe woo wo naa Filemɔ woo wi ni.

Naa Pɔli wìla pye naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi, wìla ki peli ma Yɛnŋɛlɛ li shari Kɔlɔsi ca tagafɛnnɛ pe kala na (1.1-14). Ko puŋgo na, a Pɔli wì si pe nawa to wi nagawa sɛnrɛ ti ni, to nda wìla para Zhezu Kirisi wi wogo na konaa ŋga wìla pye pe kan ki wogo na (1.15–2.3). Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, wo wì yaara ti ni fuun ti da. Wi kunwɔ wa tiparaga ki na ko kì yɔn finliwɛ le woro naa Yɛnŋɛlɛ li sɔgɔwɔ.

Wa sɛwɛ wi go (2.4-25) laga ki ni, Pɔli wi yɛn naga nari ma yo nagawa sɛnrɛ nda ti yɛn na para Zhezu Sɛntanra ti wogo na, ti yɛn ti yɛ nagafɛnnɛ yagboyoolo pe woro ti ni. Katugu Zhufuye poro naa Girɛkiye pe ni, nagawa mba pe maa nari mɛrɛgɛye mbele wa yɛnŋɛlɛ na pe wogo na, naa kɛnrɛkɛnrɛ wi wogo na, naa Zhufuye fɛtiye pe wogo na, naa ŋgasegele kele yɛgɛ wogo na konaa yarifuro ti wogo na, nagafɛnnɛ yagboyoolo pe maa ki yaara ti ni fuun ti pinlɛlɛ ti yɛɛ ni.

Wa sɛwɛ wi go (3.1–4.6) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na tagafɛnnɛ pe nawa tuun paa yɛgɛ ŋga na pe daga mbaa tanri, mbege ta pè pye nuŋgba Kirisi wi ni we.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri (4.7-18), Pɔli wi yɛn na Kolɔsi ca tagafɛnnɛ pe shari, konaa wo jate wìla sɛnpiile pele yɔnlɔgɔ wi yɛɛra kɛɛ ki ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-2*
Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ konaa yurugo *1.3-14*
Kirisi wo naa wi tunŋgo *1.15-23*
Pɔli wi tunŋgo legilizi wi kan *1.24–2.6*
Yinwege ŋga ki ma ta Kirisi wi ni *2.7-23*
Koŋgolo ŋgele ke yɛn wa mbaa ma yinwege ki piin kpoyi *3.1–4.6*
Sharaga puŋgo wogo konaa duwaw sɛnrɛ *4.7-18*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli, ŋa Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ ma
yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li ni, konaa
we sefɔ Timote,
2 woro waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi yoro
mbele Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi wa Kolɔsi ca
ye kan. Yoro mbele ye yɛn we sefɛnnɛ
ma pye tagawa ni wa ye gbogolomɔ pi ni
Kirisi wi ni. We To Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ naa
yɛyinŋge kan ye yeri.

Pɔli wila Yɛnŋɛlɛ li shari

3 Na we kaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ye kan, we
maa li shari pilige pyew, lo na li yɛn we
Fɔ Zhezu Kirisi wi To we;
4 katugu ye tagawa mba yè taga Zhezu
Kirisi wi na, wòo sɛnrɛ logo konaa ndan-
lawa mba pi yɛn ye ni Yɛnŋɛlɛ li leele
kpoyi pe ni fuun pe kan pi ni.
5 Sɛntanra nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ, na
pàa ti yo ma ye kan ki koŋgbanŋga ki na,
jigi ŋa ti maa kaan, pàa ye pye, a yòo jɛn.
Kì pye ma, ye tagawa naa ye ndanlawa pi
yɛn ma ndire kan ye jigi tagasaga ko na,
ko ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ye kan wa yɛnŋɛlɛ
na we.
6 Sɛntanra ti yɛn na jaragi na duwaw
kaan dunruya wi lagapyew, paa yɛgɛ ŋga
na tìgi pye wa ye sɔgɔwɔ, maga lɛ pilige
ŋga ni yàa Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ wogo ki logo
ki koŋgbanŋga ki na, maga fɔrɔgɔ maga
kaselege ki jɛn we.

7 We tunŋgo pyeyɛnlɛ Epafirasi ŋa wi
yɛn tagawa ni, ma we ndanla, wo wì
ye naga ki sɛnrɛ ti ni. Wila tunŋgo
piin wa ye yeri woro yɔnlɔ paa Kirisi wi
tunmbyee yɛn.
8 Wo wì pan ma ndanlawa mba
Yinnɛkpoyi lì kan ye yeri pi sɛnrɛ yo ma
we kan.
9 Ki kala na, maga lɛ pilige ŋga ni wè
ye sɛnrɛ logo, we yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
ye kan suyi. Waa li yɛnri fɔ li ye nawa
pi yin li nandanwa kala jɛnmɛ pi ni. Li
Yinnɛkpoyi li maa jɛnmɛ naa tijinliwɛ
mba fuun kaan, luu kan ye yeri.
10 Pa kona ye mbe ya mbaa tanri paa
yɛgɛ ŋga na we Fɔ wi yɛn naga jaa we,
mbaa wi nandanwa kala li piin pilige
pyew. Pa ye yaa la kapyere jɛndɛ cɛnlɛ
pyew ti piin, mbaa Yɛnŋɛlɛ li jɛnni mbaa
kee yɛgɛ.
11 We yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ ye
fanŋga gbɔgɔ ta li yawa gbɔɔ pi kala na,
jaŋgo ye ya yaa kagala ke ni fuun ke yinri
yaa ke kunni ye yɛɛ ni.
12 Yaa we To Yɛnŋɛlɛ li shari nayinmɛ
ni, lo na lìgi pye, a yè ye tasaga ta wa
yarijɛndɛ ti ni, nda lì tɛgɛ li woolo pe kan
wa li yanwa wunluwɔ pi ni we.
13 Yɛnŋɛlɛ lo lì we tile ma we wɔ wa
wɔwɔ† pi yawa pi ni, mɛɛ we le wa
li Pinambyɔ ŋa wùu ndanla jɛŋgɛ wi
wunluwɔ pi ni.
14 Wo wì we go shɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì we
kapere ti kala yaga we na.

Kirisi wo naa wi tunŋgo

15 Kirisi wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ na lere na
yan li yanlɛɛ we. Wo wi yɛn Pinambyɔ
koŋgbanŋa, wì wɛ yaraga ŋga fuun kì da
ki na;
16 katugu Yɛnŋɛlɛ lì yaara ti ni fuun ti
da wo fanŋga na, nda ti wa naayeri to naa
nda ti yɛn laga tara ti ni, naa nda sɛnwee
piile pe maa yaan to naa nda paa la yaan
ti ni, naa yinŋgele ŋgele yawa ni ke ni,
naa ŋgele ke yɛn wunluwɔ na, naa ŋgele
ke yɛn tegere na, naa ŋgele fanŋga yɛn
ke yeri ke ni. Yɛnŋɛlɛ lì ti ni fuun ti da
wo fanŋga na konaa wo kan.
17 Wìla pye wa na yaraga ka fa da. Wi
fanŋga ko kì ti yaara ti ni fuun ti yɛn mari
yɛɛ yigi wa ti cɛnsaga.
18 Wo wi yɛn wire ti go ye, to nda ti yɛn
Legilizi we. Yinwefɔnŋgɔ pa kì peli wo
ni. Wo wi yɛn Pinambyɔ koŋgbanŋa, ma
pye koŋgbanŋa ma yɛn ma yiri wa kunwɔ
pi ni, mbe ta mbe pye kala li ni fuun li
yɛkelewe.
19 Katugu ki Yɛnŋɛlɛ li ndanla li
cɛnlɔmɔ pi ni fuun pi pye wa li Pinambyɔ
wi ni.
20 A Yɛnŋɛlɛ lì yere ki yerewe, mbe
tanwa le dunruya wo naa li yɛɛ ni li
Pinambyɔ wo fanŋga na. Yɛnŋɛlɛ lì
yɛyinŋge ki le li Pinambyɔ wi kunwɔ wa
tiparaga ki na po fanŋga na. Lì ko pye
ma, ma tanwa le lo naa yaara ti ni fuun ti
ni, laga tara na konaa wa naayeri.
21 Faa yoro fun yàa pye ma lali Yɛnŋɛlɛ
li ni, a laa ye mbɛngɛ, tipege ŋga fuun yàa
pye na sɔnri na piin ki kala na.
22 Ɛɛn fɔ koni, li Pinambyɔ wi kunwɔ
mba wì ku wire ti na pi kala na, Yɛnŋɛlɛ
lì tanwa le ye ni, jaŋgo mbe ye tɛgɛ li
yɛɛ yɛgɛ na, ye pye kpoyi, fyɔngɔ fu naa
jɛrɛgisaga fu.
23 Ki kala na, ye daga mbe koro wa
tagawa pi ni, mbe ndire kan mbe yere
jɛŋgɛ, jaŋgo yaga ka ti yaraga ka mbe ye
jatere wi laga jigi tagasaga ŋga kì pye ye
wogo ki na, maga lɛ yè Sɛntanra ti logo
we. Ki Sɛntanra to ti yɛn nda pè yari lere
pyew wi kan laga dunruya wi ni. To mi
Pɔli mì pye ti tunmbyee.

Tunŋgo ŋga ki kan Pɔli wi yeri wi pye Legilizi wi kan

24 Koni, mi yɛn na yɔgɔri jɔlɔgɔ ŋga
mila jɔlɔ ye kan ki kala na. Jɔlɔgɔ ŋga
mi yɛn na jɔlɔ wa na wire ti ni, ko ki yɛn
na ŋga kìla la wa Kirisi wi wogo ki ni ki
funŋgu wi wire ti kan, to ti yɛn Legilizi
we†.
25 Mì pye Legilizi wi tunmbyee ma yala
tunŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan na yeri mbe

† **1:13 1.13:** ***Wɔwɔ*** **mba sɛnrɛ tila yuun po pi yɛn Yɛnŋɛlɛ li mbajɛnmɛ we.** † **1:24 1.24:** Ki vɛrise ŋa wi kɔrɔ woo ŋa fɔ: Jɔlɔgɔ ŋga we daga mbe jɔlɔ Kirisi wi kan, mi yɛn nala wogo jɔlɔ wa na wire ti ni mbege yɔn fili wi wire ti kala na, to ti yɛn Legilizi we.

pye ye kan ki ni. Lìgi kan na yeri ma yo mbeli sɛnrɛ ti yari mberi yɔn fili.
26 Ko kɔrɔ wo yɛn ŋgundo ŋa Yɛnŋɛlɛ làa lara leele pe na maga lɛ wa faa we. Ɛɛn fɔ koni, lùu naga mbele pè pye li woolo pe na;
27 katugu Yɛnŋɛlɛ laa jaa mbe ki ŋgundo wi naga pe na, poo jɛn paa yɛgɛ ŋga na wi yɛn yarijɛŋgɛ gbɔgɔ cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe sɔgɔwɔ. Ki ŋgundo wi ŋa fɔ: Kirisi wi yɛn ye ni, wi yɛn na jigi kaan ye yeri fɔ ye yaa ka ye tasaga ta wa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi ni.
28 Ko Kirisi wo sɛnrɛ waa yuun leele pe ni fuun pe kan. We yɛn na pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛrɛgi, nɛɛ pe nari tijinliwɛ pi ni fuun ni, jaŋgo mbe lere nuŋgba nuŋgba pyew wi naga Yɛnŋɛlɛ li na pe pye yɛtogowo ni wa pe gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni.
29 Ko kì ti fanŋga gbɔgɔ ŋga Kirisi wì kan na yeri, mila tunŋgo piin ki ni na ŋgbeli ŋgbanga. Ko fanŋga ko ki yɛn na tunŋgo piin wa na ni.

2

1 Yoro naa Lawodise ca fɛnnɛ pe ni, naa mbele fuun pe fanla yan pe ni, mi yɛn na malaga gbɔɔn ŋgbanga ye kala na.
2 Mila ko piin, jaŋgo pe kotogo ta, pe pye nuŋgba wa ndanlawa pi ni, tijinliwɛ jɛmbɛ pi maa tagawa mba kaan, poo ta jɛŋgɛ. Kiga pye ma, pa pe mbe ya mbe Yɛnŋɛlɛ li ŋgundo wi jɛn, wo wi yɛn Kirisi jate we.
3 Yarijɛndɛ nda fuun ti yɛn tijinliwɛ naa kajɛnmɛ woro, na yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, pa ti yɛn ma lara wa wi ni.
4 Mila ki yuun ye kan, jaŋgo yaga ka lere wa yaga wi ye fanla wi tijinliwɛ sɛnrɛ ni.
5 Ali na kaa pye mi yɛn ma lali ye ni wire to na, na jatere wo yɛn ye na. Mi yɛn na yɔgɔri maga yan fɔ ye yɛn ma pinlɛ ma yeresaga ta wa ye tagawa mba yè taga Kirisi wi na pi ni.

Yinwege ŋga wè ta Kirisi wi yeri ki yɛn ma yɔn fili

6 Kì pye ma, pa yè kaa yɛnlɛ Zhezu Kirisi wi na paa ye Fɔ yɛn, ye gbogolo wi ni yaa tanri.
7 Ye ndire kan wo na, ye yere jɛŋgɛ†. Ye koro ye yɛgɛ sin wa tagawa pi ni, mbe yala sɛnrɛ nda pè ye naga ti ni. Yaa Yɛnŋɛlɛ li shari jɛŋgɛ.
8 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere wa ka ka ye fanla lewee tijinliwɛ nagawa sɛnrɛ ni, nakoma mbe ye puŋgo sɛnwara ni, mbe yala leele pe kalɛgɛlɛ, naa dunruya wi nagawa sɛnrɛ ti ni. Tii yala Kirisi wi nagawa sɛnrɛ ti ni.
9 Katugu Yɛnŋɛlɛ li cɛnlɔmɔ pi ni fuun pi yɛn wa Kirisi wi wire ti ni.
10 Yè yaraga ki ni fuun ki ta, a kì yɔn fili wa ye gbogolomɔ pi ni wi ni. Wi yɛn yinŋgele ŋgele ke yɛn tegere na, naa ŋgele fanŋga fɛnnɛ ke ni fuun ke go na.
11 Wa ye gbogolomɔ pi ni wi ni, Yɛnŋɛlɛ lì ye kɛnrɛkɛnrɛ. Ki kɛnrɛkɛnrɛ wii pye leele kɛyɛn ni, ɛɛn fɔ, Kirisi wo woo wi, ki kɛnrɛkɛnrɛ wo yɛn mbe ye go shɔ kapege wire ti fanŋga ki kɛɛ†.
12 Naa pàa ye batize, ko laga naga ma yo pàa ye pinlɛ ma ye le Kirisi wi ni ja wa fanga ki ni, a yè pinlɛ ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni wi ni ja; katugu yè taga Yɛnŋɛlɛ li yawa pi na, po mba pùu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni we.
13 Faa yàa ku yinnɛ lo na ye kapere ti kala na, katugu ye sila kɛnrɛkɛnrɛ, yàa pye mbatagambala. Ɛɛn fɔ koni, Yɛnŋɛlɛ lì yinwege kan ye yeri naa, Kirisi wi ni, ma si we kapere ti ni fuun ti kala yaga we na.
14 Lasiri wi ŋgasegele ŋgele kàa yɔnlɔgɔ we kala na, a waa ke jogo, a kaa wiin we ni, Yɛnŋɛlɛ lìgi sɛwɛ wi jɔgɔ maa laga we na, maa kan wa tiparaga ki na.
15 Kirisi wi tiparaga ki fanŋga na, Yɛnŋɛlɛ lì yawa pi shɔ yinŋgele ŋgele teele naa fanŋga fɛnnɛ ke yeri, mɛɛ ke pye weleyaraga yaraga pyew ki yɛgɛ na, ma cew ta ke na.

† **2:7 2.7:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ yɛgɛ ŋga na tige ma kaa ndire kan ma yere jɛŋgɛ, pa tagafɛnnɛ pe daga mbe pye ma. † **2:11 2.11:** ***Pè kɛnrɛkɛnrɛ:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pè pe jatere wi kanŋga ma pe yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li yeri.**

16 Ki kala na, yaga ka ti lere wa mbe ye
jɛrɛgi yaraga ŋga ye maa kaa naa ŋga ye
maa woo ko kala na, nakoma fɛti piliye,
naa yevɔnŋgɔ, naa cɛnpilige wogo na.
17 Ko kagala ŋgele koro ke ni fuun yɛn
paa yaara nda tila paan to yinmɛ yɛn. Ɛɛn
fɔ, ti kaselege ko ki yɛn Kirisi we.
18 Yaga ka ye yɛɛ yaga lere wa mbe ye
kan cew ŋa yè ta, yege tɔnli wi la, naa wila
wi yɛɛ tinrigi leele pe yɛgɛ na konaa wi
mɛrɛgɛ ye gbɔgɔwɔ pi kala na. Ki lerefɔ
wi maa jigi wi taga yariyanra nda wì yan
ti na, naa yɛɛ gbogo jaga wi sɛnwee jatere
wi kala na.
19 Wila koro mbe mara Kirisi wi na, wo
ŋa wi yɛn wire ti go ye. Kirisi wo fanŋga
na wire ti lombondo tì baro, ma ti yɛɛ yigi
jɛŋgɛ sogosara naa kapannda ti kala na,
nɛɛ gbogo paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li yɛn
naga jaa.

Mbe ku mbe yɛn mbe pye yinwege na Kirisi wi ni

20 Yè pinlɛ ma ku Kirisi wi ni, ma shɔ
dunruya kalɛgɛlɛ ke ni. Yiŋgi na, a ye
nɛɛ tanri ndɛɛ ye yɛn ki dunruya ŋa wo
woolo? Yiŋgi na, a yè si yɛnlɛ na tanri ki
ŋgasegele ŋgele ke na? Ke ŋgele fɔ:
21 «Maga ka ŋga ki shɔ, maga ka ŋga
ko ka, maga ka jiri ŋga ko na.»
22 Ki ŋgasegele ke yɛn yaara nda leele
pe maa pe yɛɛ kala yɔngɔ ti ni, ti yaa
ka kɔ. Ki ŋgasegele koro naa ki nagawa
sɛnrɛ ti ni, ti yɛn sɛnwee piile woro.
23 Kaselege ko na, ki leele paa pe maa
shɛri na yala pe nandanwa kagala ke ni,
na pe yɛɛ tinrigi, na pe wire ti jɔlɔ jɛŋgɛ
we, ki ŋgasegele ke yɛn tijinliwɛ wogolo
leele pe yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ tɔnli woro ke ni.
Ke se ya mbe fanŋga ta kagala ŋgele ke
la maa wire ti taa ke na.

3

1 Kì kaa pye yoro naa Kirisi wi ni, yè
pinlɛ ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni,
yaara nda ti wa naayeri, wa laga ŋga
Kirisi wi yɛn ma cɛn wa Yɛnŋɛlɛ li kalige
kɛɛ ki na, yaa to jaa.
2 Yaa jatere piin yaara nda ti wa naayeri
to na, yaga kaa jatere piin dunruya woro
to na.
3 Katugu yè ku dunruya yaara to yeri,
ye yinwege ki yɛn ma lara Kirisi wi ni ja
wa Yɛnŋɛlɛ li ni.
4 Kirisi wo wi yɛn ye yinwege jɛŋgɛ ye.
Na wiga ka pan mboo yɛɛ naga leele pe na
sanga ŋa ni, pa ye yaa pinlɛ fun mbe ye
yɛɛ naga wi ni, mbe pye wa wi gbɔgɔwɔ
pi ni.

Yinwelɛgɛ naa yinwefɔnŋgɔ sɛnrɛ

5 Ki kala na, ye ye dunruya na jogo ka-
gala ke yaga. Ke ŋgele: Kɛɛnrɛ limɛ, naa
fyɔngɔ kapyere, naa wire ti nandanwa
kagala, naa jogopere naa yɛgɛmbatinwɛ,
katugu yɛgɛmbatinwɛ sɛngɛ sunmɔ pa
cɛnlɛ wi.
6 Ko kagala koro kala na Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa pi yaa gbɔn mbele pè je
mbaa nuru li yeri pe na.
7 Pa yoro fun yàa pye na tanri ma faa,
sanga ŋa ni yàa pye naga kapere ti piin
we.
8 Ɛɛn fɔ koni, ye ki kagala ŋgele ke
ni fuun ke yaga, ke ŋgele: Naŋgbanwa,
naa kɔnrɔ taga, naa nambewe. Tɛgɛlɛ,
nakoma fɛrɛmbandawa sɛnrɛ ka ka yiri
wa ye yɔn.
9 Yaga kaa finlɛlɛ mbaa ye yɛɛ kaan,
katugu yè ye jogo lɛɛ wo naa wi kapyere
ti yaga,
10 ma jogo fɔnŋɔ le ye yɛɛ ni, ŋa wi yɛn
na kanŋgi fɔnŋɔ suyi mbe pye Yɛnŋɛlɛ li
yanlɛɛ, lo na li yɛn wi Dafɔ we, jaŋgo ye
li jɛn ye wali li na jɛŋgɛ.
11 Kì pye ma, Zhufuye poro naa mbele
pe woro Zhufuye wa si wɔ wa ni,
mbele pè kɛnrɛkɛnrɛ poro naa mbele
pee kɛnrɛkɛnrɛ wa si wɔ wa ni, sɛwɛ
mbajɛɛnlɛ naa yan nawa cara fɛnnɛ wa
si wɔ wa ni, kulolo naa leseele wa si wɔ
wa ni. Ɛɛn fɔ, Kirisi wo wi yɛn kala li ni
fuun, wi yɛn pe ni fuun pe ni.
12 Ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele mbele lì wɔ,
ma pye kpoyi, mali ndanla. Ko kì ti ye
daga mbe pye leele yinriwɛ tafɛnnɛ, naa
kajɛŋgɛ pyefɛnnɛ, mbaa yɛɛ tinrigi, mbe
pye kapitanra ni, mbaa kagala kunni ye
yɛɛ ni.
13 Yaa ye yɛɛ kagala kunni yɛɛ ni. Na
wa kaa ki jate wa wi nawa mbe yo wà
kapege pye wi na, yaa ye yɛɛ kala yari ye

yɛɛ na. We Fɔ wì ye kapere ti kala yaga ye na yɛgɛ ŋga na, yoro fun yaa ye yɛɛ kapere ti kala yari ma.

14 Ŋga kì wɛ ki ni fuun na, ko ki yɛn ndanlawa mbe pye ye yɛɛ sɔgɔwɔ, po pi mbe ya mbe ye pɔ ye yɛɛ na, mbe ye gbogolomɔ pi yɔn fili.

15 Kirisi wi yɛyinŋge kila ye kotoro ti sinni. Ko yɛyinŋge ko mɛgɛ ni Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ye pye nuŋgba paa wire nuŋgba yɛn. Ye pye kagbaraga jɛnfɛnnɛ.

16 Ye Kirisi wi sɛnrɛ to naa ti yarijɛndɛ ti ni fuun ti yaga ti cɛnsaga ta wa ye nawa. Yaa ye yɛɛ nari, yaa ye yɛɛ yɛrɛgi Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ pi ni fuun pi ni. Yaa yuuro shoo Yɛnŋɛlɛ li kan ye kotogo ki ni fuun ni, Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi yuuro ni, naa Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro ni konaa Yɛnŋɛlɛ konɔ tangala yuuro ni. Yaa li shari.

17 Kala o kala yaa piin, sɛnyoro ri o, kapyere ri o, yaa ti ni fuun ti piin we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki na, yaa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li shari wi fanŋga na.

Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ fɔnmbɔ we

18 Yoro jɛɛlɛ wele, yaa ye pɛnɛ pe sɛnrɛ ti nuru; pa ki daga yaa piin ma we Fɔ wi yɛgɛ na.

19 Yoro nambala wele, ye jɛɛlɛ pe daga mbe ye ndanla. Yaga ka ye nawa pi tanga pe ni.

20 Yoro piile wele, yaa nuru ye sevɛnnɛ pe yeri kala li ni fuun li ni, katugu ko kì Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

21 Yoro teele wele, yaga kaa ye piile pe nawa ŋgbanni, jaŋgo pe kotoro tiga ka jɔgɔ pe na.

22 Yoro kulolo wele, yaa ye tafɛnnɛ mbele laga tara na pe sɛnrɛ ti nuru kala li ni fuun ni. Yaga kaa ki piin ma, na pe kaa ye wele we, ye kala lo mbe ta li pe ndanla. Ɛɛn fɔ, yaa tunŋgo piin nawa nuŋgba ni, naa ye yɛn na we Fɔ wi gbogo ko kala na.

23 Ye tunŋgo kiga pye yɛgɛ o yɛgɛ, yaa ki piin ye kotogo ki ni fuun ni ndɛɛ yaa ki piin we Fɔ wo kan, ye woro naga piin lere kan.

24 Yege jɛn ye yo fɔ we Fɔ wi yaa ka kɔrɔgɔ kan ye yeri, ki pye ye tɔnli. Katugu Nagafɔ jɛnŋɛ ŋa yaa tunŋgo piin wi kan, wo wi yɛn Kirisi we.

25 Ɛɛn fɔ, lere ŋa wila kambasinŋge ki piin, wi yaa ka tɔnli ta mbe yala wi kambasinŋge ŋga wì pye ki ni, katugu Yɛnŋɛlɛ laa lere wɔ lere ni.

4

1 Yoro kulolo tafɛnnɛ wele, ŋga kì sin ma daga pyewe ni, yaa ko piin ye kulolo pe kan. Yege jɛn ye yo fɔ Tafɔ yɛn yoro fun ye go na wa yɛnŋɛlɛ na.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ

2 Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri suyi, ye koro yɛnmbɛlɛ Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi na, yaa Yɛnŋɛlɛ li shari.

3 Yaa yɛnri we kan fun, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li konɔ yɛngɛ we kan, we ya waa li sɛnrɛ ti yuun leele pe kan, mbaa Kirisi wi ŋgundo sɛnrɛ ti yari pe kan. Ko ŋgundo sɛnrɛ to kala na koni mi yɛn laga kaso.

4 Yaa yɛnri, jaŋgo mbaa ti yuun mbaa ti finligi leele pe kan, paa yɛgɛ ŋga na mi daga mbege pye we.

5 Mbele pe woro tagafɛnnɛ, yaa tanri tijinliwɛ ni pe kanŋgɔlɔ. Yaga wagati jɛnŋɛ ŋa fuun ta, ye tunŋgo jɛŋgɛ pye wi ni.

6 Ye yɔn sɛnrɛ ti daga mbe tanla, mbe pye tɔnli ni pilige pyew. Ye daga mbaa lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yɔn sogo jɛŋgɛ yɛgɛ ŋga na, mbege jɛn.

Sharaga puŋgo wogo

7 We sefɔ Tishiki ŋa wi yɛn ma we ndanla jɛŋgɛ, wo ŋa wi yɛn na tunŋgo pyeyɛnlɛ wa we Fɔ wi tunŋgo ki ni, ma pye we Fɔ wi tunmbyee ŋa wi yɛn tagawa ni, wo wi yaa sanla sɛnrɛ yo mbe ye kan.

8 Mila wi tunnu wa ye yeri ŋga na, ko ki yɛn fɔ wi sa we kagala ke yo wi ye kan, wi kotogo kan ye yeri.

9 We sefɔ Onesimu ŋa wi we ndanla jɛŋgɛ ma pye tagawa ni, mùu pinlɛ wi ni. Wi yɛn ye tara woo wa. Poro pe yaa ŋga kila piin laga ki yɛgɛ yo mbe ye kan.

10 Arisitariki, na kaso pyeyɛnlɛ wì ye shari, naa Mariki ni, Barinabasi wi naa we. Wo mìla keli maa sɛnrɛ yo ma ye kan we. Na wiga pan wa ye yeri, yoo yigi jɛŋgɛ.

11 Zhezu ŋa pe yinri Zhusitusi wì ye
shari fun. Ki leele taanri mbele poro pe
yɛn Zhufuye mbele pè taga Zhezu wi na
we, poro cɛ paa tunŋgo piin na ni Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ wogo ki na. Pè kotogo le na
ni fɔ jɛŋgɛ.
12 Epafirasi ŋa wi yɛn ye tara woo wa,
wì ye shari. Wi yɛn Zhezu Kirisi wi
tunmbyee. Wi yɛn ma bala na yɛnri ye
kan suyi, jaŋgo ye yere jɛŋgɛ, ye tagawa
pi pi yɛɛ yɔn fili, ye Yɛnŋɛlɛ li nandanwa
kala li jɛn yeli yɔn fili.
13 Mbe ya mbege sɛrɛya ŋa wi yo wi
kanŋgɔlɔ fɔ ye kala li yɛn ma gbɔgɔ
wi yeri jɛŋgɛ, yoro naa Lawodise ca
tagafɛnnɛ naa Yerapolisi ca tagafɛnnɛ pe
ni.
14 Luki ŋa wi yɛn lɔgɔtɔrɔ ma we
ndanla jɛŋgɛ, wo naa Demasi ni pè ye
shari.
15 Sefɛnnɛ mbele pe wa Lawodise ca, ye
pe shari wa na kan, naa jɛlɛ ŋa pe yinri
Nɛfa wi ni, naa legilizi ŋa wi maa finli wa
wi go wi ni.
16 Na yaga ki sɛwɛ ŋa wi kara mbe kɔ,
yoo torogo wa Lawodise ca legilizi wi yeri,
poo kara fun. Poro fun na paga sɛwɛ ŋa
torogo wa ye kan, yoo kara.
17 Yege yo Arishipi wi kan fɔ: We Fɔ wì
tunŋgo ŋga kan wi yeri, wigi yingiwɛ jɛn,
wigi pye jɛŋgɛ wigi yɔn fili.
18 Mi Pɔli, mì ye shari. Ki sharaga ŋga
mi kpaw kɛɛ yɔnlɔ li. Yaga ka fɛgɛ ki na
fɔ mi yɛn laga kaso. Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi
pye ye ni! Anmiina.

Sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa Pɔli wìla torogo TESALONIKI ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Tesaloniki ca kìla pye Maseduwani tara ti cagbɔgɔ ko ka. Silivɛn ŋa pàa pye na yinri fun Silasi wo naa Timote poro pàa Pɔli wi saga ma legilizi wa tɛgɛ wa Tesaloniki ca. Pɔli wi sila wagati lɛgɛrɛ pye wa ki ca ki ni, katugu Zhufuye pàa pye naa yɛgɛ kɔɔn (Kapye 17.1-8). A wì si kaa yiri wa Maseduwani tara ma kari wa Akayi tara. Ɛɛn fɔ naa wìla yiri wa Maseduwani tara, a wì si Timote wi tun wa Tesaloniki ma yo wi sa tagafɛnnɛ pe kɔn wi wele, na kaa pye pee je tagawa pi na jɔlɔgɔ ki kala na. Naa Timote wìla kaa yiri wa ma sɔngɔrɔ ma pan ma sɛntanra yo Pɔli wi kan, a wi nawa pì si yinŋgi wi na, a wì sigi sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo pe kan.

Wa sɛwɛ wi ni, Pɔli wì Yɛnŋɛlɛ li shari mali kajɛŋgɛ pyege ki jɛn li na, mɛɛ tagafɛnnɛ pe kotogo kan pe na ma yo pe bala pe yeresaga ta wa tagawa pi ni paa kee yɛgɛ.

Wa sɛwɛ wi go (1–3) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na tagafɛnnɛ pe nawa tuun paa yɛgɛ ŋga na wìla tunŋgo pye wa pe sɔgɔwɔ. Wi nawa pìla pye ma yinŋgi wi na, katugu ali mbege ta pàa pye na tagafɛnnɛ pe jɔlɔ, pàa koro ma yere jɛŋgɛ wa tagawa pi ni. Wìla pye na jaa mbe pe yan naa.

Wa sɛwɛ wi go (4.1-12) laga ki ni, nagawa mba pi yɛn na para tangalɔmɔ tiyɔɔn pi wogo na konaa mbɔɔn yɛɛ yingiwɛ jɛn kalikalawa pi ni pi wogo na, Pɔli wi yɛn na tagafɛnnɛ pe nawa tuun ki wogo ki ni naga yuun naga ŋgbanni pe ni.

Wa sɛwɛ wi go (4.13–5.11) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na para we Fɔ Zhezu Kirisi wi panga ki wogo na.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Pɔli wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan tagafɛnnɛ pe yeri konaa na duwaw piin pe kan.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sharaga ŋga Pɔli wìla kan Yɛnŋɛlɛ li yeri Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe wogo na *1.1-10*
Pɔli wi tunŋgo mboo ta pitunŋɔ, naa sharaga konaa yɛnrɛwɛ tagafɛnnɛ pe kan *2.1–3.13*
Yɛrɛwɛ tangalɔmɔ jɛmbɛ wogo na *4.1-12*
We Fɔ Zhezu wi panga kala *4.13–5.11*
Yɛrɛwɛ puŋgo woo, naa sharaga puŋgo wogo konaa duwaw sɛnrɛ *5.12-28*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli, naa Silivɛn konaa Timote,
woro wège sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo
yoro Tesaloniki ca legilizi woolo† ye kan.
Yoro mbele yè pye we To Yɛnŋɛlɛ lo naa
we Fɔ Zhezu Kirisi pe woolo we. Yɛnŋɛlɛ
2 sa yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri!

Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ naa pe tagawa kala

2 We maa Yɛnŋɛlɛ li shari sanga pyew
ye ni fuun ye kala na, na yɛnri ye kan
suyi.
3 We maa nawa tuun sanga pyew kagala
ŋgele ye maa piin wa ye tagawa pi ni
ke na we To Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa ye
ndanlawa pi maa tunŋgo ŋga piin, konaa
jigi jɛnŋɛ ŋa yè taga we Fɔ Zhezu Kirisi
wi na we.
4 Sefɛnnɛ, wège jɛn ma yo ye yɛn ma
Yɛnŋɛlɛ li ndanla, a lì ye wɔ ye pye li
woolo,
5 katugu naa wàa Sɛntanra ti yari ma ye
kan, we sila ti yari sɛnyoro to cɛ ni. Ɛɛn fɔ,
wàa ti yari fun yawa ni, naa Yinnɛkpoyi li
fanŋga na, a wè taga jɛŋgɛ ti kaselege ki
na. Ye yɔnwɔ pi kala na, wàa pye na tanri
ye sɔgɔwɔ yɛgɛ ŋga na, yoro jate yège jɛn.
6 Ye yɛn we fɔrɔgɔfɛnnɛ ma pye we
Fɔ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ fun; katugu yàa yɛnlɛ
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti na sanga ŋa ni, pàa ye
jɔlɔ ti kala na fɔ jɛŋgɛ. Konaa ki ni fuun,

† **1:1 1.1:** Kapye 17.1-9

a yèri yigi nayinmɛ ni, mba Yinnɛkpoyi li maa kaan we.
7 Kì pye ma, a yè pye leele yɛgɛ na-
gafɛnnɛ Maseduwani naa Akayi kindaye
tagafɛnnɛ pe ni fuun pe na.
8 We Fɔ wi Sɛnrɛ tì yari wa ye yeri ma
filige, ki wogo kii pye wa Maseduwani
naa Akayi kindaye poro cɛ ni. Ɛɛn fɔ,
ye tagawa mba yè taga Yɛnŋɛlɛ li na pòo
sɛnrɛ yo lagapyew. Ki kala na, kii daga
we para naa ko sɛnrɛ to na.
9 Wàa kari wa ye yeri, yàa we yigi ma
gbɔn yɛgɛ ŋga na, leele pe ni fuun pe
yɛn naga yuun, fɔ yè je yarisunndo ti na
ma yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ na li yɛn yinwege
wolo li na, mbaa tunŋgo piin li kan.
10 Yiŋgɔ, li Pinambyɔ Zhezu Kirisi ŋa
làa wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni,
wo yaa singi wi yiri wa yɛnŋɛlɛ na wi
pan. Wo wi yaa we go shɔ Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa mba pila paan pi kɛɛ.

PƆLI WI TUNŊGO MBOO TA PITUNŊƆ, NAA SHARAGA KONAA YƐRƐWƐ

2

2–3

Tunŋgo ŋga Pɔli wìla pye wa Tesaloniki ca

1 Sefɛnnɛ, yoro jate yège jɛn ma yo
karaga ŋga wàa kari wa ye yeri, ki sila
yiri waga.
2 Yège jɛn fun ma yo pàa we tɛgɛlɛ ma
we jɔlɔ wa Filipi ca gbɛn. Ɛɛn fɔ, ko
puŋgo na, Yɛnŋɛlɛ làa kotogo kan we yeri,
a wèli Sɛntanra ti yo ye kan. Ali maga
ta we mbɛnfɛnnɛ pàa pye na wiin we ni
ŋgbanga o.
3 Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda wàa pye na yuun
leele pe kan, puŋgosaga sila pye wa ti ni,
nakoma mbe pye sɛnfaara, ti sila si pye
fanlaga sɛnrɛ.
4 Ɛɛn fɔ, ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa, ko
waa yuun pilige pyew, katugu lìgi wele
maga yan fɔ ki yɛn ma yala li Sɛntanra
ti telege we na. Ko kì ti we yɛn nari
yuun. We woro na jaa we kala li leele
poro ndanla. Ɛɛn fɔ, waa jaa we kala li
Yɛnŋɛlɛ lo ndanla, lo li yɛn na we nawa
kagala ke cancan na ke jɛnni.
5 Yège jɛn jɛŋgɛ ma yo we sila pye na
lefanlaga sɛnrɛ yuun sanga wa kpɛ ni.
We sɛnyoro ti sila sigi naga mbe yo waa
penjara jaa ye yeri larawa. Yɛnŋɛlɛ li yɛn
we sɛrɛ.
6 We sila pye na jaa lere mbe we gbɔgɔ,
nakoma yoro mbaa we gbogo, nakoma
pele mbaa we gbogo.
7 Maga ta we yɛn Kirisi wi pitunmbolo,
we mbaa ya cɛn ye go na. Ɛɛn fɔ, wàa pye
wa ye sɔgɔwɔ nandanwa coli, paa yɛgɛ
ŋga na piile nɔ maa wi piile gbegele we.
8 Yè we ndanla jɛŋgɛ, fɔ yɛrɛ Yɛnŋɛlɛ
li Sɛntanra to nuŋgba ma wàa yere ki
yerewe mbe kan ye yeri. Ɛɛn fɔ, wàa cɛn
ki cɛnwɛ mbe ku ye kala na, paa ye kala
lì gbɔgɔ we yeri ki kala na.
9 Sefɛnnɛ, ye yɛn na nawa tuun
tunŋgbanra nda wè pye wa ye sɔgɔwɔ ma
te ti na! Wàa pye na tunŋgo piin yɔnlɔ
naa yembinɛ, jaŋgo lere ka ka we go kala
li lɛ ye ni, Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra nda waa
yuun ye kan ti kala na.
10 Yoro tagafɛnnɛ wele, yoro naa
Yɛnŋɛlɛ li ni, ye yɛn we sɛrɛ, fɔ we
tangalɔmɔ wa ye sɔgɔwɔ, pìla pye kpoyi,
ma sin, ma pye jɛrɛgisaga fu.
11 Yège jɛn naa fun ma yo wàa pye ye
ni paa tofɔ ma pye wi piile ni we.
12 Wàa ye yɛri ma ye kotoro ti sogo ye
na. Wàa ye yɛnri ma yo ye bala yaa tanri
tangalɔmɔ jɛmbɛ na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
Lo lì ye yeri yeli wunluwɔ, naa li gbɔgɔwɔ
pi ta.

Tesaloniki ca woolo pàa yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti na

13 We yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari suyi kala
la yɛgɛ na naa: Na wàa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti
yo ma ye kan sanga ŋa ni, yàa ti logo,
mari yigi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ. Ye sila ti jate lere
sɛnrɛ. Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ
tori jate. Ti yɛn na tunŋgo piin wa yoro
tagafɛnnɛ ye nawa.
14 Sefɛnnɛ, Zhude tara legiliziye mbele
pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo, ma taga Zhezu
Kirisi wi na, ye yɛn na tanri paa pe
yɛn; katugu Zhufuye mbele pe wa, pè
tagafɛnnɛ pe jɔlɔ wa yɛgɛ ŋga na, pa ye
tara woolo pè ye jɔlɔ ma fun.

15 Ki Zhufuye poro wɛlɛ pàa we Fɔ
Zhezu Kirisi wi gbo, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni. Poro wɛlɛ pè we jɔlɔ
we. Pe kala lii Yɛnŋɛlɛ li ndanla, leele pe
ni fuun pe yɛn ma pe mbɛn.
16 Paa ki ŋgbanga mbe we yɛgɛ kɔn,
waga ka ta mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda
ti maa shɔwɔ pi kaan ti yari cɛngɛlɛ
sanŋgala ke kan. Maga lɛ wa, kapere nda
fuun pè pye, pè koro na ta tari ti na ma
na kee. Ɛɛn fɔ, puŋgo na, a Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa pì kaa to pe na.

Pɔli wìla ki jate sa Tesaloniki tagafɛnnɛ pe shari

17 Sefɛnnɛ, woro wo na, maga lɛ wè laga
we yɛɛ na wagati jɛnri ni, we kɔnli fa we
yɛɛ yan yɛnlɛ ni. Ɛɛn fɔ, jatere wo na, we
yɛn we yɛɛ ni. Ye la kì we yigi jɛŋgɛ, fɔ
a wège ŋgbanga we fanŋga ki ni fuun ni
ma yo we yaa kari wa ye yeri.
18 Wàa pye naga jaa mbe sɔngɔrɔ wa ye
yeri. Mi Pɔli jate, mìgi ŋgbeli ŋgbelisaga
shyɛn, ɛɛn fɔ, Sɔtanla wìla we yɛgɛ kɔn.
19 Yiŋgɔ, yoro nuŋgba ye yɛn we jigi
tagasaga, naa we nayinmɛ kala, naa we
cew taga tɛgɛrɛ re we Fɔ Zhezu wi yɛgɛ
na, na wiga ka pan we.
20 Kaselege, yoro ye yɛn we gbɔgɔwɔ po
naa we nayinmɛ pi go ye.

3

1 Puŋgo na, wee ya mbege kun we yɛɛ
ni mbaa ko singi. A wè si yere ki yerewe
mbe koro we yɛ wa Atɛni ca,
2 mɛɛ we sefɔ Timote wi tun wa ye yeri.
Wi maa tunŋgo piin we ni ja Yɛnŋɛlɛ li
kan, na Kirisi wi Sɛntanra ti yari. Wòo
tun wa ye yeri wi sa fanŋga le ye ni, wi
kotogo kan ye yeri wa ye tagawa pi ni,
3 jaŋgo wa kpɛ ka kaa yɛɛ yaga yiŋgɔ
jɔlɔgɔ kuu jan. Yoro jate yège jɛn ma yo
ko la kɔn ma tɛgɛ faa fɔ we yaa ka jɔlɔ
ma.
4 Sanga ŋa ni we wa ye yeri, wàa ki yo
ye kan ma yo we yaa ka jɔlɔ. Koyi ŋga kì
gbɔn we na yɛɛn we. Yoro jate, ye si yɛn
maga jɛn.
5 Ko kì ti mii ya cɛn mbege kun na yɛɛ
ni, a mì si Timote wi tun wa ye yeri wi
sa ye tagawa lɔmɔ pi jɛn. Mìla pye na fyɛ
fɔ kiga ka pye Sɔtanla wi ye fanla ma ye
puŋgo, we tunŋgo ki yiri waga.

Nayinmɛ sɛnrɛ nda Timote wìla sɔngɔrɔ ma saa yo Pɔli wi kan

6 Yiŋgɔ, Timote wì yiri wa ye yeri
ma pan ma sɛnjɛndɛ yo ma we kan, ye
tagawa po naa ye ndanlawa pi kanŋgɔlɔ.
Wìgi yo we kan ma yo ye yɛn na jatere
piin we na pilige pyew ndanlawa ni, fɔ ye
nɛɛ ki jaa mbe we yan jate paa yɛgɛ ŋga
na waa ki jaa mbe ye yan we.
7 Ki kala na, sefɛnnɛ, mbe we ta wa we
tere to naa we jɔlɔgɔ ki ni fuun ki ni, we
kotoro tì sogo we na ye tagawa pi kala na.
8 Naa yè taga jɛŋgɛ we Fɔ wi na, kì
yinwege kan we yeri†.
9 Nayinmɛ gbɔɔ mba wè ta ye kala na
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, we se ya yɛrɛ mbe
Yɛnŋɛlɛ li shari jɛŋgɛ ki wogo ki na.
10 Yɔnlɔ naa yembinɛ, we yɛn na
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri jɛŋgɛ, fɔ li konɔ kan we
yeri we ta we we yɛɛ yan naa gbɔgɔyi,
ŋga kì la wa ye tagawa pi ni, wege taga
wa wege yɔn fili.

Pɔli wìla yɛnri, jaŋgo Tesaloniki tagafɛnnɛ pe tagawa pila kee yɛgɛ

11 We To Yɛnŋɛlɛ jate lo naa we Fɔ
Zhezu wi ni, pe konɔ kan we yeri we ta
we kari wa ye yeri!
12 We Fɔ wi ti ndanlawa mba pi yɛn ye
yɛɛ sɔgɔwɔ, ka mbaa tari pi na, konaa
leele pe ni fuun pe ni. Pi sa pye paa yɛgɛ
ŋga na ye we ndanla we!
13 Kiga pye ma, wi yaa ye kotoro ti kan
ye na, ye pye kpoyi, tɛgɛlɛsaga fu Yɛnŋɛlɛ
na li yɛn To li yɛgɛ na, na we Fɔ Zhezu
wiga ka pan, wo naa mbele pè pye wi
woolo pe ni fuun pe ni we. Anmiina!

YƐRƐWƐ KONAA KOTOGO KANSƐNRƐ TAGAFƐNNƐ PE YERI

† **3:8 3.8:** ***Ki yinwege kan we yeri:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ki nayinmɛ kan we yeri ma we kotogo ki sogo we na.**

4

4–5

Tangalɔmɔ mba pì Yɛnŋɛlɛ li ndanla

1 Koni, sefɛnnɛ, ye daga mbaa tanri yɛgɛ
ŋga na ye kala lii Yɛnŋɛlɛ li ndanla, wè ko
naga ye na makɔ. Kaselege ko na, pa ye
nɛɛ tanri ma. Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, we yɛn na ye
yɛnri, na ye yɛrɛgi we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ
ki na, fɔ ye ka taga ko na naa bere yaa kee
yɛgɛ.
2 Nagawa sɛnrɛ nda wè yo ye kan ma
yiri wa we Fɔ Zhezu wi yeri, yèri jɛn.
3 Ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa koyi ŋga fɔ:
Ye pye kpoyi li yɛgɛ na, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn
kɛɛnrɛ limɛ pi ni.
4 Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye daga
mbe ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, ki yigilɔmɔ pi pye
kpoyi naa gbɔgɔwɔ ni.
5 Yaga ka ye yɛɛ yaga kalikalawa pi
la mbe ye ta paa yɛgɛ ŋga na cɛngɛlɛ
sanŋgala woolo mbele pee Yɛnŋɛlɛ jɛn pe
maa ki piin we.
6 Lere kpɛ ka ka kapege pye wi le-
wee yɛnlɛ wa na, nakoma mboo durumu
mboo li kala la kpɛ ni. Ki wogo wège yo
ma ye kan makɔ, ma ye yɛri ki na fɔ jɛŋgɛ.
Mbele pe yɛn naga kagala cɛngɛlɛ ke piin,
we Fɔ wi yaa ka pe le jɔlɔgɔ.
7 Katugu Yɛnŋɛlɛ lii we yeri fyɔngɔ kala
na. Ɛɛn fɔ, lì we yeri we pye kpoyi.
8 Ki kala na, lere ŋa fuun ka je ki
nagawa sɛnrɛ ti na, wii je lere na. Ɛɛn
fɔ, wì je Yɛnŋɛlɛ lo na win. Lo na lìli
Yinnɛkpoyi li kan ye yeri fun we.
9 Ma tagafɔ yɛnlɛ wɔɔn ndanla, lere si
daga mbe sɛwɛ torogo ye yeri ko wogo ko
na naa; katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye fɔrɔgɔ ki ni
ma yo ye ye yɛɛ ndanla.
10 Kaselege ko na, sefɛnnɛ mbele fuun
pe yɛn wa Maseduwani kinda wi ni fuun
wi ni, pa ye nɛɛ tanri ma pe ni. Ɛɛn fɔ,
sefɛnnɛ, we yɛn na ye yɛnri fɔ ye ka taga
ko na naa bere yaa kee yɛgɛ.
11 Ye bala ye koro yɛyinŋge na ye yɛɛ
ni, yoro jate yaa ye kagala ke yɛgɛ woo ye
yɛ. Yaa tunŋgo piin ye kɛyɛn yi ni yaa ye
yɔn suro ti taa, paa yɛgɛ ŋga na wàa ki
yo ye kan makɔ we.
12 Kiga pye ma, ye tangalɔmɔ pi yaa pye
mbe sin mbele pee taga Yɛnŋɛlɛ li na pe
yɛgɛ na. Kona, pa ye go kala li se koro
lere kan naa.

We Fɔ Zhezu wi panga kala

13 Sefɛnnɛ, waa jaa ye kaselege ki jɛn
mbele pè ku makɔ pe kanŋgɔlɔ, jaŋgo ye
nawa piga ka wɔ ye na paa leele mbele
jigi tagasaga woro pe yeri pe yɛn.
14 Kì kaa pye wè taga ki na ma yo Zhezu
wì ku ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, wè
taga ki na fun ma yo mbele fuun pè ku wa
tagawa pi ni, Yɛnŋɛlɛ li yaa pe yɛn mbe pe
pinlɛ wi ni.
15 Ye wele! We yɛn naga wogo ŋga
ki yuun na ye kaan ma yala we Fɔ wi
nagawa sɛnrɛ to ni, fɔ na woro mbele ka
koro yinwege na mbe sa gbɔn we Fɔ wi
pansanga wi na, we se ka keli mbe saa fili
mbele pè ku pe yɛgɛ.
16 Leele pe yaa ka Yɛnŋɛlɛ li konɔ kanga
magala li logo, naa mɛrɛgɛye to wi magala
li ni, naa Yɛnŋɛlɛ mbanlaga magala li ni.
Kona, we Fɔ jate wi yaa yiri wa yɛnŋɛlɛ
na mbe pan. Mbele pè ku wa tagawa pi
ni Kirisi wi na, poro pe yaa keli mbe yɛn.
17 Ko puŋgo na, na woro mbele ka pye
yinwege na, pe yaa ka we pinlɛ mbe we lɛ
pe ni mbe kari we ni wa kambaara ti na
we Fɔ wi filisaga wa tifɛɛrɛ ti ni. Kona, we
yaa koro wa we Fɔ wi ni fɔ sanga pyew.
18 Ki kala na, yaa fanŋga nii ye yɛɛ ni
ki sɛnrɛ ti kala na.

5

1 Sefɛnnɛ, yee jori lere mbe sɛwɛ torogo
ye kan ki kagala ke pyesanga naa ke
pyewagati wi wogo na.
2 Katugu yoro jate ye yɛn maga jɛn
jɛŋgɛ ma yo we Fɔ wi panmbilige ki yaa
ka pye kafoŋgo paa yɛgɛ ŋga na yoo wi
ma pan yembinɛ we.
3 Leele paga kaa yuun sanga ŋa ni fɔ:
«Wè yɛyinŋge ta, kapege woro wa», ko
sanga wowi jɔlɔgɔ ki yaa to pe na fyɛlɛgɛ
na. Ki yaa ka pye paa yɛgɛ ŋga na kugbɔ
fɔ selara ma kaa yiri wi ni we. Pe se ya
pe yɛɛ shɔ ko jɔlɔgɔ ko ni fyew.
4 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, sefɛnnɛ, ye woro
wa wɔwɔ pi ni, kii daga ki pilige ki ka pan
ki ye fo paa yoo yɛn;

5 katugu ye ni fuun ye yɛn yanwa woolo
naa sɔnlɔ woolo. We woro yembinɛ naa
wɔwɔ woolo.
6 Ki kala na, wee daga mbaa wɔnlɔ paa
leele sanmbala pe yɛn. Ɛɛn fɔ, we koro
yɛnmbɛlɛ, we we yɛɛ yingiwɛ jɛn.
7 Mbele pe maa wɔnlɔ, pe maa wɔnlɔ
yembinɛ. Mbele pe maa sinmɛ woo na
tinni, yembinɛ ko pe maa woo na tinni.
8 Ɛɛn fɔ, woro wo na, we yɛn sɔnlɔ
woolo, we daga mbe we yɛɛ yingiwɛ jɛn.
We we tagawa naa we ndanlawa pi lɛ woo
pye paa we malaga gbɔndeere yɛn. We
jigi wi yɛn shɔwɔ mba na, woo lɛ woo pye
paa we malaga gbɔnnjala yɛn†.
9 Katugu Yɛnŋɛlɛ lii we wɔ li
naŋgbanwa kala lo mbe to we na. Ɛɛn fɔ,
li yɛn na jaa we shɔ we Fɔ Zhezu Kirisi
wi fanŋga na.
10 Wo wì ku we kala na, mbe we ta
yinwege na o, nakoma we ku o, we yɛn
na we yinwege ki piin wi ni ja.
11 Ki kala na, yaa ye yɛɛ kotogo kanni†,
yaa fanŋga nii ye yɛɛ ni, paa yɛgɛ ŋga na
yaa ki piin makɔ we.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ naa sharaga puŋgo wogo

12 Sefɛnnɛ, waa ye yɛnri, fɔ mbele pe
yɛn na tunŋgo piin ye sɔgɔwɔ, yaa pe jate.
Poro mbele we Fɔ wìgi kan pe yeri, paa
ye yɛgɛ sinni paa ye yɛrɛgi we.
13 Yaa pe gbogo jɛŋgɛ, pe ye ndanla pe
tunŋgo ki kala na. Ye pye yɛyinŋge na ye
yɛɛ ni!
14 Sefɛnnɛ, waa ye yɛnri, fɔ yaa kafaara
pyefɛnnɛ pe yɛrɛgi! Yaa kotogo kaan
mbele pe jatere wì piri pe yeri! Mbele pe
fanŋga kì kologo wa tagawa pi ni, yaa pe
tɔgɔlɔ! Yaa leele pe ni fuun pe kagala ke
kunni ye yɛɛ ni.
15 Ye ye yɛɛ yigi! Wa ka ka kapege fɔgɔ
tɔn kapege ni! Ɛɛn fɔ, ye bala yaa kajɛŋgɛ
pyege ko jaa ye yɛɛ sɔgɔwɔ, naa leele pe
ni fuun pe sɔgɔwɔ.
16 Yaa yɔgɔri sanga pyew.
17 Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri suyi.
18 Yaa Yɛnŋɛlɛ li shari kala li ni fuun ni.
Ko Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa yaa piin wa ye
yinwege ki ni Zhezu Kirisi wi ni.
19 Yaga ka Yinnɛkpoyi li figi.
20 Yaga kaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe sɛnrɛ ti piin faa.
21 Yaa yaara ti ni fuun ti taanla taanla
yaa wele. Nda ka yɔn, ye to yigi jɛŋgɛ.
22 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn kapege pyege
cɛnlɛ pyew ki ni!
23 Yɛnŋɛlɛ na li maa yɛyinŋge ki kaan, li
ti ye pye lo nuŋgba woolo. Laa ye kɔrɔsi
jɛŋgɛ, ye yinŋgele, naa ye nawa konaa ye
wire, janŋgo ye pye jɛrɛgisaga fu sa gbɔn
we Fɔ Zhezu Kirisi wi pansanga wi na.
24 Yɛnŋɛlɛ na lì ye yeri, li yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ. Li yaa ki wogo ki pye mbege
yɔn fili.
25 Sefɛnnɛ, yaa yɛnri we kan fun.
26 Yaa sefɛnnɛ pe ni fuun pe shari yaa
kɛyɛn waa ye yɛɛ yɔlɔgɔ ndanlawa ni.
27 Mila ye yɛnri we Fɔ wi mɛgɛ ki na, fɔ
yege sɛwɛ ŋa wi kara sefɛnnɛ pe ni fuun
pe kan.
28 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi pye
ye ni!

† **5:8 5.4-8:** Laga ki laga ŋga ki ni, *wɔwɔ* po pi yɛn mbatagawa, naa Yɛnŋɛlɛ mbajɛnmɛ, naa kapege ye. *Mbe pye yanwa naa sɔnlɔ woolo,* ko kɔrɔ wo yɛn mbe pye Kirisi wi woolo mbege jɛn fɔ, pilige ka, wi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan. *Mbele pe maa wɔnlɔ* poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ kologo ki mbajɛnmbɛlɛ wele. *Mbe koro yɛnŋɛ,* ko kɔrɔ wo yɛn mbe cɛn ki cɛnwɛ mbɔɔn yɛɛ yingiwɛ jɛn. *Mbe tin sinmɛ ni,* ko kɔrɔ wo yɛn maga ka Yɛnŋɛlɛ li jɛn wa ma jatere wi na. † **5:11 5.11:** 2 Korɛn 13.11

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa Pɔli wìla torogo TESALONIKI ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, konaa yɛgɛ ŋga na ki yɛn wa koŋgbanŋa ŋa Pɔli wìla yɔnlɔgɔ ma torogo Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe kan wi ni, Pɔli wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari; katugu Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe yɛn tagawa ni. Ali mbege ta leele pàa pye na pe jɔlɔ, pàa pye ma pe yɛɛ ndanla. Pɔli wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ mbe kotogo le pe ni konaa mbe pe saga kagala ŋgele kàa pye na pe jɔlɔ wa legilizi wi ni ke na.

Wa sɛwɛ wi go (1.1-12) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na pe kotogo ki kanni pe na jɔlɔgɔ ki wogo na. Wi yɛn na pe nawa tuun ki na fɔ we Fɔ Zhezu wi yaa sɔngɔrɔ mbe pan mbe pe shɔ konaa mbe pe jɔlɔfɛnnɛ pe le jɔlɔgɔ.

Wa sɛwɛ wi go (2.1-12) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na para naa we Fɔ wi panga wogo ki na. Leele pèle la tagafɛnnɛ pe wire ti fanla pe na, naga yuun pe kan ma yo we Fɔ wìla pan makɔ. Pɔli wìla ki yo maga filige pe kan fɔ sanni Zhezu wi sa sɔngɔrɔ wi pan naa, lepee wa daga mbe kaa yɛɛ naga gbɛn. Mbaa kapege ki piin, ki yawa yaa ka pye wi ni. Wi yaa ka yiri mbe je Yɛnŋɛlɛ li na. Ɛɛn fɔ we Fɔ Zhezu wi yaa kaga lepee wi gbo.

Wa sɛwɛ wi go (2.13–3.15) laga ki ni, Pɔli wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan ma yo pe koro pe yeresaga ta wa tagawa pi ni konaa paa yɛnri.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Pɔli wi yɛn na para kala la wogo na, na li yɛn wa Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe legilizi wi ni. Ko kala lo yɛn fɔ Pɔli wìgi logo ma yo tagafɛnnɛ pele yɛn wa, pe woro na jaa mbaa tunŋgo piin. Pɔli wì yo pege yo ki fɛnnɛ pe kan fɔ pege wogo ki kɔrɔsi, katugu pe tangalɔmɔ pii yala nagawa mba wìla naga pe na pi ni (3.6-15). Wa sɛwɛ wi kɔsaga, Pɔli wì duwaw pye tagafɛnnɛ pe kan.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Pɔli wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari konaa na yɛnri Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe kan *1.1-12*
We Fɔ Zhezu wi panlɔmɔ *2.1-12*
Tagafɛnnɛ pe daga mbe yere jɛŋgɛ wa tagawa pi ni *2.13-17*
Yɛrɛwɛ puŋgo woo, mbaa yɛnri, mbaa tunŋgo piin konaa duwaw sɛnrɛ *3.1-18*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli, naa Silivɛn konaa Timote, woro wège sɛwɛ ŋa wì pye maa torogo yoro Tesaloniki ca legilizi woolo ye kan. Yoro mbele yè pye we To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi pe woolo we.

2 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri.

Pɔli wìla para Zhezu wi panga sɛnrɛ ti na

3 Sefɛnnɛ ki daga waa Yɛnŋɛlɛ li shari sanga pyew ye kala na. Ki wogo ki yɛn ma sin waa ki piin ma, katugu ye tagawa pi yɛn na gbogo na kee yɛgɛ, ndanlawa mba pi yɛn ye sɔgɔwɔ, a pila gbogo na kee yɛgɛ fun.

4 Ki kala na, we nawa pì yinŋgi ye kala na. We maa ye mɛtanga yinri Yɛnŋɛlɛ li legiliziye pe ni; katugu ali maga ta leele pe yɛn na ye jɔlɔ, a yaa ye wogo yaan yɛnlɛ ni, yè ki ni fuun ki kun ye yɛɛ ni, ma koro ma taga we Fɔ wi na.

5 Ko ki naga ma yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ dunruya woolo pe na, ki yɛn ma sin. Kagala ŋgele fuun yaa kunni ye yɛɛ ni ke kala na, ki yaa daga ye ni ye ye wa li wunluwɔ pi ni, po kala na ye yɛn na jɔlɔ.

6 Ŋga ki yɛn ma sin, ko Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pye mbege yɔn fili. Mbele pe yɛn na ye jɔlɔ, li yaa ka pe le jɔlɔgɔ.

7 Yoro mbele ye yɛn na jɔlɔ, li yaa ka wogosaga kan ye yeri, mbe pinlɛ we ni fun. Ko yaa ka pye, na we Fɔ Zhezu Kirisi wiga ka yiri wa yɛnŋɛlɛ na mboo yɛɛ

naga, wo naa wi mɛrɛgɛye fanŋga woolo pe ni we.
8 Wi yaa ka pan kasɔn yinnɛ gbɔlɔ ni. Mbele pè je mbe Yɛnŋɛlɛ li jɛn, naa mbele pee we Fɔ Zhezu wi Sɛntanra ti yigi mbaa tanri ti na, wi yaa ka pe le jɔlɔgɔ.
9 Pe jɔlɔgɔ ki yaa ka pye jɔgɔwɔ mbakɔɔ. Pe yaa ka pye mbe lali we Fɔ wo naa wi yawa gbɔɔ pi ni,
10 na wiga ka pan ki pilige ki na wi woolo paa wi gbogo, konaa mbele fuun pè taga wi na, paa wi wele nayinmɛ ni we. Yoro fun ye yaa ka pye wa pe ni, katugu sɛnrɛ nda wè yo ma ye kan, yè taga ti na.
11 Ko kì ti we yɛn na yɛnri ye kan suyi, we yɛn na we Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ligi jate fɔ lì ye yeri yinwege ŋga mɛgɛ ni, ki daga ye ni yege ta. We yɛn na yɛnri fɔ li yawa pi na, li ye nawa kagala ŋgele fuun yaa jate ke pye, mbe ye kan yaa kajɛŋgɛ piin, konaa tunŋgo ŋga fuun yaa piin wa ye tagawa pi ni mbege pye mbege yɔn fili!
12 Kiga pye ma, we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki yaa gbɔgɔwɔ ta ye kala na. Yoro fun pa ye yaa gbɔgɔwɔ ta wi kala na, mbe yala we Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi pe yinmɛ pi ni.

2

Lepee wi sɛnrɛ

1 Sefɛnnɛ, we Fɔ Zhezu Kirisi wi panga wogo ko kanŋgɔlɔ, naa we gbogolomɔ wa wi tanla wogo ko na, we yɛn na ye yɛnri,
2 fɔ yaga ka ti ye jatere wi piri ye na fyaw, nakoma ye fyɛ ye yo fɔ pè yo we Fɔ wi pilige ki gbɔn makɔ. Kana ki mbe ya pye lere wa ki yo ye kan wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnyoro ni, nakoma ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo ki wogo ki na, nakoma, a pè sɛwɛɛlɛ torogo ye yeri ma yo woro wè pe yɔnlɔgɔ.
3 Yaga kaga yaga lere wa mbe ye fanla yɛgɛ ka na, katugu ki pilige ki se gbɔn mbege ta lelɛgɛrɛ fa je Yɛnŋɛlɛ konɔ li na gbɛn, na Lepee fun wi faa yɛɛ naga. Wo ŋa kì kɔn ma tɛgɛ wi kan poo jɔgɔ we.
4 Kona, yaraga ŋga fuun leele pe maa yinri yɛnŋɛlɛ, naa ŋga fuun pe maa gbogo, wi yaa ka yiri mbaa wiin to ti ni fuun to ni, mbaa wi yɛɛ gbogo ti na, mbe ka sa cɛn yɛrɛ wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni mbaa wi yɛɛ nari mbe yo wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ le.
5 Ye nawa to ki na, yege jɛn ye yo fɔ sanga ŋa ni mìla pye wa ye yeri, mìla pye naga wogo ki yuun ye kan.
6 Ma si yala, yaraga kayi kìgi kagala ke yerege kaga ka pye yiŋgɔ. Yaraga ŋga yi, yège jɛn. Kì pye ma, Lepee wi se ya mboo yɛɛ naga, fɔ ndɛɛ wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ wi kan wo mbe gbɔn.
7 Tipewe fanŋga ŋga ki yɛn ma lara, kila tunŋgo piin makɔ. Ɛɛn fɔ, ki kagala ke se ya pye ndɛɛ sa gbɔn ŋa wùu yerege bere wo mbe sa kari wi wɔ wa.
8 Kona, pa Lepee wi yaa wi yɛɛ naga. Ɛɛn fɔ, we Fɔ Zhezu wi yaa wi gbo wi yɔn tifɛlɛgɛ ki ni, mboo jɔgɔ wi panga yanwa pi ni.
9 Ki Lepee wi yaa ka pan Sɔtanla wi yawa po ni, mbaa yagbogolo kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ ke cɛnlɛ pyew ke piin.
10 Wi yaa kaa kapege ki cɛnlɛ pyew ki piin mbaa leele mbele pe yaa pe yɛɛ puŋgo pe fanla. Pe yaa ka pe yɛɛ puŋgo, katugu kaselege ŋga ki yaa pe shɔ, ki se pe ndanla pege yigi.
11 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ li yaa punŋguwɔ fanŋga torogo pe yeri ki tunŋgo pye pe ni, jaŋgo pe taga yagbolo li na.
12 Kì pye ma, mbele fuun pee taga kaselege ki na, ɛɛn fɔ, a kapege kì pe ndanla, kiti yaa ka kɔn mbe to pe na.

Yɛnŋɛlɛ lì ye wɔ ye ta ye shɔ

13 Sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn ma we Fɔ wi ndanla, we daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li shari suyi ye kala na; katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye wɔ mbe ye shɔ ye kapere ti ni maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi ni Yinnɛkpoyi li fanŋga na, lo na lì ye pye kpoyi ye tagawa mba yè taga kaselege ki na pi kala na.
14 Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ki shɔwɔ pi mɛgɛ ni Sɛntanra nda wè yo ye kan to kala na, jaŋgo ye ye tasaga ta wa we Fɔ Zhezu Kirisi wi gbɔgɔwɔ pi ni.
15 Ki kala na, sefɛnnɛ, ye koro ye ndire kan. Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda wè yo ma ye kan sɛnyoro ni, nakoma wa sɛwɛɛlɛ mbele wè torogo ye kan pe ni, yeri yigi!
16 We Fɔ Zhezu Kirisi jate, wo naa we To Yɛnŋɛlɛ na we yɛn ma ndanla, a

laa kotogo kaan we yeri suyi, naa jigi tagasaga jɛŋgɛ ni li yinmɛ pi kala na,
17 pe kotogo le ye ni, pe fanŋga kan ye
yeri yaa kajɛŋgɛ ki ni fuun ki piin wa ye
kapyere to naa ye sɛnyoro ti ni.

3

Yaa yɛnri we kan

1 Koni, sefɛnnɛ, yaa yɛnri we kan, jaŋgo
we Fɔ wi sɛnrɛ tila jaragi tila kee yɛgɛ
fyaw fyaw, paa ti gbogo paa yɛgɛ ŋga na
ki yɛn na piin wa ye yeri we.
2 Yaa yɛnri fun, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li we go
shɔ leele mbele pè pe, ma wɛli pe kɛɛ;
katugu lere wi ni fuun ma wi ma yɛnlɛ
ma taga Yɛnŋɛlɛ li na.
3 Ɛɛn fɔ, we Fɔ wi yɛn sɛnrɛ nuŋgba
yofɔ. Wi yaa fanŋga kan ye yeri, mbe ye
shɔ Sɔtanla wi kɛɛ.
4 We Fɔ wì jigi kan we yeri ye kanŋgɔlɔ:
Wì we kan, a wège jɛn ma filige ki na, fɔ
kagala ŋgele wè ye yɛri ma yo yaa piin,
ye yɛn na ke piin, fɔ ye yaa si koro ke na
mbaa ke piin suyi.
5 We Fɔ Zhezu Kirisi wila ye kotoro ti
sinni, Yɛnŋɛlɛ li ye ndanla, yaa kagala
kunni ye yɛɛ ni paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wi
yɛn!

Yaga kaa cɛɛn tiyanmbala pe ni

6 Sefɛnnɛ, waa ye yɛnri we Fɔ Zhezu
Kirisi wi mɛgɛ ki na, fɔ ye laga tagafɛnnɛ
mbele fuun pe yɛn tiyanmbala pe na.
Poro mbele fuun pe woro na tanri na yala
nagawa sɛnrɛ nda wè naga ye na ti ni we.
7 Ye daga mbaa tanri mbaa we fɔrɔgi
yɛgɛ ŋga na, yoro jate yège jɛn fɔ jɛŋgɛ;
katugu we sila pye tiyanmbala wa ye
sɔgɔwɔ.
8 We sila si lere suro li jaga. Ɛɛn fɔ, wàa
pye na tunŋgo piin sɔnlɔ naa yembinɛ na
tege, jaŋgo wa ka ka we go kala li lɛ ye ni.
9 Kii si cɛn ndɛɛ ki kologo sila pye we
yeri yaa we sari ko kala kì ti wàa pye na
tanri ma. Ɛɛn fɔ, wàa pye na jaa mbe
pyelɔmɔ naga ye na yaa we fɔrɔgi.
10 Sanga ŋa ni we wa ye yeri, waa ki yo
maga ŋgban ye ni, ma yo fɔ: «Lere ŋa
woro na jaa mbaa tunŋgo piin, wiga kaa
nii fun.»
11 We yɛn na ko yuun ma, katugu wège
logo ma yo pele wa ye ni tiyanmbala.
Pe woro na jaa mbaa tunŋgo piin, ndɛɛ
mbaa pe yɔn nii leele kagala ni bɔkɔ.
12 Mbele pe yɛn ko cɛnwɛ po na ma,
waa ki yuun naga konɔ na li kaan pe yeri
we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, nɛɛ pe
yɛrɛgi naa fɔ: Paa tunŋgo piin jɛŋgɛ paa
pe yɔn suro ti taa pe yɛ.
13 Yoro wo na, sefɛnnɛ, yaga ka te
kajɛŋgɛ pyege ki ni.
14 Nagawa sɛnrɛ nda waa kaan ye yeri
laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, na lere ŋa siri yigi
mbaa tanri ti na, yoo jɛn ye yɛɛ ni, yaga
ka pinlɛ wi ni kala la kpɛ na, jaŋgo fɛrɛ
mboo yigi.
15 Yaga kaa wi jate paa ye jugu yɛn, ɛɛn
fɔ, yaa wi yɛrɛgi paa sefɔ yɛn.

Pɔli wi duwaw pyege naa wi sharaga

16 We Fɔ ŋa wi maa yɛyinŋge ki kaan,
wo jate wi yɛyinŋge kan ye yeri sanga
pyew, pyewe pi ni fuun ni! We Fɔ wi pye
ye ni fuun ye ni!
17 Mi Pɔli, muwi mìgi sharaga sɛnrɛ nda
ti yɔnlɔgɔ ye kan na kɛɛ jate ki ni. Pa mi
maa tɛgɛrɛ ti teri na sɛwɛɛlɛ pe ni fuun
pe na yɛɛn. Pa mi maa yɔnlɔgi ma.
18 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi pye
ye ni fuun ye ni!

Sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa Pɔli wìla torogo TIMOTE wi yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Pa Timote wìla yiri wa Lisiti ca, wa Likawoni tara ti ni (Kapye 14.6). Nala wo ni pe maa ki tara ti yinri Turiki tara. Timote wi to wìla pye Girɛkiye woo, a wi nɔ wo pye Zhufuye woo. Naa Pɔli wìla Zhezu Sɛntanra ti yari wa Lisiti ca, a Timote, naa wi nɔ Enisi konaa wi mama Lɔyisi wi ni pè si taga Zhezu wi na. Naa Pɔli wìla kaa kari ki shyɛn wogo ki na wa Lisiti ca, a wì si Timote wi lɛ maa taga wi yɛɛ na, jaŋgo wila wi sari wa we Fɔ wi tunŋgo ki ni (Kapye 16.1-3).

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, wège yan fɔ Pɔli wì yiri wa Efɛzi ca ma kari wa Azi tara, mbe sa kari wa Maseduwani tara. Naa wìla kaa na kee, a wì si Timote wi yaga wa Efɛzi ca, jaŋgo wi konɔ tɔn nagafɛnnɛ yagboyoolo pe na (1.3). Pɔli wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ mbe kotogo le Timote wi ni, konaa mbe yɛrɛwɛ kan wi yeri tunŋgo ŋga wi yɛn na piin wa legilizi wi ni ki wogo na.

Wa sɛwɛ wi go nuŋgba, naa tijɛrɛ konaa kɔgɔlɔni (1; 4; 6) ki ni, mbele pe maa yagbogowo nagawa sɛnrɛ nari, ma kaselege nagawa sɛnrɛ ti yaga, Pɔli wi yɛn na para poro wogo na. Ki yagbogowo nagawa sɛnrɛ ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li lasiri wo naa tagawa mba pe ma taga Zhezu wi na pi wogo na.

Wa sɛwɛ wi go shyɛn (2.1-15) ki ni, Pɔli wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan ma yo paa yɛnri konaa ma nagawa kan pe yeri yɛnrɛwɛ pi wogo na.

Wa sɛwɛ wi go taanri (3.1-16) ki ni, legilizi yɛkeele pe tangalɔmɔ pi daga mbe pye yɛgɛ ŋga na, Pɔli wì para ki wogo na.

Wa sɛwɛ wi go (4.6–6.21) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na Timote wi kotogo kanni ma yo wila Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki piin. Wi daga mbege pye yɛgɛ ŋga na mbe ta mbaa gbogolomɔ mba fuun pi yɛn wa legilizi wi ni pi kagala ke yɛgɛ woo paa Zhezu Kirisi wi tunmbyee jɛnŋɛ yɛn, Pɔli wìgi wogo ki yo wi kan fun. Wa sɛnrɛ ti kɔsaga, Pɔli wi yɛn na Timote wi kotogo kanni ma yo wi ŋgbeli gbɔn jɛŋgɛ wa tagawa pi ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-2*

Yɛrɛwɛ mba pìla kan nagafɛnnɛ yag-boyoolo pe yeri *1.3-11*

Yinmɛ mba Yɛnŋɛlɛ làa tirige Pɔli wi na *1.12-17*

Pɔli wìla Timote wi kotogo kan wi na ma yo wi pye tagawa ni *1.18-20*

Nagawa mba pì kan Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ konaa legilizi wi yɛgɛ sinmɛ wogo ki na *2.1–3.16*

Nagawa mba pì kan yagbogowo na-gawa sɛnrɛ ti wogo na *4.1-16*

Gbogolomɔ mba fuun pi yɛn wa legilizi wi ni ki leele pe yigikala *5.1–6.2*

Kagala lɛgɛrɛ kele yɛgɛ wɔmɔ *6.3-19*

Yɛrɛwɛ puŋgo woo konaa duwaw sɛnrɛ *6.20-21*

Pɔli wìla Timote wi shari

1 Mi Pɔli, mi yɛn Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ. We Shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ lo lìgi kologo kan na yeri, naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni. Wo ŋa wi yɛn we jigi tagasaga ye.

2 Muwi mìgi sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo mboro Timote ma yeri. Mboro ŋa ma yɛn na pinambyɔ jɛnŋɛ wa tagawa pi ni we. We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ kan ma yeri, pɔɔn yinriwɛ ta, pe yɛyinŋge kan ma yeri!

Ma yɛɛ yingiwɛ jɛn yagbogowo nagawa pi ni

3 Timote, ma koro wa Efɛzi ca paa yɛgɛ ŋga na mìla ma yɛnri maga pye, sanga ŋa ni mìla pye na kee wa Maseduwani kinda we. Leele pele wa na leele pe nari yagbogowo nagawa pa ni. Maga yo maga ŋgban pe ni poo yerege.

4 Maga yo pe kan fɔ paga ka taga muŋgooro naa pe tɛlɛye setiriye sɛnrɛ nda ti se jɛn mbe kɔ to na, ki yaara ti maa kendige yinrigi. Tii yala ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kɔn ma tɛgɛ mbe pye mbe leele pe shɔ ki ni, ko ŋga wè jɛn tagawa pi fanŋga na we.

5 Ki konɔ kanga ki go koyi ŋga ndan-
lawa we, mba pi maa yinrigi kotogo jɛŋgɛ
ni, naa nawa jatere jɛnŋɛ ni, naa sɔbɛ
tagawa ni.
6 Leele pèle puŋgo le ki tangalɔmɔ
jɛmbɛ pi ni ma pye sɛnwara yofɛnnɛ.
7 Paa ki jaa mbe pye lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ, ma si yala, sɛnrɛ nda poro jate
pe maa yuun to naa nda pe yɛn ti puŋgo
na, paa ti kɔrɔ jɛn.
8 Wège jɛn ma yo lasiri wi yɛn ma yɔn,
na ma kaa tanri mbaa yala wi ni we.
9 Wège jɛn ma yo lasiri wii tɛgɛ lesinm-
bele poro kala na, ɛɛn fɔ, wì tɛgɛ kapere
pyefɛnnɛ poro naa mbele pè yiri ma je
poro kala na, naa mbele pe woro na fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ poro naa lepeele pe ni, naa
mbele pè je Yɛnŋɛlɛ li na poro naa mbele
pè Yɛnŋɛlɛ konɔ li yaga pe ni, naa mbele
pe maa pe teele naa pe nɛɛlɛ pe kuun pe
ni, naa legboleele pe ni,
10 naa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ poro naa mbele
pe maa jɛɛlɛ kala piin pe nambala yɛɛnlɛ
ni pe ni, naa mbele pe maa leele yuun
na pɛrɛ kulolo pe ni, naa yagbogolofɛnnɛ
poro naa mbele pe maa yagbogolo sɛnrɛ
yuun na tanwa ti na pe ni, naa kagala
sanŋgala ŋgele fuun ke maa kendige woo
kaselege nagawa pi ni ke ni.
11 Pa ki nagawa pi yɛn wa Sɛntanra nda
tì telege na na ti ni. Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ ŋga
ki yɛn nayinmɛ pi go, ti yɛn na para ko
sɛnrɛ na.

Kagbaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì pye, ki daga wege jɛn li na

12 Mi yɛn na we Fɔ Zhezu Kirisi wi shari,
wo ŋa wì fanŋga le na ni na tunŋgo ki
na we. Mi yɛn naa shari, katugu wìlan
jate mi yɛn tagawa ni, mɛɛ na wɔ mbaa
tunŋgo piin wi kan.
13 Ali maga ta faa mìla pye naa mɛgɛ
ki jogo, ma pye tagafɛnnɛ pe jɔlɔfɔ konaa
ma pye lewɛlɛwɛ. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lìlan
yinriwɛ ta, katugu mi sila taga Zhezu wi
na, mi sila si ŋga mìla pye na piin ki jɛn.
14 We To Yɛnŋɛlɛ lì yinmɛ gbɔɔ kan na
yeri jɛŋgɛ, naa tagawa konaa ndanlawa
ni, mba pi yɛn we ni wa we gbogolomɔ pi
ni Zhezu Kirisi wi ni.
15 Kaselege sɛnrɛ taa nda naa, ti daga
lere pyew wiri lɛ, fɔ: Zhezu Kirisi wì
pan laga dunruya mbe pan mbe kapere
pyefɛnnɛ poro shɔ. Muwi mì pye kapere
pyefɔ gbɔɔ ma wɛ pe ni fuun pe na.
16 Ɛɛn fɔ, ko kì ti Yɛnŋɛlɛ lìlan yinriwɛ
ta. Mi ŋa mi yɛn kapere pyefɔ gbɔɔ ma
wɛ, lì yere ki na Zhezu Kirisi wi maa kala
na fuun kunni wi yɛɛ ni, wi li naga wa na
ni, jaŋgo mbele fuun pe yaa ka taga wi na
mbe yinwege mbakɔgɔ ki ta, mbe pye pe
yɛgɛ nagafɔ.
17 Wunluwɔ mbakɔɔ we, wo ŋa wi se
ku, wo ŋa lere woro naa yaan, wo ŋa wi
yɛn Yɛnŋɛlɛ nuŋgba le, leele paa li sɔnni
paa li gbogo fɔ sanga pyew! Anmiina.
18 Timote, mboro ŋa na pyɔ, ŋga mila
yuun ma kan ma pye, mbe yala Yɛnŋɛlɛ
li yɔn sɛnrɛ nda tì yo ma kanŋgɔlɔ faa ti
ni, koyi ŋga fɔ ki sɛnrɛ mari pye ma kɛɛ
kansaga, ma malaga jɛŋgɛ gbɔn ti ni.
19 Ma tagawa pi yigi jɛŋgɛ, ma nawa
jatere wi pye jɛnŋɛ. Leele pèle je pe nawa
jatere jɛnŋɛ wi na ma pe tagawa pi jɔgɔ.
20 Ki leele poro pele wɛlɛ Imene naa
Alɛgizandire. Mì pe le Sɔtanla wi kɛɛ pege
fɔrɔgɔ fɔ kii daga paa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
jogo.

2

Tagafɛnnɛ pe daga mbaa yɛnri lere pyew wi kan

1 Ki koŋgbanŋga mi yɛn na ye yɛrɛgi,
fɔ leele paa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri paa li gbogo,
paa li yɛnri paa pe yɛɛ kaan, paa li shari
leele pe ni fuun pe kala na.
2 Paa yɛnri wunlumbolo poro naa
fanŋga fɛnnɛ pe kan, jaŋgo we yɛyinŋge
ta wa we yinwege ki ni, we jatere wi
cɛn we na. Waa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, we
tangalɔmɔ pi pye pi yala.
3 Ki wogo ki yɛn ma yɔn, ma we Shɔfɔ
Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
4 Li yɛn na jaa leele pe ni fuun pe shɔ,
pe ya pe kaselege ki jɛn.
5 Katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛn nuŋgba to.
Kasuluwo nuŋgba wi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo naa
leele pe sɔgɔwɔ. Wo wi yɛn Zhezu Kirisi
ŋa pè se paa sɛnwee yɛn we.

6 Wùu yɛɛ kan ma pye leele pe ni fuun
pe goshɔgɔ sara pe kapere ti ni. Wì ko
pye ma yala wagati ŋa Yɛnŋɛlɛ làa kɔn
ma tɛgɛ wo ni, maga naga fɔ laa jaa mbe
leele pe shɔ.
7 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ lìlan tɛgɛ mbe pye li
sɛnrɛ yofɔ konaa pitunŋɔ. Lìgi kan na
yeri mbaa leele mbele pe woro Zhufuye
pe nari tagawa pi wogo ko naa kaselege
ki ni. Mi woro na finlɛlɛ, kaselege ko mila
yuun.
8 Ki kala na, mila jaa nambala paa
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri lagapyew. Paa pe kɛyɛn
yi yinrigi wa naayeri, paa li yɛnri kotogo
kpoyi ni. Kiga kaa piin naŋgbanwa naa
kendige ni.
9 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mila
jaa jɛɛlɛ paa pe yɛɛ poo paara nda tì
yala to ni. Pe yɛɛ pɔgɔ ki pye ki yala pe
ni, ki pe fɛrɛ tɔn. Paga kaa pe yɛɛ poo
yimbɔgɔ sɔnŋgbanga wogo ni, nakoma tɛ
nuŋgbogolo, naa somu sɔnŋgbanga woo
ni, nakoma paara sɔnŋgbanga woro ni.
10 Ɛɛn fɔ, paa kapyere jɛndɛ piin, paa
yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔn jɛɛlɛ mbele
yeri paa ki jaa mbege naga fɔ pe yɛn na
Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
11 Ki daga jɛɛlɛ pe cɛn yɛw, go sogomɔ
jɛmbɛ ni, paa nagawa sɛnrɛ ti nuru.
12 Mi woro na konɔ kaan jɛlɛ wi yeri wi
pye nagafɔ, nakoma wi cɛn nambala pe
go na. Ɛɛn fɔ, wi cɛn yɛw wi pyeri.
13 Katugu Adama wo pàa keli ma da, ko
puŋgo na mɛɛ Awa wi da.
14 Adama wo si ma wila wi yɛɛ yaga pòo
fanla maa puŋgo. Ɛɛn fɔ, jɛlɛ wo wìla
wi yɛɛ yaga pòo fanla maa puŋgo, a wì
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ.
15 Ma si yala, jɛlɛ wi yaa shɔ na wiga
piile se, mbe koro wa tagawa pi ni, mbe
pye ndanlawa ni, mbe pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na, naa go sogomɔ ni.

3

Legilizi yɛkeele pe tangalɔmɔ we

1 Ki sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege, fɔ: Na
lere wa kaa legilizi yɛkelewe tunŋgo ki
jaa, ki fɔ wila tunŋgo jɛŋgɛ jaa.
2 Ki daga legilizi yɛkelewe wi pye
jɛrɛgisaga fu. Wi pye jɛlɛ nuŋgba fɔ,
wuu yɛɛ yingiwɛ jɛn. Wi pye jatere
pyefɔ. Wi kapyere ti pye ti yala. Wi pye
nambanmbala yigifɔ. Wi ya wila Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti nari leele pe na.
3 Wii daga mbe pye sinwɔɔ, nakoma
lewɛlɛwɛ. Ɛɛn fɔ, wi daga mbe pye
nandanwa naa kotoyinŋge ni. Wii daga
mbe pye penjara jogo ni.
4 Ki daga wi ya wuu go woolo pe yigi
tiyɔngɔ wila pe yɛgɛ sinni. Mboo piile pe
koro paa wi gbogo jɛŋgɛ.
5 Katugu na lere ŋa si ya mboo go
woolo pe yigi tiyɔngɔ mbaa pe yɛgɛ sinni,
wi mbe ya mbaa Yɛnŋɛlɛ li legilizi wo
gbegele mɛlɛ?
6 Wii daga mbe pye tagafɔ fɔnŋɔ, jaŋgo
wiga kaa wi yɛɛ gbogo, Yɛnŋɛlɛ li kiti
kɔngɔ ki to wi na paa yɛgɛ ŋga na kì to
Sɔtanla wi na we.
7 Ki daga fun mbele pe woro tagafɛnnɛ
paa wi mɛtanga yinri, jaŋgo paga kaa wi
tifaga wi to wa Sɔtanla wi pɛŋgɛlɛ ke ni.

Legilizi tunmbyeele pe tangalɔmɔ we

8 Legilizi tunmbyeele fun pe tangalɔmɔ
pi daga leele paa pi gbogo, paga ka pye
sɛnrɛ shyɛnzhyɛn yofɛnnɛ. Paga kaa tinni
sinmɛ ni. Paga kaa penjara tɔnli gbeŋɛ
jaa.
9 Pe daga mbe mara kaselege ŋga kì
naga wa tagawa pi ni ki na, nawa jatere
jɛnŋɛ ni.
10 Ki daga pege fɛnnɛ pe wa pe wele
gbɛn. Ko puŋgo na, na paga pe yan
jɛrɛgisaga fu, pa pe mbe ya pye legilizi
tunmbyeele.
11 Jɛɛlɛ mbele paa ki tunŋgo nuŋgba ki
piin fun, pe tangalɔmɔ pi daga leele paa
pi gbogo, pee daga mbaa leele mɛgɛ jogo.
Pe daga mbe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn, mbe pye
tagawa ni kala li ni fuun ni.
12 Legilizi tunmbyee wi daga mbe pye
jɛlɛ nuŋgba fɔ. Wi ya wuu piile naa wi go
woolo pe yigi, wila pe yɛgɛ sinni tiyɔngɔ.
13 Legilizi tunmbyeele mbele pe maa pe
tunŋgo ki piin tiyɔngɔ, pe ma gbɔgɔwɔ ta
wa pe tunŋgo ki ni, ma kotogo ta ma ya
na tagawa pi sɛnrɛ yuun, po mba wè ta
wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni
we.

Kaselege gbɔgɔ ŋga ki naga

14 Mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi mboo
torogo ma kan, ɛɛn fɔ, mila ki jate sanni
jɛnri mbe kari wa ma yeri.
15 Na na karaga kiga si mɔ naa wi yo, ki
sɛwɛ ŋa wi yaa ki naga ma na, paa yɛgɛ
ŋga na Yɛnŋɛlɛ li go woolo pe daga mbaa
tanri we, poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo li Legilizi we, ma pye kaselege ki
tɔgɔyaraga naa ki yeregesaga†.
16 Ee, we shɛrɛgɛ konɔ ŋgundo wi yɛn
ma gbɔgɔ. Lere se ya mbe kendige wɔ ki
na:
Wì pan paa sɛnwee pyɔ yɛn,
a Yinnɛkpoyi lùu naga ma yo wi yɛn ma
sin.
Mɛrɛgɛye pàa wi yan.
Wi sɛnrɛ tìla yo cɛngɛlɛ woolo pe sɔgɔwɔ.
A pèle taga wi na laga dunruya wi ni.
A Yɛnŋɛlɛ lùu lɛ ma kari wi ni wa yɛnŋɛlɛ
na.

4

Leele pele yaa ka je tagawa pi na

1 Yinnɛkpoyi li yɛn naga yuun naga
finligi ma yo fɔ: Dunruya kɔsanga ni,
leele pele yaa je tagawa pi na. Yinŋgele
ŋgele ke maa leele pe fanla koro naa
gboshugulo nagawa sɛnrɛ to pe yaa kaa
tanri ti na.
2 Pe yaa ka pe yɛɛ yaga kopiire fɛnnɛ
naa yagbogolo yofɛnnɛ pe pe fanla pe pe
puŋgo. Poro mbele pe nawa jatere wì ku
pe na ndɛɛ pè tugurɔn le kasɔn tì yanlaga
ma yaraga sogo.
3 Pe yaa kaa leele pe nari mbe yo ki
woro ma yɔn paa jɛɛlɛ pori, mbe yaakara
ta naga mbe yo paga kaa ti kaa. Ma si
yala, Yɛnŋɛlɛ lo lìgi yaakara ti da, jaŋgo
mbele pè taga ma kaselege ki jɛn, paa ti
kaa, na paga li yɛnri mbeli shari mbe kɔ
we.
4 Yaraga ŋga fuun Yɛnŋɛlɛ lì da, ki yɛn
ma yɔn. Yaraga ko ka woro wa lere mbe
je ki na, na wiga Yɛnŋɛlɛ li shari mbe si
jɛn mbege ka we,
5 katugu ki ma pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na, li sɛnrɛ to naa yɛnrɛwɛ pi kala na.

Zhezu Kirisi wi tunmbyee jɛnŋɛ sɛnrɛ

6 Na ma kaa sefɛnnɛ pe nari ki kagala
ke ni, pa ma yaa pye Zhezu Kirisi wi
tunmbyee jɛnŋɛ. Pa ma yaa fanŋga kan
ma yinnɛ li yeri tagawa sɛnrɛ to naa
kaselege nagawa sɛnrɛ nda mà yigi na
tanri ti na ti fanŋga na.
7 Ɛɛn fɔ, ma je muŋgooro ti na, ti yɛn
go fu sɛnrɛ na kendige woo tagawa konɔ li
ni; ma bala ma koro maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
8 Mbe wire ti tara kagala kele ni ti ta ti
pagala, ki yɛn tɔnli ni. Ɛɛn fɔ, mbe koro
mbaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo, tɔnli yɛn ko ni ma
wɛ kala li ni fuun na, katugu Yɛnŋɛlɛ lì
yɔn fɔlɔ kɔn mbe yinwege ki kan wi yeri
nala konaa goto.
9 Ki sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ, ti
daga lere pyew wiri lɛ.
10 Ko kì ti we yɛn na tunŋgo piin na
ŋgbeli, katugu wè we jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ
na yinwege wolo lo na. Lo li yɛn leele pe
ni fuun pe Shɔfɔ, ɛɛn fɔ, tagafɛnnɛ poro
wogo ko wɛ.
11 Maa ki kagala ke yuun maa ke
ŋgbanni, maa leele pe nari ke ni.
12 Maga ka ti lere kpɛ mbaa ma tifaga
naa ma yɛn lefɔnŋɔ ki kala na. Ɛɛn fɔ,
ma pye tagafɛnnɛ pe yɛgɛ nagafɔ wa ma
sɛnyoro to naa ma tangalɔmɔ pi ni, naa
ma ndanlawa po naa ma tagawa pi ni
konaa ma pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
13 Sanni mbe sa gbɔn wa ma na, mboro
jate ma bala maa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kara
leele pe yɛgɛ na, maa ti yuun pe kan, maa
ti nari pe na.
14 Yarikanga ŋga mà ta Yɛnŋɛlɛ li yeri,
maga kaga yigi sambalawa ni, kìla kan
ma yeri Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnyoro to ni,
konaa lelɛɛlɛ pe kɛyɛn tagawa ma na pi
ni.
15 Ma bala maa ki kagala ke piin. Ma
ke yigi jɛŋgɛ ma kotogo ki ni fuun ki ni,
jaŋgo leele pe ni fuun pege jɛn ma tunŋgo
kila kee yɛgɛ.
16 Mboro jate mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn, naa
sɛnrɛ nda maa nari leele pe na ti ni. Ma
koro ma yɛgɛ sin ki kagala ke na. Na ma

† **3:15 3.15:** Mbe pye kaselege ki tɔgɔyaraga naa ki yeregesaga ko kɔrɔ wo yɛn mbe pye kaselege ki nagafɔ leele pe na.

kaa ki piin ma, mboro jate ma yaa ma yɛɛ shɔ mbe mbele paa nuru ma yeri pe shɔ fun.

5

Kagala ŋgele ma daga mbaa piin tagafɛnnɛ pe kanŋgɔlɔ

1 Maga ka sɛnŋgbanra yo lelɛɛ wa na, ɛɛn fɔ, maa wi yɛrɛgi paa ma to yɛn. Maa lefɔnmbɔlɔ pe yɛrɛgi paa ma sefɛnnɛ nambala yɛn.

2 Maa jɛɛlɛ lelɛɛlɛ pe yɛrɛgi paa ma nɛɛlɛ yɛn. Maa jasumbonɔ pe yɛrɛgi paa ma sefɛnnɛ jɛɛlɛ yɛn, maa ki piin nawa kpoyi ni.

3 Naŋgunjaala mbele sagafɛnnɛ woro pe na, maa pe gbogo.

4 Ɛɛn fɔ, na piile ka pye naŋgunjɔ ŋa yeri, nakoma pishyɛnwoolo mbe pye wi yeri, ki daga ki piile pe kajɛŋgɛ pyege ki fɔrɔgɔ paa ki piin pe go woolo pe kan. Kajɛŋgɛ ŋga pe sevɛnnɛ poro naa pe tɛlɛye pàa pye ma pe kan, paa ki yɔngɔ piin pe kan fun; katugu ko ki yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

5 Naŋgunjɔ ŋa sagafɔ woro wi na, lere si woro wi yeri, wi maa jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na nali yɛnri, na sagawa jaa li yeri yɔnlɔ naa yembinɛ.

6 Ɛɛn fɔ, ŋa wi maa wi nayinmɛ kagala piin wa wi yinwege ki ni, wo ku makɔ, ali maga ta wi yɛn yinwege na o.

7 Ma ki kagala ke yo ma ke ŋgban pe ni, jaŋgo pe pye jɛrɛgisaga fu.

8 Na lere ŋa woro naa sege woolo pe kala li yɔngɔ pe kan, si ka logo wi go woolo poro, kona wì je tagawa pi na, a wi kala lì pe ma wɛ ŋa wii taga wi na.

9 Na naŋgunjɔ ŋa fa yɛlɛ nafa taanri ta, maga kaa mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ mbege taga wa naŋgunjaala pe mɛrɛ ti na. Ki daga ki pye wìla pye naŋa nuŋgba jɔ,

10 a pòo jɛn wi kajɛŋgɛ pyege ki na, a wùu piile pe koro tiyɔngɔ. Ki pye wìla pye nambanmbala yigifɔ na Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe tɔɔrɔ ti jogo. Ki pye wìla pye na leele mbele pàa pye na jɔlɔ pe sari, na kajɛŋgɛ cɛnlɛ pyew ki piin.

11 Naŋgunjaala mbele pe fa lɛlɛ, maga ka wo wa mɛgɛ yɔnlɔgɔ; katugu na naŋa la ka pe ta pe pɔri nambala yeri naa, pe ma laga Kirisi wi na.

12 Kiga pye ma, pe ma pye kajɔɔgɔ fɛnnɛ yɔn fɔlɔ koŋgbanna na pàa kɔn ki wogo ki na li jɔgɔwɔ pi kala na.

13 Mbe taga wa ko na naa, pe ma pye tiyanmbala, pe ma koro na yanri yinrɛ ti ni faa na toro. Mbe pye tiyanmbala ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, pe ma pye yogofɛnnɛ na yɔn nii leele pe kagala ke ni fuun ke ni, na nda fuun ti woro yoworo ti yuun.

14 Ko kala kì ti mila jaa naŋgunjaala mbele pe yɛn jasumbonɔ pe pɔri nambala yeri naa, pe piile se, paa pe go tunndo ti piin tiyɔngɔ, jaŋgo paga ka yesaga kan we winfɛnnɛ pe yeri paa sɛnpere yuun we na.

15 Katugu naŋgunjaala pèle kozinnɛ li wa makɔ ma taga Sɔtanla wi na.

16 Ɛɛn fɔ, na naŋgunjaala pele ka pye tagafɔ jɛlɛ wa laga, wi daga mbaa pe sari, wiga ka pe go kala li yaga legilizi wi kan, jaŋgo legilizi wi ya wila naŋgunjaala mbele leele woro pe yeri pe sari.

Legilizi lelɛɛlɛ sɛnrɛ

17 Legilizi lelɛɛlɛ mbele pe maa legilizi wi yɛgɛ sinni tiyɔngɔ, ki yɛn ma yala paa pe jate fɔ pe daga sara shyɛnzhyɛn ni. Mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun, na leele pe nari ti ni, poro wogo ko daga mbe wɛ.

18 Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ tìgi yo ma yo fɔ: «*Nɛgɛ ŋga ki maa bile wi tangala naa pyɔ wi woo, maga kaga yɔn ki pɔ mɛrɛ ni.*»† Ma nuru naa ma yo fɔ: «*Tunmbyee wi ma daga wi sara wi ni.*»

19 Maga ka sɛrɛya pee yigi legilizi lelɛɛ wa na, fɔ ndɛɛ sɛrɛfɛnnɛ shyɛn, nakoma taanri mbege kala li yo.

20 Na mbele ka si kapege pye, ma para pe na ŋgbanga leele pe ni fuun pe yɛgɛ na, jaŋgo sanmbala paa fyɛ paga ka ka pye.

21 Mila ki yuun naga ŋgbanni ma ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa we Fɔ Zhezu Kirisi wo naa mɛrɛgɛye mbele pè wɔ pe yɛgɛ na, fɔ: Maga sɛnrɛ ti yigi maa tanri ti na.

† **5:18 5.18:** Dete 25.4; Luki 10.7

Maga ka lere mbɔnrɔ lere na, maga ka
lere wɔ lere ni.
22 Maga ka kɛyɛn taga lere wa na
fyɛlɛgɛ na mboo tɛgɛ tunŋgo ka na wa
legilizi. Maga ka pinlɛ lere wa ni wi
kapege pyege na. Mɔɔ yɛɛ yigi, ma koro
kpoyi.
23 Maga kaa tɔnmɔ po nuŋgba woo, ɛɛn
fɔ, ta duvɛn jɛɛnnjɛnri woo ma lara to naa
ma yama lɛgɛwɛ pi kala na.
24 Leele pele kapere ma yiri funwa na
ma jɛn, na pe fa kiti kɔn pe na. Ɛɛn fɔ,
pele woro na jɛn fɔ ki puŋgo na.
25 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
kapyere jɛndɛ ti ma yiri funwa na ma jɛn.
Ali nda si yiri funwa na fyaw, ti se ya koro
mbe lara.

6

Kulolo pe daga mbaa pe tafɛnnɛ pe gbogo

1 Mbele fuun pe yɛn kulolo, pe daga
mbaa pe tafɛnnɛ pe jate fɔ pe daga
gbɔgɔwɔ pi ni fuun ni, jaŋgo lere wa ka
ka sɛnpere yo Yɛnŋɛlɛ lo naa we nagawa
sɛnrɛ ti na.
2 Kulolo mbele pe tafɛnnɛ pe yɛn
tagafɛnnɛ, pee daga mbaa pe tafɛnnɛ pe
tifaga, naa pè pye pe tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ ko
kala na. Ɛɛn fɔ, pe daga mbaa tunŋgo
piin pe kan naa tiyɔngɔ mbe wɛ, katugu
tagafɛnnɛ mbele pe yɛn ma pe kulolo
pe ndanla, poro pe maa tɔnli taa wa pe
kulolo pe tunŋgo jɛŋgɛ ki ni.

Yagbogowo nagawa sɛnrɛ naa yarijɛndɛ kaselege woro

Maa leele pe nari ki kagala ke ni, maa
ke yuun pe kan.
3 Na lere wa kaa leele pe nari nagawa
sɛnrɛ ta yɛgɛ ni, na tii yala we Fɔ Zhezu
Kirisi wi kaselege sɛnrɛ to naa we tagawa
pi nagawa sɛnrɛ ti ni,
4 kona, ki fɔ wi yɛn yɛɛ gbɔgɔwɔ coli,
wii yaraga ko ka jɛn. Wi jatere wì jɔgɔ wi
na, wi maa kendige woo na wiin sɛnpiile
kala na. Ki wogo ki maa paan yenjara,
naa yolɛgɛrɛ, naa tɛgɛlɛ, naa jatere pere
ni, naa kendige wɔgɔ ni, ŋga kɔsaga woro
ki na.
5 Mbele pe jatere wì jɔgɔ pe na, pe maa
ki woo pe yɛɛ ni. Ki leele pee kaselege
ki jɛn naa. Pe maa ki jate ndɛɛ mbaa
fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko ki yaa ti pe pye
penjagbɔrɔ fɛnnɛ.
6 Kaselege yi, mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
ki yɛn tɔnli gbɔɔ, na lere ŋa kaa ŋga ki
yɛn wi yeri ki jate kì yala wi ni we.
7 We sila pan yaraga ni laga dunruya ŋa
wi ni, we se si ka yiri laga yaraga ni mbe
kari.
8 Ki kala na, na waga yaakara naa
yaripɔrɔ ti ta, ti daga mbe we yɛgɛ tin.
9 Ɛɛn fɔ, mbele paa ki jaa mbe pye
penjagbɔrɔ fɛnnɛ, wamawelewe pi ma pe
jan. Pe jogo pere nda ti yɛn go fu, ti yaa
pye paa pɛnɛ yɛn mbe pe yigi. To ti maa
leele pe punŋgu na pe nii jɔlɔgɔ we.
10 Katugu penjara ti ndanlawa ndorogo,
ko ki yɛn tipere cɛnlɛ pyew ti niŋge ye.
Leele pele yɛn na penjara ti jaa ki jawa
pi na fɔ ma laga tagawa pi na ma jɔlɔgɔ
lɛgɛrɛ ta wa pe kotoro na.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Pɔli wìla kan Timote wi yeri

11 Mboro wo na, mboro ŋa ma yɛn
Yɛnŋɛlɛ li lere, mɔɔ yɛɛ yigi ki kagala ke
ni! Maa kasinŋge piin, maa fyɛ Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ, ma pye tagawa ni, naa ndanlawa
ni. Maa kagala kunni ma yɛɛ ni, ma pye
nandanwa ni.
12 Ma malaga jɛŋgɛ gbɔn wa tagawa pi
ni. Ma yinwege mbakɔgɔ ki yigi jɛŋgɛ,
katugu Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn yeri mbege kan ma
yeri, naa màa ma tagawa pi sɛrɛya jɛnŋɛ
wi yo sɛrɛfɛnnɛ lɛgɛrɛ yɛgɛ na we.
13 Mi yɛn naga yuun naga ŋgbanni ma
ni Yɛnŋɛlɛ na li maa yinwege ki kaan
yaraga pyew ki yeri lo naa Zhezu Kirisi
wi ni pe yɛgɛ na, wo ŋa wìla sɛrɛya jɛnŋɛ
yo kumanda Pɔnsi Pilati wi yɛgɛ na we.
14 Fɔ ma ŋgasele li yigi jɛŋgɛ li koro
kpoyi, ma pye jɛrɛgisaga fu mbe sa gbɔn
pilige ŋga we Fɔ Zhezu Kirisi wi yaa wi
yɛɛ naga ki na.
15 Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa naga wagati ŋa lì
kɔn wi ni. Lo nuŋgba li yɛn fɛrɛwɛ po
naa yawa pi ni fuun Fɔ, naa wunlumbolo
pe Wunluwɔ konaa tafɛnnɛ pe Fɔ.

16 Lo nuŋgba li se ku. Li yɛn ma cɛn
yanwa mba ni, lere se ya fulo pi tanla.
Lere fali yan yɛnlɛ ni, lere se si ya mbeli
yan yɛnlɛ ni. Gbɔgɔwɔ naa yawa mbakɔɔ
pi yɛn li woo fɔ sanga pyew! Anmiina.
17 Ki yo maga ŋgban ki dunruya ŋa wi
penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe ni, fɔ paga kaa pe
yɛɛ gbogo, paga si ka pe jigi wi taga ki
penjagbɔrɔ nda ti yaa ka kɔ to na. Ɛɛn fɔ,
pe pe jigi wi ni fuun wi taga Yɛnŋɛlɛ li na.
Lo li maa yaara ti ni fuun ti kaan we yeri
nari lege, jaŋgo we nayinmɛ ta.
18 Maga yo pe kan fɔ paa kajɛŋgɛ piin,
pe penjagbɔrɔ tawa pi pye kapyere jɛndɛ
pyege ni. Paa kaan fyafyaw, paga ka pye
kɛŋgbanga ni.
19 Na pe kaa ki piin ma, pa pe yaa
kɔrɔgɔ tiyɔngɔ mbakɔgɔ gbogolo pe yɛɛ
kan pe goto kala li na. Kona, pe yaa
yinwege jɛŋgɛ ki ta.
20 Timote, sɛnrɛ nda tì telege ma na,
mari yigi tiyɔngɔ. Sɛnwara nda ti woro
ma yala tagawa konɔ li ni, mɔɔ yɛɛ
yingiwɛ jɛn ti ni, naa kendige ŋga leele
pe maa woo naga yinri kajɛnmɛ wa pe
yagbogowo pi ni we.
21 Leele pèle pe yɛɛ pye ma yo poro ki
kajɛnmɛ pi ta, ma puŋgo ma laga tagawa
konɔ li na.
Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi pye ye ni!

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa Pɔli wìla torogo TIMOTE wi yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye wa kaso wa Ɔrɔmu ca, ko wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ (1.8, 16-17; 2.9). Wìla wi yɔnlɔgɔ maa torogo Timote wo kan. Ki sanga wi ni, Timote wìla pye wa Efɛzi ca. A Pɔli wì sigi yo wi kan ma yo wi kari wi kɔrɔgɔ wa Ɔrɔmu ca (4.9), katugu wìla pye naga jate ma yo wi yinwege piliye yìla pye na yɔngɔ yi kɔsaga ki ni (4.6). Pɔli wìla tunŋgo pye fanŋga ni we Fɔ Zhezu Kirisi wi kan. Ki kala na, wìla fanŋga le Timote wi ni ma yo wigi pye paa wi yɛn.

Wa sɛwɛ wi go (1.3–2.13) laga ki ni, Pɔli wi yɛn naga yɛnri Timote wi yeri ma yo wi koro wi yere jɛŋgɛ wa tagawa pi ni, wi jɔlɔgɔ ki sige.

Wa sɛwɛ wi go (2.14–4.5) laga ki ni, Pɔli wìgi yo Timote wi kan ma yo Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ kpoyi ti yɛn na nagawa mba kaan, wi koro sinŋɛ pi na, paa yɛgɛ ŋga na wìla ki yo wi kan wa wi sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni. Wìla ki yo Timote wi kan ma yo wuu yɛɛ yigi nagafɛnnɛ yagboyoolo pe ni.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri (3.12-15), Pɔli wi yɛn na para wi cɛnlɔmɔ pi wogo na, na yɛrɛwɛ kaan konaa sharaga ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sharaga konaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ *1.1-5*
Kotogo kan sɛnrɛ nda Pɔli wìla kan Timote wi yeri *1.6-14*
Pɔli wi cɛnlɔmɔ *1.15-18*
Mbe pye Zhezu Kirisi wi sorodashe sinŋɛ *2.1-13*
Timote wi daga mbe pye lere ŋa pè taga wi na wa wi tunŋgo ki ni *2.14-26*
Yɛrɛwɛ mba pì kan dunruya kɔsanga wi wogo na *3.1-17*
Yɛrɛwɛ mba pì kan Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yarawa wogo na *4.1-5*
Kakɔnndɛgɛlɛ puŋgo wolo *4.6-8*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro konaa sharaga puŋgo wogo *4.9-22*

Pɔli wìla Timote wi shari

1 Mi Pɔli, mi yɛn Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li ni. Lìlan tun mbaa yinwege yɔn fɔlɔ na lì kɔn li sɛnrɛ ti yari, ko ŋga wè ta wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni we.

2 Timote, na pindanlawa, muwi mìgi sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo ma kan. We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ kan ma yeri, pɔɔn yinriwɛ ta, pe yɛyinŋge kan ma yeri.

Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ li shari, ma Timote wi yɛri

3 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari, lo na mi yɛn na tunŋgo piin li kan nawa jatere jɛnŋɛ ni, paa yɛgɛ ŋga na na tɛlɛye pàa ki pye we. Mi maa nawa tuun ma na, na Yɛnŋɛlɛ li shari wa na yɛnrɛwɛ pi ni ma kan suyi, yɔnlɔ naa yembinɛ.

4 Mi maa nawa tuun ma yɛntunwɔ pi na. Mila ki jaa mbɔɔn yan naa jate, jaŋgo na nawa pi yinŋgi.

5 Mi yɛn na nawa tuun ma tagawa jɛmbɛ pi na, po nuŋgba po pìla keli ma pye ma mama Loyisi wo naa ma nɔ Enisi pe yeri. Mì taga ki na ma yo po nuŋgba po pi yɛn ma yeri fun.

6 Ko kì ti mila ma nawa tuun ki na fɔ: Yarikanga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan ma yeri, naa mìla na kɛyɛn yi taga ma na, maga yigi ki koro yinwege na.

7 Katugu Yinnɛkpoyi na Yɛnŋɛlɛ lì kan we yeri, lii we kan waa fyɛ. Ɛɛn fɔ, lì fanŋga le we ni, naa ndanlawa konaa tijinliwɛ ni.

8 Ki kala na, maga kaa fɛrɛ taa mbaa we Fɔ wi sɛnrɛ yuun. Maga kaa fɛrɛ taa mi fun na kanŋgɔlɔ, mi ŋa laga kaso wi ni we Fɔ wi kala na we. Ɛɛn fɔ, mɔɔ tasaga lɛ wa jɔlɔgɔ kagala ke ni maa jɔlɔ na ni ja Sɛntanra ti kala na, mbe yala fanŋga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan ma yeri ki ni.

9 Lo lì we shɔ, ma we yeri we pye li woolo. Kii pye kapyegele ŋgele wè pye koro kala na, ɛɛn fɔ, lìgi pye ma yala li kakɔnndɛgɛlɛ lo naa li yinmɛ po ni. Ki yinmɛ lùu kan we yeri Zhezu Kirisi wi ni, na dunruya wi fa da.

10 Koni, lì ki yinmɛ pi naga we na, we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi yɛɛ nagawa pi kala

na. Wo wì kunwɔ pi fanŋga ki kɔ, mɛɛ yinwege naa wire mbafɔngɔwɔ wogo ki naga we na, Sɛntanra ti fanŋga na.
11 Yɛnŋɛlɛ lìlan tɛgɛ mbe pye ki Sɛntanra ti yarifɔ, naa pitunŋɔ konaa nagafɔ.
12 Ko kì ti mi yɛn naga jɔlɔgɔ kagala ke kunni na yɛɛ ni. Ɛɛn fɔ, mi woro na fɛrɛ taa, katugu na jigi mùu taga ŋa na, mùu jɛn. Mì taga ki na ma yo ŋga wì telege na na, fanŋga yɛn wi ni wigi yigi jɛŋgɛ fɔ sa gbɔn dunruya kɔpilige ki na.
13 Kaselege sɛnrɛ nda mìla yo mɔɔ kan, ma ti nuŋgba ti yigi jɛŋgɛ. Ma yɛgɛ sin wa tagawa po naa ndanlawa pi ni, mba pi yɛn we ni wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni.
14 Nagawa sɛnjɛndɛ nda tì telege ma na, mari yigi tiyɔngɔ Yinnɛkpoyi li sagawa pi fanŋga na, lo na li yɛn we ni we.
15 Yɛgɛ ŋga na màga jɛn we, Azi kinda tagafɛnnɛ pe ni fuun pè laga na na. Poro pele wɛlɛ Fizhɛli naa Ɛrimozhɛni.
16 We Fɔ wi Onesifɔri go woolo pe yinriwɛ ta, katugu wìlan kotogo ki sogo na na sanga lɛgɛrɛ na, wi sila pye na fɛrɛ taa mi ŋa mi yɛn laga kaso na kala na.
17 Ɛɛn fɔ, naa wìla pan laga Ɔrɔmu ca, wìla na lagaja jɛŋgɛ fɔ ma saa na yan.
18 We Fɔ Zhezu wigi yaga we Fɔ Yɛnŋɛlɛ luu yinriwɛ ta dunruya kɔpilige. Kagala ŋgele fuun wì yɔn mala kan wa Efɛzi ca, mà ke jɛn ma wɛ lere pyew wi na.

2

Zhezu Kirisi wi sorodashe jɛnŋɛ

1 Ki kala na, mboro ŋa na pinambyɔ, fanŋga le ma yɛɛ ni yinmɛ mba wè ta Zhezu Kirisi wi yeri pi ni.
2 Kagala ŋgele mà logo na yeri sɛrɛfɛnnɛ lɛgɛrɛ yɛgɛ na, ma ke telege leele mbele pe yɛn tagawa ni pele na, mbele pe mbe ya mbaa leele pele nari ke ni fun we.
3 Mɔɔ tasaga lɛ wa jɔlɔgɔ kagala ke ni, maa jɔlɔ na ni ja paa Zhezu Kirisi wi sorodashe jɛnŋɛ yɛn.
4 Lere ŋa kaa kee sorodasheya, wila wi jatere wi lɛgɛ wi yɛɛ na ca kagala koro kala na, na wi kaa jaa wi kala luu kundigi wi ndanla we.
5 Fevɔ ŋa ka kari kashara fenɛ li na, na wii fe mbe yala ki ŋgasegele ke ni, wila ki sara wi ta.
6 Kɛrɛ kɔnfɔ ŋa wi tunŋgo ki pye ma te, wo wi daga mbe keli mboo tasaga ta wa yarilire ti ni†.
7 Nda mila yuun ma kan, jatere pye ti na, katugu we Fɔ wi yaa tijinliwɛ kan ma yeri ma ti ni fuun ti kɔrɔ jɛn.
8 Ta nawa tuun Zhezu Kirisi wi na. Wo wi yɛn Davidi setirige pyɔ we. Wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni paa yɛgɛ ŋga na Sɛntanra nda mila yari tìgi yo we.
9 Ki Sɛntanra nda mila yari leele pe kan, to kala na mi yɛn na jɔlɔ, fɔ a pànla pɔ yɛrɛ jɔrɔgɔ ni paa kapege pyefɔ yɛn. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ pee to pɔ.
10 Ko kì ti mi yɛn na kala li ni fuun li kunni na yɛɛ ni, leele mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ pe kala na, jaŋgo Zhezu Kirisi wi yɛn na shɔwɔ mba kaan, poro fun poo ta, konaa gbɔgɔwɔ mbakɔɔ pi ni.
11 Ki sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ fɔ:
Na kàa pye we pinlɛ ma ku wi ni,
we yaa ka pinlɛ mbaa we yinwege ki piin wi ni fun†.
12 Na waga kala li ni fuun li kun we yɛɛ ni,
pa we yaa ka pye wi ni ja wa wi wunluwɔ pi ni.
Na waga si je wi na,
pa wo fun wi yaa ka je we na.
13 Na kaa pye wee taga wi na,
wo yaa koro sɛnrɛ nuŋgba yofɔ,
katugu wi se ya mbe je wi yɛɛ na†.

Tunmbyee ŋa pè ma wa ma wele wi kala

14 Ma leele pe ni fuun pe nawa to ki na, ma pe yɛnri ŋgbanga Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, fɔ paga kaa wiin pe yɛɛ ni sɛnpiile kala na. Ki maara tila kala yɔn, ti maa mbele pe maa ti nuru pe jogo win.

† **2:6 2.4-6:** Pɔli wila ki nari Timote wi na fɔ wi jatere wi daga mbe koro Yɛnŋɛlɛ kagala koro na. † **2:11 2.11:** Pɔli wi yɛn na kunwɔ mba sɛnrɛ yuun, pi mbe ya pye kunwɔ jɛmbɛ po, nakoma batɛmu ŋa tagafɔ wi ma pye we. † **2:13 2.11-13:** Nɔmbu 23.19; Mati 10.33; Luki 12.9; Ɔrɔmu 6.8

15 Bala mɔɔ yɛɛ naga Yɛnŋɛlɛ li na paa
tunmbyee ŋa wi ma mɛgɛ ta we. Pa
tunmbyee yɛn ŋa wi woro na fɛrɛ taa wi
tunŋgo ki ni. Wi maa kaselege sɛnrɛ ti
yuun nari yɛgɛ woo ti yɛgɛ ki na.
16 Mɔɔ yɛɛ yigi kendige waga ki ni. Ki
woro ma yala tagawa konɔ li ni, katugu
mbele pe maa ki kendige waga ki woo, pe
maa lali Yɛnŋɛlɛ li ni na seregi.
17 Pe nagawa sɛnrɛ ti yɛn paa sagbanga
yɛn, ŋga ki maa gbogo na seregi. Ki leele
poro pele wɛlɛ Imene naa Filɛti.
18 Pè je ma laga kaselege ki na, na
lelɛgɛrɛ fanla na pe lari tagawa konɔ li
na ma yo kuulo pe yɛnmɛ pìla pye makɔ.
19 Konaa ki ni fuun, kagala ŋgele
Yɛnŋɛlɛ lì nɔgɔ le, ke wa ke yɔnlɔ. Ki
sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ ke na ma yo
fɔ: «*We Fɔ wùu woolo pe jɛn.*»† Ma nuru
ma yo fɔ: *Lere ŋa fuun kaga yo mbe yo wi
yɛn we Fɔ wi woo, wi daga mbe puŋgo le
kapege pyege ki ni.*

20 Wa yuŋgbeŋge ki ni, tɛ naa warifuwe
yaapire cɛ ma ti ma pye wa. Ɛɛn fɔ, tire
woro ma pye wa, naa cɔrɔ ni. Ta yɛn
gbɔgɔwɔ woro, sannda pe maa gbegele to
ni pilige pyew.
21 Lere ŋa kaa yɛɛ wɔ kagala ŋgele mila
ke sɛnrɛ yuun ma kan ke ni, mbe pye
kpoyi, wi yaa pye paa gbɔgɔwɔ yaapige
yɛn, mbe pye Yɛnŋɛlɛ li woo. Wi yaa pye
kayɔngɔ ni wi Fɔ wi kan, mbe gbɛgɛlɛ
mbe yala kapyere jɛndɛ ti ni fuun pyege
kala na.
22 Ma lefɔnrɔ jogo kagala ke yaga wa,
maa kasinŋge ki lagajaa, naa tagawa ni,
naa ndanlawa ni, naa yɛyinŋge ni leele
mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri kotojɛŋgɛ
ni pe ni.
23 Ɛɛn fɔ, ma je tijinliwɛ fu kendige
waga ki na. Màga jɛn ma yo ki maa
maara kɔɔn.
24 Ma si yala, we Fɔ wi tunmbyee wii
daga mbaa wiin. Ɛɛn fɔ, wi daga mbe
pye ndanlawa ni lere pyew wi ni, mbe
ya mbaa leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni,
mbaa kagala kunni wi yɛɛ ni.
25 Mbele pe maa kendige woo wi ni, wi
daga mbaa pe nari nandanwa ni. Kana pa
Yɛnŋɛlɛ li yaa yunndanga kan pe yeri pe
pe kapere ti jɛn peri yaga, mbe kaselege
ki jɛn.
26 Kona, pe yaa tijinliwɛ ta mbe pe yɛɛ
wɔ wa Sɔtanla wi pɛnɛ li ni, lo na làa pe
yigi, a paa wi nandanwa kala li piin we.

3

Dunruya kɔyɛgɛ piliye sɛnrɛ

1 Ki daga maga jɛn jɛŋgɛ fɔ dunruya
kɔyɛgɛ ni, wagati wi yaa ka pye mbe
ŋgban.
2 Katugu leele pe yaa kaa pe yɛɛ yɔnwɔ
po nuŋgba jaa. Pe yaa ka pye penjara jogo
ni, naa mɛgɛ jafɛnnɛ mbaa pe yɛɛ gbogo.
Pe yaa kaa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo, pe se
kaa pe sevɛnnɛ pe sɛnrɛ ti nuru. Pe yaa
ka pye kagbariteele, pe se kaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ.
3 Pe yaa ka pye leŋgbaanla, pe se kaa
leele yinriwɛ taa. Pe yaa ka pye leele
mɛgɛ jɔgɔfɛnnɛ. Pe se ka pe yɛɛ yingiwɛ
jɛn. Pe yaa ka pye mbe wɛli, kajɛŋgɛ ki
yaa pe mbɛn.
4 Pe yaa kaa pe nimbiile pe nii kɛɛ,
mbaa pe yɛɛ nandanwa kagala piin, mbaa
pe yɛɛ gbogo. Pe nandanwa kagala koro
yaa ka pe ndanla mbe wɛ Yɛnŋɛlɛ wogo
ko na.
5 Pe yaa ka pe yɛɛ pye Yɛnŋɛlɛ konɔ li
tangafɛnnɛ yɛgɛ yanwa po na, ɛɛn fɔ, mbe
si je li fanŋga ko na. Ma laga ki leele cɛnlɛ
pe na.
6 Wa pe ni, pele maa yiin yinrɛ ti ni na
jɛɛlɛ mbele pe woro tijinliwɛ ni pe fanla.
Ki jɛɛlɛ wele, pe kapere tuguro ti yɛn wa
pe yɛɛ go na. Jogo cɛnlɛ pyew wi yɛn pe
ni na pe tile.
7 Ki jɛɛlɛ pe maa ki jaa paa pe nari pilige
pyew, ɛɛn fɔ, paa si ya mbe kaselege ki jɛn
mbe wali ki na.
8 Ki leele pe maa kendige woo kaselege
ki ni, paa yɛgɛ ŋga na Zhanɛsi naa
Zhambirɛ pàa pye na kendige woo Moyisi
ni we. Ki leele pe jatere wì jɔgɔ pe na, pe
tagawa pi se ya kala yɔn.
9 Ɛɛn fɔ, pe se ya kari yɛgɛ ki ni naa,
katugu lere pyew wi yaa kaga jɛn mbe

† **2:19 2.19:** Nɔmbu 16.5; Yuuro 97.10

yo tijinliwɛ woro pe ni, paa yɛgɛ ŋga na Zhanɛsi naa Zhambirɛ wogo kìla pye we.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro nda Pɔli wìla kan Timote wi yeri

10 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, mà taga na puŋgo na wa na nagawa sɛnrɛ ti ni, naa na tangalɔmɔ po naa kagala ŋgele mì kɔn mbe pye ke ni, naa na tagawa po naa ŋga mila kunni na yɛɛ ni ki ni, naa na ndanlawa po naa na kapɔrɔ ti ni.
11 Naa na jɔlɔgɔ ko naa na tere ti ni. Jɔlɔgɔ naa tere nda fuun tì gbɔn na na wa Antiyɔshi ca naa Ikoniyɔmu ca naa Lisiti ca ki ni, mà ti ni fuun ti jɛn. Mìla jɔlɔgɔ gbɔgɔ kun na yɛɛ ni, ɛɛn fɔ, we Fɔ wìlan shɔ ki ni fuun ki ni.
12 Mbele fuun paa jaa pe tangalɔmɔ pi sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, wa pe gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, pe yaa ka pe jɔlɔ fun.
13 Ɛɛn fɔ, lepeele poro naa yagbogolo fɛnnɛ pe ni, pe yaa la kee yɛgɛ kapege pyege ki ni. Pe yaa kaa leele sanmbala pe fanla mbaa pe punŋgu, mbe pe yɛɛ fanla mbe pe yɛɛ puŋgo.
14 Mboro wo na, kagala ŋgele mà fɔrɔgɔ ma taga ke na ma yo ke yɛn kaselege, ma yɛgɛ sin ke na; katugu mbele pɔ̀ɔn naga ke ni, mà pe jɛn.
15 Mà Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ kpoyi wi jɛn maga lɛ wa ma puwɛn pi na. Wi mbe ya tijinliwɛ kan ma yeri ma ta ma shɔ, tagawa mba mà taga Zhezu Kirisi wi na pi fanŋga na. 16 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda fuun tì yɔnlɔgɔ, Yɛnŋɛlɛ lo lìri le wa ti yɔnlɔgɔfɛnnɛ pe nawa. Ti yɛn tɔnli ni mbaa leele pe nari kaselege ki ni, mbaa pe puŋgosara ti nari pe na, mbaa pe yɛgɛ sinni, mbaa pe koro wa tangalɔmɔ mba pì sin pi ni,
17 jaŋgo ŋa fuun wi yɛn Yɛnŋɛlɛ lere, wi gbɛgɛlɛ wi yala, wi ya wila kajɛŋgɛ ki ni fuun ki piin.

4

1 Mila ma yɛnri ŋgbanga Yɛnŋɛlɛ lo naa Zhezu Kirisi pe mɛgɛ na, wo ŋa wi yaa ka kiti wi kɔn weele poro naa kuulo pe na we. Mila ma yɛnri Zhezu wi panga konaa wi wunluwɔ pi mɛgɛ ni,
2 fɔ maa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun leele pe kan. Wagati wi tanla o, wi ŋgban o, ma bala maa ti yari maa kee yɛgɛ. Maa pe kapere ti nari pe na. Maa pe puŋgosara ti nari pe na, maa pe yɛrɛgi, maa pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni maa ki kunni ma yɛɛ ni jɛŋgɛ.
3 Katugu wagati wa na paan, leele pe se ka yɛnlɛ kaselege nagawa sɛnrɛ ti na naa. Ɛɛn fɔ, pe yaa kaa tanri pe yɛɛra jogo kagala koro na, mbe nagafɛnnɛ lɛgɛrɛ ja pe yɛɛ na, poro mbe ta paa sɛnrɛ nda paa jaa mbaa nuru ti yuun pe kan.
4 Pe se kaa kaselege sɛnrɛ to nuru naa, ɛɛn fɔ, muŋgooro sɛnrɛ to pe yaa kaa nuru.
5 Mboro wo na, mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn kala li ni fuun li ni. Ma jɔlɔgɔ ki kun ma yɛɛ ni. Maa sɛntanra yogo tunŋgo ki piin, mɔɔ tunŋgo ki ni fuun ki pye maga yɔn fili.
6 Mi wo na, mì pye paa saraga yɛn, na kusanga wì gbɔn makɔ.
7 Mì malaga tiyɔngɔ gbɔn. Mì kashara fenɛ li fe ma gbɔn wa li kɔsaga, mì koro wa tagawa pi ni.
8 Koni, wunluwɔ njala yɛn ma tɛgɛ na kan wa yɛnŋɛlɛ na, na li yɛn kasinŋge wolo. Kiti kɔnpilige, we Fɔ ŋa wi yɛn kiti kɔnfɔ sinŋɛ, wi yaa li kan na yeri. Mi nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, mbele fuun paa ki singi ndanlawa ni wi pan wuu yɛɛ naga, wi yaa kali kan pe yeri.

Sɛnrɛ puŋgo woro nda Pɔli wìla yo ma Timote wi kan

9 Bala ma pan na kɔrɔgɔ fyaw.
10 Katugu Demasi wì laga na na, naa ki dunruya ŋa wi yaara tùu ndanla ki kala na. Wì kari wa Tesaloniki ca. Kiresan wo kari wa Galasi tara, a Tite wo kari wa Dalimati tara.
11 Luki wo nuŋgba wì koro laga na ni. Na maga kaa paan, maa paan Mariki wi ni, katugu wi mbe ya pan mbanla saga na tunŋgo ki na.
12 Mì Tishiki wi torogo wa Efɛzi ca.
13 Na maga kaa paan, derigbɔgɔ ŋga mìla toro wa Tirowasi ca wa Karipusi yeri, maa paan ki ni na kan, naa sɛwɛɛlɛ pe ni, sɛɛrɛ sɛwɛɛlɛ poro wogo ko ki ŋgban na ni ma wɛ.

14 Alɛgizandire, fɛnlɛnaŋa we, wì
kapege pye na na fɔ jɛŋgɛ. We Fɔ wi yaa
kaa sara mbe yala wi kapyege ki ni.
15 Mboro fun, mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn wi
ni, katugu wì kendige wɔ we sɛnyoro ti ni
fɔ jɛŋgɛ.
16 Pilige koŋgbanŋga ŋga mìla para
mbanla yɛɛ shɔ wa kiti kɔnfɔ wi yɛgɛ na,
lere kpɛ wo sila pye wa na ni mbanla saga,
pe ni fuun pàa laga na na. Yɛnŋɛlɛ liga ka
pe yigi ko yingiwɛ!
17 Ɛɛn fɔ, we Fɔ wìla pye na ni, wìla
fanŋga kan na yeri, a mì ya maa sɛnrɛ ti
yari mari yɔn fili, mbele pe woro Zhufuye
a pèri logo. Ki wogo ki na, Yɛnŋɛlɛ làa na
go shɔ jara wi yeri.
18 We Fɔ wi yaa lanla go shoo tipere ti
ni fuun ti ni, mbanla pye mbe ye yinŋge
wa li naayeri wunluwɔ pi ni. Gbɔgɔwɔ pi
yɛn wi woo fɔ sanga pyew. Anmiina.

Sharaga puŋgo wogo

19 Ma Pirisili naa Akilasi pe shari na
kan, naa Onesifɔri go woolo pe ni.
20 Erasiti wo koro wa Korɛnti ca. Mìla
Tirofimu wo yaga wa Mile ca, katugu wìla
pye na yaa.
21 Ma bala ma pan were sanga wi yɛgɛ.
Ebulusi, naa Pudansi, naa Linusi, naa
Kulodiya konaa sefɛnnɛ pe ni fuun, pɔ̀ɔn
shari.
22 We Fɔ wi pye ma ni! Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ
pi pye ye ni! Anmiina.

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo TITE wi yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Tite wìla pye Girɛkiye woo (Gala 2.1-3). Mbele pàa pinlɛ na we Fɔ wi tunŋgo ki piin ja pitunŋɔ Pɔli wi ni, Tite wìla pye wo wa. Pɔli wìla wi tun tunndo ta na wa Korɛnti ca konaa lara ta yɛgɛ ni (2 Korɛn 2.13; 7.6; 8.16; 2 Timo 4.10). Yɛgɛ ŋga na waa ki yaan laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, Pɔli wìla Tite wi yaga wa Kirɛti tara ti ni, jaŋgo wi ta wila legiliziye fɔnmbɔlɔ pe sari (1.5).

Wa sɛwɛ wi ni, Pɔli wi yɛn naga yuun Tite wi kan ma yo wi yɛkelewe tɛgɛ legilizi nuŋgba nuŋgba pyew wi ni. Mbele pe yaa ka pye yɛkeele, tangalɔmɔ mba pe daga mbaa yaan wa pe yinwege ki ni, Pɔli wì Tite wi nawa to pi wogo na (1.5-9). Pɔli wìgi yo Tite wo naa tagafɛnnɛ pe kan fɔ pe taga nagawa kaselege woo pi ni, konaa pege naga Zhufuye mbele paa jaa mbe legilizi wi jɔgɔ pe na fɔ pe nagawa sɛnrɛ ti yɛn yagbogolo woro.

Wa sɛwɛ wi go (2.1-15) ki ni, Pɔli wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan nambala, naa jɛɛlɛ, naa lefɔnmbɔlɔ naa sumbonɔ konaa kulolo pe yeri, poro mbele pe yɛn wa legilizi wi ni we.

Wa sɛwɛ wi go (3.1-15) ki ni, Pɔli wi yɛn na legilizi woolo pe nawa tuun ki na fɔ pe daga mbaa pe yinwege ki piin yɛyinŋge na, mbe yɛɛ kɔɔnlɔmɔ pi yaga.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga (3.12-15), Pɔli wi yɛn na yɛrɛwɛ sɛnrɛ jɛnri kaan Tite wi yeri konaa sharaga.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sharaga *1.1-4*
Legilizi lelɛɛlɛ pe yinwege ki daga mbe pye yɛgɛ ŋga na *1.5-16*
Yɛrɛwɛ mba pi daga mbaa kaan tagafɛnnɛ pe ni fuun pe yeri *2.1-15*
Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ cɛnwɛ pi ni *3.1-11*
Yɛrɛwɛ puŋgo woo naa duwaw sɛnrɛ *3.12-15*

Sharaga ŋga Pɔli wìla kan Tite wi yeri

1 Mi Pɔli, mi yɛn Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee naa Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ.

Yɛnŋɛlɛ lo lìlan tun mbe leele mbele lì wɔ pe saga pe taga li na, mbe pe naga kaselege ki ni pege jɛn, ko ŋga ki yɛn ma yala we tagawa konɔ li ni we,

2 jaŋgo pe jigi tagasaga ta yinwege mbakɔgɔ wogo ki na. Yɛnŋɛlɛ na laa finlɛ, làa ki yinwege yɔn fɔlɔ li kɔn ma keli dunruya dasanga wi yɛgɛ.

3 Lìli sɛnrɛ ti pye mari naga we na wagati ŋa làa kɔn wo ni, mari telege na na mbaa ti yari. Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Shɔfɔ lo lìgi konɔ kan na yeri.

4 Mìgi sɛwɛ ŋa wi pye naa torogi mboro Tite ma kan, mboro ŋa ma yɛn na pinambyɔ jɛnŋɛ, naa wè pye nuŋgba wa tagawa pi ni we. We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ma yeri!

Tunŋgo ŋga Pɔli wìla telege Tite wi na wa Kirɛti lɔgɔ fugo tara ti ni

5 Mɔ̀ɔ yaga wa Kirɛti lɔgɔ fugo tara ti ni, jaŋgo kagala ŋgele kè koro mbe pye, ma ke pye. Ma legilizi lelɛɛlɛ tɛgɛtɛgɛ ca pyew ki ni, paa yɛgɛ ŋga na mìla ma yɛri we.

6 Legilizi lelɛɛ wi daga mbe pye jɛrɛgisaga fu. Wi daga mbe pye jɛlɛ nuŋgba fɔ. Wi piile pe daga mbe pye tagafɛnnɛ, paga ka pye kajagara pyefɛnnɛ paa pe mɛpege yinri, nakoma mbe pye yɛnŋgbangala fɛnnɛ.

7 Legilizi yɛkelewe wi yɛn ma cɛn Yɛnŋɛlɛ kagala koro go na. Ki kala na, ki daga wi pye jɛrɛgisaga fu. Wii daga mbaa wi yɛɛ nari. Wii daga mbe pye maara kɔnfɔ, naa sinwɔɔ, naa lewɛlɛwɛ. Wii daga mbaa tɔnli pee jaa.

8 Wi daga mbe pye nambanmbala yigifɔ, kajɛŋgɛ kuu ndanla. Wi daga mbe pye tijinliwɛ ni, mbe pye sinŋɛ, mbe pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, mboo yɛɛ yingiwɛ jɛn.

9 Wi daga mbe koro mbe mara kaselege nagawa sɛnrɛ ti na, paa yɛgɛ ŋga na pàa wi naga ti ni we. Kiga pye ma, pa wi mbe

ya mbaa leele pe yɛrɛgi mbe yala kaselege nagawa sɛnrɛ ti ni, mbaa mbele pe maa kendige woo wi ni pe puŋgosara ti nari pe na.
10 Katugu lelɛgɛrɛ wa, ma serege Zhufuye mbele pè taga Kirisi wi na poro, pe ma yiri ma je na leele pe fanla na pe punŋgu pe go fu sɛnrɛ ti ni.
11 Ki daga ma pe yɔnrɔ ti tɔn, katugu pe maa lara woolo pe pinri na pe nari sɛnrɛ nda tii daga to ni, mbe ta mbe penjara ta, nda ti talɔmɔ pii yala.
12 Kirɛti fɛnnɛ woo wa, wo jate wi yɛn pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ wo wa. Wìla ki yo ma yo fɔ: «Kirɛti fɛnnɛ pe yɛn yagbogolo yofɛnnɛ sanga pyew. Pe yɛn paa woŋgaala tipeele yɛn, ma pye tiyanmbala, mbele paa la kala la jate ndɛɛ mbaa nii.»
13 Ki sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege. Ki kala na, ma para pe na ŋgbanga, jaŋgo pe tagawa pi sin.
14 Paga kaa Zhufuye muŋgooro sɛnrɛ ti nuru, naa ŋgasegele ŋgele leele pè tɛgɛ ke ni, poro mbele pè je kaselege konɔ li na we.
15 Mbele fuun pe yɛn kpoyi, yaraga ki ni fuun ki yɛn kpoyi pe kan. Ɛɛn fɔ, mbele fuun pe woro kpoyi, pe si woro tagafɛnnɛ, yaraga ko ka na pye kpoyi pe yɛgɛ na, katugu pe tijinliwɛ naa pe nawa pi yɛn fyɔngɔ ni.
16 Pe ma yo poro Yɛnŋɛlɛ li jɛn, ma si yala, pe kapyere to maga naga ma yo pè je li na. Pe yɛn tipeele, ma panraga ma je. Pe se ya mbe kajɛŋgɛ nuŋgba ko pye.

2

Kaselege nagawa sɛnrɛ

1 Mboro wo na, ta leele pe nari maa yala kaselege nagawa sɛnrɛ ti ni.
2 Maga yo nambala lelɛɛlɛ pe kan, fɔ paa piin cɛcɛcɛ, pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn, pe pye tijinliwɛ ni, pe ndige kan wa tagawa pi ni, pe pye ndanlawa ni, paa kala kunni pe yɛɛ ni.
3 Maga yo jɛɛlɛ lelɛɛlɛ pe kan fun, fɔ pe tangalɔmɔ pi daga mbe sin. Paga ka pye leele mɛgɛ jɔgɔfɛnnɛ, nakoma sinwɔɔlɔ. Pe daga mbaa yɛrɛwɛ sɛnjɛndɛ kaan,
4 mbege naga jasumbonɔ pe na fɔ pe pɛnɛ naa pe piile pe daga mbe pe ndanla.
5 Pe pye tijinliwɛ ni, pe tangalɔmɔ pi pye kpoyi. Paa pe yuro tunndo ti piin tiyɔngɔ. Pe pye nandanwa ni, paa pe pɛnɛ pe sɛnrɛ ti nuru, jaŋgo lere ka ka sɛnpere yo Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na.
6 Lefɔnmbɔlɔ fun, ma pe yɛri fɔ pe pye tijinliwɛ ni kala li ni fuun ni.
7 Mboro jate, ma daga mbaa kapyere jɛndɛ pyege ki nari. Ma pye sɔbɛfɔ naa yɛtogowo ni wa ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nagawa pi ni.
8 Maa sɛnsinnde yuun, nda pe se ya mbaa kendige woo ti ni, jaŋgo fɛrɛ mbɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe ta, paga ka ya mbe kapege ka ta mbaa yuun we na.
9 Ki daga kulolo paa pe tafɛnnɛ pe sɛnrɛ ti nuru, pe kapyere ti pe ndanla kala li ni fuun ni. Pee daga mbaa kendige woo pe ni.
10 Paga ka pe tafɛnnɛ pe yaraga ka kpɛ yu. Ɛɛn fɔ, pe daga mbaa pe yɛɛ nari suyi fɔ pe yɛn jɛmbɛlɛ ma pye tagawa ni, jaŋgo leele paa we Shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ li nagawa sɛnrɛ ti gbogo kala li ni fuun ni.
11 Katugu Yɛnŋɛlɛ lìli yinmɛ pi pye maa naga, jaŋgo leele pe ni fuun pe shɔwɔ pi ta.
12 Ki yinmɛ pi yɛn naga nari we na fɔ we daga mbe je we tangalɔmɔ pee po naa we dunruya jogo yaara ti na, mbaa we yinwege ki piin ki nala pilige ŋga ki ni tijinliwɛ ni, mbe pye lesinmbele, mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
13 Nayinmɛ pilige ŋga we jigi wi yɛn ki na, pa we daga mbaa ki singi ma. Ko pilige koyi we Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi pe gbɔgɔwɔ pi yaa ka pi yɛɛ naga.
14 Zhezu Kirisi wùu yɛɛ kan ma ku we kala na, mbe ta mbe we go shɔ kapege ki ni fuun ki ni, mbe we pye kpoyi we pye wo nuŋgba woolo. We bala waa kapyere jɛndɛ piin.
15 Pa ma daga mbaa leele pe nari yɛɛn, mbaa pe yɛrɛgi, mbaa gbanla pe na fanŋga ki ni fuun ni. Maga ka lere kpɛ yaga wɔɔn tifaga.

3

Pa tagafɔ wi daga mbaa tanri yɛɛn

1 Ma tagafɛnnɛ pe nawa to ki ni fɔ pe
daga mbaa gboforonema wo naa fanŋga
fɛnnɛ pe gbogo, mbaa pe sɛnrɛ ti nuru,
mbe pe yɛɛ gbɛgɛlɛ mbaa kajɛŋgɛ ki cɛnlɛ
pyew ki piin.
2 Paga ka sɛnpere yo lere kpɛ na, paga
si ka pye maliŋgɔɔnlɔ, pe pye kotoyinŋge
ni, naa nandanwa coli lere pyew wi ni.
3 Katugu faa, woro fun, wàa pye tijin-
liwɛ fu fɛnnɛ, naa yɛnŋgbangala fɛnnɛ,
ma puŋgo. Wàa pye paa kulolo yɛn
we jogo kagala koro naa we yarindaanra
cɛnlɛ pyew ti kala na. Wàa pye na we
yinwege ki piin wa nambewe po naa
naŋgbɔgɔwɔ pi ni. Wàa pele panra, a pè
we panra.
4 Ɛɛn fɔ, naa we Shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ làa kaa
li kagbaraga naa li ndanlawa pi pye maa
naga leele pe na,
5 a lì si we shɔ. We kasinŋgele ŋgele
wè pye koro ma ke ti lì ko pye ma. Ɛɛn
fɔ, lì we yinriwɛ ta win. Lì we nawa pi
jogo we na ma we se fɔnmbɔlɔ. A wè si
yinwefɔnŋgɔ ta Yinnɛkpoyi li fanŋga na;
6 katugu Yɛnŋɛlɛ lìli Yinnɛkpoyi li tirige
we na lɛgɛrɛ, we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wo
fanŋga na,
7 jaŋgo li yinmɛ pi fanŋga na, we pye
lesinmbele li yɛgɛ na, konaa yinwege
mbakɔgɔ ŋga we jigi wi yɛn ki na, wege
ta.
8 Ki sɛnrɛ ti yɛn kaselege.

Mila jaa mari yo mari ŋgban, jaŋgo
mbele pè taga Yɛnŋɛlɛ li na, pe bala paa
kapyere jɛndɛ piin. Ko ki yɛn ma yɔn, ma
pye tɔnli ni leele pe kan.
9 Ɛɛn fɔ, mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn kendige
go fu wogo ki ni, naa setirige sɛnrɛ, naa
maara to naa kendige ŋga ki maa woo
ŋgasele sɛnrɛ na ki ni; katugu ki yɛn
kayɔngɔ fu, tɔnli woro ki ni.
10 Lere ŋa wi maa tagafɛnnɛ pe kɔɔn
pe yɛɛ na, maa yɛri yɛrisaga nuŋgba, ma
nuru maa yɛri ki shyɛn wogo na, na wi
sigi yaga, maa laga ma yɛɛ na.
11 Kona, màga jɛn ma yo ki lere cɛnlɛ
wì kozinnɛ li wa, a wi kapyere fun tila ki
nari fɔ wì puŋgo.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro nda Pɔli wìla kan Tite wi yeri

12 Na mi ka Aritemasi, nakoma Tishiki
torogo wa ma yeri, pa ma bala ma pan na
kɔrɔgɔ laga Nikopolisi ca, katugu mì yere
ki yerewe mbe were sanga wi pye laga.
13 Bala ma lasiri sɛwɛ jɛnfɔ Zenasi wo
naa Apolɔsi pe saga pe ca karaga ki na,
jaŋgo yaraga ka ka la pe yeri.
14 Ki daga we sefɛnnɛ pe kapyere jɛndɛ
pyege ki fɔrɔgɔ paa ki piin, jaŋgo mbaa
leele pe kala yɔngɔ, paga ka pye paa leele
mbele tɔnli woro pe ni poro pele yɛn.
15 Mbele fuun pe yɛn laga na ni, pɔ̀ɔn
shari. Mbele pè pye we wɛnnɛ wa tagawa
pi ni, ma pe shari wa we kan. Yɛnŋɛlɛ li
yinmɛ pi pye ye ni fuun ye ni!

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo FILEMƆ wi yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye naga sɛwɛ jɛɛlɛ na li yɔnlɔgi mbeli torogo, kìla yala wi yɛn kaso. Ki sanga wi ni, Filemɔ wìla pye wa Kolɔsi ca, wìla pye ki laga ki legilizi woo wo wa. Pa tagafɛnnɛ pàa pye na gbogolo wa wi go ki ni na Yɛnŋɛlɛ yɛnri. Pɔli wo wìla ti, a Filemɔ wì si taga Kirisi wi na.

Kulonaŋa wà la pye Filemɔ wi yeri, pàa pye naa yinri Onesimu. Onesimu mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ «Lere ŋa wi maa sagawa piin.» Ki kulonaŋa wìla fe ma yiri wa Filemɔ wi yeri, mɛɛ kari wa Pɔli wi tanla wa kaso. Ma Onesimu wi ta wa Pɔli wi ni, a wì si taga Zhezu Kirisi wi na, a wì si Pɔli wi saga fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ Pɔli wìla pye Filemɔ wi wɔnlɔnaŋa, a wì taga Onesimu wi na. Kì pye ma, a wì si yere ki yerewe mbe Onesimu wi pye wi sɔngɔrɔ wa Filemɔ wi yeri; katugu wa lasiri wi ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ kulo ŋa ka fe mbe wɔ wa wi tafɔ wi yeri, pe maa le jɔlɔgɔ fɔ jɛŋgɛ.

Ki kala na, Pɔli wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ maa torogo Filemɔ wi kan. Wa sɛwɛ wi ni, wi yɛn na Filemɔ wi sunlu konaa naa yɛnri fɔ wi yɛnlɛ Onesimu wi na; wiga ka yɛnlɛ wi na paa kulo yɛn, ɛɛn fɔ wi pye paa sefɔ yɛn Kirisi wi kala na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sharaga *1-3*
Filemɔ wi ndanlawa naa wi tagawa *4-7*
Pɔli wìla yɛnrɛgɛ ka pye Onesimu wi kala na *8-22*
Sharaga puŋgo wogo konaa duwaw sɛnrɛ *23-25*

Sɛwɛ pàa wi torogo lere ŋa yeri wi sharaga ye

1 Mi Pɔli, mi ŋa mi yɛn laga kaso wi ni Zhezu Kirisi wi tunŋgo ki kala na, mi naa sefɔ Timote, woro wège sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo Filemɔ ma kan, mboro ŋa ma yɛn we wɔnlɔŋgbɔɔ konaa we tunŋgo pyeyɛnlɛ;
2 naa legilizi ŋa wi maa fili wa ma go wi kan, naa we sefɔ jɛlɛ Afya wi kan konaa we malaga gbɔnyɛnlɛ Arishipi wi kan.
3 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri!

Filemɔ wi ndanlawa po naa wi tagawa

4 Sanga o sanga mi kaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, mi maa nawa tuun Filemɔ ma na, na li shari ma kan;
5 katugu mà taga we Fɔ Zhezu wi na yɛgɛ ŋga na, a Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pɔ̀ɔn ndanla yɛgɛ ŋga na, mìgi logo.
6 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ tagawa mba pì we pye nuŋgba we yɛɛ ni, pi koro pila gbogo pila kee yɛgɛ, jaŋgo yarijɛŋgɛ ŋga fuun ki yɛn we wogo wa we yinwege ki ni Kirisi wi ni, maga jɛn ma wali ki na.
7 Sefɔ, ma ndanlawa pìlan kan nayinmɛ gbɔɔ ni, ma kotogo kan na yeri, katugu Yɛnŋɛlɛ li woolo kpoyi mà pe kotogo ki sogo pe na.

Pɔli wìla yɛnrɛgɛ ka pye Onesimu wi kala na

8 Ki kala na, ali maga ta Kirisi wì fanŋga kan na yeri mbe ya mbe kala na ma daga mbe pye li konɔ kan ma yeri,
9 ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, mi yɛn naga jaa mbe yaraga ka yɛnri ma yeri, ndanlawa mba pi yɛn we sɔgɔwɔ po kala na. Mi Pɔli, mi yɛn nɔɔ yɛnri, mi ŋa mì pye naŋa lelɛɛ, mbe taga wa ko na, mi ŋa yiŋgɔ mi yɛn laga kaso Zhezu Kirisi wi kala na.
10 Mi yɛn nɔɔ yɛnri Onesimu kala na. Wì pye na pinambyɔ wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, laga kaso wi ni.
11 Faa wi sila pye na kala yɔngɔ ma kan. Ɛɛn fɔ, koni, wi yɛn na kala yɔngɔ ma kan, na kala yɔngɔ mi fun na kan.
12 Mi yɛn naa torogi ma kan, wo ŋa wi yɛn paa na wire ti laga ka yɛn we.
13 Mìla pye naga jaa wi koro laga na ni mbanla ta laga kaso wi ni Sɛntanra ti kala na, jaŋgo wila kala yɔngɔ na kan ma yɔnlɔ.

14 Ɛɛn fɔ, mi woro naga jaa mbe kala
la pye, na mɛɛ yere na na, jaŋgo kajɛŋgɛ
ŋga ma yaa pye na kan, kiga ka pye
ma yeri jorowo kala. Ɛɛn fɔ, ki pye ma
nandanwa kala.
15 Kana Onesimu wìla laga ma na wa-
gati jɛnri ni, jaŋgo maa ta naa wi pye ma
woo wagati pyew.
16 Wi woro kulo naa, ɛɛn fɔ, wì wɛ kulo
na. Wì pye we sefɔ ma we ndanla. Wi
kala lìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, wi kala
li daga mbe mboro ndanla naa mbe wɛ,
mboo ta wi yɛn sɛnwee pyɔ naa we sefɔ
wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni.
17 Ki kala na, na kaa pye maa na jate
paa ma pinlɛyɛnlɛ yɛn, maa yigi paa yɛgɛ
ŋga na màla yigi we.
18 Na kaa pye wɔɔn durumu yaraga ka
na, nakoma na kaa pye ma fɔgɔ yɛn wi
na, maa ki jate na go na.
19 Mi Pɔli, mi jate mila ki sɛnrɛ nda ti
yɔnlɔgi na kɛɛ ki ni, fɔ mi yaa kaga fɔgɔ
ki tɔn. Mi woro na jaa mbɔɔn nawa to ki
na fɔ mboro jate na fɔgɔ ŋga ki yɛn ma
na, ko ki yɛn fɔ mboro jate mɔɔ yɛɛ kan
na yeri.
20 Ee, sefɔ mila ma yɛnri, maga kala li
pye na kan we Fɔ wi kala na. Mala nawa
pi yinŋgi na na paa ma sefɔ yɛn wa we
gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni.
21 Mì taga ki na ma yo sɛwɛ ŋa mì
torogo ma kan, ŋga mì yɛnri ma yeri, ma
yaa ki pye mbanla kan. Ma yaa sigi pye
yɛrɛ mbe wɛ ŋga mì yɛnri ki na.
22 Maa go pyɔ wa gbɛgɛlɛ wa na kan
fun, katugu na jigi wi yɛn ki na fɔ Yɛnŋɛlɛ
li yaa ye yɛnrɛwɛ pi logo, mbe yɛnlɛ ki na
mbe sɔngɔrɔ wa ye yeri.

Sharaga puŋgo wogo

23 Epafirasi ŋa laga kaso na ni ja Zhezu
Kirisi wi kala na, wɔ̀ɔn shari.
24 Mariki, naa Arisitariki naa Demasi
konaa Luki, na tunŋgo pyeyɛɛnlɛ wele, pè
ye shari.
25 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi pye
ye ni!

Sɛwɛ ŋa pàa torogo EBURUYE pe yeri
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Lere ŋa wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ maa torogo, wi sila wi yɛɛ mɛgɛ ki naga. Ɛɛn fɔ lere wawi ŋa wìla pye ma Girɛkiye sɛnrɛ ti jɛn jɛŋgɛ, ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti jɛn jɛŋgɛ konaa ma Zhufuye lasiri wi jɛn. Mbe yala pe yɛn naga yuun yɛgɛ ŋga na ki ni, ki sɛwɛ ŋa wìla pye ma pinlɛ Pɔli sɛwɛɛlɛ pe ni. Ki mbe ya pye Apolɔsi ŋa wìla pye Pɔli wi ni wa we Fɔ wi tunŋgo ki ni, wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ (Kapye 18.24-28; 1 Korɛn 3.5-9; 4.1-2).

Eburuye mbele pàa taga Kirisi wi na, a leele paa pe jɔlɔ, wìla ki sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ maa torogo, mbege yo pe kan fɔ pe koro pe yere ŋgbanga wa tagawa pi ni. Wìla ki yo pe kan fɔ na paga je pe tagawa mba pè taga Zhezu wi na pi na mbe taga Zhufuye lasiri wi na, pe se ka tɔnli ta, katugu shɔwɔ mba Zhezu Kirisi wùu sɛnrɛ ti yari pi yɛn kaselege.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsara shyɛn. Wa ki kɔnsara shyɛn ti ni, sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wi ma para sɛnrɛ go ka na, mbe si yɛrɛwɛ sɛnrɛ yo mbe taga wa. Kɔnsaga koŋgbanŋga (1.4–10.18) ki yɛn naga nari we na fɔ Zhezu wì wɛ mɛrɛgɛye mbele wa yɛnŋɛlɛ na pe na. Wì wɛ Moyisi wo naa Yɔn fɔlɔ lɛlɛ saraga wɔfɛnnɛ teele pe na. Zhezu wi yɛn saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Wi yɛn paa Mɛlikisedɛki yɛn, wo ŋa wìla pye wun-lunaŋa konaa saraga wɔfɔ Abirahamu sanga wi na. Zhezu wìla wi yɛɛ kan saraga ma we kapere ti lɛ. Saara nda pàa pye na woo faa sanga wi ni, ti saa ya mbe we kapere ti jogo mberi laga we na.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo (10.19–13.17) ki ni, wi yɛn na kotogo nii Eburuye pe ni, paa ki ŋgbanga paa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni, paa yɛgɛ ŋga na faa woolo pàa ki pye we. Wùu sɛwɛ wi kɔ duwaw pyege naa sharaga ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ lìli kagala nagawa pi yɔn fili wa Kirisi wo ni *1.1-3*
Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi yɛn lere ŋa cɛnlɛ *1.4–4.13*
Kirisi, saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ we, wi tunŋgo *4.14–7.28*
Kirisi wì yɔn finliwɛ mba le pì gbɔgɔ ma wɛ *8.1–9.22*
Saraga ŋga Kirisi wì wɔ kì gbɔgɔ ma wɛ *9.23–10.39*
Sɛrɛfɛnnɛ poro naa pe tagawa *11.1–12.29*
Yɛrɛwɛ puŋgo woo konaa sɛwɛ wi kɔsaga sɛnrɛ *13.1-25*

Yɛnŋɛlɛ lì para li Pinambyɔ wo yɔn

1 Faa, Yɛnŋɛlɛ làa para we tɛlɛye pe ni wagati lɛgɛrɛ ni naa pyelɔmɔ lɛgɛrɛ ni li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɔn.
2 Ɛɛn fɔ, ki puŋgo piliye yan yi ni, lì para we ni li Pinambyɔ wo yɔn. Wo fanŋga na Yɛnŋɛlɛ lì dunruya wi da. Wo lì tɛgɛ yaara ti ni fuun ti kɔrɔgɔ lifɔ.
3 Wo wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa mba pila yɛngɛlɛ pi nari, Yɛnŋɛlɛ li yɛn yɛgɛ ŋga na pa wi yɛn ma cɛ. Wì yaara ti ni fuun ti tɔgɔ wi yawa sɛnrɛ ti ni. Kala na li yaa leele pe kapere ti laga pe na mbe pe pye kpoyi, naa wì kaa lo pye ma li yɔn fili, a wì si cɛn wa Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li kalige kɛɛ ki na, wa yɛnŋɛlɛ na.

YƐNNŊƐLƐ LI PINAMBYƆ WI YƐN LERE ŊA CƐNLƐ

1.4–4.13

Zhezu Kirisi wì gbɔgɔ ma wɛ mɛrɛgɛye pe na

4 Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wì gbɔgɔ ma wɛ mɛrɛgɛye pe na, ko kì ti Yɛnŋɛlɛ lì mɛgɛ kan wi yeri, ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ pe wogo ki na.
5 Yɛnŋɛlɛ li faga yo li mɛrɛgɛye wa kan mbe yo fɔ:
Ma yɛn na Pinambyɔ, a mì pye ma To nala.†
Li fa sigi yo mɛrɛgɛ wa kanŋgɔlɔ mbe yo fɔ:
Mi yaa ka pye ma To, ma yaa ka pye na Pinambyɔ.

† **1:5 1.5:** Yuuro 2.7; 2 Sami 7.14 † **1:6 1.6:** Ɔrɔmu 8.29

6 Sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ li yaa li Pinambyɔ koŋgbanŋa† wi torogo laga dunruya wi ni, a lì sho fɔ:
Kì daga Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye pe ni fuun paa wi gbogo.†
7 Ŋga Yɛnŋɛlɛ làa yo mɛrɛgɛye pe kanŋgɔlɔ ki ŋga fɔ:
Yɛnŋɛlɛ li maa li mɛrɛgɛye pe piin paa tifɛɛrɛ yɛn,
na li tunmbyeele pe piin paa kasɔn yinŋgele yɛn.†
8 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa ki yo li Pinambyɔ wi kanŋgɔlɔ ma yo fɔ:
E, Yɛnŋɛlɛ, ma wunluwɔ jɔngɔ ki yaa koro wa fɔ sanga pyew.
Ma yɛn nɔɔ wunluwɔ pi yɛgɛ sinni kasinŋge ni.
9 *Kasinŋge ki yɛn mɔɔ ndanla, a tipege kɔ̀ɔn mbɛn.*
Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn wɔ
ma sinmɛ kpoyi wa ma go ki na, mba pi yɛn yɔgɔrimɔ woo,
mɔɔ kala li mbɔnrɔ ma wɛ ma pinlɛyɛɛnlɛ pe na.†
10 Lìgi yo naa ma yo fɔ:
We Fɔ, mboro mà tara ti da maga lɛ wa ki lɛsaga ki na.
Naayeri wi yɛn ma kɛɛ yɔnlɔ tunŋgo.
11 *Ti yaa ka kɔ, ɛɛn fɔ, mboro yaa koro wa fɔ sanga pyew.*
Ti ni fuun ti yaa ka lɛ paa yaripɔrɔ yɛn.
12 *Ma yaa kari kuuro paa derigbɔgɔ yɛn.*
Ti yaa ka kanŋga paa yaripɔrɔ yɛn.
Ɛɛn fɔ, mboro wo na, ma yaa koro wa ma cɛnlɔmɔ nuŋgba pi na,
ma yɛgɛlɛ ke se kɔ.†
13 Yɛnŋɛlɛ li faga yo li mɛrɛgɛye wa kan mbe yo fɔ:
Pan ma cɛn wa na kalige kɛɛ ki na fɔ mbe sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe ŋgbanga mbe pe pye ma tɔɔrɔ ti tɛgɛsaga.†
14 Mɛrɛgɛye pe yɛn yiŋgi? Pe ni fuun pe yɛn yinŋgele ŋgele ke maa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan. Mbele pe daga mbe shɔwɔ pi ta pi pye paa kɔrɔgɔ yɛn, Yɛnŋɛlɛ li maa mɛrɛgɛye pe tunnu pe yeri paa pe sari.

2

Shɔwɔ gbɔɔ sɛnrɛ

1 (Kì kaa pye Yɛnŋɛlɛ lì para we ni li Pinambyɔ wo yɔn), ki kala na, kaselege sɛnrɛ nda wè logo, we daga mberi yigi tiyɔngɔ, jaŋgo waga ka fɛgɛ mbe laga ti na.
2 Katugu sɛnrɛ nda mɛrɛgɛye pàa pan ma yo, tìla pye fanŋga ni fɔ jɛŋgɛ. Mbele pàa je ki sɛnrɛ ti na, naa mbele pe sila tanga ti na, pàa jɔlɔgɔ ta ma yala ŋga kìla daga pe ni we.
3 Kì pye ma, we yaa shɔ ki jɔlɔgɔ ki ni mɛlɛ, na waga ki shɔwɔ gbɔɔ mba pi wogo ki pye sambalawa ni we? We Fɔ wo jate wìla keli maga shɔwɔ pi wogo ki yari. Ko puŋgo na, mbele pàa wi sɛnrɛ ti logo, a pège yo maga filige we kan ma yo ki yɛn kaselege.
4 Yɛnŋɛlɛ fun, a lìgi naga kacɛn lɛgɛrɛ ni, naa kagbɔgɔlɔ, naa kafɔnŋgɔlɔ cɛngɛlɛ ke ni fuun ni ma yo pe sɛrɛya wi yɛn kaselege. A lì Yinnɛkpoyi yarikanra yɛɛlɛ ma yala li nandanwa kala li ni.

Ŋa wi maa leele pe yɛgɛ sinni na kee pe ni wa shɔwɔ kologo ki ni

5 Ye wele, dunruya ŋa wila paan, a waa wi sɛnrɛ yuun, Yɛnŋɛlɛ lii fanŋga kan mɛrɛgɛye pe yeri pe cɛn wi go na.
6 Ɛɛn fɔ, lere wà ki yo wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi laga ka ni ma yo fɔ:
Sɛnwee wi yɛn yiŋgi, Yɛnŋɛlɛ, fɔ a maa jatere piin wi wogo na?
Sɛnwee pyɔ wi yɛn yiŋgi, fɔ a maa wi kɔrɔsi?
7 *Màa wi tirige wagati jɛnri ni ma wɛ mɛrɛgɛye pe na.*
A mà gbɔgɔwɔ naa sɔnmɔ kan wi yeri paa wunluwɔ njala yɛn.†
8 *A mà yaara ti ni fuun ti tirige mari tɛgɛ wi nɔgɔ.*
Na ki ka yo mbe yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì yaara ti ni fuun ti go sogo wi kan.» Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ li yaraga ki ni fuun ki le wi kɛɛ, ka si koro. Ma si yala, we faga yan gbɛn fɔ yaara ti ni fuun ti yɛn ma go sogo sɛnwee wi kan.

† **1:6 1.6:** Yuuro 97.7 † **1:7 1.7:** Yuuro 104.4 † **1:9 1.8-9:** Yuuro 45.7-8 † **1:12 1.10-12:** Yuuro 102.26-28
† **1:13 1.13:** Yuuro 110.1 † **2:7 2.6-7:** Yuuro 8.5-7

9 Ɛɛn fɔ, wège yan fɔ: Yɛnŋɛlɛ làa Zhezu
wi tirige wagati jɛnri ni ma wɛ mɛrɛgɛye
pe na, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi kala na,
wi ku leele pe ni fuun pe kala na. Yiŋgɔ,
wòo yan fɔ wì gbɔgɔwɔ naa sɔnmɔ ta paa
wunluwɔ njala yɛn, wi jɔlɔgɔ kunwɔ mba
wì ku pi kala na.
10 Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ na lì yaara ti
ni fuun ti da mari yigi, kìla yala li yeri li
Zhezu wi yɔn fili wi jɔlɔgɔ ki fanŋga na,
jaŋgo wi piile lɛgɛrɛ kan pe pe tasaga ta
wa wi gbɔgɔwɔ pi ni; katugu Zhezu wo wi
yɛn ŋa wi yɛn na pe yɛgɛ sinni wa shɔwɔ
pi ni.

11 Zhezu ŋa wila leele pe piin kpoyi na
pe kapere ti lari pe na, konaa mbele pè
pye kpoyi, wo naa poro ni To nuŋgba wi
yɛn pe yeri. Ki kala na, Zhezu wii fɛrɛ ta
mbaa pe yinri wi woolo.
12 Ko kì ti wì yo fɔ:

E Yɛnŋɛlɛ, mi yaa kaa ma sɛnrɛ yuun na
sefɛnnɛ pe kan,
mi yaa kaa ma sɔnni yuuro ni wa janwa
wi sɔgɔwɔ.†

13 A wì yo naa fɔ:

Mi yaa na jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na.
Ma nuru ma yo fɔ:

Piile mbele Yɛnŋɛlɛ lì kan na yeri, mi ŋa pe
ni.†

14 Kì kaa pye piile pe yɛn kasanwa naa
wire ni, kì pye ma, Zhezu wo jate wì
pan ma pye paa pe yɛn, ma sɛnwee wire
cɛnlɔmɔ lɛ. Wì ko pye ma, jaŋgo wi
kunwɔ pi fanŋga na, wi Sɔtanla wi tɔngɔ,
wo ŋa kunwɔ pi fanŋga ki yɛn wi yeri we;
15 konaa mbele pàa pye paa kulolo yɛn
pe yinwege wagati wi ni fuun wi ni pe
kunwɔ fyɛrɛ ti kala na, mbe pe shɔ.
16 Kaselege ko na, mɛrɛgɛye poro ma wì
pan mbe saga, ɛɛn fɔ, Abirahamu setirige
piile poro wì pan mbe saga.
17 Ko kì ti kìla daga wi pye wi woolo
pe yanlɛɛ kala li ni fuun ni, jaŋgo wi pye
pe saraga wɔfɛnnɛ to, ŋa wi yɛn leele
yinriwɛ tafɔ, ma pye tagawa ni wa tunŋgo
ŋga wila piin Yɛnŋɛlɛ li kan ki ni, mbe ta
mbe leele pe kapere ti fɔgɔ tɔn.
18 Yiŋgɔ ni, wi mbe ya mbaa mbele
wamawelewe pì gbɔn pe na pe sari,
katugu wo jate wamawelewe pìla gbɔn wi
na, a wì jɔlɔ.

3

Zhezu wì gbɔgɔ ma wɛ Moyisi na

1 Na sefɛnnɛ kpoyi, yoro mbele Yɛnŋɛlɛ
lì ye yeri, yaa Zhezu wi jate, wo Yɛnŋɛlɛ lì
tun wi pye saraga wɔfɛnnɛ to wa tagawa
kala li ni, po mba waa pi wogo ki yuun
naga finligi we.
2 Wìla pye sɛnrɛ nuŋgba yofɔ Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na, lo làa wi tɛgɛ ki tunŋgo ki na
paa yɛgɛ ŋga na Moyisi wìla pye tagawa
ni wa wi tunŋgo ki ni, wa Yɛnŋɛlɛ li go†
ki ni fuun ki ni we.
3 Lere ka go kan, pe maa gbɔgɔ ma wɛ
go jate ki na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na
fun, Zhezu wi daga gbɔgɔwɔ ni mbe wɛ
Moyisi na.
4 Go nuŋgba nuŋgba pyew lere wìgi
kan, ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lo lì yaara ti ni
fuun ti gbegele.
5 Moyisi wo na, wìla pye tagawa ni wa
Yɛnŋɛlɛ li go ki ni fuun ki ni. Wìla pye
tunmbyee mbaa kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ li
mbaa la yuun ke sɛrɛya wi yuun.
6 Ɛɛn fɔ, Kirisi wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li
Pinambyɔ ma pye sɛnrɛ nuŋgba yofɔ, wi
yɛn ma cɛn Yɛnŋɛlɛ li go ki go na. Woro
we yɛn li go ye, na waga koro mbe yɛgɛ
sin we jigi tagasaga ki na, mbe kotogo ta
mbaa yɔgɔri wi kala na we.

Wogowo mba Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yaa ka wogo

7 Ki kala na, Yinnɛkpoyi li yɛn na ŋga
yuun, yege tɛgɛ wa ye nawa fɔ:
Na yaga Yɛnŋɛlɛ li magala li logo nala,
8 *yaga ka ye kotoro ti ŋgban ye yɛɛ na paa*
sanga ŋa ni ye tɛlɛye pàa yiri ma je
Yɛnŋɛlɛ li na,
pilige ŋga ni pàa li wa ma wele wa gbinri
wi ni we.
9 *Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: Wa ki laga ki na, ye*
tɛlɛye pàa na wa ma wele, mala te.
Ali maga ta pàa na kapyegele ke yan yɛgɛlɛ
nafa shyɛn ni o.

† **2:12 2.12:** Yuuro 22.3 † **2:13 2.13:** Eza 8.17-18 † **3:2 3.2:** ***Yɛnŋɛlɛ li go:*** **Ko ki yɛn mbele pe yɛn li woolo wele.**

10 *Ko kì ti mì nawa ŋgban ki leele pe ni.*
A mì yo fɔ: Pe jatere wi maa pe punŋgu
pilige pyew.
Pe fanla koŋgolo ke jɛn fyew.
11 *Wa na naŋgbanwa pi ni, mì wugu ma*
yo fɔ:
Pe se ye wa na wogosaga ki ni fyew.†
12 Sefɛnnɛ, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo
mbatagawa kotogo pege ka ka pye wa kpɛ
ni ye ni, wi laga Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo
li na.
13 Ɛɛn fɔ, yaa ye yɛɛ yɛrɛgi pilige pyew
mbe sa gbɔn fɔ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yɛn na
nala ŋa sɛnrɛ yuun wi sa toro, jaŋgo wa
kpɛ ka kaa yɛɛ yaga kapege kuu fanla, wi
kotogo ki ŋgban wi na.
14 Katugu we yɛn Kirisi wi pinlɛyɛɛnlɛ,
na waga koro mbe yɛgɛ sin we jigi
tagasaga koŋgbanŋga ŋga wè ta ki na,
mbe sa gbɔn fɔ wa ki kɔsaga ki na.
15 Ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ki ŋga fɔ:
Na yaga Yɛnŋɛlɛ li magala li logo nala,
yaga ka ye kotoro ti ŋgban ye yɛɛ na paa
sanga ŋa ni pàa yiri ma je Yɛnŋɛlɛ
li na we.
16 Ambɛnɛ pàa Yɛnŋɛlɛ li magala li logo
mɛɛ yiri ma je li na? Mbele fuun Moyisi
wìla pe yɛgɛ sin ma pe yirige wa Ezhipiti
tara poro la wɛlɛ.
17 Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban ambɛnɛ ni
yɛgɛlɛ nafa shyɛn sɔgɔwɔ? Mbele pàa
kapege ki pye, na tuun na kuun wa gbinri†
wi ni poro la wɛlɛ.
18 Yɛnŋɛlɛ làa wugu ma wa ambɛnɛ na
ma yo pe se ye wa li wogosaga ki ni?
Mbele pàa yiri ma je poro la wɛlɛ.
19 Kì pye ma, wège yan fɔ pee ya ye wa
ki wogosaga ki ni, katugu pe sila taga.

4

1 Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ kɔn we yeri ma li
yaga laga we kan, ma yo we yaa ka ye wa
li wogosaga ki ni. Ki kala na, ye ti we we
yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ, jaŋgo ye ni, wa kpɛ
ka ka wa mbe la mbe koro wiga ka ye wa.
2 Katugu wè Sɛntanra ti logo fun paa
yɛgɛ ŋga na mbele pàa pye wa gbinri wi
ni pàa ti logo we. Ki sɛnrɛ pàa ti logo, ɛɛn
fɔ ti sila kala yɔn pe kan, katugu naa pàa
ti logo, pe sila ti yigi tagawa ni.
3 Woro mbele wè taga, we yaa ye wa ki
wogosaga ki ni, ko ŋga Yɛnŋɛlɛ lìgi sɛnrɛ
yo ma yo fɔ:
Wa na naŋgbanwa pi ni, mì wugu ma yo
fɔ:
Pe se ye wa na wogosaga ki ni fyew.†
Làa ki sɛnrɛ ti yo ali maga ta li tunŋgo
kìla kɔ maga lɛ wa sanga ŋa ni làa
dunruya wi da we;
4 katugu wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, kì
yo wa laga ka na pilige kɔlɔshyɛn wogo ki
na ma yo fɔ:
A lì si wogo pilige kɔlɔshyɛn wogo ki
na†*tunŋgo ŋga fuun làa pye ki ni.*
5 Ki nuru naa ma yo laga ka na fɔ: *Pe se*
ye wa na wogosaga ki ni fyew.
6 Mbele pàa pye koŋgbanmbala ma
Sɛntanra ti logo, pe sila ye wa ki wogosaga
ki ni, katugu pe sila taga ti na. Ma si yala,
ki mbe ya pye pele kan pe ye wa.
7 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ li pilige ka fɔnŋgɔ tɛgɛ,
ŋga pe yɛn na yinri «nala». Naa wagati
titɔnlɔwɔ la kaa toro, a lì si para ki wogo
ki na wa Davidi wi yɔn, wa laga ŋga ki
sɛnrɛ tì yo makɔ ki ni ma yo fɔ:
Na yaga Yɛnŋɛlɛ li magala li logo nala,
yaga ka ye kotoro ti ŋgban ye yɛɛ na.
8 Ndɛɛ ki pye Zhozuwe wila wogosaga ki
kan leele pe yeri, Yɛnŋɛlɛ li saa ka para
puŋgo na naa pilige ka wogo na.
9 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ làa wogo pilige
kɔlɔshyɛn wogo ki na yɛgɛ ŋga na, ki
wogowo pi yɔngɔ kan Yɛnŋɛlɛ li woolo pe
yeri pe wogo.
10 Katugu lere ŋa ka ye wa Yɛnŋɛlɛ li
wogosaga ki ni, wi ma wogo tunndo nda
wì pye ti ni, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa
wogo li tunndo ti ni we.
11 Ki kala na, ye ti waa ki ŋgbanga we
ye wa ki wogosaga ki ni, jaŋgo wa kpɛ
ka ka Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ we ni, mbege
wogosaga ki la paa mbele pàa pye wa
gbinri wi ni pe yɛn.
12 Katugu Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn yin-
wege woro ma pye fanŋga ni. Tì tanla
ma wɛ tokobi yɔn shyɛn taan woo na. Ti

† **3:11 3.7-11:** Yuuro 95.7-11 † **3:17 3.17:** Nɔmbu 14.29-32 † **4:3 4.3:** Yuuro 95.11 † **4:4 4.4:** Zhenɛ 2.2

ma ye ma gbɔn fɔ wa laga ŋga jatere wo naa yinnɛ li ni ti maa finli, ma ye ma gbɔn fɔ wa laga ŋga kajeere ti sogosara to naa sɔmbɛ wi ni ti maa jiinri ti yɛɛ na. Ti ma lere wi nawa kagala naa wi jatere wi cancan maa jɛn.

13 Yaraga ko ka woro wa ŋga ki mbe ya lara Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Yaara nda fuun lì da, ti yɛn waga ma pye larasaga fu li yɛgɛ na. Lo we ni fuun we daga mbe we kapyere ti yɛgɛ yo mbeli kan.

KIRISI, SARAGA WƆFƐNNƐ TOGBƆƆ, WI TUNŊGO

4.14–7.28

Zhezu wi yɛn saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ

14 Saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ yɛn we yeri, ŋa wì ye ma kari fɔ wa Yɛnŋɛlɛ li tanla, wo wi yɛn Zhezu, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we. Ki kala na, ye ti we yɛgɛ sin wa we tagawa pi ni, po mba waa pi sɛnrɛ yuun we.

15 Saraga wɔfɛnnɛ to ŋa wi se ya mbaa we yinriwɛ taa wa we fanŋga fu kagala ke ni, wo ma wi yɛn we yeri. Ɛɛn fɔ, we saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ pòo wa ma wele yɛgɛ ki ni fuun na paa we yɛn, ɛɛn fɔ, wii kapege pye.

16 Ki kala na, ye ti we kotogo ta waa fulo wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ jɔngɔ ki tanla, ko ŋga yinmɛ pi wa we, jaŋgo we yuŋgbɔgɔrɔ mbe pye li na, li yinmɛ kan we yeri, mba pi yaa we saga wagati ŋa wì yala wi ni.

5

1 Saraga wɔfɛnnɛ to pyew, pe maa wɔ leele pe sɔgɔwɔ maa tɛgɛ wila tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan leele poro kala na. Kona, wi maa yarikanra kaan na saara woo Yɛnŋɛlɛ li yeri leele pe kapere ti kala na.

2 Paa wo jate fanŋga woro wi ni kapege ki na, wi mbe ya mbaa kambajɛnmbɛlɛ poro naa mbele pe maa punŋgu pe yinriwɛ taa.

3 Naa wo jate fanŋga woro wi ni ki kala na, wi daga mbaa saara woo wi yɛɛ kapere ti kala na, konaa leele pe woro ti kala na fun.

4 Lere kpɛ se ya mbe gbɔgɔwɔ kan wi yɛɛ yeri mbe pye saraga wɔfɛnnɛ to. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo li maga fɔ wi yeri bɔkɔ, paa yɛgɛ ŋga na Arɔn wogo kìla pye we.

5 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Kirisi wo ma wuu yɛɛ gbɔgɔ mbe pye saraga wɔfɛnnɛ to. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo làa ki yo wi kan ma yo fɔ:

Ma yɛn na Pinambyɔ, a mì pye ma To nala.†

6 Lìgi yo laga ka na naa ma yo fɔ:

Ma yɛn saraga wɔfɔ fɔ sanga pyew, paa yɛgɛ ŋga na Mɛlikisedɛki wìla pye.†

7 Ma Zhezu wi yaga yinwege na laga tara ti na, wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri yɛnrɛwɛ gbɔɔ ni, naa gbeere ŋgbanga ni, naa yɛntunwɔ ni, lo na li mbaa ya mboo shɔ kunwɔ pi ni we. A Yɛnŋɛlɛ lùu yɛnrɛwɛ pi logo, naa wila fyɛ li yɛgɛ ki kala na.

8 Ali maga ta wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, wìgi fɔrɔgɔ ma pye sɛnrɛ lɛfɔ jɔlɔgɔ kagala ŋgele fuun wì jɔlɔ ke fanŋga na.

9 Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa wi kapyege ki yɔn fili ma kɔ, a wì si pye shɔwɔ mbakɔɔ pi go mbele fuun paa nuru wi yeri pe kan.

10 A Yɛnŋɛlɛ lì suu yeri maa pye saraga wɔfɛnnɛ to, paa yɛgɛ ŋga na Mɛlikisedɛki wìla pye we.

Ye ti we we yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo waga ka tagawa pi je

11 Sɛnlɛgɛrɛ yɛn we yeri we yo ye kan ki kala li wogo na, ɛɛn fɔ, ti yɛgɛ yowo ye kan pi yɛn ma ŋgban, katugu yaa kala kɔrɔ jɛn fyaw.

12 Wagati lɛgɛrɛ toro makɔ, ki ja daga yiŋgɔ wo mbege ta ye yɛn leele na-gafɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, ali ma pan ma gbɔn nala, ye yɛn ma jori bere paa ye nari Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kagala koŋgbanŋgala ke ni. Ye yɛn ma jori mbaa yinriwɛ wɔnri bere, ye se ya mbaa yaakara sheere kaa.

13 Lere ŋa fuun wi maa yinriwɛ wɔnri, ko fɔ wo yɛn piyɛnlɛ, wi fa kasinŋge ki jɛn mbe wali ki na.

14 Ɛɛn fɔ, yaakara sheere ti yɛn lelɛɛlɛ poro woro, poro mbele pè tara ki na ma pe jatere wi kan, a wì ya na kajɛŋgɛ ki jɛnni naga woo kapege ki ni we.

† **5:5 5.5:** Yuuro 2.7 † **5:6 5.6:** Yuuro 110.4; Zhenɛ 14.18-20

6

1 Ki kala na, ki daga Kirisi wi nagawa sɛnrɛ koŋgbannda we toro to na, waa kee yɛgɛ, we nagawa sɛnrɛ nda tì ŋgban ma wɛ to lɛ. Waga ka sɔngɔrɔ mbege sɛnrɛ ti nɔgɔ lɛ naa fɔnŋgɔ. To yɛn mbɔɔn tɔnli fu kapyere ti jɛn mberi yaga mbe taga Yɛnŋɛlɛ li na,
2 mbe leele pe naga batɛmu cɛngɛlɛ pyew ke ni, naa kɛyɛn tagawa kapyere leele pe na, konaa mbe kuulo pe yɛnmɛ wogo ki yo, naa kiti kɔngɔ mbakɔgɔ wogo ki ni.
3 Ye ti waa kee yɛgɛ! Na Yɛnŋɛlɛ li ka yɛnlɛ, ko we yaa pye.
4 Mila ye yɛrɛgi fɔ mbele pè sɔngɔrɔ na tanri tangalɔmɔ pee na, pe wogo ki yɛn mɛlɛ? Pàa keli ma Yɛnŋɛlɛ li yanwa pi ta tasaga nuŋgba. A pè naayeri yarikanga ki nɛnɛ, ma pe tasaga ta wa Yinnɛkpoyi li ni.
5 A pège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn ma yɔn, dunruya ŋa wila paan maa yawa pi tanwa pi jɛn.
6 Ma si yala, pè wɔ wa tagawa konɔ li ni ma to. Lere se ya mbe pe saga pe pe tangalɔmɔ pi kanŋga naa fɔnŋgɔ; katugu pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi kanni naa fɔnŋgɔ wa tiparaga ki na pe yɛɛ kan, na fɛrɛ waa wi na leele pe ni fuun pe yɛgɛ na.
7 Tara nda tisara lɛgɛrɛ maa tuun ti na, a tila ki tɔnmɔ pi woo, na yarilire jɛndɛ kaan mbele pe maa fali ti na pe yeri, Yɛnŋɛlɛ li ma duwaw ti na.
8 Ɛɛn fɔ, na ti kaa wuuro naa yan pege yinrigi, tila ya kala yɔn. Pa sanni jɛnri Yɛnŋɛlɛ li yaa ti daŋga, ko puŋgo na mberi sogo.
9 Konaa ki ni fuun, we wɛnnɛ, ali maga ta we yɛn na para yɛɛn, we jigi wi yɛn ma cɛn jɛŋgɛ ye kanŋgɔlɔ fɔ ye yɛn wa konɔ jɛnnɛ li ni, shɔwɔ wolo le.
10 Katugu Yɛnŋɛlɛ li woro mbasinnɛ. Li se fɛgɛ ye kapyege ki na, naa ye ndanlawa mba yè naga li kanŋgɔlɔ wa tunndo nda yè pye, naa nda yaa piin bere ye tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ pe kan ti na.
11 Ɛɛn fɔ, we yɛn naga jaa jɛŋgɛ, fɔ ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye bala ma, fɔ wa ki kɔsaga ki na, jaŋgo ye jigi wi yɛn ŋga na, ki pye kigi yɛɛ yɔn fili.
12 We woro na jaa ye pye tiyanmbala. Ɛɛn fɔ, mbele pè taga Yɛnŋɛlɛ li na maga kun pe yɛɛ ni, yaa poro fɔrɔgi, poro mbele pe yaa kɔrɔgɔ ŋga lì yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan ki ta we.

Yɛnŋɛlɛ li yɔn fɔlɔ li yɛn wa li yɔnlɔ

13 Naa Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ li kɔn Abirahamu wi yeri, làa wugu ma taga wa. Paa lere sila pye wa ma gbɔgɔ ma wɛ li na, ŋa li mbaa wugu wi na, kì pye ma, a lì si wugu li yɛɛ na.
14 Làa yo fɔ:

Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, mi yaa duwaw ma na mbɔɔn setirige piile pe pye pe lɛgɛ jɛŋgɛ.†

15 Kì pye ma, a Abirahamu wì sigi kun wi yɛɛ ni ma li sige, ko puŋgo na, Yɛnŋɛlɛ làa yaraga ŋga yɔn fɔlɔ kɔn, a wì sigi ta.
16 Leele pe ma wugu yaraga ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ poro yɛɛ jate na ko na. Wuguro ti ma yeresaga kan ki sɛnrɛ ti yeri ma kendige ki ni fuun ki kɔ pe sɔgɔwɔ.
17 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ li kɔn mbe yarijɛndɛ nda kan, mbele pe mbaa ti ta, làa pye na jaa mbege naga mbege filige pe kan fɔ li se li katɛɛgɛ ki kanŋga. Ko kì ti làa wugu ma pe kan.
18 Kì pye ma, kagala shyɛn ke wa ŋgele ke se ya kanŋga, ma pye Yɛnŋɛlɛ li se ya finlɛ wa ke ni. Ki kala na, woro mbele we yɛn ma kɛɛ kan li na, wè kotogo ta jɛŋgɛ ma jigi tagasaga ŋga lì sɛnrɛ yo ma we kan ki yigi ŋgbanga.
19 Ki jigi tagasaga kì we kotogo ki kan we na paa bato yeregeyaraga yɛn. Ki yɛn fanŋga ni ma yeresaga ta. Shɛrigo gbɔgɔ ŋga wa Yɛnŋɛlɛ na, paraga ŋga pè pɔ maga kɔn shyɛn, ki jigi tagasaga ki yɛn na yiin wa ki ni na kee wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni.
20 Zhezu wì keli we yɛgɛ ma ye wa ki laga ki ni woro kala na. Wì pye saraga wɔfɛnnɛ to fɔ sanga pyew, paa yɛgɛ ŋga na Mɛlikisedɛki wìla pye we.

† **6:14 6.14:** Zhenɛ 22.16-17

7

Mɛlikisedɛki ŋa wunlunaŋa naa saraga wɔfɔ wi sɛnrɛ re

1 Ki Mɛlikisedɛki wìla pye Salɛmu wunlunaŋa ma pye Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li saraga wɔfɔ. Naa Abirahamu wìla ka saa malaga ki gbɔn ma ya wunlumbolo pe ni ma sɔngɔrɔ na paan, a Mɛlikisedɛki wì si saa wi fili ma duwaw pye wi kan.

2 A Abirahamu wùu yaara ti ni fuun ti yaga wɔ wi yeri. Mɛlikisedɛki mɛgɛ ki kɔrɔ koŋgbanŋga wowi ŋa fɔ: «Wunluwɔ ŋa wi yɛn ma sin»; mbe taga wa ko na, wìla pye Salɛmu wunluwɔ, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Yɛyinŋge wunluwɔ».

3 Lere sila wi to naa wi nɔ jɛn, nakoma wi tɛlɛye wa. Lere si para wi sege wogo naa wi kunwɔ wogo na laga ka kpɛ ni. Wi yɛn ma taanla Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi ni. Wi yɛn saraga wɔfɔ fɔ sanga pyew.

4 Yege wele paa yɛgɛ ŋga na wi yɛn legbɔɔ we! Abirahamu jate ŋa wi yɛn we tɛlɛ, yaara nda fuun wìla ta wa malaga gbɔnsaga, wìla ti yaga wi wɔ wi yeri.

5 Mbe yala Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni, Levi setirige piile mbele pe yɛn saraga wɔfɛnnɛ, ki kologo yɛn pe yeri paa yaara nda fuun ti yɛn Izirayɛli woolo pe yeri ti yaga wi shoo. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe maa yaga wi shoo pe woolo jate poro yeri, ma si yala, poro fun pe yɛn Abirahamu† wi setirige piile.

6 Mɛlikisedɛki wi sila pye Levi wi setirige pyɔ wo wa, ɛɛn fɔ, yaara nda tìla pye Abirahamu wi yeri, wìla ti yaga wi ta; ma taga wa ko na, a wì duwaw pye Abirahamu wi kan, wo ŋa Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔgɔlɔ kɔn wi yeri we.

7 Ma si yala, kendige woro ki ni, ŋa wi ma duwaw wi pye, wo gbɔgɔ ma wɛ duwaw wì pye ŋa kan wo na.

8 Saraga wɔfɛnnɛ wele, poro mbele pe maa yaga wi shoo, pe yɛn kufɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, Mɛlikisedɛki wo na, wo ŋa wìla ki yaga wi shɔ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yɛn naga yuun naga finligi ma yo wi yɛn yinwege na.

9 Ki yowo po na, we mbe ya mbege yo fun fɔ naa Abirahamu wìla wi yarijɛndɛ ti yaga wi wɔ, Levi ŋa wi setirige piile pàa pye na yaga wi taa, poro fun pàa wi wɔ.

10 Katugu ali maga ta pe sila Levi wi se gbɛn, wìla pye wa wi tɛlɛ Abirahamu wi kasanwa pi ni, sanga ŋa ni Mɛlikisedɛki wìla kari mbe sa Abirahamu wi fili we.

11 Levi saraga wɔgɔ ko ki yɛn lasiri ŋa Yɛnŋɛlɛ lì kan Izirayɛli woolo pe yeri wi nɔgɔ lɛgɛ ye. Ndɛɛ ki pye Levi saraga wɔfɛnnɛ pàa tunŋgo ŋga pye, ki yɔn kila fili, ki se ja daga saraga wɔfɔ wa yɛgɛ mbe pan naa paa yɛgɛ ŋga na Mɛlikisedɛki wìla pye, wo ka ka pye paa yɛgɛ ŋga na Arɔn wìla pye.

12 Katugu na saraga wɔgɔ ki ka kanŋga, ki daga lasiri wi kanŋga fun.

13 We Fɔ ŋa ki sɛnrɛ tì yo wi kanŋgɔlɔ, cɛnlɛ la yɛgɛ woo lawi. Ki cɛnlɛ li woo wa kpɛ sila saraga wɔgɔtunŋgo ka pye wa saraga wɔsaga ki na.

14 Ki yɛn ma jɛn ma filige jɛŋgɛ ma yo we Fɔ wi yɛn Zhuda cɛnlɛ woo. Naa Moyisi wìla para saraga wɔfɛnnɛ pe sɛnrɛ ti na, wi sila yaraga ka yo ki cɛnlɛ li wogo na.

Saraga wɔfɔ wa yɛgɛ yɛn wa ŋa wi yɛn ma Mɛlikisedɛki lɛ

15 Kapyege kaa ŋga naa, ŋga kìgi naga maga filige ma yo fɔ: Saraga wɔfɔ wà yɛgɛ pan, ŋa wi yɛn ma Mɛlikisedɛki lɛ, wo wi yɛn Kirisi we.

16 Pe sila ki saraga wɔfɔ wi tɛgɛ mbe yala leele pe ŋgasegele koro ni. Ɛɛn fɔ, wì pye saraga wɔfɔ yinwege ŋga ki se kɔ ko fanŋga na.

17 Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun wi kanŋgɔlɔ fɔ:

Ma yɛn saraga wɔfɔ sanga pyew paa yɛgɛ ŋga na Mɛlikisedɛki wogo kìla pye.

18 Kì pye ma, lasiri wi ŋgasele lɛlɛ pàa li jan, katugu làa pye fanŋga fu ma pye kayɔngɔ fu.

19 Moyisi lasiri wi sila yaraga ka pye mbege yɔn fili†. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì jigi tagasaga kan we yeri ŋga kì mbɔnrɔ ma wɛ. Ko fanŋga na we yɛn na fulo li tanla.

† **7:5 7.5:** Nɔmbu 18.21 † **7:19 7.19:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ fanŋga sila pye wi ni wi ya wi ŋga kila daga mbe pye mbe sɛnwee wi shɔ ki pye.

20 Mbe taga wa ko na, Yɛnŋɛlɛ làa wugu,
mɛɛ Zhezu wi tɛgɛ wi pye saraga wɔfɔ.
Sanmbala poro pye saraga wɔfɛnnɛ ki
wuguro cɛnlɛ ta si pye.
21 Ɛɛn fɔ, pàa Zhezu wi tɛgɛ saraga wɔfɔ
wuguro ni, Yɛnŋɛlɛ làa wi pye fɔ:
We Fɔ wì wugu ki na, wi soo jatere wi
kanŋga:
Ma yɛn saraga wɔfɔ fɔ sanga pyew.†
22 Kì pye ma, Zhezu wo wì yeresaga
kan yɔn finliwɛ pi yeri we kan, mba pì
mbɔnrɔ ma wɛ koŋgbanmba pi na.
23 Mbe wɔ ko ni naa, ki Levi saraga
wɔfɛnnɛ wele, pàa pye ma lɛgɛ, katugu
pe kunwɔ pi kala na, pe sila pye na mɔni
pe tunŋgo ki na.
24 Ɛɛn fɔ, Zhezu wo yɛn yinwege na
fɔ sanga pyew, ki kala na, wi saraga
wɔgɔtunŋgo ki se ya kan lere wa yeri.
25 Ko kì ti mbele pe maa fulo Yɛnŋɛlɛ li
tanla wi fanŋga na, wi mbe ya mbe pe shɔ
yiŋgɔ konaa sanga pyew, katugu wi yɛn
yinwege na sanga pyew mbaa Yɛnŋɛlɛ
yɛnri pe kan.
26 Zhezu wo wi yɛn saraga wɔfɛnnɛ to
ŋa wila daga we ni. Wi yɛn kpoyi, ma
pye puŋgosaga fu konaa fyɔngɔ fu. Wi
yɛn ma laga kapere pyefɛnnɛ pe na. Wì
gbɔgɔwɔ ta wa naayeri lara ti go na.
27 Wi woro paa saraga wɔfɛnnɛ teele
sanmbala pe yɛn. Wii jori mbaa saara
woo pilige pyew wi yɛɛ kapere ti kala na
gbɛn, ko puŋgo na mbe si jɛn mbaa ti
woo leele sanmbala pe kapere ti kala na†;
katugu wìla saraga ki wɔ wɔsaga nuŋgba
wagati wi ni fuun wogo, naa wo jate wìla
wi yɛɛ kan saraga we.
28 Moyisi lasiri wi ma leele mbele tɛgɛ
pe pye saraga wɔfɛnnɛ teele, pe yɛn
fanŋga fu fɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li
wuguro sɛnrɛ nda tì pan lasiri wi puŋgo
na, tìli Pinambyɔ wi tɛgɛ wi pye saraga
wɔfɛnnɛ to, wo ŋa wi yɛn ma yɔn fili fɔ
sanga pyew we.

KIRISI WI YƆN FINLIWƐ MBA LE PI GBƆGƆ MA WƐ

8

8.1–9.22

Zhezu wi yɛn we saraga wɔfɛnnɛ to

1 Sɛnrɛ nda we yɛn na yuun ti go koyi
ŋga fɔ: Ki yɛn ma yɔn ki saraga wɔfɛnnɛ
to cɛnlɛ wi yɛn we yeri, wi yɛn ma cɛn wa
naayeri, wa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yawa pi ni
fuun fɔ li wunluwɔ jɔngɔ ki kalige kɛɛ ki
na.
2 Wi yɛn na saraga wɔfɛnnɛ to tunŋgo
piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ko ki yɛn
paraga go ŋga ki yɛn kaselege wogo, we
Fɔ wo wìgi kan, lere ma wìgi kan.
3 Pe ma saraga wɔfɛnnɛ to pyew wi tɛgɛ
wila yarikanra ti kaan, wila saara woo
Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ki kala na, ki daga we
saraga wɔfɛnnɛ to wi yaraga ka ta fun
wigi wɔ saraga.
4 Ki pye wi yɛn laga tara ti na, wi yɛrɛ
se jɛn na pye saraga wɔfɔ, katugu saraga
wɔfɛnnɛ pele yɛgɛ wa, mbele pe maa
yarikanra ti kaan ma yala Zhufuye lasiri
wi ni.
5 Tunŋgo ŋga ki saraga wɔfɛnnɛ pe maa
piin ki yɛn ŋga ki wa yɛnŋɛlɛ na ki yanlɛɛ
naa ki nunu. Ki yɛn ma yala ŋga kìla yo
Moyisi wi kan ki ni. Sanga ŋa ni wìla pye
na jaa mbe paraga go ki kan, Yɛnŋɛlɛ làa
wi pye fɔ: *Ma yɛɛ yigi, ma yaara ti ni fuun*
ti gbegele ma yala cɛnlɔmɔ mba mì naga
ma na wa yanwiga ki na pi ni.†
6 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, tunŋgo ŋga Zhezu wì
ta, kì mbɔnrɔ jɛŋgɛ ma wɛ ki saraga
wɔfɛnnɛ pe wogo ki na, katugu wo wi yɛn
kasuluwo mbe yɔn finliwɛ le Yɛnŋɛlɛ lo
naa leele pe sɔgɔwɔ. Ki yɔn finliwɛ pì
mbɔnrɔ ma wɛ lɛɛ pi na, pi nɔgɔ kì le yɔn
fɔgɔlɔ na, ŋgele kè mbɔnrɔ ma wɛ.
7 Ki pye yɔn finliwɛ lɛɛ pìla pye ma
fuŋgo, ki se ja daga poo kanŋga pe
fɔnmbɔ tɛgɛ wa pi yɔnlɔ.
8 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì puŋgosaga yan li
leele pe na, mɛɛ pe jɛrɛgi ma yo Tafɔ wì
yo fɔ:
Wele, piliye ya yɛn wa na paan, we Fɔ wo
wì yo ma.
Mi yaa ka yɔn finliwɛ fɔnmbɔ le Izirayɛli
woolo poro naa Zhuda tara woolo
pe ni.
9 *Ki yɔn finliwɛ pi se ka pye paa mba mìla*
le pe tɛlɛye pe ni pi yɛn,

† **7:21 7.21:** Yuuro 110.4 † **7:27 7.27:** Levi 9.15; 16.15 † **8:5 8.5:** Ɛki 25.40

pilige ŋga ni mìla pe yigi kɛɛ na ma yiri pe
ni wa Ezhipiti tara ti ni we.
Yɔn finliwɛ mba mìla le pe ni, pàa pi jɔgɔ.
Kì pye ma, mii na jatere wi lɛgɛ pe kala na.
We Fɔ wo wì yo ma.
10 *Ɛɛn fɔ, yɔn finliwɛ mba mi yaa ka le*
Izirayɛli woolo pe ni ko piliye yan
yo puŋgo na, pow mba yɛɛn.
We Fɔ wo wì yo ma fɔ:
Mi yaa kanla ŋgasegele ke le wa pe nawa,
mbe ke yɔnlɔgɔ wa pe kotoro ti na.
Mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ, pe yaa ka pye
na woolo.
11 *Kona, lere kpɛ se ka wi cɛnlɛ woo,*
nakoma wi sefɔ wa kara naa mbaa
yuun fɔ:
«Ki daga ma we Fɔ wi jɛn.»
Katugu pe ni fuun pe yaa kanla jɛn,
mbege lɛ lepigile ke na mbe sa gbɔn
legbɔɔlɔ pe na.
12 *Mi yaa pe kambasinnde ti kala yaga pe*
na,
mi se ka nawa to pe kapere ti na naa.†
13 Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi sɛnrɛ
ti yo sanga ŋa ni, làa koŋgbanmba pi
kanŋga lɛɛ. Ki si yɛn kaselege fɔ yaraga
ŋga kì pye yarilɛgɛ ma kɔ, nɛɛ lee na kee,
kila jaa mbe kɔ.

9

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔkala laga tara na konaa wa naayeri

1 Wa yɔn finliwɛ koŋgbanmba pi ni,
koŋgolo la pye wa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ
pi na. Shɛrigo gbɔgɔ la pye wa pi ni laga
tara† ti na.
2 Pàa paraga go kan. Ki yumbyɔ
koŋgbanŋa pàa pye naa yinri laga kpoyi.
Fitanladaga naa tabali naa buru† ŋa pàa
pye na kaan Yɛnŋɛlɛ li yeri, tìla pye wa ki
laga ki ni.
3 Paraga shyɛn wogo ŋga pàa pari ma
paraga go ki kɔn shyɛn, wa ki puŋgo na,
yumbyɔ wà la pye wa pàa pye naa yinri
lajɛŋgɛ kpoyi.
4 Wusuna nuwɔ taan† saraga wɔsaga
ŋga pàa gbegele tɛ ni, pa kìla pye wa ki
laga ki ni, naa yɔn finliwɛ kɛsu wi ni.
Pàa tɛ wo ki kɛsu wi lagapyew ki na maa
tɔn. Wa wi nawa, tɛ cɔlɔ la pye wa, manɛ
la pye wa li ni, naa Arɔn gbɔtangala na
làa fyɛɛnrɛ fi li ni, naa sinndɛɛrɛ papara
papara nda yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma
yɔnlɔgɔ ti na ti ni.
5 Sherubɛnye mbele gbɔgɔwɔ pi yɛn pe
yeri, pàa pye wa kɛsu wi go na naga nari
ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn le. Wa laga† ŋga pàa
pye na kasanwa pi woo saraga na kapere
ti kala yagawa jaa, pe kanwira tìla pye
ma sanga ma jiile wa ki go na. Ɛɛn fɔ,
ki wagati wo ma ŋa we ki kagala ke yo
nuŋgba nuŋgba we ke filige.
6 Ki yaara nda ti ni fuun, naa tìla kaa
gbegele ma, a saraga wɔfɛnnɛ pe nɛɛ yiin
wa paraga go yumbyɔ koŋgbanŋa wi ni
pilige pyew, na pe tunŋgo ki piin.†
7 Ɛɛn fɔ, saraga wɔfɛnnɛ to wo nuŋgba
wi ma ye wa yumbyɔ shyɛn woo wi ni
yesaga nuŋgba yɛlɛ li ni. Wi ma daga
mbe ye wa yaayoro kasanwa ni mboo wɔ
saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri wi yɛɛ kapere ti
wogo na, konaa leele† pe woro ti kala na,
to nda pè pye wa pe kambajɛnmɛ pi ni
we.
8 Ki pyelɔmɔ pi na, Yinnɛkpoyi li yɛn
naga nari fɔ mbe paraga go yumbyɔ
koŋgbanŋa wi ta wa bere, lajɛŋgɛ kpoyi
ki konɔ li sila yɛngɛ gbɛn.
9 Ki paraga go yumbyɔ koŋgbanŋa wi
yɛn nala kagala ke yanlɛɛ, naga nari we
na ma yo yarikanra to naa yaayoro saara
nda tì wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri, ti se ya mbe lere
ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo ma wi kotogo
ki pye kpoyi mbege yɔn fili.
10 Ti yɛn na para wire kapyere to sɛnrɛ
na cɛ: to yɛn yaakara naa yaara nda pe
maa woo, naa wologo cɛngɛlɛ ŋgele fuun
ke maa piin mbe ta mbe pye kpoyi. Tì pye
ŋgasegele ma cɛn leele pe go na mbe sa
gbɔn sanga ŋa Yɛnŋɛlɛ li yaa yaara ti ni
fuun ti gbegele naa fɔnŋgɔ mberi sin we.
11 Ɛɛn fɔ, Kirisi wì pan ma pye yarijɛndɛ
nda tila paan ti saraga wɔfɛnnɛ to. Wi yɛn
naa tunŋgo ki piin paraga go ŋga ni, kì

† **8:12 8.8-12:** Zhere 31.31-34 † **9:1 9.1:** Ɛki 16.33; 25.10-11,31; Nɔmbu 17.25 † **9:2 9.2:** Zhufuye pàa pye na buru wi kaan Yɛnŋɛlɛ li yeri mbaa nawa tuun kafɔnŋgɔlɔ ŋgele làa pye wa gbinri wi ni pe kan ke na. † **9:4 9.4:** Levi 16.12 † **9:5 9.5:** Nɔmbu 7.89 † **9:6 9.6:** Ɛki 30.7-8 † **9:7 9.7:** Ɛki 30.10; Levi 16.2,14

gbɔgɔ ma yɔn fili ma wɛ. Leele ma pe ko kan, ko ki naga ma yo ki woro dunruya ŋa wì da yɛɛn wo wogo.
12 Naa Kirisi wìla ye wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni yesaga nuŋgba wagati wi ni fuun wogo, wi sila sikapɛnɛ naa napire kasanwa wɔ saraga. Wi kasanwa kpaw po wìla wɔ saraga, mɛɛ shɔwɔ mbakɔɔ pi ta we kan.
13 Sikapɛnɛ naa napɛnɛ kasanwa, po naa nasumboro ŋa pe ma sogo wi cɔnrɔ† ti ni, pàa pye nari yanragi yanragi mbele pe yɛn fyɔngɔ ni ma yala shɛrɛgɛ ŋgasele li ni pe na, a tila pe wire ti piin kpoyi.
14 Ki kala na, Kirisi wi kasanwa pi yaa pye fanŋga ni po na naa mbe wɛ fɔ jɛŋgɛ. Yinnɛkpoyi na li yɛn kɔsaga fu li fanŋga na, wùu yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li yeri saraga, ŋga ki yɛn tulugo fu. Wi kasanwa pi yaa we nawa jatere wi jogo mbe tɔnli fu kapyere ti wɔ wa wi ni, jaŋgo we ya waa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li kan.
15 Ko kì ti Kirisi wì pan ma pye yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi lefɔ. Leele pàa kapere nda pye yɔn finliwɛ lɛɛ wagati wi ni, wì ku pe go shɔwɔ pi kala na, jaŋgo mbele Yɛnŋɛlɛ lì yeri, pe ta pe kɔrɔgɔ mbakɔgɔ ta, ŋga làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan pe yeri we.
16 Na kɔrɔgɔ lige sɛwɛ ka pye wa, ki daga ki jɛn ki filige fɔ ki kanfɔ wi ku.
17 Katugu kɔrɔgɔ kanga yɔn fɔlɔ làa pye fanŋga ni sanga ŋa ni li kɔnfɔ wi yɛn yinwege na. Li ma pye fanŋga ni na li kɔnfɔ wiga ku mbe kɔ we.
18 Ko kì ti yɔn finliwɛ lɛɛ pi sila pye fanŋga ni sanni kasanwa pi sa wo.
19 Ki koŋgbanŋga ki na, Moyisi wìla Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke ni fuun ke yo leele pe ni fuun pe yɛgɛ na ma yala lasiri sɛwɛ wi ni. Ko puŋgo na, a wì si napire to naa sikapɛnɛ pe kasanwa pi lɛ, naa tɔnmɔ ni, mɛɛ yizɔpi† tige njege naa sumbyɔ siyɛnrɛ tɛgɛ maa yanragi yanragi lasiri sɛwɛ wo naa leele pe ni fuun pe na,
20 ma sho fɔ:
Yɔn finliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ lì le ye ni, pi kasanwa pow mba yɛɛn.†
21 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, a Moyisi wì si kasanwa pa yanragi yanragi paraga go ki na, naa yaara nda pàa tɛgɛ na Yɛnŋɛlɛ li gbogo† ti ni.
22 Mbe yala Moyisi lasiri wi ni, yaara ti gbɔɔ ma pye kpoyi kasanwa ni. Kapere ti kala nɛɛ yaga na kasanwa si wo.

KIRISI WI SARAGA ŊGA WƆ KI GBƆGƆ MA WƐ

9.23–10.39

Kirisi wi saraga wɔgɔ ki yɛn na kapere ti lari leele pe na

23 Ko kì ti ki yaara nda ti yɛn laga tara na, ma pye naayeri yaara nda ti yɛn kaselege woro ti yanlɛɛ, pa kila daga peri pye kpoyi ki pyelɔmɔ mba pi na ma. Kì pye ma, naayeri yaara nda ti yɛn kaselege woro, ti daga mbe pye kpoyi fun saara nda tì mbɔnrɔ naa ma wɛ to ni.
24 Katugu Kirisi wi sila ye wa laga kpoyi ŋga leele pè kan ko ka ni, ko ŋga ki yɛn ki kaselege wogo ki yanlɛɛ we. Ɛɛn fɔ, wì ye wa yɛnŋɛlɛ na jate, jaŋgo mboo yɛɛ naga Yɛnŋɛlɛ li na yiŋgɔ we kala na.
25 Zhufuye saraga wɔfɛnnɛ to wi ma ye yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni yaayogo kasanwa ni. Ɛɛn fɔ, Kirisi wi sila ye wa mboo yɛɛ wɔ saraga wɔsaga lɛgɛrɛ na.
26 Ndɛɛ pa kì pye ma, anmɛ Kirisi wi ja daga mbe jɔlɔ jɔlɔsaga lɛgɛrɛ na maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi ni. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, ki dunruya kɔyɛgɛ ŋga kì yɔngɔ yɛɛn ki ni, wùu yɛɛ naga nagasaga nuŋgba wagati wi ni fuun wogo, jaŋgo mbe kapere ti kɔ, naa wùu yɛɛ kan saraga we.
27 Kì kɔn ma tɛgɛ lere pyew wi kan wi ku kusaga nuŋgba, ko puŋgo na, Yɛnŋɛlɛ lii kiti kɔn wi na.
28 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, Kirisi fun wìla wɔ saraga wɔsaga nuŋgba, jaŋgo mbe lelɛgɛrɛ kapere laga pe na. Wi yaa ka pan mboo yɛɛ naga leele pe na naa nagasaga shyɛn wogo na, ko se ka pye kapere laga kala, ɛɛn fɔ, mbe mbele pe yɛn naa singi poro shɔ.

† **9:13 9.13:** Nɔmbu 19.1,9-17 † **9:19 9.19:** Levi 14.6 † **9:20 9.20:** Ɛki 24.8 † **9:21 9.21:** Levi 8.15-19

10

1 Moyisi lasiri wi woro yaara nda ti yɛn
kaselege woro ti cɛnlɔmɔ jɛmbɛ po. Wi
yɛn yarijɛndɛ nda tila paan to nunu. Ko
kì ti leele mbele pe maa fulo Yɛnŋɛlɛ li
tanla, na saraga cɛnlɛ nuŋgba ki woo li
yeri yɛlɛ pyew, lasiri wii ya mbe pe sin
mbe pe yɔn fili.
2 Kì pye ndɛɛ mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li
gbogo ki pyelɔmɔ pi na, pe kapere tila
laga pe na, a pè pye kpoyi wagati jɛnŋɛ
nuŋgba ni, pe nawa pi se jɛn naa pe jɛrɛgi
mbe yo pè kapere pye. Pe jɛn na saraga
wɔgɔ pyew ki yaga.
3 Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, ki saara ti ma
koro na leele pe nawa tuun pe kapere ti
na yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew.
4 Katugu napɛnɛ naa sikapɛnɛ kasanwa
pi se ya mbe kapere ti laga fyew.
5 Ko kì ti sanga ŋa ni Kirisi wi yaa ye
laga dunruya wi ni, wìla Yɛnŋɛlɛ li pye
fɔ:
Ma woro na saraga naa yarikanga jaa.
Ɛɛn fɔ, a mà si wire gbegele na kan.
6 *Saara sogoworo to naa kapere ti kala ya-*
gawa jasaara ti kala li sɔɔn ndanla.
7 *Kona, a mì sho fɔ: E, Yɛnŋɛlɛ mi ŋa,*
mì pan mbe ŋga maa jaa ki pye,
mbe yala ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri
sɛwɛ wi ni na kanŋgɔlɔ ki ni.†
8 Wìla keli maga yo gbɛn ma yo fɔ:
«*Ma woro saara naa yarikanra, naa saara*
sogoworo konaa kapere ti kala yagawa
jasaara ti kɔrɔgɔ, ti woro mɔɔ ndanla.»
Ma si yala, ki saara ti ma wɔ ma yala lasiri
wo ni.
9 Ko puŋgo na, a wì sho naa fɔ: «*E,*
Yɛnŋɛlɛ mi ŋa, mì pan mbe ŋga maa jaa
ki pye.» Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si saara
lɛrɛ ti ni fuun ti kɔ ma Kirisi wi saraga ki
tɛgɛ wa ti yɔnlɔ.
10 Naa Zhezu Kirisi wì Yɛnŋɛlɛ li nan-
danwa kala li pye, ki kala na, we kapere
tì laga we na, a wè pye kpoyi wi yɛɛ wire
nda wì wɔ saraga wagati wi ni fuun wogo
ki fanŋga na.
11 Saraga wɔfɔ pyew wi ma yere pilige
pyew maa tunŋgo ki pye. Saara cɛnlɛ
nuŋgba to wi maa woo wagati lɛgɛrɛ na,
nda ti se ya mbe kapere ti laga fyew.
12 Ɛɛn fɔ, Kirisi wo na, saraga mbakɔgɔ
nuŋgba wi wɔ leele pe kapere ti kala na,
kona, mɛɛ saa cɛn wa Yɛnŋɛlɛ li kalige kɛɛ
ki na.
13 Pa wi yɛn wa yiŋgɔ naga singi
Yɛnŋɛlɛ luu mbɛnfɛnnɛ pe tirige mbe pe
pye wi tɔɔrɔ ti tɛgɛsaga†
14 Kì pye ma, ki yarikanga nuŋgba ki
fanŋga na, mbele wì pe kapere ti laga pe
na ma pe pye kpoyi, wì pe sin ma pe yɔn
fili fɔ sanga pyew.
15 Yinnɛkpoyi fun laa ki wogo ki yuun
naga finligi we kan. Lì keli maga yo gbɛn
ma yo fɔ:
16 *We Fɔ wì yo fɔ:*
Yɔn finliwɛ mba mi yaa ka le pe ni ko piliye
yo puŋgo na, pi mba:
Mi yaa na ŋgasegele ke le wa pe kotoro ti
na,
mbe ke yɔnlɔgɔ wa pe nawa pi ni.
17 Ko puŋgo na, a lì yo naa fɔ:
Mi se kanla jatere wi tɛgɛ pe kapere to naa
pe kambasinnde ti na naa.†
18 Ma si yala, na kapere ti ka kala yaga
mbe kɔ, kii daga saraga mbe wɔ ti kala
yagawa pi na naa.

Ye ti waa fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla

19 Kì pye ma, Sefɛnnɛ, Zhezu wi kunwɔ
pi fanŋga na, we mbe ya kotogo ta mbe
ye wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni.
20 Wì kovɔnnɔ yinwege wolo yɛngɛ we
kan, li ma toro wa paraga ŋga kì pari ma
go nawa pi kɔn shyɛn ki ni, ko kɔrɔ wo
yɛn wi wire† re.
21 Saraga wɔfɛnnɛ to ŋa wi yɛn we yeri,
wi yɛn ma cɛn Yɛnŋɛlɛ li go woolo pe go
na.
22 Ki kala na, ye ti we fulo Yɛnŋɛlɛ li
tanla kotojɛŋgɛ ni, we kotogo ta wa we
tagawa pi ni. We fulo li tanla we kotoro
ti ni pèri jogo ma nawa jatere pee wi wɔ
wa. We fulo li tanla we wire ti ni pèri jogo
mari laga tɔnmɔ kpoyi ni.
23 Ye ti we we jigi tagasaga ki yigi
tiyɔngɔ, ko ŋga waa ki sɛnrɛ yuun we,

† **10:7 10.5-7:** Yuuro 40.7-9 † **10:13 10.12-13:** Yuuro 110.1 † **10:17 10.16-17:** Zhere 31.33-34 † **10:20 10.20:** Paraga ŋga sɛnrɛ ti yɛn na yuun, ko ki yɛn Zhezu wi wire nda tì jɔlɔ we kala na, a wì ku ma kologo yɛngɛ we kan fɔ wa Yɛnŋɛlɛ laga ki na.

katugu Yɛnŋɛlɛ na lì yɔn fɔgɔlɔ ke kɔn, li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ.

24 Ye ti waa nawa tuun we yɛɛ na, waa we yɛɛ kotogo kanni, we we yɛɛ ndanla jɛŋgɛ, waa kajɛŋgɛ piin.

25 Waga ka we gbogolɔmɔ pi yaga paa yɛgɛ ŋga na pèle tara ki na naga piin we. Ɛɛn fɔ, waa we yɛɛ yɛrɛgi, waa ki piin jɛŋgɛ paa yè we Fɔ wi pilige ki yan kì yɔngɔ we.

26 Katugu na waga ki siligi mbaa kapere ti piin mbege ta we kaselege ki jɛn makɔ, saraga woro wa naa ŋga ki mbe ya kapere ti laga we na.

27 Kona, kì koro waa Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ko singi fyɛrɛ gbɔrɔ ni, naa kasɔn gbɔgɔ ki ni, ŋga ki yaa kali mbɛnfɛnnɛ pe sogo we.

28 Lere ŋa fuun ka Moyisi lasiri wi jɔgɔ, pe maa gbo paa wi yinriwɛ ta, na sɛrɛfɛnnɛ shyɛn, nakoma taanri kaga kala li yo we†.

29 Lere ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi tifaga, na kasanwa mba Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ ma yɔn finliwɛ pi le pi piin faa, po mba pùu pye kpoyi we, na Yinnɛkpoyi na li maa yinmɛ pi kaan li tegele, ki lerefɔ wi yaa ka pye mɛlɛ? Ye mbe ya mbege jate fɔ jɔlɔgɔ ŋga ki daga wi ni, ki yaa ka pe naa mbe wɛ.

30 Katugu lere ŋa wìgi sɛnrɛ nda ti yo, we yɛn maa jɛn. Wì yo fɔ: «*Kapere ti kayaŋga wɔgɔ ki yɛn mi yeri, muwi mi yaa ti yɔngɔ wɔ.*» Ma nuru ma yo fɔ: «*We Fɔ wi yaa ka kiti kɔn wi woolo pe na.*»†

31 Mbe ye wa Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li kɛɛ, ki yɛn fyɛrɛ ni fɔ jɛŋgɛ.

32 Ɛɛn fɔ, ye nawa to ŋga kìla ye ta faa ki na. Ki wagati wi ni, naa yàa kaa Yɛnŋɛlɛ li yanwa pi ta ma kɔ, yàa jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ maga kun ye yɛɛ ni.

33 Sanga wa ni, pàa pye na ye tegele, na ye jɔlɔ lere pyew wi yɛgɛ na. Sanga wa ni, leele mbele pàa pye na jɔlɔ ma fun, yaa pinlɛ na jɔlɔ pe ni.

34 Kaso piile pe yinriwɛ la ye ta. Naa leele pàa ye yarijɛndɛ ti shɔ ye yeri, yàa yɛnlɛ ki na nayinmɛ ni, katugu yège jɛn ma yo yarijɛndɛ yɛn ye yeri, nda tì mbɔnrɔ ma wɛ, jɔgɔsaga si woro ti na.

35 Ki kala na, yaga ka ye jigi tagasaga ki wa, katugu tɔnli gbɔɔ yɛn ki ni.

36 Yaa kagala kunni ye yɛɛ ni, jaŋgo ye ta ye Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li pye ye li yɔn fili, ye ŋga lì yɔn fɔlɔ kɔn ki ta.

37 Katugu ko Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun, ma yo fɔ:

Wagati wì koro jɛnri, jɛnri jate, ŋa wì daga mbe pan, wi yaa pan.
Wi se mɔ naa.

38 *Ŋa wi yɛn lesinŋɛ na yɛgɛ na, wi yaa yinwege ta wi tagawa pi fanŋga na.*
Ɛɛn fɔ, na wi ka sɔngɔrɔ puŋgo na, wi kala li sanla ndanla naa.†

39 Mbele pe maa sɔngɔrɔ puŋgo na na punŋgu, we woro poro pele. Ɛɛn fɔ, mbele pè taga ma pye wa shɔwɔ kologo ki ni, we yɛn poro pele.

SƐRƐFƐNNƐ PORO NAA PE TAGAWA

11

11–12

Tagawa sɛnrɛ

1 Na we kaga jɛn mbe yo we jigi wi yɛn yaraga ŋga na we yaa ki ta, ko ki yɛn tagawa we. Tagawa po pi yɛn yaraga ŋga we woro na yaan, we taga ki na we yo ki yɛn kaselege.

2 Faa leele pe tagawa po kala na Yɛnŋɛlɛ làa sɛrɛya jɛnŋɛ yo pe kanŋgɔlɔ.

3 Tagawa po fanŋga na, wège jɛn ma yo dunruya wì da Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ to ni. Ki kala na, yaara nda we yɛn na yaan yɛnlɛ ni, tìla gbegele ma yiri wa nda we woro na yaan to ni.

4 Tagawa po fanŋga na, Abɛli wìla saraga wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri, ŋga kìla mbɔnrɔ Kayɛn wogo ki na. Wi tagawa pi kala na, Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ma yo wi yɛn lesinŋɛ, katugu Yɛnŋɛlɛ jate làa yɛnlɛ wi yarikanra ti na. Ali maga ta Abɛli wì ku, wi sɛnrɛ ti yɛn na yuun† we ni bere wi tagawa pi kala na.

5 Tagawa po fanŋga na, Enɔki wi sila ku. A Yɛnŋɛlɛ lùu lɛ ma kari wi ni wa li

† **10:28 10.28:** Dete 17.6 † **10:30 10.30:** Dete 32.35-36 † **10:38 10.37-38:** Aba 2.3-4 † **11:4 11.4:** Zhenɛ 4.4
† **11:5 11.5:** Zhenɛ 5.24

yɛɛ tanla. Lere sila wi yan naa, katugu Yɛnŋɛlɛ làa wi lɛ†. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ li faa lɛ, wi kala làa pye ma li ndanla.

6 Ɛɛn fɔ, na tagawa po ma, lere kpɛ kala se ya Yɛnŋɛlɛ li ndanla, katugu lere ŋa kaa fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla, wi daga mbe taga ki na fɔ Yɛnŋɛlɛ li wa, fɔ mbele pe yɛn nali lagajaa, li yaa tɔnli kan pe yeri.

7 Tagawa po fanŋga na, kagala ŋgele lere sila ke yan gbɛn, naa Yɛnŋɛlɛ làa Nowe wi yɛri ke ni, a wì si fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, ma si tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki tɛ, a wo naa wi go woolo pe ni pè shɔ† wa ki ni. Kì pye ma, wi tagawa pi fanŋga na, a wìgi kan kiti to dunruya woolo pe na, a Yɛnŋɛlɛ laa wi jate lesinŋɛ.

8 Tagawa po fanŋga na, Abirahamu wìla Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo, naa làa wi yeri we. A wì si kari tara ta ni nda Yɛnŋɛlɛ li mbaa kan wi yeri ti pye wi kɔrɔgɔ, ma yiri wa wi yɛɛra tara ti ni na kee, ma sigi ta wi sila wi karisaga ki jɛn†.

9 Tagawa po fanŋga na, Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe tara nda kan wi yeri, wìla saa cɛn wa ti ni paa nambanŋa yɛn. Wìla pye na cɛɛn paara yinrɛ paa yɛgɛ ŋga na Izaki naa Zhakɔbu pàa kaa cɛn wa ti ni we, poro mbele Yɛnŋɛlɛ làa kaa ki yɔn fɔlɔ nuŋgba li kɔn pe yeri we.

10 Katugu Abirahamu wìla pye na cagbɔgɔ singi, ŋga ki nɔgɔ ki yɛn ma sheli tiyɔngɔ. Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ki kaara ti gbegelefɔ naa ki kanfɔ.

11 Tagawa po fanŋga na, Abirahamu wi jɔ Sara fun wìla ya ma fanŋga ta ma pyɔ se, ali maga ta wìla lɛ ma toro pisege na; katugu Yɛnŋɛlɛ na làa yɔn fɔlɔ li kɔn wi yeri, wìla li jate sɛnrɛ nuŋgba yofɔ.

12 Ki kala na fun, ali maga ta Abirahamu wìla pye ndɛɛ wì ku makɔ, ki naŋa nuŋgba we, setirige piile lɛgɛrɛ yiri wa wi ni, ma lɛgɛ *paa naayeri wɔnŋgɔlɔ koro naa kɔgɔje yɔn taambugɔ ŋga ki se ya jiri ki yɛn.*†

13 Ki leele mbele pe ni fuun pè ku wa tagawa pi ni. Yɛnŋɛlɛ làa yarijɛndɛ nda yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan pe yeri, pe sila ti ta, ɛɛn fɔ, pàa ti yan lege, a kì nayinmɛ kan pe yeri. A pè sigi yo ma yo *pe yɛn nambanmbala ma pye cɛnfɛnnɛ*† laga tara ti na.

14 Mbele pe yɛn na para ma, pe yɛn naga nari naga finligi ma yo pe yɛn na tara ta yɛgɛ jaa pe woro.

15 Ndɛɛ ki pye pàa yiri tara nda ni, to pàa pye na jatere piin ti na, pe mbaa pyelɔmɔ ta naa mbe sɔngɔrɔ wa.

16 Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, pàa pye na tara ta jaa pe woro, nda tì mbɔnrɔ naa ma wɛ, ko kɔrɔ wo yɛn nda ti yɛn wa yɛnŋɛlɛ na. Ko kì ti ki fɛrɛ woro Yɛnŋɛlɛ li na paa li yinri pe Yɛnŋɛlɛ, katugu lì cagbɔgɔ kan pe kan.

17 Tagawa po fanŋga na, Abirahamu wìla Izaki wi wɔ saraga, naa Yɛnŋɛlɛ làa wi wa ma wele we. Wìla wi yɛɛ naga ma yo wì gbɛgɛlɛ mboo pinambyɔ nuŋgba pe wi wɔ saraga. Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lo làa yɔn fɔlɔ kɔn mboo kan wi yeri.

18 Yɛnŋɛlɛ làa ki yo maa kan fɔ: «*Pa ma setirige piile pe yaa ka yiri wa Izaki wo ni.*»†

19 Abirahamu wìla ki jate ma yo fanŋga yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni li Izaki wi yɛn luu yirige wa kunwɔ pi ni. Ki kala na, a Abirahamu wì Izaki wi ta naa fɔnŋgɔ†, ki yowo po na, a kì cɛn ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa kuulo pe sɔgɔwɔ wi kan.

20 Tagawa po fanŋga na, Izaki wìla duwaw pye Zhakɔbu naa Ezawu pe kan pe goto kala li na†.

21 Tagawa po fanŋga na Zhakɔbu wìla duwaw pye Zhozɛfu pinambiile pe nuŋgba nuŋgba pyew pe kan, naa wi kuyɛgɛ kìla yɔngɔ we. A wì yiri maa gbɔtangala† li go ki yigi ma jiige li na, ma Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.

22 Tagawa po fanŋga na, naa Zhozɛfu kuyɛgɛ kìla kaa yɔngɔ, a wì si para Izirayɛli woolo pe ni wagati ŋa pe mbaa yiri wa Ezhipiti tara wi sɛnrɛ na, ma si ŋga pe mbaa pye wi kajeere† ti ni ki yo.

† **11:7 11.7:** Zhenɛ 6.13-22 † **11:8 11.8:** Zhenɛ 12.1-4 † **11:12 11.12:** Zhenɛ 15.5 † **11:13 11.13:** Zhenɛ 23.4 † **11:18 11.18:** Zhenɛ 21.12 † **11:19 11.19:** Zhenɛ 22.10-13 † **11:20 11.20:** Zhenɛ 27.28-29,39-40 † **11:21 11.21:** Zhenɛ 48.15-16 † **11:22 11.22:** Zhenɛ 50.24-25

23 Tagawa po fanŋga na, Moyisi wi seŋgɔlɔ, a wi sevɛnnɛ pòo lara ma saa gbɔn fɔ yeŋge taanri, katugu pàa wi yan wi yɛn pyɔ tiyɔɔn. Kì pye ma, pe sila fyɛ mbe konɔ na wunlunaŋa† wìla kan li kɛ.

24 Tagawa po fanŋga na, naa Moyisi wìla kaa gbɔn lere, a wì si je ma yo paga kaa wi yinri Farawɔn sumboro wi pinambyɔ.

25 Wi pinlɛ wila jɔlɔ ja Yɛnŋɛlɛ li woolo pe ni, a ko mbɔnrɔ wi yeri ma wɛ wi saa yɔgɔri wa kapere† pyege tanwa pi ni wagati jɛnri ni ko na.

26 Wi mɛgɛ mbe jɔgɔ paa Kirisi wi yɛn, wìla ki jate yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ma wɛ Ezhipiti tara yarijɛndɛ ti na, katugu tɔnli ŋa wi yaa ka ta puŋgo na, wo wìla pye na wele.

27 Tagawa po fanŋga na, Moyisi wìla yiri wa Ezhipiti tara, wii fyɛ wunlunaŋa wi naŋgbanwa pi yɛgɛ. A wì koro maga kun wi yɛɛ ni ma mbe yo wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li yaan, lo na lere nali yan we.

28 Tagawa po fanŋga na, wìla Paki fɛti wi yɔn kɔn, ma si konɔ kan ma yo pe kasanwa yanragi yanragi kɔɔrɔ ti na, jaŋgo kunwɔ mɛrɛgɛ wiga ka Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe gbo†.

29 Tagawa po fanŋga na, Izirayɛli woolo pàa Kɔgɔje yɛɛn wi kɔn ma yiri, paa yɛgɛ ŋga na lere ma tanga tawara na we. Ɛɛn fɔ, naa Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa kaa na jaa mbege nuŋgba ki pye, a lɔgɔ kì si pe li†.

30 Tagawa po fanŋga na, naa Izirayɛli woolo pàa Zheriko ca ki maga ma saa ta pilige kɔlɔshyɛn, a ca ki mbogo† kì si toori.

31 Tagawa po fanŋga na, nanjaa Arahabu wi sila pinlɛ mbe ku mbele pàa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ† pe ni, katugu wìla Izirayɛli kagala yewefɛnnɛ pe yigi tiyɔngɔ.

32 Yiŋgi mi yaa yo naa? Wagati woro na yeri mbe para Zhedewɔn† naa Baraki†, naa Samisɔn†, naa Zhɛfite†, naa Davidi†, naa Samiyɛli†, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ na.

33 Tagawa po fanŋga na, a pè ya wunluwɔ lɛgɛrɛ ni, ma ŋga kì sin† ki pye, ma ŋga Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan pe yeri ki ta, ma jaraye pe yɔnrɔ ti tɔn† pe na,

34 ma kasɔn ŋgbanra figi†. A pè shɔ mbele pe mbaa pe gbo tokobi ni pe yeri. Mbele pàa pye fanŋga fu, a pè fanŋga ta. A pè kotogo ta malaga ki ni, ma ya tara ta yɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ ni.

35 Tagawa po fanŋga na, jɛɛlɛ pèle la pe gboolo yan pè yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni ma kan pe yeri.

Leele pèle la jɔlɔ ma ku gbɔnrɔ ti kɛɛ, katugu pàa je mbe pe yɛɛ shɔ ti ni, jaŋgo mbe ta mbe yɛn mbe yiri mbe yinwege ka ta, ŋga kì mbɔnrɔ ma wɛ†.

36 Pàa tɛgɛ pele na, ma pe gbɔn sapire ni. A pè pele pɔ jɔrɔgɔ ni ma pe le kaso†.

37 A pè pele wa sinndɛɛrɛ ni† ma pe gbo, ma pele walagi shyɛnzhyɛn siye ni, nakoma ma pe gbo tokobi ni. Pàa pye na kee lagapyew, simbaala naa sikaala sɛɛrɛ tìla pye pe na pe yaripɔrɔ. Pàa pye fyɔnwɔ ni na tege, na jɔlɔ.

38 Dunruya wi sila daga ki leele pe ni! Pàa pye na yanri na toro wa gbinri wi ni konaa wa yanwira ti na. Pàa pye na pe yinwege ki piin wa yanwira were naa tara were ti ni.

39 Yɛnŋɛlɛ làa sɛrɛya jɛnŋɛ yo ki leele pe kanŋgɔlɔ pe tagawa pi kala na; ma si yala, Yɛnŋɛlɛ làa yaraga ŋga yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan pe sila ki ta gbɛn.

40 Katugu Yɛnŋɛlɛ làa yaraga ka kɔn ma tɛgɛ we kala na, ŋga kì mbɔnrɔ naa ma

† **11:23 11.23:** Ezhipiti tara wunlunaŋa wìla konɔ kan mbele pàa pye na jɛɛlɛ pe sari paa siin pe yeri, ma yo na Izirayɛli tara fɛnnɛ jɔ wa ka pinambyɔ se poo gbo, Ɛki 1.16,22; 2.2. Ɛɛn fɔ, Moyisi sevɛnnɛ pe sila fyɛ mbege konɔ li kɛ. † **11:25 11.25:** Ɛki 2.11-12 † **11:28 11.28:** Ɛki 12.12-13 † **11:29 11.29:** Ɛki 14.22-29 † **11:30 11.30:** Kìla pye Zhufuye pe ma mbogo kan ma pe ca ki maga maga fili; Zhozu 6.20. † **11:31 11.31:** Arahabu wìla Izirayɛli kagala yewefɛnnɛ pe yigi tiyɔngɔ, katugu wìla pe jate paa pe tara ti juguye poro pele yɛn; Zhozu 2.11-12; 6.25. † **11:32 11.32:** Kiti 6–8 † **11:32 11.32:** Kiti 4.6-16 † **11:32 11.32:** Kiti 14–16 † **11:32 11.32:** Kiti 11 † **11:32 11.32:** 1 Sami 17.23-51 † **11:32 11.32:** 1 Sami 7.9-11 † **11:33 11.33:** 2 Sami 8.1-15 † **11:33 11.33:** 1 Sami 17.34-37; Dani 6.1-27 † **11:34 11.34:** Dani 3.1-30 † **11:35 11.35:** 1 Wunlu 17.23; 2 Wunlu 4.35-36 † **11:36 11.36:** Zhere 37.15 † **11:37 11.37:** 2 Kuro 24.21

wɛ, li sila pye na jaa pege ta pe yɔn fili we puŋgo na.

12

Yɛnŋɛlɛ li yɛn we To

1 Woro wo na, ki sɛrɛfɛnnɛ janwa gbɔlɔ
li yɛn ma we maga†. Ki kala na, ye ti
yaraga ŋga fuun ki yɛn na we tangalɔmɔ
pi jɔlɔ wege yaga, naa kapege ŋga ki yɛn
na we faara jaga jaga ki ni. Kashara fenɛ
na li yɛn ma tɛgɛ we kan, we bala weli fe.
2 We we yɛngɛlɛ ke kan Zhezu wi na
waa wi wele, wo ŋa wi yɛn we tagawa
pi pelifɔ naa pi yɔn filifɔ. Wìla ki kun wi
yɛɛ ni poo gbo wa tiparaga ki na, wi sila
ki kunwɔ cɛnlɛ pi fɛrɛ ti jate yaraga ka,
katugu wi yɛgɛ la pye nayinmɛ mba pìla
pye ma tɛgɛ wi kan pi na. Yiŋgɔ, wì saa
cɛn wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ jɔngɔ ki kalige
kɛɛ ki na.
3 Yaa jatere piin wi na, paa yɛgɛ ŋga na
kapere pyefɛnnɛ pàa kendige gbɔgɔ ŋga
wɔ wi ni, a wìgi kun wi yɛɛ ni we, jaŋgo
yaga ka te, yaga si ka kotogo la.
4 Katugu wa ye ŋgbɛnlɛwɛ pi ni kapege
ki ni, ye fa ŋgbeli mbe gbɔn kunwɔ pi na
gbɛn.
5 Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ye kotogo kanni
sɛnrɛ nda ni paa li pinambiile yɛn, ye fɛgɛ
ti na wi le? Ti nda fɔ:

Na pinambyɔ, maga kaa we Fɔ wi korowo
pi jate kala faa.
Na wi ka si ŋgbanla ma na sanga ŋa ni,
ma wire tiga ka fanla ma na.

6 *Katugu ŋa wi yɛn ma we Fɔ wi ndanla,*
wi maa koro gbɔnrɔ ni.
Lere ŋa fuun wì jɛn paa wi pinambyɔ yɛn,
wi maa gbɔn sapige ni.†

7 Yaa korowo gbɔnrɔ ti kunni ye yɛɛ ni;
katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye yigi paa li pinambiile
yɛn. Pyɔ wiwiin wi wa wi to wìla wi gbɔn
mboo koro?
8 Na kaa pye pe woro na ye gbɔɔn na ye
koro paa yɛgɛ ŋga na pe maa piile pe ni
fuun pe gbɔɔn na pe koro, kona, ye yɛn
kɛɛnrɛ piile, ye woro piseele.
9 Ye ti we nawa to we teele mbele laga tara
na pe wogo ki na. Pàa pye na we gbɔɔn
na we koro, a waa pe gbogo. Ki kala na,
we daga mbaa nuru we To ŋa wa yɛnŋɛlɛ
na wi yeri mbe wɛ, jaŋgo we yinwege ta.
10 We teele mbele laga tara ti na, pàa pye
na we gbɔɔn na we koro wagati jɛnri ni,
ma yala ŋga kìla pye ma yɔn pe yɛgɛ na
ko ni. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na we gbɔɔn
na we koro we yɔnwɔ po kala na, jaŋgo
li yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na, we we tasaga ta
wa ki ni.
11 Na paga we gbɔn mbe we koro sanga ŋa
ni, kila pye nayinmɛ kala ki pyesanga wi
ni, fɔ yɛsanga. Ɛɛn fɔ, puŋgo na, mbele pè
naga ma pe jɔlɔ ki jɔlɔgɔ ki ni, pe ma tɔnli
ta wa ki tulugo ki ni ma pye yɛyinŋge na,
na kasinŋge piin.

Yɛrɛwɛ naa kɔgɔrimɔ sɛnrɛ

12 Ki kala na, *ye ye kɛyɛn yan yì te yi*
yirige, ye fanŋga le ye kanŋguuro nda tì
fanla ti ni.†
13 Ye koro yaa tanri kozinŋgele jɛŋgɛlɛ
na, jaŋgo jejɔgɔlɔfɔ† wi jele liga ka wa
mbe la, ɛɛn fɔ, wi sagala.
14 Yaa yɛyinŋge ki lagajaa leele pe ni
fuun pe ni. Ye tangalɔmɔ pi pye kpoyi,
katugu na tangalɔmɔ kpoyi po ma, lere
kpɛ se ya we Fɔ wi yan.
15 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere kpɛ
ka ka Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi la. Ye ye yɛɛ yigi,
jaŋgo lere kpɛ ka ka pye paa tige tisorogo
yɛn ŋga ki ma fi na tipege piin lelɛgɛrɛ na
ki shɔnrɔ ti ni.
16 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere kpɛ
ka ka pye ye ni kɛɛnrɛ lifɔ, nakoma wila
Yɛnŋɛlɛ li yaara kpoyi ti tifaga paa Ezawu
yɛn, wo ŋa wìla wi lelɛwɛ tɔnli† wi pɛrɛ
suro lisaga nuŋgba kala na.
17 Yège jɛn ma yo puŋgo na, wìla kaa
naga jaa wi to wi duwaw pye wi kan, ɛɛn
fɔ, a wi to wì je. Ezawu wi sila pyelɔmɔ
ta mbe ŋga wìla pye ki kanŋga, ali maga
ta wìla yɛntunwɔ wɔ maga lagaja o.
18 Yanwiga ŋga lere mbaa ya mbe jiri
ki na, ko ma yè fulo ki tanla paa yɛgɛ ŋga
na Izirayɛli woolo pàa ki pye wa Sinayi

† **12:1 12.1:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ki sɛrɛfɛnnɛ janwa gbɔlɔ le, tagawa mba pìla pye pe ni waa po fɔrɔgi. † **12:6 12.5-6:** Yomi 3.11-12 † **12:12 12.12:** Eza 35.3 † **12:13 12.13:** ***Jejɔgɔlɔfɔ:*** **Wo wi yɛn ŋa wi woro ma yɛgɛ sin wa tagawa konɔ li ni.** † **12:16 12.16:** Zhenɛ 25.33-34

yanwiga ki tanla. Ko ŋga kìla pye na yiin kasɔn gbɔgɔ ni, ma pye yembinɛ naa wɔwɔ ni, naa tifɛliŋgbɔgɔ ni.

19 Mbanlaga tinmɛ naa magaŋgala la pye na yinrigi wa ki na. Naa Izirayɛli woolo pàa ki magaŋgala ke logo, a pè sigi yɛnri ma yo paga ka sɛnpyɔ wa kpɛ yo mbe taga wa ti na naa.

20 Katugu konɔ na pàa kan pe yeri, pe saa ya mbeli kun pe yɛɛ ni. Li na fɔ: «*Lere ŋa fuun ka jiri yanwiga ki na, ali na kaa pye yaayogo yi, pege wa sinndɛɛrɛ ni pege gbo.*»†

21 Ŋga pàa yan kìla pye fyɛrɛ ni jɛŋgɛ, fɔ a Moyisi wì yo: «Mi yɛn na fyɛ ma toro fɔ na seri†!»

22 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, Siyɔn yanwiga ko yè fulo ki tanla, ma fulo Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li cagbɔgɔ ki tanla, ko ki yɛn Zheruzalɛmu ŋa wa yɛnŋɛlɛ na we. Yè fulo mɛrɛgɛye janwa gbɔlɔ li tanla.

23 Yè fulo Yɛnŋɛlɛ li woolo koŋgbanmbala pe nayinmɛ gbogolomɔ pi tanla, poro mbele pe mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa yɛnŋɛlɛ na we. Yè fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla, lo na li yɛn leele pe ni fuun pe kiti kɔnfɔ we. Yè fulo ma pye nuŋgba lesinmbele pe yinŋgele ke ni, poro mbele pe yɛn ma yɔn fili we.

24 Yè fulo Zhezu wi tanla, wo ŋa wi yɛn kasuluwo ma yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi le we, yè fulo wi kasanwa mba pì wo pi tanla, po mba pi yɛn na sɛnjɛndɛ yuun ma wɛ Abɛli† woo mba pi yɛn na kapere ti yɔngɔ wɔsɛnrɛ yuun pi na.

25 Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn! Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na yuun ye ni, yaga ka je mbaa nuru li yeri. Moyisi ŋa wìla yo leele pe ni laga tara ti na ma pe yɛri, mbele pàa je pee logo wi yeri, pe sila shɔ jɔlɔgɔ ki kɛɛ. Zhezu ŋa wi yɛn na we yɛrɛgi ma yiri wa naayeri wi go na, na waga puŋgo le wi ni, kona, wège jɛn jɛŋgɛ ma yo we se ya shɔ.

26 Ki sanga wi ni, li magala làa tara ti yɛgɛ. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, lìgi yɔn fɔlɔ na li kɔn ma yo fɔ: «*Mi yaa tara ti yɛgɛ yɛgɛsaga nuŋgba naa, tara to nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, mi yaa naayeri wi yɛgɛ fun.*»†

27 Ki sɛnpiile mbele wì yo ma yo «yɛgɛsaga nuŋgba naa» pe yɛn naga nari ma yo yaara nda tì da ti yaa ka yɛgɛ mbe kɔ mbe wɔ wa, jaŋgo nda ti se ya yɛgɛ to mbe koro wa.

28 Kì kaa pye we yaa wunluwɔ ta mba pi se ya yɛgɛ, ki kala na, ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li shari waa tunŋgo piin li kan, waa kagala ŋgele ke yɛn ma li ndanla ke piin, waa li gbogo waa fyɛ li yɛgɛ.

29 Katugu we *Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa kasɔn yɛn, ŋga ki maa yaara sori.*†

YƐRƐWƐ PUŊGO WOO KONAA SƐWƐ WI KƆSAGA SƐNRƐ

13

13.1-25

Tangalɔmɔ mba pi yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla

1 Ye koro ye ye yɛɛ ndanla suyi paa sege nuŋgba woolo yɛn.

2 Yaa nawa tuun ki na fɔ ye daga mbaa nambanmbala pe yaara woo, katugu leele pèle laga pye ma, ma mɛrɛgɛye yigi jɛŋgɛ, ma sigi ta pe sila ki jɛn.

3 Yaa nawa tuun mbele pe yɛn wa kaso pe na ndɛɛ ye yɛn pe ni ja wa kaso. Yaa nawa tuun pe yɛn na mbele jɔlɔ pe na ndɛɛ pe yɛn na ye jɔlɔ ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun paa pe yɛn.

4 Leele pe ni fuun pe daga mbaa pɔrɔgɔ ki gbogo, naŋa naa wi jɔ pe pye sinmbele pe yɛɛ kan; katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn kɛɛnrɛ lifɛnnɛ poro naa jataala naa nandaala pe na.

5 Yaga ka ye yɛɛ yaga penjara ti ndanlawa pi fanŋga ta ye na wa ye tangalɔmɔ pi ni. Ɛɛn fɔ, yaara nda yè ta, ye ti to mbe yala ye ni, katugu Yɛnŋɛlɛ lo jate lì yo fɔ: *Mi sɔɔn yaga fyew, mi se sɔɔn wa fyew.*†

6 Ko kì ti we mbe ya mbe kotogo ta mbege yo fɔ:

We Fɔ wo wi yɛn na Sagafɔ we, mi se fyɛ. Yiŋgi sɛnwee mbe ya pye na na?†

† **12:20 12.20:** Ɛki 19.13 † **12:21 12.21:** Dete 9.19 † **12:24 12.24:** Zhenɛ 4.10 † **12:26 12.26:** Azhe 2.6 † **12:29 12.29:** Dete 4.24 † **13:5 13.5:** Zhozu 1.5 † **13:6 13.6:** Yuuro 118.6-7

7 Yaa nawa tuun ye yɛkeele lɛɛlɛ pe na,
poro mbele pàa keli ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti
yo ma ye kan we. Pàa pe yinwege ki pye
yɛgɛ ŋga na ma saa ku, yaa jatere piin ki
na. Yaa pe tagawa pi fɔrɔgi.
8 Zhezu Kirisi nuŋgba wowi malɛ yunm-
baan, naa nala, fɔ sanga pyew†.
9 Yaga ka ti pe ye fanla pe ye puŋgo
nagawa fɔnmbɔ cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni. Ki yɛn
ma yɔn we kotoro ti fanŋga ta Yɛnŋɛlɛ li
yinmɛ po fanŋga na, kiga ka pye yaakara
ŋgasegele koro fanŋga na. Mbele pe maa
tanri ki ŋgasegele ke na pe fa tɔnli ta wa
ke ni.
10 Saraga wɔsaga yɛn we yeri†, saraga
wɔfɛnnɛ mbele pe maa saara ti woo wa
Zhufuye paraga go ki ni, ki kologo woro
pe yeri pe yaara nda pè wɔ wa saraga ta
ka.
11 Zhufuyesaraga wɔfɛnnɛ to wi ma ye
yaayoro kasanwa ni wa lajɛŋgɛ kpoyi ki
ni mboo wɔ saraga leele pe kapere ti kala
na, ɛɛn fɔ, pe ma saa ki yaayoro kuro ti
sogo wa leele pe cɛnsaga† ki puŋgo na.
12 Ko kì ti Zhezu fun wìla jɔlɔ ma ku wa
ca ki puŋgo na, jaŋgo mbe leele pe pye
kpoyi wi yɛɛ kasanwa pi ni.
13 Ki kala na, ye ti waa kee wi kɔrɔgɔ
wa ca ki puŋgo na, pòo tifaga yɛgɛ ŋga
na, wege nuŋgba ki kun we yɛɛ ni.
14 Katugu ca woro we yeri laga tara na,
ŋga ki yaa koro laga fɔ sanga pyew. Ɛɛn
fɔ, ca ŋga kila paan wa, ko we yɛn na
lagajaa, kɔsaga woro ko na.
15 Ki kala na, ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni
suyi ndɛɛ waa saraga woo li yeri Zhezu
wi fanŋga na, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ waa li
mɛgɛ ki sɔnni suyi wa we yɔn.
16 Mbaa kajɛŋgɛ piin mbaa ye yɛɛ sari
ye kɛɛ yaara ti ni yaga ka fɛgɛ ki na,
katugu ki saara cɛnlɛ to ti yɛn ma Yɛnŋɛlɛ
li ndanla.
17 Yaa ye yɛkeele pe sɛnrɛ ti nuru, yaa
pe gbogo, katugu pe yɛn na ye yinŋgele
ke kɔrɔsi, ma jɛn pe yaa ka pe tunŋgo ki
yɛgɛ yo Yɛnŋɛlɛ li kan ke kala na. Yaa pe
sɛnrɛ ti nuru pe ta paa pe tunŋgo ki piin
nayinmɛ ni, paga kaa ki piin yɛsanga ni.
Nakoma ki yaa pye ye yeri tɔnli fu.
18 Yaa yɛnri we kan. Wè taga ki na ma
yo we nawa jatere wi yɛn jɛnŋɛ, katugu
we yɛn naga jaa we tangalɔmɔ pi pye
jɛmbɛ yɛgɛ ki ni fuun na.
19 Mi yɛn na ye yɛnri jɛŋgɛ, fɔ yaa
Yɛnŋɛlɛ yɛnri na kan, jaŋgo mbe sɔngɔrɔ
mbe kari ye kɔrɔgɔ fyaw.

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

20 Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yɛyinŋge kanfɔ, lì
we Fɔ Zhezu wi yɛn maa yirige wa kuulo
pe sɔgɔwɔ, wo ŋa wi yɛn simbaala kɔnrifɔ
gbɔɔ wi kunwɔ pi fanŋga na, po mba pì
yeresaga kan yɔn finliwɛ mbakɔɔ pi yeri
we.
21 Yɛnŋɛlɛ li ye pye ye ya yaa ŋga
fuun ki yɛn jɛŋgɛ ki piin, jaŋgo yaa li
nandanwa kala li piin. Ŋga ki yɛn mali
ndanla, ligi pye wa ye nawa Zhezu Kirisi
wi fanŋga na. Gbɔgɔwɔ mbe pye Zhezu
Kirisi wi woo fɔ sanga pyew! Anmiina.

Sɛnrɛ puŋgo woro naa sharaga

22 Sefɛnnɛ, mi yɛn na ye yɛnri fɔ sɛnrɛ
nda mì yo ye kan ma ye yɛri, yeri kun
ye yɛɛ ni, katugu nda mì yɔnlɔgɔ laga ki
sɛwɛ ŋa wi ni ma torogo ye kan, tii tɔnlɔ.
23 Mila jaa yege jɛn fɔ pè we sefɔ Timote
wi wɔ wa kaso. Na wiga gbɔn laga na na
fyaw, pa mi naa wo ni, we yaa pinlɛ mbe
sa ye shari.
24 Ye ye yɛkeele pe ni fuun pe shari naa
Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni fuun pe ni.
Sefɛnnɛ mbele pe yɛn wa Itali tara, pè ye
shari.
25 Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi pye ye ni fuun ye
ni!

† **13:8 13.8:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mbele pè taga Zhezu Kirisi wi na wìla pe saga yunmbaan yɛgɛ ŋga na, mbele paa tari wi na nala pa wi yaa pe saga ma, mbe mbele pe yaa ka taga wi na pe saga ma fun. † **13:10 13.10:** Saraga wɔsaga ŋga ki sɛnrɛ tì yo ko ki yɛn tiparaga ŋga pàa Zhezu wi wɔ ki na saraga we. † **13:11 13.11:** Levi 16.27

Sɛwɛ ŋa ZHAKI wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhaki wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ. Mbe yala kalɛgɛ ki ni, Zhaki wìla pye we Fɔ Zhezu wo nɔsepyɔ lenaŋa (Mati 13.35; Maki 6.3; Gala 1.19; 1 Korɛn 15.7). Wìla pye Zheruzalɛmu ca legilizi yɛkelewe wo wa (Kapye 15.13-21; Gala 2.9). Zhaki wìla wi sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ maa torogo Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn koro kan. Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ŋgele Zhaki wi yɛn na para ke sɛnrɛ na, koro ma ke yɛn fafafa Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn wele; ɛɛn fɔ Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye, a pè pe yɛɛ kan Zhezu wi yeri, poro sɛnrɛ wila yuun. Jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga kìla gbɔn pe na ki kala na, pàa gbɔn ma jaraga tara sannda ti ni. Zhaki wo yɛgɛ na, tagafɛnnɛ poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo jɛmbɛlɛ wele.

Wa wi sɛwɛ wi ni, wi yɛn naga yɛnri pe yeri paa kala kunni pe yɛɛ ni wa jɔlɔgɔ ki ni. Mbe taga wa ko na, wi yɛn naga yuun pe kan ma yo pe pye kajɛnmbɛlɛ, pe pye go sogowo ni konaa paa tanri paa yala tagawa konɔ li ni. Wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe yeri fɔ paga kaa pe yɛɛ gbogo pe penjara ti kala na, nɛɛ kotogo nii fyɔnwɔ fɛnnɛ pe ni.

Wa sɛwɛ wi go koŋgbanŋga (1.1-27) ki ni, Zhaki wi yaa para kagala ŋgele na, wi yɛn na ke sɛnrɛ yuun.

Wa sɛwɛ go shyɛn wogo (2.1-26) ki ni, wi yɛn naga yuun sefɛnnɛ pe kan ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn, paga ka ti penjagbɔrɔ fɛnnɛ poro mbe pe ndanla, pee fyɔnwɔ fɛnnɛ poro panra.

Wa sɛwɛ wi go (3.1–4.12) laga ki ni, mbele pe yɛn na pe yɛɛ jate kajɛnmbɛlɛ, konaa naga jaa mbaa pele nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, Zhaki wi yɛn naga yuun pe kan fɔ pe yɛɛ gbɔgɔwɔ naa kendige wɔgɔ ki yaga, paa pe sɛnyoro ti kɔrɔsi jɛŋgɛ.

Wa sɛwɛ wi go (4.13–5.6) laga ki ni, wi yɛn na penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe nawa tuun naa fɔ pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ni.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga (5.7-20) ki ni, Zhaki wi yɛn naga yuun pe kan ma yo pe yere ŋgbanga wa jɔlɔgɔ ki ni, paa yɛnri mbele pe nawa pì tanga pe na pe kan konaa yambala pe kan.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1*
Kaŋgbanra konaa wamawelewe *1.2-18*
Mbege logo konaa mbege pye *1.19-27*
Tagafɔ wi yinwege kala *2.1-26*
Tagafɔ wi daga mbaa wi sɛnyoro ti kɔrɔsi *3.1-12*
Tijinliwɛ mba pi maa yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li yeri *3.13-18*
Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ *4.1–5.6*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ ta yɛgɛ *5.7-20*

Sɛwɛ wì torogo mbele yeri konaa pe sharaga

1 Mi Zhaki, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi pe tunmbyee, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi yoro Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ye kan, yoro mbele yè jaraga dunruya wi lagapyew we. Mi yɛn na ye shari.

Tagawa naa tijinliwɛ kala

2 Sefɛnnɛ, na wamawelewe cɛnlɛ lɛgɛrɛ ka gbɔn ye na, yaa pi jate paa nayinmɛ gbɔɔ kala yɛn;

3 katugu yège jɛn ma yo na paga ye tagawa pi wa mbe wele, ki ma ye kan yaa kagala kunni ye yɛɛ ni.

4 Ɛɛn fɔ, ye ti ye kala kunmɔ yɛɛ ni pi tunŋgo pye pigi yɔn fili, jaŋgo ye pye ye sin ye yɔn fili, ye pye tɛgɛlɛsaga fu, yaraga kpɛ ka ka ye la.

5 Na kàa pye tijinliwɛ pi wa la ye ni, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri pi ni, pa li yaa pi kan wi yeri; katugu Yɛnŋɛlɛ li maa leele pe ni fuun pe kaan lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ nayinmɛ ni.

6 Ɛɛn fɔ, wuu yɛnri tagawa ni wiga kaa singi; katugu lere ŋa kaa singi, wi ma pye paa kɔgɔje tɔnmɔ pi yinriwɛ naa pi towo pi yɛn, mba tifɛlɛgɛ ki maa pi lee naa waa kanŋgeyɛgɛ ki ni fuun ki na.

7 Ki lere cɛnlɛ wiga kaa ki sɔnri ndɛɛ wi yaa yaraga ka ta we Fɔ wi yeri,

8 katugu wi jatere wi yɛn wi na shyɛn,
wi woro ma yɛgɛ sin wa wi tangalɔmɔ pi
ni fuun pi ni.

Fyɔnwɔ fɔ naa penjara taga kala

9 Sefɔ ŋa wi yɛn fyɔnwɔ fɔ, wila wi yɛɛ
gbogo naa Yɛnŋɛlɛ lùu yirige we.
10 Ŋa wi yɛn penjagbɔrɔ fɔ fun wila
wi yɛɛ gbogo naa Yɛnŋɛlɛ lùu tirige we,
katugu wi yaa ka toro paa yan fyɛɛnrɛ
yɛn.
11 Na yɔnlɔ kiga yiri ki yama gbɔɔ pi ni,
yan ki ma waga, ki fyɛɛnrɛ ti ma toori, ki
tiyɔnwɔ pi ma kɔ. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi
na fun, penjagbɔrɔ fɔ wi yaa ka kɔ mbe
wɔ wa wi kapyegele ke sɔgɔwɔ fun.

Wamawelewe naa kala na li ma lere le kapege

12 Lere ŋa wi ma wamawelewe pi kun
wi yɛɛ ni, fɛrɛwɛ yɛn wi woo; katugu na
wiga wamawelewe pi kun wi yɛɛ ni mbe
koro sinŋɛ mbe kɔ, wi yaa yinwege ta paa
wunluwɔ njala† yɛn, ko ŋga Yɛnŋɛlɛ lìgi
yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan li yɛn ma mbele
ndanla pe yeri we.
13 Na wamawelewe ka gbɔn lere wa
mboo le kapege, wiga ka yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
lo li yɛn nala waa na wele.» Katugu
Yɛnŋɛlɛ li se ya wa mbe wele mbeli
kapege, lo jate laa si lere wa mbe wele
mboo le kapege.
14 Ɛɛn fɔ, wamawelewe pi ma gbɔn lere
pyew wi na mboo le kapege, na wo jate
wi yɛɛra jogo pege kiga yiri wi ni mbaa
wi fanla we.
15 Na jogo pege kiga kugbɔ lɛ, ki mɛɛ
kapege se. Kapege ko ka ka lɛ, ko mɛɛ
pan kunwɔ ni.
16 Sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn mala
ndanla, yaga kaa ye yɛɛ fanla.
17 Yarikanra jɛndɛ ti ni fuun, naa boyan
yaara tiyɔnrɔ ti ni fuun, ti maa kaan we
yeri na yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na. Ti maa tinri
na yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li yeri. Lo li yɛn
naayeri yanwa† pi Dafɔ we. Yɛnŋɛlɛ li se
kanŋga, kanŋgasaga si woro li na mbe
wɔ.
18 Lì yinwege kan we yeri kaselege
sɛnrɛ ti fanŋga na, ma yala li nandanwa
kala li ni, janŋgo we pye koŋgbanmbala
wa yaara nda lì da ti sɔgɔwɔ.

Yaa nuru, yaa ki piin

19 Sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn mala
ndanla, yaa nawa tuun ki wogo ŋga ki
na, fɔ: Ki daga lere nuŋgba nuŋgba
pyew wila nuru fyafyaw, ɛɛn fɔ, paga kaa
para fyafyaw, paga si kaa nawa ŋgbanni
jagajaga;
20 katugu lere ŋa wi nawa pi yɛn ma
ŋgban, wila ya mbe ŋga ki yɛn ma sin
Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na ki pye.
21 Ki kala na, ye fyɔngɔ kapyege ki ni
fuun ki yaga konaa nambewe pi ni fuun
pi ni. Sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ lì sanri wa ye
kotogo na, ye yɛnlɛ ti na kotoyinŋge ni,
katugu ti mbe ya mbe ye shɔ.

22 Yaa tanri Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na, yaga
ka pye ti logofɛnnɛ cɛ, mbaa ye yɛɛ fanla.
23 Katugu lere ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ ti nuru wila sila tanri ti na, wi
yɛn paa lere ŋa wi maa yɛɛ yɛgɛ ki wele
duwale.
24 Wiga kaa yɛɛ wele mbe kɔ, wi mɛɛ
kari, wi yɛn yɛgɛ ŋga na, wi mɛɛ fɛgɛ le
ki na teere.
25 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li lasiri ŋa wi yɛn maa
yɛɛ yɔn fili, wo ŋa wila we piin leseele, na
lere ŋa kaa wi cancan mbaa wele, mbe
koro wi na, na wi suu sɛnrɛ ti logo mbe
fɛgɛ ti na, ɛɛn fɔ, wi kaa tanri wi na, ki
fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw wi na wa wi
kapyegele ke ni.

26 Na lere wa kaa ki sɔnri wi yɛn
Yɛnŋɛlɛ konɔ li tangafɔ, na wi suu yɔn
ki yingiwɛ jɛn, wi yɛn naa yɛɛ fanla, wi
Yɛnŋɛlɛ konɔ tangala li woro yaraga ka.
27 Yɛnŋɛlɛ konɔ tangala na li yɛn kpoyi
ma pye fyɔngɔ fu we To Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na, lo li yɛn: Mbaa pijiriwele poro naa
naŋgunjaala pe wele, mbaa pe sari wa
pe jɔlɔgɔ ki ni konaa mbɔɔn yɛɛ yigi
dunruya wi fyɔngɔ kagala ke ni.

† **1:12 1.12** Ki wunluwɔ njala cɛnlɛ làa pye Girɛkiye poro wolo, na pàa pye na kaan lere wa yeri, ŋa wi ya sanmbala pe ni kala la na, paa feŋge naa malaga yɛn.

† **1:17 1.17** Naayeri yanwa po pi yɛn yɔnlɔ naa yeŋge naa wɔnŋgɔlɔ wele.

2

Maga ka lere wɔ lere ni

1 Sefɛnnɛ, yoro mbele yaa tanri we Fɔ
Zhezu Kirisi ŋa wi yɛn gbɔgɔwɔ fɔ wi
tagawa konɔ li na, yaga kaa lere woo lere
ni.
2 Ndɛɛ ki pye penjagbɔrɔ fɔ wa pan
ma ye wa ye shɛrigo ki ni tɛ vegeŋɛ ni
wi yombɛlɛ li na, naa yaripɔrɔ tiyɔnrɔ
ni wi yɔlɔgɔ, na fyɔnwɔ fɔ wa ka pan
mbe ye wa fun, yaripɔrɔ kɔnrɔkɔnrɔ ni
wi yɔlɔgɔ,
3 na yaga yaripɔrɔ tiyɔnrɔ fɔ wi gbɔgɔ
mboo pye fɔ: «Pan ma cɛn laga ki cɛnsaga
tiyɔngɔ ŋga ki ni,» mbe si fyɔnwɔ fɔ
wi pye fɔ: «Mboro mbe yere wamɛ,»
nakoma «Cɛn tara, na na tɔɔrɔ ti tanla.»
4 Ki ka pye ma, ye woro na leele woo
leele ni ye yɛɛ ni, na kiti kɔɔn jatere pere
ni wi le?
5 Sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn mala
ndanla, yaa nuru na yeri: Yɛnŋɛlɛ lì
dunruya ŋa wi fyɔnwɔ fɛnnɛ pe wɔ, jaŋgo
pe ta pe pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ wa tagawa
kala li ni, peli wunluwɔ pi ta, po mba làa
pi yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan li yɛn ma mbele
ndanla pe yeri we.
6 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye ma fyɔnwɔ fɔ
wi tifaga! Ma si yala, penjagbɔrɔ fɛnnɛ
poro pe yɛn na ye jɔlɔ, na ye tilele na kee
ye ni wa kiti kɔnfɛnnɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
7 Poro wɛlɛ pe maa sɛnpere yuun Zhezu
mɛgɛ tiyɔngɔ ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan ye yeri
ki na.
8 Na ye kaa tanri wunluwɔ pi lasiri wi
na mbaa wi yɔn finli, paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma
yo fɔ: «*Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn
ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla*†,»
kona ki tiyɔngɔ ko yaa piin.
9 Ɛɛn fɔ, na ye kaa lere woo lere ni,
kona, ye yɛn na kapege piin, a Yɛnŋɛlɛ
li lasiri wi yɛn na ye jɛrɛgi, katugu ye yɛn
naa jogo.
10 Lere ŋa fuun kaa Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi
ni fuun wi tanri mbaa wi yɔn fili, mbe si
lasiri wi ŋgasegele ke nuŋgba jɔgɔ, kona,
wì ke ni fuun ke jɔgɔ.
11 Katugu Yɛnŋɛlɛ na lìgi yo ma yo fɔ:
«*Maga ka jataga pye.,*»† lìgi yo fun ma yo
fɔ: «*Maga ka lere gbo*»† Ki kala na, na ma
woro na jataga piin, na maga lere gbo,
kona, ma Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi jɔgɔ.
12 Yaa para, yaa piin paa leele mbele
yɛn Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn pe na mbe yala
lasiri ŋa wi ma lere pye lesee wi ni.
13 Lere ŋa wi woro na leele sanmbala pe
yinriwɛ taa, na Yɛnŋɛlɛ liga kaa jaa mbe
kiti wi kɔn wi na, li soo yinriwɛ ta. Leele
yinriwɛ taga ki ma fanŋga ta kiti wi na.

Tagawa naa kapyegele sɛnrɛ

14 Sefɛnnɛ, na lere wa ka yo fɔ tagawa
yɛn wi ni mbe sigi ta wi sigi naga wa wi
kapyegele ke ni, yiŋgi ki yaa yɔn wi kan?
Ki tagawa pi mbe ya mboo shɔ le?
15 Na yaripɔrɔ kala ka pye sefɔ naŋa,
nakoma sefɔ jɛlɛ wa na, na pilige pyew
yaakara ti woro wi yeri,
16 na ye ni wa kaa pye mbe yo fɔ: «Ta
kee yɛyinŋge na! Ma sa yaripɔrɔ le mɔɔ
wire ti wɛri, ma li ma tin!» Mbe sigi ta wi
suu wire ti kala yɔnyaara ti kan wi yeri,
yiŋgi ki wogo ŋga ki yaa yɔn?
17 Pa tagawa pi yɛn ma fun, na piga koro
pi yɛɛ na, na pi woro na pi yɛɛ nari wa
kapyegele ke ni, pi ma ku†.
18 Ɛɛn fɔ, kana lere wa yaa yo fɔ:
«Mboro wo na, tagawa yɛn ma yeri, mi
wo na kapyegele yɛn mi yeri. Ma tagawa
pi naga na na kapyegele fu, mi wo na,
mi yaa na tagawa pi naga ma na wa na
kapyegele ke ni.»
19 Mà taga ki na ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn
nuŋgba pe, ko yɔn. Gboshugulo pè taga
ki na ma fun, ki kala na, pe maa fyɛ na
seri.
20 Mboro ŋa lembige, ma daga mbege
jɛn fɔ tagawa piga pye kapyegele fu, pi
ma pye kayɔngɔ fu?
21 Yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ làa si we tɛlɛ Abira-
hamu wi jate lesinŋɛ? Wi kapyegele koro
kàa ti, naa wìla wi pinambyɔ Izaki wi wɔ
saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri wa saraga wɔsaga
ki na we.
22 Ma maga yan fɔ wi tagawa po naa wi
kapyegele ke ni, kaa pinlɛ na tunŋgo piin

† **2:8 2.8:** Levi 19.18 † **2:11 2.11:** Ɛki 20.13-14 † **2:11 2.11:** Dete 5.17-18 † **2:17 2.17** Ko kɔrɔ wo yɛn pila ya kala yɔn.

ja, a wi kapyegele koo tagawa pi kan pì yɔn fili.
23 Ŋga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun, pa kìgi yɛɛ yɔn fili yɛɛn fɔ: «*Abirahamu wì si taga Yɛnŋɛlɛ li na, ki kala na, a Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ wi jate lesinŋɛ*†,» maa yeri li wɔnlɔ.
24 Ki kala na, ye maga yan fɔ Yɛnŋɛlɛ li maa lere wi jate lesinŋɛ wi kapyegele koro kala na, wi tagawa po nuŋgba kala ma.
25 Nanjaa Arahabu pa wi wogo kìla pye ma fun. Yɛnŋɛlɛ làa wi jate lesinŋɛ wi kapyegele koro kala na, katugu wìla Zhufuyepitunmbolo pe yigi tiyɔngɔ, ma kaa pe saga, a pè sɔngɔrɔ ma kologo ka yɛgɛ lɛ ma kari.
26 Yɛgɛ ŋga na sɛnwee wi wire tiga pye yinnɛ fu, ti ma ku, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, na tagawa piga pye kapyegele fu, pi ma ku.

3

Ŋgayinnɛ sɛnrɛ

1 Sefɛnnɛ, ye lɛgɛrɛ ka kaa ki jaa mbe pye nagafɛnnɛ, katugu yège jɛn ma yo woro mbele we yɛn nagafɛnnɛ, kiti wi yaa ka ŋgban woro na mbe wɛ.
2 We ni fuun we maa punŋgu pyelɔmɔ lɛgɛrɛ ni. Na lere ŋa woro na punŋgu wa wi sɛnyoro ti ni, ko fɔ wo sin ma yɔn fili. Wi mbe ya mboo yɛɛ yingiwɛ jɛn.
3 We maa karafeye pe nii wa shɔnye pe yɔnrɔ ti ni, jaŋgo paa nuru we yeri. Kiga pye ma, we ma ya na pe wire lombondo ti kɔnri.
4 Ye tɔnmɔkɔɔrɔ fun ti wele. Ti yɛn ma tugbɔlɔ fɔ jɛŋgɛ, tifɛliŋgbɔrɔ ti maa ti wɔnrɔgi na kee ti ni. Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, ti fevɛnnɛ pe maa ti sinni tɔnmɔkɔrɔ mbirige jɛɛlɛ ni na kee ti ni wa laga ŋga pe maa jaa we.
5 Lere wi ŋgayinnɛ fun li yɛn wire ti laga jɛɛlɛ ka, ɛɛn fɔ, li maa kagbɔgɔlɔ yuun na li yɛɛ gbogo.

Ye kasɔn jɛɛlɛ li wele, li ma si ya ma kɔlɔgɔ gbeŋge ki yigi maga sogo!
6 Ŋgayinnɛ fun li yɛn paa kasɔn yɛn. Li yɛn ma yin kapere pyew ti ni. Li cɛnsaga ki yɛn wa we wire ti ni na ti lombondo ti kaan, a tila fyɔngɔ kagala piin. Li maa kasɔn nii we yinwege sanga wi ni fuun wi ni, ŋga ki maa paan na yinrigi wa jaganama wi ni.
7 Woŋgaala mbele fuun pe yɛn tɔɔrɔ tijɛrɛ tijɛrɛ ni, naa sannjɛrɛ ti ni, naa yaara nda ti maa fulolo lara na ti ni, naa tɔnmɔ yaara ti ni, ti cɛngɛlɛ ke ni fuun lere wi mbe ya mberi koro, wìri koro makɔ.
8 Ɛɛn fɔ, ŋgayinnɛ le, lere kpɛ na ya mbe lo yingiwɛ jɛn. Li yɛn yaripege ŋga lere se ya koro. Li yɛn ma yin shɔnrɔ ni, nda ti maa leele kuun.
9 We ma ŋgayinnɛ li tɛgɛ na we Fɔ ŋa wi yɛn we To wi sɔnni li ni. We mali tɛgɛ fun na leele pe daŋgi, poro mbele Yɛnŋɛlɛ lì da ma pe pye li yanlɛɛ we.
10 Wa yɔn nuŋgba ki ni, Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ sɛnrɛ naa daŋga sɛnrɛ ti maa yinrigi wa. Sefɛnnɛ, kii daga kila piin ma.
11 Tɔnmɔ taan naa tɔnzorowo pi se ya pinlɛ mbaa pulo wa lawege nuŋgba ki ni.
12 Na woolo, figiye tige ki se ya mbe oliviye tige pyɔ sɛ. Ɛrɛzɛn tirige ki se ya mbe figiye tige pyɔ sɛ. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, lawege ŋga ki tɔnmɔ pi yɛn kɔ ni, ki se ya mbe tɔnmɔ taan pulo.

Tijinliwɛ mba pi maa yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na

13 Ambɔ wi yɛn tijinliwɛ fɔ naa kajɛnŋɛ ye ni? Ki fɔ wigi naga wa wi kapyegele koro naa wi tangalɔmɔ jɛmbɛ pi ni, kotoyinŋge naa tijinliwɛ ni.
14 Ɛɛn fɔ, na yenjapege naa kashara ka pye wa ye kotogo na, yaga kaa ye yɛɛ gbogo, mbaa finlɛlɛ mbe je kaselege ki na.
15 Ki tijinliwɛ cɛnlɛ po ma pi yɛn mba pi maa yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na. Ki tijinliwɛ pi yɛn laga tara to ni. Pi yɛn sɛnwee piile poro woo naa gboshugulo woo.
16 Ko kì ti yenjaga naa kashara jatere wiga pye laga ŋga na, kafaara naa tipewe pi cɛnlɛ pyew pi ma pye wa fun.
17 Ɛɛn fɔ, tijinliwɛ mba pi maa yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na na paan, ki koŋgbanŋga, pi yɛn kpoyi, ko puŋgo na, pi yɛn yɛyinŋge ni, ma pye pɔw, ma pye tanwa jaga ni leele pe ni. Pi ma pye leele yinriwɛ

† **2:23 2.23:** Zhenɛ 15.6

taga ni, na kapyere jɛndɛ piin. Pila lere wɔ lere ni, pila la kopiire piin.

18 Leele mbele pe maa yɛyinŋge nii
leele pe sɔgɔwɔ na pe yɛɛ mari, na pe
kagala ke piin yɛyinŋge na, tɔnli ŋa pe
ma ta wo wi yɛn yinwege ŋga ki yɛn ma
sin.

4

Dunruya wi wɛɛnrɛ kala

1 Maara naa kendige ŋga ki yɛn ye
sɔgɔwɔ, ti maa yinrigi se? Pa ti maa
yinrigi wa kagala ŋgele ke la maa ye taa
ke ni na wiin wa ye wire ti ni.

2 Ye maa yarilɛgɛrɛ jaa, ye seri ta,
ki kala na, ye yɛn legboleele. Ye yɛgɛ
maa yinrigi yarilɛgɛrɛ na, ye se ya mberi
ta. Kendige naa maara yɛn ye sɔgɔwɔ.
Yaraga ŋga yaa jaa ye sege ta, katugu ye
woro naga yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri.

3 Na ye ka sila yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri, ye
se ta, katugu ye maa yɛnri jatere ŋa ni wii
yɔn. Yaraga ŋga ye maa yɛnri, ye maa jaa
mbege tɛgɛ mbaa ye kandaanra piin ki ni
cɛ.

4 Yoro kɛɛnrɛ lifɛnnɛ wele†! Ye sigi jɛn
mbe jɛn mbe yo na yaga pye dunruya
yaara ti wɔnlɔ, kona, ye yɛn Yɛnŋɛlɛ
li jugu wi le? Lere ŋa kaa jaa mbe
pye dunruya yaara ti wɔnlɔ, wi ma pye
Yɛnŋɛlɛ li jugu.

5 Yaga kaa ki jate ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi yɛn na ŋga yuun ki yɛn jaga, ki
ŋga fɔ: «Yinnɛ na Yɛnŋɛlɛ lì le we ni li
kala na, we yɛn mali ndanla, fɔ a li yɛn
yenjaga ni we kala na.»

6 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yinmɛ kaan
we yeri, mba pì gbɔgɔ naa ma wɛ, katugu
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma
yo fɔ: «*Yɛnŋɛlɛ li yɛn na wiin mbele pe
maa pe yɛɛ gbogo pe ni. Ɛɛn fɔ, li yɛn
na yinmɛ kaan mbele pè pe yɛɛ tirige pe
yeri*†.»

7 Ki kala na, yaa nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri,
yaa Sɔtanla wi wiin, pa wi yaa fe mbe laga
ye na.

8 Ye fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla, pa li yaa fulo
ye tanla. Yoro kapere pyefɛnnɛ wele, ye
ye kɛyɛn yi pye kpoyi yeyi wɔ wa kapere ti
ni. Yoro kopiire fɛnnɛ wele, ye ye kotoro
ti pye kpoyi.

9 Ye ti ye nawa pi tanga ye na, ye
yɛgɛ san yaa gbele. Ye ye titɛgɛrɛ ti
kanŋga gbeere. Ye ye nayinmɛ pi kanŋga
yɛsanga.

10 Ye ye yɛɛ tirige we Fɔ wi yɛgɛ na, kiga
pye ma, wi yaa ye yirige.

Yaga kaa kiti kɔɔn sefɛnnɛ pe na

11 Sefɛnnɛ, yaga kaa sɛnpere yuun ye
yɛɛ na. Lere ŋa ka sɛnpere yo sefɔ wa
na, nakoma mbe kiti kɔn wi na, kona, wì
sɛnpere yo Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na ma kiti
kɔn wi na. Na maga si kiti kɔn lasiri wi
na, kona, ma woro wi tangafɔ naa, ɛɛn fɔ
ma yɛn na kiti kɔɔn wi na.

12 Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn lasiri wi
kanfɔ naa kiti kɔnfɔ. Lo nuŋgba lo li mbe
ya mbe lere shɔ, lo li mbe si ya mbe lere
jɔgɔ. Ɛɛn fɔ, mboro wo yɛn ambɔ mbe
sila kiti kɔɔn ma lewee yɛnlɛ wi na?

We yinwege ki yɛn Yɛnŋɛlɛ lo kɛɛ

13 Yaa nuru na yeri yiŋgɔ, yoro mbele
ye maa yuun fɔ: «Nala, nakoma goto we
yaa kari wa cagbɔgɔ tisilan ki ni, we yaa
sa yɛlɛ nuŋgba pye wa, mbe safari wa
mbe penjara ta.»

14 Ma si yala, kala na li yaa pye wa ye
yinwege ki ni goto, ye sili jɛn! Ye yɛn paa
fɔɔngɔ yɛn, ŋga ki ma wo wagati jɛnri ni,
mbe si kɔn le teere.

15 Ŋga ki ja daga yaa yuun ki ŋga: «Na
Yɛnŋɛlɛ li ka yɛnlɛ, na waga koro yinwege
na, pa we yaa ŋga ki pye, nakoma mbe
ŋga ko pye.»

16 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, ye yɛn na ye yɛɛ gbogo
na ye yɛɛ nari. Ki yɛɛ gbɔgɔwɔ cɛnlɛ mba
pi woro ma yɔn.

17 Lere ŋa wì kajɛŋgɛ pyege ki jɛn, wi
si woro naga piin, ki ma pye kapege ki fɔ
wi kan.

5

Penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe yɛrɛwɛ

† **4:4 4.4:** Ki leele pe yɛn kɛɛnrɛ lifɛnnɛ katugu paa sɛnrɛ nuŋgba yo. Pe ma yo Yɛnŋɛlɛ li pe ndanla, ma si yala dunruya yaara to ti pe ndanla. † **4:6 4.6:** Yomi 3.34

1 Yoro penjagbɔrɔ fɛnnɛ wele, yaa nuru
na yeri yiŋgɔ! Yaa gbele yaa jɛɛn jɔlɔgɔ
kagala ŋgele ke yaa ye ta ke kala na.
2 Ye penjagbɔrɔ tì fɔngɔ, a ndɔnŋɔ ye
yaripɔrɔ ti ka.
3 So wì ye ye tɛ naa ye warifuwe wi
ni. Naa so wì ye ti ni, ki yaa pye sɛrɛya
ye kala na mbe ye wire ti jɔgɔ paa yɛgɛ
ŋga na kasɔn ma yaraga jɔgɔ we. Yè
penjagbɔrɔ gbogolo ye yɛɛ kan ki piliye
puŋgo woyo† yan yi ni.
4 Tunmbyeele mbele pè tunŋgo ki pye
wa ye kɛɛrɛ ti ni, yee pe sara wi kan
pe yeri. Ye nuŋgbolo jan pe gbeere ti
yeri! Mbele pe yɛn na ye yarilire ti kɔɔn,
Yɛnŋɛlɛ lì pe gbeere ti logo, lo li yɛn we
Fɔ ŋa wi yɛn yawa pi ni fuun fɔ.
5 Yè legbɔɔlɔ lige li laga tara ti na, ma
katanra pye. Yè li ma tɔrɔ paa yaayogo
yɛn, ŋga pè kan kì ka ma tɔrɔ naga
gbosanga wi singi.
6 Yè kiti kɔn lesinŋɛ wi na maa gbo, wii
si ye win.

Mbaa kagala kunni ye yɛɛ ni konaa yɛnrɛwɛ

7 Sefɛnnɛ, yaa kagala kunni ye yɛɛ ni fɔ
we Fɔ wi sa pan. Yege wele paa yɛgɛ ŋga
na kɛrɛ kɔnfɔ wi maa tara yarilire tiyɔnrɔ
ti singi naga kunni wi yɛɛ ni. Wi maa
ki kunni wi yɛɛ ni jɛŋgɛ fɔ wi sa tisara
koŋgbannda to naa tisara puŋgo woro ti
ta.
8 Yoro fun, yaa kagala kunni ye yɛɛ ni
ma, ye kotogo ta, katugu we Fɔ wi panga
kì yɔngɔ.
9 Sefɛnnɛ, yaga kaa kɔngɔri ye yɛɛ na,
jaŋgo Yɛnŋɛlɛ liga ka kiti kɔn ye na. Kiti
kɔnfɔ wì yɔngɔ, wi yɛn ma yere le go yɔn
ki na.
10 Sefɛnnɛ, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
mbele pè para we Fɔ wi mɛgɛ na, ye nawa
to pe na. Jɔlɔgɔ ŋga pè jɔlɔ, naa kagala
ŋgele pè kun pe yɛɛ ni, yaa piin ma fun.
11 Ye wele, mbele pè wamawelewe pi
kun pe yɛɛ ni ma koro sinmbele, we yɛn
naga yuun ma yo pè fɛri. Zhɔbu wìla
jɔlɔgɔ ŋga kun wi yɛɛ ni ki wogo pège
sɛnrɛ yo, a yège logo. Wi jɔlɔgɔ ki kɔsaga,
Yɛnŋɛlɛ làa kajɛŋgɛ ŋga pye maa kan
yège jɛn, katugu Yɛnŋɛlɛ li leele yinriwɛ
taga naa li kajɛŋgɛ pyege kì gbɔgɔ.
12 Sefɛnnɛ, ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ ki ni
fuun na, ko yɛn fɔ yaga ka wugu fyew.
Yaga ka wugu naayeri wi na, nakoma tara
ti na. Yaga si ka wuguro ta yɛgɛ pye.
Ɛɛn fɔ, ye yo ee, na kala li ka pye «ee»,
nakoma ayoo, na kala li ka pye «ayoo»,
jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li kiti wiga ka to ye na.
13 Na kaa pye lere wa yɛn na jɔlɔ ye
ni, wila Yɛnŋɛlɛ li yɛnri. Na kaa pye wa
nawa yɛn ma yinŋgi, wila yuuro shoo
wila Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.
14 Na kaa pye lere wa na yaa ye ni, wi
legilizi leleɛlɛ pe yeri pe pan pe Yɛnŋɛlɛ
yɛnri wi kan pe sinmɛ fa wi na we Fɔ wi
mɛgɛ ki na.
15 Ki Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ mba pè yɛnri
tagawa ni, pi yaa yaŋa wi sagala. Pa we
Fɔ wi yaa yambagawa kan wi yeri. Na kaa
pye wi kapere pye, pa ti yaa kala yaga wi
na.
16 Ki kala na, yaa ye kapere ti yuun yaa
ye yɛɛ kaan, yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri yaa ye
yɛɛ kaan, jaŋgo ye ta ye sagala. Lesinŋɛ
wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ mba wì yɛnri kapɔrɔ
ni, pi yɛn fanŋga ni fɔ jɛŋgɛ.
17 Eli wìla pye sɛnwee paa we yɛn. Wìla
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri kapɔrɔ ni ma yo tisaga
kiga ka pan. Tisaga kii pan laga tara ti
na maga yigi fɔ yɛlɛ taanri naa yeŋge
kɔgɔlɔni.
18 Ko puŋgo na, a wì Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
naa, a tisaga kì pan, a tara ti yarilire tì
yɔn.
19 Sefɛnnɛ, na wa ka puŋgo ye ni mbe
kaselege konɔ li wa, na wa kaa saga wi ka
sɔngɔrɔ mbe pan wa li ni naa,
20 yege jɛn ye yo fɔ lere ŋa ka kapege
pyefɔ wa sɔngɔrɔ mboo wɔ wa kombege
ŋga wì puŋgo ki ni, wi yaa ki kapege
pyefɔ wi yinnɛ li shɔ kunwɔ pi ni, *mbege
kan wi kapere lɛgɛrɛ mbe kala yaga wi na*†.

† **5:3 5.3:** Piliye puŋgo woyo yan sɛnrɛ tila yuun, yo yi yɛn dunruya kɔyɛgɛ ye. † **5:20 5.20:** Yomi 10.12

Sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa PYƐRI wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu wi pitunŋɔ Pyɛri wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ maa torogo. Pyɛri wila pye Zhezu wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn mbele wìla wɔ wo wa. Pyɛri wo pàa pye na jate pe ni ma wɛ. Pyɛri mɛgɛ ki yɛn Girɛkiye sɛnrɛ ni, ki kɔrɔ wowi ŋa walaga. Zhezu wo wìla Pyɛri mɛgɛ ki taga wi na. Eburuye sɛnrɛ ti ni wi mɛgɛ ko layi ŋga Simɔ. Pyɛri wìla pye Galile tara fɛnnɛ woo ma yiri wa Betisayida ca (Zhan 1.43). Pyɛri wo naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Andire wi ni pàa pye ŋgbanra wɔfɛnnɛ wa Galile lɔgbɔgɔ ki ni. Ɛɛn fɔ, naa Zhezu wìla kaa pe yeri ma yo pe pye wi fɔrɔgɔfɛnnɛ, a pè si ŋgbanra wɔmɔ pi yaga mɛɛ taga wi na. Naa pàa kaa Zhezu wi gbo, a wì yɛn ma yiri, ma kari wa yɛnŋɛlɛ na, Sɛntanra nda ti yɛn na para wi wogo na, a Pyɛri wì siri yari wa Zheruzalɛmu ca, naa wa Zhude tara konaa wa Samari tara. Mbe yala kalɛgɛ ki yɛn na ŋga yuun ki ni, Pyɛri wìla kari fɔ wa Ɔrɔmu ca. Pa pàa wi gbo wa; pàa wi kan tiparaga na maa gbo.

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, Pyɛri wìgi yo we kan ma yo Silivɛn ŋa pe yinri Silasi wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ wi kan (5.13). Tagafɛnnɛ mbele pè gbɔn ma jaraga tara ta yɛgɛ ni, Pyɛri wìla sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ maa torogo poro kan. Nala pa ki tara ti yɛn wa Turiki tara ti ni (1.1)

Ki sanga wi ni tagafɛnnɛ mbele pàa pye wa ki lara ti ni, pàa pye na pe jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ. Ko kala kì ti Pyɛri wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ mbe kotogo kan pe yeri.

Wa sɛwɛ wi go (1.2-12) laga ki ni, Pyɛri wi yɛn na tagafɛnnɛ pe nawa tuun fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe shɔ, konaa lì kɔrɔgɔ tɛgɛ pe kan wa yɛnŋɛlɛ na. Pe yaa ka ki kɔrɔgɔ ki ta, na Zhezu wiga ka sɔngɔrɔ mbe pan pilige puŋgo wogo ki na we. Ki kala na, na kaŋgbanra ka gbɔn pe na, pe daga mbe yere jɛŋgɛ wa tagawa pi ni.

Wa sɛwɛ wi go (1.13–2.10) laga ki ni, Pyɛri wi yɛn naga yɛnri tagafɛnnɛ pe yeri paa pe yinwege ki piin ki pye kpoyi.

Wa sɛwɛ wi go (2.11–4.9) laga ki ni, Pyɛri wi yɛn na pe yɛnriŋgbanga yɛnri fɔ pe tangalɔmɔ pi pye jɛmbɛ wa mbatagambala pe sɔgɔwɔ konaa poro yɛɛ jate pe yɛɛ sɔgɔwɔ. Pe daga mbaa Kirisi wi fɔrɔgi, wo ŋa wì jɔlɔ ali maga ta wii kapege kpɛ pye.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga (5.1-14), Pyɛri wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan tagafɛnnɛ poro naa yɛkeele pe yeri, konaa ma sharaga jɛnri taga wa.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-2*
Shɔwɔ pi yɛn na jigi tagasaga ŋga kaan *1.3-12*
Tagafɛnnɛ pe yinwege ki daga mbe pye kpoyi *1.13–2.10*
Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ wa mbatagambala pe sɔgɔwɔ *2.11–4.6*
Tangalɔmɔ wa gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ *4.7–5.14*

Sɛwɛ wì torogo mbele yeri konaa pe sharaga

1 Mi Pyɛri, mi ŋa mi yɛn Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ, muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ ye kan, yoro mbele yè jaraga ma pye nambanmbala wa Pɔn, naa Galasi, naa Kapadɔsi, naa Azi konaa Bitini kindaye pe ni we.

2 We To Yɛnŋɛlɛ lì ye wɔ ma yala ŋga làa kɔn ma tɛgɛ faa ki ni, jaŋgo ye pye li woolo Yinnɛkpoyi li fanŋga na, yaa Zhezu Kirisi wi sɛnrɛ ti nuru, wi kasanwa pi ye pye kpoyi.

Yɛnŋɛlɛ sa yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri ka mbaa tari ti na!

We jigi tagasaga ki yɛn yinwege wogo

3 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, lo na li yɛn we Fɔ Zhezu Kirisi wi To we. Pa lì kaa we yinriwɛ ta jɛŋgɛ we, a lì si yinwefɔnŋgɔ kan we yeri Zhezu Kirisi wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni pi fanŋga na. Kì pye ma, jigi tagasaga yinwege wogo yɛn we yeri.

4 A wè si kɔrɔgɔ ta ŋga ki se jɔgɔ, ki se cɛn fyɔngɔ ni, ki tiyɔnwɔ pi se kɔ. Ki

kɔrɔgɔ ki yɛn ma tɛgɛ ye kan wa yɛnŋɛlɛ na,
5 yoro mbele Yɛnŋɛlɛ li yawa pi yɛn
na ye kɔrɔsi, ye tagawa pi fanŋga na fɔ
shɔwɔ pi sa pan. Ki shɔwɔ we, Yɛnŋɛlɛ
lùu gbɛgɛlɛ maa tɛgɛ mboo naga dunruya
kɔsanga ni.

6 Ki shɔwɔ pi kala na, ye yɛn na yɔgɔri
fɔ jɛŋgɛ, ali maga ta yiŋgɔ ki daga ye pye
yɛsanga ni wagati jɛnri ni, wamawelewe
cɛnlɛ lɛgɛrɛ nda tila ye taa ti kala na.
7 Ti go ko yɛn mbe ye tagawa pi wa mbe
wele, mboo tiyɔnwɔ pi jɛn. Tɛ wi yɛn
yarikɔgɔ, ma si yala pe maa wa ma wele
wa kasɔn ki ni. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na,
ye tagawa mba pi yɔn ma wɛ tɛ wi na, pe
maa wa ma wele, jaŋgo pi pye sinmbe.
Kiga pye ma, pa ye yaa sɔnmɔ, naa gbemɛ,
naa gbɔgɔwɔ ta, na Zhezu Kirisi wiga kaa
yɛɛ naga sanga ŋa ni we.
8 Wi yɛn ma ye ndanla ali maga ta ye
faa yan gbɛn. A yè taga wi na maga ta
ye woro naa yaan yiŋgɔ. Ki kala na, yè
nayinmɛ gbɔɔ ta na yɔgɔri, ki nayinmɛ pì
gbɔgɔ fɔ lere se ya mboo kɔrɔ yo sɛnrɛ ni,
9 katugu tagawa pi tɔnli yòo ta, wo wi
yɛn ye yinŋgele ke shɔwɔ we.

10 Ki shɔwɔ we, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pàa ki lagaja mboo kɔrɔ jɛn, ma
yewe pi wogo na fɔ jɛŋgɛ. A pè Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sɛnrɛ yo yarikanga ŋga li mbaa kan
ye yeri ki wogo na.
11 Kirisi wi Yinnɛ na làa pye pe ni,
làa kagala ŋgele naga pe na, pàa pye
naga ŋgbanga mbe ke pyesanga naa ke
pyelɔmɔ pi jɛn; katugu, faa, ki Yinnɛ làa
pye na Kirisi wi jɔlɔgɔ wogo ki yari, konaa
gbɔgɔwɔ mba wi mbaa ka ta ko puŋgo na
pi ni.
12 Yɛnŋɛlɛ làa ki naga li yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe na ma yo kagala ŋgele làa kan
pe yeri paa yuun, ke sila pye poro kpaw
wogolo, ɛɛn fɔ, kàa pye yoro wogolo. Ki
kagala wele, Sɛntanra ti yofɛnnɛ pè ke
yari koni ye kan Yinnɛkpoyi li fanŋga na,
lo na Yɛnŋɛlɛ lì tun ma yiri wa naayeri
we. Mɛrɛgɛye poro na, paa ki jaa mbe ki
kagala ke yan mbe ke jɛn.

Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ pi daga mbe pye kpoyi

13 Ki kagala ke kala na, ye ye jatere wi
gbegele yoo tɛgɛ. Ye koro yɛnmbɛlɛ†. Ye
ye jigi wi ni fuun wi taga yinmɛ mba pi
yaa ka kan ye yeri, na Zhezu Kirisi wiga
kaa yɛɛ naga pi na.
14 Yaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru. Jogo
kagala ŋgele kàa pye ye ni faa maga ta
ye yɛn kambajɛnmbɛlɛ, yaga kaa taanri
mbaa yala koro ni.
15 Ɛɛn fɔ, ye pye kpoyi wa ye tangalɔmɔ
pi ni fuun pi ni, paa Yɛnŋɛlɛ na lì ye yeri
li yɛn kpoyi we.
16 Katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Ye pye kpoyi,
katugu mi yɛn kpoyi*†.»
17 Wa ye yɛnrɛwɛ pi ni, ye maa Yɛnŋɛlɛ
li yinri ye To, lo na li maa kiti kɔɔn leele
pe ni fuun pe na, na yala pe kapyere ti ni,
laa lere wɔ lere ni. Ki kala na, wa wagati
ŋa fuun wì koro ye pye laga dunruya wi
ni, yege naga wa ye tangalɔmɔ pi ni fɔ ye
yɛn na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
18 Katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye go shɔ ye tɔnli
fu tangalɔmɔ mba yè ta ye tɛlɛye pe yeri
pi ni, paa yɛgɛ ŋga na yège jɛn we. Lii ye
go shɔ yaara nda ti ma jɔgɔ to ta ni, paa
penjara naa tɛ yɛn.
19 Ayoo, lì ye go shɔ Kirisi wi kasanwa
sɔnŋgbanga woo po ni. Wo wì pye paa
simbapyɔ yɛn, ŋa wi yɛn tulugo fu naa
fyɔngɔ fu.
20 Yɛnŋɛlɛ làa Kirisi wi wɔ na dunruya
wi fa da gbɛn, lùu naga ki wagati puŋgo
woo ŋa wi ni, ye yɔnwɔ po kala na.
21 Yè taga Yɛnŋɛlɛ li na wo fanŋga na.
Lo lùu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni ma
gbɔgɔwɔ kan wi yeri. Kì pye ma, a yè si
ye tagawa naa ye jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li
na.
22 Ye ye nawa pi pye kpoyi kaselege
sɛnrɛ nda yè lɛ to ni, ye sefɛnnɛ pe ta pe
ye ndanla sɔbɛ ni wa tagawa pi ni. Ki kala
na, ye ye yɛɛ ndanla jɛŋgɛ ye kotogo ki ni
fuun ni.
23 Katugu yè yinwefɔnŋgɔ ta Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ nda ti yɛn yinwege woro naa kɔsaga
fu to fanŋga na. Kì pye ma, ye woro to ŋa

† **1:13 1.13:** ***Mbe koro yɛnmbɛlɛ:*** **Ko yɛn mbe gbɛgɛlɛ mbe cɛn ki cɛnwɛ.** † **1:16 1.16:** Levi 19.2

wi ma ku wo piile, ɛɛn fɔ, ye yɛn to ŋa wi se ku wo piile.
24 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
Leele pe ni fuun pe yɛn paa yan yɛn.
Pe tiyɔnwɔ pi ni fuun pi yɛn paa yan fyɛɛnrɛ yɛn.
Yan ki ma waga, ki fyɛɛnrɛ ti ma kaanla ma toori.
25 *Ɛɛn fɔ, we Fɔ wi sɛnrɛ ti yaa koro wa fɔ sanga pyew.*†
Ki sɛnrɛ to ti yɛn Sɛntanra nda pàa yo ma ye kan we.

2

Sinndɛlɛgɛ yinwege wogo naa Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi wele

1 Ki kala na, ye nambewe pi ni fuun pi yaga, naa yagbogowo pi ni fuun, naa kopiire ti ni, naa yenjaga ki ni konaa lesangara sɛnrɛ ti ni.
2 Ye pye paa piyɛngɛlɛ yɛn: Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda ti yɛn paa nɔnɔ jɛnŋɛ yɛn, ti la mbaa ye taa paa yɛgɛ ŋga na yinriwɛ la ki ma piyɛnlɛ li ta we, jaŋgo ye kaa wɔ ye lɛ ye shɔwɔ pi ta pew.
3 Katugu yɛgɛ ŋga na we Fɔ wi yɛn ma yɔn, yège jɛn makɔ.
4 Ye fulo we Fɔ wi tanla, wo ŋa wi yɛn sinndɛlɛgɛ yinwege wogo. Leele pàa je ki na, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lìgi wɔ, a kì pye sɔnŋgbanga wogo li yɛgɛ na.
5 Yoro fun ye fulo wi tanla ye pye paa sinndɛɛrɛ yinwege woro yɛn. Pe ye tɛgɛ pe Yinnɛkpoyi li yuŋgbɔgɔ ki kan, jaŋgo ye pye saraga wɔfɛnnɛkpoyi, mbaa Yinnɛkpoyi saara woo Yɛnŋɛlɛ li yeri Zhezu Kirisi wi fanŋga na, to ti yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
6 Kì pye ma, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na ŋga yuun ki ŋga fɔ:
Ye wele, mì sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo wɔ,
mi yɛn naga teri wa Siyɔn ca paa go yɛnlɛ sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga yɛn.
Lere ŋa ka taga ki na wo se fɛrɛ shɔ fyew.†
7 Ki kala na, ki sinndɛlɛgɛ ki yɛn sɔnŋgbanga wogo yoro tagafɛnnɛ ye kan. Ɛɛn fɔ, mbele pee taga ki na, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:
Go wafɛnnɛ pè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga ye.†
8 Kì yo naa wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni laga ka na ma yo fɔ:
Ki yɛn sinndɛlɛgɛ ŋga ki maa leele kaan pe maa kunrugu ki na,
ma pye walaga ŋga ki maa leele jaanri.†
Pè kurugo, katugu pee yɛnlɛ mbe taga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na. Pa ki wogo kìla kɔn ma tɛgɛ pe kan ma.
9 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yɛn cɛnlɛ na Yɛnŋɛlɛ lì wɔ, ma pye Wunlunaŋa wi saraga wɔfɛnnɛ; ye yɛn cɛnlɛ na li yɛn kpoyi ma pye Yɛnŋɛlɛ li woolo. Lì ye go shɔ, jaŋgo yaa li kagbɔgɔlɔ ke yari. Lo lì ye yeri ye yiri wa wɔwɔ pi ni ye ye wa li yanwa gbɔɔ pi ni.
10 Faa ye sila pye Yɛnŋɛlɛ li woolo, ɛɛn fɔ koni, ye yɛn li woolo. Faa Yɛnŋɛlɛ li sila ye yinriwɛ ta, ɛɛn fɔ koni, lì ye yinriwɛ ta.

Yaa tanri paa Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele yɛn

11 Na wɛnnɛ, ye yɛn nambanmbala ma pye cɛnfɛnnɛ laga tara ti na, ki kala na, mila ye yɛnri fɔ: Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn wire ti jogo kagala ke ni, ke maa malaga gbɔɔn ye yinŋgele ke ni.
12 Yaa tanri tangalɔmɔ jɛmbɛ na mbele pee shɛri pe sɔgɔwɔ, kiga pye ma, ali na pe kaa ye mɛpege yinri mbe yo ye yɛn kapege pyefɛnnɛ, pa pe yaa ka ye kapyere jɛndɛ nda yaa piin ti yan mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ ti kala na, na liga ka pan pilige ŋga ni we.
13 Leele mbele pe yɛn fanŋga fɛnnɛ, yaa pe fanŋga ki ni fuun ki gbogo we Fɔ wi kala na. Yaa wunlumbolo to wi gbogo, wo ŋa wi yɛn ma cɛn fanŋga fɛnnɛ pe go na we.
14 Yaa gboforonɛriye pe gbogo, poro mbele wunlumbolo to wì tun pe saa kapere pyefɛnnɛ pe jɔlɔ paa kajɛŋgɛ pyefɛnnɛ pe sɔnni we.
15 Ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa koyi ŋga fɔ leele mbele pe yɛn kambajɛnmbɛlɛ ma

† **1:25 1.24-25:** Eza 40.6-8 † **2:6 2.6:** Eza 28.16 † **2:7 2.7:** Yuuro 118.22 † **2:8 2.7-8:** Eza 8.14-15

pye lembire, ye pe yɔnrɔ ti tɔn pe na ye kajɛŋgɛ ŋga yaa piin ki ni.
16 Yaa tanri paa leseele yɛn, konaa ki
ni fuun, yaga ka ye lesewe pi lɛ mbaa
kapege ki piin larawa. Ɛɛn fɔ, yaa tanri
paa Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele yɛn.
17 Yaa leele pe ni fuun pe gbogo, ye
tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ pe ye ndanla. Yaa fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa wunlumbolo to wi
gbogo.

Kirisi wi jɔlɔgɔ ki yɛgɛ nagawa

18 Yoro tunmbyeele wele, yaa ye teele
pe sɛnrɛ ti nuru yaa pe gbogo jɛŋgɛ. Teele
mbele pe yɛn jɛmbɛlɛ ma pye kotoyinŋge
ni, yaga kaa poro nuŋgba gbogo, ɛɛn fɔ,
ali mbele pe yɛn nambewe fɛnnɛ fun o;
19 katugu jɔlɔgɔ ŋga kii daga lere wi
jɔlɔ, na wi kaa ki jɔlɔ mbege kun wi yɛɛ
ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fyɛrɛ ti kala na, ki wogo
ki yɛn ma yɔn.
20 Na paga ye gbɔn ye kapere pyege kala
na, a yege kun ye yɛɛ ni, yiŋgi sɔnmɔ ye
yaa ta wa ki wogo ki ni? Ɛɛn fɔ, na ye
kaa jɔlɔ ye kajɛŋgɛ pyege ki kala na, a
yege kun ye yɛɛ ni, ki wogo ki yɛn ma yɔn
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
21 Ko mɛgɛ kì ti Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri,
katugu Kirisi wo jate wì jɔlɔ ye kala na
maga yɛgɛ naga ye na, jaŋgo yaa tanri wa
wi tuuro ti ni.
22 *Wi sila kapege kpɛ pye, yagbogowo*
sɛnrɛ kpɛ sila yiri wa wi yɔn†.
23 Naa pàa wi tɛgɛlɛ, wi sila ki tɛgɛlɛ
li sɔngɔrɔ pe na. Naa pàa wi jɔlɔ, wi sila
sɛnŋgbanra yo mbe wa pe na, ɛɛn fɔ, wìla
wi yɛɛ le Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ, lo na li maa kiti
sinŋɛ kɔɔn we.
24 *Kirisi wo jate wì we kapere ti lɛ wi wire*
ti ni wa tiparaga ki na,
jaŋgo waga kaa we yinwege ki piin naa wa
kapege ki ni,
ɛɛn fɔ, waa we yinwege ki piin ki sin
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
Yè sagala wi gbɔnrɔ tuuro to fanŋga na.†
25 Yàa pye paa simbaala yɛn, mbele pè
puŋgo na yanri faa. Ɛɛn fɔ koni, yè
sɔngɔrɔ ma pan Kirisi ŋa wi yɛn ye
yinŋgele ke kɔnrifɔ konaa ke welefɔ wi
kɔrɔgɔ.

3

Japɔrɔwɔ naa nambɔrɔwɔ sɛnrɛ

1 Yoro jɛɛlɛ wele fun, yaa ye pɛnɛ pe
sɛnrɛ ti nuru, jaŋgo pe ni, na mbele si
taga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na, ye tangalɔmɔ
pi kala na, pe taga Kirisi wi na, kiga ka
pye sɛnyoro ni;
2 katugu ye tangalɔmɔ pi yɛn kpoyi ma
pye leele gbɔgɔwɔ† ni yɛgɛ ŋga na, pe yaa
ki yan.
3 Kii daga ye yɛɛ ferewe pi pye wire to
woo, ko yɛn fɔ: Yimbɔgɔ, naa tɛ lege naa
paara tiyɔnrɔ pɔgɔ.
4 Ɛɛn fɔ, ye yɛɛ ferewe pi daga mbe
pye wa ye nawa, mbe pye ferewe mba
pi se jɔgɔ, ko yɛn fɔ mbe pye kotoyinŋge
ni konaa mbe pye pɔw. Po pi yɛn
sɔnŋgbanga woo Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
5 Faa jɛɛlɛ kpoyi mbele pàa pe jigi wi
taga Yɛnŋɛlɛ li na, pa pàa pye na pe yɛɛ
fere ma. Pàa pye na pe pɛnɛ pe sɛnrɛ ti
nuru.
6 Pa Sara la pye ma, wìla pye naa pɔlɔ
Abirahamu wi gbogo naa yinri fɔ: «Na
tafɔ.» Na ye kaa kajɛŋgɛ piin, na ye
jatere wii piri ye na fyɛrɛ ta kpɛ kala na,
pa ye yaa kanŋga mbe pye wi setirige
sumborombiile.
7 Yoro nambala wele fun, yaa ye yin-
wege ki piin ye jɛɛlɛ pe ni tijinliwɛ ni,
yege jɛn ye yo pe wire ti fanŋga kì kologo
ma wɛ ye wogo ki na. Yaa pe gbogo,
katugu Yɛnŋɛlɛ lì yinwege ŋga kan paa
yarikanga yɛn, ye yɛn ki kɔrɔgɔ lifɛnnɛ
yɛɛnlɛ pe ni. Kiga pye ma, pa yaraga ka
se ye Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi yerege.

Mbaa jɔlɔ kasinŋge
ŋga mà pye ki kala na

8 Ko ki ni fuun puŋgo na, ye ni fuun
ye ye jatere wi pye nuŋgba, yaa ye
yɛɛ yinriwɛ taa, ye ye yɛɛ ndanla paa
nɔsepiile yɛn. Leele pe yuŋgbɔgɔrɔ mbaa
ye taa, yaa go sogo yaa ye yɛɛ kaan.
9 Yaga ka lere kapege fɔgɔ tɔn kapege
ni, nakoma mbe tɛgɛlɛ fɔgɔ tɔn tɛgɛlɛ ni.

† **2:22 2.22:** Eza 53.9 † **2:24 2.24:** Eza 53.5 † **3:2 3.2:** Pe tangalɔmɔ pi mbe ya pye mbaa Yɛnŋɛlɛ lo gbogo.

Ɛɛn fɔ, yaa duwaw piin pe kan, katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ko kala na, jaŋgo ye pye duwaw kɔrɔgɔ lifɛnnɛ.
10 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun fɔ:
Lere ŋa wila ki jaa mbe yinwetanga ta,
mbe pilitanya yan,
wuu yɛɛ yigi sɛnpere yogo ki ni,
wuu yɔn ki yigi yagbogowo sɛnyogo ki ni.
11 *Wi puŋgo le kapege ki ni wila kajɛŋgɛ piin.*
Wila yɛyinŋge ki lagajaa wi mara ki na;
12 *katugu we Fɔ wi yɛgɛ yɛn lesinmbele pe na,*
wi nuŋgbolo yɛn pe yɛnrɛwɛ pi na.
Ɛɛn fɔ, wì yiri kapere pyefɛnnɛ pe kɔrɔgɔ.†
13 Na yaga bala mbaa kajɛŋgɛ piin, ambɔ wi yaa kapege pye ye na?
14 Ali na kàa pye ye yɛn na jɔlɔ kasinŋge ŋga yaa piin ko kala na, fɛrɛwɛ yɛn ye woo. *Yaga kaa fyɛ leele pe yɛgɛ, mbe ye jatere wi yaga wi piri ye na*†.
15 Ɛɛn fɔ, yaa Kirisi wi gbogo wa ye kotoro ti na, wo wi yɛn ye Fɔ we. Jigi tagasaga ŋga ki yɛn ye yeri, lere ŋa fuun ka ye yewe sɛnrɛ ta ni ki wogo na, ye pye ye gbɛgɛlɛ sanga pyew mboo yɔn sogo.
16 Ɛɛn fɔ, yaa ki piin kotoyinŋge ni yaa pe gbogo. Ye nawa jatere jɛnŋɛ ta, jaŋgo na pe kaa ye mɛpege yinri, mbele pe yɛn na sɛnpere yuun ye tangalɔmɔ jɛmbɛ mba yaa tanri Kirisi wi ni pi na, fɛrɛ mbe pe yigi pe sɛnrɛ ti kala na.
17 Na kaa pye ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala yaa jɔlɔ kajɛŋgɛ pyege ki kala na, ko mbɔnrɔ yaa jɔlɔ kapege pyege kala na ko na.
18 Kirisi wo jate wì ku kusaga nuŋgba wagati wi ni fuun woo leele pe kapere ti kala na, wo ŋa wi yɛn sinŋɛ wì ku mbele pee sin pe yɔnlɔ, jaŋgo mbe kari we ni Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ. Pàa wi gbo wire to kanŋgɔlɔ, ɛɛn fɔ, wi yɛn yinwege na naa, Yinnɛkpoyi li fanŋga na.
19 Ki Yinnɛkpoyi li fanŋga ki na, wì kari yɛrɛ ma saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo kuulo pe yinŋgele ŋgele wa kaso ke kan,
20 ko kɔrɔ wo yɛn fɔ leele mbele pàa je Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na faa, pe yinŋgele wele. Yɛnŋɛlɛ làa ki kun li yɛɛ ni ma pe sige ma saa gbɔn Nowe wi tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki tɛpiliye yi na. Leele jɛnri pàa ye wa ki tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, ko kɔrɔ wo yɛn leele kɔlɔtaanri, ma shɔ tɔnmɔ pi kɛɛ.
21 Ki tɔnmɔ pìla pye batɛmu wi yanlɛɛ, ŋa wi yɛn na ye shoo yiŋgɔ. Ki batɛmu wi woro mbe wire ti woli mbe fyɔngɔ ko laga ti na, ɛɛn fɔ wi yɛn mbe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, li ye kan nawa jatere jɛnŋɛ ni naa Zhezu Kirisi wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni ki fanŋga na.
22 Zhezu Kirisi wo wì kari wa yɛnŋɛlɛ na, wi yɛn wa Yɛnŋɛlɛ li kalige kɛɛ ki na. Wi yɛn mɛrɛgɛye poro naa fanŋga fɛnnɛ naa yawa fɛnnɛ mbele fuun pe yɛn wa naayeri pe go na.

4

Tangalɔmɔ fɔnmbɔ

1 Kì kaa pye Kirisi wì jɔlɔ wa wi wire ti ni, ki kala na, yoro fun ye ko jatere pyewe nuŋgba po lɛ pi pye paa ye maliŋgbɔnyaara† yɛn; katugu lere ŋa kaa jɔlɔ wa wi wire ti ni, wo ma laga kapege pyege ki na.
2 Mbege lɛ yiŋgɔ wo na, yinwege sanŋga ŋga kì koro ye pye laga dunruya wi ni, ye daga mbaa ki piin mbaa yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo ni. Yaga kaa ki piin mbaa yala leele pe jogo kagala koro ni.
3 Katugu wagati ŋa yè pye ma toro, na tanri na yala mbele pee shɛri pe nandanwa kagala ke ni, wì yala ma. Ki sanga wi ni, yàa pye na ye yinwege ki piin wa kalikalawa pi ni, naa jogo pere ti ni, naa sinwɔrɔ ti ni, naa lindanwa ndorogo naa sinwɔrɔ ndorogo ki ni, naa sɛnrɛ sunmɔ tipewe pi ni.
4 Yiŋgɔ ni, mbele pee shɛri pe yɛn na kawa ma yo ye woro na pinlɛlɛ pe ni mbaa ki kalikalawa ndorowo pi piin naa. Kì pye ma, pe yɛn na ye mɛgɛ ki jogo.

† **3:12 3.10-12:** Yuuro 34.13-17 † **3:14 3.14:** Eza 8.12-13 † **4:1 4.1:** ***Pi pye paa ye maliŋgbɔnyaara yɛn: Ko kɔrɔ wo yɛn ye ŋgbeli kapege ki ni yege yaga.***

5 Ɛɛn fɔ, pe yaa ka pe kapyere ti yɛgɛ yo Yɛnŋɛlɛ li kan, lo na li yɛn ma gbɛgɛlɛ mbe kiti kɔn weele poro naa kuulo pe na we.
6 Ko kì ti Sɛntanra tìla yo fun ma kuulo pe kan sanga ŋa ni pàa pye yinwege na we. Kunwɔ kiti wìla kɔn pe na paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn na piin leele pe ni fuun pe na we. Sɛntanra tì yo ma pe kan, jaŋgo Yinnɛkpoyi li fanŋga na pe pye yinwege na paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinwege na we.

Yaa Yɛnŋɛlɛ li yarikanra ti wele jɛŋgɛ

7 Yaara ti ni fuun ti kɔsanga wì yɔngɔ. Ki kala na, ye pye tijinliwɛ fɛnnɛ, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo ye ya yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.
8 Ŋga kì wɛ kala li ni fuun na, ko yɛn fɔ ye ye yɛɛ ndanla jɛŋgɛ, katugu *ndanlawa pi ma kapere lɛgɛrɛ kɔ*†.
9 Yaa ye yɛɛ yaara woo wa ye yinrɛ, yaga kaa ki piin mbaa kɔngɔri.
10 Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yarikanga ŋga yè ta Yɛnŋɛlɛ li yeri, yaa ye yɛɛ kala yɔngɔ ki ni, ye pye Yɛnŋɛlɛ li yarikanra cɛnlɛ lɛgɛrɛ ti welefɛnnɛ jɛmbɛlɛ.
11 Ŋa kaa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yuun, wila ki piin paa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ yofɔ yɛn. Ŋa kaa tunŋgo piin, wila ki piin fanŋga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan wi yeri ko ni, jaŋgo gbɔgɔwɔ mbe kan Yɛnŋɛlɛ yeri kala li ni fuun ni Zhezu Kirisi wi fanŋga na. Gbɔgɔwɔ naa yawa pi yɛn wi woo fɔ sanga pyew! Anmiina.

Mbaa jɔlɔ mbege ta ma yɛn tagafɔ

12 Na wɛnnɛ, wamawelege ŋgbanga ŋga ki yɛn na ye taa ndɛɛ ye yɛn na kasɔn kɔɔn mbe yiri, ko ka ka ye pari mbe pye ndɛɛ kala la lì ye ta, na la fa pye faa.
13 Ɛɛn fɔ, yaa yɔgɔri, katugu yè ye tasaga ta wa Kirisi wi jɔlɔgɔ ki ni†, jaŋgo na wiga kaa gbɔgɔwɔ pi naga sanga ŋa ni, yoro fun yaa yɔgɔri ye yin nayinmɛ ni.
14 Na pe kaa ye tegele Kirisi wi mɛgɛ ki kala na, fɛrɛwɛ yɛn ye woo, katugu Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ na li yɛn gbɔgɔwɔ wolo, li yɛn ma cɛn ye na.
15 Wa kpɛ ka kaa jɔlɔ ye ni, katugu wi yɛn legbolere, nakoma yoo, nakoma kapege pyefɔ, nakoma ŋa wùu yɔn le wi lewee yɛnlɛ wa kagala ni.
16 Ɛɛn fɔ, na lere wa kaa jɔlɔ, katugu wi yɛn keretiyɛn, ko ka ka fɛrɛ wa wi na, wila Yɛnŋɛlɛ li sɔnni ki mɛgɛ ŋga kila yinri wi na ki kala na.
17 Kiti kɔngɔ ki yaa lɛ wagati ŋa ni wì gbɔn, pa kiti wi yaa si keli mbe kɔn Yɛnŋɛlɛ li leele poro na gbɛn. Na kaa pye kiti kɔngɔ ki yaa peli woro na, mbele pè je pee taga Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti na poro kɔwɔ po yaa ka pye mɛlɛ?
18 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Na kaa pye lesinmbele poro shɔwɔ po yɛn ma ŋgban,
lepeele naa kapege pyefɛnnɛ poro wogo ko yaa ka pye mɛlɛ?†

19 Ki kala na, mbele pe yɛn na jɔlɔ ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li ni, pe daga mbe koro mbaa kajɛŋgɛ piin mbe pe yɛɛ telege pew Dafɔ wi na, wo ŋa wi yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ we.

5

Mbaa Yɛnŋɛlɛ li simbaŋgbelege ki wele

1 Legilizi lelɛɛlɛ mbele pe yɛn ye sɔgɔwɔ, mi yɛn na yuun poro ni yiŋgɔ. Mi fun mi yɛn legilizi lelɛɛ wa. Jɔlɔgɔ ŋga Kirisi wì jɔlɔ mi yɛn ki sɛrɛ. Mi yaa kanla tasaga ta wa gbɔgɔwɔ mba pi yaa ka naga we na pi ni. Mi yɛn na pe yɛnri na yuun fɔ:
2 Yɛnŋɛlɛ li simbaŋgbelege† ŋga ki yɛn ma telege ye na, yaa ki wele paa simbaala kɔnrifɛnnɛ yɛn. Yaga kaa ki piin ki pye fanŋga kala ye yeri. Ɛɛn fɔ, yaa ki piin nayinmɛ ni mbe yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo ni. Yaga kaa ki piin penjara jaga kala na, ɛɛn fɔ, yaa ki piin kotojɛŋgɛ ni.

† **4:8 4.8:** Yomi 10.12 † **4:13 4.13:** Ko yɛn naga nari ma yo pe yɛn na jɔlɔ fun paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wìla jɔlɔ we. † **4:18 4.18:** Yomi 11.31 † **5:2 5.2:** ***Yɛnŋɛlɛ li simbaŋgbelege:*** **Ko ki yɛn tagafɛnnɛ wele.**

3 Mbele Yɛnŋɛlɛ lì telege ye na, yaga ka
cɛn pe go na fanŋga na, ɛɛn fɔ, ye pye
simbaŋgbelege ki yɛgɛ nagafɛnnɛ.
4 Kona, na Simbaala kɔnrifɛnnɛ to†
wiga kaa yɛɛ naga, pa ye yaa gbɔgɔwɔ
wunluwɔ njala ta, na li se jɔgɔ.
5 Yoro lefɔnmbɔlɔ wele fun, yaa lelɛɛlɛ
pe sɛnrɛ ti nuru. Ye ni fuun yaa ye yɛɛ
kala yɔngɔ go sogowo ni, katugu Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
«*Yɛnŋɛlɛ li yɛn na wiin mbele paa pe yɛɛ
gbogo pe ni, ɛɛn fɔ, li yɛn na yinmɛ kaan
mbele pè pe yɛɛ tirige pe yeri*†.»
6 Ki kala na, ye ye yɛɛ tirige wa Yɛnŋɛlɛ
li fanŋga gbɔgɔ kɛɛ ki nɔgɔ, jaŋgo li ka ye
yirige wagati ŋa lì tɛgɛ wi ni.
7 Ye ye jatere lɛgɛrɛ ti ni fuun ti le li kɛɛ,
katugu ye kala li yɛn ma gbɔgɔ li yeri.
8 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn ye koro
yɛnmbɛlɛ! Katugu ye winfɔ Sɔtanla wila
yanri na mari paa jara gbelefɔ yɛn, lere
ŋa wi mbe ya ta mbe ka, wo wila lagajaa.
9 Ye yɛgɛ sin wa tagawa pi ni, ye yere
yaa wiin wi ni, yege jɛn ye yo ye sefɛnnɛ
mbele pe yɛn laga dunruya wi ni, ki jɔlɔgɔ
nuŋgba ki yɛn na poro fun pe taa.
10 Na yaga jɔlɔ wagati jɛnri ni mbe kɔ,
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yinmɛ pi ni fuun fɔ, lo
jate li yaa ye sin mbe ye yɔn fili, mbe
yeresaga kan ye yeri, mbe fanŋga le ye
ni mbe ye kan ye yere jɛŋgɛ. Lo lì ye yeri
ye ye tasaga ta wa li gbɔgɔwɔ mbakɔɔ pi
ni, naa yè pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni
we.
11 Yawa mbe pye li woo fɔ sanga pyew!
Anmiina.

Sharaga puŋgo wogo

12 Sefɔ Silivɛn† ŋa wi yɛn tagawa ni,
wo wì pye na sagafɔ maga sɛwɛ jɛɛ ŋa
wi yɔnlɔgɔ, a mùu torogo ye kan. Mùu
torogo ye kan mbe kotogo kan ye yeri
mbege yo mbege filige ye kan fɔ ki yinmɛ
mba po pi yɛn Yɛnŋɛlɛ li kaselege yinmɛ
we, ye koro ye mara pi na.
13 Legilizi ŋa wi yɛn wa Babilɔni tara,
wo ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ paa ye yɛn, wì ye
shari. Mariki ŋa wì pye na pinambyɔ wa
tagawa pi ni, wì ye shari fun.
14 Yaa ye yɛɛ shari yaa kɛyɛn waa ye yɛɛ
yɔlɔgɔ ndanlawa ni.
Yoro mbele fuun ye yɛn Kirisi wi woolo,
yɛyinŋge mbe pye ye ni!

† **5:4 5.4:** ***Simbaala kɔnrifɛnnɛ to:*** **Wo wi yɛn Zhezu Kirisi we.** † **5:5 5.5:** Yomi 3.34 † **5:12 5.12:** ***Silivɛn:*** **Wo nuŋgba wo pe maa yinri Silasi.**

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa PYƐRI wìla yɔnlɔgɔ ma torogo
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu pitunŋɔ Pyɛri wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ wa wi yinwege ki kɔsanga wi yeri. Wìla wi yɔnlɔgɔ maa torogo tagafɛnnɛ pe ni fuun pe kan maga naga ma yo wi kusanga wì yɔngɔ. Ki kala na, wila jaa mbe pe nawa to nagawa koŋgbanmba mba wìla kan pe yeri pi wogo na. Wa Pyɛri sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni, Pyɛri wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan ma yo pe koro pe yere ŋgbanga wa tagawa pi ni. Laga ki sɛwɛ shyɛn woo ŋa wi ni, wi yɛn naga yuun pe kan fɔ pe koro pe taga kaselege nagawa mba pè ta pi na suyi, ali na pele ka pan mbaa yagbogowo nagawa kaan pe yeri o.

Wa sɛwɛ wi go koŋgbanŋa (1.1-15), Pyɛri wi yɛn naga yɛnri tagafɛnnɛ pe yeri ma yo pe koro pe mara jɛŋgɛ Yɛnŋɛlɛ li na. Nagawa mba tagafɛnnɛ pè ta, wi yɛn na pe nawa tuun pi na. Ki koŋgbanŋga, Sɛntanra nda ti yɛn na para Zhezu wi wogo na, wì pe nawa to ti na (1.16-21). Pyɛri jate wo naa pitunmbolo sanmbala pe ni pe yɛn ki Sɛntanra ti sɛrɛfɛnnɛ. Yinnɛkpoyi lo làa ki le wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe nawa, a pè si Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ kpoyi wi yɔnlɔgɔ. Poro fun pe yɛn sɛrɛfɛnnɛ.

Wa sɛwɛ wi go shyɛn (2.1-22), Pyɛri wi yɛn na para yagbogowo nagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ po sɛnrɛ na. Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Zhude wìla kan yagbogowo nagafɛnnɛ pe yeri, to nuŋgba to we yɛn na yaan wa Pyɛri sɛwɛ wi ni.

Wa sɛwɛ wi go taanri (3.1-18), mbele pè yo we Fɔ Zhezu wi se ka sɔngɔrɔ mbe pan mbe kiti kɔn dunruya woolo pe na, Pyɛri wi yɛn na yɔn sogomɔ kaan pe yeri. Wi yɛn na pe nawa tuun ki na, fɔ naa Kirisi wi yɛn na mɔni mbe pan, pege jɛn pe yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn kala kunmɔ ni; katugu Yɛnŋɛlɛ li woro na jaa lere kpɛ mbe puŋgo, ɛɛn fɔ li yɛn na jaa lere pyew wuu kapege ki jɛn, wuu tangalɔmɔ pi kanŋga (3.9).

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri go (3.11-18), Pyɛri wila jaa tagafɛnnɛ pe koro kpoyi, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ liga ka pe jɛrɛgi kala la kpɛ ni, na Kirisi wiga ka sɔngɔrɔ mbe pan we.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-2*
Mbele pè taga Kirisi wi na pe daga mbaa tanri yɛgɛ ŋga na *1.3-15*
Nagawa mba pì naga Zhezu Kirisi wi wogo na pi yɛn kaselege *1.16-21*
Tagafɛnnɛ pe daga mbe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn yagbogowo nagafɛnnɛ pe ni *2.1-22*
Nagawa mba Pyɛri wì kan Zhezu wi sɔngɔrɔkala mbe pan li wogo na *3.3-16*
Leele pe ni fuun pe daga mbaa Kirisi wi sɔnni *3.17-18*

Sɛwɛ wì torogo mbele yeri konaa pe sharaga

1 Mi Simɔ Pyɛri ŋa Zhezu Kirisi wi tunmbyee naa wi pitunŋɔ, muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi we tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ pe kan, poro mbele pè tagawa tiyɔɔn ta ma yala we woo pi ni Zhezu Kirisi wi kasinŋge ki fanŋga na, wo wi yɛn we Yɛnŋɛlɛ naa we Shɔfɔ we.

2 Yinmɛ naa yɛyinŋge ti kan ye yeri ka mbaa tari ti na, Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi ŋa yè jɛn ki kala na.

Yɛnŋɛlɛ li leyerege naa li lere wɔmɔ

3 Naa Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ yawa pì yaara ti ni fuun ti kan we yeri, nda tì we kan waa we yinwege ki piin waa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, we we yerifɔ wi jɛn. Wo ŋa wì we yeri we we tasaga ta wa wi yɛɛra gbɔgɔwɔ naa wi kajɛŋgɛ ki ni we.

4 Wi gbɔgɔwɔ naa wi kajɛŋgɛ ki fanŋga na, wì yɔn fɔgɔlɔ kɔn we yeri, ŋgele kè wɛ yaraga ki ni fuun na, jaŋgo yaraga ŋga wì yɔn fɔlɔ kɔn, yege ta, ye ya ye shɔ dunruya wi jogo kagala ŋgele ke maa leele jogo ke kɛɛ, ye ye tasaga ta wa Yɛnŋɛlɛ li cɛnlɔmɔ pi ni.

5 Ki kala na, yaa ki ŋgbanga jɛŋgɛ ye tangalɔmɔ jɛmbɛ saga wa ye tagawa pi

na. Ye kajɛnmɛ saga wa tangalɔmɔ jɛmbɛ pi na.
6 Ye yɛɛ yingiwɛ saga wa kajɛnmɛ pi na. Mbaa kala kunni yɛɛ ni ye ko saga wa yɛɛ yingiwɛ pi na. Ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fyɛrɛ ti saga wa mbaa kala kunni yɛɛ ni ko na.
7 Ye sefɛnnɛ ndanlawa pi saga wa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fyɛrɛ ti na. Ye ndanlawa pi saga wa sefɛnnɛ ndanlawa pi na.
8 Na ko yaritiyɔnrɔ to ka pye ye yeri ka mbaa tari ti na, ki yaa ye kan yaga ka koro tiyanmbala mbe pye kayɔngɔ fu, wa we Fɔ Zhezu Kirisi wi jɛnmɛ wogo ki na.
9 Ɛɛn fɔ, ki yaritiyɔnrɔ nda ti woro lere ŋa yeri, wi ma pye paa fyɔɔn yɛn, ŋa wi woro na yaan lege. Wi ma fɛgɛ wi faa kapere nda tì jogo ma laga wi na ti wogo ki na.
10 Ki kala na, sefɛnnɛ, yerege ŋga Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ma ye wɔ we, yaa ki ŋgbanga jɛŋgɛ ye yɛgɛ sin ki na tiyɔngɔ; katugu na ye kaa ki piin ma, pa ye se kurugo mbe to kapege fyew.
11 Kiga pye ma, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa konɔ yɛngɛ ye kan jɛŋgɛ ye ye wa we Fɔ naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi wunluwɔ mbakɔɔ pi ni.
12 Ko kì ti mi yaa la ye nawa tuun ki kagala ke na pilige pyew, ali maga ta ye yɛn ma ke jɛn makɔ, ma yɛgɛ sin tiyɔngɔ kaselege ŋga yè ta ki na.
13 Mbanla ta yinwege na bere, mi yɛn naga sɔnri fɔ ki yɛn ma sin mbaa nandowo kaan ye yeri ki kagala ke na, ye jatere wi koro ke na;
14 katugu mìgi jɛn ma yo sanni jɛnri mi yaa wɔ laga ki wire kuworo nda ti ni paa yɛgɛ ŋga na we Fɔ Zhezu Kirisi wìgi naga na na we.
15 Ko kì ti ŋga fuun mbe ya pye, mi yaa ki pye mbe pyelɔmɔ kan ye yeri, jaŋgo na kuŋgɔlɔ, ye ya yaa nawa tuun ki kagala ke na pilige pyew.

Mbele pè Kirisi wi gbɔgɔwɔ pi yan

16 Sanga ŋa ni wàa we Fɔ Zhezu Kirisi wi yawa naa wi panga wogo ki yo ma ye kan, muŋgooro ma wàa kɔ ye kan, nda tìla kɔn ma yala. Ɛɛn fɔ, wàa wi gbɔgɔwɔ yanwa pi yan we yɛngɛlɛ jate ke ni.
17 Sanga ŋa ni wìla sɔnmɔ naa gbɔgɔwɔ pi ta Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li yeri, wàa pye wa. Ki sanga wi ni, magala là la yiri wa gbɔgɔwɔ gbembe Fɔ wi yeri ma yo fɔ: «*Ŋa yɛɛn wo wi yɛn na Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ we, wi kala lìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ.*»†
18 Woro jate wàa ki magala na làa yiri wa naayeri li logo, sanga ŋa ni wàa pye wi ni wa yanwiga kpoyi† ki na we.
19 Kì pye ma, sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa yari, tì filige we kan naa ma wɛ. Na ye kaa ti kɔrɔsi, ko ki yɛn ma yɔn. Katugu ki sɛnrɛ ti yɛn paa fitanla yɛn ŋa wi yɛn na yiin wɔwɔ laga ka ni fɔ laga ki sa laga, fɔ Zhezu Kirisi, lalaaga wɔnnɔ le, li yanwa yirige wa ye kotoro ti na.
20 Ki daga yege jɛn gbɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, lere kpɛ se ya mberi kɔrɔ wi jɛn wi yɛɛ fanŋga;
21 katugu Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ ta sila yo mbe yala sɛnwee nandanwa kala ni fyew. Ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi lo làa leele pe yɛgɛ sin, a pè sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ làa kan pe yeri ti yo.

2

Leele nagafɛnnɛ mbele pe yɛn yagbogolo fɛnnɛ (Zhude 4-13)

1 Faa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pàa pye wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ yɛgɛ ŋga na, pa nagafɛnnɛ yagboyoolo pe yaa ka pye ye sɔgɔwɔ ma fun. Pe yaa ka yagbogowo nagawa sɛnrɛ ta le ye sɔgɔwɔ larawa, nda ti maa leele punŋgu, mbe je we Fɔ ŋa wì pe go shɔ wi na, mbe ti jɔgɔwɔ mbe to pe na fyɛlɛgɛ na.
2 Lelɛgɛrɛ yaa ka taga pe kalikalawa pi na, kaselege konɔ li mɛgɛ ki yaa ka jɔgɔ pe kala na.
3 Yɛgɛmbatinwɛ pi kala na, ki nagafɛnnɛ yagboyoolo pe yaa ka ye pye pe

† **1:17 1.17:** Mati 17.5 † **1:18 1.18:** Ki yanwiga ki yɛn kpoyi katugu pa Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga wa Zhezu wi na; Mati 17.1-13.

penjara ja go pe lefanlaga sɛnrɛ ti ni. Ɛɛn fɔ, maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni, pe Kiti Kɔnfɔ wì gbɛgɛlɛ mbe kiti kɔn pe na. Pe Jɔgɔfɔ fun wi woro na wɔnlɔ.

4 Ki yaa pye ma, katugu ali mɛrɛgɛye
mbele pàa kapege ki pye, Yɛnŋɛlɛ li sila
pe yaga mbajɔlɔwɔ. Ɛɛn fɔ, làa pe wa wa
jaganama wetijugo wɔwɔ pi ni, pe yɛn wa
pɔsaga ma tɛgɛ wa kiti kɔnpilige ki kan.
5 Yɛnŋɛlɛ li sila faa dunruya woolo pe
yaga mbajɔlɔwɔ, ɛɛn fɔ làa tɔnŋgbɔɔ pi
pye, a pì pan ki dunruya woolo tipeele pe
na ma pe tɔngɔ. Nowe ŋa wìla pye na
kasinŋge ki yuun wo cɛ làa shɔ, ma taga
leele kɔlɔshyɛn ni.
6 Yɛnŋɛlɛ làa Sodɔmu naa Gomɔri cara
ti jɔgɔ mari sogo pew, a tì kanŋga cɔnrɔ,
ma ko pye maga naga lepeele pe na pege
jɛn fɔ pa ki yaa ka pe ta ma.
7 Làa Lɔti ŋa wìla pye lesinŋɛ wi shɔ,
wo ŋa wi wagati wi ni kapere pyefɛnnɛ
pe kalikalawa tangalɔmɔ pìla pye naa jɔlɔ
jɛŋgɛ wa wi nawa we.
8 Katugu ki lesinŋɛ ŋa wìla pye ma cɛn
wa pe sɔgɔwɔ, wìla pye na pe kapyere
tijangara ti yaan nari nuru, a tila wi
kotosinŋge ki jɔlɔ wi na pilige pyew.
9 Kì pye ma, leele mbele pe maa fyɛ we
Fɔ wi yɛgɛ, wi mbe ya pe shɔ yɛgɛ ŋga na
wamawelewe pi ni, konaa mbe lepeele pe
tɛgɛ mbe ka pe le jɔlɔgɔ kiti kɔnpilige yɛgɛ
ŋga na, wìgi jɛn.
10 Mbele pe maa tanri wire lɔmɔ pi na,
na yala jogo kagala ŋgele fyɔngɔ ni ke ni,
na Yɛnŋɛlɛ li fanŋga ki tifaga, li yaa pe le
jɔlɔgɔ fun.

Nagafɛnnɛ yagboyoolo mbele sɛnrɛ mì
yo ma ye kan, pe yɛn yɛwaga naa
yɛnŋgbangala fɛnnɛ, paa la fyɛ mbaa
naayeri fanŋga fɛnnɛ pe tegele.
11 Ma si yala, ali mɛrɛgɛye wele, poro
mbele fanŋga naa yawa yɛn pe ni ma wɛ
ki nagafɛnnɛ yagboyoolo pe na, paa la ki
fanŋga fɛnnɛ pe jɛrɛgi mbaa pe mɛgɛ jogo
we Fɔ wi yɛgɛ na.
12 Ki leele pe yɛn paa yanyaara nda ti
yɛn tijinliwɛ fu ti yɛn, ti sego koyi ŋga
mbaa ti yinri mbaa ti kuun. Ki leele
kagala ŋgele pee jɛn, pe maa ke mɛgɛ ki
jogo. Pe yaa ka jɔgɔ paa yanyaara ti yɛn.
13 Kambasinŋge ŋga pè pye ma leele pe
jɔlɔ, pe yaa ka poro fun pe sara mbe yala
ki ni. Ki ma pe ndanla paa pe jogopere ti
piin yɔnlɔ na. Na paga pinlɛ ye ni liwɛn
na, pe ma pye fɛrɛ yaara naa fyɔngɔ ni
ye sɔgɔwɔ, pe maa yɔgɔri pe lefanlaga ki
kala na.
14 Kɛɛnrɛ kapyere to ti yɛn ma pe yɛnlɛ
tin. Kapere nda paa piin ti fa pe yɛgɛ tin
ma. Mbele pe fa yeresaga ta wa tagawa
pi ni, pe maa pe lɛlɛ na pe punŋgu. Pe
kotoro ti maa ŋga sɔnri, ko yɛn mbe
penjara ta. Yɛnŋɛlɛ lì pe daŋga.
15 Pè kozinnɛ li yaga ma puŋgo. Konɔ
na Bosɔri pinambyɔ Balamu wìla lɛ lo pè
lɛ, wo ŋa penjara nda wi mbaa ta tila wi
ndanla, a wila tipege piin we.
16 Ɛɛn fɔ, a sofile wì sɛnŋgbanra yo wi
na wi kajɔɔgɔ ki kala na. Ee, yaayogo ŋga
kila ya mbaa para, a kì para ki Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ wi ni sɛnwee magala ni,
ma wi go fu kala li yerege.

17 Ki leele pe yɛn paa lɔrɔ nda tì waga ti
yɛn, paa kambaara yɛn nda tifɛliŋgbɔgɔ
kìri lɛ ma kari ti ni. Yɛnŋɛlɛ lì cɛnsaga
tɛgɛ pe kan wa wɔwɔ tinndindi pi ni.
18 Pe maa yɛɛ gbɔgɔwɔ naa go fu sɛnrɛ
yuun. Mbele pè shɔ ma wɔ wa punŋguwɔ
konɔ tangafɛnnɛ pe kɛɛ ki fa mɔ gbɛn, pe
maa pe lɛlɛ wire ti jogo kagala naa kɛɛnrɛ
kapyere ti ni mbe pe puŋgo.
19 Pe ma yɔn fɔlɔ kɔn pe yeri ma yo pe
yaa pe pye leseele, ma si yala, poro jate
kapyere nda ti maa pe jogo pe ma pye ti
kulolo, katugu yaraga ŋga ka fanŋga ta
sɛnwee wi na, wi ma pye ki kulo.
20 Kaselege ko na, leele mbele pè we
Fɔ naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi jɛn, ma
shɔ dunruya wi fyɔngɔ kapyere ti kɛɛ wi
fanŋga na, na paga pe yɛɛ kan ti yeri
ti fanŋga ta pe na naa, pe kɔwɔ pi ma
tijanga naa ma wɛ koŋgbanŋga ko na.
21 Katugu ndɛɛ ki pye pee ja kozinnɛ li
jɛn, ko mbe ja mbɔnrɔ pe na sanni pe
sa li jɛn pee puŋgo le ŋgasele kpoyi na
Yɛnŋɛlɛ lì kan pe yeri li ni ko na.
22 Ŋga kì pe ta, ki yomiyɛlɛ na li maa

† **2:22 2.22:** Yomi 26.11

ŋga yuun ki yɛn kaselege pe kanŋgɔlɔ fɔ: *«Pyɔn wì sɔngɔrɔ wi tuguro ti kɔrɔgɔ nari kaa»*†, ma nuru naa ma yo fɔ: «Canɔ ŋa wì woli fɔɔnfɔɔn, wì sɔngɔrɔ mbe saa yɛɛ piligi wa fɛnrɛgɛ ki ni naa.»

3

We Fɔ Zhezu wi panga sɛnrɛ

1 Na wɛnnɛ, na sɛwɛ shyɛn woo wowi ŋa mila yɔnlɔgi mbe torogo ye kan. Wa ki sɛwɛɛlɛ shyɛn pe ni fuun pe ni, mi yɛn na nandowo kaan ye yeri kagala kele na, jaŋgo mbe jatere tiyɔɔn le ye ni.

2 Sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛkpoyi pàa yo faa, konaa we Fɔ naa we Shɔfɔ wi ŋgasele na ye pitunmbolo pè yo ma ye kan, mila jaa yaa nawa tuun li na.

3 Ki koŋgbanŋga, ye daga mbege jɛn fɔ dunruya kɔyɛgɛ ni, leele pele yaa ka pan mbaa tanri mbaa yala pe yɛɛra jogo kagala koro ni. Pe yaa kaa tɛgɛ ye na

4 mbaa yuun fɔ: «Mi yo wila si yɔn fɔlɔ kɔn ma yo wila paan? Wi yɛn se yeri? Katugu maga lɛ wa we tɛlɛye pè ku, yaara ti ni fuun ti yɛn wa ti cɛnwɛ nuŋgba pi na paa yɛgɛ ŋga na tìla pye cɛnwɛ mba na, maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi ni!»

5 Pe maga siligi na fɛgɛ ki wogo ŋga ki na fɔ: Naayeri wo naa tara ti ni tìla da maga lɛ wa faa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro to fanŋga na. Pa tara tìla yiri wa tɔnmɔ pi ni ma gbegele tɔnmɔ po ni.

6 Ki tɔnmɔ nuŋgba pi fanŋga na, tɔnŋgbɔɔ pìla pan ma faa dunruya woolo pe tɔngɔ.

7 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro nuŋgba ti fanŋga na, nala pilige naayeri wo naa tara ti ni, ti yɛn ma tɛgɛ mbe ka tɔngɔ kasɔn ni. Mbele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, li yaa ka kiti kɔn pe na mbe pe tɔngɔ pilige ŋga ni, ti yɛn ma tɛgɛ ko pilige ko kan.

8 Ɛɛn fɔ, na wɛnnɛ, kala nuŋgba yɛn wa, na yee daga mbe fɛgɛ li na, fɔ: Pilige nuŋgba ki yɛn we Fɔ wi yɛgɛ na paa yɛlɛ wagakele (1 000) yɛn. *Yɛlɛ wagakele (1 000) li yɛn wi yɛgɛ na paa pilige nuŋgba yɛn.*†

9 We Fɔ wì yɔn fɔlɔ na kɔn, wii yaa mɔ mbeli yɔn fili paa yɛgɛ ŋga na pele yɛn naga sɔnri we. Ɛɛn fɔ, wi yɛn naga kunni wi yɛɛ ni ye kala na, katugu wi woro na jaa lere kpɛ mbe puŋgo, wila jaa pe ni fuun pe pe kapere pyege ki jɛn pege yaga.

10 Ma si yala, we Fɔ wi pilige ki yaa ka pan paa yoo yɛn. Ki pilige kiga ka gbɔn, naayeri wi yaa kɔ tinmɛ gbɔɔ ni. Kasɔn ki yaa ka naayeri yaara ti yigi mberi yan. Tara to naa tara na yaara ti ni fuun ti yaa ka sogo mbe kɔ.

11 Na kì kaa pye yaara ti ni fuun ti yaa ka jɔgɔ ma, ye yɛn maga jɛn jɛŋgɛ paa yɛgɛ ŋga na ye tangalɔmɔ pi daga mbe pye we. Ye tangalɔmɔ pi daga mbe pye kpoyi, yaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.

12 Yaa Yɛnŋɛlɛ li pilige ki singi jɛŋgɛ ye ŋgban ki na ki ta ki gbɔn fyaw. Ko pilige ko ni, kasɔn ki yaa ka naayeri wi yigi mboo sogo, naayeri yaara ti yaa ka yan kasɔn tufunwɔ pi kala na.

13 Ɛɛn fɔ, mbe yala yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ lì kɔn li ni, we yɛn na *naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ*† singi, pa lesinmbele pe yaa ka cɛn wa ti ni.

14 Ki kala na, na wɛnnɛ, mbe ye ta ye yɛn naga kagala ke singi ke pye, ye bala ye pye kpoyi, jɛrɛgisaga fu Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ye ka pye yɛyinŋge na li ni.

15 We Fɔ wila kagala ŋgele kunni wi yɛɛ ni, yaa ki jate paa pyelɔmɔ yɛn ye kan ye ta ye shɔ, paa yɛgɛ ŋga na sefɔ Pɔli ŋa wì we ndanla wìgi yɔnlɔgɔ wa wi sɛwɛ wi ni ye kan, ma yala tijinliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ lì kan wi yeri pi ni.

16 Wìgi wogo ki yɔnlɔgɔ wa wi sɛwɛɛlɛ pe ni fuun pe ni, wa lara nda wi maa para ki wogo ki na we. Wa wi sɛwɛɛlɛ pe ni, lara ta yɛn wa, nda ti kɔrɔ jɛnwɛ pi yɛn ma ŋgban, leele kambajɛnmbɛlɛ mbele pe fa yeresaga ta wa tagawa pi ni, pe mari kɔrɔ wi wa maa kanŋga paa yɛgɛ ŋga na pe maa ki piin lara ta na wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni we. Paa ki piin ma, na pe yɛɛ punŋgu Yɛnŋɛlɛ li na.

17 Yoro wo na, na wɛnnɛ, yè jɛn ki ni makɔ. Ki kala na, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo yaga ka ti leele mbele pe woro

† **3:8 3.8:** Yuuro 90.4 † **3:13 3.13:** Eza 65.17

na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ pe ye fanla pe ye puŋgo, ye yɛn ma yeresaga ta yɛgɛ ŋga na, ye kɔlɔgi le ki laga ki na.

18 Ɛɛn fɔ ye koro yaa kee yɛgɛ wa we Fɔ naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi ni konaa yaa wi jɛnni. Gbɔgɔwɔ mbe pye wi woo, yiŋgɔ fɔ sanga pyew! Anmiina.

Sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa ZHAN wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ ŋa Zhan wo wìla wi yɔnlɔgɔ maa torogo. Zhan wìla pye Zebede pinambyɔ (Maki 1.19-20). Wìla pye Zhezu wi pitunŋɔ. Wo wì Zhezu Sɛntanra nda Zhan mɛgɛ ki yɛn ti na ti yɔnlɔgɔ konaa Nagawa sɛwɛ wi ni. Wìla pye faa ŋgbanra wɔfɔ; a Zhezu wì si kaa wi yeri maa pye wi fɔrɔgɔfɔ. Zhan wìla pye leele mbele pàa pye Zhezu wi tanla tɔɔn wo wa, ma pinlɛ Zhaki naa Pyɛri pe ni.

Leele pe yɛn naga yuun ma yo fɔ Zhezu wi pitunŋɔ Zhan wìla saa cɛn wa Efɛzi ca. Pɔli wìla legiliziye pele nɔgɔ lɛ wa ki ca ki ni. Naa Zhan wìla ka saa gbɔn wa ki ni, a wì si pye ki legiliziye pe yɛkelewe.

Sɛwɛɛlɛ taanri Zhan wì yɔnlɔgɔ ma torogo. Wi sila sɛwɛ koŋgbanŋa wi yɔnlɔgɔ mboo torogo legilizi nuŋgba kan nakoma lere nuŋgba kan. Ɛɛn fɔ wìla wi yɔnlɔgɔ, jaŋgo paa wi kara legiliziye pe ni fuun pe ni.

Ki Zhan sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa, sɛnrɛ yinrɛ shyɛn ti yɛn wa wi ni. Wa sɛnrɛ go koŋgbanŋga ki ni, Zhan wi yɛn naga yɛnri tagafɛnnɛ pe yeri ma yo paa tanri wa kozinnɛ li ni. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe daga mbe taga we Fɔ Zhezu Kirisi wi na konaa pe pe yɛɛ ndanla.

Wa sɛnrɛ go shyɛn wogo ki ni, Zhan wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn nagafɛnnɛ yagboyoolo pe ni (2.18-29; 4.1-6).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛnrɛ ti lɛsaga: Yinwege kìgi yɛɛ naga wa Zhezu wi ni *1.1-4*
Yanwa naa wɔwɔ sɛnrɛ *1.5–2.29*
Tagafɔ wi yinwege ki daga mbe pye kpoyi, wi koro wi mara Yɛnŋɛlɛ li na *3.1-24*
Kaselege naa punŋguwɔ kala *4.1-6*
Ndanlawa pi tunŋgo *4.7-21*
Tagawa mba pi yɛn cew tawa ni *5.1-21*

Yinwege sɛnrɛ

1 We yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan, yinwege Sɛnrɛ† to kanŋgɔlɔ. Ti yɛn wa maga lɛ dunruya wi dasanga wi ni. Wèri logo, mari yan we yɛngɛlɛ jate ke ni, mari wele, a we kɛyɛn yì jiri ti na.

2 Naa ki yinwege kìla ki yɛɛ naga, wàa ki yan. Ko kì ti we yɛn naga sɛnrɛ yuun. Yinwege mbakɔgɔ ŋga kìla pye wa we To wi tanla ma kaa ki yɛɛ naga, ko sɛrɛya wo waa yuun na ye kaan.

3 Ŋga wè yan ma logo, ko we yɛn na yari ye kan fun, jaŋgo ye gbogolo nuŋgba we ni, ye ye wa gbogolomɔ mba wè ta we To wo naa wi Pinambyɔ Zhezu Kirisi pe yeri pi ni.

4 We yɛn naga wogo ŋga ki yɔnlɔgi mbege torogo ye kan, jaŋgo we nayinmɛ pi yɛɛ yɔn fili.

Yɛnŋɛlɛ li yɛn yanwa

5 Sɛnrɛ nda wè logo Zhezu Kirisi wi yeri nari yari ye kan, tori nda yɛɛn fɔ: Yɛnŋɛlɛ li yɛn yanwa, wɔwɔ kpɛ woro wa li ni.

6 Na waga yo we yɛn ma gbogolo nuŋgba Yɛnŋɛlɛ li ni, mbe sigi ta we yɛn na tanri wa wɔwɔ pi ni, kona we yɛn na finlɛlɛ, we woro na tanri kaselege ki na.

7 Ɛɛn fɔ, na we kaa tanri wa yanwa pi ni paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lo jate li yɛn wa yanwa pi ni, kona, we ni fuun nuŋgba nuŋgba we yɛn gbogolomɔ nuŋgba ni we yɛɛ ni. A li Pinambyɔ Zhezu wi kasanwa pila we piin kpoyi na we lari kapege ki ni fuun ki na.

8 Na waga yo kapege woro we na, kona, we yɛn na we yɛɛ fanla, kaselege woro wa we nawa.

9 Ɛɛn fɔ, na waga we kapere ti yo mbe Yɛnŋɛlɛ li kan, pa we mbe ya we jigi wi taga li na, katugu li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ ma sin, pa li yaa we kapere ti kala yaga we na, mbe we pye kpoyi mbe we laga kambasinŋge ki ni fuun ki na.

10 Na waga yo wee kapege pye, we yɛn na Yɛnŋɛlɛ li piin yagboyoo, li sɛnrɛ ti woro wa we nawa.

2

Kirisi wi yɛn we sagafɔ

† **1:1 1.1:** ***Yinwege sɛnrɛ:*** **To ti yɛn Zhezu Kirisi we.**

1 Na piile, mi yɛn naga kagala ŋgele ke yɔnlɔgi mbe ke torogo ye kan, jaŋgo yaga ka kapege pye. Ɛɛn fɔ, na wa ka si kapege pye, sagafɔ yɛn we yeri wa we To Yɛnŋɛlɛ li tanla, wo wi yɛn Zhezu Kirisi ŋa wi yɛn ma sin we.
2 Katugu wùu yɛɛ wɔ saraga ma kapere ti fɔgɔ tɔn, kii pye woro kapere to nuŋgba kala na, kì pye dunruya woolo pe ni fuun pe woro ti kala na.
3 Na we ka Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke yigi mbaa tanri ke na, ko we maga jɛn ma yo we yɛn mali jɛn.
4 Na ŋa ka yo wi yɛn mali jɛn, mbe sigi ta wi sili ŋgasegele ke yigi mbaa tanri ke na, wo yɛn yagboyoo, kaselege woro wa wi nawa.
5 Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yigi, Yɛnŋɛlɛ li maa ndanla ma yɔn fili kaselege na. We mbe ya mbege jɛn mbe yo we yɛn nuŋgba Yɛnŋɛlɛ li ni yɛgɛ ŋga na koyi ŋga yɛɛn.
6 Lere ŋa ka yo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni, wi daga mbaa tanri paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla tanga we.

Ŋgasele fɔnnɔ

7 Na wɛnnɛ, ŋgasele fɔnnɔ ma mila yɔnlɔgi mbe torogo ye kan, ɛɛn fɔ, ŋgasele lɛlɛ li. Li yɛn wa ye yeri maga lɛ sanga ŋa ni yè taga. Ki ŋgasele lɛlɛ lo li yɛn sɛnrɛ nda yè logo makɔ we.
8 Konaa ki ni fuun, ŋgasele fɔnnɔ li mi yɛn na yɔnlɔgi mbe torogo ye kan. Li kaselege ki ma ki yɛɛ naga wa Kirisi wi ni konaa wa ye ni fun. Ki kala na, wɔwɔ pila kee, yanwa jɛmbɛ pila yiin makɔ.
9 Lere ŋa ka yo wi yɛn na tanri wa yanwa pi ni, mbe sigi ta wi yɛn maa lewee yɛnlɛ wa panra, wi yɛn wa wɔwɔ pi ni bere.
10 Ŋa wi lewee yɛnlɛ wi yɛn maa ndanla, wo yɛn wa yanwa pi ni. Kiga pye ma, kala lo la na pye wa wi nawa, na li mbe lere wa kan wi to wa kapege ki ni.
11 Ɛɛn fɔ, ŋa ka wi lewee yɛnlɛ wi panra, wo yɛn wa wɔwɔ pi ni, wi yɛn na tanri wa wɔwɔ pi ni. Wi suu yɛɛ karisaga ki jɛn, katugu wɔwɔ pi ma ti wila la yaan.
12 Na piile, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan, katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye kapere ti kala yaga ye na Zhezu wi mɛgɛ† ki na.
13 Na teele, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan, katugu Yɛnŋɛlɛ na li yɛn wa maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, ye yɛn mali jɛn. Lefɔnmbɔlɔ mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan, katugu yè ya Sɔtanla wi ni.
14 Na piile, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan, katugu ye yɛn ma we To Yɛnŋɛlɛ li jɛn. Na teele, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan, katugu ŋa wi yɛn wa maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, ye yɛn maa jɛn. Lefɔnmbɔlɔ, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan, katugu fanŋga yɛn ye ni. A Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tì koro ye ni, a yè ya Sɔtanla wi ni.
15 Yaga ka ti dunruya† wi ye ndanla, wi nawa yaara ti ye ndanla. Na dunruya wi ka lere ŋa ndanla, we To Yɛnŋɛlɛ laa ki fɔ wi ndanla;
16 katugu yaraga ŋga fuun ki yɛn dunruya wi wogo, wire ti jogo kagala, naa yaraga ŋga lere wi ma yan na jaa, naa yɛɛ gbɔgɔwɔ dunruya yaara taga ki kala na, tila la yinrigi wa we To Yɛnŋɛlɛ lo yeri, ti maa yinrigi dunruya wo yeri.
17 Dunruya wila koo na kee, naa yaara nda leele pe yɛn na yaan na jaa ti ni fuun ti ni. Ɛɛn fɔ, ŋa kaa Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li piin, wo yaa koro yinwege na fɔ sanga pyew.

Kirisi wi winfɔ we

18 Na piile, dunruya kɔyɛgɛ ki yɔngɔ. Yège logo ma yo Kirisi wi winfɔ wi daga mbe pan. Ma si yala, Kirisi wi winfɛnnɛ pe lɛgɛrɛ pan yiŋgɔ, pa wège jɛn yɛɛn ma yo dunruya kɔyɛgɛ kì yɔngɔ.
19 Ki leele pe sila pye we woolo kaselege na, ko kì ti pè laga we na ma kari. Ndɛɛ pàa pye we woolo, pe jɛn na koro laga we ni. Ɛɛn fɔ, pè laga we na ma kari, a kì ta ma filige fɔ pe ni wa kpɛ sila pye we woo.

† **2:12 2.12:** Yɛnŋɛlɛ lì we kapere ti kala yaga we na Zhezu wi mɛgɛ ki na, ko kɔrɔ wo yɛn ŋga Zhezu wì pye ki kala na. † **2:15 2.15:** Sɛnweele pe dunruya wo ma, ɛɛn fɔ, kapege dunruya ŋa Sɔtanla wi yɛn na yɛgɛ sinni na wiin Yɛnŋɛlɛ li ni wowi. Dunruya wi nawa yaara nda sɛnrɛ ti yɛn na yuun, to ti yɛn yaara nda ti yɛn kapege woro.

20 Yoro wo na, yè Yinnɛkpoyi na Kirisi
wi tirige ye na li ta. Kì pye ma, ye ni fuun
yè kaselege ki jɛn.
21 Ki sɛwɛ ŋa mì torogo ye kan yɛɛn, ki
woro mbe yo yee kaselege ki jɛn, ɛɛn fɔ,
katugu ye yɛn maga jɛn. Ye si yɛn maga
jɛn fun ma yo yagbolo kpɛ se ya yiri wa
kaselege ki ni.
22 Ambɔ wi yɛn yagboyoo wo? Wo wi
yɛn lere ŋa wi ma yo Zhezu wo ma wi
yɛn Kirisi we. Ko lerefɔ wo wi yɛn Kirisi
wi winfɔ we, wi ma je Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
To lo naa li Pinambyɔ pe na.
23 Ki kala na, ŋa ka je Pinambyɔ wi na,
wi ma je Tofɔ wi na fun. Ŋa ka yɛnlɛ
Pinambyɔ wi na, Tofɔ wi ma pye wi ni.
24 Ki kala na, sɛnrɛ nda yè logo maga lɛ
wa ki lɛsaga ki na, yeri yaga ti koro wa ye
nawa. Nda yàa logo maga lɛ wa ki lɛsaga
ki na, na tiga koro wa ye nawa, pa yoro
fun ye yaa koro mbe mara Pinambyɔ wo
naa wi To pe na.
25 Kirisi wì yɔn fɔlɔ li kɔn mbe yaraga
ŋga kan we yeri, ko ki yɛn yinwege
mbakɔgɔ ye.
26 Mbele pe yɛn naga jaa mbe ye fanla
mbe ye puŋgo, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi
yɔnlɔgi mboo torogo ye kan pe kala na.
27 Yoro wo na, yè Yinnɛkpoyi li ta
Kirisi wi yeri. Paa wi Yinnɛkpoyi lì kaa
pye ye ni, yee jori lere wa kala wila ye
nari, katugu Yinnɛkpoyi li yɛn na ye nari
kagala ke ni fuun ke ni, li nagawa sɛnrɛ
ti si yɛn kaselege, yagbolo ma. Ki kala na,
ye Yinnɛkpoyi li nagawa sɛnrɛ ti yigi ye
koro ye pye nuŋgba Kirisi wi ni.
28 Ki kala na, na piile, ye koro Kirisi wi
ni, jaŋgo na wiga kaa yɛɛ naga sanga ŋa
ni, we kotogo ta, waga ka fɛrɛ shɔ wa wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ wi panmbilige.
29 Yège jɛn ma yo Kirisi wi yɛn ma sin,
ki kala na, ye daga mbege jɛn fɔ lere o lere
wi maa kasinŋge ki piin, wo yɛn Yɛnŋɛlɛ
pyɔ.

3

Yɛnŋɛlɛ li piile pe kala

1 Yege wele paa yɛgɛ ŋga na we yɛn ma
we To Yɛnŋɛlɛ li ndanla we, li ndanlawa
pì gbɔgɔ jɛŋgɛ, fɔ a paa we yinri Yɛnŋɛlɛ
piile. Pa we si yɛn ma kaselege. Ko kì
ti dunruya woolo pee we jɛn, katugu pee
Yɛnŋɛlɛ li jɛn.
2 Na wɛnnɛ, yiŋgɔ we yɛn Yɛnŋɛlɛ li
piile, ɛɛn fɔ, we yaa ka pye yɛgɛ ŋga na,
ko fa naga mbe filige gbɛn. Wège jɛn ma
yo na Kirisi wiga kaa yɛɛ naga, we yaa ka
pye paa wi yɛn, katugu we yaa kaa yan
paa yɛgɛ ŋga na wi yɛn we.
3 Ko jigi wo yɛn lere ŋa fuun yeri, a wùu
taga Kirisi wi na, wi maa yɛɛ pye kpoyi
paa yɛgɛ ŋga na Zhezu Kirisi wi yɛn kpoyi
we.
4 Lere ŋa fuun wi maa kapege ki piin,
wi maa Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi jogo. Kapege
ko ki si yɛn Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi jɔgɔwɔ we.
5 Ye si yɛn maga jɛn ma yo Kirisi wì pan
maa yɛɛ naga mbe leele pe kapere ti laga
pe na, kapege kpɛ woro wo na.
6 Ki kala na, lere ŋa fuun ka koro mbe
mara wi na, wo na la kapege piin fyew.
Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun wi koro na kapege ki
piin, wo fa Zhezu wi yan, wi fa suu jɛn.
7 Na piile, yaga ka ti lere wa mbe ye
fanla wi ye puŋgo. Ŋa wi ma koro na
kasinŋge ki piin, wo yɛn ma sin paa yɛgɛ
ŋga na Zhezu Kirisi wi yɛn ma sin we.
8 Ŋa wi ma koro na kapege ki piin,
wo yɛn Sɔtanla woo, katugu Sɔtanla wila
kapege ki piin maga lɛ wa fafafa. Yɛnŋɛlɛ
li Pinambyɔ wì pan maa yɛɛ naga, jaŋgo
mbe Sɔtanla wi kapyere ti jɔgɔ.
9 Lere ŋa fuun wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li pyɔ,
wo na koro mbaa kapege ki piin, katugu
Yɛnŋɛlɛ li maa yinwege ŋga kaan ki yawa
pi yɛn wi ni. Paa Yɛnŋɛlɛ li yɛn wi To,
ki kala na, wi se ya koro mbaa kapege ki
piin.
10 Yɛnŋɛlɛ li piile poro naa Sɔtanla wi
piile pe ni, pe ma pe jɛn ma pe wɔ pe
yɛɛ ni yɛgɛ ŋga na ki ŋga: Lere ŋa fuun
wi woro na kasinŋge piin, nakoma ŋa wi
sefɔ wi suu ndanla, wo woro Yɛnŋɛlɛ pyɔ.

Yaa ye yɛɛ ndaan

11 Sɛnrɛ nda yè logo maga lɛ wa ki
lɛsaga ki na, tori nda yɛɛn fɔ: We we yɛɛ
ndanla.
12 Waga ka pye paa Kayɛn yɛn, wìla pye
Sɔtanla wo woo, a wùu jɔnlɔ lenaŋa wi
gbo. Kìla cɛn mɛlɛ, a wì suu gbo? Katugu

Kayɛn wi kapyere tìla pye ma tijanga, ma si yala, wi jɔnlɔ wo kapyere to la pye ma sin.
13 Sefɛnnɛ, na dunruya woolo paga ye panra, ko ka ka ye pari.
14 Wège jɛn ma yo wè wɔ wa kunwɔ pi ni ma yinwege ta, we yɛn maga jɛn, katugu sefɛnnɛ pe yɛn ma we ndanla. Lere ŋa wi sefɔ wi suu ndanla, wo koro wa kunwɔ pi ni bere.
15 Lere ŋa fuun wi maa lewee yɛnlɛ wi panra, wo yɛn legbolere. Ye si yɛn maga jɛn ma yo yinwege mbakɔgɔ ki woro legbolere wa kpɛ ni.
16 We yɛn ma ndanlawa pi kɔrɔ wi jɛn yɛgɛ ŋga na, ki ŋga fɔ: Kirisi wùu yinwege ki kan kunwɔ pi yeri we kala na. Woro fun we daga mbe we yɛɛ kan kunwɔ pi yeri we sefɛnnɛ pe kala na.
17 Na lere wa ka dunruya ŋa wi yarijɛndɛ ti ta, mbe suu lewee yɛnlɛ wa yan wi jori, na wi yinriwɛ suu ta, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa pye mboo ndanla mɛlɛ?
18 Na piile, leele pee daga mbe we ndanla sɛnyoro to naa yɔn sɛntanra to cɛ ni. Ki daga ki pye ndanlawa kaselege woo, pila pi yɛɛ nari wa we kapyere ti ni.

Jigi ŋa wè ta Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na

19 Pa we yaa ki jɛn yɛɛn mbe yo we yɛn kaselege fɛnnɛ, we jatere wi mbe ya cɛn we na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
20 Na we jatere wi kaa we jɛrɛgi, Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ ma wɛ we jatere wi na, ma kala li ni fuun li jɛn.
21 Na wɛnnɛ, na we jatere wi woro na we jɛrɛgi, we ma kotogo ta Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
22 Na waga yaraga o yaraga yɛnri li yeri, we yaa ki ta li yeri, katugu wòo ŋgasegele ke yigi na tanri ke na, naa nandanwa kagala ke piin.
23 Wi ŋgasele loli na fɔ we taga li Pinambyɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, we we yɛɛ ndanla paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wìgi yo we kan ma yo waa ki piin we.
24 Lere ŋa ka Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke yigi mbaa tanri ke na, wo yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ fun li yɛn wi ni. We yɛn maga jɛn Yinnɛkpoyi na lì kan we yeri lo fanŋga na.

4

Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi lo naa Kirisi wi winfɔ wi yinnɛ le

1 Na wɛnnɛ, mbele fuun pe yɛn na pe yɛɛ piin ma yo Yinnɛkpoyi li yɛn pe ni, yaga ka taga pe ni fuun na. Ɛɛn fɔ, ye pe wa ye wele yege jɛn, na kaa pye yinnɛ na li yɛn pe ni lì yiri Yɛnŋɛlɛ yeri. Mì ko yo ma, katugu Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe lɛgɛrɛ pan laga dunruya wi ni.
2 Ŋga ki yaa ti ye sigi jɛn ye yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ loli, koyi ŋga yɛɛn fɔ: Lere ŋa fuun kaga yo mbe yo kaselege Zhezu Kirisi wì pan ma sɛnwee wire lɛ, Yinnɛkpoyi na lì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li ni, li yɛn wi ni.
3 Ɛɛn fɔ, Lere ŋa fuun ka je mbe yo Zhezu wii pan mbe sɛnwee wire lɛ, Yinnɛkpoyi na lì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li ni, li woro wi ni. Yinnɛ na li yɛn wi ni, Kirisi wi winfɔ wi yinnɛ loli. Yàa ki logo ma yo wi daga mbe pan. Yiŋgɔ wì pan makɔ laga dunruya wi ni.
4 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, na piile, ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo. Yè fanŋga ta Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe na; katugu Yinnɛkpoyi na li yɛn ye ni, li yɛn yawa ni ma wɛ yinnɛ na li yɛn mbele pe yɛn dunruya woolo pe ni li na.
5 Poro wo na, pe yɛn dunruya wi woolo, ki kala na, kagala ŋgele ke yɛn ma dunruya woolo pe ndanla, koro pe maa yuun, a dunruya woolo paa nuru pe yeri.
6 Woro wo na, we yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo. Lere ŋa wì Yɛnŋɛlɛ li jɛn, wi maa nuru we yeri. Lere ŋa wi woro Yɛnŋɛlɛ li woo, wo na la nuru we yeri. Pa we mbe ya kaselege Yinnɛ li jɛn mbeli wɔ yinnɛ na li maa leele punŋgu li ni yɛɛn.

Yɛnŋɛlɛ li yɛn ndanlawa

7 Na wɛnnɛ, ye ti we we yɛɛ ndanla, katugu ndanlawa pì yiri Yɛnŋɛlɛ lo yeri. Lere ŋa fuun leele yɛn maa ndanla, wo yɛn Yɛnŋɛlɛ li pyɔ, wi yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li jɛn.
8 Lere ŋa leele woro maa ndanla, wii Yɛnŋɛlɛ li jɛn, katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛn ndanlawa.

9 Yɛnŋɛlɛ lìli ndanlawa pi naga we
na yɛgɛ ŋga na ki ŋga: Lìli Pinambyɔ
nuŋgba pe wi tun laga dunruya wi ni,
jaŋgo we yinwege ta wi fanŋga na.
10 Ŋga ki yɛn ndanlawa we, ki ŋga: Kii
cɛn ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ lo li woro ndanla, ɛɛn
fɔ, woro we lo ndanla, a lì sili Pinambyɔ
wi tun, jaŋgo wi pan wi pye we kapere ti
fɔgɔ tɔnsaraga.
11 Na wɛnnɛ, na kì kaa pye we Yɛnŋɛlɛ
li ndanla ma, ki kala na, woro fun ki daga
we we yɛɛ ndanla.
12 Lere kpɛ fa Yɛnŋɛlɛ li yan yɛnlɛ ni
fyew. Na waga we yɛɛ ndanla, pa Yɛnŋɛlɛ
li yaa koro we ni. Li ndanlawa mba pi yɛn
we ni, pi yaa pi yɛɛ yɔn fili.
13 Naa Yɛnŋɛlɛ lìli Yinnɛkpoyi li kan we
yeri, ko kì ti wège jɛn ma yo we yɛn
Yɛnŋɛlɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ fun li yɛn we ni.
14 Woro jate wège yan, we nɛɛ ki yuun
ma yo Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To lìli Pinambyɔ
wi tun wi pan wi pye dunruya woolo pe
Shɔfɔ.
15 Na lere ŋa kaga yo mbege filige mbe
yo Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ,
Yɛnŋɛlɛ li yɛn wi ni, a wo fun wi yɛn
Yɛnŋɛlɛ li ni.
16 Woro wo na, we Yɛnŋɛlɛ li ndanla
yɛgɛ ŋga na, wège jɛn ma taga ki na.
Yɛnŋɛlɛ li yɛn ndanlawa. Lere ŋa leele
yɛn maa ndanla, wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni, a
Yɛnŋɛlɛ fun li yɛn wi ni.
17 Pa ndanlawa pì pi yɛɛ yɔn fili wa we
ni yɛɛn, jaŋgo we kotogo ta kiti kɔnpilige,
katugu we tangalɔmɔ laga ki dunruya ŋa
wi ni, pi yɛn ma yiri Zhezu Kirisi wi woo
pi kɔrɔgɔ.
18 Ndanlawa pila lere kan wila fyɛ.
Ndanlawa mba pì yɔn fili, pi ma lere fyɛrɛ
kɔ wi na. Ɛɛn fɔ, fyɛrɛ ti maa paan jɔlɔgɔ
ni. Ŋa wi maa fyɛ wi ndanlawa pila pi yɛɛ
yɔn fili.
19 Woro wo na, leele pe yɛn ma we
ndanla, katugu woro we keli ma Yɛnŋɛlɛ
li ndanla gbɛn.
20 Na lere wa ka yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn maa
ndanla mbe sigi ta wùu lewee yɛnlɛ wi
panra, wi yɛn yagboyoo; katugu lere ŋa
wi lewee yɛnlɛ ŋa wila yaan wi woro maa
ndanla, Yɛnŋɛlɛ na wi woro na yaan li
mbe ya mboo ndanla mɛlɛ?
21 Ŋgasele na Kirisi wì kan we yeri loli
na fɔ: Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma lere ŋa ndanla,
ki daga wi lewee yɛnlɛ wuu ndanla fun.

5

Wè fanŋga ta dunruya wi na

1 Lere ŋa fuun ka taga ki na mbe yo
Zhezu wi yɛn Kirisi, wo yɛn Yɛnŋɛlɛ li
pyɔ. Tofɔ wi yɛn ma lere ŋa fuun ndanla,
wi piile pe maa ndanla fun.
2 Pa wège jɛn yɛɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li
piile pe yɛn ma we ndanla: Na Yɛnŋɛlɛ
li ka we ndanla waa tanri li ŋgasegele ke
na we.
3 Yɛnŋɛlɛ li we ndanla, ko ki yɛn fɔ
we yɛn na tanri li ŋgasegele ke na. Li
ŋgasegele ke si woro ma ŋgban we yeri
mbe toro,
4 katugu Yɛnŋɛlɛ pyɔ pyew wi ma
fanŋga ta dunruya wi na. Fanŋga ŋga
wè ta dunruya wi na, ko ki yɛn we tagawa
we.
5 Ambɔ wi mbe ya fanŋga ta dunruya
wi na? Ndɛɛ ŋa wì taga ki na ma yo Zhezu
wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wo cɛ.

Sɛrɛya ŋa Yɛnŋɛlɛ lì yo Zhezu Kirisi wi kanŋgɔlɔ

6 Ŋa wì pan tɔnmɔ† naa kasanwa pi
fanŋga na, wo wi yɛn Zhezu Kirisi we.
Wii pan tɔnmɔ po nuŋgba fanŋga na,
ɛɛn fɔ, wì pan tɔnmɔ po naa kasanwa
po fanŋga na. Yinnɛkpoyi lo li yɛn naga
sɛrɛya wi yuun ma yo ki yɛn kaselege,
katugu Yinnɛkpoyi li yɛn kaselege fɔ.
7 Kì pye ma, sɛrɛfɛnnɛ taanri pe yɛn wa.
8 Yinnɛkpoyi lo naa tɔnmɔ pi ni, naa
kasanwa pi ni, pe taanri pe sɛrɛya wì fili

† **5:6 5.6:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni, tɔnmɔ pi yɛn na para batɛmu ŋa Zhezu wìla pye wo sɛnrɛ na, a kasanwa pila para wi kunwɔ po sɛnrɛ na. Ko ki naga ma yo pa Zhezu wi tunŋgo kìla lɛ wa wi batɛmu pyege ki na ma saa kɔ wa wi kunwɔ pi na. Yinnɛkpoyi li yɛn naga sɛrɛya wi yuun ma yo Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ kologo shyɛn ni: Ki koŋgbanŋga Yinnɛkpoyi làa tigi Zhezu wi na wa wi batɛmu pyesaga (Zhan 1.32-34), ki shyɛn wogo li yɛn naga yuun naga finligi bere wa tagafɛnnɛ pe nawa pitunmbolo pe sɛrɛya wi fanŋga na, ma yo Zhezu wi batɛmu wo naa wi kunwɔ pi ni pi yɛn naga nari ma yo wi yɛn Kirisi, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ (2.27; 1 Korɛn 12.3).

nuŋgba naga yuun ma yo Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ.
9 We ma yɛnlɛ leele sɛrɛya wo na, ma si
yala, Yɛnŋɛlɛ li sɛrɛya wì gbɔgɔ ma wɛ pe
woo wi na. Ko sɛrɛya wowi ŋa Yɛnŋɛlɛ lì
yo li Pinambyɔ wi kanŋgɔlɔ.
10 Ŋa ka taga Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi
na, ki sɛrɛya wi ma pye wa wi nawa. Ɛɛn
fɔ, lere ŋa wii taga Yɛnŋɛlɛ li na, wi ma
Yɛnŋɛlɛ li pye yagboyoo, katugu wii taga
sɛrɛya ŋa Yɛnŋɛlɛ lì yo li Pinambyɔ wi
kanŋgɔlɔ wi na.
11 Ki sɛrɛya wowi ŋa fɔ: Yɛnŋɛlɛ lì
yinwege mbakɔgɔ ki kan we yeri, ki
yinwege ki yɛn na taa li Pinambyɔ wo ni.
12 Ŋa ka yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi
na, yinwege ki yɛn wi ni. Ŋa si yɛnlɛ li
Pinambyɔ wi na, yinwege ki woro wi ni
fyew.

Yinwege mbakɔgɔ sɛnrɛ

13 Yoro mbele yè taga Yɛnŋɛlɛ li
Pinambyɔ wi mɛgɛ ki na, mi yɛn naga
kagala ŋgele ke yɔnlɔgi mbe ke torogo
ye kan, jaŋgo yege jɛn ye yo yè yinwege
mbakɔgɔ ki ta.
14 Kotogo ŋga wè ta Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na
koyi ŋga, fɔ na waga yaraga ka yɛnri li
yeri mbe yala li nandanwa kala li ni, li
maa nuru we yeri.
15 Na we kaga jɛn mbe yo waga yaraga
ŋga fuun yɛnri li yeri li maa nuru we yeri,
pa we yaa ki jɛn mbe yo yaraga ŋga wè
yɛnri li yeri wège ta makɔ.
16 Kapege ŋga kila lere le wa kunwɔ[†]
pi ni, na lere wa ka wi sefɔ wa yan wila
ka piin, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ki fɔ wi kan,
pa Yɛnŋɛlɛ li yaa yinwege ki kan wi yeri.
Mbele pe kapere ti woro na pe nii wa
kunwɔ pi ni, ki wogo ŋga ki mbe ya pye
poro kan cɛ. Ɛɛn fɔ, kapege ka yɛn wa,
ŋga ki ma lere le wa kunwɔ pi ni, mi sho
fɔ yaa yɛnri ko kapege cɛnlɛ ko kala na.
17 Kambasinŋge pyew ki yɛn kapege,
ɛɛn fɔ, kapere ta yɛn wa to na lere le wa
kunwɔ pi ni.
18 Wège jɛn ma yo lere ŋa fuun wi
yɛn Yɛnŋɛlɛ li pyɔ wo wa na koro mbaa
kapege piin, katugu Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ
wi maa wele wi na, Sɔtanla wila ya mbe
yaraga ka pye wi na.
19 Wège jɛn ma yo we yɛn Yɛnŋɛlɛ
li woolo, fɔ dunruya woolo pe yɛn wa
Sɔtanla wi fanŋga ki nɔgɔ.
20 Wège jɛn fun ma yo Yɛnŋɛlɛ li
Pinambyɔ wì pan ma tijinliwɛ kan we yeri
we ta we Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ li jɛn. We yɛn
ma mara Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ li na li pinambyɔ
Zhezu Kirisi wo fanŋga na. Wo jate wo wi
yɛn Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le, wo wi yɛn yinwege
mbakɔgɔ ki go ye.
21 Na piile, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn
yarisunndo ti ni!

[†] **5:16 5.16:** ***Kunwɔ*** **mba sɛnrɛ tila yuun po pi yɛn kunwɔ mbakɔɔ we, ko kɔrɔ wo yɛn mbe laga Yɛnŋɛlɛ li na fɔ sanga pyew.**

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa ZHAN
wìla yɔnlɔgɔ ma torogo
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu pitunŋɔ Zhan, wo ŋa wìla pye Efɛzi ca legilizi wi yɛkelewe, wo wìla ki sɛwɛ jɛɛlɛ na li yɔnlɔgɔ mali torogo legilizi wa kan. Wa sɛwɛ wi ni, Zhan wùu yɛɛ naga we na ma yo wi yɛn legilizi lelɛɛ. Wìla sɛwɛ wi torogo legilizi ŋa kan wìla pye wa Efɛzi ca kanŋgaga na tara ti ni. Wìla legilizi wi taanla jɛlɛ ni, a legilizi woolo poro pye paa wi piile yɛn. Ki kala na, wi yɛn naga legilizi wi yinri «japɔrɔwɔ». Wo jate wi yɛn legilizi ŋa ni, wo yɛn sɛwɛ wùu torogo legilizi ŋa kan wi legilizi yɛnlɛ.

Zhan wi yɛn naga yɛnri ki legilizi woolo pe yeri fɔ pe pe yɛɛ ndanla konaa pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn nagafɛnnɛ yagboyoolo pe ni. Na ki leele pele ka pan wa pe yeri, paga ka pe yaara wɔ yɛrɛ.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1-3*
Mbe yɛɛ ndanla konaa mbe je yagbogowo nagawa sɛnrɛ ti na *4-11*
Sɛwɛ wi kɔsaga sɛnrɛ konaa sharaga puŋgo wogo *12-13*

Sɛwɛ wìla torogo ŋa yeri konaa wi sharaga

1 Mi ŋa legilizi lelɛɛ, muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi mboro jɛlɛ Kiriya† ma kan, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ we, naa ma piile pe kan. Ye yɛn mala ndanla kaselege na. Mi nuŋgba ma ye yɛn ma ndanla, ɛɛn fɔ, mbele fuun pe yɛn ma kaselege ki jɛn, ye yɛn ma pe ndanla fun,

2 katugu kaselege ki yɛn we ni, ki yaa si koro we ni fɔ sanga pyew.

3 Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To, lo naa li Pinambyɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ kan we yeri, pe we yinriwɛ ta, pe yɛyinŋge kan we yeri, jaŋgo we ki yarikanra ti ta kaselege naa ndanlawa ni.

Kaselege naa ndanlawa

4 Kì pye na yeri nayinmɛ jɛmbɛ maga yan fɔ ma piile pele yɛn na tanri kaselege ki na, paa yɛgɛ ŋga na we To wìgi yo ma we kan we.

5 Ki kala na, sefɔ jɛlɛ, koni, mila ma yɛnri fɔ: We ni fuun we we yɛɛ ndanla. Ki wogo ŋga mila yɔnlɔgi yɛɛn, ki woro ŋgasele fɔnnɔ. Ki ŋgasele lo wè ta maga lɛ wa ki lɛsaga ki na.

6 Ndanlawa powi mba fɔ yaa tanri yaa yala Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke ni. Ŋgasele na yè logo maga lɛ wa ki lɛsaga ki na loli na fɔ ndanlawa mbe pye ye sɔgɔwɔ.

7 (Mì ko yo ma), katugu leele fanlafɛnnɛ lɛgɛrɛ jagara laga dunruya wi ni. Paa yɛnlɛ mbe yo Zhezu Kirisi wì pan ma lewee wire lɛ. Lere ŋa wi maa ko piin ma, wo wi yɛn leele fanlafɔ we, ma pye Kirisi wi winfɔ.

8 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo tunŋgo ŋga yè pye kiga ka jɔgɔ, ɛɛn fɔ, yege tɔnli wi ta wi yɛɛ yɔn fili.

9 Lere ŋa fuun wii koro Kirisi wi nagawa sɛnrɛ ti na, ɛɛn fɔ, nɛɛ ka tari ti na na kee yɛgɛ, Yɛnŋɛlɛ li woro ki fɔ wi ni. Lere ŋa ka koro wi nagawa sɛnrɛ ti na, Tofɔ wo naa wi Pinambyɔ wi ni pe yɛn ki fɔ wi ni.

10 Na lere wa ka pan wa ye go mbe pan mbe ye naga, na wii pan ki nagawa sɛnrɛ ti ni, yaga kaa le wa ye go, yaga si kaa shari yɛrɛ.

11 Katugu lere ŋa kaa shari, wi ma pye wi pinlɛyɛnlɛ wa wi kapyere tijangara ti ni.

Sɛnrɛ puŋgo woro

12 Kagala lɛgɛrɛ yɛn na yeri mbe yo ye kan, ɛɛn fɔ, mi woro na jaa mbe ke yɔnlɔgɔ sɛwɛ na lankiri tɔnmɔ ni. Mi yɛn naga sɔnri mbe kari wa ye yeri we sa we yɛɛ yan we yo, jaŋgo we nayinmɛ pi ta pi yɔn fili.

13 Ma nɔsepyɔ sumboro† ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ fun wo naa wi piile pe ni pɔ̀ɔn shari.

† **1:1 1.1:** *Kiriya* wi mbe ya pye legilizi wo wa, wi *piile* poro mbe pye legilizi woolo poro. † **1:13 1.13:** *Nɔsepyɔ sumboro* ŋa wi sɛnrɛ tila yuun, wi mbe ya pye legilizi ŋa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wi yɛn wa we.

Sɛwɛ taanri woo ŋa ZHAN wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu pitunŋɔ Zhan wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ maa torogo naŋa ŋa pàa pye na yinri Gayusi wi kan. Gayusi wìla pye Zhezu Kirisi wi fɔrɔgɔfɔ wa. Wee kala la jɛn wi wogo na, wee si kala la jɛn wìla pye legilizi ŋa ni wi wogo na. Ɛɛn fɔ laga sɛwɛ wo ni wège wele maga yan fɔ Zhan wi ka leele mbele torogo wa Gayusi wi yeri, Gayusi wi ma pe yigi tiyɔngɔ. Mà jɛn Zhan wìla pye na leele torogi wa ki legilizi wi ni pe saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari wa. Ma si yala, wa ki legilizi wi ni, naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Diyotirɛfu. Wìla pye legilizi yɛkeele wo wa. Wi sila pye na leele mbele Zhan wìla pye na torogi wa pe yaara woo. Wìla pye na sɛnpere yuun Zhan wi na, wo ŋa wìla pye legilizi yɛkeele pe yɛgɛfɔ we.

Zhan wìla ki sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo Gayusi wi kan maa shari wi kajɛŋgɛ pyege ki kala na, konaa mbege yo wi kan fɔ wiga kaa Diyotirɛfu wi fɔrɔgi. Wi yɛn naga yɛnri Gayusi wi yeri ma yo wi lere ŋa wi yɛn na kee sa sɛwɛ wi kan wi yeri wi yigi tiyɔngɔ. Ki lerefɔ pe maa wi yinri Demetiriyusi. Wo fun wi yɛn na tunŋgo piin we Fɔ wo kan. Sɛwɛ wi yɛn naga nari we na ma yo fɔ mbele fuun pe yɛn na tunŋgo piin we Fɔ wi kan, we daga mbaa pe yaara woo ndanlawa ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1-4*
Sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wi yɛn na Gayusi wi mɛtanga yinri *5-8*
Diyotirɛfu wi kambasinŋge konaa Demetiriyusi wi mɛtanga kala *9-12*
Sɛwɛ wi kɔsaga sɛnrɛ konaa sharaga puŋgo wogo *13-15*

Sɛwɛ wìla torogo ŋa yeri konaa wi sharaga

1 Mi ŋa legilizi lelɛɛ, muwi mila ki sɛwɛ
ŋa wi torogi na wɔnlɔ naŋa Gayusi ma
kan, mboro ŋa màla ndanla kaselege na
we.
2 Na wɔnlɔŋgbɔɔ, mila Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
nɔɔ kaan, jaŋgo kala li ni fuun laa yɔngɔ
laa kee yɛgɛ ma kan, ma koro ŋgbaan wa
wire ti ni paa yɛgɛ ŋga na ma yɛn ŋgbaan
yinnɛ li ni we.
3 Mila yɔgɔri jɛŋgɛ, katugu sefɛnnɛ
nambala pèle pan laga na yeri maga yo
na kan ma yo ma yɛn ma sin wa kaselege
ki ni, fɔ maa tanri na yala kaselege ki ni.
4 Na mi kaga logo mbe yo na piile[†]
paa tanri kaselege ki na, yaraga ka na
nayinmɛ kan na yeri mbe wɛ ko na.

Gayusi wi tunŋgo jɛŋgɛ pyege kala

5 Na wɔnlɔŋgbɔɔ, kala na fuun maa
piin sefɛnnɛ pe kan, ali mbele pe yɛn
nambanmbala pe kan, ma yɛn tagawa ni
wa ki kagala ke ni.
6 Pàa pan mɔɔ ndanlawa pi sɛnrɛ yo
laga legilizi wi yɛgɛ na. Mi yɛn nɔɔ yɛnri
fɔ ma pe saga pe tangala li na, paa yɛgɛ
ŋga na ki yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla we.
7 Katugu pè yiri ma kari Kirisi wi
tunŋgo ko mɛgɛ ni. Pee yɛnlɛ mbaa
sagawa shoo mbele pee shɛri pe yeri.
8 Ki kala na, ki daga woro tagafɛnnɛ
waa ki leele cɛnlɛ pe sari, we pye pe
pinlɛyɛɛnlɛ mbaa kaselege ki yari.

Diyotirɛfu naa Demetiriyusi kala

9 Mì sɛwɛ wa pye jɛɛlɛ ma torogo
legilizi wi kan ki wogo ki na. Ɛɛn fɔ,
Diyotirɛfu ŋa wila jaa mbe pye tagafɛnnɛ
pe yɛkelewe, wìla jege na sɛnrɛ ti na.
10 Ki kala na, na mi ka kari wa ye yeri,
tipere nda fuun wila piin, na sɛnpere naa
yagbogolo ŋgele fuun yuun na tari we na,
mi yaa ye jatere wi tirige ti na. Ko suu
bɔ bere, ɛɛn fɔ, wo jate wila yɛnlɛ mbe
sefɛnnɛ mbele pe maa paan wa pe yigi.
Mbele kaa jaa mbe pe yigi, wi ma pe yɛgɛ
kɔn, mbe pe purɔ mbe pe wɔ wa legilizi.
11 Na wɔnlɔŋgbɔɔ, maga kaa ŋga ki yɛn
tipege ki fɔrɔgi. Ɛɛn fɔ, ŋga ki yɛn ma yɔn
ta ko fɔrɔgi. Lere ŋa wi maa ŋga ki yɛn

[†] **1:4 1.4:** ***Piile:*** **Poro pe yɛn leele mbele Zhan wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo pe kan, a pè taga we.**

ma yɔn ki piin, wo yɛn Yɛnŋɛlɛ woo. Ŋa wi maa tipege piin, wo si Yɛnŋɛlɛ jɛn.

12 Demetiriyusi wo na, leele pe ni fuun paa wi mɛtanga ki yinri. Kaselege jate ki maa wi mɛtanga ki yinri†. Woro fun we maa wi mɛtanga ki yinri, a màga jɛn ma yo ŋga we maa yuun ki yɛn kaselege.

Sharaga puŋgo wogo

13 Yarilɛgɛrɛ yɛn na yeri mbe yo ma kan. Ɛɛn fɔ, mi woro na jaa mberi yɔnlɔgɔ lankiri tɔnmɔ naa sɛwɛ yɔnlɔgɔkanŋgala ni.

14 Mila ki sɔnri mbe sɔɔn yan sanni jɛnri, kona, we yaa yo we yɛɛ ni yɔn ni.

15 Yɛyinŋge ki pye ma ni!

Ma wɛnnɛ pɔ̀ɔn shari. Ma we wɛnnɛ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe shari wa we kan.

† **1:12 1.12** ***Kaselege jate ki maa wi mɛtanga ki yinri:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wi tangalɔmɔ pì yala kaselege ki ni.**

Sɛwɛ ŋa ZHUDE wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhude sɛwɛ wi yɔnlɔgɔfɔ wi mɛgɛ ko kì taga sɛwɛ wi na. Zhude wo naa Zhaki wi ni pàa pye we Fɔ Zhezu Kirisi wi nɔsepiile nambala (Mati 13.55; Maki 6.3). We sigi jɛn Zhude wìla wi sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ maa torogo legilizi ŋa kan. Ɛɛn fɔ mbe yala vɛrise koŋgbanŋa (1) wi ni, ki yɛn na jate ma yo wìla wi torogo tagafɛnnɛ poro kan laga ki ni fuun ni. Puŋgo na, Zhude wo jate wìla kari wa ki lara ti na ma saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo wa. Sɛnrɛ nda wì yo laga ki sɛwɛ ŋa wi ni to naa nda ti yɛn wa 2 Pyɛri go shyɛn (2) ki ni, ti yɛn ma yɔngɔ ti yɛɛ ni.

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ ti yɛn naga nari fɔ nagafɛnnɛ yagboyoolo pe yɛn na kee legiliziye pe ni na yagbogowo nagawa kaan mbe ta mbe legiliziye pe jɔgɔ. Zhude wùu sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ ki leele pe tangalɔmɔ po kala na, mbege yo tagafɛnnɛ pe kan fɔ pe koro pe yere ŋgbanga wa tagawa pi ni, paa jaan tagawa pi yeresaga ta.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ *1-2*
Nagafɛnnɛ yagboyoolo pe yaa ka ye jɔlɔgɔ *3-16*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ mbe koro wa tagawa pi ni *17-23*
Sɛnrɛ puŋgo woro mbe Yɛnŋɛlɛ sɔn *24-25*

Sɛwɛ wì torogo mbele yeri konaa pe sharaga

1 Mi Zhude, mi yɛn Zhezu Kirisi wi tunmbyee ma pye Zhaki wi nɔsepyɔ lenaŋa.

Muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì yeri ye kan. Ye yɛn ma we To Yɛnŋɛlɛ li ndanla, a laa ye kɔrɔsi Zhezu Kirisi wi kan.

2 Yɛnŋɛlɛ li ye yinriwɛ ta, li yɛyinŋge naa ndanlawa pi kan ye yeri ka mbaa tari ti na!

Leele nagafɛnnɛ yagboyoolo

3 Na wɛnnɛ, mìla pye naga jaa jɛŋgɛ mbe sɛwɛ torogo ye kan shɔwɔ nuŋgba mba we ni fuun wè ta pi wogo na. A mì si kaa ki yan kì pye jorowo kala na yeri mbege sɛwɛ ŋa wi torogo ye kan, jaŋgo mbe kotogo kan ye yeri yaa malaga gbɔɔn tagawa pi kala na, po mba Yɛnŋɛlɛ lì kan kansaga nuŋgba wagati wi ni fuun woo mbele pè pye li woolo pe yeri we.

4 Katugu lepeele pèle ye we sɔgɔwɔ larawa. Pe yɛn na sɛnrɛ nda ti yɛn na para we Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ wogo ki na ti waa nari kanŋgi nari piin kɛɛnrɛ limɛ kala; pe maa jege Zhezu Kirisi ŋa wi yɛn we Nagafɔ nuŋgba naa we Fɔ wi na. Kiti ŋa wi yaa to ki leele pe na, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìla ki yo kì mɔ.

5 Ali maga ta ye yɛn ma ki kagala ke ni fuun ke jɛn ma wali ke na makɔ, konaa ki ni fuun, mila jaa mbe ye nawa to ke na, fɔ We Fɔ wìla Izirayɛli woolo pe shɔ ma pe yirige wa Ezhipiti tara, ɛɛn fɔ, ko puŋgo na, mbele pàa je pee taga wi na, wìla poro gbo.

6 Ye nawa to mɛrɛgɛye pe na, mbele pe sila koro wa fanŋga ŋga kìla kan pe yeri ki ni we, ɛɛn fɔ, a pè pe cɛnsaga jate ki je. Yɛnŋɛlɛ lì pe pɔ jɔrɔgɔ ni, ŋa wi se kɔn, ma pe tɛgɛ wa wɔwɔ nɔgɔna woo pi ni, na kiti kɔnpiligbɔgɔ ki singi.

7 Ye nawa to Sodɔmu ca, naa Gomɔri ca konaa cara nda tìla pye wa ti tanla ti na. Ki cara ti woolo pàa pye na tanri paa ki mɛrɛgɛye pe yɛn, ma pe yɛɛ kan kɛɛnrɛ ti yeri, a nambala paa jɛɛlɛ kala piin pe yɛɛ ni. A kasɔn mbakɔgɔ kì pe jɔlɔ, a pè pye paa yɛgɛ nagawa yɛn ma leele pe ni fuun pe yɛri.

8 Ki pyelɔmɔ nuŋgba po ki leele mbele ye sɔgɔwɔ paa piin fun. Wɔɔnrɔ nda pe maa wɔnlɔ ti ma pe kan pe maa kapege piin pe yɛɛ wire ti na. Pe maa Yɛnŋɛlɛ li fanŋga ki tifaga. Pe maa mɛrɛgɛye mbele gbɔgɔwɔ yɛn pe yeri wa yɛnŋɛlɛ na pe tegele.

9 Ma si yala, mɛrɛgɛye pe to Mishɛli, wo jate, wi sila ki kala cɛnlɛ la pye. Sanga ŋa ni wìla pye na wiin na kendige woo Sɔtanla wi ni mbe ta mbe Moyisi gboo wi tafɔ wi jɛn, wi sila yɛnlɛ mbe kiti

kɔnsɛnrɛ yo Sɔtanla wi na mboo tɛgɛlɛ. Ɛɛn fɔ, wìla ki yo cɛ ma yo fɔ: «*We Fɔ wɔɔn le jɔlɔgɔ!*»†

10 Ɛɛn fɔ, ki leele wele, kagala ŋgele pee
jɛn, pe maa ke tegele. Kagala ŋgele pè
jɛn wa pe jatere wi ni paa yanyaara nda
tijinliwɛ fu ti yɛn, ke maa pe jogo.
11 Jɔlɔgɔ yɛn pe na dɛ! Katugu konɔ na
Kayɛn wìla lɛ, lo pè lɛ. Pè pe yɛɛ le wa
punŋguwɔ pi ni penjara ti kala na paa
Balamu wi yɛn. Pè jɔgɔ, katugu pè yiri
ma je Yɛnŋɛlɛ li na paa yɛgɛ ŋga na Kore
wìla ki pye we.
12 Ki leele pe ma pye fyɔngɔ yaara wa ye
ndanlawa fɛtiye liwɛn pi na. Pe maa fɛti
wi piin fɛrɛmbandawa ni, pe yɛɛ wogo ko
ki ma ŋgban pe ni. Pe yɛn paa kambaara
yɛn, nda tifɛlɛgɛ kìri lɛ ma kari ti ni, tii
tisaga pan. Pe yɛn paa tire yɛn, nda ti
woro na sɛni, ali na ti sɛsanga wi ka gbɔn,
paa tire yɛn, nda pè kɔlɔgi, a tì ku pew.
13 Pe yɛn paa kɔgɔje tɔnmɔ mba pi
maa yinrigi na tuun fanŋga ni pi yɛn.
Pe maa fɛrɛmbandawa kapyere piin paa
kɔgɔje tɔnmɔ ŋgbɔrɔgɔ yɛn. Pe yɛn paa
wɔnŋgɔlɔ ŋgele ke maa yanri na toro
ke yɛn, Yɛnŋɛlɛ lì pe cɛnsaga ki tɛgɛ wa
wɔwɔ pee pi ni fɔ sanga pyew.

14 Enɔki ŋa wìla pye Adama wi setirige
pyɔ kɔlɔshyɛn woo, wìla Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ yo faa ki leele pe kanŋgɔlɔ ma yo fɔ:
«Ye wele, we Fɔ wi yaa pan wi mɛrɛgɛye
kpoyi mbele pe yɔn ki se jɛn mbe kɔ pe
ni,
15 mbe pan mbe kiti kɔn leele pe ni fuun
pe na, jaŋgo mbe lepeele pe ni fuun pe le
jɔlɔgɔ pe kapyere tijangara nda fuun pè
pye, naa pè yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na ti kala
na, konaa sɛnŋgbanra nda fuun kapere
pyefɛnnɛ mbele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ pè yo ma wa li na ti kala na.»
16 Ki leele pe nawa pila pye mbe tanla
pe na pilige pyew, pe maa kɔngɔri. Pe
maa tanri na yala pe jogo kagala koro ni,
na pe yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ yuun, na leele
pe fanla na pe nii.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ naa kotogo kansɛnrɛ

17 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, na wɛnnɛ, sɛnrɛ
nda we Fɔ Zhezu Kirisi wi pitunmbolo
pàa yari ye kan faa, ye nawa to ti na.
18 Pàa ki yo ye kan ma yo fɔ: «Dunruya
kɔyɛgɛ ni, leele pele yaa ka pye laga mbaa
tɛgɛ ye na. Pe yaa kaa tanri pe saa fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, mbaa yala pe jogo pere to
ni.»
19 Ki woolo poro pe maa leele pe kɔɔn
pe yɛɛ na. Pe wire ti nandanwa kala lo li
maa pe yɛgɛ sinni, Yinnɛkpoyi li woro pe
ni.
20 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, na wɛnnɛ, ye koro
yaa kee yɛgɛ wa ye tagawa kpoyi pi ni.
Yaa yɛnri Yinnɛkpoyi li yawa pi ni.
21 Ye koro wa Yɛnŋɛlɛ li ndanlawa pi
ni, we Fɔ Zhezu Kirisi wi yaa yinwege
mbakɔgɔ ŋga kan ye yeri wa wi yinriwɛ
taga ki ni, yaa ki singi.
22 Mbele pe jatere wi maa pe kɔɔn
shyɛnzhyɛn, yaa pe yinriwɛ taa.
23 Ye pe shɔ ki cɛn ndɛɛ ye pe tile ma pe
wɔ kasɔn. Yaa sanmbala pe yinriwɛ taa,
ki yinriwɛ taga ki pye fyɛrɛ ni. Ɛɛn fɔ,
pe yaripɔrɔ nda ti yɛn fyɔngɔ ni wire ti
nandanwa kagala ke kala na, yeri panra.

Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ puŋgo woo

24 Yɛnŋɛlɛ li mbe ya mbaa ye kɔrɔsi,
jaŋgo yaga ka kurugo mbe to, mbe ye pye
ye yere wa li gbɔgɔwɔ pi yɛgɛ sɔgɔwɔ,
jɛrɛgisaga fu, mbe nayinmɛ gbɔɔ kan ye
yeri.
25 Lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ, ma pye
we Shɔfɔ, we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga
na. Gbɔgɔwɔ, naa gbemɛ, naa fanŋga,
naa yawa pi pye li woo maga lɛ wa faa
sanga wi ni, naa yiŋgɔ konaa sanga pyew.
Anmiina.

† **1:9 1.9:** Zaka 3.2

Zhezu Kirisi wi kagala NAGAWA Zhan wi na Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu wi pitunŋɔ Zhan wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo Azi tara legiliziye kɔlɔshyɛn yeri. Nala wo ni, pe maa ki tara ti yinri Turiki. Wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ Zhezu wi seŋgɔlɔ ki yɛgɛlɛ cɛnmɛ ŋgele kàa toro ke kɔsaga yeri. Ki wagati wi ni, Ɔrɔmu tara wunlumbolo to wìla pye na jaa paa wi gbogo paa Yɛnŋɛlɛ la yɛn. Tagafɛnnɛ mbele pàa je mbege pye pàa jɔlɔ jɛŋgɛ pe tagawa pi kala na, ɛɛn fɔ pèle la pye wa ki kotogo sila pye pe ni mbe je. Zhan wo jate pàa wi yigi maa le kaso wa lɔgɔ fugo tara nda pe yinri Patimɔsi ti ni, naa wìla pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari ki kala na (1.9). Ɔrɔmu tara fanŋga fɛnnɛ pàa ki lɔgɔ fugo tara ti pye paa pe kaso yɛn. Pa we Fɔ Zhezu wìla wi yɛɛ naga wa Zhan wi na yariyanra ta ni, mɛɛ wi pye ma yo yaraga ŋga fuun wì yan, wigi yɔnlɔgɔ.

Wa sɛwɛ wi ni, Zhan wì para tɛgɛrɛ yaara, naa kacɛn kagala konaa yaara yanlɛrɛ sɛnrɛ na. Ki yaara ti ni fuun naa ti kɔrɔ wi. Paa yɛgɛ nagawa yɛn, jirige ki ni, kɔlɔshyɛn wo yɛn na para ŋga kìgi yɛɛ yɔn fili ko sɛnrɛ na. Kɔgɔlɔni wo yɛn na para ŋga kii ki yɛɛ yɔn fili ko sɛnrɛ na. Yarifige ko yɛn na para cew tawa sɛnrɛ na. Yariyɛngɛ ko yɛn na para jɔgɔwɔ pyewe sɛnrɛ na. Kɔgɔje wo yɛn na para tipege fanŋga yaara ti yɛn ma gbogolo laga ŋga na ko sɛnrɛ na. Yarifɛlɛgɛ ko yɛn na para Sɔtanla yinnɛ lo sɛnrɛ na, a woŋgaala pè pye wi tunmbyeele.

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ ti gbɔɔ yɛn yariyanra nda ti yɛn na para goto kagala koro sɛnrɛ na. Ki yariyanra ti yɛn naga nari paa yɛgɛ ŋga na lere ŋa wi yɛn tagawa ni pe yaa kaa jɔlɔ, paa yɛgɛ ŋga na leele jɔlɔfɛnnɛ pe yaa ka ye jɔlɔgɔ konaa paa yɛgɛ ŋga na mbele pè taga Yɛnŋɛlɛ lo naa Zhezu Kirisi wi na pe yaa ka shɔ.

Laga sɛwɛ wi ni, Zhan wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan fɔ Zhezu wi se mɔ, wi yaa sɔngɔrɔ mbe pan mboo woolo pe shɔ, mbe si ŋga kii daga Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni ki tɔngɔ.

Wa sɛwɛ wi go koŋgbanŋga ki ni, Zhan wi yɛn naga yuun we kan paa yɛgɛ ŋga Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi na. Mbe taga le ko na, wi sɛwɛ wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsagbɔrɔ kɔlɔshyɛn. Kɔnsagbɔgɔ nuŋgba nuŋgba pyew ki yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsara kɔlɔshyɛn fun. Sɛwɛ wi kɔnsagbɔrɔ kɔlɔshyɛn ti nda:

1. Sɛwɛɛlɛ kɔlɔshyɛn mbele pàa torogo Azi kinda legiliziye pe yeri (2–3)
2. Sɛwɛ wi tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn re (4.1–8.6)
3. Mbaanra kɔlɔshyɛn (8.7–11.19)
4. Kacɛn kagala tugbɔŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn (12–15)
5. Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa wɔjɛŋgɛlɛ kɔlɔshyɛn (16)
6. Kagala kɔlɔshyɛn Babilɔni cagbɔgɔ ki wogo na (17.1–19.10)
7. Yariyanra kɔlɔshyɛn puŋgo woro dunruya kɔgɔ konaa Zheruzalɛmu ca fɔnŋgɔ ki wogo na (19.11–22.5)

Wa sɛwɛ wi kɔsaga, Zhezu wì yɔn fɔlɔ lɛ ma yo fɔ: «Ee, sanni jɛnri mila paan.» Tagafɛnnɛ pege shɔ pe yo fɔ: «Anmiina, ta paan we Fɔ Zhezu.»

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ *1.1-8*
Zhezu wi yɛn wa legiliziye kɔlɔshyɛn pe sɔgɔwɔ *1.9-20*
Sɛwɛɛlɛ mbele pàa torogo Legiliziye kɔlɔshyɛn pe yeri *2–3*
Wunluwɔ jɔngɔ, naa sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi konaa Simbapyɔ *4–5*
Tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn *6.1–8.1*
Mbaanra kɔlɔshyɛn *8.2–11.19*
Kacɛn kagala kɔlɔshyɛn *12.1–15.4*
Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa wɔjɛŋgɛlɛ kɔlɔshyɛn *15.5–16.21*
Babilɔni ca ki tɔngɔwɔ konaa Zheruzalɛmu ca fɔnŋgɔ *17.1–22.5*
Sɛnrɛ puŋgo woro konaa duwaw sɛnrɛ *22.6-21*

Sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ go

1 Kagala ŋgele Zhezu Kirisi wì naga ke yɛn laga ki sɛwɛ ŋa wi ni. Yɛnŋɛlɛ lìgi kan wi yeri wi ke naga, jaŋgo sanni jɛnri ŋga ki daga mbe pye wigi naga wi tunmbyeele

pe na. Kirisi wìla wi mɛrɛgɛ wa tun wi tunmbyee Zhan wi yeri, a wì saa ke naga wi na.
2 Kagala ŋgele fuun Zhan wì yan wì ke yɛgɛ yo. Wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ to naa kaselege ŋga Zhezu Kirisi wì naga ti sɛrɛya wi yuun lagamɛ.
3 Lere ŋa wi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi kara, naa mbele pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro nda ti nuru, ma nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ ti yigi na tanri ti na, fɛrɛwɛ yɛn pe woo! Katugu ti kagala ke yaa pye mbe yɔn fili sanga ŋa ni wì yɔngɔ.

Sharaga ŋga Zhan wìla kan legiliziye kɔlɔshyɛn pe yeri

4 Mi Zhan mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi legiliziye kɔlɔshyɛn mbele pe yɛn wa Azi kinda wi ni pe kan. Yinmɛ naa yɛyinŋge ti kan ye yeri ti yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, lo na li yɛn wa, lo na làa pye wa konaa lo na li yɛn na paan we; ti kan ye yeri naa ti yiri wa yinŋgele kɔlɔshyɛn ŋgele ke yɛn wa li wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ sɔgɔwɔ ke yeri.
5 Ti kan ye yeri ti yiri wa Zhezu Kirisi wi yeri, wo ŋa wi yɛn sɛrɛfɔ ŋa wi yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ we, wo wì pye koŋgbanŋa ma yɛn ma yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ, wo wi yɛn tara na wunlumbolo pe Wunluwɔ.
We yɛn maa ndanla, a wì we kapere ti laga we na wi kunwɔ kasanwa pi ni,
6 ma we tɛgɛ we pye wunluwɔ naa saraga wɔfɛnnɛ waa tunŋgo piin wi To Yɛnŋɛlɛ li kan. Gbɔgɔwɔ naa yawa pi pye Zhezu Kirisi wi woo fɔ sanga pyew! Anmiina.
7 *Ye wele, wila paan wa kambaara!†ti ni! Leele pe ni fuun pe yaa kaa yan, ali mbele pàa wi sun njanraga ki ni. Tara na cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe yaa kaa kafɔnnɔ waa wi kala na. Ee, ki yaa ka pye ma†* Anmiina.
8 We Fɔ Yɛnŋɛlɛ lìgi yo ma yo fɔ: «Mi yɛn Alifa naa Omeŋga.» Lo li yɛn Yawa pi ni fuun fɔ, lo na li yɛn wa, lo na làa pye wa konaa lo na li yɛn na paan we.

Kirisi wìla wi yɛɛ naga Zhan wi na

9 Mi Zhan, mi yɛn ye sefɔ, wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu wi ni. Mi yɛn na jɔlɔ ye ni ja, ma pye ye ni ja wa wunluwɔ pi ni konaa maga kun na yɛɛ ni na singi ye ni ja. Pàa na yigi ma kari na ni wa lɔgɔ fugo ŋga pe yinri Patimɔsi ki na, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ to naa Kirisi wi sɛrɛya ŋa mìla yo ti kala na.
10 We Fɔ wi pilige† ki ni, a Yinnɛkpoyi lì si ye na ni, a mì si magala gbɔlɔ la logo wa na puŋgo na paa mbanlaga magala yɛn.
11 Làa pye na yuun fɔ: «Ŋga maa yaan ki yɔnlɔgɔ sɛwɛ na maa torogo ki legiliziye kɔlɔshyɛn mbele pe kan: Efɛzi, naa Simirini, naa Pɛrigamu, naa Tiyatiri, naa Saridi, naa Filadɛlifi konaa Lawodise.»
12 A mì si kanŋga ma wele mbe ŋa wila para na ni wi yan. Mì kaa kanŋga ma wele, a mì si tɛ fitanlaye kɔlɔshyɛn yan.
13 A mì si yaraga yɛnwege ka yan wa fitanlaye kɔlɔshyɛn pe sɔgɔwɔ, kìla pye paa sɛnwee pyɔ yɛn. Derege titɔnlɔgɔ la pye wi na ma gbɔn fɔ wa wi tɔndanra ti na. Tɛ kurusijara la pye ma pɔ wi kotogo ki na maa maga.
14 Wi yinzire tìla pye ma filige wi na paa sumbyɔ sifire yɛn, nakoma paa yaara nda pe yinri nɛzhi† ti yɛn. Wi yɛngɛlɛ kàa pye na yiin paa kasɔn yinnɛ yɛn.
15 Wi tɔndanra tìla pye paa tuguyɛnrɛ yɛn, nda pè le kasɔn gbɔgɔ ni mari pe, a tì yɔn na yɛngɛlɛ. Wi magala làa pye paa tɔnŋgbɔɔ tinmɛ yɛn†.
16 Wɔnŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn la pye wa wi kalige ki ni. Tokobi piyembye yɔn shyɛn taan woo la pye na yinrigi wa wi yɔn. Wi yɛgɛ kìla pye na yɛngɛlɛ paa yɔnlɔ ki yɛn, na ki kaa yinrigi ŋgbanga we.
17 Naa mìla kaa wi yan, a mì si to le wi nɔgɔ ma pye paa gboo yɛn. A wì suu kalige ki taga na na ma yo fɔ: «Ma kaa fyɛ! Muwi mi yɛn koŋgbanŋa naa puŋgofɔ.
18 Mi yɛn yinwege na. Mìla ku, ɛɛn fɔ, kooŋga yiŋgɔ, mi yɛn yinwege na fɔ sanga pyew. Mì yawa ta kunwɔ po naa kuulo tara ti na.
19 Ki kala na, kagala ŋgele maa yaan, naa ŋgele kaa piin yiŋgɔ, naa ŋgele ke

† **1:7 1.7:** Dani 7.13 † **1:7 1.7:** Zaka 12.10 † **1:10 1.10:** Pilige ŋga sɛnrɛ pè yo ko ki yɛn we Fɔ wi cɛnpilige ye.
† **1:14 1.14:** Nɛzhi wi ma pye ma filige paa tisaga sinndɛɛrɛ yɛn. † **1:15 1.15:** Dani 7.9-13; 10.6

yaa ka pye puŋgo na, ma ke yɔnlɔgɔ.
20 Wɔnŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn ŋgele maa yaan
wa na kalige ki ni, naa tɛ fitanlaye
kɔlɔshyɛn pe ni, ti ŋgundo wi kɔrɔ woo
ŋa we: Wɔnŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn koro ke yɛn
legiliziye kɔlɔshyɛn pe mɛrɛgɛye wele.
Fitanlaye kɔlɔshyɛn poro pe yɛn legiliziye
kɔlɔshyɛn wele.»

SƐWƐƐLƐ KƆLƆSHYƐN MBELE PAA PYE MA TOROGO

2

2–3

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Efɛzi ca legilizi wi kan

1 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Efɛzi ca
legilizimɛrɛgɛ† wi kan maa pye fɔ: Ŋa wì
Wɔnŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn ke yigi wa wi kalige
ki ni, na tanri wa tɛ fitanlaye kɔlɔshyɛn
pe sɔgɔwɔ, wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
2 Mɔ̀ɔ kapyegele ke jɛn, naa ma tunŋgo
ki ni konaa kagala ŋgele maa kunni ma
yɛɛ ni ke ni. Mìgi jɛn ma yo ma se ya
mbe lepeele pe kagala ke kun ma yɛɛ
ni. Mbele pe maa pe yɛɛ piin ma yo pe
yɛn pitunmbolo, ma si yala pe woro ma,
mà pe wa ma wele ma pe yan pe yɛn
yagboyoolo.
3 Ma maa kagala kunni ma yɛɛ ni, mà
jɔlɔ na mɛgɛ ki kala na, mɛɛ si te.
4 Ɛɛn fɔ, mi yɛn nɔɔ jɛrɛgi, katugu mìla
pye mɔɔ ndanla faa yɛgɛ ŋga na, màga
yaga.
5 Ki kala na, mà yiri laga ŋga na ma
to, ma nawa to ki na, ma ma kapere
ti jɛn mari yaga, maa ma kapyegele
koŋgbanŋgala ke piin. Na mɛɛ ma
kapere ti jɛn mberi yaga, mi yaa pan ma
kɔrɔgɔ mbɔɔn fitanla wi lɛ mboo wɔ wa
wi tɛgɛsaga.
6 Ma si yala, ŋga ko yɛn ma yeri mbɔɔn
sɔn ki na: Nikolayitiye pe kapyegele ke
yɛn nɔɔ mbɛngɛ paa yɛgɛ ŋga na ke yɛn
nala mbɛngɛ we.
7 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun
legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye ŋa
na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ! Ŋa
ka cew ta, yinwege tige ŋga ki yɛn wa
Yɛnŋɛlɛ li lajɛŋgɛ ki ni, mi yaa ki pyɔ wa
kan wi yeri wuu ka†.»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Simirini ca legilizi wi kan

8 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Simirini ca
legilizi mɛrɛgɛ wi kan maa pye fɔ:
«Ŋa wi yɛn koŋgbanŋa naa puŋgofɔ,
wo ŋa wìla ku ma sɔngɔrɔ ma yɛn ma yiri,
wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
9 Mɔ̀ɔ jɔlɔgɔ naa ma fyɔnwɔ pi jɛn, ɛɛn
fɔ, kaselege ko na, ma yɛn penjagbɔrɔ fɔ.
Mbele pe yɛn na pe yɛɛ piin ma yo pe yɛn
Zhufuye, ma si yala pe woro Zhufuye, pe
yɛn nɔɔ mɛgɛ ki jogo yɛgɛ ŋga na mìgi
jɛn. Pe yɛn Sɔtanla wo shɛrigo woolo.
10 Ma kaa fyɛ jɔlɔgɔ ŋga ki yaa ma ta
ki na. Ye wele, Sɔtanla wi yaa ye wa mbe
wele, mbe ye pele le kaso. Ye yaa jɔlɔ mbe
gbɔn piliye kɛ. Ma pye tagawa ni fɔ sa
gbɔn ma kunwɔ pi na, pa mi yaa yinwege
wunluwɔ njala li kan ma yeri.
11 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun
legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye ŋa
na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!
«Ŋa ka cew ta, kunwɔ shyɛn woo pi se
ka gbɔn wi na.»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Pɛrigamu ca legilizi wi kan

12 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Pɛrigamu
ca legilizi mɛrɛgɛ wi kan maa pye fɔ:
«Tokobi piyembye yɔn shyɛn taan woo
wi yɛn ŋa yeri, wi yɛn naga yuun ma yo
fɔ:
13 Ma cɛnsaga mìgi jɛn, ko ki yɛn wa
laga ŋga Sɔtanla wi wunluwɔ jɔngɔ ki yɛn
we. Mà koro ma mara na na, mɛɛ tagawa
mba mà taga na na pi je, ali sanga ŋa ni na
sɛrɛfɔ Antipasi ŋa wi yɛn tagawa ni pàa
wi gbo wa ye yeri, wa laga ŋga Sɔtanla wi
yɛn ma cɛn we.
14 Ɛɛn fɔ, mila ma jɛrɛgi kagala kele kala
na. Leele pele wa ma ni mbele pe yɛn na
tanri Balamu nagawa sɛnrɛ ti na. Balamu
wo wìla pye na Balaki wi nari ma yo wigi
pye yɛgɛ ka na Izirayɛli woolo pe ta pe
to kapege paa yarisunndo kara kaa, paa
kɛɛnrɛ piin†.

† **2:1 2.1:** ***Mɛrɛgɛ:*** **Wo wi yɛn ŋa wi yɛn ma cɛn legilizi wi go na.** † **2:7 2.7:** Zhenɛ 2.9; 3.24 † **2:14 2.14:** Nɔmbu 31.16; 25.1-2

15 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, mboro fun,
leele pele wa ma yeri fun, mbele pe yɛn
na tanri Nikolayitiye nagawa sɛnrɛ ti na.
16 Ki kala na, ma kapere ti jɛn mari
yaga, nakoma sanni jɛnri mi yaa pan ma
kɔrɔgɔ mbe malaga gbɔn ki leele pe ni
tokobi ŋa wila yinrigi wa na yɔn wi ni.
17 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun
legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye ŋa
na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!
«Ŋa ka cew ta, manɛ ŋa wi yɛn ma lara,
mi yaa wi kan wi yeri. Mi yaa sinndɛlifige
kan wi yeri, ŋga mɛgɛ fɔnŋgɔ yɛn ma
yɔnlɔgɔ ki na. Lere kpɛ sege mɛgɛ ki jɛn
ndɛɛ ki tafɔ wo.»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Tiyatiri ca legilizi wi kan

18 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Tiyatiri ca
legilizi mɛrɛgɛ wi kan maa pye fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we, wo ŋa wi
yɛngɛlɛ ke yɛn na yiin paa kasɔn yinnɛ
yɛn, a wi tɔndanra ti yɛn paa tuguyɛnrɛ†
yɛn, nda tila yɛngɛlɛ we, wi yɛn naga
yuun ma yo fɔ:
19 Mɔ̀ɔ kapyegele ke jɛn, mɔ̀ɔ ndanlawa
pi jɛn, naa ma tagawa, naa ma tunmbyege
konaa kagala ŋgele ma maa kunni ma yɛɛ
ni ke ni. Mìgi jɛn ma yo kagala ŋgele maa
piin yiŋgɔ, kè lɛgɛ ma wɛ koŋgbanŋgala
ke na.
20 Ɛɛn fɔ, mila ma jɛrɛgi ŋga na ki ŋga:
Jɛlɛ Zhezabɛli màa yaga wa ma yɛɛ yeri,
wo ŋa wila wi yɛɛ piin ma yo wi yɛn
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ we, a wila na
tunmbyeele pe nari na pe punŋgu, jaŋgo
paa kɛɛnrɛ piin, paa yarisunndo† kara
kaa.
21 Mì wagati kan wi yeri wi ta wuu
kapere ti jɛn wiri yaga, ɛɛn fɔ, wi woro
na jaa mboo kɛɛnrɛ pyege ki jɛn mbege
yaga.
22 Ki kala na, mi yaa wi sinŋge yama
sorondo na. Mbele pòo ta jɛlɛ, mi yaa
jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa pe na fun, na pee pe
katijangara nda pè pye wi ni ti jɛn mberi
yaga we.
23 Mi yaa wi piile pe gbo. Pa kona
legiliziye pe ni fuun pe yaa kaga jɛn mbe
yo fɔ *muwi mi maa sɛnwee piile pe jatere
naa pe nawa kagala ke cancan na wele. Mi
yaa ka ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye sara
mbe yala ye kapyegele ke ni.*†
24 «Ɛɛn fɔ, yoro Tiyatiri ca legilizi woolo
sanmbala wele, ye woro na tanri ki na-
gawa sɛnrɛ ti na, yee si ŋga ki leele pe
maa yinri ‹Sɔtanla wi ŋgundo kagala› ke
jɛn. Mi yɛn naga yuun ye kan fɔ mi se
tuguro† ta yɛgɛ taga ye go na naa.
25 Ɛɛn fɔ, ŋga yè ta makɔ, yege yigi
jɛŋgɛ fɔ mbe sa pan.
26-28 Ŋa ka cew ta mbe koro mbaa ŋga
mila jaa ki piin fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga
ki na, pa mi yaa yawa mba mi jate mì ta
na To wi yeri pi kan wi yeri, mbe yawa
kan wi yeri wi cɛn cɛngɛlɛ ke go na. *Wi
yaa kaa ke yɛgɛ sinni tugurɔn kanŋgala ni,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma cɔgɔ yaari we.* Pa
mi yaa lalaaga wɔnnɔ† li kan ma yeri fun.
29 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun
legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye ŋa
na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!»

3

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Saridi ca legilizi wi kan

1 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Saridi ca
legilizimɛrɛgɛ wi kan maa pye fɔ: Yɛnŋɛlɛ
li yinŋgele kɔlɔshyɛn koro naa wɔnŋgɔlɔ
kɔlɔshyɛn ke yɛn ŋa kɛɛ, wi yɛn naga
yuun ma yo fɔ: Mɔ̀ɔ kapyegele ke jɛn.
Mìgi jɛn ma yo mà mɛgɛ ta, a leele paa
ki yuun ma yo ma yɛn yinwege na, ma si
yala mà ku.
2 Ma yɛɛ yigi, ki sanŋga ŋga kì koro ma
yeri na jaa mbe ku, ma fanŋga le ki ni,
katugu mìgi wele maga yan ma kapyegele
ke woro ma yɔn fili na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
3 Ki kala na, nagawa sɛnrɛ nda mà ta,
màri logo yɛgɛ ŋga na, ma ma yɛɛ nawa
to ki na. Ti yigi, mɔɔ kapere ti jɛn mari
yaga. Na mɛɛ ma yɛɛ yigi, pa mi yaa pan

† **2:18 2.18:** Dani 10.6 † **2:20 2.20:** 1 Wunlu 16.31; 2 Wunlu 9.22 † **2:23 2.23:** Zhere 17.10 † **2:24 2.24:** ***Mi se tuguro ta yɛgɛ taga ye go na naa:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mi woro na yɛrɛwɛ sɛnrɛ ta yɛgɛ kaan ye yeri naa yaa tanri ti na.** † **2:26-28 2.26-28:** ***Lalaaga wɔnnɔ*** **na li yaa kan pe yeri ko yɛn naga nari ma yo pe yaa yawa kan pe yeri; Yuuro 2.9.**

mbɔɔn fo paa yoo yɛn. Mi yaa pan sanga ŋa ni ma soo jɛn.
4 Konaa ki ni fuun, leele pele jɛnri
yɛn ma yeri wa Saridi ca, mbele pee pe
yaripɔrɔ ti pye ti cɛn fyɔngɔ ni†. Pe yaa
ka pinlɛ mbaa tanri na ni yaripɔrɔ fire ni
pe na, katugu kì daga pe ni.
5 Ŋa ka cew ta, pa wi yaa ka yaripɔrɔ
fire le ki pyelɔmɔ mba pi na yɛɛn we. Mi
se kaa mɛgɛ ki gbo mbege wɔ wa yinwege
sɛwɛ† wi ni. Pa mi yaa kaga yo mbege
filige na To wo naa wi mɛrɛgɛye pe yɛgɛ
na mbe yo ki lere wi yɛn na woo.
6 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun
legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye ŋa
na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Filadɛlifi ca legilizi wi kan

7 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo wa Fi-
ladɛlifi ca legilizi mɛrɛgɛ wi kan maa pye
fɔ:
«Ŋa wi yɛn kpoyi ma pye kaselege fɔ,
wo ŋa wunlunaŋa Davidi lakile† wi yɛn wi
yeri, wo ŋa wi yaa go ki yɛngɛ lere kpɛ
se ya mbege tɔn, wo ŋa wi yaa go ki tɔn
lere kpɛ se ya mbege yɛngɛ†, wi yɛn naga
yuun ma yo fɔ:
8 Mɔ̀ɔ kapyegele ke jɛn. Mìgi jɛn ma yo
ma fanŋga kì kologo, konaa ki ni fuun,
màla sɛnrɛ ti yigi na tanri ti na, mɛɛ je na
na. Wele, mì kɔrɔ yɛngɛ ma kan wa ma
yɛgɛ, ŋga lere kpɛ se ya mbege tɔn.
9 Wele, mbele pe yɛn Sɔtanla wi shɛrigo
woolo nɛɛ finlɛlɛ ma yo pe yɛn Zhufuye,
ma si yala pe woro Zhufuye, ŋga mi yaa
pye pe na ki ŋga: Mi yaa pe ŋgbanga pe
pan pe kanŋguuro kan ma jegele pɔɔn
gbɔgɔ. Pe yaa kaga jɛn mbe yo ma yɛn
mala ndanla.
10 Paa màga kun ma yɛɛ ni mala sɛnrɛ ti
yigi na tanri ti na, ki kala na, jɔlɔgɔ wagati
ŋa wi yaa gbɔn dunruya wi ni fuun wi
na, mbe tara woolo pe ni fuun pe wa mbe
wele, mi fun mi yaa kɔɔn shɔ ki jɔlɔgɔ
wagati wi ni.
11 Sanni jɛnri mi yaa pan. Ŋga ki yɛn
ma yeri, ki yigi jɛŋgɛ, jaŋgo lere kpɛ ka
kɔɔn wunluwɔ njala li shɔ ma yeri.
12 Ŋa ka cew ta, mi yaa wi pye tiyala
wa na Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni,
wi se wɔ wa naa fyew. Pa mi yaa na
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ wi na konaa
na Yɛnŋɛlɛ li ca mɛgɛ ki ni, ko ŋga ki
yɛn Zheruzalɛmu fɔnŋɔ ŋa wi yaa yiri wa
naayeri, wa Yɛnŋɛlɛ li tanla mbe tigi laga
we. Pa mi yaa na mɛgɛ fɔnŋgɔ ki yɔnlɔgɔ
wi na fun.
13 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun
legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye ŋa
na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo Lawodise ca legilizi wi kan

14 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Lawodise
ca legilizi mɛrɛgɛ wi kan maa pye fɔ:
«Ŋa pe yinri Anmiina, wo ŋa wi yɛn
sɛrɛfɔ ma pye sɛnrɛ nuŋgba yofɔ naa
kaselege fɔ, wo ŋa wi yɛn yaara nda fuun
Yɛnŋɛlɛ lì da ti nɔgɔ lɛfɔ, wi yɛn naga
yuun ma yo fɔ:
15 Mɔ̀ɔ kapyegele ke jɛn, mɛɛ yinŋgi
mɛɛ si wɛri. Ndɛɛ ki pye ma yinŋgi,
nakoma ma wɛri ki jɛn nala ndanla.
16 Ɛɛn fɔ, kì kaa pye ma yɛn paa tɔnmɔ
wɔlɔwɔlɔ yɛn, mɛɛ yinŋgi mɛɛ si wɛri, ki
kala na, mi yaa ma tuguru wa na yɔn!
17 Katugu ma maa ki yuun fɔ: Mi
yɛn penjagbɔrɔ fɔ, mi yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta
jɛŋgɛ, yaraga ka kpɛ kala woro na na. Ma
si yala, ma sigi jɛn mbe yo fɔ ma yɛn tee
ma pye yuŋgbɔgɔrɔ naa fyɔnwɔ fɔ, naa
witiwaga naa fyɔɔn.
18 Ki kala na, mila ma yɛrɛgi fɔ ma tɛ wa
lɔ na yeri, ŋa pè le kasɔn maa pye kpoyi,
jaŋgo ma pye penjagbɔrɔ fɔ. Ma yaripɔrɔ
fire lɔ ma ta maa ma yɛɛ poo, jaŋgo ma
witiwaga ki ka kaa yaan mbe fɛrɛ wa ma
na. Ma yɛngɛlɛ wɛrɛ lɔ maa ti nii wa ma
yɛngɛlɛ ke ni, jaŋgo ma ta maa yaan.
19 Mbele fuun pe yɛn mala ndanla, mi
maa gbanla pe na, na pe koro. Ki kala na,
bala mɔɔ kapere ti jɛn mari yaga.

† **3:4 3.4:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe tangalɔmɔ pi yɛn ma sin. † **3:5 3.5:** Ɛki 32.33 † **3:7 3.7:** ***Davidi lakile:*** **Ko sɛnrɛ to yɛn naga nari ma yo fanŋga ki yɛn Zhezu wi wogo mbaa ŋa wi daga mbe ye, nakoma ŋa wii daga mbe ye wa Zheruzalɛmu fɔnŋɔ wi ni pe kɔrɔsi.** † **3:7 3.7:** Eza 22.22

20 Wele, mi yɛn ma yere le yeyɔngɔ ki
na na kɔrɔ ki gbɔɔn. Na lere wa kanla
magala li logo mbe kɔrɔ ki yɛngɛ, mi yaa
ye wa wi kɔrɔgɔ mbe li wi ni, wo fun wi
li na ni.
21 Ŋa fuun ka cew ta, mi yaa wi pye wi
cɛn na tanla wa na wunluwɔ jɔngɔ ki na,
paa yɛgɛ ŋga na mi fun mì cew ta ma cɛn
na To wi tanla wa wi wunluwɔ jɔngɔ ki
na we.
22 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun
legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye ŋa
na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!»

WUNLUWƆ JƆNGƆ, NAA SƐLƐGƐ SƐWƐ ŊA PE MA MIGI KONAA SIMBAPYƆ

4

4–5

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔkala wa naayeri

1 Ko puŋgo na, a mì si wele, mɛɛ
yeyɔngɔ ka yan yɛnlɛgɛ wa yɛnŋɛlɛ na.
Magala na mìla keli ma logo, a lì para
na ni paa mbanlaga magala yɛn, a lì silan
pye fɔ: «Lugu laga, kagala ŋgele ke daga
mbe pye ŋgele koro puŋgo na, mi yaa ke
naga ma na.»
2 Le ki yɔnlɔgɔ ke ni, a Yinnɛkpoyi lì
si ye na ni. A mì si wele, mɛɛ wunluwɔ
jɔngɔ ka yan wa yɛnŋɛlɛ na. Wa là pye
ma cɛn ki wunluwɔ jɔngɔ ki na.
3 Ŋa wìla pye ma cɛn wa, wi yɛgɛ
cɛnwɛ pìla pye na yiin paa sinndɛɛrɛ
sɔnŋgbanga woro nda pe yinri zhasipi
naa sariduwani ti yɛn. Yaanŋgondi la pye
ma wunluwɔ jɔngɔ ki maga na yiin paa
sinndɛlɛgɛ ŋga pe yinri emerodi ki yɛn.
4 Wunluwɔ jɔnrɔ nafa ma yiri tijɛrɛ
la pye ma ki wunluwɔ jɔngɔ ki maga.
Lelɛɛlɛ nafa ma yiri tijɛrɛ la pye ma cɛn
ki wunluwɔ jɔnrɔ ti na, ma yaripɔrɔ fire
lele, ma tɛ wunluwɔ njagala kankan.
5 Yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ, naa magaŋgala,
naa yɛnŋɛlɛ gbaanra la pye na yinrigi
wa ki wunluwɔ jɔngɔ ki na. Fitanlaye
kɔlɔshyɛn la pye na yiin ŋgbanga wa
wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ, poro pe yɛn
Yɛnŋɛlɛ li yinŋgele kɔlɔshyɛn wele.
6 Wa wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ, yaraga kà
la pye wa paa kɔgɔje tɔnmɔ yɛn, mba
pi yɛn ma vɛri lɛ, ma laga yegeyege paa
yaraga ŋga pe yinri kirisitali ki yɛn.
Wa wunluwɔ jɔngɔ ki nandogomɔ
maga maga ki kɛɛ ki ni fuun ki na, yaara
yɛnwere tijɛrɛ la pye wa, yɛngɛlɛ lɛgɛrɛ
la pye ti na wa ti yɛgɛ konaa wa ti puŋgo
na.
7 Yaraga yɛnwege koŋgbanŋga kìla pye
ma yiri jara kɔrɔgɔ, a ki shyɛn wogo kì
yiri napige kɔrɔgɔ, ki taanri wogo ki yɛgɛ
kìla pye paa lere yɛgɛ yɛn; ki tijɛrɛ wogo
kìla pye ma yiri yɔn kɔrɔgɔ, ŋa wì yiri
sire† na.
8 Kanwira kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni la pye ki
yaara yɛnwere tijɛrɛ ti nuŋgba nuŋgba
pyew ti na, yɛngɛlɛ lɛgɛrɛ la pye ti na wa
nawa konaa laga funwa na. Tìla pye na
yuuro shoo suyi sɔnlɔ naa yembinɛ, na
yuun fɔ:

Kpoyi, kpoyi, kpoyi, wo wi yɛn we Fɔ
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Yawa pi ni fuun
Fɔ,†
lo na làa pye wa, lo na li yɛn wa konaa lo
na li yɛn na paan we.

9 Ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ
ki na, wo ŋa wi yɛn yinwege na fɔ sanga
pyew, sanga o sanga yaara yɛnwere tijɛrɛ
ti kaa wi gbogo, mbaa wi sɔnni, mbaa wi
shari,
10 ki wagati wi ni, lelɛɛlɛ nafa ma yiri
tijɛrɛ pe ma kanŋguuro kan ŋa wi yɛn
ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ, ma wo ŋa wi yɛn yinwege na fɔ
sanga pyew wi gbɔgɔ. Pe ma pe wunluwɔ
njagala ke kɔlɔgi ma ke tɛgɛ le wunluwɔ
jɔngɔ ki tanla, nɛɛ yuun fɔ:
11 «We Fɔ naa we Yɛnŋɛlɛ, gbɔgɔwɔ naa
sɔnmɔ naa yawa pi daga ma ni;
katugu mboro mà yaara ti ni fuun ti da.
Ma nandanwa kala lo fanŋga na tì da
konaa ma pye wa.»

5

Sɛwɛ naa Simbapyɔ sɛnrɛ

1 Kona, ŋa wìla pye ma cɛn wa wun-
luwɔ jɔngɔ ki na, a mì si sɛwɛ yan wa wi
kalige kɛɛ ki ni migisaga. Wi nawa po naa

† **4:7 4.7:** Eze 1.10 † **4:8 4.8:** Eza 6.3

wi puŋgo ki ni tìla pye ma yɔnlɔgɔ. A pè
si tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn tɛgɛ wi na maa tɔn.
2 A mì si mɛrɛgɛ fanŋgafɔ wa yan, wìla
pye naga yari magala gbɔlɔ ni na yuun
fɔ: «Ambɔ ki daga wi ni wigi tɛgɛrɛ nda
ti kɔɔnlɔ mbe sɛwɛ wi yɛngɛ?»
3 Ɛɛn fɔ, lere kpɛ sila ta wa yɛnŋɛlɛ na,
nakoma laga tara na, nakoma wa ti nɔgɔ,
ŋa wi mbaa ya mbe sɛwɛ wi yɛngɛ mbe
wele wa wi nawa.
4 A mi nɛɛ gbele fɔ jɛŋgɛ, katugu lere
kpɛ sila ta, ŋa wi daga mbege sɛwɛ wi
yɛngɛ mbe wele wa wi nawa.
5 Kona, lelɛɛlɛ pe ni, a nuŋgba silan
pye fɔ: «Ma kaa gbele. Wele, jara ŋa
wì yiri wa Zhuda cɛnlɛ li ni, wo ŋa wi
yɛn wunlunaŋa Davidi wi setirige pyɔ†,
wì cew ta mbe ya mbege tɛgɛrɛ ti kɔɔnlɔ
mbe sɛwɛ wi yɛngɛ.»
6 A mì si Simbapyɔ wa yan yeresaga
wa wunluwɔ jɔngɔ ki nandogomɔ, naa wa
yaara yɛnwere tijɛrɛ to naa lelɛɛlɛ pe nan-
dogomɔ, wìla cɛn ndɛɛ poo gbo. Yɛnŋgɛlɛ
kɔlɔshyɛn naa yɛngɛlɛ kɔlɔshyɛn kàa pye
wi na. Koro ke yɛn Yɛnŋɛlɛ li yinŋgele
kɔlɔshyɛn ŋgele lì tun ke kari tara ti
lagapyew we.
7 A Simbapyɔ wì si pan ma sɛwɛ wi
shɔ maa wɔ wa ŋa wìla pye ma cɛn wa
wunluwɔ jɔngɔ ki na wi kalige kɛɛ ki ni.
8 Naa wìla kaa sɛwɛ wi shɔ, a yaara
yɛnwere tijɛrɛ to naa lelɛɛlɛ nafa ma yiri
tijɛrɛ pe ni, pè si kanŋguuro kan le tara
Simbapyɔ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Juru la pye
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri, naa
tɛ wɔjɛŋgɛlɛ ni, kàa pye ma yin wusuna
nuwɔ taan ni, to ti yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele
kpoyi pe Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ we. 9 Pàa pye
na yurufɔnŋgɔ shoo na yuun fɔ:
«Mboro ki daga ma ni ma sɛwɛ wi lɛ maa
tɛgɛrɛ ti kɔɔnlɔ;
katugu pàa ma gbo,
ma kunwɔ pi fanŋga na, a mà leele pele
go shɔ Yɛnŋɛlɛ li kan
ma yiri cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, naa sɛnrɛ
pyew ti leele pe ni fuun pe ni, naa
dunruya woolo pe ni fuun pe ni
konaa tara nuŋgba nuŋgba pyew
ti ni.
10 Mà pe tɛgɛ pe pye wunluwɔ naa
saraga wɔfɛnnɛ paa tunŋgo piin we
Yɛnŋɛlɛ li kan.
Pe yaa kaa pe wunluwɔ pi piin laga tara
ti na.»
11 A mì si wele naa, mɛɛ mɛrɛgɛye
lɛgɛrɛ yogo logo. Pàa pye mɛrɛgɛye waga
kele ŋgele tɛgɛsaga lɛgɛrɛ, naa mɛrɛgɛye
waga kɛ kɛ tɛgɛsaga waga kɛ kɛ. Pàa pye
ma wunluwɔ jɔngɔ naa yaara yɛnwere
naa lelɛɛlɛ pe maga.
12 Pàa pye naga yuun magala gbɔlɔ ni
fɔ:
«Simbapyɔ ŋa pàa gbo ki daga wi ni
wi yawa, naa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ, naa tijin-
liwɛ, naa fanŋga,
naa gbemɛ, naa gbɔgɔwɔ konaa sɔnmɔ pi
ta!»
13 Yaara nda fuun tì da, ti yɛn wa yɛnŋɛlɛ
na, naa laga tara ti na, naa wa tara ti nɔgɔ,
naa wa kɔgɔje wi ni, a mì siri magala li
logo fun, tìla pye na yurugo shoo na yuun
fɔ:
«Sɔnmɔ, naa gbemɛ, naa gbɔgɔwɔ, naa
yawa mbe pye ŋa wi yɛn ma cɛn
wa wunluwɔ jɔngɔ ki na
wo naa Simbapyɔ wi ni pe woo fɔ sanga
pyew!»
14 A yaara yɛnwere tijɛrɛ ti nɛɛ yuun fɔ:
«Anmiina!» A lelɛɛlɛ pè si kanŋguuro
kan le tara maa gbɔgɔ.

TƐGƐRƐ KƆLƆSHYƐN

6

6.1–8.1

Tɛgɛrɛ kɔgɔlɔni ti kɔnwɔ kala

1 Kona, a mì si Simbapyɔ wi yan wì
tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn ti koŋgbannda ti kɔn.
A mì si yaara yɛnwere ti nuŋgba magala
logo paa Yɛnŋɛlɛ gbanlaga yɛn, a kì yo fɔ:
«Ta paan!»
2 A mì si wele, mɛɛ shɔn fuwe yan. Ŋa
wìla lugu wi na, sandiga la pye wi kɛɛ, a
pè wunluwɔ njala kan wi yeri. A wi nɛɛ
kee cew ni mbe sa ya malaga ki ni†.
3 Kona, a Simbapyɔ wì si tɛgɛrɛ shyɛn
woro ti kɔn. A mì si yaara yɛnwere shyɛn
wogo ki magala li logo, a kì yo fɔ: «Ta
paan!»

† **5:5 5.5:** Zhenɛ 49.9-10; Eza 11.1 † **6:2 6.2:** Zaka 6.1-3

4 Kona, a shɔn wà yɛgɛ si yiri, wìla pye
yɛɛn paa kasɔn yɛn. Ŋa wìla lugu wi
na, pàa yawa kan wi yeri wi malaga ki
jaraga laga tara ti ni, jaŋgo leele paa pe
yɛɛ kuun. Pàa tokobi gbeŋɛ kan wi yeri.
5 Kona, a Simbapyɔ wì si tɛgɛrɛ taanri
woro ti kɔn, a mì si yaara yɛnwere taanri
wogo ki magala li logo, a kì yo fɔ: «Ta
paan!» A mì si wele, mɛɛ shɔn wɔɔ yan.
Ŋa wìla lugu wi na, a mì si culo† yan wi
kɛɛ.
6 A mì si magala la logo ndɛɛ lì yiri
wa yaara yɛnwere tijɛrɛ ti sɔgɔwɔ, ma yo
fɔ: «Shɔlɔ culo nuŋgba wi yaa lɔ pilige
nuŋgba tunŋgo pyesara ni, gbonjo culo
taanri wi yaa lɔ pilige nuŋgba tunŋgo
pyesara ni. Ɛɛn fɔ, maga ka sinmɛ naa
duvɛn wo jɔgɔ.»
7 Kona, a Simbapyɔ wì si tɛgɛrɛ tijɛrɛ
woro ti kɔn, a mì si yaara yɛnwere tijɛrɛ
wogo ki magala li logo, a kì yo fɔ: «Ta
paan!»
8 A mì si wele, mɛɛ shɔn wa yan paa
wɛtipiire yinriwɛ yɛn. Ŋa wìla lugu wi na,
pàa pye naa yinri kunwɔ, a kuulo tarafɔ
wì taga wi na. Pàa yawa kan pe yeri
tara ti kɔnsaga tijɛrɛ wogo ki na, jaŋgo pe
leele pe gbo *tokobi, naa fuŋgo gbɔgɔ, naa
yambewe konaa tara na woŋgaala tipeele
pe ni*†.
9 Kona, a Simbapyɔ wì si tɛgɛrɛ
kaŋgurugo woro ti kɔn. Leele mbele pàa
gbo Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ yarawa po naa sɛrɛya
ŋa pàa yo wi kala na, a mì si pe yinŋgele
ke yan wa saraga wɔsaga ki nɔgɔ.
10 Pàa pye na gbele ŋgbanga na yuun
fɔ: «We Fɔ, mboro ŋa kpoyi ma pye
kaselege fɔ, wagati jori maa singi mbe si
jɛn mbe kiti kɔn tara woolo mbele pè we
gbo pe na, mbe we gbogo ki yɔngɔ wɔ pe
ni?»
11 A pè si deere titɔɔnrɔ fire kankan pe
ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri, mɛɛ pe
pye ma yo pe wogo naa wagati jɛnri ni
fɔ pe sefɛnnɛ naa pe tunŋgo pyeyɛɛnlɛ
mbele leele pe mbaa pe gbo, pe yɔn ki sa
tin, paa yɛgɛ ŋga na pàa poro jate pe gbo
we.
12 Kona, a mì si Simbapyɔ wi yan wila
tɛgɛrɛ kɔgɔlɔni woro ti kɔɔn. A tara tì si
yɛgɛ ŋgbanga. A yɔnlɔ kì si kanŋga ma
wɔ paa pariwɔgɔ yɛn. A yeŋge ki ni fuun
kì kanŋga ma yanlaga paa kasanwa† yɛn.
13 A wɔnŋgɔlɔ kè yiri wa naayeri
ma toori laga tara, paa yɛgɛ ŋga na
tifɛliŋgbɔgɔ ma figiye tige yangara maga
pire tugbɔɔnrɔ ti kɔɔnlɔ mari wo we.
14 A naayeri wì yiri wa wi yɔngɔlɔ ke ni
paa yɛgɛ ŋga na pe ma sɛlɛgɛ sɛwɛ migi†
we. A pè yanwira naa lɔgɔ furo ti ni fuun
ti kɔlɔgi mari wɔ wa ti yɔngɔlɔ ke ni.
15 Tara na wunlumbolo, naa legbɔɔlɔ,
naa sorodasheele teele, naa penjagbɔrɔ
fɛnnɛ, naa fanŋga fɛnnɛ, naa leele san-
mbala pe ni fuun, kulolo naa leseele, pè
si saa lara wa yaanŋguro were to naa
yanwira nɔgɔ waliwere ti sɔgɔwɔ.
16 *Pàa pye na yanwira to naa waara ti
piin fɔ: «Ye toori we na ye we lara»*† ŋa
wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na
wi yɛgɛ konaa Simbapyɔ wi naŋgbanwa
pi na.
17 Katugu pe naŋgbanwa piligbɔgɔ kì
gbɔn, ambɔ wi mbe ya yere mbege sige?

7

Izirayɛli lere waga cɛnmɛ naa waga nafa shyɛn ma yiri tijɛrɛ kala (144 000)

1 Ko kagala koro puŋgo na, a mì si
mɛrɛgɛye tijɛrɛ yan yeresaga tara ti go
tijɛrɛ ki na. A pè si tara ti tifɛɛrɛ tijɛrɛ
ti yigi mari yerege, jaŋgo tifɛlɛgɛ kpɛ ka
ka gbɔn laga tara ti na konaa wa kɔgɔje
wi na, nakoma tige ka kpɛ na.
2 A mì si mɛrɛgɛ wa yɛgɛ yan wì yiri wa
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri na paan. Yɛnŋɛlɛ
na yinwege wolo li tɛgɛrɛ tìla pye wi kɛɛ.
Pàa fanŋga ki kan mɛrɛgɛye tijɛrɛ mbele
yeri ma yo pe tara to naa kɔgɔje wi jɔgɔ,
a wì si gbele ŋgbanga ma pe pye fɔ:
3 «Yaga ka kapege pye tara to naa
kɔgɔje, nakoma tire ti na fɔ we sa tɛgɛrɛ
tɛgɛ we Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele pe walɛrɛ
ti na.»

† **6:5 6.5:** ***Culo*** **ŋa wìla pye wi kɛɛ wo la pye naga nari fɔ ka yaa taga yaara ti sɔnŋgɔ ki na.** † **6:8 6.8:** Eze 14.21 † **6:12 6.12:** Zhowɛ 2.10 † **6:14 6.14:** Eza 34.4 † **6:16 6.16:** Oze 10.8

4 Pàa tɛgɛrɛ ti tɛgɛ mbele walɛrɛ na,
pe yɛn yɔn ŋga na, a kì yo, a mìgi
logo. Pàa pye lere waga cɛnmɛ naa waga
nafa shyɛn ma yiri tijɛrɛ 144 000 ma yiri
Izirayɛli woolo pe cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
ni.
5 Wa Zhuda cɛnlɛ li ni, tɛgɛrɛ tìla tɛgɛ
mbele walɛrɛ na, pàa pye lere waga kɛ
ma yiri shyɛn. Wa Urubɛn cɛnlɛ li ni, pàa
pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa Gadi
cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri
shyɛn 12 000.
6 Wa Azɛri cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga
kɛ ma yiri shyɛn. Wa Nɛfitali cɛnlɛ li ni,
pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa
Manase cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ
ma yiri shyɛn 12 000.
7 Wa Simeyɔn cɛnlɛ li ni, pàa pye lere
waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa Levi cɛnlɛ li
ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn.
Wa Isakari cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga
kɛ ma yiri shyɛn 12 000.
8 Wa Zabulɔn cɛnlɛ li ni, pàa pye lere
waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa Zhozɛfu cɛnlɛ
li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn.
Wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni, pàa pye lere
waga kɛ ma yiri shyɛn 12 000.

Janwa gbɔlɔ yɔn mbajɛnmɛ

9 Kona, a mì si wele mɛɛ janwa gbɔlɔ la
yan, lere kpɛ saa ya mbege leele pe jiri
mbe pe yɔn jɛn. Pàa yiri tara nuŋgba
nuŋgba pyew ti ni, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun
ni, naa dunruya woolo pe ni fuun ni,
konaa sɛnrɛ pyew ti leele pe ni fuun ni.
Pàa pye ma yere wunluwɔ jɔngɔ konaa
Simbapyɔ wi yɛgɛ na, pàa deere titɔɔnrɔ
fire le, ma sɛngɛmbanra yigi wa pe kɛyɛn
yi ni.
10 Pàa pye na gbele ŋgbanga na yuun
fɔ: «We shɔwɔ pa pì yiri wa we Yɛnŋɛlɛ
na li yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na
lo naa Simbapyɔ wi ni pe yeri!»
11 Mɛrɛgɛye pe ni fuun pàa pye ma
yere ma wunluwɔ jɔngɔ naa lelɛɛlɛ konaa
yaara yɛnwere tijɛrɛ ti maga. A pè si to
ma pe yɛrɛ ti jiile tara ti na le wunluwɔ
jɔngɔ ki yɛgɛ na, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ
12 ma yo fɔ: «Anmiina! Sɔnmɔ, naa
gbɔgɔwɔ, naa tijinliwɛ, naa sharaga, naa
gbemɛ, naa yawa konaa fanŋga yɛn we
Yɛnŋɛlɛ li woro fɔ sanga pyew! Anmiina.»
13 A lelɛɛ nuŋgba silan yewe ma yo
fɔ: «Mbele pè deere titɔɔnrɔ fire ti le,
ambɛnɛ wɛlɛ poro? Pe yiri se yeri?»
14 A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na
to, mboro màga jɛn.» A wì silan pye fɔ:
«Mbele pè yiri wa jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki ni, poro
wɛlɛ. Pè pe deere titɔɔnrɔ ti jogo mari
filige yegeyege† wa Simbapyɔ wi kasanwa
pi ni.
15 Ko kì ti pe yɛn wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ
jɔngɔ ki yɛgɛ na, na tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ
li kan wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni sɔnlɔ naa
yembinɛ. Ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ
jɔngɔ ki na, wi yaa pye pe ni mbaa pe go
singi.
16 *Fuŋgo naa wɔgɔ se ka pe yigi naa
fyew. Yɔnlɔ yama se ka gbɔn pe na naa
fyew,*† nakoma kafugbɔgɔ.
17 Katugu Simbapyɔ ŋa wi yɛn wa
wunluwɔ jɔngɔ ki nandogomɔ, wo wi yaa
pye pe yɛgɛ sinfɔ, mbe pe yɛgɛ sin mbe
kari pe ni wa puluyo yan yi tɔnmɔ pi
maa yinwege kaan we. *Yɛnŋɛlɛ li yaa ka
yɛntunwɔ pi ni fuun pi tulu mboo laga wa
pe yɛrɛ ti na.»*†

8

Tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn woro ti kɔnwɔ

1 Naa Simbapyɔ wìla kaa tɛgɛrɛ
kɔlɔshyɛn woro ti kɔn, a naayeri wì si
pyeri dinw na kee lɛri walaga yeri.

MBAANRA KƆLƆSHYƐN
8.2–11.19

2 Mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele pe ma yere
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, a mì si pe yan. A pè si
mbaanra kɔlɔshyɛn kan pe yeri.
3 A mɛrɛgɛ wà yɛgɛ si pan ma yere le
saraga wɔsaga ki tanla. Wusuna sogo-
yaraga la pye wi yeri, pàa ki gbegele tɛ ni.
A pè si wusuna nuwɔ taan lɛgɛwɛ kan wi
yeri wuu wɔ saraga, mbe pinlɛ Yɛnŋɛlɛ li
leele kpoyi pe yɛnrɛwɛ pi ni, wa tɛ saraga
wɔsaga ki na, ko ŋga ki yɛn wa wunluwɔ
jɔngɔ ki yɛgɛ we.

† **7:14 7.14:** Ki sɛnrɛ nda ti yɛn lelɛɛlɛ sɛnyogo, nda ti yɛn naga nari ma yo pe kapere tì laga pe na. † **7:16 7.16:** Eza 49.10 † **7:17 7.17:** Eza 25.8

4 Wusuna nuwɔ taan ŋa wìla pye na
sori, a wi wirige kì si yiri wa mɛrɛgɛ wi
kɛɛ ma pinlɛ Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe
yɛnrɛwɛ pi ni na nuru wa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na.
5 Kona, a mɛrɛgɛ wì si wusuna so-
goyaraga ki lɛ maga yin saraga wɔsaga
kasɔn ka ni, maga wa laga tara ti na.
A yɛnŋɛlɛ gbaanra naa tinmɛ yiri, naa
yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ ni, a tara tì yɛgɛ.

Mbaanra kala

6 Mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele mbaanra
kɔlɔshyɛn tìla pye pe kɛɛ, a pè si pe yɛɛ
gbɛgɛlɛ mberi win.
7 A mɛrɛgɛ koŋgbanŋa wì suu mban-
laga ki win. Sinndɛɛrɛ tisaga naa kasɔn
ŋga kì pinlɛ kasanwa ni, a tì si wo laga
tara ti na. A tara ti kɔnsaga taanri wogo
kì sogo, a tire ti kɔnsaga taanri wogo kì
sogo, a yantipirige ki ni fuun kì sogo.
8 A mɛrɛgɛ shyɛn woo wì suu mbanlaga
ki win. A pè si yanwiga gbɔgɔ ka cɛnlɛ wa
wa kɔgɔje wi ni, ŋga ki yɛn na yiin kasɔn
ni. A kɔgɔje wi kɔnsaga taanri wogo kì si
kanŋga kasanwa.
9 Yaara nda tì da ma pye yɛnwegele na
wa kɔgɔje wi ni, a ti kɔnsaga taanri wogo
kì ku, a tɔnmɔkɔɔrɔ ti kɔnsaga taanri
wogo kì jɔgɔ.
10 A mɛrɛgɛ taanri woo wì suu mban-
laga ki win. A wɔnnɔ gbɔlɔ là si yiri wa
naayeri ma to, na yiin paa yangambɔlɔ
kasɔn yɛn. Làa to gbaanla pe kɔnsaga
taanri wogo ki na, naa puluyo yi na.
11 Ki wɔnnɔ pe maa li yinri Yaritisorogo.
A tɔnmɔ pi kɔnsaga taanri woo pì kanŋga
ma sori. A lelɛgɛrɛ ku, naa pàa ki tɔnmɔ
pi wɔ we, katugu pìla kanŋga ma sori.
12 A mɛrɛgɛ tijɛrɛ woo wì suu mbanlaga
ki win. A pè si yɔnlɔ ki kɔnsaga taanri
wogo ki gbɔn, naa yeŋge ki kɔnsaga
taanri wogo ki ni, naa wɔnŋgɔlɔ ke
kɔnsaga taanri wogo ki ni, jaŋgo ti yanwa
pi kɔnsaga taanri woo pi kanŋga wɔwɔ.
Pilige nuŋgba ki kɔnsaga taanri wogo,
naa yembinɛ li kɔnsaga taanri wogo ki
yanwa pii yiri.
13 A mì si wele, mɛɛ yɔn tinmɛ ta
wila toro sire na wa naayeri fɔ wa
lege. Wìla pye naga yuun ŋgbanga fɔ:
«Jɔlɔgɔ, jɔlɔgɔ, jɔlɔgɔ yɛn dunruya woolo
pe wogo, mɛrɛgɛye taanri sanmbala paga
pe mbaanra ti win, ŋga ki yaa pye ki kala
na!»

9

1 A mɛrɛgɛ kaŋgurugo woo wì suu
mbanlaga ki win. A mì si wɔnnɔ la yan
lì yiri wa naayeri ma to laga tara. A pè si
wetijugo kɔsaga fu lakile wi kan li yeri.
2 A wɔnnɔ lì si wetijugo ki yɛngɛ, a
wirige si yiri wa ki ni paa kasɔn gbɔgɔ
wirige yɛn. A ki wetijugo wirige kì yɔnlɔ
konaa naayeri wi wɔ.
3 A gbatɔ si yiri wa wirige ki ni ma
jaraga tara ti na. A pè fanŋga kan wi yeri
paa naala mbele laga tara na pe wogo ki
yɛn.
4 A pè suu pye ma yo wiga ka kapege
pye yan ki na, naa yaritipirige ka kpɛ
na, nakoma tige ka kpɛ na, fɔ ndɛɛ leele
mbele Yɛnŋɛlɛ li tɛgɛrɛ tii tɛgɛ pe walɛrɛ
ti na poro.
5 Konɔ sila kan gbatɔ wi yeri wila leele
pe kuun, ɛɛn fɔ, fanŋga kìla kan wi yeri
wila pe jɔlɔ fɔ yeŋge kaŋgurugo. Ki
jɔlɔgɔ ki yama pi yɛn paa yɛgɛ ŋga na naa
ka lere nɔ ki maa wi yaa we.
6 Ko piliye yo ni, leele pe yaa kaa kunwɔ
pi lagajaa, pe se kaa ta. Pe yaa kaa ki jaa
mbe ku, ɛɛn fɔ, kunwɔ pi yaa ka fe mbe
lali pe ni.
7 Ki gbatɔ wi yɛn ma shɔnye lɛ, mbele
pè gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn. Yaraga kà
la pye wa wi yinrɛ ti na paa tɛ wunluwɔ
njagala yɛn. Wi yɛrɛ tìla pye paa leele
yɛrɛ yɛn.
8 Wi yinzire tìla pye paa jɛɛlɛ yinzire
yɛn, a wi ŋgangala ke yɛn paa jaraye
ŋgangala yɛn.
9 Malaga gbɔndeere la pye wi kotoro ti
na paa tugurɔn woro yɛn. Wi kanwira
tinmɛ pìla pye paa wotoroye lɛgɛrɛ tinmɛ
yɛn, mbele shɔnye na tilele na fee na kee
malaga gbɔnsaga.
10 Nara la pye wi na, naa nara yɔnrɔ
ni paa naala pe woro ti yɛn. Pa yawa pi
yɛn wa wi nara ti ni mbaa leele pe jɔlɔ fɔ
yeŋge kaŋgurugo ni.
11 Wetijugo mɛrɛgɛ wo wi yɛn pe go
na wunluwɔ. Eburuye sɛnrɛ ti ni, pe

maa wi yinri «Abadɔn», Girɛki sɛnrɛ ti ni naa yinri «Apoliyɔn» (ko kɔrɔ wo yɛn fɔ «Jɔgɔfɔ»).

12 Jɔlɔgɔ koŋgbanŋga kì toro. Wele, jɔlɔgɔ shyɛn wa na paan naa.

13 A mɛrɛgɛ kɔgɔlɔni woo wì suu mbanlaga ki win. Tɛ saraga wɔsaga ŋga ki yɛn le Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, a mì si magala la logo lì yiri wa ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na.

14 Mɛrɛgɛ ŋa mbanlaga kɔgɔlɔni wogo kìla pye wi yeri, a magala lì suu pye fɔ: «Mɛrɛgɛye tijɛrɛ mbele pe yɛn pɔsaga wa Efirati gbaan gbeŋɛ wi tanla, pe sangala.»

15 A pè si mɛrɛgɛye tijɛrɛ pe sangala. Pàa pye ma gbɛgɛlɛ ki yɛlɛ, naa ki yeŋge, naa ki pilige, naa ki sanga wi mɛgɛ ni mbe leele pe kɔnsaga taanri wogo ki gbo.

16 Sorodasheele mbele pàa lugu shɔnye na, a pè si pe yɔn ki naga na na. Pàa pye sorodasheele waga cɛnmɛ shyɛn tɛgɛsaga waga kele 200 000 000.

17 Wa na yariyanga ki ni, shɔnye poro naa pe lugufɛnnɛ pe ni, mìla pe yan yɛgɛ ŋga na ki ŋga: Malaga gbɔndeere la pye pe na ma yanlaga paa kasɔn yɛn, na woo paa bura yɛn paa sinndɛlɛgɛ ŋga pe yinri safiri ki yɛn, ma yanlaga paa nɛŋgɛ muwɛ yɛn paa sinndɛlɛgɛ ŋga pe yinri kiribi ki yɛn. Shɔnye pe yinrɛ tìla pye paa jaraye yinrɛ yɛn. Kasɔn, naa wirige, naa kiribi† la pye na yinrigi wa pe yɔn.

18 A leele pe kɔnsaga taanri wogo kì si ku ki jɔlɔgɔ taanri ŋga ki kala na, ko ki yɛn kasɔn, naa wirige, naa kiribi ŋa wìla pye na yinrigi wa shɔnye pe yɔn we.

19 Katugu yawa mba pi yɛn shɔnye pe ni, pa pi yɛn wa pe yɔnrɔ to naa pe nara ti ni. Pe nara ti yɛn ma wɔɔrɔ lɛ, yinrɛ yɛn ti na, to pe ma tɛgɛ na leele pe jɔlɔ.

20 Leele sanmbala mbele ki jɔlɔgɔ taanri ŋga ki sila pe gbo, pe sila kapyere nda pè pye ti jɛn mberi yaga. Gboshugulo poro naa yarisunndo nda pè gbegele tɛ ni, nakoma warifuwe ni, naa tuguyɛnrɛ ni, naa sinndɛlɛgɛ ni, naa tige ni, pe sila ti gbɔgɔwɔ pi yaga, to nda ti se ya mbaa yaan, mbaa nuru konaa mbaa tanri† we.

21 Pe sila puŋgo le pe legbogo, naa pe lekara, naa pe kɛɛnrɛ kapyere to naa pe yuro ti ni.

10

Mɛrɛgɛ wo naa sɛwɛ pile sɛnrɛ

1 A mì si mɛrɛgɛ fanŋgafɔ wa yɛgɛ yan wì yiri wa yɛnŋɛlɛ na na tingi. Kambaaga la pye maa fo. Yaanŋgondi la pye maa go ki maga. Wi yɛgɛ kìla pye paa yɔnlɔ ki yɛn, a wi jegele ke yɛn paa kasɔn yinŋgele yɛn, ŋgele ke yɛn ma tiyagala lɛ.

2 Sɛwɛ pile la pye wi kɛɛ yɛnlɛgɛ. A wì suu kalige jele li kan wa kɔgɔje wi na, mɛɛ wi kamɛŋgɛ jele li kan wa tara ti na.

3 A wì si gbele ŋgbanga paa yɛgɛ ŋga na jara maa gbele we. Naa wìla kaa gbele ma, a yɛnŋɛlɛ gbaanra kɔlɔshyɛn tì si gbanla.

4 Naa yɛnŋɛlɛ gbaanra kɔlɔshyɛn tìla kaa gbanla ma, a mi nɛɛ jaa mbege yɔnlɔgɔ. Ɛɛn fɔ, a mì si magala la logo ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na mala pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ gbaanra kɔlɔshyɛn tì ŋga yo, ki lara maga kaga yɔnlɔgɔ.»

5 Kona, mɛrɛgɛ ŋa mìla yan yeresaga wa kɔgɔje wo naa tara ti na, *a wì suu kalige ki yirige wa naayeri*,

6 *mɛɛ wugu Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo fɔ sanga pyew li na,*† lo na lì naayeri wi da naa wi yaara ti ni fuun ti ni, ma tara ti da naa ti nawa yaara ti ni fuun ti ni, ma kɔgɔje wi da naa wi nawa yaara ti ni fuun ti ni. A wì si wugu ma yo fɔ: «Wagati se sige naa!

7 Ɛɛn fɔ, na mɛrɛgɛ kɔlɔshyɛn woo wiga kaa mbanlaga ki win, kona, Yɛnŋɛlɛ li ŋgundo kala li yaa pye mbe yɔn fili, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yari li tunmbyeele mbele pe yɛn li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe kan we.»

8 Kona, magala na mìla keli ma logo ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na, a lì si para na ni naa fɔnŋgɔ ma yo fɔ: «Kari ma sa sɛwɛ pile na li yɛn ma yɛngɛ li shɔ mɛrɛgɛ ŋa wi yɛn yeresaga wa kɔgɔje wo naa tara ti na wi kɛɛ.»

† **9:17 9.17:** ***Kiribi:*** **Sinndɛlɛgɛ ka yi, na ki kaa sori ki nuwɔ pi ma pe.** † **9:20 9.20:** Dani 5.23 † **10:6 10.5-6:** Dani 12.7

9 A mì si kari mɛrɛgɛ wi kɔrɔgɔ maa pye
ma yo wi sɛwɛ pile li kan na yeri. A wì
silan pye fɔ: «Li shɔ mali ka mali yɔli. Li
yaa pye mbe sori wa ma lara ti ni, ɛɛn fɔ,
wa ma yɔn ko ni, li yaa pye mbe tanla paa
sɛnrɛgɛ yɛn.»
10 *A mì si sɛwɛ pile li shɔ mɛrɛgɛ wi*
kɛɛ mali ka. A lì si tanla wa na yɔn paa
sɛnrɛgɛ yɛn;† ɛɛn fɔ, naa mìla kaa li yɔli,
a lì si sori wa na lara.
11 Kona, a pè silan pye fɔ: «Ki daga ma
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ yo naa dunruya woolo
lɛgɛrɛ, naa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ, naa sɛnrɛ pyew
ti leele, naa wunlumbolo lɛgɛrɛ wogo na.»

11

Sɛrɛfɛnnɛ shyɛn sɛnrɛ

1 A pè si gbagara kanŋgala kan na yeri,
na li yɛn paa mɛtɛrɛ yɛn, ma yo fɔ: «Yiri
ma Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki taanla
konaa saraga wɔsaga ki ni, ma mbele pe
maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo wa pe jiri.
2 Ɛɛn fɔ, ma shɛrigo gbɔgɔ laga nawa
pi yaga maga kaa taanla, katugu pòo kan
tara woolo mbele pee shɛri pe yeri, pe yaa
ka ca kpoyi ki tanga mbe sa gbɔn fɔ yeŋge
nafa shyɛn ma yiri shyɛn.
3 Mi yaa kanla sɛrɛfɛnnɛ shyɛn pe
torogo, mbege kan pe yeri pe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ ti yo sa gbɔn fɔ piliye waga kele naa
cɛnmɛ shyɛn naa nafa taanri 1 260, jatere
piriwɛn yaripɔrɔ ni pe na.»
4 Sɛrɛfɛnnɛ shyɛn poro pe yɛn paa
oliviye tire shyɛn naa fitanlaye shyɛn
mbele pe yɛn ma yere wa tara ti Fɔ wi yɛgɛ
na we.†
5 Na lere kaa ki jaa mbe kapege pye pe
na, kasɔn ma yiri wa pe yɔnrɔ ti ni ma
pe mbɛnfɛnnɛ pe sogo ma pe gbo. Ee, na
lere ŋa kaa jaa mbe kapege pye pe na, pa
ki daga ki fɔ poo gbo yɛɛn we.
6 Yawa yɛn pe yeri mbe naayeri wi tɔn,
jaŋgo tisaga ka ka to pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yopiliye yi ni. Yawa si yɛn pe yeri mbe
tɔnmɔ pi kanŋga kasanwa, mbaa jɔlɔgɔ
ki cɛnlɛ pyew ki waa laga tara ti ni, sanga
o sanga pe kaa ki jaa we.
7 Na paga ka kɔ pe sɛrɛya yogo ki na
sanga ŋa ni, woŋgbɔ ŋa wila yinrigi wa
wetijugo kɔsaga fu ki ni, wi yaa malaga
gbɔn pe ni mbe ya pe ni mbe pe gbo.
8 Pe gboolo pe yaa ka koro wa cagbɔgɔ
ki katogo ki ni, wa laga ŋga pàa pe Fɔ
wi kan wa tiparaga ki na we. Sɛnrɛ ti
kɔrɔ lɛɛ wo ni, pe maa ki cagbɔgɔ ki yinri
Sodɔmu, nakoma Ezhipiti.
9 Leele pele yaa kaa pe gboolo pe wele
mbe sa gbɔn fɔ piliye taanri naa walaga,
mbe yiri dunruya woolo pe ni fuun ni,
naa cɛngɛlɛ ke ni fuun ni, naa sɛnrɛ pyew
ti leele pe ni fuun ni, naa tara nuŋgba
nuŋgba pyew ti ni. Pe se ka yere ki na
pe pe le.
10 Tara woolo pe yaa kaa yɔgɔri ki leele
shyɛn pe kunwɔ pi kala na. Pe yaa kaa pe
yɛɛ gbɔgɔyaara torogi pe yɛɛ kan, katugu
ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ shyɛn pàa
tara woolo pe jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.
11 Ɛɛn fɔ, ko piliye taanri naa walaga yo
kaa toro ma kɔ, a yinwege wɔnwɔn si yiri
wa Yɛnŋɛlɛ li yeri ma ye pe ni, a pè si
yiri ma yere. Mbele pàa pe yan pàa fyɛ fɔ
jɛŋgɛ.
12 A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ shyɛn
pè si magala gbɔlɔ la logo ma yiri wa
yɛnŋɛlɛ na ma pe pye fɔ: «Ye lugu laga.»
A pè si lugu ma kari wa yɛnŋɛlɛ na
kambaaga ka ni pe mbɛnfɛnnɛ pe yɛgɛ na.
13 Le ki wagati nuŋgba wi ni, a tara tì si
yɛgɛ ŋgbanga. A ca ki kɔnsaga kɛ wogo
kì toori. A lere waga kɔlɔshyɛn (7 000) wo
ku tara nda tìla yɛgɛ ti kala na. A leele
sanmbala pe sunndoro tì si kɔn pe na, a
pè Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li gbɔgɔ.
14 Jɔlɔgɔ shyɛn wogo kì toro. Wele,
sanni jɛnri jɔlɔgɔ tanri wogo ki yaa pan.

Mbanlaga kɔlɔshyɛn wogo ki winkala

15 Kona, a mɛrɛgɛ kɔlɔshyɛn woo wì
suu mbanlaga ki win. A magaŋgala
tugbɔŋgɔlɔ kèle si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma
yo fɔ: «Yiŋgɔ dunruya wunluwɔ pi yɛn
we Fɔ Yɛnŋɛlɛ lo naa li Kirisi wi ni pe
woo. Wi yaa cɛn wunluwɔ pi na fɔ sanga
pyew!»
16 Lelɛɛlɛ nafa ma yiri tijɛrɛ mbele pàa
pye ma cɛn pe wunluwɔ jɔnrɔ ti na wa

† **10:10 10.10:** Eze 3.3 † **11:4 11.4:** Zaka 4.2-3,11-14

Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, pè si toori ma pe yɛrɛ ti jiile tara ti na ma Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ
17 na yuun fɔ:
«We Fɔ Yɛnŋɛlɛ, yawa pi ni fuun fɔ,
mboro ŋa ma yɛn wa konaa màa pye wa,
we yɛn nɔɔ shari,
katugu mɔ̀ɔ yawa gbɔɔ pi lɛ ma cɛn ma wunluwɔ pi na.
18 Tara nuŋgba nuŋgba pyew ti woolo pàa nawa ŋgban,
ɛɛn fɔ, ma naŋgbanwa wagati wì gbɔn.
Kiti wi yaa kɔn kuulo pe na wagati ŋa ni wì gbɔn.
Wagati wì gbɔn ŋa ni ma yaa tɔnli kan ma tunmbyeele Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri,
naa mbele fuun pe yɛn ma woolo na fyɛ ma yɛgɛ pe yeri, piile o, lelɛɛlɛ o.
Wagati wì gbɔn mbele pe yɛn na tara ti jogo ma yaa pe jɔgɔ!»
19 Kona, Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki yɛn wa yɛnŋɛlɛ na, a ki yɔn kì si yɛngɛ. A pè si Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yan wa li shɛrigo gbɔgɔ ki nawa. A Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ yɛngɛlɛ, a magaŋgala naa yɛnŋɛlɛ gbaanra na yinrigi, a tara tì yɛgɛ, a sinndɛɛrɛ tisaga na tuun tugbɔɔrɔ.

KACƐN KAGALA KƆLƆSHYƐN

12

12.1–15.4

Jɛlɛ wo naa yarifɛlɛgɛ sɛnrɛ

1 A mì si kacɛn gbɔlɔ la yan wa yɛnŋɛlɛ na: Jɛlɛ lawi, yɔnlɔ kìla pye maa fo. Yeŋge kìla pye wa wi tɔɔrɔ ti nɔgɔ. Wɔnŋgɔlɔ kɛ ma yiri shyɛn wunluwɔ njala la pye wa wi go na.
2 Wìla pye kugbɔ ni na jaa mbe se, nɛɛ gbele selara yama naa ti jɔlɔgɔ ki kala na.
3 Ko puŋgo na, a kacɛn wà suu yɛɛ naga naa wa yɛnŋɛlɛ na: Yarifɛlɛgɛ gbegbeŋge yɛngɛ ka layi. Yinrɛ kɔlɔshyɛn naa yɛnŋgɛlɛ kɛ kàa pye ki na. Wunluwɔ njagala la pye ki yinrɛ ti nuŋgba nuŋgba pyew ti na.
4 A ki naga kì naayeri wɔnŋgɔlɔ ke kɔnsaga taanri wogo ki wɔnŋgɔlɔ ke kɔn ma ke wo laga tara ti na. A kì si yere le jɛlɛ ŋa wìla pye na jaa mbe se wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, na wiga se kuu pyɔ wi ka.
5 A jɛlɛ wì si pinambyɔ se, *wo wi yaa kaa tara nuŋgba nuŋgba pyew ti woolo pe ni fuun pe yɛgɛ sinni tugurɔn kanŋgala ni.*† A pè si pyɔ wi lɛ ma kari wi ni wa Yɛnŋɛlɛ lo naa li wunluwɔ jɔngɔ ki tanla.
6 A jɛlɛ wì si fe ma kari wa gbinri, wa laga ŋga Yɛnŋɛlɛ làa gbegele wi kan we, jaŋgo paa wi baro wa fɔ sa gbɔn piliye waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa taanri 1 260.
7 A malaga si to wa yɛnŋɛlɛ na. Mishɛli naa wi mɛrɛgɛye pe ni pàa pye na malaga gbɔɔn yarifɛlɛgɛ ki ni. A yarifɛlɛgɛ fun ko naa ki mɛrɛgɛye pe ni paa malaga gbɔɔn pe ni.
8 Ɛɛn fɔ, yarifɛlɛgɛ ko naa ki mɛrɛgɛye pe ni, pe sila ya Mishɛliye pe ni, pe sila si laga ta wa yɛnŋɛlɛ na mbe koro wa.
9 A pè sigi yarifɛlɛgɛ gbegbeŋge ki wa wa funwa na. Ko ki yɛn wɔɔgɔ lɛgɛ† ye, ŋga pe maa yinri Mɛgɛ jɔgɔfɔ naa Sɔtanla, ko ki yɛn na dunruya woolo pe ni fuun pe fanla na pe punŋgu we. A pè sigi wa laga tara ti na, ma ki mɛrɛgɛye pe pinlɛ ma pe wa ki ni.
10 Kona, a mì si magala gbɔlɔ la logo ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na, làa pye na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li shɔwɔ pì gbɔn yiŋgɔ! Yɛnŋɛlɛ lìli wunluwɔ naa li yawa pi pye maa naga yiŋgɔ! Li Kirisi wùu fanŋga ki pye maga naga yiŋgɔ; katugu ŋa wi maa we sefɛnnɛ pe jɛni, wo ŋa wìla pye na pe jɛni wa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na sɔnlɔ naa yembinɛ, pòo wa laga tara ti na.
11 We sefɛnnɛ pè ya wi ni Simbapyɔ wi kasanwa pi fanŋga na, naa kaselege ŋga pè yari ki fanŋga na. A pè yɛnlɛ ki na ma pe yɛɛ go ki kan mbe ku.
12 Ki kala na, naayeri wo naa yoro mbele ye yɛn wa, yaa yɔgɔri! Ɛɛn fɔ, jɔlɔgɔ yɛn tara to naa kɔgɔje wi ni pe wogo, katugu Sɔtanla wì tigi ma pan ye kɔrɔgɔ. Wi nawa pì ŋgban wi na fɔ jɛŋgɛ, katugu wìgi jɛn ma yo wagati jɛnri wì koro wi kan.»

† **12:5 12.5:** Yuuro 2.9 † **12:9 12.9:** Zhenɛ 3.1

13 Naa yarifɛlɛgɛ kìla kaa ki yan pège
wa laga tara ti na, a kì si taga jɛlɛ ŋa wìla
pinambyɔ wi se wi puŋgo na.
14 Ɛɛn fɔ, a jɛlɛ wì si yɔn gbegbeŋɛ
kanwira shyɛn ta mbe ta mbe yiri sire na
mbe kari wa gbinri wi ni, wa wi laga ki na,
wa laga ŋga wi yaa baro sa gbɔn yɛgɛlɛ
taanri naa yeŋge kɔgɔlɔni†, mbe pye mbe
lali wɔɔgɔ ki ni we.
15 Kona, a wɔɔgɔ kì si tɔnmɔ yirige wa
ki yɔn maa wo jɛlɛ wi puŋgo na paa
gbaan yɛn, jaŋgo ki tɔnmɔ mba pi yɛn na
fuun pi saa li.
16 Ɛɛn fɔ, a tara tì si saga jɛlɛ wi na
mari yɔn ki yɛngɛ, tɔnmɔ mba wɔɔgɔ kìla
yirige wa ki yɔn ma wo, maa wɔ.
17 A yarifɛlɛgɛ kì si nawa ŋgban jɛlɛ
wi ni fɔ jɛŋgɛ, a kì si kari ma saa na
malaga gbɔɔn jɛlɛ wi setirige piile pe ni,
poro mbele fuun pe yɛn na tanri Yɛnŋɛlɛ
li ŋgasegele ke na, ma Zhezu wi sɛrɛya
wi yigi we.
18 A yarifɛlɛgɛ kì si yere wa kɔgɔje yɔn
taambugɔ ki na.

13

Woŋgbɔ ŋa wì yiri wa kɔgɔje wi ni

1 Ko puŋgo na, a mì si woŋgbɔ wa yan
wila yinrigi wa kɔgɔje wi ni. Yɛnŋgɛlɛ
kɛ† naa yinrɛ kɔlɔshyɛn tìla pye wi na.
Wunluwɔ njagala kɛ la pye ki yɛnŋgɛlɛ
ke na. Yɛnŋɛlɛ li mɛjɔɔgɔ mɛgɛ la pye ma
yɔnlɔgɔ wa wi yinrɛ ti na.
2 Woŋgbɔ ŋa mìla yan wìla pye ma
kamɔlɔ lɛ. Wi pɔrɔ tìla pye paa cɛngɛ
urusi ki woro ti yɛn. Wi yɔn kìla pye paa
jara yɔn yɛn. A Yarifɛlɛgɛ kì sigi yawa pi
kan wi yeri, naa ki wunluwɔ jɔngɔ ki ni,
naa fanŋga gbɔgɔ ni.
3 A mì si woŋgbɔ wi go nuŋgba yan ma
mbe yo fɔ pège gbɔn maga wɛlɛgɛ, fɔ a
kila jaa mbe ku. Ki wɛlɛgɛsaga ŋga ki
mbaa wi gbo, kì si sagala. A tara woolo
pe ni fuun pe nɛɛ kawa ki wogo ki na,
mɛɛ taga woŋgbɔ wi puŋgo na.
4 A pè si yarifɛlɛgɛ kì gbɔgɔ, katugu
kìla fanŋga kan woŋgbɔ wi yeri. A pè
si woŋgbɔ wi gbɔgɔ ma yo fɔ: «Ambɔ wi
yɛn paa woŋgbɔ wi yɛn? Ambɔ wi mbe
ya malaga gbɔn wi ni?»
5 Fanŋga la kan woŋgbɔ wi yeri wila wi
yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ konaa mbaa Yɛnŋɛlɛ li
mɛjɔɔgɔ sɛnrɛ yuun. A yawa kan wi yeri
wila kagala piin sa gbɔn fɔ yeŋge nafa
shyɛn ma yiri shyɛn.
6 A wi nɛɛ sɛnpere yuun na waa Yɛnŋɛlɛ
li na, na li mɛgɛ konaa li cɛnsaga ki mɛgɛ
ki jogo, na mbele fuun pe yɛn wa yɛnŋɛlɛ
na pe mɛgɛ ki jogo.
7 *Yarifɛlɛgɛ kìla konɔ kan wi yeri wi
malaga gbɔn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni
wi ya pe ni.* A wì fanŋga ta cɛngɛlɛ ke
ni fuun ke na, naa dunruya woolo pe ni
fuun, naa sɛnrɛ pyew ti leele pe ni fuun,
naa tara nuŋgba nuŋgba pyew ti na.
8 Tara woolo pe ni fuun pe yaa kaa
gbɔgɔ, poro mbele pe mɛrɛ ti woro ma
yɔnlɔgɔ wa Simbapyɔ ŋa pàa gbo wi
yinwege sɛwɛ wi ni, maga lɛ wa dunruya
wi dasanga wi ni we.
9 «Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan
wila nuru!
10 Ŋa kaa leele nii kaso, pe yaa kaa le
kaso. Ŋa kaa leele kuun tokobi ni, wi daga
poo gbo tokobi ni†. Ko kala kì ti Yɛnŋɛlɛ
li leele kpoyi pe daga mbege kun pe yɛɛ
ni mbe tagawa pi yigi jɛŋgɛ.»

Woŋgbɔ ŋa wì yiri wa tara ti ni

11 Ko puŋgo na, a mì si woŋgbɔ wa yɛgɛ
yan naa wila yinrigi wa tara. Yɛnŋgɛlɛ
shyɛn la pye wi na paa simbapyɔ wogolo
yɛn. Wìla pye na yogo paa yarifɛlɛgɛ ki
yɛn.
12 Wìla pye na tunŋgo piin woŋgbɔ
koŋgbanŋa wi fanŋga ki ni fuun ki
ni le wi yɛgɛ na. A wi nɛɛ tara
to naa tara woolo pe ŋgbanga paa
woŋgbɔ koŋgbanŋa wi gbogo, wo ŋa wi
wɛlɛgɛsaga ki mbaa wi gbo, a wì sagala
we.
13 Ki woŋgbɔ shyɛn woo wìla pye na
kafɔnŋgɔlɔ gbɔgɔlɔ piin, na kasɔn piin
kila yinrigi wa naayeri na tinri laga tara
leele pe ni fuun pe yɛgɛ na.

† **12:14 12.14:** Dani 7.25; 12.7 † **13:1 13.1:** Dani 7.3-7 † **13:10 13.10:** Ki vɛrise ŋa wi mbe ya kanŋga naa fɔ: Kì kɔn ma tɛgɛ ŋa kan wi ye kaso, wo yaa ka ye kaso. Ŋa kì kɔn ma tɛgɛ wi kan poo gbo tokobi ni, pe yaa ka wo gbo tokobi ni.

14 Fanŋga kìla kan wi yeri wila
kafɔnŋgɔlɔ ŋgele piin woŋgbɔ
koŋgbanŋa wi yɛgɛ na, wìla pye na tara
woolo pe fanla na pe punŋgu ke ni. Wìla
pe pye ma yo woŋgbɔ ŋa pàa wɛlɛgɛ
tokobi wi ni, wi si yɛn yinwege na, poo
yanlɛɛ gbegele paa wi gbogo.
15 A woŋgbɔ shyɛn woo wì si fanŋga
ta mbe yinwege le woŋgbɔ koŋgbanŋa
wi yanlɛɛ wi ni, jaŋgo woŋgbɔ wi yanlɛɛ
wila para, wi mbele fuun pe soo gbɔgɔ pe
gbo.
16 A woŋgbɔ wi nɛɛ leele pe ni fuun
pe ŋgbanga, piile naa lelɛɛlɛ, penjagbɔrɔ
fɛnnɛ naa fyɔnwɔ fɛnnɛ, leseele naa
kulolo, pe ta pe gbɔnrɔ taga pe kalire,
nakoma pe walɛrɛ ti na.
17 Lere kpɛ saa ya mbe lɔ, nakoma mbe
pɛrɛ, na ki gbɔnrɔ ti woro wi na, ko kɔrɔ
wo yɛn woŋgbɔ wi mɛgɛ ye, nakoma wi
mɛgɛ ki numiyoro we.
18 Ki laga ŋga yɛɛn, ki daga tijinliwɛ ni.
Lere ŋa wi yɛn tijinliwɛ ni, wi woŋgbɔ wi
numiyoro wi jiri, katugu ki numiyoro wi
yɛn lere numiyoro. Ki numiyoro wi yɛn
cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa taanri ma yiri
kɔgɔlɔni 666.

14

Mbele pè go ki shɔ pe yurufɔnŋgɔ ye

1 Ko puŋgo na, a mì si wele, mɛɛ Sim-
bapyɔ wi yan yeresaga wa Siyɔn yanwiga
ki na. Lere waga cɛnmɛ naa waga nafa
shyɛn ma yiri tijɛrɛ 144 000 pàa pye wa
wi ni, wi mɛgɛ ko naa wi To mɛgɛ ki ni
tìla pye ma yɔnlɔgɔ wa pe walɛrɛ ti na.
2 A mì si magala la logo ma yiri wa
yɛnŋɛlɛ na paa tɔnŋgbɔɔ togo tinmɛ
yɛn, paa Yɛnŋɛlɛ gbanlaga ŋgbanga yɛn.
Magala na mìla logo làa pye paa juru
gbɔnfɛnnɛ juru magala yɛn.
3 Ki lelɛgɛrɛ tìla pye na yurufɔnŋgɔ
shoo wa wunluwɔ jɔngɔ ko naa yaara
yɛnwere tijɛrɛ, naa lelɛɛlɛ pe yɛgɛ na.
Lere kpɛ saa ya mbege yurugo ki fɔrɔgɔ,
ndɛɛ lere waga cɛnmɛ naa waga nafa
shyɛn ma yiri tijɛrɛ 144 000 mbele pàa pe
go shɔ laga tara ti ni poro cɛ.
4 Poro wɛlɛ pee fyɔnrɔ kala pye jɛɛlɛ
ni, pè pe yɛɛ yaga kpoyi. Pe ma taga
Simbapyɔ wi na laga o laga wi kaa kee.
Pàa pe go shɔ leele pe sɔgɔwɔ, a pè
pye paa kɛrɛ yarilire koŋgbannda yɛn
Yɛnŋɛlɛ lo naa Simbapyɔ wi kan.
5 Pee yagbolo finlɛ wa pe yɔn fyew. Pe
yɛn jɛrɛgisaga fu.

Mɛrɛgɛye taanri kala

6 Kona, a mì si mɛrɛgɛ wa yan wila toro
sire na lege wa naayeri. Sɛntanra nda ti se
kɔ tà la pye wi yeri mberi yari tara woolo
pe kan, naa tara nuŋgba nuŋgba pyew ti
kan, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun ke kan, naa
sɛnrɛ pyew ti leele pe ni fuun pe kan, naa
dunruya woolo pe ni fuun pe kan.
7 Wìla pye naga yuun ŋgbanga ma yo
fɔ: «Yaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa li gbogo,
katugu li yaa kiti kɔn leele pe na sanga ŋa
ni, wì gbɔn. Ŋa wì naayeri wo naa tara,
naa kɔgɔje, naa puluyo yi gbegele yaa wi
gbogo!»
8 A mɛrɛgɛ shyɛn woo si taga
koŋgbanŋa wi na, na yuun fɔ: «*Kì to,
kì to, Babilɔni cagbɔgɔ ye.*† Ko kì tara
nuŋgba nuŋgba pyew ti woolo pe kan, a
pège kalikalawa pee duvɛn wa wɔ†!»
9 A mɛrɛgɛ taanri woo si taga
koŋgbanmbala shyɛn pe na, naga yuun
ŋgbanga fɔ: «Lere ŋa ka woŋgbɔ wo
naa wi yanlɛɛ wi gbɔgɔ, mbege yaga pe
gbɔnrɔ taga wi walɛgɛ, nakoma wi kɛɛ ki
na,
10 wo fun wi yaa ka Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa duvɛn wi wɔ, wo ŋa wi woro
ma pinlɛ, a lùu le wa li naŋgbanwa
wɔjɛnnɛ li ni we. Mbele fuun paa ko piin
ma, pe yaa kaa jɔlɔ wa kasɔn naa kiribi wi
ni wa mɛrɛgɛye kpoyi poro naa Simbapyɔ
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
11 Kasɔn ŋga ki yɛn na pe jɔlɔ, ki wirige
ki yɛn na yinrigi fɔ sanga pyew. Mbele
fuun pè woŋgbɔ wo naa wi yanlɛɛ wi
ni pe gbɔgɔ, naa ŋa fuun pè woŋgbɔ wi
mɛgɛ gbɔnrɔ ti taga wi na, wogowo se ka
pye pe na sɔnlɔ naa yembinɛ.»
12 Ko kala kì ti Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe
daga mbege kun pe yɛɛ ni, poro mbele pe

† **14:8 14.8:** Zhere 51.7 † **14:8 14.8:** Eza 21.9

yɛn ma li ŋgasegele ke yigi na tanri ke na, ma taga Zhezu wi na we.

13 Kona, a mì si magala la logo lì yiri wa yɛnŋɛlɛ na mala pye fɔ: «Ki wogo ŋga ki yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: ‹Leele mbele pe yɛn na kuun yiŋgɔ wa tagawa pi ni we Fɔ wi ni, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!› » A Yinnɛkpoyi lì sho fɔ: «Ee, kaselege yi. Pe mbe ka ya wogo pe tunŋgbanra nda pè pye ti ni, katugu pe kapyere tɔnli wì taga pe puŋgo na.»

Tara ti yarilire kɔngɔ sɛnrɛ

14 A mì si wele naa, mɛɛ kambaaga fige ka yan. *Wà la pye ma cɛn wa ki na, wìla pye ma sɛnwee pyɔ lɛ.*† Tɛ wunluwɔ njala la pye wa wi go ki na. Mali kɔngbenɛ yɔn tanla wolo la pye wi kɛɛ.

15 A mɛrɛgɛ wà yɛgɛ si yiri wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma gbele ŋgbanga maga yo ŋa wìla pye ma cɛn wa kambaaga ki na wi kan fɔ: «Ma mali kɔngbenɛ li tɛgɛ ma tara yarilire ti kɔn, katugu ti kɔnsanga wì gbɔn, tara yarilire tì lɛ makɔ†!»

16 Kona, ŋa wìla pye ma cɛn wa kambaaga ki na, a wì suu mali kɔngbenɛ li fige laga tara ti na, a tara yarilire tì si kɔn.

17 A mɛrɛgɛ wà yɛgɛ si yiri wa shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki wa yɛnŋɛlɛ na ki ni, mali kɔngbenɛ yɔn tanla la pye wo fun wi yeri.

18 A mɛrɛgɛ wà si yiri naa wa saraga wɔsaga ki ni, fanŋga la pye wi yeri kasɔn ki na. A wì si gbele ŋgbanga ma ŋa mali kɔngbenɛ yɔn tanla làa pye wi yeri wi pye fɔ: «Ma mali kɔngbenɛ yɔn tanla li tɛgɛ ma tara na ɛrɛzɛn tiire shashara ti kɔɔnlɔ, katugu ti pire tì lɛ makɔ.»

19 A mɛrɛgɛ wì suu mali kɔngbenɛ li fige laga tara ti na, ma ɛrɛzɛn tiire shashara ti kɔɔnlɔ, mɛɛ ti wa wa ti pire tɔnmɔ wɔsagbɔgɔ ki ni, ko ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa we.

20 A pè si ɛrɛzɛn pire ti tangala wa ti tɔnmɔ wɔsaga ki na wa ca ki puŋgo na. A kasanwa si yiri wa ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga ki ni, ma jaraga na fuun ma saa gbɔn paa culo cɛnmɛ taanri (300) yɛn. Pi tijuguwo pìla pye paa mɛtɛrɛ nuŋgba naa kɔngɔ yɛn.

† **14:14 14.14:** Dani 7.13 † **14:15 14.15:** Zhowɛ 4.13

15

Jɔlɔgɔ kagala kɔlɔshyɛn ke kacɛn

1 Kona, a mì si kacɛn wa yɛgɛ yan wa yɛnŋɛlɛ na, wìla pye ma gbɔgɔ ma lere pari. Mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn la wɛlɛ, jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ kɔlɔshyɛn la pye pe yeri. Koro ke yɛn jɔlɔgɔ kagala puŋgo wogolo wele, katugu koro Yɛnŋɛlɛ li yaa li naŋgbanwa pi kɔ ke ni.

2 Ko puŋgo na, a mì si yaraga ka yan paa kɔgɔje tɔnmɔ yɛn, mba pi yɛn ma vɛri lɛ, kasɔn yɛn ma pinlɛ pi ni. Mbele pàa cew ta woŋgbɔ wi na, naa wi yanlɛɛ wi mɛgɛ ki numiyoro wi na, a mì si pe yan fun yeresaga wa kɔgɔje tɔnmɔ mba pi yɛn ma vɛri lɛ pi na. Yɛnŋɛlɛ li juruye pàa pye pe kɛɛ.

3 Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wo naa Simbapyɔ wi ni pe yurugo ki koo na yuun fɔ:

«We Fɔ Yɛnŋɛlɛ, yawa pi ni fuun Fɔ,
ma kapyegele kè tugbɔlɔ ma pye kafɔnŋgɔlɔ!
Mboro ŋa tara woolo pe Wunluwɔ,
ma koŋgolo kè sin ma pye kaselege wogolo!
4 We Fɔ, ambɔ wi se fyɛ ma yɛgɛ? Ambɔ wi sɔɔn gbɔgɔ?
Katugu mboro nuŋgba ma yɛn kpoyi.
Tara nuŋgba nuŋgba pyew ti woolo pe yaa ka pan mbe kanŋguuro kan ma jegele mbɔɔn gbɔgɔ,
katugu mɔ̀ɔ kasinŋgele ke naga ma ke filige.»

YƐNNŊƐLƐ LI NAŊGBANWA WƆJƐŊGƐLƐ KƆLƆSHYƐN

15.5–16.21

Mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn naa jɔlɔgɔ kagala kɔlɔshyɛn sɛnrɛ

5 Ko puŋgo na, a mì si shɛrigo gbɔgɔ ki yan kì yɛngɛ wa yɛnŋɛlɛ na, Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛparaga go ye.

6 Jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ kɔlɔshyɛn ke yɛn mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele kɛɛ, a pè si yiri wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Lɛn jese paritiyɔnrɔ tìla pye pe na, ma filige na yɛngɛlɛ. Pàa pe yɛɛ pɔ tɛ kurusijaraye ni wa pe kotoro ti na.

7 A yaara yɛnwere tijɛrɛ ki nuŋgba si tɛ wɔjɛŋgɛlɛ kɔlɔshyɛn kan mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn pe yeri, ke yɛn ma yin Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yinwege na fɔ sanga pyew li naŋgbanwa pi ni.
8 A shɛrigo gbɔgɔ kì si yin wirige ni, Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ naa li yawa pi kala na. Lere kpɛ saa ya ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni fɔ jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ kɔlɔshyɛn ke yɛn mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele kɛɛ ke sa pye ke yɔn fili.

16

Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa wɔjɛŋgɛlɛ sɛnrɛ

1 Kona, a mì si magala ŋgbanla la logo ma yiri wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni naga yuun mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn pe kan fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi yɛn wɔjɛŋgɛlɛ ŋgele ni, yaa kee ye sa ke nawa yaara ti wo wa tara ti na!»
2 A mɛrɛgɛ koŋgbanŋa wì si kari ma saa wi wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa tara ti na. Kona, woŋgbɔ wi gbɔnrɔ tìla pye leele mbele na, a paa wi yanlɛɛ wi gbogo, a sagbanpere si to poro na na pe yaa fɔ jɛŋgɛ.
3 A mɛrɛgɛ shyɛn woo wì suu wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa kɔgɔje wi ni. A tɔnmɔ pì si kanŋga ma pye paa gboo kasanwa yɛn. Yaara yɛnwere nda fuun tìla pye wa kɔgɔje wi ni, a tì si ku.
4 A mɛrɛgɛ taanri woo wì suu wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa gbaanla poro naa puluyo yi ni, a ti tɔnmɔ pì si kanŋga kasanwa.
5 Kona, mɛrɛgɛ ŋa wi yɛn tɔnmɔ pi go na, a mì si logo wi yeri fɔ: «Ma yɛn ma sin ma ki kiti wi kɔn yɛɛn, mboro ŋa ma yɛn kpoyi, mboro ŋa ma yɛn wa konaa màa pye wa.
6 Katugu pè Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi poro naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo ma pe kasanwa pi wo, yiŋgɔ mà kasanwa kan pe yeri pe wɔ, ko kì daga pe ni.»
7 Kona, a mì si magala la logo ma yiri wa saraga wɔsaga ki ni na yuun fɔ: «Ee, we Fɔ Yɛnŋɛlɛ, yawa pi ni fuun Fɔ, ma kiti kɔn kagala ke yɛn kaselege ma sin!»
8 A mɛrɛgɛ tijɛrɛ woo wì suu wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa yɔnlɔ ki na, a kì si fanŋga ta mbaa leele pe sorogi ki kasɔn ki ni.
9 A kafugo ndorogo kila leele pe sori. A pè si Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ, lo na ki jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ kaa yinrigi wa li yawa pi ni we, ɛɛn fɔ, pee yɛnlɛ mbe pe kapere ti jɛn mberi yaga, mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
10 A mɛrɛgɛ kaŋgurugo woo wì suu wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa woŋgbɔ wi wunluwɔ jɔngɔ ki na. A woŋgbɔ wi wunluwɔ pì si ye wa wɔwɔ pi ni. A leele pe nɛɛ pe ŋgayinŋgele ke nɔɔri yama pi kala na.
11 A pè si Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li mɛgɛ ki jɔgɔ pe yama naa pe sagbanra ti kala na, ɛɛn fɔ, pe sila pe kapyere ti jɛn mberi yaga.
12 A mɛrɛgɛ kɔgɔlɔni woo wì suu wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa Efirati gbaan gbeŋɛ wi na. A gbaan tɔnmɔ pì si waga, jaŋgo mbe torosaga kan wunlumbolo mbele paa paan ma yiri wa yɔnlɔ yirisaga pe yeri.
13 A mì si yinnɛ tipegele taanri yan, kàa pye paa ŋgbeye yɛn. Nuŋgba la yiri wa yarifɛlɛgɛ ki yɔn, a nuŋgba yiri wa woŋgbɔ wi yɔn, a nuŋgba yiri wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ yagboyoo wi yɔn.
14 Gboshugulo yinŋgele wɛlɛ, ke yɛn na kafɔnŋgɔlɔ piin. Ke yɛn na kee dunruya wunlumbolo pe ni fuun pe kɔrɔgɔ, jaŋgo mbe pe gbogolo Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun Fɔ, li piligbɔgɔ malaga gbɔngɔ ki kala na.
15 «Ye wele, mi yɛn na paan paa yoo yɛn! Lere ŋa ka koro yɛnŋɛ† mbaa wi yaripɔrɔ ti wele, jaŋgo wiga kaa yanri witiwaga ni paa wi fɛrɛ ti yaan, fɛrɛwɛ yɛn wi woo.»
16 A yinŋgele kè si wunlumbolo pe gbogolo wa laga ŋga pe yinri Arimagedɔn† Eburuye sɛnrɛ ti ni.
17 A mɛrɛgɛ kɔlɔshyɛn woo wì suu wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa tifɛlɛgɛ ki ni. A magala gbɔlɔ là si yiri wa wunluwɔ jɔngɔ ki ni, wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, na yuun fɔ: «Kì pye makɔ!»

† **16:15 16.15:** Ko kɔrɔ wo yɛn mbe cɛn ki cɛnwɛ. † **16:16 16.16:** ***Arimagedɔn:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn yanwiga ŋga pe yinri Megido, Kiti 5.19; 2 Wunlu 23.29-30.**

18 A Yɛnŋɛlɛ lì si yɛngɛlɛ, a magaŋgala yiri, a yɛnŋɛlɛ gbaanra pye, a tara tì yɛgɛ ŋgbanga. Tara tìla yɛgɛ ŋgbanga yɛgɛ ŋga na, ki si fa pye maga lɛ leele pe yɛn laga tara ti ni.
19 A cagbɔgɔ kì kɔn ma yiri kɔnsaga taanri. A tara nuŋgba nuŋgba pyew ti cara tì toori. A Yɛnŋɛlɛ lì nawa to Babilɔni cagbɔgɔ ki na, mali naŋgbanwa gbɔɔ duvɛn wi kan ki yeri wa li wɔjɛnnɛ li ni kuu wɔ.
20 A lɔgɔ furo ti ni fuun tì liwi, yanwira si yan naa.
21 A sinndɛɛrɛ tisaga si pan, a sinndɛɛrɛ tì toori tugbɔɔrɔ leele pe na, ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti mbaa culo nafa shyɛnzhyɛn yɔn ko tin. A leele pè si Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ ki sinndɛɛrɛ tisaga jɔlɔgɔ ki kala na, katugu ki jɔlɔgɔ kìla gbɔgɔ fɔ matoro.

BABILƆNI CA KI TƆNGƆWƆ KONAA ZHERUZALƐMU CA FƆNŊGƆ

17

17.1–22.5

Nanjaa gbɔɔ sɛnrɛ

1 Mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele wɔjɛŋgɛlɛ kàa pye pe kɛɛ, a nuŋgba si pan mala pye fɔ: «Ta paan, mi yaa nanjaa gbɔɔ wi kiti kala li naga ma na, wo ŋa wi yɛn paa cagbɔgɔ ŋga ki yɛn ma kan wa tɔnŋgbɔɔ pi go na we.
2 Tara na wunlumbolo pè kɛɛnrɛ pye wi ni, a wi kɛɛnrɛ duvɛn wì tara woolo pe yigi†.»
3 A mɛrɛgɛ wì silan lɛ Yinnɛ ni ma kari wa gbinri wi ni. A mì si jɛlɛ wa yan wi yɛn ma cɛn woŋgbɔ yɛɛn wa na, Yɛnŋɛlɛ li mɛjɔɔgɔ mɛrɛ la pye ma yɔnlɔgɔ ki woŋgbɔ wi lagapyew ki na. Yinrɛ kɔlɔshyɛn naa yɛnŋgɛlɛ kɛ kàa pye wi na.
4 Yaripɔrɔ sɔnŋgbanga woro naa pariyɛnrɛ tiyɔnrɔ tìla pye jɛlɛ wi na. Wìla wi yɛɛ fere tɛ, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro konaa somu tiyɔɔn ni. Tɛ wɔjɛnnɛ la pye wi kɛɛ ma yin katijangara konaa wi kɛɛnrɛ fyɔnrɔ ti ni.
5 Mɛgɛ kà la pye ma yɔnlɔgɔ wa wi walɛgɛ ki na, ki kɔrɔ wìla pye ma lara ma yo fɔ: «Cagbɔgɔ Babilɔni, ŋga ki yɛn dunruya nanjaala poro naa wi katijangara ti nɔ we.»
6 A mì sigi jɛlɛ wi yan wì Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi poro naa Zhezu wi sɛrɛfɛnnɛ mbele pàa gbo pe kasanwa pi wɔ, a pùu yigi paa sinmɛ yɛn.

Naa mì kaa wi yan, a kì silan pari fɔ jɛŋgɛ.
7 A mɛrɛgɛ wì silan pye fɔ: «Yiŋgi na, a kì sɔɔn pari? Jɛlɛ wi kala na li yɛn ma lara, mi yaa li naga ma na konaa wi yɛn ma cɛn woŋgbɔ ŋa na wi wolo li ni, ŋa yinrɛ kɔlɔshyɛn naa yɛnŋgɛlɛ kɛ ke yɛn wi na we.
8 Woŋgbɔ ŋa mà yan, wìla pye faa yinwege na, ɛɛn fɔ, wi woro yinwege na naa. Wi daga mbe yiri wa wetijugo ki ni mbe kari wa wi gbosaga. Tara woolo mbele pe mɛrɛ ti woro ma yɔnlɔgɔ wa yinwege sɛwɛ wi ni, maga lɛ wa dunruya wi lɛsaga ki na, ki yaa ka pe pari, na paga woŋgbɔ wi yan we; katugu wìla pye yinwege na faa, ɛɛn fɔ, wi woro yinwege na naa, pe yaa si kaa yan naa.

9 «Ki laga ŋga ki daga tijinliwɛ ni mbe sigi kɔrɔ wi jɛn. Yinrɛ kɔlɔshyɛn ti yɛn yanwira kɔlɔshyɛn nda jɛlɛ wi yɛn ma cɛn ti na. Wunlumbolo kɔlɔshyɛn wɛlɛ fun.
10 Kaŋgurugo wunluwɔ to pe ni makɔ, kɔgɔlɔni woo wi yɛn naa wunluwɔ pi piin, kɔlɔshyɛn woo wi fa pan gbɛn. Na wiga ka pan, wagati jɛnri wi yaa pye cɛ.
11 Woŋgbɔ ŋa wìla pye yinwege na faa, ɛɛn fɔ, wi woro yinwege na naa, wo jate wi yɛn wunluwɔ kɔlɔtaanri woo. Wi yɛn wunlumbolo kɔlɔshyɛn pe ni, wila kee wa wi gbosaga.

12 «Yɛnŋgɛlɛ kɛ ŋgele mà yan, wunlumbolo kɛ† wɛlɛ, pe fa cɛn wunluwɔ pi na gbɛn. Ɛɛn fɔ, pe yaa ka wunluwɔ fanŋga ki ta mbe cɛn wunluwɔ pi na, mbe lɛri nuŋgba pye woŋgbɔ wi ni.
13 Ki wunlumbolo kɛ wele, pe nawa jatere wi yɛn nuŋgba, mbe pe yawa naa pe fanŋga ki kan woŋgbɔ wi yeri.

† **17:2 17.2:** Eza 23.17; Zhere 51.7 † **17:12 17.12:** Dani 7.24

14 Pe yaa ka malaga gbɔn Simbapyɔ wi ni, ɛɛn fɔ, Simbapyɔ wi yaa ka ya pe ni, katugu wi yɛn tafɛnnɛ pe Fɔ naa wunlumbolo pe Wunluwɔ. Simbapyɔ wi woolo wele, poro mbele Yɛnŋɛlɛ lì yeri ma pe wɔ, a pè taga wi na, wo naa poro ni pe yaa ka ya pe ni fun.»
15 A mɛrɛgɛ wì silan pye naa fɔ:
«Tɔnmɔ mba mà yan nanjaa wi yɛn ma
cɛn pi na, po pi yɛn dunruya woolo, naa
janwa lɛgɛrɛ, naa tara nuŋgba nuŋgba
pyew ti woolo, naa sɛnrɛ pyew ti leele
wele.
16 Yɛnŋgɛlɛ kɛ ŋgele mà yan koro naa
woŋgbɔ wi ni, pe yaa ka nanjaa wi panra
mboo yaara ti ni fuun ti shɔ wi yeri, mboo
yaga waga. Pe yaa kaa wire kara ti ka
mboo sogo kasɔn ni wi kɔ pew.
17 Katugu Yɛnŋɛlɛ lìgi le wa pe nawa
peli nandanwa kala li pye, pe pe yɔn ki wa
nuŋgba, pe pe wunluwɔ fanŋga ki kan
woŋgbɔ wi yeri fɔ Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti
sa pye ti yɔn fili.
18 «Jɛlɛ ŋa mà yan, wo wi yɛn cagbɔgɔ
ye, ŋga ki yɛn ma cɛn wunluwɔ pi na
wunlumbolo mbele laga tara na pe go
na.»

18

Babilɔni ca ki togo sɛnrɛ

1 Ko kagala koro puŋgo na, a mì si
mɛrɛgɛ wa yan naa wì yiri wa yɛnŋɛlɛ
na na tinri. Fanŋga gbɔgɔ la pye wi ni,
a wi gbɔgɔwɔ pì si yin ma tara ti ni fuun
ti laga.
2 A wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ:
«Kì to, Babilɔni cagbɔgɔ kì to†!
Kì kanŋga ma pye gboshugulo cɛnsaga
naa yinŋgele ŋgele ke yɛn fyɔngɔ ni ke
ni fuun larasaga,
naa sannjɛrɛ nda ti yɛn fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ
yɛgɛ na, a ti mɛgɛ kì pɛn ti larasaga.
3 Katugu kì tara woolo pe ni fuun pe kan,
a pège kɛɛnrɛ pyendorogo duvɛn wa wɔ.
Tara na wunlumbolo pè kɛɛnrɛ pye ki ni,
a tara na safari wafɛnnɛ pè penjagbɔrɔ ta
ki yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ti kala na.»
4 A mì si magala la yɛgɛ logo ma yiri wa
yɛnŋɛlɛ na, na yuun fɔ: «*Na woolo, ye yiri
wa Babilɔni cagbɔgɔ ki ni*†, jaŋgo yaga ka
pye ki pinlɛyɛɛnlɛ ki kapere ti na, mbe ye
tasaga ta wa jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga ki yaa to ki
na ki ni.
5 Katugu ki kapere tì tagala ti yɛɛ na fɔ
ma saa gbɔn wa yɛnŋɛlɛ na. A Yɛnŋɛlɛ lì
nawa to ki katijangara ti na.
6 Yege sara ye yala paa yɛgɛ ŋga na kì
ye sara we. Kapyere nda kì pye, yeri si
shyɛn sɔngɔrɔ ki na. Wɔjɛnnɛ na kìla yin
ma kan ye yeri, yeli si shyɛn yin ki kan
sinmɛ mba pì wɛli wɛlisaga shyɛn naa ma
wɛ mba kìla kan ye yeri pi na.
7 Kìgi yɛɛ gbɔgɔ ma yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta
ki yɛɛ kan ma gbɔn yɛgɛ ŋga na, ye jɔlɔgɔ
naa kunwɔ kayaŋga wa ki na ma fun. Mà
jɛn ki yɛn naga yuun wa ki nawa ma yo
fɔ: ‹*Mi yɛn ma cɛn laga paa wunlunjɔ yɛn.
Mi woro naŋgunjɔ, mi se kunwɔ kayaŋga
jɛn fyew.*›†
8 Ko kì ti jɔlɔgɔ kagala ŋgele ke yɛn
ma tɛgɛ ki kan, ke yaa to ki na pilige
nuŋgba ni. Koro yɛn: Kunwɔ, naa kunwɔ
kayaŋga, naa fuŋgo gbɔgɔ. Kasɔn ki
yaa ka ki ni fuun ki sogo, katugu we Fɔ
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na kiti kɔɔn ki na, li yɛn
fanŋga fɔ.»
9 Tara na wunlumbolo mbele pè kɛɛnrɛ
ti pye ki ni ma yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta ki ni,
pe yaa kaa gbele mbaa kafɔnnɔ waa, na
paga kaga sogowo wirige ki yan we.
10 Pe yaa ka yere wa lege jɔlɔgɔ ŋga ki
yaa ki ta ki fyɛrɛ ti kala na, mbaa yuun
fɔ:
«Jɔlɔgɔ, yiŋgi jɔlɔgɔ ŋga!
How cagbɔgɔ Babilɔni, mboro ŋa ma yɛn
fanŋga ni we!
Kiti wì kɔn ma na lɛri nuŋgba ni!»
11 Safari wafɛnnɛ mbele laga tara na,
a paa gbele fun na kafɔnnɔ waa ki kala
na, katugu lere wa kpɛ woro na pe safari
wayaara ta loo naa fyew. Ki safari
wayaara ti nda:
12 Tɛ, naa warifuwe, naa sinndɛɛrɛ
sɔnŋgbanga woro, naa somu tiyɔɔn, naa
lɛn paara tiyɔnrɔ, naa paara sɔnŋgbanga
woro, naa paara tiyɔnrɔ nda pe yinri
sowa, naa pariyɛnrɛ tiyɔnrɔ ta ni, naa
tire nuwɔ taan cɛnlɛ pyew ti ni, naa

† **18:2 18.2:** Eza 21.9 † **18:4 18.4:** Zhere 51.45 † **18:7 18.7:** Eza 47.8

yaara nda fuun tì gbegele solo ŋganla
ni, naa yaara nda fuun tì gbegele tire
sɔnŋgbanga woro ni, naa tuguyɛnrɛ, naa
tugurɔn, naa sinndɛlɛgɛ ŋga pe yinri
maribiri,
13 naa sinmɛ nuwɔ taan mba pe yinri
kanɛli, naa mba pe yinri aromati, naa
latikɔrɔ, naa sinmɛ nuwɔ taan mba pe
yinri miiri, naa wusuna nuwɔ taan, naa
duvɛn, naa sinmɛ, naa buru muwɛ,
naa shɔlɔ, naa nɛrɛ, naa simbaala, naa
shɔnye, naa wotoroye, naa kulolo konaa
leele yinŋgele ni yɛrɛ.
14 A ki safari wafɛnnɛ pè si cagbɔgɔ ki
pye fɔ: «Yaara nda fuun màa pye na jaa
mbe ta, tì shɔ ma yeri. Ma yarijɛndɛ naa
ma yaritiyɔnrɔ ti ni fuun tì puŋgo ma
yeri. Ma seri yan yɛnlɛ ni naa fyew!»
15 Safari wafɛnnɛ mbele pè safari wi wa
ma penjagbɔrɔ ti ta wa ki ca ki ni, pe yaa
ka yere wa lege jɔlɔgɔ ŋga ki yaa ki ta ki
fyɛrɛ ti kala na. Pe yaa kaa gbele mbaa
kafɔnnɔ waa.
16 Pe yaa kaa yuun fɔ:

«Jɔlɔgɔ, yiŋgi jɔlɔgɔ ŋga cagbɔgɔ ki na!
Ko ŋga ki leele pàa pe yɛɛ pɔ lɛn paara
tiyɔnrɔ ni,
naa paara sɔnŋgbanga woro, naa
pariyɛnrɛ tiyɔnrɔ ni.
Pàa pe yɛɛ fere tɛ, naa sinndɛɛrɛ
sɔnŋgbanga woro, naa somu
tiyɔɔn ni.
17 A ki yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ti ni fuun tì jɔgɔ
lɛri nuŋgba ni!»

Tɔnmɔkɔɔrɔ fevɛnnɛ pe ni fuun, naa
mbele fuun pe maa pe tangala li piin ti
ni, naa tɔnmɔkɔɔrɔ nawa tunmbyeele pe
ni, naa mbele fuun pe maa pe yɔn suro ti
taa wa kɔgɔje wi ni†, pè si yere wa lege
18 nɛɛ gbele ŋgbanga, naa pège sogowo
wirige ki yan we, na yuun fɔ: «Ca ko ka
fa yiri mbege cagbɔgɔ ŋga ki bɔ!»
19 *A pe nɛɛ taambugɔ koli naga wuun wa
pe yɛɛ yinrɛ ti na yɛsanga ki na, pàa pye na
gbele na kafɔnnɔ waa*† na jɔrɔgi na yuun
fɔ:

«Jɔlɔgɔ, yiŋgi jɔlɔgɔ ŋga cagbɔgɔ ki na!
Ki yarijɛndɛ ti kala na, mbele fuun
tɔnmɔkɔɔrɔ yɛn pe yeri wa kɔgɔje
wi na, pè pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ.
A ki yaara ti ni fuun tì kɔ lɛri nuŋgba ni!»
20 Yoro mbele wa yɛnŋɛlɛ na, yaa yɔgɔri
ki jɔgɔwɔ pi kala na.
Yoro mbele ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi
fun, naa pitunmbolo, naa Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, yaa yɔgɔri ki
na!
Katugu Yɛnŋɛlɛ lì kiti kɔn ki na,
tipege ŋga kì pye ye na ki kala na!
21 Kona, a mɛrɛgɛ fanŋga fɔ wà si
sinndɛlɛgɛ ka lɛ paa tira gbeŋge ŋga pe
maa shɔlɔ tire ki na ki yɛn, mɛɛ ki wa
wa kɔgɔje wi ni, ma yo fɔ: «*Pa pe yaa ka
Babilɔni cagbɔgɔ ki wa fanŋga ni yɛɛn we,
ki se ka yan naa yɛnlɛ ni fyew.*†
22 Pe se ka juru magala, naa yurukɔɔlɔ
magaŋgala, naa wegele konaa mbanlaga
magala logo wa ma ni naa fyew. Pe se ka
tunŋgo ka jɛnfɔ yan wa ma ni naa. Tira
ŋga pe maa shɔlɔ tire ki na, pe se ka ki
tirewe tinmɛ pi logo wa ma ni naa.
23 Fitanla yanwa se ka yan wa ma ni
naa fyew. Pe se ka japɔlɔ naa pijɔ magala
logo wa ma ni naa. Ma safari wafɛnnɛ
poro pàa pye dunruya wi legbɔɔlɔ wele.
Mà dunruya cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe
fanla ma pe puŋgo ma lekara ti ni.»
24 Jɔlɔgɔ to Babilɔni ca ki na, katugu
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, naa Yɛnŋɛlɛ
li leele kpoyi konaa leele mbele fuun pàa
gbo laga tara ti na, pè pe kasanwa pi yan
wa ki ni.

19

1 Ko puŋgo na, a mì si magala gbɔlɔ
la logo ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na paa janwa
gbɔlɔ magala yɛn, ma yo fɔ:
«Aleluya! Shɔwɔ, naa gbɔgɔwɔ, naa
yawa pi yɛn we Yɛnŋɛlɛ li woo;
2 katugu li kiti kɔngɔ ki yɛn kaselege ma
sin.
Nanjaa gbɔɔ ŋa wìla pye na tara woolo pe
jogo wi nanjara ti ni,
lì kiti kɔn wi na.
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele mbele wìla gbo ma
pe kasanwa pi wo,

† **18:17 18.17:** Eze 27.29 † **18:19 18.19:** Eze 27.30-31 † **18:21 18.21:** Zhere 51.64 † **19:3 19.3:** Eza 34.10

lìgi fɔgɔ ki tɔn wi na.»
3 A pè sho naa fɔ:
«Aleluya! *Cagbɔgɔ ki sogowo wirige ki yɛn na yinrigi fɔ sanga pyew!»*†
4 Lelɛɛlɛ nafa ma yiri tijɛrɛ poro naa yaara yɛnwere tijɛrɛ ti ni, tì si kanŋguuro kan ma Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ, lo na li yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na we, ma yo fɔ:
«Anmiina! Aleluya!»

Simbapyɔ wi jayire liwɛn sɛnrɛ

5 A magala là si yiri wa wunluwɔ jɔngɔ ki na, ma yo fɔ: «Yaa we Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, yoro mbele fuun ye yɛn li tunmbyeele, yoro mbele yaa fyɛ li yɛgɛ we, piile naa lelɛɛlɛ.»
6 A mì si magala gbɔlɔ la logo paa janwa gbɔlɔ tinmɛ, naa tɔnŋgbɔɔ tinmɛ konaa yɛnŋɛlɛ gbaanra ŋgbanga yɛn, laa yuun fɔ: «Aleluya! Katugu we Fɔ Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun Fɔ, lì cɛn li wunluwɔ pi na!
7 Ye ti waa yɔgɔri, we pye nayinmɛ ni, waa Yɛnŋɛlɛ li gbogo, katugu Simbapyɔ wi jayire tì gbɔn, wi jɔ wùu yɛɛ gbɛgɛlɛ.
8 Pè konɔ kan wi yeri wi lɛn paraga tiyɔngɔ pɔ, ŋga ki yɛn na yɛngɛlɛ ma pye kpoyi.» Ki lɛn paraga tiyɔngɔ, ko ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe kasinŋgele wele.
9 A mɛrɛgɛ wì silan pye fɔ: «Ki yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Mbele pè yeri Simbapyɔ wi jayire liwɛn pi na, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!»
A wì silan pye naa fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ti yɛn Yɛnŋɛlɛ li kaselege sɛnrɛ jate.»
10 A mì si to wi jegele mboo gbɔgɔ, ɛɛn fɔ, a wì silan pye ma yo fɔ: «Maga kaga pye! Katugu mi yɛn mboro naa ma sefɛnnɛ pe ni, ye tunŋgo pyeyɛnlɛ wa, poro mbele pè Zhezu wi sɛrɛya sɛnrɛ ti yigi we! Ta Yɛnŋɛlɛ lo gbogo!»
Zhezu wi sɛrɛya sɛnrɛ to ti yɛn nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe maa yuun Yinnɛ li fanŋga na.

Shɔn fuwe lugufɔ wi sɛnrɛ

11 A mì si yɛnŋɛlɛ li yan lì yɛngɛ, mɛɛ shɔn fuwe yan wa. Ŋa wi yɛn ma lugu ma cɛn wi na, poo yinri Sɛnrɛ nuŋgba yofɔ naa Kaselege. Wi maa kiti kɔɔn na malaga gbɔɔn kasinŋge ni.
12 Wi yɛngɛlɛ kaa yiin paa kasɔn yinnɛ yɛn. Wunluwɔ njagala lɛgɛrɛ yɛn wa wi go ki na. Mɛgɛ ka yɛn ma yɔnlɔgɔ wi na, ŋga lere kpɛ sigi jɛn na wo nuŋgba ma.
13 Wìla derigbɔgɔ ka le, ŋga pè le kasanwa. Pe maa wi yinri† «Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ.»
14 Maliŋgbɔɔnlɔ mbele wa yɛnŋɛlɛ na, a pè si taga wi puŋgo na, ma lugu shɔn fiile na, ma pe yɛɛ pɔ lɛn paara tiyɔnrɔ ni, nda ti yɛn ma filige ma laga kpoyi.
15 A tokobi yɔn taan wa nɛɛ yinrigi wa wi yɔn, ŋa wi yaa tɛgɛ mbaa cɛngɛlɛ woolo pe gbɔɔn wi ni. *Wi yaa kaa pe yɛgɛ sinni tugurɔn kanŋgala ni.*† Wi yaa ka ɛrɛzɛn pire ti tangala wa ti pire tɔnmɔ wɔsaga ki ni, ko ki yɛn Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li naŋgbanwa gbɔɔ we.
16 Mɛgɛ ka yɛn ma yɔnlɔgɔ wi derigbɔgɔ naa wi jegbɔlɔ li na, ma yo fɔ: «Wunlumbolo pe Wunluwɔ, naa tafɛnnɛ pe Fɔ.»
17 A mì si mɛrɛgɛ wa yan wi yere wa yɔnlɔ ki ni. A wì si gbele ŋgbanga ma sannjɛrɛ nda fuun ti yɛn na toro sire na wa naayeri ti pye fɔ: «Ye pan ye gbogolo† Yɛnŋɛlɛ li liwɛn gbɔɔ pi na;
18 ye wunlumbolo pe wire kara ti yɔli, naa sorodasheele teele pe wire kara to naa shɔnye wire kara ti ni, naa shɔn lugufɛnnɛ pe wire kara to naa leele pe ni fuun pe wire kara ti ni, kulolo naa leseele, naa piile naa lelɛɛlɛ.»
19 Ko puŋgo na, a mì si woŋgbɔ wo naa tara na wunlumbolo, naa pe maliŋgbɔɔnlɔ pe yan pè gbogolo mbe malaga gbɔn ŋa wi yɛn ma lugu ma cɛn shɔn wi na wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni.
20 A pè si woŋgbɔ wi yigi, ma pinlɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ yagboyoo wi ni, wo wìla kafɔnŋgɔlɔ pye woŋgbɔ wi yɛgɛ na. Leele mbele woŋgbɔ wi gbɔnrɔ tìla pye pe na, a pòo yanlɛɛ wi gbɔgɔ, wìla pe fanla ma pe puŋgo ki kafɔnŋgɔlɔ ke ni. A pè pe shyɛn pe yigi ma pe wa yɛnwegele na wa wegbɔgɔ kasɔn ki ni, ŋga ni kiribi wi yɛn na sori we.

† **19:13 19.13:** Zhan 1.1-14; 1 Zhan 1.1 † **19:15 19.15:** Yuuro 2.9 † **19:17 19.17:** Eze 39.17

21 Ŋa wi yɛn ma lugu ma cɛn shɔn wi
na, tokobi ŋa wila yinrigi wa wi yɔn, a wì
si sanmbala pe gbo wi ni. A sannjɛrɛ ti ni
fuun tì pe kara ti yɔli ma tin ti na.

20

Yɛlɛ waga kele kala

1 Kona, a mì si mɛrɛgɛ wa yan wì yiri
wa yɛnŋɛlɛ na na tinri. Wetijugo lakile
naa jɔrɔgɔ gbeŋɛ la pye wi kɛɛ.
2 A wì si yarifɛlɛgɛ ki yigi, wɔɔgɔ lɛgɛ†
ye, ko ki yɛn Mɛgɛ jɔgɔfɔ we, naa Sɔtanla
we. A wì suu pɔ mboo yaga wa fɔ sa gbɔn
yɛlɛ waga kele (1 000),
3 mɛɛ wi wa wa wetijugo ki ni, maga
yɔn ki sɔgɔ lakile wi ni, ma tɛgɛrɛ tɛgɛ
ki na, jaŋgo yarifɛlɛgɛ kiga ka ya yiri wa
ki ni mbaa cɛngɛlɛ woolo pe fanla mbaa
pe punŋgu fɔ yɛlɛ wagakele (1 000) li sa
kɔ. Ko puŋgo na, ki daga pege sanga pege
yaga ki wagati jɛnri pye.
4 A mì si wunluwɔ jɔnrɔ yan. Mbele
pàa pye ma cɛn ti na, a pè fanŋga kan
pe yeri paa kiti kɔɔn. Mbele yinrɛ pàa
kɔlɔgi, katugu pàa Zhezu wi sɛrɛya wo
naa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari, naa mbele pe
sila woŋgbɔ wo naa wi yanlɛɛ wi gbɔgɔ,
pee si yɛnlɛ pe woŋgbɔ wi gbɔnrɔ ti taga
pe walɛrɛ naa pe kɛyɛn† yi na, a mì si pe
yinŋgele ke yan. A pè si yɛn ma yiri wa
kunwɔ pi ni ma wunluwɔ pi pye Kirisi wi
ni ja ma saa gbɔn yɛlɛ wagakele (1 000).
5 Kuulo sanmbala poro sila yɛn fɔ yɛlɛ
wagakele (1 000) lì saa kɔ. Ko ki yɛn kuulo
pe yɛnmɛ koŋgbanmba we.
6 Mbele pè pe tasaga ta wa kuulo pe
yɛnmɛ koŋgbanmba pi ni, fɛrɛwɛ yɛn
pe woo, a pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi.
Kunwɔ shyɛn† woo pi se fanŋga ta pe na
naa, ɛɛn fɔ, pe yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ lo naa
Kirisi wi ni pe saraga wɔfɛnnɛ. Pe yaa ka
wunluwɔ pi pye wi ni ja mbe sa gbɔn fɔ
yɛlɛ wagakele (1 000).

Zhezu wì ya Sɔtanla wi ni

7 Na yɛlɛ wagakele (1 000) liga ka kɔ, pa
pe yaa Sɔtanla wi wɔ wa wi kaso wi ni
mboo wa.
8 Kona, wi yaa kari mbe saa cɛngɛlɛ
woolo mbele pe yɛn dunruya wi go tijɛrɛ
ki na pe fanla, ko ki yɛn Gɔgi naa Magɔgi†
we. Wi yaa ka pe gbogolo malaga ki
kala na, pe yaa ka lɛgɛ paa kɔgɔje yɔn
taambugɔ ki yɛn.
9 A pè si tara ti ni fuun ti tɔgɔ wa na
paan, mɛɛ pan ma Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi
pe cɛnsaga konaa ca ŋga kì Yɛnŋɛlɛ li
ndanla jɛŋgɛ ki maga. *Ɛɛn fɔ, a kasɔn si
yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma to pe na ma pe sogo
pew.*†
10 Kona, a pè si Sɔtanla ŋa wìla pye na
pe fanla wi wa wa wegbɔgɔ kasɔn ki ni,
ko ŋga kiribi wi yɛn na sori wa we, wa
laga ŋga pàa woŋgbɔ wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ yagboyoo pe wa we. Pe yaa kaa
jɔlɔ wa sɔnlɔ naa yembinɛ fɔ sanga pyew.

Kiti puŋgo woo wi kɔngɔ sɛnrɛ

11 Kona, a mì si wunluwɔ jɔngɔ gbeŋge
fige ka yan, naa ŋa wi yɛn ma cɛn ki na
wi ni. A tara to naa naayeri wi ni, tì si
fe ma yiri wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, pe siri yan
naa fyew.
12 Kona, a mì si kuulo pe yan, piile naa
lelɛɛlɛ, yeresaga le wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ
na. A sɛwɛɛlɛ pèle si yɛngɛ. A sɛwɛ wa
si nuru naa ma yɛngɛ, ŋa wi yɛn yinwege
sɛwɛ we. A pè si kiti kɔn kuulo pe na ma
yala pe kapyegele ke ni, ŋgele kàa pye ma
yɔnlɔgɔ wa sɛwɛɛlɛ pe ni we.
13 A kɔgɔje wì si kuulo mbele pàa pye
wa wi ni pe yirige ma pe kan. Kunwɔ po
naa kuulo tara ti ni, a tì kuulo mbele pàa
pye wa ti ni pe yirige ma pe kan fun. A pè
kiti kɔn kuulo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pe na ma yala pe kapyegele ke ni.
14 A pè kunwɔ po naa kuulo tara ti wa
wa wegbɔgɔ kasɔn ki ni. Ki wegbɔgɔ
kasɔn ko ki yɛn kunwɔ shyɛn woo we.
15 *Lere ŋa fuun wi mɛgɛ ki woro ma
yɔnlɔgɔ wa yinwege sɛwɛ wi ni,*† pàa wo
wa wa wegbɔgɔ kasɔn ki ni.

† **20:2 20.2:** Zhenɛ 3.1 † **20:4 20.4:** Naga 13.1,16 † **20:6 20.6:** ***Kunwɔ shyɛn woo:*** **Po pi yɛn wegbɔgɔ kasɔn ye. Lere ŋa ka po ta wi yaa pye mbe lali Yɛnŋɛlɛ li ni pew.** † **20:8 20.8:** ***Gɔgi naa Magɔgi:*** **Poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li mbɛnfɛnnɛ wele, pe maa wiin li ni; Eze 38.2.** † **20:9 20.9:** 2 Wunlu 1.10-12 † **20:15 20.15:** Yuuro 69.29

21

Naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ kala

1 *Kona, a mì si naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ yan†, katugu naayeri koŋgbanŋa wo naa tara koŋgbannda ti ni, tì toro ma kɔ. Kɔgɔje sila pye wa naa.*

2 A mì si ca kpoyi ki yan, Zheruzalɛmu fɔnŋɔ we, a kì yiri wa naayeri wa Yɛnŋɛlɛ li tanla na tinri, ma gbɛgɛlɛ paa pijɔ yɛn, ŋa wùu yɛɛ fere wi pɔlɔ kan.

3 A mì si magala gbɔlɔ la logo ma yiri wa wunluwɔ jɔngɔ ki ni, laa yuun fɔ: «Wele, Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga ki yɛn wa leele pe sɔgɔwɔ! *Li yaa koro wa pe ni, pe yaa pye li woolo,†Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa pye pe ni mbe pye pe Yɛnŋɛlɛ.*

4 *Li yaa ka yɛntunwɔ pi ni fuun pi tulu mboo wɔ wa pe yɛngɛlɛ ke ni.†* Kunwɔ se ka pye wa naa, kunwɔ kayaŋga se ka pye wa naa, nakoma gbelege, nakoma kayaŋga, katugu yaara koŋgbannda tì toro ma kɔ.»

5 Kona, ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na wì sho fɔ: «Yiŋgɔ mi yɛn na yaara ti ni fuun ti piin fɔnndɔ.» A wì silan pye fɔ: «Ki yɔnlɔgɔ, katugu na sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ, nda ti daga lere mbe taga ti na.»

6 A wì silan pye naa fɔ: «Kì pye ma kɔ†. Mi yɛn Alifa naa Omeŋga, Lɛsaga naa Kɔsaga. Wɔgɔ yɛn ŋa na, mi yaa pulugo yinwege tɔnmɔ kan wi yeri wi wɔ waga.

7 Ŋa ka cew ta, wi yaa pye ki yaara nda ti kɔrɔgɔ lifɔ. Mi yaa pye wi Yɛnŋɛlɛ, wi pye na pinambyɔ†.

8 Ɛɛn fɔ, mbele pe maa fyɛ, naa mbele pee taga, naa katijangara pyefɛnnɛ, naa legboleele, naa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ, naa lekaala, naa yarisunndo sunvɛnnɛ, naa yagboyoolo pe ni fuun pe yaa ka pe tasaga ta wa wegbɔgɔ kasɔn ki ni, ŋga ni kiribi wila sori we. Ko ki yɛn kunwɔ shyɛn woo we.»

Zheruzalɛmu fɔnŋɔ sɛnrɛ

9 Kona, wɔjɛŋgɛlɛ kɔlɔshyɛn ŋgele kàa pye ma yin jɔlɔgɔ kagala kɔlɔshyɛn puŋgo wogolo ke ni, kàa pye mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele kɛɛ, a wo wà si pan mala pye fɔ: «Pan laga, mi yaa pijɔ wi naga ma na, Simbapyɔ wi jɔ we.»

10 A Yinnɛkpoyi lì si ye na ni, a mɛrɛgɛ wì si kari na ni yanwiga titɔnlɔgɔ ka na, mɛɛ ca kpoyi Zheruzalɛmu ki naga na na. Kìla yiri wa naayeri wa Yɛnŋɛlɛ li tanla na tinri.

11 Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla pye wa ki ni. Ca ki yanwa pìla pye na yiin paa sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo yɛn, paa zhasipi sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo yɛn, ŋga pe maa wele na yaan wa ki kɛɛ ŋga na ma mbe yo kirisitali wi.

12 Mbogo gbɔgɔ titɔnlɔgɔ la pye maga maga, maga fili. Yeyɔnrɔ kɛ ma yiri shyɛn tìla pye ki na. Mɛrɛgɛye kɛ ma yiri shyɛn la pye ma cɛn ki yeyɔnrɔ ti na nari go singi. Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke mɛrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ ki yeyɔnrɔ ti na.

13 Yeyɔnrɔ taanrindaanri la pye ca ki kɛɛ tijɛrɛ ki ni fuun ki na: taanri la pye wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, taanri la pye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, taanri la pye wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, taanri la pye wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri†.

14 Ca ki mbogo nɔgɔ kìla pye ma cɛn sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn na. Simbapyɔ wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn pe mɛrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ ki sinndɛɛrɛ ti na.

15 Mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na ni, tɛ kanŋgala† la pye wi yeri, laga taanla wolo, mbe ca ko naa ki yeyɔngɔ naa ki mbogo ki taanla.

16 Ca ki kɛyɛn tijɛrɛ yi ni fuun yi yɛn ma yala. Ki titɔnlɔwɔ po naa ki gbemɛ pi yɛn ja. A mɛrɛgɛ wì si ca ki taanla wi kanŋgala li ni, ma sigi yan ki yɛn culo waga shyɛn naa cɛnmɛ shyɛn 2 200. Ki titɔnlɔwɔ, naa ki gbemɛ, naa ki yagawa pi ni fuun pìla pye ja.

17 A mɛrɛgɛ wì si mbogo ki taanla fun, maga yan ki yɛn mɛtɛrɛ nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn†, ma yala leele pe laga taanlayaraga ki ni, ŋga ki yɛn nuŋgba mɛrɛgɛ wi wogo ki ni we.

† **21:1 21.1:** Eza 65.17 † **21:3 21.3:** Zaka 2.15 † **21:4 21.4:** Eza 25.8 † **21:6 21.6:** Ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Ŋga mì yo mìgi pye makɔ. † **21:7 21.7:** 2 Sami 7.14; Zaka 8.8 † **21:13 21.13:** Eze 48.31-34 † **21:15 21.15:** Eze 40.3,6 † **21:17 21.17:** Naga 13.18; Eze 48.16-17

18 Pàa ca ki mbogo ki kan zhasipi
sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni, mɛɛ ca
jate ki kan tɛ piiri ni, ŋa wi yɛn paa vɛri
fuwe yɛn.
19 Pàa ca ki mbogo nɔgɔ ki fere
sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ti cɛnlɛ
pyew ti ni. Ki nɔgɔ sinndɛlɛgɛ
koŋgbanŋga kìla pye zhasipi sinndɛlɛgɛ.
Ki shyɛn wogo kìla pye safiri. Ki taanri
wogo kìla pye kaliseduwani. Ki tijɛrɛ
wogo kìla pye emerodi.
20 Ki kaŋgurugo wogo kìla pye ɔnikisi.
Ki kɔgɔlɔni wogo kìla pye sariduwani.
Ki kɔlɔshyɛn wogo kìla pye kirizoliti.
Ki kɔlɔtaanri wogo kìla pye berili. Ki
kɔlɔjɛrɛ wogo kìla pye topazi. Ki kɛ
wogo kìla pye kirizopirazi. Ki kɛ ma yiri
nuŋgba wogo kìla pye yasɛnti. Ki kɛ ma
yiri shyɛn wogo kìla pye ametisiti.
21 Ca ki yeyɔnrɔ kɔɔrɔ kɛ ma yiri shyɛn
ti yɛn somu piile kɛ ma yiri shyɛn. Kɔrɔ
nuŋgba nuŋgba pyew ki yɛn somu pyɔ
nuŋgba. Ca nawa koŋgbɔgɔ kìla pye tɛ
piiri ni, paa vɛri yɛn, ŋa pe maa wele na
yaan wa wi kɛɛ ŋga na.
22 Mi sila shɛrigo gbɔgɔ yan wa ki ca ki
ni, katugu we Fɔ Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lo naa Simbapyɔ wi ni, poro pe
yɛn ki shɛrigo gbɔgɔ ye.
23 Ca kii jori yɔnlɔ yanwa kala, nakoma
yeŋge yanwa kala, katugu Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔwɔ po pi yɛn ki yanwa we, a Sim-
bapyɔ wi yɛn ki fitanla.
24 *Tara woolo pe yaa kaa tanri ki yanwa
pi na. Tara na wunlumbolo pe yaa kaa
paan pe gbɔgɔwɔ pi ni mbaa pi kaan.*†
25 Ki ca yeyɔnrɔ ti se ka tɔn sɔnlɔ na
fyew, katugu yembinɛ se ka pye wa.
26 Pe yaa ka pan tara woolo pe gbɔgɔwɔ
naa pe sɔnmɔ pi ni wa ki ni.
27 Fyɔngɔ yaraga se ka ye wa ki ca ki ni,
nakoma lere ŋa wi maa katijangara piin
konaa ŋa wi maa finlɛlɛ, ndɛɛ mbele pe
mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Simbapyɔ wi
yinwege sɛwɛ wi ni poro.

22

1 Kona, a mɛrɛgɛ wì si yinwege tɔnmɔ
gbaan wi naga na na fun, a pila yɛngɛlɛ
ndɛɛ kirisitali wi, na yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ
lo naa Simbapyɔ wi ni pe wunluwɔ jɔngɔ
ki ni,
2 na fuun wa ca nawa koŋgbɔgɔ ki
nandogomɔ. *Yinwege tige yɛn gbaan wi
koŋgo shyɛn ki na, ki ma sɛ sɛsaga kɛ ma
yiri shyɛn yɛlɛ li ni, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ki
ma sɛ yeŋge pyew. Ki tige wɛrɛ ti yɛn
mbaa tara nuŋgba nuŋgba pyew ti woolo
pe shoo.*†
3 Yɛnŋɛlɛ li daŋga ki se ka to yaraga ka
na wa ki ca ki ni fyew.
Yɛnŋɛlɛ lo naa Simbapyɔ wi ni pe
wunluwɔ jɔngɔ ki yaa ka pye wa ca ki ni,
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele pe yaa kaa li gbogo.
4 Pe yaa kali yɛgɛ ki yan, li mɛgɛ ki yaa
ka pye mbe yɔnlɔgɔ wa pe walɛrɛ ti na.
5 Yembinɛ se ka wɔ naa. Pe se ka jori
fitanla yanwa kala, nakoma yɔnlɔ yanwa
kala, katugu we Fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa
yanwa yinrigi pe kan. *Pe yaa ka pye
wunlumbolo fɔ sanga pyew.*†

SƐNRƐ PUŊGO WORO KONAA DUWAW SƐNRƐ
22.6-21

Zhezu wi panga sɛnrɛ

6 Kona, a mɛrɛgɛ wì silan pye fɔ: «Ki
sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ, ti daga
lere mbe taga ti na. We Fɔ Yɛnŋɛlɛ na
lì Yinnɛ li kan li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
yeri, lìli mɛrɛgɛ wi torogo, sanni jɛnri,
ŋga ki daga mbe pye, wi pan wigi naga
li tunmbyeele pe na.»
7 Zhezu wì yo fɔ: «Wele, sanni jɛnri
mila paan! Mbele paa ki sɛwɛ ŋa wi
Yɛnŋɛlɛ sɛnyoro ti gbogo, fɛrɛwɛ yɛn pe
woo!»
8 Mi Zhan, mìgi kagala ke logo ma ke
yan. Na mìla kaa ke logo ma ke yan,
mɛrɛgɛ ŋa wìla ke naga na na, a mì si to
wi jegele mboo gbɔgɔ.
9 Ɛɛn fɔ, a wì silan pye fɔ: «Maga kaga
pye! Mi yɛn mboro naa ma sefɛnnɛ pe
ni ye tunŋgo pyeyɛnlɛ wa, poro mbele
pe yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, naa
mbele paa ki sɛwɛ ŋa wi sɛnrɛ ti gbogo
we. Ta Yɛnŋɛlɛ lo gbogo!»

† **21:24 21.24:** Eza 60.3-5 † **22:2 22.2:** Eze 47.12. Vɛriseye mbele pe wele fun wa Zhenɛ 2.9; 3.22wi ni. † **22:5 22.5:** Dani 7.27

10 Kona, a wì silan pye naa fɔ: «Maga
kaga sɛwɛ ŋa wi Yɛnŋɛlɛ sɛnyoro ti yaga
larawa, katugu ti kagala ke pyesanga wì
yɔngɔ.
11 Ŋa wi woro ma sin, wi koro wa wi
mbasinmɛ pi ni. Ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni, wi
koro wa wi fyɔngɔ ki ni. Ŋa wi yɛn ma
sin, wi koro wa wi sinmɛ pi ni. Ŋa wi yɛn
kpoyi, wi koro kpoyi.»
12 Zhezu wì yo fɔ: «Wele, sanni jɛnri mi
yaa pan! Mi yaa pan na sara wi ni mbe
pan mbe lere nuŋgba nuŋgba pyew wi
sara mbe yala wi kapyege ki ni.
13 Mi yɛn Alifa naa Omeŋga,
koŋgbanŋa naa puŋgofɔ, lɛsaga naa
kɔsaga.»
14 Mbele ka pe deere titɔɔnrɔ ti jogo,
jaŋgo mbe ta mbe yinwege tige pige ka
ka konaa mbe ye wa ca ki yeyɔnrɔ ti ni,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo.
15 Mbele pe yaa koro wa funwa na,
poro wɛlɛ katijangara pyefɛnnɛ wele,
naa lekaala, naa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ, naa leg-
boleele, naa yarisunndo sunvɛnnɛ konaa
mbele fuun pe maa finlɛlɛ sɛnyoro ni naa
kapyegele na!
16 «Mi Zhezu, mìla mɛrɛgɛ wi tun wi
sa ki kagala ke yari ye kan wa legiliziye
pe ni. Muwi mi yɛn niŋge naa Davidi wi
setirige pyɔ we. Mi yɛn lalaaga wɔnnɔ na
li maa yiin we.»
17 Yinnɛkpoyi lo naa pijɔ wi ni pe yɛn
naga yuun fɔ: «Ta paan!»
Ŋa kaga logo, wila ki yuun fun fɔ: «Ta
paan!»
Wɔgɔ yɛn ŋa na, wila paan. Ŋa wila
yinwege tɔnmɔ pa jaa, wi yaa pi ta waga.

Sɛnrɛ puŋgo woro

18 Mbele paa ki sɛwɛ ŋa wi Yɛnŋɛlɛ
sɛnyoro ti nuru, mi Zhan mila ki yuun
naga ŋgbanni pe ni fɔ: «Na lere wa ka
sɛnrɛ ta taga ti na, jɔlɔgɔ kagala ŋgele
ke yɛn ma yɔnlɔgɔ laga ki sɛwɛ ŋa wi ni,
Yɛnŋɛlɛ li yaa ke taga wi kan.
19 Na lere wa ka si sɛnrɛ ta wɔ laga ki
sɛwɛ ŋa wi Yɛnŋɛlɛ sɛnyoro ti ni, tasaga
ŋga wi yaa ta wa yinwege tige pige ko naa
ca kpoyi ki ni, Yɛnŋɛlɛ li yaa ti shɔ wi yeri,
to nda ti kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ laga ki
sɛwɛ ŋa wi ni we.»
20 Zhezu ŋa wila ki kagala ke yuun na
ke finligi, wì yo fɔ: «Ee, sanni jɛnri mila
paan!»
Anmiina! Ta paan we Fɔ Zhezu!
21 We Fɔ Zhezu wi yinmɛ pi pye leele pe
ni fuun pe ni!